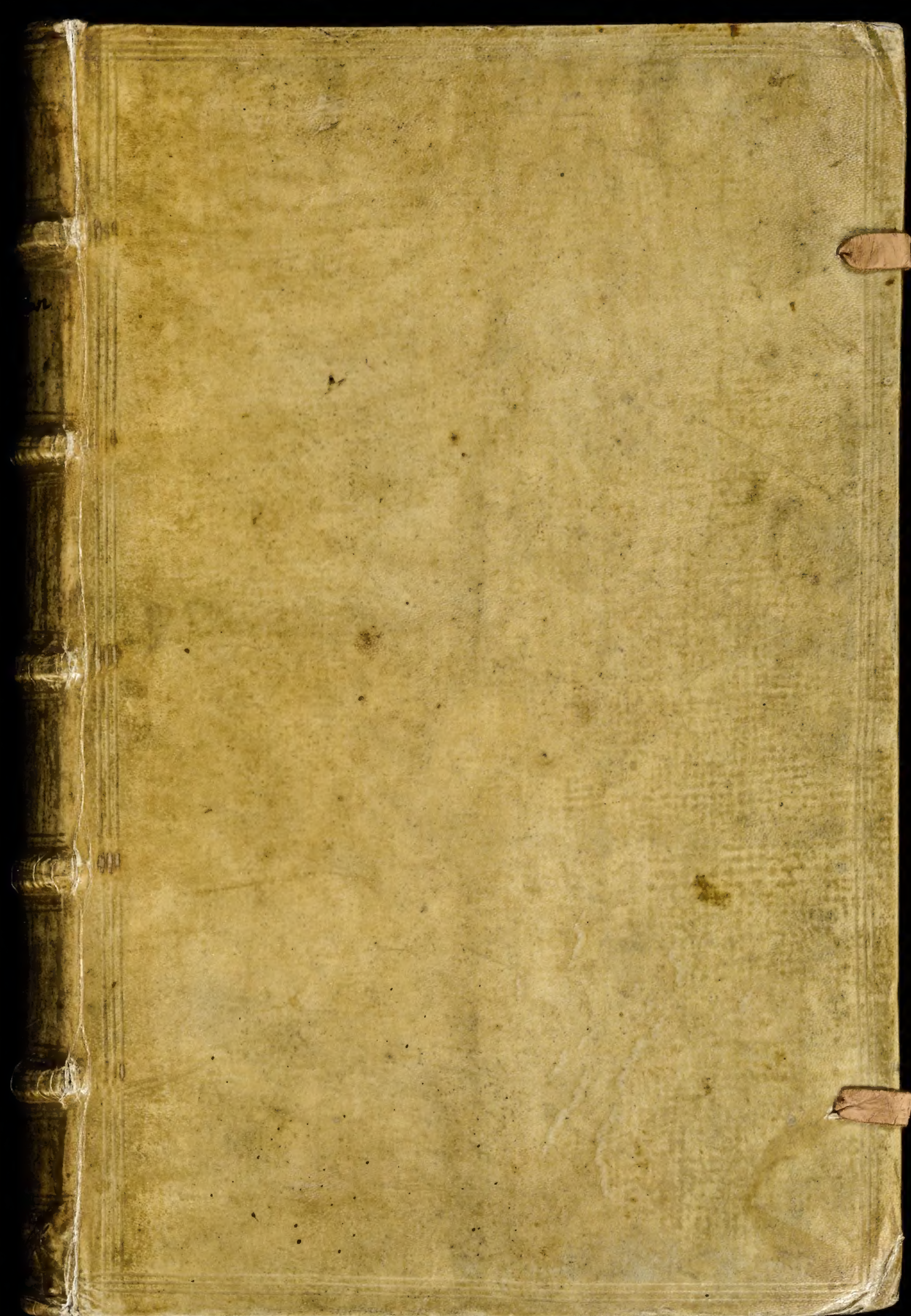

VNIVERSALIS
Plantarum
HISTORIAE
Tomus II.

SOL AD ASPECTUM NUNCIAT DE GLORIOSO DEO, INSTRUMENTUM EST ADMIRABILE OPUS ALTISSIMI. Eccl. XLIII.

HISTORIÆ PLANTARUM UNIVERSALIS

Tomus II.

Auctoribus

JOHANNE BAUHINO,
Archiatro.

JOH. HENRICO CHERLERO,
Doctore:

Basiliensibus

Quam recensuit et auxit

DOMINICUS CHABRÆUS,
D. Genevensis

Iuris verò publici fecit,

FR. LUD. A GRAFFENRIED.
Dn̄s in Gertzensee etc.

EBRODUNI.

MDCLI.

Dominus creavit è terra pharmaca, vir prudens non gravabitur illis. Eccle. XXXIIX. 4.

Neocomum.

Conr. Meyer fecit.

HISTORIA

PLANTARVM VNIVERSALIS, NOVA ET ABSOLVTISSIMA CVM CONSENSV ET DISSENSV CIRCA EAS.

Auctoribus

IOH. BAVHINO ILL. CELS. VVIRT. ARCHIATRO

ET

IOH. HEN. CHERLERO PHILOS. ET MED. DOCT. BASILIENSIBVS.

Quam recensuit & auxit

DOMINICVS CHABRÆVS MED. DOCT. GENEVENSIS.

Iuris verò publici fecit

FRANCISCVS LVD. A GRAFFENRIED. Dominus in Gertzensee &c.

Continens

DESCRIPTIONES STIRPIVM EXACTAS, FIGVRAS NOVAS, EX IPSO Prototypo maxima ex parte depictas: earumdem Satum, Cultum, Mangonia: item Vires omnigenas: Præparationes, Extractiones, ac Distillationes præcipuas: Exoticarum Orientis atque Occidentis, aliarumque ante nostrum seculum incognitarum, supra mille Historias nouas: Synonyma: Æquiuoca: Succedanea: & præcipuarum Linguarum appellationes.

Inprimis verò

PLACITA VETERVM GRAECORVM, ARABVM, LATINORVM, & posterioris seculi Scriptorum:

INTERPRETATIONES AC CORRECTIONES SENTENTIARVM obscurarum & deprauatarum.

Notantur ERRORES eorum qui de Plantis scripserunt: Ac continentur plæraque omnia, quæ

THEOLOGI, IVRISCONSVLTI, MEDICI, PHILOSOPHI, HISTORICI, POETAE Grammatici, Geoponici, Architecti, aliique de Plantis promulgarunt.

Vt meritò omnium Herbariorum vicem supplere queat.

TOMVS II.

EBRODVNI.

CIƆ. IƆ. CLI.

A MAGNIFIQVE ET PVISSANT SEIGNEVR

FRANCOIS LOVYS DE GRAFFENRIED
SEIGNEVR DE GERTZENZEE, DV GRAND ET SOVVERAIN
Senat de la ville de Berne, Baillif d'Yuerdon, Sur l'Impression de son Herbier.

QVATRAINS

CET Agent infiny, ce Puissant Oeconome
Qui a basty d'vn riē tout ce grand Vniuers,
Aux herbes a donné des offices diuers,
Et des proprietez pour la santé de l'homme.

Le sçauant Æsculape a esté le premier,
La Princesse Circé a esté la seconde,
Et Hermes le troisiesme qui ont laissé au monde
Les Vertus des herbages ia au siecle premier.

Dés lors les plus grands Rois ont reputé à gloire
De s'attirer du nom de quelqu'herbe nouuelle
Gentin de Gentiane, & Prunel de Prunelle,
Artemise d'Armoyse, Eupator d'Eupatoire.

Alors on appelloit les enfans du Soleil
Les Doctes qui auoyent des herbes la notice.
Comment nommera-on cil qui d'vn artifice
Admirable produit, cet Herbier nompareil

Si d'vne seule plante adiointe au Catalogue
Des autres, ils ont fait tant d'estime & de cas,
Qu'est-ce que nous dirons? Ains ne dirons nous pas
Que nous deuons chanter de GRAFENRIED l'Eloge?

De GRAFENRIED qui est vn Seigneur Magnifique,
Vn Baillif debonnaire, amateur de Iustice,
Fauteur de l'Innocence, & punisseur du vice
Grand Pilier au Canton de BERNE l'Heroïque.

Qui non pour son esgard, ou profit, ou trafic,
Estale en ce Volume mille plantes incognues,
Au grand Dioscoride, les raisons qui l'ont meues
A ce noble dessein, C'est le bien du public.

Tu me diras que Cherler, que Chabrey, que Bauhin,
Y ont contribué de leur peine beaucoup,
Il est vray, mais c'est luy qui à fair ce beau coup
D'auoir heureusement mis cet œuure a sa fin.

Oeuure qui prendra fin, seulement quand ce tout
Sera reduit en feu. Mais tandis que la fleur
Verdira au printemps, la memoire & l'honneur
De ce DE GRAFENRIED ne verra point de bout.

De tous vous Medecins, commencés les premiers
A louer ce Chef d'œuure, qui vous fournit la source
De pouuoir à l'honneur bien remplir vostre bourse.
Et couronner vos chefs de verdoyans lauriers.

Vous humains qui auez icy vn repertoire,
De remedes certains pour soulager vos maux
Exaltez ce Seigneur, benissez ses trauaux
Et en rendez à DIEV loüange, honneur, & gloire.

G. BVLET Sieur de Gram

DOMINVS A GRAFFENRIED.

ANAGRAMMA:

DIGNVS ODE FERRI MANA

EVOLVTIO.

SINT Mecœnates, non deerunt, Flacce, Marones,
Ritè Poëta canit, quisquis & ille fiet.
Hoc, liber iste docet, cuius monumenta laboris
Magnorum erexit dextera gnara Virûm.
Quid sit Amaltheæ cornu qui nôsse laborat
Huius præstabit lectio lecta libri.
Quid Chiron, Pæon, Podalyrius, atque Machaon,
Quid medicus Lucas, præstiterítque Philon.
Clusius, atque Tragus, Gesnerus, quid Lonicerus
Gesseri, hoc præsens continet omne Liber.
Plantigraphorum alii stipata volumina voluant,
Sed tibi præ reliquis hic liber vnus erit.
Acriter heic dum tres desudauêre Marones,
En! nec Mecœnas defuit astes ope.
His grauis astes erat mox Grafenriedius Heros,
Gentis qui & mentis nobilitate valet.
Promouet hic operas, argenti & prodigus auri,
Inuitâ perâ nec remoratur opus.
Eius magnifico sumptu bene fervuit incus,
Consuleret magnis vt liber iste Viris.
Non fiet hic *dignus* Mecœnas *ferrier ode*?
Staret inoblitus non sibi semper honos?
Vespasiane vale qui spurca lucella matellis
Exigis, hinc putet sordida fama tibi.
Sed Grafenriedi, saluéque, vigéque, viréque,
Lilia dum violam & florea rura dabunt.
Non lucra putida amas, sed commoda totius orbis,
Publica priuatis anteferendo lucris.
DIGNVS es ergo vehi nostra Venerabilis ODE,
MANA fama Viro huic inclyta, viua mane.
Claudam oden voto: Grafenriedi, viue Galeni
Lustra senex, à te cætera námque petes.

Eteostichon per phalæcin.

est IesVs MeDICVs IVVans probat Vs
ægrIs Vera panaX, & VnIsanans.

Obseruantiæ E.F.
L. M. Q.

Hen. Ernius H.F.Tigur.
Ecclesiæ Capellanæ D.

CLARISSIMO Dn. DOCTORI CHABRAEO, MEDICO PERITISSIMO, HISTORIÆ PLANTARVM instauratori diligentissimo.

Rtis Apollineæ quamuis cernantur in arte
Censores multi, Medicas qui spernere Musas
Conuitiis tentant, illas & dente maligno
Rodere non cessant : Medici non tollere possunt
Nodosos morbos, dicentes,& mala tristis
Dira lepræ, tum vastantis contagia pestis:
Insuper in campis crescit non herbula contra
Vim mortis rigidæ. Tua sed mens dedita Phœbo,
Scommata committit furiosis flatibus ista.
Nam sapiens clarum parcit contemnere Phœbum.
Hinc bene, gentis Apollineæ Propagator & Auctor,
Herbarum virtutes, radicesque potentes,
Et folia, & flores, caules, & semina, fructus
Diuersos, pisces varios, mineralia plura,
Narcissos, ceras flauas imitantia pruna,
Ac pyra cum cerasis, Thisbæi mora cruoris,
Castaneasque, nuces. & mespila, dulcia poma,
Tum dulces Bacchi succos, ratione proponis.
Hic liber iste tuus se nobilitate tuetur:
Nam sensus dubios, pugnantia scripta virorum
Doctrinâ Medicâ clarorum, soluere præstat.
Succurrit sanis, illis bona fercula præbet,
Omnibus inseruire solet mortalibus ægris
Nam morbus cerebrum magnus si corripit ipsum,
Actio si cordis vitalis læsa veneno,
Actio si jecoris turbatur bile funestâ,
Actio si stomachi læsa est, si tussis acerbat
Pulmones molles, renes quando dolor vrget,
Si lacerat dentes, oculos, & membra fatigat.
Tum truculenta tabes corpus cùm conficit omne,
Si rabie canis, & si læsit aranea valde,
Si nocuit serpens, si vipera dente momordit,
Tunc adfert Medicas herbas, & vincere morbos,
Corporis ac vires direptas reddere, tentat.
Singula quis numeret: restant perplura canendi,
Sed, peto, cognoscas animo mea scripta benigno,
Nestoris ac superes Musis comitantibus annos.

Obseruantiæ & amicitiæ E. F. L. M. Q.
Fridericus Stiberus Medicinæ Doctor.

SERENISSSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

HENRICO D'ORLEANS

LONGOVILLÆ NEC NON ESTOVTEVILLÆ DVCI:
GALLIÆ PARI:
Nouicastri & Vallangini SVPREMO PRINCIPI:
COMITI in Dunois, S. Paul, Chaumont, Gournay, & Tancaruille:
DYNASTÆ in Colummiers en Brie:
BARONI in Vouuant, Veruant, Monſtreuilbellay, Humbic, Bricquebec &c.
Nortmanniæ CONNESTABILI HÆREDITARIO:
Ejuſdémque Prouinciæ, Chriſtianiſſimæ Majeſtatis nomine ADMINISTRATORI & PROREGI:
Regiorúmque Galliæ Ordinum EQVITI.

VEM nuper SERENISSIME PRINCEPS, obviis excepit vlnis Medicorum turba, denuò prodit Naturæ Genius. Et qui duodecim antehac promulgatis Libris Arborum & Fruticum Hiſtoriam abſoluit: totidem jam ad aliorum, non minùs cognitu neceſſariorum, graphicam Enarrationem accingitur.

Hic enim Suffrutices: hic Roſæ: hic ſcandentes Plantæ: hic Dionyſo ſacræ: hic Legumina: hic Cereales Fruges: hic Gramina: hic Iunci: hic Arundines: hic Flores hortorum decus: hic Rapunculi & Campanulæ: hic Naſturtia: hic Culinariæ herbæ: hic Mollientes & Oleraceæ: hic Lactucæ & reliquæ Papposæ recenſentur, delineantur, pinguntur.

Hic tandem Veterum & Recentiorum circa eas Placita obſcura reteguntur, alia illuſtrantur, Nodi ſoluuntur, Diſſidia componuntur, notantur Lapſus.

Nec deerit in quo miretur Mundus ſe tot cęcutiuiſſe ſęculis: atque adeò Poëtæ factus ſit locus Epiphonemati

Lucretius *O miſeras hominum mentes, ô pectora cæca!*
Val. Flaccus. *Qualibus in tenebris vitæ, quantisq; periclis*
Degitur hoc aui quodcunque eſt?

Et vt ΕΝ ΟΛΙΓΟΙΣ ΠΟΛΛΑ, hic non Aegypti ΑΒΑΣΕΙΣ, ſed bifera Alcinoi Viridaria: Horti Adonidis: Inſula Tilos, palmarum, vinearum & margaritarum ferax: atque quicquid in phyſicarum rerum adytis & penetralibus aperiendis potuerunt celeberrimorum Philoſophorum ac Medicorum ſolertia, ſedulitas, & candor.

Prodit igitur alius noſtri Ioh. Bavhini fœtus: nec redimere volentibus longiores trahere datum moras. Diphilo in ſuis producendis ſint alii tardiores: Aceſſæi expectent alii Lunam: Nobis humano generi prodeſſe animus.

Qui autem Primogenito Præpotentes inuénimus Patronos, à quibus ſcilicet inter alia & Cunas habuerat: Eandem & huic optamus ſortem, ſub cuius auſpiciis cum nomine & ſplendore publici fiat juris. Minimè enim nos latet quibus hæc ſine ridica vitis & Cœli & animalium exponatur iniuriis: Quàm faſtidioſa ſit hujus æui peruerſitas: Quàm magnus ſit labor cani lectum ſternere: Quàm creſcere aliquid ægrè ferat Inuidia: Quàm graues ſint Zoilorum morſus: Prætertim verò quam aduerſus ejuſmodi malè feriatos homines pręſtet tutelam Principum virorum patrocinium.

Nec diu deliberandum fuit, PRINCEPS SERENISSIME, cujus clientelæ hoc committeretur OPVS. Ad te enim trahebant ejus cum tuis harum regionum amplis Ditionibus loci natalitij vicinitas, ac SERENISSIMAE CELSITVDINIS TVAE erga omnes humanitas, in literas & literatos pronus animus: maximè verò innatum Graffenriedani Generis illi quam facimus parti de Svpremis Nouicaſtrenſium Dynastis bene merendi ſtudium. Cujus ſicut & fœlicia & grata ab Auo & à Parente piæ memoriæ edita fuère ſpecimina; ſic & NOBIS in eàdem humili deuotione pergendi animus, & ejuſdem ſpes gratiæ quæ à CEL-

SISSI-

SISSIMIS PRINCIPIBVS Majorum noſtrorum acceſſit rebus.

Ecquem porrò Noſtris hiſce & incomparabilis illius BAVHINI lucubrationibus præcellentiorem fautorem Mæcenatémve præfeciſſemus, quàm Principem cujus Stemma veneratur Gallia: cujus in Rempublicam Chriſtianam merita celebrat Orbis? Principem pace bellóque, ſago togáque, Arte & Marte, apud omnes Gentes celeberrimum. Principem præpotentem, clementisſimum, munificentisſimum. Principem cui labor in negotiis, fortitudo in periculis, induſtria in agendo, celeritas in conficiendo, & conſilium in prouidendo, tanta in vno ſunt, quanta in multis aliis etiam inſignibus vix reperiantur. Principem quem numeroſisſimos exercitus cum ſummo imperio fœlicisſimè ducentem vidit Germania, vidit Italia, viderunt Iberia, Burgundia, & Lotharingia, ſemper & vbique vincentē. Principem Monaſterienſis PACIS inter CAESAREAM, CHRISTIANISSIMAM, & SVECICAM MAIEST. aliáſque nonnullas Europæi Orbis primarias POTESTATES, nuper initæ præcipuum ARBITRVM. Atque adeò Principem quem meritò dixeris omnibus reddidiſſe omnia, ſingula ſingulis: proſtratoſque reſtituiſſe Magiſtratus & ſiccas effeciſſe ſicas. Principem tandem, vt in his encomiorum ſuffitibus parci ſimus, quem vnum rerum Natura videtur edidiſſe, vt oſtenderet quid in ſumma Fortuna ſumma poſſet Virtus.

Talem nos eligimus Patronum, PRINCEPS SERENISSIME, Vniuerſalis Plantarum Hiſtoriȩ SECVNDAM hanc PARTEM, quâ par eſt humili ſubmisſione, SERENISSIMAE CELSITVDINI TVAE offerentes & conſecrantes.

Auiculæ, cùm nihil poſſent opulentiùs, plumas ad magnificentisſimum Delphici Apollinis templum vltrò feruntur detuliſſe: Apes ceras. Sic nos ad tuas aras quod opis eſt noſtræ: nec dedignaberis Munus quod ſtudio ſuo dignum plurimi cenſuêre Reges, quodq; Mauſoleis prætulit Cariæ regina, quæ poſt tot annorum myriades adhuc per Artemiſiam viuit. GLORIAM ſic TVAM tradent Poſteris, & in huius Vniuerſi extremis claram conſeruabunt, omnia ea quæ in hominis & pecudum eſcam, in

aruo-

aruorum & hortorum decus cedunt,quibus hic, quanta quanta noſtra ſunt, eminentisſimo LONGOVILLAEO NOMINI litamus.

Supereſt, PRINCEPS SERENISSIME, vt obſequij hoc anathema, humillimæ obſeruantiæ monumentum,et qualecunque beneficiorum redhoſtimentum, quod Sacrario tuo appendere annitimur, quo ſoles omnia, benigno & ſereno ſuſcipias vultu. Supereſt tandem, vt ab illuſtrisſimo & Splendidisſimo Nomine Tuo huic abiturienti tuarum laudum Pręconi nitorem & commendationem accedere lubens patiare: nóſque tibi in omnem ſeruitutem deditisſimos ſemper in poſterum ſtudio & fauore tuo proſequi digneris.

Sic, ô Nate in exemplum virorum Principum, Neſtoreos quàm fœlicisſimè viue annos. Sic impleat Iehoua petitiones tuas. In his deſinunt votis

PRINCEPS SERENISSIME,

SERENISSIMÆ TVÆ CELSITVDINIS

Clientes Humillimi,

FRANCISCVS LVDOVICVS à GRAFFENRIED
D. in Gertzenzee, Ebrodunenſis Bernenſium Ditionis pro tempore Præfectus:

&

DOMINICVS CHABRÆVS M. D.
Illuſtriſſ. Celſit. Vvirtemb. à Conſiliis Medicis, Vrbisq; Ebrodunenſis Medicus ordinarius.

Ebroduni Heluetiorum Calendis Iun.
Anno ſalutis M. DC. LI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XIII.

FRVTICES ET SVFFRVTICES FLORE ROSEO HISQVE AFFINES.

PROXIMVM nunc locum dabimus iis fruticibus ac suffruticibus, quos roseo quodam flore, velutì ornamento præcipuo natura donavit: contentioni fortè sit locus, si separemus, quæ similitudinibus & amicitiæ illa quasi tessera ab eadem sunt unita.

DE CISTO VETERVM SENTENTIÆ. CAP. I.

Theophr.

SVNT, authore Theophrasto, eorum [*quibus aculeus deest*] genera complura, summisque differentiis discreta, ut κιστοῦ [*Gaza, κισσοῦ Hederæ vertit, ut in Theophr. legitur, quem Plinius, Ruellius & olim etiam Clusius sequutus est, sed malè: legendum enim κιστοῦ, Cisti, ut post etiam Clus.*] cujus duo genera traduntur, mas & fœmina. Quoniam altera majus, durius, pinguiúsque folium [*vox φύλλον in quibusdam Theophr. codicibus male desideratur*] habeat, florémque ad purpuram inclinatum: ambabus tamen flores Rosis [*in Aldino codice malè omittitur vox ῥόδοις*] sylvestribus proximi, verùm minores & sine odore.

Error multorum.

Cisti duo genera.

Plin. Plinius non animadvertens distinctionem inter κίσσον & κιστον, Theophr inemendatam lectionem sequitur, ita scribens: Hederæ [*legendum Cisti*] duo genera prima, mas & fœmina: major traditur mas, corpore & folio duriore etiam ac pinguiore & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis Rosæ sylvestri, nisi quòd careat odore. Vtuntur [*ad coronas*] & Hederæ [*leg. Cisti*] flore purpureo. Est & in alio genere, earum sylvestribus Rosis similis. Et in iis quoque color tantùm delectat, odor autem abest. Græci vicino vocabulo Cisthon appellant fruticem majorem Thymo, foliis Ocimi. Duo ejus genera. Flos masculo rosaceus, fœminę albus. Plinium autem de Dioscoridis Cisto dicere, ambiguum non est, teste Cornario, etiamsi ex toto non omnia ita respondeant, & hoc sanè loco Hederæ nomen [*Cisson*] Cisto vicinum dicit. Theophrasti porrò Græcum exemplar multis hinc sæculis mendosum fuisse testatur Clusius & alij. κιστοῦ igitur pro κισσοῦ, locis citatis apud Plinium legendum esse constat. Cistus [κίστος] quem aliqui Cistharon aut Cissaron [κισθαρον ἢ κίσσαρον] vocant, frutex est iuxta Dioscoridem in petrosis locis nascens, multis ramis præditus, foliosus, non altus, folia habens rotunda, acerba, hirsuta: flores velut Mali punicæ [ῥοιᾶς] sed in fœmina albi.

Cistus mas & fœmina.

Diosc. Cistharos & Cissaros.

Ast quòd Plinius rectiùs, quàm Dioscorides, marem descripserit, roseum florem habere dicens, res ipsa, inquit Marantha, ostendit: nam sive hanc floris similitudinem ad colorem referat Dioscorides, sive ad figuram (quamvis ad figuram potiùs referre videatur, quod ostendit ex hoc, quod de fœmina subdit, ei florem albescere) minùs apta comparatio est. Etenim Punicorum floribus phœniceus color inest, quem vix in alio reperias, si Theophrasto credimus, lib. 1. c 21. quanquam hoc de arboribus solis intelligere voluisse credendum sit. Est & alterum, pergit Dioscorides, Cisti genus, quod ab aliquibus Ledon appellatur. Ex his itaque constat Cisti duo prima genera facere Veteres, Marem & fœminam: Dioscoridem verò tertium addere, Ledon dictum. Verùm de hoc & alio nos plura trademus, sed potissimùm de iis, quorum icones exhibemus.

Marantha notat Dioscoridem.

Cisti tria genera Diosc.

Frutex κίστος, κίσθαρον aut κισσαρον Græcis dictus, Latinis ut Scribon. Largo, quoque Cistus appellatur, & Rosa silvatica, seu canina. Arab. *Kantet, Altheu*, sive *Lhaie althis*, inquit Matth. Germ. Cistenröslin. Gall. *Rose canine*. Ital. *Cisto*. Cast. & Cat. *Estepa*. Portug. *Cergaços*, *Cergacos*. Angl. Listus/ Cist busche/ oder/ Cist sage/ With sage.

Nomina linguar.

Cistus, inquit Dioscorides, vim habet adstringentem, unde flores triti in vino austero, bis in die poti, dysenteriis commodant: ipsi verò per se illiti, nomas depascentes cohibent. Cum cerato verò, ambusta & vetera ulcera sanant.

Vires & usus. Dysenteria. Nomæ. Ambusta. Vlcera.

Hæc paulò aliter ita Plinius. Cisti genera ambo prosunt dysentericis & solutionibus ventris, in vino austero ternis digitis flore capto, & similiter bis die poto. Vlceribus veteribus & ambustis cum cera: & per se oris ulceribus.

Solutio ventris.

Cisthus aut Cisthanus, autore Galeno frutex est gustu adstringens, omnibúsque particulatim operibus. Attamen folia & parva germina trita adeò de-

ſiccant, adſtringuntque, ut [τραύματα] ulcera glutinare valeant. At flores magis ſunt efficaces, adeò, ut cùm vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxúſque ac humiditates ſanent. Cataplaſmatis ritu illita ulcerum putredinoſa juvant. Eſt enim facultas eorum non inſtrenuè deſiccans, feréque ſecundi exceſsûs à temperatis abſoluti. Adeò verò frutex hic frigidus eſt, ut tepidi caloris ſit particeps.

Imbecillitates. Humiditates. Temperamentum.

CISTVS MAS, MAIOR, FOLIO rotundiore. CAP. II.

Generatria ſumma. IN Ciſti tractatione Dioſcoridis veſtigiis inſiſtendum, tria ſumma genera conſtituenda, deinde ſingula in eas ſpecies, quas tum nos, tum alij obſervarunt, dividenda, initium à mare facturis. *Mas cur dictus.* Marem verò cum Cluſio appellamus, qui flore quidem ut reliqua Ciſti genera ſylveſtrem Roſam æmulatur, ſed colorem rubrum, nunc ſaturatiorem, nunc dilutiorem habet: *Maris ſpecies quinque.* cujus quinque ſpecies foliorum forma, aut colore inter ſe differentes numerantur.

Ciſtus mas Bononienſis. Apud clariſſ. virum igitur, Vlyſſem Aldroandum Bononiæ primò vidimus Ciſtum marē, Monſpeſſulano multò majorem, foliis rugoſis, rotundioribus & nigrioribus, non tamen exactè rotundis, ut olim pingebat Matthiolus. Ramum obſervavi inter plantas, Domini Theodori Zvvingeri, qui delatus dicebatur ex Apuleia, *Apuleenſis.* cujus folia erant minùs nigra, & pluribus pilis albis, longioribúſque abundabant.

Deſcr. Cluſ. Cluſius ſic deſcribit: Humanâ altitudine plerumque attollitur, ut reliqui Ciſti, fruticoſus: *Ramuli.* ramulis aliquantulum incanis: *Folia.* folia reliquis majora & quaſi orbiculata, hirſuta nonnihil & rugoſa: *Flos.* flos reliquis forma ſimilis paulò major & colore ſaturatiùs rubente: *Capitula.* capitula hirſuta, dura, pentagona, dicendis majora, *Semen.* in quibus ſemen rufum, majus, quàm aliorum continetur.

An Anguil. Roſa marina. An Anguill Ciſtus mas, Roſa marina & Roſole in Lanzana quam ait Hypociſtidem & Ladanum ferre? An Cordo in ſylv. Obſ. Ciſtus frutex ex folio oblongo & tamen ſubrotundo Salviæ aliquo modo ſimili, majori, hirſuto cavoque, ſemine in pericarpiis minuto, Papaveri ſimili?

Matth. notatur. Matthiolus olim Ciſtum marem pinxit folio admodum rotundo, & floribus integris, Campanulam exprimentibus (quum tamen Roſarum inſtar folia ſeparata habeat) qualem plantam nunquam vidimus, eam igitur iconem in poſtr. commen. meritò, ut falſam rejecit, in com. Lat. & Ital. cum mag. fig. & in hiſt. Germ. aliam reponens meliorem.

Turn. lapſus. Turnerus malam Matthioli figuram habet nomine Ciſti maris, quem dicit ſe vidiſſe in Italia.

Dodonæi Ciſtum exiſtimaſſem lib. de flor. cap. 29. niſi aliò videretur reduci ſimilis figura à Cluſio: unicam enim Ciſti figuram ponit, relicta priore, quæ Ciſti fœminæ erat, ut arbitror.

Synon. Lacunæ dicitur Ciſtus Mas Matthioli. Ciſtus maſculus Lonic. Cluſ. Hiſp. & Hiſt. Ciſtus quartus mas ſine figura. Lob. Obſ. Ciſtus mas quartus Cluſij.

Hiſt. Lugd. præter meliorem figuram Ciſti maris Matthioli, habet etiam duas priores falſas ſub his titulis: *Hiſt. Lugd. notatur.* Ciſtus mas folio rotundiore Matthioli, & Ciſtus cum Hipociſtide Matthioli. Ponit præterea deſcriptionem ex Cluſio Ciſti quarti.

Camer. in Matth. Hiſt. germ. ponit figuram cui inſcriptio, *Ciſtus fœmina, Cam. Hypociſtis.* Ciſtus fœmina cum Hypociſtide. Eandem etiam ponit in ejuſdem Epit. ſub hoc titulo Hypociſtis. Videtur autem mihi facta eius icon ad ramum quendam à me Bononiæ collectum anno 1563. & Geſnero miſſum. Erat tamen ſine Hypociſtide, & ſine floribus. Geſnerus autem ad meam plantam quam adhuc habeo, annotarat, eſſe Ladanum foliis rotundis, Hypociſtidem Matthioli.

C. Bauh. C. Bauh. apud Matth. exhibet pro Ciſto mare, figuram malam. Eſt enim eadem cum priore falſa Hiſt. Lugdunenſis. Falſam autem eam eſſe ipſemet fatetur, ita enim ſcribit: Matthiolus in ſuis editionibus diverſas proponit icones: inter magnas enim figuras habet Ciſtum, cuius folia ex rotunditate oblonga ſunt: inter minores verò eam proponit foliis rotundis, proculdubio imitari volens Dioſcoridis deſcriptionem, qui talia in Ciſto requirit folia. Cùm verò talibus foliis marem hactenus non viderimus, ſed oblongis, adpoſuimus figuram talem ſub Hypociſtide. Ait præterea C. Bauh. in animadv. in Hiſt. Lug. Hiſtoriæ Ciſtum marem Matthioli, & Ciſtum marem primum Cluſij: eſſe duas figuras unius Ciſti. Sed & hoc imaginarium. Sunt enim diuerſarum plantarum figuræ, ut notum eſt utramque noſcentibus. Eſt Ciſtus mas 1. Cluſij, Ciſtus mas Monſpelienſis, folio oblongo albido. Sed cur hoc loco tam ſicco pede tranſit impudentiſſimum illud Matthioli figmentum, Ciſtum marem folio rotundiore cum Campanę effigie floribus, ex mera deſcriptione excogitatis (nihil enim tale unquam viſum in natura) quem bis depingit, non ſine fœda, ambitioniſque plena impoſtura. C. Bauh. pin. Ciſtus mas 1. ſive folio rotundo hirſutiſſimo.

Locus. Cluſij Ciſtus quartus mas invenitur in regno Valentino & Aragonum: in Italia etiam frequens eſt.

CISTVS MAS II. FOLIO longiore.

Deſc. EAdem altitudine, qua primus Cluſij [*Ciſtus mas Monſp. folio oblongo, albido*] aſſurgit, interdum etiam majore, non minùs fruticoſo ſtipite, neque minore ramorum frequentia: minùs tamen candicat. Folia præterea eodem ordine diſpoſita, molliora, longiora, anguſtiora, & magis acuminata ſunt: Flos ſuperiori ſimilis, incarnatus: capitulis etiam & ſemine parum differt. Dubium non eſt, quin Hypociſtis ſub hoc genere creſcat, nullam tamen obſervavit Cluſius, qui Ciſtum marem ſecundum nominat.

Synonyma cum nomin. ling. Lob. Obſ. & Ic. & Ger. Ciſtus mas anguſtifolia. Tab. Icon. & Hiſt. Ciſtus mas anguſti folius Ciſtenröſzlein

rößlein. Lugd. Cistus mas 2. Clusij. C.Bauh.pin. Cistus mas 3. sive angustifolius. Belg. Cistus manneken met smalle bladers. Angl. The male holly Rose.

Locus & tempus. Nascitur in Hispania, & diutiùs reliquis maris generibus floret: illius item ramuli teneriores sub Autumno, rorulentum quiddam pingue & odorum contrahunt.

CISTUS MAS III. FOLIIS dilutiùs virentibus.

Descr. Folia. PRiori brevior est, non minùs tamen fruticosus, sed tenuioribus ramis: folia ejus jam dicto breviora & dilutiore virore prædita, magis rugosa, pinguia, & odorata: *Flos.* flos aliis similis, dilutè rubens & aliquartulum odoratus, quam notam in reliquis Cisti maris generibus non deprehendit Clusius; *Capitula.* hujus capitula superioribus paullò minora sunt, & suis involucris, quæ florum calycis sunt, diutiùs occultantur, *Semen.* semen in capitulis æquale.

Locus. Hunc Cistum marem tertium (cujus autor nullam ponit figuram) in Lusitania solùm spontè nascentem supra Vlyssiponem itinere Conimbricensi, atque etiam in maritimis observabat. Nos Patavij *Cistus fœmina Pat.* vidimus Cistum, quam fœminam vocabant, diversam nonnihil à Monspessulana, folio multò majore, rugosiore, densiore, hirsuto, formæ ferè ejusdem: ramis nigris, & minimùm tomentosis, quales etiam sunt Monspessulanæ, fortassis id fecit cultura. Si flore fuerit rubente, considerandum, an sit eadem cum Cisto Clusij mare tertio. Lob. Obser. Cistus mas tertius Clusij. C.Bauh.pin. Cistus mas 4. sive folio breviore.

CISTUS MAS IV. MONSP. FOLIO oblongo, albido.

Descr. FRutex est, quàm fœmina robustior, albidior, bicubitalis, hirsutus, Clusio autore, humana altitudine, plerumq; fruticans, *Lignum. Cortex.* ligno satis fragili, & candicante cortice tecto, *Rami.* frequentibus ramis alternatim semper ex adverso respondentib. *Folia.* Folia sibi invicem opposita, & teste Clusio, molliora & longiora in novellis plantis, in adultis verò, contractiora, duriora & aspera, adstringentis gustûs: utrinque incana, hirsuta, longiora, quàm latiora, infernè rugosa, angustiora, spissioraque, quàm fœminæ, non rotunda, ut in Ci*Matthiolus notatur.*sto à Matthiolo olim exhibito. *Flos.* Flos coloris rosæ incarnatæ apices luteos in medio contentos ambit, magnus, in folia quinque divisus, non, ut in Cytino & Campanula, integer, ut pingebat Matthiolus, deciduus, nec singularis, hinc inde per ramos sparsus, ut ipsius icon habebat, sed confertus, agminatim stipatus, numerosior in ramulorum extremis, ex brevibus, robustis pediculis, non debilibus oblongis & singularibus, ut in Cisto fœmina, quibus deciden*Capitula.*tibus, succedunt capitula longè etiam majora & duriora, hirsuta, trifariam secta, perennia, foliolis tribus mucronatis, hirsutis obsepta; pentagona, ut refert Clusius, in quibus exiguum semen, ex rufo nigri*Semen.*cans, seminis Hyosciami, aut Papaveris magnitudine. Ad huius radices, quæ summis cespitibus diffunduntur & cohærent, Hypocistidem ille observa*Hypocistis.*vit copiosè nascentem, elegantissimam omnium, quas unquam viderit, primo vere, cùm Cistus jam ad florendum se parat: Etenim quando primùm ex terra emergit, purpureum sive kermesinum sericum esse diceres, deinde paulatim assurgens, & sese explicans, multum de pristini coloris elegantia remittit, cum Cytinos suos profert, qui candicantes sunt, turgidique, & lento succo pleni: qui à peritis pharmacopœis in Hypocistidis succum densatur.

Clus. Hisp. & Hist. post. Cistus mas primus, ab Hispanis, ceu & 2. & 3. & quartus Estepa vocatus.

Synonyma. Lob. Adv. Cistus mas. Obs. & Ic. Cistus mas cum Hypocistide. Lusitanis Cergacos, Italis Cisto.

An Rauvvolf. Cistus flore purpureo? An Cæsalp. hunc intelligit his verbis: Alterum genus Cisti, in arenosis maritimis nascitur; folio majusculo & candidiore, flores puniceos fert, latiores: fructum similem, [*Cisto fœminæ*] sed conceptaculis quatuor distinctum: sub hoc nunquam Hypocistidem repertam scio: Diosc. hunc marem vocat, ut & Plinius flore rosaceo; foliis Ocimi.

Castori, Tabern. Eicon. & Hist. Cistus mas latifolius. Cam. apud Matth. Germ. relicta Matthioli figura, aliam posuit sub titulo Cisti maris. Figura autem ea facta est ad plantam Monspessulanam, quàm Gesnero miseram, quamque adhuc habeo. Eandem figuram ponit etiam in eiusdem Epit. nomine Cisti. An præterea eidem in horto, dicitur Cistus mas?

Hist. Lugdun. Cistus mas primus Clusij. Animadvertit & hic C.Bauh. Hist. Lugdunensem duas figuras ponere. quod est falsum, ut absolutioribus Botanicis notum est. Est enim Cistus cum Hypocistide Matthioli à Cisto mare primo Clusij diversissimus, & non alius, quàm Cistus mas folio rotundiore Matthioli cum falsis floribus Campanulam exprimentibus. Sed posterior figura Clusij sufficiebat, inquit. Vnde miror quomodo vir integer subticere potuerit figuram Matthioli esse falsam, fictam & imaginariam.

Ger. Ang. The male holly Rose with his. C.Bauh. *C.Bauh.* apud Matth. Cistus 3. cui Hypocistis id dicitur, quod ex ipsius Cisti & Ledi radicis medio pullulat: Limodori genus vocat Dodoneus. Reperitur rubra flaua, pallida. Eid. in pin. Cistus mas 2. sive folio oblongo incano. *Locus & tempus.* Provenit in itinere versus Frontignanum inter saxa, sesquimiliari Gallico à Monspelio, item in monte Setho, florens mense Aprili & Maio. Clusio frequens est hic Cistus cùm in Hispania, præsertim Bœtica, tum Lusitania & Gallia Narbonensi.

CISTUS MAS V. FOLIIS CRISPIS & quodammodo sinuosis.

Descr. Folia. HVmilis est, & supinus ut plurimum, pedalibus ramis, aut paulò amplioribus, multis ex eadem radice prodeuntibus: folia crispa sunt & quodammodo sinuosa, candicantia & hirsuta, gustûs acerbi & adstringentis: *Flores.* flores ramulorum summitatibus æquali altitudine & quasi umbellatim nascuntur, superioribus paulò minores, sed elegantis ex rubro purpurascentis coloris intensioris, quàm in quarto, *Capitula.* capitula reliquis minora, suis involucris plerúq; cōtecta, semē cōtinet reliquis simile, sed magis atrum.

C.Bauh. pin. Cistus mas 5. sive, foliis Chamędrys Cistus mas 5. Clusij, Lob. Ic. & Lug. Cistus mas supinus fimbriatis & sinuatis foliis Lob. Cistus mas 3. Taber.

Locus & tempus. Cistum marem quintum Clusius, in Lusitania tantùm nascentem videbat, solo admodùm arenoso, nec usquam frequentiorem, quàm apud Mona-

sterium Perilorgis dictum, quarto supra Vasliponem milliari, semine maturo ortum, in nonnullis plantis, flore etiam Novembri conspecto. Semen in Belgium reversus, aliquot amicis communicabat: sed nemini natus est hic frutex, preterquam uni Petro Coudebourgo pharmacopœo doctissimo, quem tamen diu conservare non potuit: nam subsequens hiems satis rigida abstulit. Florent predicti Cisti mense Aprili, aliquando etiam maturiùs, nonnunquam seriùs, pro regionum & locorum natura & temperamento: semen Augusto, Septembri, & Octobri maturescit: Cisti hoc genus peculiariter Lusitanis Rosella vocatur.

Nomina. Ger. Cistus mas dentatus: Belg. **Cistus manneken platter aerden ligghende.** Angl. **Tedt hedor snept male Cisius.**

CISTVS FOEMINA MONSPELIAna flore albo, & Hispanica luteo.
Cap. III.

Cist. femine variet. Cistus fœmina etiam in suas species distribuenda. Nam aut elatior est, & rectis virgis fruticās, sicut mas: aut supinus & humi sparsus, ut Linea vulgaris. Deinde utrumque genus, teste Clusio, in colore variat, qui maxima ex parte candidus est, & quandoque luteus. *Descr.* Cistus igitur fœmina Monspeliana flore albo, & Hispanica luteo, frutex est, *Folia* cui folia circinatæ ferè rotunditatis vix cedunt ejus foliis, quem Bononiæ supra observasse nos retulimus, magis viridia, molliora & latiora, quàm in mare Monspeliensi: *Flores.* flores in longis pediculis, ut Rosæ, sed albi, luteos apices in medio coërcent, non minores, quàm maris, multò majores, quàm Ledi, inodori, gustu grato ut Ledi, qui exsiccati lutei fiunt non minùs quàm maris.

Descr. Clusii Clusius sic describit: Est Cistus fœmina, frutex ramosus, cubitum interdum altus, nonnunquam *Rami.* humi stratus, gracilibus, nigricantibúsque ramis, *Folium.* folio non minore, quàm in maris quarto genere, circinatæ ferè rotunditatis, rudi & aspero, viridi tamen: *Flos.* saporis adstringentis & acerbi: Florem habet paulò minorem, quàm mas, quinti generis flori penè similem, album, nonnunquam etiam flauum, luteis fibris, ut in Rosa sylvestri, medium florem occupantibus: capitula minora sunt, maris capitulis, nigriora, non mucronata, sed nonnihil compressa superiore parte, semen paulò nigrius & satis magnum continentia. *Capitula.*

Matth. in Diosc. Cistum fœminam proponit sine descriptione, floribus & fructu, quæ accedit ad hanc nostram: in post. com. Ital. & hist. Germ. addidit flores, qui an benè appicti sint, aliorum esto judiciorum: eam ait vocari à rusticis patavinis Salviam salvaticam. Anguill. Cisto fœminæ, rusticis Salvia salbega vocatæ, subnasci refert Hypocistidem & Ladanum. Turn. Cistum fœminam à Matthiolo depictam habet, quam ait se vidisse in Anglia in horto à Sion denominato. *Synonima cum nominib. Matth. notatur. Salvia salvatica Salvia salvega. Hypocistis Ladanum.*

An Bellon. Obs. lib. 1. c. 7. de hac ait: Ladanum non fit in Creta ex Ledo, sed ex Cisto, cujus Cisti species provenit similis in ea parte Galliæ, quæ dicitur Laude d'Oise in Ducatu Mainio, præcipuè verò ad Castrum Fouletourte, juxta Soulletiere. *Ladanum.*

Cord. Hist. Lob. Camer. hort. & Cast. dicitur Cistus fœmina. Dodon. in fol. Cistum fœminam videtur appellare, eadem repetens, quę in flor. hist. dixerat: in hist. Gall. pingit pro Cisto non Ladanifera, ubi marem & fœminam colore florum tantùm distinguit. Clus. Hispan. & post. Hist. ait Cistum fœminam Hispanis Xara-estepa: & à Narbonensibus Galliæ incolis, qui circa Monspelium viciníque locis habitant, Mouges vernacula lingua dici. Rauvvolf. est Cistus flore albo: Cæsalp. Cistus flore candido, alicubi Hypocistidem gignens, & Cistus fœmina Dioscoridis. *Cistus non ladanifera. Xara-estepa. Hypocistis.*

Camer. apud Matth. Germ. & Epit. mutavit figuram, aliamq; reposuit, quam Gesnerus curarat pingendam ad ramum Monspelij collectum, quem ei miseram, quemque adhuc habeo: in qua figura pili non placent. Lugd. cum Tabern. & hunc imitato Gerardo, pro Cisto fœmina, præter bonam Clusij figuram, frustra ponunt Matthioli malam. Et hanc quoque C. Bauh. apud Matth. exhibet pro Cisto fœmina. Ipse tamen non veritus fuit Lugdunensem ideò carpere. Cistus fœmina Matthioli (inquit in suis animadv. in Lugd.) & Cistus fœmina Clusij: posterior figura servanda erat. Ergo altera rejicienda. Sed quare? cur silentio involuit? quia patrocinium ejus assumpsit. Eid. pin. Cistus fœmina 1. sive folio Salviæ: Cistus fœmina, Gesn. hort. Lac. Est elatior & rectis virgis: est & supinus humi sparsus: in utroq; flos candidus, quandoq; tamen luteus. *Error plurium. C. Bauh.*

Florentem vidimus Aprili & Maio in sylva Ægremont propè Monspelium & in monte Sethi, in Italia juxta Florentiam: in Sabaudia penes Rodanum. Patavij observatur in montibus Euganeis inter Balneum Aponense & Arqua, ibi aiunt nasci Hypocistim. Bononiæ spontè à Florentia al jugo florebat Aprili. Ejus qui albo est flore, cùm recti, tum supini magna est copia in Hispaniis, Lusitania, Gallia, Narbonensi & Aquitanica: qui verò luteum profert, nonnullis duntaxat Hispaniæ locis, & extrema Aquitania Cantabris finitima circa Bayonam se vidisse meminit Clusius. *Locus & tempus. Hypocistis. Flore luteo.*

CISTI SPECIES QVÆDAM HIspanica flore albo.

Aliquot præterea Cisti genera observantur, quæ ad fœminam veluti ad primarium genus, Clusij judicio, potiùs referenda, quàm ad marem, aut Ledon: quandoquidem nullo pingui, lentoque liquore sunt oblita, nec roseum, sive purpureum florem habent. Lugduni demonstrabat nobis Baro quidam Germanus, ex Hispaniis reversus Cisti aliam quandam speciem, fruticem, ut ex plantæ portione conji- *Cisti fœmina classis secunda. Cisti species nova.*

Folia. conjicere licebat, parvum, foliolis multis stipatum, non parùm minoribus, quàm in Cisto fœmina Monspeliensium, oblongis, hirsutis, minùs rugosis, gustu adstringentibus. Flores. Flores non singuli ex ramulis, sed plures simul, ut in Ledo Monspeliensi, pediculis satis longis, hirsutis, incanis insidebant, albidi, Ledi Monspeliensis floribus penè similes, quos nondum explicatos alabastriculi mucronati, lanugine alba, densaque hirsuti ambiebant totos. An à quoquam sit descripta hæc planta, non potuimus animadvertere.

CISTUS FOLIO HALIMI flore luteo.

Desc. Cistus folio Halimi prior (sic etenim appellãdus videtur, inquit Clusius, propter foliorũ similitudinem) cubitales aut ampliores profert Rami. ramos, graciles, satis fruticosos, in quibus Folia. folia Portulacæ marinæ similia, sed omninò incana, ut Halimi, mucrone obtusiore, subacidi & adstringentis gustûs: summis ramis Flos. multi inhærent flores, quinque foliis constantes flavi coloris: minores, quã in superioribus, illi Cisti generi, quod nonnulli Helianthemon vocant, similes, suas fibras in medio continentes: his succe-Capitula. dunt longiuscula & triangula capitula, exiguum subrufum semen continentia. Ad hujus radicem Hypocistis. Hypocistin nascentem observabam luteam omninò, sive ochræ colore, ipsius plantæ florem colore referentem, quam pueros & pastores manducare intellexi.

Locus. Cistus hic frequens est in Lusitania solo arenoso, & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Olyssippone, nec usquam alibi Clusio conspectus.

Synon. Lobel. Observ. & Icon. plant. Cistus fœmina folio Portulacæ marinæ, Cistus primus folio Halimi Clusij. Tabern. Icon. & Hist. Cistus folio Halimi [*primus Clusii, addit Hist. Lugd.*] sicut & Ger. qui Angl. Cistus with leanes like sea pursiane vocat. Belg. Cistus wysken met de bladers van zee Porceleyne.

CISTUS FOLIO HALIMI longiore incano.

Cistus folio Halimi alter Clus. Hisp. & post. hist. procerior est præcedente, ramis firmioribus, incanis ut præcedens: Folia etiam habet Halimi, paulò tamen longiora, angustiora, magis mucronata, & dorso elatiore, incana tamen tota & sicca, subacidi etiam & adstringẽtis saporis. Istius neque florem, neque semen visum. Provenit ubi præcedens. Descr. Folia. Locus.

Synon. Lobel. Obser. & Icon. pl. ut & Lugd. Cistus folio Halimi secundus Clusij: Taber. Icon. & Hist. Cistus folio Halimi secundus. Gerard. Cistus folio Lavendulæ, Angl. Lavander leafed Cistus. Belg. Cistus met bladers van Lavender.

CISTUS FOLIO LAVENDULÆ Clusio, fortè idem cum Helianthemo recto.

Desc. Cistus folio Lavendulæ (eundem vel similem fruticem denominavimus Helianthen sive Helianthemum rectum, repertum à socio nostro) plerumque cubitali est altitudine, admodum ramosus, sed brevibus ramis & Folia. foliis confertim nascentibus, angustis, incanis, sapore ad-Flores. stringente: flores parvi, non multùm à superiore differentes, albo colore: semen non observavit Clusius. Est hic frutex adeò Lavendulæ similis, ut nisi odor & sa-Lavendula. por prohiberent, pro Lavendula sumi posset: & certè quas plantas sine flore primùm conspexit, pro Lavendula habuit, ideoque negligebat, donec floribus, quos in plantis aliis conspiciebat, admonitus, diligentiùs observaret.

Locus. Tempus. Solummodò Valentino regno invenit aridis & petrosis locis, quarto à Valentia miliari, mensis Aprilis initio. Repertus à socio fidelissimo Domino Helianthemum rectum. Leonhardo Rauvvolff. in provinciæ montibus, qui unicaulis erat, rectus, cubitalis: flores in cacumine Descr. Flores. similes forma Helianthemi lutei & vulgaris coloris: folia autem per caulem multa, longa, similia foliis Folia. Lavendulæ. Florebat autem mense Maio.

Synon. Lobel. Obs. & Icon. plan. Cistus folio Lavendulæ Clusij & Valerandi. Tabern. icon. & Hist. Cistus Ci-

ſten=Röſlein/ cujus titulus hic ſimplex non placet. Lugd. Ciſtus Lavendulæ folio Cluſij. Gerard. Ciſtus mas tenuifolius. Ang. Thin loafed Ciſtus. Belg. Ciſtus met bladers van Lavender.

CISTVS FOLIO SAMPSVCI CLVS. cui macula in flore.

Deſcr. Rami. CIſtus, inquit Cluſius Hiſp. & Hiſt. poſt. folio Sampſuchi, planta fruticoſa eſt, multos graciles ramulos proferens, in quibus *Folia* folia parva, quaſi circinata, incana, Sampſucho ſimilia, paulò minora, & dorſo eminẽte, contrariis inter ſe pediculis, ut in cæteris Ciſti generibus, naſcuntur, & adſtrictionem habẽt cum quadam aciditate & ſalſedine conjunctam. *Flos* Flos in ſummis ramis copioſus, quinis albis foliis conſtat, quorum meditullium macula ex purpura nigricans inficit, villis & ſtaminibus luteis, medium *Capitula* florem occupantibus. Capitula deinde Lini ferè æqua, trigona, in quibus ſemen minutum Hyoſciami, ex nigro candicans, ſive cinereum continetur: totus verò oblongus ille ramulus, qui florem & capitula ſuſtinet, ſemine maturo areſcit, ut in ſingulis Ciſti generibus.

Locus Primùm hic inventus in Caſtella veteri, ſupra S. Martin del Caſtannal: deinde copioſus in caſtella nova, circa Caraiçejo, & toto Bætico agro inter Tagum & Anam flumina.

Hiſpani Quiruẽla aut Quirivela appellant, communi fermè cum Ericæ minoris vulgatioris vocabulo, quia fortaſſis inter Ericas numerant.

Synon. Lobelio, qui inſcribit in Obſ. & Ico. pl. Ciſtum folio Sampſuci Cluſij, videtur eadem, quæ Helianthes Allobrogum & Gallorum Delphinatis flore albo. Cluſij autem figuram habet, verùm Ciſtus Cluſij maculas habet ex purpura nigricantes, ergo diverſa. Hiſt. Lugd. Ciſtus folio Sampſuci Cluſij.

Tabern. notatur. Tabern. Icon. & Hiſt. Sonnenblum/ Helianthemum Sabaudicum vocat, & tamen ſibi ait incognitum. Quare non placet nonnihil mutata figura & titulus in planta incognita. Gerard. Helianthemum Sabaudicum: Ang. the dwarffe Ciſtus of Savoie. Belg. Ciſtus met bladers van Mariolcyne/ ende ſchynt te weſen Helianthon van Savoye/ ende Delfine, met witte bloemen.

CISTVS FOLIO THYMI CLVSII, cum maculis in flore.

Deſcr. Ramuli. Folia. CIſtus folio Thymi, ut annotat Cluſius ſæpè dicto loco, pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignoſis, qui magna ex parte ſine foliis conſpiciuntur, præterquam circa eorum ſummitates, in quibus confertim naſcuntur, exilia admodum, viridia, Thymi æmula, guſtu adſtringente. *Flos* Florem fert ſummis ramis, Ciſto folio Sampſuci ſimilem, minorem, neque maculis inſignitum. Semen non obſervavit.

Locum autem eſt conſpectus in extrema Bæticæ parte, qua Caſtellam & Luſitaniam ſpectat.

Synon. Lobel. Obſer. & Icon. Lugd. Ciſtus folio Thymi Cluſij. Taber. Icon. & hiſt. ſicut & Gerardo Ciſtus folio Thymi. Angl. Ciſtus with the leaves of Thime. Belg. Ciſtus met de bladers van Thymmes. Hiſpan. *Perdiguera.*

DE LEDO ET LADANO. CAP. IV.

Ledon. Dioſ. EST & alterum Ciſti genus, inquit Dioſcorides; quod ab aliquibus Ledon appellatur, frutex ſimili modo, ut Ciſtus, naſcens, ſed longiora & nigriora folia habet, quæ in vere pinguetudinẽs quaſdam contrahunt. *Foliorum vis.* Hujus foliorum vis adſtringens eſt, faciens ad quæ etiam Ciſtus. Fit autem ex ipſo id, quod Ladanum appellatur. Nam capræ & hirci, folia ipſius depaſcentes, pinguetudinem palam barbis excipiunt, quæ etiam fœmoribus adhæret, eo quòd ſit viſcoſa: hanc oblatam excolant, & in maſſas efformatam reponunt. Quidam etiam funiculos per frutices trahunt & adhærentem ipſis pinguetudinem ita deraſam, efformant. *Delectus* Optimum eſt Ladanum, quòd odoratum eſt, ſubviride, facilè molleſcens, pingue, non particeps arenæ, nec friabile, ſed reſinoſum. *Ladanum Cyprium. Arabicum. Lybicum.* Tale autem eſt id quod in Cypro naſcitur. Nam & Arabicum & Libycum vilius eſt.

Arabia etiamnum Ladano gloriatur, ut habetur apud Plinium: forte caſúque hoc, & injuria fieri odoris, plures tradidêre. Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius, tanquam intelligant precia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, diſtillantémque ab his caſu mixturæ ſuccum improbo barbarum villo abſtergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui ſole. Et ideò in Ladano caprarum pilos eſſe. Sed hoc non alibi fieri, quàm in Nabathæis, qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ. *Strobon* Recentiores ex Autoribus Strobon hoc vocant, tradúntque ſilvas Arabum paſtui caprarum infringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere: verum autem Ladanum Cypri inſulæ eſſe: ut obiter quoque genera odorum dicantur, quamvis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe Oeſypum hircorum barbis genitum, non villoſis inhærens, ſed Ederæ [*Ciſti debebat ſcribere*] *Plinij locus reſtitutus* flore deroſo, paſtibus matutinis, cùm eſt rorulenta Cypros. Deinde nebula Sole diſcuſſa, pulverem madentibus villis adhæreſcere, atque ita Ladanum depecti. *Leda herba.* Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, Ledam appellent: etenim illi Ledanum *Ledanum.* vocant. hujus pingue inſidere: itaque attractis funiculis herbam eam convolui, atque ita offas fieri. *Ledani duo genera.* Ergo in utraque gente bina genera, terrenum & factitium. Id, quod terrenum, eſt friabile: factitium, lentum. *In Carmania & ſuper Ægyptum.* Necnon & fruticem eſſe dicunt in Carmania, & ſuper Ægyptum per Ptolomæos tranſlatis plantis: aut ut alij generante [*vet. generari & id in iis, ut Thu-*

ut Thuris arborem. Dal. generatus & ibidem cum Thuris arboribus]&id Thuris arbore:colligiq; ut gummi,inciso cortice, & caprinis pellibus excipi. *Colligendi ratio.* Pretia sunt laudatissimo in libra asses xl.[*xxx.alias.*]Adulteratur Myrti baccis, & aliis animalium sordibus. *Adulterium.* Synceri odor debet esse ferus,& quodammodo solitudinem redolens: ipsum visu aridum, tactu statim mollescere, accensum fulgere, odore jucundo gratum. Myrtata deprehenduntur,crepitantque in igne. Præterea à syncero calculi potiùs è rupibus inhærent, quàm pulvis. Et Ladano (inquit alibi Plin.) sistitur alvus, utroque, quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa: item nobili è vino. *Ladan. segetum.* Lada appellatur herba,ex qua Ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens, nobilius in Arabia. *Lada herba.* Fit jam & in Syria,atque Africa, quod Toxicon vocant. *Toxicon.* Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt,adhærescente roscida lanugine. Hoc gravissimum odore est,durissimúmque tactu. *Delectus.* Plurimum enim terrę colligit,cum probetur maximè purum,odoratum,molle,viride,resinosum.

Ladanum recentiorum & officinarum. Ladanum Officinarum laudabile, viscidus est succus, in magnas offas coactus,easque graves, ex purpura fuscas, odore valido, sed suavi, præsertim si calorem senserit, cujus etiam beneficio mollescit, veluti & mansum, saporem imprimens adstringentem: hoc Ladanum existimamus esse idem,cum veterum Ladano. *Colligendi modus.* Hujus autem colligendi rationem miram quandam Bellonius describit, quam ipse in Creta observavit: Græci, inquit, colligendo Ladano peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis Ergastiri dictum. Est verò id instrumentum rastro dentium experti simile: huic affixæ sunt multæ ligulæ sive Zonæ,è corio rudi, nec præparato confectæ. Eas leniter adfricant Ladaniferis fruticibus,ut inhæreat liquidus ille humor circa folia,concretus,qui deinde à ligulis per summos ardores Solis cultris est abradendus. Itaque Ladanum colligendi summus, imò intolerabilis est labor,cùm totos dies ardentissimo caniculæ ęstu in montibus hęrere necesse sit: *Tempus.* neque facilè quisquam alius ad id colligendum operam sumit præter Calohieros, hoc est,Monachos Græcos. Nusquam autem majore copia per totam insulam cogitur,quàm ad montis Idæ radices, pago Cigalunus nuncupato,& apud Milopotamo. *Locus.* Hactenus Bellonius. Siquis tamen in Hispaniis huic colligendo operam navare vellet, multò minore (ut Clusio videtur) negotio, magnam ejus longè purissimi, resinosi, & odorati copiam colligere posset, *Ladanum in Hispaniis copiosum.* cum integræ aliquando silvæ inveniantur omnium pinguissimi illius Ledi, quod Cistus Ledon flore macula nigricante notato inscribitur: neque illo ex Africa invecto, magna ex parte impuro,opus esset.

Vires & usus. Ladanum,autore Dioscoride, vim habet adstringentem, calefacientem, mollientem, aperientem. *Capilli.* Sistit defluos capillos, ammixtum vino,Myrrhæ, & oleo myrteo. *Cicatrices.* Cicatrices decentiores efficit cum vino illitum. *Aures.* Aurium doloribus, cum aqua mulsa,aut rosaceo infusum medetur. *Secundæ.* Suffitu etiam secundas ejicit. *Uterus.* Et duritias in utero pessis ammixtum curat: *Tussis.* compositionibus item, quæ dolorem & tussim, eximunt, & malagmatis utiliter ammiscetur. *Alvi fluor.* Alvum quoque sistit cum vino veteri potum, *Urinam cit.* ciet etiam urinam.

Cistus, aut Ladanum in calidioribus regionibus proveniens,tametsi haud alius sit genere,quàm qui apud nos nascitur, inquit Galenus, *Cistus Galeno.* eximiam tamen à regione, ac peculiarem digerentémque caliditatem nactus est:atque utroque à nostrate differt:tum quia frigiditatem deposuit,tum quia calorem assumpsit. *Temperamentum.* Itaque cætera quidem hujus Cisthi,illis quæ in nostrate visuntur, similia sunt.E vero Ladano,quod vocant, provenit medicamentum, primo excessu jam quodammodo completè calidum, ut vi & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. Ad hæc substantia tenui ac proinde emolliens, sive malacticum moderatè pariterque digerens, ac videlicet etiam συμπεπτικὸν, hoc est, concoquens. *Substantia.* Itaque mirandum non est, si peculiariter ad uteri vitia conveniat,quandoquidem ad dicta paulum quidem adstrictionis obtinet. *Usus. Uterus.* Quocirca defluentes capillos retinet. *Capillorum fluxus.* Nam quicquid, ad radices eorum,pravi humoris sederit, id omne absumit: tum meatus quibus infixi sunt contrahit, & constringit adstrictione.Cęterùm,alopecias & ophthalmias sive lippitudines sanare non potest, utpote magis discussorias vires, quam quæ Ladano insunt, poscentes. *Ophthalmiam non sanat.*

Plin.de facultate Ladani sparsim ita scribit. Natura ei, molliendi, siccandi, concoquendi,somnum alliciendi. *Somnus.* Capillum fluentem cohibet, nigritiamq; custodit: auribus cum hydromelite, aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat. *Furfures.* Tussim veterem cum Styrace sumptum. *Tussis.* Efficacissimum ad ructus. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit: *Cicatrices.* suffitu corrigit vulvas; dolori earum exulceratisque imponitur. Denique,si fistulæ in quacunque parte serpant, Medicorum vitio malè sectis corporibus, auxilio est Ladanum cum castorio. Lad.Cyprum potum interaneorum vitiis occurrit. Ladanum verò segetum contusum febres tertianas leviores facit. Hæc ille, qui confusè satis & ignoranter,ut de aliis, indistinctè hîc recitata collegit.

DE HYPOCISTIDE.
CAP. V.

CISTI radicibus adnascitur quoddam Mali punicæ Cytino simile,quod Hypocistis [ὑποκισθὶς] dicitur:à nonnullis verò Robethrum [ῥόβηθρον, Sarr. ῥόβιθρον, Ald. ὀρόβηθρον, Orobethrum Pal.] aut Cytinus [κύτινος] appellatur. *Hypocistis. Robethrum. Orobethrum. Cytinus.* Est ex ipso quoddam fulvum, quoddam viride, quoddam album: ex quo succus exprimitur, velut ex Acacia. Quidam verò resiccatum ipsum & contusum madefaciunt ac coquunt, & reliqua velut in Lycio faciunt, teste Dioscoride. Sub his [*Cistis*] maximè nascitur Hypocistis, quam inter Hederas diximus, inquit Plinius: Cyssos erythranos ab iisdem appellatur,similis Hederæ. *Cissos Erythranos.* Manifestus hîc fit Plinij lapsus confundentis Cistum cum Cisso Hedera, de quo errore plura ante. *Plinius notatur.* Quia verò (Cornario) Mali punici flori similis est, ideò etiam ipsa Hypocistis appellatur Cytinus: Plinius Orobathion habet,sed in manuscripto exemplari Oborothron legitur, omnibus ex æquo obscuris appellationibus: *Orobathion. Oborothron.* idem Malo granato immaturo similem dicit, & sub Cisto nasci, unde habeat nomen, nostris officinis ut Cistus, ita etiam Hypocistis ignota est: *Hypocistis officin.* Hypocistidis tamen succum aliunde importatum habent, & re, & usu omnibus notum: an verò genuinus sit, & ex vera Hypocistide,non temerè ambigi putat Cornarius.

Hipp. de nat. mul. Hypocistin ex vino bibitam, secundas & menses detrahere posse ait, *Vires.* cui non assentior hoc medicamento purgari uterum; sed suspicor multa confusè scripta per transcriptores. Vim enim ut Diosc.prodidit, habet eandem quam Acacia, sed magis adstringentem & siccantem, quæ facit ad cœliacos, dysentericos,sanguinem per sputum rejicientes,fluxum muliebrem,sive bibatur,sive per clysterem infundatur. *Alvi fluores. Sanguinis sputum. Fluxus muliebres.*

Plinio autore. Cyssos erythranos coxendicibus utilis est è vino potus; item lumbis, tantamq; vim *Plinij error.*

accipiunt, ut sanguinem urina detrahant. Plinius confundens Hederam cum Cisto malè tribuit Hypocistidi vires ex eo nunc dictas.

Hypocistis. Hypocistis, quam vocant apud Gal. 7. simpl. multò est magis adstrictoria, quàm folia [*Cisti.*] Admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis rejectiones, profluvia muliebria, cœliacos, dysentericosque affectus. Quin si *Roborat.* quam partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non instrenuè addit. Sic sanè stomachicis Epithematis, hepaticisque commiscetur, & ex viperis confecto Antidoto inditur, nimirum quò corpora confirmet ac roboret.

Hypocistidis plantæ. Cistus mas Monsp. flore rubente carneo. Cæterum Hypocistis in variis provenire plantis creditur, ut in Cisto mare Monspel. flore rubente carneo, uti ex Clusio annotavimus antehac, & ejus descriptionem posuimus.

Cæsalpinus notatur. Cæsalpinus meminit Cisti puniceo flore, sub quà ait nunquam Hypocistidem repertam se scire: an eundem Cistum intelligat nescimus. Nobis tamen nimium securè affirmare videtur Hypocistidem non ferre, ille non potuit ubique fuisse. In Gallia Narbonensi quidem nos non observamus in hac planta Hypocistin rubram: Clusius autem observavit & ex eo succum densari ait.

Cistus mas major folio rotundiore. Considerandum etiam an Cistus mas major folio rotundiore à nobis dictus, idem sit, cum Cisto mare, quem ait Cæsalpinus vocari Rosam marinam & ferre Hypocistidem.

Cistus fœm. Monsp. flore albo. Cistus quidem fœmina Monspessulana, flore albo, fertur ferre Hypocistidem.

Cistus folio Halimi flore luteo. Sub Cisto folio Halimi, flore Luteo, Clusius observavit Hypocistidem.

Cistus Ledum latifolium. Vtrum præterea Cistus Ledum latifolium idem sit cum Cisto mare Anguillari, quod Ladanum in Cypro & Italia profert, & Hypocistidem, quoque perpendendum.

Cistus Ladanifera. Nos in Cisto ladanifera angustifolio Monspeliensi Hypocistidem observavimus, ut suo ostenditur loco.

Cistus Ledon [illegible] foliis. Cistus porrò Ledon Thymi foliis Clusij, fert ipsomet illo autore Tubera, quæ Hispanis Turmæ appellantur, vel potiùs ut existimat Hypocistis.

HYPOCISTIS OFFICINARVM & ejus substituta.

Descr. SVccum ex Hypocistide excoctum, qualis ad nos adfertur, & à nobis observatur, in orbiculatos panes concretus, splendido nitore Asphalti nigricans, sed consistentia cerea, ductili, molli: Sapore acidulo, cum adstrictione, eo ferè, qui in Myrobalanis Indis observatur, non negaverimus eundem cum veterum Hypocistide.

Vires & [illegible] fluxus muliebris. Insignis Medicus Frisimelica in suis in Diosc. lectionibus meminit, se in calidis fluxionibus, præsertim fœminarum, non sine magna utilitate & efficacia Hypocistide usum, ex vino, si nihil vetet, propinata. Monet etiam usurpandam Hypocistidem, quæ ad Orientem sit nata. Cæterùm cùm ex Italia non sit difficilè succum hunc germanum nancisci, imprudenter faciunt, qui ei succum prunorum silvestrium, præsertim verò in theriaca substituunt.

Succus prunorum [illegible] non substituendus. Adulterium Hypocist. Error mul[illegible] Cæterùm Hypocistin, qua passim utuntur officinæ, ex hirci barbæ radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, ac ut concrescat, insolantes. Errandi ac simul imposturam faciendi causam dederunt Arabes, quòd Cistum Hirci barbulam appellent. Quò factum, ut ij omninò aberraverint, qui officinis Hypocistidem parant, sibi persuadentes Hirci barbam, quam Græci τραγοπώγωνα vocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipsos decipiunt, sed etiam alios, qui passim adulterina Hypocistide utuntur. Potest, si desit Hypocistis, assumi ejus loco floris agrestis Punicæ succus, quippe qui eadem præstet, quæ Hypocistis, autore Dioscoride. *Substitutum [illegible].*

CISTVS LEDON LATIORE folio. CAP. VI.

LEdum 1. latifolium (inquit Clusius, & ex eo Lob. Obs.) superata Calpe, littore marino, qua Malacam iter est, latiore nascitur folio, quasi ad Lauri angusti-foliæ foliorum formam & amplitudinem accedente: non minùs tamen pingui, lentoque illo humore abundat, quàm id, quod angustiore est folio. Ladanum latifolium primum, sive Cisti Ledi primi species altera, Hispanis quoque Xara dicitur. *Locus. Folium.*

CISTVS LEDON FLORE MACVLA nigricante notato.

LEdi genus, cujus exhibita Ic. in hist. Lug. siccum nobis Lugduni demonstrabat Germanus quidam Baro, ex Hispaniis reversus: ex cujus ramo apparebat fruticem esse satis insignem, ramuli rubentes, multis abundabant foliis, sibi invicem, oppositis, palmaribus, Ledi Monspessulani multò longioribus, crassioribus, nigrioribus, minùs rugosis: Latitudine tamen pari, supernè virentibus, infernè incanis, gustu admodum adstringente: in ramulorum extremitate folia longa, cæteris similia, non ita tamen crebra, ut habet icon Lugdunensis, à pictore minùs accuratè repræsentata. Nec non flores singulares, magni, Rosis silvestribus albis similes, in quorum singulis foliolis est macula pulchra, nigra, satis magna: totius floris medium obtinent apices lutei, ut in Rosis: ad floris exortum foliola oblonga, utrinque hirsuta. *Descr. Ramus. Folia. Flores.*

Lugd. notatur. Lugd. non posuit nostram descriptionem, ideò ponit florem luteum, nec meminit maculæ insignis, quæ in Icone apparet. Sed animus est hoc in loco integram historiam ex Clusio recensere Cistus Ledon 1. angustifolium omnium vulgatissimum & pinguissimum, per Hispaniam nascens, fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum superat, ramis frequentibus, lignosis, duris, nigris: folia, quemadmodum & rami, ex adverso sita sunt, oblonga, transversum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, supernè ex viridi nigricantia, infernè candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam odorato, calidò & transparente liquore adeò copioso asperſa sunt, ut procul etiam ex splendore conspici & agnosci possit, odor autem octava miliarij germanici parte naribus percipi: flore est inter reliqua Cisti genera & pulcherrimo & amplissimo, magnæ Rosæ instar, simplici quinque foliorum textura, omninò interdum albo, sed cujus singula *Descr. Clus. Rami. Folia. Liquor. Odor. Flos.*

ſingula folia circa unguem ex purpura nigricante macula, rhomboide nunc majore, modò minore, & anguſtiore, ut plurimùm infecta ſunt, floris umbilico multis croceis fibris pleno, ut in aliis Ciſti generibus: *Capitula.* Capitula in longis pediculis, foliiſque ſuis denudatis, omnium maxima, rotunda ferè & plana, non mucronata, & ſæpenumerò decagona, dura, *Semen.* intùs flaveſcentia, quibus dehiſcentibus, ſemen decidit copioſum, ſubrufum, omnium minutiſſimum.

Duratio. Tota planta dum reſiccata eſt, quendam candorem contrahit, pinguem attamen illum ſuum lentorem & ſuavem odorem non amittit, ſed eum retinet ad multos etiam annos.

Locus. Creſcit multis Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis frequentiſſimè, nuſquam tamen magis copiosè, quàm in collibus declivis inter Tagum & Anam flumina & toto ferè monte Sierra morena nuncupato. Hiſpani Xara, Luſitani Eſtepa vocant.

Synon. Lobel. Obſ. & Gerard. dicitur Ciſtus Ledon primus. Dodonæus in fol. figuram habet Cluſij, & *Ledum & Ladum.* deſcribit ſub Ciſto Ledo, & Λήδον ἢ Λάδον ipſum fruticem dicit & Ciſti ſpurium affirmat. Tabern. vocat Ledum Cluſij primum: Lugd. Ledi ſpeciem Bauhini, in Gallia Narbonenſi. Sed non eſt Galliæ Narbonenſis. Figura etiam mala: meliorem habet nomine Ciſti ledi 1. Cluſij. C. Bauh. pin. Ciſtus ledon 2. ſive Ciſtus ladanifera Hiſpanica incana. Belg. Eerſte Ciſtus ledon van Cluſius. Angl. The firſt Ciſtus bringing.

CISTVS LEDON, POPVLI NIGRÆ foliis Cluſij, major & minor.

Maius. Ledi alterum genus, ſive Ledum 2. Latifolium majus, ubi ſpontè naſcitur, brevius eſt, ſed bicubitalibus duntaxat aſſurgit *Stolones. Rami.* ſtolonibus, ramoſis: rami ſunt *Folia.* fragiles: folia omnium inter Ciſti genera, quæ obſervabat Cluſius, maxima, supernè viridia, infernè nonnihil candicantia, Hederæ foliorum formam interdum, & Populi nigræ plerumque æmulantia, ſatis rudia & carnoſa, Hyeme rubedinem aliquam contrahentia, ſubacidi & adſtringentis ſaporis. *Flos.* Flos candidus, Ciſti fœminę magnitudine par: *Capitula.* capitula pentagona, acuminata, *Semen.* ſemine exili & nigricante referta. Tenellæ plantę neque pingues, neque odoratæ ſunt, ſed annotinæ duntaxat, & vetuſtiores Autumno præſertim, quo tempore omnes Ciſti, qui pingues ſunt, abúdantiore ſucco, craſſiore ſolidùm & magis tenaci prægnantes eſſe viſæ ſunt.

Minor. Hujus generis alia ſpecies invenitur, per omnia ferè ſimilis, ſed humilior, neque cubitum excedens; cujus folia etiam minora ſunt: aliàs neque facie, neque flore, neque ſemine, neque ſapore diſſimilis.

Locus. Utrumque naſci in Mariano monte (vulgò Sierra morena) qui ſuperandus eſt iis, qui Ulyſſipone Hiſpalim faciunt iter. Invenitur etiam collibus quibuſdam Granatæ vicinis. *Nomina.* Primam ſpeciem incolæ Xara-xarguna & Xaron vocabant. Granatenſes Xara-eſtepa, eodem, quo Caſtellani Ciſtum fœminam, nomine. Altera ſpecies incolis Xaguarco dicitur.

Lobel. Obſerv. & Ic. cum Lugd. Tabern. (qui non benè capitibus ſeparat.) & Gerard. dicitur Ledon ſecundus, & Ciſtus Ledon populeà fronde alter, cultu fortè duntaxat, differens. C. Bauh. pin. Ciſtus ledon 4. ſive folijs Populi nigræ major: Ledon 2. Cluſ. hiſp, Lugd. Tab. Ledon latifolium 1. majus, Cluſ. hiſt. Ciſtus ledon Cluſij, Lob. Ger. Eid Ciſtus ledon 5. ſive Populi nigræ minor: Ciſti ledi 2. altera ſpecies, Cluſ. hiſp. & Lugd. Ledon 2. latifolium minus, Cluſ. hiſt. Ciſtus ledon populneà fronde alter, Lob. Ciſtus ledon 3. populneà fronde Lugd. Tab. & Ger.

CISTVS LEDON LATIFOlium creticum.

Deſcr. Folium. Ledi genus viſcidum, folio majore, quàm Ciſti fœminæ Monſpeſſulanæ, minùs rotundo, mucronato, infernè candicante, tribus ſecundùm longitudinem decurrentibus nervis plantagineis, supernè nigriore, minùs rugoſo, quàm Ciſti maris majoris: folia verò juniora & extremorum ramorum longa, anguſta, latiora tamen multò quàm Monſpeſſulani Ledi. *Flores.* In extremis ramorum veluti ex longo pediculo, aliquot flores ſunt [tres *obſervavimus*] ex pediculis unciam circiter longis: calyces hirſuti cum brevibus pilis.

Capitula. Hujus fructus Ledi Ladaniferi nomine miſſus ſic ſe habet: Capitula vel vaſcula ſunt Ciceris circiter magnitudine, Olivæ ferè, ſive oblongâ figurâ, hirſuta cum quinque angulis, membranis diſtincta, plena ſeminibus minutis, papaverinis, fuſcis, angulosis. *Semen.*

Ledi Cyprii Cluſii deſcriptio. Cluſius ſic deſcribit: Ledon tertium, ſemine ex Italia miſſo, Cyprij Ledi nomine, nobis & pleriſque natum eſt, cubitali, interdum majori altitudine, fruticoſum, nigricantibus ramis, carnoſis foliis, & præ ſaturatâ viriditate nigricantibus, mediæ inter primi & ſecundi generis [*Ledi anguſtifolij & latifolij*] folia magnitudinis, brevioribus tamen, & rhomboidis quodammodo figuræ, quæ cum novellis ramis lento & roſcido humore obſita ſunt, non adeò tamen abundanti & denſo, neque etiam adeò odorato, ut in primo genere: *Flos.* Flos albus eſt, ſecundo generi ſimilis, ſemen etiam exile, nigricans in rotundis capitulis. *Deſcr.* Lugd. etiam eundem, vel valdè ſimilem ſic delineat: A floris ſpecie dicitur Ciſtus frutex hic, *Ciſtus cur.* in maritimis proveniens, cubitalis, nonnunquam *Radix.* altior, denſis, numeroſiſque radicibus, *Cortex Folia.* caulibus multis, ſurculoſis, cortice ex rufo rubente, foliis longis,

longis,in ambitu laciniatis,acuminatis,supernè obscuriùs virentibus,infernè candicantibus,& parùm lanuginosis, flore Cisti, Rosæve silvestris, albo, vel ex albo purpurascente.

Ladanum. *Hypocistis.* An Anguill. Cistus mas, producens liquorem dictum Ladanum in Cypro & Italia &c. proferénsq; etiam Hypocistidem? An Bel.Obs. Cistus,ex quo Ladanum fit in Creta,de quo sub Cisto fœmina ante.

Lob. error. Lobel.& Penæ Adv.est Cistus Ledon latifolium: rarior species quædam Ladanifera,foliis multò crassioribus, longioribus, Sumachij Plinij, aut Rusci modo fruticans, &c. apud quos tamen figura pessima & inepta: próque Rusci legendum Rhois. Icon. plan. Cistus Ledon Rusci aut Myrti folio. Sed & hîc *Error in icon plant.* figura Adversariorum mala: Titulus falsus & deterior factus ad figuram malam. Melior icon ex Clusio in obs. Lobelij ante, hac inscriptione: Cistus Ledon *Ledon Cyprium* tertius, Ledon Cyprium in Italia. Tab. Icon. & *Tab notatur.* hist. Cistus Ledon myrtifolium. Malam figuram assumpsit Taber. cum falso titulo, & falsam proponit descriptionem.

An Cæsalp. Cisti Ledi sive Ladani species quædam latiore folio?

Camer. ad hist. Germ. Matth. ejusdémque Epit. ponit ramum sub Ladano, quem ex meis plantis depinxerat Gesnerus notatum litera O.

Ladanum. An Alpin. de hac ait. plantam, ex qua Ladanum Cretenses colligunt, planè differentem ab ea, quam hactenus ferè omnes prodidêre, inspexi: hæc siquidem Cisto fœminæ persimilis est, foliis tamen Cisti longioribus prædita, Salviæq́ue proximis: floréſque fert silvestribus Rosis omninò similes, qui roseo etiam colore, quippe communium Rosarum, suffusi spectantur: quæ planta à Cisto fœmina florum tantùm magnitudine differre videtur: dece- *Matth error.* ptúsque fuit Matthiolus, Diosc. dicente, Ladanum esse Cisti genus longioribus foliis nigrioribúsq; refertum: quæ notæ in Cisto, ex quo Cretenses Ladanum colligunt, omnes observantur, quando hæc planta omninò Cisto fœminæ sit similis, cum iisdem foliis, floribúsque, etsi majoribus.

Lugd. Cistus Ledon aliud latifolium Penæ: Item, Cistus marinus. Hunc suspicamur pictum ad plantam siccam, ac etiam descriptum. Non additur præterea locus particularis ubi proveniat: eo loci perquiri posset, si annotatus fuisset. Florum etiam dispositio alia est, quam soleat esse in Cistis Ledis, non ex extremitate ramulorum, sed ex alis. In siccis præterea plantis folia quædam apparent laciniata, ubi ambitus eorum se contrahit. Nos portionem ejus figuræ proponimus ex planta nostra sicca.

Gerard notatur. Gerardus, cui Cistus Ledon myrtifolium, imitatur Compilatorem, Taber. figuram non bonam proponens, cum falso titulo, & falsa descriptione.

C.Bauh.pin. Cistus Ledum 4. sive Cretense: An Cistus mas Matth. in mag. fig. & Lugd. Ledon 3. Clus. Hisp. Lob. Lugd. Ledon 3. Cyprium, Clus. hist.

CISTVS LEDON IV. CLVS. flore candido.

Descr. Rami. *Folia* MVltis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexibilibus, hirsutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Cisti fœminæ folia accedunt, verùm paulò longiora, angustiora, hirsuta, nigriora & lentâ pinguedine conspersa, non modò verno tempore, sed etiam per totam æstatem *Flos.* conspiciuntur: flos albus est, Cisti fœminæ flore non *Capitula.* minor, nec ei absimilis: capitula exigua membrana- *Semen.* ceis quibusdam & laxis involucris tecta: semen continent omnium inter Cisti genera maximum, ni- *Locus* grum. In sola Castella veteri hoc genus observabat

autor, vicinis pago S. Martini del Castannal locis, ubi ab incolis Ardi- *Ardivieia Hisp.* vieja nuncupatur, adeò frequens, ut vulgare sit istic proverbium.

Adagium. Quien al monte va, y mas non puede, Alomenos ardiveieja coge: hoc est, quicunque montem accedit, potiùs quàm inanis redeat, vel Ardivieia (plantam vilissimam) colligat. Apud nostros Belgas satum feliciter provenit.

An Dod. de flor. hunc pinxerit pro Cisto, dubito: sive tamen exhibeat suâ figurâ pro mare aut fœmina, olim aliam habuit.

Synon. Lob. Obs. & Icon. eandem cum Clusio figuram habet, Ledi quarti nomine. Taber. Ic. & Hist. est Ledum Clusij: Gerar. & Lugd. Cistus Ledon quartum Clusij. C.Bauh.pin. Cistus Ledum 8. sive hirsutum.

CISTVS LADANIFERA, SIVE LEdum Monsp. angusto folio, nigricans.

Descr. LEdum hoc Mõspessulanũ, cujus figuram dedit Matthiolus, & ex eo Lonicerus, frutex est bicubitalis, odoratus, in ramos, *Rami.* plures brachiatus, cortice nigro ob- *Folia.* ductus, foliis sesquiunciam longis, angustis, nigris, rugosis, ex brevibus intervallis mutuò oppositis, angustioribus, quàm præferat Matthioli figura, quam fortè ex *Flores.* sativa depinxit: flores albi, parvis Rosis sylvestribus assimiles, majores, quàm exprimat Matthioli figura, in quorum medio *Pericarpia.* apices lutei: succedunt pericarpia hispida, & semina minora, quàm in Cisto mare Monspess.

Hypocistis sive Hypoledon. Ad hæc observavi Hypocistin seu rectiùs Hypoledon, copiosè proveniens Maio. Nascitur autem ad Ledi radicem cui adhæret ut Fungi, & Agaricus arboribus, neque verò est de substantia ipsius fruticis propriè. Itaque non videtur nisi reprehensione *Fuchs. reprehe.* dignus Fuchsius, qui tanquam Fungum esse dixerit. Sed ut redeam, ad unius plantæ radicem multa subnascũtur Hypoleda, palmari longitudine, ex squammis multis imbricatim compacta, quibus sui sunt in summo Cityni, luteoli, sub quibus capitula rotunda, mediocriter magna, succo viscido & lento plena.

Dourez annotat se Monspelij verno tempore, ex aqua calida, in qua Ledum hoc eluerat, ad spissitudinem decocta, optimum Ladanum confecisse.

Ledum 5 Clusij. Nos existimamus idem esse Ledon quintum à Clusio his verbis traditum; eàdem, quâ quartum assurgit

Rami. Folia. Flos. Capitula. Semen. Hæmodorum. Coloris. Cytini.

ſurgit altitudine, verùm ramis duris, lignoſis, nigricantibus, oblongis, Oleę foliis anguſtioribus, fuſcis, pinguibus, lento humore conſperſis, quemadmodum & novelli ramuli; flos albus, omnium ferè minimus; longa & anguloſa capitula, in quibus ſemen ex ruffo nigricans, exiguum. Ad hujus radices genus illud αἱμοδώρυ, ſive Cynomorij, Hypociſtis nuncupatum, adnatum inveniebat Cluſius, multis veluti ſquamis, ut quod in aliorum Ciſti generum radicibus creſcit compactum, palleſcentis coloris, quibuſdam tamen lineis purpuraſcentibus & nonnihil vireſcentibus diſtincti, Cytinos ſuos in ſummo proferens, lentóq; & glutinoſo ſucco totum prægnans.

Pliniј error. Chaſus. Rob. Conſt. notatur. Icon Matt.

Matthiolus in Dioſc. notat Plinium, aitque vocabulorum vicinitate eum decèptum, ex Ciſſo [Hedera] Ladanum colligi dicentem, non autem ex Ciſto, arbuſcula: Græc. Λήδον, Lat. *Ledum*, Arab. *Chaſus* vocari: In poſt. comm. Ital. ait Rob. Conſtantinum conniverein annot. ad enarrat. Amati, excuſantem Plinium. Habet autem is Ledi figuram cum foliis latioribus, quàm ſint in noſtro, fortè ad cultas plantas factam: vidi ſanè Ledum valde ſimile noſtro, ſi non ſit idem, folio longiore & triplo latiore: in cæteris neſcimus an ſit diſcrimen, nec etiam ullius diſcriminis ejus video mentionem factam à Cluſio.

Tur. icon mala.

Turn. pro Cyſto ladanifera, figuram habet quæ non placet. Lob. in Adv. Ciſtus Ledon, cui frequenter Hypociſtis adnaſcitur: Eid. Obſ. Ledon 5. Icon. Ledum Narbonenſe cum Hypociſto, Ledum 5. Cluſij.

Limodorum Icon Cluſii.

Cluſ. Ledum quintum, ſub quo ait ſe inveniſſe Limodori, ſive Orobanches ſpeciem, quod Hypociſta appellent. Notandum apud Cluſium figuram anguſtiſſimis foliis eſſe poſitam in Hiſpanicis ſub titulo quinti: pertinere autem ad ſextum: folia enim tenuiora, in poſtrema hiſt. meritò mutatum eſſe titulum, & poſitam pro ſexto: quinti autem loco, novam iconem introductam quæ reſpondet Monſpelienſi.

Cæſalp. & Camer. ad Matth, germ. Ladanum vulgò appellatum frutex, odoramentum ferens eodem nomine. Eid. in Epit. Ledum.

Ledon unde dictum.

Lugd. Ciſti Ladaniferi genus, Λήδον, ſic fortè dictum, quia folia ejus neque levia, neque nitida ſunt, ſed ſcabra & pannoſa: Λῆδος enim eſt veſtis ex panno raro & detrito: Ledum Matthioli, item Ledum 5. Cluſij.

Tabern. ignorantia.

Tabern. Icon. & hiſt. Ciſtus Ledon Narbonenſe cum Hypociſtide: item Ledum Cluſij nonum. Mira Tabern. circa rem herbariam ignorantia manifeſtatur, ut à quo paſſim in ſuis eiconibus ultra centum & quinquaginta ſuperfluæ proponantur, quemadmodum videre eſt hoc in loco, ubi eandem Ledi plantam, duobus diverſis & titulis & figuris exprimendam curavit.

Ger. notatur.

Ger. Ciſtus Ledon quintus Cluſij, Ciſtus octauus Ledon, cum Hypociſtide Lobelij: Ciſtus decimus tertius, Ledum Matthioli. Gerardus ſeparat jungendas figuras. Anguill. dicitur Ladanum ferens Hypociſtidem. C. Bau. pin. Ciſtus Ledon . ſive foliis Oleę, ſed anguſtioribus: Ciſtus Ledon Lobelij, Ger. Ciſtus flore albo. Eyſt. Hunc ſimilem ſub Ciſto adulterino pingunt, Tab. & Ger.

Locus & Tempus.

Ledum abundat Monſpelij in ſilva Ægremont, ubi quis diceret datâ operâ ſatum, florens Aprili & Maio: ferens Hypociſtida, ſed parum liquoris ſive Ladani continens conſpicitur in monte S. Iuliani in Abbruzzo in Apuleia & Provincia: nihil iſto Ledi genere vulgatius toto regno Valentino, & Gallia Narbonenſi, ubi aliud Leon non obſervatum à Cluſio, ſed in pleriſque aliis Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis etiam invenitur.

CISTVS LEDON VI. MINORIBVS anguſtioribúſque foliis Cluſij.

Ferè ſimile eſt quinto, ſive Monſpel. brevius paulò, minoribus anguſtioribúſq; foliis, lento humore aſperſis, quemadmodum illius folia: flos major eſt, albus item, quinque foliis conſtans: ſemen etiam non reſpondet. *Deſcr. Folia. Flos.*

Cluſ. hiſp. & hiſt. Lob. Obſ. ſine icone ac H. Lugd. Ledi genus 6. Item, Lug. & Gerar. Ledum 5. Cluſij: Tab. Ledon Cluſij 9. C. B. pin. Ciſtus ledon 10. ſive anguſtis foliis. *Synon.*

Valentino quoque regno obſervatum à Cluſio circa Xativa, ubi ab incolis Xaguarco dicitur. *Locus.*

CISTVS LEDON FOLIIS colore cinereo.

Cubitalis eſt, multis & frequẽtibus ramis fruticans, colore cinereo præditis, frequentiſſimis foliis eos ſepientibus, Roriſmarini coronariæ, ſed omninò caneſcentibus & hiſpidis: non tamen minùs pinguibus, lento ſucco perfuſis, cum ſuis tenellis ramulis, quã quintũ genus [Monſp. Flos ſummis ramis copioſus, candidus, præcedenti ſimilis, ſemen etiam non diſſimile. *Deſcr. Rami. Folia. Flos.*

Valentino regno, Ciſti Ledi genus ſeptimum Cluſio Hiſpan. & Hiſt. duntaxat obſervatum, circa Xativa, ubi ab incolis quoque Xaguarco dicitur. Lob. Obſ. & Icon. Ledi genus ſeptimum. Tab. Lugd. ac Ger. Ledon Cluſij ſeptimum. C. Bauh. pin. Ciſtus Ledon 11. ſive foliis Roriſmarini hiſpidis. *Locus, cum Synon.*

CISTVS LEDON FOLIIS ROSMArini coronariæ Cluſij, flore luteo.

Eâdem, quâ ſuperius magnitudine creſcit, rami tamen magis expanſi ſunt, folia tenuiora, supernâ parte ex fuſco viridia, infernâ verò candicantia, ut Roriſmarini coronariæ folia videantur, guſtu tamen adſtringentia, licèt lento quodam & pingui humore ſint, cum tenellis ramis obſita: flores numeroſi ſecundùm ramorum longitudinem, quinque foliis conſtantes, exigui, lutei: ſemen in exiguis capitellis ex cinereo nigricans. *Deſcr. Rami. Folia. Guſtu. Flores. Semen.*

Inve-

Synon. Invenitur Cisti Ledi genus octavum Clusij frequens in nonnullis locis intra Tagum supra Vlyssiponem & nonnullis Bæticæ, *Locus.* ubi ab incolis Romero appellatur, id est Rosmarinus. *Rosmarinus.* Rauvv. Ladanum Clusij folio Rosmarini, flore luteo. Lob. Obs. & Ic. ut & Lugd. Ledi 8. genus. Tab. Ledum Clusij quintum pro octavo. *Taber & Ger lapsus.* Ger. Cistus Ledon sextus Clusij. Cur sextum facit, cùm sit octavus. C.Bauh. pin. Cistus Ledon 12. sive foliis Rorismarini subtus incanis.

CISTUS LEDON IX. CLUSIO.

Descr. Folia. Minus est superiore, folia paulò majora, neque subtùs incana, ut in octavo, sed rariora & magis glutinosa sunt: *Ramuli.* ramulos, quibus flos inhæsit, tenues, & exsuccos planéque retorridos: *Capitula.* aliquot capitula inania, omninò hiantia, jam excusso semine, sustinere deprehendebat Clusius.

Synon. Locus. Nascitur Ledi nonum genus Clusij in extremâ Bæticæ parte, qua Castellam novam spectat, ab incolis Xarguaco nuncupatum.

Lob. Obs. & Ico. ut & Lugd. Ledi nonum genus. *Tab aberrat.* Tab. Ledum Clusij sextum pro nono. C.Bauh. pin. Cistus Ledon 13. sive foliis Rorismarini, sed non incanis.

CISTUS LEDON THYMI foliis Clusij.

Descr. Ramuli. Pedali duntaxat est altitudine, ramulis exilibus, lignosis, satis tamen fragilibus, nigricantibus, pinguioribus, & lento quodam humore madentibus: *Folia.* folia longè minora, quàm in nono, non multùm à Thymi foliis dissidentia: flores non observavit Clusius, quemadmodum nec in superiore, sed in oblongis ramulis quasi umbellatim procedentia *Capitula.* capitula, exigua, & superiore parte aperta, jam inania & cum suis ramulis arida.

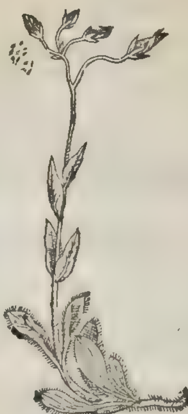
Locus. Nascitur Cisti Ledi decimum genus Clusij in extrema Bæticæ parte, qua Castellam novam spectat, ab incolis Xaguarco nuncupatum: quidam etiam *Tumeruela Hisp.* Tumeruela appellant, quòd sub eo fortè tubera,

vel potiùs, ut existimabat autor, Hypocistis, quæ illis tuberis fortasse loco observata est, nascantur: Tubera enim Hispani Turmas vocant.

Synon. Lob. Obs. & Ic. Ledi decimum genus. Tab. Ledum Clusij octavum pro decimo. Lugd. Ledum decimum Clusij. In icone nostrâ observatâ proportione ad figuram Clusij, oportebat minora esse folia. Ger. Cistus Ledon decimus Clusij. C.Bauh. pin. Cistus Ledon 14. sive foliis Thymi.

TUBERARIA NOSTRAS. Cap. VII.

Descr. Caulis pede altior, teres, alioqui glaber imâ duntaxat parte candicante tomento obsitus, interlucente leviculâ quâdam rubedine, *Folia.* folia circa infimum caulis crebra, plantaginea, ex rotundo oblonga, latitudine semunciali, longitudine ferè unciali, supra, subtúsq; incanâ lanugine, pubescentia, nervis tribus, Plantaginis in morem dispositis, distincta. Per reliquum caulem ex longis intervallis bina folia adverso situ veluti ex geniculo nascuntur, (aut alterum altero paulò inferius) angustiora, longiora, acutioraque, quàm infima, glabra, nervosa, supremum caulis fastigium in binos longiusculos pediculos dividitur, quorum unus in tres alios breviores facessit. *Capitulum.* Singulis autem inhæret capitulum turbinatum, plurium foliolorum voluminibus contextum, cujus basim fulciunt foliola perpusilla acuminata: *Flores.* flores interdum longè plures. Duodecim siquidem gerebat ea, quam siccam apud D. Rentzium vidi. *Tuberaria maior Myconi.* Ego eandem cum Tuberaria majore Myconi suspicor, de qua mox.

Locus. Raram hanc nec uspiam nobis visam alibi plantam communicavit D. Rentzius collectam in monte Divi Iohannis propè Pisas, inter plantas Stæchadis arabicæ.

TUBERARIA MAIOR MYCONI.

Etymon. Tuberaria major Myconi, à Mycono dicta, ut refert. *Descr.* Lugd. quòd foliorum & florum figurâ, hirsutie & facultate minori jam dicendæ sit similis, magnitudine tantùm distans, *Folia.* foliis multis, Plantagini

tagini similibus, minoribus tamen hirsutis, humi jacentibus, & vix à terra sese attollentibus: hæc caules multos fundit, subhirsutos, rotundos, in quibus folia sunt per intervalla, caulem amplectentia, minora iis, quæ humi repunt. In caulium summitate flores visuntur lutei: deinde semen folliculo inclusum. Radix lignosa per summa cespitum spargitur. Tota herba aliquantulum pilosa est, ejúsque sapor adstringens, majoris, quàm minor efficaciæ. Nascitur in locis siccis.

Caules. *Flores.* *Radix.* *Sapor.* *Locus.*

Hanc cum sequenti C. Bauh, refert ad Cistum fœminam vocatque secundum, sive folio Plantaginis.

TVBERARIA MINOR MYCONI.

Descr.

Tuberaria minor Myconi, formâ & facultate cum superiore, affinis est Pilosellæ, folia habet Plantagini similia, sed multò minora, humi repentia, villosa: caules dodrantales, rotundos, inanes, hirsutos, in quibus per intervalla folia sunt bina, exigua, caulem ambientia, minora iis, quæ circa radices humi jacét: in caulium vertice flores luteos, in quorũ medio purpureum quiddam est, in nigrum vergens, semen in exiguo folliculo, (dilapso flore) statim conspicitur: radix admodum parva est, tenuis, nonnihil fibrata. Tota herba hirsuta est: totius etiam sapor adstringens est cum siccitate.

Folia. *Caules.* *Flores.* *Semen.* *Radix.* *Sapor.*

Yerva Turmera. Castellani eam *Yerva Turmera* vocant, id est, Herbam Tuberariam: quoniam ubi illa crescit, tubera frequentissimè reperiantur. Hanc, si veteres cognoverunt, eam esse suspicatur Myconus, quam apud *Hydnophillum.* Athenæum Pamphilus Hydnophillum vocat, quia sæpissimè tubera demonstrat: unde nomen Tuberariæ ei, à Castellanis inditum.

Locus. Passim in pratis reperitur, locis pinguibus, terrenis. Ambas has plantas Myconus ex Hispania misit.

CISTVS ANNVVS I. CLVSIO, folio rotundiore. CAP. VIII.

Descr. *Radix* *Cauiculi.* In horto meo Genevensi ad cubiti altitudinem ac etiam majorem excrevit: ab una radice lignosâ & nigrâ, modò coliculo uno, modò pluribus, quinque

ac etiam sex, medio erectiori, omnibus hirsutis, teretibus: *Folia.* foliis veluti per geniculа binis, Majoranæ similibus, longioribus, potissimùm circa medios caules: inferiora enim rotũdiora sunt, superiora angustiora verò, pilosa: ad latera singulorum geniculorum, ad unum quodque folium, duo parva foliola: in extremis ramis duo, tres, quatuórve flores, *Flores.* unusquisque in suo geniculo ex brevi pediculo, hirsuto uno folio longo & duobus parvis constans. Floribus succedunt vascula, triquetra, brevia, magna, Ciceri *Vascula.* ferè equalia, quæ matura in tres dehiscunt veluti co- *Semina.* tylas latas, corticosas, ruffas, quas cingunt foliola tria, hirsuta, costas habentia: intus membranula tenuis, lucida, cui adhærent multa semina, minus ruffa, papaveris minora, inæqualia, matura Augusto.

Icon nostra ex Clusio potuisset fortè meliùs ex- *Icon.* primi, quod folia attinet superiora, & capsulas, nisi abfuissemus, cùm pingeretur.

Clus. suam sic describit: longiusculis, hirsutis, re- *Descr. Clusii.* ctis & raris est virgulis, foliis autem amplioribus, *Virgulæ.* quàm in Chamæcisto primo, magisque viridibus, *Folia.* adstringentis gustûs: flos Chamæcisti primi flori si- *Flos.* milis, pallidus aut albicans est, semen minutum ru- *Semen.* bescens in trigonis capitulis, duplo quàm Chamæcisti primi majoribus continetur.

Castellani, Cistum annuum hunc Clusij primum *Turmera* vocant, quia forsitan, ubi hæc nascitur, tu- *Turmera Hisp.* bera, quæ illis *turmas* dicuntur, crescant, Granatenses *yerva del quadrillo.* An Hydnophillum herba *An Hydnophillum.* est, ait Clusius, quam Pamphilus in glossis, teste Athenæo l. 2. Deipnosoph. tradit supernascentem tuberibus, cujus judicio subesse tubera cognoscunt? Meo judicio quidem Chamæcisto est congener. *Chamæcistus.*

Ejus alia species invenitur longioribus aliquan- *Cisti annui species altera.* tulum virgis, non tamen minus hirsutis, angustioribus etiam foliis, cujus flos minor, pallidus, valde caducus: capitula & semen similia.

Lob. Obs. Cistus humilis annuus, folio Salicis humilis: item (ut & Lugd.) Cistus annuus primus Clusij. Ic. Cistus annuus folio Salicis. Cam. hort. Cistus annuus flore luteo Clusij in Hisp. Tab. & Ger. Cistus annuus. C. Bauh. pin. Cistus fœmina 10. sive Cistus folio Salicis.

Belg. Jaerlicksche cleyne leesche Cistus met bladers van cleyne wilghe.

Genevæ habui semine maturo, Augusto. Argen- *Locus & tempus.* tinæ vidi cum vasculis, sive capsulis triquetris Iulio mense, in horto D. Obrecht. In vinetorum apud Salmanticenses marginibus, & Granatensi regno a Clusio observatus.

Cisti annui semen, annotante eodem, maximè commendatur ad nephriticos dolores, præter alios *Vsus ad Nephresin.* usus, à doctissimo viro Simone de Tovar, Hispalensi Medico.

CISTVS ANNVVS II. CLVSIO, FLORE pallido, maculâ punicante insignito.

Cistum annuum secundum Clusius inveniebat *Locus.* in sylva Madritiana, secundo ab urbe Lutetiâ

miliari, ad Cisti genus referendum, pedali altitudine, exilibus cauliculis, rectis, tenellis, non admodùm ramosis, foliis oblongis, angustis, hirsutis, virescentibus, quæ cum ramulis per Caniculæ æstus humore quodam pingui, & lento sunt obsita: flos pusillus, quinque foliis constans, ut Helianthemi, pallido colore, & maculâ punicante insignitis: capitula tenella àdmodùm, triquetra, semen pusillum & cinereum continentia. Maio mense floret.

Cauliculi. *Folia.* *Flos.* *Capitula.* *Semen.* *Tempus.*

C.Bauh.pin. hunc Cistum cum sequenti eundem facit, statuens varietatem esse in flore maculoso, & non maculoso. Vocat autem Cistum fœminam 11. Cistum flore pallido punicante maculâ insignito: Cistum annuum 2. Clus. hisp. & hist. Lugd. Cistum annuum guttato flore, Ponæ: Helianthemum flore maculoso, Colum.

Variat: est enim flore maculoso, maculâ ex nigro rufescente, sive puniceo: vel non maculoso. Cæterum, mirari subit C.Bauhinum, quomodo in phyt. Cistum silentio præterierit, nec ejus mentionem aliquam fecerit.

CISTVS ANNVVS FLORE guttato.

Descr. ASsurgit (attestante Pona) recto surculo, tripalmari, quadrato, hirsuto, virescenti; *Surculus.* cui prope terram folia multa Oleæ effigiæ, *Folia.* deinde per intervalla ad opposita latera alternato situ bina, ad medium usque, deinde per aliquos ordines terna spectantur, duobus tamen ex his angustioribus, è quibus flores multi, *Flos.* colore & formâ Helianthemi. Sed hoc amplius in singulis foliis guttulam sanguineâ sortiti, ad instar Pyropi, auro summa arte excepti, tum summitati, tum pediculo longiusculo & capillari calycibus affixi hærent, horum tamen aliqui sine foliis unicum florem in suprema parte obtinentes plantam finiunt. quæ radice unicâ, exili, lignosâ, ac parùm fibratâ alitur. *Radix.* Floret initio Iulij: sapor & semina, ut in aliis Chamæcistis. *Locus & tempus.* Provenit in plano Agro altero, sed frequenter in oppido Ciani.

Si quis consideret, quæ scribuntur de Tuberaria Myconi, de Cisto Clusij annuo secundo, & de Cisto hoc annuo Ponæ, judicabit fortè de una eademque planta scribi. Verùm quum quotidie experientia nos doceat, multas plantas ex descriptionibus videri easdem, quæ tamen non parùm differant, maluimus nos hîc omnes tres proponere, quàm temerè asserere, eandem plantam cum reliquis duabus unam esse. Hoc autem ideò potissimùm, quòd collatis descriptionibus & iconibus non rarò notæ quædam observentur, quæ differentias manifestò facere videntur. Qui igitur fuerunt iis in locis aut ibunt, ubi illæ proveniunt, statuant quid sentiendum, & nos moneant, libenter sententiam mutabimus, utpote qui veritatis simus studiosi.

CISTVS ANNVVS FOLIO LEDI, flore luteo.

NArbonensis Ledi annui rara species, viâ, quæ ducit Monspelio ad Rondeletij prædium vulgò Terral, inter Stetro-cavallo & Cristas gallinaceas herbulas fruticat, *Locus.* foliis Ledi angustifolij, hirtis, *Folia.* juxta sum num pedalem & sesquipedalem caulem: *Caulis.* semen exile angulosum, rubrum, pulchellum in pericarpio nitido triquetro Selaginis Plinianæ dictæ, lævore glandis Ilicis & magnitudine ferè pari: *Semen.* flos luteus. *Flos.* Lob. in icone, quàm hîc posuimus, caules sunt crassiores, quàm proportionaliter esse oporteat.

Lob.Obs. & Ic. Cistus annuus folio Ledi. Tab. Cistus annuus Ledi folio Lobelij. Lugd. Cistus annuus alter Lobelij, quæ eundem facit cum Clusij annuo secundo, contra sententiam Lobelij separantis. *Cistus annuus.* Considerandum an ejusdem plantæ figura & descriptio à Lugd. non ponatur pro Alysso trigono Dalechampij: *Alyssum trigonum.* perpendendum etiam an Tuberaria Myconi aliquid commune habeat cum hoc Cisto. *Tuberaria maior.*

Ger. Cistus annuus longifolius Lobelij. Belg. Cistusmet bladers van Ledum: Ang. Lang leafed yeerely Cistus. C.Bau.pin. Cistus fœmina 12. sive Cistus Ledi folio: Cistus annuus alter Lobelij, &, Alyssum trigonum, Lugd.

Pona annotat in monte Baldo provenire Cistum annuum alterum Lobelij. *Locus.*

CISTVS MINIMVS FOLIO subrotundo.

EXhibuit Heidelbergæ anno 1595. Sprengerus Cisti tenui folio Candiæ nomine plantulam semipalmarem, *Cistus tenuifolius, Candiæ.* *Descr.* radice tenui, lignosâ, *Radix.* reliqua plantâ longiore: foliis parvis, subrotundis, latiusculis, *Folia.* binis ex adverso respondentibus, cinereis, in coliculo singulari, tenui, tereti, cujus summum occupant capsellæ Helianthemi canâ lanugine pubescentes. Colebatur in fictili Iunio mense; perennem dictitabat, de quo tamen dubitamus. *Perennis.*

CISTI SPECIES ANNVA, angustifolia.

Locus & tempus. Cisti nomine attulit frater C. Bauh. plantam à se Monspelij inventã, florentem mense Maio, in via Perou versus, annuã meo judicio. *Descr.* Est dodrantalis, vel etiam major ac cubitalis: *Radix.* radix unica leviter fibrosa, satis tenuis, recta: *Caulis.* caulis unicus, teres, hirsutus, gracilis, quatuor aut quinque geniculis distinctus, ad quorum unumquodq; *Folia.* folia bina duabus unciis longiora, angusta, hirsuta, ad Ledi Monspessulani accedentia, ad radicem breviora: subdividitur is in *Rami.* aliquot ramulos inæqualiter non ex adverso sitos, quod observaverimus, quatuor aut quinque uncias *Capitula.* longos, capitulis multis (ad quindecim enim numeravimus) parvis, triquetris, Ledi Monspessulani similibus, minoribus tamen, ex pediculis ferè uncialibus, in unam partem, instar jubæ, vergentibus, *Flos.* quaterna foliola hirsuta circumplectuntur. Florem quidem non vidimus, verùm Gener Cherlerus attulit Monspelio, adscriptis his verbis; circulum in medio nigrum habet, cujus interiora alba, punctulis nigris aspersa, aliquando etiam striis intercursantibus nigris, folia flava. In planta sicca nullum ani- *Sapor.* madvertimus saporem manifestum, præter adstrictionem aliquam. Considerandum an aliquid commune habeat, cum Cisti annui prioris, alia specie Clusij. Quod ad vascula & folia sibi mutuò opposita, affine quid habet, cum Ledo nono ejusdem.

HELIANTHEMVM VVLGARE, flore luteo. CAP. IX.

Descr. Radix. Ramuli. Lignosâ, albâ, lentâque radice nititur: ramulos emittens rubentes, lignosos, hirsutos: *Folia.* in quibus folia opposita, Hyssopi latiora multò, unciam longa, modicè in acumẽ desinentia, hirsuta, *Sapor.* sapore præter siccitatem nullo excellẽte, glutinoso: *Flores.* flores longo thyrso dispositi, qui cum apicibus lutei, quinque foliis constant, Cisti positu, hirsutis, tripartitis folliculis circumsepti, quibus *Pericarpia.* pericarpia succedunt lini, longiora, trifida, in quibus semen.

Icon. Figura ex Plantino nobis absentibus desumpta & pro vulgari posita, non multùm placet, licèt eandem assumpserit Clusius.

Tragus, Hyssopum sylvestrem seu campestrem nominat: Cord. in hist. Helianthemum. Ibidem ait Gesnerus: est hæc, ni fallor, immeritò Hyssopus sylvestris dicta à Trago: & additur post; Consolidam auream quibusdam dici Chirurgis. Anguill. autore, Panaces Chironium folio Sampsuchi appellant quidam plantam, quam Plinius dixit Helianthemon, id est, *Flos Solis.*

Non desunt qui pro Chironio Panace ostendunt plantam, quæ folium habet oblongum, Hyssopi ferè modo, sed non video, inquit Matth. quomodo ingenuè possim eorum sententiæ subscribere. Idem in post. com. Ital. dicit, Panaces Chironium nondum potui invenire, quamvis non desint Neoterici, qui pro Panace Chironio demonstrent, quam quidam Florem Solis vocant, ego tamen Panaces esse credere non possum: mihi potiùs Symphiti species videtur. *Flos Solis.* Item hist. Germ. Sonnenblum, Pseudo-Panax Chironium, sive Flos Solis latioribus foliis. *Pseudo-panax.* Apud Gesner. hort. dicitur Gratia Dei Coldenbergio, quæ si libeat, Vulneraria Hyssopoides vocari possit. *Gratia DEI. Vulneraria Hyssopoid.*

Videtur Dodonæo gall. Selago Plinij. At de flor. & hist. Lat. in fol. Florem Solis appellat, Cisto ac Ledo similem, sed minorem stirpem, de qua ait: Plerique latinè Gratiam Dei vocant: est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta: Plinius Helianthen tradit Heliocalliden nominari: Quę an eadem cum isto Solis flore sit, an diversa, nemo facilè in tanta Plinij brevitate explicaverit: Matth. Helianthemum sive Solis florem, à quibusdam Panaces Chironium existimare refert: verùm cum eo similitudinis habet nihil. *Selago Plinij. Helianthes Heliocallis. Panaces chironium non est.*

Lob. Adv. Helianthos sive Flos Solis, an Panax Chironium & Helenium 2. Dioscoridis. Monspelienses Cisti parvi speciem faciebant: sed crescit hîc in Anglia & aliis locis passim, ubi nulla Cistus: Adstringendi siccandíque vi pollet: acrimoniam nullam prodit: eóque minùs Chironij opinionem facit: sed faciet fortasse magis Centaureum luteum [*perfoliata lutea, de qua suo loco*] effigie cum sit & viribus haud procul recedentibus. Idem Obs. Helianthes, sive Flos Solis. Cisti species Monspeliensium, an Helianthe Plinij: Helianthes Fuchsij. In Ic. sub titulo Helianthemi Panacis Chironij posuit Lob. Clusij figuram, quamvis Clusius separet à vulgari, quã ait, quòd inter Ericas nascatur, & foliis Hyssopum ęmuletur, Heyden Hissop, & ob flores aureos Consolidam auream Herbariorum Germaniæ vulgus nuncupare: Esse, qui Plinij Helianthen esse velint: alios, qui Panacem Chironium Dioscoridis, cui folium Amaraco simile, florem aureum, radicem parvam, nec altẽ demissam, tribuat. Is interea ad Cisti fœminæ tertiam classem reducendam esse censet. *Hyssopus cur.*

Lonic. Hyssopus montanus, sive sylv. Heyden oder Berg Isop / odoris peregrini; pingit Helianthemum in quo odorem non animadvertimus.

Synon. Lugd. Helianthemum, sive Flos Solis: Hyssopus nemorensis Dodonæi. Cam. hort. Flos Solis, aliis Panax Chironium, quamvis radix sit expers odoris & saporis. Thal. Helianthemum Cordi. Tab. Helianthemum germanicum Sonnenguntzel. Ger. Helianthemum Anglicum album; cur mutarit titulum Tabernomontani, nescio. Vocat enim Helianthemum Germanicum Tabernom. quamvis non sine insigni lapsu, meo quidem judicio. C.B. pin. Chamæcistus 1. sive vulgaris flore luteo: Flos Solis Dod. (cui & Cisti & Ledi quædam species) Cast. Cam. Helianthemũ vulgo dictum, Clus. hisp. Helianthemum Plinij, Eid. pan. In hist. verò (ubi ad Cisti fœminę tertiam classem reducit) Chamæcistus 1. Chironia, Cæs.

Subnectam hic, quæ aliquando de Helianthemo flore luteo scripsi ad Gesnerum: Vir quidam doctus existimat esse Helianthen, de qua Plin. li. 24. c. 17. ait. *Helianthe Pliny.*

Helianthen vocant in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio Myrti: hæc cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Persarum Reges, ut fiat corpus aspectu jucundum, ideò Heliocallidem eandem nominari &c. Hæc sanè conveniunt prædictæ herbæ, tum nominis etymologia, tum figuræ descriptio, quamvis brevis, tum effectus: cùm enim viscosa sit planta, non absurdè in fucos recipi potest, tum etiam natales, qui sunt in montibus. Quamvis nihil repugnet, non ausim tamen asserere eam esse. Alius quidam doctus asserit esse Helenium Ægyptium Cratevæ, cui an assentiendum, dubito, licèt non malè conveniat descriptioni. Veruntamen liceat mihi dicere cum Cordo, quandoquidem ipsi Dioscoridi ignotum fuit, difficilè quis judicare poterit, tanquam nobis peregrinum & calidis maritimísque Ægypti locis familiare. Est, quòd mirer Plinium idem Helenium describere, quod Cratevas, & tribuere (lib.21.cap.10.) folio, quæ Dioscorides ramulis. Rob.Constan.in Lexico existimat esse Chrysocomen, quod quidem non refuto: Sed ῥαβδίον ἀπιθαμιαῖον, requiro: item [illegible] Item Δύναμιν θερμαντικήν: *Hoc est*, requiro fruticem exiguum, radicem densam, tenuem, ut Ellebori nigri, gustu haud aspero Cypero simili, sed ex dulci subaustero. Item vim calefacientem: Acrem præterea qualitatem, quam habere dicit Galenus. Postremò, ut habeat quod requiritur à Plinio lib.21. c.8. comantes fulgore auri corymbos.

Heliocallis. *Helenium Aegypt.* *Chrysoco-[illegible]*

Helianthemum Lugduni abundat florens Maio, ac etiam Monspessuli, Tiguri, Tubingę & Montbelgardi. Basileæ vicinis locis floret mense Septembri & Octobri, itinere versus Moutez & Brentzack. Genevæ viret mensis Februarij principio, ubi aiunt sagas vocare *Herbe d'or*: Galli tamen *Hysope des garigues* appellant.

Locus & Tempus. *Herbe d'or.*

In usum utiliter, Tab. asserente, vocari potest in sanguinis sputo cum plantagine & symphyto in vino rubro bibendo, decoctum. Potest etiam usurpari in alvi profluvio, dysenteria etiam hepatica. Vulneraria habetur planta: recenti enim vulneri si imponatur, labra constringit, sanguinem manantem sistit: quo nomine Chirurgis vehementer expetitur: in vino rubro cum pauxillo alumine coctum, prodest ad oris & pudendorum tumores, si decocto partes affectæ colluantur. Sagminibus suis Hyssopum Sylvestrem mulierculæ adjungere solent, apud Tragum, credúntque tumoribus ac paralysi membrorum, si in balneis quis utatur, vel imponat, utilissimum: Nobis non placet. Si quis penitiùs contempletur (inquit Cam.) in Symphytorum seu Consolidarum classem accensenda est Helianthe: experientia enim docet, vulnera impositu Helianthes coalescere. eadem sanguinem sistit. ad uvulam quoque prodest; ad ulcera oris, & genitalium, si herba in vino decoquatur rubro, addito momento aluminis, decoctionéque os colluatur, aut ulcera partium jam dictarum: ut numero dicam, auxilio est omnibus affectibus quibus fluor nimius conjunctus est, omninóque Symphiti magni aliarúmque Consolidarum more usurpari potest.

Vires & usus. *Sanguinis sputum.* *Alvi profluvia.* *Sanguinem sistit.* *Tumores.* *Paralysis.* *Vulnera.* *Vuula.* *Vlcera.* *Symphiti viribus.*

HELIANTHEMVM FOLIIS majoribus flore albo.

Locus & Tempus. *Descr.* *Folia.*

Apud Fridericum Meier Argentinæ Octobri mense Helianthen vidi florentem albo flore in hypogæo, cui folia unciis duabus longiora, satis lata: similem postea observavi Spiræ in horto D. Tengnagl, florentem Iunio: huic respondet figura Plantini. Videndum utrùm culturâ non mutetur angustifolia sata in hanc foliis longioribus & latioribus, quamvis etiam spontanea talis reperiatur.

Lob. ic. & Eyst. Helianthemon albis floribus. Tab. Helianthemum album germanicum weyß Soñen guntzel. Ait tantùm colore differre à luteo, quare non erat necesse propter colorem solùm ponere duas figuras.

Synon. *Tab. notatur.*

Cam. hort. Flos Solis Matthioli, Helianthemum Plinij, flore albo: Chamæcisti species, folio latiore, quàm vulgò nascentis ex Italia missa, & postea circa Bapebergam inventa. Ger. Helianthemum luteum germanicum. Cur mutat titulum Tabernomontani? Is enim figuram posuerat pro Helianthemo albo germanico: sed parum interest, quum dicat Tabern. solo colore differre à luteo de quo ante. C.Bau.pin. Chamæcistus 2. sive vulgaris flore albo majore: Chironia flore candido, Cæs. Heleniũ minus Dioscoridis, Lug. A priore differt floris colore albo, ejúsque magnitudine, Ladani specie.

Flos Solis. *Chamaecistus.*

CISTVS HVMILIS CLVSIO, SIVE Helianthemum omninò candicams, flore nunc albo, nunc pallido.

Exigua est planta, tenuibus virgulis, lignosis, & humi sparsis prædita, foliis Helianthemo vulgò dicto similibus, minoribus tamẽ, omninò candicantibus, gustu adstringẽtibus: flores extremis ramis insident, quinque foliis constantes, coloris interdum albi, ut plurimùm pallidi, staminibus medium florem occupantibus. Semen in capitulis triangulis lino paribus inest exiguũ, rufum. Radix lignosa & fibrosa.

Descr. *Virgulæ.* *Folia.* *Gustus.* *Flores.* *Semen.* *Radix.*

Frequens est hic Chamæcistus, sive Cistus humilis Clusij primus, hisp. ast quartus in hist. quoad descriptionem: quintus verò quoad iconem) Salmanticensi agro, ubi *Perdiguera* ab incolis appellatur, quia perdices circa eam frequenter se volutant & pulverant.

Perdiguera.

Lob. Obs. ponit figuram Clusij sub titulo Helianthemi Cordi & Tragi: vocando Cistum humilem primum Clusij: item Helianthon sive florem Solis descriptum in Adv. p. [illegible]. Clusius tamen Helianthen ab hac separat. Quare meliùs vocat in Icon. Cistum parvum Clusij.

Locus. *Helianthes.*

Tab.

Tab notatur. Tab. Helianthemum 1. sativum, zam Sonnenblumlein. Compilator in hist. malè ponit figuram, quæ iterum ponitur pro Helianthemo peregrino angustifolio. Ger. Helianthemum Anglicum luteum, Englisch yellow dwarffe Cistus. C.B.pin. Chamæcistus 4. sive foliis minoribus & incanis: Flos solis, Lob. Dod. utrique quoad iconem. Chironiæ aliud genus, Cæs.

Locus. Monspelij spontaneam vidi, & quidem florentem in monte propè Castelneuf, & montibus propè Gigan, quà itur Narbonam, mense Martio & Aprili; Lugduni prope ædes, quæ erant Darutiorum ad ripam Rhodani, inter Lugdunum & Montuel, florentem Maio.

HELIANTHEMVM FLORE ALBO, folio angusto, hirsuto.

Descr. Plantula sesqui-palmaribus, dodrantalibusve ramis donata, interdum paulò minoribus, *Rami.* Monspelij verò & Lugduni nūquam ferè cubitalibus, partim erectis, partim repandis: *Folia.* folia mediocriter magna, semúnciam longa, angusta, pilosa, incana, ut Lavendulæ, insipida, nonnihil viscosa: *Flores.* flores ex longa serie plures, quales Helianthes vulgaris, nisi quòd albi, fibris luteis medium occupantibus, calyces hirsuti, vascula quoque consimilia, in quibus semen. Quæ Monspelij provenit, *Radix.* radicem habet crassiusculam, lignosam, & in frequentes abit propagines.

Descr. Clusii. Hanc fortè Clusius in Hisp. pro Cisto humili secundo: & Hist. pro Chamæcisto quinto sic describit. Non differt magnitudine & ramulorum tenuitate: *Folia.* flores item similes, semina similia: sed folia angusta omninò & tenuia, Cisto foliis Thymi respondentia, *Radix.* incana etiam, & ejusdem temperamenti. Radix perinde dura, & fibrosa, atque præcedens, flores aperit Maio, frequens plantula Salmanticensi agro, ubi Perdiguera appellatur. Apud Clusium verò in hist. *Icon.* icon hujus posita est sub titulo quarti Chamæcisti, incuriâ Typographi.

Cistus humilis Lob. notatur. Lob. Obs. dicitur Cistus humilis angustifolius, Coris Monspeliensis foliis, Selago Monspel. Cistus 5. Assatij & Erica Chrysanthemis minima Adv. Ego contra Ericam Chrysanthemin diversam puto à Cisto humili secundo Clusij, (ut in Icon. inscribitur) quam ob causam, quæ Lobel. dixit de Erica Chrysantemi ad aliam plantam refero.

Tab. notatur. Tab. Helianthemum peregrinum, angustifolium, Klein frembd Sonnenguntzel: item Helianthemum germanicum tertium, Sonnenguntzel. Quæ qua in re à peregrino differat nondum animadverto: Compilator nulla utitur diligētia in distinguendis Cistis. *Ger notatur.* Ger. Helianthemum album germanicum: item Helianthemum angustifolium. Diximus qua in re differant hæ duæ figuræ, nos nondum videre, unam plantam tantùm exprimere videntur.

C.B.pin. Chamæcistus 5. sive foliis Thymi incanis: Panax chironium minus, Cam.ep.

CHAMÆCISTVS SERPILLI FOlio, nigricante & hirsuto, flore aureo odorato.

Descr. Ramuli. Multos promit ex eadem radice ramulos, tenues, oblongos, summâ tellure sparsos, subrubentes, in *Folia.* quibus exigua folia, ordine quodam & duplice serie, quemadmodum in reliquis Cisti generibus disposita, Serpillo ferè similia, nigricantia, & hirsuta crassáque: sub florum autem partum, in novellis ramis longiora & candidiora: *Flores.* flores in extremis ramulis iisdem novellis terni, aut quaterni, oblongis & hirsutis pedicellis inhærentes, quinis foliis, ut superiores flores constantes, illísque magnitudine pares, sed aurei planè coloris, & odorati: *Color.* semen observare non licuit: Radix multifida, aliquot *Radix.* fibris latè sparsis capillata:

Locus & tempus. Nusquam nisi in summis Austriæ & Stiriæ alpibus invenit Clusius Chamæcistum hunc 3. pann. 2. Hist. semel mense Augusto florentem. In hortum verò translatus, Maio ipsi floruit: sed flores cum suis pedicellis nimium caduci, omnem observandi seminis occasionem planè ademerunt.

Tab. & Ger. Cistus humilis, Serpilli folio.

C.B.pin. Chamæcistus 11. sive repens Serpillifolia lutea. Germ. Klein Cistenröβlein: Ang. Low Cistus with leaues like wilde Thyme.

CISTVS HELIANTHEMOS, flore parvo, luteo.

Descr. Palmo longiores fundit virgulas, molli lanugine *Virgula.* incanas, foliis per genicula binis mollicellis, *Folia.* semuncialibus, pilosis, ex quorum alis ramuli propagantur. *Flores.* Flores virgularum extremis multi, saturatè crocei, triplo minores, quàm nostratis Helianthemi. Calyces eorum hirsuti. *Locus.* Gener Cherlerus collegit Nemausi, & Cistum Helianthemum flore parvo, luteo denominavit. *An Chamæcistus 3. Clusii.* Considerandum an conveniat cum Chamæcisto Clusij Serpilli folio.

CHAMÆCISTVS ANGVSTIFOlius, flore luteo Clusij.

Descr. Ramuli. Ramulos habet humi fusos, dodrantales, aut majores, multis, oblongis, angustísque foliis, *Folia.* nullo ut plurimùm certo, sed confuso ordine dispositis septos, præter vulgarem in omnibus Cisti generibus foliorum situm, *Sapor.* saporis primùm veluti gummosi, deinde amaricantis: extremos ramulos bini aut terni occupant flores, *Flores.* quinque foliolis constantes, lutei cum suis in medio staminibus coloris: *Capitu.* quibus succedunt trigona capitula, satis magna, majusculum & inæquale semen continentia: *Semen.* Radix lignosa, dura, vivax, foris nigro cortice obducta, & in *Radix.* aliquot ramos sparsa.

Locus & tempus. Rarior est Chamæcistus 1. angustifolius Clusij in pan. 6. in hist. nec nisi in monte Badensibus Thermis imminenti, quarto à Vienna Austriæ miliari; atq; in Hamburgensi duobus à Posonio Vngariæ urbe miliaribus, paucùlas plantas, inveniebat autor, florentes Iunio, quo tempore, aut paulò post semen etiam perficit.

Cistus humilis. Tab. & Ger. Cistus humilis angustifolius. C. Bauh. pin. Chamæcistus 8. sive angustifolia.

Ang. Low Cistus with narrowe leaues.

CHAMÆCISTVS FOLIIS MYRTI Tarentinæ, canis vel cinereis.

Descr. Ramuli. Dodrantalibus est ramulis, humi diffusis, quos bina, semper contrario inter se situ, capiût foliola, *Folia.* Myrti Tarentinæ foliis æqualia, aut angustiora, supernè cinereâ quadam lanugine obducta, infernè verò omninò incana, *Gustus.* gustu adstringente, & nonnihil deinde amaro prædita: pedicillos postea exerit duas aut tres uncias longos: quibus insident quini, aut seni *Flores.* flores, Chamæcisto Serpilli-folio similes, *Icon.* quos pictor malè expressit, & sculptor corrupit, lutei coloris: his succedunt trigona parva *Capitula.* capitula, *Semen.* semine inæquali, minuto, rufo, plena: *Radix.* radix lignosa, dura, vivax. Ramuli, flores sustinentes, maturo & deciduo semine exsiccari & confringi plerumque solent.

Locus. Maxima abundantia nascitur Chamæcistus 2. Clusij pann. 3. hist. in omnibus illis montibus, qui à Calenberg Danubio imminenti, ad Alpes Austriacas continuâ quadam serie procurrunt, tum etiam in Hamburgensi, Pannoniæ monte aliisque ejusdem provinciæ locis, sublimioribus præsertim, siccisque, gramine tamen tectis agris. *Tempus.* Floret Maio, semen maturum est Iunio. *Heyl aller welt Kraut.* Austriacis Heyl aller welt Kraut vocatur à præsenti videlicet juvandorum vulnerum facultate. *Icon Tab.* Tabern. qui mutavit flores, qui non respondent descriptioni Clusij, quia, ut ait, à sculptore corrupti, & Gerard. Cistus humilis latifolius. C. Bauh. pin. Chamæcistus 7. sive foliis Myrti minoris incanis.

Germ. Klein Cisten Röſslein: Ang. Low Cistus with broad Leaues.

HELIANTHEMVM TENVIfolium glabrum luteo flore.

Descr. Radix. Ex radice crassâ, lignosa, cortice nigricante contectâ, *Ramuli.* ramuli plures exsurgunt, lignosi, dodrantales, nonnunquam erecti, interdum per humum sparsi, *Folia.* foliis donati valdè tenuibus & angustis, ut in Cori Monspessulana, vel Erica arborescente, viridantibus & subrubentibus, glabris, nec sibi oppositis, ut in vulgari, sed alternatim ramos conscēdentibus, & singularibus: Ramosius videtur, quàm Thymi-folium sequens. *Flores.* Flores multò minores, quàm in vulgari, aurei, caduci, quibus succedunt *Vascula.* vascula, majuscula, lucida, quæ semine maturo, in tres veluti scutellas triquetras dehiscunt, ea autem vascula ambiunt tres tunicæ. *Semen.* Semen copiosum, ferrugineum, triquetrum.

Erica Chrysanthemos. Lugd. Erica quinta Chrysanthemos. Lob. Adv. Cistus quintus opinatus Assatio: item, Chrysanthemis Erica minima foliis Tamarisci, flosculis luteis. Dalechampius vocabat Ericam Chrysanthemin: *Coris.* Reb. Const. Chrysocomen faciebat: Frater C. Bauh. attulit ex Italia nomine Coris Dioscoridis, Guillan.

Lobelio opiniones nostræ & Dalech. circa plantas cōmunicata. Per Ericam minimam Chrysanthemin Lobelium intellexisse eandem, quam Dalechampium, non dubitamus, id indicante ipso nomine: is enim Dalechampij & nostras opiniones plerasque habuit, licèt rarò meminerit, idque operâ Valerandi Dourez affinis nostri, qui ei omnia nostra communicabat, cum Lugduni Lugdunensem incepissem Historiam conscribere generalem, in qua multùm laborabat Dalechampius. Quæ tandem ob tumultus bellicos interrupta, consarcinata est per stirpium ignarum, qui confudit ac miscuit nostras & Dalechampij doctas observationes cum aliis. Vidit etiam Lobelius nostras stirpes cum suis nominibus, descriptiones etiam plantarum habuit. C.B. pin. Chamæcistus 12. sive Ericæ folio luteus: Cori similimus frutex in maritimis, Cæs. *Species 2.* Hujus duæ species, altera brevioribus foliis & humilior, altera quadruplo longioribus & elatior. *Locus & tempus.* Genevæ observavi locis siccis circa Champe & Monspelij. Cherlerus attulit collectum Nemausi. Vidi Basileæ in hortis, semine maturo Septembri. Degustata nobis nullum manifestum saporem præbuit. Chrysanthemis, Erica minima, inquit Lobelius, nacta est natales sabuleta maritima Veneta: eandem studiosiores videbant Monspelij secus patibulum Castri novi. Ericā Chrysanthemon in sabulosis æditorum collium locis apricis & perflatis gigni, florere Iulio observavit Dalechampius.

HELIANTHEMVM ALPINVM FOlio Pilosellæ minoris Fuchsij.

Helianthemum alpinum Genevæ. Herba hæc collecta in montium locis siccis circa Genevam, ut Saleve, & in hortum translata floruit Iunio. Eam sic descripsi ante triginta annos: Fruticosa

Folia. Fruticosa herba, cui folia oblonga, Pilosellę minoris Fuchsij similia, inferiori parte magis candicantia, superiori viridia & pilosa; sed minùs, quàm in inferiore: *Flos.* flos luteus, qualis Helianthemo vulgari, unde hàc vocaveram Helianthemū alpinum. Est mihi sicca (an verò una sit ex iis, quæ Genevæ erant collectæ, dubito:) non tamen integra, foliis quibusdam uncialibus ferè, aut minoribus, oblongis, in acumen desinentibus, ad Polium montanum vulgare accedentibus, cinereis & ferè albis: radice crassâ, lignosâ, cum capitulis multis onusta.

CISTVS HELIANTHEMOS folio Polij montani.

Cist. Helianthemos. Eadem, aut planè similis, nobis data est Argentinæ ex plantis D. Agerij, cui nomen feceram, Cistum Heliāthemum folio Polij montani vulgaris. Albicantes in ea erant cauliculi, unciarum quatuor, vel quinque, ramosi, qui desinebant in tenues pediculos, parvos flores preferentes, luteos, tres vel quatuor: Folia albicantia Polij vulgaris montani.

Varietas forte. Nec dissimilem ab hac Cherlerus attulit stirpem, collectam in rupetis prope Agdes Galliæ Narbonensis, quæ folio est candidiore, quantum judicare possum ex reliquiis quibusdam allatæ sanè fuerant plures plantæ integræ, sed redditæ sunt nobis invisibiles, remanente tantùm portiunculâ.

CISTVS PVSILLVS FOLIO candido, flore luteo.

Descr. Cistus pusillus folio candido, flore luteo, palmum longiorem, duram, lignosam, foris rubentem, intus albam, gracilem demittit radicem, quæ terram versus crassescit, inque numerosa capita dividitur: è quorum singulis *Ramuli.* ramuli prodeunt, alij unciales, alij duplo longiores, hirsuti, foliis numerosis, infernâ parte candicante densâ lanugine obsitis, supernè viridantibus, pilorum non expertibus, acuminatis, semūcialibus, culmis latis onusti: extremis ramulis bini suis singuli pedicellis insident flo-

sculi perpusilli, lutei, luteoque capillamēto donati, quorum exteriore parte foliola extima, pilis obsita canescūt, interiore parte lutea. *Flosculi.*

An hac ēt duabus præcedentibus eadem? Cęterum, fieri potest, ut vel natura ob Soli tantùm natalis varietatem in tribus precedētibus plantis ludat: Vel, si non, ut eædem, aut earum aliquę à Clusio in hist. c. de Chamæcisto, & potissimùm sub Cisto humili altero tradantur. *An Chamæcistus 2. Clusij?* Hæc diligentiùs posteri examinent.

HELIANTHEMVM FOLIO Thymi incano.

Descr. Virgulæ. Virgulæ plures, tenues, incanæ, quæ in alios repandos mox dividuntur ramulos: *Folia.* foliola Thymi durioris, minuta, brevia, hirsuta, cinerea, terna, quaterna, interdum plura ex eodem geniculo enata. *Flos.* Flos & Capsellæ in tres carinas dehiscentes, cum involucris hirsutis, ut in Helianthemo vulgari. *Radix.* Radix crassiuscula, contorta, lignosa, multifida, multorū capitum.

Helianthemi tenuifolium. Fortè hanc miscet & intelligit Lobel. cum Helianthemo tenuifolio glabro: similes sunt plantæ, differentes tamen, diligentiùs consideranti.

Locus & tempus. Monspelij observavi florens adhuc mense Septembri & in montibus propè Castelneuf & juxta patibulum Maio. Mense quoque Aprili, in monte Seti: Cherlerus attulit collectum in vinetis & collibus Nemauso vicinis.

CISTVS PVMILVS MONTIS Baldi, fortè Austriacus myrtifolius.

Descr. Complusculis, sescuncialibus & quadrantalibus, lignosis adolescit virgulis, tenuibus & hirsutis: *Folia.* folia virentia, crebra satis, similia Myrto Tarentinæ, vel Lentis foliis paria, nec ita dissimili circumscriptione, ortu & positu diversissimo, quippe bina, incondita tamen, fortuitis pilis, supra subtúsque donata, per margines copiosioribus, ut in Nerio alpino: *Flores.* flores extremis ramulis unici, satis magni, cum multis staminibus. Siccam hanc accepimus à Iacobo Zvvingero, & fratre C. Bauhino, delatam è Monte Baldo. Eadem fortè est, cum Chamæcisto 8. in hist. seu 4. in pann. Clusij, proveniente in Austria, quam

Descr. Clus. Ramuli. sic descripsit. Palmaris aut paulò amplior est, superioribus Chamæcistis tamen firmior, multisque ramulis, lignosis, rectis & nigricantibus præditus, quos numerosa & adeò conferta ambiunt folia, ut quaternis versibus digesta videantur, Myrti minoris foliis nō dissimilia, minora quidem & hirsuta, licèt atra viriditate supernè splēdeant, quorum gustus adstrictionis particeps est: flos unicus, interdum & alter extremis ramulis exit, satis crasso pediculo subnixus, unico constans folio, quinque profundis crenis, iisdémque veluti circinatis, diviso, ita ut quinque folia habère videatur, ejusdem cum primo genere penè magnitudinis, coloris ex albo purpurascentis, & quasi carnei dilutioris, decem staminibus extrema parte nigris, & stylo oblongo purpurascente, medium florem occupantibus. Floribus excussis apparent pentagona capitula, qualia in nōnullis Cisti generibus videre est, obtusè mucronata, quæ maturitate aperta, semen continere deprehenduntur exile admodum, flavi coloris.

Folia. *Gustus.* *Flos.* *Color.* *Capitula.* *Semen.* *Locus*

Rarissimum suum fruticem duntaxat in Snealben iugi scopulis nascentem obseruabat Clusius, unde florentem sub mensis Iunij finem eruit; semine verò prægnantem Augusto: in Veytzalben summo supercilio, duobus supra Neuburg miliaribus. Eam cicurare voluit in horto suo semel atque iterum ex iis iugis cum suo cespite desumptum, sed mitescere noluit.

Si Clusij Chamæcistus hic eadem est, cum nostra, sanè in Icone, quam proponimus, caules nimis crassè picti, & folia sunt, eiusdem magnitudinis cum figura: Idem mihi euenire videtur ipsi Clusij figuræ, quod animaduertere poterit Lector conferens descriptionem cum icone.

Tab. & Ger. Cistus humilis Austriaca Klein Cistenröszlein. C.Bau.pin.Chamæcistus 10. sive hirsuta.

HELIANTHEMVM, SIVE CISTVS humilis, folio Sampsuchi, capitulis valdè hirsutis.

Descr. *Radix.* Dodrātales circiter, eósque creberrimos, aliquando à radice lignosâ, crassiusculâ, longiusculâ, fundit *Caules.* caules, eósque rigidos, perquam hirsutos, per quos veluti *Folia.* ad nodos folia adversa, Maioranæ foliis paria, alia oblonga & latiuscula, alia angustiora: *Flores.* flores in ramulorum extremis multi, semuncialibus circiter pediculis hirsutissimis nixi, lutei, folioso calyce, striato, villoso obvallati. Hanc Cherlerus attulit Monspelio ac nominavit Cistum folio Sampsuchi. *Cistus folio Sampsuchi.*

HELIANTHEMVM AD NVMVlariam accedens.

PErplacet nobis planta à D. Richnero Basileæ anno 1598. data, nomine Cisti, foliis Sampsuchi, dolemus non integram fuisse, sed tantùm ramos cubitales, quos putamus supra terram exclusos fuisse. Rami magnis pilis hirsuti, *Rami.* folia bina in ordine *Folia* disposita, ad Numulariam accedentia, minora tamen & cum pediculis longiusculis, quales Alsine vulgari, tales pediculos in consimilibus Helianthemis, vel Cistis minoribus non observavi: folia breves habent pilos, minùs conspicuos: ad alas foliorum sunt tenuia foliola.

HELIANTHES SPECIES RARA, coma inflexa, ut in Heliotropio.

Descr. Radix RAdix crassitudine digitali, longitudine sesquipalmari, lignosa, fibris paucis, sed validis donata, foris buxea, intùs alba, ramos sex, octo, aut *Rami* plures per terram spargit palmares & spithamæos, teretes, tenues, quibus folia nullo insigni *Folia* sapore prædita, crebra, alterno situ utrinque adnascuntur Majoranæ, glabra, & ex viridi luteola, unico nervo per longitudinem decurrente, at priora folia, & quæ proximè terram, non parum ab iis, quæ per ramos visuntur, differunt, utpote longiuscula: flores in extremis ramulis perquam conferti & *Flores* Scorpioidis reflexi, quinis foliis albis constant, apicibus luteolis, quinque viridantibus extrinsecùs obvallati: capitula sequuntur triquetra, fusca, semi- *Capitula* ne exiguo, papaverino pari, atro, cavitatem impres- *Semen.* sam altera parte habenti, altera gibbo referta amaro.

Lob. notatur. Lob. Adv. tribuit huic flores aureos, cùm sint albi: verùm eam describit ex sicca planta, non ex virente, in quibus non raró mutantur colores. Vocat autem Helianthes speciem rarā, figurâ leguminosâ, *Helianthes* floribus aureis: In Ic. Cistum folio Majoranæ, deflexis floribus: ejus autem icon non placet, ideò aliam curavimus pingendam. Aliquando misit nobis

Hortu-

Telephium. Hortulanus Ducis Florentiæ cum hac inscriptione, an Telephium Candiæ? Cherlerus attulit cum sequentibus nominibus, Telephium quorundam & *Helenium Crateva.* Helenium Crateva, dictum à Pona. Imper. Telephium Dioscoridis quibusdam, Helenium Crateva.

Telephium. Cam. hort. ait calorem, quem in Telephio Imperati requirant veteres, à radicem potissimùm gustantibus deprehendi.

C.Bauh. C.Bau. phyt. meminit hujus Telephij: sed præter mentem Camerarij, ut suo capite dictum, idem faciens cum Aizoo peregrino ejusdem Camerarij: Ego Telephium Dioscoridis non existimarim, descriptio siquidem non convenit, ut apparet conferenti. *Aizoum peregrinum Telephium Diosc non est contra Camerarium.* Eid. pin. Cistus fœmina 8. sive folio Majoranæ: Helianthes species Penæ, Lugd.

Locus & Tempus. Ex Gallo-provincia bis misit Iacobus Reynaudet, primùm nomine plantæ repentis, ut Numularia secundò stirpis Veronicæ modo repentis. Ex semine mihi misso provenit floruítque Iunio & Iulio: etiam non reposita duravit aliquot annis: Basileæ observavi in hortis, & Lutetiæ Augusto cum suis capitulis. Camerario periit hyeme postquam plurimos annos duravit, semine tamen sponte excidente, plurimum rursus propagavit. Lob. misit Raymundo è jugis arduis montis D. Bonaventuræ non procul Aquisextiis erutum.

CISTI FOLIO ARBOR EXOTICA, capitulis lanosis Platani.

Descr. Virgultæ. Cisti folio arboris extrema virgulta lignosa sunt, Cisto concoloria & similia: *Folia.* folia item rugosa, oblonga, Salviç aut Menthç, sed in summis ramulis villosos, exactè sphæricos *Flocci.* floccos ostentant, sive lanosa capitula Platani.

Synon. Lob. Adv. & Ic. Arbor exotica Cisti folio. Tab. Cisti folio exotica arbor.

Lugd. Cisti, vel Ledi Arbor peregrina Penç. Ger. Cistus exotica Lobelij. C.B. pin. Cistus fœmina 13. sive Cisti folio arbor exotica. Belg. Welaufchen boom met bladers van Cisius: Ang. strange Cistus.

MYRTO CISTVS PENNÆI, Floribus luteis oblongis.

Desc. Cortex. Myrto-Cistus tricubitalis interdum frutex est, scabro admodum cortice, & velut quibusdam tuberculis obsito, qui in vetustis ramulis facilè abscedit & sponte decidit: *Folia.* foliis Myrti ferè, dorso non minùs scabro, quàm ramuli, supernè autem læuibus, conjugatim ut reliquis Cisti generibus circa ramulos nascentibus: *Flores.* flores summis virgis insident, luteis quinque oblongis foliis constantes, & multis intus longiusculis staminulis præditi: his succedit *Capitulum* oblongiusculum & pentagonum capitulum, semine plenum. Tota stirps odorata est, & gummi sive resinam (lentorem potiùs & pinguem quendam

succum, quali Ledi genera madent) effundere videtur. Clusio hæc planta revocat in memoriam fruticem Gagel, qui etiam frutex odoratus, de quo nos suo loco. *Considera Gagel.*

Synon. Clus. Pan. & hist. Myrto-Cistus Balearica, &c. (ut Ger. & C.Bau. pin. cui etiam Cistus ledum 17.) Myrto-Cistus Pennæi. Tab. Myrto-Cistus Clusij.

Londini in Anglia siccam ostendit Clusio, Pennæus Londinensis Medicus, quam ille ex Balearium insularum majore, vulgò Majorica nuncupata erutam Μυρτοκιστον appellavit.

NERIVM ALPINVM QVIBVSDAM, aliis Ledum glabrum, & hirsutum. CAP. X.

Vtrumq; Nerium Alpinũ, tum facies, tum natales conjunxêre. *Glabri descriptio.* Frutex est prius cubitalis, ramis contortis ac lignosis, digitali crassitie, cortice vestitis, extimo quidem cineraceo, interiore autem nigricante, at minimi ramuli subinde etiam rubente cortice teguntur, per quos *Folia.* folia circa fastigium conferta, glabra, brevibus hærent pediculis Lentisci foliis paria, nec forma dissimili, nisi quòd crassiora, nervosiora, Clusio autore, minimè in ambitu hirsuta: superiore parte virent, inferiore ferruginei sũt coloris, *Sapor.* saporis adstringentis, & quodammodo resinosi: Inter quæ in extremis ramulorũ *Flores.* flores multi coacervantur coccinei, Clusio, dilutiores, quàm sequẽtis, oblõgi, superiùs quinque partiti, atque argenteis punctulis conspersi, in quibus plusculi staminula, capitulis totidem,

dem, medium piſtillum ſtipant, quibus decedentibus relinquuntur capitula rubentia, in quinq; carinulas dehiſcentia, in quibus pulviſculus, veluti ſemen ferrugineum. *Capitula.* *Radix.* Radix oblonga, lignoſa, dura, ſubnigro cortice tecta. Hujus porrò ſurculorum ſummitatibus capitula quædam increſcunt, ſquammis foliaceis congeſta, oblonga, & gemmæ majoris ſpeciem exhibentia. Colore ſubrufo foris, intus flaveſcente. Foliis verò (Cluſio referente) ramiſque adnata aliquando reperiuntur Tubercula, nunc Nucis ponticæ, modò Piſi magnitudine, inæqualia, foris rutilante aut palleſcente nonnunquam colore, intus fungosâ, albâ, guſtúque adſtringente, pulpâ plena, quæ gallarum vicem præſtare poſſint. *Tubercula.*

Nerium II. ſive hirſutum. Alterum Nerij Alpini genus, multis etiam ſtolonibus, duris, ac lignoſis, cubitalibus, aut paulò longioribus, vix unquam ſurrectis fruticat. *Folia.* Folia potiſſimùm per ramorum extrema conſpiciuntur, & illic quidem conferta, breviora, quàm præcedentis, & obtuſiora, utrinque virentia, ſed virore ſaturato, per ambitum pilis ſeu per ciliorum tarſus, longis & conſpicuis obſita, ſaporis non ingrati, aromatici, & nonnihil reſinoſi, cum aſtrictione quadam. *Sapor.* *Flores.* Flores præcedenti conſimiliter acervatim in ramorum extremis naſcuntur, ſed pediculis hirſutis inhærentes, nec adeò diluti, & in capitula, quinque cellulis conſtantia, deſinentia. Cluſio capitula viridia, ſuo odore capitis gravedinem quodammodo inducunt. *Radix.* Radix dura, lignoſa, oblonga; ſed & rami per terram ſparſi, interdum fibras agunt.

Geſn. in epiſt. ad Aretium, ſcribit ſe Berg=Roſen/ in multis montibus inveniſſe, & Sabaudica, Italicáque nomina diverſa audiviſſe, quorum nullum Latinam, Græcámve originem præ ſe ferat. Idem de Lunariis agens (intellige de Arthritica) ait eam vocari Flüblümle/ & fruticem eſſe odoratum, cujus ligno pro Xylobalſamo, & ſemine pro Carpobalſamo Bergomenſis quidam perperam utatur. *Xylobalſamum falsò.* Ad hæc eodem libro in deſcr. Montis fracti, inquit: Roſam alpinam, paſtores nominare; Aldroandum verò Nerion Alpinum: ſed potiùs, Ledon Alpinum eſſe denominandum. *Roſa alpina.* *Nerium Alpinum.* *Ledum Alpinum* Item in fine hiſt. Cordi. refert, virum quendam Italum ceu Chamænerium quoddam, Nerium Alpinum vocare, naturâ tamen totâ diſcrepare. *Chamænerium.* Demum in epiſt. ad me I. Bauhinum: in monte Gotthardo Laurum Alpinam virentem (ut ſcribis) inveniſti aſcendendo, quo nomine Balſamum ab aliis dictum [*aliis* Alp=Roſen / Berg=Roſen] accipere te conjecto. *Laurus Alpina.*

Lob. Adv. Montana Allobrogum Lentiſci-folia, Chamelcæfolia, vel Oleaſtrifolia, minùs odora, Chamerhododẽdrum. *Chamærhododẽdrum.* Chamedaphnes, ſive puſilla Laurus, an Germanicum Mezereum, an num potiùs noſtrũ Chamærhododẽdrum? *Chamedaphnes.* Et paulò ante: Alpigena Chamerhododendros, odora; Alpinis Italo-Germanis, Alp=Roſen/ bacculas Aſparagi, vel Taxi pares & concolores, Septembri edens. Hæc ille. *Lob. locus ſuſpectus.* Ego facilè equidem crederem, eam duarum iſtarum ſpecierum, quæ latiora & rotundiora habet folia, eſſe Nerij noſtri Alpini ſpeciem, ſi baccas non ferret, noſtrum enim Nerium his deſtituitur. Videndum itaque an inter ſcribendum illa verba baccularum, non ſint tranſpoſita apud Lobelium in Adv. & fortè pertineant, ad alteram plantam, quam paulò poſt deſcribit. *Balſamum alpinum.* In Obſ. habet figuram ſub titulo Balſami alpini, de quo ait, Alpigenę Chamærhododẽdri odorę varietas. Balſamum Alpinum Geſneri & Roſa alpina, vel Evonymos Theophraſti, Dalechampij & Herbariorum. *Evonymos Theophr.* Idem ponit aliam figuram cum Baccis, cui hæc adſcribit: Alpigena Chamærhododendros odora Adv. 154. Balſamũ Italicum vulgare, ſive Rhododaphne parva ruſtica, Terionarcha Plinij putata ex Guilandino. *Balſamum Ital. vulgare.* Eidem alibi, Genuina uva Vrſi *Uva Vrſi*

Galeni apud Cluſium, eadem videtur cum Alpigena Chamærhododẽdro exhibita Obſ. p. 199. & Adv. 145. Videtur autem Lob. in Obſ. uti etiam in Adv. minùs benè agnoviſſe Nerium Alpinum, ſed miſerè cum eo Vitim Idæam ſecundam miſcuiſſe. *Lob. notatur.* Aliquando fortè habuit ramulum Ledi, ſive Nerij Alpini ſine floribus & fructu, cum nominibus prædictis, qualia inveni inter chartas Valerandi adſcripta: inde putavit baccas ferre.

Cluſ. in Pann. & hiſt. Ciſto ledo non ineptè ſubjungit Ledum Alpinum, de quo ait, Nerion alpinum Aldroandus appellat: Alpini paſtores Alproſen & Bergroſen/ quidam etiam Bärenbluſt [*Vrſi florem dixeris*] nonnullos Hünnerlaub/ [*Folium gallinaceum*] vocant. Primum genus intelligi exiſtimarem à Lobelio in Adv. ſub Alpigenę Chamærhododendri odoræ nomine, niſi bacculas Aſparagi vel Taxi pares illi tribueret; quas in noſtro non reperias; ſed pentagona tantùm capitula, ut ex ejus deſcriptione liquet. Alterum plurimùm convenit, cum ejus Montana Chamæleæfolia, ſive Lentiſci folia, Chamerhododendro minùs odorata: in Obſ. prioris iconem exhibet Lobelius, Balſami alpini nomine: pictor tamen flores non fideliter expreſſit, quos in quinque crenas, non in quatuor diviſos eſſe comperiſſet, ſi ramos ſuis floribus onuſtos à me anno 1574. amicis Machliniam miſſos (è quibus illam iconem expreſſit) diligentiùs conſideraſſet: *Figura Lob. falſa.* licèt non negem interdum fieri poſſe, ut quatuor tantùm crenis dividantur, ſic nonnunquam ludente in floribus naturâ: at omnes in eodem ramo tales natos eſſe, credibile non eſt. Et hic eſt frutex qui à nonnullis Evonymos dicitur, neſcio qua ratione ductis: Nam in hoc ubi fructus Seſamo proximus, in quo acinus in quaternos verſus digeſtus, qualem Theophraſtus; ſive granum quadrangulâ figurâ, quod Plinius, illi tribuunt. Sed ex ipſa ſanè hiſtoria ſatis liquet ne minimâ quidem notâ ad Evonymum Theophraſti & Plinij referri poſſe. Itaque cum Geſnero Ledi potiùs eſſe genus, quam Nerion aut Evonymum arbitror, multùm me impellente, ut ita cenſeam, hujus ſtirpis odore & temperamento. *Evonymos non eſt.* *Nerium non eſt.* Ruſtici & paſtores eorum montium, in quibus obſervavi, utrumque genus Rauſch appellant.

Myrtus Alpina dicitur Rob. Conſtant. In Rhætia *Porcellana* Dourez annotarat ad ramum plantæ noſtræ eſſe Evonymum Theophr. veram Dalęchampio, Laurum tinum Plinij, Rhododaphnen ruſticam Geſnero & Chamæpeucen Bellonio. *Rhododaphne* *Chamæpeuce.* Geſnerus autem ſubjunxerat nihil habere commune cum Lauro.

Tab. (ubi decimum facit) Ledum Alpinum: Item Balſamum Apinum Alp=Balſam: Adhæc, Chamærhododendros alpina latifolia, Balſamum Italicum, Alp=Roſen. Demũ, Chamærhododẽdros alpina anguſtifolia, Alp=Roſen/ montana Allobrogum, Lentiſcifolia; Chamæleæfolia, aut Oleaſtrifolia. Cæterum, quam Tabern. ponit ſub titulo Alp=Roſen/ Chamerhododẽdros alpinę latifoliæ, cui baccas tribuit, videtur mihi Vitis Ideæ ſpecies, quam confundit cum Ledo Alpino. *Vitis Idæa ſpecies.* Cui verò titulus eſt, Alp=Roſen/ Chamærhododendros Alpina anguſtifolia, eſt Ledum ſive Nerium Alpinum glabrum, ſed figura non placet. Illa autem quæ inſcripta eſt, Alp-Balſam / Balſamum Alpinum, eſt Ledum Alpinum hirſutum. Tandem cui nomen Ledi decimi Alpini eſt in hiſt. eadem eſt cum Balſamo Alpino Tabern. vel Ledo alpino, hirſuto.

Lugd. Evonymus Theophr. l. 3. c. 18. qui, eo authore tum alibi, tum in Ordynno, Leſbi monte naſcitur (ſic enim ex Plinio legendum, non ὀρυκτίῳ ὀσδυμῷ χαρακίῳ, ut Theophraſti exemplaria habent) magnitudine folioq; Punicæ, pariter molli, majore, quàm *Evonymus Theophr.* *Plinius corrigitur.*

Chamæ-

Tempus. Chamædaphnes. Circa Septembrem germinare incipit, floret vere, floris color, qualis Leucoio, odore gravi, & qualis sentitur trucidato cadavere in totum putrescente, ut quasi cæsum animal referat (sic enim
Plinij error. vertenda videntur, ὄζει δὲ δεινὸν ὥσπερ φόνου, Plinius transtulit, statim pestem denuntians, sed non rectè) fructu cum suo putamine loculóve Sesami siliquis non absimili, intus solido, sed in quatuor versus distin-
Esu lethalis cto. Esu lethalis est arbor, tam fructu, quàm foliis pecori, & ovium gregibus, sed præcipuè capris, nisi purgentur. Purgantur autem inedia & cibi abstinentia. Quæ postrema sic fideliùs opinor, traducta sunt,
Gazæ lectio depravata. quàm à Theodoro. Nusquam legi, quid sit ἄλοχον. Quare ἀσιτίᾳ legi potest. Alij ἐμέσει interpretantur vomitionem, ut Dodonæus. Matth. in Diosc. Cneoron vocat: Hanc & capras & oves refugere opiliones asserunt. Dalechampius quidem cùm attentiùs contemplaretur caprarum greges, vicina fruteta depascentes, nullam vidit, quæ hanc attingeret, atque adeò cùm decerptam objiceret, aversari deprehendit. Allobroges vocant *des ourles* Quo loco Theoph. Chamædaphnes legitur, mendum subesse Asteriscus indicat, & Gaza Clematidem legisse videtur, qui Vincam pervincam vertit: non λευκοΐῳ, similem lego, sed λειρίῳ, præsertim puniceo. Floris tam gravem & detestandum odorem non potest significare φό-
Hist. Lugd. notatur. νος. Hæc Lugd. quæ jungit & describit glabram plantam, quæ non est, ut vult, Cneorum Matthioli.
Evonymus Theophr. non est. An sit Evonymus Theophr. hæremus. Non enim audivimus quenquam vidisse hanc in arborem excrevisse, folia non sunt mollia, fructus non est solidus, loculus ἢ τὰ κελύφη non sunt in quatuor versus distincta, sed in quinque. Odor, nec sapor nobis ingratus & fœtidus, sed aromaticus & resinosus.

C.B.pin. Ledum alpinum 1. sive hirsutum: Alpigenæ Chamærhododendri varietas, Lob. Balsamum alpinum Gesneri, Lob.ic. Tab. & Cam. Ledum alpinum, Clus.pan. & hist. Tab. Cistus Ledon alpinum, Ger. Eid.pin. Ledum alpinum 2. sive foliis ferreâ rubigine nigricantibus: Ledi alpini genus alterum, Clus.pan. & hist. Rhododendros alpina quibusdam, Cæs. Chamærhododendros alpigena, Ger. Hoc floris colore variat, communiter dilutè rubentis: at in Pyrenæis, flore tantùm albo reperitur.

Locus In Allobrogum saxosis & asperis montibus nasci, propè Muram oppidum, decem à Gratianopoli miliaribus distans, Punicâ non altiorem, sæpiùs breviorem, legitur apud Lugdunensem. Ledi Alpini genus 1. inventum à Clusio in summis Sneberg/ Snealpen/Wechseln/Dürrenstein, aliarúmque vicinarum Alpium jugis inter saxa, ad devexa plerumque eorum latera, & supra Gamingam, Chartusianorum Cœnobium, in montis ascensu lapidibus strato, qui subeundus est iis, qui ad Schef & vici-
Tempus. nas Alpes proficiscuntur. Aliud ejus genus invenitur in Snealpen supra Nenberg. Floret utrumque Iunio & Iulio: semen sub Augusti finem, aut paulò seriùs maturescit. Ledum alp. minus, hirsutum, in priori tabella litera A. denotatum provenit in montibus Genevensibus, ut Thuiri. Vtrumque vidi in montibus Rhæticis, ut Burnio florens mense Iunio; Patavij virens Martio, est enim perpetui folio: In monte Gotthardo Maio cum angustioribus foliis & quadripartito fructu, unde etiam attulit Cherlerus. Vtrumque Ledi genus observavit Gargillus in monte Pilati Lucernatium mense Iunio, glabrum quidem adhuc florens, hirsutum verò jam defloruerat.

Usus. Vtroque Ledo Alpino tinctores, qui montium Sneberg/ & aliorum vicina inhabitant, ubi provenit, utuntur ad lineas penulas nigro colore inficiendas, autore Clusio.

ROSMARINUS SYLVESTRIS quorundam. CAP XI.

Cubitalibus interdum est virgis, firmis, lignosis, *Descr.* cortice cinereo obductis, quarum extremæ in *Virgæ.* plures alias tenuiores & quodammodo purpurascentes, easque etiam nudas dividuntur; illæ vicissim in alios dodrantales ramulos, virentes quidem, sed tomento quodam rubiginei coloris obsitos,

quos nullà serie digesta, sed confusa ambiunt folia, Libanotidis coronariæ foliis, ferè similia, sed longiora, *Folia.* supinâ parte viridia, adeóque in pronam partem reflexa & convoluta, ut ejus nihil conspici possit, præter nervum, secundùm folij longitudinem, excurrentem simili tomento cum pediculo, cui inhæret, pubescentem, grati & suavis odoris, acriusculi tamen saporis: summis istis ramis insident capita, ex multis, brevibus quasi *Capita.* squamis ferrugineis compacta, è quibus deinde sese explicat, corymbacea quædam multorum florum *Flores.* coma, oblongis, tenellis atque virentibus, nonnihil tamen lanuginosis pedicellis inhærentium, grato odore nares ferientium, quinis foliolis albis constantium, nò subluteorum (ut temerè quidam [*Lob.*] qui siccum cum flore ramum duntaxat conspexit, asserere non est veritus) decem candidis staminulis cum stylo medium florem occupantibus: his demum succedunt, oblongiuscula capitula, pentagona, *Capitula.* ossiculis fructûs Corni, aliquando magnitudine non cedentia, quæ, dum adhuc viridia sunt, argenteis punctis distincta esse videntur, sed maturitatem adepta, rubiginei sunt coloris, semenque con- *Semen.* tinent oblongum, flavescens, adeóque exile, ut scobis, è ligno à vermibus eroso sponte decidentis, instar sit. Verùm peculiare est in istis capitulis, ut matura deorsum inflectantur, terramq; mucrone spectent, magnâ Naturæ providentia, ne semen temerè effluat; nam præter reliquorum consuetudinem, à pediculo, non ab extrema cuspide, aperiri & dehiscere solent: maturo semine, terni aut quaterni, alij ramuli, rubigineo tomento obducti cum suis foliis, in comæ lateribus nascuntur, spem florum in sequentem annum pollicentes: radix lignosa est, & *Radix* brevibus fibris donata. Tota planta odorata, præ- *Odor planta.* sertim cum floribus onusta est, & aromaticum quiddam spirat.

Varietas. Monuit Clusium Achilles Cromerus, ad montium radices, se aliquas plantas invenisse, quæ flores sex foliis constantes, duodenísque staminibus præditos proferrent: insuper addidit, qui illi dux viæ fuisset, Venatorem adfirmare similem plantam, in summis montium jugis conspexisse, jam suis floribus ornatam, quæ digitalem longitudinem non excederet, nominatam autem ab eo Heydnisch bin- *Apiaria peregr.* kraut/ hoc est peregrinam Apiariam, quod apes ejus videlicet floribus delectentur.

Chamæ... Chamæpitys. Cord. in Diosc. Chamæpeuce, à Germanis Zeitheyde appellata, quam ait quosdam pharmacopolas Chamæpytin vocare, sed errare: quædam exemplaria pro

na pro χαμαιπεύκη, χαμαιδάφνη, habere, sed malè. Chamæpeucen Dioscoridi & Plinio, Germanis Gewtannen / Gichtannen & Zeitheyde appellari. Hæc ille, qui in hist. eam copiosè describit.

Erica. Falli eos ait Matth. qui velint esse Ericam Dio-
Rosmarinus sylv. scoridis: is vocat Wilden Roßmarin, Rosmarinum sylvestrem. Bohem. Roijowruck. Lob. Obs. & Ic. Ledum foliis Rosmarini alterum.

Videtur Clusio pann. & hist. Cisti Ledi generibus adnumerari posse hunc fruticem, Rosmarinum
Ledum Silesiacum. sylvestre, vocatum à Matthiolo & Castore, ideóque Ledum Silesiacum nuncupavit.

Cam. hort. Chamæpeuce Cordi: Eid. ad Germ. Matth. ejusdémque Epit. Rosmarinum sylvestre.

Tab. & Gerar. notantur. Taber. Ledum Rosmarini folio: Item Ledum Silesiacum. Si compilator intellexisset, vel diligenter considerasset, quæ scriberet, non separasset à capite Rosmarini silvestris Matthioli Cistum adulterinam: nec ejus imitator Gerardus, cui dicitur Cistus Ledum Silesiacum, the Polonian Cistus: item, Cistus Ledon Rosmarini folio.

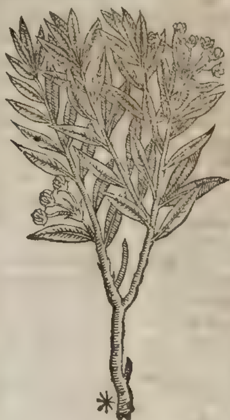
H. Lugd. p. 967. Rosmarinum sylvestre sive Bohemicum Matthioli. Schvvenckf. Ledum Silesiacum majus: Melissa solitudinum: Schabenkraut / Heyden Bienkraut / Hart Heyde / G. antze / Sewgrantze Monticolis, quasi dicatur suum grando, per metathesin literarum. C.B. pin. Cistus ledon 15. sive foliis Rorismarini ferrugineis: Rosmarinus sylvest. Dod. belg.

Locus & Tempus. Floret sub finem Iunij, & Iulio plurimis udis & desertis montium locis: semen Augusto & Septembri est maturum: inhæréntque interdum in sequentem usque annum capitula, sic ut recenti flore, & fructu superioris anni vacuo, nonnunquam & tertij anni fructus pedicellis, onusti rami conspici possint.

Vires & usus. Excalefacit, attenuat, aperit, roborat, concoquit, resolvit, incidit, & digerit. Quin ad ea omnia efficax est, ad quæ Coronarius Rosmarinus, præterquam ad ciborum condimenta. Non dubium est tamen, quin si quis periculum faceret, ad pleraq; ma-
Articulorum contractio. gni usus futurus sit hic frutex. Silesij, teste Cromero, adversus articulorum contractiones felicissimum ejus usum compererunt, totius plantæ decocto in solium infuso, cui ægri insideant & subinde id
Oleum. repetant. Hujus Oleum stillatitium vitreis organis extractum quod cum fragrans admodum sit, & stirpis florúmque nativum odorem retineat, magnas procul dubio facultates etiam obtinebit. Nondum tamen quisquam periculum fecit, sed non defuturos arbitramur, qui aliquando experientur. Tota planta odorata est, & aspectu jucundo (inquit Schvvenckf.) præsertim cum floribus onusta est.
Sciatica. Articulos roborat: prodest sciaticæ, & aquosis pedum tumoribus. Additur insessibus ad menses mu-
Vteri morbi. lierum eliciendos, aliósque uteri morbos. Lixivio ad
Capitis morbi. inveteratos capitis dolores. Cum Scrofularia in bal-
Scabies. neis scabiem sanat. Cymas cerevisiæ nonnulli inco-
Cerevisia incoquitur. quunt ad inebriandum. Totam plantam in cistas, vestimenta, à tineis & blattis ut vindicet, reponit
Tineas fugat. vulgus. Rustici in stabulis substernunt jumentis &
Pecorum scabies. porcis, adversus eorum scabiem & grandinem. Fo-
Apib. grata. liis apiarij alvearia perfricare solent ob odorem apibus gratum & amicum.

ROSMARINVS SYLVESTRIS, ἄοσμος Clusio. CAP. XII.

Descr. Virga. FRutex quidam, inquit Clusius, pedalis altitudinis rarò amplior, tenuibus, subrubentibus, virgis præditus, quæ deinde in tenuiores candicantésque ramulos, dividuntur, angustis, oblongísque fo-

liis, temerè & confuso ordine eos vestientibus onustos, supernè virētibus, infernè verò canescentibus, & Salicis pumilæ angustifoliæ foliis admodum similibus; gustu valdè exsiccante, & nullo grato odore: *Folia.*
summis etiam ramis insident capitula, ex multis, brevibus squamis cōpacta, cachryos modo, è quibus sese explicāt aliquot flosculi, tenuibus, oblongísque pedicellis inhærentes, quinq; foliolis cō- *Flosculi.*
stantes, ut superioris, sed diversi coloris, nimirum rubri dilutioris, sive quodammodo carnei, quibus excussis pentagona conspiciuntur capitula, brevia *Capitula.*
& obtuso mucrone, exili & pallescente semine ple- *Semen.*
na. E Silesia ad Clusium mittebat Frid. Sebitzius, inscriptione Rosmarini sylvestris ἀόσμου. Tab. Ci- *Rosmar. ἄοσμος.*
stus adulterina mihi incognita. Compilator poterat *Tab. notatur.*
considerare esse effigiem, Clusij figuræ valdè similem, & ponere propè Rosmarinum sylvestrem Matthioli. Ger. Cistus adulterina, Contrefecht Cistus: *Ger. notatur.*
item, Rosmarinus sylvestris, Wilder Roßmarin. Cur Gerardus duas facit Cistum adulterinam ex Tab. & Rosmarinum sylvestrem ex Clusio, diversas plantas? Cur non ponit c. 5. juxta Cistum Ledum Rosmarini folio?

C.B. pin. Cistus ledon 16. sive foliis Salicis angustifoliæ. Chamærhododendros montana Allobrogum lentiscifolia, Lob. Adv. & Ic. Chamærhododendros alpina angustifolia, Tab. Chamærhododendros montana, Ger. Rosmarinum sylv. minus, Cam. ep. Hîc doctiores judicent, an ego fratre C. Bauhino meliùs Chamærhododendron hanc mon- *Autoris Iudicium.*
tanam, Lob. Tab. & Gerardi, ad Nerium alpinum; Vel ille me rectiùs, ad Cistum Silesiacum Clusij, sive Rorismarinum ἄοσμον, referat?

Hoc tamen moneo, me suspicari Clusij Rosmarini iconem factam ad plantam in horto cultam, & fortè non differre nisi culturâ, à sequenti Camerarij Rosmarino sylvestri minore, ut statuere etiam videtur Schvvenckfeldius.

ROSMARINVS SYLVESTRIS minor Camerarij.

MVltò minor, & tenerior est priore, lignosis at- *Descri.*
que tenuibus virgis, ultra palmi altitudinem paulùlum assurgens: vel ad plurimum dodrantem æquans: folia acuminatiora sunt, & inferiore parte *Folia.*
cæsia. In surculorum summitatibus flosculi pro- *Flosculi.*
deunt rubelli, è quibus semen, prioris plantæ [*Rosmarini sylv. quorundam*] semini simile. Odor ipsius *Odor.*
vix percipi potest.

Nascitur Rosmarinum sylv. minus, Cam. in Epit. *Locus.*
sive (ut in hist. Germ.) Rosmarinus sylvest. minor, Wilder kleiner Roßmarin/in Borussia, in silvis umbrosis, uliginoso solo propè priorem, quæ ibi humanam staturam pænè superat.

Rosmarinum hoc Camerarij mihi persuadeo *Synon.*
idem cum Clusiano inodorato, antè tradito, quamvis icones multùm differre videntur: fortè à Clusio cultu

culta depicta.

Schvvenckf. Ledũ Silesiacum minus: Rosmarinum silvestre minus Matthioli: Rosmar. silv. ἄοσμος Clusij: Klein Grantze.

Tempus. Rariùs occurrit iisdem natalitiis, flore Maio & Iunio conspicuus, concavo, quo ab altero diversus, suaviter rubente.

Vires. Folia Rosmarini latiora, pulchrè virentia, inodora, exsiccantis & adstringentis facultatis. Neglecti usûs.

LIBANOTIDIS SPECIES RONdeletij. Cap. XIII.

Descr. Lignosus est frutex, bipalmaris (à Cherlero bicubitalis observatus) *Radix.* radice subrufa, robusta: *Stolones.* stolonibus rigidis Roris-marini textura, alioqui glabris, sed minoribus ramis, hirsutis, per *Folia.* quos folia, Hyssopi Arabum foliis paria, alia Thymi Cretici capituli foliorum modo, latiora, hirsuta, aspera, dura, ex eodem puncto sæpenumerò plura, quorum unum reliquis longius multò, uncialem tamen longitudinem non assequitur, nervo unico, per singula secundùm longitudinem decurrente: nullo seu odore, seu sapore: *Flores.* flores extremis hærent ramulis, ex oblongo tubulo in calathiscum quinquepartitum, ad Primulę veris imitationem, explicati, colore purpureo, *Semina.* semina cum Echij seminibus nonnihil habent commune, aut potiùs Buglossi, satis magna, colore cinereo.

Synon. Lugd. figuram & descriptionem habet sub titulo, *Tragoriganum nothũ* Tragorigani nothi Dalechampij. C.B. phyt. Tragoriganum angustifolium 3. sive, Tragoriganum nothum Dalech. Eid. in Animadv. in Hist. Lugd. Tragoriganum nothum Dalechampij: Anchusa lignosior Penæ. Vtrobique describitur. *C. Bauh.* Non possum ego cum fratre Tragoriganum Dalech. & Anchusam Lobelij eandem facere plantam, quamvis adhuc in pin. ejusdem sit opinionis. Vna enim frutex est: altera non item. Vni flores spinosi, purpurei: alteri pusilli, cærulei.

Locus cum tempore. Mensibus Martio, Aprili & Maio floret Monspelij in monte Castelneuf.

ROSMARINVS CORONARIVS fruticosus. Cap. XIV.

Descr. Rosmarinus frutex jucundissimi odoris Thus redolentis (unde & nomen ipsi λιβανωτίδος indi-

tum) vel imprimis utilitatis commendatione notissimus, & quia corollis petitus, Coronarij nomen adeptus, bicubitalis est, & altior, virgultis teretibus, *Virgulta.* cinereo colore præditis, in quibus fo- *Folia.* lia aliquot simul, ex intervallis oriuntur, rigidula, Lavendulæ angustioribus, brevioribus, pronâ parte candidis, supinâ semper virentibus: *Flores.* flores ex foliorum alis, ex cæruleo albicantes, Salviæ florum effigie, minores, labello cotylæ instar concavo, guttato: fibræ incurvæ, longæ, ex rictu sub supremo folio promicant.

Libanotis duplex. Duplicem agnoscimus Rosmarinum vulgarem, seu Coronariam Libanotin, cujusmodi etiam meminit Cordus & ex eo Ges. de hortis. Vnam nobiliorem angustiore folio, quam Cordus in Hist. Rosmarinum minorem seu tenuifolium ap- *Minor tenuifolius.* pellat, quique apud nos in hortis colitur, quem quidam putant veram Libanotidem Diosc. & veterum Medicorum, sed apud nos degenerare: verùm hi toto cælo aberrant; diversissimæ sunt plantæ. Alteram *Maior silvestris.* ignobiliorem à Cordo silvestrem seu majorem vocatam, cui Plinium falsò semen negare tradit, quàm- *Plinij lapsus.* que nasci in Narbonensi Gallia scribit.

Munster. cum Cresc. notatur. Munsterus. Cosm. lib. 2. de Narbona, Rosmarini ineptam figuram proponit. Quin & Crescentius pro Rosmarino aliquid Myrti simile pingit.

Mizaldi error. Mizald. ait rura & officinas Rorem marinum appellare quod aliis Libanotis dici soleat. Sed Mizaldus non distinguens inter Libanotidem, quæ Cachry fert herbam: & Libanotidem coronariam fruticem, huic tribuit, quæ ei conveniunt, ut infra licebit videre de viribus ex eo recitatis. Eundem planè errorem ac plures alios Car. Steph. in hort. committit, talia dicens: Rosmarinum, sive, ut quibusdam placet Rosmarinus, adhuc hodie vulgus appellat *du Rosmarin*: Eum autem fruticem Plinius Libanotida *Libanotis Plinij, Stephano.* vocat l. 19. c. 12. &c. Sunt autem, ne quis fallatur, multæ Libanotidis species, quarum una tantùm mihi est cognita. Est enim Libanotis ferax, quæ duplex, *Libanotis ferax.* mas & fœmina: folia habet Rosmarino similia, sed umbellam gerit, quemadmodum Anethum, in qua est Cachry, cujusmodi in canina Rosa apparere solet, atque in ipso Cachry semen complexum est. Cæterùm hæ duæ Libanotidis species mihi sunt ignotissimæ. Est & alia Libanotis, quæ sterilis appellatur, *Libanotis sterilis.* eáque simplex est, ramos sessiles habens, ac folia nostro Rosmarino similia, sed neque florem, neque semina gerit, passimque audio reperiri apud Monspessulanum: item etiam in quibusdam Hispaniæ agris, quos eâ herbâ spontè nascenti plenos ac refertos audivi. Est insuper alia Libanotis species nobis cognitissima, atque hæc à Gal. l. 7. simpl. Coronaria *Liban. Galeni.* vocatur. Quæ hactenus scribit Steph. de Libanotide coronaria, scatent erroribus. In primis malè Rosmarinum coronarium, eandem facit cum Libanotide Plinij. Quis dixit Stephano Libanotidem fera- *Car. Steph. errores plures.* cem habere folia Rosmarini? Diosc. dixit Marathri. Quid sibi vult cum Cachry in rosa canina? Quænam est Monspessulana & Hispanica? Cur non dicit Galeni eandem cum Rosmarino, primo loco ab eo tra-

ditam? Cur non statim eam subjunxit? Verba quæ de viribus adducit radicis, nullo modo competunt nostro Rorismarino. *Fr. Venetus notatur.* Sed & Francisc. Venetus in sua Harmon. mundi confundit cum Libanotide, sive Rosmarino coronaria, umbelliferâ sive ferulaceâ.

Zea. Dendrolibanus. Trago Libanotis dicitur etiam Zea, itē Dendrolibanus & Campsanema, ab Italis Corona montana. In Serapione hæc leguntur nomina Xaieralmerien, *Arbor Mariæ.* Arbor Mariæ, Alpinalphach, Cachola. Avic. facit Buchormarien, quod negat Serapio. Orpheus vocat Solis Thymiama teste Agrippa occult. philosoph. *Ang. error.* Anguillaræ est Rosmarinus coronaria Cneorum nigrum Theophr. Casia Hygini & Virgilij. Sed errat Anguillara, ceu & alij recentiores quidam, existimantes Rosmarinum coronarium esse Cneorum Theophrasti.

Synon. C.B. 1. C.B. pin. Rosmarinus 1. sive hortensis angustiore folio. Rosmarinus, Brunfelf. Trag. Fuch. Turn, & Lon. Rosmarinum coronarium, Matth, Ang. (cui & Cneorum Theoph. & Casia Latinorum) Dod. gall. Lac. Lob. Lugd. Cam. & Eyst. Libanotis coronaria, Cord. in Diosc. & Gesn. hor. cui & Rosmarinus minor sive tenuifolius. Casia nigra Theophrasti, Dal. in Plin. Hyssopus Hebræorum quibusdam. Floribus est communiter subcæruleis, rariùs albis.

2. Eid. pin. Rosmarinus 2. sive spontaneus latiore folio: Rosmarinus silv. seu major, Cord. hist. Rosmarinus alter ignobilior, Gesn. hort. Rosmarinum silv. Cæs.

Coronar. cur dictus. Cæterùm, Coronariam hanc, & Libanotidem & Rorismarinum cognominamus ad differentiam aliarum Libanotidum & Rorismarinorum, partim scilicet hoc libro dictorum, partim verò dicendorum lib. 27. inter Vmbelliferas.

Nomina linguar. Λιβανωτὶς Diosc. λιβανωτὶς στεφανωματικὴ recentioribus, Rosmarinus aut Libanotis coronaria, Arab. *Elkialgeber*: Germ. Roßmarin: Belg. Rosemaryn: Gall. *Rosmarin*: It. *Rosmarin., Rosmarino coronario*: Hisp. *Romer*; Ang. Rosemari/ & Garden Roßmarien: Boh. Roßmaryn.

Locus cum tempore. Qui seminatur, & latiora & rugosiora habet folia, non facilè fert hyemem. Alter folio angustiori, vulgatior, surculis facilè propagatur: Ex semine an hic proveniat ignoro. Rosmarinum spontè provenientem observavi in Gallia Narbonensi, ubi tantus ejus proventus, ut haud temerè aliud incolæ lignum urant, eóq; Monspelij & locis vicinis pro ignis vomite utantur. Floret mense Martio, Aprili, Autumno ac toto ferè anno. VVatvvillæ in Alsatia me docuit Sacerdos, Rorismarino ut citiùs proveniat decerpendos esse summos ramulos, ídque sæpiùs, ut lignum durius evadat ac frigori magis resistat: *Cultura.* adhæc si in transplantatione, fimus addatur, corrumpi. Seritur, inquit Plinius, quoniam illi semen non est [*falsò illi negat semen*] propagine & avulsione. Tradunt fæce vini, aut è parietibus latere tuso, mirè ali. Rosmarinus certò tempore in novella Iunipero insita, ut Cam. observavit, eò faciliùs hiemem non reconditus perfert.

Vires & usus. Icterus. Diosc. Rosmarino vim tribuit calefacientem: sanare morbum regium, si quis ipsam in aqua coctam ante exercitationem exhibeat bibendam: deinde exercitatum lavet, & vinum ipsi bibendum det: misceri etiam acopis & unguentis de glaucino. Vsus ejus si Plinio credimus, stomacho post annum saluberrimus. Datur contra serpentes ex vino, vel aceto. Pulices etiam contrita, & cum aqua sparsa necat. Rosmarinus coronaria, ut Serapio testatur, calefacit, exsiccátque: & ex autoritate Abin Mesue, confert, ait idem, *Coriza.* Corizæ frigidæ cerebri. Mizaldus varias ei adscribit vires, de quibus agendum. Rosmarinus inquit, frutex est topiarius, nec non coronarius, cujus odor, resinam aut Thus, utcunque præ se fert: *Syncope.* tam suavi ac jucundo spiraculo, ut quos animus defecerit, ilicò recreare possit. *Catharrus.* Suffitu destillationes ac tussim continet, regiúmque morbum suo curat decocto. Et quod illi de multis nobile est ac insigne, *Pestis.* solo nidore in pestilentia tutam reddit domum, diluendo & expurgando improbam aëris perniciem suffitu ac vapore salutari. Flores caput ac cerebrum maximè roborant; ex quo illorum usus admodum efficax esse solet contra capitis affectiones. *Conditura.* Sunt qui Saccharo eos condiant, & sibi ac amicis eam in rem diligenter custodiant. *Morbi frigidi.* Totus frutex utilis est, omnibus frigidis ægritudinibus, membra ac nervos egregiè roborans & calefaciens. Sed paulò particulariùs hîc nobis est medicè philosophandum in expertus & probatis Rorismarini auxiliis. *Succus radicum & foliorum.* Itaque succus radicum & foliorum ejus defæcatus, & cum melle despumato in modum collyrij concinnatus, plurimùm valet ad defluxiones pituitæ in oculos. Quæ si calidæ fuerint, licebit addere ovi albumen, cum succo Pomi generosi, & aqua rosaceá confusum ac diu agitatum. Semen cum Pipere & vino haustum singulare adfert præsidium contra icterum, *Hepatis obstructio.* hepatis obstructiones & inflationes. *Ventris dolor.* Radix siccata, pulverata, & cum vino bibita, ventris dolores, etiamsi colici fuerint, perbellè castigat & demulcet. *Mizaldi lapsus.* Quis non exsibilet Mizaldum? Quis unquam observata Rorismarini radice præscribet ex ea succum defæcatum, vel credet lignosam & insipidam radicem efficere posse perbelle, quæ ille pollicetur? si medicè philosophatus fuisset, & expertus, quod jactat, animadvertisset se confundere ineptè admodum Libanotim umbelliferam, Cachryn ferentem, quæ herba est, cum Libanotide coronaria, quæ frutex arboreus est. Credant lectores istis Medicis non Botanicis, fabulas scribentibus pro veris. *Temperamentum.* Dodonæo calidum & siccum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; utpote ex terrestri quadam essentia copiosiùs admixta, compositum. *Vterus.* Proinde & omnes uteri diuturnos fluxus sistit & sanguinis profluvia supprimit. Convenit etiam, & præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidáq; causa malis; cerebrum etenim desiccant, sensus & memoriam acuunt, nervosas partes confortant. Matth. Rosmarinus non tantùm ad corollas expetitur, sed & culinas & pharmacopœorum officinas: *Ad culinas.* obsoniis enim quibuslibet & potibus gratiam conciliat, & ad multos morbos vim salutarem habet. Ejus decoctum superfluos humores cōsumit, veneno resistit, hepatis & lienis obstructiones aperit roborátque. *Cerebri morbi.* Rosmarinus cerebro robur addit & sensibus omnibus, frigidis defluxionibus quibuscunque utilis, epilepsiæ, lethargo, paralysi, caro, contractionibus, tremori, stupori: albos fluores mulierum potu & insessu curat. Siccati pulvis cum tosto pane, aut ex vino Cretico assumptus *Ventriculus.* ventriculo cibum non retinenti confert. Rorismarini cum Ruta in vino decoctum addito Piperis momento bibitum, auxilio est epilepticis. *Conserva.* Conserva florum Rorismarini idem præstat. Quibus anima fœtet, aut visus imbecillior, prdest comedisse omni matutino tenella folia & flores cum pane & pauxillo sale. Suffitus naribus & ore hiante exceptus valet ad tussim & catarrhū. Collutio oris ex Roremarino in aceto & vino acido decocto dentibus & gingivis salutaris. Ex aqua decoctus vulnera putrida & ulcera exterget insperso simul pulvere. *Lixivium.* In lixivio capitali utiliter maceratur. Stillatitius liquor efficax est ad epilepsiam manè bibitus: cōfert ventriculo & cordi: prodest capiti vertiginoso & anhelitui fœtido. Oleū ad prædicta efficacius. artus atrophiá laborātes reficit. cervix & tēpora eo inuncta appplexiam p̄cavet.

FINIS LIBRI XIII.

HISTO-

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARUM LIBER XIV.

QUI EST ROSARUM, ET HIS AFFINIUM SPINOSARUM NONNULLARUM, UT RUBORUM, CAPPARUM.

NUNC amœnam illam Rosam celebremus, florum reginam, sed quæ undique rigidis spinarum telis armata sit: unde Rosa Plinio nascitur spinâ veriùs, quàm frutice. Quanquam & nos absque spinis nascentes observavermus, uti constabit in progressu. Sed quid vel spinarum minas metuamus, tàm roseo colore, tàm pulchrâ floris facie, tàm suave spirante odore illecti? Adeamus & florum venustissimam decerpentes contemplemur.

DE ROSA. CAP. I.

Duo summa fastigia.

NOTISSIMA Rosarum stirps tam hortensis, quàm silvestris, tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decens magis est, eam seorsim hîc tradere, quàm aliis spinosis fruticibus jungere. *Descr. universalis.* Est igitur in genere frutex infirmus, Cæs. & citò senescens, nisi recidatur, ut cùm suffruticibus ambigere videatur: *Virga.* ramis aut potiùs virgis duris, lignosis, &, ut plurimùm, hispidis, mordacibúsque aculeis horrentibus, non rectis, sed modicè recurvis, frequentibus: *Folia.* foliis subrotundis, asperis, per ambitum serratis, quinque & septem ex uno nervo, sive pediculo cohærentibus, sibi invicem oppositis, supremo singulari: *Flores.* floribus (quibus Rosæ nomen sui fruticis, quíque proprie ῥόδον Græcis, ob odoris suavitatem dicti) primùm herbaceo inclusis calyce, *Alabastri.* qui tumescentes in virides alabastros fastigiantur, quibus dehiscentibus flores panduntur, vel simplices, vel multiplices, *Stamina.* in calycis sui medio stamina quædam capillacea, luteis apicibus donata, complexi: *Semen.* semine in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt, Dod. per maturitatem rubentibus, duro, lanugine involuto: radicibus duris, lignosis, in diversa tendentibus.

Rosæ partes. Porrò, Rosæ partes Medici numerant octo, quas ob medicam materiam novisse proderit, viribus siquidem differunt. Pediculus igitur, qui florem sustinet terminatur in caput solidum, lanugine quadam refertum, foliis & floribus substratum, ceu basis totam rosam sustinens, *Calix.* calyx [*quo nomine tamen globulum totis foliis nondum apertum cognominant*] vocatus. *Cortex.* Hunc ambit cortex apertâ rosâ in quinque pinnulas seu lacinias divisus. Tertia pars est, floris medium illud croceum, quod capillamentis insidet, à recentioribus & Officinis Anthera vocata, deductum ab eo, quod est ἄνθος ῥόδου, id est, flos rosæ. *Anthera.* Quarta, ipsum capillamentum subtile, veluti filum floris, seu crocei illius fulcrum & sustentaculum. *Capillamentum.* Quinta folium, cujus ima pars candida, unguis appellatus, sextam constituit. *Folium. Unguis.* His addunt septimam, quæ est lana in capite contenta. *Lana.* Semen, quod est octava pars Rosæ, ne putes inquit Palladius, medios flosculos esse, aurei coloris, sed baccas Pyri brevissimi similitudine, seminibus plenas, post vindemiam maturas, quarum quidem maturitas tum ex colore ruffo, tum ex mollitie æstimatur. *Semen.* Et hæc ferè sunt, quæ omnibus Rosis sunt communia: de his pluribus agetur infra.

Theophrastus Rosam modò inter frutices, modò inter suffrutices numerat, ejusque differentias his verbis assignat. *Theoph. diff.* Rosarum differentiæ multæ, foliorum multitudine, paucitate, asperitate, lævitate, colore, odore. Quippe plurimis quina [in flore] folia sunt, quibusdam duodena, vicenáque, aliis longè plura; *A foliis.* sunt enim quas Centifolias vocant, quæ circa Philippos plurimę proveniunt, quas incolę ex Pangæo transferentes serunt: *Centifolia.* illic enim multæ ejusmodi sunt. Sed folia interna [*in harum flore*] parva admodùm sunt, ita enim oriuntur, ut alia intus, alia extra emicent, non tamen jucundi odoris, nec amplæ magnitudinis sunt. Odoratiores inter amplas, quibus pars ima scabra. *Ab odore.* Ad summam (ut dictum est) & odoris & coloris præstantia, loci ratione contingit: *A colore.* & quæ eædem in diversa tellure proveniunt, à se differunt, quod jucundum vel nullum spirent odorem. *Et hunc locum Gaza sic est malè interpretatus: nam & quæ in eadem tellure proveniunt, diversitatem bonæ exilisve olentiæ, nullam ostendunt.* *Gazæ lectio mala.* Odoratissimæ quæ apud Cyrenam gignuntur. *Cyrenaica.* Sylvestris asperioribus tum virgis, tum foliis constat, & florem minùs odoratum, minúsque coloratum, nec tam magnum fert.

Genera Plinio. Paulò curiosiùs de his Plinius prodidit. Genera ejus nostri fecêre celeberrima, *Praenestina, Campana, Milesia.* Prenestinam & Campanam: addidêre alij Milesiam, cujus sit ardentissimus colos, non excedentis [*excedens*] duodena folia. *Trachinia.* Proximam & Trachiniam minùs rubentem: mox *Alabandica.* Alabandicam, viliorem, albicantibus foliis. Vtilissimam [*alij vilissimam*] verò plurimis, sed minutissimis *Spineola.* Spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, lævore, colore, odore. Paucissima quina folia ac deinde numerosiora, cùm sit genus ejus *Centifolia.* quam Centifoliam vocant, quæ est in Campania Italiæ, Græciæ verò circa Philippos, sed ibi non suæ terræ proventu. Pangæus mons in vicinio fert, numerosis foliis ac parvis, unde accolæ transferentes conserunt, ipsaque plantatione proferunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximúmque folium. *Indicium odoris.* Breviterque indicium est odoris, scabritia corticis. Cepio Tiberij Cæsaris principatu, negavit Centifoliam in coronas addi, præterquam extremos velut ad cardines utpote nec odore, nec specie probabilem. Est & quæ Græca appellatur à *Græca, Lychnis.* nostris, à Græcis Lychnis, nonnisi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinque folia, *Græcula.* Violæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, convolutis foliorum panniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, sempérque nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur è caule malva- *Mosceuton* ceo, folia Oleæ habente, Mosceuton vocant. Atque *Autumnalis, sive Coroneola.* inter has media magnitudine Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore præter Coroneolam, & in Rubo natam: tot modis adulterantur. Hactenus Plinius, qui & Pallidæ & Quinquefoliæ meminit, de quibus infra, ubi de loco & tempore sermo habetur, agetur.

Rosæ colores In Rosis communiter color quadruplex invenitur: est enim aliis rubeus, candidus aliis, aliis candor inest rubore asperius, qui color propriè roseus & carneus dicitur, & hoc genus vulgò incarnatum vocant: aliis pallidus.

Fabula de Rosæ colore mutato. Rosam verò nonnisi candidam per initia fuisse, comminiscuntur, & Turcæ & Poëtæ. Illi non ut Poëtæ Rosam ex sanguine Deæ alicuius tinctam esse credunt, sed (id referente Generoso D. Augerio Busbekio) ex sudore Mahumetis rubedinem illam ortam esse sibi persuadent: ac propterea hujus folia humi jacere non patiuntur. Græci econtra sangui- *Cupidinis sanguis.* ne Cupidinis, ut Ausonius, admirandam illam colorum pulchritudinem odorisque suavitatem à Vene- *Veneris sanguis.* re contributam fingunt. Alij vulnerato Veneris pede eam adrubuisse fabulantur hoc modo. Deam Venerem Adonidis amore captam Mars Zelotypus deperire laborans, Adonidis morte initam consuetudinem solutum iri sperat, Adonium interficit. Venus resciens gestum facinus, omni studio diligentiaque properè subsidium ferre volens, in Rosæ frutices irruit, pedem nullo munitum Sandalio ejus spinis transfigit: unde Rosæ pristinum candorem, in profusi cruoris memoriam, in ruborem convertit. Quare Claudianus:

——Sic fata cruoris Carpit signa sui.

Alij aliter: Ferunt enim Cupidinem cum in Deorum convivio lascivis saltationibus indulgeret pateram nectaris plenam, alæ concursu subvertisse, ne- *Nectar Deor.* ctar inde fusum florem Rosæ rubicundum reddidis- *Cupidini sacra.* se. Philostratus Rosæ fruticem Cupidini dicat, quem tota facie videtur æmulari. Semper illa recens juvenisque, nec non mollis ut Cupido. Aureis comatur capillis, spinas pro jaculis gestans, pro faci- *Encomium Rosæ.* bus fulgorem. Folia pro alis Rosæ data sunt: neque Cupido, neque Rosa tempus norunt. Idem lumina terræ, veris comas, amoris igniculos, terræ fulgur appellat. Quod vero Philostratus Rosis hæc assignet attributa, nemini mirum videbitur, si Anacreontem Tejum Poëtam græcum vetustissimum quem Henricus Stephanus perquam eleganti carmine latino reddidit, canentem audiverit:

Rosa honos decúsque florum,
Rosa cura, amórque Veris,
Rosa cœlitus est voluptas,
Roseis puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

Apud Achillem Tatium l. 2. de Leucippe & Clitophonte, invenitur sequens encomium Rosæ. Si floribus vellet Iupiter imponere Regem, Rosa inter *Florum regina.* flores regnum obtineret. Terræ est ornamentum, plantarum decus, oculus florum, prati rubor, pulchritudo coruscans. Amorem spirat, Veneris est conciliatrix, formosis foliis comata est, nobilibus frondibus luxuriat: Calix Zephiro ridet.

Rosa etiam Veneri sacra est. Virgilius in Rosa: *Veneri dicata.*

Sideris & floris est domina una Venus.

Hac autem ratione Veneri Rosam dicarunt anti- *Brevi tempore durat.* qui, ut quemadmodum brevi hæc tempore duret, & ocyssimè marcescat, sic forma & voluptas venerea citò pereant. Quod Hieronymus Angerianus apud Curtium festivo hoc disticho notavit:

Pulchra brevi durat Rosa tempore, forma brevíque
Tempore: sic formæ par Rosa tempus habes.

Rosam porrò brevi temporis spatio durare, insinuit elegantissimus hic Theocriti versus:

Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει.
Et Rosa formosa est, sed tempore marcet & arcet.

In quam sententiam elegantis. distichon extat Ioan. Majoris Poëtæ celebris.

Vt Rosa manè viget, tamen & mox vespere languet,
Sic modò qui fuimus, cras levis umbra sumus.

Et alterum ejusdem:

Vidi ego mane Rosam Solis cum lumine nasci,
Et vidi rursum Sole cadente mori.

Huc facit & illud:

Ῥόδον παρελθὼν, μηκέτι ζήτει πάλιν. *Adagia.*
Ne quære rursum præteritam semel rosam. i.e. 1.

Ne te maceres desiderio rerum, quæ revocari restituique non queunt, velut exactæ juventæ, formæ, virium, fortunæ. Nam ut nihil est Rosa gratius, ita nihil minùs diuturnum. In eundem sensum dixit in Odis Horatius,

Mitte sectari Rosam, quo locorum Sera moretur. 2.

Habent enim Rosæ suum tempus, sed perbreve. at exquisitius delicati etiam alieno tempore Rosam quærunt. Vnde quadrabit & in eos qui jam ἔξωρον voluptates sectantur: veluti si Nucibus ludat vir, aut amet, potitétve senex. Rubet præterea, pungítque. Nam & libido ipsa verecundiæ opprobrio erubescit, pererratíque aculeo stimulatur. Græcorum *Palladi adscripta.* tamen nonnulli Palladi Rosam attribuunt, propter Myrsinem Atheniensem puellam. Huc etiam refertur distichon hoc Virgilij:

Collige virgo Rosas, dum flos novus, & nova pubes:
Et memor esto ævum sic properare tuum.

Ovidij illud de arte amandi:

Forma bonum fragile est, quantúmque accedit ad annos,
Fit minor & spacio carpitur ipsa suo.
Nec semper Violæ, nec semper Lilia florent:
Et riget amissa spina relicta Rosa.

Olympij Nemesiani in Bucolico ludicro:

Non hæc semper erunt, perdunt & gramina flores:
Perdit spina Rosas, nec semper Lilia candent.
Nec longum tenet Vva comas, nec Populus umbras.
Donum forma breve est, nec se tibi commodat annis.

Priscis, sicut & recentioribus, Rosam in honore maximo fuisse, satis superque compertum est, eorum etiam monumentis. Quod vel imprimis hoc a- *Adagia.* dagio Græco comprobatum: ῥόδον [illegible], id est,

Rosam cum anemona confers. id est, *Rosam cum Anemona confers.* Vbi quis imparia inter se componit. Est autem Anemone, Papaveris genus, cujus flos, specie Rosam imitatur, cæterùm nulla odoris gratia. 2. Est & aliud, *Rosas loqui*, *Rosas loqui.* id est, verba gratissima, & Rosarum instar amabilia. Et Persius ait:

3. *Quicquid calcaverit hic, Rosa fiat.*

Quod adhuc vulgus in homines gloriosos profert.
4. Adde & hoc quod Crateti philosopho adscribitur, *Sus per Rocas* [ὗς διὰ ῥόδων.] Est autem Rosæ odor huic animali naturâ contrarius. Consule hac de re Camerarij cent. 2. p. 58.

Virtutis indicium. Inter Philologica, quæ de Rosa sese offerunt, imprimis placet illud quod apud Claudianum legitur: *Armat spina Rosas*: id est, nihil absque labore jucundum. Lege Camerarij cent. 1. p. 58. Rosæ itaq; indicant allegoricè animum heroica virtute præditum, consilia & facta singularia, non à quovis præstita.

Veterum Rosæ nostris accommodantur. Sed relictis Poëtis, missis Græcorum fabulis, recitatis Adagiis, investigemus quænam sint illa Plinij Rosarum genera, & utrum eorum quædam ad nos usque pervenerint. Cæsalp. sua veteribus accommodare studet, sic: *Rosa vulgo incarnata.* Quæ roseo colore est, nascitur in frutice valdè hispido, quaterna cubita excedente, primò floret inter cæteras: Campanam videtur appellare Plinius, quæ præcox est, & Trachiniam minùs rubentem. *Rubra valde plena.* Apud nos [*in Italia*] præter Carneam Rosam, quædam rubens est multifolia, odore jucundo, sed exili: hanc Plinius Milesiam vocat, colore ardentissimo, non excedentem duodecim folia. *Acanthos plena, rubella.* Alia apud nos huic similis inter peregrinas visitur, colore magis diluto, accedente ad carneam, latissimis foliis, pluribúsque in se convolutis, ut explicari nequeat, odoratior rubente: Ejus frutex parvus est, & solus spinis caret: hanc Græculam videtur Plinius appellasse. *Lacteola.* Quarta candida, maximè omnium numeroso folio constat, sed parva, odore valdè exili. Plinius hanc Alabandicam vocat, viliorem albicantibus foliis: & Spermoniam plurimis foliis, sed minutissimis, utilissimam, non multò odoratam. *An moschata maiori.* Quæ ex translatione in Campania, & circa Philippos adeò profecit, ut latissima, & maxima folia provenerint, non tamen odoratissima quam Centifoliam vocant, Muscatula apud nos appellatur, ob odoris excellentiam, sed quæ opere Topiario colitur: caudice cæteris crassiore: ramis longissimis: aculeis rarioribus. *Candida plena & semiplena.* Rosa parva ex quinque foliis constans candidis, multis intus floccis, pulvisculum luteum fundentibus, amarior hæc & majorem vim purgandi habet: tardissimè floret, & perdurat usque in autumnum: In hoc genere quædam reperitur multifolia, fortè Prænestina apud Plinium, quæ celebratissima, novissimè desinit. *Syl. duplex.* Sylvestris in sepibus spontè nascitur, virgis prælongis, Rubo similibus; in quibus sæpè spongiolæ villosæ visuntur: fert parvam Rosam, non excedentem quinque folia, colore albo, aut subrubente, exili odore: altiores virgæ, & *Alba & subrubens.* spinosiores sunt, quibus subrubentes Rosæ, humiliores quibus albæ: Dioscorides eandem Cynosbaton appellat, quasi Rubum caninum: Theophrastus inter Rubos tertium genus describit: Theodorus aliquãdo Caninam sentem vertit: Plinius modo Cynorodon, modo Cynosbaton vocat, videtúrque diversas intelligere: nam Cynorodon, radicem sylvestris Rosæ facit; Cynosbaton verò Rubi genus, Rosæ similitudine. Quin & Capparis quoque Cynosbatus vocari traditur ab eodem. Sunt *Rosa lutea.* & Rosę luteæ quinq; foliis constantes, ut sylvestres, latioribus tamen: odore ingrato: frutex, & folia similia sylvestri. Plinius alteram Greculam vocat, Pallidam, Spinosam, longissimis virgis quinque-foliam. Addit autem Plinius alia genera, ut Græcam, quæ Lychnis vocatur à Græcis & Mosceuton, sed eæ æquivocè potiùs Rosæ appellatæ sunt; alio loco explicandæ.

Athenæus Rosarum differentias ex Theophr. ponit, nec plures. *Athenæi diff.* Ex recentioribus Hermolaus præter ea, quæ ex Plinio transcripsit ipso innominato, de suo nihil adjecit, quàm quòd apud Plinium mavult *Plin. corrigitur, ab Hermol.* legi Spermoniam, quàm Spinolam aut Spinosam: ita *Spermonia.* enim, sive quòd minutissimo folio, sive quòd vilissima sit omnium, rectissimè ipsi videtur appellata, ait tamen esse quosdam qui Sycioniam legendum putent. *Sycionia.* Nec probat quod nonnulli Musceton legant, quandoquidem Aceton & Moscheuton meliùs red- *Aceton & Moscheuton unde.* datur à propagine, viviradicéve, quam Græci Moscheuma dicant. Cæterùm, ambigit Coroneola sitne Cynosbati, an Cynorrhodi flos: quanquam Cynosbati magis putet. Cynorhoda porrò silvestres esse Rosas dicit, licèt Aristoteles eam videatur appellasse Cynacanthen, hoc est, Caninam sentem.

Curtius particulatim ex sua observatione Pæsta- *Curtij diff.* nam celebrat, à Pæsto Calabriæ oppido, passim apud *Pæstana.* autores commendabilem, quotannis bis germinantem. An autem ea sit, quæ nunc Damascena dicitur, *An Damascena?* ignorat. Parva enim hæc, inquit, candidi & rubei coloris, egregij odoris. Plures autem ab uno geniculo exeunt. Vltima autem hæc germinatu est, verùm continuè & hiéme etiam tepidioribus locis floret. Est & Provincialis in Gallia ab oppido sic cogno- *Provincialis.* minata, colore inter album & rubrum medio, quem incarnatum vulgus vocat. Ethruria has Anconitanas *Anconitana.* vocat. Odoratissimæ non sunt quibus folium maxi- *Odoratissima quæ.* mum & latissimum. Odoratiores, quo rubicundiores. Indicium autem odoris corticis scabritia. Quæ- *Quæstio.* rit in probl. Arist. Cur suaviùs Rosæ oleant, quibus asper, quàm lævis umbilicus sit? Quod magis secundùm suam naturam constitutæ sint. Naturâ enim suâ, Rosa spinosa est.

Differentiæ Rosarum quas Ruellius in longum *Ruellius notatur.* recenset, aliæ non sunt, quàm Theophrasti & Plinij, quamvis pro suis venditet.

Tragus Rosæ hortensis hanc ponit differentiam, *Tragi diff.* ut alia candida sit, alia ex purpura albicans, quædam rubra. Et rursus in hoc genere una simplici: altera multiplici foliorum ordine. Rosæ verò sylvestris quatuor fastigia constituit. Cujus primum genus, ejus quidem judicio, Cynorrhodor Barbari fuerit, *Cynorrhodon Barbari.* nobis Rosa silv. folio glabro: secundum, Spina Mariæ nominatum, est nobis Rosa Eglentina, sive foliis odoratis: tertium, Rosam cinnamominam flore subrubente conjectamur; ceu ultimum, cum priori Rosa campestri dicta, Rosam sylvest. folio glabro, *Rosa campestris.* flore planè albo. Et ita Tragus distinguit, satis oscitanter.

Matthiolus de Rosis Italicis, pauca hæc habet. *Matth. differentia.* Multa quidem sunt Rosarum genera, quæ in usum medicum veniunt. At vulgatissimæ in Italia sunt, albicantes, puniceæ, & quæ ex albo rufescunt, quas vulgò appellant incarnatas. Quædam etiam aureo colore fulgent, odore admodum ingrato ac insuavi.

Rosæ hortenses albæ (inquit Gesn.) multiplici *Gesn. diff.* folio, passim apud Tigurenses in hortis abundant, frutice proceriore, quàm rubrarum, quæ tum simplici, tum multiplici folio constant. Vidi & Rosam dimidiâ parte candidissimam, alterâ purpuream. Rosæ Alexandrinæ, vel Persicæ, vel Damascenæ, vulgò Incarnatæ dictæ nunc nobis satis frequentes. *Incarnata.* Damascenas autem vocant, quoniam ex Damasco Syriæ urbe advectæ creduntur. Rosæ citrinæ, seu *Citrina.* luteæ. Rosæ moschum fragrantes luteæ. Rosa *Mosc. lutea.* lutea inodora, vulpina cognominata. Rosa mu- *Vulpina.* scata alia à præcedenti simplex & multiplex. Rosæ muscatæ vel Damascenæ parvæ, simplices, albæ, flo- *Musc alia.* rentes in Italia toto ferè anno. Aliæ nobiles, den- *Nobilis purpur.* si folio, flore parvo, purpurei coloris diluti. Adhæc

Albo-citrina. Rosæ aliæ albæ ad citrinum tendentes, parvæ, tria, quatuórve folia habentes (quales hæ Rosæ sint, nos latet) per totum annum in arbore ferè videdæ, Muscatæ ab odore, vel Alexandrinæ vulgò appellatę, ab aliquibus Damascenæ. Hæ verò odore caput tentant: & potentissimè alvum subducunt, non minùs autore Manardo, ac Scammonium: ita ut si sex, vel octo folia acetario miscueris, totum purgatorium reddas, qua de causa ab illis tanquam pernicioso medicamento, naturæ vim inferenti, abstinendum censeo. *Incarnata.* In Hispania rarò videntur & ab aliquibus cum incarnatis confunduntur. *Marina.* Audio easdem Marinas à nonnullis vocari.

Monachi Rosam Damascenam *Moschette* vulgò dictam, è silvestrium genere esse putant, sicut & incarnatam, vel trentaphyllam, à foliis triginta, & albam Centifoliam dictam. *Sylvestris.* *Cynosbatos.* Rosæ sylv. Cynosbati, vel Cynorhodi veteribus dictæ, passim sepes vivas replent. Rosa sylv. alia humilior in collibus siccis & apricis toto frutice suavissimè odorato. Rosa sylv. à Maio mense denominata Meyenrößle/spontanea in Albio monte, fuerit Rosa campestris Tragi, rosâ colore magis rubro tinctâ. *Campestris Tragi.* Hujus altera species, rosâ prorsus candidâ.

Clusii diff. Insignis Botanicus Clusius prodidit nobis Rosas Batavicas, Austriacasque, ita scribens: an, quæ apud Batavos Centifoliæ nomine dicitur Rosa, nonnunquam etiam centenis vicenis foliis, ea sit, cujus Theophr. & Plin. mentionem faciunt, hæreo. *Centifolia Batavica.* Istius stirps altera, albo flore, mediæ inter illam & proximè sequentem magnitudinis, alba major Provincialis appellata, ut superior major Prænestina. *Maior Provincialis.* Sed & rarius Centifoliæ genus, priore aliquanto minus, colore alioqui, odore & formâ conveniens. Non desunt, qui Prænestinam albi coloris inveniri asserant, quæ mihi nondum videre contigit, nisi ea sit, quam VVilh. Osterrat. Francofurt. unicam in horto suo alit, flore multò dilutiore Prænestinâ, & ferè albicante. *Prænestina alba.* Illi congener esse videtur Rosa versicolor, Ioannis Resteau Coloniensis. *Versicolor.* Accipio etiam Rosas flavas multiplici foliorum serie præditas exstare. *Flava plena.*

Cæterùm, ad eas, quæ pręter vulgares à me observatæ sunt, redeam. Illarum autem variæ sunt species. Prior Prænestinæ, Provincialis vocatæ, valdè similis, flore saturatiùs nonnihil rubente, & eadem albo, Centifolia alba vocata Batavis. *Centifol. alba.* Rosa 2. sive sine spinis, ejusque varietas flore albo. *Rosa 2. sine spinis.* Rosa sine spinis altera. Rosa cinnamomea pleno fore. Rosa humilis flore albo, Græcula Plinij fortè. *Humilis.* Rosa campestris odora. *Campestris.* Rosa pumila sive Chamærhodon. Herodotus in Vrania, sive lib. 8. Rosas in Midæ Gordio geniti hortis sua sponte nasci refert sexagenum foliorum, fragrantiore odore, quàm cæteras. *Foliorū 60.*

Tab. diff. Tabern. has agnoscit differentias. 1. Rosam albam. 2. Rosam rubram, quam vocari ait Milesiam, purpuream & puniceam. *Milesia.* 3. Rosam provincialem majorem, Persicam, incarnatam & purpuream dictam. *Persica.* ut 4. Provincialem minorem. 5. Rosam sine spinis. *Sine spinis.* 6. Rosam muscatam albam. *Muscata.* 7. Muscatam albam multiplicem. 8. Rosam luteam Ægyptiam & Vulpinam dictam. *Ægyptia.* 9. Rosam Eglenterianam, Dunensem & Pampinulam cognominatam. *Eglenteria.* 10. Rosam silvestrem. *Sylvestris.* 11. Rosam arvinam.

Lacun. diff. Lacuna Rosam domesticam triplicem facit, albam, rubram, & incarnatam, additque quartam vulgariter Mosquetam, vel Damascenam dictam. *Domestica triplex.* Rosam silvestrem ait Cynorhodon Græcis vocari, Pliniúmque ac Hermolaum eam cum Cynosbato confundere, quàm verè judicent alij. *Hermol. & Plin. notat.*

Lob. differ. Lob. in Adv. Rosas Angliæ, Belgij, & Northmaniæ tradit: Triplex est vulgatioris è colore differentia: nam aut purpura sanguinea saturatè punicant: *Rubra.* vel aspectu niveo micant: *Candida.* aut candore & rubore confusis, flammeo rutilant, virgineis genis concolores, quas plebecula pallidas vocat. *Pallida.* Silvestris nativæ varietates notatu dignæ: Cinnamomeæ præsertim florum foliis minimis. *Cinnamomea.* Moschatæ silvestrem exuerunt animum & hortenses duplæ factæ. *Moschata.* Pares & illis luteæ Galliæ inquilinæ factæ. *Lutea.* Est & jamdiu cæruleas videre. *Carulea.* Est species vulgò *Esglentine, ou Esglentier* dicta foliis odoratis. *Esglentine.* Est alia pomifera, morifera, aut baccifera Dunen Rosen dicta. *Pomifera.*

In tradendis Rosarum differentiis diligentior paululùm Lobelio Dodonæus est. *Dodon. diff.* In sativarum Rosarum numero prima, inquit is, Rosa alba, Plinij Spineola esse potest, si modo Campana non sit. *Alba.* Altera, quam Incarnatam Italia nuncupat, Alabandicæ similis est. *Incarnata.* Tertia, Provincialis Gallis dicitur: hâc Milesiam esse, non temerè suspicari licet. *Provincialis.* Quartam Rosas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè, aut Prænestinam dixerit. *Rosa Francha.* Quinta Moschata ab odore dicitur: Damascenam autem & hanc nonnulli appellant. *Moschata.* Sexta Rosa sylv. propriissimè, hirsutis pilulis, spongiolis dictis. *Sylv.* Septima Cinnamomina appellatur. *Cinnam.* Octava à colore nomen accepit, Lutea dicta. *Lutea.* Nonam, Dunensem nominant, ab ipsis in marino littore arenosis tumulis, quos vulgò Duynen nominant: *Dunensis.* Sunt qui Pampinulam nuncupant. Decima Cynorhodon, sive canina Rosa odorata, Gallis Englenterium, teste Ruellio, nominata, qui & hanc Cynosbaton, sive Canirubum esse suspicatur. *Cynorhodon odorata.*

Lugd. diff. Lugd. vult Campanas Plinij, esse Rosas nostras albas: *Rosa alba.* Damascenas foliis densissimis, Alabandicas, Spineolas & Centifolias: *Damascen.* Rosas verò Prænestinas, rubras, & in iis Milesias, quas Galli *Roses de provins* appellent. *Roses de provins.* Trachinias minùs rubentes, quas *Roses incarnates.* *Roses incarnates.* Græca rubra etiam est, ut ille quidem sentit, quamvis Plinius colorem non expresserit, eáque multorum sententiâ, quæ Damascena rubra nominatur, *Rose de Damas rouge.* *Rose de Damas rouge.* Græcula etiam multorum judicio, Rosæ Damascenæ genus est, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Rose de Damas incarnate*: *Incarnate.* Moscheutos Rosa Plinio quæ sit ambigitur. Sunt qui inter Damascenas numerent, alij inter Rosas sylvestres passim nascentes in dumis. Damascenarum cortex malvacei corticis modo lætiùs quidē viret, quàm cœterarum, sed quę foliis sit Oleæ nullam adhuc comperit Dalechampius, quanquam in quibusdam exemplaribus folia lævia legantur, non Oleæ. Cæterùm, Moscheuton Rosam dictam putat, non quòd Moschum oleat (ut vult Dodon.) antiquis incognitum, sed quòd μόσχοις, id est, stolonibus multis fruticet, vel quòd μόσχοις, id est, malleolis feliciter pangatur Vitis modo, non solùm vivi-radice. *Moscheuton unde. Dodon. notatur.* Coroneolam à coronis nominatam, sive seram, sive Autumnalem, Damascenam esse ferè omnes autumant, tum quod Autumno proveniat, tum quod odore suavi predita sit, Galli *Rose Musquee* & *Muscadelle* vocant. *Coroneola. Damascen. Rose musquee & Muscadelle.* Ea duplex est, Quinque folia una, & altera densa. His addenda Lutea veteribus indicta. *Lutea.* Cynorrhodon universè quidem Rosam omnem silvestrem Plinius appellat. *Cynorrhodon vulg.* Hujus autem genera duo observarunt Herbarij silv. Rosam vulgarem, & Cynorrhodon Polyacanthon, forma Rosæ sativæ. *Polyacanthon.*

Cam. diff. Camer. in horto memorat primò albam simplicem & plenam, quam Campanam præcocem Plinij dicit. 2. Lacteolam, Centifoliam eandem putat. 3. Rubricundam non omninò dehiscentem, ut Plinij Græcula. *Rubicunda.* 4. Incarnatam, Norimbergæ Vlmensem à loco vocatam, veterum Prænestinam existimat. *Incarnata.* 5. Intensè rubentem simplicem, vel plenam à pharmacopœis Finam appellatam, Plinij Milesiam facit. *Intensè rubens. sive Fina.* 6. Rosa purpurea, à priore parùm discrepans, videtur ipsi Trachinia Plinij. *Purpurea.* 7. Damascenam sive Muschatam nominat, eámque simplicem facit & plenam, *Damascena sive Muschata.*

plenam, quam Coroneolæ Plinij accommodat: simplicem verò Nesrin, vel Nesrin Serap. & Avic. vocat.

Cinnamomea simplex. 8. Rosam cinnamomeam simplicem, pro Lychnide Plinij Gesnerum habere tradit. 9. Venetam, quam alij Provincialem vocant, Spermoniam Plinij credit. *Absque spinis.* Idem celebrat Rosam absque spinis, campestrem odoratam Clusij, sive Pomiferam, ut existimat Lob. quamvis hic sine spinis pingat, cùm tamen sit spinosissima: *Lutea.* Luteam Apennini in Italia inquilinam; & herbacei coloris Rosam. *Cynorrhodon plenum.* Ait tandem Rosam caninam, κυνόῤῥοδον, etiam duplicato inveniri flore, quæ pro Alabandica Plinij haberi queat.

C.B. differ. C.B. apud Matth. dividit Rosam in sativam & silvestrem. *Purpurea.* Sativam purpuream, Incarnatam Italorum, Trachiniam Plinij credit. *Alba.* Albam mavult ejusdem Campanam dicere, quàm Spineolam cum Dodonæo, nisi sit Alabandica. *Rubra saturata.* Rubra saturati coloris, videtur ipsi Milesia: flore simplici & multiplici: *Non ita saturata.* flore non ita saturatè rubente, fortè Prænestina Plinij: & hæc vel simplici, vel multiplici flore. *Moschata.* Moschata ab odore, Nesrin Serapioni: alia simplici, & quidem vel majore, vel minore flore: alia pleno flore. *Carens spinis.* Spinis carens major & minor. *Syl duplex.* Sylvestris vulg. cui Bedeguar adnascitur, flore simplici & pleno, ut & illa, quæ Cinnamomea dicitur. *Lutea.* Lutea veteribus indicta, flore simplici, rarissimè pleno. *Pimpinula.* Pimpinula, à similitudine foliorum Pimpinellæ. *Esglanteria.* Odoratis foliis, Esglanterium vulgò & Spina Mariæ. *Pomifera.* Campestris humilis, vel avenacea flore albo & rubello. Pomifera. *Rotundifolia.* Rotundifolia.

Idem in pin. sequentes assignat Rosarum differentias: sativam, & 1. rubram Milesiam Plinij, simplicem & multiplicem, colore magis minúsque rubro: ad hanc refert Milesiam rubram plenam vulgo Rosam finam; Milesiam simplicem; Rosam ex rubro nigricantem plenam; & rubicundam Saccharinam dictam, Græculam Plinij, Camerario. 2. Rubram pallidiorem. 3. Saturatiùs rubentem. 4. Purpuream, Trachyniam Plinij. 5. Versicolorem. 6. Maximam multiplicem. 7. Mediam multiplicem. 8. Majorem Prænestinam. 9. Albam vulgarem majorem, Campanam Plinij. 10. Albam minorem. 11. Moschatam simplici flore. 12. Moschatam flore pleno, Coroneolam Plinij. 13. Moschatam semper virentem. 14. Spinis carentem flore majore. 15. Spinis carentem flore minore. 16. Subviridem. 17. Rosam folio subrotundo & crispo. Sylvestrem, & 1. Vulgarem flore odorato incarnato. 2. Sylv. flore majore & rubente. 3. Sylv. flore pleno. 4. Sylv. foliis odoratis. 5. Sylv. odoratissimo rubro flore. 6. Sylv. odoratam albo flore. 7. Rosam odore Cinnamomi simplicem. 8. Rosam odore Cinnamomi flore pleno. 9. Rubram præcocem simplicem. 10. Minorem rubellam, vulgo Majalem. 11. Luteam simplicem. 12. Luteam multiplicem. 13. Campestrem spinosissimam, albam, odoram. 14. Sylv. pumilam rubentem. 15. Sylv. pomiferam majorem. 16. Sylv. pomiferam minorem. 17. Arvensem candidam. 18. Campestrem repentem albam. 19. Campestrem spinis carentem, bifloram.

Et hæc ferè sunt Rosarum propriè dictarum differentiæ, quas ordine paulò post recensentes describemus: hìc verò breviter annotabimus alias plantarum species, quæ Rosæ nomen obtinuerunt.

Acquisgra. Non igitur est institutum nostrum agere hoc in loco de Rosa illa, quam apud Io. Agricolam Io. Pollio Oenipontanus quidam Medicus sibi in Suevorum Brisgoia monstratam prædicat quam incolæ Rosam & Lilium inter spinas appellant. *Periclymenum.* Ea enim nostro judicio Periclymenum fuerit, de quo lib. 15.

Sambucus rosea. Nec agimus de Rosa menapia, Sambuci aquatilis specie Dodon. quæ Sambucus rosea est, de qua lib. 5.

Nihil dicimus de Rosa canina, ex qua Luminare majus hypocistidem fieri scribit. Ea enim Cistus est: *Cistus.* de hac lege lib. 13.

Nec hìc nobis sermo est de Rosa marina & Rosolein Lanzana, quę dicitur Cistus mas major lib. 13. *Cistus mas maior.*

Tacemus Rosam Persicam Avicennæ in Ienelabin, quæ Amat. adstipulante, non est genus aliquod Rosarum, sed flores Perseæ. *Persea arbor.* Hæc tamen opinio refellitur à Matthiolo. Separamus à Rosis propriè dictis Rosam montanam sive alpinam, Berg Rosen Aretij, quam quidam Nerium alpinum vocant li. 13. *Nerium alpinum quorundam.*

Silemus Rosæ Alpinæ speciem alteram foliolis minimis Gesneri, quæ fortè Anonymos 2. Clusij fuerit, de qua lib. 5. sub Ericæ bacciferæ affini. *Anonymos 2. Clusii.*

Præterimus Rosam Hiericonteam de qua lib. 15. *Ros hiericô.*

Missam facimus Rosam Hiericontis Fragosi, quæ nobis Herba maxima l. 25. *Herba maxima.*

Omittimus Rosam transmarinam vulgi Ruellio. Hæc enim Malva rosea est, lib. 23. *Malva Rosea.*

Non tradimus Rosam Zaveni, quæ Althea est, tradenda lib. 23. *Althea.*

Non statuimus dicere de Rosa Græca, quam quidam Baptisecularn volunt, malè. Cyanus est. lib. 26. *Cyanus.*

De Rosa Indica Gesneri hort. hìc non loquimur, sed lib. 25. sub Tageti Indico. *Tages Indica.*

Sic & de Rosa mariana sexta Tragi, sub Pseudomelanthio. *Pseudomelanthium.*

Et de Rosa mariana quinta, sub Been albo. *Beenalbum.*

De Rosa mariana sylv. flore rubro, sub Ocymoide rubro. *Ocymoides rubrum.*

De Rosa mariana sylv. flore albo, sub Ocymoide albo. *Ocymoides album.*

De Rosa Iunonis vel Iunonia, quod Lilium est, scribimus lib. 19. *Lilium.*

Rosam Solis, vide Rorem solis lib. 37. *Ros Solis.*

Rosæ nomen attribuitur Rhodiæ radici, quam tradimus lib. 35. *Rhodia radix.*

Rosea arbor est Nerium, de quo lib. 15. *Nerium.*

Rosa marina Cæsalpini describitur lib. 39. cap. de Eschara. *Eschara.*

Rosa de qua hìc agimus, Græcis ῥόδον dicitur quasi ὄδον pro ὄζειν, Etymologico: At ex mente Plutarchi 3. symp. ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largum odoris effluvium emittat. *Nomina linguarum.* Ab Arab. vocatur *Nard*, *Naron* seu *Vard*: It. *Rosa*. Germ. Rosen: & Angl. Belg. Roose: Hisp. *Rosas*: Gall. *Rose*: Boh. *Ruse*. Stirps ipsa, quæ græcè ῥοδωνιὰ dicitur, apud Latinos cum flore nomen idem retinet: Germ. Rosenstauden: Gall. *Rosier*: *Rhodonia de frutice.* Virgas stirpis Rosarum, Strabus poëta Gallus Viburna nominat *Viburna.*

Debueram Viburna Rosa pratensa metallo.

Notandum apud Galenum per ῥόδον, Rosam, intelligi totum florem; per φύλλον, verò folium, floris partem, & non ipsius stirpis. *Rosarum folia.* Eadem enim est phrasis Germanica cum Græcis, quando dicunt Rosenbletter de flore. Sed & hìc observandum, an quod Gal. dicit in Philoxeni remedio ad fluxum & dolorem; Item in Diarhodo, ῥόδων ἁπαλῶν φύλλων, quod vertit Cornarius recentium, sit legendum mollium aut tenerorum, ut intelligat quod idem dicit in Diarhodo ῥόδων ὠνυχισμένων. *Cornarius notatur.* Ipsemet præterea Cornarius apud Diosc. τὰ ἁπαλὰ vertit tenera: ita ut eæ sint teneræ partes, quæ separantur ab unguibus, qui duriores sunt. Manardus ait, Partes eas candidas, quæ capiti de proximo hærent, præcidi à Seplasiariis, Rhodomeli vel Rhodosaccharum reliquo paraturis. Et hinc Rosas tales exungulatas appellari: unguem verò, qui calycibus inseritur & græcè ὄνυχα dicitur, à Galeno tum alibi, tum lib. 4. τῶν κατὰ τόπους, λευκὸν vocari, id est, extremitatem. *Rosa exungulata.* Ανθος verò τῶν ῥόδων, quod (ut Diosc. dicit) in medio Rosarum reperitur, flos Plinio dicitur, id luteum scil. quod foliis circumquaque ambitur, separatum in capillum, id est, in tenuia quædam fila, & in semen quod sub his filis *Flos. Semen.*

lanugine quadam opertum cortice continetur: in Officinis tamen, ut dicit Dodonæus, & ab Arabibus Medicis, Anthera nominatur. Manardus contra flores, Antheræ nomine recentiores significasse contendit. Quod & nomen ipsum manifestat, cùm ab eo, quod est ἄνθος ῥόδου, id est, flos Rosæ deductum videatur, voce tamen (ut fieri vulgò solet) paulisper decurtatâ. Est & Anthera compositionum nomen, quarum Plinius 24. Cels. 6. Diosc. 1. Gal. 5. de compos. med. secundùm genera, Paulus & plerique in suis libris meminere. Cæterùm, Dodon. & Manardus non distinguunt ἄνθος à capillamentis, id quod facit Tragus: qui Anthos vocat puncta lutea in Rosis. Capillamenta autem vocat fila illa quibus insident puncta. Nunc Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια τῶν ῥόδων, Diosc. dicta, id est, Capita Rosarum Plinio, in quibus semen gignitur, dicit Manardus esse solidum illud, quod foliis & floribus, ceu basis substernitur: cujus superior pars, ex qua flos & folia prodeunt propriè caput, reliquum calyx nominetur. Tragus calicem ait esse superiorem partem Rosæ nondum expansæ. Dodonæo Calix vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur & continet. Alabastri etiam sunt calycis partes laciniosæ, conum floris priusquam panditur, complectentes: quæ quinque sunt, duæ barbutulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè, quæ cortices Rosarum à plerisque appellantur. Per nodum Rosarum non intelligit author apud Monachos (scilicet Mesues) pomellum, sive pyrulum in quo semina Rosarum concrescunt & servantur ad maturitatem, quódque defluxis foliis restat in planta & tempore maturationis fit rubrum: sed Calycem, folia florum Rosarum continentem, qui vulgariter Bolto dicitur. Fructum autem, ut inquit Tragus, Rosæ maturum & rubrum, Germani Büttel/Bütten/Arßkützeln nominant. Semina denique sunt lapilli illi duri, qui in capite Rosæ includuntur, ex quo novæ plantulæ proveniunt, sed tardè. Qui itaque Rosarum semen Antheram vocant, decipiuntur. Lanæ tandem sunt capilli, in quibus lapidea semina continentur.

Capillamenta. Capita. Calix. Alabastri. Cortices Rosarum. Nodi Rosarum. Pomellum. Calyx. Bolto. Error de Anthera. Lana.

Nascitur, autore Theophr. Rosa etiam ex semine, quod sub flore in malo inclusum habet, lanugine Cnici modo, aut Echini Carduorum obductum, omnia semina proximè ambiente: κνικώδους ἢ ἀκανθώδους ἔχων λεπτὰ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πάντων σπερμάτων. Sic enim emendari debet falsa hæc Gazæ lectio, ἔχει δ' ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ κνικῶδες, ἢ ἀκανθῶδες, ἔχον δέ τινα χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πρώτων σπερμάτων: quod flori subditum suo in malo contentum cneceum, vel acanaceum, lanugine quâdam obductum gerit, ut primis seminibus proximum sit. Cæterùm, quoniam tardè perficitur semine sata, caule conciso vel toto purgato seritur: usta recisave florem meliùs profert: relicta námq; excrescit, silvescitque: sæpiùs transferre eam satius est: sic enim pulchriorem effundi Rosam affirmant. Tempus hoc generationis notatur. Rosa serior hisce [*Hyacintho, Gladiolo, Viola nigra, &c.*] est, & novissima quidem erumpit: prima autem inter vernos desinit flores, parum enim temporis durat ejus proventus. Vita Rosæ quinquenniũ ad vigorem scilicet, non adustæ, nec recisæ. Sed ejus quoque flores senescentis deteriores redduntur. Ad jucundam autem olentiam, Solum, cælúmque accommodatum plurimùm confert: montibus autem Rosæ longè deteriores emergunt.

Gazæ emendatur. Tempus. Vita.

Nascitur, inquit Plinius, Rosa spina veriùs, quàm frutice. Germinat omnis primò inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in virides alabastros [*papillatos corymbis Hier.*] fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calicis medio sui stantis complexa luteos apices. Et aliàs verò quoque plurimùm solo prævalet. Cyrenis odoratissima est, ideóque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim annis minùs odorata provenit. Prætereà locis omnis siccis, quàm humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris: propriéque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia. Novissimè tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altiùs, quàm fruges, leviùs, quàm Vites. Tardissimè proveniunt semine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine, ob id potiùs caule conciso inseruntur. Et ocellis radicis, ut Harundo, unum genus inseritur pallidæ spinosæ, longissimis virgis Quinquefoliæ, quæ è Græcis altera est. Omnis autem recisione atque ustione proficit: translatione quoque ut Vitis optimè ocyssiméque provenit, surculis quaternum digitorum longitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata: dein per Favonium translata pedalibus intervallis, crebróque circumfossa. Qui præcocem faciunt pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce. Rosa & quinquennium profert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo juvenescit. Diximus & terram referre plurimum. Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia: tantúmque Myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à Favonio fossa oportet esse, iterúmque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint. Rosa recens à longinquo olet, sicca propius. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Novella quoque vetustis minùs odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & Crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis.

Planta spina verius quàm frutex. Cortex Alabastri. Cyrenaica. Locus. Satio. Tempus. Cultus. Insertio. Præcox ut facienda. Duratio. In Aegypto inodora. Rosaria quo tempore colenda. Rosa ubi & quando odoratior.

Februario mense Rosaria conserenda, inquit Palladius, sulco brevissimo, aut scrobibus ponenda sunt vel virgultis, vel etiam semine. Si qua etiam sunt antiqua rosaria, hoc tempore circumfodiuntur sarculis, vel dolabris, & ariditas universa reciditur. Nunc & quæ rara sunt, possunt ductâ virgarum propagine reparari. Si Rosam temperiùs habere volueris, duobus palmis ab ea in gyrum fodies, & aqua calidâ bis rigabis in die. Rosas nondum patefactas Maio mense servabis, si in canna viridi stante ipsa, recludas ita, ut fissuram coire patiaris, & eo tempore cannam recidas, quo Rosas virides habere volueris. Aliqui olla rudi conditas, ac benè munitas sub dio obruunt, ac reservant. Odoratiores fieri Rosas Didymus affirmat, quibus Allia propè fuerint consita. Si velis sine temporis intercapedine rosis frui, singulis mensibus loco stercorato pangis, semper Rosas habiturus. Serendi ratio variat. Aliqui integras plantas cum suis radicibus transferunt: alij in palmares taleolas cum suis radicibus in sobolis modum cubitali intervallo deponunt, & crebris irrigationibus & stercore juvant. Nonnulli ut majorem odoris fragrantiam adsciscant, intertextas iis coronas simul adobruunt. Majorem odoris gratiam habent quæ siccaneis enascuntur. Vita, vigórque manet Rosis, quę in amurca, si merganrur ut humor extet. Alij ut diu serventur, hordeum dum in herba est, cum radicibus evulsum, in fictile non picatum demitti, Rosámque priùs quàm dehiscens se pandat, operiri præcipiunt. Alij virentem hordei segetem pavito loco sternunt, & rosas ipsas recondunt. Democritus fruticem bis die rigatum, Ianuario mense Rosas ædere promittit. Florentinus est author, florem Rosæ inoculationis modo cortici mali insitam, eodem quo malum tempore partus suos excludere. Sunt qui recentes hac ratione custodiant: Alabastros turgentésque calyces in ventre adolescentis

Rosariorum cultura. Ut præcox fiat. Ut in canna inserenda. Ut odoratior fiat. Serendi ratio. Rosis amurca vita. Recentium asservatio.

ſcentis arundinis facta rima claudunt, & papyro vel charta, molliter fiſſuram obſtringunt, qua poſſit aura vel vapor expirari. Roſa protinus candorem contrahit, quæ ſulfuris nidore ſuffiatur, cum dehiſcens in folia cœpit evolvi. Si plantarum indigus volueris ex paucis virgultis habere copioſa, quaternûm digitorum paulóve longiorum geminantes ſurculos cum ſuis ſarmentulis debebis excidere, & in modum propaginis ſternere, ſtercoratu rigationibúſq; tueri: ubi anniculam ætatem compleverint, pedis ſpatio inter ſe disjunctos transferre, luxuriante materiam omnem adimere, crebris defoſſionibus exhilarare. Nicander apud Athenæum:

Propagatio.

Præterea Roſæ ſpinis armatæ exciſſa germina
Terræ tumulis infige, ad duos palmos aperta via:
Operiſque principio precibus Themidem Oleniam venerare:
Alendas deinde Roſas cæleſtibus dimitte pluviis:
Semper illæ augeſcent foliis circumcirca comâ ibus

In Anglia biſera, & triflora.

Orbis deliciæ, inquit Lobel. florum princeps & honos Roſa, Angliæ florentiſſimi Sceptri, perinde auſpicatiſſima, ac meritiſſima teſſera, ut in quo regno hunc fruticem, non modò ipſa bruma virentem, & interdum penè perpetuifolium, ſed etiam mirè feracem, biferum ſæpè, quandoque triflorum videas.

Tempus.

Florent Roſæ, quædam citiùs, aliæ ſeriùs; omnes Maio aut initio Iunij menſis. Præcoces Cinnamominę, & aliæ quædam ſylveſtres: ſeriores ſativæ ſunt. Moſchettæ menſe Auguſto & Septembri florent. Theophraſtus, ſi Autumnus prolixior fuerit, Roſas etiam denuò erumpere poſſe teſtatur.

CYNORRHODON VETERIBVS.

VIdetur Plinius per Cynorrhodon aliam quam Cynoſbatum intelligere: nam de Cynorrhodo inquit l.8.c.41. A morſu [*ad morſum alij*] unicum remedium oraculo quodam nuper repertũ [*nuper invento repertũ Tol.*] radix ſilveſtris Roſæ, quæ Cynorrhodos appellatur. Inſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus, pavorem aquæ, potúſq; omnis afferens odium. Nuper cujuſdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, ut radicem ſylveſtris Roſę, quam Cynorrhodon vocant, blanditam ſibi aſpectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hiſpaniæ proxima parte: caſúque accidit, ut milite à morſu canis incipiente aquas expaveſcere, ſuperveniret epiſtola orantis ut parêret religioni, ſervatúſq; eſt ex inſperato, & poſtea quiſquis auxilium ſimile tentavit. Aliàs apud autores Cynorrhodi una medicina erat, ſpongiolæ, quæ in mediis ejus ſpinis naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. Et hæc de Cynorrhodo Plinius.

Roſa ſilv. Cynorrhodos. — *Hiſtoria de invento remedio ad canis morſum.* — *Cynorrhodi ſpongiola.*

Cynorhodon de Roſa ſil.

Cynorrhodon universè quidem de Roſa ſylveſtri dici non negamus.

Roſa rubella ſimplex, minor non ſpinoſa.

Sed eſt & Cynorrhodon lęve Dalechampio, quod de Roſa rubella ſimplici, minore, non ſpinoſa intelligimus.

Roſa ſpinoſa rubens.

Alterum verò Cynorrhodon de Roſa ſpinoſiſſima flore rubro, quod Polyacanthon nominavit Dalechampius.

Lilium.

Tandem Cynorrhodon de Lilij quoque habetur genere.

CYNOSBATVS VETERIBVS.

NE verò eorum aliqua omittantur, quæ ad perfectiorem Roſarum cognitionem facere videntur, de Cynoſbato in præſenti laconicam inſtituemus hiſtoriam. Hujus itaque apud Theophraſtum talis extat deſcriptio. Cynoſbatos [τὸ κυνόσβατον. Cani Rubum Gaza vertit] fructum edit ſubrubrũ, Roſæ [τῆς ῥόας lege, non τῆς ῥοιᾶς Malo punico, ut paſſim exemplaria habent] fructui ſimilem: eſt inter fruticem atque arborem Roſæ [τῆς ῥόας mendoſum eſt, legendum enim Roſæ τῷ ῥόδῳ] ſimilis, folióque æmulatur veſtigium hominis [*Exemplar noſtrum ἀγνῶδες habet: verùm Athenæus ex Theophraſto rectiùs ἀγλαῶδες, ſplendens: Hermol. γλοιῶδες: Miletus ἀγνῶδες: Plinium rectè legiſſe ἰχνῶδες putat Dalech.*] & ita Gaza ex Plinio. Fructum flatu averſo colligendum cenſent, alioqui periculum oculis imminere. Aliàs noctu accipere jubent.

Cynosbatus Theophr. — *Theoph. reſtituitur.* — *Theophr. diverſa lectio.*

Rubus Plinio.

Plinius de Cynosbato ſibi minus conſtat. Rubi aliud genus eſt (inquit l.16.c.37.) Roſæ ſimilitudine, qui vocatur Cynosbatos. Et l.21.c.4. inter Roſas ait, Roſa naſcitur ſpina veriùs, quàm frutice in Rubo [*Cynosbato Dal.*] quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis anguſti [*late ſe non ſpargentis, Dalech.*] Item l.24.c.14. Cynoſbaton, alij Cynoſpaſton, alij Neuroſpaſton vocant, folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert [*adde inquit Dalech. chamæbatos*] & uvam nigram, in cujus acino nervum habet, [*nervus habetur. alij*] unde Neuroſpaſtos dicitur. Alia eſt à Cappari, quam Medici Cynoſbaton [*quoque*] appellaverunt. Hujus Thyrſus ad remedia ſplenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum maſtiche & Chia commanducatus, os purgat. Ruborum Roſa Alopecias cum axungia emendat. Et ita Plinius qui Cynoſbati hiſtoriam, cui fructus ſubruber eſt, foliúmque ἰχνῶδες, miſcet ac confundit cum Chamæbato, quod uvam nigram fert, ſive Morum Vvę ſimile, ejus Rubi modò, quem erectum, ac procerum ὀρθοφυῆ vocat Theophraſtus. Plinio ergo parit uvam nigram Cynosbatus, quod nemo præter eum, quod Ruellius ſciat, confirmat. Error autem inde natus eſt, quoniam Smilax aſpera Labruſcæ modo ferens Vvas, Cynoſbatos à quibuſdam teſte Dioſc. vocari ſoleat. Rubus certè qui ſimilitudinem Roſæ fert, Cynosbatos à Plinio dicta eſt. Hoc Rubo nata multis creditur Coroneola jucundo odore, ſed exili. Aliqui Cynorrhodon à Cynosbato non flore roſeo, quem fert utrumque, ſed ſpongiolis diſtinguunt, quas Cynorrhodon habet, Cynosbatos non habet.

Cynosbatos Cynoſpaſtos. Neuroſpaſtos. — *Plin. illuſtratur.* — *Capparis non eſt.* — *Ruborum Roſa.* — *Plin. reprehenſ.* — *Plin. error.* — *Smilax aſpera.* — *Cynorrhodi à Cynosbato differ.*

Dioſcorides Cynosbaton his verbis deſcripſit: Rubus caninus [τὸ κυνόσβατον] quem & ipſum aliqui Oxyacantham vocant, frutex eſt Rubo [βάτου] longè major, juſta arboris magnitudine [δενδροειδής.] Folia fert multò latiora, quàm Myrtus: ſpinas circum ramos robuſtas: florem album: fructum oblongum, Olivæ nucleo ſimilem [εἰκότα] dum matureſcit fulvum, internâ parte lanuginoſum. Fructus ſiccatus ſiſtit alvum, abſque interno illo lanuginoſo: hoc enim arteriam lædit, ſi in vino fervefactus bibatur. Sic quondam vertit Cornarius meliùs, inquit Lug. quàm Ruellius, mendoſos codices ſecutus: fructus exemptis interioribus floccis arefactus, alvum ſiſtit: fervefacti enim ij in vino, mox poti arteriam infeſtant. Integer codex teſte Lacuna habet: ἵστησι δὲ κοιλίαν ὁ καρπὸς ξηρός, δίχα τοῦ ἐν αὐτῷ ἐριώδους (κακωτικὸν γὰρ τῆς ἀρτηρίας τοῦτο) ἀποζεννύμενος ἐν οἴνῳ, καὶ ποτιζόμενος.

Rubus canis Dioſc. — *Oxyacantha.* — *Ruell. notatur.* — *Vires.*

Serapio hiſtoriæ Dioſc. quam tranſcripſit, adjicit radicem fructu calidiorem eſſe, tuſam & in emplaſtro admotam, ſpinas & infixa corpori extrahere: Folia quoque trita & impoſita phlegmonas impedire ac prohibere: quæ cum in noſtris Dioſcoridis exemplaribus deſiderentur, non ſine ratione, ea manca hîc eſſe ſuſpicari licet.

Cynosbatus Galeni.

Galeno Cynosbati fruticis fructus non ſegniter adſtrictorius eſt, folia verò mediocriter. Itaque particularis uſus haud ignotus eſt. Cavendum ab eo, quod in fructu ejus lanæ ſpeciem habet, ceu arteriam vitians.

A lana abſtinendum.

Nunc

Aequivoca. Nunc verò, Cynosbati, ſive Rubi canini æquivocationem paucis proſequemur. Ac primùm quidem *Roſa foliis odoratis.* Cynosbatos ſive Cynoſpaſtos, pro Roſa foliis odoratis Eglentina dicta, à quibuſdam accipitur.

Capparis. A Medicis quoque Cynosbatos, ut vel ipſi novimus, Capparis non rarò dicitur.

Smilax aſpera. Smilacem etiam aſperam nonnulli vocant Cynosbaton.

Chamæbatos. Plinius verò, autore Dalechampio, confundit Cynosbati hiſtoriam, cum Chamæbato. *Veterum Cynosbatus varius.* Cynosbatus adhæc, vel ut alij Cynoſpaſtos, quem Plinius deſcribit, alius eſt à Theophraſti, & à Dioſc. Cynosbato differt.

Spina alba. Vltimò ſpinam albam voluerunt aliqui eſſe Dioſcoridis Cynosbaton, ut facit Cornarius.

ROSA RVBRA, FLORE VALDE pleno, & ſemi-pleno, & ſimplici ferè.

Deſcr. ROſę rubrę frutex minor eſt quàm albæ aut rubellæ: *Virgæ.* virgæ non ita craſſæ: *Spinæ.* ſpinæ multò rariores, nec ita mordaces, aliqui rami etiam ſine ſpinis: *Folia.* folia ex lõgiuſculo pediculo, cui in principio veluti auriculæ foliola sũt terna, vel quina, utrinque glabra, ſupernè magis virentia, ſubrotunda: *Flores.* flores ſive Roſæ, rubræ, magnæ, quædam plenæ admodùm, coloris intensè rubri, ſive purpurei: quædã paucifoliæ: odoratæ omnes, & potiſſimùm ſiccæ: flores *Fructus.* ſequuntur fructus ſive capita ſublonga, rubra ubi matura.

Dod. deſcr. Dod. ſic deſcribit: Tertia, ſimilis incarnatis ramis
1. & foliis eſt, ſed ſubindè brevior, flore verò odoratiſſimo, pulcherrimóque, ſaturato, & quodammodo puniceo rubore nitente. Roſarum omnium prętantiſſima, & ad medicamenta omnis ferè generis uti-
2. liſſima. Quarta, modò dictâ brevior eſt, virgis cubitalibus, aut altioribus, flore eleganter rubente, ſed minùs, quàm jam dicta, & quandoque ſimplici, quinque tantummodo foliorum, aliàs plurium: aliquando etiam multiplici, odore grato & perquam jucundo.

Synon. De Roſis rubris ſcripſiſſe Dioſcoridem, inde colligere licet, quia meminit unguis, quod eſt in folio album. Sed & Cord. in Dioſc. hunc de Roſis rubentibus, quæ à Medicis receptæ ſint, agere ſcribit.

1. Cam. h. Roſa intensè rubens, ſimplex, vel plena, *Roſa fina Cam.* vulgò Pharmacopæis Fina vocata, cujus foliis exſiccatis, quoniam colorem & odorem diutiùs ſervant, utuntur: *Mileſia.* Hanc Mileſiam fuiſſe olim dictam,
2. ex Plinio conjicitur. Roſa purpurea ſive in rubro nigricans, & ceu violacei aliquid diluti admixtum habens, priore major, ab aliquibus Kolroſen appellata, videtur Trachinia Plinij. *Trachinia.*
3. Roſa rubicunda, non omninò dehiſcens, ut Plinij Græcula, folio quoque, quàm in cæteris, latiore, odorata tamen. Ex quibus *Roſa Saccharina* Saccharum Roſaceum conficitur, unde apud nos Zuckher roſen dicuntur.

Synon. Dod. gall. Roſa altera culta, Roſa purpurea, & Roſa rubra. Sub hoc genere continentur Roſæ Trachiniæ Plinio, cui in rubro magis nigricantes, ſunt Roſæ Mileſiæ: Roſæ ſativæ quartum genus, Roſa Mileſia Plinij. Eidem de flor. & hiſt. Roſa ſativa tertia, Provincialis Gallis dicta: hanc Mileſiam eſſe non temerè ſuſpicari licet. Roſa ſativa quarta, Roſa Francha Gallis: Plinio Trachinia fortè aut Præneſtina dicta. *Trachinia. Mileſia. Provincialis. Mileſia. Trachinia Præneſtina.*

Lob. Adv. Roſa purpurea ſanguinea: Ic. Roſa holoſerica. Tab. Roſa rubra: item ſimplices & flore pleno, Roſæ Mileſiæ, Roſæ purpureæ & Puniceæ. Cur hanc ita ſpinoſam pinxit, an figura tranſpoſita per Compilatorem aut Typographum? Lugd. Roſas Præneſtinas exiſtimat rubras & in iis Mileſias, quas Galli *Roſes de provins* appellent: item, Græca Plinij [*à Græcis Lychnis*] rubra etiam eſt, ut Lugd. equidem ſentit, quamvis Plinius colorem non expreſſerit, eáque, multorum ſententia, quę Damaſcena rubra nominatur, *Roſe de Damas rouge.* Figura fortè Roſæ rubræ convenit, cui in Hiſt. Lugd. titulus ſimpliciter Roſa. Conſiderandum an Græca Plinij, ſive Lychnis, non ſit potiùs herba? An porrò benè ad rubras Roſas referat Lugdun. Damaſcenam rubram, dubitamus. *Holoſerica. Præneſtina. Mileſia. Græca. Damaſcena rubra.*

Geſn. Roſæ rubræ urbanæ ſimplices vulgares, quarum prętantiſſimę, quę puniceo colore rubent. Eid. coll. & Cardano de rer. var. Roſæ rubræ. Cæſ. Roſa rubens multifolia in brevi fruticę, vix cubitum excedente, aculeis firmioribus, calyce ſcabro, odore jucundo, ſed exili: Mileſia Plinij. Ger. Roſa 2. rubra, The red Roſen. Figuram Tabern. habet ſpinoſis virgultis, cur non mutauit, ejúſque loco eam ponit, quæ eſt nomine Provincialis. Eid. Roſa 3. ſive Holoſerica, The velnet Roſe. Germ. Rot Roſen/ Blůtrot Roſen: Gall. *Roſe rouge, Roſe de Damas rouge*: Belg. Prouinſch Roſen.

C. B. pin. Roſa ſativa 1. ſive rubra, Mileſia Plinij: Roſa ſativa multiplex, Brunf. Domeſtica punicea, Matth. Hortenſis rubra multiplex, Tragi. Roſa hortenſis, Fuchſ. Roſa, Tur. Lac. Lon. rubra, Cord. in Dioſc. Lugd. Adv. Tab. Ger. Roſa rubra urbana, Geſn. h. Sativa rubra, Ang. Caſt. Sativa 3. quæ Provincialis, Dod. Roſa Damaſcena, Lob. Roſa rubens multifolia, Cæſ. Roſa intensè rubens, Cam. Eſt ſimplex & multiplex, colore magis minúſq; rubro: huc refertur, 1. Roſa Mileſia fl. rubro pleno, vulgo Roſa fina. 2. Mileſia fl. ſimplici rubro. 3. Roſa ex rubro nigricante fl. pleno. 4. Roſa rubicunda Saccharina dicta, Græcula Plinij, Camer. Eid. Bau. *Roſa ſativa 1.* 2.
Roſa ſativa 2. ſive rubra pallidior: Sativa 4. ſive Francha Gallorum, Dod. Roſa holoſerica, Lob. ic. Roſa rubicunda, Cam. Roſa 3. Cæſ. Roſa Damaſcena rubra, Lug. Aliis Trachinia, Præneſtina aliis, aliis Græcula Plinij: hæc priore minùs rubet, & flore ſimplici plerumque eſt, & foliis latiſſimis, cujus frutex ſpinis communiter caret. Eid. B. Roſa ſativa 3. ſive ſa- 3.
turatiùs rubens: Roſa 1. Præneſtinæ ſimilis, Cluſ. hiſt. Roſa purpurea, ſive in rubro nigricans, Cam. Foliis eſt quadragenis amplioribus, ſaturatiùs rubentibus, ad nigredinem vergentibus, & alabaſtro craſſiore.

Genevæ, Lugduni, Montbelgardi, & Baſileæ flore obſervavi intensè rubente; in urbe *Provins* Galliæ vidi Roſam valdè plenam & rubram, quæ in varias Galliæ partes exſiccata diſtribuitur, quia valdè odorata. Ex hac Conſerva ſicca ubique paratur. Et hæc eſt, ni fallor, quam obſervavi anno 1609. medio Maij menſis, in horto D. Ioh. Heitzmanni, cui flos denſiſſimis farctus foliis, multò minoribus, quàm in vulgãri rubra, odoratior etiam, quàm illi: calyx ſpinulis horret: folia duûm ordinum, duo ſemper ſibi ex adverſo oppoſita ſunt, quintum verò in ſummitate, medium inter ordines locum occupat: omnia in cir- *Locus & Tempus. Valdè plena & odorata.*

in circuitu serrata, glabra, supernè virentia, infernè canescentia.

ROSA ACANTHOS, FLORE pleno, coloris rubelli.

Descr. IN plurimis hæc variat à reliquis Rosarum speciebus. Est quidem ea ramis & frondibus Rosæ intensè rubescentis vulgaris altitudine, figurâ & effigie, lævibus & sine spinis, viridantibus magis atq; flexuosis: quarum tamen summi propter floris calycem & folia surculi horridiusculi sunt, ex densissima apicularum nigrarum & asperiuscularum congerie: foliola, quæ summa occupant ramorũ, communiter quina sunt, rariùs terna, interdum sena, lata, opposita, impari seriem claudente: supernè quidem atrovirentia, infernè subcinerea, tria nonnunquam unciarum longa: rosa speciosa, nec minore foliorum stipatu, quàm pallidæ sive incarnatæ, suavis odoris, coloris rubelli saturatiore tinctura, quam ornat varia vagáque venularum purpurascentium delineatio: subtus verò folia ex incarnato candicant omnia. Huic succedit fructus orbicularis, majoris Avellanæ, colore obscurè rubente, densissimo lapillorum villosorum agmine farcto. Radix repens, lignosa, duráque.

Ramus. Folia. Fructus. Radix.

Descr. Clus. Virga. Clus. sic describit: Multis statim à radice assurgit virgis, humanam altitudinem interdum æquantibus, si fertili solo & umbroso loco pangatur, ut plurimùm verò longè infra eam magnitudinem, & cubitalibus duntaxat, vel sesquicubitalibus, lævibus & sine spinis, viridibus, in varios ramos deductis: folia habet alata, hoc est ternis aut quinis uni costæ (quæ subaspera est) inhærentibus, binis semper inter se oppositis, extremo impari satis amplo, constantia, fuscâ viriditate supernè nitentia, infernè canescentia: extremis ramis insident flores, oblongis hirsutísque pediculis inhærentes, multiplici foliorum numero constantes, Prænestinis majores, medíique inter illas & rubras coloris, jucundi odoris: fructus brevis, crassus, penè orbicularis, maturitate rubens, inæquale semen, &, ut rectè Theophrastus notat, κυνώδες, ut omnia Rosarum genera, lanugine involutum continet: radix dura, lignosa plerumque, aliarum instar, sub terra propagines in lateribus spargit.

Folia. Flores. Fructus. Semen. Radix.

Synon. Clus. pann. Rosa Austriæ 1, sive sine spinis. Eid. hist. Rosa non vulgaris 2. sive sine spinis. Cam. h. Rosa absque spinis purpurascens, plenis majoribus floribus. Cæs. Rosa rubens multifolia colore magis diluto, Græcula Plinij. Tab. Rosa sine spinis. Ger. Rosa 5. sive sine spinis. Ang. The Rose without Prickles. C.B. pin. Rosa sativa 14. sive spinis carens, flore majore.

Locus & Tempus. Friderici Meier munere provenit mihi in horto Ill. E.C. Montbelgardi florens Iunio: Octobri cum fructu in prædicti horto Argentinæ observata, cui ex Clusij horto Vienna primò delata. Clusius autem hujus cognitionem acceptam fert C.V.D. Ioanni Schrötero seniori, Ienensis Academiæ in Thuringia Medico. Non desunt qui flore albo se conspexisse affirment. *Flore albo.*

ROSA SINE SPINIS, COLORE penè fæcum vini rubri.

Locus. ALiud genus Rosæ sine spinis invenitur, non valdè dissimilibus virgis, Viennæ Austriæ etiam ante Clusij in eam urbem adventum, in quibusdam hortis cultum, quod minores & rariore foliorum textura constantes flores profert, colore penè fæcum vini rubri.

Synon. Clus. pann. & hist. Rosa sine spinis altera. C.B. pin. Rosa sativa 15. sive sine spinis flore minore.

ROSA PUMILA PANNONICA, flore rubello.

PEdales, inquit Clusius, atque aliquando cubitales etiam ex eadem radice profert virgas, virides, lentas, infernè paucis, supernè multis spinis rigentes: foliorum alas rubræ simillimas, quinque aut septem foliis supernè viridibus, infernè candicantibus constantes. summis virgis & ramulis innascuntur satis magni calyces sive alabastri, hirti, barbatíq;, quales in Rosis rubris simplici foliorum ordine constantibus, ex quibus deinde sese explicant magnæ, non omninò odoris expertes Rosæ, quinque foliis præditæ, initio rubræ, deindè paulatim remittente & quasi evanescente rubedine, carnei ferè coloris, multis luteis staminibus, floris umbilicum, quemadmodum in aliis Rosis, occupantibus: fructus ruber, rotundus, omnium maximus & Pyri in modum turbinatus, fulvescente pulpa, inæqualia alba semina continet.

Descr. Virgæ. Folia. Calyces. Rosa. Fructus.

Non ineptè meo quidem judicio χαμαιρόδον græcè dicetur hoc 4. Rosæ genus, Latinis Rosa pumila: Austriaci Erdtrosen und Heydrosen / Vngari verò *Parragi Rosa* appellant. C.B. pin. Rosa sylu. 14. sive pumila rubens: Rosa 4. Clus. pann. at in hist. 6. & pumila.

Nascitur passim in cæduis sylvis, aliarum silvarum marginibus, sublimioribus & desertis agris per Austriam inferiorem & universam Pannoniam. Floret Iunio: fructus maturescit Augusto, & plerumque tota Hieme ipsi stirpi inhæret.

ROSA SYLVESTRIS RUBELLA, parvo frutice.

Descr. ROsæ rubellæ sylvestris frutex parvus est, cubitalis ut plurimum, formâ similis Rosæ intensè rubræ, curvis nonnunquam spinis, sed raris: foliis ut in illa quinquepartitis, rariùs in septem foliola distributis, serratis, glabris, supernâ parte obscuriùs virentibus, denique ejusdem ferè & coloris & formæ, sed rotundioribus & minoribus: flore non parvo, coloris rubelli, sive incarnati, ut vocant, quinquefolio, jucundissimi odoris, cui succedit capitulum cum pediculo hispido.

Spinæ. Folia. Flos. Capitulum.

An sylv. Rosæ genus Trago. An Trago tertium silvestris Rosæ genus, magnitudine foliorum, eam, quæ odorato folio antecedens, tamen spinas gerens, non perinde minaces, & frondem prorsus inodoram: Rosâ quoque aliquanto majore, colore magis rubro, & elegantiore tinctâ, odoris, ejus quidem judicio, ante omnia suavissimi, tactu pinguiore & magis lentâ, luxurians plerumque in humectis, ac minimè fertilibus avenaceis agris, aliísque nonnullis dumetis, rarò supra altitudinem trium cubitorum, sese attollens, & intra humum hinc inde serpentibus radicibus subinde iuvenescens. Hæc Rosa campestris facile & nullo negotio plantari potest.

An Tragus hanc suam Rosam noverit nondum nobis certò constat. Multa communia habere videtur cũ Rosa pumila Pannonica Clusij, eandem tamen asserere non audemus, de qua ante.

Rosa pumila Pann.

Ad Rosæ sylv. 3. genus Tragi refert C.B. in pin. Rosam sylv. Gesn.h. dubitatque an sit Cynosbatos 4. Cordi in Diosc. Vocat autem Rosam sylv. 5. sive odoratissimo rubro flore.

Locus & Tempus. Primùm observavi Genevæ circa Castellum *l'Abbatie* florentem Iunio, postea inter Genevam & Trenei; deinde in Ducatu VVirtembergico non longè à Stutgardia secus viam cùm contenderem Pfaingen, florentem Iunio, & in sylva non longè ab urbe Marbach.

ROSA RVBELLO FLORE MAIORE multiplicato sive pleno, incarnata vulgo.

Descr. ROsæ hæ fruticis sunt præalti, ut albæ, spinosioris tamen iis multò. *Rami. Spina.* Ejus rami abundant spinis aduncis, & mordacibus: *Folia.* folia non virent, ut in rubra, nec polita sunt, ut in alba, terna, quina ac etiam septena, penè rotunda: *Flores.* flores multi simul ex longis pediculis hispidis, calice etiam hispido, magni, pleni, rubelli, sive incarnati, odoratiores, dum virent, rubris & albis.

Dod.gall. Rosæ sativæ 3. genus in Belgio Provinsch Rosen: Germ. Leibfarb Rosen/ quæ fortè Plinio Alabandicæ. *Alabandica Plinio.*

Eidem de flor.& hist. Rosa altera sativa dilutè & pallidè rubens, Incarnata ab Italis vocata, Alabandicæ similis. Videtur Dod. hujus figuram in hist. exhibere sub titulo Rosæ sativæ.

Alexandrina. Persica. Damascena. Gesn.h. Rosæ ex purpureo albicantes, folio multiplici. Rosæ Alexandrinæ, vel Persicæ, vel Damascenæ, vulgò Incarnatæ dictæ. Harum Rosaria (inquit Monard.) nostris majora & viridiora sunt, foliis amplioribus: aculeis plurimis & acutioribus: florum numerosam copiam fundunt, quæ foliis quinis, aut senis constant, medio inter album & rubrum colore. Ruderatum amant locum. Seruntur, inciduntur, cremantur, transferuntur, sicuti nostra. Harum Rosarum apud Italos, Gallos, Germanos, diversasque gentes nunc frequens est usus, quas Damascenas vocant, quoniam ex Damasco Syriæ Vrbe creduntur advectæ. Apud nos verò triginta sunt anni, ex quo earum notitiam attigimus, ex his Rosis medicamentum (syrupum ex multiplici earum infusione) vel mel Rosaceum foliatum parare solent: hæc ille. *Syrupus.* Sed videt Gesnerus Damascenas, vel Alexandrinas Rosas diversas esse, ut differentiæ causa has Persicas tantùm nominare censuerit. Proxima laus à Punicis, iis quæ in rubrum candicant, Incarnatæ vulgò dictæ: Monachis in Mesuem incarnata vel trentaphilla. *Persica. Incarnata.* Item de coll. Rosæ purpureæ vel incarnatæ. Ego Rosas has nunquam vidi solùm cum quinis aut senis foliis, ut apud Gesn. hoc loco Monardo placet sed semper multò pluribus.

Ryff. Rosa flore incarnato Gallorum; Et, Roseo colore insignes Incarnatæ dictæ. Matth. Rosæ ex albo ruffescentes, vulgò incarnatæ vocatæ. Lob. Adv. Rosæ pallidæ plebeculæ. Obs.& Ic. Rosa Damascena. Et Rosam Damascenam sive Provincialem vulgi odoratiss. niveis omninò floribus, vel tantillo candore & rubore confusis, maximo proventu alebat Gardani D. Adrianus van der G acht. *Rosa alba.* Quantum judicare possum ex figura Lobelij, cui stolones sunt spinosi, Rosam rubello flore intelligit: Rosas alioqui minùs diligenter tradidisse videtur.

H. Lugd. Rosæ Plinio Trachiniæ minùs rubentes, *Roses incarnate* vocatæ. Tab. groß Provinsch Rosen/ Rosa Provincialis major: Item, Rosarum 3. genus, Rosæ majores, & 2. genus minorum dictæ Rosæ provinciales, Rosæ Persicæ, incarnatæ, purpureæ. *Trachinia Plinio. Provincialis maior. Persica.* Pingit Tab. fruticem sine spinis, cùm solea esse valdè spinosus: errat fortè Compilator, vel Typographus, qui transposuit. Gerard. Rosa 3. Provincialis sive Damascena, Angl. The Provinsje & Damaske Rose. Miror sequutum Tabern. posuisse fig. fruticis rosei, non spinosi, cùm maximè sit spinosus.

Cam. h. Rosam incarnatam, vel leviter purpurascentem Norimbergæ Vlmensem nominatam, verum esse præneſtinam existimat: Incarnatam tamen Lugd. Trachiniam esse putat. *Vlmensis. Prænestina.* Nos suspicamur Theophrasto esse Rosas, quas recenset inter amplas, quibus pars inferior scabra. Cæs. Rosa roseo colore, nascens in frutice valde hispido, quaterna cubita excedente, primo florens inter cęteras: Campana fortè Plinij, & Trachinia minùs rubens.

Synon. B. pin. C.B.pin. Rosa sativa 4. sive purpurea; Trachynia Plinij: Rosa hortensis ex purpura albicans, Tragi, Gesn.h. Rosa domestica carnis colorem referens, Matth. Rosa incarnata, Ang.Cam. Rosa rubra, sive carnei coloris, Bellon. Rosa pallida, Adv. Rosa sativa purpurea, Cæs. Rosa minus rubens, Lugd. Rosa provincialis fl. incarnato pleno, Eyst. Rosa Zebedena Pharmacopæorum, Ioannij in tract. de pilulis. *Zebedena.*

De Rosa hac, Clusio Prænestina dicta, aliàs vulgò Provincialis, puto loquutum Thomam Morum in Epigr. ubi, quomodo utraque in una coaluerit, ostendit his verbis: *Pranest. Clus.*

Purpureæ vicina fuit Rosa candida, utramque
Vtraque dum certant, sit prior utra premit.
Vtraque sed florem Rosa tam coalevit in unum,
Quoque potest uno lus cadit illa modo.
Nunc Rosa consurgit, non pullulat una. Sed omneis
Vna habet hæc dotes, quas habuere duæ.
Scilicet huic uni species decor, atque venustas,
Et color & virtus est utriusque Rosæ.
Alterutram ergo Rosam vel solam quisquis amavit.
Hanc in qua nunc est, quicquid amavit amet.
At qui tam ferus est, ut non amet, ille timebit.
Nempe etiam spinas flos habet iste suas.

Locus & Tempus. Tenerior hæc ad frigus quàm alba & rubra: Basileæ florentem vidi Maio & Iunio; Monspelij Martio, Aprili & Iunio; Genevæ copiosè Octobri & Novembri ac etiam Decembri: quæ tardè florent, jucun-

fucundissimi sunt odoris, nec ita citò flaccescunt. Et licèt nimio frigore impatiens satis, nisi ab eo muniatur, quandoque pereat, tamen altero anno à radice rursum repullulat.

ROSA FOLIO CRISPO, FLORE rubello sive incarnato.

orus cum descript.

PFortzhemię anno 1595. idibus Iulij observavi in horto D. Grienningeri Rosæ fruticem folio subrotundo & crispo, flore rubello sive incarnato, à præcedenti in cæteris nō differentem. Plantata in horto Montbelg. fœliciter provenit.

C.B.pin. Rosa sativa 17. sive Rosa folio subrotundo & crispo.

Icon. Iconi nostræ appinximus separatim Rosā domesticam, sed minori proportione.

ROSÆ RVBELLÆ SIVE INCARnatæ similis.

Descr. PRænestinæ, quam vulgus Provincialem vocat, valdè similis est [*Rosa prior vel prima Clusii præter vulgares*] nec illâ minùs altè assurgit: in solo flore *Flos.* discrimen est, qui circiter quadragenis aut pluribus foliis, paulò amplioribus, & saturatiùs nonnihil rubentibus constat, multis staminibus flavis umbilicum occupantibus, alabastróque multo crassiore & breviore, quam ob causam **Tuppel Roose** vulgò appellatur: odor minùs suavis, & albæ ferè proximus. Hujus genus album florem ferens, apud Batavos *Cētif. alba.* invenitur, Centifoliaq; alba illis dicitur, de qua mox.

C.B.pin. Rosa sativa 8. sive Rosa major Prænestina Clus. hist. Rosa Prænestina variegata, Eyst.

Locus. Valdè frequens Viennensibus est hortis, & tota Austria, nullius tamen apud illos usus, quam ad eliciendam stillatitiam aquam. Francofurti ad Mænum *Tempus.* quædam ejus stirpes Prænestinis mistæ aluntur. Floret cum cæteris Iunio, interdum etiam Maio.

ROSA PRÆNESTINA ALBA & versicolor.

NOn desunt, inquit Clusius, qui Prænestinam albi coloris inveniri asserant: mihi certè nondum videre contigit, nisi fortè ea sit quam *Locus.* honestus vir VVilhelmus Osterrat Francofurtensis civis unicam in culto suo horto alit. Illius flos multò dilutior Prænestinâ, & ferè albicans, perinde tamen magnus & plenus, in quo nonnulla etiam folia observavi, media ex parte candicantia, alterâ purpurascentia, vel similis coloris venis aspersa. Anno etiam 1593. florem mihi protulit ea, quam ad me Hoghelandus miserat planta.

Versicolor. Illi congener esse videtur elegans illa Rosa, de qua honestus vir Ioannes Resteau, civis Coloniensis, superioribus Autumnalibus nundinis apud me verba fecit: se videlicet Coloniæ in suo horto alere Rosam Prænestinæ similem formâ & magnitudine, quæ ut plurimùm dimidia ex parte folia candida haberet, reliquâ rubra, aut tertia duntaxat ex parte alba, vel nunc integra alba, modò integra rubra inter se commixta conspiciantur. *Folia.* Ejus prolem sequente Octobri ad me mittebat, quæ prævaluit quidem, sed nondum florem ullum dederat, quum Francofurto excessi.

C.B.pin. Rosa sativa 5. sive versicolor: Rosa prænestina versicolor, Clusij hist.

ROSA HOLLANDICA RVBELLA plena, quibusdam Centifolia spinoso frutice.

Synon. GErardo est Rosa 6. sive Hollandica, aut Batava, Angl. **The great Holland Rose**, vulgò **The great Province Rose** dicta, *Locus* quæ Pfortzhemiæ anno 1595. Iulij 5. mihi adhuc florens demonstrata est, in horto D. Grienningeri, quam D. Höchstetter denominat Rosam Hollan- *Rosa Hollandica.* dicam, quámque dicebat ex urbe Delphis allatam & magno pretio emptā. Cæterùm, folia ejus videntur majora quàm in rubella sive incarnata, cui similis frutex spinosus: flos etiam similis, major, plenior, florum folia minora paulò.

An Centifolia antiquorum? De hac Clus. Rosa centifolia Batavica prima an ea sit, cujus Theophr. Plinius & Athenæus mentionem faciunt, hæreo. Nam illi Centifoliam, inodoram esse, & pusilla habere folia, scribunt. Quæ autem apud Batavos alitur, non modò referente N.V. Io. ab Hoghelande (qui binas ejus plantas sub anni 1598. initium mihi misit, quas cùm prævaluisse putarem, corruptas esse deprehendi, præter unius radiculæ fragmentum) prænestinis majorem, & perinde ferè odoratam intellexi: sed etiam Francofurti ad Mænum apud Balthasarem & Carolum Hoycke Belgas fratrésque germanos illo ipso anno conspexi: sequente verò, ex neglecto illo, & veluti abjecto fragmento nata est mihi stirps, quæ altero anno nempe 91. circiter quadragenos flores tulit, non omnes tamen ejusdem amplitudinis, sed in nonnullis numeravi centena vicena folia, *Folior. cxx.* extrinsecus majora, intrinsecus pusilla, staminum locum explentia, & in ipsum calycem reflexa, odorem autem deprehendi prænestinæ, ad albam nonnihil accedentem, colorem Prænestinæ non dissimilem.

Centif. Batavica alba Istius etiam stirpem unam quæ album florem ferat, habere se ait idem Hoghelandus, mediæ inter illam & proximè sequentem magnitudinis, quam albam majorem Provincialem appellari ait, ut superiorem, majorem Prænestinam.

C. B. pin. Rosa sativa 6. sive maxima multiplex: Centifolia Batavica rubra, Clus. hist. Eyst. Habetur & alba, quæ, Rosa alba major provincialis, &c. Centifolia Batavica alba, Clus. hist. Rosa provincialis flore albo, Eyst.

ROSA CENTIFOLIA BATAVICA altera.

Centif. Batavica 2. Clus. Sed & rarius Centifoliæ genus apud Batavos inveniri ad Clusium scripsit ille ipse Hoghelandus, priore aliquanto minus, hoc est, mediæ inter Centifoliam & Prænestinam vulgarem magnitudinis, alioqui colore, odore, & formâ convenire: quod verum esse ex ejus planta ab illo missa, sequenti anno deprehendit Clusius.

C.B.pin. Rosa sativa 7. sive multiplex media.

ROSA POMO SPINOSO, folio hirsuto.

Locus. Descr. Cherlerus attulit Rosę genus ex monte Calcari, & horti Dei declivibus, *Folium.* foliis palmū ferè longis, quinquepartitis, ad rubellam plenam penè accedentibus, minùs rotūdis, longioribus, serratis, subt⁹ hirsutie quadam lenibus tactu, & penè cinereis: *Caput.* capitibus sive fructibus spinosis, magnitudinis Avellanæ rotundæ, ex pediculis brevib. spinosis: *Spina.* per ramulos sunt spinę rariores.

Synon. C.B. Hanc existimamus esse Rosam sylvestrem 15. C.Bauh. in pin. sive Rosam sylv. pomiferam majorem, Rosâ sylv. pomiferâ Lobelij altiorem, ramosiorem, paucissimis aculeis, foliis majoribus, pallidè virentibus, Basileæ locis humidis in Alnetis provenientem.

An Cynorrhodos? Spongiola. An Thal. Cynorrhodos seu Rosa canina, virgis, fructu ac foliis auleatis, spongiolas proferens, weyß Dorn, vel Riechende Dorn.

ROSA POMIFERA VENETIIS Sprengeri folio hirsuto.

Locus. Descr. Collegi Heidelbergæ 1595. in horto Sprengeri Rosæ genus, alibi non observatum, foliis accedentibus Rosæ nostræ pomo spinoso, subtùs lenibus ad tactum, & albicantibus, hirsutisque: differt *Folia.* autem quòd tres conjugationes foliorum minorum habeat, & postremò unicum ut cæteræ Rosæ: in extremis ramis raræ spinæ: florem non vidi, ex ramo sicco describo.

Anno 1609. Maio vidi, ni fallor, hoc idem genus Rosæ, Basileæ in horto Heitzmanni, foliis similibus, trium conjugationum: spinis ramorum juxta folia *Flos.* aduncis, firmis: flore rubello simplici: capitulo spinoso ut in præcedenti.

ROSA SPINOSISSIMA HIRSVTA.

Spina. Folia. Est & mihi Rosæ ramus, abundans spinis aduncis, cujus folia sunt hirsuta, subtùs ad tactum lenia, conjugationū trium, postremo solo: ea autē majora sūt ungue parvi digiti: quales ferat flores & ubi ramus, ex quo describo, fuerit collectus, me latet.

ROSA MINOR RVBELLO MVLtiplicato flore, asperis spinis armata.

Frutex est asperis duris spinis armatus, in altitudinem satis magnam multis virgis rubentibus valdè excrescens: Rosę huic parvæ ex brevibus pediculis plenæ, admodum odoratæ.

De hoc frutice *Descr. Clusii.* Clusius: Rosā Cinnamomeam flore pleno rarò duorum cubitorum altitudinem superantē Viēnæ observavi, frequentibus & brevibus ramis donatam, *Rami.* purpurascentibus, qui raris & brevibus spinis armati *Spina.* sunt: foliorum alæ illis similes quæ in Rosa, vulgo Canellæ nomen adepta, sunt, h.e. ex quinis aut septenis foliis æquali inter se spatio distantibus con- *Folia.* stant, uno hinc, altero inde, geniculatim conjugatímque semper adhærente, unóque in cacumen exeunte, coloris supernâ parte viridis, infernâ candicantis: flores vulgari Cinnamommeæ similes, sed *Flores.* majores & multiplici pusillorum foliorum glomeratione constante, quemadmodum alba & pręnestina: odor ferè qualis in alba vulgari plena: fructum *Odor.* nondum videre licuit, tametsi multis annis aluerim ejus. Radix latè admodum serpit, & vivax est, no- *Radix.* vas virgas subinde producens.

Cam.h. Rosa Cinnamomea altera, vulgò Veneta, *Synon.* aliis Provincialis; Spermonia Plinij, Barbari, & non *Spermonia.* Spineola, aut Spinosa; Sycionia quorundam. *Sycionia.*

Gesh. Rosæ nobiles densi-folio flore, parvo, purpurei coloris diluti. An Lugd. Græcula, quæ multo- *An Græcula?* rum etiam judicio Rosæ Damascenæ genus est, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Rose de Damas incarnate?* An Eid. Græcula Rosa flore suaviter olente, quem sub æstatis initium paulò seriùs quàm Damascena candida promit & per æstatem ferè totam perseverat, foliis Damascenæ albæ latioribus sese non explicātibus, nisi quis manu deducat, sed veluti conglobatis & convolutis, ut Plin. scribit: Cinnamomum olere hanc vulgus ait. Intimius perquirendum, & ad trutinam veræ contemplationis revocandum, an Plin. scribens de Ro- *Plin. confusus.* sa Græcula, non miscuerit herbas: præcedens enim, quæ Græcis Lychnis, herba videtur, uti & sequens, quæ Moscheuton & quamvis veræ Rosæ genus traderet, tamen non videtur competere nostræ minori rubellæ, quæ foliis non est latissimis. Proponimus [illegible] in nostra non possit esse *An Rosa ex Pangæo.* Theophrasti Rosa ex Pangæo, de qua etiam Plinius. Sed & hoc observandum quod scribitur à Lugd. suam videlicet Gręculam sub ęstatis initium florere, quandoquidem nostra Rosa, de qua hîc agimus, primo Vere floret.

Tab. Rosa Provincialis minor: Item, Rosarum 3. genus. Provinciales magnæ & parvę, coloris aurei, jucundi odoris: Rosæ persicæ, incarnate, purpureæ. Figura Tabern. posita pro Rosa provinciali minore, commodè satis exprimit Rosam, de qua hîc agimus.

Ger-

Ger.Rosa 4. sive Provincialis minor, Angl. The lesser Damaske Rose: item, Rosa Cinnamomea pleno flore, The double Cinnamome Rose. *Ger. repreh.* Peccat in excessu Ger. duas proponendo figuras, quæ videntur eandem plantam denotare, prior est Tab. altera verò Clusij in Pannon.

C.B.pin. Rosa silv. 8. sive Rosa odore Cinamomi flore pleno: Rosa cinamomea pleno flore, Clus. pan. & hist. Eystett.

Locus & Tempus. In horto E. C. tempestivè primo vere floret, ex Burgundia delata. Vnde primùm Viennam allatæ sit plerique dubitant, nonnulli tamen ex Tyrolensi Comitatu originem ducere existimant, alij è Gallia Moschatæ pleno rubro flore, nomine missam. Tunc in omnibus Cæsareis hortis, & aliorum qui herbariæ rei studio oblectantur, alebatur: sed omnium frequentissimam Cassellis in cultissimo Ill. Principis VVilhelmi Landtgravij Hassiæ horto, supra humanam altitudinem sese attollentem, interdum etiam Autumno rursus florentem, quæ tamen florem minùs plenū superiore, quæ Viennæ est, habere Clusio visa est, & stolones atque ramos minùs rubentes.

ROSA CINNAMOMEA FLORIBUS subrubentibus, spinosa.

Synon. cum descr. DOd.gall. Rosæ sativæ 5. genus, flore simplici, fortè Rosa Prænestina Plinij, foliis minoribus, quàm albarum, rubrarum & rubellarum, ramis tenuibus, spinosis, subrubentibus: floribus parvis, simplicibus, odoratis, rubellis. Eid. de flor. & hist. Rosa 7. sive sylvestris 2. à quibusdam Cinnamomina dicta, id est, Cannel Roosi ... Rosæ caninæ vulgò dictę similis, veruntamen aliquantulum minor, cujus virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore: plerique in hortis habent, præcox est.

Dod notat. Notandum Dodon. olim scripsisse spinosam, quod nunc non repetit: In postremis etiam spinarum nullam facit mentionem, quanquam ante dixerit omnes has Rosas mordacibus aculeis horrere.

Lob. & Lug. notantur. Lob.Adv. Rosa silv. quam Boreales Canel roose/ sive Cinnamomeam appellant: Hę foliolis sunt omnium florum minimæ: Franciæ, Belgio, Angliæ, ruri spontè crebræ, ipso odore notissimæ. Eid.Ic. *Rose de Canelle.* Miror autem Lobelium (& ex eo Lugdunensem, qui eadem recitat) Rosam hanc non describere, nec in Obs. se explicare: coloris florum non meminit, nec etiam tradit an spinosa, vel non spinosa: is quidem titulo *Rose de Canelle* ponit figuram Rosæ simplici flore cum spinosis virgis: sed considerandum an intelligat rubellam flore pleno.

Clus. in pan. & hist. Canellæ rosæ vulgaris nec colorem tradit, nec eam describit, neque docet an sit spinosa aut non spinosa. Thal. Cynorrhodon sive Rosa sylv. suaviter fragrantibus foliolis, videtur esse *Flore albo.* Cinnamomina Dodonæi, quam etiam flore candido, non ita frequentem tamen inveniri ait. Sed an hæc eadem sit cum Cinnamomina, vel cum aliqua earum, quas tradimus, non est quod adhuc affirmemus. C.B.pin. Rosa silv. 7. sive Rosa odore Cinamomi simplex: Cynamomea simplex, Cam. Pro Lychnide Plinij Gesnerus habet: & in Albio monte, majorem & minorem nasci tradit: illam fœminam, hanc marem faciens.

ROSA RUBELLO FLORE, PARVO, simplici, non spinosa.

Descr. MItior hæc, nullis horret spinis, pediculo duntaxat floris nonnihil aspero: *Folia* foliorum autem glabrorum conjugationes præter extremum impar, tres sunt, vel quatuor, serratorum; superiùs virentium, inferiùs albicantium, glabrorum: *Flos* rosæ sunt parvæ quinquefoliæ, odoratæ, coloris rubelli: *Fructus* fructus rotundus, parvo Mespilo paullò minor, per maturitatem rubēs, grana tomento involuta continet: *Semen* in hortis sæpè altitudinem hominis excedit.

Rosa ... Ges. h. Rosa silv. vulgò Tigurinis Meyenrößle/ ubi à quibusdam colitur in hortis; crescit verò spontè ad radicem Albij montis, & est minor, odoratior & pretiosior Cynorrhodo, inque hortis facillimè durat. *Campestr. Tragi.* Hæc eadem fuerit Rosa campestris Tragi, quam Germ. vocat Hanrosen/ Feldrosen/ Haberrosen: Item coll. Rosa à Maio denominata Meyenrößle/ Rosa Maij sine spina, montis Albij prope Tigurum. *Gesn. notat.* An Rosa Maij Gesneri eadem sit cum Tragi Rosa campestri 3. vel 4. nobis dubium est, quia ei prior spinas gerit; secunda autem flore prorsus est candido.

Græca ... Lychnis. Lugd. Rosa Græca [Plinio] à Græcis λύχνις dicta, nascens spontè in sepibus, valdè humilis, spinis carens, (quod huic tantùm generi Rosarum proprium est) flore languidiùs rubro, Vere & Autumno prodeunte: quod etiam huic Rosæ cum Coroneola & Gręcula commune est, quę in hortis nostris colitur, & in quibusdam montibus luxuriat, odoris est expers: *Inodora ...* At humi jacentem & valdè humilem foliis tam exiguis, ut vix Rosa esse uideretur, flore suavissimi odoris in Cemeneorum montium jugo al- *Odorata ...* tissimo Lugduno propinquo, quod montem Pilati vocant, Dalechampius collegit: Contra in Carthusianorum Cœnobio primario, Gratianopoli vicino prorsus inodora est, ut verissimum esse comperiatur quod scripsit Theophr. de his ipsis Rosis tractans odoris præstantiam loci ratione contingere, & quæ eadem in tellure proveniunt à sese differre, quod jucundum, vel nullum odorem spirent. *Gaza error.* Eum locum Gaza (ut id obiter etiam hîc dicatur) non rectè est interpretatus: Hanc si quis Rosam Græcam esse Plinij *Cynorrhodon ...* negaverit, Rosæ genus, Cynorrhodon leve esse Dalech. jurè concesserit: Sunt Cinnamomeæ foliolis omnium florum minimæ. Inter silvestres etiam non postremæ venustatis, inquit Pena, sed inodoro pomo donatæ. *Lugd. notatur.* Hæc Lugd. separans Cinnamomeam à pomifera Lobeliū imitatus, nec indicat an ambe diversæ sint ab ea, quā Lychnidē vocat: figura sanè ex Lobelio quā ponit titulo Rosæ silvestris Pomiferæ,

convenit cum ejus Lychnide deſcripta: lectores hæc perpendant.

Cinnamomea. Lychnis Plinij. Cam.h. Roſa Cinnamomea ſimplex, pro Lychnide habita à Geſnero, & in Albio monte major & minor naſci tradita. Quaternas in coſtis ſingulis foliorum ſyzygias habet plerumque major, præter ſummum ſingulare, quod domeſticæ nullæ, niſi rariſſ. ſilveſtres quædam, ſed non omnes ſolent: Minor, quam pro mare habet, ut priorem pro fœmina, minutiores gerens ſpinas; floris pericarpium gerit ſpinoſum modicè, ſuperioris lęve. Diſtinctionem hanc *Cam. error.* à Camer. aſſignatam nondum inveni in libris impreſſis Geſneri: fortè Camer. inter manuſcriptas annotationes reperit, & non ſeparat Roſam non ſpinoſam à Cinnamomea, de qua ante, quæ Dodon. & Lob. ſpinoſa eſt. rem ulterius conſideraſſe debebat.

Syn. C.B. C. B. pin. Roſa ſylv. 10. ſive minor rubello flore, vulgò à menſe Maio, Majalis dicta: Cinnamomea altera, Cam. Provincialis minor, Tab. Ger. Malè *C.B. lapſus* quoque frater Roſam hanc Majalem, quæ ſine ſpinis eſt, eandem facit cum ſpinoſa & Provinciali minore Taber. & Ger. ad quam etiam Cinnamomeam 2. Camer. referimus.

Locus & Tempus. In hortis nonnullis florentem obſervavi menſe Iulio: Genevæ ubi vocant *petits Damas rouge*, Maij principio. Reperi ſpontaneam in monte Thuiri copioſè, ceu etiam in pago Colonge: in monte Balon Lotharingiam attingente: item, in montibus Burgundiæ propè Maſcon cum flore Maij principio.

ROSA SYLVESTRIS POMIFERA Lobelio, flore rubello, ſine ſpinis, pumila, eadem fortè cum præcedenti.

Locus. Deſcr. INter ſilveſtres Roſas (inquit Lob. in Adv. Sunnen Roſen / pomifera, monſtera, baccifera, non poſtremæ venuſtatis, Angliæ perquam familiaris, & Eglentinę cognatior, fruticat pumila, bicubito non altior, *Folium.* ſed inodora: folio minore, & perelegantì: Meſpilo Aroniæ non diſpari *Pomum.* pomo donata, minore multò, colore viridiore, rubello, ſubpuniceo, per Auguſtum maturo: flos Roſæ ſilveſtris eſt. Eid. Obſ. & Ic. Roſa ſilueſtris pomifera.

Lob. repreh. Miror Lobelium non tradere qua in re hæc differat à Cinnamomea, nec coloris meminiſſe, nec indicaſſe an ſit ſpinoſa: figura ſpinis deſtituta non malè convenit noſtræ Roſæ parvo flore rubello, quæ ſpontè provenit, quam an intellexerit Lobelius dubito. Camerarius aliam intelligit nempe Roſam campeſtrem odoratam Cluſij, quamvis illa ſit ſpi- *Cam. notatur.* noſiſſima ut ipſemet Camer. fatetur, & flos albus qui Lobel. rubellus: nos igitur Camer. non aſſentimur, eandem Lobel. & Cluſij eſſe hac in parte plantam. Lugd. Roſam ſylveſtrem pomiferam Penæ ſeparat à noſtra præcedenti Roſa, non ſpinoſa: nos ſanè ſuſpicamur hanc eandem eſſe cum noſtra, ſed ſpontaneam, id quod ſurpium periti inveſtigent.

Syn. C.B. C.B. pin. Roſa ſilv. 16. ſive pomifera minor: Roſa ſilv. pomifera, Lob. & Lugdun. Cynorrhodi ſpecies, Thal. Roſa arvina, Tab. Roſa pimpinella, Ger. Hanc Lob. ſpinis carentem, at Tab. ſpinoſam pingit. *C.B. cenſura.* Ego contra fratrem Cynorrhodi ſpeciem Thalij, non puto referendam ad hanc ſilveſtrem pomiferam Lobelij, ſed ad pumilam ſpinoſiſſimam folio Pimpinellæ. Præterea Roſam arvinam Taber. aliam exiſtimo, ob rationes paullò pòſt dicendas.

ROSA PVMILA SPINOSISSIMA, folijs Pimpinellæ, glabris, flore albo.

Deſcri. HAud impunè ullà ſui parte contrectari ſe patitur pumila hæc ſeſquicubitalis Roſa, tam denſo horret *Spinæ.* minacium ſpinarum undiq; agmine, tam per caudicem quàm ramu- *Ramuli.* los, quos incònditos multos habet, *Folia.* per quos folia conjugationum quatuor, alata, glabra, vix quadrantem ęquant unguis digiti minimi, circumcirca crenata, *Floſculi.* ſubrotunda: floſculi ſimplici conſtant foliorum texturâ, candidi, crebri, luteis capillamentis medium obſidentibus, alabaſtriculis parvis; radix repit & pluri- *Radix.* mas virgas emittit.

An campeſtris odorata Cluſii? Conſiderandum an eadem ſit, quam Cluſius in pann. pro Roſa 3. in Hiſt. pro 5. ſic deſcribit: Roſa campeſtris odorata, cubitalibus aliquot, aut ad ſummum, ſed rariſſimè, bicubitalibus aſſurgit virgis, firmis, duris, lignoſis, rubeſcentibus, denſiſſimo ſpinarum vallo munitis, ex quibus frequentes confuſo ordine oriuntur ſpinoſi ramuli, virides, ſinguli ſuum florem ſuſtinentes, album odoratum, quinque foliis conſtantem, Luteæ, aut Canellæ Roſæ vulgaris [*qualis hæc ſit Cluſ. non oſtendit*] æqualem, capillaceis quibuſdam ſtaminibus cum ſuis apicibus luteis medium floris umbilicum occupantibus: fructus rotundus, brevis, initio viridis, deinde plenam maturitatem adeptus niger, craſſa, anguloſa, candida, dura ſemina continet: folia ſunt inter eam quæ luteos ſimplices fert flores, & illam quæ ab aggeribus, in quibus ſpontè provenit, quæque à Pimpinellæ foliorum ſimilitudine nomen apud Belgas accepit (Dunnen Rooſen & Pimpernelle Rooſen enim appellant) ferè media, per ambitum ſerrata, & nullius ſplendoris: radix dura, lignoſa, in diverſa *Locus.* tendit. Invenitur multis circa Viennam locis, præ- *Tempus.* ſertim editioribus & montoſis. Floret Maio, quo tempore ruſticæ mulieres plurimos ejus faſciculos, ob odoris gratiam, venales in forum deferunt. Fructus Auguſto matureſcit.

Roſa ſilv. Dodon. gall. Roſarum ſilveſtrium genus, cujus virgæ ſpinis acutis abundant: flores parvi, ſimplices, albi, ſuaviſſimi odoris: humilis Roſa, inter Roſas domeſticas & ſylveſtres minor: Vi- *Cynosbatos.* detur Græcorum κυνόσβατος, Latinorum Canibus, & Plinio Roſa ſpineola. Eidem. de fl. *Spineola Plin.* & in hiſtor. Roſa 9. parva humillima, [illegible]

ſpino-

ſpinoſiſſimis, foliis minimis, roſis perquam exiguis, candidis, & ſuaviter odoratis: frutex hujus niger, aliorum ruber. Roſa minima à noſtris Duyn roosǩens. h. e. Dunenſis Roſa dicta in marino littore, arenoſis tumulis, quos vulgò Duynen nominant: ſunt tamen qui Pimpernelle Roſǩens nuncupant. Roſam Pampinulam dixeris à ſimilitudine nempe hujus fruticis foliorum, cum foliis minoris Pampinulæ quæ alio nomine Sanguiſorba & Pimpinella vocatur. Minima ſpinoſiſſima & aſperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, juxta Icium portum, in arenoſis juxta mare tumulis. Obſervandum hoc in loco Dodonæum in hiſtor. Dunenſis Roſæ fructum nigrum dicere, Cluſium autem id tribuere ſuæ Campeſtri, quam videtur ſeparare à Dunẽſi ſive ea, quæ Pimpinellæ folio. *Dunenſis. Pampinula Varietas. Dod. notatur.*

Thal. Cynorrhodi ſpecies in Broccenbergo naſcens, rarior inventu, fructu nigro, non oblongo, ſed rotundo, Ceraſi magnitudine, continente ſemina pauciora quàm reliquæ ſpecies, duplo tamen grandiora, ac formę quodammodo granorum Vitis. Camer. apud Thalium & in horto ait Roſam pomiferam Lobelij, vel campeſtrem odoratam in pann. Cluſij, Belgis à foliorum figura Pimpernellin Röſlin: vocari: quamvis ille ſine ſpinis depingat, cùm revera ſit ſpinoſiſſima. Ego non adſtipulor Camerario: Roſa ſiquidem Cluſij, albo flore eſt; Lobelij autem Rubella: Hoc præterea obſervandum, videri Cluſium Roſam Campeſtrem diſtinguere ab ea, quæ folio Pimpinellæ, ut jam dictum. *Cynorrhodon Broccenbergenſe. Pomifera Lob. Cam. notatur.*

Tabernam. Roſarum 9. genus, Roſa Eglenteria dicta, frutice humili, virgulis ſpinoſis, foliis parvis, floribus ſive roſis puſillis, albis odoratis: fructu nigro: Roſa Dunenſis, aut Pampinula. Sed apud Tabern. confunduntur Roſarum genera duo: Icon repræſentat quidem Eglenteriam, ſed non deſcriptio, ut apparet ex ea & nomenclaturis. *Tab. error.*

C.B. pin. Roſa ſylv. 13. ſive Roſa campeſtris ſpinoſiſſima fl. albo odoro: Roſa campeſtris odora & 5. Cluſ. pan. & hiſt. & Cam. Cynorrhodon polyacanthos, Lugd. Roſa Dunenſis, Dod. Roſa præcox ſpinoſa fl. albo, Eyſt. Hæc opinio non placet: patet verò noſtra ex dictis, & mox ſubdendis. *Syn. C.B. C.B. opinio non placet.*

In hortis non parùm ſe multiplicat ſerpendo, ideóque haud multùm in altum ſeſe attollit. In caſtello Bermont, unde mihi miſſa, copiosè provenit in rupibus. *Locus.*

ROSA SPINOSISSIMA PVMILA flore rubro.

LVgd. Icon eſt ſub titulo Cynorrhodi Polyacanthi, quæ non malè exprimit noſtram Roſam ſpinoſiſſimam flore albo jam dictam. Cynorrhodi autem hoc genus à ſpinarum denſiſſima multitudine quibus caulis, ſurculi, ramuli, folia rigent, Polyacanthon nominavit Dalechampius. Id pedis altitudinem nunquam excedit. Flore eſt rubro exiguo: Reperitur in Gramuntio nemore propè Monſpelium: hæc Lugd. Ego inter Roſæ ſiccas plantas invenio ramulum ſpinoſiſſimum foliis minimis, præcedenti ſimilibus, ſed minoribus multò, cui titulum fecit Dourez Cynosbati odorati. Geſnerus, qui hunc habuit, aſcripſerat eſſe fortè vel Roſæ Damaſcenæ cognatam, vel Nerſin Serapionis. *Cynorrh. Polyacanthon Dal. Cynosb. odoratum. An Damaſcena vel Nerſin Serapionis.*

Hanc nos ſuſpicamur eſſe collectam Monſpelij: feciſſemus eandem cum præcedenti, niſi inveniſſemus Dalechampium tradere Cynorrhodon Polyacanthon flore eſſe rubro, circa Monſpelium. Cherlerus retulit ramis ſpinoſiſſ. cum minimis foliis, modò dictis ſimilibus, paſſim provenire in rupetis & frutetis collium Narbonenſis Galliæ, ac ibi florere Maio: verùm quo colore non indicabat.

C. Bauh. hanc ſpinoſiſſimam eandem ſtatuit cùm pumila ſpinoſiſſima, foliis Pimpinellæ. Sed huic flos albus, illi ruber. Hæc pedis altitudinem nunquam excedit, illa verò ſeſquicubitalis eſt. *C. Bauh.*

ROSA ARVINA TABERN. SPINOSA

APud Taber. in Ic. & hiſt. hujus Roſæ 11. ſive Arvinæ, Feldt Roſe/ nihil præter iconem & nomen extat, quod ut ait, adeò vulgaris ſit omnibus locis, ut non egeat deſcriptione. Sed Compilator ſatis demonſtrat ſe parùm verſatum in Roſarum diſcriminibus: Icon quam proponit, accedit ad Iconẽ Roſæ pomiferæ Lobelij. Quare ejuſdem plantæ exiſtimarem niſi ſpinoſa pingeretur, rarioribus tamen ſpinis & non crebris, quales ſunt in Roſa noſtra ſpinoſiſſima: Conſiderandum an ſit Roſa Maij minor Geſneri Camerario, cujus deſcriptionem poſuimus antea, ſub Roſa rubello flore non ſpinoſa. *Tab. reprob. Roſa Maij, Geſn.*

A me aliquando reperta eſt Roſa ſylv. in monte S. Hippoliti, urbi Burgundiæ vicino, frutice parvo ſpinis robuſtis, rarioribus, ut in icone Tabern, foliolis novem ac etiam undecim, glabris, qualia in Roſa ſpinoſiſſima alba. Ger. qui figuram Tab. exhibet, Roſa pimpinella, Angl. The pampernel Roſe/ & Roſa pomifera. *Locus.*

C. Bauh. eandem facit Roſam arvinam Tab. cum ſilv. pomifera Lob. & Cynorrhodi ſpecie Thalij: ſed ei adhuc aſſentiri non poſſum. *C. Bauh.*

ROSA MINIMA.

ROſam vix triũ unciarum, collectã in horto Dei detulit gener, cui folia unciam circiter longa, quinquepartita, glabra: flos pro proportione plãtulæ magnus, quinquefolius, albus; in ea ſpinas non animadverto: conſiderandum an ſit tantùm variatio aliqua alicujus præcedentis generis: nolimus nos ut videamur plures plantas cæteris noſſe multiplicare ſpecies: ſtudemus quidẽ opera Dei in Botanicis demonſtrare quãtum pro noſtro captu fieri poterit. *Deſcr. Folia. Flos.*

ROSA FOLIIS ODORATIS Eglentina dicta.

ROſis ſilveſtrib. ante dictis ſimilis, aculeatis virgis, Trago magis exiguã Roſã ſilveſtri vulgari, *Deſcr.*

sed spinis & foliis asperioribus Dod. proceritate sylvestres omnes sæpè superans, *Virga.* virgas habet duras, crassas, & lignosas: nos plerumque observavimus minorem & virgis minùs crassis: *Folia.* foliolis subrotundis, quibusdam pænè rotundis, plerumque septenis, Dod. splendentibus & pulchrè virentibus, Trago cineraceis, nobis potiùs virentibus odore gratissimo ac suavissimo, maximè vento flante, teste eodem Trago: *Flores.* flores exigui, quinquefolij, albi, & valdè odorati, (vidimus & rubentes,) Trago ex purpura saturatè candicantes & odore jucundiore ac vehementiore præditi; *Alba & rubens.* Dodonęo verò, frequentissimè albicantes, rarò purpurascentes, exigui aut nullius odoris: *Fructus.* fructus oblongus, coloris subrubentis. Reperiuntur etiam circa hujus tenues virgas *Spongia.* spongiolæ hirsutæ, quales circa Caninæ Rosæ spinas nascuntur.

Cynosbatos. Cynorrhodos. Cord. in Diosc. κυνόσβατος sive Cynorrhodos altera, hirsutioribus foliis, cujus frutex totus suavissimum odorem spirat, *Englandina.* Englandira vulgo appellata. Trago, Rosæ silv. genus 2. German. nonnullorum Weinrosen/ Frawen Dorn/ Marien Dorn.

Sylv. humilior. Gesn. h. Rosa sylv. humilior, Tigurensibus Weinröߟlein denominata à vino. Eid. cat. *Cynosbati genus.* Cynosbati genus odoratum, Weindorn/ Weinhag.

Rubus canis. Cynorrhodos. Turn. Rubus canis, κυνόρροδος, Angl. *Eglentine.* In hac communiter spongia nascitur, ut scribit Plinius. Ego hanc nihil aliud quàm suaveolentem Cynosbati speciem existimo. Idem habet de Cynosbato. Dod. Gall. Rosæ 9. genus, Plinio Græcè λύχνις, *Græca.* Lat. Rosa Græca, Gal. & Bel. *Esglentier.* Idem de flo. & hist. Rosa 10. sive sylv. quædam, foliis odoratioribus: *Caninæ species.* Cynorrhodi sive Caninæ Rosæ odorata species, quam Galli Englenterium Ruellio teste nominant, qui & hanc sylvestrem Rosam Cynosbatum sive *Cynosbatos. Oxyacantha.* Caninum Rubum suspicatur, de quo Diosc. κυνόσβατον εἰ ἢ ὀξυάκανθαν: Extat & Cynosbati apud Theophr. descriptio, quam habet correctiorem Athenæus: Cùm harum descriptionum utraque non malè canina Rosa odorata convenire videtur: Est verò & alius Cynosbatus, quem Plin. l. 24. describit: *Cynosbatus Plinij non est.* sed huic Cynosbato, silvestris odorata (si modo legitima & nō corrupta est descriptio) nec quicquam similis est, veluti neque Cappari, neq; Smilaci asperæ, quarum utraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur..

Lob. Adv. Rosæ species altera, vulgò *Esglentine* *Bedeguar.* aut *Esglentier*: in hujus potissimùm ramis Bedegar vocatum provenit. Idem Obs. & Ic. Sylv. Rosa & Canina Rosa odorata, Angl. Brerbusche or Heptree/ sive Brere tre. Germ. Wildtrosen & Hecktrosen. Bel. Wilde Rose. Gall. *Eglentine.* Hisp. *Rosa salvage.* *Lob. notatur.* It. *Rovo canino, Rose salvatice & canine.* An Lob. benè distinxerit Rosas sylvestres examinent lectores.

Rubi Rosa Plinio. Cynosbatos. Lugd. Rubi genus aliud in quo Rosa nascitur, inquit Plinius, Dioscoridis κυνόσβατος, qui in sepibus cum aliis Rubis gignitur. Latinè Rubus caninus is appellatur, aut Canirubus, Arabicè Sent. Fruticem eum esse putant nonnulli, quem Galli *Englantier* & *Eglantier* vocant, id quod notæ à Diosc. positæ testantur. Et licèt in Dioscoridis historia nihil sit quod non sententiæ Herbariorum de hac planta adstipuletur, dubitant tamen adhuc de ea re quidam, alij apertè refragantur, in primis verò Matthiolus: cui respondent alterius sententię authores. Hoc primum, quod Matthiolus vehementer probat, & adversus *Matth. refutatur.* Marcellum contendit; Cynosbaton à Cynorrhodo *Cynosbatos differt à Cynorrhodo.* sive Rosa sylvestri differre caulium robore, proceritate, crassitudine, aculeorum multitudine & rigiditate, folio jucundi odoris, ut inquit Plinius, sed angusti, nec latè se diffundentis (quod in Rosa sylvestri prorsus odoris est expers) in acutum desinente, cùm Rosæ sylvestris folium summâ parte latiusculum sit & majoribus incisuris divisum, quæ cum tantoperè inter se dissideant, Cynosbaton neque cum Rosa sylvestri, neque cum sativa à Dioscoride conferri oportuit. Nullo verò pacto adversatur Plinij authoritas, Rosam sylvestrem Cynorrhodon non Cynosbaton appellantis: qui præterea non scribit, veteribus Cynorrhodon nihil aliud fuisse, quàm spongiolam illam, quæ mediis sylvestrium Rosarum ramis oboritur, ut citra illius mentem ait Matthiolus. Per- *Matth. reprehe.* spicere verò ex hac historia licet Cynosbati folium Myrto præsertim sylvestri simillimum esse, verùm latiùs in ambitu serratum, paullò minùs acuminatum. Ejusdem fructum nucleo Olivæ, ἐοικότα ut scribit Diosc. id est, similem, non ἴσον id est, magnitudine parem: quanquam nec ejus magnitudo ea sit ut Olivas superet Hispanicas aut Narbonenses. Quod in Theophr. legitur de Cynosbato παρόμοιον ταῖς ῥόαις mendosum est, scribendum τῇ ῥόδῳ, Et postea pro τῆς ῥόας scribendum τῆς ῥόδου & pro ἀγνώδες, legendum ἰχνώδες: nam & Plinius folium hominis vestigio simile est interpretatus. Hominis vestigium si consideres, principio nonnihil latum, medio latius, in angustum & acutum, summo cacumine desinit, quale à calceatis arenæ, lutóve imprimitur, tali præsertim calceo, qualem veteribus in usu fuisse ex antiquis statuis apparet. Ea figura imaginem foliorum Cynosbati repræsentat. At quod scribit Plinius Cynosbaton uvam nigram ferre, Cynosbaton sanè cum Chamæbato confundit. Tam in Cynosbato quàm in Cynorrhodo excrementum quoddam gignitur, globosum, hirsutum, tactu asperum, quod in Cynosbato pilulam Castaneæ similem Plinius appellat, in Cynorrhodo spongiolam. Et hæc Lugd. quæ cap. sequenti Rosam sylv. alteram appellat vulgò *Eglantier*. Nos quidem non negamus Rosam Eglentinam esse Cynosbaton, non inverimus tamen quod Lugd. scribit Plinium dicere folium jucundi *Lugd. notatur.* odoris esse Cynosbato: nec discrimina quæ ponit multi im facimus, nec demonstrat quâ in re tantoperè dissideant, ut Diosc. Cynosbaton, neque cum Rosa sylvestri, neque cum sativa oportuerit conferre: An non Eglantina Rosa verè Rosæ genus est? *Eglentina. Cynorrh. Veterum.* Turn. Eglentinam diversam existimat à Cynosbato, censuitque esse veterum Cynorrhodon seu Rosam caninam.

Compilator Tabern. confundit in hist. cum nona Rosa, quæ est Eglenteria, Rosam Dunensem sive Pampinulam. Cur Ger. pro Rosa silv. odora, Angl. *Gerardi lapsus.* the Eglantine or Sweete Brier dicta, figuram Tabern. Rosæ sylvestris posuerit, rationem non video? An Cam. h. Rosa canina κυνόρροδον vivis sepibus idonea?

Synon. C. B. C. B. pin. Rosa sylv. 4. sive foliis odoratis: Englanteria, Ruell. Rosa silv. altera, Trag. Gesn. h. Rubus canis, Esglanterium, Turn. Cynosbatos, Lac. Rosa 10. Cynorrhodi, vel caninæ Rosæ odorata species, Dod. Rosæ sylv. species altera, Lugd. Rosa Eglenteria, Lob. Adv. Tab. & Eyst. Rosa canina, Ger.

Locus & Tempus. Provenit sponte Montbelgardi ad collem, quem vocant Condemeine & alibi, ut Basileæ, Genevæ & Lugduni,

Lugduni, menſe Iunio, nunc Auguſto, nunc Septembri, etiam cum ſpongia. Dodonæo hortenſis eſt, nec uſquam in Gallia aut Belgio ſponte vivit. Angliæ & Flandriæ hortis ad odoris gratiam colitur, ſponte oritur in Bathonia Angliæ, proximis collibus non procul ab ædibus D. Laurentij Huyde, Lob. Hanc cùm aliquando Geſnerus in hortuli ſui loco umbroſo plantaſſet, odorem amiſit: tamen civis quidam alius partim in ipſo muro hortuli ſui, partim juxta, loco aprico, valdè proceram, & ſuaviſſimi odoris, quem nectareum dixeris, annis quamplurimis illic vivam habuit.

ROSA EGLENTINA FLORE pleno.

Locus. VEſuntij in ſtirpium cultiſſimo horto Dom. à Bellofontaine vidi fruticem cum foliis odoratis, ſed majoribus quàm in ſpõtanea. Et hinc Lob. in Obſ. ait Roſam Eglentinam flore multiplici in hortis variare: hanc in Ic. inſcribit, Roſã ſylveſtrem odoratam, flore multiplici. *Eglentina. Sylv. flore multiplici.*

Cynorrh. duplex. Cam. h. κυνόῤῥοδον duplicato flore, quę pro Alabandica Plinij haberi queat. Hanc ego cum Camerario Alabandicam non cenſuerim: ea ſiquidem vilior Plinio albicantibus foliis.

C.B. pin. Roſa ſylv. 3. ſive flore pleno: Roſa canina duplicato flore, Cam.

ROSA SYLVESTRIS, FOLIO Eglantinæ virente, albo flore & rubello.

Alba. IN Alſatia & circa Montbelgardum, in ſepibus cum reliquis Roſis ſylveſtribus, genus quoddam provenit magnum, foliis quinis plerumque, ex virore nigricantibus, ſimilibus Eglentinis rugis & colore, non tamen ut illarum odoratis, præterea majoribus: roſæ ſunt albæ: ſpinæ hinc inde per ramos aduncæ. Hujus aliam obſervavimus florentem Maio in Ducatu VVirtembergico inter Stutgardiam & Eſlingam, flore rubello. *Rubella.*

ROSA SYLVESTRIS ALBA CUM rubore, folio glabro.

Deſcr. Folia. ROſa noſtra ſylveſtris, folio glabro, in magnos excreſcit frutices, magnis armatos ſpinis: folia ſunt ſatis magna, utrinque glabra: *Flores.* flores ſimplices, quinquefolij, albi, cum aliquo rubore, in medio ſtamina lutea: *Capita.* ſuccedunt capita longa, primùm viridia, deinde Coralli modo rubra, quæ ubi planè matura, mollia redduntur, ſapidi guſtûs, cum aliqua aciditate: à pilis, quibus ſemina involuta ſunt, inter edendum, cavendum.

Roſa canina vulgo Dod. Dodon. ſic deſcribit: Ea quæ canina Roſa vulgò dicitur, Belgio familiaris, aculeatis virgis, & aſperis

foliis, ſativis ſimilis eſt; ſingulis tamen minoribus: flos ſimplex, quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpuraſcẽs. Adnaſcitur hujus virgis aliquãdo pilula quædam hirſuta, echino Caſtaneæ quaſi ſimilis, at mollis, quam ſpongiolam Roſæ nuncupant. *Spongiola de pila Roſ. ſylv.*

Lugd. ſic, Roſa ſylv. quam Cynorrhodon Plinius appellat, foliis eſt aſperis, aculeatis: rami ſurculique, ut in ſativa ſpinis horrent, ſed graciliores ſunt, foliaque multò minora: roſæ ipſæ ſimplices, albæ, aut in albo purpureæ, inodoræ, quibus tandem ſuccedunt capita rotunda, ut in ſativa, rubra cùm matura ſunt, in quibus ſemen lanâ opertum. In mediis ramis naſcitur pila quędam, hirſuta, à Plinio ſpongiola nominata. Hanc Seplaſiarij quidam Bedeguar appellant, non ſine errore, cum Bedeguar Cardui genus ſit. Sed nec Dodonæus, nec Compilator Lugd. videntur cognoviſſe diſcrimina Roſarum ſylveſtrium. Icon noſtra ex Camer. valde placet. *Cynorrh. Plinij. Bedeguar de pila Roſæ perperam offic. Dod & Lugd. notantur.*

Eſt hæc illa planta quam Theophr. & Dioſc. κυνόσ-βατον vocant, & alij apud eundem Oxyacantham, malè meo quidem judicio: Meliùs alij apud Plinium Cynoſbaton, Cynoſpaſton: alij autem Neuroſpaſton cognominant: exiſtimo tamen eum duas plantas miſcere. *Cynosbatos. Oxyacantha male. Plin. notat.*

Cord. in Dioſc. ait κυνόσβατον Canirubum Gazam apud Theophr. reddere, ſed eundem fruticem alio nomine Cynorrhodon, Canis roſam, vocari: Eſſe autem nihil aliud, quàm ſyl. & aculeatam hamatis ſpinis Rubum: eſſeque tres, aut quatuor ejus differentias, & ex omnibus hanc eſſe proceriorem: Plinium Cynosbatum cum vulgari Rubo confundere, quoſdam etiam hunc fruticem Arbutum eſſe credere, ſed malè. *Cani rubus. Cynorrhodon. Rubus ſilv. Plin. error. Arbutus malè.*

Tragi judicio Roſa ſyl. prior ex purpura dilutè albicans, ſive vulgare ſilveſtris Roſæ 1. genus, quod Germani Wildthecfroſen/ Hanbüttel/ & Büttelroſen/ & ſpongiolas quę huic adnaſcũtur, Schlaffkuntz appellant, Cynorrhodon Barbari fuerit. *Cynorrhod. Barbari.*

Dodon. g. Roſa 7. κυνόῤῥοδον, Roſa canina & Roſa ſylv. Eid. hiſt. & de flor. Roſa 6. ſilv. canina vulgò vocata, nonnullis etiam Canina ſentis, flore albicante, aut ex albido colore purpuraſcente, olim inodoro. *Canina ſentis.*

Holler. morb. int. Cynoſbaton: Eid. de compoſ. medic. Cynoſbati fructus detracta interiori lanugine Senella vocata. At Senella ſolet dici de Oxyacantha Matthioli, quæ commendatur ad calculum: quare videndum an ne ab Hollerio duæ confundantur plantæ? *Senella. Holler. notatur.*

Neſcio, inquit Lob. in Adv. quã fiduciâ invitum me nihil ſcire docere vult Matth. qui jam diu non novit, ne quidem poſtremò monitus agnovit Cynoſbaton, cujus duo frutices, ut nomenclaturæ ſic effigiaturæ ex antiqua deſcriptione perſimiles, certum me faciunt, aut ſaltèm ea non carere nos hodie: Eſt autem frequentiſſimus Cynoſbatos Rubi perſimilis, promens florem & fruticem Roſæ ſylveſtris. An autem Roſæ ſylveſt. fuerint ritè perſpectæ Lo- *Matth. reprehen.*

belio, valdè ambiguus, videant lectores.

Rubus caninus. Cynomorō. Heliodoron. Cynorrh de spongea. Anguill. vocat Rubum caninum, Rosas albas sylvestres Galeni lib.1. comp. med. sec. loc. Cynomoron, & Oribasii Heliodoron: Plinium ait tradere in hac inveniri planta spongiolam, vocatam Cynorrhodon. Hanc Lob. spongiam Bedeguaris vocat. Tab. Rosam silv. Hecrose/ non describit, ita ut nesciã an hanc vel sequentẽ intelligat. Gesn.h. Rosa sylvestris Cynosbati vel Cynorrhodi nomine veteribus dicta. *Cynorrhodi a Cynosbato differentia.* Eid. cat. Cynorrhodon, Rosa canina. Hanc aliquos à Cynosbato distinguere scribit non flore roseo, quem fert utraque, sed spongiolis quas Cynorrhodo attribuit, & Cynosbato negat. Turn. eos errare scribit, qui Rubum canis & Canirubum, Rubum esse putent. *Rubus non est.* Ger. vocat Rosam caninam inodoram, ejusque figuram assumpsit ex Tab. quæ posita fuerat pro Rosa Eglenteria, cur mutarit nescio. Hæc tandem est cujus turpis figura extat apud Lonic. nomine Hagenbutten & Hanrosen/ & Cynosbati Dioscoridis.

C.B.Synon. C.B. pin. Rosa sylv.1. sive flore odorato, incarnato; Cynorrhodos Plinij & Barbari: Sentis canis & Cynosbatos, Brunf. Rosa sylv. Matth. Dod. odora, Ger. Cynorrhodos [*an non hæc Rosa pomo spinoso, folio hirsuto?*] seu Rosa canina, Thal. Rosa sylv. vulgaris, Lugd. Cam. ep. Rosa canina odorata & sylv. Lob. Rosa sylv. altior & spinosior, Cæs. Rosa canina, Camer. Cynosbatos & Rubi tertium genus, Lugd. Rosa sylv. odorata incarnato flore, Eyst. Huic, ut & tertiæ [*Rosæ Eglentinæ plenæ*] spongiola adnascitur, quam Plinius in Cynosbato, pilulam Castaneæ similem: in Cynorrhodo spongiolam vocat.

Locus cum tempore. Passim circa scrobes, fossas & margines agrorum & pratorum locis humidis provenire tradit Dodonæus. Ego diversis in locis diverso tempore florere observavi, ut Iunio, Iulio, Augusto, Septembri, Octobri & Novembri, ac etiam Spongiam ferentem.

ROSA SYLVESTRIS, FOLIO glabro, flore planè albo.

Descr. Rosæ fruticem inveni in Burgundia inter Courchaton & Grange castellum & oppidum Ill. E. C. floribus multis simul junctis, Rosæ moschatæ in modum, majoribus, omninò albis, odoratissimis; calycibus, eorumq; pediculis rubentibus: *Folia.* foliis septenis, planè glabris, Rosæ silv. albæ similibus. Et hæc illa est quæ in dumetis provenit, nõ ita in altum excrescens, nec ita robustos proferens ramos, ut Rosa silv. alba cum rubore, folio glabro, sed multùm serpens, ramis quibusdam parùm spinosis: *Locus.* Eadem passim in silvosis & fruticetis provenit & circa itinera inter Montbelgardum, & Borongne, aliisque in locis plerumque cum singularibus floribus, modò cum pluribus ... ante ... n: *Tempus* floret Iunio & Iulio, tardiùs paulò quàm cæteræ sylvestres. Hæ demum fortè sunt Rosæ albæ odoratissimæ quas reperi florentes mense Septembri inter VVallenburg & Liechstal Basilienfium.

An Cordo in Diosc. Cynosbatos sive Cynorrhodos, aut Rosa sylv.3. omnium minima, nec multùm à terra elata, ac propterea Erdtrosen, quasi Chamærhodos appellata. Cum nostra hac Rosa silvestri non malè videtur convenire Rosæ sylvestris Tragi 4. species, Rosæ 4. genus, Cyanrosen / Haberrosen/ Feldtrosen/ sive Rosa campestris, de qua ait: Rosas profert prorsùs candidas, odoris non tam jucundi ut tertij generis, silvestrium omnium Rosarum vilissima. In siccaneis agrorumque limitibus juxtàque itinera Iunio & Iulio mensibus in flore suo apparet. An Gesn.h. Rosæ campestris Tragi species altera, rosas prorsus candidas proferens. An Lugd. Cynorrhodon, sive silv. vulgaris Rosa passim in dumetis reperta ab Herbariis?

C.B. in pin. Rosæ sylv.4. speciem Tragi, facit Rosam silv.17. sive arvensem candidam: Cynosbaton verò tertiam Cordi, Rosam silv.18. sive campestrem repentem.

ROSA SYLVESTRIS ALBA, CUM aliquo rubore, folio hirsuto.

Descr. Rosæ silvestris genus hoc magnũ ramosum, spinis hincinde aduncis, robustis, cui foliola quina, vel septena, subrotunda, rugosa, albicantia, hirsuta, nonnihil odorata, minùs tamen quàm Eglentinæ; flores quinquefolij, albi, cum aliquo rubore quorum pediculi spinulis asperi, circa Mõtbelgardum in sepibus & dumetis cum cæteris frequẽs est.

Varietas. Hujus alia species quædam à me reperta est mense Septembri in monte VVirtemberg. ubi sita arx Teck. spinis non curvis, sed rectis: foliola huic quidem etiam hirsuta, sed tenuiora, minùs rugosa, angustiora, septena; in pediculi dorso raræ quædam spinæ.

Cynosbatos quarta Cordo. Cord. in Diosc. Rosa canis, Cynosbatos quarta, majora, quàm tertia omnium minima, & lanuginosiora [*forte longiora & lanuginosa ut in margine scriptum*] & incana habens folia, & rosas in candido suaviter rubescentes. An Thal. Harcyn. Cynorrhodos alia flore paulò minore ex candido tenuiter rubescente.

ROSA CANDIDA PLENA ET semiplena.

Descr. Rosa alba assurgit virgis longis, lignosis, fungosis, in quibus spinæ acutæ, aduncæ, raræ; cortex alioqui politus & levis: foliola quinque vel septena, crenata, glabra, sublonga, quædam pænè rotunda, pediculi dorso spinoso interdum: extremis ramis calices plures, ex pediculis spinulis non minacibus inhærent, quibus apertis apparent rosæ pulchræ, odoriferæ, albæ, multorum foliorum (interdum cum negliguntur pauca producunt folia, nisi aliud genus sit) quorum interiora minora, exteriora verò majora & ampliora, in medio apices luteos includentia:

Fructus. dentia: succedunt fructus rotundi, rubri, ubi maturi, in quibus grana dura, lanâ involuta. *Cultura.* Hic frutex quia procerior, ideò meliùs frigus tolerat, quàm rubellæ: ei putandi quotannis ramuli qui flores tulêre. *Icon.* Nostra Icon ex emptitiis non placet.

Damascena. Dod. g. Rosæ 1. genus, Rosa Damascena Italiæ, Rosa alba Galliæ, *Campana Plinij.* Campana Plinij. Eid. fl. & hist. Rosa sativa 1. vulgò Rosa alba, Rosa spineola Plinij, si modo ejus Campana non sit.

Lob. Ad. Rosa sativa cãdida. Gesh. Rosæ albæ hortenses multiplici folio: Rosæ vilissimæ, albicantes: Monachorum alba Rosa, quę & Centifolia. Eid. coll. Matth. & Apollinari Rosæ albæ. Trago, Rosa hortensis multiplex alba. Tab. Ger. Anguill. & Lugd. Rosa albà. Cam. h. Rosa alba, candida simplex & plena. Ryff. in Diosc. Rosa flore albo. Cæs. Rosa parva quinque foliis constans candidis: & eadem multifolia, fortè Prænestina Plinij, quæ celebratissima, novissimè desinit.

Rosas albas Campanas esse existimat Lugd. eásque omnium vilissimas tradit, demptis Damascenis. Addit quasdam esse foliis densissimis, ut antiquorum Alabandica: has Spineolas fuisse arbitratur & Centifolias.

Syn. C.B. C.B. pin. Rosa sativa 9. sive alba vulgaris major, Campana Plinij: sativa alba, Brunf. Rosa domestica alba, Matth. Rosa 4. candida, Cæs. [*hac nobis est lacteola, de qua mox.*] Hujus flores foliorum numero variant: hinc Rosa flore albo pleno & simplici, Eystett.

Ling. nomina. Germ. Weise Rosen/ Weiß garten Rosen. Belg. Witte Roosen. Gall. *Roses blanches.* It. *Rosa bianche.* Ang. The withe Rose.

Locus & Tempus. In variis locis vario tempore floret, ut Maio & Iunio, Octobri & Novembri. Cæs. tardissimè floret, & perdurat usque in Autumnum. Amarior hæc & majorem vim purgandi habet.

ROSA LACTEOLA.

Rosa lacteola, elegans, non magna, foliis multis, densè stipatis: quæ singula, si evelluntur, candida sunt, cùm verò simul calyci inhærent, in flore integro videtur quidã dilutus rubor emicare.

Locus. Vratislaviæ copiosè in hortis coli dicitur, unde etiam ad nos proveniunt. Hæc Centifolia Plinij videtur, numerosis foliis & parvis. Nec tamen est talis odoratissima, quamvis reliquis odoris præstantiâ *Usus.* parùm cedat. Extremos veluti margines in coronis aptè ornat, quod exigua sit, Cam.

C.B. pin. Rosa sativa 10. sive alba minor.

Candida numerosissimo folio. Et hæc, me judice, illa est, quam Cæsalpinus quarto loco tradit, maximè omnium numeroso folio constantem, sed parvo, odore valdè exili, quam Pli- *Alabandica.* nium Alabandicam vocare scribit, viliorem albicantibus foliis: & Spermoniam plurimis *Spermonia.* foliis sed minutissimis, vilissimam, non multò odoratam.

ROSA HUMILIS, FLORE albo Clusij.

Rosa 4. Clusij humilis est & fruticosa, foliis illi *Descr.* quæ album florem fert, persimilis: sed ejus flores, licèt albi, longè minores, neque unquam planè sese explicantes, ejusdem cum alba vulgari odoris & coloris, qui tamen plus carnei admistum habet. Paulò serius illa floret. Hanc primùm observabat autor *Locus & Tempus.* in cultiss. D. Ioan. Aicholtzij horto, unde illam adquisivisset, ignorantis: Deinde Francofurti ad Mænum, in quorundam Patriciorum hortis. Plurimùm autem accedere videtur, ad Græculam Plinij. *Græcula Plinij.*

C.B. pin. Rosa sylv. 6. sive odorata albo flore: Rosa sylv. humilior, Cæs.

ROSA MOSCHATA MAIOR,

Rosa Moschata *Descr.* floribus maio- *Flos.* ribus, albis, frutex est robustus, rectus, spinosus, ut Moschata minor: in ramorum summitatibus, ex pediculo raris aliquibus spinis aculeato Rosę enascuntur, plerumque quinque aut septem foliis constantes, magnæ, albæ cum aliquo rubore, qui potissimũ detegitur cùm exsiccantur: Odore *Odor.* suavissimo floret Iunio. Genevæ in *Locus.* hortis, non facilè læditur à frigore. Hanc florentem Maio observavi, etiam Clarevallæ in oppido Burgundiæ, unde transtuli Montbelgardum in hortum, ubi quotannis ferè partes superiores gelu absumuntur.

Lob. Ic. Rosæ moschatæ major species. An de hac loquitur Cæs. Rosa candida, quæ ex translatione in Campania & circa Philippos adeò profecit, ut latissima & maxima folia provenerint, non tamen odoratissima, quam Centifoliam vocant; Muscatula apud nos appellatur ob odoris excellentiam: sed quæ opere topiario colitur; caudice cæteris crassiore: ramis longissimis: aculeis rarioribus.

ROSA MOSCHATA MINOR flore simplici.

Hæc jam olim à me sic descripta: Rosa Moschata *Descr.* magnos habet stolones, rectos, crassos, statim à *Stolones.* radice prodeuntes, in quibus spinæ raræ, interdum *Spina.* à trunco rubræ ac robustæ: rami tactu essent læves, nisi interdum spinæ intervenirent, in quo quiddam habent commune cum Rosis albis sativis, ac differunt ab Incarnatis vulgò dictis, quorum rami undique valdè spinosi. Folia satis rara quæ non multùm *Folia.* differunt à Rosis albis & incarnatis, nisi quòd minùs rugosa, & magis acuta, glabra supernè cum viriditate, infernè albidiora cum pilis vix apparentibus, in circuitu serrata, quæ ut plurimum habent septem foliola, interdum novem, majori ex parte sibi invicem opposita, in foliorum pediculis parte infernâ

spinæ

Rami. ſpinæ valdè aduncæ. Rami extremi divisi in alios minores, qui quadam quasi lanugine obducũtur & rubent, pauca habent folia, abundántque multis floribus simul cohærentibus qui priuſquam ſe expandant longa apparẽt capitula, mollia & hirſuta. Apertæ roſæ vix diem durant, & mediocris ſunt magnitudinis, albæ, habent nonnunquam *Vngues.* ungues rubentes, qui lutei ſunt priuſquam expanduntur, conſtantes ſingulæ quinque foliolis: *Apices.* apices lutei foliolis decidentibus nigreſcunt: relicto in medio uno magno, hirſuto, clavam aliquatenus exprimente. *Odor.* Odor cum ſuavitate inſignis, moſchum ut benè ait Dodon. proximè referens, ſapor amarus, aſtrictionis non magnæ particeps, aliquam acrimoniam in faucibus relinquens.

Nesrim Avicenna. Auctores ſunt Monachi in Meſ. ipſum Avicennam cap. de Nefrin, vel Neſrin, ſive Neſerin, loqui de Roſa hac parva ſylveſtri alba, vulgò dicta Damaſcena, ſeu Damaſchina, & à nonnullis Roſa *Muſcatella Neſrin.* muſcatella. Ang. Nerſin ſerapionis, *Moſchette* Roſæ ſimplices. Sylv. & Ryff. Roſa moſchata. Matth. Roſæ *Damaſcena.* Hetruſcorum Damaſcenæ, *Moſchette* vulgò dictæ, de quibus ut ipſe credit, non eſt intelligendus Meſue, quòd eas illi facilè incognitas fuiſſe exiſtimet. Has enim veteribus cognitas fuiſſe (quod ſciat) memoriæ prodit nemo: ni fortè eſſe eas credamus, quæ *Spineola Plinio.* Plinio Spineolæ appellantur, quæ cæteras excellunt odore. Lob. Adv. & Obſ. Roſæ Moſchatæ. Eid. Ic. Roſa Moſchata flore ſimplici. Dod. g. Roſę ſativæ 6. genus, Plinio Roſa Coroneola, Neotericis Roſa ſera & Roſa Autumnalis, Belgis Muſkct rooſkens. Eid. de flor. & hiſt. Roſa ſativa 5. Hetruſcorum Roſæ *Moſchette*, ubi Coroneolam Plinij eſſe poſſe tradit, eámque Damaſcenam nonnullos appellare, flore ut plurimùm ſimplici. Geſ. h. Roſa moſchum fragrans: Roſa muſcata ſimplex: Moſchata vel *Alexandrina.* Alexandrina vulgo, & ab aliquibus Damaſcena appellata. Is ſe audiviſſe ſcribit eaſdem marinas à nonnullis vocari, colíque jam in hortis circa Verbanum lacum, ſèd fortè genus diverſum eſſe: Monachos interpretes Meſuei Neſrin vel Nerſin Arabicè hunc fruticem vocare, aliàs Roſam putare. Item in app. ex Anguill. Roſam Moſchatam, vel Damaſcenam, Alexandrinámve Neſrin Serapionis vocat. Idem tamen lib. de Quadrup. Roſam Moſchatam eſſe Neſrin *Damaſcena.* Avicennæ negat, his verbis. Roſa Damaſcena ſeu Muſcatella vulgò dicta inter ſilveſtres annumerari poteſt: quam Avicenna Canone 2. c. 514. Neſrin *Neſrin Bellun.* vel Neſtin, vel Neſerin nominat, ut Bellunenſis interpretatur, cujus hæc ſunt verba: Neſrin eſt Roſa odoris acuti, quę vulgò in Hiſpania & Barbaria Roſa Muſcata dicitur. Damaſci eſt Roſa Neſrin vel Neſrin, & eſt ſpecies Roſæ ſilveſtris. Simon Ianuenſis *Neſrin Alhavi Ianuenſis & pandect. Nerſin Ser. Monachis.* etiam & Pandectarius, Neſerin vel Neſrim, autoritate Alhavi dicunt eſſe Roſam ſylveſtrem & albam, quæ in frutice ſpinoſo ut ſativa naſcatur. Serapio Nerſin vocat, & ab aliquibus Roſam ſylveſtrem & Roſam Seni nominari ſcribit. Monachi in Meſuem alibi etiam Neſrin Roſam parvam, ſylveſtrem albam interpretantur: cui Avicenna & Serapio eandem facultatem attribuant, quâ præditum eſt *Zambacum Ieſeminum.* Zambacum vel Ieſeminum, ſed infirmiorem: ut in penuria Olei Zambacini, oleo de Neſrin, id eſt, Roſis Damaſcenis uti liceat. *Nefrin Avicenna duplex.* Nerſin, inquit Avicenna, calidus & ſiccus eſt ordine tertio. Omnis ſpecies (pars) ejus vim habet abſtergendi & attenuandi, ſed flos præcipuè. *Vires.* Nervis frigidis prodeſt. Vermes aurium occidit: & tinnitum earum tollit. Dentium dolorem mitigat. Sylveſtris in hoc genere fronti in capitis dolore illinitur. Prodeſt gutturis & tonſillarum abſceſſibus. Drachmæ quatuor inde potæ, de ſylveſtri pręcipuè, vomitum & ſingultum ſiſtunt. Hęc Avicenna de Neſrin. Sed cùm planta ſit calida & ſicca in tertio, & eadem ferè quæ Zambacum efficiat, Roſis eam adnumerare non poſſumus: neque enim ulla *Non eſt Roſa ſpecies.* nobis Roſarum ſpecies ſive ſativa, ſive ſilveſtris cognita eſt, quæ tertio gradu calfaciat, & illa præſtet, quæ plantam Nerſin præſtare ex Avicenna nunc recitavi. Quamobrem aliam eſſe oportet Roſam *Damaſcena.* Damaſcenam ſive muſcatam vulgò in Italia dictam: cujus *Matth.* Matthiolus etiam meminit, perquàm odoriferam eſſe ſcribens, colore albo, & ventri movendo cæteris efficaciorem. Ego loco Nerſin Ieſeminum vulgò dictum, aut *Leucoia.* Leucoia potiùs quàm ullum Roſarum genus uſurpare malim. Neſrim, id eſt *Zambacum ſilv. Raſi.* Zambacum ſylveſtre calidum eſt & ſiccum: & calidi temperamenti, caput lædit (& vel ſanguinem é naribus aliquando ſuo odore elicit) Raſis. Idem apud Serapionem, vidi, inquit, in Coraſcem qui dabant foliorum ejus duas aut tres ad ſummum drachmas unde venter admodum movebatur. *Nerſin eſt ſicut Narciſſus.* Nerſin eſt ſicut Narciſſus, Avicenna & Aben Meſuai: ego Narciſſum hîc falsò legi video, ſive authorum, ſive interpretum aut librariorum hæc culpa ſit: nam neque forma, cùm ſit frutex Roſæ ſimilis, aut ſaltèm magnitudine par: neque vires cum Narciſſo conveniunt. Fieri quidem poteſt ut ea vox corrupta ſit pro Ieſemino. Quanquam rurſus in Narciſſo etiam apud Serapionem ſcribitur, Narciſſum ea efficere quæ Ieſeminum. *Narces.* Sed legendum eſt Nerſin, non Narces (ſic enim Narciſſum vocant) ea præſtare quæ Ieſeminum, ut Avicenna & Meſarugie docent. Serapio quidem, vel citatus ab eo author vocum affinitate facilè falli potuit. Eſt autem Zambacum ſive Ieſeminum frutex floribus odoratis, quem Galli & Itali etiamnum Ieſeminum appellant, docti quidam Iaſminum, & Vnguentum ejuſdem nominis, Dioſcoridi deſcriptum, ex floribus ejus confici arbitrantur. Ego eundem fruticem Vergilij Caſſiam eſſe puto, apibus gratam, ut pluribus in apium hiſtoria docebo. Quod ſi Neſrim Ieſeminum ſilveſtre eſt, ut Raſis ſcribit, non rectè Auicenna hujus plantæ genus ſilveſtre privatim nominaret, ſativum etiam genus ejus alterum eſſe intelligendum relinquens. Cum de Sambaco, id eſt Iaſmin (ſic enim Bellunenſis hæc vocabula ſcribit) ſeorſim agat. Scribit autem Sambacum calidum & ſiccum eſſe ordine tertio, & oleum ejus prodeſſe nervis frigidis, in ſenibus præſertim, ſed odore ſuo, caput lædere, quod Dioſcorides etiam de Iaſmino tradidit unguento. Sed ſive Sambacum ſilveſtre hæc planta eſt, ſive ſimilis ei, ſat fuerit intelligere eandem utriuſque facultatem eſſe: Sambaci tamen efficaciorem paulò: & nullum pro eo Roſarum genus ſubſtituendum. Roſæ quidem nomen (vocant enim Nerſin aliqui Roſam agreſtem, & Roſam ſeni, ut apud Serapionem legimus) non ſatis eſt ad probandum propriè dictæ Roſæ hanc ſpeciem eſſe: ut neque Violæ proprie dictę genera ſunt, quæ vocantur Leucoia Dioſcoridis, & Leucoion Theophraſti. Oleum de Nerſin utile eſt adverſus pleureſin ex atra bile, & uteri dolores, Aben Meſuai. *Geſ. notat.* Hæc Geſn. cujus argumentum mihi

non

non satisfacit, quo negat Rosam moschatam esse Nesrin Avicennæ, quod desumptum est à viribus. Rosæ enim muschatæ sunt calidæ, & præstare posse videntur quæ Avicenna attribuit Nesrin. Sylvio Rosarum calidissimæ sunt, ex odoris gravitate insigni: sapore quoque amaro, cum acrimonia & adstrictione non pauca. Sylvestre etiam Nesrin si est Rosa nostra sylvestris, optimè respondet viribus ei attributis ab Avicenna, quæ contrariæ in quibusdam facultatibus & viribus Rosæ Moschatæ. Ieseminum quod Gesnerus loco Nesrin sumere mavult, nobis non videtur calidius Rosa Moschata: vires à Rhasi adscriptæ non repugnant: odor ejus non minor quàm Iesemini, cerebrum valenter feriens, & caput tentans, Amato. Quod Serapio scribit de purgandi vi, optimè convenit Rosæ Moschatæ, quæ violenter purgat: annotavit enim Amatus purgare non minùs quàm Scammonium, ac ideò abstinendum ab eis suadet; historiam recitat mulieris, quæ ex gustato condito harum rosarum, faucium & linguæ excoriationem cum stomachi rosione contraxerit. De Iesemino id non constat. rosa mosch. simplex flore est satis simili Narcissi flori, qui roseus. Odor etiam vehemens, nec vires tantùm differre putamus, quantum putat Gesnerus: perpendantur vires Narcissi à Diosc. traditæ.

Synon. cum nominib. linguar. Cam.h. Rosæ Damascenæ quasi de Sæni apud Arabas, sive Muscatæ simplici flore & præcoci, ex albo florem ad puniceum nonnihil vergentem habentes. A quonam quæso præterquam à Cam. observatus est talis color in Rosa Moschata. Tab. Rosa muscata alba, **Weiß Mußkaten Rosen/ Damascen Rosen/ Biesem Rößlin.** Lugd. Rosam Coroneolam sive seram, sive autumnalem, Damascenam esse cum pluribus autumat, tùm quòd autumno proveniat, tùm quòd odore suavi prædita sit: Gallic. *Rose Musquee*, & *Muscadelle*. Ital. *Rosa Moschetta*: *Damascena biflora.* Tradit præterea ex Damascenis unam quinque tantùm foliis esse, eam florere Maio, ac iterum Septembri. Et hoc nemini mirum videri debere ait, quòd sint etiam pestanæ Rosæ biferæ. Ger. Rosa muscata simplici flore, Angl. **The simple muscat Rose.** Belg. **Ghemeyn enckel muscus Roose.**

C.B.pin. Rosa sativa 11. sive moschata simplici flore, Nesrim, vel Nesrim Serapionis, Ang. Rosa muscatula, Cæsal. Rosa alba Damascena fl. simplici, Cast. Rosa Damascena (quasi de Sceni apud Arabes) simplici flore, Eyst. Hæc minor est & major. Rosæ muscatæ cùm silv. tum domesticæ, rubræ, albæ & viridis, Bellon. lib. de cult. meminit.

Montbelgardi copiosè floruit etiam Autumno, sed tandem gelu confecta est frigoris rigidioris impatiens. Monspelij floruit qualis descripta est, Autumno & mense Maio: Lugduni ubi frequens, vidi florentem Augusto, Septembri & Octobri; Genevæ etiam Novembri. Floret in Italia ut audit Gesnerus toto ferè anno: Augusto vix ante Autumnum.

ROSA MOSCHATA MINOR, flore pleno.

Descr. Rosa Moschata flore pleno similis est simplici, habens in flore foliola exteriora majora, interiora minora: Videtur Lobelio sylvestrem exuisse animum olitorum arte & mangonio, & hortensis dupla facta.

Synon Damascena sive Autumnalis. Lugd. Rosa Damascena, sive Autumnalis altera, densâ foliorum congerie, & eximiâ odoris suavitate delectans. Gesn.h. & Ger. Rosa muscata multiplex. Dod. Rosæ sativæ 5. species rarior multiplex. *Muscata multiplex.* Lob. Adv. & Ic. Rosa moscata. Tab. Rosa muscata alba multiplex. Cam.h. Rosæ Damascenæ flore pleno, Coroneola Plinij quorūdam, quòd inde coronæ odoratissimæ nectantur & autumno nascantur. Quamvis forsitan posterioribus seculis primùm Italiæ innotuerint. Quid enim mirū, quamvis multa Theoph. & Plinio Rosarum genera numerētur, alia etiam extitisse nostra ætate. Tantopere enim diversis locis per se & humano opere coacta variat natura suas opes.

Synon. C.B. C. B. pin. Rosa sativa 12. sive moschata fl. pleno, Coroneola Plinij: Rosa muscatula multifolia, Cæs. Rosa alba Damascena fl. pleno, Cast. Eyst. Rosa Coroneola altera, Lugd. Prænestina Plinij, aliorum.

Ling. nomina. Germ. **Weisse gefulte Muscat Rosen** Belg. **Dobbel Muscus Roose.** Ang. **The double Muske Rose.**

Vires. Alvus. Rosæ Moschatæ duplæ condiuntur & esitantur passim in Italia, Venetiis præsertim: alvum jucundius, Lob. sed vehementiùs cient, & animi deliquia, stomachi cordisque lancinationes accersunt. Sed quàm jucundè cient alvum, si tam prava symptomata excitant evacuando, videant lectores. *Lob taxatur.*

ROSA SVCCHARINA PLENA.

Descr. ANno 1608. Maio mense in horto fontis & balnei admirabilis, occurrit Rosa hæc alibi non visa, spinis multis, ut Incarnata, horrida, cui & folia ferè similia, utrinque pilosa, quinque vel sex foliolis constantia, ad pediculi originem lata, veluti duæ auriculæ, crispiora, quàm Incarnatæ: capitula hispida, brevia, crassa: floris color ruber. Aiebat hortulanus vix in totum explicari eam Rosam Idibus Iunij.

ROSA LVTEA.

Descr. RArior & speciosa est Rosa lutea, spinosis virgis, foliolis glabris quinis vel septenis, vix tantillum horridis: floribus luteis simplicibus, cum gravitate odoratis: pomo breviore, ventriscosiore: repit & multùm se propagat. Hanc ita delineat Lugd. *Rosa aurea veteribus indicta.* Rosa lutea veteribus indicta, aurea dicta, quòd luteo aureóve colore fulgeat, à cæteris Rosarum generibus foliis, flore [illegible] pans: Nam parva ejus folia sunt, rotunda, obscuræ viridita-

viriditatis, valdè infecta, incisurarum crenis propemodum rigentibus, caulibus valdè spinosis, flore aureo sive luteo, cætera aliis simili, sed simplici & quinque tantùm foliis constante, odore gravi atque ingrato: accusanda natura quæ flori egregio suavem odorem, id est, roseum inviderit, quo si non careret, haud postremum locum inter flores excellentes obtineret; delapso flore poma succedunt adeò Sorbis similia colore, figurâ, & interdū magnitudine, ut imperitus ac inexercitatus, ea vix a Sorbis discernat.

Synon. Bellon. Rosæ Alexandriæ, & totius Ægypti, flo- *Rosa crocea.* re luteo sine odore. Card. rer. var. Rosa crocea ma- *Vulpina.* lè olens. Gesn. h. Rosæ citrinæ seu luteæ, quam Augustæ alī inodoram audio (& vulpinas cognominari) frutice tamen odorato: Eid. Rosæ Indicæ magnæ, coloris aurei, VVeisselæ. Sed quid si fortè VVeyselus intelligebat florem majorem Africanum? Lob. Adv. & Ic. Angl. Cam. h. Tab. Ger. Cast. *Rosa lutea* & Cæs. Rosa lutea. Dod. fl. & hist. Rosa 8. sive Rosa sylv. 3. lutea dicta. Matth. Rosa quædam Italiæ aureo colore fulgens, sed odore admodum ingrato atque insuavi.

C. B. pin. Rosa sylv. 11. sive lutea simplex: Rosa lutea, fl. simplici, Eyst.

Locus. Luteam Rosam Ægypti & Africæ plerique in hortis nunc habent, florentem Maio & Iunio. Rosas luteas cū n aliàs sæpè vidi, inquit Lob. Argiera Affricæ, ex Numidia Galliæ inquilinas factas: tam in Anglia consimiles, solerti manu in Genistæ scapum insitas, unde colorem viresque mutuantur novas. Si *Lob notat.* Lobel. vidit cur non demonstrat discrimen inter naturales & insitione mutatas: certum est Rosas luteas omnes, quas hactenus conspexi non solùm colore, sed etiam formâ florum, foliorum & stolonum, posse distinguī: si vires expertus cur non indicat ubi & quomodo. Scribunt aliqui Rosæ albæ surculum facto foramine per Genistæ scapum traductum, luteos flores producere.

ROSA LVTEA FLORE PLENO.

Locus. IAmdudū Clusius flavas Rosas, multiplici foliorum serie præditas, extare accepit: Viēna enim Austriæ ad ipsū scribebat nobilis Matrona, ejus ipsi factam esse spem. Et certè paucis post annis intelligebat non modò Matronam illam similem plātam adquisivisse, sed etiam Pragæ in Cæsareo horto aliīsque in quibusdam Germaniæ locis reperiri apud eos qui in colendis peregrinis & elegantibus plantis operam collocant. Inter illos Frid. Majerus Argentinensis, anno 1601. digitalis longitudinis ramulum binis foliis præditum & florem sustinentem flavum multiplici foliorum serie constantem, ad eum mittebat, sed prorsus aridum: sed & anno insequente ab eodem accipiebat similis Rosæ surculum sine radice, spinis armatum, perinde ac hi qui florem flavum simplici quinque foliorum texturâ constantem ferunt, atque foliis illius prorsus similibus.

Syn. C. B. C. B. pin. Rosa sylv. 12. sive lutea multiplex: Rosa flava plena, Clus. hist. & ap. 2. & cur. post. Rosa lutea maxima flore pleno, Eyst. Hæc duplex, altera florem totum expandit: altera verò semiclauso flore permanet. Germ. Gecl Rosen. Gall. *Roses iaunes.* Angl. The yellow Rose.

ROSA SVBVIRIDIS ET cærulea.

SI in teneras Agrifolij arbusculas Rosæ inserantur, virides flores producere scribunt aliqui apud Camerarium. Quamvis interdum anni constitutione frigidiore & humidiore, herbacei coloris rosæ, sine calyce proveniant, cuius causam Costæus de natur. stirp. explicat.

Hæc est Rosa sativa 16. sive Rosa subviridis, C. Bauh. pin.

Est & jam diu videre, ut refert Lob. & ex hoc Lug. *Rosa Carulea.* Cæruleas Rosas in hortis Italicis. Sed optarim ego scire hortos, si extent, ubi proveniant, & qua in re differant à cæteris Rosis.

ROSA SEMPER VIRENS, Clusio.

MIttebat ad me, inquit Clus. Patavio Ioachimus *Locus.* Iungermannus anno Christi 1592. cujusdam Rosæ semen, cujus schedæ inscriptum *Rosa semper virens*: ex eo Francofurti terræ commisso natæ sunt plantæ, quæ mirificè quidem luxuriarunt, sed nulla florem protulit, præter eam quæ translata in Academico Lugduni Batavorum horto alebatur, cujus *Tempus.* flos demum anno 1605. conspectus est Iulio mense, magnâ sanè meâ lætitiâ: valde enim metuebam ne adeò adulta nullum florem proferens, soli mutatione sterilis evasisset. Multis porrò hæc Rosa statim à *Descr.* radice luxuriat sarmentis flexibilibus & caducis, nisi quis palo sustineat, aut ad parietem applicet: nam non valde crassa sunt, sed lenta, viridia, spinis rubescentibus, hami instar aduncis & mucrone versus terram converso obsita, ut pleraq; ferè omnia Rosarum genera, eáque alternatim ambiuntur à foliorum alis, septem interdum, sed quinque ut plurimùm, foliis præditis, ex adverso sese spectantibus: horum duo quæ latiori alæ sedi, quâ ramum amplectitur, proxima, minora sunt, bina alia quæ succedunt illis duplo pænè majora, quintum extremam alam occupans, & imparem numerum faciens, omnium maximum: singula autem à nervo medium folium occupante aliquot venas habent ad folij oras excurrentes, in ambitu sunt serrata, & præ viriditate splendent; nec defluunt ut in aliis Rosis, sed etiam hieme permanent: eam ob causam Rosæ semper virentis nomen illi inditum. Novo verè ex flagellis il- *Nominis ratio.* lis sive sarmentis è foliorum alis multi oriuntur novelli rami, initio quidem cum foliis nonnihil purpurascentes, deinde verò colorem viridem contrahentes: quorum nonnulli summo fastigio ternos aut quaternos gerunt flores uncialibus gracilibus petiolis subnixos, quinque foliis pęnè uncialibus constantes prorsus nivei candoris, è quorum medio plura staminula prodeunt candida, flavis apicibus insignita, & inter illa capitellum hirsutum albicans. Floris odor suavis est, & ad Rosæ moschatæ simplicem quinque foliorum seriem habentis odorem valde accedit; sed nec ipsius floris forma valde dissimilis.

C. B. pin. Rosa sativa 13. sive Rosa moschata semper virens fl. albo, Clus. hist. app. alt. auct.

DE ROSARVM COLLECTIONE, delectu, repositione, & substitutione.

DEbent igitur Rosæ tempestivè colligi, ante- *Colligendi tempus.* quam penitùs aperiantur, & cum adhuc clausæ, coni figuram imitantur, & in umbra siccatæ; sæpiúsque, ne situm contrahant, versæ ad suos usus reponi. Hæc Cordus eadem ferè Fuchs. de compos. medicam. Sunt, inquit Sylvius, præstantissimæ quæ *Delectus.* longè omnium suavissimæ sunt, & aliis rubicundiores, quales ex montanis, non autem convallibus le- *Ubi & quomodo siccanda.* guntur: siccandæ loco sublimi meridiano, quo solis radij penetrent, rosas tamen non tangant. Nam al- bæ, incat-

bæ, incarnatæ, moſchatæ, quamvis recentes odoratiſſimæ ſint, tamen ſiccatæ ſunt inodoræ: rubræ contra recentes parùm odoris reddunt, ſiccatæ jucundiſſimum & diuturniſſimum jaculantur. Ex agro montoſo petroſo Pruini urbis, unius diei itinere à Paraſiis diſſitæ in univerſam propè Galliam omnium præſtantiſſimæ convehuntur, in territorio tamen Pariſino non inſuaves præſertim vico cui Fons Najadum nomen etiam vulgò eſt, larga manu luxuriant ſabuloſis vinetis, quæ urbi toti ſatis eſſe poſſint, ut Peſtanas & alias priſcis celebratas roſas, non deſideremus. Rubras admodum foliis paucis & planis præditas præfert Meſues. Roſæ tardiùs collectæ parùm diu ſervantur, & citò nigreſcunt, tempeſtivè lectæ biennio ſervantur: cùm igitur mediocriter ſunt apertæ, mox integræ inſolentur, ſæpè movendæ, deinde folia avulſa, vaſe terreo claudantur, ne odor aut color pereat. Si quo die ſunt lectæ ſol non luceat, raræ diſponuntur, ne ſe corrumpant denſatæ. Roſæ igitur mediocriter apertæ ſereno cælo manè lectæ eodem die ut ſunt, ſiccentur ſole, ſi potes, ſæpè vertendo. Nam vix umbra ſiccaverit quanquam id eſſet optatius, ſiccatas avelle, & reconde, ut dictum. Meliores montanæ campeſtribus, & minùs minuuntur ſiccando, cum ex harum libris decem ſiccatis libr. unica ſuperſit quibuſdam, idem de Violis. Hæc Sylvius, qui de roſarum trituratione & ſiccatione pluribus agit, quæ ſi cupidus ſcire deſideras, ipſum leges. Roſæ cum abſolutè ſcribuntur, rubræ ſemper & veræ rubedinis ex Monachis intelliguntur. Vbicunque autem petuntur roſæ recentes, ſi non habentur, faciendum eſt potiùs ſine eis quàm cum ſiccis. Et è contra ſcilicet in defectu ſiccarum non ſunt apponendæ recentes. Quamvis hoc rariſſimè in aliqua urgenti neceſſitate poſſit accidere. Quia faciliùs poſſumus ſiccare Roſas tempore ſuo, quàm extra tempus congruum invenire recentes. Iidem autem Monachi (ſalvo ſemper meliori judicio) in defectu Roſarum recentium, ponendum ſuccum ipſarum putant. Et propriè drachmam pro uncia, ſcilicet quòd pro qualibet uncia roſarum recentium, ponatur drachma vel circa, ex ipſarum ſucco. Præſtantiſſimæ, quæ puniceo colore rubent: proxima laus iis, quæ in rufum candicant: viliſſimæ albicantes in quarum tamen genere, eæ odoratiſſimæ excipiuntur, quæ Hetruſcis Damaſcenæ, & aliis *Moſchette* vulgò dicuntur. Siquidem non modo cæteras excellunt, quòd odore admodùm ſuavi fragrent, ſed quòd etiam magis alvum ſubducant, id quod indicat earum jucundiſſimus odor. Hæc Matth. An jucundiſſimus odor indicet magis alvum ſubducere judicent alij. Idem, ſunt Roſæ rubræ minùs odoratæ albis, quæ verò purpureæ, ſunt omnibus odoratiores: croceæ autem etiam malè olent. Hujus quidem rei reddit rationem Cardanus: Rubeæ, inquit, nimis ſiccæ ſunt: accidit autem, ut in tenui ſubſtantia, citò ſiccum exhalet, velut & in ſylveſtribus: albæ autem, quoniam nimis humidæ ſunt, non tam benè olent, retinent tamen magis odorem: purpureæ cum temperatæ ſint, optimè olent, & diu retinent odorem. Croceus colos in plantis fit, evaneſcente calore nativo: ſed non croceus qualis croci, ſed qualis competit roſis, & qualis paleæ & foliorum areſcentium, unde odorem potiùs tetrum efficit. Si Roſas toto anno habere velis, flores ſemi-apertos ſub veſpera proinde ferro, manui ne tangas: nocte ſerena ſub divo habeto, manè fictili vitreato reconde, vas obtura, ſepelito in arena ſicca. Alius modus: ſiccatas roſas madefacito aqua roſacea, inde per quinque dies in vaſe figulino ſepelias. Aliter, præciſos botros circumliga filo, in arundine pone, claude os cera & ſepeli. Sed longè melius Palladij experimentum, decerptos enim botros arundini virenti & plantatæ diſciſſo nodo impones, & nodi partes coire patieris, abſciſſa arundine, cum opus fuerit botros excipe & aqua tepida fove. Nos accipimus folia Vitis, & modico ſale aſpergimus, roſarúmque boltones interponimus ad modum ſtrati ſuperſtrati, ac ſimul omnia ad vſum cum aceto in vaſe vitreo foliis Vitis ſuperpoſitis benè obturato natantia conſervamus.

Collectio. — *Repoſitio.* — *Roſæ abſolutè rubræ.* — *Roſæ recentes.* — *De ſubſtit.* — *Succus pro Roſis virentibus.* — *Delectus ex Matth.* — *Matth. notatur.* — *Cardano cauſa diverſitatis odorum.* — *Repoſitio Card.*

ROSARVM VIRES ET uſus.

Vires. Dioſcoridem potiſſimùm de roſis rubris ſcribere, ex ſequentibus ejus verbis ſatis conſtare arbitror. Roſa, inquit, frigefacit & adſtringit. Sed ſicca [ξηρὰ, *Marcell.* νεαρὰ *recens*] magis adſtringit. Succum autem exprimere oportet è teneris, forfice defecto eo quod unguem vocant: reliquum autem exprimere, & in mortario terere in umbra, ita ut aſſiduè vertantur, ne ſitu corrumpantur. Facit id quod aridis roſis in vino coctis exprimitur, ad dolorem capitis, oculorum, aurium, gingivarum, ſedis [δακτυλίυ, *vulg. exempl.* δακτύλων] inteſtini recti, & uteri, penna illitum & affuſum. *Virentium.* Ipſæ verò citra expreſſionem contuſæ & impoſitæ, ad præcordiorum inflammationes faciunt, & ad ignes ſacros. *Siccarum.* Siccæ verò tritæ femora [μύροις *unguentis, femina vertit Ruell. & Sarracenus: in quibuſdam exemplaribus errore fortè Typographi legitur, è ſiccis fœminæ conſperguntur*] aſperguntur, & compoſitionibus antheris dictis, & vulnerariis antidotis ammiſcentur. Vtuntur etiam ad medicamenta ornandis palpebris commoda. At qui in mediis Roſis reperitur flos, is ſiccus aſperſus ad gingivarum fluxiones facit. *Alvus ſoluta.* Capita verò pota, alvum fluentem, & ſanguinis rejectionem cohibent. *Temper. ex Galeno.* De Roſis ita paſſim Galenus: In Roſæ natura aliud guſtantibus acerbum eſt, quod terreum ut ſit & craſſum frigidúmque neceſſe eſt: aliud verò amarum, quod tenue eſt & calidum, & tertium in his aqueum, neceſſario quidem frigidum, ſed in tenuitatis craſſitudiniſque oppoſitione quadantenus ſummorum medium, cujus miſtura neque ipſum illud acerbum, neque ipſum amarum ſummè eſt tale, quale dicitur: qualitates enim omnes exoluit aquei admiſtio. Ipſum itaque hoc aqueum elaboratum, extenuatúmque, atque excalfactum quodammodo videtur, ac perinde facilè in vaporem ſolvi, & hac ratione roſam tum odoratam eſſe, tum celerrimè reſiccari. Atque hæc omnia de eo ex guſtu conjicias. Roſarum flos magis etiam ipſis roſis adſtringit; ac proinde ſanè etiam exiccatorius eſt. Quin roſas experiri cuidam ſuaſi, ſenſitque in nocturnis venereis imaginationibus ex his ſubſtratis levamen citra ullam renum noxam. *Imaginationes Venereæ.* Liceat repeꝛiantur Medicorum plerique qui experientia poſthabita, an rubra ſit roſa, an benè olens, conſiderant, negligentes ubi caput ipſis exæſtuat, coronis ex Roſa contextis, capitique impoſitis, aut ſucco ejus, aut oleo roſaceo, ſic vel ipſâ experientiâ, id quod res eſt, diſcere. Nam ſi excalfiant, magis etiam calida fuerit: ſin refrigerentur, frigida; quod perinde eſt; atque refrigerandæ humanæ naturæ facultate pollere, &c. Et profectò experientiæ quidem ratio tam facilis eſt, cùm in roſis, tum in cæteris medicamentis omnibus. Nam Roſis aut coronari liceat, aut eis contritis hominis æſtuantis os ventriculi illinere, aut ſuccum earum expreſſum objicere aut oleo aquæve miſtis aliquam corporis partem conſricare. Sed quid

hæc multis commemoro, cum nonnulli mistum Opobalſamo, roſarum ſuccum ſub canis ardoribus refrigerij cauſa corporibus inungant, uſu videlicet ipſo docti, cùm hoc fecerint abundè refrigerate, &c. Verùm roſa illis nequaquam his in rebus propinqua eſt: tametſi quod ad caloris tepiditatem & eſſentiæ tenuitatem attinet, perquam ſanè & ipſa *Inflammationes.* inflammationibus in hypochondriis conſiſtentibus utilis eſſe poſſit, niſi adſtrictio (quæ una quoque illi ineſt) multifariam læderet, quæ maximè iis obeſt, in quibus Chamæmelum præcellit, nempe condenſata corpora rarefaciens, indurata molliens, tenſa relaxans. Nam iis omnibus inimica adſtrictio eſt. Attamen ad aſcenſus augmentaque inflammationum, ac potiſſimùm earum quæ in exterioribus membris extant, Chamæmelo roſaceum præfertur: quippe cum hæ tepidâ caliditate cum leni adſtrictione indigeant. Eadémque ratione idem caput ab odore roſarum juvari conſentaneum eſt, cum à ſolis exuſtione laborat. *Vires ex Plinio.* Apud Plinium de roſis ſequentia comperimus. Excalfactoria & roſa *Plin. corrigitur.* [*Corn. Iuncus cum reſina imponitur excalfactoria. At roſa adſtringit &c. primum vocabulum ad ſuperiora refert*] uteros aſtringit, refrigerat. Vſus ejus dividitur in folia & flores. Folium ſiccatur, aut tribus modis exprimitur. Per ſe, cum ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cùm detractis unguibus reliqua pars aut oleo, aut vino maceratur, in ſole vaſis vitreis. Quidam & ſalem admiſcent & Anchuſam nonnulli, aut Aſpalathum, aut Iuncum odoratum, quia talis maximè prodeſt vulvæ ac dyſentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita, per linteum ſpiſſum in æreum vas, leníque igni ſuccus coquitur, donec fiat craſſitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæque folia. *Succi uſus.* Vſus ſucci ad aures, oris ulcera, gingivas, tonſillas, gargarizatus, ſtomachum, vulvas, ſedis vitia, capitis dolores. In febre per ſe, vel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia uruntur ad *Pulvis.* calliblepharum. Et ſiccis fœmina [*fœmina forte melius*] aſperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in poſca potus, & ſanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum [*tantum vet.*] in vini cyathis tribus. *Seminis uſus.* Semen his optimum crocinum, nec aniculo vetuſtius: & in umbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. *Vrinam ciet.* Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro non veteri. Naribus ſubductum caput purgat. *Caput purgat.* Capita pota ſanguinem & ventrem ſiſtunt. Vngues roſæ epiphoris ſalubres ſunt. Hulcera enim oculorum roſa ſordeſcunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem initiis ſtomachi roſionibus & vitiis ventris, & inteſtinorum & præcordiis utiliſſima vel illita. *In cibos condiuntur.* Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cavendus in his ſitus celeriter inſidens. Et aridis & expreſſis aliquis uſus. *Diapaſma.* Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coërcendos, ut à balneis inareſcant, corpori, dein frigida abluantur. Sylveſtris cum adipe urſino alopecias mirificè emendat. Vſus roſæ in coronis propè minimus eſt [*putamus legendum, ut videtur ex vet. legiſſe Ruellius, nimius*] Oleo maceratur, idque jam à Troianis temporibus, Homero teſte. Emplaſtris atque collyriis inſeritur mordaci ſubtilitate. Menſarum etiam delitiis inungendis minimè noxia. *Temperamentum Meſuei.* Roſa ut complacet Meſue, eſt frigida primo gradu, ſicca ſecundo, ex ſubſtantiis diverſis etiam ſeparabilibus compoſita: aquea quidem mediocri & terrea adſtringente, materiam ei multam præbente: aërea verò dulci & aromatica: ignea denique tenui à qua eſt amaritudo, robur, perfectio & forma. Igneæ tamen ſubſtantiæ vis, quæ ruborem & ſpeciem impreſſit, valentior fuit quàm quæ amaritudinem. Ob id hæc ſola ſiccatione perditur, illis adhuc permanentibus: quæ ſi perierint, non magis roſa fuerit, quàm homo mortuus eſt homo: recentes tamen ſunt amaræ magis: quàm adſtringentes. Ob eámque amaritudinem roſæ recentes, ſucco præſertim purgant: *Purgant recentes.* ſiccatæ verò reſoluta caliditate amaritudinem excitante, ſubſtantiam ſtypticam & conſtipantem oſtendunt. Succus autem roſarum calidus eſt, propè *Succus calidus.* ad primum gradum, quia eſt à ſubſtantia terreſtri & frigida ſecretus: purgat, reſolvit, aperit, terget. Sicca verò roſa eſt frigidior, & magis ſtyptica & ea magis, quæ non fuit perfecta, & alba magis, quàm rubra. *Quæ roſarum frigidior.* roſa præterea reſolvit, intemperies calidas extinguit: partes cogendo & conſtipando roborat: id autem ſemine & pilis in calycis medio inventis maximè. Cùm autem Roſæ ſint rubræ, & albæ, & a ..bæ foliorum multorum, vel paucorum: criſporum, *Quæ præſtantior.* vel planorum: in utroque genere eſt præſtantior, cui color genuinus eſt perfectior, & folia adſunt pauca & plana. Albæ nihil aut minimum purgant, *Infuſio ſive ἀπόζεμα ſua purgat.* potentius tamen adſtringunt & roborant quàm rubræ. Succus completarum eſt melior, idémque & aqua, in qua recentes & perfectę ſunt maceratæ: purgat bile flava ſanguinem venarum & arteriarum: Confert utero, quia obſtructiones ventriculi & hepatis aperit & expurgat. Cor, ventriculum, hepar *Roborat.* roborat, cordis tremorem ſanat, vacuata ejus cauſa. Febribus bilioſis confert. Eaſdem partes roborat oleum roſatum & aqua ſublimando ex roſis educta. *Oleum roſatum.* Corrigendo ſubſtantiam ipſarum laxam, facultatem retentricem roborant, inflammationem omnem extinguunt, & ab ea dolorem ſedant, ſomnum conciliant: *Inflammatio.* coryzam tamen & ſternutationem excitant, *Noxæ.* catarrhis obſunt: uvam ſtringunt, & guttur, & roborant ea, crapulam auferunt. *Crapula.* Roſa cùm ſit medicamentum benignum, ſed ad purgandum imbecillum, *Roſæ infuſio.* adminiculis quibuſdam eget, ut ſero lactis, melle: ſucci enim roſarum uncia una cum ſeri lactis unciis duabus, aut tribus, & pauca Spica, commodè vacuat: foliorum quoque in ſero lactis infuſorum, cum pauco melle expreſſum ſine moleſtia purgat. Syrupus quoque ex ſucco roſarum, & roſis ipſis eſt clementer purgatorius. Oleum verò Roſatum, *Oleum.* valentium medicamentorum, ut Scammonij, Euphorbij, acrimoniam potu obtundit, & noxam à ſiccitate Myrobalanorum córrigit: ut oleum violarum, Amygdalarum dulcium, Seſaminum, Omphacium. Roſæ melle conditæ tergent, purgant, roborant: ſaccharo autem minùs tergent, magis roborant, & adſtringunt. *Mel roſaceum.* Aqua cui infuſæ ſunt roſæ, mundum facit, terget, purgat; per ſublimationem verò facta, multùm roborat, non purgat: quia ſubtilis ejus caliditas igni eſt diſſoluta. *Aqua ex infuſione & ſublimatione.* Acetum Roſatum inflammationes omnes ſedat, incidit, purgat, roborat. *Acetum.* Roſæ præſertim recentes, coctionem nullam ſuſtinent, facultas enim earum tergens & purgatoria, mox igni reſolvitur, remanet adſtringens jam manifeſtior. *Roſæ coctionem non ſuſtinent.* Succus autem earum mediocriter coquendo fit tenuior, & potentius terget. *Succus coctus.* Oleum præſertim Omphacium cum roſis imperfectis inſolatum, valentiùs refrigerat & adſtringit. *Omphacium.* Oleum verò dulce, ex maturis olivis expreſſum, vel Seſaminum cum roſis perfectis inſolatum, potentiùs reſolvit. Datur Roſarum ſuccus ab uncia una ad uncias duas: ſyrupus autem cum ſucco earum factus, ab unciis duabus, ad uncias quinque. *Succi, ſyrupique doſis.*

Non video (inquit Monardus) à Græcis, neque ab Averrh. inter purgatoria medicamenta reponi roſam, experientia tamen ipſa, collocari inter ea debere oſtendit: *Roſa purgat.* cui etiam Dioſc. conſentire videtur, Roſaceum unguentum vires habere dicens, ad ſolvendam alvum conducentes. Quod dicit Meſues, *Meſues notatur.*

Roſam

Rosam deperditâ rubedine non plus esse Rosam, quàm homo mortuus. Hoc dictum valdè est ambiguum: neque ex rubore speciem habet rosa: alioquin alba rosa, rosa non esset: colore etiam deperdito, servari odorem adhuc visum est & adstringendi vim. Sed respondetur Manardo Mesuem non habere rationem coloris quatenus ruber, sed quatenus, ut Sylv. dicit, Rubor signum inseparabile est formæ manentis in rosa. Addit Manardus in doctrina Mesues (quòd dixerit, per albas non fieri solutionem aliquam) apertum errorem deprehendi: albas enim de Seni vocatas, & vulgò Damascenas, cùm albissimæ sint cæteras in purgando excellere. Ei autem respondet Matthiolus, ut infra apparebit. De succi præterea temperamento adversus eundem hæc scribit. In arabica scientia unum pro cæteris maximum, graviterque vitandum inveni. Mesues namque, cui universa Medicorum caterva Evangelistæ nomen imponit, rosarum succum calidum esse scribit, quod ita animis quorundam insidet, ac si una raraque in arte sit veritas. Atque frigidum potiùs esse ex Græcorum voluminibus excepi, quod quidem ratione, atque complurium Medicorum auctoritatibus ita comprobo. Fiunt ex Rosis Oleum, quod virtutem habet refrigerandi ac medendi calidis morbis: Vnguentum, quod inflammationes placat: Syrupus, qui calorem febrium arcet: Saccharum rosaceum, quod stomachum & cor calidum firmat: Aqua, quæ per sublimatorium extrahitur, mirum in modum frigefacit, & inflammationes repellit: Diversa antidota, quibus rosæ sunt basis & fundamentum totius compositi, velut Diarhodon, utrumque Aromaticum, Rosata novella, & Pastilli, quæ etiam Rosarum sibi vendicant nomen: aut quia majorem partem constituunt compositi, aut quia ipsis vigorantur, vel ad temperamentum & correctionem commiscentur. Velut Mesues pro rectificatione Scamonij succo Rosarum utitur, in quamplurimis locis. Quod factitavit Avicenna lib.3. quo syrupum rosaceum laxativum ex Scamonio & succo rosarum, cum saccharo condidit. Et hæc omnia medicamenta, quæ ex rosis fiunt (si attentè prospicias) tam apud Græcos, quàm Arabes ad nihil aliud videntur prodesse, quàm ad inflammationes & calidos morbos expellendos. De aliis rosæ partibus, quas Plinius dividit, non memini me legisse illas ad aliud prodesse, quàm ad refrigerandum, comprimendúmque. Et nullam earum partem calefacere adhuc in
2. monumentis Medicorum invenio. Porrò, quòd Rosarum succus gradum caliditatis attingat, nec gustus, nec experimentum hoc mihi demonstrant, nec ratio hoc convincit: maximè cum rosa ipsa, ut vel Mesues testatur, infrigidet in primo ordine, & omnes ejus partes hunc ordinem servent. Succus verò, qui per expressionem subducitur, manifestissimè virtute frigida pollere videtur: cùm partes aqueæ sint, quæ per expressionem subtrahuntur, ex unguibus & foliis ipsius Rosæ. Quoniam Aristotele teste, Omne quod divitur simile est illi à quo derivatur. Et licèt in parte superiore Rosæ inhæreat aliqua caliditas, adeò tamen exigua est, ut in extractione succi fermè tota evanescat: & si quæ permaneat, ob magnam aquositatem deperdatur. Vnde si rosa sit in primo ordine infrigidantium, hâc ratione succus remanet in secundo, quoniam illæ partes calidæ, quæ erant in rosa, deperditæ fuerunt in succi expressione, quod ex gustu, naturæ medicinarum judice cognosces: si enim vel pauxillum ex eo biberis, sa-
3. porem acerbum atque austerum in eo senties, qui constrictivam virtutem manifestè demonstrat. Non est tandem quod per odorem dijudices calidam temperaturam rosam habere: nam ut Gal. affirmat, ex odore sensibilium temperatura non cognoscitur, ut ex gustu. Quòd si cavillator arguat, quòd partes rubeæ superiores Rosæ, sunt eæ, quæ calorem ministrant ipsi succo, hoc potiùs esset attribuendum infusioni rosarum, in quam permeant partes illæ subtiles rubeæ, quæ dant ei amaritudinem & ruborem. Quapropter potiùs dijudicarem infusionem habere vim solutivam, quàm succum. Mesues autem non ad aliud infusionem saccharo confectam comprobat, quàm ad morbos calidos, febrium adustiones, pectorisque calorem. Sed nec ex colore suc- 4.
cum rosarum, quoniam rubeus sit, calidam temperiem possidere dixeris. Neque enim calcem (inquit Gal. lib. de Ther. ad Pisonem) quòd candida sit, visu duntaxat frigidam judicare, satis esse censemus: neque rosam quod rubea sit, ideò illam calefacere, statim pro certo habemus: sed unà cum visu sensum quoque tactus adhibentes, calidam quidem illam, adeò ut urat, certò invenimus: Hanc verò quod frigiditatem econtrario in ea tactu percipiamus, ex refrigerantium numero esse, firmiter habemus persuasum. Patet enim ex eodem Galeno lib. simpl. per colorem temperaturam medicinarum non esse dijudicandam. Aëtius quoque sub primo 5.
infrigidandi ordine, Oleum rosaceum, ipsamq; adeò rosam collocat; & sub secundo ejusdem rosæ succum. Præterea Galenus 5. & 10. m.m. succum rosarum 6.
esse intensæ frigiditatis nos docet. Quibus clarius sole demonstratur, Mesuem hallucinari in cognoscenda temperatura succi rosarum. Sed & ipsemet sibi repugnat, multis in locis (ut in lib. suo de rectificatione medicinarum acutarum, præsertim ubi de rosa, & scammonio loquitur) demonstrans, succum rosarum frigidam potiùs temperaturam quàm calidam possidere: quoniam tum ad medicinas valde calidas, tanquam frigidum rectificans adhibet: & tum ad morbos calidos biliososque, ut febres cholericas, & inflammationes extinguendas medicinis commiscet: & ad repellendum, comprimendúmque veluti in angina, pro ultima infrigidatione, succo rosarum utitur. Et hæ potissimum sunt rationes, propter quas nullam aliam in succo rosarum constituo temperaturam, quàm frigidam. Neque omninò in hoc est culpandus Mesues, sed interpres, qui hunc locum vitiavit, qui pro frigido, calidum esse succum interpretatus est. Hactenus Manardus, qui complures alias rationes de temperatura succi rosarum frigida in medium adducit, quas brevitatis gratia missas facimus, quas si ulteriùs cognoscere cupis, leges ejusdem tractatum de Rosa, ejusque succi temperamento.

Sylvio rosa omnis amara est atq; astringens, præcipuè rubra, à qua substantia refrigerat, siccat; flos autem ejus astringit magis, proinde etiam siccat valentiùs: præstantissima est, quæ longè omninò suavissima, & aliis rubicundior. Succus essentiæ est tenuissimæ, nam celeriter acescit, & lentore caret, & unguentorum omnium odores exolvit & obscurat. Ex rosis calidissimæ videntur Moschatæ, post has roseo colore insignes, Incarnatæ dictæ, quæ & cerebrum valenter feriunt, paulò minus albæ. Folia decem recentia, alvum cuidam decies duxerunt, ut apud Tagaultium, refert Razis. Sicca autem folia, quia ab eis recessit amaror, laxativa non sunt, sed styptica, & adstringentia. Decoquit Tragus, manipulum foliorum rosæ aridorum, in dimidia mensura vini albi & exhibet his, qui fluxionibus alvi laborant, aliquoties per diem bibendum. Quod si morbo producto, calor conjunctus fuerit, cum aqua rosæ confectionem instituit. Semina dura, quæ capitibus Rosarum insunt in pulverem redacta, ac è vino pota, calculum apud eundem pellere traduntur. Easdem facultates nonnulli spongiolis (germ. Schlaffkungen vocatis) quæ silvestribus adna-

Marginalia: *Manardus notatur & Mesues defenditur.* — *Rosarum succus frigidus, contra Mesuem.* — *Ratio 1.* — *Medicamenta è rosis facta, frigida videntur.* — *Rosæ & ejus partium temperamentum frigidum.* — *Ex odore Rosæ temperatura non investiganda.* — *Temperatura rosæ ex colore non dijudicanda.* — *Mesues sibi repugnat.* — *Mesues excusatur.* — *Temperamentum Sylvio. Flos.* — *Calidiss. moschata.* — *Folia 10. purgant.* — *Sicca, ad fluorem alvi.*

ſcuntur roſis, ſi in pulverem redactæ aut in vino decoctæ calidæ ſumantur, tribuunt. Succus è fructu rubeo, maturo, totaq; ſua ſubſtantia tuſo expreſſus, poſteáque ſiccatus, demúmque in pulverem redactus, *Gonorrhaa.* gonorrhææ, & tam rubris quàm albis mulierum menſibus ſingulari experimento medetur. Rubra illa capita, antequam maturitate molleſcant, integra conſervantur & ſiccantur, & ad prædictas affectiones vino decoquuntur & potantur, *Dyſenteria.* quod etiam medicamentũ & dyſenteriæ & cruentis excreationibus unicè prodeſſe experientia non ſemel docuit. *Temper. Trago.* Omnia roſarum tam ſylveſtrium quàm domeſticarum genera refrigerantis ſunt & adſtringentis naturæ, præſertim verò roſæ ſylveſtres aridæ. *Roſa ſylv.* Sylveſtrium roſarum maximè earum quæ Haberroſen appellantur aquam diſtillatam nonnulli *Aqua ſtillatitia.* majoris faciunt, & efficaciorem credunt, quàm domeſticarum. Ea namque quibuſvis calidis affectionibus prodeſt, refrigerat namque & reprimit omnes cholericas & acres exhalationes, & cor in deliquio animi confortat. Ad confectiones quas vocant, Manus Chriſti, & Zulapium roſatum, primo loco eas quas vocant Haberroſen: ſecundo quas Frawenroſen / tertio rubras domeſticas eligit Tragus. Aqua ex roſis nunc commemoratis diſtillata, *Dolores capitis.* doloribus capitis in linteolis impoſita, neque non fronti pari ritu applicata epiphoris oculorum unicè *Langius.* prodeſt. Virtus, inquit Langius, roſarum laxativa, & odorifera, in ſupernis ejus partibus conſiſtit: at aſtrictoria & roboris altrix in internis deliteſcit. *Fuchſius.* Fuchſius ex Simeone Sethi has adſcribit roſis facultates. Odorata calidis capitibus prodeſt, humida verò offendit, eáque deſtillationi obnoxia reddit. Sumpta verò febres ex flava bile procreatas juvat, & roborat ſtomachum & jecur. Proprietate autem *Teſtes lædit* quadam teſtes lædit, prohibétque acres exhalatio- *Fuchſii opinio de fructu ejus facultate.* nes ne in caput ferantur. Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi mirificè valent contra calculum, & Vrinæ difficultates ſi lævigatæ in pulverem exhibeantur. Nos contra Fuchſium nihil facimus ad calculum & urinæ difficultatem nec ſemina, nec ſpongiolas, ob eorum aſtrictionem & ſiccitatem, niſi fortè proſint per accidens eo modo quo ſcribit Dodonæus, cujus verba poſtea ponemus.

Delectus roſa pro compoſitionibus Succus ut placet Matthiolo, medicamentis componendis expetitus, præſtantior è puniceis elicitur, item ex ſubrutilis, verùm huic infirmior facultas. Dilutum Græcis ἀπόβρεγμα, è quo rhodopharmacum alvum innoxiè dejiciens conficiunt, plerumque ex ſubrubeſcentium maceratis aqua foliis paratur: etſi hac in re iis Damaſcenæ Hetruſcis vocatæ longè præſtent: quippe ex earum vicenis devoratis foliis facilè quidem, & citra noxam ſubducitur alvus. Albicantes deinde roſæ (Damaſcenas tamen exceptas vult Matth.) non alium ſibi in Medicina vendicant uſum, quàm ut ex ſe aquam ſtillent: ſiquidem iis dejectoria vis, qua pollent puniceæ, ac ſubrutilæ, multò infirmior ineſt. Quam- *Manardus reprch.* obrem videtur Manardus immeritò id Meſui vitio vertiſſe. Nam albæ, quas Damaſcenas appellant, etſi majore dejiciendi vi cæteris præſtent: credendum tamen eſt de iis non intellexiſſe Meſuem, quòd eas illi facilè incognitas fuiſſe exiſtimet: verùm de iis albis tantùm, quibus paſſim roſeta florent, cujus rei illud maximo argumento eſſe poteſt, quod Damaſcenæ Hetruſcis vocatæ nuper in Italia florere cœperunt, quódque eas veteribus cognitas fuiſſe (quod ſciat) memoriæ prodiderit nemo: ni fortaſſe eas credamus eſſe, quæ Plinio ſpincolæ appellantur. *Sylveſtres magis adſtringentes.* Sylveſtres majore adſtringendi facultate ſunt præditæ quàm ſativæ, ſed minori fragrantia redolent, atque dejiciendæ alvi ne tantillum quidem facultatis retinent. Idem in hiſt. Germ. Pueris excalfactis & excoriatis ab urina circa pudenda aſpergendus *Excoriatio infantum ab urina.* pulvis Roſarum. Ex calicibus diſtillatur optima aqua adverſus omnia profluvia, utilis illachrimantibus oculis. Vermes in ſpongiolis dicuntur potentiores eſſe ad calculum, ipſis ſpongiolis. In a- *Calculus.* polog. adverſus Amathum, nihil, inquit, ad me attinet de illa, quam adducit, muliercula Amathus: Primùm ſæpiùs ipſemet id ſumpſi medicamentum aliiſque frequenter dedi ſine ullo prorſus incom- *Roſas Damaſcenas non inſalubres contra Amatum.* modo, adeò ut quandoque pueris feliciſſimè propinaverim. Præterea manſa hæc roſa nullam penitùs guſtui relinquit acredinem, ſed tantùm ſe oſtendit tum adſtringentem, tum etiam ſubamaram. Id quod manifeſtè indicat, ut nulla faucium, aut linguæ eroſio, inflammatiove hinc deguſtantibus accedere poſſit. Mihi enim haſce roſas ſæpè mandenti, ut quandoque adſtrictam excitarem aluum, nihil eroſionis, inflammationiſque acceſſit. Quò fit ut quis rectè opinari poſſit deluſum eſſe Luſitanum, utpote qui hujuſce medicamenti facultatis penitùs ignarus, ſymptomatis illius cauſam in illud perperam rejecerit. Cùm potiùs credendum ſit id ab acrium ſalſorúmq; ſuccorum defluxu proveniſſe, qui fortè fortuna eo tempore, quo roſaceum illud ſaccharum mulier illa ſumpſit, à capite in eas partes labi cœpit. Atque magis ſanè demiror, quòd tam acriter damnaverit has Damaſcenas roſas odore perquam ſuavi fragrantes, è quibus clementiſſimum illud paratur medicamentum nullo penitùs incommodo alvum ducens. Præter id, eo ignorantiæ perveniſſe conſtat, ut certò ſibi perſuaſerit Ieneliabin è Perſicis *Perſica Roſa non ſunt flores Perſea ut vult Amatus.* roſis paratum, de quo pluries in febrium curatione & ventriculi dolore meminit Avicenna, ex Perſici arboris floribus parari debere: ſed quã falsâ teneatur opinione, ipſa oſtendit medicamenti nomenclatio, quippe Ieneliabin Mauritanis omnium præclariſſimorum Medicorũ conſenſu nihil aliud deſignat quàm Mel roſaceum. Conſtat enim per roſas Perſicas nihil aliud voluiſſe Avicennam, quàm Puni- *Perſica Roſa Avicen. ſunt Punicea. Ieneliabin è roſis rubris.* ceas. Siquidem lib. 5. ubi is de medic. compoſ. omnium egit, de quibus in univerſo meminit volumine, Ieneliabin ad febres, & ventriculi dolores parari jubet è rubeis roſis, non autem ex Perſici arboris floribus. Id quod manifeſtè indicat, nil aliud Perſicas roſas Avicennæ deſignare, quàm Puniceas, Perſicas illi fortaſſe vocatas, quòd à Perſis in ſuas venerint regiones. Nam & nos Damaſcenas vocamus eas, de quibus diximus, quod è Damaſco Syriæ primò ad nos pervenerint. Et hactenus Matth. qui videtur cauſam rubedinis in roſis tribuere calori: ſtatueréq; è roſis rubras ſubrubẽtibus eſſe calidiores: *dicit enim, ab aëro verò & ſubdulcem, & odoratum ſaporem aſſumunt: Ex his demum, quæ ignis naturam ſequuntur, amaro rem concipiunt, ac etiam coloru rubedinem, quæ ſcilicet in rubicundæ ſpectantur. Quo fit, ut plus inſit caloris puniceis quàm ſubrubentibus.* Sed hoc Matthioli ar- *Matth. opinio exploſa.* gumentum infirmum eſſe, conſtat ſuperiùs ex Manardo. Quàm porrò utiliter lotionibus, & clyſteribus, ad inhibendas fluxiones ungues, qui ab autoribus nullam propriam receperunt dotem, inſerantur, judicent alij. Plinius dicit ungues epiphoris ſalubres eſſe.

Amato ex quib roſis Zuccharum roſaceum fiat. Syrupus. Sunt Amato in Dioſc. quædam Roſæ rubræ, craſſæ, ſtypticæ, ex quibus Zuccarum roſaceum parari debet, nam ſtypticæ ſunt & conſtringentes: proinde rectè quoque ſyrupus roſaceus, pro fluxu ſiſtendo, ex ipſis ſiccis conficitur, quæ quoque ſiccatæ pro lavacris ſervantur. Sunt quoque aliæ albæ, ex quibus cætera parantur, quarum tamen loco Ferrariæ incarnatis, id eſt, colorem inter album & rubrum habentibus, utuntur: quæ dubio procul, Ferrariæ velut Anconæ & Neapoli, aliiſve variæ Italiæ è locis, ſolutivæ ſunt, & maximè purgant, præci-

præcipuè si ex illis mel rosaceum foliatum fiat: nam uncia hujus mellis rosacei, cum strepitu, & alvi turbatione levi, purgare in corpore mediocri, ter & quater facit, ut millies expertus est Amatus, illud pro laxante medicamento ægrotantibus propinans. Nec enim dicendum vult, ut multi medicamenti hujus vires ignorantes contendunt, conditum hoc mellis ratione tantùm purgare, quum mel coctum parum aut nihil purget, imò mel crudum ciendi vim habeat, quàm in coctione amittit, ut Hippocrates testatur lib. de morbis qui extra, & Galenus lib.3. de alimentis cap.38. non minùs Paulus Ægineta lib.1. suæ medicinæ cap.96. hoc ut solet approbat, inquiens; mel coctum valentiùs nutrit quàm subducit alvum, non coctum è contrario. cui adstipulatur Alex. Aphrodiseus sect.2. problem.66. dicens, mel incoctum tergit & purgat, coctum alere tantùm potest. Ex quibus liquidò constat, rosis iis vim laxandi & subducendi insitam & naturalem esse; non verò ex melle acquisitam.

Mel coctū parum purgat.

Ex iis igitur rosis, syrupus rosatus solutivus multarum infusionum dictus nobile & securum purgatorium medicamentum parari debet, prout in universa Italia magno ægrotantium juvamento paratur, qui Amati sententia efficacior & nobilior evadet si aquæ loco, cum rore è cœlo super ipsis cadente paretur, vel saltèm super caulibus ex quibus roris vel pruinæ magna copia haberi potest. Sunt præterea, inquit, aliæ rosæ albæ ad citrinum tendentes, parvæ, pauca folia habentes, quæ ferè per totum annum in arbore videntur, quas Moschatas, quia Moschi odorem referunt; vel Alexandrinas vulgus appellat. Hæ verò, odore caput tentant, & potentissimè alvum subducunt, non minùs ac Scamonium, ita ut si sex vel octo acetario folia miscueris, totum acetarium purgatorium reddas, & ea de causa ab illis, tanquam pernicioso medicamento, naturæ vim inferente, abstinendum suadeo. Nam non ita pridem Venetiis nobilissima Beatrix à Lima, mulier opulentissima, in morbum quendam incidit pro quo juvando, Medicus quidam Venetus, ex prædictis rosis & saccharo conditum parare fecit, ut eo tanquam præstantissimo, & securo purgatorio medicamento interdum uteretur: at quum primùm præclara illa domina, conditum gustare cœpit, faucium & linguæ excoriationem cum stomachi rosione contraxit: sed illa dubitans, num symptomata ea ex morbo, aut condito orta essent, nullam in medicamentum culpam rejecit. Ego verò noscens medicamentum potentissimum & ferè venenum esse, eam monui, ut ab illo abstineret, nec eo amplius uteretur, putaverat enim hæc domina conditum illud ex rosis incarnatis à nobis dictis paratum esse, quo alias Antuerpiæ sæpè usa erat. Hæ verò rosæ moschatæ in Hispania rarò videntur: sunt enim albæ, subcitrinæ, similes, ut paucis dicam, rosis caninis inter spinas nascentibus, quæ ad summum tria quatuórve folia habent. Non mirum igitur est si Hispani iis Rosis moschatis carentes, dubitent, num incarnatæ à nobis dictæ, quæ ut solutivæ sunt, & apud ipsos reperiuntur, Moschatæ vel Alexandrinæ dicantur. Sunt enim longè differentes: rosa autem hæc moschata, Alexandrina sive Damascena dicta, alba ad citrinum inclinans, est omninò fugienda: Incarnata verò rosa, quæ inter rubram & albam media est, rubricátque, longè alia est, quâ ut præstantissima & nobili solvente medicamento uti suaderem: Quia enim in maxima copia habetur per universam Italiam Rosa hæc, ideo ex ea syrupus rosatus solutivus, sive novem infusionum, mirus paratur, adeò ut illius unicæ tres

Syrupus rosatus solutivus.

A moschatis abstinendum.

Sex folia purgant.

Faucium excoriatio à condito ex Rosis Mosc.

Ferè venenum.

Rosæ moschatæ in Hisp. raræ.

Damascena fugienda. Incarnata usurpanda.

Syrupus novem infusionum.

absque noxa ulla malos è corpore humores pellant. An verò Ieneliabin de rosis Persicis, apud Avicennam multis in locis citatum ex aliqua rosarum dictarum paratur? Respondeo quod non, quia Avicenna ex floribus Perseæ arboris, mel rosatum, sive Ieneliabin, confici suadet: vocat enim flores istos interpres Rosas: proinde ornatæ nonnullæ officinæ, ex illis syrupum paratum habent, morbis pituitosis admodùm convenientem. Sunt enim flores isti, naturâ purgatorij, pituitam & lentes humores, ac crassam bilem depellentes.

Ieneliabin Avicenna ex Perseæ floribus

Rosarum foliola, inquit Dodon. quia ex diversis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinent; quæ tamen in singulis non similiter se habent. In uno siquidem genere: terrestres & adstringentes: in alio humidæ & aqueæ: & in alio spirituosæ & aëreæ partes excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium. Superant quidem humidæ, aëreæ & spirituosæ partes in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damascenis sive Moschatis. Ex tribus his liquor, ea de causa, elicitur gratissimi ac suavissimi odoris, qui ferè ex aliis rosis inodorus est. Vtilis autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cùm ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant: tragematis, placentis, condimentis & aliis, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum inducit, quem & ipsæ virentes rosæ odore suo suavi provocant. Succus harum rosarum etiam candidarum, alvum lenit & subducit: efficacissimus earum quas Damascenas vocant: proximus dilutè rubentium, quarum frequentior usus. Idem præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum sive Serapium; Officinæ syrupum rosatum solutivum nuncupant, quod ex infuso sive diluto apparari debet, in quo pluries rosarum virentium folia multa macerata sunt. Ad leniendam autem sive subducendam alvum utile, quando expurgatione aliâ potentiori, aut opus non est, aut uti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non aliis quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur. Humectat porrò & refrigerat Serapium istud, ideò etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat; sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parùm utile, nam cum laxiorem debilioremque relinquit. Simile possunt & folia harum rosarum sacharo condita, præsertim si manibus tantummodo contrita, ac diligenter cum sacharo permixta, igni admota incalescant, potiùs quàm decoquantur. In rubentibus, quæ passim sunt vulgares, & aliis saturatæ purpuræ, quas Provinciales appellant, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentísque facultatis, non tamen absque humido quodam permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditum est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad alvum subducendam quoque facit; minùs tamen quàm aliarum prædictarum. Resiccatæ autem hæ Rosæ humiditate jam absumpta, adstringunt & resiccant; refrigerant quoque, sed minùs quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori & palpitationi ejus succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt:

Candidæ, dilutè rubentis, & moschatæ Aqua

Succus.

Drosatum Serapium ex pluribus infus.

Rubēs vulg. & Provinciales.

Virentes

Siccata

sanguinis undequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: alvum nimio fluore laxam constringunt: antidotis omnibus utiliter admiscentur, & aliis quoque medicamentis, sive foris adhibendis, sive intra corpus assumendis, quibus ut adstringẽs ac corroborans aliquod vtiliter accedit. Quod ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, ulceribus, eruptionibus, ac in universum omnibus, quæ abstergi & reficcari postulant, longè utilissimum est. Oleum calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut jam incipientes mitigat. Flores rosarum, lutea videlicet stamina & apices, reficcant similiter & adstringunt, & potentiùs quidem, quàm ipsarum rosarum folìola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cum his omnibus odor desit, minùs utilia sunt, humanæque naturæ minùs amica. Fuchsius, spongiolas & capitula sylvestris Rosæ contra calculum & urinæ difficultates valere affirmat: si in pulverem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non ut diuretica, aut calculum atterentia: sed veluti aliæ quædam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non rarò utiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter diuretica. Nam talium diureticorum frequentiori aut nimio usu, & renes multùm debilitari, & sæpè supercalefieri contingit; & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod verò crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia minùs potentia, frequentiore usu: ut Gal. 5. simpl. scribit. Hæc Dodonæus. Cur autem rosarum syrupus, ut ipse vult, debili & humido ventriculo parum sit utilis, & laxiorem & debiliorem relinquat, animadvertere non possum: quandoquidem rosæ præter vim purgandi etiam adstrictionem habent, ut Rhabarb. & Myrobolani: quæ occasio ut in dysenteria & aliis alvi fluoribus lubenter eo utamur cum Myrobolanis & Rhabarbaro ac Rhapontico vero, si haberi possit. Excipimus tamen syrupum è rosis moschatis, si ubi præparetur.

Rhodomeli. *Oleum.* *Rosæ partium usus.* *Spongiolæ qui conveniant calculosis & urinæ difficult.* *Contra Dodon. syrup. rosf. debili & humido ventriculo utilem.*

Saccharum rosf. purgans vide (inquit Cam. hort.) apud Card. de tuenda valet. quod non contemnendum. Interior rosæ rubeæ flos pulverizatus, cum aqua Cydoniorum destillata datur utiliter in nimio mensium fluxu. Ad dentes à corruptione servandos & gingivas roborandas sumitur aceti Scyll. & aquæ è calycibus rosarum destillatæ æqua portio & eo sæpè os colluitur, annotante Monardo Hispalensi de rebus Indicis. In spongiolæ Cynorrhodi cavitate interiore tineæ interdum occluduntur, quibus pulverizatis ad expellendos vermes intestinorum multi feliciter utuntur. Ferculum ut ipse dicit suavissimum docet parare Athenæus ex rosis lib. 9.

Saccharum purgans Cardani. *Menses.* *Ad dentes, et gingivas.* *Ferculum Athenæum.*

Ex Cæsalp. Ex Rosa carnea, autore Cęsalpino, colligitur aqua per distillationem odoratissima: Medici quoque oleo infundentes rosaceum componunt: succus ex iisdem, & infusio ad purgationes paratur. Rubens multifolia minimè amara, ideò sine vi purgandi: conditur saccharo ad adstringendum, roborandumque. Parva quinquefoliis candidis amarior, majorem vim purgandi habet. E rosis rubeis succus perfectè rubens extrahitur, ubi paululum ex calefacta in sartagine rosâ, expresseris succum leviter, relinquitur rosæ substantia alba. Ergo si exquisitè expresseris ac diligentiùs, color corrumpetur: atque ita de aliis. Profuit interdum ut in exhibendis medicamentis etiam deliciæ locum habeant præsertim apud morosos & delicatos. Ad alvum igitur ducendam parabitur Saccharum roseum tale. Libram unam Sacchari cum libra una roris dissolve: purga, ut solet, cum ovi candido: inde unciam unam rosarum Persicarum immitte, cùm jam fervet Saccharum, & ubi paululum coxeris extrahe, aliamque unciam simili modo indito atque ita usque ad duodecimam unciam. Præstat autem rosas cùm rore esse collectas. demum coquito ad perfectam rationem: additóque uncias quatuor rosarum rubearum, & in sole exponito. Hoc non differt ab alio Saccharo, & jucundè purgat & cum voluptate devoratur. In ulceribus penis & pudendorum in quibus alia remedia frustra adhibita, Cento-Empiricus pilos spongiolæ rosæ silv. in tenuissimum pulverem reducit, inspergit, & probatum remedium extollit.

Instituti nostri ratio postulare videtur, ut aliquas Rosarum compositiones, quarum hodiè in medicina factitanda magnus est usus, in medium proferamus. Ecquis enim ignorat vel solas has tum intus sumptas, tum extra admotas in maximis depellẽdis contra naturam affectibus; vim obtinere summam? Exorditur idcirco Matthiolus, nobísque de distillandi ratione opinionem suam recludit. Ex rosis, vi ignis fit aqua pluribus ac diversis instrumentis: verumtamen ea cæteris præstantior, ac odore fragrantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ vitreis organis elicitur, cujusmodi & aliæ sunt, quæ eodem modo ad universum medicinæ usum confici solent. Quandoquidem inter has quæ plumbeis instrumentis, lignorum, vel carbonum igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum & argentum deprehendi potest. Quippe quæ fiunt in balneo calentis aquæ vitreis rostratis organis, ab herbis & floribus, à quibus manant, nec sapore, nec odore dissentiunt, adeò ut non solùm proprias plantarum qualitates secum referant, sed ne etiam tantillum quidem tum fumi, tum rei adustæ resipiant. Quod quidem in iis non invenias, quæ vulgò plumbeis, & æreis instrumentis eliciuntur: has enim nunquam, vel rarissimè gustaveris, quin tibi fumidum virus, nidorémq, non reddant. Quę res non modo ægris ingentem molestiam afferunt, & nauseam plerumque movent, sed & plurimum noxę pectori, ventriculo, jecinori, visceribúsque omnibus inferunt: quòd à metallicis organis, à quibus distillant, malam eorum qualitatem sibi vendicent. Quâ re hac ætate perspectâ, doctissimi, ac peritiss. medici veteres secuti, decoctis, ac dilutis tantùm uti cæperunt. Quæ tametsi viribus aquas qualescunque sublimatas (ita enim stillatitias vocant) præcellant: eæ tamen, quę calentis aquæ fervore (ut suprà diximus) fiunt, cùm proprios tum odores tum sapores herbarum ac florum, à quibus extrahũtur, secum trahant, jure quidem decoctis non modò ipsas æquipollere, sed etiam prestare crediderim, non tamen, quòd viribus precellere dixerim, sed quòd gustu suaviores, & visui jucundiores habeantur: quod non parum solatij ęgrotantibus affert. Nos quidem aliis aquis non utimur, quàm his, ad quas eliciendas nobis organum affabrè parari fecimus, cujus ope hasce distillatitias, ac prestantissimas aquas suo tempore conficimus. Quarum aliæ sapore constant amaro, aliæ verò acri, aliæ austero, aliæ acido, aliæ denique insipido pro variis simplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter Seplasiarij, & Medici, quos magis decet humanam charitatem colere, quàm aurum & argentum, dent operam, ut jam plumbea, & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum succedant, quippe in hoc etiam (quamvis plus laboris, minùs verò emolumenti suscipiant) & Deo, & hominibus simul rem gratam facere poterunt. Cæterùm Fuchsius in lib. de compos. medic. unicè cavendum præcipit in succis stillatitiis eliciendis, nec ejus vasculi fundum, in quo stirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat, sed solo vapore ab ea elevato incalescat. Quam re secutus potius videtur fuisse

Aqua Rosarum stillatitia. *Balneum Mariæ.* *Plumbea vasa reprobantur.* *Aqua sublimata.* *Admonitio.* *Fuchsii cautio nimis religiosa.*

tur fuisse Manardum, quàm rei experimentum. Verùm non possum ipse omninò eorum sententię subscribere, ut qui judicem non esse semper eà exquisitâ ratione procedẽdum in herbis distillandis, quòd certò sciam nihil referre, quando etiam vasculum herbas recipiens in aquam in majore vase bullientem immergatur. Nam etsi aquæ, quas illi volunt ex herbis vapore tantùm ab aqua bulliente elevato extrahi, cæteris præstantiores habeantur: ta men quę ex herbis eliciuntur vasculo impositis, quod aqua bulliens circumluat, parum certè, aut ferè nihil illis bonitate cedunt, quod mihi compertum est in iis aquis, quas sæpissimè libuit utroque modo elicere & experiri. *Obiectio.* Attamen aliquis illud discrimen esse dicet, quòd illo modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent, quod vaporis illius caliditas imbecillior sit, quàm ut possit totam herbæ substantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes secum referant. *Solutio.* Hęc sanè differentia quę facilè concedi potest, non est (meo judicio) tanti momenti, ut illa regula perpetuò sit observanda, hæc verò evitanda: quin potiùs, ut hæc mihi videatur probanda, illa verò rejicienda tanquam cautio nimis religiosa. *Modi aliquot aquas distillandi.* Sed quandoquidem in Aquarum distillandarum mentionem incidimus, non gravabimur illarum aliquot modos adscribere, quos quidem in præsentia licuit, multùm celebratos invenire. 1. Alij itaque sumunt rosarum quantum volunt, idque triduum, in balneo di- 2. gestum, vapore aquæ calidæ distillant. Alij absque digestione præcedanea, aquam ex rosis in alembi- 3. cum conjectis, eliciunt. Alij per cineres distillant: ubi tamen maximâ opus est cautione & circumspectione, ne empyreumate liquor stillatitius inficia- 4. tur. Alij lucro magis, quàm valetudini hominum intenti, eas integras, ut decerptæ sunt: cum magna aquæ copia, per vesicam æneam distillant, ac ex triginta rosarum libris centum odoratæ aquæ vena- 5. lis extrahunt. Alij flores tusos, absque menstruo, aut eo saltèm tam pauco, ut ad irrigationem sufficiat, modico balnei calore distillant: & ad vim refrigerantem, tanto expeditiùs evocandam una distillatione, quam præcedit irrigatio, ex aqua communi, vel rosacea veteri, aut ad virtutem confortantem & fragrantem prolectandam, pluribus in distillata aqua infusionibus utuntur. Io. Beguinus in Tyrocinio chymico, ita eam parandam ducit: distinguen- *Variat modus variantibus Rosis.* do inter rosas albas & incarnatas. Ex illis enim ut plurimùm vis refrigerans petitur, ac propterea paucâ aquâ pluviali irroratæ in mortario marmoreo contundendæ sunt: inde torculari succus exprimendus & distillandus. Incarnatæ, absque irrigatione contusæ, reponuntur in magno vase vitreo, in cellam: post triduum succus exprimitur, qui per balneum distillatur. Hæc aqua est fragrantissima, quæque vel multos annos, odoris sui fragrantiam conservat. Nonnulli recrementis ejus aquam puram superfundunt, & ita per octiduum maceratam, vel balneo, vel vesica distillant, quæ communi venali viri- *Aqua vitæ cujuscunque plantæ.* bus & efficacia non cedit. Sed & ultra progredi, ac certam facilémque, aquas vitæ ex plantis, floribus, seminibúsque, cujuscunque generis sint, concinnâ brevitate, veram & legitimam extrahendi methodum tradere est animus, & quidem per digestionis, fermentationísque viam, ut quarum ope solâ, ex omnibus rebus, ac iis potissimùm, quæ in alimentum veniunt; imò etiam & ex rosis quæ frigidæ existimantur, aqua vitæ odoratissima elici potest, quæ de natura cœlesti ætherea participet, flammámque, non secus ac ea, quæ ex vino elicitur, concipiat. *Modus.* Rosas igitur sume cœlo sereno, cum rorido madore destituuntur, collectas: eas tere accuratissimè, & in cucurbitam vitream, quæ postea benè clausa, in cellam reponatur, ut ibi fiat earum fermentatio, immitte: Cùm jam acidum quiddam redolere videntur: sume de floribus tritis, quantum vis, & per balneum distilla: aquam inde extractam superaffunde parti rosarum restanti, & rursus distilla, similem in modum pergendo, donec omnis rosarum fermentatarum quantitas per alembicum transierit, fecibus, quæ in fundo remanere solent, semper segregatis. Tandem omnem aquam ex rosis elicitam, per balneum distilla, & duodecimam saltèm partem aut circiter abstrahe, eámque si vis, rectifica. Sic aquam habebis gratissimam, adeóque excellentem, ut unica ejus gutta, ingenti satis aquæ copiæ odorem suum communicare, eámque utilissimam & jucundissimam reddere possit. Non abs re visum fuit paucula hæc absolutioris doctrinæ ergò proponere, quo modi quidam, distillandi aquas, non infimi sicut & hujus aquæ rosarum, ut & simplicium cæterorum omnium, lectori manifestentur.

Non erit hic reticenda tinctura rosarum, ob summum levamen quòd percipiunt ægri, in summo febriũ vigore, in siti inexhaustâ, in inquietudinibus, dysentericis passionibus, aliisque affectibus ab humore bilioso, acri & mordaci genitis, pro potu ordinario, ubi ptisana palato ægrotantium non sapit: talis igitur esto modus brevissimus. *Tinctura Rosarum vino rubello simillima.* ℞. pro ℔.j. aquæ fontanæ, limpidissimæ, gelidissimæ, Rosarum rubrarum, exsiccatarum m.ß. hordei p.j. decoquantur leviter, addendo ℥.j. facch. filtra vel cola, addendo sp. vitriol. gutt. vi. postquam refrigerata erit, æger hanc sumet cum voluptate, liberaliùs bibet, sedabitúrque sitis. Ne autem laterem transgredi videamur, omittendo eorum aliqua, quæ ad hanc rosarum tractationem spectare videntur, Syrupus quoque enume- *Syrupus Rosarum simplex.* randus venit. Est autem simplex, qui ex solo rosarum decocto vel succo fit; & ℞. Rosarum rubrarum recentium, partes sex, quæ infunduntur in vase terreo vitrato, stricti oris benè operculato, horis octo in prædictis quæ recalefactę partibus: tandem addũtur ad singulas 5. partes infusi colati partes 4. sacchari, per albumen ovorum clarificati, & f. syr. *Compositus* Compositus qui ex infusionibus & aliarum rerum decoctionibus conficitur: ℞. Roris vernalis partes sex: *Syr. Rosaceus solutivus.* fervefiant, & indantur rosarum completarum recentium rubrarum partes tres, ac horis octo immorentur: Deinde renovatio & reinfusio florum fiat usque septies inclusivè absque fraude, & singulis vicibus diligenter exprimantur: post adde sacchari albi partem mediam, & ad syr. formam coquito. Fit quoque syr. è rosis siccis, qui ℞. sesquiunciam rosarum rubrarum siccarum (nam libra una mensuralis referta rosis siccis, & moderatè coacta ponderat, *Syr è rosis siccis.* drachmas 12. plus minus) quæ infunditur horis octo in aquæ libris tribus; térque reiterantur rosæ, & infusiones atque expressiones. Aqua quoque itidem calefiat, antequam rosæ indantur. Postea accipitur liquoris infusi & expressi quantum libuerit, & cum media parte sacchari coquitur ad formam syrupi: Verbi gratia, si liquoris infusi habeas tres libras, tunc illis adde sesquilibram sacchari, & hæc Dispen- *Iulep. Rosatum.* sat. Coloniense. Paratur tandem syr. vel potiùs Iulepum suavissimum ex aquæ rosarum partibus tribus, sacchari partibus duabus, quod præcedente longè clarius est, usúque frequentissimum. A quibusdam verò sacchari partibus 12. in aqua communi clarificatis adduntur aquæ rosarum partes duæ, ut fit ex aqua rosarum pauca, & multa communi compositum, sed id inefficacius. Sunt etiam qui rosarum folia integra condiunt. Sed paratur conserva *Conserva Rosarum.* rosarum, tundendo rosarum exungium partem unam cum duplo sacchari solidi in mortario marmoreo pistillo ligneo: flores & saccharum simul contunduntur & non priùs flores seorsum (sicut fieri

consuevit) & deinde saccharum seorsum,& demum ambo simul. Post contusionem autem & commixtionem sacchari cum floribus rosarum, conserva aliquoties soli exponatur, moveatúrque subinde sursum & deorsum. Relinquatur autem spatium vasis inane propter fermentationem. Triplicem modum parandi mel rosatum docet nos Mesue, quorum primus est, ex foliis rosarum & melle. Secundus verò, sine foliis, ex succo ipsorum foliorum tantùm & melle. Et hic secundus modus potest connumerari inter syrupos simplices. Tertius autem ex foliis & succo simul & melle, qui tertius modus recipit foliorum partem unam, succi partem unam semis, mellis partes tres. Accipitur mel optimum, fervefit, & inde tepere sinitur, spumáque aufertur: deinde adduntur rosæ contusæ cum succo, & ad insolationem ponuntur diebus viginti, vase diligenter operculato. Postmodum supra ignem duplo vase incalescunt, & effervent: mox fit fortissima expressio & colatura. Rursus coquuntur leniter ad consistentiam melleam, id est, mellis fluxilis.

Mel Rosatum conficiendi modus triplex.

Pastillorum roseorum conficiendi ratio.

Pastillos roseos, Rhodides appellatos hoc modo præparari auctor est Dioscorides. Rosarum viridium non madentium siccatarum ʒ.xl. Nardi Indicæ ʒ.x. myrrhæ ʒ.vj. Trita hæc efformantur in pastillos triobolares, & in umbra siccantur, & reponuntur in vase fictili non picato probè obturato. Quidam adjiciunt etiam Costi ʒ.ij. Iridis Illyricæ tantundem, ammiscentes etiam vinum Chium cum melle. Cæterùm, pastilli rosei è rosis quas recipiunt nomen habent. Præparabantur autem graveolentiæ à sudoribus oborientis gratia, & à fœminis collo circumdati monilis vice gestabantur, ut exhalantem de corpore sudoris graveolentiam suo odore retunderent, ex aromatum illorum ammixtione. Officinæ præscriptas habent aliquot pastillorum sive trochiscorum ex rosis compositiones, sed nulla ex his ad hunc usum spectat. Alter etiam horum pastillorum usus erat in diapasmatis quæ corpori insperguntur, & in unguentis post balneum, ad coërcendos videlicet sudores, & jucundum corpori odorem inducendum. Sed Plinius etiam solas rosas aridas & expressas in hunc usum commendat. Sic enim lib.21. cap.19. ait: Et aridis & expressis aliquis usus: diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ita ut à balneis inarescant corpori, deinde frigida abluantur. Ex quo loco ferè cognoscēdum datur, de quibus Rosis accipiendum sit, quod Diosc. ῥόδων χλωρῶν ἀβρέχων μεμαρασμένων dixit, nimirum de his quæ virides quidem & recentes adhuc sunt, non tamen humidæ & madentes, sed siccatæ, id quod ipsis una die contingere potest, ut humor omnis ab eis desiccetur, velut Galen. lib.1. cap.5. in fine τῶν κατὰ τόπους docet. Quid autem sint diapasmata, idem Plin. 13. cap.2. exponit. Siccis, inquit, odoribus constant quæ diapasmata vocantur. Nam feces unguenti magmata appellant.

Usus.

Etymon.

Substitutum.

Diapasma

Aromaticum Rosatum

Vires

Viscera

Appetitus.

Virtutes naturales.

Aromaticum rosatum est confectio suavis & saluberrima, in qua miscetur utile dulci, & ob ejus bonitatem & excellentiam cæteris præponenda est, confortat stomachum, cor, cerebrum, & epar, lætos & claros spiritus gignit, excitat appetitivam, munit digestivam, nutritivam, & virtutes omnes naturales corroborat, resolvit aquosam humiditatem stomachi, & emendat malas qualitates, quæ generant malos humores & putredinem, & convalescentibus & debilibus integras vires, & pristinam sanitatem restituit. ℞. Ros. ℥.j. ʒ.vij. Liquiritiæ rasæ ʒ.vij. Cinnamomi ʒ.v. Ligni aloës, Santali citrini, añ. ʒ.iij. Gummi Arabici, Draganti añ. ʒ.ij. ℈.ij. Macis, Garyoph. an. ʒij. ß. Spicæ ʒ.ij. Nucis musc. Cardamomi, Galangæ an. ʒ.i. Ambræ ℈.ij. Musci ℈.j Sacchar. ℔.vj. fiat confectio cum aqua Ros.

Confectio aromat.

Confectio ex rosis aromatica calefacit & confortat stomachum, jecur & præcordia omnia, frigiditatem repellit, phlegma prohibet & ejus ægritudines, ventositates & inflationes discutit, nauseam, acidos ructus tollit, & omnem stomachi cruditatem emendat, gustum revocat, renes calefacit, coitum excitat, & facit pulchrum colorem, & odorem anhelitus & sudoris. ℞. Rosarum, ligni aloës an. ʒ.iij. Calami aromatici ʒ.j. ℈.j. Galliæ musc. macis, piperis longi, Nucis muscatæ, Mentæ siccæ, Cassiæ ligneæ, mastichis, Asari, Cinnamomi, Garyophillorum, añ. ʒ.j. Croci, Cardamomi, trium Santalorum, Rheubarbari, Spicæ, Costi, Cubebæ, Zingiberis, Fæniculi, Anisi, Libistici añ. ℈.ij. Sacchari ℔. iij. fac confectionem cum aqua rosata. Electuarium succi rosarum exploratum est contra guttam calidam, & malos tumores calidos & furiosos, fortiter purgat, sanat tertianas simplices & duplas, & reliquas malorum humorum, in convalescentibus exquisitè evacuat, potenter solvit, & est calcar aliarum medicinarum. ℞. Succi rosarum, Sacchari añ. ℔. j. ℥.iiij. fiat syrupus, cui adde diagridij ℥.j. ß. Santalorum omnium añ. ʒ.vj. Spodij ʒiij. Camphoræ ℈.j. fiat electuarium.

Electuariū de succo Rosarum.

Æquum est ut vini etiam, liquorum omnium post aquas communissimi, quod humanæ in primis inservit nutritioni, *symphytúmque* corporis nostri calorem instaurat roboratque, tractationem aggrediamur brevem. Quinque libras igitur infundito (inquit Pallad. li.6. quem inscribit Maium c.13. rosæ pridie purgatæ, in vini veteris x. sextarios, & post 30. dies, x. despumati mellis libras adjicies, & uteris. Et Rosatum sine Rosa facies sic. Folia citri viridia sporta palmea missa in musti nondum ferventis vase depones, & claudes, & exemptis quadraginta diebus melle addito, ad modum Rosati, cum placebit, uteris.

Rosatum vinum.

Sine Rosa.

Meritò vinum subsequitur acetum, quod ℞. Rosarum rubrarum mediæ maturitatis, præsectis & abjectis unguibus, in umbra extra solem ad triduum aut quatriduum expansarum & resiccatarum, ℔. j. aceti sextarios octo, hoc est, quartas Colonienses quatuor. Insolentur diebus quadraginta: Deinde reponantur, vel (quod meliùs est) abjectis foliis corruptis, acetum coletur ac reponatur. Quidam sæpiùs mutant folia rosarum, nec ita diu stare in sole sinunt (verbi gratia ad dies triginta vel pauciores) ut elegantius colore aspectúque, & sapore odoréque validius fiat acetum. Singulariter prodest animi deliquiis, si olfaciatur aut nares oblinantur, prodest etiam membris calidis hocce oblinitis: si duplicatum linteolum in aceto rosaceo humectetur, stomachóve applicetur, maximè prodest optiméque calorem attemperat.

Acetum Rosaceum.

Vires.

Oleum rosatum.

Oleum rosatum quamvis pluribus fiat modis, melius tamen, teste Clem. de materia medica cap.10. sic fit. Collige Rosas priusquam complicita folia penitùs expandantur, & ponantur in umbra sex vel octo dies, quousque fiant modicum passæ, & evellantur folia rosarum à suis tirsis, & contundantur, postea habeas oleum ex Olivis immaturis quod dicitur Omphacinum, quod cum aqua fontium frigida sæpiùs lavetur & in qualibet ejus libra pone Rosarum ʒ.viij. in vase vitreo obtuso ore, & soli quotidie in hebdomada exponatur, deinde in balneo Mariæ tres horas bulliat ad summum. Prædictas ergo rosas sic coctas exprime, & expressas abjice, & cum oleo alias rosas commisce, & soli septem aliis diebus expone, & postea iterum coque in balneo Mariæ, & permuta iterum Rosas, & adde infusionis Rosarum ℥.iij. & quàm benè cooperiatur orificium vasis, & exponatur soli quadraginta diebus. Deinde oleum extractis rosis quotidie ad solis radios ponatur. Plerique sic faciunt in qualibet libra olei sæpiùs loti ponunt rosarum recentium contusarum ℥.viiij. & coquunt in balneo Mariæ ad consumptionem duarum partium & cum torculari ex-

primi-

Vires. primitur. Confortat membra debilia, digestivam facultatem & calorem naturalem,& refrigerat calorem accidentalem, febrilem & acuitatem choleræ: stipticat lubrica intestina,& corroborat retentivam, &in principio repellit malos humores, qui concurrunt ad apostemandum, & mitigat dolores capitis, & prohibet phrenesin. Plura de Oleo rosato tradere supervacaneum ducimus, quod ea passim apud autores videre liceat.

Diarhodon descriptione communi. Restat ut Diarhodon describamus duplex. Commune quod ♃. foliorum rosarum rubrarum ʒ. xx. Trochiscorum diarhodon.& de spodio, liquiritiæ ana ʒ.iiij Cinamomi [*quædam exempl non haben*] Garyophyllorũ,Galliæ muscatæ añ. ʒ.iij. Spodij,Croci, Masticis,Berberis[*quidam omittit*] ligni aloës añ.ʒ.ij. Trium santalorum, an. ʒ.iij. Asari, Spicæ Indæ,Macis,Cardamomi,seminis Portulacæ,Lactucæ,Scariolæ, Citrulli, Melonis, Cucumeris, Cucurbitæ,albarum margaritarum, Ocymi Garyophyllati [*Alf-lengemisch*] rasuræ eboris, Tragacanthi,gummi Arabici, an.ʒ.j.Camphoræ ʒ.ß.Musci ℈.ß.Confice cum syrupo de rosis, ex aqua rosarum. *Dosis.* Dosis est ℥.ß. *Vires.* Ventriculum & hepar roborat, coctionem ob id juvat, & dolorem horum à calenti & acri, ac mordente bile mitigat. *Diarhodon Abbatis.* Diarhodon Abbatis ♃. Santalorum alborum & rubrorum, an.ʒ.ij.ß. Tragacanthæ, Gummi Arabici, Spodij an.℈.ij. Asari, Spicæ, Nardi, Mastiches, Cardamomi, Croci, Xylaloes, Garyophyllorum, Galliæ Moschatæ, Anisi, Fœniculi,Cinamomi, Succi liquiritiæ, Rhabarbari, seminum basilicon. Berberorum, i.e. acinorum ejus; sem.Scariolæ,Portulacæ,Papaveris albi, Citrulli,Melonum, Cucumeris, & Cucurbitæ, an.℈.j. Ossis ex corde cervi, Margaritarum, an.℈.ß. Sacchari candi, rosarum an. ℥.j. ʒ.iij. Fiat omnium pulvis.Camphoram & Moschum studiosè omittimus, quæ,ut & ambra, in aliis etiam compositionibus omitti debent, nisi specialiter exprimatur,aut Medicus jubeat. *Trochisci.* Trochisci à Mesue sic describuntur. ♃. Foliorum rosarum rubrarum exungulatarum modicè siccarum,aureos 6.Spicæ aromaticæ,ligni aloës,an.aureos 2.Glycirrhizæ aureos 3. Spodij aureum 1. Croci aureum dimidium, Mastiches ʒ.ij. Cum vino albo fac trochiscos drachmæ unius pondere. *Rosata novella.* Rosata novella, autore Nicolao Alexandrino,recipit rosarum, Glycyrrh. sacch.ana.℥.iij. Cinnam. ℥.vj. Garyoph. Nardi, Galangæ, Zingib. Nuc.mosch. Zedoar.Styrac.Cardam. veri, Apij ana. ℥.j. Mellis desp.q.s. Si in pulvere quis asservare voluerit, Zaccharum omittat, donec in formam solidam redigere velit. *Vnguentum Rosaceum.* Vnguentum Rosaceum, Clemens Clement. hoc modo describit; ♃. Rosarum rub.recentium ℔.1. & tantundem axungiæ porcinæ recentis cum aqua calida novies,& toties cum aqua frigida optimè lotæ,& simul cõtundantur,& septem alios dies dimittãtur:postea adde succi rosf.℔.ß. olei amygd.dulciũ ℥.ij.ß.coquantur ad succi cõsumptionẽ,& conservetur. *Vires.* Plurimum valet in principio *Apostema.* apostematum,repercutit enim materiam, sedat dolores eorum,& capitis febricitantis,& inquietudinem,refrigerat *Febris ardens.* febres ardentes, epar & stomachum calefactum. Si verò addatur Opij cum aqua rosata dissoluti *Opium.* ℥.ß. Croci ʒ.ij. sedabit quoscunque acerrimos dolores,& provocabit somnum. *Somnum.* *Vnguentum seminis rosarum.* Vnguentum seminis, ♃.seminis rosarum, cupularum glandium añ. ʒ.vj.sumac. acatiæ an.ʒ.ß.Carabæ,seminis plantaginis,mastichis, balaustiarum,corticum Granatorum, Gallarum,nucis Cypressi,ros.rub.gummi arab.Myrrhæ,Myrti,Draganti,terræ sigillatæ, Coriandrorum præparatorum,boli armeni, santalorum rub.an.℥.ß. sanguinis draconis, thuris, hypocistidos an.ʒ.ß. bdellij, spodij, coral,rub ,an.ʒ.ij. camphoræ ʒ.j.olei rosat. ℔.j. olei citoniorum,myrtini, mastichini, an. ℔.ß.ceræ quod sufficit, Fiat unguentum. Sed hæc de Rosis tractatio, hucusque sufficiat: Temporis nunc ratio postulat, ut vela contrahamus, ne fortè longiori mora in vertices inextricabiles abrepti,benigno lectori molestiam creare videamur.

RVBVS MAIOR, FRVCTV nigro. CAP. II.

Nihil vulgatius norunt dumeta Rubo, qui ex radice nodosa, *Descr. Radix.* importunâ feracitate se propagans, longè latéque senticosis & mordacibus sarmentis, angulosis, *Sarmenta.* rubentibus vagatur. Si vicinis fulciatur, in altũ crassiores emittit virgas, quæ tamen & *Virga.* ipsæ gracilitate & proceritate nimia in terram retractæ, ac curvatæ defixis in eam capitibus radicantur. Virgæ spinis aduncis & pungentibus aculeis *Spinæ.* vestiuntur. quibus prætereuntium vestibus sese affigunt, eósque remorantur. Folia terna, serrata, aspera, dorso aculeato, inferiore parte candicantia, *Folia.* superiore nigricantia, sicco adstringentique sapore *Sapor.* prædita: hyeme vix decidentia, nisi altera succrescant: flores albi, vel ex candido rosei,rosulæ instar, *Flores.* apicibus concoloribus: mora rubra per maturitatem *Mora.* nigrescunt, aristis quibusdam asperiuscula, acinis parvis, gustu quibusdam, ut nobis,grato, dulci, paululum amaro,Trago.

Theophrasto Rubi genera tria sunt,maximè inter se distantia. Quoddam enim erectum excelsúmque: quod βάτος, qui Rubus hic major est,fructu nigro. Quoddam propè à terra protinùs deorsum vergẽs, terræque conjunctum,rursum radicem agens,quem χαμαίβατον, Humi-Rubum quidam appellant; nos Rubum minorẽ,fructu cæruleo.Nec est quòd Humirubum cum Cæsalpino inter plantas humilioris *Humirub. non est Fragaria.* naturæ recenseamus, & Fragariam appellemus. Tertium κυνόσβατος dicitur, de quo in Rosa loquuti sumus. Cæterùm Theophr.in hist.Rubum fruticem spinosum tradit non solùm caule & ramis, sed & foliis cunctis, qui in extremo & lateribus sinuata concidant.

Dioscorides duo genera tradit,Rubum hunc vulgaris notitiæ, qui βάτος simpliciter ipsi dicitur, & ab aliis eodem annotante; Cynosbatos, ab aliis Selinorition,ab *Appellationes nothæ.* aliis Asyntrophos, ab aliis Titani sanguis [*hæc appellatio à Dioscoride Lactucæ agriæ attribuitur,& potest fieri ut Rubo propterea communicata fuerit, quod mora illius sanguineum compressa succum reddant.*] ab aliis Ibidis sanguis, à Romanis Rubus, ab aliis Sentes, à quibusdam Mora baticana, à Dacis Mantia, Ægyptiis Hæmos,aliis Ametros appellatur: Serapionem autẽ Tragus Buleich sive Haleich nominare tradit, & Hebræos *Sene*. Alterum, Ideum cognominat. de quo paullo post. Plinio lib.16.cap.37. Rubi mora ferunt: & alio genere similitudinem rosæ,qui vocatur Cynosbatos:tertium genus Idęum vocant Græci à loco. Sic l.24.c.13. duorum priorum meminit. & cap.seq. Cynosbati, Rubi Idæi, & Rhamnum inter Rubi genera recensuit.

An

An Rubum majorem fructu nigro intelligunt sacræ paginæ Exod. cap.3. Aparuitque ei Dominus [*Angelus Domini, Tigur.*] in flamma ignis de medio Rubi, & videbat, quòd Rubus arderet, & non combureretur. Dixit ergo Moses: vadam & videbo visionem hanc magnam; quare non comburatur Rubus.

Anguill. Morus aut Rubus. Trag. Rubus grandis & secundus. Thal. & Gesn.h. Rubus vulgaris: Eid. coll. Rubus major. Turn. Rubus sentis, baccâ semper nigrâ ubi maturuerit. Lob. Adv. Rubus, Batis vulgatissimus, cujus mora ad diamorum confectionem officinis usitatissima.

Lugd. Rubus, Rubus magnus & Sentis. Dod. Rubus & Rubus vulgaris fructu nigro, Vepres dictus apud Ovid. metamorph. 5.

Vepres Ovidy. *Aut Lepori, quæ Vepre latens hostilia cernit Ora canum.*

Cord. in Diosc. & Tabern. (quoad descriptionem) Rubus Arvensis. figura autem quam habet sub dicto titulo cōpetit potiùs Rubo minori, fructu cæruleo, *C.Bauh. & Gerardus notantur.* cujus non meminit compilator. C.Bau. apud Matth. & Ger. pro Rubo non benè ponunt figuram Taber. quæ est Rubi Idæi. Ille tamen pro Rubo Idæo meliorem quoque habet. Schvv. Rubus batus, & Rubus sentis. Corn. Brunf. Fuch. Matth. Ryff. (cujus figura minùs placet) Cresc. Cam. apud Matth. germ. & Epit. Lac. Lon. Lob. Obs. & Ic. Cast. & Cæs. Rubus. Dorsth. qui ineptam Ryffij figuram habet, Mora baccæ: Rubi genus grandius fungosum. C.B. pin. Rubus 1. sive vulgaris, Rubus fructu nigro.

Nomina linguarum. Βάτος Græcis dicitur. Rubus & Sentis, Lat. Germ. Brombeer Stauden/ Bremen/ & ut Cornario placet, Cratzbeer/ ab ipsius Rubi pungentibus aculeis, Belg. Braemen & Breemen/ Braembesyen haghe: Gall. *Ronce*, à runcatione, quæ dumorum tantùm est. Ital. *Rovo*: Anguill. *More campagnole*: Hispan. *Carça*: Anglic. Bramblebusche / aut Blackberrybusche: Hung. *Clyhe fa, & fody Szedor.* Boh. Woſtruzina. Fructum Græci μόρον τῆς βάτου, ἢ βάτινον, & βάτια quemadmodum & Mora & Sycamina appellant, Galeno teste. Morum Rubi & Vaticanum Schvv. nominant, ac ut Fuchsius sentit Vacinium vel Vaccinium, quod tamen nec nobis, nec aliis probatur: Offic. Mora Bati, & quæ barbariores sunt, inquit Dodon. Mora Bassi, Germ. Brombeer. Belg. Braembesyen/ & Haghebesyen: It. *More di Rovo*: Hisp. *Carça mora*: Boh. Woſtruziny.

Locus. Per dumos repit & in sylvis inter cæteras sentes, neque non ad sepes & agrorum limites reperitur. Plantatur autem plantulis suis, ubi capita in terram demittunt, quia ibi statim radices agunt. Rubi namque (tradente Plinio) curvati gracilitate & simul proceritate nimia, defigunt rursus in terram capita, iterúmque nascuntur ex sese, repleturi omnia, nisi resistat cultura. Plantatur & seminibus maturè collectis & siccatis, usque ad initium Veris servatis & *Tempus.* tunc seminatis: Majo mense & interdum etiam Iulio & Augusto, itémque Octobri flores conspicui sunt: fructus Augusto & circa Autumnum maturitatem assequitur. Rubi folia Vere; flores æstatis initio colliguntur: fructus cùm maturuit per messes & extrema æstate decerpitur.

Vires. Rubus, autore Dioscoride, adstringit & siccat, capillósque tingit. Summorum autem ipsius ramorum decoctum potu alvum sistit, fluorémque *Fluxus.* muliebrem cohibet, nec non & contra presteris morsum valet. Firmant & gingivas, orísque ulcera sa-*Vlcera.* nant commanducata folia. Imposita verò herpetas cohibent, ulceribúsque in capite manantibus, oculis procidentibus, condylomatis, item & hæmorrhoidibus remedio sunt. Eidem cardiacis quoque & stomachicis trita convenienter imponuntur. Cæterùm contusis caulibus ac foliis expressis succus sole coactus, ad antedicta vitia efficacior est. At fructûs perfectam maturitatem assecuti succus, stomaticis, h.e. oris medicamentis accommodatur. Sistit & alvum subcrudus fructus in cibo sumptus, æquè ac flos in vino potus. Galeno Rubi folia, germina, flos, *Ex Galeno* fructus, & radix qualitate adstringente participant, eàque non obscura. Sed hoc inter se differunt, quod folia ac præcipuè mollia & recens nata plurimùm in se habeant substantiæ aqueæ, parum verò adstrictionis: eadem ratione & germina, itaque si mandantur, aphthas, & alia oris ulcera sanant. Quin & *Aphtha.* alia vulnera glutinare valent. Est enim eorum tem-*Vulnera.* peries & ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus, si quidem maturus fuerit, non parùm habet succi calidi temperati, qui dulcis est. Itaque ob hoc, & ob modicam astrictionem esui non insuavis est. At immaturus à frigida substantia terrea vincitur, ac proinde acerbus est & valdè exiccatorius. Et sanè uterque siccatus reconditur, validiùs quàm recens desiccans. Sed & flos eandem vim fructui immaturo possidet: utraque ad dysenterias, & ventris profluvium, & atonias, i.e. imbecillitates [*robur exolut.m*] & sanguinis expuitionem sunt idonea remedia. Porrò radix præter adstrictionem, non paucam habet substantiam in sese tenuem, per quam & lapides renum comminuit. Idem Aliment. 2. Ruborum fructum βάτινον appellant. Sunt autem βάτια, *Batina.* quàm Mora, magis adstringentia: & si quis largiùs iis vescatur, capitis dolorem sentiet: alij stomacho angentur. Proindè fructum hunc abluamus, opor-*Noxa Correctio.* tet, prius quàm mandere ipsum aggrediamur: quod maximè in Sycaminis quoque est faciendum. Non tamen ventrem subducunt, sed potiùs cohibent: & si quis immatura ipsa priùs siccata reposuerit, multò etiam magis cohibebunt: Omnia tamen medicamenta, quæ ex Mororum succo parantur, si facta ex iis quoque fuerint, facultatem habebunt efficaciorem. Idem de comp. med. sec. loc. Innocuum est pharmacum Rubi mororum succus voratus, veluti & ipsorum Mororum: sed succus Rubi Mororum habet quid quod stomachum roborat: quod ipsum Mororum cremor non habet: Rubi mororum succus post nucum succum plurimo melle opus habet.

Erasistratus Rubi cremore ad oris inflammationes usus, se ipsum curavit. Nec Rubos, inquit Pli-*Ex Plinio.* nius, ad maleficia tantùm genuit natura: ideóque ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi, adstringendíque, gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimam. Adversantur serpen-*Venenum.* tium sceleratissimis hæmorrhoidi & presteri, flos aut mora. Scorpionum vulnera sine collectionum periculo inungunt: urinam cient. Caules eorum *Vrina.* tunduntur teneri, exprimitúrque succus, qui sole *Succus.* cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorúmq; sanguinem excrean-*Os. Oculi.* tes, anginas, vulvas, sedes, cæliacos potus aut illitus *Angina.* [*intelligitur succus*] Oris quidem vitiis etiam folia commanducata prosunt: & ulceribus manantibus, *Vlcera.* aut quibuscunque in capite illinuntur. Cardiacis vel sic per se imponuntur à mamma sinistra: item sto-*Stomachus.* machi doloribus, oculísque procidentibus. Instillatur succus eorum & auribus. Sanat condylomata *Aures.* cum rosaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctum, vel præsentaneum remedium est. Iidem per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in vino austero, labantes dentes firmant. Alvum sistunt & *Alvus.* profluvia sanguinis: dysentericis prosunt. Siccantur in umbra, ut ciris crematorum uvam reprimat. Folia quoque arefacta & contusa, jumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his nascuntur, vel cùm efficaciorem stomaticen præbuerint, quàm sativa Morus. Eadémque compositione vel cum hypociti-

Cholera. pocistide tantùm & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ styptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis foveantur: tantáque vis est, ut spongiæ ipsæ lapidescant. Tragus addit à merulis avibúsque cæteris expeti fructus, & in cibos quoque venire pauperum: Galenum scribere frequentem fructûs Rubi usum dolorem capitis inducere, se autem id necdum expertum esse: Verùm se testari posse, quod mora illa vehementer refrigerent, ita quidem ut si quis aquam superbibat, eum horrores febriles continuò obruere posse. Si verum est quod Tragus scribit, dehortari pauperes debebat ab eorum esu, qui nil nisi aquam superbibunt. *Tragus taxatur.* Ego Ruborum mora sæpiùs comedi copiosè, nec nocumentum sensi, quamvis frigidum & humidum ac pituitosum habeam ventriculum.

RVBVS MINOR, FRVCTV cæruleo.

Descr. Contractior hic Rubus proximè jam dicto minor parùm, aut nihil, interdum humo se tollit, reptatu gaudens, *Sarmenta.* sarmentis longè latéque diffusis, Trago, humi serpentibus tenuissimis & aculeatis flagellis nunquam sese attollens, sed pronus dorsum vergens: *Folia.* & foliis minoribus minúsque senticosis, & Trago authore, Lupulo penè respondentibus, nisi quòd magis nigricant, spinisque asperioribus horrent; *Flores.* flores similes, Trago ex candido rosei, stellati; *Fructus* at fructus, qui minor, primo exortu viridis, paulò post rubro, & per maturitatem cæsio vel cæruleo colore tingitur, pilosus ut Rubi præcedentis mora, gustu pari, non injucunda, qualia arboris Mori: *Radix.* radice nodosa.

Est hic Chamæbatus Theophrasti, Humirubus Gazæ, Rubus humilis & 1. Tragi. *Turn notatur.* Turn. Rubi species 2. baccis rubris: Is fortè maturum non observavit, sed immaturum duntaxat: mihi enim tantùm baccis aut cæsiis, vel cæruleis, aut nigris notus Chamæbatos. Quare meritò scripsit Matth. in errore versari Monachos, *Monach. error.* quum Rhamnum existimarint Rubum quendam, qui mora cæruleo colore profert. Gesn.h.alia Rubi species: In cat. Rubi genus humile: de coll. Rubus humilis, Chamæbatus. Lobel. Adv. Rubus alter reptans. Dod. Rubus minor & 2. sive tenerior.

Rubus humilis Belgicus, Clus. Clus.pan. & hist. Rubus humilis proximè ad Chamæbaton accedens, qui plerisque Belgiæ locis nascitur, *Locus.* acinis modo nigris, modo cæruleis, palato admodum gratis. Occupat etiam ille multos Austriæ & Pannoniæ agros, Hungaris Szedöry dicitur.

Lugd. Rubi genus alterum, βάτος ἴδαιος aut χαμαίβατος Theophrasti. An Tab. Rubus arvensis, Brombeeren. Figura enim Tabern. & titulus videntur convenire Rubo minori cæruleo, quamvis Compilator non distinguat à majori & pro eo ponat: verùm ei non novum omnia confundere. Ger. malè ponit pro Rubo Idæo figuram Tab quæ nobis potiùs Rubi minoris fructu cæruleo videtur. Schvv. Rubus arvensis, & Humi-Rubus. Cæs. Rubi differentia altera, Rubus humilior. C.B. pin. Rubus 2. sive repens fructu cæsio.

Ripis fluviorum gaudet nec non humectis nonnullis & macris & incultis agris. *Locus & Tempus.* Flores Maio mense erumpunt: Mora flore excusso subsequuntur.

RVBVS IDÆVS SPINOSVS FRVctu rubro & albo.

CAP. III.

Descr. Rubus Idæus vulgari illo senticoso minor & mitior, brevibus & ferè innoxiis spinulis horridus, interdum iis omninò carens, potissimùm inquit Tragus in virgis primo anno prosilientibus, sarmentis tenuioribus, teretibus & plerumque rectis, crebrioribus & altioribus, folia terna aut quina in alæ modum disposita, pediculo sescunciam aut uncias duas longo, lævi, annexa, Rubi vulgaris foliis similia, sed tenera & mollia, superiùs atrovirentia: inferiùs incana, ut farina aspersa videantur inquit Tragus, sapore austero: flores albidos excipiunt mora per maturitatem cana, rubentia (sunt & alba) inter acinos pilis donata, dulci, vinosóque carnei coloris succo ebria: Tragus ait, odorem uti ferè Violam Martiam spirare. Radix est longa, per terram latè se spargens, quotannis surculos producens, qui secundo anno flores fructúsque proferunt.

Est Diosc. βάτος ἰδαία, copiosè in Ida proveniens, *Βάτος ἰδαία D. sc.* multò tenerior Rubo, exiguis spinis præditus. Plinio, Rubi 3. genus, Idæum Græcis vocatum, tenuius, quàm Rubus & Cynosbatus, minoribúsque spinis *Rub. Idæus, Plin.* minùs aduncis. Et rursum: Idæus Rubus appellatus, quoniam in Ida non aliàs nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis [*hamis Dalech.*] innocentioribúsque, sub arborum umbra nascens.

Galenus, & Paulus, & Aëtius Rubi Idæi non meminerunt, velut sub Rubo comprehensi, cui viribus respondet. Non aliàs Plinius nasci dixit quàm *Plin. notat.* in Ida: Dioscorides tamen non negat etiam alibi provenire. Et certè communi ferè peritorum consensu, multus etiam passim per Germaniæ sylvas nascitur, & is esse judicatur, cuius fructum Hindbeer, i.e. Vvam cervæ appellant. *Vva cervi.* Et profectò non alius fructus esse mihi videtur (inquit Corn.) quem lib. 7. cap. 4. σταφυλὴν ἄρκτου Asclepiades in pharmaco Arrhabiani Vvam ursi appellavit. De qua Galenus sic ait. *Vva ursi.* Quæ Vrsi uva appellatur & in Ponto nascitur, planta est humilis & fruticosa, folio memæcyli, fructum ferens rubrum, & rotundum, gustu austerum, quem Vrsi Vvam appellant. Huc accedit, quòd ab ursis hunc fructum expeti, hodiéque notum est.

Rubi tertium genus hoc licèt recentiores vocent Cynosbaton, vel Tragi tamen judicio rectè Dioscoridis

ſcoridis βάτος ἰδαία hoc eſt, Rubus Idęus nuncupatur, ceu Nicandri Rubus Polybatea, à copia mororum ſic nominata. Hanc ille deſcribit, ejuſque figuram ni fallor capite ſequenti exhibet pro Chamębato. *Non eſt Fragaria Rubus Idæus.* Porrò monet Tragus quoſdam Fraga per Rubum Idæum intelligere, ſed arroganter nimis. Sunt è recentioribus (inquit Matth.) qui Rubi quoddam genus, *Locus.* quod in montibus Tridentinis, præſertímque Ananienſibus naſcitur, quodque rubra mora, Fragis non diſſimilia, nullis intus oſſiculis, quæ *Non Rubus Idæus, Matth.* ab incolis vulgò vocantur *Ampomele*, guſtui non injucunda profert, pro certo credant Rubum Idæum eſſe. Sed equidem non video quomodo illorum ſententia prorſus rectè probari poſſit, &c. Nam in Ida provenit. Idem poſtr. com. lat. & ital. Idæus Rubus etſi ab Ida monte denominari cœperit, quòd ibi copioſiſſimus fortaſſe habeatur, naſcitur tamen in aliis etiam montibus. Nam in Boëmia non ſolùm habetur in montibus, ubi ſponte copioſiſſimus, ſed & in hortos transfertur.

Meminit ergo Matthiolus, ut ait Turn. Rubi cujuſdam baccis rubris ſuavibus, ſine acinis, quam Neotericorum aliqui Rubum Idæum nominarint, ait autem ſe non videre, qua ratione hæc ſententia *Matth refutatur.* probari poſſit. Cùm enim dicat Dioſc. Rubum Idæum ab Ida nomen adeptum, inde colligi poſſe putat, non alibi Rubum Idæum, quàm in Ida creſcere, &c. Sed hoc argumenti genus, quo frequenter utitur Matthiolus, in veritate evertenda nihil planè concludit, non magis quàm hoc, Stoechas in Stoechadibus inſulis naſcitur Dioſcoridi, Ergo quæ in Arabia, Hiſpania & Italia naſcitur, Stæchas non eſt. Non enim ait Dioſc. Rubum Idæum ſolummodò in Ida provenire, ſed ibi copioſiſſimam eſſe: interim non *In Ida non provenit.* negat quin alibi poſſit naſci. Et ſanè Bellon. in Ida monte Rubum Idæum invenire non potuit.

Tab. not. Tab. Rubus hircinus Bockſbeer / quem Compilator non rectè deſcribit & diſtinguit à Rubis: titulus etiam non convenit figuræ, quæ eſt Rubi Idæi. *Ger. lapſus.* Nec meliùs Ger. ponit figuram Taber. Rubi Atvenſis, quæ mihi potiùs videtur Rubi minoris fructu cæruleo.

Synon. Rubus Idæus Cord. in Dioſc. Ryff. Lon. (horum duorum figura non commendanda. Lon. quidem meliorem poſuit pro Bockſbeer:) Cam. Ep. & hiſt. Lac. (qui Fragariam exhibet) Lob. Adv. Obſ. & Ic. Ang. Dod. Geſn. h. coll. & cat. Caſt. & Schvvenckf. cui etiam Rubus cervinus & Cervirubus. Cæſ. Rubus 3. montibus proprius, fructu in maturitate ſolùm rubeſcente, non nigreſcente, ſapore acido, guſtui grato, quem in Alpibus Ampomelas vocant. *Ampomelas.* Lugdun. Rubus Idæus ſpinoſus. Cluſ. hiſt. Rubus *Rub. Idæus duplex.* Idæus Placæ, quoad iconem, Rubus Idæus vulgaris, quoad deſcr. rubro & albo fructu. Vtrorumque meminit Thalius: rubicundo fructu communem paſſim tradit; candido rariorem.

C. B. apud Matth. ambos conjungit, eos tamen in pin. ſeparat: & hinc Rubus 3. ſive Idæus ſpinoſus: & Rubus 5. ſive Idæus fructu albo. Hic eſt Camer. h. Rubus Idæus leucocarpos, i. e. fructu albicante, odoratiſſimo.

Nomina linguar. Βάτος ἰδαία Græcis, Lat. Rubus Idęus: Ger. Hymbeer / Horbeer / & Himberſtauden: Tragus ait & Hundtbeer vocari, ſed hæc vox magis propriè Cynoſbaton denotat. Belg. Hinnebeſien & Hinnebrâmen. Gall. *Framboiſier* [*Framboiſiam*] quaſi Fragariam ligneam aut ſilvoſam. Ital. *Rubo & Rovo Ideo*; in Baldo *Ampomele*: Hiſp. *Carça Idea*: Angl. Raſpis buſch / & Framboiſe buſch. Fructus ſive mora Idæi Rubi nominâtur propriè, Ger. Himbeer: Gal. *Framboiſes* Allob. *Ampes* Angl. Framboiſe / & Hindbery.

Tempus. Flores Maio, Iunio & Iulio menſibus abeunt in mora, quæ diu ſubſiſtere nequeunt: intra paucos enim dies vermiculi in iis naſcuntur, & tùm protinus pereunt. *Locus.* Vliginoſis & umbroſis ſilvis, locíſque minimè apricis, neq; non rorulentis & arenoſis ſaxis gaudet. Porentrui, ubi *Ambre* vocant, ſicut & Montbelgardi, ex eo ſuccum condiunt more Citoniati jucundiſſimi ſaporis.

Vires. Eadem præſtat, autore Dioſc. quæ Rubus. Cæterùm flos cum melle oculorum collectionibus commodiſſimè illinitur, & ignem ſacrum extinguit: *Ignis ſacer.* ſtomachicíſque ex aqua bibendus datur. Eadem Plin. duobus in locis repetit. *Aqua ad febres.* Ad quaſvis non ſolùm ardentes febres aqua è Rubi Idæi moris diſtillata utilis eſt, ſed & jucunda & grata ægris cùm propter manifeſtam refrigerandi facultatem, tum propter ſuaviſſimum quem exhalat odorem violaceum. *Inflammationes.* Decoctio tenellarum frondium foris, inque inflammationibus convenienter in linteolis imponetur, nam ſedandi illas, & reſtinguendi vi pollere id medicamentum certa experientia docuit. *Vomitus.* Qui cibos in ventriculo continere nequeunt, & frequentibus vomitionibus infeſtantur, iis fructus devoratus, & folia recentia tuſa, ac foris ſtomacho impoſita, mirè proſunt. *Syncope.* Folia Rubi lixivio decocta, ſi illo caput aliquoties abluas, capillos denigrant. Recentia trita & inflammationibus epatis & ſtomachi foris impoſita, calorem removent, deliquiúmque animi & vires ægrotis addunt, quæ omnia aqua diſtillata efficacius præſtat, potu & illitu, quemadmodum ſupra quoque Tragus meminit. Ictibus ſerpentium illita folia addito oleo & vino veneno adverſantur. *Syrupus.* Ex Rubi Idæi fructûs ſucco expreſſo, Geſn. ſyrupum parare ſolet, quem vel Sapphicis & Smaragdinis ad cor roborandum, anteferre nô dubitarit. Is enim ſummopere oblectat, tum aſpectu floridiſſimi & pellucidi ruboris, tum odore gratiſſimo tum ſapore inter dulcem & acidum ſuaviſſimo, idque expertus in ſeipſo & aliis. *Vinum.* Ex moris Rubi Idæi exprimi poſſet vinum in uſus multos, ad ventriculum imbecillum, alvi fluxus, varióſque gingivarum, dentium, uvulæ, palati, aliarúmque partium affectus. *Aq. è flor.* Calculoſis utile eſt Aquæ ſtillatitiæ florum Rubi cochlear. 1. mane & veſpera aſſumptum cum quatuor cochlearibus vini,

---

RVBVS IDÆVS NON SPINOSVS.

Locus. Gignitur frequens (inquit Lugdun.) in Allobrogum monte Gratianopoli vicino, quem vocant la Motte, caulibus multis ſeſquipedalibus, ut Idæus Chamæbatus jure nominari poſſit, folioſis, ſine ſpinis ullis, folio Rubo Idæo ſimili, averſa parte candido & lanuginoſo: fructu rubro, ſed non ut in ſuperiore rotundo & dulci, verùm ex granis ſic coagmentato, ut in metæ modum faſtigietur, acido ſapore etiam cùm maturuit, fragi magnitudine. Incolæ vocant *des Aſnes*, & ab Idæi Rubi fructu probè diſtinguunt quem vocant *des Ampes*. *Chamæbatus Tragi.* Tragus Chamæbati ſpeciem eſſe exiſtimat, nec malè Rubo Idæo conjungi & in hortum tranſlatum in Rubum Idæum mutari, omniáque quæ de Rubo dicta ſunt, huic frutici rectè attribui poſſe ſcribit. Hæc Lugd. cujus deſcriptio multum videtur differre à deſcriptione Tragi, quæ paulò poſt proponenda ad hiſtoriam Rubi alpini humilis. Non placet præterea ex Trago deſumpta icon, quæ non alia videtur, quàm Rubi Idæi ſpinoſi: ſunt enim in ipſa icone ſpinæ, & fructus minimè faſtigiatus in metæ modum, ſed ternis, aut quaternis acinis ſolùm conſtans.

C. B. apud Matth. Rubus Idæus non ſpinoſus. Eid. pin. Rubus 4. ſive Rubus Idæus lævis: Chamæbatus ſive Rubus Idæus alter, Trag. Rubus 3. Cord. in Dioſc. Rubi alia ſpecies, Geſn. h. Bockſbeere / i. e. baccæ hircinæ, Lon. Rubus hircinus, Tab.

Rubus

Rubus Idæus non ſpinoſus, Lugd. Rubus Idæus Placæ, Cluſ.hiſt.deſ. Rubus, Ger.ic. C.Bauhini ſententia de hoc Rubo aliena eſt à noſtra opinione. Et præſertim Rubi alia ſpecies Geſn. h. eſt nobis Rubus minor, &c. Rubus, Ger.ic. & Bockßbeer Lon. itémque Rubus hircinus Tab.ic. eſt Rubus Idæus ſpinoſus. An porrò Rubus Placæ, de quo mox agendum, idem ſit cum præſenti, judicent alij. Demùm, Chamæbatus Tragi, quoad deſcriptionem videtur Rubus alpinus humilis; quoad iconem verò Rubus Idæus.

RVBVS SINE SPINIS Valentinus.

IDæi Rubi genus Cluſio oſtendebat Io. Placa in monaſterio D. Virginis, cui cognomen de IESU, primo ab urbe Valentia milliari, ſine ſpinis, foliis Rubi mollioribus, longis ſarmentis per terram ſparſis, cujus fructum dicebat Rubo vulgari minorem, aliàs illi admodum ſimilem. Cæterùm Placa hanc plantam Rubum Idæum cenſuit, fortè quòd Dioſcoridis latinus codex cap. de Rubo Idæo, hæc verba, *quamquam & ſine ſpinis inveniatur*, addita haberet, præter græci codicis fidem. C.B.pin. cum præcedenti Rubo eundem facit.

RVBVS ALPINVS HVmilis.

Cap. IV.

Deſcr. Rubi genus hoc, quod *des Chevrottes* vocant Burgundi, planta eſt admodum humilis, palmaris ut plurimum, aut paullò major, mollis, ſine ſpinis: folia terna ut in Rubo Idæo vulgari, mollia, viridia, non ut illa ſubtus alba: mora punicea ex longo pediculo in ramorum extremitate plura, capitulo ceu Ruborum, ſæpè uno acino vel duobus conſtant, interdum tribus, rariùs quatuor, ſapore grato, acido: granum unum ſingulis acinis mediocriter durum, ſublongum, rugoſum, majus, quàm ſemina Rubi Idæi.

Rubus petræus, Cluſ. Cluſius ſic fuſiùs deſcribit: Pedalem non ſuperat altitudinem, teretibus, ſubrubentibus, & hirſutis viticulis, in quibus bina aut terna folia, Rubo Idæo à pleriſque nuncupati penè ſimilia, h. e. terna ſimul ex eodem pediculo naſcentia, rugoſa, non hirſuta tamen, nulliſque ſpinis horrentia, valdè exſiccantis & adſtringentis guſtûs, deinde amariuſculi: in ſummis viticulis & ſupremis earum alis flores quidem fert (ſed cujus formæ aut coloris, ignoro, veriſimile eſt Rubo Idæo aut humili pares) deinde fructum Rubo vulgari aut Idæo minorem, h.e. minore acinorum numero conſtantem: etenim binos tantùm, ternos, quaternos, aut ad ſummum quinos acinos habet, longè tamen majores quàm in ullo alio Rubi genere, omninò rubentes, & adeò ſucci plenos, ut quodammodo tranſpareant, acidi & palato gratiſſimi ſaporis: continent ſinguli iſti acini ſingula grana alba rugoſa & inæqualia, adſtringentis guſtu., radix longè, latéque ſerpit, & longas interdum viticulas humi ſpargit, quæ ſubinde radices agunt.

Chamæbatus, ſeu Rubus Idæus alter, inquit Tragus, non ubique locorum in umbroſis arbuſtis provenit, virgis tenuiſſimis humi ſparſis, quæ non aliter atque Fragariæ, aut Rubi vulgaris coliculi, ſeſe ipſæ propagant; folia gerit Rubo adſimilia, ſed magis exigua nullis ſpinis horrentia; fructum edit Auguſto menſe, ſed non copioſum: Atque is nihil aliud eſt quàm Morum rubrum magnitudine fraga non excedens, ternis aut quaternis acinis conſtans, fructui Rubi exiguo ſimilis, guſtu vinum referente, ſed pergrato præditus; radix guſtum obtinet aſperum & ad amaritudinem quandam vergentem. Ea quotannis novos emittit & teneros coliculos. Hæc Mora in VVaſgoia noſtra & apud Mediomatrices Bockßbeer vocant. Ego exiſtimo Chamæbati ſpeciem eſſe, aut certè non malè Rubo Idæo conjungi poſſe. Nam in altiſſimis montibus gignitur, nec alibi unquam illum me reperiiſſe fruticem memini. Cæterùm cùm in hortulos meos illum tranſtuliſſem in Rubum Idæum mutatus eſt. Quæcunque de Rubo dixi ea puto huic quoque frutici attribui rectè poſſe. Hactenus ille. Ego jam antea monui me diſſentire à Lugdunenſi exiſtimante ſuum Rubum Idæum non ſpinoſum eandem plantam cum hac Tragi, quæ occaſio ut hîc integram deſcriptionem ex eo poſuerim, licèt eandem plantam exiſtimem cum hac quam hîc propono, cujuſque deſcriptionem ex Cluſio pono: nihil enim invenio quod reclamet præter iconem, quæ eſt potiùs Rubi Idæi, ut in qua appareant ſpinæ & mora multorum acinorum: reſpondet etiam tota deſcriptio Tragi. Quare nullus mihi perſuadebit eam mutari in Rubum Idæum ut ipſe ait ſe obſervaſſe: quanta eſſet in fructu, foliis & caulibus differentia à Rubo Idæo ab ipſemet deſcripto? ſuſpicor deceptum Tragum in ſua mutatione quam ſe perhibet obſervaſſe: Quandoquidem Rubus Idæus & Chamærubus in iiſdem montibus proveniunt, nempe VVaſgoviæ ut ipſe teſtatur: faciliùs fuit Trago unam radicem pro altera abſumpſiſſe, quam tantam metaphoram quaſi poëticam eveniſſe. *Morum rubrum.* *Chamæbatus.* *Rubus Idæus.*

Notus Geſnero haud dubiè fuit humilis hic Rubus, eúmque de Lunar. Rubum Idæum; de hort. verò Rubum alpinum humilem appellavit. *Rub. Idæus Geſn.*

Cluſ.pann. & hiſt. Rubus ſaxatilis, ſive petræus alpinus, quia ſolis ſaxoſis & petroſis locis invenitur. Ad quem modum ruſtici montani Steinbeer [*petræas baccas*] quoque vocant. Chamæbatos Theophraſti non ineptè ejus judicio etiam dici poteſt, quem Gaza Humi-Rubum interpretatus eſt. Rubus ſaxatilis alpinus, Simlero. Cam.h. Rubus parvus ſaxatilis Cluſij. *Rubus ſaxatilis ſive petræus Cluſii Baccæ petrææ.*

Lugd. meminit Rubi Idæi non ſpinoſi Allobrogum, quem ait vocari *de Aſues*, putátque eundem cum Chamæbato Tragi. Præterea ejuſdem iconem aſſumit, quæ eſt Rubi Idæi vulgaris, non Chamæbati, ut antea dictum. Conferenti deſcriptionem Rubi Idæi non ſpinoſi Allobrogum cum Tragi Chamæbato facilè apparebit inſignis differentia. Tabern. Rubus hircinus; Bockßbeer. Nomina, quæ Compilator ex Trago mutuatus eſt, conveniunt Rubo alpino humili, ſed non icon, quam hoc titulo exhibet, eſt enim Rubi Idæi vulgaris. Sed conſueta excuſat *Rubus hircinus Tab. taxatur.*

eum ignorantia: discrimina Ruborum non novit. Gerard. Rubus Saxatilis, Steneblacke/ Berrye tree. Schvv. Rubus alpinus: Item Rubus hircinus. Eccur uni plantæ duplicem fecit inscriptionem? Thal. Rubus minimus. C.B. pin. Chamærubus spinis carens 1. sive saxatilis.

Rubus alpinus. *Rubus minimus.*

Locus. Abundè provenit in saxosis collibus Neuberg monasterio imminentibus, sub celsissimo ejusdem nominis monte, cujus summum jugum perpetua nive obsitum. Crescit & in aliis scopulis qui circa celsissimorum montium radices sunt, non in ipsis montium jugis. Augusto mense colligebat Clusius maturo suo fructu onustum. Ego provenientem observavi in Burgundiæ montanis prope Marhe, ubi comedunt. Vidi aliàs in Sabaudiæ montibus.

RVBO IDÆO MINORI AFfinis Chamæmorus.

Cap. V.

Descr. INter mites Rubos etiam censenda est hæc elegans planta cujus iconem & historiam Clusio communicabat Thomas Pénæus, Londinensis Medicus. Dodrantalibus autem prædita est viticulis, in quibus alternatim tria, quatuor, rariùs quinque folia, scabra, Maluę, vel potiùs Mori [*novellæ videlicet & primùm natæ. mavult tamen Clus. cum Ribes vulgaris foliis conferre*] foliis non valdè dissimilia, in quinque præcipuas partes divisa, & per ambitum serrata, longis pediculis innixa, qui ex binis alis sive apophysibus cauliculum amplectentibus exeunt. Summum caulem exornat flos unicus quinque foliolis ex nigro purpurascentibus constans. Fructus mori fructui [*Rubi vulgaris veriùs*] similimus (unde nomen) sed paulò minor, primùm albicans, & acerbus, postea ruber, ex acerbo dulcis: radix utcunque nodosa, ex singulis nodis paucas fibras spargens, mirè se propagans, & quàm longissimè serpens, adeò ut brevi tempore maximum spatium occupet.

Angli Knotberries appellant, h.e. nodosam baccam, à fructu nodis simili. Clus. pan. & hist. itemq; Ger. Chamæmorus dicitur. C.B. pin. Chamærubus spinis carens 3. sive foliis Ribes Anglica.

Locus & Tempus. Nivosa & aperta loca amat, summósque montes, & magnâ copiâ inter Ericas provenit monte Englebororv totius Angliæ celsissimo, duodecim miliaribus à Lancastria. Floret Iunio & Iulij initio: fructus Augusto maturus est.

CHAMÆMORVS NORVVAgica.

Chamæmorus Norvegica, Clus. CHamæmoro superiori valdè affinem in Norvvagia & finitimis regionibus nasci ex Henrici Hoieri epistolâ intelligebam, ait Clusius, qui & ejus fructum conditum sub extremum annum 1593. mittebat, & insequentis anni Iunio virgulas, cum foliis & flore inter chartulas repositas. Erant autem hæ virgæ tenues, digitalis longitudinis, fusci coloris cortice obductæ, quibus inhærebant uncialibus petiolis folia, vulgaris Ribes foliis non valdè dissimilia, sed paullò magis orbiculata, in breves aliquot lacinias divisa, tribúsque eminentioribus nervis aversâ parte prædita, è quibus multæ venæ ad circumferentiam sparguntur, in ambitu dentata: è summis virgis exeunt oblongiores tenuioresque petioli sustinentes singularem caliculum, è quo flos emergit candidus, nunc quaternis, modò quinis foliolis constans, umbilicum occupantibus multis exilibus staminibus albis cum flavis apicibus: flori fructus succedit, fragi magnitudine, rubens aut pallidus, cujus interior pulpa mollis, humida, mucilaginosa exilium acinulorum plena, gustu non insuavis. *Descr.*

Paludosis & humidis locis gaudet, & maturitatem adquirit fructus, mensibus Iunio, Quintili, Sextili: ab incolis verò Moltebeeren appellatur. *Natales.*

C.B. pin. Chamærubus spinis carens 2. sive foliis Ribes.

Cæterùm, quæ conservandi hujus fructus ratio, quàm admirabiles ejus facultates, cùm ex ipsius Hoieri epistolâ, tum ex iis quæ ipse anno 1595. præsens mihi Lugduni confirmabat, subjicere libuit. Ex ipso fructu, inquit, Electuarium rudi minervâ conficiunt quotannis Norvvagij, atque Finmarchij, in hunc fermè modum. Baccas in fictili aut aheno per se ad mediocrem consistentiam coquunt, nullo alio addito liquore: cùm enim succi plenæ sint & molles alieno humore irrigari non expetunt. Quanquam in delicatioribus sunt nonnulli, qui melicrati Fionensis (quo summè delectantur Septentrionales isti) aliquid affundant. Hanc confectionem idoneis vasis exceptam, & ne corrumpatur ab ambiente aëre, butyro dissoluto obductam usui studiosissimè reservant: nobile sanè, & probatissimum illis adversùs scorbutum remedium. Etenim non facilè credas, quæ miracula ista gens, solâ hac medicinâ faciat quotidie: ut omninò fatendum sit, nihil ad hanc esse vel Cochleariam illam tot encomiis hacterus celebratam, vel Becabungiam, vel Sisymbrium Cardaminem, & id genus alia, quibus Germani sese efferunt. Et meritò admiranda singularis Dei benignitas, quod Nordlandiæ longiùs ad Septentrionem remotæ, & fœdissimis morbi ob cæli, solique inclementiam miserabiliter scatenti, indigenis remediis prospicere voluerit: enim verò morborum crudorum, putridorum, melancholicorum, mira hîc ubique seges. Idcirco necessitas miseros rusticanos varia auxilia edocuit, ut nunc vel in gravissimis casibus pauperculus aliquis accommodatè sibi suisque mederi sciat. Ita nonnulli scorbuticos, quamvis ridiculè, tamen benè atque utiliter hunc in modùm curant. In vicinam aliquam insulam moris abundantem exponunt, ibidémque solos relictos, domum non transferunt, priusquam sanitati sint restituti. Tum enim illi, quasi ab omni humanitate exclusi, vitæ tamen (quod credibile est) cupidi, moris istis vesci coguntur, sive ut extremo remedio promissam sanitatem recuperare tentent, sive ut sitim, quâ ut plurimùm torquentur, extinguant. Dumque hoc ad satietatem agunt, sine dubio intra paucos dies oppidò convalescunt. Hieme verò quando id non licèt, electuario suo non minùs feliciter utuntur, sine certâ dosi, aut custodiâ. Aliqui toto curationis tempore, nullo alio alimento utuntur. Hactenus Hoierus. *Conditura fructus.* *Facultates.*

CHAMÆ-

CHAMÆMORUS ALTERA Norvagica.

Chamæmorus baccifera. IDem Hoierus, aliam quandam Chamæ morum bacciferam, similibus penè prædictæ foliis observavit, cujus historiolam Clusio anno 1576. communicavit. Fruticosa autem quædam stirps erat, quæ Ribesium foliolis & fructu pro sua proportione adeò æmulabatur, ut non dubitârit Clusius tertiam Ribesij speciem appellare. *Descr.* Dodrantalis porrò erat, cortice petiolorum nigricante, foliis latis, dissectis, Vitis foliorum modo: baccis in cujusque pediculi apice quamplurimis conjunctis tanquam in umbella, non, ut in vulgari Ribesio è multis oblongis racemulis pendentibus, rubentibus, acidulis, saporis valdè ingrati; Incolis Tetiebeeren nuncupatis.

C. B. pin. Chamærubus spinis carens 4. sive foliis Vitis: Chamæmorus altera Norvegica Clusij.

RUBI FACIE SENTICOSA PLANta Lobelio. CAP. VI.

Descr. ALterius illic (in India) natæ arboris truncum aut bacillum exprimendum curavimus, qualem cum aliis accepimus. Carpi crassitie est, longam hastam æquans, & cortice nigro, denso vestitus: tuberculis crassis, senticosis, creberrimis, in clavæ modum muricato, solido & gravi præduro ligno.

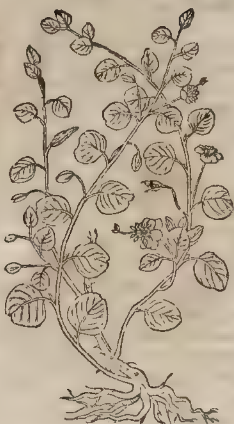
Lob. Adv. & Ic. Rubi facie senticosa planta.

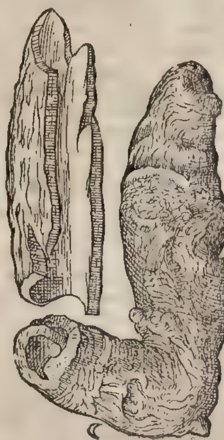
C.B. pin. Rubus 6. sive exoticus: Arboris truncus spinosus, Lugd. descr. at figura sub titulo Nerij facie secundo loco habetur.

CAPPARIS SPINOSA ET NON spinosa. CAP. VII.

Descr. IMportunius nihil Capparum luxuriantibus longè, latéque radicibus veteres prodidêre. Ipse autem frutex multis etiam stolonibus præditus est, quos aduncæ spinæ deorsum spectantes Ruborum in morem armant, quanquam & spinarum expers mitísque inveniatur: folia alterno positu nascuntur, circinatæ rotunditatis, aliàs modicè acuminata, uncias duas circiter lata, paulùm variante longitudine, saporis perquam amari: ex horum sinu pediculi singulares exeunt longi, quibus capitula insident viridantia, quæ explicata florem exhibent candidum, Rosæ parvulæ æmulum, medium obtinentibus infinitis fibrarum cirris: semen pericarpio oblongo clauditur, multum, parvum.

Cortices autem, quę in officinis prostant, parietes habent crassos, duros, solidos, albicantes, nec fractu faciles, acerbo sapore, quem obvestit alius rugosus & rimosus. Tales reperiũtur interdum qui

CAPPARIS OFFICINARUM cortex.

duos pollices crassitudine æquent, quòd si è radice detractæ sint, simplices existunt, coloremque habẽt obsoletum.

Theoph. & Diosc aculeatam describunt. Theoph. non solùm caule & ramis aculeatis constat Capparis, sed & folio hispido, quæ culturâ deterior redditur, ut naturâ sylvestrem dixeris.

Diosc. Capparis frutex est aculeatus [ἀκανθώδης] per terram in orbem stratus, spinas ut Rubus [βάτος] habens in hami modum aduncas: folia Mali Cotoneæ [μηλέα κυδωνία] rotunda: fructum verò Olivæ [ἐλαίας] instar: qui cùm dehiscẽs panditur florem promit candidum. Hoc autem delapso nõnihil glandis oblongæ figura invenitur, quod apertum grana tãquam Punici mali [*Balaustiæ Serap.*] exigua rubentiáque intra se ostendit. Radices lignosæ sunt, grandes ac numerosæ. Cæterùm, Capparis inter ejusdem Notha *Appellationes notha.* aliis Cynosbatus dicitur, aliis Capria, aliis Malum corvi. Alij Ophioscorodon vocant, alij Phyllostaphylon, alij Thallian, alij Petræam, alij Holophyton, alij Ionitem, alij Oligochloron. Sunt qui Aconiton [*Acontion Trag.*] qui Hippomanes, qui Trichomanes. Prophetæ Poteram, alij Peuteron [*Pentheron Trag.*] alij Cor lupi, alij Haloscorodon [*Alosthorodon Trag.*] alij Lilium [*Crinon Trag.*] alij Thlaspin: Romani Sinapi Persicum, alij Inturim, Aphri Herbiæathũ, cognominant. *Genera Diosc.* Differre autẽ tradit Lybicam quæ apud Marmaridas nascitur, ab ea quæ in Apulia provenit, ceu & ea, quæ de Rubro mari & Lybia affertur. Qua de re fusiùs inter Vires. *Cynosbatus* Quod autem Capparin Cynosbatum, quidam dixerint, factum esse scribit Cornarius, quod quædam cõmuria cum Cynosbato habeat. Ast quæ illa sint, non demonstrat. *Plin genera.* Est Opheostaphyles appellatio apud Plinium, i.e. Uvæ viperinæ: pro qua in supposititiis Phyllostaphylon habetur. In Ægypto, inquit is, & Capparis firmioris ligni frutex seminisque & cibi vulgati, caule quoque unà plerumque decerpto. *Delectus.* Caveda ejùs genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africum gingivis inimicum, Marmaricum vulvis & omnium inflationibus, Apulum vomitus facit, stomachum & alvum movet. Quidam eum Cynosbatum vocant, alij Opheostaphylen. Et postea: Innocentius Italicum est. Marmaricum itaque dixit Plinius, id quod apud Marmaridas nascitur,

ut Dioſcorides ait. Palladius Cappar vocat; Serapio Capparus.

Cynosbatos. Phyllostaphylon. Petræa herba. Sinapi Perſicum.

M. Virg. herba Capparis, Cynoſbatos [*Caninus rubus*] ob hamatos quos habet aculeos dicta. Phyllophylon, quod inter folia fructum quaſi uvam habeat: Petræa herba à natalibus. Cur Sinapi Perſicum à Romanis appelletur, incertum.

Dod. hiſt. iconem exhibet priorem Plantini: deſcriptio verò convenit Cappari retuſo folio; ait enim folia habere rotundiora, quàm Malus Cotonea. Turn. in plurali numero Cappares vocat, & tamen tradit tantùm ſpinoſam. Gazæ, H. Iun. & Geſn. cat. Inturis.

Matth. notatur.

Matth. ſuæ iconi addit ſpinas, an ex ipſa planta, vel ex lectione Dioſcoridis, ambigo: eo modo diſpoſitas, ut ipſe pingit, non vidi. Cam. Epit. & hiſt. aliam poſuit figuram, in qua vix ſpinæ apparent & folia rotunda ut erant Matthiolo, qui ait ſe vidiſſe Cappares frutice non ſpinoſo hortenſes, Ferrariæ.

Capparis non ſpinoſa Lon notat.

Lonic. figuram habet Capparis non ſpinoſæ, licèt in deſcriptione ſpinoſam tradat, nec faciat mentionem non ſpinoſæ.

Ryff.

Ryff. Dioſcoridis deſcriptioni addit Capparis figuram non ſpinoſam, cùm tamen Dioſc. aculeatam tradat.

Lob. Adv. Cappares: Obſ. & Ic. ſicut & Tab. Capparis folio acuto, & Capparis retuſo folio: figuræ duæ.

Lugd.

Eaſdem etiam exhibet Lugdun: dicítque folio tantùm differre. Et hinc cum Lob. & Compilatore pingit utramque ſpinoſam. Certè ſi nulla differentia alia eſt, folium non meretur alteram figuram.

Synon. C. B.

C. Bauh. apud Matth. eaſdem proponit, dicens. Quæ rotundo folio eſt, Matthiolus expreſſit. I. Capparis, Tragi, Matth. Cord. in Dioſc. Dod. Gall. Geſn. h. Lon. Lac. Caſt. Lugd. Capparis retuſo folio, Lob. Capparis Italica, Cæſalp. Capparis 2. Tabern. II. Capparis Dod. hiſt. Capparis folio acuto, Lob. Lugd. Ger. Capparis aliud genus, Cæſ. Capparis prima Tab. Idem pin. Capparis 1. ſive ſpinoſa fructu minore, folio rotundo. Capparis, Tragi, &c. Ang. Lugd. & Rauvv. qui & ſylveſtrium meminit. Capparis ſpinoſa, Bellon. Capparis rotundiore folio, Ger. Item, Capparis 2. ſive folio acuto. Et, Capparis 3. ſive non ſpinoſa fructu majore: Capparis non ſpinoſa, Bellon. In Arabia arboreſcit & hyeme folia retinet, Cappares Alexandriæ majores eſſe, quàm alibi, quos Cappar appellant, Alpinus author eſt.

C. Bauh.

Hæc ille, cujus multiplex error, ſtudioſum tedio conſumere poſſet. Pingit plantam folio retuſo, ſcribens interim eſſe rotundo. quaſi inter rotundum & retuſum nihil interſit. Matthiolus eam non expreſſit. Spinæ malè pictæ ſunt, quod ſeverus cenſor Lugd. non animadvertit. Surſum enim ſpectant, & plures ſimul conjunguntur, cùm deorſum inclinent, hamatæ ſint, & ſimplices. Nec folia retuſa ſunt, ſed ex rotundo acuminata. Nec prima ejus Capparis, Tragi eſt, ſicut nec Dod. gall. Lacunæ, aut H. Lugdunenſis, quæ eandem cum Matthiolo exhibent, excepto Trago, cujus figura neque ad plantam viridem, neque ad ſiccam picta videtur. Cordus etiam in Dioſc. & Geſn. h. (cui Capparis & Rurpedius dicitur) non concludunt, quam intelligant, imò nec folij acuti aut rotundi ibidem meminerunt. Mirum ergo unde colligat, eſſe ejus primam Capparin. Loniceri quoque figura eſſe non poteſt, ſpinis enim caret. Cæſalpini tandem Capparis Italica eſſe nequit, quæ virgas ſimplices profert, ſine ſpinis. Quod idem comprobant ſequentia ejus verba. Aliud genus ſpinoſis ramis conſtat peregrinum: Dioſcorides deſcribit illud genus, quod aculeis conſtat. Cam. h. Capparis vera. Schvven. Capparis major & minor.

Nomina linguis.

Nomen apud Græcos idem, quod apud Latinos tum ipſa planta, tum fructus obtinet: *κάππαρις* ſiquidem dicitur; nonnullis tamen Lat. Inturis: Arab. *Cappar* & *Kappar*. Barb. *Caparus*. Germ. Capperen: Belgis Cappers: Gall. *Capres*: Ital. *Capparo*: Hiſp. Caſtil. & Portug. *Alcaparras*: Catal. *Taperes*: Angl. Capper: Boh. Kappary.

Capparis ſacrarum paginarum

Inter interpretes non convenit, quomodo illud Eccleſiaſtis cap. 12. Et diſſipabitur Capparis, ſit propriè explicandum. Aliis enim appetitus eſt deciſa voce. Alij ſunt qui exponunt de libidine, & rei venereæ appetitu, qui expiret ac emoriatur in ſenibus.

Locus & Tempus.

Monſpelij vidi Cappares florentes Autumno, Septembri ſine ſpinis: Patavij fruticem ſiccum cum ſpinis certo ordine diſpoſitis, ac aliter quàm pingat Matthiolus: nec animadverti ſpinas alias ſurſum vergentes, alias deorſum tendentes: Lugduni ſpinoſas Cappares florẽtes Novembri, unde etiam plantas habui: quas plantavi in horto Montbelgardi: Proſtant in officinis venales aceto conditæ parvæ & mediocres, aſſervatæ cum ſale marino grumoſo, quæ ante uſum in aqua calida macerantur.

Satio.

Seritur (autore Plinio lib. 19. cap. 8.) Capparis ſiccis maximè, area in defoſſu cavata, ripiſque undique circumſtructis lapide: aliàs evagatur per agros, & cogit ſolum ſterileſcere: floret Æſtate: viret uſque ad Vergiliarum occaſum: ſabuloſis familiariſſima.

Cappares Alexan.

Præſtantiſſimas Cappares ex Alexandria Ægypti Venetias advehi perhibet Matth.

Apula.

Eſſe & in Apulia Capparum proventus, unde etiam plurimæ deferantur, verùm longè deteriores his quæ ex Ægypto importantur; provenire etiam Romæ in collapſis ædificiorum parietibus, ruderibúſque præſertim circa Pacis templum: itémque Senis, quæ quidem Apulis ſaporis præſtantià minime cedant: In cultis naſci Cappares negare Theophr. lib. 6. cap. 5. de plant. hiſt. Seri tamen hac ætate, colíque perinde ac ſegetes & legumina, quemadmodum & Plinij tempore, qui ſerendi rationem jam ſupra explicarit. Cùm ergo in cultis locis ſatæ excreſcant Cappares, id Theophraſto repugnare putat Matthiolus, quia gaudere locis arenaceis atque tenuibus, cultis haudquaquam exire ſcripſerit: at oppidò quàm ingenioſus

Matth. lapſus.

ſit Matth. quo vultu, quo aſpectu talia pronunciare audeat, quàm feliciter authorum animos aſſequatur, hinc apertiſſimè dignoſcitur, cum Theophraſt. rem dubitativè propoſuerit hoc modo: Inturis peculiare habet, quod & folium & caulem gerit ſubhiſpidum, nec Phleum, & Lappaginem æmulatur, quæ foliis mitibus conſtant: Vniſtirps humilis humicaulis eſt: germinat florétque Æſtate & folium uſque Vergilias perdurat: gaudet locis arenaceis atq; tenuibus: cultis haudquaquá exire dicitur. Sed cum apud oppida & loca plana proveniat, non Laſerpitij modo apud montuoſa: hoc minùs verè putarunt. Cultis ergo exit, ſed cultu leviſſimo contenta eſt, ut docet Columella his verbis. Capparis plurimis provinciis ſua ſponte novalibus naſcitur: ſed quibus locis ejus inopia eſt, ſi ſerenda fuerit, ſiccum locum deſiderabit. Iſque debebit ante circumdari foſſula, quæ repleatur lapidibus, & calce, vel punico luto, ut ſit quaſi quædam lorica, ne poſſint eam perrumpere prædicti ſeminis frutices, qui ferè per totum agrum vagantur, niſi munimento aliquo prohibiti ſint. Quod tamen non tantùm incommodum eſt (ſubinde enim poſſunt extirpari) quantum quod noxium virus habent, ſuccóque ſuo ſterile ſolum reddunt. Cultu aut nullo, aut leviſſimo contenta eſt. Quippe quæ res etiam in deſertis agris citra ruſtici operam convaleſcit. Seritur quoque æquinoctio. Fruticat ruri in ora Tyrrhenici maris, Narbonenſi, & Hiſpanica. Eadem hortis jamdiu innotuit.

Vires & Temperamentum.

Capparis, ut videre eſt apud Dioſcoridem, caulis & fructus ad cibi uſum ſale conditur. Turbat autem alvum, ſtomachóque incommodus eſt, & ſitim in-

tim inducit. At cocta Capparis in cibo accepta, commoda magis est stomacho quàm cruda. Fructus *Ad splenem* itaque ejus splenem liquat, si duarum drachmarum pondere cum vino bibatur ad dies quadraginta. Ducit etiam urinam & alvi excrementum cruentum. *Purgat. Ischias.* Coxendicum quoque morbo & resolutioni opitulatur fructus si bibatur, ruptis item ac convulsis. Ducit & menses, & pituitam de capite detrahit. Dentium item dolorem sedat fructus cum aceto coctus & collutus. Cæterùm radicis cortex aridus, tum ad prædicta commodus est, tum omne *Vlcus.* diuturnum & sordidum ac callosum ulcus repurgat. Imponitur etiam in splenicis, cum cruda hordeacea *Dentium dolor.* farina: si verò radix manducetur, dolenti denti auxiliatur. Vitiligines etiam albas exterit cum aceto trita. At verò folia & radix trita, duritias & strumas *Aurium vermes.* discutiunt. Succus autem auribus infusus; vermes *Capp. Lybica.* in ipsis occidit. Porrò Lybica Capparis, quæ apud Marmaridas appellatos nascitur, vehementer inflat, *Apulia.* quæ in Apulia provenit, vomitus concitat, quæ verò de Rubro mari & Lybia affertur, acerrima est, pustulas in ore excitans, & gingivas ambedens usque ad denudationem. Vnde ad esum inepta est. Ferunt eos, inquit Plinius, qui quotidie Capparim Italicam edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix ejus vitiligines albas tollit, si trita in sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potus radicis cortex ℥.ij. dempto balinearum usu. Ferúntque 35. diebus per urinam & alvum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum semen, ex aceto decoctum, vel manducata radix: infunditur & aurium dolori decoctum semẽ in oleo. Phagadænas folia & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculósque cocta in aqua. Iocinoris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutilẽ esse inter auctores convenit. Capparis facultas, ut prodit Gal. lib. de alim. est satis tenuium partium, & ideò minimum alimentũ exhibet corporibus ac vescentibus. Fructu verò ejus magis ut medicamẽto, quàm ut alimento utimur. Idem 7. simpl. Capparis radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quod diversis pugnantibus constet facultatibus: quibus abstergere, purgare, incidere potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, densare, constringere acerbitate. Itaque *Lien induratus.* lienes induratos si quid aliud hoc medicamentum juvare valet, tùm foris idoneis, illinendis remediis admistum, tum intra corpus assumptum, sive decoctum in aceto aut oxymelite, & id genus sive aridum contusum illísque permistum: quippe cum apertè crassos, lentósque humores hoc pacto sumptum evacuet, nec eos tantum per urinas, sed & per ventrem, sæpè etiam sanguinolentos deferat, unde & lienes adjuti sunt, & coxarum dolores. *Ad menses* Quin etiam menses promovet, & ex capite purgat, detrahítque, quod ἀποφλεγματίζειν vocant, auxiliatúrq; ruptis atque convulsis. Porrò radicis ejus *Ad ulcera.* cortex ulceribus malignis cataplasmatis modo impositus, non malum est remedium: ut qui illa extergere valeat, nec segniter desiccare. Præterea den- *Ad dentes.* tium labores prædictarum qualitatum ratione adjuvat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, sæpè etiam solus dentibus mansus ac morsus. Ex dictis ergo clarum est, incidendi quandam ei facultatem inesse itémque extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines siquidem cum aceto detrahit, & *Ad Choeradas* chœradas & duros tumores digerit, idoneis ad ea medicamentis mistus. Radicis cortici, fructus proportione virium respondet, nisi quod ad omnia imbecillior. Imò & folia & caules ejus similem vim obtinent, meminíque me foliis quandoque paucis diebus duritiem choeradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus scilicet illis quippiam, quod eorum vehementiam obtundit. Nec mirum est, quòd aurium vermes amaritate occidant sua. Porrò capparis quę in admodum calidis ferventibus regionibus provenit, ut quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeò ut plurimum etiam habeat facultatis adurentis. Serapio Clysteres ad sciaticam (ut loquuntur barbari) è succo Capparorum, Rasim magna olim experientia factitasse scribit. Capparin asserit Simeon Sethi calidam & siccam esse gradu secundo. *Temper. Sethi.* Contra Ferh. m.m. Capparin, cujus florem ac radicis corticem usurpant, calidam siccámque esse tertio recessu statuit. Capparis affertur ad nos, inquit Corn. sale conspersa, eò quod *Sale condita.* sola recondita putrescat. Sale itaque condita etiam hodie in muria ad nos affertur. Ex qua exempta & leniter fervefacta, aceto ac oleo affuso; in cibi usum venit, intinctus ferè loco ad carnes & pisces assatos adhibita. Majores & minores Cappares aiunt Adverſ. Emporiis variis væneunt, sed minores in primâ sunt commendatione, sexiésque *Cappar. maior & minor.* pluris emuntur quàm majores: vulgò námque habentur meliores parvæ. Sic palati studium fallit ingenium, valetudinis dispendio: nam qui sapor illis percipitur, ascititius est à muria, vel ab aceto: alioqui utraque acerrimi ac teterrimi gustus est, seu viridis, seu matura. proindéque minor perpaucæ carnis & succi, faciliùs & penitiùs imbuitur conditura, quàm major, quæ melioris succi & aptioris alendæ carni est. Culinæ proinde error est, minores majoribus præferre. Sed hic consuetus inolevit mos, nam, ut scitè dicebat Philosophus, nihil magis adversatur valetudini aut Medico, quàm bonus coquus. Itaque voluptati coquus emat minores magno precio: frugi œconomus emet (si nos audiat) majores minoris multò, bonæ tuendæ valetudini. Radices esse adulterinas quidam imperiti Medici ridiculè quiritantur: nam hac radice nihil vulgatiùs aut viliùs etiam in Hispania. Vomitiones Cappares haudquaquam ciere, ut inquit Diosc. existimat Matth. Nisi fortasse hac facultate sint præditæ, dum recentes ac virides comeduntur, antequam muriam experiantur, & inde elixentur. Sed infirmat Matth. opinionem, quod fortè non eandem Capparin, sc. Apuleam, cum Diosc. intelligat. Capparis *Radices in officin non sunt adult.* virides ac teneros surculos apud Amatum, nõ alitèr quàm Terebinthi mandunt in aceto simul & muria, *Surculi in cibo* aut solo aceto condientes. In suis consultationibus tradit Montanus radicem Capparum masticatam *Masticat.* multam pituitam trahere. Cappares mensæ adhibet contra lumbricos Gesnerus. Bayrus, recipit *Crines denigrans.* radices Capparorum & illas coquit in lacte asinæ usque ad tertiam partem & ungit capillos dimittendo per noctem, hos enim pectendo nigrificat.

CAPPARES ARBORESCENTES

Cappares in Arabia invenimus, pumilarum ficuum altitudinem æquantes, ut nobis conscendendæ fuerint, ad earum fructus colligendos; ovi gallinacei magnitudine, & semina intus continentes, piperis instar calida: ipsæ Cappares Iuglandibus magnitudine non cedunt. Vt verò album sinapi in vinum vernachiam injiciunt, ne ferveat, sed diutius suam dulcedinem retineat: sic Arabes istarum Capparum semina in suis Vinis commiscere solent, ut dulcia ea conservent, quod etiam Avicenna annotavit: Bellon. Obſ. l. 2. c. 6.

Synon. C.B.pin. Capparis 4. sive arborescens fructu Iuglandis magnitudine: Capparis Arabica fructu ovi magnitudine, semine piperis instar acri, Bellon. Capparum arbor, Rauvv. qui fructus magnitudinem non expressit. Cappares plurimum ab his quæ in arbores adolescunt, & quę in Gręcia proveniunt, differentes in Tauri montis saxorum fissuris, Bellon. notavit.

CAPPARIS FABAGINEA SIVE Peplios Lutetianorum.

CAP. VIII.

Descr. Longis lentisque caulibus est prædita, glabris, striatis, ramosis, ad quorum genicula nascuntur duo ex adverso siti pediculi unciales & sescunciales, bina folia in summo cacumine gerētes, modicè distantia, positu ferè foliorum Visci, pinguia, ex rotundo oblonga, Portulacæ foliis quodammodo similia, nervo medium percurrente, à quo venulæ obliquæ in margines exporriguntur, amara, ex eorundem sinu pediculi semunciales prodeuntes, florem unum sustinent singuli miniatum, extra quem prominent longa rubentia stamina, apicibus donata concoloribus: florem extrinsecus ambiunt foliola oblonga, viridantia: siliqua auctore Rauvvolffio, Sesamo similis: addit frater C.Bauhinus oblonga, angulosa, quatuor veluti ex thecis composita, in qua semina continentur plura, lata, compressa, ex rotunditate in acumen desinentia. Vniversa planta gustu amaro Salicis aut Capparis.

Synon. Fabago. Peplios. Lob.Obs. & Ic. Capparis leguminosa, sive Fabago Belgarum: Peplios Petri Quithe & Parisiorum. Rauvvolff. Halepi Morgesani, Avicennæ Ardisrigi, & Andiria Rhasis. *Morgesani. Ardisrigi. Andiria.*

Dod.hist.annotat à recentioribus Capparin Fabaginem & plerisque Capparin leguminosam dici: veteribus notam fuisse non constare: Cepæam Dioscoridis esse, non esse facilè affirmare, brevi ac succincta admodùm apud Dioscoridem extante descriptione: describi verò ab Avicenna capite 28. herbam quandam Ardisrigi nomine: cum qua responderet, si tam gravi esset odore, quàm sapore amaricante. Si nihil aliud impedit, quàm gravis odor, quominùs sit Ardisrigi, nos illud recipiemus ex autoritate Rauvvolffij, qui ait Halepi ingratissimi esse odoris, ac eam ob occasionem incolas crebrò uti ad expellendos vermes. *Cepæa. Dod.notat.*

Cam. apud Matth. ejusdémque Epit. Capparis silvestris sive fabaginea, vel leguminosa: Avicennæ Ardisugi, aut Ardisrigi, Rhasis Andiria. Eid.h.Capparis, Fabago. Tabern. Capparis leguminosa, Geschlecht der Capperen.

C.B.in Lugd. Fabago Belgarum: repetitur in append. Morgsani Rauvvolffij nomine: duæ descriptiones, ex utraque una facienda erat, siquidem in prima fructus reperiantur: aliàs figura posterior magis probatur. Fallitur C.Bauh. nam fructus aliquoties pingitur in ipsa planta, & separatim juxtà eam. Eid.pin.Capparis 5. sive Portulacæ folio: Telephium Dioscoridis & Plinij, Colum. *C.Bauh.*

Observavi florentem Augusto, Lutetiæ in horto regio: Romæ inter rudera spontè nasci perhibetur apud Camer. *Locus & Tempus.*

CAPPARI FERE SIMILIS Albaut.

CAP. IX.

Locus. Thevetus auctor est, in Insula Suachem Æthiopico littori adjacente, nasci herbam quandam Alhaut nomine, in rupibus, latè sese diffundentem, foliis ferè Capparis, cujus fructus germina sunt, sive capitula rotunda. Folia, radices, fructus, gustu suavissimi sunt, & cordi salubres, quibus indigenæ ad colicos & stomachi dolores quosvis, præterea ad hepatis & pulmonum affectus utuntur, decocto ex tota herba parato, cum Corallij albi pulvere. *Vires.*

Syn. C.B.pin. Capparis 6. sive Capparibus similes baccæ in Virginea. Sacquenummener baccæ plantæ, quę in stagnantibus aquis reperitur, par.1.Ind.occid.

FINIS LIBRI XIIII.

HISTO-

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARUM

LIBER XV.

FRUTICES SCANDENTES ENARRAT, UT VITES, CONVOLVULOS, ET HIS ALIQUA RATIONE SIMILES PEREGRINOS, ET AROMATA QUÆDAM.

PLANTARUM genus quoddam est, quod non nisi alterius ope, ac fulcro sustinere se commodè potest, quas ob id ἀναδενδράδας & πεσοπαλλικαυλεις Græci dixére, ut Vites, Convolvuli & his similes. Quanquam Theophr. quem & Plinius sequutus Vitem inter arbores recenseat: quod sanè & de aliis quibusdam mox dicendis quis asserat. Columella tamen diligentißimus stirpium cultor arborem esse negat, sed medium quoddam inter arborem & fruticem esse vult, ut fusiùs infra patebit. Utut sit, scandentium lustratio restat, triplici ordine producenda. Primus prædictarum & similium hoc libro; alter scandentium pomiferarum; tertius scandentium siliquosarum & leguminosarum, subsequentibus libris dicendarum.

VITIS VINIFERA. CAP. I.

Descriptio Vitis universalis. NOTIOR est Vitis vinifera, quàm ut describi debeat, sed gratificemur frigido subjectis Septentrioni, ut vel lectione novisse discant notissimi etiam ipsis nectarei liquoris parentem, quâ nihil abjectiùs intuenti videri possit, alienæ opis indiga ridicarum & pedamentorum adminiculo innitens tortuoso stipite, fusco, rimosóque cortice hiulca; *Stipes. Cortex.* quæ ubi tepidiorem benignioris cœli auram senſit, gemmas protrudit, *Gemmæ.* in pampinos postmodum, *Pampini.* ut familiari illis comparatione utar, Lupi salictarij abituros, minimè tamen inamœna illa aspredine horridos, sed læto vigore splendentes: ita uti diximus humo sublata capreolorũ beneficio adminicula sua complexa à contemptu vindicatum sescit, *Capreoli.* flosculorum suaveolentium, quin- *Flosculi.* que fibrillis herbidis luteolos apices sustinentibus compactilium racemis divitem colono spem excitat uvarum, *Racemi.* quas aliàs ne colori putes obligatam generositatem, ochrâ: tanta talíque saporum viriúmque varietate, quantam qualémque tam adversâ quàm secunda valetudine quotidie experimur. Vitis (addit Cæsalp.) quæ ambigit inter arbores & frutices, florem non in summo fructus, sed in sede habet, ac plura semina in communi conceptaculo, brevi tempore ad magnam altitudinem crescit, ita ut nisi crebra amputatione coërceatur, multitudine viticularum luxurians silvescat: folia fert ampla, variè laciniata, ut Ficus, *Folia.* quos pampinos vocant: flosculos parvos & candidos, ut Olea: racemos ingentes, onustos suis granis, quæ uva appellatur. *Uva.*

Vitem arborem dicere videtur Theophr. sic enim scribit. *Theophr. Vitium differentia. Vitis arbor.* Arbor est, quod ab radice caudice simplici ramosum, nodosum, surculosum, haud facilè dissolubile assurgit, ceu Olea, Ficus, Vitis. Et: inter ostenta in arboribus ait, Nigrum racemum ædere candidum fructum; candidum verò nigrum tanquam prodigia, & præter naturæ normam accidere arbitrantur aruspices, ostenta esse æstimantes; solitum verò in Vite Capneia nullo pacto mirantur, nec interpretantur, *Vitis capneia* quasi quæ ratione regionis mutari soleant. *Vites ratione regionis mutantur.* Sed hoc ita fieri mirum, quoniam una tantùm, aut duæ, & hæc rarò per universum tempus mutantur. Et si aliquando ita fit, in fructibus potiùs discrimen, quàm in totis arboribus percipitur. Nam talis rei temeritas, fructibus quoque nonnunquam contingit, ut Vitis caudice suo averso fruticet, fructúmq; absque foliis producat. Meminit porrò circa agrum Elephantium (ubi eam inter arbores quoque refert) *Vitis elephantina.*

Vitibus folia non decidere. Tandem de satu arborum agens, eam inibi his verbis etiam recenset. *Vitium differentia a solo.* Vitium solo differentia maximè numerosa est. Quot enim genera telluris, totidem & vitium esse quidam affirmant. Verùm inter eas, quæ minùs fructificant, gemmis crebrioribus constant, solidioresque sunt. Ex eodem Theophr. hæc habentur. Vitis corticem speciem radicis habere, nervosum, macilentum, tunicis multiplicem, quem auferunt cultores: medullam carnosam: materiem lentam: radices tenues, sobolem sursum versus procreantes, ideo evellendas, quæ in summa tellure sunt: folia ampla, aliquatenus fissa, longo pediculo propendentia, & tremula ex nervulo, & cortice, & carne constantia: frutificare ex novellis surculis: florem lanugineum amplectentem fructum: nam decidunt perforati: fructum congestum: succum vinosum. Ex semine natam degenerare, ut pro nobili ignobilis, & sæpè silvestris oriatur, adeò ut quædam fructum non maturet, quædam eundem non compleat, sed ad florem usque perducat.

Varronis differentia. Marcum Varronem quoque Vitem arborem facere colligitur ex sequentibus. Præterea quæ arbores in ordine satæ sunt, eas æquabiliter ex omnibus Sol & Luna coquunt. quo fit ut uvæ plures nascantur, & ut celeriùs coquantur, quas res duas sequuntur altera hæc duo, ut plus reddant musti & pretij pluris.

Columella. Columella, ut suo loco constabit, nec arborem, nec fruticem, Vitem propriè dixerit. Ejus autem genera hæc tradit. Vitis, inquit, vel ad escam, vel ad effusionem deponitur. *Vitis ad escam.* Ad escam non expetit instituere vineta, nisi cùm tam suburbanus est ager, ut ratio postulet inconditum fructum mercantibus velut pomum vendere, quę cum talis est conditio, maximè præcoques, & duracinæ, tum denique purpureæ, & bumasti, dactylique & rhodiæ, libycæ quoque & cerauniæ, nec solùm quæ jucunditate saporis, verùm etiam quæ specie commendari possint, conseri debent, ut stephanitæ, ut tripedaneæ, ut unciariæ, ut cydonitæ. Item quarum uvæ temporibus hyemis durabiles vasis conduntur, ut venuculæ, ut nuper in hos usus exploratæ, numisianæ. At ubi vino consulimus, *Vitis ad effusionem.* Vitis eligitur, quæ & in fructu valet, & in materia, quod alterum ad reditus coloni, alterum ad diuturnitatem stirpis plurimùm confert. Sed ea tum præcipua est, si nec nimis celeriter spondet, & primo quoque tempore deflorescit, nec nimis tardè mitescit, quin etiam pruinas, & caliginem, & carbunculum facilè propulsat, eademque nec imbribus putrescit, nec siccitatibus abolescit, talis nobis eligatur vel mediocriter fœcunda, si modo is locus habetur, in quo gustus nobilis, pretiosúsq; fluit: nam si sordidus, aut vilis est, feracissimam quamque serere conducit, ut multiplicatione frugum reditus augeatur. Ferè autem omni statu locorum campestria largiùs vinum, sed jucundius afferunt collina, quæ tamen ipsa modico statu cœli magis exuberant aquiloni prona, sed sunt generosiora sub austro, nec dubium quin sit ea nonnullarum vitium natura, ut pro locorum situ bonitate vini modo vincat, modo superetur. Solæ traduntur *Amineæ Vites duæ.* Amineæ excepto cœli statu nimis frigido, ubicunque sint etiam si degenerent, sibi comparatæ, magis aut minus probi gustûs vina præbere, & cæteras omnes sapore præcedere. Eæ, cum sint unius nominis, non unam speciem gerunt. *Germana minor & major.* Duas germanas cognovimus, quarum minor ocyùs & meliùs deflorescit habilis arbori, nec non jugo: illa pinguem terram, hæc mediocrem desiderat, longéque præcedit majorem, quia & imbres, & ventos fortiùs patitur, nam major celeriter in flore corrumpitur, & magis jugis, quàm in arboribus, ideòque non est vineis apta, vix etiam arbusto, nisi prępingui, & uvida terra, nam nec mediocri valet, multóque minus in exili, prolixarum frequentia materiarúmque, foliorúmque & uvarum; & acinorum magnitudine dignoscitur. Internodiis quoque rarior, largis fructibus à minore superatur, gustu non vincitur, & hæ quidem utræque Amineæ. Verùm & aliæ duæ geminæ, *Gemina, sive gemellæ minor & major.* quæ ab eo quod duplices uvas exigunt, gemellæ vocantur, austerioris vini, sed æquè perennis. Earum minor vulgò notissima, quippe Campaniæ celeberrimos Vesuvii colles, Surrentinósque vestit. Hilaris inter æstivos favonij flatus, austris affligitur. Cæteris itaque partibus Italiæ non tam vineis, quàm arbusto est idonea, cùm prædictis regionibus commodissimè jugum sustineat, materiam, fructúmque, nisi quod duplicem non absimilem minorem germanæ egerit, sicut major gemina minori germanæ, quæ tamen minor hoc melior est, quod fœcundior etiam mediocri solo, nam illi nisi præpingui non respondere dictum est. *Aminea lanata.* Lanatam quoque amineam quidem maximè probant, quæ hoc vocabulum non ideò usurpat, quòd sola ex omnibus Amineis, verùm quòd præcipuè canescit lanugine. Sanè boni vini, sed levioris, quàm superioris, crebram quoque materiam fundit, atque ideò propter pampini densitatem sæpè parùm rectè deflorescit, eadémque maturo fructu celeriter putrescit, super hunc numerum, quem retulimus, singularis habetur Aminea, *Aminea singularis.* majori geminæ non dissimilis, primùm specie pampini, & trunci, sed vini sapore aliquanto inferior, quamvis generosissimus sit, proximè præferenda etiam propriis virtutibus, nam & feracior est, & flore meliùs exuitur, spissáque, & albidas uvas, ac tumidioris acini gerit, gracili arvo non deficit. Atque ideò inter uberrimas uvas numeratur. *Nomentanæ.* Nomentanæ vini nobilitate subsequuntur Amineas, fœcunditate verò etiam præveniunt, quippe cùm se frequenter impleant. *Rubelliana & Fecinia.* Sed earum quoque feracior est minor, cujus & folium parciùs scinditur, & materia non ita rubet, ut Amineis, à quo colore Rubellianę nuncupantur, eædémque Fecinię, quòd plus quàm cæteræ fecis afferunt. Id tamen incommodum repensant uvarum multitudine, quas & in jugo, sed & in arbore meliùs exhibent. Ventos, & imbres valenter sufferunt, & celeriter deflorescunt, & ideò citiùs mitescunt, omnis incommodi patientes, præter caloris, nam quia minuti acini, & duræ cutis uvas habent, æstibus contrahuntur. Pingui arvo maximè gaudent, quod ubertatem aliquam natura gracilibus, & exilibus uvis præbere valeat, frigidum, ac rosidum solum & cœlum commodissimè sustinent *Eugenia.* Eugeniæ, dum sunt in Albano colle. nam mutato loco vix nomini respondent suo, nec minùs *Allobrogicæ.* Allobrogicæ, quarum vini jucunditas cum regione mutatur. Magris etiam dotibus tres *Apianæ tres, una foliis, & duæ lanatæ.* Apianæ commendantur, omnes feraces, jugóque, & arboribus satis idoneæ, generosior tamen uva, quæ nudis foliis est, nam duæ Lanatæ quamvis frondibus, & palmitum pari facie flexere, qualitate sunt dispariles, cum tardiùs altera recipiat cariem vetustatis. Pingui solo feracissimæ, mediocri quoque fœcundæ, præcoquis fructus. Ideóque frigidis locis aptissimæ vini dulcis, sed capiti, nervis, venísque non aptæ, nisi maturè lectæ, pluviis, ventísque & apibus afferunt prædam, quarum vocabulo propter hanc expopulationem cognominantur. Atque hæ pretiosi gustûs celeberrimæ. Possunt tamen etiam secundæ notæ vites proventu, & ubertate commendari, *Biturica. Basilica. Cocolubis.* qualis est Biturica, qualis est Basilica, quarum minorem Cocolubem vocant Hispani, longe omnium primis utræque proximæ. Nam & vetustatem vinum earum patitur, & ad bonitatem aliquam per annos venit. Iam verò ipsæ fœcunditate præstant omnibus,

quas

quas ante retuli, tum etiam patientia, quippe turbines, imbrésque fortissimè sustinent, & commodè fluũt, nec deficient macro solo. frigora meliùs quàm humores sustinent; humores commodiùs quàm siccitates, nec caloribus tamen contristantur. *Visula. Argitis minor.* Visulæ deinde ab his & minor Argitis terræ mediocritate lætantur. nam in pingui nimiis viribus luxuriant, in macra tenues & vacuæ fructu veniunt. Amiciores jugo quàm arboribus, sed Argitis etiam in sublimibus fertilis vastis materiis, & uvis exuberat, humillimis tabulatis aptior. Visula brevem materiam & latum folium exigit, cujus amplitudine fructus suos optimè adversus grandinem tuetur, qui tamen nisi primo quoq; tempore maturi legantur, ad terram decidunt, humoribus etiam priusquam defluat putrescunt. *Helvolæ, sive Variæ.* Sunt & Helvolæ, quas nonnulli Varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ, ab helvo (nisi fallor) colore vocitatę, melior est nigrior abundantiâ vini, sed hæc sapore pretiosior. color acinorum in neutra conspicitur æqualis, utraque candidi musti alternâ vice annorum plus, aut minus afferũt, meliùs arborem, sed & jugum commodè vestiunt, mediocri quoque solo fœcundæ, sicut Pretia minor & major, sed eæ generositate vini magis commendantur, & frequentibus materiis frondent, & citò maturescunt. *Albuelis.* Albuelis utilior, ut ait Celsus, in colle quàm in campo, in arbore quàm in jugo, in summa arbore quàm in ima, ferax & materiæ frequentis, & uvę, nam quæ Grecule vites sunt, ut Mareoticę, Thasiæ, Psythiæ, Sophortiæ, sicut habet probabilem gustum, ita nostris regionibus & raritate uvarũ & acinorum exiguitate minùs fluunt, Inerticula tamen *Græcula.* *Amethyston* nigra, quam quidam Græci Amethyston appellant, potest in secunda quasi tribu esse, quòd & boni vini est, & innoxia, unde & nomen traxit, quòd iners habetur in tentandis nervis, quamvis gustu nõ sit hebes. Tertium gradum facit earum Celsus, quæ fœcunditate solâ commendantur, ut tres Helvenatiæ, *Helvenatiæ tres.* quarum duæ majores nequaquam minori bonitate, & abundantiâ musti pares habentur, earum altera, quam Galliarum incolæ Emarcum vocant, *Emarcum.* mediocris vini, & altera quam Longam appellant, eandemque Avaram sordidi, nec tam largi quàm ex numero uvarum, quas prima spes promittit. *Longa. Avara.* Minima & optima è tribus facillimè folio dignoscitur, nam rotundissimum omnium id gerit, atque est laudabilis, quòd siccitates maximè perfert, quòd frigora sustinet, dum tamen sine imbribus sit, quòd nonnullis locis etiam vinum ejus in vetustatem diffunditur, quòd pcipuè sola acerrimum quoq; solum fertilitate sua commendat. At Spionia dapsilis *Vites dapsiles musto* musto, & amplitudine magis uvarum, quàm numero fertilis, ut Oleaginea, ut Murgentina, eadem qua Pompeiana, ut Numisiana, ut Venucula eadémque Scirpula, atque Sticula, ut nigra Fregellana, ut Merica, ut Retica, ut omnium, quas cognovimus copiosissima Arcelaca major, à multis Argitis falsò existimata. *Pergulana.* Nam has nuper mihi cognitas, Pergulanam dico, & Irtiolam, Ferreolámque non facilè asseverem quo gradu habendæ sint, quod & si satis fœcundas scio, nondum tamen de bonitate vini, quod *Irtiola. Ferreola.* afferunt, judicare scio, ut am etiam præcoquem Vitem ante hoc tempus incognitam græcâ consuetudine Dracontion vocitari comperimus, quæ fœcunditate jucunditatéve Arcelatæ Basiliceque & Bithuricæ comparari possit, generositate vini Amineæ. *Dracontion* Multa præterea sunt genera Vitium, quarum nec numerum, nec appellationes cum certa fide referre possumus. *Vitium numerus & appellationes incertæ.* Neque enim ut ait Poëta, numero comprehendere refert,

Quem qui scire velit Libyci velit æquoris idem
Discere quàm multæ Zephyro versentur harenæ,

Quippe universę regiones, regionúmque penè singulæ partes habent propria Vitium genera, quæ consuetudine sua nominant, quædam etiam stirpes cum locis vocabula mutaverunt, quædam propter mutationes locorum etiam à qualitate sua discesserunt, ita ut dignosci non possint. Quare prudentis magistri est, studiosos ejusmodi nomenclationis aucupio, quo potiri nequeant, non demorari.

Plinium igitur consulamus naturæ miraculum, *Genera ex Plinio* de Vitium natura & quibus modis ferant. Vites jure apud priscos magnitudine quoque inter arbores numerabantur. *Arbor Ligni Vitis diuturnitas.* Iovis simulacrum in urbe Populonia ex una [*Vite*] conspicimus, tot ęvis incorruptum. Item Massiliæ pateram; Metaponti templum Iunonis vitigineis columnis stetit. Etiam nunc scalis tectum Ephesiæ Dianæ scanditur [*ex*] Vite una Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura [*materia vet.*] Verùm ista ex silvestribus facta crediderim, quando hæ Vites tonsurâ annuâ coërcentur, & vis earum omnis evocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, succique tantum gratia his pluribus modis ad cœli mores, solique ingenia. *Vitis sylv.* In Campano agro populis [forte legendum Opulis] nubunt: maritásque complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis geniculato cursu scandentes, cacumina æquant, in tantum sublimes, ut vindemiator auctoratus rogum ac tumulum excipiat *Populis nubuntur.* *Sublimitas.* [*dum ad putandum vineam conducitur, paciscitur, si fortè casu pereat, rogum ac sepulchrum sibi fieri impendio autorantis.*] Nullo fine crescunt, dividique aut potiùs avelli nequeunt. *Amplissimæ Vites.* Villas & domos ambiri singularum palmitibus, ac sequacibus loris quoque, memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius existimavit. Vna Vitis Romæ in Liviæ portibus subdiales inambulationes umbrosis pergulis [*operculis*] opacat, eadem duodenis musti amphoris fœcunda. *Romana Vitis.* Vlmos quidem ubique exsuperant. Miratúmque altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cineam facetè lusisse in austeriorem gustum vini, meritò matrem ejus pendere in tam alta cruce. *Vlmos exsuperant. Lusus.* Rumbotinus vocatur, & alio nomine Populus [*opulus Dalech.*] arbor Italiæ Padum transgressis, cujus tabulata in orbem patula replent, puróque producto [*emerito palmite, multis annis durato. Sic vocant à squamoso cortice & aspero qualis est Draconum cutis, vel à longitudine anguinea, Scal.*] Dracone in palmam ejus, inde in subrectos ramorum digitos flagella dispergunt. *Draco.* Eædem modicè hominis altitudine adminiculatè sudibus horrent [*hærent alij*] vineámque faciunt: & aliæ improbo reptatu, pampinorúmque superfluitate peritia [*superfl. a petulantia*] domini amplo discursu atria media complentes [*hæ sunt cingatæ & compluviatæ Vites*] Tot differentias vel sola Italia recipit. *Atria complentia.* Stant provinciarum aliquarum per se Vites sine ullo pedamento, artus suos in se colligentes, & brevitate crassitudinem pascentes [*brevitatem crassitudine pensantes, Dalech.*] *Vitis sine pedamento.* Vetant hoc aliubi venti, ut in Africa & in Narbonensis provinciæ partibus. Excrescere ultra suos [*senos*] pollices prohibitæ, sempérque pastinatis [*putatis Dal.*] similes [*nam cum vinea pastinatur, soluta a suis adminiculis sarmenta vinitores humi iacere patiuntur, quoad putata suis rursum pedamentis alligent*] herbarum modo vagantur per arva, ac succum terra passim uvis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vva non aliubi gratior [*crassiore Turn.*] collo, ut inde possit invenisse nomen [*a duris acinis*] duracina. *Vvæ magnitudine infantium.* Namque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis, innumera, etiamnum multiplicantur vino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent, roseo, nitentque viridi Candicans enim nigerque vulgares. Tument verò mammarum modo Bumasti. Prælongis Dactyli porri- *Bumasti.*

gunu.;

guntur acinis. Est & illa naturæ lascivia, ut prægrandibus adhæreant parvi, mites, & suavitate certantes: *Leptoraga.* Leptoragas has vocant. *Durantes per hiemem* Durant aliæ per hiemem, pensili concameratæ nodo [*pensiles, congeminatæ nodis, Dal. pensili conglomeratæ nodo, vet.*] Aliæ in sua tantùm continentur anima [*horum conditura generum meminit Cato & Varro*] ollis fictilibus, & insuper doliis inclusæ, stipatæ vinaceis circumsudantibus. *Fabriles.* Aliis gratiam, qui & vinis, fumus affert [*Fabriles vocat Aurelianus*] fabrilis, iisque gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris autoritas fecit. *Rhætica. Veronenses. Passa.* Ante eum Rhæticis prior mensa erat, & uvis Veronensium agro. Quin & patientia nomen acinis datur passis [*fallitur Plin. Passas vocamus, quòd ad solem expandantur*] Conduntur & musto uvæ, ipsæque vino suo inebriantur. Aliæ decoctæ in musto dulcescunt: aliæ verò sobolem novam in matre ipsa exspectant translucidæ vitro, additque acinis eandem, quam in doliis, amphorisve duratricem illam firmitatem austeritas picis infusa pediculo: *Allobrogica, picem redolens.* jam inventa Vitis [*Allobrogica*] per se in vino picem resipiens, Viennensem agrum nobilitans, Arverno, Sequanóque & Helvico generibus non pridem illustrata. Atque hæc Virgilij Vatis ætate incognita, à cujus obitu xc. aguntur anni. Quid, quòd insertæ castris summam rerum imperiúmque continent? Centurionum in manu Vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Nec non vineæ oppugnationum dedêre rationem. Nam in medicaminibus adeò magnum obtinent locum, ut per se vino ipso remedia sint. *Numerus Vitium infinitus contra Democritum.* Genera Vitium numero comprehendi posse unus existimavit Democritus, cuncta sibi Græcia cognita professus. Cæteri innumera atque infinita esse prodiderunt, quod verius apparebit esse ex vinis. Nec omnia dicentur, sed maximè insignia: quippe quæ totidem penè sunt, quot agri. Quamobrem celeberrimas Vitium, aut quibus est aliqua proprietate miraculum, ostendisse satis erit. *Aminea quinque.* Principatus datur Amineis propter firmitatem, senióq; proficientem vini ejus ubique vitam. Quinque earum genera: ex iis *Germana minor & maior.* Germana minor acino melior deflorescit, imbres, tempestatésque tolerat; non item major, sed in arbore, quàm in jugo, minùs obnoxia. *Gemella minor & maior.* Gemellarum, quibus hoc nomen uvæ semper geminæ dedêre, asperrimus sapor, sed vires præcipuæ. Ex iis minor Austro læditur, cæteris ventis alitur, ut in Vesuvio monte, Surrentinísque collibus. In reliquis Italiæ partibus non nisi arbori accommodata. *Aminea lanata.* Quintum genus Lanatæ, ne Seres miremur, aut Indos, adeò lanugo eam vestit. Prima ex Ammineis maturescit, ocyssiméque putrescit. *Nomentana.* Proxima dignitas Nomentanis rubente materia: quapropter quidam Rubellas [*Rubellinas Colum.*] appellavêre vineas. Eæ minùs fertiles vino, acinis & fæce nimiæ, contra pruinas fortissimæ, siccitate magis, quàm imbre, æstu quàm algore vexantur. Quamobrem in frigidis humidísque principatum obtinent. Fertilior, quæ minor acino, & folio scissa minùs. *Apianæ duæ.* Apianis apes dedêre cognomen, præcipuè earum avidæ. Ex his duo genera [*maior & minor, vel candicans & nigra*] lanugine & ipsæ pubescunt. Distant, quòd altera celeriùs maturescit, quanquam & altera properante. Situs frigidos non respuunt, & tamen nullæ celeriùs imbre putrescunt [*nulla celeriùs maturescit imbre vina M.*] Vina primo dulcia, austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vitæ gaudet. Et hactenus potissima nobilitas datur peculiaribus atque vernaculis Italiæ. Cæteræ advenêre Chio, Thasóve. *Græcula.* Græcula non inferior Ammineis bonitate, prætenera acino: & uva tam parva, ut nisi pinguissimo solo colere non prosit [*coalere non possit M. coalescere non possit, vet. colere, I.Bauh.*] *Eugenia.* Eugeniam Taurominitani colles cum generositatis cognomine, misêre Albano tantùm agro: quoniam translata statim mutatur. Namque est aliquibus tantus locorum amor, ut omnem in his gloriam suam relinquant, nec usquam transeant. *Rhætica. Allobrogica. Picata.* Quod & in Rhætica, Allobrogicaque, quàm supra Picatam appellavimus, evenit, domi nobilibus, nec agnoscendis alibi. Fœcundæ tamen, bonitatis vice copiam præstant. Eugenia ferventibus locis, Rhætica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu maturescens, & colore nigra. Ex his, quas adhuc diximus, sed etiam è nigris vina vetustate in album colorem transeunt. Reliquæ ignobiles. *Fecenia, seu Rubella.* Aliquando tamen cœli aut soli opera non fallunt vetustatem, sicuti Fecenia [*supra Rubella sic dicta, quòd fecis plus afferat, quàm cætera*] *Biturica florens.* & cum ea florens Biturica, acino rarior, nunquam floris obnoxij [*tempestatibus obnoxia, quoniam folia antecedunt, Dal.*] quoniam antecedunt, ventísque & imbribus resistunt, meliores tamen algentibus locis, quàm calidis; humidis, quàm sitientibus. Vix ulla magis tam denso uvarum partu, impatiens variantis cœli, sed contra tenorem unum algoris æstúsve constans. *Biturica minor.* Quæ minor est ex eo genere, melior. In eligendo solo morosa, pingui putrescit, gracili omninò non provenit. Mediam temperiem delicatè quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Uva ejus indecora visu, sapore jucunda, nisi matura protinus rapiatur, etiam non putrescens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atque duritia. *Helvola. Variana.* Insignes jam colore inter purpureas nigrásque medio Helvolæ, sæpiùs varianti, & ob id Varianæ à quibusdam appellatæ. Præfertur in his nigrior: utraque alternis annis fertilis: sed melior vino, cùm parcior. *Preciæ duæ. Folio Apij.* Et Preciæ duo genera magnitudine acini discernuntur, quibus materies plurima, uvaque ollis utilissima, folium Apio simile. *Basilica. Cocolobis.* Basilicam [*Balicham CH.*] Dyrrhachini celebrant, Hispani Cocolobin [*Cocolubem Colum*] vocant. Rarior uva, æstus austrósque tolerat: capiti inimica, copia larga. Hispani duo genera ejus faciunt: unum oblongo acino, alterum rotundo: novissimas vindemiant. Quo dulcior Cocolibis [*Cocabolis CH.*] hoc melior. Sed & austera transit in dulcem vetustate: & quæ dulcis fuit, in austeritatem: túncque Albano vino æmulantur. Tradunt vesicæ vitiis utilissimum ex his potum. *Albuelis. Visula.* Albuelis summis arboribus fertilior est, Visula imis. Quamobrem circa easdem satæ diversitate naturæ locupletant. *Inerticula. Sobria.* Inerticulam è nigris appellavêre, justiùs Sobriam [*Latini sic v cant. quòd innoxia sit & iners tentandis nervis Colum.*] dicturi, inveterato præcipuè commendabilem vino, sed viribus innoxiam. Siquidem temulentiam sola non facit [*ideo Græci Amethyston vocant, Colum.*] Fertilitas commendat cæteras, principémque Helvenacam. *Helvenaca duplex, longa & Arca.* Duo ejus genera: major, quam quidam Longam: minor quam Arcam [*Arcum M. Emarcum Colum.*] appellant, non tam fœcundam, sed gratiorem haustu. Discernitur folio circinato. Verùm utraque gracilis. Furcas subdere his necessarium: alioqui ubertatem suam non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roscido odore [*r. scida odêre, Dal.*] Nulla Vitium minùs Italiam amat: uva rara parva putrescens in ea: vino quoque, quod genuit, æstatem non exuperans. Nec alia macro solo familiarior. *Græcinus notatur.* Græcinus, qui alioqui Cornelium Celsum transcripsit, arbitratur non naturam ejus repugnare Italiæ, sed culturam, avidè palmites evocantium. Ob id fertilitatem suam absumi, si non præpinguis soli ubertas lacescentem sustineat. Carbunculari negatur, magna dote, si verum est, aliqua in Vite cœlo non esse jus. Æstum fert Spionia, quam quidam Spineam vocant, autumnísque & imbribus pinguescit. Quin imò nebulis una alitur, ob id Ravennati agro peculiaris. *Venicula.* Veniculam [*Venuculam Colum.*] inter optimè deflorescentes, & ollis

Sircula. *Stacula.* *Numisiana.* ollis aptissimam, Campani malunt Sirculam vocare, alij Staculã, Tarracina Numisianã, nullas vires proprias habentem, sed totam perinde ac solum valeat. Surrentinis tamen efficacissima testis Vesuvio tenus. *Murgentina.* *Pompeiana* Ibi enim Murgentina è Sicilia potissima, quam Pompeianam aliqui vocant, Latio demum feracem: sicut Horconia [*fortaßis quam Arelacam maiorem Colum. vocat*] in Campania, tantum vilitatis cibariæ, sed ubertate præcipua. *Mœrica.* Tolerat & annos Mœrica, contra omne sidus firmissima, nigro acino, vinis vetustate rubescentibus. *Vitium genera secundùm locos, & regiones.* Et hactenus publica sunt genera: cætera regionum, locorúmque, aut ex his inter se insitu mista. Siquidem Tuscis peculiaris est Tudernis, atque etiam ejus nominis Florentia. *Tudernis.* *Talpana.* *Etesiaca.* *Conseminia.* Est opima Aretio Talpana & Etesiaca & Conseminia Talpana nigra candidũ facit mustum [*Talpana dicitur à colore Talpæ.* Etesiaca fallax [*quæ Etesiis variat*] quæ quò plus tulit, eò laudabilius fundit: mirúmque fœcunditate cessat [*miráque fœcunditate non cessat, Dal.*] Conseminia [*Conseminia cognomen hic proprium est. alioquin Conseminalis Vitis Colum. diversis Vitium generibus consita*] nigra, vino minimè durante, uva maximè; post xv. dies, quàm ulla alia metitur, fertilis, sed cibaria. Hujus folia, sicut Labruscæ, priùs quàm decidant, sanguineo colore mutantur. Evenit hoc etiam quibusdam aliis, pessimi generis argumento. *Irtiola.* *Pumula.* *Bannanica* Irtiola, Vmbriæ, Mevanatíque & Piceno agro peculiaris est, Amiternino pumula. Iisdem Bannanica fallax est: amant tamen eam. Municipij uvam Pompeij nomine [*Oppidum Neapoli vicinum*] appellant, quamvis Clusinis copiosiorem. Municipij & Tiburtes appellavere, *Oleagina.* quamvis Oleaginam nuper invenerint à similitudine Olivæ. Novissima hæc *Vinaciola.* uvarum ad hoc tempus reperta est. Vinaciolam soli novêre Sabini & Laurenti. *Gaurana.* *Falerna.* Nam Gauranas scio à Falerno agro translatas vocari Falernas, celerrimè ubique degenerantes. *Tarentina.* Nec non Tarentinum genus aliqui fecêre, prædulci uva. *Thurina.* Capnias & Bucconiatis, & Tarrupia, in Thurinis collibus non ante demetuntur, quàm gelaverit. Pharia gaudent Pisæ, Mutina Prusinia, nigro acino, intra quadriennium albescente vino. *Streptos.* Mirum ubique cum sole circumagi uvam, quæ ob id Streptos vocatur. Et in Italia Gallicam placere, trans alpes verò Picenam. Dixit Virgilius Thasias & Mareotidas, & Lageas, compluresque externas, quæ non reperiuntur in Italia. *Ambrosiaca.* *Duracina.* Sed sunt etiamnum insignes uva, non vino, Ambrosiaca, Duracina, sine ullis vasis in vite servabilis, tanta est contra frigora, æstus, tempestatésque firmitas. *Orthampelos.* Nec Orthampelos indiget arbore, aut palis, ipsa se sustinens; non item *Dactylites.* Dactylites digitali gracilitate. *Columbina* Columbinæ acinosissimæ [*racem ßßima Turn.*] & magis purpureæ, cognomine *Bimammia* Bimammiæ, quando non racemos, sed uvas alias gerunt. *Tripedanea.* Item Tripedanea, cui nomen à mensura est. Item Sarpula passo acino. *Rhætica.* Et Rhætica in maritimis Alpibus appellata, dissimilis laudatæ illi. Namque hæc brevis, conferta acino, degener vino, sed cute omnium tenuissima, nucleo, quem Chium [*quod gygartum Turnerus vocat*] vocant, uno ac minimo, acinum prægrandem unum alterumve habens. *Amminea nigra.* Est & nigra Amminea, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hispana ignobilium probatissima. *Escaria.* In pergulis verò seruntur Escariæ appellatæ, Ederæ acinis [*è duracinis M. & CH.*] albæ nigræque. *Bumasti.* Et Bumasti totidem coloribus. At nondum dictæ Ægra & Rhodia, & Vncialis, velut à pondere acini. Item Pucina [*picina à picis colore*] omnium nigerrima: & coronario naturæ lusu Stephanitis, acinos foliis intercursantibus: & quæ *Forenses.* forenses vocantur, celeres proventu, vendibiles aspectu, portatu faciles. Contra damnantur etiam visu cinerea & rabuscula. & asinisca: minùs tamen, caudas vulpium imitata, Alopecis. *Alexandrina.* Alexandrina [*Idæa Theophr.*] appellatur Vitis circa Phalacram brevis, ramis cubitalibus, acino nigro Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio parvo & rotundo, sine divisuris. Septem his annis in Narbonensis provinciæ [*arvo*] Alba Elvia inventa est, Vitis uno die deflorescens: ob id tutissima. *Narbonica* Narbonicam vocant, quam nunc tota Provincia conserit.

Veterum Vites nostris accommodantur. Doctiss. Dalechampius apud Plinium vult Rumbotinum Columellæ non esse arboris genus, sed arbusti gallici, vulgò *dè Hautins* appellati, arboribus sc. humilioribus & minimè frondosis consiti, eáque re ab arbusto Italico differentis: *Duracina Vitis.* Duracinam Vitem, cujus uvæ magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant, vulgò *Piquepoulle*; *Piquepoullé* Monspessulanis verò *Marroquin*, à Marroch Africa *Marroquin.* civitate denominatam. An hanc intelligit Lugd. cum ait. Sunt in regno Menin oppidi Syriæ nobilissimæ magnitudinis tum acini, tum racemi, quos ipsi lingua patria privatim vocant Alzibib: nam generi commune est nomen Haneb, nos à succo uvam. Illius vocis imitatione suas grandiores uvas corrupto vocabulo Provinciales dicunt *Augibim*. *Augibim.* Helvicam, per se in vino picem resipientem, ab Helvis, Galliæ Narbonensis populis, hodie *Vivarez*; *Vivarez.* Ammineam, *Gros plant.* *Gros plant.* Quidam, inquit, scribunt cum duplici m, syllaba penultima correpta. Ausonius,

Solus qui Chium misceat & Ammineum

Alij cum simplici m, penultima producta. Serenus.

Succus Amineæ Vitis cum pane medetur. Virg.

Sunt & Amineæ Viti fortißima Vina.

Lanata Vitis. Vitis Amineæ quintum genus, cujus folia lanugine vestiuntur, ait Marcellum Caniculatam vocare, veluti lanugine canescentem & hirtam: Apianam autem tradit esse *Muscat*, *Muscat.* cujus uvæ è vinea longè suaviores sint, quàm pergulis, arbusto, jugo. Nos Moschatelinam observavimus duplicem in Burgundia, rubram & albam, & hanc rursus Stutgardiæ; Græculam non inferiorem Amineis bonitate, *Raisins de Corinthe*; *Raisins de Corinthe.* Rheticam, *di la Valtolina*; *Di la Valtolina.* Allobrogicam, quam Picatam Plin. quoque nominat, Viennensem, *qui sent la violette*; Bituricam, *le plant d'Orleans*; *Plant d'Orleans.* Bituricam minorem, Sabinis collibus familiarem, *des Gametz.* *Des Gametz.* Lugdunensibus vocatam; Visulam eam dictam fuisse ostendit Columella. Helvolam, sive ut ipse uocat Elveolam, olim fuisse dictam, Oleram & Eleram, & inde cognominari Elvelam, Oleram minutam, & Elveolam Vitim herbacei coloris, Titinnium appellare, *Lenti calido*, *Lenti calido.* Elvelam, Rapulam, & Rumices Scaligerum: Cocolibin esse eam Vitim ex qua vinum Monspessulanis *Piquardant*, aliis *Muscat de Languedoc*, *Piquardant, ou Muscat de Languedoc.* dictum exprimatur. Forensem celerem proventu, uvâ aspectu vendibilem, ac portatu facilem, rusticis Lugdunensibus servato nomine *des Foirars*: *Des foirars* Rabusculam, eandem facit cum Ravuscula, colore ad ravum inclinante: Asiniscam ab asini colore denominat: Quæ Plinio Alopecis dicitur, is eam vulgò *Raisins barbus* nuncupari tradit: *Raisins barbus.* ceu Albam Elviam in Narbonensis provinciæ arvo inventam, *Aubenas de Vivarez*. *Aubenas de Vivarez*

Vitium differentiæ ex Trago. Tragus ne nihil fecisse videatur, paucis vulgatissima Vitium genera ipsi quidem cognita obiter ita recenset. In tractu Rheni plerumque eæ Vites plantantur, maximè calidioribus locis, quas Muscateller & Traminner [*Muscatellinas dixeris & Tramineas*] *Muscatellinæ, & Traminiæ.* à loco Traminij dicto, vulgò vocant, licèt posterius genus Rhetiæ superiori & Alsatiæ familiare quoque sit. Præterea & eas quoque, quas vocant Germani Groß vnd Klein Frenckisch [Francicas] oder Edel vnd lauter Trauben, h. e. Vitem nobilem. Ad Mosellam, Rhenum, & in agro Vormatiensi Vites procreatur Rißling appellatæ. Quæ verò uvas Gynsch-

treuben

Heunschtrauben. Deutsch vnd Albisch trauben.

trauben vocatas proferunt Vites, eæ in omnibus propè regionibus vulgatissimæ habentur. Est & aliud Vitis genus quod uvas facit, Deutsch vnd Albisch trauben nominatas, & in mótanis Lãdoiæ oppido imperialis nascitur. Iã & in agro qui & Neapoli oppido Palatinatus celebri adjacet, Vitis genus habetur, quod Gensfüssel incolæ dicunt. Aliud deinde Vitis genus Harthinsch vocatũ propè Turckeimium & VVachéheimium provenit. Prope VVeissenburgum denique (quis enim reliquarum provinciarum, Austriæ inquam & Franconiæ &c. Vitium innumera penè genera persequi queat?) Vites plantantur, quæ uvas Früschwartz/oder Kleber appellatas, neque non quæ Grünfranckisch dictas, & quæ Schwartzleinperßtrauben nominatas procreant. Atque hæc Tragus.

Gensfüssel. Harthinsch.

Früschwartz. Grunfranckisch. Schwartzleinperßtrauben.

Vitis septies in anno fructum ferens.

Bellon. observavit in Thraciæ Callipoli in Augustinianorum monasterio Vitem fructu suo semper onustam, quam ipsi Monachi affirmabant septies in anno fructum, eumque maturum præbere.

Tab. notat.

Tab. ut plus quàm cæteri sapivisse ducatur, præter Vitem vulgarem, alias duas nominetenus duntaxat icone exprimit, eas non describens, nec demõstrans ubi terrarum observarit. Ipsimet incognitas fuisse satis indicant quæ scribit. Folium & uva, inquit, vulgari non multùm dissimilia: sapor autem ei constabit, qui has uvas noverit. Quia igitur sapor ei nõ cõstitit, certè eas non novit. Si sapor constitit, cur non paucis eum expressit? Si folium & uvam vidit, cur differentiam non annotavit? quid opus erat inania pro necessariis & proficuis effundere verba. Inscribitur autem prima, Vitis duracina major? altera, Vitis chenopodia. Addit & tertiam, Vvam barbatam.

C.B. diff.

C.B. pin. Vitem dividit in sativã & sylvestrem. Sativa alia major est, inquit, cujus plurimæ species; alia minor. Majoris uvæ & colore & magnitudine differunt; alterius námque acini, aut virides albicantésve, aut fulvi, aut saturato rubore nigricant, aut cærulei, aut subrubentis coloris; aliæ acinis oblongis magnitudine & forma prunorum, quæ Pergulana dici potest; aliæ rotundis, iisque vel magnis, vel parvis; aliæ acinis sunt frequentioribus; aliæ rarioribus. Sunt quæ granis aut vinaceis carent, interdum unicum vel alterum granum habent: Rariùs uva barbata reperitur. Minor verò est acinis nigris, rarissimè albidis, aut fulvis, nucleo minimo ac molli. Sapore etiam differunt, ut dulci, acerbo, muscato, quæ Vitis Apiana Plinio.

In foliis quoque differentia, alia majora profundiùs incisa, ut Italica foliis ad pediculum usque in lacinias acutas divisis: alia minora sunt: Sic alia tenuiora, alia crassiora, alia viridia, alia rubentia, alia maculata: alia ad tactum duriora, molliora, alia lævia, alia denique subhirsuta.

In Indiæ insula Baly, Vites bis in anno uvas promunt: Linsc. par. 3. Ind. or. cap. 40. & in insulis Azores, super meras rupes crescunt, quæ radices in medios hiatus seu saxorum rimas immittunt, quibus succum sibi necessarium proliciunt. Et in istis petræis recessibus, Vites multò lætiùs se proferunt, quàm quæ in planitie sunt, quæ ad frugem pervenire nequeunt. Idem cap. 6. Sed in Hispaniola plantatæ exiguas uvas fundunt, nec admodum jucundi saporis & ferè Februario & Martio vindemiari solene, authore Benzone, sive Americe lib. 4. c. ult. & ut Iosephus Acosta l. 3. c. 22. & l. 4. c. 32. nec in insulis, nec in firma terra uvæ aut vinum nascitur. In nova Hispania, vineæ uvas proferunt, sed nunquam probè maturescunt, ut vinum confici possit, nisi in Peru & Chile ap probum vinum nascitur: nam jam vites colere didicère, & vineæ plerumque in convallibus Peruanis nascuntur, juxta quas fossas ad aquam colligendam excavant, quâ vites subinde irrigant.

VITIS CORYNTHIACA SIVE Apyrina.

Vitiũ summa genera duo.

VItium genera pluribus persequi, licèt plerique supervacaneum ducant, contenti Vitem in cultivam & silvestrem distinxisse, attamen Dodonæus cultivarum plures esse meritò affirmat. Eas autem in majores & minorem dividit. Minor, sive parva, inquit, Idæa modò cognominatur, de qua Theophr. lib. 3. hæc scribit. Nascitur Vitis in ea parte Idę, quam Phalacras vocant. Est autem fruticosa [*fructuosa alibi*] virgulis parvis, & ramulis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini laterales, nigri adhærent, magnitudine Fabę, dulces, qui vinaceis simile quid [γιγαρτῶδές τὸ] continet. Palladio dicitur vva sine granis. Plinius hanc Alexandrinam facit, iisdem quibus Theophr. verbis ipsam describens. Dioscorides silvestris Vitis alteram statuit speciem. Nos maluimus eam inter cultivas retinere. In officinis hujus exigui passi acini, Passularum de Corintho nomine veneunt. Idem Dod. frum, Passulas Corinthiacas vocat. Cap. verò de Vacciniis ait: Nascitur Vitis quam modo Idæam cognominant, non in altissimis ac nivosis Idæ tractibus (ut Gesn. interpretari studuit) sed circa Idam provenit: Idam quidem montem non Cretæ, sed Troadis in Asia minore, quæ à Ptolomæo Geographiæ libro, Alexandri Troas appellatur, unde & non temerè à Plinio Vitis Alexandrina dicta est; non secus quàm illic enata Alexandrina Laurus, à Theophr. nominatur. Huic autem Viti similes apparent, quas Philostratus in vita Apollonij apud Mœones & Lydos (haud procul à Troade sitos) nasci refert, cum iis Vitibus illas comparans, quæ apud Indos ultra Caucasum gignuntur. Vites autem, ait, parvæ admodum, quales apud Mæones Lydósque ibi nascuntur: vinum tamen ex illis expressum gustatu ac ore jucundissimum. Traditur autem hæc Vitis, juxta Idam nata, fruticis [θαμνώδης] instar esse virgulis [ῥαβδίοις μικροῖς] parvis; ramulis verò ad cubitum extensis, circa quos acini obliqui [ῥάγες ἐκπλαγίς] nigri, magnitudine Fabæ, dulces, intus habentes vinaceum quoddam [γιγαρτῶδές τὸ] molle: folium autem hujus rotundum, indivisum, ac parvum. Describitur hæc à Plinio lib. 14. cap. 3. iisdem ferè verbis, Alexandrina appellatur, inquit, Vitis juxta Phalacram brevis, ramis cubitalibus, acino nigro, Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio parvo ac rotundo sine divisuris. In quibus verbis, pro eo quod Theophr. babet, ῥάγες εἰσὶν ἐκ πλαγίς, Plinius non acinos, sed racemos obliquos legit: quod Viti magis convenit. Cum descriptione autem hác fruticulum Germaniæ Officinis Myrtillum dictum, haudquaquam convenire satis manifestum.

Vitis Idæa Theoph.

Vva sine granis. Alexandrina.

Passulæ de Corintho.

Theoph. Graecè illustratur.

Vitis Corinthia. Apyrina.

De hac etiam Lob. agit Corinthia siue Ἀπυρήνα uva quæ vocatur, nomen patrium testata, effigie nihil planè differt à communi: Sed algidioris cœli impatiens, gracilitate tantùm racemorum, & exilitate acinorum superatur, qui gigartis carent, suntque ἀπύρηνα, ut quædam mala Granata arillis vacua. Botri enim, sive racemuli ipsi, conflantur acinulis, piperina aut sambucina grana æquantibus. Ad topiariorum pergulas & fornices deducuntur hodie in Italicis & Pedemontanis hortis vites hujus.

Gracula Plinij.

Dalechampio apud Plinium, qui ejusdem Græculam esse autumat, dicitur *Raisins de Corinthe*. Lugd. Vvæ ἀπύρηνοι, Corinthiæ vulgò vocatæ. An eidem uvæ Maderenses sine granis?

Vva Maderenses sine granis.

C.B. pin. Vitis 3. sive Vvæ passę Indicæ gigartis carentes: Vva sine vinaceis seu apyrenos, ad Clus. cur. post. Eidem. Vitis 4. sive Vvæ passæ minores, vel Passulæ Corinthiacæ. Passulæ, Trag. Vvæ passæ mi-

læ,sed minores,acinis sine arillis, Montbelgardi etiam habentur in horto E.C.VV. Vite Bizuntio ex horto Dominorum de Granuelle illuc translatâ.

Eidem C.Bauhino Phyt. Vua passa maior *Βύμας*, & Vitis 2. dicitur.

VITIS FOLIO APII.

Peculiaris folii forma hanc vitem facilè ab aliis dispescit, quippe non tantùm plerumque minùs vitigineis vulgaribus,sed & profundè diffectum, ex pluribus quodammodò foliis apparatum videri possit, singulis segmentis in Apii foliorum formam subdiuisis, ita tenuiter, vt plurimis etiam vinitoribus, quibus obtuli,non agnoscerentur pro foliis vitium, rarâ sanè diuisura. *Botros* fert albos, donatos *acinis* latis magnis, non multùm compactis, sed paulò rarioribus,valde dulcibus & sapidis: similes sunt vuæ hæ Botris vuæ, quam Burgundi *Raisin filant* aut *fendant*, Germ. wirtemb. Gut Edel Reben vocant, citò maturescunt, & vt illæ cibo expetuntur.

Hoc pulchrum vitis genus obseruaui Vesuntii & nusquam alibi, in horto insignis Medici Turnonii, quod delatum dicebant ex Hungaria. Surculi inde delati apud nos feliciter prouenere.

Vitis Pretia Plinio. Guil. & Lobel. notantur. Quo referendum hoc genus vitis nondum animaduerto,nisi comprehendatur sub Vitibus à Plinio dictis Pretiæ, quibus folium Apio simile. Scio Guill. Penam & Lobelium pro ea exhibere Vuam crispam, quam Grossulariam vocant: verùm non mihi fit verisimile Plinium fruticem spinosum, cui nihil simile cum vitibus, cui non est vua, nec materies plurima,reposuisse inter vites: fortassis quod Plinius dixit duo genera & ollis vtilissima, persuasit illis hunc fruticem Plinium intelligere: verùm ille postea dicit. Veniculam [Vitim] inter optimè deflorescentes & ollis aptissimam.

Vuæ albæ dulces, dictæ Montb. & Burg. Raisins fendans,ou de l'hospital.

Longi his sunt Botri,plærumque rariores acini, valdè dulces, citò maturi, albi, folia profundè diuisa,vtrinque viridia, & pellucida. Germani in Ducatu Vvirt. has Gut Edel trauben vocant,easque ab aliis separant, quia vinum bonum ex iis fit, sed non durabile. In Burgundia integras ex eis plantant vineas. *Vitis verè nobilis.*

Vuæ nobiles albæ.

Vvæ, quas Germani & Alsati vocant Edel Trauben/ appellant Vvirtemb. vinitores weiß freuschen. Hæ vuæ ferunt acinos cute dura,non magnos,dulces,si bene maturi. Ex his fit vinum illud dulce, in Alsatia celebre, Rangen-wein dictum. In Than aliquando diligenter perquisiui,an ex particulari genere vitis hoc fieret vinum? Verùm comperi locum esse particularem, montem glareosum, qui vites illas fert, quæ nulla ratione differunt in figura, sed tantùm variant vuarū ratione: eæ enim sunt multò dulciores, & ad tactum viscidæ, bene & citò maturescentes, quæ in superiore montis parte proueniunt. Eę autem quę in vicinis & potissimùm inferiori loco producuntur,tardiùs maturescunt, minùs dulces sunt, & ad tactum non glutinosæ. Cæterùm, quoniam ex his nobilius vinum parari existimant, nolunt quibusdam in locis alias plantare, quamuis minùs vini,quàm multæ aliæ reddant: apud nos Montbelgardi parum vtiles, quia tardiùs maturantur. *weiß freuschen. Rangen-wein.*

Vesontii vocant Vites *Blanc gentil*,quibus vuæ acinis rotundis dictis similes: Lignum ferè simile, nisi quòd paulò crassius vbi maturuit & rufum. Huius vuę esui meliores, ex quibus etiam melius fit vinum album,vt Arbosiacum. Vesontii in colle *Ragot* dum putantur, triones relinquuntur palmites. Audio in Ducatu Vvirtemb. abūdare, præsertim circa Maulbrun. Prope Eslingam referunt esse montem eâ vite consitum, cuius vinum vocant Steuberwein. Vuæ suspensę diu durant. *Vitis Blanc gentil. Loci.*

Vua germanica dicta des Alemans, *alba.*

Nostri vinitores has Vites nostro solo commodas dicunt. *Botris* sat magnis, farctis, acinis etiam maiusculis, tunicâ duriusculâ, mediocriter dulcibus: foliis subrotundis,angulosis, in tres partes diuisis. Vinitores nostri Germ. aiunt in Ducatu frequenter excoli,ac dici Elbe & Gut Elbe: in Alsatia autem Rhein Elbe, esse duo genera, vnum iam denominatum, alterum Rauch Elbe/ cui facilè decidant folia, quod in nostris Vitibus tollitur & extirpatur. *Elbe. Duplex genus.*

Vuæ Lausannenses albæ.

Vvæ Montbelgardi dictæ *Lausanois* probantur pro nostra regione. Vitis eius profert *folia* rotunda ferè, parum profundè partita, vtrinque viridia, vuas dulces, *acinos* mediocres: Audio vocari in Ducatu Vvirtemb. Fiderling. Solet esse fructifera, vt aiunt, & ex vuis eius fieri vinum laudabile. *Fiderling.*

Vua alba dicta Melons.

Viti dictæ folia sunt rotunda, angulosa, subtus tomentosa,non profundè laciniata: vuis Lausannensibus similes vuæ: acini non magni, dulces, & iis gratiores: sunt enim Lausannensibus paulò acidiores, vt indicant Vinitores, vinumque aiunt minùs durabile, nesciunt nomen Germanicum. Ex quo Ill. E. C. Montbelgardi excolendas curauit Vites, multa millia surculorum ex Vitibus ad eiusdem E.C. vrbem Grangianam, & arcem suam Hohenweil in monte sitam, sunt plantata. *Loci.*

Vua alba dicta Guaches.

Magnæ vuæ, acini crassi, minùs dulces,ex quibus multùm vini, sed minùs laudabile: folia magna,in acutos angulos desinentia,subtus hirsuta. Suspicor dictas à Trago hinsch trauben & nonnullis Scheiß trauben. Vineæ circa Epa- *Hinsch trauben. Scheiß trauben.*

manduodurum abundant his vuis in montibus dictis Champuermot. In hoc genere, vt asserunt vinitores, quædam malæ, ex scil. quibus vuæ decidunt priusquam maturescant, vnde etiam vinum earum austerum.

Vua alba, Raisins Brulans, *dictæ*.

Hoc genus vuarum albarum simile est vuis *melons*, minùs dulce, facilè putrescens, ac vredine corruptibile: quippe facillimè siccatur: multas alioqui hoc Vitium genus fert vuas, & fructiferum est: folium eius quinquepartitum, subtus hirsutum. Hoc Vinitores, si viciniores aliquæ Vites occurrant ex meliore genere, extirpant.

Vuæ albæ acinis minimis.

Bose hintschen Præsentes vuæ Montbelgardensibus *chenois* quemadmodum Burgundis quoque dicuntur, vinitoribus VVirtemb. Böse hintschen. Vitis genus hoc minimos plærumque acinos profert, ita vt vel degenerasse, vel particularis generis esse videri alicui possit. Vtrumvis, assere, mihi nondum planè constat. Nostri paulatim id extirpant, & meliores sensim in locum propagant.

Vua albæ enfarins *nuncupata*. Ger. weyßklemmer.

Folia Vitis huius quasi farinâ aspersa conspiciuntur, alba, albi racemi, dulces. Ex Burgundia bonum hoc genus Vitis defertur, ac in *Willaffan* abundat.

Vua acinis se findentibus.

VValmer Est in vineis Montbel. potissimùm Ill. E. C. genus Vitis, delatum, [ni vinitores fallant] Stutgardiâ, copiosæ ferens vuas, cui nomen *walmer*: vuis viridis penè coloris, dulcibus, quibus acini magni, facilè putrescentes. Abundant ad Nicarum circa Canstat & Turques. Frigore facilè corrumpuntur, ac ideò in Ducatu VVirtembergico ante hyemem eas terrâ obruunt. Nos Montbelgardi neque has, neque alias humi sepelimus.

Vua maximæ albæ.

Hoc Vitis genus Basileâ curaui deferendum pro horto Ill. E. C. vuis donatum longissimis, acinis etiam magnis, albis, carne firmâ, difficulter putrescente, suspensis diu conseruabilibus. *Groß läpen* Audio vocari in Ducatu VVirtemb. groß lampen traüben, vbi tamen non frequentes.

Groß lein De his hæc fortè scribuntur: Genus Vitium, quod vulgò vocant *groß lein*: omnium maximis vuis, & acinis maximis, quarum vsus tantùm pro culina ad omphacium: vnica siquidem vua interdum reddit Omphacii semi-mensuram, ita vt seps vnicus quandoque reddat Omphacii plusquam 30. mensuras. In pergulis hortorum coli desiderat. An ex his vuis parentur vuæ passæ maiores, considerandum.

Vuæ rubellæ.

Klemmer Vites ex Alsatia & Richenvilla oriundæ, Germ. Bra wlemmer nuncupatæ, Montbelg. *des grises*, vuas ferunt esui valdè gratas & dulces, quibus color rubellus. Sunt maiores & minores. Non copiosè plantantur.

Vuæ Rheticæ.

Veltliner Vites Rhæticas, siue Veltolinas [Veltliner] vocant Vinitores nostri delatas ex Stutgardia, vuas gignentes satis magnas, ex albo rubentes, cute tenui. Vineam ex eiusmodi Vitibus circa Hohenwiel conseri iussit Ill. Comes Wirtembergicus.

Vuæ rubræ, Gamé.

EX Burgundia habetur genus Vitis, quod vocant *Gamé rouge*: vuas mittens, sicut & acinos non paruos, ex quibus excipitur copia vini, quâ de re eas Burgundiæ quibusdam in locis colere multùm laborant. Verùm Vesuntii non excoluntur, nec permittitur vt vinum ex iis in vrbem inferatur, quia non durabile. *Gamé.*

Vuæ nigræ dictæ.

VItis hæc folio ornatur pænè rotundo quadripartito, sed non profundè, inferna parte nonnihil hirsuto. Vinitores vocant in Ducatu Wirtemb. Schwartz klemmer/ Augst klemmer. Vuæ huius, quas Montbelgardi vocant *Noirins*, sunt purpureæ, siue rubræ, mediæ cum acinis magnitudinis, dulces. Ex his bona vina parantur, si mustum subitò separetur à fracibus. Vesuntii putando ramos, breues relinquuntur, loco potissimùm macro & petroso. *Schuuartz Klemmer*

Vuæ atræ Traminea cognominata.

INter vites rubras non vltimum obtinet locum Traminea, Rotfreuschen Wirtemb. siue Traminer, seu & Alsatis Schwartz klemer dicta, Montbelg. verò *fourmentans rouges*. Eius vua valdè dulcis est, ex qua in Ducatu VVirt. Ill. E. C. vinum curat parandum, Falckner dictum. *Rothfreschen*

Vuæ dictæ Vesuntinis Grappenans.

EXtollendæ hæ Vites loco decliui & petroso quò Solis orientis radii eò perueniant. Cæterùm vuis modò dictis sunt acini maiores, quàm in *Noirins* dictis, difficiliùs maturescunt, lignum quoque crassius. Vuæ esui non commodæ, sed si maturæ sint, optimæ sunt pro vino rubro faciendo, quod diu conseruari potest. Satis copiosæ Vesuntii. His vuæ dictę *Torpot* similes, sed minores, lignum magis rubet. *Grappenans*

Vuæ Vesuntinæ.

HArum Vites sunt fertiles, cùm coluntur locis calidis & petrosis, vbi tamen non desit terra, nec peruenire possit ventus orientalis. Iniurias cœli primo Vere & Æstate meliùs fert, quàm reliquæ Vites. Vuas profert magnas, & acinos magnos, rotundos, nigros. Esui minùs commodæ, quàm aliæ, nisi suspensæ & reseruatæ vsque ad Natalitia Christi. Ex his habetur vinum, crassum, rubrum, quod diu reseruati potest, licèt minùs bonum, verùm copiosum. *Vesuntinæ*

Vua Cressans.

VEsuntinis forma & colore Bræginæ similes, nisi quod carne firmiori & duoriore edendo sentiuntur. *Cressans*

Montbelgardi vocant *Gris* vuas rubellas minores, à colore mixto ex rubro & albo, dulces valde, faciléque maturescentes. Germ. vocant Traminer. Sũt huius generis & maiores, quæ an à mi-

à minoribus differant, præterquàm magnitudine, me latet adhuc.

Vua Arbosiacæ rubræ siue nigra.

Spectandæ pulchritudinis sunt vuæ, quas Montbelgardi *Arbois* vocant, à loco in Burgundia, vbi vocantur à quibusdam *teste d'oiselot*, Vinitores in Ducatu Vvirtemb. dici aiunt Rotzwelsch trauben. Hę rubræ vuæ non conueniunt nostro solo, quia difficulter maturescunt, acini sunt magni, sublongi, ouales, carne firma, dulces tamen. Vinitor meus extirpat has Vites, vt aliis locum det, magis fructiferis & meliùs maturescentibus. Vesuntii vocant etiam *Arbois* colore minùs rubro vuas, vel, vt dicere solent, minùs nigro, parte acinorum pediculo hærente, ligno crasso. Ex hoc genere vuarum scribunt fieri vinum rubellum, quod *Clairet* vocant, admixtis vuis *Blanc gentil*. Sunt etiam, vt tradunt, *Arbois blanc* eiusdem naturæ & formæ cum nigris.

Rotwelsch trauben

VVA MONSTROSA BARBATA.

IVuabit fortè inter tot naturæ creata legitima, eiusdē quoque peccata detegere. Si modò peccatū sit, à consueto cursu deflectere, & partus legitimi vice monstrū oculis nostris subiicere. Res sanè rara, nec vulgi modò rumore sparsa, sed principum curâ cognita, & ad prototypum depicta. Racemus vuarum est geminus, suo quisque pediculo communi ramo hærens. Hoc naturale. At vterque comâ obseptus erat crinita, flauescēte, ad duos ferè cubitos longa, infernè in vnum iuncta & confusa: Hoc verò nouum est, atque monstrosum.

Cōma.

Locus. Picturam cum descriptione ex authentico ad me misit Cl.D. Rentzius Fontis admirabilis Medicus Bollensis ordinarius. Dicitur ab Illustriss. Principe Ernesto Marchione Badensi repertus prope Fridelsheim in Palatinatu anno 1599. & Dorlacum missus, vt noui spectaculi eicone tenus ad posteritatem quoque rediret. Huius etiam rei fidem nobis fecit Laurentius Zysar, qui & vidisse & diligentiùs consideratos manibus palpasse ad eundem D.Rentzium scripsit.

Tabern.ic.& Hist. vocatur Vua barbata, Vuæ tertium genus, quod ab aliis nonnihil variare scribit, oblongo filamento, multo ex vua dependente, ac barbam exprimente. Figura sanè posita à Comp. Taber. placet, sed displicet quod genus tradatur: nec tradatur nec, ascribatur locus, vbi id proueniat

Tab.repreh.

Nomina. Linguarum. Ἄμπελος οἰνόφορος ἢ ἡμέρος, Vitis vinifera siue cultiua appellatur. Vitis quidem dicitur, quòd inuitatur ad vuas pariendas auctore Varrone. Hebr. *Gephen*, Trago, Arab. *Harin* seu *Karit*, siue etiam *Karm*, Germ. Räben/weinräben/wein stock/ oder Räbstock/ Belg. Wingaert. oft Wynstock/ Gall. *Vigne*, It. *Vite & Vigna, Vite vinifera*. Vite domestica Hisp. Cast. *Vid*. Port. *Vide*, Angl. Wynde oft Weintree/ or Grape tree/ Boh. Kywy wine. Hung. Teu zolo

Vitis porrò arbustiua, quæ maritata est arboribus, vt attestatur Had. Iun. dicitur Græcè ἄμπελος ἀναδενδράς. Ger. Räben an bäumen getzogen, Belg. wyngeert an Een boom gestochten/ Gall. *vigne mariée aux arbres, ou qui rampe vn arbre*, It. *vite che rampega sopra li arbori*, Hisp. *vid abraçada con arbol* — *Vitis arbustiua.*

Vitis viduæ, non associatæ, nec maritatæ arbori meminit Catul. in carm. nupt. — *Vitis vidua*

Vitis compluuiata Plin. tecti in modum longè lateque fornicata, germ. Räbstock weit vnnd breit zerlegt. Belg. wyngaert galeryc wyß onerdeckt oft gheleyt. Gall. *vigne liée au long du rayon*, It. *vite ligata & condotta à guisa d'arco, di volto, ò di fogna*, Hisp. *vid parrada de patio, en arco ò boueda* — *Vitis compluuiata*

Vitis pergulana Colum. Germ. Räbgläuder/ Belg. Wyngaert lūnif oūerleyde wyngaert, Gall. *vigne qui est faite en treille*, It. *vite fatta in guise di pergolo*. Hisp. *vid sobre percha*. — *Vitis pergulana*

Vitis iugata, canteriata Colum. quę pedamentis canteriisque transuersa iugatur, Germ. weinräb an einem ghad mit dwerchstangen aufgericht. Belg. Wyn gaaert met latten oft retken dweers geleyt. Gall. *vigne eschalassee, soubstenue de perches trauerses*: It. *vite sostenuta da pertiche trauersate*: Hisp. *vid sostentada de pertigas attrauersadas*. — *Vitis iugata*

Vitis pedata, statuminata Plin. palis perticisque firmata: Germ. gustützet Räben. Belg. wyngaert aen stocken oft staecken ghesct: Gall. *vigne eschalassée, ou munie d'eschalas*: It. *vite sostenta & appogiata sopra pertiche & pali*, Hisp. *vid puesta en estado, y sostentada de sus rodrigones*. — *Vitis pedata*

Vitis ordinaria Colum. in quincuncem ferè disposita: Germ. Räben nach ordnūng gepflantzet: Belg. wyngaert der reye/ oft verūolgens ghesct Gall. *vigne Plantée par ordre*. It. *vite posta ò plantanta per ordine*: Hisp. *vid puesta y plantada en orden*. — *Vitis ordinaria*

Vitis luxurians, ἄμπελος ὑλομανής: Germ. Vberflüssig schiessend: Belg. weeldige wyngaert/ Gall. *vigne croissant trop abondamment, qui iette trop de branches*: It. *vite soprabōdante, che cresse troppo*: Hisp. *vid superflua demasiada, que crece mucho*. — *Vitis luxurians*

Vitis lachrymans, δακρύουσα, δακρύουσα Sotioni: germ. Ein trieffende räb: Belg. Een druypende wyngeert: Gall. *vigne qui pleure ou degoute vne sorte d'eau*: It. *vite che lagrima*: Hisp. *vid quellora*. — *Vitis lachrymans*

Vitis siderata Plinio ἀστρόβλης ἄμπελος Bassiano, Ger. verdorret wein räb: Belg. verbrāt doort ouwreder, Gall. *Vigne niellée & gastée du temps*, Ital. *Vita prusciata & guasta par la tempesta*, Hisp. *Vid pasmada*. — *Vitis siderata.*

Viuiradix Plin. Vitis quæ cum radice pangitur ῥόχευμα, Germ. Setzling/ Belg. wyngaert mit den wortel ghesct/ Gall. *vigne plantée auec la racine*, Ital. *vite piantara con la radice*, Hisp. *vid. baruada con rayzes*. — *Viuiradix.*

Propago Virg. vetula vitis humi depressa, quo ex vna plures emergant, ἀπόρουξ, κληματὶς Anatolio, Germ. ein alter Räbstock wider eingelegt/ Belg. Oūde wyngaert Stock weder in gheleyt. Gall. *Prouin de vigne*, Ital. *prouana della vite*, Hisp. *prouena del sarmiento de la vid*. — *Propago.*

Tradux Tradux Varr. Rumpus eidem propago vitis ab arbore in arborem traducta, Germ. Vberschützling, Belg. der ouerschuete / die haer in de hoochdent in breede wt streckt, Gall. *l'arantin, ou longue branche de vigne*, Ital. *rampollo*, Hisp. *Sarmiento para prouena, mugron de la vid.*

Vitis partes. Generum Vitium appellationibus ita appositis, partium vitis Nomenclatura exponenda.

Palmes. Palmes igitur siue sarmentum Colum. praelonga luxuriantis vitis virga est, κλῆμα, κλημαtίς, ἀγκάλις, German. die übrige gerten an den beschnittnen weinräben. Belg. wyngaert ranck, welcke blyftant nieu hout te schieten, Gall. *le viel bois de la vigne*, Ital. *palmite, ò tralcio*, Hispan. *el sarmiento de la vid, el pampano.*

Palmes focaneus Palmes focaneus Colum. qui in bifurco medius prosilit, Germ. ein schößlin in achßlin/ gürling / beygerten. Belg. ein rieffen oft byscheute, Gall. *le reietton qui croist entre la fourchure de la vigne*, Hisp. *sarmiento soperon.*

palmes fructuarius Palmes fructuarius, racemarius, flagellum Vitis fructuarium, Germ. ein früchtbar schoß. Belg. Vruchtbare scheut/ Gall. *reietton fruitier.*

palmes orbus Palmes orbus Colum. qui nihil parit, Germ. Blinde räben ohne räbaugen/ Belg. Blinde scheute daer niet aen en combt.

palmes pampinarius Palmes pampinarius Colum. Pampinarium Plin. colis, qui primo anno frondem sine fructu fundit, Germ. Räbschoß ohne traüben/ Belg de ranck die niet dan bladeren voortbrengt, Gall. *Sarment qui porte fueilles seulement sans fruict*, Ital. *Tralcio del primo anno, foglioso*. Hisp. *Sarmiento que no lleua fruta.*

Resex. Resex Colum. alimes subsidiarius eidem Sarmentum annotinum quod putatur ad fructificandum: praesidiarius palmes Colum. palmes vinarius & custos Varroni, Germ. Ein gerten am räb gelassen/ein geschnittne gerten. Belg. de racke die ghecort is/de racke die gesneden wort. Hisp. *Sarmiento del cuerpo de la vid.*

Malleolus. Malleolus, nouellus palmes plantationi idoneus, malleolaris virga Colum. Germ. Junge räbschoß, gürling/knebel, Belg. Loot, Jonghe ranck, Gall. *prouin*, Ital & Hisp. *pampano.*

Flagellum. Flagellum, summa palmitis pars & cyma, Germ. gerten Belg. der bouenste ranck, Gall. *sion, ou menu bout de la vigne.*

Capreolus. Capreolus Varr. Clauicula Cic. Colum. Viticula Plin. Crinis eid. Coliculus viteus cincinni in modum contortus, quo locum serpendo capit, Annulus vitis Aureliano ἕλιξ, Germ. Gablen an weinräben, Belg. Clauierken. Gall. *Fleaux ou vrilles de la vigne*, Ital. *viticcio ò tralcio che lega & se & la vite alli pali*, Hisp. *fisereta, ò carcillo de la vid.*

Pampinus. Pampinus Cic. Folium vitis quo vestitur, οἴναρον. Germ. Räbblat, Belg. wyngaertblat, Gall. *pampre, fueille de la vigne*, Ital. *pampano*, Hisp. *pampana, hoia de la vid.* Et hinc est pampinare, cacumina defringere Colum. coles enatos è sarmento tollere Catoni, frondium luxuriem tollere.

Gemma. Gemma [quod omisit Hadr.] ea dicitur, à qua ineunte Vere oriens vua sese ostendit, quae & succo terrae & colore Solis augescens, primo est peracerba gustatu, deinde matura dulcescit, vestitaque pampinis, nimios Solis defendit ardores.

Caput vitis *Sagitta.* Quemadmodum autem flagellum illud Vitis vltimum & productissimum, caput quidam appellant, ita surculi nouissimam partem Sagittam vocant, siue quia longiùs à matre recesserit, & quasi emicuerit, atque prosilierit: seu quia cacumine attenuata, praedicti teli speciem gerat.

Surculos autem qui nihil attulerint, Spadones apud Ruellium appellant. *Spado.*

Virgas tandem, quae è radicibus aut caudicis lateribus prodeunt, quasi nepotum partu gaudidis, Sobolem dicunt, rustici tamen malunt Suffraginem appellare. *Suffrago.*

Nunc, quod superest, palmites appellantur, quòd in modum palmarum humanarum, virgulas quasi digitos edunt, Capreolus à capiendo dictus est, à quo & Veteribus Caprea vitis cognominabatur. Malleolus à similitudine rei nomen habet, quòd in ea parte, quâ deciditur ex vetere sarmento, prominens vtrinque malleoli speciem praebet: vel quod capitulatus vtrinque & surculatus solebat seri: differt enim à Sarmento, sicut pars à toto, verùm rostratam ostendit imaginem. *Palmitis etymon.* *Capreoli.* *Malleoli.*

Sed iam ad Vitis partum veniamus. Vua constans scapo (scopo Ruell.) & acinis, ab vuido fonte, qui latex est, nomen traxit, vocaturque Graecè σταφυλή, Germ. trauben, weintraüben, Belg. druyne/wyndruyne, Gall. *raisin*, Ital. & Hisp. *vua. Scapus* Varr. *Scopus* Ruell. *Scopium* Trago, *racemus* Virg. propriè ramulus vnde acini dependent, βότρυς, βότρυχον, Botrus, Botryo Mart. Germ. der rapp oder drapp am traüben/ der Cham/ Belg. ein druyne, Gall. *la grappe*, It. *racemo, grappolo*, Hisp. *cencerron de las vuas.* *Vua.* *Scapus.* *Botrus.*

Acinus, & Acinum. Acinus vinaceus Cic. Graecè ῥάξ & κόκκος, Lat. etiam granum. ῥάξ τουτ' ἐστι κόκκος τοῦ βότρυος, inquit Democritus, Acinus siue ῥάξ granum est vuae. Germ. traüberbeer. Belg. wynbesye, Gall. *grain de raisin*, Ital. *acino, grano d'vua*, Hisp. *granillo de razimo.* *Acinus.*

Composita est autem acinorum substantia, ex membrana, siue folliculo, aut corio acini (ὑμένα Graeci appellant) carne, humore (τῆς σαρκὸς καὶ ὑγρότητος) per carnem disperso, & semine, eiusdem acini, quod Vinaceus Varroni, Vinaceum Colum. nucleus Trago, γίγαρτον & πυρὴν Graecis dicitur, Hebr. vt aliorum fructuum nuclei *gareinim*, Germ der Kern/ Belg. de keeren, oft karle/ oft steen wan ein druyne, Gall. *le marc de raisins*, Ital. *vinacciuolo*, Hisp. *granillo de la vua*, Offic. *arilli*, quasiariduli, quòd sicci, & succum nullum praebeant: sunt tamen & vinacea Colum. quae ab vuis expressis ac praelo subiectis reliqua sunt. Recrementa tamen haec propriè στέμφυλα dicuntur, membranosi videlicet acinorum folliculi, & vinacea cum scapis. Sed Attici, inquit Galenus, quae ex musto expresso supersunt βρύτια appellant: στέμφυλα verò, quae ab Oliuis relinquuntur. *Corium acini.* *Arilli.*

Vinearum genera quod attinet: aliae sunt humiles, vt quae appellantur iugatae, vt pleraeque in Italia: quibus stat recta vinea dicuntur pedamenta, quae transuersa iunguntur, iuga, ab eoque Vineae iugatae. Vinearum genera. *Pedamenta.* *Vinea iugata.*

Iugorum genera quatuor, pertica, arundo, restes & vites. Pertica, vt in Falerno: Arundo, vt in Arpino: Restes, vt in Brundusino: Vites, vt in Mediolanensi agro, Iugationis species duae, vna directa, vt in agro Canusino, altera compluuiata in longitudinem & latitudinem, iugata vt in Italia pleraeque. Haec vbi domo nascuntur, vineae non metuunt sumptum, vbi multa ex propinqua villa, non valdè. Primum genus, quod dixi, maximè quaerit Salicta, secundum Arundineta, tertium iunceta, aut eius generis rem aliquam, quartum Arbusta, vbi traduces possunt *Pertica. Arundo Restes Vites. Iugatio duplex.*

Tradux. Opulus. Pedamentum. possint fieri Vitium; vt Mediolanenses faciunt in arboribus, quas Opulos vocant: Canusini in harundulatione in Ficis.

Pedamentum item ferè quatuor generum. Vnum robustum, quod optimum, solet afferri in vineam è Quercu ac Iunipero, & vocatur Ridica. *Ridica. Palus.* Alterum Palus è pertica, meliorque è dura, quòd diuturnior. Tertium quod in horum inopia subsidio sit, Arundinetum. *Arundinetum.* Quartum pedamentum est, vbi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea fit, quos traduces, quidam Rumpos appellant.

Vinea forma. Vineæ altitudinis modus, longitudo hominis. Interualla pedamentorum, quà boues iuncti arare possint.

Locus Vitibus aptus. De loco Vitibus apto ita Virg. in Geor. canit,

Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara
Frugibus infelix, ea nec mansuescit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina seruat.

Aptum, ait Florentinus, Vitibus solum, est omnis terrra nigra, non valde densa, neque glutinosa, humiditatem habens.

Ex Colũ. Vitem (inquit Colum.) nos cæteris stipitibus iure præponimus, non tantùm fructûs dulcedine, sed etiam facilitate, per quam omni pænè regione & omni declinatione Mundi, nisi tamen glaciali, vel præferuida, curæ mortalium respondet. Tamque felix campis, quàm collibus prouenit, & in densa non minùs, quàm in resoluta, sæpe etiam gracili, atque pingui terra, siccaque, & vliginosa. Tum sola maximè vtramque patitur intemperiem cœli, vel sub axe frigido, æstiuo, procellosoque. Refert tamen cuius generis, aut quo habitu vitem pro regionis statu colere censeas, neque enim omni cælo, solóue cultus idem, neque est idem stirpis eius genus, quodque præcipuum est ex omnibus non facilè dictu est, cùm suum cuique regioni magis, aut minùs aptum esse doceat vsus. Exploratum tamen habebit prudens agricola genus Vitis habile campo, quod nebulas pruinamque sine noxa perfert, cælique siccitatem, ventosque patitur: pingui, & vberi dabit agro gracilem Vitem, nec natura nimis fœcundam, macro feracem, terræ densæ vehementem, multaque materia frondentem, resoluto & læto solo rari sarmenti, humido loco sciet non rectè mandari fructus teneri, & amplioris acini, sed callosi, & angusti, frequentisque vinacei, sicco rectè contribui diuersæ quoque naturæ semina. Sed & post hæc non ignorabit dominus loci plus posse qualitatem cœli frigidam vel calidam, siccam vel roscidam: grandinosam, ventosamque, vel placidam: serenam, vel nebulosam. Frigidæque aut nebulosæ duorum generum Vites aptabit, seu præcoques, quarum maturitas frugum præcurrit Hiemem, seu firmi, durique acini, quarum inter caligines vuæ deflorescunt, & mox gelicidiis, ac pruinis, vt aliæ, caloribus mitescunt, ventoso quoque, & tumultuoso statu cæli fidentes easdem tenaces, ac duri acini cõmittet: rursus calido vberiores atque teneriores concredet: sicco destinabit eas, quæ pluuiis, aut continuis roribus putrescunt: roscido, quæ siccitatibus laborant: grandinoso, quæ foliis duris, latisque sunt, quò meliùs protegant fructum: nam placida, & serena regio nullam non recipit, commodissimè tamen eam, cuius vel vuæ, vel acini celeriter decidunt.

At si voto est eligendus vineis locus, & status cœli, sicut censet verissimè Celsus, optimum est Solum, nec densum nimis, nec resolutum, soluto tamen propius: nec exile, nec lætissimum, proximum tamen vberi: nec præceps, simile tamen edito campo: nec siccum, nec vliginosum, modicè tamen roscidum, quod fontibus non in profundo terræ scaturiat, sed vt vicinum radicibus humorem subministret, eumque nec amarum, nec salsum, ne saporem vini corrumpat, & incrementa virentium veluti quadam scabra rubigine coërceat. *Cælum* porrò neque glaciale vinea, nec prorsus æstuosum desiderat, calido tamẽ potiùs, quàm frigido lætatur, imbribus magis quàm serenitatibus offenditur, & solo sicco, quàm nimis pluuio est amicior; perflatu modico lenique gaudet, procellis obnoxia est. Atque hæc secundùm Colum. maximè probabiles est cœli & soli qualitas.

Cælo porrò calido, ait Dod. Vitis lætatur: æstuosissimum tamen non desiderat: frigidum verò ac glaciale non sustinet: In calidis idcircò regionibus vber est potentis vini prouentus, vt in Hungaria, Austria, Italia, Hispania, Gallia, & aliis locis calidioribus: in frigidioribus tenuius est, & oligophorum, ac exiguam aquam admittens, vel etiam omnino ἀμέθυστον, quale est quod Louanii & alibi apud Brabantos, tum quod & apud Bohemos ac Saxones, ac circa horum fines, nascitur. *Dodon.* Validiores siquidem & potentiores vuas Sol efficit, sed & dulciores, si multùm calefeceris: vt in Geoponicis Quintilii affirmant, qui & Lunam ad maturitatem, ad dulcedinem verò noctes cõferre aiunt. Monspelii Vites abundant: verùm longè aliter coluntur, quàm nostræ: stipites enim vix excedunt cubitum: quoannis omnes ferè rami abscinduntur, relictis paruis stolonibus, nec vtuntur pedamentis. Verùm quibusdam locis Narbonensis Galliæ permittunt vt conscendant arbores ordine consitas, inter Vites crescente gramine. In Italia vulgare est, vt agri tria ferant, triticum, ligna & vinum: solent enim Itali ordine in agris conserere Salices, Populos, Iuglandes, quas conscendunt Vites, inter arbores serunt triticum. Geneuæ aliquas ita colunt & vocant *des Hutins.*

Iam [ne quid omittatur] cui vineta facere cordi est, præcipue caueat, ne alienæ potiùs curæ, quàm suæ credere velit, néue mercetur viuiradicem. *Obseruationes de instituendis Vineis.* Sed genus surculi probatissimum domi conserat, faciatque vitiarium, ex quo possit agrum vineis vestire: nam quæ peregrina ex diuersa regione semina transferuntur, minùs sunt familiaria nostro solo, quàm vernacula, eóque velut alienigena reformidant mutatam cæli, locique positionem, Sed nec certam generositatis fidem pollicentur, cùm sit incertum an is, qui conseruerit ea, diligenter exploratum, probatumque genus surculi deposuerit, quamobrem biennij spatium longum esse minimè existimandum est, intra quod vtique tempestiuitas seminum respondet, cùm semper plurimùm retulerit, exquisiti generis stirpem deposuisse. Posthæc deinde meminerit accuratè locum vineis eligere, de quo cùm iudicauerit, maximam diligentiam sciat adhibendam pastinationi, quam cùm peregerit, non minore curâ Vitem conserat, & cùm seruerit, summa sedulitate culturæ seruiat, id enim quasi caput & columen est impensarum.

Vt autem ea quæ proposita fuêre suo quæque ordine prosequamur. Vitiarium neque ieiuna terra, neque vliginosa faciendum est, sup-

Vitiarii locus & compositio. cosâ tamen & mediocri potiùs, quàm pingui, tametsi ferè omnes Autores huic rei lætissimum solum destinauerunt, quod ego minimè reor esse pro agricola. Nam depositæ stirpes valido solo, quamuis celeriter comprehendant, atque prosiliant, tamé cùm sint viuiradices factæ, priusquam transferantur, retorrescunt, nec adolescere queūt. Prudentis autem coloni est ex deteriori terra potiùs in meliorem, quàm ex meliore in deteriorem transferre. Propter quod mediocritas in electione loci maximè probatur, quoniam in confinio boni, malique posita est. Siue enim postmodum necessitas postulauerit tempestiua semina ieiuno solo committere, non magnam sentient differentiam, cùm ex mediocri terra in exilem translata sunt, siue lætior ager conserendus est, longè celerius in vbertate coalescunt. Rursus tenuissimo solo vitiarium facere minimè rationis est, quoniam malleolorum pars maior deperit, & quæ superest tardè fit idonea translationi. Ergo mediocris & modicè siccus ager vitiario est aptissimus, isque bipalio priùs subigi debet, quæ est altitudo pastinationis, cùm in duos pedes & semissem conuertitur humus, ac deinde tripedaneis relictis spatiis, per quæ semina excoluntur, in singulis ordinibus, qui ducenos quadragenos pedes obtinent sexcenteni malleoli pangendi sunt: is numerus consumat per totum iugerum, seminum millia quatuor & viginti.

Verùm hanc curam preuenit inquisitio, & electio malleolorum nam, vt sæpe iam retuli, quasi fundamentum est prædictæ rei, probatissimum genus stirpis deponere. Sed electio dupliciter *Delectus malleoli.* facienda est, non enim solùm fœcundam esse matrem satis est, ex qua semina petuntur, sed adhibenda est ratio subtilior, vt ex his partibus trunci sumantur, quæ & genitales sunt & maximè fertiles. Vitis autem fœcunda, non tantùm debet ea æstimari, quòd vuas complures exigit: potest enim trunci vastitate id accidere, & frequentia palmitum, nec etiam eam feracem dixerim, cuius singulæ vuæ in singulis sarmentis conspiciuntur, sed si per vnumquemque pampinum maior numerus vuarum dependet, si ex singulis gemmis compluribus materiis cum fructu germinat, si denique etiam è duro virgam cum aliquibus racemis citat, si etiam nepotum fructu grauida est, ea sine dubitatione ferax destinari debet legendo malleolo. Malleolus autem nouellus est palmes innatus prioris anni flagello, cognominatusque à similitudine rei, quòd in ea parte, quæ deciditur ex vetere sarmento prominens vtrinque malleoli speciem præbet. Hunc ex fœcundissima stirpe legendum censemus omni tempore, quo vineæ putantur, ac super terram gemmis tribus vel quatuor extantibus diligenter obruendum loco modicè humido non vliginoso, dum tamen antiquissimum sit considerare, ne vitis, ex qua is sumitur, ancipitem floris habeat euentum, ne difficulter acinus ingrandescat, ne aut præcoquem, aut seræ maturitatis fructum afferat, nam illa volucribus, hæc etiam tempestatibus hyemis infestatur.

Vites & feraces facienda. Cæterùm fœcunditas Vitis adiuuari potest cultoris industria, celerimèque insitionibus ad maximum numerum perducitur. Refert vt in transferendis seminibus similem statum cœli, locique, & ipsius Vitis habitum obseruemus, quoniam plerumque degenerat surculus, si aut situs agri, aut aëris qualitas repugnent, aut etiam si ex arbore in iugum defertur. Itaque de frigidis in frigida, de calidis in similia, de vineis in vineas transferemus, magis tamen ex frigido statu, stirps potest calidum sustinere, quoniam lætatur tepore potiùs quàm frigore. Sed & qualitas Soli plurimùm iuuat, vt ex macro aut mediocri transducatur in meliùs, nam quod assuetum est pingui, nullo modo maciem terræ patitur, nisi sæpiùs stercores.

Custodiemus autem, vt à prædictis locis, *Præceptum de legendo semine.* quos humerosos rustici vocant, semina legamus, tamen quæ attulisse fructum antea animaduerterimus: nam si fœtu vacua sint, quamuis à laudabili parte, nihil censemus ad feracitatem conferre malleolo.

Quare magnopere in eligendis seminibus adhibenda cura, vti fructuosâ parte Vitis palmites legantur ei, qui futuram fœcunditatem iam toto fructu promittunt. Nec tamen contenti simus singulis vuis, maximeque probandi ii, qui numerosissimis fœtibus conspiciuntur. An non opilionem laudabimus ex ea matre sobolem propagantem, quæ geminos enixa sit, & caprarium summittentem fœtus earum pecudum, quæ trigemino partu commendantur? videlicet quasi semper sit parentum fœcunditati proles responsura, & nos sequamur in Vitibus hanc ipsam rationem, tantò quidem magis, quòd compertum habeamus naturali quadam malignitate desciscere interdum, quamuis diligenter probata semina, idque nobis poëta velut surdis veritati indulget dicendo.

Vidi lecta diu, & multo spectata labore
Degenerare tamen, ni vis humana quotannis
Maxima quæque manu legeret, sic omnia fatis
In peius ruere, ac retrò sublapsa referri.

Quod non tantum de seminibus leguminum, sed in totam agricolationis rationis dictum esse intelligendum est.

Sequitur hanc eligendi malleoli curam, pastinationis officium, si tamen antè de qualitate soli constiterit, nam id quoque plurimùm & bonitati, & largitati frugum conferre nihil dubium est. Ac priùs quàm ipsum perspiciamus, illud antiquissimum censemus, rudem potiùs eligendum agrum, si sit facultas, quàm vbi fuerit seges, aut arbustum: Si tamen rudis terra non sit, proximum est vacuum arboribus aruum. Si nec hoc est, rarissimum arbustum, vel oliuetum quod non fuerit maritatum vineis, destinatur. Vltima est conditio restibilis vineæ: nam si necessitas facere cogit, priùs quicquid est residuæ Vitis extirpari debet, deinde totum solum sicco fimo, aut, si id non sit, alterius generis quàm recentissimo, stercorari, atque ita conuerti, & diligentissimè refossas omnes radices in summum regeri ac comburi. Tunc rursus vel stercore vetusto, quia non gignit herbas, vel de vepribus egesta humo pastinatum largè contegi. Sed hoc in totum ad illud, quod vineis præcipuè est idoneum, propriè considerandum, si facilis est humus & modicè resoluta, quam pullam vocitant, nec quia sola ea, sed quia sit habilis maximè vinetis. Quis enim vel mediocris agricola nesciat etiam durissimum tophum vel carbunculum, simul atque sunt confracti, & in summo regesti, tempestatibus, gelu, nec minùs æstiuis putrescere caloribus ac resolui, eosque pulcherrimè radices vitium per æstatem refrigerare, succumque retinere: quæ res alendo surculo sunt accommodatissimæ: simili quoque de causa probari solutam glaream, calculosumque agrum & mobilem lapidem, si tamen hæc pingui glebæ

glebæ permista sunt, nam eâdem ieiuna maximè culpantur. Est autem [vt mea fert opinio] vineis amicus etiam Silex, cui superpositum est modicum terrenum, quia frigidus, & tenax humoris per ortum caniculæ non patitur sitire radices. Higinus quidem secutus Tremellium, præcipuè montium ima, quæ à uerticibus defluentem humum receperint, vel etiam valles, quæ fluminum alluuie, & inundationibus concreuerint, aptas esse vineis asseuerat me non dissentiente. Vitibus contrà inimica Cretosa humus quam argillam vocant. Nec minùs ieiunus sabulo, & quicquid, vt ait Iulius Atticus, retorridum surculum facit. Id autem solum vel vliginosum est, vel salsum, vel amarum, vel siticulosum, vel peraridum. Nigrum tamen, & rutilum sabulonem, qui sit humidæ terræ permistus, probauerunt Antiqui. Grauis est rubrica, vt idem Atticus ait, & ad comprehendendum radicibus iniqua. Sed alit eadem vitem, cùm tenuit, verùm est in opere difficilior, quòd neque humentem fodere possis, quòd sit glutinosissima, nec nimiùm siccam, quia vltra modum prædura.

Iul. Græcinus de terra vineali. Sed ne nunc per infinitas terreni species euagemur, non intempestiuè commemorabimus Iulii Græcini conscriptam velut formulam ad quam posita est limitatio terræ vinealis. Idem enim Græcinus sic ait. Esse aliquam terram calidam vel frigidam, humidam vel siccam, raram vel densam, leuem aut grauem: pinguem: aut macram: Sed neque nimiùm calidum solum posse tolerare vitem, quia inurat, neque prægelidum quoniam velut stupentes, & congelatas radices, nimio frigore moueri non finat, neque humidū, quoniam cùm se promunt vites, modico tempore euocant humorem terræ iusto maiorem qui putrefacit deposita semina. Rursus nimiam siccitatem destituere plantas dicit naturali alimento, aut in totum necare, aut scabras & retorridas facere. Perdensam humum celesteis aquas non sorbere, nec facilè perflari, facillimè perrumpi, & præbere rimas, quibus sol ad radices stirpium penetret. Eademque velut conclausa & coarctata semina comprimere atque strangulare. Ratam supra modum velut per infundibulum transmittere imbres, & Sole ac vento penitus siccari, atque exarescere. Grauem terram vix vlla cultura vincibilem, leuem vix vlla sustineri, pinguissimam & lætissimam luxuria: macrem, ac tenuem ieiunio laborare. Opus est, inquit, inter has tam diuersas inæqualitates, magno temperamento, quod in corporibus quoque nostris desideratur, quorum bona valetudo calidi & frigidi, humidi & aridi, densi & rari, certo & quasi examinato modo continetur. Nec tamen hoc temperamentum in terra quæ uineis destinetur, pari momento libratum esse debere ait, sed in alteram partem propésius, vt calidior terra sit quàm frigidior, siccior quàm humidior, rarior quàm densior, & si quæ sunt his similia, ad quæ contemplationem suam dirigat, qui vineas instituet.

Quæ cuncta [sicut ego reor] magis prosunt, cùm suffragatur etiam status cæli: cuius regionem, quam spectare debeant vineæ, vetus est dissentio. Sasernâ maximè probante Solis ortum mox deinde meridiem, tum occasum, Tremellio Scropha præcipuam positionem meridianam censente, Virgilio de industria occasum sic repudiante

Néue tibi ad Solem vergant vineta cadentem.

Democrito, & Magone laudantibus cæli plagam Septentrionalem: quia existiment ei subiectas feracissimas fieri vineas; quæ tamen bonitate vini superentur. Nobis in vniuersum præcipere optimum visum est, vt in locis frigidis meridiano vineta subiiciantur, tepidis orienti aduertantur, si tamen non infestabuntur Austris, Eurisq; velut oræ maritimæ in Bætica. Sin autem regiones prædictis ventis fuerint obnoxiæ, meliùs Aquiloni, vel Fauonio committentur, nam feruentibus prouinciis, vt Ægypto & Numidia, vni Septentrioni rectiùs opponentur, quibus omnibus diligenter exploratis tum demum pastinationem suscipiemus.

Et hæc pleraque ex Columella: cætera verò quæ tum ex sua tum ex aliorum sententia de *vitis Pastinatione, Positione, Pampinatione, Ablaquatione: Putatione, reliquaque eius cultura* prolixè prosequitur, ex ipso fonte haud grauatim petet Lector.

Natura vitis, inquit Palladius, cœlum omne, solumque sustentat, si genera conuenienter aptentur. Plano igitur loco statues vitem, cuius genus nebulas sustinet, & pruinas: collibus, quod siccitatem durat & ventos. *Natura Vitis omne cœlum & solum sustinet.* Pingui agro graciles, atque infœcundas, macro feraces & solidas: denso, validas atque frondosas, frigido & nebuloso, quæ hyemem celeri maturitate preueniunt, aut quæ duris acinis inter caligines securiùs florent: ventoso, stabiles, & tenaces: calido grani tenerioris, & humidi: sicco, eas, quæ pluuias ferre non possunt: & ne multa dicamus, eligenda sunt genera quæ professione vitiorum suorum contraria loca diligunt iis, in quibus durare non poterant. Placida sanè regio, & serena tutò genus omne suscipiet. Vitium genera numerare non attinet, sed notum est maiores Vuas pulchræ speciei, grani callosi, & siccioris ad mensam: feracissimas verò, & cutis tenerioris, & sapore nobiles, & maximè quę citiùs deflorescunt, vindemiis esse seruandas.

Amminea. Loca naturam plerisque vitibus mutant. Solæ Ammineæ vbicunque sint, vinum pulcherrimum reddunt. Calidum statum potiùs quàm frigidum sustinebunt. De macro ad pingue transire non possunt, nisi stercus adiuuerit. Harum duo genera sunt, maior & minor. Sed minor meliùs deflorescit, & citiùs internodiis minoribus, & grano breuiore. Si arbori applicetur, pinguem terram: si colatur in ordines, mediocrem desiderat. Imbres contemnit, & ventos, nam maior sæpe vitiatur in flore. Sunt & Apianæ præcipuæ. Satis est genera ista dixisse. Industrius vir probata deligat, & terris talibus mandet, quæ imitari eas possint vnde sumuntur: sic merita sua quæque seruabit. Sed vitem vel arborem, melius erit de exili ad pinguem transferre: nam si à pingui terra ad solum exile transierint, vtiles esse non poterunt.

Electio sarmentorum. Eligenda sunt sarmenta quæ pangimus de Vite media, neque de summa, neque de insima, quinque vel sex gemmarum spatio à veteri procedentia, quia non facilè degenerant, quæ de locis talibus transferuntur. Sumantur autem de Vite fœcunda, neque putemus brachia esse fertilia, quæ Vuas singulas, aut binas producunt, sed quæ multâ vbertate curuantur: nam potest ferax vitis feraciores in se habere materias. *Fertilitatis signum.* Erit & hoc signum fertilitatis, si de duro aliquo loco fructum citabit, si fœtu impleuerit ramulos ex ima parte surgentes. Sed hoc signis positis per vindemias est notandum. Ad pangendum, nonullus palmes eligi debet, duri in se nihil habens, & veteris sarmenti, quia hoc putrescente sæpè

corrumpitur.Summa flagella repudiemus, ac surculos,qui licet bono loco nati sint, tamen feracitate caruerunt. Pampinarius, qui de duro nascitur etiam si attulerit fructus, pro frugifero non est ponendus, in suo enim loco fœcundatur à matre, translatus verò tenet sterilitatis vitium, quod renascendi conditione suscepit.Caput sarmenti, cùm deponitur, torquendum non est, nec aliquo modo vexandum, ne demersa penitùs fœcundiore parte, quod sterili proximum est supra terram relinquatur : deinde quoniam ipsa tortura vexatio est,& pars ea,de qua radix futura præsumitur,iniuriæ nulli subiicienda est,cum qua contendere cogatur, antequàm teneat.

Positionis tempus.

Ponendæ sunt vites placidis diebus ac tepidis. Curandumque ne sarmenta Sole vrantur, aut vento, sed vel statim ponantur, vel obruta reseruentur. Martio mense, ac deinceps toto Vere vinea ponenda est regionibus frigidis,pruinosis,pinguibus campis,& humidis prouinciis.

Mensura sarmenti.

Sit autem mensura sarmenti cubitus vnus. Vbi pinguis est natura terrarum, maiora inter Vites spatia relinquemus,vbi exilis,angusta. Nonnulli itaque in iis vitibus, quas toto solo pastinato disponunt, ternos pedes inter singulas vites quoquouersus dimittunt. Sed hoc genere diuisionis in iugerali tabula pangentur tria millia triceta vicena sarmēta.Quod si duos & semis pedes inter vites relinqui placuerit, in eadē tabula ponentur vites quatuor mille septingentæ quinquaginta tres.

Positionis ordo.

Sed ad ponendum vtemur hoc ordine. Lineam seruatis iis spatiis, quæ placuerit custodire, candidis signis, vel quibuscunque notabimus: tunc tensa per tabulam linea, in eis locis surculos, vel calamos figemus, vbi vnaquæque vitis ventura est. Spatium totius tabulæ surculis complebitur ad numerum Vitium ponendarum, atque is qui pancturus est, proiecta circa surculos sarmenta sine vllo errore deponet : Præterea nō est vno genere vitium omne pastinum conserendum,ne annus iniquus generi spem vindemiæ totius extinguat. Et ideò quatuor,aut quinque eximij generis sarmenta pangemus: sed maximè expediet genera tabulatim disponi,& decimanis diuidi, nisi deterreat operis difficultas, quod si est vetus vinea, singulorum generum surculis tabulatim poterimus inserere, & facilè hoc genus colendi, quod est pulchrum, atque vtile, consequemur. Ita & maturitatis & floris tempora, quæ in vite diuersa sunt,suis temporibus opportuniùs obtinere poterimus. Nec paruo constabit, si legatur maturitas cum acerbitate : dispendium, cùm vnius tempestiuam vindemiam sequi,sit permista cruditate vitiosum, & alterius seras maturitates exspectare,damnificum. Huic commodo adijcitur, quòd pro generum diuersitate per gradus accedente vindemia,minor operarum numerus eam poterit expedire, & generatim condere, ac meliùs puros sapores, sine luctamine alterius generis, vnaquæque vina seruare. Hoc si difficile videbitur, non alias simul conseras, quàm quæ & sapore, & flore, & maturitate conueniunt. Sed hæc in pastinis,vel sulcis ratio erit, in scrobibus verò per angulos 4. sarmenta depones : Sed [vt asserit Columella] vinaceam stercori mistam simul sparges,& si exile solum fuerit, pinguem terram scrobi inferes, vel aliunde portatam. Cùm verò plantá, vel malleolum disponimus, modicè humido solo,sed potiùs arido, quàm lutoso,duabus gemmis supra terram relictis,sarmenta ponemus obliqua, & sic faciliùs comprehendent.

Maturitatis & floris tempora in Vite diuersa.

Arbustiua vites.

Quod si arbustū te habere,delectat plātā generosæ vitis priùs in seminario nutrire debebis,vt inde radicata transferatur ad scrobem, cui arbor iniuncta est.Seminarium verò dicimus æquè fossam tabulam pedum duorum semis altitudine. In hac, quam pro numero ponendarum vitium, vel qualiumcunque plantarū protendis,aut contrahis,breuissimo spatio inter se sarmenta depones, si vallis aut humectus est campus, trium gēmarum,exceptis minutis, quas habebit inferius, & vbi conualuerint, hinc post biennium radicatas vites, vel arbusculas transferas, quas cùm depones in scrobe, ad singulas materias rediges, putatis omnibus, quæ scabra sunt, curtatis etiam radicibus, si quas potueris inuenire vexatas. In scrobe autem ad arbustum faciendum duas radicatas vites deponis, hoc seruans, ne se in radice contingant: sed lapides quinum propè libratum medios in vtramque constitues, & ipsas vites ad scrobis latera discreta coniunges. Mago asserit, scrobem non primo anno esse complendam: sed subinde coæquandam,quæ res vitem faciet altiùs fundare radices : sed hoc aridis prouinciis fortè conueniet, humidis autem sata putrefient recepto humore nisi statim terra cumuletur. Sed arbusta, qui faciet plantas arborum de his generibus ponat,si agro suppetit abundantia, Opulo, Vulmo, Fraxino in montanis & asperis, In quibus, Vlmus minùs læta est. Has etiam Columella dicit seminario debere nutriri. Mihi videtur,quod nulla prouincia sit, quæ non ex his quamcúnque spontè producat. Sed si ager frumentarius fuerit, vbi arbusta disponis, quadragenos pedes inter arbores relinque, vt ser possit, in exili autem vicenos. In scrobe verò vitis ab arbore sua sesquipedis spatio distare debebit. Nam vitis multùm subiecta arbori, incremento arboris opprimetur. Caueis etiam munienda est aduersum pecoris appetentis iniurias, & arbori suæ protinus alliganda.

Mago de ponenda scrobe.

Compendium de transferenda Vite ex arbusto.

Est & aliud de transferenda ex arbusto vite compendium. Fit ex vimine parua corbicula,quę mensura pedis, vel aliquantò minùs circini spatio possit amplecti.Hæc ad arborem, cui vitis inhæret, fertur. Et in fundi media parte pertunditur, quò sarmenti virgam possit admittere.Inducto itaque sarmento vitis eius, de qua transferre disponis, corbicula ipsa ex aliqua arboris parte suspenditur, & viua terra repletur, vt sarmentum terra possit includi, quod sarmentum priùs intorquetur. Ita exacto annui temporis spatio, sarmentum quod clausum est, radices creabit intra prædictam corbiculam. Tunc sub fundo corbis incisum radicatum sarmentum cum ipsa corbe portabitur ad locum quem vitibus arbustiuis destinabis implere,ibiq; obruetur circa arboris maritandæ radices. Hoc genere quantum volueris numerum vitium transferes sine ambiguitate prehendendi.

Vinea prouinciales.

Vineæ in prouinciis multis generibus fiunt: sed optimum genus est, vbi Vitis velut arbuscula stat breui crure fundata. Hæc primò calamo iuuatur, donec solidetur: sed altior sesquipede esse non debet, vbi robusta sic erit, sola consistet. Aliud genus est, in quo cannis pluribus circà dispositis, ipsa vitis per cannas sarmentis ligatis in orbiculos flectitur se sequentes. Vltimæ positionis vitis est, quæ per terram proiecta discumbit. Hæ omnes & scrobibus ponuntur & sulcis.

Hoc

Putatio vinearum communiũ altarum, vel humilium. Hoc mense (Martio) locis frigidis aliquatenus, & temperatis vitium iusta putatio est. Sed vbi sunt multæ vineæ diuidantur, & pars earum, quæ Septentrionem respiciet, Vere putetur, alia pars aduersa clementioribus plagis, recidatur Autumno: Sed in putatione semper nitamur, vt vitis fiat in crure robustior, neue debili viticulæ duo duramenta seruemus. Auferenda sunt lata, intorta, debilia, malis locis nata sarmenta. *Focaneus abradendus* Focaneus etiam, qui inter duo brachia medius nascitur, debet abradi, qui si pinguitudine sua brachium quodcunque proximum debilitauerit, illi deciso ipse succedat. Erat tamen optimi putatoris, inferius sarmentum, quod bono loco natum fuerit, reparandæ vitis causa semper tueri, & ad vnam, vel duas gemmas relinquere.

Loci considerandi In locis clementioribus altiùs vitem licebit expandere, in exilibus aut æstuosis, aut decliuibus, aut procellosis, humilior est habenda. Locis pinguibus, singulis brachiis vitium bina flagella dimitte. Sed erit sapientis æstimare vim uitis. Nam quæ altiùs tollitur, & fœcũda est, plus quàm octo palmites habere non debet, ita vt conseruemus semper in inferiore parte custodem. Circa crus quicquid nascitur amputandum est, si non desideret vinea reuocati. Quod si truncus vitis Sole, aut pluuiis, aut noxiis animalibus est cauatus, purgamus quicquid est mortuum, plagasque eas amurcâ linimus, & terrâ aduersum prædicta.

Cortex etiam recisus & pendens à vite tollatur, quę res minorem fæcem reddit in vino. Muscus radatur vbicunque repertus. Sed plagæ, quas in duro vitis accipiet, obliquæ & rotundæ esse debebunt. Decisis sicut suprà dixi, malè natis omnibus & veteribus nouellos, & fructuarios serua. Vngues etiam custodum siccos, & annotinos recide, & omnia quæ vetera, vel scabra reperies.

Illæ, quæ altiùs coluntur, vt in iugo, vel pergula, vbi quatuor pedibus supra terram leuatæ steterint, quaterna brachia habeant. Si macra Vitis erit, in singulis brachiis singula flagella dimittimus, si pinguis, bina. Sed prouidendum, ne in ima parte sint sarmenta, quæ seruas. Quòd cùm fit, vitis tanquam si fulgure tangatur, arescit. Relinquenda sunt sarmenta, neque circa durum, neque in summo, quia hæc velut pampinaria minùs afferunt, illa vitem nimietate fœtus onerant, & longiùs ducunt. Quare in medio loco seruanda sunt, quæ tuemur. Plaga non iuxta gemmam, sed aliquantò superiùs fiat, & auertatur à gemma propter lachrymam defluentem.

Putatio arbustæ Vitis, quæ in arbore collocatur, prima eius materia ad secundam vel tertiam gemmam præcidatur. Deinde omnibus annis aliquid per ramos crescere, subinde patiamur, vnam materiam semper ad cacumen arboris dirigentes. Sed qui fructum volunt maximum, materias plures per ramos submittunt qui vinum melius, sarmenta in cacumen exten dunt. Fortioribus ramis arborum plures materiæ, debilioribus imponendæ sunt pauciores. Putandi autem ratio tatio talis est, vt & vetera sarmenta, quibus primi anni fructus pependit, omnia recidantur, & noua circumcisis capreolis, & ramulis inutilibus dimittantur. *Cautio* Sed prouidendum est, omnibus annis vitem resolui, ac religari, quia refrigeratur. Ita formandi sunt rami arborum vitiferarum, ne alter sub alterius linea dirigatur: sed loco pingui vlmus à terra octo pedibus, gracili verò septem sine ramo relinquenda est. In solo roscido & nebuloso rami arboris vitiferæ in Orientem, & Occidentem putatione dirigantur, vt latera vacua Solis radiis membra totius vitis ostendant. Agendum est autem, vt Vitis spissa non sit in arbore, & deficientibus primis arboribus substituendæ sunt aliæ. In loco cliuoso humiliùs rami arborum seruandi sunt, in plano & vliginoso altiùs. Palmites ad arborem non duro vimine ligentur, ne eos vinculum recidat, aut atterat. Hoc autem noueris quia palma quod extra ligaturam pendens habuerit, fructum induet, quod infra ligaturam, materiæ sequentis anni deputabit.

Vites quas Prouinciali more velut arbusculas stare dixi, si instituere velis, ramos à quatuor partibus his relinques, & in eis brachiis sarmenta pro vitis possibilitate seruabis. Vites autem, quæ cannis in orbem cinguntur sic putentur, quemadmodum eæ, quæ nituntur ridicis, aut palis. Illæ verò quæ sine adminiculis iacent, quod pro sola indigentia faciendum est, vel necessitate prouinciæ, primo anno duas gemmas: deinde plures habebunt. Sed huius generis vineæ strictiùs est putanda.

De Nouellæ Vitis putatione Nouellam vitem dicit Columella à primo anno ad vnam materiam esse formandam, nec recidendam totam, sicut Italiæ consuetudo est. Anno secundo expleto, quia vel intereant vites in totum recisæ, vel infœcunda sarmenta producant, quæ amputato capite velut pampinaria de duro coguntur exire: quare iuxta ipsam veteris sarmenti, vnam vel duas gemmas censemus relinquendas, quod est meritò in viticula fortiore seruandum, & sanè excipiendam calamis nouellam, vel exiguis palis, vt tertio anno robustiores possit accipere. Nam quadrina nouella, vbi lætum solum est, tres materias meritò nutrire cogetur. Statim post putationem sarmenta decisa à vineis, & Rubi & impedimentum fossoris omne tollatur.

Propagatio Vitium Hoc etiam mense [Martio] propagandæ sunt vites: sed vetus, & exesa vinea cuius duramenta longè processerunt, vt Columella dicit, mergis meliùs reparabitur, quàm si in fossione totius corporis obruatur, quod agricolis certum est displicere. Mergum dicimus, quoties velut arcus supra terram relinquitur alia parte vitis in fossa. Nam (vt ait Columella) cùm totæ stratæ sunt, plurimis radicibus totius corporis fatigantur. Mergi verò post biennium reciduntur in ea parte, quæ suprà est, & in loco iustas vites relinquunt. Sed [vt agricolæ asserunt) post biennium si recidas, plerumque infirmas habent radices, & repente simul pereunt.

Insitio triplex Hoc Mense calidis & apricis locis optimè celebratur insitio, quæ fit tribus generibus. Sed ex his duo nunc fieri possunt, tertium reseruatur æstati. Sunt autem genera inserendi hęc, aut sub cortice, aut in trunco, aut emplastro. Inseremus ergo sic. Arborem vel ramum, in loco qui nitidus est, & sine cicatrice, serrâ recidemus non læso cortice. Post serraturam plagam ferramentis acutis nitidamus. Inde quasi cuneum tenuem ferreum, vel osseum, maximè leoninum, inter corticem & lignum tribus prope digitis consideranter deponimus, ne corticis fascia dissepetur, & in eum modum subducto cuneo, statim surculum mergimus una parte decisum salua medulla, & cortice partis alterius, qui supra arborem sex, vel octo digitis emineat, Duos vel tres, vel plures surculos pro trunci qualitate constituimus, qua-

ternis digitis, vel ampliùs inter eos spatium relinquimus, tunc Iunco, aut Vlmo, aut vimine stringimus, & supra lutum musco testum ponemus, ac ligabimus, vt quatuor digitis super lutum possit surculus eminere. Plerosque delectat strictum primo lectæ arboris truncum vinculis arctioribus in medio findere, & ibi surculos ex vtraque parte rasos in modum cunei, vt integra sit medulla demergere, præmisso antè cuneolo, quo subducto, depositus surculus redeunte in plagam materia, possit astringi. Sed hoc vtrumque genus vernum est, & fit crescente luna, vbi incipit gemma arborum turgescere. Surculi autem, qui inserendi sunt, sint nouelli, fertiles, nodosi, de nouo nati, ab orientali arboris parte decisi, crassitudine digiti minoris, bifurci, gemmis pluribus vbertati. Si arborem minorem desiderabis inserere, in qua sine dubio meliora incrementa proueniunt, circa terram secato, &, quod melius est, surculos inter lignum, corticemque depone, tunc stringe. Quidam rasum ex vtraque parte surculum conuenientem soliditati arboris inserendæ sic in medio deponunt, vt cortex surculi vndique cortici arboris reddatur æqualis. Sed in nouella arbore terra mota vsque ad ipsum insitum colligatur, quæ res eam à vento, & calore defendet. Mihi asseruit diligens agricola, omne insitum sine dubio comprehendere, si depositis surculis viscum non temperatum in ipsa plaga pariter mergamus, quasi glutino quodam succos materiæ vtriusque misturum. De emplastratione suo mense dicemus.

Insitionis quartum genus

Quartum genus Columella sic retulit: Gallica terebra vsque ad medullam arborem perforandam, plaga interiùs leuiter inclinata. Ibi educto omni scobe, vitem vel ramum admodum foraminis impressi delibratum, succidum tamen, & humentem strictè imprimi, vnâ aut duabus gemmis foris relictis, tunc argilla, & musco locum diligenter operiri, ita & vites in Vlmo inseri posse commissas. Hispanus quidam mihi hoc genus nouæ insitionis ostendit, quod ex Persico se asserebat expertum. Salicis ramum brachii crassitudine solidum, longum cubitis duobus aut ampliùs terebrari iussit in medio & plantam Persici in eodem loco, in quo consistit, spoliatam ramis omnibus, Solo capite relicto, per ipsum saligni manubrii foramen induci, tunc eundem salicis ramum terræ capite vtroque demerso, in arcus similitudinem debere curuari, foramen luto, musco, vinculis stringi: anno deinde exempto, vbi infra medullam salicis caput plantæ sic cohæserit, vt vnitas sit ex duobus mista corporibus, plantam subterincidi, atque transferri, & aggerari terram, quæ arcum salicis cum Persici cacumine possit operire, hinc Persici poma sine ossibus nasci, sed hoc locis humidis conuenire, vel riguis, & salices aquationibus adiuuandas, vt & natura ligni vigeat, quæ delectatur humore, & superfluentem copiam succi germinibus ministret alienis.

De fodiendis, palandis, & ligandis Vitibus.

Nunc locis maritimis, & calidis fodiendæ sunt vites: vel [si hæc prouinciæ consuetudo est] exarandæ, & in eisdem locis palandæ, aut ligandæ sunt vineæ priùs, quàm gemma procedat, cuius concussione, vel attritu incurritur grande dispendium.

Vitis theriacæ facienda.

Theriacam vitem, cuius iste profectus est, vt vinum eius, vel acetum, vel vua, vel sarmentorum cinis proficiat, contra morsus omnium bestiarum: sic facies. Sarmentum, quod pangendum est, trium digitorum spatio in ima parte findatur, & sublata medulla ad eius vitem Thyriacæ medicamen addatur. Tunc terræ mandetur vinculo diligenter astrictum. Aliqui eadem sarmenta iam medicamine satiata, intra squillæ bulbum recondunt, & terris prædicta ratione committunt. Aliqui antidoti eius affusione radices vitis infundunt. Sanè sarmentum, si de hac vite sumatur ad transferendam, potentiam materni medicaminis non tenebit, oportebit autem thyriacæ infusione assidua, vim succi senescentis iterare.

Vua sine granis.

Est pulchra species Vuæ, quæ granis interioribus caret. Hinc efficitur, vt summa iucunditate sine impedimento sorberi possit, velut vnum omnium corpus Vuarum. Fit autem Græcis Authoribus hac ratione, per artem succedente natura. Sarmentum, quod obruendum est, quantùm latebit in terra tantùm findere debebimus, & medullâ omni sublatâ, ac diligenter exculpta, membra iterum diuisæ partis adunare, & vinculo constricta deponere, Vinculum tamen papyro asserunt esse faciendum, & sic in humida terra esse ponendum. Diligentiùs quidam sarmentum reiunctum quantum excisum est, intra squillæ bulbum demergunt, cuius beneficio asserunt sata omnia comprehendere faciliùs. Alii tempore, quo Vites putant, sarmentum fructiferum putatæ Vitis in ipsa vite, quàm possint de alto sublata medulla excauant, non diuisum, & calamo affixo alligant, ne possit inuerti. Tunc ὀπὸν κυρηναϊκὸν, quod Græci sic appellant, in excauata parte suffundunt, ex aqua priùs ad sapæ pinguedinem resolutum, & hoc transfactis octonis diebus semper renouant, donec Vitis germina nouella procedant. Et in granatis malis fieri hoc posse affirmatur à Græcis, & in cerasis opus est experiri.

Vites lachrymosæ.

Vites quæ lachrymarum nimietate tabescunt, & deplorando vim roboris sui auertunt à fructu, trunco earum lacerato Græci sinum fieri iubent. Si hoc minùs proderit, radicum robur pingue rescindi, vt afferat medicinam vulnus impressum: tum infulsâ amurcâ ad medietatem decoctâ, & refrigerata plagæ excisio perlinetur, & sub hac acetum acre fundetur.

Vt propomata sponte nascatur.

Conditum vel absynthiatum, vel rosatum, vel violatum procedere spontè fertur ex vitibus [vt natura suscipiat, quod procurare sueuit industria.] si sarmenta in vas aliquod semiplenum supradictis potionibus mersa seruentur, & viuam terram simul resoluas ad lixiuii modum, donec oculi sarmentorum nitantur exire: tunc eadem sarmenta gemmantia in quo volueris loco, vitium cæterarum more deponas.

Vt botryones varij nascantur.

Vt Vitis botryones & albos afferre possit, & nigros. Græci sic fieri debere iusserunt. Si vicinæ sunt vites nigra & alba, cùm putantur, sarmenta vtriusque inter se diuisa sic iunges, vt medios vtriusque generis oculos æquādo reddere possint vnitati. Tunc papyro ligabis stricto, & molli, atque humida terra curabis adlinire, & interiectis ternis diebus adaquare, donec germen nouæ frondis erumpat. Hinc exempto tempore, si libuerit, genus efficies per plura sarmenta.

Putationis tempus.

Martio mense locis frigidis putatio vinearum celebratur, de qua abundè Februario mense locuti sumus, vsque quò incipit gemma esse suspecta. Vbi calor temporis cœperit, ligaturæ ipsi pinnicillo circa vesperam tenuis debet frequenter humor affundi, vt hoc alimento contrarium cœli torrentis animetur, Cùm ergo germen eruperit, & aliquod cœperit incrementum, calami adiutorio debet annecti, ne motus aliquis fragilem

lem procedentis farmenti quaffet ætatem. Vbi solidiùs quantumcunque processerit, vincula oportet abscindi, ne adolescentia mollissimi germinis nodo duræ constrictionis angatur. Aliqui infra terram semipedali spatio effossæ viti surculos inserunt, & beneficio congestionis accumulant, vt hoc quoque nouis sarmentis præter nutricis alimenta subueniat. Nonnulli circa terras meliùs asserunt inserendum, quia in altiori difficiliùs comprehendunt. Vsque ad Idus, vel æquinoctium vites locis frigidis pangendæ sunt, seu pastinato, seu sulco, seu scrobibus, more, quo dictum est.

De nouellis puluerandis & fodiendis vitibus.

Hoc mense nouella vinea incipit puluerari, quod nunc ac deinceps per omnes Calendas vsque ad Octobres faciendum est, non solùm propter herbas, sed ne tenera adhuc semina, solidata terra constringat. Graminum radices, quæ plurimùm vitibus nocent, extirpandæ sunt. Nunc locis frigidis vinearum fossio celebranda est: & palandæ, atque ligandæ sunt vites: sed nouellam mollibus vinculis alligemus, quia eam teneram vincula duriora præcidunt, Palus maioribus vitibus solidus, minoribus ponatur exilis: propter vmbræ molestiam statuatur ab Aquilone, & plaga frigida, spatio quatuor digitorum, vel semipedis, motus à Vite, vt possit ex omni parte circumfodi.

Vt vetus vinea reparetur

Vineas veteres nunc aliqui è terra altiùs truncant, studentes reparationi, sed vitiosum est. Nam plerunque vastior plaga Sole putrescit, & roribus: quare hoc genere reparetur. Priùs ablaqueabitur altiùs, donec eius nodus appareat: deinde infra terram supra nodum recidatur, vt operta, de frigore & Sole nil timeat. Hoc faciendum est, si optimi generis vitis sit, & altè posita, Omnia suprà dicta locis calidis primo mense, frigidis verò, post Idus ipsius exequemur.

Vt ægræ vites refocillandæ

Ægras vites, vel quibus fructus arescit, circumfodies, & vrinam veterem suffundes. Item cinerem sarmenti, vel querci aceto mixtum subiice, aut incisas circa terram lętamine refoueto, & quæ germinant, fortiora dimitte.

Cùm Vitis bidente læditur aut ferro, plagam si terræ iuncta est, adline stercore ouillo, vel caprino: tunc terra mista circumfossa ligare curato: si in radice læsa est, operiens liquidum lætamen admisce.

De nouella vitis sarmētis relinquendis & pampinandis.

Maio mense consideremus nouellæ vitis sarmenta, quæ protulit, & ei pauca & solida relinquamus, & adminiculis firmemus, donec brachia prolata durescant. Non enim ampliùs resectæ, & pullulanti viticulæ, quàm duæ vel tres materiæ relinquantur, & alligentur propter iniuriam venti. Ideò autem tres materias dixi debere dimitti, ne dissipantibus ventis nulla remaneat, si in primordio reliqueris pauciores. Hoc mense pampinari conueniet: sed tunc est opportuna pampinatio, cùm teneri rami digitis stringentibus crepabunt sine difficultate carpentis: hæc res Vuas efficit pinguiores, & maturitati consulit Solis admissu.

De occandis vitibus.

Hoc mense Vites quæ ablaqueatæ fuerant occare, hoc est, operire iam conuenit. Augusto maritimis locis vindemiæ apparatus vrgetur. Locis verò frigidissimis occatio vinearum fit. Hoc etiam tempore, si terra exilis in vinea est, & vinea ipsa inferior, tres, vel quatuor lupini modios in iugero spargis, atque ita occabis. Quod vbi fruticauerit, euertitur, & optimum stercus præbet in vineis, quia lætamen propter vini vitium non conuenit inferre vinetis.

Extirpationis carectorum tempus

Nunc locis frigidis pampinatur, locis verò feruentibus, ac siccis obumbratur potiùs Vua, ne vi Solis arescat: si aut' vineæ breuitas aut facultas operarum permittit. Hoc etiam mense extirpare possumus carecta, atque filiceta.

Maturitas vuæ vt cognoscenda.

Septembri locis tepidis maritimisque celebranda vindemia est, frigidis apparanda. Sed maturitatem vindemiæ cognoscimus hoc genere. Si expressa vua, vinacea quæ in acinis celantur sint fusca & nonnulla propemodum nigra, quam rem naturalis maturitas facit. Vuas quas seruare volumus, legamus illæsas, neque acerbitate rigidas, neque maturitate defluentes, sed quibus est & granum luce penetrabili, splendidum, & tactus cũ molli iucunditate callosus. Si qua sunt corrupta, vel vitiosa resecemus, nec patiamur interesse, quibus inexpugnabilis acerbitas contra blandimenta æstiui caloris indurit. Tunc incisos botryonum tenaces calida pice oportet ambiri, atque ita in loco sicco, frigido, & obscuro sine luminis irruptione suspendi. Vitis cuius fructus humore putrescit, per latera pampinanda est, ante trigesimum vindemiæ diem, & sola frons illa seruanda est, quæ in summitate posita Solem nimium defendit à vertice. Octobri vbi calidi, ac sicci aëris qualitas est, vbi exilis, & aridus est campus, vbi collis præruptus, aut macer, vites vtilissimè ponuntur, de quibus satis mense Februario disputaui. Nunc locis siccis, calidis, exilibus, macris, arenosis, aridis, quæcunque de pastinis, de vitibus ponendis, putandis, propagandis, reparandis, vel arbusto faciendo, antè dicta sunt, rectiùs fiunt vt contra exilitatem glebæ hybernis imbribus adiuuentur. Sic & humorem sitientibus conferunt, & recisa, vel mersa glacie non adurunt, quia talibus locis pruinarum vis, & natura nescitur.

Ablaqueatio vinea nouella.

Post Idus Octobris ablaqueanda est omnis nouella vinea, seu in pastino, seu in scrobibus, aut sulcis, vt amputentur radices superuacuæ, quas produxit æstate, quæ si conualuerint, inferiores radices faciunt interire, & ita remanebit vitis in summitate suspensa, quæ res eam frigori obnoxiam faciet & calori. Sed hæ radiculæ non ad siccum debent recidi, ne aut plures inde nascantur, aut noua plaga corpori vitis impressa, vi secuturi algoris vratur. Recidemus autem relicto digiti spatio. Et si placida ibi hyems est, apertas relinquemus vites, si violenta, ante Decembres Idus operiemus, si perfrigida, aliquantùm columbini stercoris sub ipsa hyeme circa viticularum vestigia largiemur, quod contra frigus nimium Columella dicit toto faciendum esse quinquennio. Hoc tempore idcircò locis quibus dixi, propagatio melior est, quia firmandis radicibus vitis incumbit, cùm proferendi palmites eam cura non permouet. Græci iubent si Vuam nimius imber infuderit, postea quàm mustum eius primo ardore feruebit, vt ad alia vascula transferatur. Ita propter naturæ grauitatem remanens aqua subsidet, & translatum vinum purè seruabitur, relicto quicquid se illi ex imbri miscuerat.

Nouembri toto mense locis calidis, & siccis, vel apricis, erit vitium celebranda positio. Nunc & propago iure dicetur, & locis frigidis nouellas vites, & arborum plantas circumfodere, atque operire conueniet, & ante Idus. Nunc mergis;

hoc est propaginis curuatura post triennium, quàm pressa fuerat, recidetur à vite.

Nunc ac deinceps vinea vetus, quæ in iugo est vel pergula, si robusto & integro trunco sit, ablaqueata fimo satietur, & angustiùs putata inter quartum, & tertium pedem à terra viridissima parte corticis, acuto ferramenti mucrone feriatur, ac fossa frequentiùs incitetur. Nam (sicut asserit Columella ex eo loco germen plerumque producit, & veniente Vere fundit materiam qua vitis reparetur antiqua. Nunc putatio Autumnalis celebratur in vitibus, maximè vbi inuitamur tepore prouinciæ.

Remedium vitium sine fruge luxuriantium

Locis calidis, & apricis vites quæ fructu carent, fronde luxuriant & pauperiem fœtuum compensant vbertate foliorum: nunc putare pressiùs conueniet: frigidis verò mense Februario. Si permanebit hoc vitium, circum fossas arena fluuiali, vel cinere debebimus aggerare. Quidam lapides inserunt inter flexuosa radicum.

Remedium sterilis vitis

Iisdem temporibus, & locis vitem quę sterilis, fuerit Græci ita præcipiunt esse curandam. Trunco eius fisso lapidem asserunt includendum, & ibi vrinæ veteris humanæ quatuor cotulas circa truncum debere suffundi, vt ad radices instillatia ipsa descendat. Tunc adiicienda est terra admista lætamini, & circa radices solum omne vertendū.

Vt Vua vsque in Ver in vite reseruanda

Græcis asserentibus, vt Vuam serues in vite vsque ad Veris initia, circa ipsam vitem, quæ fructu plena est, loco vmbroso scrobem fodies trium pedum latitudine, altitudine duorum, & mittis sabulonem, & ibi calamos figis, in quibus retorques assiduè sarmenta fructibus plena, & illæsis boryonibus alligabis, vt solum non contingant, & cooperies, vt imber eò penetrare non possit: Item Græcis docentibus Vuas in vite, aut poma in arbore si diu seruare volueris, vasculis clausa fictilibus ab ima parte pertusis diligenter à summo tecta suspende, quamuis poma & gypso cooperta in longam seruentur ætatem. *Et hæc sunt Palladii verba formalia.*

Vindemia vt instituenda: Præcox Misella qua nigra

Vuâ tandem maturâ vindemiam ita fieri oportet, vt videas à quo genere Vuarum, & à quo loco vineti incipias legere: nam & præcox, & misella, quam vocant nigram, multò antè coquitur, vnde prior legenda, & quæ pars arbusti, ac vineæ magis aprica priùs debet descendere de Vite. In vindemiam diligentiùs Vua non solùm legitur ad bibendum, sed eligitur ad edendum.

Repositio vuarum

Itaque lectæ ius defertur in forum vinarium, vnde in dolium inane veniat, electa in secretam corbulam, vnde in ollulas addatur, & in dolia plena vinaceorum contrudatur: alia, quæ in piscinam seu Amphoram picatam descendat: alia, quæ in aram, vt in carnarium ascendat. Quæ calcatæ vuæ erunt, earum scopi cum folliculis subiicien di sub prælum, vt si quid reliqui habeant musti, exprimatur in eumdem lacum. Cùm desiit sub prælo fluere quidam circumcidunt extrema, & rursus premunt, & rursus, cùm expressum, circumcisum appellant, ac seorsum, quod expressum est, seruant, quod resipit ferrum: expressi acinorum folliculi in dolia coniiciuntur, eoque aqua additur, ea vocatur *lora*, quòd lota acina, ac pro vino operariis datur Hyeme.

Scopi *Circumcisum.* *Lora.*

Vuarum conseruandarum & recondendarum meminit Cato de re rustica, & Plinius cuius verba antè recitauimus.

Vires uitis viniferæ. *Capitis dolor.*

Vitis viniferæ folia cum clauiculis (ἕλικες, capreoli) trita & imposita, capitis dolores mitigant, itemque stomachi inflammationem & ardorem cum polenta. Idipsum etiam folia per se imposita præstant: quippe quæ refrigerandi adstringendique vim habeant. Potus eorumdem succus iuuat dysentericos, sanguinem excreantes, stomachicos, ac mulieres malaciā laborantes. Eadem efficiunt macerati in aqua capreoli & poti. Lachryma vitium, quæ veluti gummi est, quæque circa illarum caudices concrescit, ex vino pota, calculos pellit: inuncta lichenas, psoras, leprasque nitro affricto præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpiùs pilis illitis psylothri effectum habet, maximéque liquor quem accensa sarmenta vitium viridia exudarunt, quo & perunctæ myrmeciæ tolluntur. Cinis autem sarmentorum & vinaceorum, detractis circa sedem condylomatis & thymis illitus ex aceto medetur. Prodest & luxatis ac viperarum morsibus: quin & contra lienis inflammationes proficit, cum rosaceo, Ruta, & aceto impositus.

Stomachi ardor. *dysenteria* *Malacia* *Calculus* *Lichen.* *Psora* *Lepra.* *Psylothrum* *thymus* *Luxata* *Viperarū morsus.*

DE OMPHACIO.

Omphacium, succus acerbæ atque nondum maturæ Vuæ, Sole desiccatus ac resiccatus, potest ex cuiuslis vitis cruda ac immatura Vua confici, licèt Diosc. ex Thasiæ solùm aut Amineæ vitis Vua fieri referat, qui modum etiam resiccandi docet his verbis. Omphacium succus est acerbæ Vuæ, seu Thasiæ, seu Aminææ nondum variantis. Oportet autem ante Canis ortum expressum succum in aheno ex ęre rubro, quod linteo sit coopertum insolare, vsque dum in densitatem coëat, intereaque semper totum id quod ipsi vasi concretum adhæserit liquido reliquo permiscere, atque noctu ipsum à locis subdialibus sub tectum referre: quandoquidem obstant nocturni rores, quominùs spissescat cogaturve. Eligendum est flauum, friabile, perquàm astringens & & linguam mordens. Sunt qui coctione succum condensent. Prodest contra tonsillas, Vuam oris, vlcera, gingiuas humore flaccidas, purulentasque aures, cum melle aut passo: item ad fistulas, vetera vlcera, nomasque ex aceto. Dysentericis & mulieribus fluxione vuluæ laborantibus clystere infunditur Oculorum quoque claritati confert, eorundemque scabritiæ angulisque arrosis conuenit. Bibitur & ad recentem sanguinis excreationem etiam ex ruptis vasis obortam. Sed eo admodum diluto & pauco vtendum: siquidem potenter exurit.

Omphaciū Veteribus. *Diosc: notatur;* *Delectus:* *Vires & vsus* *Fluxus.*

Omphacium [vt Galenus prodidit simpl. 4.] calidis morbis omnibus magno iuuamento adhiberi potest, quippe cùm id omninò acidum sit, perfectè etiam refrigerat, vnicéque ardoribus prodest, siue ori ventris impositum, siue totis hypochondriis, siue cuilibet alii, quòd refrigerare velimus, Omphaciumquod in æreo vase inaruit, adstringendi ac insigniter resiccandi potentia pollet, particeps est & absterfionis ab æreo vase contractæ.

Vires ex Galenō.

Recentiores hodie Omphacium appellant haud aridum Vuæ immaturæ succum, sed liquidum & consistentia vino similem, ex collectis ante maturitatem Vuis, præloque subditis expressum, qui deinde in vasa reconditus insolatur, vel tepenti loco reponitur, vsque dum est feruescens & sordes quasdam à se abiecerit, & fæculenta resederint, & tunc quidem sale addito (vti acerbum permaneat) in vsum seruatur. Galli & Belgæ *du verius* passim, Latini *agrestam*: Ital.

Omphacium liquidam receptiorum. *Nomina linguarum.*

Ital. *agresto*: Hispani *agraz* appellitant. Et hoc Omphacium liquidum, siue agresta, refrigerationem, resiccationem, & egregiè adstringentem facultatem habet, ori ventriculi gratum, nauseam, ac cibi fastidium tollit; appetentiam excitat, alui fluores reprimit: ardores viscerum mitigat, non modò sumptum, sed & foris admotum, sed tamen & iecinori lienibusque obstructis parum vtile: sunt qui maiorem Omphacio adstrictionem comparent, è siluestrium vitium vuis [imò etiam silu. pyris & pomis] illud exprimentes, non ad medicamenta tantùm, sed etiam ad ciborum condimenta.

Vinum omphacites. Omphacio liquido non absimile est Vinum Omphacites, imò reuera specie haudquaquam differens. Hoc Dioscorides refert peculiariter fieri in Lesbo. Vuâ nondum planè maturâ, sed adhuc acerba, ad tres quatuórue dies in cratibus siccatâ Sole, donec racemi in rugas contrahantur: ex his postquam expressum fit vinum, cadis insolari [Sole inueterari Plinius,] vim habere adstringendo stomacho amicam, & malacia laborantibus, ileosis, ægrè concoquentibus & stomachi dissolutione vexatis, vtilem. Credi & absorptum pestilentibus affectibus auxiliari. Cæterùm huiusmodi vina non nisi post annos complures potui apta sunt.

Quælibet Vua recens aluum turbat, & stomachum inflat: quæ verò decerpta aliquandiu pependit, propterea quòd ea ventilatione magna humiditatis portio decessit, innocentior est, ac tum stomacho vtilis est, tum & appetentiam ciborum restituit, atque adeò ægris languentibúsve idonea est. In vinaceis & ollis seruatæ, ori stomachoque gratæ sunt: aluum sistunt [sed vesicam & caput tentant] & sanguinem excreátibus conueniunt. Similes porrò sunt & quæ in mustum coniectæ fuêre. At quæ in sapa aut passo conditæ sunt, stomachum magis infestant. Seruantur & in aqua cœlesti quæ priùs Solem passæ fuerint: sed eæ parùm vinosæ: sunt siticulosis tamen, ardentibus ac diuturnis febribus vtiles. Reconditi vinacei, inflammatis, præduris lacteque turgentibus mammis cum sale imponuntur. Eorundem decoctum infusumve dysentericos iuuat, & cœliacos, itémque fœminas fluxione vuluæ laborantes, sed & ad desessiones ac fotus vsurpatur. *Decoctum infusum.* Cæterùm acinorum nuclei adstringendi vim obtinent, stomachóque sunt vtiles: iidem tosti tritique ac polentæ vice inspersi, dysentericis prosunt, itémque cœliacis ac stomachi dissolutione vexatis.

Vuæ [vt Galen. lib. 2. de alim. fac. memoriæ prodidit] quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent: ita fugacibus omnibus magis nutriunt: minimumque praui succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ: porrò quòd ipsæ nutriant, maximo argumento sunt ii qui vinearum fructum custodiunt, quippe qui tunc temporis Vuarum esu admodum pinguescant. Cæterùm non omnes vno quidem modo nutriunt, quoniam quæ dulces existunt, cæteris succum habent calidiorem, ob id sunt siticulosæ, ac ventriculum inflant, & aluum subducunt. *Austeræ.* *Acerbæ.* Contrarium efficiunt austeræ: siquidem & ventrem cohibent, parùm nutriunt, ægréque concoquuntur. Acerbæ autem vitari prorsus debent vtpote quæ ventriculo aduersatur. *Dulces.* Vuæ eò laudabiliores, quò carnosiores fuerint, præsertim cùm probè maturæ à vite decerpuntur. At pensiles, si priùs maturæ sint, & dulces, cæteris minùs ventriculum inflant & aluum conuenienter emolliunt.

Grana ad capillos vir. Capillos denigrare grana Vuæ assata in testa infusa in oleo, & sepulta in fimo per mensem, si eo oleo, vnguantur, testis Bayrus.

Ad pedum imbecill. Vuarum grana reposita in sacculos qui hieme calefiant in foraminibus fornacum ac pedalibus noctu apponantur magni facio ad eos non solùm calefaciendos, sed etiam ad roborandos, vt minùs fluxiones arthriticas recipiant.

VVA PASSA.

Vires ex Diosc. Vva passa alba, inquit Diosc. adstringentior est. Prodest esitata earum caro arteriæ, tussi, renibus, ac vesicæ. Estur & cum nucleis per se contra dysenteriam, itemque admista milij ac hordei farina & ouo, in sartagine cum melle fricta sumitur. Sed & eadem ad eliciendam è capite pituitam tum per se, tum etiam cum pipere commanducata proficit. Testium quoque inflammationes sedat imposita cum lomento fabarum & cumini farina. Epinyctidas verò, carbunculos, fauos, putrescentiaque articulorum vlcera, atque gangrænas sine nucleis trita & cum ruta illita sanat. Conuenit & podagræ cum panacis succo adhibita: denique & mobiles vngues illita celeriùs extrahit.

Vires ex Galeno. De Vua passa. Gal. 2. de Alim. hæc prodidit: Vuæ passæ cum aliis Vuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Multæ enim fiunt dulces, acerbæ autem omninò paucæ: plurimæ verò ex dulci & austera qualitate sunt mistæ: quanquam dulces nonnihil quoque austeræ qualitatis habent: & austeræ dulcedinis. Cæterùm vt dulces temperamento sint calidiore, ita austeræ frigidiore. Ad hoc austeræ stomachum roborant, & ventrem constipant, & his multò magis acerbæ: mediam autem quodammodò inter ipsas constitutionem dulces obtinent vt quæ nec aluum subducant. Dulcibus tamen, vt vis quædam semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergendi: quibus duabus facultatibus exiguas mordicationes, quæ os ventriculi infestant, obtundunt. Et libro 8. cap. 7. de compos. pharm. sec. locos, idem Galenus sic inquit. Vua passa contemptibilis videri possit, ob familiarem eius vsum. At verò hoc ipsũ eam facit vtiliorem: nam cùm familiaris sit nobis, in tantum adstringens est, quantùm opus habet viscus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcendi maligna, fitque ipsa haud facilè putredini obnoxia: & vltra hæc secundum totam substantiam, visceri ipsi, hoc est iecinori, familiaris, & propria est. Item libro de attenuante victus ratione, sic habet. Vuæ passæ si non sint adstringentes, lieni quidem, & hepati tumentibus non conducunt, thoracis tamen, & pulmonis affectibus conducunt. De Vuis autem passis, vt cibus sunt, locutus est ipse Galenus lib. 2. de alim. fac. his verbis. Alimentum ex passis vuis tali qualitate in corpus distribuitur, qualis ipsarum natura fuerit, dulce ex dulcibus, austerum ex austeris, mistum ex iis, quæ vtriusque qualitatis sunt participes. Quantitate verò copiosius ex pinguibus, ac dulcibus, parcius ex austeris, & macris. Quod si passarum pinguium, ac dulcium, à quibus semina fuerint exempta, parem molem, cum pari Vuarum mole contuleris, passas valentiùs nutrire deprehedes. Huiusmodi sanè, vt minùs quàm caricæ subdu-

cant, abstergeantque, magis tamen quàm illæ stomachum iuuant.

Cæterùm *Vuas passas*, quarum vbique vulgaris & frequens est vsus, omnibus notissimas esse arbitror, inquit Matthiolus. Verumtamen non est, meo quidem iudicio, credendum, quod cùm de Vuis passis mentionem faciunt Galenus, & Veteres alii, paruulas illas tantùm intelligant, quæ hoc tempore ex quibusdam Aegæi insulis, ac Pelopenneso, Venetias conuehuntur, & in quibusdam etiam Italiæ locis insolantur. Siquidem Galenus nulla magnitudinis, vel paruitatis habita ratione, omnes in vniuersum vuas Solis calore siccatas, passas appellat. Id quod ipse Galenus libro secundo de alim. fac. iis verbis declarat. Porrò quemadmodum passarum differentia, quæ à colore sumitur, nihil ad passarum facultatem confert, ita nec magnitudo: sola autem qualitatis, quæ gustui inest, differentia, potest omnia. Ex his nimirum Galeni verbis satis colligi potest, ipsum omnis generis Vuas, quę Solis feruore flaccescunt, nullo prorsus discrimine passas appellasse, nempe Damascenas cæteris grandiores [Zibibum officinæ vocant] ac pariter his congeneres, quæ è Smyrnis (vt aiunt) Cypro, & Creta comportantur. Præterea loco citato idem Galenus ita scribit: Nonnulli autem, & rectè sanè, è dulcibus, grandibusque, quales sunt Scybelitides, priusquàm mandant, semina eximunt: quæ & ipsæ inueteratæ, cutim duram, crassamque habent, easque prius in aqua coguntur macerare: nam & semen ipsum faciliùs sic eximitur. Aliæ quædam sunt his contrariæ, solidæ, & crassæ, quæ nullum prorsus semen habent. Crescũt hæ in Cilicia, colore subflauo. In Pamphylia autem Scybeliticæ, & colore nigræ: quæ, vt dixi, sunt maximæ, hæc ille. Cæterùm sciendum est, non omnes Vuas passas eiusdem esse facultatis: alia namque facultas inest dulcibus, alia austeris, alia vinaceos habentibus, alia non habentibus. Quæ itaque vinaceis carent, vel quòd ita naturâ producantur, vel quòd ii arte fuerint exempti, si dulces sint, adstringente facultate vsque adeò priuantur, vt etiam mirificè leniant: quamobrem pectoris angustiæ, tussi, exasperatis faucibus, & renum, vesicæque vitiis maximè conueniunt. Id quod planè confirmat Galenus lib. 7. & 8. de comp. medic. sec. loc. vbi Vuas passas sine vinaceis leniendo pectori, ac iecinorosis plurimùm commendat. Contrà verò, facultate omninò adstringente censentur, quæ cum suis vinaceis manduntur. Quòd cùm non ignoraret Dioscorides, Vuam passam cum nucleis in dysenteria edendam esse tradidit. Hinc itaque fit, vt maximo in errore versari existimem Medicos alioqui ætatis nostræ celebres, qui alui deiiciendæ gratia, Vuam passam paruam vulgarem, quæ ex locis suprà dictis in Italiam defertur, simul cum vinaceis deuorandam exhibent, quippe cùm aluum fluidam facere in animo sit, eam potiùs cohibent, quàm leniant: idque potissimùm, vbi Vuæ passæ temporis tractu succi partem amiserint. Quâ re perspectâ in hanc sententiam deducor, vt ad aluum emolliendam aptiores censeam Damascenas, Cyprias, ac Creticas [quibus tamen priùs nuclei exempti sint, vel eæ sumantur, quę sine nucleis nascuntur] quàm quę minutæ passim in Officinis inueniuntur, quandoquidem hæ succi longè minus, quàm corticis, & vinaceorum continent, nisi sint omninò recentes, & diligenter asseruatæ. Quapropter si hoc tenui Vuarum passarum genere vti quandoque cogimur ad emolliandam aluum, eas eligi præstat, quæ sine vinaceis proueniunt: vel si hæ desint: suppleant illæ, quæ à nucleis fuerint expurgatę, tametsi Damascenis, & Creticis longè bonitate cedant: de quibus sanè intellexisse Galenum, easque ad pectoris vitia laudasse, planè suspicamur. In quorum genere hac etiam tempestate sunt, quæ semine carent, quemadmodum quæ Galeni ætate ex Cilicia conuehebantur. Illud porrò animaduertendum est, quòd vbi quis aluum bonam facere contendit, non debet passis vti, quæ gustui acerbitatem, vel austeritatem relinquunt: sunt enim tales frigidæ, ac terrestres, quibus vtique facultatibus cohibent, adstringunt, & roborant, præsertim si cum vinaceis nucleis comedantur.

Sententia multorum reprobatur.

Medicorum error.

Vuarum passarum faciendarum rationem hanc tradit Columella. Vuas, inquit, dulcissimi saporis albas maximis acinis, nec spissis, Luna decrescente: sereno, & sicco cœlo post horam quintam legi oportet, & in tabulas paulisper porrigi, ne inter se pondere suo pressæ collidantur: deinde aheno, vel in olla noua fictili ampla, præparatam lixiuiam cineris sarmenti calefieri conuenit, quæ cùm feruebit exiguum olei quàm optimi adiici, & ita permisceri: deinde Vuas pro magnitudine binas vel ternas inter se colligatas in ahenum feruens demitti, & exiguum pati, dum decolorentur, nec rursus committere, vt excoquantur, nam quadam moderatione temperamentoque opus est. Cùm deinde exemeris, in crate disponito rariùs quàm vt altera alteram contingat. Post tres deinde horas vnamquamque Vuam conuertito, nec in eodem vestigio reponito, ne in humore, qui defluxerit, corrumpantur: noctibus autem contegi debent quemadmodum fici, vt à rore, vel pluuia tutæ sint: cùm deinde modicè aruerint, in vasa noua sine pice operculata & gypsata, sicco loco reponito. Quidam Vuam passam foliis ficulneis inuoluunt, & assiccant: alii foliis vitigineis, nonnulli plataninis semiuietas Vuas contegunt, & ita in amphoras recondunt. Sunt qui culmos fabę exurant, & ex eo, quod cremauerint, cinere, lixiuiam faciant: deinde in lixiuiæ sextarios decem salis tres cyathos, & olei cyathum adiiciant: tum adhibito igne calefaciant, & cætera eodem modo administrent. Quòd si videbitur in aheno parùm inesse olei, subinde quantùm satis erit adiiciatur, quò sit pinguior & nitidior Vua passa.

Ratio Vuarum passarum faciendarum Columella.

Vuam autem passam præceptore Palladio, sic facies. Meliores acini, & dulcis, & lucidi botryones in ipsa vmbra suspendis, & Vuam constrictam cùm ponis in vasculis substernis pampinos sicco algore frigentes, & manu comprimis, & vbi vas impleueris, item pampinos addis nihilominus non calentes, & operculabis, ac statues in loco frigido, quem nullus fumus infestet.

Monspessulani Vuam dum parant, racemos binos hinc illinc filo ligatos vitiosis acinis forfice detractis, feruenti lixinio addito olei paululò immergunt, quoad flacescant tantùm & corrugentur: deinde perticis imponunt, vt siccescant, ac post triduum quatriduùmue insolant, vt & Columella docet.

Passas Græci vocant πατηθείσας, quasi conculcatas, non quidem quòd conculcentur, sed quòd ob resiccationem calcatis similes videantur.

MVS-

MVSTVM.

Genera musti Plinio.

GEnera musti hęc recenset Plinius l.14. c.19. Cisibilites musti genus in Galatia nascens, & Halyntium in Sicilia. Medium inter dulcia vinumque est quod Græci Aigleuces vocant, hoc est, semper mustum. Id euenit cura, quoniam seruere prohibetur. Et l.23.c.1. Musta differentias habent naturales has, quòd sunt candida, aut nigra, aut inter vtrumque: aliáque ex quibus passum: cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixisse conueniat.

Nomina: Linguarũ.

Mustum, liquor videlicet recens ab vuis calcatis, aut torculari subditis effluẽs. Gręci γλεῦκος, δεῦκος Tarrhæo, χδιον πότον Epigram. Al. Most/ weinmost. Belg. Most. Gall. *Moust*. It. *Musto*. Hisp. *Mosto*.

Mustum lixiuum.

Mustum lixiuum Colum. protropium Plin. quod in lacum fluxit priusquam prælo pressum sit. νέος πρότροπος Polluci, ἐκρυεὶς πρὶν ἀποθλίβεσθαι. Al. Vorschutzwein/trunstwein. Belg. Leeck-weyn / most van selss gheleeckt. Gall. *La mere goutte*. It. *Vino mosto de giocoia*, Hisp. *Mosto ò vino del tintin*.

Mustum tortiuum.

Mustum tortiuum Colum. quod post primam pressuram vinaceorum exprimitur, Al. wein bem nachdruck. B. Most laest wirgeprest. Gall. *Vin ou moust de pressurage*. Ital. *Mosto dultimo torchio*, Hisp. *Vino de mosto torcido, e quò sale del husillo*.

Mustum vt toto duret anno.

Mustum si voles totum annum habere, M. Catone tradente, in amphoram mustum indito, & corticem oppicato, demittito in piscinam, post trigesimum diem eximito, totum annum mustum erit.

Vt dulce permaneat.

Mustum vt semper dulce, tanquam recens permaneat sic facito, inquit Columella, antè quàm prælo vinacea subiiciantur, de lacu quàm recentissimum addito mustum in amphoram nouam, eamque oblinito, & impicato diligenter, ne quicquam aquæ introire possit: tunc in piscinam frigidæ & dulcis aquæ totam amphoram mergito, ita ne qua pars extet: deinde post dies 40. eximito, sic vsque in annum dulce permanebit.

Musti vires & vsus.

Mustum recens flatu ventriculum & intestina implet: difficilè concoquitur: crassi est succi: & nisi celeriter descendat, nocentius etiam efficitur. Hoc autem vnum illi tantummodò bonum, vt Galenus ait, adest, quod ventrem deiiciat. Citissimè autem secedit dulcissimum, ac ex maturis Vuis expressum. Quod verò ab acidis & austeris redditum, ad omnia pessimum est: magis inflat, difficiliùs concoquitur, crudiores ingenerat humores. Et tametsi aluo perturbatâ etiam descendat, colicos tamen sæpenumerò simul ingenerat humores, & calculi molestias adfert. Quod si verò aluus etiam non commoueatur, grauiora ac molestiora omnia sunt: frequenter verò & lienteriam & dysenteriam efficit: tale succo Vuarum respondet, & citò quoque descendit. Posterius vinaceorum, folliculorum, ac scaporum naturæ particeps, deterius est. Mustum omne, *autore Plinio*, stomacho inutile, venis iucundum, A balneis raptum & sine interspiratione potum, necat. Cantharidum naturæ aduersatur. Item serpentibus, maximè hæmorrhoidi & salamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodest renibus, iocinori, & interaneis vesicæ: colleuat enim ea. Priuatim contra buprestin valet: Contra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius passi mustum, & quòd minorem capitis dolorem afferat: Si quod animal, ait Columella, in mustum ceciderit, & interierit, vti serpens, aut mus, sorexue, ne mali odoris vinum faciat, ita vt repertum corpus fuerit, id igne aduratur, cinisque eius in vas, in quod deciderat, frigidus infundatur, atque rutabulo ligneo permisceatur, ea res erit remedio.

SAPA SIVE HEPSEMA.

Confectio sapæ.

EX musto ingenii non naturæ operâ conficitur quod Græci ἕψημα καὶ σιραῖον vocant, Latini Sapam & defrutum: cùm videlicet mustum dulcissimi saporis ad tertias decoquitur, vt Columella ait. Plinius Sapam & Defrutum decoctionis modo differre asserit: & sapam quidem fieri musto ad tertiam partem reducto: defrutum ad dimidiam. Siræum, inquit lib.14.cap.9. quod alii ἕψημα, nostri Sapam appellant, ingenii non naturæ opus, musto ad tertiam partem mensuræ decocto: quod vbi factum ad dimidium, defrutum vocamus. Palladius his Caroenum adiicit quod ait fieri cùm tertia perdita, duæ partes remanserint. Leontius in Geoponicis hepsema ex musti partibus octo, & vini centum, ad tertias decoctis conficiendum refert. Galenus tamen ἕψημα esse mustum plurimùm decoctum testatur: Recentiores hepsema siue sapam, vinum coctum appellant. Mustum quamdulcissimi saporis decoquatur ad tertias, & decoctum, sicut suprà dixi, Defrutum vocatur: quod cùm defrixit, transfertur in vasa, & reponitur: vt post annum sit in vsu, inquit Columella, qui in huius coquendi ratione multus ac prolixus est.

Vires & Vsus.

Vim habet Sapa calfaciendi, non tamen æquè vt vinum, hoc autem crassior est, minùs facilè distribuitur, tardiúsque per vrinas descendit, per ventrem verò subinde citiùs, nam hunc modicè seducit. Nutrit autem valenter, & corpus citò implet, in ventriculo tamen propter crassitiem aliquantisper hæret, ac iocinori aut lieni minùs idonea: concoquit etiam sapa crudos humores, pectori ac pulmoni inhærentes, eorumque citam expurgationem procurat. Tussi idcircò ac respirandi difficultati auxiliatur. Galen. lib.3. de med. sec. loca, Sapâ aurium etiam dolores leniri tradit. Refert autem non parum, ex cuiusmodi musto sapa confecta fuerit. Nam ex optimi ac generosi vini musto procul dubio præstatior est, atque ad omnia suprascripta efficacior: ex tenuis verò ac oligophori vini musto, imbecillior & minùs efficax. Carenum Sapam Marcell. appellat, vulgò *Vin cuit*, at defrutum *Resinée*. Plinius Sapam in adulterium mellis excogitatam ait.

Alimentum

Tussis

DE DEVTERIIS ET SECVNDARIIS vini generibus tribus.

Deuteriorũ tria genera.

NOn possunt, inquit Plinius lib.14. cap.10. iure dici vina, quę Græci Deuteria appellãt, Cato & nos loram, maceratis aqua vinaceis: sed tamen inter Vina operaria numerantur. Tria eorum genera. [Leg. Decimæ parti musti quod expressum sit, pari aquæ addita, & ita nocte &c. Dal. ex Colum. & Diosc.] Decima parte aquæ addita, quæ musti expressa sit, & ita nocte ac die madefactis vinaceis, rursusque prælo subiectis.

Primum.

Secundum

Tertium

Alterum; quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expressum sit, addita aquæ, expressoque decocto ad tertias partes. Tertium est, fæcibus vini expressum, quod fæcatum Cato appellat. Nulli ex his plus, quàm anno, vsus.

Prioris Loræ compositionem Columella etiam docet, ex tanta nempe aquæ qualitate, quanta est musti expressa decima, vinaceis superfusa, sed adiici ait præterea spumam defruti siue sapæ: & fæcem ex lacu: quorum Plinius non meminit. Quantùm, inquit, vini vno die feceris, eius partem decimam, quot metretas efficiat, considerato, & totidem metretas aquæ dulcis, in vinacea, sed quibus vnius diei vinum expressum sit, addito. Eodem & spumas defruti, siue sapæ, & fæcem ex lacu confundito, & permisceto, eamque tritam macerari vnâ nocte sinito, postero die pedibus proculcato, & sic permistam prælo subiicito: quod deinde fluxerit aut doliis aut amphoris condito, & cùm deferbuerit, obturato. Commodiùs autem seruatur in amphoris. Hanc ipsam loram M. Columella ex aqua vetere faciebat, & nonnunquam plùs biennio innoxiam seruabat.

Loram vt faciat Dioscorides
Deuteria. Potimon.

Dioscorides similem aquæ ad mustum, modum ac proportionem retinet, sed à vinaceis loram expressam ad tertias recoquit, additque ad singulas metretas, salis sextarios duos, & huiuscemodi Loram non modò δευτερίαν, sed & πότιμον nuncupari refert his verbis. Lora, quam Græci Deuterian, alii potimon appellant, paratur hunc in modum. In vinacea, è quibus vini triginta metretæ expressæ fuerint, tres aquæ metretas adiicito: ac vbi vinacea ipsa versaueris calcaueris que, exprimito: expressum decoque ad tertias partes, & in singulos residui congios salis binos sextarios addito, ac post hyemem in cados defundito. Eo post annum vtitor: celeriter enim exolescit. Conuenit porrò ægris, quibus vinum propinare dubitamus, & cogimur tamen ipsorum desideriis obtemperare: itémq; à longa valetudine sese recolligentibus.

Tempus. Vires. Vini substitutum

Galenus verò 2. de alim. facul. multò differentes huiuscemodi Loræ compositiones, & quidem duas habet: Vinaceis, inquit, in parua dolia coniectis, tantùm aquæ superfunditur, quoad omnia permadeant, quod vbi satis visum factum fuerit, in dolii fundo foramen aperitur, vt dilutum effluat, idque pro vino bibunt. Deinde rursus, ait, aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affundunt: sic vt hoc quoque potioni sit attemperatum: Priorem στεμφυλίτην appellari refert, ab ipsis nempe vinaceis, quæ Græcis στέμφυλα: Alteram verò Atticæ proprietatis curiosos propriè δευτερίαν dici velle.

Compositio Loræ differens duplex Gal.
Prior, stemphylitis vnde dicta. Altera, deuteria Atticorum. Vinum adynamon

Secundam Plinii Loram Dioscorides quoque videtur descripsisse, sed tamen non tertiam ad mustum aquæ, vti Plinius, partem accipit, sed musti & aquæ æquales: Fit & vinum, ait is, quod vocant adynamon, viribus iisdem quibus Lora præditum. Pares aquæ & musti mensuræ leniter ac lento igne ferueſiunt, dum excoquatur aqua, reliquum vbi refrixerit, in vas picatum transfunditur. Alii aquæ marinæ & pluuiæ, mellis atque musti pares miscent portiones, elutriant, & in Sole quadraginta diebus torrent. Huiusmodi potu ad eadem illa omnia post annum vtuntur.

Tertia loræ compositio

Tertiæ verò Loræ compositionem, Dionysius Vticensis in Geoponicis Constantino Imperatori dicatis haud absimilem habet: στέμφυλα, inquit, hoc est, γίγαρτα, post musti defluxum mox eiicienda sunt, & in dolia reponenda ac conculcanda. Etenim τρύξ, id est, fæx ex his, quam patria lingua δίδιαν vocant, haud iniucundus fit ruralibus potus. Conficitur autem hæc lora, ex vinaceis prælo antè non subiectis, sed à quibus mustum tantummodò, citra pressuram destuxit ac percolatum est: Quid enim ab ipsis exprimi vlteriùs poterit citra liquoris affusionem, vbi semel prælo subditæ fuerint.

Vini genera.

Vini genera Plinio.
Vinum naturale & artificiale.

NVnc genera vini prosequamur, quorum alia aliis gratiora esse quis dubitet, inquit Plinius lib. 14. c. 6. aut non ex eodem lacu aliud præstantius altero germanitatem præcedere, siue testa [natura] siue fortuito euentu? [arte.] Quamobrem de principatu se quisque iudicem statuat. Iulia Augusta, octoginta duos annos vitæ Pucino [Pizzino de Istria] vino retulit acceptos, non alio vsa. Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à Timano fonte, saxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanon appellauerunt, ex Adriatico sinu. Diuus Augustus Setinum [Setia oppidum in colle, à Tarracinæ paludibus quinque millia dissitum: hodie Sezza] prætulit cunctis, & ferè secuti principes, confessa propter experimenta, non temerè cruditatibus noxiis [in ea salebra Dal.] ab ea saliua. Nascitur supra forum Apii. Antea Cæcubo erat generositas celeberrima in palustribus populetis, sinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni locique angustia, magis tamen fossa Neronis, quam à Baiano lacu Ostiam vsque nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas, Falerno ægro erat, & ex eo maximè Faustiano. Cura culturaque id collegerat. Exolescit quoque hoc, copiæ potiùs, quàm bonitati, studentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus vrbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter quatuor milliaria à vico propè Cedias, qui vicus à Sinuessa 6. millibus abest. Nec vlli in vino maior autoritas: solo vinorum flamma accenditur. Tria eius genera austerum, dulce: tenue. Quidam ita distinguunt, summis collibus Gauranum [Caucinum CH.] gigni, mediis Faustianum, imis Falernum. Non omittendum autem nulli eorum, quæ celebrentur, iucundum saporem Vuæ esse. Ad tertiam palmam variè venêre Albana vrbi vicina, prædulcia [γλυκάζειν subdulce esse, non prædulce. Athenæus lib. 1. ex Haleno asserit,] ac rara in Austero. Item Surrentina in vineis tantùm nascentia: conualescentibus maximè probata, propter tenuitatem salubritatemque. Tiberius Cæsar dicebat consensisse medicos, vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar, qui successit illi, nobilem vappam. Certant Massica,

Pucinum; Locus
Aptum medicamentis.
Pictanon Græcorum.
Setinum Augusti
Cæcubum.
Faustiani tria genera. Gauranum Faustianum Falernum.
Albana.
Surrentina
Massica.

[-*nec veteris pocula Massici.*

Horat.]

æquè, ex monte Gaurano [Gaulo CH. in emend. Gauro] puteolos Baiasque protectantia. Nam Falerno contermina Statana ad principatus venêre non dubiè: palamque fecere sua quibusque terris tempora esse sicut rerum prouentus, occasusque. Iuncta his præponi solebant Calena, & quæ in vineis arbustisq; nascuntur, Fundana. Ex (vt) alia vicina vrbis Veliternina, Priuernatiaque. Nam quod Signiæ nascitur, austeritate ni-

Satana.
Calena. Fundana Veliternina. Priuernatia.

mi

mia continendæ vtile aluo ; inter medicamina numeratur. Quartum [autoritatis & nobilitatis gradum. Sumpta metaphora ab aurigis, qui curru in Circo certabant:] curriculum publicis epulis obtinuere à Diuo Iulio [is enim primus autoritatem his tribuit, vt in epistolis (epulis) eius apparet] *Mamertina* Mamertina, circa Messanam in Sicilia genita. *Potulana.* Ex iis Potulana, ab autore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipuè. *Tauromini-tana* Est in eadem Sicilia & Taurominitanis honos , lagenis pro Mamertino plerunque subditis. Ex reliquis autem à supero mari *Prætutia* Prætutia , atque Ancone nascentia, & quæ à palma vna fortè enata, *Palmesia.* Palmesia, appellantur. In mediterraneo verò *Cesenatia.* Cesenatia ac *Mecœna-tiana.* Mecœnatiana [A Mecœnate, Augusti familiari & fido amico , regio sanguine orto, quod Horatius palàm facit.] In Veronensi item *Rhætica.* Rhætica, Falernis tantùm posthabita à Virgilio 2.Georg.--- *& quo te carmine dicam Rhætica?* (Admirantis hoc esse Plinius existimat: Seneca verò, incerti laudaturusne, an vituperaturus sit. Turn.cap.26.lib.29. Magis placet Plinii expositio : Nam & ipse ea hauriens egregiè mirabar terrenæ & conuallium sanguinis bonitatem.) Mox ab intimo sinu maris, *Adriana.* Adriana. Ab infero autem *Latiniensia* Latiniensia, *Grauiscana* Grauiscana, *Statoniensia.* Statoniensia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua : Inter pyrenæum Alpesque Massilia gemino sapore, quando & condiendis aliis pinguius, [Nigrius & crassius] gignit, quod vocant succosum. *Beterrarum.* Beterrarum (Bliterarum Dal.) intra Gallias consistit autoritas. *Fallica.* De reliquis in Narbonensi genitis asseuerare non est : quoniam officinam eius rei fecere tingentes fumo [vinum id Plato Comicus apud Athenæum *καπνίαν* vocat : Martialis fumos Massilitanos] vtinamque non & herbis ac medicaminibus noxiis. Quippe etiam aloën mercantur , quâ saporem colorémque adulterant. Verùm & longinquiora *Italica* Italiæ ab Ausonio mari, non carent gloria, *Tarentina* Tarentina, & *Seruitiana* Seruitiana , & *Consentia.* Consentiæ genita, & *Tempsa* Tempsæ ac *Babia* Babiæ (Balbiæ, Hermol. in Diosc. Balbina vina eadem esse putat, quæ Athenæus Barbarina vocat.) *Lucana.* Lucanaque antecedentibus *Thurina* Thurinis. Omnium verò eorum maximè illustrata Messalæ potu & salute *Lagarina* Lagarina, non procul Grumento nascentia. Campania nuper excitauit nouis nominibus autoritatem, siue cura , siue casu , ad quartum à Neapoli lapidem *Trebellica.* Trebellicis , iuxta Capuam *Caulina.* Caulinis , & in suo agro *Trebulana.* Trebulanis [Italorum vulgò Trebiano] alioqui semper inter plebeia & *Trifolina.* Trifolinis gloriata. Nam *Pompeiana.* Pompeianis summum 10. annorum incrementum est, nihil senectâ conferente. Dolore etiam capitum in sextam horam diei sequentis infesta deprehenduntur. Quibus exemplis, nisi fallor, manifestum est, patriam terramque referre , non Vuam : & superuacuam generum consectationem in numerum , cùm eadem vitis aliud aliis in locis polleat. Hispaniarum *Laletana.* Laletana (Lusitana M. Lasitana CH.) copia nobilitantur, elegantia verò *Tarraconēsia* Tarraconensia , atque *Lauronensia* Lauronensia , & *Balearica.* Balearica ex insulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro , multa prætermissa plerosque existimaturos , quando suum cuique placet, & quocúnque eatur, fabula eadem reperitur : Diui Augusti iudiciorum ac palati peritissimum è libertis , censuram vini in epulas eius facientem, dixisse hospiti de indigena vino , nouum quidem sibi gustum esse eum , atque non ex nobilibus , sed Cæsarem non aliud poturum. Nec negauerim & alia digna esse fama ; sed de quibus consensus æui iudicauerint , hęc sunt.

Et eiusdem l.c.7. Nunc simili modo transmarina dicemus : in summa gloria post Homerica illa, quæ diximus, fuere Thasium Chiumque. Ex Chio quod Aruisium vocant (ab agro aspero & importuoso insulæ Chii : Strabo 14. Verg. *Vina, nouum fundā calathis Aruisia nectar* : quamuis aliqui legāt Arethusia.) His addidit *Lesbium* Lesbiū Erasistrati maximi Medici autoritas , circiter dc. annum vrbis Romæ. Nunc gratia ante omnia est *Clazomenium.* Clazomenio, postquàm *parcius* mari condiunt. Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Nec *Tmolites* Tmoliti per se gratia, vt vino ; sed cuius dulcia admisto , reliquorum duritia suauitatem accipiat, simul & ætatem quoniam vetustiora protinus videntur. Ab his dignatio *Sicyonium.* Sicyonio, *Cyprium* Cyprio, *Telmisicum* Telmesico, *Tripoliticum.* Tripolitico, *Berytium* Berytio, Tyrio, *Sebennyticum* Sebennytico. In Ægypto hoc nascitur tribus generibus vuarum ibi nobile, Thasia, æthalo, peuce [Æthalo, quasi fuliginosa: Peuce quasi picea.] Post hæc autoritas hippodamantio , *Mysticum* mystico , cantharitæ. (A cantharorum doliis. De canthare a vite Theophr. c.20. lib. 2. de Caussis) protropo *Cnidium.* Gnidio, Catacecaumenitæ (quasi retorrido, *κατακεκαυμένη* regio 500. stad. longitudinis 400. latitudinis Myciæ vicina exustæ similis, vino generoso celebris, de qua Strabo lib.13. & 14.) petritæ, *Myconium* Myconio, Nam *Mesogites.* mesogiten capitis dolores facere compertum est: nec *Ephesium.* Ephesium salubre esse, quoniam mari & defruto condiatur. *Apamenum* Apamenum mulso præcipuè conuenire dicitur , sicut prætutium in Italia. Est enim & hęc proprietas generum , vt dulcia vtique inter se non congruant. Exoleuit & *Protagion* Protagion, quod Italicis proximum fecerant Asclepiadis scholæ. Apollodorus Medicus in volumine , quo suasit Ptolomæo regi quæ vina biberet , Italicis etiam tum ignotis , laudauit in Ponto *Nasperceniten* Nasperceniten, mox *Oræticum* Oroeticum, *Oeneates* Oeneaten, Leucadium, Ambracioten & quod cunctis prætulit Præparentium: [Præparethium Turn. & nobis] sed minoris famæ esse dixit , quoniam post sex annos non placeret.

Et eiusdem lib. c.14. *Vina dulcia* Vinum omne dulce minùs odoratum : quò tenuius, eò odoratius. Est vini genus quod vocat dulce Narbonensis prouincia & in ea maximè Vocontii. Asseruatur eius gratia Vua diutiùs in Vite, pediculo intorto. Ab aliis ipse palmes inciditur in medullam , ab aliis vua torretur in tegulis : omnia ex Heluenaca vite. His adiiciunt aliqui, quod vocant *Diachyton* diachyton, Vuis in Sole siccatis loco clauso per dies septem, in cratibus, totidem pedes à terra altè, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisque.

Sunt & in vino prodigia, id perhibente *Vina prodigiosa.* Theophrasto, Athenæo & Plinio. Dicitur enim in Arcadia fieri quod fœcunditatem [sterilitatem Theophr. *ἀτεκνόους ποιεῖ*] fœminis importet, viris rabiem. At in *Achaicum* Achaia maximè circa Caryniam [Charmiam CH. Cabyniam Theophr. Ceryniam Athenæo. Addidit Theophrastus, canibus, si Vuas gustauerint, etiam caculos elidi.] abigi partum vino , atque etiam si Vuam edant grauidæ, cùm differentia in gustatu non sit. *Trœzenium* Trœzenium vinum qui bibunt , negantur generare. *Thasium duplex.* Thasios duo genera vini diuersa facere proditur: vnum quo somnus concilietur , alterum verò quo fugetur. Apud eosdem vitis *Theriaca.* theriace vocatur, cuius & vinum & Vua contra serpentiū ictus medetur. *Libanium* Libanios thuris odore , ex qua Diis

Aspendium Vnde dictũ. prolibant. E diuerso Aspendios [Quidam sic dictam interpretantur ab Aspando vrbe Pamphyliæ. Lego Aspendos, vel Aspendios, à particula priuationis Græca & verbo σπένδειν libare, vt Vua sit, cuius vino Diis libare nefas est.] damnata aris. Ferunt eam nec ab alite vlla attingi, Thasiam Vuam Ægyptus vocat apud se prædulcem, quæ *Lycium Ægyptium. Ecboladum.* soluit aluum. Est contra in Lycia, quæ solutam firmat. Ægyptus & Ecbolada habet, abortus facientem. Vina in apothecis Canis ortu mutantur quædam, posteaque restituuntur sibi. Sic & mari nauigato cuius iactatus his quæ durauerint tantùm vetustatis adiicere sentitur, quantùm habuerint.

Setinum Martiali. Vini Setini, quod Plinius D. Augustum cunctis præferre scripsit, recordatur etiam Martialis.

Pendula Pontinos quæ spectat Setia campos
Exigua vetulos misit ab vrbe cados.

Idem

Setinum domineque niues, densique clientes:
Quando ego te medico non prohibente bibam.

Iuuenali.

——& lato Setinum ardebit in auro

Iuuenali. Cæcubum Galeno vnde dictum. Vicinum & Setiæ oppidum Signia, vino Signino clarum.

Galenus porrò lib. 7. secund. loc. in Arteriacorum expositione Cæcubum vinum à loco dictum minimè putat, sed ita vocatum fuisse quoduis vetustissimum, & ob vetustatem fuluum πυῤῥὸν, quod etiam 12. Meth. rursus confirmat, & *Trifolina Dalech.* lib. 1. de Antidotis.

Trifolina verò uina quorum suprà meminit Plinius, illa sunt, vt notat Dalechampius, quæ tertio foliorum exortu, nempe tertio anno ad bibendum tempestiua forent: vulgò, *vin de trois fueilles.* Martial.

Non sum de primo fateor Trifolina Lyæo.

Iuxta illud Est, est, est. Propter est, est, est, Dominus meus mortuus est. Transmarina vt vocat Plinius, Plautus in Pœnulo hæc memorat.

Vbi Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo ætatem irriges.

Vini nomina in genere. Vuarum succus defæcatus, iamque purus nitidusque apparens absoluta scilicet feruefactione, sordibusque residentibus. Græcè οἶνος dicitur, Al. Wein. B. Wyn. Gall. *Vin.* It. & Hisp. *Vino*: & quidem propriè, Nam alii quidam succi ac liquores, vti malorum Punicorum, Cotoneorum, Pyrorum, Mespilorum, Sorborúmue, vel qui aliunde veluti ex hordeo ac frugibus confiunt, haudquaquam simpliciter, sed addito nomine eius ex quo conficiuntur vina dicuntur. Ita vinum Rhoites ex Punicorum malorum acinis expressum: Cydonites ex malis Cotoneis: Apytes ex pyris: οἶνος κρίθινος siue vinum hordeaceum, quod & Zythum, ex hordeo compositum. Cognomina tamen & alia quædam & quidem à stirpibus in iis maceratis vina accepêre, quæ ex vite tamen vina sunt: vt Absynthites, Myrsinites, Hyssopites: factitia autem hæc dicuntur.

Vinum simpliciter. Propriè verò ac simpliciter vinum appellatur, quod ex vitis vuis expressum est, ac nullius alterius misturam admisit. *Vinum merum, meracum* Cicer. *purũ, putum*: ἄκρατος, ἀμιγὴς, εὔζωρος, εὐζωέστερον. Eurip. Al. Lauter vnd vnghemengter wein. B. Louter pûre suyuere / ein ongemende wyn. Gall. *Vin pur, clair, point mixtionné,* Ital. *Vino schietto, puro.* Hisp. *Vino puro y sin aqua.*

Vinum dilutum. Vinum dilutum, lymphatum, ὑδαρὴς. Al. Gewasserter wein / vermischter wein / mit der wasserstangen geschlagen / Ghewaterde Wyn Gal. *vin trempé,* Ital. *vino con aqua, acquato.* Hisp. *vino aguado.*

Villum Terent. οἰνάριον. Al. Weinle. B. Wynken / kleine oft slechte Wyn. Gal. *vinet, vinet, petit vin.* It. *vinaccio.*

Vinum generosum, nobile Horat. εὐγενὴς. Al. Heblicher wein. B. Schachter wyn / Gall. *vin delicat & friant,* Ital. *vino delicato & piaceuole,* H. *vino delicado.* *Vinum generosum*

Vinum ignobile, cibarium Varroni φαῦλος οἶνος: Al. ringher wein / tisch wein / B. Schlechte Wyn tafel wyn, Gal. *vin ordinaire, vin de table,* It. *vino picciolo, de tauola, ordinario,* Hisp. *vino ordinario y de mesa.* *Vinum ignobile.*

Vinum consistens, ferens ætatem, firmum Plin. & Virg. αὐτόκρας, πράμνιος οἶνος, ὁ πρὸς γῆρας μονὴν ἐπιτήδειος. Al. Bestendiger wein. B. Durachtige Wyn. Gall. *vin durable.* Ital. *vino di lunga dura.* H. *vino que se puese detener.* *Vinum consistens*

Vinum fugiens Cic. exolescens, dubium, in vitium inclinans, ætatem non ferens, ἐξίτηλος, προπίων, Al. wein der absalt, vmbfalt / absticht. B. Afgeende wyn / ende die niet dûeren enmach / Gall. *vin alteré, & point durable,* Ital. *vin corrotto, che se guasta, che non puol durare,* Hisp. *vino que no se puede detener meno.* *Vinum fugiens.*

Vinum acescens, vappa Horat. marcidum Statio, ὀξίνης, ἐκτροπίας, ἐξεστηκώς, quod odorem, saporemque genuinum exuit. Al. verrochner vnd verdorbner wein. Boh. verschaelde / sûere / verdorben wyn. Gall. *vin poussé & corrompu.* Ital. *Vino suanito & guasto.* Hisp. *vino reborado, desuanecido.* *Vinum acescens.*

Vinum pendulum, quod lentescit. Al. Zager wein. Belg. Laughe wyn. Gall. *vin relant.* Ital. *vino che fila,* Hisp. *vino lento, lo que hila.* *Vinum pendulum.*

Vinum hornum, hornotinum, οἶνος ὡραῖος. Al. Heüriger / oder iauriger wein. Belg. Jarighe wein / oft wyn von diesen iare. Gall. *vin de ceste année, ou vin d'vne année,* Ital. *vino di questo anno, vino d'vn anno.* Hisp. *vino de vn anno, ò que esta cogido este anno.* *Vinum hornum.*

Vinum bimum Horatio, δίετης οἶνος. Al. Zweyiarige wein. Bel. Tzweyiarige wyn. Gall. *vin de deux feuilles,* Ital. *vino di duoi anni.* Hisp. *vino de dos annos.* *Vinum bimum.*

Vinum annosum, edentulum Plaut. vetustum: παλαιὸς οἶνος. Al. Alter wein. Belg. Oûde wyn. Gall. *vin viel.* Ital. *vino vecchio.* Hisp. *vino vicio.* *Vinum annosum siue edentulum.*

Vinum atrum Plauto, rubeum. Al. Sicker roter wein. Belg. Roode wyn, wyn tint / wyn van Alicanten. Gal. *teinture.* Ital. *vino rosso ò negro.* Hisp. *vino tinto.*

Vinum heluolum Colum. & Cat. Medium inter album & ruffum κιῤῥὸς οἶνος, Galeno etiam ξανθὸς, quod tamen vir doctus annotat esse rubei coloris, sed erroris non vacuus, hoc est, ruffum pallens. Al. Schiller oder schilleter wein. Belg. pilget, vel pillet, voce à Gallica detortâ, quæ est *paillet,* wyn claret. Gall. *vin clairet.* Ital. *chiarello.* Hisp. *vino claro.* *Vinum heluolum*

Vinum fragrans odoratum, flos Liberi Plauto & Ennio, ἀνθοσμίας, ἡδύς, νεκταροσταγής. Al. wol riechende wein. Boh. wyn von goeden rûecker / welriechende wyn. Gall. *vin de bonne odeur, sentant bon.* Ital. *vino de buon odore.* Hisp. *vino che ole, echando de si odor.* *Fragrans odoratum.*

Vinum aromatites Plin. ἀρωματίτης οἶνος, ἥδυσμα πότον Herodoto, velut aromatica potio. Al. gewurtzer wein / hippocras / oder claret. Belg. Hippocras / claret wyn. Gall. *hippocras.* *Aromatites.*

Vinum

Vinum saccatum Vinum saccatum Plin. σακκίας Poll. σακτὸς Eupol. Al. dürch ein sack abgeziegener wein/ hippocras. Belg. door eenen sack gedaen oft ghegotin wyn.

Vini latex. Vinum igne eliquatum, vini latex. Al. brantwein. Belg. Ghebrande wein. Gall. *eau de vie, eau ardente.* Ital. *acqua vita, aqua di vita.* Hisp. *agua ardente.*

Patrium Vinum patrium, vinum indigena Plin. ἰθαγενὴς οἶνος Hipp. αὐθιγενὴς Athenæo. Al. & Belg. Landtwein. Gall. *vin du pays.* Ital. *vino della patria.* H. *vino di su tierra.*

Honorariũ Vinum honorarium Cic. γεράσμιος οἶνος, γερόσιος Hom. Al. Schenckwein/verehrung wein/ Belg. Presentarie wein/ stadtpotten wyn. Gall. *vin d'honneur.* Ital. *vino da presentar, ò far presente.* H. *vino di honra, y que se da,* quale principibus aut exteris Legatis offerri solet honoris ergò.

Pracium. Vinum præcium Virg. Præliganeum Catoni, siue quod præ omnibus legitur & vindemiatur, siue quod in vsum familiæ operarúmque ex vuis ante iustam maturitatem collectis fit. Al. Der erst wein im herbst. B. d'eerstie wyn, vroechwyn. voorwyn/ G. *Vin premier vendangé.* It. *Vino della prima vindemia.* It. *Vino de la premiera vindemia.*

Operariũ Vinum operarium Plin. quod operariis exprimitur. Al. Botten oder knechten wein. B. Dranck voor de botten eun vercleden/ G. *Vin de manouuriers ou de famille.* It. *Vino di famiglia.* It. *Vino de obteros.*

Tortiuum. Vinum tortiuum, βοτρυχίτης οἶνος. Al. Presswein. B. Persse oft gheperste wyn. G. *le pressurage.* H. *vino de mosto torcido.*

Factum. Vinum factum Varr. in dolia conditum, nec turbulentum ampliùs: doliare vinum Vlpiano, nouum necdum veteranum, ac proinde vilius. Al. Führ wein/ ghefaster wein. B. Voeder wyn gevaette wein. G. *vin paré.*

Molle. Vinum molle Virgil. lene. ἠπιόδης οἶνος Plutarch. Al. Milder wein. B. Milde mondeliicke oft Lieflycke wein. G. *vin sauoureux & aimable.* It. *vin gustoso, saporoso, di buon gusto.*

Asperum Vinum asperum, ἄγριος. Al. Harter wein/ der rauch/ onlieblich vnd harb ist. B. Straffe oft harde wyn. G. *vin rude degouteux.*

Mucidum. Vinũ mucidum Mart. Al. Ronachtiger/nuchtlender Wein/ wein der nach dem faß schmacht. Boh. Raenachstige. Riemachtige / oft waetsche eun na t'uat schmackende wyn. G. *vin chansi, moisi.* It. *vino mosso.* H. *vino mohoso.*

Saccharum. Vinum sacco castrare Plin. sacco frangere, sacellare Nebrissensis ponit, vini vires emedullare: σακκελίζειν Plutarch. ἐυνηθίζειν οἶνον Eidem. Al. wein durch ein sack abziehen / auf daß ihme die steercke wergehe. B. wein lecken.

Transuasatum. Vinum elutriare Plinio. Vinum de vase in vas transferre, quod & transuasare minùs vsitatè dicitur. μεταγγίζειν τὸν οἶνον καταγγίζειν, καταγγίζειν Poll. Al. Wien ablassen oder abziehen. B. Wyn verlaten van de monder trecken. G. *Fralater du vin.* It. *Tramutare il vino d'vn vaso al l'altro.* Hisp. *Trassegar vino.*

Crucium Vinum. Vinum atrum & asperum [austerioris gustus Plin.] Crucium vocat Festus, Gallam Lucilius: De hoc vino Plinii austerioris gustus, vt etiam de vino Rhetico & Allobrogico, aliisque pluribus, videnda plura antè de vinibus.

Vinum Creticum siue Maluaticum, aut Aruisiũ Commendantur hodie vinum Creticum, siue Maluaticum, Virgilio, Aruisium dictum, teste Hadr. Iunio, Chium & Monembasites ἀρυσεὺς Athen. κρητικὸς, μονεμβασίτης. Al. Maluasey. Boh. Maluegie. G. *maluoisie.* Ital. *vino maluatico, maluasia & maruisia.* Est autem Aruisium, vnde nomen habet vinum, promontorium in insula Chio, vulgò dictum Maluasia, vel Maruisia. Belgii, inquit Dodonæus, & præsertim Zelandiæ œnopolæ ex sapa & vino vtrisque Hispaniensibus certa proportione permixtis vinum componunt miscellaneum, quod pro Cretico, vulgò Maluatico nuncupato, substituunt ac venum exponunt. *Vini maluatici adulterium* Alii accipiunt Galangæ, Garyophyllorum, Zingiberis, Macis ana drach.i. puluerem conficientes grossum, quem macerant spiritu vini in in vase ligneo bene obturato per 24. horas. *Maluatici compositio* Quibus peractis in sacculo vino per tres dies imponunt, ac ita vinum Maluaticum mentiuntur. Aut *Alia.* accipiunt mustum feruefactum cum quo triticum ad consumptionem tertiæ partis despumando decoquunt, colant, vasis imponunt. Hîc subiungeremus rationem componendi vini Maluatici artificialis ex aqua & melle, nisi passim apud Authores eius descriptio occurreret.

Apianum, Moschatellinum, siue Falernum. Vinum Apianum [vide antè; apud Plin. vitem apianam] siue Moscatellinum, Falernum, φαλέρινος Athenæo vocatum, Germ. Moscateller: Belg. Moscatelle wyn. Gall. *vin moscatel,* Ital. *vino moscatello, moscatella. De vino Phalerno* scribit Gal. ad Pison. dicens, Vinum autem illud fit optimum, quale Falernum, quod Faustinianum appellant. Idem de Antidot. lib.i. cap. 3. Eligenda sunt in conficiendis antidotis vina suapte natura, inter quæ Falernum non hac re solùm excellit, *Delectus* verùm & omnibus aliis dotibus antistat; eligendumque ex Falerno id quod nondum est vetustate amarum, vt aliqui faciunt; hac in re ab iis qui theriacam rectè conficiunt, aberrantes: Cùm enim audierint, id quod semper ab omnibus solet dici, senescere cætera temporis diuturnitate præter vina, summè vetustum vinum admiscent.

Adulterium Moscatellini Vinum moscatellinum ita adulterabis. Collige flores Sambuci, abiectis petiolis in aëre exsicca, in dolium, dum mustum feruere incipit, sacculum iis plenum suspendito, ac bis in die, quamdiu feruet mustum, sacculum in dolium exprimito, tandemque flores abiicito, & sic saporem & odorem vini muscatellini conficito. Aut recipe Glycyrrhizæ: Polypodii, Anisi ana Drach. ii. Nucis myristicæ Drach. iii. pulueriza grosso modo, & in vinum immittito: Aut musto feruenti Ocymum siccatum, aut Gallitricum satiuum imponito. Muscatellinum rubrum conficies hoc modo. Collige flores Sambuci nondum planè explicatos, horum recipe vnc.iiii. Cinnamomi Drach.ii. coq. cum musto rubro.

Vina calidarum regionum. Vina Maluatica, Muscatellina, Corsica, & alia ex Græcia, Hispania, Italia, & Languedoc nobis sunt valdè perniciosa in communi potu, licèt optima ad cruditates ventriculi, ad colicum dolorem, & alios morbos à causa frigida: ac licet vina peregrina ex calidis regionibus aduecta videantur gustui grata, non temerè ea bibenda; nam nõ solùm nocent qualitatibus manifestis, sed etiam aliis occultis, *Antipathia* antipathiâ quadam nobis contrariis, quia regiones nostræ diuersæ: cùm tamen sint familiaria & amica per sympathiam incolis, vbi illa crescunt.

Vinorum differentia Framboisiere. Vina Gallica enumerat Nicol. Abrah. à Framboisiere in regimine sanitatis. Vina Francica, inquit, quæ circa Lutetiam proueniunt, & in tota Franciæ insula, maxima ex parte alba & rubella, calida & sicca primo gradu aut principio sec. oligophora: vbi benè matura, grati saporis, studiosis apta, vrbium incolis, qui tranquilla & seden-

taria vita vtuntur: vaporibus acribus non replent caput vt Aureliaca, interna non vrunt vt Gasconica, Hispanica, & aliarum regionum valdè calidarum: non replent corpus stercoris excrementis, vt vina cruda & acerba: non coaceruant humores melancholicos qui pariunt obstructiones, vt vina crassa & nigra. Inter omnia Franciæ vina præstantissima existimantur vina ex

Vina Coussi.

Coussi: ideò dicata & reseruata Regio potui: plærumque sunt rubra aut rubella generosa, consistentiâ mediocri, grati saporis & potui iucunda: optima summè imbecillibus à Venere, & iis qui magnam passi euacuationem. Inter Campaniæ vina primum obtinent locum bonitatis & perfectionis quæ in *Ay* proueniunt: rubella, subtilia, delicata, palatui admodum grata, ad Rubum Idæum accedentia, expetita Magnatibus: prouocant tamen defluxiones & caput lædunt iis qui raram corporis texturam habent, bibenda ante dies caniculares, postea enim minuitur eorum bonitas. Inter vina Bungundica primum locum

Vina Burgundica Beaunensia.

obtinent *Beaunensia*, consistentia mediocri, coloris oculorum perdicum, saporis grati: generosa, minùs vaporosa Aurelianensibus, vnde vulgare prouerbium,

Vinum Belnense super omnia recense.

Vina Aureliana magnifiunt in Francia ob generositatem & bonitatem: plærumque rubra sunt, mediocri substantiâ, boni saporis, ad Rubi Idæi saporem accedentis, generosa, ventriculo commoda: magis calfaciunt & nutriunt quàm Francica: verùm præ cæteris caput grauant & cerebrum lædunt: nocua sunt obnoxiis Hemicraniæ & defluxionibus, & iis quibus viscera calida & sicca: meliora sunt sec. anno. Diu cõseruantur vina ex

Vina ex Bar sur-Aube.

Anjou. Vina ex Bar-sur-Aube, accedunt proximè colore, sapore, & bonitate ad vina ex Anjou.

Vina Gasconica.

Vina Gasconica licèt calidiora & ficciora vinis Aurelianis, nihilominus non sunt ita vaporosa, nec ita citò offendunt caput, vt experientia cognoui, quia crassiora, nec ita subtilia.

De vino languente, vapescente, aspero, turbido, acescente &c. vt & de uinorum adulteriis peculiaris instituerur tractatio. Omne autem vinum vtplu-

Acescat quando, & cur.

rimùm acescit, & in vappam transit circa Pleiadum occasum, & circa Solstitium hybernum, aut efflorescente iam Vite, & circa Solstitium ęstiuũ & sub Caniculæ æstum, & in summa circa omnes accessiones & frigoris & caloris, aut largõrum imbrium. Idem contingit & propter violentos ventos, aut vehemens tonitru, aut etiam iuxta tempus quo Rosæ florent, aut à fulgure violento. Plura qui volet, videat Constantinum Mizaldum, & Colerum.

De vini natura & facultate.

Aetas vini variat naturam.

Vini naturam pro ætatis ratione differre nemo sanus dubitat. Vina vetusta neruos reliqua-

Vina vetusta, sensuũ instrumenta lædunt.

que sensuum instrumenta, lædunt, attamen gustu suauiore, iucundioréque sunt: quare vitanda iis qui internè alicuius partis imbecillitatem sentiunt. Nihilominus in secunda valetudine vi-

Nouũ inflant.

num eiusmodi paucum & aqua dilutum innoxiè sumitur. At nouum inflationes parit, ægrè coqui-

Vrinæ.

tur; grauia facit insomnia, vrinasque ciet. Quod

Aetate medium, optimum.

verò ætate medium est, vtroque illo vitio caret, proindéque ad vsum sanorum, ægrotumque deligendum. Insuper album [variat enim vinum

Color album.

pro ratione coloris] est tenue ac stomacho vtile, faciléque in membra diuiditur. Nigrum ve-

Nigrum.

rò crassum est, & ad concoquendum difficile, temulentiam facit & corpus auget. Fuluum,

Fuluum. Delectus.

vtpote quod medium est, medias etiam inter vtrunque vires obtinet. Album tamen tum in secunda, tum & in aduersa valetudine laudabilius. Sed & vina sapore distant.

Sapor. Dulce, crassum.

Sapor enim atque quæ vino admiscentur, ea differre faciunt. Siquidem dulce crassis partibus constat & ægrè de corpore expirat, stomachum inflat, aluum & intestina, vti & mustum, turbat: sed minùs inebriat, vesicæ ac renibus aptum. Austerum vrinas magis expellit, sed capi-

Austerum caput tentat.

tis dolorem facit, ac temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digestionem accommodatissimum: aluum cæterasque fluxio-

Acerbum fluxiones cohibet.

nes cohibet. At vinum molle & sapore langui-

Molle.

dum neruos minùs tentat, minusque vrinas pellit. Passum & hepsema nigra quidem si fuerint,

Passi vires. Hepsema.

crassa sunt & corpora multùm alunt: at candida, tenuiora: quæ verò medio inter hæc colore sunt, medias quoque vires sortiuntur. Omnia tamen astringunt, languidos pulsus excitant, & faciunt aduersus venena quæcunque exulcerando ne-

Venena.

cant, ex oleo pota & vomitionibus reddita, itemque contra meconium, pharicum, toxicum, cicutam, & lactis in ventriculo coagulationem:

Lactis coagulatio.

necnon & contra renum ac vesicæ rosiones & exulcerationes: nihilominus inflationes pariunt,

Exulcerationes.

& stomacho aduersantur. Priuatim confert Melampsithium iis qui alui fluxione laborant. Al-

Melampsithium.

bum magis cæteris emollit aluum. Gypso conditum neruos offendit, capitis grauitatem infert, viscera calore accendit, & vesicæ aduersatur: sed

Gypso conditum.

contra venena cæteris aptius. Picata aut resinata excalfaciunt, & concoctionem adiuuant, languinem excreantibus inimica. Quæ verò aparachy-

Picatum.

ta, hoc est, maris expertia dicuntur, & sapam tamen admistam recipiunt, caput implent, temu-

Maris expertia.

lentiam gignunt, de corpore difficulter expirant, & stomachum malè habent.

Vini facultas in genere.

In vniuersum vinum omne meracum & syncerum, ac sua natura austerum excalfacit, facilè in membra distribuitur, stomacho conuenit, appe-

Meracum, syncerum, ac natura austerum

tentiam ciborum inuitat, corpus alit, somnum conciliat, robur auget, & colorem commendat. Potum liberaliùs, auxilio est contra assumptam Cicutam, Coriandrum, Pharicum, Ixiam, Meconium, argenti spumam, Taxum, Aconita, Fungósve: nec minùs contra serpentium morsus, & omnium ictus morsúsve, quæ refrigerando necant, aut stomachum in vomitiones effundunt. Facit & ad diuturnam hypochondrii inflatio-

Alba vetera, odorata.

nem, rosionem, atque distentionem, itémque singultum, ac stomachi, intestinorum, & ventris rheumatismos. Vina conueniunt sudatoribus, & quibus corpus immodico sudore digeritur, maximè quæ sunt alba, vetera, & odorata. At quę

Vetusta dulcia.

sunt vetusta simul & dulcia, renum ac vesicæ vitiis sunt accommodatiora: nec non vulneribus inflammationibúsque in succida lana commodè imponuntur. Quin & iisdem fera, phagedænica, & affluentibus humoribus irrigua vlcera vtiliter fouentur. Porrò vina quibus aquæ marinę

Austera & alba.

nihil additum est, austera, & alba, ad sanorum victus commodè vsurpantur. In his præstant Italica: vti Falernum (quod inter Italica principem locum obtinet, Surrentinum, Cæcubum, & permulta alia è Campano agro, itémque Prætutianum, Adrianum & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis, Chium, Lesbium, & Phygilites, quod in Ephe so gignitur. Crassa verò & nigra stomacho aliena sunt, flatusque pariunt

riunt: attamen corpus augent: tenuia autem & austera, stomacho quidem prosunt, sed carnes alunt. At quæ sunt valdè vetera, tenuia & candida, vehementiùs vrinas ciunt, & dolores capitis inferunt, neruosúmque genus largiùs potantibus tentant. In media ætate, vt à septimo anno, potui saluberrima sunt.

Modus bibendi vnde desumendus.

Modus autem pro ętate, anni tempestate, consuetudine, & qualitate vini decernatur. Optumè verò præcipitur, vt ne sitis immodica toleretur, & tantùm potionis adhibeatur, quantùm proluendis cibis sat sit. Siquidem ebrietas omnis, maximéq; iugis, frequentiórue perniciosa. Enimverò largior perpotatio neruos obsessos in dies remittere, morborúmque acutorum initia quotidie introducere, consueuit. Attamen moderatè aliquot diebus vino indulgêre, maximéque post aquæ potum vtile. Ita namque modo quodam, quæ sub sensum deinde cadunt recrementa ex alto euocantur, & per cæca corporis spiracula repurgantur. Sed illi perpotationi aquam superbibere par est: siquidem medicationis alicuius gratiâ factę ex composito temulentiæ, remedium affert. Et hæc hactenus de vini natura Dioscorides.

De Vino Alexandrino.

Miror, inquit Alexandrinus, fuisse Galeni tempestate inuentos, qui Vinum, ex præstantia quadam potus maximè nomine dignandum, alere quidem dixerint, at alimentum, quod illis τροφὴ erat, dicendum non esse contenderent, nimia animi peruicacia, & litigandi studio, idque verbo tenus: quoniam rem concederent, verbum negarent. τρέφει ὁ οἶνος, ἀλλ' οὐ δεῖ τροφὴν αὐτὸν ὀνομάζειν. Alere & nutrire dicis, & nutrimentum non dices? Quis hoc vnquam Sophista euincet? Illud potiùs dicerent, quum non deessent copiosissimę dialecto voces, τροφὴ, σιτίον, ἔδεσμα, τροφὴν vtrunque esse, διότι τρέφουσι: alterum verò σιτίον, καὶ ἔδεσμα: alterum ποτὸν, καὶ πόμα.

Plurima alia, nec illa leuis momenti, de nobilis huius vitis Fructus, Vini, inquam, simpliciter sic dicti, Natura, differentiis, qualitatibus variis, duratione, conseruatione, adulteratione, temperamento, vsu, viribus & noxis, hîc, cùm ex Veterum tum ex Neotericorũ, nostráque ipsamet obseruatione adiicere erat animus: verùm ne in immensam excrescat noster Codex molem, reliqua quæ huius Loci esse possent, in peculiarem reseruamus tractatum, breui prælis submittendum, in quo, ni nos spes fallit, Lectori beneuolo abundè satisfiet. Ac sic illis dimissis ad factitia vina, & factitios aliquot ex vino liquores properanter pergimus.

Vina Factitia.

Vina factitia.

Fictitiorum vinorum, aut si qui malunt, factitiorum, tot generum à Dioscoride descriptorum, nec pauciorum à Plinio, traditorum, quædam, tantùm in præsenti adscribemus (cætera enim sibi quisque petere legenda de suo simplici potest: ne actum agendum toties fit) ea scilicet, quibus aptiorem locum adinuenire haud potuimus. Et hæc sunt vinum Melitites, Mulsum, Passum, vina marina siue salsa, & vina quædam dulcia.

Vinum melitites.

Vires & vsus

Vinum igitur Melitites, autore Dioscoride, datur in longis febribus, iis qui Stomacho sunt imbecilli: leuiter enim aluum emollit, vrinas ciet ac stomachum expurgat. Prodest & articulario morbo obnoxiis, nephriticis & capitis infirmitate laborantibus: vtile quoque mulieribus aquā potantibus: siquidem odoratum est: corporáque alit. Distat à mulso, quoniam fit illud è vino austero ac vetere, & melle exiguo: Melitites autem adiecto ad quinque congios austeri mellis congio, & salis cyatho. Porrò in magno vase fieri ipsum oportet, quò locus amplior ad vehementer efferuescendum pateat, antedicto sale sensim asperso, quandiu efferbuerit: ac vbi feruere desierit, in cados alios transfunditur.

Febres. Aluus. Vrina. Arthritis. Nephritisi. Differt à mulso. Melitis compositio.

Mulsum.

Mulsum præfertur, quod ex vetere vino austeroque & bono melle factum est. Tale siquidem minùs inflat, & celeriter in vsum venit. Ac vetus quidem corpus alit: quod mediæ est ætatis, aluo vtile est, vrinamque pellit. Sed à summo cibo sumptum, nocet: inter initia verò potum, stomachum implet, deindéque tamen appetendi auiditatem reuocat. Fit mulsum vt plurimùm, duabus vini metretis admixtâ vnâ mellis. Aliqui quò promptiùs perfici exhiberique possit, mel cum vino coquunt, atque ita transfundunt. Alii impensæ parcentes ad musti feruentis sextarios sex vnum mellis adiiciunt, ac vbi ferbuerit, elutriant: dulce autem permanet.

Delectus mulsi. Vetus. Mulsi compositio.

Vina marina siue salsa.

Marina vina variè factitari, auctor est Dioscorides. Aliqui enim protenus vt decerptæ calcatæque sunt vuæ, aquam maris admiscent: nonnulli priùs in cratibus vuas Sole siccant, iisque deinde calcatis marinam adiiciunt. Alii passas priùs vuas in doliis aquâ marinâ macerant, moxque calcatas exprimunt. Et eiusmodi quidem vinum dulce euadit. Quę tamen austeriore gustu temperantur, etiam in febribus subsidio sunt, siquidem meliora defuerint. Valent & ad aluum subducendam, prosuntque purulenta excreantibus, iisque qui aluo sunt dura, quique facilè ex vinorum Aminæorum vsu capite tentantur: attamen & huiusmodi vina stomacho aduersantur, flatusque pariunt. Sitim porrò facit, neruos infestat, & à valetudine sese recolligentibus haudquaquam idoneum est.

Vina marina variè factitantur. Vires & vsus. Febres. Aluus. Pus. Sitis.

Vini salsi genera septem enumerat Plinius his verbis. Apud Græcos iure clarissimum nomen accepit, quod appellauerunt bion [abion Turner. biæon Vet.] ad plurimos valetudinum vsus excogitatum. Fit autem hoc modo: Vuæ paulùm ante maturitatem decerptæ, siccantur acri Sole, ter die versatæ per triduum, quarto exprimuntur, deinde cadis Sole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miscent, à serui furto origine orta, sic mensuram explentis, idq; translatum in album mustum, leucochrun appellatur. In aliis autem Gentibus simili modo factum tethalassomenon vocant. Thalassiten autem vasis musti deiectis in mare, quo genere præcox fit vetustas. Necnon apud nos quoque Coum vinum ex Italico faciendi rationem Cato demonstrauit, super cætera in Sole quadriennio maturandum [coquendam Vuam] præcipiens. Rhodium Coo simile est, Phormeum [Phorineum CH. fortè, Phormium, vel Formium] salsius Coo. Omnia transmarina septem aut sex annis ad vetustatem mediam peruenire existimantur. *Idem alibi ait.* Fictitium non potest videri, quod Bion

Vini salsi genera septem Plinio. Bion. Vsus. Compositio. Leucochrum. Tethalassomenon. Thalassites. Coum. Rhodium Phorineum. Bis vires

appellauimus, cùm sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

Vnde dictū

Bίαιον, vt testatur Rhod. lib. 26. cap. 8. dicitur, quòd ad vetustatem accelerandam affuso mari cogeretur. Marinam enim Veteres vinis miscebant, tum vt gratior sapor esset, tum vt celerior & præcocior vetustas contingeret. Maris expers vinum Gal. 12. Method. ἀθάλαττον vocat. Hermol. in Diosc. à festinatione nomen impositum, quasi violenter fiat. Plaut. in Rud.

Aparathytō.

Quasi vinis Græcis Neptunus nobis affudit mare.
Itaque aluum prodisparauit nobis salsis poculis.

Vini Græci faciendi rationem Cato docet.
Vini verò dulcis & Græco similis conficiendi modum Columella: tradens sal vino additum id incorruptum seruare.

Stillatitius ex vino liquor, vulgò Aqua vitæ.

Aqua vitæ siue ardens

Elicitur ex vino liquor quem *Aquam vitæ*, & *aquam ardentem* vulgò appellant, quòd veluti ex herbis aut aliis stillatitij liquores, eodem ac simili modo è generoso vino extrahatur, per organa videlicet ad hoc comparata, quæ Alembica passim appellitant. Est autem eiusmodi liquor colore & consistentia cùm ex herbis distillatis aquis, tum & simplici puræ aquæ, colore similis, sed facultate longè diuersus. *Vitæ* cognomen accepit, quòd ad hominis vitam & conseruandam & prorogandam faciat. *Ardens* verò dicitur, quia facilè flammam concipit. Cùm enim vix aliud sit, quàm generosissima ac tenuissima vini pars, citò admotâ ignis flammâ accenditur ac ardet.

Aqua vitæ cur dicta. Aqua ardens.

Temperamentum.

Calidissimus hic liquor est, & subtilissimarum ac tenuissimarum partium, tertio ordine calidus ac siccus, & quidem intenso, præsertim qui purior, quò enim purior, hoc & calidior, siccior, ac tenuiorum partium: puriorem efficiunt aliquoties repetitæ per organum distillationes.

Prodest verò hæc ex vino stillatitia aqua omnibus vel per longiorem morbum, vel per ætatem grauiorem refrigeratis, vti senibus ac decrepitis. Calorem naturalem & fouet & auget: vires tuetur, reparat ac intendit: vitam producit, sensus omnes vegetat, memoriã nõ modò cõseruat, verùm & redintegrat: visum acuit: vtilis catalepticis ac caro, si febris absit, occupatis, aliisque frigidis cerebri ac capitis malis laborantibus: facit ad cordis debilitatem, tremorem, ac palpitationem: ventriculum languidum excitat ac excalfacit: flatus tum in hoc, tum in hypochondriis, vel etiam in intestinis hærentes discutit: cibi concoctionem promouet, frigidis venenis potenter resistit. Tanta in corroborando corde, ac sensuum organis excitandis huius vis ac potentia est, vt non modò intrò exigui cochlearis, vel etiam medii mensura sumpta, verùm & foris admota efficax reperiatur: naribus videlicet applicata, vel temporibus, brachiorum item carpis illita. Subinde hoc modo vsurpata etiam morientibus atque animam agentibus vitam ad aliquot horas producit, vel etiam restituit: quæ purissima ac exquisitissima est. Dentium dolores in ore detenta sopit: lenit & neruosarum partium ex frigido contractos, illita. Sunt qui in quartanis ante accessionem, præsertim post morbi statum exhibere audeant. Exhibenda autem hæc aqua

Vires & vsus. Color naturalis. Sensus

Caros

Homo moriens

Dentes

ex vino, cum magno in morbis est iudicio ac delectu: cùm enim impensè calida sit, & partium tenuissimarum, ac nec aliud, quàm spiritus ipse vini, citissimè permeat, ac cerebrum facillimè petit ac ferit. Apoplexia idcircò occupatis, Comitiali morbo obnoxiis, Hemicraniâ, Cephaleâ, aut vertigine ex frigida licèt causa laborantibus, non tamen tutò semper dari potest: nisi enim materia morbi effectrix omninò sit exigua: & temperamento ipse ægrotus, perquàm frigido, citra periculum exhiberi nequit: fusis siquidem humoribus caput ampliùs impletur, & morbi vis intenditur. Quòd si verò & calidi adsint humores, veluti sanguis, inflammationes quoque non parum augentur.

Morbi capitis.

Nocet verò hæc aqua omnibus naturâ ac temperamento calidis, summè biliosis. Iecur etiam offendit: renibus quoque haud vtilis est, sæpiùs aut copiosiùs sumpta

Noxa.

Chimistæ quidam vini fortissimi non adulterati lib. xii. ampullæ indunt, & per vas refrigeratorium, vulgari modo destillant, vsque dum vini efficacia imminuatur: tunc amoto vase quod excipit vinum distillatum vitro amplo recondunt diligentissimè, ne quid expiret, & in aquam calidam ponunt, sinuntque ebullire per dies octo: postea in vapore balnei spiritum vini subtilissimum exultant. In hoc autem opere tria notari debent: primò ne vas in quo vinum digeritur altiùs aquæ calidæ imponatur quàm vinum appareat: secundò, vt commissuræ luto optimè circumlinantur: tertiò vt spiritus inter destillandum rectè separentur à vino, caloreque moderato euocentur.

Tria in hoc perficiendo notanda.

Porrò iidem Vinum Alcalizatum, vt vocant, parant, dum aquosam materiam ex destillatione vini relictam, exhalare sinũt ad succum fæculentum vsque: hunc deinde probè exiccant, conteruntque, & igne vehementi in calcem albam redigũt, quam sal vini appellant: Postea spiritus vini vncias duas, salis eius semunciam miscent, indũtque ampullæ: hanc diligenter occlusam per dies 24. in cineribus sinunt. Mox ex iisdem primùm lento, deinde fortissimo igne educunt: postea salem relictum iterùm exurunt, conterũntque, & spiritu vini imbuũt, digerunt, euocantque vt priùs, atque hunc laborem toties reiterant, donec sal per operculum extillarit: sic nobilissimũm vini spiritum alcalizatum prouenire aiunt, ad rerum colores extrahendos.

Vel Vini rubri valentissimi, vt Hispanici, aut Alsatici, aut alterius similis, libræ octo pellicano, aut ampullæ vitreæ satis amplæ infunduntur, & vase diligenter obturato, macerantur in fimo equino, vel aquâ moderatè calidâ diebus triginta: tunc oleosus liquor phlegmati innatare videbitur: qui igne lento in ampulla frigidiusculè tandiu separatur, donec oleosum illud tenue vel spiritus vini vegetabilis à summitate operculi emanare desierit. Hic postea rursus in aqua calida digeritur per dies viginti quatuor: atque sic è libra vini emergit essentiæ scrupulus, verum ad vitam producendam præsidium. Ex hoc vini liquore subtilissimo essentiæ siue tincturę rerum, & aquæ vitæ parantur, dum stirpium plantæ & odoramenta, nec non metalla, aliaque terræ fossilia præparata in illo macerantur, liquantur, extrahuntur, destillanturque. Experientia constare scribit Ringelberg. si vino exusto Linum immergatur concipere quidem flammam posse, sed non aduri.

Vinum alcalizatum

Sal vini.

Fex vini.

[Fæ]x vini.

SVpereſt vt de Fæce Vini pauca dicamus. Hæc cruſtæ inſtar concreta vaſorum ac cadorum vinariorum lateribus adhæreſcens, adeò ſicca & ſolida euadit, vt in puluerem atteri poſſit.

[T]artarum. [N]omina [li]nguarum.

Hanc officinæ *Tartarum* appellant, Græci τὴν τρύγα: Germ. Weinſtein. Belg. weinſteen. Gall. la *groube*: It. *Feccia*, Hiſp. *raſura de Vino*. Laudatur verò à Dioſc. è vino veteri Italico: ſin minùs ab alio conſimili. Noſtra ætas eam commendat, quæ è vino albo colligitur, & Tartarum vini albi nuncupat.

[D]electus.

[V]ires & [v]ſus [e]x Dioſcori[d]e.

Vſus huius fæcis ad multa. Habet enim vim, iuxta Dioſcoridem, ſupra modum vrendi, detergendi, cicatricem inducendi, aſtringendi, & vehementer exedendi, ſiccandique. Et hinc œdemata per ſe & cum Myrto cohibet: ventris ſtomachique rheumatiſmos in cataplaſmate adhibita ſiſtit: muliebre profluuium abdomini & verendis impoſita mitigat: panos nondum exulceratos, itemque tubercula diſcutit. Turgentes mammas ſuique lactis impatientes cum aceto peruncta extinguit. Abundè vt Ægineta ait, deſiccat ac diſcutit. Adſtrictoria ei ſubindè facultas ex vini ſpecie, vnde colligitur, accedit. Facit ad humidas corporis affectiones, prodeſt cachexiæ ac hydropiſi, præſertim Leucophlegmonia laborantibus. Vtilis & Argentariis. Argentum enim hac poliunt ac purificant. Sed & tinctores pannorum ad ſuos eam conuertunt vſus.

[Œ]dema. [R]heumatiſ. [P]anus. Pani.

[V]ires ex [Æ]gineta. [C]achexia. [H]ydrops. [A]rgentum [qu]ac polìtur. [P]anni tin[g]untur.

Vritur hæc fæx non rarò, vt Alcyonium, antè diligenter exſiccata. Sunt qui teſtæ nouæ inditam igni largo crement, vſque dum tota inalbeſcat, & linguam tactu vrere videatur, quod ſignum legitimæ ac perfectæ vſtionis eſt. Alii ignitis carbonibus fæcis glebam obruunt, & ſimiliter faciunt. Sic vſtam Græcis σφέκλην appellari Ægineta ait: Officinis Tartarum vſtum & calcinatum. Vehementer cauſticam ſiue vrentem, abſtergentem, ad cicatricem perducentem, adſtringentem, exedentem & valdè reſiccantem vim, Dioſcoride autore, habet: vngues ſcabros cum reſina eiicit: medicamentis, quæ adurunt, Paulus ait, admiſcetur. Vtendum eâ, inquit Dioſcorides, recenti quoniam celeriter euaneſcit: vſta ſiquidem vini fex, citò humida fit, ac in liquorem reſoluitur. Idcircò qui ea vti volet, vitreo aut vitreato vaſe diligenter obſtructo, in calido ſiccoque loco, repoſitam habeat oportet. Colliqueſcit verò hæc & in liquorem reſoluitur, ſi ſacculo ex lino alicubi in cella ſubterranea frigida ſuſpendatur. Lepras, ſcabies, impetigines, aliaſque cutis & faciei fœditates citiſſimè tollit: addita æquali menſurâ ex roſis ſtillatitia aqua, & tanto quāto ad linimenti conſiſtentiam ſatis ſit, quo veſperi affectæ partes illinēdæ ſunt. Fit & liquor tartari aliis modis.

Vritur hæc fex.

Vngues ſcabri.

Delectus. Repoſitio. Oleum tartari. Vires & vſus.

Cinere Vitium & fæcum vini, teſte Trago, exuſtarum, quidam victum ſuum quæritant. Nam cùm fæces deſtillatæ fuerint, quod reliquum eſt ſiccatur, & poſt in cinerem redigitur, quo ad colores, & ad ſaponem conficiendum vtuntur. Vterque cinis Chirurgicis quoque magno vſui eſſe poteſt, in ſedis condylomatibus & thymis.

Cinis Vitium & fæcum vini.

Vſus.

Acetum.

Ex liquoribus, quicunque potûs vini vices exhibent, penè omnibus fit acetum, natura & arte. Natura, cùm vinum aut cereuiſia in loco nimis calido detinentur, vel cùm eadē nimis diu reſeruantur. Arte, cùm vinum aut cereuiſia coquitur, refrigeratiſque fermentum, aut panis calidus hordeaceus [qui vnus omnium præualet] aut piſa, aut hordeum toſtum imponitur. Alii panem toſtum in aceto aliquoties reiteratis vicibus macerant & ſiccant, vinóque aut cereuiſiæ imponunt.

Aceti materia ex qua. Acetum naturale

Acetum artificiale.

In tempore ſic acetum parant aliqui. Sal, piper, fermentum, aut (quod citiùs & minori ſumptu fit) lapides, lateres, aut chalybem candentem in vino extinguunt. Vide hac de re Colerum lib. 2. ſuæ Oeconomiæ. Si vaſa mellaria (μελιτηρὰ Gal. vocat) aut faui lauentur aqua, eáque decoquatur, fieri ſaluberrimum acetum, apud Plinium præcipitur. Rondeletio probabile non videtur, acetum ex melle fieri, ſed potiùs ex propoli, quæ acidum oleat. Aſt contra experientiam: Fit ſiquidem ex melle cocto cum aqua.

Rondeletius not.

Acetum, quod ſecum quilibet deportari valeat, ſic efficies. Accipe tartarum, macera nouem aut decem diebus in aceto forti, exſicca in Sole, idque repete ſecunda aut tertia vice, ad vſum. Si neceſſitas adſit, puluerifa, in vitrum vini parum impone de puluere, & habebis acetum.

Dicitur à Græcis ὄξος, German. Eſſig / Belg. Azyn / Edick & Eeck: Gall. *vinaigre*: Ital. *Aceto*: Hiſp. *vinagro*. Boh. Ocet.

Nomina linguarum

Cæterùm acetum, authore Dioſcoride, refrigerat & adſtringit, ſtomacho eſt vtile, & appetentiam cibi excitat: erumpentem vndecunque ſanguinem potu inſeſſúve ſiſtit: prodeſt alui fluxionibus, cum cibariis coctum, cruentis vulneribus idoneum eſt, ac inflammationes arcet, in ſuccidis lanis aut ſpongiis impoſitum. Reprimit & procidentiam ſedis vuluæq; item gingiuas abſcedētes & ſanguine manantes. Eſt etiam efficax ad nomas, eryſipelata, herpetas, lepras, lichenas & pterygia, ſi cum aliquo conuenienti miſceatur: phagedænas vlcerum, nomaſque fotu continuo cohibet: podagricis calido fotu, cum ſulphure auxiliatur: ſugillata tollit, cum melle inunctum. Contra capitis ardores, cum roſaceo in ſuccidis velleribus aut ſpongia imponitur. Ad hydropem, auditum difficilem, auriumque ſonitus ac ſibilos, feruentis vapor proficit: earundem quoque vermes inſtillatum necat. Panos coërcet tepidi fotus, aut ſi imbuta eo ſpongia admoueatur: & pruritus permulcet. Contra venenatorum morſus, quæ refrigerando nocent, calidi fotus prodeſt: vti frigidi, contra eorum ictus quæ exurens virus eiaculantur. Calidum potum atque vomitionibus redditum, aduerſus omnia venena efficax eſt, ac præſertim contra hauſtum meconium cicutámve, ſanguinem in ventriculo conglobatum, lac ibidem coagulatum, fungos, ixiam, taxúmque, cum ſale. Hauſtu voratas hirudines, ſi ſorbeatur, eiicit: tuſſim veterem mitigat, & recentem laceſſit. In Orthopnœa, calidum commodè ſorbetur. Sed & gutturis fluxiones gargariſatum inhibet: anginis & laxatæ columellæ conuenit: nec non & calidum contra dentium dolorem colluitur. Aceti nequitiæ ineſt virtus magnos ad vſus, inquit Plinius, ſine quibus vita mitior degi non poſſit. Summa ei vis in refrigerando, non tamen minor in diſcutiendo: ita fit vt infuſum terræ ſpumet. Dictum eſt ſæpius, diceturque quoties cum aliis proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamenta olfactu, &c. Idem alibi aceto facilè gummi elui, margaritas reſolui, murænaſque guſtu eius in rabiem agi ſcripſit. Metallis viridem colorem induci, ſi humectentur aceto ſalſo, annotat Ringelbergius.

Aceti vires & vſus Dioſc. Stomachus. Sanguinis fluxus

Inflammationes

Eryſipelas

Podagra. Sugillata

Hydrops

Venena

Hirudines Orthopnœa

Dentes

Aceti vires Plinio

Faſtidia Margaritas reſoluit

Temper. Sunt referendi nobis hoc loco, sicuti etiam in alijs fecimus, quicunque tractationem hanc ingrediuntur, præcipui Aceti in Medicina & culina vsus. Frigidum igitur naturâ omnium iudicio Acetum statuitur, longè autem magis siccans: Reuera namque exiccantissimum. Cæterùm in *penetrat.* Aceto penetrandi, atque ad profundum se per omnia indendi vis, ambas hasce efficaces magis adiicit, vt his particulæ omnes imbutæ nihil putrefactionis causis obnoxium expositumve relinquant, ipsæ primò ficciores factæ, ne peregrinum humorem facilè excipiant, frigiditate autem cùm externum calorem arceant, tum internum inuentum priùs inclusumque coerceant. Iam ex calidis Aceti particulis, quamuis non multis, acrimonia sæpe tamen multa, quod acria omnia faciunt, ipsa quoque partem suam excludendis putrefactionis causis conferet, atq; hac conditurâ res nō minùs quàm ex sale custodiuntur. Condiendi cibaria, & opsonii præparandi ratio, ab incidendi dissecandique facultate, potissimùm illi, quâ rerum constitutionis plerunque durities, & humorum crassities tollitur, attenuaturque glutinositas, acrimonia abstergitur, calidæ paulò magis partes frigiditatis potentia ad temperamentum deducuntur, ac si *Facultates aceti variæ* quę frigidæ insunt, calorificam eæ quoque vim sentient temperatiores factæ. Quapropter, quæ multa condire alia non poterunt: Acetum condierit, diuersarum atque etiam contrariarum facultatum viribus pollens. Quibus nominibus *In condimenta obsoniorum venit.* in condimenta opsoniorum penè omnia iure meritoque venire potest. Intinctus autem *Intinctus ex eo parantur* parantur ex eo cuiuscunque generis, modò sinapi, modò oleo, modò sacharo additis, modò odoratarum herbarum seminibus, & aut aromate aliquo gratiam intinctibus addente, aut rosarum odore conciliato, maceratione earum. Sæpiùs i- *Embamma* psummet appositum per se dapibus multis Embamma fecit, quarum præsertim glutinosior crassiórque substantia, humórque extenuari postulent, tum ex quibus timetur bilis, cuius humoris vim reprimere Acetū aptissimū iudicatur.

Noxa At idem in temperamento melancholico, affectibúsque, peculiariter damnatum, neruis neruosisque partibus inimicum: vtero, intestinis, ventriculo, nisi bilioso, aduersum, mulieribus insuper noxium, & iocinoris virtutes debilitare existimatum: nempe nimio sæpè vsu, & intempestiuo, refrigerato viscere, quemadmodum neruosis quoque partibus qualitatis eiusdem efficacia, sed & penetrabilitate officere maximè potest, acrimoniæ non minùs sæpè violentia læsis. Ventriculum quidem, eiúsque præsertim os, quò maior in hoc sensus, ita quandoque vehementer ingruens, afficit, vt manifestò veluti percussionis eiusdem læsionem sentiat: os quidem nonnunquam ipsum, linguáque, ac palatum, non satis acrimoniam ferunt: sæpè etiam antequàm admoueatur ori, perhorrescunt. Hoc quidem acerrimum facit, quod *Acrimonia eius vt retundatur* facilè aquâ retundi, aut vino, aut mitioris alterius alicuius succi additione, poterit. Saccharo alii, alii passulis, mitigant: sicuti è diuerso, paulò magis fatuo ex aromate acrimoniam, pipere præcipuè, & gingibere quærunt.

Acetum portò mulsum, quod Oxymel vocant hoc modo à Dioscoride temperatur. Aceti heminas quinque, salis marini minam vnam, mellis minas decem, & aquæ sextarios quinque, pariter coquit, dum decies efferbuerint: mox vbi refrixerint, diffundit. Constat porrò sumptum crassos humores extrahere, atque ischiadicis, arthriticis & comitialibus opitulari. Est & auxilio contra *Vires & vsus* morsum viperæ & lacertæ quam Sepa vocant: *Humores crassi* itemque contra haustum meconium, ixiámue, anginis denique vtiliter gargarizatur. De aceti *Venena.* natura & vribus, plura tract. part. quem de vite eiusque præcipuo fructu breui publici iuris fa- *Angina.* cturi sumus.

Vitis vinifera silv. siue Labrusca.

Cultiuam hæc refert caudicibus, ramis, articu- *Descriptio.* latis sarmentis, folijs, clauiculis, flosculis & fructu, quem tamen non perficit, sed immaturum, du- *Fructus* rum, ac austerum relinquit.

In sarmentosam, ait Lobelius, arboreamque penè sobolem luxuriat, prolixitate anfractuum, vnde sterilescit, aut minores, minusque sapidas & maturas vuas fert, easque raras & perpaucas. Virg. in Bucol.

——aspice vt antrum
Syluestris raris sparsit Labrusca racemis.

Oenanthen à Labrusca separat Dioscorides, La- *Diosc. not:* bruscam duum statuens generum. Nos autem Oenanthen non vnius Labruscę modò florē esse, sed vtriusque asserere non dubitamus cum Matthiolo: cùm non aliud Veteribus significet *Oenanthe duplex.* Oenanthe, quàm Vitis florē, id quod ipse Diosc. in proprio capite manifestè declarat: quippe qui tradat Oenanthen vocari Vitis silu. fructum, cùm floret, nullius facta generis distinctione. Quin & idem alibi confirmat, vbi vini Oenanthini meminit, è feracis sylu. Vitis floribus fieri scribens. Ex his itaque abundè constat, non tantùm infructiferæ, sed etiam fructiferæ Labruscæ florem Oenanthen vocari. His adde autoritatem Galeni qui lib. 8. de comp. med. cap. 1. Oenanthen appellat Vitium silu. germen vnà cum floribus, ex quo succedentibus diebus Vua fiat.

Plinius lib. 12. cap. 28. Oenanthen vuam, non florem esse censet, Eodem, inquit, & Oenanthe *Plin. corrigitur.* pertinet, Vitis Labrusæ vua: colligitur cum flore cùm optimè olet. Sed in his Plinii verbis rectè suspicatur Matth. mendū subesse, rectiusq; legendum esse cum Dioscoride cùm floret, non cum flore. Quomodo enim quis vnquam vuam cum flore collegit? Cæterùm ad Vitis siluestris genus pertinere scribit Dodon. quas Plinius Triferas & insanas vocari refert lib. 16. cap. 27.

Ab hac Vite siluestri ea est diuersa, quam Gly- *Æquiuoca. Glycypicros. Clematis altera latifolia. Bryonia.* cypicron, seu Amaram dulcem, postea vocabimus. Differt & ab illa Vite silu. Dalechampii, quam Clematin alteram latifoliam hoc loco inscribimus. Nec est Bryonia, quæ eandem appellationem apud nonnullos cum Oenanthe sortita est.

Nostra, quam hîc tradimus, silu. Vitis Græcis *Nomina linguarum* ἄμπελος ἀγρία, Latinis Vitis spontanea, Oenanthe, & Labrusca dicitur. Germ. Wild räben: Belg. Wilde Weinstock: Gall. *vigne sauuage.* Angl. wilde wine. Fructus eius Græcè οἰνάνθη, Hebr. *Rosar* & *Reuschim*, Germ. Hertling trauben dicitur. Illud silentio haud dissimulandum est quod etiam domesticæ vitis flos Oenanthe dicitur. Verùm quia siluestris Vitis vi multò magis adstrictoriâ pollet, is per excellentiam Oenanthe appellatur.

In squalidis agrorum marginibus varijs in lo- *Locus* cis occurrit ac Prouinciæ & Narbonæ mariti- *Tempus* mis, altas plærumque scandens arbores. Nonnullæ ex hoc genere Iunio mense, vt satiua Vitis, florem ostendunt.

Labruscæ folia, caules, & clauiculæ, quibus repunt, vim habent cultiuæ viti similem.

Ribes

RIBES VVLGARIS ACIDVS ruber.

Cap. II.

Ribes vulgò dictus frutex, multis stolonibus parùm crassis, bicubitalibus & tricubitalibus exurgit, cortice spadiceo aut cinereo, materie infirmâ, virente, cum ampla matrice seu medulla; folia Vvæ crispæ foliis similia, sed multò latiora, sinuata, mollia, supernè virentia, glabra, infernè molli lanugine canescentia, sapore subastringente, acido & nonnihil acerbo; flores racematim cohærent plurimi ex pediculo tenui unciali & sesquiunciali, aciduli, quinque foliis pallidè virentibus, oris extrorsum reflexis constantes, staminulis sex sessilibus exiguis albis umbilicum medium, qui colore obsoleto est, stilo virenti minuto bifido lacunam aperit, ambientibus.

Veteribus incognita. Ribes Mauritanorum, non est.

Veteribus, quantum reor, incognita, & silentio involuta, quam plures id esse contendunt, teste Bened. Curt. quod à Mauritanis Ribes dicitur, ut nonnulli etiam recentium Medici, sub hac appellatione illo in Medicina utantur. Ast adstipulantibus Fuchsio, Matthiolo, Lugd. & aliis, Ribes Mauritanorum à nostro diversum est: nec enim respondet descriptioni Serapionis, licèt Amat. & Dodon. id asserant; *Amati & Dod. lapsus.* ejusdemq; Ribes esse credant, vel ob saporem acidum cum quadam permixtum dulcedine. Verba *Amatus de Ribe.* Amati hæc sunt: Post Berberorum fruticem proximum erit citare, Ribes ferentem, quum de illo quoque antiqui nullam fecerint mentionem. Antiquos quum dico, velim intelligatis Hippocratem, Theophrastum, Dioscoridem, Galenum, Oribasium, Paulum, Aëtium, Catonem, Varronem, Plinium, Palladium, & Columellam. Inest huic fructui sapor acidus, cum quadam permixtus dulcedine, unde firmiter crederem, hunc ipsum fructum, quem nos Ribes appellamus, eundem apud Serapionem Ribes *Ribes Serapionis. Ribes officinarum.* esse, quum eundem saporem Serapio suo tribuat, quem in hoc Officinarum gustamus, nec enim in cæteris notis Serapio ab hoc communi quicquam deviat, proinde nostros Ribes, Serapionis quoque *Amat. refutatur.* esse crediderim. Ast Amatum cæterósque, qui putant hunc fruticem esse Arabum Ribem (de quo postea) hallucinari abundè constat. Siquidem, ut posteritatis memoriæ prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos colore viridi rubescente, & folia lata, magna, & rotunda. Quas sanè notas huic non respondere satis notum est; neque enim fert hæc capreolos, neque ejusmodi foliis viret: tametsi fructu Ribem admodùm referat, quòd is gustui sit acidus simul & dulcis, qualem esse Ribis baccam auctor est Serapio. Sunt quoque nonnulli, qui *Poterium non est.* esse existiment Poterium, de quo apud Dioscor. Plin. & Galenum. Sed errant & hi toto cælo. Descriptiones conferant & videbunt discrimen. Totum Ribis fruticem circumvestit lanugo subtilis velut pubescens; spinis Poterium horret. Nec desunt, qui hanc plantam esse arbitrentur, quam Gal. lib. 7. de comp. med. sec. loc. Vrsi uvam appellat. Quorum *Vrsi Vva Galeni non est.* error ab ipsomet Galen. satis refellitur eodem loco: quandoquidem asserit hujusce Vvæ plantam Memæcyli folio virescere.

Matth. redarguitur. Halimus non est.

Matthiolus scribit Lonicerum hallucinatum, Ribem vulgò dictum, Halimum dixisse, id tamen non comperio apud Lonicerum: meminit quidem alterius plantæ pro Halimo. Idem Matth. in post. comm. Lat. & Ital. & hist. germ. silvestre genus in collibus *Genus Ribis silvestre Matthioli.* & montibus nasci tradit, hortensi simile, sapore tamen minùs grato, acerbiore, vehementiore. Genus quidem silvestre dulce mihi notum: nullum autem hortensi acerbius. Monachi aiunt hujus arbusti fructu omnes pharmacopœos falsò pro vero Ribes uti: quid autem sit eos adhuc latere. Talia & Car- *Ribes falsi.* danus, Ribes loco, inquit, utimur frutice incerto, fructum in umbella [*debebat dicere in racemo*] ferente.

Synon.

Ribes vulgaris acidus ruber vocatur Grossularia rubra, a Lugd. (à qua & Vva transmarina) Tab. Dod. gall. & lat. cui etiam Grossularia transmarina dicitur. Cam. ad Matth. Grossularium rubrum & transmarinum. Vulgo gallicò apud Ruell. rubra Grossula, & transmarina. Gesn. coll. Ribes vulgò dictum, Acinos divi Ioannis; Itémque h. Ceanothus levis. Trago Ribes 1. & hortense. Cam. h. Ribes vulgare baccis rubris. Matth. Ribes officinarum, in Ep. & hist. Ribes vulgaris. Clus. Ribes vulg. rubro fructu dulci. Ribes Fuchs. Lac. Cronemburg. Lon. Apoll. Tab. Cæs. qui & fruticem sine spinis nominat. Lob. Adv. Ribes rubra: Obs. & Ic. Ribes Arabum, Ribesium Dodonæi.

Syn. C.B.

C.B. pin. Grossularia 5. multiplici acino sive non spinosa hortensis rubra, sive Ribes officinarum: Ribes hortense, Trag. vulgaris fructu rubro, Eyst. Ribes vulgaris domestica, Matth. Cast. Ribes vulgo, Ang. Bellon. Cæs. Vva ursi, Dod. gall. Ribesium fructu rubro, Dod.

Nomina linguar.

Germani nostri appellant Ribem Sant Johans Treübel/ S. Johans Beerlin/ quod sc. circa divi Iohannis Baptistæ diem ad maturitatem fructus pertingant, Belg. Besiekens ouer zee: Gall. *Groiselets, Groiselles d'outre mer*: Ital. *Vuetta rossa*: Hispan. *Ribes*: Boh. Jahodi Sᵒ. Jana: Hung. *Apro tengéri zölo*, h.e minor marina Vva.

Locus & Tempus.

Passim in hortis nascitur, eorundem pulvinos & areas sepiens, florens Aprili ac Maio, sub finem verò Iulij quandoque; sæpiùs verò Iulio mense baccas maturans.

Vires.

Quæ de fructu Oxyacanthæ dicuntur, ea de acinis Ribis quoque ferè intelligi debent. Exhibendi *Febres ardentes.* sunt illi, Tragi consilio, ægris, qui ardentibus laborant febribus, neque non his qui calidas alvi fluxiones patiuntur. Námque hi acini sicut & Serapia & *Sitis. Rob Ribium.* eclegmata, atque Rob (ut vocant) de Ribes, sitim immensam restinguunt, vomitiones sistunt, cibi *Vomitiones sistunt.* appetentiam invitant. Quidam Saccharo has bac- *Variola.* cas condiunt sicut & Cerasa, quo pacto pueri variolis, aliísque alvi calidis profluviis laborantibus ap- *Profluvia calida.* primè conducunt. Baccæ Ribis in sole siccatæ, ad *Baccæ siccatæ.* easdem affectiones asservari poterunt. Reliquas cum Oxyacantha easdem vires obtinet Ribes. Suc- *Succus.* cus è baccis Ribes expressus, cum aqua Cichorij aut Acetosæ confert ad febres ardentes & biliosa alvi profluvia, autore Matthiolo, constringendo roborat ventriculum, & iis qui cholera morbo affi- *Cholera.* ciuntur subvenit. Idem facit contra hæmoptysin, *Hæmoptysis.* cum aqua Portulacæ aut Plantaginis bibitus. Vvu- *Vvula.* læ tumorem gargarisatus cum aqua rosacea curat. Fronti illitus, lachrymantes oculos adjuvat. *Oculi.* Dentes quoque vacillantes & gingivas corrobo- *Dentes.* rat. Folia vehementer adstringere testis est Fuch- *Folia.*

fius, Ribesij nostratis, ait Dodonæus, rubentes baccæ, quarum usus & non aliarum est, frigidæ & siccæ temperamento sunt, ordine secundo satis intenso, & cum partium tenuitate nonnihil quoque adstrictionis obtinent. Ardores febriles restinguunt ac mitigant: bilem reprimunt, sanguinem contemperant; putredinibus adversantur; sitim vehementer sedant; ventriculi subversiones, & choleram morbum sistunt; dysentericis ex calida causa laborantibus utiles. Syrupus de Ribes conficitur, ut de Granatis, acidus, cui etiam facultate omninò respondet. A vulgo Monspessul. pluris fit, quòd ibi rarior sit Ribes, quàm Malum Granatum. Ribesium ad sepimenta utile, tum & ad topiarias scenas, quas non difficili opere convestit ac ornat.

Putredines. *Dysenteria ex calida causa.* *Syrupus.*

RIBES VVLGARIS ACIdus, albas baccas ferens.

Descr. VVlgari similis foret, nisi cortice esset candidiore, floréſque facilè diffluerent, ita ut sæpè remaneant paucissimæ baccæ, ac etiam singulares Sed & alia differentia est; baccæ enim quamvis acidæ sint, albæ tamen manent, pellucidæ, uniones penè referentes, ejusdem tamen cum vulgaribus magnitudinis. *Synon.* Hujus meminit Clus. hist. nomine Ribes vulgaris albo fructu, quem ait Hungaris incognitum. C.Bauh. apud Matth. dicitur Ribes baccis instar unionum candidis. Eid. pin. Grossularia 8. hortensis fructu margaritis simili: Ribes fructu albo, Eyst.

Locus. Montbelgardum Stutgardia ex horto Ill. Ducis VVirtemb. translata, ubi primùm observata est, floret & fructum fert eodem tempore quo vulgaris.

RIBES FLORE RVbente.

Descr. FIrmior hujus frutex est vulgari, ac robustior, cortice rubescente vestitus; foliis hirsutis, ad tactum lævibus, angulosis ut vulgaris, sapore tantillum acido; longis florum racemis, quos Maio in horto Ill. C. VVirt. Montbelgardensi profert, ferè palmaribus, figura ferè Vvæ crispæ floribus similibus, obsoleto rubore præditis, quorum fimbria quinque partita albescit, sapore subacido.

An Clus. Ribes vulg. 2 genus. An Clus. est Ribes vulgaris secundum genus amplioribus foliis & majore fructu, licèt acidi saporis ut vulgaris: hujus enim flos variat, quia qui in vulgari herbacei coloris est, in hoc eleganter rubet & puniceus est. An huic similis quam Ioannes Boisot in horto Bruxellis alebat? Hæc Clusius.

Synon. C.B. C.B.pin. Grossularia 6. hortensis majore fructu rubro: Ribes rubro flore, foliis & fructu majoribus, Clus. pan. & hist. Ribes baccis majoribus, Cam. major fructu rubro, Eyst.

RIBES MONOCARpos.

Vva crispa rubro fructu. MIttebat anno 1598 aliud Ribes genus ex Anglia acceptum ad Clusium Carolus de Tassis, quod Vvæ crispæ rubro fructu appellatione inscriptum erat. Postea tamen è Iac. Gareti epistolâ Londino missâ fructum ferre intelligebat vulgari similem, paullò majorem, confertim tamen in eodem pediculo non nascentem, sed singularem ut in Vva crispa.

Fructus singularis.

C.B.pin. Grossularia 7. distinctis baccis.

RIBES ALPINVS dulcis.

Descr. RIbes Alpinus dulcis fruticat ut præcedens, tenui vimine, cinereo cortice contecto; *Folia.* folia ex alternis tuberculis, exeunt simul aliquot, cùm floret, plusquam dimidio minora vulgaris Ribis foliis, Vvæ crispæ æqualia, in tres acutos angulos exeuntia, in ambitu serrata, lævissimè hirsuta, supernè atrovirentia, infernè læto virore splendentia, excurrente in angulos singulos nervo satis elato, *Gustus.* gustu subdulci, ex pediculis semuncialibus, hirsutis; *Flores.* flores ex tuberculis iisdem racematim cohærent numerosi ut in vulgari, herbacei, sed floribus Ribis vulgaris magnitudini multùm cedentes, foliis tamen quinis perinde & apicibus constantes, odore gratissimo; singularibus flosculis ad pediculum adnascitur foliolum concolor tenue & oblongum. *Vva.* Vvæ breviores quàm vulgari; acini minùs rubri, subdulces, ferè insipidi.

Synon. Gesn.h. est Ceanothi lævis genus sylv. Rusticis *Ceanothus* Red-beer. Eidem in app. Ribes sylvaticus. Lob. Obs. Ribes candidioribus foliis, acinis dulcibus. Lugd. Grossulariæ rubræ, sive Ceanothi lævis genus *Grossularia rub.* circa sylvas Gesneri. Clus. Ribes genus quoddam, *Locus.* quod Austriacæ & Stiriacæ Alpes alunt, nihil vel minimùm à vulgari differens, fructu tamen non acido, sed dulci. *Icon Clusii* Clusius, quod non silendum, iconem habet, qualem Lobelius pro Ribe Arabum exhibet, cum inscriptione, *Ribes vulgaris fructu dulci.* C.B. apud Matth. *Ribes silv.* Ribes silvestris fructu dulci, aliàs à vulgari nil differens. Eid. pin. Grossularia 9. vulgaris fructu dulci: Ribes vulgaris fructu dulci, Clus. pan. *Locus.* & hist. Ribes minor fructu rubro, Eyst. Item, Grossularia 10. sive silv. rubra: Ribes silv. Matth. Ges. app. Lon. Cast. Cam.

Vidi Genevæ in monte Saleve, deinde in Thuiri, ac etiam in montibus circa Basileam.

RIBES NIGRVM VVLGO dictum folio olente.

Descr. FRuticat Ribes nigrum ceu vulgare, folia vitiginea, lata, aversâ parte leviter pilosa, odore fœtido; flores ex eodem tuberculo plures, aut racematim digesti, Vvæ crispæ floribus persimiles, concavi; quinque foliolis rubentibus extrorsum reflexis, totidem surrectis pallidè virentibus, alternante cum quinis fibris concoloribus situ; stilus in medio viridis; odor, qui & foliis, gravis; *Baccæ.* baccæ oblongæ colore nigro, quæ sive maturæ, sive immaturæ acidæ sunt, cum sapore partim grato, partim ingrato.

Ruell. non Ruellium de hac loqui existimo quamvis descriptio ejus non placeat, quæ sic habet: Non est omittendum arboreum fruticem apud nos esse,

quo

quo velut vivâ sepe latiores hortorum areas, venustatis potiùs causâ, quàm munimenti, cingunt. Is altitudine ternûm cubitorum inolescit, & vitigineâ fronde viret, supra modum asperâ, utrisque lateribus acuminatâ, medio in mucronem desinente, ambitu leviter fimbriato, satis ad Lupi salictarij, vel albæ Vitis folium accedente; ramos fundit breves, in quibus excusso flore primùm bacculæ pendent virides, ut in Ligustro racematim coactę, quæ maturitatem adipiscentes nigrescunt, gustu & sapore piperis, sed mitiuscu-

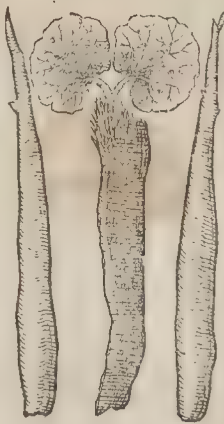
lo. Eæ prorsùs rotundi Piperis faciem exprimunt: verùm desideratur in eis retorrida illa rugosàque maturitas; abest etiam illa validior amaritudo; gustum Piperis sapore complent; & os, quibus anima fœtet, odoris jucũditate commendant. *Piper olitorum.* Piper olitores nostri nominãt, quòd atrum Piper colore & sapore forsitan æmuletur. *Piperastrum Ruel.* Sit ergo nostris Piperastrum, quoad melius vocabulum invenerimus. Vides itaque quàm cæca sit harum rerum effigies.

Arbuscula piperifera. Matth. in Diosc. est Arbuscula piper racematim proferens, Venetiis visa, faciémque illius plantæ prorsus exprimens, quam vulgus Ribem appellat. Et hinc meritò appellatur Ribes nigrum. *Amomum Diosc.* In epist. ad Cortusum scribit, se audire quosdam Dioscoridis Amomum esse recensere. Sed quantas nectit nugas, qui ut videatur singulare aliquid conspexisse, Piperis plantam Venetiis in horto Maphæi vigere fabulatur. Atqui si frutex ille Piper est, vel etiam Amomum, ut alij sentiunt, parùm aberit, quin vulgare Ribes, vel Piper, vel Amomum (teste Guilandino esse possit.

Ribes nigra. Cùm Amomum (ait Lobel. in Adv.) doctos diu exercuisset, & eos peregrina planta defecisset, nostram Ribes nigram opinati sunt, quæ vera non est. Esse scribit Apollo quosdam [*est Anguill.*] qui Piper *Syrium piper.* silvestre Syrium, *Pimento del Rabo* Lusitanis vocatum, cujus plantæ, tum Venetiis, tum Patavij *Apollo not.* in hortis quibusdam visuntur, Amomum existiment. Sed considerent docti, an Pimento del Rabo non falsò existimetur fructus Ribis nigri, visi Venetiis & Patavij, non autem plantæ Pimento del Rabo, sive Piperis caudati. Lon. Ribes silv. ingrati *Piper hortense.* odoris. Hadr. Amomum, Piper hortense ab holitorum gente dictum. Tigurensium quidam apud Gesf. quadrup. vocant Palmenstauden nimis communi *Pseudamomum.* vocabulo. Is Pseudamomum esse conjicit, cujus folia & ramuli Sabinam herbam aut felis urinam quodammodo redoleant. Vocatur autem à Gesnero de *Ribes silv. aquaticum* coll. Ribes silv. aquaticum, Sabinæ ferè odore: de hort. Ceanothus Ribes acinis nigris: Item Amomum Anguillaræ, Amomum falsum, Pseudamomum, Piper quorundam. Eid. cat. Amomum, in hortus præsertim Gallię Piperis vocabulo olitoribus no- *Piper obteres.* minatum; Pfeffer mit bletter wie Schmärwurtz: Piper obteres aliquibus Gallis vocatum. Cam. h. Ribes baccis nigris, minoribus & majoribus. Eid. ad Matth. germ. Ribis silvestris quædam acinis nigris. Dod. gal. Ribes nigrum, *Groiselles n. irs.* Bel. Schwertz ce aelbesien. Lob. Obs. & Ic. ut & Tab. (cujus icon *Tab. notat.* non in omnibus placet) Ribes nigra, schwartz Johans beer. Lugd. Isos sive Oesos niger Theophr. *Isos sive Oesos.* Grossularia nigra & aliis Pipirella, Officinis Ribes *Pipirella.* niger, Gallis *Poivrier & Groiselier noir*; fructus *Groiselles noires.* Clus. Ribes vulgaris nigro fructu, Vngaris ignota. C. B. apud Matth. Ribes fructu nigro. Eid. pin. Grossularia II. non spinosa, fructu nigro: Ribes silvestre Trag. Thal. Ribesium fructu nigro, Eyst. Frutex Ribi similis fructu nigro, Cæs.

Locus & Tempus. Copiosè se multiplicat in hortis: Februarij principio prorumpere incipit. Frutex Gesneri foliis Grossulariæ hortensis in multis Galliæ, Italiæque locis in hortis colitur. Tiguri spontè nascitur, circa rivorum quorundam ripas, ubi facilè comprehendit translatus in hortos, quem acinos nigros piperi similes in calidioribus locis proferre aiunt, sed Tiguri, ni fallitur Gesnerus, sterilis est. *Tiguri sterilis.* Crescit abundè, si Camer. hort. rectè meminit, in montanis Misniæ circa Annæbergam, atque ibi venenati quid istis baccis inesse asserunt, cum aliis in locis esui esse soleant. Sunt qui foliis cibos condiant.

RIBES VERVM
Arabum.

Descr. Ribes herba Spicæ Celticæ nascendi modo aliquo pacto naturam refert: siquidem ea sub nive ferè perpetuò degit, folio Lapathi acuti prædita, ni grandius esset & rotundius, & ad Papyrum accedẽs. Baccas fert ex sinu medio foliorum rubras, ut in Lauro Alexandrina, Hippoglosso & Rusco conspicimus; septena ut plurimùm à radice assurgunt folia, in quorũ medio fructus veluti racematim dependet, ex quo is succus qui exprimitur, turbidus est lactisque albedinem habet: ideò aliquantisper sini & insolari decet, donec clarescat & depuretur. Hactenus Bellonius, cui lucem addent quæ ex Rauvvolfhio paullò diversa *Descr. Rauvolf.* (etsi eandem videantur plantam ambo intelligere) subjicimus: nolumus enim in planta non visa, alterutrum corrigendi provinciam sumere. De Ribe ergo Arabum sparsim Rauvvolfhius; Vera Ribes Arabum, caules habet asperos, longitudine ferè cubitali, crassitudine pollicari, colore viridi, infernè (ut etiam meminit Serapio) rubescente vel purpurascente. Autumno inveni Septembri mense, sine flore & semine, duobus tantùm foliis præditum, tanquam primùm prorumpentibus, rugosis, rotundis, Petasitidis foliis æqualibus, ex pediculis crassis, brevibus, quæ etiam grato illo acido succo, sicut & caulis, plena sunt.

Synon. Sunt apud Serap. qui putârint Ribem esse, quam Acetosam nominamus, & Lapatium: alij Granum acetosum quod affertur ex Corascem. Illam Rhazes inter fructus recensuit. Bellonius vult (ait Matth. in post. comm. Ital.) Ribem Serapionis esse plantam repertam in monte Libano. *Planta Libani.*

Verùm neſcio quomodo poſſit convenire cum Serapionis deſcriptione cùm notas non habeat, quas tribuit ei Serapio, rotunda folia, capreolos, & arborem eſſe. Hæc ille, In meo quidem Serapione, arboris nulla fit mentio. Fructus eſt racemoſus, ut ſcribit Bellonius: capreolos verò habere manifeſtè ſcribit Rauvolff. ad iconem, qui folia rotunda; & ipſe Bellonius, rotundius Lapatho dicit. Card. var. lect. Ribes verum Bellonij in Libano. Rauvolff. Camer. ad Matth. Germ. & Lugd. in app. Ribes Arabum. Cluſ. hiſt. (qui libenter acquieſcit ſententiæ Rauvvolffij) Ribes legitimum. C.B.pin. Groſſularia 12. Ribes Arabum foliis Petaſitidis: Ribes Serapionis, Cam.h. An idem cum hac, Ribes Serapionis foliis Oxylapathi, Bellon. de coniferis, Dod. & Lug.

Ribes Libani. *Ribes legitimum.*

Locus. In Libano naſcitur, ſi à Cedris paulò altius uſque ad præcipitium montis ſcanderis. Halepum reverſus Rauvvol. agnovit in Offic. Rob de Ribes ex veteri nomine & acido ſapore. Non parva ejus ibi quantitas apparatur, aliò etiam mittenda, inprimis verò ad Turcicum Imperatorem.

Vires, & temperamentum. Ribes Serapionis frigida & ſicca eſt ordine 2. Ex capreolis contritis exprimitur ſuccus, qui coctione inſpiſſatur. Ventriculum refrigerat, roborátque, confert cardiacis; ſitim reſtinguit; fluxum ventris bilioſum, & vomitum compeſcit, appetentiam excitat; utilis in morbillis & variolis; adverſus hæmorrhoïdas & ebrietatem. Sapa de Ribes ſtomachum calidum confortat, autore Meſue, vomitum colericum ſedat, ſitim extinguit, cordis ebullitionem mitigat, & ipſum confortat, bilioſam vomitionem, ſeu fluxum colericum ſedat, & alterat. *Morbilli.*

AN RIBES RAVVVOLFII, AVT illi congener planta?

Inter plantas, quæ in ſportulis Doctoris Colij, ſive Coolmans repertæ, unam etiam conſpiciebam (Cluſij verba ſunt Exot. lib. 4. cap 21.) quæ licèt mutila, nec integra, mihi in memoriam revocabat ea, quæ in Cl. V. Leonard Rauvvolfij Itin. Germanico ſermone conſcripto ante aliquot annos legeram. Is enim lib. 2. cap. 11. mentionem facit ejus plantæ quam Arabes appellant Ribes, ex qua Rob de Ribes conficiunt, cujus magnam copiam è monte Libano delatam in Iudicis Halepani horto videbat, ad Rob illud conficiendum, quod deinde Conſtantinopolim eſſet ablegandum. Et cap. ſequente ejuſdem libri, Ribes plantam numerat inter eas quæ ab ipſo in monte Libano fuerunt obſervatæ. Libro autem quarto, qui ſeorſim poſtea fuit editus, & Plantarum figuras additis nominibus dumtaxat continet, ejuſdem Ribes primùm è terra emergentis iconem exhibet, binis ſolummodò foliis præditam. Cogitabam itaque apud me, an illa, quæ inter chartas conſpiciebam folia cum ſuprema caulis parte, ad Ribes Arabum plantam referri poſſent (veriſimile enim eſt, pluribus quàm in monte Libano locis naſci, quandoquidem apud Medicos Arabes frequens eſt ejus mentio) aliquot enim notas habere mihi videbantur non valdè diſſimiles iis, quas ſuo Ribes Rauvvolfius tribuit, veluti foliorũ formam, tametſi Petaſitis, quibus Ribes folia comparat, foliis longè inferiorum, nec adeò orbiculatorum, ut ille Ribes folia pingit, ſed mucronatorum, deinde extimam caulis abrupti partem quibuſdam folliculis præditam, iis ferè ſimilibus capreolis, ſeu veriùs veſiculis quas Ribes plantæ adpingit. Quùm verò & folia, & caulis illa extima pars valde ſicca eſſent, nihil mirum, ſi aciditatem, quam fortè habuerit, in illis deprehendere non potuerim: nihil tamen aſſerere volo, ſed meam opinionem dumtaxat dubius profero.

Ribes planta congener. *Icon Rauv.* *Folio Petaſitidis.*

Quâ porrò in regione eam plantam obſervaſſet & legiſſet Colius, nihil in chartâ quâ folia involuta, erat adſcriptum, nec quidem an aliquo in uſu apud incolas eſſe comperiſſet. Operæ pretium tamen me facturum exiſtimabam, ſi mutilam plantam qualem conſpiciebam, in tabellâ exprimendam curarem, quæ hîc adponeretur. Cæterùm, illorum foliorum quorum picturam hîc damus, nonnulla orbicularis pænè erant formæ, hoc eſt, quinque uncias longa, totidem lata, præſertim infimâ parte, pediculo cui videlicet inhærebant, proxima, ſummâ verò & aliquantulum mucronata; alia, tametſi ejuſdem longitudinis & circa pediculum latitudinis, ſenſim tamen in mucronem deſinebant, nec adeò ſphæricæ formæ erant, ſed Hederæ folium angulorum expers, aut Cõvolvuli majoris quodammodo referebant, ejuſdémque formæ unum inter reliqua conſpiciebam, cujus longitudo & latitudo ſex unciarum erat. Porrò non valde denſa ſive craſſa erant ea folia (neſcio an ſiccitate id accidiſſet) & ſupinâ parte quendam viridem colorem retinebant, pronâ autem, ex albo palleſcebant; & pediculis binas uncias longis nitebantur, à quibus nervus prodiens per medium folium ſecundùm longitudinem protendebatur, & ab illo deinde alij minùs tumentes nervi inæquali ſitu oriebantur, ex utroque latere quini aut ſeni, qui ad folij oras uſq; excurrentes, intermixtis multis obliquis venulis, magnam gratiam folio conciliabant: ſummi caulis abrupta pars, teretes quoſdam & oblongos folliculos inter folia proferebat, ſed eos, ut mihi quidem videbatur, novellos & recenter natos, eóſque inanes & ſiccos, ut facillimè confringerētur.

Icon Cluſij & deſcr. *Folio Hederæ.*

DE SAMBACH SEV ZAMBACH, & Iaſinino quædam in genere.

CAP. III.

Zambach multis (& veriùs meâ quidem opinione) dicitur de Gelſemino, ut Ang. Dod. gal. Lob. Adv. Matth. Cam. h. Cluſ. & Bellunenſi, qui ſcribit Zambach abſolutè ſumptum, eſſe Lilium album. Geſnerus tamen in cat. credit Arabes per Zambachum intelligere Violam [*Leucoium*] quod non placet. Præterea hiſt. quadrup. Virgilij Caſſiam eſſe putat, apibus gratam. At conſideratis iis, quæ de Caſſia ſcripſit Virgilius, non video quomodo conveniat cum ea. Verba autem Virgilij poſita ſunt capite de Caſſia poëtica. Idem tandem loco proximè citato pro Nerſin Ieſeminum vulgò dictum, aut Leucoia potiùs, quam ullum Roſarum genus uſurpare mavult. Nos tamen dicimus Roſam moſchatam meliùs convenire cum Nerſin quàm Ieſeminum.

Aequivoca. *Lilium album.* *Leucoium.* *Caſſia Virgilij.* *Geſn. notat. Nerſin.*

Sunt qui pro certo ſibi perſuadent Iaſminum unguentum Dioſcoridis ex floribus fieri, quos in Italia Gelſemini vulgò appellamus, inquit Matthiolus. Quorum opinioni non parum ſuffragantur tum Hermolaus, tum Marcellus, qui inter Leucoij genera noſtratem Gelſeminum comprehendiſſe videtur, cujus ſententia nõ probanda. Gelſeminum differre à Leu-

Gelſeminũ differt a Leucoio.

à Leucoio abundè ostendit Serapio, qui alterum ab altero diversis capitibus distinguit. Nec de Gelsemino agens cap. 175. ullam Diosc. aut Galeni authoritatem adfert. Credimus ergo Diosc. cæterísque veteribus incognitum. Cæterùm Arabes Iesemin appellarunt, ta netsi vernacula eorum lingua Zambach sive Sambach, vocitetur. Addit idem in com. Ital. cap. 63. Gualterum Germanum Argent. manifestè errasse qui existimarit Diosc. intellexisse de vulgari Gelsemino. Matth. olim in Diosc. meminit ex Serapione, Gelseminum floribus albis, cum luteis, tum cæruleis reperiri, quale etiam se vidisse ait. Modo autem in post. com. dicta de diversis coloribus Gelsemini omittit, quasi ante scripserit non visa.

Iasme porrò Dioscoridis non esse Gelseminum comprobat Lob. in Adv. dicens, Concinniorem quàm certiorem adscivit sibi Gelseminum vulgatius flore albo appellationem de sententia doctiorum, quibus Iame dictum putatur, quasi Viola odora, quia solitum esset istius floribus oleum apud Persas imbui, quod tamen gravius spirat, eóque arguit, non esse nostrum Gelseminum. Et Violæ latior significatio multò est, quàm ut certam quampiam plantam designare valeat, nedum hanc quam Mauritani Zambach & Gelseminum dicunt. Gelsiminum vulgare Cæsalpino videtur Diosc. Smilax lævis esse: quamvis Diosc. odorem floris subticuerit.

Iasminum [Ἰώσμινον] quasi violaceum, à Violis quas ἴα vocant; vel Iosme quasi Violæ odor; aut Iasme quasi medicatus odor: Sambach & Zambach Arab. quibusdam Apiaria, quòd apes ejus floribus plurimùm delectentur. Germ. Deyelräben: Gall. *Iessemin:* Ital. *Gelsimin.*. Amat amænos & calidos tractus habetúrque in viridariis & hortis.

Avicennæ lib. 2. Canon. tract. 2. cap. 619. de Sambaco, Iasmin alba est calidior citrinâ, & citrina purpureâ; & est universaliter calida sicca in secundo. Est subtiliativa humiditatum, & confert senibus ejus oleum. Delet panum quod ex ea humidum, & quod siccum, & facit possidere citrinitatem multitudo odoramenti ejus. Ejus oleum confert ægritudinibus frigidis in nervis, & senibus. Ejus odor facit soda: verùm tamen cùm hoc resolvit soda factum à phlegmate, quando odoratur: & purum oleum ejus facit fluere sanguinem ex naribus calefacti, cùm ipsum odoratur. Serapio de temper. simpl. cap. 176. de Iesemin quod est Zambach tradit ex Isaac eben amram, esse quoddam ex eo album, habens florem, & quoddam citrinum, & citrinum esse minus in operatione sua, & citrinum reperiri in Babylonia. Quàm teratur humidum aut siccum, & ponatur super impetiginem aut panum, expelli eos, & resolvi omnem superfluitatem frigidam, & conferre habentibus catharrum, & inducere dolorem capitis illis, qui sint calidæ complexionis, & oleum ejus esse juvativum in hyeme. Sed si calidus aliquis in complexione odoret ipsum nimis, timendum esse ne faciat fluere sanguinem ex naribus ejus. Esse etiam speciem aliam ex ea, cujus flos sit cælestis coloris. Idem ex Aben mesuai ait esse calidum in principio secundi gradus, conferre humiditatibus & phlegmati salso, & senibus frigidæ complexionis, & conferre doloribus quæ fiant à phlegmate viscoso. Ex Mesarugia folia Iesemin humida aut sicca poni docet super impetiginem aut panum, & auferre eos.

IASMINVM SIVE GELSEMINVM flore albo.

Descr. Longissimis & lentis, licèt tenuibus viminibus, & nisi sustententur appositis pedamentis, procidius donatum est, cortice viridante in. rectis; folia septem ad nervum alligantur, acuminata, Viciæ foliis ferè paria, glabra, atrovirentia; flores veluti in umbella suavissimi odoris ex oblongo gracili tubulo in calathū quinquepartitum explicantur, colore cādido. Matthiolo è feminibus semen rarissimum oritur, in aliquibus tamē locis edit Lupino simile. Cæs. Crassescit vetustate ferè specie arborea coëuntibus viticulis instar caudicis.

Synon. Sunt apud Lugd. docti, qui Pothon album à Theophr. lib. 6. hist. cap. 7. memoratum, Iasminum album putant; Desiderium vertit Gaza. Plinius sic interpretatus est: Sed maximè spectabilis Pothos, alterum candidius. Avicen. Zambac, Sambach, vel Iasmin alba. Isaac eben amram apud Serap. Iesemin sive Zambach album. Hermol. Ieseminum flore candido, & Viola Persica, Parthica & peregrina. *Viola Persica.* Ieseminum Marcello. Gesn. h. Iasme floribus albis. Lob. Adv. Gelseminum vulgatius flore albo: Obs. & Ic. Gelseminum vulgatius. Cæs. Gelsiminum floribus candidis. Cam. h. & epit. Gelsiminum sive Iasminum, Zambach Arabum flore albo. Tab. Ger. *Zambach Arabum.* Lugd. & C.B. Iasminum album; Miror Tabern. & asseclam ejus Gerardum pro Iasmino cæruleo ponere *Tab. & Gerar. error.* eandem figuram, quæ albi, ac etiam pro Iasmino luteo, cùm luteum differat formâ. Cæruleum nullum vidi, nec invenio, qui intuitus sit, quamvis ejus mentio fiat apud Matthiolum & post. illum apud alios. Iasminum primum Anguill. Iasminum Cord. in Diosc. Dod. Clus. Cam. apud Matth. C.B. pin. Iasminum 1. sive vulgatius flore albo: Apiaria. Dod. Iasminum fl. albo Eyst.

Locus & Tempus. Lobel. ubivis in hortorum angulis apricis & pro prædiorum cavædiis surculo pangitur, adque ornamenta pergularum, pedamentis erigitur ad fornices. Cæsalp. floret post Rosam diutiùs è singulis foliorum alis. Fructum apud nos nequaquam perficit. Hyeme amittit folia.

Vires. Oleum. Iasminum album sicut odore flagrat, ita & viribus multis pollet. Oleum ex hujus floribus confectum crudos discutit humores; frigidis ac catharrosis confert, & hyberno utile tempore. *Temperatura calidiori inimicum.* Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis, & si diutiùs odoretur, periculum adfert sanguinis & narium profluvij. Præcipua olei è floribus utilitas ad contractos, induratósque artus, articulos, tendones, nervósque: calefacit, emollit, aperit. *Calefacit artus. Morbi uterini.* Vteri morbos arcet, non solùm hypogastrio & locis muliebribus illitum, sed etiam potu aut enemate usurpatum. Simili modò prodest & doloribus colicis quos frigidus & viscidus humor concitavit. *Colica.*

IASMINVM HISPANICVM FLORE majore externè rubente.

Descr. Consimiles progressus & incrementa habet cum Iasmino vulgato, sed omnibus modis concinnius est; foliorum conjugationes tres quatuórve cum extremo impari alam complent, at singularia folia ex oblongo rotundantur non in mucronem

vulgari more desinunt, iisque latiora, propiùs plerumque se mutuò

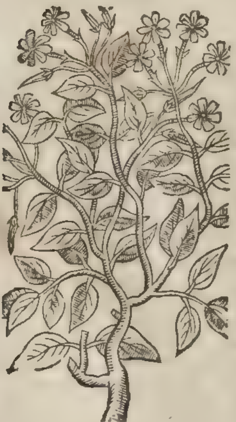

contingunt, extremumque adeò folium impar, contractius ac brevius, quàm in vulgato existit. Porrò autem & flores longè sunt majores speciosioresque ac fragrantiores, foliis obtusis (cùm vulgato sint acuta) intus lacteo candore, foris punicantibus.

Synon. Lugd. dicitur Iasminum puniceum Dalechampij. Gallis *Iasmin rouge*, & *Iasmin large*. Tab. Iasminum candiflorum. Ang. Gesmini [*Zambach*] species tertia. Lob Obs. Chamægelseminum grandiflorum peramænum, humile Gelseminum. Cæs. Gelseminum humilius, flore grandiore, supernè candido, infernè subrubente. *Gelsim Catalonicum.* Cam. apud Matth. & Epit. Gelsiminum Catalonicum, Germ. Frembd Veyelräben/oder Jaßminen mit grossen blůmen. Ger. Iasminum candiflorum majus, Great white Gesemine. C. Bauh. apud *Iaf. Hispanicum.* Matth. Iasminum Hispanicum grandiflorum. Eid. pin. Iasminum 3. humilius magno flore: Gelseminum humilius 1. Clus.

Locus & Tempus. E Chio insula Genua primùm advecta, inde Lugdunum. Qui Byzantium profecti sunt, affirmant plantam hanc in eo tractu & multis Peloponensi locis, à Græcis & Turcis studiosissimè coli, & ubivis in hortis spectari. Vt autem propagetur in vulgari inseritur. Floret Autumno & ferè per totam hyemem Patavij, Lugduni, Basileæ & alibi in urceis pensilibus culta.

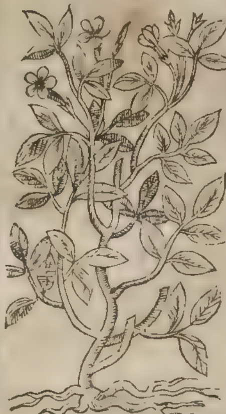
IASMINVM SIVE SAMBACH Arabum, Alpino.

Descr. Sambac, sive Gelsiminū, aut Iesmin Arabicū, ut autor est Alpinus, frutex est Cayri in Ægypto, sarmentosus, qui sarmentis serpendo altiùs se extollit, *Folia.* foliis Mali aurancij proximis, *Flores.* flores albi, octonis foliis præditi, omnino similes vulgaribus foliis, magnitudine odoréque prævalidiori, ac suaviori.

Vires & usus. Vsus florum est magis ad ornatum corporis, quàm ad *Oleum.* sanitatem: nihilominùs parant oleum, quo utuntur mulieres in balneis ad uterum calefaciendum *Tumores uteri.* & laxandum, ejus enim scirrhosis tumoribu maximè conferre expertæ sunt, ut partum etiam facilio- *Partum iuvat.* rem reddant, oleum hoc & bibunt calidum, & ipso liniunt extrinsecas uteri partes. Vtuntur quoque eo externis inungentes thoracis regionem, tum per os ipsum calidum bibentes, ad tussim, anhelitúsque *Tussis.* difficultatem, & ad pleuritim lethalem, in qua spu- *Pleuritis.* tum maxima cum difficultate educitur, & ad peripneumoniam, atque ad dolores vehementes sto- *Stomach.* machi, intestinorum, atque uteri. Parant hoc nostri *Intestin.* unguentarij ex dulcibus amygdalis atque . e a- *Vterus.* mi seminibus, ex quibus odore florum Iesmini imbutis oleum exprimunt valdè odoratum.

IASMINVM SIVE GELSEMINVM luteum, & cæruleum.

Descr. Iasmini vulgati ritu fruticat, virgultis viridantibus, angulosis, striatis, in quibus folia, aliàs terna Polemonij Monspeliensium ritu, sed acutiora, firmiora quàm in albo, interdum duodecuplo majora, ad Trifolij bituminosi cultí folia magnitudine accedentia, aliàs verò pinnata ex una duabúsve conjugationibus costæ annexis, impari semper uno alam claudente: flores eo ordine & situ quo in Iasmino sive vulgato, sive Hispanico, foliis obtusis, luteis. Fructus mediocris magnitudinis, niger, oblongus, bina continet semina magna, nigra, oblonga, quà se mutuò spectant plana, alterâ parte modicè gibbosa.

Synon. Lob. Adv. Gelseminum luteum. Eid. ic. & Tab. Iasminum luteum, Geel Veyel Räben. Quem quis quæso cum ejus imitatore Gerardo excusabit qui *Tab & Gerards lapsus.* pro non viso Iasmino luteo ex sola phantasia ponit albi iconem. Ang. Gesminum flore luteó. Gesn. h. Iasine, Iasminum luteo flore, quo nomine Eyst. & C. Bauh. id apud Matth. nominat, qui seorsim Iesminum vel Gelseminum luteis floribus inscribit. Eid. pin. Iasminum 2. humilius luteum: Gelseminum humilius alterum fl. luteo, Cæs.

Locus & Tempus. Pfortzheimiæ in horto Grienningeri, qui hieme tegit, adhuc viret Novembri: Argentinæ floret Iulio & fructum maturat Octobri. Patavina & quædam Gallica vireta habent florens in æstate.

Iaf. cæruleum. Iasminum cæruleum nondum vidimus: An Arabes Ligustrum orientale, quod aliàs Syringa cærulea dicitur, intellexerint, Cæs. dubitat: alij Clematidem cæruleam esse volunt.

Iasminum cæruleum, Tab. Ger. Iasminum 4. cæruleum Serapioni, C.B. pin.

PAVATE ARBOR FOLIIS MALI aureæ. CAP. IV.

Descr. Frutex est non admodum ramosus octo aut novem pedum altitudinis, cui rara sunt folia, Mali aureæ minoribus foliis similia, exceptâ appendice quâ carent, utrimque eleganti virore prædita: flos exiguus, candidus, quatuor foliis præditus, è cujus medio exit alba fibra cuspide viridi insignis, odore floris Periclymeni, cui procul aspicientibus persimilis

milis videtur; rotundum semen, lentiscini magnitudine, ex viridi nigricans, & ubi maturuerit, nigrum. Caudex & rami cinerei sunt coloris; radix alba & insipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodum expers.

Pavate. Vasaveli. Arbor erysipelas curans.

Acost. de arom. autor est dici, vulgò in Malabar *Pavate*, à Brachmenis & Canarinis *Vasaveli*; Lusitanis *Arbol contrà los erisipelas*, h.e. Arbor erysipelas curans. Lugd. Pavate Acostæ. C.B.pin. Arbor Malabarēsium fructu Lentisci.

Vires.

Tametsi utilis sit hæc planta adversus alvi profluvia, queādmodum Macer & Coru, cum illis tamen minimè comparari potest, quādoquidem imbecillior est: itaque qui jam dictas novit, ea haudquaquam utetur in alvi profluviis, at in curando omnis generis duntaxat erysipelate, & eo præsertim quod è mera bile ortum est. etenim insigni virtute adversus hunc morbum pollere deprehensum est. Teritur & maceratur hujus plantæ truncus sive radix orizæ decocto (Canaie uocant) aliquot horis quiescere sinitur ut acescat hæc aqua, erysipelas deinde ea inungitur bibendàque propinatur sufficiente quantitate bis in die purgato priùs ventriculo. Eadem ratione præbetur radix orizæ decocto macerata iis qui jecoris inflammatione laborant & febrium ardoribus, addito autem succi foliorum Tamarindi momento vulnerum labia circumquaque inungi solent ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos. Quoniam verò iis in provinciis multò majore quantitate Pavate quàm Coru crescit, incolæ eo utuntur.

Erysipelas. Radix. Inflamm. iecoris.

CLYMENVM VETERIBVS.
Cap. V.

Clymenum Diosc.

DE hoc ita Dioscorides differit. Clymenon caulem profert quadrangulum, ceu Fabæ, folia Plantagini similia; folliculos verò habet supra caulem ita dispositos, ut alter in alterum propendeat, velut in Iride ac polyporum cirris. Hoc alij inter notha Dioscoridis Calycanthemon vocant, alij Periclymenon, alij Heliophyes, quasi solis plantam. Nonnulli Hepatitin, alij Smilacem, alij Anatolicon, alij Pyticon, alij Merginem, Latini Volucrum, seu Volucrum majus. Ægyptij Oxivi, Clymenon, alij Clymenium, & Agonon (quod sterilitatem inducat quanquam id Periclymeno magis convenit) nuncupant.

Clymenos Plinio. Similis Plantagini Succus. Plinij lapsus.

Plinio Clymenos herba à rege appellata est, Ederæ foliis, ramosa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, & semine Ederæ, sylvestribus & montosis nascens. Græci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se implexis, velut in polyporum cirris. Succus in usu vi summa in refrigerando. Et alibi. Præcordiis & ilibus utilissimum Clymeni semen potum diebus 30. pondere denarij in vino albo. Hoc in loco Plinius Clymeno perperam illa omnia reddidit, quæ Diosc & Gal. (qui hujus nusquam meminit sicut nec post ipsum Paulus) Periclymeno assignarunt. Quam re quidem Theophrastum secutus est, scribentem: Impotentes facere posse creditur, qui fructum [τὸν καρπὸν, semen Gaza] Clymeni [τοῦ Κλυμένου, Volucri Gaza] collectum modo sextarij triginta assiduè diebus, portionibus æquis biberit ex vino albo. Sic enim penitùs sterilescere hominem aiunt, si potionem absolverit. Gaza æquivoco vocabulo usus est; Volucrum interpretans, eo tamen nomine Periclymenum Dioscoridis se intelligere demonstrat. Is Theophrasti Απόλω lib. 2. de caus. cap. 25. etiam Volucrum interpretatur.

Theoph reprehenditur. Gaza lapsus Volucrum. Periclymenum.

Clymenon describi aliter à nostris (ait Hermol. coroll. 622.) quàm à Græcis Plinius affirmet. Nam quod is de Clymeno prodidit, Diosc. Periclymeno vocatæ tribuit, & descriptio nostrorum de Clymeno, Periclymeno ferè convenit. Cur quæso Hermol. descriptionē nostrorum vocat, quam hoc in loco se prætexisse scribit. Plinij ea est, nec ullam aliam prætexit. Si quis præterea consideret, quæ cap. seq. adfert, apparebit eum nullum tradere discrimen, inter Clymenum primum Plinij & Periclymenum Dioscoridis. Ruellius quæ recitat partim ex Plinio, partim ex Hermolao transcribit, licèt more suo eos silentio præterire non erubescat.

Hermol. reprehen. Error alius Herm. Ruell notatur.

Ex hactenus dictis igitur constat Clymenum dici à Plinio de Periclymeno Dioscoridis, id quod Hermol. & Matth. attestantur. Clymenum Cortusi [Lathyrus sativus latifolius 1. seu Clymenum Matthioli, Lugd.] bellè satis Clymenum Dioscoridis imitari videtur Matthiolo: de hoc hist. nost. lib. 17. de Lathyro majore flore tractabimus. Clymenum Ruellij, Scrophularia secunda Dod. Ocimastrum Tragi, seu Betonica aquatica Septentrionalium, perperam quibusdam Clymenum Dioscoridis creditur. Ad Scrophulariam majorem (de qua lib. 28.) Clymenum Ruellij referendum existimo, vereor tamen ne ei attribuat quædam, quæ ad Saponariam pertineant. Clymenum (inquit Matth.) non est Saponaria vulgò dicta, ut voluit Ruellius. Sed fallitur Matthiolus. Ruell. per Clymenum suum non intellexit Saponariam, de qua ipse scribit.

Aequivoca. Periclymenum. Lathyrus flore maiore. Scrophularia maior. Ruel chaos. Matth. refutatur.

Clematitin alteram minorem longifoliam Lobelij, quidam apud Lugd. Clymenum esse arbitrantur. de hac postea agemus, sub titulo Clematitis flore cæruleo, surrecto.

Clematis flore caruleo surrecto

Cæterò, probatissimum Clymenon est, autore Dioscoride montanum. E frutice toto cum radice succus exprimitur, qui ad sanguinis rejectionem in potu efficax est, itémque ad cœliacorum profluvia, rubentémque fluorem muliebrem: quippe qui astringat simul atque refrigeret. Sanguinem quoque naribus erumpentem supprimit. Folia trita aut folliculi, si vulneribus recentibus imponantur, ea ita efficaciter sanant, ut etiam ad cicatricem perducant.

Delectus. Vires. Succus. Profluvia sanguin. Folia. Vulnera.

PERICLYMENVM VETERIBVS.
Cap. VI.

Periclym. Diosc. Diosc. illustratur.

PEriclymenon, ex Dioscoridis sententia, frutex est exiguus ac simplex, habens ex intervallis foliola caulem amplectentia, subcandida, hederacea, ac inter ea nascentia germina, in quibus semen Hederæ; florem candidum ceu Fabæ [κυάμῳ, κοινῷ in medio vet.] aliquantulum rotundum [ὕπος ἐγγυλον, quæ vox in ald. deest] & quasi [περιφερὴς in orbem addit vet.] in folium procumbentem; semen durum & quod difficile evellatur: radicem crassam [παχεῖαν μακρὰν Orib. παχεῖαν καὶ μακρὰν, alij ex Crat.] ac rotundam. Hæc sic paullò aliter Plinius. Periclymenos fruticat & ipsa, ex intervallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia du-

Ex Plinio

rum, & quod difficile evellatur. Considerans, quæ Hermo. præcedenti cap. de Clymeno scripsit, observabit facilè eum Clymenum primùm Plinij idem facere cum Periclymeno Dioscoridis. Dicit enim in Clymeno de Periclymeno actum est, quod nunc Caprifolium [*perperam teste Corn.*] & Matrisylvæ vulgò [*Officinis*] appellatur. Cæterùm id maximè Matthiolum ad credendum impellit, vulgatam Matrisylvam esse Periclymenon, quòd non solùm omnes hujusce ætatis rei herbariæ peritissimos in hanc sententiam devenisse compererit, sed quòd etiam ex notis, quas illi reddidit Dioscorides, ita esse cognoverit. Periclymenon, inter Diosc. notha, aliqui Æginen [*nomenclatura à capris facta*] alij Clymenon, alij Carpathum, alij Splenium, alij Hepatitin, alij Helxinen majorem, alij Clematitin, alij Myrsinen, alij Calycanthemon, Prophetæ Pileum Veneris, Ægyptij Turcum, Romani Volucrum majus, Aphri Lanath appellant.

Hermo. et chaos. *Caprifolium* *Matrisylva recentiorum.*

Nascitur in arvis ac sepibus autore Diosc. convolvens se propinquis fruticibus, adminiculis quibuscunque, Plin.

Locus.

Semen postquam ematuruit collectum & in umbra siccatum, si drachmæ pondere ex vino bibatur quadragenis diebus, lienem absumit, lassitudinem discutit, & orthopnœæ atque singultui prodest: sed urinas ciet statim è sexto die cruentas. Idem partum quoque accelerat. Sed & folia iisdem sunt prædita viribus, ac tricenis septenis diebus epota sterilitatem in viris facere produntur. Eadem, si ex oleo perungantur, febrium circuitibus redeuntium horrores abigunt.

Vires & usus. *Lien.* *Sterilitas.* *Febres.*

Periclymeni ex mente Galeni, utile est & semen & folia, siccandi simúlque calefaciendi vim habentia, adeò ut etiam urinam cruentam efficiant, si diutiùs bibantur. In principio tamen solùm urinam cient. Si verò foris cum oleo illinantur, calefaciunt. Semen autem etiam siccat. Et quidam tradunt si amplius bibatur, omninò effici ut bibentes non gignant. Quidam etiam certum dierum tempus præfiniunt tali potioni: quemadmodum & Diosc. septem & triginta dies. Hic etiam urinam cruentam reddi dicit à sexto die. Semen Periclymeni, ait Plinius, in umbra siccatum tunditur & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eúmque urina cruenta, aut per alvum absumit: quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoque adjuvant, secundásque pellunt pota simili modo. Dictum antea est, Plinium apertè Clymenum cum Periclymeno confundere. Nam quæ de Clymeno tradit, ad Periclymenum pertinent: quæ verò ex Græcorum sententia scribit, ad Clymenum Dioscoridis spectant. Et in hoc sequutus est Theophrastum, qui & ipse Clymeno adscripsit, quæ Diosc. de Periclymeno prodidit. Illius sententiam sequutus quoque Marcellus à vero aberrat. Etenim magnum est utriusque herbæ discrimen.

Ex Galeno temperamentum. *Ex Plinio.* *Error Plin.* *Marcelli error.*

PERICLYMENON PLVRIMIS, SIVE Caprifolium duplex, perfoliatum, & non perfoliatum.

Hujus radix lignosa, reptatrix, tenuis, cum suis adnatis; flagella plura, alteræ opis indiga, tenuia, longa, lignosa & in ramulos partita, sursum repentia, cauliculis & geniculis intercepta, leviter pilosa; folia ad genicula ex intervallis bina longiuscula & acuta, mollia, dilutè virentia, inferiore tamen parte magis incanescentia: flores in summis ramulis complures pariter emicant, oblongi, amœnissimi, suavi odore, lubæ bellicæ directæ aut promuscidi similes ex corniculato angusto principio in latius orificium fatiscentes, laciniatæ fimbriæ ligularúmque pulchritudine spectabiles, intus cavi, staminibus aliquot è medio exeuntibus; color albus ac interdum flavescens. Fructus acinis Sambuci similis conglomeratus, per maturitatem rubens, in quo semen duriusculum; succo abundant acini saporis ingrati.

Descr. non perfoliati.

PERICLYMENVM NON PERfoliatum.

Alterum genus (perfoliatum) Narbonense quale in horto habemus à præcedenti vulgari in Germania differt foliis penè glaucis rotundioribus & pediculis brevissimis, quorum quædam sunt sæpè coronnua & à viticulis trajecta pertusave, suprema autem acetabuli instar modicè concava, sapore subacri; ex quorum cotyla flores prodeunt præcedentibus similes amœnissimi, suavi etiam odore, colore ex purpura albescente aut in luteum languescente, superioris similes, breviores tamen ac paulò minores Dodon. ex tubulo eminet stamina albida. Semen glomeratim nascitur acinorum Sambuci magnitudine colore rubro, dilutiore, ut ait Dodon.

Perfoliatum.

PERICLYM. PERFOLIATVM.

Meminit Periclymeni Pandectarius, qui quidem nullum ejus discrimen tradit, sed in genere delineat his verbis. Matrisilvia latinè, græcè Splenion, vel Splenaria, vel Lienalis, vel Periclymenos. Herba est cujus folia ex altero laterum subalbida, & ex altero subviridia; se involvens & adhærens sæpiùs; cujus fructus est magnitudinis Cubebarum in principio viridis, & cùm maturuerit citrini coloris tendentis ad rubedinem positi ordinariè, & conclusi in duobus foliis simul conjectis, existentibus in capitibus stipitum juxta eum.

Periclymen. Pandect. *Matrisilva* *Splenion* *Splenaria.* *Lienalis.*

Matris sylvę nomine (inquit Cron. in comp. Marciati) insignivit Periclymenon Græcorum Scrib. Largus, quam luculenter ex veteribus Dioscorides & Plinius aperuerunt, & Gal. 8. simpl. Volucrum majus quoque appellat, Pandectariúsque Caprifolium nostrum declarat: nam notæ cum Periclymeno veterum satis conveniunt: unde doctissimis idem sonant, si Matthiolum & Amatum excipiamus: nam ij Caprifolium Pyxacantham asserunt. Mesue inter Volubiles tertiæ speciei ostendit.

Matrisilva Scrib. Largo. *Volucrum majus.* *Pyxacantha.*

Hermol.

Clymenos Plinij 1. Periclymenum Romanorum. Hermol. in Diosc. vocatur Clymenos Plinij prima, Peryclymenum Dioscoridis. Ruell.Car.Steph. in coll.& Fuchs.Periclymenum Romanorum, Volucrum majus, Periclymenos Plinij: Sylvæ mater Scrib. Largi: Caprifolium & Matrisylva vulgi, licèt Caprifolium ei, quam Matrisylvam vocant, teste Cornario parùm respondeat.

Caprifolium nō est Matth. Sunt (inquit Matth.) qui Periclymenum perperam Caprifolium appellent; Officinæ Matrisylvam vocant: Italis quia in sepibus & frutetis nascitur, adeò ut sæpè tam pertinaciter inhæreat ligétque adminicula, ut in ea imprimat vestigium, meritò *Vinciboso* dicitur. *Vincibosco. Error multorum.* Planè hallucinantur ij, qui Caprifolium, & Matrisylvam seu Periclymenum idem esse existimant, in quorum numero esse deprehenduntur Ruell.& Fuchsius [*in post.comm.non Fuchsium, sed Manlium accusat.*]In hunc autem lapsum hos fortasse deduxit Matthæus sylvaticus Pandectarum autor. Siquidem is suum Caprifolium Matrisylvam nominat, cùm tamen, ut subinde legitur, nil aliud Sylvatico Caprifolium fuerit, quàm Dioscoridis Pyxacantha, seu Lycium, non autem Periclymenum, de quo seorsum sub titulo Matrisylvæ Sylvaticus ipse disseruit. *Lycium.* Quod fortè non animadvertentes ij, Caprifolium & Periclymenum idem esse putarunt. *Matth refutatur.* Ruellium autem, simul ac Fuchsium lapsos, falsò concludit Matthiolus, quum vulgò atque recentioribus herbariis Caprifolium vocatam asserant, nec propriâ sententiâ id statuant: ipse autem affirmat Matrisylvam (repetens verba Dioscoridis sicuti & cætera in sua ejus descriptione) semen prædurum & quod difficilè evellatur habere, caule & radice simplici, quæ an manifesta sint in Matrisylva aliis dijudicandum relinquimus. *Matth.verba Dioscoridis recitat.* Matthiolus sua icone exhibet Periclymenum perfoliatum. *Icon Matt.*

Dod.gall.Periclymenum.In hist.duo ejus genera tradit. Vnum Caprifolium germanicum, alterum Caprifolium Italicum; utrumque fruticem amplexicaulem, vicinis adminiculis sese circumligantem. *Pandect.reprob.* Porrò Sylvaticum reprehendit qui dixerit Lycium vocari Caprifolium & Matrisyluam. Ejus verba hæc sunt:Matthæus Sylvaticus Caprifolium & Sylvarum matrem cap.137. rectè quidem Periclymenon, sed perperam Lycium & Pyxacantham interpretatur, *Lycium perperam, ut & Pyxacantha. Error alius.* Periclymenum cum Pyxacantha ineptè cōfundens, pejus uerò etiam facit Caprifolio vires Pyxacanthæ ascribens. Sed cap.131. Matrisyluam Periclymenon & Caprifolium rectè asserit ac legitimas ei ex Diosc. vires refert.

Diosc.not. Diosc. bis videtur Vinciboscum plantam describere, (ait Cæs.) Periclymenum, modò Cyclaminum alteram vocans. Periclymeni descriptio in cæteris quidem congruit exceptâ radice, quam dicit crassam & rotundam. At Plinius radicis non meminit cùm in cæteris cum Diosc. consentiat. De altera autem Cyclamino inquit Diosc. folia fert Hederæ minora, &c. Vbi eædem prorsus facultates leguntur, quæ in Periclymeno. Affert quoque Plinius alterius Cyclamini descripti nequaquam diversam à Diosc.enarrationem. Ex quibus patet prædictam plantam magis convenire cum altero Cyclamino ob fructus mollitiem & radicem supervacuam. Si igitur eidem accommodari possit Periclymenum, & fructus duritiesde semine intelligatur, auferatúrque conditio radicis rotundæ, & crassæ, error erit in repetitione ejusdem diversis nominibus. Probabilius igitur dicendum videtur legitimum Periclymenum adhuc non compertum esse, non tamen à prædicta planta multùm differre. Plinius alibi Clymenum vocat.

Pericl.duplex.Clus. Clus.hisp.& hist.Periclymenum vulgare, duplici genere constat.Illud quod in Septentrionalibus nascitur, extremis ramis multos flores, odoratos admodum & rubrum fructum in unum caput coactum profert;alterum quod in calidioribus regionibus, veluti Italia, Hispaniâ, & Narbonensi Gallia crescit, est latioribus foliis & binis aut ternis acetabulis extremos ramulos ambientibus, in quorum singulis seni plerumque flores exoriuntur præcociores & minùs odorati quàm in priore, quibus succedunt baccæ ferè puniceæ.

Cam. ad Matth. Periclymenum perfoliatum: de hort.ait, Periclymeni, Matrisylvæ vulgò, sive Caprifolij radix etiamsi Dioscoridis descriptioni repugnet, nihilominus tamen ex Crateva & Oribasio affirmatur convenire, qui dicunt radicem esse densam & longam. Hujus generis habui elegantissimam stirpem ex horto Ill.Princ.Landgravij Hassiæ VVilhel.Periclymenum perfoliatum sive Italicum flore odorato vocatum.

Periclymenum Hermol. Ruell Carol. Steph. in Coll.Cord.in Diosc.Fuchs.Corn. Matth.Dod.gall.& lat.Trago, Ryffio, Cronemb.Gesn.hort. & de coll. stirp.Had.Iunio, Turnero & plerisque. Dorsth.sub titulo Caprifolij ineptè ponit iconem Hepaticæ stellariæ. *Dorsth. not.*

Lob.Adv.Periclymeni Periplocas hodiernis Græcis vocati, duplicem observari varietatem testatur ex folio. Italicæ sc. & Narbonensi vulgatiori folium unum & continuum. Septentrionali, non perfoliatum. Idem Obs.duas habet figuras, unam hoc titulo, Periclymenon perfoliatum calidarum regionum; alteram hoc, Periclymenon non perfoliatum; In Ic. Periclymenum perfoliatum calidarum regionum officinarum, Periclymenum non perfoliatum; Septentrionalium. Apollinaris nomine Geißblatt figuram ineptam exhibet, alia verò impressione penitùs omittit. *Apollinaris inepta icon.* Tab.Periclymenum:Item,Periclymenum perfoliatum durchsichtige Speck Lilgen. *Tab. imperitia.* Compilator Tabern. satis demonstrat suam imperitiam stirpium in nomenclatura Germ. tribuens Periclymenō perfoliato quod tribuitur Hyperico. C.Bauh. phyt.Periclymenum. 1.sive perfoliatum, ex purpura niveo colore nitens: aliquando & luteo asperso. Item Periclymenum 2. sive Germanicum vulgare. Eid. pin. Periclymenum 1. non perfoliatum germanicum:Caprifolium, Brunf.Gesn.h.& Lon. Germanicum, Dod. Periclymenum, Trag.Fuchs.Dod.gall. Turn. Cord. in Diosc. Gesn.h. Cam.Thal. Tab. Ger. Germanicum, Eyst. *Syn.C.B.* Periclymenum Septentrionalium, Lob.Clus. Item, Periclymenum 2.perfoliatum: Periclymenum, Matth.Ang.Lac.Lob. Adv.& Cast. alterum Dod.gal. Periclymeni species foliis unitis, Gesn.h. Pericl.perfoliatum, Lob.Lugd. (& grandius) Tab.Ger.Eyst. Pericl.vulgare alterum, Clus. hist. Vinciboscum vulgo, Cæs.

Περικλύμενον Græc.Periclymenum Lat.Officinis & herbariis qui tamen partim Caprifolium, partim Matrisilvam vocant. alij Lilium silvestre, vulgus Lilium inter spinas, Lilium convallium, Narcissum & Volucrum majus appellitant, Trag. *Nomina linguarum* Germ.Geißblat/ Speck: aut Waldlilgen/ Fuchsio Gilgenconfort/ Gesn.quadr. Waldwinde/Zeünling: Viennę, Norimbergæ, Feldkirchij Rhætorum & alibi, Rosen von Jericho: in Misnia Je lenger je lieber, Camer.apud Matth. Belg.Gheytenbladt & Mammekens cruyt: Gall.*Chevrefeuille*: It.*Matreselva Vincibosco & Caprifoglio*: Hisp.*Madreselva*. Angl.Wodbinde/aut Honysuckle:Brabant.Weiwen.

Nascitur in silvis & in senticetis, & fruticibus, nonnullisque arbustis. Vere folia exeunt, flores quandoque Aprili, crebriùs Maio ac Iunio conspiciuntur; fructus sub Autumni tempus. *Locus & Tempus.* Vtrumque genus Belgicis & Germanicis hortis valdè familiare, pergulas interdum vestit. Neutrum sponte nascitur quod sciat Clusius, in Vngaria, Austria & Bohemia. Frequens tamen est in Harcymia Saxonothuringiaca cir-

ca circa Osterodam oppidum Ducum Grubenhagiorum ubi dicitur Wildrancken. Montbelgardi passim in dumetis, sepibus & sylvis provenit; sponte folio non perfoliato, Basileæ etiam varijs in locis in sepibus: floret Maio, Iunio, Iulio, Augusto, Septembri & Novembri Montbelgardi: In Alsatia copiosè occurrit non perfoliatum: Monspelij perfoliatum florens Aprili & Maio in sepibus.

Vires. Temperamentum. Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustu etiam ipso deprehenditur. Folia siquidem, attestante Fuchsio, acrimoniam quandam præ se ferunt gustata. Ex facultatibus autem superiùs à Diosc. Galeno, & Plinio commemoratis, nemo non intelligit, fruticem hunc esse Periclymenon: cùm enim gustu *Gustu.* acrimoniam præ se ferat, necesse est omnia hæc quæ veteres Periclymeno tribuunt, possit. Quibus accedit, quòd recentiores etiam herbarij suo Caprifolio easdem vires assignent. Exiccare enim ipsum tradunt ulcera humida & sordida, sanare impetigines, *Vlcera.* & alias cutis fœditates, lienem absumere, difficultati spirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere, & alia posse quæ non attinet referre. Cæterùm Matrisilva in eorum *Ad unguenta.* unguentorum usum venit, quæ ad capitis vulnera parantur. Namque hac in re efficacissimum est medicamentum, quamvis è veteribus neminem hactenus invenerit Matthiolus, qui Periclymenon ea vi pollere, memoriæ prodiderit. Hanc etiam herbam commendavit Ioannes de Vigo, ad crurum ulcera, quod eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradiderit Gal. lib. 8. simpl. Veruntamen id non legit Matthiolus in suo Galeno. Præbuisse gravissimi erroris pharmacopœis occasionem videtur Dodonæo Sylvaticus, qui succo foliorum & fructuum Periclymeni densato, pro Lycio, maximo cum periculo utuntur. Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, aut aquam stillatitiam ex foliis & floribus, non sine errore ad oris faucium. que inflammationes incipientes, veluti adstringentia ac refrigerantia vulgus medicantium prodesse temerè existimet. Periclymeni enim haud quaquam frigida & adstringens, sed calida & attenuans est facultas. Et hinc merito in Savoria ubi sua spontè copiosè provenit, aqua è floribus stillatitia in frequenti est usu, ad faucium tumores, ubi à frigidis humoribus nati fuerint. Liquorem Periclymeni stillatitium cum semine Lavendulæ solitus est ad partum facilitandum ad ℥ij. vel iij. propinare Rondeletius.

Io. de Vigo not. Error pharmacop. circa huius succum. Error alius Decoctum. Aqua. Partus.

PERICLYMENVM RECTVM FRVctu rubro & nigro.

Descr. SVo caudice nullius fulcri indigum surgit hoc Periclymenon, fruticibus annumerandum: cui folia Corni fœminæ vulgò dictæ, molliora, minùs nervosa, utrinque hirsuta, bina opposita: quo numero quoque flores uni eidémque pediculo insidentes ex foliorum alis erumpunt, ex luteo pallescentes, Periclymeni vulgaris formâ, minores tamen superiore folio sursum reflexo, fimbriato; inferiore demisso, angustiore, integro, odore grato, quibus decidentibus baccæ gemellæ subnascuntur eidem pediculo testium instar appensi, per maturitatem rubentes, Sambuci aquaticæ, sapore nauseoso.

Synon. Caprifolii. Dod. gall. Caprifolij 3. species, existimata Periclymenum & Caprifolium, cujus flores, fortè Dioscorides floribus Fabæ veræ compararit; fructus Helvetis Hundßkhirsen nuncupatur: Item, Periclymeni species, Cerasum caninum. Eid. hist. Xylo- *Xylosteum. Pericl. stans* steum, quod plerique Periclymenum stans appellant: Germani alicubi Hunds Kirsen / & Honds Kersen: unde Xylosteo nomen datum. Sunt qui Clymenon esse suspicentur, quibus Periclymenon, ab hujus similitudine, veluti convoluens se Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omninò stirpis genus, caule Fabæ, & folio Plantaginis: ut quidem Dioscorides ait.

Gesn. h. Periclymeno cognatus frutex, Xylosteon, Beinholtz à Tigurensibus vocatus: Eid. in fin. hist. *Periclymenum erectum sive mas* Cordi, Periclymenum erectum, vel mas: de coll. Periclymenus minor gemellis acinis.

Admonitio Clusii. Clus. hisp. primi generis erecti Periclymeni repetendam descriptionem non ducit, lectorem tamen admonitum vult (in hist. ubi secundi generis Periclymenum rectum. 1. vocat) inæquales baccas non ferre, quemadmodum nonnulli existiment, sed geminas semper, easque perpetuò æqualis ferè magnitudinis, cùm in Pannonia, Austria, Moravia, *Locus.* Bohemia, ubi plurimùm, tum in Allobrogum, Helvetiorúmque alpibus & aliis locis, in quibus spontè crescit. In Belgicis autem hortis cultum, vix unquam æquales ad maturitatem perducere deprehensum esse; at cum una [*bacca*] excrescat & turgida fiat, alteram semper exilem, plenam tamen remanere, lagenulámque gestatoriam, aut Cucurbitulam referre quodammodo videri. Hoc porrò Periclymenum rectum 1. Clus. pann. ubi eadem scribit, duplex tradit *Periclym. rect. duplex.* fructu sc. rubro & nigro, æqualibus porpetuò baccis variis in montibus Hispaniæ satis copiosè repertum. Lob. Adv. Periclymenum alterum Allobrogum, Cornûs fœminæ effigie: Obs. & Ic. Allobrogum Periclymenum. Trag. Halimum (seu ut alij legunt Alimum) à Dioscoride descriptum esse existimat. Sic & Lonic. Halymum Diosc. cum Trago esse *Halimus Trago & Lonic.* finit, donec aliud quod meliùs conueniat producatur. Sed uterque fallitur, nec enim convenit cum *Trag. & Lonic. reprobantur.* Halimo hæc planta. Folia siquidem foliis Oleæ, ut Halimi, proxima non sunt, sed multò latiora.

An Cæs. frutex sine nomine similis Corno? An Cæs. frutex quidam in Alpibus sine nomine, similis Corno, brevior: fructu similis parvis Cerasis, qui geminus in uno longo pediculo est rubens in maturitate, coëuntibus aliquando ex toto granis, in singulis duo, aut tria semina continentur sine osse, bipartito conceptaculo, ipsa semina oblonga, ut etiam grana, ut Corni, sapore amaro. Hæc Cæsalpini *Cornus fœmina.* judicio, quoque Cornus fœmina dici possit apud Theophrastum. Contra Dalechampius vocabat Vi- *Vitis idæa Theophr. Dalech.* tem Idæam Theophrasti.

Tab. Periclymenum rectum. Ger. Periclymenum rectum fructu nigro, Blacke berried woodbinde. Cam. h. Periclymenum 2. (sic & Lugd.) rectum, dictum Xylosteon Dod. Thal. B. pin. Chamæcerasus *Xylosteon.* spuria 4. sive Chamæcerasus dumetorum fructu gemino rubro Xylostium floribus vulgatus, Eyst.

Locus & Tempus. Abundat passim in sepibus, fructu maturo Iulio, qui cum amaritudine dulcis est. Trago, nascitur inter cæteras sentes in dumetis & frutetis, Alsatiæ admodum familiaris, qua regione secus itinera & vivis sepibus occurrit. Apud Helvetios & plerosque alios Germaniæ populos, in sylvis locis saxosis reperiri testis est Dodonæus: Aprili aut Maio flores, sed fructus Autumno appetente demùm perfici.

Tragus

Vires. Tragi opinio exploditur. Tragus easdem vires quas Halimo tribuit quod Halimum existimarit. Ast risu dignum quod postquam in descriptione dixisset baccas gustatas nauseam & vomitus ciere, ex Solini sententia Halimum famem compescere scribat; quod equidem facilè crediderit, siquidem ubi baccas illius vel semel degustasset, quamprimum satiatus fuit, nec ab eo tempore unquam tanta illum invasit fames, ut prædictum deinceps appeteret fructum. Ast si cum Trago, quicquid famem compescit & gustu ingratum est Halimum esse dicendum sit, multæ tales plantæ reperirentur. De viribus hujus fruticis nihil compertum habet Dodonæus.

PERICLYMENO SIMILIS.

Vitis silv. unde. Vitis silvestris (inquit Cord. in Diosc. l. 4. c. 181.) aliquam cum Vite similitudinem habet. Idemque hoc nomen invenit, impropriè tamen. Non enim idem genus cum Vite sativa habet, ut sativa cultura tantùm ab hac distinguatur, sed suum genus à Vite diversum habet. Germanis hæc sylvestris Vitis Speckräben appellatur & flores ejus Specklilien/ Periclymeno valdè similis est. Videndum ergo erit ne cum eo confundatur. Hæc ille. Quam verò plantam intelligat Cordus nondum intelligo: Specklilien dicitur de Periclymeno.

PERICLYMENUM RECTUM folio serrato.

Descr. Periclymeno recto vulgari multò humilius est, humanâq; altitudinem rarissimè attingit: multò graciliores & rariores habet ramos albicante cortice tectos: folia priore teneriora, longiora, in ambitu nonnihil serrata, supernè virentia, infernè minùs incana, quàm primi: tenellis germinibus enascuntur inter folia graciles pediculi: unum interdum, sed binos ut plurimum flores sustinentes, superiore minores & teneriores, non pallescentes ut illi, sed purpurascentes, quibus succedunt gemelli fructus æque magni ac in priore, etiam æquales, nigri tamen, non rubri, succulenti, gustu ingrato. Radix dura est & lignosa.

Synon. Clus. hisp. & hist. Periclymenum rectum 2. (ut & Lugd.) germ. Austriacis & Styriacis Hundsbeer. Tab. ic. Periclymenum rectum 2. Sabaudicum, Auffrecht Waldwind: hoc ei quintum in hist. Ger. Periclymenum rectum Sabaudicum, Savoy Hoinsuckles. C. B. pin. Chamæcerasus spuria 2. sive alpina fructû nigro gemino.

Locus & Tempus. Rarum est inventu, & unicum fruticem in Pyrenæis montibus; binos aut tres apud Allobrogos in Sabaudicis; deinde frequentiores variis montibus Austriæ & Styriæ inveniebat Clusius; floret cum aliis Periclymeni generibus; semen Iulio maturescit.

CHAMÆCERASUS GESNERI, VEL Chamæpericlymenon quoddam Alpinum.

Periclymeni hujus et sequentis flores.

Descr. Frutex ligni medullà albà, facie tota ad Xylosteum aliquatenus accedit; brevis ille quidem, licèt sit ubi quatuor cubitos æquet, ramis adversis, fragilibus, cineraceo cortice obductis, folia Xylostei jam dicti, sed majora multò, acuminata, hirsuta, potissimùm subtus, nec usquam serrata, bina opposita; flores longiusculi, ad florem Periclymeni recti, seu Xylostei, accedentes, rictu patulo hiantes, rubentes, ex adverso sitis pediculis, longis, ex alis foliorũ exortis insidentes; fructus ruber interdum geminus, tanquam ocellis notatus, ex longo pediculo, Ceraso similis, succo insuavi & amaro plenus, in se continet grana ferè sex septenáve aut plura, alba, lata.

Periclymeno cognat. Chamæcerasus. Frutex hic si Periclymeno recto cognatus videtur, Chamæpericlymenũ appellabimus (inquit Gesn. in hist. Cordi) interea Chamæcerasũ nũcupemus: nam & montium rostrorum incolæ Bergkriese appellant, h.e. Cerasa montana. In literis quidem quod sciam, nulla hactenus ejus memoria extitit; Cerasa rubra sunt veris simillima, paulò minora, succo subamaro, croceo per maturitatem; semina sex septémve aut plura; fructus quidam gemelli visuntur, gustu ingrato; singuli tanquam ocellis aut pupillis notantur; folia Cerasi vel Arbuti, sapore ingrato; medulla ligni alba. Vocat de hort. cum Simlero de alp. Chamæcerasum montanam veteribus indictam.

Cerasus humilis. Chamæceras. alpigena. Periclymenum. Lob. Adv. Chamæcerasus sive alpigena humilis Cerasus; floribus albidis, pallentibus aut luteolis; fructu bino; gigartis quinis aut senis; Obs. Chamæcerasus alpigena, (ita & ic. & hist. Belg.) Xylosteum alterum quorundam; Chamæcerasus Cordi: Clus. hisp. Periclymenum rectum 3. Eid. hist. Periclymenum rectum 4. floribus gemellis nunc ex purpura candicantibus, modò purpureis, fructu plerumque unico, rubro, succulento, transparente, duplici in summo, ubi flores inhærescunt, stigmate notato, sed unicum granum [*plura ego semper observavi*] continente

nente. Cui non probatur eorum ſententia, qui Plinianum Chamæceraſum eſſe exiſtimant: cum ejus fructus nullà ſaporis gratià commendetur, nullámque habeat tota ſtirps cum Ceraſo affinitatem. Sed magis veriſimile judicat (imò veriſſimum noſtro judicio) *Chamæcer. Plinij eſt noſtra Ceraſus pumila.* Plinij Chamæceraſum non eſſe diverſam ab ea, quæ plurimis Pannoniæ & vicinarum quarundam provinciarum locis ſpontè provenit, cujus hiſtoriam lib.2. h.n.g. titulo Ceraſi pumilæ proſequuti ſumus: *Ficus Idæa Theoph. non eſt.* Nec ipſi ſatisfaciunt qui Ficum Idæam Theophr.lib.3.hiſt.c.17. eſſe volunt: nam hæc planta nullam notam habet cum ipſius, nec cum Pliniana Ficu *Icones.* Idæa convenientem. Hæc Cluſius, cujus iconem exhibemus ſculptam ſine floribus, quos in ſecunda tabella 1. loco depingimus: ſicuti 2. loco ſequentis flores exprimimus:

Xyloſteum. Dod. in fol. figuram habet Plantini, & deſcribit ſub titulo Xyloſtei alterius, dicens, omninò humilem eſſe fruticem, cui nomen idem, quod Xyloſteo poſteritas dederit, cujus minor ac humilis ſpecies habeatur ac dicatur: falli qui Chamæceraſum appellant, cum non parùm differant.

Tab. notat. Tab.Ic. Periclymenum rectum 3. ut & in hiſt. ubi ſexti titulum ei præponit, ac temerè flores appingit. *Ficus Idæa. Frangula Chamæmeſpilus.* Hæc planta apud Lugd. Ideæ Ficus, vulgò Frangulę, nomine exhibetur, ac pro Halimo Tragi & Loniceri depingitur, aliorúmque Chamæmeſpilus eſſe dicitur. Sed eorum ſententiam magis probat Dalechampius, qui Idæam Ficum hunc fruticem eſſe putant, quòd ejus hiſtoria à Theophr. deſcripta lib.3. hiſt. cap.17. huic ſententiæ adſtipulari videatur: de qua Plinius lib.15. cap.18. ubi Alexandrinam vocat. *Repetitio H. Lugd.* Eandem rurſus Lugd. Chamæceraſi Alpinæ titulo à Lobelio pictæ tradit, itémque Chamæceraſi Cordi, Xyloſteíque alterius quorundam, aítque, quæ Pena tanquam de rara planta ſcripſerit, Idæam Ficum oſtendere videri. *Confuſio H. Lugd.* Hæc Lugd. qui confundit Periclymenum tertium Dodonæi ſive Halimum Tragi & Loniceri cum Ficu Idæa Dalechampij. Neſcio quis vocarit Chamæmeſpilum. Miſcet etiam cum Alno nigra quæ Frangula Matthioli, duáſque habet figuras ejuſdem plantæ.

Synon. C.B. C.B.pin. Chamæceraſus ſpuria 1. ſive alpina fructu aliquando gemino in uno pediculo, rubente, aliquando ex toto coëuntibus ſeminibus in bipartito conceptaculo, in quolibet duo aut tria ſine oſſe. Periclymenum rectum vel mas Geſn.h. Chamęceraſus, Caſt. Xyloſtium aliis, quaſi lignum oſſeum, ob ligni duritiem dicitur. An Corno ſimilis frutex in alpibus, Cæſ.

Locus & Tempus. Reperitur propè Genevam in monte Salevæ & in Thuiri cum fructu Iulio. In Waſſenburg ditione Baſileenſium, & in montibus Waſſerfal cum fructu maturo Auguſto. Plantata in horto feliciter provenit. Glaronæ circa Fabarias thermas alibíque & Tiguri etiam in Albio monte naſcitur, matura in finę Septembris; locis frigidioribus Auguſto. Floret una cum Periclymenis, ait Dodon. fructus Auguſto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex eſt. Frequens eſt Cluſio in montibus Pyrenæis & Allobrogicis ſed omnium abundantiſſimum in Pannonicis, Auſtriacis & Stiriacis, præſertim ſupra monaſterium Neuberg, ubi, & in reliquis vicinis Alpibus plurimum provenit, florens Aprili & Maio, fructúmque Iulio & Auguſto plerumque perficiens.

Vires. Chamæceraſi montani nullum eſſe uſum putat Geſn. audivit quidem quatuor aut quinque ceraſa *Vomitus. Alvum.* devorata vomitum ciere: aliquando etiam alvum.

PERICLYMENVM RECTVM fructu cæruleo.

Deſcr. EIuſdem cum Periclymeno ſerrato folio altitudinis, ſed craſſiuſculo eſt ſtipite, multos in ramo-

diviſo, nigricante cortice obductos, qui ſcaber eſt, & plerumque multis locis hiat: interdum ſtatim à radice in multos ramos ſeſe dividit: tenelli ramuli purpuraſcunt, & incanâ lanugine pubeſcunt: folia contrario ſitu inter ſe diſpoſita, ut in reliquis Periclymeni generibus, illi quòd rubras baccas fert non ſimilia, exſiccantis & amariuſculi guſtûs: flos non fuerat Cluſio cõſpectus cùm hujus hiſtoriam primùm evulgaret; quandoquidem ſub finem Iulij ſolummodò obſervatus frutex ſuo maturo fructu onuſtus: at aliquot deinde annis elapſis, ſemine natæ ſtirpes, tertio à ſatu anno, flores è tenellorum ramorum alis pediculo inhærentes, protulerunt geminos [*hos cum præcedentis floribus 2. loco depictos dedimus*] rudimento fructus, ut cæterorum, innixos, puſillos, palleſcentes, cavos & in quinque lacinias diviſos: ut reliquorum Periclymeni ſurrecti generum flores, è quorum umbilico prodeunt quinque ſtaminula flava appendice inſignita, fructus ſingularibus baccis, utrimque inter folia brevi pediculo dependentibus, conſtat, Chamæmeſpilo Geſneri magnitudine æqualibus, ſed longioribus paulò, coloris cærulei, quæ vinoſo & acidiuſculo ſucco plenæ, manus rubro colore inficiunt, & multa plana grana continent: radix lignoſa latè diffunditur, & multis fibris prædita eſt.

Videtur nobis habere multa communia cum *Synon.* Chamæceraſo Geſneri. Cluſ.pan. Periclymenum rectum 1. fructu cæruleo: Eid. hiſt. Periclymenum rectum 3. Tab.ic. Periclymenum rectum 4. In hiſt. Pe- *Tab. taxatur.* riclymenum 7. Proponit autem deſcriptionem Cluſij, & figuram à Lobelio exhibitam pro Chamæceraſo, cui appinxit flores ad deſcriptionem effictos. Ger. (qui figuram Tab. fictam proponit) Periclymenum rectum germanicum Germany Honyſuckles. C.B.pin. Chamæceraſus ſpuria 3. montana, fructu ſingulari cæruleo.

Creſcit ſponte ad radices cujuſdam montis pago *Locus & tempus.* Malitz vocato contigui, ad ſiniſtram, via quæ ad Taurum, ſuperioris Stiriæ Salzburgenſem ditionem pertingentis præcelſum montem, ducit: nunc autem ſemine natum in quibuſdam hortis alitur. In *Vſus tinctorius.* pannonia fructum diligenter colligunt, atque in tinctorium uſum reponunt.

PERICLYMENVM PARVVM PRVtenicum Cluſij.

Deſcr. AD Periclymeni etiam genera procul dubio referenda eſt elegans hæc planta, quæ cauliculis dodrantalibus eſt, quibus quatuor, ſex, rariùs octo adhærent folia ex adverſo per intervalla ſita, Phillyreæ Narbonenſis, ſive mediæ foliis ſimilia, ſed paulò majora, magíſque nervoſa, in mucronem deſinentia, quinque coſtis ab ipſo pediculo ad mucronem excurrentibus. E ſupremorum foliorum cavis duo veluti ramuli exeunt binis foliis eodem modo quo in caule, diſpoſitis præditi, qui cacumine qua-

terna

terna alia folia gestant. Ex istorũ ramulorũ medio pediculus nudus & sine foliis exit, in cuius sũmo rubræ baccæ (flores non fuère observati) racematim cohærentes nascũtur, Prutenis rusticis circa Gedanũ vulgò Dätscum appellatum expetitæ, atque etiam in Norvvegia & Suecia, ubi in maritimis copiosè nascitur, tenui radice se propagans, & vicina loca occupans, hinc inde fibras spargit.

Chamæpericlymenũ Pennæi, aliud Chamæpericl. Pennæus, Hoieri. Thomas Pennæus qui hujus iconem cum descriptione Clusio cõmunicavit, Chamæpericlymeni nomẽ, nec immeritò, indidit. Considerandũ verò proponit Clusius an eadem nõ sit (aut certè persimilis) cujus brevi historiâ ipsũ participẽ fecit Henr. Hoier. anno 1596. inquiens: herbula inter bacciferas stirpes in Norvvegia à me observata foliis Hypericõ humile mentitur: florẽ unicũ profert, Nigellæ flori quodãmodo similem, ex quo baccæ per maturitatem rubentes, non secus ac vaccinia rubra, ejusdẽ quoque magnitudinis propendent, intus albæ, succulentæ, sapore admodum dulci: quæ mãducatæ scabiẽ pruritúmque generare vulgò creduntur, atque hinc illis nomen inditum Schrubbebeeren. Hæc ille.

Hoieri descriptio imperfecta completur à Clusio. Plantulam autem, quã Clusio siccã relinquebat, valdè tenella erat, ex quibus is observabat (quæ Hoierus brevitati studens omiserat) singulis surculis sive cauliculis sena plerunq; interdum octona inhærere folia, ex adverso, sive contrario situ sẽper nascentia, in imis cauliculis minora, in extimis ampliora, Ascyri foliis valdè similia, è quorum sinu ad latus pediculi florẽ sustinentis, aliquãdo unicus, ut plurimum bini, utrinque scilicet unus, exsurgunt ramuli binis aut quaternis foliis simili serie dispositis prædit; florem porrò summis cauliculis nitentẽ, quatuor foliis candicantibus constantẽ, in cujus medio multarum baccularũ suis petiolis inhærentiũ rudimenta nigricantia, quæ magnam gratiam flori addere debent.

Chamæpericlym. Prutenicum. Clus. pan. Chamæpericlymenum Prutenicũ; Periclymenũ 2. hist. Chamæpericlymenũ: Et, Periclymenum aliud tenerius. Tab. Periclymenum minus, Waldwinde/Zeünling. Ger. Chamæpericlymenum, Dwarffe Honisuckle. C.B. Periclymenum 3. humile: Itẽ pin. Periclymenum 4. humile Norvegicum.

GLYCYPICROS SIVE AMARA-dulcis. CAP. VII.

Descr. SArmẽta lignosa pedes duos aut tres longa & ferè nisi sustineantur procũbentia emittit, viridantia, & nonnihil purpurascẽtia, angulosa, gustu primùm amaro, postmodum dulcescente, ex quibus alternatim enascuntur folia Solani hortensis atrovirentia, *Solani folio* duabus pinnis nonnunquã imâ parte aurita, pediculo circiter unciali: flores fœtidi, sed colore purpurascente, pulchelli [*cærulei purpurei, quandoque candidi, Gesn.*] in quinque folia extrorsum reflexa partiti, in quorum medio apices lutei; hisce succedunt baccæ *Baccis coccineis.* per maturitatem coccinei coloris, sublongæ formæ, molles, lenti & ingrati saporis, parvis granulis plenæ: radix fibrosa.

Amarus dulcis Cord. Multùm aberrat Cordus tradẽs, Amarum dulcem

Solano somnifico [στρύχνῳ ὑπνωτικῷ] valdè cognatã esse, quòd foliis scil. florũ formâ, fructu & viribus (quas in seipso expertũ esse ait) Solanum referat. Quæ enim affinitas tanta est foliorũ? Sunt somnifero Solano folia pinguia, densa, Cotoneæ mali foliis similia, ast majora: huic verò folia Solani hortensis, Ocymi assimilia. Præterea non statim dicendũ est, Amara dulcis formâ suâ externa Solanum hortense refert, ergo Solano somnifico cognata est. *Solanum somnificum.*

Dorsth. iconem Glycypicridis exprimens, eã ineptè Chamæpityn & Ajugã vocat, id quod Tragus etiam monet. Nomen germanicũ, Vergiß mein nit/ dũ Matthiolus à Germano Pharmacopœo pro Chamæpity adductũ erroris incusat Brassavolam, immeritò facit: & imperitiùs multò labitur, cũ vocatã Je lenger je lieber (quo diutiùs eò amantiùs aut gratiùs, quod Amaræ dulci sive Circeæ quadrat) inscitè in Chamæpityn transfert. Is autem Hederam Ciliciam aut Milacẽ Theophrasti esse sibi falsò imaginatur, ut & Smilacem lęvem [σμίλακα λείαν Diosc.] magno errore esse contendit, & Smilacẽ tertiam non aculeatã antiquorũ. Sunt porrò qui Vitem silvestrem Dioscoridis esse existiment, inter quos est Matthiolus. Sed hanc opinionẽ non recipiunt Ang. & Dod. quibus & nos ultrò subscribimus. Herbarũ studiosi Lutetiæ, & Monspelij præsertim, Solani speciem faciunt, Solanũ lignosum aut fruticosũ appellãtes; Solano autẽ simile nihil habet. Sed, ut & Dodonæo placet, plus fortè similitudinis cũ Cyclamino altera habet, quæ Diosc. teste, κισσόφυλλον & κισσάνθεμον dicitur. *Dorsth. not. Chamæpitys non est. Matth. not. Hedera Cilicia non est. Smilax lævis non est. Vitis silv. non est. Solanum non est.*

Gesn. coll. Solanum perpetuum vulgi, dictum Malacocissus. Eid. h. Solanum fruticosum, Solatrum mortale quorundam, sed mihi minimè noxium; aliis rectiùs perpetuum, quoniam caules in eo perennent: nam folia amittit hyeme. Aliqui Amarodulcem: quòd siquis ramulum aut corticem mandat, primò quidem ingratus videatur gustu, sed quò diutiùs manditur, eò insignior ejus dulcedo se prodat, unde nomen ei factum Je lenger je lieber.. *Solanum perpetuum Malacocissus. Solatrum mortale. Amarodulcis.*

Ex quibus patet Eckardum Chemnicensem in scripto nuptiali hanc falsò Chamæpityn vocare, dum ait, *Eckardi lapsus.*

Namque Chamæpitys Amarum-dulce vocatur,
Quod magis atque magis grata sapore foret.

Chamæpitys enim non est grata sapore, ut ipse ait.

Amara dulcis dicitur Corn. Trago (cui & Picriglycya) Lon. Hieron. herb. in apodixi, Anguil. Gẽs. h. Matth. germ. Lob. ic. Tab. Ger. & plerisque. Amarum dulce Euchar. & Dorsth. Dulcamara Dod. & Lugd. Circæa, Lob. Adv. Eid. Obs. Circæa, Monsp. Cyclaminos altera, Dod. Siliquastrum Plinij, Guil. the. An Melothron Theophrasti? Putat autem Lob. alibi asseri non posse Dulcamaram esse Cyclaminum secundam, cujus sententiæ sumus cum Dodonæo. *Picriglycya. Amara dulcis. Amarum dulce. Dulcamara. Circæa. Siliquastr. Plin.*

Matth. non bene est Vitis silvestris, ut & Lac. Cast. Cam. h. & ep. cui & Amarum dulce & Solanũ arborescẽs quorundam. Nam Diosc. τῇ ἀμπέλῳ ἀγρίᾳ muscosum florem tribuit. Lugd. Dulciamara, sive Vitis silv. Matthioli, & Melothron Theophrasti. Cæl. Salicastrum Plinij videtur, quod Diosc. intellexerit cum de Vite sylvestri dixerit: folia habere Solano similia. *Vitis sil. Solanum arborescens. Salicast. Plin.*

Solanum ſcandens. Solanum rubrum. C.B. Solanum ſcandens, ſeu Dulcamara, à corticis ſapore: Schvv. Solanũ rubrũ, Solanum γλυκύπικρον (ut & Thalio) flore ſæpiùs violaceo, rariùs cãdido. Dulcis amara flore pleno, & fl. cæruleo vulgatior, Eyſt. *1.2.*

Nomina linguar. Γλυκύπικρος & γλυκύπικρον, ſicut & γλυκυπικρίδα nominatur Græcè: Lat. Amara dulcis, Amarum dulce, Amarus dulcis & Amaro-dulcis, & Dulcamara, ſeu Dulci-amara: Ger. Je lenger je lieber/Hynſchkraut: Belg. Alfrancke: Gall. *Dulce amere* Angl. Suit bitter & fellin Woord: Boh. Schladka Horka.

Locus. Glycypicris aquã plerumq; ſubeſſe indicat. Aquoſa enim & rigua amat, & hinc circa ſcrobes & foſſas frequenter reperitur, ſepibus aut fruticibus aliis innitens. *Satio.* Ramulus in aquam impoſitus, brevi radiculas emittit, inſtar Salicis. In terra etiam putarit Geſn. ſurculum defixũ facilè creſcere. *Tempus.* Folia Vere erũpunt: flores Iulio exeunt: Auguſto baccæ maturæ fiunt. Monſpelij, Patavij & Genevæ floret Aprili & Maio; Baſileæ Iulio & Auguſto. Alui in horto flore albo.

Vires. Morbum, quẽ patriò nomine (inquit VVeierus) Warm vocant VVeſtphali, feliciter potiunculâ curant ex Je lenger je lieber radicibus aliquot diebus exhibitâ, ex qua manè ſudor gratus ſequitur: nec abs re. interna enim obſtructione liberat, & ex ea ortos morbos ſolvit; urinã ciet; *Hydrops.* quare & contra hydropem cum fructu exhibetur. *Ligni uſus.* Accipe, præceptore Trago, lignũ de hac planta libræ pondere, ac minutim in fruſtula tali ludicri inſtar concide, dein cũ menſura vini albi in novã ollam eamq; operculo (per quod tamẽ foramen in medio exiguũ transfigito) probè contectã, ita quidẽ ut cũ farina ex aqua undiq; oblinatur, reponas, ſupérq; carbones lento igne decoquito ſupra tertias, demúmq; his utare. hæc potio manè hora una priuſquã ſurgas, & veſperi cùm lecto te cõmittere velis, cyathi vulgaris menſura ſumpta, *Morbus regius.* morbum regium, præſertim inveteratũ leniter per alvũ & urinã exigit. Quidã hoc decoctũ adverſus putridas vẽtriculi febres, ex quibus morbus regius oritur, exhibent. *Pecori ſuſpenditur è collo contra morbum Hynſch.* Nota eſt hęc planta paſtoribus: nã ſolent illam pecori è collo ſuſpendere adverſus morbũ quẽ vocant die Hynſch/ unde Germanicũ herbæ nomẽ natum eſt, ut Hynſchkraut vocetur. *Temperamentum.* Facultate, autore Dodonæo, foliis, fructu calida, reſiccans, abſtergens & digerens eſt. Fertur ruptis & ex albo præcipitatis, aut cæſis etiam ſuccum utiliter bibi. *Sanguis concretus.* Creditur ſiquidem concretũ alicubi in viſceribus ſanguinẽ diſſolvere, & partiũ læſarũ ſanitatem procurare. *Tem. Schw.* Calefacit, ſiccat (ait Schvv.) tertio ordine, abſtergit, digerit. Guſtanti primùm nonnihil amaroris exhibet calore & acrimonia linguã feriens, quæ tamen ilicò abeunt, perſtante dulciculo & imbecillo quopiã ſapore Glycyrrhizæ ingratiore faſtidiũ pariente, magis magisq; dulcorem oſtendendo. Potũ moderatè, citra virium diſpendiũ viſcerúmve incẽdium, egerit per ſudores urináſq; aquas; atque obſtructiones demolitur, quę ſunt ićteri pręviæ atq; alumnæ. *Lac.* Eadem facultate lac mãmis ſuggerere fructus potis eſt. Baccę ex vino 40. diebus *Splen.* ſplenem liquant, & per urinã & alvum abſumunt. Bibũtur ad Orthopnœam, reliquias à partu purgant. *Inflammatio.* Folia foris utiliter cõtra inflammationes & pruriginoſos pedum tumores admoventur, plebis vulgato experimento. *Vſus topiarius.* Attegiis & topiario operi conveniret, niſi gravior eſſet fruticis odor.

HEDERA VETERIBVS ET IN genere. Cap. VIII.

Dioſc. ſumma differ. tres. Veteres de Hedera conſulamus. Ea multas in ſpecie differentias ſortitur apud Dioſcoridem: ſummas autem genere tres: candida enim quædam eſt, nigra altera, tertiaque vocata Helix: Candida quidem fructum fert candidum; nigra, quam vulgus Dionyſiam vocat, nigrum, aut Croci æmulum; at Helix fructum non gignit, tenues autem habet viticulas, folia verò parva, anguloſa & rubra.

Theophr. Theophraſto quoq; Hedera multiplex eſt. *Humilis.* Quædam enim humi repit, alia in altum attollitur. *Excelſa plures.* Atque excelſarũ genera plura, maximè verò tria pateſcunt, candida, nigra, tertiaq; Helix [ἡ ἕλιξ, *Clavicula Gaza, ſed male.*] Harum itẽ ſpecies plures. *Candida.* Alia enim fructu ſolo, alia etiam foliis candida eſt. Rurſus fructũ tantùm cãdidum ferentiũ, quædam grandiorẽ, denſum, & veluti in orbem circũactum fructũ producit, quam nonnulli Corymbian vocant, Athenienſes Acharnicã, quæ in riguis naſcitur; quædam minorẽ, ſparſiorem, nigræ modo. *Nigra.* Habet & nigra differẽtias, ſed non ita perſpicuas. *Helicis diff.* At Helix [*Clavicula Gaza*] maximis differẽtiis diſtinguitur. Etenim foliis plurimùm differt, tum quòd minora, tũ quòd anguloſa & concinniora ſint [*Sic Plinius & Gaza interpretati ſunt* γωνιοειδῆ καὶ ἀρυθμότερα. *Quare Cornarij non placet emendatio,* *Corn. lectio reprobatur.* *qui in hac foliorũ Helicis delineatione apud Dioſcoridem,* ἔχει τὰ φύλλα λεπτὰ, γωνιώδη καὶ ἐρυθρὰ. *i.e. folia habet tenuia, anguloſa, & rubra. vocem* ἐρυθρὰ *falsò legi cum perſpiceret,* quòd nullus in foliis Helicis rubor conſpiciatur, *æquè falsò in vulgatis Theophraſti codicibus* ἀρυθμότερα, *quæ concinniora Plinius reddidit, hic* εὐχυμότερα, *id eſt ſucculentiora legit, in Dioſcoride verò* ἀδρότερα *eadem ſignificatione. id eſt. craſſa*] Hederis autem reliquis rotundiora, & ſimplicia. Differt etiam flagellorum [*intern diorum, Gaz.*] longitudine, longiùs enim porriguntur [*hæc Gaz. omiſit.*] Præterea quòd ſterilis ſit. Quidam Helicem aiunt Hederæ naturam adipiſci, mutaríque in eam, cùm perfecta jam adoleverit. At ſi in eo genere omnes in Hederam adoleſcant (*hederaſcere Gaza vertit*) ut nonnulli volunt, ætate ſanè & affectu, non genere conſtabit hæc differentia, qualis eſt Piri à Piraſtro. Tamen ejus Helicis folium ab Hederæ folio plurimũ diſtat. Raro autẽ & in paucis evenit, ut vetuſtate cõmutentur, velut in Populo alba, & Ricino (*Quæ ſic expreſſiſſe videtur Plinius. Maximè foliorum unitas in ſuo cuique genere permanet, præterquam Populo, Hederæ, Crotoni, quam & Cici vocari diximus.*] Sunt igitur Helicis [*Claviculæ, Gaz.*] genera multa, maximè verò *Helicis 3. genera.* nota & ſumma tria. Prima eſt virens ſive herbacea, quæ plurima eſt, ſecunda candida, tertia verſicolor, quam Thraciam quidam nominant. Et ſingularum differentiæ quædam ſunt. Nam virentis alia tenuiore eſt & longiore folio [*Plinius habet, in ordinem digeſto*] denſioréque. Alia minus hæc omnia habet. Et *Verſicolor.* verſicoloris alia majus, alia minus folium habet, & colorum varietatem in eo diſſimilem. *Candida.* Similiter & magnitudine & colore diſtant candidæ folia. Facillimè augetur herbacea, & altiſſimè aſſurgit. *In Hederã tranſit Helix.* Manifeſtum eſſe aiunt Helicen in Hederam tranſituram, non ſolùm foliis quæ majora latioráque gerit, ſed etiam germinibus: protinus enim recta gerit, non inflexa vel inclinata, tum ob tenuitatem, tum ob lõgitudinem. Nam aliis Hederis [*Gaza legit* ποώδεις, *id eſt, herbaceæ pro* κιττώδεις] *Deſcr. univerſalis Theophr.* breviora craſſioráque ſunt germina. Nam Hedera cum ſemen parit, ſublime & rectum germen edit. Eſt quidem Hedera omnis, radice numeroſa, denſa, intorta, lignoſa, craſſa, nec valdè in profundum acta, ſed maximè nigra, & inter candidas quæ aſperrima, maximéque ſilveſtris. Quare non ſine damno arboribus adnaſcitur: omnes enim necat & arefacit ſublato ipſis alimento. Craſſeſcit hæc maximè & arboreſcit in tantum, ut per ſe arbor fiat. Majore autem ex parte ſuper aliud vivere ſolet, caulibus ſuis vicinas arbores velut amplexando, tale quid ſtatim habens ſua natura. Etenim è germinibus aſſiduè radices per media folia emittit, quibus quaſi de induſtria à natura datis, muros & arbores ſubit, & iis pertinaciùs hæret. Atque ita ſublato humore, atque exhauſto, ipſas tabefacit. Quod ſi inferiùs ſuccidatur, durat, nec emoritur.

tur. Est & hujus non parva differentia à fructu sumpta. Nam alius dulcis est, & alius valdè amarus, tam candidæ, quàm nigræ. Id demonstrant aves, quæ alio vescuntur, alio minimè. Duo genera Hederæ prima, inquit Plinius, ut reliquarum, mas, & fœmina. Major traditur mas, corpore & folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est Rosæ sylvestri, nisi quòd caret odore. [*Turpißimè lapsus hic Plinius, quæ de Cisto audienda sunt, τῷ κισσῷ, id Hederæ, τῷ κιστῷ tribuit. Nec apud Theophr. nec apud Diosc. ulla Hederæ differentia statuitur è sexu petita.*] Species horum generum tres. Est enim candida & nigra Edera, tertiáque quæ vocatur Helix. Etiamnum hæ species dividuntur in alias: quoniam est aliqua fructu tantùm candida, alia & folio: fructum quoque candidum ferentium aliis densus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur corymbi. Item Selinitium cujus est minor acinus, sparsior racemus. [*Hac aliter legisse videtur Plinius quàm in græcis exemplaribus exaratum sit, in quibus Selenitium vox deest & Hederam Corymbiam vocari legimus.*] Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, alij crocatum: cujus coronis Poëtæ utuntur, foliis minùs nigris, quàm quidam Nysiam, alij Bacchicam vocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiam num duo genera hujus faciũt, à colore acinorũ Erythranum [*erythrocarpon, Dal.*] & chrysocarpum. Plurimas autem habet differentias Helix, quoniã folio maximè distat. Parva sũt & angulosa concinnioráq;, cùm reliquorũ generũ simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum, præcipuè tamen sterilitate, quoniam fructũ non gignit. Quidam hoc ætatis esse non generis existimant: primóq; Helicem esse; fieri deinde Ederã vetustate. Horũ error manifestus intelligitur, quoniam Helicis plura genera reperiuntur, sed tria maximè insignia: herbacea ac virens quę plurima est: altera cãdido folio: tertia versicolor, quę Thracia vocatur. Etiamnum herbaceæ tenuiora folia, in ordinem digesta, densioráq;. In alio genere diversa omnia. Et in versicolori alia tenuioribus foliis, & similiter ordinatis densioribusq; est: alteri generi neglecta hæc omnia. Majora quoque aut minora sunt folia, macularúmq; habitu distant: Et in candidis alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maximè herbacea. Arbores autem necat candida: omnemq; succum auferẽdo tanta crassitudine augetur, ut ipsa arbor fiat. Signa ejus folia maxima atque latissima, mãmas [*non mammas μασὸς, sed ramos βλαςὸς*] erigentis, quę sunt cæteris inflexæ: racemi stantes, ac subrecti. Et quanquã omnium Ederarum generi radicosa brachia, huic tamen maximè ramosa ac robusta: ab ea nigræ. Sed proprium albæ, quòd inter media folia emittit brachia utrinq; semper amplectens: hoc & in muris, quamvis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis intercisa, vivit tamen duratque: & totidem initia radicum habet, quot brachia, quibus incolumis & solida arbores sugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ nigræq; Ederæ: quoniam aliis tanta amaritudo acini, ut aves non attingant. Est & rigens Edera, quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id vocata cissos. E diverso nunquam nisi humi repens Chamæcissos.

Differentia fructu. *Genera Hederæ.* *Plinij lapsus.* *Species 3.* *Subdivisio earum specierum.* *Plinij lectio à græco codice variat.* *Hedera poetarum. Nysia. Bacchica.* *Genera 2. nigrarum.* *Helicis differentiæ.* *Error multorum.* *Diff. fructu*

Κισσὸς & Κιττὸς Græcis, Hedera Lat. Hebr. teste Aruch *Kassus*, Serap. *Cussus* appellatur: Germ. Ephew: Belg. Veyl/ & Clyf: Had. Iun. Gall. *Lierre*: It. *Hedera*: Hisp. *Yedra*, & *Edera*: Angl. Jui: Brab. oft Eerdsuel: Boh. Brectom: Hung. *Folyo borostyan*: quoniam videlicet serpit. Κισσὸν autem dictam putat à Cisso, quem pusionem Liberi patris fuisse Gręci fabulantur, & in nominis sui fruticem conversum: dum minister cum eo Deo saliens, allisus terræ periit. Athenienses Citton Bacchum ipsum vocant, & apud se Acharnis vico, Hederam primò natam volũt. Quin & Hederam Dionysiam, à Baccho Bacchicam appellavit antiquitas, hoc honore Liberũ patrem dignata, qui primus ex India in Græciam Hederam asportavit: itaque in tutela Liberi patris putabatur esse. Nam ut ille juvenis semper, ita hæc perpetuò viret. Nec secus omnia, quã ille mentes hominum illigat. Mavult Lobelius κίσον [*κισσὸν leg.*] dictum à textura porosa & spiraculis innumeris ferè pervia, quæ vinũ transmittit, quale Catoni & Varroni Cissymbion poculum est: quàm à pusionis Citti saltantis in Hederam poëticâ deformatione à Baccho versi, ut fingunt Græci: φ & κίσσηρις pumex porosus lapis ob fistulosas cavitates ita dictus sit. Vel potiùs Κισσὸς Hedera dicta est ἀπὸ τῶ κίὸς, i.e. à verme seu curculione, in Hordeo & Tritico nascẽte, qui cuspidula, aut acu, potiùs quàm ore triticum hordeumq; terebrat. Latini ab edendo Hederã dixerunt: Etenim arborum importuna amasia, & veluti assentatrix, cortice rimoso impacta, maceries vetustiores demolitur, & radicatis propagationibus arbores amplexa, enecat & exedit: præsertim illa species quæ major & arborea vocatur. Põpeius verò dictam censet Hederã quòd hæreat, vel potiùs quòd edita petat. Hederam poëtæ cognominant etiam lascivã (propter amplexus arctissimos, & hinc circumfertur illud, Lascivis Hederis ambitiosior) & comantẽ, quòd olim in Anthisteriorũ, i.e. floralium festorũ (videntur autem illa fuisse, quæ Latini vocãt Bacchanalia) ludis antiqui hâc coronarentur. Hinc natum habetur adagium: Hedera post Anthisteria. Quùm serò quippiam adhibetur.

Nomina linguar. *Cissus Lob.* *Fabula Poetarum.* *Hed unde dicta.* *Epitheta* *Proverbiũ.* *Adagium.*

HEDERA COMMVNIS, major & minor.

Prior icon ex nostris emptitiis majorem Hederã exhibet, & altera minorem. *Icones.*

In censu earum quæ adminiculis sustinentur, Hedera etiam communis occurrit referenda, licèt tamen & per se nonnunquã consistat. Et quidem sarmẽtis tenuibus longo & errabundo reptatu proximis arboribus aut maceribus innixa, alta petit iis quæ semel apprehendit pro ridicis usa, barbitio fibrarum propagato radices in alieno solo agens, cortice magnâ parte rugoso, cinereo, in novellis ramis viridi, materie albâ, firmâ: folia nullo ordine pediculis semipalmaribus & palmaribus appensa, magna, nervosa, rigida, crassa, supernè ex atro-virentia & splendentia, infernè ad

Descr. *Sarmenta.* *Cortex.* *Folia.*

luteum tantillum ex virore declinantia, sinuosa, triquetra, aliàs rotundata in mucronem exacuuntur, sapore siccante & acri; flores in sarmentorum extremitatibus, sex radiatis foliis herbido colore præditis constant. totidemq; luteis apicibus in orbem circumacti simul multi umbellę instar: corymbi succedunt per maturitatem nigri: acini singuli semunciâ longioribus pediculis insident baccis juniperilis æquales, sessiles & quasi vtrinque compressi, circulo vmbilicato, cui abest ille reliqui acini nitor, inscripti veluti opercula imposito urceolo, cuius centrum designat prominulus niger stilus : intus distinctis sepimento membraneo, nonnihilque pulposo, loculis continentur semina, unum, duo, tria, quatuor, quinque, oblonga, gibba, turgidula, curculioni convoluto similia. cuticula tenui contecta, intùs pulposa confractæ orizæ cum gluma sua, aut pulticulæ è pane syncomisto non absimilia.

Corymbi. Acini.

Semina.

Trag species 2.

Tragus licèt proponat unam tantùm figuram & unam descriptionem, duas tamen ejus species nasci tradit. Quarum priorem Hederam minimam, χαμαίκισσον, Hederam terrestrem, ἕλικα, Claviculam, Hederulam, germ. Klein Ephew nuncupat. Alteram vulgarem, gemein Ephew/ Dioscoridis κισσὸν, κισσὸν χρυσόκαρπον, & (quoniam olim hâc Hederâ Bacchus coronatus fuerit) Hederam Bacchicam, Mysticam & Dionysiam cognominat. Dicitur hæc quibusdam ἀσπλήνιος, quòd ad splen faciat, nec non, ποιητικὴ quòd hâc Poëtæ olim coronarentur:

Bacchica.

Asplinos.

Poetica.

Pastores Hederâ crescentem ornate Poëtam

Hederam vulgarem porrò, acinos ferentem, Theophrasti κόρυμβίαν, & ἀχαρνικὸν ἀρδανόμενον; Exiguam verò, quæ appetente Autumno colorem varium acquirit, Helicem & Thraciam cognominat. Recenset autem Tragus quàm paucissimis omnem Hederæ historiam, quòd nullum ferè discrimen obseruari posse credat, nisi ab ætate ipsa. Omnem namque Hederam, dum in tenera sua ætate assiduo reptatu per terram vagatur, triangularis figuræ folijs spectandam se præbere; quamprimum verò arbores murósque invaserit, ilicò foliorum figuram uariare ait, quòd vel Theoprastus dixerit maximam Hederarum differentiam in ętate ipsarum positam esse. Nos quoque non separamus Hederas nostras, sequuti sententiam Tragi, existimantes unum tantùm genus reperiri, ratione loci, vbi crescit, & ætatis, formam mutans.

Discrimen Hederarũ est ætas ipsa.

Cur autores non separent Hederas.

Cæsalp.

Hedera, ait Cæsalpinus, frutex est peculiarissimam sortitus naturam : non enim solùm radicibus in terram dimissis vivit, sed & germinibus alimentum exsugit & arborum caudicibus, quas scandit; nam præcisa iuxta terram, non emoritur tamen, nisi à totis caudicibus avellatur; frequentissimas enim, easque breves per tota germina radiculas, centipedis animalis modo edit, quibus pertinacissimè hęrés arbores suffocat, & ædificia (quamvis robusta) tandem demolitur; expetitur tamen viridariis; nam sponte nullo adminiculo totos parietes circumvestit, fronde perpetuâ exornans; ex cultu arborescit, caudice satis crasso, & ad magnam altitudinem latitudinémque distenditur, nisi desit quod amplexetur, cum ad eam ætatem accesserit, in qua fructum ferre possit, totâ mutat faciem, naturamq;; nam per se erigitur, & quidem in tantum aliquando, ut nullum relinquatur conjunctionis vestigium cum repente Hedera. Quamdiu enim affixa est, folia fert in plures angulos desinentia, ad summum quinos, quorum duo utrinqne prominent, unus in summo folio: quo autem magis adolescit, folia & pauciores edunt angulos obtusioresque, & ipsa majora fiunt, ac virentiora, & unicolora, cùm ab initio eadem pusilla sint, nigra, & maculis albis distincta, aliquando infernè subrubentia; cùm autem erigitur, folia rotundantur obliteratis ex toto utrinque angulis omnibus, solo eo, qui in summo est, relicto. differentias alias non ætatis, sed generis adhuc non vidi, quamvis Dioscorides tria afferat genera: Theophrastus quoque & Plinius eadem tria in alias plures differentias distribuant, pro fructus magnitudine, sapore, & colore foliorum : sed de Helice, ambigit Theophrastus, utrum generis, an ætatis sit differentia, ut multi putant, primò fieri Helicem, deinde vetustate in Hederam transire: appellant autem hederascere, & in Hederam transire, cùm erigitur nullis affixa, quando, & simpliciora sunt folia rotundioráque, cum in Helice sint parva, angulata, & concinnè disposita ac sine fructu : contendit Plinius easdem genere differre maximè ob foliorum varietatem in Helice. Quandam enim herbaceo folio virentíque, aliam candido, tertiam versicolori constare, quæ Thracia vocetur. eandem Dioscorides tradit rubro folio, quod nemo alius notavit; sed non cogimur ob hæc Helicem genus diversum ponere cum in ea, quæ manifestè hederascit, variam foliorum & germinum naturam contemplemur, quod in paucis aliis reperitur, ut notavit Theophrastus; fit verò alicubi, ut Helix nunquam hederescat ob imperfectionem quandam, non speciei, sed individui, ut in arboribus plerisque accidit. Patet ergo quàm quidam sine rationibus nos non habere Hederam contendant.

Ex cultu arborescit.

Folia mutat.

Theophr. ambigit an Hedera helix diversa sit ab arborea.

Plinio genere diversa.

Plinij opinio reprobatur.

Dod gall. icones 2.

Dod. gal. duas habet figuras dicens ex tribus Dioscoridis Hederæ generibus priorem albam, Hederam fœminam Plinij, nobis esse incognitam; secundam speciem Hederam nigram & διονύσιαν Plinij, Hederam marem esse, Neotericorum Hederam arboream, Hederam muralem, Gallis *Liaire noir*. German. Schwartzer Eppich & Maur Ephew aut Baum Ephew. Belg. Veyl. & Boonen wyl. Tertiam verò speciem ἕλικα, Claviculam & Hederulam dici; Gall. *Petit Liaire*; Germ. Klein Ephew: Belg. Cleyne Veyl. Dod. lat. autore Theophrasto Hederam in majorem & minorem distinguit: majorem rursus in candidam, nigram, & Helicem, cujus plures species Theophrastus tradat. Cæterum, majorem sese in altitudinem attollentem aut assurgentem, Theophr. κισσὸν ὑψηλὸν, Gazam excelsam, Plinium rigentem Hederam, dicere scribit; recentiores verò Hederam arboream, quòd arbores complectatur: muralem, quòd secundùm parietes nascatur : Esse tamen qui velint omnem assurgentem arboream cognominari, quibuscunque tandem illa conscendens adhæreat, ad differentiam nempe alterius Hederæ terrestris per humum repentis. Minor denique, ait Dod. nigræ similis est, ac ἐπίγειος κισσὸς vocatur; germanic. Klein Ephew. Dicitur & χαμαικισσὸς; differens tamen multùm ab Hedera terrestri alibi describenda. Helicen sive Claviculam latinè nuncupatam non pauci latini hanc existimant, sed Theophrastus ἕλικα ab ἐπιγείῳ κισσῷ differentem ostendit. Tertiam enim inter assurgentes facit.

Hedera maior Dodonei.

Hedera arborea.

Muralis.

Hedera minor.

Hedera Helix.

Differ. Lob.

Nec plures duabus (Hedera majore seu arborea & Helice sive minore) novit nostra ætas, ait Lobelius, differentias genericas : tametsi quamlibet multas dixerit species Dioscorides. Majoris multæ decernuntur varietates, quæ antiquis persuadere potuerunt, ut plures differentias, sive species statuerint. Hujus quædam arborescit, suaptéque stat stipite, nulli innixa pedamento, qualem in sylvosis quibusdam Angliæ meminimus, Orthocissum antiqui dicunt. Interdum etiam quibusdam locis xerampelino colore folia nitent. Pisis nobis ostendebant herbarij corymbos cæsij & albicantis coloris. Melinos subfuscos corymbos pleræque plantæ satæ in Italicis & Germanicis ex Campania & Apulia, hodie maturat. Humilis planè minor & infrequétior cócinnè voca-

exerat claviculas, capreolósve viticeos, qui humi panguntur: & propagatione quadam quasi in spicas & anfractus provolvuntur: interdum etiam serpendo muscidis truncis & caudicibus advolvitur gracilioribus sarmentis. Hæc Lob.

Hedera major. Prior vocatur à Matth. Cast. Lugd. Brunf. Gesn.h. (qui hujus speciem tradit luteis baccis) & Tab. Hedera scandens, major, & arborea; à Trag. Ang. Cord. in Diosc. Dod. & Cam. ep. Hedera; à Lon. (qui quamvis solùm unius iconem exprimat, attamen tres ejus species nominat) Fuchs. Dod. gall. & Lac. Hedera nigra; à Lob. Hedera corymbosa communis; à Tab. ic. Hedera corymbosa major arborea; à Schvv. Hedera baccifera. Altera autem Hedera minor sive humilis à Matth. Fuchs. Brunf. Dod. Lac. Cam.h.ep. & hist. Lugd. Lon. Cæs. Tab. & Ger. Hedera helix; ab Ang. Hedera sterilis; à Lob. Helix sive provoluta sterilis Hedera; à Gesn.h. Hederæ arboreæ silv. genus semper repens; à Thal. Hederæ species 3. Helix vocata; à Cast. Hedera minor; à Schv. Hedera minor reptans; à C.B. Hedera 3. major sterilis: Eid. Hedera 4. humi repens; Hederula Tragi; Hedera minor, ἕλιξ κισσός, Dod.

Hedera minor. Hedera helix.

Hedera passim nascitur ad arbores, in silvis, campis, & hortis, & ad ædificiorum muros. Sylvarum opaca arida & saxosa perreptat. Plutarch. in Alexandr. memoriæ prodidit Babylonicam regionem non ferre Hederam, rationémque reddit, quòd nimis sit calida, cùm loca frigida amet. Edera jam dicitur apud Plinium in Asia nasci. Negaverat Theophrastus, nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse, ut sereret eam in Medis, frustra. Alexandrum verò ob raritatem ita coronato exercitu, victorem ex India rediisse, exemplo Liberis patris: cujus Dei & nunc adornat thyrsos, galeásque etiam & scuta, in Thraciæ populis in solennibus sacris. Inimica arbori satísque omnibus, sepulchráque ac muros rumpens: serpentium frigori gratissima, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. Hederam vidi in monte Saleve trunco crus æquante & sæpè crassiorem in plurimis Helvetiæ locis. In Castello l'Abbatie reperi ferentem resinam rubram, odoratam, pellucidam, gustu acrem, chartam imbuentem olei instar, igni admotam, flammam concipientem, ut cæteræ resinæ.

HEDERA DIONYSIAS, Dalechampij.

Ex congeneribus nigris folium habet minùs atrum, minimè angulosum, crassum, carnosũ, venosum, in acumen fastigiatum, nec admodum densum: in corymbis acinos luteos aureo nitore fulgentes, ex congeneribus aspectu maximè pulchros. Hæc radicosis brachiis reliquarum modo vicinas arbores enecat, succo earum exhausto. Raro in Gallia provenit.

B. pin. Hedera 2. poëtica: Hedera Dionysias, & Chrysocarpos Dalechampij, Lugd. Dionysias, aut Bacchica, quòd ex ea Poëtarum coronæ consuerentur: Chrysocarpos, à fructûs colore aureo.

Hederæ Æquivoca.

Præter Hederam communem & Dionysiam Dalechampij, plures, aliæ occurrunt plantæ Hederæ nomine donatæ, de quibus suo loco agemus, ut de Hedera Cilicia Theophrasti, sub Smilace aspera hoc libro. Æquivocè quoque, ob græci nominis similitudinem Hederæ nomen transit in Cistum marem & fœminam, quibus flos Rosæ sylvestris inodorus, ut Plinius scribit ex Theophrasto, ubi in versione Gazæ, pravâ tamen lectione Κισσὸς legitur non Κίστος: de Cisto lib. 13. Sed & Chamæcissus herba Hederæ humilis, seu terrestris nomen sibi vendicat, ut videre est lib. 28. Per Hederam arboream sunt qui intelligant Apocynon Dioscoridis, minùs rectè, in remediis ad gangrænam Theodorico, de quo paulò post, ut & de Smilace lævi, sive Convolvulo majore, quem Hederam arboream cognominat Dalechampius. Hederam terrestrem suspicatur Dodon. Volubilem minorem, sive Helxinen Cissampelon, ut infra dicemus. Ἑλξίνη etiam κισσάμπελος Constantino μαλακοκίσσος, h.e. Hedera mollis dicitur. est hæc nobis Helxine Cissampelos, semine triangulo. Hederula [κίσσιον] seu Hederæ folium [κισσόφυλλον] de Asclepiade dicitur apud Dioscoridem. Tandem præter dicta genera esse & rigentem Hederam, per se stantem, & ob id solam omnium generum vocatam esse Hederam, tradit Plinius: hanc Cæsalpinus Agrifolium esse censet: sed in Theophrasto non aliam intelligit, quàm ætatis perfectæ Hederam. Tandem quæ Hederula aquatica & palustris à Lob. ic. Tab. & Bauh. phyt. vocatur, à nobis Lenticula aquatica trisulca inscribitur. Quam demum Hederam saxatilem C.B. cum Lobelio cognominat, est Asarina sterilis Sevenæ Narbonensis agri.

Æquivoca. Smilax aspera. Cistus. Chamæcissus. Apocynum. Convolvulus major. Volubilis minor. Helx. Cissampelos. Asclepias. Agrifolium. Lenticula aquatica trisulca. Asarina sterilis.

Vires et temperamentum.

Omnis Hedera, autore Dioscoride, acris est, adstringit, nervos lædit. Flores ipsius quantum ipsorum tribus digitis capi potest, accepti & in vino poti, faciunt ad dysentericos, sed bis per diem bibere oportet. Faciunt & ad ambusta cum cerato triti. At tenera folia cum Aceto cocta, aut cruda cum pane trita, spleni medentur. Succus foliorum & corymborum cum irino oleo, aut melle, aut nitro, naribus infunditur, & ad veteres capitis dolores commodus est. Irrigatur & ex eo caput, cum aceto & rosaceo. Aurium dolores & purulentas aures, cum oleo sanat. Cæterùm nigræ hederæ succus & corymbi poti, debilitatem corpori inducunt, & amplior usus mentem turbat. Acini verò corymborum quinque triti, & cum rosaceo in malicorio calfacti, & in oppositam aurem instillati, dentium dolores mitigant. Denigrant item capillos corymbi. At verò folia cum vino cocta ad omne ulcus imponuntur. Eadem imposita velut dictum est cocta, ambusta, ulcera maligna, & maculas solares curant. Movent & menses corymbi triti subditi, & post purgationem drachmæ pondere poti, conceptionem impediunt. Sed & foliorum pediculus melle tinctus & utero appositus, menses & fœtus educit. Succus autem naribus instillatus, graveolentias & putredines expurgat. Lacryma verò Hederæ illita, pilos abolet, & pediculos occidit. At radicum succus cum aceto potus, commorsis à phalangiis opitulatur. Hedera (inquit Gal. 7. simpl.) ex cõtrariis composita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quam terrenam & frigidam esse ostendimus, habétque etiam nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus comprobat: nec deest tertia, aqueam namque substantiam quandam tepidam obtinet, certè si viridis sit.

Ex Diosc. Dysenteria. Splen. Capitis dolores. Mentem turbat. Dentes. Menses. Pediculi. Ex Galeno.

Siquidem dū arescit, hæc prima exhalet necesse est, manétq; quæ terrea est & frigida adstringénsque, & ea quæ calida est & acris. Viridis autem, foliis ejus in vino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt sanat, tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem ejus quodammodo validiores sunt, & ad lævorem redacti cum cerato ambustis conveniunt. Præterea succus medicamentum est errhinum, h. e. in nares fusum, capiti purgando idoneum, tum vetustas aurium fluxiones sanat, adhæc vetera ulcera tum in auribus tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo aut dulci oleo miscetur. Lachryma ejus pediculos necat, pilis nudat, usque adeò calidæ potestatis, ut obscurè adurat, est enim veluti aqueus quidam liquor, sicut omnes aliæ lachrymæ. Hederæ mira natura traditur à Plinio ad experienda vina, si vas fiet ex ligno ejus, vina transfluere, ac remanere aquam, si qua mixta fuerit. Theophrastus igniaria ex ea materia fieri testatur, quoniam calida. Plutarchus autor est, Hederæ suffitum in Venerem trahere, & ebrietatem, ut vinum, inducere, furorémque efficere animi. Insignis vis seminis Hederæ nigræ, si vera quam Bayrus illi adscribit. Semen ait Hederæ nigræ facit cadere pilos & enasci non sinit. Acini Hederæ tusi ac pondere drachmæ in vino sumpti, calculum expellunt, experientiâ Tragi id attestante. Folia Hederæ cum aceto decocta ac lieni imposita, dolores ejus sedant. Hederæ florum siccatorum pulveris quantum trium digitorum apicibus comprehendas, ex vino bibitum, fluxum dysentericum sistit, ut legitur apud Matthiolum: Succus è foliis cum vino acidulo tribus continuis diebus lienosos potu juvat: quibus etiam opitulantur pocula è ligno vel radice Hederæ confecta. Acini drachmæ pondere cum vino assumpti, mirificè calculum pellunt. ad menses suppressos minimè fallax traditur remedium, si acini tres Hederæ arboreæ in pulverem triti, cum aqua stillatitia Pulegij & pauxillo Croci bibantur calidè, idq; mane diebus aliquot continuis. quinque aut sex acini ante poculorum certamen comesti, ebrietatem arcent. vapor è decocto foliorum utero exceptus menses ciet. ad cephalalgiam, sumuntur folia Hederæ septem, totidémque Persicorum delibrati nuclei, simul ambo in aceto & oleo rosaceo bulliunt, atque ita calida fronti & temporibus inducuntur. Vt cauteriorum ulcera aperta maneant, imponitur quotidiè Hederæ folium, quod & humiditatem omnem exhaurit, & ne quicquam sinistri accidat prohibet. Mulierculæ è foliis Hederæ pileolos confectos capitibus imponunt infantum, quos achores infestant, siccant ita & certò curant. Sunt (prohibente Camer.) qui non sine utilitate contra epilepsiam exhibeant Hederæ lignum. Corymborum pulveratorum scrupulus unus ex aqua Menthę aut simili, efficax ad ventriculi dolores. alicubi & peste correptis exhibent, quibus sudores eliciunt potenter. Sunt apud Dodonæum, qui Hederæ corymbos ad ciendam urinam efficaces asserât, & calculosis ac nephriticis eapropter exhibeant. Nonnulli Tabern. teste, corymborum & foliorum Hederæ ex vino decoctum, aut eorundem pulverem cum vino ad febrium rigores exhibent. Valent eodem modo ad urinam ciendam. Ex corymbis extillatur oleum eo modo quo ex baccis Iuniperi: alij oleum ita eliciunt ex corymbis, ligno & gummi. Præstans est oleum ad frigidos articulorum morbos. menses ciet, calculos pellit, sordida ulcera exterget. Ad capitis dolorem accipit VVirt. Empir. Hederam quæ supra terram provenit, macerat in lixivio, quo abluit caput. Sebastianus Feudinger Pincerna Illustr. C. VVirtemb. homo curiosus affirmabat anno 1605. quo hæc scribimus, se observare ex Hederæ flore hoc anno futuram copiam vini, quia circa natalitium Domini nostri cùm floreret non defluxisse flores, ita non defluxuros etiam vitium flores, undè sæpè deficiunt Vvæ & vinum. Lignum Hederæ de radice rese[illegible]um, ubi crassius esse consuevit, à sutoribus in eum usum parari solet, ut postquam cultellos suos ad corium dissecandum idoneos ad cotem exacuerint, asperiores etiam nunc illos æquales levigatósque reddant ad dictum lignum ultra citràque ducendo. quod autem præaliis idoneum esse judicatur fortè ob mollitiem substantiæ ipsius, quę tangentibus se talem offert. Vendibilis vini signum Hederam olim extitisse, probat illud vetus adagium: Vino vendibili non opus esse Hedera suspensa. Exponit autem hoc dictum Erasmus, veram virtutem non egere alienis præconiis: aut res præclaras per se placere, neque desiderare exoticam commendationem.

Vlcera. Pediculi. Ex Plinio. Vas ligneū ad experiēda vina. Igniaria. Venerem excitat Hederæ suffitus. Calculus. Pulvis Hederæ. Dysenteria. Succus. Menses. Ebrietas. Vlcera cauteriorum aperta retinet. Epilepsia. Vrina. Frigidi articulorum dolores. Prognosticum de vitibus a flore Hederæ. Cos ex ligno Hederæ pro sutoribus.

HEDERÆ LACHRYMA.

Glebæ quæ Hederæ gummi nomine in officinis prostant, ex saturo rubore ferè nigrescunt, vitreo nitore, sed non pellucido, durâ satis compactâque consistentia, non tamen uniformi, rubiginosis intercursantibus micis: haud difficulter in pollinem redigitur, saporem imprimens siccum adstringentem, haud injucundum, cum levi quadam amaritudine, salivam croceo colore tingens. Candelę admotum claram & pertinacem edit flammam, nidore ferè Thuris, & ne vel tum quidem liquescit. admista reperiuntur interdum Hederæ folia. Ipse etiam ex Hedera lachrymam collegi Genevæ circa l'Abatie dictum locum, anno 1570. mense Aprili, similem ei, quæ in offic. prostat.

Descr. Flammam edit.

GRANADILLA HEDERÆ similis. CAP. IX.

Allatus Monardi ex Continenti herbæ fructus est, quæ in Peruanis montibus, ubi sponte nascitur, Granadilla appellatur, quod nomen illi imposuerunt Hispani ob similitudinem quam cum Malis granatis habet, nam ejusdem ferè est amplitudinis, atque etiam coloris, quando maturus est, nisi quod coronâ careat: in eo reficcato, si agitetur, sonitum edit semē intus occlusum, pyri semini simile, aliquanto majus, tuberculis quibusdam eleganter, elaboratum & aspectu jucundum: pulpa candida est, & saporis expers. Planta hunc fructum ferens Hederæ similis est, eodémque modo repit & scandit, quocunque loco ponatur. Elegans est cùm fructu onusta conspicitur, propter ejus amplitudinem: florem habet albæ Rosæ persimilem, in cujus foliis aliquę veluti passionis Christi figurę delineatæ conspiciuntur, quas magnâ diligentiâ istic pictas existimes, eam ob causam elegantissimus est flos: fructus ipsi sunt granatula jam dicta, quæ matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur ut ova, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur cùm ab Indis tum ab Hispanis: nec, etiam si multos sorbeas, ullam ventriculi gravedinem, sed potiùs alvum emollitam sentis. Herba rara est, quæ duntaxat uno in loco invenitur. Fructus temperatus esse videtur, & aliquantulum humidus. Granadillæ etiam meminit Petrus de Cieça, parte 1. hist. Peruanæ c.28. his verbis: Amplam istâ vallem de Lile dictâ, in qua oppidum Cali, mediam secat flumē, cujus ripę abundant fructibus ejus loci, inter quos grati admodum saporis & jucundi odoris est Granadilla nūcupatus.

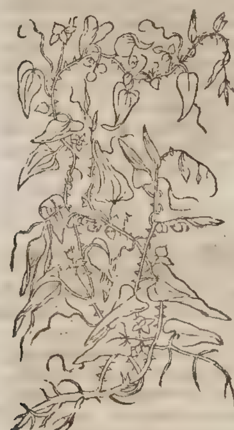
Locus. Etymon. Descr. plantæ. Flos passionalis. Temperamentum fructus.

B.pin. Clematitis 13. trifolia flore roseo clavato: Granadilla, Monardi, Petro de Cieça in hist. Peruana, Lugd. Vide in Americæ par.9.l.4.c.27.at cap.30. Granadilla inter ligna recensetur.

SMILAX ASPERA.
Cap. X.

Smilax aspera longis, rigidis, striatis, contortis, valdè implicatis, lentis, sarmentosis viticulis excrescit nunc in hanc, modò in alteram partem, inquit Clusius, certâ quadam serie servata inflexis, ex geniculis capreolos proferens quorum ope vicinis arboribus, aliisve advolvitur, & ab imis ad summa repit, horret autem spinis duris rigidisq; non tàtùm per sarmenta surgentibus, sed etiam per pediculos, unciales plus minus, quibus folia e intervallis singularia appenduntur. cæterùm folia Sigilli B. Mariæ dicti possidet, sed longè crassiora, rigida, nervosa, spinis non tantùm per margines horrentia, sed & in dorso secundùm nervos, nunc ampla & viridia, modò angustiora & albis maculis conspersa, autore Clusio, flores è singulis extremorum ramulorum geniculatis tuberculis racematim cohærentes crebri erumpunt, parvi, albi, odorati, senis foliis constantes, in exiguis in medio apiculis: hosce excipiunt fructus, rotundi seu Vvæ, per maturitatem rubræ, vel, ut ait Clusius, rutilæ in quorum singulis semina duo, vel tria, vel unicum, lubricâ magnitudine, colore & figura, seminum Rhamni tertij seu Paliuri multis dicti, sed duriora, pulpâ albicante, nauseosæ cujusdam dulcedinis participe, Clusius nucleos vocat duros, osseos, veluti Asparagi, foris nigros, addens radicem longè latèq; serpentes sub terra fibras habere tenues, candidas & germina summâ tellure spargere minimi interdum digiti crassitudine, nodosa seu articulata, albicantia.

Capreolis. *Spinæ.* *Pediculi.* *Folia.* *Flores.* *Fructus.* *Semina.* *Nuclei Clusio.* *Radix.*

Theophr. accuratissimè Smilacem hanc descripsisse videtur his verbis: Smilax [*Edera Cilicia, Gaza*] caulibus suis sese aliis implicat & obvoluit. Caulis autem ejus spinosus, & veluti rectos aculeos gerit: folium ederaceum, oblongum, angulosum qua pediculo annectitur, & latius. Proprium huic quod medium ipsum nervus spinæ tenuis modo secat, & stamineas propagines non ab ipsa spina, ut in aliis foliis, sed circa ipsam in orbem circumactas ducit, ab ipso pediculi annexu. Ad caulem verò imbecillũ, qua folia velut interstitio quodam ab ipso sejunguntur, ex eodem sinu enascitur cum foliis cauliculus gracilis & convolutus: flos est albus, odoratus vernus [*Græcus textus habet* λευκὸν *sed Cornar.c.de Smilace, cum Plinio legit* λειριινὸν *i. liliaceus*] Fructus similis Solano aut Melothro & maximè Viti silvestri, racemis, ut Hederæ pendentibus, propiùs tamen ad Vvæ figuram accedentibus: quoniam ab eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Fructus ruber, sæpiùs quidem nucleos binos complexus, major ternos, minimus singulos. Foris autem nigri sunt nuclei, & valdè duri. Peculiare habent racemi, quod ex obliquo caulem obsepiunt, & unus omnium maximus est in summo caule, velut in Rhamno atque Rubo. Vnde liquet Smilacem & in summo, & in latere fructiferam [*Venetum legit* πλαγιαπαλαιόκαρπον *mendosè pro* πλαγιόκαρπον, *vel* πλαγιοπλεόκαρπον. *H.*] esse.

Smilax Theophr.

Smilax aspera folia habet Periclymeni, sarmenta multa, tenuia Paliuri aut Rubi modo spinosa, & sese arboribus circumvoluit, per eas sursum deorsumque repens. Fructum verò profert racematum, ceu exilem Labruscæ racemulum [*desunt hæc in Ald. cod. in contextu & ad notha transferuntur*] qui quidem ubi maturuerit, colore est rubro, gustúmque leniter quodammodo mordet: radice denique est crassa duraque. Smilacis asperæ fructum hîc Dioscorides ὀπιφυλλίδι similem facit, h.e. (ut alia ὀπιφυλλίδος significata à Suida & Aristoph. scholiaste commemorata, tanquam huic loco non satis convenientia cum Sarraceno omittamus) exili racemulo: quales iis esse solent, qui vel summis palmitibus supra folia ipsa innascuntur, vel im maturi vindemiæ tempore inter folia latitant. Theophrastus autem uti jam dictum, scribit esse fructum Solani & Vitis albæ fructui similem, maximéque Vvæ silvestri nuncupatæ. Pensiles autem esse racemos, ceu Hederæ, verùm ad Vvam propiùs accedere: folio autem esse hederaceo, parvo non anguloso.

Diosc. de Smilace aspera. *Diosc. lectio varia.* *Diosc explicatur.*

Sed & Plinius de Smilace eadem, quamvis paulò aliter ita prodidit. Similis est Ederæ, è Cilicia quidem primùm profecta, sed in Græcia frequentior, quam vocant Smilacem, densis geniculata caulibus, spinosis fruticosa ramis, folio ederaceo, parvo, non anguloso, à pediculo, emittente pampinos, flore candido, olente Lilium. Fert racemos Labruscæ modo, non Ederæ, colore rubro, complexa acinis majoribus nucleos ternos, minoribus singulos, nigros duròsque: infausta omnibus sacris & coronis: quoniam sit lugubris, virgine ejus nominis propter amorem juvenis Croci, mutatâ in hunc fruticem [Ovid. 4. Met.

Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores.]

Plin. de Smilace. *Smilax Græcorum.* *Infausta sacris.* *Smilacis metamorphosis.*

Id vulgus ignorans, plerumque festa sua polluit, Ederam existimando: sicut in Poëtis aut Libero patre, aut Sileno, quis omninò nescit quibus coronentur. E Smilace fiunt codicilli. Propriúmque materiæ est, ut admota auribus levem sonum reddat. Sed quod hîc Plin. dicit de codicillis è Smilace, non existimo intelligendum de Smilace aspera, quomodo enim fierent ex tali frutice? Idem alibi de hac loquitur. Smilax quoque (ait is) qui & Nicophoros cognominatur, similitudinem Ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera Smilacis dixère. Alterum immortalitati proximum, in convallibus opacis, scandens arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficacissimis, in tantùm, ut acinorum succo infantibus sæpè instillato, nulla posteà venena nocitura sint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectûs. Illam esse Smilacem priorem, cujus lignum ad aures sonare diximus.

Plin taxatur. *Nicophoros.* *Superstitiosus Plin.* *Smilacis genera. 1.* *2.*

Fatetur Matth. in com. It. se posse affirmare aliquod discrimẽ esse inter Smilacem asperam & Zarzam parillam. Idem tamen dixit esse, qui affirment Zarzam parillam nihil aliud esse, quam Smilacem asperam, quorum opinioni ait se facilè assentiri. In hist. demum germ. addit, quosdam doctos viros existimare radicem Salsas & Sarsas parilias Smilacis asperæ radicem esse: alios negare, se nihil asserere posse, quia nihil certi habeat de Salsa parilia. Vides quàm Matthiolus lectorem incertum suspendat. Similem quidem Garcia Smilacem asperam Salsæ pa-

Zarza parilla quorundam. *Salsa parilla [illegible] eadem.*

nilæ, ſed tamen eandem eſſe non concedit. Salſa parilla (inquit Alp.) eſt Smilax aſpera: Smilax tamen Zacynthi inſulæ, ex qua Salſa parilla, à Smilace aſpera in Italiæ locis inventa multùm differt. Sed quicquid ſit, Smilax aſpera radices habet non tantę cum Salſa parilla ſimilitudinis ſortitas quantum hactenus perſuaſum doctis quibuſdam fuit, ut dicetur cap. ſeq.

Synon. Smilax ſimpliciter dicitur Theophraſto & Anguillaræ; Smilax aſpera Dioſc. Ruell. Matth. Fuchſ. Turn. Cord. in Dioſc. (cui & Hedera Ciliſſa) Theod. Golio in onom. Dod. Euchar. Roeſslin (cui & Smilax trachæa) Bellon. Obſ. Acoſtæ (qui ſimilem facit Chinæ) Geſn. h. Lac. Lob. Cam. h. & epit. Caſt. Cæſ. & Lugd. cui & Volubilis acuta, vel pungens; Smilax aſpera vera Trago; Smilax aſpera fructu rutilo, Cluſ. hiſp. & hiſt. Smilax aſpera 1. fructu rubente, C. Bauh. Hedera Cilicia Plinio (& poſt eum Gazæ) cui & Smilax, Nicophoros cognominata: Milax, Galeno; Volubilis aſpera, Lonicero.

Trag. & Fuchſ. notatur. Cæterùm, in Tragi figura apparent aliquæ ſpinæ in foliorum dorſo, ut in Fuchſij pictura (qui Smilacem naſcentem non vidit, ſed ex ſicca tranſmiſſa *Icones.* pingendam dedit) quæ in noſtra icone, quæ Guariniana, omiſſæ. Nomen etiam gallicum apud Fuchſium *Phaſeoles eſpineuſes* non placet: mallem vocare *Liſeron eſpineux.* In Matthioli imagine in foliis nulla ſpina: in poſt. comm. cum mag. fig. duo tantùm ſpinoſa. In figura per Camerarium facta ad Hiſt. germ. & Ep. folia in marginibus ſpinoſa. In iconibus Matthioli & Fuchſij, ex qua noſtra quæ minùs placet, flores appicti tantùm cum quinque foliolis. Com. *Tab. taxa-* pil. Tab. Smilacis aſperæ tres ponit figuras, nec indicat qua in re differant.

Nomina variarum Σμῖλαξ τραχεῖα Græc. Lat. Smilax aſpera; Ger. Stechend oder ſcharpff Winden/ab aculeis quos habet aptè denominatur: Gall. noſtro judicio, *Liſeron eſpineux.* aliis tamen *Liſet picquant, Tan,* ſive *Smilax aſpre*: Ital. *Rovo cervino*: [*Rubus cervinus ſive Hedera ſpinoſa*] Hiſpan. *çarca parilla*, h. e. Rubiviticula appellatur: Angl. Scharpe Smilax. Aliqui inter notha Dioſcoridis Hepatitin cognominant, quaſi Iecorariam appellent, alij Lycanthemon, quaſi florem lupinum, alij Cynoſbaton, quaſi ſentem canis, alij Aniceton, quaſi invictam, alij Heliophyton, quaſi plantam Solis, alij Anatolicon, hoc eſt Orientalem, alij Dyticon, occiduam, alij Helidem, Ægyptij Lyiſthe, Romani Merginam, Hetruſci Rhadiam.

Aequivoca. Smilacis vox, quod ſilentio non eſt prætereundum, valdè eſt ambigua, ut quæ quaſdam cognatas vel ſimiles plantas ſignificet, ut Smilàcem aſperam fructu per maturitatem rubro, de qua in præſenti: Smilacem aſperam minùs ſpinoſam fructu nigro, de qua mox; Salſam parillam Smilaci affinem, poſt dicendam.

Denotat & Smilacem lævem, quæ dicitur Convolvulus major Fuchſ. Dod. Matth. Lob. Rob. Conſtant. & aliis, à quibus diſſentiunt Cæſ. & Turnerus: nos de Convolvulo poſtea agemus.

Smilacis lævis ſpeciem eſſe Volubilem minorem (quam nos vocamus Helxinen Ciſſampelon) ſatis manifeſtum Dodonæo. Eidem haud aliud eſt Scammonium, quam ſpecies Smilacis lævis radice craſſa. Cæſalpino tamen Smilaci lęvi magis videtur convenire Gelſeminum.

Cum Smilace hortenſi phaſiolifera, Cordo eadem eſt lævis, de qua H. n. g. lib. 17.

Quaſdam admodum diſcrepantes, & viribus planè contrariis pollentes, ut Smilacem arborem è genere glandiferarum de qua egimus inter Ilices lib. 7.

Smilacem quoque de Fraxino dici, oſtendimus l. 8.

Nec deſunt indocti, qui magno ſanè errore Taxum Smilacem appellent, ut videre eſt lib. 9.

Naſcitur Dioſcoridi in locis paluſtribus & aſperis; *Loca.* Plinio autem in convallibus opacis. Dioſcoridem imitatur Tragus, ſcribens, in ſuperiori Helvetia uliginoſis locis & tenebroſis provenire, quod non placet. Vbi enim legitur apud Dioſc. ἐν ἕλεσι, ibi malim legere cum doctiſſ. Dalechampio ἀμμώδεσι, vel πετρώδεσι: Corn. malam Dioſcoridis lectionem retinuit. Non niſi montoſis & collibus fervidiorum tractuum, Romaniæ, Hiſpaniæ, Linguagotiæ, plurimam provenire Lobelius teſtatur. Serius floret; *Tempus.* imò Autumno etiam ipſo, cum ſuo fructu Octobri & Novembri florentem Cluſius reperiebat: at frigidis regionibus culta & fictilibus adſervata, Autumno duntaxat floret, nunquam ſemen perficit. Magna ex parte altero duntaxat à ſatu anno germinare incipit, nonnunquam & tertio. Perpetuò folia retinet: creſcit variis Hiſpaniæ locis, & in Narbonenſi Gallia aſpero & arido ſolo: naſcitur & aliis calidioribus regionibus: rara in Luſitania conſpicitur. Monſpelij olim obſervavi variis in locis, inter ſepes locis ſiccioribus, florentem & baccas ferentem autumno, quamvis toto anno habeat maturas & immaturas; folia in circuitu & in dorſo ſpinis armata interdum iis deſtituuntur, vel rariſſimas habent, ut non mirum ſi variè pingatur, ut Matthiolus & Alpinus fecit. apud Frid. Meier vidi Smilacem aſperam mitiorem in figulinis vaſis, quam hyeme reponit.

Folia fructúſque contra venena efficacis antidoti *Vires, ex Dioſc.* vim habent, autore Dioſcoride, ſive ante, ſive poſtea bibantur. Quin & memoriæ proditum eſt, ſiquid ex his infanti recens nato tritum propinetur, nulla ei poſtea venena nocitura. Inciditur & ad alexipharmaca, id eſt, ad ea medicamenta quibus venena arcentur. Plinius autem, ut ex ante dictis pa- *Ex Plinio.* tet, alium utendi modum tradit, dum ſcribit, acinorum corymbos contra venenata omnia efficaciſſimos eſſe, in tantum ut acinorum ſucco infantibus ſæpè inſtillato nulla poſtea venena nocitura ſint. Milacis aſperæ folia guſtata acrimoniam aliquam *Ex Galeno. Temperamentum.* habere, & ſi illis utamur calefacere legitur apud Galenum: alioqui calidam & ſiccam haud dubiè Fuchſius credit. Fallopius cùm in monte Iuliani Piſis vi- *Succedaneum Salſa parilla.* diſſet Smilacem aſperam, eâ uſus eſt loco Salſæ parillæ per biennium quo ibi fuit, fœlici cum ſucceſſu plurimos à lue venerea liberans. Certè noſtratem Sarſam parillam (quæ Smilax aſpera eſt, inquit Monardes) expertus ſum ſimili facultate præditam, cum illa, quæ ex Hiſpania nova adfertur, ad quam magis accedit, quàm ad eam quæ in Honduras invenitur. Guſtu inſipido eſt, & ſine acrimonia, nec ejus aqua, hordeaceâ ſapidior eſt.

SMILAX ASPERA MINVS SPI-noſa, fructu nigro

Deſcr. Similibus cum priore ſarmentis & claviculis proxima quæque amplectentibus naſcitur, non eſt tamen adeò ſpinis horrida: folia etiam paulò breviora, atriora, molliora, nullis aut certè rariſſimis aculeis obſita habet: flos alteri omninò formâ ſimilis, ſed colore differens, nam ex albo quaſi carneus eſt, fructúſque rudimentum, quod ex medio flore tanquam umbo prominet, rubeſcit, plenus autem & maturus fructus non eſt rutilus, ut in priore, ſed omninò niger, & ſucculentior, quantum quidem Cluſio videtur, oſſicula conveniunt.

Nomina Hiſpanica. Smilax altera Cluſij extremæ Bœticæ incolis, *Vva de Perr*, i.e. Vva canina, Luſitanis conterminis *Recama*, Olyſipponenſibus *Allega-caon* appellatur. Icon hujus à Cluſio hiſp. & hiſt. proponitur cum inſcriptione Smilacis aſperæ nigro fructu. Eandem etiam *Smilax aſpera nigro fructu Cluſ.* exhibet Lob. in Ic. ſub hoc titulo: Smilax aſperà altera,

tera, facie Salsæ parillæ, aut congener. In obs. depingit Smilacis asperę è spinis verietatem, folio non spinoso, sarmentosis viticulis, multò minùs spinis refertam; cæteroquin cæteris cunctis similibus, aut iisdem, fructu nigro.

Smilax folio non spinoso.

Ex his ita dictis clarum est C.Bauhinum in phyt. multiplicare entia, nec sine errore Clusii Smilacem asperam fructu nigro (quæ ipsi Smilax aspera 2. est) à Lobelii Smilace aspera altera, facie Salsæ parillæ, aut congenere (Smilace ejus aspera 3. diversam statuere. Sed hunc errorem apud Matth. silentio involvit, neutriusq; meminit: in pin. verò correxit, commemorans & aliam varietatem foliis angustissimis in Galloprovincia. Quàm benè porrò Clusii Smilacem asperam fructu nigro, cum Smilace aspera Lusitanica Tab. & Ger. (etiam adhuc in pin.) eandem faciat, monstrant eorundem diversæ figuræ. Folia in icone Clusij sicut & Lobelij sunt absque spinis, in Tabernæmontani verò sunt spinosa.

C. Bauh. C. Bauh. error alius.

Locus. Hanc plerisque Lusitaniæ provinciæ locis, circa sepes & collium convexa, & extrema Bœticæ parte, qua Lusitaniæ contermina est, Clusius cum priori florentem conspiciebat. Nobis visa est Heidelbergæ in horto D.Sprengeri Smilax aspera sine spinis. Eadem etiam observata Argentinę in horto D.Meieri. Considerandum an eadem cum Clusiana: perpendendum etiam an eadem sit, quam Matth. in post.comm. cum mag. iconibus exhibet pro Zarza Parillia, de qua hoc seq. capite.

Zarza parillia Matth.

SMILACI AFFINIS SALSA parilla. CAP. XL.

SALSA PARILLA.

Descr. sarmentorum.

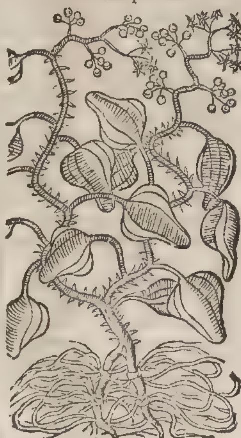
HAnc ob similitudinē quam cum Smilace aspera habet, facilè post Smilaces posuerim. Qualis autem reliqua sit plantæ facies vix certi quicquam adferre possum. Radices verò notissimæ sunt ad desudationes eorum quibus vagus concubitus luem affricuit. Sunt autem flagella longissima, plurimarum ulnarum, Junci majoris crassitie, obsequiosa funiculorū flexibilitate, striis per longum decurrentibus, colore exteriùs fusco, cui substantia farinacea, alba subest, crassiuscula, mollis & digitorum attritu in pulvisculum solubilis, Agaricum ferè referens, sapore glutinoso, amaricante, non ingrato tamen, meditullium verò lignosum nitidum, lentum, fractúque contumax. pendent porrò flagella hæc ex pollicaris crassitudinis radice transversa, squammata, quę sarmenta crebra sursum mittit, vitigineis non absimilia, paríque crassitudine, veluti geniculis quibusdam intercepta, striata, aduncis spinis minacia, coloris buxei, substantiâ intus Palmæ instar fibrosâ, albicante, sapore nullo evidente.

Color. Sapor.

Cùm icon Lob. adv. persimilis sit ipsi plantæ siccæ, quam communicavit Dourez, eam assumpsimus. Folio est (inquit in Obs.) Smilacis asperæ spinoso, & sarmentosis implexis viticulis, spinis aduncis, horridis, & radice crebris implexa locis. Benzo tamen in Puna & finibus Guajaquil & Portûs veteris Zarzam parilliam herbam racemosam Roberis folio reperiri scribit.

Smilacis asperæ folio. Roboris folio.

SMILAX ASPERA ZACYNTHI, Alpino.

Monardes triplicem describit. Carça-parilla, inquit, Hispaniæ novæ est planta multis radicibus nitens, duos cubitos aut eò ampliùs longis, colore cinereo dilutiore, quæ interdum tam altę demittuntur, ut, qui integras eruere volet, ei profundâ fossione opus sit, ramis nodosis & lignosis, qui facilè desiccantur: floréśne aut fructum proferat, ignoro. Ab hac differens est quam provincia Honduras profert, quòd hæc cinerea, nigrior atque crassior sit; illa verò candidior, ad pallorem tendens, & gracilior. Nunc ex provincia Quito inferri cœpit, copiosè nascens vicinis urbi Guayaquil locis, ad flumen ejusdem nominis maximum, cujus aqua admodum salubris, & multos morbos curare dicitur. Indi & Hispani eâ aquâ se abluendo, & magnam ejus quantitatem sæpiùs hauriendo manè, plurimum urinæ excernunt, & valdè sudant, & consequenter morbis liberantur. Sunt autem qui putent ab hujus fluminis aqua Sarsam parillam facultates suas mutuari, quæ colore est ex cinereo nigricante: majoribúsque & crassioribus radicibus constat, quàm quæ ex Honduras adfertur, iísque interdum tam longis, ut altitudine humanâ fodiendum sit, ut erui possint. Hujus tertiæ ad fluvium Guajaquil & in Punainsula nascentis, Petrus Cieca part.1. Chronici Peruviani c.54. meminit, alterique in plerisque Indiæ regionibus nascenti præfert. At Cæsalpinus duas primas differentias agnoscit.

Carça-parilla triplex Monardis. Carça parilla ex Honduras.

De Salsa-parilla sibi minùs constat Matthiolus, in diversis locis ita scribens. Radix (inquit in com. lat.) quam nuper aliqui Salsam, aliqui Spartam parillam nuncupare cœperunt, Ebuli tam ad unguem æmulatur radices, ut quandoque crediderim Spartam parillam & Ebulum esse idem, tamen id asserere non ausim, cùm hactenus ejus folia non viderim, Idem in comm. It. ait: Radicis Indicæ Hispanis Zarza parilla vocatæ parvus ramus ex Hispania mihi missus, foliis est iisdem cum Smilace aspera, ita ut existimem eos non errare, qui affirment Zarsam parillam aliam non esse à Smilace aspera. Cujus opinionis primus autor fuit Ghinus. Non desunt tamen qui huic opinioni contradicant, quòd videant harum radices facie non parùm differre, cùm Smilacis asperæ, nodosæ; Zarzæ parillæ verò rugosæ habeantur. Ego quamvis neutram opinionem certò affirmare possim, cogor tamen potiùs Ghino assentiri, &c. Zarzam parillam scilicet esse dicendam Smilacem asperam aut speciem ejus. Libro autem 4. in post.comm.cap.140. ponit figuram nomine Zarzæ parillæ non spinosam: eam scribit sibi à quibusdam missam, affirmans aliquod discrimen inter Smilacem asperam & Zarzam parillam esse, interim tamen

Matth. not. Sparta parilla Radice Ebuli. Smilax aspera. Smilax aspera non est.

men perſeverat in ſua opinione, congeneres eſſe plantas. Cujus autem plantæ ſit Salſæ parillæ figura Matthioli, aſſerere non auſim. conſiderandum num ſit figura aliqua ad Smilacem minùs aſperam expreſſa. Mira ſanè fuit ejus opinio de radicibus Ebuli, quæ obſecro ſimilitudo inter Ebuli radicem & Salſam-parilliam vulgò dictam. Neque ſi ſimilimæ forent, ideò continuò eædem aſtruendæ. Neque Colutea eadem eſt cum Sena, licèt illa poſſit nonnulla eadem, quæ hæc præſtare. Sed nec tantam Smilax cum Salſa parilla in radice ſortitur ſimilitudinem, quanta hactenus perſuaſa quibuſdam fuit. Siquidem Smilacis geniculatæ, articulatis ſeg nentis radices, candidæ, foris nitentes, Graminis canini, aut Harundinis valatorij. At Parillæ crebris loris prolixiſſimis, ab uno trunco radicis magno, præduro, ſtrumoſo, rugoſisque capitibus, hinc inde ſubtus, ut in Aſparago, vel Ruſco, oriuntur numeroſi concolores lori, æquabiles & ſine geniculis vel nodis; recti, flexiles, cortice duriuſculo, pullo, rugis ſtriato in longitudine, quam vicenum pedum interdum menſus eſt Lobelius. Intus farinacea medulla, non ita ingrata, ſed viſcida, nonnihil emplaſtica, amaricante, nec tamen calorem prodente. Et quanquam Zarzæ parillæ & Smilacis aſperæ hiſpanicæ radices ſimiles Garcias concedat, tamen eaſdem eſſe jure negat. Repeiuntur enim ſæpenumerò ſimiles, quæ tamen vel minimo aliquo diſcrimine differunt. Differentiam etiam cœli ſolique diverſa conſtitutio adfert. Quare licèt Sarſa parilla, quæ è novi Orbis ſive Americæ provinciis infertur, Smilaci aſperæ in Europa natæ ſimilis videatur & ſit, viribus tamen differt. Neque enim ſoli cælique diverſitas, ad formæ modò commutationem aut alterationem facit; ſed plurimum etiam ad qualitatum viriumque remiſſionem aut intentionem confert. Et ſanè calidis locis enata potentiora ferè, odoratioráque ſunt: frigidis minùs. Ita Sarſa parilla Peruviana, quam provincia Honduras, & nunc etiam Quito profert, tametſi Smilaci aſperæ in Hiſpania natæ ſimilis ſit, temperati tamen cœli occaſione, tum & ipſius ſoli genio, longè efficacior eſt, quàm vel in Hiſpaniis, aut etiam in Africa nata.

Icon Matt. *Matth. opinio reprobatur.* *Diſcrimen radicis Smilacis & Salſæ parillæ.*

Synon. Zarza parilla Matth. Lac. Monard. Garc. & Lugd. qui cum Dodonæo Zarzæ parillæ etiam Americæ meminit, ut & *C. Bauh.* C. Bauh. phyt. qui hanc ſuam Salſam parillam 4. malè meo judicio ſeparat ac diverſam ſtatuit, ab America, ejus ſcilicet Salſa parilla quinta. Hunc autem errorem corrigit Bauh. in pin. ubi ambas ſub Smilace aſpera 4. Peruviana, ſive Salſa parilla comprehendit. *Lugd.* Cæterùm apud Lugd. duæ ſunt figuræ, quarum ſecunda, quæ tantùm radicibus conſtat, inverſa eſt culpâ typographicâ. Zarza parilla Peruviana, Dod. Zarza ſeu Salſaparilla, Caſt. Sarza parillà, Cæſ. Sarſa parilla, Lon. & Frag. Salſa parilla, Lob. & Tab. cui & Smilax Peruviana, & Ger.

Smilax aſpera Zacinthi Alpino. Smilax aſpera Zacynthi inſulæ Alpino q̃ agnovit eſſe verã Salſam parillam quâ medici utuntur ad ſanandam luem veneream: ante dubius erat: quoniam omnes Smilaces aſperæ quas viderat exiles admodum brevéſque ac capillares radices habebant: ſed in Zacintho inſula longas craſſas, aſportatis Hiſpania radicibus Salſæ parillæ omninò ſimiles obſervavit plantam radicibus ab omni terra delectam impetuosâ torrentis aquâ, quam tranſeuns Græcus, loci *Smilachia.* accola & agricola Smilachiam nuncupavit. Ea nullum præ ſe ferebant ſaporem uti radices Salſæ parillæ. Pharmacopola ejus loci multum lucri ſe feciſſe his radicibus ipſi affirmavit aliò miſſis pro Salſa parilla: quam mercaturam clam faciebat Cayri in Salſæ parillæ faſcibus ex Hiſpania aſportatis vidit portiones radicum nodoſarum vel geniculatarum Aſperæ Smilacis, à quibus procedunt radices, quibus utimur cum foliis & ramulis ſpinoſis. Zacinthi verò Smilacem aſperam ab Italica diverſam oſtendit figuræ foliorum varietas: ſunt enim breviora: radices habent etiam nodos quoſdam qui non reperiuntur in aliis Smilacibus aſperis. Hiſpani Carçæ parillæ nomen indiderunt propter cognationem, quam cum Smilace aſpera habet, quam ij Sarza parillam (quaſi dicas Rubum viticulam) vocant: Parra enim iis Matthiolo interprete, Vitis dicitur, & Parilla viticula, ſive parva Vitis; Zarſa autem, Lacuna teſte, Rubus ſignificatur.

Salſa parillæ nomen unde.

Semper autem Salſa parilla deligitur nigrior, recens, non carioſa, fractu contumax, quæque aſſulatim frangitur, & ponderoſa: nam quæ cariem ſenſit, & dum frangitur pulverulenta eſt, inutilis exiſtimatur.

Vſus Carçæ parillæ Hiſpali ab hinc ſexaginta annis circiter innoteſcere cœpit, quóniam ea Indis pro præſtanti medicamento erat, ad multos varióſque morbos. Longè alia erat ejus utendæ ratio cùm primùm in medicinam recepta eſt, quàm nunc eſt: tum enim Indorum conſuetudo obſervabatur, quam in ſuis morbis curandis uſurpare ſolent, ad quos profligandos maximæ reperiebatur efficaciæ Verùm noſtri ſæculi deliciæ in cauſa fuerunt, ut eodem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur. *Vires.* Carçæ-parillæ ſelibra minutim conciſa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginẽ quandam reſolveretur, quam deinde colabant. Hujus liquoris ita expreſſi ſatis capacem cyathum calidum manè hauriebant, deinde ſtragulis ſeſe tegebant, & duarum horarum ſpatio ſudabant. Quòd ſi interdiu ſitis urgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium ejus calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, ut manè ſudabant. Hic ordo triduo integro obſervabatur, ut neque aliud ederent, aut biberent; præter eum lentorem calidum expreſſæ çarçæ-parillæ. Hâc ratione præparatam ego initio plerumque propinavi: multóſque meliùs curavi, quàm nunc ſanantur. Subſecuta eſt alia ejus propinandæ ratio videlicet, duæ unciæ çarçæ parillæ lotæ, confractæ, & minutim conciſæ, in novum fictile cum ſex aquæ ſextariis injiciuntur & viginti quatuor horarum ſpatio macerantur: obturato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenſo, ad quatuor ſextariorum conſumptionem, eadem ratione ut in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipſo fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum fervet, frigida colatur, & fictili vitrato aſſervatur. Purgatus, ut decet, æger, & calido cubiculo ſe continens, manè decem uncias prioris çarçæ parillæ aquæ hauriet; ſudabit duas horas; ſudore deterſo, induſium & linteamina mutabit, ut in Guayaci potione dictum eſt. Idem ſub noctem, octo poſt prandium horis (nam ſub undecimam prandebit) faciet: poſt ſudorem uvas paſſas, amygdala, & panem biſcoctum cœnabit, & de ſecunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem obſervabit, niſi imbecillæ fuerint vires, tunc enim conceditur uſus carnium exigui pulli aſſi, ſenſim quantitatem augendo. Lecto ſe continebit ad minimum novem diebus prioribus, reliquis in cubiculo ſedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento atque etiam trigeſimo die, omnia ea obſervando quæ in Guayaci decocto ſumendo enarravimus. Sed etiam poſt trigeſimum diem bona victus ratione per quadraginta dies utetur, vinóque abſtinebit & mulierum congreſſu. Hæc eſt vulgaris aquæ çarçæ-parillæ ſumendæ ratio, cujus præparandæ modos ſecretiores etiam expertus ſum, quos hîc recenſere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus,

Carçæ præparandæ apud Indos ratio. *Carçæ præparandæ altera ratio.* *Vtendi modus.*

tamus, quæ ad çarçam parillam pertinent. quandoquidem medicamentum est, cujus usus & facultates maximè celebrantur. Iam annus est sextus & vicesimus, quòd syrupum confeci, non modò in hac urbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit, neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & çarçæ parillæ calore mitigato: hoc

[C]arça syrupus prior

modo. Carçæ-parillæ unciæ duæ, Guayaci quatuor, ut suprà dictum est, præparatæ, Zizipha sex & triginta, pruna passa viginti quatuor, utraque officulis repurgata, florum borraginis semuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in sex aquæ sextariis lento igne coquuntur ad quatuor sextariorum consumptionem: colantur, & decem hujus decocti unciis, una syrupi violati admiscetur. Calidus manè & vesperi sorbendus datur, eodem servato ordine qui supra dictus est, sudorem etiam (si provocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi suprà enumerati, & bibitur simplex aqua çarçæ-parillæ, quæ fit ex ejus semuncia in octo aquæ sextariis cocta, ad duorum vel paulò amplius consumptionem. Ea ratione curantur, cùm omne genus morbi gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci, Chinæ, aut çarçæ parillæ curari diximus. Fuit hoc serapium primò conscriptum in gratiam Pantaleonis de Negro Genuensis, qui licèt jam multorũ Medicorũ operâ usus fuisset, atque Guayaci decoctum aliáq; medicamenta sumpsisset, dejectissimis tamen erat viribus, scirrhóque insuper in crure, & sævis doloribus affligebatur: at

[S]yrup. 2.

sumpto serapio, probè curatus est. Fit item alius syrupus hujusmodi: çarçæ-parillæ octo unciæ confractæ & concisæ, in octo aquæ sextariis ad sex consumptionem coquuntur; in binis qui supererunt sextariis, sacchari libræ quatuor injiciuntur, fitque syrupus, ut moris est. Ejus syrupi tres unciæ manè, totidem nocte sumuntur, prandium esto è cibis boni succi, cœna sobria; potus è simplici çarçæ-parillæ aqua. Eo utatur donec assumptus sit, quo tempore ad sua negotia peragenda egredi nõ vetabitur. Curat hic syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine molestia. Ex ea etiam fit pulvis in hunc

[C]arça pulvis.

modum: Nervo illo interiore seu matrice exempto, çarça-parilla exsiccatur, contunditur, & cribratur. Hujus pulveris (purgato priùs corpore) drachmam manè jejunus sumit, atque simplicem prædictam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus sit boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Vtilis est hic pulvis in lue venerea, aliisq; morbis ab ea oriundis: nec non scabiem purulentam & saniosam, in manibus & pedibus mirificè sanat, hac

Pulveris utendi ratio.

ratione: Purgatus æger, etiam (si necessitas urgeat) non purgatus, pulverem modo prædicto sumet, simplicem illam aquam sumet, & rimis quæ in hoc morbo à salsa pituita, corruptóq; humore natæ, pedes & manus occupare solent, paululum aquæ sublimati rosacea simpliciore dilutæ plumulâ illinet, deinde emplastrum Gulielmi ferventis vulgò appellatum, aut palmeum, panno serico tenuiter inductum omnibus locis quibus illita fuerit sublimati aqua simplicior imponet, singulis diebus repetetur, & quindecim dierum spatio perfectissimè curabitur, nec aliis medicamentis opus erit: abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit. Ho-

Carça aqua usus frequens.

die tam frequens est aquæ çarçæ-parillæ usus modo prædicto, ut in omni morborum genere sumatur, sive in defluxionibus, flatibus, uteríque morbis frigidis, sive aliis quibuscunque, modò non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideóque non minore copia multis locis asservatur decoctum simplex çarçæ-pa-

Quibus non conveniat hujus aquæ usus.

rillæ, quàm aqua vulgaris. Certum est tamen, his qui calida, hepatis præsertim, intemperie laborant, non convenire: nimiùm etenim excalfacit: sed ventriculos frigidos fovet, & flatus mirificè discutit. Illud autem animadvertendum est, has tres aquas non nisi Autumno, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu. Duplex verò ejus Sarsæ

Carça Guayaquilana exhibendæ prior ratio.

parillæ, quæ ex provincia Quito cæpit inferri, exhibendæ ratio apud illos observatur. Prior, quâ Indi & nunc utuntur, & ab initio usi sunt, hæc est: çarçę-parillæ radices, quot opus erit, sumentes, nervo illo interiore repurgant; corticem, si siccæ sint radices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, ut succus extrahi possit viscidus & mucosus, cujus manè eam quantitatem sumunt, quam uno haustu aut pluribus bibere possunt: lectum deinde ingressi, plurimum sudant; postea, mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius succum hauriunt, in prandio, in cœna (quæ levis erit) atque interdiu: deligendus est tamen locus ab aëre & frigore liber. Hac ratione, & usu conservarum, necessariorúmque aliquot fructuum siccatorum per nisso; octo aut novem dierum spatio, omnibus morbis liberantur, quos çarça-parilla curare solet: validum autem & robustis viribus eum esse oportet, qui hac curatione utetur. Altera conveniet iis qui

Carça exhibendæ ratio altera.

imbecilliores sunt, nec superiorem, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent, çarçæ-parillæ nervo suo liberatæ, &, ut superiùs, maceratæ, si sicca sit, deindè contusæ, quatuor unciæ, pluresve aut pauciores (nam hìc nullus ponderis aut mensuræ usus) in octo aquæ sextariis ad dimidias decoquuntur, ex ea aqua quantum possunt semel aut pluries bibunt; in lectulo deinde se componunt, ad sudorem provocandum, qui tametsi adeò vehemens non sit, ut superior, copiosus tamen est: mutatâ veste pullum edunt, & eadem aqua (nam uno die coctura absumitur) cùm in prandio, tum in cœna, illis potus est: ab aëre & frigore sibi cavent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, non sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus

In quibus morbis non exhibenda.

çarçæ decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio diætæ, neque in media, neque sub finem sese purgant, uti nos facimus (nam & medici & medicamenta composita illis desunt) sed muliercularum duntaxat operâ utuntur, quæ illis hujus decoctum pro arbitrio exhibent. Illud verò observatione dignum in hac curatione, quòd solus radicis cortex, nervo exempto, in usu est (efficax enim ille nervus inutilis, imò operationem, nisi eximatur, impediens.) Ideóque nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in hunc modum uti soleo. Quatuor corticis çarçæ-pa-

Carça præparandæ ratio optima.

rillæ lotæ uncias in octo aquæ sextariis viginti quatuor horarum spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quòd si calorem in ęgro metuo, hordei mundati dimidiam unciam inter decoquendum adjicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorei stillatitium liquorem cum hordeo substituo. Hæc aqua temperatissima est, & admirandos ejus effectus in multis expertus sum. Observandum item est, ut

Quanta potest quantitate libenda.

quanta possit quantitate æger hanc aquam, uti retulimus, bibat, sive uno haustu, sive pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citiùs certiúsque sanabitur. Itaque hanc novam sumendæ çarçæ-parillæ rationem maximè utilem fore puto, faciliúsque & breviore tempore curandos ægros. Aliam addit Fragosus ejus præparandæ rationem,

Catapotia ex çarça.

quæ est: çarçæ-parillæ libra una bis lota, benè contusa, & minutim concisa, in decem & sex aquæ sextariis toto triduò maceratur, deinde lento igne coquitur usque ad integram ferè consumptionem, h.e. ut acetabulum seu scutella ejus decocti solùm remaneat: çarça statim exẽpta prælo imponitur, succúsq; expri-

exprimitur ad uncias duas aut eo amplius, etiam si ex eo quod superfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur: ubi fervere cœperit, pulveris aloës optimæ ℥ ij. myrrhæ selectæ, Nucis ponticæ magnitudine; Croci momentũ (sunt qui Ligni aloës pusillum addant capitis roborandi causa) injiciuntur & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massa catapotia formantur. *Exhibendi ratio.* Ex his duo singulis decem prioribus diebus devoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam undecimam noctu. Si verò inveteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prioribus diebus, bina subsequentibus decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot ciceris grana injecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cœna. Potus erit aqua çarçæ simplex: surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis catapotiis gravissimos dolores, & brachiorum crurúmque paralyses curari experientia se consecutum scribit. *Sarsæ succus.* Zarzaparilla (attestante Benz.) Venereæ contagioni & aliis morbis medetur. Eâ nempe duabus silicibus tritâ expressus & percolatus succus admisto aquæ calidæ modico ęgrotis bibendus porrigitur. Ii mox haustâ ejus potionis, quantum natura patitur, mensurâ, loco calido compositi, quoad tollerare possunt exsudant. Eo medicamento tres aut quatuor dies, ut visum est, utuntur: biscocto tantũ interea pane & pulli gallinacei assi paululo vescentes. *Herbæ ramusculi.* Alij ejus herbæ ramusculos duntaxat aqua incoquentes, jus eliciunt quod interdiu bibunt: & eo sorbitionis genere nonnulli duos trésve continuos menses utuntur. Radicum decoctum exsiccat, si Lobelio credendum: sudores & urinas cit: cutem evacuat, & quæ cutem subierunt, educit. *Substituta.* Pro Salsa pariglia ut & Ligno sancto se feliciter usum esse, Rosmarino, Sabinâ, Smilace spinosâ, Iunipero & similibus, autor est Bovius.

CHINÆ RADIX. Cap. XII.

Descr. MAgnæ crassęq; sunt radices, apophysibus tuberosis inęquales lentis fibratũ fragmentis hinc inde apparentibus, satis ponderosæ, modò effetæ non sint, colore foris ex fusco rubẽte, intus ex modica rubedine albescente, substantia mediocriter compacta, nullis fibrarum pectinúmve vel vestigiis apparentibus, quo modo ferè videmus Iuglandium fungos compactiores, sapore nullo manifesto, unde *Apios.* ἄπιος nomen apud nuperos meruit.

Figura nostra est ex ipsa radice, cui etiam partem addidimus ex Lobelio, ut & folium spinoso pediculo ex append. Lugd. cujus figura, ut ait, ex recentissima China expressa est, quę demonstrat eam sub terra serpere, ac variis ex locis teretes ac lignosos processus emittere, quibus nova radicum aliarum soboles adnascitur & incrementum capessit, multis & tenuibus alioqui fibris capillata, quibus nutrimentum attrahit.

Est autem duplex China ab autoribus descripta; alia ex India occidentali, Hispania nimirum nova & Peru, quæ colore intus magis ruffo est; alia ex Indiæ orientalis regione Sinarum allata. Orientalem sic describit Garcias: *Descr plantæ Garc.* Trium aut quatuor palmorum altitudine assurgit cauliculis tenuibus, quos rara folia cingunt, Mali Assyrij junioris similitudine: radix palmi longitudine, interdum crassa, nonnunquam tenuis, quæ recens eruta ad nodum tenella est, & cruda aut elixa mandi potest: arbores Hederæ modo scandit. Linschot. Ind. or. par. 4. c. 37. Chinæ radix fruticis more excrescit, foliis paucis, Aurantiorum forma. *Descr Acostæ.* Acostæ Orientalis China planta est multis tenuibus spinosisque sarmentis prædita, Smilaci asperæ non absimilibus, quorum maxima minimum manûs digitum crassitie non superant, foliis Plantaginis latifoliæ magnitudine: radices pugnum nonnunquam æquant, interdum minores sunt; solidæ, graves, candidæ, interdum etiam rubescentes, & multæ sæpenumero simul cohærentes. *Occidentalis.* Est occidentalis China Monardi Arundinis majoris radici similis, nodosa, intus alba, interdum rubescens, foris rubra. Saxoniæ radix est Arundinis latifoliæ, quam virentem se vidisse refert Venetiis in horto Petri Boselli, ideóque deceptum ait Acostam, ut qui arbitratus sit plantam esse arboribus adhærentem, ut Hederam. Amatus quoque inter Arundines recensuit: at Cæsalpino, China orientalis potiùs ex genere Iridis, quàm Calami videtur. Cæterum cùm China suis sarmentis Smilaci asperæ absimilis non sit & suis cauliculis Hederæ modo arbores scandat, meritò in scandentium classem refertur.

Apium non est. Considerandum quinam sint ij apud Auger. Ferr. qui Chinam & Apion, res & delineatione & facultatibus apertè diversas confuderint. Miror, inquit prædictus autor, doctos aliquot viros ex sola Chinæ figura turbinata Apion judicasse, quasi nihil sit, quod Pyrum referat præter Apion. *Auger refutatur.* Ego hac in parte Augerio non subscripserim: meo enim judicio non propter formam aut quòd Veterum apion existimarint, Apion vocarunt; sed ex eo quòd China insipida sit.

Schina. Lob. Adv. sub Acoro aquatico, Schinæ (ita enim vocat) obiter meminit, appellátque Schinam Americi orbis. Titulo autem de Apio vera Chinam sive officinarum Apium & ἀπιῖον (propter nullam fermè *Apium officinar.* gustûs perceptibilem qualitatem, sic enim sonat ἀπιῖον Græcis) & non ἄπιον cognominat, & Occiduæ Floridæ Pyriformam. *Acorus.* Eid. hist. belg. videtur species Acori, Arundinis aut Cyperi.

Monardi, Ioub. Lac. Lob. ic. Cast. Matth. (huic & Cina) & Tab. China, cui & Schina, Bockenwurtz. Chinna sive Cinna, Cæs. China radix, Frag. Garc. Acost. & Lugd. qui in app. alteram figuram dat sub titulo, Radicis Chinæ Acostæ. Chinea radix, Cord. hist. China 1. C.B. Dicitur China & Chinæa radix, à China Indiæ regione, in qua copiosè nascitur: Vocatur hoc excellens medicamentum apud Acostam in Chinarum regione *Lampatam*, *Lampatan* vel *Lampaton*, in Decan *Lampaos*, in Canarin *Bonti*, ab Arabibus, Persis & Turcis *Chophchina*.

Locus Radix China primò innotescere cœpit post annum 1535. adferentibus Chinensibus, qui sunt Asiatici Scithæ, Goam Indiæ ubi unicam duntaxat plantam perpusillam vidit Garcias. Iuxta arbores serendam esse perhibent, quoniam Hederæ modo eas scandat & amplectatur: nascitur in Chinarum regione vastissima, quæ Moscoviam usque extendi creditur: invenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Cranganor, Tanor & aliis locis. Monardes autor est etiam ex Occidentali India Chinam deferri, vulgò autem in Sina Orientalis Indiæ provincia, Scythiæ atque Sericaniæ finitima, maritimis locis nasci,

nasci, Arundinis, aut Vlvæ modo. Optimam esse recentem, sapore insipidum, pinguem, ponderosam, solidam, quæ neque teredinem, neque cariem senserit. Mercatores autem foramina à teredinum erosione, aut carie facta obturant bolo Armeniâ aquâ dilutâ, velut cœmento quodam, obducúntque extrinsecus pari fraude totam radicis molem, quæ fraus & nativum illius colorem ementitur & ei pondus addit. Melior candida quàm rubescens, Garciæ. Linscotano tamen quo nigrior radix, eò melior.

Lobel. quoniam omnis saporis expers est China, gratissima est faciendo cōtra luem veneream decocto, ℞. rad. Chinæ in orbiculos concisæ ℥.ij. aq. fontanæ sex aut septem libras. macerentur simul diem & noctem in fictili novo; postea lento igne coquantur, fictili benè operculato, aut in balneo mariæ, ut fit decoctum Salsæ, aut Guayaci, quoad satis videbitur. Hujus decocti bibat quotidie bis, quantum ægroto & Medico satis esse videbitur. Prodest hoc decoctum non tantùm in lue venerea, verùm etiam omnibus morbis sudores postulātibus. Tametsi porrò non desint ex recentioribus, qui Chinæ radicem acriter, sed immeritò damnent, tamen non sine causa magnis effertur à Garcia laudibus, quoniam vel lue venereâ infecti ut curentur, extremâ illâ victûs ratione non egeant, qualis non citra molestiam in Guajaci usu observanda, sed tantùm abstinendum illis sit à bubulis & suillis carnibus, pisce & crudis fructibus. In magnis autem doloribus & inveteratis hujus radicis uncia in septem aquæ sextariis coquitur, ad dimidij usque humoris consumptionem. Servatur id decoctum usui, vase aliquo vitreo, aut figulino vitrato. Spuma verò inter bulliendum colligitur, & utiliter ulceribus tumoribúsq; imponitur. Salutaris est etiam densus ille vapor inter coquendum exhalans ipsis doloribus. Interdum calido decocto tumores fovemus: nonnunquam lineos pannos decocto madidos ulceribus imponimus, eáque mundamus. Solent Sinenses majori quātitate in sua regione assumere, quòd frigida admodum sit. Quos cum sciaticā laborās imitari vellē, ait Garcias, radicis duas uncias, additâ interdum semisse in præcedenti aquæ quantitate decoquens, & calidè hauriens, provocandi sudoris causa, ob nimium medicamenti calorem, in tantos hepatis ardores incidi, ut universum corpus erysipelate & phlegmone laborare cœperit. Itaque meo periculo facti sapientiores reliqui, calido decocti potu, & tantâ radicis copiâ in posterum uti desierunt. Quare hujus unciam in septem aquæ sextariis decoquimus ad medias, aut ad tertiam partem, pro morbi & ægri natura, subinde ea medicamenta injicientes, quæ hujus radicis facultates corrigant. Eg. Si dolor capitis, aut nervorum adsit, rorē marinum, aut rosas injicio: si obstructionibus hepar laboret, apium: si ardor adsit cū obstructione, intubum: si ulcus vesicæ aut renum infestet, addo glycyrrhizæ succum: interdum radici admisceo æquale pondus hordei. Soleo autem hujus radicis decoctum sumpturos, priùs syrupis convenientibus purgare, & nonnunquam syrupos Chinæ decocto diluere. Bene autem purgato corpore, radicis decoctum propinare incipio; post 15. diem, minorativo, si opus sit, exhibito: item alio interdum post 30. diem. Toto hoc tēpore, naturâ, vel arte alvus libera sit. Quòd si nimium incalescat æger, radicem minùs decoquo, aut decocto aquam intybi, vel fumiterræ, aut buglossi injicio. Quòd si nec hoc sufficit, decoctum subtraho, curationémque in aliud tempus magis opportunum differo. In singulas verò curas, radicis usus esse solet ad ℥xxx. unciis totidem dierum numero, quibus cura perficitur, respondentibus. Raro calidum decoctum exhibeo, nisi in vehementibus & inveteratis doloribus, quando sudoribus materiam evacuari oportet, bis in die manè sc. & vesperi. Efficacior est hæc radix in inveteratis, ubi videlicet magni tumores, & ulcera maligna adsunt, q̃ in recētibus morbis. Quidam in Balagate calido radicis decocto, ejusdem radicis tritæ ʒ.j. ß. injiciunt, quotiescunque mane & vesperi sumunt. Sunt qui manè laminam conservæ ex hujus radicis pulvere & melle (sive saccharo, si magnus adsit calor) paratæ edant, deinde radicis decoctum bibant. Augetur autem, aut minuitur pulveris quantitas in hac cōserva, & quandoque corrigitur, pro Medici arbitrio. Radice adhuc tenerâ Sinenses cum carne elixa vescūtur. Vtile demum etiam est hujus radicis decoctū præter eos morbos, qui cū contagio luis venereæ commune quid habent, ad paralyses, tremores, articulorum dolores, sciaticam, podagram, tumores schirrodes & œdematodes; tum etiam strumas extirpat. Succurrit vētriculi imbecillitati, inveterato capitis dolori, calculo & vesicæ ulceribus. Intelligo illos qui hoc decocto utuntur, mulierū conspectu vehemēter ad libidinē accendi. Quare consultum videtur, ut per curæ tempus nullæ ad ægros mulieres admittātur. Et hæc Garcias. Hæc radix adeò innoxia apud Acostam censetur ut eā sumentibus, tametsi nullam victûs rationē observēt, sed liberè carnibus & piscibus vescantur, nihil incōmodi adferre credatur. Vulgaris in Sinarū & Indiæ provinciis sumēdi hujus decocti consuetudo est, ut radicis ℥.j. additis radicū apij ʒ.ij. decoquatur lento igne, sine fumo, in aquæ ℔.xvj. ad ℔.vj consumptionē reliquas x. in fictili vitreato adservāt, sumúntq; ægri singulis diebus recentis decocti (nā facilè corrūpitur, nec ultra diē adservatur) tepidi manè plenum haustū, duabusque horis in lecto remanent, postea surgunt; duabus autem horis ante cœnam totidē hauriunt, interdū de eodē frigido bibentes. Plerique tamē etiam dum sua negotia exercent & navigant, singulis diebus manè & vesperi duas ejus radicis in pulverē redactæ drachmas ex vino, aut ipsius radicis decocto felici successu bibere solent. Ab iis magna quantitas radicis absumitur, qui Garciæ plurimū fidunt, non modò in curandis morbis ab eo enumeratis, sed etiā in hemicrania, in herniis humoralibus & ventosis, in colli vesicæ & penis callis, eorumq; ulceribus: venerē etiam admodū excitare creditur. Ex hac etiam radice recenti aqua stillatitia elicitur, delicatioribus admodū familiaris: decoctū ipsā aquā præstantius est. Optimè cōservatur radix, si pipere confracto involvatur. Hactenus Acosta. Solius radicis est usus apud Indos, inquit Monardes: propinatur ejus aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus præsertim; etenim sudores provocat, cujus rei gratia multi sanātur. Lusitani eam prædicant adversùs omnis generis morbos, sed maximè luem veneream. Ejus autem parandæ hæc est ratio. Radicis Chinæ minutim concisæ uncia fictili novo imponitur, huic adfunduntur aquæ sex sextarij, maceratur quatuor & viginti horarum spatio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod eā ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui; frigescit, colatur, atque in fictili novo asservatur loco aprico, aut juxta ignem, ut diutiùs maneat incorrupta. Purgato, ut decet, corpore, collocatus æger loco aprico & conveniente jejunus dictæ aquæ calidæ decem uncias hauriet: duas horas aut paulò diutiùs sudabit: sudore deinde absterso, indusium & linteamina mundis & calefactis mutabit; deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit; postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quò neque aër, neque frigus permeabit, genio indulgens, & lepidis colloquiis se oblectans. Circiter undecimam horam dimidium pullum coctum, aut gallinæ quartam partem cum pauco sale edet, initio prandij

Alia hâc radice utendi ratio. Conserva. Radix in cibis. In Indiis sumendi consuetudo. Radicis pulvis. Aq. stillatitia. Præparanda Chinæ ratio. Aqua Chinæ sumenda ratio.

cyatho jusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorum adponentur: potus erit similis aqua, quam jejunus sumpsit, quia decocti tantummodo unum genus est. A sumpto jusculo, uvas arillis emundatas, aut pruna passa sine officulis, & panis benè cocti crusta, biscoctúmve initio prandij edere poterit. Si interdiu bibere volet eadem aqua cum conserva aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuò ingrediatur, alias decem aquæ uncias quam calidè poterit, bibat, duas horas sudet; sudore deterso, indusium & lintea calefacta mutet, post horam cœnet conservam aliquam, aut uvas passas, aut amygdala, & aliquantulum biscocti; de eadem aqua bibat, postremò cotoneorum carne vescatur, potu deinde abstineat. Hæc victus ratio triginta continuis diebus observāda, nullâ aliâ purgatione adhibitâ, sed per cubiculum calidum obambulans, & sese oblectans, ab omnibus abstineat quæ illum offendere possunt. Purgatione absolutâ, bona victûs ratio servanda est quadraginta continuis diebus, vinóq; abstinendum & mulieribus: potus erit è Chinæ superioris jam decoctæ, deinde in umbra resiccatæ, uncia una, in sex aquæ sextariis denuò bullita ad dimidias. Illud verò diligenter curandum, ut Chinæ radix per quatuor & viginti horas semper maceretur ante decoctionem, sive illa fiat in triginta, sive quadraginta dierum potiùs usum. *China facultates.* Ad varij generis morbos utilis est hæc aqua, luem veneream cujuscunque generis, vulnera & ulcera antiqua, tumores schirrosos discutiens, articulorum dolorem solvens, & qualemcunque podagram, sed coxendices præsertim curans. Inveteratos capitis dolores mitigat, & stomachi: defluxiones omnes & rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum solvit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valdè celebratur. Paralysin & omnes nervorum morbos sanat, atque vesicæ: enterocelis utilis, quia humorem, unde generantur, absumit: frigidis omnibus morbis & melancholicis convenit, ventriculum roborat, & omnes flatus discutit. Febribus diuturnis, quotidianis, & erraticis prodest, sudoris insigni provocatione, quā etiam in pestilentibus febribus utilem quidam arbitrantur. *China temperam.* Sicca est in secundo gradu cum exiguo calore, idque deprehendere licet ex eo, quòd aqua, cùm Guayaci, tum Sarçæ-parillæ calefacit, & sitim excitat, hæc neque sitim ciet, neque caloris alicujus indicium relinquit. *Pituita in juncturis.* Ad pituitam consumendam & ad juncturas, cerebrum & ventriculum roborandum decoctum radicis Cynæ sæpè maximo cum ægrotantium juvamento à se fuisse comprobatum scribit Franc. Indiæ de Gutta. Sed in *China præparatio.* Chinæ præparatione & usu quatuor castigatione digna tradit Augerius, quæ quis datâ operâ ex ejus libris repetere poterit. China radix ut annotat Saxonia, accepit summam authoritatem à Carolo V. Imp. qui summo cum fructu primus ferè omnium radicem accepit & à morbo venereo antiquisque doloribus est liberatus. *Vires.* Certum est Chinam ritè administratam luem veneream superare, cutem mundare, dolores profligare, macies reparare: est in activis *Temperamentum.* qualitatibus temperatissima. deficcat quidem excrementitios humores, alimentales autem vel reficit, vel saltèm conservat: Ideò humiditatem habet oleosam atque firmiter substantiæ hærentem, ut hâc ratione & diuturnam & multoties repetitam patiatur coctionem: si minimè cariosa fuerit, neq; admodum gracilis & sicca, sed mediocriter gravis, colore inter album & ruffum medio. ♃. Rad. Chinarum incisæ in tabellas, unciam: infundatur in aqua ℔. vj. deinde bulliant in vase oris angusti benè tecto usque ad consumptionem medietatis: præcipit Vesalius in sua epistola de China ut decoctum hoc calidum conservetur, vel singulis diebus recens fiat, alioquin ait acidum fieri: sed experientiâ docetur oppositum, nec servatum 4. dies acescit: ex residuo fit aqua secunda factâ decoctione in lib. 12. usque ad consumptionem tertiæ partis. Iterum verò quod residuum est coquitur in totidem aquæ libris ad eandem consumptionem. De radicis Chinæ usu Vesalius integrum librum scripsit.

CHINA SPVRIA PYRIFORMIS
sive turbinata.

Descr. CHinæ nomine nobis ante annos plus minus 28. datum radicis cujusdam fragmentum, quod necdum ad eum usque annum teredinē aut cariem sensit, quod haud scio qua in re à China officinarum differat; consistentiâ eâdem, coloreque, sapore itidem nullo: fibrosis nervis mediū trāseuntibus, quemadmodum figura ex Lobelio exhibet, alioqui in reliqua substantiâ nullum nervulorum fibrarúmve apparet vestigium; tātummodo cortex, quo obtegitur, rugosus est, zonísque præcinctus, uti ex icone apparet. apophyses in hac radice veluti & in China apparent. Quoniam verò proximè accedit ad Chinam spuriam pyriformem *China spuria Lob.* Lobelij, utramq; conjunximus. Lob. suam in hunc modum describit: Majusculæ sunt radices, & Pyri formâ tuberculis prægrandibus, Apium ab effigie turbinata mentientes; colore verò & concretione Chinā, pro qua ex India missæ sed falsæ: *Vires.* adstringunt enim potiùs substantiâ fibrosâ & densâ, colore & micis Rhabarbari æmulis, sine odore: foris color ruffus. Quidam in India versati affirmat, nec Arundinis, nec Acori, nec Cyperi radicem esse, qualis esse potest China dicta, sed cujusdā magnæ arboris. Notandū autē ad sudores potiùs sistendos, quā provocādos facere: id quòd ita esse cōperiet, qui experiri volet.

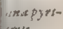
Icon. Nostra Icon est ex ipsa radice quam habemus, & China spuria pyriformi sive turbinata Lobelij. In adv. c. de Acoro Aquitanico, h.e. de China spuria Acori effigie, vocat radices prægrandes, turbinatas, Americi orbis Schinam ementientes; Item c. de Apio, Occiduæ floridæ Pyriformem. B. pin. Chinam 2. spuriam pyriformem.

PSEVDO-CHINA RADIX CLVSII.

Pseudo-China. *China species.* FAcilè nobis persuademus jam dictam eandem esse cū Pseudo-Chinæ radice Clusij Exot. quam Londino ad ipsum pro Chinæ specie mittebat anno à Christi nativitate 1591. Iac. Garetus, è VVingandecaovv sive Virginea relatam.

Descr. Valdè autem nodosa erat hæc radix, & in aliquot tubera formatā, subrutilo colore, sarmenti aliquam partem summo fastigio adhuc retinens, quale in Smilace asperâ conspicitur, duri, lignosi, multis venis, ut Smilacis sarmenta præditi: ipsius radicis substantia etiam subrutila, ut in Butomi (vulgo Pseudo-acorus nuncupati, & nostrâ adhuc ætate à nonnullis magno errore pro legitimo Acoro usurpati) radice, falsi initio saporis sive gustûs, quùm videlicet vetusta, deinde desiccantis.

Illam

Illam porrò esse arbitratur Clusius, quam Virginiensis historiæ scriptor, capite de radicibus, in Angliam delatam esse tradit pro radice Chinæ, tametsi indigenæ illius usum non norint: sed aliâ radice utantur valdè simili, quam ipsi Tsinaw appellant, è qua concisa contritaque, & cum aqua expressa, ad succum eliciendum, panem conficiunt.

B.phyt.China 3. sive pyriformis; Pin. China 3. nodosa. Pseudochina radix ex Virginia, Clus. exot.

CHINA SPURIA ACORI effigie Lobelij.

POstquam avari mercatores lucri studiosi animadvertissent facilè & magno divẽdi Chinæ radicem; alias duas radices ex Guinea importarunt, Chinæ prædictæ extrinsecùs similes, quas ut faciliùs vænirent, Chinæ nomine ambas donarũt. Innotuerunt hæ primùm Tholosæ, dicebantúrque à locis vicinis erutæ; has pharmacopolę Tholosates pro China vænum exposuerunt, quòd Chinæ non absimiles viderentur, itidémque sapore omni carerent. Radix crassior est & densior, quàm Chinæ aut Galangæ majoris, colore dilutiore, immensæ duritiei, fractu contumax, lignosior quàm Chinæ, admodum longa, rugosa, tuberculis geniculatis nodosa, foris flava, intùs alba, substantiâ radicis Arundinis. Eadem allata est è Guinæa Antuerpiam & Londinum, próque China vendita, quæ res Medicos in falsam conjecit opinionem, ratos inventam in Gallia Chinæ radicem ad luem veneream profligandam. Verùm sapor docuit & effectus, Acori aut Arundinis radicem esse, non autem Chinæ: Adstringit enim vehementer, éstque tota crassæ inertísque facultatis, nihil levitatis emplásticæ habens, uti China, & flavescit. An conferat contra luem veneream, norunt qui frustta usi sunt sæpè; tametsi ad ulcera mala & strumas non desint illi suæ dotes. An autem juxta Tholosam nascatur, oblitus sum observare, cùm ibi agerem. Hæc Lobelius: Nos etiam habemus radicem pro China spuria datam, quæ an eadem sit asserere non possumus. Radix est palmari longitudine, crassitudine pollicari, recurva, tuberculis hinc inde exstantibus & acutioribus turbinatis oculis inæqualis, colore foris nigricante partim cinereo prædita, parùm ponderosa, dura, compactior quàm radix Chinæ, fibris oblongis rectísque fractu contumacibus contexta, coloris intus aliquatenus ad rubedinem vergentis, saporem nullum linguæ offerens.

Lob.Adv.Acorus aquitanicus: item, Acorus Tholosas: Eid.ic.China spuria Acori effigie. C.B.phyt. China 2. sive Acori effigie: Eid.pin. Acorus 3. adulterinus Aquitanicus.

VITIS SYLVESTRIS, ET Athragene veteribus.

Cap. XIII.

PAucis sanè & obscuris verbis hanc l.5.c.10. hist. suæ ita descripsit Theophrastus. Igniarium verò aiunt optimum quidem ex Athragene [ἐκ τῆς ἀθραγένης, *Gaza Athragena*] vocata à quibusdam. *Athragene multorum.* Hæc verò est arbor similis Viti [τῇ ἀμπέλῳ] & Oenanthe [τῇ οἰνάνθῃ, *Gaza Labruscæ*] silvestri. Sicuti illa, & hæc ascendit arbores. Oportet autem focum ex his facere, terebrum verò ex Lauro [ἐκ δάφνης.] Non enim ex eodem agens & patiens. Sed aliud esse oportet secundùm naturam. Et hoc quidem oportet passivum esse, illud verò activum. Vitis autem silvestris [*sc. radix. pergit l.9.c.14.*] annua est, si in umbra fuerit, & illęsa: sin verò non, putris & fungosa fit. Theodorus non videtur agnovisse quæ sequuntur. *Gaza error.* φασὶ δὲ μόνον μάλιστα ὑπερινὸν [*ὑπὲρ ἰνῶν malè Scal. qui veterem sequitur*] ἀνωποιεῖν τῶν φαρμάκων. Hæc igitur verba omisit Gaza, uti consuevit, quoties ejusmodi scopulos animadvertit: quamvis hîc adeò difficilis non fuerit, quem vel inferior Gazâ, viro tanto, non facilè superet. Sensus quidem verborum eorum est. Perhibent solùm hoc ex omnibus medicamentis nimioperè *Theoph. restituitur.* purgationem efficere per superna: aut (uti Corn.) maximè nimiam purgationẽ sursum facere. Est enim ὑπέρινος, ὁ ὑπερκεκαθαρμένος ἄνθρωπος ut Gal. exponit in glossis Hippocratis. Medici actum ipsum violentæ purgationis ὑπερκάθαρσιν & superpurgationem non ineptè vocant. Capite autem 22. ejusdem libri ait. Calida & acris est Vitis silvestris [ἀμπέλου τῆς ἀγρίας] radix. Quare etiam ad psilothrum [*ad depilandum*] *Usus.* commoda est & maculas solares tollit: fructu verò ejus depilant coria [*pro δέρματα legit ac vertit interpres δένδρα, defoliare arbores fructum eius solere interpretans. Corn.*] *Corrig. Theophr.* Cæditur autem quovis tempore, Autumno maximè.

De eadem Vite Plinius in diversis locis scribit. Et quidem l.23.c.1. ait: Labrusca quoque Oenanthen fert, satis dictam quæ à Græcis Ampelos agria appellatur, *Ampelos agria.* spissis & candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice: fert uvas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & variis coxendicum & lumborum vitiis tusæ cùm foliis & succo *Usus.* prosunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coi cyathis duobus humorem alvi ciet [*aquosa purgat Discor.*] ideò hydropicis datur. Hanc potiùs crediderim esse, quam vulgus Uvam taminiam vocat. *Uva taminia* Utuntur eâ pro amuleto: & ad expuitionem sanguinis. *Plin. dilucidatur.* [*Cùm is crassius & viscida pituita permixtus faucibus adhæret, & strangulationis pericula adfert, Dalec.*] quoque adhibent, non ultra gargarizationes, [*& ulcera ad garg Dal.*] & ne quid devoretur, addito sale, Thymo, aceto mulso. Ideò & purgationibus ancipitem putant. Cæterum Plinius his verbis (*Labrusca quoque Oenanthen fert satis dictam, quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία appellatur*) *Plin. chaos.* Labruscam quæ etiam ἄμπελος ἀγρία vocatur, cum Vite sylvestri confundit, nisi ita contextum distinguamus. Labrusca quoque Oenan-

then fert, satis dictam, quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur &c. Vt verba hæc, quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία vocatur, & cætera, ad præcedentia [*Labrusca quoque Oenanthen fert satis dictam*] non referantur, sicuti revera referri non debent, sed ea velut à novo principio legamus, ut de duabus stirpibus Plinium hîc loqui accipiamus; priore Labruscâ, alterâ Vite sylvestri, quæ etiam ἄμπελος ἀγρία nominatur. Legendum est (inquit Hermol.) non ita ut Labrusca Oenanthen ferens, Ampelos agria vocetur, sed ita ut duo genera intelligantur, & verba illa, *Quæ à græcis ἄμπελος ἀγρία appellatur*, initium sint novæ periodi. Id & Dioscoridis, & ipsius Plinij testimonio probatur. Plinij dicentis lib. 16. c. 40. Probatur & Vitis sylvestris [*Athragenam significat memoratam Theophrasti. Dal.*] alia quàm Labrusca, & ipsa Hederę modo arbores scandens. Rectè quidem Plinius l. 23. c. 1. Ampelon agrian appellari dixit, quam ante (inquit Cornar.) apud Dioscoridem, Vitem sylvestrem tradidimus, sed non est Labrusca, quæ Oenanthen fert, ut Plinius ait; Verùm ea Labrusca itidem Ampelos agria & Vitis sylvestris nominatur; proinde in his erravit Plinius, sicut neque in Vva taminia sibi constat, quam alibi ad Ampelon agrian retulit cùm paulò ante Vvam taminiam negasset esse Staphidem agrian; cujus tamen contrarium alibi habet. Idem l. 27. c. 7. Vitem sylvestrem aliam esse à Labrusca prodidit his verbis: Ampelos agria vocatur herba, foliis duris, cineracei coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus [*rubentibus. Flos qualis eius quem Iovis flammam. vet.*] qualiter flos, quem Iovis flammam appellavimus in Violis; fert semen Punici mali simile acinis. Radix ejus decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, alvum solvit leniter, ideóque hydropicis datur. Vulvæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque uti hâc herbâ prodest tusa cum foliis & illita cum succo suo. Sed vulgata Plinij exemplaria falsissimè habent; vulvæ vitia & cutis in facie & variis; legendum enim ex veteri codice & rei ipsius evidentia: varos & vitia cutis in facie. Verba illa (viticulis longis) Dalech. ita reddit: Sarmentis longis, duris, rimoso cortice vestitis; flore capillaceo; fructu exiguis Vvis simili, post maturitatem rubente, granis figurâ rotundis. Diosc. κόκκους Plinius ad Punici semina retulit oscitanter, & aliàs totam historiam corrupit. Cæterùm, ex omnibus plantis quæ vicina scadunt tres assignat Dalechampius, quarum flos cæruleus, sive purpureus, Iovis flori, nempe Aquilegiæ, color similis sit: primam quidem quam granum Nil vocant; alteram, quam Dulcamaram; & tertiam quam pro Clematide secunda pinxit Dodonæus, & quam Pothon cæruleam esse quidam putant. Quæ verò de Vite silvestri hîc tradit Plinius, ea magis convenire putat Dulcamaræ, quàm Salicastrum supra vocavit, & Viti silvestri similem esse dixit, eosdémque effectus habere. Sed & Hermolao teste, à Plinio lib. 21. in Violis [*inter Violas*] Iovis flos, non Iovis flamma nominatur. Nam phlox, etsi flammam & genus floris apud eum significet; diversus tamen est à Iovis flore.

Lectio Plinij restituitur. — *Plin. error.* — *Vitis silv. alia à Labrusca.* — *Vires.* — *Plinij lectio corrigitur.* — *Plin. error.* — *Dulcamara.* — *Iovis flos, non flamma.*

Vitis silvestris Dioscoridis. Vitis silvestris [ἄμπελος ἀγρία] sarmenta Vitis [ὡς ἄμπελος. Oribas. addit οἰνοφόρου.] modo longa quidem emittit, ita describente Dioscoride, sed ea lignosa, aspera, & rimoso cortice [φλοιορραγοῦντα. *Orib. non habet*] folia verò Solani hortensis similia, at latiora, longioráque [μακρότερα. *Serap. legit μικρότερα*] florem capillaceum, muscosum [βρυώδη. *Orib.* ... *si Matth. credimus quidam βοτρυώδη*] fructum exiguis Vvis similem, ac ubi maturitatem consecutus est rubentem; rotunda [σφαιροειδὴς *vet.* ... quidam ...] autem est acinorum figura. Radix decocta in aqua potáque in vini aquâ marinâ diluti cyathis duobus, aquosa ciet: atque ideò hydropicis datur. Vvæ ejus tum maculas à Sole contractas, tum & alias omnes expurgant. Cibi verò gratia novelli surculi condiuntur.

Orib. lectio manca. — *Vires.* — *Hydropi.* — *Macula.*

Vitis sylvestris racemi, inquit 6. simpl. Galen. cutem extergendi vim habent, ut epheles & nævos [*maculas solares & alias*] & id genus omne in extima cute vitium curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina [*tum botri ipsi, tum ramuli*] obtinent, quæ & sale [*ac etiam muriâ*] condiuntur.

Ex Galeno. Vitia cutis.

Vitis sive Ampeli silvestris nomine plures ac diversissimæ plantæ exhibentur. Serapio enim Dioscoridis verba de Vite sylvestri transcribens, & Avicenna, Vitem hanc silvestrem, cum Labrusca, Vite sylvestri turpiter confundunt: Actum est à nobis de hac in principio hujus libri cap. de Vite vinifera, titulo de Labrusca. Matthiolus pro Vite silvestri, sive Ampelo agria, plantam exhibuit ab Herbariis Dulcamaram & Solanum lignosum nuncupatum, de qua ante sub titulo, Glycypicros, seu Amaræ-dulcis. Dalechampius Vitem silvestrem statuit, eam nimirum quæ Vitalba Italorum multis nominata est. Nos hanc paulò post Clematin latifoliam, sive Athragene quorundam inscribemus.

Æquivoca. — *Labrusca.* — *Glycypicros.* — *Clematis latifolia.*

Dod. diversam ab his Vitem silvestrem depingit & describit Tamúmque cognominat, eam scil. quam Matthiolus pro Vite nigra proposuit, alij pro Cyclamino altera. Est hæc nobis Vitis nigra Matthioli appellata. Dalechampius & quidam periti Vitem sylvestrem, Theophrasti μήλωθρον esse conjiciunt: sed repugnat florum figura, quòd muscosi non sint, nec capillacei, verùm racematim cohærentes.

Vitis nigra. — *Melothrum Theophrasti multis.*

CLEMATITIS ACRIS VETERIBUS.

CAP. XIV.

Sequentia, quæ ex Dioscoride, de Clematitide acri adducuntur, in Græco cod. Basl. per Cornarium rejiciuntur: deinde verò ex ejus versione tanquam malè rejecta iterum assumuntur pro legitimis. Est altera Clematitis [κληματῖτις, *quod idem est ac Sarmentaria. scil. ἀπὸ τῶν κλημάτων, à flagellis, quæ emittit: dicitur aliis* ...; Ægyptiis φυλάχου; Romanis ἄμβινον] quæ sarmentum [κλῆμα] producit subrubicundum, Viticis modo lentum [λυγῶδες] folium acre admodum in gustu, & exulcerans. Circumvoluit se arboribus velut Smilax. Semen tritum, cum aqua aut aqua mulsa potum, pituitam & bilem deorsum ducit. Folia imposita lepras removent. Cum Lepidio condita servantur ad usum.

Corn notat. — *Clematitis altera Diosc.* — *Vires. Semen purgat.*

Clematidis folia Galeno acris & adurentis sunt facultatis, adeò ut etiam lepras excorient. Fuerint itaque ex quarti ordinis calefacientium initio.

Ex Galeno temperamentum.

Plinius de hac loquitur lib. 24. cap. 10. in hunc modum. Similem huic [*Smilaci videlicet*] aliqui Clematida appellaverant, repentem per arbores, geniculatam & ipsam. Folia ejus lepram purgant. Semen alvum solvit acetabuli mensura in aquæ hemina, aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa & decoctum ejus. Idem lib. jam dicto cap. 15. ita scriptum reliquit. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minùs claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Itali Centunculum vocant rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum jacentem [*nascentem vet.*] in arvis; Græci autem Clematidem. Est ejus egregius effectus ad sistendam alvũ in vino austero. Idẽ sanguinẽ sistit tritus cũ Oxymellitis aut

Plinius de hac Clematide. — *Inter herbas mirabiles.* — *Centunculus. Clematis.*

aquæ calidæ cyathis quinque denarij unius pondere: sic & ad secundas mulierum efficax. Sed Græci Clematidas & alias habent, unam quam aliqui Echiten vocant, alij Laginem, [*alteram quam Lygon. alii.*] nonnulli tenuem Scammoniam: & pedales, foliosos, non dissimiles, Scamoniæ ramos habet [*ea viticulas foliosas non dissimiles Smilacis ramis habet. alii*] nisi quòd nigriora minoráq; sunt folia. Invenitur in vineis arvísque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: alvum ciet. Eadem à dysentericis cum Lini semine in vino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungiâ adjectâ percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia Clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoides [*myrsinoides. Gal.*] ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuísque, adversus serpentes ac privatim aspides ex aceto pota efficax. Ægyptus hanc maximè gignit.

Cæterùm, qui hoc in loco Centunculus à Plinio nominatur, Aloisio herba est, quam Dod. pingit pro Helxine Cissampelo: sed vires non conveniunt.

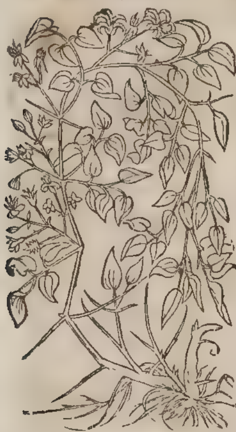
Placet magis Dalechampio Dodonæi judicium, qui Herbæ impiæ genus Centunculum vocat.

De Clematide Ægyptia quam Plinius mirè cum aliis confundit & perturbat, agemus postea sub titulo Clematidis Daphnoides.

Dalechampij sententia nobis non probatur referentis Echiten Plinij ad priorem Dioscoridis Clematitim: descriptiones enim multùm discrepant. De Clematidibus Plinij sub Convolvulo ex Ruellio multa dicemus.

CLEMATIS LATIFOLIA SIVE Athragene quibusdam.

Clematis latifolia integra.

Sarmentis aliquatenus vitigineis luxuriat crassis, iísque angulosis, rugosis, junioribus, subhirsutis, subinde rubentibus, obsequioso flexu lentis: folia quina, Dulcamaræ æmula, aliàs integra, aliàs dentata & fimbriata, gustu acria Clusio, viticulæ mediæ tortili, quâ capreolorum loco vicinis arbustis implicata scandit, adnectuntur: flores racematim petiolis incanis insident, suaveolentes, candidi, quaternis aut quinis radiatis foliis constantes, quorum meditullium obsidet muscosus staminum pallidulorum cincinnus, flores excipiunt acini complures cuneatim indidem orti pinnatæ lanuginis tomento barbati: radix crassiuscula, fusca, fibris donata.

Ruell. cap. de Ampelo agria, licèt multa simul misceat, repetat, nec plantam describat, autorésq; non citet, sed confusè transcribat: nos tamen per Viornam & Hardeam, plantam à nobis descriptam ab eo intelligi credimus, quamvis non competant ei, quæ

Clematis latifolia dentata.

Ruell. ipsi attribuit. Verba ejus ita breviter perstringemus: Ampelos agria vocatur Vitis silv. palmitibus longis, ut Vitium; si Plinio credimus, spissis & candicantibus foliis: pars acinorum ejus æstu moritur, priùs quàm reliqua, qui & solstitiales: universi nunquam maturescunt, etsi priùs quã tota Vva maturuit, detur cibo; generi gallinaceo fastidiũ gignit Vvas appetendi. Flos in racemis candidus dependet: foliumSolani per initia, post &c. Vitis silv. annũ durat. Est ei similis quod Salicastrum vocatur: hanc Plinius describit folio duro, cineracei coloris, viticulis callosis, rubentibus, qualiter flos quem Iovis flammam appellat in Violis, ferentem semen punici Mali in acinis ad eosdem effectus. Propterea sunt è recentioribus, qui hãc & Flammulam & Iovis flammam appellarint. Sylvestris vitis ea mihi videtur, quam rura modo Viornam, modò Hardeam vocant, quòd ramorum fasces ea perinde quasi vinculo ligantes distringat. námque viticulis prælongis asperísque cernitur &c. [*ex Diosc.*] Hanc Plinius credit esse Vvam taminiam.

Sunt qui putent plantam Germanis **Waldräben** aut **Lynen** vocatam, Vitem esse albam. Sed errant: est enim, inquit Tragus, Dioscoridis ἄμπελος ἀγρία, h.e. Vitis silvestris, cui Serapio cap. 35. florem canum & lanuginosum tribuit, Butaniámque appellat: Vitis silv. plantæ & Plinius mentionem fecit: & meo quidem judicio hęc planta Salictarium ejusdẽ fuerit.

Corn. in Diosc. altera Clematis, Volubilis appellata, **Nyelen** & **Waldräben** Germanorum dicitur, non obstantibus aliis qui **Waldräben** Clematidem Daphnoidem esse volunt. Fuchs. est. Vitis nigra [ἄμπελος μέλαινα] ubi quidam annotavit in edit. Lugd. ejus Vitem nigram videri esse Viburnum etiam vulgo Gallorum cum Virgilio dictum. Sed Fuchs. cum apud illum essem nominabat Vitem sylvestrem. Cord. in Diosc. Pervinca alvum ducens, & Clematis altera, ubi scriptum reliquit, quosdam codices, ut à Gompylo editum, Clematidem alteram nõ habere: Alteram quoque hãc Clematida, ut Galenus referat, Dioscoridẽ in fine quarti libri descripsisse, aliàs verò in principio libri quarti utrãq; describi, sed malè. Priorem enim in principio hujus libri adstringentibus herbis propter virium similitudinem conjunxisse. Hanc verò quoniam alvum semẽ ejus duceret, in quarti libri fine, ubi de purgantibus agat, descripsisse. Esse autẽ Clematidẽ hanc duplicis differẽtiæ, quarũ una grandis frutex sit, proceras arbores scandens, & singulis annis incrementũ sumẽs, quoniam caudex & viticulæ illi aliarũ arborum modo durent. Altera verò per omnia huic similis sit, brevior tamen (quamvis & hæc interdum 15. pedum longitudine adolescat) & Autumno caules sive viticulas amittat. Nasci hanc in pratis circa arbusta, quo inundationes pervenire queant. Illam in montibus arbores & vinearum sepes ascendere. Vtramq; Germanis **Rebling** vocari. Arborescentem tamen majoris, & herbaceam minoris cognomen habere.

Margin notes: ...matides ...lxine ...impe. — ...ba im... — ...mat. ...phnoides — ...nvolvu... — ...scr. — Ruel. taxatur. — Viorna & Hardea Ruell. — Hardea unde dicta. — Vva Taminia. — Vitis alba non est. — Vitis silv. Diosc. & Serap. Butania. Salictariũ. — Clematis altera, Volubilis. — Vitis nigra Fuchs. — Viburnum. — Vitis silvestris. — Pervinca alvum ducens. — Semen purgans. — Clematis duplex.

Saxones etiam Wilde rancken nominare, quòd sarmentis Vitem æmulentur.

Clematis altera. Matth in Diosc. Clematis altera, quam Vitalbis italicis vùlgò vocatis plurimùm facie respondere ait, proptereáque sibi omninò persuaserit, Italicam *Vitalba.* Vitalbam esse Clematidem alteram (quam secundo loco reddiderit Dioscorides) contra eorum opinionem, qui acrem Clematidem eam plantam putant esse, quam quidam rei herbariæ imperiti falsò *Ligustrum falso* Ligustrum vocant: falsò, inquam; quoniam Dioscoridi Ligustrum arbuscula est, non herba, ut suo diximus loco. *Fuchsii error.* Fuchs. Vitalbam Matthioli, Vitem nigram esse existimat, sed errat, ut postea dicetur. Cam. apud Matth. germ. aliam apposuit figuram, dicens, quam Matth. vocat Clematidem tertiam, aliàs dicitur Viorna, & Vitalba, & quibusdam Atragena Theophrasti.

Viorna. Gesn. coll. Vitis sylv. caustica, Viburnum aliquibus, ac Gallis Viorna, ab usu urendi vulgò vocata. Flore enim, semine, cortice, & radice (inquit idem de hort.) vim urendi habet. Est hæc Clematidi planè cognata: quare à nonnullis recentioribus, *Flammula.* similiter Flammula nominatur. Eidem cat. Labrusca, *Labrusca.* Vitis silvestris exulceratoria, οἰνάνθη; Item Vitis sylv. *Hardea.* foliis Solani; Viorna, Hardea. Sed Gesnerum de *Gesn. not.* præsenti planta minùs distinctè scripsisse, satis demonstrat vocabulum Labruscæ & Oenanthes, quæ nomina huic non conveniunt.

Ryff. Clematis altera, & Gallorum Viorna. Lon. Waldräben/Lynen/ Vitis nigra vulgò, *Bryonia nigra.* Bryonia nigra Græcorum, Vitis Chironia & Bucranium. *Bucranium.* Confundit autem nomina duarum plantarum, pingens Atragenam. An eidem in Diosc. l. 4. c. 8. Cle- *Vitis nigra Turn.* matidis altera species, Flammula Officinis. Turn. Vitis nigra, Black Brionye.

Nihil invenit Anguill. quod meliùs respondeat *Athragene.* Athragene, quàm Vitem albam, quam Fuchs. pro Vite nigra posuit. Si Atragene haberet fructum racemosum, uti vult Diosc. suam habere Vitem silvestrem, eam esse diceret Anguillara. Rob. Const. in lex. ἀθράγεν Theoph. quam Plinius Vitē silvestrem transtulisse refert. Qua de re tamen Lob adv. adhuc *Viorna vulgi.* dubitat, dicens; Viorna vulgi, fortè Vitis silv. Diosc. & Atragena. Theophr. Non ergo pro Vite silv. eam planè recipit. Acinis, inquit, est compluribus confertim stipata ab uno pediculo, aptis, rotundis, rubentibus ex fusco, compressis tamen: quare nonnulli docti, ubi σφαιροειδῆ χῦμα legitur, id est, sphærica figura acinorum vel granorum, πλατυφυῆ leviuscula immutatione & commodiore sensu legi volunt, id est, rotundam compressam figuram. Ac tametsi conjectura hæc ipsi non satis animum expleat, tamen multò minùs ejus judicio respondent, Amara *Amara dulcis.* dulcis vocata, aut Bryonia nigra quas suis locis commodiùs & necessariò aptavimus, notis. Eidem. *Viorna vulgi* Obs. dicitur Viorna vulgi, & Vitis alba Italorum; Ic. Viorna.

Cyclaminis. Dod. gall. l. 3. c. 11. Cyclamini species secunda. Cyclaminus altera, κισσὸν, κισσάνθεμον & κισσόφυλλον aliorum, quam postea eodem lib. cap. 48. Vitalbam & *Vitalba.* Viornam inscribit, speciemque Clematidis alterius haberi refert, sed sibi Cyclaminum alteram potiùs videri asserit. Idem de purg. & hist. in fol. ait Vital- *Bryonia nigra non est contra Fuchsium.* bam, Bryoniam nigram non esse, ut voluerit Fuchsius: legitimam Bryoniam nigram aliam esse. Verùm non negandum ad Clematidem alteram accedere atque ejus speciem esse, licèt tamen & alia sit.

Thal. Clematis 3. Matthioli. Castori, cujus figura non placet, Clematis 3. Italorū Vitalba. Matthiolum ignorasse, Clematidem alteram liquidò cōstare arbi- *Matth. not* tratur Guiland. eò quod dixerit Matthiolus, quam gens Italica Vitalbam vocat, à Diosc. sub Vitis silv. nomine describi. Solerio, Clematis altera Diosc. Plinio indicta, Vitalba Italorum. Lugd. Vitis silv. Dalechampij, Clematis 3. Matthioli. Dalech. in lib. 6. Æginetæ c. 77. est Celsi & Latinorum Vva taminea, Vitis silv. Diosc. & Theoph. Athragena. Tab. Vitis *Vitis sylv.* nigra 2. Icon ejus nihil valet: Compilator etiam de hac planta confusè scribit. Ger. quoq; pro Bryonia nigra silv. Cordi, malè ponit iconem malam Vitis nigræ 2. Tab. Sed ejusdem plantæ aliam exhibet meliorem, cui titulus Viorna, The travellers joie.

Ad Clematidis alterius classem quin sit referenda quam Anguillara Athragenem Theophrasti censet, *Athragene Theophr. Clus.* non dubitat Clusius, & insuper Plinio l. 16. c. 4. Vitis sylv. nomine notam fuisse asserit, ut etiam cuilibet utriusque scriptoris verba conferenti facilè apparebit. Sed Plinius lib. 23. aliam adhuc Vitem silv. profert à Labrusca differentem geniculatam, rimoso cortice, quam si quis conferat cum Vite silv. Dioscor. unam eandémque stirpem ab eis describi comperiet. Eam autem Plinius esse credit, quam vulgus Vvam taminiam vocat.

Cæs. Vitalba. Schw. Clematis seu Vitis sylvestris. *Natura hu-jus.* B. phyt. Clematis 1. sive sylv. latifolia ad Clematidem Diosc. & Athragenem Theophr. referenda. Eid. pin. Clematitis 1. sylv. latifolia; in foliorum divisuris mirè ludens, & sarmenta aliquando brachiorum crassitudinis producens.

Secus margines agrorum inter vepres & sentes *Locus.* crebrò reperiri apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, læto fœcundóque solo, autor est Dodonæus. Vulgaris omnibus quas Clusius adiit provinciis, vicinis arboribus & sepibus sese implicans; Iulio mense flores; fructus plumis suis incanescentes Autumno, dependent. Passim provenit spontè: Basileæ *Tempus.* vidi florentem mense Iunio & Augusto extra portam S. Albani: ibidem cum seminibus inter portam Stein & Eschen.

Gustus fervidus & acris calidam arguit vim. Vsus *Vires & usus.* ejus ad circulos pro retinendo labente utero. Ad constringendos fasces, veluti Salices & alia vincula, adhibetur.

CLEMATIS BÆTICA CLVSIO.

Descr. Peregrinum est hoc Clematidis Bœticæ genus, & à nemine quod Clusius sciat antequam ejus historia evulgaretur observatum. Longa autem habet sarmenta, lenta & ramosa, binos per intervalla capreolos contrariis semper inter se pediculis nascētes proferentia, quibus vicinas arbores & frutices scandit: folia pyri ferè, minora tamen, dura, viridia, in ambitu incisa sive serrata, acris & fervidi gustûs, singularia in singulis pediculis, sed plurima simul ex clavicularum alis prodeuntia: inter quæ, ex utroque sarmentorum latere pediculi exeunt, caliculum Tithymali caveolis seu labellis similem sustinentes, ex cujus medio exilit capitulum ex multis seminibus milio æqualibus conflatum, quibus insident oblongi cincinni, & albæ quodammodo villosæ plumulæ.

Clus.

Cluf. hisp.& hist.Clematis altera Bœtica. Lugd. & B.phyt.Clematis altera Bœtica Clusij. Lob.Obs. &Ic.Clematis Bœtica Clusij. Tab.& Ger.Clematis Bœtica; Germ. Spanische Waldräben: Angl. The travellors Ioce of Candie. B.pin.Clematitis 3. peregrina foliis Pyri incisis.

Hanc stirpem primùm inveniebat Clusius anno 1565. inter Asindum (vulgò Medina Sidonia appellatum) & Calpen, secundùm fluenta, vicinas arbusculas operientem & suo pondere deprimentem: deinde alijs Bœticæ locis, Ianuario jam suos concinnos explicantem. Non dubium est quin ad κλεματίδα, cuius Dioscorides lib. 4. meminit, referenda sit, cùm & formâ & temperamento sit illi valdè similis.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA scandens tenuifolia alba.

Descr. Clematis hæc per se infirma, non nisi proximis fulta in altum nititur, neque tamen id ullorum capreolorum ope facit, sed foliorum pediculis sepes amplectitur. Sarmenta habet striata, viridantia, geniculata: folia recti caulis Flámmulæ foliis similia, à Vitalba sive Athragenê differunt longitudine, angustiâ & soliditate: tota etiam planta minor: flores albi, odorati, qui uridâ vi labia, si imprudenter attigerint, inflammant. Semen succrescit plumaceâ cristâ insigne: *Species alia minor.* Huic similis si non eadem, parva admodum, foliis valdè tenuibus à nobis observata est, seminibus cum prædicta iisdem.

Gesn.h. Clematis, Flammula quorundam flore albo, in Gallia Narbonensi. *Error Lob.* Lob.Adv. (ubi falsò scribit Matthiolum hanc rejecisse, siquidem is eam non novit) *Flammula vulgi.* Obs.& Ic.Clematis altera, urens, vulgi Flammula. Dod.gall. Clematis altera vera, aliquibus *Ambuxum. Epigetis.* Ambuxũ & Epigetis, modernis Flammula nuncupata. Eid.hist.purg.& in fol.Flammula, Flammula adminiculis egens, Flammula prior: Flammula pro *Clematis non est.* Clematidis alterius specie habita [*ipsemet in gall.hist. fuit eius opinionis*] licèt & semine & florum cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differat. Lugd. Flammula, Flammula Dodonæi, quâ nulla meliùs respondet facie & viribus Clematidi alteri Dioscoridis, teste Lobelio. *Viticella.* Cæs. Viticella. *Tab. notat.* Tab. Clematis urens. 1. Lienen/Leinen aut Waldräben. Cujus icon posset etiam competere Clematidi latifoliæ quam debebat eo capite Compilator ponere & non alio relegare, ubi eam vocat Vitim nigram; oportebat annotare discrimen si non cæcus de coloribus scripsisset. Ger. Clematis urens, Ang. Virgins Bower.

An Cam.h. Clematis altera flore albo, Flammula repens Dodonæi? An Gesn.coll.Salicastrum, quam ait esse Clematin alteram, plantam amplexicaulem & urentem? An Ang.Clematis?

C.Bauh. 1. B.phyt. Clematis sive Flammula. 1. repens. Eid. pin.Clematitis 4. Flammula dicta, quòd contusa applicata, vesicas flammæ instar excitet: foliis est aliquando Apij modo divisis: est etiam simplex vulgaris, alia multiflora, quæ Clematis urens 2. Tab. Clematis urens multiflora, Ger. Idem per Clematidem maritimam repẽtem fortè intelligit nostram Clematidem parvam. Est autem ipsi hæc in pin. Clematitis 5. Clematites, Angl. In prod. sic describit: cauliculos habet sarmentosos, geniculatos & striatos, cubitales, atrovirente cortice vestitos: folia Flammulæ erectæ instar oblonga, acuminata, nervosa, rigida, sed angustiora, quod communiter tria uni pediculo, qui velut in capreolum abit, insident, & quædam per circumferentiam nonnihil crenata, quæ verò in summo caule floribus subjiciuntur, angustissima sunt: flores albi sunt, multis staminibus villosis albis, meditullium occupantibus, longis pediculis sustentati: quibus semina plana, subrotunda, rufescentia; ut in Flammula erecta, sed minora, bina, ternáve jũcta, singulis capreolo plumoso, velut incana crista donatis, succedunt: hæc acria sunt quemadmodum & tota planta. In maris Adriatici littoribus, ut in Venetorum Insula Lio & Litzefusina, suis sarmentis repentem observavi.

Locus & tempus. Spontè sua (ut scribit Dod.) in Belgio nusquam exit, sed hortensis est: flores sub Augustum, semen seriùs succedit. Vidi ego in Rhætia florentem mense Iunio; Monspelij Septembri, ubi sepes & arbores scandit. Eam etiam ramos ambientem observavi mense Ianuario & Martio; Patavij apud Cortusum. Clematis autem parva à nobis visa est in montibus propè Castelneuf non longè à Monspelio, mense Octobris.

Vires. Acris & valdè calida est, sed tamen Flammulâ Ranunculo mitior.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA surrecta alba.

Descr. Fibrosam radicem demittit & albicantem: sarmenta nullius opis indiga, suâ vi in duorum & plurium cubitorum altitudinem nitũtur, lævia, teretia, propter terram nonnihil rubentia, fistulosa, & geniculis intercepta: folia cujusmodi ferè in vulgi Flammula, aversâ parte subhirsuta & ferè incana; adversâ verò atrovirentia; flores consimiles, copiosi, quadrifolij, candidi, apicibus viridantibus. non minùs uridâ vi vesicas hæc excitat quàm cognata repens. Hæc ab iis, qui diligentiùs observant, teste Clusio, duorum generum *Duûm generum.* esse deprehenditur. Vna enim sarmenta rubescentia 1. habet, quemadmodum & foliorum nervos & pediculos, præcociórque est, & odoratum fert florem. Alterius autem sarmenta cum foliorum pediculis vi- 2. rescunt, & florem seriùs proferunt. Humanam verò altitudinem utriusque sarmenta ut plurimùm superant, & singulis annis nova, eáque frequentiora ineunte Vere (marcidis & corruptis prioribus) renascuntur. Huic prorsus similem sibi natam meminit

Clematis flore albo, pleno. Clusius, semine ab amico sibi misso Clematidis flore albo pleno appellatione. An verò talis reperiatur, Clusium latet: ipsi certè nunquam videri contigit.

Flammula Plateari j. Matth. existimat esse Flammulam Plateari j: Dodonæus tamen Platearium de Flammula Ranunculi quadam specie citiùs; quàm de hac scripsisse crediderit, ac etiam recentiores ab acri & mordaci eius qualitate nominasse.

Matth redarguitur. Matth. & Lugd. Flammula. Dod. Flammula altera. Lob. obs. & Ic. Flammula altera surrecta. Tab. Flammula, Flammula Iovis, Brenwurtz / Bletterzug. Ger. Flammula Iovis surrecta, Vpright Wirgens Bower. Clus. Flammula Matthioli, & Clematis altera; sic & Turn. Cord. in Diosc. Flammula frutex. B. phyt. Flammula 4. Eid. pin. Clematitis 4. sive Flammula recta; sic & Cam. & Eyst. Centella herba, quæ trita tumoribus imposita pustulas excitat, in epist. ad Monardem huc referri potest.

Locus. Adeò frequens in Austria inferiore & Pannonia ut nullæ sint eeduæ silvæ præsertim circa fluviorum in Danubium delabentium ripas, illis tu nescentibus inundari solitas, quæ eâ non abundent. Rarissima aliàs, Dodonæo, Germanis ac Belgis est, & hortensis tantummodo.

Tempus. Vere noua promit foliola, & cauliculos; Æstate flores; Hyeme solæ reliquæ sunt radices. Basileæ florentem mense Iunio & Septembri vidi in hortis.

Vires. Aqua. Ex Flammula (rectam proposuerat) sæpiùs Matth. aquam elicuit, demisso vitreo organo in calentis aquæ balneo, quæ eâdem, quâ herba ipsa, pollebat acrimoniâ. hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. Flammula (ut Platearius est

Temper. auctor) excalfacit siccátque ordine tertio. Sed quòd imposita carnem non secus exulceret ac ignis, calidam ordine quarto rectiùs crediderim: Sunt qui

Quartana Flammulam quartanariis edendam præbeant, ma-

Oleum. gno (ut ferunt) juvamento. Alij ejus oleum com-

Articularis morb. mendant ischiadicis, articulorum, iliúmque doloribus, urinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ folia tenuissimè concisa in rosaceum imponunt, quòd vitreum vas exceperit, ac inde per æstatem insolant obturato vase. datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Ex Flammula (inquit Camer.) scandente elicitur aqua, quæ spiritûs vini instar fervida est; folia carpo impo-

Odontalgia sita vesicas excitant, & multis contra odontalgian prodest, cujus etiam in febribus pestiferis usus est.

Cataplasma. Tumores suppuratu difficiles cataplasmate ex Flammula (rectam describit) contusa cum oleo, tum maturat, tum aperit Tabernamontanus. Qui ex ea stillatitius liquor elicitur, intra corpus non usurpatur. quòd si quis eo uti velit, in morbis frigidis, cum aliis aquis est miscendus, ne viscera lædat.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA flore cæruleo & purpureo scandens.

Descr. Concinnior est quàm vulgaris Flammula, foliis ad Athragenen propiùs accedentibus, ut quæ quàm Flammulæ breviora sint & latiora, & variâ specie Athragenes foliorum modo ludentia, modò integra, aliàs divisa semel aut iterum, minimè tamen serrata, lævia, atrovirentia, sapore acri, ex pediculis tenuibus, rigidis, subrubentibus, subhirsutis: sarmentis autẽ suis innititur depactis pedamentis non secùs ac Flammula vulgaris repens: sed præcipua est florum gratia, qui non tantùm odore suavi placent, sed & colore purpurante oculos morantur, quatuor

foliis (quorum vel unũ integrũ Flammulæ vulgaris florem facilè superet) crucis modo dispositis constantes: in quorum medio cincinnus staminum ex viridi pallentium, succedunt semina.

An Matth. Iesseminum sive Gelseminũ cæruleis floribus? Est ei in post. comm. lat. Clematis tertia floribus purpureis: hist. Germ. Leinen od' Waldräben / Clematis altera Dioscoridis. Gesn. h. Clematis, Flammula Coldenbergij, flore rubro. An eidem ibidem Gelseminum cæruleis floribus? Dod. gall. Clematidis alterius altera species: Eid. hist. Clematis altera, κληματὶς ἑτέρα, & nonnullorum ἐγγῆτις, Latinorum Ambuxum, ut quidem Dioscoridis spuria habent: Hispanorum *Gormadera*, quasi Vomitoria. Lob. Adv. (ubi Dodonæum ait deceptum ab iis, qui sibi persuaserint in Anglia passim luxuriare) Obs. (ubi dubitat an Pothos Theophrasti sit) & Ic. Clematis peregrina cærulea & purpurea. Cam. h. Clematis altera flore purreo, topiario operi aptissima. Hist. Matth. germ. posuit novam figuram, sub titulo Clematidis alterius Dioscoridis. Est & Castori Clematis altera, It. Vitalba purpurea, scandens arbores ut Smilax, floribus purpureis magnis, ex quatuor foliis. Cast. pro hac planta malè habet figuram Vincæ pervincæ. Apud Clusium hist. Clematidis alterius titulo simpliciter sine descriptione posita icon. Fortè hæc censenda verior Clematis, quia flores magis accedũt ad Clematidem priorem sive Daphnoidem, &, ut illa, sit topiaria. Cæs. Flammula flore cæruleo. Lugd. Pothos cæruleus Matthioli [*imò Dalechampij*] Theophrasti πόθος quorundam, Desiderium Gazæ, flore Hyacinthi. Tab. Clematis cærulea peregrina, frembd blaw Waldräbe. Cur hujus figuram repetit sub diverso titulo, qui est Clematis purpurea, Purpurbrun Waldräben.

Synon. Gelseminum. Clematis. Ambuxum. Gormadera Hisp. Vomitoria. Vsus. Cast. error. Flammula. Pothos. Desiderium. Clematis. Tab. err.

B. phyt. Clematis 6. sive cærulea repens: qui annotat, & rectè, Iconem Matth. germanici esse transpositam & sub Clematide tertia exhibitam; ad Cle-
1. matidem Diosc. referendam; variare flore simpli-
2. ci ac pleno, ut Cam. in epit. unâ figurâ expresserit; colore etiam purpureo, cujus nomine Tabern. duas figuras proposuerit. Eid. B. pin. Clematitis 9.
3. cærulea vel purpurea repens: Clematis tertia, quæ Flammula, Cæs. Clematis peregr. incarnato simpl. flore: & Clematis peregrina purpurea simpl. flore, Eyst. Ger. Clematis peregrina 1. cærulea / Blowe ladiers Bower. Clematis peregrina 2. rubra, Rod ladiers / Bower.

Locus & Tempus. Gaudet, ait Dodonæus, Soli expositis, sed tamen non omninò aridis locis: læto & haud irriguo solo meliùs proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis juxta sepes & agrorum margines sponte exit. Augusto mense, & quandoque Iulio, floret; semen Septembri perficitur. Flammulam flore purpureo ex semine natam habui Lugduni, florentem in horto Maio. In Rhætia peregrinans cum D. Gesnero in monte propè Münsterthal inveni plantam valdè similem, fruticosam parvam, flore magno ex longo pediculo, cæruleo,

constan-

constante quinque foliolis: florentem men'e Iulio: foliis magis serratis quàm in ea , quam Lugduni habui.

CLEMATIS PVRPVREA FLORE pleno scandens.

CLEMATIS hæc sarmẽtis & foliis scansilique implexu per caru u proximè descriptæ similis: flos verò, purpureus multiplici foliorum stipatu luxuriat, saturatior, internâ potissimùm foliorum facie, extrinsecus enim lanugine cinericeâ pubescunt.

Clus.exot.appen. 2. ad ejus historiam lib.1.c.86. Clematidis alterius nova species, illius quidem generis, quod florem habet ex cæruleo purpurascente; sed alterius formæ multiplici sc.foliorum textura.

Bauh.phyt.& pin. Clematis cærulea flore pleno: Eid.pin.Clematitis 10. Clematis altera flore pleno, Cam.ep.& Clus.cur.post. Clematis peregrina purpur. fl.pleno, & Clematis peregr. incarnata plena, Eyst. Flore est cæruleo, purpuro cæruleo, incarnato, ad purpureum colorem, sed admodum dilutum accedente.

Locus & Tempus. Clematidem flore purpureo pleno vidi Srutgard. in horto Il. D. VV. ubi Hieme sub tecto reservatur: floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS CÆRVLEA SERrato folio.

Descr. SEsquipalmaris hæc est, cauliculis pluribus oblongis, quibus singulis folia crebris divisuris insecta insident trigemina cohærentia, ut in Anemone Geranifolia; flos longissimo ac tenui pediculo insidet, ex quatuor tantùm foliis compositus, coloris obscurè purpurascentis; semen non visum, nec radix, à C. Bauh. qui eam ex sicca descripsit.

Desc. Pona. A sarmentosa radice (ait Pona in d. script.Baldi) germinant multi caules vitiginei, magis subtiles, quàm in aliis Clematidibus; lignosi, angulares, lenti, & tricubitales: è quibus surculi multi adhuc magis subtiles quatuor digitorum altitudinis, qui æqualiter bipartiti ad latera dividuntur. singulique obtinent tria folia justo intervallo divisa, & pediculo brevissimo adnexa, formâ mirteâ, tamen majora, satis profundè per ambitum secta, nervosa, rugosa, inæqualis magnitudinis, nigróque virentia: est illi flos crucem repræsentans, foliis mucronatis, lanuginosis, cœruleis albicantibus, cujus mediu nacervulo quodam extremulis foliolis (uti in Rosa Alexandrina apparet) decoratur. Est sarmentosâ, insipidâ & perenni radice: tota planta aliàs aliquantulum acri sapore prædita est.

C B. Clematis 7. sive alpina Gerani-folia: Clematis cruciata Iungermanni. Clematis cruciata alpina, Ponæ. *Clematis Cruciata.*

Oritur in altioribus Baldi rupibus, quibus Eurus dominatur. Brumâ arescunt folia. Hanc eandem suspicor, quàm anno 1561. in mea peregrinatione per alpes Rhetiæ observavi florentem mense Iulio in monte propè Münsterthal, de qua ante sub Clematide cærulea sive purpurante. *Locus & Tempus.*

CLEMATIS PANNONICA FLORE cæruleo surrecta.

COmplures radix satis crassa à lateribus spargit fibras, fulvas, nervulo ligneo candido farctas: sarmenta inde complura, Clusio quaterna aut quina, ad cubitum & sesquicubitum exsurgunt, recta, dura, striata, angulosa, subhirsuta, nonnihil purpurascentia, geniculata: ad quorum singula genicula, folia sine pediculis sunt bina opposita, Plantaginis majoris ferè paria, minora tamen, similiter per longitudinem nervosa, acuminata, in ambitu lanuginosa, supernè ex atro virentia, infernè dilutiora, lanugine quadam per nervos respersa, Clusio Asclepiadis pæne foliis respondentia, non valdè dura, fervidi gustûs, quemadmodum Flammulæ Matthioli folia; ex superiorum foliorum alis, pari incremento surgunt gemini adversi surculi, eodem modo se habentes quo sarmenta primaria, nisi quòd minora sint multis numeris folia: atque tam in primariorum sarmentorum, quàm alarum surculorúmve extremis, flos nutabundus unicus magnus, quatuor foliis mucronatis crucis in formam, inquit Clusius, decussatis constans, modicè sursum reflexis, foris saturatè cæruleis, canaliculatis, minùs cærulâ lanugine per margines obsitis, intus verò glabris, nec tam intensè, atque medium extimi folij, cæruleis: medium occupat villosus glomer fibrarum ex luteo albescentium, quarum complexu continentur stamina alia glabra, viridantia, apicibus ex albo luteis; atque intra hæc tertia fibrarum virescentium intorta phalanx; semen compressum magnum Clusio Pulsatillæ semini ferè simile plumatum, ut in Viorna vulgi Gallorum; nullius acrimoniæ particeps autore Clusiò. *Descr.*

Tametsi hæc fruticibus sese non implicet, sed satis firma sit, nec adminiculis egeat, Clematidis tamen nomen ei imposuit Clusius, quòd ejusdem sit temperamenti & florem purpureæ Clematidi ferè similem habeat. In pann. hujus Clematidis duas figuras habet, *Clematis. Clus. 2.0*

habet, primámque & secundam nominat, quæ meo judicio unius plantæ sunt, cùm etiam in hist. unam tantùm describat, & depingat, quam quosdam Clymenum falsò vocare refert, cùm Clematis cærulea pannonica sit. *Clymenum non est.*

Tab. notat. Tab. Clematis cærulea pannonica, Vngerisch blaw Waldrebe: Item, Clematis cærulea 2. Blaw Waldrebe. Duæ hæ sunt ejusdem plantæ icones ex Clusio à Tabern. mutuatæ, unam tantùm stirpem denotantes. Lob. Obs. & Ic. Clematis altera longifolia minor. Cam. h. Clematis pannonica cæruleo flore, folio penè Asclepiadis. Lugd. Clematis altera minor longifolia Lob. Clymenum quorūdam. Ger. Clematis pannonica, busch Bower: Item, Clematis major pannonica, great busch Bower.

B. ph. Clematis 8. cærulea erecta. Figura Lobelij (ait) & eam quæ simplici, & quæ pleno est flore exprimit: à Clusio Clematis cærulea pannonica prima, flore simplici, secunda pleno, pingitur: Tabern. duas habet figuras Clematidis cæruleæ pannonicæ, & Clematidis 2. nomine [illegible] simplicem florem exprimit. Dum enim Lobelij figuram imitandam curavit non advertit apud Lobelium & plenum & simplicem florem. Hæc frater. Ego Clematidem cæruleam surrectam nunquam vidi flore pleno, nec Clusius qui figuram exhibet ullius meminit quæ pleno sit flore, nec etiam Lobelius: semen quidem dicit Clusius eam ferre planum, in capitula rotunda & veluti pullulas congestum, quale pingitur in figura Clusij & Lobelij, non autem flos. Eid. pin. Clematitis 8. magnitudine varians: hinc duæ figuræ apud Clusium & Tab. Flore est cæruleo, rariùs albo. *Tab notat.* *C. Bauh.*

Locus. Inventa à Clusio sponte nascens in pratis circa Stampfen duobus ultra Posonium Vngariæ miliaribus & aliis ad Danubij ripas sitis supra Posonium, medio ferè itinere inter eam urbem & Tabern. Floret Maio & Iunio, semen maturum est Augusto. *Tempus.* Caules sive sarmenta singulis annis ad radicem usque marcescunt, & ineunte Vere novella, frequentioráque ex ipsa repullulant. Stutgardię vidi in horto Ducis, mense Novembri semine maturo: Monbelgardi in horto Ill. C. VVirt. provenit mihi ex semine & sequenti anno floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS DAPHNOIDES, SIVE prima Veteribus. CAP. XV.

Clematis Dioscoridis. CLematis [illegible] quam aliqui Daphnoidem [illegible] alij Myrtoidem [illegible] alij Polygonoiden [illegible] vocant apud Dioscoridem, gignitur læto, pinguique solo [ἐν λιγείοις. sic & Orib.] sarmēta autem habet parvâ [λεπτά. sic & Orib. & Paulus] Iunci [σχοίνου] crassitudine: folium parvum, Lauri [δάφνῃ] folio & figura & colore simile, sed multò minus. *Vires.* Caules foliáque in vino pota alvi profluvia & dysenterias sedant. *Alvi profluvia.* Cum lacte verò & rosaceo, aut cyprino subdita in pesso, cruciatibus vulvæ medentur. *Dolor dentium.* Dolores dentium commanducata finit: imposita quoque veneratorum morsibus juvamentum præstat. *Venenatorum morsus.* Fertur & ex aceto pota, contra aspidum morsus auxiliari. Nascitur in incultis. Marcellus autem in vetustis quibusdam codicibus legit pro læto pinguíque solo [ἐν λι-[illegible]] in Ægypto [illegible] quæ lectio ut Corrario, ita & Sarracero placet, quòd & Plinius de hac Clematide agens, lib. 24. cap. 15. eam Ægyptiam cognominet, subdátque Ægyptum eam maximè gignere. Sed non probatur nobis eorum opinio. Nec propterea quòd Plinius aliquam Clematidem in Ægypto nasci scribat, textu Dioscoridis est corrumpendus. *Marcelli, Corr. & Sarraceni lectio non probatur.* Nihil etiam probat incultum solum, quod pro confirmanda eorum opinione facere credunt.

Non enim obstat, quò minùs incultum solum etiam pingue lętúmque esse possit. Sarmenta longa [illegible] pro parvis legendum censet cum Corn. Sarracenus, quòd & Clematidem longam ac tenuem non solùm agnoscat Plinius loco jam citato. *Dioscoridis textus.* Sed & [illegible] ita legendum admoneat. Esse enim longa, imò interdum longissima ejus Clematidis, quam Vincam pervincam vocent, sarmenta, seu vitiginea flagella. Nimis autem temerè, meo judicio, Clematidem Daphnoidem Dioscoridis, & Clematidem Ægyptiam Plinij, eandem cum Vinca pervinca statuit Sarracenus. *Sarrac. reprehe.* Nos de Clematide Ægyptia Plinij plura diximus ante sub Clematide veterum. Sunt qui volunt, Plinium hanc tradidisse lib. 21. c. 11. ubi Vincam pervincā describit his verbis. *Vinca-pervinca.* Nam Vinca pervinca semper viret, in modū lineæ [*lineam vocat prætenuem virgam, ut exprimat quod Diosc. ait, Viticulas seu virgulas habet Iunci crassitie, Dalech.*] *Diosc. explicatur.* foliis geniculatim circumdata. Topiaria herba; inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. *Chamædaphne. Vires.* Arida tusa (inquit cap. 27.) hydropicis datur in aqua cochlearis mensura, celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparso vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Alvinis imposita multum prodesse dicitur. Hæc Plinius, qui si per Vincam pervincam eandem intelligit cum Clematide, malè hydropicis præscribitur: nec etiam placet quod ait Diosc. apponi morsibus venenatarum bestiarum, & dolores uteri sanare. Vinca-pervinca quidem apud Dioscoridem etiam Daphnoides vocatur, sed non Chamædaphne. Hermolaus, ut demonstratur h. n. g. lib. 5. cap. de Chamædaphne per Pervincam Plinij, eandem quam nos intelligit plantam. De Chamædaphne igitur cathartica, cujus adstringens facultas dysenterias & diarrhæas cohibet, verum id est, non autem de Clematide, quam Plinius cum illa ignoranter confundit. *Plin. reprehe.*

Cæterùm, Clematis Ægyptia [κληματὶς αἰγυπτία] in proverbium abiit, & joco dici solitum fuit in eos, qui corpore præter modum procero atque atro colore essent: natum haud dubiè (inquit Erasm.) ab ejus herbæ specie de qua meminit Dioscor. lib. 4. & Plin. lib. 24. cap. 15. *Proverbium.* Laërtius in vita Zenonis Philosophi, ex authoritate Apollonij scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu procero, atrâ cute: deinde autorem citat Chrysippum, qui in 2. proverbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam à quodam Clematidem [*palmitem reddit interpres Latinus Diogenis Laertij*] Ægyptiam fuisse dictum. *Diog. Laer. interpretatur.*

Licèt porrò una solummodo Clematis à Dioscoride notetur, tres tamen ejus differentias magnitudine differentes observari scribit Marantha: & quartam etiam, duplicem in flore foliorum exortum habentem. *Diff. Clematidis Maranth.*

CLEMATIS DAPHNOIDES MInor flore cæruleo, purpureo, violaceo, ut & albo, simplici ac pleno.

Descr. CLematis Daphnoides reptatrix planta, humo se non attollit nisi proximis fulcris innixa: radix fibrosa: sarmenta multa, tenuia, teretia, virentia, & geniculata, quaquaversùm per terram se spargunt, quam ubi arripuerint, è geniculis propagatis fibris rursum radicantur: folia è geniculis bina opposita, foliis Lauri iis similia, minora tamen multò, acuta, rigida, lævia, brevibus pediculis appensa, supernè saturato virore nitentia, infernè dilutiore, sapore adstringente, subamaro; flos pediculo è geniculis enato, duas uncias longo, singulari singularis insidet, oblongus Gelsemini modo, nunc simplex in quinque lacinias altiusculas & latas dissectus,

ctus, nunc aucto foliorum numero multiplex, quorum interiora modò bina, modò terna ad imum integra, superiùs ut extima laciniantur duntaxat, aliàs penitùs separata: color simplici cæruleus cum apicibus concoloribus, sed dilutioribus parùm: vel albus cum staminulis luteis, pistillo albo, fundo candidis versibus striato: vel pulcherrimo spectaculo violaceum florem per singulas lacinias à summo ad imum linea decurrit lactea, id quod & in multiplici observatur: verùm quæ multiplici est flore, eam non alio quàm purpureo, aut purpuro-violaceo colore observavi & bicolori variegato ut dictum: Anno 1600. observavi in alba partes cæruleas, quod ante nùnquam animadverteram quamvis à plurimis annis in horto coluerim.

Hæc est illa (inquit Marcell.) quam Ethruria nunc Vincam herbam vocat, quâ defunctæ virgines in gente nostra ad sepulturam coronatæ efferuntur: & quâ familiæ Florentinæ aliquæ gentili jure suo primùm ingredientem urbem Archiepiscopum coronatæ ad portam excipiunt stipántque & per urbem comitantur. Cognitu facillima est: in hortis passim nascens; tenuissimis viticulis potiùs per terram serpens, quàm virgis ut Dioscor. ait de Chamædaphne, à terra se extollens: foliísque oleagineis magis quàm laurinis similibus. Denique à Dioscoridis Chamædaphnes historia longè differt, & nihilominùs tamen Vincæpervincæ Plinij, l.21.c.11. descriptæ respondet.

[…]r Va- *[…] her- Mar- […]* *[…] Chama- […]phne dif- […]t.*

A Ruellio l.3.c.80 Clematis daphnoides inscribitur, cujus si quis (ait is) imaginem, naturam, effigiémque exquisitiùs exploret, ea censebitur esse, quæ Lat. Vinca pervinca, officinis Pervinca, vulgò Pervenca nominatur. Miscet autem Ruellius in hoc capite diversissimas plantas, autoréśq; mirè confundit, nec sibi constat. Idem rursus suo nomine lib. jam citato, c.132. Hermolai verba de Pervinca repetit.

[C]lematis […]aphn. [R]uell. *[R]uell. con[f]usus.*

Corn. Clematis prior, Vinca pervinca officinarum, & Chamædaphne Græcorum. Tragus Pervincæ florem assignat ex purpura cæruleum, quinis foliis distinctum, instar Borraginis, prorsus inodorum. Hanc, inquit, quòd mortui eâ coronari consueverint, nonnulli germanicâ voce Todtenkraut/ aut todten Violen, h.e. Herbam, sive Violam mortuorum vocarunt. Commune apud Germanos Pervincæ nomen est Yngrün/ à perpetuo illi virore inditum, Officinæ Pervincam nominant. Est autem illa ipsissima Clematis Dioscoridis, quæ Plinio & Daphnoides cognominatur. Posset & Chamædaphne, h. e. Terrestris, seu humilis dici Laurus, aut ut Romani dicunt Laurago, & Laureola, & Vinca pervinca, quemadmodum alibi meminit Plinius. Apud Dioscoridem sequentia Pervincæ nomina leguntur, δαφνοειδὲς, μυρσινοειδὲς, πολυγονοειδὲς. Apud Apuleium verò cap.58. multæ extant nomenclationes illius, nimirum Eupeplios, Daphnoides, Hypoglossion, Eupetalon, Diglossos, Nycephyllon, Pelleon, Idæa Daphne, Samothracia Daphne, Alexandrina Daphne, Mitrion, Danae, Stephane Alexandrum,

Pervinca Trago. *Herba vel Viola mortuorum.* *Laurus humilis,* *Nomenclatio varia,*

Chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis. Latinè Pervinca, Victoriæ folium, Laurus Alexandrina & Macedonica, Laurago, Mustellago terrestris. In Plinio nonnullæ ex his repetuntur, & aliæ etiam adjiciuntur, videlicet Hypetale, Pelasgum, & Stephane Alexandri. Sed quantum mihi quidem videtur, rectiùs universæ hæ appellationes Lauro Alexandrinæ quàm Pervincæ tribuentur. Licèt verò controversia nominum in hanc quoque plantam irrepserit, nihilominus tamen descriptio, quæ apud Plin. l.23.c.11. extat, Pervincæ huic satis respondet.

Clematidem Daphnoidem, inquit Fuchsius, Plinius l.24.c.15. Clematida Ægyptiam nominat: lib. autem 21.c.11. Vincam pervincam, alióque nominè Chamædaphnen dici tradit, quòd scilicet humilis videatur Laurus, ut nomen sonat. Non est autem cur eam Chamædaphnen putes, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta est, hæc enim à Vinca pervinca genere & facultatibus diversa est, & seorsim illam Chamædaphnen depingit Plinius l.24.c.15. ut hinc manifestissimum sit Plinio duplicem esse Chamędaphnen, Vnam quam sic appellant Dioscorides, Galenus, & alij Græci. Alteram quam privatim Vincam pervincam alio nomine vocat Plinius.

Clematis Aegyptia. *Laureola non est Chamadaphne.*

Cord. in Diosc. Clematis, Pervincæ species, astringendi vires habens. Matth. Clematis primo loco à Diosc. descripta, ac aliquibus Vinca pervinca dicta; vulgò tamen Italis Provenca. In hac nullam reperiri notam scribit, quæ Clematidi primi generis reclamare videatur. Quamobrem eorum sententiam explodendam putaverit, qui Pervincam Chamædaphnen esse sibi persuadent, quàm vulgò Laureolam appellant. Eid. hist. germ. Clematis daphnoides. Cam. apud Matth. Clematidis Daphnoides quatuor agnoscit differentias: flore purpureo, cæruleo, & albo, & quendam pleno: In hort. Clematis Daphn. sive Pervinca apud Plinium, flore cæruleo, interdum albo: & purpurea Austriaca, à Clusio missa flore eleganti pleno: In Epit. Clematis: & Clematis flore multiplici.

Pervinca astringens. *Diff. Cam.*

Gordonius de cons. vita per Laureolam, quam ad fluxum ventris infantium (ad lienteriam & diarrhæam Arnold. de Villan.) præscribit, plantam de qua hîc agimus, intelligit. Confundit turpiter Lonic. in Diosc. l.4.c.144. Chamædaphnen Dioscoridis cum Vinca pervinca, quæ Dioscoridi Clematidis species est. Ejus verba hęc sunt. Chamedaphne i.e. terrestris Laurus; Alexandrina à similitudine, vel virium paritate; Daphnitis à Lauro; Hydragogus, quòd aquã & urinam trahat; Laureola ut & Laurago à Lauro, non Lactago; Latinis Vinca pervinca: Germ. Yngrün.

Laureola Gordon. *Lon. not.*

Anguill. Vinca pervinca optimè correspondens Clematidi primæ Dioscoridis. Ges.h. Clematis Ægyptia silv. flore cæruleo passim: hortensis purpureo: transtulit autem purpureum è Sabaudiæ circa Lausannam hortis Tigurum: In cat. Clematis daphnoides vulgò Vinca pervinca. Dod. purg. & hist. Clematis daphnoides, floribus colore ut plurimùm cæruleis; quandoque candidis; rariùs rubentibus. Clematis (ait is) quidem dicitur, quia instar κλημάτων repentes proferat cauliculos, quos κλήματα [sarmenta] Græci vocant. Daphnoides verò, cùm à Lauri foliorum figura, tum ad differentiam alterius [maioru] vel etiam aliarum. Nam Plinius plures ejus nominis refert l.23.c.15. ubi & hanc Ægyptiam cognominat. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præter hác sunt etiam φιλεταίρειον καὶ συνεργοειδὴς, aut potiùs μυρτοειδὴς. Alio auté loco Plinius l.21.c.11. Vincam pervincam & Chamædaphnen appellat, ubi perperam legitur in modum lineæ pro Lauri. Describitur tamen ab eodem, & à Dioscoride & alia Chamædaphne. De hac nos lib.5.H.n.g. egimus.

Clem. Aegyptia silv. *Clem Daphnoid.* *Clematis cur dicta?* *Daphnoides cur?* *Plin. corrigitur.*

Lob.

H. Lugd. notatur. Lob. Clematis daphnoides, Vinca pervinca: an Centunculus Plinij? Item Obs. Daphnoides, poly flora Clematis purpuro rubens. Lug. Vincam pervincam, sive Clematidem majorem peramœnâ florum duplicatione variare scribit, quod Lob. non dixit: nec nos majorem observavimus flore pleno. Cæs. Provinca vulgò in officinis vocata, in umbrosis nascens; flore cæruleo; fructu oblongo, veluti siliquâ bifurcatâ, in qua semina oblonga, depressa: Vinca pervinca Plinij. Tab. Clematis daphnoides; Vinca pervinca flore cæruleo, purpureo & albo, & pleno.

Clus. Clematis prior, δαφνοειδὴς cognominata, vulgò Vinca pervinca, quo nomine etiam ab ipso Plinio vocatur, qui lib. 24. c 15. Ægyptiam quoque cognominare videtur. Ejus autem duæ sunt species: Vna vulgatior, cæruleo ut plurimùm flore, sed qui cum etiam variat, ut nunc albus, nunc subpurpurascens conspiciatur, interdum & medium florem complectatur.

C. B. Clematis daphnoides 1. minor: Vinca pervinca, Brunf. Chamædaphne altera Dioscoridis, Eid. Brunf. 4. Clematis, Lac. Turn. daphnoides, Thal. minor fl. cæruleo, albo, & purpureo, Eyst. qui tres figuras. Eid. B. Clematis 3. flore pleno: Clematis altera flore pleno, Clus. hist. ap. alt. Clematis daphnoides fl. purpureo pleno, Eyst.

Nomina linguar. Clematis daphnoides vulgò dicitur, & Vinca pervinca, Germ. Singrun / Ingrun / Wintergrün / & Strytten / Gesn. Beerwinck / aut Berwinck. Tab. Wilder Singrun / Cord. in Diosc. Belg. Vincoorde & Maechde palmen: Gall. *Peruenche*: Gallobelg. *Vanche & Pucellage*: Ital. *Peruinca*: Hispan. *Peruinqua*: Angl. Peruincle: Fland. Vincorde: Brab. Maechden palm & Ingroen: Boh. Barwinck. Hung. Clematis altera per sepes repens, *Feyer venyth*. Cæteroqui cur Clematis & Daphnoides appelletur, jam ante Dod. ostendit.

Vincæ-pervincæ nomen unde. Dicitur autem Vinca pervinca, quòd humi serpat, & se in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, autore Fuchsio. Ingrun à Germanis, quòd semper, & particulariter Wintergrun [*Hiemale viride dixeris*] quòd hieme vireat, nominatur. *Viride hyemale.* Strytten similiter appellari, quòd contra frigus certet, & victrix evadat.

Locus & Tempus. Clematidem numerosis, umbrosisque tractibus, & senticetis, atque agrorum marginibus gaudere; perpetuò virere; Martio tamen & Aprili potissimùm florere in confesso est. Clusius subpurpurascentem apud Allobroges spontè nascentem inter vepres observare meminit, præsertim circa Lausannam, eamque interdum alium florem medium complectentem. Vidi ego in montibus Euganeis florentem fine mensis Februarij; Inter Veronam & Castelfranc, Ferrariæ, Basileæ & Genevæ, flore albo Aprilis mensis principio; cæruleo fl. circa collem l'Abbatie & in hortis adhuc Novembri, aliàs Martio: Montbelgardi frequentem Aprili extra novam portam in colle in dumetis juxta fossas, & in horto. Videtur degenerare non transplantata.

Ad vinum turbidum. Siquis habuerit vinum turbidum, quódque colorem amisit, accipiat tantùm hujus herbę (Pervincæ) quantum pro quantitate & copia vini sufficit, vasique imponat, ac illud deinde obturet, obturatumque quindenam relinquat, quod cùm fecerit, vinum brevi purissimum ac clarissimũ reddetur, & genuinum suum colorem recuperabit: præstabit tamen, si ritè rem perficere voles, ut vinum priùs in aliud vas transferatur, túmque herba ut diximus utiliter injicietur. *Vires.* hæc ita se habere experientiâ certâ comprobavit Tragus. Folia ore retenta sanguinis fluxum è naribus erumpentem compressisse frequenter vidimus, inquit Costæus in libro suo de stirpium differentiis. *Hæmorrhagia.* Fæmoribus adalligata viridia folia, mensium abundantiam cohibent & conceptus adjuvant. Capiti adalligata, & collo, gulæve circumducta, sanguinem è naribus manantem sistunt. Adduntur quoque utiliter vulnerariis emplastris, & potionibus. Refrigerat enim (authore Matth.) siccat, roborat, cohibet. *Temperament. Apoll. not.* Apollinaris calidam & siccam facit tertio gradu, quum tamen ejusmodi caloris gradum sapor non indicat. Felix Plat. extrinsecus ad venas hæmorrhoidales apertas occludendas præscribit Clematim. *Fel. Plat. repreh.* Obscurè admodum. Sunt enim vigintiquatuor plantæ, vel etiam plures, quæ nomen habent Clematidis. Vnde quis obsecro (nisi valdè peritus stirpium) dicet quæ planta sumenda sit: pleræque causticæ sunt & vesicatoriæ. Nos sumendam censemus Clematidem daphnoidem vulgò Vincam pervincam dictam. Vires quæ videntur Pervincæ convenire apud veteres, sunt ante scriptæ sub Clematidis Daphnoidis, sive primæ veterum titulo.

CLEMATIS DAPHNOIDES MAjor flore cæruleo & albo.

Descr. PER omnia major est hęc Pervinca vulgari: folia quæ opposita ex semuncialibus & longioribus pediculis pẽdentia è viticulis junco crassioribus oriuntur, tres circiter uncias lata, paulò longiora, nunc acutiora, nunc obtusiora, cum acrimonia amarescunt, saporis ingrati. flores ex foliorum alis pediculis hęrentes extantalibus, longo corniculo, divisione & formâ florum Pervincæ vulgatioris, sed, ut par est, multò majores, coloris cærulei, & albi; apud nos interdum frigore absumitur: in hac siliquas sive corricula singularia observavimus.

Synon. Dod. purg. & hist. & Tab. Clematis daphnoides major. Lob. Clematis sive Pervinca major. Cam. Matth. & hort. Clematis daphnoides major cæruleo flore. Cæs. Provinca altera major, folio latiore, quasi hederaceo, grandioribus floribus cœruleis; Clematis Ægyptia Plinij. Clus. Clematis daphnoides latifolia. C. B. Clematis Daphnoides 2. sive major. Clematis Ægyptia hortensis flore purpureo, Gesn. h. Pervinca major, Eyst. Clematis 1. major, Cast. Cur Gesneri purpuream huc referat, non occurrit: nunquam vidi purpureo flore, nec scio an talis tradita sit ab aliquo autore: minor sanè dicitur purpurea. *C. Bauh.*

Hist. Lugd. lapsus. Lugd. Pervincam majorem Lobelij peramœnâ florum duplicatione variare scribit, sed præter Lobelij opinionem, qui hanc ab ea separat, nec confundit ut Lugdunensis. Hanc nec purpureo, nec pleno flore observavimus unquam.

Locus. Spontè nascitur, cùm multis Hispaniæ locis, tum in Narbonensi Gallia, magnâ præsertim copiâ circa Monspelium, toto ferè anno florens, ibi spontanea floribus etiam albis quà itur Frontignanum.

APO-

APOCYNON VETERIBVS.
Cap. XVI.

...oscoridis ...io Va- APocynon, inquit Dioscorides, aliqui Cynanchon [κυνάγχον, κυνάγχην, vet.] nonnulli Pardalianchen [παρδαλιαγχές] alij Cynomoron [κυνόμορον, κυνόμοσφον, Ald.] alij denique Cynocramben [κυνοκράμβην, h.e. Brassicam caninam, vet. his caret,] appellant. Est verò frutex [θάμνος, vulg. exempl. ἔρνος, germen] longis [μακρὰς, sunt qui μικρὰς, legerint] constans virgultis, vitilium modò obsequiosis [λυγώδεις flexibilibus, δυσώδεις add. Ald. grave olentibus] fractuque ferè invictis: foliis Hederæ, attamen mollioribus & per extremum acutioribus, gravique odore, quadantenus viscosis, & luteo succo turgentibus: fructus ceu Fabarum siliqua digiti longitudine protenditur, folliculari specie, minutis intùs seminibus, duris [σκληρὰ] parvis [σμικρὰ] atque nigris [μέλανα, pro qua voce Ruell. ex Marcelli textu, λευκὰ alba legit. vetus autem, duris, parvis atque nigris omninò caret.] Hujus folia cum farina subacta [στέατι, adipe leg. non σταιτί. Fab. Colum.] in panes coacta & in cibo data, canes, lupos, vulpes, & pantheras necant, ac protinus earum quadrupedum coxendices resolvunt.

tha. Alij inter rejectanea Dioscoridis apud Corn. Pardialanches, alij Cynocten, alij Phaleon, alij Oligoron, alij Hippomanes, alij Onistin, alij Ophioscorodon, alij Cynaricen, alij Elaphoscorodon; prophetæ Paralysin; Romani Brassicam rusticam aut caninam vocant. A vi & effectu nomen accepit hæc planta, inquit Columna: quæ quia interimit, nomen à canibus habet, ἀπὸ τοῦ κυνὸς ἀποκτείνων dicta; cui vi respondent etiam nomina alia κυνάγχον, κυνόμορον, κυνοκτόνον, & κυνοκράμβη. addiderunt etiam à vi necandi Pantheras, παρδαλιαγχές. Hanc verò, ut ab hominibus caveatur, quia venenosa sit, atque ne pro Asclepiade, à similitudine decepti accipiant, Dioscorides ut alia quædam venenosa diligenter descripsit: atque notam illi privatam ab Asclepiade alienam adscripsit, luteum scilicet succum, quo turgere asserit.

n. Apocynum ex Plinio videtur homini salutare, quadrupedibus venenum esse. Galenus verò contra ait Apocynum sive Cynocrambe, vocatur à ...omoron quibusdam Cynomoron, quoniam canes celerrimè necat. Est autem hominibus venenum, herba valdè graveolens, & omninò calida non ingenerosè: non tamen juxta proportionem sicca. Quare etiam imposita, multam discutiendi vim habet. Hæc Galen. 6. simpl. pharmac. Ex quibus ego, inquit Cornar. moveor, vt non rectam esse putem Plinij lectionem, ubi lib. 24. cap. 11. sic habet. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, Apocyni semen ex ...nij lectio ...rig. aqua, scilicet sanat. Quum enim Dioc. nullum eius usum ad humanum corpus præscribat. Et Galenus venenum esse hominibus dicat, & extra solùm corpori impositam, discutiendi vim habere asserat: meritò suspectum est Apocyni semen, ut ex aqua bibatur. Ego itaque verba: sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores ex aqua: ad præcedentia pertinere puto, quæ de Radicula traduntur, ita ut sequatur, Apocyni frutex est folio Hederæ, molliore tamen, & minùs longis viticulis, semine acuto, diviso, lanuginoso, gravi odore: canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Et hæc Diosc. sententiæ consona sunt. Aliqui fortè non abs re Plinium interpretantur, ut Apocyni semen ex aqua, intelligatur impositum, nam digerendi cùm habeat facultatem, poterit lateris dolores sanare: sed certè intrò sumptum Plinius intelligere videtur, cùm ad superiorum similitudinem dicat. Sic, &, &c. Hoc tamen periclitatoribus est relinquendum. Cæterùm cur Cynocrambe, quasi canina Brassica, item Brassica rustica nominetur à quibusdam, non video inquit Gesn. nisi quòd siliquas proferat similes fortè Brassicæ marinæ, cui similia habet folia, nempe hederacea: similiter etiam succo turgeat, quamvis Apocynon luteo, illa candido. Habent insuper ramulos similes, nam quales Dioscorides Apocyno tribuit, longos & lentos: tales ipse in Brassica marina, id est, Soldanella vulgò dicta observavit. Apocyno (quod Matthiolus depingit. ex Ægypto autem primùm à Bellonio invectum & demonstratum arbitror) prorsus congenerem herbam illam existimo, quam aliqui ridiculo nomine, Noli me tangere vocitant. Notandum porrò aliam esse Cynocrambem Apocynon dictam, prorsus venenosam quam hoc loco Diosc. describit: aliam Cyniam, quæ item Cynocrambes cognominatur. *Apocynum Matth.* *Noli me tangere.* *Cynocrambe.*

Cæterùm Apocyni nomine donatæ sunt sequentes plantæ: Apocynon siue Periploca scandens folio longo, purpurante flore, lacteo succo, cujus & altera species Clusio, angustioribus foliis, quæ Anguillaræ Apocynum alterum. Apocynon Dioscor. sunt qui suspicentur esse Secamone Ægyptiorū flore albo. Est & aliud Apocynon folio rotundiore, Apocynon Matthioli non repens. Apocynum latifolium amplexicaule tertium Clusio, est Lobelio Apocynos siue Periploca prior. Apocynum 4. latifolium Clusij est Scammonia Monspeliensis. Apocynum Syriacum siue Palestinum Beidelsar Alpino. Apocynum Diosc. Fabio Columnæ, aliis herbariis Asclepias flore nigro quorundam. Apocynum arbitrantur, inquit Turnerus, quidam Itali eam, quæ Hirundinaria dicitur, sed esse non potest. Inscribitur hæc à nobis, Asclepias sive Vincetoxicum multis. Per Hederam arboream sunt qui intelligant Apocynon Dioscoridis, minùs rectè. *Secamone.* *Apocynum rotundius.* *Apoc lati-folium.* *Scammonia Monsp.* *Beidelsar.* *Asclepias flore nigro.* *Asclepias multorum.* *Hedera arborea.*

APOCYNVM SIVE PERIPLOCA
scandens, folio longo, flore purpurante.

Descr. TOpiarii operis usibus ad pergulas obumbradas expetita est anadendras hæc planta, non aliter ac Periclymenon vicina adminicula solita scandere, vicinis pedamentis sese convolvens (unde Periploca, quasi circumplectens, eò quòd proxima amplexetur, dicitur.) multis longissimis sarmentis, quibus teste Clusio, & jam præaltarum arborum (si vicinas nanciscatur) cacumina superat: sunt verò ea sarmenta dura, lignosa, lenta, fractu invicta, rutilantis ex fusco coloris, multis nodis siue geniculis distincta: è quibus bina folia opposita, Asclepiadis, sed ex minùs lato principio sensim dilatata, ex intervallis, lacteo prægnantia succo: in mucronem acutum paullatim facessentia, obliquis à medio nervo venulis cis margines desinentibus ut in Myrto laurea, quarū extremitates colligit vena totum ambitū circumcurrens viridis; flores extremis ramulis lateralibus quaterni, quini, aut plures; veluti umbellam cōficiūt, quorū singuli quinq; foliis radiatis constāt, *Asclepiadis*

quæ infernâ parte glabra ex luteo virescunt, superiore verò hirsuta, obsoletâ purpurâ (cujus mediam aream rhomboides macula viridis obtinet) tincta sunt, oris virescentibus: quà verò foliorum concurrunt exortus, corollam efformant vegetioris purpuræ, quinque ejusdem coloris staminibus intrò recurvis emissis, omnium autem medium occupat quinquepartitum villosum albidum capitulum; floribus porrò succedunt siliquæ Rhododendri oblongæ, torosæ, geminæ ut plurimum & extrorsum aliquantulum inflexæ sive divaricatæ, deinde mucrone coalescentes, quibus dehiscentibus papposâ lanugine involutum semen apparet; radix latè se spargens & subinde germinans. *Rhododendri siliqua.*

Synon: Periploca. Matth. Apocynum, Periploca non modò repens, sed & arbores proceras scandens. Cam. ep. & hist. & hort. Apocynum repens, vel potiùs ἀναδενδράς. Arbores enim scandit, & admodum altè crescit. Gignitur in Græcia, ubi vocant περιπλοκάδα: lacteum succum emittit & folia ac siliquas profert instar Oleandri. Dod. purg. & hist. Periploca altera repens dicta, caulibus perennibus defluentibus foliis, unde repentis fortassis cognomen: floribus haud magnis, quinque foliolis albicantibus: rara Belgio, & quidem ut Matth. scribit, etiam Italiæ ex Syria istuc affertur; ad Diosc. Apocynum referenda. Hanc plantam Dodonæo non fuisse visam florentem satis demonstrat quod annotavit de floribus. Ang. Apocynon alterum. Lob. Periploca serpens angustiore Periclymeni folio. Column. Apocynum alterum & Apocynum repens vulgare. Clus. hisp. Apocynum 2. amplexicaule. Eid. hist. Apocynum 2. angustifolium. B. phyt. Apocynum 2. sive repens, purpurascente flore: Eid. pin. Apocynum 2. folio oblongo: Apocynum repens, Matth. Lugd. & Cam. Apocynum foliis Oleandri, Ang. Periploca, Cæs. *Repentis cognomen.*

Locus. Tempus. Semine ex Italia accepto Clusio nata est, cùm in Belgio, tum Viennæ Austriæ, perennísque est, deciduis tamen hieme foliis, seriùs flores producens, quàm ut fructus ad maturitatem (quemadmodum & Rhododendri) pervenire posset. Apocynum vidi Patavij in horto D. Cortusij, mense Ianuario ad magnam altitudinem circumvolvens palos, verùm tunc erat sine foliis. Rauvvolff. misit semen Augusta pro Periploca repente ex monte Libano: ea primo anno vix dodrantalis, sequenti duos homines superavit, se involvens foliis longis ad Nerium accedentibus, quibusdam tamen latioribus in acutum desinentibus: pulchra visu planta, succo lacteo turgens, necdum tertio anno florem proferens: etiamsi in altissimam evaserit: hiemem facilè fert: interdum tamen gelu corrumpitur remanente radice. *Periploca repens.*

APOCYNO AFFINIS SECAMONE flore albo.

Descr. Planta est repens, altiùs saliens, seque aliis arboribus convolvens, foliis duris, longis, Seseli Æthiopici proximis, sed majoribus; flores fert albos styracis similes, à quibus producuntur siliquæ; longæ ac crassæ, quales in Rhododendro cernuntur, plenæ lanugine albâ, ac seminibus parvis. ex hac planta succus emanat flavus, urens, quem siccatum Ægyptij valenter tenues humores purgare aiunt. *Styracis flore. Rhododendri siliqua.*

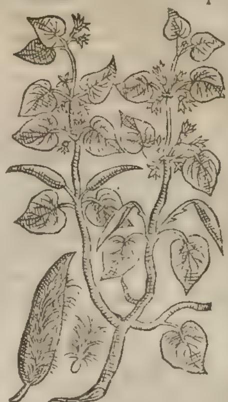
Scammonij species. Ægyptij referente descriptionis autore Alpino, Scammonij speciem affirmant quam Secamone appellant, cujus tamen nullum usum in medicina apud eos novit. Hanc plantam Apocynum Diosc. esse suspicatur Guillandinus eamque putat, quam aliqui è Syria venisse, Periplocam vocatam prodiderunt. *Apocynum Diosc. Periploca.*

Clus. hisp. Apocyni alterius genus 2. Eid. hist. Apocyni secundi sivè angustifolij species altera per omnia ferè similis Apocyno angustifolio dicto: sed tenuioribus ramis, multoq; angustioribus foliis, non minùs tamen viridibus & nervosis. B. phyt. Apocynum 3. sive angustifoliũ albo flore. Eid. pin. Apocynum 3. angusto Salicis folio.

Spontè hoc Apocyni genus nasci non visum à Clusio, sed in hortis semine ex Italia misso ab eo cultum.

APOCYNVM FOLIO ROTVNDIORE, flore ex albo pallescente.

Descr. Brevis frutex est stirps hæc neque proximis se advolvens, verùm suis nixa viribus rectа stat, in plures ramos divisa, cortice cinereo: folia ad singulos nodos ex adverso bina nascuntur, hederaceis similia, non angulosa, modicè acuminata, crassa & mollia, uncialibus & sextantalibus pediculis hærentia, succum remittentia ex albo pallescentẽ, ex quorum sinu flores ubertim emicãt longis innixi pediculis, umbellam quodãmodo ementientes, candidi è quinis oblongis foliolis contexti. *Folio hederaceo.*

Descr. Clus. Hanc Clus. ita describit: Hujus stipes pollicari est crassitudine, brevis, cineraceo cortice tectus, in plures alas sive ramos divisus, qui licèt lenti sint & viminei, rarò tamen vicinis fruticibus sese advolvunt, aut implicant, sed nullo adminiculo egentes, per se subsistunt: folia perpetuò gemina inter se opposita, ad singulos ramorum nodos adnascũtur hederaceâ formâ, molliora, quàvis satis carnosa, quibus avulsis aut fractis, ex albo pallescẽs succus emanat: flos pusillus, albus, Asclepiadis non dissimilis, ex alarum sinu quasi umbellatim prodit. Fructum (inquit is) non observabam, sed Asclepiadis fructui pænè similem intelligebã: semẽ certè quod hoc nomine aliquando ad me missũ fuit, Asclepiadeo par erat, planũ, in medio aliquantulum intumescẽs, nigrum, albâ interiore pulpâ, quod terræ cõmissum, nõ est natum. Plantam autem ipsam satis crassâ radice, pingui succo turgidâ & fragili accipiebam à C. V. Alphonso Pancio, Ferrariç Ducis Medico & Academiæ professore. *Asclepiad. flore fruct. & semine*

Brassica canina. Apocynon, quod & Brassicam caninã appellant, etsi diu Matthiolo quidem incognita fuerit, adeò ut eam inter alias incompertas stirpes in amplissimo naturæ viridario posteriorum explorationi relinquẽdam putarit: anno tamen 1554. è Pisis Lucas Chinus duas ad ipsum misit siliquas, Rhododendri siliquis admodum similes: quarum alteri inscriptum erat Periploca

plocarepens, alteri verò Periploca non repens, fortaſſe quòd ita Syri eas nominarint: inter eas tamen hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ ſiliqua eâ ſanè longitudine conſtabat, quâ & Rhododendri, gracilior tamen erat: alterius verò brevior. E longiori ſata plantam provenisse ait, quæ non modò humi reperit; ſed & arbores quantāvis proceras ſcanderit: è breviori verò aliam, quæ notis omnibus Apocynon retulerit. Vtraque porrò non minùs lacte abundavit, quàm Tithymali omne genus: verùm id repenti omninò album fuiſſe: non repenti verò ſubcroceum. Hinc itaque factum eſt ut Ghino planè ſubſcripſerit, & hanc cui omnes prorsùs notas adſtipulari credidit, Apocynon eſſe certò affirmarit. Siliquas autem, quas huic ſuo Apocyno appinxit, fictitias fuiſſe, in comm. It. & lat. cum mag. fig. demonſtravit, ut in quibus eas, & meritò, mutarit.

Apocyni prima ſpecies, inquit Anguil. multas habens notas reſpondentes, Apocynon eſſet, ſi occideret canes; Periplocadis nomine intelliguntur omnes plantæ amplexicaules: nec eſt nomen particularis plantæ, ut quidam exiſtimarunt.

Cluſio ad veterum Apocynum, quod Dioſcorides etiam à nonnullis κυνοκράμβην appellari ait (differentem tamen à Cynocrambe, de qua peculiari capite agitur) ante deſcriptæ plantæ & ſequentes referendæ videntur, ſed hæc, de qua hîc agimus, omnium maximè. Eſt autem ei hiſp. Apocynon 1. Eid. hiſt. Apocynũ 1. latifolium. Lob. adv. & ic. Apocynum, Periploca græca foliis latioribus hederaceis: Obſ. Apocynum, Periploca græca, Apocynon Guillandini, Matth. & Italorum, Cynocrambe Galeni, & Cynomorus Adverſariorum. B. ph. Apocynum 1. ſubrotundo folio, non repens: Eid. pin. Apocynum 1. folio ſubrotundo: Apocynum, Matth. Ang. Geſn. h. Lac. Lugd. & Caſt. Cynocrambe, Lon. Apocyni alterum genus, Cam. Periploca repens, Cæſ. Dixerat Bauh. in phyt. non repentem, quod in pin. ſilentio involvit, & ex Cæſalpino repentem facit. Quondam ex horto Patavino allatam, nominavit Apocynon Dioſcoridis, & Zingiber caninum Avicennæ, Guillandini.

In horto Ill. E. C. (unde delata nunc non recordor) quotannis floret, ſed ſiliquas hactenus anno 1600. à multis annis non protulit; conſervatur in vaſe & hieme reponitur. Cluſius eam Viennæ Auſtriæ alebat, hieme quidem folia abjicientem, illius autem inclementiam facilè ferentem.

Mauritius Thaurer, Laurentius Hyperius & Ioh. Krug, Doctores & Cancellarij Ill. Princip. Guilhelmi Landgravij teſtantur apud And. Bertholum de Terra ſigill. & Cluſ. c. de Apocyno, ſe Apocyni 3. ſ. dediſſe cani, qui poſt ſemi-horam, licèt partem evomuerit, nihilominùs poſt ſymptomata crudeliſſima convulſionibus & tremoribus interierit: alterum verò canem, qui cum Apocyno partem Terræ ſigillatę equalem devorarit tribus poſt ſumptionem horis debilem utcunque fuiſſe, poſtero tamen die convaluiſſe, & maximo cum appetitu ediſſe, ut ſumpti veneni vix minimum ſignum apparuerit. Hiſtoria hæc revocat nobis in memoriam quod evenit Mötbelgardi gubernante Nobili D. Io. Iohemio à Mundelzheim ſummo præfecto: Quidam ſe Chymicos dictitantes, quùm perquirendo Chryſopœam, aurum ſuum reddidiſſent totum potabile & comeſtibile & fame penè perirent, voluerũt ex Medicina quæſtum facere, quod conſuetũ ejuſmodi impoſtoribus Chryſopœis. Terram igitur Sileſiacam ſupra dictam, ac ut ſuſpicamur à prędicto Bertholo nacti, magno pretio divendere conabantur, pollicentes utilem adverſus omne venenum. Sed eorum pollicitatio flagris digna erat: hoc enim per experientiam tractare non poterant: imperante enim Præfecto noſtro duabus gallinis data radix Napelli (verùm nimis in parva quantitate) nullum illæ nocumentum expertæ eo per ſe, vel cum Terra ſileſiaca aſſumpta: dato autem Sublimato utraque periit, eâque citiùs quæ terram aſſumpſerat, quæ enim non ſumpſerat vomitu partim rejecto veneno diutiùs ſupervixit, altera cùm non potuerit evomere, terrâ conſtipante fauces, citiùs periit. Quare nulli intoxicato conſulimus dandam Sileſiacam terram, nec veram Turcicam, ante rejectum venenum per vomitum, niſi parvâ quantitate cum multo liquore ad movendum vomitum. Conſiderandum an Andreas Bertholus non deceperit medicos: fortè (quod non declarat ipſe, nec Cluſius) terram ſigillatam exhibuit cum multo liquore, unde calida veneni vis infracta & vomitus facilior ſubſequutus: quod fortè commodius præſtitiſſet ſola aqua tepida, vel cum oleo, aut butyro, aut melle, aut Oxymellite & ſimilibus: lectores videant impoſturam quam deſcripſimus lib. 4. hiſt. n. g. de Ligno Nephritico cæruleo & flavo tingente.

Siliqua figura Matth. ficta.

Periplocas nomen generale.

non.

Locus & tempus.

Vires.

Venenata ...

Impoſtura.

APOCYNVM LATIFOLIVM amplexicaule.

Longis, tenuibus, & frequentibus ſarmẽtis proxima quæque ſcandit, multiplici circũvolutione & arcto nexu illa amplectens, viridibus, geniculatis, foliis Hederæ mollibus, ſubcineracei coloris, lacteo ſucco, ut etiam ſarmenta, adeò turgidis, ut vel læviſſimo vulnere, non minùs copiosè, quã ex quovis Tithymali genere proſiliat. Flores ex alarum ſinu multi umbellæ ferè in morem prodeunt, candidi, parvi, quinque foliis perinde ac Aſclepiadis flores conſtantes: ſiliquæ præterea ſimiles, multo tomento & lanugine plenę, quâ ſemen occultatum planum, ex cineraceo fuſcum, Aſclepiadeo ſemini par. Moleſtiſſimæ huius radices, quæ ſarmentoſæ & fibroſæ admodum, eâdem ferè craſſitudine longiſſimè hac illac ſerpunt, & latè vicina circum loca occupant, candidæ alioqui & fragiles, adeò tamen vivaces, ut, ſi vel minima fibra ſub terrâ latens oculos illam eruentis effugerit, proximo Vere germinare, & vicina loca occupare conſpiciatur. Itaque, non minùs exoſa hæc planta rei herbariæ ſtudioſis, quàm Ariſtolochiæ & Clematidis illud genus, cui vulgus Sarracenicæ cognomen impoſuit. Hujus cauliculi & ſarmenta hieme exareſcunt & pereunt, ſed novo Vere alia & frequentiora germinant.

Apocyni 3. latifolij ſiliquas ſemine plenas paucos annos poſt meum (inquit Cluſ.) ex Hiſpaniis in Belgicam reditum, Pinciâ uſque mittebat Ioannes de Ioigny Fabricarum iſtic Præfectus, hiſpanicâ inſcriptione additâ, *que trepa por los arboles*, h.e. per arbores repit: poſtea radicibus adeò multiplicata eſt, ut nemo eſſet in univerſo Belgio rei herbariæ ſtudioſus, qui eam ex ſuo horto penitùs erutam non cuperet.

Deſcr.

Hedera ſorte.

Aſclepiadis flore, ſiliquâ & ſemine.

Apocyni 3. latifol. Cluſ.

Apocynum Diosc. Dod. Dod. Periploca prior, potissimùm ad Diosc. Apocynum referenda, rara Belgio, & quidem ut Matthiolus scribit, etiam Italiæ ex Syria isthuc allata. Nos Matthioli Apocynum ad hanc non referimus, potissimùm quoad iconem.

Lob. Obs. Scammonij Monspeliaci varietas: Apocynos sive Periploca prior Dod. & Belgarum quorundam. *Scammonij Monsp. varietas, Lob.* Cognatæ figuræ & naturæ est cum Scammonio Monspeliensi flore, succo, viticulis & longo radicis reptatu subtus hincinde porrecta, quæ adeò vivax est, ut semel in hortos ascita, vix truncari delerive queat, etiámque frustillo tantillo relicto repullulet: sed foliis longioribus, siliquis verò & semine Vincetoxici cujusmodi è littoreis Adriatici sinûs & mediterranei maris in hortis Belgicis alitur.

C.B. phyt. Scammonium 3. & Scammoniæ affinis. Eid. pin. Scammonea 3. Scammoniæ Monspel. affinis, foliis acutioribus: Apocynum 3. Clus. hisp. 3. latifolium, Eid. hist. Scammonij quoddam genus, Cæs. Volubilis marina, Tab.

Frater C. Bauh. misit semen (quale fuerit non recordor) nomine Scammoneæ Clusij, *Scammonea Clusii.* quod secundo anno non tulit florem; folia erant cinereo colore, crassa, turgentia lacteo succo, acri, acutiora & minora quàm in Monspeliensi, nisi immutet ætate formam: protulit hiemem unam in horto Montbelgardi, tandem periit; fortè hæc est Apocynos modò à Clusio tradita: suspicor me hanc etiam collegisse Lutetiæ in horto Robini pro Scammonia Monspeliensi.

SCAMMONEA MONSPELIACA flore parvo.

Descr. IN longis, teretibus, tenuibus, bicubitalibus sarmẽtis, vicina quæque amplectentibus, ramosis, vel ut ait Lobel. loris reptantibus & stratis humi viticulis, vel piscatorum attegiis & Tamariscis advolutis quinum cubitorum; folia nascuntur opposita, *Asari folio.* Aristolochiæ, Clematidis vel Asari, falcata ad pediculum, in mucronem definentia, lata, densa, glabra, albida, unciâ longioribus pediculis hærentia, succo lacteo prægnantia; flores ex foliorum sinu pediculo orto multifido insident plures confertim congesti, parvi, stellati, albi; semen Lobelio angulosum in utriculo minore quàm Aristolochiæ. Radix longa, digitali ferè crassitudine, alba: longo inquit Lobelius reptatu, multùm fibrosa, succulenta veluti reliqua planta.

Convolvuli genus. De hac Clusius: Convolvuli genus observabam non multùm dissimile proximè descripto Apocyno, cùm in sarmentosis ramulis, tum foliis quæ magis quidem orbiculata: in mucronem tamen desinentia, cineracei coloris. Tota etiam planta lacteo succo prægnans & vicinarum stirpium cauliculis sese implicans, cujus semen mihi nõ conspectũ. Ejus autem iconem, qualis isthic florés & sine radice à Clusio fuit picta, studiosorum oculis subjicere libuit.

Lob. Adv. Scammonium, Volubilis marina communi Pharmacopœorum consensu facta, cujus flos à Volubilium omnium floribus differt: *Synon.* Eid. Obs. & ic. Scammonium Monspeliense. Apud Cord. in hist. lib. 4. c. 109. hujus Scammoneæ pictus est ramulus, quamvis Cordus ejus eo loco mentionem non faciat. Gesn. h. Monspeliensis Scammonia quædam floribus exiguis. Rauvvol. Scammonium Monspeliense, incolis Tripolitanis Meudhendi; *Meudhendi.* Razi lib. ad Almansorem Corizyola. *Corizyola Razi.* Cam. h. & Lugd. Scammonea Monspeliensis maritima. Clus. hisp. Scammonea Valentina & Monspeliana: Eid. hist. Apocynum 4. latifolium & Convolvuli genus: Valentinis & Mompelianis Scammonia dicta, plurimùm támen à legitima Scammonia distans. B. phyt. Scammonia 2. sive Monspeliaca: foliis rotundioribus, Eid. pin. Scammonia Monspeliensis, Eyst. Scammonea Valentina, Tab. Ger.

Locus & Tempus. Lob. copiosissima toto illo littore & sabuleto, ab usque Rhodani ostio ad aquas Marianas & Sinum Agathorsen; flores fert Iunio & Iulio. In regni Valentini & Narbonensis Galliæ maritimis, præsertim littore illo, quod inter Volcarum stagnum & mare Mediterraneum est, herbidis locis Clusius observabat. Ego Monspelij in maritimis copiosam vidi, florentem mense Augusto.

Adulterium Scammonij. Massilienses cum succo istius herbæ & Colophonia, adulterant Scammonium tam exactè, ut vix cognosci queat. Succo lacteo concreto (quo multo tota turget) purgationes moliebantur, *Vires.* sed majore dosi [*quam Scammonij*] & minore effectu: quippe succo nihil additum erat, sed coctione coactus niger vel fuscus erat.

BEIDELSAR ALPINI SIVE APOcynum Syriacum. CAP. XVII.

Descr. fructus. ALpini munere Patavio retulit D. Cherlerus Beidelsaris fructum, qui oblongus, pugnum crassitudine æquat, pediculo hærens unciali, crasso, tereti, duro, incurvo: cortex extimus membraneus, viridis, inferiùs croceus qui tenuem alutá eleboratam æmulatur: utrunque committũt filaméta villos musci arborei referentia: integrum denique sinum totius fructûs implet tomẽtum, velleri holoserico mollitie neutiquam cedens, colore candidum, semine involuto Cucurbitini forma, dimidio minus, compressiore, fusco, pulpâ albicante, sapore amaro.

Descr. plantæ. Est autem plãta ipsa, uti scribit Alpinus herbacea, fruticosa, multis stoloribus ab radice rectis, sursum ad duorum ferè cubitorum altitudinem se extollés; *Aloes folio.* foliis latis, oblongis, ut Aloës folia, crassis & candidis, ex quibus dissectis lac album manat, totaq; planta lacte abundat: *Ranunculi flore.* flores fert croceos Ranunculi floribus proximos, fructus bini invicem alligati pẽdent satis hominis testibus similes in quib[us] alba lanugo, *Lactucæ semine.* semina parva, lata, Lactucæ seminũ ęmula cõtinẽtur.

Quia

Christoph. VVeixy relatio. Quia autem elegans hæc planta in terra nostra exsul ut plurimùm est, non abs re erit, ut aliorum de ea observationes addamus. Assurgit autem, referente Christophoro VVeixio, ad duorum cubitorum, vel etiam ampliorem altitudinem, satis crasso stolone, in aliquot ramos diviso, qui multo succo ex candido pallescente abundant. Quantum verò ex resiccatæ plantæ parte (quam ipse VVeixius ex Ægyptiacà, Syriaca, & Constantinopolitana peregrinatione redux, mihi, inquit Clusius, Viennæ Austriæ communicabat cum uno fructu, colligere potui, striato est caule, cui alternatim bina semper, contrariis inter se pediculis innascuntur folia satis magna, crassa, & quodammodo cutacea, ex viridi pallescentia, aliquot nervis, ex medià costà satis crassa se spargentibus, prædita, obtuso mucrone, gravis odoris, tenella folia extremis ramis adnascentia, prorsus incana sunt: ex foliorum alis alternatim emergunt crassi & longi ramuli bifidi, sustinentes aliquot flores longiusculis petiolis innitentes, unico quidem folio constantes, sed quinque profundis incisuris diviso, instar florum Apocyni, Asclepiadis & multorum aliorum, coloris, quantum conjicere licebat, foris pallescentis, internè obscurè & obsoletè purpurascentis: quibus succedunt singulares, binæ, aut ternæ crassæ, incurvæ, binas uncias longæ siliquæ, quibus hiscentibus, sub summà siliquæ cute, inclusa apparent membranaceo involucro, frequentia & quasi imbricatim disposita grana plana, qualia ferè Asclepiadis, & Apocyni vulgaris semina, quorum extremæ & angustiori parti inhæret candidissima & mollissima quædam villosa materia. Sitne perennis an non, nihil affirmare possum. Qualem autem à VVeixio accipiebam plantam, ut commodiùs describere possem, paulùlum in aqua macerabam; deinde crassà minervà delineabam, observatà in fructu addito eà proportione, ut dimidio minorem exprimerem, quàm ille qui à VVeixio mihi donatus. Beidsar ab incolis appellari dicebat. Cùm autem multas notas habeat Apocyno non dispares, non ineptè, meo judicio Apocynum nuncupare poterimus sive Syriacum, sive Palæstinum, & fortè etiam Ægyptiacum; quandoquidem in Ægypto, ut postea dicemus, crescit. Non dubium est quin ea sit, quam Alpinus Medicus c.25. libri quem de Plantis Ægyptiacis evulgavit, & circa Alexandriam Ægypti observatam descripsit Beidelsar nomine.

Clus. descr. — *Apocyni semine.* — *Beidsar.* — *Apocynum Syriacum & Palæstinum.* — *Beidelsar.*

Honor. Belli relatio. Ossar. De hac porrò planta consulamus Honor. Bellum, qui multa, diligenti observatione dignissima memoriæ prodidit; cujus verba hæc sunt. Ossar frutex est stolones multos à radice proferens rectos, rotundos, leves, geniculatos, quibus circa genicula infunt folia longa, rotunda, crassa, per quorum medium nervus excurrit albus, è quo utrinque venæ exeunt diversà foliorum parte satis conspicuæ, folia autem ex intervallis bina semper inter se opposita sine pediculis stolones undique ambiunt, ex quorum alis multi rami nunc erumpere incipiunt, non quidem ex omnibus, sed alternatim, ita ut si, à primo initio sumens, lineam ab uno ad alium ducas usque ad ultimum, perfectissimè lineam helicen describes. Radice firmatur validà in multas fibras divisà, luteos flores profert, fructúsque Mali magnitudine, cordis figurà, colore virides, binos aut ternos ex uno pediculo pendentes, in quibus semina lata, lanugine quadam mollissimo candidissimóque serico simillimà involuta: Caules & folia incana sunt, lanugine quadam tecta, ut crassiore quapiam farinà tota planta conspersa videatur, quæ imbribus eluitur, eóque tempore folia & caulis colorem ex viridi ad album tendentem contrahunt: pars caulis radici proxima albo cortice tecta est, fungoso, rimis dissecto, ut Sambuci caulis videri possit, & illius instar multa medulla alba refertus est. Stolonum cortex & foliorum nervus copioso lacte amaro & acri abundant: breviter tota planta aspectu pulcra est, & quas in fictilibus servo semine ex Ægypto accepto natas, ad trium cubitorum altitudinem jam excreverunt, foliáque hieme retinent: nondum autem vel flores, vel fructum tulerunt. Planta hæc in Ægypto vulgariter Ossar appellatur, fructus verò Beid el ossar, hoc est, ovum ex ossar, aut Italicè *Ovo del ossar*. *Beid* enim Arabicè ovum significat, & *el* est articulus, qui Italicè dicitur *del*. Hujus fructûs lanugine pulvinaria implent, lacte autem coria depilant. Sine dubio, hæc planta illa est super quam Avicenna & alij Arabes Saccharum Alhusar (mannæ speciem) inveniri scribunt: & quam Serapio ex Abanifæ sententia, Mutono interprete descripsit his verbis: Haoser, seu Alaser, seu Alhusar, planta est quæ lata habet folia, singulis annis succrescens. Saccharum ex ramis extillans, & à foliorum cavis quod copiosissimè legitur, non parum quidem amarescens: poma profert camelorum testibus non dissimilia, à quibus res quædam caustica, adurénsve emanat, cauteriis maximè accommoda, ex qua etiam & culcitræ, & pulvinaria fulciuntur, planta cujus Cherca nuncupatur: folia autem Haoser incisa humorem destillant in Maio colligi solitum, in quo coria depilantur, adeóque exsudat, ut vas quàm capacissimum ex una, vel altera expressione adimpleatur: lignum verò Haoser leve est, crassum, erectum, pulcherrimum, ut non injurià in suis carminibus tum brachia, tum crura formosarum sanè mulierum, ligno Haoser Poëtæ bellè comparent. Est & alia planta Haoser nominata ex Tithymalorum quidem genere. Hæc Serapio. Sed animadvertendum est, veterem Serapionis interpretationem rectiùs huic plantæ quadrare, quàm Mutoni, ut utramque cum nostra conferenti facilè patere poterit. Describitur etiam hic frutex ab Abembitar Medico Arabe Hispano, in sua Simplicium hist. & à Malahysah Medico Persa, qui Abembitaris historiam in Epitomen contraxit: quorum libros manuscriptos apud Haym Abenxusem Medicum Hebræum Hispanico sermone vidi, qui mihi Ossaris historiam ex eorum scriptis ad verbum hoc modo humanissimè interpretatus est. Ossar frutex est Tithymalaceus, longus & parte superiore tenuis, folia habens lata, super quæ decidit manna quæ *Zuccar el Ossar* vocatur (florem fert Oleandro similem) hoc addit Malahysah: Abembitar enim nullam floris mentionem facit, sed fructûs duntaxat: folia ipsius plana & levia sunt, caulem habet viridem, concavum: fert fructum quendam similem sacculo pendenti, qui intus continet particulas albas unas super alias, quibus utuntur Arabes ad accendendum ignem, nihilque (dicunt ipsi) ad hoc munus peragendum præstantius inveniri posse: pulvinaria etiam hac materià implent. Oritur in montium cavitatibus, scilicet ubi mons jungitur monti, quandoque etiam in arenis nasci conspicitur. Si caulem aut folium incidas, lac magnà copià emanat, ita ut quatuor & ampliùs libræ ex una planta exeant, quod quidem est acre, calidum & siccum, corrodit & incidit, ut sit in principio quarti gradûs caliditatis, planta verò ipsa calida est in fine secundi aut principio tertij. Habitatores Mechæ pilos extrahunt à coriis, depilant videlicet coria cum hoc lacte, ea in ipso infundentes: quod quidem est vehementius lacte omnium Tithymalorum: drachma enim una & semis per os assumpta interficit evacuando & excoriando: folia verò in pulverem redacta, & inspersa super ulcera maligna atque corrodentia ampliùs progredi non sinunt:

Beid el ossar. — *Usus.* — *Haoser. Alaser. Alhusar.* — *Cherca.* — *Haoser aliud genus.* — *Alia Ossaris historia.* — *Locus.* — *Temperamentum.* — *Lac evacuando interficit.* — *Vlcera maligna.*

exsiccat ulcera sordida, humiditatem excrementitiam, carnémque superfluam consumit; lac confert maculis cutem inficientibus. Hujusmodi stirpes nonnullæ Tripoli reperiuntur, nonnullæ etiam Cayri. Sed cavendum ne propinquiùs accedas ipsis, aut sub umbrâ dormias. Bellonius lib.2. Observ. cap.60. hanc stirpem fortè intellexit sub arboris lanigeræ nomine, non tamen descripsit. Si verò hanc lanigeram esse Theophrasti, aut Plinij putavit, valdè hallucinatus est: nam lanigeræ Theophrasti nihil aliud sunt quàm Gossipium, quod in Arabia & Ægypto arborescit, & multos annos durat: sed in Creta hieme perit. Alpinus quoq; hunc fruticē describere videtur libro quem de plantis Ægyptiis edidit sub nomine *Beid el sar*: sed ut ingenuè fatear, ipsius descriptionē nō satis assequor. Nescio enim quid commune habeāt hujus plantæ folia cū Aloës foliis, quibus ipsa cōparat; neq; in quibus semina hujus conveniant cum Lactucæ seminibus: & icon quam spectandam proponit diligentiorem pictorem requirebat: semina verò & fructus satis rectè expressi: at majores sunt his quos ex Ægypto accepi, ut ex siccis foliis & fructu cum sua lanugine & seminibus, observare memini. De saccharo autem quod super hanc stirpem inveniri scribunt, aut ab ipsâ manare, nihil adhuc compertum habeo: nam in novellis plantis illud observare non potui. Illud tantùm animadverti, quòd lac detracto folio emanans, successu temporis circa vulnus concrescit instar gummi cujusdam albi, Tragacanthæ valdè similis, dulcedinis tamen expertis. Hucusque Bellus.

Maculæ cutis. *Arbor lanigera Theophrasti.* *Beid el sar, Alpini.*

Syn. C.B. C.Bauh.pin. Lapathum silv. latifolium 5. & Lapathum Ægyptiacum lactescens, siliquâ Asclepiadis: Esula Indica, quibusdam.

Locus & Tempus. Anno 1595. Iulij 1. Stutgardiæ in horto D. Hieronymi Gerhart Vicecancelarij observavi parvas plantas Beidelsar, quæ foliis correspondebant figuræ ab Alpino propositæ; erant autē purpurascentia: parvas etiam plantas in olla vidi Argentinæ in horto D. Georgij Obrechti Iurisconsulti ex seminibus missis nomine Beidelsar à D. Agerio. Nascitur, autore Alpino, in humidis locis propè Alexandriam in ramo Nili Calig vocato & Cayri, propè el Matharia, loco ferè perpetuò humido ac ferè palustri ex aqua Nili ibi diu remanente. Christ. VVeixius Medicus circa Hierico nascentem ad flumen Iordanem observabat & legebat.

Vires. Folia contusa, ut ait Alpinus, tum cruda, tum in aqua cocta, emplastri modo apponuntur in frigidis tumoribus & doloribus; ex lanugine parant cubilia in suum usum. Vtuntur etiam eâ ad excipiendum ignem ex silice excussum, tanquam escâ ac pabulo. Tota planta scatet lacteo succo calidissimo & exurentis facultatis, quem plures in quibusdam vasis excipiunt ad depilanda coria, nam si aliquanto tempore in eo macerantur, pilis nudantur. Lac quoque siccatum præstantiùs corpora solvit, atque dysentericos fluxus etiam lethales facit. Est etiam præstantissimum remedium, ad impetiginem curandam, & ad plures cutis maculas & infectiones tollendas, si eo partes illinantur.

Dolores frigidi.

ASCLEPIAS VETERIBVS.

Cap. XVIII.

Asclepias Diosc. *Hederæ folio.* *Securidacæ semine.* *Vires.*

Asclepias, ut ait Dioscorides, ramos producit longos, in quibus sunt folia longa, hederacea; radices habet multas, & tenues odoratas; florem graveolentem; semen ut Securidacæ. Nascitur in montibus. Radices in vino potæ auxiliantur torminibus, & contra bestiarum venenatarum morsus. Folia imposita, ad mammarum & uteri maligna ulcera faciunt. *Vlcera.*

De Asclepiade eadem apud Plin. leguntur. Asclepias folia Hederæ habet: ramos longos; radices numerosas, tenues, odoratas, floris virus grave: semen Securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solùm potu, sed etiam illitu. *Asclepias Plinio.*

Galenus de Asclepiade herba scripsisse dicit Dioscoridem, se verò nondum experimentum ejus habere. Paulus calidam & siccam & tenuium partium esse testatur, & reliqua ex Dioscoride addit. Vocatur hæc inter notha Dioscoridis ab aliis Cission, quasi Hederula; ab aliis Cissophyllon, h.e. Hederæ foliis prædita. *Temperamentum.*

Falluntur vel Matthiolo nobis adstipulante, qui putant Asclepiada eam esse plantam, quam vulgus herbariorum Vincetoxicum vocat, quæ frequenter in saxosis & asperis locis provenit, lævi admodum caule; foliis Lauro acutioribus; flore albo, muscoso; corniculis tenuibus, oblongis; radicibus innumeris albicantibus. Quandoquidem hujus radices nullo odore commendantur: flores virus aliquod non redolent: semen non est Securidacæ simile. Adde etiam quòd ex Oribasij lectione Asclepias non profert folia longa; cui subscripsit Marcellus interpres, fretus fortasse, ut solet, probatissimis exemplaribus. Præterea antiquissimus codex manu scriptus de radicibus non legit πολλάς, h.e. multas, sed tantùm λεπτὰς, ὀδώδεις, i.e. tenues, odoratas. *Vincetoxicum non est.* *Oribasii lectio.*

Veterum ergo Asclepiadem, esse neotericorum Vincetoxicum, crediderunt, sed falsò, Trag. Fuchs. Corn. Lon. Cord. Lob. Dod. & Tabernamontanus. Nos herbariorum Vincetoxicum mox inscribimus Asclepiadem sive Vincetoxicum multis, floribus albicantibus.

Nec minùs etiam hallucinantur ij, qui Asclepiadis vice, quam in montibus nasci Dioscorides, nec non etiam Plinius tradiderunt, eam herbam accipiunt, quam Hederam terrestrem cum quibusdam alibi nominamus, quæ plerumque secus vias nascitur & perpetuò humi serpit foliis rotundis. Siquidem præterquam quòd Dioscorides scriptum non reliquit Asclepiada in viis publicis nasci, nusquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu, & folia rotunda proferre. Anguillara ait se Asclepiadem non nosse: Turnerus autem non facilè posse affirmari perhibet quænam illa fuerit. *Error aliorum.* *Hedera terrestris non est.*

Est porrò etiam Asclepias altera flore nigro Lobelio, Camer. Tabern. C.Bauh. & Hort. Lusitanico, quam Columna vult esse Apocynon plantam lethalem, malè meo quidem judicio. De hac paulò post, ut & de Asclepiade Cretica Clusij. *Asclep. flore nigro quorundam.* *Asclepias Cretica.*

ASCLEPIAS SIVE VINCETOXICUM multis, floribus albicantibus.

Descriptio. NVmerosas radix demittit fibras, benè habitas, longas, albas, gustu nauseoso [*Trago, odorato, contortas & implicatas, instar Hellebori nigri, adeóque interdum ponderosas ut decem libras æquent, cujusmodi à se iam olim in sylva, quam Germani* den Ydar *vocant propè arcem* Birckenfeld *repertas ait*] caules surrigens lentos, cubitum & sesquicubitum altos, hirsutos, geniculatos: ad quorum genicula bina semper folia adversa ex brevibus pediculis sursum vergentibus, nonnihil per extremos margines & nervos hirsuta, formâ hederaceorum, longiora, rugosiora: ex quorum alis pediculi prodeuntes flores privatis insuper pedicellis donatos sustinent albicantes, quinque foliis constantes [*Trago, ex candido pallescentes*] totidem apicibus concoloribus rotulæ modo, sessilique

lique piſtillo viridi, medium occupantibus. hiſce ſuccedunt cornicula ſeſcunciam aut ampliùs longa, ſemen tomento involutum continentia, ruffum. Trago aculeatæ & oblongæ ſiliquæ, Ciconiæ roſtrum imitantes, intus candidâ lanâ & lato ſemine Gentianæ ſimili refertę, quæ ſi ad maturitatem ſuam pervenerint & apertæ hiaverint, lanuginoſum & quaſi pinnatum ſemen in auras evaneſcit.

An Aſclepias Ruell. An Ruell. l.3. c.26. hanc noſtram plantam per Aſclepiadem, quam aliis Ciſſion, aliis Ciſſophyllon, quoſdam Hederalem nominaſſe refert, intellexerit, aſſerere non auſimus propter jejunam ejus deſcriptionem.

Aſclepias veterum, non eſt contra Tragū. Quo nomine veteribus ſit appellata nondum ſatis conſtare ſcribit Tragus, tamen ſi omninò ſit pronuncianda ſententia, non ineptè ſe facturum exiſtimat, ſi Aſclepiada eorundem nominet. Aſclepiadem autem à Theophr. Pelicinum dici prodidit. Aſt meminit quidem Theophr. lib.8. c.8. πελεκίνε, vel ut vertit Gaza Securine, verùm eo loci nihil eſt quod Vincetoxico conveniat.

Apocynon non eſt. *Aſclepias an ſit dubium.* Quidam Herbarij Itali, cùm Turn. in Italia ageret, Hirundinariam vulgi Apocynon arbitrabantur: verùm cùm nec ſuccum habeat luteum, nec vina intoxicet, Apocynon eſſe negat. Porrò quòd Hirundinariæ radices non ſint odoratæ, non facilè affirmari poſſe ſcribit, veram eſſe Aſclepiadem. Necullam hactenus vidit, quæ cum Aſclepiadis deſcriptione conveniat. Licet Cornarius Aſclepiadem Dioſcoridis, eſſe Officinarum Vincetoxicum, & Herbariorum Hirundinariam, deſcriptione totâ & uſu approbari ſibi imaginatus fuerit. Sed eſt & Cordo in Dioſcor. & hiſt. Fuchſ. Lon. Turn. Geſn.h. (cui & Herba cognata Apocyno, & Apocynum dicitur) *Apocyno cognata.* Lob. Obſ. & Ic. (cui & Vincetoxicum) Dodon. gall. purg. & hiſt. Lac. Tab. (cui duplex fruſtrà effigies) Columnæ, Cam. ep. & Cæſ. Aſclepias, uti & Lugd. *Aſclepias H. Lug not.* qui duas unius plantæ dat icones. Prima inſcribitur Vincetoxicum ſive Aſclepias Fuchſij; altera Vincetoxicum Matthioli. Matth. Fuchſ. Montagnanæ (cui *Herba Laurentij.* & Herba Laurentij dicitur) Dod. gall. purg. & hiſt. Cam. hiſt. & ep. Caſt. & Thal. Vincetoxicum.

Lob. redarguitur. Dod refutatur. Lob. Adv. Aſclepias Vincetoxicum, qui invehitur in eos (iniquè) qui Aſclepiadem negant. Sic & Dod. Vincetoxici deſcriptionem, deſcriptioni Aſclepiadis Dioſc. conformem eſſe dicit, & tergiverſari Matthiolum ſcribit. Sed exigui momenti ejus rationes. Radices (inquit is ſe opponens Matthiolo) odoratas & ſimiliter flores, maximéque locis montoſis, nemo, cui incorruptum odoratûs organum, eſſe negaverit: folia odore commendari, Dioſcorides non aſſerit: non omnia βαρύοσμα virus redolent, graveolentia enim omnibus haud æquè magna eſt: ſemen tametſi non exquiſitè quadrangulum, planâ tamen oblongáque figurâ, magnitudine item & colore ſatis Securidacæ refert. Voces μακρὰ & πολλαὶ omiſſæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia hederacea ſæpenumerò longa; veluti Periclymeni & aliorum: & tenues radiculæ frequenter multiplices.

Aſclep. fl. albo. Ger. Aſclepias flore albo. Cam.h. Aſclepias vulgaris flore albo: flore candido, Hort. Luſ. C.B. Aſclepias 1. albo flore: Eid. apud Matth. Aſclepias, Apocyno cognata herba. Dod. purg. & hiſt. Ger. *Hederalis Ruellij an ſit, dubitatur.* & C. Bauh. Hederalis Ruellij, ſecurè nimis. Hirundinaria, Brunf. Trag, Geſn.h. & Lon. Aſclepias vulgi, Apocynum Dioſcoridis, Col.

Nomina linguar. Aſclepias floribus albicantibus, Vincetoxicum dicitur ab Officinis; Hirundinaria ab Herbariis; Germ. Schwalbenwurtz: Belg. Swaluwe wortele: *Dompte venin* gall. Fuchſ. Victrix toxici. It. *Aſclepiade & Vincetoßico*: Ang. Swallowe wurt/ & white Swallow woort/ aut Swalwurt: Bohem. Laſſtowicznk. Hung. *Fechke fiu*, i.e. Hirundinis herba. *Aſclepiadis Etym.* Aſclepias autem nominata eſt ab Æſculapio, qui Ἀσκληπιὸς Gręcis dicitur, antiquo Medicinæ autore, juxta illud:

Inventum Medicina meum eſt, opiféxque per orbem
Dicor, & herbarum ſubiecta potentia mihi eſt.

Hirundinaria. Hirundinariæ nomen haud dubiè ſortita eſt, quòd acutæ & apertæ ejus ſiliquæ cum candida lanugine volanti hirundini fermè ſimiles ſint. Licet hæc ipſa Hirundinariæ appellatio, ad Chelidonium & Numulariam quoque ſit referenda, ſed diverſo reſpectu. *Vincetoxicum unde.* Vincetoxicum, vel rectiùs νικητοξικὸν, quòd illi inſignis adverſus venena vis inſit.

Locus & Tempus. Naſcitur in altis, arenoſiſque montibus & ſylvis, in nonnullis etiam rupibus, in primis verò incultis ac deſertis locis, Hircinia ſylva ad Moſellam & in VVaſgovia. In ſylva Ydar ut ante dictum reperitur 10. libras ponderans, autore Trago. Copioſiſſimè naſci ſcribit Fuchſ. in monte haud procul à Tubinga ſito, in quo olim arx poſita fuiſſe fertur, Auguſto menſe florens. Ego Aſclepiadem Baſileæ vidi florentem menſe Iunio & Auguſto in monte propè Leurach, cum ſeminibus in longis ſiliquis maturis: Monſpelij & Lugduni florentem Maio & Iunio: radix rarò hicine moritur.

Vires. Ariſtolochiæ facultate. Eaſdem planè ex ſententia Tragi facultates Hirundinaria obtinet, quas Ariſtolochia longa. Radix illius utiliſſima eſt evocandis menſibus mulierum. Poteſt verò intro ſumi & foris quoq; tutò adhiberi. Radices Aſclepiadis in vino decoctæ & potæ ſubveniunt torminibus. *Tormina. Canis rabidi morſus.* Arcet & hæc potio venenum ne cor petat, in iis præcipuè qui rabioſi canis, aliorúmque venenatorum animalium morſu infeſtati fuerint. Hæc radix pondere ſemilibræ per noctem in vino macerata, & deinde uſque ad tertias decocta, *Hydrops* manè jejuno ſtomacho calida pota, ſudore interim provocato, mirificè expellit aquam inter cutem, adeò ut illa per pedum plantas erumpat: éſtque hoc ſingulare experimentum. *Menſtrua.* Mulieribus ad menſium provocationem magna efficacia in deſeſſionibus ſemper uſurpata: matricis dolores juvat. Herba cum floribus tuſa, mammis tumentibus cataplaſmatis inſtar impoſita, tumorem deprimit. *Vlcera.* Pulvis ex herba & radice ſordidis ac putridis ulceribus medetur non ſecus atque Ariſtolochia: *Ariſtolochiæ ſubſtit.* potéſtque hæc illius loco uſurpari & illa vices hujus obire, ſi alterutra deſit. Radix pota ab iis, quorum in corporibus ſanguis ex caſu coagulatus eſt, eum educere totum per urinas creditur. *Temperamentum.* Matthiolus Aſclepiadem moderatè calidam & ſiccam dicit. Marantha torminibus ſuccurrere volens, ejus radicibus utitur: folia verò adverſus vulvæ, mammarúmque ulcera, quæ *Cacoethe.* cacoethe vocantur, illinit: floris & ſeminis nullum eſſe uſum tradit. *Marantha refut.* Apud Fuchſium tamen contrarium ſcribitur, ſcilicet flores & folia ſiccata, mox trita *Vulnera.* vulneribus utiliter inſpergi: ſordida etiam ulcera purgare & ad cicatricem perducere, genitaliúmque vitiis, & rupturis egregiè mederi. *Ruptura. Peſtis* Peſte laborantibus hujus radicem in vino decoctam potámque commendat Tabernomontanus. Idem ex radice & herba recenti aquam diſtillat, ac cum ſyrupo de quin-

Calculos. que radicibus calculosis propinat; cum syr. verò de Artemisia retentis menstruis laborantibus. Tandem etiam ex radice & herba succum exprimit in eosdem usus.

ASCLEPIAS FLORE NIGRO quorundam.

Descr. Asclepiadis faciunt speciem alteram, eam quæ folio Asclepiadis visitur, nigriore, caulibus non suâ vi nixis, sed ridicæ adminiculo, cui se Periplocæ alicujus instar circumvolvit, in altum conscendentibus ad duos, aut tres cubitos, in multas alas divisis: floribus multis ex adversorum foliorum alis erumpentibus, Asclepiadis formâ, sed colore atris, atróve-rubentibus, umbilico viridante; quos cornicula excipiunt Asclepiadis, cui & radix similis.

Apocynon Diosc. Dalech & Lob. not. Dalechampius atque Lobelius (ait Columna, qui Apocynon Dioscoridis esse contendit) nullo facultatis facto periculo, quia planta hæc similis erat Asclepiadi, nisi quòd succum luteum, & flores haberet fuscos, Asclepiadem esse scripserunt. Cur potiùs, cùm similis sit etiam facie Apocynis aliis, & forsan eadem cum Apocyno non repente, floribus tãtùm colore diversis, habeátque luteum succum, non Apocynum est denominanda? Infœlix quidem est hominum natura, alienis erroribus supposita, quibus vitam cum morte commutari accidit. Hujus

Descr. Columna. quidem forma hæc est. Radice nititur fibrosâ Asclepiadi non dissimili, viticulis flexilibus, lævibus, longis, quælibet fulcra, aut alia ipsi propinqua scandit non minùs quàm alterum Apocynum, quatuor cubita vel magis longitudine æquans extenditur, folia habet hederacea, mollia, viridia, læuia, Asclepiadi similia, nonnihil in summo acuminata: flores Apocyno repenti vulgari similes, sed colore pullo, parùm in purpureum vergente, quamobrem ni-

Siliqua & semina. grum florem habere dicitur. Siliquas & semina papposa uti aliud vulgare Apocynum, compressa & nigra Augusto mense perficit. Succo turget luteo, ingrato, uti tota planta. Hanc nasci in collibus Monspeliensis agri Frontignanæ vicinis, tradit Lobelius

Asclepias nigra. sub nigræ Asclepiadis nomine, quod an rectè impositum sit jam demonstravi.

Lug. Asclepias nigra Dalechampij. Cam. h. Asclepias flore nigro, subrubescente, pullo; siliquâ tamen satis longâ, & priore Asclepiade grandiore:

Vincetox. fl. nigro Hirund. fl. nigro. Herba anadendras. Eid. ep. Vincetoxicum flore nigro: Item ad Matth. germ. Hirundinaria, vel Asclepias nigro flore. Tab. Asclepias 3. flore nigro.

Ger. Clus. hist. & Hor. lus. Asclepias fl. nigro. Asclepias altera nigro flore, C.B. & Lob. Obs. & ic. cui & Periploca minor. Vincetoxici altera species, Dod.

Locus & tempus. Est mihi radice perpetuâ in horto ex semine sato: floret Iulio; Augusto siliquas fert.

Vires. Inter plantas, quæ à vi, vel effectu nomen accepisse credũtur, Columna & hanc cõnumerat, ideoq; Apocynum Diosc. facit, huic illius vires attribuens, non sine errore, me quidem judice.

ASCLEPIAS CRETICA CLVSII.

Multis ab eadem radice virgis assurgit, lentis, flexibilibus, gracilibus & viridibus, quas alterna ambiunt folia, vulgaris Asclepiadis folijs non dissimilia, bina ut plurimum, contrarijs inter se pediculis nascentia, dilutiùs virentia: inter quæ terni aut quaterni prodeunt flosculi breuibus petiolis nitentes, quinque pallidis foliolis constantes, quibus succedunt interdum singulares, nonnunquam geminæ siliquæ, breviores quàm in vulgari, sed crassiores, striatæ, bifido mucrone, continentes semen planum suâ lanugine involutum, perinde atque vulgaris. Tota planta gravis est odoris buexum referentis. *Descr.*

Asclepiadem Creticam vocat Clus. hist. app. 1. Asclepiadem 3. siliquâ bifido mucrone, C.Bauh. pin.

Eam muscis perniciosam esse deprehendebat autor, quandoquidem illas floribus insidentes, enecatas reperiebat. *Pernicium muscarum.*

ASCLEPIAS INDICA.

Asclepias hæc Indica, qualem hîc depingi curavimus, pro Asclepiade Virginiana sive Vincetoxico Indiano, VVisauck, à Gerardo Anglo lib. 2. c. 320. p. 752. primùm effigie expressa fuit & descripta. Quòd autem doleo, ejus historiam ex Gerardo adscribere non licuit, quòd præfatus autor, quẽ fratri C. Bauhino mutuò communicavi, ad præsentem horam nõdum mihi redditus sit, sed licentiosè nimis suppressus, dissimulatúsque. Est B. pin. Asclepias 4. ex Virginea.

FRVCTVS APOCYNI, SIVE generis alicujus Asclepiadis.

Fructum tertium, Batavorum mercatorum Amstelredamẽsium navigatione ex Iava anno 1597. relatum, Apocyni, sive generis alicujus Asclepiadis fructum esse sibi persuadebat Clusius exot. l. 2. c. 15. Nam illorum siliquis per omnia similis erat, atque internè continebat plana, nigra semina, candidâ lanugine involuta, perinde ac illarum siliquæ; membrana tamen quâ semen includebatur, longè densior & durior erat, ut magnâ ex parte, eorum fructuum, qui illâ navigatione relati, cortices esse solebant. *Apocyni sive Asclepiadis fructus.*

C.B. pin. Asclepias 5. sive Fructus Asclepiadis siliquæ similis, seminibus planis nigris: Fructus 3. è navigatione Batav. Clus. exot. l. 2. c. 15.

NERIVM SIVE RHODODENdron flore rubro & albo. CAP. XIX.

Nerion arborea est planta, caudice recto, rectísque & firmis ramis brachiata, croceis seu ex viridi *Descr.*

tidi pallescentibus: in quibus folia mul ta, acuta, longa, unciam circiter lata, ut plurimùm terna simul orientia, interdum bina, ubi rami dividuntur, transversũ ferè digitum invicem dissita, rigida, dura, crassa, superiore parte atrovirentia ut Lauri folia; infernè magis, propter aspersas hinc inde maculas, albida, exsucca; supremi rami in surculos aliquot divaricantur, quibus insidét flores multi simul juncti, odori, pulcherrimè rubentes, quali ferè colore Rosæ incarnatæ conspiciuntur, aut albi, divisurâ quinquepartitâ Clematidis daphnoidis: singulisque divisionis partibus internè adnata quædam trisulca appendix, in medio apices quinque simul juncti albi, pilosi: floris verò longi veluti calycis imum extrinsecus obvallant foliola intensè rubentia; siliquæ marcidis floribus succedunt, quales Apocyni vel Asclepiadis sursum spectantes, contrario scilicet situ ei quem Lon. & Tragi figura demonstrat, papposo semine plenæ.

Nerion quibusdam apud Diosc. Rhododaphne, aliis Rhododendron vocatum, frutex est notitiæ vulgaris, folia longiora [μακρότερα] crassioráque [καὶ παχύτερα] habens, quàm Amygdalus [*Lacuna lectio non placet cum legit, folia Amygdalo longiora vidi, sed non latiora: præstat igitur legere; μακρότερα καὶ παχύτερα, ut habent alia exempl.*] florem ad Rosæ similitudinem conformatum: fructum [καρπὸν. *Miror Diosc. dicere καρπὸν δ' ἐμφερῆ ἀμυγδάλῳ. in quo enim consistat similitudo nondum mihi constat, & non siliquam, ut Sarrac.*] similem Amygdalæ, velut cornu [ὡς κέρατι. *ὡς κέρας legit Corn. seu potiùs ὡς κεράτιον*] & post aperturam plenum lanosâ naturâ, simili pappis Acanthinis [ἀκανθίνοις *juxta vetusti codicis fidem legit Corn. Siquidem quod intra Nerij siliquam continetur semen, lanosis floccis albidis est implicitum, quales & ij sunt pappi, qui in Acanthio visuntur. præstat ergo hæc lectio, improbatúrque vulgaris, quæ ὑακινθίνοις habet*] Radicem acuminatam, longam, lignosam, atque gustanti salsuginosam. Hæc Dioscorides interprete meliori vetere codice. Rectè verò fructum intus lanâ quâdam refertum dixit, spinarum seu Carduorum pappis simili, quæ in quibusdam Dioscoridis exemplaribus falsò ὑακινθίνοις πάπποις similis esse legitur, cum Hyacinthus nullos prorsus pappos habeat. Quare legendum ἀκανθίνοις πάπποις, id est spinarum, seu Carduorum pappis, ut meliores codices, & ipsa experientia testantur. Similitudo fructûs Nerij cum Amygdalo intelligenda prorsus est, vel adhuc exiguâ siliquâ, & adolescente, vel ob corticis viriditatem, & crassitiem, alioquin haud rectè adulta siliqua, angusta, oblonga, nullo subiecto duro & lignoso nucleo, lanuginosis tantùm villis farcta cum Amygdalo comparetur.

Rhododendros, inquit Plin. l. 24. c. 11. quia ne nomen quidem apud nos latium invenit, Rhododaphnen vocant, aut Nerium. Idem l. 16. cap. 20. ait, Et quamvis herba dicatur Sabina, Rhododendron, ut nomine apparet, à Græcis venit. Alij Nerion vocarunt, alij Rhododaphnen, sempiterno frondis honore, Rosæ similitudine, caulibus fruticosum: qui locus falsi suspectus est. Sunt qui legant Sabinè, hoc est lingua Sabinorum, quibus non accedit Hermolaus, húncque ejus loci sensum esse ait, Rhododendron Sabinam herbam dici, cùm tamen in Sabinis primùm orta non videatur, ex ipso nomine quod Græcum est: Sciendum enim aliud fruticis genus Sabinam vocari, Græcè brathy. *Plin. illustratur.* Planta verò est Lauri facie, non iniucunda spectatu, præsertim suis floribus ornata, quorum similitudine deceptus quondam L. Apuleius in Asinum mutatus, dum Rosas quæreret, quarum pastu in pristinam formam restitueretur, parum abfuit, quin imprudens eos devoraret. *Rosa Apulei.* Verùm qui in plantarum Historia, & viribus cognoscendis diligentissimus fuerat, recordatus Nerij flores asinis venenum esse præsentaneum, statim labra substraxit, demissisque auribus abiit. Idem Lucianus sibi in asinum quoque transformato narrat accidisse. Sed Nerium δάφνην ἀγρίαν, id est Laurum silvestrem vocat, perniciosum asino & equo cibum, cùm asserant id comedentes e vestigio mori. *Laurus silvest. Luciano.*

Matth. (cui in priorib. comm. siliquæ malè pictæ sunt, tanquam fortè ab eo nondum visæ) Cam. ep. & hist. itémque h. & Lugd. Nerion sive Rhododaphne, sive Rhododendron, Oleandrum vulgi, flore rubescente & albo. *Matth. icon imaginaria.* Matth. It. cum mag. fig. Turn. (qui duas habet figuras frustra meo judicio) Fuch. & Ang. cui & Oleander in Candia; Oleandro & Neandro Italorum quorundam, flore albo & rubro, sive roseo. *Turn. not.* Lon. (qui figuram malam exhibet: siliquæ enim deorsum nutant) Nerion, Rhododaphne, Laurus rosea. *Lon. icon mala.* Trag. cujus figuræ non benè appictæ siliquæ deorsum pendentes. uti etiam quondam in Fuchsiana) Nerion, qui idem Nerin Nicandro vocari ait. *Icon Tragi mala. Neris Nicandro.* Lob. Adv. Nerion, Oleander, Laurus rosea, & Rhododendrum purpureum & album: Eid. Obs. Nerion; Item, Nerion albis floribus: Ic. Oleander, Laurus rosea: Et, Nerion floribus albis. *Lob. not.* Tab. hist. Nerion (Rhododendron addit in Icon.) Item Nerion floribus albis. Ego cùm nullum discrimen noverim præter colorem, frustra ab his duas figuras poni existimo. Gesn. coll. Rhododaphne vera.

B. pin. Nerion 1. floribus rubescentibus: Nerion, Trag. Cord. in Diosc. Lob. Tab. flore rubro, Eyst. Nerium, Matth. Fuchs. Dod. gall. Gesn. h. Lac. Lon. Cast. Lugd. Rhododendron, Bellon. Gesn. h. Dod. Rhododaphne, Gesn. h. Cæs. *Synon. C. B.* Eid. B. Nerion 2. floribus albis: Nerion candidis floribus in montis Idæ convallibus Bellon. Nerium sive Rhododendron flore albo, Eyst.

Νήριον, ἡ ῥοδοδάφνη, ἡ ῥοδόδενδρον Græcis dicitur: Latinis pariter Nerium, Rhododaphne, & Rhododendrum; Offic. & Barbaris Oleãder; Ger. Olander / Unholdenkraut / Rosenblümlein & Lorberrosen: Belg. Oleanderboom: Gall. *Oleandre, Rosage*, ou *Rosagine*: It. *Rosa Lauro & Oleandro*: Hisp. *Adelfa*, sive *Eloendro*: Ang. Olander; potest etiam vocari (inquit Tur.) Rose tree / aut Baye Rose tree. *Nomina linguar.* Ast Nimphæ fortassis Nereides nomen dederunt. *Nerij etym.* apertiùs alij Rhododendrum, quasi Arboream Rosam; vel Rhododaphnen, i. e. Lauream Rosam, vocitarunt. *Rhododend. Arborea rosa.* Rhododaphnem (inquit Fuchs.) Græci dixerunt à Rosæ floribus & Lauri foliis, quæ fruticis hujus præcipuæ sunt notæ. *Rhododaphne.* Nec refert quòd Dioscorides Amygdalæ foliis ejus folia comparaverit: Lauro enim & Amygdalæ non dissimilis magnoperè foliorum figura est. Fecit idem Rosæ flos & arbor, ut eadem gens Rhododendrum nominaverit.

Nasci in hortis arborum [ἐν παραδείσοις] & maritimis locis, & juxta flumina, author est Dioscorides: *Locus.* scatere Nerio silvas in Ponto, quod propagine & semine seritur, prodidit Plinius. Vidit primum Mat-

thiolus

thiolus ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis Senensibus. Vtrumque (inquit Anguill.) in insula Candia abundat, spontè proveniens, apud flumina, ibique vocatur ῥοδοδάφνη: In Italia notissimæ sunt, ut Venetiis in hortis. Circa Tri-

Defle circa Tripolim. polim in Syria (ubi incolæ vocant Defle) Nerium spontaneum observavit Rauvvolff. Passim ad aquarum fluenta reperiri scribit Cam. in Creta; nonnullis quoque Galliæ locis; item Genuæ, & in Hetruria propè Libornum. In montis Baldi parva insula Monachorum minorum D. Francisci abundanter provenire Nerium albis & rubris floribus ex saxis nudis propè aquam pullulans, testatur Pona. Copiosissimū provenit in tractu maritimo alpino & montoso Liguriæ, inter Niceam & Genuam, cum siliquis, ait Lugdunensis. Quo autem mense floribus & fructu prægnans sit Nerion, non satis Fuchsio constitit: neque enim vel flores, vel fructus ejus ipsi videre contigit. Hinc est quod etiam pictura quam exhi-

Tempus. bet, iisdem careat. Monspelij vidi cum siliquis in Autumno, ubi abundat, & hyemem fert, & floret mense Maio & Iunio. Lugduni, ubi reponitur, Iulio & Augusto. Patavij cum siliquis Vere, ut in horto Bembi sub tecto mense Ianuario cum siliquis nondum maturis. Rhododendron, inquit Bellon. in nonnullis Cretæ insulis ad ædicularum trabes conficiendas aptum est, cum aliqui parvum sit.

Vires ex Diosc. Dioscorides tradit Nerij flores & folia mulis, asinis, canibus, & quadrupedum plurimis venena esse;

Serpētium morsus. hominibus verò contra serpentium morsus conferre, è vino pota, eóque magis rutâ additâ. Imbecilles etiam animantes, ut pecus & capras, si aquam bibant in qua folia ea manduerint, mori. Eadem planè tradit Plinius. Nerium jumentis, caprísque & ovibus venenum est. Item homini contra serpentium venena remedio: quæ iterum alio loco repetit.

Nerij mira natura. Mirum folia Nerij quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, rutâ additâ, è vino pota. Pecus etiam & capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

Galenus Dioscoridi & Plinio contrarius. His maximè refragatur Galenus, ita scribēs. Nerion aut Rhododaphne notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerendi vim obtinet: intro verò in corpus assumptus, perniciosus ac venenosus, non solùm hominibus, sed plerisq; etiam pecudibus est.

A Matth. conciliatur. At dicendum, inquit Matthiolus, Nerium sumptum hominibus à serpentibus non demorsis perniciosum esse, Dioscoridis verò sententia idem iis remedio esse quos serpentes momorderint, quâ ratione Cantharides auctore Avicennâ, à cane rabido demorsis medentur, & Euphorbium à Scorpione ictis, alia denique lethalia medicamenta aliis venenis ad-

Conciliatio Cordi. versantur. Cordus alio modo conciliari posse hos auctores scripsit. Si intra corpus sumatur Nerium venenum esse, si foris imponatur, contra venenatorum morsum auxiliari. Sed revera Nerium intrò sumptum contra serpentium morsus opitulari Dioscorides intellexit: fideliora enim exemplaria habent σὺν οἴνῳ πινόμενα, cum vino pota, videlicet flores & folia. Sic etiam in Plinio perspicuè legitur, qui procul dubio videtur hæc ex Dioscoride trāscripsisse. Præterea in Esdræ antidotum, cujus contra venenata animalia præcipuus est usus, flores Nerij recipiuntur ceu medicamentum contra venena efficax.

Error compositionis Esdræ. In hac verò apud Aëtium, & Paulum compositione Esdræ, malè legimus flores Nerij, deinde paulò post, Rosæ Rhododaphnes. Nerion enim & Rhododaphne idem est frutex, & Rosæ Rhododaphnes nihil aliud sunt, quàm flores Nerij: Interpretatio *Rosarum Rhododaphnes*, quæ in marginæ notata, ab aliquo indocto in contextum inserta est. Id tamen verum esse tradit Cordus florem Nerij insaniam parere, sed non semper: accidere enim in quibusdam locis, & quibusdam temporibus, arborémque quibusdam temporibus venenatam esse, ex cujus & Aconiti floribus in Ponto venenatum mel apes colligant. Scribit etiam Galenus athletarum dorsum Rhododaphnis vellicari. [illegible] Cæterùm Bachinellus in suo consensu

Autorum de conciliatione mens. de cognosc. simpl. contrarius Dioscor. & Plinio eandem cum Cordo distinctionem adhibet. Ego quomodo conciliandus sit Gal. & Paulus cum Diosc. & Plinio, hæreo, si Matthioli ratiocinatio non recipitur. Dum porrò scribit Diosc. Nerion è vino potum, rutâ additâ hominibus contra morsus serpentium

Trag. taxatur. præsidium esse: Tragus eas facultates non ipsi Nerio, quin potiùs Rutæ attribuit. Sed si Nerium vim non habet resistendi serpentium morsibus, sed tantùm ruta id efficit, frustra ad id probatur à Dioscoride: frustra etiam admiratur Plinius vim illam. Quicquid sit consulimus omittendum usum internum medicamenti dubij, ne in jactura vasis artem figulinam faciamus.

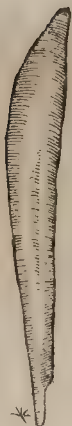
NERII FACIE ARBOR.

Descr. NErij facie arbori propendent siliquæ de ramis & surculis, Sābuci palustris, medullosis, pallidis, pullis, nodosis, sesquipalmum & pedem lōgis vaginis, cutaceis, uno cohæsu septenis aut novenis, singulis gracilem Lampetram effigiantibus: intus farciuntur pelliculis cepaceis & tomentosis, adeò exuvium serpentis ementientibus, & quiddam cadaveruli anguini simile involuentibus, ut pueris horrori sit & illudat: consimili florum exorto oblongi exeunt caliculi, herbæ Sanctæ, aut Strammoniæ.

Incuriā typographi o. rum icon in Lugd. transposita. Lob. adv. & ic. Nerij facie arbor, ut & Lugd. apud quem tamen titulus transpositus est incuriā typographi. Est enim Palmaceæ pinnatæ spinosæ adscriptus, de qua egi lib. 1. ad finem. Tab. Nerio similis arbor: sic & B. pin. cui etiam Nerion 3.

NERII SILIQVÆ EFFIGIE,
Kaye Baka.

Descr. TEres, infráque minimi digiti crassitudinem erat fructus, qui integer, sex unciarum longitudinem superasse videbatur, immaturæ Nerij siliquæ formam quodammodo referens, denso cortice præditus, foris rugoso striatóque, & veluti innumeris tuberculis obsito, instar onagricæ pellis sive corij è quo vaginas suis cultellis & acinacibus excipiendis tegunt Turcæ, nigro alioqui, nisi eâ parte quæ pediculo proxima, illa enim rufa erat: an semina contineret, mihi (inquit Clus. exot. l. 3. c. 19.) incompertum, sed pulpam admodum duram, & quæ vix cultelli mucrone eximi posset, in eo observabam, quæ subacidi saporis erat. Hunc fructum ostendebat Theodoricus Clutius, Lugduni Batavorum. Similem poste a

poſtea à Bernardo paludano accipiebam, quem dum per longitudinem ſecare vellem, vt quid cōtineret obſeruarem, corrumpebam, quùm adeò ſolidus eſſet, ut frāgeretur citiùs & in partes diſſiliret, q̄ ſciſſuram admitteret: in confracti tamen particulis, lanuginem quandam obſervabam, illi nō valdè diſſimilē, quæ in Nerij ſiliquis cōſpicitur. Similem etiam Amſtelredami videbam: eum Abdala Guzarate oriūdus, illâ nauigatione, ut dixi advectus, Kaye baka appellari aiebat, atque, dum recens eſt, edulem eſſe affirmabat. C.B.pin. Nerion 4. ſive Fructus Nerij ſiliquæ figurâ.

ion.

VITIS ALBA SIVE BRYONIA. CAP. XX.

Brachialem interdum craſſitudinem radix a dipiſcitur alba (exſiccata ſimilis Mechoacæ: circulos enim habet, verùm differt quòd ſit fungoſa, ſapore acri, amaro & viroſo) unde flagella exeūt tenera, ſtriata, ſubhirſuta, quæ longè latéq; clavicularum uſu beneficio ſe ſpargunt & proxima quæque ſcandunt: folia hederacea, anguloſa, hirſuta, incana, viridantia, aut areis cādidis diſcurrentibus undulata ut in Cretica quam vocant recentiores; ex foliorum aliş flores ſimul aliquot juncti, è quinque foliis compoſiti exeunt, colore albido in herbaceum languente, quibus ſuccedunt acini ſambucinis pares, per maturitatem rubri, ſucco croceo, nauſeoſo, granuliſque turgentes.

ſcr.

Folia hederacea.

Vulgarem porrò Bryoniam eſſe veram Dioſcoridis Vitem albam patet ex multis notis, quas ei Dioſcorides aſſignat, tam aptè cohærentibus, ut qui per campos ſpatiaretur, illam primo occurſu facilè cognoſceret. immò & Dioſcoridi gratiam habere deberet, quippe qui effodiendæ radicis tam vaſtæ laborem nobis eripuerit. nam qui cognoſcere ſolùm hanc plantam affectat, ut cùm opus ſit, uſui adaptet, ſatis ſupérque eſſe poſſint notæ à foliis, à viticulis, à pampinis, à fructibus, à naſcendi, & creſcendi modo, aliiſq; quibuſdam: qui verò ad medendum eam accipere intendat, poterit radicem (ſi hac uti volet) effodere. nam multis pollere remediis hanc, vel ipſe Dioſcorides docet. Quia autem eos qui vulgarem Bryoniam non eſſe veram Dioſcoridis Vitem albam argumentantur ex hoc, quòd notatu dignam notam non appoſuerit, nempe radicem; quam ob nimiam magnitudinem non reliquiſſet, ſi vera eſſet; ſtultos eſſe dicit Marantha, placet veterum de Bryonia hîc ſubſcribere hiſtoriam, quo veritas magis eluceſcat.

Vitis alba Dioſc.

Hippocrates paſſim, præſertim m.m. voce τῆς ἐχετρώσης utitur, quam Gal. in exegeſi apud eundem Bryoniam albam [τὴν λευκὴν βρυωνίαν] exponit, & rectè meo judicio, ſed ἐχέτλωσιν quidam vitioſè legunt. Vitis albæ [ἄμπελος λευκή] quam aliqui βρυωνίαν, alij ὀφιοστάφυλον, alij χελιδόνιον, alij μήλωθρον, alij ψίλωθρον, alij ἀρχέζωστιν, ἄγρωστιν, aut κέδρωστιν, referente Dioſcoride, nominarunt, ſarmenta, folia, & tortiles pampini [τὰ κλήματα, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ (forte αἱ Sarrac.) ἕλικες] ſativæ Viti ſimilia ſunt, ſed omnia hirſutiora. Vicinis verò fruticibus implicat ſeſe, illos ſuis claviculis amplectens: fructum autem habet racemoſum, fulvum [rubentem Caſ.] quo quidem coria depilantur. Quod autem Dioſc. in hac ſua deſcriptione, radicis, ut aliàs facere ſolet, & paulò poſt in Vite nigra facit, non meminerit, ſuſpicatur Cornarius radicis vocem in Dioſc. elapſam eſſe, & quidem ante verba τῶν τῆς οἱ ἀσπάραγοι, ut è radice exeuntes aſparagos accipiamus. Notandum porrò, nomina ſupra dicta in Dioſcor. lectione retinere quoſdam, ut Hermol. Corn. Sarrac. & alios: quoſdam verò rejicere, ut Ruellium, Cęſalpinum, & nonnullos alios. Non autem eſſe rejicienda patet ex Theophraſto, qui inter ſuffrutices Bryoniam hanc Melothrum vocat, ei fructum Smilaci ſimilem aſſignans.

ἐχετρώσης Hipp.

Vitis alba Dioſc.

Dioſc. lectio dubia.

Error multorum.

Melothron Theophr.

Plinius quoq; de Vite alba ſcribens, ait à Græcis Ampeloleucen, ab aliis Ophioſtaphylon, aliis Melothrō, aliis Pſilothrum, aliis Archezoſtin, aliis Cedroſtin, aliis Madon appellari; hujus ſarmenta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandere; folia pampinoſa ad magnitudinem Ederæ, dividi ut Vitium; radicem albam, grandem, Raphano ſimilem initio; ex ea caules Aſparagi ſimilitudine exire; ſemen in uva raris acinis dependere ſucco rubente, poſtea Croci [Crocino legit exemplar Cornarij] Noviſſe id, qui coria perficiant, illo enim uti eos.

Plin de Vite alba.

Radice Raphani.

Apuleius cap. 65. non contentus recitatis nominibus, plura adſcribit: Græci, inquit, Brioniam, Chelidonium, & Melothron, & Archezōſtin ſive Apiaſtellum; Itali Vvam taminiam, Vitem albam, Agrifolium, Dentariam; Ægyptij Thidona, Dardiadana; Syri Hugadeſſi, Dinupria; Daci Dockleа appellavēre. Herba uirgultis atque foliis & corymbis ut vinifera Vitis, ſed omnibus hirtis, quæ ſe colligat vicinis fruticibus, fructu ſive ſemine botruoſo, longo, raro, fulvo, quo etiam tergora depilantur, thyrſos emittens primâ informatione è radice quæ ſunt aſparagis ſimiles. Humelbergio Bryonia hæc eſt quæ alio nomine Ampeloleuce, i. e. Vitis alba vocatur; Teutonicè Schmertwurtz. Eſt autem græca appellatio Brionia, ſic dicta, à verbo βρυάω quod eſt extollo & exalto, eo quòd in propinquos frutices ſcandens ſe extollat. Chelidonium dictum videtur à ſimilitudine quadam foliorum, quæ ſimiliter quadantenus inciſuris dividuntur. Melothron appellari videtur à coriorum concinnatione. Nam Græci μήλωθρα vocant ἐξώματα & καλλωπίσματα i.e. colorum infectiones & concinnationes: quod coriis fortè ex Bryoniæ albæ fructu accedebat. Archezoſtis dicitur quaſi princeps cingulum: ζώστηρ enim græcè, latinè cingulum eſt, ἀρχὴ princeps. Sic appellatum quòd inter alia principaliter propinquos frutices cingat, & implorando comprehendat. Apiaſtellum inter græcas appellationes ab Apuleio enumeratum, nominis ſui (modo non ſit corrupta dictio, quod ambigimus, nam latinam potiùs, quàm græcam formam

Apuleius de Bryonia.

Fructus botruoſus.

Vitis alba.

Bryonia unde dicta.

Chelidonium.

Melothron.

Archezoſtis

Apiaſtellum

mam habere videtur & cauſam,ab herba, quæ Græcis Apios, montana, aut agreſtis Raphanus dicitur, de qua ſuo capite Dioſcorides agit,idque quoniam radix Raphano ſimilis eſt initio, alba & grandis, ut ait. Sed nos longè aliud cenſemus, utpote, dictionem eſſe corruptam ex ea,quę eſt Ophioſtaphylon, quod latinè interpretatur uva anguina,cuius nominis ratio & cauſa eſt, quòd in ſepibus,ubi & angues plerumque latent, vitigineo folio & acinoſo fructu naſcitur. Vuæ tamineæ appellatio Bryoniæ acceſſit ex pediculari pituitariáque vocata herba, quam Gręci Staphida agrian vocāt, & propriè à Romanis Vva taminea appellatur, licèt Plinius cōtra Celſum Vuam tamineam aliam dicat eſſe à Staphide agria.

Ophioſtaphylos. Vva anguina. Vva taminea.

Cæterùm, ſuſpicamur nos hoc loco non Vvam tamineam,ſed anguinam potiùs eſſe legendum,ut reſpondeat græcæ appellationi, quæ eſt Ophioſtaphyle, & Vva anguina latinè interpretatur, de qua dictum eſt in dictione priore Apiaſtellum. A radicis colore candido,& à viticulis,foliis, claviculiſq; viniferæ Viti ſimilibus, & fructu racemoſo,dicta eſt Vitis alba. Dentaria dicta videtur, quòd quemadmodum reliqua oſſa fracta, ſic etiam dentes impoſita extrahat. Quidam (addit Hermol.) Pſilothrum dicunt,quia pelles confici huius acinis quemadmodum & Labruſcæ poſſint. Vulgus teſte Ruellio, quod per dumos ſerpat, Colubrinam vocat. Alij apud Cornarium ob fructum eius fulvum Ceraſa Diaboli (Teuffels kirſen) appellant.

Vitis alba. Dentaria. Colubrina. Ceraſa diaboli.

Quotquot rei herbariæ, inquit Tragus, extant ſcriptores Bryoniam hanc ad Vitem referunt albam Dioſcoridis excepto Brunfelſio,qui in Onomaſtico ſuo Vitem nigram Dioſcoridis,veram eſſe Bryoniam perhibet. Huic aſtipulatur & Simon Ianuenſis aitque Feſireſin, h.e.Bryoniam eſſe nigram, & non albam Vitem. Diverſum ſentiunt & Avicenna & Meſues, nec non Iacobus Manlius, qui dicūt Feſire Vitem eſſe albam,ac aliàs vocari, Alpheſera, Albazaraſin, Hezeriazen, & Tanorus. In Mattheo Sylvatico Feſcera & Viticella, Germ. Wildrüben/ h. e. Rapum ſilveſtre; Wilden Zitwen/ zedoaria ſylv. Hundßcürbs/ cucumis caninus, & Teuffelskirſen/ Cacodæmonis Ceraſum; In Theſauro pauperum, quod Dodón. addit, Roraſtrum appellatur.

Vitis nigra Brunfelſio. Feſireſin.

Bryoniam hanc ob radicis candorem albam, eandémque propter acinorum ruborem, ruffam cognominare, non abſurdum eſſe perhibet Cordus in hiſt. ubi eam differre à nigra ſcribit,quòd acinos rubentes habeat, & radicem tàm foris, quàm intus candidiorem, quòd ſuccum nigræ radix habeat paulò viſcoſiorem, quæ quidem earundem ſit cum illa qualitatum, ſed efficaciorum. Viticellam [*Balſaminam*] eandem facit cum Bryonia Eur.Cordus contra vulgares herbarios,qui eas meritò ſeparant. Confundit Cornarius duas admodum diverſas plantas, figurâ & temperamento, dum dicit,Vitē albam,Labruſcam,calidam eſſe & humidam 2.gradu. Galenus enim 1. de comp. pharm. ſec. loc. ἄμπελον λευκὴν & βρυωνίαν ſeparatim, tanquam diverſa commemorat: nec malè Sarraceni judicio;quandoquidem ipſemet rurſus 6.ſimpl. Vitem nigram propriè βρυωνίαν vocari ſcribat:quod ipſum Plin.lib.23.c.1.admoneat.

Bryonia alba ſive ruffa. Diff. Bryoniæ albæ & nigræ Cordo. Viticella Eur. Cord. Error euſdem. Error Cornarij. Labruſca.

Galeno, Marcello, Matth. Ryffio (qui autor eſt Gallis Ignem ardentem, *du feu ardant*, dici) Trag. Lugd.Tab.Cam.ep.& hiſt.Lob.Geſn.h.Bryonia.

Syren. Ignis ardens. Bryonia. Bryonia alba.

Cord.hiſt.Lonic.Dod.Thal.Bryonia alba. Dioſc. Plin.Ruell. Corn. Fuchſ. Matth. Ang. Lac. Cord. in Dioſ.Lob.Caſt.Lug.Turn.Cam.ep.&hiſt.Vitis alba. ſylveſtris. Dioſc. Galen. Hermol., cui & Bryonias Columellæ) Ampeloleuce. Matth. Vitis alba offic. Bryonia herbar. vulgò mulierculàrum Cucurbita ſylveſtris: Cam. h. Bryonia baccis rubris. Demet.Conſt. Agrioſtaphis alba. B.phy.& apud Matt. Bryonia 1. ſiue alba baccis rubris, ſeu Vitis alba Dioſcoridis: Eid.pin. Bryonia 1.aſpera ſive alba baccis rubris. Schvv. Bryoniam (ἄμπελον λευκὴν Dioſc.) confundit cum Bryonia baccis nigricantibus,quam etiam albam cognominat, ſine ratione. Alphonſ. Moreſch. Vitis ſylv.vel Bryonia ſylveſtris.

Vitis alba Ampeloleuce. Cucurbita ſilv. Bryon. baccis rubr. Vitis ſ. Bryon ſ.

Cæterùm communiter Vitis alba ab officin. & Herb.Bryonia nominatur, quam Græci ἄμπελον λευκὴν καὶ βρυωνίαν deſcripſerunt; Maurit. Feſire, Alfeſire, Feſlera, ſeu Alfeſcera, Nezargieſan ſeu Nezarchaſen; Germ. Stichwurtz/ Gichtwurtz/ Zaunräben/ Gichträben/ Hundßräben/ & Cord. in Dioſ. Hunds kurbs/ Scheißwurtz/ Raßwurtzel/ Römiſchräben/ Wilder Zitwen/ & Teuffelskirſen: Weyßweinräb/ Lon. Belg. Bryonie: Gall. *Couleuure, Colubrine*, ou *Feu ardant* uti dictum: Ital. *Vite bianca, Brionia*, & quod non placet *Zuçca ſalvatica*: Hiſp. *Neuza* & *Anorca*: Angl. Bryonie/ Wilde wyne & Wilde Hoppes: Hung. *Fedi tok*, h.e. Terrea Cucurbita. Boh Poſed.

Nomina linguarum.

Quod poterat à legentibus in hujus Bryoniæ hiſtoria deſiderari:quos ſcilicet natales habeat,& quibus locis invenienda ſit, id Columella Romanus ſcriptor in carmine ſuo explevit,dicens:

Locus. Tempus.

Quaque tuas audax imitatur Nyſie vites:
Nec metuit ſentes: nam vepribus improba ſurgens
Achradas indomitáſque Bryonias alligat ulmos:

Bacchi vitibus ſimilem & in ſepibus ſpinas & aculeatos frutices alligantem deſcribens: quæ tota ferè eſt candidæ in hoc ſcriptore Bryoniæ hiſtoria. Monuit illud obiter etiam Romanus ille auctor conſueviſſe veteres ob quotidianum & multiplicem ejus ad vitæ remedia uſum: Silveſtrem alioquin ſtirpem in hortis conſerere ne cogerentur incultis locis & inter ſepes quærere, quod non in hortis tamen utile eſſet: ſed in ſanitatis uſu ſimplex & ſale ſervatum etiam placeret. Plurimam naſci tradit Cordus in VVittembergēſi Suevia atque Romana provincia. Multis in Belgicis locis reperitur. Floret Æſtate, Autumno fructum producit. Monthelgardi provenit propè urbem variis in locis, propè Aditcourt, inter Vangencourt & Dampiere propè fontem. Monſpelij, Patavij, Genevæ floret Maio; Baſileæ propè S.Iacobum & extra portam S.Albani Iunio,& Iulio.

Bryoniæ radicem foris cineritiam, intus albicantem, amplam, conſummatam Veris initio colligit Sylvius.

Delectus. Collectionis tempus.

Vires & uſus.

Hippocrates variis in locis Bryoniæ albæ [τῆς ἀμπέλου] radicem ad uteri morbos, ejuſdémque ulcera acria & inflammationem commendat. Hunc ſequitur Ruland.cent.1.cur.99.in matricis dolore, motu & præfocatione. Ioh.Liebaut ad fluorem uterinum album accipit Bryoniæ radicem [*couleuure*] recentem, excavat & replet oleo Liliorum, reponit loco calido, per diem & noctem, donec totum oleum abſorbeatur, exprimit, colat, & calidè in uterum injicit. Dioſc. Vitis albæ aſparagi primâ germinatione prodeuntes eduntur cocti urinam & alvum moventes. Vim habent,& fructus,& radix acrem. Vnde in Chironiis,& gangrænicis,& phagedænicis,& putridis tibiarum ulceribus,cum ſale impoſita [κατάπλασμα] faciunt. Radix autem extergit ac erugat. Maculas item ſolares, varos, lentigines, cicatrices nigras, cum Ervo & terra Chia,& Fœnogræco depurgat. Eadem cocta cum oleo donec flaccida fiat, ad eadem facit. Tollit & ſugillata,& pterygia in digitis contrahit. At [ἐπιπλάσσει] impoſita cum vino, inflammationes diſcutit,& abſceſſus rumpit. Educit & oſſa, trita impoſita: & erodentibus medicamētis commodè ammiſcetur. Bibitur eadem ad morbum comitialem drachmæ pondere quotidie per annum. Prodeſt & ſyderatis & vertiginoſis, ſimiliter accepta.

Morbi uterini. Aſparagi novelli urinam & alvum movent. Dioſc. Vlcera putrida. Maculæ. Sugillata. Inflāmatio. Oſſa educit. Comitialis morbus.

Verùm

Verùm duarum drachmarum pondere pota, commorsis à vipera auxiliatur, & fœtus enecat. Aliquando verò mentem turbat aliquantulum. Et urinas movet pota. Apposita verò utero, fætus & secundas trahit. Sed & eclegma ex ipsa cum melle datur his qui suffocantur, difficulter spirantibus, tussientibus, latus dolentibus, ruptis & vulsis. Splenem liquat trium obolorum pondere, cum aceto ad dies 30. pota. Imponitur etiam commodè cum fico ad eadem. Decoquitur ad insessus, ut quæ uterum purgat, & abortum procurat. Succus è radice colligitur Vere. Bibitur hic cum aqua mulsa ad eadem, ducens & pituitam. Fructus facit ad scabiem & lepram, tum illitus, tum impositus. Attrahit lac succus ipsius fructûs [*καυλὸς vetus codex, Lac.*] cum tritico cocto absorptus. Hæc Dioscorides. Ex quibus illud quod scribit attrahere lac, intelligimus purgando, sive retrahendo à mamillis, non autem abundantiam lactis facere ut Plinius tradit. Qui enim faceret lac virosa & maligna hæc planta, nisi per accidens repurgando malè affectas morbidásve nutrices? Asparagorum Bryoniæ usum contra Diosc. Plinium & Galenum in cibis non probamus nisi assumantur loco medicamenti & ad evacuationem alvi, quæ fortè moderatior si subsequatur, nõ propterea dixerimus cũ Galeno fœtidam hanc plantã edulium stomacho acceptum: quod etiam non placuit Dodonæo, ut postea dicetur. Cæterùm, Plinij verba hæc sunt. Caules Asparagi similitudine decocti in cibo alvum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis & gangrænis, tibiarúmque tædio cum sale illinuntur. Novêre seminis succum qui coria perficiunt, illo enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potúmque. Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie varósque & lentigines, & sugillata emendat & cicatrices. Eadémque præstat decocta in oleo. Decoctæ datur [*præstat in oleo decocta: Datur &c. Corn*] & comitialibus potus: item mente commotis, & vertigine laborantibus drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto sensus purgat [*turbat censet legendum Corn. ut habet Diosc.*] Illa vis præclara, quod ossa infracta extrahit in aqua imposita. Herba Brionia, inquit Apuleius, in cibo data lienosis, per urinam lienem digerit & emendat. Hæc herba tam laudabilis est, ut in theriaces etiam compositiones mittatur. Item si in capite, vel in cinctu eam tecum portaveris, nulla mala te cõtingent. Ampeli leuces, autore Galeno 6. simpl. prima quidem germina ab omnibus pro more edi Vere solent, utpote edulium stomacho, propter adstrictionem acceptum: sed & subamara sunt & modicè acrem adstrictionem possident: quare & urinam modicè cient. At radix & abstergentem & desiccantem vim habet, & moderatè [*σύμμετρ☉ ubique legitur, sed necesse sit ἄμετρ☉*] calidam: quamobrem & lienes induratos liquat tum epota, tum foris cum ficubus imposita: & psoram & lepram sanat. Porrò fructus ejus racemi speciem præ se ferens, iis qui coria depsant, est utilis. Scribit Dod. facultate Bryoniam albam omnibus suis partibus calidam & siccam esse tertium præsertim caloris gradum excedentem, cum expurgandi vi potentissima, per quam non modo biliosos ac pituitosos, sed & aquosos humores educat: Galenum notat in eo quòd ab omnibus pro more per Ver edi, eduliumq; esse stomacho propter adstrictionem gratum dicat: de Vitis silvestris sive Tami asparagis, sed nequaquam de hujus Bryoniæ germinibus veritatem habere asserit: albæ enim Bryoniæ asparagos, sive prima germina nequaquam adstringere, sed alvum vehementiùs commovere, stomachóque gravem molestiam inferre: Dioscoridem quoque scribentem corrigit, *radicis succum Vere exprimi, bibíque cum aqua mulsa, pituitámque ducere*: ducere autem addit, non modo succum, sed & radicis decoctũ, pituitam, bilem flavam, ac serosos aquososque humores, & quidem validissimè, unáque ventriculum ita sæpenumero perturbare, ut & eosdem vomitione reddi procuret. conferre ejusmodi vehementem purgationem hydropicis posse, & quos comitialis morbus, aut capitis diuturnæ & pertinaces vertigines detinent: sed tamen epilepticis non quotidie, ut Dioscorides monet, exhibendas: subinde etenim dedisse satis fore molestum: validũ enim esse remedium, violenter purgans, & naturę vim inferens. Plinium denique taxat, qui lactis abundantiam facere scribit: videri enim magis lactis generationi adversari, quòd acris sit, & eo vellera ac coria, teste Diosc. depilentur. Præter quæ omnia hæc addit Mesues: Ex succo Bryoniæ, melle & vino ana, fit potio ad strumas experta, & emplastrum ex ipsius radice & melle, easdem delet. Ex Bryonia medicamentum à Democrito compositum apertè efficax ad epilepsiam, paralysin, vertiginem, & cæteros affectus frigidos cerebri, spinalis medullæ, & ortorum inde utrinque nervorum, accipit radicis Bryoniæ mundatæ & tritæ ℔.ß. sapæ uvarum passarum ℔.iij. squillæ assatæ, strobylorum purgatorum añ.℥.j.ß. nucis moschatæ, Cardamomi, Macis, Zingiberis añ. ʒ.ij. Caryophyllorum, Piperis longi, Stoechados añ.ʒ.j.ß. Seselios, Salis gemmæ, Galliæ añ.℥.j. spicæ ʒ.ß. Agarici ʒ.iij. Datur post sex menses à ʒ.ij. ad ʒ.v. Idem accipit succi Bryoniæ ℥.v. Aceti scillini ℔.j. aquæ coctionis Origani, Hyssopi sicci, Lybistici, Seselios, Cardamomi, Stoechados añ.ʒ.j. Sapæ uvarum passarum ℔.ß. Mellis ℔.ij. facitque syrupum idem pollentem, quod prior compositio, si detur unciis duabus. Ex succo ejusdem & sapa uvarum passarum eclegma ad tussim & asthma efficax filius Zezar cõponit. datur autem radix Bryoniæ ab æureo uno ad aureos duos: succus autem à ʒ.j. ad ʒ.ij. Quendam epilepsiâ curatum esse tribus septimanis, solummodo purgando se succo Bryoniæ depurato, addito pauco saccharo legitur apud Arnold. de Villanova. Magni fit à quibusdam radix ad arthritidem, quam sectam macerant in aqua Vitæ deinde distillant, lintea madefacta in aqua calida imponunt parti dolenti. Bayrus, radicẽ terit, & circa collum ligat, ac sic epilepsiã tollit, & spasmũ sanat. Idem fructu fricato pilos removet. Neutram Bryoniam esse in usu ad purgandum asserit Fallopius, sed solùm cùm lenienda alvus sit, inunctionem ex oleo radicis Bryoniæ convenire. Sed q̃ vera scribat, patet ex hactenus dictis. Ei præterea refragatur Mesues, qui Vitim albã inter sua medicamenta dejectoria reposuit, & de ea hæc ad sẽsum scripsit. Vitis silvestris, quòd hausta, quemadmodum & Dracunculus vẽtriculo, & jecinori noxam inferat, danda non est, nisi aromatum pulvere permista, aut addito mastiche, Cydoniis malis, aut aliis adstringentibus, roborantibusq; medicamẽtis. Succus è contrita radice expressus pituitã ejicit, urinã remorantẽ trahit, & cerebrũ mundat, quinetiam pectus, & nervos à pituitosis, putridisq; excremẽtis liberat; viscerũ obstructiones aperit; renes à calculis expedit; subvenit itẽ vertiginosis, comitialibúsque. Præstat opem mirificè tussientibus: & induratos tumores resolvit, præsertim lienis, si cum vino & ficubus tusa radix illinatur. Mẽstrua elicit, & universum purgat uterum, atq; etiam fœtum expellit, si in ejus decocto insideant fœminæ. Succus fabarum, aut cicerum farinâ exceptus, maculas in facie, & vulnerum cicatrices emendat, linimenti modo adhibitus. Oleum excavatis ejus radicibus immissum, cineribúsque incoctum, sugillata delet. Præterea mulieres

Radix purgat. Ventriculo valdè nocua. Hydrops. Diosc. not. Plin. repreh. Lactis generationi contraria. Struma. Affectus cerebri frigidi. Asthma. Dosis Bryoniæ Mes. Epilepsiæ cura. Athritis. Amuletum. Pili. Falliopus refutatur à Mesue. Noxa correctio. Succus radicis purgat. Calculus renum. Tussis. Uterum purgat.

Vteri strangulatus. vulvæ strangulationibus obnoxias mirum in modum juvat, adeò ut eas à strangulatu liberet, & sanet. Equidem novi (inquit Matth.) mulierem quotidie ferè per plures annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta, ut vinum album biberet, in quo Vitis albæ radicis uncia efferbuisset dormitum itura semel in hebdomada, cùm hac medicinâ perannum usa fuisset, optimè ex illo morbo convaluit. *Empyrici cuiusdam phantasia, & Porta.* Cæterùm non placet ad dysenteriam decoctum Bryoniæ, cujusdam Empirici, cum Thymbra aromatica potum. Multò minùs arridet phantasia Portę phyt.l.3.c.17.dicentis, Bryonia ex pallido albescentes flores habens, pituitâ emendat: Item, radix ejusdem lactescens ostendit cauliculos cum tritico coctos, potósque, lactis abundantiam facere. *Succi colligendi ratio.* Retulit Io. Stoffelius, radicem Bryoniæ siquis summâ tellure resecuerit, partem verò reliquam terræ inhærentem excavaverit, amputatámque partem superiorem, tanquam operculum rursum imposuerit (cavendo ne quid pulveris sordiúmque terrestriũ in cavũ incidat) postero die detegendo cavũ illud succo quodam lacteo plenũ, etiam ad tertium usque diem reperiri. *Vires & dosis.* Hujus succi cochlear unum propinatum, clementer per inferiora, fœliciterque purgare quemlibet hominem. Agyrtæ nonnulli mira quędam monstra ex hac radice effingunt, quæ cùm aliquot dies siccæ arenæ mandaverint, pro *Mandragoræ adulterium.* Mandragoris postea distrahunt; alij immaniter per illam homines purgant, Tragus.

BRYONIA ALBA MACVLATA.

Descr. E Semine misso à D. Iacobo Zvvingero pro Bryonia Cretica provenit mihi planta Montbelgardi in horto E.C. radice magnâ, albâ; viticulis, foliis (in quibus tamen sunt maculæ albæ) & floribus ac uvis *C.B descr.* similis vulgari jam descriptæ. De hac frater C.Bauh. Radice est longâ, altè descendente (amplâ, Rapæ modò, dixerat apud Matth.) sed ad vulgaris magnitudinem non accedente, fusco cortice tectâ (quæ forinsecus cum vulgari convenit, verùm intrinsecus candida, nec circularibus lineis prædita) ex qua longa & tenuia sarmenta prodeunt, quæ ambiunt folia aspera (qualis & tota planta) ad similitudinem Vitium, aut Bryoniæ vulgaris divisa, sed minora, viridia, albis striis per medium discurrentibus, vel maculis albis notata, quibus capreoli ut in Vite addun- *Synon.* tur. Flores habet pallidos, quinquefolios, striatos, vulgaris Bryoniæ floribus majores, ex longis pediculis propendentes: cuilibet flori, fructus succedit semicircularis, supernè in partes duas divisus, viridis primùm, at per maturitatem ruber, (qui vulgaris fructui major est, aliquando unicus, aliquando plurimus, ex longo pediculo dependens, aiebat apud Matth.) semina duo continens, quare dicoccos appellari potest. Hæc ille, cui dicitur in phyt. & apud Matth. Bryonia 3. sive maculata, à vulgari differens, quòd minor sit, & folia per medium albis striis notentur: In prod. Bryonia 1. In pin. 2 Cretica maculata: Bryonia dicoccos, frequentissimè in Creta proveniens, elegans, & ab aliis alibi natis differens: Bryonia Cretica, Ponæ Italico.

VITIS SIVE BRYONIA NIGRIS baccis. Cap. XXI.

Descr. QVamvis videatur Bryonia nigris baccis posse paucis verbis tradi, nihilominùs tamen cùm libuerit Cordo particulatim eam delineare, placet ejus diligentem descriptionem proponere. Bryonia quæ nigras fert baccas, ab una radice viticulas emittit plures, tenues, longas, & angulosas, foliis asperis, scabris & formâ vitigineis similibus vestitas. Secus quæ singuli, longi, intorti que exeunt capreoli, arbustorum virgas, & sepium sarmenta apprehendentes, quò facilius ipsæ viticulæ, alioquin infirmæ, sepes scandant, quas ubi ascenderint in omnes partes reptantes se expandunt: flores à Veris exitu, usque post medium Æstatis fert parvos, foliaceos, colore pallidos, pauca intus stamina habentes, quibus singulæ succedunt baccæ, seu acini, mediocris Pisi *Bacca Pisi quantitate.* quantitate, formâ rotundæ, colore primùm virides, in maturitate verò nigræ, & in exiguos racemos congestæ, tactu molles, intúsque lubrico & glutinoso succo plenæ, quibus quina senave semina conti- *Semina cannabis.* nentur, cannabis colore & quantitate, sed modicè acuminata, in latitudinem compressa, & candidum nucleum intra se claudentia. Radice nititur perenni, secundùm ætatem grandi carnosáque, longitudine plerumq; cubitum excedente, crassitudine brac- *Radix Rapo similis.* chij aut tibiæ, longo Rapo aut Raphano simili, capite multis ceu verrucis tuberoso, in profundo in duas vel tres partes distracta, colore foris in candido cineracea, intus autem candida, aut Buxi modo pallida, quæ gustu amara & subacris est, cum astri- *Gustus.* ctione non pauca & aliqua nauseosa qualitate abundat. Eadem lubrico & glutinoso succo & gravem odorem spirat, baccæ sive acini, radicem qualitatibus æmulantur, minùs tamen siccant. Colligitur *Collectio.* primo Vere mox proditturis asparagis. Ex radice a- *Usus.* qua, præfecto radicis capite, & excavata radice, quæ in cavum (singulis diebus matutino tempore tol- *Ischias.* lenda) confluit, ischiadis utilis. Nascitur in sepibus. *Locus.* Plurima in VVirtenbergensi Suevia atque Rhenana provincia, in Hessia, Saxonia, VVestphalia, Pomerania, Marchia, VVirtenbergensi Electoratu & Misnia abundat. Lectores considerent an Cordi Bryonia hæc nigra quæ formâ foliorum non differt ab alba, eadem sit quæ veterum ut Diosc. Plinij & Galeni, quorum verba subjicimus.

Nigra Vitis, inquit Dioscorides, quam aliqui *Vitis nigra Diosc.* Bryoniam nigram, alij Chironiam Vitem nominat, folia fert Hederæ, ad Smilacis folia propiùs accedentia, sed majora; caules etiam huic similes; ac ipsa quoque vicinas arbores capreolis suis amplectitur; fructus racematim cohæret, qui inter principia viret, at post maturitatem nigricat; radix foris nigra, intus buxeo colore. Hujus etiam cauliculi qui primò *Vires.* germinum partu erumpunt, olerum modo in cibos *Usus.* recipiuntur. Vrinas porrò cient, menses pellunt, ac *Vrina. Menses.* lienem minuunt, nec non & comitialibus, vertigi- *Vertigo.* nosis, ac nervorum resolutione tentatis prosunt. Radix iisdem quibus albæ viribus pollet, eadémque præstat, sed inefficaciùs. Folia verò cum vino exulceratis jumentorum cervicibus efficaciter illinun- *Luxati.* tur; ac luxatis etiam similiter imponuntur. Nigram Vitem inter Dioscoridis notha alij Bucranium, Ro- *Diosc appellationes nothæ.* mani Vvam taminiam, alij Batanutam, Batconda alij, alij Betisalcam, Daci Priadela, alij Peregrinam, Afri Lavothen vocant.

Bryonia nigra efficacior in eodem usu [*cum alba, ad extrahendum ossa infracta*] cum melle & thure, ita *Brion nigra Plin.* tradente Plinio: Suppurationes incipientes discu- *Vires & usus.* tit, veteres maturat & purgat. Ciet menses & uri- nam. Ecligma ex ea fit suspiriosis, & contra lateris do- *Dolores lateris.* lores, vulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus consumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorũ. Ex vino secũdas fœminarũ appo- *Pterigia.* sita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante maturitatẽ seminis: qui illitus per se & cũ eruo, lætiore quodã colore & cutis teneritate mãgonizat corpora: serpẽtes fugat. *Mangonium.* Tũditur radix cũ pingui fico, erugatq; corp' si statim bina stadia ambulẽt: aliàs urit, nisi frigidâ abluatur.

Iucun-

Iucundiùs hoc idem præſtat nigra Vitis: quoniam alba pruritum affert. Eſt ergo & nigra, quam propriè Bryoniam vocant, alij Chironiam, alij Cynecanthen, aut Aproniam, ſimilem priori, pręterquàm colore. Hujus enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos ejus Diocles prætulit veris aſparagis in cibo urinæ ciendæ, lieníque minuendo. In frutectis & harundinetis maximè naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore oſſa infracta vel efficaciùs extrahit, quàm ſuprà dicta. Cæterùm eidem peculiare eſt, quòd jumentorum cervicibus unicè medetur. Aiunt ſiquis villam eâ cinxerit, fugere accipitres, tutáſque fieri villaticas alites. Eadem in jumento hominéque phlegmá, aut ſanguinem, qui ſe ad talos dejecerit, circumligata ſanat.

Vitis nigra, quam Bryoniam propriè vocari ſcribit Galenus; ſupra dictæ ad omnia ſimilis eſt, niſi quòd imbecillior. Quod autem non auſimus aſſerere hanc Cordi Bryoniam nigram [ἄμπελον μέλαιναν, quam in Dioſc. in quibuſdam ſimilem ſtatuit cum Vite alba] eandem eſſe cum Vite nigra Dioſc. Plinii & Galeni, facit potiſſimùm Dioſcorides ſuâ diversâ deſcriptione in forma foliorum ab alba.

Bryoniam nigram inventu rariorem tradit Marcellus, ideóque cognitu difficiliorem: inventam tamen totam veterum ſcriptorum hiſtoriam confirmare. Sunt illi, inquit, per intervalla cum foliis diſpoſiti racemi: & qui non ultra octo decémve acinos oſtendunt: multo minore quàm in punicis magnitudine, & colore ante & poſt maturitatem, quo ab hoc deſcribuntur. Quos tamen Dioſc. hîc caules vocat: nos potiùs viticulas dixerimus: earum enim ſpeciem magis, quàm caulium habent. Matureſcunt acini ejus extrema æſtate: & ubi minùs calet: umbroſiſque locis Autumno. Naſcitur & hæc, ut in alba diximus, in ſepibus & inter fruteta propinquas ſtirpes aſcendens & alligans. Minor hæc quàm alba eſt: nec tam latè ut illa viticulas ſuas ſpargit. Pares utriuſque vires antiqui omnes eſſe tradiderunt: ideóque ſine diſcrimine uti ceu alterutrâ juſſerunt. Licétque id in Paulo Ægineta cognoſcere, qui contra nigras cicatrices utriuſque ope his verbis utitur; Nigras cicatrices delet Bryoniæ radicis albæ & nigræ in oleo decoctæ &c. De ejus appellationibus non eſt quod dicamus pręter quam Chironiam vitem vocari potuiſſe: aut quòd Chiron Medicinæ & herbarum in Theſſalia peritiſſimus ulceribus jumentorum & hominum ex ea primus remedium invenerit: aut quòd Chironiis ulceribus eâ veteres mederentur. Quod autem in Dioſcoride legitur Vvam taminiam dici à Romanis, falſum eſt. Alia enim à Bryonia taminia Vva eſt: quemadmodum Latini antiquiores omnes docuerunt.

Ampelon melænam, aliquos Aproniam vocare autor eſt Hermolaus. Hanc etiam Tannum ſive Tamum quoſdam putare, & vulgò Tamarum. Eſſe qui Tamnum quoque ſcribant, non Tamum, aut Tanum. Ruellius Vitem nigram vocat, recitans confusè Dioſcoridis, Plinij & Hermolai verba, quem non nominat. Cæterùm credidit Fuchſius eam ſtirpem eſſe legitimam Vitem nigram, quæ Hetrurienſibus vulgò Vitalba dicitur, ac à nobis Clematis latifolia inſcribitur. Verùm hæc ejus opinio nobis cum Matthiolo, pace ſuâ, planè reprobāda videtur. Siquidem noſtra Vitalba non habet radicem foris nigram, intus buxeo colore: non fert folia Hederæ majora, ſed potiùs minora, & per ambitum laciniata: nec ſemen edit in racemi modum, ſed ſimul compactum, nullâ cum Vvis ſimilitudine. Adde, quòd eadem ſuâ facultate exulcerat. Vitis verò nigra exulceratis boum cervicibus medetur, & luxatis ob adſtringentem vim, quam habet, utiliſſimè imponitur. Vitem nigram Dioſcoridis, temerè nimis Matth. herbariorum & officinarū Sigillum B. Mariæ nuncupat. *Sigillum B. Mariæ.*

An Corn. in Dioſc. Bryonia nigra, herbariis nota, fructûs & radicis colore ab alba tantùm differens? Matth. in Dioſc. cum mag. fig. Bryonia fructu nigro, quem ait Dioſcoridem non vidiſſe. Is autem Vitem nigram legitimam non exhibet, ut ſequenti hiſtoria dicemus. Fallop. Bryoniam nigram ait Pſilothron vocatam à Græcis, eò quòd uſus ipſius attenuet pilos. *Pſilothron.* Cam. h. & Hort. Luſit. Bryonia baccis nigris. Lugd. Vitis nigra quoad deſcriptionem, non verò quoad iconem, quæ eſt Vitis nigræ quorundam, de qua mox. Hanc eandem iconem eodem titulo retinet Lacuna, Cam ep. & hiſt. Matth. germ. & Tab. Vitis nigra quoque dicitur Arnold. Gillen. Hort. *Fuchſ. not.* Luſ. & Ryffio abſque icone, qui Fuchſium & alios falli ſcribit, qui nigram Vitem aliam eſſe plantam ab alba differenté arbitrentur, cùm eadem ſit & colore in radice, quæ huic nigra, alteri alba, & fructu tantùm differant, quem alba Vitis rubrum, nigra verò nigrum proferat & in Norico agro copioſiſſ. cum alba proveniat, quamvis ſimul naſcentes nuſquam repererit. Dod. gall. Bryoniam nigram à nemine adhuc in Galliis cognitam eſſe teſtatur. In hiſt. eam paucis (ex Cordo ni fallor) deſcribit. Bryoniæ nigrę radix aliquando ad noſtras manus venit, ait Cæſalpinus, nautis eam pro victu circumferentibus: vocitant Panem Turcharum: *Panis Turcharum.* eſt radix brachiali craſſitudine amplior, ſed brevis, carnoſa, colore intùs ſubrubente, ut diviſa in taleolas, farciminis ſpeciem gerat. hæc quamvis multò antè eruta, adventante Vere germinare cæpit. Quamprimum igitur eā terræ mandavi, ut plantæ ſpeciem addiſcerem: protulit autem caulem circumvolventem ſe adminiculis ad multam altitudinem, & folia Hederæ mucronata, colore ſubrubente, vixit uſquè in Autumnum; frigore verò adventante penitùs extincta eſt. ejus neque florem, neque fructum videre licuit.

Gerar. Bryonia nigra ſilv. qui malè malam habet iconem Tabern. Vitis nigræ ſecundæ, quæ eſt Clematidis latifoliæ, pro Bryonia nigra. *Tab. icon mala.* C.B. phyt. Bryonia 2. ſive nigra, ſeu Vitis nigra Dioſc. Apud Matth. Bryonia ſeu Vitis alba altera nigricantibus baccis, fructu nigro Matth. Eid. pin. Bryonia 2. alba baccis nigris: Vitis alba baccis nigris, Caſt. Differt à vulgari radicibus, & baccarum colore; hujus radix interiùs buxeo colore pallet: illius ex albido ſublutei coloris eſt: hujus baccæ maturæ nigricant, illius rubent. Siquidem autem hæc colorum differentia icone exprimi non poſſit, ejus picturam hîc ſtudio omittimus.

Ἄμπελος μέλαινα Græcis, & Βρυωνία μέλαινα, & χειρώνεια ἄμπελος; Latinis Vitis nigra, & Bryonia nigra, & Vitis Chironia nominatur; Arabib. *Feſire ſentanim, Alfeſireſini*, ſive *Faſerſin*: Ger. Schwartz Stickwurtz: It. *Vite nera*: Gall. *Couleuree noire*. *Nomina linguar.*

VITIS NIGRA QVIBVSDAM, ſive Tamnus Plinij, folio Cyclamini.

Cap. XXII.

Radix magna, craſſa, tuberoſa, rotunda ferè, foris nigra, intus alba, profundè in terra demerſa, ut non niſi altiſſimè adacto ligone quis facilè conſequi poſſit, viridis à nobis guſtata, ſaporem acrem linguæ imprimebat, non tamen ingratum, aut amarum: ſiccata candidiſſimâ ſubſtantiâ accedit ad Dracunculi minoris radicem nullis circulis donata quales apparent in Bryonia, quæ facilè in pollinem redigi poteſt, nec rara ut illa, ſed compacta, in eo accedens ad Mechoacan, ab ea etiam diverſa circulis, ſapore quoque eſt non ingrato, cum aliqua *Deſcr.* *Sapor.* *Dracunculi radice.*

acrimonia, plures viticulas emittit quæ proximis quibuſque ſe circumvolvétes in altum nituntur, nullis claviculis donatæ: folia alternatim longiſſimis pediculis hærent, Cyclamini foliorum ferè formâ, ſæpè tamen acutiora & duplo triplóve majora, infra ſupráq; læto virore ſplendentia, tenera, multis nervis ſinuatis prędita, guſtûs viſcidi. Flores inde oriuntur unde foliorum pediculi, racematim cohærentes, ex luteo virides ſive chlori: quibus racemi ſuccedunt uvarum rubentium, aut ex rubore fuſcarum.

Folio Cyclamini fere.

Cyclamin. altera. Sigillum, vel Tuber Mariæ. Malacociſſus.

Ruell. Cyclaminos altera Dioſc. & Plinij, Herb. & offic. Sigillum Mariæ; Mauritanorum Bothormatien primum [*Tuber Mariæ*] nominatum, Malacociſſus Democriti. Sic & Corn. Fernel. & Dalechampio. Sed falluntur. Non enim radicem, aut facultates habet Cyclamini alterius.

Matth. Vitis nigra, Hetruſcis vulgò Tamaro appellata, corrupto à Tamno vocabulo. Sunt enim (inquit is) qui hanc Tamnum, ſive Tamum etiam vocent, unde Latinis ejus uva taminia dicta eſt. Viti nigræ, quæ in Italia naſcitur, illud objici poſſe putaverim, quòd in uvarum colore à Dioſcoridis diſſidere inveniatur, quòd ejus Vitis uvæ poſt maturitatem nigreſcant, noſtræ verò perpetuò rubentes ſpectentur. Sed hoc nihil me movet, neque facit, ut mutare debeam ſententiam, & credere hanc aliam eſſe à Vite nigra, quod ſæpè viderim naturam plerumque in florum & fructuum colore ludere. Idcirco nil mirum eſſe debet, ſi in Italia Vitis nigra rubentes uvas proferat, alibi verò nigras, ut in Græcia, Aſia, aliiſque calidioribus, quòd hujuſmodi diſcrimina ſæpenumero cœli, ac ſoli diverſitate contingant. Hac igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam objectionem diluit, non dubitaverim aſſerere, hanc plantam, eſſe veram ac genuinam Vitem nigram, quoniam cæteræ omnes prorſus notæ illi adſtipulari deprehenduntur. Hæc ille, qui plantæ capreolos appingit, qualem obſervare nunquam potui. Amplectitur quidem proxima, ſed non per capreolos: Racemi etiam in prioribus comm. malè exprimuntur: Radix quoque non tenuis, ſed craſſa, quam non obſervavit Matthiolus. Plantam præterea non deſcribit, ſed fictam tantùm iconem proponit. Quare meritò in comm. cum magn. fig. eam mutavit, pingens meliùs uvam & radicem, licèt capreolos reliquerit. Radicem ita longam, qualis eſt in poſtrema ejus icone, ac etiam apud Dod. & Lob. ac in noſtra, ad imitationem illorum facta, non obſervavi, ſed pænè rotundam & tuberoſam. Meliorem Cam. in epit. & hiſt. ſub Vite nigra exhibuit figuram. Quis autem quæſo plantam hanc eandem dixerit, cum Vite ſive Bryonia nigra Dioſcoridea? folia huic non ſunt anguloſa, qualia eſſe ſolent albæ: fructus non niger: caret capreolis, quicquid Matth. ex deſcriptione Dioſcoridis pingat: plurimum denique in figura foliorum ut in cæteris differt, cùm tamen è contrario Gal. per omnia ſimilem dicat. Tandem radix odore & ſapore differt, quæ diverſam vim oſtendunt. Fallitur præterea Matthiolus hujus racemos uvam taminiam Latinos dixiſſe. Hæc ſiquidē Staphiſagria eſt, autore Dalechampio.

Matth. figura falſa.

Icon noſtra ex Lob. & Dodon. non placet. Matth. optimo refutatur.

Vitis ſilv. Bryoniæ ſpecies. Arabum error. Plin. lapſ.

Dod. Vitis ſylveſtris [*Seel noſtre Dame*] Bryoniæ ſpecies, non autem Labruſca. Quod admonere voluit, ne quis cum Avicenna, Serapione aliiſque Medicis Arabibus, falsò putet eandem eſſe Labruſcam & Vitim ſilveſtrem. In quo & Plinium (in hiſt.) particulatim notat, ut cui utriuſque ὁμωνυμία occaſionem præbuerit, ut ſatis de his ſe explicare non potuerit, & l.23.c.1. utramque inter ſe confuderit. Hanc præterea ait Columellam & Latinos Tamum appellare, fructumq; ejus uvam tamineam. Vvam autem tamineam, etiam Staphiſagriam eſſe, ſed hanc falsò ita nuncupatam Plinium confirmare; qui & Salicaſtrum vocet. Non eſſe refellendam eorum ſententiam ducit, qui Cyclaminum alteram hāc eſſe velint, vel ſolam enim radicis magnitudinem facilè hos redarguere. Cyclamini ſiquidem radix, quòd nullius uſûs [ἄχρηστος] ac exigua ſit, hujus autem magna & multi uſûs. Cùm eo magis ipſi videretur agendum, qui ἄμπελον ſive βρυωνίαν μέλαιναν eſſe pertinaciùs tuetur: niſi repertâ, & ab eo conſpectâ legitimâ Bryoniâ nigrâ, ſententiam mutaturum ſperaret. Sed tamen quid vetat & in hujus errorem animadvertere, & Tamum nō eſſe Bryoniam nigram docere? Caret capreolis Tamus; fructum non nigrum, ſed pulchrè rubentem gignit. Bryonia verò nigra capreolos habet inſtar Vitis, & acinos profert nigros. Oſtendunt hęc differentiam ſatis evidentem. Deſcribit autem is Vitem ſylveſtrem, quòd longos, lignoſos, mediocris craſſitudinis, rimoſi corticis, inſtar ſarmentorum Vitis obſcurè ſubrubentes promat coliculos; capreolis ſive viticulis careat: flores candidos, muſcoſos odoratóſq; proferat. Sed patet eum Vitem ſuam ſilv. ex libris, & non ad plantam, quod ei ſæpiùs evenit, deſcribere: verè quidem dixit adverſus Matth. capreolis carere: reliquæ verò notæ non reperiuntur in ſua Vite ſylv. vel Tamo.

Tamus Columellæ.

Cyclaminus altera non eſt.

Bryonia nigra non eſt.

Dod. repreh.

Vitim nigram ſilv. Ollingeri (ſi modo eſt eadem quæ Tanus Plinij, inquit Geſ.h. quā Matthiolus pingit, quàvis radicē non probè, fructū verò omittit: & capreolos addit deſcriptionē Dioſcoridis in hoc, nō naturā ſecutus.) ego cū capreolis nūquā vidi, ſed viticulis tātùm ſuis flagelliſq; ſe circūvolventem. Aut igitur Dioſcorides lapſus fuerit ἕλικας in hac planta nominando, aut nō propriā ſignificatione uſus: aut Vitis nigra Dioſcoridis hæc non erit. Accedit quòd fructū ejus primò viridē, in maturitate nigrum facit: cū Tani acini poſt viriditatem ſemper rubeant. Item quod Dioſcorides minùs efficacē hujus Vitis radicē facit, quàm albę: cùm Tani radix exulceret, quod meo periculo didici; Vitis albę non itē, aut non adeò. Interim hanc Vitē nigrā eſſe non negabo, aut proximā ei ſpeciem: quoniā non invenio aliā quę propiùs ad deſcriptionē accedat. Eid. Geſ.h. Malacociſſus Democriti videtur Vitis nigra, quā Ruellius Cyclaminum alterā exiſtimat, aut nō longè diſſimilē. Eadem habet etiam in cat.pl. ubi præterea (ſparſim tamen) Cyclaminum alterum, Tamum & Tannum, ac Vitim nigram appellat. Non placet autem quod aliquando dixerit Tamum habere baccas nigras, maximè cum poſtea ex autopſia tales negaverit.

Matth. repreh.

Tani radix exulcerat.

Geſner.

Lob. adv. Vitis, vel Bryonia nigra, Sigillum Mariæ, an Cyclaminos altera? Obſ. Vitis, ſive Bryon ſilv. (ita & ic.) Tamus & Bryonia ſylv. Dod. quem ait meritò, vulgatum Sigillum Salomonis [*Mariæ lege*] ſive Bryoniam nigram, ſilveſtrem Bryoniam, Tamúmve ſtatuiſſe. Item alibi, Cyclaminos altera, Bryonia nigra quorundam. Lugd. Vitis nigra Matthioli, qui falſam ejuſdem figuram retinet, quam etiam Tab. ſub Vite nigrâ albâ primâ proponit, quem & Ger. imitatur, Bryoniam nigram appellās.

Lugd. Tab. & Ger. not.

Sed.v.v.

Schvv. securè nimis pronunciat Sigillum B.Mariæ esse Cyclaminum alteram & Bryoniam nigram.

C. B. phyt. Bryonia 4. sive silvestris: Eid.apud Matth. Bryonia silvestris. Non autem convenit (quod fratri placet) descriptio Dioscoridis. Velim etiam ab ipso annotatum, ubi nigrescentibus baccis, ut ipse prodidit, repererit? Tandem quæ Theoph. l.9.hist.c.14.& 22. de Vite silv.scripsit, plantæ de qua accipitur, non quadrant. Eid.B.pin.Bryonia 4.lævis, sive nigra racemosa: Vitis nigra Matth.Ang.Lac. & Cast. Tamarum vulgo, Cæs. Vitis sylv.Diosc.& Theophr.quibusdam. Sed florem capillaceum, muscosumque ei tribuit Diosc.qui in nostra non observatur. Aliis Cyclaminus cyssanthemos Diosc. Aliis Vva taminia Plinij: aliis ejusdem Salicastrum, quod potiùs Amaræ dulci convenit. Baccæ maturæ aliquando rufescunt, aliquando nigrescunt.

Provenit à me plantata in horto E.C. collecta ex vicinis locis urbi Montbelgardensi, ut in colle versus Arbonam eundo ad planitiem in dumetis: item propè la Chau Vitium monte. Genevæ florentem observavi mense Maio in colle l'Abbatie. Frater C. B. in Huningen collegit. Tiguri in sylvis spontè provenit, ut & Porentrui cum baccis perfectis Augusto. Radicem valdè profundè agit. Vitis nigra Matthioli frequentissima in Hetruria provenit, quin & in Goritiensi comitatu, ubi Martio & Aprili mensibus ejus cauliculi pronascuntur.

Tamari viticulas, quæ Vere primùm erumpunt, quòd Asparagis similes sint, eorum more decoctas, suâ etiam tẽpestate mãdi Matthiolus prodit, quamvis non eam, quam Asparagi, cum palato ineat gratiam. Ast comedat Matth. suos Asparagos, ejus ego authoritati non confido, nec securè sumi posse existimo. Compertum est (inquit Lob.adv.) vel mulierculis, vehementiùs urinam, renúmque sabulum & mensium saburram, impellere potu: verùm veneris tantoperè incentivam esse, non perinde assentiuntur quidam Commentatori: quin potiùs experti eidem convicíantur; conquesti lumbos enervare, sanguinem, renésq; inflammare, plurísque esse sibi unam aut alteram Cynaram, quam incertam & periculosam suam Bryoniam: quam si propter calorem, venerem accendere vult, haberet sibi uni, aut Flammula vesceretur, ad sui Satyrij erithronij vires enerves supplendas. Planta à Matthiolo pro Bryonia nigrâ exhibita, legitima Turneri judicio non est; tum quòd hæc planta manifestè cùm sit frigida, non eas habet facultates, quæ Bryoniæ nigræ tribuunt Dioscorides, Galenus, & Mesuæus; affirmant enim earundem esse virium cum Bryonia alba. at illa Matthioli tam valida non est. Mesuæo Bryonia alba, calida & sicca est in tertio recessu. Nigram manifestè calidam statuit etiam, ubi ait non adeò esse calidam ac albam, additq; utriusq; radicem frigidis conferre morbis &c. Iam verò utrum planta frigida, qualem scio certò Matthioli illam esse, ejusmodi possit morbos persanare, doctis dijudicandum relinquo, & an frigida sit necne, periculo facto circa Solstitium æstivum, docebit sapor. Antè diximus ex Gesnero radicem exulcerare, quod tamen nobis non constat, ex gustu sanè acrem comperimus: dubitamus etiam an quod dicit Dod. radices sint calidæ & siccæ ordine tertio: addit fructus adsimiles facultate, attamen mitiore: utramque abstergere & digerere: Quod Galenus scribit de asparagis Bryoniæ ab omnibus pro more per Veredi, de Vite silv. sive Tamo, nequaquam de Bryonia alba veritatem habere: esse qui asserant in Hispania Bætica in cibaria recipi: Dici à porcis hujus radices quæri, erui, ac cum voluptate mandi, neq; minus esse gratas quàm Cyclamini orbicularis, quæ inde Panis porcini nomen indeptæ sint: Sed temerarium fore idcirco Tamum Cyclamini speciem asserere, quòd ejus radices porcino generi gratæ sint.

Margin notes, left column: C. uh. — ...es & ...rpus. — ...s & ...s — Matth. non ...pitur. — ...aperi... ...a. — Matth. re...chendi...r. — Satyrium erithronium. — Tempera mentum. — Dubitant autores.

BRYONIA LÆVIS, SIVE NIGRA baccifera, C.Bauhini.

Radicem habet magnam, crassam, longam, succo glutinoso plenam; caules verò sarmentorum Vitis instar lõgos, lignosos, angulosos, quibus se, (licèt capreolis careat) crebris circumvolutionibus vicinis fruticibus circumvoluit; folia hederacea, Smilacis lævis similia, magis tamen sinuata, tenuia, splendentia, & nervosa, longissimis pediculis donata: flores albi sunt, muscosi: ad cujuslibet folij exortum, in viticulis maximè superioribus, pedicellus brevis ex caule exurgit, qui baccam unicam ceraso minorem, virentem primùm, at per maturitatem rubẽtem, sustinet: cui semina satis magna, rotunda, nigráque, quaterna, quináve includuntur. Provenit in sylvis circa pagum Hüningen, Iunio florens: at baccæ Septembris fine maturæ sunt.

Hæc à communi Bryonia sylvestri, quæ Tamus dicitur, potissimùm in his differt, quòd communis florem minorem habeat, racemosa sit: hæc verò flore sit majore & baccifera. Hæc C.Bauh.

Est autem in prod.ipsi Bryonia 2.sylvestris baccifera: Eid.pin.Bryonia 5.lævis, sive nigra baccifera.

MECHOACAN. Cap. XXIII.

Taleæ sunt radicis brachialis crassitudinis p transversum sectę, cortice rugoso tectæ, ex fusco cinereæ, cæteroqui cinereæ, per quas vix ulla apparet fibra, substantiâ molliusculâ, sapore subdulci cum obscura quadam acrimonia, nauseam movẽte masticando, circulos habet ut Bryonia, verùm ab ea differt, quòd compacta sit & non fungosa, nec sapore acri, amaro & viroso, qualis illa. Porentrui à Pharmacopœo nobis data Mechoacã tota fusca nescio unde, sapore nonnihil acri in qua circuli valdè manifesti: altera radix secundùm longitudinem secta externè rugosa cinerea, internè albicans.

Descr. — *Sapor.* — *Discrimen à Bryonia.*

Mechoacan Monardes duplex tradit, & tertium genus sylvestrius. De primæ verò Mechoacan annum 1560. primùm in provincia Mechoacan dicta, radicis reperta planta hæc scribit. Video stirpem in magno vase terrâ pleno repositam Hispali in monasterio Franciscanorum, multis ramis supra terram expansis luxuriantem, colore fusco ad cinereum tendente, qui vicinas perticas aut pergulas (si adponantur) scandere, & multiplici nexu amplecti possint: foliis circinatę ferè rotũditatis in mucronem tamẽ desinẽtibus, nõnunquã admodũ amplis, atrovirẽtibus, fibrosis, perẽnibus, adeò verò delicatis, ut humiditate carere videantur: fructu, ut perhibent, Coriandri sicci magnitudine, racematim cohærentę.

Mechoacan generatria. — *Mechoan ex Mechoaca.* — *Fructu Coriandri.*

Radice Bryoniæ.

Radice craſsà, Vitis albæ ſeu Bryoniæ modò: inſipidà, & ſine acrimonià, quæ advehitur magnis & parvis fragmentis, partim in taleas conciſis, partim manu confractis. Non defuerunt autem, qui huius radicem, cui Rhabarbari Indici & Mechoacani nomen inditum, eandem cum Bryoniæ radice (quòd hujus modo craſſa ſit) eſſe putarunt, aut ſaltèm ei congenerem: ſed multùm differunt. nam Bryoniæ radix, cùm viridis, tum ſicca, admodum acris eſt: Mechoacan verò inſipida & ſine acrimonia.

Rhabarb. Indicum.

Mechoacã ex Continenti.

Ceterum nũc ex Continenti advehitur Mechoacan, natũ circa Nicaragua & in Quito (ubi diligenter colitur & magno in uſu eſt, ob eius mirabiles effectus) longè præſtantius eo quod ex nova Hiſpania adferri conſuevit: cuius flos, ſemen, & ramuli etiam allati ſunt. Erat verò is flos quaſi Mali aureæ, quinque foliis conſtans majoribus, ſubfuſci coloris, è cuius umbilico protuberat calyx ſive veſicula quædam avellanæ magnitudine, membranâ conſtans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuiſſimâ pelliculâ ſecretas dividitur, & in ſingulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, guſtu inſipido continebantur.

Flore mali aureæ.

Mechoacan genus ſilv.

Mittit promontorium D. Helenæ, quod in eodem quo Nicaragua tractu eſt, aliud Mechoacan genus ſilveſtrius quod ſimile eſt alteri cùm folio, tum ſarmentis, tum radice, ſed per omnia minoribus: & ipſa etiam radix acrimoniæ nonnihil habet. Scammonea autem hoc genus nuncupatur propter rationem inter vires adducendam. Hactenus Monardes, qui rurſus de Ind. Occid. lib. 1. cap. 22. ait Mechoacan dici Rhabarbarum Indiæ, Rhabarb. novæ Hiſpaniæ, Rhabarb. ex Mechoaca: quoſdam voluiſſe Vitem albam eſſe, verùm multùm differre. Qua in re huic ſubſcribit Lob. (cui dicitur Peruviana Mechoaca, Mechoacæ provinciæ planta Bryoniæ ſimilis. In obſ. autem ſolùm radix exprimitur; in Ic. verò folia, Bryoniæ ſilveſtri ſimilia adduntur; ipſum deniq; florem pingit ex Monarde) Lugd. Car. Steph. in domo ruſt. germ. lib. 2. c. 76. cum Ægid. Everardo poſt. com. de Panacea herba ſive Tabaco. Putat autem is maiorem cum Vite nigra affinitatem habere, aut cum Turbith, ſaltèm quoad facultates. Inferiùs ex Monarde patebit, cur idem Scammoneum quoddam eſſe Americum cum Dodon. tradat, qui & Scammonij ſpeciem non temerè credit, etiámque Nil Americanum eſſe poſſe concedit, ac cum Carol. Steph. in domo ruſtica germ. Convolvuli ſpeciem facit.

Scammonea.

Rhab. Indiæ & novæ Hiſpaniæ.

Turbith. Scammonium Americanum. Nil Americanum. Convolvulus.

Genera duo Cluſij. Semine nigro. 1. 2. Semine rufo.

Miſſa ſunt Cluſio ex Hiſpaniis duo ſeminis Mechoacan genera: unum brevi calyculo ſive ſiliquâ, ſeminéque nigro, quale eſt Scammonij, aut Cõvolvuli majoris: Alterum oblongiore aliquantum calyculo, & ſemine rufo, & quàm ſuperiùs longiore tenerioréque: utriuſque ſiliqua parte interiore lanuginoſa eſt. Ex utriuſque ſemine natæ plantæ (quas hyemis iniuria ſuſtulit) prodibant Scammonij aut Convolvuli modò, deinde multis ſarmentis proxima pedamenta ſcandebant & amplectebantur: foliis Convolvuli majoris, ſed tenerioribus, & colore magis fulveſcente: radix pollicarem, vel maiorem craſſitiem jam erat adepta.

Tab. not.

Tab. duas ponit figuras, quarum prior inſcribitur, Mechoaca 1. Bryonia Peruviana, Indianiſch Zaunrüben / Mechoacan; poſterior, Mechoaca 2. Ponit autem priorem pro Mechoaca Monardis, appingens flores & capreolos, cùm tamen capreolorum nullam hactenus invenerim mentionem factam à quoquam, nec ipſe dicat, ubi, vel apud quem viderit: non oſtendit qua in re differat à ſecunda quam Lobelio attribuit, cujus figuræ ſimilem ponit ſine capreolis. Dodonæus etiam nullos habet capreolos. Nos ſtudio omiſimus flores & capreolos, nolentes ponere minus incertum pro certo.

Icon authorum.

Lugd. not.

Lug. Mechoacæ tres habet figuras; uni titulus Mechoacan Penæ: alteri Mechoacan Dodonæi: tertiæ Mechoacan Monardi. B. phyt. Bryonia 5. Mechoacana, ſeu Mechoacan duplex: 1. ex Mechoaca novæ Hiſpaniæ inſula; 2. ex Continente circa Niçaragua, præſtantior. Item Bryonia 6. ſive Mechoacana ſilveſtris. Eid. pin. Bryonia 6. Mechoacana alba. Item Bryonia 8. Mechoocana ſylveſtris.

Locus & Tempus.

Locus ex hactenus dictis manifeſtè ſitus declaratus eſt. Nunc quod ſupereſt, fructus prioris Mechoacæ Monardis Septembri matureſcit: radix colligitur Octobri: ſemina alterius, molli & ſpongioſà terrà excepta, commodè naſcuntur.

Temperamentum.

Mechoaca calida eſt primo gradu, ſicca ſecundo: tenuium autem eſſe partium, nonnihil tamen adſtrictionis poſſidere, ex eo patet, quòd abſolutà purgatione, internarum partium robori nihil adimit, nec eas debilitat, ut reliqua purgantia medicamenta: imò illa purgati, robuſtiores reddũtur, quàm ante ſumptum medicamentum erant. Hinc fit, ut nullà correctione indigeat: ſolùm vinum eſt ejus vehiculum, cum quo ſumpta, faciliùs & efficaciùs operatur, quàm cum alio quovis liquore, nec vomitione rejicitur. Deligitur autem à Monarde recens, albicans, exteriore parte nonnihil flaveſcẽs: improbatur candida, nigra, carioſa. Ab Ægid. Everardo (à quo domeſtica nominatur) præfertur recens, alba, compactior & ſolidior, graviſque aliquantum, non perforata: rejicitur leucophæa, aut ſubnigra, quam ad purgandum imbecillem, ut ſilveſtrem eſſe tradit, præſertim ſi linguam purgat. Hinc ineptè faciunt (pergit Monardes) qui illam in pulverem comminutam adſervant, quoniam facilè exhalet, & ejus vis infringatur. Ex radice fit conſerva varij generis, Cydoniorum modo, ſed etiam Gelatina ex ſaccharo & illius ſucco, quæ in deliciis eſſe poſſunt: nam ut radix eſt inſipida, facilè ſaccharum recipit, quocunque tandem modo paretur. Moleſta non eſt hujus radicis ſumptio, quia nullius mali ſaporis eſt particeps, ideóque omni tempore, omníque ætati, pueris, ſenibus, aliiſque qui cætera medicamenta reſpuunt, utilis eſt, cùm benignè & ſine moleſtia purget. Craſſos, viſcidos putridoſque humores utramque bilem & aquas educit: Iecoris, ventriculi, lienis morbos tollit, & earundem partium obſtructiones aperit, ideóque ægritudinibus inde provenientibus, hydropi, ictero utilis: inveteratos capitis dolores curat, cerebrum & nervos expurgat, cephaleæ, epilepſiæ, ſtrumis, articulorum, coli, & renum doloribus opitulatur: veteres defluxiones ſiſtit: uteri morbis, qui plerumque ex frigidis humoribus aut flatibus generantur, tuſſi veteri, aſthmati, & reliquis pectoris vitiis, [illegible] & lue venerea vexatis convenit, repetito, quoties opus fuerit, ejus uſu. Nam in ſimilibus obſtinatis & inveteratis morbis, neceſſariæ ſunt plures evacuationes, ad penitùs revellendum & expellendum humores qui tales morbos generant: itaque nihil mirum, ſi unicâ purgatione, ægri optatam ſanitatem non conſequantur.

Vires.

Lues Venerea.

Delectus.

Aſſervatio.

Conſerva.

Pulvis.

Doſis.

Hujus autem radicis ſumendæ ratio talis eſt. Purgato priùs corpore ſerapiis, clyſteribus, aut ſanguinis miſſione, & diætà, pro medici judicio; ſelectioris hujus radicis leviter contuſæ pulvis vino albo maceratus, aut aquâ fœniculi, aniſi, aut cinnamomi (ſi quis vinum non fert; quod etiam commodè dilui poterit, ſi quis dilutum cupit, ſtillatitio intybi, buglosſi, vel ſcariolæ liquore) ſummo manè propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris; unius drachmæ juvenibus & adoleſcentibus; duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex ſyrupi roſati novem infuſionum duabus unciis: aut violarum [illegible] conſervæve miſcetur: & ſæpiùs ex juſculo ſumitur. Dimidiâ poſt ſumptum hoc medica-

mentum

mentum horâ somnus conceditur, iis præsertim qui vomitubus obnoxij sunt, sed brevissima purgari incipienti, nec somnus, nec cibus, nec potus convenit. Si verò qui hunc pulverem, vel aliud quodvis laxans medicamentum sumpserit, sibi à vomitu metuit, utatur eo quod sæpiùs expertus sum remedio, videlicet, ilicò à sumpto medicamento, albumen ovi assum & adhuc calidum digitisque attritum lineo panno raro involvat, & in nodum colliget, quem gutturis orificio imponet, & istic retinebit, donec medicamentum laxare incipiat; etenim non modò vomitum prohibebit, sed etiam fumos & vapores à medicamento sublevatos reprimet. Factâ purgatione datur jusculum, & paulò post cibus, qualis his dari solet qui sese purgant. Peracto prandio neque somno indulgeat, neque bibat ante cœnam, quæ levis erit, & rerum boni succi. Postridie eluat corpus medicamento aliquo, & conservâ quapiam utatur, deinceps in victu & reliquis rebus necessariis sese gerat, ut decet. Fiunt nonnunquam ex eodem pulvere excepto electuario rosato Mesue Catapotia Coriandri sicci magnitudine ut faciliùs dissolvantur & citiùs opus suum peragant. In manu autem est Medici, aut ejus qui sumpserit, eam humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam sumpto pauxillo jusculo aut aliâ re, ejus operatio ilicò cessat. Negat Io. Fragosus Regis Catholici Medicus, jusculo aut alio cibo injecto Mechoacan vim purgativam sisti aut infringi, & quotidianâ experientiâ id se observasse ait, eandémque nostri autoris in Pimpinichi opinionem reprobat. Mittit Monardi promontorium D. Helene, quod in eodem quo Nicaragua tractatu est, aliud Mechoacan genus silvestrius, quod gravia symptomata excitat, ut vomitus immodicos, tormina, & alvi profluvia, quam ob causam Scammonea nũcupatur: sed nemo (periculo semel facto) utitur. Mechoacan agrestis gustu acredinem præ se fert, & domestica nigrior est vehementiúsque & cum molestia purgat: quare magis noxia, autore Everardo.

[Margin: Catapotia. / Monardi ... utatur. / Mechoac. ... noxa. / Ammo... cur ...]

BRYONIA MECHOACANA nigricans.

Descr. Radice est Mechoacæ simili, sed cortice nigricante vestitâ, interiùs rufescente, quæ tessulatim incisa rotunda, magnitudine & figura calculo aleatorio respondens, ex India Chelapæ sive Celapę nomine ante annos undecim allata fuit. Ab Alexandrinis & Massiliensibus, Ialapium vel Gelapo vocitatur: & à Massiliensibus, Mechoaca nigra, vel mas existimatur.

Gustu est non ingrato, & gummoso, & ob copiosam gummositatem, si carbonibus, vel igni admoveatur, flammam concipit. Facultate, vulgarem sive albam Mechoácam superat: nam ob gummi copiosum, fortiùs humores serosos purgat, cum imi vẽtris levi dolore, & præcipuè viscera, hepar & ventriculum roborat. Quare drachmæ unius pondere exhibetur tutò, & sine fastidio opus suum exequitur. Sunt qui ea in dosi, cum aqua Cichoreæ, aut simili stillatitia, seu jure actu frigidis, tribus horis ante prandium, ægrotus propinent.

Ex Bauhini prodromo, ubi eam sub Bryonia 3. Mechoacana nigricante exhibet. In pin. facit Bryoniam 7. Mechoacanam nigricantem.

RADIX QVIMBAYA. Cap. XXIV.

Locus. Meminit apud Clus. Petrus Cieça part. 1. Peruanæ hist. in Provincia Quimbaya, cujus metropolis Carthago, nasci tenues quasdam radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine duobus aquæ sextariis per noctem maceretur in vase aliquo, majorem aquæ partem eâ nocte absumi. Ex ea quæ superest aqua, qui tres uncias sumpserit, adeò benignè purgatur, & sine molestia, ut si Rhabarbaro purgatus esset. Cujus rei aliquoties periculum fecit magno illorum, qui sumpserunt, commodo. *Vires.*

Lugd. Petri Cieçæ radix Quimbaya. C.B. Radix Quimbaya: meminit etiã Fragosus, sed succinctiùs. *Synon.*

BEXVGO' DEL PERV. Cap. XXV.

Plantis illis quæ ex utriusque Mechoacan generis semine Scammonij aut Convolvuli modo prodibant forsitan similes erant, quæ ad Clusium Diepâ mittebat doctissimus vir Godofredus le Brũ, Medicus Regius, *Bexugo del Peru* appellatione, quarum drachmam sumptam, purgandi vim habere scribebat, præferríque Mechoacan & nucibus Indicis purgativis. Erant verò illæ, sarmenta veriùs, quàm radices, longa, æqualis ferè ubique crassitudinis, digitalis videlicet, nonnulla etiam minora, lenta, & funiculorum, sive Athragenæ sarmentorum instar nonnihil contorta, cortice cineraceo obducta, valdè nervosa internè, lenti gustùs initio, deinde nonnihil acris & salivam cientis, denique guttur & fauces urentis, breviter ad Athragenæ sarmenta proximè accedentia, ut quodammodo mihi persuadeam Athragenes fuisse sarmenta illis in locis nascentis. *[Margin: Bexugo del Peru. Vires & dosis. Descr. rad.]*

B. pin. Clematis 2. Peruviana.

RADIX PVRGATIVA INDICA Mattalista. Cap. XXVI.

Illustriss. Principi Frid. Duci VVirtembergico missa fuit hæc radix, nomine radicis purgativæ Indicæ Mattalista, quæ fibre sa erat, repræsentabátque quodammodo segmenta Helenij, fusca, rugosa, internè nonnihil flavescens & albicans, nullo sapore manifesto, nisi quòd diu masticata, acrimoniam quandam habebat. Hæc autem erant adscripta: Assumpta pondere ʒ. ij. pulverisatarum in aqua cordiali stomacho jejuno manè, refrigerat, valet in febribus cholericis & ardentibus. Syrupus ex hac radice paratus ex unc. iiij. in lib. 1. aquæ decoctis cum Sacchari pondere ʒ. ij. refrigerat, mundificat sanguinem. Sed quis non intelligit sacchari dosin nimis parvam esse. Syrupi dosis etiam erat adscribenda. *[Margin: Descr. Sapor. Vires. Cholera.]*

LVPVLVS MAS ET FOEMINA. Cap. XXVII.

Lupulus mas.

Descr. Anadẽdras Lupulus, per se infirmus, facilè ridicas, aut proxima adminicula, quæ arripuit, conscendit, non ille quidem capreolorum, quos nullos habet, ope, sed tortilibus, asperis, angulosis purpurascẽtibus & cõcavis sarmentis tenaci pedamẽtorum complexu in altum subnitens, cætero qui humo se tollere vix potis; folia è geniculis bina, adversa, pediculis palmaribus, asperis, ru-

Fœmi[n]am Lupus.

LUPULUS FOEMINA.

bentibus adnexa, aſpera, modò Mori folia imitata, integra, in mucronem abeunt, modò trifariam diviſa totidem mucrones oſtentant, tum hîc, tum illic per ambitum ſerrata: flores ex foliorum alis racemoſi, cannabacei, colore herbido palleſcentes, ex foliolis & totidem ſtaminibus componuntur, qui in aliis nullo ſequente fructu evaneſcunt, aliis ſquammis compactiles fructus ſemen continent ruffum, amarum.

Lupuli genera. Lupulum dividunt aliqui (ut Trag. Lob. & Cam. ep.) in ſativum & ſpontè provenientem, ſive ſylveſtrem, facie non differentem, præterquam magnitudine & exilitate: nam ſylveſtrem aiunt florum conos minores, rariores, pauciorésque habere.

Lupuli ſexus. Alij diſtinguunt in marem & fœminam. Mas (ait Cam. ep.) folliculos edit; fœmina floſculos. Non deſunt qui marem appellent Lupulum, qui ſteriles habet flores; & fœminam cui folliculares fructus; folia (addit C.Bauh.) circa radicem ſine inciſuris, ſerrata tantùm, rotundiora; floſculi ſubpallidi, ſine fructu pereuntes in pollinem luteum. Illud mirum eum qui floret non ferre ſemen [*fructum C.Bauh.*] & qui ſemen [*fructum C.B.*] non florem.

Lupulus ſalictarius. Bryonia. Vitis Septentrionalis. Lupulum ſalictarium ſpontaneum in Græcia etiamnum hodie vernaculè βουωνίαν vocari audit Lobelius: Sativam verò, Vitim Septentrionalium inſcribit: de qua dicit. Munifica Phronæa miſerta algidiores regiones, eis largita eſt hanc quaſi Vitem alteram, quâ quaſi vitâ quapiam ſuas potiones animarent, & ſalubriores efficerent. Quare ſedulò coluerunt hâc vulgò Vitem, depactámq; è ſylveſtri urbanam fecerunt, jam tot locis, ut etiam tractus patentiſſimos vinetorum ſuperent, depactis multis pedamentis & ridicis, quæ tenella clavicula & capreolos fulciant atque maritent: hæ autem fulcra, quia ſaligna ut plurimùm ſunt, ideò fortè Salictarium vocarunt Lupulum: *Salictarij nomen unde.* ſolo humentiore, lætiore, pinguiore, radicum fibras inſerit hodie Germania, ſuperior præſertim, atque Flādria, Anglia & Northmania, unde uno aut altero anno ſe porrigunt viticeæ propagines multis anfractibus prolixæ, pòſt amplexantes obvia quæque arborum & arbuſtorum, lucóſque efficiunt fornicatâ pulchritudine viſendos: quippe lætior multò tota planta culta evadit, florúmque thyrſis foliaceis & ſquammoſis adultioribus, ſemine etiam multò majore. Vindemiæ tempore uvæ decerpuntur, & in ſaccos coguntur ad Bier ſive Cereviſiæ confectionem.

Volubilis. Volubilis, ut poſtea dicetur, plura habentur genera, quorum unum illud eſt, quod Lupulum appellant. *An Veteribus notus?* Hujus etſi apud Medicos hac ætate frequentiſſimus ſit uſus; nihil tamen, quod Matth. equidem invenerit, Galenus, & Dioſcorides, aliique veteres tam Græci, quàm Latini authores, poſteritatis memoriæ prodiderunt, quanquam non deſint, qui velint, hunc Plinio eſſe Lupum ſalictarium, *Lupus ſalictarius.* ab eo tantùm nomine demonſtratum lib. 21. c. 15. atque ibi inter eas herbas connumeratum, quæ ſponte naſcuntur, quibuſque pleræque gentium utuntur in cibis. Lupuli vocati latiùs meminit Meſues inter ſua dejectoriæ facultatis medicamenta, ubi hæc ad ſenſum habet. Eſt & aliud [*quartum Sylvio*] Volubilis genus, *Volubilis genus Meſue.* quod Lupulus appellatur, folia habens aſpera, Cucumeris modo: flores exilibus folliculis ſquammatim compactos, racematímque dependentes, colore ſubcinereo. Hanc plantam, inquit Tragus, Meſ. c. 24. in ſimpl. Volubilem tertiam nominat, *Volubilis Meſuei.* Barbarus credit Lupum ſalictarium Plinij, & Græcorum βρύον; quaſi ad Bryoniam aliquò pacto pertineat dictum. *Bryon.* Manardus Lupulum, Lupum repticium, Tolophiam, Volubilem magnam & mediam, Habiolam, Habillam, & Bruſcandulam vocari tradit l. 5. epiſt. *Tolophia. Habiola. Habilla.* Quorum ſanè omnium ſententiæ, ut non multùm ab invicem diſtant, ita maximè mihi probantur. Sed cum iis convenire non poſſum qui Lupulum Corrudam interpretantur, cùm Aſparagus Corruda dicatur Theophr. l. 6. c. 3. *Corruda.* Cæterùm ut quid mihi de Lupulo videatur, explicem, exiſtimo Lupulum eam eſſe apud Dioſcoridem plantam, quæ illi σμίλαξ τραχεῖα, h.e. Smilax aſpera dicitur. *Smilax aſpera Dioſ.* Idem Tragus ait, quæ de Smilace aſpera ſua Plinius tradit, eà efficaciùs & certiùs præſtare Lupuli florem odoratum (qui in Petro de Creſcentiis Levertigo dicitur) *Levertigo.* ſe credere, ideóque Lupulum Smilacis aſperæ genus eſſe ſe firmiter tenere. Sed ejus ſententiæ, Cornario teſte, tota Dioſc. ac Plinij deſcriptio repugnat, & in primis fructus racemoſus.

Synon. Lupulus. Matth. Trag. Brunſ. Turn. Dod. hiſt. Tab. Cluſ. hiſt. Cam. ep. Caſt. Lug. Cluſ. & Cæſ. Lupulus. Lac. Fuch. Geſn. h. & coll. Lon. (qui & Humulum vocari ſcribit) Dod. gall. Lob. obſ. Lupus ſalictarius. *Lupus ſalictarius.* Lob. ic. Lupus ſalictarius ſpontaneus ſive Lupulus, & Vitis Septentrionalium. Schvv. Lupulus ſpontaneus mas, Lupulus ſylveſtris, Lupus ſalictarius, Wilder Hopffen/ Dorn Hopffen: Item, Lupulus ſpontaneus ſterilis, Lupus ſylveſtris fœmina, Wilder femel Hopffen: folio rotundiore, nec tam profundis, ut mas, inciſuris diſſecto, & juxta radicem potiſſimùm ſine inciſuris. Eid. l. 2. Lupulus mas, βρύον, βρυωνία, Lupus ſalictarius ſativus, Lob. Humulus lætior majoribus capitulis & ſemine copioſiore.

C.B. ph. & apud Matth. Lupulus mas & fœmina. Eid. pin. Lupulus 1. mas: Lupulus ſativus & ſylv. Trag. Lon. Caſt. Lugd. Item, Lupulus 2. fœmina, ut & Cam. ep. & h.

Bryon. Lupum ſalictarium, ſive Lupulum Fuchſius à Græcis recentioribus Bryon vocari refert, & à vulgo Humulum: *Humulus. Bruſcandula.* ab aliquot Italiæ ruribus ad græcam appellationem alludentibus Bruſcandulam, quaſi Bryon ſcanſile nominari. *Bryon & Lupus ſalict.* Bryon quidem à Bryoniæ ſimilitudine haud dubiè dictum: Lupum verò ſalictarium, quia ſubeat, ſcandátque Salices & arbuſta omnia circumvolvendo ſit appellatum: & hinc quoque Lupum reptitium nonnullis nuncupatum. *Lupus reptitius Fuch. repre.* Hæc ille. Quo verò auctore, Fuchſius Græcis βρύον appellari aſſerat, nondum reperire licuit. Βρύον Muſcus eſt. Dicitur & Caucalis βρύον à Democrito, ut Oribaſius teſtis eſt.

Nomina linguar. Lupulum Officinæ paſſim vocant: plerique Lupum, vel Lupulum ſalictarium: Germ. Hopffen: Belg. Hoppe & Hoppecruyt: Gall. *Du Houblon* It. *Lupolo, Bruſcandoli* Hiſp. *Hombrezillos*. Angl. Hoppes: Boh. Chmel: Hung. *Komlo*.

Locus & Tempus. In ſepibus paſſim abundat ac ad dumeta & margines pratorum humentium luxuriat. Vitis inſtar colitur à Germ. Septentrionalibus capitulis & ſemine copioſiore. Capitula Auguſto & Septembri colliguntur & coguntur in ſaccos.

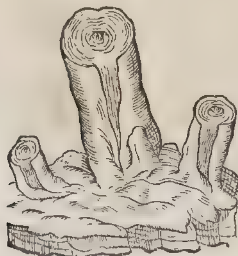
Vires, temperamentum & uſus.

Temperamentum. Volubilis quarta Meſues Lupulus temperatus vel potiùs frigidus principio ordinis primi. Sangui-

[S]anguinem [pur]gat. nem bile flavâ modicè purgat, eúmque clarum reddit, & sedato ejus calore temperat, præsertim sero lactis infusa: iterum syrupus ex eo sanat, febribúsque biliosis & sanguineis prodest. Ipsa quoque & succus ejus cum hordei polenta cephalalgiam calidam sanat, & ventriculi, ac hepatis intemperiem calidam. Cumque sit tam efficax medicamentum, mirari subit, cur à nostræ tempestatis medicis in usu tam rarò habeatur.

[Cer]evisiæ [co]quntur. Qui cervisiam coquunt, loco condimenti Lupulum habent, sine illo enim rarò bona conficitur cervisia. Flores tamen cerevisiæ largiùs incocti caput tentant. *[Fl]ores eo [ut]ntur.* Pistores etiam nonnulli Lupulo carere nolunt. Est enim ad multa quàm utilissimus. Proinde tam flores quàm radices ejus temperaturæ sunt calidæ, & siccæ. *[Te]mpera[me]ntum.* Recentes verò ac verni Lupuli turiones medicam obtinent naturam, ad humidam & refrigerantem qualitatem vergentes. Apicij recentes Lupuli turiones non aliter atque Asparagum, acetariis in Vere expetunt; nec sanè ineptè illi facere videri debent. *[Tu]riones.* Siquidem Lupulus in tenera sua ætate in cibo devoratus, sanguinem purgat, ventrem solvit laxátque, & obstructionibus epar & lien liberat. *[Ob]structio[nes].* Vnde colligi potest non solùm turiones hos in cibo usurpatos, sed flores Lupuli vino decoctos ac potos, adversus venenum, & si quid aliud malum in interaneis fuerit, unicè facere. *[V]enenum.* Flores Lupuli in desessionibus duritiem & tumorem matricis juvant, nec non difficulter urinam reddentes & eos qui inter mejendum, calculum vesicæ sentiunt. *[M]atrix.* Turiones primo Vere aquâ ferventi macerati & frigidâ abluti, cum aceto & oleo communi, addito sale in aceteria veniunt. *[In] acetaria.* Cichorij sapore non ingrato, calore temperato ad alvum emolliendam, Lupulus flore & semine calefacit, exiccat, extenuat, aperit, abstergit, sanguinem purgat. *[D]ecoctum.* Bibitur contra venena, scabiem, luem gallicam, & cæteros affectus, qui cutim extimam inficiunt. Datur etiam contra febres ab infarctu provenientes. Semen lumbricos ventris necat, urinas provocat & menstrua educit. *[L]umbrici.* Vulgus & vetulæ Salmanticenses, sæpenumero medicinam empiricam factitare solitæ, ad curandam alopeciam à venerea lue natam, hac ratione Lupulo utebantur. *[A]lopecia.* Ejus radices pondere libræ unius probè lotas & à sordibus repurgatas, per noctem in aquæ libris octo macerabant: postridie in illa ipsa aqua, lento igne & fumi experte, ad tertiæ partis consumptionem coquebant, vel etiam ad mediam partem, si vehemens esset alopecia. Decoctionem servabant in usum: *[D]osis.* ejus uncias octo manè ægris jejunis propinabant, deinde stragulis injectis sudorem provocabant. Addebant nterdum Apij sive Selini hortensis, duas aut tres, & graminis aliquot radices, nonnunquam etiam passas Vvas à gigartis mundatas.

RADIX CAROLI SANCTI, foliis Lupuli.
CAP. XXVIII.

[L]upuli folia. Lupulo similis est, & perticis se convolvit illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur. folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore gravi: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo aliæ radices oriuntur digiti crassitu line majoris, colore cand cante: cortex qui facilè separatur, cujusque usus, est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia; *Corticis usus.* nervus radicis corticè spoliatur, multis quasi filuris seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quæ sigillatim separari possunt.

Synon. Monard. Carlo Santo. Geof. lin. de pl. *Bois de Carlo Santo*. Cast. Carolus Sanctus. Lugd. Radix contra venena Carlo Sancto. B. phyt. Lupulo similis Mechoacana. Eid. pin. Lupulus 3. Mechiocanus: Indica radix, Monardi, par. alt.

Locus. Nascitur temperatissimis provinciæ Mechoacan locis solo neque nimium sicco, neque humido.

Vires. Calida & sicca initio secundi gradûs. Radicis Caroli Sancti cortex manè aliquanto tẽpore commanducatus, multam pituitam, aliósq; humores ex capite elicit, eámque ob causam rheumatismos, capitis dolores & defluxiones curat: *Capitis dolores.* in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitatem è stomacho expellens, sed illius decoctum maximè cujus gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eúmque roborat: purgationem tamen præcedere necesse est. Idem commanducatus, gingivis abscedentibus auxilio est, dentes stabilit eósque à scabritia & corruptione liberat, orísque halitum commendat: *Dentes roborat.* sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam. Pulveris ejus exigua quantitas ex vino albo, aut Adianti Canellæque decocto sumptus, vulvam obstructionibus liberat, mensésque provocat, & flatus discutit, *Obstructiones. Menses. Flatus.* purgato videlicet priùs corpore, & alvo (dum ejus remedio utetur) ex æquis partibus Liquidambar & unguenti Dialthææ inuncta. Cordis affectibus, iis *Affectus cordis.* præsertim qui ex uteri sympathia oriuntur, auxilio est ejus pulvis, utante, sumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum: *Decoctum.* Radicis minutim concisæ drachmæ duæ in tribus aquæ sextariis coquuntur ad dimidias, corticis Citri in pulverem redacti drachmæ quatuor, pulveris Canellæ drachmæ duæ statim injiciuntur, ac denuò fervent, deinde colantur. *Dosis.* Istius decocti sex unciæ singulis diebus manè addito saccharo propinantur, purgato tamen priùs, ut decet, corpore. Hunc pulverem, & decoctum nonnulli in morbi gallici affectibus, atque etiam epilepsia commendant. *Morbus Gallicus. Epilepsia.* Alterum experiri non admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculũ faciẽdum in iis qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessere: nam epilepsiam in adultis tolli, non est verisimile. Descriptis his *Carlo Sancto* facultatibus, qui proximâ classe è Nova Hispania advenerunt, istam radicem *Indicam* cognominabant, eamque valdè ęstimabant: tantas enim illius facultates experientiâ comprobatas se habere dicebant preter modò enumeratas, ut plures de Rore-marino celebrari non soleant. Ejus corticem in pulverem tritum puerperis obstetricum negligentià animi deliquium patientibus, propinant; plurimum enim sudorem provocando liberantur. Idem pulvis ex vino aut florum malorum Aurantiorum stillatitio liquore datus, mulieribus partûs difficultate laborantibus magnam utilitatem adfert. *Ventriculi debilitas.* Monachus quidam ventriculi debilitate affligebatur, ortâ tam ex frigidorum humorum abundantiâ, quàm ex imbecillo calore naturali, sic, ut nec cibum concoquere posset, sed is corrumperetur, & in magnos flatus converteretur: has radices cùm pro sua opinione in aqua decoxisset, çarçæ-parillæ modo, decoctum per multos continuos dies in prandio & cœna hausit: id illi adeò feliciter cessit, ut & ventriculus roboraretur, & cor calesceret, eadémque operâ cibos postea probè concoqueret, acidis nidoribus liberaretur, & flatus absumerentur. Aliud præterea consequutus est non speratum auxilium: nam herniâ (quâ *Hernia.*

per

per multos annos laborabat, sic, ut braccis & ligaturis quasi assiduè uti cogeretur, nec nisi certis quibusdam intervallis eas deponere posset) liberatum sese sensit, cùm bimestri hujus radicis decocto usus fuisset, nec braccas ampliùs adposuit, sed sine illis incessit. Utile etiam est hujus radicis decoctum ad os colluendum: nam gingivas roborat, dentes à corruptione præservat, atque si jam corrumpi incipiunt, ne latiùs malum serpat, impedit. Cæterùm adversus hoc malum habeo remedium multorum jam annorum experientiâ comprobatum, ut videlicet æquis partibus aquæ è rosarum calycibus stillatitiæ, & aceti scilliciti subinde os colluatur: nam certissimum est dentes eâ collutione à putredine liberari, & si illâ jam correpti sint, ne ulteriùs serpat, prohiberi. Hactenus Monardes.

Ad gingivas & dentes.

SMILAX LÆVIS VETERIBVS. CAP. XXIX.

Diosc lectio varia. Smilax lævis, ita describente Dioscoride, folia habet hederacea, sed molliora, læviora, tenuioraq; [λεπτότερα, & non λευκότερα *ut vet.*] flagella æquè ac prior [*Smilax aspera*] at nullis spinis horrida: quibus tamen haud secus ac illa arbores scandit, iis sese circumvolvens: semen verò gerit ceu Lupini [θέρμου: Auth. advers. ὀρόβου: quidam legendum conjiciunt καρπὸν δ' ἔχει ὅπι δυν ἀκε] nigrum, exiguum, supra quod flores perpetuò visuntur, candidi, undiq; numerosi & orbiculati. *Usus.* Ex hac porrò Smilace per æstatem topiarij operis umbracula factitantur: at folia per Autumnum amittit.

Vires. Cæterùm semen cum Dorycnio potum ternis singulorum obolis [τριωβόλου ὁλκὴ ἑκατέρου: *Matth.* τριώβολον ἀττικὸν ἑκατέρου] ut somnia tum varia, tum etiam tumultuosa videantur, efficere perhibetur. *Somnia tumultuosa.* Galenus hanc Milacem lævem nominat, ac asperæ quodammodo similem esse, quoad vim attinet, refert. *Milax levis Galen.* At Plinius contra lib.24. cap.10. nullius esse effectûs scribit. Quidam, inquit, duo genera Smilacis dixêre, &c. [*vide titulum de Smilace aspera.*] Alterum genus culta amare & in his gigni nullius effectûs.

Aequivoca. Smilax hortensis. vel phasiolifera. Quidam, ut Cordus, existimarunt Smilacem lævem eandem plantam esse cum Smilace Phasiolifera: ego eam opinionem refuto lib.17. Ruellio Smilax lævis est grandis Phasellus. Non desunt, inquit Sarracenus, qui Smilacem lævem eandem esse cum sativa seu hortensi Phasiolifera existimarint: tum quoniam utrique descriptio propemodùm eadem; viresque itidem eædem à Dioscoride tribuuntur; tum quia Galenus & Paulus, Smilacis hortensis in simplicium censu nullâ factâ mentione, Smilacis lævis tantummodò meminerunt. At ego cum peritioribus rei herbariæ professoribus inter utramque manifestum discrimen agnosco, Smilacémque hortensianam eam esse credo, quæ λόβια seu phaseolos profert: hanc verò, ad asperæ differentiam lævem dictam, eam quàm recentiorum plerique Convolvuli majoris aut etiam albi nomine designarunt. *Convolvulus maior.*

Alij autem contra Sarracenum negant, nec fortè sine ratione, Smilacem lævem esse Convolvulum majorem.

Helxine cissampelos. Quidam apud Corn. Smilacem lævem Helxinen Cissampelon vocant, malè.

Gelseminum. Cæsalpino Smilax lævis est Gelseminum, quæ opinio fortè non rejicienda: lectores perpendant diligentiùs.

Smilax Ilicis genus. Smilax aspera. Smilacis æquivocationes alias posui lib.7. ubi ago de Ilicibus: Item hoc libro ubi scripsi de Smilace aspera.

Hedera arborea. In lib.6. Æginetæ cap.84. in Theodorici remedio contra gangrænam intelligunt quidam per Hederam arboream, Smilacem lævem, quibus assentitur Dalechampius.

CONVOLVULUS MAIOR.

Descr. Pergulis obumbrandis posset inservire Smilax lævis, ita subsidio proximi cujusvis sustentaculi in altum nititur, longissimis & veluti contortis tenuib⁹ striatis viticulis, ex quibus, longis intervallis, pediculis unciâ longioribus hærentia prodeũt folia, hederaceis longè majora, acuminata, duas alas hinc & hinc juxta pediculum promittentia, lævia, nitida, viridãtia, ex quorum sinu profertur pediculus longus singularis, cui insidet flos unicus magnus nivei candoris, calathi formâ, cujus imum tubulum folliculus complectitur; semina in capitulo Cerasi mediocris magnitudine rotundo continentur fuliginosi coloris. *Folia hederacea.*

Descr. Dod. Hanc ita delineavit Dodonæus: Smilax lævis major viticulosis ac sarmentosis cauliculis longis ac tenuibus sursum ac deorsum arboribus, fruticibus, vicinisque sepimentis obvolvitur circumligatúrque: folio est lato hederaceo, sed molliore, lævigatioreq;; flores exiliunt candidi, copiosi, rotundi, calathi effigie, colore candidissimi ac Lilia æmulantes; semen angulosum, sordido colore nigricans, exiguis sylvestribus Lupinis propemodum simile, capitulo ex tenuibus membranis continetur; radices longæ, crassioribus cirrhis similes, intùs candidiores, hâc illâc per obliquũ, infra terræ tamen superficiem feruntur.

Synon. An Smilax lævis. Diosc. Mesue Volubilis magna, Lactaria, Funis arborum dicta. Sylv. Cissampelos Dioscoridis. An Dioscoridi (quod Trago, Matth. Fuchs. Dod. Lob. C. Bauh. Schvvenck. & aliis placet) Σμίλαξ λεία, folio Hederæ simili molliori? An præterea (quod Fuchs. & Dod. affirmant.) Μίλαξ λεία, Galeno & Paulo Æginetæ? Cord. in Diosc. Helxine Cissampelos Græcorum, Latin. Convolvulus, cujus flores Ligustrum interpretati sunt apud Virgilium, magno errore. Sed eodem planè lapsu existimatur quoque Ligustrum, de quo Martialis lib.1. in Procillum scripserit. Quod si enim (ut dictæ opinionis autores sentire videntur) Smilax hæc Ligustri nomen aliquando sortitum sit, quòd vicinis circumligetur, ac circumvolutionibus plurimis implicetur, non tantùm non sola Ligustrum erit, sed & Vitis, Lupulus, Cuscuta, & infinitæ aliæ. Sed & ipsum quoque Ligustrum, Ligustri nomen non mœrebitur, cùm per se erectum sit, nec vicinis se circumvolvat.

Tragus Volubilem suam majorem (ita enim Convol. majorem inscribit) quam Germanos à forma florum Campanam candidam vocare scribit, eam esse dicit quam Mesues simpl.c.24. Funem arborum, quod est (si germanicè interpreteris) Seilbaum; Avicenna l.2.c.735. Funem Papaverum; vel ut alij habent, Pauperum (quod sonat germ. Bettlere Seil) appellarit; Alij autem Cymbalarem, & Campanellam vocarint; Otho tandem Brunfelsius Volubilem *Campana candida. Funis Papaverum. Funis pauperum.*

Co-

cissophyllon aut Cissampelon esse existimarit. Verùm Cissophylli appellationem propriè ad Asclepiada pertinere Tragus ait & Plinium Volubilem majorem Convolvulum vocasse l.21.c.5. ejúsque florem nõ ineptè Lilio albo contulisse. Quosdam tandẽ velle scribit Volubilẽ sub Clematide altera apud Dioscoridem l.4. esse descriptam; alios Periclymenum esse dictitare; nonnullos rursus Smilacem lævem facere. Quæ opinio ipsi magis arridet, ut quam etiam Ruellius sequatur. Proinde si omninò quid sentiat, effari liceat, videtur ipsi sanè hæc planta Scammoneæ (quæ Dioscoridi Colophonia, Dactylon, Colophonium, Apopleumonos, & Sanilum cognominatur) genus esse sylvestre, sed non noxium quale est Scammoneum, quo officinæ utuntur.

Malocissus, q̃ Democritus mollibus Hederæ foliis depingit, caule tenero, sese cuicunque, quod fuerit nactus, involvente, videtur Gesn.h. Iasiones, sive Asines, seu Convolvuli species major. Huic subscribit Anguill.ep.5. dum ait, Malacocissus Democratis apud Cassianum Bassum nihil aliud est, quàm Convolvulus, vocatúrque à Catone Volubilis. Convolvulus (pergit Gesn.h.) vulgò Volubilis, Liliastrum, κληματὶς ἑτέρα secundùm Ruellium: Item Clematis altera, herbariis nunc Volubilis major ex Ruellij sententia, sed non est Liseron, Campanella Ruellio.

Nullam hactenus inveni (inquit Turn.) descriptioni Smilacis lævis per omnia respondentem. Etsi enim Convolvulus flore magno nolæ instar in aliis omnibus respondeat, dissentit tamen fructus, Lupino dissimilis. Aëtius quoque de curanda hydrope, ait Smilacem in sepibus & propter aquas nascentem, siliquas proferre Smilacis hortensis. Sed tale quicquam nusquam observavi in Convolvulo majore. Smilax lævis Matthioli cum nec semen habeat Lupini, nec siliquas Smilacis hortensis, nequit etiam esse meo judicio Smilax lævis, nisi alij sint Lupini mihi incogniti, aliæque siliquæ Smilacis hortensis nunquam mihi conspectæ. Mihi quidem videtur Smilax lævis Matthioli primum esse Volubilis genus apud Mesuæum.

Convolvulum porrò huncce majorem, Smilacem esse Dioscoridis negat etiam Cæs. dicens: Sunt, qui putant apud Dioscoridem, Smilacem lævem esse; nam descriptio in cæteris valdè congruit, sed non ad eam altitudinem adolescit, ut in æstate ad umbras quæratur, neque tantùm folia in Autumno decidunt, sed & caules & tota planta perit; idcirco magis visum est Smilacem lævem albo Gelsemino convenire.

Fuchs. Matth. Acostæ, Bellon. Turn. Cam.ep. (qui non audet affirmare, an legitimam Smilacem lævem referat) Smilax lævis. Lugd. Smilax lævis Matthioli. Dod.hist. & purg. Lob.Obs. & ic. Smilax lævis major. Dod.gall. Smilax lenis alba major. Lob.adv. Convolvulus major, Plinij Smilax lævis, vel lenis, Volubilis major vulgi. Trag.Tab. Volubilis major, ut & Cam.hist. ubi figura nova. Schvv. Convolvulus major (ita & Gesn.h.) Σμίλαξ λεία, Dioscoridis. C.B. Smilax lævis, Convolvulus 1. major albus: Volubilis, Brunf. latifolia, Fallop. de decor. Volubilis major, Trag. Lon. Thal. Tab. Smilax lævis, Lac. Cast. Lugd. major, Dod. Lob. Ger. Campanula alba silv. Schvv. Convolvulus major flore albo, Eyst. Est semine nigro, aliquando rufescente.

Germ. vocant Windekraut / glatt Winde / oder Weißglocken; Belg. Winde & Wrange; Gal. *Liseron, Liset, Campanette & Phasioles* Fuchsio, minùs commodè: Ital. *Vilucchio maggiore:* Hisp. *Yedra Campana,* Lob. *Campanilla Yerva,* Dod. *Correguela maior* Matth. Angl. Byndweede & Winde Lobel. Schmooth Smilax / Arbor Winde / Great Winde / Withwinde / Turnero: Hung. *Feyer venyt, nag b julak,* Clematis altera, Nomenclatori Pannonico. Convolvulus quidem dicitur, quod arbores scandat, & eis se convolvat: Lævis autem Smilax appellata, non aliâ ratione, nisi quòd asperis aculeis careat; *Liset & Liseron,* ut quidam apud Fuchsium annotat, à ligandis, quibus adnascitur plantis dicitur.

Nascitur passim per fruteta & sepes, sese involvens: amat culta & in iis etiam potissimùm gignitur; Æstate floret, Autumno semen profert. Particulatim in monte Moutetz florentem adhuc Octobri observavi. *Locus & Tempus.*

Fuchsius præter quod ei modicam amaritudinem in gustu præ se ferentem attribuat, huic etiam, ut plures alij, vires ex Dioscoride, Plinio & Galeno adscribit. Sed si non sit Smilax lævis ut existimare videntur Turn. & Cæsalpinus, suspectæ erunt vires ei attributæ ex Smilace. Miror Tragum dicere folia gustata linguam urere cum amaritudine, & postea scribere stillatitiam aquam florum internè & externè valdè utilem in omnibus calidis affectibus, & ad ruborem oculorum. Volubilis magna, Lactaria, Funis arborum dicta (inquit Mes. in vers. Sylvij) Dioscoridi est temperata, vel paulò calidior; sicca ordine secundo: resolvit, maturat, terget, solvit, aperit orificia vasorum; ob id datur cum tragacantho, mastiche, spica Nardi, sero lactis; obstructionem venarum meseraicarum, & hepatis liberat; ob id sanat icterum cum succo apij & intybj, vel sero lactis; bilem ustam clementer purgat, ob id febres putridas, præsertim biliosas, diuturnas; thoracem & pulmonem excrementis repurgat, ob id asthmati confert, phlegmonem hepatis externam, præsertim cum polenta & oleo rosaceo & aceto. Cephalalgiam antiquam, præsertim cum oleo rosato aut chamæmelino & aceto. Succus ejus aurium ulcera sanat. Empirici, id perhibente Fuchsio, succo Volubilis majoris ad calidas utuntur passiones, capitis potissimùm & oculorum. Montbelgardi animadverti hortulanum diligenter hujus radices colligere, non solùm quòd suo reptatu multiplici odiosa, sed quòd porcis gratum & utile alimentum sit. Eâ degustatâ nec amaritudinem, nec acrimoniam sensi. *Vires & usus. Trag. not. Temperamentum. Obstructiones. Icterus. Bilis. Asthma. Cephalalgia. Porcorum alimentum*

IASIONE VETERIBVS.
CAP. XXX.

EXploratum illud habeo (inquit Theophr. l.1.c.21. de flor. gen. & differ.) per omnes partes differentias plures vario modo exultare; nam nonnulli etiam folio uno emergunt, descriptionem tamen plurium ostendentes, ut flos Iasionæ: in hoc enim haudquaquam folium unum quoque discernitur, nec conceptaculo [*legendum χηρείῳ, non χειείῳ quod Gaza vertit conceptaculum, Rob. Const.*] pars infima eget, sed postrema in angulos exeunt, Oleæ quoque flos pænè talis esse videtur. Hæc nos ita reddimus. Nonnulli flores etiam unico folio naturâ constant, delineationem tamen plurium ostendentes, ut flos Iasionis [τὸ sc. ἄνθος, τῆς Ἰασιώνης.] Non enim singuli flores in folia dividuntur, neque sanè conceptaculi pars inferior distinguitur, sed ex superiore parte projecturæ angulosæ exeunt. τὸ τῆς Ἰασιώνης, à foliorum numero differentias hoc in loco Theophrastus aptat: idcirco unifolium hunc ostendit. Imò verò ut acutiùs sentias, ait Scaliger, nullifolium: neque enim folium est quod non est divisum. Et quia multi flores sunt ab imo pertusi; hunc eâ etiam describit differentiâ. καὶ δεῖ τῆς χηρείας τὸ κάτω μέρος. Est enim τὸ χήρειον, ut ita dicam, capedo. Nicander χεῖραι in Theriacis. Interpres παρὰ τὸ χεῖσθαι, τὸ χαρεῖν. at ego à manu. Sic enim habes χειρίαν captivam apud Sophoclem. Et χειρουργίαν ministerium recitante Athenæo *Iasiona Theophr. Folio uno. Gazæ error. Versio authorum. Theophr. illustr.*

non

non ſemel. Ex his Scaligeri verbis, quæ opinioni Rob.Conſt.refragari videntur, colligitur, quàm benè Theophr. à Roberto corrigatur.

Rob.Conſt. taxatur.

Oleæ floris autem ſimilitudo cum Iaſione, in quo conſiſtat, apparet ex cap. 22. lib. jam citati, cùm ait. *Oleæ floſculi proſtrati ſpectantur perforati.* Sanè plurimi ſunt flores in eo cum Iaſione convenientes, qui licèt appareant ex diverſis foliis, tamen unicum ſunt folium, quod & decidens ſubſiſtit integrum ſine conceptaculo; Leucoia verò omnia, Roſæ, Ciſti, Lilia, Trifolium hepaticum, & alij multi flores cùm decidunt, extra conceptaculum ſeparantur, unde manifeſtò apparet, foliis pluribus conſtare. E genere verò unifoliorum florum videntur eſſe Verbaſca, Phlomides, Iaſminum, Trifolium fruticoſum luteum, Sambucus vulgaris, Ebulus, Campanulæ omnes, Anthirrina, &c.

Similitudo cum Olea in quo conſiſtat. *Flores foliis pluribus. Flores unifolij.*

Theophraſtum l.2. cauſ. c.25. de plantis, quæ aliquid quærunt, cui incumbant, hanc intelligere credo, dicentem. Adde quæ arboribus ſuſtinentur, atque amplexicaulia conſtant. Hæc enim aliquid, cui incumbant quærunt, ceu inter minora Volucrum [*Gaza in cod.Veneto & Baſil.* ἀσίνη : *alij, ut Geſnerus & Scalig.* ἰασιώνη. *Rob.Conſt.Liguſtrum Virgilij ſecundùm Servium, i.e.Clematis ſive Convolvulus*] quod vitam apud aliud agit [*cod.Venet.legebat* πρότερον, *in Baſil.autem* πρὸς ἕτερον *meliùs*] quod ſi obtinere non valeat, humi ſe præcipit, atque humicaule [χαμαίκαυλον] fit. Hoc autem corpore levi conſtat, faciléque arbores ſcandit, offenſatque. Et hinc noxam arboribus infert perſtringendo, obumbrandóque pabulum aufert, cætera prohibendo.

Volucrum. Theophr. lectio varia. Aſine. Arboribus noxia.

Plinius Iaſionem diverſis in locis, diverſis nominibus exhibet. Libro namque 21.c.5.ait, Eſt flos non diſſimilis illi [*Lilio*] in herba, quam Convolvulum vocant [*ea eſt Iaſione à Theophr. & ab authore dicta, Dalech.ex Scalig.*] naſcens per frutecta nullo odore, nec croceus intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum Lilia facere condiſcentis. Idem lib. jam citato cap.17.inquit, Iaſione unum folium habet [*ad florem referendum, Hermol.*] ſed ita implicatū, ut plura videantur. Addit autē l.22.c.22.Et Iaſione olus ſilveſtre [*Laſine olus repens, alij*] habetur, in terra repens, cum lacte multo; florem fert candidum: Concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta mulieribus lactis ubertatem præſtat. Salutaris eſt phthiſin ſentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit. Rectè Hermol. apud Plinium pro Laſine Iaſione legit, dicens. Quidam verbum Laſinen corruptum eſſe neſcientes, Plinium culpant, quaſi hanc ipſam herbam lib.24.repetierit inutiliter, Laginem vocando, non Iaſionem. Sed cùm longè alia ſit, ut ex ſuperiore libro conſtat, nec ea vocabuli ſit affinitas, quam putabant, modeſtiæ ſuæ parùm conſulent, niſi recantarint.

Iaſione Plinio. Convolvulus. Plin illuſtratur. Laſine. Concilium Vires. Plin excuſ. Lagine Notantur plurimi.

Iaſione Scaligero eſt Convolvulus: Rob.Conſt. Smilax lævis Dioſcoridis: Dalechampio Volvulus major, Smilax lævis Dioſcoridis, Convolvulus Plinij. Nobis autem inter plantas jam denominatas, meliùs placet Convolvulus major, ſive Smilax lævis dicta.

Aequivoca. Convolvulus major.

Iaſione Theophr. & Plinij cenſetur à Goropio, Lobelio, & Geſnero Convolvulus minor, quem Helxinen Ciſſampelon quorundam infra inſcribimus, quique Ruellio, Car.Stephano & Gorræo Liſeron, ſive Laſſeron cognominatur.

Convolvulus minor.

Convolvulum folio Altheæ ad quam plantam à veteribus deſcriptam referri poſſit, ignorare ſe fatetur Cluſius, niſi fortè Iaſione Plinij ſit. Vocatur hic Cluſij Convolvulus à nobis peregrinus, de quo paulò poſt.

Convolvulus peregrinus.

Dodonæus videtur innuere ſuam Campanulam cœruleam hortenſem eſſe Iaſionem Plinij & Theophraſti. Sic Pena & Lob.in adv.ſcribunt Campanulam hortenſem meritò putari Theophr. Iaſionem. De Campanula cærulea agimus lib.20.

Campanula cærulea.

Iaſione Plinij, olus ſilveſtre, lib.22.c.22.traditum, non abhorret à Rapunculo, authore Cæſalpino, quamvis non repant caules, nec flos candidus inſit. De Rapunculo agimus lib.20.

Rapunculus.

Alia verò eſt Iaſione (ait idem Cæſ.) apud Theophraſtum: de qua idem Plinius alibi, quam Aquilegiam puto. De Aquilegia ſcribemus lib.30.

Aquilegia.

Laginem Plinij, quidam malè cenſent, authore Hermolao, ut jam ex eo ſcriptum eandem eſſe cum ejuſdem Iaſione.

Lagine Plinij.

HELXINE CISSAMPELOS veteribus.

Cap. XXXII.

HElxine [ἑλξίνη, *cat.* ἀλξίνη] cognomento Ciſſampelos (addunt interpretes) folia habet Hederæ ſimilia, at minora: ramulos verò longos [κλωνία μακρὰ, *Lacuna ex vet. cod. qui addit,* καὶ λεπτὰ *& ſic legit & Catac. at vulgatum exemplar* μικρὰ] quibus circumplectitur quodcunque contigerit adminiculum. Naſcitur in ſepibus, vinetis ac ſegetibus. Potus foliorum ſuccus alvum ſolvendi vim habet. Ciſſampeli quidem hoc in loco cognomentum rectè adjicit interpres ex Galeno & Paulo ad diſtinctionem alterius Helxines ſeu Muralis herbæ [*Parietaria*] de qua ſuo loco agemus. Neque porrò exiſtimandum Helxinem, de qua agit Plinius l.21. c.16. harum alterutram eſſe. Siquidem alia eſt, quam Ixinen veriùs nominare debuit cum Theophraſto hiſt.l.6.c.4. ex cujus verbis ſuam ipſe hiſtoriam deprompſiſſe videtur. Hoc verò capite deſcriptam Helxinen, rectiùs Plinij Convolvulum, l.21. c.5.commemoratum, eſſe dixeris, eo nomine donatum, quòd ſuarum viticularum ope vicinis ſeſe advolvat adminiculis. Quod autem Galenus & Plinius huic Helxinæ vim tribuunt διαφορητικὴν, in eo minimè (quod voluit Marcellus) Dioſcoridi repugnant, quandoquidem, teſte Sarraceno, utraque facultas & diſcutiendi & ſolvendi alvum, poteſt citra controverſiam, uni eidémque plantæ competere. Marcellus Virgilius malè Ciſſampeli Helxines caput è Dioſcoride, quaſi adulterinum rejecit, nihilo minus tamen nomina ejus in Helxines (quæ Parietaria eſt) capite, relinquens, ut ſunt, Cittampelon, Ciſſampelon, Melampelon & Ciſſanthemon.

Dioſc. Variè illuſtr. Locus. Ixine. Marcell. repreh.

Ex hactenus dictis apparet duas diverſas eſſe herbas à Dioſcoride Helxines nomine deſcriptas. Vna Giſſampelos ab interpretibus cognominata, quam Cordus in Dioſc. Convolvulum à Latinis vocari ſcribit, cujus quidem ſpecies duæ habentur, major ſc.& minor.

Aequivoca. Convolv. maior & minor.

Helxine Ciſſampelo Elatinem ſimilem eſſe ſcribit idem Cord.in Dioſc. quam quidam inibi Orobanchen nonnullos facere tradit.

Elatine.

Altera verò Helxine, Parietaria Latinis dicta, Galeno Perdicium & Herba muralis Celſo.

Parietaria.

Helxinen ſuam Plinius lib.21.cap.16. Ixion [*Ixine, quæ Chamæleon albus eſt, Dodon.*] veriùs nominare debebat (inquit Sarracenus in Dioſc.) cum Theophraſto, ex quo ſuam ipſe hiſtoriam deſumpſiſſe videtur. Et hoc ipſum Cord.in Dioſcoridem admonuit, cùm dixit. Magno errore apud Plin.lib.21. cap.16. Helxines appellatione Carduus quidam deſcribitur.

Ixine Theophr. Carduus.

HELXINE CISSAMPELOS MULTIS SIVE CONVOLVULUS minor.

NOn videtur, licèt se proximis circũvolvat etiam, anadendras, ut Volubilis major; sed brevioribus, tenerioribus viticulis p terrã spargitur; folia intorto pediculo, multò minora quã scandentis majoris, ideóque minùs pinnata, magis tamen rugosa, nervosáque; flores ex foliorum alis longè minores, ex albo purpurantes, ac etiam omninò albi; radix similiter tenuis & teres, reptatrix.

Volubilem minorem, florem valdè variare agro Francofurtensi observabat Clusius: Nam vel omninò niveus erat, vel albus quidem, sed in quo secundùm quinque complicationum longitudinem subpurpurascens color elucebat, umbilico etiam albo, aut omninò purpureo: vel prorsus purpureus, radiis secundùm complicationes albis: vel medio inter utrosque colore: vel radiis crassioribus, saturatiùs purpurascentibus, reliquâ parte albis.

A Iasione Theophrasti & Plinij non multùm dissidere putatur ea quam nostrũ vulgus (inquit Ruel. & post eum Gorrh. def. med. Lob. adv. Gesn. coll. & cat. ubi ipsi quoque videtur Clematis tertia Plinij) Liseronem; rura Liserotam appellant: námque serpit humi flore Convolvuli candido: videntur quoque nonnulla prisci nominis rudimenta in gallico vocabulo relucere. Nam & in Plinio Lasione pro Iasione hactenus depravatè legebatur. Sed & Goropius Ruelli sententiam tenet: Plinius, inquit, Iasionem Convolvulum minorem vocare videtur, aiens ferre florem candidum, Conciliúmq; minorem vocari. Theophr. hujus florem uno folio constare dicit, quod Plin. ad ipsam herbam transtulit, malè.

Considerandum an Carolo Stephano Iasione Ruellij fuerit nota, & quo pertineant quæ dicit de ejus usu, quæ videntur ad Iasionem Ruellij, vel, quod suspicor, veriùs ad Sonchum referenda. Obscuriùs sanè de ea scripsit, addendo verbis Theophr. & Plinij, quædam de suis, ut ex sequentibus patet. Iasione Theophr. & Plinio olus est sylvestre humi serpens copioso lacte succulentum, flore candido & in hoc nobili, quòd singulari folio constet, sed ita implicato ut plura videantur, floris margine in angulos exeunte. Haud multùm differre ab ea videtur quæ in nostris vinetis crescit: quam rustici per æstatem & autumnum colligunt ad cuniculos educandos: iis enim mirum in modum placet & gratissima est, quemadmodum & Brassica. Vaccis quoque & bubus pro esu porrigitur quam Laceronem, sive Lacerotam appellant [Galli *du Laceron*] nisi quis potiùs Sonchum esse putaverit, qui vulgò Lacteronis, à lacte quo diffluit, potiùs quàm Lasseronis nomen habere debuit. Sed alia est prorsus à Iasione, ut ex Ruellij descriptione patet.

Cord. in Diosc. Helxine in segetibus nascens, gracilibus & oblongis foliis, flore prædicti [*Convolvuli majoris*] floribus simili, sed secundùm proportionem minore, lacteum liquorem confracta remittens, Germ. Kornwinden [*Convolv. frumentitium dixeris*] appellata.

A Trago Volubilis minor (sic & Lon. Thal.) sive secunda, Cymbalaria cognominatur, quam Cissampelon esse aut Helxinen, ut multi astruunt, negat, & nihil aliud esse affirmat, quàm Anginam & Pestem hortensium herbarum. *Volubilis minor, Trag. Lon. Thal.*

A Dod. gall. Smilax lenis alba minor inscribitur ac postea inter nomina Volubilis minor appellatur, magnámque similitudinem cum Chamæcisso [*Hedera terrestri*] habere dicitur. Quæ opinio à Dodon. purg. & hist. (ubi Smilax lævis inscribitur) his verbis retractatur. Non est Chamæcissus, quod quandoque suspicatus. Tametsi enim foliorum, ramulorum, & radicum figura & color descriptioni, quæ passim extat, conformes appareant: & flores quia speciosi ac elegantes Leucoiis aliquo modo comparari queant: atq; huic κίσσου nomen non minùs quàm Cissampelo conveniat, non idcirco tamen Dioscoridis Chamæcissus. Vires quoque adesse oportet, quæ in hac Smilacis specie desiderantur. Chamæcissus calida & amara foliis est, hæc verò nec amaritudinem, nec caliditatem ullam obtinet: gustata siquidem qualitatem nullã exerit, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæcissum esse abundè ostendit. Ignava autem est, nulliúsque usûs herba. Ast lævis Smilacis speciem esse, neque alio referendam satis est manifestum. Non desunt tamen [*inter hos Matth. Fuchs. Ang. qui Scammoniam tenuem Plinii quoque facit, & Gesn. coll. & h. Cast. Lugd. C. Bauh. & Schvv.*] qui Helxinen esse velint, cognomento Cissampelon. Sed pro hac aliam ostendo, Dod. *Smilax lenis alba minor, Dod. gall. Chamæciss. non est. Scammonium tenue Plinij. Helxine cissampelos.*

Lob. adv. obs. & ic. Convolvulus minor purpureus. Lugd. Helxine cissampelos Matthioli arvensis & sepiarius. Turn. Convolvulus. Gesn. Cæs. & Clus. hist. Convol. minor, cui & Volubilis minor. Tab. Volubilis arvensis. Scammonea parva Cam. & Ang. cui & Orobanche Theophrasti. B. phyt. Convol. 2. sive minor arvensis. Eid. pin. Smilax lęvis 3. sive Convol. minor arvensis. Annotat autem ipse quibusdam Orobanche Theophrasti 8. hist. 8. ubi Gaza Ervangã reddiderit, dici. Ἑλξίνης verò cognomento cissampeli nomine Dioscoridem meminisse, quòd folia Hederæ similia habeat. Schvv. Convol. minor, ἑλξίνη κισσάμπελος Diosc. παρὰ τὸ ἑλίσσειν, à circumvolvendo. Dicta est ἑλξίνη ἀπὸ τοῦ ἕλκειν, quod significat trahere & arripere. *Convolv. minor, purpureus, Lob. Orobanche Theoph. Ervanga Gaza. Helxines Etym.*

An de hac loquitur Amatus l. 4. c. 42. quando ait: Græcè, ἑλξίνη κισσάμπελος, Lat. Helxine cissampelos, Convolvulus; Arab. *Acsin*; Hisp. *Campanella*; It. *Vilucchio*; Gall. *Lizet, ou Campenette*; Germ. Nittelwinden/ Weingartwinden. Hanc quoque Servius Grammaticus, non sine errore Ligustrum appellavit; brevissimè Galenus l. 6. simpl. Helxinen alteram Cissampelon dictam, digerendi obtinere facultatem ait. *Ligustrum.*

Convolvulum minorem & Volubilem minorem Germ. Klein Windkraut/ klein Zaunglocken/ klein Schellen; Belg. Cleyn Winde / Gall. *Petit Liseron*; It. *Vilucchio minore*; Hisp. *Yerva*; Boh. Swlacee mensſſy; Hung. *Fulâk, z lak.* *Nomina linguar.*

Passim observatur. Gignitur autem in cultis arvis frequentiùs, non rarò tamen & in neglectis, ac secus margines agrorum: frugibus pluvioso præsertim cæli statu molesta. Floret unà cum majore. *Locus. Tempus.*

HELXINE SEMINE triangulo.

ALtera Helxines cissampeli species & ipsa quoque quęcunque proxima arripuit, circumvolu- *Descr.*

tione tortili cōſcendit, nullis uſa capreolis, ſed viticulis ſuis, quas ex radice mediocriter craſsâ, multifidâ plures emittit, interdùm palmo paulùm altiores, aliàs etiam ſeſquicubitales, ſubrubentes, ad quarum genicula in pediculis longis naſcuntur folia ſingularia, triquetra, Atriplicis (Ocymi Trago, i.e. Fagotritici) nonnihil rubentia; floſculi racematim cohærent in pediculis ex foliorum ſinu exortis, parvi, albidi, ſemine ſuccedente triquetro (veluti Ocymi Trag. Fegopyri Dod.) acuminato, nigro.

Atriplicis folio.

Centunculus Plinij, Ang Elatine, Cords.

Hæc eſt illa Centunculus Plinij l.24, c.15. Anguillaræ, quam nihil aliud eſſe tradit, quàm ſpeciem Clematidis. Helxinæ Ciſſampelo Cordus in Dioſc. Elatinem (ita enim hæc præſens planta ab ipſo vocatur) flore valdè exili, ſemine triquetro, lacteum liquorem non remittentem, quâ ſolâ notâ eam à Ciſſampelo diſtinguit, ſimilem eſſe, ac propterea Serapionem ſtatim poſt Convolvulum eam deſcribere, ac Athin corrupto ab Helxine & Elatine nomine appellare ſcribit.

Helx. ciſſampelos altera Atriplicis effigie, Lob.

Lobelius in adv. à doctis perſuaſus, Helxinen ciſſampelon alteram Atriplicis effigie putarat legitimam Helxinen, cùm tamen huic aliquantùm diſſimilis ſit: Frequens namque (ait ille) amplexibus multis, vites arripit, nec ſecus aut arctat, aut enecat, vel iiſdem pabulum ſurripit, atque Caſſytha; foliis eſt hederaceis, oblongis, in anguſtum Atriplicis facie & modo deſinentibus; flores item Atriplicis albicant racematim; ſemine triquetro, nigro, Seſami Theophr. ſed minore; radice exiguâ; ubivis magno proventu vinetis, frugibus, ac ſepibus adnaſcitur. Sed de ſucco vel facultate ſubducendi alvum, mihi ignota, niſi quis Atriplicem putet, eóque lubricare poſſe alvum ſtatuat, multò tamen imbecilliorem illa maritima certum. Hæc ille, qui in obſ. & ic. picturam habet ſub titulo Helxines ciſſampeli alterius, Atriplicis effigie. Niſi Elatine, ait Amat. in Dioſc. alterius Ciſſampeli ſpecies ſit, quæ illa ſit ignoratur.

Atriplex.

An porrò eſt herba illa Ruellio l.2. c.30. quæ Fabam, Cicer & Ervum ſuo brachiorum complexu circumligans enecat, & Orobanche vocatur; agricolis quidem Græcis Oſpreoleon, vel Leontobotanon, h.e. Legumen leoninum, vel Leonis herba: ruſticis Galliæ Tenia dicitur, forſan à tenendo, quo tenaci noxa obvolvat, cincinníſq; vel cirris tanquam brachiis ſtrictim amplexetur, ut ea penitùs ſtrangulet. Et hæc ille qui lib. jam citato c.75. eam ſequentibus deſcribere videtur. Orobanche cauliculus ſeſquipedalis aut paullò excelſior, ſubrubens, ſine foliis, hirſutulus, pinguis, tener, flore ſubalbido in luteum vergente; radix illi ſubeſt digiti craſſitudine, quæ dum ariditate flacceſcit, ſcapus dehiſcens in rimas diſſilit. Legumina, inter quæ naſcitur, ſtrangulat, unde & nomen invenit. Eſtur oleris vice. Placet tum cruda, tum patinis decocta ſicut Aſparagus. hac ſpecie per æſtatem inter ſegetes & legumina identidem offenditur. A recenti Græcia Oſprioleon, quaſi Legumen leoninum, aut Leonteos botane, quod eſt Herba leonina dicitur. Nec mihi ſuccurrit idoneum nomen, quo vulgus rurâve paſſim utatur, niſi quòd in Pariſienſi agro Teniam ſuprà diximus appellari, ubi de Orobanche inter vitia frugum abundè dictum eſt. Ex his Ruellij verbis luce meridianâ clariùs patet, eum duas diverſas plantas cōnfundere, vocando Orobanchen Teniam, quam poſteriore hoc loco ex antiquis deſcribit, quum priùs longè aliam habeat nomine Orobanches & Teniæ. Sed Ruellium nullus admiretur ampliùs. Eſt enim ei ordinarium & aſſuetum, plantas & diverſis in locis repetere, & mirè inter ſe miſcere.

Orobanche

Leoninum legumen.

Ruell. repreh.

A Dod. gall. Helxine Ciſſampelos; Gall. *Liſeron noir* inſcribitur, ac Conſt. Imperatoris Μαλακόκισσος [*Hedera mollis*] Latinorum nonnullorum Convolvulus, aliorum Vitealis, officinarum Volubilis media appellatur. Ad Smilacis autem lævis genus, Dodonæus Convolvulum ſuum nigrum ſive Helxinen ciſſampelon de purg. & hiſt. pertinere ſcribit, ubi eam præterea Volubilem nigram, ἑλξίνην κισσάμπελον μαλακόκισσον appellat, & hæc ſubjungit: Ciſſampelos cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verùm quòd & Vitibus crebris amplexibus ſæpenumerò circumvinciatur. Reperitur hujus & multò alia, in exemplari quo Marcellus Virgilius uſus eſt, deſcriptio, & appellationes complurimæ: ſed Ruellij & Cornarij editiones magis probandæ. Plinius l.21.c.16. non de hac Helxine, ſed de Ixine ſcribit. Exemplaria perperam Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus eſt.

Helxine ciſſampelos. Dod. gall.

Convolv. niger. Dod. lat.

De præſenti noſtra planta Tragus verba facit, ubi l.2.c.33. de Orobancha, ſive Cuſſo altero Serapionis agit. Inter vitia, ait, frugum non poſtremo loco habetur id, quod Germani Spyn/ ſeu Windtraut appellant, quam etiamnum Anginam ſeu Orobanchan quandam eſſe judico. Cùm verò Orobanchæ Dioſcoridis deſcriptio huic non per omnia quadret, judicium candido lectori committo. Videtur ſanè mihi quòd præſens vitium alterâ Cuſſus Serapionis ſit, de quo c.41. ſcribit, ac Lebleb vocat, h.e. Volubilem minorem; German. Kleinwinden/ vel Schwartzwinden. Hæc ille. Id hîc ſilentio prætereundum non eſt, cùm Orobanchæ Dioſc. ſemen in cibo ob dulcedinem ejus, quam præ ſe fert, edatur: hanc autem jumenta in cibo faſtidiant, Dioſcoridis Orobanchen eſſe non poſſe. Hanc porrò, quam Ruell. & Tragus Orobanchen eſſe ſuſpicantur, Geſn. coll. & h. Convolvulo ſimilem herbam dicit præterquam flore. Et licèt is locis jam adductis Orobanchen eſſe neget, attamen in cat. pl. non ſolùm Orobanchen nominat, ſed ad imitationem Ruellij cum ejuſdem Tenia, planta valdè differente confundit. Orobanche nominatur, inquit, quod Ervum ſtrangulet, Leontobotanos. Forſan hęc fuerit, quam abſurdiſſima quorundam imperitia, neſcio unde, Hypociſtin audet appellare, in Pariſienſi agro Teniam appellant. Cam. epit. & hiſt. habet figuram novam cum campanulis ſub inſcriptione Helxines ciſſampeli, vulgò Volubilis minoris. Huic autem adſcribit nomina linguarum Helxines ciſſampeli. Lugd. Helxine ciſſampelos Dod. B. phyt. Convol. 3. ſive minor ſemine triangulo: Eid. B. pin. Smilax lævis 4. ſive Convol. minor ſem. triangulo: Volubilis media ſive nigra, Thal. Volubilis nigra, Tab. Ger. Fromentone alterum genus, Cæſ. Polygonum hederaceum, Colum.

Orobanche ſeu Cuſſus alter Serapionis, Tr.

Trag. refutatur.

Convolv. ſimilis herba Geſn.

Hypociſti male.

Naſcitur in cultis locis, arvis, vineis, ſegetibus, ac ſepibus circa Montbelgardum, etiam in horto E. C. Baſileæ obſervavi menſe Octobri ſeminibus maturis qua itur in Moutez, Genevæ paſſim florentem & ſemine turgentem Iunio. Vindemiæ tempore, autore Dod. ſemen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo Vere ſuccreſcit.

Locus & Tempus

Teniæ

Teniæ peſtis (ita enimait Ruellius non abs re dici poſſe quidam putant) quòd non facilè extricari poſſit, ideò græcæ agriculturæ authores remedia, adverſus natales ejus exortus condiderunt. In arvis ut aiunt non prodibit, ſi in quatuor eorum angulis & medio Rhododaphnæ ramuli pangantur. hoc eodem remedio putant legumen omne à noxa vindicari. Qui volunt hanc frugum peſtem prorſus aboleri, quinq; teſtas cretâ depingunt, Herculis effigiem leonem ſtrangulantis, referentes, & in quatuor agrorum angulis atque in medio collocant. Sunt qui delineatam eo modo teſtam in area tantùm media ut hanc amoliantur perniciem, jubeant obrui. Democritus affirmat Orobanchen herbam confeſtim abigi, ſi mulier quæ in menſtruis eſt, ſolutis crinibus & nudo corpore, gallum in manibus tenens, aream circumeat. Ita validiora coaleſcere legumina teſtantur, qui hac ſuperſtitione ſunt imbuti; quippe cum herba, gallinaceum verens gallum, deliteſcat. Sunt, è græcis qui longâ probarint experientiâ, quæ ſerendo ſunt legumina galli cruore conſperſa, nullam ab hac adverſante herba ſentire penitùs injuriam, eóque roratu à nocumentis tuta eſſe aſſerunt. Cavendum tamen ne quæ ſementi deſtinantur legumina, bubulo cornu contingantur; ſic enim inania & caſſa vaneſcere produnt.

Quòd ſi hæc planta alter Cuſſus Serapionis, ceu Trago videtur, fuerit, poterit in medicina uſurpari (licèt Cordus nullum illius eſſe uſum tradat) præſertim verò ad tumores lienis, in aceto priùs coctus, dein tuſus, ac cataplaſmatis inſtar impoſitus, id quod non ſemel faciendum, ſed ſæpiùs repetendum. Quid verò præter hæc efficere valeat, uſus quotidianus fortè docebit.

CONVOLVULUS PEREGRINUS pulcher folio Betonicæ.

Cap. XXXIII.

Floris cum Convolvulo ſimilitudo facit ut hanc plantam, alioqui non congenerem ſuperioribus, nec formâ illis reſpondentem ſubnectam. Peregrina eſt peregrini Convolvuli elegantiâ, in foliis potiſſimùm ſpectāda, quæ ex viticulis proxima fulcra arripientibus tenuibus, piloſis, pedalibus aut cubitalibus longis pediculis hærēt, argētei coloris, ſplēdido tomēto villoſa, infima quidem & radici (quæ tenuis ſummo ceſpite vagatur) proxima, Betonicæ purpureæ foliis ſimilia, ſed multò minora, criſpis ſerratíſque marginibus, reliqua etiam laciniata & profundè inciſa, gummoſa Cluſio ſi guſtentur, ſubacria & ſubamara; flores inter Helxines ciſſampeli & Smilacis lævis flores medij, his minores, illis majores, purpuraſcentes, calathi formâ, ex continuo unico folio conflati, longis pediculis hærentes, quorum baſin ambit folliculus ex pluribus foliis compoſitus. Radix Cluſio tenuis, exilis, fuſca per ſummos ceſpites repit & ſubinde alias plantas producit.

Ad quam ſtirpem Veteribus deſcriptam referri hæc planta, cui à viticulis, vicinis fruticibus aut herbis ſe implicantibus, Convolvuli nomen Cluſius hiſp. & hiſt. indidit, ignorat: niſi quis fortè Iaſionem, cujus Plinius l.22.c.22. meminit, eſſe exiſtimet. Valentini Convolvulum folio Althææ; Hiſpani vulgari nomine *Campanilla* i.e. Campanulam; Luſitani *Verdezilla* appellabant, & ad vulnera curanda efficaciſſimam eſſe tradebant.

An Iaſione Plinij. *Convol. fol. Althææ.* *Vires.*

Lob. Obſ. & ic. Convolvulus peregrinus Cluſij, Convolvulus Scammonij facie, an Helxine ciſſampelos Dioſcoridis? Adverſ. p. 274. Sed apud Adverſaria nullam ejuſmodi plantam invenio. Non etiam intelligere poſſum, cur dicat Scammonij facie, niſi referat ad florem. Tab. Scammonium minus Plinij 2. Klein Scammonium. Hujus iconem Gerardus habet, ac Papaver cornutum luteum minus, Small yellowe horned poppie inſcribit. Lug. Convolvulus folio Althææ Cluſij. B. phyt. Convol. 6. (pin. 9. aliis Helxine ciſſampelos.) ſive argenteus Altheæ folio, flore ex purpura candicante, interdum omninò purpuraſcente.

Synon. *Convolvuli Scammonij facie.* *Lob. not.* *Papaver cornutum luteum.* *Varietas florum.*

In collibus juxta Tagum flumen læto ſolo, in Bætica, plurimíſque aliis Hiſpaniæ locis naſcitur. Floret Martio & Aprili. Ad Tagum quidem, etiam Decembri florentem Cluſius inveniebat. Mihi autem, cùm eſſem Monſpeſſuli, allata eſt menſe Aprili ex monte Seti. Similem vidi apud D. Zvvingerum Baſileæ foliis ferè pellucentibus.

Locus & Tempus.

CANTABRICA VETEribus.

Cap. XXXIV.

IN Hiſpania, inquit Plin. l.25.c.8. inventa eſt Cantabrica, per Divi Auguſti tempora, à Cantabris reperta. Naſcitur ubique, caule junceo pedali, in quo floſculi oblongi, velut calathi; in his ſemen perquam minutum. Ea cum Dictamno & radice Ariſtolochiæ, in vini hemina ſæpiùs bibenda, contra ſerpentium morſus.

Cantabrica Plinij.

Cantabricæ nomine diverſæ plantæ ab authoribus indigitantur. Turnero enim Cantabrica Plinij eſt Garyophylleus, quæ nobis eſt Betonica altilis ſativa, de qua pertractabimus lib.29.

Betonica altilis ſativa.

Lobelius in adv. videtur exiſtimare Caryophyllos ſilveſtres eſſe Cantabricam Plinij, de quibus jam dicto libro, ſub Betonica altili ſilveſtri agemus.

Betonica altilis ſylveſtris.

Cantabrica (inquit innominatus quidam) eſt fortè Aquilegia (de hac lib. 30.) licèt Ruellius aliam demonſtret, quam ruta Colubrinam herbam vocant.

Aquilegia. *Colubrina herba.*

Sunt qui Cantabricam Plinij, teſte Lugd. Convolvulum minimum Cluſij eſſe putant. Vocamus hunc nos Volvulum terreſtrem, quem mox deſcribimus.

Volvulus terreſtris.

Cantabrica minor rotundifolia Lobelij in adv. Cantabrica Plinij Anguillaræ, eſt nobis Campanula parva, cujus meminimus lib.20.

Campanula parva.

Sed & Campanulam rotundifoliam minimam Cortuſus, teſte C. Bauh. phyt. Cantabricam Plinij nominat. Hæc qualis ſit, vid. lib. proximè citato.

Camp. rotundifol. minima.

Herbam quoque Rapunculo ſpicato ſimilem in Baldo, Cortuſus Cantabricam alteram Anguillaræ cognominat. Tradimus hanc libro jam ſcripto.

Rapunculo ſpicato ſimilis Bald.

Tragopogō Hispanicus sive Scorzonera. Tragopogon Hispanicum, sive Scorzoneram opinantur aliqui posse referri ad Cantabricam, sed non rectè vel Camerario teste.

Rheseda floribus albis. Rheseda lutea. Cantabricæ titulo extat etiam Rheseda Plinij Neotericorum, Lobelij Belgarum Eruca peregrina Italica, quam nos suspicamur Rhesedam floribus albis, quæ delineatur lib. 29. Per eandem tamen Thalius Rhesedam majorem flosculis luteis intelligit.

VOLVVLVS TERRE-stris.

Descr. VOlvulus terrestris ex radice crassa, lignosa & sicca, nigricante, multorum capitum, crebros junceos coliculos tenues profert, duos vel tres palmos ut plurimū surrectos, aliquando etiam cubitales, hirsutos, valētulos, per quos cernuntur nullo ordine folia angusta, oblonga, pilosa: extremis ramulorum insident ex calyculis hirsutis, flores ex albo purpurascentes, *Helxines flore.* Helxines Cissampeli, calathi formâ. Ex Lobelio addimus nostræ descriptioni, radicem sesquipalmum longam, albidam: folia gustu exsiccante, nonnihil calfaciente.

Quamvis autem Icon Lobelij & Clusij, quam proponimus, varient non parum, ac etiam descriptiones, *Varietas.* eandem tamen plantam existimamus, variantem pro diversitate locorum: ne tamen quisquam fallatur, nos hîc subjicimus descriptionem *Descr. Clus.* Clusij quæ sic habet. Multis tenuibus, adeóque junceis ex eadem radice prodeuntibus ramulis, prædita est hæc planta, humi procumbentibus, pedalis, interdum cubitalis longitudinis, duris, flexibilibus tamen, lanuginosis, qui in summo aliquot flores *Flore Convolvuli.* proferunt purpurascentes, inodoros, Convolvuli æmulos, minores, unico folio constantes, sed ita implicato, ut quinque videantur, florum oris in totidem angulos desinentibus, &, dum clauduntur complicatis; folia per ramulos nullo ordine sunt *Salicis folio* sparsa, longa, angusta, tenui lanugine obducta, Salicis foliis haud absimilia, gummosa siquis mordeat, *Convolvuli semine.* & aliquantulum amara: semen fert in vasculis Convolvulo non absimilibus, minoribus tamen, fuscum, angulosum, inæquale: radix candicans singularis, infimâ parte ramosa est, & vivax.

Convol minimus spicæ folius. Lob. adv. & ic. (ubi figura Clusij) Convol. minimus Spicæ foliis, vel Stechadis citrinæ, aut Linariæ. Obs. Convol. minor Spicæ-folius, sed ejus effigies *Scammonium tenue Plin* minùs scitè expressa adv. p. 274. Scammonium tenue Plinij quorundam. Scammonium minus Plinij, *Cantabrica* Tab. Clus. hisp. & hist. Cantabrica quorundam. Cast. Cantabrica Plinij. Ponæ in Baldo Convolv. minor Spicæ foliis Lobelij. B. phyt. Convolv. 4. *Helxine stans* (10. pin.) Linariæ folio; Guilandini Helxine stans dictum: at Cortusi Scammonea Patavina. Is rectè an- *Lugd. not.* notat Lugdunensem duas figuras & duas descriptiones unius plantæ exhibere. Vna enim planta est Volubilis terrestris Dalechampij; & Convol. minimus spicæ folius. Lob. aut Ger.

Variat magnitudine, reperitur enim vix duas trésve uncias altus: flore est communiter purpureo, rariùs albo.

Rariùs inventu Convolv. minimus aliis regionibus quàm Galloprovinciæ, Allobrogum & Narbonæ ad margines aridos satorum & Olivetorum, ubi *Locus & Tempus.* Iunio & Iulio florem promit. Frequens est multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis, Clusio. Postea illam etiam inveniebat in colle Thermarum urbi, vulgò Baden, imminenti, quarto ab urbe Viennâ Austriacâ miliari. Floret Maio & Iunio, nonnunquam & Autumno. Apud Belgas semine ex Hispaniis accepto nata, non nisi Iulio & Augusto, ubi nullum semen perficere observabat, tametsi magnâ diligentiâ testaceis conservatam: calidioribus autem locis sponte nascitur, seménque fert dictum. Nos eam descripsimus anno 1561. collectam qua itur Monspelio Castelneuf secus viam florentem Vere. Quidam Iasionem putant. Frater in montibus Euganeis *Iasione quorundam.* inveniri indicavit, & purgare.

SCAMMONIA ET SCAMMO-nium Veteribus, & in genere.

CAP. XXXV.

ΣΚΑΜΜΩΝΙΑ, ex authoritate Dioscoridis, ra- *Diosc. lectio varia.* mos ab una radice profert multos [*tres, aut quatuor*] tricubitales [*τετραπήχεις Orib. ut vet. quatuor cubitorum*] pingues & quadantenus hirsutos [*ἐμφαίνοντάς τι δασύτητος: παχύτητος Ruell. nonnihil craßitudinis præ se ferentes, sed priorem lectionem tenet Serapio, qui suam historiam ex Diosc. transcripsit*] foliis itidem hirsutis Helxines [*non Parietariæ, sed Cissampeli,*] aut Hederæ similibus, sed mollioribus ac triangulis: floribus albis, rotundis, in modum calathorum [*ὡς οἱ κάλαθοι: vet. quidam καλαμίνθη*] concavis & graveolentibus: radice prælongâ [*ἀμήκης, Orib. ἐπιμήκης*] crassitudine brachiali [*& ita Orib. & Herm. at vulg. codex cubitali*, quę lectio non placet; cum nunquam nisi impropriè, dicatur aliquid esse crassitudine, sed longitudine cubitali. Sed & Serapio ineptè vertit, radice grossâ, sicut pollex] candidâ & gravis odoris, lacteíque succi plenâ. Succus legitur hunc in modum: capite exempto radix ita cultrò incavatur, ut excavatio sensim à latiore orbe in acutum desinat, proindéque in id cavum confluit succus, qui conchis demum excipitur. Alij postquam scrobes in terra [*Add. Lacuna ex vet. cod. καὶ τὴν ῥίζαν κόπτοντες θολοειδῶς fornicis. Orib. θυειοειδῶς. i. mortarii instar*] concamerato sinu effoderunt, juglandis folia insternunt, in quæ radicis incisæ succus diffundatur, eúmque inibi siccatum tandem auferunt. Bonitate *Delectus.* præstat qui pellucidus est ac levis, rarus & colore glutini taurino similis, rimulis fistulísve tenuibus, atque fungosus, qualis scilicet ex Mysia regione Asiæ deportatur. Neque verò in proba- *Adulterium.* tione animadvertere solùm par est, utrum linguæ tactu albescat: hoc enim evenit etiam admisto tithymali succo, sed longè magis anteà commemoratis attendendum est: itémque si non vehementer linguam excalfaciat exuratve, id quod & misti tithymali argumentum est. Natione autem Syria- *Improbat Diosc. Syriacam & Iudaicam.* cus & Iudaicus deterrimi habentur, graves, densi, ervi farina & tithymalo adulterati. Succus dra- *Succi dosis.* chmæ unius aut quaternûm obolorum pondere haustus ex aqua pura aut mulsa, per inferna bilem pituitámque extrahit. Solvendæ alvi gratia, binos obolos cum Sesama alióve semine sumpsisse sat est. Efficacioris etiam purgationis causâ dantur

dantur succi tres oboli, cum Veratri nigri duobus, & Aloës drachma una. Fiunt & purgatorij sales, drachmis viginti succi Scammoniæ in senos salis cyathos adjectis. Horum modus proportione virium: integer quidem, cochlearia tria: medius, duo: minimus, unum. Purgat & radicis drachma una aut altera cum iis quæ retulimus. Ipsius quoque decoctum nonnulli ebibunt. Ex eadem decocta in aceto contritáque cum hordeacea farina, cataplasma fit ischiadicis utile. Succus autem vulvę appositus in lana, partus enecat: tubercula quoque discutit, cum melle oleóve perunctus. Eodem decocto in aceto illitæ lepræ auferuntur. Sed & eodem caput contra diuturnum dolorem ex aceto & rosaceo irrigatur. Vinum Scammonites ita fit. Radicis Scammoniæ per messes effossæ tritæ & linteo illigatæ drach. xv. in musti congium unum mittuntur ad dies triginta. Purgat hoc alvum, ac bilem & pituitam detrahit.

…dicis do- … dicis de- …tum … bias. …bercula. …tra. …num …ammo- …es.

Scammonium, quod est Scammoniæ succus, copiosum quidem in Italiam advehitur, præsertim Venetias, quo ex Alexandria Ægypti & Syria importatur: sed quod probatissimum sit, rarum admodùm invenitur, nec unquam se consecutum esse, ingenuè fatetur Matthiolus. Quod autem Scammonium illud, quo omnes ferè officinæ refertæ sunt, Tithymali succo sit vitiatum, hinc liquidò patere arbitratur quòd decem vel quindecim ejus grana alvuum pluries resolvant, cùm synceri drachma, Dioscoridis testimonio, id vix præstare possit. Plantam è cujus radice Scammonium colligitur, vidit primùm Neapoli, allatam (ut quidam Seplasiarius asserebat) ex Gargano Apuliæ monte, quæ omnibus notis ejus quidem judicio, legitimam Scammoniam referebat. Sed profectò mirari nobis subit, quod Matth. in comm. it. non ampliùs Scammoniæ Gargani montis meminerit, sed aliam tradat, depingat, ac Constantinopoli missam esse dicat. Hanc (Scammoniam Syriacam intelligit) ostendit etiam esse in annotationibus Andreæ Martinelli supra Mesuem depictam.

…Scam- …mio …atth. …dulterati …ammony …ta. …atth. re- …eb.

Ignorantem & inscium herbarium se Euch. Roesslin ostendit, dum arborem Scammoneam facit, & liquorem ejus succum arboris cognominat, cùm nec frutex sit, sed herba, id quod Plinius his verbis docet, Scammonium quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, alvum solvit, præterquam si adjiciantur aloës drachmæ duæ obolis ejus duobus. Est autem succus herbæ à radice ramosæ, pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassâ, madidâ, nauseosâ. Nascitur pingui solo. Radix circa canis ortum excavatur, ut in ipsam confluat succus: qui sole siccatus digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa, vel cortex. Laudatur Colophonium natione Mysium, Prienense: specie autem nitidum, & quàm simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, citò liquescens, virus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens [*hoc signum fallax & incertum esse Diosc. tradit*] quàm levissimum, quùm diluitur albescens. Hoc evenit & adulterino, quod fit ervi farina, & Tithymali marini succo, in Iudæa ferè, quod etiam strangulat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymalus enim linguam excalfacit. Vsus bimo, nec ante, nec postea utile. Dedêre & per se ex aqua, vel aqua mulsa, & sale, quaternis obolis. Sed utilissimè cũ aloë, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Hæc Plin. quæ multùm faciunt ad Diosc. intelligendum. Faciunt & ad Plinij lectionem rectam. Sunt enim de veteri codice transcripta. Nam vulgata exemplaria tribus locis emendant. Primò ubi dissolutionem stomachi legitur, in vulgatis stomachi vox in totum deest: Secundo ubi ervi farina habetur, in vulgatis herbæ farina falsò legitur. Tertiò ubi usus bimo legitur, pro eo vulgata exempla habent, Bulbi more: quam lectionem falsam esse, sequentia verba declarant: nec ante, nec postea utile: quæ neque ad Bulbum referri possunt, sicut neque Bulbus ad Tithymalum, de quo præcedit quòd linguam excalfacit. Hoc tamen de Scammoniæ succo Diosc. nõ tradidit, quòd usus bimo sit, ut nec ante, nec postea utilis sit. Et profectò ego hodie novi in quibusdam officinis usum ejus ad decem annos servari. Et scribit Arabs Mesues Scammoniam per annos duodecim conservari. Scammonium Syriacum licèt Dioscoridi improbetur, Plinius tamen contrarium sentire videtur. Commendatur enim illi præter Mysium & Colophonium, etiam Prienense, quæ Priène civitas Syriæ est. Mesues Antiochenum & Armenicum laudat, Corascenum vituperat. Galenus in Simplicium censu Scammoniam præteriit. Paulus Scammonia, inquit, calidam & discussoriam, & biliosa extergentem vim habet, & magis succus, qui etiam tubercula discutit, & fœtus necat appositus, & lepras exterit. Et in diuturno capitis dolore, caput ex eo cum aceto & rosaceo irrigatur. Sed & radix pota purgat, tum ipsa, tum decoctum ejus. At cum aceto & farina hordeacea cocta, ischiadicis imponitur. Idem l.7.c.4. Scammonia, inquit, similiter ut veratrum purgat, & magis flavam bilem. Verùm magis quàm omnia purgatoria, stomacho noxia est. Detur itaque non febrientibus, & stomacho benè affectis, pondere obolorum quatuor cum sale, aut pipere, aut zingiberè, aut quodam oxyporo citò transeunte, stomacho grato, aut cùm melle. Fiunt & catapotia cum gummi. Aëtius l.3.c.25. ferè eadem habet. Et addit, ammiscetur ipsi sal, & thymi coma, aut pulegium. In his verò qui ferre possunt, præstat Aloën miscere. Datur & per se cum melle, aut ptisanæ succo, si clanculum exhibere volumus. Et hi ambo Scammoniæ nomine succum solum intelligunt, & non radicem, aut herbam ipsam. Et hunc etiam solum utilem Theophr. 9 hist. dicit, & aliud nihil, τῆς δὲ σκαμμωνίας, inquit, ὁ ὀπὸς μόνον χρήσιμος, ἄλλο δ' οὐδέν. Recentiores Græci Scammoniam vocant δακρύδιον, i. e. lacrymam, ex qua voce corrupta officinæ vocant Diagridium. Vsus ejus hodiè ferè est ad reliqua purgatoria medicamenta acuenda. Sed in his, quæ à veteribus de Scammonio produntur, duo sunt expendenda: ejus delectus, & in purgationibus dosis. Laudant enim illi leve, pellucidum, colore quàm simillimum taurino glutini. At vulgare nostrum squalidum est, & cineritio colore, & aspectu tristiore: quia non succus, aut liquor manans, aut lacryma Scammoniæ ad nos adfertur, sed succus vi expressus. Scammoniæ lacrymam, quam Venetiis apud Albertum Martinellum vidit Pena in Syriacis conchis allatam, Colophoniæ concolorem, concretione simili, ex fusco cæruleam fuisse ait, cujus coloris non est Scammonium nostrum. Verùm cùm pura ac mera lachryma Scammoniæ tam frequenti usui non sufficeret, succum multum vi expressum ad nos asportari oportuit: cujus maximè delectus habendus, quia nullus nisi variè adulteratus ad nos adfertur. Nam aliquando ex eodem corpore, eadem morbi causa, & eodem planè modo affecto, grana aliquot sumpta facilè, & sine ullo cruciatu, bilem pituitámque expurgabunt, ex eadem prorsus gleba, frusto parvo effracto multò plura grana sumpta minùs evacuabunt, nec sine molestia, & cruciatu. In causa est dissimilis molis concretio, quæ hîc plus, illic minùs, aut lactis Tithymali, aut Lathyridis, aut alterius stirpis valentioris succi accepit: unde dissimiles purgationes consequuntur. Cùm autem veteres, aut drachmam, aut quaternos obolos,

…uch. Roess- …s nor. …e Scamm. …linius. …escr. …enera. …electus. …dulteriũ …adicis …jus. …lin. corrig

Scammonij duratio. Scammonij delectus. Temperamentum. Scammonij correctio. Dacrydium. Confertur Scammonium nostrũ cum antiquorum. Veteres explicantur.

aut majorem aliquam dosim præscribunt, purum & merum succum imperant. Purgat Scammonij succus per inferiorem ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamētorum potentiâ cedens. Nullâ enim parte, ut Oribasius ait, superatur ab iis quæ agitant & commovent. Efficit istud non vehementer aliquâ calidâ facultate; sed aliâ quadam latente totius substantiæ proprietate. Nam gustu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunque siquidem liquori aut rei permisceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum saporem communicat. Quamobrem nec inter calidissima, ut plerisque videtur, sed inter moderatius calida & sicca habendum censet Dodonæus. Extergit autem & educit potissimùm bilem flavam; serosos item tenuésque humores, & quandoq; pituitam, ventriculo tamen magis, quàm reliqua omnia medicamenta, ut Paulus tradit, noxium est Scammonium. Mesues verò non modò ventriculo grave atque molestum, verùm & intestina ipsum abradere; interna viscera erodere; venarum ora dilatare, totiúsque suæ substantiæ essentiâ cordi visceribúsque reliquis obesse sentit. Immoderatum & minùs oportunum idcircò ejus usum animi sequuntur deliquia, ventriculi subversiones, alvi fluores, dysenteriæ & tenesmi. Occurritur his malis, eodem auctore, si Scammonium in cotoneo malo decoquatur; & muccagine psillij, prunorum carne aut succo, aliísve lentis similiter succis permisceatur, additâ mastiche, aut aliquo ex moderatè astringentibus. Plinius noxam ejus tolli posse affirmat admixtâ Aloë: Veteres Scammonium in malo cotoneo etiam decoxerunt, sed omisso Scammonio ipsum malum edendum præbuerunt, quod absque stomachi subversione alvum subduxit: ut lib.1. de facult. alim. Galenus scribit: & 3. de simpl. Quinque de causis corporibus læsiones inferre potest. Prima est, quòd flatus quosdam mordaces gignit, usque adeò ventriculum lacessentes, ut sumentibus nauseam commoveat. Noxa hæc tollitur, si in excavato cydonio malo, clibano, aut prunis inassetur, pastâ undique circumlitâ: præsertim additis aut fœniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galangâ. Inflammat deinde acredinis exuperantiâ corporis spiritus: quò fit, ut facilè febres excitet, iis præcipuè qui obstructionibus viscerum, & humoribus putrescentibus obnoxij sunt. Sed id nocumenti aufertur, admistis inter coquendum, quæ refrigerant, & fervorem extinguunt: cujusmodi est psillii seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potiùs pulpa, rosarum & violarum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam antè coctionem maceratur oleo rosaceo, aut violaceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoë, aut factitio spodio. Adhæc, quòd magnâ tum attrahendi, tum aperiendi facultate sit præditum, immoderatas alvi fluxiones facit: vasorum enim osculа plus quàm par sit, aperit. Hæc læsio adimitur admistis rebus adstringentibus, cohibentibúsque, nempe mastiche, cydoniis malis, succóque ab eis expresso, & myrobalanis, præsertim flavis. Abradit præterea acri succo, quo scatet, intestina: proinde & tormina, & dysenteriam, & tenesmum excitat. Sed deletur hoc incommodum additis humidis pinguibus, lentisque medicamentis: cujusmodi sunt tragacanthum, bdellium, amygdalinū oleum aut rosaceum: item prunorum pulpa per se, aut saccharo asservata, psyllij spissamentum, mastiche, cydoniorum mala pòst sumpta, & calida aqua pòst bibita: utpote quæ medicamentum ociùs à ventriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est, quòd prudentes Medici, quò celeriùs Scammonium à ventriculo & intestinis dejiciant, hordei jusculum cum saccharo superbibendum præbent. Obest postremò Scammonium cordi, jecori, ac ventriculo substantiæ suæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, si illi tum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quæ cordi, jecinori, ventriculóque opem suam præstant. Dejicit Scammonium valentissimè bilem, quam à vasis & à sanguine exhaurit. Ejus dejiciendi facultas haud sanè aliis medicamentis absimilis est, quæ purgant cum labore & molestia.

Scammonium moderatè calidum. *Scammonij noxæ.* *Scamonij correctio.* *Flatus mordaces gignit.* *Inflammat spiritus.* *Nimium movet alvum.* *Abradit intestina.* *Obest cordi.*

De dosi Scammonij non consentiunt autores, nam Scammonium posse ad ℥. usque tutò dari censuit Dioscorides, quamvis rursum dicat posse interdum satis esse ʒ.ß. ut liberalis fiat purgatio: duos verò obulos, h.e. scrupulum, posse commodè alvum ciere. Videtur itaque dosin ejus esse à ℈. ad ʒ. Paulus verò ait dandos esse iiij. obulos, cum quo Aëtius & Actuarius consentiunt. Rufus usque ad ʒ.j. & radicis usque ad ʒ.ij. exhibet. Mesue tamen, quem omnes fermè juniores sequuti sunt, non audet ℈. dare, imò consulit non esse excedenda grana xij. sicuti minimum, quod dari possit, ut ventrem solvat voluit iiij. esse grana. Eum autem loquutum esse puto propriè de Diagridio, de quo mox. Videtis igitur quanta sit varietas scriptorum. Vnde non est mirum, quod Avicenna admiretur varietatem ponderum in hoc medicamento, quam varietatem ipse refert ad varietatem locorum, nā Dioscorides fortasse exhibet unam drachmam illius Scammonij, quod mite erat, & ortum in miti loco: vel quia Scammonium illud erat mite si non ratione loci, saltèm ob vetustatem. Sed sit utcunque. Ego scio (inquit Fallop.) quod Scammonium aliquando exhibitum in pauca quantitate non evacuat: aliquando in pauca exhibitum evacuat præter modum: aliquādo è contra: unde nescio quid dicam de dosi hujus medicamenti: consulo tamen vobis, ut semper exhibeatis paucam quantitatem, quæ quantitas sit potiùs pro calcari: vocatur autem Calcar pauca Scammonij quantitas addita medicamentis purgātibus pro rusticis, vel pro aliis robustioribus, & cervicosis quibusdam hominibus, quibus nihil fuisse videtur factum, nisi pharmacum eduxerit usque ad ultimum, & plurimum ut ita dicam cacarint; & ideò pharmaca pro hujusmodi hominibus debent habere calcaria, qualia etiam debent esse pharmaca pro Monachis, & eò magis quia difficile in ipsis fit evacuatio, quoniam cùm vescātur malis cibariis semper abundant crassis excrementis, & viscidis humoribus. Vnde præparetis quantum velitis, semper tamen difficilè moventur. Itaque utamini semper pauca quantitate Scammonij, & stetis potiùs in dosi Mesue, quam etiam non excedetis, quàm in dosi Grecorum, quos nolim ut in hac re imitemini. Tractatus qui pro quo, Scammoneæ loco aut Cucumerem agrestem, aut lac Tithymali, aut Euphorbium accipit. Sed Sylvius in Antibal. Scammonio deficiente, Ricinum probat.

De dosi Scammonij. *Authores de dosi Scammonij ut interpretandi.* *Calcar medicamentorum.* *Substituta.*

Scammonia, quam Diosc. describit, paulò diversa est, attestante Cæsalpino, à Scammonia ejus, floribus ex candido pallescentibus, ex semine è Syria misso enata. Est hæc nobis Scammonia Syriaca flore majore Convolvuli.

Aequivoca. Scamm. Syriaca flore majore Convolvuli.

Scammoniam aliam quandam Monspelij ostendunt, Scammonia Monspeliaca, à Gesn.h. (qui portionem pingit in figura adhibita Scammoniæ Cordi) Clus. Lob. Cam. & nobis vocata, cujus est & altera varietas.

Scammon. Monspeliaca.

Ægyptij quoque suam Secamonem [*Apocyni affinem*] Scammonij speciem affirmant.

Apocyno affinis Secamone

Camerario apud Matth. germ. lib. 4. cap. 58. Volubilis sive Convolvulus major videtur genus Scammoneæ.

Convolv. major.

Scammonia tenuis Plinij, ita tradentibus Cordo in Diosc.

elxine Campel. in Diosc. Ang. Cam. h. & Cæs. nihil aliud est, quàm Helxine Cissampelos.

Volvulus terrestris. Planta, quam Tab. pro Scammonio minore exhibet, est nobis Volvulus terrestris.

Convolv. peregrinus. Idem jam dictus autor exhibet & secundum Scammonium minus Plinij, quod Convolvulum peregrinum inscribimus.

Nil Arabum quibusdam? Testis est Cæsalpinus alterum genus pro Scammonia ostendi foliis subhirsutis flore cæruleo, quam Mesues Volubilem lanuginosum vocet. An hæc Nil Arabum quibusdam.

Mechoaca. Mechoaca Scammonij species, & non temerè quidem, ait Dodonæus, creditur. Ob mala symptomata, quæ excitat Mechoacan genus silvestre, Scammonium à Monarde vocatur. Vide Mechoaca. Et de his omnibus præsenti libro pertractatur.

Thapsia. Scammonium dici de Thapsia Dioscoridis l. 4. autor est Tragus l. 2. c. 8. & Brunfels. in Onomastico. De hac nos lib. 27.

SCAMMONIA SYRIACA FLORE majore Convolvuli.

Descr. E Syria delata Scammonia, etiam nostro assuevit solo, licèt nullum ad ecchylosin studium adjungamus: profert autem è radice longâ, crassâ, lacteo succo prægnante, multas aliquot cubitorum viticulas, proximis ridicis sese convolventes scandentésque; folia triangula ceu hastilis barbatus, mucro, Smilacis lævis æmula, sed minora, glabra, tenuia; flores calathoides nonnihil purpurascũt, Helxines cissampeli floribus proximi.

Smilacis folio. Cissampeli floribus. Descr. Cæs. Hanc ita describit Cæsalpinus. Tenues viticulas fert, bicubitales: foliis triangulis, effigie sagittarum, parvis: flores ex candido pallescentes: fructus veluti pinguedine obductos, in quibus semina nigricantia: radicem grandem Raaphano similem, succosam.

De Scammonia Cordus. De Scammonia nostra Syriaca Cordum loqui suspicarer, si folia non diceret spinosa in hist. l. 4. c. 109. cùm ait. Scammonia est, cujus liquor est Scammonium, Convolvulo per omnia similis, quantùm ad viticulas, flores, lacteum liquorem & qualitates attinet: folia quoque ab hujus foliis parùm discrepant; sunt enim ipsius foliis similia, sed pilosa, triangularia, atque in alatæ sagittæ figuram redactæ. De radice priùs dixerat in Diosc. majorem esse Convolvuli radice. Et hinc etiam Cissampelum, tenuem Scammoniam vocari, quoniam multò tenuiorem radicem, Cord not. quam Scammonia habeat. Verùm hæc descriptio Cordi ex Dioscoride concinnata est. Figura quidem malè picta aliquatenus nostram Scammoniam Syriacam exprimit: ramus verò appictus, nõ est Scammoneæ Cordi, sed Monspeliensis. Quintam speciem Volvuli Mesues, esse plantam illam scribit Fallopius, ex cujus radice emanet Scammonium. Græci (inquit Dodon. purg. & hist.) σκαμμωνίαν; Latini ferè Scammonium nominant; ita appellantes non modò stirpem ipsam, sed & densatum concretúmq; succum. Dicitur & à nonnullis σκαμμωνία ῥίζα, ab aliis κολοφώνιον; officinæ succum crudum quidem Scāmoneam; in cotoneo verò malo decoctum, Diagridium vocant: quasi δακρύδιον, i. e. lacrymulam. Est verò ipsum Scammonium (ut cap. de Campana cærulea affirmat) nihil aliud, quàm species Smilacis lævis, radice crassâ. Lactariam hanc, scansoriámque Volvulam (unde fortè, Lobelio advers. nomen Volvulo fuit) solo penicillo commentatoris pictor expressit. Cùm tamen paucæ sint plantæ, quas de facie & facultatibus, penitùs notas habere, magis intersit boni Medici, & Pharmacopœi, quàm Scammonium hoc Syriacum, Antiochenum & Norbonense. Anno igitur 1562. indefessus ille herbarum novarum vestigator Venetus pharmacopœus Sequinus Martinellus, ex Syriaco Alepo miserat plusquàm centum libras glebæ Scammonij Antiocheni succi concreti, cui exprimendo interfuerat: conchas etiam non paucas lachrymâ plenas, seu Diagredio antiquorũ, cum seminibus angulosis Volubilis. Hæc semina tum Patavij & Venetiis primo Vere terrę mandata; in luculentam Volubilem, seu Volvulum abiêre, adeò sinuosis Smilacis foliis, triquetris, vel potiùs Cissampeli foliis, floribus, & facie, ut planè nostræ Cissampelo eandem dixisses: verùm radice insigni fuit, & mole grandem Bryoniæ radicem æquante atque teneritudine simulante: foris tamen pulla, aut cinericia, intus albidâ carne: cujus fissæ torulus sive cor medium exemptum, planè idem est, aut simile radici communis & probatioris Turbith officinarum: verùm faciliùs aliquantò frangitur hæc, tametsi perinde gummosa succóque lacteo prægnet, atque Turbith. Hanc eandem posteà Antuerpiæ, quò semen miseramus serendo meminimus, speciosam factam, floribus & viticulis quinum & senum cubitorum, prorsum nihil diversam, cujus Guillielmus Dries, non minùs peritus pharmacopœus, quàm probus civis Antuerpianus, adnata, radicúmq; pullulationes excisas, exsiccatásque ostentabat, adeò Turbith Alexandrinum ementita, ut discriminis perparum, aut nihil percipi posset. Hæc Lob. adv. qui in obs. figuram habet eandem cum Dodonæo, titulo Scammonij, Adv. 272. In ic. vocat Scammonium syriacum, antiochenum, & Scammoneum. Gesn. h. est Scammonia è Syria allata. Ang. & C. B. (cui prima) Scammonea Syriaca. Cam. h. Scammonea Antiochena: Eid. hist. & epit. ut & Lon. & Cast. Scammonia. Rauvv. Scammonium verum. Cæs. Scammonia floribus ex candido pallescentibus, ex semine è Syria misso nata. Matth. in comm. cum mag. fig Scammonea. Lugd. Scammonia Matthioli.

Volvuli 5. species Mesues.

Colophonia. Diagridium. Smilax lævis. Lactaria, scansoriaque Volvula. Turbith. Synon.

Locus & Tempus. Habui Lugduni, Genevæ & Montbelgardi in hortis. Basileæ in horto D. Plateri florebat Iunio, & Iulio, Augusto, & Septembri. is hieme recondebat. In calidis, pingui exit solo, veluti in Asiæ Mysia, Syria, aliísque similibus. Reperitur & in Creta insula, Bellonio teste. Verisimile est, ubi suæ spontis est, citò & plurimâ deinde Æstatis parte florere: nam & in Belgio, ut Dod. tradit, æstivis mensibus subinde cum flore videri potest. Scammonea Antiochena Camerario aliquot annos duravit asservata in fictilibus per hyemem, & Æstatis initio floruit, sed semen nunquam absolvit.

Vires. Meminit idem Cortusum patritium patavinum, rerum naturalium summum indagatorem ex crassis radicibus aliquot uncias succi extraxisse. Aiunt si propè Tithymalum seratur, adeò ejus caliditatem accendi, ut veneni naturam acquirat. Hujus tamen liquor caloris acrimoniæque vi per ætatem amissâ benignior nonnihil evadit. Quod verò non eas notas habet Scammoneum, quales illi Diosc. tribuit, causa esse putatur, quod hoc tempore non observent veterem parandi modum, ac non ex incisa, sed dissecta prorsus vel expressa radice, aut è stipitibus & foliis contusis paretur: alioqui tanta copia Scam-

monij quo pacto quotannis ad nos adferri posset? vel etiam lacte Tithymali sæpiùs adulterant. Pulcrè mehercule alicubi Ruellius inquit: Nulla medicinæ pars incertior, quàm quæ ab alio orbe quàm nostro petitur.

SCAMMONIVM, SVCCVS SCAMMONEÆ densatus.

Descr. VVlneratâ Scammoneâ succus emanans lacteus concrescit, qui in magnas massas coagulatus importatur, tophosas & satis leves taurini glutinis instar nitidas & veluti pellucentes, colore fulvo, nigricante aut cinereo, atque is quidem color potissimùm elucet in pulvere, in quem levi digitorum attritu friatur, odore nauseoso, sapore amaricante & mediocriter acri.

Diagridiũ quid & ejus præparatio, per concoctionem. Scammonium, succus Scammoneæ densatus, per coctionem, aut etiam per macerationem paratus Diagridium appellatur. Confectio autem ejus per concoctionem hæc est. Accipitur cotoneum, extrahitúrque durior ejus illa pars media, quæ semina continet (recisâ tamen superiori priùs laminâ) cujus loco in excavatam partem Scammonium inditur: mox laminâ, quæ priùs fuerat recisa, pro cooperculo additâ cooperitur, triticeáque pastâ circumquaque malo cotoneo obducitur, ac ita coquitur in clybano, h.e. vase fictili crudo. *Per macerationem.* Quidam tamen succo ex cotoneis expresso, Scammonium macerant, ac Diagridium parant. Accipiunt autem Scammonij partes duas, succi cydoniorum partem unam; miscent probè, ponunt in locum calidum & quotidie movent, donec mediocriter induretur ejus massa: deinde formant pastillos, eósque quantum satis est exsiccant. *Modus alius.* Alij alium probant modum, & quidem ex malis communibus, ita, ut acceptâ ollâ, aut testaceo mundo vase, malis primò fundum ad digitalem crassitiem sternant, mox itidem tantundem Scammonij superponant, & sic subinde donec vas plenum fuerit. Mox autem carbonibus accensis, ac in camino posito vasi eóque optimè triticeâ massâ operto, quantum satis sit, coquant. *Optimus modus quis.* Satis autem cocta dicuntur, cùm mala induruerint. Ex cotoneis autem, quàm ex aliis malis per coctionem tutior & cum minori molestia fit purgatio. Quare & amplior ejus dosis sumi potest. Ac rursum magis ex aliis malis, quàm ex maceratione in succo cytoniorum. Sicut & magis ad purgationem videtur facere, cùm ex hoc succo paratum est, quàm si sine hoc detur. De dosi hujus ac etiam facultatibus vide plura ante. Officinę Scãmonium pręparatum, quod ut diximus Diagridium vocant, compositionibus ferè omnibus, crudi ac non præparati Scammonij loco admiscent. De hujus dosi loquutum putamus Mesuem.

NIL ARABVM QVIBVSDAM, sive Convolvulus cæruleus. CAP. XXXVI.

Descr. CÆruleus Convolvulus tortilibus viticulis, tomentosis, proxima quæque arripiens, in altum nititur, texturis topiariis peridoneus, nisi longiorem vitam teneritudo, frigorum malè-patiens negasset: *Folio hederaceo.* folia palmum circiter lata, paulò longiora, formâ hederaceâ, in tres acutas lacinias sinuantur, lanuginosa, colore ex herbido in flavum vergente, priora ad folia Sigilli B. Mariæ accedunt; folia Lob. ternis angulis singula, in teneriusculis pediculis; *Smilacis Levis flore.* flores Smilacis lævis, cyaneo colore adblandiuntur, extra tamen in singulas quinque laciniarum zona excurrit albida, quo etiam colore totum floris infundibulum tam extrà, quàm intra tingitur, quinis foliis herbæ concoloribus obvallatum, in quo stamina & apices lactei altè reconduntur; flores Dodonæo sunt veluti Smilacis lævis instar campanulę, sed per oras angulosi, & colore in cæruleo purpurei; floribus Lob. è pediculorum calice exeũtibus, Iasmini aut Vincę pervincæ similibus sed ora quinis stellatum prominentibus angulis, Nolæ cæruleæ vel aureæ effigie; semen nigricãs Dodon. radix subest parva, fibrosa (gracilis, longa, Lob.) lignosis nervulis fractu contumacibus tarcta, Cyclamen, Hederámve annosam imitata, nonnihil hirsuta. *Iasmini flore.*

De hac planta hæc Serapio. Habel, i.e. Nil, est granum Indicum [*Granum Nil, Cartamum Indum, Hobx.*] cujus planta, autore Isaac Eben Amram, similis est plantæ Lebleb, adhęrens arboribus duobus brachiis, vel tribus, habens ramos & folia viridia, & in radice cujusque folij florem coloris purpurei, similem pomulis in figura sua, quo decidente apparet semen in vaginis, in quibus latitant tria grana, minora granis Staphisagriæ, lęvia, tribus partibus divisa, & ista grana sunt id quod de ea administratur in medicina. *Habel Serapionis granum Indicum.* Hujus etiam meminit Bellunensis in interp. in Avic. dicens. Habel Almesachin est herba quæ dicitur Funis pauperum, & est species Lebleb. *Funis pauperum.* Granum Nil est semen nigrum repertum in planta Volubilis cujus flos habet colorem azurum: & figuram Campanellæ similem, tendentem ad longitudinem aliquam, & hujusmodi planta non est herba, ex qua Nil seu Indicum [*Usme hæc est, & est folium Nil ex quo exprimitur succus, ex quo conficitur Indicum tingens*] conficitur ut quidam putant, sed est species Volubilis nota, & semen hujus plantæ granum Nil, in Oriente administratur ad evacuandum humores grossos phlegmaticos & melancholicos, sicut ait Avicenna à quo in cura vermium administratur. *Usme non est.* Ex quibus ita dictis vel me tacente facilè judicatu est, opinionem Tagaultij non esse recipiendam, dicentis in l.1. can. Mesue, Nil granum esse Isatidem Græcorum, & vulgò Gallis passim Gueida, *du Gueide* dici, herbam notissimam, quâ infectores utantur in tingendis pannis. *Opinio Tagaulty refutatur.* Addam tamen verbis Bellunensis argumentum ex ipso Mesue desumptum quo Tagaultij opinio sufficienter refelli videtur, nempe quòd Isatidis semen vix possit mensurari pleno & vacuo: quum admodum compressum sit, nec quicquam simile habeat, cum reliquis fructibus, qui à Mesue loco jam citato recensentur. *Isatis non est.*

Hæc est illa planta, quæ à Monachis in Mes. Volubilis cærulea nominatur, cujus semen Bellunensis dicit esse Granum Nil. *Volubilis cærulea.* A Dod. gall. dicitur *Liset* [illegible] *bleu*; Conjugulum nigrum. *Conjugulum nigrũ, Convolvulus.* Dod. purg. & hist. (ubi eam pingit & describit) dicit accedere lævium Convolvulorũ numero, optimè etiam exprimere Campanam cæruleam vocatam vulgò Campanam lazuram, & Convolvulum cæruleum dici recentioribus; *Campana lazura.* existimari autem Ligustrum esse nigrum, Columell. lib. 10. Nec sine ratione, quandoquidem Smilax læ- *Ligustrum nigrum.*

vis

vis major etiam album dicatur Liguſtrum. Nam è cæruleo purpureum colorem ſubinde nigrum dici: veluti Violæ nigræ. Eſſe autem qui hanc Campanam granum Nil Avicennæ eſſe velint, c.306. differens quidem ab eo Nil, quod deſcribatur c.512. Iſtud enim Iſatis Græcorum eſſe; illud verò peregrinam ac Indicam ſtirpem: ut non modò Avicenna, ſed & Serapio teſtetur.

Convolvuli. Non deſunt & aliæ Convolvulorum ſpecies, quæ ad Nil quoque Avicennæ referuntur, unicaulis, ſpinulis aſper; alter abſq; illis. Sed Mechoaca quoq; poteſt & Nil, & Scammonium Americanum eſſe. Anil etiam Arabum & Turcarum in Guzarate à plerisque Nil vocatur. Nil tandem Germanorũ, Pópholix eſt.

Nunc quod ad nos attinet per Granum Nil Arabum quibuſdam dictum præſentem intelligimus plantam. Lob. in adv. hanc intelligit per Aſureum ſuum, ſive cæruleum Convolvulum hederaceum, vel ſmilaceum, exoticum, quem in Ic. pingit eodem titulo: in obſ. autem inſcriptione Aſurei; ſive cærulei Convolvuli, Campanulæ laſuræ herbariorum, adv. 274. Noctu florentis Pleutonariæ dictæ.

Geſn. h. Convolvulus peregrinus, vel cæruleus, Nil Arabum. Tab. Ger. Caſt. & Cam. h. Convolv. cæruleus; de quo hic ait: Nil Arabum, vel potiùs Habal Nil Serapionis, Latinè granum Indicum. Haſmiſen circa Alepum ubi multum creſcit, Perſis *Acaſia*, Italis *Campanula Azurea* aut *fior di notte*: quia noctu potiſſimùm floret, ſole oriente clauditur.

Lug. Volvulus ceruleus, ſive Campana Azura Lobelij. Dod. (ut ait Lug.) quidam Pothon cæruleum Theophraſti eſſe credunt, ornamento & umbraculis ſepulchrorum laudatum antiquitùs. Alij Pothon illum eſſe malunt Convolvulum purpureum duplicem Cortuſij.

C.B. Convol. 5. ſive cæruleus hederaceo anguloſo folio: Smilax cærulea Dod. gall. [*non invenio ita ab eo vocari*] ſine icone. Scammoniæ ſimilis flore cæruleo, Ang. Nil Arabum, Eyſt. Campana cærulea, Dod. Bry. Convolvuli alterum genus, quod pro Scammonio oſtenditur, Cæſ. Campanula cærulea hederaceo folio, Svver. Quibuſdam Pothos cæruleus Theophraſti: quibuſdam Volubilis lanuginoſa Meſuei.

Locus & Tempus. Montbelgardi in horto E.C. floret Auguſto & ſequentibus menſibus, non facilè autem matureſcit ſemen. Hæc, inquit Lobelius, non niſi hortis Italiæ, Galliæ & Belgiæ nota, ubi amœnâ purpurâ porrectis attextiſque ſecus parietes & perticas funibus viticeis, gracilibus, umbracula concinnant, atque fornices viſu perjucunda. Peregrinam hanc ſtirpem, & aliunde illatam ſub fine æſtatis, ſi calida, fervénſque fuerit, in Belgio flores facere ſcribit Dodonæus. Geſnero flores ephemeri ſunt: noctu enim ſe aperiunt (unde florem noctis vulgo quidam in Italia nominant) poſtridie vi ſolis pereunt. Satus variè provenit, nunc infra palmi altitudinem conſiſtens, at florens tamen: nunc altiùs excreſcens, ſemel etiam ad cubitos fere novem, quæ planta ſemen initio autumni maturavit.

Vires. Granorum Habel Nil in medicina, ut autor eſt Serapio, proprietas eſt (ex Aben Meſuai) laxare phlegma, & mundificare ipſum. Præparatio ejus eſt, quòd benè teratur, miſceatur cum oleo amygdalarum dulcium. Et melius ex eo novum, ponderoſum, & non ſtypticum in ſapore ſuo: & doſis à quatuor Kirat uſque ad octo. Granum Nil (ex Habix) eſt cartamum Indum, calidum & ſiccum in primo gradu, & habet hoc, quod quando miſcetur cum medicinis, facit moram in inteſtino duodeno, atque in illo quod ſequitur ipſum, & eſt propinquum meſeraicis, & facit ibi punctiones, & quum ſumitur in potu ſolum, non laxat eadem die, niſi completis viginti quatuor horis poſt ejus punctionem, & quando admiſcetur ei Scammonea, facit ipſum deſcendere, & tunc laxat phlegma viſcoſum, & operatio ejus eſt etiam in educendo choleram, & fortaſſis accidunt ex potu ejus juvenibus ſtypticitas in ore ſtomachi, & torſiones magnæ, & ſi nimis ſumpſerint, faciet eos evomere, & fortaſſis inducit teneſmonem. Et doſis ejus cum aliis medicinis eſt drach. ſemis, ſed ſimplex nunquam vidi dari in potu, niſi admiſceatur ei Scammonea, quia juvat ipſum ad expellẽdum phlegma, & choleram, quoniam ipſum expellit humores duorum diverſorum colorum per ſeceſſum. Grani Nil ſemen, ut Bellunenſis teſtatur, in Oriente adminiſtratur ad evacuandum humores groſſos, phlegmaticos & melancholicos ſicut dicit Avicen. 2. can. qui Granum Nil, Carthamum Indum eſſe dicit, ac calidum ſiccum primo ordine ſtatuit.

(Margin notes, left column: Mechoaca. — Pompholix. — Aſureus, ſive Convol. cæruleus. — Pleutonaria. — Volvul. cæruleus. — Pothos Theoph. — Phlegma. — Delectus. — Doſis. — Cartamum Indum. Noxa. Right column: Purgat. — Vomitum movet. — Temperamentum.)

CAMPANVLA INDICA.

Deſcr. Congener videtur rara hæc Cãpanula, ei quam Nil Avicennæ nuperorum quidam eſſe volunt, tortilibus flagellis hirſutis rubeſcentibus circum perticas cõvolutis in altũ nitens; folia hederacea ſive Cyclamini, acuminata, qualia nẽpe primùm pullulantia eſſe ſolent Campanulæ lazureæ ſive Nil Avicennæ, ad pediculum uncia longiorem, rubẽtem, hirſutum, falcata, ſubtus ſupráq; piloſa; flores campanulati ſeu calathi formâ, calyci inſident in quinque acutas lacinias diviſo, villoſo, nigricanti, plures ſimul junctì ferè, pediculo ex foliorum ala prodeunte. (Folio hederacea. — Flore campanulato.)

Locus. Primùm viſa Argentinæ apud D. Fridericũ Meier qui Campanulam Indicam nominabat, nobis etiam Montbelgardo in horto E.C. provenit aliquoties, ſed non maturavit ſemen.

An B.pin. Smilax lævis 7. ſive Convolvulus folio ſubrotundo: qui 1. in prod. Convolvuli ſpecies altera, quæ ad Nil Avicennæ referri poteſt, Dodon. Campanula azura, Svvert. Campanula Indica purpureo-violacea, Bry. Convolvulus Indicus flore violaceo, Eyſt.

CONVOLVVLVS BONA NOX dictus, flore candido, grandi.

Scribit Cluſius l.2. exot. c.18. ſe à doctiſſ. Viro Simone de Touar urbis illius primario Medico inter fructus exoticos anno 1596. Hiſpali delatos, tertium accepiſſe, cui magna affinitas erat cùm Convolvuli aliquo genere, quòd tota facies reſpondere videbatur, licèt longè major eſſet, quàm ullus ſimilis generis ipſi unquam conſpectus. Etenim calix qui florem continuerat, quinque foliis unciam ferè longis & latis invicem amplectentibus conſtabat, ut in Cappari; quibus includebatur caput trigonum membranaceum, tria grana inſtar magnorum piſorum (Convolvulus.)

rum continens, coloris ex fusco cineracei, & penè fuliginosi; tres autem flores ex longis pediculis dependentes crassiusculo ramo inhæsisse apparebant; similia porrò grana illo ipso anno ab eo Convolvuli peregrini appellatione, his additis verbis, accipiebat Clusius. *Convolvul. peregrinus.*

Buenas noches.

Buenas noches, plātę ex occidentali India delatæ semina, quæ etiam stirps apud fortunatas Insulas reperitur, ubi *Buenas noches* vocatur, voce Hispanis consuetâ, quâ se congredientes vel discedentes, vesperi salutant. Hæc verò primo sui ortu bina profert folia Campanulæ Indicæ primùm nascentis foliis similia, sed majuscula & crassiora, cui etiam similia edit folia recens natus Mechoacanus, antè quàm innascantur alia folia. *Folia.* Multi porrò ab unica hujus plantæ radice caules prodeunt, qui pedamenta adfixa, vel vicinas plantas multiplici ambiunt spirâ, Smilacis asperæ instar, cui etiam similia habet folia, majora tamen & molliora: in caulibus etiam aliquot hamatas continet spinulas, quales & Smilax aspera, sed rariores ac minùs horridas: flores autem pandit candidos & grandes, mediocri disco pares, qui matutino tempore dehiscentes, noctu illicò flaccescunt; unde nomen accepisse videtur. *Caules. Spinulæ. Flores.*

Cæterùm ex seminibus à Touaro acceptis, quæ amicis communicaverat Clusius, unica planta insequente anno nata est ornato viro Honesto Lopez, quæ initio prodibat simili modo quem Touarus refert, deinde multa longa sarmenta proferebat, perticæ, multis spiris & nexibus sese circumvolventia, & tenellos veluti spinarum aculeos, præsertim circa articulos, generantia, qui nihil aliud erant, quàm radicum rudimenta, ut in plerisque plantis, puta Mayzo, Harundine, & aliis quibusdam similibus interdum contingere videmus, quę haud dubiè comprehendissent, si quis terrâ obruisset: folia habuit valdè viridia, Convolvuli foliis similia, sed longiora, & pleraque hederaceorum foliorum instar angulosa, atque in longum angustum mucronem desinentia, ut Smilacis asperæ folia; florum quidem gemmas ferre incipiebat, sed perfici nequiverunt, quia prææmaturæ pruinæ totã plantam corruperunt. Hæc ille. *Planta ex seminibus nata. Sarmenta. Folia.*

Ego duo semina & portionem capitis trigoni prædicti Convolvuli habeo inter fructus delatos ex Anglia 1605. per generum Cherlerum, qui plærosque acceperat ab honesto viro Iac. Gareto: grana sunt instar magnorum Pisorum, non tamen maximorum, angulosa ex compressione ut evenit quibusdã Pisis, colore, qualis ei tribuitur à Clusio, dura sunt officulorum modo. Est mihi etiam capitis ni fallor trigoni pars una triangularis ferè, mediocriter fusca: Semina in aquam injecta non sidunt. *Semina.*

C.B.pin. Smilax aspera 3. Indiæ occidentalis.

CONVOLVVLVS PEREGRINVS cæruleus folio oblongo, C.Bauhini.

Descr. Radice est singulari, oblongâ, rufescente, ex qua caules multi, tenues, pedales, interdum cubitales, flexiles, ramosi, levissimis pilis pubescentes prodeunt, quos folia oblonga, inferiora quidem, uncias tres, quatuórve longa, vix unciam lata, inordinatè vestiunt, quæ sensim minora redduntur, & per marginem leviter hirsuta sunt: ex omnium ferè foliorum sinu, pedicelli tenuissimi, oblongi exurgunt, quibus singulis flos cæruleus ad exortum pallidus, Campanulæ formâ, unico folio constans, & ex caliculo prodiens, insidet: floribus succedunt capitula membranacea parva, quibus semina parva, nigra includuntur. Planta sanè ob florum copiam elegantissima, & quæ ob cauliculorum flexibilitatem fulciri debet. Hic in horto meo ex semine, Campanulæ cæruleæ nomine accepto, sæpiùs crevit.

B.prod. Convolvulus 2. Eid.pin. Smilax lævis 7. sive Convolvulus peregrinus cæruleus, folio oblongo. *Synon.*

LOBVS CVM SEMINIBVS CONvolvulo majori accedentibus.

INTER fructus & cætera quæ gener detulit ex Anglia, anno 1605. ab honesto viro Iac. Gareto reperimus Lobum sive siliquam nigram magnitudine articuli postremi pollicis simili quodammodo, sublongam unciam, tumidam, & leguminum modo in duas partes sese separantem, cortice duro satis, qui nonnihil contrahebatur, pediculo longiusculo: intus grana duo (an plura adfuerint nescimus, Lobus enim erat apertus) magnitudine pisorum mediocrium ferè, triangularia ut Convolvuli majoris siliqua, continentem, quorum latera duo minora ferè plana, tertium verò gibbosum extabat, leviter hirsuta vel tomentosa, colore fusco tribus costis, uti etiam circulo circa umbilicum cinereis, cortice duro, qui si abradatur flavescit. Quid contineant hæc officula nondum introspeximus, sunt enim nobis tantum duo. Injecta in aquam fluitant. *Descr. Cortex. Grana.*

BRASSICA MARINA, SIVE Soldanella. CAP. XXXVII.

QVIA Brassica marina toto genere (quia enim ut inquit Adrian. Spieg. flore & folio herbæ atque floris Convolvulus; virtute verò Scãmonium est) differt à reliquis Brassicis, ideò non Brassicis (de quibus lib.21.scribimus) sed Smilacibus lævibus & Convolvulis ea subjungi voluit. *Convolvuli folio & flore. Smilax.*

Brassica autē marina, quę hodie officinis Soldanella appellatur per terram suas spargit viticulas, à quibus folia prodeunt subrotunda, retusis alis prædita, latiora quàm longiora Chelidonij minoris similia, crassiuscula, liquore lacteo manantia, pediculis longis innixa: flos magnus, purpureus, quadrantalis ferè, campanulatus, non absimilis multùm floribus herbæ, quæ pro Nil Avicennæ exhibetur, aut Smilacis lævis, indivisus; semen in lo- *Descr.*

in loculis rotundis non tantùm nigrum, sed & album, angulosum. Gustu est salso, subamaro.

[Sol]dana. [Br]assi. ma[ri]na Diosc. Soldanellam aliqui etiam Soldanam vocant, & eam Brassicæ marinæ à Dioscoride descriptæ plerique similem affirmant. Imò nos non similem, sed planè illam ipsam esse cum multis aliis ex hoc maximè concludimus. *[Di]osc. lectio [emen]data.* Quòd Dioscorides hanc Brassicam à sativa evariare dicit, quo modo certè Soldanella à Brassica penitùs evariat. Quæ marina Brassica [κράμβη θαλασσία: *malè Lugd.* θαλκοσία: *nec meliùs Ryff. in Diosc.* θαλαδία] inquit Dioscorides, dicitur, à sativa in totum evariat, habétque folia longa [μακρὰ *fortè legendum* μικρὰ *auth. Matth.* ᾽δμήκη, *prælonga Ruell. qui tenuia addit, quam ob causam, ipse videris*] Aristolochiæ rotundæ [τῆς στρογγύλης ἀριστολοχίας] similia, quæ singula de ramis subrubris prodeunt, ex uno pediculo velut Hedera. Habet liquorem album, non multum, qui gustu subsalsus est, & quodammodo amarus, compage pinguis. *[Ra]phanus [Th]eophr.* Et hæc est illa, quàm priori ævo Theophrastus l.7.c.4. Brassicæ [ῥαφάνη] tertiæ agrestis cognomento intellexit, cui folium læve esse parvum & rotundum scribit, ac multis ramis, multísque foliis constare: huic præterea succum acrem inesse & medicatum, quo Medici ad purgandas alvos utantur. *[R]aphani [...]inus Plin.* Eadem & Plinius tradit. Raphani, inquit, genus silvestre Græcis, cui lævia quidem [*folia*] sed breviora ac rotunda, copiosáque atque fruticosa; sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas alvos. Cæterùm licèt Dioscorides prodiderit marinam Brassicam folia ferre rotundę Aristolochię, longa, ac tenuia; ea tamen non abs re ab omnibus esse censetur, quàm vulgus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quę in maritimis nascatur, foliis lacteo succo madeat, ramulis constet rubentibus, è quibus prodeunt ipsa folia, Hederæ modo, quæ gustu salsa, & amara, & quadantenus acria sentiuntur. *[T]extus Diosc. vitio laborat.* Quamobrem Dioscoridis codicem hoc in loco, sicut & in aliis permultis, mendi suspicione non vacare cum Matth. puto. Facilè enim evenisse crediderim librariorum incuriâ, ut folia μακρὰ, i.e. longa, pro μικρὰ, i.e. parva, hoc loco successerint: & certè facilis fuit unius literæ lapsus. Siquidem Soldanella vocata omnibus notis marinam Brassicam repræsentat, exceptis foliis, quæ sunt Aristolochiæ rotundæ minora.

[L]ectio Cæs. Cæsalpinus autem sic aptiùs legendum putat, foliis rotundis, longæ Aristolochiæ similibus, & non ut vulgati codices legunt, transpositis dictionibus, foliis longis rotundæ Aristolochiæ. Et hinc congruè Dodonæus Soldanellæ sive Brassicæ marinæ folia tribuit Asari, aut Aristolochiæ longæ (non ut ipse, rotundæ) rotunda. Quo Dioscoridis loco sic emendato, Soldanella omnibus planè notis Brassicam marinam Dioscoridis refert. *Error Ruel.* Ruellius etsi in hoc nobiscum cæterísque consentiat, quòd marina Brassica hæc sit herba, quæ vulgò Soldana, & Soldanella dicitur, nullâ etiam (ut inquit) reclamante notâ; in eo tamen manifestè aberrasse deprehenditur, quòd Soldanæ folia Aristolochiæ longæ, atq; etiam prælonga reddiderit. Etsi rectè quidem videatur Matthiolus existimasse pro folia μακρὰ legendum μικρὰ, tamen in meis (inquit Dalech.) Dioscoridis exemplaribus non legi μακρὰ, sed ᾽δμήκη [*prælonga*] pro quo lego παραμήκη porrecta, quod est verissimum. *Ruell. defenditur.* Hæc ille. ego etiam nolim tam manifesti erroris cum Matthiolo incusare Ruellium, quòd dixerit foliis prælongis: fortè enim ad foliorum pediculos longos respexit. *Matth. ref.* Nec video tantùm Ruellij errorem, quantum dicit Matthiolus, quia dixerit l.2.c.54. Soldanam esse folio Aristolochiæ longæ: id quod optimè fecit (uti & Cæs. legit) meliùs enim longæ quàm rotundæ folia referre videntur: rotundæ enim folia sunt longiora quá latiora: Soldanellæ autem latiora, ut plurimum quàm longiora, sicuti folia Aristolochiæ longæ, quorum longitudini latitudo æqualis: dein quoad totum folij ambitum & anchoræ formam, meliùs convenit Soldanella cum Aristolochia longa, quàm rotunda: deinde quoad pediculos, quibus prædita est longa, rotunda non item. *Error Matthioli.* Verùm Matthiolo non fuit cognita longa, pro qua exhibuit Clematitin doctis multis nominatam. Cam. hist. addit Carolum Stephanum existimare Soldanellam esse dictam, quòd ad solidandas rupturas faciat.

Volubilis Turnero. Videamus nunc quid Turnerum Anglum, unum ex multis, qui Volubilis speciem facit, impellat, cur adhuc dubitet an Soldanella sit Brassica marina, in cap. de Cochlearia neget. Etsi inquit ille, jam ab annis pluribus Brassicam marinam veram indagaverim, unámque invenerim à vulgò doctorum receptam, alteram verò quam ego solus pro vera Brassica marina habui: attamen cùm utramque cum Dioscoridis descriptione confero, neutram per omnia convenire comperio. *Brassica marina vera. Locus.* Ea quam ego veram Brassicam marinam arbitratus sum, nascitur intra primas maris aquas in litore, in ripis rivulorum prata irrigantium, & lapidosis insulis quas interdum mare perluit. Visa mihi in Frisia Orientali circa Norden/ ubi Luppelkruyt/ à cochlearis forma in folio, dicitur. *Cochlearia. Locus.* nec non in Anglia in Cestria occidentali, juxta Portlandiam & Portbecium, verùm nullum nomen aliud audivi, quam Scurby wode aut Scurby wurte: posset etiam appellari Spounwurte. Vbi primùm erumpit, folia habet quinque aut sex, modò pauciora, modò plura, erecta simul omnia ad modum Pyrolæ aut Betæ tenerioris. caulis longus, terram versus rubescit. folia pinguia, crassa, rotunda, Asari similia, minora, virentiora, sapore nonnihil salso & amaro, gustanti fervida & acria, Brassicæ quodam sapore ingrato, fervore & amaritudinis conjunctæ ratione. caulis spithamam æquat ferè, in quo quæ nascuntur folia, longiora sunt, acutioráq; iis, quæ statim à radice surgunt. flos albus, semen tenue, nigrum. Indigenæ contra Scorbutum utuntur. *Vires.* Ego verò non contra eum solùm utilem expertus sum, sed & contra hydropem, quemadmodum Doctiss. Reinerus Rector Scholæ Gruningensis, & Henricus Herbartus testari possunt. Non ausim tamen pronunciare, esse veram Brassicam marinam Diosc. præcipuè cùm magna ejus quantitas parùm; vera autem Brassica marina vehementer purget: deinde etiam quòd nullum in eo lac aut succum lacteum animadverterim. Idem nunc subdit. Recepta passim in Italia, Gallia & Germania Brassica marina, Herbariis dicitur Soldana aut Soldanella. A Matthiolo verò exhibita, quoad radicem saltèm, non eadem est cum nostra Soldanella, quæ in Anglia & Belgio nascitur, neque quæ venalis habetur Francofurti & Antuerpiæ. Quippe, ut reliqua omnia totius plantæ similia sunt Volubili aut Helxinæ cissampelo, nisi quòd folia rotundiora sunt, non ita acuta: ita radix cum ejusdem radice convenit. *Soldanella Matth. radice diff.* nostra verò Soldanella procul intuenti Malvę similis videtur, tum floribus, tum foliis: propiùs si accedas, tam similis est Volubili, ut nihil aliud, quàm Volubilem quandam marinam dixeris. flores planè Volubilis vulgaris, campanam referunt, nisi quòd majores sunt, & ex cæruleo purpurascunt. Cúmque reliqua tota planta per sabulum serpat, flores recti stant & amœno decore litus pingunt. Semen aliorum Volubilium instar, nigricans, rotundum, Viciæ par, aut etiam majus. folia rotunda Aristolochiæ rotundæ aut Asari: sapore non adeò acri, ac Cochleariæ; *Dosis.* purgant pulverizata ad ʒ.ij. sed non adeò vehementer, ut Diosc. innuere videtur de Brassica marina: inquit enim κοιλίαν λυπικώτατα, ἑφθὴ βρωθεῖσα. Plinius etiam de Brassica marina scribens ait vehementissimè ex

omnibus

omnibus alvum ſolvit: neque tam ſunt calida folia ac Braſſicæ marinæ apud Dioſc. Inquit enim [illegible Greek]. Cùm igitur Soldanella, nulla habeat folia longa, ſed omnia rotunda, neque tam vehemẽter purgantia, ac ſuam Braſſicam marinam facit Dioſc. neq; ullam habeat qualitatem, ſive in odore, ſive ſapore, cur Braſſica marina debeat vocitari, cùmque tota planta tam ſimilis ſit Helxinæ ciſſampelo & Smilaci ſylveſtri, quarum neutri ea confertur, dubitare poſſet quiſpia n an Soldanella ſit Braſſica marina Dioſcoridis. Quòd ſi tamen Soldanella non ſit Braſſica marina, poteſt nihilominus aquis hydropicorum detrahendis rectè deſervire, quemadmodum alia Helxines ciſſampeli & Volubilis mediterraneæ genera idem præſtant. Dicit Aëtius Smilacem ſylv. quę ad aquas, fruteta & ſepes conſcendit optimam eſſe ad hydropem: idem habet Nicolaus Myrepſus, Aëtium fortè ſequutus. Scribit Dioſ. Helxinen ciſſampelon alvum ſolvere. Meſueus de quinque ſpeciebus Volubilis agens, omnes facit purgatrices. Quare mirum non eſt, Soldanam, cùm Volubilis ſit ſpecies, aliarum Volubilium modo purgare. Matthiolus, ut omnes tollat remoras, quæ prohibere poſſint, ne Soldanella ſit Braſſica marina, inquit corruptum eſſe Dioſc. textum, & μακρὰ pro μικρὰ falsò irrepſiſſe: quod quidem veriſimile videtur, niſi quod Ariſtolochiæ folia aliàs ſint longiora, aliàs breviora & rotundiora, ut in Cochlearia, & generibus quibuſdam Malvę, aliisque plantis: tunc autem Soldanella non fuerit Braſſica marina. Verùmenimverò apparet aut nullum in textu omninò eſſe errorem, aut antè multa ſæcula corruptum. Nam tum utraque vetus barbara verſio Dioſc. (ordine alphabetico) tum etiam Serapionis legit folia longa. In nullo autem codice gręco, qui hodie extet, aut veteri interprete, invenio φύλλα λεπτά, ſeu folia tenuia, ut habet Ruellius. Quod miror non animaduertiſſe Matthiolum, hominem alioqui oculatiſſimum, ut multis in locis Commentariorum eius apparet. Hactenus Turnerus.

Dubitat. an ſit Braſſica marina. — *Volubilis ſpecies.* — *Ruell. lectio notatur.*

Error Matthæi Sylv. de Cachile Serapionis. Errat in hac planta, ut prodidit Matthiolus, Matthæus Sylvaticus pandectarum autor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam eſſe. Cuius error apertè convincitur ipſius Serapionis teſtimonio: quippe qui Cachile ſuum Vſneæ ſimile fecerit, folióque non Ariſtolochiam, ſed Naſturtium imitari tradiderit.

Braſſica marina. Braſſica marina, Dioſc. Ruell. Corn. Matth. Leon. Trago, Altom. Ang. Cord. in Dioſ. & hiſt. Caſt. Geſ. h. Dod. gall. Lob. Cam. Lac. Monach. in Meſ. Lugd. Sylvio, Valeriolæ, Port. phyt. Alfon. Moreſc. Turn. Cæſ. Io. Agric. Ryffio, Euch. Roeſſ. & Lonic. in quorum figuris capreoli non placent, & aliis pleriſque. *Lonic. not. Soldanella.* Soldanella Lob. Dod. Levin. Lemn. Cam. Gat. Geſ. h. Cord. Leonic. Altom. Ang. Ryffio, Adolph. Occ. Caſt. Lonic. Sylvio, Alfonſ. Moreſc. Monach. in Meſ. Lugd. Valeriolæ, Euchar. Roeſſ. Cæſ. Io. Agric. Tab. & aliis. Soldana Trago, Altom. Dod. Gatin. Brunfelſ. Apollini, Lev. Lemnio, Lonic. Lugd. & Fallop. Volubilis ſpecies, Meſue. *Braſſ. maritima.* B. phyt. Braſſica maritima minor (hæc vox apud Matth. omiſſa) ſeu Soldanella officinarum. Eid. pin. Soldanella 2. Soldanella marina. Ger. Lyt.

Nomina linguar. Braſſica marina vocatur Græcis κράμβη θαλασσία, Germ. Meerwinde: Belg. Zee winde, i.e. Convolv. marinus: Gall. *Choux de mer*: Ital. *Cauolo marino*: Hiſpan. *[illegible] marina*: Ang. Sea coole.

Locus & Tempus. In hortis plantata feliciſſimè ex ſemine adoleſcit. Soldanella paſſim ad mare provenit, potiſſimùm circa Venetias, Genuam & ſimilibus locis: item ubique ferè in Belgico littore. Ad mare Monſpelij æſtate floret: autumno ſemen perficit.

Vires ex Dioſc. Herba in totum ſtomacho inimica, acris vehementiſſimè, alvum ciet in cibo cocta: coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, Dioſcorides. *Aquas ducit Aſcites.* Marina Braſſica ſuprà quàm quòd ventrem dejiciat, utpote ſubſalſa & ſubamara guſtu, fuerit ſanè etiam ad externos corporis uſus, & ad omnia ea, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea, Galenus. Braſſica marina aſſumpta aquas ducit, pręcipuæ pręrogativæ in aſcite. Vtendi modus varius: ſiquidem folia ejus ex ſale, aceto, & ſaccharo acetarij modo ad quinque aut ſex bucellas comeſta mirabiliter aquas per alvum ducunt. Eadem in jure carnium cocta, adjecto dein ſaccharo aut melle, propinantur. Poſſent & ſicca in pulverem redacta ad ʒ.ij. aut iij. ex jure pulli bibi. *Correctio.* Rectè autem cinnamomi pulvis & ſimilia corrigentia addentur; alioqui uſu nimio ventriculo nocent. *Pulvis.* Pulvis in catapotiis ad ʒ.ij. deglutitur. Sunt qui ſcribant multos tertianarios Soldanellà curatos, Matthiolus. Puerulis ad ʒ.j. & ulteriùs datur in conſerva ſalviæ vel roſmarini, Braſavola. *Hydropi.* In hydrope pro ſiccatione, & evacuatione aquæ, nullum vidi medicamentum præſtantius, inquit Fallopius, & exhibetur vel in pulvere ʒ. j. pondere; vel in decocto; vel aſparagorum modo, ſi planta recens habeatur, quo modo eſt ſuaviſſima, & ſiccat, aperítque vias, & evacuat aquam. atque experientià hujus Braſſicæ ductus ego exhibui etiam aliquando in hydrope aſparagorum modo Volubilem minorem optimo cum succeſſu. *Doſis pulveris.* Sed hæc ſola ſpecies Volubilis in uſu eſt: aliarum verò ſpecierum nullâ utimur ad purgandum. Contrarium ſentit Altom. de aſcitis curatione agens. Quidam, ait, ex tumoribus ſuccum marinæ Braſſicæ cum vino, aut ſapa, ſeu aqua lactis approbant (hodie vulgus Medicorum Soldanam, ſeu Soldanellam appellat) cujus uſum non valdè admitto: namque ventriculo mirificè adverſatur, & ipſe pluriès experientià vidi noxam inferre, potiùs quàm auxilium aliquod hydropicis præſtare, imò quoſdam citiùs periiſſe obſervavi. *Vſus Soldanellæ rejicitur.*

CONVOLVVLVS MARINVS
Soldanellæ affinis.

Deſcr. Convolvulus quidã rarus, cujus folia inferiora quidem, quę uncialibus pediculis committuntur falcata Phyllitidis in morẽ ſunt, adverſo ſine rotunda, vel lacunà in medio exſculptà cor culum imitantia, ſeſcunciam circiter longa, unciam lata, nervis obliquis à medio recto in latus exporrectis; ſuperiora verò folia, Hemionitidis alterius peregrinæ Clusii (?) modo auriculis pulchris geminatis (in quas nervi excurrunt) pinnata; flores ex foliorum alis prodeunt magni ut in Smilace levi ſive Convolvulo majore. Provenit in horto D. Zwingeri (?) Baſileæ.

An Hermolao Iecoraria ſive Ficatella. An eſt Hermolai in Dioſc. cap. 666. Iecoraria ſive Ficatella Venetiis in littore paſſim (?) naſcens, & olitorio (?) foro jejuniorum (?) tempore venalis, hederaceo

ferè (?)

ferè folio; flore purpureo, Lilij pusilli effigie, se convolvens, quibus appropinquat; solvens alvum cocta & cruda oleris modo accepta.

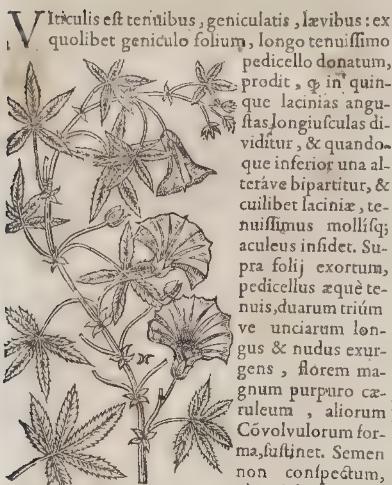
Convolvulus marinus ad nostrum mare (inquit Impet.) se expandit supra terram, ad quinque vel sex cubitos, folia habens incisa, crassa, saporis salsi, flores campanæ modò albos; semina cōtinet in folliculo triangulo, hirsuto, Soldanellæ modo, cui congener, & quia viribus similis illi, ejus est usus quùm è terra prodit: est herba lactifera. Lugd. in ap. hujus iconem ex Rauvvolffio ponit, ac Brassicæ marinæ genus inscribit, quod ab incolis Meudhendi, à Rhase ad Almansorem Corigiolam nominari tradit. Sed nec Meudhendi, nec Corigiolæ nomen alteri suæ Brassicæ marinæ Rauvvolff. attribuit, verùm Scammonio Monspeliensi.

Fatetur frater C.B. phyt. & apud Matth. (à quo Brassica marina 1. sive major inscribitur) hujus sibi Convolvuli marini nomine & plantam & semen Imperatum Neapoli misisse; folia autem ejus quædam laciniata esse, quædam non, omnia tamen parte superiore sinuata. In pin. Smilacis lævis generibus adscribit, & Soldanellam 1. maritimam majorem vocat.

CONVOLVULUS ÆGYPTIACUS QUINQUEfolius, Casp. Bauhini.

Cap. XXXVIII.

Viticulis est tenuibus, geniculatis, lævibus: ex quolibet geniculo folium, longo tenuissimo pedicello donatum, prodit, quod in quinque lacinias angustas, longiusculas dividitur, & quandoque inferior una alteráve bipartitur, & cuilibet laciniæ, tenuissimus mollisq; aculeus insidet. Supra folij exortum, pedicellus æquè tenuis, duarum triúm ve unciarum longus & nudus exurgens, florem magnum purpuro cæruleum, aliorum Cōvolvulorum forma, sustinet. Semen non conspectum, cùm solum hujus

ramum, Convolvuli Ægyptiaci nomine, à nobiliss. Cortuso Patavio ante viginti annos acceperim, inquit C. Bauhinus, cui in prod. est Convolvulus 3. foliis laciniatis, vel quinquefolius: Eid. pin. Convolvulus 7. Ægyptiacus Bauhini, Bry.

DE LIGNO COLUBRINO in genere.

Cap. XXXIX.

Plures stirpes inveniri plurimùm dissimiles, cùm formâ tum nascendi modo, uno tamen eodémque nomine nuncupatas, Lignum Colubrinum, quòd singulæ mirum in modum utiles sint adversus colubrorum virulentos ictus & morsus, facilè animadvertet is, qui sequentes earundem descriptiones diligenter contulerit. C Bauh. Lignum colubrinum, Clematitidem Indicam vocandam censet, quòd pleræque sarmentitiæ sint, & per arbores repant. Hoc verò lignum, sive potiùs radicem, ut Garciæ placet, serpentium morsibus prodesse, hoc modo deprehensum est. In Zeilan insula, Serpentis genus est coronatum, ceu diademate insignitum, Lusitani *Cobras de Capel*, (nos Regulum dicere possumus) maximè noxium. Est item animalis genus magnitudine viverræ huic serpenti inimicissimum, *Quil*, vel *Quirpele* vocant. Quotiescunque cum serpente congressurum est hoc animalculum, istam radicem (quæ multa istic nascitur) eâ parte præmordet quâ denudata est: etenim pars aliqua extra solum prominet. Præmorsâ radice, pedibus anterioribus salivâ conspersis, caput primùm, deinde reliquum corpus sibi demulcet: postea serpentem aggreditur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quòd si illo congressu serpentem vincere non potest, denuò ad radicem confugit, ad quam se fricat, deinde in prœlium redit, atque ita morsu serpentem necat. Hoc spectaculo edocti Chingalæ (ij sunt Zeilan incolæ) istam radicem venenis resistere cognoverunt.

Lignum, seu potiùs radix hac ut innotuerit.

Tria porrò hujus ligni genera in insula Zeilan esse prodidit Garcias, de quibus in genere ait. Non modò adversus animalium virus ejaculantium morsus ictúsve efficax est hoc lignum, sive potiùs radix; sed etiam ejus pulvis lumbricos necare; papulas, exanthemata, & impetigines tollere creditur, & cholericam quam vocant passionem (incolæ *Mordexi* dicunt) sanare. Similiter utile esse medicamentum ferunt adversus febrium circuitus, unciæ pondere propinatum, priùs tamen tritum, & aquâ maceratum, per vomitus expurgatâ multâ bile.

Facultates. Cholera morbus. Mordexi. Febres.

Nullum autem ex tribus Garciæ Colubrini ligni generibus, cum Acostæ ligni Colubrini bina stirpe convenit, quas describit, & in provincia Malabar inveniri tradit. Idem mentionem facit & tertij Colubrini ligni generis, vastæ arboris magnitudine, de quo in alio libro se acturum scribit, qui ad nostras manus nondum pervenit, nec eum oculis nostris videre licuit. His addit & aliud lignum Clusius, quod an illis congener sit, ignorat. Sed singulorum adscribimus historiam.

Garciæ genera tria.

COLUBRINUM LIGNUM I. Garciæ.

Duorum aut trium palmorum magnitudine assurgit, paucis virgulis, quatuor aut quinque duntaxat tenuibus: radix quæ maximè in usum venit, veluti tenuiorum nostrarum vitium radices, multis capitibus aut nodis se propagans, ita ut semper radix aliqua extra solum se exerat, & radice unâ exemptâ, aliæ in ejus locum succedant. Radix hæc ex candido cinerea est, solida admodum, amaro gustu; folia Persicæ mali, magis tamen virentia; flos longè à foliis racematim cohæret, pulcherrimo colore rubens; fructus Sambuci, sed rubens & durus, racematim cohærens, veluti in Periclymeno.

Descr. Persicæ folio. Sambuci fructu.

Primum & laudatissimum, secundùm mentem autoris, hoc est, à quo subsidium quærit viverra, vocatúrque incolis *Rametul*, Lusitanis *Pao da Cobra*, i.e. Lignum Colubrinum. Hujus ligni Colubrini Garciæ, fragmentum trium digitorum transverso-

Rametul. Pao da Cobra.

rum longitudine anno salutis 1564. ostendit Clusio Salmanticæ Valæus, dono olim è Lusitania missum.

Synon. B.pin.Clematitis Indica 3.foliis Persicæ,fructu Periclymeni. Ligni colubrini 1. genus, Garz. Frag. *Palo del Cebra* i.e. Lignum serpentinum, seu colubrinum, Linscot.par.4.Ind.or.c.31. *Pao de Cobra* lignum seu radix Lusitanis dicta, omnium venenorum antidotus, in Insula S.Laurētij Ind.or.par.4.c.7.

Locus. In Insula Zeilan, & multis aliis regionibus; & in Goæ Continenti nasci tradunt.

Vires & usus. Serpentis ictus. Vulnera. Teritur primùm hæc radix, & ex vino, aut aqua cordiali propinatur à serpente percussis: teritur etiā ad cotē santali modo, & vulneribus inspergitur.

COLVBRINVM LIGNVM II.
Garciæ, Clusio scandens.

Malo punicæ similis arbor. ARbor est (cùm sola provenit nullis vicina arboribus) Malo punicæ similis, spinis brevibus & firmis horrida, cortice candido, denso, rimoso, & amaro, non tamen veluti prioris cortex; foliis est luteis, aspectu pulcherrimis. Hanc autem (si juxta aliam quápiam arborem proveniat) per summos ejus ramos serpere, atque Cucurbitæ modo amplecti ferunt.

Descr. Clus. De hoc ligno hæc Clusius. Secundi generis Garciæ descripti ligni fragmentum, quinque unciarum longitudinis, quódque ut conjicere licebat, duarum unciarum crassitudinem æquârat, mihi non modo ostendebat Londini anno 1581. C. V.D. Hector Nunez Medicus Lusitanus, sed etiam dimidiâ ejus parte liberaliter donabat. Ejus porrò materies firma erat, candida, venis quibusdam distincta, non dissimilis Fraxini ligno: cortex autem qui eam integebat, candicans & quasi cinereus, utraque verò degustata, amaro sapore prædita esse deprehendebantur. Ejus qualem accipiebamus à Clusio fragmenti iconem lectoris oculis subjicimus.

Synon. Garc. Lignum Colubrinum secundum. Clus.ex. Ligni Colubrini 2. fragmentum. Lugd. Lignum Colubrinum Acostæ, qui debebat scribere Garciæ. Tab. Lignum Colubrinum. B.pin. Clematitis Indica 2. spinosa foliis luteis: Ligni colubrini alterum genus, Garz. Trag. & Clus. qui ligni frustum pingit.

Locus. Secundum hoc genus in insula Goa nasci ferunt, sed nunquam Garciæ videre contigit.

Vires. Commendatur adversus venena veluti primum, eodémque modo usurpatur. Solent ipsum lignum

Cortex. cum cortice & radice permixtum exhibere. Præfertur tamen radix.

COLVBRINVM LIGNVM III.
Garciæ, foliis Lentisci.

Descr. RAmos habet paucos, tenues, quatuor aut quinque cubitorum longitudine, qui, nisi alligati, sustentare se nequeunt, sed per solum sese diffundunt: folia rara, lentiscinorum effigie, oblonga, non viridia, sed maculosa, sive nigricantibus ex candido maculis respersa. Radix tenuis est, dura, nigra, & odorata.

Synon. B.pin. Clematitis Indica 1. foliis lentiscinis, candidis maculis asperfis: Ligni colubrini 3. genus, Garz. Frag.

Locus. Cùm Prorex in Iasanapatan insula Zeilan contermina esset, dono data est illi hæc radix. Similem in Continenti Goæ nasci ferunt.

Vires. Hanc mirificè prædicabant, & adversus venena pollere aiebant,

COLVBRINVM LIGNVM HEDERaceum foliis Bryoniæ, Acostæ I.

NAscitur in Malabar Hederæ modo, colore Dracunculi majoris, sive Serpentariæ; folia illi sunt Bryoniæ ferè similia, integra tamen initio, nervóque prædita per longitudinem excurrente, & quinque aut sex venis in latera vergentibus; successu temporis accedunt exigua foramina, quæ paulatim cum foliis incrementum sumunt: donec tandem omninò folia scindat, eáque Vitis foliis similia reddant; conspiciuntur enim interdum in eadem stirpe, folia integra, alia exiguis, nonnulla majoribus foraminibus prædita, omniáque adeò inter se dissimilia, ut ejusdem plantæ folia, minimè esse videantur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro similitudinem, ut (Acosta tradente) qui non norit aut de die non viderit, si ad Lunæ splendorem noctu conspiciat, vivum colubrum esse existimet.

Bryoniæ folio. Foliorum lusus.

Synon. Acostæ ex versione Clusij, Lignum Colubrinum prius. Cast. Lugd. Lignum Colubrinum 1. Acostæ, B.pin. Clematitis Indica 4. Malabarensis foliis Vitis, colore Dracunculi.

Vires. Serpentibus adversatur. Vulgò præstantissimum censetur remedium adversus colubrorum [*unde sibi commune cum aliis nomen Colubrini fervat*] & viperarum morsus: incolæ sanè dum in agros tendunt, magnâ ex parte circumferre solent hoc lignum (sunt enim in ea Provincia multæ viperæ, variáque serpentum genera) aiúntque solo ejus odore serpentes fugari; & si, dum colubros venantur, illos attingere hoc ligno queant, ilicò rumpi & extingui.

COLVBRINVM LIGNVM DVDA
Sali Canarinis, Acostæ II.

Duda Sali. Descr. LIgni Colubrini alterius (cui nomen apud Canarinos est Duda Sali) planta admodum brevis est & tenuis, triáque solummodò folia habet, mollia, lævia, saturatiùs virentia: flos aut fructus non conspectus, nec quisquam se vidisse asserit: radix ... longa & tenuis est, minimo digito minor, hinc inde nonnunquam protuberans ... exterior ejus cortex valdè tenuis est & cinereus, nullo,

nullo, dum gustatur, manifesto sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suavem, & uti Moschus odoratum; fissus est undique hic cortex, & spontè sese expedit ab alio crassiore, flavóque cortice subtus nascente, qui odorem Loti silvestris, sive Trifolij odorati vulgaris refert, & saporem Glycyrrhizâ dulciorem; præmansus odore admodum suavi, nec injucundâ mordicatione, momentaneâ tamen, præditus esse deprehenditur; ipsa materies lignosa est, candida, dura, & insipida; folia Napi saporem referunt; germen producit hæc radix supra terram circiter quatuor uncias longum, in caput extuberans.

Lugd. Lignum Colubrinum 2. Acostæ. B.pin. Clematitis Indica 5. Malabarensis altera radice serpente; *Palo della Culebra*, Cast.ap.

Invenitur in Malabar altera ligni Colubrini stirps, proveniens in locis humidis & inter arbores, præsertim verò secundùm illas, quæ *Angelins* nuncupantur, nec procul à mari.

Tritam radicem cum aqua rosacea aut vulgari, vel cum vino (indifferenter enim Canarini, ut autor est Acosta utuntur) præsens certúmque asserunt remedium adversus omnis generis serpentum morsus. Plurimus etiam ejus est usus in febribus continuis, tertianisque, syncope, ventriculi debilitate, & cordis tremore; datúrque adversus omnis generis venena. Multi mihi sanctè affirmarunt, dummodo manu hanc radicem tenerent, nullos serpentes, vel alia similia virulenta insecta formidare: & certissimum esse, serpentes & viperas ejus aspectum minimè ferre posse, sed fugere, celerrimeque in aliam partem sese proripere, si quis ante serpentes projiceret. Perutilis etiam censetur iis quibus anhelitus ab ore vitiato aut dentibus corruptis fœtet, modò eam continuò mandant, dentiúmque cavis gestent.

COLVBRINVM LIGNVM CLVSII, Pao da Cobra dictum, fortè III. Acostæ.

NVllum dictorum Ligni Colubrini generum cum hoc convenire facilè animadvertet qui descriptiones diligenter conferet: & haud scio, inquit Clus. apud Acostam, an Garciæ ligno Colubrino congener sit lignum illud, cujus iconem ad me mittebat Iacobus Garetus Londinensis Aromatarius; erat verò hæc icon delineata, ex fragmento ligni cum tubere, sive superiore radicis parte in nodum coacta, & suo etiamnum cortice (cujus superficies ex clavo pallescebat & rugosa erat, cortex verò exalbidus erat) tecta, majorisque quam ipsum lignum amaritudinis, quod crassi alicujus fruticis non qualis à Garcia & Acosta nostro describitur, fuisse videbatur.

Fragmentum verò illud *Pao da Cobra* nomine insignitum, repertum fuerat in magna illa navi Prætoria, quâ Indiæ Oriẽtalis Prorex vehebatur, occupata à Naucleris Anglis anno 1582. Biennio autem post, à Gareto similis ligni fragmentũ accipiebam quincuncialis ferè longitudinis per medium secundùm longitudinem sectum, cujus diameter sescũcialis coloris pallidi, ipsum quidem lignum amarum, sed cortex paullò amarior, cujus superficies quodammodo flavescẽs; ipse verò ex candido cineracei coloris.

B. pin. eandem suspicatur cum Clematitide sua Indica 6. quæ est Colubrinum lignum 3. Acostæ.

RADIX MALACÆ QVÆDAM, toxicis sagittis resistens.

RAdicem quandam in Malaca inveniri rumorem sparsit Garzias, quæ adversus vulnera sagittis toxico illitis facta præsentaneum exhibeat remedium.

B. pin. Clematitis Indica 7. Cur autem non ostendit ob quam causam Radicem hanc Malacæ ad Clematitidem referat. Indicare debebat, si Clematitis sit appellanda, qua in parte aliquam cum ea habeat cognationem.

ARBOR ANGELINA. CAP. XL.

QVæ arbor sit Angelina, cujus Acosta sub Colubrino ligno meminit, edoceri non potui, inquit Clusius, licèt diligenter ab Hispanis & Lusitanis sciscitatus sim, atque ipsorum plerique existiment, peculiarem Malabar regionis arborem esse, nobis incognitam: quam mirum est Acostam non describere.

An C.B.pin. Lignum durissimum, ferri duritiem æmulans 3. Angelina arbor apud Cachinum, ex cujus continuo trunco naves Tonas vocatas extruunt tam grandes, ut unà 20. vel 30. dolia aquatica vehi possint, cujus lignum adeò durum ut ferrum atterat, Linscot.part.4. Ind.or.cap.14. & par.7.c.27. An arbor cujus pars imâ crassitie 24. orgyarum in Guineæ insula Formosa: par.8. Ind.or.c.4.

HALICACABVM PEREGRINVM multis, sive Cor Indum. CAP. XLI.

NOn nisi adminiculo clavicularum quibus perticæ advolvitur, humo surgit, caulibus striatis, glabris; foliis læto virore nitentibus, Apij alicujus ferè divisurâ, gustu viscida, in iis pili quidam minuti, è quorum alis pediculi exeunt floribus donati albis, quos turgidæ excipiunt vesicæ grana continentes, Piso parvo similia, nigricantia partim, partim albida, in quibus cordis effigies pulchrè delineata; radix subest digitali crassitudine, multò minore, fibrosa, lignosa, duriuscula.

Deſc. Cordi Doryc- nium & Granum cordis.

Cord. hiſt. ſic deſcribit; Dorycnium ex brevi caulis trũco plures ſingulares & ſtriatas emittit junceæ gracilitatis viticulas, duorum plerumque cubitorum altitudine, tenuia affixa virgulta aſcendentes. E quibus per intervalla ſtriati pediculi tria folia Apio ſimilia ferentes prodeunt, & quodlibet eorum in tres partes per ambitum profundiùs inciſas dividitur. hæc quò ſummitati propinquiora fuerint, eò minora etiam ſunt [*guſtu viſcida, in foliis ſunt quidam pili minuti*] ex foliorum alis ſinguli exeunt pediculi, longitudine digitali, gracilitate ſuâ mediocri filo æquales, in extremitate duobus brevibus, & retroflexis capreolis contrario annexu ſibiipſis oppoſitis, virgultorum alas ac furculas apprehendentes, quò meliùs viticulæ eæ aſcendere & imbecillitati ſuæ conſulere poſſint. In fine pediculorum ante capreolos fert flores candidos, parvos, exiguis intus luteo colore ſtaminibus, quorum magna pars caduca apud nós; qui verò abortivi non ceciderint, ſed remanſerint, è medio triquetros denſos & aëre inflatos emittunt folliculos, magnitudine Halicacabi veſicis æquales, tenui admodum membranâ conſtantes principio, viride mox in ruffo palleſcente, intus tribus membranulis à medio ad angulorum intervalla uſque tranſeuntibus in tres camerulas interſeptos. Qui interdum non tribus tantùm ſed quatuor conſtant angulis, verùm hæc non eſt propria eorum, ſed monſtroſa forma ex ſuperabundanti in ea parte nutrimentali humore cauſam & originem habens ſingulis camerulis, ubi in medio folliculo conjunguntur, ſingula ſemina innaſcuntur magnitudine parvi Piſi, figurâ rotundâ, colore nigra, ab una parte, nempe in annexu candidam & ſatis magnam maculam habentia, figurâ quâdam tenus Azari folium, vel latiuſculum Cor imitantem, unde
Grana cordis. etiam ipſa ſemina grana Cordis appellantur, ea foris dura ſunt, intùs verò candidum & inflexo ſepto diſtinctum nucleum complectuntur; ſapore dulcem radicem habet, digitali craſſitudine, multis fibratam cirris, [*lignoſis & duriuſculis*] Æſtiva eſt herba.

Hæc Cordi deſcriptio mihi placet, cui appoſita figura Tragi, & aſcriptum à Geſnero, ſe nec Dorycnium putare, neque Solanis cognatum, etſi aliqui Halicacabum peregrinum nominent. Cordus autem in Dioſc. prodidit nullum ex veteribus, tum Græcis, tum Latinis Dorycnij herbam deſcripſiſſe, præter Dioſcoridem, qui hiſtoriam ejus ex Crateva
Plinij & aliorum error. deſumpſerit: Plinium & alios quoſdam credidiſſe, Dorycnium idem eſſe cum Solano furioſo, quod falſum eſſe Nicander, Dioſcorides & plures alij teſtentur. Revera autem eſſe hanc herbam Dorycnium opinatur Cordus. Seritur, inquit, à Venetis Monachis, & à paucis in Germania Medicis herbâ, quam Grana cordis & Halicacabum alterum vo-
Granum cordis, cant, ab Halicacabi fructûs ſimilitudine. Habet hæc omnes notas & vires, quas Nicander & Dioſcori-
Dorycnium Dioſc. des Dorycnio tribuunt [*Reprehendit hanc opinionem Matthiolus, Geſn.*] ſola tamen folia non conveniunt, quæ Dioſcorides Oleæ foliis ſimilia eſſe dixit. Sed hoc me nihil movet: Deſumpta ex Crateva eſt hiſtoria, potuitque corrumpi locus iſte, ubi de foliis agitur. Reſpondent candidi flores, folliculi, unde etiam Halicacabus à veteribus & noſtris appellatur. Conveniunt etiam ad amuſſim in folliculis contenta, rotunda, dura, levia & colore varia ſemina. Convenit etiam eorum numerus, & commanducata lacteum habent colorem, & ſaporem, quas notas Dorycnio Nicander tribuit. Quinetiam ſomnifica ſunt ejus ſemina, nec ſine periculo vitæ intra corpus ſumuntur. Quapropter cùm omnes aliæ notæ conveniant, veriſimile eſt in foliorum comparatione mendum eſſe. Sevimus hanc herbam, vidimus & guſtavimus. Propterea non ex aliorum relatione iſta de Dorycnio ſcripſimus. Grana ejus comeſta ſuaviorem ſomnum quàm Opium afferunt: Sed cavendus eſt magnus illorum numerus. Hæc ille de Grano cordis, quod ſi vires poſſidet, quales illi tribuit Cordus, non poterit eſſe Dorycnium Dioſcoridis & Nicandri, qui omninò diverſas illi adſcripſerunt facultates.

Trag. Dod. gall. Euch. Roeſlin, Veſicaria nigra ſi- *Veſicaria*
ve peregrina. Fuchſ. Ger. & Hort. Luſ. Halicacabum *nigra.*
peregrinum. Matth. Veſicariæ genus aliud. Dod. purg. & hiſt. Geſ. h. Cam. h. Tab. (cui & Cardiſpermũ. Nomen autem germanicum, Der Balſam öpffel ein ander Geſchlecht / non convenit) Euch. Roeſlin. Lugd. (cui & Fuchſij & Matthioli figuram exhi-
bet) & Lon. Halicacabus peregrinus. Geſn. coll. Ca- *Halicac.*
put Monachi, Halicacabus Fuchſij (ſupplet de hor.) *peregrinum.*
peregrinus, quem Fuchſium & alios Solanum Veſicarium peregrinum vocare ſcribit, cùm tamen toto genere à Solano Halicacabo differat, nec è Solano- *Solanum*
rum genere ſit. Non probat etiam (ut & Matth. *Halicaca-*
Colum. & Dod. qui cum Grano, à Serapione Ab- *bum non eſt.*
rong, & Abrugi dicto, convenire dicit.) Dorycnium à Cordo dici.

Lob. adv. dubitat, Piſum cordatum ſitne potiùs *Piſum cor-*
Iſopyrum, quàm Melanthij quædam ſpecies, aut Tri- *datum,*
folium paluſtre? Mavult tamen amplecti amici cu- *Lob.*
juſdam ſententiam quæ Iſopyrum ſtatuit, plantam vulgò Cor Indicum vocatam, officinis Halicaca- *Cor Indi-*
bum peregrinum. Idem alio loco etiam oſtendit ſi- *cum.*
bi non placere eorum opinionem, qui Veſicariam cordis effigie, Dorycnium hariolantur. Eid. obſ. & ic. plant. Piſum cordatum, ut & Schvv.

Lobelio ſe opponit Columna dicens, neque Veſicaria Indica, Piſum cordatum, vel cor Indicum dicta, à Penæ amici cujuſdam ſententia Iſopyrum pu- *Iſopyrum*
tata, Iſopyrum eſt. Nec, ut idem Pena ſcripſit, pha- *non eſt.*
ſioli πέταλον, quod nonnulli etiam folium interpretantur, habet, quod ipſe ignorans, Dodonæo objicit, ut intellexiſſe videatur.

Cam. ep. & hiſt. Veſicaria, ſive Halicacabum re- *Veſicaria*
pens. Caſt. Veſicaria altera. Solanum peregrinum, *repens.*
Lac. Faba inverſa recentiorum, Cæſ. B. apud Matth. *Faba inverſa.*
Solanum 3. ſive Veſicaria repens. Eid. pin. Piſum 10. Veſicarium fructu nigro, albâ maculâ notato.

Halicacabum peregrinum multis ſive Cor In- *Nomina*
dum, Ger. Münchs kopfflin/h.e. Calvariam Mona- *linguar.*
chi; Schwartz oder Welſch Schlutten / nigram ſeu peregrinam Veſicariam appellare placuit Trago: Cam. autem in ep. & hiſt. Hertzſamen/& Hertzkörner nominat. Belg. dicitur Dod. gall. Vremde Criecken & Swerte Criecken vom over Zee; Gall. Halicacabum eſtrange Fuchſius tamen *Bagnenaudes ſauvages* appellat: Ital. Cam. in ep. & hiſt. *Vilucchio foreſtiero.* Angl. Block winter Cherin.

Halicacabum peregrinum ſæpiùs mihi provenit, *Locus &*
ſed ſemen non maturavit. Lugduni, Genevæ & *Tempus.*
Baſileæ cultam in hortis & flores proferentem obſervavi menſe Iunio, Iulio, Auguſto & Septembri.

Credi-

...dis affe- *...s.* *...es.* Creditur valere semen ad omnes cordis affectus, ob notam, quâ insignitur. Matthioli ætate scenas, attegias, tuguria, & pergulas inumbrabat: quin etiam ædium fenestras topiario opere contegebat & opacabat.

CACVBALVM QVIBVSDAM vel Alsine baccifera.
CAP. XLII.

...cr. HAud absimilis hujus radix ab Hippiæ majoris, uti nec folia: at sarmenta longissima, duriora, reptantia, nervum transmittunt à quo cortex hirsutus facilè strictu cedit, crebris geniculis tuberosis donata. verùm florum hîc prima est observatio, qui è turgidis Halicacabi utriculis vix tantillum foliorum, quę numero quinque herbido pallore albescunt, apices bifidos proferunt, penitiùs latentibus staminibus simul & baccæ rudimento, quæ per maturitatem nigra, grana continens nigra, nitentia, rotunda, compressa.

...fcr. Clus. Hanc ita describit Clusius: Sarmentis veriùs quàm caulibus, iisque numerosis, prædita est hæc planta, geniculatis, flexibilibus, humanam altitudinem plerumque superantibus, præsertim si frutices, quos scandere possit, vicinos habeat, alioqui propter infirmitatem, humi diffusis: bina singulis geniculis & internodiis adnascuntur folia ex adverso sita, *...lsines fo-...* Alsines vulgaris foliis figurâ & colore similia, longè tamen majora, & ad Helxines foliorum amplitudinem accedentia, mollia: flores ex calicibus, seu folliculis prodeuntes ex herbaceo candidi sex foliis constant, quibus succeduht acini Piperis nigri, aut granorum Iuniperi vulgaris magnitudine, folliculo illo inclusi, initio virides, per maturitatem nigri, semine exiguo & plano pleni: radix candida, valdè fibrosa, longa & sarmentitia: quæ singulis annis novos caules promit, aliis per hiemem marcidis & corruptis.

...lsines spe-...es. Licèt sapor insipidus & herbaceus fecerit, ut eam ad Alsines genera retulerit Clusius. Liberum tamen omnibus reliquit, ad quam voluerit classem referre. *...lsine re-...ens.* Sunt, inquit, quibus Alsine repens, κυκλάμινος ἑτέρα (quam nonnulli [*Lucas Ghynus authore Dodon. & Lobeli.*] κισσάνθεμον ἢ κισσόφυλλον vocant) dicatur, quoniam multis cùm Dioscoridis descriptione notis conveniat. Sed ob notas aliquas, quas cum *...yclami-...us altera ...n est.* Cyclamino altera habet, sic denominanda non erat. Non in multis, ut idem esset, sed in omnibus convenire oportebat.

...lsines ma-...ris facie ...anta; Lob. Recentiorum planta, Alsines majoris facie, baccis Solani, an Cacubalum (ait Lob.) Plinij? Intellexerat enim Valerandum Dourez ascripsisse hæc nomina. Cacubalum Plinij, Vera Polemonia Dioscoridis Constantini.

Gesnerus autem negavit esse Cacubalum, aut Polemoniam. Lugdunensis contra Cacubalum Plinij esse affirmare videtur, ita enim eam inscribit, ac dicit esse aliorum Ocimoides repens: nec deesse, qui Clymenum herbam esse putent à Plinio l. 25. c. 7. descriptam. *Alsine baccifera.* Alsine baccifera (ita enim vocari potest magis particulariter) dicitur Alsine repens à Clus. hisp. & hist. ap. alt. *Alsine repens.* Lob. obs. & ic. Dod. Cast. & Cam. h. A Thalio Alsine maxima fructu nigro. A Tab. Clematis urens 2. Leinnen oder Waldräben / non lævi errore, quem sequitur Gerardus, qui *Clematis urens.* Clematim urentem multifloram, Double flowred Virgins Bower. Est B. phyt. Alsine 9. Ít pin. Alsine 6. sive scandens baccifera: Cyclaminus altera Diosc. Chini.

Locus & Tempus. In hortis in quibus alui quotannis suos renovat caules ex radice perenni; floret & baccas fert è semine collecto in Galliæ Campania. Copiosa invenitur Salmanticensi agro, umbrosis locis & circa sepes: nostris etiam nunc in hortis frequens & pergulas scandens: aliquot verò post annis abundè observabam, inquit Clusius ponè arcem Eberstorf, loco paludoso inter arundines. Floret totâ Æstate. Secus, authore Dodonæo, margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, ubi lætum fœcundúmque solum. Iulio mense hujus flores; fructus plumis suis incanescentes Autumno dependent.

Vires. Dodon. refrigerans hæc esse videtur & Alsinæ facultate ac potentiâ proxima. Vim refrigerandi adstringendique obtinere, oculorum inflammationibus cum potenta illini, *Oculi.* *Aures.* succum aurium doloribus infundi, & omnia, quæ Helxine, emendare, prodidit Clusius.

NASTVRTIVM INDICVM FOlio peltato scandens.
CAP. XLIII.

Descr. PEregrinæ elegantiæ est ex Indiis delatum Nasturtium, cui cum nostri orbis Nasturtio, præter saporem odorémq;, nihil est commune: *Foliorum hujus.* folia peltata, circinatæ ferè rotunditatis, sæpè latiora quã longiora, nonnunquam & Hederæ modo angulosa, supernè glabra, infernè brevi lanugine hirsuta, medio ferè ut in Cotyledone, unde radij in ambitum porriguntur, pediculum excipiũt palmarem & sesquipalmarem subrubentem, tortilem & capreolorum ritu bacillo depacto sese circũvolventẽ: quo etiam complexu nituntur cum ramis caules: cæterùm ex foliorum alis undatim tortiles pediculi rubentésque exorti florum sustinent delicias artificij arguti plenas: posticâ parte productum corniculum sextantem circiter longum ex flavo puniceum, in quinque lacinias digitatas, concolores, striatas, qua reliquo flori committitur, facessens, quarum ternæ duo suprema florum folia sursum explicata à tergo suffulciunt, colore luteo prędita, miniatis lineolis ad basin striata, per supremã orã subrotundã mucrone breviusculo donata: id quod in reliquis tribus est videre, minoribus licèt & rotundioribus ac veluti cordatis radiatim digestis, quorũ tamẽ basis nõ virgata,

ſed rhomboeide maculâ miniatâ inſignis, utrinque barbitio comans: Semen tricoccon accedens ad Heliotropium tricoccum, rugoſum, mediocris magnitudinis.

Naſturtium Indicum folio anguloſo.

Naſturtium Indicum quoddam foliis anguloſis depingitur à Dodonæo, Lob. Obſ. & ic. ac etiam Lugdunenſi, quod quia verum non eſt, nos hoc præſenti hoc titulo omittimus, ac genuinam plantam duntaxat exhibemus, quam Nervij ſemine ſatam in penſilibus hortis alebat Iac. Plateau. Huic (inquit Lob.) folia peltata; ſemina Betæ quadantenus, qualia nobis oſtendit prædictus: Cuculo Indiano ferè paria aſſerebat D. de Brancion, in ſiliqua admodum eleganti, qualem habeo à naucleris reducibus ex Peruanis Indijs. Siliqua autem, quam Dod. & Lob. obſ. & ic. Naſturtio ſuo Indico appoſuerunt, alterius eſt plantæ, de qua paulò poſt, nec ſemina continentur in ſiliqua: ſunt enim qualia deſcripſimus. Figura adhæc eorundem caret flore, ac propterea non undique placet. Meliorem Lugd. pingit, ſub titulo Naſturtij peregrini Myconij, Peruani etiam à Peru, unde advectum eſt, dicti. Alibi pingitur pro Flore ſanguineo Monardis, ſemine ex Peru delato.

Iconi Dodonæi & Lobelij appicta ſiliqua non eſt Naſturtij Indici.

Flos ſanguineus, Monardi.

Convolvuli ſpeciem facit Dodonæus, in quorum claſſem etiam admitti poſſe putat. Naſturtij autem Indici nomē ipſi datum eſt ex eo, quòd ſapore Naſturtium referat. Et hinc dicitur Cam. h. Naſturtium Indicum Dodonæi: Item in Icon. annexis N. 31. Naſturtium Indicum: Et N. 32. Flores & ſemina Naſturtij Indici. Caſt. & Eyſt. Naſturtium Indicum; 1. ſive majus, B. pin. Monardi ex verſione Cluſij Flos ſanguineus, ubi Cluſio videtur Convolvuli genus, fructu χρυσαλίδ☉ formam referens, ex Hiſpanijs *Maſtuerço de las Indias*, h. e. Naſturtij Indici nomine miſſi. Sed nobis fructus χρυσαλίδ☉ formam referens alius eſt. Imò ipſe apud Monardem in exot. ſuis fatetur Naſturtium hoc Indicum non ferre fructum, Chryſalidi ſimilem, ſed tribus ſeminibus ſimul iunctis conſtantem. Mihi, inquit, & multis alijs ſemine nata eſt frequentibus ſarmentis perticas ſcandens, folijs Aſari modo orbiculatis, nunc minoribus, modò amplioribus, præſertim ſi fertile ſolum nacta ſit: flore admodum eleganti, aureo, Perſicariæ ſiliquoſæ (quam vulgus Noli me tangere appellat) florem nonnihil æmulante, ſed ampliore, quinque folijs conſtante, quorum terna inferiora, quâ umbilico adhærent, tenuia admodum & anguſta, atque ubi in latitudinem ſeſe expandere incipiunt, multis barbulis hirſuta, ſingula verò circa ungues punicante maculâ infecta, & calcari quinque radijs prædito, in longum protenſo, qui rariſſimè apud nos ad frugem pervenit. Surculi terræ commiſſi ſatis feliciter proveniunt, & in Autumni finem egregiè virēt: ſubſequens tamen hiems plerumque corrumpere ſolet. Ceterùm neque in Germania, neque in Belgio nata fert fructum Chryſalidi ſimilem, ſed tribus ſeminibus ſimul iunctis conſtantem.

Naſturtium Ind.

Convolvulus.

Cluſ. not.

Planta Cluſio nata deſcripta.

Cultura.

Locus.

Coronidis loco addamus, quæ pulchrè ſcripſit Arnold. Gillenius de Naſturtio Indico: Rectène is fecit, inquit, qui plantæ huic Naſturtij nomen indidit quòd huius ſapiat acritatem? An is qui à cinnabariceis venulis, quibus aſperſi flores, Florem cruentum appellavit? Cur non liceat ad Violas referre, quarum gratiſſimum flores ſpirant odorem? Cur non ad Regios flores, quorum faciem huius flores egregiè exprimūt? Cur non ad Aſarum, cuius folio eſt? Cur non ad Convolvulos? amplexicaulis enim eſt. Eſto Naſturtium ob ſaporem quem verè exprim t, à quo maxime dependet efficacitas; Indicum à l co natali.

Flos regius.

In hortis nō ſolùm ex ſurculis, ſed etiā ex ſemine deciduo facilè pvenit, florēs Iunio, Iulio & Auguſto.

Locus & Tempus.

Vires Naſturtio ſimiles eſſe guſtus demonſtrat. Quare in acetarijs & medicamentis, idem qui Naſturtij uſus. Inſigniter calidus Flos ſanguineus à Monarde dicitur.

Vires & uſus.

NASTVRTIVM INDICVM
folio anguloſo.

Iconē huius Dodonæo tantùm videre contigit, Naſturtij Indici nomine miſſam, ſed coloribus ſuis expreſſam, plantæ Europæ peregrinæ, quam America, vocata Occidentalis India gignit, ſpeciem exhibentem Convolvuli; folia lata anguloſa & pulchrè depinguntur virentia; flos luteus retrò propendens habet corniculum inſtar floris Regij quam Delphynium appellant.

Lob. obſ. & ic. ac Lugd. Naſturtium Indicum ex Dodonæo.

Siliqua huic Naſturtio appicta, putatur à Dod. Lob. & Cluſio ſiliqua Naſturtij Indici peruviana, de qua mox dicendum.

Icon.

NASTVRTII INDICI PVTATA
ſiliqua Peruviana.

Siliquam (hujus icon in præcedenti tabella exhibetur) admodum elegantem habet Lob. à naucleris reducibus ex Peruvianis Indijs, teretem, rotundam, unciali & duos digitos longam, coriaceam, ſtrijs & rugis exaratam, luteolam, ſummo & imo ventrioſam, tantillùm falcatam.

Icon.

Diximus nos ante titulo de Naſturtio Indico folio peltato, hanc ſiliquam non eſſe Naſturtij ut Lobel. loco citato annotavit, qui juxta radicem Naſturtij Indici iconem huius ſiliquæ Peruvianæ poſuit, quam etiam videre eſt in Icon. & apud Dod. hiſt. Nos hanc ſiliquam etiam habemus, non occurrit unde acceperimus. Et hæc eſt illa, de qua loquitur Cluſ. apud Monard. de Flore ſanguineo cùm ait: videtur Convolvuli genus, cuius fructus Chryſalidos ſpeciem refert.

An B. pin. Naſturtium Indicum 2. Peruanum Monardis, folio rotundo, Lenticulæ paullò maiori.

CYCLAMINVS ALTERA
veteribus.
CAP. XLIV.

Cyclaminum alteram veterum Medicos ignorare eruditorum pace cum Ruellio dixerimus. Quin caput Cyclamini alterius in ipſius Dioſcoridis quibuſdam exemplaribus deſideratur. In quibus autem habetur, ſequentia leguntur. Cyclaminus altera, quam nonnulli Ciſſanthemon aut Ciſſophyllon vocant, folia fert Hederæ, ſed minora; caules craſſos, geniculatos, quique circa vicinas arbores capreolorum

Cyclaminus altera Dioſc.

Ciſſanthemos. Ciſſophyllos.

capreolorum modo sese volvunt. Flores visuntur candidi, odorati. Fructus verò *Addit Lacuna ex vet. cod. ἁδώδης, γλυκύς*] uvæ acinosum instar, corymbis Hederæ similis, mollis, ac sapore aliquantulum acris, atque lentus: radix supervacua. Nascitur locis asperis. Hujus fructus drachmæ unius pondere potus [*Goupylus esse scribit in veteri vestigia diversæ cuiusdam scripturæ. sed vulgatam, quippe quæ optimum habeat sensum, veram esse existimat*] cum vini albi cyathis duobus ad quadraginta dies, lienem liquat, ac per urinas & alvũ absumit. Bibitur & ad orthopnœam: ac potus [*ποθεῖσα, pota*] quoque reliquias à partu purgat. Quoniam autem alterius Cyclamini radicem supervacuam esse scripsit Galenus, ista [*καθαίρει ποθεῖσα, purgat ebibita*] vel ad reliquam plantam, vel potiùs ad ipsius fructum, vel acinos (quod faciliùs Sarrac. crediderit) referenda sunt. Quare pro ποθεῖσα, ποθεὶς [*epotus*] legendum putat, nimirum καρπὸς, cujus fit mentio. Verba autem Galeni de altera Cyclamino hæc sunt. Porrò altera Cyclaminus radicem quidem supervacaneam habet, sed fructum admodum efficacem: nam hic cum vino pluribus diebus potus lienes sanat, urinam movens, ac ventrem subducens: locos quoque ejicit, & asthmaticis prodest. Qualitas ejus gustanti acris est & sublenta.

Hanc etiam Cyclaminum describit Plinius l. 25. c. 9. Dioscoridem ferè exprimens his verbis: Est & altera Cyclaminos cognomine cissanthemos, geniculatis caulibus, supervacuis, à priore distans, circa arbores se volvens, acinis Hederæ, sed mollibus; flore candido, specioso; radice supervacuâ. Acini tantùm in usu, gustu acri, sed lenti. Siccantur in umbra, tusique dividuntur in pastillos.

Cyclaminus uterque, autore Mesue, est medicatorius, calidus siccus initio tertij ordinis.

Pro Cyclamino altera variæ exhibentur plantæ. Cordus enim Glycypicron seu Dulcamaram, quod Lobelio non placet, pro Cyclamino altera exhibet.

Sigillum B. Mariæ quidam existimant Cyclaminum alteram, quorum opinionem falsam esse, facilè intelliget, qui harum descriptiones contulerit. Nos Sigillum B. Mariæ, Vitim nigram quibusdam sive Tamum inscribimus.

Bryonia nigra est nonnullis Cyclaminus altera, quam sententiam non approbat Lobelius.

Placet Cæsalpino Vinciboscum [*Periclymenum à nobis inscriptum*] convenire cum altero Cyclamino Dioscoridis, vel ob fructus mollitiem, quod nobis non probatur.

Periclymenon alterum, autore Lobelio quibusdam dicitur Cyclaminus altera, verùm ea opinio ei non placet.

Alsine repens Lucæ Ghino est Cyclaminus altera Dioscoridis. Nos de Alsine repente sub Cacubalo quorundam hoc libro (ubi eam opinionem rejicimus) agimus, ut & de jam dictis.

Dubitat Lob. in obs. & ic. de planta quadam Hederaceis foliis, an sit Cyclaminos altera, de qua jam dicendum.

CYCLAMINUS FORTE ALtera, Hederaceis foliis planta.

SI quid conjecturæ captari potest, cujusmodi stirps fuerit Cyclaminos altera: cognata Hederæ & Cyclamini planta accipienda videtur: Hanc multæ adumbrare videntur, nulla autem explere asseri potest. In Italiæ collibus, quo loci & quâ radice jam non occurrit, repertæ plantæ inque sportulas conjectæ sedulis vestigatoribus iconem & descriptionem exhibeo, inquit Lobelius in obs. Herba est Hederæ foliis sinuatis paribus; in mollibus flexilibus, cubito prolixioribus, ni labat memoria, cauliculis flores oblongi, galericulati, ex purpura pallentes. *Descr.*

Lob. obs. & ic. An Cyclaminos altera, hederaceis foliis planta? *Synon.*

Lug. Cyclaminos altera hederaceis foliis. B. pin. Hedera 5. sive hederaceis foliis planta.

QUAMOCLIT. Cap. XLV.

PLanta est anadendras, foliis prodiens oblongis & latiusculis initio binis sibi invicem connatis, quæ diu durant, etiam sese perticæ involvente jam ipsâ plantâ: reliqua folia Myriophyllo alteri apud Matthiolum similia sunt ac tenuia admodum, ut Convolvulus tenuifolius non ineptè vocari possit; cauliculi rubent, sed magis vergunt ad nigredinem; flores elegantissimo rubore placent in quinque angulos collectis oris, Peti florum similitudine; semen in capsulis oblongis fert itidem oblongum & fuscum, quod aquâ maceratum plerumque rumpitur, ut Campanæ Lazuræ grana. *Descr.* *Convolvulus tenuifolius.*

Sapor ipsius herbæ est subdulcis & modicè nitrosus; capsulæ verò nonnihil piper vel brasma Piperis gustatu referunt, ut & semen, quod parùm abest, quin haud minore caliditate fauces nonnunquam afficiat. *Sapor.*

Inferiore parte adjectos vides folliculos duos effractos; superiore verò florum calyculos duos; semotas laminulas tres, & exempta semina trina. *Icon.*

Quamoclit plantam novam ex India allatam, & à Cæsalpino sub nomine Iasmini, folio Millefolij descriptam (cujus semen ipsi communicatum fuit à Iosepho de Casa bona) repræsentare studuit Cam. inter figuras in fine horti sub 40. numero, quamvis ipsi Norimbergæ exilior creverit, quàm in calidioribus regionibus. Sed hujus naturalem formam refert Pona, Iasminúmque Indicum alterum rubrum Myriophylli folio inscribit. Huic autem anno 1604. virescebat ex semine à Ferdinando Imperato accepto, fructúmque ad maturitatem producebat. *Iasm. Indicum.*

B. pin. Iasminum 6. millefolij folio: Gelseminum alterum rubrum, Cæs. Gelseminum Indianum pennatum flore sanguineo, Ponæ It. Convolvulus pennatus exoticus, Col. Quamoclit, Cam. sive Iasminum americanum, Clus. cur. post. *Synon.*

PIPER IN GENERE.
CAP. XLVI.

Dioſc de Pipere.

PHiloſtratus Vitiei Piperis arborem aſſimilat, tum aliis partibus, tum fructuum racemis. Sed Dioſcorides arborem piperiferam neque delineat, neque cuiquam alteri comparat, ita ſcribens; Piper brevis arbor [πέπερι δένδρον] eſſe traditur, naſcens in India, quæ inter initia prælongum fructum veluti *Longum.* ſiliquam promit, quod eſt longum piper, habens intus [*λεπτὸν addit Lacun. ex vet. cod.*] aliquid tenui Milio ſimile, quod tandem in perfectum piper evadit. Id autem ſuis temporibus dehiſcens, racemos emittit *Candidum.* grana ferentes, qualia videmus. Ea acerba candidum piper faciunt. Piperis radix Coſto ſimilis eſt.

Delectus. Eligendum eſt graviſſimum, plenum, nigrum, non valdè rugoſum, recens, non furfuroſum. Invenitur etiam in genere nigri, nutrimento deſtitutum, inane, leve, quod vocatur Braſina, de quo ceu & de Pipere nigro & albo poſtea plura.

Theophr. genera. Theophraſtus, qui πέπερι tantùm fructum eſſe dixit, ejus duo genera facit. 1. Vnum rotundum [στρογγύλον] ut Orobus, cute, carnéque conſtans, ſicuti Lauri baccæ, ſubrubrum [ὑπέρυθρον] 2. Alterum verò oblongum, [περιμήκης] nigrum [*Lugd. contra rotundum nigrum, oblongum ſubrubrum dicendum videtur*] ſemina parva papaveris [μηκώνικα] continens: longè hoc validius altero. Ambo calefacientia, ideò conferunt hæc contra cicutam.

Iunipero ſimilis arbor. Plinius qui Iunipero arborem comparavit ita ſcriptum reliquit: paſſim verò quæ piper gignunt arbores, Iuniperis noſtris ſimiles, quanquam in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantùm eas aliqui tradidêre. Semine à Iunipero diſtant parvulis ſiliquis, quales in Faſeolis videmus. Hæ priuſquam dehiſcunt decerptæ toſtæque ſole, faciunt quod *Piper longum. 1.* vocatur piper longum, paulatim verò dehiſcentes *Candidū 2.* per maturitatem oſtendunt candidum piper: quod *Nigrum 3.* deinde toſtum ſolibus, colore rugiſque mutatur. Verùm & iis ſua injuria eſt, atque cœli intemperie carbunculantur, fiuntque ſemina caſſa & inania, *Brachmaſis* quod vocant Brachmaſin, ſic Ludorum linguâ ſignificantè abortum. Hoc ex omni genere aſperrimum eſt, leviſſimúmque & pallidum. Gratius nigrum, leniúſque utroque candidum. *Radix non eſt Zingiberi.* Non eſt huius arboris radix, ut aliqui exiſtimauêre, quod vocant Zingiberi, alij verò Zimpiberi, quanquam ſapore ſimile. *Adulterium.* Piper longum facillimè adulteratur, Alexandrino Sinapi. Emitur in libras x. xv. Album x. vii. Nigrum x. iiij. Vſum eius adeò placuiſſe mirum eſt. In aliis quippe ſuavitas cepit, in aliis ſpecies invitavit: huic nec pomi, nec baccæ commendatio eſt aliqua, ſolà placuere amaritudine, & hanc in Indos peti. Quis illa primus cibis experiri voluit? aut cui in appetenda aviditate eſurire non fuit ſatius? Vtrumque ſylveſtre gentibus ſuis eſt, & pondere emitur ut aurum vel argentum. *Piperis in Italia arbor.* Piperis arborem iam & Italia habet maiorem Myrtho, nec abſimilem. Amaritudo grano eadem, quæ piperi muſteo credita eſt. Deeſt toſta illa maturitas, ideóque & rugarum colorîſque ſimilitudo. *Adulterium.* Adulterantur Iuniperi baccis mirè vim trahentibus. In pondere quidem multis modis.

Genera Galeno 3. Galenus tria piperis genera prodidit. Piperis, inquit, radix Coſto maximè viribus ſimilis eſt. Fructus *Longum 1.* autem recens iam germinantis, eſt piper longum. Quare etiam humidius eſt, quàm maturum. Signum humiditatis eſt, quod repoſitum facilè perforatur, & non ſtatim mordet: ſed paulatim incipit, diutiùs au- *Album 2.* tem perſeverat. At fructus qui velut uva immatura eſt, album piper eſt, quod nigro acrius eſt. Illud enim velut ſuperaſſatum iam & ſuperexſiccatum eſt. Ambo verò vehementer calefaciunt & exſiccant.

Longi adulterium. Longum piper, fraudulenter præparatum deprehendes, ſi aquâ maceraveris. Solvitur enim quod præparatum eſt. Quod verò nativum eſt, Indiſſolutum permanet. Eſt autem id quo piper longum adulteratur, flava quædam herba, quæ ab exteris adfertur; ſimilis illi aſpectu, non tamen guſtu ſimilis. Quare etiam facillimum eſt ipſam diſcernere à longo pipere. Verùm par eſt monente eodem Galeno lib. de Ther. ad Piſonem te non ignorare fraudes quas in longo pipere ſtruunt. Quidam enim ipſum confingunt vero Piperi longitudine æquale, & impoſito Pyrethri vel Napyos aliquantulo, quia ſenſum hoc pacto mordet, guſtantem fallunt. Verùm qui circa hæc peritus fuerit, & ſuave acutúmque guſtu dijudicare noverit, præſertim ſi pediculum ipſi adhærentem acuratiùs inſpexerit, verum piper invenit, & ab iſtis decipi non poteſt.

Lud. Vart. Sicco pede prætereunda non ſunt, quæ poſteritati relinquere voluit Ludov. Vartom. Piper, inquit, ſuburbanus Calecuthi ager mittit: legũt etiam nonnihil intra urbem cultores. Caulis piperis infirmus eſt admodum, inſtárque vitis abſque adminiculo (pedamenta vocamus) conſiſtere nequit, Hederæque *Piper Hederæ non abſimile.* non eſt abſimile piper, quippe quod ſerpit, & altiore complexu proximam ſemper arborem vincere conſuevit. Dicta arbor, imò frutex diſpergitur in ramos compluſculos, intra geminum ac tertium palmum longos. Folia eius Mali Aſſyrij figuram exprimunt, ſed hæc craſſiora pinguiuſcula nõnihil, intercurſantibus ex aduerſa parte minutioribus venis. E ſingulis malleolis ſeni dependent racemi palmo haud ampliores, paſſulis nõ abſimiles, confertiores tamen. Coloris eſt, qui & immaturioribus uvis. Legunt itaque menſe Octobri atque Novembri in colorem praſinum adhuc inclinantes, ad ſolémque apricantem aſſandum imponunt tegetibus. Triduò nigreſcit non aliter quàm huc affertur: abſque ullo alio cultu putandi, minúſque ligonizandi cura eſt illis, ſimplici ac ſyncero telluris proventu.

Ruell. Apud Plinium lego, inquit Ruellius, Piperis arborem iam olim Italiam habuiſſe maiorem Myrtho, nec abſimilem. Qui Luſitani regis diligentiſſimi ſtudio, Liburnicis magnâ parte meridiani ſitûs ambitu Mauritaniæ circumvectis, in novum orbem ſe contulerunt, natales reliquámque faciem ſtirpis ad nos reuerſi repræſentarunt: ij autem qui plurimas ſe vidiſſe fatentur, fruticem non arborem piper edere narrant, albæ viti in ſepibus proreptãti ſimillimum, *Bryoniæ ſimilis frutex.* vicinas ſcandentem arbores, qui racemoſum oſtendat fructum, primùm viridem, nec aliter quàm in Liguſtro coacervatum, quem antequam legitimâ maturitate nigreſcat, lectum, ſub ſole palmeis tegetibus expandant: ſicque baccas Solis æſtu corrugari, vel paſſas nigreſcere commemorant. In eodem fruti- *Piperis longi & albi planta diverſa.* ce longum piper aut album offendi negant, ſed alias arbores, quæ ſapore piperis nonnihil ferant oblongum, compactilibus callis racematim cohærentibus, veluti Ponticæ Nucis julum, quod inibi longum piper incolæ nominant; námque tam æmulâ facie longum piper exprimunt, ut niſi ſapor fallaciam proderet, nullo inſigni diſcerniculo notarentur. Vides quàm diſſimiliter exotica arbos à variis authoribus ſit depicta, qui forſitan eam non viderunt, ſed potiùs indigenam fidem ſequuti repræſentarunt. *An Smilax aſpera.* Id tamen non eſt omittendum, arboraceum fruticem apud nos eſſe, quo velut vivâ ſepe latiores hortorũ areas veruſtatis potiùs causâ, quàm munimenti cingunt. Is altitudine ternum cubitorum innoteſcit & vitigineâ fronde viret, ſupra modum aſperâ, utriſq; lateribus acuminatâ, medio in mucronem deſinente, ambitu leviter fimbriato, ſatis ad Lupi ſalictarij, vel vitis albæ folium accedente. Ramos fundit breves in quibus excuſſo flore primùm baculæ pẽdent

viides,

virides, ut in Ligustro racematim coactæ, quæ maturitatem adipiscentes nigrescunt, gustu & sapore piperis, sed mitiusculo. Eæ prorsus rotundi piperis faciem exprimunt; verùm desideratur in eis retorrida illa rugosaque maturitas: abest etiam illa validior amaritudo, gustum piperis sapore complens, & os, cujus anima fœtet; odoris jucunditate commendàns. Piper olitores nostri nominant, quòd atrum piper colore & sapore forsitan æmuletur: sit ergo nobis Piperastrum quoad melius vocabulum invenerimus. Vides itaque quàm cæca sit harum rerum effigies. [*Si licet iudicium nostrum adferre suspicor esse Smilacem asperam, Piperastrum Ruellii.*] Alij oculatâ fide referunt longum piper esse ex aliis arboribus veluti nucamentũ quoddam, exilibus granulis squammatim compactum, quod veluti julus in Avellana nuce, vermiculosâ facie dependet, piperato gustu: nunquam in album tamen vel nigrum piper coalescere. Qui Vitici assimilarunt julum compactilibus granulis coactum in eadem arbore fructum, veluti quendam consivirescentis seminij conceptum contendunt, quale forsan in salicibus apparere cernimus, & etiam Vitice, Nucéque pontica. Nec deest qui tradat visum sibi in India piperis fruticem, Hederæ modo amplexicaulem, folio Mali Assyrij, sed carnosiore pinguíque, racemis palmaribus, coloris immaturæ uvæ: hos legi mense Novembri, ac insolatos, nigrescere. Nec jis ultrò citróque adjunctis voluimus fidem antiquorum placitis derogare. Variæ sunt forsitan diversis regionibus arbores piperiferæ: uti & varia palmarum multarúmque stirpium genera, palmulas tamen ferentia. In Ægypto ut Straboni placet, granum piperi simile, paulò tamen majus nascitur Corsion nomine, quod piperis vicem & acrementum pensat, si alterius non detur occasio.

Lusitani, Matthiolo ita tradente, navig. suis, hoc ævo confectis per Oceanum Atlanticum versus Austrum primo, & hinc deinde in Orientem ad Calecut, Taprobanam, aliásque Indici pelagi insulas: item Hispani Liburnicis vecti ad Occidentales Indias, Peru, atque alias complures regiones, quæ antiquos Geographos penitùs latuerunt, non modò pipere & hujusmodi odoratis simplicibus, universam repleverunt Europam, sed & stirpium historias, à quibus oriuntur posteritati memoriæ prodiderunt. Quod postea fecit, ut planè nobis ignorasse videantur Theophr. Diosc. & Plinius aut ob regionum distantiam (indigenam potiùs in hoc fidem sequuntur, quàm quod fortè ea viderint, quæ de pipere scriptis tradiderunt) aut ob aliam quamvis causam, plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in India gignit, ac quonam modo piperis planta suum edat fructum, an scilicet racematim, an corymborum modo, an in siliquis inclusum, an bacciferarum arborum more. At hi qui suis Liburnicis immensa trajecerunt maria, propriásque perlustrarunt regiones, ubi piperis utriusque plantæ virescunt, nigrum ac rotundum gigni narrant à quibusdam infirmis viticulis, vicinas arbores altiore complexu scandentibus, acutæ Clematidi non dissimilibus, folio tamen Malum Assyrium æmulantibus. Quin & racematim proferri uvarum Labruscæ modo, confertis tamen: deinde mense Octobri per maturitatem decerpi, & sub ferventi Sole tegetibus palmeis expansum torreri, quousque nigrescat, & rugosum evadat, quod tridui spatio plerumque fit. Longum autem ut iidem testantur, aliæ ferunt arbores, éstque velut nucamentum quoddam, exilibus granulis compactum, quod velut julus in pontica Nuce, qui pulchrè adstipulatur, vermiculosâ facie dependet piperato gustu: nunquam tamen in album vel nigrum piper coalescit. Galenus indigenam fidem & Dioscoridem sequutus, eandem plantam tam rotundum quàm longum piper edere credidit. Piperis fruticem vidi Neapoli, qui Lusitanorum descriptioni maximè respondere visus est, quod viticuloso caule esset, Clematidis acutæ modo. Sed & aliam arbusculam piper racematim proferentem vidi Venetiis, quæ prorsus illius plantæ faciem exprimit, quam vulgus Ribem appellat. Viret hæc in horto Medici Maphei à Mapheo, in quo plurima simplicia notatu digna visuntur. Quò fit ut mirum non sit, si in piperis historia variant auctores. Quandoquidem cùm variæ in Italia piperiferæ habeantur arbusculæ, facilè credendum est varietatis longè majoris eas in India reperiri. Hæc ille, qui figuram sibi depictam à Portugalensibus exhibet. Matthiolum *Matth. not.* autem negligentem Botanicum fuisse apparet ex eo quòd visum piper Neapoli non descripserit. Si benè considerasset plantam Venetiis visam, comperisset à pipere plurimùm differre & nihil habere commune, nisi quòd racemum fert: ea autem planta nihil aliud est quàm Ribes nigra quibusdam dicta, de qua nos præsenti libro. Iconem quam ponit falsam existimamus quales plures habet.

Nascitur piper apud Indos, ut Amat. scribit, eo modo quo apud nos Hedera, sic enim piperis planta parietibus & arboribus hæret, circumvolviturq; folio Mali Cotonei, sed rotundiore, quanquam piper quoque in planta folia Vitis ferente nasci à nonnullis visum est, & hodie Venetiis in nonnullis hortis conspicitur. Nascitur enim priùs piper, affixum ramulo, tanquam verruca carni, sed postea pediculis tanquam Hederæ bacca pendet. Virides námque piperis racemos aceto servatos, ex India ad nos amici transvexerunt: ex quibus exactè censemus, quod piper dicto modo crescat, nascatúrque, sed quum ad maturitatem pervenit colligitur & in storeis ad torridum solem ponitur, ubi eo modo, quo nos corrugatum videmus, efficitur. Interdum autem granum *Album Piper immaturum.* hoc omphax ac immaturum est, albúmque piper appellatur, ita ut piper nigrum, & album ejusdem sit arboris fructus, nec in alio differant quàm majori, vel minori maturatione. Diosc. & Galen. errant, *Diosc. & Gal. error.* quia piper longum ejusdem arboris fructum esse credant, quum revera piper longum alterius arboris fructus sit, quæ ex insula Somatra, Taprobana dicta adfertur. Hic Amatus qui in eo maximè deci- *Amat. err.* pitur, quod Piperis arborem folio Mali Cotonei tradat

Cord. hist. Piperis genera describit, verùm cum *Cord. not.* vix quicquam, quod sit alicujus momenti, aut quod ab antiquis non sit dictum, tradat, nihil hîc addemus, ait enim, cum illis, sicuti & Monachi, omnia tria Piperis genera esse ex una planta. Ex Dodonæo etiam nihil addam quàm quod dicit Antuerpiam adferri ex India Piper conditum cum pediculis.

Salvo meliori judicio in defectu piperis albi, *Quædam de Piperis substitutis.* pro eo potiùs apponendum censent Monachi piper longum, quàm nigrum: quia in stipticitate & confortatione magis conveniant inter se. Posse etiam poni nigrum putant, quia quòd album sit in medio, & de utroque ipsorum participet. Similiter si carent longo, potiùs præcipiunt accipiendum album, quàm nigrum, quia album magis appropinquet longo, quàm nigrum: Et è diverso, in defectu nigri ponendum consulunt album, quia propinquius sit. Item quandocunque duæ ipsorum species desunt, per reliquam supplendas arbitrantur. Sed quando simpliciter legitur piper, semper album in- *Piper simpliciter dicitur de albo.* telligendum docent secundùm aliquorum opinionem, quod etiam probat Nicolaus Prepositus in suis Analogiis, quia (ut aiunt Avic. & filius Serap. quòd ipsum ponant authoritate Galeni) piper album confortet stomachum, plusquam aliæ duæ species.

Piper nigrum acrius candido. De acrimonia Piperum hæc Cordus hist. Vtrumque odoratum & gustû acerrimum, fervidissimúmque est, odoratius tamen acriúsque candido nigrum sentitur: ideóque medias habet candidum, inter longum & nigrum qualitates: tardiùs enim longi, citiùs candidi, citissimè autem nigri acrimonia gustu percipitur, *Diosc. not.* quamvis Dioscorides candidum (quoniam acerbum sit) utroq; ignavius esse tradat, quàm benè non video, cùm absurdum quoddam inde oriatur: nam idem Dioscorides nigro ignavius candidum ideo esse ratiocinatur, quoniam acerbius, h.e. immaturius sit nigro, ergo cùm longum quoque acerbius, immaturius, imperfectiúsque sit candido, sequitur necessario longum Piper omnium esse ignavissimum, ergo videtur aut hæc ratiocinatio nullum in veritate locum habere, aut Dioscoridem malè tradere, candidum tam longo quàm nigro ignavius esse. *Cord. not.* Hæc Cordus qui Piper rotundum seu nigrum, ex longo fieri odoratius, acriúsque candido dicit, sed malè, *Piper simpliciter, de nigro intelligitur.* Quod autem quum Piper simpliciter pronunciat, nigrum contra Monachos qui album præferunt, intelligat, nostro judicio doctè sentit.

Sed quid de Pipere referant, qui id se vidisse gloriantur, mox audiendum. circa Calecut (inquit Cronemb.) in India copiosè provenit piper, etiam in urbe sed parvâ quantitate: truncus similis est Viti, si plantetur juxta arborem, alioquin non potest assurgere: provenit Lupuli modo: plurimos fert ramos, duarum aut trium palmarum longos; folia similia Melangoli. Ex ramulis prodeunt 5. 6. aut 8. pediculi paulò longiores digito, quibus adhæret piper parvorum botrorum modo, sed magis angulosum, viret instar Agrestæ. Mense Octobri & Novembri immaturi botri excinduntur, supra lintea exponuntur soli per tres aut quatuor dies, sic exsiccatur & nigrum fit. *Io. Stadius.* Simile quid refert Ioan. Stadius, dicens: 1. 2. duo genera Piperis in America sunt; alterum flavescens; alterum verò rubescens, eodem ferè modo ac formâ succrescentia: dum viret Cynosboti habet magnitudinem: frutex per se humilis est, sesquicubitum altus, foliis exiguis, sed abundans Pipere, quod acriter in ore mordicat: maturum decerpunt, 3. & soli expositum siccant. Est & tertium genus Piperis, sed minoribus granulis, à prædictis non multùm dissidens, quod similiter sub sole torretur. Sunt illi radices Lettiki dictæ, satis boni saporis, quas si plantare instituunt, conscindunt eas in minuta frusta, quæ terrâ obruta radices agunt, & abundè producunt. Hæc attestari videtur Marantha cùm ait, Piperis arborem cùm Dioscoridi videre non licuerit, atque ex aliorum scriptis ejus fructus describeret, tria illius genera ejusdem arboris esse tradit: & tamen hi, qui in novas Indias navigarunt, quique arbores viderunt, diversarum arborum fructus nigrum, candidum & longum esse affirmant.

Veterum quidam loci illustrantur. Illud porrò Galeni lib. 9. c. 4. sec. locos

Viginti & drachmas candentis conjice flammas

In Græco sic habetur:

Ὀκτὼ καὶ δ' ἀργεννῆς πυρώδεος εἴκοσι βάλλε.

Candens flamma. Appellavit itaque Cornarius candentem flammam, ipsum Piper album, à flammeo fervore quem habet, unde etiam πυρώδες ἀργεννόν, quasi ignitum candidum, Philo dixit. Quemadmodum autem Philo Piper album hoc loco ænigmaticè πυρώδες ἀργεννὸν dixit. Sic Andromachus senior in Elegiaco carmine, quo Theriacam ex viperis describit, à Galeno 1. lib. de antidotis relato, *Piper album ἀγλαΐη.* idem Piper album ἀγλαΐην appellavit, à nitore videlicet quem habet. Sic enim ait

καὶ λιβανωτοχύτου ἀγλαΐην τίθεσο

Ἄμμιγα καὶ μέλανος πεπέριο. Id est

Thuráque miscebis mox, aglaiámque nitentem
Cum nigro mixtam iunxeris hinc Pipere.

Quod ipsum tamen neque à Galeno animadversum est. *Galen not.* Hos enim versus exponens inquit, non quærere oportere de Aglaïa, tanquam alterius alicujus pharmaci nomen sit, *Aglaïa Galeno.* quum neque in pedestri junioris Andromachi descriptione, neque in ea quæ ad ejus ætatem per successionem pervenit, alicujus pharmaci nomen Aglaïa reperiatur, & ea omnia quæ hoc pharmacum sex drachmarum pondere recipit, consonè tum seniori, tùm juniori Andromacho sunt relata, & omninò nihil extra illa additum sit, ad quod Aglaïæ nomen referendum qui putet, ut fortassis Aglaïam epitheton Thuris, elegiæ autori apponere visum fuerit: Sic Galenus. Ego itaque omninò rem inquirendam, & quidem attentiùs duxi, & sanè repertam etiam mihi feliciter spero. *Aglaia est Piper album.* Aglaïam enim Andromachus senior nihil aliud quàm piper album, velut dixi, appellavit. Piper autem album aliàs in versibus Andromachi non habetur, quum tamen junior Andromachus ipsum ponat, sed ita ut hac parte varient hæ hujus Antidoti descriptiones, aliàs nullâ re differentes, quod videlicet senior Piper longum in principio xxiiij. drachmarum pondere posuit, & eo loco pro eo junior piper nigrum habet eodem pondere: hoc vero loco inter res quæ sex drachmarum pondere recipiuntur, senior album & nigrum Piper posuit; junior verò album & longum retulit, ita ut diversitas tantùm in nigro & longo pipere sit, quorum alterum alter xxiiij. drachmarum pondere, alter sex recepit; album verò in utroque inter res sex drachmarum pondere ammixtas habetur & ἀγλαΐα à seniore appellatur. Hæc Cornarius.

Æquivoca. Piperis igitur simpliciter dicti nomine, intelligendum venit in primis Piper nigrum: In cujus genere Dioscoridi est Brasma, Plinio Brachmasis, sive Abortus piperis. Præterea & Piper album, quod Andromach. senior in Theriaca Aglaïæ vocabulo insinuat, quamvis Dioscorides existimarit, esse epitheton ut annotavit Cornarius.

Piper insulę Taprobanæ candidius Melaga dictū.

Piper caudatum, Piper longum, Piper Æthiopicum siliquosum, Piper floridæ, & Piper longum Felfel Alpini, de quibus mox ordine dicemus.

Smilax aspera. Piperis præterea genus, vel Piperastrum Ruelli habetur, quod Smilax aspera creditur.

Ribes nigrum. Piper etiam in horto Maphæi à Matthiolo visum est Ribes nigrum à quibusdam dictum: De his jam egimus.

Piper Indicum Siliqua parva. Piper Indicum sive Calecuticum siliquosum. Piper siliqua parva Brass. Piper siliquosum magnitudinis baccarum Asparagi. Piperis Calecutici parvum genus, siliquis oblongis: de his lib. 21.

Lingua. Πέπερι, Piper Lat. Germ. Pfeffer: Belg. Peper: Gall. *Poivre*: Ital. *Pepe*: Hisp. *Piementa*: Arab. *Fulful.* Boh. Peper.

Locus & Tempus. Loca in quibus Piper potissimùm provenit hæc sunt. Malavar, Onor, Barselor, Mangalor, Calecut, Granganor, Cochin, Coulan, ubi lingua Malavarica, *Molonga* appellatur. Crescit etiam in Queda prope Malacam: & Malayvicè *Lada* vocatur. Hoc Piper potissimùm versus Pegu vehitur & regiones Nordliche Septentrionales. Piper etiam sequentes Provinciæ ferunt, Pedir, Camper, Andragiri, Iambe, Bares, Speriamon, Dampin, quæ regiones sunt Sumatræ: Item in Iava Bantam, & Iavæ plaga Westseiten/ Anter, Chuconir, Molassery, Changabava, Cherola, Charita, Cheregin, Labuau, Buama, Issebongor, Pariban, & locus quidam quatuor miliaribus distans à Bantam Versus Orientem, Puncta victus. Hæc igitur omnia loca Piper alunt. Piper maturescit in Iava mensibus Septembri atq; Octobri. Colligitur Novembri & Decembri, & in Bantam, & potissimùm in Chinam vehitur. Linguâ Iavanicâ

Sahang

Sabanh vocatur. In regione Cartaganorae ubertim piper nascitur, quod torrent, ut scribit Iosephus ad calorem solis, ne forte satum alibi germinet in damnum eorum. Est & in regio Eli, Melibar, & Cedum in magna copia. Nam nemora (inquit M. Paul. Ven.) & campestria ejus plena sunt. Colligitur verò in Maio & Iulio, Linschot.

VIRES ET USUS.

Ex Hippoc. Piperis grana [πεπέρεως κόκκους] quinque cum pauco Elaterio muliebri lacte paulatim instillato, Hippocrates in vellere unguento intincto subjicit, eodémq; modo detrahit. Inter medicamenta subdititia vehementer purgantia, quae magis aquas, mucosa & pelliculas educere queunt, Piperis grana [τῶ πεπέρεως κόκκους] majuscula quatuor, aut parva, si opus videatur, ad Elaterij potionem admixta leviter terit & lacte muliebri instillat, cum pauco melle subactum, id ex lana molli pura circum pennam linteo tenui convolutum, unguento albo Ægyptio intinctum supponit. Per diem autem adhaerere sinit, deinde, ubi detraxit, cervinum adipem subdit. Sed

Indic. med. & Indici medicamenti aliquantulum in lacte mulieris masculum lactantis, si ita visum fuerit, terit. Aut grana tria decorticata Indici medicamenti oculorum, quod Piper vocatur, & rotundi tria [ἢ κόκκους ἐκλέξας ... τρεῖς ἰνδικοῦ ... τὸ πεπέρι καλεῖται ... καὶ τοῦ στρογγύλου τρία] leviter trita & vino veteri tepidè diluta, circum volucris pennam in glandis formam obducit, húncque in modum intromittit. Hoc Hippocratis in loco Foes. κόκκους τριάκοντα legit, & grana Cnidia triginta assumi & teri vult, verùm illum locum ex isto potiùs repono & Indici medicamenti grana tria trita sumi volo quod piper vocatur Hipp. ex lib. 2. περὶ γυναικ.

Ex Diosc. Vim habet in universum calefaciendi, urinam ciendi, concoquendi, attrahendi, discutiendi, exterendi ea, quae pupillis tenebras offundunt. Commodum est etiam ad rigores

Febres. per circuitum in febribus repetētes, tum si bibatur,

Venena. tum si illinatur, & commorsis à bestiis venenatis au-

Foetus. xiliatur. Educit etiam foetus. Putatur & conceptio-

Tussis. nem impedire, si post coitum apponatur. Tussi quoque & omnibus circa thoracem affectionibus commodum est, tum si delingatur, tum si in potu acci-

Angina. piatur. Anginis item convenit, illitum cum melle. Tormina [στρόφους] quoque dissolvit cum teneris Lauri foliis potum. Pituitam e capite detrahit cum uva passa manducatum. Dolores sedat, & in sanorum usu multum est [ὑγιεινὸν rectè legitur apud Diosc. Corn.] ac appetentiam movet, & ad intinctus admixtum,

Strumae. concoctionem adjuvat. At pice exceptum strumas discutit. Detergit & vitiligines cum nitro. Torretur autem in nova testa pruinis admotum, & ut lenti-

Radix Piperis non est Zingiber. cula movetur. Caeterùm, radix ipsius non est Zingiber, ut aliqui existimavérunt, quemadmodum satis declarabimus. Nam Piperis radix Costo similis est, calefacítque gustum, & humores provocat. Eadem si cum aceto imponatur & bibatur, splenem minuit. Pituitam verò de capite detrahit cum Staphide a-

Ex Galeno. gresti commanducata. Galeno simpl. lib. 8. Piperis radix vires Costo similes potissimùm obtinet. Porrò fructus nuper quidem admodum germinantis, longum piper est: quare etiam maturo humidius est: humiditatis ejus indicium est quod facilè repositum perforetur, ac non protinus mordicet, sed post paulo incipiat, verùm plusculum duret. Porrò fructus

Temperamentum. qui velut omphax est, Piper album est, nigro quidem acrius Nam illud jam quasi superassatum est, & superexsiccatum, verùm utrumque valenter, tum excalfacit, tum desiccat. Minus (inquit Gal. apud Ioach. Curaeum) Piper calidius est quam Zinziber, quia in Pipere calor funditur in materia valdè tenui quae citò absumitur, sed Zinziberis substantia est magis terrestris & solidior, ideò calor, sicut in prunis, diutiùs in ipso conservatur, & hac ratione, quoties ventriculum refrigeratum calefacere oportet, nec tamen epati vel suâ naturâ, vel ex accidenti aliquo calenti, noxam inferre volumus, jubet nos Galenus pipere uti, Hujus enim calor in ventriculo & in primis viis deflagrat, nec pervenit ad epar secus quàm contingit ex cinnamomo, zinzibere, aut aliis aromatibus. Unde notatur in Schol. Salern. piper est salsamentum rusticorum, commiscent enim piper cum fabis & pisis. Similiter etiam ex pane asso cum cerevisia vel vino & pipere, fit salsamentum nigrum ad modum pultis, quod etiam Piper vocant. & hoc effundere super carnes solent, aut pisces. Caeterò, quod paucum piperis provocet urinam, & multum ejus ventrem solvat, ita tradit Bapt. Fiera: *Notatu quaedam digna.*

Ardet & in nervis, glutinat áque phlegmata fertur
Sic piper, ut nullum siccet aroma prius.
Exacuit stomachum, mollito ventre superbit,
Hoc caveas fervet si tibi bile jecur.
Corporis huic minimi, numero laus damna rependit.
Plura movent alvum, meiere pauca jubent.

Quod autem piper frigidum non sit, pulchrè docet Leon Botall. his verbis: Piper plerumque usurpatur solum foelicissimo successu ubi gurgulio flammeus est: unde plebaei & qui parū exercitati sunt in rationibus medicis, audent dicere hoc argumento fulti piper frigidae potentiae esse, putantes calida tantùm expelli à frigidis, ignorantes praecipuam inflammationum curationem absolvi à calidis resolventibus id quod parti haeret: ad magnos capitis dolores (ait VVirt. Empir.) accipe 20. grana, contunde cum pauco vino & superliga vertici capitis. Vel, coque piper in forti aceto, postea exsiccetur redigaturque in pulverem qui in saculum oblongum ponatur, effundatur praedictum acetum & aliquoties percoletur. Dum durabit acetum abluatur quotidie manè jejuno caput: statimq; involvatur pannis calidis: hoc saepè probatum fuit. Vt impediatur canicula, ne venereum sentiat fervorem, huic priusquam catulos habuerit, per novem dies manè novem grana piperis in cibo aliquo dat Iac. Foulloux. Forfure & Pipere Magnes si alatur, referente Nic. Vrbino Chirurgo, longè validius ferrum ad se attrahet, quam si Ferri scobe foveatur. *Piperis usus utilis in gurgulione flammeo.* *Piper frigidum nō est.* *Dolor capitis.* *Canis rabidus.* *Magnetis alimētum.*

PIPER NIGRUM.

PIPER nigrum racematim in ligula longa sine pediculis cohaeret, acinis Sabuci paulò minus, rotundum, cortice rugoso, nigro, aut fusco, quo detracto substantia conspicitur duriuscula & compacta, cujus exterior orbita ad viridem inclinat, interior albicat, & scrobiculum in medio vacuum ostendit; sapor fervidus totum os & fauces adurens. in iisdem racemis haeret grana quaedam multò minora, maturitatem nondum assecuta, deque rugosiora & evanida Brasinatis in morem. Nostrum piper nigrum solet esse crassius candido, potissi- *Descr.* *Sambuci acinus.* *Sapor.* *Brasima.*

mùm

malum illud quod minus rugoſum; conſuevit enim eſſe obductum cortice rugoſo, & quò majus eſt eò minus rugoſum videtur: vidimus enim ſæpiùs Lugduni racemos ubi grana quò minora, eò magis rugoſa erant & inania magis. Ex majori, quod maturius exiſtimamus, faciliùs detrahitur cortex, eóque detracto albeſcit, ideò à quibuſdam perperam pro candido aſſumi obſervavimus.

Error quorundam.

Lingua etiam exotica.

Vocant Germani piper nigrũ ſchwartzen Pfeffer & ſimpliciter Pfeffer: Angli Pepper: It. *Pepe*; Hiſp. *Pimienta*; Belgæ ſwert Peper: Galli *Poiure noir*; Luſitani *Bambu*; Malayvenſes *Mambu*: Nomẽ verò eſt, inquit Garcias, linguâ Malavaricâ *Molanga*; Malacitanâ verò *Lada*; Arabibus tum medicis, tum vulgo *Filfil*; tametſi Avicenna l. II. c. 549. & 550. ſecũdùm Bellunenſis tranſlationem *Fulful* appellet, & *Fulfel*, quem ſecutus eſt Serapio lib. ſimpl. c. 307. In Guzarate & Decan *Meruche*, & in Bengala *Morois*. Mirum non eſt ſi Theoph. l. 9. c. 22. Dioſc. l. 2. & hos ſequutus in pleriſque Plinius l. 12. c. 7. piperis plantæ formam ignorarint. Quòd verò Arabes in eodem errore verſati ſint, & nonnulli etiam ex recentioribus, illud mirum.

Ignorantia Veterum.

Mali Aſſyrij folio.

Garcias ſic deſcribit: ad arborum uſque faſtigium ſeſe convolvendo ſcandere ſolet: foliis raris, Mali Aſſyrij effigie, ſed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, guſtu calidis aliquantulum & folium Betre ſive Betle ſapientibus; fructus uvarum modo racematim cohæret, minores ſunt tamen Piperis racemi, & ipſe fructus minor, ſempérque virens, donec ſiccetur & plenam maturitatem conſequatur, quæ incidit circa medium Ianuarium; radix poſtea non Coſto ſimilis ut voluit Dioſc. quandoquidem Coſtus radix non eſt, ſed Lignum: Inter plantam quæ Piper nigrum fert, & ea quæ candidum, tam exigua differentia, ut à nemine quàm ab incolis dignoſci poſſit, niſi cùm uvas habent & illas quidem maturas,

Fructus racemoſus.

Dioſc. refutatur.

Piperis hiſtoriam etiam deſcribit Lud. Rom. ſed paulum à Garcia variat. Racemis interdum cum Gingiberis radicibus muria conditis Antuerpiæ reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita farctos ut ſunt uvarum racemi. Tametſi Garcias, & hunc ſequutus Acoſta (quorum hiſtoriam aromatum ante multos annos latinam faciebat Cluſius) de Pipere commentati ſint: quia tamen his proximis annis Batavi qui in Iavam navigarunt, & ad Moluccas uſque inſulas etiam penetraverunt, aliquot ejus ſarmenta cum foliis, ipsáque adeò radice, atque qui inter illos magis curioſi, etiam ramulos cum ſuo fructu immaturo inhærente retulerunt; & horum unum cui folia & fructus inhærebant, tum etiam ſarmenta quædam, amici curâ & diligentiâ idem Cluſius nanciſcebatur: operæpretium ſe facturum exiſtimavit, ſi ex illis notis quas in planta & ramis ſiccis obſervare potuit, ejus hiſtoriam concinnaret, & ramuli cum ſuo fructu & foliis, radicíſque parte à perito pictore in tabella expreſſi figuram hîc ſubjiceret.

Racemi muria conditi.

Deſcr. Cluſ.

VAldè autem ſarmentoſa eſt piperis nigri planta, & adeò imbecillis atque caduca, ut niſi pedamentis fulciatur, aut juxta arborem aliquam circa quam ſe convolvere poſſit, pangatur, humi procumbat & ſpargatur, perinde ac Lupus ſalictarius; lenta verò & flexibilia ſunt ea ſarmenta, frequentibúſque nodis ſive geniculis diſtincta, &, quæ humi ſparſa, multas fibras ad ſingula internodia agunt, quibus ſe humi figunt, quemadmodum Clematidis aut Periclymeni flagella, ut in illorum nonnullis obſervabatur, quæ fibras adhuc retinebant: ſic ut in illarum plantarum numero reponenda cenſeatur, quæ facilè pangi poſſunt, ſarmenta porrò ad ſingulos nodos ſingulare folium proferunt alternatim, hoc eſt, nunc in hac, modò in altera ſarmenti parte naſcens, hederaceâ quodammodo formâ, vel ejus Cyclaminis quod hederaceo conſtat folio, cui tamen anguli deſint, neque adeò craſſum, verùm multò tenuius, interdum verò adeò latum, ut quatuor unciarum latitudinem æquet, & quaſi orbicularem formam adquirat, niſi in mucronem deſineret: maximâ verò ex parte binas duntaxat uncias latum, quatuor longum, breviter Tambul ſive Betle folio adeò ſimile, ut alterum ab altero vix diſcerni queat, niſi piperis folium paullò durius, & nervos illos per folij longitudinem excurrentes paullò craſſiores habere videretur: nec illud in ambitu ſerratum eſt, ut quidam pinxêre, ſed prorſus æquale & nihil ſimilitudinis habens cum mali Aſſyrij folio, ut nonnulli tradunt, omnia verò folia quinque nervis ſunt prædita, quorum medius & craſſior medium foliorum per longitudinem ſecat, reliqui quatuor minùs craſſi ab illo oriuntur, utrinque bini, in latera ſecundùm folij pænè longitudinem expanſi, & illi quidem in nonnullis foliis æqualiter ex oppoſito naſcentes (ea Acoſta feminei ſexûs ab incolis cenſeri ſcribit) in aliis verò inæqualiter oriuntur, neq; iſtam proportionem ſervant (hæc ab incolis maſculini ſexûs appellatione donãtur aſſerente eodem Acoſta) ſintne porrò quæ feminini generis cẽſentur, dilutiore viriditate prædita q̃ quæ pro maſculini generis foliis habentur, nihil pronũciare poteſt Cluſius, ſicca duntaxat folia vidit: ſed quandoquidem in eodem ſarmento utriuſq; formæ nata conſpexit, vix ſibi perſuadet, colore inter ſe variare, illud autem obſervabat, utraque, licèt reſiccata pronâ parte dilutiora eſſe, quàm ſupinâ, atque per univerſum folium venulas obliquas tranſverſim evagari, inſuper non mediocrem acrimoniam adhuc retinere. Vvæ porrò ad ramorum internodia naſcuntur teretes & oblongæ, multis granis orbicularibus, nunc majoribus, modò minoribus ipſi ſcapo ſine petiolis adnexis conſtantes; & illæ quidem non ex foliorum ala, h. e. inter ſedem pediculi folium ſuſtinentis & ipſum ſarmentum, ſed ex altera ſarmenti parte, folij pediculo videlicet oppoſitâ, quemadmodum ex adpoſita figura ad vivum expreſſa videre licet. Cæterùm illam acrimoniam non modò retinent ſicca folia, ſed etiam ipſa ſarmenta, atque (quod magis mirum) ipſa radix quæ ſub terra latuit, ut experiebatur Cluſius. Piperis folium, quale in Bantam Iavæ emporio naſcitur nullam ſimilitudinem habebat cum Mali Aſſyrij foliis, ſed Betulæ folium æmulari videbatur, non adeò tamen tenellum, ſed magis firmum, duabus craſſis venis ex utroque nervi medio latere verſus aras excurrentibus, oblongiuſculo mucrone præditum, quinque uncias longum in ambitu minimè ſerratum, tametſi folia ampliora conſpexerit. Ipſum porrò monebat N. V. Fabricius Mordente, Indos ſolere, Piperis bôtros adhuc virides & immaturos, in os indere: deinde ramulum, cui grana inhærent, digitis prehen-

Clematidis aut Periclymeni ſarmento.

Folio hederaceo.

Folio Tambul ſive Betle.

Folia non ſunt mali Aſſyrij.

Piperis ſexus.

Piper nigrum Clusii.

Acrimonia.

Piper in Bantam.

prehensum sensim extrahendo leviter dentibus premere, ut grana in ore maneant; illa postea mandere non sine voluptate. Idem ipsum facticasse, & gustu suaves deprehendisse, quia levem quandam acrimoniam cum pauxilla acerbitate conjunctam in illis deprehendebat. Idem Clusius in notis in Garciam ait: Putat errorem esse Garcias si Piper ab aliis *Fulful* dicatur, cùm Arabes *Filfil* vocent. Sed cùm omnes totidem literis scribant, & diversitatem diversi literarum apices tantùm efficiant, in omnium arbitrio est, utro malint modo, pronunciare, *Filfil*, aut *Fulful*. Piperis plantam ita describit Auctor geographiæ Arabicæ: Et in insula, h.e. terra Mali, nascitur arbor Piperis, neque nascitur nisi in ipsa, aut in Candaria, aut in Gerbathan: & nulla invenitur, nisi in istis tribus terris. Est autem planta, cujus stipes aliquantum similis est stipiti Vitis, foliis instar foliorum plantæ Volubilis sive Faseoli, longa, non alta, racemis instar racemorum Vitis, quorum unusquisque occultatur folio suo propter pluviam, quod inflectitur, adveniente pluviâ. Piper verò album non inflectitur ab ea, superveniente illâ initio aut ante. *Hachi* filius Charri dicit de eo, quod quum est pluvia, inflectuntur folia ejus super racemos istos, & defendunt eos à pluvia, quum recessit pluvia, attolluntur sive removentur folia à racemis, neque revertuntur, nisi tempore pluviæ. Revertente pluviâ, revertũtur folia ad ipsos. & hoc est mirum. Hæc ille, quæ nisi fallor, ait Clusius, indigent peritorũ hominũ examine. Nam mihi suspecta sunt. Sed Arabes multa ejusmodi fabulantur, ut Iudæi.

ACOSTA Piper aliud domesticum esse tradit, cujus usus sit; aliud sylvestre, quod ob amarorem negligatur. Domestici, inquit is, planta sarmentosa est, scanditque Hederæ modo, arboribus, quas nancisci potest, sese circumvolvendo: nodis per intervalla prædita, ad quos nascuntur folia, Betele foliis similia, parte interiore saturè virentia, exteriore dilutiora, cuspide mucronata, & gustu linguam vellicante. Horum foliorum alia aliis nigriora sũt: quæ dilutiora sunt fibrásque æqualiter nascentes habent, feminas cẽsent (nam utrumque sexum in foliis ejusdem plantæ constituunt) nigriora verò inæqualibus fibris, mares. Ad singula internodia, unde folia dependent, ex ipsa foliorum sede nascuntur uvæ, quarum maximè circiter quinquaginta grana obtinent, minores verò triginta. Radix pusilla est & summa tellure fibras agit. Summa autem similitudo est plantarum quę nigrum Piper proferunt & album: alibi tamen folia tenuiora & molliora videntur: ejus etiam fructus magis aromaticus, meliorísque saporis quam nigri.

PIPER NIGRUM Acostæ.

Lugd. quæ quatuor exhibet figuras, Galenum notat quòd Dioscoridem secutus eandem plantam piper longum, cãdidum & nigrum proferre falsò crediderit. Figuras autem quatuor sub his titulis exhibet Lugd. Arbor piperifera Theveti: Piper nigrum & album: Piper Matthioli: Item in app. Piper nigrum Acostæ. Galeni sententiam Cam. quoque rejicit. Pingit autem racemos rotundi piperis & folia reperta sæpiùs inter grana, item longum piper, negat tamen in eadem planta crescere piper album & nigrum, sed consimili tantum, ut botros rubros & albos in diversis vitibus; rariores autem statuit esse plantas quæ album, quàm quæ nigrum piper proferant: piper nigrum ait arundinibus sustineri quemadmodum ferè apud Belgas Lupulũ. Caulem namque debilem esse, & sine ope alterius surrigi non posse, rami Iuniperinis similes; grana viridia primùm, dein matura facta atque siccata nigrescere. *Piper albũ & nigrum non in eadem planta*

Folia quæ pingit Linschot. non sunt Hederæ similia, sed Lauro: Nos figuras diversas proponimus; Prior quam ponimus nobis absentibus depicta est ex Clusio. (Hæc olim posita simpliciter pro Piperis uva; postremò verò pro piperis albi uva) vera quidem, verùm per Sculptorem malè sculpta: ad latera additum granum caudatum, quod est Piper caudatũ sub signo crucis; & Haermia sub signo Stellæ, sed utrumque semen per Sculptorem corruptum. Icon secunda, quam proponimus est ex Clusij exoticis; Tertia, quæ est ex Acosta & figuris æneis, displicet nobis; verùm certò asserere non possumus non visâ plantâ quæ melior icon: Camerarij folia piperis exhibemus juxta iconẽ Piperis caudati sub litera A. Matthioli figuram nõ exhibemus, quia ei non consuetum vera figuris exprimere, eam facilè possemus asserere falsam & numquam ei ita visam. Theveti effigiem non sine occasione omittimus, quam tamen Ambrosius Pareus assumpsit lib. suæ Chirurgiæ 26. c. 12. quia falsa est, quod apparet ex seminibus quæ pingit cum pediculis Hederæ modo adhærentibus, cùm uvam repræsentent: Ex historia & icone prætcrea Clusij, quam hoc capite ponimus, apparet satis ineptè Thevetum appingere piperi truncum arboreum magnum, licèt scribat esse arbusculam: & cur scribit, Mali Medici foliis similia, & nihilominus in icone sunt planè Hederacea. *De iconib.* *Matth. not.* *Thev. not.*

B. pin. Piper 1. rotundum nigrum: Piper nigrum, Matth. Lac. Cast. Garz. Frag. Clus. & Lug. Tab. Piper rotundũ nigrũ, Cord. hist. Lob. adv. & Cæs. Piper nigrũ in Calecut, Lud. Romano. Piper rotundũ Hippocratis, Garz. Quid sibi velit Matthiolus cũ sua figura, q̃ & Cast. Lugd. Tab. & Ger. habent, nõ assequor. de ea figura sic Guilandinus: si frutex ille Piper est, vel etiã Amomũ, ut alij sõniant, parũ aberit, quin vulgare Ribes, vel Piper, vel Amomum esse possit. Seritur Piperis planta hoc modo: sarmentũ ejus seu ramũ juxta prægrandẽ qualẽcumq; arborem (magna certè ex parte juxta Fausel, ut Palmã plantatã vidit Garcias) aut palũ defoditur, atq; bubulũ stercus, & cineres cũ aqua inspergũtur: infra annũ deinde fructifera est, quóque vetustior est planta, eò feracior, quippe quæ ad ipsius arboris, cui maritata est, fastigiũ sese circũvolvendo scandere soleat. In Couchin verò ubi plurimũ nigrũ nascitur, quinq; aureis emi solebãt cẽtenę libræ: sed post quadriennĩũ aut quinquennium, q; in alias etiã regiones importari cœperit, quindecim aut viginti aureis emendæ erãt. Piperis autẽ nigri pretium in centenas libras est duorum Lusitanicorum cum semisse, natali loco: at in Bangala duodecim Lusitanicis emuntur totidem libræ. *Eius serendi ratio.* *Pretium.*

Piper nigrum rotundum in Insula Sumatra provenit & perealtas Cãnas scãdit. Maxima Piperis quãtitas provenit in Malavar, tota ea maritima regione quæ à Promõtorio Comorim ad Cananor usq; pertingit. Nascitur etiã in Malacæ maritimis, sed bonitate superiori cedens & magna ex parte inane. Provenit similiter & in Insulis Iavæ vicinis, & Sunda, & Cuda, aliisque locis. Sed id totũ in Chinarum regionem deportatur, & loco natali consumitur, præter id quod in Pegu & Martaban exportatur. Potis- *Locus. Piperis natales.*

ſima etiam ejus pars quod in Malavar gignitur, in uſum incolarum cedit, tametſi regio admodum ampla non ſit: nonnihil etiam à maritimis ejus regionis populis abſumitur: Pars defertur in Balagate bubulis coriis: & magna copia (tametſi regio mandato ſit vetitum) à Mauritanis per mare Erythræum exportatur, id ſuffurantibus ipſis incolis. Eæ ſunt regiones quæ Piper gignunt, quamquam & invenitur ſupra Cananor, quà Septentrionem ſpectat: ſed adeò exiguâ quantitate, ut ipſis incolis non ſufficiat, & externo importato opus habeant. Etenim non gaudet hæc planta locis deſertis & mediterraneis. Quàm verò procul à Caucaſo monte diſſitæ ſint hę regiones, ex topographicis chartis ſatis patet.

Vires. Colica. Piperis nigri foliis utuntur incolæ adverſus dolores colicos alióſque frigidos corporis affectus. Condiuntur aceto aut ſale virentes adhuc & immaturi piperis nigri racemi & uſui aſſervantur.

Temperamentum. Arabes & Perſæ medici piper calidum tertio ordine conſtituunt. Sed Empirici cujuſmodi ſunt maxima pars Indicorum medicorum, frigidum piper faciunt, ut & pleraque alia aromata quæ excalfaciunt. Ejuſmodi autem erroris cauſa fortè hæc fuerit. Quod ut ait *Fracaſt.* lib. 1. de Contag. dum miſtio perſtat, dum igneæ partes ſeparatæ ſunt & diſperſæ, ſepultæque in aliis, alteratio nulla introrſum fit, quare & Piper & Euphorbium, & reliqua tractata manibus frigida ſentiuntur. At ubi caſu aliquo miſtio illa ſolvitur & mutatur, & partes quæ ejuſdem rationis ſunt, in unum coëunt, & majorem quantitatem & potentiam ad agendum acquirunt, tum actu fiunt, & agunt jam, unde & Calx, & Piper, & Euphorbium jam calida percipiuntur, quàm prius potentià ſolùm calida eſſent, actu verò aliter ſe habentia propter eandem cauſam, nec ſeminaria intrinſecus ſeſe alterant, quanquam è diverſis conſtent, utpote miſta, quod autem in tam pauca quantitate vis multa ineſſe poſſit, declarant & Euphorbij, & Piperis, & ſimilium particulæ minimæ & effugientes viſum, quibus tanta vis à natura tributa eſt, adeò refert ignem in materia denſa contineri, quanquam parva ſit. Item: Quis putaret è Pipere, Iride, & Ptarmica ſternutamentum conciliari? exhalant nimirum ex omnibus his ac circumquaque feruntur inſenſibilia corpora, quorũ diverſæ actiones ſunt & facultates.

PIPER ARBOTIVVM, BRASMA.

Reperitur etiamnum Piper quoddam in genere nigri, nutrimento defectum, caſſum ſeu inane ac leve, quod Braſma [βράσμα] Dioſc. vocat. *Piper immaturum.* Hoc non dubitamus nos aſſerere eſſe Piper immaturum. Lugduni ſæpiùs vidimus, racemorum inſtar, quale habemus adhuc, de quo egimus in deſcriptione Piperis nigri, id manifeſtè demonſtrat longum Piper à nigro multùm differre.

Brachmaſis. Piper abortivum. Semina, inquit Plinius, caſſa & inania vocant Brachmaſin Indorum linguâ, ſic ſignificante abortum. Cæſ. Braſſima. Cord. hiſt. Piper abortivum, ſive Broſima ſive Braſma, Negociatoribus Gerbelor nominatum. Sed nec Braſma vocabulum quod apud Dioſcoridem legitur, nec Brechmaſin, quod apud Plinium, unquam his in regionibus audivit, aut auditum putat Garcias, cui Piper quod linguâ Malavaricâ à Canara nomen ſumpſit.

Syn. C. B. B. pin. Piper 10. inane: Piper Canarinum, Frag. Lugd. Linſcot. 4. part. Ind. or. c. 18. Hoc cæruleum eſt, intus cavum, in cujus ſpatio granula quædam continentur, quod pauperculæ plebis uſibus cedit, quare Canarynum, i. ruſticanum vocari ſolet: & propter vilitatem ad exteros non effertur.

Vſus. Pituita. Eſt hoc inane illóque utuntur ad pituitam à capite evacuandam, dentiúmque dolores mitigandos: *Dentes. Colica.* nonnulli & in cholerico, quem vocant affectu, miris laudibus celebrant.

PIPER ALBVM.

Deſcr. Piper album magnitudine videtur nigro cedere, utrinque umbilicello tantillum prominulo, exiguo, minimè rugoſo, albido ſive cinericeo: ſubſtantia ejus interior bicolor eſt queadmodũ piperis nigri, & cava in meditullio (præter albã pelliculam quam habet) apparet; cortex, quo grana integuntur, nigricans facilè detrahitur, quod non fieret ſi eſſet immaturum, ut Galenus & nonnulli volunt; ſapore *Immaturum non eſt* adeò eſt fervido præditum, ut jam ſupra triginta annos in capſulis meis reſervatum fauces igneo ardore urat, quanto magis recens, quo argumento convincuntur ij, qui piper album nigro immaturius contendunt, nec aliâ ratione differre ex veſtigiis reliquiarum corticum apparet delibratum.

Synon. Piper omphacodes. Cæterùm piperis albi meminiſſe conſtat Dioſc. nominantem πέπερι λευκὸν, πέπερι ὀμφακῶδες, quod commodum maximè dicit ad ocularia medicamenta & ad antidotos theriacaléſque compoſitiones. Hoc Galenus lib. 1. de antid. ex Androm. ſeniore, per ἀγλαΐαν ſignificat, quam Cornarius, uti dictum ante, *Agleia, Flamm. candens.* cãdentem Flãmam, à flãmeo fervore nuncupat, & πυρῶδες ἀργηὸν, quaſi igneum candidum Philo dicit.

Et licèt Sylvius piper album ex longo fieri teſtatus ſit: attamen piper candidum in propria planta provenit differente à nigro, ut Vitis albam ferens uvam, ab ea quæ nigram fert: Candidum quidem nigro calidius & odoratius eſt, vel Lobelio teſte. Et hinc Cordo aſſentiri non poſſum, qui l. 4. hiſt. piper album ignavius nigro exiſtimat, Dioſcoridem ſecutus, licèt eum in eo interim reprehendat, quòd candidum etiam ipſo longo ignavius putarit. Sed errat & Matthiolus, qui in hiſt. germ. piper rotundum album ante maturitatem colligi, ideóque nec tam acre & gratum eſſe dicit, quàm nigrum.

Candidi autem plantæ rariores ſunt, nec niſi certis Malavar & Malacæ locis raræ naſcuntur, autore Garcia. Vidit Cluſius Vlyſſipone candidum piper, *Locus.* & inde ſecum attulit grano non rugoſo, ſed pleno, acriore & odoratiore quàm nigrum, Vlyſſipone tamen neglectum. Ex Indiis verò copioſum ſaltèm quod medicamentis ſufficeret, haberi poſſet, ſi Luſitani pharmacopolæ paulò diligentiores eſſent. Invenitur interdum Antuerpiæ apud Myropolas nigro permiſtum: ſic & racemos nonnunquam cum Zingiberis radicibus muriâ conditis, ibidem reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita farctos, ut ſunt uvarum racemi.

Synon. Matth. Lac. Garc. Frag. Cluſ. ad Garc. Caſt. Lugd. Linſc. 4. par. Ind. or. c. 18. Tab. Turn. & Lob. obſ. Piper album. Piper rotundum album, Cord. hiſt. Piperis alterum genus candidum craſſiori grano, Cæſ. Piper 2. rotundum album, B. pin. cui & piperis alte- *C. Bauh.* rum genus, quod in Taprobana *Molaga* vocant, Lud. Romano. Sabanh pute, ſeu piper album, reliquis paulo exilius, in Sunda, part. 4. Ind. or. c. 8. Nos cum Cæſalpino piper in Taprobana, Molaga vocatum, à pipere hoc candido ſejungimus.

Vires & Vſus. Candidum piper ſolet magnatum menſis inferri: eo enim utuntur quemadmodum nos ſale: venenis reſiſtere & ocularibus medicamentis prodeſſe aſſerunt, quod & Dioſc. annotavit, atque utinam totam hujus plantæ hiſtoriam tam verè deſcripſiſſet. Oratos autem omnes Medicos volo, ut piperis candidi *Admonit.* loco (quod calidius eſt & odoratius) nigrum non præſcribant, niſi candidi ſit penuria. Similiter ne longum piper candidi aut nigri loco ſubſtituant.

PIPER

PIPER INSULÆ TAPROBANÆ candidius Molaga.

LVd. Vartom. lib. 6. Indicarum rerum de pipere insulæ Taprobanæ ita tradit: In insulæ Sumatrę urbę Pyder, procerioris piperis uberior est proventus, miráque copia: linguâ patriâ piper Molaga dicitur, i. e. longè procerius illo quod huc advehitur, multóque candidius, verùm inane ac mordax plurimùm, sed ponderosum minùs: venit enim inibi piper non pondere, sed mensurâ, ut apud nos Triticum exponitur. Tanta est huius ubertas, ut inde anno singulo vicenæ naves onustæ evehantur; hæ Cataium proficiscuntur, illic exponitur haud difficulter ob frigidius cœlum. Arbor verò, quæ piper hujusmodi gignit procerius, crassioris est caudicis, amplioráque folia, eadémque carnosiora habet arboribus urbis Calecut. Cæs. Piperis alterû genus in Taprobana copiosum, & patrio nomine Molaga vocatum, quod maximè apud Tartaros dispensatur.

PIPER CAVDATVM.

PIper caudatum nomen partim à sapore, partim à forma invenit: grana sunt pipere & albo & nigro plerumque minora, quędam ęqualia, ex rotundo sublonga, & pediculum versus turbinata, &c, ut vulgare nomẽ præfert, caudata, coloris nigricantis vel fusci, inter piper album & nigrum medij, cortice crassiusculo, extenso, interdum nonnihil vel rugoso, vel crispo; medullam comprehendente, piperis vulgaris modo bicolorem, duriusculam, in cujus tamen medio non conspicitur vacuus ille scrobiculus: sapor idem nihilominus cum pipere vulgato, iam etiam supra annum trigesimum.

An Monachis in Mes. dist. 1. prima Cubeba Pandectarij, sylvestris fortè, cujus grana traduntur minora & sicut piper acuta.

Olim Antuerpiam invectum piperis genus, quod Lusitani *Pimenta del Rabo* (de quo dubitat Scalig. exerc. 148. ne sit Cubeba, quamvis nihil asserat.) caudatum piper appellabant: Cubebis ferè simile erat [*ita describente Clusio*] pediculo subnixum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulum rugosum, nigricans, eâdem acrimoniâ quâ piper præditum, aromaticum, racematim (ut ab iis qui racemos habuerunt, didicit) cohærens. Amomum nonnulli periti perperam existimarunt. *Amomum non est.* Cæterùm similes uvas septennio post ex Guinea recens allatas, accipiebat ab honestissimis iisdémque humanissimis viris, VVilhelmo Parduyn & Petro Gareto, Piperis ex Guinea appellatione. *Piper Guinea.* Erant autem illarum quædam breves & unciales tantùm, nonnullæ verò tres uncias ferè longæ, tenui stilo inhærentes, longiusculo petiolo grana rotunda, vel minora, vel crassiuscula continentes, vicena, tricena, interdum plura, legitimo quidem pipere minora, non minùs tamen fervidi saporis, duráve & solida, ejusdem etiam penè coloris. An porrò ipsa planta perinde arbores & perticas scandat, ut ejus quod ex Orientali India adfertur, hactenus intelligere non licuit.

Qùm caudati piperis figuram curavimus parandam non visa erat racemosa Clusij: ea autem cum à sculptore minùs feliciter sit effigiata (ceu in prima icone piperis nigri sub signo crucis videre licet) Clusij etiam figuram proponimus. *Icon.*

Anguillara, cui dicitur Amomum & Piperis species, à Portugalensibus *Pimenta del rabo* dictum, pro Pipere Æthiopico vendi solitum, ait in Syria vocari Piper sylvestre; plantam describi folio Vitis, quæ ipsi quondam visa sit Venetiis & Patavij. *Amomum. Piper Aethiopicum. Piper silv. Ang. not.* Lectores perpendant an Anguill. non existimarit esse Ribes nigrum quibusdam dictum, fruticem ferentem hoc Piperis genus, licèt baccæ succulentæ nullo modo respondeant. Lob. adv. Piper caudatum *Pimenta del Rabo* Lusitanis (Clus. ad Garz. Frag. Lugd.) dicta, Amomo apta planta, *Amomum.* **Peper met steerten** vocata Belgis i.e. caudatum piper cujus folia prodidit esse foliis Vitis Anguillara. Eid. Lob. de Balsamo: Piper caudatum, Amomum creditum.

Apollo, ex Anguillara hæc pro suis venditat: *Apollo taxatur.* sunt, ait, qui piper sylvestre Syrium, *Pimentum del Rabo* Lusitanis vocatum (cujus plantæ tum Venetiis, tum Patavij in hortis quibusdam visuntur) Amomum existiment, suffrutex enim est vitigineis foliis, racemosis floribus, candentibúsque, in acerrima semina Aphacæ magnitudine terminantibus: omni ex parte gravi, acríque odore præditus.

Lugd. Piper caudatum Clusio. Imp. hist. nat. *Pepe di Rabo*, Piperis racemosi genus, quod adferunt Lusitani, quidámque Amomum antiquorum existimant, novum Piperis genus. B. pin. Piper II. racemosum caudatum ex Guinea: Amomum Anguillaræ: *Pimento del Rabo*, Linscot. part. 4. Ind. orient. fig. 15.

PIPER LONGVM.

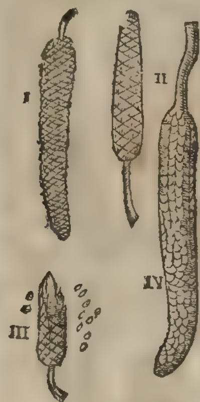
PIper longum nucamenta betulacea æmulatur, *Descr.* unciam aut sescunciam longum, teres, aliquando planum, coloris fusci vel cinerei, reticulato verruculatur plexu, in superficie asperum, *Color.* cujus pro numero grana pelliculis seorsim privatis inclusa, Sinapi granis paria, foris nigricantia, intùs subalbida, *Grana.* gustu non cedente nigro vel albo, quanquam non statim apparente: pendent autem hi juli ex pediculo gracili unciali, alteri fini inserto. *Iuli.*

Diosc. πέπερι μακρὸν dicitur, quod tandem in perfectum piper evadere credit. *Synon.*

Theophr. qui innuit longum piper diversi generis esse, vocat piper prælongum nigrum, *Piperis longi genera diversa.*

Fructus Piperis germinantis. femine papaveris: Galen. Fructus piperis jam germinatis esse piper longum contendit, quod si fraudulenter præparatum sit, si aquâ maceretur, solvatur, si verò nativum sit, indissolutum permaneat. Magnitudine verò Piper hoc aliud superare ait corticémq; subtiliorem & minùs rugosum habere.

PIPER LONGUM MONARDIS.

Qui proprias lustrarunt regiones ubi piper longum (quod reliquis duobus est acrius) virescit, testantur apud Matth. aliam arborem à pipere nigro & albo esse, licèt Galenus & Diosc. eandē plantam tam rotūdum, quàm longum piper edere crediderint. *Gal. & Dio. reprehenduntur.*

PIPER LONGUM CLUSII.

Planta, inquit Garcias, quæ longum piper profert, longè alia est, etenim nōn plus habet similitudinis cum nigro & albo, quàm faba cum ovo. Nos piper longum, quod à viris doctis recipitur, non provenire in eadem planta, in qua album & nigrum, certò credidimus non lecto Garziâ: erat enim nobis piper longum & rotundum, cum pediculis qui demonstrabāt diversam esse plantam: per illos enim apparebat, longum in rotundum non posse diffundi; semina etiam jam perfecta & matura medullâ suâ differebant. Vt D. Presburger annotarat, Guilandinus piper Indum, Capsicum Actuarij, & piper longum Diosc. idem esse tradit. *Piper Indum.* Cord. in Diosc. facit piper longum nigro & candido omninò dissimile. Idem verò hist. (ubi describit) censet esse cum Diosc. Galeno & Plinio rudimentum piperis albi & nigri. *Cord refut.* Sed si piper est immaturum cur granula medullâ albâ plena? cur in uvis piperis granum ejus integrum apparet, ac etiam illa, quæ minora sunt, inania & ideò Brasma. Lob. obs. piper longum, μακρὸν πέπερι, Macropiper. *Macropiper.* Eid. adv. ang. Lang pepper, ger. Langen pfeffer; Belg. Lange peper; Hisp. *Pimenta*: Item piper longum à pipere nigro diversa planta, folio Mori. *Folio Mori.* Tab. piper longum minus.

Et licèt Cæsalpinus, cui piper tertium longum dicitur, arborem à recentioribus describi neget, ac Solinum & Plinium eam Iunipero tantùm similem tradidisse scribat, non defuerunt tamen, qui eam delinearint. *Arbor Iunipero similis.*

Piperis longi apud Aromatarios multi culei pleni conspiciuntur: sed & Batavi naucleri magnam ejus quantitatem cum aliis aromatibus anno 1597. ex Iava advexerunt, & singulis annis adhuc advehunt, quod cùm differat ab eo cujus Nicolaus Monardes meminit libro de simpl. med. ex Novo orbe delatis, ejus iconem ad vivum expressam ex lib. 1. exot. petitam, post piperis nigri iconem, hîc adjiciendam (inquit Clus. apud Garc. arom. l. 1. c. 22.) putavi. *Locus.* Botrorum maxima pars duarum unciarum longitudinem rarò excedit, tametsi inter recens allatos repererim ad trium unciarum longitudinem productos, nullum verò minimi digiti crassitudinem æquantem, sed graciliorem, & æqualis penè ubique crassitudinis, plurimis granis Milij repurgati granorum instar, obliquè secundùm longitudinem dispositis constantem, cineracei quodammodo externâ parte coloris, internâ albi, fervidi saporis. *Descr. Botrorū Clus.* Plantam igitur (pergit Clus. exot. l. 1. c. 20.) quæ longum piper profert, ab ea in qua nigrum nascitur, longè dissimilem esse scribit Garcias, sed (quod ejus viri pace dictum volo) plurimùm fallitur, meâ quidem sententiâ. *Descr. plantæ.* *Error Garciæ.* Nam plantæ longum piper ferentis ramulum pedalem ternis foliis & binis fructibus præditum anno à nato Christo 1601. Amstelredami dono accipiebam ab eruditiss. viro Doctore Lamberto Hortensio, qui eodem anno ex Iava redierat, ibidem ab ipso deceptum: acceperunt & nonnulli ab aliis illo etiam majores, sed omnium folia à piperis nigri foliis non multùm differre mihi videbantur, nisi quòd paulò teneriora dilutioréque viriditate prædita essent, meâ opinione, tum etiam breviore pediculo subnixa, atque etiam pluribus nervis insignita: nam à medio illo nervo folium à pediculo per longitudinem secante, non modò quaterni alij nervi exoriebantur, sed utrinque quini & seni, interdum etiam & plures, pro foliorum videlicet amplitudine, illi tamen minùs eminentes quàm in nigri foliis, & inæquali ortu nati, multis etiam obliquis venulis per folium transversim evagantibus: & licèt resiccata essent ea folia, ac per multos menses inter chartas adservata, non levi tamen acrimoniâ erant adhuc prædita. *Acrimonia.* Fructus qui juli quodammodo formam æmulabantur, oriri etiam conspiciebantur ad singula internodia, non in folij alâ: sed quemadmodum in pipere nigro, ex ipsius folij opposita parte, in altero videlicet ramuli latere, atque etiam alternis perinde ac in pipere nigro: erant verò illi fructus modò longiores, modò breviores, quasi ex multis granulis eleganti serie secundùm pediculi longitudinem congestis constantes, virides tamen, quia ante maturitatem lecti, in quibusdam autem ramulis adeò tenellum fructum conspiciebam, ut jam primùm natus videretur, quùm ramuli abrumperentur. Horum etiam ramulorum internodia sive articuli breviore spatio ab invicem videbantur dissiti, quàm in nigro. Nulla autem istius piperis sarmenta vidi, sed, ut dixi, ramulos duntaxat ab ipsa planta abruptos, quorum magis integrum in tabella adposita à perito pictore exprimi curabam.

Bry. frat. Icon. Ind. Orient. de pipere longo hæc habent. Chiabe est piper longum, crescit in Iava, à præstantioribus & opulentioribus incolis præfertur, quippe quòd rotundo Pipere salubrius putent. *Chiabe.*

C. B. pin. Piper 3. longum orientale: Piper longum, Matth. Lac. Cord. hist. Lob. Garz. Frag. Clus. ad Garz. & exot. l. 1. c. 20. Linscotto & Iavensibus Pepileni: Piper longum orientale, Cast. Macropiper minus, Tab. *Synon.* Hujus arboris facies longè alia exhibit Linscoto, non autem Clusio.

Garciæ, qui longum piper *Pimpilim* vocari ait, in Bengala nascitur, quæ regio quinquaginta leucarum spatio à Malavar distat, ubi candidum & nigrum gignuntur. præctium longi piperis in Bengala est unius aurei cum semisse in singulas centenas libras. *Locus.* Aloys. Cad. Piper longum in Same invenit.

Piper

Piper longum intensâ mordacitate præditum est & subamarum, quoniam immaturum: antidotis item & theriacis medicaminibus accommodatum, Diosc. Nonnulli statim ab initio curationis uvulæ relaxaræ ab inflammatione pulvere piperis lõgi auxiliari conantur, quod quidem periculo non vacat.

PIPER EX FLORIDA.

STyli sunt palmaris longitudinis, plus minus, haud ita Myosuri spicæ absimiles, crassitudine pari, fusci, veluti pulvere crispati, nudi tamen & politi circa imum, obsequiosi, sapore acriusculo, ad piper accedente. In Musæi mei thesauro habeo à quadraginta ferè annis titulo, *Poiure de floride.*

Considerandum an hoc piper sit idẽ cum pipere longo Monardis quod sic describit:

Toto Continentis tractu (in quo Nata, Carthago) & etiam in Novo regno, magnus est usus piperis cujusdam oblongi, quod majori acrimoniâ præditum est Orientali, magísque aromaticum, & jucundiorem odorem spirat, quàm Axi, seu Capsicum; quinetiam præfertur piperi nigro, cùm saporis, tum suavitatis causâ. Altæ cujusdam plantæ fructus est, oblongus, crassitudine quidem funiculi, at dimidij pedis longitudine, constans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum conjuncto & continuo ordine dispositis, seminis plantaginis modo; quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

AN est porrò illa plantula peregrina, de qua Clus. exot. l. 4. c. 11, ita scribit: Habet hæc plantula cauliculum uncialis longitudinis aut ampliorem, valdè gracilem, sustinẽtem ut plurimùm binas, oblongas, graciles, quincuncialesq; veluti spicas, longo pediculo subnixas, adeò obliquè quaquaversum, striatas & rugosas, ut exilium lumbricorum siccatorum, aut teretium limularum formam quodammodo referant, coloris fusci & fuliginosi, subacris & calidi saporis, odore autem Melilotum penè referentes. Quoniam autem Iacobus Garetus, qui plantulam Clusio mittebat, nullum nomen adscripsit, nec unde habeat ipsi significavit, ideò ad cujus plantæ genus hæc referri possit, ignorat, quod nemo inficias ibit, cùm difficilè sit, de plantis nunquam antea conspectis, eísque mutilis & corruptis, certi quidpiam statuere.

PLANTULA PEREGRINA Clusij.

Monard. Ital. vocat suam plantam *Pepe longo di Carthagenia*: Item ex versione Clusij, Piper quoddam oblongum. Ejus autem iconem antè posuimus cum figura piperis longi, quæ sanè non ita respondere videtur, ut descriptio. Lob. obs. & ic. Piper longum Monardis. Cæs. Indiæ Occidentalis quoddam genus piperis, quo indigenæ loco piperis utuntur. Lugd. ex Monard. Piper longum. Tab. Macropiper majus. Hic cum Lob. & Lugd. proponit figuram Monardis. B. pin. Piper 4. longum occidentale (sic & Cast.) dimidij pedis longitudine: Piperis longi genus ex Carthagine, Frag. Piper longum incolis *Chiabe* dictum, Linscot. 4. part. Ind. or. fig. 20. Ego hoc ad præcedens piper longum refero. Cæterum B. pin. plantulam peregrinam Clusij, ad piper longum Felfel Alpini pertinere scribit.

PIPER ÆTHIOPICVM siliquosum.

SIliquæ plures ex uno tuberculo pendent unciarum duarum, trium, quatuórve longitudine, rotundæ, pennæ anserinæ crassitudine, nigricantes, incurvę aliquantum, thorulis pro contẽtorum seminum numero distinctæ, alioqui etiam rugosæ, fibris longis, lentis, fractúque cõtumacibus contextę; interior substantia ex rubro nonnihil est cinerea: semina distinctis comprehenduntur loculis (carnoso pariete unumquemque distinguente loculum) ex rotundo oblonga, difficulter è siliqua avellenda, magnitudine minimi Phaseoli, foris nigra & nitida, medullâ duriusculâ rufescente, textura cancellata (præsertim juxta pelliculam, quâ integitur) favos apum imitata. Sapor tam siliquæ, quàm seminum ad Piperis nigri saporem accedit.

An Lon. Cubeben? Certum siquidem est figuram apud eum non esse Cubebarum vulgarium, dubitamus igitur an piperis Æthiopici, licèt non placeat icon, nec etiam nostra, quæ per ineptum sculptorem corrupta. Lob. adv. & ic. Piper Æthiopicum [*ita etiam Tab.*] Matthioli; Amomum officin. nonnullarum & Longa vita.

Habzelin (inquit Guill.) granum nominatur Serapioni Piper Æthiopicum. Verùm Piper Æthiopicum revera est aliud, in Barbaria dicitur *Crony*; formâ spectatur Phaseoli. Memini Venetiis Agyrtam siliquas pro Balsami fructu venditasse quæ res & doctis, ut audio, imposuit.

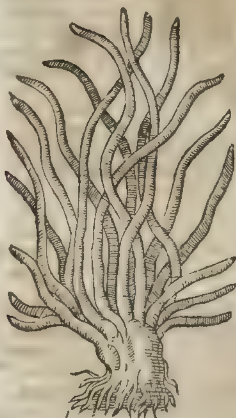
Siliquas nigras quas pro Carpesio Paul. Hessus ad Matth. misit, cur probet legitimum esse Carpesium, nihil penitùs argumenti sibi sese offert. Etenim quum Galenus Carpesium, præter id quòd herba sit figurâ & facultate Phu similis, festucis vel stipulis tantùm constare asserat, non siliquis, neque granis, non videt, quo pacto ejus acquiescat sententiæ, præsertim quum jampridem compertum habeat, hasce siliquas nil aliud esse,

Piper Nigrorum, Serap. quàm Piper nigrorum ita Serapioni vocatum, qui ejus historiam posteritatis memoriæ commendavit his verbis: Æthiopicum Piper Barbari nominant *Croni*, & est in forma sua Phaseolis non absimile, semina tamen minora habet, & cortices, siliquásve breviores, colore nigro & gustu ferè acri; veluti piper, atque è Nigrorum plaga advehitur, *Vires.* dentium doloribus non inutile. Quæ quidem notæ adeò conspicuæ sunt in hisce siliquis, & granis intus conclusis, ut nullus relinquatur dubitationis locus. Adde quod mansum (ut experimento constat) dentium dolores perinde ac Pyrethrum in masticatoriis mulceat. *Dolor dentium.* Et non ex Syria vel Pamphylia (ubi Carpesij plurimum provenire testatur Galenus) sed ex Æthiopia adferatur.

An Piper Cardano Diepæ visum? An hoc intelligit Cardanus, cùm dicit. Vidimus Diepæ piperis genus quoddam ex India allatum, muccosum & pingue valdè, in vaginulis contentum quæ nigræ erant, cùm ipsum piper colore esset ferrugineo & majus nostro quod ex Oriente defertur. Itaque cùm plurimum habeat humidi concocti, gratius est ventriculo jecorique: & maximè, quòd saporis sit mitioris & longo piperi similis. Est nobis piper Æthiopicum siliquosum, pulcherrimum à Paludano missum sapore acri, vegeto.

Syn. C.B. B.pin. Piper 6. oblongum nigrum. An Piper longum, Diosc. Habzeli & Piper nigrorum, Serap. Piper æthiopicum, Matth. Lob. Cast. Lugd. Tab. Crone & Granum Anescen Avicennæ, Ang. Carpesium, Cord. hist. Piperis aliud genus æthiopicum, Frag.

PIPER LONGVM FELFEL Tavil, Alpini.

Descr. EST quædam herba in viridariis quibusdam custodita, junci foliis, *Folio junci.* sed crassioribus, è quibus sectis succus quidam flavus manat, valdè acris ac exurēs, totáque planta est calida in quarto gradu, *Temperamentum.* magis quàm piper exurens. Eâ utuntur emplastri modo apposita, ad coxendicis dolorem, nec non ad frigidos articulorum dolores; *Morbi frigidi.* corrigūt verò nimium ejus calorem oleo rosaceo, vel myrthino.

Synon. B.pin. Piper 5. longum angustissimum ex Florida: Piper longum, Felfel, Alpino. Plantula peregrina, Clus. ex l.4.c.11. De Pipere ex Florida, ceu & plantula peregrina Clusij, nos ante diximus.

FRVCTVS SQVAMMOSVS cum granis piperis nigri; An Brasma Diosc.

Descr. EVValachria delatus fructus, quem VVillelmus Parduynus, Clus. exot. l.2 c.22. communicabat; exilis erat, semunciam magnitudine non superans, exiguæ & immaturæ Nuci Faufel non valdè dissimilis, *Nuci Faufel similis.* exalbidi coloris, calice præditus quatuor squamis constante, continens aliquot grana fusca, rotunda, instar Piperis nigri, sed valdè rugosa, quia forsitan immatura, intus alba, acris saporis; An Brasma Dioscoridis?

Synon. C.B. An B.pin. Piper 9. abortivum: Βράσμα Diosc. piperis scil. nigri genus cassum seu inane & leve, ob nutrimenti defectum. Bresmæ, sive Brasina, Cord. hist.

LOBVS ÆTHIOPICO PIPERI similis, acris.

Descr. LObus (inquit Clus. ex l.3.c.16.) non valdè dissimilis Æthiopici Piperis lobis: nam & illorum instar articulis distinctus, & grana in singulis continebat nigra, crassiuscula, rugosa, acris saporis: alioqui lobus crassior erat piperis Æthiopici lobis, cortice denso constans, foris rugoso, coloris ex rufo nigricantis, supernâ & infernâ parte duplici nervo à pediculo ad extremum lobum excurrente: pluribus aliquot articulis præditum fuisse verisimile; nam post quartum articulum præcisus fuerat. Hujus figura comprehenditur in sequenti tabella, *Icon.* 1. loco. B.pin. Piper 8.

CROPIOT RVGOSVS FRVCTVS acerrimus semine simili piperi Æthiopico.

EXoticus fructus Cropiot, *Cropiot.* quem (autore Clus. exot. l.2.cap.21.) orn. vir VValichius Syvertz anno 1599. de nautis ex America redeuntibus redemerat; *Descr.* parvus & rugosus erat fructus, nō valdè dissimilis singularibus ejus fructûs articulis, quem piper Æthiopicum appellant, & Avicennę esse putatur, magnâ acrimoniâ præditus; nigrumq; semen continens, ut piper Æthiopicum. Solere autem incolas eū fructum admiscere Tabaci foliis, adscriptum erat: quum illius fumum haurire vellent, ad capitis dolorem leniendum. *Usus.* Erant autem aliquot ejus fructus funiculo trajecti, ut in icone videre est: quod incolas fecisse arbitratur ad eos commodiùs reficcandum, vel ut in promptu haberent, quando illis utendum. Hujus icon 2. loco exprimitur.

BODAGLAM FRVCTVS EXOTIcus, Paludano.

Descr. PIperis ferè magnitudine fructum exoticum nobis misit Paludanus, cinereum, imâ parte angulosum nullo pediculo donatum, supernâ amplo hiatu cavernosum, intergerrinorum quorundam parietum beneficio in tres cellulas distinctum, apertum, cæteroqui per ambitum

tum ita æqualem, ut cultello dissectum, & mediam quandam fructûs portionem dicas. Cellulas porrò seminij quiddam continuisse suspicio est, quæ fortè exciderant, aut ad maturitatem non pervenerant. Totius alioqui structuram non malè fortè quis Mespilo compararit, nisi quòd totus hic cavernosus, & seminij (si quod fuit) nil nisi vasculum corticosum esse videatur, qui dentibus facilè atteritur, sapore est acriusculo & ferè evanido. Est & gemellus, & compressiones quæ circa angulos imâ parte apparent, plures cohæsisse immediatè & sine pediculo manifestè arguunt.

MVNGO.

Est semen, inquit Garcias, viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri sicci magnitudine. Nasci ferunt in Palæstina. Ejus meminit Avicenna l.2.c. 481. vocatque *Messe* [*Meisce habent nostra exemplaria & additum margini Mes, Mex, Clus.*] Bellunensis ejus interpres *Mens* (Mex autem dici debere ab eruditis Medicis Arabibus edoctus sum.) Huic lectioni accedit ipsum ipsius Avicennæ testimonium qui l.1.Fen.3.doct.2.c.7. phibet ne aves cũ Mex edantur, ꝙ periculum sit, ne crudum adhuc Mex cum earum chilo ad hepar rapiatur: pabulum esse equorum; interdum tamen etiam ab hominibus edi: Guzarate & Decan incolas in febribus hoc modo uti. Febricitans cibo abstinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: post quos hujus fructûs decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanserit: deinde cortice delibratum Mungo & instar Orizæ coctum febricitanti exhibetur: panis verò triticeus non nisi post multos dies administratur: non quod frumento careant hæ provinciæ: nam etsi non stercorentur & colantur agri, quemadmodum apud nos, sed superficie tenus duntaxat arentur, nativâ suâ pinguedine & ubertate etiam interdum sine pluviâ frumentum Novembri mense sibi commissum, medio Ianuario colligendum & maturum exhibent. Mungo frigidus est, quantum ex ejus facultatibus colligere licet.

B.pin. capite de Cubebis quarto loco dicitur Fructus niger Coriandro similis.

HAERMIA SERAPIONIS, sive Piperella.

Haërmię nomine datum granum, piperi est suppar, Coriandro paulò majus, aliquando æquale, rotundum, colore fusco vel citrino, pediculus tenuis qualis piperi caudato, ab ejus vestigio ad adversum mucronem brevissimum producuntur pulcherrimæ striæ crebræ, atque huic quidem cortici separabili substantia subest compressa, solidiuscula, punctis rubentibus guttata, in qua est sinus exsculptus, ad medium usque penetrans: sapor apparet adhuc aromaticus, ad Garyophyllorum saporem accedens, etiam in iis granis, quæ totos jam triginta annos & plures asservo, Lugduni per D.Val. Dourez data: Clusius ait granum contineri nigricans calidi gustûs. Icon est cum Pipere nigro ubi stellâ notatur: ineptus sculptor malè eam imitatus est.

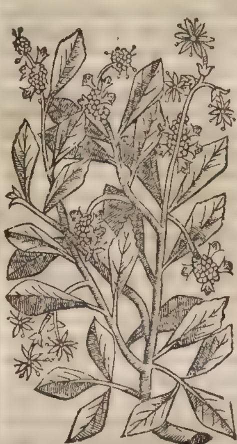
Haërmia, vel Piperella Serapionis est in figura sua sicut figura piperis minoris, nisi quia est in colore suo quasi citrina. Est autem granum parvum, minùs pipere odoriferum, cujus odor est sicut odor ligni Aloes. Lugd. Mungo similis fructus. Cæterùm non placet nostra Haermia pro Mungo: quia hoc semen Valerandi non mihi videtur aptum febricitantibus, & equorum pabulo, quod prædicatur de Mungo. D.B.Paludanus 1598. misit nobis pro Amomo.

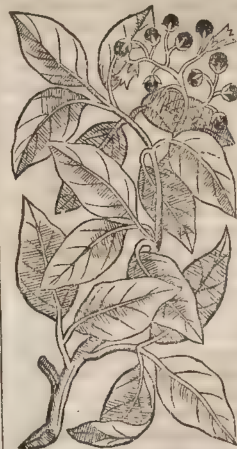
Missus est Valerando Dourez ex Ormuz (inquit Clus. exot.) fructus piperis magnitudine, rotundus, striatus, qui Coriandri grana ita æmulatur, ut primùm intuentibus Coriandrum videatur, majus tamen & nigrum, membrana superior granum continet nigricans calidi gustûs. Non ineptè quadrare videtur Negundo: sed neque etiam huic Mungo: cui exactissimè conveniret, nisi calidus esset, Mungo verò frigidus, quantum ex ejus facultatibus colligere licet.

B.pin. Piper 7. sive Piperi similis fructus striatus: Haernia Serap. Fructus cap. de Mungo additus, fortè Negundo, Clus. ad Garz. Caryophyllus Plinianus sive Negundo, Imper. Negundo, Garz. Acost. Fragoso. Nos de Negundo & Mungo sub suis titulis.

In Haernia duas esse virtutes contrarias scriptum reliquit Serapio. nam testatur eam & caliditate & frigiditate participare; interim nec humiditate carere, in doloribus frigidis gutturis & ventris siccitate utilem esse: nonnihil eam abstergere.

NEGVNDO ARBOR MAS ET fœmina.

Provenit in Balaguate & Malavar arbuscula quadã Persicæ magnitudine, frequentibus ramis, qui recisi frequentiores lætioresque enascuntur, foliis Sambuci, simili modo per ambitum serratis & aliquãtulum hispidis: flos ex cinereo candidus, fructus niger, piperis magnitudine, aut paulò major. Malavar incolæ cum suis eduliis Caril nuncupatis inspergũt. Hæc Garcias.

De Negũdo hæc tradit Acosta; Duæ arbores multis Indiæ locis, præsertim verò provincia Malabar inveniuntur. Earum prior mas censetur Amygdalę magnitudine, foliis supernè virentibus internè lanuginosis & hirsutis, foliorũ Salviæ modo, in ambitu serratis, quæ procul aspicientibus Sambuci foliis simillima videntur. Altera Negundo fœmina nuncupata. Eadem magnitudine quâ prior assurgit, folia verò habet ampliora, rotundioráque, neque in ambitu serrata, foliis Populi albæ perquam similia: utriusque folia Salviam odore & sapore referunt,

Q 4

magis amarâ quàm mari & acria: in plurimis foliis parte aversâ summo manè inhærens conspicitur spuma quædam candida, quæ nocte ex illis emanat; *Rorismarini flore.* flos cinerei coloris, plurimúmque ad Rorismarini florem accedit; fructus similis piperi nigro, acris gustûs, minimè urentis uti Piper, at Zingiberi propemodum paris.

Nomina linguar. Vulgare nomen est, teste Garcia, Negundo quam nonnulli in Balagate *Sambali* appellant; in Malavar *Noche*: qui Viticem esse contendunt, multùm errant. *Vitex non est.* Acosta ex vers. Clusij, duas arbores facit: priorem marem censet & à Canarinis *Varalo Nigunda* appellari refert: alteram Negundo fœminam nuncupat quam ait *Nochilla* à Lusitanis, vulgo in Canaria *Nyergundi* dici; in Balagate *Sambali*, in Malabar *Noche*: utramque verò tam marem, q̃ fœmina ab Arabibus, Persis, & Decan incolis *Bache* vocari; Turcis *Ayt*.

Si Acostæ icon legitima est, folia quæ dicit Populi, ego potiùs Iuglandis dicerem, à forma quâ prædita sunt & materia. Meritò Negundo subnectenda subjiciendáve historiæ Haermię Serapionis, *Cariophyllum Pliniȷ quorũdam aliis Amomum.* quandoquidem fructus qui existimatur Haermia, traditur à Clusio & Imperato pro Negundo, quemadmodum & Cariophyllum quoque Plinianum quorundam, aliis Amomum Lusitanicum censetur.

Vires. Vsus. Multis facultatibus prædita est hæc arbor, teneriorum ramulorum cum foliis decocto, aut ipsis elixis, aut contusis, utilissimè contusa foventur, modò *Contusio.* non adsit vulnus. Friguntur interdum iidem rami cum foliis in oleo, & contusionibus applicantur, re- *Tumor.* solvunt enim tumores & curant. Frequens est adeò hujus usus, ut in omnibus doloribus, frictum cum oleo, aut elixum exhibendum censeant. Non de- *Vulnera.* sunt qui supra vulnera admoverint, unáque nocte dolorem sustulisse, materiámq; digessisse affirment: deinde foliis contusis, ipsis vulneribus impositis ita ea emundasse. ut brevi ad cicatricem perducta sint. Vtilem perhibent esse mulieres ad juvandum conceptum, ejus enim succo aut decocto epoto, uteros ad conceptionem præparari. Ego (ait Garcias) malim præmandi, valentiùs enim futurum existimo medicamentum. Masticata folia oris halitum com- *Oris halitum.* mendant. Acrimoniæ verò cujusdam participant veluti Nasturtium: unde manifestum est calidam esse hanc plantam. Experti sunt nonnulli veneris sti- *Venerem cohibet.* mulos & impetus cohibere, eámque ob causam Vi- *Temperamentum.* ticem esse contenderunt. Arborem moderatè calidam faciunt, ut notat Acosta, & semini paulò plus caloris tribuunt. Folia, flores, fructus, contusa aut in aqua decocta, vel in oleo fricta, utiliter imponuntur omnibus doloribus ex quacunque causa provenientibus: præsertim verò in articulorum do- *Dolores frigidi.* loribus ex frigida causa natis, atque in tumoribus & contusionibus mirabiles præbet effectus. Vlceribus *Vlcera.* etiam vetustis folia trita imponũtur, felici successu, quandoquidem eorum materiam digerunt, eáque emundant, & ad cicatricem perducunt, modò cor- *Vulnera.* pus non sit impurum. Et sanè in vulneribus, apostematibus, & contusionibus adeò utilem experiuntur, ut Chirurgorum operam minimè requirant. Mulieres horum foliorum decocto omni tempore universum corpus lavant: tantáque invasit persuasio apud illas, Negundo folia, flores & fructus, uti- *Conceptum iuvat.* lia esse ad juvandum conceptum, ut eum, qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obruturæ sint. Obstetricibus etiam, quas illi Dayas vocant, apprimè nota est hæc arbor. Adeò frequens est hujus arboris usus ad medendum in illis regionibus, ut nisi Deus præcisos ramos multiplici fœtura renasci faceret, jam diu fuissent consumptæ arbores, aut certè maximi pretij nunc essent. Sed quo magis præciduntur rami, eò feliciùs renascuntur, perpetuáque fronde virent.

CVBEBÆ. CAP. XLVII.

Cubebæ grana sunt Piperi similia, interdum *Descr.* paullò majora, pediculo longo stili instar dona- *Piperis grano.* ta, cortice fusco, rugoso, interdum erugato, extérioque, nucleo subjecto exiguo, rotundo, foris nigricante, intus albo: aliquando cassa reperiuntur, équè efficaci vel etiam efficaciore sapore prædita, quàm *Sapor.* nucleata, suavi, aromatico, acri, sed qui Piperis acrimoniæ multùm cedat, pertinaci tamen.

Considerandum an Cubebæ pingantur cum Pipere caudato?

Cubebarum quidem meminit Avicenna: verùm *An Cubebarum nostrarũ meminerit Avicenna?* non describit: quare considerandum an vulgares Cubebas intelligat, vires siquidem respondere videntur.

Myrti sylvestris fructum ait Hermolaus Cubebas *Myrtus sil. non est.* Mauricè vocatas, quod quàm verum sit, diligenter animadverti cupit, præsertim ab iis dissentiens, qui hoc affirmant; Galenum certè id, quod Cubebas Medici appellant, Carpesium vocare tradit, esse autem odoratum semen Carpesium, h.e. Cubebam, quam Paulus & Carpesiam quandoque vocarit: Mauros sylvestris Myrti baccas, Carpesium, & Cubebas esse putasse.

Serapio (attestante Brassav.) magno errore, arbo- *Serapionis error de Oxymyrsine.* rem ferentem Cubebas, esse Diosc. Oxymyrsinem arbitratur. Recentiores etiam (ut Pandect. & alij) cum Serapione Carpesium Oxymyrsinem esse putant, & tamen Cubebæ Oxymyrsine esse non possunt: nec Carpesium Galeni.

Actuarius, referente Ruellio, Carpesium à Barbaris jam suâ ætate Cubebas vel Combebas dictas, esse professus est, & hoc nomen officinis vulgatissi- *Ruscus non est.* mum, longè aliam rem esse à Rusco. Carpesium autem Actuarij & Nicolai Myrepsi Combebam vel Compedam nuncupari, & officinis Cubeba dici, te- *Compeda.* statur etiam Fuchsius de comp. med. qui Actuarium disertè fecisse scribit quòd Combebas alio nomine Carpesia dici annotarit. Sed licèt Actuarius κόυβεβας, vel κόμπεδα etiam καρπήσια vel καρπίδια vocari scripserit, Galeni tamen καρπήσια, aut Dioscoridis Oxymyrsine, seu Myrti sylv. fructus (nam eum Carpisiorum nõ meminisse legitur apud Silvium de comp. med.) Cubebæ esse non possunt, id quod Serapio & alij quidam Neoterici existimant. Cubebas verò longè diversos esse à Carpesio fructus, Cord. Lob. & Pena confirmant: existimat autem cum Pena Lobelius fieri posse, ut sit nigro piperi congener. Est ipsi in *Piper Hipp.* obs. Cubeba officin. piper Hippocratis simpliciter *Piper rotũdũ Theoph.* & Piper rotundum Theophr. Guillandino.

Veris, aiunt Monachi, Cubebis, si Plateario credimus, caremus: communes Cubebæ non solùm non habent acutum saporem, sed cum quadam pauca amaritudine insipidæ sunt, & nullam præbent aromaticitatem: tres autem Cubebarum species esse scribit Pandectarius ex autoritate Plinij [*apud Plinium non invenimus*] quarum ultima, quæ pro domestica scribitur, potest esse communis Aromatariorum. Heus quàm depravatus, si non peritus abolitus Monachorum gustus & odoratus. In Cubebis *Monachi laxantur.* vulgaribus acrimoniam & aromaticum saporem ac odorem comperimus, quem concedunt & observarunt Hermol. Sylv. Fuchs. Matth. & Cæsalpinus.

Quid hac tempestate sit Carpesium arduum sanè fuerit Matthiolo explicare. Tametsi Hermol. Ruell. Fuchsius ac etiam Monachi pro certo exploratum habent, Avicennæ, Serap. & Actuarij autoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui vulgò Cubebæ vocantur, legitimum esse Carpesium: verùm eos in errore versari existimat, qui credunt (ut Hermol. Ruel. *Error multorum.* & Fuchsius) vulgares Seplasiariorum Cubebas, illas refer-

referre, de quibus scripsêre Serapio, Avicenna & Actuarius, quandoquidem qui dixerit Cubebas fructum vel semen esse, eorum reperit neminem: nec minùs probari posse putat, id usquam dixisse Galenum: cujus stirpis fructus vulgares Cubebæ sint, quid affirmare velit, non habet; cùm ex Orientali plaga peregrinæ afferantur. *Matth. redarguitur.* Hæc Matthiolus qui scribit Monachos nostras Cubebas recipere, quod falsum est. Scribit Robertus sub vocabulo Opocarpasi, *καρπησία* aut *καρπήσιον* aliud esse, quàm Opocarpason; Actuarium *κουβῖβας* appellare, & Nicolaum Myrepsum: sed Combebas, sive Cubebas Mauritanorum, vel *καρπήσιον* Græcorum differre à Cubebis officinarum: *καρπήσιον* enim herbam esse Phu appellato generi similem.

Cubebæ (tradente Linschott.) crescunt in Iavæ sylvis sua sponte ad ripam Sunda. Vocatur ab incolis *Cuciombi* & *Cumuc*. Malayvicè, *Cubachini*. In Sunda saccus plenus, Barhrut (mensuræ genus est) ponderis 56. librarum dum carè venditur & in summo pretio est, sex aut septem millibus caxas divenditur. Arbores earum pomis nostris haud absimiles sunt: racematim cohærent grana, sicut uvæ vitium quæque tamen proprio hærent pediculo. Iavæ incolæ Cubebas coquunt antequam divendant, ne & alibi locorum seminentur atque proveniant.

Ab Arabibus Medicis, ut Garcias scribit, appellatur hic fructus *Cubebe* & *Quabeb*; à vulgo *Quabebchini*: in Iaoa, ubi frequens nascitur, *Cumuc*; à reliquis Indis, præterquam in Malayo, *Cubab sini*, & etiam à quibusdam *Cubachini*, non quòd in Sina vel China nascatur, sed eò perferatur: sylvestris autem est planta, & sponte nascens, non domestica, neque multorum generum, uti falsò Monachi putarunt: *Monachi reprob.* neque est folio Myrthi: fructus autem neque piperis genus, neque Carpesium, neque Viticis semen, ut quidam asserere ausi sunt, quorum sententiam utriusq; historia & facultates planè dissimiles satis convellunt. Putat Silvaticus ex Arabum auctoritate Cubebas nihil aliud esse quàm Dioscoridis Myrtum silvestrem, quem Ruscum vocant; aut Carpesium Galeni. Sed fallitur.

Apud Acostam It. appellantur Cubebæ aromaticæ & venereæ; vulgo Arab. *Cubeba Chini*; incolis *Cubal Chini*, non quòd in China proveniat &c. Hæc ille qui sua ex Garcia desumpsit. Ruellium autem & Monachos taxat, quòd existimarint Carpesium esse Cubebas Serapionis & Avicennæ, quia ubi Galenus ponat Carpesium, Serapio scripserit Cubebas. *Ruell. & Monachi notantur.* Verùm Cubebas fuisse cognitas Dioscoridi, & Galeno scitè negat. Lacuna per Carpesium intelligit radices, & ideò concludit pro Carpesio sumendas Cubebas Arabum. Monachi dicunt se vidisse varias species Cubebarum, quasdam sine sapore, alias amaras, & alias bonas. Sed fieri potuit amaras fuisse corruptas, bonas recentiores & meliùs conservatas. Ant. Musa & Serapio dicentes nos habere Cubebas, hallucinantur, confundúntq; Carpesium cum Myrto silvestri. *Pãdectarij error.* Pandectarius existimans Galenum vocasse Cubebas Cauti, errat, quia est species Dauci sylvestris: Qui volet videre varietatem opinionum legat Monachos in Mes. de Cubebis, Brassavolam, Ant. Musam, Platear. Pandect. Luminare majus, Sim. Ganuensem, Serap. Galen. Avicen. Matth. Sylv. Hermol. Lacun. Matthiolum & alios.

Quædam de æquivocis substitutis. Cubebæ nostræ non sunt Carpesium Galeni; sed nec ut Scalig. somniat, Plinij Caryophyllon. *Pimento del rabo* Lusitanis, quod significat piper caudatum, valdè veretur idem Scaliger ne sit Cubeba, nihil asserit tamen. Officinæ pro Cubebis substituerunt grana quædam odorata, formâ piperis, quem legitimi Amomi fructum putat Cæsalpinus. Sed & Cubebas vulgi; quas Medici accipiunt pro Carpesio, putantes esse fructus Myrti sylvestris, potiùs Amomi fructum idem Cæsalpinus arbitratur.

B. pin. ait Cubebas officinis vocatas, Actuario dici *κουβῖβας*; Arabibus Cubebe & Quabebe. Idem inibi cum Matthiolo negare videtur Cubebas i. vulgares esse Arabum Cubebas, aut Carpesium Galeni.

VIRES ET USUS.

Cubebæ ex autoritate Avicennæ, calidæ & siccæ sunt, aperiunt, attenuant, Cinamomo ignaviores, utiles ad genitalium & gingivarum putrida ulcera, ac aphthas; *Temper. ad Avicenna. Vlcera.* ore retentæ vocem claram reddunt, hepatis obstructiones aperiunt. *Obstructiones.* Vrinæ vias emundant, arenulas extergunt, calculos pellunt tam renum, quàm vesicæ. Salivam mansæ è capite alliciunt. Hermol. Barbar. de Cubebis vulgaribus dicit: Carpesium si ore contineatur claram vocem facit pronuntiantibus: *Vox.* ob id Bernard. Iustin. homo inprimis doctus, & eloquens nunquam sine hoc semine concionabatur. Sed & illam dotem prædicant: majorem in coitu voluptatem sentiri ab iis, qui habeant in ore, quasi non sit in ea titillatione mens commota: nisi doceamur quemadmodum nos Venus adminiculatior, & violentior transversos auferat. Cubebæ vulgares (teste Matth.) excalfacere valent tertij ordinis initio & siccant in fine ejus. *Temper. Matth.* Languentem ex pituita ventriculum, vel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis crassisq; humoribus expurgant, lienem juvant, flatus discutiunt & frigidis uteri affectibus auxiliantur. *Affectus uteri frigidi.* Diu cum Mastiche mansæ, pituitam à capite trahunt & cerebrum roborant. Cubebarum apud Indos, inquit Garcias, magnus in vino maceratarum est usus ad excitandam Venerem: tum etiam in Iaoa ad excalfaciendum ventriculum. *Venerem excitant.* VVirt. Emp. ad vertiginem accipere jubet 4. aut 5. Cubebas masticandas, & retinendas in ore, expuendam humiditatem quæ cumuletur, postremo etiam ipsas Cubebas. Idem ad eundem affectum suadet Cubebarum ℥.j. Sacch. albi ℥.j.ß. reducendas in pulverem: accipiendum quantum supra nummum grossum dictum manere possit manè & vesperi: quùm autem accipiantur obturandas esse nares, ut odor pulveris ascendat ad caput, sed & defluxionibus à capite obnoxio manè masticandas præcipit Cubebas conditas vel non conditas. *Defluxiones.*

FRAGRE SERAPIONIS.

Fragre, ut autor est Aben Mesuai, assimilatur Ciceribus, & est calidum & siccum in secundo gradu, & ingreditur medicinas quæ præparant stomachum. *Temperamentum.* Fragra assimilatur ab Isaac Eben amram Ciceri, & habet interius granum parvum, nigrum, rotundum, de foris verò rubeum, & ex succo ejus fit collutio ad fætorem oris, & confert, & nos utimur eo in Nodach, i. e. in pulverizationibus & unguentis. *Fœtor oris.* Fragaria non idem est, teste Cæsalpino, quod apud Serapionem Fragre vocatur.

AMOMUM IN GENERE.
CAP. XLVIII.

DE Amomo, quod apud Theophr. l. 9. hist. c. 7. alij ex Media, alij ex India advehi narrant, parciùs tamen, at vehementiùs odoratum, ita differit Dioscorides. *Theophr.* Amomum frutex est [*cuius fructum, Maron.*] velut botrus ex ligno perplexus sibiipsi. habet etiam florē quendam parvum velut Violæ albæ, folia verò Bryoniæ similia. *Diosc. generatim.* Optimum est Armenium, colore aurum referens [illegible] habénsque lignum subfulvum, admodum odoratum. *Armenium.* At Medicum eò quòd in campestribus & aquosis locis nascitur, in- *Medicum.*

vali-

validius est. Est autem magnum & subviride [ὑπό-χλωρον] & ad tactum tenerum, & lignis fibrosum, Origanum redolens [*codex Basil. πηγανίζον Rutæ odore, non Origani ut Cornar. vertit.*] *Ponticum.* Pōticum verò subfulvum est, non longum, neque fractu difficile, racemosum, fructu plenū, & odore nares percellens. *Delectus.* Elige quod recens est & album, aut subrubrum, non adstrictum, aut perplexum [*nō coactum vel connexum, gummi liquido ex Plinio add. Maron.*] sed solutum & diffusum, semine plenum, simile parvis botris, grave, valdè odoratum, citra cariem, acre & gustum mordens, simplici colore & non varium. *Vires.* Vim habet calefaciendi, adstringendi, siccandi, somnum inducendi, dolorem eximendi, si fronti imponatur. *Inflammationes.* Inflammationes etiam & meliceridas concoquit ac discutit. A scorpio ictis cum ocimo impositum prodest. *Podagra.* Podagricis auxiliatur, ipsósque lenit, oculorum item inflammationes, & eas quæ in visceribus sunt cum uva passa. *Menses.* Ad menses & in pessis, & in insessibus commodum est. Decoctum verò ipsius potum convenit hepaticis, nephriticis, podagricis. Miscetur etiam antidotis & pretiosissimis unguentis. *Adulterium.* Quidam adulterant Amomum, per eam quæ Amomis dicitur, & similis est Amomo, sed sine odore, & absque semine, & nascitur in Armenia, ac florem similem Origano habet. *Delectus.* Cæterùm, in ejusmodi probandis fragmenta fugere oportet. Elige autem quæ ab una radice ramos perfectos habent. Postea verò videant lectores pleniorem interpretationem verborum Diosc. sub Amomo novo facie Cardamomi.

Plin. Amomi uva, Plinio autore, in usu est Indica Vite Labrusca [*ex India Vite fortè rectiùs Dalech.*] ut alij existimavêre, frutice Myrtuoso [*fibroso Diosc. venoso Vet. Myrteolo Scalig. nempe colore Dalech.*] palmi altitudine: carpiturque cum radice, manipulatim leniter componitur, protinus fragile. *Delectus.* Laudatur quàm maximè Punicæ Mali folijs [*Diosc. Bryoniæ.*] simile nec rugosis, colore ruffo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum peius, pessimúmque candidum, quod & vetustate evenit. Pretium Vuæ in libras 10. 60. [*sicli 70. vet.*] friato verò Amomo 48. *Locus.* Nascitur eâ Armeniæ parte, quæ vocatur Otena, & in Media, & in ponto. *Adulterium.* Adulteratur folijs Punicis [*Punici M. Bryoniæ Diosc.*] & gummi liquido ut cohæreat convolvátque se in uvæ modum. *Amomis.* Est & quæ vocatur Amomis, minus venosa atque durior, ac minùs odorata, quo apparet, aut aliud esse, aut colligi immaturum. Simile his & nomine & frutice Cardamomum semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia quatuor eius genera. *Ad sanguinis sputum.* Sanguinem quoque expuentibus subvenit Amomon victoriali pondere tritum & in mulsi cyathis datum. Quæ constant Amomo, omnia acutiora fiunt, maximéque nares feriunt: acerrima per se Amomo. Hinc regale unguentum appellatum, quoniam Parthorum regibus ita temperatur, Amomo etiam constat. Sed interpretationem Plinianorum verborum videant lectores postea sub titulo Amomi novi Cardamomi facie sive racemi Indici.

Galeno facultate similis Acoro. Amomum (ut Gal. notat) Acoro similem facultatem obtinet, nisi quòd Acorum siccius sit, majore autem concoquendi facultate Amomum. Aëtius eligit Amomum recens sempérque fragmenta reprobat electis ramis perfectis ab una radice. Xystus Betulerus in comm. suis doctiss. in Lactantium in carmine Phœnicis, fruticem esse, vel ut alij volunt, Vvam ex frutice convolutam tradit, quam Ruellius Pedem columbinum, & Agricola contra Ramum *Rosa Hierichontea.* Hierichontis Rosam esse negat: Ipsi videtur nomen habere ab eo, quod reprehensione careat, à στερητικῷ i. privativo α, μωμᾶσθαι, i. vituperari, & Μῶμος reprehensionis Deus apud Lucianum. De Amomo jam diximus ex Dioscoride ut frutex sit exiguus, *Servius notat.* Servius tamen ait herbam esse suavissimi odoris, quæ tantùm nascatur in Assyria Asiæ regione. *Ravisii error.* Cæterùm Amomo (quod Ravisius Textor arbusculam venenoso [*legendum venoso ex Barth. Fontio, palmi altitudine, orto in Armenia, Syria, Media & in Ponto, cuius Vvam in Vite persimili Labrusca in India nasci scribit*] frutice facit) *Epitheta.* hæc attribuuntur epitheta, Syrium, Assyrium, Armenium, Arabum, spissum, pingue, fragrans, odoriferum, spirans, olens, mite, gratum, odoratum, crassum, Persius;

Compositus lecto, crassísque litatus Amomis.

Inter ea quæ Dioscorides obscurè tradidit, non postremum est etiam ipsum Amomum. Nam quum fruticem esse dicat, ex ligno perplexum sibiipsi, velut botrum, non hoc jam dicit, fruticem Amomi esse botrum, *Botrus quomodo intelligendus apud Dioscoridem.* sed accipiendum est ipsum proferre botros, in quibus sint Vvæ fructus particulares, qui semina in se habeant, sicut sunt vinacei in uvæ Vitis fructibus: ita tamen ut omnia minora quàm in Vite accipiamus (inquit Cornar.) sive botros, quos nos racemos appellamus, sive acinos, i.e. uvas particulares, sive vinaceos, i.e. grana seu semina, in ipsis spectemus: sive etiam totum fruticem, qui palmum altitudine non excedit, velut Plinius ait. Et ex hac sententia intelligimus, cur etiam racemosum appellet, & fructu & rursus semineplenū, & parvis botris simile. His autem ita se habentibus, non video quomodo rectè asseratur, *Amomum officin.* Amomum quod hodie officinæ ostendunt semen admodum minutum, nigrum, sabulosâ velut illi dicunt specie, nec odoris argumento, nec aliâ ratione congruere cum eo quod à Dioscoride describitur. Ego certè & verissimum Dioscoridis Amomum id esse credo, & vinaceos ex botrorum acinis esse puto, quos etiam Plinius his verbis ostendisse videtur, dum ait; Amomi uva in usu est: & ubi post Amomum & Amomidem subjungit: *Cardamomum.* simile his & nomine & frutice Cardamomum semine oblongo. Hoc volunt etiam indicare Græci Medici, ubi in compositionibus medicamentorum ἀμώμου βότρυος [*Amomi botri sive racemi*] usum præscribunt, semina nimirum ex botrorum acinis assumere jubentes: ita videlicet βότρυος vocem Amomo adjicientes, velut aliis ῥίζης, aut σπέρματος, aut ἄνθης, aut ἐκπιεσμένης vocem adjicere solent. Quòd si odoris gratia hodie ex Amomo exolevit, situm potiùs aut vetustatem culpabimus, quàm ut totam rem interiisse arbitremur, & longi temporis usurpationem simul & semel evertamus. *Corn. obscurus.* Hæc Corn. quem, ut verùm fateamur, non intelligimus adhuc, quid intelligat per vinaceos ex botrorū acinis quos Amomum credit: nec etiam quid velit per Amomum ex quo odoris gratia hodie exolevit. *Amomi uva.* Amomi Vva Galeno & Actuario ob id dicitur, quod racematim velut in Vva cohæreat. Hodie passim Cordo & Fuchsio testibus, Amomum desideratur, nam quod ostendunt Officinæ (ait Sylvius) inodorum est: habeo apud me fulvum, parvum, oblongum, odoris dum fricatur jucundissimi. Quod sit Amomum Sylvij, ut dicam, nondum mihi patet. Sed nec id Matthiolo constat Dioscoridem semen in Amomo nō probasse, sed potiùs lignum arbusculæ materiem, *Diosc. probat lignum non semen.* ut in Cinamomo & Cassia videre est, quo fit ut legitimum Amomum lignum potiùs, quàm semen existimaverit: Amomum quod jure probari possit nullibi (quod sciverit) in Italia provenit, nec eo aliunde translatum hactenus videre potuit. *Fuchs. not.* Fuchs. libro de compos. medic. dum ea simplicia examinat, quæ Theriacam ingrediuntur, ubi Amomi racemosi meminit Andromachus senior, omnes Galeni interpretes insimulat, existimans Andromachum de duabus inter se differentibus herbis esse locutum, nempe Amomo & Botry: verùm is à Fuchsio dissentit, ipse enim Andromachus senior ei refragatur

gatur

gatur cùm cecinit βοτρύεντος ἀμώμου. Matthioli sententiæ adstipulari deprehenditur Iunior Andromachus, qui nusquam Botrym commemorat, sed Amomum tantùm. Hæc ille, qui quum nos (ait Amat.) vero carere Amomo sciret, ut illum tamen haberemus nos in Lusitaniam remittit, ubi ex India nunc delatum contendit: Amati tamen sententiâ fallitur, cùm huc usque Amomum verum incompertum sit. Sed Amato in Apologia refragatur Matthiolus dicens, nunquam meis scriptis affirmavi Amomum ex India in Lusitaniam convehi, nec eo quemquam remisi. Scripsi quidem me à quibusdam non spernendæ fidei Medicis accepisse jam primum ex India in Lusitaniam afferri Amomum, nec sanè plura quàm hæc.

...th. re...endi- *...th. se ...usat.*

Hamama Columbam, non pedem Columbæ, ut vult Garcias, significare scribit Clusius. Quod verò Garcias ait pedem Columbinum esse Diosc. Amomum, præterquam quod illi impositum est ab illo Iudæo, scire debemus Columbam scribi per He in fine, Amomum autem per Elif. quæ sola scriptionis differentia constituit & significationum differentias; ut Amomum vel ejus notio nullam cognationem habeat cum Columba. Itaque vanum est pedem illum Columbinum cum Amomo Dioscoridis conferre, propter solam allusionem nominum. An est Olivij Amomum, quod vidit in Musæo Calceolarij colore ad aurum vergente, pallente scilicet & uvam referente, quod Piperis genus esse apud Lusitanos non audet affirmare. Observat Maronea (cujus sententiam videant lectores postea sub Amomo novo facie Cardamomi minoris) Amomi vocem antiquissimam, quâ Theophr. etiam utitur, Indicam esse, non Arabicam ut existimant recentiores, qui dum Amomi Etymon ab Arabibus frustra perquirunt, in ea bis peccant: siquidem duplici utuntur incertissimo fundamento, uno quidem, quia Amomi vocem asserunt Arabicam esse non Indicam: altero verò quia ponunt tanquam notissimum antiquissimam linguam Arabicam ab ætate Theophrasti ad hæc usque tempora suam integritatem servasse. Significat autem vox Amomi & fruticem ipsum, & etiam racemum, qui est præcipua pars quæ inservit usui medico. Theophr. & Galenus satis jejunè pertractarunt de Amomo, cùm ejusdem descriptionem omiserint. Verùm Dioscorides & Plinius eas dederunt Amomi descriptiones, quæ si unà conjungantur Amomi notitiam & facilem & perspicuam faciunt. Recentiores autem, qui utriusque auctoris de Amomo descriptiones invicem sejungere student, ipsi veterum Amomo magnas tenebras offundunt. Diosc. & Plinij unanimis est consensus in Amomi historia describenda: explodenda opinio recentiorum existimantium Plinium & Dioscoridem non convenire inter se in Amomi descriptione. Plinij est singularis diligentia, quâ ipsum superavit Dioscoridem in Amomo delineando, unde adhuc magis redarguendi recentiores asserentes Plinium ignorasse legitimum Amomum. Hactenus Maronea, qui diligenter consensum Dioscoridis & Plinij demonstravit quem omittimus, quia patet ex utrorumque scriptis huic capiti præpositis, ac etiam ex iis quæ excerpta ex Maroneæ Commentariis à nobis positâ sunt postea sub titulo Amomi novi Cardamomi parvi facie sive Racemi Indici.

...mama ...d signi- ...t. ...rcias de- ...tus. *...inio eo- ...m qui A- ...mum pe- ...n colum- ...num fa- ...unt, rej- ...ur.* *...nomum ...x Indica ...n Arabi-.* *...rror du- ...ex mul- ...rum.* *...momi si- ...nificatio. ...heophr. & ...al. not.* *...iosc. & ...lin. lau- ...antur.*

Amomum Humelbergio, apud Apuleium frutex est odoratus, transmarinus, cujus semen in usu esse scribit. Sed miramur Humelbergium, cur non indicet ubinam sit in usu, & quale sit. Latet nos præterea, an Castoris Durantis, ἀμωμὶς, sive Hamænis & Hamanæ icon vera sit, nécne.

Aequivoca. *Humelber. notatur.* *Hamanis icon.*

Bellon. in obs. ait terram adhuc proferre Amomum: hoc verò Constantinopoli, qui volet habere, petendum, nec (addit de neglect. cult.) sine adminiculo subsistere. Quale autem Amomum intelligat Bellonius nondum nobis constat. an fortè in Obs. per Constantinopolitanum intelligit Amomum verum quorundam, de quo mox? Et de neglect. cult. aliud, nempe Ribes nigrum.

Volunt præterea aliqui Cardamomum vulgare esse Amomum. *Cardamomum.*

Nec desunt qui per Amomum, Amomum novum Cardamomi minoris vulgaris facie sive Indicum racemum (de quo paulò post, quod Clusius spurium vocat) intelligi dicant. *Amomum novum &c.*

Amomum, autore Hadr. in nomencl. est Piper hortense ab holitorum gente dictum. Hoc Piper Hadriani est Ribes nigrum. *Ribes nigrum.*

Piper denique caudatum, *Pimenta del rabo* quibusdam Amomum nuncupatur. *Piper caudatum.*

Est & Amomum Garyophylli odore quorũdam. *Amomum Caryophylli odore.*

Est & piper Æthiopicum Matthioli, Amomum Officinarum nonnullarum.

Lob. in append. ac Icon. plant. & Cæs. (quod nobis nondum arridet) putant Cubebas legitimum Amomum. *Cubebæ.*

Rosa Hierichuntis multis est Amomum, quæ opinio quibusdam displicet & nobis etiam. *Rosa Hierichuntis.*

Pro Amomo Plinij vulgus Italorum Strychnodendron ostendit. *Strychnodendros.*

Botrys falsò æstimata à multis Amomum, & pro eo malè usurpata fuit. *Botrys.*

Sic quoque Sison falsò Amomum officinis dicitur. *Sison.*

Ammi Alexandrinum etiam ab aliquibus malè existimatur esse Amomum. Amomi nomine in officinis vendi Bibinellæ tertium genus scribit Gualterus Ryff. in reform. pharm. germ. l. 1. c. 21. Est hæc nobis Saxifragia hircina. *Ammi Alexandr.* *Saxifragia hircina.*

Cæterùm aberrare eos, qui pedem Columbinum faciunt Amomum demonstramus sub Geranio Columbino. Et hoc nobiscum sentit Ioh. Agric. Serapionem erroris incusans, quod Amomum pedem Columbinum esse putarit. *Geranium Columbinum.*

Galenus l. 6. simpl. sicut & codex de substitutis Acorum imponunt, quem sequitur Cordus in Aurea Alexandrina, in Diatrion. Mes. in Theriaca, in trochiscis Hedichroi, Placot. Borgaruc. Matth. Turn. Lac. Bacchanell. & Apollo, quorum opinio minimè improbanda videtur: quum Acori radix quam seplasiæ falsò Calamum odoratum vocant, & odorata sit & acris & præter id adstringat siccétque. Quum Galenus Amomum similem Acoro facultatem obtinere scribat, præstaret, inquit Clusius, legitimum Acorum, satis videlicet jam cognitum, medicamentis Amomum recipientibus admiscere, quàm alias plantas, quæ pro Amomo obtrudi solent. Fuchsius quidem Amomi vice Acoro utitur, ast ejus penuria Galanga majore. Idem & Amatus, qui Acorum, Galangam crassam censet. Dispens. Col. Amomi loco ponit in troch. Hedr. id quod dicitur, Calamus aromaticus. Hunc sequitur Tab. apud VVirsung. dicens: Galenus scribit Acorum [Calmußwurtz] easdem habere vires cum Amomo: eo igitur utendum censeo in defectu Amomi. Amomi sive Pomi Hierosolymitani locum (sic Michaeli Neand. placet) explet Acorus. Hic si intelligit per Pomum Hierosolymitanum ut puto Rosam Hierico, nomen Pomi Hierosolymitani certè non placet. *Substitutum Acorum.* *Galanga maior.* *Calamus aromaticus.*

Quid tandem Amomi loco accipiendum sit, & Diosc. & Galenum declarare dicit Marantha. Et hinc ex dictis Dioscoridis colligit recentiores Medicos magno in errore versari, atque in illo quidem duplici. Primum quidem, quod semen, nescit quod, ex vera Amomi planta minimè excerptum usui adaptent: Deinde, quia putant Amomi semen (si modè *Marantha redarguitur.* *Alius.*

do verum reperiretur) accipiendum esse; cùm potius ejus lignum utile à veteribus judicetur, ut ex Dioscoridis lectione se accepisse gloriatur. Inquit enim adulterari ex Galeno solere Amomum herbâ simili, quæ sit sine fructu: jam si fructus ad usum ducerentur, non posse plantam, quæ fructu careat, adumbrare: monere præterea Galenum fragmenta fugienda esse, & integros surculos capiendos. quod de fructu minimè intelligi possit, deligendum etiam esse, valdè odoratum, modò cariem non contraxerit: cariem autem non ita semini videri propriam, sicuti ligno. Sed erroris hujus causa fortè Plinium fuisse qui l.12.c.13. Amomi uvam in usu esse asseruerit: Nec ipsum latere in usu etiam fuisse Amomi uvas, & racemos: ut 9. κατὰ τόπους cap.3. ubi Asclepiadis pharmaca ad hydropem recenset Galenus: similiter & κατὰ τόπους in stomaticis Hieræ, Amomi racemos: & 7. κατὰ γένη, c.9. Amomi uvas. Sed dicendum esse præcipuam partem lignum, sive surculos fuisse, quos intellexerint, cùm Amomi absolutè mentio fieret: & cùm aliam partem cuperent, veluti racemos, Vvásve explicatè protulisse. Sed de Amomo aliàs longè plura.

Amomi quæ pars accipienda.

Asarum. Amomi loco substituitur Asarum à Collegio Florent. in antib. Turnero, Borgaruco, & Monachis in Mesuem dist.1. cens.28. quos ridemus meritò quòd substituant Azarum purgans medicamentum, pro non purgante, in quo magnum facultatum discrimen. Animadvertendum tamen ab Adolpho Occone in Bened. lax. Nicol. pro Amomo tolerabilius substitui Asarum, cum compositio sit purgans, quàm in aliis compositionibus non evacuantibus.

Sabina. Porrò ab Avicenna pro Amomo poni Sabina duplum planè displicet, ingratum medicamentum & penè fœtidum pro odorato.

Cubebæ. Pro Amomo substituuntur Cubebæ à Cordo, Placotomo, Turnero, & Borgaruco. Turnerus tamen deficiente vero Amomo uti posse putat *Carpesium.* Carpesio, quod quibusdam Cubebarum nomine notum sit.

Ammi. Avicenna Amomi loco supponit Ammi quasi duplum, ut & Fuchsius in antiball. pro Amomo substituit semen Ameos, in Aurea Alex. & in Benedicta.

Caryophylli. Amomi loco præstabit Caryophyllos substituere, qui longè præstare videntur authore Matthiolo, quod & ipsum Gesn. in Hedychroi pastillis non improbat, & nobis præcæteris antiballomenis summè placet.

AMOMVM QVORVNDAM odore Cariophylli.

Amomum Lusitanorum. Descr. Clariss. Paludani munere missos fructus inscriptione Amomi verui Lusitanorum adservamus. Eosdem anno 1605. attulit ex Anglia Cherlerus, sine nomine, datos ut censemus à Iacobo Gareto. Magnitudinem autem variat: quidam namque piper æquat, quidam etiam duplo ferè major est: omnes sunt cortice fusco, rugoso, umbilico, summo tenus, non quo parti adhæserunt, præditi, quadripartito. Vnum vel duos continent nucleos nigros atrovirente membranulâ tectos, qui intergerino pariete dispescuntur. *Mali Granati fructu.* Tota sanè fructûs figura externa pulchrè Mali Granati, colore excepto, respondet. *Sapor.* Sapore est acriusculo, aromatico, ad Caryophyllos accedente. Manifestè differt ab Haermia Serapionis, ut conscienti apparebit: inter cæteras notas, huic non adsunt pulchræ striæ. Nos curavimus ex ipso fructu pingendum. *Icon.*

AMOMUM NOSTRUM EX ipso fructu.

Garofalo Pliniano, semen aromaticum, inquit Imperatus, adfertur per Lusitanos, magnitudinis piperis nigri communis, odoris & saporis Caryophylli aromatici, odor tamen vetustate evanescit: Neoterici vocant nomine Indico *Negundo*: multùm convenit cum descriptione Caryophylli apud Plinium. Et hæc ille qui alibi vocat Caryophyllum Plinianum, aroma nuper delatum ex India. Duos autem pingit fructus, & secundo loco Haermiam nostram.

Negundo. Caryophyllon Plinij.

Descr. Clusii. AMomi descripti Clusius exot.l.1.c.17. iconem & descriptionem proponit his verbis: Mittebat ad me Londino Iac. Garetus anno 1601. fructum orbicularem, piperis grano plerumque majorem, nonnunquam etiam minorẽ, rugosum, fusci coloris, satis fragilem, qui apertus semen continere deprehendebatur rotundum, nigrum, in binas partes scissile, non minus aromatici odoris & saporis quàm ipse fructus, atque aromaticos Caryophyllos quodammodo referentis: botri autem in modum nascitur, ut ex multis granis, quæ petiolos suos adhuc retinebant, & binis ternísque granis uni ramulo inhærentibus conjecturam facere poteram: his adjecta erant folia, unius quidem formæ, *Folia.* sed magnitudine valdè differentia: nam quædam septem uncias erant longa, tres lata, nonnulla quinque duntaxat uncias longa, duas cum semisse lata, alia trium unciarũ longitudinem nõ excedebant, & vix duarum latitudinem attingebant, quæ etiam iis longè minora & angustiora præsertim quæ cum granis permixta reperta fuerant, pro loci quem in ramis aut ramulis occupaverant ratione: nulla autem inter illa reperi quæ serratas haberent oras sed æquales omnia, & multis tenuibus venis, à nervo folia per longitudinem secante, in latera obliquè excurrentibus, prædita, eorum mucrone nunc angustiore, obtuso tamen, nunc latiore & quasi orbiculato, cineracei & ex spadiceo coloris, & satis acris *Color & sapor.* saporis: ramuli qui additi fuerant, tenues quadranguli, cineracei coloris cortice tecti, annotini videlicet, qui verò postea nati, spadiceo, retinentes adhuc vestigia ubi folia adhæserant, quæ ut plurimum, ex adverso nata esse demonstrabant, & illi etiam acriusculi saporis, perinde ac folia nec ingrati odoris. Additum præterea erat radicis cujusdam fragmen- *Radix quædam.* tum cubitalis longitudinis, à nautis quos ex India rediisse scribebat, relatum cum prædicto fructu & foliis: intelligebat autem ab aliis fragmentum illud ab arbore, sive frutice folia illa & fructum ferente, recisum: ejus materia valdè dura & firma erat internâ parte alba, externâ & sub cortice latente, fusca ob vetustatem forsitan: erat autem gemino cortice tectum, interno quidem satis denso, fuscique coloris & acris saporis, interno verò breviore, ex cineraceo flavescentis coloris (quem ex argillacea terra in qua planta nata contraxisse verisimile est) acerrimique

AMOMUM CLUSII.

rimique saporis. Eam porrò radicem multis tenuibus fibris firmatam fuisse, quædam adhuc inhærentes, & aliarum, quæ abruptæ, vestigia apparentia satis innuebant. Ipse autem Garetus adscribebat, se, licèt omni diligentiâ adhibitâ, ut nautas qui hæc attulerant convenire posset, ad percontandũ in qua provincia legissent & an nomen atque facultates ab incolis intellexissent, illos nunquam invenire potuisse. Similem autem fructum, petiolis tamen carentem, aliquot annis ante accipere memini, additâ ejus, qui mittebat, interrogatione an Amomum? Et certè huic fructui sunt facultates Amomi, quod Dioscorides nobis proponit, facultatibus non valdè dissimiles: etenim calfaciendi, adstringendi & exsiccandi vim habet, & reliqua præstare posse arbitror, ad quæ Amomum utile esse Diosc. l. 1. scribit: aliquot tamen notæ, iis quas Diosc. suo Amomo tribuit, non respondent, veluti folia quæ Bryoniæ foliis dissimilia, radix crassior, quàm ut fruticis videri queat, tametsi in quibusdam fruticibus nec minores, nec minùs crassas, quàm hæc sit quę missa mihi, observare meminerim, ut in Cisti plerisq; generibus & quibusdam aliis. Sed judicio iis relicto qui in his rebus sunt me peritiores, & magis exercitati satis officio me perfunctum existimabam, si eam quæ de fructu, foliis & ramulis & radice observabam benevolo lectori proponerem. Cæterùm hunc exoticum fructum diligentiùs considerans, primarias quasdam notas reperio, quæ me plurimùm movent (proferam enim ingenuè quod sentio) (ut Plinij Garyophyllon esse censeri possit. Nam is l. 2. cap. 7. postea quàm de Pipere egit, hæc subjicit: est etiamnum in India piperis granis simile quod vocatur Garyophyllon, grandius fragiliúsq;. Traduntin Indico loco id gigni. Advehitur odoris gratiâ. Tametsi brevis hæc sit & succincta descriptio, nec ullas facultates fructus ipsius contineat, habet tamen insignes notas, quæ cum iis, quas fructus quem lectoris oculis subjicio possidet, collatæ, valdè similes deprehenduntur, veluti comparatio cum piperis granis, illis tamen esse grandiora fragilioráq;, ut plerumque hęc sunt grana, licèt etiam parva reperiantur. odor gratus, & ad Caryophyllos aromaticos, qui nobis in usu, valdè accedens, cujus gratiâ Plinij tempore adferebantur. Et certè hunc fructum manducatum, oris halitum gratiorem reddere comperiebam: ad multos præterea alios usus utilem fore credibile est, si quis periculum faceret.

AMOMVM NOVVM CARDAMOMI vulgaris Facie, sive Indicus racemus.

Amomum novum, nobis primum demonstratũ est per fratrẽ C. Bauhinum, quod est instar uvæ. Ejus autem dedit duos folliculos Cardamomo minori accedentes, & semina continẽtes Cardamomo minori paria, ejusdemque cum meis saporis & odoris. Eam uvam exprimit Clusius in exot. Auctuario: de ea autem scribit sub titulo Amomi spurij, quæ sequuntur. Anno Christi 1605. mittebat ad me Ioan. Pona, plantæ cujusdam aliquot fructus uvarum instar confertim in ramulo natos, & aromaticum quidpiam redolentes, quos pro legitimo Amomo sibi datos scribebat: atque adeò eam opinionem Plinij autoritate confirmare nitebatur, qui l. 12. c. 13. Amomi & Amomidis mentionem faciens, subjicit; simile his & nomine & frutice, Cardamomum, semine oblongo. Verùm quidem est singulos uvarũ quos accipiebã fructus, aliquam cũ minore Cardamomo, in officinis vulgò recepto, similitudinem habere, certè uterq; fructus triangularis est formę. At Cardamomi vulgò recepti theca oblongior est, & minùs crassa, multisq; striis distincta semina continens crassiuscula, Meleguetæ seminibus non valdè absimilia, odorata, subrufi coloris, nec ingrati saporis, licèt acriusculi: ejus verò fructus qui pro Amomo missus, theca brevior, crassior & candidior est, nec adeò striata, seminaq; continet tenui membranâ involuta, nigra, oblõgiuscula, duplo quàm minoris Cardamomi semina majora, splendentiaque & valdè dura, albã quidẽ medullam continentia, quæ acrimoniã quandã tandem exerit, sed nullius amaritudinis participem: atq: insuper tota uva cum suo fructu nativum odorem habere non videbatur, sed ascititium potiùs & olei Lavendulæ odorem quodammodo spirabat, quasi illo delibuta fuisset, vel certè apud simile oleum adservata.

Antiqui utebantur uvâ Amomi ut apparet ex Plinio & Galeno in Catageni in Medicamento Asclepiadis Βότρυς Αμώμον [Αμώμου fortè] in Theriaca Andromachi senioris, καὶ Βοτρύεντος Αμώμον, [Αμώμου fortè leg.] racemosi Amomi. Nescio (Cerch. Martin. loquitur) cur Matthiolus dicat, sibi non cõstare Dioscoridem semen in Amomo approbasse; ego contrariũ invenio in Anazarbeo, & meliorẽ partẽ Amomi esse fructum similem racemis parvarũ uvarũ: ait enim deligito recens, seminis plenũ, uvis parvis simile, grave: celebrata igitur ab antiquis uva Amomi & non lignũ. Meũ Amomũ nuper missum per M. Cerchinum Martinel. ex Malaca civitate Indię, habet multa grana simul juncta, quæ referunt parvũ uvæ racemum &c. Plinius Cardamomũ cũ Amomo confert unde apparet affinitas magna, nõ solũ nominis, sed formæ & figuræ ac etiã viriũ: cũ ratione dixit Pena. Nõ parũ affinitatis esse Amomo cũ Cardamomo. Si Antiquitus magis erat notũ Amomũ ut diceretur qui novit Amomum, statim novit & Cardamomum: hodie dicendũ è contrario: qui novit Cardamomũ statim novit & Amomũ: Cardamomũ enim nihil aliud est quàm Cor Amomi ut nominis Etymologia ostẽdit: Meũ Amomi racemũ existimarũt aliqui esse speciem Cardamomi, nõ cõsiderãtes Cardamomũ nõ proferrẽ grana, in racemo, nec rotũda sed lõga. Nostrũ Amomũ habet omnes notas quas in Amomo Diosc. requirit. Probat hoc Colleg. Med. Venetorũ cũ dicit; Amomũ pręsentatum per D. Cerch. Martinellum Aromatarium ab Angelo 15. mensis Septẽbris 1604. habeatur pro vero & legitimo Amomo, ac in cõfect. Theriacę ac Mithridatij, cætetisq; medicamentis adhibeatur. Rejicit autẽ Libellus contra Cerch. Martinell. incerti autoris, oblatus Pharmacop. Mantuanis dicens: Deberet explodi hoc novũ Amomũ ex omni benè instituto pharmacopolio & ex tota Italia: nullo enim modo convenit cũ descriptione Diosc. & aliorum bonorũ authorũ: Nicol. Stelliola contra opinionẽ Patavinorũ in suo libello de Theriaca & Mithridatio, secutus opinionem Matthioli & Marãthæ dicit Diosc. describere plantam & notas ligni Amomi & non seminis, unde concludi vult lignum non semẽ aut fructũ Amomi usurpandũ in medicamentis: quod ex Diosc. verbis apparet, Plinij authoritas est suspecta cùm nullus sit ex antiquis vel neotericis qui certè affirmat Amomum nasci in India; quin imò Garzias scribit falsam esse eorum opinionem qui dicant nasci Amomum in India, ita ut existimandum sit aut Plinio non benè cognitum Amo-

Descr. *Vva Amomi.* *Matth. not.* *Melior pars Amomi est fructus.* *Racemus ex Malaca non est Cardamomi species.* *Legitimum Amomum Venet.* *Amomum novum explodendum.* *Ligno Amomi utendum nõ semine aut fructu.*

mum: præterea ejus verba demonſtrant diverſum eſſe à Dioſc. Amomo, ita ut quilibet poſſit judicare quantum valeat auctoritas Plinij ut probet utẽdum uvâ Amomi & non ligno.

Galenus nõ intellexit fructum vel ſemen. Andernacus not.

Si Galenus intellexiſſet Amomi fructum aut ſemen, dixiſſet καρπὸ τοῦ Ἀμώμου aut Σπέρματος ἀμώμου, licèt 14. ultimi libri de comp. med. per gen. ſcriptum ſit Andernaco interprete Amomi uvæ, malè tamen id factum, ut etiam libro 1. Antid. ubi idem nomen βότρυος malè interpretatur per vocem uvę, in eo etiam reprehenſus fuit à Fuchſio.

Martinell. taxat.

Martinellus monſtrat ſe parùm in lingua latina verſatum, cùm vult Dioſc. per hæc verba, *Deligito recens, ſeminis plenum, uvis parvu ſimile, grave*: manifeſtè voluiſſe meliorem partẽ eſſe fructũ ſimilem racemis parvæ uvæ.

Ruell. repreh.

Traductio Ruellij uvis parvis ſimile parũ fidelis videtur. Cerchini racemus non eſt planta, nec plãtæ pars quæ ſit tota ſimul cõnexa & ex ligno ſe convolvat, quãvis ſit ſicut racemus: fallitur idẽ dicens omnes notas Dioſcoridis cõvenire. Grana quæ potiùs folliculi dici poſſunt nõ cõvolvũtur, nec ſoluta diffundũtur. Quò magis Cerchinus demonſtrat ſimilitudinẽ Amomi cũ Cardamomo, eò magis corroborat opinionẽ, q̃ veriſſimã exiſtimo, eorũ qui dicunt ejus racemũ eſſe Cardamomũ: quandoquidem grana hujus racemi ſunt plena ſemine, clauſa, coloris flavi: ſemẽ contentũ guſtu acri, & non nihil amaricante: differentię Martinelli nõ poſſunt impedire quin ſit ſpecies Cardamomi.

Racemus ex Malaca delatus non convenit cum Amomo.

Vti diximus racemus ex Malaca figurã nõ cõvenit cũ Amomo, non eſt ex ligno ſe cõvolvẽs: nõ ex Armenia affertur, ſed ex India: & quãvis hic racemus haberet omnes notas veri Amomi, cùm tamen habeamus Armeniũ, ſtultitia eſſet uſurpare Indicum; color granorũ hujus racemi nõ eſt aureus ſed potiùs malè coloratæ paleę: in hoc racemo nihil reperio quod poſſit dici lignũ ſed ſarmẽtũ, cui adhærent quidã folliculi. Sarmẽtũ nihil habet rufi, ſed eſt ejuſdẽ coloris cũ folliculis. Eſt ei aliquis odor, quia non poteſt dici odoratiſſimus: nullo modo cõveniunt ei voces, *grave, acre, guſtu mordens, ſimplici colore, non evariante.* Si Martinellus vult jã dicta verba referẽda ad folliculũ, leve eſt, inodorũ, inſipidum: ſi ad ſemẽ nõ eſt grave, odorẽ habet, ſed non odoratiſſimum, nõnihil eſt acre, ſed non mordicãs. Plinius non ſolus ſcripſit de Amomo Indico, ſed antè illum Theophraſtus, ut apparet ex verbis ejus ante citatis ac etiam ex aliis: Quodnam ſit Amomum Armenium conſiderandum.

Nic. Maronea Veronẽſis Philoſ. & M. Doct. in cõmẽt. ſuo de Amomo inter alia hęc habet. Injuriâ tẽporũ Amomi notitia deperdita eſt ſeculiſq; nõnullis Amomũ latuit ad noſtra uſque tẽpora, quibus Amomi uva denuò in lucẽ prodiit operâ & induſtriâ

Vnde delatum legitimum & novum.

egregij & honeſtiſſimi Viri Cerchini Martinelli qui ex remotiſſimis Indię regionibus verũ & legitimum Amomũ ad nos tranſmiſit, ſanè hoc idẽ Amomũ tãquã legitimũ, noſtrũ Medicorũ Veronẽſium Collegiũ agnovit & multi alij viri doctiſſ. amplexati ſunt. Verùm, quia diverſa ſunt hominũ ingenia, fuerunt aliqui, qui editis ſcriptis Indicũ Amomũ, tanquam ſpurium repudiarunt. Idcirco decrevi Amomi Indici patrociniũ ſuſcipere, ipsã ſcil. tueri veritatẽ, atque oſtẽdere Indicũ racemũ eſſe ipſorũ veterũ legitimum Amomũ: quo uſus eſt Io. Pona in cõponẽdis ſuis antidotis, Mithridatio & Theriaca, quia illũ admiſi, tãquã legitimũ, quo tẽpore Collegij noſtri nomine, ego unà cũ exc. viro Iacobo Dionyſio præfui ejus recenſendis Antidotis, quæ publicè parabat.

Collegij M. Veronenſium conſenſus.

Sũ autem explanaturus Amomi hiſtoriam [*Nos integram nõ ponimus, ſed huc maximè faciẽtia tãtùm depromimus*] quam Dioſcorides & Plinius nobis ſcriptã reliquerũt, quò perſcrutari quilibet poſſit, nũ Racemus ex India allatus, poſſideat notas veri & legitimi Amomi, an verò, ut recentioribus placet, idẽ racemus referẽdus ſit inter ſpecies Cardamomi, vel demũ nova plãta exiſtat, priſcis viris prorſus incognita. Verũ neceſſariũ eſſe duxi, hujus deſcriptionẽ, antequã ad ipſam expoſitionẽ accedã, præmittere.

Amomi ſive Racemi Indici deſc. Maronea.

Amomũ igitur Indicũ cujus deſcriptionẽ facimus, nõ eſt integra plãta, ſed fructus: cujus etiã exhibemus iconẽ, exprimẽtẽ naturalẽ Amomi magnitudinẽ. Eſt autẽ parvus racemus, abſq; pediculis ex unico ſarmẽto enatus, ſibi ipſi arctè cohærens, & convolutus in uvæ modum, cõſtãs, denis, aut duodenis ad ſummũ acinis, ſeu folliculis, fibroſis, ſe mutuò cõprimentibus, tãquã de cõmuni loco inter ſe decertãtibus, adeò ut ſibi invicẽ parvas cavitates imprimãt. Racemum ſuſtinet lignũ teres, pollicari lõgitudine, fibroſũ, odoratũ, acre, foliis cõfertim exornatũ, tũ puſillis ſquãmarũ ſerie diſtributis, quâ parte folliculorũ eſt expers, tũ lõgioribus foliis, ſenis ſingulos folliculos ambiẽtibus, quæ vicem quandã præſtãt calycis illius, quẽ in Nuce Avellana cõſpicimus, ex lõgioribus foliis tria quidẽ cõſtãt lõgitudine ſemunciali, tria verò paulò breviora ſunt, eadẽ folia tenuia ſũt, fibroſa, acria odorata: ſed quæ privatim folliculos cõplectũtur, æmula ſunt foliorũ Mali punici, ſuis cacuminibus ſępè cõtracta, rarò integra, ut vix extra Amomi acinos emineãt, q̃ evenire credẽdũ eſt, quia mutuo attritu foliorũ ſummitates cõfringũtur in lõgiſſimo itinere.

Acini figura.

Acinorũ craſſitudo, & figura orbicularis exiſtit, qualis mediocris uvei acini, ornãtur folliculi Amomi externis tenuiſſimis filamẽtis, ſeu nervis quaſi lineis per longitudinẽ ductis, ternis etiã prædιti ſunt parvis ſulcis, totidẽque interpoſitis exiguis eminẽtiis, quæ triplicẽ internorũ ſeminũ ſeriẽ circũſcribunt, ſingulos folliculos replẽt tres ſeminũ phalãges, tenui mẽbranã ab invicẽ ſejunctæ, unaquæq; autẽ phalãx pluribus cõſtat ſeminibus angulοſis, eadẽ tenui mẽbranã involutis,

Semina.

adeòq; ſtrictim ſibi cohęrẽtibus, ut triũ duntaxat ſeminũ lõgiuſculorũ effigiẽ præbeãt.

Color racemi & ligni.

Racemi totius & ligni color idem ſpectatur in aliquo pallidus, in alio cãdidus, in alio verò ex pallido ad ſubrufum vergẽs, ſed in cãdido folliculo ſemina inſunt plerũq; evanida, in ſubrufo ſemina ſolidiora, & perfectiora frequẽtiſſimè obſervantur: ſeminibus angulοſis color externus ex rufo nigricãs adeſt, internus albus, ſemina interna eadẽ ſolida quidẽ ſũt, ſed frãgibilia, nõ fractu cõtumacia, ut Cardamomi ſemina.

Odor racemi.

Racemo odor ineſt validus, ſed ἀηδὴς, ingenitus verò, nõ aſcititius, qui vulgarẽ Lavẽdulã quodammodo redolet, ſuavior tamẽ, exẽptis à folliculo ſeminibus major odoris acrimonia ineſt, minor autẽ odoris gratia, eãdem ratione, & racemus, & nuda ſemina acri ſapore ſunt prædita, ſed in racemo hebetatur acrimonia, in nudis ſeminibus vehemẽtior percipitur, quæ vulgarẽ caphurã quodammodo ſapit. Præmiſſa ſic deſcriptione, ipsã expoſitionẽ aggredior, in qua tria præcipuè pręſtare conabor. Vnũ erit expoſitionẽ afferre verbis Dioſcoridis ſũmoperè conſentaneã: alterum erit, rei ipſius veritatẽ perſcrutari, in illis præſertim, quę Dioſcorides partim ex ſua ſententia ſcribit, partim ex auditu refert: quam ſanè diſtinctionẽ cùm recentiores prætermittũt, Amomi doctrinam non parũ perturbãt: poſtremò ſuis cõgruis locis indagabo, nũ Indicus racemus eas obtineat notas, quas Dioſc. ſuo Amomo aſſignat. Hęc præfari volui, exiſtimãs, ea allatura eſſe lucem illis, quæ à me poſthac dicentur.

Interpretatio verborum Dioſc. & Maronea.

Ad Dioſcoridis itaque verba hęc: *Amomum eſt parvus frutex* [θαμνίσκος] addo, *cuius fructus eſt*: alioqui Dioſcoridis ſenſus videtur mutilus & falſus. Suſpicãdũ etiã codicẽ Græcũ mutilũ eſſe, deſiderariq; in eo Myrtuoſi nomẽ quo Plin. Amomi fruticẽ cognominat, ſeu aliã ejuſmodi vocẽ adjungẽdã eſſe, vel Dioſcor. deditâ operâ Amomi brevẽ notionẽ attuliſſe. *Eſt ſicuti uva racemus*] Βότρυος ſeu racemi ſignificatio apud Græcos duplex videtur, una cõmuniſſima,

quæ

quæ comprehendit omnes fructus racemosos. Altera significatio denotat non universum genus racemorum, sed illorum quandam notissimam speciem, nempe racemum uvæ: Hanc significationem cognoverunt Marcellus & Ruellius, qui nomen βότρυος exposuerunt uvam vel uvæ racemum, quæ inter se non differunt. Recentiores autem aliqui hanc βότρυος significationem ignorarunt cùm Ruellium reprehendunt, tãquam malè interpretantem hanc vocem βότρυος nomine uvæ, qua in re suam prorsus patefaciunt inscitiam. Veteres sanè Amomi fructum existimarunt esse racemum. Dioscorides declarat Amomi racemum similitudine seu exẽplo ipsius uvæ.

Ex ligno] etsi ligni nomen significare possit & integrum Amomi fruticem & singulas illius partes, nẽpe stipitem, ramos, surculos, nihilominus tamen hoc loco denotat tenue sarmentũ, cui uva cohæret.

Convolutus in se ipsum Αντιπεπλεγμένος ἑαυτῷ] sensus verborum est Amomi fructus est similis illi uvæ racemo, qui est, in seipsum convolutus seu complicatus. Verùm racemus ille dicitur complicatus in seipsum, qui a contrariis omnibus locis sibimet cohæret & convolvitur: sunt verò loci differentiæ contrariæ, ante, retrò, sursũ, deorsum à dextris & à sinistris.

In seipsum ἑαυτῷ] Vox relativa nostram confirmat expositionem, vocem convoluti referendam esse potiùs ad proximum substantivum racemum, quàm ad remotiorem fructum vel fruticem. Recentiores inquiunt Diosc. descripsit plantam convolutam, sed Indicum Amomum est racemus convolutus non planta, quare non est Dioscoridis legitimum Amomum: patet solutio dubitationis ex Diosc. & Plinio, quia uva ipsa convolvitur non planta. Recentiores negantes Indicum racemum esse convolutum & sensui adversantur & vocis significationem non rectè accipiunt, si enim ex Plinio uva convolvitur, cur Indicus racemus uvæ similis nõ cõvolvitur etiã? Enimvero recentiores hallucinati esse videntur, in hac voce convolutus, tanquã significet Amomũ alicui rei esse convolutum. Recentiores Indicum racemũ, illegitimum Diosc. Amomũ dicunt, quoniam ramulo adhæret herbaceo potiùs quàm lignoso, cùm idem ramulus flexibilis & venosus appareat: Sanè verissimè asseritur Amomi Indici pediculũ flexibilẽ & venosum, sed nõ inde sequitur eundem ramulũ esse herbaceũ. Duplex est lectio vulgata, una quidem quę Gręci exẽplaris seriem sequitur, altera verò est Latinorũ interpretũ qui perturbant ordinẽ verborũ. Lectionẽ vulgatã nõnulla absurda cõsequuntur, si fruticẽ exponamus plantã expertẽ fructuum Diosc. dupliciter errat. Sed quia Recentiores vulgarẽ insequẽtes lectionẽ existimant Dioscoridẽ declarare Amomi plantã, exemplo ipsius uvæ, illorũ partes erant ostendere etiã alia Dioscoridis loca in quibus plantas ipsas cõparatione fructuũ illustraverit. Adhæc uvæ exemplũ ineptũ est ad exprimendũ fruticem. Recentiores autem quandam excogitarunt similitudinem cõmunem Amomi plantæ & uvæ racemo quam vocarunt cõnexionem seu adhærẽtiam partium tum fruticis tum uvæ. verùm est similitudo tenuissima, indigna prorsus Diosc. diligentia. Latinorũ interpretũ lectio (Amomũ exiguè fruticat ex ligno se convolvens in uvæ modũ) pluribus de caussis repudianda, sensum Diosc. immutat, obscura est. Errarunt recentiores illi qui nuper adversus Indicum Amomum scripserunt: siquidem illi vocem βότρυος in amplissi. sua significatione racemi acceperunt, hoc pacto legentes: Amomum est parvus frutex in seipsum convolutus veluti racemus. Ex hac lectione sequitur falsum & impossibile.

Habet autem & florem parvum veluti Violæ albæ, folia verò Viti albæ similia] Ita Diosc. conjungit florum & foliorũ descriptionẽ ad antecedentia ut nemo inficiari possit, quin antea Amomi fructũ figuraverit, queãdmodũ nos exposuimus. Verisimile est foliorum & florum Amomi historiam Dioscoridem accepisse potiùs ab aliis scriptoribus quàm quòd Amomi flores & folia ipsemet unquam viderit.

Optimum est Armeniacum.] Dignũ inquisitione an Amomũ nascatur in Armenia, Ponto: caussæ dubitandi quia Theophr antiquitùs adnotavit, odorata partim ex India, & Syria advehi, indéq; mitti ad mare, partim ex Arabia deportari. Adhæc scribit Plinius Amomum in India provenire. Quibus accedit Dioscoridem persæpè exoticarũ plantarũ suas ignorasse regiones. Verissimum esse puto Amomi plantã indigenã Indiæ esse, ex qua olim deferebatur primũ in Sinum Persicũ, mox in Mediã, Armeniã, Pontũ importabatur, inde verò in Græciam & Italiam perveniebat. Equidem censeo si Amomum in Media, Armenia, Ponto nasceretur haud difficile esse, hoc tẽpore ex illis regionibus illud exportare. Secũda succedit dubitatio an tres sint Amomi species, vel potiùs sint tria individua sub unica. *Quod autem ad auri colorem inclinat, habétque lignum subaureum* ὑπόχρυσον. Ὑπόχρυσα non significat ipsum esse auri colore præditum esse, sed ad auri colorem inclinare: sanè ejusmodi color esse videtur medius inter album & aureũ, quem Plinius pallidum, atq; secundæ bonitatis vocat: ligni nomen intelligendum est tenue sarmentũ, cui racemus hæret. *Subcirrus*] color, ὑπόκιῤῥος magis ad fuscũ vergit quàm subaureus. Quod Diosc. Armeniaci Amomi nomine non intelligat fruticem, sicuti recentiores aliqui opinantur, non est difficile ostendere.

Odoratum valdè εὐώδης ἱκανῶς] Theophr. lib. de odoribus, vero Amomo tribuit odoris vehemẽtiam his verbis: vehemẽtiora parciùs adhibent ut Costum & Amomum. Sanè Indicũ racemum vehemẽter nares excitare, verissimũ est, quávis aliqui Recentiorũ idipsum negare nõ erubescãt. Sed Medicũ, quia in cãpestribus & aquosis locis nascitur, invalidũ. *Magnum & subviride*] si cũ recentioribus Medicũ Amomum subviride exponamus fruticẽ, ista coloris subviridis observatio in ipso frutice erit prorsus plebeia & indigna herbario. racemo est adhibẽdus, cui Plin. etiã tribuit. *Et ad tactũ molle* ἁπαλόν, *Venosum lignis*] lignũ sunt ramuli, qui ipsos racemosos fructus ferũt. Medicũ Amomũ venosũ est nõ suis fructib⁹ sed lignis, imo suis fructib⁹ est ad tactũ molle, seu fragile: fragile autẽ & venosũ sibi adversãtur. Patet Dioscoridẽ de racemo non de frutice loqui, nã si frutex venosus erit, sicuti pleriq; interpretes exponũt, quid erit ad tactũ molle seu fragile nihil prorsus. *Odore ad origanũ inclinante* πηγανίζον τῇ ὀσμῇ] non denotat odorẽ Origani, sed quod accedit ad Origani odorẽ, inter racemos Indicos nullũ adhuc observavimus subviridem. [*Cur Nicol. Maronea πηγανίζον interpretetur ad Origanum inclinante nescio, significat enim ad Rutam inclinante.*]

Ponticum verò subcirrum] cirrus color ex ruffo & rubro commixtis enascitur, sed subcirrus ex pallido & cirro fit. Ex Indicis aliquos observavimus subcirros, eodẽq; cæteris præstantiores cũ odoratiores sint & graviores. Color subcirrus est racemo assignandus non frutici, præsertim cùm Plinius colorẽ ruffum racemis tribuat, nõ frutici. *Non longum*] Si Medici Amomi racemus magnus est, est etiam longus: Huic Diosc. opponit Ponticum, non longum, de racemo autem loquitur, non de frutice.

Neque fractu contumax] Ponticum Amomum non est fractu contumax, veluti exempli gratia est Cardamomi fructus: mediam obtinet conditionem inter duritiẽ Cardamomi & Medici racemi fragilitatẽ.

Racemosum. βοτρυῶδες] Ponticũ Amomum est racemosum, quia uvæ effigiem habet non racemi, tãtùm cõmuniter sumpti: Amomũ racemosũ significat fructum, non plantã ut perperam recentiores scribunt:

De loco. Color. Odor. Recent. err. Medicum. Color subviridis. Ligna. Molle. Odor origani. Maron. not. Ponticum. Subcirrus color. Non longus. Cardamomi fructus. Ponticum. Recent. err.

verùm quia negarunt Amomũ racemoſum eſſe fructũ effigie uvæ præditum, ſed ſcripſerunt eſſe plantã ſimilem racemo: ipſorum partes erant, ſuam confirmare expoſitionem, Dioſcoridis teſtimonio.

Carpos & ſperma Dioſc.

Fructu plenum] Si Amomum Ponticũ eſt racemus, ſicuti docuimus, inde colligitur eundem racemũ ex acinis ſeu folliculis conſtare: qui intra propriã cavitatẽ fructus aut ſemina continet. Falsũ eſt ſolũ Amomũ Ponticũ eſſe fructus plenũ, namq; & Armeniaci Amomi racemus debet eſſe fructus plenus cũ optimus exiſtit Dioſcoridis teſtimonio. Dioſcorides parum videtur eſſe conſtans in uſu vocũ καρποῦ καὶ σπέρματος. Hoc in loco objiciunt Viri docti, ſi Dioſcorides nõ de Amomi planta ſermonẽ habet, ſed de fructu Pontico, quem dicit eſſe fructus plenũ, propoſitionẽ eſſe nugatoriam, cũ unũ & idem ſit ſubjectum atq; prædicatũ, fructus eſt, fructus plenus, facilè diluitur objectio ex fructus & ſeminis ſignificationibus. Namq; ſubjectũ eſt Amomũ Ponticũ, ſeu racemus Põticus, qui ex pluribus fructibus, ſeu folliculis conſtituitur. Sed prædicati rationem habent interna ſemina angulosa, quæ in eiſdem folliculis continẽtur. Falſum ergo eſt quod aſſumunt recentiores, idẽ eſſe in propoſitione ſubjectum & prædicatum.

Recentiorũ falſitas.

Odor an aſcititius.

Odore ſenſum feriens] Homines recentiores qui Indico Amomo infeſti ſunt, racemi Indici ſuavẽ validumque odorem ſuis ſcriptis extenuant, tanquam aſcititiũ. Opponimus teſtimoniũ ipſorum ſenſuum. Quæſiverit jure quiſpiam, quibus permoti cõjecturis putaverint quòd Amomo odor aſcititius. Recentiores fruſtra inquirunt, num Indici Amomi odor exiſtat in ejuſdẽ pericarpiis vel in ſeminibus internis: cum Dioſc. ipſe collocaverit in racemo toto.

Colores.

Subviridis color.

Subruber

Eligito autem recens & album vel ſubrubum] Amomi color albus & ſubruber ipſius racemi exiſtit, nõ fruticis, nãq; & Plinius eoſdem colores racemis Amomi aſſignat. Omnes colores quos Dioſc. obſervavit, nos præter ipsũ ſubviridẽ in racemis noſtri Amomi obſervamus: verùm hoſce colores non obſervatos fuiſſe à recentioribus illis viris, qui Amomo Indico bellum indixiſſe videntur, facilè crediderim. Subruber autem color eſſe videtur is, quem Dioſc. ſupra vocavit ſubcitrũ: albus verò color Amomi nõ videtur eſſe ſimplex, ſed remiſſior ob admixtã exiguam fuſcedinem: ſi tamẽ de Veterũ Amomo licet judicium facere ex noſtris Indicis racemis, quotũ illi qui albi exiſtũt, ita ſunt albi ut ad colorẽ cineritiũ aliquãtulũ vergant. Quod ſpectat ad colorẽ albũ quẽ Dioſc. parẽ bonitate cũ ſubrubro facit, dicendũ eſt vel codicẽ Græcũ eſſe corruptũ ut Marcel. Virg. ſuſpicatur, vel Dioſcoridem adverſari Plinio, qui peſſimũ eſſe candidum affirmavit, vel voce candidi intelligendũ eſſe racemũ ſubaureum, quẽ Plinius pallidum dixit: verũ ſi lectio depravata eſt vel expungendæ ſunt duæ voces (albũ vel) legendũq; non albũ ſed ſubrubrum.

Dioſc. text. corruptus.

Adulteratus racemus.

Non coactum vel connexum] ut eſt adulteratus racemus qui conſtat acinis ſeu fructibus, qui etſi à ſuo ligno aliàs avulſi jã fuerint, poſtea tamẽ gũmi liquido in unũ factitiũ racemũ, conglutinati adeò fuerũt, ut unũ continuũ & ſolidũ corpus præ ſe ferant potiùs q̃ racemũ ex pluribus acinis conſtitutũ. Suſpicari licet, in græco codice fortaſſe deſiderari aliqua verba, quæ ſignificãt ipſum Gũmi liquidũ, quo racemũ Amomi adulterari Plinius ſcribit. Verũ recentiores, qui Ruellii interpretationem ſequũtur ... optimũ Amomũ, neq; aſtrictim cohęrere, neq; eſſe cõvolutũ decipiũtur. Nõ coactũ vel cõnexũ (ſcil. gũmi liquido ex Plinio addẽdũ eſt Marcello Virg. libẽter aſſẽtirer, verba iſthæc eſſe expũgẽda, niſi ex Plinio haberem⁹, valdè perſpicuã expoſitionẽ modò enarratã.

Recentiorũ error in Ruell. verſione.

Dioſc. lectio corr. gũ. r.

Solutum & diffuſum] Dioſc. legitimũ racemũ denotat, qui cõſtat acinis ab uno ſarmento enatis, ſe quidẽ contingẽtibus, nõ verò conglutinatis in unum. Diffusũ & ſolutum ſunt voces polyonymæ, quæ excludunt cõtinuitatẽ & cõglutinationẽ: minimè verò nomẽ diffuſi ſignificare poteſt diſtãtiã inter eoſdẽ Amomi fructus. Recentiores ſecùs ... exponũt ſpatium.

Recentiorum error.

Semen.

Seminis plenum] Græcis autoribus plures fructus & ſeminis ſignificationes ſunt, ſed hoc in loco ſemẽ id ſignificat, quod in pericarpiis cõtinetur. Amomum plenũ eſt ipſe racemus, cujus folliculi acinoſi continent ſemina multa & perfecta, quæ totã eorundem folliculorũ cavitatẽ replent. Recentiores profitẽtur Veteres Medicos ſola Amomi planta ſemper uſos fuiſſe, neglexiſſe verò fructus & ſemina ejuſdem Amomi, tanquam inutilia, ſed non ſatis eſt affirmare, niſi etiã ex claſſicis autoribus id ipſum oſtendatur.

Recentiorum error.

Botrydion.

Simile parvis uvis βοτρυδίῳ] Recẽtiores cũ videant nomen uvulę vel racemuli admodum favere Indico parvo racemo, cujus acini denos aut duodenos ad ſummum non excedunt, negant Dioſcoridẽ dixiſſe unquã Amomũ eligẽdũ eſſe ſimile parvis uvis aut parvis racemis, ſed res eſt luce meridiana clarior, βοτρύδιον ſignificare parvã uvã vel exiguũ racemũ. Verùm ſi Dioſc. in præſentia eligit Amomi plãtã ut placet Recentioribus, illa non poteſt eſſe ſimilis parvæ uvæ. Dioſc. voce parvi excludit Medicum racemum magnũ quem (utpote invalidum) antea repudiavit. Recentiores novã afferunt expoſitionẽ verborum Dioſc. Eligito Amomũ plenũ ſemine ſimili parvis racemis. Sed ejuſmodi expoſitio ſtatim apparet falſa: ſiquidẽ ſeminis vox, q̃ eſt ſecũdi caſus, regitur à voce plenũ, & connecti non poteſt cũ ſimili, q̃ eſt quarti caſus, quapropter expoſitio cõmunis retinẽda eſt, q̃ ait, Eligito Amomũ ſemine plenũ, ſimile parvis uvis.

Parvum.

Recent. in interpr. falſ.

Grave] Recentiores qui Amomũ Indicum reprobant, tanquam illegitimũ, quia grave non ſit, in eadẽ re multipliciter peccant, nam & ſenſui contradicunt & una ſimul confundunt ſigna Amomi tũ legitimi tũ optimi. Demũ Amomi gravitatem faciũt abſolutam, cùm tamẽ ſit cõparativa, quæ dignoſci nõ poteſt, niſi plures Amomi racemi invicẽ cõferantur.

Recent. error.

Valdè odoratum.] Tantã racemus Indicus odoris fragrantiã pollet, ut racemus quẽ jam multos dies aqua fervẽti maceratum, poſtea exſiccavimus, ſuam quandã nativam ſuaveolentiam ſpiret: quamobrem ignoro quid compulerit Recentiores ad negãdum validã noſtri Amomi ὀσμὴν ſẽſibus ipſis expoſitam.

Racemi Indici etiam maceri ... odor contra recentiores.

Sine carie & acre] Errant Recentiores inquirẽtes acrimoniã Amomi in ejuſdẽ particulis, quarũ per ſe nullus unquã fuit uſus, nẽpe in ſolis folliculis, vel in ſolis ſeminib⁹: ſiquidẽ veteres toto utebãt racemo.

Recent. error.

Guſtum mordens] Eligit Dioſc. quo excludat Medicũ Amomũ invalidũ. Recentiores racemi ſemina guſtũ mordere negant, ſed hac in re dupliciter errãt, & quia negãt rẽ ſenſibus apertiſſimã, & quia racemi acrimoniam abſolutam faciunt, non comparativam.

Recent. error. negans acrimoniam.

Simplex colore non varium] Color varius in uvis tũc exiſtit, quando in uno & eodem racemo acinorum hic viridis apparet, ille purpureus, vel quãdo idemmet acinus ita exiſtit. Sanè variũ hunc colorẽ ignotũ Recentioribus, in quibuſdã Indicis racemis Amomi nos obſervavimus. Dioſc. hoc loco racemum ipſum deſcribit, non totam Amomi plantam ut Recentiores opinãtur. Varius autem color imperfectæ maturitatis eſt nota, vt in uvis ipſis poſſumus obſeruare.

Color varius.

Recent. error.

Adulterant verò aliqui Amomum ipſa vocata Amomide ſimili exiſtente Amomo, inodoro autẽ & ſine fructu, ἀμω- ... Amomidi ... Amomo, verùm ipſe verborũ cõtextus oſtendit eaſdẽ voces adjectivas, connectendas potiùs proximiori ſubſtantivo Amomo, quàm remotiori Amomidi. Deinde cùm Amomi vox multiplex ſit, quæ ſignificat plantam abſque fructibus & plãtam fructibus onuſtam, atque fructum racemoſum ſimilem parvis

uvis

uvis: Amomo inodoro & ſine fructu, hoc eſt, Amomo immaturo ut Plinius etiam ſcribit.

Quæ naſcitur in Armenia, florémque habet ſimilem Origano] Suſpicamur quòd noſter auctor de Amomide ſcripſerit, potiùs quæ apud auctores legerit. Amomi plantam Dioſcoridi ſolo auditu fuiſſe cognitã, non autem oculatâ inſpectione compertam nobis ſuſpicandi occaſio: quòd verò ex veteribus herbariis aliqui Amomum deſcribentes plantam integram cum ſua radice figuraverint, apud Plinium locum monſtrabimus.

Oportet autem huiuſcemodi probationibus fragmenta vitare. Eligito autem quæ ab una radice habent ſurculos integros] Amomi radix non eſt utilis ad compoſitiones, quoniam radicum Amomi apud Veteres Medicos nulla unquam mentio habetur: ſed radicis mentionem facit Dioſc. ut manifeſtum faciat, ipſas plantas integras, ſuíſque radicibus cohærentes, non eſſe expoſitas dolis & fallaciis. Recentiores ex incertiori Amomidis deſcriptione ſtudent confundere & perturbare certiorem & dilucidiorem notitiam legitimi Amomi racemoſi. Hæc ex Maronea in Dioſcoridem dixiſſe nobis ſufficiat.

Oſtendit porro Maronea Plinium de Amomo verè ſcripſiſſe & conſona iis, quæ Dioſcorides de Amomo tradidit: quinetiam apertè monſtrat, Indicum racemum omnibus Amomi Pliniani notis inſigniri: præterea comprobat, Plinium in deſcribendo Amomo fuiſſe diligentiorem & dilucidiorem ipſo Dioſcoride. Nos ex Maroneana explanatione in Plinium, quædam tantùm adſcribimus, plura deſiderantem ad ipſius Maroneę commentarium relegantes. Sciendum itaque eſt, quòd quando Plinius dicit: *Amomi uva in uſu eſt.*] Amomi nomen ſignificat plantam ipſam, ejuſdem verò plantæ fructus, dicitur uva Amomi. Recentiores qui Ruellio vitio vertunt quòd Dioſcoridis vocem βότρυς perperam expoſuerit uvam cùm ſignificet racemum, ejuſdem erroris etiam Plinium ipſum tacitè reprehendunt. Amomi uvam intelligit Plinius racemum, qui refert imaginem uvæ. Recentiores qui Plinium in Amomi frutice deſcribendo ancipitē vident, inde colligunt, eundem auctorē etiam uvam Amomi ignoraſſe, admodũ fallaci argumento ducti.

Indica Vite Labruſca.] Aliqui ex Recentioribus reprobaverunt Plinij de Amomo hiſtoriam, quia illa admodum favet nuper invento Amomo. Garzias autem audiendus non eſt qui Amomum in India naſci ſuis ſcriptis negat: non credendum eſt vel Garziam omnes Indiæ vaſtiſſimas regiones peragraſſe, vel omnia ſimplicia medicamenta cognoviſſe.

Frutice Myrtuoſo] Nobis arridet opinio, quòd Amomi planta ſit frutex Myrti effigie præditus, nãq; in Racemi Indici (ut ſic loquar) pediculo folia inſũt breviora, quæ non ſunt diſſimilia à foliis Myrtinis.

Punici mali foliis ſimile.] Amomum quod eſt ſimile foliis Mali Punici, atque à Plinio laudatur, non eſt altera Amomi ſpecies, ſed eſt Amomum antea deſcriptum, illud autem eſt Amomi fructus vel planta: Amomum quod folia obtinet Mali Punici ſimilia, eſt ipſamet uva, non plãta. Indicus noſter racemus in ſeipſo continet folia ęmula foliorum Mali Punici, ſena ſingulos folliculos ambientia in modum calycis. Recentiores autem quibus incognita ſunt folia dicta, fruſtra objiciunt Plinio, quòd Amomum deſcripſerit longè diverſum à Dioſcoridis Amomo. Ex Plinio folia Mali Punici pertinent ad uvam Amomi, non ad plantã: ſed ex Dioſc. folia Vitis albę ſpectant ad plantam Amomi, nõ ad fructum. Racemi quibus inſunt folia integra & longiora, quæ extra Amomi acinos perſpicuè eminent, ſunt pulchriores viſu & plerumq; recentiores, & incorruptiores exiſtunt: folia ante maturitatem decerpta, rugoſa evadunt, quæ nondum animadvertere potuimus in Indicis racemis: ſed acinos racemi rugoſos. Plinius Amomo ruſſo primum bonitatis ſignum aſſignat: idem Nardo tribuit colorem ruffum, nihilominus tamen in Indicis racemis nõ videmus colorē illum, ſed ſubruffum: ſubruffi autem racemi Indici Amomi plerumq; omnium ponderoſiſſimi & maximè odorati exiſtunt. *Color ruffus.*

Pretium] Quis aſſentietur Recentioribus ſcribentibus Plinium ignoraſſe Amomi uvam, quam nullus Vnguentarius aut Medicus Plinij ſeculo ignorare poterat? Fruſtra laborant Recentiores, qui fingũt duas Amomi ſpecies à veteribus deſcriptas, cùm illi unicum tantùm cognoverint. *Recent. error.*

Foliis Mali Punici & gummi liquido] Cum Amomi uvæ fragmentis in unum factitium racemũ Recentiores fruſtrà objiciunt Plinio, ſolis foliis inodoratis Mali Punici & Gummi liquido effingi nõ poſſe fructus odoratos, qui legitimum racemũ æmulari poſſint: Plinius in ſua narratione hiſtorica prætermiſit Amomum friatum ut pote notiſſimum in ætate. *Plinij lectio corrigitur.*

Minùs venoſa atque durior] vulgaris Codicis lectio hac in parte mendoſa eſt, legendum eſt minùs venoſa, atque dura.

Simile his & nomine & frutice Cardamomum] Confutanda opinio Recentiorum, qui ſcripſerunt Amomum Indicum eſſe ſpeciem Cardamomi racemoſi. Docet Plinius, Cardamomum ſimile eſſe Amomi ſpeciebus, nempe Armeniaco, Pontico, Medico: qui verò exponunt Cardamomum ſimile eſſe his, Amomo & Amomidi ſcilicet, illi perperam faciunt unum Amomi genus & Amomidis, cùm planta ſit ſui generis ab Amomo diverſa. *Racemus Indicus non eſt ſpecies Cardamomi. Recent. error.*

Frutice] quoniam Plinius nunquam vidit Amomi fruticē, eadem ratione credendũ eſt eundē nũquam vidiſſe ipſum Cardamomi fruticē, utpote peregrinũ inutilémq; Vnguentariis & Medicis. Exiſtimandum cognoviſſe Plinium ſimilitudinem inter plantas Amomi & Cardamomi vel ex veterũ monumẽtis, vel ex ipſa ſimilitudine fructuũ Amomi & Cardamomi: Noſtrâ ætate nemo adhuc vidit (quòd ſciã) Amomi & Cardamomi plãtas: *Et nomine*] Amomum, Cardamomũ, & Cinnamomum ſunt vetuſtiſſima nomina, & ſunt inter ſe ſimilia: Ex hac verò ſimilitudine nominum licet facere probabilem cõjecturã unã & eãdem regionē aluiſſe illas plantas atq; nomen eiſdem impoſuiſſe. Quãobrem cùm ex hiſtoriis noſtri ævi notis apertè Cinnamomũ in remotiſſimis Indię Orientalis inſulis provenire, credendũ eſt in eiſdem inſulis, vel ſaltem proximiori earundē Inſularũ continenti etiã Cardamomũ & Amomũ naſci, indéq; in Europã deferri: Verũ cùm Pliniũ inter Amomũ & Cardamomũ duplicem ſimilitudinē deſcripſerit, ſcilicet fruticis & nominis ſimilitudinem, Recentiores ipſi qui affirmant noſtrũ Indicũ racemũ eſſe Cardamomũ racemoſũ fateri coguntur, inter Cardamomũ & Amomũ, tertiam reperiri ſimilitudinē notatu dignã, nẽpe racemorũ ſimilitudinē, àdeò ut uterq; Amomi & Cardamomi racemus eodem modo cohæreat, convolvãtq; ſe ad uvę ſimilitudinē. Verũ Veteres quidē vocarũt Amomũ racemoſũ, ſed Cardamomum nunquam dixerunt racemoſum, vel quia Cardamomi racemus laxus, & rarus, nullam præ ſe ferat imaginem uvæ, vel quia Cardamomi fructus tenuibus hæreat pediculis & propterea ſuam racemi figuram diu ſervare non poſſit. Ex his colligendum eſt Galenum, Dioſc. Plin. & alios veteres nunquam cognoviſſe Cardamomum racemoſum. *Plinius non vidit nec Amomi nec Cardamomi plãtam. Cardamomum & Amomum ex India. Recentiores refelluntur*

Semine oblongo] Recentiores longitudinem ſeminis exponunt, tãquã ſimilitudinē Amomi & Cardamomi: ſed Plinius Cardamomũ ſemine oblõgo præditũ eſſe dicit Amomi nullâ mentione factâ. Plinius voce ſeminis intelligit Cardamomi fructum, qui externo folliculo, internisq; ſeminib' cõſtat, ſed Recẽ- *Semen pro fructu*

tiores hanc impugnant expositionem. Procul dubio omnes Cardamomi fructus cum sua theca oblongi ; interna verò semina angulosa & brevia sunt, non oblonga : quia verò eadem semina seriatim deposita sunt, sibique invicem connexa tenui intercedente membranâ,quâ involvuntur,inde fit, ut unaquæque series seminum, unici tantùm longioris seminis ostendat imaginem, quæ recentiores in errorem induxit. *Recent. error.* Cùm dicunt Recentiores Cardamomi fructum non esse semen, veritati repugnant, nam ex Aristotele fructus & semen re idem sunt. Ex Theophr. seminis vox communissima, quæ sub se continet fructus & semina, tam nuda, quam in pericarpiis contenta. Plinius ipse Balsami fructum semen appellat & nucleos Pineorum. *Contra Pli. Cardam. non adferri ex Arabia.* Et si verò scripserit Plinius Cardamomum in Arabia provenire,attamen id falsum esse,novimus ex Neotericorum historiis.

Quatuor eius genera] Cardamomum duplex existit, frutex scilicet quod inutile est, propterea etiam ignotum, atque semen oblongum : *Cardamomum quadruplex.* sed quoniam Plinius enumerat quatuor Cardamomi species,easdem esse fructus,qui pericarpiis & seminibus internis constant, nemo dubitare debet : siquidem harum specierum color est viridis, ex ruffo candidus, varius, atque ipsi acuti anguli, nostrum vulgare Cardamomum referunt non plantam : ex hoc loco apparet Plinium ignorasse Cardamomum racemosum.

Viridiss. duæ significationes. *Viridissimum*] si Plinius Viridissimum Cardamomum intelligit illud quod herbaceo colore præditum est,nihil prohibet quin vulgare Cardamomum sit Plinij legitimum quamvis sit pallidum, siquidem vel maturitate, vel vetustate, vel aëris intemperie color viridis evanescit. Quid prohibet etiam Viridiss. Plinio illud esse, quod recentissimè collectum fuit?

Pingue] significat oleosum & significat etiam crassum,& succo redundans, hoc in loco verò significat semina crassiora & vegeta ipsius Cardamomi.

Acutis angulis] Acuti anguli sunt in vulgaris Cardamomi theca, nam ejusdem interna semina angulosa quidem sunt,sed non sunt prædita acutis angulis,sed potiùs obtusis. *Indicus racemus huc referri non potest.* Verùm quoniam Indici racemi fructus orbiculares sunt,quasi uvę acini,ad hanc primam speciem Cardamomi redigi non possunt: nam etsi fructus Indici Amomi præditi sint tribus exiguis eminentiis,illæ tamen sunt leviter connexæ non angulatæ.

Contumax frangenti] Corrupti Codices legunt, *Plinij lectio corrigitur.* contumax fricanti. Verùm ex Diosc. & Plinio locus corrigendus. Loquitur verò Plinius de integro fructu Cardamomi,non de internis tantùm seminibus.

Color. *Proximum è ruffo candicans*] Hic est nativus color Cardamomi vulgaris.

Cardam. 3. *Tertium brevius atque nigrius*] Tertia Cardamomi species breviori & nigriori semine constat. Semina autem breviora sunt ipsi fructus integri Cardamomi, quod constat suo pericarpio & seminibus internis, sed si liberè loqui licet, etsi seminum brevitas denotare possit tertiam speciem Cardamomi, nihilominus tamen nigredo denotare videtur quandam à solis calore contractam exustionem.

Varium. *Peius tamen varium*] Varius color inchoatam maturitatem significat. Hæc autem quarta Cardamomi species non differt natura à reliquis speciebus Amomi.

Hoc & apud Medos nascitur] Nullum est absurdum Cardamomum nasci in Arabia & Media, sed revera ex Neotericis non habemus. *Locus.* Concludendum in Amomi historia plenam fidem adhibendam esse Plinio : tum quia vera & notissima scripsit, tùm quia cum Diosc. consentit, quo etiam se diligentiorem præstitit. Quia verò in Indico nostro racemo omnia apparent legitimi Amomi notæ, recitatæ à Dioscor. & Plinio, asserendum est hunc Indicum racemum esse verum & legitimum Diosc. & Plinij Amomum. *Racemus Indicus legitimum Amomum.*

Quod Latinis Amomum, ἄμωμον Græcis, & Arabibus *Hamama* sive *Hamamus*, & Constantinopoli in officinis *Amama* nominatur; mihi verò Amomum r. racemosum dicitur, ego (inquit Bauh. in pin.) verum credo Amomum, Martinelli & Ponæ,de quo Nicol. Marogna Medicus librum latinè scripsit, quem Pona Italicum dedit. Amomum spurium, Clus. exot. auctario. Fructus 5. è VValachria, Eid. exot. l. 2. c. 22. Amomum verum Ponæ, Clus. cur. post. & ibidem sub Amomo. *Synon.*

CARDAMOMVM VETERIBVS ET in genere. Cap. XLIX.

Cardamomum (exorditur Theophr. hist. l. 9. c. 7.) *Locus ex Theophr.* alij ex Media, alij ex India, cum Nardo & reliquis omnibus, aut plurimis advehi narrant. Hoc ad unguenta utuntur. Simile his [*Amomo & Amomidi*] est Plinio l. 12. c. 13. & nomine & frutice Cardamomum, semine oblongo. *Cardamomi 4. genera Plinio.* Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor ejus genera, Viridissimum ac pingue acutis angulis contumax fricanti quod maximè laudatur. Proximum de ruffo candicans. Tertium brevius atque nigrius. Peius tamen varium & facilè tritu, odorisq; pravi: qui veriùs Costo vicinus [*quod verius Costo vicinius. Dal.*] esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. *Pretium.* Precium optimi in libras duodecim [*libras x. duodecim. Dal.*] Cinnamomo proxima gentilitas erat, ni priùs Arabiæ divitias indicari conveniret, causasque quæ cognomen illi felicis ac beatæ dedêre. *Plin. not.* Cæterùm ex quibus autoribus Plinius sua quatuor genera faciat, non constat, teste Matthiolo: Dioscorides enim, Galenus & cæteri Græci, unius tantùm Cardamomi meminerunt. Quæ verò commentantur de his Cardamomis Plinij, vide cap. præcedenti apud Nicol. Maroneam de Amomo novo Cardamomi minoris facie, vel Indico racemo.

De Card. Diosc. Diosc. de Cardamomo tractans id non describit, sed duntaxat quibus in locis nascatur optimum, qualéque illud sit, docet his verbis: Cardamomum optimum est quod ex Comagene & Armenia & Bosphoro affertur. *Delectus.* Nascitur etiam in India & Arabia : Elige verò id quod ægrè frangitur [δυσθραυστον] plenum est ac conclusum [μεμυκὸς] quod enim ejusmodi non est, exoletum est: quod item odore nares percellit,& sapore acre & subamarum est. *Vires* Vim habet calefactoriam. *Comitiales.* Cum aqua potum facit ad Comitiales, tussim, coxendicum dolores & resolutionem: ad rupta item & convulsa, ac tormina, & lumbricum latum ejicit. *Renes.* Cum vino verò potum renum affectionibus, urinæ difficultati, à scorpione ictis, & ad omnia venenum ejaculantia commodat. *Venenum.* Cum Lauri radicis cortice, drachmæ pondere potum, calculos atterit. *Calculus.* Fœtus etiam perdit suffitu. *Scabies.* Et scabiem eximit illitum cum aceto. Miscetur etiam ad unguentorum spissamenta.

Temperamentum. ex Gal. Temperamentum adscribit *Galen.* simpl. 7. Qui sanè adstruit esse facultatis admodum calidæ, non tamen usque adeò ut Nasturtium : sed quanto suavius magisque fragrans est Nasturtio, tanto ei imbecillior ei calida facultas inest : nec enim ulcerare idoneum est vel ipsum per se illitum. Porrò adjunctum habere quiddam etiam amaritudinis quâ lumbricos interficit, & cum aceto valenter psoras detergit.

Apud Galenum in theriaca Androm. (quæ & l. 1. Antid. & in lib. 1. de theriaca ad Pisonem habetur)

Indicum

dæum rdam. Indæum Cardamomum non pro nigro, & Indorum colorem habente accipio (inquit Cornar.) sed pro Indico & in India nascente, ut Dioscorides docet. Porrò idem Galenus 7. c.3. ejusdem operis, in confectione Pamphyli, Cardamomum exenteratum habet: sic enim ego καρδάμωμον ἐξεντερισμένον reddo: *entors-enon.* & accipio non id cujus interna pars evacuata & ejecta est, sed cui exterior cortex sive pellicula, in qua continentur, detracta est, ita ut interna pars in usum assumatur, & sit ἐξεντερισμένον, velut ex interna parte acceptum: contrario modo ei quo glycyrrhiza ἐξεντερισμένη probatur, ex qua ejecta est medulla, & radix reliqua in usum accepta. Quanquam autem in Scribonio, & Marcello Medico Latino vetusto, per me ex officina Frobeniana edito, ἐξεντερισμένον vox reddita legatur per vocem animatum: *imatum inani-m.* Nam & Nasturtium animatum, & cachry animatum, & misy animatum habent. & animatum ita pro exenteratum & inanitum, positum videri possit, per errorem exscribentium, qui animatum pro inanitum agnoverint: tamen velut etiam in relatis commentariis meis scripsi, animatum pro pleno & integro, & evacuato contrario dictum esse potest, atque adeò pro interno, quod ad externum collatum, animatum, & velut anima præditum haberi: atque ita Galenus 2. de antid. dixit καρδαμώμου τῶν λοβῶν χωρὶς, τῆς ἐντεριώνης: i. e. Cardamomi interni absque folliculis. *bi Cardamomi.* Quanquam in Galeno ambiguum sit, an χωρὶς ad λοβῶν, aut ἐξεντεριώνης vocem referenda sit. Quùm autem λοβῶν usus nullus à Dioscoride præscribatur, ἐξεντεριώνη, & quod supra ἐξεντερισμένον dixit, i.e. internum in capsulis comprehensum accipi debere videtur. Et hoc declarat Galenus ibidem, ex eo quod in sequenti medicamento καρδάμωμον κεκαθαρμένον accipere jubet. Aëtius tamen 12. c.47. καρδαμώμου χωρὶς τῆς ἐντεριώνης habet, i.e. Cardamomi medulla privati, *tius cor-...* tanquam rejecto interno grano, capsulæ ipsæ accipiendæ sint: sed ego vocem λοβῶν deesse puto, & legendum, καρδαμώμου χωρὶς λοβῶν, τῆς ἐντεριώνης: ut sit eadem quæ Galeni lectio.

ardamomum du-x Avicenna. Avicenna de Cardamomo duobus distinctis capitibus tractavit. Priore de Cardamomo Sacola, de qua suo loco dicemus: altero de Cardamomo Cordumeni. Quo capite easdem planè vires ei assignat, quas suo Cardamomo Dioscorides. Ex quo perspicuum est de Græcorum Cardamomo Avicennam hîc verba facere. Item Serapio nomine Cardamomi eadem prorsus refert, quæ Diosc. & Galenus de *ardamomum Græcorum.* suo Cardamomo. Sed Cardamomum ne Græcorum sit, quod vulgo in officinis habetur, id in controversia est. Gesneri quidem judicio, Cardamomum Græcorum, aut illud ipsum est, quod nostri simpli-*ffer magnitudine.* citer Cardamomum vocant, (cujus tamen tres ferè differentiæ magnitudinis inveniuntur) aut pro eo *elegeta.* rectè usurpari potest. Matthiolus suspicatur Melegetas vulgo dictas, Cardamomum majus esse: sed illæ profectò longè calidiores sunt Cardamomo, & acrimoniâ piperi non cedunt: & quod Matthiolus ignoravit, Arabicum seu Arabum Cardamomum sunt, *Sacolla* etiam & aliis nominibus apud Arabes dictum, apud Actuarium modò *Cacula*, modò *Cachrys*, modò *Capsicum*: quod postremum indocti ali-*apsia ma-...* qui in compositionibus quibusdam in Tapsiam mutarunt, (ut in Diamarg. Avicennæ quadam descriptione) quæ mortis quorundam occasio extitit, ut testatur Lacuna in sui Dioscoridis hispanici præfa-*apsicum Actuar-g.* tione: alij verò in *Cassiam ligneam*, ut Matth. in epist. sed Gesnerus Capsicum, i.e. Cardamomum Arabum esse legendum primus animadvertit. Quòd si quis etiam Cubebis pro Græcorum Cardamomo uteretur *atth. se-...* non aberraret is ipsius judicio. Ipsi Melegeta non videtur cum Matthiolo magis resipere aroma, quàm alia Cardamomi nomine dicta semina: quæ quidem, cùm nonnihil subamara sint, ut Cardamomum Gesnero visa sunt: Melegeta verò acerrima, absque amaritudine, nescit quid somniarit Matthiolus, ut Melegetam potiùs Cardamomum Græcorum esse putarit, quàm id quod nomen retinuit.

Cordus præter Melegetam, Cardamomi tria genera facit, magnitudine tantùm distincta; Matth. duo solùm. Cæterùm cùm omnia hæc quatuor genera, sua semina folliculis includant, ridiculum est, quod nugatur Matthiolus, Melegetam sibi præ ceteris videri Cardamomum Græcorum, quoniam folliculos habeat. *Matth. notatur.* Melegeta dicitur etiam *Nux sacra*, & *Nunte sarcas* Myrepso, quasi *Nux Cachrys vel Cachrys*. Temerè etiam Matthiolus pro Cardamomo Myrti baccas supponit, corruptam Martiati Rotæ ἀντιβαλλομένων versionem sectatus: meliùs Iuniperi baccas aut Cedri substituisset. *Cardamomi subst.* Piper Indicum seu Siliquastrum quorundam, primus Gesnerus ante plurimos annos Capsicum aut Cardamomum Arabicum sibi videri scripsit: in quo errasse se agnoscit: etsi sententiam illam aliqui non indocti sunt sequuti. *Gesn. suum errorem fatetur.* Cæterùm minus Cardamomum Serapionis, nullo capitulo aut folliculo inclusum, ipsi ignotum est. Quod si quæ compositio Cardamomum duplex majus & minus requirit, Cardamomum quodcunque habetur, ex tribus illis magnitudine tantùm differentibus, duplicatum ponere approbat, aut Cubebas pro altero. *Cardam. minus Serap. quid.* Pro *Sacolla* autem & *Capsia*, vel *Capsico Cacalave*, in lexico Græco rei herbariæ, quod D. Sambucus ad ipsum misit innumeris erroribus refertum, verba hęc inveniri scribit, καρδάμωμον, κακουλα, & rursus κακουλα ἐστὶ καρδάμωμον τὸ μέγα. Melegetta verò vel granum paradisi vulgò dictum, non est Cardamomi species: sed sui generis, quod & precij vilitas indicat, & nulla odoris aromatici gratia. *Melegeta nō est Cardamomum.* Græcis veteribus incognitum fuisse putat: recentiores Græci *Capsicum* nominant, ut Actuarius: & alicubi *Siteresium*, si bene meminit ab Arabico nimirum *Seitarengi* (quæ vox tamen alibi Lepidium significat) in recentiorum quibusdam antidotis *Capsia*, interdum etiam *Cassia* pro *Capsico* legi videt: vocatur & *Nunte sarca*, & *Nux sarca*, & aliis barbaris nominibus, de quibus nunc inquirere non vacat. Quod autem Gesnerus Matthiolum Cardamomi duo tantùm genera statuere scribit, se negligentem ejus lectorem ostendit, nos siquidem contrarium brevi ostendemus. *Gesn. not.*

Cardamomi appellatione grana quædam in pharmacopoliis habentur, & gustu & olfactu admodum aromatica: Manardus & Antonius Musa contendunt nos (inquit Cordus) verò Cardamomo carere, quoniam ab authoribus descriptæ notæ granis Cardamomum appellatis non conveniant. *De Card. Cordus. Manard. & Musa not.* Quod quidem verum esse ipse fateor, non tamen continuò proclamandum erat, nos vero Cardamomo carere. Dioscorides enim & Serapio integros Cardamomi utriculos sive fructus granis cōfertos, ut olim afferebantur, atque non rarò nostrâ etiam ætate, descripserunt. Hodie verò ut plurimum cortices, quia lignosi & nullius qualitatis sunt, abjiciuntur, & sola grana folliculis inclusa, propter saporis & odoris fragrantiam ad usum reponuntur: hinc etiam est quod Græci in compositis medicamentis semper expetant Cardamomum: ἐξεντερισμένον & τῆς ἐντεριώνης Cardamomi, h. e. exenteratum & ex utriculis exempta viscera sive grana, Maius alterum & minus alterum. Arabes utrumque Cardamomum generali nomine, & *Cordumeni* & *Saccola* appellant. *Cardamomum Manus & Minus.* Itaque vehementer errant ij, qui *Cardumeni* apud Serapionem Carui agreste interpretantur, idem enim est cum Cardamomo: nec aliquam suspendat quod Serapio, eandem rem alibi *Cordumeni*, alibi *Sacollæ* nomine describit: in capite enim de *Cardumeni* ea recenset, quæ apud Dioscoridem de *Cardamomo* le- *Carui agreste.*

guntur: in *Sacolla* verò rem eo depingit modo, ut Arabes descripserant, & utipse viderat, & quemadmodum adhuc affertur Cardamomum. Iam cùm Dioscoridis & aliorum Græcorum descriptioni, & *Cordumeni* & *Sacolla* apud Serapionem historiæ per omnia conveniat, nemo diversum statuat esse Cardumeni & Sacolla. Arabes pulchrè etiam suis nominibus Cardamomi species distinguunt. Siquidem majus appellant *Heyl*, minus verò *Helbane*, qui autem contrarium dicunt, errant. Cardamomum minus, nomen servat in Pharmacopoliis, Ger. Cardamömle, diversũ à granis paradisi, quæ aliqui Cardamomum minùs impropriè vocant, minùs fortè precio & viribus intelligendum: mole enim majora sunt, & aliqui majori Cardamomo substituunt. Habet idem Cordus in obs. silv. Cardamomum quoddam pinguius, acrius, odoratius, scabriúsque veluti incultius quiddam.

Cardamomi specierum distinctio Arabum.

Error quorundam.

Cardamomum pinguius.

Francofurti ad Mœnum in nundinis Cardamomi tria genera hodie officinæ apud Cornarium agnoscunt [*Manardus inter hæc, solam amaritudinem desiderat*] maius quod ad fuscum & propemodum nigrum colorem declinat semen, medullam albam habens; minus, cuius color ruber est, tertium quod *Grana paradisi* vocant, fulvi coloris. Sunt autem omnia semina angulosa, & velut compressa. Sed ex his nullum propiùs ad Dioscoridis Cardamomum accedit, quàm quod minus appellant, & est, ut quod sapore acre sit, & leviter amarum. Majus nec acre est admodum, nec amarum. Grana verò Paradysi, quæ vulgo Paradyß körner vocantur, acrimoniam adeò excellentem habent, ut fervorem linguæ inducant, & piperis loco cibaria condiant, in multorum usu. Minore itaque Cornarius utetur, si ita usus ferat.

Cardamomum triplex Corn.

Minus eligendum.

Monachis in Mes. dist. 7. cens. 265. auctoribus, aliud est Cardamomum Græcorum & aliud Arabum. Cardamomum Græcorum scilicet Diosc. & cæterorum, apud Arabes vocatur Cardamenum vel Cordumenum, sive Cardameni, vel Cordumeni. Arabes, vt Serapio & Avicēna, faciunt plura Cardamomi genera. Avicenna confundit species in diversis capitulis vt in capitulo *Cardamomum* & capitulo *Cobzbague*, & capitulo *Elbue*. Interpres etiam Serapionis, Simon Ianuensis in capitulo de *Sacolla*, quod est de Cardamomo (vtiidem putant) erravit, ac etiam aliqua de suo addidit, videlicet Cardamomum maius esse *Heil*, & minus *Hilbane* (quod putát minus corruptum) & esse masculum: vt idem scripsit in sua clavi in litera Cardamomum: similiter erravit in capitulo 316. quod incipit Cardameni: quia non debuit intitulare ipsum de Carui agresti. Vt omnes communiter tenent, quando absolutè est scriptum Cardamomum, semper maius est intelligendum. Bellunensis in suis interpretationibus ait, *Eilbua* est Cardamomum minus, & est granum apud Italos appellatum *Melegette* & dicitur etiam *Heilbua*. Quomodo Mesues ponit Cordumenum vt in Diamoro, & in Athanasia magna, & in Diasulphure, & in confectione alsescerę, & aliis pluribus: tunc non petit Cardamomum Arabum sed Cardamomum Græcorum, quod ipsi Arabes sub nomine Cordumeni describunt. Vnde sciendum quòd Cardamomi sint quatuor genera, Cardamomum maius & minus, & *Heil* & Cordumenum: Et omnia quatuor genera tangit Plinius 13. c. lib. 12. Fatentur Monachi se nescire quid sit Cardamomum Arabum maius, & *Heil* penitùs ignorant; & Cordumeni Arabum, scilicet Dioscoridis Cardamomum, quid certè sit adhuc nō benè percipiunt. Minus Cardamomum quod aliter *Helbaugue* appellatur authoritate Bellun. tenent pro certo esse *Melegetam* siue *Meleghetam* usualem, quam omnes aromatarij agnoscunt, & hæc ponenda in trochiscis de ligno Aloës Mesues. Loco Cardamomi majoris, ac etiam loco *Heil*, licet illis uti Cardamomo scilicet *Melegeta*.

Cardamomum Græc. & Arabum diversum.

Avicenna confundit.

Error Ianuensis.

Cardam simplex.

Cordumenum Mesues.

Cardamomi 4. genera.

Cardamomum Arabum non nouit Monachi

Legitimum Cardamomum hac tempestate non cognosci, ne ab ipsis quidem mercatoribus, qui ex Syria, vel Aegypto aromata ad nos cōvehunt, *Matthiolus* compertum habet. Quo fit vt Medici, ac pharmacopæi in componendis medicamentis æquè errent in Cardamomo, atque in aliis compluribus, quòd Cardamomi loco variis quibusdam seminibus, odoratis tamen, indifferenter utátur. Quorum primum Cardamomum maius: secundum Nigellam quod Meláthij est genus: tertium verò *Meleghetas*, vel grana Paradisi nuncupant, cùm tamen eorum nullum nec Gręcum, nec Mauritanum sit Cardamomum, quandoquidem aliud Græci, aliud verò Afri pro Cardamomo intelligunt. Serapio Dioscoridis Cardamomum Cordumenum appellat, deinde autore Isaach sui Cardamomi peculiare caput instituit, ídque Saccolam nominat: quin & duum esse generum tradit, alterum maius, alterum minus, quorum nullum nō modò Dioscoridis Cardamomo respondet, sed nec etiam ulli eorũ, quibus officinæ indifferenter utuntur. Probatur itaque primum quòd omne officinarum Cardamomum Dioscoridis Cardamomum esse non possit, pluribus tum notis, tum etiam qualitatibus. Quippe quòd hæc in uniuersum parùm, vel ferè tantillum densa sint, frangenti non contumacia, & gustui nihil amaroris relinquant. Quòd pręterea ab Arabicis distent, si cum illis comparentur, facilè disparitas deprehenditur. Siquidem Serapioni maius Cardamomum semen est plantæ, quod oblongis quibusdam cōcluditur capitibus iis sanè simillibus, quæ è rosis prodeunt, granis obnigris rotundis, Pipere longè maioribus, in quibus minuta semina concluduntur, angulosa, farcta, & odorata: minus verò nullo contegitur capitulo majoris modo, quanquam colore conveniant. Quod planè indicat, omne officinarum Cardamomum nec Arabum esse, nec pariter Græcorum, sed potiùs ab utrísque maximè differre. Quare putauerit Matthiolus, illud falsò sibi persuasisse Monachos, qui in Mes. scripsere, quòd Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod Seplasiæ Meleghettas vocant, Andreæ Bellun. qui Avicennam mendis expurgavit, auctoritate freti. Sed cùm Bellun. id asserat vulgari tantùm opinione ductus, cúmque notæ minimè eorum sententię adstipulentur, errasse Monachi facilè deprehenduntur. Semina enim quæ *Meleghettas* appellant (vt omnibus planè constat) capitulis excepta suboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non evenit. Crediderunt Ruellius in suis de natura stirpium libris, & Fuchsius in sua methodo, id omninò Mauritanorum esse Cardamomum, quod nos Piper Indicum, alij Siliquastrum appellant. Verùm etsi Piper Indicum in corniculis Rosarum ferè modo suum includat semen, quia tamen reliqua Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent, Mauritanorum Cardamomum esse nequit: hoc enim suis in vasculis globulos quosdam concludit, non lenticulis similes, sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent. Huc etiam accedit, quòd cùm hoc Piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia præditum, ut non modò mansum, sed ori tātùm admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utique fuerit credere Serapionis Cardamomum esse, cùm dixerit ipse magis adstrictoriâ facultate pollere, quàm acri. Cæterùm scribit Avicenna maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus verò lentibus minora proferre. Quòd cùm fortasse Ruellius haud rectè percepisset, ei errandi ansam præbuit. quippe minori Cardamomo, non

Cardamomum nostra ætate non cognoscitur.

Nigella.

Saccola n[on] est Cardamomum Diosc.

Monachorum error

Piper Indicum contra Ruell. & Fuchs. n[on] est.

non autem maiori semina, lentium modò nasci ait Avicenna: quáquam Ruellius, vt suam tueatur sententiam, secus fortè legerit Avicennam. Tria genera Cardamomi ex Alexandria Ægypti & India Orientali à Lusitanis adferuntur, inquit Matth.germ. & Italicus. Maius vocatur à quibusdam *Melegeta*, ab aliis Grana Paradisi. Medium & minus nō certò scio an unum horum sit verum Cardamomum veterum.

ardamo- i 3.gene-

nCarda- omum ntiquo- um?

Veteres testantur Cardamomum habere siliquas ut legitur apud Galen. Zenonem in suis remediis adversus venena rejecisse filiquas: præterea id vidēdum apud Gal. lib. 10. de antid. post Democriti descriptioné, in Theriaca carmine descripta: Item l.7. de comp. med. secund. loc.cap.3. Facilè autem dicerem maius Cardamomum esse veterum verum Cardamomum, si non deesset amaritudo, quam requirit Gal.lib.7.simpl. si odore caput offenderet, & non facilè frangeretur. Neutrum volo asserere. Non malè agunt qui Cardamomo vulgari utuntur loco veri Cardamomi. Cardamomum maius dicitur *Melegeta* propter similitudinem cum *Melega*; & propter gratum odorem quibusdam Grana Paradysi.

icet uti ardamo- o vulgari o vero.

Clusius in fine Dod. gall. scribit, antiquis Græcis vocari καρδάμωμον Lat. *Cardamomum*, Arab. *Cardameni, Cordumeni*, aut *Cardumeni*. Ab hoc Cardamomo aliud habere Arabes diversum, cuius maius genus vocetur ab eis *Saculla* aut *Chachule*: minus autem dicatur *Heil* & *Hilbane*. Officinis utrorumque Græcorum & Arabum Cardamomum esse incognitum: pro ijs alia duo haberi genera, primum & maius Grana esse Paradisi. Idem in exot. auct. quale sit Græcorum aut Latinorum Cardamomum nondum cuipiam constare opinatur, certum enim ait esse ab Arabum Cardamomo differre.

ardamo- um Avic.

Acosta de arom.c.64. de Cardamomo scripsisse ait Avic. cap. de *Cacolaa* & divisisse in majorem & minorem. Magnam esse confusionem nominum huius medicamenti in scriptis Arabum. Et quamvis Serapio unum ex his vocet *Chacolaa*, & alterum *Heilbane*, sciendum textum corruptum & scribendum esse *Cacolaa*, *Ehil*. *Cacolua* autem ut vocant omnes Arabes, aut *Caculee* ut dicit Auicenna, vel *Elachi*, significare Cardamomum, si verò non habeat nomen apud Græcos & Latinos, id accidisse quia non cognoverint: & hinc credi Galenum non scripsisse de hoc. Dicere Dioscoridem melius adferri ex Comagene, Armenia & Bosphoro, adferri etiam ex India & Arabia, quod si ibi inveniatur illud quod tradit Galenus & Dioscorides non esse Cardamomum quo vulgò utuntur in India, sed duo fore & non unum: si dicatur esse Avicennæ & Serapionis Cordumeni, non esse quod contradicat, quia non sit id, quod Auicenna & Serapio vocarint *Cacula* vel *Hil*: Non competere etiam signa quæ Dioscorides attribuerit Cardamomo, nō enim difficilè rumpi. Quod vulgaris vsus (ait idem Acosta) vocetur Cardamomum, quum non sit Græcorum ait in causa Girardus Cremonēsis in sua versione, quia non noverat hoc simplex, prestitisset cum reliquisse nomen Arabicū.

ordumeni

remonen. error.

Non est etiam hoc Plinij Cardamomum quia quatuor tradit genera. Vulgare Cardamomū diversum est admodum ab eo quod Valerius Cordus tradit, cujus vnum genus maius est magnitudinis glandis, & minus magnitudinis Avellanæ, quandoquidem Cardamomum maius non excedit magnitudine Pini nucleum. Ruellius dicit fruticem similem Amomo, ac colligi Amomum in Arabia, unde patet quod exhibet non esse Cardamomum, quandoquidem ex India fertur, in Arabiam, nec etiam ibi Amomum provenit. Dicit præterea ex Theophrast. auctoritate esse vicinum Nardo & Costo: verùm in eo videtur deceptus, quia Nardus & Costus reperitur in Chitos & Mandou: *Cacola* autem vel Cardamomum in Malavar. Dicit præterea semina alba, ita calida ut vesicas excitent in ore quod non convenit Cardamomo vel Cacolæ: cortex enim albus & semen nigrum.

ardamo- um ma- s.

Andreas Lacuna dicit demonstrari tria Cardamomi genera, maius & minus, & alterum quod est Nigella. Maledicit Arabibus sine occasione quasi confundant omnes species. Erravit Mercator, qui ei dixit ex Armenia vehi Venetias tria genera Cardamomi si saltem verum erat Cardamomum, quia verum ex India venit Alexandriam. Cardamomum igitur Græcorum non est Arabum. Præter rationem Manardus & alij dicunt Cardamomum Arabum medicamentum novum & removent ab usu, quia Galenus & Diosc. eo non sint usi. Eo usi sunt Avicenna, Abenzoar, Isaach, Rhasis & alij. In formulis medicamentorum Græcorum & Latinorum antiquorum qui non scripserunt post Arabes, accipiatur Cardamomum Galeni, nec accusentur qui culpâ vacant. In compos. Arabum & Latinorum recētiorum assumatur Cardamomum majus & minus, quæ vulgaria & ejusdem figuræ, quæ quantitate tantùm inter se differunt. Avicennam oportebat distinguere Cardamomum in majus & minus, quia diversis in locis proveniūt. Affirmatur reperiri in Zeilan aliam speciem Cardamomi majorem & minùs aromaticam vulgari. Garzia ab Orta vult ut utamur vulgari majori & minori: Minus magis aromaticum. Andreas Bellun. dicit *Cacule* esse Cardamomum majus & *Alcal*, vel *Hebaleil*, vel *Catrbua* & *Ealbua*, Cardamomum minus. Verùm hęc nomina sunt depravata in libris arabicis, nec mirum si erraret Bellunensis. Quod ait Matthæus Sylv. Indicos Medicos radice uti ad febrem, res non ita se habet.

Lacuna re- prehendi- tur.

Manard. reprehendi- tur.

Cardamo- mum in Zeilan.

Qui tandem novit Amomum Diosc. & Plinij, is teste Lob.adv. illicò noscet eorundem Cardamomum, utpote Amomo simile nomine, frutice, semine oblongo & idem discet nostrum siliquosum, Cardamomum officinarum, aut Græcorum non esse, aut descriptiones prorsum depravatas esse: Nam Galeni locus adductus de exenterato fructu Cardamomi, potest intelligi de glumis mundato; nec ullus locus adversatur ex Dioscoride. Neutiquam tamen contemnēdi usûs hasce siliquas putamus: tum quia tacito consensu & prærogativâ usûs receptæ sunt: & fortè Arabum sunt: Earum quæ maxima, *Melegetta* aut *Millegetta*, nomine Grani Paradysi notissima est. E quatuor aliis siliquis quæ inter se perquam similes sunt, ea quæ officinis majus Cardamomum vocatur oblonga triquetra lapidi dactyli concolor. Triquetra etiam siliqua sed brevior est media vocata, quam veriùs putant Cardamomum. Minima pariter triquetra, sed vix nucleum Pruni æquat. Alia quędam recens allata ex Indiis occiduis, pusilla Melegettæ penè par, gustu Gingiber prorsum testante. Istas omnes siliquas Cardamomi esse, aut plantarum consimilium, nec Gingiberi absimilium, non abs re quidam peregrinator narrabat. Dum Lob. in adv. notat Anguillaram, licèt non nominet, non videtur observare Galenum meminisse λοβῶν sive siliquarum quod competit nostro Cardamomo. Item Diosc. dixit πλήρης & μεμυκός, plenum & occlusum quæ siliquæ optimè conveniunt. Anguill. sententiam videant lectores post sub titulo Cardamomi cum siliquis triangularibus. Minus distinctè scribit Lonicerus de Cardamomo & ejus viribus. Hîc ponimus totā ejus historiam ne quid desit lectoribus, Ille igitur inquit. Cardamomum est fructus arboris: grana similia Rutæ seminibus continentur in parvis tenuibus lobis inclusa. Est autem Cardamomum duplex, hortense & sylvestre, sive majus & minus. Ex his domestica, sive majora prævalent, magisque odorata sunt, subrufa, acria, cum quadam dulcedine. Sylvestria & minora non adeò bona,

Cardamo- mum sili- quosum non [illegible]

Gingiberi assimiles [illegible]

bona, minùs odora, nec tantis viribus prędita, quàm culta, quibus in Medicina utimur, separatis tamen officulis, pulveribúsque priùs excussis.

CARDAMOMI ÆQVIVOCAtiones.

Cardamomi genus maximum. Cæterum Melegetha, sive Grana Paradysi, multis Cardamomum, quibusdam majus, aliis minus habetur. Cordo quidem, Cardamomum majus Melligettæ simile creditur.

Gingiberis siliqua. Siliqua Gingiberis pusilla Melegettæ penè par Lobelij cui consimiles plantæ apud Lobelium in Adverf. dicuntur Cardamomi siliquæ, quanquam aliter sentiat Garcias, de hac autem siliqua scribimus lib.18.

Cardamomum siliquatum quadruplex. Cardamomum cum siliquis quadruplex majus, & minus vulgare, medium & minimum. Hoc Cardamomum aliqui pro vero recipiunt, alij non ut Clusius.

Amomum novum Cardam. facie. Cardamomi facie Amomum novum quibusdam Cardamomi species, negante Cerchino Marinella. Vide ante.

Substituta. Cardamomo substituit Colleg. Flor. in antib. nunc Cardamomum officinarum, nunc etiam Nasturtium. Idem facit & Borgarucus: Sylvius pro Cardamomo majore minus, & contra. Idem & Placotomus.

Cordo in arom.rof.teste, cùm simpliciter Cardamomum scribunt autores, minus Cardamonum [vsuale] intelligunt.

Piper Calecuticum. Cardamomum Arabicum interpretantur aliqui Piper Indicum siue Calecuticum siliquosum quæ opinio à plærisque reijcitur.

Quàm porrò Ruellij opinio sit erronea qui Capsicum aut Siliquastrum pro Cardamomo Mauritanorum proponit, omnibus notissimum est, inquit Garcias lib.1. c. 24. De hoc Cardamomo scripsimus hist.n.g.l.21.

Galenus nigrum Cardamomum habet l.9. c.2. κατὰ τόπους. Sed falsò isthic, sicut etiam in multis aliis apud Græcos Medicos locis, καρδαμώμου μέλανος, pro καρδάμου μέλανος legi, in Comment. medicis in id opus à me scriptis (inquit *Cornar.*) ostendi: velut etiam vicissim Cardamum, i.e. Nasturtium pro Cardamomo apud eosdem suppositum habetur, tum ob scriptionis, tum ob virium aliquam similitudinem, altero pro altero agnito & recepto.

Nasturtium. Tract. qui pro quo, nonnunquam Piper longum, quandoque Cinnamomum, interdum etiam Carui ut Agricola ex Manardo, pro Cardamomo substituit, quamvis Cordus eos vehementer errare dicat, qui Cardumeni apud Serapionem Carui agreste interpretantur. Quod idem asserunt Monachi, qui Simonem Ianuensem in cap.316. errasse dicunt, quod incipit Cardumeni, quia non debuisset intitulare de Carui Agresti: quoniam non sit de Carui agresti, sed de Cardumeni. Nonnulli dicunt ipsi juniorum, vt Simon Ianuensis, Pandectarius, Luminare maius, & cæteri ita confundũt Cardumeni Arabum (quod quidem Carui agreste falsò interpretatum legimus) quod vix sit, qui sciat ab ipsorum laqueis abire.

Addunt Monachi, Cardamomum dum ignoramus, authoritate Auicennæ possumus vti Harmel [illegible] aut Squinantho.

Ruta sylvestris. Maximè tandem errant, ut nobiscum equidem doctè sentiunt Monachi in Mes. dist. 8. cens. 766. *Peucedanum.* Iuniores qui asserunt Cardumeni esse Peucedanum, Seseli, & Keisim. Lege in Oxymellite, inquiunt, squilitico descriptione Democrati, ubi utrumque recipitur. Vbi & Luminare maius, etiam plura confundit.

Melanthiũ. Nigellæ tertium id genus quod Lacuna in officinis haberi asserit non est Cardamomum quandoquidem Nigella totis his regionibus non nascitur *Garc.* Alij etiam Nigellam citrinam perperam Cardamomum crediderunt. Cam. scribit in hort. Bononienses eam in suo antidotario substituere pro Cardamomo.

Myrtus. Cardamomi loco supponit Galen. aut Myrtum, aut Cyperum quem sequuti sunt Matthiolus in Diosc. lib.1. cap.5. Clusius in fine hist. gall. Dod. c.20. Monachi in Mes. dist.8. cens.265.

Geranium. Tragus tandem lib.1. c.114. inter nomina Geranij habet vocabulum Caradomomes, quod ait alio pertinere. Est ultimò & Cardomomon, Gesnero in ascript. Diosc. Geranium alterum.

CARDAMOMI GENVS MAXImum, Grana Paradysi, sive Melegeta.

Descr. Melegetæ siliqua oblonga est striata, Ficûs nondum passæ ferè magnitudine, tenuis quidem illa, sed validiuscula, pediculo satis crasso hærens. Semen copiosum, membranis disclusum continetur, angulosum, spadiceum, penè splendens, substantia sive medullâ albâ, sapore fervido Piperis, sed qui non tam citò se exserat.

Icon. Cùm jam parata esset figura ex Camer. hist. dono accepi à Cl. Paludano aliquot elegantes siliquas Melegethæ, quæ Cardamomũ majus vocatur, ex quib' statim animadverti iconem nimis Ficum repræsentare, nisi alium intellexerit fructũ. *Figura non bona.* Hæ in summitate lato & circulari sunt umbilico, in medio tripartito, quẽ adpingi conveniebat: Præsens tabella proponit inspiciendum hoc Cardamomi genus maximum, & præterea tertium minimum sub sequenti titulo commemoratum. *Desc. Cord.* Melligeta, i.e. Grana paradisi seu Cardamomum piperatum Cordi hist. l. [illegible] c.27. [*Cardamomum officinarum tertium, Cord.*] oblongus est fructus, & magnitudine figura propemodum ovo æqualis, folliculo similis, cortice constans venoso, fractu contumaci, subruffo, aut in pallido fusco, supernum pythmena, inferiùs pediculi vestigium habens, intra senitidis, angulosis, pipere minoribus, superficie ruffis, intúsque candidis seminibus, crebris, fungosisque membranis distinctis & interceptis plenus, gustu fervidis ut piper & zingiber, quibus odore etiam non dissimilia sunt. Cortici nulla ferè in gustu qualitas. *Locus.* Afferuntur ex India, & regno Melli: cortice exempta ejus grana raróque folliculo inclusa: *Delectus.* eligenda sunt nitida, ruffa, superficie extenta, miniméque rugosa, solida atque ponderosissima. Errant porrò (ut idem adstruit c. 28.) quotquot dicunt Melligettam majus Cardamomũ esse. *Melligetta non est Cardamomum.* Cardamomis enim tenuis miniméque fervens, sed gratus ac jucundus est sapor: Melligettæ verò piperis instar acerrimus. Idem in Diosc. ait Cardamomum majus quia parcius affertur, propterea quidam ejus locum Grana Paradisi aliàs Melligetta nominata

nominata substituerunt, eáque Cardamomum majus vocarunt: impropriè tamen & malè. Nam sapore quo piperi similia sunt & odore, plurimùm à Cardamomo differunt: fructus tamen sive utriculi figura magnam habet cum majore Cardamomo similitudinem qui ovi plerumque magnitudine conspiciuntur, & granis (quæ novimus) onusta sunt Cardamomi instar.

Matthioli sententiam de Cardamomo & Melegetta ante posuimus. Ejus facit tria genera in sua epitome: Majus ita describit, Majoris capitulum fici seu pyri faciem refert, semine intus subrufescente, angulosóque.

Ruellij temporibus tota Seplasiorum caterva ad Mauritano's planè deficiens, hoc duplicis fastigij Amomo abutebatur, pro eo quod à Diosc. & veteribus Græcis perscribebatur. Vnum ostendebant, Amomum appellátes, alterum viribus prælatum, vulgò Malagreta Hispanis; nostris officinis Grana Paradisi nominatum. Cardamomum minus hoc intelligunt quod vulgò Italis Melligreta.

omum. lagreta. lligreta.

Ostendimus antè ex Monachis, Cardamomum minus Heilbaugue Bellunensi dictum esse Melegetam & usurpandum in troch. de aloës Mesues & pro Cardamomo majori ac etiam loco Heil. Sylvius contendit Cardamomum Serapionis utrumque, tàm majus, quod Granum Paradisi & Melegetam vocatum putant plerique, quàm minus nihil habere commune cum vero Diosc. & Galeni Cardamomo: sed Valerius Cordus contrarium asserit, nos sc. verum Cardamomum hodie non desiderare. Icon à Riffio exhibita videtur repræsentare Cardamomi maximum genus, de quo hoc capite agimus. An verò Riffius intellexerit quæ scripsit considerandum? Apud Lonicerum icon ferè similis iconi Matthioli, pro Granis Paradisi vulgò & Cardamomo majore.

dam. ius. legeta. lamo- maioris Heil fit. f not.

Tab. Cardamomum majus Arabum. Lac. Cardamomum majus, vulgò Melegheta, & Grana Paradisi, Cardamomum Dioscoridis: Cardamomum hortense ex Ragusei opinione. Lacunam taxat Garcias, dicens, cum satis protervè in Arabes invectum esse: ejus Melegheta nō esse Cardamomum Diosc. siquidem ignota fuerit Dioscoridi, neque Cardamomum majus coloris sit cinerei: Malagueta sive Meleguetta nonnullis Paradisi grana, cujus in Europa usus Cardamomi minoris loco, non esse Cardamomum, Avicennę *Combazgue* dictum: cętera vide paulò post sub Cardamomo siliquoso.

cuna r.

Clus. apud Garciam scribit Matthiolum Cardamomi iconem Ficûs formâ exhibere: cùm tamen nihil aliud sit quàm Meleguetta suo involucro tecta, quæ sanè inter Cardamomi vulgaris sive Saccolaa Arabum genera ex Garcię sententia recipienda non sit: Adhortamur nos ut videant lectores quæ antè annotavimus capite de Cardamomis cum siliquis: olim enim Clusius videbatur confundere Grana Paradisi cum Cardamomo siliquâ sive thecâ longiore.

accolæ. lus not.

Lob. adv. Cardamomi siliquarum maxima Melegetta aut Millegetta dicta à semine crebro, farcto, occluso & folliculo membraneo, Ficum foliis effigians nomine Grani Paradisi notissima est, & ex Occidua Aphrica frequens allata. *Millegetta.*

Lacuna (inquit Acosta) concludit primam speciem Cardamomi esse Meleghettam vel Granum paradisi, & esse Cardamomum de quo scripserit Dioscorides. Sed Diosc. non vidit Cardamomum cum cortice, quandoquidem Lacuna dicit esse Meleghetta: neque hanc cognovit Diosc. nec scivit ubi nasceretur. Majus dicit habere colorem rubrum: sed est clarum non ita esse. Cardamomum minus non esse illud semen quo utuntur in Hispania pro Meleghetta, vel Granum Paradisi, constat per multos qui fuerunt in Meleghetta, qui affirmant se nunquam in Meleghetta vidisse *Cacolaam*, vel Cardamomum. Si quis benè consideret, Avicenna vocat Meleghettam Cobenbague.

Platearius Cardamomum duplex assignat: majus quod dicitur domesticum, minus quod dicitur sylvaticum & illud esse pilosum & subalbidum. Ast Castor facit triplex, majus simile Ficui; medium longum; minus capitellum triangulare.

Cam. hist. ait Avicennam Cardamomum majus vocare *Saccolaa quebir*; minus *Saccolaa ceguer*; quo nomine etiam hodie, teste Garcià, cognita sint mercatoribus & Medicis; item *Saccule* & *Elacte*: putàtq; Cardamomum nostrum antiquis, tam Græcis quàm Latinis incognitum fuisse: Cordumeni autem Arabum fortassis esse Cardamomum Græcorum. Et maximum quidem, cujus iconem damus, continere in se Melegettam, quæ à Cardamomis distinguenda veniat. *Saccule.*

B. pin. Grana paradisi & Cardamomum I. sive officinarum: Cardamomum majus, Matth. Lon. Lac. (cui etiam Cardamomum hortense) Cast. Lugdun. Grana paradisi, Cord. in Diosc. Mellegetta seu Cardamomum piperatum, Eid. hist. Milleguetta, Lob. Malaguetta, Garz. (cui & Combazbange Avic.) & ad Clus. cur. post. Cardamomum primum, Cam. epit. alterum, Cæs. Cardamomum Arabum majus, Tab. Grana paradisi seu Meligettas, Linscott. part. 3. c. 14. Hoc Cardamomi minoris loco aliqui utuntur, & & Melegeta dicitur, propter similitudinem, quam cum Melicæ semine habet. *Synon. C. B.*

Hujus folia sub Meleguetta in prodromo sic describit: crassa sunt, uncias quatuor longa, tres lata, per quorum longitudinem costa elata fertur, à qua fibræ plurimæ per transversum abeunt, ut in Caryophyllorum foliis cum quibus maximam similitudinem habent: fructus satis cognitus habetur in officinis, ut & grana exempta: hujus folij pediculus sapore est aromatico, ipsis granis correspondente, non tamen ita acuto & aromatico, ut in foliis Caryophyllorum animadvertitur, quo signo potissimùm à se invicem distingui possunt. *Foliorum descr.*

Cardamomũ in India provenit, potissimũ à Calecutio usq; ad Cananor. Itē in Malavar & Iaio, Cam. *Locus.*

CARDAMOMI CVM SILIQVIS sive thecis longis & brevibus.

PRæter Cardamomum, quod Melegetæ & Granorum paradisi nomine innotuit, sunt & alia tria, nisi duo malis, siliquati Cardamomi genera. Ex his maximum, unciam aut sescunciam longam, gracilem, triquetram, striatam, coloris cinerei fractu contumacem siliquam habet, modicè turbinatam, seminibus numerosis, triplici versu, membranis intercedentibus tenuissimis candidis, farctam; color granis spadiceus & cinereus ferè, figura ut Melegetæ angulosa, rugosa; substantia alba; sapor fervidus *Siliquati Cardamomi genera. I.*

dus conſimilis. Alterum genus ſemuncialis longitudinis habet ſiliquam, ſtriatam, cineream, ſed evidentiùs triquetram, ad tergemina Lathyridis ſemina accedentem, ſemine farctam membranulis diſtincto, cinereo, (in meis ſiliquis etiam rubente) anguloſo, ſapore & ſubſtantiâ prioris. Tertium aſſignant, quod ſolâ magnitudine videtur à jam dicto differre, eſt enim ſiliqua omnium minima, cæterùm quid differat præterea non video.

Icon. In præſenti tabella Cardamomi ſiliquati duo priora depingimus; tertium verò omnium minimum, in icone Cardamomi maximi effigiamus.

De Card ſiliquatis Cordus. Cord. in Dioſc. Cardamomi genus alterum minus dicitur, quod fructum fert Avellanâ ut plurimùm minorem, triquetrum & minoribus granis, ejuſdem cum majore ſaporis & odoris, ſed vehementiùs palatū & linguam penetrantibus, hoc frequentius eſt in uſu & licèt ſimpliciter hodie Cardamomum vocetur, in pharmacopoliis tamen Cardamomi minoris nomen ſervat & à Germ. **Cardamômle** dicitur & ab Arab. *Helbane*. *Helbane Arab.* Idem deſcribit hiſt. l. 4. c. 29. *Cadam. mediocre.* Cardamomum mediocre, figurâ oblongum, triquetrum, utrinque acuminatum, colore in candido fuſcum, quantitate grandi avellanæ nuci æquale, majore Cardamomo minus, minore verò majus, ideóque mediocre nominatum, intus densè in ſe farctis, majoríque Cardamomo ſimilibus granis plenum: cortice conſtās prædicti inſtar, venoſo, ſed multò tenuiore, in tribus ſuis angulis, quibus maturum dehiſcit, ſingulas commiſſuras habens. Guſtu Cardamomo majori grana ejus reſpondent. Affertur & hoc ex Ægypto & India, ſed pauciſſimum, ídque perquam raro, cum utroque Cardamomo. Et *Card. minus, mediocre.* c. 30. Cardamomum minus mediocri per omnia ſimile eſt, paulò tamen minus, candidiori, paulò tenuiori cortice, & trium angulorum commiſſuris dehiſcente veſtitum, quo detracto ſemina apparent densè in ſe farcta, nullis membranulis diſtincta, majori Cardamomo ſimilia, paulò minora, magíſque anguloſa, in ruffo cineracea, atque tam arctè ſibi ipſis conjuncta, ut unum ſemen figurâ bubulos renes æmulans, appareant eſſe. Saporem grana habent valdè aromaticum, tenuem, majoriq; Cardamomo ſimilem, ſed paulò tenuiorem. Affertur & hoc ex Ægypto & India, folliculis ſuis exemptum, nonnunquam etiam unà cum folliculis, idq; copioſiùs, quàm majus, ſolúmque vulgò hodie cognoſcitur: majus enim cùm parcius advehatur, pauciſſimis notum eſt: probatur quod majoris notas habuerit. Cæterùm cùm autores ſimpliciter ſcribunt Cardamomum ut ait in diſpenſ. arom. roſat. minus Cardamomum [*uſuale*] intelligunt.

Matth de Cardam. Matth. hæc depingit & deſcribit vocans unū Cardamomum medium, alterum minus, quamvis nec pro Cardamomo Græcorum, nec Arabum recipiat. In prior. comm. negarat etiam cognoſci Cardamomum, medicos & pharmacopœos reprehendens, quòd ſemen quoddam pro Cardamomo majori exhiberent. Idem hiſt. germ. ſit ne Cardamomum Græcorum dubitat: non tamen eos peccare dicit, qui loco veri ponant. In epit. ſic deſcribit; *Medium.* Cardamomum medium folliculo contegitur oblongo, colore minus rufeſcente. Minus minore cōſtat capitulo, ipſóque triangulari, ſemine ſubrotundo, aſperiuſculoq;. ſemen omnibus acre & odoratum, majoris tamen *Minus.* acrius & odoratius [*de quo ſub Melegeta*] minus ut medium acredinis vehementiâ ſuperat, ita & odoris fragrantiâ. Nos quæ ſit ſententia Matthioli de his Cardamomis & ubi proveniant antè annotavimus. Cam. apud Matth. diſtinguit in medium, minus & minimum, tres ponens icones.

Cardam vulgare uſu. Anguill. in genere loquens de Cardamomo, dicit ſe credere vulgare [illegible] Cardamomum eſſe verum & legitimum, ídque argumentis conatur probare: ſed fruſtra, non enim diſtinguit Anguillara minus à majore, fortè quòd ſimilia ſemina, & ſiliquæ non multùm differentes, niſi magnitudine.

Card. ſilv. & ſativum. Lon. meminit Cardamomi majoris & minoris, ſive ſativi & ſylveſtris, ubi non dubitarim eum loqui de aliquâ ſpecie hîc traditâ: nos tamen cum obſcurè tractet, ea in genere proponimus, lectoribúſque ea diſcernenda relinquimus.

Garciam de hoc Cardamomo crediderim locutum cùm ait: Cardamomum quod vocant aroma eſt illis in regionibus probè cognitum in quibus magnus ejus uſus eſt. Hujus etiam magna pars in Europam, Africam & Aſiam evehitur. Quàm verò rectè ſit illi *Cardamomi nomen.* inditum Cardamomi nomen, aliis diſceptandum relinquo. Avicenna l. 2. c. 159. ſanè peculiare caput inſtituit de *Saccolaa* quod duûm eſſe generum tradit, *Saccolaa* 1. 2. Alterum *Saccolaa quebir*, i.e. magnum, alterum verò *Saccolaa ceguer*, i.e. minus. His nominibus cognitum eſt utrumq; Cardamomum cùm Medicis Arabibus, tum mercatoribus. In Malavar vocatur *Etremelli*; In Zeilan *Encal*; in Bengala verò Guzarate & Decan, interdum *Hil*, interdum *Elachi*, ídque inter Mauritanos: nam à gentilibus indigenis omnium provinciarum enarratarum *Dore* nuncupatur. Quod alterum Serapio *Saccolaa*, alterum *Hilbane* vocat, *Serap corrigitur.* mendoſum eſt exemplar, & *Hil* duntaxat ſcribendum erat. Etenim ſi *Bane* omninò adjiciendum volumus, potiùs *Bara* dicendum erat, quod lingua Canarina magnum ſignificat. Nihil igitur aliud *Saccolaa* eſt omnibus Arabibus nuncupatum, aut *Saccule* Avicennæ, aut *Elachi*, quàm quod Cardamomum vulgò appellant, *Cardamomum vulg. veteribus Græcis incognitum.* veteribus cùm Græcis, tum Latinis planè ignotum, ut ex eorum monumentis colligere licet. Siquidem Galeni notæ noſtro Cardamomo non conveniunt. Noſtrum Cardamomum in illas regiones defertur è quibus Dioſcor. ſuum devehi ſcribit. Sed neque id frangenti contumax eſt, neque caput tentat, neque amarum, neque guſtu adeò acri, ut Caryophylla. *Plin. Card. 4. genera.* Plinius l. 12. c. 13. etſi quadruplex eſſe Cardamomi genus ſcribit, tamen Dioſcoridi & Græcis unicum tantùm extat Cardamomi genus. *Saccolaa deſcriptio.* Sed nullum ex prædictis cum noſtro quicquam commune habet, quod fragile eſſe debet, ſiliquâ candicante, granis intus nigris. Seritur verò id leguminum modo, altitudine, quando ſumma, cubiti, in quo dependent ſiliquulæ granulæ interdum uſque ad viginti continentes, non ut Cordus lib. 1. in Dioſcor. *Contra Cordum.* ſcripſit, glandis avellanæ magnituidne. *Cremō. err.* Gerard. Cremon. Saccolaam ignorans, nomen illi ex Græcis pro arbitrio indidit, tametſi legitimum Arabicum nomen integrum & non mutatum reliquiſſe præſtitiſſet. Non multùm fortè refragabor iis qui Cordumeni Arabum, Cardamomum Græcorum eſſe putant: quandoquidem Serapionis & Avicennæ Saccolaa Græcis eſt ignota. Quòd verò *Saccolaa* utendum negent non concedo, multis enim experimentis improbatum eſt, pleriſque morbis perutile: eóq; utendum cenſeo in omnibus compoſitionibus Arabum & recentiorum qui Arabes ſequuti ſunt. *Malagueta Cardamomum non eſt.* Malaguetam porrò, ſive *Meleguetam* à nonnullis Paradiſi ſirana nuncupatam, cujus in Europa uſus Cardamomi minoris loco, non eſſe Cardamomum didici (inquit idem Garcias alibi) quot iam ſæpiùs cùm in Hiſpania, tum hîc in India percontatus eos qui in Luſitania in Malaguetam profecti fuerant, an iſtic *Cacolaa* ſive *Saculaa* (quod Cardamomum appellamus) naſceretur, negarunt omnes: rurſus Indi interrogati an *Malagueta* apud eos creſceret, negarunt & ipſe. Deprehendebam tamen Malaguetam ab Avicenna *Combazbague* dici, eúmq; ſcribere ex Sofala, cui Malagueta provincia contermina eſt, deferri: veriſimile autem mihi non videri Avicennam, virum adeò peri-

perirum, bina capita de eadem re scripsisse. His cogitationibus occupato animo, Turcam mercatorem professione Iudæum, in Cochin commodum repperio, qui diceret sibi mandatum, ut præter cetera aromata *carollaa quabir*, h.e. Cardamomum majus, emeret: quod me movit, ut sciscitarer an in aliis etiam regionibus nasceretur. Tandem regiarum mercium in Ceilan curator (Factorem vocant) mihi retulit, istic quidem inveniri, nostro quidem multò majus, sed minùs odoratum: rémque ita se habere comperi, illius specimine (me curante) ex Ceilan delato. Accersitus præterea in Balagate ad curandum Illustrem Hamjam, cujusdam Regis in Balagate, nomine Verido, fratrem, de industria medicamentum, in quo Cardamomum majus & minus arabica lingua præscripsi, ut conspicere possem: utrumque mihi exhibitum ad medicamenti compositionem, eadem quidem utriusque forma, sed magnitudo diversa, nulla tamen cum Malagueta similitudo. Optimum autem censetur minus, quod odoratius est altero, & facultate majus dici potest, meo judicio. Provenit utrūq; in India, præsertim verò ab emporio Calecut usque ad Cananor, tametsi aliis etiam locis Malavar, & in Ioa nascatur, non tamen adeò copiosum, neque cortice adeò candido. Multus ejus usus est in his provinciis, siquidem unà cum Betre (veluti suprà diximus) manditur pituitáque caput & stomachum expurgat, & serapiis admiscetur. Falsum autem est quod Sylvaticus c.117. scripsit, Indos ejus radice adversus febris circuitus uti, nascique in tuberibus quarundam arborum. Nam exili est admodum radice, nec nisi sacam provenit, solo autem ignibus perusto, ut faciliùs enascatur. Pandectarium Cardamomi meminisse invenietur alibi: in nostris autem exemplaribus apud Rhasim haud facilè invenies. Nullam autem facultatem similem [*qualem improperat Garzia*] nostra Pandectarij, qui Matthæus Sylv. est, exemplaria tribuunt. Cæterùm, quicquid sit Garzias mihi videtur immeritò Cordum redarguere. vidimus enim hos fructus, eo modo, quo describit, in quibus semina illa, quę passim in Officinis dicebantur Cardamomum, non enim loquitur de seminibus, in theca contentis: sed de toto fructu.

Clus. in fin. hist. gall. Dod. cap. 20. tradit Cardamomum Officinarum majus, diversum à Græcorum & Arabum Cardamomo, quod vocat grana Paradisi, siliquâ longâ, durâ, lignosâ, ut nux [*noix Gauge*] longius & angustius in quo multa grana, angulosa, dura, firma, & boni odoris: Cardamomum autem minus Officinarum fructu duro, rotundo, instar Avellanæ, aut minore, in quo etiam grana parva, angulosa, minora multò quàm majoris: Idem ait Cardamomum antiquorum & Arabum utrumque incognitum officinis: quorum loco duas alias habent species; prima & major est Granum Paradisi. Iconem habet Clusius aliquo modo demonstrantem nostrum Cardamomum majus, siliqua longiore: in ea Icone multæ sunt siliquæ simul hærentes, cum foliis Lupuli aut Vitis adpictis: habet etiam aliam Cardamomi minoris Officinarum cum ramis sine foliis: si ejusmodi plantas vidit, oportebatur pleniùs describere. Suspicamur etiam eum confundere Cardamomum majus siliquâ longiore cum Meleguetta. Pergit idem in exot. Amomum spurium, cujus singuli uvarum fructus aliquam cum minore Cardamomo in Officinis vulgo recepto, similitudinem habent (quale autem sit Græcorum & Latinorum Cardamomum, nondum cuiquam constare opinor, certum est ab Arabum Cardamomo differre) certè uterque fructus triangularis est formæ. At Cardamomi vulgò recepti theca, oblongior est & minùs crassa, multis striis distincta semina continens, crassiuscula, Meleguettæ seminibus non valdè absimilia.

Lob. adv. officinis Cardamomum majus vocatum, oblongâ siliquâ, triquetrâ, lapidi dactyli concolor est & par, semen cōdit angulosum Mellegettæ minus. Triquetra item siliqua sed brevior est media vocata, nec dispari semine, quàm veriùs putant Cardamomum propter amarorem & acrimoniam non exiguam. Minima pariter triquetra, sed vix Pruni nucleum æquat. Ast plura dignetur lector videre antè ex Adversariis tradita, quæ non recipiunt pro veterum Cardamomo, ubi notatur Anguillara, quamvis non nominetur. In obs. quatuor Cardamomi agnoscit genera, majus, minus, minimum, & medium. Hunc sequitur Plantinus & Tab. Lobelius ergo & ex eo Plantinus addunt speciem non enumeratam in adv. quia hîc non comprehendunt siliquâ Gingiberis, ut factum fuerat in Adversariis.

Minimum.

Cardamomum Græcorum Adolphi Occonis.

Cardamomum Græcorum, ut vult Occo in el. Indo majore, aut illud ipsum est quod nostri simpliciter ita vocāt, aut certè pro eo usurpari potest. Verónę in musæo Io. Ponæ reperit Maronea Cardamomi racemos esse raros & sparsos; Indici verò Amomi, densos, & in seipsos convolutos; veteres Amomum dixisse racemosum, minimè verò Cardamomum: idem observavit Amomi fructum uvę imaginem referre, suámq; elegantem figuram diutissimè servare, quia arctè suo ramulo adhæreat: at Cardamomi fructum etiam si suâ naturâ racemosum fortè, nihilominus tamen longè distare ab uvæ racemis: præterea quoniam tenuibus hæreat pediculis, suos racemos non diu servare integros: & hinc videntur Cardamomi fructus qui ad nos efferuntur, ferè semper avulsi à suis ramulis. Sed de Cardamomo siliquoso de quo hîc agimus legant lectores ex Maronea præcedenti capite de Amomo novo Cardamomi facie, multa notatu digna. Notandum tamen Maroneam suâ icone, cui titulus *Cardamomi tres species*, videri duas ejus species in uno & eodem ramo pingere, quasi ejusdem plantæ; nos verò ante etiam meminisse duarum Iconum à Clusio olim exhibitarum.

De icone Maroneæ.

Synon. C. B.

B. pin. Cardamomum 3. majus officinarum: Saccolaa Arabum, aut Sacoule Aviennæ, Elachi Mauritanis: Cardamomum medium, Matth. Lon. Cast. Lug. Cardamomum majus, Cord. in Diosc. (cui Heyl Arabum) & hist. Clus. ad Dod. Linscot. 4. part. Ind. or. c. 23. Cardamomū majus vulgare, Lob. Clus. in Garz. Cardamomum, Garz. Frag. secundum, Cam. ep. Eid. B. Cardamomum 4. medium, ut & Lob. & Tab. Cardamomum mediocre, Cord. hist. Item, Cardamomum 5. simpliciter in officinis dictum: Cardamomum minus, Matt. Lac. Lon. Lob. adv. Lug. Tab. Linsc. & Cord. in Diosc. & hist. cui & Helbane Arabum. Cardamomum verum, Ang. Cardamomum minus vulgare, Lob. Clus. in Garz. Cardamomum 1. Cæs. 3. Cam. ep. Eid. B. Cardamomum 6. sive minimum, ut & Lob. & Tab. Cardamomum 4. Gamer. ep. Nos Cordi Cardamomum majus seorsim describendum ducimus, nec ad hîc dicta referimus.

CARDAMOMVM MAIVS MELligethæ simile, ficus modo turbinatum, Cordo.

Descr.

Cardamomum majus Cordo hist. c. 28. l. 4. Melligettæ similis fructus est, minor tamen, longitudine raro sextātē superās, superiùs juxta pythmena latior, inferiùs propè pediculum angustior, & ficûs aut pyri modo turbinatus, nullam commissuram

habens quâ aperiri queat, colore foris in cinereo subruffus, venoso & distractu difficili cortice cõstãs; intus seminib⁹ crebrò mẽbranulis interseptis ac distinctis. Colore, figurâ ac magnitudine Melligettæ granis similibus, obtusioribus tamẽ angulis, plenus.

Sapor. Saporem grana habent quemadmodum & odorem valdè jucundum, aromaticum, tenuem, subacrem, ac modicè amarescentẽ. Cortici nulla est in gustu gratia, ideóq; eo exempta semina ad nos ex Syria & Ægypto afferuntur, quamvis interdum etiam integri

Delectus. fructus, quales jam descripsimus, advehitur. Eligito grana ejus nitidiora, ponderosiora ac odoratissima. Fructus autem integri probantur maturi, h.e. superficiem extentam habentes, undiq; præclusi, neq; ex industria aperti, neq; teredinibus corrosi, põderosi, & consummatis denseq; in se fartis seminibus pleni. Idem in Diosc.l.1.c.5. Cardamomũ majus hodie quod affertur fructũ habet lignosum, fractu contumacẽ, ficûs propemodum magnitudine & figurâ: intus angulosis & aromaticis granis Mali punici modo plenum: hoc parciùs affertur, propterea quidam in ejus locũ Grana Paradisi substituerunt. Scriptum in annot. apud Cordum, Cardamomũ majus dici

Heil. arabicè Heil diversum à Granis Paradisi, quod cùm parciùs advehatur paucissimis notum esse.

Cardam. majus offi cinarum Cornario. Meminit Corn. Cardamomi officinarũ, cujus ad fuscũ & propemodũ nigrũ colorẽ delinet semen &c. Ejus verba vide ante sub Cardamomo maximo, Cõsiderãdum an intelligat Cardamomũ majus, de quo hîc agimus: Meminit etiã Cardamomi minoris quo

Clus. not. utendum censet, de quo mox. Memor est etiã Clus. apud Garz. Cardamomi majoris propemodum magnitudine Cordi, verùm non demonstrat, quam plantam intelligat. Exhibet Matthiolus pro Cardamomo majore ficus similem iconem, quàm ante cap. de Melegheta posuimus, quam Clusius, ut ante dictum, dicit esse Meleguetæ.

VIRES ET USUS.

Vires ex veteribus jam antè à nobis traditæ sunt. Restat igitur hoc in loco, ut eas quas apud recentio-

Temperamentum. res annotatas invenimus, adscribamus. Cardamomũ & Grana Paradisi calida sunt & sicca ordine secundo, inquit Lon. Incorrupta decem asservãtur annis. Vsus eorũ salutaris, lipotimiã laborantibus. Ver-

Vertigo. tigini medentur in potu macerata, sicut & pulveri-

Ventriculus. sata, in jusculo exhausta. Quin & ita usurpata vẽtriculum roborãt, concoctionemq; juvant, Cardamomũ cum tantundẽ ligni Paradysi pulverisatum ebibitumque ex vino generoso, ructibus auxiliatur, &

Cordis tremor. vomitibus. Cordis tremorẽ pulveris hujus drachma ex vino sumpta, dubio procul emendat. Aniso mixtum, cum vino propinatum appetentiam excitat. In omnibus affectibus internis à frigore obortis uti possumus Cardamomo, quod his magnoperè conducit, præsertim muliebri sexui.

MELEGVETA SIVE CARDAMOMVM malè quibusdam existimatum Clusio.

Elegantis alicujus plantæ fructum, reor (inquit Clusius ex.l.2.c.15.) decimum quartum, quæ fortassis crescit Cannæ Indicæ vulgò vocatæ modo: nã caulis suprema pars, capita sive siliquas sustinens, prorsus similis mihi videbatur, lenta ut illius & fibrosa, multisq; foliolis seu appendicibus cepta: quæ foliola, quem florẽ proferat, nemo indicare poterat, nam Pharmacopœus qui hæc collegerat, in reditu extinctus nullum nomen adscriptum reliquerat.

Descr. Erant hæc porrò capita binas uncias longa, inferiorâ parte crassa, deindè paulatim ad supremam usq; partẽ gracilescentia, quasi triangulari formâ prędita, obtusis tamen angulis cartilaginosã, externè fusci ex rufo coloris, internè veluti in ternas cameras secundùm longitudinem membranaceâ quadam cartilagine divisa, atque plena nigris, splendentibusq; seminibus, milio majoribus, densè simul congestis, & tenui membranulâ involutis, intùs albis & quadam acrimoniâ præditis. Nascuntur autem ea capita in summo caule, quaterna aut quina, atque veluti ex eodem ortu prodeunt.

Cæterùm qui anno à Christi nativitate 1601. ex *Locus.* Iava & Sumatra redibant, similes fructus, etiam in Madagascar insula lectos adferebant, quos mihi obtrudere volebant pro Meleguetta sive Cardamomo *Cardamomum m[...] ius.* majore vulgò credito. Verùm quidem est, similitudinẽ quandam esse in externâ facie: sed qui vel mediocri diligentiâ utrumq; fructum conferet, discrimen observabit: nam Meleguetæ fructus, magnâ ex parte brevior & crassior est, hic verò gracilior & oblongior; Meleguetæ cortex etiam minùs istius cortice durus, imò satis fragilis: hujus præterea grana nõ tã numerosa quàm in Melegueta, majora tamen, fusca & splendentia, singuláque peculiari candicante membranâ involuta. Meleguetæ verò grana, licèt trifariã quadã cartilagine distincta sint & singula suâ peculiari membranâ involuta videantur, minora tamẽ sũt, magis rugosa & duriora istius fructus granis; præterea nõ ita splendent; & subrufi sunt coloris, acerrimiq; saporis. Si quis tamen Meleguetam *Melegu[...] spuria.* esse cerebosiùs cõtendere velit, mihi cum illo litem esse non cupio, modò non legitimum, sed ejus spurium aliquod genus esse non diffiteatur.

B.pin. Granis paradisi sive Mellegetæ affinis fructus: Fruct⁹ 14. sive Melegueta spuria, Clus. ex l.2.c.15.

CARDAMOMI FACIE FRVCTVS triangularis malignus. CAP. L.

Exoticus fructus, quem accepit Clus. exot.l.2.c.22. *Locus.* è VValachria à VVilhelmo Paduyno, erat trian- *Descr.* gularis formæ, semuncialis etiam magnitudinis, exalbidi coloris, tenuiq; membranâ tectus, Cardamo- *Cardam[...] mum of[...]* mi officinarum fructũ perbellè referens, continensque multa grana inæqualia & rugosa, cineracei foris coloris, intùs albi, omnia in globum congesta, satis validi & gravis odoris & acris saporis, qui brevissimo, & vix apparente petiolo plantæ inhæserat, calice tribus foliolis constante inclusus. Qui mittebat, *Malign[...] fructus.* consulem suæ urbis unum, ex his fructibus edisse scribebat, ex cujus esu morbum contraxisset: quæ adeò causa fuit, ut granum leniter duntaxat gustare vellem, nihilo minus (an ex odore, an verò ex degustatione acciderit, ignoro) caput mihi dolere cæpit, & haud dubiè peiùs mihi accidisset, si devorassem.

AMOMVM VERVM QVORVNDAM. CAP. LI.

Amomi nomine à Valerando Dourez insigni *Descr.* pharmacopœo accepi aroma quoddã, magnitudine spicarum Stœchadis Arabicæ, cujus tamen portiones separatæ his angustiores erant: duas simul junctas vidi Pedem columbinum hirsutum exprimentes. Constant autem foliolis multis squammularum imbricato positu, compactis, ex luteo albicantibus, simile aliquid & colore & formâ cum Origano [*veri e quorundam*] habentibus, odoratis, sapore viscoso, amaricante & acri.

Garcias de Amomo scribens narrat se percontatũ à quodã pharmacop. Hispano quid esset Amomum: eum respondisse Arabica lingua Hamama nuncupari. Ejus verò Scholiastes nobis picturam exhibuit *Hamam[...]* ad Valer. Doræum Amomi nomine & Ormuz celebri sinus Arabici emporio missam: non tamen cum Plinij & Dioscor. Amomo convenire ille putat, nisi id fortè sit quo se Garcias donatum asserit. Hamama

verò

verò interpretatũ pedẽ colũbinum significat: Medici Nixamoxæ Regis in Decan potẽtissimi, dixerunt isthic non nasci, sed inter alia aromata quæ ad Regem ex Asia, Persia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferẽtur, Amomũ etiam adferri, cujus ramulo me donarunt. Hũc cum Diosc. descriptione contuli, ad quã venustè quadrabat, & licèt jã siccus, Pedem tamen columbinum referebat. Sciendum est Amomum apud Avicennã nihil aliud esse quàm Pedem columbinum. Hæc Garcias. Qui ut Clusij verbis utar, utinam Amomi descriptionem pleniorem dedisset.

Acosta de Amomo nihil certi habet: scribit de eo loqui Diosc. l. 1. Lac. Matth. Amatum enar. 14. Serap. Fuchs. Galen. 6. med. & Ortam, dicentem sibi denominatum Amama arabicè, quod significet Pedem columbinum & esse Amomum Avicennæ, verùm quia non vidit, non describit.

Ruellius dicit Cardamomum simile Amomo & colligi cum Amomo in Arabia. Clus. ad Garc. Lug. & Tab. Amomũ. B. pin. Amomũ 2. spurium foliosum.

AMOMIS SIVE PSEUDAMOMUM.

AB eodem Valerando pro Pseudamomo & Amomide mihi exhibita sunt fragmenta seu partes quædam nonnihil Amomo præcedenti similes, inter quas ligneæ aliquæ portiones nigræ, in quorum extremitatibus apparent partes squammosæ breviores quàm in Amomo minùs albicantes, sapori viscidi, ut nobis videtur. Hujus figura sub Amomo in præcedenti tabella, in infima ejus parte.

ROSA HIERICHO. Cap. LII.

LIgnosis & confertis statim à radice natis fruticat stolonibus, palmaribus, aut paullò majoribus, crassis, cinerei coloris, in numerosam ramulorum sobolem cancellatim divaricatis, superiore parte omnibus in globum veluti coëuntibus, per quos folia rara unciam sescunciámve longa, semunciam lata, laciniata, cinerea, hirsuta; flosculi secundùm ramos intrinsecùs ubique racematim quodammodo nascuntur, candidi: quorum unumquemq; sequitur vasculum, duobus loculis, mẽbranulâ disclusis, totidem semina orbicularia compressa ruffa, acria cõtinens, binis supra loculos extrinsecus veluti auriculis prominentibus ex adverso positis, ex intergerino calycis pariete, surgẽte stylo longiusculo; radix satis crassa, lignosa, simplex.

Amomum (inquit Cord. in Diosc.) ut parens meus Euricius Cordus prodidit, est odoratus frutex, quẽ Monachi Rosam Hiericho, & Rosam Mariæ vocant cui sententię ego quoque subscribo. Antonius Musa, tamẽ huic judicio cõtradicit, eo fretus argumento, ꝙ folia tribuãtur Bryoniæ. Si Bryoniæ folia habet, maneat Amomũ, si verò dissimilima, tum primùm hac de re meritò dubitamus. Musam remoratur quòd ea Rosa nares non vulnerat, quantumvis recẽs, quod dictum quomodo intelligat, nõ possum cõjicere. A Diosc. probatur τῇ ὀσμῇ πληκτικόν, h.e. odo-

re feriens. Duę sunt Hiericuntidis Rosæ species, una insipida, nec odorata quæ Amomis: altera gustu aromatica valdè odorata quæ verè Amomũ vocatur. Hæc Cordus, cujus annotationibus quidam addit, non probari sibi Rosam Hierichuntis vulgò dictam Amomum vocari. Huic autem adstipulatur Coldemb. qui absolutè concludit, quòd Rosa Hierichuntis vulgò vocata Amomũ esse non possit. Cęterùm hanc Cordus sibi odoratam pronũciat, cùm tamen nobis Rosa Hiericho nec recens ac virens, nec etiam sicca odorata observata sit, nec folia habeat Bryoniæ. Quare oportebat eum tradere ubi Rosam hanc viderit odoratam. *Cord. not.* *Amomum non est.*

Non paucis placuit Rosa Hiericontea vocata pro Amomo: quod tamen minimè decuit eos asserere incertos foliorũ, quæ memini (ait Lob. adv.) vidisse & crevisse D. Trevisiano Patavij. Crescit enim haud difficile ex semine recenti: hærent autem seminula complura racematim unà stipata, glumosa, sorgi minora; & intra fruticis, cancellatim, reticulatímque implexi glomum contenta. Non describit Lob. semina, sed vascula.

Coloniæ vidi, ait Turnerus, suffruticem manu (in pugnum cõtracta) paullò minorem, per omnia frutici à Diosc. descripto respõdentem, quem ex Iudęa peregrinationis Hierosolymitanæ voto defunctus quidam secum retulerat. Eadem Herbariis dicitur Rosa Hiericuntis, i.e. Ang. Rose ofe Hiericho. Ferunt, quotannis circum festum natalitium aperiri, unde à quibusdam nominatur Christe masse rose. Hoc ipsum censerem verum esse Amomum, si odorem haberet (quem in Amomo requirit Diosc.) neç non folia Bryoniæ, in aliis enim omnibus mirificè convenit descriptioni, si quis in hujus generis plantam incidat odoratam cum reliquis notis (ex Diosc.) pro vero Amomo licet accipiat. *Rosa Hiericuntis.*

Gesn. in cat. Amomum quod Euricio Cordo videbatur Rosa Hierosolymitana, Aspalathum esse judicat, & idem paulò post Radicem nigrã Hippoc. nominat, germ. Rosen von Hiericho. Sed Rosa Hiericuntea nihil commune habet, nec simile quicquam cùm Aspalatho & Radice nigra Hippocr. quicquid scribat Gesn. Nobiscũ autem sentit Casp. Bartholin. dicẽs: Rosa Hiericũtina, verè Rosa non est, neq; Amomũ Dioscoridis, neq; Aspalatus. Neque nascitur hoc tẽpore in Palestinæ hiericũtinis hortis aut agris. *Aspalatus.* *Radix nigra.* *Gesn. no.*

Quædam (inquit Scalig. in lib. 1. de plantis Ariſtoteli inſcripto) cùm exeunt, ſpicæ figuram gerunt, ac evadunt poſtea: cujuſmodi ſunt qui in Arabia dicuntur Benteli, & planta quæ nominatur Helioſcopium. *Benteli.* Benteli apud ipſos Arabes quid ſit, quæſitum non inveni. *Amomum* Si non eſt Amomum, quid aliud afferam neſcio. Eſt enim Amomum id omninò, *Roſa beatæ Mariæ ſive Hieroſol.* quod Roſam Hieroſolymi, aut beatæ Mariæ vulgus vocat, perplexo ſarmentillo in racemi modum, quæ ſi nihil ſpirat odoratum, natalium humori, atque vetuſtati eſt attribuendum: non autem detrahendum ſpeciei, propter accidentium abſentiam quorundam. *Bentelos conchæ.* Athenæus 3. *Dipn.* Bentelos conchæ genus margaritiferum prodidit apud Indos. Miror tanti judicii virum aſſerere, ita temerè Roſam Hieroſolymitanam eſſe Amomum, cùm nec recens, nec vetus odorem ſpiret ullum. *Scalig. not.* Idem mecum ſentit Braſſavolus: non defuere ait, qui Ieroſolymitanam roſam Amomum eſſe putarint: verùm hanc non eſſe *Non Amomum.* dubito, quia non vulnerat nares odore. Confirmat & hoc Agricola, quod vel Hierichuntis roſa non ſit veluti uva, quale eſt Amomum Plinio l. 12. c. 13. & Andromacho in deſcriptione Galen. Confirmat idem & Sylvius & Fuchſ. l. 2. de compoſ. med. & Amatus in Dioſc. l. 1. c. 31. apud quem icon malè poſita cap. de Roſa. Et Riffius in Dioſc. cum Lacuna. *Error exiſtimantium eſſe Amomum.* Et Lobel. Adv. & icon. pag. 203. Tom. 2. Item Lugd. Roſa Hiericonthea. Falluntur igitur cum reliquis Michael Neander phyſ. part. 2. Andernachus in med. veteri & nova comm. 2. dial. 5. Friſchlinus in Nom. greco-latino c. 22. Bened. Curtius, Rob. Conſt. Lonic. & (teſte Cronenburgio de comp. med. lib. 1. fol. 5.) Euritius Cordus, quem imitatur Cordus junior & Daſypodius, qui omnes ineptè Hierichuntis Roſam Amomum eſſe credunt. Ex horum numero eſt & Rhegin. qui & *Lacum Hierichuntis*, & *Vvam Dioſc. Galeni* & *Aetii* vocari ſcribit. Sed inter hos adhuc deteriùs Friſchlinus c. 32. Aſpalathum, **Roſen von Jericho** eſſe ſcribit. Plus etiam ridendus Cordus quòd Roſam de Hiericho Amomum eſſe dicat: cùm idem in expoſitione Theriacæ, nos Amomo vero carere aſſerat.

De Roſa Hierichuntea impoſtura. Bellonio Obſer. plantæ quæ in valle Ierichô naſcuntur, in memoriam revocant herbulam quam quidam impoſtores Roſam Hiericuntinam vocarunt: & quoniam radice in aquam merſâ expanditur, impoſturæ hinc anſam arripuerunt, admirationi futuræ ſpectantibus, dictitantes in vigilia Natalis Domini duntaxat aperiri, aut partus doloribus conflictantibus fœminis. Quibus ejus natura incognita: nunquam aliàs putant poſſe expandi, id quod nihilominus falſum eſt. Argumentum deſumpſerunt ex ſacræ paginæ loco, *ſicut plantatio Roſæ in Iericho.* *Roſa Hierico quæ.* Qui locus intelligendus de Roſa vulgari rubra aut pallida, non autem de altera illa plantula. Quæ & alios fefellit plures, qui iconem exhibuerunt, arbitrantes eſſe Amomum, cùm Amomum nequaquam ſit. Nos eam invenimus in Arabia deſerta in littore maris rubri arenoſo naſcentem, adeóque in Iericho prorſus non provenit.

Locus. Hi omninò expellendi ſunt, teſte Matthiolo, qui pro certo aſſerere non verentur, eam ſtirpem eſſe *Hiericuntea planta.* Amomum, quam Hiericunteam à Hierico Paleſtinæ oppido appellant plantam: hanc plerumque ad nos è Hierico deferunt ij, qui ad ſanctiſſimum Redemptoris noſtri ſepulchrum peregrè proficiſcûtur. Ea *Roſa D. Mariæ.* enim eſt quam noſtrates mulieres Roſam D. Mariæ vocant. Conſtat hanc Amomum non eſſe, quòd folia albæ Vitis non proferat, nec ullo ſpiret odore. *Cord. reprehenditur.* Cordus lib. de conſ. pharmacis ſatus inconſtanter de Amomo diſſeruit, quippe in compoſitione aureæ Alexãdrinæ pro certo aſſerit Amomum novum eſſe Roſam Hiericũtis: in compoſitione verò Theriacæ, ſuiipſius oblitus habere nos Amomũ negat. *Superſtitio Chriſticolarum.* Vtuntur Hiericuntica noſtrates mulieres tempore partûs ad inveſtigandam pariendi horam, quandoquidem (ut ipſæ fatentur) in aquam demiſſa, non priùs fatiſcit, quâm fœtus naſci incipiat: tanta inter Chriſticolas irrepſit ſuperſtitio.

Gabriel Giraudet in itinere hieroſolym. In planitie hieroſolymitana proveniunt quidam flores qui dicuntur Roſæ ex Hierico, quarum inſignes vires. *Vires.* Die nativitatis & horâ quâ natus Dominus noſter ſe aperiunt & expandunt eę Roſę & ſunt valdè utiles puerperis: cùm parturiunt imponendæ in phyalam in qua aqua benedicta & ſubitò Roſa aperitur, tunc fęmina ſtatim parit ſine periculo. Vel hæc ſola hiſt. Giraudet reddit plurima eorum quæ ſcribit ſuſpecta. *Fabulæ Giraudet.* Roſa Hiericho non meretur nomen floris, quia flores minimi & non ſpecioſi: Vires ejus tales non ſunt quales prædicat. quotieſcunque enim imponitur in aqua calida, expanditur: nec in eo parturientibus confert, quòd ſe aperiat.

Amomum. Eſt Carolo Stephano Roſæ ſpecies, quæ vulgò Roſa Hierichontis dicitur, *Roſe de Hiericho*, ex qua Amomum Dioſcor. colligitur, ut putatis, qui dialogum illum conſcripſit, qui botanologicon inſcribitur: Cui etiamnum Marcellus & Barbarus aſſentire videntur.

Amomis Roſa Hierici, vel S. Mariæ. Cæſ. de Cubebis agens, inquit: Quæ Amomis vocatur à Dioſcoride & Plinio, hodie Roſa Hierici, vel ſanctæ Mariæ vocatur; fruticulus cũ ſua radice palmaris, lignoſus, ramulis frequentiſſimis implicitis, rotunda figura, quaſi Chamæleontis albi caput, antequam dehiſcat; fructus fert in mediis ramulis frequentes, figura Myrti tenuiores, duros, candicãtes, qui idem eſt totius fruticis color: continetur in duplici cavitate pauca ſemina nigricantia, quibus ſatis, aliquando provenit planta foliis parvis ut Polygoni, ſed ad frugem non pervenit.

Colerus reprehend. Oportebat Colerum annotaſſe ubi viderit Roſâ Hiericho florere, vel auctore citare, qui id ſcripſerit. Falſum eſt eam in Natali Chriſti florere.

Cord. & Matth. reprehend. Cordum inconſtantiâ, latinè taxat Matthiolus, quâ tamen facilè defenditur, ut notat Apollo, quoniam tametſi Hiericuntam legitimũ eſſe Amomum contenderit. Paucis tamen dehinc interjectis foliis, nos vero Amomo carere, i.e. Roſam illam Hiericuntam deſiderari, non ideò ſuiipſius immemor appellandus, ſed veriùs errore damnandus.

Amomum non eſt. Thlaſpi. Roſa Hierichuntica vulgò dicta, Amomum eſſe nequit. Sed aliquid (teſte Cam.) fermè habet commune cum Thlaſpi, parum tamen vel nihil acredinis, quæ guſtu percipiatur, niſi in radice & ſurculis, *Roſa Hiericho duplex.* quorum ſapor æmulatur Raphanum. Infeſtatur admodum à campis viridibus, ut Naſturtium, Eruca, Braſſica & congeneres herbæ. Ejus ſylveſtrem ſpeciem Syriæ tectis & ruderibus inaſcentem invenit D. Rauvvolffius.

Roſa Hiericuntina eſt Amomum. Amomum tandem nõ eſſe Roſam hiericuntinam teſtatur etiam Maronea in com. de Amomo, ubi Amomi fruticem eſſe ait infœcundum, ſed valdè odoratum, ſuaptéque natura ſibimet cohærentem, atq; multò arctiùs, quàm ipſa ſibi adhæreat Roſa Hiericuntina ſicca, nihilominus tamen idem frutex Amomi non erit ſimilis uvæ, quia veris fructibus deſtitutis ſupponitur, & quia ipſius rami & ſurculi nullo modo poſſunt referre imaginem acinorum ex quibus racemus componitur.

Nimis ſecurè ſcribit Bauh. apud Matthiolum de re ſibi incognita Roſæ hiericontheæ duas eſſe ſpecies, alteram totam lignoſam inſipidam, & inodoram; alteram aromaticam & valdè odoratam. In pin. dicitur ei Roſa Hierichuntea 1. vulgo dicta: Amomũ, Cord. in Dioſ. & hiſt. Amomis Dioſ. & Plinij, Cæſ. Roſa Hiericontea, Turn. Lon. Lob. Garz. Caſt.

aperta

aperta & conclusa, Eyst. Rosa de Hiericho, & Rosa Mariæ monachis, Lugd. Rosa Hierichontina 1. & 2. Tab. major, Ger. In hortis facilè & crescit & floret: de hac Ioh. Sturmius Lovaniensis professor, libellum superstitionibus plenum scripsit. Eid. B. Rosa Hiericonthea 2. sylvestris: Rosæ Hierichonthis sylv. species, Rauvv. Cam.

Münstero in cosmograph. teste, Rosæ hæ dictæ à Hiericho, non in agro Hiericho, sed ultra Iordanem, & regione Hiericho in Arabia nascuntur. Lutetiâ habui semen ab hortulano regio Robin, quod satum Montbelgardi in horto E.C. plantam proferebat, quæ florebat Iunij principio.

APHYLLON INDICVM.

Fer. Syn. Locm. BRy fratrib. icon. 4. part. Indiæ Orientalis scribentibus, in Insula Sancti Laurentij plantam

Hollandi copiosè invenerunt & vocarunt Blätterloß / quia nulla folia exactè habebat. Teneriores ramulos scorbuti curationi adhibuerunt non sine effectu. De hac planta apud alios authores hactenus nihil invenimus.

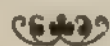
B. pin. Rosa Hierichonticæ exsiccatæ similis: Blätterloß Holandis, fruticulus ad scorbutum, Ind. or. par. 4. fig. 21.

FINIS LIBRI XV.

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARUM LIBER XVI.

SCANDENTES POMIFERAE ET HIS AFFINES.

Scandentium claßis altera, aſſurgendi modo ferè ſolo, arbores imitatur, ſarmentorum naturâ ab herbarum conditione non multùm recedens, ſed profectò eò ipſo notabiliores, quòd fructuum mole, vaſtáque magnitudine cum ipſis adeò certent arboribus. Ad hos nunc greſſum feſtinanter dirigamus.

COLOCYNTHE CUCURBITA VETERIBUS.
Cap. I.

Κολόκυνθα ἐδώδιμος Dioſc.

DIOSCORIDES quamvis κολοκύνθην (quam ad κολοκυνθίδος differentiam ἐδώδιμον cognominat) non deſcribat, vires tamen recenſet, de quibus nos infra.

Cucurbitæ ſpecies Theophr.

Theophraſtus lib. 7. hiſt. c.4. ſimplicem non eſſe Cucurbitarum ſpeciem affirmat, ſed alias meliores, alias deteriores. Cucurbitæ, ait, partim genera eſſe exiſtimant, partim negant, ſed in uno eodémque genere alias meliores, alias eſſe deteriores affirmant. Cucurbita in olerum genere cum ſeminibus ipſis flores edit, quippe ei flos in poſtremo fructûs, & creſcentibus fructibus flos diu infixus ſervatur. Inter æſtiva brevem radicem ſortitur, tum propter tempus, tum & forſitan magis ratione naturæ, quæ tempus ſecuta eſt: parte ampliatur ſupernâ luxuriatúrque: radice tamen puſillâ inhæret. Semina diſtantia fert: ſuccum aquoſum. Circa quintum diem erumpit, aut ſexto, (vel ut alij volunt) ſeptimo, ſed poſterius, tardiúſque Cucumere. Refert ad celeriorem proventum recentior ſeminis ætas. In olerum genere Cucurbita vel ex toto immatura atque incommutabilis permanet. Si quis mollem, parvámq; abſconderit, ita ut alimenti copia largè accedat, percoquatúrque, incrementum quoque largè conſequitur. Sic enim nulla pars alimenti à ſole detrahitur, nec flatibus reſiccatur: quibus cauſis moles augeri non poteſt. Dulciores & molliores redduntur, pulverem ſurculo excitantes ſine rigatione, cùm venti anniverſarij perflant, hoc generi rotundo convenit.

Olus eſt. *Satio.* *Mangonia.*

Magnam Cucurbitarum varietatem, diverſitatémque à ſeminis natura dependere teſtatur Columella, elegantiſſ. ſuis verſibus, quos hîc ſubjicimus: *Columella*

pregnánſque Cucurbita ſerpit.
Una neque eſt illis facies, nam ſi tibi cordi
Longior eſt, gracilis capitis quæ vertice pendet,
E tenui collo ſemen lege, ſive globoſi
Corporis, atque utero nimium quæ vaſta tumeſcit
Ventre leges medio, ſobolem dabit illa capacem:
Naricia picis, aut Actæi mellis Hymetti
Aut habilem lymphis hamulam, Bacchóve lagenam.
Tum pueros eadem fluviis innare docebit

Docet itaque Columella in hoc carmine ſuo, quâ ratione ex eodem ſeminio, utrumque genus, longa & rotunda Cucurbita fieri poſſit. Quod autem in carmine jam recitato hac ipſa de re omiſit, in proſa non multò poſt addit: Aquoſis autem locis primo quoque tempore, non tamen ante Calendas Martij, ſemen ponendum eſt, ut deferri poſſit Æquinoctio confecto. Idque de media parte Cucurbitæ ſemen inverſo cacumine ponito, ut fiat incrementi vaſtioris: nam ſunt ad uſum vaſorum ſatis idonea. At ſi eſculentas merci præparabis recto cacumine de collo Cucurbitæ ſumptum [*ſemen*] ſerendum erit, quò prolixior & tenuior fructus ejus naſcatur. *Rotunda & longa ex eodem ſeminio.* *Eſculenta.*

Sed jam unde digreſſa eſt, revertatur oratio noſtra. Plin.l.19.c.5. de Cucurbitis hæc memoriæ prodidit: ſimilis [*cum Cucumeribus*] & Cucurbitis natura, duntaxat in naſcendo. Æquè Hiemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ſemine in terra ſeſquipedali foſſurâ, inter Æquinoctium vernum & Solſtitium: Parilibus tamen aptiſſimè. Aliqui malunt ex Calendis Martij Cucurbitas ſerere ſimili modo reptantibus flagellis ſcandentes parietum aſpera in tectum uſque, natura ſublimitatis avida. Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt, velocitas pernix, levi umbrâ cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: Camerarium & plebeium, quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo *Plinius.* *Cucurbitæ prima genera duo.*

culo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo faſtigiatur, vaginis maximè vitilibus, conjecta in eas poſtquam defloruit. Creſcit quâ cogitur formâ, plerumque & draconis intorti figurâ. Libertate verò penſili conceſſâ, jam viſa eſt novem pedum longitudinis. Cucurbitarum numeroſior uſus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo totum natura diverſa. Nuper in balinearum uſum venêre urceorum vice, jampridem verò etiam cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tenet. Deraditur nihilominùs in cibis. Cibus ſaluber ac lenis pluribus modis exiſtimatur, qui perfici humano ventre non queat, ſed non intumeſcat. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras patiunt: item ab imis, ſed non comparandas ſupra dictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, craſſas brevioréſq;. Siccantur in umbra, & cùm libet ſerere, in aqua macerantur. Cibis, quò longiores tenuioréſque, eò gratiores. Et ob id ſalubriores, quæ pendendo crevêre: minimúmque ſeminis tales habent, duritiâ ejus in cibis gratiam terminante. Eas quæ ſemini ſerventur, ante Hyemem præcidi non eſt mos. Poſtea fumo ſiccantur, condendis hortenſiorum ſeminibus ruſticæ ſuppellectili. Inventa eſt ratio, quâ cibis quoque ſervarentur, uſque ad alios penè proventus: & id quidem in muria fit. Sed & ſcrobe, opaco in loco arenâ ſubſtrato, fœnóque ſicco opertas, ac deinde terrâ, virides ſervari tradunt.

Martio Cucurbitam ſerendam eſſe annotat Palladius: amare verò ſolum pingue, humidum, ſtercoratum, ſolutum. Hoc in Cucurbitis inſigne eſſe, quòd longas pariant & exiles ſemina, quæ in earum cervice naſcuntur: quæ in ventre fuerint, Cucurbitas faciant craſſiores: quæ in fundo, latas, ſi inverſis cacuminibus obruantur. Vbi adoleſcere cœperint, adminiculis adjuvandas eſſe. Quæ ſervandæ ſint ad ſemina, uſque ad Hyemem in ſua Vite dependere debere, deinde ſublatæ in Sole ponendæ, aut fumo, aliter ſemina putrefacta deperire. Diocles author eſt prope Magneſiam Cucurbitas ampliſſimas gigni. Menodorus Eraſiſtratius amicus Hiceſij, Cucurbitarum, inquit, alia eſt Indica, quam & Sicyam nominant, alia eſt Colocynthe, nempe vulgaris. Indica utplurimum elixatur, vulgarem autem etiam aſſant. Cnidij etiamnum Indicas Cucurbitas vocant. Helleſpontij, quæ longæ ſunt, Sicyas nuncupant, rotundas verò, & globoſas Colocynthas. Apud Athenæum Euthymedus Athenienſis lib.1. de Oleribus, Cucurbitam vocat Sicyam Indicam, quòd ex India ſemen ejus advectum fuerit: Megalopolitæ verò Sicyoniam appellant. Attici uno vocabulo Colocynthen vocant. Phrynicus diminutivo nomine protulit:

Vel exigua maza parum quidpiam, vel Colocynthij.

Nihil omninò longiùs Marcellus de Cucurbita repetendum cenſuit: Græci, inquit, dulcem & quæ edendo eſt, Cucurbitam fœminino genere in ſecunda declinatione κολοκύνθαν dixerunt: Medicam verò & amaram, de qua nos paullò poſt ſeorſum acturi ſumus, in quinta: & ab hac diminuta appellatione κολοκυνθίδα. Eſt & illud animadvertendum in dulci Cucurbita ex duplici genere, duplex etiam nomen eſſe: rotundæ, & in globum tumenti, quæ Cucumeri ſimilis fit, σικύα: tereti & in longitudinem extenſæ, κολοκύνθα: Latini utramque eodem Cucurbitæ nomine appellaverunt.

Æ QUIVOCA.

Cucurbitæ, ſive Colocynthæ, & Colocynthidis ſive Coloquintidis æquivocationes & ſubſtituta nunc proponimus. Cucurbita igitur, Græcis κολοκύνθα, & κολοκύνθα ἐδώδιμος cognominata, Latinis Cucurbita cameraria, Cucurbita plebeia, & Cucurbita ſativa, eſt nobis Cucurbita folio molli, flore albo.

Sed & Cucurbitæ propriè dictæ genus quoddam eſt longum, cujus aliquot ſunt differentiæ, Anguinæ dictæ. *Longa.*

Quædam habentur anguſto collo, diverſorum generũ & ipſæ, magnæ & parvæ, Lagenariæ vocatæ. An plebeia Cordi referenda ad modò dictam? *Anguſto collo.*

Cucurbitæ folio aſpero, flore luteo. *Fol aſpero.*

Cucurbitæ folio aſpero, amaræ, diverſorum quoque generum. *Amaræ fol. aſpero.*

Cucurbitarum generi annumerat Anguriam Geſnerus. Nos Citrulum folio Colocynthidis laciniato nuncupamus. *Citrulus.*

Κολοκυνθίς, Cucurbita ſilveſtris, agreſtis, ſilvatica, Cucurbita amara, Cathartica, ex Græcia, Cucurbitula, Cucurbita caprina, Cucurbita deſerti, Cucurbita Eliſæi Prophetæ: Coloquintis vulgaris, quibuſdam ſilv. Barbara, marina & Somphos Plinij. *Colocynthis*

Cucurbitæ ſeſſiles, capitatæ, clypeatæ diverſa genera, & eis affines. *Cucurbita clypeata.*

Cucurbita ſilveſtris & exigua, Græcis Somphos, Latinis Barbara, & Marina Plinio, de qua ex eo poſt, Dodonæo autore adhuc incognita. *Somphos.*

Cucurbita arborea Indica an Guanabanus, vel Higuero, de qua H.n.g.l.1.cap. *Guanabanus.*

Cucurbitaceus fructus arboreus Cluſij l.2.c.12. exot. traditur à nobis H.n.g. lib.1. cap. ſub fructu Indico pyriformi granis intus nigris. *Fruct. Ind. pyriform.*

De Cucurbitino fructu Indico magnitudine ovi Struthij vide poſtea hoc lib. *Cucurb fr. Ind &c.*

Cucurbitularum Americi Veſpuſij, Lagenularum Americarum Cluſij exot. l.2.c.8. mentio fit in H.n.g. lib. cap. *Lagenula America.*

Kikaium Ionæ Prophetæ non eſt Cucurbita, ſed Ricinus, ut oſtendemus H.n.lib.34.cap. *Ricinus.*

Cucurbita canina dicitur de Bryonia ſeu Vite alba, Baſilio Fabro teſte. *Bryonia.*

Chamæpitys dicitur Cucurbitularis Hadriano in Nomencl. *Chamæpitis*

SUBSTITUTA.

Si ſemina Cucurbitæ haberi non poſſint, accipienda ſuadet Platearius ſemina Malorum dulcium. Ego verò malim Melonum, vel Cucumerum ſubſtituere. *Sem. Malorum dulc. Melon vel Cucum.*

Cucurbitæ ſucco deficiente, Tract. qui pro quo ſumit ſuccum Violarum inſipidiarum. *Succus Violar. inſipid.*

Ad quid Felix Platerus in clyſtere ad febres continuas præſcribit Cucurbitæ ſeminum loco, ſemina quatuor majora ferè rancida, quæ corrupta & corruptione calidiora reddita ſunt? *Sem 4 maiora ferè rancida.*

DE CUCURBITIS IN GENERE
ex Neotericis.

Inter ſcandentes pomiferas plantas præcipuè nota eſt Cucurbita, quæ Græcis Κολοκύνθα, & Κολόκυνθα ἐδώδιμος: item Κολόκυνθα ἥμερος dicitur: Latinis Cucurbita, Cucurbita edulis, & Cucurbita ſativa: à nonnullis verò Κολόκυντα per τ ultima ſyllaba: ab aliis σικυώνια: à Plinio Cucurbita cameraria, quòd cameras, teſtudines, pergulas, topiarias hortorum ſcenas ſcandat ac operiat. Huic verò & altera, quæ nullis prope aſſiſtentibus fulta humi repit, plebeia cognominatur.

Arabibus autem Cucurbita *Haraba, Hara, ſeu Charba*, & ut Trago placet, *Vlla* dicitur: Germ. Kürbß: Belg. Cauwoorden: Gall *Courge*: It. *Zucca*: Hiſp. *Calabazza*: Angl. Gourde: Bohem. Tykew: Hung. *Tök*. *Nomina linguar.*

Græci porrò ex adverſo vocabulum impoſuêre, κολοκύνθην nominantes, quòd ſcilicet pumili brevéſq; ſint partus, quos ipſa paſſim enititur, cùm tamen corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur ſuperare. Cucurbitam verò Latini à concurvatu haud dubiè dixerunt, quòd facilè ſi quid obſtiterit, aut fuerit impedimento, quo minùs extendatur, incurveſcat. *Etymon.*

Proverbium. Quod citò fit, citò perit, sic vulgo dici solet, inquit Tragus. Quod sanè dicterium, si ulla alia de re, certè de Cucurbita quàm verissimè dicitur. Ea namque unâ Æstate, in sublime ita conscendit, ut fastigia altissimarum arborum attingat. Autumno verò si vel unam pruinam senserit, dejicitur, foliis & palmitibus prorsus marcescentibus. Qui fit ut quotannis Cucurbitam serere necesse sit, id quod in nostris regionibus Aprili mense facere solemus. Tum enim nonnulli ea accipiunt semina, quæ in ventre Cucurbitarum enata fuêre, eorúmque mucronatas partes in terram defigunt, pollicentes sibi hâc ratione feliciorem Cucurbitarum proventum. Alij semina priusquam serant, in dulci lacte, aut aqua sacchari macerant, quò sc. citiùs erumpant, & dulciores evadant fructus, id quod non rarò contingit. Quamprimum verò bina prima ac pinguia Cucurbitæ folia eruperint; continuò rigare humum oportet, aliter tardiùs augescent. Iunio mense appetente, cùm folia quaterna aut quina Malvæ Romanæ haud dissimilia prodierint, tum & capreoli Vitium claviculis similes progignuntur, quibus natura sublimitatis avida, palos, arbores, aut quodcunque apprehenderit, conscendit Cucurbita. Post hæc flos apparet, atque is quidem duûm generum. Primus namque lanuginosus, albæ Rosæ exiguæ similis, quinis aut senis foliis præditus spectatur, qui tertio ab ortu die sine fructu decidit. Qui hunc subsequuntur flores (diversorû colorum) magis exigui sunt, in quorum fine fructus in pyri formam silvestris turbinatus, *Diff Tragi* conspicitur, qui in dies flore marcescente admodum augetur, ac aut in orbem collectus intumescit, aut in longum propagatur, quidam cornu instar recurvus spectatur, alius rectâ figurâ contentus est, alius grandis, alius contra exiguus evadit, quæ sanè varietas, diversitásque à seminis natura dependet, *Icon Tragi* quod Columellæ versus testantur. Huc usque Tragus., qui unicâ figurâ tres Cucurbitæ species exprimit, ac Hebraicè Cucurbitam Kikaion (Ionæ 4.) vocat. *Kikaion Ionæ est Ricinus.* Nos verò Guilandino potiùs assentientes Kikaion Ionæ non credimus Cucurbitam esse, sed potiùs Ricinum.

Cucurbitæ species Matthiolo. Matthiolus in Diosc. figuram habet non multùm dissimilem, ab icone Tragi, tres Cucurbitæ species demonstrantem. Cucurbita sativa, inquit, quæ per Æstatem in cibum frequentissimè vario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe longa, rotunda, & sessilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se formâ dissimiles habeantur, non tamen propterea viribus, & naturâ sibi invicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius l.19.c.5. refert) forma varia in Cucurbitis arte & mangonio fieri facilè potest. Diligenter custodiendum est, ne eò mulieres accedant: namque earum contactu facilè elanguescunt incrementa virentium, tantóque magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant fœtus. *Mulieres enecant herbas.* Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam si propè in patens vasculum aqua subjciatur, à quinque vel sex digitorum intervallo, ante posterum diem adrepentes cognoscentur descendisse. *Sine semine ut nascatur.* Sine semine nascentur, si per triduum antea spargenda semina oleo sesamino macerentur. Camerarius quoq; in ep. & hist. germ. Matthioli ut i.â imagine, tria pinxit Cucurbitæ genera, nempe longam, rotundam, & sessilem.

Cucurbita, Sichia, Succha & etiis Lob. De Cucurbitis, hoc titulo (Cucurbitæ, Sychia; Succha, ..., præmisso, hæc scribit in Advers. Lob. Tanta est Cucurbitarum, Cucumerum, & Peponum inter se cognatio, ut antiqui Græci & Latini, nedum recentiores, minùs accuratè nomenclaturas discreverint. Euthydemus siquidem in oleraceo libro Syciam Indicam nominat Colocynthidem: *Colocynthis* puta post Hippocratem: cui, uti etiam Theophrasto videtur, quamlibet varietatem & differentiam genericam horum fructuum σικυώνη vox significare, σίζειν namque bullire est, unde σικύα, quæ vas, ollam & pyxidem significat, & sanguisugum vitreum, aut cornu instrumentum: indéque fortè Latinis Cucurbita, tametsi Varroni à curvando dicta putetur. *Σίζειν. Cucurbita fortè etym.*

Aristoteles etiam Sycias Pepones appellat: & Galenus Pepocucumerem. Quare quò faciliùs percipiantur & discernantur ab invicem, quæ hodie in usum culinarium & medicatum venerunt, genera cuncta non incommodè σικύας, vel Cucumeres vocamus: quarum duo summa fastigia sunt, Cucurbitæ & Melopepones, varia nomina adepta propter fructuum, foliorúmque varietatem. Et rursus: Admodum verisimile fit, Zucchæ nomen (sic enim Italicè vocant Cucurbitam depravatis elementis) σικίαν, aut σικύαν, vel συκίαν (utroque enim modo scribunt nonnulli Græci) designare: nam συκία, unde etiam Ficus Latinis derivatur, generalissima fuit appellatio Cucurbitarum, Cucumerum, & Melopeponum. *Cucumerinæ familiæ.* Quare Cucumerinæ familiæ maximæ vocari possunt Cucurbitæ, & commodiore etymo à curvando deduci, quasi curbando, ut loquuntur Vascones & Pyrenæi. Hæc ille. Quas alij Cucurbitarum differentias agnoverint, nunc est ostendendum.

Calabassi. Capallos. Calabassi seu Cucurbitæ in India ad miraculum usque augescunt, quæ in hac sola provincia Chile nascuntur & Capallos nuncupantur: Cucurbitarum species prope infinitæ sunt, quædam immensâ mole monstrosæ sunt, quæ dissectæ & resiccatæ excavantur, & ex iis varia vasa effinguntur: ex minoribus pocula, aut pateras ingeniosè cœlatas concinnant: Bauh. pin. ex Ioseph. Acosta l.4.c.9.

CVCVRBITA LONGA, FOLIO molli, flore albo.

Descr. Cucurbita lõga viticulas digitali crassitudine, angulosas, orgyias aliquot lõgas è radice tenerâ fibratâ emittit, quæ per terram sparguntur, alioqui pergulas & perticas capreolorum ope scandunt, folia rotunda, pedem aut sesquipedẽ lata molli lanugine tomẽtosa, crenis subinde nonnullis per ambitû incisa, ex pediculo tereti, longo, concavo; flores nivei candoris, liliacei, quinquepartiti, intus villosi, exteriùs breviore pilo obsiti, atque hi quidem aliàs pediculo immediatè cohærent, talésque steriles sine fructu marcescunt, aliàs mediante fructûs rudimento, qui delapso flore succrescit, inque insignem adolescit magnitudinem, pedes quinque aut sex longus, cervice crassâ, in ventrem modicè turgescens, qui, si quid, quod resistat, offendit, curvatur: Cortex recenti tener, herbaceus, adulto durus, flavescens, medulla alba, insipida, modicè fungosa; semina uncialis longitudinis ferè, longa, plana, compressa, unâ parte lata, duobus angulis conspicua; infernâ, quâ germinare solent, plures angulos habentia, & sub

tunicâ

tunicâ duriusculâ albâ, medullam includentia album, dulcem, esui gratam.

Stutgardiæ præter vulgarem longam, aliam observare memini, minoris crassitudinis & longitudinis, cortice candidiore.

De Cucurbita folio molli, flore albo, cui competere videntur, quæ veteres de Cucurbita memoriæ prodiderunt, hæc scribit Cordus. Cucurbitæ (inquit in Diosc. duæ sunt potiores differentiæ. Vna longos fert fructus, altera latos & sessiles: semine ejus Medici utuntur. Modò autem dictum genus in hist. (ubi Tragi icon assumpta) diligenter sic descripsit: Cucurbita cameraria, quæ ante camerarum fenestras seritur, viticulam ab una radice emittit, quæ in multas alias angulosas, teneras, & modicè concavas viticulas dividitur, folia ex intervallo proferentes, singula ferè rotunda, nisi in iis anteriori maximè parte tres plerumque acuminati anguli eminerent: eadem eminentiis quibusdam brevissimis, rarisque per ambitum circumvallantur, & tactu mollia sunt, foliorum Althææ modo, magnitudo eorum seu latitudo secundum natalium diversitatem variat, fœcundo autem aprico & humido solo, apud nostram Germaniam pedem cum quadrante interdum latitudine excedunt: pediculus iis est longus, tener, leviter hirsutus, modicè concavus, & propemodum teres, si non modicè canaliculatus esset eo latere, quo superiori foliorum parti respondet; capreolos secus folia producit singulos, quibus affixos baculos, & perticas apprehendit, in magnam altitudinem ascendens; flores juxta folia & capreolos fert figurâ liliaceos, partim steriles, partim verò fœcundos, utrique quinis, candidis, intus hirsutis, sesquiuncia longioribus, unciâ paullò angustioribus, forasque modicè reflexis & repandis constant foliis. differunt tamen inter se. Siquidem steriles breves habent in medio apices & hirsutiores sunt, nec quicquam habent tumidi post se (ubi pediculo junguntur) quod sequuturi fructûs spem faciat: fœcundi verò in medio tria crassiuscula, bifidáque stamina continent, nec immediatè pediculo junguntur, nam inter ipsos flores & pediculum parvum & leniter hirsutum extuberat, quod tenera Cucurbita est, capitulum juxta annexum in angustum collum desinens, quod marcescente flore paulatim accrescit, deinde ab Autumno in magnam molem, quam Cucurbitam vocamus, auctum maturescat. Magnitudo & forma nō est eadem omnibus Cucurbitis: quædam enim lōgæ sunt, quædam verò inferiùs ventrosæ existunt, & superiùs in angustum collum coarctantur. Cùm apud nos in Germania feliciter enatæ maturuerint, longæ quinos senósq; pedes longitudine, & dodrantem cum uncia assequuntur, maximè si pensili licentiâ concessâ, liberè pependerint. Ventrosæ autem interdum in duorum pedum longitudinem & pedalem latitudinem adolescunt: utrumque tamen genus frequentiùs minus capit incrementum. eam enim magnitudinem quam posuimus non semper, nec ubique consequuntur: color omnibus est in maturitate flavus, durúsque & ligneus cortex: pulpa teneris est candida, gustu dulcis, maturis verò fungosa, seminibúsque plena, præterquam in collo: nam eo loco ventosæ nullum semen continent: longitudo semini uncialis est, latitudo autem semuncialis: idem planum & compressum est, atque anteriori parte modicè acuminatum, posteriori verò latiusculum, duobúsq; eminentiis cornutum: corticem habet lignosum, candidum, acuminatum, compressum, gustúque dulcem nucleum claudentem. Radice tota herba nititur candidâ, in multas tenues partes distracta eáque semestri: in hortis sata cameras perticis extructas ascendit & obtegit, facitque jucundas frigidásque scenas, latis foliis solem arcens: seritur etiam in hortis pensilibus, ante cameras & fenestras, ut dictum est. unde hoc Cucurbitæ genus Camerarium Romani appellabant, ut Plinius testatur. Cord. eodem libro aliam tradit Cucurbitam, quæ an una sit ex Cucurbitis, quas postea trademus, lagenariis, considerandum. Cucurbita plebeia, inquit, viticulis, foliis, floribus & semine camerariæ similis est, fructum tantùm dissimilem producit, cui duorum dodrantum, aut nonnunquam cubiti apud nos est longitudo, latitudo verò quincunx aut sextans, formâ sunt inæquali: nam inferiùs longum habent ventrem, à quo in longum, nec angustum collum desinunt, interdum etiam incurvantur. Est & alia, quibus distinguuntur, differentia. Cameraria altitudinis avida est: Plebeia verò humi prorepit, quoquoversus viticulas suas spargens. Saporem habet dulcem, carnémque, cum tenera adhuc est, quæ edendo sit. Et hæc Cordus.

Cucurbitam longam folio molli, flore albo, vocavit Lob. in adv. Cucurbitam sive Zuccham; in obs. & ic. omnium maximam, anguinam. Ger. ut & Dod. gall. qui tertio loco describit, Cucurb. anguinam; hist. ubi Lobelii figuram habet, Cucur. longiorem, Turn. Lon. Cast. Cam. & Tabern. (apud quem icon transposita per incuriam typographicam ut existimamus, sub titulo Cucurbitæ Indicæ minoris. Cucurbitam longam: & sic etiam Fuchs. & Hort. Lusit. appellavêre. Lugd. Cucurbitam camerariam longam. Ang. ep. 7. Cucurb. Zuccham longam, σικύαν Hellespontiorum. B. phyt. Cucurb. 4. Idem pin. Cucurbitã, 5. sive oblongam flore albo, folio molli; Cucurb. fructu oblongo, Tragi, Cord. in Diosc. Cucurb. oblongam, Fuchs. Cucurbitam, Gesn. h. sativam longam, Cæs. Cucurbitam falcatâ figurâ sæpè crescentem, quandoque cervicem tantùm habentem recurvam, nonnunquam rectitudine servatâ bicubitalem, tricubitalémque acquirentem longitudinem.

Cucurbitæ camerariæ. Cucurb. plebeia Cordi, quæ. Distinguuntur à Cameraria. Synon. Error apud Tabern. Varietates. Steriles. Fœcundi. Forma non eadem omnibus Cucurbitis. Cucurbitæ veterum. Cucurbitæ potiores differentiæ. Cucurb. Cord.

CVCVRBITA LATIOR FOLIO molli, flore albo.

TRagus hujus fructum pingit, tres enim species unâ effigie repræsentat: Fuchsius separavit & hanc majorem vocavit, gal. *Courge* aut *Courge grosse*. Dod. gall. Cucurbitam 1. & (ut & Lugd.) Cucurb. camerariam majorem: hist. Cucurb. latiorem, ventricosam ac crassam absque collo, & inferiore sede latiorem, pyri turbinatam figuram quodammodo referentem. Hort. Lusit. Cucurbitam rotũdam. B. phyt. & pin. Cucurb. 1. sive majorem sessilem flore albo, Cucur. fructu in orbem collecto in tumescente Tragi: Cucurbitam sessilem, Matth. ep. Cucurb. majorem, Fuchs. Turn. Latiorem, Dod. Zuccham rotundam, Ang. Cucurbitã sessili fructu, Cord. in Diosc. Variat hæc, inquit, magnitudine, variat colore corticis; nam sunt virides, flavæ, candidæ, quædam maculoso cortice, quædã sulcis distinctæ, quæd tuberosæ.

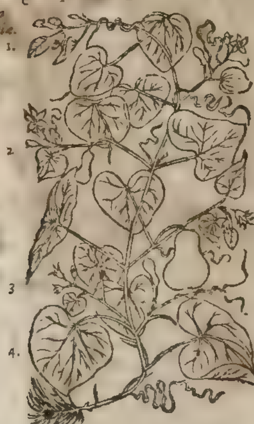
Synon. Varietates.

CVCVR-

CVCVRBITA LAGENARIA.

Descr. Cucurbita lagenaria non variat foliis & flore, à longa prius descripta: verùm fructu plurimùm differt, collo angusto ventréque crasso, lagenas & phyalas repræsentans: semina putamus magis fusca esse, quàm longarum.

Autorum differentia. Lagenariæ has observavimus differentias.

1. Lagenariam Cucurbitam vulgatiorem majorem, luteam, albedine cõspersam.

2. Lagenariam mediocris magnitudinis, longiusculam valdè virentẽ, maculis luteis conspicuam. Hæc sacharo conditur.

3. Lagenariam minorem maculis albidis insignem.

4. Lagenariam magnam, longo collo constantem, virescentem, maculis luteis notatam.

5. Lagenariam, collo multò longiore, colore pallido, albísque maculis ornatam: Conditur & hæc saccharo.

6. Vidimus tandem Cucurbitam mediam inter longam & lagenariam, corpore crasso rotundo, magnitudinis circiter capitis, collo tenui cubitum penè longo.

Synon. Tragus appellat Cucurbitam camerariam & plebeiam Plinij, germ. Flesſchen Kürbs. Turn. Fuchs. Cucurb. minorem. Dod. gall. Cucurb. 2. minorem: 1. 2. hist. Cucurb. priorem. Tab. Cucurb. lagenariam majorem, & alteram minorem. Ger. Cast. & Lob. obs. & ic. Cucurbitam lagenariam, hanc in Adv. duplicem agnovit. Lagenariam, inquit, voco, ut qua pe-

Lagenar. maior. 1. regrè proficiscentes lagena utuntur, præsertim in Galliis, Hispaniis & Italia: commodiùs namque gestatur vinum, quàm vitreo aut figulino vase, quæ oneri sunt, & faciliùs franguntur. Semen illi minus, quàm superiorum: folium alioquin, flores & reliqua

Lagen minor. 2. non disparia. Ab hac tantùm differt fructu minore, lagenulámque concinniorem exprimente, eóque lubentiùs commodiúsque gestatur itinerantibus. Semine, folio, & flore, delicatiore, non diverso.

Varietates C. Bauh. B. phy. & pin dicitur Cucurb. 3. sive lagenaria flore albo, folio molli, Cucurbita, Brunf. Cuc. plebeia Cordi, Gesn. h. Cucurbita cameraria minor, Lug. Variat fructus quandoque lagenarum formâ; aliquando ventricosâ absque collo pyri turbinati figurâ.

De loco in genere.

Ante in genere ex Neotericis, ceu etiam ex veteribus, quædam de loco, tempore, satione, cultu, & mangonio commemorata sunt. Quare hîc illud duntaxat adscribimus, quod apud Dodonæum in fol. lat legimus. Cucurbitæ in hortis seruntur ac coluntur. *Tempus.* Sub Autumni tempus ad maturitatem demum perveniunt: in calidis tamen regionibus citiùs *Præcoces ut fiant.* maximè præcoces: Præcoces autem Cucurbitæ, tum & Cucumeres sic reddũtur, ut Quintiliani tradunt. In cophinos aut fictilia inutilia terra cribrata mittenda, stercore admixto liquidior facta: & anticipato consueto tempore, Vere videlicet inchoante, semina implantanda, & cùm sol fuerit, & calor, & moderata pluvia, cophinos sub dio expones, circáque Solis occasus in domum contectam inferes: atque hoc assiduè faciendum, aqua irrorata, quando usus postulaverit: postquam verò perfectè cessabunt frigora & glacies, cophini sive dolia in locum subactum & excultum defodiendi, ita ut labra æqualia sint terræ, deinde reliqua cura adhibenda: sic ille ex Plinio.

Vires et usus in genere.

Cucurbita quæ editur, ex Dioscoridis quidem autoritate, cruda trita imposita, tumores & abscessus mitigat. *Tumores.* Ramenta ejus pueris infantibus, in partium circa cerebrum & membranarum ejus inflammatione utiliter per sinciput imponuntur. *Inflammationes.* Similiter ad oculorum & podagricas inflammationes. At succus ramentorum expressorum, & per se, & cum rosaceo infusus, ad aurium dolores commodus est: *Aurium dolores.* & cuti summæ à febris ardore ac æstu vexatæ illitus prodest. Totius autem Cucurbitæ fervefactæ & expressæ succus, cum modico melle & nitro potus, alvum leviter solvit. *Alvum solvit.* Et si quis in ipsam crudam excavatam infusum vinum per noctem sub dio exponat, & temperatum jejunus bibat, leviter alvum mollit. Quantum porrò ad ejus in medicina usum attinet, *Temperamentum ex Galeno.* Galenus de simpl. humidæ frigidæque temperaturæ esse scribit, utraque qualitate secundi ordinis. Quocirca ramentorum ejus succum ad aurium dolores cum phlegmone junctos, cum rosaceo utilem esse tradit. Sic totam quoque calidam illitam calidas phlegmonas mediocriter refrigerare. In esu autem *In esu noxia.* humidam esse & sitim propellere: crudam quidem ad esum injucundam esse, & concoctioni extremè rebellem, adeò ut si quis ad ejus usum in alterius cibi inopiâ cogatur, onus frigidum in ventre situm sensurus sit: ut stomachus subvertatur, & ad vomitum concitetur, qui etiam solus liberare potest illum ab instantibus symptomatis. Quare omnes homines, inquit 2. de Alimentis, post cocturam statim aut sartagine frixam, aut assatam edere solent. *Diphilus.* Diphilus scribit Cucurbitam parum nutrire, facilè corrumpi, habitum corporis humectare, egeri celeriter, bonum succum generare, si ex aqua & aceto sumatur; juvaréq; magis ventriculum: meliorem succum nobis suppeditare conditam in salgamum: potentiùs extenuare cum sinapi: concoqui minori negotio, ac excerni sessilem. *Mnesitheus.* Mnesitheus censet, quæ naturâ facilè ab igne vincantur, & coquantur, ut Cucurbita, corpori alimentum subministrare, non multum sanè, sed humidius & nihil molestum. *Epimarchus.* Epimarchus suo carmine videtur Cucurbitam ceu insalubrem damnare:

Longè salubrius id erat, quàm Cucurbita.

Plinius. Plinius l. 20. c. 3. Dioscoridis sententiam ampliter explicat. Sativæ quoque rasæ succus tepefactus auribus medetur: caro ejus interior sine semine, clavis pedum & suppurationibus, quæ Græci apostemata vocant. *Clavus. Apostemata.* Decoctæ autem universæ succus, dentium motus stabilit, & dolores inhibet. *Dentes stabilit.* Vinum cum ea fervefactum, oculorum etiam impetus. Folia ejus cum recentibus Cupressi, contusa & imposita; ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris, vulneribus medentur. Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerant, & ardores capitis & *Podagra.* maximè infantium. Et ignes sacros vel strigmentis *Ignis sacer.* his impositis, vel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus, mirè combusta sanat. *Combusta.* Chrysippus Medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho utilissimæ judicantur, & interaneorum, vesicarúmque exulcerationibus. Quos itaque dixit Plinius capitis ardores, & maximè infantium, Dioscorides [illegible] habet. *Diosc. explicatur.* [illegible] verò παιδία sunt pueri, quos inflammatio partium

tium circa cerebrum & membranas ejus vexat. Ita enim Paulus l.1. c.13. habet: σειρίασις ἐστὶ φλεγμονὴ τοῦ περὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ μήνιγγας χωρίου. Et ibidem mox etiam ipse Cucurbitæ ramenta ad siriases præscribit. Plinius alibi adustionem infantium, siriasin vocat, ut l.30.c.15. Ossibus in canino fimo inventis, adustio infantium, quæ vocatur siriasis, adalligatis emendatur. Et alibi infantium destillationes, ut l.22 c.21. Folia Heliotropij infantium destillationibus, quod siriasin vocant, illita medentur. Alibi etiam simpliciter græco vocabulo utitur. at l.32.c.10. Siriasesq; infantium spongia frigida cerebro humectato, rana inversa adalligata efficacissimè sanat, quam aridam inveniri affirmat. His itaque modis Plinius siriasim reddere conatus est. Verùm Alexander Aphrodiseus l.1. probl.98. σειριᾷν vulgus dicere, ardorem habere ait. διὰ τί, inquit, τὰ βρέφη ἐν τῷ θέρει σειριᾷ; ὅπερ ὁ πολὺς δῆμός φησι καῦμα ἔχειν αὐτά. Et videtur sanè verbum à Sirio stella factum esse, de quo Poëta ait:

Sirius ardor,
Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris,
Nascitur & lævo contristat lumine cœlum.

At verò quod ex strigmétorum, (quæ ramenta Dioscorides vocat) succo febrium ardores refrigerari tradit, id dicit quod Dioscorides ait, cuti summæ à febris ardore ac æstu vexatæ illitus prodest. Cæterùm, ut ad institutum redeamus, veteres Medici apud Plinium Valerianũ de Cucurbita ita senserunt, ut eam aquam coagulatam dicerent. Galenus humidæ putat virtutis & frigidæ, idq; ex eo probat, quòd ipsa in cibo sumpta stomachum relaxet, bibendi desideria non excitet. Cætera etiam in Cucurbita talia, ut apertè frigidæ potestatis exempla demonstret. Crudæ & tritæ leniunt omnem tumorem. In cibo sumptæ molliunt ventrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad compescendum velociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem succus & dolorem dentium mitigat, si diutiùs in ore teneatur. Sed & rosaceo mixtus, & unctione corpori admotus, febrium restinguit ardores. Cinis aridę corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerem didicimus ab expertis vulnera in veretro jam in putredinem versa purgare, & ad cicatricem usque perducere. Semini sicco illa vis traditur, ut in pulverem tusum & inspersum impleat vulnera quæ cavata sunt. Quidam illud in vino bibendum dedêre, ut solutiones alvi fluentis inhiberent. Viticulæ quoque Cucurbitæ jam senescentes cum passo & aceto dysentericis datæ, miro modo saucia intestina componunt. Ex Simeonis Sethi sententia, Cucurbita concoctu facilis, boníque succi est, & admodum nutrit. Sitim sedat, urinam cit, & ventrem movet. Calidis & siccis temperaturis prodest, & inflammationes ventris & jecoris sedat. Pituitosos autem lædit, colicósque affectus. Si malos humores assequitur, ab iis corrumpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, consistentiâ tenuis est. Thoraci, pulmoni & vesicæ prodest. Succus ramentorum ejus cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra verò illita, calidas inflãmationes refrigerat. Tragus ait quosdam se vino, quod in excavata cucurbita manserit, purgare. Hoc an verum sit non sum expertus, id tamen potiùs existimarim præstare Cucurbitas amaras folio aspero. Omnia Cucurbitarum genera, inquit, frigidę & aqueę sunt naturę, ut rectè dixerit Plinius, Cucurbitam nihil aliud esse, quàm congelatam aquam. Cucurbitæ ad ardentes febres utrinque usurpatæ mirificè faciunt. Quamquam autem Cucurbitarum usus, propter frigidãm, quam obtinent, humiditatem, stomacho non usque adeò conducat, nihilominùs tamen culinis passim familiares cernuntur. Sunt enim qui teneras illas & molliusculas adhuc in cibis esitare solent, eo quo sequitᷓ modo. Corticem exteriorem abjiciunt, interiorem verò & candidam substantiam unà cum mollibus ac immaturis seminibus bulliunt, posteàque minutim conscindunt, ac cum cepa, butyro & sale coquunt. Hic cibus ferè cum brassica capitata cõscissa & cocta convenit, macilentísque hominibus prodest. Nonnulli Cucurbitam immaturam orbiculatim instar malorum scissam, cum butyro in sartagine frigunt. Quidam purgationes ex Cucurbita conficiunt hoc pacto. Cucurbitam recentem excavant, vinóque repletam noctis spatio relinquunt, ac manè jejuno stomacho, illud vinum bibunt. Aqua ex immaturis Cucurbitis distillata, his qui ardentibus febribus ita laborant, ut nullis aliis medicamentis calorem restinguere possint, potanda exhiberi, nec non foris in epithemate cordi & jecinori, ut reprimatur calor immensus, admoveri potest. Eadem ardori capitis, quam syriasin vocant, maximè infantium, efficacissimè magno experimento in linteolis imponitur. Quòd si aqua distillata non suppetat, succus sumatur, paríque ratione usurpetur. Aqua stillatitia & succus immaturæ Cucurbitæ, non tantùm aurium dolori instillatu auxiliatur, sed & oculorum, omniumque aliorum membrorum inflammationes & podagras refrigerant. De Cucurbita ita cecinit Fiera:

Valer. (left margin) · *Cucurb. humida & frigida.* · *...dendi ...era.* · *...lnera.* · *...sum in...ret.* · *...ysenteria.* · *...m. Sethi.* · *...oxæ.* · *...enerem ...hibet.* · *...ragus re...rch.* · *Cucurbita ...sse congelata aqua.* (left margin, partly cut off)

Teneræ in cibo sumuntur. · *Aq. distillata.* · *Febris ardens.* · *Oculorum dolor ex inflammatione.* (right margin)

Succi aquei, cursûs rapidique Cucurbita, bilem
Vincit, & ilia cùm non bene cocta ciet.
Quàm bene grata tamen, cuicunq; admixta secundat.
Huic externa magis quàm sua forma placet.

Cucurbitæ folia recentia, secundùm Matthiolum (ex Cardano) jumentis illita, affrictáq; muscas abigunt. eadem mammis puerperarum admota lac siccant. Oleum q̃ è Cucurbitarum floribus paratur, iis in oleo diutiùs insolatis, renum calores inunctum extinguit, & capitis dolores, præsertim in febribus mulcet: aridæ cinis ambusta, & pudendorum ulcera sanat. Estur passim Æstate in cibis cum jusculis elixa, tum quoq; in oleo, aut butyro frixa, farinâ priùs circumlita, & acerbæ uvæ succo aspersa. Si infanti dormienti paris longitudinis Cucurbita, vel etiam Cucumis, inquit Dodonæus, in lectulo adjungatur, & febricitaverit, mox à febri liber erit. Editur & Cucurbitæ pulpa cocta, quæ facilè subsidet, præcipuè autem elixa, quæ & præter substantiæ suæ lubricitatem, tum & humiditatem, alvum emollit. Assa vel frixa quàm plurimùm de propriâ humiditate deponit, atque idcircò minùs facilè descendit, nec alvum adeò citò emollit. Semen urinæ acrimoniam contemperat, & eandem mediocriter provocat. Quidam (teste Amb. Paręo) dicunt suâ industriâ loco exsecti cranij se supponere frustum corticis cucurbitini exsiccati, ac coalescere, decipientes in eo ignorantes. Diximus ante Cucurbitarum cortice carne exinanito peregrè proficiscentes urceorum vice frequenter uti, in eo vina condientes, quo per iter se à sitis injuriâ vindicare possint. Cæterùm notissimam ait Lobelius, & è Cucurbitarum genere conditturis aptissimam, anguinam vocatam. Hanc maxima copia in taleolas longas dissectam, sacchatóque condítam, Lusitanos, Hispanósque venum in Septentrionem adferre, vocaréque Carbasade: siticulosis & æstu febrili vexatis gratissimas offulas esse.

Ex Matth. · *Muscas abigunt.* · *Lac siccant.* · *Calores extinguit.* · *Infans febricitans.* · *Vrinæ acrimonia.* · *Impostura quorũdam de cortice suppositio pro cranio.* · *Vrceorum vices cortex subit.* · *Condituris apta.* · *Carbasade* (right margin)

Vnguentum ad achores singulare & certum (si Timot. Roesl. credimus) recipit Cucurbitam, in qua oleum Olivarum fuerit, admovet igni, scutella terrea excipit stillans oleum, cujus capit drach. iij. & tantundem Salviæ silvestris, coquendo simul in patella terrea nova, dum incipit bullire, tunc ceræ & cinerum Ficûs nigræ, singulorum drach. unam injicit, statímque ab igne demit, agitátque donec refri-

Vnguentum ad achores. (right margin)

frigeratur. Cum verò uti necesse est, in aceto decoquit fuliginem, quo abluit caput, exsiccat, deinde inungit unguento, semel in die, tertio quoque die lavat per mensem & sanat: cum pili apparent, inungit melle calido.

CVCVRBITA LONGA, FLORE albo, protuberante ventre.

Descr. ANNO 1608. sub finem Septembris ex horto Princip. Montbelg. allata fuit Cucurbita, quæ longitudine sua plus quàm tres spithamas æquabat, ventre oblongo orbiculari ferè, nisi lacunæ quædam depressiores, costarúmque obscuriorum secundùm longum procurrentium sinus aliquid adimerent, ambitus ventris duas spithamas & semissem ampliabatur, ad extremum quadam sui particula in unum magis latus vergebat, inclinabátque: *Collum.* collum cum capite spithama longiùs protendebatur, ambitu suo spithamâ latius ampliusque exiterat, in medio tenuius, caput crassius teretiúsque evaserat, in eam ipsam, quâ ventris prius extremum, partem magis inflexum torquebatur, incurvabatúrque, lævis erat undique superficies, colore albido in luteolum tendente, pediculum capiti infixum gerebat quadrangularem, & aliquantulum Helicis in morem intortum ferebat, in quatuor dein superiùs alias propagines multiplicabatur. *Caro.* Aperta carnê veram proximam cortici unciam crassam obtinebat subflavescentem, subdulcem & aquosam nondum plenè maturam, reliquam carnem albissimam, spongiosam, mollem intra se abditam condebat, cujus substantiæ longâ serie inhærescebant semina foris albida, duriuscula, tunicâ albâ, pellucidâ, humidâq; donata, cum appendice ab eadem orta longiusculâ. semina confracta sublutea sunt interiùs, medullâ destituta, humore tamen aqueo repleta ferè, dulcia, esúque jucunda.

CVCVRBITA LVTEA, CORtice tenero.

Cucurbita hæc lutea vix utraque manu amplecti potuit palmum alta, Martio sulcis latis & costis itê sulcosis, cortice tenero, carne pallidâ, sapore aliarum Cucurbitarum. Est de genere, ni fallor, *Cucurb. Siciliana.* Cucurbitarum Sicilianarum capreolis carentium. Semê habet parvû, subrotundum: duravit ad Aprilem.

CVCVRBITA OVALIS FERE, variegata, parva.

PRovenit Montbelgarbi in horto E C. Cucurbitæ genus parvum, longitudine palmari, ovali ferè figurâ, quod manu amplecti non poterat. Hæc ut Cucurbita amara pyriformis maculata est, minùs tamen rufa, lineis etiam latioribus multò & magis albicantibus, maculis etiam pluribus: carne albicante, saporis aliarum Cucurbitarum.

CVCVRBITVLA PILÆ PALMAriæ non multò major, rotunda.

Descr. Cucurbitulæ species minima rotunda, pilæ palmariæ nô multò major, lecta fuit in horto E.C. Montbelg. anno 1607. Octobri mense. Foris erat cortice tenui, fragilique, viridanti colore in summitate circumquaque imbuta, ad regionem autem petioli viror ille saturatior sensim dilutus cernebatur, & in petioli ambitu partim luteola, partim etiam albicans visebatur: caro ipsius interior dulcedine perfusa sentiebatur, cui semina multa interjecta hinc inde sparsim fuerant, reliquis Cucurbitularum seminiis consimilia, quibus decorticatis pulpa alba simul & nonnihil flavescens conspiciebatur & ad dulcedinem gratam tendens. Hoc semen Româ delatum per D. ab Andlavv, Canonicum Moguntinum, nobísque communicatum fuit.

CVCVRBITA FOLIIS ASPERIS, sive Zucha flore luteo. CAP. II.

Descr. VVlgaris notitiæ Cucurbita, flagellis sarmentísve longissimis, canaliculatis, modicè concavis, crassitudine pollicari, asperis, latè vagatur, & perticas, si quas nacta est, capreolorum innixu & voluminibus scandit: folia larga, Cucurbitæ flore albo longè majora firmioráque, ficulneis laciniis, aspera, atro virore splendentia, & per ambitum serrata, ex pediculis dodrantalibus, solidis, modicè canaliculatis, & spinulis horrentibus: flores nonnihil odorati, fundo acetabuli instar, in quinque folia liliaceis majora dissecantur, intus crocea & lanuginosa, foris ex croceo in herbaceum tendentia, costísque & venulis eminêtioribus herbidis rugosa, brevissimis pilis donata: *medium florem occupãt*, quæ aliarum plâtarum apicibus respondent, crocea, bisulci animalis pedem exprimentia. Ij duplices sunt, quidam sine fructu pereunt, aliis succedût fructus, qui & formâ, & magnitudine, & colore subinde variant. *Fructûs lusus.* Est enim vel longus, vel compressus, vel globosus, vel pyramidalis, cortice duro & veluti lignoso, colore viridi aut in viridi subnigro, notis albis maculoso vel striato: carne tenerâ, albâ, subdulci, non usque adeò insipida, ut in Cucurbitis flore albo: semine cineraceo, magno, oblongo, alterâ parte anguloso, alterâ obtuso, juxta cujus margines circumcurrit linea elata, costæ instar, pulpâ candidâ dulci & suavi.

CVCVRBITÆ ASPERÆ icones quinque.

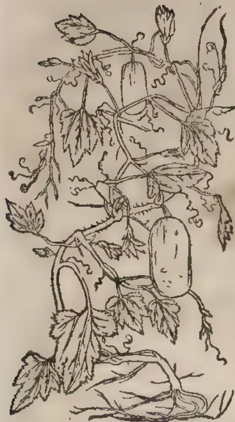

ICON II.

Magna

ICON III.

ICON IV.

ICON V.

Magna sanè turba est & penè innumera Cucurbitarum folio aspéro, quarum duas icones ex iis quas jam sculptas emimus præmittimus: Tres quæ sequuntur sunt etiam ex imaginibus à nobis emptis. Secunda à nobis proposita, est apud Dodon. lat. in fol. nomine Peponis majoris oblongi. quartam ponit pro Pepone rotundo minore: Eadem apud Tragum extat sub titulo Cucumeris, sive Zucconis marini.

Tragus de Cucumere, seu, ut vulgò loquitur, Zucco marino hæc inter alia prodidit. Intra paucos annos quamplurima peregrinarum stirpium genera è longinquis regionibus in Germaniam deportata sunt. Inter cætera verò, & hęc poma æstiva, quæ unà in Æstate totâ suâ substantiâ adolescunt, florent & maturantur, ad nos commigrarũt. Eorum nonnulla magna, alia parva, quædam rotundæ figuræ, alia oblonga; rursus hæc dulcia, illa amara; quædam cerea seu aurea, alia luteola, sed pallida, nonnulla candida evadunt. Omnium verò eadem ferè folia, idem caulis, iidémque flores, licèt hæc in his majora, in illis magis exigua appareant. Flores quidem fert duplices, luteos, cymbali formam repræsentátes, quorum priores nullo post se relicto fructu decedunt. Qui verò superstites manent, campanulę similes, odore suavi præditi, cum corrugari cœperint, ilicò pomeus fructus consequitur, alius oblongus, alius rotundus, alius lævis, glabérque, alius multis crassiusculis & prominentibus quasi costis striatus, alius albus, alius ex pallido luteus, alius nigricans, qui tamen cùm Autumni tempore maturuerit cerei efficitur coloris. Porrò omnium horum generum poma, corticem seu cutem exteriorem lignosam habent, intus crocei sunt coloris, maximè ea quæ foris nigricant, lato & dulci semine referta, ita ut ducenta unum quandoque pomum contineat. Porrò quod inter semina & corticem in omnibus generibus medium est, præstantissimum censetur. Quæ candida, foris & quæ ex pallido lutea sunt poma, carnem habent candidam, Rapóque formâ & sapore similem. Vniversa verò eorum genera durare per annum possunt, nec interea temporis putrilagini obnoxia fiunt, siquidem ritè legantur, eáque quâ decet curâ conserventur. Postremò quòd in his pomorum generibus aureo nitet, seu cereo colore, subinde mutatur, nam viridem rursus assumit colorem, quem mense integro servat, deinde aureum recipit, atque sic alternis mensibus, alio atque alio tingitur colore, quod non semel magnâ cum admiratione observavi. Sunt qui hæc poma Cucumeri adnumerent, asserantque Turcicos vocari Cucumeres, quorum sententiam probare non possum. Cucumeres enim omnes humidæ sunt qualitatis, putrilagini facilè obnoxij, quare diu durare non possunt. Ego vero hunc fructum, Summer Opffel / h.e. Mala æstiva, & Indianisch Opffel / h.e. Indica Mala appello. possunt verò cùm multa eorum sint genera, ita suis appellationibus distingui, ut dicantur,

Cucumis vocari non meretur.

Mala æstiva.

Mala Indica.

Mala Indica	Crocea	Germ.	Saffrangäl	Indianisch Opffel.
	Lutea		Bleichgäl	
	Citrina		Geldtgäl	
	Nigra		Schwartz	

Vulgo Zucco marina dicuntur, quòd ex ultromarinis regionibus, partim ex Syria, partim ex India ad nos primùm venerint, quod testantur appellationes ipsorum. Vulgo enim Zucco de Syria, Zucco de Peru dicuntur. Et hæc habuit Tragus quæ de nomenclaturis hujus plantæ diceret, quibus nos haud contenti, certiora & magis probanda in medium adferemus.

Zucco marina.

Zucco de Syria.

Cucurbitæ folio aspero à Fuchsio Cucumeribus annumerantur. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem vulgus Turcicum nominat, vulgari multò major ac procerior foliis, floribus, & fructu, qui ut in vulgari Cucumere non est maculosus, sed tamen oblongus etiam, & admodum flavus. Et hinc est quòd multi eundem privatim Citrulum & Citreolum, quasi citrinum, h.e. flavum vocent. Hujus semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est qui marinus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores, & semina attinet, ferè similis, nisi quòd in hoc omnia sint minora: fructus verò rotundus. Vulgus *Zucco marin* vocat: Meer Cucumer: Galli *Concombre* ou *Concombre marin:* Officinis perinde atque Turcicus est ignotus. Et hæc Fuchsius qui Cucumeris Turcici effigiem exprimit illâ icone quam secundo loco ponimus; Cucumeris verò marini imaginem illâ picturâ exhibet, quam quarto loco locavimus. Nos, ut liberè rè dicamus nostram sententiam, pronunciamus Fuchsium malè confudisse, miscuisséque Cucur-

Cucumis Turcicus, Fuchs.

bitam aſpero folio cum Cucumere vulgari, Citrulo & Melonibus. Magna ſanè eſt differentia inter Cucurbitam aſpero folio & Cucumerem vulgarem. Turcicum verò Cucumerem ineptè vocari ait Citreolum.

Zucha quinque Cordo 1

De quinque Zuchæ ſpeciebus Cordus ſcripſit. Zucha major longa, inquit, viticulis, foliis, capreolis, floribus, ſeminibus, radicibus & aſperitate, grandi oblongæque Colocynthidi ſimilis exiſtit. fructu verò ejúſque ſapore ab illa differt. ſiquidem figura eſt longus, in longitudinis circumferentia viginti ſex plerumque uncias complectens, latitudinis verò ambitu octodecim uncias rarò excedit. Pondere autem quinque libras ſex uncias ſuperat, pediculo hæret craſſo, anguloſo, nigro, ſolido, & tactu aſpero: à cujus annexu contigui inter ſe & tereti ſuperficie exeunt anguli, ipſum fructum circa pediculum veluti craſſioribus ſtriis ornantes. colorem habet principio viridem, & candicantibus maculis conſperſum: in maturitate verò citrinum, ſuperficie conſtat aliquantulum tuberoſâ, cavernoſáque. guſtu dulcedinem reſipit. Colitur in hortis.

Zucha major rotunda viridis. 2.

Zuccha major rotunda, viticulis, foliis, capreolis, floribus, ſeminibus, radicibus atque aſperitate jam dictæ longæ Zuchæ ſimilis eſt, folia tamen figura aliquantulum ad Vitis & Ficûs folia accedunt. Fructum fert globi modo rotundum, aut modicè in latitudinem depreſſum, craſſo, anguloſo, aſpero, ſolidóque pediculo hærentem: longitudinis circumferentia viginti duas aut nonnunquam plures, paucioréſve uncias complectentem, ambitu verò latitudinis viginti quatuor uncias nonnunquam excedentem, pondere autem quinque libras atque octo uncias habentem, colore & cavernoſâ ſuperficie longam majorem Zucham æmulantem. ſaporem habet dulcem, aqueo ſucco dilutum. colitur ut longa.

Zucha rotunda mediocris viridis. 3.

Zucha rotunda mediocris, viticulis, capreolis, foliis, floribus, radicibus, aſperitate, atque omnibus aliis proprietatibus oblongæ & grandi Colocynthidi ſimilis exiſtit: fructum verò habet globi modo rotundum, aut modicè compreſſum: in ſuperficie modicè, ita ut vix appareat, tuberoſum, quàm grandis, rotundæ Colocynthis [*Colocynthis Cucurbita amara*] paullo majorem, pondere civilis libræ unius cum dimidia: principio viridem, deinde maculoſum, in maturitate verò luteum: qui diſſectus luteam carnem oſtendit, & in medio ejus ſex latorum, oblongorum, acuminatorum, candidorúmque ſeminum ordines, quibus candidus ineſt nucleus. Saporem habet fructus dulcem, ſemen verò dulciorem. ſeritur prædictorum modo.

Zucha rotunda minor. 4

Zucha rotunda minor, per omnia mediocri ſimilis eſt, præterquam quòd folia latiora habeat, fructus autem minores, ſed eminentioribus angulis ſtriatos, & in ſuperficie magis tuberoſos, quorum etiam cortex multò lignoſior & durior eſt quàm mediocris Zuchæ, carnem habent ferè croceam, & ſenos ſeminum ordines. ſapore mediocri Zuchæ reſpondet, cui etiam ſimiliter colitur.

Zucha major rotunda viridis glabra. 5.

Zucha magna rotunda, glabra, majoribus Zuchis viticulis, foliis, capreolis, floribus, ſeminibus, radicibus & aſperitate ſimilis eſt. fructum producit grandi & rotundæ Zuchæ figurâ ſimilem, tam longitudinis, quàm latitudinis ambitu viginti duas plerumque uncias complectentem, pondere autem quinque libras duabus unciis excedentem, pediculo craſſo, anguloſo, aſpero, nigro, ſolidóque hærentem, à quo eminentes prodeunt anguli, undique per fructûs latera tranſeuntes, donec circa floris veſtigium collecti, rurſus conjungantur. colorem habet etiam circa maturitatem in nigro ſubviridem. Si verò ſerenus & tepidus fuerit Autumnus citrinum colorem induit, quòd ſi cælum frigidum & triſte fuerit, tepido loco fovendus eſt, ut citrineſcat. Colitur prædictorum modo. Et hæc Cordus.

Cucurbi[ta]...

Geſnerus hort. Zuccam marinam Italis vocatam, Cucurbitæ ſpeciem eſſe concludit, Zuchámve majorem rotundam apud Cordum Zucham Indicam Matthioli ſuſpicatur. Sed & Matthiolus *Zucche Indiane* (ita enim inſcribit) inter Cucurbitas refert. Sunt & alia, inquit, Cucurbitarum varia genera Italiæ peregrina, quæ diu per Hiemem recentes aſſervari poſſunt. Ferunt has ab occidentalibus Indiis in Italiam veniſſe: unde Indicæ à pluribus vocitantur. His in poſt. comm. addit. Sed jam diu Italico ſolo proveniunt. Harum varia habentur genera, magnitudine, facie & colore differentia, referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed aliæ magnæ, imò maximæ, ventricoſæque, aliæ parvæ, aliæ mediocres, & aliæ oblongæ, aliæ rotundæ, vario colore, quæ quidem omnibus notiores ſunt, quàm à me deſcribi debeant. Fructus decerpuntur Autumno & aſſervantur Hieme totâ in culinis. Semen in ventre condunt magnum, amygdalini nuclei figurâ, in quo nucleus concluditur dulcis & ſuavis. Sapor iis ſubdulcis, non ut noſtratibus uſque adeò inſipidus: verùm guſtui inſuaves ſunt, niſi præcipuis condimentis ſaturentur. In hiſt. german. & epit. cum add. ubi eadem leguntur, vocat (ut etiam Caſtor p.490.) Cucurbitam Indicam, Ital. *Zucche Indiane, oltra marine & marine.*

Zucche Indiane Matthiolo. *Cucurb. Indica genera plura Matthi[oli]*

Pepo Do[d.]

Dodon. gall. vocat Cucurbitam aſpero folio Peponem, eumque duplicem facit, longum & rotundum, ut ex iconibus patet. Longum vocat magnum [*Pepon grand*] iterúmque duplicem facit, album, ſcil. & viridem.

Pepo magnus, albus & viridis

Peponis 1. ſive magni, ait, fructus eſt prægrandis, amplus & longus, duarum ſpecierum, viridoniger, pluribus coſtis, cortice admodum duro, alter albus tectus cortice tenui, dulci.

Pepo rotundus viridis & albica[ns]

Pepo 2. ſive rotundus, folia habet minora, non ita profundè ſecta: ſed & caules minores ſunt, & plerumque in terram decumbentes: fructus nonnihil compreſſus, unus viridis, alter albicans, in quo ſemen minus quàm prioris, ſed majus quàm Cucumeris vulgaris. Hoc genus quomodo deſcribat Dodon. in fol. lat. haud ſcio. Icon. hiſt. gallicæ ſecundo loco exhibita, fit tertia in lat. quæ deſcriptioni non reſpondet. Iudicent igitur lectores, an Dodon. cognoverit plantas quarum habet icones & deſcriptiones.

Dod. tax... *Peponum ſpecies Dod. lat.*

Peponum (inquit in hiſt. lat. in fol.) aliquot reperiuntur ſpecies, vel magnitudine, vel formâ differentes. Peponi majori oblongo folia ampla aſpera, aliquot profundis inciſuris diviſa: flores auri colore lutei: fructus magni, craſſi, rotundi, oblongi, craſſioribus ſtriis veluti anguloſi: color corticis quandoque obſcurè virens, aliàs albidus: virentis autem Peponis cortex durior eſt, ac veluti lignoſus, albidi verò mollior ac tenerior.

Pepo major oblongus.

Alterum Peponum genus, Pepo rotundus major, caulibus & foliis utriſque aſperis, tum & claviculis priori ſimile eſt; ſed foliorum fiſſuræ minus profundæ, caulésque teneriores: fructus globoſi, rotundiores, modò majores, frequenter minores: & quandoque virentes, durioriſque corticis: ſubinde cute molliore ac albicante: ſemina aliquando minora.

Pepo rotundus ma[jor]

Hujus generis & tertius eſt Pepon, aſperis caulibus, foliiſque fiſſis ac ferratis priorem referens: flos magnus quoque ac luteus, veluti aliorum: fructus mediæ magnitudinis, cujus cortex

Pepo citri[nus] Malo ſimi[lis]

tex

tex tuberculis nonnullis exaſperatus, veluti Mali citrei cutis, qui per maturitatem ſimiliter luteus eſt, proinde & Citrium malum cùm colore, tum aſperitate referens. Quarti generis Pepon, ſive latus, formà ab aliis plurimum differt: de hoc nos poſtea. Græcis πέπων: Latinis ſimiliter Pepo. πέπονες autem omnes fructus perfecti ac maturi communi nomine dicuntur: unde Medici quidam, inquit Galenus, fructum hunc σικυοπέπονα, i.e. Peponem cucumeralem nominari oportere contendunt. Plinius lib. 9. cap. 5. Cucumeres, inquit, cum magnitudine exceſſère, Pepones vocantur: Germanis Plutzer (in hiſt. gall. Pfeben nominari dixit.) Belg. Pepoenen / Gal. *Pepons*, *Popons* & *Pompons* vocantur. Majores à nonnullis Turcici cognominantur: Secundi verò Mariani: Tertij Hiſpanici: Quarti lati. Hæc Dodonæus, cui an perſpecta fuerint ſua Peponum genera dubitamus. Icones enim non reſpondent ſuis deſcriptionibus. Prima autem ejus imago in Hiſt. gall. & lat. exhibita, ponitur à nobis pro Cucurbita aſpero folio ſecunda. Secundum ejus Peponem hiſt. lat. deſcribit foliis eſſe fiſſis, cùm tamen icon foliorum fiſſuris careat: Hunc nos putamus in hiſt. gall. non deſcribi, eſſéque Cucurbitam, quam fructu maximo folio non fiſſo cognominamus. Tertiaq; quoque effigies in hiſt. lat. quæ in gall. pro ſecundo Pepone dabatur & deſcribebatur, ut Tertium Peponem exprimeret, fructus tuberculis exaſperatus, ut in deſcriptione habetur, pingendus erat, & Citro ſimilis. De quarta icone, latorum Peponum, quæ in hiſt. gall. tertio loco poſita fuit, agemus ſub titulo Cucurbitæ clypeatæ affinis ovalis ad Citrum accedentis.

Cucurbitas aſpero folio Lobel. in Adverſ. talibus deſcripſit verbis: Sicyopeponibus, Cucumeribus, Peponibúſve oblongis, ſive ovalibus, vulgatiſſimis, hortorum ruralium nullus vacat, eoſdemque vocat cuncta Germania & Anglia Pepones magnos, admodum Meloni vel Citrullo ſimiles. Variant verò compreſſi, rotundi, Melonis effigie, folio minori, minúſque inciſo: cortice delicatiore glauco, vel albido, nitente: ſemine albo Citrulli. Latiores clypeiformes nihil prorſum diſſimiles in ramis & foliis. Minus autem diſtinctè ſcribit Lobelius de his fructibus. Nos Clypeiformes ut & ſtrumoſum aliò referimus. In Obſ. p. 363. Icon. p. 641. dedit Peponis oblongi vulgatiſſimi iconem, quæ ad noſtram tertio loco poſitam accedit: nomen germanicum Pfeben non placet.

Suſpicamur Tabernomontanum per Peponem maximum oblongum intelligere Cucurbitæ aſpero folio genus, quamvis ponatur capite de Melonibus; Itemque per Peponem Indicum minorem oblongum. Videtur nobis etiam Cucumis ejus Turcicus nihil aliud eſſe, quàm dictæ Cucurbitæ picturam, accedentem ad noſtram iconem primam.

H. Luſ. Cucurbitam Indicam majorem & minorem tradit. B. phyt. & pin. Cucurbita 2. ſive major rotunda flore luteo, folio aſpero: Cucurbita Indica, Matth. Caſt. Zuccha major rotunda, Cord. hiſt. Cucurbita Zucca marina Italis vocata, Geſh. Cucurb. rotunda, Cæſ. Cucurbita Indica rotunda, Lugd. Cucurb. Indica major & minor, Tab. Citrullus major & Pepo major ſylv. Ger. quoad icon.

Varia hujus genera, magnitudine, facie & colore differentia: earum namque quoddam genus eſt, quod utriſque ulnis vix amplecti poteſt, & in inſula S. Laurentij ejuſmodi colore rubro, flavo & albo, & ſaporis longè gratioris atque noſtrates ubertim proveniunt. Palud. in notis ad Linſcot. par. 2. Ind. or. c. 5.

CVCVRBITA ASPERO FOLIO, flore luteo, ſemiarcûs in morem intorta.

Cucurbita hæc nata fuit in horto Montbelgard. anno 1607. in Autumno matura facta, uncias circiter novem longa, parte ſuperiori longiori tenuioríque duas circiter uncias in latum porrigitur. Superiùs à pediculi regione deorſum verſus ad quatuor plus minúſve uncias in longum protenſa, ſenſim à graciliori habitu ad craſſiorem extumeſcit, undique rotundatur, atque in morem ſemiarcûs intorquetur, in quibuſdam verò ut in unum latus arcuatur, ſic in oppoſitam aſſurgit: colore in virenti adhuc recentíque fructu ſaturato virore nigricantéque conſperſa, matura autem, reſervatáque diutiùs flaveſcit, extremis tamen ejus partibus adhuc viridantibus: ſuperficie per omnia lævi, nulliſque extuberantiis aſperata, niſi una alteráve verruca occurrenti. obſervantur etiam in toto longitudinis tractu coſtæ plurimæ à ſuprema parte ad inferiorem protenſæ, neque tamen ſuperficiem æqualem excedentes, aſperiorémque reddentes. Inferior ejus pars latior eſt tres uncias, ventricoſiórque & rotunda, coſtíſque, ut ſuperior, exarata, quæ tamen in nigrore illo viridis ſaturatioris coloris ferè obliteſcunt, ſub finem appendicula cernitur protuberans papillæ mammarum perſimilis, in medio albeſcens. *Deſcr.*

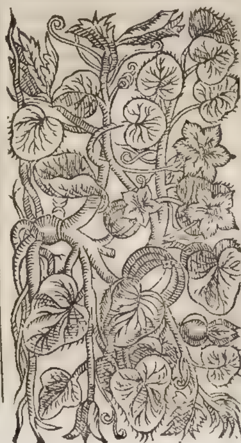
Cucurbitam folio aſpero, flore luteo, fructu non magno, ex albo ad cinereum vergente, Auguſto menſe vidi in Ducatu VVirtemberg. in pago Boll dicto, prope fontem admirabilem. *Cucurbita quædam alia aſpera.*

Cucurbitam folio aſpero flore & fructu omninò nigro obſervavi in horto D. Io. Lutz Pharmacopœi in urbe Kirchen.

Data fuit olim ab eodem Lutzio Cucurbita tenuis, longa, ſeſquicubitalis, circa medium anguſta, coſtis magnis, & colore virente celebris, maculáve.

Novimus tandem Cucurbitæ folio aſpero parvum genus, fructu non multò majore pugno, rubro, cum quibuſdam maculis. Et hæc eſt Cucurbita 8. Bauhino in pin. ſive Cucurbitæ parvum genus, fructu pugni magnitudine, cortice rubro, maculis aſperſa, & ſemine rubro, Ioh. Bauhini.

CVCVRBITA ASPERA, FOLIO non fiſſo, fructu maximo, albo ſeſſili.

Fructus magnus, caput ferè æquans, ſi rotundus eſſet, & non compreſſus, anguloſus eſt & candidus: folia aſpera cæteris ſimilia, ſicuti & flores lutei. Obſervavi in Briſgoiæ Heiterſchen arce Illuſtr. EquitumRhodienſium, nondum maturũ Auguſto. Hoc Cucurbitæ genus, aut ſimile diligentiùs conſideravi in Abbatia Maſmünſter menſe Octobri, fructu maximo, *Deſcr.*

ſpecioſe, quem narrabant interdum ponderare ad triginta libras. Albus erat, utrinque ſeſſilis, coſtis eminentibus & latis diſtinctus: folia licèt ſint aſpera admodum, differebant tamen ab aliis, quòd non eſſent laciniata & fiſſa, ſed rotunda, ferè ad folia Perſonatiæ ſive Bardanæ accedentia.

Pepo max. Ind. compreſſus Lob. Lob.obſ.& ic. inſcripſit Peponem maximum Indicum compreſſum: magnitudine à ſuperioribus differentem, interdum 80. libras pendentem: foliis rotundioribus.

Pepo rotundus major, Dod. Dod.lat.eandem cum Lobelio iconem habet, nomine Peponis rotundi majoris: verùm ut ante monuimus deſcriptio non reſpondet iconi. Cæſ. dicitur Melon ſive Pepon modicè depreſſa & ſeſſilis. B.phyt. & pin. Pepo 2. compreſſus major, corticis colore & ſubſtantiâ varians; qui enim albido eſt colore, ſubſtantiâ eſt molliore: qui obſcurè virente, duriore.

CVCVRBITA VERRVcoſa.

Cucurbita verrucoſa fructu ab aliis differt. CVcurbita verrucoſa Dalechápio apud Lug. ea vocatur, quæ aliis Cucurbitis, radice, folio, flore, capreoliſq; ſimilis eſt, ſed fructu differt, qui in aliis lævi & plano cortice tegitur, coſtis tamen in Indicis elatis & eminentibus, in hac verrucarũ acrochordonum modo nodis plurimis tuberoſus eſt, ludentis laſcivientiſq; naturæ viſendo ſpectaculo.

B.pin.Cucurbita 7. (6.in phyt.) verrucoſa Lugd.

Coloris albi. Montbelgardi ſata nobis provenit in horto E. C.VVirt.coloris albi.

An Sicyopepon ſtrumoſus Lob. Conſiderandum an ad hanc Cucurbitam verrucoſam, referendus ſit Sicyopepon, vel Cucumis Pepon Lobelij ſtrumoſus, de quo in Adv.ait: Perelegans & rarus, foliis alioqui ficulneis proximis, fructu Melonem magnum æquante, ſed Limonia mala exprimente, tuberoſóque cortice papillatim variegato: ſpecioſa item tricolori ſtrumarum bullatione: ſemine non diſſimili, Sicyopeponibus puta ſive Cucurbitis folio aſpero.

CVCVRBITA SESSILIS FLAVEſcens folio aſpero.

Deſcr. HÆc Cucurbita flaveſcens eſt novem uncias in longum porrecta, diffuſa verò novem uncias in latum, undiquaque lævis, niſi ubi verrucoſæ quædam eminentiæ, modò majores, modò autem minores, modò etiam duæ treſve in unam quaſi corpus coaleſcentes, lævorem ejus exaſperaverint: coſtas lævi impreſſione à ſe mutuò diſtinctas diverſimodéque latas obtinet; latitudinis in medio ſui ventrioſi corporis ſeſquiunciam latæ ſunt, ad partem verò illam latiorem, cui in medio flos caducus adnatus affixus erat in anguſtius contrahuntur, ſed tantæ ibi latitudinis redditur ipſa, ut novem quoque uncias æquet, itaque complanata eſt, ut toti Cucurbitæ ſeſſilis nomen tribuerit, quod quaſi humi projecta ſedere videatur: pediculus ipſius inflexus, vireſcens, aſperior & octangulus eſt: pulpoſa ipſius ſubſtantia interiùs duas plus minúſve uncias lata eſt, palleſcens: cujus dein medium ſpacium in totum complent fibroſa filamenta plurima ſeminum magnam copiam appenſam inter ſe condentia: cortex durus.

Exprimitur hæc quodammodo icone, quæ poſita eſt ſub titulo Cucurbitæ latioris folio molli, quod fructum attinet: folia autem diverſa ſunt, quia aſpera, ſicuti & flos. *Fructus icon.*

In horto E. C. durant adhuc folia ſequenti anno menſe Ianuario. *Locus.*

CVCVRBITA SESSILIS ALBIcans folio aſpero.

CVcurbita hæc ſeſſilis teres & albicans ſenas & ampliùs uncias longa, octóque in latum diffuſa eſt ad floris regionem planiorem, coſtas habet ſurſum deorsúmque ſummo lævore politas, nulliſque niſi quandoque duabus ad ſummum verrucoſis per obliquum ventrioſi corporis tendentibus eminentiis, aſperiores redditas, ſuperficialibúſque ſulcis ad invicem commiſſas: utque ad pediculum anguloſum in anguſtum coarctantur, ſic vice versâ in parte ſubjecta ipſi è diametro oppoſita in latum primùm diffunduntur, donec ad floris ambitum undique ſinuoſum anguſtioribus ſuis finibus rurſus coërceantur. In horto, &c. Non multùm differt hæc à præcedenti flaveſcente. *Deſcr.*

CVCVRBITA MEDIOcrocea.

CVcurbita mediocrocea variat magnitudine. Nam aliàs ad capitis humani magnitudinem accedit, ſæpè etiam minor eſt. Coloris quoque ſitu variat: communiter enim mediâ parte ſui ſuperiore vel inferiore, vel laterali crocea ſunt poma, reliquâ viridia, pallidis maculis aſperſa: fit tamen ut aliquando de hoc, aliquando de iſto colore magis participent. Qua junguntur colores, virides veluti pictarum regionum alpes in croceo elevat: cortex item durus, firmus, lævis: caro firmiuſcula, ſapore cucurbitino, ſubdulci: ſemina alba, magna, per ambitum fimbriata. *Cucurbita mediocrocea var.*

CVCVRBITA ASPERA MEDIÆ magnitudinis, turbinata variegati coloris.

CVcurbitæ aſperæ genus mediocris magnitudinis ferè pyriforme, variegati coloris provenit in horto E.C. quod ſuſpenſum in hypocauſto duravit totâ Hieme. Semina parva ſubrotunda, qualia ovati.

CVCVRBITÆ TVRBINATÆ majores albæ.

NObis miſſi tres fructus Baſileâ à D.Iacob. Zvvingero, quorum duo ſex aut ſeptem unciarum, pyriformes, baſi ventrioſâ, propter pediculum turbinatâ, & aliquantulum anguloſâ: *Fructus tres. 1. 2.*

ſuper-

3. superficies lævis est, ex luteolo pallida: caro unciam ferè crassa. Cucurbitæ vulgaris aspero folio insipida penè, gustúque aqueo: semina ovata sunt, sapore dulci, grato. His similis tertius, nisi major esset, & turbine latiore & minùs acuto, ac quibusdam tuberculis, vel verrucis rariùs obsitus: Huic adaptamus figuram Guarinianam hunc fructum nostrâ opinione satis commodè exprimentem.

CVCVRBITA ASPERA pyriformis, parva, alba.

Cucurbita pyriformis foliis est asperis laciniatis; caules longi cum capreolis per terram sparsi, Cucumerum modo: flores lutei duplices, steriles & fructiferi, ut in cæteris Cucurbitis aspero folio: fructus pulcher, copiosus, albus, politus, longus uncias quinque vel sex, superiùs angusto collo, infra ventricosus, qui manu complecti potest: cortex, ubi maturus, durus: caro pulposa, dura, saporis cæterarum: semina qualia illis parva, lata, compressa, medullam dulcem & albam includentia.

An Ger. & Tab. Pyromelo, Byren Melonen. In hist. non describit, & cum Melonibus miscet. An B.pin. Melo 4. pyriformis.

Nusquam observavi nisi in horto Illustrium Equitum Rhodiensium in Heiterischen Brisgoiæ, ubi mense Septembri supra terram sparsa adhuc florebat.

Hortulanus asserebat comedi copiosè teneras cum oleo, aceto, pipere, & sale Cucumerum modo. Minùs tamen sunt palatui meo grati, illis enim peculiaris sapor.

CVCVRBITA ASPERA minima, turbinata, pallida,

Clariss. Plateri munere & hanc habemus Cucurbitulam obiter turbinatam, cortice subpallido, h.e. in flavum albicante: carne subdulci: at semine oblongiore quàm Cucurbitulæ sphæricæ, in subflavum etiamque in citrinum vergente.

CVCVRBITA ASPERA TVRbinata, subcrocea.

Locus. Haud ita pridem ex Italia delatas binas Cucurbitas accepimus, æqualis ferè magnitudinis, pugno vix capaces, in pyramidem affabrè turbinatas, adeóque quàm proximè ad formam Pyrorum, à Germanis Speckbirn / quasi lardina dictorum accedentes, nullo collo angustiore, ut in cæteris Pyriformibus, testâ subfirmâ, cui obducta cutis lævis admodum & subcroceo lævore splendicans protsus eleganti & rariori facie. Caro qualis in cæteris, sed paullo dulcior. Semina minuta, candidissima, subrotunda; cæteris Cucurbitæ generibus ventriosiora. Plantam nondum vidimus: ubi semen terræ commiserimus, tum demum ejusdem formam describemus.

CVCVRBITA ASPERA ovalis, flavo colore.

Descr. Minoris Cucurbitæ asperæ species perelegans ovalis Cucumeris majusculi penè magnitudine & figurâ quodammodo, spithamam longa, quam una manu non amplectaris. à pediculo per ejus longitudinem læves & obscuri quidam sulci descendunt: cortice est lævi, flavo, nec crasso tecta, & parum duro; circa pediculum angustior, parte oppositâ obtusior: colore est ex flavo croceo: caro cucurbitina, flavescens, digito non crassior; insigni cavitate semina itidem cucurbitina, parva, sed subrotunda claudit, qualia Pyriformis variegata. Ejus planta tota aspera est & flore luteo.

Locus. Fructus calido loco suspensus fert Hiemem ad Aprilem usque: sapor qui reliquis Cucurbitis: sata provenit in horto E.C.Montb.

CVCVRBITA ASPERA PVgillaris, ex rotundo oblonga.

Locus. Haud inelegans Cucurbitæ genus in horto Montbelg. crevit ex semine, nescimus unde importato, quod majoris Pomi magnitudine ex rotundo in ovatam tendit figuram, cortice pallido subflavo. Caro uti cæterorum, subdulcis, esui admodum grata.

CVCVRBITA ASPERA MInima sphærica, crocea, variegata.

Descr. A Cl. D. Platero Cucurbitæ parvæ admodum genus accepimus, sphæricum ferè, flavum, & croceo emblemate Damasceni Pannoserici in morem pulchrè variegatum: caro dulcis ut cæterorum, crassiuscula: semina ex rotundo oblonga, candida, mediocria. Huic similis quædam amara descripta.

An Pepo Ind. minor Tabern.

An est Ger. & Tab. in ic. & hist. (fine descriptione) Pedo Indicus minor rotũdus, Klein rund Indianisch Peponen.

An B. pin. Pepo 4. rotundus Melonis effigie: Pepo oblongus, rotundus, luteus, viridis, Trag. Pepo sylv. Dod. Pepo rotundus compressus Melonis effigie, Lobel. & Lugdunen.

CVCVRBITA ALBA ASPERA, fructu longo collo.

Descr. CVcurbita hæc, folio asperiori inumbrata, octo uncias longa, lagenæ figuram similem repræsentat. Collum ipsius à petioli initio ad ventris confinia tendens, rotundo capite donatum, æquabile est, nec ullis striis intercursantibus exasperatum, tres cum semisse uncias longum, unam unciam cum dimidia latum: venter majoris & oblongioris ovi ideam referens, longus est uncias quinq; & aliquid amplius, unciam verò unam & aliquousque ulterius latus densúsque, multis itidem asperioribus sulcis inæqualior redditus, sed lævorem quendam tactui gratissimum, per omnes suas partes ad capitis usque teretis extremitates exhibens: paucis iisque minutioribus alicubi tuberculis aspersus: cortice duro. Provenit Montbelg. in E.C. horto.

CVCVRBITA LAGENAM EXprimens, parva, aspera.

Descr. ANNO 1606. in horto E.C. crevit Cucurbita lagenulam exprimens, sulcata, palmum longa, ac etiam brevior, quam una manus amplecti non poterat, cujúsque pars inferior haud sessilis, sed veluti umbilico protuberans ad unciam semis; superior autem longum, curvum, satísque angustum collum præ se ferens: color externus albidus, nonnihil flavescens: pulpa flava: semina parva, inæqualia.

CVCVRBITA ALBA VERrucosa.

CVcurbita hæc anno 1605. Martio mense ab affine Lutzio accepta, semicubitalis erat, alba, angulosa, sessilis, costis multis interstitiis latis elevatis, tota verrucosa: cortex tenet: semen magnum album.

CVCVRBITA VERRVCOsa parva.

EX Sicilianis sine capreolis, ni fallor, hæc una erat, tota verrucosa, infantis capite minor, & quodammodo pyramidalis, palmum alta, lutea: semine lato.

CUCURBITÆ FOLIO ASPERO plantatio.

Cucurbitę folio aspero semine quotannis in hortis optimis & apricis proveniunt. Plantatio eorum sic se habet. Aprili mense lata & dulcia semina (quæ Amygdalo putamine detracto ac purgato conferenda rectè duxit Tragus) in pingui solo panguntur, sed non nimis profundè, cubitali interstitio ab invicem distantia, requirunt enim latum spatium, siquidem fœliciter provenire debeant. Decimo à satu die erumpunt, eruptione binûm foliorum Cucurbitis similium, inter quæ alia majora aspera, & nigricantia, formâ Malvam Romanam seu hortensem referentia prosiliunt. Cùm ergo in caules & viticulas planta hæc exierit, quod unius mensis spatio fit, tum suffulcire illam ac in altum adminiculis promovere oportet, quod nisi feceris, brevi totum agrum obducet, solet enim se longè latéque diffundere, flagellísque suis pernici reptatu vicinis se alligare fruticibus veluti Bryonia. Fructus durare per annum possunt, nec interea temporis putrelagini obnoxia fiunt, siquidem ritè legantur, eàque quâ decet curâ conserventur. *Duratio.*

Temperamentum. Quandoquidem autem longo tempore à putrilagine tuta sunt universa hæc pomorum genera, necesse est, ut mediam quandam inter frigidum, calidum & siccum, temperaturam obtineant. Possunt ergo non tantùm in cibo, sed & medicina usui esse. *Usus in cibo.* Omnium horum pomorum caro, à cute & interna medulla purgata in olla cum aqua modica, sale & butyro decoqui potest, quo ritu Rapas & Mala decoquimus, éstque hic cibus non contemnendus, quòd si loco aquæ vinum iis adjicias, gustum suaviorem obtinebunt, Malísque decoctis similem. Ex semine putaminibus repurgato jusculа dulcia parantur, instar jusculi Amygdalini. *In medicina.* Hæc decoctio stranguriæ, calculo, ardori urinæ apprimè conducit. *Stranguria.* Si quæ alia hujus plantæ sint juvamenta, ea progressu temporis cognosci fortè poterunt. Cucurbitas Indicas, cùm subdulci sint sapore, credidit Matthiolus primo excessu refrigerare, & humectare secundo. *Cucurbit. Indica temperatura.*

CVCVRBITA CLYPEIFORMIS sive Siciliana, Melopepon latus à nonnullis vocata.

Descr. CVcurbita hæc erecta provenit absq; capreolis: folia profert Cucurbitis folio aspero nõ multùm dissimilia: fructus fungum repræsentans tenero est exteriore cortice, carne luteolâ, firmâ, saporis aliarum Cucurbitarum, semine penè circinnato, palmam manûs ferè implet: labra reflectuntur & crispantur. In hypocausto duravit ad mensem Februarium, deinde putrescere cœpit.

Varietas. Memini & hoc, & aliud Cucurbitæ hujus genus in horto E. C. Montbelgardi observasse non rectum, longioribus ramis se spargentibus, quale pingit

git Dodonæus, qui eandem cum Lobelio iconem habet cum inscriptione Peponis latioris fructûs.

Lob. autem in obs. & ic.p.542. Melopepones latiores clypeiformes vocat, & de his in adv. ait: Sicyopepones, Cucumeres Peponésve latiores clypeiformes nihil prorsum dissimiles in ramis & foliis [*à Sicyopepone compresso rotundo*] horti alunt, rotunda galeri specie, aut clypei umbilicati, & ambitu rimoso, atque plicis fimbriisque rugoso cortice, delicato, & concolori, nec diversi saporis à prædicto.

Gesn. in ap. hort. vocat Cucurbitam sessilem, raram, albam, latam, compressam ab altera parte, paulò majorem Cucumere, marginibus partis latioris crispis veluti fimbriis eminentibus.

Nominavimus nos aliquando Cucurbitam Sicilianam, & cum quibusdam germ. Muchel Kürbß. Primùm nobis visa Tubingæ & Eslingæ, unde semen delatum feliciter provenit in horto patris p.m. anno si bene recordor, 1561. Ego autem hæc scribo anno 1606.

B. pin. Melopepo 1. clypeiformis: Pepo latus, Dod. gall. latioris fructûs, Eid. & Gesn. h. Cucumis, Pepóve latior clypeiformis, Lob. adv. Melopepo latior clypeiformis, Lob. ic. Cucurbita laciniata Dalechampij, Lugd. Cucurbita sessilis, Gesn. app. Melopepo clypeatus, Tab. Pepo maximus clypeatus Ger. Nos de Pepone lato Dodonæi postea sub Cucurbita clypeiformi cortice molli, & ramosa mox plura dicemus.

Sicyopepones latiores clypeiformes in taleolas scissos, frictósque in sartagine, & farinâ aspersos, suaves admodum mandunt, in Belgio, Gallia & alibi, ut refert Lobelius.

CUCURBITA CAPITATA Tabernomontani sive clypeiformis.

PIngit Tab. Cucurbitam hanc capitatam, Köpffel Kürbß / cujus icon multa habet similia, cum Cucurbita clypeiformi sine capreolis, sive Siciliana, cujus etiam hæc genus est, quod miror à Compilatore alio capite fuisse positum.

B. phyt. dicitur Cucurbita 5. Eid. pin. Cucurbita 6. capitata: Cucurbita sessilis alba lata, ab altera parte compressa, Gesn. h. Cucurbita capitata, Tabern. Cucurbita fungiformis, Ger. Cucurbita stellata sive sessilis, Cam. Cur frater inter capitatam Tabern. & sessilem (prædictam) Cucurbitâ Gesneri non distinguit.

CUCURBITA CLYPEIFORMIS cortice molli, & ramosa.

HIc fructus saturæ flavedinis, latam, planamque ferè, circa petiolum viridem, asperam, angulosamque superficiem gerit, unciam circiter latam: mollem item corticem habet, raris sulcis exaratum, extremam circumferentiam multis quasi lobis mollioribus, rotundioribus, sibi invicem succedentibus exornatam obtinet, supremam partem dimidiæ sphæræ, depressæ tamen undique, minúsque

convexæ similem exhibet, inq; medio sui foveolã aliquam decidui floris latiorem asperiorémque sedem spectandam offert; cortex corrugatur successu temporis: duravit ad Februarium mensem: caro firma lutea: semina parva, circinata ferè, inæqualia.

An Dodon. gall. Peponum tertia species, Pepo latus, gall. *Pepon large*, belg. Breede Peponen / & aliis *Melons de Turquie*, Torckſche Melonen / valdè similis Peponi rotundo, ramis procumbentibus, foliis & floribus, caulibus tamen non ita asperis: fructu compresso, lato, & rotundo, tecto cute leni & tenui, rugato, in margine clypeum exprimente: semine albo, simili Cucumerino, majore tamen. De Pepone lato in fol. lat. hæc scribit: Quarti generis Pepon, latorum Peponum nomen obtinuit: Ejus caules, folia, florésque aliorum Peponum similes sunt: fructus autem haud longus, aut globosus, verùm latus & quodammodo planus, scuto alicui propemodum similis; in medio quidem crassior, per circumferentiam verò tenuior, & quibusdam locis reflexus, crispórum instar; cortex hujus mollis, tenuis ac candidus est; caro interior satis dura ac durabilis; semen quàm Cucumeris majus, formâ & colore conveniens: quia durior caro Peponum latorum idcirco diutiùs, quàm reliqui asservari queunt. Et hæc Dodonæus, qui tum in hist. gall. tum lat. iconem exhibet plantæ non surrectæ, aut sponte se sustinentis, sed ramosę & procumbentis, cui capreoli, quibus præcedens destituitur, in qua fructus, quales descripsimus ante, neglexímus tamen observare qualis esset planta: hoc certò me non fugit fuisse in horto E.C. Cucurbitas fimbriatas procumbentes & se latè spargentes, sed illud non observavimus an capreolos habuerit: Præterea in hist. lat. ponit, ut diximus, præter modo dictam aliam iconem, nomine fructûs Peponis lati, quæ eadem cum Lobeliana, de qua ante. *Dod. not.*

Peponis Indici minoris clypeati (Klein Indianiſch Schilt Peponen) icon apud Taber. non multùm differt ab icone Dodonæi, capreolos habente. *Pepo Indicus minor clypeatus.*

B. pin. Pepo 6. minor clypeatus: Pepo Indicus minor clypeatus, Tab. Pepo Indicus fungiformis, Ger.

Lati Pepones eduntur non modo elixi, sed & in pingui aliquo fricti. Descendunt verò & per alvum haud segniter. alimentum autem adferunt, quale aliorum Peponum, i.e. Cucurbitarum folio aspero. *Usus.*

CUCURBITÆ CLYPEATÆ AFFINIS; sive Sicilianæ genus parvum, utrinque obtusum, quibusdam Melo-pepo rotundus.

IN horto E.C. anno 1606. provenit genus Cucurbitæ, quam Sicilianam vocamus. Ea pugno major est, uncias quatuor vel quinque longa, utrinque pe- *Locus. Descr.*

ne sessilis, magno Granato non multò major, sed elatior, alba, costis uncialibus ex internodiis parvis distincta: cortex mediocriter durus: semina parva qualia ferè Sicilianæ sive Cucurbitæ fimbriatæ. provenit in horto Montbelgardensi.

Melopepon teres, Lob. & Tab.

Lob. ic. p. 645. figuram habet sub inscriptione Melopeponis teretis, quæ foliis destituta minùs placet. Melopeponis teretis fructus pinguntur apud Tabern. cum ipsa planta carente capreolis. Melonem autem vocari & cum Melonibus confundi non placet. Planta nostra capreolis non caret.

B. pin. Melopepo 3. sive teres, ut & Lob. & Tab. Pepo maximus rotundus Ger.

SICYOPEPON COMPRESSVS, rotundus, Melonis effigie.

Descr. Sicyopepones, Cucumeres Peponésve compressi rotundi, Melonis effigie variant [*à Cucurbita aspero folio*] folio minori minúsque inciso, alioqui simili nec dispari flore, aut fructu, nonnihil aliquando orbiculatim striato: cortice delicatiore, glauco, vel albido, nitente: semine albo Cítruli. Hæc Lobelius in adv. qui in obs. p. 365. & ic. p. 642. figuram habet (ut & Lug.) sub titulo Peponis rotundi compressi Melonis effigie. Hanc eandem effigiem exhibet Dodonæus pro Pepone silvestri, quam nos Cucurbitam amaram vocamus: ea verò pictura accedit ad iconem nostram ex Fuchsio pro Cucurbita aspero folio quarto loco positam, cui Dodonęus, ut monuimus, similem habet pro Pepone rotundo minore. Nos peritioribus in horum pomorum cognitione indagandum relinquimus, uter melius, Lobelius an Dodonæus accommodarit suæ descriptioni imaginem.

Pepo rotun. compressus Melonis effigie Lob.

B. pin. Pepo 4. rotundus Melonis effigie: Pepo oblongus, rotundus, luteus, viridis, Trago. Pepo Indicus minor rotundus, Tab. Ger.

Usus. Sicyopepones compressos, rotundos, Melonis effigie in taleolas scissos, frictósque in sartagine & farinâ aspersos suaves admodum mandunt in Belgio, Gallia & alibi, Lob.

CVCVRBITÆ GENVS, SIVE Melopepo compressus alter, Lobelio.

Melopepo compressus alter Lob.

Lob. hujus figuram exhibet in Ic. p. 642. sub Melopeponis compressi alterius inscriptione. Extat hujus descriptio, ni fallor, ni Hist. belg. sive teutonica Lobelij, quam fratri mutuò dedimus, necdum recepimus. Pingitur apud Tabern. Melopepo compressus, Breyte Pfeben / an ex ipsa planta me latet. Iac. Braun in hist. ipsius confundit cum Melonibus, non sine lapsu.

Melopepo compressus Tabern.

B. pin. Melopepo 2. compressus: Melopepo, Ang. Pepo maximus compressus, Ger.

Locus. Provenit anno 1605. in horto E. C. Montbelgardi Cucurbitæ sessilis genus (quod videtur respondere iconi Lobelij & Tabern.) latum quantum expansa manus amplecti potest, altum quatuor unciarum, costis magnis, elevatúmq; superiore parte, ad pediculum compressa, & ferè plana figura.

CVCVRBITA ASPERA, CORTICE molli, alba, magnitudine Arantij.

Descr. Cucurbitæ genus magnitudine Arantij collectum in horto D. Fœlicis Plateri anno 1601. mense Augusto, album erat & rotundum, costis multis, quibusdam latis, aliis angustis, pulchro ordine distinctis: cortice molli & tenero: medullâ fungosâ albâ exuccâ ferè, sapore nullo insigni: semine pro pomi magnitudine satis magno, longiusculo. In hypocausto reservatum mensis Martij 16. die rugas contraxit.

B. pin. Pepo 5. rotundus Arantij forma: Cucurbita Arantij forma, Eyst.

PEPO INDICVS MINOR, angulosus, Tabern.

Nihil habemus adhuc certi & notatu dignum de Pepone Indico minore anguloso Tabern. dicto, germanic. Klein Indianisch eckechtig Peponen. Ejus tamen iconem & nomen suspicamur esse genus aliquod Cucurbitæ folio aspero. An hoc capite bene ponamus hanc iconem asserere non audemus. Idem de sequẽti dicimus. Cõsiderandum item venit, an quæ inferiùs describitur, sit eadem cum præcedenti?

Descr. Cucurbita ista utrinque tuberosa, & extumescens, lata est uncias quinque, & quatuor ferè longa, petiolum habet inflexum, exasperatum, quinquangulum, striis per longitudinem aliquot sulcatum: regio amplior (cujus medio infixus hæret petiolus)

tiolus) multis costis, modò majoribus, quasíque geminis, modò minoribus, sinúmque aliquem latum inter majorum interstitia relinquentibus inæqualior quidem, non autem aspera reddita est: costæ ipsius majores plurimæque à medio petioli centro deflectentes, versúsque ventrem excurrentes undique prominent: alterâ verò parte, quâ floris regionem spectat, iisdem quoque sulcis à costis latioribus inculcatis, & zonæ instar transversim Cucurbitam amplectentibus, donata est, sed in eo distat à priori regione pediculum respiciente, quòd hæc tuberosa cùm sit, non tamen in fastigium ita strictum consurgat, sed latius, ut aliquomodo sessilis inibi evadat, circa verò ventris extuberantiam depressionem sortiatur, quæ in altera regione ipsi adjacente minimè conspicienda exhibetur, quia rectà ad pediculi culmen usque fastigiatur.

.C.B. B. pin. Pepo 7. minor angulosus: Pepo Indicus minor angulosus, Tab. Ger. Huc & Peponem minorem Indicum 4. Tabernomontani, referendum censet Bauhinus in pin. Nos hunc postea pingimus & describimus.

CVCVRBITA INDICA MInor Tabern.

rb In- minor rn.

PInxit Tabern. in Icon. Cucurbitæ genus hoc surrectum, sine capreolis, titulo Cucurbitæ Indicæ minoris, klein Jndianisch Kürbß. Verùm in Hist. (ubi icon tràsposita, malè sub tituloCucurbitę longę) nulla differentia ab altera Cucurbita Indica, quæ ibi posita, traditur, præterquam à magnitudine. Verùm si icō vera, & herba sine capreolis provenit, genus erit pulchrum & à nobis nondum observatum. An ritè hunc locum ei demus, ignoramus.

An Cordo in obs. silva, Cucumis recto caule, fructu Melonis aut Peponis parvi?

CVCVRBITÆ INDICÆ MINORI Tabern. accedens, tuberculis abundans.

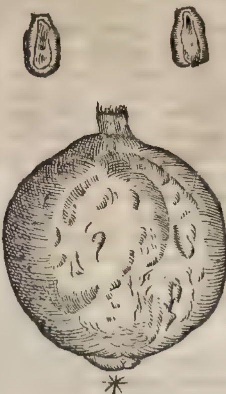
cus. PRovenit hęc anno 1605. in horto E.C. Montbelgardi Cucurbitæ genus sessile, accedens ad iconem Cucurbitæ Indicæ minoris Tabernomontani. Ea palmo longior, crasso ventre, quem non utraque manu amplexus fueris, parte supremâ, in qua costæ latæ & magni sulci, angustior multò, alba tota, multis tuberculis, & veluti verrucis exasperata: cortice mediocriter duro.

escr.

CVCVRBITÆ INDICÆ præcoces.

DE Cucurbitis Indicis spacio 25. dierum à satu maturis scribunt Historiographi novi rerum Indicarum, quarum meminit Quiqueranus Gallus in libro de laudibus prov.nciæ. De magnis Cucurbitis quibus Brasiliani ad piscandum utuntur, lege I. Osor. lib. 2. hist. Port. parte 15. Cucurbitas ad natandum aptas commemorat Levinus Apollinaris lib. 1.

CVCVRBITA INDICA PARVA.

INter fructus raros ostendit p.m. E.C. Princeps Fridericus, Dux VVirtemberg. Cucurbitæ genus ferè globosum, pugno paulò majus, versus pediculum nonnihil pyriforme, cortice crasso valdè, subflavo, maculis fuscis notato: seminibus Cucurbitę mollis folio longo, minoribus, angulosis; cortice duriore; medulla alba, ejusdem saporis cum prædictis. Descr.

CVCVRBITA CLYPEIFORMIS tuberosa & verrucosa.

HÆc Cucurbita lata depressaque est, planitie scuto alicui similis, dodrantalis propè latitudinis, quaternúmque unciarum altitudinis, circumferentiæ (à petiolo crasso, aspero, anguloso, albicantéque) ad summum fermè ipsius fastigium, hemisphæricæ rotunditatis & longitudinis, cum adnatis quibusdam tuberculis inęqualis magnitudinis, eandem interverterent, inæqualiorémque redderent: superiori sui parte uncialem undique planámque superficiem occupat, in quibusdam verò locis eadem declivior & prominentior, ad instar saxosæ extuberantiæ, constituitur ob tubercula mammata, verrucosáque: planitiei medium occupat convexa quædam, omníque ex parte declinans globositas, suis quoque sulcis à summa globi parte ad imam, nunc altiùs, nunc verò leviùs incisa, suísque tuberculis exasperata, summitas verò ipsius latiusculam sortita est superficiem, quam sive tuberculum aliquod latum vocare malis, sive alij cuivis rei assimiles, licebit. Duri atque crassi est corticis particeps. Pulpa ipsius interior carnosa & firma, asservatúrque diu. Semen ipsi parvum, latiusculum, quale aliis Clypeiformibus. Alebatur anno 1607. in E.C. VVirt. horto. Descr. Locus.

CVCVRBITA LATA, CLYPEIformi accedens, minùs tuberosa.

HIc fructus flavidi coloris à tuberosa & verrucosa clypeiformi Cucurbita in eo differt, quòd depressam undique, & in se considentem coarctatámve magis formam obtineat, sulcis suis modò altiùs, modò verò leviùs cortici impressis, deinde quoque, quòd superiori sui parte, non ut illè monticulum planitiei medio incumbentem, imminentémve sustineat, sed rectà sursum versus, sulcis iisdem eo tendentibus molliter, clementérque elevatur, Descr.

tur, assurgitque, inque sui summa parte floris decidui vestigium albicans, latiúsque gerit, qua parte pediculo hæret sessilis & nonnihil concamerata: *Cortex.* cortex non multum durus: *Semina.* semina planè clypeiformis similia, subrotunda ferè: pulpa subflava. Duravit ad Februarium usque sequentis anni 1607.

CVCVRBITA CLYPEATÆ AFFINIS, ovalis, angulosa, ad Citrum nonnihil accedens.

Descr. FRuctus hic ovalem figuram per omnia ferè refert, longitudine sua ad quinque uncias protenditur, latitudine verò crassitiéque quatuor uncias complectitur. ad petiolum viridem, angulosum, striatum, & scabrum, plures occurrunt majores striæ, juxta eminentias protuberantes, ex minoribus plurimis in ventris sinuoso ambitu obviis in unam petioli extremitatem concurrentibus striis productæ. *Venter.* Venter in orbem circumdatus per transversum multis magnis majoribus, minoribúsque sulcis est exaratus, intérque medios sulcos tubercula inæqualis eminentiæ circumquaque se visui spectanda offerunt. Ad extremum fastigio acuminatiori quàm ad pediculi regionem apparebat, donatur. Colore est flavescente. Citrium medium æmulatur nonnihil: cortex durus: semina subrotunda ad clypeatas accedentia. Consideretur an huic, Pepo Citrio similis, quem capite de Cucurbita aspero folio ex Dodonæo delineavimus, conveniat? Icon certè non respondet.

CVCVRBITÆ CLYPEATÆ AFFINIS à pediculo in conum definens.

Descr. CVcurbita hæc turbinem inversum (seu conum) metámque referens, quincuncialis est longitudinis, digitorúmq; in pugnum compressorum amplitudinem suâ ventriositate exæquat, ísque ad petiolum (qui crassus est, ubi dependentem fructū sustinet, striatus, subherbaceus, albidis punctis notatus) profundioribusq; liris procissus est, ut fossulam quasi aliquam petiolum sibi inversum quasi ambientem visendum exhibeat, quæque ab altioribus sulcis ex latiore ambitu ad usq; imum petioli centrum excavatur, venter etiam compluribus altiùs incisis liris exaratus est, qui tandem secundùm ductum suum continuum ad extremum usque verticem sensim disparent, vertex ipse demum colliculum gracilescenti fastigio donatum exhibet. Cortex durus flavescens, caro ejusdem coloris: semina subrotunda, inæqualia. Provenit in horto E.C.Montbe'g. anno 1607. duravítque usque ad Martium anni subsequentis.

Locus. Tabern. inscripsit Peponem minorem Indicum quartum. Hunc Bauh. in pin. cum Pepone suo 7. sive Indico minore anguloso Tab. eundem facit, quod non probamus.

CVCVRBITÆ CLYPEATIS AFFINES utrinque aliquo modo turbinatæ.

Descr. CVcurbitæ genus folio aspero varians magnitudinem totius fructus, crassitiem ventris, ejúsq; etiam longitudinem, vel denique longitudinem, crassitiemq; colli. Vnum enim genus, longum est in totū unciis octo propemodum. *Venter.* Venter verò ipsius in longitudinem quatuor unciarum protenditur, suáque crassitie trium est unciarum. *Collum.* Collum denique extensum est ad quatuor uncias, crassitudine verò suâ duas uncias complet.

Varietas altera. Secundum porrò genus oblongum est secundùm totum sex unciis, ventriositas verò ipsius extensa est ad quatuor & ampliùs uncias, crassa verò quatuor unciarum. Colli demum spacium inter ventrē & pediculum interjectum est unius unciæ & dimidiatæ. Crassitudo verò ejus adæquat duas uncias.

Tertia varietas integram longitudinem absolvit 3. quinque unciis. Ejus verò venter ad tres uncias & dimidiam porrigitur crassus autem est trium & amplius unciarum. Collum denique productum est ad duas uncias cum semisse; crassum verò trium & si quid est amplius, unciarum. *Descr. omnium tri.* Cæteroquin omnia genera in universum considerata in eo conveniunt, quòd striis secundùm ipsorum totum ductum sint proscissa, excepto primo genere quod usque ad ventriositatem suam sulcatum est, reliqua pars rotunda est fermè, omnibúsque striis destituta, tuberculis tamen aliquibus hinc inde compressa diversæ magnitudinis. Dein verò sub finem ventris cujusque differentiæ tuberculum aliquod prominens conspicitur. Pediculus denique viridis, in medio autem ipsorum genere albicans visitur, angulosus & ad tactum asperior: cortex durus flavescens: semina qualia Cucurbitæ latioris. Hi fructus diu incorrupti conservantur.

CVCVRBITÆ FOLIO ASPERO amaro. CAP. III.

Pepones agrestes Dodon. DOdonæus lat. in fol. Pepones agrestes vocat & totâ naturâ silvestres, fructibus crassis, oblongis, striatis, durioris corticis ac colore virentibus, sed minoribus multò: pulpâ & interiori medullâ, unà cum seminibus, veluti sativorum, sed admodum amaris: semine quoque paullò minore. *Icon Dod.* Horum veteres non meminerunt, inquit Dodonæus, qui iconem habet, quæ non videtur multùm differre, à sui Peponis rotundi minoris effigie, quæ eadem cum figura nostra pro Cucurbita folio aspero, quarto loco posita. *Pepo rotundus compressus à elongi effigie Lob.* Dodonæi imaginem Peponis silvestris Lobelius pro Pepone rotundo compresso Melonis effingie pingit. De Cucurbitis verò aspero folio amaris in Adversl. loquitur, ubi ait: Satas Colocynthides in hortis Batavis, Gallicis & Italis vidi triplicis aut quadruplicis varietatis: fructum nempe pusillæ Cucurbitæ, aut pyri, aut lagenulæ effigie, ex fusco viridante, cortice nonnihil maculis variegato, reliquâ foliorum facie Cucumerem silvestrem referente, teterrimi saporis. Memini etiam exactè sphæricas maximum Arantium aut Citrium vocatum Adami pomum æquiparantes, etiam nonnihil variegato cortice. Videas & nonnusquam compressæ rotunditatis, subflavi corticis, quarum omnium eædem vires, & dirus amaror. Sæpissimè pusilli, Peponis oblongi effigie, ovum anserinum aut olorinum æquan-

æquantes, corticis durioris, & viridi in atro, & cinereo maculati sunt.

De Cucurbitis asperis amaris nobis cognitis, deinceps seorsim acturi sumus. Et primùm quidem eas describemus quas Cordus in hist.pl.delineat.

Trag. lat. vocat Cucumeris seu Zucco marini tertium genus amarum prorsus, veluti Coloquintides. Meminit in hist.germ. hujus Cucumeris sub nomina Indianisch Opffel.

Alicubi locis incultis sponte Pepones silvestres (Cucurbitas folio aspero amaras) gigni concedit Dodonæus; Verùm in Germania ac Belgio non nisi satos provenire.

Vti porro totâ suâ naturâ silv. Pepones valdè amari sunt, ita quoque temperamento calidi, siccíque, & secundo quidem ordine intenso: expurgandi quoque non minorem vim, quàm silvestres Cucumeres obtinent, inquit Dodonæus. Vinum præterea quod calyci, exemptâ cum semine medullâ, infusum, tantisper in eo hæserit, donec amaritudinem plenè contraxerit, per alvum purgat, ac pituitosos biliósque educit humores. In summa hujus succus idem quod Cucumeris agrestis præstat: reficcatus verò Elaterij loco succedere potest.

CVCVRBITA ASPERO FOLIO, amara, grandis, oblonga, viridis.

Colocynthis grandis, oblonga Cordi, ab unâ radice viticulam emittit digitali aut pollicari crassitudine, quæ in multas alias angulosas, undique per terram aliquot orgyiarum longitudine sparsas dividitur. hæ juxta exortum graciliores sunt. at aliquantulum reptando progressæ digiti ferè crassitudinem consequuntur, eædem dodrantali intervallo geniculis præcinguntur, secus quæ capreolos emittit, & singula erigit folia, longitudine & latitudine pedali, in tres partes Lupuli modo secta, tactu aspera & brevibus aculeis horrida, pedalibus aut cubitalibus, teretibus, asperis, concavísque pediculis insidentia, ab iisdem geniculis radices in terram demittit tenues, quibus nutriendo fructui succurrit, flores secus foliorum exortum profert duplicis generis, fœcundos & steriles. Steriles longo concavóque insident pediculo, Liliíque figuram & quantitatem habent, præterquam quod intus hirsutus, & colore luteus sit, atque labrum ipsius in quinas tantùm partes dissecetur, reliqua floris pars concava & continua est, in cujus medio cachryi simile capitulum eminet, retro ipsum florem nullum extuberat tuberculum, quod sequuturi fructûs spem faciat. Fœcundus autem flos breviori, solidiori & crassiori nititur pediculo, intúsque tria crassa, hirsuta, luteáque tubercula, staminum vice continet, quibus in fundo floris melleus liquor circumfunditur: retro florem capitulum eminet, quod decidente flore in grandem & humi procumbentem excrescit fructum, longitudine plerumque dodrantalem, ea crassitudine, quæ utraque manu circumamplecti vix possit, duarum civilium librarum pondo habet, is primùm viridem colorem habet, postea candicantibus maculis conspergitur, in maturitate postremò totus in luteo pallet, & circa pediculum eminentibus angulis distinguitur. dissectus, corticem primùm ostendit durum, lignosúmque, mox flavam, cartilaginosámque carnem, & in medio ejus sex ordines seminum candidiorum, acuminatorum, latorum & planorum. in quibus candidus est nucleus. Radice nititur semestri & admodum brevi, à qua aliæ multæ candidæ in diversas partes exeunt, longitudine cubitales, & funiculorum modo tenues. quòd si quis plantam hanc humi repere nolit, supra cameras perticis extructas ducat, ea enim ratione capreolis baculos apprehendet, & attegias sive scenas faciet. Saporem fructus habet amarissimum & gravem odorem: seminis autem nucleus dulcis est. Seritur spectaculi gratia in latis hortorum areis. *Locus.*

Syn.C.B. B.pin. Colocynthis 3. oblonga: Colocynthis grandis oblonga, Cord.hist. Colocynthis grandis candida, solo colore ab oblonga differens, Eid.hist. Variat colore: alia enim primùm viridem colorem in cortice ostendit; postea maculis candicantibus conspergitur; postremò totus in luteo pallet, fitque durus & lignosus: alia principio viret quidem, sed mox albicantibus maculis aspergitur, at in maturitate totus albicat. Cordus.hist. differentias sex proposuit, & ex eo Lugd. inquit frater.

Ego verò hîc primam Cordi differentiam describo, & de secunda nunc dicam. Tertia & quarta mihi est Cucurbita foliis asperis, sive Zucha. Quintam inscribo Cucurbitam aspero folio, amaram, turbinatam, &c. de hac mox, ut & de sexta, quam voco Cucurbitam oblongam, non angulosam, &c.

CVCVRBITA ASPERO FOLIO, amara, grandis, rotunda, viridis.

Colocynthis grandis, rotunda (ita à Cordo descriptionis authore vocatur) oblongæ grandi Colocynthidi, viticulis, capreolis, floribus, foliorum magnitudine, radicibus, asperitate, atque omnibus aliis accidentibus similis & æqualis est. duobus tantùm differt. folia namque in quinas partes divisa habet, fructúsque minores superficie æquali, pondere civilem libram excedentes & globi instar rotundos, aut modicè planos, utrinque tam circa pediculum, quàm floris vestigium modicè eminentibus angulis distinctos: quibus color est primùm viridis, in maturitate verò pallidus, qui dissecti substantiâ, seminum ordine & figurâ oblongis similes sunt, præterquam quòd nonnunquam octonos seminum ordines habeat, ac totidem quoque oblongæ Colocynthidi contingere possunt. Sapore & odore oblongæ respondet. *Colocynth. grandis rotunda Cordi.*

CVCVRBITA ASPERO FOLIO, amara, turbinata, flava candicantibus lineis inscripta, parva.

Colocynthis turbinata, viticulas, capreolos, folia, & flores grandi & oblongæ Colocynthidi similes profert, & similiter per terram repent, sed omnes partes tenuiores habet. fructum producit pyri turbinatum (cujus pyramis circa pediculum est) ovo majorem in maturitate flavum, & candicantibus lineis per longitudinem distinctum, foris durum & lignosum, intus autem fungosâ carne plenum, in qua quatuor oblongorum, planorum, parvorum ac candidorum seminum ordines continentur. Radicibus nititur prædictis similibus, sed minoribus multò, quibus semestris est vita, è geniculis autem nullas in terram demittit radices. Saporem habet amarum, ut prædictæ Colocynthidis species, quibus etiam similiter colitur, inquit Cordus de Colocynthide turbinata, cujus descriptioni malè Gesnerus, vel alius apposuit Colocynthidis iconem ex Trago. Nec enim hoc capite Colocynthidem describere ei animus fuit. *Colocynth. turbinata Cordi.* *Radices.* *Error apud Cordum.*

CVCVRBITA OBLONGA, NON angulosa, colore viridi, amara, folio aspero.

Colocynthis oblonga, glabra, authore Cordo, viticulis, capreolis, foliis, flore & radicibus grandi *Colocynth. obloga glabra, Cordi.*

grandi & oblongæ Colocynthidi similis & æqualis est, folia tamen quoquoversus dodrantem vix excedunt, & non longè à mucrone duabus incisuris, sed non profundis in tres partes dividuntur: fructum habet oblongum, eidem Colocynthidi similem, sed sine angulis & omninò glabrum, minorémque. nam longitudinis circumferentia quindecim uncias rarò excedit; latitudinis verò duodecim uncias complectitur; colorem habet primùm viridem, in maturitate verò obscurè luteum, ac in pallorem saturatum degenerantem; seminum ordine, colore, & quantitate, atque carnis substantia, colore ac sapore prædictas Colocynthides æmulatur, quibus etiam similiter in hortis colitur.

Tragus hujus meminit in hist.germ. nomine Colocynthidis: in hist.lat. vocat Cucumeris seu Zucco marini tertium genus, amarum.

CVCVRBITA AMARA, MAGNA, folio aspero, colore vario.

Descr. SApor nomen dedit. Nam Colocynthidis in modum amaricat caro. Magnitudo capitis humani ferè est, aliàs major, aliàs minor, quémque certis limitibus coërcere facilè non sit. *Cortex.* Cortex herbeus, guttis & maculis flavis perfusus, porracinis, h.e. ex viridi flavescentibus lineis latis intersectus, duriusculus cæteroqui, ac firmus, non ita tamen ut in Cucurbitis vulgaribus non amaris. *Semen.* Semen majusculum est, album, oblongum, quale in Cucurbitis aspero folio, quibus etiam similia folia, flores lutei, rami, & cætera.

Varietates. Anno 1606. provenerunt in horto E.C. quædam duobus pugnis multò majores, aliæ minores penè orbiculares, & quædam verrucosæ. Durarunt ad mensem Martium anni sequentis hæ Colocynthides, si ita appellare malis, quàm Cucurbitas.

CVCVRBITA ASPERA, AMARA, fructu parvo, globoso, colore vario.

MOntbelgardi in horto E.C. provenit Colocynthis folio aspero, parva, rotunda, pilis palmariis paulo major, amara, cortice duro, externè diversicolore. Novimus quosdá hujus esu sibi insignes vomitus provocasse.

Alia priori similis. Similem observavimus non amaram, quæ à nobis hîc descripta minor videbatur. Icō autem ex Guarinianis jam sculptis emptis, cùm propositam Cucurbitam amaram exprimere videretur eam assumpsimus. Et hæc fortè fuerit satæ Colocynthidis secunda Lobelij, fructu maximi Arantij, de qua ante.

CVCVRBITA SIVE COLOCYNTHIS amara, pyriformis, variegata.

Descr. LOngiùs paullò à Colocynthidis, quam officinarum usus accepit, formâ recessit; præsertim fo-

liis: sarmentis longissimis, asperis, canaliculatis, clavicularum beneficio ridicas topiarias cōscendentibus: folio Cucumeris, magis laciniato, atrovirente superiùs & molliore, inferiùs herbido & aspero: floribus Cucurbitę folio aspero, duplicis generis, croceis: fructus succedunt pugillares, formâ pyri turbinatâ, viridantes, lirisque albicantibus virgati, consimilibus quoque notis temerè maculosi: carne candida, odoris gravis dum virent, saporis amari intolerabilis, cui semen immergitur copiosum, compressum, candidum, sive Cucurbitæ usitatioris, folio aspero.

Hæc Cucurbita proveniens in horto E.C. non parum variat, ceu anno 1607. deprehendimus. *Varietates tres.* In eodem namque horto parvæ quædam mediocris pyri magnitudine provenerunt, quædam pugno crassiores, & quædam ferè rotundæ: cortice tenui, non valdè duro, coloris supra dicti: feminibus parvis, sublongis.

Tragus Colocynthidem alteram sive germanicam vocat, ac diversi planè generis esse à Colocynthide vera, non solum ex fructu, verùm etiam foliis, & universa formâ demonstrat. *Colocynth. germanica Trago.* Spiræ à nonnullis, inquit, voluptatis gratiâ plantari consuevit. Semine quoque, quod habet latum, & Citrullis vulgò vocatis quadantenus simile, seritur. Folia profert non cineracea, sed nigricantia, aspera, formâ verò Cucumerem luteum repræsentantia. Caules ejus seu sarmenta rotunda & aspera humi repunt, sicut Bryoniæ, neque unquam sublimia affectant, humili ac dejecto statu semper contenta. Per terram enim reptant, ita quidem ut una sæpe planta latissimum campum vestiat, nam plures obtinet claviculas, quibus vicinis se alliget fruticibus. Duo gignit florum genera, & ea quidem lutea, ac flori Cucurbitæ consimilia, *Flos luteus duplex.* quorum primum quidem cùm nullum habeat in fine adjunctum fructum protinus evanescit; alterum verò fructum post se relinquit, in modum pyri mediocriter magni, maximè ejus quod Germani Regelßbyren vocant, turbinatum. Is ubi Autumno appetente maturescit, citrei cernitur coloris, intus fungosus, ac multis seminibus refertus, impensè etiam amarus. Hic bilem & pituitam leniter & citra periculum purgat. Colocynthis hæc arenosâ & humidâ gaudet terrâ, fructum fert copiosum, ut non rarò ducenta lata poma una de planta legerit Tragus.

Dod. lat. in fol. Cucurbitam sylvestrem inscribit, ac de ea ait: Viticulis, caulibus, capreolis, ac foliis mollibus, ac veluti lanuginosis sativam æmulatur, *Cucurb. silv. Dod.* omnibus ac singulis multò minoribus. scandit verò & hæc scenas, umbracula, ac testudines hortenses: fructus Cucurbitis ventricosis ac lagenulas referentibus, forma quidem similis, sed magnitudine longè inferior, omninò videlicet parvulus, nec vulgari pyro major, utpote qui & manu concludi ac compræhendi queat. cortex hujus exterior initio viret, postea durus factus ligni quoque colorem assumit. interior medulla humida, & admodum succulenta

est, in

est, in qua semen latet. amara autem hæc est, veluti silvestrium Peponum, h. e. Cucurbitarum asperarum amararum. Sunt quibus legitima hæc Colocynthis videtur, sed à veritate aberrantibus: Nam Colocynthis Anguria sylvestris est, cujus & tenuis cortex facilè adimitur, & pulpa interior fungosa reficcatur. Hujus autem Cucurbitæ silvestris durum ac lignosum putamen, medulla verò adeò humida, ut se non reficcari, aut ægrè admodum patiatur. In calidis regionibus sponte alicubi gignitur, sed in Germania ac Belgio non nisi sata reperitur, ubi & tardè ac rarò perficitur. Hæc Dodonæus, cui ut suspicamur, non bene nota fuit, quam pro Cucurbita silvestri exhibuit. Ea enim quæ nobis nota, & ante tradita est, folio est Cucurbitarum asperarum fisso, sive laciniato, floribus luteis, non Cucurbitarum mollium floribus albis: Icon quam exhibet Dodonæus foliis est laciniatis, qua in re differt à Cucurbita flore albo, quod monere oportebat Dodonæum. Nos ejus iconem proponimus, ut quæ mediocriter nostram Colocynthidem pyriformem exprimat.

Lob. in obs. p.397. Icon. p.645. vocat Colocynthidem pyriformem, de qua ante ex Lobelij Adv. egimus. Tab. inscribit Colocynthidem fœminam.

B. phyt. & pin. Colocynthidem 4. sive pyriformem, seu Peponem amarum; Colocynthidem germanicam, Tragi. Colocynthidem 2. Dod. gall. fœminam, Tab. Colocynth. turbinatam, Cord. hist. Colocynth. pyriformem, Lob. Lugd. & Ger. Colocynth nigram, pyriformem, Cam. Cucurbitam silv. Dod. figurâ pyri, Cæs. Pseudocolocynthidem pyri formâ, Eyst. Cucurbitam silv. Somphon dictam Plinio, quorundam.

Cæterùm facultate hæc Cucurbita calida & sicca est, nec minùs quàm Colocynthis, aut Pepones silvestres [*Cucurbitæ asperæ amaræ*] utriusque videlicet qualitatis ordine secundo: Est verò & insigniter amara, quamobrem & obstructos meatus expurgat, ac aperit: purgandi quoque vim per inferiorem ventrem, æquè ac silv. Pepones obtinet, si Dodonæo credimus. Vinum etiam, quod in excavatam hanc Cucurbitulam nocte totâ permanserit, valenter quoque purgat, & biliosos ac pituitosos humores educit.

CVCVRBITA AMARA PARVA, mediocris magnitudinis.

Monspelio egregius Medicinæ Candidatus, Anton. Dinoth, pro Colocynthide pyriformi nobis semina misit parva, Cucumerinis breviora, sed latiora, Cucurbitarum asperarum formâ, in ambitu veluti linea lucida & splendicante circumducta, nucleum continentia non amarum, ac ferè insipidum: cortice interim amaro. Planta quæ nobis inde Montbelgardi enata, folia fert cæteris Cucurbitis asperis figurâ similia, quædam profundiùs, alia minùs profundè laciniata, quædam ad Xanthij folium quodammodo accedunt, ita aspera ac hirsuta conspiciuntur. Caules angulosi, flores parvi, lutei; cæteris alioqui similes: fructus parvus, pyriformis, albus. Caules summi valdè amari, qui excrescunt ad multos cubitos, suis capreolis proxima quæque amplectentes.

CVCVRBITA MINIMA lutea amara.

Cucurbita minima, Arantio similis, sulcata, lutea, cortice est duro, carne flavescente, amarâ: semine parvo. Similem habemus ex Masmünster, pugno minorem, majorem verò præcedenti, valde amaram, luteam cortice & carne: semine majore. Eadem fortè cum præcedenti. *Varietas.*

CVCVRBITA SESSILIS ET compressa, flava, amara.

Cucurbita hæc parva est & sessilis admodum, vix uncias quatuor alta, palmo latior, flava, cortice duro, seminibus parvis sublongis: insigniter amara. Accedit ad Sicilianam, non tamen fimbriata. Provenit nobis anno 1606. Montbelgardi. *Siciliana non fimbriata forma.*

COLOCYNTHIS VETERIBVS, & in genere.

Cap. IV.

Colocynthis, quæ aliis Cucurbita silvestris [*κολόκυνθα αἰγός. Corn. ἄγριος legendum suspicatur*] aliis Cucurbitula amara [*σικύαν πικρὰν*] & aliis Cucurbita Alexandrina [*κολόκυνθα ἀλεξανδρείνη*] dicta est, sarmenta, foliáque emittit per terram strata, sativi Cucumeris similia, incisuris divisa: fructum verò rotundum, mediocris pilæ similitudine, vehementer amarum: quem legere oportet, cùm cœperit ad pallidiorem colorem vergere, Diosc. *Diosc text.*

Plin. l.20. c.3. Cucurbitam silvestrem alteram vocat, postquam enim de prima Somphos à Græcis appellata egit, sic ait: Colocynthis vocatur alia [*Cucurbita silv.*] ipsa plena, sed minor quàm sativa. Vtilior pallida, quando ejus sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit alvum, &c. *Cucur. silv. altera Plinio.*

Mesues videtur marem & fœminam facere. Præstantissima fœmina, inquit, præsertim si est magna, alba, lenis, rara, levis, uti ejus interior medulla albissima, rara, lenis, levis, &c. cúmque languescente virore cœperit in luteum colorem mutari. *Colocynth. sexus, Mes.*

De Coloquintida apud Serapionem, præter ea quæ de viribus ex Dioscoride, Galeno, Habix, Rase, Christiano, Aben Mesuai, & Abuberig habentur, hæc leguntur. *Kandel*, h.e. Coloquintida est Habix Melo agrestis. Et oportet quòd ille qui colligit Coloquintidas, colligat eas in fine sui anni, quando sunt maturæ, & color earum incipit fieri citrinus, & non colligatur illa, quæ est viridis, quando videlicet incipit condensari sua Rosa, aut dum ipsa habet aliquid viriditatis, quoniam modicum ex ipsa occidit, & propriè illa quæ reperitur sola in arbore sua occîdit potantem se sine dubio, &c. Sed quando colligitur, postquam citrinatur pomum ejus, & est perfectè maturum, & hoc est, quando advenit frigus ei, videlicet quando accenditur lampas, scil. in mense Septembri, in principio Autumni, confert potanti, &c. Et scias quòd Coloquintida, quæ oritur in rupibus & locis altis, est fortioris operationis, quàm illa quæ est propinqua aquis. Hæc fusiùs infrà de viribus recensentur. Videtur autem Colocynthis, silvestris, sponteve nascentis Cucurbitæ species illa, quam *Mortem sive Exitium in cacabo*, vocabant queribundi prophetæ illi, qui apud Eliseum fame pressi, cùm cibo indigerent, jussúsque esset quidam incoquere pulmento olera, collectam magnam hujus copiam, ratus esse Cucurbitam esculentam, ollæ indidit: Illi verò ut esitare cœperunt amarorem infestum, quasi mortem detestati sunt, nec porrò comedere potuerunt, tum ad Prophetam protinus exclamarunt, & *Mors*, inquiunt, *Divine, est in cacabo*, *Ex Serap.* *Colligendi tempus.* *Sola in una arbore.* *Delectus.* *Mors in cacabo propheticum.*

V

nec possumus vesci. Vates autem Eliseus miraculis potens fretúsque multis, farina adjecta pulmentum Colocynthidásque silvestres dulcoravit, edendóque commodas reddidit: quare oportuit esse amarissimas.

PLANTÆ COLOCYNTHIDIS nomine donatæ.

Præter Colocynthidem vulgarem officinarum, Colocynthidis nomen plantæ sequentes obtinuerunt.

Cuc aspera amara. 1. Cucurbitæ folio aspero amaræ, de quibus ante, ceu & de sequentibus.

Oblonga 2. Cucurbita aspero folio, amara, grandis, oblonga, viridis.

Rotunda. 3. Cucurbita aspero folio, amara, grandis, rotunda, viridis.

Turbinata 4. Cucurbita aspero folio, amara, turbinata, flava, candicantibus lineis inscripta, parva.

Non angulosa 5 Cucurbita oblonga, non angulosa, colore viridi, amara, folio aspero.

Colore vario. 6. Cucurbita amara, magna, folio aspero, colore vario.

Fructu globoso. 7 Cucurbita aspero folio amara, fructu parvo, globoso, colore vario.

Pyriformis. 8 Cucurbita sive Colocynthis amara, pyriformis, variegata.

Cuc. lagenaria. 9 Cucurbita folio molli, flore albo, longa sive lagenaria.

COLOCYNTHIS.

Descr. NOtiora officinis poma hujus quàm herba, quæ per terram sparsa, striatis, asperis flagellis, folia per intervalla profert singularia, pediculis duarum triúmve unciarum, vel etiam longioribus hærentia, aspera, incana & hirsuta, præsertim verò parte inferiore punctis albicantibus notata, laciniata, Citrulli divisura, sed minore, ad quorum pediculos exeunt tortiles capreoli, & ipsi quoque hirsuti. flores luteoli. poma pugno æqualia, Lob. subflava, virentia, virosáque: deferuntur excmpto cortice flavescente: pulpa candida, fungosa, levissima, amarissima, horrenda & ingenter amaro gustu, fauces, viscera, intestináque lædens, teste Lobelio, cui immersa semina parva compressa, dura (penéque lignum, Lob.) polita, alba, vel rufescentis, vel ut Dod. sordentis coloris.

Nomina linguar. Colocynthis hæc, fungosam obtinens medullam, græcè κολοκυνθίς, latinè Colocynthis, Cucurbitula, Cucurbita amara, Cucurb. silvestris, Cucurb. caprina, Cucurb. deserti, Cucurb. Alexandrina, Thymbra, Autogenes & Tutrastra appellatur. *Fel terræ.* Mesues Fel terræ & necem plantarum nominat: *Melo agrestis* Serapio *Kandel*, Habix autem Melonem agrestem nuncupavit. Averrhoes *Haanthal* dixit. Apud Eliseum Prophetam Regum 4. Colocynthides *Pakkuoth Sade*, h.e. Cucurbitæ silvestres dicuntur à singulari nimirum *Pakkuah*, h.e, Colocynthis. *Cucur...* Vocatur autem in Ismaëlitica lingua *Chandel*: Germ. Kürbßlin/ Coloquint/ Bitterkürbß/ Wildkürbß/ Geißkürbß/ Erdtgallen: Belg. Quint appel: Gall. *Coloquinte*, seu *Courge sauuage*: Ital. Hisp. Angl. & Bohem. *Coloquintida.* Colocynthis porrò, ut Cordo placet, diminutivum est à Colocyntha, i.e. Cucurbita. Apud Cordum in Diosc. quidam annotavit eam esse propriè Colocynthidem, quæ est fructu longiore: Alteram verò, quà in pharmacopoliis utimur, Somphon *Somph...* esse. Idem in historia ejus l.1.c.97. posuit Colocynthidis hujus iconem ex Trago. Verùm hoc loco non ponenda erat, quia Cordus hanc Colocynthidem ibi non describit.

Dodon. in fol. lat. p.378. figuram Lobelij exhibet: descriptio verò & reliqua conveniunt cum iis, quæ tradita sunt in hist. purgantium. Idem p.654. eandem rursus iconem habet sub titulo Colocynthidis, inquiens: silvestre autem hujus (Anguriarum *Angur... silv.* intellige) genus est Colocynthis dicta, de qua supra dictum fuit. Quia porrò consimili esset facie [*cum Cucurbita*] sed multò minor tota, Cucurbitulam & σικυώνην, sive Cucumerulum vocarunt Hippocrates & Ægineta, ducti, ut ait Lobelius, potiùs foliorum aspectu, quàm planè contrariis facultatibus.

Synon. Lob. dicitur Colocynthis sive Cucurbitula amara cathartica, ut Icon. p.645. B.phyt. & pin. Colocynthis 1. sive fructu rotundo major. Cucurbita agrestis, Brunf. Colocynthis vera, Trag. Colocynthis, Matth. Ang. Cord. in Diosc. (& Cucurbita deserti) Gesn.h. (& Cucurbita silv.) Lac. Lon. Lob. (& Cucurbitula amara) Lugd. Cast. Cam. Ger. Colocynthis prima, Dodon. gall. mas, Tab. Dodonæo alicubi Anguria silvestris. Colore est viridi, magnitudine utramque manum replente.

Locus. Temp. In Germania (inquit Fuchs.) sua sponte non nascitur, sata tamen provenit, sed rarissimè perfectionem attingit, quòd frigidior sit ejus terra, quàm quòd in ea fructum proferre possit. Ex orientalibus enim & calidioribus locis ad nos defertur. Fuchsio adstipulatur Gesner. Cucurbitæ, inquit, silvestris species non reperitur, quod sciam: nam Colocynthis, dicta Cucurbita silvestr. nescio ubi sponte nascatur, nisi in Græcia fortè. Lobelius perhibet hanc serere Herbariæ voluptatis studiosos Vere, in Gallia, Germania, & Anglia, fructúmque decerpere Septembri, ac proinde purgationibus minùs aptum, eo qui ex Græcia, Hispaniisque deferatur, exempto cortice. Nobis certè Colocynthis folio dissecto, sive officinarum Montbelgardi sata sæpiùs in horto E.C. & alibi provenit, sine fructu tamen.

Vires. Usus. Vim habet medulla fructûs purgatoriam, si ejus quatuor oboli ex aqua mulsa sumantur: vel additis Nitro & Myrrha melle decocto excipiantur, & in pilulas cogantur. Ipsæ verò pilæ arefactæ teruntur, & utiliter infunduntur clysteribus ad coxendicum dolorem, paralysin, & coli vitia: ut *Coxend. cum...* quæ pituitam bilem, strigmentáque, interdum etiam cruenta eliciant. Subditæ cædem, fœtus enecant. Quòd si quis unam exempta medulla obducat luto, in eaque acetum ac nitrum fervefaciat, decocti jus illud, dentium doloribus collutione prodest. *Dent...* Sin mulsa, aut passum in eadem decoquatur, & sub dio frigescat, potu crassum humorem, strigmentáque alvi detrahet: stomacho tamen supra modum adversatur. Sed & subdità ex ea balano alvi excrementa evocantur. Virentis denique succus prodest coxendicum dolori, *Virent...* si illinatur, authore Dioscoride. Gustu amara quidem est, inquit Galenus, sed quę amarissimo medicamento epo- *Ex Gal...*

to epoto adsunt opera, ea evidenter efficere nequit ob purgatoriam facultatem, quàm validam in se continet, nimirum cum iis, quæ expurgat, ante & ipsa per alvum excerni prævertens. Cucurbita, Colocynthis vocata Plinio, herbacea arefacta per se inanit alvum. Infusa quoque clysteribus, intestinorum omnium vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralysi. Ejecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tussienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo verò regio utiliter semina ejus sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes ejus cum Absinthio & sale, dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea mirum dictu, semina ejus si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur, quas Græci periodicas vocant. Et hæc Plinius, ex quo Dioscoridis loci declarantur, hactenus, ut ait Cornarius, à nullis interpretibus rectè intellecti. Primùm enim confusa est lectio Dioscoridis græca & duo modi sumendi medullam ejus, in unum coaluerunt, paucis particulis elapsis. Sic igitur lectio distinguenda est, velut etiam nos reddimus. Δυνάμιν δὲ ἔχει ἡ μὲν ἐντεριώνη τοῦ καρποῦ καθαρτικὴν, τετρωβόλου πλῆθος μετ᾽ ὑδρομέλιτος λαμβανομένη καὶ σὺν νίτρῳ δὲ καὶ σμύρνῃ καὶ μέλιτι ἑφθῶν εἰς καταπότιον. Priorem modum docet apertè Aëtius lib.3.cap.35. Dantur ex medulla ejus scrupuli duo, in aquæ mulsæ cyathis duobus. Posteriorem habet Plinius ubi ait: prodest & stomacho farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. Deinde rectè dixit Plinius, Ejecto semine, aqua Mulsa in ea decoquitur ad dimidias. At in Dioscoride plerique contrarium intellexerunt, ipsam medullam videlicet in aqua mulsa coqui debere: quod falsissimum esse Aëtius clarè ostendit eodem loco. Quòd si mitiùs purgare volueris, inquit, sumito Colocynthidem justæ magnitudinis, eàmque aperito supernè, & semen totum eximito. Deinde quicquid tomenti speciem præ se fert in ipsa, rursus citra semen in ipsam indito, & repletam ipsam sapa, aut vino dulci veteri, per diem ac noctem macerari finito. Deinde excolatum per pannum vinum calefactum bibendum dato. Hoc tamen interest, quod Dioscorides aquam Mulsam, aut Passum, in ipsa priùs coquendum, deinde per noctem sub dio exponendum præcipit. Aëtius autem per diem solùm ac noctem macerari finit. Atque ita etiam Paulus lib.3. cap.13. Et hic sanè usus hodie quoque frequentissimus est Medicis, qui illa utuntur, modum infusionis Colocynthidis, ipsi appellant. Medullæ hujus Colocynthidis (quam Hipp. σικυώνην, σικύην, καὶ σικυώνην σπόγγον, nominabat) apud varios Medicinæ autores, varia est dosis. Mesues ceratia decem; Paulus drachmam integram exhibere non veretur. Ruffus itidem drachmam unam ex aqua mulsa propinat. At Aëtius scrupulos duos exhibet in aquæ mulsæ cyathis duobus: eodémque loco, imbecillibus etiam scrupulum unum sat esse scribit. Nonnulli volunt pomum Colocynthidis, exemptâ medullâ, simul & semine, luto oblitum incoqui aceto & nitro. Sed absurdum illud est. Modum præparandi diluti Colocynthidis pleniùs supra descripsimus ex Aëtio. Ruffus itidem in libello de Purg. med. nullâ tamen medullæ factâ mentione, eum sic tradit: Quòd si quis mitiùs purgare volet, semine Colocynthidis ejecto, affusoque intra corticem vino dulci, lento igne coqui ipsam oportet dum probè incaluerit, illud tandem potandum exhibetur. Sed & Paulus lib.3.cap.13. eodem modo præparatum Colocynthidis dilutum in morbo comitiali propinat. De Coloquintida Serapio ex authoritate Dioscoridis & Galeni tractat. Nos eorum verba ante recitavimus. Addit autem hæc ex opinione Habix. Coloquintida, quæ est Melo agrestis, sumitur in potu, purgat phlegma grossum, quod advenit juncturis, & illud phlegma quod emittit fumositates ad caput, & expellit humores qui aggregantur in corpore ex melancholia, & aliis malis humoribus. Et oportet quòd ille qui colligit Coloquintidas, colligit eas in fine sui anni, &c. Illa quæ reperitur sola in arbore sua occidit potantem sine dubio, quoniam quando datur ex pulpa sua, facit torsiones fortes, & evomere fortiter, & est laxatio ejus sine juvamento, & inducit tenasmonem, & anxietatem animi, & coarctationem anhelitus, & frequentiam ejus & sincopim, & sudorem frigidum, & fortassis interficit, sicut dixi. Pomum ejus perfectè maturum confert potanti, & expellit humores, quos volumus purgare, & non est necesse, quod misceatur cum medicina alia. Sed est valdè cavendum ne detur in potu in tempore magni frigoris, vel magni caloris, nam ista sunt duo tempora, in quibus nos docuit Hippocrates non debere dare medicinam laxativam, dixit enim in libro suo Aphorismorum, Non oportet quod detur medicina laxativa, quando ascendit scahari, & in magna Hieme: & intelligit in Iunio, Iulio & Augusto; & per Hiemem voluit intelligi, in Novembri & Decembri & Ianuario. In istis igitur duobus temporibus anni non oportet quod detur medicina laxativa, & propriè acuta, sed solùm duobus temporibus aliis, volo dicere in Vere & Autumno. Quando igitur bibitur Coloquintida in hora magni caloris, nocet membris interioribus fortiter & nocet etiam stomacho, & expellit sanguinem per ora venarum, abradendo ea. Et quando datur in hora magni frigoris, fatigat patientem fortiter, quia natura non assentit ei, quare facit torsiones. Si igitur volueris Coloquintidam rectificare, & miscere cum aliis medicinis, purga ipsam primo à granis suis, & à cortice exteriori, adeò quòd remaneat pulpa sua pura, deinde tere ipsam cum gummi Arabico & Draganto & Amilo cum omnibus istis, vel cum uno ipsorum, & quando addis ei aliqua ex istis Medicinis, pone de ea quantitatem æqualem ei, sed si vis admiscere ei omnes, pone de unaquaque Medicina æqualiter, ità quod summa quæ proveniet, sit æqualis Coloquintidæ in pondere, & hoc quando facis medicinam laxativam, sicut sunt pilulæ. Verùm quando vis ipsam ponere in Hieris, & medicinis magnis, non oportet quod temperes eam cum aliqua medicina alia, nisi cum illis, quæ ingrediuntur in medicina illa nec cures multùm reprimere acuitatem eius. Et quantitas quæ datur ex ea, quando præparatur secundùm istum modum cum medicinis aliis, est à duobus dauich [ ] usque ad unum Kirat Et scias quod Coloquintida quando extrahitur à pomo suo, & permanet sic diu, est minoris virtutis in laxando, & minuitur acuitas eius. Et quando tenetur, & dimittitur sic tempore longo, fit adhuc in hoc minus, & magis remissa virtus eius, sed quando dimittitur in pomo suo, non recipit immutationem, nisi in longo tempore. Et oportet quod non colligatur Coloquintida ex arbore, in qua ex una radice non est ortum, nisi pomum illud solùm, quoniam nutrimentum totius radicis venit ad illud pomum

Marginalia (left, cut off at the edge): …x Plinio …ba usus · …da. · …rina …nes. · …cus. · …se. restituitur. · …dulla · …cynthis …e ma…tudinis · …dus in…nis Co…nthidis. · …dulla …cyn. …is. · …utum …ocyn. …li.

Marginalia (right): Ex Serapione. · Purgat phlegma. · Colocynthis una sola in arbore. · Colocynth. perfectè matura. · Cautio. · Colocynthis das in hora caloris aut frigoris bibita noxa. · Colocynthidis rectificatio. · Colocynthis in medicinis magnis. · Coloquintida in arbore unica damnatur.

solum, & auget in eo virtutem multam laxandi. Talis igitur Coloquintida interficit propter acuitatem suam nimiam, & fortitudinem, nam qui sumpserit ex ea duobus davich, non retinebitur fluxus ejus, quousque moriatur. Et scias quod ego vidi in omnibus hominibus qui degunt in terris magnæ frigiditatis, quod in pluribus eorum vincit super naturam eorum cholera nigra, quapropter non possunt in eis operari, nisi medicinæ fortes & acutæ, sicut est Coloquintida, & folia ejus, propriè & Esula, & Mezerion & Damdeseni, & similia horum. Scamonea verò non est eis necessaria. *Cautio.* Et oportet cavere, ne apponatur in aliqua medicina ex cortice Coloquintidæ, neque ex seminibus ejus, quoniam cortex est durus & siccus, & adhæret villis stomachi, & intestinis, & pungit punctione forti, & prohibet assellationes: similiter etiam facit cortex seminum, *Oleum seminis.* sed seminis ipsius oleum est calidum mollificativum. *Infusio seminum.* Et Arabes quidem infundunt semina ipsa in aqua pluviali donec recedat amaritudo eorum, & sic comedunt ea decocta, & alio aliquo modo, & præbet eis nutrimentum, verùm quando comeditur ex eis nimis, inducunt fastidium, sed quando fricantur plantæ pedum in domo primâ balnei fricatione forti, facit eos hæc fricatio egerere & evomere, & confert, & non augetur nocumentum. *In Clistere quâ dosi & modo immisceatur.* Et quando fuerit necesse apponi Coloquintida in clistere aliquo, oportet quod apponatur in decoctione clisteris integra sine contritione & repressione aliqua, quia tunc confert colicæ; & facit descendere humores grossos, crudos, & melancholiam. *Folia.* Sed folia Coloquintidæ quando aliquis vult purgare cum eis, oportet quod colligantur ex arbore sua postquam maturuerint poma ejus & citrinescant, quando scilic. incipit aër infrigidari, in tempore videlicet quo diximus debere colligi poma ipsa, & siccentur in umbra, donec non remaneat in eis aliquid humiditatis, & sic reponantur, & quando fuerit necesse, quod exhibeatur de iis in potu, *Correctio.* oportet quod temperetur cum amilo, aut Gummi Arabico, aut Dragaganto, cum vino istorum, vel cum pluribus, sicut diximus in Coloquintida ipsa. Quando igitur ponuntur cum eis, ex istis faciunt operationem mirabilem in expellendo melancholiam, & quando admiscentur cum eis medicinæ convenientes ad hoc, sicut Aloës, Anisum, & Epithymum, & Sal Indum, & si dantur in potu cum Hiera picra, erit medicina juvativa multùm. Et ego non vidi aliquam ex medicinis laxativis magis conferentem in doloribus melancholicis quàm folia Coloquintidæ. *Antiquorum quorundam error.* Et antiqui quidem defecerunt in memoratione ipsorum, & omiserunt usum eorum. Et ego tentavi & dedi de eis in melancholia, & alopecia, & tyria, & lepra, & inveni juvamentum magnum, & fortassis facient evomere illum qui sumpserit ex eis, & nihilominùs confert multùm leprosis, & faciunt consistere ægritudinem suam, & dolores suos & non permittunt augeri. Et scis tu quod ista est cura eorum, in quibus confirmata fuerit ægritudo, nam à quibus membra ceciderunt, impossibile est quod renascantur eis propter hanc medicinam modo aliquo. *Delectus.* Et scias quod Coloquintida quæ oritur in rupibus & locis altis, quæ non est inbibita humiditate pluviæ, est fortioris & melioris operationis quàm illa quæ est propinqua aquis, & imbibitur ex eis & quantitas quæ datur *Dosis.* ex Coloquintida illi, qui est fortis, est pondus drachma semis, usque ad duos davich [ ]& est operatio ejus conveniens hominibus qui sunt duræ naturæ ad laxandum, sicut illi qui degunt in regionibus frigidis, & qui utuntur in cibis eorum lacte, & caseo & similibus, quia istorum natura non movetur, nisi per fortes medicinas, & *In clisteriis.* quando ponitur in clisteriis, laxat humores crudos & melancholiam, & confert colicæ, quando ponitur de ea in medicinis, cum quibus clisterizantur à drachmis iiij. usque ad v. & coquitur & colatur aqua, & fit clister cum ea. *Folia coacervata amittunt virtute.* Et scias quòd folia Coloquintidæ quando accipiuntur ex arbore sua, & servantur, quousque annus unus pertranseat super ea, aut anni duo, aut tres, minuitur de virtute eorum & propter hoc necesse est, quod Medicus augeat in pondere eorum quando voluerit ex ipsis exhibere. *Ex Rasi.* Dixit Rasi quidam quod radix Coloquintidæ est melior medicina quæ esse possit puncturæ scorpionis, *Ictus scorpionis.* & Arabes habent ipsam pro communi & manifesta medicina ad hoc.

Et dixit Rasi Arabs quidam quod scorpio pupugerat filium suum in quatuor locis corporis, & dedit ipsi in potu drachmam unam de radice Coloquintidæ, & sedata sunt statim omnia, quæ patiebatur. Rectificatio ejus est cum Bdellio. *Ex Christiano* Christianus terit & linit super locum puncturæ, sedátque dolorem ejus, maximè radice Coloquin- *Sexus Colocynthidis* tidæ masculi: nam fœminam ait mollem, albam, & esse debiliorem in hoc. *Ex Aben Mesue.* Proprietas Coloquintidæ est (ut ait Aben Mesuai) quod mundificat cerebrum ab humiditatibus malis & expellit humores crudos, sed ipsa inducit punctiones, & torsiones, & tenasmonem in intestinis, & vomitum, & *Dragacantha admiscenda.* rectificatio ejus est quod admisceatur ei Dragagantum, & quidam admiscent ei gummi Arabicum, sed Dragagantum est meliùs eo, quia juvat ad laxandum, gummi verò est stypticum & oportet quidem quod Coloquintida non teratur multùm, ne adhæreat intestinis, & ulceret ea. Melior autem est illa, quæ est matura, citrina in cortice suo, & interiùs alba, & lenis. Cavendum verò est ab illa, quæ est sola in sua arbore, quia est mortifera. Dosis Coloquintidæ est à tribus Kirat [ ] usque ad sex. *Ex Abuberig.* Coloquintida (secundùm Abuberig) purgat choleram admistam humiditati viscosæ, non illam quæ est admista sanguini, quemadmodum facit Helleborus niger, & Scammonea, sed ipsa trahit à membris nervosis, & ille cui convenit potus Coloquintidæ est ille, qui habet ægritudinem in capite suo, aut in velamine cerebri, quod est simile rethi, aut in alio velamine propinquo craneo, sicut est habens scotomiam, & hemicraniam, & cephaleam, i.e. Ovum, & Soda, & habens stuporem & paralysim, & spasmum, & humiditatem oculorum antiquam, & stricturam anhelitûs ab humoribus grossis, & dolores juncturarum, & sciaticam ab humoribus grossis, & ægritudines renum & vesicæ. Et hæc Serapio ex authoritate Habix, Rasis, Christiani, Aben Mesuai, & Abuberig.

Ex Mesue. Mesuæus Arabs inter alia huc reducenda vim ejus, potissimùm catharticam, nobis sic descriptam reliquit. *Immatura.* Immatura Colocynthis flatus torminosos & molestissimos excitat, immodicè purgat, ut etiam sanguinem educat, & sæpè mortem afferat: pessima etiam ac venenosa est, quam produ- *Una impl... ta unicum fructum ... simus.* xit unicam tota una planta: quæ planta si loco illo est unica, multò perniciosiorem fructum parit, præsertim si locus ille est uliginosus, vel pulverulentus, vel thermis propinquus, vel serpentibus abundet. *Fœmina præstanti...* Præstantissima fœmina, præsertim si est magna, exactè quoque matura, alba, lenis, rara, levis, uti ejus interior medulla albissima, rara, lenis, levis, quóque levior, eò melior: sitque ex agro, laxo,

saxo, arenoso, libero, Autumno lecta, cum languescente virore cœperit in luteum colorem mutari. Calida est ac sicca ordine tertio, igneâ substantiâ & terreâ per ustionem tenuatâ [*eximiè amara*] constat. pituitam & alios humores crassos & glutinosos, magis ex profundis partibus & distantibus, ut cerebro, nervis, musculis, juncturis, pulmone, thorace, quàm ex venis attractos, ut Dioscorides censet, purgat: ac etiam bilem flavam, ut voluit Humain. Quapropter dictarum partium morbis mirè subvenit, cephalalgiæ antiquæ: dolori cranij totius, hemicraniæ contumaci, epilepsiæ, apoplexiæ, vertigini, aquosæ fluxioni in oculum, podagræ frigidæ, ischiadi maximè, ac reliquis nervorum juncturarúmque affectibus; asthmati item, ac tussi antiquæ, dyspnœæ ex thoracis repleti angustia. ac præterea summè omnium prodest colico dolori, tam à pituita quàm flatibus, & hydropi. Omnia autem hæc sive sumpta, sive clystere, aut balano intestinis immissa præstat, utero autem imposita, fœtum necat. eadem cum aceto forti affricta, alphos, lepram [*psoram*] elephantiam sanat. Oleum denique super cineres calidos incoctum, cortici ejus inanito, capillos illitu nigrat, eosque ne cadant, firmat, canitiem tardat. Idem auri instillatum ejus dolorem ac tinnitum sanat. Acetum autem similiter incoctum collutione dolorem dentium sanat: incidit enim, tenuat, terget, digerit. Ne autem cordi, ventriculo, hepati & cæteris visceribus noceat turbando, subvertendo, violenter trahendo, miscenda ei sunt dictas partes roborantia, ut Mastiche, Gallia & similia, uti miscentur glutinosa, lubricando citiùs deturbantia, acrimoniam mordacem obtundentia, ut gummi, Tragacantha, Bdellium, Mastiche, & similia, ne ampliùs vias exulceret [*per quas fertur*] & ora venarum adeò vehementer aperiat, ut inde sanguis manet. Filius Serapionis Colocynthidem mulsâ cui incocta fuerit Ruta macerabat [*eius drachmam unam in mulsa cyathis duobus cum Ruta coquit Paulus, non Serapio*] siccabat, lævissimè terebat, ex mulsa prædicta dabat. Græcus quidam Colocynthidem rosato oleo fricabat, & cum æquali portione Ladani in catapotia formabat, utilia prædictis affectibus. Ego autem eam minutissimè forcipibus incîdo, glutino & mucagine Tragacanthæ aut Bdellij perlino, sicco, tenuissimè tero: cum Ladano, vel mulsa, vel Mastiche oleo rosato dissolutâ, in pastillos cogo citra molestiam purgatorios. Quod si noxam corpori impresserit, mulsa, vel uvarum passarum decoctum, cum oleo amygdalino, vel oleo nucum, eam abolet. Longam decoctionem sustinet, éstque, ut mihi cum Serapionis filio videtur, contra filij Zezar sententiam, pulveranda tenuissimè, ut ejus facultas malefica permista illi exquisitè alia pleniùs obtundatur, útque viscera celeriùs permeet, neque in ipsis ob partium minùs tritarum crassitiem cesset: qua fortasse fit, ut in visceribus pigra retineatur, eáque ulceret, præsertim cùm sensu perceptibiles fuerint ejus particulæ. datur à siliquis sex ad decem, frigus & æstum vitantibus. Agirtæ, attestante Trago, Colocynthidem vino maceratam, aut decoctam, iis quos purgatos volunt, exhibere solent, ac ita quidem illos purgant, ut plerique fatis concedant: hâc arte ferè omnes Iudæi imbuti sunt. ab his ergo Medicis, qui valetudini suæ rectè consultum cupit, abstinebit. Semen Lobelio constat non tanta virulentia ad purgandum, quàm caro ipsa sive medulla: dedimus namque, inquit, multò majorem dosim, quàm medullæ, majore commodo, nullo àut longè minore tumultu. Scribit Dodonæus ejusdem semen ad mortuorum corporum conservationem ac conditurам utile, præsertim Aloe ac Myrrha admixtis. *Ad mortuorum corporum conservationem.* Pater p.m. literis prodidit, se ex clystere, quem Colocynthis ingressa erat, summè debilitatum, & ferè mortuum fuisse. Fernelius Colocynthidem calidam *Ex Fernel.* siccámque dixit ordine tertio, amarissimam; lentam pituitam, crassósque, ac glutinosos humores, paritérque bilem utramque (quod vix alij concessum est) detrahere, & aquam citrinam, ídque maximè ex articulis, & distantissimis reconditissimísque partibus. Conferre morbis inveteratis, contumacibus, quos neque Agaricus, neque Turpetum solverit. *Morbi inveterati.* Vehementer autem ventriculum, viscera, *Noxa.* corpúsque conturbare, venas aperire, & sanguinem elicere, quàm Aloë, aut aliud quodvis pharmacum, potentiùs: intestina corradens gravibus torsionibus excruciare. Quocirca exquisitissimè tritam diluit oleo amygdalarum dulcium, additáque tragacantha, aut mastiche concinnari in trochiscos, vel coqui ex jure pingui; aut ex alio quovis liquore leniente. Nec puerorum, nec senum, nec prægnantium (fœtus enim vel supposita enecat) sed ætate duntaxat florentium & robustorum medicamentum esse, vixque nisi aliorum permixtione tutum. *Aetate florentium est medicamentum.* Dari à scrupulo uno ad drachmam dimidiam. Quòd si tandem omninò Colocynthide uti velis, accipere te jubet Tragus Germanicam nostram, piro similem, utpote in expellendo non tam strenuam & immitem. *Colocynth. germanica Tragi.* Pilam ergo seu fructum Colocynthidis bene excavato, fungosámque ejus unà cum seminibus medullam cyatho vini injicito, ac quatuor, aut quinque horis maceratam per linteolum exprime, expressumque succum, noctu cum cubitum ire voles, bibe. quod si feceris, videbis luce appetente, pituitam, crassos ac viscosos humores, nec non bilem citra noxam leviter exigi. Idem medicamentum colicis prodest, & ad putridas ventriculi febres facit, hydropicis apprimè conducit. *Colica. Putridæ ventriculi febres.*

Bayrus l.6. c.24. Colocynthidem silvestrem coquit, priùs tamen tritam, & in aceto infusam, donec mellis acquirat crassitudinem, scarificat gingivas circa dentem, & jubet os claudere per modicum temporis, postea accipit dentem cum digitis, & sequitur sine dolore. *Vt dens sine dolore & ferro extrahatur.* Probet, qui volet. Nos fidem hujusmodi stultitiis non habemus, quamvis Schenckius l.1. obs.med.424. de dentibus agens, eandem teneat opinionem.

CITRULUS FOLIO COLOCYNTHIDIS secto, semine nigro, quibusdam Anguria.

CAP. V.

SPARGIT per terram sarmenta fragilia, hirsuta, foliis vestita amplis, in profundas lacinias dissectis, asperis & hirtis, è quorum sinu exeunt capreoli, nec non pediculi flores sustinentes luteos, quos fructus excipiunt magni & rotundi, quos ferè ambabus manibus ambias; cortex duriusculus, sed lævis, nullis tuberculis inæqualis; atro-viridior, dilutissimè virentibus maculis perfusus: *Descr.* caro Cucumeris vulgaris, alba, firma, grati saporis; *Caro.* semen fungosâ meditullium occupante substantiâ immergitur oblongum, latum, compressum, nigrum, rugosum, duriusculo cortice præditum, sub quo medulla alba, esui grata, ut Cucurbitarum. *Semen.*

Citruli genus aliud

Observavimus in horto E.C. Citruli genus majus, capitis humani magnitudiné equans, cortice cõtectum duro, inæquali, anguloso, atro-virente, maculis ex luteo pallidis per longitudinem ex intervallis uncialibus notato. Pediculo herent gracili, si cum Cucurbitis eam conferas. Caro quoque quá cucurbitina, firmior est, saporis Cucumeris vulgaris. Semina Cucurbitinis minora, crassiora, colore buxeo obscuriore, nullis lineis per ambitum notata.

Synon. An Citrulus hic sit Simeonis Sethi, cujus verba infra de viribus adscribemus, Anguria, Cucumis dicta, secũdùm verò communem sermonem Tetranguria, considerent lectores? *Tetranguria Sicya. Melopalestinus.* Hermol. coroll. 366. vocat Sicyam quorundam, Angurium vulgi, & Melonem Palestinum. Serapioni dicitur *Batecha, Chatha, & Kura*, i.e. Melo, Citrullus, & Cucumer. Iacob. Manlius *Batecham* Serapionis, & *Albathecam* Avicennæ (quam nonnulli Cucumerem Sarracenicum, *Cucum. Saracen.* Anguriam interpretantur; & Languriam) unam & eandem plantam esse contendit.

Cucumis vulgari similis. Tragus Cucumeris genus facit, ac per omnia vulgari simile ait, sed magis exiguum, latis & phœniceis seminibus intus refertum: foliis Colocynthidi peregrinæ, aut Bryoniæ similibus, multis incisuris dissectis. Hoc genus autem Citrullum, Citreolum, & *Cucum. citrinus.* Cucumerem citrinum vocat.

Fuchs. quarti generis Cucumerem statuit, & officinas, quæ Citrullum vocant, respiciens, germ. **Citrullen** nominavit, gall. *Citrulle*. Cord. in Diosc. Cucumeris quandam speciem vocavit, & Anguriam *Anguria Italor.* Italorum. Dod. in fol. lat. Gesn. de coll. stirp. & Tab. *Angur. vera* Anguriam. Gesn. h. Anguriam veram. Lob in Obs. *Citrull. officinar.* p. 364. & Icon. p. 640. Citrullum officinarum. De hoc verò ait in Advers. Imitatur majorem aliquem Melonem effigie, & carne solidiore, fragili: sed sapo- *Melopepo* re, vescendóque magis Pepones vulgatos refert: unde Melopeponem, ut ancipitis naturæ, mixtâ de utroque nomenclaturâ dictum puto, nempe Mali sive Melonis circinitâ rotunditate, non tamen torulis sulcata, & sapore magis Peponem, quàm Melonis dulcedinem melleam referente: quibus etiam, *Semen è quatuor majorib. unum.* monente Galeno, discernitur à Melone. Semen verò unum è quatuor vocatis majoribus est; majus Melonis, minus Peponis, duriore cortice septum, nigro, omnium durissimo: alioqui tota planta similis Peponum plantæ, sed foliis altioribus, laciniis Colocynthidi proprioribus. Seritur etiam & manditur caro cocta, vel cruda, & plærisque Pedemontij, Italiæque hortis enascitur.

Brassavola hallucinatur. Cæterum, hallucinari Brassavolam putat Matthiolus, quod existimarit veteres Græcos, præsertim Dioscoridem, σίκυος appellatione, Hetruscorum *Cucumis Hetrusc.* Cucumin, vel aliorum Italiæ populorum Anguriam repræsentasse. Facilè adducor, inquit, ut credam, *Græcis veteribus ignota.* Angurias veteribus Græcis incognitas. Eas nunquam vidisse, vel cognovisse veteres, demonstrat Fuchsius. Minus illis assentior qui Pepones Angurias esse dicunt. Anguria hæc, quam Dallaha appellat Serapio, planta est folia ferens Colocynthidis medicamentosæ, majora tamen, aspera, & per ambitum divisa: caulem sarmentosum, humi repentem, ut Cucumis & Pepo: florem edit aureum, fructum magnitudine mirum in modum extuberantem, ponderosum, subrotundúmque: cortice lævi, herbaceo colore, maculoso tamen, & eâ parte quà humi jacet, albicante, carne intus humidâ, aquosâ, in qui- *Caro.* busdam prædulci in nonnullis autem subacidâ, insipidâve, sitique extinguendæ perquam idoneâ. Se- *Semen.* men concludit latum, Peponum duplo majus, Cucurbitæ paullò minus, cortice solidiori, & nucleo grandiore. Est quoque seminis in colore differentia, quod uni nigrum, alteri rubrum innascatur. Seritur in hortis & viridariis, ac etiam in agris. Decerpitur *Asservatur* fructus, & diu quoque asservatur in horreis. Tritici enim acervis insidens, non solùm à putredine tuetur, sed coquitur, si immaturus decerpatur. Hæc ille *Matth.* qui Anguriam inscribit, vocátque germ. **Anguriẽ/ Gurchen & Erdtapffel**: Hisp. *Cogombro*: & gall. *Concombre*, meo judicio non absque errore.

Anguria Aetio. Anguriæ voce primo Aëtium usum esse censuit C. Bauhinus, qui aliàs Citrullum vocari tradit à citreo colore, ac propterea Anguriam s. Citrullum dictam vocat, variaréque ait colore corticis, nunc *Varietas C.B.* virente, nunc maculoso, subcandidis maculis: carne nunc rubente & dulciori, nunc candidâ: semine nigro, aut rubro, aut fulvo; rariùs sine semine reperiri, Cæsalpino teste. Esse tandem narrat, qui Peponem Dioscoridis, Galeni & Plinij esse credant. Citrullus dicitur Trago, Gesn. h. Lon. Tab. officinarum, Lob. & Ger. Anguria, Matth. Ang. Lac. Gesn. coll. Dod. Lugd. Cast. & Cam. Cucumer, vel Cucumis citrullus, Fuchs. Dod. Gesn. h. & Turn. Cucumer vulgo, Cæs.

Locus. In calidis regionibus Anguria suavior provenit, ideóque circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria, & Sicilia, præstantiores habentur & mole vastiores. Dodonæus hanc in Germania raró seri, rariùs verò etiam maturescere scribit. Nobis tamen aliquoties feliciter provenit ac maturuit in horto *Tempus.* E.C. Montbelgardi. Genevæ ex semine dicto Citruli, floruit Iunio, Iulio, Augusto & Septembri. Basileæ in hortis colitur Citruli nomine, semen officinis vulgare, oblongum, latum, compressum, nigrum, & rugosum, in quo differt à Batecha, cujus semen læve, æquale, sive politum, nigrum & album, quod etiam majus.

Vires & Usus. Anguriæ vires, quas hîc primo loco tradimus, habet Simeon Sethi, non tamen asserimus eum intellexisse plantam, de qua præsenti capite sermonem instituimus. Perpendant lectores an fortè Cucumerem vulgarem assignarit. Anguria, inquit, quæ Cucumeres dicuntur, secundùm verò communem *Temperamentum Sethi.* sermonem Tetranguria, ob frigidum & humidum temperamentum, noxia sunt, & mali succi. Ex iis autem parvæ magnis anteferre oportet. Hæc uri- *Febres acutæ.* nam ducunt, & si in aceto macerentur, in acutis presertim febribus, mitiorem calorem reddunt. Crebrior verò horum usus semen genitale minuit, in *Semen.* veneremque impetum aufert. Semen autem horum desiccatum, caliditatem quandam possidet, contrariámque his actionem efficit, urinámque ma- *Noxa.* gis provocat. Pituitam Tetranguria in ventriculo gignunt, quæ cruda per venas diffunditur. Propterea qui his crebriùs utuntur, illi propter humores temporis spacio in venis & aliis corporis cavitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen verò horum urinam cit, sed minùs quàm Peponum, quoniam celeriùs in ventriculo corrumpuntur. Me- *Calidis & siccis stomachis.* liora in his sunt, quæ habent semen exiguum. Calidos autem & siccos stomachos juvant, & si in ardente febre cum aceto porrigantur, valde prosunt.

Pro-

Proprium verò horum est, nauseas, ventriculi calore excitatas, sedare. Horum autem interiora esse oportet: nam quæ foris sunt, mali succi existunt, & difficulter admodum coquuntur, & ferè venenata. Habent verò & alias proprietates; ut animo deficientes propter excedentem calorem reficiant. Si autem pituitam in ventriculo nanciscantur, nauseas faciunt, & colicos affectus & hypochondriacas passiones. Hæc ille. Anguriæ fructus, inquit Matthiolus, frigidus est & humidus, ordine secundo, siti arcendæ aptissimus. Quo fit, ut Itali ardente Syrio ejus pulpâ internâ se refocillent. Confert adurentibus febribus, & linguæ ariditati quàm maximè. Acutos humores vincit, & iis præsertim auxiliatur febrientibus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantiâ scatent. Siquidem Anguria (ut Serapioni placet) alvum in principio fortiter non citat: ideóque in illis convenit, qui tenuis & imbecillis sunt temperamenti, macri & exangues: etenim iis alterantibus magis opus est, quàm ducentibus humores, verum quamvis id effici possit acidis medicamentis, insipida tamen, quæ nonnullam dulcedinem habent (ut Anguria) hisce in casibus longè magis conveniunt. Impossibile enim est, quin acida, & quæ cum aceto parantur medicamenta, incîdant & attenuent. Id quod imbecillia corpora, macra, & exanguia, haud quaquam sustinere queunt, quod ejusmodi acidæ potiones maciem augeant, & ventriculum lædant. Atqui etiam ubi quispiam acida adstringentia propinaverit, impossibile quidem videtur, ut obstructiones non augeantur, si eæ in jocinore, & ejus meatibus extiterint. Etenim acida & adstringentia medicamenta exiccant, & nihil prorsus humectant. Porrò insipida, & quæ crassæ sunt substantiæ, quibus aliqua, ut in Anguria, dulcedo insit, suo quidem temperamento humectant, ac simul refrigerant, generántque in ipso jocinore sanguinem aquosum, qui flavæ bilis fervorem & malitiam coërcet tam in jocinore, quàm in venis. Cæterum, ut Dodonæus concludit, Anguriæ caro quæ cortici subest, cruda, sed frequentius cocta comeditur: alimentum autem confert exiguum, idque frigidum ac humidum, sanguinémque ingenerat aquosum, qui internarum partium inflammationes mitigat, & bilis acrimoniam ac fervorem contemperat. Cruda in ore commansa linguæ in febribus asperitatem lenit, & sitim sedat. Semen facultate Cucumerum simile est.

CITRVLO AFFINIS MELO Indicus, sive Patheca.

CAP. VI.

EST apud Indos Melonis genus prægrande & rotundum, oblongius tamen aliquantulum, formáq; quodammodo ovali, quod Lusitanis Indiam incolentibus Patheca (corrupto ab Indorum Batiec vocabulo) dicitur. Hunc Melonem per longitudinem non apperiunt, ut Melopepones nostrates comesturi aperimus: sed per transversum secant. Et licèt dulcedine à nostris superetur hic Melo, attamen suavis est, refrigerátque mirum in modum & humectat, tota carne sese in quendam liquorem resolvente, authore Garcia, arom. l. 2. c. 20.

Reperiunt autem Arabes & Persæ primùm hunc fructum ad se delatum, eámq; ob causam Batiec inde appellant i. e. Melonem Indicum, quo nomine etiam ab Avicenna multis in locis appellatur. Batiec enim eorum lingua Melonem sonat. In India verò ab ipsis incolis Calangari dicitur. Meminit hujus Avicennæ lib. 4. Fen. 1. c. 29. de tertiana pura, ac eum multis laudibus commendat. Putarunt nonnulli id Melonis genus, quod in Hispaniæ Castella nascitur, quódque Budiecas vocant, esse hunc Melonem Indicum & depravato à Batieç nomine Budiecas appellatum. Sed magnopere falluntur. Nam plurimùm ab hoc differt cùm foliis, tum plantâ totâ, quæ Melonum Indicorum modo per solum non extenditur & serpit, sed sese in altum extollit. Aiunt etiam in Africa Indicis similem nasci, sed cùm non viderit author, affirmare hoc non ausit. *Budiecas non est.*

De Citrulo affine Melone Indico hęc scribit Linschottanus: In Iava magni atque elegantes Melones aquatici proveniunt. Fructus hic suavis est admodum, obscurè virens, intus albus, magnitudine Cucurbitæ oblongæ: quem incolæ suis hospitibus præcipui honorarij loco apponere solent, propter insignem vim refrigerandi, qua pollent: In universa India appellantur Batiec. *Locus.*

Nos Citrulli officinarum semini lato; compresso & nigro simile, sed majus vidimus, magisque æquale, & lubricum, à viro celeberr. D. Theodoro Beza exhibitum, cujus duo genera, nigrum sc. & flavum. Geneve plantata duobus foliolis productis periêre. Ex India allata fuere. *Genera duo*

B. pin. Melo 7. Indicus fructu oblongo: Batie Indi, sive Indicus Melo, Garz. Pateeas, Anguria, sive Melo Indicus, Linsc. part. 4. Ind. or. c. 10. Melones aquatici in Iava, Batiec in universa India par. 4. Ind. or. cap. 6. & fig. 20. An Comolanga Lud. Romani, Clus. in Garz. Scalig. Lugd.

Vtilis verò est in biliosis febribus & ardentibus adversus jecoris & renum ardores, ut experientiâ Garcias didicit. Vrinas ciet: soléntque sani eum fructum edere, quatuor horis à jentaculo, quoniam tum maximè sit infestus calor. Meliùs tamen facere viderentur, si ab eis suas mensas auspicarentur. Hujus semina (quæ ante maturitatem candida sunt, per maturitatem verò nigra) somnum provocant, eaq; reliquis seminibus frigidis, tametsi eis non careamus, præstantiora æstimamus. Ignorabant eruditi hujus regionis Medici, istius Melonis in Medicina usum: non solent enim ad hujusmodi minutias sese abjicere, & in suis curationibus experientiâ & consuetudine duntaxat nituntur, sed à me (Garcia) edocti, eis uti cœperunt. *Vires & Vsus Febres biliosa.* *Semina.*

CITRVLO VEL MELONI Indico accedens Camolanga.

MEminit Ioseph. Scaliger exerc. 81. par. 15. in Corcopal Indiæ provinciæ Camolangæ fructûs, qui estatur, & sesquipede major est, Cucurbitæ colore, humi, instar Melonis, jacentis, pulpæque plurimum habentis. Cum Melone vero Indico similitudinem quandam habere videtur Clusio apud Garciam, quam Ludovicus Roman. l. 5. navig. c. 15. in hunc modum describit: Habent in Calecut fructus quosdam Cucurbitis similes, sed conditurae aptiores. Res est non indigna memoratu, huic nomen est Comolange. Oritur in culta tellure Peponum modo. An autem is est, cujus succum Turcæ, & Vngari in delitiis habent extinguendæ sitis gratia? vel Napeca Bellonij Obs. lib. 2. c. 6. quam vulgari Arabica appellatione Copous nominari scribit? *Camolanga Scalig.* *Fructus Cucurbitis similis.* *An Napeca.*

Lugd. p. 1837. vocat Camolangam. Munst. Cosm. lib. 5. Camolangam provenientem in Calcut. Portugalensis hist. gall. l. 13. Malucanorum fructum, valdè refrigerantem, Camulini vocatum. *Camulini.*

CVCVRBITINVS FRVCTVS INDIcus, magnitudine ovi Struthij.

FRuctum hunc ex India allatum, accepi ab Illustr. mea principissima, Ducissa Virtembergica, &c. *Descr.*

magnitudine ovi Struthij, aut Limonij majoris, sed utroque extremo obtusiore, quàm in ovo, facie Cucurbitina, pediculo digitali. Cortex crassus erat ac durus, fragilis tamen, tenui ac flavescente obtectus epidermide, quibusdam ceu foraminulis conspersus, parte concava fungosus, qui excavatus, poculi vices supplere posset.

Cortex.

Pulpa. Pulpa intus contenta fungosa, & albicans, sapore nullo insigni: *Semina.* seminibus farcta parvis, oblongis, compressis, Colocynthinis ferè similibus, longioribus paullò, ruffis, & supernè cordatis, ruffa cùm fimbria dilutioris coloris: sapore subdulci, & jam ob vetustatem rancescente,

Usus. Condimenta ex hac Camolanga componunt, vel Cucurbitis quas Carabassadas vocant Hispani, vel Citriis meliora atque sapidiora, Scalig.

ΣΙΚΥΟΣ, ΣΙΚΥΑ, ΣΙΚΥΣ, ΠΕΠΩΝ, καὶ μηλοπέπων, Cucumis, Pepo, & Melopepon, veteribus, & Neotericis.

Cap. VII.

PAuca veteres & obscurè de oleraceis modò nominatis pomis scripsêre, ac fortè confusè Plinius, ac magis Neoterici. Nos igitur statuimus priusquam de pomis nobis notis scribamus, omnia proponere, quæ veteres de nominatis in titulo tradidêre, ita ut posteritati ansa & occasio præbeatur, quomodo nostro seculo denominandæ sint, certiùs & liberaliùs judicandi & decernendi. De his igitur omnium antiquissimus scriptor Theophr. hæc passim prodidit. *Theophr.* *Sicyos, & Sicya.* Humor Cucumerem [σικύον] quoque comitatur, ex carne, & nervo: semina hujus [σικύας] non congesta atque promiscua, sed discreta atque distincta: succus verò [σικύον] aquosus. Megarenses *Sicyos, Pepo.* Peponibus [τοῖς σικυίοις] Cucumeribus [σικύας fortè legebat Gaza, abest tamen in cod. Basil. & Ald.] cùm venti anniversarij perflant, terram scalpentes, pulverem excitant, atque ita dulciores, teneriorésque reddunt absque irrigatione. Ad summam, omnia æstiva brevem radicem sortiuntur: etenim Pepo [ὁ σίκυος] & Cucumis [ἡ σικύα] exiguam sortiuntur. Floret Cucumer eũ in modum [*qu. Faba & Heliotropium*] qui Pepo cognominatus est [*in Theophr. græco ὁ σίκυος nomen tantùm legitur*] *Gaza lect.* etenim huic præpostero germine accidit. Quædam plantæ figura subditi loci imitantur: Cucumis enim [ἡ σικύα] formam accipit loci, in quo sata fuerit. Saporum differentiam preparata Cucumeris [τοῦ σικύου] semina capiunt, si lacte macerata terantur: *Tempus.* circa quintum diem sata erumpit, aut sexto, vel (ut alij volunt) septimo, priùs, celeriúsque Cucurbita. Cum seminibus ipsis flores edunt in olerum genere Pepo [σίκυος] & Cucumis [σικύα.] *Olus. Flos.* Quippe omnibus flos in postremo fructûs, & crescentibus fructibus flos diu infixus servatur. Simplices autem Cucumerum [τῶν σικυῶν] flores sunt, qui postremis sarmentorum emergunt, & ob id eos auferunt: Cucumeris enim [τοῦ σικύου] prohibent incrementum. *Ut maturè exeat.* Maturiùs ex recentioribus seminibus exit, in quem finem nonnulli semen lacte, aut aqua etiam præmaceratum serunt. Cucumis [σίκυος] pluribus generibus constat, quod partim affirmant, partim negant. *Sicyos tria genera.* Illi tria genera notant, *Laconicum. Scytalicum. Bœoticum.* Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his Laconicum melius rigatum evadit: reliqua verò duo non rigata præstantiora fiunt. Cucumis [ὁ σικύος] ut cætera hujusmodi olera, præhumida est & frigida. *Temperamentum.* Cucumis [ἡ σικύα] vocata, quamvis arboris altitudinem capiat, in ramósque sese, Vitis arbustivæ modo diffundat, tamen vitæ admodum fragilis est. Itaque ante Æstatem germinare non potest, sed ad Autumnum usque prorogari cupit. *Annuus Cucumis.* Tertio porrò die Cucumis [σίκυος] exit. Sua imbecillitate facilè perit in annuis Cucumis [ἡ σκία. *fortè legendum* ἡ σικύα.] hæc enim ne ad naturæ suæ quidem perfectionem pervenire potest. Ampliatur parte superna, luxuriatúrque Cucumis [σίκυος] licèt radice pumilâ inhæreat. De Cucumeribus [περὶ τῶν συκίων. *fortè legendum ut alibi* σικύων] porrò dictum est, quod seminibus in lacte, mulsóve maceratis dulciores reddantur. *Mangonium.* Amaritudo autem Cucumerum [ἐν τοῖς συκίοις] per summitatem sentitur. Enimverò foras versus rem hujusmodi excerni consentaneum est, utpote alienam. Quia porrò Cucumeres [οἱ σίκυοι] pulvere occultati nutriri, teneriorésque reddi creduntur, ideò Megarenses ita eos tractare consueverunt. Si quis nunc parvos Cucumeres [τοὺς σικύους] in mollitia absconderit, alimentíque copia largè accesserit, percoctáque fuerit, incrementum quoque largè consequuntur. Sic enim nulla pars alimenti à Sole detrahitur, nec flatibus resiccatur: quibus causis moles augeri nnn possunt. Et hæc Theophrastus, qui & *Cuc. silv.* Cucumeris silvestris [σικύου ἀγρίου] alibi meminit. Quæ autem de Sicyo tradit, ea nobis videntur omnia *Sicyos est Melo.* convenire cum Melonibus nostris, de quibus post. Quę porrò de Sicya prodit, competunt fortè Cucumeri nostro vulgari. *Sicya est Cucumis.*

Plinius. Plin. l. 19. c. 5. de natura, & generibus, & historia nascentium in hortis, ait: Cartilaginei generis, extráque terram est Cucumis, mirâ voluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, pensiles eorum hortos promoventibus in Solem rotis olitoribus: rursúsque hybernis diebus intra specularium munimenta revocantibus. Quin & lacte mulso semine eorum biduo macerato [*Hoc fit & hodie in satu nostrorum Peponum, Dalech.*] apud antiquos Græciæ authores scriptum est seri oportere, ut dulciores fiant. Crescunt qua coguntur forma. In Italia virides, & quàm minimi [*Melones minimos, & Malo Cydonio non ampliores, adhuc habet Hispania, Dal.*] *Cucum. virides quàm minimi.* In Provinciis quàm maximi: & citrini [*cerini legit Dalech. qua voce autor quoque usus est cap. 13. lib. 15. Apud Marcellum ex Plauti Aulularia, in voce Flammeus, Hadrianus Iunius pro carinarij legit cerinarii. Alibi Plautus cerinum & melinum colores memorat*] aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ: *Cuc. Afr. Cuc. Mœs.* cùm magnitudine excessere, Pepones vocantur. Vivunt hausti in stomacho [*de Cucumere, hoc Diosc.*] in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, non insalubres [*de Melone idem*] tamen plurimum. Natura [*de Cucumere & Anguria, idem*] oleum odere mirè, nec minùs aquas diligunt. *Oleum odere. Aquas diligunt.* Defecti quoque, ad eas modicè distantes adrepunt: contra oleum refugiunt: aut si quid obstet, vel si pendeant, curvantur: idque vel una nocte deprehenditur, si vas cum aqua subjiciatur à quatuor digitorum intervallo descendentibus ante posterum diem: at si oleum eodem modo sit, in hamos curvatis. Iidem in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. *Longissimi.* Ecce cum maximè

nova

nova forma [*de Melonibus, idem*] eorum in Campania provenit, Mali Cotonei effigie. Fortè primò natum audio unum: mox semine ex illo genus factum, Melopeponas vocant. Non pendent hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram, colorémque, & odorem, quòd maturitatem adepti, quanquam non pendentes [*de Melonib. idem*] statim à pediculo recedunt. Columella suum tradit commentum, ut toto anno contingant. Fruticem Rubi quàm vastissimum in apricum locum transferre & recidere, duûm digitorum relictâ stirpe, circa vernum Æquinoctium: ita in medulla Rubi semine Cucumeris insito, terrâ minutâ, firmóque circumaggeratas resistere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecêre: Laconicum, Scytalicum [*σκυτάλην, habena, flagellúmque scuticæ. Vocatum inde Cucumeris hoc genus, aut quòd ex eius sarmentis fierent habenæ, loráque scuticarum, vel quòd iis sarmenta similia essent. Galli fortaßis inde Courgees nominarunt. Est & inde sumptum nomen scytalis serpentis cuius mentio fit c.5.l.32 & τῆς σκυταλίας Theophr. cap.5.4.hist. quæ scutica baculum significat. Dalech.*] Bœoticum. Ex his tantùm Laconicum aquâ gaudere. Sunt qui herbâ, quæ vocatur culix nomine, tritâ, semen eorum maceratum seri jubeant, ut sine semine nascantur. Idem Plin. l.20.c.2. ubi de anguino, sive erratico Cucumere egit, de sativo, & de Pepone subdit. Multi eadem omnia [*quæ Cucumeri silv.*] sativis tribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque & eorum semen, quantum tres digiti apprehenderint, cum Cumino tritum, potúmque in vino tussientibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & jocineris vitiis in aqua mulsa. Vrinam movet ex vino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Pepones qui vocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt alvum. Caro [*Dioscoridi τὸ βρέγμα, infusum: Ruell. verò legit, τὸ ξέσμα, ramentum*] eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur [*contra infantium siriasin imponitur sincipiti: & admotum fronti pro anacollemate, oculorum fluxiones cohibet, Diosc.*] Radix sanat ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones siccatur, & in farinam tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adjicitur. Cortex quoque vomitionem movet, faciem purgat. Hoc & folia cujuscunque sativi illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant: cum vino, canis morsus. Item Millepedæ, spea Græci vocant, oblongam pilosis pedibus, pecori præcipuè nocivam. Morsum tumor insequitur & putrescit locus. Ipse Cucumis odore defectum animi. Coctos deraso cortice, ex oleo, aceto, & melle jucundiores esse certum est.

De Cucumere sativa [περὶ ἡμέρου σικύου] hæc scribit Dioscorides: alvo, stomachóque utilis est, refrigerandi vim obtinet, si modò non corrumpatur, ac vesicæ prodest. olfactu verò defectos animo recreat. Sed & ipsius semen modicè urinas cit, & cum lacte aut passo vesicæ exulcerationibus subvenit. Cæterum ejusdem folia cum vino imposita, canum morsus sanant: ex melle verò epinyctidas. Idem de Pepone [περὶ πέπονος] ait. Ipsa quoque Peponis caro in cibo sumpta urinas movet: oculi verò inflammationes imposita lenit. Ejus verò ramentum infantium siriasi laborantium sincipiti imponitur: ac fronti quoque anacollematis vice adalligatur ad inhibendas oculorum fluxiones. Porrò succus cum semine adjecta farina siccatus in Sole, faciem smegmatis vice repurgat, illíque nitorem conciliat. Cæterum sicca radix ex mulsa drachmæ pondere pota, vomitiones movet. Quòd si quis placidè ac citra molestiam vomere à cœna voluerit, oboli bini satisfecerint. Sanat quoque cum melle imposita capitis ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant. Et hæc Dioscorides qui neque Cucumerem sativum, neque Peponem, ut vulgaris notitiæ plantas, descripsit, sed nec aliorum veterum ullus suis notis nobis illas repræsentavit. Dioscoridis autem Pepones nobis quidem videntur esse Cucumeres nostros; Ejus verò Cucumeres, nostros Melones. *Pepo Diosc est Cucumis noster.*

Cucumeres Galeno. Cucumeres, ut tradit Galenus, urinam quidem, ut & Pepones cient, sed minùs quàm illi, quòd ipsorum substantia minùs est humida, ideóque non facilè, ut illi, in ventriculo corrumpuntur. Invenias autem qui ipsos bellè concoquant. Qui autem eo ipso sisi affatim sese impleverunt, tandem longo tempore succum frigidum ac mediocriter crassum in venis coacervant, qui in ea concoctione, quæ in venis fit, haud facilè mutationem in probum sanguinem recipit. Quam ob causam omnibus pravis eduliis abstinendum, etiamsi ea quibusdam concoctu sint facilia. Nobis enim non advertentibus pravus succus ex ipsis post longum tempus in venis colligitur, qui postea exiguam ad occasionem putredinem nactus, febres malignas accendit: Et hæc l.2.alim. Idem 8.simpl. Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentiæ est, immaturus autem crassioris. Sed & abstergendi & incidendi facultas eis inest. Quare & urinam movent, & corpus splendidum reddunt, ac magis quoque si quis semine arefacto, contusóque ac cribrato vice pulveris abstersorij utatur. *Temperamentum.* Superat in eis frigida humidáque temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed jam desiccantis: idque in primo quodammodo ordine, aut etiam secundo, sed incipiente. Est & in istis major abstergendi facultas, quàm in fructûs ipsius carne. Et lib. de euchym. & cacochym. Sunt autem inter fructus Cucumeres, & Pepones & Melopepones. *Non boni succi.* Sed qui à bonitate succi tantùm absunt, ut nisi celeriter transeant, in ventre corrupti succum ex ea corruptione faciant mortiferis veneris proximum. Huic sententiæ, ut assentiuntur omnes, adstipulante ipsâ etiam experientiâ, ita *Diph. Carysius repreh.* Diphili Carysij opinio reprehensione digna, qui apud Athenæum Cucumerem noxium damnavit primis mensis, ut qui raphani modo sursum feratur, ultimo cibo innocentiorem esse, concoctúque faciliorem, alioqui usum eis abdicavit. At contra cùm pravi sit succi, ante alios omnes cibos sumendus, ut faciliùs per alvum subeat, nec in eo corrumpatur, quod facilè ei eveniet, si aliis cibis postremus ingeratur. *Difficulter distribuitur.* Addidit his quæ vera sunt, urinas eo cieri, refrigerandi vim habere, difficilè in corpus distribui, ægrè per ventris anfractus evadere. Quinetiam horrores concitare, bilem creare, venerem arcere.

Plenilunio increscunt. Plenilunio maximè gliscunt in hortis Cucumeres, manifestúmque capessunt incrementum, & more marinorum echinorum implentur, ut tradit Athenæus, quod est aquei humoris incrementum. *A mulis expetuntur.* A mulis Cucumeres expetuntur, capiuntúrque mirâ eorum voluptate, nec non odorem eminùs sentiunt. Quare munienda sunt cucumeraria, ne irrumpentes, ea depopulentur ac proterant.

Ex Palladio. Satio. Martio mense, inquit Palladius, Cucumeres seminantur, rare sulcis factis, altitudine sesquipedali, latitudine pedum trium. Inter sulcos octo pedum spatium crudum relinquas, ubi possint vagari. Herbis juvantur, ideò sarculo & runcatione non indigent. *Cuc. dulces. Longi.* Semina si ovillo lacte & mulso maceres, dulces nascentur, & candidi. Longi & teneri fiunt, si aquam in patenti vasculo sub eis ponas, duobus palmis inferiorem, ad quam festinando tales efficien-

cientur. *Sine semine.* Sine semine nascentur, si priùs eorum semina oleo sabino [*sesamino alij*] perunguntur, & herba ea quæ Culex dicitur, trita confricentur. Aliqui florem Cucumeris cum viticulæ suæ capite cannæ inserunt, cui priùs omnes nodos perforaverint: ibi Cucumis nascetur in nimiam longitudinem tensus. Oleum sic metuit, ut si juxta posueris, uelut hamus plicetur. *Tonitruo convertitur.* Quoties tonat, velut timore perterritus convertitur. *Diversa forma.* Si eius florem sicut in sua vite est, in forma fictili clauseris, ac ligaveris, qualem vultum forma vel hominis, vel animalis habuerit, talem Cucumis figuram præstabit. Hęc omnia Gargilius Martialis asseruit. Columella dicit, loco aprico & stercoroso *Locus.* si Rubos habeamus, aut Ferulas, post Autumni Æquinoctium, his juxta terram recisis & excavatis ligneo stilo, inter medullas lętamen immittamus, & Cucumeris semen addamus, hinc nasci fructus qui possent & inter frigora non necari. Hæc enim, ut hyemen odit. *Asservatio.* Inventa est ratio, ait Plinius, qua cibis servarentur Cucumeres usque ad alios proventus: & id quidem in muria fit. Sed & scrobe opaco in loco arena substrato, fœnóque sicco opertos, ac deinde terrâ, virides servari tradunt. Salgamarii hodie sale, aceto, Fœniculo, & Sampsucho condiunt. Alii tritâ sinapi cum aceto.

Nomina linguar. *Sicyos Etymon.* Σίκυς græcè dicitur, cognominatúrque ἥμερος ad ἀγρίου sc. differentiam: & Attico more σίκυος & σίκυον, & à Phrynichio Poëta σικύδιον. Demetrius verò, Athenæo auctore, σικύες dictos esse ait ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κύειν, i.e. quòd venerem cieant, cùm contra veneri refragentur. *Proverb.* Inde proverbium fuisse commemorat Athenæus τὸν σίκυον τρώγουσα γυνὴ, τὴν χλαῖναν ὑφαινέτω, i.e. texens pallium mulier Cucumerem devoret. Cùm enim textrices magnâ ex parte, si Aristoteli creditur, sint impudicæ, ut in iis veneris impetus refrenetur, adagium edendos Cucumeres textricibus consulebat: nam venereorum aviditatem inhibere tradidit Diphylus. Quare κατ᾽ ἀντίφρασιν nomen impositum fuit. *Etym. aliud* At potiùs σίκυοι dicuntur ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κύειν, quòd ad gignendos, spargendos, diffundendos ramos caulésque valdè incitentur, non quòd venerem stimulent. *Terræ filius.* Matron suis carminibus terræ filium nominavit. *Terræ suavitas.* Heraclides Tarentinus Hedygeon, quasi terræ suavitatem. Recentiores Græci Cucumeres ἀγγούρια vocarunt, & communi sermone, teste Simeone Sethi. τετράγγουρα. Latinis verò Cucumis & Cucumer dicitur, à curvitate ut Varroni placet. Arabes *Chate*, *Cheta* & *Chethete* vocant: Germani Cucumern: Belgę Concommeren: Galli *Concombre* & *Cocombre*: Itali *Cocomero*: Hetrusci *Cedruolo* Hispani *Cogombro*: Angli Cucumbres: Bohem. *vvokuorky* Hung. *Ugorka* & *Buburka*.

Aequivoca. Tanta porrò est naturæ cognatio, inter Cucumeres, Pepones, Melopepones, & Cucurbitas, ut sæpenumerò & proprietates, & nomina Latini, Græciq; confuderint. *Pepo.* Pepo enim, qui à Græcis Pepon, à *Sicyos.* Theophrasto Sicyos & Persicyos dicitur, à Polluce *Cucumis.* Cucumerum generi contribuitur. *Anguria.* Nec desunt, qui Sicyam hoc intelligant, quod vulgo Angurium & Palestinus Melo dicitur. Atheneus certè Sicyam veteres pro Cucurbita *Cucurbita.* vocare solitos affirmat, atque ita Nicandrum Poëtam uti Georg. vol. 2. Apud Græcos certè Cucumeris appellatione Pepones quoque veniunt. Plinius quoque tradit, ut ante annotavimus, Cucumeres cum magnitudine excessere Pepones vocari.

Tragus. „De Melone, Pepone, Cucumere & Citreolo in genere hæc habet Tragus. In Italia & Gallia multa plantantur Melonum, Peponum, & Cucumerum genera, quæ & in Germaniam commigrarunt. Habent verò Melones, Pepones, & Cucumeres ejusdem ferè formæ folia, caules & flores, ac humi magis sparguntur, quàm in altum sese attollant, claviculas quibus proximos complectuntur frutices, Cucurbita longè magis exiguas obtinent. *Flos d...* Folia Melonum & Peponum rotunda sunt, aspera, ac minora Cucurbitæ foliis. Ramuli seu viticulæ duplici eóque luteo emicant flore, quorum alter decidit, alter verò (posterior) fructum facit, qui nihil aliud est, quàm pomum quoddam, sed diversæ formæ & coloris. *Poma diversæ formæ.* Invenias enim Melones & Pepones alios oblongos, alios rotundos, nonnullos luteos, quosdam virides. Hi omnes foris cernuntur striati aut sulcati, intus verò succosi, seminibúsque in utero liratim digestis referti, odore suavissimi, jucundissimique, sapore verò satis dulces. Melonum & Peponum magna in agro Norimbergensi copia provenit, nec non in Vngaria. Cucumeris folia asperiora sunt, majora & latiora Peponibus & Melonibus. *Temp...* Radices omnium rectæ sunt, multísque ac candidis capillamentis fibratæ. Maturantur verò eorum poma in nostris regionibus inter Æstatem & Autumnum, h.e. Augusto plerumque mense. Quemadmodum autem Dioscorides omnia Melonum, Peponum, & Cucumerum genera sub τοῦ ἡμέρου σικύου καὶ τοῦ πέπονος, h.e. sativi Cucumeris & Peponis voce comprehendit, ita Germani omnia prædictorum generum poma, Melonen vocant. *Pepon...* Cucumeres verò cum magnitudine excessere, Pepones, dictos Pfeden / Galli *Pompons* nominant. *Melop... nes.* At rotunda & citrei coloris poma, Melopepones & Stapones à forma appellantur. *Hirci.* Quæ verò ex viridi colore nigricant, gustúque optimo prædita sunt, quidam Hircos & Hircinos (Germani Bockshoden) vocant. Galli *Pepons Turquois*. *Cucu... angui...* Cucumerem luteum, Columella Anguinum vocat. Reliquos Cucumeres vocant Citrinos, Citrulos, Citreolos, & Citrullos: Serapio *Batecha*, & *Chatha*, & *Cura*. i.e. Melonem, & Citrullum, & Cucumerem. Iac. Manlius Bathecam Serapionis, & Albathecam Avicennæ (quam nonnulli Cucumerem Sarracenicum, Anguriam & Languriam interpretantur) *Langu...* unam & eandem esse plantam contendit. Hebræi Cucumeres *Kissuim*, Chaldæi *Kattaia* (à qua voce *Chatheth* Serapionis non multùm abludit) Pepones verò *Atthichim* (quod à *Batheca* & *Albatheca* non multùm abesse videtur) &, ut Thargum habet Hierosolymitanum) *Malpania* vocant. *Malpa...* Hac de re vide Num. xi. *Trag...* Et hæc Tragus, qui unâ icone plures comprehendit plantas, Melones, Pepones, Cucumeres vulgares, & Angurias, quę vulgo officinis Citruli dicuntur. Non distinguit præterea inter Melones & Pepones.

Cucum... genera F... sunt P... nes & ... lones. Cucumerum genera Fuchsio sunt Pepones & Melones in quos statim degenerant, figurâ tantùm & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinem procedunt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam vocati fuerunt. *Melop... nes.* Sed qui formam & effigiem Mali referunt, & humi rotundantur, Melopepones à Græcis vocantur, facto ex Pepone & Malo nomine, neque inter Pepones & Melopepones aliud, quàm quod ex figura quondam sumebatur, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλωνας, i.e. pomeos, à Malorum figura appellavit, quo nomine major pars hodie Medicorum simul cum officinis utitur. *Cuc. genera tria.* Sunt itaque in universum tria Cucumerum sativorum genera. Primùm genus absolutè Cucumis, à nostræ ætatis Herbariis, & cum adjectione Cucumis citrinus, h. e. flavus, à colore quem habet cùm maturuerit, appellatur. *Anguria.* Aëtius, quod equidem sciam primus Anguria vocari tradit, quæ veteribus σίκυα, i.e. Cucumeres vocantur. Horum sanè plura sunt genera: nos quatuor potiora commemorabimus quorum etiam picturas exhibemus. *Cuc. vulg. 4 genera.* Primi generis est vulgaris Cucumer, fructum obtinens oblongum & maculosum, germanicè vocatur

catur

catur Gemein Cucumern / gallicè simpliciter *Concombre.* Sunt qui illum privatim Anguriam appellent. Ad quod sanè nomen alludentes, Germani nostri alio nomine Gurchen nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem vulgus Turcicum cognominat, priori multò major ac procerior, foliis, floribus, & fructu, qui ut in primo non est maculosus, sed tamen oblongus etiam: Germani Türckisch Cucumeren nuncupant: Galli *Concombre du Turc.* Fructus ejus admodum flavus existit, hinc est quòd multi eundem privatim Citrulum & Citreolum, quasi Citrinum, h.e. flavum vocent. Hujus semina alba & lata sunt. Tertij generis Cu-
3. cumer est, qui Marinus dicitur, Turcico quod ad folia, flores & semina attinet, ferè similis: nisi quòd in hoc omnia sint minora: fructus verò rotundus: Vulgus *Zucco marin* vocat: Germani Meer Cucumeren: Galli *Concombre marin.* Officinis perinde ac Turci-
4. cus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quam Officinæ hodie Citrulum vocant. folia habet ferè Colocynthidis, multifariam dissecta & incisa, fructum rotundum, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, h.e. in rufo atra. Ego officinas respiciens nominavi hunc Cucumerem Citrulum, germanicè Citrullen/ gallicè *Citrulle.* Alterum genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, h.e. maturescere dicitur. is enim mitis ac tener maturitate flaccessit: Germani Pfeben appellant, Galli *Pepon.* Tertium genus Cucumeris hodie Melon ab omnibus vocatur, Germani Melaun nominant, Galli *Mel ns.* A priore forma & suavitate differt: rotundior siquidem & Mali Cotonei quasi formam referens, mitiórque existit. Discrimen hoc sentientes posteriores, Græci σικὸν simpliciter dixerunt, quem nos privatim Cucumerem vocamus. Adjectâ autem Peponis voce, hunc quem nostra ętas privatim Peponem nominat, σικὸν πέπονα, i.e. Cucumerem. Peponem dixerunt, mitem sc. & maturitate tenerum Cucumin innuentes. Sub quo eum etiam quem à tereti ac rotunda Mali effigie μηλῶνα peculiariter dixerunt, complexi sunt. Et hæc Fuchsius. Videtur autem valdè indistinctè de Cucumere, Pepone, Melopepone & Anguriis scripsisse, miscens cum iis Cucurbitas folio aspero. Præterea non sine errore Cucumerem sativum vulgarem, maculosum cognominat, & Anguriam dici credit: competunt siquidem ista duo nomina plantę quam pingit nominę Cucumeris Citruli.

Dalechampius author est Plinium Cucumeris nomine Gallorum Melopepones, vulgo *Melons* dictos, Cucumeres, Anguriasque complecti, & de iis diversa tradere, cuique suo generi tribuenda. Citrinos adhuc in Galliis vocari *Sucrades blanches*; nigros autem, *Sucrades rouges.* Cucumeres Italiæ virides Plinij, esse Pepones, i.e. Melones minimos & Malo Cidonio non ampliores, in Hispania adhuc cognitos. Idem apud H. Lugdunensem ait dubitari à multis an Cucumeris nostratis vires capite de Cucumere sativo [περὶ σικύας ἡμέρου] exposuerit Dioscorides, an vulgaris Anguriæ. Sed Dioscoridem, cæterósque Græcos σίκυος nomine Cucumerem, Gallorum *Concombre*, intellexisse veris conjecturis assecutum esse Matthiolum. Dioscorides siquidem scri-
1. bat Cucumerem silvestrem fructu solo à sativo differre, cùmque foliis, floribus, sarmentisque sativum prorsus referre. Quare cum his omnibus Cucumis sativus silvestri prorsus similis sit, nemini dubium esse debere Dioscoridem de Cucumeris vulgaris, non de Anguriæ viribus σίκυος nomine tractasse.
2. His accedere Plinij authoritatem, ita scribentis: Cucumeres crescunt, quà coguntur formâ, &c. Hæc enim de Cucumere nostro verissimè dici posse, minimè verò de Anguria. Nam Angurias in Italia in magnam excrescere molem, ac cùm aqueæ sint substantiæ, ac prædulces cùm maturæ fuerint, facilè a ventriculo descendere, quod Cucumeribus nostris evenire negat, quòd frigido glutinosóque sint succo, ac ob id concoctu contumaces, nec non nisi longo tempore labi. Præterea Cucumeres eodem 3.
Plinio auctore, in fistula flore demisso, mirâ longitudine crescere: & hoc in Cucumeribus nostris certâ experientiâ se compertum habere. E quorum semine qui postea sint orti, eandem retinuerint formam, ut in vite sua pendentes longi, & anguium modo contorti spectentur. Adhæc natura oleum 4.
odisse mirè, ut idem scripserit, nec minùs aquas dilexisse. Dejectos quoque ad eas modicè distantes 5.
adrepsisse, &c. Hæc ille. Cucumerem Dioscoridis nobis videri nostros Melones dicemus paullo post. Inquiremus etiam an nostri Cucumeres sint Pepones Dioscoridis.

Apud Theophrastum, inquit Cæsalpinus, & Dioscoridem duo tantùm Citreoli genera traduntur: *Citreolus Cæsalp.* appellat Theophrastus alterum quidem Sicyon, alterum verò Sicyan: uterque vertitur à Gaza Cucumis, quamvis aliquando distinctionis gratia Sicyos Pepo, & Cucumer vocetur, Sicya autem Cucumis. Ex Theophrasti verbis colligere licèt Sicyam significare Citreolum nostrum: hic enim figuram accipit *Sicya Theophrast. est Citreolus Cæs.* loci, præcipuè genus illud intortum anguis modo. fortè & idem Sicyos intelligitur sc. Laconicus, qui meliùs evadit rigatus, id enim convenit nostris Citreolis; gaudent enim aqua ut Cucurbita longa: reliqua autem Sicyorum genera, quæ non rigata præstantiora sunt, optimè quadrabunt nostris Peponibus, & Cucumeribus, qui maturi cibis expetuntur: hi enim pulvere æstivo gaudent, aquas oderunt. Dioscorides Sicyn masculino genere vocat; quam Theophr. Sicyan appellat; Peponem autem quem Theophr. Sicyon. Sicys autem Dioscoridis vires Ci- *Sicys & Pepon Diosc.*
treolis nostris conveniunt. Ex Peponis quidem nomine colligere licet Peponem accipi debere aliquem ex iis, qui maturi expetuntur in cibis, ut nostrum Peponem, aut Cucumerem, aut utrunque, sed ex eo usu, quo [illegible] ἐπιτίθεται: i.e. ejus testa veluti calvaria pueris imponitur ad calvariam, significatur potiùs noster Cucu- *Cucumer.*
mer; rotundum enim ejus corium, & testæ modo fragile, & planitie ac lævitate calvariam æmulatur: idem comprobat & facultas refrigeratoria, & vis repellendi: hæc enim in Cucumere magis est manifesta, quàm in nostro Pepone. Apud Galenum re- *Sicyos Galeni est Citreolus Cæsalp.*
peritur Sicyos, & Pepon, & Melopepon. Quæ autem de Sicyis inquit, ea profectò cum Sicy Dioscoridis conveniunt, i.e. cum nostris Citreolis. Quæ porrò de Pepone scripsit, cum Dioscoridis Pepone *Pepon Diosc. & Galeni idem est cum Cucumere.*
concordant, & nostris Cucumeribus quadrant: Sed unum tantùm ansam dubitandi præbet, quòd ipse inquit, homines in Peponibus, à carne intima, in qua semen habetur, abstinent: contra enim apud nos usu venit: gratior est Cucumeris interna caro, in qua semina, quàm externa propè corticem. De *Melopepo Galeni sunt Melones.*
Melopepone tandem quæ tradit, adamussim nostris Melonibus congruunt, sed eandem dubitationem afferunt, quam in Pepone indicavimus. inquit enim in Melopeponibus homines carnem intimam, in qua semina continentur, mandunt; idque ipsis ad dejectionem confert. Qui verò eorum quasi carne tantùm vescuntur, non tam citò eam, ac Peponum excernunt: rarò enim ex nostris Meloni- *Galeni lectio falsa est restituitur.*
bus internam substantiam, fibrosam comedimus. sed una cum semine auferimus: idcirco suspicor errore aliquo commutata esse in eo loco vocabula Peponis & Melopeponis, ut rectiùs in hunc modum restituatur Galeni locus: Qui verò eorum quasi carne tantùm vescuntur: non tam citò eam ac Melope-

lopeponum excernunt. Quasi hoc sit in causa, cur Melopepones tardiùs discedant, quàm Pepones: quia interna caro eorum non comeditur ut Peponum; vis enim ad dejectionem faciens magis in ea parte est: ideò si ex Pepone aliquis tantùm carnem duriorem assumeret, ut fit ex Melopepone, sentiret tardiorem Peponis descensum: huc accedit, quòd in Melopeponibus homines à carne intima, in qua semen habetur, abstinent, in Peponibus autem mandunt, idque ipsis ad dejectionem confert. *Cucumeres Plinij Cas quid?* Plinius omnes hos fructus, Cucumeres vocat: nam Pepones & Melopepones inter eos recenset, quasi species. Cucumis tamen privatim ab eo intelligitur *Citreolus Italicus.* Citreolus noster Italicus, non solùm parvus, sed & grandis, qui peregrinus est. Cùm autem inquit, Pepones vocantur, cùm magnitudinem excessere, *Anguria.* consentit cum nostris Cucumeribus seu Anguriis. Cùm præterea ait, Ecce cùm maximè nova forma eorum in Campania provenit, Mali Cotonei effigie: fortè Melopeponas intelligit. Per non pendentes, qui statim à pediculo recedunt, manifestè Melones nostri indicantur.

MELONES. CAP. VIII.

Descr. generalis. MVltorũ generum Melones sarmentosis, asperisque & longis caulibus, per terrã se spargunt: foliis asperis angulosis, sed minùs, quã Cucumerum, quorum respectu rotunda dici possent, quibus etiam magnitudine videntur cedere: è quorum sinu flores emicant lutei, cucumerinis similes, floribus pomorum Amoris pares, indidem plures unà cum intortis capreolis, quos excipiunt fructus nonnihil pilosi, omnes ventriosi, modò sublongam aliam, contractiorem, rotundam figuram obtinent, majores & minores, torosi & canaliculati, in superficie aliquas veluti à tineis corrosas semitas reticulatas habentes, colore virente, & cinereo: cortice duriore, quàm Cucumeris. Caro subest per maturitatem coloris melini, mucilaginosa, *Sapor.* humida defluens, ubi nimium matura, sapore suavi, moschum subinde redolens, aut saccharum resipiens: meditullium occupat mucilaginosa quædam substantia, cui immerguntur semina, strobylis quodammodo similia, minora, candida, sapida, numerosa.

Varietates. Multiplex in fructu est differentia, non tantùm colore cutis, carnis, saporéque, & odore, verùm etiam formâ oblongâ, sessili, &c.

Sicyos Theophr. Consideratis quæ Theophrastus scribit de Sicyo, nihil invenio, quod non convenire possit cum nostris Melonibus: ubi Theophrastus habet σικύον, Gaza interdum vertit Peponem, sed plerumque Cucumerem: quin Σικυὸς ἄγριος sit Cucumis agrestis vulgaris neminem existimamus dubitare: is sanè majorem habet similitudinem cum nostris Melonibus, quàm cum Cucumere.

Cucumis Plinij. De Cucumeribus quæ tradit Plinius magna ex parte referenda mihi videntur ad nostros Melones vulgò dictos, cum quibus, ni fallimur, confunditur Sicya Theophrasti, sive Melopepones Galeni; & Cucumeres nostri vulgares: mihi facilè persuadere sinam, à Tiberio Cæsare Melones potiùs expetitos, quàm Cucumeres vulgares. Quæ scribuntur de præparatione seminum, & de variis generibus, quæ etiam de Peponibus dicuntur, meliùs conveniunt, cum Melonibus, quorum sanè varia genera. *Sicyos D* quæ Dioscorides scripsit Sicyos sativæ nomine, videntur repugnare Meloni (nisi quis objiciat, quod ait ὁ φθινόπωρος, quod potiùs videtur convenire Cucumeri vulgari) folia Cucumeris silvestris, ut jam diximus, similiora sunt, Melonum foliis, quàm Cucumeris vulgaris.

Pepones Dalech. Quæ Tragus, de Melonibus tradidit, ante posuimus. Dalech. apud Lugd. hæc particulatim habet. Sunt etiam Cucumerum species, Pepones & Melopepones. Sed ex Plinij verbis, *Cucumeres cum magnitudine excessere &c.* intelligere licet Pepones in genere Cucumerum esse, & Melopepones in genere Peponum: *Melones Palladij* quos Palladius Melones appellat à Mali Cydonij figura, quam referunt nomine composito Melopepones appellari. A Peponibus autem differunt, quòd Pepones majores sunt, magis striati, magísque succulenti, sed minùs grati, carne molliore & semine pauciore, oblonga figura, ut Cucumeres; Melopepones globosa. Πέπων igitur Græcis, secundùm Galenum, τὸ πέπειρον, h.e. maturum significat, quod omnibus aliis frugibus maturis convenit. Sed peculiarem fructum hoc nomine appellarunt, quomodo atramentum quo scribimus μέλαν, i.e. nigrum. Quare Medici non simpliciter fructum hunc nominare voluerunt Pepona, sed σικυοπέπονα, *Sicyopep* i.e. Peponem cucumeralem. Aristoteli σίκυος πέπων dicitur, & Polluci. Quin etiam σπερματίας, *Spermatias.* de quo Dioscorides, Galenus & Plinius seorsum de Cucumeribus & Melopeponibus tractarunt, Gallis *Pepon* & *Poupon* dicitur. *Peponis genera Dalech.* Ejus permulta sunt genera, quæ sapore, figurâ, & colore distinguuntur. *Pepo ventricosus.* Est enim ventricosus Pepo, qui à pediculo ad umbilicum usque striatus & canaliculatus est. *Pepo fœmina.* Alius quam fœminam vocant, minùs striatus. Quidam totum corticem texturá quadam reticulati, miro naturæ artificio conspersam habent. *Fructu.* Aliquorum fructus grandis est, humani capitis instar, aliquando etiam major, nonnullorum longè minor. *Fructûs colore.* Sunt qui herbaceo sunt colore, alij flavo, alij pallido, nonnulli cinereo. *Pulpâ.* Interior quoque pulpa varia: in quibusdam enim rubet, in aliis albicat, in nonnullis ex albo rufescit. In quibusdam dulcis & gustui suavissima, in aliis insuavis & insipida. *Odore.* Sunt item qui Hircini, & vulgo Turcici dicuntur. *Melopepones quoque vary.* Melopepones etiam varij sunt, nunc magni, nunc Mali Cydonij figurâ & magnitudine. Horum caro interdum candida est, interdum flava, quandoque pallidior, aliquando solidior, aliquando laxior. *Delectus.* Præferuntur candidi, solidi, ac sic dulces, ut saccharo conditi videantur, quos ideò saccharatos vocant, Galli *Succrins* & *Succredes* vocant. *Semine* Præterea quibusdam semen pulpæ firmissimè inhæret, ut cultelli mucrone particulatim evellendum sit, aliis in medulla humida semen jacet, quæ concusso fructu separatur sponte, ac decidit à reliqua pulpa disjuncta. *Mangon* Sunt præterea qui olitorum mangonio Rosarum & Moschi odorem spirant, seminibus, qua parte germinant, parumper apertis, & aqua rosacca, quæ moschum exceperit, maceratis. *Genus hybernum.* Est genus quoddam hybernum, quod in area non maturescit, sed flavescit laquearibus appensum, magnaque voluptate Hieme comeditur. Hoc Hetrusci melle sacharóve condiunt Citrei pomi modo. Ac Citrulus & Anguria Peponum etiam species sunt.

Hæc

Hæc omnia Peponum, Melopeponúmque genera feliciter in Gallia proveniunt. Ex multis qui ex eadem planta nascuntur fructibus pauci sunt, qui bonitate excellant, cæteri sunt insuaves. Odor suavior, crassior pediculus, pondúsque, bonitatis sunt indicia. Videtur apud Dioscoridem mendosè βρέγμα pro ξέσμα positum fuisse, sicut etiam Dioscorides de Cucurbita dixit, τὸ δὲ ξέσμα αὐτοῖς παιδίοις συριῶσι ὠφελίμως κατὰ τοῦ βρέγματος καταπλάσσεται. i. e. Ramenta ejus infantibus siriasi vexatis simplici utiliter admoventur. Cornarius tamen vocis βρέγματος lectionem non improbat, & significare contendit, sinciput & apicem, ac summam Peponis partem, quæ recisa eum usum præbeat, quem Cucurbitę ξέσμα, q.e. ramentum. Plinius, nisi mendosi sint ejus codices, Dioscoridi & Galeno planè adversatur, cùm dixit radicem contra vomitiones siccari, ut legendum putat Hermolaus. Plinij lectio ita restituenda videtur Cornario: Eadem contrahit vomitiones: siccatur, & in farinam, &c. Et hanc emendationem perspicuè approbat sequens Plinianæ orationis contextus, siccatur, & in farinam tusa datur, &c. Quod verò dicit radicis farinam in smegmate addi, an de eadem Dioscorides intelligat, cùm scribit succum cum semine admixtum, ad farinam siccatum in sole cogi ad smegmata, dubitari sanè potest. Nam etsi radici eandem quam Plinius vomitiones concitandi vim tribuat Dioscorides, nullâ tamen adhuc radicis mentione factâ, ejus farinam qui potuit intelligere? At cùm ad eum usque locum de Peponis carne tantùm tractarit Dioscorides, cùm etiam hæc Galeno abstergendi vi prædita sit, magísque semen ipsius, ejus carnis exsiccatæ farina hoc loco accipienda videtur, vel τὸ ἄλευρον simpliciter farina aliqua vulgaris, ut triticea, vel hordeacea, quæ si non ad abstergendum, certè ad pastillorum formam effingendam, succo & semini admisceatur, eáque forma illa excipiantur. Quod porrò radici Peponis tribuerunt Dioscorides & Plinius, Galenus ipsius Peponis carni adscripsit. Hactenus Dalechampius, qui Peponis speciem Citrulum quoque constituit, dicens: Peponis sive Cucumeris species est, qui Citrulus Medicis dicitur, quasi Citreolus, Avicennæ verò Batheca. Est autem Bathec sive Batheca nomen commune ad omnes species Melonum, & Anguriarum. Serapio cùm de Peponibus & Melopeponibus ex Galeni sententia dixisset, peculiare de Anguria caput subjecit, quam arabicè Dullaha appellat, in cujus historia & viribus exponendis cùm nulla Græcorum, sed Arabum duntaxat testimonia proferat, facilè intellectu est Angurias veteribus Græcis penitùs fuisse ignotas. Eam ob causam eos hallucinari, qui Pepones Angurias esse arbitrati sunt, in confesso est.

Fuchs. iconem nomine Peponis habet, qualem nos ex eo proponimus, & genus Cucumeris facit, ut ostensum antehac, ubi ejus verba transcripsimus. ibi sanè multa indistinctè tradita videntur.

Non desunt qui dicant Melopepones Galeni lib. 2. aliment. communes nostros Melones esse. Pepones verò, quos in eo genere Veneti vulgo *Pipone* vocant. Ego autem quamvis dubius sim (inquit Matth.) inclinat tamen animus ad credendum per Melopepones Galenum nostrates Melones intellexisse, si modo ipse eorum unquam habuit notitiam. Cum illis porrò non mihi facilè convenit, qui Venetas Piponas dictas Galeno Pepones esse existimant. Πέπων Græcis, Pepon item Latinis, Mauritanis *Bâtheca*, seu *Batiech*: Germani **Pfeben** & **Melon** & **Melaun**: Gallis *Melons*. Idem in comm. post. cum magn. fig. vocat vulgari nomine Melones & Pepones, addens diversas esse species, formâ, colore, & odore. Differentias adhuc speciei meminit, quæ servatur ad primum Ver. In hist. germ. vocat magnos Melones latinè Pepones, parvos verò & rotundos Melopepones. Adhæc Melonum speciem reperiri ait tenuissimo cortice, erraréque toto cælo, qui Pepones, vulgares Cucumeres faciunt. Sed errat ipse. *Matt. redarguitur.*

Lob. adv. vocat Melonem vulgi, Cucumerem antiquorum, & Melopeponem Dioscoridis, assignátque varietatem Peponum esse magnitudinis, coloris, & odoris. Inveniri quippe speciem quandam Moschatelinam, quæ vix Colocynthidem aut Arantium superet, odore moschi, sapore delicatissimo. Esse & alteram cortice, carnéque albam, sapore etiam perjucundo. Vel hoc uno argumento tandem asserit Melones nostros, sive vulgi Italici Pepones, esse antiquorum (præsertim Dioscoridis) domesticum Cucumerem, sive Sicyam sativam, quia odore eximiæ fragrantiæ, & Cytonei mali, aut Pomorum redolentium æmulo restauret vires languidas & reficiat, spiritúsque dissipatos revocet animo lapsis, ut idem Dioscorides author est: eóque Melones, quasi Pomosos, meritò vocatos fuisse à recentioribus Græcis, quòd ori ac stomacho, cibus sint gratissimus, omnium hujus generis. *Melo vulgi Lob. est Cucumis antiquorum, & Melopepo Diosc.* *Melo albus.* *Melo vulg. sive P. pon Italicus est Cucumis antiq.*

In Obs. p. 364. dicitur ei Melo vulgi & Melopepo Dioscoridis: in Icon. p. 639. Melo vulgi & Cucumis antiquorum. Brunfels. & Trago Melo, ut & Gesn. de coll. (cui & Melopepo.) Dodon. in fol. lat. vulgo Melones, Ital. *Mellone*, Hisp. *Melon*. Gallic. *Melons*, Germ. & Bohem. **Melon**/ Belg. **Meloenen**. Μῆλον autem Græcis pomum significat, proinde rectiùs Μηλοπέπων hic Cucumis Dodonæo appellandus videtur, Pepon videlicet Mali odorem referens. Nam hujus fructus odoriferis malis odore sæpenumerò vicini sunt, subinde verò & obscurè moschum redolent, qui idcirco & Moschatellini cognominantur. Galenus hunc pro Cucumi habuisse videtur, qui Græcis σίκυς ἥμερος, Lat. Cucumis sativus. *Synon. cum nominib. linguar.* *Melopepon.*

Icon hujus proponitur à Tab. pro Melone, nec illa displicet: verùm sine ratione & imperitè per Nicol. Braun pro Melonibus & Peponibus proponuntur icones tredecim, multùm inter se differentes, & diversarum admodum plantarum, nec tamen earum ullum traditur discrimen, nec ulla descriptio. *Nic. Braun taxatur.*

B. phyt. vocatur Melo 1. sive vulgaris, mirè fructu varians. Est enim, inquit, nunc oblongus, aliàs contractior rotundioris figuræ, aliàs modicè depressus, & sessilis: subinde major, qualem Tab. & Ger. Melonis hispanici (de hoc nos seorsim post dicemus, nomine pingit; quandoque minor. Cortex aliàs asper, rugosus & tuberosus: & hic est Pepo strumosus, Lob. adv. aliàs lævis: nunc viridis, nunc cinereus, nunc pallidus, nunc varius. Pulpa aliàs russa, aliis candida, viréns que, quibusdam suavior, quibusdam moschi odore, quorum Dodon. & Cord. [*in Diosc. & hist. Moschatellinorum Peponum nomine*] meminit. Aliqui æstivi, aliqui hyberni ad Hiemem perdurantes. Habentur Camerario monente Americi & alij Italici, Patavini item Zatti dicti, & Neapolitani, in quibus semina adeò tenui cortice teguntur, ut excorticata videantur, idcirco Gymnospermi dicuntur: Sunt denique & Pilosi. Cucumerum genera censentur Pepones & Melones, qui videntur potissimùm figurâ & quantitate differre: qui enim majores sunt & oblongi, Pepones dicti fuerũt; qui verò formam & effigiem Mali referunt, Melopepones, quod nomen adhuc hodie in usu est. Sicq; tria statui possunt Cucumeris genera, primũ Cucumeris, de quo aliàs: Secundũ Melonũ, Tertium Peponum. *Melonis vulg. varietates, C. B.*

Melo autem, Theophraſto Sicyon, Plinio Cucu- [illegible] Melopepo Galeni: fortè Cucumis antiquorum. Hactenus C.Bauhinus, cui & in pin. Melo 1. vulgaris: Melo, Brunſ. Trag. (& Melopepo) Lac. Tab. Ger. Pepo, Matth. ic. Fuchſ. Lug. & Caſt. Pepo, grandis Melo, Cord. hiſt. Cucumis Galeni & antiquorum, Dodon gall. Melo vulgaris, Melopepo in Græcia, Guil. Melo ſive Pepo vulgi, Cucumis Galeni, Dod. Melo vulgi, ſive Cucûmis antiquorum, Melopepo Dioſcoridis, Lob. Melon vulgo & Pepon, Sycion Theophraſti, Melopepon Galeni, Cæſ. Melopepo, Geſn. h. Lon. Lugd.

Synon.

MELO RETICVLATVS.

Deſcr. fructus.

MElo reticulatus pedem ferè longus, qui craſſitudine utcunque utramque manum implet, profundè corniculatus, cortice eſt ex nitido rubeſcente, deinde aſpero, rimoſo, reticulato, cinereo: carne ſubluteâ, ſive melinâ, ſatis firmâ, ſapidâ, ſubacidâ: medullâ intus fungoſâ, albeſcente: ſeminibus oblongis, ſubluteis: aqueo humore, ſubacido.

Hortulanus aſſerebat facilè putredinem contrahere, ubi pluvia tangatur, quem propterea magna cum difficultate colit Montbelgardi in horto E.C. maturum medio Auguſto.

MELO HISPANICVS.

INvenimus apud Tab. & Gerardũ Melonis hujus Hiſpanici figurâ, verùm nullâ additâ deſcriptione. Quare ſi nõ ſit figmentum, qualia nonnulla proponit, ejus delineationem ij tandem addere poterunt Hiſtoriæ noſtræ, quibus notum erit Melonis hujus Hiſpanici diſcrimen.

B. in ſuo phyt. & pin. ſi ſcripta ejus intelligimus, Melonem vulgarem majorem modicè depreſſum & ſeſſilem vocavit.

MELO MAGNVS CORTICE virente, lævi, ſemine parvo.

MElo capite pueri nuper nati paullo minor, longior nonnihil quàm craſſior, cortice externè virente, lævi, lucente, quibuſdam in partibus rugas habente aſperas, quaſi inſcriptiones: coſtis duas uncias latis, non admodum elatis. Sub cortice caro latet durior, unciam penè craſſa, tenerior paullo, grata admodum, & odorata: licèt anni conſtitutio parùm commoda fuerit pro Melonum maturitate: ſemina ſunt valdè parva, latiuſcula, alba.

Delatus hic Melo Veſutio, deguſtatúſque menſis Octobris 7. die, in arce Beffordiana, quo nec meliorem, nec gratiorem, & odoratiorem comperimus.

MELO TVRBINATVS.

MElo turbinatus primò non multùm largior, quàm manu comprehendi poſſit, pediculum verſus in anguſtum deſinit, ut ſolent pira. Coſtas ut cætera genera habet, ſatis eminentes, unciam politas, latas: in ſuperiori parte cineritias, maculis rubris notatas, earundem coſtarum partes depreſſas, rubentes, piliſque quibuſdam aſperas. Maturus rugoſus non fit, jucundum ſpirat odorem, colorémque non mutat, & cortice exteriore rubet. caro dura, multa; mollis verò pauca, ſed lutea, ſapore gratiſſimo, & dulci: odore grato: pauco aqueo humore imbuta: ſemen anguloſum, maturum in horto E.C. Montbelgardi Septembris principio.

MELO MOSCHATELLINVS, rotundus parvus, & pyriformis.

TAm Môtbelgardi in horto E. C. quàm alibi Melonis hoc parvum genus provenire obſervavi, odoris & ſaporis gratiſſimi, de quo Lobel. in adv. verba fecit (quæ ante adſcripſimus) & in Icon. p.640. icone exhibuit pro Melone ſaccharato.

A Ger. & Tab. ic. & hiſt. (ubi ſola icon) inſcribitur Melo ſaccharinus, ger. Zucker Melonen: A B. phyt. & pin. Melo 2. ſive rotundus parvus. Dantur aurei, parvi, in modum pomorum Arantiorum, Cam. vel ut Cæſ. mali roſei magnitudine. Meminit & Garzias Melonis genus in Hiſpania, quod Budiecas vocent. Eid. B. pin. Melo 3. pyriformis moſchatus: Melo ſaccharinus variegatus, Eyſt. Nos icone noſtrá priorem Melonem muſchatellinum demonſtramus.

MELO LONGVS.

MElonem hunc pulcherrimum antehac nunquam viſum obſervavi Granduillæ, longitudinis quatuor circiter palmorum, incurvum, ut cornu vaccinum, non ita craſſum ut vulgarem Cucumerem, ſed multò longiorem, ſapore, ut refertur, pulpâ, ſeminibus, ac etiam foliis iiſdem, cum jam dicto.

Melo

Melo hic albus ita nobis denominatus, Montbelgardi in horto E.C. ex ſeminibus per eundem E.C. delatis provenit. Erat hic pingendus & deſcribendus: verùm oborto nimis intempeſtivo gelu, méque abſente, id, me quidem adhuc dolente, neglectum fuit.

De loco & tempore Melonum verba facere reliquum eſt. Melonum igitur & Peponum, ut ante ex Trago conſtat, magna in agro Norimbergenſi copia provenit: nec non in Hungaria. Maturantur autem Auguſto plerumque menſe. Seritur teſte Dodonæo, locis cultis: tumulos amat, Soli vel maximè expoſitos, terram verò mediocrem, non minùs pinguem, aut ſtercoratam. In Germania & Belgio non niſi ſerò, & cùm aſtrum calens, ac ſicca fuerit intemperies, ad maturitatem perveniunt. Melones in gulæ delitiis crudos ſuaviſſimos habet univerſa Italia, Galloprovincia, Narbonenſiſque, & Vaſconia: nec non inferior Auſtria & Pannonia. Cæteris regionibus ad Boream, ut Franciæ, Belgio, & Angliæ ægrè, aut inſipidiores proveniunt, nec plerumque maturitatem conſequuntur, præ imbrium copia, & caloris inopia. Nos Melonum differentias & genera varia vidimus Monſpelij, Baſileæ, Lugduni, Genevæ, in Alſatia & aliis locis, quos particulatim non annotamus. Iulio & Auguſto maturantur.

Vires, quæ Melonibus ex veteribus competere poſſunt, ante recenſuimus. Dodonæo frigida ac humida Melonum caro eſt, difficiliúſque quàm reliquorum Cucumerariorum concoquitur. Quod & Aëtius teſtatur, in ventriculo, ſi diutiùs hæreat, corrumpitur & malignis febribus occaſionem præbet. Nos verò nequaquam Dodonæo conceſſerimus Melones difficiliùs concoqui Cucumere vulgari, ipsâ carne molliori odorata, contrarium, ſcilic. concoctionem minùs difficilem, demonſtrante. Ipſe etiam qui ventriculo laboro frigido, & pituitam coacervante, non ſemel obſervavi, mihi Cucumeres facilè nocere & difficulter ventriculum meum eos concoquere, ructu diu poſt eſcum eoſdem reſipientem. Melones verò ſemper ſine manifeſta cometi noxa. Ne autem Melonum caro per concoctionem in ventriculo vitietur ac corrumpatur, noxámque aliquam facilè inferat, ſolent Viennenſes Auſtriaci, ditiores præſertim (quotannis enim ferè non duntaxat domeſtici, verùm etiam exteri regnorum adjacentium Melones divenduntur maxima in copia) cum pipere & ſaccharo eos comedere, vinúmque generoſum ſuperbibere. Eſitantur tamen etiam cum pauco ſale & pane. Vocant Melones ſuo idiomate Blutzer / & ſeminum Melonum emulſionem Blutzer milch/ h.e. Lac Melonum, præſtantiſſimum in febribus ardentibus remedium. Seminum autem medullam aquâ fontanâ aut alio aliquo liquore congruo priùs contuſam, per cribrum ſetaceum emulgent anguſtiſſimum, aut pannum adjunctum accommodatum. Seminis hic Melopeponum & Peponum cremor febrientibus utiliter ex hordeacea ptiſana, teſte Matthiolo, propinatur, non ſolùm enim refrigerat, ſitímque extinguit, ſed etiam obſtructiones tum hepatis, tum vaſorum expedit, & urinam provocat. Datur tuſſientibus, tabidis, & maraſmo affectis: atque etiam contra urinæ ardores valde prodeſt, additis paſtillis ex Halicacabo, aut Glycyrrhizæ ſucco, Mannæ, Gummi Arabici, aut Tragacanthæ momento. Sed & magis confert, ſi ſeminum Papaveris cremor accedat, baccarúmque Halicacabi, & Malvæ decoctum. Ex Melopeponibus in particulas ſectis, Ari, Bryoniæque radicibus, & Limonum ſucco, ac caprino lacte, quod hæc omnia ſuperet additis, aqua vitreis organis, ut vocant, deſtillatur, qua faciem mulieres adornant, & concinnam reddunt.

MELONES ABDELLAVI Ægypti.

Deſcr. EX Melonibus quoſdam à noſtratibus planè diverſos Ægyptij habens, quos Abdellavi vocant, ad differentiam aliorum quos Chaiar [*Melonum apud Ægyptios genus Alpino ſine icone. B.pin. Melo 6. (5. phyt.) ſive Melonu Aegyptii alterum genus*,] nominant. *Abdellavi. Chaiar.*

Vſus. Quorum uſus ad cibum haud multùm jucundus percipitur, cæteriſque omnibus inſipidiores, ac molliori pulpâ obſervantur. Habent tamen ſemina, quæ aliis omnibus longè magis ad refrigerandum præſtare putant. Qua de re, omnes ea plus aliis in uſu frequentiori habent aliorum Melonum ſemina parvi facientes. *Semina.* Planta à noſtratibus non multùm differt, ſed fructus fert oblongos, acutos, extrema, & medium valde craſſum habentes, Bahobab alibi narratis fructibus proximos. B.pin. vocat Melonem 5. (4.phyt.) ſive Ægyptium. *Plantæ effigies. Melo Ægypt. C.B.*

MELONES INDICI, AMpliſſimi.

Locus. IN Americæ inſula Madagaſcar, ſive S. Laurentij, referente Theveto libri ſui de America cap.23. mirabilis craſſitudinis Melones reperiuntur, & tantæ, quantam quis ulnis amplecti poſſit, coloris rubentis, & in quibuſdam albi, alij lutei, ſalubriores multò noſtris, potiſſimùm Lutetianis, cultis in aqua & fimo, magno ſanitatis detrimento. *Colore varias.*

MELONES PERVANI.

MElone in valle Peruana tantâ felicitate proveniunt, ut radix caudicis craſſitudinem aſſequatur, & viva aliquot annis in ſolo vigeat, quæ quotannis Melones profert, cujus luxúries non ſecus ac cæterarum arborum amputatur: Ioſeph. Acoſta l.4. c.19. B.pin. Melo 8. Melo peruanus.

CVCVMIS VVLGARIS, VIRIdis & albus.

Deſcr. EX radicibus rectis, multiſque candidis capillamentis fibratis, hirtis ſarmentis, craſſiſque humi fuſis, alternatim adnaſcuntur folia, palmi urius, aut alterius quoquo verſum amplitudine, tactu aſpera, angulis hederaceis ornata, & ſerrata, ſcandentia, Melonum foliis aſperiora, & majora, latioráque, è quorum alis capreoli exeunt, & flores (Lob. liliacei, ex luteo pallentes, conniventéſque noctu, aut marceſcentes Volubilis ritu) quinquepartiti, ſemunciâ majores, duplices: quidam enim decidunt ſine fructu, alij producunt fructus oblongos,

utrinque turbinatos, viridanti colore, aut albo: viridantes autem ubi maturi flavescunt, semipedem longi sunt, parùm ventricosi, angulosi: verrucosis, subnigricantibus tuberculis asperati: cortice teneriore, carne duriusculâ, candidâ, transparente, laxâ: *Sapor.* sapore non ita grato, ut Melonum, inquit Tragus, sed peculiari quodam & agresti: semine copioso, pineolis putamine exutis accedens, compresso, angusto, Melonum seminibus adeò simili, teste Lobelio, ut neutiquam, nisi quia angustius [*non omnibus Melonibus*]

& pusillo apiculo subtus protenso donatum est, discrepet: *Medulla.* medullâ lactescente, admodum suavi, & multi usûs officinis.

An Sicya Theophr. Iam descriptæ à nobis plantæ, Cucumeri scilic. communi, an respondeat Sicya Theophrasti, considerandum? *[...] n. not.* Eam autem, ni fallor, Plinius miscuit, cum Sicyo Theophrasti, non distinguens eam à *[Cuc] vul. gares.* Melonibus nostris. Eum namque nomine Cucumeris comprehendere nostros vulgares facilè credimus, non autem longos illos, qui dicuntur *Cuc longus.* artificiales. scio enim extare tale genus Cucumeris, præter Melonem longum: vidi recurvatos nullo subjecto oleo, ij dicuntur serpentini, de quibus post. *An Pepo Diosc.* An nostri Cucumeres vulgares à Dioscoride Pepones dicantur perpendendum, quamvis Matthiolus dicat non admittendam eam opinionem, nihil tamen occurrit quod repugnet, nisi obstet Galeni sententia de Peponibus. Indagandum præterea est, an radix Cucumeris vulgaris vomitum moveat? *Sicyos Diosc. est Melo.* Quicquid autem in contrarium afferatur, conveniunt tamen ea, quæ Dioscorides de Sicyo sativo pronunciavit, cum Melone nostrate, ut antea monuimus.

Allubescunt ea, quæ Dod. in fol. lat. scripto prodidit. Passim, inquit, Cucumis pro eo habetur, *Melopepo Galeno.* qui Græcis σίκυς ἥμερος, i.e. Cucumis sativus dicitur. Galeno autem non Cucumis, aut σίκυς, sed Μηλοπέπων est. Nullius enim fructus Cucumerarij medulla, caróve interior editur, sed omnis abjicitur, excepta hujus carne, quæ cum seminibus estur. Quod scribit Gal. lib. 2. de aliment. Homines, inquit, à carne Peponum interna abstinent, Melopeponum autem mandunt: dicitur Belgis Concommeren. Sunt qui Anguriam dici velint, sed omninò alius fructus est Anguria. Et hæc Dodonæus. Subjiciam aliorum opiniones, de nostro vulgari Cucumere.

[Cuc.] luteus [...] An [Anguria] Col. Cucumerem luteum, quem Columella Anguinam vocat, Tragus ita delineat: In Cucumeris pomo luteo & oblongo multi prominent undique toruli, licèt formâ & colore elegantius sit Melone & Pepone, tamen crassiorum est partium, & cibis non perinde gratum, atque illa, quippe quòd peculiarem quendam & agrestem habeat saporem: intus candidum, ac acutis seminibus pro fusis repletum. folia hujus asperiora sunt majora & latiora. gaudet mediocriter pingui Solo. Poma admodum oblonga fiunt, præsertim si per harundinem flos deducatur. *Kura.* Serapio *Kura* vocat: Hebræi *Kisschuim*, Chaldæi *Katraia*, à qua voce *Chatheh* Serapionis non multùm abludit.

Fuchs. Monuimus ante, Fuchsium vocare Cucumerem sativum vulgarem, sed confundere cum Anguria.

Insubr. & Ven[et.] [Cucu]mis M[...] Citrull. Hetrus[corum]. Non planè discerni posse putat Matthiolus, an Dioscorides reddat vires ejus Cucumeris, qui propriè Insubribus & Venetis Cucumis dicitur, Hetruscis verò Citrullus, omnibus notissimus, an alterius, Hetrusci scil. qui aliis Italiæ populis Anguria vulgò nuncupatur. Siquidem non ex Dioscoride modò, sed nec ex aliis veteribus hactenus quenquam repererit, qui Cucumerem, qui Græcis propriè σίκυς appellatur, notis ullis repræsentarit. *Sicyos [Hetrus]corū [...].* Sed quod Græci σίκυος vocabulo Hetruscorum Citrullum, & Insubrium, Venetorúmque Cucumerem, omnibus notissimum significarint, facilè conjici posse credit ex ipso Dioscoride. Quippe quòd Dioscorides asserat Cucumerem silvestrem solo fructu, à sativo discedere: Huic verò ille, quem Hetrusci Citrullum, alij verò Cucumerem dicunt, per omnia respondeat. Non possum igitur, ait, non liberè pronunciare, Dioscoridem Citruli nobis vocati, non autem Anguriæ vires descripsisse. Quamobrem Fuchsius magno errore putat Cucumeres, *Fuchs. [...]* quos Citrullos Hetrusci nominant, Angurias esse. Eadem repetit in comment. cum mag. fig. In hist. germ. refert quosdam in Bohemia vulgares Cucumeres, Citrullos vocare, propter similitudinem cum parvis Citriis. *Matth. [re]futat.* Sed necdum in epit. eorum admittit opinionem, qui nobiscum, & veriùs, nostro quidem judicio, vulgarem Cucumin, Peponem esse contendunt.

Angurium. Sed & Corn. ait Cucumim sativum, Græcorum σικύω & σίκυον (quam vocem in masculino & neutro genere profert) esse: recentiores verò Græcos ἀγγούριον vocare: Sic enim Simeonem Sethi habere: *Tetrangura.* ἀγγούρια τὰ λεγόμενα σίκυα, κατὰ κοινὴν δὲ τετράγγουρα, frigida & humida secundo gradu. Ex hac autem appellatione Germanos partim Angurien, & partim Gurchen vocare. Nasci hodie multùm per omnem Scythiam & Sarmatiam, & apud Livones *Pomum rutense.* Pomum Rutenicum appellari.

Nomina linguar. Vide quæ Dalechampius de Cucumere sativo dixit, capite de Cucumere, Pepone & Melopepone in genere ex veteribus & Neotericis. Habes eodem hoc capite nomina linguarum, quæ prudens lector huc transtulerit.

Σίκυς. Cucumer latinè, σίκυς atticè, communis multis generibus dictio, omnem hanc in Latinis incertitudinem fecit, quod Cucumerem in Græcis ac Latinis audientes, ex ea quod nunc est, unum tantùm genus, Cucumer vulgo appellatum, fructu oblongo, & maculoso, significari crediderunt: quum Græci σίκυος nomine, genera multa numerent, quæ aut cartilagine, aut cute foris obducta, in oleraceis extra terram crescunt, & si hoc quod nunc Cucumis dicitur, illis primum, & supremum genus sit. atque posteriores Græci σικύω simpliciter dixerint, Cucumerem vulgatum, quúmque Brassavolus, non tantùm Cucumerem vulgi, sed omnia Melonum genera, i.e. Cucumeres, Citrulos, & Angurias, comprehendi annotaverit: verùm per Cucumim absolutè, Anguriam intelligi oportere, quæ Hetruscis Cucumis dicitur: at per Cucumim citrinum, voce hâc adjectâ, nostrum Cucumerem significari, ideo Hetruscis Citreolum vocatum, diminutivè, à flavo citrij colore: quem in extrema maturitate ostendit. *Matth reprob.* Matthiolus evaginato ense, ac si pro aris, ac focis digladiaretur, sub voce σικύας, ex cōmuni omnium sententia, Cucumim Latinis ex Diosc. intelligi contendit: i.e. Hetruscorum Citrullum, quū illis Cucumis, nostratibus sit Anguria. Matthiolus autem etsi probet

Sicyos

Sicyos (agrios addito) erraticum Cucumerem: at nullâ adjectione, vulgatum etiam significare, non tamen tollit, plura ex aliis denotare posse, ut secundo sui Coroll. Hermolaus facilè indicat: præterea Dioscorides alvo & stomacho perquam utiles haberi Cucumeres ostendit, qui quum adeò difficilis sint concoctionis, ut etiam secundo die, ex Plinio, consentiente Matthiolo, stomacho immorentur, atque ex Gal.2.de aliment.facult.cap.6. suæ substantiæ proprietate, coctu sint difficiles, pravíque succi, quâ ratione alvo, & stomacho amicentur, non solùm naturaliter, sed etiam ex symptomate, doceat obsecro, ait Apollo Rad. 1. supra El. Diathod. commune, Matthiolus: nam sic omnia pari modo frigida, alvo accommoda dici possent: quicquid sit nostrum Cucumerem, & Hetruscorum Citrullum, pro Cucumere accipiam.

Cæterum, Anguill.epist.7. narrat Cucumeres inveniri & virides, & albos, & longos, & contortos, & glabros, ac asperos, omnes notos: Anguinum dictum viridem esse & contortum, & serpentem.

Apud Tab. effigies Cucumeris ex Hispanico semine nati proponitur sine descriptione, non indicato quidem discrimine à vulgari Cucumere, cujus imaginem ibidem quoque habet.

C.Bauh.phyt. & pin. itémque apud Matth.vocavit Cucumerem 1. sive sativum vulgarem: Cucumerem sativum Brunfels. Matth. Fuchs.Dodon.gall. Lon.Cast. Cucumerem, Trag.Ang.Turn.Lac.Fracast.& Tab. Cucumerem vulgarem, Dod.Ger. Cucumer sativum, Cord.in Diosc. Cucumeres sativos & esculentos Lob. adv.& Ic.p.638. obs.p.363. Cucumim esculentum: Citreolum vulgo Cæsalpini: Sicyon Galeni quorundam, & ejusdem Melopeponem aliorum: fructu maturo subluteo: toto etiam albo: toto etiam viridi: magnitudine quoque & formâ vario, longum, recurvum: lævem, asperum.

Seritur in hortis: pinguia & aprica amat loca. Iulio & Augusto mense fructus edules, cum ipsis seminibus, sed Septembri demum ad perfectam maturitatem proveniunt.

Dioscoridis vires de Cucumere & Pepone possumus ex veterum sententia, ceu ea quæ circa Cucumeris vires memoriæ prodidit Galenus. Dodonæus eligit virides, nondum maturos: maturi siquidem & jam citrini facti esui haud sunt idonei. Semen frigidum quidem, sed multò minùs quàm fructus. Aperiendi vim atque extergendi præterea obtinet: urinas movet: jocineris obstructiones aperit: pectori ac pulmoni inflammatione laborantibus prodest: contusum, forísque absterſorij loco adhibitum, cutim splendidam reddit: Galeno autem non Cucumis, aut σίκυς, sed Melopepon est, &c.

Qui calidioris temperaturæ sunt homines, inquit Tragus, aut ab ineunte ætate ejusmodi cibis assueti, hisce vesci possunt. At qui frigidiore sunt præditi ventriculo, si hoc cibo frequentiùs uti voluerint, facilè in febres incidere possunt. Cucumeres intrinsecus ad calidas affectiones usurpari possunt. Extrinsecus succus cum semine adjectâ farinâ, siccatus in Sole, cogitur in smegma, quod faciem repurgat, & nitorem affert, sed cum vino illinire oportet: mulieribus hæc medicina convenit. De Cucumere ita cecinit Baptista Fiera,

Sic nocet humestens Cucumis, gelidúsque Citrullus,
Vt tremuli ardores cordis odore levet.
Ne diuturna tamen sit concomitata caveto
Febris, in assiduos si datur esca cibos.
Hic bilem, subigítque sitim, stomachóque calenti
Gratus erit, medici si sapit arte coqui.

Vires Anguriæ sive Cucumeris, Simeonis Sethi possumus capite Colocynthidis folio citreoli, sive laciniati. Lobelius vulgari Cucumeri vires Cucumeris Dioscoridis adscribit. Miror autem eum in obs. *Lob. c.ix.xx.*
Cucumeri vulgari attribuere vires ex Dioscoride, & Galeno, itémque Ægineta Cucumeris eorum sativi: quum in Advers. dixerit, Melones nostros, sive vulgi Italici Pepones, esse antiquorum (præsertim Dioscoridis) Cucumerem domesticum, ac etiam scribat in iisdem Observ. quasi sibi contrarius, Melonem vulgi esse Melopeponem Dioscoridis, ibidem Melonis iconem ponens, subjiciénsque Peponis vires ex Dioscoride. Cucumer vulgaris, *In acetariis.*
major quidem, decorticatur, ac transversim in orbiculos tenuissimos, quoad fieri amat, dissecatur sale aspergitur paropsidéque duplici excipitur, agitando eousque donec aqueus humor majori ex parte eliciatur, deperdatúrque. Sic agitati Cucumeris orbiculi, cum Pipere, oleo & aceto comeduntur. Parvi aceto, sale, Pipere & Fœniculo quotannis condiuntur: inseruntur etiam quandoque Garyophylli: per totum annum conservantur. Mirè, præter cæteras vires, appetentiam excitando, æstuanti ventriculo conferunt. *Conditura.*

CVCVMER MINOR, PYriformis.

CVCVMEREM hûc minorem Ger. & Tabernomontani, Klein birren Cucummern/ Cucumeribus aliis minorem eisq; similem, nisi piro par esset, ineptè, meo quidem judicio, Nicol. Braun capite de Cucumere silvestri collocavit. *Nic.Braun not.*

Bauh. phyt. & pin. vocat Cucumim 4. sive Pyriformem.

CVCVMERES LONgissimi.

CVcumis flexuosus, authore Lobelio, sive anguinus prorsum simillimus est vulgari flagellis, foliis & claviculis. Nos autem observavimus, ei folia esse minùs aspera, quàm in vulgari, quædam etiam subrotunda, parùm laciniata, & angulosa, alia magis: fructus longi instar serpentis se contorquentes, albi, quasi canaliculati, & striati, pulpâ albâ, sapore vulgaris: semine albo. Ex his liquido constat, hallucinatum esse Lobelium. *Cuc flexuosus Lob.* *Lob hallucinatur.*

Plinius per Cucumeres in fistula flore demisso, mirâ longitudine excrescentes, Cucumeres nostros longissimos innuere videtur, eósq; arte tam longos fieri & quidem è vulgaribus credidit. Ego auté nostros hos lõgissimos specie à vulgaribus differre, asserere non vereor, & tales naturâ, nõ arte esse, quicquid dicat Matthiolus, cui ut in plerisq; aliis suis credimus. Vidi, inquit, Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas cõjectos mirâ longitudine crevisse. E quorum semine, qui postmodum orti sunt, *Plinio Cuc. in fistula flore, &c.* *Citruli anguinum modo contorti, Matth.*

Cucumis longus eadem. eandem retinuerunt formam, adeò ut in vite pendentes, anguium modo contorti viderentur. In hist. germ. vocat Cucumeres longos, anguinos, recurvos, sulcatos, albos, asperos, sapore & odore eodem cum vulgaribus: foliis asperis, ut Melonum. Camerarius in hist. germ. Matthioli pingit Cucumeres longos, à longis Matthioli quodammodo diversos, vocatque germ. Ein ander art langer Gurchen / h.e. speciem aliam Cucumerum longorum. *Icon Cam.* Iconem autem ex ipsa planta viva, ut ait, depingi curavit: folia ejus Melonum similia scribit, itémque flores: Cæterùm, fructum minùs canaliculatum, tuberculis interim inæqualem, vulgaris ad modum: sed semen longè minus. Hos imbrium frequentiam perferre non posse, multóque gaudere sole, uti Melones, quibus similes penè forent, nisi differentiam faceret fructûs sapor, atque forma. *Cam not.* Nos aliis discernendum damus, an differat Camerarij Cucumis, à Matthiolino & nostro, quia in epit. simpliciter pro Cucumere Matthioli longo suam iconem proponit. Verùm in hist. germ. dicit quodammodo diversam, & aliam speciem, ut ex recitatis ejus verbis ostendimus.

Cuc. oblongus, Dod. Dodonæus oblongos Cucumeres artem & culturam primò ut fœtum produxisse narrat, & crebrò recurvos reperiri, indéque anguinos vocari.

Cuc flexuosus, Lob. Quem Lob. in Obs. p.363. & ic. p.639. Cucumim anguinum, flexuosúmve inscribit, tenerâ cute, nitore herbido, eum in Advers. incurva gracilitate anguium flexum, & longitudinem, & crassitiem æquare scribit, indéque nomen habere.

Citreolus anguis modo intortus Cæs. De hoc Cæsalpinus ait: Alter Citreolus est fructus non absimili [*à Citreolo vulgò, h.e. Cucumere*] sapore, qui crudus ante maturitatem carne tenerâ, & fragili gratus est, sed formâ dissimili: crescit enim, quà cogitur formâ, ut plurimum anguis modo intorta pluribus sulcis, vel potiùs striis discurrentibus, *Mello Florentiæ.* simili modò horridus, colore candicante. Florentiæ Mellonem vocant, sed huic minor authoritas quàm Citreolo. ejus planta assurgit in pergulas magis, unde fructus pendent, qui si permittantur ad justum incrementum pervenire, crassescunt in longitudine multùm, ut Cucurbita. Nuper tertium genus [*Cucumis Aegyptius Chate, ut opinor, de quo deinceps agendum erit*] advectum est fructu cubitali tenerrimo. prædicti ergo fructus recenter orti & immaturi gratiores sunt, quàm perfecti & maturi, omnes oblongâ figurâ constantes, Cucurbitis longis proportione respondentes. *Sicya Theophrast.* Cæterùm, ex Theophrasti verbis colligere licet, ejus Sicyam, Citreolum nostrum significare, præcipuè anguis modo intortum.

Cuc. anguinus Tab. C. Bauh. Tab. Cucumim anguinum, germ. Schlangen Kürbs appellat, minùs aptè. B. phyt. & pin. dicitur Cucumis 3. sive flexuosus: Cucumis anguinus & tortilis, Lac. Cucumis anguinus, Ang. Gesn. col. Lugd. anguina, Tab. Ger. Cucumis sativus 2. Cast. Citreolus alter formâ anguis, Cæs.

Ejus autem speciem haberi ait fructu cubitali. Sic in regno Congiano insignis magnitudinis & suavitatis haberi: par.1. Ind. or. l.2. c.1. Videtur hæc nobis Cucumis Ægyptius Chate. Nec Cæsalpini delineatio abhorret.

CVCVMIS ÆGYPTIVS CHATE.

Cvcumis Ægyptius folia habet minora, albiora, molliora, ac rotundiora, quàm nostrates, fructus admodum differentes, longiores, viridiores: cortice plano, molli, æquali, sapore dulciori. *Descr.*

Vocant hoc genus Cucumerum Ægyptij Chate. quæ planta à communi Cucumere aliâ quidē re non differt, nisi magnitudine, colore & mollitie, Alpinus. *Chate Ægypt.*

An est hic Cucumis Cæs. Citreoli tertium genus, nuper advectum, fructu cubitali, tenerrimo? An Bauhino Cucumis tertij, sive flexuosi species fructu cubitali. Idem vocat Cucumim 5. sive Ægyptium rotundifolium. *An Citr. 3 genus Cæs.* *Cuc. Ægypt. rotundifol. Bauh.*

Vsus. Horum usum corporibus in cibo ipsis tum crudis, tum coctis vescentibus, salubrem esse apud omnes eorum locorum incolas creditur. *Vires.* Sunt enim concoctu faciliores. *Febres.* Medici aliqui ibi nonnullis febricitantibus crudos etiam mandendos concedunt, *Pestis.* præsertímque peste affectis, quibus Cucumeres hos crudos esitatos summè conducere omnibus (qua ratione nescit Alpinus author) persuasum sit. *Causo.* Coctos in ardentibus febribus, utiles esse ratione confirmatur, quando refrigerent, atque humectent. *Renum & vesicæ morbi.* In renum & vesicæ calidis morbis, cum lacte coctos Cucumeres multis diebus non sine multa utilitate in cibo sumuntur. Lac etiam ipsorum seminum pro iisdem malis per os sumere sæpè solent. *Inflammationes.* Ad oculorum verò, aliarúmque partium calidas inflammationes pulpa contusa Cucumerum lacti mixta utuntur. *Podagræ dolores.* Et ad sedandos podagricos dolores à causa calida concitatos, succum lacte, oleóque rosaceo mistum, partes liniendo, adhibent. Stillatitiam aquam ad libram ad jecoris caliditatem corrigendam, & ad sanandos renes tum inflammatos, tum à calculis vexatos multis diebus ægros bibere consulunt, quibus ipsam satis iis conferre experientia compertum est. Sunt aliqui, qui ad hæc eadem mala aquâ stillatitiâ lacti eorundem Cucumerorum seminum mistâ, uti solent.

CVCVMIS SILVESTRIS SIVE asininus. CAP. XI.

Descr. Cvcumer asininus Seplasiis dictus, Melonis folium quodammodo refert, sed mollius, quàm Cucumeres vulgares, iis etiam magis incanum, præsertim parte infernâ, vel cinericium, crassius, & asperius, longis & hirtis pediculis appensum, ex flagellis ramosorum caulium teretibus, striatis & hispidis enatum: flores sativi floribus multis numeris minores sunt, quinquefolij, calathi formâ, colore ex albido herbaceo, tantillum in dilutiorem flavedinem decli-

declinante, saturatiùs tinctis apicibus medium occupantibus: fructus majorem glandem cerri æquat cui & formâ olivæ respondet, superficie spinulis crebris, brevibus horrente, qui maturus levissimo attactu virosum succum cum lubrico semine violenter ejaculatur: pueris, ubi sponte provenit, notissimus, inquit Lobelius, qui fructum turgētem vix dum tactum digitis ludibundi in faciem invicem elidunt semina, succóq; peramaro & viroso, os, oculósque perfundunt. Semen pullo esse colore, vel cinereo-nigricante constat, Colocynthidis non dissimili, sed minore: radicem longam, crassam, albam, paucis adnatis donatam. Lobelio repens est planta, humilis, non topiaria.

silv. Cucumis silvestris [σίκυς ἄγριος] solo fructu à sativo differt, multò minorem eum habens, oblongis glandibus similem: folia verò & sarmenta sativo similia sunt: radix alba & magna, frutice in totum amaro: Dioscoridi.

silv. Theophrastus Sicyon silvestrem vocat, sativo penitùs incomparabilem, sed aspectus tantùm similitudinem gerentem: loca algentia quærentem, ex cujus fructu medicamen liquatum, Elaterium [*Agitatorium Gaza vertit*] vocatum fiat.

Cucumin silvestrem (inquit Plin. l.20. c.2.) multi hunc esse apud nos, qui Anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur, quo decocto mures de ejus sparsa medicina non attingunt: est multò infra magnitudinem sativi. ex eo fit Elaterium succo expresso ex semine, cujus causa nisi maturiùs inciditur, semen exilit, oculorum etiam periculo. Aliqui in Arabia natum magnificant, mox Cyrenis, alij in Archadia tradunt, similem Heliotropio, cujus inter folia, & ramos provenire magnitudine Nucis Iuglandis semen. esse autem ad speciem scorpionis, caudâ inflexâ sed candidâ, aliqui etiam ab eo scorpionum Cucumin vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus, & semine, & elaterio, sed hoc genus apud nos non visum est.

Cæterùm, à Theophrasto maximè dissentire videtur Dioscorides: quippe qui Cucumerem silv. solo fructu distare à sativo dixerit: Theophrastus verò sativo penitùs incomparabilem pronunciaverit. Et sanè qui ambos Cucumeres contulerint, magnam invenient in sarmentis, foliis & radice differentiam, quicquid hallucinatus dixerit Fuchsius.

Σίκυς ἄγριος Græcorum, est Cucumer silvestris Matthiolo, Ang. Fuchs. & Lac. Cucumis silv. Trago, Lon. Cast. Cæs. Cam. Dod. gall. & lat. in fol. p.378. ubi iconem habet & descriptionem in lib. purgan. med. exhibitam nomine Cucumeris silvestris, nec plura *illustr.* addit, quàm in Purgant. historia fecerat: Eandem figuram alibi p.652. repetit eodem nomine, inquiens: Hujus autem (intellige Meloris) vel etiam superioris (puta Cucumeris) silvestre genus est, quem σίκυον ἄγριον, & silvestrem Cucumerem vocant. Nec aliud addit. Quid autem opus erat figuram repetere, quemadmodum in aliis etiam factum. Idem in Lobelij Ic. fit, ita ut diversos ejusdem iconis faciant titulos: ad quæstum. Cucumis agrestis, Brunf. Lugd. & Cord. in Dioscor. ubi notat in Dioscoridis capite quædam absurda reperiri. Cucumis anguinus, Cordo in hist. Turn. & Gesn. de coll. Cucumis erraticus Ges. h. cui & asininus, seu quoque Tab. Ger. & Eyst. Cucumer agrestis Brunf. & Lugd. Cucumer silv. Elaterij, Cucumis asininus officinarum, Lob. adv. obs. p.368. Ic. p.646. Cuc. silv. asininus C. Bauhino. *Cuc. anguinus. Cuc asin. Cuc. agrestis.*

Arab. *Chese allimar, Kate alherei, & Chetha alhamar.* Germ. Wilde Cucumer/ Esel Cucumer/ & Spring-Kürbs: quibusdam etiam Pompen / propterea quòd semen & humorem ejaculetur, quemadmodum machinæ quædam aquam, quam Germani Pompen appellant. Sunt tandem quibus Igels-kürbß / quod sonat, Erinacei, sive echini Cucurbita. Belgis Wilde Concommeren: Gall. *Concombre sauuage.* It. *Cocomero saluatico.* Hisp. *Cogombrillos amaragos.* Angli, inquit Lobelius, Noli me tangere vocarunt, quod nomen tamen propriè aliis plantis quoque debetur. Non immeritò autem Cucumerem agrestem potiùs dixerunt, quàm asininum aut silvestrem: quia omnium hujus generis plantarum suapte sponte, importunóque admodum proventu oriatur, circa mœnia, areas, & stabulorum fimeta, in Italia, & Narbonensi, Provinciaque Gallia. *Echini Cucurbita. Noli me tangere. Cuc. agrestis.*

Augusto mense floret, atque subinde Autumno fructum tempestivum producit: in Germania, quod sciam, inquit Fuchsius non nisi satus provenit. Semel autem satus pluribus inde annis facilè renascitur, teste Dodonæo, non tamē è radice revirescens, sed ex seminibus sparsis proveniens. In plerisque calidis regionibus in ruderibus, sabulosis, aliísque incultis locis circa Autumnum fructus maturantur, atque eo tempore ad Elaterium conficiendum colligitur, de quo posthac dicendum erit, ubi & vires hujus Cucumeris recensebimus ex veterum & recentiorum opinione. *Locus & Tempus.*

CVCVMERIS SILV. SVCCVS, Elaterium.

Elaterium verum ex medulla plurima Cucumeris silv. & pauca ei hærente mucagine medullosa non ex ipsis Cucumerulis parandum esse colligitur ex Plinio. Cucumim (inquit l.20. c.1.) silvestrem esse diximus, multò infra magnitudinem sativi. Ex eo fit medicamentum quod vocatur Elaterium, succo expresso è semine [*est ἐκ τ. καρπῶν hic Plinius semen intempestivè reddit Dalech.*] Cujus causa nisi maturiùs incidatur, semen exilit, oculorum etiam periculo. [*Nam cùm exilit à pediculo, acrem succum emittit, qui oculos contactu lædit. Dal.*] Servatur autem decerptus unâ nocte: postero die inciditur harundine. Semen quoque cinere [*longe aliter hæc Diosc.*] conspergitur, ad coërcendam succi abundantiam: qui expressus suscipitur aquâ cœlesti, atque subsidit, deinde sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium usus. Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarúmque ulcera. Traditur hoc succo tactis radicibus Vitium, non attingi uvas ab avibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur succóque dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiem, quæ psoram & lichenas vocant: parotidas & panos [*τὰ φύματα, τὰ πλυποειδῆ, tumores pani similes, sub faucibus & auribus ac inguinibus. Nonius in Optione,*

Qui me miserum miseriorem reddit, quàm panus puerum.]

sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Elaterium tempestivum est Autumno. [*nam planta Augusto floret, fructus autem Septembri perficitur. Dal.*] Nec ullum ex medicamentis longiore ævo durat. Incipit à trimatu. [*Dioscorides in prologo præter Veratrum ni-* *Plinius. Plin. not. Plin. diluc. Plin lect. à Diosc. diversa. Vires. Longo est ævo.*

grum & album, alia medicamenta, scribit inutilia esse à trimatu: Elaterium verò à bimatu ad decennium utile esse deiectionibus. Dalech.] Si quis recentiore uti velit, pastillos in novo fictili igne lento in aceto domet. *Delectus.* Melius quo vetustius: fuitque jam ducentis annis servatum, ut author est Theophrastus. Et usque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. [*Dioscoridi lucernarum luminibus obiectum, facilè flagrat & ardescit. Dal.*] Hoc enim veri experimentum est, admotum priùs quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Pallidum [*cum candore nonnihil humidum Dal.*] ac læve herbaceo aut scabro melius, ac leniter amarum. *Superstitio.* Putant conceptus adalligato semine adjuvari, si terram non attigerit. partus verò, si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipsum Cucumin qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem Heliotropio, &c. [*Herbarij omnes comparant cum sativo. Suspicatur autem Dalech. in autore Græco, unde Plinius hæc sumpsit, scriptum fuisse ἄγριον σίκυον τῷ ἀλλοτρόπῳ, alteri Cucumeri similem esse, Pliniúmque legisse ἡλιοτρόπῳ. Quidam tamen Heliotropio similem esse colore foliorum interpretantur.*] *Plinij lapsus.* efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & Elaterio, & ad purgandum uterum, alvósque. *Dosis.* Modus portione virium à dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. *Angina.* Illitum anginas [*morbum faucium gravissimum,* Plaut. in Mostell.

> *In anginâ ego nunc me velim verti, ut venefica illi*
> *Fauces prebeam, atque enicem scelestam stimulatricem.* Lucillius apud Nonium.
> *Insperato abijt, quem una angina abstulit hora.*

& arterias cum melle & oleo vetere sanat. Idem eodem libro c.2. Multi hunc esse apud nos qui anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de ejus medicina non attingunt. *Articulorum morbi.* Iidem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. *Lumborum dolor.* Lumborum verò dolori semine solo siccato, dein trito, triginta denariorum pondere, in hemina dato aquæ. *Tumores.* Sanat & tumores subitos illitu cum lacte mulierum. *Elaterium gravidis noxium.* Purgat eas Elaterium. Sed gravidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo verò regio in nares conjectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Multi eadem omnia sativis attribuunt.

Diosc. De Cucumeris silvestris viribus, ejúsque succo Elaterio sic inquit Dioscorides: Totus frutex amarus est. *Foliorum succus.* Succus foliorum instillatus ad aurium dolores facit. Radix cum polenta imposita, omnem veterem tumorem discutit. Eadem cum resina Terebinthina imposita, tubercula rumpit: cum aceto cocta & imposita, podagras discutit. *Coxendicum dolor.* Ad coxendicum dolorem per clysterem infunditur. Decoctum ejus in dentium dolore colluitur. Arida trita vitiligines, lepras, impetigines exterit: cicatrices nigras & maculas in facie depurgat. *Succus radicis.* Succus radicis sesquioboli pondere minimum exhibitus: & cortex quartâ acetabuli parte, bilem & pituitam purgat, maximè in hydropicis. *Hydrops.* Facit purgationem citra stomachi læsionem. Sumenda autem est radicis selibra, & cum duabus libris vini, præsertim Libyci, terenda: & ex hoc dandi sunt cyathi tres jejunis, tribus interpositis diebus, donec tumor satis contrahatur.

Modus præparandi Elaterium. Quod verò Elaterium dicitur, ex fructu Cucumerum paratur, hoc modo. Cucumeres qui ad tactum desiliunt electos ac repositos per noctem sinito. Postridie cribrum non densum crateri imposito, & ad cultrum supinum acie sursum conversâ, singulos Cucumeres ambabus manibus prehensos dividito, & humorem per cribrum in suppositum craterem exprimito, ita ut insuper etiam quod carnosum in ipsis est, & cribro adhæret, exprimas, quo & ipsum in craterem illabatur. Quum verò totum expresseris, sinito ipsum subsidere. Deinde in pelvim appositam quæ expressa sint mittito. Quæ verò secta sunt, in cribro acervata, & dulci aquâ affusâ expressa, ipsa quidem abjicito: humorem verò in pelvi turbatum & linteo contectum, ad solem exponito. Et quum subsederit, omnem supernatantem aquam unà cum eo quod concretum superstat, diffundito. Et hoc sæpè facito, donec superstans aqua constiterit: quâ diligenter guttatim expressâ, id quod subsidet in mortarium missum terito & in pastillos efformato. *Humor citò reficcetur.* Quidam quò humor citò resiccetur cinerem cribratum per terram sternunt, & medio excavato, triplex linteum supertendunt, & super hoc Elaterium cum humore fundunt, resiccatum autem in mortario, velut dictum est, terunt. Alioqui pro aqua marinam affundentes lavant. Alij in postrema lotione aquam mulsam affundunt. *Elaterium lectum.* Optimum Elaterium esse putatur, quod cum albore humectum est, non grave, læve, gustu amarissimum, & ad lucernam admotum facilè ardens. Quód verò prasinum est, asperum, aspectu turbulentum, Ervo & cinere plenum, hoc grave est & vitiosum. Quidam ad Cucumeris succum ammuscent amylum, quo levitatem & candorem consequatur. A bimatu porrò ad decennium usque, idoneum est Elaterium ad purgationes. *Dosis potione.* Perfecta ejus potio est obolus: minima semiobolus: pueris ærei duo. Amplius potum periculum affert. Movet purgationem sursum ac deorsum pituitam & bilem ducens. Purgatio per ipsum optima est difficulter spirantibus. *Vt per alvum purget, vel vomitum.* Proinde si per alvum purgare voles, duplo sale ammixto, & de Stibio quantum ad colorem inducendum satis est, cum aqua efformata catapotia Ervi magnitudine exhibeto. Sorbeat autem insuper aquæ tepidæ cyathum unum. Ad vomitum verò, aqua ipsum diluito & locos sub lingua penitissimè cum pinna illinito. Si verò difficulter vomant, oleo aut unguento irino diluito: & ne dormiant, prohibeto. Cæterùm, his qui nimium purgantur, assiduè vinum & oleum exhibendum est. Vomentes enim restituuntur. Si verò vomitus non cessent, aqua frigida, & polenta, & posca, & pomorum fructus, & quæcunque stomachum densare possunt exhibeantur. *Fœtus necat.* Movet Elaterium etiam menses, & in pesso appositum fœtus enecat. Idem cum lacte in nares infusum, morbum regium depurgat: & diuturnos capitis dolores summovet. *Angina.* In anginis efficaciter illinitur cum oleo vetere, aut melle, aut felle taurino.

Galenus. Cucumeris silvestris fructûs ipsius succum, Elaterium vocatum, & non minimè radicis aut foliorum ad medicationes perutilem esse ipse quoque Galenus prodidit. Elaterium, inquit, menses ciet, & fœtum interimit appositum ceu alia omnia amara & subtilium partium, maximè si aliquam habeant caliditatem, veluti Elaterium. *Temperamentum.* Summè siquidem amarum est, leviter calidum, ut ex secundo sit ordine calefacientium. Porrò tale protinus quoque digerendi vim obtinet. Sic igitur eo anginâ laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo vetere. Bonum item est regio morbo affectis fusum cum lacte in nares. *Dolores capitis.* Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atque Elaterium quidem ejusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licèt similem vim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipsa radix adsimilem facultatem possidet, abstergit namque, digerit, atque emollit. Porrò cortex eo potentiùs desiccat.

Mesue. Ex Mesues authoritate in com. Sylvij hæc adferuntur. Cucumer agrestis, folio sativi Cucumeris, sed [illegible]erion, fructu ejusdem, sed parvo, aspero, amarissimo: *Fructus [illegible].* cujus perfecti ac præcipuè ex eo succi

laus

laus est, secunda radicis. Idem fructus jam absolutus, si maturitate pallescat, viridisque esse desierit, & amaritudine sit eximia, succúmque remittat album & subpinguem, est calidior. Imperfectus autem tam est noxius ut sanguinem educat. Succus autem exeunte Æstate excipitur, radix fine Veris colligitur. Eadem in medicamenta multùm efficacia & celebria recipitur. Calidus est & siccus ordine tertio: substantiâ igneâ, & terreâ ustâ constat. Purgat potenter pituitam vomitu & dejectione, & interdum bilem, si vacuari parata est: serosum [*& non seorsum, ut Silv. legit.*] excrementum, etiam & evulsu contumax, atque adeò à juncturis mirificè trahit, præsertim succo & radice, ob id earum dolores sanat, ischiadem etiam juvat apertè cataplasmate impositus, vel clystere injectus. Vim namque purgatricem Scammonio proximam ei tribuit Ioannitius. Si enim vacuet immodicè etiam sanguinem trahit. Radices item ejus cum absinthio in aqua & oleo percoctæ, hemicraniam molestam & curatu difficilem sanant, si ipso decocto tempora foveantur, & iisdem radices eædem, & herbæ tritæ cataplasmate applicentur. Succus quoque ipsius, naribus injectus cum pauco lacte idem efficit. Excrementa enim cerebri evocat, & nasi fœtorem ab horum putredine ortum persanat: cephalalgiam quoque veterem, & epilepsiam. Idem cataplasma, præsertim si stercus caprinum addatur, tumores magnos, duros, & strumas resolvit. Succus quoque, & decoctum tum fructûs, tum radicis hydropem juvat potu (valenter enim aquas serosas vacuat) & icterum, & obstructionem hepatis & lienis. Pulvis radicis cum melle cicatricem fœdam tenuat, ecchymomata contusionibus succedanea dissipat. Succus radicis cum farina Fabarum, sordem faciei & fœditatem cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricta, eos delet & lentigines. Resolvit enim, tenuat, terget, siccat, solvit molestè, & tardè aperit obstructa, & ora venarum. Ne ora venarum aperiat & ulceret hic succus, & cum torminibus, & anxiâ molestiâ vacuet: datur cum Bdellio, vel Tragacantho, vel lacte dulci recenter mulso, aut mulsa, & sale: promptiùs autem purgat cum pauco sale gemmæ & aromatibus. Succus autem ex fructibus per maturitatem pallentibus clementer sine compressione multâ extractus siccatur, ut Scammonium & Aloë. Nonnulli inter siccandum ei immergunt aromata nodulo ligata, quem extrahunt, dum siccando cogi incipit: alij alia immittunt pro scopis variis. Triennio servatur, post sex menses utendus. Noxam autem ab eo corpori impressam delent aqua hordei, mulsa, vinum, oleum. Datur succus à granis 10. ad drachmæ unius partem tertiam: Pulvis radicis à granis quindecim ad drachmæ semissem. Radice hujus multùm utuntur practici Monspelienses, cujus efficacitatem deprehendas ex unguento Agrippæ, Ciclaminis, & aliis etiam internis, ut Anasarca & Ascite.

Rondeletio primùm & post Lobelio ex Plinio conjectura fuit Elaterium verum ex medulla seminis candida plurima (quæ minùs quàm fructus, aut folia ingrata est, quæque præsertim Sole siccata, flammísque admota, tota urendo deflagrat) ex pauca ei hærente muccagine medullosa, & non ex ipsis Cucumerulis parandum esse. Perquam autem celebre fuit antiquis catharticum; ut de Hippocrate & Theophrasto liquet, Elaterium, quasi dicas exagitans, turbásve ciens medicamentum: vehementer námque supernè, infernéque alvum citabat, pusilla dosi, nempe oboli, vel scrupulo semisse, per se, vel adjecto salis altero tanto, & Stibij quod colorando satis esset. Probatissimum fuit, læve, non asperum, nec ponderosum, sed album, nec aridum, vel exuctum, vehementer amarum, & lucernæ objectum facilè flagrans. Quæ notæ lectori plantarum consulto, non rixandi, sed cognoscendi cupido, facilè retegunt planè perviam hujus loci in Theophrasto & Dioscoride salebrosi intellectionem: cum namque ex Cucumerulis istis succus effluat admodum tenuis, viridis, aqueus, ignéque densatus, inæqualis, nigricans, ac objectus lumini neutiquam flammam alens, paucísque annis mucidus, putrísque futurus, verisimile Lobelio quidem fuit, vel Theophrasti, vel Dioscoridis Elaterium dici non posse, tum propter illas omnes, jam quas dixit, reprobi notas, tum quia nec durat, nec flagrat. Quare ipse superioribus annis cùm in Gallia Narbonensi parasset Dioscoridis & Theophrasti instituto, curassetque parandum multis modis: tandem maximam Cucumerulûm copiam colligendam curavit, è quibus super cribro incisis, seminis tusi, & crebrò manibus pressi, medullam sive muccaginem Psillij similem subter cribrum transmissam excepit, Cucumerulorum eorundem succo affuso, & aquæ fontanæ nonnihil, quò faciliùs gluten remitterent trans cribrum: istud partim Soli sub dio expositum nigricans habuit, partim verò igne aut sub cineribus exsiccatum, albidum & pullum. Vtrumque tamen lucernæ admotum actutum flammam dabat, & alebat suâ pinguedine: quin etiam quale ipsi adhuc in museolo longè aridum superest, faciliùs uret, cujusmodi nunquam poterit parari ex sola Cucumerulorum aqua, muccosáve carne, ut probè norunt, qui sæpiùs periculum fecerunt. Eapropter Plinius videtur ceteris meliùs & veriùs ex Theophrasto, aut quopiam alio classico authore, ad Dioscoridis sententiam accessisse; quum ex fructu, & semine faciendum censet: nimirùm ut objectum flammæ flagret, quale optimum tradit Dioscorides: quem suum ducem ignavè hîc deserit Senensis commentator, & insulsè sugillare videtur, dum contentiósas texit ambages authoritatum farragine. Sanè par est, quo dictum modo, commodiùs, tutiúsque purgare, adeóque diutiùs non putre durare, quia acris virulentúsque succus medulla pingui seminis retunditur & mitescit, nec perinde (qua oleaginosum pingue) putrescit: mitior etiam vis in semine & par ratio, quæ in Colocynthide.

Theophr. & Diosc carpuntur. *Plinius ad Dioscoridis sententiam accedit.* *Matth. reprob.*

Nunc à Theophrasto maximè dissentire videtur Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium dejectionibus utile esse. Theophrastus verò idem ducentis annis virtute mirabili servatum esse scripserit. Cordus tandem Æginetæ sententiam magis laudaverit, qui illud probat, quod ad viridem colorem inclinat, Dioscorides verò candidum. Impossibile siquidem contenderit viridem per se succum, cùm exsiccatur, candidum fieri. Sed esse & alia quædam in hoc capite absurda scribit.

A Theophr. dissentit Diosc. *Aeginetæ sententia probatur.* *Diosc caput mancum.*

BALSAMINA CVCVMERARIA.
Cap. XII.

Ex radice parva, fibrata, semestri pronascuntur viticulæ unius aut duorum cubitorum, tenues, striatæ, angulosæ, quæ clavicularum ope, quas ad folia singula emittit, perticis se circumvolvit: folia Bryoniæ, vel potiùs Vitis foliis similia, minora, concinniùs divisa, hilari virore nitent, penitùs glabra, pediculo unciam aut sescunciam circiter longo, amarore quodam & acrimonia levi prædita. è foliorum alis flores prodeunt, ex quinque foliolis acuminatis compositi, colore ex albido lutei, staminibus etiam luteis, quos excipiunt fructus sublongi, qui maturi rubent; vel ut ait Lobelius, superficie, carnéque nitentis purpuræ phœniceæ, turbinati, Cucumeris formâ, eodémq; modo tuberculis horridis *Descr.*

ridis

Balsamita male.

ridis bullati, carne punicea: semine Citruli, vulgo dicti, copioso, fusco, longiore quàm latiore, modicè acuminato, compressoq; & aspero.

Balsamitam esse multi ignorantes Apothecarij credunt, ut etiam Luminare majus in Martiat. dicit, sed non rectè. Cognatâ facie Cucumerino generi cùm sit, veriùs cum Lobelio, qui in Obs. p.369. Icon. p.648. etiam puniceam cognominat, Balsaminam cucumerinam; aut si mavis nobiscum Cucumerariam vocabis; vel cum Cordo Cucumerem puniceum, quo nomine eam in hist. describit, id quod figura à Gesnero apposita quoque declarat. Alij, ut Tragus, Balsaminam Ligurum Padanorum, Pomum mirabile Gallorum, h.e. *Merveille*, & *Pommes de Merveilles*, nominant; nonnulli verò Pomum Hierosolymitanum cum Hetruscis appellant. Balsamine 1. dicitur Anguill. epist.13. Trago, ut & Fuchs. cui & mas. Balsamine alia Gesn.h. Eid. in app. Balsamina Momordica dicta; de coll. stirp. Balsamina pomifera herba. Charantia Hermol. Lon. Dod gall. & lat. Garantia vulgò Gallorum, Ges. Charatia Italorum Fuchsio, quoniam septi modo in hortis, fenestrísque per cancellos opere topiario facilè digeratur. Momordica Matth. Cast. & Bapt. Sardo: Mamortica nonnullis: Viticella aliis. Germ. **Balsamöpffel** & **Balsamkraut** / h.e. Pomum Balsaminum, & Herbam Balsaminam. Balsaminæ nomen inde accepisse videtur, quòd fructu ejus, sive pomo in oleo macerato, balsami vice ad vulnera utantur. Italis est *Garanza, Caranza* & *Garanzi*. Videtur nobis illud Cucurbitæ genus esse, quod à Plinio Somphos nuncupatum legimus.

Balsamina cucumerina. Cucumer puniceus. Pomum mirabile. Pomum Hierosol. Balsam. 1. Balf. Momordica. Charantia. Charatia. Momordica. Viticella. Pomum Balsaminum. Cucurbitæ genus, Somphos Plinij.

B.pin. Balsamina 1. (2.phyt.) rotundifolia repens, sive mas: Balsamina sive Pomum mirabile, Trag. Balsamina, Matth. Lac. Lugd. & Cæs. alba Gesn.h. Cucumis puniceus, Cord. hist. Balsamina mas, Cam. & Ger. Fructus maturus colore variat, modò puniceo, modò luteo rubescente. Balsamina mas fructu puniceo, & Momordica fructu luteo rubescente, Eyst.

Locus. Tempus.

Non nisi sata provenit: meliùs ac feliciùs in Italia calidísque regionibus proficit, quàm in Germania ubi Augusto plerumque mense floret, & nunquam, aut rarò & tardè fructus maturescit. Vbi verò primùm excaulescere cœpit, sarmentis seu palis suffulcienda erit, ut illis alligata à ventorum injuriâ tuta esse queat.

Temperamentum. Vires & Vsus. Intestinorum d[olor]. Mamm[illarum] dolores. Vteri [in]flam[matio]. Com[bustio]. Cica[trices]. Mul[ieres] steriles. Vulnera. Mira glutinatio Vul[nerum].

Obtinent fructus Balsamines, tum & folia eximiam resiccandi vim cum moderata quadam frigiditate temperiei mediæ proxima. Vulnera recentia conglutinare folia imposità feruntur: cum vino verò assumpta coli, intestinorúmque dolores sopire, & ruptis, convulsisque utiliter exhiberi. Oleum, in quo fructus exempto semine, vel insolatus, vel in calentis aquæ balneo decoctus, vel in fimo [*malè fi m. D d.*] equino maceratus, vulnerum inflammationes arcet: eadem & facilè ac citò unit ac persanat. Doloribus ac ulceribus mammillarum auxiliatur: uteri exulcerationes ac inflammationes injectum curare posse existimatur: punctis ac vulneratis nervis utiliter adhibetur: adversus combustionem, ex aqua, oleóve fervente, ferro ignito, vel igne multùm confert: cicatrices extenuat. ramices quoque hujus unctione sanescunt, si foliorum pulvis aliquot diebus interea exhibeatur. Steriles quoque hoc fœcundas reddi affirmatur, si post balnei convenientis usum partes circa pubem ac uterum isto inungantur, ac demum viro mulier misceatur. Nonnulli (inquit Fuchs.) pomum oleo priùs imbutum aliquot dies insolant, deinde vel fimo, vel terrâ tantisper obruunt, dum prorsus intabuerit, sic Balsami vires glutinandis vulneribus adscissere pollicentur, inde tractum Balsaminæ vocabulum. Quid multa? in vulneribus sanandis Telephio non inferiores esse conjicio, hincque Balsaminam appellatam. Ego verò de ea peculiarem experientiam nullam habeo. Poterunt itaque alij si lubet earundem virium facere periculum. Addit Tragus ex Hermolao: Oleum ex Balsaminæ primi generis seminibus exprimi ad vulnera præcipuum. Alij asserunt poma hæc in oleo macerari, idque postea vulneribus glutinandis mirificè prodesse, ita quidem ut si equo nigro auriculam præscindas, albo postea equo, cui itidem sua præcisa sit, vi hujus olei agglutinare possis. An verò sic se res habeat mihi non constat. Author Pandectarum multa de illa scribit.

FINIS LIBRI XVI.

HISTO-

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XVII.

SCANDENTES SILIQVATAE LEGVMINOSAE, ALIÆQVE SIMILES, NEC SCANDENTES: UT TRIFOLIA.

TERTIVS scandentium ordo, est siliquosarum. Súntque hæ illæ siliquæ, quæ legumina sinu suo comprehendunt, κεοάπα quoque dicta, quæ tamen si lubet, & λοβὲς dicas cum Græcorum nonnullis, & Phaseolos cum Latinis, φασιόλοις cum Dioscoride, & φασήλοις cum Galeno & plerisque, & δολίχοις cum veteribus. Est quidem siliqua neque caro, neque lignum, neque cartilago, si propriè loquare: neque temerè aliud nomen inveniat, quàm membrana, vel corij: quod duplex: carneum & mollius, exterius superintectum: ac interius durius, quanquam tenue, quódque nullus edomare queat stomachus. Maximus sanè illarum stipatus. Siliquatis adiecimus Trifolia, non unâ similitudine illis affinia, sed nec multiplici varietate illis cedentia.

PHASELVS, PHASEOLVS, PHASIOLVS, DOLICHVS ET SMILAX HORTENSIS IN GENERE.

CAPUT I.

SCANDENTES ergo procedant siliquatæ, primúmque Phasioli qui tum multitudine, tum elegantiâ, tum raritate cæteras multum antecellunt.

Distinguunt Phaselum [φάσηλον] à Phaseolo sive Phasiolo [ἀπὸ τοῦ φασιόλου] Galen. Paul. Cord. in Diosc. Dod. Corn. Matth. Turn. Cæs. & passim alij. Sed distinxit & Diosc. qui tamen pro Phaseolo Phasiolum legit, ac rursus pro Phasiolo, Smilacem hortensem [σμίλακα κηπαίαν] reddit. Quod autem distinguat, id non solùm diversa Phasioli & Smilacis nomina sub diversis ac multum à se invicem separatis capitibus, sed discrepantes quoque earundem historias satis supérque comprobare arbitror.

Sunt, inquit Gal. de alim. facult. qui Phaselum eundem cum Lathyro esse dicant: alij autem ipsius speciem. Dolichorum nomen à Diocle quidem scriptum est. scriptum etiam est in libro Hipp. de rat. vict. Existimo autem ipsos sic appellare semen plantæ hortensis, quam nunc vulgo numero multitudinis bifariam nominant: quidam enim λόβους [*siliquas*] alij φασιόλους [*Phasiolos*] nuncupant, vocem ipsam quatuor sillabis proferentes; eóque modo diversum ab eo, quod tribus sillabis pronunciant, φασήλους scil. efficientes. Quod ad Dolichos attinet, conjectare quis possit, eos nominare plantas hortenses, vel ex iis, quæ Theophr. 8. de plant. hist. scripsit. Ex eo autem quod ligna longa jubet affigi, posset quis conjectare, ipsum verba facere de iis, quos nunc Phaseolos, & Lobos [*siliquas*] diximus. Ipse autem id lobos [*siliquas*] appellat, quod semen leguminum continet. Et sanè ipsos quidem Dolichos lobi [*siliquæ*] continent: ob eam opinor causam fructum totum vulgò nunc lobos [*siliquas*] nominant. Cùm Hipp. nullam prorsus Lathyri [*Cicerculæ*] aut Phaseli mentionem fecerit, suspicari quodammodo possumus, illorum seminum quoddam licere appellare Dolichon. Quod si quis Phaselos quoque in Lathyrorum [*Cicercularum*] genera reponat, negare saltèm non poterit, quin Lathyri [*Cicerculæ*] in prædicta oratione Dolichi appellari queant. Nam & Diocles in leguminũ catalogo Dolichos reponens, Lathyri verò nomen prætereuns, eandem præbet dubitationem. Dicere tamen quis possit & Ochros [*Ervilias*] & Lathyros [*Cicerculas*] & Phaseolos unum esse genus, verùm pluribus appellari nominibus: fortasse autem propter quasdam differentias, quæ in ipsis apparent. Veruntamen quod Dolichi non minùs Pisis nutriant, tum quod æquè ac Pisa flatu careant, judicio esse debet, Dioclen Dolichos appellasse, quos nunc Phaseolos nominant. Vocet quisque quo libeat nomine, quos nunc vulgo Phaseolos & Lobos [*siliquas*] appellant, dum sciat ea talem obtinere facultatem, cujusmodi Diocles Doli-

Coniectura Galeni, Dolichos esse Phaseolos.

Lobus Theophr.

Hipp. Phaseli non meminit.

Dioclis Dolichi.

Hipp illustratur. Dolichis attribuit, ad cujus sentētiam Hippocrates propè accedit, cum inquit: Dolichi [*Phasioli sive filiqua Corn.*] pisis magis per alvum secedunt, minùs inflant, & probè alunt. nam ita res habet, nisi quòd integros, & etiamnum virides, unà cum suis siliquis ex oleo & garo ut plurimum homines mandant: nonnulli autem etiam vinum adjiciant. Et: Phaseli & Ochri semina homines & Fœnugrecum, priùs in aqua quoad radicem produxerint, macerantes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos.

Distinctio Pauli. Paulus etiam de Phaselo, & Phaseolo, quem Dolichum nominat, ut de diversis eodem capite tractat. Ochron, inquit, & Phaselum macerata donec etiam radices succreverint, ex garo ante cibum sumpta, alvum subducunt, ac plus quàm Fœnugræcum alimenti exhibent. At Phaseolum & Dolichon integra cum siliquis viridia comesta, excrementitia magis redduntur.

Dist Cord. Phaselus quid. Nonnulli, ut Cord. in Diosc. perhibet, Phaselum à Phasiolo distinxerunt, ita ut Phaselus sit legumen simpliciter nunc vocatum ab Italis Phasiolus; Phasiolus verò idem cum Dolicho. Sed istam differentiam nullus autor adhuc, neque ipse Dioscorides observavit. Quapropter cùm videam, ait is, à multis diversas has plantas confundi, distinguam eas, quibus ab invicem dignosci possint. Sunt enim ambæ legumina, magnam in foliis, floribus, siliquis, & seminibus affinitatem habentia. *Phaseolus Diosc Autorum.* Phaseolus igitur nostro judicio quem Dioscorides hoc nomine recenset, quémque plurimi distinctionis gratia Phaselum, *Phaseolus vulg Ital. cum orbita, &c.* seu ut Itali dicunt, Phasiolum vocant, est Phaseolus vulgaris Italicus, humilis minor albus cum orbita rubente, vel nigricante, caules sine adminiculo surrigens, quam pleniùs infra describimus. *Dolichus. Smilax hortensis.* Alter verò, qui Dolichus ab aliquibus appellatur, propriè Smilax hortensis [σμῖλαξ κηπαία] vel sativa Phasiolifera vocatur, idque ad differentiam ab omni alia Smilace. *Cord. err.* Cordi gravem errorem, Smilacem phasioliferam, levem vocantis, vide postea de Smilace hortensi.

Dist. Dod. Neque Dodonæo placet, ut quidam existimant, φάσηλον ac φασήολον idem esse legumen diversis nominibus appellatum, sed fructus diversos ac differentes, veluti Galenus ostenderit. Idem autem suam sententiam ita confirmat. *Dolichus Galeni.* Galenus primùm de Phaselis, deinde de Dolicho, qui Phaseolus dicitur disputat: & licèt videatur addubitare, quale legumen sit à Theophr. Diosc. Hipp. & plerisque aliis Dolichus appellatus, tamen Dolichum colligit & resolvit fructum esse in Italia hortensis plantæ; *Hortensis planta.* in Caria verò, in agris nascentis, qui formam habeat Lathyris longiorem, ac Faseolus nominetur. Huic accedit Ægineta de Phaselo & Phaseolo, quem Dolichum nominant, ut diversis tractans. *Faselus Italia legumen.* Iam & Faselus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare fuit legumen: Dolichus verò peregrinum. Nam sationis Faseli, Columella & Palladius meminerunt. *Dolichus peregrinus.* De satione verò Dolichi nemo Latinorum scripsit, utpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm satus, veluti Galenus innuit, eum subindè plantam hortensem nominans, ac in Caria seri referens; *Smilax hor. Diosc.* & similiter Dioscorides Smilacem hortensem eum nuncupans. Qui etiam seorsim, separato capite hanc perstringens, aliam ac differentem Smilacem hortensem sive Dolichum à Faselo esse, *Faselus est Diosc Phasiolus.* quem Phasiolum; nonnulli λόβον ac λόβιον, latinè Siliquam, nuncupant, evidenter commonstrat. Quas ob rationes dubium esse nequit, Faselum trium syllabarum, à Faseolo quadrisyllabo diversum esse; *Error multorum.* non minùs quàm Cicer, Cicercula & Cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia sunt: ac à veritate recessisse eos, qui unum legumen diversimodè appellatum esse existimant. *Dod. not.* Hæc ille, qui sibi ipsi apertè contradicit ejusdem Pemptadis quartæ, l.2.c.1. dum ait. Cùm apud veteres nullum aliud reperiatur, quod Bonæ *Faselus Bona Dod.* similius esse queat, quam Faselus, Bonam eandem cum Phaselo esse consequi videtur: quem Græcorum complurimi φάσηλον, Dioscorides φασίολον, Simeon Sethi φάσηλον nominavit. Habet enim in primis Bona fructum Dolichis similem, at majorem, quæ major est, cujusmodi Faseli esse Dolichus innuit, diminutivà voce, à similitudine Faseli, φασίολος nuncupatus. Iam & Bona alta proceràque est, qualem Faselum esse Columella testatur

Et gravis Atriplici [at triplici malè legit Dod.] *consurgit longa Faselus.*

Vulgarem item olim per Italiam fuisse Faselum, ex libris Columellæ, Palladij, Virgilij notissimum est, sationis enim ejus & tempus & modus in his docetur: Bona verò hac ætate nihil familiarius. His accedit, quòd minoris Bonæ fructus, Sparti fruticis, sive Spartij Lobum magnitudine ac formâ & non rarò colore, proximè referat: at Spartij lobos Diosc. tradit veluti Phasiolos. *Phasiolus Phaselo differt. Dod contradictio.* Phasioli autem quibus Sparthi fruticis lobi à Dioscoride similes perhibentur, iidem sunt cum Phaselis. quam ob rationem quadrisyllabus φασίολος per ιῶτα, à trisyllabo per ἦτα φασήλῳ differre nequit. Vides ita contradictionem, φασίολον [Faseolum] quadrisyllabum, à φασήλῳ [Faselo] trisyllabo differre & non differre. Hanc quidem contradictionem tollemus, si dixerimus φασίολον quadrisyllabum Dioscoridis, à φασήλῳ trisyllabo plurimorum non differre: differre autem φασίολον aliorum, seu δόλιχον, qui est Smilax hortensis Diosc. [σμῖλαξ κηπαία] à φασήλῳ plurimorum, qui est φασίολος ejusdem, quod Dod. non absque contradictione simpliciter asserit. *Faselus non est Bona contra.* Faselum autem non esse Bonam [*Fabam*] præter rationes infra in cap. de Faba adducendas, vel hæ solùm id tam manifestè innuunt, ostendunt atque demonstrant, ut nullus dubitandi locus supersit. Nihil similius, inquit, est Bonæ, quàm Faselus. Sed an illum fugit, quia omnis similitudo claudicat, nec quod simile est, idem numero cum simili dicitur. *Faselus & Bona d.* Adde Faselus à Bona multùm dissimilis est. Bonæ folia subpinguia sunt, Faseli non item: Bonæ siliquæ crassæ, carnosæ, mollibus ceu floccis lanosæ & hirsutæ sunt, non autem Faseli: Bonam tegit oblongus dilutè virens unguiculus, nec Faselum: Bonæ caulis quadratus, Faseli rotundus. Bona igitur Faselus esse non poterit.

Dist. C. Cur Dioscorides de Phaseolo agit, & rursus de hortensi similiter repetit, si eadem res est Smilax & Phaseolus? *Phaseolorum d. genera.* Duo traduntur esse genera Phaseolorum, candidum & subfulvum, ait Cornarius. Candidum, quod Diosc. Phaseolon vocat. *Corn e.* Cornarius meo judicio perperam λόβον & δόλιχον quosdam appellare scribit. *Error.* Sicut etiam falsò à Phaselo separat, quem aliud iis λάθυρον [*Cicerculam*] aut ejus speciem esse credit. *Germ.* Eos autem è Germanis reprehendit, qui Phaseolos, ceu etiam Smilacem Welschbonen/ quasi dicas Fabas Italicas, nominant, siquidem idem faciant, quod in aliis rebus ignotis & peregrinis facere soleant. Omnia enim hujusmodi Welsch voce, ad rei alicujus nomen additâ appellant. In Phaseolis tamen hoc gravius est, quòd rei ignotæ penitùs nomen fingunt. *Subful.* Cæterùm Phaseolum subfulvum. Smilacem esse concludit.

Phas. duo f. Ex Ma. Matth. Phasiolum in duo summa fastigia quoque partiri videtur, in campestre sc. & hortense. Hoc Smilacem hortensem, variis coloribus præditum esse ait; illud autem Phaseolum à Diosc. descriptum, candidum ac vulgarem in arvis in Italia.

Phasiol. Diosc. n. est ejus generis Smilac. Iis non assentior, inquit Turneius, qui legumen quod mihi Dioscoridis Phasiolus putatur ejusdem generis esse aiunt cum Dolicho Theophrasti, Smilace Dioscoridis, & Phaseolo Galeni. Primo, quia in

toto opere suo non consueuit Dioscorides duobus capitibus longè dissitis, de hortensi & siluestri planta eiusdem generis, sed eodem capite, aut ferè proximo agere. Atqui de Phaseolo agit lib.2. cap.101. de Smilace hortensi cap.140. eiusdem libri, quod nòn fecisset vtique si naturalibus duntaxat (vt Matth.velle videtur) differre credidisset. Quæ ratio si nõ valet, nec valebit Matthioli Secacul faciẽtis Eringium, aut laurũ Alexandrinã & Hippoglosson esse distincta. Altera ratio est. Dolichus Theophrasti, Smilax Diosc. & Phasiolus Galeni pereunt, neque ad frugem perueniunt nisi adminiculis fulciantur. At Phaseolus Diosc. in Longobardia feliciter satis sine adminiculis ad frugem peruenit. Non est ergo Phaseolus Diosc. idem cum Dolicho Theoph. Smilace hort. Diosc. & Phaseolo Galeni. Postremò ab ipsis dissentio quòd authoritates, quas pro se adducunt in nonnullis penitùs contra ipsos faciunt. Scriptum est enim ex auto ritate Hipp. apud Galenum, Dioclẽ, & Aetium, Dolichos minùs esse flatulentos, At Phaseoli Diosc. non tantùm flatulenti sunt, verùm flatus etiam excitant. Galenus quoque eo loco, vbi Dolichos & Phaseolos eosdem facit, absque omni dubio duas facit Dolichi species, eodemque modo Phaseoli duas. Cùm enim in principio ferè capitis dixisset ex autoritate Theoph. Dolichos putrescere & interire, nisi adminiculis suffulciantur, eiusdem capitis fine ostendit esse præterea genus quoddam, quod adminiculis non egeat, Atque hos ego Phaseolos censeo Dioscoridis, qui multùm à Smilace differunt. Phaseolus ergo Diosc. & eiusdem Smilax hortensis duo sunt distincta legumina.

Faseolos Antiquorum nequaquam esse eos, quos vulgò *Faselos* vocamus (Cæsalpini verba sunt) patet ex eo, quòd Æstate seruntur, perficiuntur in Autumno, seruantur optimè incorrupti, & facillimè coquuntur. Galenus quoque Phaselum testatur alium esse à Phasiolis: comedi in Alexandria, &c. Genus candidum recipitur in compositione quadam ad renes, sed eo loco Phaseolus legitur, non Phaselus. Dioscoridis Smilacis hortensis descriptio partim Faseolos nostrates ostendit, præsertim siliquæ similitudo cum Fenugræco, partim Turcicos vocatos, cùm seminis varios colores tradit.

Tria etiam sub genere Phaseoli, specie inter se diuersa cognoscit Manardus legumina, *Phaselum communem* [Italicum] Phasiolum, quem & lobum vocari ait, & *Eruiliam* [Pisa] & *Smilacem*, de quibus singulis separatim dicemus, à Smilace initium facturi.

SMILAX HORTENSIS.

SARMENTORVM longissimorum beneficio perticas & pergulas proximas, sese iis circumvoluens, conscendit, foliis donata ternis, ex vno pediculo aptis, hederaceorum non angulosorum similibus, asperis, satis neruosis, palmo quoquouersus amplioribus: *Flores* surculo peculiari cohærent plures, Pisi floribus multò minores: *Siliquæ* pensiles succedunt, palmum & sesquipalmum longæ, siliquarum Pisorum crassitudinem mediam attingentes, *semina* continentes nouena, vndena, longa, renes imitata: sinũ in medio impressum habentia, læuore eximio, colore mirum in modum vario, cinereo, eburneo, luteo, glauco, rubente, omnibusque his inter se mixtis striato, guttato (Phasioli vulgò appellati) inueniuntur aut

omninò niuei, aut nigri, aut flaui, aut purpurei, aut, amethystini, aut cærulei, aut rubri, aut lateritii ferè coloris, vel albi nigris venis aut lituris distincti, ac etiam cinerei, & carnei coloris similib⁹ venis insignes, Clus.) sapore viscido, leguminoso, nec omnibus grato.

C.Bauh. Smilacem hortensem duplicem facit, vulgarem alium, alium peregrinum: vulgarem, alium maiorem, fructu longiore, & renis formam meliùs referente, qui cõmuniter cãdidus: alium minorem siliquâ angustiore: distant etiã crassitie & tenuitate. Hic variat floris & seminis colore: flores plerumque candidi, pallidi, flauescentes, purpurascentes, siue amethystini & vt Cordus hist. censuit, floris colorem fructus sequuntur.

Verùm in semine fructúve maior est coloris varietas, sunt niuei, flaui, ex flauo obsoleti, purpurei, rubri, latericei ferè coloris, amethystini, violacei, atro violacei, nigri, initiò purpurei deinde atri: vel alibi nigris venis & lituris distincti: item carnei & cinerei, similibus venis insignes: item albi purpurascentes, orbibus albis variegati, vel spadicei nigris maculis aspersis: nonnulli incani, atro colore, vel ab vna parte, vel vtrinque notati. Non minor sanè est varietas in Phasiolis ex America, Africa atque aliis regionibus, procul ab orbe nostro remotis, quàm in his quæ in Europa nascãtur. Sunt enim maiores, minores, mirâ colorum varietate inter se discreti. Illorum nonnulli, aut prorsus candidi, aut flaui, aut cinericei, aut fusci, aut atri, aut rubri, aut amethystini, aut variis coloribus non vno modo distincti: interdum albo & nigro, rubro & nigro, flauo & nigro: sic alius ex flauo & spadiceo simulmixti coloris, at circa hilum candidus: alius roseus, in quo rubri nonnihil elucet.

A Dioscoride ita describitur. Σμίλαξ κηπαία, cuius fructus [καρπὸς, & non semen, vt falsò quidam legunt] lobia [quasi siliquula dicas] & à nonnullis asparagus vocatur, folia habet Hederę [κισσῷ] similia, molliora tamen: caules tenues & capreolos propinquis fruticibus implicatos, qui eò vsque adolescunt, vt topiarii operis attegias seu cameras opacent, vt tentoria & scenas efficiant, alius. Fructum autem (καρπὸν) profert Fœnugræco (τήλει) similem, longiorem tamen & insigniorem, in quibus semina similia renibus concluduntur, non æqualia quidem colore, sed ex parte subfulua.

Quæ sit Smilax ita declarat Aëtius. Qui nunc ab omnibus Lobi nominantur, apud omnes Veteres Dolichi & Phaseoli appellabantur, & ab aliquibus Smilax hortensis. Lobi quidem, hoc est, Siliquæ, quoniam præ aliis præcipuè, ex omni siliquarum genere, quæ indumento intectæ sunt,

Margin notes: ...h. not. | ...bus ...h.2.& ...olus ...Smi- ...iosc. | ...duæ ...spe- | ...an- ...um ...nt Fa- ...liæ. | ...Tur- ...haseo- ...anar- ...us I- | *Phasiolus vulgaris, C.Bauh.* | ...riptio | *Diosc. restituitur, & variè illustratur.* | *Smilax Aëtio.*

hæ folæ vnà cum filiquis, siue tegumentis suis vt plurimùm comeduntur.

Nō est Smilax leuis Hermol. Hermol. doctè sentit nobiscum σμίλακα κηπαίαν [Smilacem hortensem] non eandem esse cum ea, quę læuis à Diosc. cognominata est: Recentiores cum Aetio Phasiolum à Dioscoride per Smilacem hortensem intelligere non candidum sed rubentem, qui & Lobus & Dolichus dicatur & lat. Siliquula.

Siliquula. Marcell redarguitur. Sed non sapit hęc nostra & Hermolai opinio Marcello, qui tamen ipse, qualis sit Smilax hort. & quibus in regionibus inueniatur, nescit dicere. Sed rationem, ob quam nostram opinionem despicit, ipse perpendito. Parum verisimile mihi videtur, inquit, ad eam altitudinem & frondium copiam posse legumen aliquod augeri, vt scenas & tabernacula vestiens inumbret. Theophrastū si inspexisset, intellexisset vtique Dioscoridi eum auctorem fuisse, cur inter legumina Smilacē hortensem in tantum ascendere scripserit, vt topiarium opus efficeret, satis quidem commodè ad exprimendum vocis & verbi captum.

Marcell. repren. Quare Manardus meritò Marcellum reprehēdit dicens: Phaselum esse, qui nunc vulgò Phaseolus dicatur, quem & Virgil. vilem fuisse nuncuparit. Quod si animaduertisset Serapio, (sub Lubiæ nomine, quod certè à lobo Græcā voce deflexum est, Phaselos cum Phaseolis i. e. Eruilia *Serap. err.* minimè confudisset. *Marcell. taxatur.* Marcellus explodit sententiam quam refert Hermol. non alio argumento, quàm quòd verisimile non videtur ad eam altitudinem legumen aliquod augeri, &c. sed semetipsum proprio gladio iugulat, siquidem ipse Smilacem, quicquid ea sit, in leguminum genere numerandam dicit, ac ipsomet interprete tanto incremento esse dicit Dioscorides, vt scenas & tentoria inumbret. Fateri igitur oportet, aut verbū Dioscoridis σκηνοποιεῖσθαι, non bene à se conuerti, aut Smilacem, quæ ipsomet teste legumen est, adeò posse crescere, vt tabernaculi instar Solem arceat, atque, vt sequens est, eius argumento eos, non reuinci, qui Phaseolum pro Smilace intellexerunt, Serapio & Auicenna de Phasiolo nunc vulgò vocato ea prodiderunt, quæ Diosc. de hor-*Smilax vera Manard.* tensi Smilace. Nuper tamen etiam cognoui veram Smilacem in summam proceritatem ascendentem, grana quoque in siliquis producentē, Phaseolo communi prærerquàm colore (rubra enim, vel crocea sunt) similia. Multò tamen duriora videntur, quàm communes Phaseoli.

Gorrai err. Gorræus cur Smilacem fruticem hortensem vocat? Quid quæso Smilax cum frutice participat. Frutex à radice caudice multiplici, ramosusque attollitur. Smilax verò legumen à radice foliatum, sine caudice prouenit.

Brunfelsii error. Gorræum Smilacem vocando fruticem malè sequitur Brunfelsius.

Dolichos, qui Galeno & Æginetæ Phasioli cognominantur, Siliquam Theoph. & Smilacē hort. Dioscoridis esse retur Tragus, nec errat: ac aliter etiam Marcellum, si is Smilacem hort. viridem *Marcell. reprob.* vidisset, pronunciaturum fuisse existimat.

Lonic. pro Dolicho & Smilace hort. falsò iconem Pisorum exhibet, nec minùs verè Smilacem læuem dicit.

Simili errore & Cordus leuem Smilacem eandem statuit cum satiua, quam Dolichon etiam appellat. Phasioli altera species, inquit is, Phaseolo Dioscoridis, quē aliqui distinctionis gratia Phaselum vocant. [Phasiolo sc. albo, Italico, vulgari, humili, seu minori cum orbita rubente, vel nigricante] formā foliorum similis. Circumuoluitur hæc arbustis & hastis, fiuntque ex ea coronę Æstate: longiores hæc siliquas fert, propterea ab aliquibus Dolichus vocatur, & fructus eius *Dolichus cur voc.* lobi, quoniam insignes sunt siliquæ, in quibus figurā Phaseli semina nascuntur, nec tantùm candido colore: nam inueniuntur nigro, croceo, ruffoque colore, & mixtis etiam pluribus coloribus simul. Hic Phaseolus, Smilax hort. & satiua etiam appellatur: cùm propriè loqui volumus, Dolichum, Smilacem læuem siue satiuam, & *Loba.* siliquas eius lobas appellamus. Germaniæ peregrinum fuit legumen hic Dolichus, nunc à plurimis non tantùm ciuibus, verùm etiam rusticis vmbræ & ostentationis causa seritur. Læuem autem Smilacem eandem esse cum satiuâ, Dolichus *Est Smilax leuis Cordo, sed falso.* appellatā, palam fiet, si quis alios authores de Smilace legat, qui eandem herbam, lenem & satiuam esse iudicant, & duo tantùm Smilacis genera esse dicunt, sc. asperum & lene, quod in hortis nascitur. Adhæc si vtriusque descriptio & vires in Diosc. considerentur, quilibet iudicabit eandem esse herbam lenem & hortensem Smilacem. Propterea ipse Diosc. errauit, quòd crediderit lenem Smilacem proprium genus à satiuo *Diosc. carpitur, & Galenus.* haberi. Dioscoridem in hac re secutus est Galenus, qui ait lenem Smilacem asperæ similes vires obtinere, quod falsum est. Nam lenis Smilax terrestri constat substantia, vt omnia ferè leguminapropterea etiam grauia & tumultuosa facit insomnia. Asper verò Smilax longè alio constat temperamento, quod ex gustu percipi potest. Sapore enim nihil commune cum leni Smilace habet. Cùm autem plantarum temperamenta & facultates, ipso Galeno teste, ex sapore iudicentur, necesse etiam est, asperam Smilacem nihil in viribus cùm leni Smilace commune habere, vt Diosc. etiam indicat, qui Smilacem lęuem tumultuosa insomnia facere dicit, asperam verò contra lethalia venena antidotum esse. Cùm igitur tam breui Galenus lenis Smilacis vires perstringat, & minimè verum temperamentum illi assignet, facilè colligitur, ipsum nesciuisse, quid lenis Smilax *Smilax leuis & satiua Cordo.* esset. *Et hac Cord. in Diosc.* qui in hist. quoque satiuam & lęuem Smilacem eandem facit, ac Dolichum vocat. Eum autem licèt inter Botanicos magni faciā, nihilominus tamen temerè nimiùm erroris accusat Dioscoridem & Galenum: nec videmus tantam similitudinē in descriptione Smilacis lenis & hortensis, quantam facit Cordus: conferatur descriptio seminum & siliquarum, prętereà non conueniunt Phaseolo nostro Smilacis lenis flores, nec etiam quod dicitur hanc folia per Autumnum amittere: quemadmodum Smilax phasiolifera in totum perit. Vires etiam non respondent. Quis obseruauit Phasiolos prę-*Dioscor. locus.* stare, quæ Diosc. de Smilace leui prędicat: nos sæpiùs comedimus, nec tumultuosè somniauimus. *Videtur* igitur Dedoneus non malè sentire addita fuisse capiti Dioscoridis de Smilace hortensi illa verba, *grauia somnia facit.* Audacter ni-*Galenus & Diosc. vindicantur.* miū n falsitatis accusat Galenum, cui nota erat Smilax læuis, differens à Phasiolifera & Smilace aspera, non solùm figura, sed etiam viribus. Quę Galenus scribit de Smilace excusant etiam Dioscoridem ab errore, & demonstrant non idem esse Smilacem hortensem & læuem: ac indicant ipsum & Cordum nesciuisse, quid esset Smilax læuis, & malè confudisse cum Smilace Phasiolifera, ambasque turpiter vnam & eandem dixisse.

Matth. in pronunciando & determinando quid esset Smilax hortensis, sibi minùs constitit. Nunc enim credidit illos, à veritate haudquaquam

quam desciuisse, qui dixerint Phaseolorum genus priori loco à Dioscoride descriptum, esse Smilacem hortensem. Nunc autem eos putauit nequaquam hallucinatos esse, qui asseruerint Phaseolos coloribus infectos (quos nihil ab hortensi Smilace differre existimat) Dolichos esse Theoph. Gal. & Pauli.

Lob. *Phaseolus vulgaris, Turcica multicolor Faba, Smilax hort.* Dioscoridis, *Dolichos* Antiquorum, An Lobos Galeni?

Cardano *Phaseolus Turcicus.*

Compilator Tabern. non distinguit Phaseolos, ponit tantùm figuras duodecim generum, nullâ additâ descriptione: pleræque autem figuræ nil demonstrant: ita consuit historiam.

Cæsalpinus, qui suam particularem habet opinionem, Smilacem hortensem facit Phaseli genus peregrinum, quod in Italia seri ait in hortis opere topiario, viticulas verò ferre longiores, adminiculis egentes: siliquas breuiores, sed latas & falcatas, instar Siliquæ arboris: semina grandiora Phaselis Italicis, ac magis depressa, læioraque ac nitentia: colorem aliis ex toto candidum inesse, qui magis probentur in cibis: aliis melleum, aliis maculosum: aliis lineas nigras in candido circumagi, Phaseolos Turcicos vocari: hos recentes insuaues esse, perfectos coqui in cibis, vt reliquos, qua in re fallitur. Siliquæ enim recentes coctæ non sunt insuaues, sed gratæ esui, coctæ cum iure carnium, vel butyro recenti, vt verè dixerit Diosc. olerum modo esui aptam esse siliquam cum semine Asparagi modo elixam. Sed de viribus & vsu mox plura suo loco.

B.pin. *Smilax hortensis* siue Phaseolus vulgaris 1. vel maior: *Phaselus*, Brunf. *Phaseolus*, Dod.gal. & Cam. *vulgaris* (vel Faba Turica multicolor) Lob. Clus. pan. & hist. *albus* Ger. *Smilax hortensis*, Brunf. (quoad descriptionem Trag.) (cui & siliqua Theop.) Matth. (& Phaseolus hortensis.) Fuchs. Turn. Lac. Cord. in Diosc. Gesn. h. Lugd. Tab. [qui, vt & Ger. fructus duodecim generum pingit] & Cam. *Smilax satiua* siue lenis, vel Dolichus, Cord. hist. *Dolichos* Theophrasti. Ang. *Dolichus* [siue Phaseolus] Dod. & Lon.

Porta Neapolitanus pro Smilacis hortensis siue Phaseoli figura malè ponit Pisi maioris iconem.

Σμίλαξ κηπαία & λόβια Diosc. δόλιχος Hipp. Diocli, Theoph. & plerisque aliis cum Galeno & Aëtio, cui etiam φασίολος, nonnullis quoque λόβος ac λόβιος, Lat. Siliqua. Botan. vulgò *Smilax hortensis*, & plurima ex parte *Phasiolus*, Arab. *Lubia*, autore Fuchsio Germ. Faseln / Welschbonen Matth. Steigfaseln / Windtbonen malè apud Fuchs.] Sprenckelbonen / vocauit aliquãdo Gesn. Graßfaseln / Phaseols / Welsch Erbs / Roth oder theile / vnd ander viel farben. Belg. Roomsche-bonen / Gall. *Febues peintes, Faseoles*, It. *Fagiuolo Turchesco*, Hisp. *Feyones*, Angl. Kidneybeanes Boh. fasceoli, Hung. *Törör borse*, Turcicum Pisum.

Smilax quidem nominatur, quòd Smilacis similitudine conscendat & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Λόβος autem ac λόβιος à siliquarum magnitudine. Sed verbum Lobia æquiuocationem facit: nam apud Dioscoridem fructum Smilacis significat: apud Galenum verò & Aetium Lobos est Phasiolorum siliqua.

Breuiter hîc in memoriam reuocare conueniat amplam Smilacis æquiuocationem. *Ilicem* enim ita vocant, arborem glandiferam. *Taxum* similem Abieti, genere simplicem, *Fraxinum* ambiguam, *Smilacem asperam*, cuius plura genera, *Smilacem læuem*, vel *Conuoluulum* maiorem, *Smilacem hortensem* Dioscoridis, qui Dolichus est Theophrasti, de quo præsens nostra tractatio, Smilacem læuem minorem, quam *Helxinem* cissampelon cum campanulis vocamus, existimat tandem Tragus *Lupulum* esse Smilacem asperam. Ipsum etiam *Scammonium* Smilacis læuis speciem esse affirmat Dodonæus. Et *Gelseminum repens* videtur Cæsalpino Smilax læuis.

[...]pera. Smilax læuis. Smilax hortensis. Helxine cissampelos cũ campanulis. Lupulus. Scammonium. Gelseminũ.

Locus.

Smilacem hortensem habui variorum colorum in horto E. C. Montbelg. satam. Obseruaui Lugduni, Basileæ & passim alibi. Dolichum [siliquam vertit Gaza] ligno longo affixo ascendere, & frugiferam fieri, alioqui vitiosam reddi, autor est Theophrastus, idemque innuere videtur Columella scribens:

Et grauis Atriplici consurgit longa Faselus.

Tempus.

Faseolos teste Plinio, serere qua velis terra licet, ab Idibus Octobris in Calendas Nouembris, Virgilius autem occidente Boote serere iubet.

Si verò Viciamque seres, vilemque Faselum,
Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes.

Repositio.

Dolichos (ex autoritate Galeni) propter humiditatem copiosiorem non reponunt, cuius occasione solent corrumpi. Quod si quis eos quoque securè velit reponere, sicuti Pater ipsius factitabat, siccare ipsos penitùs oportet. Sic enim hieme tota manent imputres & incorrupti, eumdem nobis vsum, quem Pisa præstantes.

Vires & vsus. Vrinam ciet. Diosc. locus corruptus.

Coquitur fructus vnà cum semine, vt iam antè obiter ex Dioscoride relatum, & velut Asparagus, oleris modo editur. Ciet vrinam & grauia somnia facit [hoc postremum perperàm à nonnullis adiectum] autore eodem. Nutriunt quidem non minùs quàm Pisa, Dolichi, consimiliterque flatus expertes sunt, verùm iucunditate, & in alui deiectione illis cedunt, vt testis est Aetius.

Temperamentum.

Simeon Sethi apud Fuchsium, & Mauritani *in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt.* Galenus etiam de alim. facult. humidiores natura esse asserit. Reliqua ex Galeno vide antè. Qui ex iis magis rubri sunt, pergit Sethi, calidiores. Manifesta quoque in iis humiditas, quòd citò putrescant. Humorem generant crassum & pituitosum. Medium locum habent, vt ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter concoquuntur, celeriter & tardè transeunt, inflant & non inflant, parùm & multùm nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, ventrem proritant.

Aluum. Correctio.

Cum Sinapi oblati, plurimùm noxæ deponunt. Albi igitur Phasioli crassiores & difficilioris concoctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta somnia faciunt, sed ad bonam habitudinem corporis conferunt, & vrinas mouent. Et horum decoctum menses mouet.

Decoctum. Menses.

Porta sibi persuadet Smilacem hortensem suis floribus papilionem ostendere, ac ideò Venerem irritare & augere. Is tamen vti dictum, non Smilacis, sed Pisi maioris iconem exhibet. Sed Smilax sit, flos papilionem referat, ergone venerem excitat? Ast quæ consequentiæ necessitas, quæ necessitatis ratio? Vanitas & superstitio. Ait præterea, florem creare ex purpureo versiculorem, fructum nigerrimum & rubrum, & propterea flatuosam habere naturam, ægrè perfici, brutáque insomnia parere; nos existimamus eum (vt & Matth.) scripsisse non ex experientia, sed secutum fortè Simeonem Sethi, & suam phantasticam imaginationem. Sethi autem opinio trahit originem ex lectione Dioscoridis prauâ. Nec persuadebit nobis clami-

tans, deteriores nigros & rubros Phaseolos albis aut variegatis: coloris enim ratione solâ non existimamus variam esse vim Phaseolorum, licèt eandem sententiam tenere videatur Matth. ita scribens: Phasioli excalfaciunt & humectant ordine primo: atqui fului, flaui & rubri albis calidiores sunt. In cibis sumpti inflant, & ventriculo laborem faciunt, semen tamen generant, & venerem sollicitant, & præsertim si cum longo Pipere, Galanga, & Sacchato aspergantur. Id autem valentiùs præstant, si ex lacte bubulo coquantur, quousque rumpantur. Redduntur in cibo innocentiores, si cum Sinapi, aut Carni semine edantur cornicula dum viridia sunt: & tenera elixantur, & cum Pipere in acetariis eduntur. Phasioli masticati & illiti sanant equorum morsus. Adduntur etiam in fucis, quibus mulieres faciem concinnant. Aug. Gall. tradit agros impinguare, ac facere vt vermes non rodant frumentū.

Nota. Semen. Venus. Acetariis. Fucus. Agros impinguat.

PHASIOLVS VIOLACEVS.

CVM Smilacis hortensis in altum se extollentis quæ tentoria & scenas facere potest, vt scribit Diosc. varii coloris fructus passim obseruauerimus, ac etiam ipsi in horto E. C. ex diuersis locis conquisitos coluerimus, eos nunc enumerare fas erit.

Smilacis Phasiolifera varia genera.

Stutgardiâ igitur nobis misit D. Schuartz Phasioli violacei nomine fructum, Smilaci hortensi similem, sed paruum, vt Phasioli Italici sunt, totum purpureum siue violaceum, excepto vmbilico albo lucido. Eundem misit D. Phil. Steph. Sprengerus nomine Phasioli Ægyptiaci. Habui quoque Basileâ datum à D. Mart. Chmieletio, cui prouenit in horto siliquis valdè longis & tenuibus.

Descriptio. Locus.

PHASIOLI NIGRI.

LONGA & lenta habet sarmenta reliquorum generum instar, quibus perticis & pedamentis (si adponantur ait Clus.) se circumuoluit, & innititur: alioqui adeò infirma, vt humi procumbant, & se spargant: iis innascuntur folia numero terna, longo pediculo inhærentia, vt in vulgaribus Phaseolis, & eiusdem cum illis amplitudinis, neruosa: sarmentorum nodis vnde prodeunt folia, nascuntur oblongi pediculi, in quibus flores, bini, quaterni, seni, interdum etiam octoni, ex aduerso vt plurimùm nascentes vulgarium formâ, hoc est, floris Pisi instar penè formati, coloris purpurascentis, seu veriùs Amæthistini: quibus succedunt totidem oblongi teretes lobi, initiò virides, deinde maturitate flauescentes, in quibus bina, terna, quina, sena, vel etiam octona grana, vulgarium quidem formam referentia, sed minora, & coloris, quando matura, nigri.

Descriptio.

Clus. hist. Phasiolus, Æthyopici appellatione missus ob nigredinem, vt verisimile est, vel forsitan quòd ex Æthiopiâ prima eius origo. B. pin. Phasiolus Æthiopicus vel niger, siue 2. Æthiopicus lobis flauescentibus fructu nigro.

Lugduni Batauorum notus, semine ex Italia misso. Floret cum vulgaribus, vel etiam aliquando paullò maturiùs.

Phasiol. Æthyopicus. Locus & tempus.

PHASIOLI TVMIDI, NIGRI, splendentes.

IN Kirckheim vrbe Vvirtembergica, in horto D. Ioan. Lutzii insignis Pharmacopæi obseruaui Phasiolos nigros, splendentes, tumidos, cum paruo hilo albo, ac similes Phaseolis humidioribus minoribus niueis: iis tenuiores sunt violacei. Et hic est fortè Clusij decimus tertius.

Locus.

Idem Clus. hist. Phasiolus 13. ex Italia misso semine, Phaseoli Æthiopici appellatione, similis nobis prouenit Francofurti.

Floret paulò maturiùs superioribus, eam ob causam semen faciliùs ad maturitatem peruenit.

Temp.

PHASEOLI ATRO VIOLACEI.

SVNT nobis Phasioli non multùm differentes à nostris nigris, tumidis, nisi quòd videntur paulò longiores & maiores, ac atro violacei, & minùs tumidi, splendent vt dicti, eis est hilus, vel vmbilicus albus, non multùm etiam sunt dissimiles à violaceis, accedunt fortè ad Clusij Phaseolum 15. initiò scilicet purpurascentem deinde atrum.

Descr.

PHASEOLI FVSCI, FOLIIS CRASSIS & pinguibus.

PHASIOLVS Clusij 16. ex Guinea delatus suo lobo exemptus, terræ creditus Pharmacopæo Delphensi creuit, ad speculi symbolum, ad palmarem altitudinem, cauliculo satis firmo & rotundo, binasque aut ternas foliorum alas protulit, in quibus, vt reliquis Phaseolis, terna folia, sed valdè crassa, & pinguia, longéque minora, Trifolii Asphaltitis foliorum magnitudinem non excedentia. Ipse Phaseolus semuncialem magnitudinem non superabat, satis densus & crassus, coloris fusci cum spadiceo commixti.

Descr. Caul. Folia.

B. pin. Phaseolus Guinensis 1. fructu fusco spadiceo: Phaseolus peregrinus 16. Clus. hist. Sunt maiores & minores.

PHASEOLVS VVLGARIS ITALICVS HVMILIS, SEV MINOR ALBVS, CVM ORBITA rubente, vel nigricante.

HVNC sic describit Matth. Phasioli albi, & magis vulgares, qui passim in campis seruntur, mense Maio, & quandoque post messem sine pedameto per se subsistunt, sed in latum sese pandunt foliis hederaceis, maioribus tamen, & molioribus, venosis, toruis, ex vno pediculo prodeūtibus: flores emittit candidos, Piso maiores, è quibus palmaria cornicula prodeunt, teretia, & in acutum desinentia, primo quidem exortu viridia, & per maturitatem albicantia. In his semina plura, quæ Phasiolos appellamus, continentur, faciè quadrupedum renibus similia, alba præter vmbilicum qui tantùm in iis nigricat. In hoc capite Dioscorides de candidis tantùm ac vulgaribus Phasiolis disseruit.

Desc. Matthiolo.

Non probamus Matthiolum dicere, semina similia quadrupedum renibus, videtur enim mihi non bene obseruasse eorum renes, hæc semina humanis renibus, magis similia sunt, quàm illis. Iconem habet Matthiol. non nihil differentem à Smilace, quæ diuersa valdè est ab icone Camerarii, quam hic posuit in ep. & hist. pro Phasiolis: ei enim appositæ duæ siliquæ: in icone autem Matthioli, tum paruâ, tum magnâ (quamuis flores, malè pingantur) sunt plures flores & siliquæ: ita vt ad septem ex vno pediculo numerentur. Hinc colligo eam Camerarii non esse Phaseolorum vulgarium, sed alterius generis de quo paulò post. Ipse etiam scribit in hist. se per Phasiolum 4. Clusii non intelligere eum, quem in editione Matthioli proposuerit. Clusius autem vt paulò post dicetur, tradit suum Phasiolum binos flores magna ex parte sustinere, niueū circa hilum nigrâ maculâ insignitum, quæ omnia demonstrant Iconem illam Camerarii ab eo non bene positam pro Phaseolo Italico vulgari

siue

siue Matthioli.

ubi.into. Hac eadem censurâ dignus Casp. Bauh. qui in suo renouato Matthiolo pro his phasiolis iconem ponit Camerarii, quod non placet, ob causas iam dictas, & postea repetendas.

In pin. vocat Smilacem hortensem siue phaseolū vulgarem 3. siliqua sursum rigente, & phaseolum paruum Italicum: Phaseolum, Matth. album, Lugd. *Phaseolum* & phaselum, Ang. Cord. in Diosc. & hist. phaselum, Cæs. Flore est, inquit, maiore candido papilioni simili, foris in viridi colore pallescente: foliis nullam asperitatem habentibus: sunt maiores & minores: sunt albi, subnigri, illi maculâ nigrâ, hi albâ notati: est & minor albidus, cum orbita rubente aut nigricante.

olich. An Dodonæo hist. frum. & in fol. Dolichus alius minor [hunc vocat Bauh. in pin. Smilacem hortensem siue phaseolum vulgarem 2. & hortensem minorem: dubitat autem an sit phaseolus Turneri: aut fortè phasioli illi, quos Trallianus lib. 7. φασίολους μικρὸς. & lib. 11. phasiolos Alexandrinos nominat, si modò per Fasiolum paruum Dolichos veniat intelligendus, quod verisimilimum videtur.

ri La. Lonic. pingit hoc titulo Groß faseln / phaselus, phaseolus & phasiolus; in descriptione tamen confundit cum eo phaseolum Tragi, siue pisum maius flore purpureo.

Dur. Cast. Phasiolus non se attollens, semine albo. Quamuis autē dicat huic se non attollere, pingit tamen pro eo Smilacis hortensis modò ad perticam volutum.

par-rorū An de hoc agit Bell. obs. l. 1. c. 8. In Creta Scarus piscis est saxatilis, qui delectatur morâ circa rupes; vescitur etiam paruâ herba, quæ ei placet, & quæ alibi non prouenit, quæ occasio, vt Scarus in Creta insula maneat. Incolæ qui norunt Scarum oblectari herba Phasiolorum, in agris serunt, ac folia imponunt in nassis in mare diluculò (Siliquas pro se reseruant) vt alliciant eos, ac capiant, hinc illi nominant *Scarobolano*. Quod in Scaro melius est, est herba qua vescitur, cuius semper magna copia in eius ventriculo inuenitur. Hos esse credimus, qui à Galeno de alim. vocantur Dolichi, quique in Caria seruntur, figurâ cicerculis longiore.

olus. Pavlo dicitur Phasiolus albus, qui compos. renalem ex cicadis, ingreditur. Manard. l. 1. ep. 4. Phaselus communis, qui nunc vulgò Phaseolus, quem & vilem nominat. Item l. 9. ep. 24. Phaseolus, vel Phaselus communis.

Cæsalp. Phaselus, qui vulgò Fasolus, cui semen candidum, maculâ nigra. Plura hac de re videto antè.

Seui in horto E. C. Phaseolorum Italicorum semina, quæ primò vidi Tubingæ, floruerunt Augusto. Patauii frequenter in cibo vsus sum. Mattthiolo seruntur in agris mense Majo, & quãdoque post messem.

Φασίολος Dioscoridis inflat, & flatus mouet, & ægrè concoquitur. Coctus autem viridis, si edatur, aluum mollit, ad vomitionem autem idoneus est.

parax-uio. parant, vti dictum, quoq; phasiolis muliebrem fucum hoc modo: sumunt phasiolorum alboru n micæ panis triticei albissimi, an. lib. 1. Cucurbitam longam, teneram, virentémque vnam, dissectâ prius cucurbita, macerant simul omnia ex lacte caprino nocte vna, deinde addunt seminum Melopeponum vnc. v. nucleorum persicorum mundatorum vnc. iij. nucleorum pincorum delibratorum lib. 5. Conterunt per se omnia in lapideo mortario, & deinde addunt pullum columbinum domesticum vnà cum plumis in particulas dissectum, abiectis tantùm intestinis, & omnibus simul mistis, ex vitreo organo; ad hoc parato, in vase feruentis aquæ collocati, aquam distillant, & subinde diligenter custodiunt. Siquidem huiusce aquæ lotione nitorem faciei conciliant, & cuti mollissimum addunt læuorem. Reliquas vires & vsus, sicut & temperamentum iam antè tradidimus.

PHASEOLI TVMIDI MINORES NIVEI.

Magnitudine vulgatis phaseolis minores plærúmque, nec vt illi, sinuati circa vmbilicum. Interim puluinati magis, & tumidiores omni ex parte pro portione sua. Colore niuei sunt, & splendicantes, vetustate verò absolescunt & in eburneum, tandem etiam in pallidum migrant.

Sic describit Clusius: Totâ formâ, & nascendi modo à vulgari haud differt: valdè ramosa enim habet sarmenta, quæ vicinis perticis sese aduoluunt, easque scandunt; oblongos pediculos ex foliorum (quæ semper terna, vt in vulgari, simul nascuntur) sinu promentia: in quibus bini, quaterni, interdum etiam seni nascuntur flores, ex aduerso semper siti, vulgaris Phaseoli floribus magnitudine & formâ respondentes, initiò, dum recens aperti sunt, candidi, postea verò pallescentes: quos excipiunt oblongæ, propendentes: vt in vulgari siliquæ, seu Lobi: quina, septena: & plura interdum candidissima, & quasi ex ebore tornata semina cõtinentes, minora & tumidiora, quàm albi vulgaris. *Descript. Clusii. Sarmenta. Flores. Siliqua. Semina.*

Synonyma. Clus. pann. phaseolus 2. siue minor niueus, siue de Guatimela. Phasiolus Purkirchorianus alter. Ex Hispaniis an. 1585. missus. *Frizoles blancas de Guatimela*, hoc est Phaseoli albi ex Guatimela (quę noui orbis prouincia est) Verè satus egregiè creuit, & ad frugem peruenit. Iidem Hist. Phaseolus peregrinus 2. *cui iconem* apponit Clusius, quæ apud Lobelium nomine Phasioli vulgaris extat.

An Taber. weisse bonen von America. Phaseolus albus Africanus. Quem si compilator per suum figmentum cum capreolis non intellexit, nescio quam plantam intelligat: Phasiolum hunc accepi cum hac inscriptione: *Frizolas biancas de Guatimela*. *At: Phaseolus albus Americanus.*

Satus in horto E. C. Montbelgardi prouenit, sed non maturuit. Iulio floret, fructus Augusto, nonnunquam etiam mense Septembri, maturescit. Dum Viennæ vixit, semine à ... amicis communicato Clusio natus, nec ... a ipsi conspectus,

PHASEOLVS NIVEVS, MINOR, circa hilum nigrâ maculâ insignitus

ET PVMILIO NIGER.

Descriptio caulis. Caret longis sarmentis, & breui, firmoque caule constat, pedalem longitudinem rarò excedente, & in breuissimos ramos diuiso, ad quorum Folia. folia quidem superiori similia nascuntur terna numero, sed breuiori pediculo inhærentia, qui non purpurascit, vt in proximè descripto [Smilace hortensi, siue Phasiolo Anagyridi simili ferè, colore rubescente.] Pediculi ex alis prodeuntes, longi, crassiusculi, firmi, binos etiam flores magna ex parte sustinent, formâ, colore præcedentis flori simillimos, deinde binos lobos illius Lobi. cylindraceis siliquis paullò longiores, & teretes, in quibus fructus formâ par, sed colore differens, Semen. nam niueus est, circa hilum nigrâ maculâ insignitus, & quibusdam nigris punctis interdum in lateribus notatus. Satis præcox hic est, nec ullis pedamentis eget, cùm (vt dixi) breui, firmoque sit caule.

Lobi Americani. Alubias de Indias. Clusio descriptionis authori in Pannon. *Phaseolus 4. Lobi Americani minores*, siue *Pumiliones*. Item *Phaseolus tertius, Alubias de Indias*, id est, *Lobi indici*.

Lobus Indicus. Icon Clusii transposita. Figura Clusii sub dictis nominibus, non habet binos flores: sed plures, ideo aliò releganda, & huc transferenda figura, quæ est sub alieno titulo, nempe Phasioli tertii, siue Americani elatioris, verè enim comperimus in hist. Clusii transpositam iconem, vbi icon posita sub titulo Phasioli peregrini 4. cui additæ sunt siliquæ, quæ decerant.

Phaseoli pumiliones. 1.2. Camer. *Phaseoli pumiliones albi, & nigri*, quorum hi magis, quàm illi alsiosi sunt, quamuis ambo frigiditate nostræ plagæ sæpiùs à maturitate prohibeantur. Intelligo autem, quorum iconem dedimus in Matthioli editione, & quos Clu- Camer. error. sius in Pann: quarto ordine proposuit. Existimo autem ego Clusii Phasiolum quartum, diuersum à Matthioli Phasiolo qui in Italia frequens, quã ob rem Camerarii figuram ad hoc caput reduco, & separo à Phasiolo Matthioli.

Phasiolus Brasilianus Tab. repreh. Taber. *Phaseolus Brasilianus* Tresilgen boohn. Quantùm iudicare possum ex figura efficta ad Clusii figuram, ad hoc caput referenda icon.

C. Bauh. not. C. Bauh. in suo Matth. proponit eandem figuram, quam Camerarius, sub inscriptione Phasioli. Non autem placet Camerarium, & C. Bauhinum iconem eius plantæ, quæ Clusio Phasiolus 4. ponere pro Matthioli Phasiolo vulgari: diuersi siquidem, vt antè dixi, quod facilè apparebit, conferenti vtramque iconem, nisi dicatur Matthioli icon falsa.

Eid. B. pin. *Phaseolus peregrinus 6.* minore fructu, albo, nigrâ maculâ insignito: Phaseolus peregrinus 4. *Alubias de Indias*, Clus. pann. quoad descriptionem: & Hist. Phaseolus albus, Lugd.

Creuit etiam hic mihi [inquit Clus. Viennæ anno 1576. donatus à Dodonæo S. C. M. tum Medico, qui eius fructum præcedente anno, dum Prægæ esset, in arcis horto obseruauerat, & legerat.

PHASIOLI PARVI, ALBI, CVM ORBITA MINIMA, RVBENTE,

Habemus paruum genus Phasiolorum alborum, non tamen candidorum, cùm minima orbita rubente, & paruo hilo albo.

PHASIOLI MINIMI, ALBI, orbita magna rubente.

Svnt nobis Phasioli minimi albi, minores quàm Phasioli cum orbita nigra: nescimus an semper tales [ascriptum erat repertos inter aromata] iis sanè similes sunt: orbita magna est, sed rubens, cum hilo in medio albo.

PHASIOLI PARVI, PALLIDO albi, ex America delati, Lobelio.

A Lob. in Icon. pinguntur Phasioli parui, pallido albi ex America delati, Idem in Histor. Belgica Creuge ghemaerbede boonkenns. Fieri potest, vt vnus præcedentium paruorum Phaseolorum esse debuerit, Phaseoli parui ex pallido albicantes ex America Lobelio delati

B. pin. Phaseolus Americanus vel Brasilianus 5. minor: Phaseoli parui ex America Lob. Lugd. Phaseolus Brasilianus 1. Tab. Huius magna varietas, quare fructus duodecim genera.

PHASIOLI PARVI ITALICI, NIGRI, CVM MACVLA ALBA.

Gener Cherlerus attulit nobis ex Italia Phasiolos paruos, nigros: parte caua hilus paruus albus: parte verò superiore, gibbosâ, longa & lata macula.

PHASEOLVS NIGRICANS HYLO PROMINENTE

Phasiolus alter, Phasiolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, & hylo pro-

lò prominente, & renis formam minimè referente. Clus. apud Monardem. Eadem tradit Lob. in Obs. ex Clusio.

PHASIOLVS LATA SILIQVA, FRVCTV EXIGVO NIGRO, VMBILICO CANDIDO.

Vidit Clusius nó procul Olysipone in monasterio quodã Phaseoli genus, vulgari adeò simile, vt vulgare putaret: pergulas istic vestiebat opere topiario, flore purpureo: at siliquæ scabræ sunt, breuiores & latiores, quàm nostri vulgares, fructus est exiguus, Pisi vulgaris magnitudine; totus niger, nisi qua parte siliquæ adhærent, quę candida est: Brasilianis frequentem esse audiuit. Clus. apud Monard. & ex eo Lob. obs. & Icon. & Tab. Phasiolus alter Brasilianus. Audiuit Lusitanis apud Brasilianos habitantibus, *Faua braua*, id est, Fabam siluestrem nuncupati.

Phasiolus alter Indicus Clusij: Phasioli genus vulgari simile. B. pin. Phaseolus Americanus vel Brasilianus 2. siue alter, fructu nigro, pisi magnitudine.

SMILAX HORTENSIS, SIVE PHASIOLVS ANAGYRIDI SIMILIS FERE, COLORE RUBESCENTE.

Haber hic Phasiolus oblonga sarmenta, ex singulari caule statim secundum radicé ipsam prodeuntia, & in multos ramos diuisa, lęta, obliquè se contorquentia, & humi procumbétia, nisi perticis, aut pedamentis fustineantur; quibus sese circũuoluunt, reliquorum Phaseolorum modo: purpurascunt ea juxta alas, ad quas etiam adnascuntur terna folia, minùs ampla superioris foliis, & dilutiore colore virentia, longo petiolo inhærentia, qui ea parte, quâ folia sustinet, contrariâque, quâ sarmentis inhæret, ex atro purpurascit: flores in oblongis petiolis, plerúmque bini, magni, Pisi formâ, foris ex candido pallescentes; interiore verò parte ex purpura cærulei: his succedunt totidem prælongi lobi, teretes, & quasi cylindracei, in quibus fructus reliquis Phaseolis minor, Anagyridis legitimæ fructui penè similis, rubescentis coloris. *Flores.* *Lobi* *Fructus.*

Clus. pann. *Phaseoli 3. genus, Lobi Americani maiores; Phaseolus tertius Americanus elatior.* Acceptus ex Hispania cũ hac inscriptione: *Alubias de Indias*, id est, *Lobi Indici.* *Lobi. Americani. Alubias de Indias*

Figura hujus Phaseoli, vt mihi videbatur posita erat pag. 723. sub alio titulo, nempe Phaseli Pulcheriani secundi, quò non pertinet, id demonstrante manifestè numerò florum: quæ occasio, vt ad hoc caput reduxerimus ex Clusio suam figuram: in quo nos bene egisse apparet, ex ejus Hist. lib. 6. cap. 41. vbi ponitur pro Phaseolo peregrino tertio. *Icon Clusii transposita.*

PHASIOLI RVBENTES FIGVRA PENE nostratium cum linea elata.

Pulchro rubente colore splendicant, cortice & circa vmbilici ambitum coccineo. Vmbilicus niger fœniculi majoris magnitudine, supra quem macula nigra, sulco diuisa. Parte opposita, quæ dorsum Phaseoli dici potest, linea elatior per longitudinem excurrit, & totum Phasiolum vsque ad hilum circumscribit. Nostratibus etiam sunt paullò ventriosiorés, habitioresque, ac ad Anagyridem accedunt formâ, & magnitudine. *Descrip. Cortex Vmbilicus.* *Anagyridis forma.*

Accepimus ab Illustrissima Principissa, & à D. Thoma Platero, Medico Basileensi, qui ex Hispania se importasse retulerat. Considerandum an affines, vel fortè iidem, cum Phaseolo Clusii Anagyridi simili. *Locus.*

Icon habebitur post cum Phaseoli indici parui maculati Icone.

PHASIOLI EX GVINEA PALVDANO, spadicei, minimi.

Et hos quoq; pulchellos cum aliis multis exoticæ elegantiæ Clariss. Paludano debemus. Parui sũt, Africanos magnitudine vix superãtes, splẽdido læuore, spadiceo, aliàs dilutiore, aliàs obscuriore, plurimùm tamen æquabili, colorati, hilum versus nonnihil angulosi: Hylo, qui pro corpusculi modulo sat magnus candidúsque modicè, sinuati. Pulpa subest cortici callosa, subflaua, gustu phaseolaceo. *Descrip.* *Hylus. Pulpa.*

Considerandum an differant, vel quantùm à Clusij Phasiolo quinto, Laburni fructu. *An Phasiolus fructu Laburni.*

PHASEOLI AFRICANI PARVI nonnihil albicantes.

Descriptio. Folia. DE Phaseolorũ quoque more scandit & præsens planta; folia terna, minora, strictioraque multò, quàm in vulgaribus, paulò duabus vnciis longiora; non totam semunciam lata, nervosa; glabra, crassa: Flores. flores ex obsoleta quadã fuligine in luridum pallorem languescunt, vix dehiscentes: Siliqua. siliquæ sesquipalmum lõgæ, vulgaribus angustiores, vix culmuni latæ, grana claudunt nonnihil candicantia, dimidio minora, Phaseolis nostratibus, circa germen fusca.

Phaseolorum Africanorum, paruorum, nomine missi per Carolum Paludanum Ill. E.C. Wittemb. Accepi etiam cum hac inscriptione: Fasioli ex Insula D. Thomæ. *Fasioli ex Insula Diui Thomæ sub Aequatore sita.*

Locus & tempus. Satum huius Phasioli semen in horto Ill. E.C. Montbelgardi floruit Augusto, & Septembri, quo mense quidem maturuit semen.

PHASEOLVS LABVRNI, FRVCTV ex nigro subuirescente, siue Ægyptius flore luteo.

Descriptio. Sarmenta. TEnuia habet sarmẽta; ex singulari caule statim proximè radicem enascentia, eaque valdè ramosa, ex viridi purpurascentia, quæ vicinis perticis & pedamẽtis sese convolvunt: Folia. folia ex eodem pediculo, vt in aliorum Phaseolorum genere, sẽper terna, longè tamen minora, & Trifolii mœnianthis [quod in vmbrosis & ubere gleba nascitur] foliis perquàm similia, ex atro virentia circa pediculum purpurascentia: Flores. flores in spicæ modum congesti, magni, nisi vulgaris formã, & magnitudine ferè, Color. coloris flaui, in oblongo; crassiusculoque pediculo, ad foliorum exortum prodeunte nascuntur: Flores. lobos non obseruabam quia flores duntaxat produxit ipsa planta, eosque valde caducos propter advenientia frigora: breues Semen. tamen angustosque esse intelligebam ab his, qui conspexerant, & terna, aut quaterna grana continere: quæ verò accipiebam parua erant admodum, Laburni granis non maiora, Laburni grana. utroque tamen mucrone plærumque obtusiore, pulli coloris, seu potius ex nigro subuirescentis.

Phaseol. Ægyptiacus. Clusio hist. *Phaseoli peregrini genus. Phaseolus 5. Aegyptiacus.* Patauio missus à Bernardo Paludano ex Syria & Ægypto reduce, anno 1578. qui terræ anno sequenti creditus, creuit quidem, sed serò admodum, deinde periit. E seminibus conseruatis & anno 1582. demùm satis, aliquot plantæ egregiè prouenerunt, quarum vna florem Septembri duntaxat mense tulit, ac ad frugem minimè prouenire potuit. ipsa tamen planta Calendis Nouembris perbellè adhuc florente: hoc semen Ἀγνώμενον à Paludano; at deinde ex Italia Ægyptiaci Phaseoli nomine simile accepi. Et fortè Phasiolus hic peregrinus Dolichus est Bellonii?

Dolichus Bellonii. Icon transp. Aduertes apud Clusium in pann. iconem quæ quæ est p. 729. sub titulo Phaseoli quinti Ægyptiaci, non esse Phasioli, quem intelligit Clusius, sed sub hoc titulo reponendam iconem, quæ est pag. 727. sub nomine Phaseoli tertii, *Alubias de Indias* In pann. p. 730. est alia icon, cui titulus Phaseolus quintus, siue Ægyptiacus: quam iconem Clusius omninò omisit.

Camer. in hort. *Phaseoli Aegyptii* à Clusio picti in pann. obseruationibus *sine siliquis* quas nos addidimus.

PHASIOLVS INDICVS PARVVS, maculatus.

Descript. PHaseolus est vulgaris magnitudine penè æqualis, utrinque turgidus lucidus, Color. colore pullo, maculis notato, præsertim circa vmbilicum, longiusculus, quem portio quædam alba, extuberãs, cingit. Est ex fructibus Illust. Cels. Wirtembergicæ.

Eicon eadem cum ea quæ lib. III. c. 88. habetur.

PHASEOLVS INDICVS, PARVVS rubens, hilo nigro.

PHaseolus parvus, sinuatus, hilo nigro, reliquâ parte obscurè rubens. Ill. Ducissa terræ commisit, apud quam visus & depictus.

Eicon cum praced. habetur.

PHASIOLI NIGRI, FACIE seminis Pœoniæ, splendicantes, vmbilico albicante. Et

Alter

Alter Ægyptius minimus.

MAgnitudine & figurâ ad ſemen Pœoniæ fœmininæ quàm proximè accedunt. Quippe ex rotundo ſublongâ ſunt, nigerrima pulcherrimè, & Succini nigri, politi inſtar, ſplendicanti, eâ tantùm parte, quâ adhærent, quam umbilicum dicere ſolemus, albicantia. Exiſtimamus, niſi fallit memoria nos accepiſſe à D. Paludano, qui Ill. noſtro miſit. Perpendat lector, an poſſit eſſe idem cum Phaſiolo præcedente, latâ ſiliqua Cluſii.

Eſt mihi præterea minimus phaſiolus miſſus per inſignem Pharmacopœum Toſſanum Carolum Burgundum Phaſioli Ægyptii nomine, qui Piper magnitudine vix æquat, anguloſus, ſublongus, colore ſpadiceo, ac ferè nigricante, ſplendente, vmbilico candido, longiuſculo, cuius parte oppoſita impreſſio ſinum efficit.

Eicon eadem cum ea quæ l.3.c.92.

PHASEOLI PARVI EX AMERICA delati, Lobelii, ex fuſco purpuraſcentes.

LObelio in Ic. & hiſt. Belg. dicuntur: **Clein boonkens von America / In lateyn** *Phaſioli parui ex America delati*: An Eid adu. Permultæ acceptæ à Naucleris, Fabæ, Phaſeolíue ex Americæ nouo orbe, éque Heſperia Aphrica allati, qui mixtæ naturæ videntur, ſed propinquioris Phaſiolo: nam eorum quidam exiguus, minor multùm Phaſiolo, ex fuſco purpuraſcit.

Lugd. Phaſioli parvi ex America dicuntur. Ego autem, vt verum fatear, quales ſint hi Phaſioli, neſcio, quia eorum nullam inuenio deſcriptionem, de qua certus ſim.

PHASIOLI EX ANGOLI Paludano, pallidi, variegati, hilo magno, ſpadiceo.

CL. Paludani munificentiâ in Naturalium noſtro theſauro aliquot horum adſervamus: qui vulgaribus ventrioſiores, læues, maculis inſigniti, colore varii. Quidam namque obſcurè flaueſcentes, ſeu melini, dilutiore luteolo conſperſi: quidam pallidi, & ferè albicantes, pullis maculis inſigniti, & horum vbiuis varietas in colore notabilis. Hilo donantur magno, ſpadiceo, aut nigricante, à ſuprema parte, pluſquàm mediam fructûs longitudinem excurrente, minimè ſinuato, ſed eminente. Tanta porrò eorum durities, vt ex eorundem colliſione Auellanarum inſtar ſonitum edant: conſiderandum an aliqui in figura Lobeliana pictorum, nomine

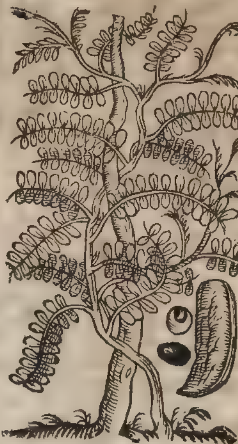
(margin: 1. beside "mus: qui vulgaribus…"; 2. beside "conſperſi: quidam pallidi…")

Phaſeoli Indici rubri huc referri poſſint.

Hunc eundem ab Illuſtriſſima noſtra Principiſſa accepimus, qui vna parte latior eſt, altera anguſtior, in cęteris cum noſtris qui iam ſculpti erant, planè ſimilis.

Eicon habetur ante cum Icone phaſeolorum ex Guinea Paludano miſſorum &c.

PISVM AMERICANVM COCCINEVM, aliis Abrus, & idem nigrum.

Icon alia Cluſ. Exot. l.4.c.15.

AMericanũ Piſum coccineum noſtrati eſt minus, granorum Pœoniæ fœminæ in morem ex rotundo oblongum, nitidum, mirificè durum; cortice tectum vel penitùs nigro, vel bicolori, ita vt germinis regio nigricet, reliquũ vel hilari atro ſplendeat, vel triſtiori ſpadiceo colore ſit tinctum: medullâ inſigniter durâ, bifidâ; flaueſcit, ſapore leguminoſo. Habemus etiam tota nigra: & alia, quæ colore ſpadiceo ſunt, nihilominùs nigrâ maculâ notata. Quod an naturale ipſis ſit, an hoc accidat per vetuſtatem, experientia obſeruatorem iſtarũ rerum curioſum docebit. *(margin: Deſcrip. — Cortex. — Medulla. — Sapor.)*

Hoc Piſum ſic deſcribit Alpinus: Eſt arbor fruticoſa, ſarmentoſa, volubilis, *Lablab* modo ſerpens, ac altiùs ſe extollens, latiuſque ſe expandens, foliis vel Tamarindi planè ſimilibus, ſed longè minoribus, mouentur etiam ad Solem: occidente Sole clauduntur, totaque clauſa manent, quouſque Sol denuò oriatur; quo tempore rurſum aperiuntur. Flores audio ferre Phaſeolis proximos, atque ſiliquas, quæ intus habent ſemina parua, rotunda rubra, dura, Phaſeolis omninò ſimilia, quæ Corallia planè æmulantur, Hîc addit Honorius Bellus: Fructus figurâ Phaſeoli non eſt, ſed ouali, Orobi grani. *(margin: Alpini Deſcriptio. — Folia. — Siliquæ Semen. Coralliorũ æmula. — Fructus Orobi.)*

Cluſ. in ſuis Exot. aliam iconem proponit ſub titulo Viciæ Africanæ, de qua hæc ſcribit: Eius ſemina à nautis Batauis è Guinea redeuntibus *(margin: Deſcriptio Cluſ.)*

magnâ copiâ subinde sunt allata,& ramulos cùm suis siliquis, siue lobulis propendentibus, etiam mihi videre contigit. Sæpè porrò istius plantæ semina terræ à me sunt credita, sed maxima ex parte non nata: imò [quod magis mirum] post triennium è terra eruta, adeò incorrupta reperta, ac si pridiè duntaxat sata fuissent. Semel tamen contigit, vt quæ recentia à Cl. V. Honorio Bello acceperam è Cretâ missa, terræ in fictili commissa nascerentur quidem: sed plantæ, licèt omnem diligentiam adhiberem, vt conseruare possem, breui contabescerent. Prodibant autem illæ, Viciæ, aut Lentis modo, duobus duntaxat crassiusculis foliis initiò, ipso videlicet semine bifariam se diuidente, & in folia formante, vt in Leguminibus accidere solet; inter ista verò folia nascebatur cauliculus sustinens aliorum foliorum alas, quæ ex multis foliolis contrario situ semper nascentibus constabant, denis; duodenis, aut pluribus, nullo impari alam finiente, instar Viciæ siluestris, aut Lenticulæ: valdè caduca est planta; quæ nisi fulciatur, procumbit, Pisorum instar; inter foliorum alas, quæ sarmenta aut caules amplectebantur, satis firmi & oblongiusculi exoriebantur pediculi, sustinentes alternis denos, aut duodenos flores, Viciæ, aut Lentis floribus [vt arbitror] non dissimiles; mihi enim eos videre non contigit, sed oblongum duntaxat pediculum reficcatum apud honestissimum virum Christianum Porretum, deinde anno 1602. alterum similem mihi donatum ab honestissimo Viro Petro Gareto. Istis pediculis inhærebant deni, duodeni, aut plures pediculi breuiusculi, satis crassi & rugosi, è quorum singulis graciliore, breuioreque adhuc petiolo dependebat siliqua rugosa, spadicei foris coloris, vnciam, aut paulò ampliùs longa, semunciam lata, illaque aliquantulùm plana, mucrone instar hamuli curuo, internâ parte albi, in qua continebantur quaterna, aut quina semina durissima, orbicularis ferè, vel oualis formæ, prorsus rubra & nitentia instar corallii expoliti, quum probè matura sunt, summâ autem parte, quâ siliquæ inhæserant, omninò atra, & præ læuore splendentia. Huic plantæ, *Viciæ Africanæ* nomen indebam quia ex Africa eius semina semper delata memini. Cl. V. Prosper Alpinus lib. de plantis Ægypti, cap. 21. *Abrus* appellat, arboremque impropriè [meâ quidem opinione] facit, quandoquidem volubilem, *Lablab* [quod Phaseoli genus] modo serpentem, latiusque se expandentem, esse scribit, & ridicæ se conuoluentem pingit. An Aloys. Cadamust Arbores quædam, quæ in regno Senegæ Faxiolos producunt rubentes, cum macula nigricante, quæ est illis pro insigni, & à nostris oculus dicitur, alii hilum appellant. Phasioli autem, qui nusquam elegantiores visuntur, instar nucis Auellanæ fabre rimè facti sunt, diceres torno aliquo insculptos ac striatos, adeò variantis naturæ ars in eis ludit, res visu conspicua,

Nascendi modus. Folia. — *Cauliculus.* — *Cultura.* — *Flos.* — *Siliqua.* — *Semina.* — *Vicia Africana.* — *Alpin. reproh.*

Gesn. Pisa rubra ex nouo orbe allata. Lobel. Obs. & Ic. Coccineum Americum Pisum; An Orobi species: Pisa ex nouo Orbe delata, non delata, non decerpta ex quadam arbore, vt quidam putarunt. Cæsalp. Santali rubri semina. Alpin. Phasiolus ruber, Abrus vocatus. Cam. h. Phasiolus Indicus; vulgò falsò Pæonia Indica vocatus: missus est, Ginge & Abrus nomine. Lugd. l. 4. c. 41. Pisum Americum; Pisum coccineum, Americum. Eid. c. 12. Pisum Americum, Indicúmue. B. pin. Pisum Indicum 2. minus coccineum: Fabarum genus quod Ægyptiis Abrus, part. 2. Ind. or. c. 4. Et hic maior coccineus nigrâ maculâ notatus, reperitur. Accepi inquit Honor. Bellus, semina phaseoli ex Iemen, (ex Arabia felici quæ terræ commissa felicissimè nata sunt, quæ ab Alpino sub Abrus nomine describi puto, licèt ipse fructum non rectè [meo iudicio] descripserit.

Pisa rubra. — *Coccineum Amerium Pisum. Santalum rubrum.* — *Phasiolus. Abrus.* — *Pisum A-mericum.* — *Phaseolus ex Iemen.*

Hæc ex Linschot. In vniuersa insula Madagascar, item in China, Phaseolorum genus quoddam crescit, quod Latini Abrus vocant: Malayuensibus autem *Conduci* appellantur, & Iauanis *Saga*. Perelegantes sunt, parui, rotundi, nigrâ macula insigniti. Vtuntur iis tantùm ad pondera, non ad cibum. Sunt enim sapore perquàm amaro: quidam etiam arbitrantur venenatos esse.

Abrus Alpini error. — *Abrus Conduci Saga. Vsus.* — *Amari venenati.*

Pisum Americanum, coccineum, sæpiùs plantauimus in horto E.C. sed non germinauit; sequenti interdum anno reperimus integrum. Frater misit semina nomine Pæoniæ Indicæ, & Phaseoli Indici atro-rubentis ex Creta. Accepimus etiam Lutetiâ cum denominatione *Bois du Bresil*. Plura semina huius etiam Patauio ad nos misit Saxonia. Datum præterea nobis est aliquando nomine Ginge Æthiopici, & Abrus Ægyptiorum, à Paludano pro Phaseolo Indico.

Locus. Pisum Americanum. Pisum Brasilianum.

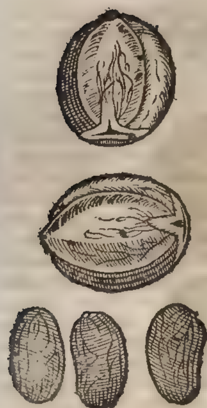
Hæc grana coccinea, nigra maculâ insignita, dura admodum sunt, diuque in terra latitant, quorum interdum Camerario prouenerunt rudimenta, instar Pisorum, sed ad frugem planta non peruenit. Semina vetusta nequeunt vlla maceratione vinci, sed recentiora intumescunt intra horas duodecim, vel citiùs, ac duplò fiunt maiora, colorem autem coccineum vertunt in sordidè purpurascentem, quæ si degustare volueris, deprehendes saporem Pisi nigri detracto cortice, adeò fabaceum aliquid resipiunt. Mittuntur ad nos nominibus *Ginge* & *Abrus*. Asserente Alpino Phasiolorum gustum habent, Ægyptii in iure elixis vesci consueuerunt. Sunt verò præ cæteris omnibus concoctu difficiliora, ex quo stomacho maximè infesta sunt, flatusque multos concitant & Hypochondriacis valdè noxia obseruantur, paruum succum generant. Cæterùm, quum diutissimè propter duritiem incorrupta maneant, serico filo traiecta, è collo monilis instar suspendi, & Armillarum loco in brachiis gestari possunt, ad ornamentum; quod nonnullas nobiles virgines, quibus similia grana donabantur, interiectis paruis vnionibus facere obseruatur; nam non modò corallinos globulos natiui coloris elegantiâ prouocant, sed etiam vincunt. Quidam teste Camer. perhibent utiliter adhiberi, in dentitionibus, febribus & spasmis puerorum

Diu ... incorrupta. — *Vires vsus.* — *Stomacho nocent.*

PISVM AMERICANVM SIVE Abrus coccineum maius, compressum, maculatum & non maculatum.

PErelegantes sanè & visendi hi fructus, *Abrus coccinei* dicti veluti degeneres esse videntur. Pisi maioris amplitudinem æquant, eamque planè, quam hic pictam damus. Duri sunt, ex rotundo nonnihil oblongi, æquabili alioqui ferè circinatione, modicè compressi. Quorum alter miniato dilutiore tinctus, nigrâ maculâ saturatiùs rubente lineâ circumsepta, tertia sui parte in ambitu conspicuus. Alter saturatiore coccineo rutilus, nitidus, & prædicto ventriosior, nullo nigro vestigio notatur: vtrinque verò linea pyriformi concolori, acumine versus germen (quod vtri-

Descripti[o]

vtrique exiguũ) protenso notabilis.

Pro descriptione & pictura misit amicus noster Iacobus Zuuingerus qui se accepisse perhibet à Bembo Nobili Patauino. Interna inspicere haud licuit, quia noster non erat fructus. Phaseolaceum tamen esse non ambigimus.

B.pin. Pisum Indicum 1. maius. Variat fructus colore nigro, subfusco, variegato, vmbilico eminente.

PISVM AMERICANVM ALIVD magnum, bicolor, coccineum & nigrum simul, siue Phaseolus bicolor, *Anacock* dictus.

ptio FRuctus hic durus, qui dentibus infringi non potest, resistens etiam malleo, iniectus in aquam subsidet instar lapidis, colore miniato sicuti Abrus, eleganti atque splendente, verùm mediâ ferè parte, in aliis vix tertiâ: niger est, compressus, nec exquisitæ rotunditatis, sed in oblongum vergens, eâ præsertim parte, vbi vmbilicus est. Hic diuersarum magnitudinum est, & formæ; magnus, qui Lupini semine duplo ferè maior; mediocris cum eodem æqualis ferè, & paruus eodem minor. Est eis omnibus veluti vmbilicus sublongus, quâ parte adhærebat siliqua, vt existimamus. Apertis cum difficultate medulla est durissima ex albo flauescens: saporem notabilem non animaduertimus. Accepimus à D.Paludano nomine Phasioli Indici, ab Ill. nostra Principissa, Da. Anhaltina Ducissa Wirtemberg. pro Faba Indica. D. Thomas Platerus exoticarum vestigator solertissimus dedit maiores & minores. Gener Cherlerus in suo itinere Anglico plures etiam attulit maiores & minores. Plantæ Phasioli Iconem habet Clusius in Pann. vbi malè posita fuerat pro Phasiolo Ægyptiaco: nam in Historia ablatis Phasiolis minoribus infra pictis ponit plantę iconem pro Phasiolos peregrino 1. siue lato albo, cum venis nigris: Phasiolos pictos habet idem Clus. vt & Lobelius. Qualia autem sint folia istius plantæ, & qualis stirps, nobis non constat, nec scimus an aliquis annotarit.

Lobel. in ic. & hist. Belg. horum meminit nomine Phasiolorum rubrorum Indianorum, durissimorum: ac duo fructus ab eo figurâ exibentur, qui etiam describuntur. Londino accipiebat Clus. elegantissimum quendam Phasioli (vt arbitratur) fructum à Iacobo Gareto cuius iconem & breuem historiam, propter venustatem & raritatem lectoris oculis subiicere volui, præsertim cùm *Phaseoli ex India Orientali* inscriptionem haberet. Is autem Ponticâ nuce paulò minor est, in medio tumidior & puluinatus, læuis, splendens, durus, solidus, in aqua subsidens, extima parte (quâ nimirum suæ vaginæ, aut lobo adhæsit) veluti diducto & hianti osculo supernè paulo elatiore, & aquilino præditus, duobus duntaxat coloribus constans: superior enim pars ab elatiore rostelli parte; quasi lineâ ad alterius extremitatis infimam in fructu partem obliquè ductâ, tota vtrinque atra est, Ebeni nigredine & nitore, inferior verò, omninò aurea, cui admixtum sit pauxillum Minii, præmaturi Mali aurei colorem refert, & vt altera nitet. Eius pulpam describere nequeo, cùm confringere noluerim, vt pote qui vnicus sit, inter reliquos exoticos fructus etiam seruandus.

Pingit Clusius duos Phasiolos, aut potiùs vnius duas facies sine planta. Ille verò in pann. duas etiam pingit facies Phaseoli modò dicti cum planta, sub titulo quinti Ægyptii: verùm ibi obseruandum errore typographico accidisse, vt sub dicto titulo tabella illa posita sit: Phaseoli quidem Ægyptiaci icon & tabula est p.727. sub titulo Phaseoli tertii. *Iconis transpositio.*

Hoc præterea notandum Clusium in hist l.6. c.41. iconem prædictam ex pann. posuisse pro Phaseolo peregrino primo, siue lato albo, cum venis nigris: verùm abstulit Phaseoli siue Pisi duas facies, quæ iuxta radicem erant pictæ, quæ respondebant nostro Piso Americano, siue Anacock. Præterea pann. pag.732 depictum habet nostrum Pisum, sub titulo Phaseoli Indici, nullâ additâ descriptione: in hist. tamen loco antè citato eam addit. Tandem in Exot. inquit: Honestus vir Walichius Syuerts anno 1599. de nautis quibusdam ex America reducibus fructum Anacok redemerat, cuius vsum ipsi ignorabant: Erat autem Phaseoli genus binis coloribus distinctum, rubro & nigro.

Item l.3.c.13. de hoc fructu sequentibus agit: Eruditus vir Simon de Touar Hispalensis Medicus Phaseolorum tertium mihi communicabat, qui erat elegantissimus: isque duorum generum, maior & minor, & magis orbicularis forma: color in vtroque bifariam diuisus, nam mediâ ex parte corallii instar rubebat, alterâ prorsus ater erat, læuis & splendens. Similem, maioris videlicet generis, multos ante annos Viennæ Austriæ accipiebam, eiusque mentionem faciebam l. 6. meæ rariorum plantarum Historiæ, capite de Phaseolo. Vtriusque porrò generis anno salutis humanæ 1597 Londino accipiebam ab honesto viro Ludouico Miræo Cl. V. Matthiæ Lobelii Genero, ipsi à nauta quodam ex India reduce donatos, & asserente, inquilinos tribus, aut quatuor maioribus in pollinem tritis vti ad vomitum prouocandum: è minoribus autem filo traiectis armillas fieri aduersus Epilepsiam gestandas, arbitrati forsitan iisdem facultatibus pollere, quibus Pæoniæ grana: sed ornatûs potius causa gestari existimem, intelligebam autem, ab Incolis appellari *Anacock*. *Maior & minor. Descriptio* *Vsus.* *Armilla. Epilepsia.* *Anacock.*

Taber. Phaseolus Ægyptiacus Egiptische faselen oder Bonen. *Phaseolus Aegypti.*

B.pin. Phaseolus Indicus 6. peregrinus ex rubro & nigro distinctus.

ANACOCK ACCEDENS PHASEOLVS totus ruber.

GEner Cherlerus ex itinère Anglicano & Belgico attulit secum Phasiolos de genere

Anacock

(vt existimo) Anacock: sunt enim eiusdem formæ, ventriosiores, maiores, quàm staphylodendri fructus, ferè ouales, inæquales tamen. Descriptio Color ruber, idem ferè cum Anacock, minùs tamen viuidus & splendens, nullâ maculâ nigrâ, vmbilicus idem, sed maior, circulus etiam elatus, flauescens: durus est, & in aquam iniectus, fundum petit: hic fortè fuerit idem cum Phaseolo Indico rubro Lobelii sine macula nigra, quamuis nulla icon eum demonstret.

Color. Vmbilicus.

PHASEOLI INDICI RVBRI

durissimi Lobelii, cum nigra macula: & alterum genus sine macula, alterum cum longa tenui macula.

1. Phasiolus corallini coloris cum macula nigra

Magnitudine & figura sunt fructuum staphylodendri, læuoris eximii, rubore corallino, inuictæ duritiei, altera parte lucente nigram maculam habentes, medullâ præditi insigniter durâ, sapore non ingrato. His non absimile figura est secundum genus, paullò tamen maius, & oblongius: nullâ nigrâ maculâ donatum, tantæ etiam duritiei, & tam pertinacis, vt à Wenceslao Tserclaes satum semestre totum in terra minimè mutatum latuerit. Tertii generis Phaseoli præcedentibus duobus maiores, colore rubro obsoleto, ex oblongo rotundi, vtrinque nonnihil compressi, quemadmodum Castanea equina, quibus secundùm longitudinem altero latere macula est nigra, longa, tenuis: medulla insigniter dura, sapor amaricans.

2. Phasiolus alter ruber.

3. Phasiolus ruber cum linea nigra, amarus.

Medulla.

Lobel.hist.Belg. Roode seer harte Indianische Boonkens. Icon. *Phasioli rubri Indiani durissimi*.

Nos hoc in loco priorem Phasiolum maculatum referendum esse ducimus ad nostrum Pisum siue Phasiolum bicolorem, magnum, alterum.

B.pin. Phaseolus Indicus 4. ruber, ex phœniceo croceus, & ex rubro spadiceus splendens. Nos de hoc non agimus.

PHASIOLVS, SIVE PISVM

Indicum, compressum, sanguineum, Lupini quodammodo facie.

Descript. Magnitudo. Color. Vmbilicus.

Figura ex triangulari in rotundum vergit, ita tamen, vt vtrobique ferè sessilis videatur. Magnitudo Lupini albi ferè est. Color corticis sanguineus, læuis, pulchrè splendens. Vmbilicus impressior, albicans, secus quem macula parua, nigricans, conspicitur. Accepimus ab Illustriss. Ducissa Virtembergica. An idem sit, an tantùm varietas Pisi Americani magni iam antè descripti, pro certo non affirmamus. Habet tamen cum eo magnam adfinitatem.

PHASIOLVS INDICVS EX RVBRO

spadiceus, splendens.

Descript. Cortex. Vmbilicus.

Vnciæ trientem non superat, latitudine semunciali, modicè compressus. Cortice tegitur inter ruffum & spadiceum medio, & ad *Tanné* Gallis dictum accedente, læui, splendido, vmbilico dilutiore, vtcunque magno, per mediâ longitudinem eleuato. Parte oppositâ gibbâ: Estque ex iis quoque quos ab Illustrissima Ducissa Wirtembergica dono accepimus.

Eius Eicon antè tradita cum Icone Phaseoli Indici parui maculati.

PHASIOLVS INDICVS OVATVS,

spadiceus, vmbilico albicante breuiore.

Descript. Color. Vmbilicus.

Phasiolis Indicis, sanguineo & nigro magnitudine suppar est, quippe paullò breuior, angustiorque. Color intercursantibus maculis quibusdam dilucioris coloris spadiceus est. Sed varietas in vmbilico, qui ex rubedine albicat, & vltra mediam lateris longitudinem non explet. Visus apud Illustrissimam Principissam Virtembergicam, quæ seuit, ideoque interiùs contemplari non fuit datum.

PHASEOLVS SANGVINEVS

ouatus Indicus.

Descript. Locus.

Perelegans & exotica raritate spectabilis est hic Phasiolus. Vnciam ferè longus est, digiti parui crassitudine, figurâ ouatâ, colore sanguineo. Hylus latiusculus, atque niger per mediam ferè longitudinem excurrit. Dono nobis dedit D.D. Thomas Platerus Medicus, & naturalium solertissimus vestigator, ex Hispania allatum, ex India tamen primò inuectum esse, retulit. Eundem, cùm jam figura nostra esset sculpta, communicauit nobis Illustrissima Ducissa Virtemberbergica, itidem (vt ferebat) ex India sibi allatum. qui prædicto paulò compressior, in cæteris planè similis est. Anno 1605. gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio attulit similem fructum, vtrinque compressum, vt euenit Pisis, durum, splẽdentem, qui iniectus in aquam subitò sidebat.

PHASIOLVS INDICVS

ouatus niger.

Descript. Color. Hylus.

Phasiolo Indico sanguineo iam descripto magnitudine, & figura ferè æqualis: colore autem variat. Nam totus niger est, & præ nigredine, atque læuore splendicat. Hilus itidem niger, magnitudine, & positu, vt in priori. Estque etiam hic ex fructibus apud Illustrissimam Ducissam Wirtembergicam visis, quem aperire, cùm terræ esset creditura, non licuit, ideoque nec interiora, vel saporem addere.

Eicon antè habetur cum Phasiol. Ind. ou. spadicei &c. icone.

PHASIOLVS INDICVS FVLVVS.

Descript.

Nostratibus Phasiolis latior est, vix tamen longior. Color fuluus est, & mustelinus.

Vmbi-

Vmbilicus magnus & longus, niger in area, ipso fructus cortice leuiter splendescente atque dilutiore, & quodammodo ex ruffo albicante constitutus. Etiam hic ex iis est, quos apud Ill. Ducissam Wirtembergicam descripsimus, reseruauit pro satione.

PHASIOLVS, LATO, STRIATO, siue radiato semine: alter punctatus; cupula atro virente.

Siliquæ magnæ, latæ, compressæ. Semina vnciam circiter longa, paulò minùs lata, renis formâ, in terminis regione sinuatâ, nigrâ, frequentibus albis striis virgata. Huic similia alia paulò minora, quæ licèt radiata, siue virgata, variant nihilominùs dispositione radiorũ. Minoris huius genus, quod pictum in superiore parte nostræ tabellæ paulò minus, quàm fit, misit insignis Medicus Hercules Saxonia primariæ Cathedræ Patauinæ Professor, is colore nonnihil variat, qui atrorubens etiam radiatus. Sunt nobis alia semina, quorum icon infima parte tabellæ nostræ, quæ alba dici possunt, punctis nigris guttata, maculisque rubentibus versicoloria, a germine latiore maculâ, ad, & circa extremum ceu capula expansa atro-rubente.

Clusius similem plantam sic describit: Caulis statim à radice in aliquot oblonga sarmenta diuiditur, lenta, vicinos stipites & virgulta reliquorum Phaseolorum modo amplectentia: in singulis alis terna folia vulgaris Phaseoli foliis simidia, atriora tamen, ex eodem pediculo nascentia, extremo, (vt in vulgaribus) impari: ex iisdem alis breues ramuli prodeunt, multis floribus vulgari haud absimilibus, minoribus tamen, albis, vuæ in modum congestis, onusti: quibus succedunt oblongæ siliquæ: seu lobi, vulgaribus multò latiores, continentes ternos, aut quaternos fructus, planos, communibus Phasiolis latiores, albos, sed multis nigris maculis, siue venis, ab hilo in latitudinem ductis elegantissimè depictos.

Clus. dicitur Phasiolus primus siue Africanus; Phasiolus minor, varius, siue Purkircherianus. Eò quòd huius fructum D. Purkircherus primus in Pannoniam intulerit ex Neapolitano regno delatum, singulisque annis coluerit & eius genus vt dixi, conseruarit: quam ob caussam apud rei herbariæ illius regionis studiosos, Purkircheri cognomen inditum, & vt Phaseolus Purxicherianus nuncuparetur, obtinuit. Ante multos verò annos similem planè mihi missum memini, Phaseoli Africani nomine: & ex Africa Italos primùm accepisse, verisimile est. Idem in Hist. Phaseolus peregrinus primus. Item Phaseoli peregrini primi genus alterum.

Phaseolus peregrinus I.

Ponit quod animaduertimus, Clusius in Hist. postrema, pro Phaseolo peregrino primo, iconem quæ est in Pannon. pag. 229. Phaseoli 5. siue Ægyptiaci titulo: verùm ex ea tabella ademit duo semina, quæ infra separatim erant picta; pro genere altero apponit figuram, quæ est in Pannon. sub titulo Phaseoli primi siue Africani: verùm non demonstrat, qua inter se differant. Icon autem Phaseoli peregrini primi Clusii, est nobis in tabella capitis Phaseoli bicoloris, seu Pisi Americani alterius, bicoloris: in eo Clusium imitati sumus, cùm nesciremus diuersam plantam à seminibus bicoloribus appictis. Phasiolum, qualem pinxit Clusius, radiatum, qui etiam inferiore tabellæ nostræ parte pictus est, misit Ill. Landgr. Guilielmus, nomine Phasioli Americani: in descriptione tamen Clusii variare videtur: dicit enim album cum multis nigris maculis, aut venis: meus potiùs dicendus niger cum albis venis.

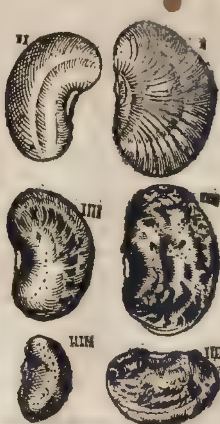
De Iconibus Phaseoli lati. *Phaseolus Americanus.* *Phaseolus Braselianus.*

An Tabern. Icon. & Hist. Bresilgen Bonen 1. Phasiolus Brasilianus primus. Nescimus, quam inepam figuram proponat Compilator, quæ huc referenda videtur, considerato titulo. An Thomæ Hariot in hist. Virgineæ Insulæ, *Okendgier*.

Tabt. reprehenditur *Okendgier* *Locus & Tempus.*

Clusio Georgius Purxircherus Posoniensis in Vngaria Medicus primarius communicauit, cui ad pergulam, aprico loco satus singulis annis fructum maturum dedit. Mihi deinde anno 1582. & aliquot sequentibus, egregiè prouenerunt aliquot eius stirpis, quarum nonnullæ lobos dederunt, qui matura semina protulerunt: interdum etiam, quos ad maturitatem peruenire posse existimabam, ob Solis radiorum defectum, spem meam frustrati sunt. Prouenit nobis in horto Ill. E. C. Wirtemberg. folio Smilacis vulgaris, ex semine misso, ab Illustriss. Landgrauio, cui (vt scripsit) excreuit ad lanceæ altitudinem, sed tantùm floruit; nobis verò ad maturitatem ferè prouenit. Ab aliis etiam acceptum semen terræ commissum, aliquoties siliquas protulit; sed nunquã semen maturuit. Si nanciscamur deinceps tempestiuè in vase plantabimus, & sub tectum proponemus, donec cœlum incalescat, vt exponi possit.

PHASIOLORVM INDICORVM latorum tres species, & Clusii latus.

Est nobis Phasioli Indici nomine à Doctore Paludano datus, sescunciali ferè longitudine, latitudine vnciali, compressus: cortice obtectus flauo, ruffo colore variè intersparso, splendente quidem, sed non vsque quaque læui. Hilum album est longiusculum, area obscurè rubrâ circumdatum.

Huic quodam

modo similem vidimus apud Illustrissimam Ducissam Wirtembergicam, sed minorem: quippe longitudine vnciali, latitudine vnciam mediam non multùm superante, itidem compressum. Sed color albus erat, rubris itidem maculis interstinctus, cuius picturam ex ipso etiam fructu effictam exhibemus.

Color.

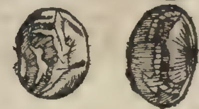
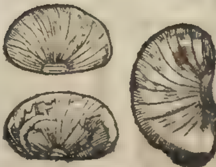
Similiter & tertium quemdam apud eandem conspeximus, prædicto magnitudine tantùm cedentem, quantùm is primo loco descriptus, compressum, Sed colore etiam variantem, quippe ex nigro & albo variegatum, ita vt insignis sinus, albicans, punctis fuscis aspersus, totam ferè fructûs nigri longitudinem vtrinque peruadat.

Locus. Vt Clus. refert apud Monardem, Londini emit in Mercatorũ porticu de Gallo Nauclero Phasioli genus, quod è Brasiliana noui Orbis prouincia aduectum afferebat. Nostro vulgari maior est is

Varietas. Phasiolus, latiórque, nec minùs colore variat: etenim nunc flauus est, aut omninò niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis pupureisque maculis distinctus. De simili planta natum referebat, qualis Europea est, nostrumque saporis gratia & leuitate longè superare, si eodem modo decoquatur. Londini satum prouenit vulgari similibus sarmentis & foliis, sed ad frugem non peruenit.

Icon. Videtur nobis Clusius, primum nostrum Phasiolum iam descriptum pinxisse, ac fortè eâdem tabella album, de quo capite sequenti.

PHASEOLVS NOVI ORBIS LATVS, TOTVS CANDIDVS SMI- [illegible] similis.

Descrip. STRIATO noui Orbis Phaseolo minor est, à germine ad partem oppositam, vnciam latus, lõgitudine sesciũciali, eburnei candoris & læuoris.

Synonyma. Phaseol. ex America. Dicuntur Lob. in Belg. editione parte 2. *Phasioli ex America albi.* Et Icon. Plantin. *Phasioli magni, lati, albi*, Theuet. *America-*

Americanorum Faba. *norum Faba, omninò albâ, valdè compressa, nostratibus latiores & longiores.*

Locus. Habeo ab Ill. E. C. missos à D. Paludano, & deinde mihi cum hac inscriptione: Phasioli Brasiliani, maiores: ex quibus nos curauimus depingendos cum duobus minoribus Lobelij eâdem operâ, ac etiam Phaseolos rubros Americanos, striatos, planos.

PHASIOLVS LATVS ALBO EX NIGRO varius, angustifolius.

Descriptio. SARMENTA statim à radice habet multa prodeuntia, Purkircheriani, siue in ordine [Clusio rariorum plantarum Historiæ] primi Phaseoli modo, quæ, licèt eadem ratione vicinis perticis sese circumvoluant, non tamen adeò luxuriant aut altè assurgunt. Ad horum nodos folia enascuntur terna, vt in aliis Phaseoli generibus, multò tamen angustioria, Sexti [nobis Phaseoli lati. coloris tegularum, cum striis per longitudinem nigris] foliis, quem Coloniæ apud Hoperi viduã conspiciebat Clusius, non valdè dissimilia: ex horum alis emergebãt digitalis lõgitudinis cauliculi, paruos flores in vuæ modum congestos sustinentes, albos initiò, sed, vbi senescunt, pallescentes: iis succedebant planæ, latæque vaginæ, Primi [Purkircheriani] lobis ferè pares, breuiores tamen, initiò virides, quæ maturæ fulues cũt, semẽnque continent planum, Primi iam dicti granis minus, sed similibus coloribus albo & nigro varium, nunc in longitudinem extensis nigris striis, nunc confuso ordine sparsis maculis nigris maioribus, aut minoribus per vniuersum Phaseoli corpus: nonnunquam integro fructu nigro, vel exiguis albis maculis conspersò, aut dimidiâ duntaxat ex parte. Florebat Iulio, & Augusto: semen etiam maturum præbere incipiebat Augusto.

Folia. *Cauliculi. Flos. Vagina.* *Semen.* *Tempus.*

PHASIOLI LATI, CANDICANTES VIRGVLIS NIGRICANTIBVS NOTATI secundùm longitudinem, vel nigricantes: flore albo.

Descrip. Sarmenta. PLVRIBVS sarmentis assurgit, eiusdem cum peregrino iam descripto, [septimo Clusij] vel cum superiore, longitudinis, quæ vicinis palis sese applicant, & eos scandunt: vbi sese in ramos diuidunt, adnascuntur folia, Primi [Phasioli lati, striato semine] foliis similia, terño numero, sed paulò minora: flores ex alis profert etiam Purkircheriani, seu Primi, floribus similes, albos, vetustate pallescentes, vuæ instar nascentes: quibus & planæ, vt in præcedente, succedunt vaginæ, illis haud maiores, continentes bina, terna, aut quaterna grana, plana, superioribus magnitudine respondentia, non adeò candicantia, sed colore interdum exalbescente, aliquando nigricantibus virgulis secundum longitudinem, vel confusè notata, interdum toto etiam pæne fructu, vt in superiore, nigricante.

Folia. Flores. *Vaginæ. Semen.*

Synonyma. *Locus.* Numeratur hic Phaseolus apud Clusium in hist. *Peregrinus octauus* seu emissâ Pannonicarum stirpium Historiâ, alter, qui Viennæ Austriæ, semine peregrè accepto, ipsi prouenit.

PHASEOLI LATI, MAGNI TOTI ALBI, EXCEPTIS QVIBVSdam radiis.

Descrip. PHASEOLVM hunc adquirebam, inquit Clusius, semine, quod N. V. Ioannes Boisot ex Hispaniâ acceperat, mihi communicato, natum; erat verò is fructus Purkircheriano maior, sed totus albus, nisi quidam radij sparsi varium quodammodo fecissent: terræ creditum semen prodiit, creuitq; Purkircheriani instar, similibus sarmentis, foliis, floribus, & vaginis, sed cùm Æstas subsequeretur tardior, humidior, & frigidior, neque hic, neque alij, quos seueram, Phaseoli exotici, ad frugem peruenire potuerunt.

Synonyma. Est autem hic Clusij rariorum plantarum Hist. Tertius, siue ordine peregrinus nonus, lib. 6. c. 41. Phaseoli

PHASIOLI LATI, PRORSVS NIGRI.

MVLTI sunt ab vna radice assurgentes rami, superioribus quidem altitudine æquales, sese circumuoluentes, ex viridi purpurascentes, nodosi, & geniculati, quibus adnascuntur folia, Octaui foliis similia, secundum tamen articulationes, quibus connexa sunt, purpurascentia: ex alis etiam prodeunt digitalis longitudinis ramuli flosculos, superioribus magnitudine & formâ, respondentes, vuæ quoque instar congestos, ferentes, sed quorum galea, seu cassis obsoletè purpurascit, bina lateralia folia, coloris sunt floridioris: his succedunt planæ, latæ, fuscæ & nigricantes vaginæ, semina continentes plana, Purkircherianis, siue versicoloribus Africanis minora, per maturitatem prorsus nigra. Quartus est Clusio Hist. siue ordine Phaseolus peregrinus decimus.

PHASIOLI LATI COLORIS TEGVLARVM CVM STRIIS PER medium nigris.

VNDECIMO Phaseolo nascendi modo & reliquis ferè notis, per omnia fermè similis: sed huius flores Decimi floribus valdè similes, paullò tamen dilutiùs purpurascentes sunt: fructus autem magis dilutâ rubedine præditus, tegularúmque colorem quodámodo refert, quem raræ per longitudinem nigræ striæ varium faciunt, aliquando autem plurimæ totum pænè atrum reddunt. Hoc genus mihi natum semine, quod communicabat Cl. Vir. Ioachimus Camerarius Inclitæ Reipub. Noribergensis Medicus primarius: reliqua fructu ex Hispaniis misso: Clusio ex sex Viennæ natis vltimus, est ordine hist. pl. duodecimus.

PHASEOLVS CAPOTILLO DEL ALDANA, SPADICEI coloris.

PHASEOLVS (inquit Clus. Exot.) peregrinus tertius, ab eruditissimo viro Ioan. Castanedâ Medico Hispalensi ad me missus anno 1600. cum hac inscriptione: *Capotillo de Aldana*: semuncialis erat magnitudinis, læuis, spadiceique prorsus coloris, exceptâ parte supina, quâ suo lobo adfisse videbatur, durus & solidus.

PHASEOLVS BRASILIANVS CVM SVO LOBO, FABA SPADIcei coloris, & circa hilum fuscum candicantis.

PRÆLONGVS (ait Clus. Exot.) erat hic lobus: nam decem vnciarum longitudinem habebat, vnius autem vnciæ latitudinem, aut paulò ampliorem: cartilaginea porrò cute tectus erat, & quaternis in dorso neruis à pediculo ad extremum lobum, secundum longitudinem excurrentibus, insignitus, fusci extrinsecus coloris, intrinsecus ex cineraceo candicantis, tenui quadam membranâ singulas Phaseolorum sedes (decem

autem continuerat) distinguente præditus: ipsi verò Phaseoli longi, semunciam lati, spadicei coloris & circa hilum fuscum candicantis. *Phaseoli.*

Hunc autem lobum ab iis, qui recenter è Brasilia aduenerant, redemptum, Viennam Austriæ ad me [Clusium] mittebat, Richardus Garth, anno à nato Christo 1585. cum aliis quibusdam fructibus exoticis, quos sciebat me summa diligentia conquirere. *Locus.*

PHASEOLVS NOVI ORBIS EX ATRO PVRPVREVS, AVT SPAdiceus compressus duûm generum.

IN nigro relucet color glaucus aut purpureus, longitudo vncia minor, latitudo semuncialis; germen album, sapor leguminosus. Huius generis politior vnus, maior, minùs rugoso cortice, & eo quidem spadiceo. *Color. Sapo.*

Ioh. Bauhino dedit Ill. E. C. cui miserat D. Paludanus nomine Phaseoli Brasiliani.

PHASEOLVS AMERICANVS MAXIMVS, LOBVS FABA OBSOletè rubente, hilo longo, albo.

CLARISSIMVS Vir, D. Carolus Paludanus dedit Sereniss. nostro Principi, siliquam nomine Phaseoli Americani, ex breui, crasso, ligneo pediculo, palmum longam, vnciam & semis latam: cortice crasso, duro, externè fusco, internè albo. Secundum commissuræ longitudinem, veluti sulci aut costæ laterales duæ: est biualuaris, & aperta se contorquens, sapore nullo insigni. Membranæ intus spongiosæ, inter quas fructus *Siliqua. Cortex.*

multi phaſiolacei, vngue longiores, coloris obſoletè rubentis, videbantur nondum maturi. Hylus longus, albus, per longitudinem fructûs, non eleuatus, neceo eſt candore, qui in Leblab, eo etiam multò eſt maior: *Sapor.* ſapor fabaceus: dentibus facilè atteruntur.

PHASEOLI RVBRI, AMERICANI, STRIATI, PLANI.

Deſcrip. ROTVNDIORES ſunt, quàm Phaſeoli magni, toti candidi, amænè rutilantibus lineis ſtriati, Porphyritæ marmoris inſtar; præcedentibus minores, nonnihil rotundi, & plani, maiores, latioréſque Phaſeolis vulgaribus: ex quibus aliqui oblongi ſunt, ſubcærulei, aut nigri, artificioſè ſtriis albis variegati. Lob. Similes, ſi non eoſdem Cluſ. ſic deſcribit: *Deſc. Cluſii. Sarmenta.* Sarmenta altè etiam aſſurgentia, ſimilia folia, & *Flores.* flores in digitalibus ramulis vuæ modo congeſtos, paruos, octaui [Phaſeoli lati candicatis] generis lobis ſimiles, in quibus *Semina* ſemina terna, aut quaterna, plana, dilutâ rubedine prædita, quæ nigris venis, ſiue radiolis ſecundum longitudinem diſtincta ſunt, nonnunquam magnis, vel exiguis nigris maculis conſusè aſperſa: interdum etiam vtrinque prorſus, vel alterâ duntaxat ex parte, nigra, emicantibus ſparſim paruis rubentibus maculis, vt ex marmore aliquo ποικίλω tornata videantur.

Lob. in hiſt. Belg. Rot Orengé ghemarbelde Boonen. Icon. Plant. Phaſeoli rubri.

An Cluſ. hiſt. ex ſex Viennæ natis quintus, aliàs ordine Phaſeolus Peregrinus vndecimus.

Econ ante habetur cum Phaſioli lati ſtriati &c. Icone.

PHASEOLVS SANGVINEVS, compreſſus, vmbilico albo.

Deſcriptio. ELEGANTISSIMVM hoc Phaſeoli genus, exoticæ ſuæ pulchritudinis exhibet notas. Totus ſanguineus eſt, vulgari Phaſiolo latior, multoque compreſſior. Per ambitum nonnihil *Vmbilicus.* anguloſus. Vmbilico in medio paruo, albo. A quo ad oppoſitum tranſuerſim obſcuræ, nec niſi Lynceis ferè intuentibus oculis occurrunt venulæ, obſcuriores ex atro rubentes, quarum diuaricatione in extremo nihil pulchrius conſpici poteſt.

Fruimur hoc ex liberalitate magni nominis Medici Patauini Herculis Saxoniæ, vt & plurimorum aliorum, exoticæ elegantiæ.

PHASEOLVS VVLGARI MINOR ET PLANIOR, SVBRVBRO COLORE, foliis anguſtis.

Deſcriptio. Folia. ELEGANS genus Coloniæ conſpexit, anguſtis foliis Cluſius, fructu vulgari Phaſeolo minore & planiore, ſubrubro colore, ex Hiſpaniis accepto, *Frizoles Guateli* appellatione. Quin Dodonæus eius deſcriptionem in ſuam nouam ſtirpium Hiſtoriam intulerit, non dubitat.

Eidem hiſt. Phaſeolus peregrinus ſextus. *Dod.* in fol. Phaſeolus peregrinus, perticis & vicinis adminiculis ſeſe quoque circumvoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Phaſeolis, ſed ſingula anguſtiora multò, ac

ſimiliter nigriora: *Siliquæ* Siliquæ breuiores, planiores, ac magis compreſſæ, pauciores fructus obtinent.

PHASIOLVS LABLAB ALPINI.

Lablab. Deſcript. PHASIOLVS niger, *Lablab* vocatus Alpino de pl. Ægypti eſt arbor *Sarmenta.* ſarmentoſa, quę creſcit ad Vitis magnitudinem, ſarmentiſque, Vitis modo, extenditur, ac expanditur foliis, figuraque ſimilis eſt omninò vulgari Phaſiolo, *Flores.* flores ferè bis anno, Verè, ac Autumno, Phaſeolorum floribus aliquatenus ſimiles, à *Siliquæ.* quibus ſiliquæ longæ, inſtarque Fabarũ latiſſimæ cernũtur, quæ *Semen.* ſemina nigra, Phaſeolis planè ſimilia, continent, quorum alia nigra, alia ſubrubra cernuntur.

Longæ Vſus. Hæc arbor viuit annos centum & ampliùs, perpetuoque viret. Ægyptiis frequens in cibis, *Menſes.* noſtriſque non minùs ſuauis. Mulieres vtuntur decocto cum croco ad excitandos menſes, præ*Tuſſis.*terea vtilis ad tuſſim, & diſpnæam, & ad vrinam ſuppreſſam mouendam.

Genera. Nigrum. Cluſ. ab. Il. viro Io. Pinello duo Lablab genera à Proſpero illi communicata accepit: vnum videlicet nigrum, vt quod deſcripſerat in Pannonicis, alterum ruffum: De Lablab autem quod affirmat Proſp. Alp. viuit annos centum & ampliùs, eſt difficilè creditu iis, qui Phaſeolorum & leguminum naturam norunt.

Honor. Bell. in epiſt. ex Cydoniæ Cretæ ad Cluſium Auguſto menſe ſcripta. Iulio nuper præterito ex Ægypto ſemina accepit *Leplap* diuerſi ab eo, quem in Pann. Cluſ. deſcribit, quæ terræ commiſſa feliciſſimè nata ſunt, maximâ ſuâ voluptate: *Differ.* differt fructu, ſiliqua, coloreque: nam hic ſiliquas profert magnas, longas, latas,

caulis

caulis color purpureus, ad nigrum tendens, pediculi & nerui foliorum eiusdem sunt coloris: flores plures vno petiolo inhærent. Ab Alpino rectè planta delineatur: sed flores valdè differunt: nam non in fine caulium, sed è foliorum cauis exeunt longo pediculo plures, quasi spicatim, magni, figurâ aliorum Phaseolorum, sed colore atro purpureo, qui Italicè *Pauonazzo* dicitur, Phasiolique ad rubrum tendunt nigris maculis insigniti, longo hilo (ut niger,) & albo.

PHASEOLVS LEBLAB NIGER ET SPADICEVS, HILO LONGO, ALBO.

ptio. EX Phaseolorum genere quoque est, quod *Leblab* barbarâ voce nuncupant. Magnitudine est Phaseoli vulgaris, cortice tegitur spadiceo, læui, saturè rubentibus punctulis asperso. Cuius ambitus partem tertiam cingit hilum eminens, candidum, decoram elegantiam fructui concilians.

Cl. Paludanus *Leblab* nomine misit fructum, descripto iam figurâ similem, sed planè nigrum, & aliquantò minorem, & ad cuius hili imum duæ maculæ flauæ conspiciuntur.

Est nobis Leblab genus quoddam totum nigrum, excepto hilo, itidem candido, eminenti, ac iam descripto simili, magnitudo prædicto æqualis: Huicque similem habemus alium, colore ruffo, plùs minùs diluto: est etiam colore ferè rubro, nec non colore ferè flauo. Dentibus facilè atteritur hic Phasiolus: sapor eius leguminosus quidem, sed nobis valdè ingratus.

Clus. in Pannon. & hist. rar. depingit & describit hoc Phaseoli siue leguminis genus, quod Paludanus misit, cui *Leplap* nomen inscriptum erat, his verbis: Siliqua breuis & lata est, quaternaque grana oblongiuscula, nigra, hilo nihilominus albo, admodum longo, prædita, continens.

s. Clusio aliquoties acceptum, & terræ, opportuno tempore, creditum, nasci noluit, respuens fortè regionum Septentrionalium frigidiorem aërem. Sunt nobis siliquæ prædicti *Leblab*, quales pinguntur à Clusio, sicut & semina eorum ex diuersis locis missa, videlicet à Paludano, vt dictum, alia mihi data per D. Iacobum Zuingerum, & fratrem Casparum Bauhinum ex Creta delata. Verùm ea fuerunt simul mixta per incuriam. Basileæ prouenit Leplap in horto D. Iselii, simile caulibus & foliis Smilaci & Phaseolis vulgaribus, nisi quòd folia multa, quaterna proferat. Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio diuersorum colorum Leblab attulit.

PHASEOLVS PEREGRINVS ORBICVLARIS, CINEREI COLORIS, TECTVS atrâ tenuique membranâ.

tio. MITTEBAT ad me [inquit Clus. Exot. lib. 3. c. 14.] anno 1600. honestiss. vir Vvilhelmus Parduin Phaseolum peregrinum, qui lobo inclusus fuisse videbatur, planus, vncialis magnitudine, orbicularis pænè formæ, medio tumidus, atque in binas partes diuiduus, cineracei coloris, atrâ, tenuique membranâ tectus, cui nullum nomen erat inscriptum.

PHASEOLVS PEREGRINVS ANGVSTVS, NIGRICANS, ALBA, TENVI MEMbranâ tectus.

PHASEOLVS alter peregrinus, Clusio [etiam in Exot.] missus, anno 1600. per Vvilhelmum Parduin vncialis quidem erat longitudinis, sed angustus, solidus & durus, nigricans, in binas similiter partes diuiduus, tenui quadam membranâ tectus, albâ, quæ in latere vestigium retinebat, quo lobo inhæsisse videbatur. *Descr.*

PHASEOLVS BRASILIANVS MVLTIS, SPADICEVS, MAGNVS CVM MAGNO hilo nigro, plurimum ambiente

CASTANEÆ magnitudine est, orbiculatus, vnciali plùs minùs latitudine, puluinatus, cortice tectus rugoso, spadiceo, dilutiore, saturatioréue, circa hilum verò dilutiore & ferè albicante, cuius orbitam ferè totam ambit, hilum pullum, culmum latum, sulco medio secundum longitudinem exaratum in principio punctum impressum habens. *Descrip. Cortice.*

Huius generis etiam alium dono accepimus ab Illustrissima Ducissa Vvirtembergica cuius hilum vtrinque eminês, veluti crispatas habet fimbrias. Anno 1598. Cl. vir Paludanus misit nobis pro Fabis Brasilianis: quasdam etiam antè habebamus, non recordamur vnde. Icon nostra facta ad iconem, quæ est apud Lobel. in Iconibus, & Clusium apud Monardem. Faba autem facta secundum nostrum fructum. *Alius.* *Icon.*

An *Lobel.* & Pena in Adv. de hac aiunt, Faba (vel Phasiolus) quędam latissima & candida, compressæ rotunditatis, ambitu ferè vnciam æquat, gustu, concretione, & Phaseoli similitudine: hãc non demptam ex arbore Phasiolifera, vt quidam putant, noruntamici quidam, qui seuerunt, legumenque non ita dissimile Phasiolo habuerunt. *Faba latissima.*

Lob. Obs. & Icon. Plant. picturam ac descriptionem Clusii exhibet simili titulo *Phaseolus Brasilicanus* à Brasilianis *Macouna* vocatus, ex cineritio candicans. Tab. Icon. & hist. *Phaseolus Brasilianus* 3. Bresilgenbonen. Hist. Lugd. *Phasiolus Brasilianus Clusii*. Qui, cùm Olysipone esset, quemadmodum apud Monardem perhibet, donatus est Phaseoli genere ex Brasilia Americæ prouinciæ delato admodum recenti, pollicari latitudine, crasso colore ruffescente, magno hilo, & parte extremâ veluti sessili. Eiusmodi quatuor, aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare di- *Macouna.* *Phaseolus ex Brasilia colore ruffescente.*

cuntur: flore traditur ex rubro pallescente: ipse quidem duntaxat iuniorem plantam vidit sibi semine natam, quæ foliis Phaseolo vulgari ferè similis erat, nisi quòd minora erant, & auersâ parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui mollique lanugine fuluescente obsiti. Brasiliani *Macouna* vocant: similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans, duntaxat differentes ex Mauritania delatos idem Clusius vidit.

Colore cinereo.

PHASIOLI BRASILIANI MAGNI VARIETAS, CINEREA, AVT EX cinereo nigricans.

Descript. MAGNITVDINE à prædictis non variat, sed paullò orbiculatior, nec minus puluinatus, corticeque scabrosiore. *Color.* In colore & hilo præcipua varietas. Hi siquidem cinerei, aut ex cinereo nigricantes, haud interim secùs ac prædicti circa hilum dilutiores. *Hilum.* Hilum verò sesquiculmum facilè adæquat, vtrinque modicè eminens, quod in illis non apparet: per medium item sulco, vel striâ cauatâ excurrente. Ad hili finem, eâ nimirum parte, quæ sessilis, ex hili proxima stria transuersa, itidemque cauata, tertiam fructûs crassitiem exæquans conspicitur. *Icon.* Figura prædicti hanc quoque non malè exprimit, si, quæ in hoc speciatim euariant, excipias. Hunc nacti sumus ab Ill. C. Vvirtemb. cui Paludanus miserat, ni memoria nos fallat.

Locus. Anno 1605. inter ea, quæ Gener Cherlerus adferebat ex itinere Anglicano & Belgico, erat modò descripti Phaseoli siliqua, continens fabas tres: hæc siliqua similis erat siliquæ depictæ à Clusio pro lobo peregrino cartilagineo: vnciarum quinque longa, duarum lata; colore fusco, cortice non duro, dorso insignita, vt illa, duplici crista cartilaginea & sinuosa. Verùm in eo differens, quòd habeat præter dictas cristas alias multas transuersales, quæ non traduntur à Clusio nec in eius icone apparent: hirsuta quoque est, internè glabra, nonnihil ex cinereo colore lucida. Mea insuper siliqua destituitur pediculo, & Fabæ in siliqua pendent ex pediculo maximam partem ambiente eas, instar annuli: bene maturæ videntur, difficulter aperiri possunt, propter firmitatem nuclei, cortex exterior cinereus, vt dictum in descriptione, internè niger: nucleus verò externè niger, internè albus, insigniter durus: sapor nullus insignis, nisi quòd videtur ad Fabæ vulgaris saporem accedere.

Horum meminisse videtur Clusius, vt videre est capite præcedenti, cùm ait: Macounam ex cinereo candicantem ex Africa Mauritaniæ delatum vidi.

PHASIOLVS NIGRITARVM COLORE FVSCO.

Descrip. Lobus. EX GVINEA AVTHORE CLVSIO Exot. delatus fuerat, Februario mense anno 1598. peregrinus hic Phaseolus, cuius lobus, sex, interdum septem, nonnunquam etiam octo, vt mihi referebant, vncias longus, penè binas latus, planus, sinuosis oris, cortice non valdè crasso præditus, externâ parte nigro, valdè rugoso, tumenteque, quâ parte Phaseoli inclusi, internâ cinericeo, cuspide lôgâ & mucronata, dorso satis elato, *Fructus.* in quo terni, aut plures fructus, quibusdam veluti

cellulis distincti, vt in reliquis lobis cartilagineis, vel membranaceis magna ex parte contingit, orbicularis ferè in plano formæ, vncialis magnitudinis, coloris fusci, & tanquã annulo, siue circulo totum penè ambiente.

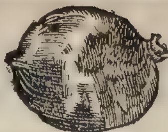
Cęterùm hos lobos mihi cõmunicabat Christianus Porretus Pharmacopæus Leydanus diligentissimus, qui à nautis redemerat. Plures autem huiusmodi Phaseolos non semel, sed aliquoties accipere memini, & anno 1597. & aliquot sequentibus accipiebam, eosque non vnius coloris, & omninò nudos, nulloque lobo inclusos. *Vbi.* Quin & non valdè dissimiles anno à Christi natiuitate 1564. Vlysippone nanciscebar recenter ex Pernambuco Americæ allatos, spadicei coloris tamen illos, & *Macouna* appellatione insignitos, è quibus anno insequente in Belgicam redux, aliquot mense Aprili terræ committebam, quorum vnus duntaxat germinabat; & in binorum cubitorum altitudinem excrescebat: sed quum seriùs germinasset, ad frugem peruenire non potuit, & præmatura Hiems corrupit antè quàm vllum floris etiam rudimentum dare posset. *Locus. Macouna.* Huius porrò, vt natus erat, iconem in tabella expressam olim dabamus scholio ad caput de Faba purgatrice, lib. simpl. med. ex Occidentali India delatorum, edito ab eruditiss. viro Nicolao Monarde Hispalensi Medico, quem tum Latio donabamus. An autem lobo huic simili inclusi fuissent, me latet, quoniam omnes nudos accipiebam: ab iis tamen, qui attulerant, intelligebam prægrandibus siliquis fuisse obductos.

LOBVS CARTILAGINEVS EX INSVLA MAVRITII, PHAseolo siue Fabâ nigrâ.

Locus. ANNOTANTE Clusio Exot. inter eas plantas quæ in insula quadam deserta, ad quam quinque Batauicæ naues, quarum Præfectus Wibrâdus à Wirvvic, anno reparatæ salutis humanæ 1598. appellebant, cui Cygneæ nomen Lusitanos primùm indidisse audio, Bataui verò à principe Mauritio, Comite de Nassavv, Mauritii cognomen dedere, nascebantur, vna erat lobifera: nam eius binos lobos inde aduectos, ante maturitatem tamen sectos, biennio pòst, Wibrando reduce, ipsius munere accipiebam. An verò planta, quæ similes lobos proferebat, in arborem assurgeret, an leguminis genus duntaxat esset, quosnam flores aut folia haberet, intelligere non licuit, quia ab illis acceptis, neminem eorum, qui in dicta insula fuissent, conuenire potui nec ipsum quidem Wibrandum, qui lobos per suum famulum ad me mittebat: eam ob causam nullam ipsius plantæ descriptionem dare possum, præterquam loborum.

Erant

Erant porrò illi lobi diuerſæ quidem longitudinis, ęqualis tamen latitudinis, non valdè craſſo, ſed cartilaginoſo potiùs cortice tecti, eóque rugoſo, quia immaturi, fuſci coloris, breui, ruffáq; lanugine obducto, quam adhuc retinebat in lacunis, vbi attrita & deterſa non fuerat, ſupernâ, & infernâ parte veluti duplici criſtâ ſinuosâ, & ſemunciam ferè latâ, à pediculo ad mucronem vſque lobi productâ, prædito: Phaſeoleos autem continebant penè vnciam latos, orbicularis formæ, non tumentes tamen in medio, ſed depreſſos, quia plenam maturitatem nondum erant adepti, in ambitu vndiquaque ferè veluti anulo cinctos, vt pleri que ſimiles Phaſeoli, valdè duros & nigros, nucleo tamen albo præditos, quo recente veſci licuiſſet, quia ingrati ſaporis non erat. Iſtorum autem loborum vnus, quaternas vncias longus erat, tréſque Phaſeolos continuerat: alter ternas duntaxat, & binos Phaſeolos habuerat: vterque autem binas penè vncias latus.

tiùs introſpiceretur, non item.

Eicon eadem cum ea quæ lib. 3.c.68.

PHASEOLVS BRASILIANVS MAIOR PICTVRATVS: ET alter dilutiore colore.

FIGVRA ſunt oblonga, & ad circularem accederent, niſi ſegmentum, quod parte ſeſſili ad circuli perfectionem requireretur, deeſſet. Magnitudine præcedentibus ſuperiores ſunt, longitudine ſeſcunciali, latitudine ab hilo ad ſeſſilem leuiter ſinuatam partem: vnciam facilè ſuperante. Nec minùs ventrioſi videntur, quàm prædictæ duæ ſpecies deſcriptæ. *Corticis* color ſpadiceus; per quem foliacea quædam emblemata ſunt ſparſa eleganti aſpectu. Circa hilum dilutior, & ferè flaueſcens. *Hilum* nigrum quoque, ſed anguſtius, & vix culmi minoris latitudinem adæquat, aſt quàm in cæteris magis eminet. Eadem tamen ratione fructus ambitum comprehendit, ſicut in iam deſcriptis, hoc eſt, ad partem ſeſſilem vſque. Circa hili extrema nec caput nigrum, nec ſtria tranuerſa conſpicitur. Maior quoque inter vtrumque hili extremum diſtantia quàm in prioribus. Hanc habuimus ex fructibus à Paludano datis Ill. C. Wirtemb.

Huius generis vidimus etiam minorem apud Illuſt. Principiſſam Wirtembergicam, & colore pallidiore, ſeu dilutiore, in cæteris ferè iam deſcripto ſimilem.

PHASIOLVS BRASILIANVS MAGNVS, TOTVS NIGER, ſplendens.

CORTICE obtectus eſt duro, toto nigro, læui, atque ſplendente. In cæteris ferè, cum rubro ſplendente conuenit, ſed eo paullò minor eſt. Hilus etiam totus niger tres fructûs partes ambit, ipſóque fructu elatior eſt. Rotundus eſſet, niſi pars ſeſſilis rotunditatem caueret. Illuſtriſſima Principiſſa Wirtembergica ſeuit, apud quam videre, deſcribere, atque depingere datum fuit; aperire, vt pen-

LOBVS PEREGRINVS CARTILAGINEVS, PHASEOLO EX PVniceo nigro tanquam annulo cincto.

ANNO 1599. inquit Cluſ. vt videre eſt in Exot. peregrinũ quendam lobum nanciſcebar, cui ſimilem ante videre non memineram: propterea illius hiſtoriam peregrè natis lobis adiungendam eſſe cenſebam.

Quatuor autem vncias cum ſemiſſe longus erat hic lobus, binas, aut paulò ampliùs latus, cartilagineo potiùs, quàm duro & lignoſo cortice conſtans, dorſo inſignitus duplici, veluti criſtâ cartilaginea, & ſinuosâ, ad extremum vſque lobum protensâ: rugoſus autem erat cortex, & coloris nigri veriùs, quàm fuſci: licet porrò ea longitudine eſſet præditus, tres tamen Phaſeolos duntaxat continebat orbicularis formæ, mediâ parte aliquantulùm tumentes, circiter vnciam latos, in ambitu ferè vndequaque tanquam anulo cinctos, valde duros, & ex puniceo nigros. Quæ arbor, ſiue planta hunc lobum protuliſſet, quâve in prouincia naſceretur, intelligere non potui, tametſi omnem diligentiam adhibuerim. *Deſcrip. Lobus.*

PHASIOLVS SECVNDVS NIgritarum, non magnus pro lobi amplitudine.

ALTER lobus ex Guinea allatus, circiter ſeptem vncias longus, ſeſcunciam latus, quem *Deſcrip.*

Clusius redimebat anno 1595. durâ cute tectus erat, coloris externâ parte ex fusco cineracei (eius dorsum tribus neruis secundum longitudinem insignitum, vt in plerisque similibus lobis) internè veluti membranâ suffultus, aliquot Phaseolos continens non valdè magnos, pro lobi amplitudine, nigros, longo hilo siliquæ siue lobo inhærentes.

Accipiebat autem hoc breuiorem eodem anno ab amplo viro Simone Parduyn consule Mediburgensi in Walachriâ Zelandiæ. Et biennio post his non dissimiles â nautis Batauis ex Madagascar insula allatos, Amstelredami conspiciebat. Traditur hæc historia Exot. lib. 3. cap. 11.

PHASIOLVS PEREGRINVS MAGNVS, COLORIS CASTANEÆ, cum magno hilo, læuis

Memini aliquando me Phaseoli cuiusdam siliquas vidisse, quales pinguntur à Lobelio Brasiliani Clusii nomine, à Brasiliano tamē & purgatrice Faba diuersa grana continentes: hæc enim minora, illo maiora orbiculata, semuncialí latitudine, cortice duro, lęui, spadiceo obducta, leuiter compressa, quorum hilum profundius, canaliculatum, non pullum, vt in Brasiliano, sed reliquo cortici concolor, nec ita etiā latum, longúmve, vt quod duas dūtaxat tertias orbitæ cingat, cùm Brasilianus Phaseolus breuem isthmū relinquat. Cortice separato, qui crassiusculus multùm de intenso illo colore remittit, pulpa in conspectum sese dat, superficie quidem tenus rati coloris, intrinsecùs alba, dura, sapore viciæ. *Descriptio. Cortex.*

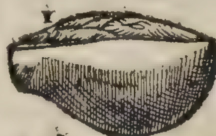
An Phaseolus tertius Nigritarum, ex Guinea aduectus, quem Clus. Exot. lib. 3. cap. 11. his verbis descripsit: Secundo [præcedenti] non dissimilem, vncias cum semisse longum octo, sed neruis secundum longitudinem in dorso excurrentibus magis eminentibus, interna autem parte nulla membrana (nisi attrita fuisset) præditum, cineracei ex fusco coloris, Phaseolos continentem superioribus maiores, spadicei coloris, nec hilo adeò longo præditos, vt illi; quos honestus vir Petrus Garetus, Iacobi frater, Amstelredamo ad me mittebat. *Descript. Clusii.*

An Gesn. epist. tertium Fabæ genus ab Adolpho Occone missum? *Faba.*

Lobel. Obs. & Icon. Siliqua Phaseoli Brasiliani. Sed videtur nobis hęc siliqua Lobelii non esse Phasioli Brasiliani: sed Fabæ, de qua hoc agimus capite.

Iac. Theod. Tabern. Icon & hist. Phasioli Brasiliani tertii siliquæ. Schoten der dritten Brasilgen Bonen.

FABA, VEL PHASEOLVS INDICVS MAGNVS, RVBER, SPLENDENS.

Apprimè similis est iam descripto Phasiolo peregrino magno, coloris Castaneæ: eundemque diceremus, nisi color manifestè distingueret, leui interim quoque interueniente figuræ atque proportionis discrepantiâ. *Descrip.*

Vnciam vnâ & semis adæquat amplitudine, quamvis circinatæ rotūditatis non sit: quippe parte vnâ rotundiore, alterâ latiore, compressus, & vnciâ mediâ vix crassior. Hilum insigne, ac nigrum, duas ambitûs partes comprehendit, reliquâ parte tertiâ hilo vacuâ existente. Cortex rubeus est, insigniter læuis, splendens, ac subdurus; quem aperire potestas non data fuit, quòd Illustrissima Principissa terræ committere decreuerit, apud quam vidimus, descripsimus, depinximus. *Hilum. Cortex.*

Eicon eadem cum eâ quâ lib. III. cap. LVIII.

FABA INDICA, SIVE PHASIOLVS MAGNVS, COLORE EX PHOENICEO croceo.

Præcedenti iam descripto figura & magnitudo respondet. Sed suo colore variat: nam phœniceus ex croceo, hic ex illo ita emicat, vt cuius lustrum præualeat non temerè dixeris, concomitante perelegantí læuitate, atque splendore quàm in prædicto tamen multò inferiore. Hilum quoque non nigrum, sed fructui ferè concolor, quamvis saturatius. Dono accepimus ab Illustriss. Ducissa Vvitembergica. *Descrip. Color.*

PHASIOLVS SIVE FABA ARBORESCENS ex Guinea, Paludano latissima, ferè quadrata.

Frvctvs, quem misit D. Bernardus Paludanus titulo Phaseoli, siue Fabæ arborescentis ex

Guinea, Purgatricibus noui Orbis Fabis compressior est, trium vnciarum latitudine, acutior ad hilum, oppositâ parte latus, & tantùm non quadratus, longitudo sescuncialis: cortex Castanearum corticem crassitudine æquat, ex spadiceo nigricãs, obliquè striatus, amarescẽtem substantiá claudens, quæ situm iam in superficie contraxerat, penitùs verò nigricat, & odorem ingratum spirat.

Eundem fructum dono nobis dedit Illustrissima Ducissa Vvirtembergica, sed figurâ paullò variantem. Nam ad ouatam figuram quàm proximè accedit, ac prædicto latitudine quidem cedit, sed crassitie superat. Cortex, & quæ intus latet substantia, cum prædicto eadem, sed paulò dilutior, fortè quia maturior: Nam in vniuersum prędicto est habitior. Conferant lectores historiam duarum sequentium Fabarum arborescentium Clusii: eæ sanè cum nostris respondere videntur.

FABÆ ARBORESCENTIS LONGISSIMVS lobus, Phaseoli, lati, plani, spadicei.

VALDE magnus erat lobus, inquit Clus. Exot. Lugduni Batauorum conspectus apud Hẽricum Tilmannum Mercatorem, qui diu in Lusitania vixerat, eumque ex Guinea delatũ afferebat. Nam viginti vnciarũ longitudine, duroque & crasso cortice erat præditus, atque rugoso, coloris externa parte nigricantis, & fuliginosi, internâ autem ferè spadicei (eam enim videre poteram, quia propter nimiam siccitatem, & calorem in binas partes cum strepitu dissilierat) continens magnos septem Phaseolos binas vncias cum semisse longos, sescunciam latos, valdè planos pro magnitudine, & minimè densos, coloris ex spadiceo nigricantis, & splendentis. Ipsum quidem lobum libenter in tabella exprimendum curassem: verùm quia in binas partes dissilierat, & illæ instar cornuum arietis sese contorserant, commodè fieri non poterat: sed ex alio simili iconem in tabella expressam hîc subiiciendam curabam.

Locus. Eam porrò iconem suis natiuis coloribus in charta eleganter expressam, seruata lobi magnitudine & latitudine, mittebat ad me anno 1601. doctiss. vir Franciscus le Clerc Montifaut Medicus Tornacensis, cum vno Phaseolo ex ipso lobo exempto. *Lobus.* Lobus autem vnâ vnciâ minùs longus erat eo, quem apud Tilmannum conspiciebam: nam eius longitudo nouemdecim vnciarum dũtaxat erat, latitudo verò eadem cum illo, qui Tilmanni, circa pediculum tamen paullò angustior: color externus fuscus, quem crassiores venæ, siue striæ nigræ, à pediculo ad extremum vsque lobum secundum longitudinem ductę exornabant, internus color ex spadiceo ad rubedinem tendens: ipse Phaseolus planus, niger, & splendens, illi penè similis, qui in lobo Tilmannico: quâ autem parte lobo adhæserat, paullò angustior illo mihi videbatur, deinde in latum se expandens. Vnde autem hunc lobum habuisset, non adscribebat.

FABA ARBORESCENS, SIVE PHASEOLVS LONGE MINOR, PLANVS, RVGOSVS, spadicei coloris, neruo eminentiore.

Descript. Phaseolus. LOBO haud dubiè inclusus fuerat alter Phaseolus, superiori quidem formâ non valdè dissimilis, sed longè minor, sescunciam videlicet tantùm longus, vnciam latus, planus, rugosus, spadicei quodammodo coloris, neruo, qui eum ambiebat, eminentiore, & in binas partes diuiduum esse indicante, vt Fabæ vulgares. Hunc Clusio, quemadmodum ipse Exot. lib. 3. cap. 7. testatur, Paludanus ostendebat.

FABA ARBORESCENS, PHASEOLO plano, longo, nigro.

Locus. PHaseolũ accipiebat Clus. libro & capite modò allegatis, à Cl. V. Paludano, Fabę arborescentis appellatione, quæ ex Guinea delata esset, & *Descriptio Phaseoli.* ex simili lobo, qualis Fabæ arborescẽtis longissimæ, exemptus esse credebatur: erat autem valdè planus, binas vncias longus, aut amplior, sescũciam latus, eiusdem penè coloris cum eo, qui superiore capite descriptus, minùs tamen nigricans, quia forsitan minùs maturus, non minùs tamen splendens illo.

Alius. Similem etiam, sed maiorem, crassiorem, & spadicei coloris nanciscebar anno 1597. in Madagas-

carinsulâ natum, ab eis, qui illo anno ex Iaua Amstelredamum redierant.

FABA ARBORESCENS, SIVE Phaseolus ouo columbino ferè simi- lis, exalbidi coloris.

Descrip.

PHaseolus, inquit Clus. Exot. qui lobo inclusus fuisse videbatur: diuersa erat eius forma, nam columbinum ouum ferè exprimebat, longior vncia, ambitu sescúnciam ferè comprehendens, exalbidi coloris, cui flaui quidpiam circa extremã partem, quæ lobo inhæserat, fulginosâ maculâ erat insignitus, læuis alioqui, & splendens, grauis, & ponderosus.

FABA ARBORESCENS, SIVE PHASEOLVS NIGER, AD OVVM columbinum accedens.

Descript.

PHaseolum quartum (pergit Clus. lobo etiam comprehensum fuisse, non est dubium: illum ad me mittebat anno redemptionis humanæ 1597. ornatiss. vir Iacobus Pla tau, rei herbariæ peritissimus. Erat porrò crassiusculus, eiusdem penè magnitudinis cum superiore, totus niger, præter exiguam maculam subalbam, quâ procul dubio inhebærat lobo, durus autem, & solidus, atque in aqua subsidens.

PHASIOLVS NOVI ORBIS, SIVE FABA purgatrix latissima, cordis figura.

Varietas Fabarum.

VAriæ magnitudinis purgatrices noui Orbis Fabas seruo, aliàs vnciarum duarum latitudine, aliàs sescúnciali, vtraslibet orbiculatas ferè, latiores tamen paulò, vti sinus paruus, quà siliquæ adhæserunt, cauas, digiti ferè crassitudine, modicè compressas, spadiceo, duro, striato, & lucente cortice intectas:

Cortex.

quod ... tinctum, teste Clusio, album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaseolacea ... pore primùm, quali ferè sunt omnia legumina, sed ... dicimus, & ... quo ... , ni fallor, vt purgandi facultate sint prædita.

Fabam iam descriptam reperimus inter Valerandi Dourez selecta; cuius hæc erat inscriptio: Faba purgatrix, vel potiùs Phasiolus Peruuianus: Sunt nobis tres fructus, vnus sonat, alter nõ, tertius flaccidior, & compressior, qui immaturus videtur, quem habui ab Illustriss. E. C. missum à Bernhardo Paludano, nomine, si benè recordor, Fabæ Brasilianæ.

Quartum anno 1605. accepimus inter ea, quæ Gener adferebat ex itinere Anglicano & Belgico, magnum, plenum, pulchrum, atro-durum, non sonantem, sine nomine. Adhæc anno 1608. tres alias purgatrices Fabas dono habui ab Ill. mea Principissa. Erant autem duæ nigræ, compressæ, vtrinque ferè planæ, tertia coloris penè castanei, vnâ parte planior, alterâ gibbosa valdè, sinum cordatum minùs demonstrans.

An Lobel. & Pena in Adu. de supra dicto loquuntur, dicentes: Phasiolos, siue Fabas perquàm raras habemus, quas ferunt repertas magnâ copiâ ad Cornubiæ littora, &, quod non parum mirum, eo loco nullam meminit vllus nauem illisam, nullúmve naufragium factum, & tamen quotannis nouæ inueniuntur, partim fluitantes, & partim effodiuntur immersæ sabulis littoreis, quasi, vt putant Cornubiensis maris Anglici accolæ, secundis Austris, aut Zephyris è nouo Mundo appulsæ fuerint. Tenebras, nobis equidem iudicibus, effundunt Aduersaria, quæ omnis generis ambiguitates & dubia continuò pariunt. Fabas perquàm raras, sed quales rogo, quantas? describere fas erat, nefandum nudis incedere nominibus: nec enim his docetur quid res sit, sed per descriptionem ea tandem intelligitur.

Lobel. Obs. Icon. Plant. *Phaseoli noui Orbis,*

Fabæ purgatrices Clusii. *Clusio* apud Monardem nascitur in insula D. Thomæ dicta, & cordis effigiem, vt vulgò pingi solet, imitatur: idcircò à quibusdam *Cor Diui Thomæ* nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça part.1. Chron.c.112. Phasiolus maior Fabæ purgatricis nomine missus.

Cæterùm silentio minimè premendam idem Clusius existimauit opinionem, quam Nortuuagos de hoc Phaseolo habere intelligebat: illos enim prorsus sibi persuadere scribebat doctissimus viri ipsi amicus, marinum esse Phaseolum, atque ideò in Farris insulis nasci inter Algam, & ex profundo erui, quin & folliculos ostendere, quibus contineri nugantur, quum tamen nihil aliud sint (nam vnum quem mittebat, conspexit) quàm ouorum *Raiæ* piscis putamina. Ipsi à forma renes marinos appellant, nonnulli etiam *Bonæ fortis calculos*; siue, quòd calamitatem à domo possessoris, siue etiam, quòd incantamenta, & nescio quam noxam, ab heri pecore arcere vel propellere, credantur. Similem præterea cum suo lobo proponit capite octauo lib. 3. Exotic. qui non minùs crassus erat (vt ex icone, quam suis coloribus expressam, eruditissimus vir Franciscus *le Clerc* Medicus Tornacensis ad ipsum mittebat, coniecturam facere poterat) quàm lobus, qui ex Wingandecaovv relatus, & hoc libro descriptus est: quem quidem lobum videre sibi non contigit, nihilominùs eius iconem, secundum eam, quæ ad illum missa, in tabella secunda expressam adpositam hic volebat.

Is autem lobus non erat valdè longus pro eâ crassitudine, quam pictura, quæ ad viuum affabre expressa, referebat, sed quinque vnciarum longitudinem duntaxat habebat, binarum verè latitudinem, duro, crassoque cortice constans, coloris ex cineraceo fusci, de crasso pediculo pendens. Binos Phaseolos solummodò continuisse videbatur, quorum alterum cum ipsius lobi icone ad ipsum mittebat, binas vncias latum, sescunciam longum, sumpta ab hilo, quo lobo adhærerat, ad infimum fructum mensurâ, planum, medio tamen, aliquantulùm extuberantem, læuem, coloris nigri & splendentis, quia perfectam maturitatem adeptus erat, aliàs ex fusco spadicei: plerique autem omnes, quos videre Clusio contigit (multi certè, & quidem variæ magnitudinis persæpè sibi sunt conspecti) cordis, vt vulgò pingitur, formam habebant, hoc est, eâ parte, quâ lobo adhærerant paullulùm erant caui, atque propter hanc formam, & quia in insula S. Thomæ (tametsi in aliis etiam Africæ regionibus inueniri non dubitem) nascitur, & inde plerumque Phaseoli illi allati, *Cor S. Thomæ* à quibusdam appellatur. *Hæc ex Clusio.*

Hos exhibet Iacob. Theod. Tab.ic. & hist. sub titulo: Phaseoli Americi purgantes, Purgierend Bonen auß America. Eosdem quoque *Hist. Lugd.* depingit, ac describit, vocatque Fabas purgatrices Monardis. An porrò Fabæ vulgaribus similes, quarum meminit Ferdinandus Lopez de Castagneda Hist. Indicæ lib.7. cap.78. quæ vomitum cient, & aluum valenter purgant?

Fabarum purgatricum solum fertile Carthago, Nomen Dei, & insula D. Thomæ dicta. Sed Clusius in Africæ etiam aliis regionibus inueniri non dubitat. Cæterùm, vt Monardes præcipit, pellicula illa tenuis, quæ per medium illas intersecat, & cæparum tunicam exteriorem æmulatur, vnà cum cortice abiicienda est, alioqui tantâ vehementiâ supernè & infernè purgant, vt in vitæ discrimen sumentem coniiciant. Assandæ deinde sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuendæ. Datur hic puluis vino, aut saccharo exceptus, ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur. *Sumendi ratio.* Apud Indos hoc medicamentum celebre est, ob sumendi facilitatem: nam sine molestiâ bilem, pituitam, & crassos humores, multò leniùs, & faciliùs, quàm superiora medicamenta [nuclei pinei cathartici, Auellanæ purgatrices &c.] purgant. *Facultates.* Dantur in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis. Dosis esto assatarum (quod cùm in hoc, tum in præcedentibus obseruandum est, torreri enim singula præstat) à quaternario numero ad senarium, pluriúmue, aut pauciorum, pro ægri viribus. *Dosis assatarum.* Calidæ in secundo, siccæ in primo. *Temperamentum.*

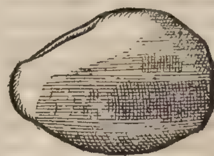
PHASIOLI NOVI ORBIS, SIVE FABÆ purgatricis latissimæ, variatio longior.

Ab hilo, quod eminentius est, nec sinum facit, ad oppositam partem duos pollices, cum dimidio est latus, longitudo duarum est vnciarum, sic, vt ab orbiculata superiorum figurâ non parum descistat, color spadiceus, dilutior, lubricitas & nitor, vt videtur, maior, crassities par. *Descriptio. Color.*

Vnde habuerimus Phasiolū noui Orbis longiorem non recordamur. In ea sumus opinione, Clusium in Exot. lib. apud Manardum cap.49 huius meminisse, cùm post traditam Fabam purgatricem formâ cordis, scribit: Illi similes, hoc est, magnitudine, & colore respondentes, sed longiore formâ præditos Phasiolos videre memini.

PHASEOLVS, MAGOVNÆ, SIVE Phasiolo Brasiliano similis.

Phasiolus Macounæ similis, hoc est, spadiceo nigricante, sed planiore, longioreque formâ, hilo non admodum magno; Clus. de fructibus peregrinis. Est autem ipsi, fructus peregrinus secundus, pag. verò 43. Phasiolus Macounæ similis dicitur, cuius ad epistolam Petri de Osma Nicolao Mo-

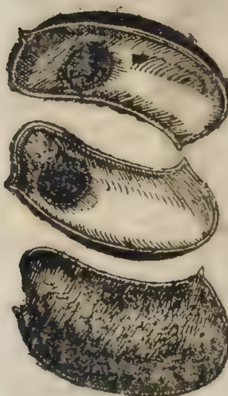
nardes inſcriptam poſtremâ editione meminit, quique Diuo Maximiliano ſecundo Cæſari ex Hiſpaniis miſſus fuit, *Haba de India muy larga*, id eſt, Fabæ Indicæ prælongæ nomine. Aqua morſus imum petit. Iac. Theod. Tabern. Icon. Fructus peregrinus II.

Haba de India muy larga.

Eicon eadem cum ea quæ lib. III. cap. 46.

PHASIOLVS INDICVS BREVI SILIQVA tumida atque nigra.

Deſcrip. INter alia naturalia præcipuæ raritatis, quæ D. Paludanus Illuſtriſſimo ac Clementiſſimo meo Principi Duci Vvirtembergico obtulit, eſt ſiliqua hæc Indica, vnciâ latior, longitudine dupla, puluinaris inſtar tumida, nigra, aut fuſca, corticis Caſſiæ fiſtularis in modum, modicis ſtriis, rugoſa, lucida. Ex cuius extremo altero eminet pediculi veſtigium: Parte verò oppoſitâ angulus incuruus. Porrò hæc ſiliqua in hypocauſto collocata, à colore fatiſcens, in duas diſſiliit partes, quæ contorquebantur inſtar reliquarum ſiliquarum leguminoſarum, quæ tamen madefactæ aquâ, facilè in priſtinam figuram extendebatur.

Color. Colore erant intus viridante, ipſe verò cortex fimbriâ claudebatur albicante. Latebant intus in ſiliquæ angulo fructus proprio pediculo hærêtes, gemelli, nigri, læues, latitudinis pænè circinatæ, compreſſi, vt cultri dorſo non multùm ſint craſſiores. Saporem non addo, quòd integri fructus terræ fuerint concrediti ab Illuſtriſſima Duciſſa. *Icon.* Pictura facta ad ipſam ſiliquam, ſed paulò minor propter ligni formam.

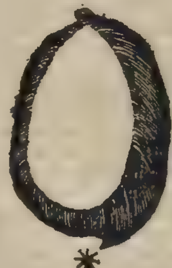
Deſcript. Cluſ. Prædictus fructus à Cluſ. in Exot. depingitur, ac deſcribitur, ſub titulo lobi membranacei nigri. Erat autem hic lobus binas vncias longus, vnam latus, prorſus atri coloris tumidus inſtar lobi Ciceris, nec formâ valdè illi abſimilis, maior tamen, membranaceo cortice ſatis duro cōſtans qui præ ſiccitate dehiſcebat, & conuoluebatur, quemadmodum penè leguminum lobi, ſeminaque continebat bina, aut terna, nigra, circinatæ ferè rotunditatis, plana tamen (quod mirum in adeò tumido lobo) formâ non multùm diſſimili articulis lobi Acaciæ, non adeò tamen turgentia in medio, tenui admodum membrana tecta, eaque etiam nigra. Eum lobum cum aliis quibuſdam exoticis, mittebat ad me Amſtelredamo Petrus Garetus. Similes poſtea apud alios etiam videbam.

LOBVS QVADRANGVLARIS.

Deſcript. EXoticum, inquit Cluſ. lib. 3. cap. 17. nec vulgare leguminis genus eſſe videbatur, ſemel duntaxat mihi conſpectum, quadrangulari lobo conſtans, quatuor craſſioribus & eminentioribus neruis prædito, quadrantem longus, & circiter ſemunciam craſſus, cortice ſatis denſo, pro legumine, præditus, eoque oblique ſtriato, coloris ex fuſco fuliginoſi, ſeptena grana continente quadrangula, in binas partes aliorum leguminum inſtar diuidua, quæ vetuſtate duritiem contraxerant. Hæc paucula de eo legumine ex eius notis apparentibus, & manifeſtis dicere poteram, quæ lectorem boni conſulturum arbitror.

Lobus. Cortex. Color. Semen.

LOBVS MEMBRANACEVS planus, niger.

Deſcrip. Lobus. LObus hic omnino planus erat, alioqui formâ valdè ſimilis ſuperiori: binarum enim unciarum longitudinem habebat; vnius latitudinem; extremitas paulò latior erat, *Color. Locus.* color extra ſpadiceus. Willelmus Parduyn, ab his qui anno 1598. ex Guinea redierant, accipiebat, & mihi [Cluſio Exot. lib. 3. cap. 16.] mutuò dabat, vt eius hiſtoriam deſcribere poſſem, quia quum vnicus illi eſſet, ad ſe redire volebat, quem adſeruaret: porrò maturúſne eſſet, an immaturus, nihil pronunciare queo: ſed quum lobum eſſe conſtaret, nec agitatus ſtrepitum ederet, opinio magis inclinat, eum ante maturitatem fuiſſe lectum.

FABA, CYAMOS LEGVMINOSA IN GENERE.

OPes ac diuitiæ Indiæ, Americæ, Africæ, aliarúmque exterarum regionū in præcedentibus hiſtoriis de Phaſeolis ad noſtras terras apportatæ fuerunt atque traditæ: quid noſtra ferat tellus noſtris & peregrinis exhibere aggredimur à Cyamo exorſi, quem recentior ætas *Fabam* appellat, radice partim eſt rectâ,

Fabam. Radix.

recta, partim serpente, strumosâ, & fibris donatâ: ex qua caules surriguntur duobus cubitis lætiore solo altiores, quadrati, inanes; foliis aduersis, cæsiis, ex oblongo rotundis, ad vnam costam annexis: ex quorum alis flores oriuntur simul aliquot iuncti, congeneribus Pisis similes, quorum supremum folium vngue purpurascente albidum, striis purpurantibus pictum est, duo lateralia in medio nigra, in ambitu alba, stamina occultans, colore est ex albo herbaceo: semen in siliquis magnis, crassis, carnosis, hirsutis, surrectis, oblongum omnibus notum.

Sed veniamus ad ea, quæ de hac Theophrastus aliique Veteres scriptis promulgarunt. Is igitur hist. lib. 8. cap. 1. Frumenti prima & maxima genera duo tradit, alia quippe frumentacea, vt Triticum, de quo lib. 18. Alia chedropa, vt Faba Cicer, de quibus posthac agendum erit. Horum autem omnium generatio simplex, & vna est, quippe ex semine omnia exeunt, nisi quid rarò parceque radice prosiliat. Ex leguminibus quidem Faba maturè seri poscit: hæc enim suæ debilitatis gratia radices agere ante Hiemē desiderat. Sunt tamen, qui hanc serò audeant serere, si minùs primis satibus expedire potuerint. Legumina quarto die, aut quinto, proueniunt, Fabis exceptis. Hæc enim intra dies plures etiā quàm frumentacea exit, quibusdam enim in locis vel in decimo-quinto, aliàs etiam vigesimo: hæc enim difficillimè omniū prouenit, & si, cùm sata fuerit imber plus æquè successerit, vel prouentu omninò difficillima reddetur. Sed an ea, quæ tēpore verno feruntur, celeriùs excant, cogitandum. Cæterùm germinando eadem ex parte radicem fundit & caulem, quâ nimirum parte siliquis semen adnectitur, inque ea veluti principium quoddam germinandi haudquaquam obscurum: quod vel ad pudendi formam effigiatum sanè inspicere possis, vt & in Cicere, sed maximè in Lupino: his enim radix deorsum versus, folium verò, & caulis sursum tendunt. Sed & multis foliis exit Faba, iisque rotundis, qualiter leguminum maxima pars, quæ radice singulari subnixa, multos supernè ramos ex caulibus gerunt, Fabis tantùm exceptis, quæ inter legumina sola potissimùm erecto caule constat, qui geniculatus est, atque inanis, quamobrem culmus vocatus, cæteris leguminibus lignosior. Quot verò diebus hæc floreat, sic declarat idem Theophrastus: Leguminum floris diutina productio, atque inter cætera Erui, Cicerisque diuturnissima. Inter omnia verò Faba quidem summo discrimine, & longissimo tempore floret: quadraginta namque diebus florere prodita est: sed alij, subinde alio atque alio emergente, florere assignant: particulatim enim florere aiunt, alii simpliciter referunt: flos enim spicatis confertim Leguminibus omnibus particulatim emergit. His enim primùm pars inferna floret, quæ cùm desierit proxima incipit, atque ita ad supernam itur successu assiduo. Hinc hist. lib. 7. cap. 3. hanc (intellige florendi modo) cum Ocymo comparat, scribens: Ocymum verò particulatim primùm inferiùs, deinde cùm ea defloruerit parte, florere superiùs incipit. Vnde fit, vt diutiùs istud floreat, quemadmodum Faba. Eam porrò diebus quoque quadraginta perfici volunt: ita tamen, vt intra tantundem spatium temporis hæc florere, atque perfici nata sit, cùm cætera intra dies pauciores consummentur. Nunc in Leguminum genere, colorum, saporumque ratio differentiam facit. Candida siquidem in omnibus generibus præstant dulcedine, vt Cicer, Faba, & alia generis eiusdem. Quæ, vt omnia Legumina, siliquis adhæret, & veluti quoddam principium inde obtinet eminens, non concauum, vt Lupinum. Ac licèt imber post sationem superueniens omnibus præstò sit, excipitur tamen ægrè germinans Faba, quæ florescens præcipuè madefieri cupit: ob id serò eam serere volunt (vt dictum est) quoniam diu floreat: sed postquam defloruerit, parum omninò aquæ desiderari affirmant. Consummatio enim iam in vicino est. Hinc fortè illud pulchrè subsequitur, quod de caus. lib. 4. cap. 14. memoriæ prodidit: post florem etiam, si adhuc humida, tenellaque afflatu vehementer vexetur, facilè perit. Discutitur enim, quod in his tenuissimum est, & conflictata inter se euanescit. Hanc ex cæteris nouale optimum præstat, quamuis frequens seratur, fructumque ferat copiosè. Iam quod cultoribus scitu pernecessarium, aquas fluentes huic magis prodesse, quàm cœlestes affirmant. Apud Philippos cùm ventilatur, eius loci vento perflata, si coctu facilis est, fit difficilis. Et hoc sanè mirum, quod cùm alias minimè molesta est, item etiam tellurem raritatis suæ, ac putredinis causa stercorare putatur. Ob id, qui circa Macedoniam atque Thessaliam colunt, cùm Fabæ florent, arua inuertere consueuerunt. *Vermiculi* etiam in Fabis, quàm quidem celerrimè in leguminum genere erodunt. Midæ ab aliquibus dictæ nascuntur. Singula namque pro suo humore peculiare animal creant, cùm secutis sc. imbribus calor repentinus humorem incluserit. Sed ita crosam, si credere nonnullis fas est, repleri posse affirmant. Cæterùm Midæ, vt aliarum herbarum & fructuum Impes... alimenta sua consumpserint, pereunt. Igitur ad hæc omnia tractuum natura plurimùm refert, nec temerè, iam enim cœlum diuersum caliditate, aut frigiditate, aut humiditate, aut siccitate constet: hoc autem fructus reddere, consummareque potissimè patet. Quapropter quibus locis fieri solent, non semper fiunt. Seminibus autem non vis eadem ad germinandum, ac reseruandum vtique datur. Quædam enim germinant, consummanturque celerrimè, & reseruari egregiè possunt, vt Panicum, Milium. Quædam germinant quidem, sed non celeriter, ceu Faba, & præcipuè, quæ facilè percoquitur. Apud Apolloniam maris Ionii Fabam nullo pacto erodi aiunt, ideóque seruandam reponi. Quin & circa Cizicum diu durare potest. *Quòd autem* Faba tardi prouentus sit, caussam assignat, crassitiem putaminis ambientis. Si præterea satæ impluerit, adhuc multò tardiùs eam prouenire noster author scribit, quasi terra tunc pauimentetur, solideturque. Tertiò, Quod verò Faba, & aliud quicquam ex leguminibus minùs fruticet, imbecillitati certè tribuendum hoc est. Qua de causa maturiùs hæc serere solent, vt priusquam (vt iam sæpiùs dictum) Hiems adueniat, radicentur. Faba tamen adeò detrimentis multis est, frequenterque, obnoxia, vt quamuis maturè prouenerit, tamen perfici plerumque non possit. Imbecillitatem autem eius vel sensu percipere licet: est enim corpore solido ac inani: nec radice numerosâ subnititur; quas ob res à quauis causâ statim offenditur. Maturè igitur serere Fabam solent, quòd Hiemem anticipare debeat, quò possit radicari; & simul quia imbrem in flore amet, quia laxa est. Inter legumina autem magis æruginem sentit; tùm quia folia vndique gerit; tùm quia densa seritur, tum quia fructum terræ proximùm gerit.

Fabarum rigatio. *Quomodo fiat coctu difficilis.* *Stercorat.* *Vermiculi Midæ.* *Duratio.* *Cur tardi prouentus.* *Fabæ imbecillitas.* *Maturè serenda.* *Ærugo. Fructus terræ proximus.*

Putrescunt enim inferiora potissimùm, quoniam minùs perflantur. Interea tamen maximè rara,& fertilis flore, fructusque multoties parit. Solo leui gaudet. *Caterùm* non minùs vtilis, quàm iucunda agitatur quæstio, quamobrem Fabæ, vt & reliqua semina coctilia, aut incoctilia fiant. Vtrum ratione agri, an aëris, an certæ affectionis: &, omniáne, an aliqua tantùm perdura effici possint. Fabis enim ac lentibus (inquit Theoph. de caus. lib. 4. cap. 13.) id potissimùm euenire videmus. Fit sæpè, vt & ager aliàs coctilia, aliàs & incoctilia ferat, tametsi eodem modo colatur: & ex continuis segetibus sulco tantummodò arcente, altera incoctilia, altera coctilia profert. Semina quoque aliàs ex incoctilibus coctilia prodeunt, aliàs contra ex coctilibus incoctilia, vt in exortu, germinatione, crassatione, copia, bonitateque nihil intersit, vtrum coctilia sint, an incoctilia. Ergo de his; & si quid aliud possit huic quæstioni subiungi, primum illud dicendũ, quod coctile, & incoctile, ad feruefactionẽ, resolutionémq; atq; (vt summatim dixerim) ad nostri vsûs rationem dici solitum est. Quod enim resolui facilè potest, & cocturâ celeriter immutatur, id coctile est: contrà quod resolui, immutarique nequit, vel quit, vel quod ægrè mutatur, hoc incoctile est. Tale autem fit vtrumque necesse est, si alterum rarum molleque sit, alterum densum, durumque. Sic enim alterum caliditatem, humiditatemque, quibus resolutio agitur, suscipere valeat, alterum nequeat, sed suâ densitate, duritateque indomitum semper resistet. Cùm igitur coctile, & incoctile ad hunc modum distingui deceat: animaduertendum, quibusnam rationibus ea ipsa eueniant. Simplex igitur, veraque ratio illa est, quam & inter primas disputationes reddidimus: quòd alimenti causâ hæc omnia factitantur, i. e. qualitate, quantitateque eius. Sic enim alimentum commutare nimirum potest. Euenit namque, vt quæ in locis calidis, stercorosis, tenuibus, Solique expositis sint, alimentum leue, atque facilè habeant: itaque fructum rarum, mollemque præstant. Hac enim de causâ non nisi coctilia fiunt in Lemno, quia huiusmodi solum est: quippe omninò agrum eiusmodi coctilem quidam appellant, atque in eo coctili coctilia volunt. Sunt & quæ affert Ægyptus coctilia, soli, & aëris causâ: calor enim coctilitati, atque omninò digestioni pernecessarius est. Quapropter quæ stercorantur, vicenis fermè diebus germinant. Quæ igitur agro feruenti, leuique proueniunt, his de causis coctilia sunt: contrà quæ terrâ frigidâ, spissâ, lentâ, & quasi figulari, atque etiam pratensi, madidâ, & palustri exurgunt; omnia hæc incoctilia propter copiam, viresque alimenti, & densa, duraque sunt, ex permistione terrenæ, atque frigidæ partis. Congelatio enim & condensatio, ex eisdem, quibus induratio fieri solet: ex quo fit, vt locis palustribus, atque præmadidis, inutilia ex toto creentur. Nihil enim remitti in aqua possunt, quamobrem non nisi suùm pabulo sunt. Has ferè causas tribuere solo debemus. Sed cùm aquæ quoque cælestis, & aëris qualitas alimentum augeant: idcirco imbribus incoctilia potiùs fiunt, vtpote cùm plùs alimenti, & crudius subministretur. Hoc enim idem propè solum quoque eiusmodi facit, & aër, si eâ frigiditate sit, quæ non flatilis, sed aquatilis quædam constet: sic enim coaget, spissabitque. Cùm igitur causæ in hæc digerantur, nihil vetat, quominùs ager etiam idem, aliàs coctilia, aliàs incoctilia ferat, vbi scilicet pluuiæ, ac cæli conditiones non similes, sed

Quæstio qua ratione Faba coctiles, aut incoctiles fiant.

Quid coctile & incoctile?

Coctile, rarum. Incoctile, durum.

Alimenti causâ.

Loca calida.

Ager coctilis.

Aer calidus.

Terra frigida incoctilia proferi.

Loca palustria.

Imbres incoctibilitatis causâ.

Aer frigidus.

aduersæ incesserint. Etiam segetum, quas sulcus tantummodò dispergat, altera coctilia facere potest, siquidem solum diuersum sit. Vt enim in metallis, sic & in aruis putandum, venas spatiari vicinas, diuersas inter sese, quæ suis viribus differentias reddere possint, tametsi aëris idem status seruatur. Itaque interdum segetis quoque eiusdem aliquam talem esse particulam, patitur ratio naturæ. Idem eueniet, & si aëris, flatúsue frigiditas talis accedat, vt vel totum, vel pars concrescant: quod etiam in corruptione euenire videmus, cùm alia diuersa, alia similia sint, & si qua in ipsis seminibus dissimilis habitudo fit. Infirmiora enim faciliùs affici certum est. Infirmum autem vel natura fieri possit, si quam mutationem receperit. Qua de caussâ nihil prohibet inter Fabas caulis eiusdem, alias coctiles esse, alias incoctiles. Itidem & in eadem siliqua euenit, vt quidam referunt, si verè aiunt. Etenim fieri potest, vt aliæ valida, alia inualida sit. Fabæ infirmitatis argumento, vel illud potest deduci, quòd sola mutare suum colorem videtur, vt nigra ex candidis efficiatur. Concretionem verò, condensationemque esse vi frigoris, quæ incoctilia reddat, testificare illud quoque videtur, quod apud Philippos euenire Fabis solitum est. Flatus enim in eo loco vehementer frigidus est, & Fabæ incoctiles pleræque efficiuntur. At si in paleis torrefactis in aëre relinquantur, nihil se mutant, sed incoctiles permanent: cùm enim à paleis, tum suo mutuo contactu teguntur, simulque terræ calore conseruantur. Contrà si exaltentur, sublimesque capiantur, flatus ampliùs valet, nulloque tegmine defendente, facilè subit, atque coagit: tum etiam dispoliatæ, tunc primùm suis paleis, & calore circumplectente destitutæ, infirmissimæ fiunt. Magna autem commutatio mouere plurimùm potest: sed si postquam tempus præterit, & quasi firmiùs sibi iam constitêre, diuentilentur, nullam offensam ex flatu capiunt. Iam enim & putamen ambiens id robustius factum est. Incoctile autem effici, si diutiùs relinquantur sub dio, vt quidam aiunt, ratio est. Plus enim, quàm modicum sit, refrigescunt, simulque indurantur. Huic proximum quodammodo est, vt pluuia, quæ protinus à satione secuta est, incoctilem reddat: quod enim in pullulando infirmam inuenit, rigere vehementissimè facit: quod quidem ad cocturam, non ad exortum nocet. Nec temerè dixerim, eorum alterum abesse, cùm vis illa in aliis; propterea que alia fit. Tum enim infœcundum, & germinis sterile, vel difficulter auctile quicquam redditur, cùm initia generationis vruntur. *Ex coctilibus quoque satis*, iterum incoctilia fieri, ratio est, nam ab eisdem aduerso modo dispositi, non temerè facilitas percoquendi proueniet. Itaque si aër, aqua, & solum ita se habeat, quidnam causæ sit, cur non semina quoque mutentur. Sin autem euenit, vt putamen coctilium remittatur, incoctilium obtundatur, vt quidam aiunt: & altera oscitate colorem suum immutent, altera minùs, & solutiora cùm demetuntur, coctiliora reddantur [etenim id quoque narratur] nihil absurdum: quippe obtentio illa duritie concretionis, crassationisque est: quorum nihil alienum ab iis est, quæ sunt incoctilia. Et nihilo immutari oris habitu posse, illius sanè est, quod prædurum, indomitumque possit persistere: aduerso autem reddi aduersum debet. Minùs quoque in inesse resolui, duritiei, concretionique datur. Quod enim durum admodum est, resolui haud facilè potest: quod etiam in areâ si euenerit,

Faba coctiles, alia incoctilibus.

Pluuia... satione... incoctil... facit.

Ex co... bus f... coctilia... possibi...

ait, incoctilia fieri quidam dixerunt: sed hoc minus verisimile est: Solis etenim siccitas, etsi insipidiora minus, suauia reddat, coctilia tamen nihilo minus, sed magis potest efficere. Cæterum si verum id etiam est, prioribus rationibus nihil repugnat: nec quicquam dissonat, si cum vetustescunt, incoctiliora reddantur. Sicciora enim sic quoque efficiuntur, tam ex aëre circumfuso, quàm exhalatione humoris interni. *Celeriùs quoque*, magisque corrumpi, quæ coctilia sunt, ratio exigit: duriora enim hæc sunt, & proinde magis possunt animalia gignere. Concocta quoque eadem pleniùs sunt, quod etiam ipsum facit, vt celeriùs immutentur. Et hæc dari prædictis rationibus possint. *Sola autem* ex leguminibus, vel etiam ex omni frumentorum numero Fabam & Lentem incoctilia fieri falsò dici existimandum. Sed quod hæc maximè experimur propter vsum frequentem, hinc sola hæc incoctilia dicimus. Cæteris item molâ frangentes vti solemus, his autem integris, quæ certè non parua differentia est: etenim si attenuatis iis quoque vteremur, non æquè incoctilia esse percipiamus. Cæterùm si quis illa tantummodò incoctilia esse contendat, nec istud irrationabile est: sunt enim cæteris fermè debiliora, debile autem faciliùs affici necesse est. *Quod vulgariter* quæritur, quamobrem ea, quæ cornu contigerit, incoctilia fiant. Numquid stulta omninò quæstio sit: lapis enim multò durior est, cui semina sæpè occurrunt: & nullo minùs incoctilia fient, etiamsi in cornu nihil offenderint, nec bobus aretur. Atque de his satis. Quemadmodum igitur ad coctionem, & omninò ad feruefactionem incoctile aliquid est, ita etiam ad exortum, germinationemque esse potest. Et hoc enim seminum imperfectio quædam est, pariterque in omnibus euenit. *Verùm* de his cogitandum ampliùs est. Validiora, vegetiora, suauiora, insuauioráue, atque ad vsum cibarium meliora, deterioráue, pro locorum natura redduntur, vt diximus: quòd sicciora, spissiora, constantioraque procreentur locis montuosis, quàm planis, atque etiam magis, quàm pluuiis. Sunt enim illa spiratiora, & in vegetando temperatiora: non enim cùm semina plurima, crassissimaque euadunt, suauia quoque eadem esse necesse: sed alia opus est habitudine. Sarritio quoque plurimùm conferre ad suauitatem videtur. Iuuat & vegetiora demeti, humore namque vniuerso consumpto, cùm ad cibum deteriora, tum minora efficiuntur. Legumina verò, vt meliùs legantur, vegetiora demetunt, arefacta enim defluunt.

Plurima ex hactenus dictis, quæ de Cyamo περὶ κυάμου tradidit Theophrastus, Plinius lib. 18. cap. 12. Fabæ conuenienter tribuit, sic de iis scribens: Sequitur natura leguminum, inter quæ maximus honos Fabæ: quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina ea, [farina eius CH.] aggrauaturque pondus illa ex omni legumine. Iam verò & pabulo venalis. Fabæ multiplex vsus omnium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miscetur apud plerasque Gentes, & maximè panico solidâ, ac delicatiùs fracta. Quin & prisco ritu Fabacia [Fabaca Turn. & CH.] suæ religionis Diis in sacro est, præualens pulmentari cibo, & hebetare sensus existimata, insomnia quoque facere. Ob hæc Pythagoricâ sententiâ damnata: vt alii tradidere, quoniam mortuorum animæ sint in ca. Qua de caussa parentando vtique assumitur. Varro & ob hæc Flaminem eâ non vesci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiantur. In eadem peculiaris religio. Namque Fabam vtique è frugibus referre mos est auspicii caussa, quæ ideo *refrina* appellatur. Et auctionibus eam adhibere lucrosum putant. Sola certè frugum etiam exesa repletur crescente Luna. Aquâ marinâ, aliáue salsâ non percoquitur. Virgilius eam per Ver seri iubet, circumpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars mauult fabalia maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius. Namque siliquæ, caulesque gratissimo sunt pabulo pecori. Aquas in flore maximè concupiscit: cùm verò defloruit, exiguas desiderat. Solum, in quo sata est, lætificat stercoris vice. Ideò circa Macedoniam, Thessaliamque, cùm florere incœpit, vertunt arua. Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicut Septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri Fabarias appellant. Item in Mauritania siluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit. Nascitur & in Ægypto spinoso caule: qua de causa Crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo scapo quatuor digitorum est, amplissima crassitudo. Nec genicula habet, molli calamo. Simile caput Papaueri, colore roseo. In eo Fabæ non supra tricenas: folia ampla: fructus ipse amarus, & inodorus Dal. Sed radix perquàm lauta incolarum cibis, cruda, & omninò decocta, harundinum radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciaque, & in Torone Chalcidis lacu. Circa Philippos Ateramnon [Ateramum CH.] nominat in pingui solo herbam, quâ Faba necatur: Teramnon, quâ in macro, cùm vdam quidam ventus afflauit.

Fabæ magnitudinem exprimit multorum fructuum ad eam collationes. Theoph. Terebinthi semen, magnitudine Fabæ esse scribit, similiter & Loti, Vitis Ideæ. Taxi denique fructum, Faba minorem affirmat. Plinius Tithymali, Paralii fructū, magnitudine Fabæ esse ait. His iungito Aristotelem, qui & ipse animal. l.b. 6. Fabæ magnitudinem expressit his verbis: Pullus ab incubitu decimo die totus perspicuus: oculi capite grandiores, qui Fabis [κυάμων] maiores. Et licèt Aristoteles ita senserit, antiquorumque Fabulæ, siue Fabellæ pusillæ sint, tamen non ilicò nostrates è Fabarum censu amouent (inquiunt Aduers. Lob.) vt Dodonæo placet: sed id nos docent, eorum Fabam fuisse minorem, quàm hodierna, nec tamen specie diuersam, sed congenerem, & potiùs fructu, magnitudine, figurâ, quàm plantæ natura, temperamento, aut lineamentis distare. Nam Theoph. & Plin. Fabam, qualis nostras est, describunt caule recto, & vnico, solamque inter legumina, vt plurimùm culmo tradunt, & multis locis Diosc. caulem Fabæ quadratum dicit, & florem Fabæ Perychmeni asserit. Sed id euenire, quia variant magnitudine, colore, effigie latiore, compressiore, tereti, rotunda. Et frequentissima hodie Faba nostra maior, rarò vspiam tamen nisi sata prouenit, serunt quippe in scrobillas paxillo depressas. Quare vt non est difficilè nosse istam vulgarem Fabam, maiorem, longiorem, minusque rotundam esse, quàm Antiquorum Faba fuerit, sic eandem Phasiolum, Dolichúmue asserere, neutiquam licet per eosdem authores. Altera Faba, quæ minor, non multùm videtur abesse à Græcorum Faba, Venetiis vulgò *Faba menada* dicta. Lob. Obs. Faba maior recentiorum, *Bôna* siue Phaseolus Dios. Dodonæo. Is etiam meminit Fabæ maioris, coloris ex rubro purpurantis. Ic. Pl. p. 57. Tom. 2. Teut. 65. Tom. 2.

Quod quidem eorum opinio planè reiicienda

Exesa repletur. *Fabalia.* *Stercorat.* *Locus.* *Caule spinoso.* *Scapus.* *Dodon. reprob.* *Faba Veterum minores quidem sed non diuersa.* *Phasiolus nō est, nec Dolichus.* *Faba menada.*

da ſit, qui Fabam non eſſe, ſed alterius nominis legumen, nimirum Phaſeolum eſſe prodiderunt, confirmat Hiſt. Lugd. dum dicit. Dicat mihi quæſo aliquis, paruum, illud nigrum, quod ſummæ Fabæ adhæret, & quod hilum dicitur, in quo alio legumine, quàm in Faba noſtra reperitur? Nam quod in Americo Piſo, Indicóue nigrum ſpectatur circa germinis exituri cauum, atra nota eſt impreſſa cortici, non verò laciniosum hilum, quod integro cortice auelli queat; vt in Faba. Quæ verò de Fabarum forma, & magnitudine ſparſim apud authores leguntur, & quibus illæ à Fabis noſtris differunt, tanti non ſunt momenti vt ſententiam noſtram poſſint conuellere. Nam diuerſis in terris maiores & minores producuntur, & cùm creſcere incipiũt, & cùm perfectæ ſunt.

His adde Had. Iunium, qui etſi Rombertus approbare nitatur, Phaſeolum Veterum, φασήλον, eſſe vulgarem Fabam, ægrè tamen perſuaderi poteſt, cognitionem leguminis tantopere in vſu mortalium ſemper habiti, ita prorſus abolitam, atque ex animis hominum eraſam, vt nunc demũ velut rediuiuam ab inferis, aliam nomenclaturam reuocare neceſſum ſit, itaque bonâ Romberti veniâ, cum maxima doctorum turba, receptam vbique temporum, prærogatiuâ, vocem ſeruabit, dum omnium conſenſu veritas obtinuerit. His meritò ſubſcribit Turn. dicens: Nos cum Germanis ab annis multis Græcorum Cyamon Fabam vocamus. Verùm Tragus contrarium probare conatur. *Bona* noſtra radicem habet ſingularem, [vt Faba Theoph.] caulis eſt rectus, quadratus, concauus, [Dioſc. de Clymeno cum Theoph. l. 7. c. 3. idem Fabæ tribuit] folia rotunda, flos lugubribus notis pictus, [de Faba Plin.] ſemen non conuenit: Galeno multis locis Faba rotunda, noſtra Bωna oblonga eſt, nonnihil compreſſa. Huic obiectioni ſi reſpondeo, facilè ſoluerentur rationes Tragi & aliorum. Haud facilè in his regionibus ſemen, quale Galenus deſcribit pro Faba, inuenias, cuius planta notas habeat ab aliis ſcriptas. Quòd ſi Bωna noſtra non ſit Faba Veterum, oſtendat mihi quiſpiam, quod genus leguminis in Italia, Hiſpania, Anglia, Germania, aut Gallia ſit Veterum Faba: Tragus Cicerculam veram [ipſi incognitam] putat eſſe Fabam Antiquorum. Sed cùm Cicercula non ſit rotunda, nec recta ſurgat, ſed obliqua, nequit eſſe Faba. Habet etiam Cicercula folia oblonga, cùm Fabarum folia, auctore Theop. ſint rotunda. Amatus & Dodonæus, adiuti rationibus Tragi negant Bωnam eſſe Antiquorum Fabam, ſed quale legumen ſit, non indicant. Ita nobis Fabam auferunt, ſed nihil ei ſubſtituunt, quod fecit Tragus audentiùs, quàm doctiùs. Ex iiſdem duo Bωnam volunt eſſe Faſelum, Sed Bωnam non eſſe Phaſelum, ex ipſius Dodonæi verbis probo, qui ſcribit Faſelum eſſe Phaſeolum Dioſcoridis. Sed Phaſeolus non niſi adminiculis adiutus ſurgit: ſuis tamen viribus ſtat Bωna noſtra, non eſt ergo Bωna Faſelus. Galen. quoque de alim. fac. c. de Dolichis inquit, Dicere poſſet quis omnia hæc, Eruilias, Cicerculas, & Phaſeolos vnum eſſe genus, verùm pluribus nominibus appellari. *Et paulò poſt*, de iiſdem ſcribens, ait, ſiue hæc, vt dixi vnum genus, ſiue vnius generis differentiæ ſint. Attamen ſcribit Theoph. Cicerculas & Eruilias, obliquè, non rectà ſurgere, inſtar Fabæ. Siue igitur Faſelus idem ſit cum Cicercula & Eruilia, ſiue eiuſdem generis, vt ſcribit Galenus, tum creſcet Faſelus obliquè, vt reliqua duo, quæ, auctore Galeno, ſolo nomine differunt. Ergo cùm Bωna noſtra rectà ſurgat, Faſelus eſſe nequit. Præterea inquit Galenus Faſelum medium eſſe inter flatulentas & non flatulentas, At Bωna, vt ait Dodonæus, citans Dioſcoridem, eſt flatulenta. Cùm ergo inter flatulenta & non flatulenta, medio modo ſe habeat Faſelus: Bωna autem tam ſit flatulenta, vt Cumino addito opus habeat ad flatus auferendum: Bωna Faſelus eſſe non poteſt. Miror interim Dodonæum citare Dioſcoridem de fafacultatibus Faſeli, cùm nuſquam eius meminerit, niſi Dodonæus Faſelum & Phaſeolum pro vno eodemque recipiat. Quod ſi faciat, mirari rurſum ſubit, cur duobus capitibus diſtinctis de Faſelo & Phaſeolo agat, ſi vnum & idem ſunt. Miror etiam, eum facultates Fabæ Veterum tribuere Bωnæ Faſelo, quas nemo Faſelo tribuit, nec tamen Fabæ Veterum nomen etiam noſtræ Bωnæ concedere. Neque enim Galenus, neque quiſquam alius dixit Faſelum conferre inflammationibus, teſticulorum, & mammarum affectibus. Sed & Gal. & Dioſcorides eas vires propriè Fabæ Veterum aſcribunt. Quare videtur Dodon. inuitus, quatenus Fabæ Veterum facultates noſtræ Bωnæ concedit, Bωnam noſtram facere Fabam Veterum. *Ex rationibus ſupra dictis* perſpicuum euadit, Bωnam noſtram nec Phaſeolum eſſe, nec Faſelũ. *Iam Tragi & aſſeclarum eius rationibus reſpondeamus.* Quod ad Fabæ creſcendi tarditatem, non alia mihi videtur reſponſione opus, quàm ipſius Theophraſti: ſatis enim reſpondet eodem loco, his verbis: Sed an ea, quæ tempore verno ſerantur &c. Plinio de radicum multitudine, iam reſponſum eſt à Theoph. ſcribente: Fabam plures non habere radices. Quod ad Fabarum fœcunditatem Plinio memoratam, aſcribendum terræ fœcunditati: vnde Agricola vir ſapiens ſcribit Veterũ pondera & menſuras ex granis & leguminibus non poſſe reſtitui, propter eorũ diuerſitatem ex regionum diuerſitate. Quod ex Dioſc. adducit de Fabæ rotunditate ex cap. de Iunipero in nullo emendato codice nec latino, nec græco inuenitur. Si quis textum Dioſcoridis ſecundum Serapionẽ obiiciat, non alio argumento meliùs probauerim Fabam non debere eſſe rotundã, quàm ipſis Serapionis verbis, ita ſcribentis: Quædam reperitur, cuius fructus eſt paruus ſicut Faba, niſi quia ipſe eſt rotundus. Videtis hic Dioſcoridẽ, vt citat Serapio, Fabam non facere rotundã. Ait enim baccas Iuniperi minoris paruas eſſe inſtar Fabæ, niſi quòd rotundæ ſint, non vt Fabæ. Quod ad rationem de Fabarum rotunditate, ex Galeno deductam, reſpondeo aut Galenum ſuam Fabam ſub legumine aliquo comprehendere, quod nos pro Piſi genere accipimus, quemadmodum cenſent quidã apud Dioſc. ſub Fabis contineri Piſa, quoniam nulla Piſorum apud Dioſcoridem facta mentio: aut certè eius Faba in hac noſtra Europa, niſi multùm fallor, non reperitur. Plinius Piſa facit quadrata: ſecundum eum igitur noſtra Piſa alba, rotunda, aut ſunt Galeni Fabæ, aut Cicera alba, quæ Plinius rotunda alba facit, Cicere arietino minora. *Hactenus Turnerus.* Quâ porrò autoritate fretus Fabam tam audacter Bωnam vocet hactenus haud conſtitit, niſi, vt ita dicam, Germaniſmo fultus, idiomatéque Alemanico abuſus, vt aliis doctior videretur, nomenclaturam nouã hanc excogitarit. Si Bωna & Faba diuerſę ſunt plantæ, cur differentiam veram non oſtendit cur non vtramque diuerſis deſcriptionibus & iconibus expreſſit?

Faba (inquit *Hermol.* coroll. 328.) græcè *κύαμος ἑλληνικὸς* vocatur ad differentiã Ægyptiæ. A. Gellius &

Radix ſingularis.
Caulis rectus
Folia rotunda
Obiectio Tragi.
Bona noſtra Faba Veterum.
Cicercula non eſt. Amatus & Dodon. notantur, & Tragus.
Bona non eſt Faſelus.
Bona fla- lenta.
Dod. re-
Reſpon- ad obi- nes Tr-
Dioſc. non fa- tunda

& Festus Fabam etiam Fabulum appellant. Aliter Theodorus Teramon, & Ateramon siue Ateranon apud Theophrastum accipit, pro coctibili sc. & incoctibili, non autem pro herbis ita nuncupatis, vt Plinius. Theophrastus certè alio loco facilè significat, veriorem Theodori, quàm Plinii sensum fuisse. Ateramna vulgò legumina Græci vocant, inobsequiosa & contumacia, quod genus seminis etiam Cerasbolon vocatur à Platone superstitiosâ origine, quasi sterilia & irrita proueniant, quæ per boum cornua serendo cecidissent in terram. Interdictum esse Pythagoricum cibo Fabam miscere inualuit opinio contra verum, sed venerem intelligi demonstrat oportere Gellius. Totâ Insubriâ & Liguria recentes Fabæ, vendentium voce, nũcupantur *Baianæ*. In Etruria & Latio *Scaphi*: vtrumque originem habet eruditam: Nam & Baianas Apitius appellat, & Scapos Fabarũ Plinius.

Scribit Cord. in Diosc. Cyamum Græcos, Latinos *Fabam* vocare, Germanos Bonen, de quo non opus sit dubitare. Differre Fabas secundum colorem & magnitudinem. Describit autem in hist. lib. 2. triplicem differentiam cap. sc. 162. *Fabam vulgarem satam*, *Fabam nigram minorem*: & cap. 164. *Fabam nigram maiorem.*

Tragus, si quis Bonen (Fabas) ad Phasiolos Dioscoridis referat, cum eo minimè contenderit. Serapio (ait idem) cap. 116. *Mes*, & fructum eius *Robilias*, nigras habere maculas scribens, videtur mihi, quod verisimiliùs sit, fabas nostras germanicas intellexisse. Quarum aliæ [inquit cap. 14.] sunt magnæ, aliæ exigue, ex his quidem aliæ russæ, aliæ candidæ. Vulgares agrestes Fabæ, tres, aut quatuor, quæ maiores plerũque binæ, drachmæ pondus æquant. Nostræ Fabæ descriptio, quam Germani Bonen dicunt, ei minimè competit, cuius veteres rei herbariæ scriptores meminere. Phasiolos potiùs, quàm Fabas, siue Cyamos, apud Dioscoridem vocatas sentio. Fabæ apud Auic. *Narbathio*, Serapioni verò *Hachille* dicuntur, Hebræis *Pol* Ezech. 4. Mirari satis non possum, Barbarum & Manardum, & alios plerosque à Fabis adeò abstinuisse.

Matth. in comm. cum magnis icon. Lat. & Ital. & ep. p. 182. Fabas [κυάμυς] alias asserit magnas, alias paruas, subrotundas alias, alias cõpressas & alias colore albicãtes, subrutilas alias, alias subnigras.

Anguillara tradit solùm magnas, paruas rubras, nigras, albas. Gesn. de hort. albas, & rubeas. Bellon. per Fabam Ægyptiam intelligit Fabam veram, edulem, natam in Ægypto. Videtur illi, Galenum etiam intellexisse lib. de alim. de Fabis communibus, vbi de Ægyptiis loquitur.

Fabam denique appellant [vt nobis author est Dod.] πύανον, vnde πυανέψια Athenensium Festa Apollini sacra, quibus πύανοι [Fabæ & legumina] coquebantur, à quibus rursum mensis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιών nuncupatus est, qui ferè cum Octobri conuenit. Nominantur κύαμοι etiam testiculi: quòd sint, τῦ κύειν αἴτιοι, patiendi autores. Ab his Cyamis abstinendum Pythagoram præcepisse plerique interpretantur. Quo symbolo eum detestatũ aiunt rei venereæ vsum, non autem esculentarum Fabarum.

Faba fressa, aut fracta ἔρεγμ@ grecè appellatur, aut ἔρεγμ@, & Fabæ fresæ farina ἐρηγμένον ἄλευρον. Fabæ Græcis φασήλ@, Diosc. etiam Phasioli, Lat. *Faseli*, Offic. & vulgò dicuntur, Germ. & Belg. Bonen Phaselus maior, aut Faselus satiuus maior. Belg. Grotte Bonen. Altera potest dici Faseli minores, *petite Feue* Gallicè. Brabant. Zeũsch Boonkens/& Peerden boonkens. Fabam vulgarem non esse Cyamum demonstratur in Hist. frugum, & in fol. Bona maior vt plurimùm candida, subinde ex rubicundo colore purpurascens, semidrachmæ sæpenumerò pondo. Hanc veterum Græcorum κύαμον, ac Latinorum Fabam esse non solùm Officinæ, sed omnes passim crediderunt, qua in re à veritate absunt. Dioscorides Ægyptiã Fabam, vulgarem Græcorum magnitudine superare tradit: quæ tamen & ipsa parua est, Bonáq; longè minor. Pendet enim Ægyptia Faba auctore Galeno semiobolum tantùm. Bona verò semidrachmam, i. e. obolos integros tres, sæpè complet. Bona igitur non Faba, sed omninò alterius nominis videtur, Faseli sc. quem Græcorum complurimi φασήλον, ac Diosc. φασίολον, Simeon Sethi φάσκλον nominauit. Phasioli autem Diosc. iidẽ sunt cum Phasiolis à Galeno, in lib. de alim. facul. appellatis. *Bonam* germ. dictam, veterum Græcorum & Latinorũ φασήλον, Diosc. φασίολον esse, dubitandi nullus locus superesse videtur. Minor Bona colore alias subalbicans, aut subflaua. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem multitudine foliorum & florum, siliquarumque numero superat: alias nigra. Brabanti vnà cùm Flandris, Hollandis, Zelandis, ac aliis finimitis vulgò Peertsboonen/ hot est, *Bonam equinam*, & Klein boonkens/ paruas Bonas, appellant, plærique etiam Zeeusche boonkens, Zelandicas Bonas. Est verò hæc Bona, Phasiolus quidam, & potissimùm ille, quem Diosc. videtur solum nouisse. *His & aliis* rationibus, si Diis placet, firmissimis, quibus Dodon. vulgarem, veriorem que sententiam non tantùm infirmare, sed funditus euertere frustra se torquet, quid respondendum sit, ex antè dictis clarè elucescit.

Bona non Faba sed Faselus.
Bona minor.
Bona equina,
Bona Zelandica.

Faba semen est, vt apud Cæsalp. legimus, inter legumina maximum, & quò maius, eò magis in longitudinem depressum est: minora autem rotundiora sunt, & modicè oblonga: color aliis albicans, aliis niger: rubras quoque Fabas ipse vidit. *Faba*, Theophrasto, Plinio, Varroni, Galeno, Dioscoridi. Plura antè ex Plinio, & Varrone.

Faba maximum legumen
Varietas.

Schuu. Faba maior, κύαμ@ Diosc. Faba maior satiua, Grosse rote Bonen/Deutschebonen. Faba minor, siue rubra Klein rote boonen.

Pro Faba, Viciæ aliquod genus veriùs exprimit Petr. Crescentius.

Petri Crescentii error.

C. *Bauh.* apud. Matth. Faba. κύαμ@ à fertilitate, inter legumina maximum:. Sunt vt plurimùm candidæ, sunt nigræ, & ex rubicundo colore purpurascentes, & flores aut candidi lituris nigris conspicui, aut ex purpura nigrescentes: satiua est maior, & minor; Fabullum Gellio & Festo.

Had. Iun. *Faba fresa* Plinio nominatur, quæ confracta est, ἐρεγμὸς Al. Gewelte Bonen Belg. Gestoten oft gecapte/ oft gemalen bonen. Fabæ tunica, *concha Fabæ* Scribon. *Valuulus* Columel. *operculamentum.* λέπος, λέμμα, πέσκ@ Nicand. θήκη Aristoteli, λόβ@, λέβηεις Hesychio, κέλυφ@ Apollonio. Gall. *La gousse.* Siliqua, folliculus. Colum. cõcha, valuulus, à valuis simili operculatura, non autem à vallo, vt Nebrissensis putat. Theca generaliter, quâ vestiuntur legumina. λόϐ@, κωρυκὶς Theophrasto. θήκη Aristotel. Fabæ oculus. ὄμμα Arist. Vmbilicus Fabæ, vbi bifores Fabarum valuæ committuntur. Fabæ scapus, fabalis stipula Ouid. καυλὸς τῦ κυάμυ. Al. Bonen stengel/ bonenhalm. Belg. Boonstroo/ bonenstangel. Fabæ *hilum*, Nigrum in summa Faba. Belg. t'swarde bande Bonen. Gal. *Le noir de la Febue.* It. *Il nero della Faua.* Hisp. *El negro de la Haua.* *Fabalia* Plin. *Fabago* Cat. *Fabaginum acus.* κυρήϐια: quisquiliæ & purgamenta Fabarum. Belg. t'caf bande bonen. Lomentum, farina fabacea, λώμα,

Fabullum.
Faba fresa.
Siliqua.
Fabæ oculus.

ἀλευρον. Germ. Bonen meel / vt & Belg. Gal. *Farine de Febues*. It. *Farina di Faue*. Hisp. *Harina de las Hauas*. Conchis Martiali, Iuuenali, Faba cum corticibus suis elixa. Germ. Bonen die man vngeschelt Kocht. Belg. Vngepelde boonen gecoocft Gall. *Febues bouillies auec l'escorce*. Ital. *Faue bollite con le sue guscie*. Hisp. *Haua cozida con sic cortesa*.

Nomina linguar.

Faba vulgaris, κύαμος plerisque Herbariis, Germ. Bonen, Belg. Bone, Gall. *Feues, Febues, Fabue*. Ital. *Faua*, *Fabæ* verò recentes & virides, *Baccieli*.. Hisp. *Hauas*. Ang. Braues. Bohem. Bob. Hung. Bab. Arab. *Hachille, Haballe*, & *Bacchale*.

Æquiuoca. *Lupinum.*

Cyami nomine, Fabæ complures apud Herbarios inueniuntur: vulgares quippe, magnę, albæ, & purpureæ: paruæ, albę & nigræ. Lupinum eleganter depingit Auicenna lib. 2. cap. 451. nisi quòd illic Fabam Ægyptiam affirmarit. Quæ eadem cum Colocasia Diosc. à Plinio seorsim traditur.

Locus & Tempus.

Fabam in locis validis, non calamitosis seri pręcipit M. Cato. Tempus assignat Varro, & Palladius. Huic circà septimum Idus Decembris seri potest. Nam post exactam brumam malè seminatur. Illi optimè seritur in Virgiliarum occasu, & quidem modii quatuor in iugero, sed nonnullis locis paulò ampliùs, aut minùs si enim locus crassus, plùs; si macer, minùs; quare obseruabis, quantùm in eâ regione consuetudo est serendi, vt tantùm facias, quantùm valet regio, ac genus terræ, vt ex eodem semine alibi, cum decimo redeat, alibi cum quinto decimo, vt in Hetruria, & locis aliquot in Italia. In Sybaritano dicunt, etiam cum centesimo redire solitum. In Syria; ad Garada, & in Africa, ad Dyrrachium itidé ex modio nasci centum. Illud quoque multum interest in rudi terra, an in ea seras, quæ quotannis obsita sit, quæ vocatur restibilis, an in veruacto, quæ interdum requierit. Cui Agrius. In Olynthia quotannis restibilia esse dicunt, sed ita vt tertio quoque anno, vberiores ferant fructus. Licinius. Agrum alternis annis relinqui oportet, aut paulò leuioribus sationibus serere, i. e. quæ minùs sugunt terram. Dicetur, inquit Agrius, de tertio gradu, de nutricationibus, atq; alimoniis eorum. Licinius. Quæ nata sunt, inquit, in fundo alescunt, adulta concipiunt, prægnantia enim sunt, matura pariunt poma, aut spicam, sic alia simile ei, à quo profectum est, reddunt semen. Itaque si florem, acerbúmve pirum, aliúdue quid decerpseris, in eodem loco, eodem anno, nihil renascitur, quod prægnationis diem bis habere non potest: vt enim mulieres habent ad partum dies certos, sic arbores ac fruges. Faba & legumina in oleariis vasis oblita cinere perdiu incolumia coaceruantur.

Quantitas Fabarum pro iugero.

Ex modio centum.

Adseruatio.

Cæterùm Dodonæo seritur maior in agris & hortis, floret Aprili ac Maio mensibus & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit. Minor seritur in agris & frequentiùs apud Zelandos. Ego autem Fabas vidi florentes Monspelii mense Februario, & Florentiæ mense Aprili esui aptas. Geneuæ mense Maio & Iunio florentes, maiores & minores, nigras & albas. Basileæ itidem obseruaui florentes mense Maio, & Iunio aptas esui, solent ibi maiores habere albas & purpureas; vel rubentes, quales etiam vidi in Watvviler Alsatiæ; Montbelgardum Basileâ curaui vtriusque coloris adferendas & serendas in Horto Ill. E. C. vulgò solent habere minorem albam & nigram.

Adagia de Fabis.

Antequam verò Vires & vsum aggrediamur, scito, quòd *Fabarum arrosor*, dicatur, qui in creandis magistratibus sua vendit suffragia; &, quibus hinc quæstus est, *Fabis victitare* dicuntur. *Fabilibus victitat* etiam dicitur de Homine qui sordidus est, & qui præ nimia parsimonia quoduis cibos esitat, vt impensis parcat.

Vires & [...]tus.

Iam verò facultates etiam, quas Fabæ Veteres tribuerunt, annotandæ veniunt. Hippocrate igitur authore, Fabæ aluum sistunt, & inflant: quia meatus aliud insuper accedens alimentum non suscipiunt. Aluum sistunt, quia totam alimenti fæcem habent. Fabarum putamina [inquit Theoph.] arborum radicibus aut germinibus apposita vitam penitùs tollunt: non tamen omnibus, sed iis, quæ nuper prosiluêre, vtpote imbecillioribus, quia suâ duritiâ, siccitatéque, alimentum, partim trahendo, partim arcendo auferunt: alimento enim destituta protinus moriuntur. Faba græca (pergit Diosc.) flatus ac ventos gignit, ægrè concoquitur, grauia somnia inducit. Tussi tamen cōmoda est, & carnes gignit, medium inter caliditatem ac frigiditatem obtinens. Cocta verò cum posca, & vnà cum cortice in cibo accepta, dysenterias & alui profluuia cohibet. Sed & ad vomitus in cibo idonea est. Minùs autem inflat primâ aquâ de coctura diffusâ. At viridis, & stomacho magis incommoda est, & magis flatuosa. Farina Fabæ tum per se, tum cum polenta imposita, inflammationes ex plaga mitigat, & cicatrices concolores efficit: & mammas grumoso lacte turgentes; ac inflammatas iuuat, & lac extinguit. Cum melle verò & Fænugræci farina, furunculos & parotidas, & sugillata discutit. Cum Rosa autem, & Thure ac oui candido, oculos procidentes & staphylomata ac tumores ipsorum reprimit. Eadem cum vino subacta, confusiones & plagas oculorum sedat. Faba ipsa sine cortice commansa, ad fluxiones sistendas fronti imponitur. Et cocta in vino, testium inflammationes curat: & ad pubem puerorum imposita, impuberes ipsos diu conseruat. Exterit item vitiligines. At cortices Fabarum impositi, euulsos pilos graciles, ac tenues renasci faciunt. Cum polenta verò & alumine scisso, & veteri oleo impositi, strumas discutiunt. Et ipsorum decoctum lanas tingit. Faba decorticata in duas partes diuisa, qua parte ex natura coaluit, ad sanguinis ab hirudinibus eruptiones imponitur, ipsasque cohibet, si secundum semisectam partem apponatur.

Putamina [...] tenellis germini[...] nocina.

Temper[...]mentum.

Alui pr[...]uuium.

Inflam[...]tio plag[...] Mamm[...] affecta[...]

Oculi [...] dentes.

Pili [...]

Sangui[...] ruptio [...] hirudi[...]

Fabæ, vt memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simpl. med. in exsiccando, & refrigerando secundùm vtrumque ad medium temperamentum propinquissimè accedunt. Cato Fabæ paulùm quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonnihil adstringentis. Idcirco Medicorum nonnulli totam Fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cæliacis, & vomentibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porrò, vt edulium, flatulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excretionibus ex thorace & pulmone idonea, vt medicamentum verò, foris imposita, sine molestia deficcat. In podagricis eâ sæpenumerò vsi fumus ex aqua decocta, & deinde adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum vulnerationes, farinam eius cum oxymellite imposuimus. Ad eos, quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes, cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm mammæ ex lacte ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate

Temp[...] mentu[...]

Caro.

Cortex.

Dysen[...]

Flatu[...] est.

Podagr[...] Neru[...]

Phlegm[...]

mate extinguitur, sicut puerorum pubes farinâ fabaceâ illita plurimo tempore glabra permanet. Et lib. 1. de alim. facult. sic inquit: Inflat is cibus quocunque modo appareetur: nec per quamuis longam decoctionem id vitii potest amittere, quod ptisanæ minimè negatum est: deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porrò affectus singulos cibos sequi natos, animaduertere, & mente consequi volet, quandam totius corporis tensionem, quasi à flatulento spiritu persentiscet, maximeque, qui ad huiusmodi esculentum non fuerit assuefactus, aut ipsum minùs rectè coctum assumpserit. Habent autem Fabæ non densam, nec grauem, sed fungosam, leuemque substantiam: quæ tamen ipsa nonnihil absterforiæ possidet facultatis, similiter ptisanæ. Etenim manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur. Quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac vtuntur, velut alii nitro, atque aphronitro, & in vniuersum iis, quæ abstergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas velut ex Sole contractas. Huius ergo facultatis nomine in alui quidem transitu diu cunctantur, sicut quæ glutinosa, & crassi succi sunt sine vlla abstergendi facultate, qualia Halicam, Tragum, Similaginem & Amylum esse perhibuimus. Cùm porrò ferculum ex fresa Faba paratum, quod ἔτνος Græci nuncupant, flatibus non careat, multò ampliùs integræ Fabæ inflabit cibus, quamquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellariis) flatum deponit, sed tum concoctu perdifficilis, tardoque descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quòd si viridis, immatura, nondumque arefacta edatur, communé omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiorem alimoniam exhibebit, ac proinde maiorem excrementorum vim non tantùm in viis intestinorum: sed etiam per vniuersum corporis habitum producet. Meritò igitur minùs quoque nutriet, sed promptiùs deiicietur. Plerique autem hominum non crudas solas Fabas comedentes, vnà eas cum suillâ carne decoquunt, veluti olera consueuerunt: ruri verò etiam cum caprina, & ouilla. Alii Fabas inflare sentientes, Cepas admiscent, cùm in ollis ex illis pulmentum struunt. Sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento Cepas ingerant crudas. In omnibus namque dapibus quicquid flatuosum continetur, per calefacientia, & extenuantia corrigi comparatum est.

Auxiliatur & morbis Faba, inquit Plinius: Namque solida fricta, feruensque, in acre acetum coniecta torminibus medetur. In cibo fresa, & cum Allio cocta, contra deploratas tusses, suppurationesque pectorum, quotidiano cibo sumitur. Et commanducata ieiuni ore, etiam ad furunculos maturandos, discutiendosue imponitur: & in vino decocta, ad testium tumores & genitalium. Lomentum quoque ex aceto decoctum, tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarũ cinis ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias, sistunt aluum. Nota est officinis (pergit Corn.) Faba, cum suo lomento. Hinc forsitan extitit & illud Martialis.

Gratum munus erit, scisso nec inutile ventri,
Si clarâ Stephani balnea luce petas.

A Fabis abstineto. Huius ænigmatis varia reperitur interpretatio. Plutarchus enim ad hunc enarrat modum: Abstinendum à tractandis Reipub. muneribus, propterea quòd antiquitùs in creandis magistratibus suffragia per Fabas vice calculorum ferebantur. Et rursus dicit ob id damnatas Fabas, quòd Lethes & Erebi sint cognomines. His autem quid sibi velit, non satis constat, nisi dicatur Lathyrum & Erebinthum Ciceris genera esse, quæ nomina a Letho & Erebo deducantur. Lethe autem Græcis obliuionem sonare, Erebum verò à caligine nomen habere: inauspicatæ voces, sapientiæ studiosis. Sed idem ædepol in probl. physicam affert causam, cur Pythagoras à Fabis abstinendum iusserit, nempe quòd omnia legumina spiritum & humorem impurum ingenerent corporibus, atque hanc ob causam ad venerem incitent. In eadem sententia Cicero fuisse videtur, cùm scribit ad hunc modum: Iubet igitur Plato lib. 1. de Diuin. sic ad somnum proficisci corporibus affectis, vt nihil sit, quod errorem animis, perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne Fabâ vescerentur, quòd habeat inflationé magnam in cibis, tranquillitaté mentis quærenti verè contrariam. Aristoxenus refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpiùs vsum, quàm Fabâ, quòd is cibus sensim alvum subduceret, & læuigaret. Porrò Gellius, quòd in cibis Cyamus repudiaretur, causam erroris fuisse putat, Empedoclis carmina, qui disciplinas Pythagoricas sectatus est, inter quas versus hic inuenitur.

Ah miseri à Cyamo miseri subducite dextras.

Opinati enim sunt plerique κύαμον legumen vulgò dici. Sed qui diligentiùs, scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt (Gellii verba sunt) κυάμους hoc in loco testiculos significare aiunt, eosque more Pythagoræ opertè atque symbolicè κυάμους, appellatos, quia sint εἰς τὸ κύειν δεινοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, ad conceptum efficaces, causæque conceptionis, & geniture humanæ vim præbentes. Idcirco Empedoclem versu isto non à Cyamo [Faba] edendo, sed à rei venereæ proluuio voluisse homines deducere. Patet ergo quantùm à vero aberret Gesn. in explicatione Fabæ Pythagoricæ, cuius verba hæc sunt. Pythagoras interdicto illo, quo à Fabis abstinere iussit, per Fabas oua intellexit, à quibus nimirum non aliâ ratione abstineri voluit, quàm à quorumuis animaliũ carnibus, par homini fore scelus existimans in aue aut auis ouo peccanti. Itaque eius discipuli quotidianum illud iactabant, ἶσόν τε (τοι) κυάμους ἔσθειν, κεφαλάς τε τῶν κυόων, quod est, non differre comedisse oua, & parentum capita. Vocauit autem ouum Cyamon, quod quasi κύησις [fœtura animalis] esset, & conceptum eius intra se clauderet. Apud Ægyptios porrò, referente Theone grammatico, tanta est Fabarum religio, vt eos neque ferant, neque comedant, imò nec aspicere fas sit. Quin, Herodoto teste, apud Romanos inter funesta habebantur: quippe quas non tangere, nec nominare Diali flamini liceret, quòd ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus iaciebantur, laruis & parentalibus.

Cæterùm Fabas venerem stimulare voluit etiam Palladius, ita enim scribit: Pauones, cùm Idibus Februariis calére incipiunt, Fabâ leniter torrefactâ in libidinem prouocantur, si eis quinto quoque die tepida præbeatur. Sex Cyathi vni sufficiunt. Nunc iam contra pruinas stercus ingeratur Persico, vel fæces vini, quod maximè pro-

A Fabis cur abstinendũ. Reipubl. munera.

Plutarch. notatum.

Lathyrus. Erebinthus. Lethe i. e. obliuio. Erebus, caligo.

Inflatio à Fabis.

Pythagoras vtebatur Fabis.

Cyami sunt testiculi.

Gesner. nota.

Ægyptii Fabas videre nolebant.

dest, cum aqua, in qua Faba decocta est, permistæ. M. Cato in boum cibaria annua in iuga singula sumit Fabæ modios viginti. Columellæ nauseantibus suibus salutaris habetur eburnea scobs sale fricto, & Fabæ minutè fresæ commista, ieiunisque prius, quàm in pascua prodeant, obiecta.

Fabæ recentes [vt mea fert opinio, inquit Trag.] innoxiæ sunt in cibo, iis ergo vtemur: siccas operariis relinquentes. Sunt qui ex farina Fabarum placentas mellitas conficiant, alii, vt Alsati, ea in saginandis porcis vtuntur, ad quam rem accommodatissima est, siquidem breui tempore eâ saginantur porci, non aliter, atque armenta Cytiso. Chirurgi collectiones & tumores locorũ, fabaceâ farinâ in aceto & vappa decoctâ, ac calidâ impositâ, oleoque admixto discutere ac sanare consueuerunt: eadem farina vino decocta, ac calida imposita omnibus tumoribus imprimis conducit, siue ii in mammis mulierum, siue in locis genitalibus, aut quibuscunque aliis oriantur. *Tumores.* Fallopius de thermis cap. 11. Vnum habet præcipuum inter alia, licèt sit empiricum medicamentum [in ardore vrinæ] & est aqua extracta è floribus Fabarum, vel ex siliquis ipsis recentibus, ad sex vncias exhibita, per tres vel quatuor horas ante prandium, vel cœnam, addito Syrupo de Liquiritia, vel de Papauere. *Aqua è floribus.* Idem in eodem casu approbat Baccius de therm. lib. 5. c. 3.

Faba nostra (Adv. loquuntur p. 394.) legumen neutiquam contemnendum, imò tanti faciẽdum hodie, vt Vere & tota Æstate, multis in regionibus, magnum sit annonæ supplementum, & non parum multæ gentes panes ex Fabis desplant veterinariæ, etiamque plebeculæ non incommodos: farinâ autem, aut ipsa tota fresa Faba pultes lapidas, & placentas conficiant, efficiantque vt de hac nostra Faba dictum putemus, quod Antiqui scribunt, Fabæ maximum honorem habitum fuisse, vt quâ panis attentatus sit. Bona maior, siue Faselus, quod ad facultates eius attinet, in alimentorum numero (inquit Dod.) non postremo loco, arida vt cætera legumina, decocta, & in cibis assumpta: nam recens quidem inflat, & flatus gignit. At resiccata & arida, probeque deinde cocta, minùs aut parum admodum flatulenta est, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: descendit autem cum putaminibus quidem, nec omninò facilè, nec omninò tardè, absque his autem aluum constringit, & potentiùs quidem, quæ rubra est. Farina Bonarum, cataplasmatis præsertim resiccantibus, deficiente Fabarum, eius loco hac ætate admiscetur, & non inutiliter quidem. Sicut eius enim temperies parum à medio recessit, ita ad multa vtilis est. Talia siquidem medicamenta, auctore Galeno, multis aliis miscentur, ceu materiæ quædam. Abstergendi autem facultatem fabaceæ farinæ, Bonarum nõ habet. Cæterùm facultate ac temperamento Bona minor admodum similis maiori est, non tamen, tam hominum cibo, quàm equorum saginæ seruit, ac vtilis est. In cataplasmatis, farina huius idem, quod maioris potest. Vt pueri puellæque non pubescant (auctore Cardano) lomento Fabarum assiduè loca ea lauabis: detergit enim atque ita prohibet donec cutis solidetur humore glutinoso. *Dysenteria.* In Dysenteria feliciter dedit panem paruum, factum è farina fabacea, cui nucem moschatam & bolum præparatum admiscebat, & pistori coquendum dabat. Io. de Mont. exp. ad calculum vesicæ & renum accipit culmos Fabarum, comburit, cineres reponit in fæculum, affundit vinum, & ter colat supra cinerem: ægro *Cinis culmorum.* in balneo dat vncias duas vini, manè & vesperi, quod lapidem mirabiliter frangit. *Calculi.* Herc. Saxonia perhibet, Polonos vti ad Plicam [morbum pilorum] lixiuio Fabis alterato. *Plica.* Gonorrhæam virulentam multi curant (teste Iac. Douyneto) vsu caulium Fabarum in cinerem redactarum. *Gonorrh.* Caules deuruntur: cinis in aqua fluuiali 24. horas maceratur, colaturq; per inclinationẽ: dosis est ad ℥iij. per se, singulis diebus noua maceratio facienda est: vsus erit trium dierum tantùm. Sal [vt Querc. defens. Herm. perhibet] siliquarum Fabarum inter alios mirum in modum causticus est & vrens, qui tamen ex iusculo iusta dosi exhibitus admodum diureticus est, vt nihilominus viscerum offensionem efficacissimè operetur. Gallinas, si crebrò putamina Fabarum edant, steriles fieri testatur Apollonius.

ARACVS FABACEVS, ET FABA Kayrina, cui semina minora.

Cap. III.

Legumen plùs quàm cubitale, cuius caules satis crassi, angulosi, inanes, nonnihil hirsuti: *folia* quaterna, vel sena, coniugationibus duabus digesta, costæ adhærent longiusculæ, Fabæ vulgaris foliis similia, hirsuta, nigricantia, neque vllum est foliũ, quod imparitatem faciat, pediculus enim, siue ῥάχις in capreolos abit, quibus proxima apprehendit: verùm vbi cauli pediculus annectitur, pinnæ adnascuntur binæ, veluti in Pisis: atque ex eodem oriuntur loco flores purpurei, similes ferè floribus Viciæ, vel Apharæ, quibus decidentibus superueniunt *siliquæ* mediocriter longæ, magnæ, hirsutæ, quibus *semina* continentur, Pisi ferè magnitudine, grauissimi, & ingratissimi saporis, & odoris, per maturitatem nigra. *Descrip.* *Caulis.* *Folia.* *Pediculus.* *Flores.* *Siliqua.* *Semen.* Flos, quod Dodonæo placet, Bonarum formâ, colore è puniceo nigricans: siliquæ interiori sua parte, albos, mollesque floccos continentes, in quibus semina tria, quatuor, aut quinque rotunda. Eruiliæ formâ & magnitudine, subinde paulùm maiora, colore nigra, paruum, candidum vmbilicum habentia, quorum septem, octo, aut subinde nouem semidrachmam pendent. Substantia horum seminum rarior est, ac minùs dura, solidáue, quàm Bonarum maiorum: dum autem manduntur, fœtorem veluti quemdam ingratum excitant. *Substantia.*

Anno 1608. Augusto mense in horto Fr. C. Bauhini Basileæ prouenit, nomine Fabæ Kayrinæ, siue Ægyptiæ, Augusto mense siliquæ erant maturæ, seminata semina Septembri in horto Montb. Ill. E. C. floruit Maio: flores purpurei *Faba Ægyptia.*

quidem

quidem, ed internè striati, singulares, duæ coniugationes foliorum in vno pediculo ac etiam ternæ: saporis ingrati: siliquæ maturæ Iunio, nigræ, asperæ: tactu angustiores, quàm in *cocco vico* Honorii Belli, in iis semina septem, magnitudinis parui Pisi, rotunda, nigra veluti pannus holosericus *velutum* vocatus: sapor leguminaceus primò, postea odiosus, & quasi sulphureus, cum tantilla acrimonia.

Huius, ni fallor, fit mentio apud Matthiolum in Diosc. cum magnis figuris Lat. & Ital. Fabam siluestrem, *Fauam saluaticam*, sunt qui velint Galeni lib. 1. alim. Aracum domesticum, qua in re fortasse non malè sentiunt, nec vult is eorum sententiæ contradicere. Huic assignat in Epit. flores in purpura albicantes, semen rotundum fabaceo sapore. In Matthioli icone folia quaterna, flores & siliquæ singulares. Camerarii autem icon folia quædam habet quaterna, quædam sena. Idem in hist. germ. apud Matth. refert, Aracum Galeni velle aliquos Fabam sylu. quam opinionem non in totum reiiciat Matth. In horto tandem, Aracum Fuchsii facit, vt Gesnerus picturæ inscripserit, vulgò Viciam Romanam vocatam Fabæ silu. Matthioli, & Piso nigro, seu Phaseolo Dodonæi cognatam plantam. *Ego* contra Camerarium mihi planè persuadeo, Aracum Fuchsii Gesnero non diuersum à Faba siluest. Matth. vti etiam ex eius scriptura demonstrare etiam nunc possumus. Quum adhæc anno 1560. morarer Tubingæ cum celeberrimo meo præceptore Leonhardo Fuchsio, prædictam plantam primò vidi in horto eius florentem Augusto, quam mihi denominauit *Aracum*, quo etiam nomine plantam siccam cum descriptione misi D. Gesnero, quum curaret suas plantas pingendas. Aracus Fabaceus collectus Monspelii, quadrifolius est, qui item Tubingæ.

Dod. gall. Phasiolus silu. dicitur, gall. *Feue sauuage*, & *Feue noire*, Faselus sylvestris, & Faselus niger Belg. Wilde Boonen & Swerte Boonen & Moorkens. fortè est Cyamos & Faba. Idem hist. frumenti siluestris Quæ de Faba sparsim apud Theoph. aut alios veteres reperiuntur, multa cum hac Bona conueniunt. *Icon* placet in latin. hist. in gall. siliquas binas pingebat; non singulares.

Lob. & Pena Adu. Fabam silu. præ cæteris credimus delineationem Græcæ Fabæ explere. *Tab. & C. Bauh.* apud Matth. *Fabam silu.* vocant. Malè ab *Hist. Lugd.* eadem planta sub duabus descriptionibus & figuris traditur, duobus diuersis in locis. pag. quidem 451. sub titulo Faba silu. pag. verò 472. Phasiolus siluestris, siue agrestis. Gesn. de hort. accuratiùs perpendendum ducit, an Phaselus siluestris, vel niger à Dodon. dictus Phaselus Veterum sit. Fabamque Veterum esse negat.

Schvven. cat. Sil. Fabam nigram appellat, κύαμον ἄγριον, Pisum nigrum, Schwartz boonen/ Wilde Erbeis, Mohren Erbeis. Pisum ἀτέρκαρπον.

Prouenit spontè in Apulia campestribus locis, in Narbonensi Gallia, ac Aquitania. Apud Belgas rarum est legumen, neque alibi, quàm vbi satum est, prouenit. Siccitatibus in Belgio gaudet. imbribus ac humido cæli statu æruginosum efficitur, maximè cùm in flore est, paucis à satione diebus exit, citòque extollitur. Monspessuli mense Aprili florentem & siliquas habentem in itinere versus Frontignianum inueni. Geneuæ habui in horto meo ex semine misso per D. Zuingerum Basileâ, florentem Maio: sequenti anno ex semine deciduo, item Martio. Basileæ copiosum vidi in prædio D. Plateri. In Italia spontè prouenientem reperi. Montbelgardi habeo in horto Ill. Principis ex semine Stutgardiâ & Argentinâ misso, per doctissimum Medicum D. D. Melchiorem Sebitzium nomine Schwartz Erbsen. Semina matura obseruaui Iulio: mihi etiam missa nomine Fabæ silv. Matthioli Stutgardiâ, sata Aprili, florebant Iunio.

Sunt, inquit Matth. qui dicant, easdem cum domestica Faba vires habere. Nos autem, si Matthiolus eandem plantam per Fabam silv. intelligit, quam hîc tradimus, easdem vires, & facultates concedere non possumus, huic enim ingratus est sapor. Hunc quoque si gustasset Schvvenckfeldius, aliter quàm pares cum Faba maiore facultates habere sensisset. Apud Dodonæum nullum Bona hæc habet vsum. *Vires. Matthioli error. Schvvenckf. notatur.*

ARACVS FABACEVS SERRATVS, ET Cocco vico semine maiore.

EX montibus Euganeis circa Patauium attulit plantam D. Agerius Med. Argent. Bonæ silv. Dod. folio serrato nomine, præcedenti similem caule, flore, vt existimo, purpureo Viciæ sepium, & siliquis, quæ, vt illæ, latæ, vncias tres longæ, singulares, ex breui pediculo hærentes, in circuitu hirsutæ: in iis sex Pisa numerauimus, qualia me latet, quia non erant matura. In foliis tres coniugationes pulchrè dentatæ, præter alas binas: folia in capreolos desinunt, ad quorum latus præter coniugationum, foliolum vnum solum adest, minus cæteris. *Locus. Bona silv. Descriptio. Flos. Siliqua. Semen. Folia.*

Anno 1608. Septembri seuimus Montbelgardi, in horto Ill. C. Wirtemb. semen, cuius inscriptio erat: *Cocco vico* Honorio Bello. Hoc anno sequenti plantam produxerat, quæ florebat Maio: similis autem erat præcedenti Araco fabaceo priori, verùm flores bini, omninò purpurei, internè non striati, pictiúe in foliis: ternus ordo paruorum foliolorum, quorum quædam planè similia sine serraturis, alia verò cum serraturis: alæ in principio pediculorum cristatæ, vt in Araco fabaceo serrato. Sapor non displicet: in siliquis latis numeraui septem grana, sapor in virentibus leguminosus, cum aliqua ingratitudine. *Locus. Cocco vico. Tempus. Flos. Folia. Alæ. Sapor. Siliqua. Semen.*

An hic idem sit cum serrato nostro considerandum, folia quidem maiora, sed id à cultura accidere potuit.

Mense Iunio siliquæ maturæ, latiores multò, quàm in Faba Ketrina, Pisa autem duplò maiora, minùs nigra, cum hylo albo: sapor idem. *Tempus.*

LVPINVS VVLGARIS SEMINE ET flore albo, ſativus.

Cap. IV.

Deſcriptio. *Caulis.* *Folia.*

LVpinus vulgaris ſativus, cubitalis & ſeſquicubitalis eſt herba, caule mediocriter craſſo, ex viridi flaueſcente, tereti, hirſuto, ramoſo: folia alternatim oriuntur, glauca ſupernè, & glabra, inferiùs magis albicantia & lanuginoſa, in quinque, ſex, aut ſeptem ſegmenta radicatim ad pediculum vſque teretem, vncias duas, aut tres longum, inciſa: ſapore ſubamaro, leguminoſo: *Flores.* flores ad diuaricationem ramorum peculiari ſurculo enato inſident; colore albido, pålleſcente, Cæſalpino flos candicans, aut ad cæruleum vergens, folio vno latiuſculo ſurſum reflexo, lateralibus duobus quartum roſtro cæruleo [ſub quo apices latent crocei] inſigne amplexis: ſequuntur ſiliquæ pro florùm numero plures ſimul iunctæ, fabaccarum inſtar ſurrectæ, villoſæ, pulpoſæ, compreſſæ, in ambitu crenatæ, intus glaucæ, in quibus ſemina quina, ſenaúe, membranis diſſepta, orbiculata, & nonnihil angu*Siliqua.*loſa, compreſſa, qua ſc. parte ſiliquæ adhærent, *Semina.* cauitatem quandam, veluti vmbilicum exiguum habentia, foris alba, intus lutea, ſapore amaro, *Sapor.* *Radix.* radix dura, alba, multifida.

Lupini vnde dicti. Lupinorum autem appellatio non aliunde ducta videtur, quàm quòd ſicut lupus terram appetit, & in fame terra veſcitur, ita Lupinus tellurem, vt Plinius ait, adeò amat, vt quamvis frutectoſo ſolo coniectum inter folia, vepreſque, ad terram tamen radice perueniat. Lupinus etiam, velut lupis expoſitus & relictus, dictus videri poteſt, ex eo, quòd, vt idem Plin. ait, impunè iacet, vel derelictus, ſi non protinus ſecuti imbres, ab omnibus *Lupini Genera.* animalibus amaritudine ſua tutus. Duo ſunt Lupini genera, Dioſcoridi, Plinio & Galeno, ſatiuus & ſylueſtris. Nos de hoc agemus paulò poſt. Remedium eius [ſatiui] ne metentes fugiat exiliendo, vt ab imbre tollatur, ait Plin. lib. 18. cap. 14. Nec vllius, quod ſeritur, natura aſſenſu terræ mirabilior eſt: Primum omnium cùm Sole quotidie circumagitur, horaſque agricolis etiam nubilo de*Terram amat.*monſtrat. Terram amat, terraque operiri non vult. Cætera, quæ de hoc Veteres prodidere, ſationi, culturæ, loco, tempori, viribus & vſui reſeruauimus.

Variat ſecundum regionem. Cæterùm, Lupini cognitionem, vt & multarum aliarum plantarum, nonnunquam impedire poteſt regionum varietas. In Hetruria enim ac quibuſdam aliis locis [vt Marantha obſeruauit] amariſſimus eſt, atque iumēta eum maximè auerſantur: in Campania verò modicam aut nullam habet amaritudinem: eſtque iumentorum ita gratum pabulum, vt eo per Hiemen veſcantur.

Auicenna, *Tragi* teſtimonio, Lupinum eleganter depinxit, niſi quòd falsò Fabam eſſe Ægyptiacam affirmauit, id quàm à veritate abſit nemini obſcurum eſſe poteſt. *Auicen. not.* Serapio tria Lupini genera commemorat; vnum ſatiuum & duo ſilueſtria, *Lupini tria.* vocatque *Tarinus*, & primum genus *Regales*, Auerroës *Tormos*. Apuleio *Thermos orinos*, Lupinus montanus. Dioſcoridi θέρμος ἥμερος, & *Brechon* appellatur. *Tarinus. Tormos. Thermos. Brechon.* A Galeno, ob varias, quibus pollet, vtilitates πολύχρηστος dicitur. Apud Hebræos *Taltan* vocatur, vide *Aruch* Monſteri. *Taltan.*

Nullis peſtiferis, auctoritate Matthioli, plantis ſtrangulatur Lupinus: cùm ipſe noxias omnes ſtrangulet herbas, quæ illi adnaſcuntur. A Mauritanis *Tarinus*, *Arinus*, ſeu *Tormus* appellatur.

Lupinum [inquit *Corn.*] Feigbonen appellant, quaſi Ficûs Fabam per antiphraſim & Luporum Piſa, quaſi dignum ſit illis edulium. *Faba Ficus. Luporum Piſa.*

Sed nec ita procul [Lob. & Penâ iudicibus in Adverſ.] abſunt à Fabaceis, & Phaſeoli fructus, quos θέρμους Græci vocarunt, quia calidiores cæteris leguminibus eſſent, aut potiùs, quòd θερμῷ [calidâ aquâ] lauarentur, & macerarentur, quo amarorem exuerent triſtem & moleſtum, à quo *Thermos.* etiam λυπηρὸν, vnde Virgilii Epitheton. *Triſtiſque Lupini Suſtuleris calamos.* *Epitheton.* Iidem Obſ. inter alia Fabæ ficulneæ nomen huic tribuunt. Icon. verò Plant. p. 64. Tom. 2. Lupinus ſatiuus.

Notat *Hiſt.* Lugd. quòd folia huius ſub veſperam, Solis occaſum veluti præſentientia, flaccida facta deorſum vergant.

Illud tandem memoratu dignum, quod *Camer.* in horto perhibet: Lupini albi, inquit, in quorum genere reperiuntur maximi, flore antequam aperiantur, ſubcæruleo, intus verò albo,

Plautus nominat Lupinos, Aurum comicum *Aurum comicum.* nam in ſcena nummis ex Lupino factis, pro aureis vtebantur Comici. Et nunc etiam in Italia pueri ex his nummos efformare ſolent, vnde Horatius:

Nec tamen ignorant, quid diſtent æra, Lupinis.

Voluit namque hoc verſu ſignificare, illos minimè latere, ſed ſcire quantùm probati nummi diſtent à falſis, itemque boni viri à malis. Notabis autem Salomonem Albertum apud Horatium hoc in loco legere *Erua*, pro *æra*.

Cæterùm Lupinus ſatiuus omnibus paſſim autoribus & officinis Lupini ſimpliciter dicti nomine innoteſcit. *Nomina variarum linguarum.* Græcis vocatur θέρμος, θέρμος ἥμερος; Germ. wickh bonen / Feigbonen/ wolffſchotten, wolffſackhbonen: Belg. Vijchboonen & Lupinen. Gall. *Lupins*: Ital. *Lupino domeſtico*, Hiſp. *Entramuces*, & *Entramocos*. Ang. *Lupines*.

Satio. Ne porrò, quæ diſtulimus, hoc in loco negligamus, ad Veteres reuertimur. Lupinum igitur [autore Theop. lib. 8. hiſt. cap. 11.] ex iis, quæ ſilueſtria quaſi putantur proprietatem quandam tum in generatione, tum in germinatione ſortiri planè videtur. Niſi enim hoc protinus [licèt robuſtiſſimum ſit, ab area terræ mandaueris, malè proueniet. Atque in totum condi hoc legumen ſubter terram recuſat: qua de cauſa ne ſubarantes quidem id ſerunt, & ſæpe ſi in materiem, aut herbam prædenſam quampiam incidat, eam vi ſummâ impellendo diducit, radicéque terram contingit, & germinat. Et vnum hoc [pergit Plin. lib. 18. cap. 14.] ſeritur non [aratro] arato. Nihilque aliud nullo impendio conſtat, vt quod ne ſerendi quidem gratia opus ſit afferre. Protinus ſeritur

ex atuo [ex area Theoph.] ac ne spargi quidem postulat decidens sponte. Coli non vult, itaque adeò non eget fimo. Lupinum teste Theoph. Cicere & Eruo, quæ omnium maximè durant, longè diuturnius est. Condi in fimo maximè conuenit, quoniam in humido vermiculi vmbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastum sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

Quærit maximè sabulosa, & sicca, atque etiam harenosa loca. Ex densiore terra rubricam maximè amat. Cretosa tantùm limosaque odit, & in iis non prouenit, teste Plinio, Theophrasto quoque perhibente, solum arenosum & vitiosum potiùs poscit, atque in totum cultis prouenire non vult. A nobis Montbelgardi plantatus in horto E. C. feliciter prouenit, sed à muribus deuoratur, vt euenit anno 1588. Matthiolo seritur in agris, sterili solo in Hetruria.

Primùm omnium seritur, secundum Plinium, nouissimum autem tollitur: vtrumque Septembri ferè mense, quia si non antecessit Hiemem, frigoribus obnoxium est. Ter præterea floret. Apud Germanos quidem (Dodon. loquitur) sub finem Maij: deinde Iunio, aut initiò Iulii: tertiò verò Iulio, aut Augusto mensibus, si anni tempestas calida siccaque fuerit, fructus sæpè ad maturitatem peruenit. Nobis semen maturum factum Augusto, Septembri & Octobri, floret Iunio. Geneuæ florentem habuimus Iulio, Basileæ etiam Maio. Cæsalpino seritur mense Augusto, ac paulò antè colligitur.

Lupino, iuxta Plinium, multiplex vsus: nam non duntaxat homini, & quadrupedum generi vngulas habenti, communis: sed pinguescere hoc etiam satu, arua, vineasque dixit, ita vt optimi fimi vicem repræsentet. Sed ad terram rubricam alendam post tertium florem verti debet, in sabulo post secundum. Maceratum autem calidâ aqua homini in cibo est. Puerorum ventribus impositum pro remedio est. Bouem vnum modii singuli satiant. Lupini semen, πολύχρηστον est, inquit Galenus lib. 1. Alim. Elixum enim, deinde in aqua dulci maceratum, tantisper dum in hac omnem sibi ingenitam exuerit insuauitatem, ita demum manditur cum Garo, ac Oxygaro, vel etiam sine his, sale mediocri conditum, non quomodo Hordeum, & alia, quæ variè apparantur. Lupini dura ac terrestris est substantia: quocirca ipse concoctu difficilis est, succumque crassum gignit ex quo non probè in venis concocto, succus, quem crudum vocant, procreatur. Cæterùm cùm inter parandum, quicquid habeat amaritudinis, deponat, τοῖς ἀπείοις, qualitatis, quæ sensu deprehendatur, expertibus, similis euadit. Par igitur est ipsum, neque ad deiectionem, neque vt adstringentia ad fluxum ventris cohibendum esse accommodum, sed tardè descendere, & difficilè deiici, ac pertransire. Idem lib. 6. simpl. Lupinus edi potest coctus, multis antè diebus per macerationem amaritudine in aqua deposita, fitque tunc nutrimentum succi crassi. Cæterùm vt medicamentum ita præparatus, ex genere est emplasticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritudo, extergendi, digerendique vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere potest, tum etiam foris identidem perfusum, vitiligines, achoras, pustulas, psoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, siccandoque: expurgat iecur & lienem, cum Ruta & Pipere suauitatis gratia, assumptū. Elicit menses, ac fœtum cum Myrrhâ & melle impositum. *Menses.* Porrò Lupinorum farina sine mordicatione, digerit. Nec enim liuida tantùm, sed & chœradas, & phymata curat: sed tunc in aceto, aut Oxymellite, aut posca coquatur oportet: idque pro ægrorum temperamento, & affectûs diuersitate, quod ex vsu est eligendū. *Phymata.* Digerit item, quæ liuida sunt: & quæcunque modò diximus, præstare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam, qui eam ischiadicis cataplasmatis modo illinunt. *Ischiadi.* Lupinum satiuum notum esse, Diosc. tradit; & eius farinam cum melle delinctam, aut cum aceto potam lumbricos expellere. *Lumbrici.* Sed & ipsos aquâ maceratos, si amari adhuc edantur, eadem facere. Et decoctum ipsorum cum Ruta & Pipere potum, idem facere. Vnde etiam splenicis prodesse: & gangrenas, vlcera fera, theriomata appellata, scabies incipientes, vitiligines, maculas, pustulas, vlcera capitis manantia, ipso vtilissimè perfundi ac foueri. *Gangrænam.* Idem etiam menses & fœtus detrahere, cum Myrrha & melle appositum. At farinam purgare cutem & liuida. Cum polenta & aqua mitigare inflammationes. *Inflammationes.* Cum aceto verò, coxendicum dolores, & panos lenire. Strumas dissipare Lupinum in aceto coctum, & impositum. Ita etiam Carbunculos rumpere. *Carbunculi.* Cum aqua verò pluuia coctos, donec succum remittant, faciem depurgare. Cum Chamæleonis nigri radice coctos, ouiū scabiem sanare, si decocto tepido eluatur. *Ouium scabies.* Radicem autem coctam cum aqua, & potam, vrinam mouere. Edulcatos tritos, cum aceto potos Lupinos, stomachi fastidium lenire, & appetentiam ad cibum facere. *Fastidium.*

Seruntur (inquit Matth.) in Hetruria non modò ad alimentorum vsum, sed ad agros impinguandos: Dulcorantur in Italia, ibique frequenter eduntur cum sale. *Temperatum.* Excalefaciunt & siccant manifestè, abstergunt, aperiunt, digerunt, resoluunt, & attenuant. Cæsalpino teste, Lupini semen aquâ calidâ præmaceratum, amaritudine demissâ, gratum gustui redditur, vt citra aliam coctionem esitetur. Quod Theoph. dixit, viridem à nullo animali mandi propter amaritudinem, de fructu intelligendum est: nam hodie etiam pro boum pabulo seritur inter rapas. *Theoph. explicatur.* Lupini sati (vt vult Aug. Gall.) impediunt vermes frumentum rodentes, & agros macilentos impinguant. *Agris vtilis.*

LVPINVS EXOTICVS HIRSVTISSIMVS.

Elegantissimum huncce Lupinum Cl. D. D. Felix Platrus ἀρχίατρος Basileensis summus amicus noster in pereleganti suo Herbario sicco habet. A quo mutuò acceptam plantam hoc loco describere ac depingere par est. *Ramus* est cubitalis, vil-

Folia. losissimâ hirsutie byssea obsit, in ramos brachiatus, qui *folia* longis pediculis hærentia emittunt, quinquepartita, penitùs villosa, foliis Lupini satiui alioqui haud multùm dissimilia. Ramorum
Flores. summitatibus *flores* insident aliquot cærulei, hiãtes, minores quàm Lupini vulgaris, succedunt
Siliqua. *siliquæ* alterno situ positæ, penitus villosæ, surrectæ, vnciales, longiores, nec dum fructum continentes, breuibus pediculis hærentes, ad quorum exortum alia quædam lanuginosa, præangusta folia prodeunt.

Huius semen existimamus esse, quod Florentiâ à Casabona magni Ducis Hetruriæ hortu-
Lupinus siluestr. Candiæ. lano, nomine Lupini siluestris Candiæ accepimus, quódque hîc sua magnitudine appingi cu-
Semen. rauimus, maius nimirum & crassius vulgari. To-
Color. tum luridum est colore, & aliquantùm variegatum, compressum, asperum, eo loco vbi vmbilicus, exactum.

Locus. In horto Corolocastrensi prouenit Lupinus ceruleus, Hispanicus, latifolius, hirsutissimus, quẽ in dicto horto legimus anno 1608. pulchrè florentem. Omninò is respondet iconi huic nostræ. Aiebat plantarum studiossimus Arnold. Gilenius Med. Cand. Cassellas nomine Lupini Indici missum, cùm illi plantam ostenderemus.

Descrip. Clusij. Clusius hunc, ni fallor describit, nomine Lupini cæruleo purpurei. Natum, inquit, quoddam Lupini genus fuit Lugduni Batauorum, semine peregrè accepto, creuitque in cubitalem, aut maiorem altitudinem, satis firmo scapo & in ramos diuiso præditum: cui, vt in aliis Lupini ge-
Folia. neribus, inhærebant folia ex vno longo pediculo dependentia, septena, aut plura, molliora tamen, quàm in eo, qui flauum profert florem, paullò etiam latiora, longioreque lanugine ob-
Flores. sita: flores extremum caulem, & ramos, tribus quatuor, aut pluribus ordinibus ambiunt, verticillatim, aut coronæ instar, in orbem dispositi, quaterni, & quini, iis qui albi sunt, ferè æquales, sed coloris ex cæruleo purpurascentis & elegantis: quibus successerunt siliquæ non dispares
Tempus. vulgari satiuo, in quibus fructus illo non minor, verùm alterius coloris. Florebat Iulio mense, semen Septembri maturum fuit. Cùm anno 1565. è Lusitania per Bæturiam in Granatense regnum transiret, meminit Februario mense agros Lupino consitos videre, cuius flores albi, aliquid cærulei commixtum haberent: an huius fuerit generis, ignorat Clusius.

LVPINVS LVTEO FLORE, semine compresso, vario.

Descriptio. Lupinus luteus insignibus aliquot notis à vulgari distinguitur: potissimùm autem *flo-*
Floribus Genistæ. *re* luteo, adeò vt decerptus pro Genistæ fallat, verticillatim dispositus, interposito spatio sæpè duos, vel tres, nonnunquam etiam septem ob-
Odor. seruaui verticillos. Odore grato ad Leucoii lu-
Semen. tei accedente: deinde verò *semine*, quod compressa formâ & magnitudine albo ferè par, colore varium est, albo fuscoq; maculosum, areolâ albâ ceu zonula circa germinis regionem cinctum, sili-
Siliqua. quis lanuginosis clausum, reliquus plantæ vultus, satiuo, seu albo Lupino similis, *folia* digita-
Folia. Caulis. ta, vtrinque hirsuta: caulis teres, brachiatus, villosus: radix simplex, recta.

Dodon. Hist. gall. & latina videtur icone Lupini siluestris lutei, luteum hunc repræsentare. *Lobel.* & Pena Adu. Lupinum floribus Genistæ

vocant, fructu amaro. Icon Plant. pag. 65. Tom. 2. Lupinũ flore luteo. *Cam.* hort. Lupinum luteum flore odoratissimo, Leucoii ferè, vnde & Hispanicam Vio- Hispanica Viola. lam nominent, dicit. Apud Matthiol. verò germanicum, Lupinus siluestris flore luteo quibusdam Lu- Lupin. Hispanicus. pinus Hispanicus. Et tandem in Epist. Lupinus silu. luteus, Türckischer Veiel. Tab. Geel feigbonen / Lupinus luteus. Casp. Bauh. apud Matth. Lupinus silu. luteus Germ. Viola Turcica. Semina sapore amarissimo. Hist. Lugd. Lupinus silu. Dodonæi. Clus. Hist. Lupinus flauo flore.

Lupinus luteus sæpiùs à me satus in horto E. Locus. Tempus. C. prouenit: sed semen non maturuit: florentem vidi mense Augusto & Septembri in horto Generosi D. Baronis à Morouie Beffordiæ, eius autem coniunx vocabat Spanisch Veiel. Mense Octobri pulchrè aliquando floruit & semine ferè maturo fuit in horto E. C. anno 1594. satus Aprili floruit Iunio quoq; anno 1578. cùm D. Guilielmus Landgrauius misisset, sed non maturuit ob siccitatem anni, vt puto. Geneuæ habui primùm in horto, flore odorato Iunio, foliis minoribus, quàm in vulgari; maioribus, quàm in cœruleo. Basileæ vidi in horto D. D. Felicis: semina etiam matura collegi in horto Generosi D. Baronis à Polvviller. Anno tandem 1597. Augusto mense in horto Montbelgardensi plantę aliæ florentes, alię semine maturo vario effœtæ, cum septem florum verticillis obseruaui. Gen. Io. Henr. Cherl. attulit Monspelio, confirmauitque authoritatem Lobelii, scribentis: Monspelii in satis & cultis, herbariorumque hortis visitur Lupinus floribus luteis. C. Bauh. licèt apud multos spontè oriatur, apud Germanos tamen hortensem facit. In Germania verò prouenire Dodonæus scripsit, etiam sæpè ad maturitatem.

LVPINVS SILVESTRIS, PVRPVREO FLORE, SEMINE ROTVNDO, vario.

Descrip. Ex siluestrium Lupinorum genere est vnus *caule* cubitali, robusto recto, tereti, striato, solido, alis satis frequentibus concauo, & ramo-
Folia. so: *folia* Lupini satiui, nonnihil hirsuta, multò minora, in quinque, sex, vel septem radios longos, angustos, fissa: pediculo hærent longo, sa-
Flores. pore ingrato & odioso: flores longâ serie crebri agminatim ascendentes, Cicercularum & Pisorum flores referunt, coloris purpurei: quibus suc-
Siliqua. Semen. cedunt *siliquæ* rectæ, *semina* continentes parua, stigmatis variata, rotunda: *radicem* porrò demittit satis profundè, non magnam tamen, glandulis ad fibram adnatis strumosam.

Dioscoridis videtur θέρμος ἄγριος [Lupinus silv.] satiuo in omnibus similis, minor verò. Quo in loco

in loco, autore Cornario, Diosc. dicit μικρότερον pro πικρότερον. Sed declarat rem hanc Plin. lib. 22. cap. 25. Lupini quoque inquit, siluestres sunt, omni modo minores satiuis, præterquam amaritudine.

De hoc Matthiol. Ital. cum magnis fig. Lupini silv. floribus roseo colore rufescentibus. Lupinus agrestis, Ital. *Lupino saluatico.* Aliter apud eundem Hist. germ. Vbi figura notata est litera N. suæ Epitom. Camerar. Lupinus silv. flosculis è cœruleo purpurascentibus, aut subrubentibus: fructus minuti, colore sordido, vario & nonnihil liuente aspersi: wilde feigbone. Idem in horto paruitatem fructûs exprimens, Lenti comparat, crassiorem tamen affirmat. *De hoc & sequentes.*

Cæsalp. Lupini genus spontè prouenit in locis arenosis, breuius: foliis angustissimis: siliquis tenuibus, flosculis cæruleis. Tab. Klein feigbonen, Lupinus minor flore rubente. C. Bauh. apud Matth. De Lupino flore purpurascente, latifolio, hirsuto, seu siluestri Dioscoridis, dicetur in historia exhibitâ simul figurâ, prout spontè in luco Gramuntio propè Monspelium prouenit, qui luteo altior & ramosior est. Lupinus cæruleo flore angustifolius [cuius iconem proponit ex Tabernam.] foliis multò angustioribus, & minoribus, vt figura ostendit, communiter in septem partes diuisis: flosculis quàm in illa minoribus, quibus siliquæ multò minores succedunt, vix conspicuâ lanugine hirsutæ, quibus semina minuta, rotunda, colore sordido, variis maculis aspersa & amara reconduntur. *Hæc Frater.* Ego verò Lupinum purpurascentem, quem Monspelii obseruaui, etiam apud nos cultum, latifolium dicere non possum, nec etiam hirsutum, quia ita leuis hirsuties, vt eius mentionem non fecerit Lobelius in sua descriptione, nec etiam Camerarius. Cur separemus Lupinum minorem Tabern. à Monspessulano purpurascente, consideratâ solâ icone, non videmus. Nec Tabern. dicit suum Lupinum cæruleum, sed Rottlech / subrubrum. An Anguill. Lupinus siluestris. Dodon gall. Lupinus est siluestris, cæruleus, & ruber, quem postea in Hist. frum. Lupinum silv. purpureum vocat: in fol. autem Lupinum purpureũ, flore ex purpurâ cœruleo, aut subrubente. Lob. & Pena Adv. Obs. & Ic. Pl. p. 65. Tom. 2. Lupinus silv. flore purpureo, & puniceo, fructu minore, guttatis, aut fortuitis asperso maculis pullis, cineriteis & cæsis. Sed horum Icon cum floribus verticilli modo dispositis non placet, in luteo tantùm obseruaui. Clus. vocatur Lupinus flore cæruleo.

Lupinum silv. flore purpureo Monspelii primùm, dein Florentiæ florentem in agris Aprili mense vidi. A Landgrauio Hassiæ missa grana nomine Lupini cærulei, florem mense Nouembri & Decembri, Montbelgardi Autumno clementiori primò produxerũt. Habui etiam Argentinâ ex horto D. Friderici Meier, quæ sata vix maturuêre quòd tardiùs florerent, quàm luteus etiam, aut albus. Matthiolo siluestrium Lupinorum innumeræ exoriuntur plantæ in Hetruria, quæ Maio mense in campestribus visuntur. Lobelio in satis & cultis Gramuntio luco circumiectis non procul Monspelio sæpè occurrit. Lupinus flore cæruleo (pergit Camer.) crescit sua sponte in Italia circa Viterbium, & Pisam, Neapolim & Romam, ac apud Samnites & alibi. In inferiore Germania, ait Dod. fructus rariùs ad maturitatem peruenit. Clusius tandem in Gallia Narbonensi inter segetes non procul Monspelio vltra fluuium Ledum spontè natum obseruabat.

Vires & vsus. Dissentiunt circa vires Diosc. & Gal. Ille enim hunc eadem, quæ satiuum, præstare scribit. Galenus autem amariorem dicit, & ad omnia valentiorem satiuo, facultatisque valentioris. De viribus & vsu Lupini silv. ita Plinius nobis sentire videtur. Lupini quoque siluestres sunt, omnimodè minores satiuis, præterquàm amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minùs ponderis est, nec plùs vtilitatis. Mitescunt cinere, aut aqua, calidis. *Color.* Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. *Vlcera.* Vlcera atra, aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad viuum corpus redigunt. *Struma.* Strumas, parotidas in aceto cocti, discutiunt. *Animalia ventris.* Succus decoctorum cum Ruta & Pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impositi in ventrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, vel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciũt, fastidium detrahunt. *Farina.* Farina eorum aceto subacta papulas, pruritusque in balnei illita cohibet, & per se siccat vlcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior vis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines corrigunt: si verò ad mellis crassitudinem decoquantur vel satiui, vitiligines nigras & lepras emendant. *Aspid.* In silv. Lupini semine, ait Porta, guttatim & fortuitò asperſę maculę pullę & cinereę, verè à serpentum designationi satisfacit: vnde contra aspidas valet.

CICERA ANTIQVIS
Cap. V.

Vsus. Cicera Columellæ bubus Erui loco fresa datur in Hispania Bœtica, quæ cùm suspensa mola diuisa est paulùm maceratur, dum lentescat. Atque ita mista paleis subtritis pecori præbetur. Sed Erui duodecim libræ satisfaciunt vni iugo, Ciceræ sexdecim: eadem hominibus non inutilis, neque iniucunda est. *Sapor.* Sapore certè nihilo differt à Cicercula, colore tantùm discernitur. *Satio.* Nam est obsoletior, & nigro propior, seritur primo, vel altero sulco mense Martio, ità vt postulat soli lætitia, quod eadem quatuor modiis, nonnunquam & tribus, interdum etiam duobus, ac semodio iugerum occupat. Nos sanè de hac Cicera penitùs nihil, quod dicendum occurrat, apud alios inuenimus, quàm quòd à Cicere ouino, teste Cornario, sit diuersa.

CICER IN GENERE
Cap. VI.

Ciceris duo fastigia summa licèt Diosc. Gal. & Plin. constituant, attamen Theoph. qui hos

tempore multùm antecessit, aliter longè sentit, ita siquidem scribit.

Ἐρέβινθος [Cicer] magnitudine, & sapore, & odore [καὶ τοῖς χυλοῖς, καὶ τοῖς χρώμασι : succis & coloribus] & formâ plerasque differentias osten- *Columbinũ* dit, vt Arietinum & Columbinum. Candida inter omnia dulcedine præstant.

Porrò summa illa duo genera *satiuum, & siluestre.* *Satiuum.* Satiui quidem differentiæ aliquot.

Dioscorides satiui alterum genus Arietinum appellat. Siluestre, foliis satiuo simile dicit, ast odore acri [graui, Plin.] semine differens.

Plinii differentia. Plinius differentias Ciceris plures sumpsit etiã à magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim, *Arietinum* inquit, arietino capiti simile, vnde ita appellatur, *Columbinũ.* album, nigrumque: est & Columbinum, quod *Venereum.* alij Venereum vocant; candidum, rotundum, *Cicercula.* leue, Arietino minus; quod religio peruigiliis adhibet. Est & Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, angulosi, velut Pisum. Dulcissimum autem id quod Eruo simillimum: firmiusque quod nigrum, & ruffum, quàm quod album. Patet ergo & Plinium duo hic fecisse Ciceris genera, Arietinum, & alterum Columbinum, quod & Venereum dicitur: ὀρόβιαῖον id, nempe Eruinum Theophrastus vocat, quod his declarat: dulcissimum autem id quod Eruo simillimum.

Columella differentia. Punicum. Columella hoc Punicum appellauit, qui & ipse duo Ciceris genera tradit, inquiens: Cicer A- *Galeni differentia.* rietinum vnum vocatur, & alterum Punicum, quod toto mense Martio seri potest. Tandem *Eruinum.* Galenus quoque duorum generum meminit, Arietini videlicet & Eruini [ὀροβιαῖος.] Ita namque scribit Alim. lib. 1. cap. 22. Cicera nigra exigua, in Bithynia maximè prouenientia, Arietinaque ipsa nuncupant. Item simpl. 6. Erebinthus [Cicer] legumen est flatuosum. Quod verò Arietinum appellatur, &c. At alterum Eruinum appellatum, Erebinthus sc. agrestis, ad omnia efficacior domestico est, hoc est tum calidior, tum siccior, quantò & acrior & amarior.

Cæsalpini differentia. Theophrastus (autore Cæsalp.) Arietinum & Columbinum differre scribit. Aetius & Columella quoddam Orobiæum cognominant, Eruo simile. Dioscorides satiuum & siluestre tradit: inter satiua, quoddam Arietinum. Siluestre genus videtur significasse Theoph. cùm dixit quoddam odore differre: & Aetius Orobiæum hoc idem videtur appellasse, nam ei vim tradit, quæ profectò Ciceri satiuo per se non inest, nisi cũ Eruo admisceatur, vt Diosc. adnimaduertit. Est ergo Cicer *Cæsalp. & Gazæ not.* silu. Hæc Cæsalp. sed malè. Nam apud Theoph. pro Columbino, vt vertit Gaza, legitur ὀροβιαῖος, & pro odore in versione Theop. Gazæ, legendum colore. Dioscoridis primum existimamus idem, cum Orobiæo Theop.

Plinius, teste Cornario, Cicerculam contextui suo inseruit, Cicerque dixit, imprudenter sanè duas diuersas res confundendo: de Cicercula sub Lathyro dicetur. Cur Cicer præterea Serpillum à quibusdam appelletur, videre est ex Marcello hist. n. g. lib. 28.

CICER ARIETINVM.

Descr. Caulis. SVa vi surrigitur Cicer, caulibus hirsutis, durioribus, ramosis: *folia* pinnata, hirsuta, clauicularum expertia, quorum singularia haud ma- *Folia.* lè foliis Ononidis comparaueris, denticulata, siue serrata: ex quorum alis *flores* emicant singulares, colore purpurascente, vel albo: *siliquæ* te-

retes; farctæ seminæ, Piso æquali, colore albo, ruffo, aut nigro, cuius capiti appositum corniculum: sapor ad Pisa accedit, vt & radix.

Cordi differentia. Ruffum. Candidum. Cord. in Diosc. Est quoddam genus ruffum, quoddam candidum, quod *Columbinum.* Columbinum dicitur, & tertium nigrum, *Nigrum Arietinum.* quod priuatim Arietinum appellatur. Describit hoc in Hist. cui Gesn. figuram ex Trago addit.

Trag. *Cicer*, Germ. Zyser Erweissen. Ruffum germ. Roth Zysern. Nigrũ, Schwartz Zysern. Album, weiß Zysern. Auic. lib. 2. cap. 132. nigri meminit Ciceris. Omnis Ciceris species ad Pisa referenda nobis videtur. Erebinthi appellatione (meo iudicio) à Diosc. comprehensa lib. 2. cap. 95. Serapio cap. 80. Cicera *Chemps*; alba, *Karsenne*, nigra verò *Chubes* nominat.

Fuchs. Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum, & nigrum. Nos ex iis tribus nigri tantùm picturam damus. Differunt potissimùm in floribus: hoc enim, purpureos, album verò candidos flores producit.

Corn. Cicer alterum Columbinum, quod & *Cornarii differentia. Columbinum.* Venereum dicitur Plinio, est, quod ὀροβιαῖον [Eruinum] Theoph. dixit, & Columella Punicum *Venereum.* appellauit. Nostri Kichern corrupta voce Lati- *Orobiæum.* nâ dicunt. At verò Cicera à Cicere omninò dif- *Punicum.* fert. Officinæ etiam hodie Cicer ruffum, ac ni- *Rufum.* gricans albo præferendum sciunt.

Matth. in Diosc. In Cicerum genere habetur *Matth. differentia.* candidum, quod & Columbinum vocatur. Est & rubeum, Venereum dictum. Habetur item & nigrum, cæteris minus, quod Arietinum appellant. Eadem tradit Matth. in post. com. Italicis, quo in loco & meliùs pingit & describit.

Anguil. Ciceris species tres, albi, ruffi, Arietini. Albi duplices, Arietini & Eruini, à se inuicem tantùm figurâ differunt. Vnum simile capiti arietino, alterùm politum, vt Eruum, id demonstrat Gal. lib. 9. de comp. med. s. loc. Arietini meminit etiam Hippoc. Ruffi duæ etiam species, Arietinum & Eruinum. Niger simplex colore tantùm differens.

Dod. differentia. *Dod.* Gall. ἐρέβινθος κριός; Lat. Cicer Arietinum, offic. Cicer. Idem de frum. postea describit, floribus aut candidis, aut ex purpura rubescentibus, seminibus colore aut candidis, aut ex subrubente purpura nigris.

Lonicerus duas habet figuras, quamuis vna sufficeret.

Lob. & Pena Adu. Cicer satiuum Arietinum Dioscoridi. Offic. Cicer rubrum; color albus quibusdam: alia obsoletè nigricant, plurima ex fusco purpurascunt. Obs. Cicer satiuum Arietinum. Ic. Pl. Cicer Arietinum Diosc.

Cæsalp. Cicer semen propè testiculis simile, colore aliis ex candido pallescit: aliis ruffus: aliis niger. Erebinthon Græci vocant.

Camer.

Camer. Epit. Cicer. Item horti, Ciceres albi, purpurei, & nigri.

Turn. quoque tria constituit genera. Arietinum, Nigrum, & Columbinum, vel Venereum, quod non meminit se vidisse.

Cicer, Cicer Arietinum, Cicer satiuum Hist. Lugd. Ἐρέβινθος Germ. Zisern / Kirchern / Ziser: Vndt Kücher Erbs. Belg. Ciceren. Gall. *Ciche, & Pois ciche*, & *Poix Pechu*. It. *Ceci*. Hisp. *Grauancos*. Arab. *Chemps, Hamos*, seu *Athamos*. Angl. *Ciche*. Boh. Cygcua. Hung. Bagolych borso / *Bubonis Pisum*.

Ciceres rubri à nobis sati in Horto E.C. Montbelgardi, facilè proueniunt, si eos non inueniant mures, qui auidè colligunt, tempore pluuioso facilè corrumpuntur. Habemus etiam Ciceres flore & semine albos, quorum semina missa Stutgardia: Aprili sata, floruere Iulio. Geneua etiam mihi missi sunt rotundi flauescentes, omnium quos videris, minimi, politi, qui sati prouenêre cum flosculis albis, florentes Augusto: Geneuæ alioqui frequentes, satis magni, augulosi, & copiosi, Monspelii in esu vulgares. Geneuæ, Lugduni, & Basileæ, Ciceres magni, flaui, rubescentes vel nigricantes, flore subpurpureo, frequentes in hortis. Cicer nigrum recepi ex Anglia missum per D. Gargillum, & Stutgardia. Seritur Vere, autore Matth. appetente, pingui solo, & maturescit Æstate, demetitur arescentibus siliquis: nam si citiùs extirpetur, semen rugosum euadit. Dod. In Italia, Hispania, & Gallia passim in agris seritur. Fuchs. pullo, crassoque solo gaudet. Floret Iunio & Iulio mensibus, atque subinde in siliquis semen producit.

Cicer, vt placet Dioscoridi, satiuum aluo commodum est, vrinam ciet, flatus gignit, bonum colorem inducit, menses & fœtus educit, & lac gignit, Cataplasmatis modò imponitur, maximè cum Eruo coctum, ad testium inflammationes & fornicarias verrucas. Cum Hordeo verò & melle, ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetigines & cancrosa, ac maligna vlcera. Alterum porrò ipsorum genus Arietinum appellatum. Vtrumque ciet vrinam, si decoctum ipsorum cum Rosmarino detur, ad morbum regium & hydropem. Lædit autem & vesicam exulceratam, & renes. Cætera, quæ Diosc. de curatione verrucarum prodidit, tanquam superstitiosa & magica hîc à nobis commemorantur. Sunt autem hæc: Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna earum capita eminentiásue singulis Ciceribus tangere, deligataque in linteolo semina illa post se abiicere, vt acrochordones decidant. Non admodum consuetum est, autore Gal. Alim. vrbanis hominibus ex Ciceribus pultem conficere, à rusticis verò nonnunquam vidit parari: quemadmodum & ipsorum farinam cum lacte elixari. Non enim vt Fabæ & Pisa possunt comminui, vt ex ipso fracto pulmentum, quod ἐρυγμός dicitur, fiat. Apud multas autem gentes mos est Cicera in aqua elixa mandere: nonnulli verò nuda ipsa sola, alii sale modico condientes, esitant, nostrates verò ex siccis caseis quiddam farinæ simile facientes, id ipsis aspergunt. Est autem Cicer edulium non minùs, quàm Faba, flatulentum, sed valentiùs nutrit, quàm illa. Ad venerem autem incitat, creditumque est etiam semen generare, vnde quidam equis admissariis ipsum exhibet. Inest præterea Ciceribus facultas abstergendi maior, quàm Fabis, adeò vt quidam ex ipsis calculos in renibus constantes manifestè comminuant. Nuper autem cùm de Fabis ageremus, sermonem fecimus omnibus immaturis fructibus communem. Eadem porrò & de frixis Ciceribus audiuisse existima, quæ de Fabis frixis diximus. Quandoquidem frixa omnia flatum quidem deponunt, verùm difficiliùs coquuntur, & ventrem magis sistunt, crassiorisque succi alimentum corpori exhibent. Quæ præter iam dicta lib. 6. simpl. tradit, hæc ferè sunt. Cicer ventri commodum, *Menses.* ciendæ vrinæ idoneum, lacti generando aptum: prolicit verò & menses: porrò, quod vocatur Crium, hoc est Arietinum, cæteris efficaciùs vrinam prouocat: decoctum eius calculos tenum *Calculus* confringit: alterum verò Cicerum genus (vocatur autem Orobæum) eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Sunt enim calidi & modicè humidi, participes item sunt amaritatis: cuius vi & lienem, & iecur, & renes expurgat, psorasque [Gerard. addit & lepras] *Psora* & lichenes extergunt, tum abscessus post aures prouenientes (παρωτίδας Græci vocant) & testes induratos discutiunt: tum etiam vlcera, quæ Cacoëthe vocant, cum melle sanant. Quorum vsum *Parotis.* in cibis idem suprà docet. Nigra autem sunt ea, & exigua, in Bithynia præcipuè nascentia, Arietinaque vocata. Huius ex aqua decoctum potare præstiterit. Vescuntur & virentibus adhuc Ciceribus homines, ante adeptam maturitatem, quemadmodum & Fabis. *Cæterùm* de viribus Ciceris Plinius agens, etiam silu. generis meminit, velut etiam Galenus fecit & Diosc. quem ita declarat: Cicer & silu. est foliis satiuo simile, odore graui. Si largiùs sumatur, aluus soluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Tostum salubrius habetur. Farina vtriusque vlcera manantia capi- *Vlcera.* tis sanat, efficaciùs siluestris. Comitiales & iocinorum tumores & serpentium ictus. Ciet menses & vrinas grano maximè. Emendat & lichenas, & testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulcera- *Inflammatio* tam vesicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, & his quæ cacoëthe vocantur. Verrucarum in omni genere primâ Lunâ singulis granis sin- *Gangrena* gulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata abiiciunt post se, ita fugari vitium arbitrantes. Nostri præcipiunt Arietinum cum sale discoquere, ex eo bibere cyathos duos in difficultatibus vrinæ. Sic & calculos pelli, morbumque regium. Eiusdem foliis, sarmentisque decoctis in aqua quàm maximè calida, morbos pedum lenit: & ipsum calidum, tritumque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum Gallæ dimidio tritum, oculorum vlceribus ex passo medetur. *Hæc ille.* Cicera difficulter concoquuntur, inquit Simeon Antiochenus, & excrementa gignunt. Venerem stimulant, magisque quàm Fabæ nutriunt, obstructiones tollunt, & menses edu- *Obstruct.* cunt. Habent salsam simul, & dulcem qualitatem, & ob salsuginem ventrem mouent, propter dulcedinem autem vrinam. Inflationes quo- *Lac.* que faciunt, & lac gignunt extergendique facultatem obtinent. Nigra medicamentosam vim habent: vrinam enim vehementissimè mouent, & calculos renum, & vesicæ frangunt. Nullum verò legumen sic, vt Cicera, præcipuè autem nigra, & parua, lapides frangere potest. Id verò magis eius ius: quod tamen vesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera verò rubra calidiora, & crassiorum sunt partium, quàm alba. Omnia autem vrinam ducunt. Madefacta nocte vna in a- *Lumbrici* qua, & sumpta, lumbricos eiiciunt, sed qui vtitur, sex ieiunet horas oportet. Imposita vt catapla-

ma parotidib. molliunt & discutiunt tumorem. Farina horum aceto subacta, & scabiosis inuncta prodest. Ius eorumdem ictericos iuuat,& vrinam albam reddit. Oportet verò iis neque ante cibum neque pòst vti, sed in medio. Tragus dicens ciceris in aqua decocti ius calculum pellere,meliùs placet, quàm qui euidenter frangere affirmare non erubescunt, inter quos est Diosc. & Gal. Si tanta vis est cicerum,maximè Bithyniensium, vt euidenter frangat calculos, pretiosiores erunt auro & cæteris omnibus lithonthryptis: nullum enim existimamus veraciter dici posse frangere calculum,nec etiam si fieret, euidenter id appareret. Cur porrò Tragus primum decoctum effundat, conderatione eget. Matth. non reiicit primum decoctum, quia ita scribit. Puerperis confert in aquam infusum: manè bibitum,ita vt post sex horas nihil comedatur, lumbricos ex intestinis eiicit: prouocant, abstergunt, attrahunt discutiunt, incidunt,& flatus excitant. Farina ex Intybi stillatitia aqua decocta & illita, iocinoris tumores resoluit, & serpentum morsibus medetur.

Tumores. Scabies. *Dioscor. & Galenus notantur.* *Reiicitur opinio Tragi.*

CICER SILVESTRE MVLTIFOLIVM.

Cicer siluestre multifolium, perenni *radice*, crassa & dulci donatum est: *ramos* bicubitales & altiores profert; striatos, tortuosos, concauos: *folia* hirsuta, pinnata, satiui ciceris positu, sed longiora, angustiora, nec per ambitum crenata,ad Lentis maioris folia propiùs accedentia,nisi in obtusum & subrotundum mucronem definerent, subdulcia: coniugationes multæ, ad tredecim supputaui, ex foliorum alis pediculus palmaris exit, rigidulus, *spicam* breuem sustinens florum subluteorum, quibus racematim cohærentes succedunt folliculi breues, ventriosi, hirsuti, *semina* continentes, autore Dod. exigua, dura, plana, splendentia,gustu Phasioli.

Descriptio. Radix. Folia. Flores. Folliculi. Semina.

Dolemus iconem nostram depictam nobis absentibus, ex icone, quæ non placet, quæ est apud Lobelium, ac ex non bona deteriorem factam.

Icon.

Cicer silu. 1. Tab. Icon. wildt Zisererbs. *Cicer* Matth. in Hist. Lugd. & *Cicer silu.* 1. Dalech. Sed hîc duas icones vnius plantæ exhibitas existimo. Cicer siluestre Matth. Clusio exili candicante flore.

Matth. notatur.

Cicer silu. omnibus ferè notum esse,Matth. in Diosc. quidem scribit, ast nec describit, nec depingit. In post. com. cum mag. icon. & Italicis ponit figuram, sine descriptione. Idem in Epit. Cicer silu. satiuo simillimum esse dicit, sed folia non denticulata, & siliquas minores, rotundioresque, plantam verò in vniuersum hirsutiorem, atque asperiorem. Cicer autem, de quo hîc agimus, non est hirsutius, neque asperius satiuo, neque etiam simillimum, icon quoque Matthioli non tale demonstrat: suspicamur eum eiusmodi imaginariè scripsisse, in com. siquidem non describit.

Cicer silu.Camer. Epit. Matth. Eidem in horto, fructu tamen nonnihil differens, quia maior & oblongior.

Cicer silu. herbariorũ aliud,Lob.& Penæ Adu. folliculis Coluteæ, quod longius videtur recedere à Diosc.silu. Cicere. Matthiolus huius picturam mentionemque ridiculè inculcat in Indice, non describit. Obseru. & Ic. Pl.Cicer silu. Herbariorum. Cicer silu.ad me[Gesn. horti] Dalech. Lugduno misit.An Anguil.Cicer siluestris.

Folliculis Coluteæ. *Cicer silu. herbariorum.*

Ciceris silu. quemadmodum à Matth.depingitur, fructum, aliquando ad Dodon. Cl.Cortusus misit. Odor autem herbæ qualis sit, compertum Dod. non habet: is autem si fuerit, δεινὸς dubio procul. Videtur eidem in Hist. cicer hoc silu. primum magis quàm reliqua cum silu. cicere conuenire.

Cicer siluestre Matth. Petrus Turn. Angl. mihi Heidelberga attulit, dicens radicem crassam, dulcem,saporisque Glycyrrhizæ habere. Plantam siccam D. Agerius dedit, & semina, quæ per me sata in horto Ill.E. C. Iulio mense floruerunt. Gignitur, vt Hist. Lugd. scribit, in salctuoso salicto, quod Rhodanus alluit prope Lugdunum.

Locus. Temp.

CICER SILVESTRE MAIVS THALII.

Cicer silu.maius, scribit Thalius in Harc. Silu. conuenit fermè cum eo, cuius Matth. iconem exhibet,nisi quòd folia non sint rotunda,ita vt Icon Matthioli habet,sed oblonga,nigra,hispida,non dentata(quam ipse quoque notam in suo requirit, Lenticulæ foliis similia. Sunt & costæ, quibus folia inhærent, Matthioli plantæ costis longiores multò,pluribus itidem foliis præcinctę. Caulibus vitigineis humi reflectitur, brachiatis, ac latè expansis. Flores profert in densa spica confertim conglomeratos, Lenticulæ similes, luteos, quos subsequuntur membraneæ vesicæ,agminatim cohærentes, subflauæ, pilosæ,in acutum mucronem prominentes,minores siliquis ciceris Arietini,quibus conduntur paruæ siliculæ plenæ seminibus rotundis,paruis,flauescentibus,similibus fermè Loti satiui seminibus.

Folia. Caulis. Flores. Vesicæ. Siliculæ. Semina.

Vocat autem hanc speciem maioris nomine, quòd eiusdem duæ aliæ species reperiantur, quarum altera mediam magnitudinem obtinet, altera longè minor est.

Inscriptio ratio. Varietas.

Misit mihi ramum pro cicere Thalii Cl.D.Doldius, quod an ab antè à nobis tradito diuersum, dicere non ausim: tredecim in eo coniugationes foliorum: flores planè similes videntur: verùm foliola apparent longiora, quàm demonstret Icõ Camerarii: verùm ea varietas pendet fortè à cultura, talem habeo collectam Argentinæ in horto Frid. Meier: non sunt tamen hispida,quod de suo prædicat Thalius, vix apparent pili,quemadmodum etiam in præcedenti.

De hoc autem hæc Doldius scribit. Hanc pro cicere silu.maiore Thalii agnosco, omnia respondent, excepto eo, quòd vesicas dicat habere agminatim

minatim cohærentes, subflauas: cùm huius sint nigræ, neque vesicæ siliculas inesse intelligere possum, sed ipsæ siliquæ agminatim iunctæ, vesicas singulas referunt, semen subflauum, compressum. Serpit longè, folia dulcia sunt, & radix, vt ad Glycyrrhizas silu. referri possit.

Prouenit, auctore Thalio, Cicer silv. maius, locis pratensibus, Minus autem, quod duplex, in montibus Hareiniæ adiacentibus, ac meridiano Soli expositis nascitur.

CICER SILV. TRIFOLIVM.

Digitalem demittit *radicem*, singularem aliquando, aliàs in paucas fibras diuisam, lignosam, dodrantalem, quæ terrâ versus in plura capita, squammata diuidi incipiens, ex singulis vnum, vel plures tollit caules cubitales, & in ramos aliquando subdiuisos, linquescentes, hirsutos: pediculis autem longis tria hærent coniunctim *folia*, maiora quàm satiui Ciceris, rotunda, hirsuta, circumquaque serrata: *flores* Ciceris, mediocriter magni, quos *siliquæ* excipiunt binæ ferè, ex vnico longo pediculo, vnciâ longiores, hirsutæ.

Cicer silv. 2. Tab. Ic. wild Zisererbs 2. Cicer silv. verius, è Sabaudorum finibus. Non abs re quis coniectet, inquit Lob. Obs. istud Diosc. silv. esse: flores purpurascunt, semina Cicere multò minora, compressa, & potiùs Cicerculæ similia. Item. Ic. Pl. Cicer silv. veriùs. Cicer silv. Dodon. in fol. alterum, quod ad iconem, tertium, quod ad descriptionem. Ponæ tandem in Baldo, Cicer silv. alterum Dalech.

Geneuæ prouenit in monte Saleuæ.

OCHROS IN GENERE.

CAP. VII.

Ochri (Eruiliæ Corn.) Pisis magis secedunt, minùs inflant, & probè alunt: ex autoritate diuini Hipp. de diæt. lib. 2.

Theop. Ochrorum meminit, vnico tantùm in loco. Hist. sc. lib. 8. cap. 3. dicens: Legumina alia oblongiori sunt folio, vt Ochros (Cicera.) Caulis autem procidens.

Multò pleniùs de hoc egit Gal. alim. lib. 1. 25. cap. Ochron [ὦχρον Eruiliam vertunt] homines, quemodo & Fænugræcum, priùs in aqua, quoad radicem produxerint, macerantes, ventris subducendi gratia mandunt, ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem, cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quàm Fænumgræcum. Atque in Alexandria iuuenem quendam nouit arti Medicæ deditum, qui per annos quatuor singulis diebus solis his pro obsonio, vtebatur, Phaseolos, dicit, Fænumgræcum, Eruiliam, & Lupinos. Attigit autem interdum & Oliuas ex Memphitide, & olera, & paucos fructus, eos, qui citra coctionem manduntur. Propositum enim ei erat, ignem nunquam accendere. Omnibus certè illis annis sanus fuit, nec vlla in re habitu corporis, fuit deteriore, quàm ab initio. Mandebat autem fructus huiuscemodi cum garo scilicet, oleum aliquando solùm ei addiciens, nonnunquam etiam vinum, aliàs acetum, interdum verò salem tantùm, sicut & Lupinos. *Correctio.* At de salubris quidē victûs ratione in lib. de tuēd. sanit, copiosè tractauimus: tractabimus autem postea etiā summatim in opere hoc. Nunc autē iis, quæ de Eruiliis & Phaselis dicta sunt, id quoque addatur, hæc ædulia medium quodammodo locum obtinere inter ea, quæ succum bonum, aut prauum, generant, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatûs expertia, parùm & multùm nutrientia. Nullam enim efficacem habent qualitatem instar quorumdam, quæ acres, aut acerbos, aut salsos, aut amaros, aut dulces habent sapores. Et cap. 26. Lathyrus [Cicercula] substantiâ Ochris (Eruiliis) & Phaselis similis. Tandem cap. 28. Ochros (Eruilia) Hipp. Diocl. Cæterùm vide plura sub Phaseolo & Dolicho Veterum.

Theodorus (Cæsalp.) Eruilium vertit id quod à Theophrasto Ochros vocatur, quamuis aliquando Cicerum vertat, quasi putauerit idem esse, Eruilium, & Cicerum, & Ochrum. *Theod. error.*

PISVM IN GENERE, EX Veteribus & Neotericis.

CAP. VIII.

Pisum, quantùm quidem ex Theophrasto colligere licuit, oblongius producit folium, caulem verò humi procidentem. Huic morbus, vt omnibus seminibus, ob alimenti, cælique temperiem euenit: videlicet cùm plus, minúsue est, vel etiam cùm non tempestiuè humescit. Sic enim & vermes Ciceri, Cicerculæ, Pisoque innascuntur, & erucæ. Pisum omnium maximè fragile est, nam & rubigini est oportunissimum, propterea quòd folia habeat numerosa, & radicem imbecillam. *Pisorum morbus. Rubigo.*

Cęterùm, quemadmodum Dioscorides Fabam, cuius vires indicat, non describit: ita quoque nec Pisum describit, nec eius meminit. Vnde turpiter errant, qui Cicer arietinum Dioscoridis censent esse Pisum vulgare, quòd germanicum Erweisen sono accedat ad Erebinthum: necnon ii, qui putant Pisum, Germanis Erbs dictum, Eruū esse Latinorum & Orobum Græcorum, vocabuli similitudine adducti. Nihil enim probat vocum ista similitudo in linguis tam dissitis. Ita enim Pulegium Polium fuerit, inquit Turnerus, quia Germani Poley interpretantur. Ieiunum ergo & infirmum apparet esse eiusmodi omne argumentum, à nudo nomine petitum, nisi descriptio & facultates conueniant: at descriptionem & vires Pisi cum Orobo & Erebintho non conuenire suis dictū est locis. Erebinthus, auctore Theoph. in terram non procedit, sed obliquè surgit, Pisa autem in terram caduca sunt. Ergo. Pisum folia habet longa, Erebinthus non item, Ergo. Galenus de Cicere arietino, & Piso, vt de duobus diuersis leguminibus, duobus distinctis agit capitibus *Error multorum. Non est Cicer arietin. Non est Eruum.*

Plinius quoque vno capite Cicera à Pisis separat. Erebinthus itaque, latinè Cicer, non est Pisum. Orobum Theoph. obliquè crescere affirmat, At. Pisa nostra cuiuscunque generis, sunt ὀρθογενῆ [humi strata.] Galenus etiam scribit omnia Orobi genera, planè esse amara, At omnia Pisorum genera, planè dulcia sunt, sine omni amaritudine, Ergo. Cæterùm, verba Plinii de Piso, nos in dubium vocant, ancipitesque faciunt, an ei cognitum fuerit, necne Pisum. Ita enim inquit: Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, angulosi, veluti Pisum.

Eruilium vulgò. Mes Almes Almelic. Legumen, quod Eruiliam vulgò vocant, teste Manardo, non est id quod Arabes *Mes*, vel *Almes*, vel *Meise*, neque id, quod *Almelic* vocant. Auicenna asserit *Almelic* esse Erbum. Quòd verò Erbum Auicennæ (Orobon Græci appellant) nos Eruum, sit tam ab Eruilia nostra, quàm *Mes* Auicennæ diuersum, clarum est: Eruilia oculum non habet. Scribunt præterea Auic. & Isaac in cortice *Mes* esse ponticitatem, [ita enim ipsi appellant saporem acerbum [στρυφνὸν] linguam adstringentem, qui sapor ab Eruilia alienus. Eruilia quoque non sunt Pisa: scribit enim Plinius, Pisa habere angulos, vt Cicercula, quos in Eruilia nostra non videmus. Quonam nomine hæc res ab Antiquis censeatur, quam Eruiliam Plinii voce nonnulli, vel parùm ab ea deflectendo *Rouilliam* *Rouillia.* vocant, *Pisaretos* Veneti, *Rodiones* alii, hoc operosius est valdè iudicare. Sunt tamen quæ ipsum mouent, vt credat Eruiliam esse id, quod Theoph. *Dolichos. Phaseols. Siliqua.* & Diocles Dolichon vocauerunt, & Galeni tempore Phasiolus, vel Lobus dicebatur, & à Theodoro Siliqua appellatur: quamquam Siliqua existimanda est aliud legumen iuxta Latinos Autores. Eruiliæ folius inter legumina edi ab hominibus siliquas simul cum semine, nemo est qui nesciat: cùm & crudæ aliquando ab otiosis, & coctæ à nobilibus, confecto præsertim ex iis delicato quodam pulmento, libentissimè mandantur, aliorum leguminum siliquis in cibum iumentorum proiectis: Si igitur, Eruiliæ sunt Dolichi, quis ambigat malas esse, & esum harum prohibendum fuisse vulnerato prope genu. Hęc *Manard. not.* Manardus existimans Eruiliam esse. Pisum. Sed falsam & infirmam eius esse opinionem quotidianus ostendit vsus. Hodie enim non vnius solùm plantæ siliquæ eduntur, sed duarum, nempe Pisorum vulgarium, cuius variæ species, & Smilacum hortensium, siue Phaseolorum dictorum vulgò. Sed dicere quispiã poterit [autore eodem] *Eruilia. Phasiolus Diosc.* de Phasiolo 1. de legumine, quod Latinè dicitur Eruilia, sub Phasioli nomine scripsisse Dioscoridam.

Orobus non est. Quod ad Orobum attinet. Mundella in exam. simpl. med. Ant. Musæ Brass. eum existimat nequaquam Eruiliam esse posse domesticam, quæ Ianuario mense seritur, & paxillis quibusdam postea inhærens, eosque scandens, fructum parit, de qua Manard. lib. 1. sed Eruiliam, quæ Ferrariensibus *Ruuione* dicitur. Quicquid autem illud est, certum est nullo modo Orobi facultates Eruiliæ conuenire posse, cùm quia Orobus grauedinosus traditur à Diosc. & sanguinem per vrinæ meatus, si, vt ille & Galenus aiunt, largiùs sumatur, euocans, tum quia in cibis eius vsus damnatur, tanquam ingratissimus, amarusque est secundum Galenum. Satiua verò Eruilia Brixianis lingua ipsorum vulgari *Rouaior*, nostris autem Veronensibus *Bisi* appellata, neque amara est, sed potiùs dulcis, & ad cibum homini non tantùm non damnata, sed suauis, & quæ plurimùm comedentes oblectare possit. Sanguinem verò per vrinæ ductus, quod quidem aut Mundella viderit, *Vsus & vires.* aut aliunde acceperit, nunquam ciere visa est: neque capiti grauitatem adfert, vt ex iis, qui eá creberrimè vesci consueuerunt, manifestum est. Quare plurimùm hallucinantur Pharmacopolæ, qui Orobi vice Eruiliam altilem seruant, eamque pro Orobo vendunt. Præterea quis vnquam suspicari posset in Eruilia hac nostra illam secundæ sedis exiccationem inesse, quæ in Orobo ad curandas gangrænas pollet:

Pisum. Lathyros. Πίσον ἢ λάθυρος græc. Pisum Latin. dicitur, Officinis hoc nomine notum. germ. Erbs oder Erweissen. gall. *Pois*. Sic autem à Pisa, loco, in quo copiosissimè nascebatur, nominatum est, inquit Fuchs. Hist. c. 240. Duo apud nos genera Pisorum reperiuntur. Vnum in aruis caducum, humi serpens, quod genus Germani Klein feldt Erweyssen nominant. Huius, vtpote vulgaris, picturam haud damus. Flori papilionis forma circa vmbilicum, granis rotundis, & vt Plinius lib. 18. c. 12. ait, angulos multos, inæquales, habentibus: mirari satis non possum, vnde plærisque suspicio orta sit, vt Pisum nostrum legitimum esse dubitauerint. Scio autem esse, qui legumen hoc, quod hodie passim Pisum appellatur, putent esse cicer Arietinum: quorum sententiam probare non possum, quòd Plinio teste, cicer Arietinum non sit *Cicer Arietinum.* dictum, quia valuulæ effigiem arietini cornu exprimant. Ast non placet Fuchsium discrimina florum & seminum in Pisis non ostendere.

Pisorũ genera Germanorum perperam Pisa. Pisa agrestia albo & rosco flore. Pisorum, sic enim vocant vulgò, sed perperàm, in Germania tria satiua genera celebrant, quæ Tragus Felder Erweyssen / Klotz Erweyssen / & Pfal oder groß garten Erweissen, dixit. Pisa agrestia, flore candido: Ex his nonnulla reperiuntur, quæ subrubricant, vbi decocta fuerint, floribus veluti rosei coloris comantia. Inter leguminum genera vix vllum vsitatius est Pisis, præsertim verò agrestibus, quæ nullo adminiculo fulcita, humi serpunt [potiùs decumbunt.] Omnia Pisorum genera assiosa sunt, Hyemisque impatientissima.

Pisi nomen huic legumini vno consensu imponunt omnes. Manardus statuit Phasiolum & Dolichum. Ego cicer Arietinum Diosc. esse iudico, quod ille lib. 2. cap. 59. sub Erebintho describit, quæ vox cum germanica appellatione Erweissen siue Erbsen satis conuenit. Hebræi siue Thalmudistæ potiùs, *Par Kedan* vocant.

Arabes, quod sciam, Phasiolorum haud meminere, nisi fortè *Mes* ad eos pertineat Peregrinos Phasiolos tertio loco à nobis descriptos. Serapion. *Mes Rouilias* esse iudicamus.

Duas figuras habet Lonicerus cum his titulis, Groß oder Klotzerbeyß / & Klein oder feldt Erbeyß. Item Erbeyß Græcis, vnd Latinis Pisum: *Pisum.* magna dicuntur Groß klotzerbeyß, groß garten Erbeyß / parua Fûld Erbeyß. Variæ sunt species colore, magnitudine, & figura, satiuæ & siluestres. Et Paulò pòst aliam Pisorum figuram ponit sub hoc titulo, Klein Faselen Dolichos: cùm tamen in descriptione longè aliam plantam intellexerit. Ibidem in prima descriptione ex duabus plantis, nempe Phaseolo Italorum, & Phaseolo Tragi, vnam fingit descriptionem: omnia pro suo more confundens. Pisorum duas habet figuras Matthiolus sub titulis Pisi maioris & Pisi minoris: sic duas Pisorum faciens differentias: traditque Dioscoridem de Pisis non scripsisse, ac præterea Brassauolum credidisse Eruiliam, quæ Theoph. Gal. ac Paulo

Ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis vicinitate deceptum.

Piseolus vulgò Cæsalp. teste, appellatur semen candidum, & rotundum: flores colore aliis rubente, aut vario, cui in siliqua pauciora insunt grana, grandiora & rotundiora: cui plura, eadem minora sunt, & magis farcta. Græci Phasiolos & Phaseolos appellant, vt Gal. animaduertit, alios à Phaselo: Siliquas lobos appellant, vnde & ipsi Phasioli lobi, id est, siliquæ dicuntur: eosdem Dolichos appellari testatur apud Theoph. Hippoc. & Dioclem. Siliquam apud Theop. Theodorus vertit. Dioscoridi Phasiolus, Plinio Faseolus vocatur.

Pisa à Pisa loco (inquit C. Bauh.) vbi olim copiosè nascebantur: quæ diuersorum generum sunt, maiora quæ hortensia, cuius fructus dum virides rotundi, resiccati angulosi fiunt: colore candido, aliàs sordido: hæcque duplicia, vel sine folliculis comeduntur, vel simul cum folliculis, & leptoloba dicuntur: sunt quadra: sunt minora, quæ vel hortensia, & ramis affixis in altum scandunt, & ramulare Pisum dicuntur: vel in agris seruntur, & humi serpunt, & sunt alba (quæ maiora & minora) vel viridia, vel cœrulea, quæ rariora, vel ruffa, quæ nostris cinerea dicuntur. Est Pisum proliferum, vbi plures siliquæ simul iunguntur: sunt ipsa Americana rubra, sunt & siluestria, de quibus omnibus in Historia.

Πίσον, *Pisum*, Germ. Erbs. Gall. *Pois*: It. *Pisello Piso*: Angl. Prase. Boh. Hrach: Hung. Borso.

PISA POTISSIMVM VVLGAria, parua, alba, siue aruensia.

Generali quadam notione Pisa circumscribemus, quorum differentias petet studiosus lector ex synonymis. In genere ergo hoc legumen, sicuti alia, breuis durationis, tenui est *radice*, fibrosâ: *caules* fistulosi, alienæ opis indigi, & nisi palis sustentetur procidui: *folia genicula* aduerso situ ita complectuntur, vt ab eo transadigi videantur: quanquam in adnatis surculis, eorundem sit pinnata dispositio, eo quod surculi superest, in capreolos tectiles, quibus proxima quæque accipit, abeunte: flores ex geniculis pediculo nudo insident, forma ad Genistæ flores accedentes, sed colore albo, vel purpureo, vel ex albo virescente, vel variegato: *siliquæ* iis succedunt, biræ ferè, cylindraceæ, pensiles, bifores, & carnosa pulpa, minùs tamen multò, quàm in Faba, in quibus reclusa ad commissuram annectuntur pisa, aliàs maiora, aliàs minora, nunc rotunda, nunc quadrata, interdum flaua, rubra, & virescentia.

Cæterùm Pisorum, titulo iam à nobis propositorum, Eruiliæ nomine meminisse existimamus Mundellam & Manardũ: de hac nos antè. Klein oder feldt Erbeis/ Pisa flore albo, minora alba. Fuchs. Pisi vnum genus in aruis caducum. Trag. Veldt Erweyssen, Pisa agrestia flore candido. — *Eruilia.*

Dolichi non sunt illud Pisorum genus, vt rectè contendit Matthiolus, quod Ausoniis vulgò dicitur *Rouiglione*, Tridentinis verò *Arabeia*, vt Manardo placet. Quandoquidem hanc sub Orbri nomine, tam Galenus, quàm Paulus descripsêre. Idem in com. cum mag. figur. Pisum minus duûm generum statuit, album & cinereum, quod Eruiliam vocant quidam, Ananienses & Tridentini *Arabeia*, alii *Rouiglione*, atque *Tragum* perperam putasse Pisum cicer esse Arietinum. Et in com. Ital. cum mag. fig. *Piselli minori il semen bianco & l'altra beretino*. In Epit. Cam. Pisum minus, græc. *πίσον μικρόν*. It. *Pisello minore, duum* generum, album & subnigrum. In Hist. germ. Kleine feldt Erbsen. Pisum minus. Flores albi. Hæc variis in locis Matth. quem miror vni minorum Pisorum suorum tribuere modò colorem cinereum, modò subnigrum. — *Tragi err. Cicer malè* — *Matth. tantatur.*

Meminit Cam. in horto in genere Pisorum vulgarium & siluestrium. Huc tandem quoque refero Tab. ic. & Hist. Pisum minus 2. Die kleine feldt Erbsen, quamvis Compilator nihil certi de eo scribit. — *Tab notat.*

Ex Pisis, paruis, albis Montbelgardi agri conseruntur, vti etiam in horto Ill. E. C. Vlrici Beffordia adhuc in horto in fine Augusti. Apricis gaudet locis, autore Fuchsio, frigoris namque impatientissimum. Tepidum itaque locum, & cœlum frequentis humoris desiderat. Iunio & Iulio mensibus floret, & subinde etiam semina in valuulis profert. — Locus & tempus.

PISI PVLCHRA SPECIES folio anguloso.

Pisi varietatem in horto Friderici Meieri, quem Argentinæ colit, collectam dedit D. Agerius. Cuius viticulæ, quàm vulgati multò teneriores, delicatioresque apparent: ad foliorum origines *foliola* bina, lata, Aphaces Dod. foliis quodammodo æmulantia, obtusiora, ima vtrimque parte angulosa, & quasi serrata. In pediculis verò, qui in capreolos desinunt, quaterna tantùm foliola hærent geminâ oppositione. Pisi vulgaris minora, plerumque etiam denticulata. *Flores* singulares tenuibus pediculis hærent quàm in his multò — Locus. Descriptio.

minores, rubelli in ſicca planta: quibus ſingulis ſingulæ ſuccedunt ſiliquæ.

PISA PARVA VIRIDIA.

PIſa viridia, minora, rotunda, eiuſdem valdè magnitudinis cum Piſis ex purpureo variegatis, ni minora, quaterna, vel quina vna in ſiliqua, coloris ex albo virentis, vnicoloria, demptâ eâ parte, quâ ſiliquæ adhærent, quæ pars nigricat, in foliis diſcrimen non animaduerto.

Piſi tertia ſpecies, Dod gall. fructu albo, aut viridi; interdum cinereo, aut nigricante. *Ochros. Eruilia. Rouiglione. Piſarelli.* Græcè ὦχρος Plin. Eruilia, Gal. *Pois*, Germ. Erweyſſen Belg. Erweten. Ital. *Rouiglione*, Venetis *Piſarelli*. Idem in fol. & Frum. Piſum minus, flores vt plurimùm candidi, aliquando tamen ex purpura obſcuri; ſemina vt plurimùm luteo, ſubinde virenti colore. *Ochros vnde.* Græci ὤχρον à luteo ochræ colore quem interior fructûs medullâ refert. Plinius & alii Latini auctores Eruiliam, Recentiores ac Officinæ paſſim Piſum, *Piſum minus.* & Piſum minus nominant: propter ſimilitudinem cum Piſo, licèt fructus *Fructu rotundo.* rotundus, & non anguloſus, quale, Plinio teſte, Piſum eſt. Mirum Dod. in poſt. omittere Piſa alba, *Dodon. notatur.* & alios colores. Figura ſui Piſi minoris eſt cap. præcedenti ſub titulo Piſi maioris. In frum. hiſt. figuram eandem habet pro Piſo maiore & pro Piſo minore. Quid exiſtimem de Piſi figura, quam olim poſuit pro mediocri & minore Piſo, dictum ſub comoſo, quod non benè diſtinxit nec hiſtoriâ, nec figurâ à cæteris, quamuis minoribus magis conueniat.

Piſum peregrinum. Piſum peregrinum [ait *Cæſalp.*] & in Italia ſemen Piſeolo noſtro paruo in cæteris ſimile, ſed colore viridi etiam cùm perfectum eſt, diuque durat incorruptum. Piſeolus viridis appellatur: *Piſeolus viridis.* foliis paulò oblongioribus: floribus purpureis. Theoph. folium ei tribuit oblongius, Plinius eadem confirmat: frigoris impatientiſſimum, ideò in Italia non niſi verno tempore ſeritur. Serapio ait Oculum habere pupilla in albo nigra. Galenus Piſis ſubſtantiam tradit ſimilem Fabis. Aſt nos in noſtris Piſis viridibus, non animaduertimus folia paulò oblongiora, nec flores purpureos: quamobrem iterum diligentiùs erit conſideranda huius Piſi planta.

Lobel notatur. Lob. & Pena Adv. Obſ. & Ic. Pl. Piſum minus ex luteo vireſcens. Mirum non meminiſſe Lob. Piſi albi. Sui Piſi minoris figuram bis ponit hoc loco pro minore & antè pro maiore.

Piſa minora viridia mihi prouenere Montbelgardi ſata in horto Ill. E. C.

PISA MINORA EX PVRPVREO variegata, Viciæ ſimilia.

Deſcr. PArua hæc ſunt, nec Viciis multò maiora, in quibus tamen puncta quædam ex cineritio purpurea conſpiciuntur, vt in viciis vulgaribus, à quibus ideò non ita facilè diſtingui poſſunt. Herba verò, caulis, vt ſiliquæ, multùm à Viciis vulgaribus differunt, quia anguſtiores, rotundiores, nec hirſutæ.

An Dod. gall. Piſum tertium colore interdum cineritio: An Matth. in Dioſc. cum mag. fig. Piſum minus cinereum & in Ital. *Seme beretino*.

Locus. Prouenêre mihi in horto Ill. E. C. etiam eodem loco culta, quo cætera Piſa & Vicia, eodemque etiam tempore matura.

PISA MINORA, RVBRA, VARIEGATA.

IN agris cùm aliis Piſis albis hoc Piſi genus non rarò ipſe collegi. Eſt autem formâ & colore maiori ſimile, flore purpureo, ſemine variegato.

Trag. hiſt. germ. Das klein geſchlecht Faſeln. Quidam volunt Arabum *Mes*, aut *Almes* eſſe Piſum. In Auic. ſcriptum eſt *Meiſce*. In Serap. *Mes* & *Rouilie*, exiſtimo intellexiſſe die kleine braune, feldt Erweyſſen / aut noſtras Fabas germanicas aut tertium genus peregrinum Phaſiolorum. Et Hiſt. lat. Phaſiolorum ſecundum genus.

Phaſelus minor. Camer. hort. Piſa rubra, Trago Phaſelus (minor.)

PISA MAGNA, RVBRA, VARIEGATA.

Deſcr. HOminem magnitudine multùm excedit hoc Piſi genus, *Flos.* florem fert purpureum in medio, & in latiori parte roſeum, in ſuperiore *Siliqua.* *ſiliquæ* magnæ, ſucculentæ; Piſa intùs valdè magna, non rotunda, vt minora, ſed anguloſa, vel potiùs compreſſa, pulchri coloris, variegati ex rubedine & albedine, cor- *Cortex.* tice, craſſo vbi coquuntur, à Germanis magni fiunt in cibo.

Cam. hort. Piſa rubra, Italica, grandia, Phaſeolus Trago. Tab. 20. & Hiſt. Piſum quadratum *Piſum quadratum.* Plinii Faſel Eibſen. Trag. Hiſt. germ. Faſelen. Dioſc. lib. 2. cap. 99. φασίολος. Si quis etiam velit *Ciceres.* *Ciceres* non reluctabor: Idem in Hiſt. Lat. Phaſioli, Faſelen.

Paulus Phaſiolos, Dolichos cognominat: Dioſc. tamen ſi cognouiſſet Phaſiolos Dolichos quoque Græcis cognominari, ex Theoph. vtiquè & aliis id indicare potuiſſet. Exiſtimamus ergo Phaſiolos eſſe eos, quos Germani Faſelen vocant: Si quis tamen ad Cicera referat, cum eo minimè contenderim. Phaſioli differunt maximè in eo à Piſo maiori hortenſi in geniculis, qui inter folia & ramulos viſuntur non planè purpurei apparent, quod in nullo Piſorum genere deprehendas: flores non albi, vt in Piſis, ſed in anteriore quidem ſui parte roſei coloris, in poſteriore verò purpuræ ſaturatæ: ſemina habent *rotundos angulos*: alia quidem ſpadicea: nam plura eorum ſunt genera. Tragus pro Phaſeolis exhibet figuram, quam pro Piſo quoque ponit.

Lob. & Pena. Adu. Piſum anguloſum hortorum, quadratum Plinii, ſemine ferrugineo, & rufo colore, videntur anguloſa Plinii Piſa. Obſ. *πισον.* An Piſum anguloſum hortorum, ſit quadratum Plinii? Piſum maius Dod. Perperàm Cicer arietinum Tragi. Hiſp. *Arueias*.

Lobel. non diſtinguit Piſa, vt Tragus, nec diſtinctè

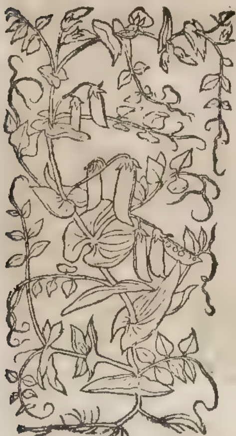
stinctè de Pisis scribit. Figura, quam habet, est pagina sequenti pro Piso minore.

Lonicer. confundit hoc Pisi genus cum Phasiolo Italorum.

Dod. gall. Huius Pisi mentionem facere videtur. Item de frument.& in fol. vbi figura cum inscriptione: *Pisi maioris alia icon.* Sed iam ostensum Dodonæum non exactè distinguere Pisa maiora.

Pisa magna rubra variegata colimus in horto Ill. E.C. Montbelgardi, colunt etiam alij. Basileæ & Geneuæ vidi. Montbelgardi Iulio matura quidem,& Augusto adhuc florentia.

PISA MAIORA, ALBA.

Pisa alba maxima, Pisis vulgaribus sunt similia, flore nunc purpureo, nunc albo: semina quidem alba, non autē ita angulosa, siue compressa vt illa: maiora quàm sint Pisa comosa, nec ita rotunda.

Fuchs. hist. Pisum alterum germ. Groß garten Erweissen. Item Ic. Pisum maius, Groß Erbs. Fuchs. non scribit an cultum intelligit: si illud curauit depingendum, quod sapicor, non placet quod in generali descriptione Pisi dicit, florem circa vmbilicum purpureum: non enim omnia Pisorum genera partem habent purpuream.

Lob.& Pena Adu. Pisum vulgatius maius. germ. Erweissen / Angl. Pease Stock Erwitten. E quadam vrbe Pisa inter Aliam & Olympum montes sita Pisum allatum, & dictum volunt, græcè λέκυθον quasi dicas oui vitellum: flore effigie Papilionis, albicante, sui medio purpureo: quibusdam Germaniæ locis spontè germinant. An Lob. benè distinguat Pisa, iudicent lectores. Pisum maius album nihil habet in floris sui medio purpurei: optarim etiam annotatum locum Germaniæ vbi spontè proueniat. Ic. Plant. Pisum vulg. maius.

Dod. gall. *Pois ramiers*: gall. πίσον & λέκυθος, Pisum. Brabant. Groote Erwten / Roomsche Erwten / quibusdam Stock Erweten: hæc species verum Pisum descriptum à Plinio & Antiquis: in hist. frug. ostendit, non esse Faselum aut Dolichum. Flores purpurei: semina sicca, angulosa & cinerea [*gris*] Figura, quam Dod. ponit, est Fuchsiana, nec mihi videtur bene describere, neque distinguere Pisa maiora: quanquam in Hist. gall. potissimum tradere videatur, Pisa maiora, varia. Idem in Hist. lat. frug. & in fol. Nostri, inquit, vulgò Roomsche Erwiten & Groote Erwiten / aut Stock Erwiten appellant, ac Latinè Pisum Romanum, aut maius. Theophrastus & alij Veteres Græcè πίσον, Latinè Pisum. Plærique etiam λέκυθον, sed parum propriè. Lecythos siquidem non peculiare aliquod legumen, aut frugis genus, sed pulmentarium ex leguminum farinis est, vti Gal. lib. de Euchymia & Cacochymia testatur. *Hæc Dod.* cui flos candidus cum purpurea nota circa vmbelicum. Apparet Dodonæo non bene notas differentias maiorum Pisorum ex descriptione: pro maiore figuram habet Pisi minori Lobelii, quanquam apud Lobelium etiam posita sit pro maiore: ea ponenda erat capite sequenti, vbi figura maioris Pisi non bene posita pro Piso minore. Addit præterea Dodonæus aliam figuram cum inscriptione: *Pisi maioris alia icon*, quæ conuenit cum Piso vario minore.

Tab. icon.& Hist. Pisum minus 1. Klein Erbsen Quum Tab. compilator ponat suo more indistinctè figuram sub prædictis titulis sine descriptione, quò referam nescio, nisi hoc loco ponam.

Lonicerus quoque huius Pisi meminit, non tamen describit, picturam tantùm ponit.

Matth. pluribus in locis de hoc agit. In comin Diosc. cum mag. fig. Pisum maius. Pisum rotundo & candido semine: flore papilionis figura, circa vmbilicum purpureo. Idem in Ital. com. cum mag. figuris. *Piselli maggiori*, i.e. Pisa maiora: fructu albo, flore in quibusdam albo, in aliis purpureo. Item in Epit. cum add. Cam. Pisum, Græcis πίσον, Ital. *Pisello* & *Biso*. Alterum maius semine rotundo & candido. Flores vmbilico tenus purpurei & quandoque in vniuersum candidi. Tandem Hist. germ. Pisum maius flore cœruleo [leibfarb] aut albo: errant qui Cicer Arietinum volunt, Groß garten Erbeyssen. Nec Matth. videtur bene distinguere Pisa: maius semine candido, nihil habet purpurei in flore.

Pisa alba maxima Basileæ, Geneuæ, Montbelgardique vidi Iulio matura, ea habemus in horto Ill. E.C.

PISVM ERECTIVS COMOSVM.

Erectius vulgari Piso, caule firmiore, crassiore, potissimùm parte superiore, striato, inani, suâ vi assurgit: ex intervallis foliorum alas, costâ mediâ, cui annectuntur, in tortiles capreolos abeunte, producēs, sed nullo flore, nullo fructu, præterquam in summo caulis fastigio, quod floribus albis, numerosis, in orbem positis densè stipatur, quos siliquæ vulgato satiuo eædem radiatâ serie comantes, excipiunt, geminæ, aut tergeminæ eidem pediculo appensæ. Pisa continentes alba, satiuis vulgatis minora paulò, orbicutata, ad arvensia accedentia: permistis pinnatis foliis, quàm in reliquo caule minoribus, radix fibrosa vt in cæteris.

Camer. hort. Pisa atro-carpa. Compilator Tabern. Ic.&. Hist. ponit figuram sine descriptione, hoc titulo: *Pisum proliferum.* Büsch Erbsen.

Iconē Tabern. assumpsit C. Bauh. apud Matth. pro Piso maiore, quod non placet.

Trag. Pisorum genus Klotz Erweissen & Pfaltz floribus albis. Dod. gall. Pisum 2. flores plærumque albi: fructus rotundus, etiam siccus. Dodonæus videtur innominato Trago, ex eo suum genus secundum facere: figura, quam ponit nomine Ochris ex Erulia *Pois moyens & petits*, huic plantæ non conuenit, sed potiùs minori: An Pisum comosum, flores alterius coloris habeat, præterquam albi, nescio. Dodonæo non fuisse notum hoc Pisum, & noluisse citare Tragum, satis demonstrat omissum in postremis hoc Pisi genus.

Marginalia: Lecython. — Dodon. not. — Tabern. not. — Lonic. notatur. — Matth. reprch. — Locus & Tempus. — Descrip. — Siliquæ. — Pisa. — Pisa atro-carpa.

ſcriptis. Verùm alienis ſe ornare plumis, hoc ei commune.

Locus & tempus. Piſum, quod comoſum voco, antehac mihi non viſum, Stutgardia miſſum, & à me in horto Principis plantatum, ad altitudinem hominis non excreuit, maturuit cum cæteris Iulio. Anno 1594. miſſa per D.D. Schwartz/ cum hac inſcriptione: Piſa magna, quorum plures ſiliquæ vno pediculo, ſeu caudice continentur. Sata Aprili floruerunt Iunio

PISA SINE TVNICIS DVRIORIBVS IN SILIQVA MAGNA alba.

Deſc. Piſum album ramoſum in magnam altitudinem excreſcit, ſiliquæ albæ magnæ, ſine duriori tunicâ, totæ mandi poſſunt. In cæteris vulgari Piſo correſpondet.

Cam.hort. Piſa leptoloba, quæ ſimul cum folliculis comeduntur, cuiuſmodi Lobel. memorat è Vilda Lituaniæ oppido allata.

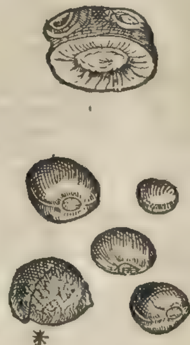
Locus. Habui ego in Sultz vrbe Alſatiæ ex horto nobilis viri à Pfaffenlap munere vxoris eius Claræ à Rinack, quæ in horto Ill. E.C. ſata prouenerunt Montbelgardi ſæpiùs, ac aliis in hortis.

Vires & vſus. De Piſo maiore anguloſo, aliàs ſordido, agens Dod. has ei facultates aſſignat: Piſum veluti Hipp. tradit, minùs Fabis inflat, per aluum autem magis ſecedit. Galenus, Piſa cum Fabis totâ ſubſtantiâ quandam habent, inquit, ſimilitudinem, eodemque cum Fabis modo ſumuntur: his duabus tamen rebus ab eis diſcrepant, tum quòd non ęquè ac Fabę ſunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent: ideoque ſegniùs quàm illæ per aluum ſecedunt. Idē de Piſo minore, colore luteo ſubinde virente: Facultate & viribus Piſum iſtud Faſelo ſimile eſt, nullam effectricem qualitatem inſignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui ſunt ſucci: multùm ac parùm nutriunt: facilè ac difficilè concoquuntur: tardè & citò deſcendunt: flatulenta ſunt ac flatûs experta, veluti Galenus lib. de aliment. facult. de his, & Faſelis ſcriptum reliquit. *Cutis vitia* Mart. Rulandus in Balnear. lib. 1. claſſe 3. cap. 1. ad ſcabiem, lepram, vicera, & omnia cutis vitia, balneo vtitur ſæpiùs experto, ex Piſis cum foliis Quercûs in aqua fluuiali decoctis. Idem eiuſdem operis. lib. 1. claſſe 3. *Achora.* cap. 4. ad achoras, ℞. Piſor. Miiij. decoq. in ſ.q. aquæ: horum iuri admiſcetur tantundem lixiuii fortis, & facta ebullitione reſeruetur vſui. Caput eo lauetur quotidie ante cibum, & mox ſiccetur. Sunt, qui ſcribunt, autore Matthiolo, Piſorum iure hauſto purgari puerperas, & lactis copiā augeri, auriginoſos ſanari, & aquæ intercuti ſuccurri. Sed procul dubio decipiuntur, quòd hęc haud poſſit præſtare, quòd refrigeret & ſiccet. Verùm errandi anſam cæteris præbuit Tragus, quippe qui perperam putarit Piſum Cicer eſſe arietinum. Errorem hunc debent diligenter vitare, qui ſuis puerperis Piſorum ius propinant: quin etiam iis, qui ſumpſerunt purgatiuum medicamentum extergendi ventriculi gratia. Nulla enim Piſis ineſt abſterſoria facultas, vt docet Galenus. Idcirco Piſa dimittantur (inquit Saxon.) & in eorum locum Cicer, Faba, Lupini, aliaque id genus abſterſoria addant Poloni in balneis ad Plicam tollendam. *Trag. repr.* In Germania, teſte Trago, nullum in culinis frequentius legumen habetur Piſis, tam diuitibus, quàm pauperibus familiare: cum radice Petroſelini decoctum, in cibo puerperis vtiliſſimum eſt: nam eo iure per vrinam ſuperflua multa purgantur, præſertim ſi decoctioni Macis & Roſmarini quid adiiciatur. Adfert quoque lactis copiam, vnde facilè colligi poteſt, Piſa, boni [vt vocant] nutrimenti eſſe. Breuiter citra periculum in omnibus ferè morbis iure decocti vti poſſumus, neque hîc curo, quid alii aſſeuerent, aut negent. Horſtius ad dyſenteriam peſtilentialem ſcribit Piſa [Erbſen] nocua: cæterùm, inquit Schola Salernitana de Piſis,

Sunt inflatiua cum pellibus atque nociua,
Pellibus ablatis, ſunt bona Piſa ſatis.

Turnerus tandem omnibus, quotquot ventriculum, aut lienem habent flatibus obnoxium, nimium Piſorum vſum, quacunque ratione præpaparatorum eſſe fugiendum ſuadet, niſi addatur Aniſum, aut Cyminum, aut Mentha, aut aliud aliquid ἄφυσον. Coqui igitur puluerem Menthæ pulti Piſorum addant. *Noxa.*

PISVM GVINEÆ ALBVM, ſiue Cicer.

Deſcript. Ex his alia, Ciceribus & Piſis noſtratibus paria, alia maiora, omnia ex rotundo nonnihil oblōga, læui nitidaque ſuperficie, vnicolori, flaueſcente, niſi quòd germen album, zonulâque modò obliqua, modò, recta, latior, nunc anguſtior dilutiùs flaueſcit. Sapor idem qui noſtratibus Piſis, quemadmodum & conſiſtentia.

Idem Piſum adhuc ſiliquæ ſuæ incluſum dono accepimus ab Illuſtriſſ. Duciſſa Wirtembergica. Magnitudinem ſiliquæ, quæ minus Piſum continet, ſua proportionali magnitudine docet pictura. Maiores habet Ill. Principiſſa. Cæterùm ſingula ſiliqua ſingula continet Piſa. Siliqua autem non dura eſt, ſed qualis ferè cæterarum, per ambitum compreſſior, & velut criſtata, colore extrinſecus ex ruffo & flauo mixto & variegato: extrinſecus ſcabra, intus læuis. Iſta Piſa miſit Cl. Paludanus Ill.C. prædictæ, nomine Phaſeoli Guineæ, nobis verò anno 1598. titulo, Cicerum Indicorum. *Phaſioli. Guinea. Ciceres Indici.*

Tertius lobus (inquit Cluſ. Exot. lib. 3. cap. 16.) paucis ab hinc annis ex Guinea inferri cœpit ab Hollandis & Zelandis, qui exercendi mercimonii gratiâ illuc commeant: Illum autem Ciceris genus eſſe arbitratur Cluſius, eam ob cauſam Cicer Nigritarum appellabat. A variis porrò ipſi communicabatur, à Cl. V. Paludano videlicet, Wilhelmo Parduyn, & Franciſco Pennino. Erant autem hi lobi parui, ſemuncialem magnitudinem no-

non excedentes, tumidi : mucrone, hami penè instar, incuruo : rugosi foris, & ex spadicco fusci coloris, internè candicantis, & læues: eos vnicum semen continere obseruabat, quasi orbiculare, Cl. Clusii. minoris Pisi modo, non vnius tamen coloris, nam vel prorsus album, vel omninò nigrum, vel rubens, vel interdum etiam ποικίλον, ex albo & rubro variè distinctum.

PISVM BRASILIANVM FLAVESCENS area fusca germen cingente.

riptio. PIso Guine æ persimile, magnitudine par, aut etiam maius, itidem ex rotundo oblongum, cortice flauescēte: verùm Brasiliano huic germē candidum maius est, figura ouata, cuius circumscriptionē cingit vndique area latiuscula coloris fusci. A germinis verò parte vna per vniuersum fructûs ambitum zona quædam candicans apparet, manifestum diuisi Pisi, sicut nostratis, argumentum.

Phasoli Brasiliani Indi- Phasioli Brasiliani nomine misit D. Paludanus ad Ill. E. Comitissam, ex cuius ego dono habui. Idem misit anno 1598. nomine Ciceris Indici.

PISVM BRASILIANVM PHOENICEVM & nigrum.

riptio. A Cl. Paludano hoc nobis est, Ciceris Indici nomine: Piso Brasiliano magnitudine suppar, Ciceri æquale, aliàs ferè phœniceo, aliàs nigricante læuore conspicuum, non tamen rotundum, sed angulosum: hilo candido, fusca area circumsepto, à quo vtrinque elauata quædam extenditur costa, fructui concolor. Hoc idem nobis missum Stutgardia, per Ill. nostram Principissam D. Sibillam Anhaltinam, Ducissam Wirtemberg. & per hortulanum Ill. C. W. pro Faba Ægyptia duorum colorum: phœnicei, & nigri. Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio anno 1605. attulit coloris phœnicei & rubri, iniecta in aquam fundum petierunt: dentibus facilè confringuntur: nucleus albus in duas partes finditur: sapor nostrorum Pisorum.

Eicon cum praced. habetur.

PISVM INDICVM VARIEgatum.

MAgnitudine nostrum Pisum maius variegatum æquat, verùm rotundius paullò est, colore ex rubro & albo variegato, alba maximè area circa vmbilicum existente: qui magnus satis ac penè fuscus, cuius partem oppositam rubram striæ albæ peruadunt. Color.

Eicon eadem cum ea quæ lib. III. cap. LII.

PISVM INDICVM QVODDAM rotundum, fuscum.

IAm descripto Piso paullò maius est, orbiculatius, & à perfecta rotunditate non ita multùm abscedens: colore obscuriore, & propè fusco, obscurè maculatum, summotenus area albicante insignitum. Visus ac depictus apud clementissimam meam Ducissam Wirtemb. Color.

PISVM INDICVM MAIVS NIGRVM

PIsi Indici magni genus ab Ill. Ducissa Wirtembergica datum, Piso vulgato duplo maius est, penè orbiculatum, nigrum, parte quâ vmbilicus est, compressâ, per cuius medium costa elatior descendit.

PISVM INDICVM VMBILICO eminente.

PIsum Indicum quoddam esse facies arguit & figura: cicere paulò maius est, sed orbiculatius, coloris pulli obsoleti, maculis subcinereis, aut candicantibus distinctum. Vmbilicus parte superiori eminet, quod in aliis Pisis non obseruatur. Etiam huius visuram & picturam impertiuit Ill. Cels. Wirtembergica. Huius vt & trium immediatè præcedentium Icones habentur antè, sub titulo, *Pisum Brasilianum flauescens*, &c. Et *Pisum Indic. variegatum.*

PISA INDICA FOLIIS LONGIVSCVLIS

PIsi Indici pictura ex viua planta à nobis exprimitur. Hoc neque Pisorum cæterorum, nec etiam Phasiolorum modo excrescit, sed folia profert multa, terna, longiuscula, magna & parua, ex longis pediculis hærentia: Flosculi mini,

miiuxta foliorũ principia: sapor manifestus nullus.

Pisa Indica anno 1608. sata' talia mense Iunio erant, qualia icone in præsens exprimimus.

LATHYRVS SIVE CICERcula in genere.

Cap. IX.

Folia. Caulis. Vermes. LEguminũ folia, vt scribit Theoph. alia oblongiora sunt, vt Lathyri [cicerculæ,] caulis verò humi procidens. Huic & vermes innascuntur, quum priusquam fuerint resiccatæ dies interim feruidi accesserint.

Substantia. Locus. Lathyrus (cicercula) inquit Gal. substantiâ quidem Ochris [Eruilis] & Phaselis est assimilis. Vtuntur autem his, vt plurimùm in nostra Asia rustici, & potissimùm in Mysia & Phrygia, non modò quemadmodum in Alexandria, & aliis plærisque vrbibus; *Vsus & facultates.* Ochris [Eruiliis;] & Phaselis, sed etiam, vt phacoptissanã parantes. Succum autem habent Phaselis & Ochris [Eruiliis] facultatibus quidem consimilem, sed consistentia crassiorem. Ob eamque ipsam causam plùs aliquantò, quàm illa nutriunt. Aracos semen est Lathyro [ciceculæ] semini consimile, fueruntque nonnulli, qui putarũt ipsum non esse generis à Lathyro (cicercula) diuersi, quandoquidem & vsus ipsius, & facultas Lathyri (ciceculę) facultati est adsimilis, nisi quòd Araci duriores. Sunt quoque qui Phaselũ eundẽ cum Lathyro [cicercula] esse dicant: alii ipsius speciem. *Lathyri non meminit Diocles nisi nomine Ochri.* Diocles Ochri [Eruiliæ] & Lentis, & Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri [ciceculæ] nomẽ prætermittit. Dicere quis possit Ochros, Lathyros, Phaselos, vnũ esse genus, verùm pluribus nominibus appellari. Est & cicercula, auctore Plinio, minuti ciceris, inæqualis, angulosi, velut Pisum. Cicercula etiamnũ magis in aluo proficit. Cicercula, ait Columella, quæ Piso similis est, mense Ianuario, aut Februario seri debet, læto solo, cæloque humido.

Cicercula. Cicer. Lathyrus. Plinii err. Ciceculam, inquit Cornarius, Columellæ Plinius quasi tertiam ciceris speciem recenset, quòd illi suum esse finimus. Nam re vera cicercula est, quæ λάθυρος Græcis dicitur: ciceculam insuper cicer dixit, & duas res diuersas confudit.

Cæterùm, *cicercula* diminutiuum videtur à *cicera*, non *cicere*, alioqui diceretur *cicerculum*.

* * * *

* *

LATHYRI MAIORIS SPECIES flore rubente, & albido minore, dumetorum, siue germanicum.

Descrip. GErmanicæ Lathyro longissima sunt flagella, adcubitos aliquot porrecta, angulosa, & membranulis aucta, in varios ramos diuisa: *Folia.* *folia* ex pediculis palmo longioribus, longa, venosa, & acuta, bina iuncta pediculo, inter vtrumque in capreolos abeunte, proxima fulcra amplexuros, *Flores.* *flores* longis hærent pediculis, Pisorum æmuli, rubentes, minores quàm Narbonensis Lathyri: *Semen.* *siliquæ* rubræ, angustæ, penè rotundæ, grana continent minora quàm Viciæ satiuæ, quædam oblonga in Lathyride, siue cataputia minore, nigricantia, rugosa, nonnihil & maculosa. *Hilus* mediam partem seminis occupat: *sapor* leguminosus: *radix* subest perennis, longa, digito crassior, singulis annis germinans. Eadem est, ni fallor, quam reperi, colore partim albo, ac nonnihil ex luteo pallido.

Trag. in hist. lat. pingit sub titulo Kötchern/ non tamen benè simpliciter ponitur, videtur enim tradi ab illo in hist. germ. sub titulo Pisi silu. wilde Köchern & Vogels wickhen, breuiter nimis describens, dicit: Recentiores legumen, quod nos Pisum Græcorum interpretati sumus, Eruum & Orobum non sine errore nuncupant.

Orobus. Apud Fuchsium eadem icon est sub his nominibus Erui russi, & siluestris Orobi, gall. *Vesse noire, Ers.* Ex descriptione autem Fuchsii, quæ ferè nulla, non possum iudicare quam intelligat plantam, non distinguit suum satiuum Eruum à siluestri, nisi colore seminis. *Icon.* *Icon*, quam ex Fucsio repræsentamus, benè conuenit cum nostro Lathyro germanico, à nobis iam descripto.

Mochum. An Eruum Guilandini, quod *Mochum* in Italia nuncupari sentit? sed plantam, quam Matth. pro Eruo ex Fuchsio supponit, Mochum esse pernegat. *Mochum* Eruum esse verè dicit Matth. interim tamen Mochum ignotam sibi plantam statuit, quando non Mochum, sed vagam aliam stirpem pro Eruo picturâ exprimit.

Apud Cordum in Hist. non benè ponitur icon ex Trago, pro Phaseolo ipsius Cordi.

Herbum. Locus. Eruum officinis, inquit Matthiolus, Orobus Græcis, vulgò *Mocho*, Arabibus *Herbum, Keisene*, siue *Kersene*, Italis *Eruo*, Germ. Eruen, Hisp. *Ieruos*, Gall. *Ers*. Eruum frequentissimum in Hetruria nascitur, ac seritur. Figura Matth. non malè conuenit cum Lathyro magno, flore minore germanico, vel cum Lathyro maiore angustifolio flore maiore. An descriptio competat iconi considerandum. In postremis com. suam omisit effigiem, relinquens verba, quæ posuerat, & aliam surrogans nomine Climeni latiore folio.

Dodon.

Dodon. vocat Lathyrum siluestrem, floribus rubentibus, negatque esse Eruum quod perperam plerique aliquando crediderint. *Loniceri* descriptio non placet, videturque Lathyri species confundere, dicens: Richern, Græcis Lathyros, Latinis cicercula, aut Pisum Græcorum.

An Lobel. & Penæ sit Cicercula altera considerandum: an Phaseolus Diosc. Nonnulli Phaseolum suspicati sunt. Ego, vt verum fatear, Lobelium non intelligo, hæc descriptio videtur posse conuenire cum Lathyro Narbonensi, nec demonstrat qua in re differat à sua Lathyride Narbonensi quam negligenter describit, non demonstrans flores.

An Camer. horti, Lathyrus siluestris alius angustifolius, de quo sub Lathyro maiori flore.

Hist. Lugd. Lathyrus satiuus angustifolius, quem Erui nomine depinxerat Matth. priore commentariorum in Dioscoridem editione, id est, in hoc genere, quod latioribus est foliis Matth. Clymenum esse vult, Cord. Eruum satiuum, Trag. Pisum Græcorum. Et Lathyrus silu. Dodon. Eruum satiuum Fuchsii: flores rubescunt: semen vt in Lathyro satiuo cõpressum, inequales habet angulos, verùm minus est, & durius, & colore in atrum degenerante. Malè assumpsit Hist. Lugd. pro suo Lathyro iconem Matthioli, cui non sunt siliquæ latæ: absque iudicio præterea dicit Lathyrum siluestrem Dodonæi esse Eruum satiuum Fuchsii. Pisum Græcorum Tragi non est Clymenum Matthioli, sed Lathyrus anguloso semine, cuius figuram non habet Tragus.

Clus. in Pannon. Clymenum Matth. siue Lathyrus Dodonæi, vel Eruum satiuum Cordi. Item Hist. Lathyrus silu. Dodon. Clymenum Matth. Eius duo genera latifolium & angustifolium. Lathyrus Dodonæi, nostro quidem iudicio, diuersa est à clymeno Matthioli, quamuis eius sit species. Eruum satiuum Cordo esse non potest, diuersum indicante ipsa voce satiuum. Icon quidem, quæ apposita est Cordi Phasiolo, est eius plantæ, quam intelligit Clusius pro Lathyro Dodonæi, ni fallor, quamquam icon in post. Hist. Exot. non sit huius Lathyri, sed clymeni Matth. Lathyrus igitur angustifolius Clusii, est noster germanicus, de quo hoc loco agimus.

Eruilium, Cæsalp. loquitur, quod vulgò *Rubiliam* vocant, tanquam Piseolus siluestris est: venduntur que eius grana recentia, aliquando pro Piseolis: deprehenduntur autem, quoniam decoctione ruffescunt, & duriores permanent: cùm perfecta sunt, nigra redduntur, sed decorticata, pallida sunt: gracilior eorum siliqua: folio constat bipartito, angusto, digitali fermè longitudine, medio capreolo, flore purpureo, qui gentinus in longo pediculo est: caules fert Piseolo similes: oritur sponte inter segetes. Quoddam genus in siluis nascitur, pluribus in eodem pediculo floribus, roseis: siliquis tenuibus, nigris. Plinius modò Eruilium, modò Eruiliam vocat. Theodorus Eruilium vertit id, quod Theophrasto Ochros vocatur, quamuis aliquando ciceram vertat, quasi putauerit idem esse, Eruilium, & ciceram, & Ochrum. De Ochro Theoph. & Gal. De cicera mentio est apud Columellam, qui pabuli potiùs generibus, quàm leguminibus eam adnumerari testantur: nam bubus datur Erui modo. *Hæc Cæsalp.* Sed, vt verum fatear, nondum asserere possum, de quibus plantis scribat: Lectores igitur considerent, an fortè intelligat Lathyrum nostrum maiorem germ. & Narbonensem.

Eruilia, autore Anguill. hodie & Antiquis dicta ὄχρος. Hodie in Italia Bononiensibus *Rouioti*, Patauii *Erbeggia*. Ast perquirendum quæ planta dicatur Bononiensibus *Rouioti*, & *Patauii Erbeggia*, & an conueniat nostro Lathyro magno, Germ. vel Narbonensi.

Lathyri maioris speciem flore rubente Montbelgardi habui in horto Ill. E.C. à me satam: prouenit copiosè in dumetis inter *Chasten.y* & lapidem limitum Montb. viâ versus *Charmont*, & in monte vitium *la Chaux*: aues semina perquirunt & siliquas perforant, vt ea deuorent: abundat etiam circa Beffordiæ castellum in sepibus, prætereà inter *Mendiere* & *L'Isle*. Inueni aliquando vno miliari à Basilea prope Krentzach, in monte Marchionum Badensium mense Augusto cum siliquis & floribus prope *Morimont* in vitium colle, quem deserunt, abundabat mense Augusto siliquis ferè maturis in dumetis. Inter Colmariam & Poluueiler anno 1595. 9. Iulii. Prope *Than*, mense Augusto obseruaui cum flore suo rubente eodem anno: Iulii 4. inter Colmariam & Slestadium obseruaui Lathyri magni speciem à præcedente non differentem, quod adhuc animaduerterim, nisi florum colore albo: cæterùm in aruis & inter dumeta prouenit, inquit Fuchs. Læto, ait Dodon. pinguique agro circa eorundem margines prope sepes, dumos, ac senticeta enascitur, quæ capreolo suo apprehendens conscendit & superat.

LATHYRVS MAIOR LATIfolia, flore maiore purpureo, speciosior.

Nostrati siue german. Lathyro omnibus partibus speciosior, membraneis alis, venosis, secundum caules prolixos aptis: *folia* bina, neruosa, rigidiora, in obtusum mucronem desinentia, vncia circiter lata, pediculo membraneo in cirros facessentè adnectuntur: *flores* singulari appendice, dodrantali interdum, nituntur, multi iuncti, magni, purpurei, & colore grato, quos sequuntur *siliquæ*, vncias tres longæ, aut etiam maiores, vix semunciam latæ, nonnihil compressæ.

Matthiolo in Diosc. clymenum dicitur, licèt quæ planta sit clymenum in Italia nondum potuerit inuestigare: proponit tamen figuram plantæ, quam D. Cortusus ei misit, quæ satis repræsentare videtur Lathyrum maiorem, latifoliam, absque tamen vlla descriptione.

Lathyris Narbonensis (aiunt Lobel. & Pena Adu.) latiore folio, valde verisimile est, à Lathyridis cataputiæ granis, quæ Orobinis similia Diosc. dicit, nomen factum. In Narbonensi agro fre-

Locus & Tempus.

Folia.

Flores.

Siliquæ.

Clymenum.

Cataputiæ grana.

Ce

quentior erumpit ea, cui latiora, supernè acuta, bina, neruosa, per interualla oriuntur folia, situ & æmulatione auricularũ lepusculi arrectarum, aut Bupleuri Herbariorum. Item Obs. Lathyris Narbonensis latiore folio, Anglis Eichelinge/ clymenum Matthioli, Eruum satiuum cordi, Pisum Græcorum Tragi; Adu. 398. Ic. Plant. Lathyrus latiore folio. Figura Lobelii meliùs conuenit cum Lathyro maiore, angustiore folio. Pisum Græcorum Tragi, quod descriptionem attinet, differt à Lathyro Narbonensi, vti etiam figura Lathyri germanici. Eruum Cordi satiuum, est Lathyrus satiua, non clymenum Matthioli, nec Pisum Græcorum Tragi, quod antè monuimus. Lobel. nimis obiter hanc plantam describit, nec demonstrauit discrimen inter hanc & Lathyridem suam, & cicerculam secundam, Nec placet quòd Lathyridem hanc, non potiùs Lathyrum vocet; Lathyris enim dicitur de cataputia minore officinarum.

Lobel. notatur.

An Thalio Lathyrus silu. maior, seu purpureus, caulibus quadratis. Hist. Lugd. Lathyrus satiuus latifolius: Clymenum Matthioli. Camer. horti, Lathyrus silu. latifolius, Clymenum Matth. flos dilutè rubellus, imprimis elegans est. Planta ipsis pedamentis fulta, satis altè surgit, ideoque topiario operi commoda est. Clus. Pannon. clymenum Matth. siue Lathyrus Dodonæi. Item hist. Lathyrus silu. Dod. clymenum Matth. duo genera, vnum latifolium. Sed diximus antè Lathyrum silu. Dod. diuersum à clymeno Matth. Icon ab eo proposita, eadem est cum Lobeliana: Verùm per genus Lathyri latifolii ego intelligó clymenum Matthioli.

Cultura.

Clus. not.

Scribit Pona in descript. montis Baldi, Eruum satiuum Cordi, Pisum Græcorum Trago. Matthiolus pro clymeno pingit, nos autem dicimus tres diuersas plantas.

Clymenum Matth.

Gasp. Bauh. apud Matth. clymenum Matth. Lathyrus, siue cicercula Dod. Lathyrus latifolius silu. Lugd. cicercula Cæsalpino. Ego aliter quàm frater C. Bauh. sentio: separo enim Dodonæi Lathyrum à clymeno Matthioli. Cicercula Cesalpini esse non potest, quod satis demonstrat descriptio: tribuit enim ei siliquam latam & breuem, semen album, quæ non competunt clymeno Matthioli.

C. Bauh. not.

Locus & Tempus. Lathyrus maior, purpureus, repertus à nobis verno tempore in itinere Monspelio versus *Peroux* in sepibus, inter Valentiam & Viennam in agris. Florentem insuper vidi Argentinæ in horto D. Friderici Meieri Iulio, & Augusto, & Septembri. Iac. Gargillus Scotus misit mihi ex Anglia eam, cui latiora folia, cum hac inscriptione: *cicercula purpurea maxima Anglica.*

LATHYRVS MAIOR NARbonensis angustifolius.

Locus. HAnc Lathyri speciem cum longioribus & angustioribus foliis, Monspelii obseruaui, vnde etiam similem attulit Gen. Cherlerus p. m.

Descriptio. *Folia* huic sunt bina cum capreolo in medio bifido, vt in latifolio, folia ad originem pediculi foliati & laciniati quaterna, quorum duo maiora, & alia minora duo, quæ minùs fœliciter in nostra icone expressi: *flores* magni, ex longo pediculo, latifolio similes figura, & flore purpureo.

Icon. *Flores.*

Camer. horti, *Lathyrus alius angustifolius* à priore tantùm hac notâ discrepans, & facillimè Hiemis sæuitiam tolerans.

LATHYRI SPECIES LVTEA.

LAthyri quædam species nobis visa fuit primùm anno 1608. florens Iulio in horto D. Friderici Meieri, cuius semen ei missum fuerat pro segetum semine. Simlis alioqui Lathyro silu. Narbonensium flore rubente, vel albo, folia enim habet bina, longa, ex quorum medio capreolus in aliquot partes supernè diuisus prosilit, flosculus luteus diuersus à nostrate Lathyro siluestri luteo dumetorum, cui flores sunt simul in vno pediculo iuncti: folia etiam sunt minora, & tota planta multò maior, ramosiorque, quatenus hucusque obseruare potuimus.

Locu[s &] temp[us]. *Seme[n] tum.* *Flore[s].* *Folia.*

LATHYRVS LVTEVS SILV. DVmetorum.

EX radice repente, angulosis fistulosisque flagellis latè se propagat, infirmis tamen & humi prouolutis, ni sustineatur bicubitalibus & altioribus: *folia* quædam calamos pinnatis alis amplectuntur, alia extremis adnatorum insident, bina, opposita, vt Lathyro siliquâ hirsutâ, vel cicerculæ, breuiora, inter quæ tortiles capreoli enascuntur: *flores* cæteris Lathyris similes, ex longis pediculis parui, lutei: siliquæ succedunt glabræ, quæ maturæ, nigræ, striatæ, interdum nonnihil incuruę. Semina parua sex, vel septem, penè rotunda, lucida, non variegata

Des[criptio]. *Rad[ix].* *Pe[diculi].* *Flor[es].* *Sem[en].*

variegata, subluteâ.

De hoc Dodon. agit in Hist. dicens: Terræ glandibus simile quoddam legumen. Huius meminit & Tragus Hist. germ. vocans wild Fechern mit gälen blůmen. Et Hist. lat. nomine Pisi silv. Græcorum flore luteo & vogels wicken. Advers. Aracum appellant, & Ciceram luteo flore: & Ochræ vicium quoru●dam.

Thalio in Harcynia, dicitur Lathyrus silv. floribus luteis.

A Gesnero de coll. stirp. fit Aphacæ, vel viciæ, aut potiùs Orobi species, floribus flauis.

Tab. Ic. & Hist. viciam appellat, Geel wicken/ Cizer. Vicia, Gall. Vesse. Belg. vitsen. Magno sanè errore Lathyro luteo Compilator accommodat nomina Viciæ simpliciter dictæ: denominati non describunt.

An Cæsalp. hunc intelligit, quando ita scribit: Aracus exilis est planta, dodrantis altitudine: foliis Cicerculæ: flores fert luteos: siliquas longiores, tenuiores, rotundas, & nigras, in quibus semina rotunda, nigra & scabra: oritur inter segetes, gracili solo.

Aratus, inquit Theophrastus, in Lente nascitur: semen scabrum & durum. Galenus idem testatur ex Lente, inquit, degenerat: semen ineptum cibis, alibi inquit. Quod Aracon vocatur in Asia siluestre quoddam rotundum, ac durum, Eruoque exilius, in fructibus cerealibus repertum, quod seligentes proiiciunt. Alibi Aracus ab eodem vocatur, semen Lathyro simile, adeò vt multi putarint, ab eo nequaquam genere diuersum esse, quandoquidem & vsus ipsius omnis, & facultas Lathyri facultati similis est: nisi quòd Araci duriores sunt, minusque facilè elixantur, & ideò concoctu difficiliores. *Hæc Cæsalpinus*, ex quibus pauca quædam conueniunt cum nostro Lathyro luteo.

Lathyrus flore luteo Montbelgardi in horto Ill. C. Vwirtemb. sponte & plantata florens Iulio: passim etiam circa sepes, & in pratis, vt in ferarum horto E. C. flores adhuc Augusto cum siliquis. Obseruaui copiosam circa Beffordiam, Basileæ mense Aprili & Maio, ac Iunio extra portam lapideam. Lugduni *au bois de la bonne Allemande* florens Martio, cum radice nodosa. Geneuæ in pratis, sicut & Monspelii. Quidam volunt Erui genus, quidam cicerculam silv. Fuchsius præceptor meus, cùm apud illum essem, Lathyrum. Frater Casp. attulit Patauio nomine ciceris Latinorum. Passim, inquit Thalius, locis cæduis ac pratensibus prouenire intuitus sum.

LATHYRVS SILIQVA hirsutâ.

Radice est singulari, tenui, annua: angulosi *caules*, cubito longiores sunt: *folia* bina Lathyri eius, quæ flore albo, & rubro est: at *florum* purpurascentium pediculi longi sunt, sesquipalmares aliquando; licèt & vix palmares interdum existant, in quorum fastigiis plures dispositi flores, qui delapsi siliquas relinquunt, longiores, quàm in Lathyro flore albo, rubróue, angustioresque, verùm breuiores & latiores, quàm in maiore germanico, sescunciam ferè longas, nõ totam semunciam latas, hirsutas, asperas: *semina* comprehendentes maioris germanici seminibus simila, minora, ruffa, vel nigricantia, rotunda, superficie crispâ.

Dodon. suum Aracum sic describit: Similis

Lathyro Aracus est, caule enim, foliisque, eum omninò refert: flores habet ex rubra purpura in puniceũ inclinantes, siliquas paulò minores atque in his grana angulosa quoque & Lathyris similia, sed minora, dulcioraque, minusque compressa; colore obsoleta, nigroque proxima. Rarum & hoc etiam legumen, quod neque ab aliis, quàm rei herbariæ studiosis seritur.

Gal. lib. de Alim. facult. ἄρακον appellari scribit; & posteriorem nominis syllabam, per κ, in Aristophanis Holcadibus, notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium est. Latini Ciceram nominant.

An Anguill. Aracos & Aracis. In Italia Mocho, in Græcia hodie Araca? *Aracus. Araca. Cicera.*

An Adv. Aracus, aut cicera. Quamvis, inquiunt, distinxerit Galenus Aracum citra aspirationem scribendum, ab Aracho aspiratione scribi solito, vitiumque & exitium quoddam istud potius Lentium & aliorum leguminum dixerit: tamen vtrumque videtur ab indole sui cognati leguminis quasi in spurium abiisse. Est enim prorsum cognatus & similis, fortassis idem ille Aracus, quem quidam cicerculam alteram volunt: nec abs re, cùm eius grana sordidiùs nigricantia inter Pisa, Orobos, & Vicias pullulent, à quibus videntur degenerasse. Quod idem Columella affirmare videtur, quando nihil sapore, sed tantùm colore à cicercula dissidere, eóque *cicera* vocari asserit. Tandem Obs. & Ic. Plant. Aracus, aut cicera, Ital. *Mocho*, Adu. 398.

An hist. Lugd. cicera, cuius icon ex Lobelio proponitur, descriptio autem ex Dodonæi Arace siue cicera. Verùm nos dubitamus an Lob. eandem intelligat plantam.

Lathyrum siliquâ hirsutâ reperi in agris *Charmont*, necnon versus *Chastenoy* circa agrorum limites: item versus *Audincout* florentem Iulio & semine maturo Augusto. Transtuli in hortum Montb. Ill. C. Wirtemb. vbi in magnam excrescit altitudinem. Lugduni quoque vidi. Frater C. Bauh. obseruauit Basileæ. Hunc etiam conspexi, ni fallor, florentem Geneuæ Maio & Iunio. In ducatu Wirtemb. propè fontem admirabilem Augusto, & in horto Friderici Meier Argentinæ. *Locus & Tempus.*

LATHYRI SPECIES QVÆ ERVILIA SILVESTRIS Dodonæi.

Angulosos, aliarum Lathyrorum instar, *caules* profert cubitales & bicubitales, quibus, nullo intercedente pediculo, amplexicaulia ad- *Descr.*

Folia. nascuntur *folia*, oblonga, modò simplicia, modò in capreolos abeuntia, non rarò non tantùm in hos degenerantia, nouam foliorum sobolem è lateribus, aut mucrone, iucundo naturæ lusu, parientia: *Flores.* *flores* ex foliorum sinu prodeuntes, singulares, & breuibus pediculis hærentes: *siliqua* vncias duas longæ, semunciam latiores, secundum longitudinem pinnatæ, quibus quina, sena, plùs minùs continentur *Pisa* melina, & obscurâ quadam flauedine, non exactè rotunda, sed ex mutuo compressu vtrinque sessilia; lineâ quadam albicante media longitudine prædita: magnitudine Pisi albi vulgaris, cum quo magna similitudo: idem quoque sapor.

Aracus niger. Matth. not. Matth. in Diosc. cum magn. figuris Latin. & Italicis, *Aracus niger*. Planta, cuius imaginem expressimus, Arachum secundo loco à Galeno descriptum, & Theophrasti per omnia refert. Matthiolus suo more proponit solùm iconē sine descriptione: ea icon accedit ad Eruiliam siluestrem Dod. non tamen placet flores ex longis pediculis plures pingi: in Epitome dicit caulem subasperū, siliquas Pisi minores, in quibus semen asperum, rotundum, pullo colore, quæ non respondet nostræ plantæ. Cam. & C. Bauh. alias icones habēt, in quibus flores meliùs dispositi & appicti: considerent lectores, an in descriptione epitomes Matth. non idem eueniat quod in figura, nempe mixtam, & confusam ex duabus plantis.

Eruilia silu. Dodon. gall. dicitur Eruilia silu. *Pois sauuage* flores albi, siliquæ rotundæ, semen rotundum: Pisis simile, minus, amarum, viride, durum admodum siccum. Herbarii serunt in hortis: Pisorum quarta species videtur, Pisorum siluestris species nominatim ea, quæ Eruilia syluestris Hermolao Barbaro dicitur: Eidem de frum. Eruiliæ silu. siliquæ Lathyri similes, minores, in quibus rotunda semina, Eruiliis minora, & duriora, colore sublutea, sapore subinde subamara. Rarum & peregrinum legumen, quodque à studiosis herbarum *Locus.* tantùm ac rarò quidem in hortis seritur. Eruiliam, siue Ochron siluestrem appellauimus alio destituti nomine. A veritate recessit Matthiolus, *Matth. error.* qui legumen istud Aracum & quidem nigrum fecit, plus huic similitudinis cum legitimo Eruo est. Item Hist. colore sublutea, aut nigra, sapore subinde amara. Huius leguminis cum Eruo; si non idem, affinitas maxima, & tanta quidem, vt pro Erui succedaneo citra errorem haberi queat, atque omnibus medicamentis eius loco adhiberi. Suspecta nobis est descriptio Dodonæi, cui pro *Dodon. not.* ratione stat voluntas, qui variè, prout voluit, & ipsi placuit, semen descripsit.

Ochrus silu. Lob. & Penæ Adu. Ochrus silu. siue Eruilia. Siluestris indolis, velutique degeneres à Pisis, Ochrisque Eruiliæ, quasi eruendæ & eiiciendæ dictæ, rariùs nisi in hortis Septentrionalium Herbariorum hodie seritur: iuxta tamen sepes, vias, *Locus.* in Linguagotia spontè reptat imbecillioribus viticulis, membranula triplici, aut duplici secundum longitudinem veluti pinnatis, ima folia oblongiora & latiora, in clauiculas desinentia ferentibus: supernè foliola verè partim in plura & minora diuiduntur, partim etiam clauiculis donantur candidis, & interdum purpureis, flore & *Flore & siliquâ cicercula.* siliqua cicerculæ, cui admodum similis. Item Obs. *Ochrus silu.* siue Eruilia Adu. *Cicer Oroboides quorundam.* Ic. Plant *Ochrus* siue *Eruilia*, Teut. 79. Tom. 2. Lobelius in Obs. proponit figuram Dodonæi. Dubito an proueniat in Linguagotia, siquidem inibi non obseruaui quod ait de foliis, quæ supernè in plura & minora diuidantur, dubium mihi mouet, quia non respondet figuræ: si ipse non posuisset figuram Dodonæi, suspicatus fuissem, eum tradere Lathyrum flore albo, quæ Monspelii prouenit in segetibus, vbi etiam quædam flore rubente.

Locus & tempus. Geneuæ prouenit mihi in horto, à quo tempore præteriere triginta anni, quibus nunquam, visa, donec anno 1601. ex semine dato per D. Fridericum Meierum nomine Ochri Dodonæi in horto Montbelgardensi Ill. E. C. sata excreuerit; quæ tandem Augusti mensis principio exaruit semine maturo.

LATHYRVS ANGVLOSO semine.

Descr. Caulis. Folia. Angulosis, prolixis satis *caulibus* præditus, in ramos multos diuisis: *folia* pediculo hærent latiusculo, duabus ad exortum appendicibus, caulem complectentibus: sunt ea verò gemina, oblonga, acuminata, glabra, striata, inter quę prosiliens pediculi reliquum in tortiles abit clauiculas, quibus proxima apprehendit: ex pinnatarum appendicum sinu pediculi exeunt singulares, *florem* gerentes vnicum, maiusculum, album, quem excipit *siliqua* lata compressa, *semina*, claudens angulosa, candida: *radix* fibrosa, gracilis. *Siliqua.*

Cicer arietinum. Quidam volunt; inquit Tragus Kneꝛ hern / cicer Arietinum, alii columbinum, *Columbinum.* per nos quidē licet, verùm dicimus Pisum Græcorum veterum: dicitenim Plinius lib. 18. c. 12. Cicerculam habere angulos vt Pisum. Idem in Hist. Lat. Pisum Græcorum satiuum quod quidam Eruum & Orobum non sine errore nuncupant. Icon, quæ est apud Tragum, non est Lathyri satiui, sed maioris siluestris.

Officinis & Græcis apud Lonicerum *Orobus*, Latinis *Eruum*, Germanis Erüen.

Fuchsio

Fuchsio *Eruum album, & satiuum*, ὄροβον Græcis: floribus candidis, vel in candido cæruleis, aut puniceis: Verùm is nimiùm obiter describit, non distinguens satiuum à siluestri, nisi solo seminis colore. Quidam apud Fuchsium in Hist. Lugduni impressa annotat, cicerculam magis videri. Idē de comp. med. Orobum, ait, hodie non cognoscitur à nostratibus Pharmacopoeis. Non enim est hoc semen, quo pro eo aliquot annis vti cœperunt: Ochri enim semina sunt. *Fuchs. nota-tur.*

Fuchsius, prætereà teste Matth. in Diosc, hallucinatur in suo plant. volumine, Cicerculam vulgò vocatam, satiuum Eruum esse existimans: etsi omnes rei herbariæ periti à Galeno Lathyrum appellari non dubitent. An Cicercula Anguillaræ à Theophrasto λάθυρος, in Italia *ceserchea, cesera & manaroba* vocata. *Lathyrum. Cicercula.*

Eruum album ex Italia Gesn. appellat, quod Italis *Mocho* in Hetruria dictum fit, quorum vtrūque [quoniam summa illa amaritie quam Orobo, i. e. Eruo, tribuit Galenus, caret,] an verus sit Orobus dubitari potest. Eruditi quidā, vt Fuchsius, ni Gesn. fallatur, pro cicercula accipiunt.

Phasiolus minor est, vt vult Cordus, qui ab aliquibus angulosum Eruum appellatur. Flores eius candidi, & semina colore candida. Radice tuberculis exiguis plerúmque plena. Ast Cordo icon alterius plantæ ex Trago non benè addita. *Phasiol. minor. Eruum angulosum. Cordi.*

Bellonius scribit in Alexandria Ægypti abundare genus Pisi, quod Græci vocent λάθυρος, Veneti *Mauerette*, Romani *Cicerchia*, Galli *des Sars.*

Cicercula prima Dodonæo gallico, λάθυρος, cuius flores albi, semen quoque album, angulosum, Columellæ & Palladio Cicercula. Lathyrus non est Eruum, vt quidem existimant. Idem lib. frum. & hist. lat. in folio. Dodonæus olim posuit iconem Fuchsii, quam etiam nos proponimus pro Lathyro, siue Cicercula. In post. hist. lat. eam exhibuit pro Araco, siue Cicera, quod non placet: non tamen displicet noua icon, quam in lat. ponit pro Lathyro, siue Cicercula.

Lathyridem Narbonensem alteram constituunt Aduersaria, angustiore gramineo folio, cui ibidem enatæ in vdis, folia admodum angusta, graminea, venosa, & mucronata, bina, è pediculo in tortiles, capillaceasque clauiculas desinente, Catanance [leguminaceæ] ferè sunt: defluxis albidis, & luteolis floribus succedit siliqua compressior, duplò breuior, latior superiore [Narbonensi] latiore folio, ybi grana angulosa, pusilla, Pisi, aut Eruiliæ sapore. Obs. Angustiore gramineo folio Lathyris Adv. 398. Lobelii descriptio non conuenit, eo quòd non distinguat à sua Lathyride latiore folio, cui nimis similem facit: icon demonstrat eam, quam nos hoc capite tradimus an flore luteolo extet, sub iudice lis est, miror etiam Lobelium albido flore dicentem, & non albo. Illud prætereà notandum, quod dicit semina pusilla, qualia fortè in spontanea, non item in satiua. Quæ causa sit vt in Iconibus Plantini, omittatur icon proposita in observ. me fugit. Malè tandem Lathyris Lob. & Penæ dicitur, cùm Lathyrus dicendum erat. *[...]ris. [...]dmul-[...]or-*

Cicerculam vocat Cæsalp. scribens, semen esse alterâ parte depressum, quasi effigie cunei: cortice leuissimo, albo, aut nigricante, aut vario, in siliqua breui, & lata: plantam autem breuiorem Eruilio, humi procumbentem, multis ramis: folia simili modo bipartita, & angusta, breuioraque: flores purpurascentes: seri gracili solo: caput tentare, & officere luminibus. *[...]cula.*

Cæterùm Cicerculam hanc refert frater C. Bauh. ad Clymenum Matthioli, cui penitùs assentiri non possum, vt suo capite dictum. *C. Bauh. lapsus.*

Græcis λάθυρος dicitur (quemadmodum apud Hist. Lugd. legitur:) Latinis, vt Columellæ & Palladio, *Cicercula*: Gallis *des Gesses*: caules habet angulosos: flores candidos: siliquas latas: semen album, latum, compressum, inæqualiter angulosum. Hunc Erui nomine depinxerat Matth. Figura Matthioli quam proponit Hist. Lugd. nullo modo conuenire potest, siliquæ enim non sunt latæ. *Hist. Lugd. lapsus.*

Lathyrum Dodonæi Camer. horti appellat, flore purpureo, & alterum albo. Pisum angulosum vulgò tam à viticularum, quàm seminum angulis dictum, Ĺeferbes. Orobum Fuchsii, Phasiolum minorem satiuum Cordi. Cicerculam vulgarem, satiuam, flore albo Clus. in Hist. nominat, cicerculam Plinii & Columellæ, λάθυρος Lathyrum, Gall. *Cerres & Pois cerres*, appellant: Parisienses *des Sars.* *Pisum angulosū cur dictum. Orobus Fuchsii.*

Seui in horto Lathyrum flore albo Montbelgardi semine Stutgardiæ in horto Ill. Ducis collecto. Semen maturum fuit Augusto. Monspelii vidi in segetibus florentem Aprili, annua est herba. Stutgardiæ autem in horto Ducis obseruaui florentem Iunio, flore omnino albo, ac etiam partim albo, partim rubente, qui quantùm differat à sequenti, hæreo. *Locus & tempus.*

LATHYRVS FLORE RVBRO, & alius albo.

Flore & foliis proximè accedit ad Lathyrum flore albo, inter segetes Monspelientes obuius: *flos* ruber, quales *siliqua & semen*, iam non succurrit. Aprili florebat Geneuæ in horto. *Desc.*

Idem fortè cum præcedenti, sed colore varians. *Tempus.*

An Dodonæi gall. cicercula minor, ἄρακος, Aracus, Lat. Cicera flore rubente. Item Hist. frum. & in fol. Similis Lathyro Aracus est, caule enim, foliisque eum omninò refert: flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes, siliquas paulò minores: atque in his grana angulosa quoque & Lathyris similia, sed minora, duriora que, minusque compressa, colore obsoleta, nigróque proxima. *An Cicercula minor. Aracus. Cicera.*

Rarum & hoc etiam legumen, quod neque ab aliis, quàm rei herbariæ studiosis seritur.

Gal. lib. de aliment. facult. ἄρακον appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per κ, in Aristophanis Holcadibus, notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium est. Latini *ciceram* nominant, quòd videlicet cicerculæ similitudinem habeat, atque solo potissimùm colore ab eo differat. Cicera, inquit Columella, sapore nihil à cicercula differt, colore tantùm discernitur: nam est obsoletior, & nigro propior. Item Palladius, in Martio, nunc cicera seritur, quæ distat à cicercula solo colore, quo sordet, & nigrior est. *Galeni In[...] dict.*

Est porrò & alius Aracus, flore, fructuque candidis, cæterùm magnitudine & formâ seminis, reliquisque omnibus, priori similis, quem non Aracum, sed Lathyrum minorem esse, fortè quis dixerit. *Lathyrus minor.*

Lathyro similis est cicera, vt Hist. Lugd. quoque tradit, caule & foliis. Flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes. Hanc Lathy- *Cicera.*

rum Hist. ex Dodonæo tradit, & ei adaptat iconem ciceræ, quam Lob. posuit pro Araco, aut cicera. Verùm hæremus dubii, an Dodon. & Lob. eandem tradant Aracum.

LATHYRVS QVÆDAM, QVIBVSDAM Ægyptia Aracus.

Aracus Ægyptius. Caules. Folia.

ARacus Ægyptius Lathyro albo similis, infirmus, clauicularum ope bacillis iuxta depactis sese implicat, caulibus angulosis, quibus membranulæ secundùm longitudinem adnatæ: *foliis* culmum latis, acuminatis, crassiusculo pediculo adnexis, binis, striatis, inter quæ capreoli oriuntur: ad basim autem pediculi duæ veluti alæ & *flores* ex longo petiolo inflexo singulares insident, Pisi floribus æquales, supremo folio lato sursum expanso, foris carneo, intus cæruleo, exceptâ infimâ orâ rubente, colore prædito, alis duabus foris coccineis, macula cœrulea medium pingente, intus cœruleis, excepta angusta purpurascente orbita: carina ex herbaceo albicat: *siliquæ* latæ, falcunciam longæ, compressæ nonnihil, insigni sulco fimbriato altiùs exaratę, *semina* continent bina vel terna, magnitudine Lathyri albi, angulosa, ac ferè quadrata, à crassiori latere ad oppositum deuexa, & in angustum compressa, coloris infusci, minutissimis maculis anthracinis conspersa, gustu Pisorum dulcescente, & dentium attritu substantia qualis Pisorum æquabili.

Flores.

Cicercula Ægyptiaca, autore Clusio, à satiua vulgari non valdè differt, floris color diuersus, in hac internè elegans, cœruleus, foris ex cineraceo purpurascens: grana frequentibus maculis nigris insignita. An Bellonio cap. 19. Obs. lib. 2. Græcis vulgò Lathyri?

Existimo Clusium eandem nobiscum tradere plantâ, quamuis icon non in omnibus respondere videatur, folia enim breuiora & latiora, quàm in nostro albo, vel Ægyptiaco.

Locus & Tempus.

Est nobis in horto Ill. E. C. missus per Dom. Ioach. Camerarium pro Araco Hispanico, florens Iunio & Iulio. Redditus etiam nobis à D. Iacobo Zuingero Basileæ eodem nomine. Missus præterea pro cicercula Ægyptiaca per D. Scholtzium. Argentinę obseruatus in horto D. D. Melch. Sebizii, & Frid. Meieri cum flore & siliqua Augusto. Adhæc D. Doldius misit Norimbergâ siccam plantam nomine Araci Camer. & Lathyri Ægyptii, ascribens: flos pulcherrimus candidus, cœruleis lineis aspersus, quandoque cœruleus cum puniceis: semen angulosum, latum, & maculosum: caulis membraneus: folia opposita, & diuaricantia. Clusio primùm hæc planta nata Viennæ Austriæ, semine in Ægypto collecto, & Constantinopoli misso: flores tulit Iunio & Iulio, atque etiam in Septembri: semen maturum fuit Augusto, & Septembri. Francofurti etiam singulis annis prouenit ex semine communicato.

LATHYRVS FOLIO TENVIORE floribus rubris.

Descriptio Radix. Flores.

HÆc aliàs est cubitalis, aliàs vix palmaris, *radice* tenui fibrosâ: coliculi crebri, per quos *folia* tenuissima, longa, Caryophylli holostei, vel graminei: *flores* rubri, pro plantæ proportione magni, similes Lathyro flore rubro: eadem fortè fuerit cum modò dicta, foliis tantùm ludés.

Locus

Hanc Gener Cherlerus attulit Monspelio, nomine Lathyri graminei; cubito multò altiorem: siliquis latis, in quibus semina tria, quatuorue, Orobo existimati magnitudine, vel Viciæ luteæ, pené rotunda, aspera, fuscis maculis obsita, hilo lineis fuscis picto.

An Lob. icon. Lathyrus angustiore gramineo folio?

Locus & tempus.

Quà itur Monspelio Frontignianum reperimus, locis siccis & siluestribus mense Aprili florentem. Cuidam docto viro videbatur hæc esse Araci species, vocarique vulgò gallicè *Arouce.*

CATANANCE IN GENERE.

CAP. X.

Folia Catanances Dioscor. [illegible]

CAtanance [καταναγκη] *altera* folia habet longa, inquit Diosc. velut coronopodis: radicem tenuem, iunceam: capita [κεφαλὰς Dod. ex vet. exempl. λοβοὺς, vertit siliquas, veluti Eruum] sex, aut septem: in quibus semen simile Eruo. Curuatur hoc siccatum ad terram, & milui exanimati vnguibus simile euadit. *Altera* mali parui magnitudinem habet: radicem magnitudine Oliuæ: folia & figura, & colore similia foliis Oleæ, mollia, per terram strata & fissa: semen in virgis paruum, multis partibus perforatum velut cicer, puniceum. Catananceп Thessaliam herbam qualis sit, Plinius vt describat, superuacuum ducit: cùm sit vsus eius ad amatoria tantùm. Illud non abs re est dixisse, ad detegendas Magicas vanitates: electam ad hunc vsu coniecturâ, quoniam arescens contraheret se ad speciem vnguium mylui exanimati.

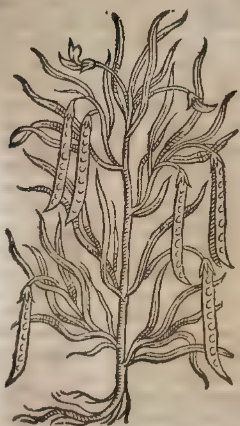
Cæterùm cùm Catanance prima ignota adhuc omnibus ferè rei herbariæ professoribus existat, si quando in plantam incidas, cui omnes catanances notæ correspondeant, caue, inquit Marantha, turberis, quòd non sena aut septena, sed alio quopiam numero capitula habeat: nam si hunc numerum, quia à Dios. illi constituitur, necessariò illi adesse tibi persuadebis: fortasse eũ nunquam assequeris.

Catanáces nomen Cornarius ex vi & coactione impositum arbitratur. Galenus & posteriores Græci de hac herba siluerunt. In catanance altera mali magnitudo suspecta est.

Scribit Dod. hist. in fol. κεφαλὰς, in quibus semé catanancen ferre Diosc. scribat, non capitula, sed siliquas hoc loco interpretari debere: nam catananche κεφαλὰς, veluti Orobum habere, Dioscoridem asserere: at Orobũ non capitula gerere sed siliquas.

catana-

CATANANCE LEGVMINOSA quorundam.

Catanance leguminosa dicta, Lathyrum familiæ congener legumen est, tenuibus, ramosis *caulibus*, quibus nullæ aptæ mébranæ: *folia* & longitudine graminea, interdum angustiora pediculis destituuntur, venosa, acuta: *flores* tenuibus pediculis insident ex foliorũ sinu ortis, palmum nonnunquam longis: *siliqua* vncias tres longæ, plus minus angustæ, *grana* decem, duodecim, aut plura continent nigricantia, rotunda: *radice* nititur inutili.

Vocat D. Agerius Lathyrum angustifolium, ipse in huius radice obseruauit Orobanchen. Dubitant Adverf. Eruum silv. Herbariorum, sitne καταναγκη, siue Amatoria, aut Necessaria, non bulbosa Vnguimiluia Diosc. Quasi necessitate inconcussa, & fatali adigeret ad amandum, Catanancen vocarunt, quasi amoris illicium necessarium. Plinius: eiusque coæui cordati viri, consultò figuras harum tacuerunt: nec Diosc. vires, sed historiam duntaxat alienam citat. Quodpiam genus leguminis fuisse hanc descriptio ostendit, cui non malè quadrat ea herbula, quæ Lagopi angustifolii foliis visitur. Alteram catanancem ciceris nomine non nouerunt. Dubium idem mouent Obs. & Ic. Plan.

Geneuæ prouenientem intuitus sum catanancen leguminosam, quemadmodum & prope Schwerghausen in Suncouia. Et quia folia graminea sortitur, facilè ab olitoribus euellitur, ideoque radix eius annua non est, licet anno sequenti ex semine deciduo sponte regerminet.

Hæc, teste Lobelio, in hortis Herbariorum Iulio & Augusto siliquas fert: visitur etiam in agris littorum maris Septentrionis.

LEPORIS AVRICVLA Cæsalpini.

Cap. XI.

Leporis auricula vulgò appellatur, autore Cæsalpino, herba multis ramis, humi stratis: *Foliis* indiuisis, prælongis, instar leporinæ auriculæ: *flosculis* luteis in summis ramulis, vt Securidacæ: *siliquas* fert longas, tenues, hirsutas, inuicem implicatas: *seminibus* distantibus: prouenit læto solo.

Dioscorides Clymenum vocat: ei, inquit, caulis Fabæ, quadratus: folia Plantaginis: folliculis supra caulẽ inflexis, vt Polyporum Cirri: probatissimum est è montibus: celebratur succus ad sanguinem sistendum.

Plinius clymenum, à Rege quodam appellatum scribit: vnum quidem foliis Hederæ, ramosum, articulis præcinctum, graui odore, seminibus Hederæ. His intelligit, quam alibi Periclymenũ vocari diximus.

Alterum Græcorum sententia, Plantagini simile, caule quadrato, folliculis inflexis, vt Polyporum cirri.

ISOPYRON VETERIBVS.

Cap. XII.

Ἰσόπυρον aliqui Phasiolum vocant, vt nobis autor est Diosc. eò quòd Phasiolo simile sit, & in summo folio pampinum ferat [ὅλεσι τὸ πέταλον ἕλικα Dal. inquit quidam τὸν καυλὸν legũt.] In summo caule sunt capita, tenuia, seminibus referta, similibus Melanthio in gustu. At folium Aniso simile est. Huius semen cum aqua mulsa potum dolores circa thoracem, & tusses sedat. Conuenit etiam sanguinem spuentibus & hepaticis. *Phasiolus.* *Folium Anisi.* *Vsus seminis.*

Hæc paulò aliter Plinius ita refert: Isopyron vocant aliqui Phaseolum [iuxta veteris codicis lectionem. Nam vulgata exemplaria Phasioli vocem non habent, Corn.] quoniam foliũ, quod est Aniso simile, in Phaseoli pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule, tenuia, plena seminis Melanthii. Contra tussim & cætera pectoris vitia, cum melle, aut aqua mulsa, item iecinori vtilissima. *Phaseolus vnde.* *Semen Melanthii.*

Galeno Isopyron, aut Phasiolon, semen amarum & acerbum habet. Proinde extergit, & secat crassos humores, simulque contrahit, ac adstringit corpora. Et ob id reiectiones sputorum ex thorace adiuuat, & hepar repurgat. Et sanguinem spuentibus non aduersari sed ipsos insuper adiuuare creditur. Nam propter mixtam tẽperiem conuenire videtur, etiam ad contraria. *Vires & vsus.*

Ignotum est hodie omnibus, quod sciam Isopyron, inquit Corn.

ISOPYRON CÆSALPINI.

Semen est simile Eruilio, atrum, rotundum, quod dum viride est, coquitur, vt Piseolus, sed perfectum negligitur: eius planta sponte prouenit inter segetes, *caule* ferè simplici, cubitali, procumbente in terram, nisi adminicula habuerit: *folia* fert non diuisa, vt cæteris leguminibus contingit, sed integra, ternorum digitorum latitudine, in tres capreolos desinentia: *florem* in alis foliorum fert luteum, *siliquam* Piseolo, teste Cæsalp. tenuiorem. *Semen.*

Aliqui, vt Diosc. notat, Isopyron, Phasiolon, appellant, nonnulli verò, vt Plin. perhibet, Faseolon vocant.

PISVM SILVESTRE.

Cap. XIII.

Tres, quatuorue singularum *foliorum* coniugationes costæ aptantur in capreolos desinenti: sunt ea autem Capparum foliis æqualia, modò leuiter acuminata, obliquis venis striata: *Descriptio.*

ex alę sinu surculus longus enascitur, thyrsum comosum gerēs, flauum, Viciæ maiorē paulò: *siliquæ* succedunt Pisi aruensis pares, nonnihil compressæ, glabræ, semen claudentes. Foliorum magna similitudo cum vicia maxima siluatica, sed firmiora & magis polita.

Pisum silu. Cam. horti vocat Pisum siluestre Pannonicū, in Franconia alicubi barmgichtkraut. [Tabern. verò icon. Pisum, siluestre, wilderbsen. Pisum siluestre, de quo aiunt Aduersaria, in Heluetia, & superiore Germania, non secus ac Phaselus siluestris [Galega verna] obuiam se dat peregrè eunti. Quidam in suo vnius paginæ rariorum stirpium libello, affirmat in saxis littoreis, nulla terra opertis, tantam segetem Pisorum sponte enatam in Angliæ Suffolcia inter Otforclum & Alburnum, etiam Autumno 1555. vt mille hominibus suppeteret.

Locus. Hoc Pisum diu siccum habui sine nomine, nescio vnde: verùm anno 1591. Tossanus Carolus doctus pharmacopæus Burgundus eius semina misit nomine Pisi Indici, quæ Plantæ in horto Ill. E. C. & hortulo meo Montbelgardi, nec primo, nec secundo anno florem protulerunt. Pisum siluestre Clusio primùm conspectum vltra Drauum flumen in Pannonia, iugis arci Greben vicinis, anno 1579. copiosè inter saxa nascens: vnde postea Ill. Heros Balthasar de Battyan, qui Clusium in eam prouinciam deduxerat, maturum fructum illi adferri curauit. Subsequente deinde anno aliis locis Viennæ vicinioribus obseruabat, veluti in siluoso illo monte supra Gumpostkirchen, item supra Posonium, & in Leytenberg. Floret Iunio, semen maturum fit Iulio. Tempus.

APHACE IN GENERE ET EX Veterum placitis.

Cap. XIV.

Aphaca differt ab Aphia: Item ab Aphaca arbore. Aphaca differt ab *Aphia* quæ olus item est, vt Aphaca: differt & ab *Aphaca*, quæ arbor.

Aphacam Theoph. modò leguminum generi, modò inter olera connumerat, & vt verum fateatur Hermolaus, idem, an diuersum genus sit, ferè ambigit. Sed Aphacam [teste Cort.] Plinius ita describit, vt Dioscoridem exprimat, aut certè eum autorem, vnde Diosc. transcripsit. Meminit Aphaces aliquot locis Theophrastus, sed in his ambiguos reliquit Lectores, an de olere, aut fruge loquatur. Strangulari certè Aphacas à Securidaca lib. 8. hist. palàm dicit. Gal. lib. 1. aliment. Aphacen cum Vicia, quam *Bikion* apud Asianos vocari dicit, coniungit. *Bikion Gal.* Et quamuis Theoph. Aphacam non inter legumina, sed inter Cichoracea describat, ait Cæsalp. attamen videtur aliquando etiam eam inter legumina recensere, vt cùm inquit, celeriter petit, vt Dolichus, eius siliquæ leuiter latæ: in Aphacis nascitur Securidaca: serò inter legumina seritur, sed in his videtur aliquam speciem Lentis significare. Gal. Securidacam non in Aphacis, sed in Phacis [Lentibus] nasci scribit. Aphacam autem tanquam Viciæ affinem tradi ad brutorum pabulum colligi solitam à rusticis. La.

Plinius Aphacen vocat, vt ab altera Aphaca distingueret, quę inter cichoracea reponitur. Ἀφάκη tandem frutex [θαμνίον] paruus est, autore Diosc. nascens in aruis, altior Lente, tenuibus foliis, quę verò in ipso nascuntur siliquæ maiores Lente, semina continent tria, aut quatuor nigra, [in cod. Basil. μεγάλων, pro μελάνων] Lente minora. Aphaca, inquit idem, tenuia admodum folia habet, pusillo altior Lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna, aut quaterna semina sunt, nigriora & madidiora, & minora Lenticula. Nascitur in aruis. Aphace & viciæ seminum figura non est rotunda, veluti Fabarum, vt Gal. tradit aliment. lib. 1. cap. 36. sed al quantò latior, quomodo Lentium. Cæterùm Viciæ nomen apud nos quidem est tritum, eoque solo nominatur. Attici verò ὀσπρίον, aut Fabam appellant. Aph Dio

Aphacæ semina, autore Diosc. vim habent adstringentem, vnde alui, & stomachi fluxionem sistunt, si fricta, & fresa Lentis modo coquantur. Naturam ad spissandum Plinius Aphacæ tradit efficaciorem, quàm Lenti. Reliquos autem vsus eosdem. Hanc quoque cùm ipsis siliquis integram plantam rustici reponunt, vt brutis pecudibus sint pabulo. Per famem tamen quosdam noui, ait Galenus, qui hanc quoque comederint potissimùm Vere, cùm etiamnū virent, quemadmodū Fabas, & cicera esitare consueuerūt. Sunt autem non insuauia modò, sed concoctu etiam difficilia, aluumq; inhibent. Perspicuum ergo est quòd, cùm naturâ sint eiusmodi, alimentum, quod ex ipsis distribuitur, haudquaquam boni succi, & crassum, ad succum melancholicum gignendum idoneum, ceu de Lente dicitur. Verùm illi quidem multa bona insunt, his autem nihil bonorum illius adest. Idem Gal. 6. simpl. Aphace, inquit, vim habet adstringentem. quemadmodū Lens. Sed & similiter vt Lentes, editur, & ægriùs quidem, quàm illa, concoquitur, sed validiùs siccat. Caliditate quoque moderata participat. Vir fus Fac Temp ment

VICIA VVLGARIS SATIVA.

Cap. XV.

Annua est planta Vicia coli solita, *caulibus* cubitalibus & procerioribus, angulosis, striatis, hirsutis, cauis: *foliorum* coniugationes decem, aut duodecim costæ adhęrent longæ, tandem in tortiles clauiculas, quibus proxima arripit adminiculi, desinenti: vncialis, aut Descr

paullò minora, angusta, per extremum lata, hirsuta, eadem interdum alternatim rachi alligantur, ex vniuscuiusque costa *flos* aliquando enascitur vnus[interdum plures] quem *siliqua* excipit quadrantalis & longior, vnciam ferè lata hirsuta, *semina* claudens Pisis aruensibus paria, nigricantia, compressa.

Brunfelsio *Eruum*. Inuenit Hermol. è Recentioribus, qui viciam esse Aphacen existiment. Ast cum Marc. Virg. non facilè Aphacen ratiocinetur aliquis Viciam notissimam omnibus frugem esse: & si congener, aut similis illi sit, siluestrem existimandam esse.

Tragus in Hist. germ. vocat Wicken, aut Viciam Roßwicken/ Großwicken/ Zam vnd feldtwicke/ Lat. Eruum, Auic. Erbum & ὄροβος, cui opinioni tamen resistit Manardus. Is autem dicit Orobum Græcorum, Eruum Latinorum, & *Almelis* Arabum esse wicken/ in Virgilio *Vile*, in Serap. *Heisene* & *Kesen*, aut *Keser*. Hæc Tragus, qui meo iudicio Viciam satiuam & maiorem vocat, picturam autem eius non exhibet.

Vicia maior, inquit Gesn. Ist schier wie Erbs. Fuchs. Vicia & Βίκιον, quo Officinæ non sine magno errore pro Orobo vtuntur. Hunc Germ. wicken simpliciter, vel cum adiectione Zamwicken. Gall. *Vesse* vocant, de qua Varro. Effigies Fuchsii minùs conuenit: videtur enim composita ex Vicia multiflora, & vulgari satiua, folia enim similia Viciæ multifloræ; flores autem vulgari; quam ille, quum ei Tubingæ conuiuerem, vocabat Aphacen maiorem: nos Viciæ satiuæ veriorem figuram iungimus.

Quibusdam, vt Dodon. placet, Os mundi dicitur, Belg. Vitsen, nec est Eruum. Idem de Frument. & in fol. Vicia; de qua Varro, Gal. in Asia Pergami Βίκιον; ab Atticis verò ἄραχον, aut χίαυκον nominari ait. Officinæ plæræque perperam ὄροβον, ac Eruum.

Theoph. Aphaces leguminis meminit: hæc an cum Vicia nostra conueniat, considerandum est.

Dodon. gall. habens iconem Aphaces Fuchsii pro Vicia & pro Aracho, meritò in postr. eam reiicit, tanquam ex duabus compositam.

An Anguill. Vicia nigra? Lob. & Penæ Adv. Βίκιον, Vicia, de qua Varro, ἄραχον Atticis. Item Obs. *Vicia*, Angl. Fiche/ Belg. perperàm *Orobus*. Ic. Plant. *Vicia* Teut. 88. Tom. 2.

Cordo in Diosc. Orobum, Eruum, omnes passim Germ. wickn/ sed errore seducti: est Latinorum Vicia, & Græcorum Aphace, seu Βικία.

Figuram habet Lonicerus sub titulo Zamwicken/ Roßwicken/ quæ Viciæ non videtur.

Existimo Matthiolum in Diosc. per Aphacen intellexisse plantam; de qua hoc loco agimus, quamuis viciarum genera confundat, vti etiam earum nomina; & icon eius aliam plantam denotare videatur, quæ vt Fuchsii, ex variis plantis composita est: necse correxit in post. com. Italicis. In Hist. germ. huius plantæ Historia confusior, quia Aphacen, germ. wild wicken vocat, i. e. Viciam siluestrem. Figuram eandem habet, quā olim pro Aphace. In Epit. Matth. cum addit. Cam. simpliciter dicitur Βίκιον, *Vicia*, Ital. *Veccia*. Mihi quidem Camerarii figura placet: ast Matthiolo patrocinans, nullam attulit ei lucem, nec patrocinatus est.

Clus. Pann. *Vicia vulgaris satiua*. Item Hist. *Vicia*. Hîc Veram viciam expressimus (inquit Hist. Lugd.) Matth. autem nomine Aphaces depinxit, quam Gal. cum Vicia coniunxit. Hist. Lugd. intelligere Viciam vulgarem satiuam non dubito, verùm quicquid sit veram non exprimit: nam Aphacæ pictura Matthioli est Viciæ inter frutices prouenientis.

Vicia secunda C. Bauh. apud Matth. siue angustiore folio, *Vicia Matthioli*, *Vicia vulgaris satiua Clusio*, *Aphaca verà Lugd.* *Arachus* Dod. gall. *Cracca primum genus* Dod. in fol. — *Arachus. Cracca. C. Bauh. Varri lib. ...*

Matthioli figuram Frater retinet, quæ falsa: sunt enim appensæ siliquæ foliis: an Matth. intellexerit satiuam viciam, non abs re ambigitur: ei enim Viciæ semen est minus, quàm in Aphaca: præterea in Vicia vtraque, tum satiua, tum silv. folia non sunt acuminata. Vicia satiua non bene meo iudicio dicitur angustiore folio: multæ siquidem silv. Viciæ sunt magis angustiore folio, quàm satiuæ. Hist. Lugd. habet quidem Matth. figuram falsam, sed per eam non intelligit Viciam satiuam. Dod. Arachum vocans, de silv. Vicia loquitur, non de satiua, nec etiam figura eius Fuchsiana conuenit cum satiua, aut silv. Dodonæi in hist. Lat. Craccæ primum genus, non est Vicia satiua, sed silv. Satiuæ laudabilem figuram posuit p. 521. pro Vicia.

Vicia, auctore *Cæsalp.* semen est nigrum, aut maculosum, Lente rotundius: flores purpurei, aut in cæruleum vergentes. Differunt semina inuicem, crassitie, rotunditate, amaritudine: amarius, quod tenuius est, & rotundius: huius siliqua breuior & aspera. — *Locus & Tempus.*

Vicia vulgaris satiua copiosè in agris Montbelgardensibus seritur, & potissimùm circa *Blaumontium*, vnde Montbelgardum adfertur; pro pabulo Columbarum eis gratissimo, quum interea Gallinæ, vti mihi affirmatum, non facilè iis vescantur, anates verò, si comedant, moriantur. Semina matura Iulio & Augusto.

VICIA ALBO SEMINE

Mirifico *foliorum* lusu penè imponat alicui, veluti Proteus aliquis, vt eadem non eadem putari possit: ex his enim alia ferè rotunda, alia longa, & angusta: *flos* vnicus, vel geminus, multa purpura pictus, qua in re à Vicia, Aphace dicta, seiungitur, breui pediculo hærens: *siliqua* diuersæ quoque, *seminibus* copiosis (nouem etenim grana in vna numeraui) grauidæ, albis penitùs, aut subpurpureis variis, aut virore pallentibus, ad Pisorum viridium minorum (quæ magnitudine quoque adæquant) figuram, palloremque accedentibus: à quibus tamen seiunguntur, quòd quā siliquæ adnectuntur, non, vt illa, nigricant. — *Folia duplicia. Flos. Siliqua.*

Huius meminit Tragus in Hist. germ. sub nomine weiß wicken/ suspicaturque Fabam Veterum. Idem in Hist. lat. Eruum candidum vocat, coniicitque esse Fabam Veterum. Inter Ciceris Arietini genera reperitur quoddam coloris pallidi. Hoc genus Erui (quod germ. weiß wicken vocant) Pisum esse procliui errore quis iudicaret posset: sed neque ad Pisa, neque ad Orobos commodè referri potest. Hoc Eruum Fabas esse eas, quarum Veteres seorsim sub Cyami appellatione mentionem fecerint, suspicatur Tragus. Anguill. *Vicia alba*.

Habui Montbelgardi in horto Ill. E. C. Adhæc propè Beffordiam reperi in agro satam cum Pisis. Argentinæ Iulii principio dedit D. Agerius plātam virentem cum siliquis delatam ex Moltzheim nomine Pisi gallici, ita nominantibus Iesuitis, qui semine eius vescuntur. — *Locus & Tempus.*

VICIA VVLGARIS SILVESTRIS semine paruo & nigro, frugum.

Semen. A Viciâ satiuâ semine potissimùm differre videtur, quòd admodū paruum & rotundum, copiosum (ad octona eximere memini) in siliquis angustioribus, longioribus, magisque teretibus, quàm viciæ sepium, minùs hirsutis & ferè glabris, quæ siccæ nigrescunt.

Siliquis.

Aphace. Aphace altera Manard. (de qua Diosc. & Gal.) inter legumina reponenda: Viciæ adeò similis, vt eius nomen etiam hodie adhuc apud rura retineat, & silu. Vicia dicatur quæ in agris sæpissimè spontè nata videtur.

Trago in Hist.lat. Vicia minor, & Viciæ tertium genus. Idem Hist. germ. Daß Dritt wicken geschlecht: potest comprehendi sub Orobanche aut Erui angina Theoph. Hoc licèt non pingatur à Trago, descriptio tamen, & iam dicta nomina huc referre cogunt.

Viciam minorem appellat Gesn. Vogel wick cuius siliquæ subrubræ, antequam maturescant tüben wick.

Matth. figmentum. Matth. in Diosc. nomine Viciæ nostram Viciam vulgarem silu. semine paruo intelligere videtur: nulla tamen descriptio commoda, figurâ accedit iconi Fuchsii, quod folia attinet: siliquæ cum floribus appensæ foliis, figmentum certè: quisnam vidit tale aliquid in genere Viciarum. In post.com. Ital. nihil correxit: dicit errare eos, qui hanc Viciam Aphacen putent, vti olim dixerat. In hist.germ. idem figmentum habet nomine Viciæ & wicken. Qui eius patrocinium suscepit, nihil hîc patrocinatur. Aphaca Viciæ species, quam nostri (ait Corn.) vogels wicken, & wilde wicken appellant.

C. Bauh. Casp. Bauh. qui Viciam vocat apud Matthiol. falsam eiusdem figuram retinet, ac satiuam vulgarem esse: cui cur assentiri non possim, antè dictum.

Aracus. Dod. gall. ἄραχον & Arachum Galeni lib. de alim. facult. dicit, & nominat gallicè Vesse, aut Vesse sauuage, Belg. Crock. Idem hist. frum. & in fol. Craccæ primum genus. Hoc vitium Græcis ἄραχον, Gall. Vesseron, quasi Viciolam, aut Viciastrum, Germ. Wild wick & S. Christoffels Kraut / Brabantis Croc. Ruellius etiam Craccam appellari refert. Fuchs. Aphacen appellat. Matth. verò Viciam fecit, sed vterque à veritate recessit.

Figuram Fuchsii habebat olim Dod. quam meritò in postremis reiecit: an Aphace Fuchsii, sit eius Cracca, vt vult, dubito, figura non indicat: an porrò descriptio conueniat, iudicent alii.

Aracus. Lob. & Penæ Adu. Aracus, siue Aracca, & Cracca maior. Vicia silu. Semina non compressa, vt Viciæ & Aphacæ. Item Obs. Aracus, Gallis Crocque, An vera Aphaca Diosc. Dalechampio?

An Anguil. Aphaca, Patauinis Vecione, & Cecerone.

Aphace. Aphace, Cordo Viciâ est, quæ spontè in aruis nascitur, quàm Germani Feldwicken.

Loniceri figura, quam sub his nominibus proponit, Wild micken / feldtwicken / S. Christoffels Kraut / Græcis Aphace, vulgò Vicia siluestris: non conuenit Viciæ vulgari minori.

Hist. Lugd. Aphaca vera, Vicia Matthiolo. Aphacæ rectè fortasse dicetur legumen, quod Matthiolus nomine Viciæ exhibuit. Hist. eandem nobiscum Viciam intelligere facilè existimo, verùm figura Matthiolo falsa, non bene conuenit.

Locus. tempus. Abundat in agris Montbelgardensibus: eandē, ni fallat memoria, florentem reperi cum suis floribus purpureis passim in segetibus circa Monspelium mense Martio, Aprili, & Maio.

Huic affinis, si non eadem, angustissimis foliis ac tenuissimis, longiusculis, flore pulchro, purpureo, à me reperta, cum essem Monspelii, inter saxa, quà iter Frontignanum mense Aprili. Frater C. Bauh. similem Basileæ collectam misit. Dedit nobis D. Agerius Viciam, ex cuius radice erumpit, vt in Cistis, & Ledo, Orobanche cœrulea.

VICIA SILV. QVASI INCANA flore albo.

Descrip. Ramis. Folia. MVltos ex eadem radice, quæ perennis est, profert ramos, teretes, striatos, pedales, etiam cubitales interdum, quos ambiunt foliorum alæ, quemadmodum in vicia vulgari satiua, & siluestri, sed densiore lanugine obductæ, & quasi incanæ: capreolis, quibus, vicino gramini se implicat, extremam alam occupantibus: flores in Flores. supernis foliorum alis, terni plærumque, Viciæ vulgaris floribus persimiles, candidi coloris, superiore tamen folio, obsoleti coloris venis interne distencto, inferiore foliolo eiusdem coloris: Siliquæ. floribus succedunt siliquæ, seu vaginæ planæ (quantùm videlicet ex illarum rudimentis colligere licuit) Viciæ vulgaris siliquis similes: radix fibrosa est, tuberculisque vt Leguminum pleræque radices viuaces, donata.

Clusio dicitur Vicia silu. albo flore, tam in Pannonicis, quàm in post. Hist. siue genus primum. Hungaris Waryw borso / hoc est Cornicis Pisum, nuncupatur.

Locus. Tempus. Nascitur in aruis desertis apud Chyztreg oppidum in Pannonia situm. Maio mense florentem anno 1579 Clus. duntaxat obseruabat.

VICIA SILV. FLORE ALbo alia.

VIciam siluestrem flore albo in Austria collectam dedit nobis D. Agerius, ea videtur similis foliis luteæ, pilosæ: flos in sicca pallidus apparet: siliquæ principium, quod adfuit, latiusculum, pilosum.

* * *

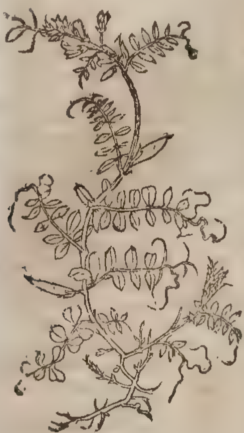
VICIA LVTEO FLORE SILV.

EX vna radice numerosi, iidemque flexuosi exeunt *cauliculi*, angulosi, in alas alternatim diuisi: quibus *folia* hærent Viciæ satiuæ similia, dena, duodena, plùs minùs, quorum costa in tortilē clauiculam terminatur. Alarū, foliorumque commissuris *flores* singulares, ex breuissimis pediculis pendent, speciosi satis, ex luteo pallidi, quibus *siliquæ* succedunt vulgatæ Viciæ siliquis breuiores, habitiores, crassiores, latioresque, albâ hirsutie pubescentes, in quibus *semina* quaterna, aut quina, fusca, maculata, aliquantùm angulosa, compressaque: sapore leguminoso.

Monspelii obseruaui mense Martio & Aprili. Montbelgardi mense Maio: semen maturum Iunio. Quotannis ex semine deciduo repullulat, ac totam Hyemem perfert.

VICIA SEPIVM PERENNIS.

PRope sepes prouenit, *caule* duorum, triúmue cubitorum longitudine, *foliis* non multùm à foliis Viciæ vulgaris satiuæ abludentibus, subinde tamē variantibus, in tarsū dispositis per coniugationes, quales aliquando in vno folio tredecim numeraui, quanquam soleant multò etiam paucioribus cōstare: singularia folia à Vicia satiua eò potissimùm differunt, quòd quâ parte costæ adnectuntur, latiora sint, indeque sensim attenuentur in mucronem [licēt & quædam rotunda satis reperiantur] minùs hirsuta, sapore fatuo, viscido, *flores* vnito pediculo rubenti hærent plures, ad sex vsque, quod non bene exprimitur in nostra Fuchsiana icone, è calyce purpureo; vnicolores, non bicolores, vt in Vicia satiua & silnestri vulgatiori: quamquam intentionem quandam, & remissionem coloris in partibus floris est obseruare: siquidem folia eius inferiora saturatiore purpura tincta sunt, & penè nigricant: superiora dilutiùs purpurascunt. *Siliquarum* insigne discrimen: tam fœliciter siquidem florum vbertatem vna duntaxat, aut altera siliqua excipit, minor, multôque breuior, latiuscula interim & compressa, glabra, non vt satiuæ hirsuta, per maturitatem nigra, præque nigredine penè lucens, *semina* claudens Pisi sapore, medullâ luteâ, formâ variâ, modò longiora, interdum susque deque aut altrinsecus compressa, non exactè rotunda, plùs quàm dimidio sui siliquæ adhærescentia, intercedente apophysi longissimâ, vt in Lathyro maiore, minora quàm Viciarum satiuarum, coloris albi, punctulis discursantibus; quantùm hactenus obseruare licuit: radix perennis, reptatrix, Aristolochiæ clematitis instar, fibris multò minoribus, dulce quid [aliorum leguminum de more] resipiens.

Siliquæ. Semina.

Orob. silv.

Trag. germ. sub titulo Daß ander wicken gewächse/ wald wicken / & Orobi silv. sepium Viciam pingit. Latinus verò, nomine alterius maioris Viciæ generis, & Viciæ maioris silv. An autem in descriptione, & inter nomina sit secundum genus, dubium mouet, quod ait, semen grandius, quàm in satiua, quod hactenus nondum obseruaui.

Aphace.

An Gesn. de hort. Vicia floribus rubicundis, eidem de coll. stirp. Aphace Fuchsii, genus Viciæ siluestris?

Cracca maior. Tabern. notatur.

Apud Tabern. dicitur *Cracca maior*, wycken. Græc. ἀφάκη, *Vicia*, & *Cracca*, Arab. *Apaki*. Ital. *Aphaca*. Belg. Crock. Boh. wicken. Quàm bene autem Tab. distinguat nomina Viciarum, facilè peritioribus constare poterit.

Os mundi.

Fuchsio dicitur Aphace, & vulgò Vicia silv. & Os mundi. wild wicken germ. Aut S. Cristoffels kraut. Gall. *Vesse sauuage*, aut *Vesseron*. Figura Fuchsii satis commodè exprimit Viciam nostram, ast descriptio minùs placet. Dodonæus olim suæ Viciæ Fuchsii accommodarat, quamuis aliam plantam intelligeret, quod in Hist. frum. & in folio demonstrauit, vbi suæ Viciæ veriorem figuram apposuit.

Aberrant tandem, qui censent Aphacam nihil à Vicia differre vt ostendit Galenus.

Nomina linguarum Matth. notatur.

Plinius Dioscoridis Aphacam ad verbum retulit, inquit Matth. ἀφάκη Græc. Lat. Aphaca & Aphace. Arab. *Apaki, Afaki*, siue *Albikia*. Ital. *Aphaca*. Germ. wildwicken, & Vogelswicken. Figuram eandem, quam Fuchs. pro Aphaca habet Matthiolus, verùm descriptio non placet. In post. com: Ital. & Hist. germ. eandem figuram proponit, non demonstrans de qua planta loquatur. In Epit. tandem Matth. cum add. Camer. alia Aphacæ species nuncupatur. Viciæ sepium figuram aliquam fortè ponit Lonicerus, sub dictione wicken quamvis de ea non loquatur in contextu. Multùm etiam differt Vicia silv. Lobelii Obs. quamuis eandem faciat C. Bauh. apud Matth. dicens: *Vicia latiorè folio*, *Aphaca* Matth. *Vicia maior silv.* Trag. *Vicia silv.* Lob.

C. Bauh. not.

An porrò Clus. Pannon. & Hist. Vicia plurimùm in Belgica vepribus se implicans?

Hist. Lugd. error.

Minimè tandem gentium Vicia vera cum Aphace Matthioli, quod Hist. Lugd. placet, conuenit. Diximus enim antè figuram Matth. non congruere cum Vicia satiua, est namque Vicia quam sepium perennem vocamus.

Locus & tempus.

Copiosè prouenit in sepibus & pratis circa Montbelgardum, nec non spontè in horto Ill. E. C. floret Aprili mense. Circa Beffordiam quoque florentem obseruaui in sepibus Augusto; & in fine eiusdem mensis cum semine deciduo.

Basileæ & alibi quoque à me obseruata est.

VICIA SILV. LVTEA CVM galea fusca.

Locus. Viciæ siluestris nomine dedit mihi ramum D. Agerius, collectæ circa Bononiam, cui tribuebat florẽ luteum cum galea fusca: in sicca sanè inferiora labra lutea apparent & nescio quẽ obscurum colorem habet, Flos. *flores* maiores quàm luteæ à nobis descriptæ, bini ex breuibus pediculis iuxta folium, vt in illa: Folia. *folia* verò diuersa, quinque tantùm coniugationes supputauit, foliala breuiora, latiora, ad foliola Viciæ sepium perennis accedentia, paullò rotundiora tamen, folia desinunt in capreolos: Siliqua. *siliqua* etiam quamuis nondum matura nobis videbatur, attamen ad modò dictæ Viciæ siliquam, eam suo tempore accessuram, colligere haud difficile fuit.

VICIA MVLTIFOLIA CVM latis siliquis.

Pulchrum Viciæ genus accepimus à Dom. Agerio Med. Argentinensi, cui folia omninò similia Viciæ nostræ multifloræ: Folia. *foliorum*, vt in illa, coniugationes plurimæ, ad duodecim supputaui: angusta sunt, in acumẽ desinunt, in iis magni pili: Flores. *flores* parui, singulares, ex breuissimis pediculis sicci lutei apparent: Siliquæ. *siliquæ* singulares etiam, primò valdè hirsutæ, postea minus, sed tactu asperæ, vnciam vnam & semis breuiores, & vnciam semis ferè latæ, in iis grana quinque obseruauimus, cuius sint coloris vel magnitudinis, dicere, non possumus, quia immatura.

HELENIVM ÆGYPTIVM EX genere fortè Viciarum.

Planta gracilior, quàm sequens, in asperis & petrosis nascitur: Locus. dodrantalibus *cauliculis* erectis: *foliis* ab radice longioribus sequenti, nullâ fermè diuisurâ, in *caule* autem crebris diuisuris, gracilioribusque: Flos. *flosculos* fert veluti in capitulis rubentes: & exiguas ac breues siliquas folliculis inclusas: *radice* nititur tenui, colore buxeo. Huic & sequenti non absimile videtur Helenium Ægyptium apud Diosc. descriptum ex sententia Crateuæ.

LVPINVS SILV. ITALORVM rusticorum, Cæsalp. dictus.

Planta hodie à rusticis[Italicis]*Lupinus siluestris* vocatur: oritur prope flumina præcipuè in Locus. maritimis: *caulibus* humi repentibus, cubitalibus, Caule. circa radicem subrubentem: *folia* fert diuisa Len- Folia. tis modo: foliolis sc. coniugatim in pediculo dispositis, colore, & figurâ Lupini, infernè candicantibus, supernè virentibus: *flores* in racemulis oblongis, colore sanguineo *siliquas* vaginâ inclusas, tenues, asperas, interceptas, ac depressas, quasi Lentes, inuicem hærentes: eâ pinguescunt iumenta, & à morbis curantur.

VICIA MVLTIFLORA PERENNIS, NEMORENSIS, SIVE DVMETORVM.

Per antonomasiam floridæ nomen meruit hæc Florida. Vicia, quippe quæ velut iubam, numerosissimos confertim, eodem vergentes, paruos, cæruleos, aut purpurascentes *flores* Viciæ proferat, Flor. spicæ æmulos, in surculo peculiari ex alarum sinubus orto: *folia* angusta admodum, acuminata, Folia. hirsuta, in alam digesta, Viciæ vulgaris satiuæ ferè instar, in agro squalidiori natæ, costæ extremum in capreolos abit quemadmodum in Viciis & Lentibus: Caule. *caules* bicubitales, striati, in ramos satis rectos diuisi.

A Clusio ita describitur:

Desc. C. Rami. Cubitalibus est *ramis*, striatis, lentis, infirmis, & humi, nisi capreolis sese sustineant, procumbentibus, obliquè, modò in hanc, modò in alteram partem, secundùm foliorum alas, inflexis, è quibus frequentes plerumque ramuli enascuntur: *foliorum* alæ oblongæ, tenues, deorsum incurvæ, seu nutãtes, & in binos capreolos desinentes, duodenis, vicenis, vicenis senis, aut pluribus, interdum oblongis, angustisque foliolis surrectis, & ex aduerso nunc æqualiter, modò inæqualiter nascentibus, præditæ sunt: *flosculi* elegantes, Viciæ silu. albo flore, quasi incanæ floribus formâ non dispares, minores tamen, & Astragali montani (Clusio Onobrichidis quartæ) flosculis propemodum respondẽtes, coloris ex cœruleo purpurascentis, viceni nonnunquam, aut plures, spicæ instar in oblongis nudis ramulis, ex superiorum alarum sinu exeuntibus, nascuntur: deinde vncialis longitudinis *siliquulæ* exiguum semen Siliqua. continentes: *radix* tenuis, latè serpens, & sub tellure se condens, singulis annis nouos, frequentioresque ramos profert.

Est

Est apud eundem Pannon. Vicia silu. spicato flore: & Hist.post. Vicia silu.Pannon.2. Hungaris Warym borso [Cornicis Pisum] quoque dicta, [omne namque silu. Viciæ genus ita nuncupant] quæ plurimùm à Belgica, vepribus se implicante differt.

Trago germ. die fünfft wick/ Aphace Diosc. germ. S. Christoffels Kraut. Lat. Os mundi. Quibusdam Schwartz linsen. In Lat.autem, *Vicia silu.altera*, *Vicia alia in dumetis*, *Vicia quinta*, *Vicia postrema, quæ in dumetis nascitur*, ἀφάκη.

Dod.gall. *Viciæ secunda silu.prima quæ potest vocari Arachus*: gall. *Vesse sauuage*. germ. wild wicken Belg. wilde Witsen. Item frum.& Hist.in fol. Nostri wilde witzen, hoc est, Viciam silu.aut germanicam, non impropriè Galegam silu.aut germanicam quis ipsam nominarit: nam Galegæ quædam species videtur.

Gesn. de Lunariis, Trago Viciæ genus in dumetis nascens. Et de coll. stirp. Vicia quædam silu. floribus cœruleis. An eidem ibidem Viciæ quædam species [an Aphace.]

Tab. ic. & Hist. *Aracus*, *Vicia*, *Aphaca*. Vogels wicken.

Viciam multifloram habemus in horto Montbelgardi C.W. in medico, & ferarum, passim etiam abundat in dumetis & pratis. Obseruaui Basileæ florentem Iunio & Iulio, Beffordiæ prope castellum etiam in pratis, & Monspelii cum flore Maio in segetibus propè *Castelneuf.* Aliquando Gesnero plantam siccam cum descriptione misi, sine nomine. Frater C.Bauh. attulit ex horto Patauino nomine Anthillidis primæ Dioscoridis Guilandino.

VICIA PARVA, SIVE CRACCA MINOR CVM MVLTIS SILIQUIS HIRSUTIS.

Descriptio. EX *radice* exili & inutili, quadrati, tenues, & infirmi exeunt *coliculi* importuna alarum vbertate luxuriantes: *folia* Lentis foliis paria, læuia, pinnata, rarò sibi mutuò respondentia, ad medium neruum annexa, ad septendecim; qui in tortiles capreolos variè partitos facessens segetem insesto cōplexu arripit, strangulat, excrescens interdum ad tres cubitos: ex foliorum alis hinc inde enatis pediculis *flosculi* insident racematim, quatuor, vel quinque, eòdem spectantes, pusilli, ex albo subpurpurei, quos *siliquæ* excipiunt semunciales, hirsutæ, quarum singulis bina *grana* insunt Viciæ sepium minora, rotundiora, magis maculata.

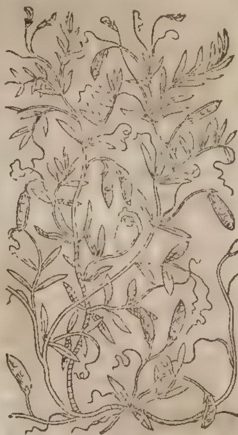
Trag. germ. das klein weissgrawe wicklen: potest comprehendi sub Orobai ch... Erui angina Diosc. & Theophrasti, Idem. in Lat. *Omnium minima Vicia: quartum & genus.* Tragi Viciam minimam, quò referam non video, nisi sit Cracca minor.

Cracca minor. Tab.ic *Cracca minor* klein wild wickelen Hist. etiam *Vicia*, *Aphace* & *Aracus*.

Arachus. Lob. & Pena Arachum vocant, siue craccam minimam: & Aracum, siue craccam minorem, habentque figuram Dodonæi, dicuntque in Aduersariis quatuor granula contineri in siliquis, quod nondum animaduerti, sicut nec etiam Dod. qui bina tantùm in illis deprehendimus. Dicitur autem Dod.gall. *Vicia silu.2.* Arachi species In Hist. verò frum. & Lat.in fol. Craccæ alterum genus, Brabantis Kroc.

Locus. Tempus. Abundat in agris, etiam in horto Ill.E.C. à me sata, quæ se propagat semine deciduo quotannis. Frater C.Bauh. attulit Patauio pro cicere silu. Cortusi: his Basileæ obseruauit, Geneuæ florentem & siliquas habentem vidi Iunio & Iulio. Montbelgardi florentem & semine maturo Augusto.

VICIÆ, SIVE CRACCÆ MINIMÆ species cum siliquis glabris.

Descr. EST præcedenti tenerior, *foliis* similibus interdum, tamen rarioribus, pediculo tenuissimo, longo, ex foliorum alis naro: *flos* innascitur vicus, suaue purpurascens, sæpe vel duo, vel tres, quem sequitur *siliqua*, præcedentis craccæ siliquæ par, glabra, torosa, duo, tria, aut etiam quatuor *grana* cōtinens.

Hanc fortè Lob. & Pena confuderunt cum Dodonæi craccæ altero genere, de quo antè.

Locus & tempus. Montbelgardi in horto Ill.E.C. & passim in agris floret Iulio mense, semine maturo Augusto. Hanc & Geneuæ quondam obseruaui in agrorum limitibus.

VICIA SILVATICA MAXIMA PISO siluestri similis.

Descr. OMnium Viciarum, quotquot hactenus videre licuit, maxima est, multorum cubitorum, *foliis* ad Viciæ sepium folia accedentibus, multò maioribus, & Piso siluestri respondentibus, sescuncialibus, vnciam latis, modicè obtusis: *flores* surculi cuiusdam longissimi extremum occupant numerosi, purpurascentes, subsequentibus siliquis pari cum Pisorum magnitudine, compressioribus, latis, glabris: *radix* crassa, nodis intercepta, reptatrix, caulium complurimùm propagine fertilis, perennis.

Pisum silu. minus. Meminisse huius Tab.icon.& hist.credimus, & hoc quidem titulo Pisi silu. minoris, Klein wild Erbsen.

Locus. Viciam silvaticam auté voco Viciæ genus hoc à me olim repertum prope Tigurum. Hæc mihi prouenit Montbelgardi in horto Ill. E. C. Eandem copiosè reperi circa fontē admirabilem Bollensem cum flore & siliquis mense Augusto, & veniendo Rheinfeld inter Weil & Basileam cum siliquis Nouembri.

VICIA ALIQVA.

Descriptio. IN ramorum cacumine florescongestos possidet, Polygalis Gesneri pares, nec absimili figura, sed colore cœruleos: *folia* pinnata costæ annexa, Viciæ foliis longitudine paria, angusta: costa extrema in capreo los desinit.

Nobis attulit Gener Cherlerus, vbi collegerit, non recordatur.

VICIA SILV. CVM LENTIS siliqua.

Caulis. Folia. DOdrantalē habet *caulem* gracilem, angulosum, glabrum, ramosum folia duarū, triúmue vnciarum, *tarsi* effigie, singularia, craccæ minimæ foliis non maiora, per extremum obtusa & veluti cordata: costæ extremū in tortiles cirrhos abit: ex alę sinu enatus pediculus vncialis *florem* gerit vnicū, Lentis flori similem, quem excipit siliqua vnciā longior, semunciam lata, glabra, compressa, duo, aut tria claudens *semina*, orbiculata, Lentis maioris. Siliqua. Semen.

Pictor noster malè pinxit folia acuta, quum sint cordata quodammodo.

Locus. Nemausi in Gallia Narbonensi collectam mihi attulit Gener Cherlerus.

VICIÆ PARVVM GENVS, FOLIO longo.

Locus. CVbitalem Monspelio allatam dedit ramum Frater C. Bauh. angulosum, foliis alatis, costā

in capreolos facessente: singularia *folia* sescuncialia, & duarum vnciarum, ramine a vix culmū lata, in acumen desinentia: *flosculi* longo surculo peculiari hęrent, multi, oblōgi: sequuntur *siliquæ* craccæ minores, nonnihil longiores. Folia. Flores. Siliqua.

VICIÆ PVLCHRVM GENVS MVLtifolium, siue Galegæ species quibusdam.

COstę longæ in capreolum desinenti alligantur *folia* interdum viginti, in acumen desinentia, glabra: *florū* idem positus ex longo pediculo, pauciores, vt animaduertere adhuc licuit, paullò maiores singuli, quales ferè Viciæ sepium, purpurascentes, nisi fallat sicca plāta. Ramosa est hæc Vicia. Folia.

In foliis siccis nullum manifestum animaduertimus saporem.

Locus. Argentinę anno 1595. habui ex plantis siccis D. Agerii, qui postea anno 1600. dedit nomine Galegæ alicuius ex monte Apennino.

VICIA, QVAE PITINE ANGVILLARÆ, LATA SILIQVA, FLOre luteo.

PItine Anguillaræ dicta, legumen est, ex *radice* tenui & annua *caules* plures proferens angulosos, cubitales, dodrantales, & sesquicubitales, ramosos, tenues, imbecilles, nec nisi capreolorū ope, quibus se proximis circum voluūt, humo surgentes: *folia* ex interuallis bina, opposita, cauliculis sine pediculo adnascūtur, triquetra, Helxines cissampeli, læuia, tenera, striata, sursum plærumque spectantia, & caulem veluti complexa, ex quorum alis subinde rami prodeunt, foliis itidem vestiti, nec non clauiculæ tortiles, itidemque pediculi duabus vnciis longiores, quibus singulis singuli insident *flores* lutei, Lathyri lutei floribus Caules. Folia.

floribus similes, quos *siliquæ* excipiunt vnciales, aut sescunciales, latiusculæ, modicè falcatæ, compressæ, in quibus sex, septémue *semina*, Lentibus minora, non ita compressa, sed paulò rotundiora, quæ modò nigricant, modò rubescunt, modò variegata videntur.

Hæc est illa, quam Dod. passim ἀφάκην, Aphacam, & Aphacen Diosc. & Plinio, ac Galeno dictam scribit. An autem nomina Italica *Vicioni* & *Ceserone* quæ Lob. & Pena in Adv. & Obs. huic plantæ tribuit, conueniant dubium mouet, quòd Anguillara ea alteri adscripserit. Nunc si Gesnero fides non abroganda, malè Anguill. πιτίνη ex Theoph. conuertit. Pitine namque pro Serpillo corruptum apud Theoph. esse vocabulum, obseruauit primò Gesn. quod idem postea, ad plantam siccam, quam ei inter alias Monspeliacas transmisi, annotauit.

Aphaca, Camer. horti teste, seu Pitina Theoph. depingitur à Dodon. Lob. & Lugd. Lugd. quidem hisce vocabulis: Orobanche, legumen, aut leguminis vitium, ὀρόβαγχη Theoph. Gal. & Plinio. Aphaca Dod. quam Theod. in Theoph. Eruágam vertit, alii Erui anginam. Sed dicam liberè, hæc planta non placet pro Lugdunensis Orobanche, Cæsalpini sententiam potiùs approbarim, qui Cuscutam Orobanchen putat. Eius tamen opinionem, & eorum qui eum sequuntur, apprimè recipio, qui Aphacen statuit: Theophrastus enim scribit Securidacam in Aphaca nasci, quasi satiua sit Aphaca.

Cæsalp. porrò hanc vocat Aphacam flore luteo, Diosc. Gal. & Plinii. Aphacen, cui semina madidiora, & minora Lenticula: per madidiora verò significare videtur, lubricum lentorem, qui peculiaris est in Aphace seminibus. Dicitur à Tab. Elatine tertia.

Quotannis semine deciduo se propagat in horto Ill. E. C. aliàs sponte Montbelgardi copiosè prouenit inter segetes. Monspelii obseruaui, necnon in Italia, vt Bononiæ. Basileæ florentem & siliquas habentem mense Maio. Hanc Geneuæ vocant *Pesere*.

VICIÆ FOLIIS ARACVS Anguillaræ.

ARacos Galeni prouenit inter segetes foliis similibus Viciæ, sed angustioribus. Flos est coloris ruffi, & semen simile Eruo, verùm caret, inquit Anguillara, nomine vulgari.

An non fortè à nobis sub alio nomine tradita, Lectores inuestigent.

* * *

LENS.

CAP. XVI.

Lens maior.

LEgumen hoc infirmis caulibus humi prosternitur, nisi in propinquo habeat cui capreolorum amplexu innitens sese erigat: *radix* itidem pusilla: *folia* pinnata Viciæ, minora, hirsuta: *flores* purpurascunt, vel albescunt: *siliquæ* breues, compressæ, *semina* duo, aut tria continent, circinata, compressa, colore albido, vel subnigro, seu fusco, parua, valde læuia, quæ cortice dempto in duas partes scinduntur. — *Descr. Caules. Folia. Flores. Siliqua. Semina.*

Est & alia vulgari Lente omnibus partibus speciosior & maior, [ob id dicta meritò *maior Lens*] herbâ, foliis, flore albo, siliquis, vt & simine, quod Lentis vulgaris grana duo aut tria facilè æquat. — *Lens alia.*

De Lente hæc scripsit Theoph. Lenti caulis in latus tendit. Hæc præarida sine vllo odore, maximè inter legumina fertilis est, & summatim, quæ semen ferunt pusillum. Lentem porrò [cuius in leguminum genere sera satio est] vt crassescat, paxillo demittunt.

Inuenio apud authores, inquit Plinius, æquanimitatem fieri vescentibus eâ. Hinc Rhodig. [vt Dalech. notat] lentos dictos vult patientes, lenes, minimè iracundos, quamuis & pigros, incuriosos, segnes, sic etiam vocent. Genera Lenti in Ægypto (pergit Plin.) sunt duo, alterum rotundius, nigriusque: alterum suâ figurâ. Vnde vario vsu translatum sit in Lenticula nomen. — *Æquanimitatem parit. Lenti qui dicantur. Genera duo Plinio.*

Hinc etiam Martialis rem exiguam & ferè nullius momenti significare volens, ita canit: — *Exigui momenti.*

Accipe Niliacam Pelusia munera Lentem
Vilior est alica, carior illa Faba.

Cæterùm, inquit Tragus, *Lens*, φακὸς Theoph. Lentis vulgaris, seu agrestis, grana alia subrussa, alia — *Differentia Tragô.*

ex luteo pallida; nonnulla ex cano nigricantia apparent: humidâ verò cæli tempeſtate prorſus nigra euadant. Serap. *Hader*, Hebr. *Aſdach*, Chald. *Iamma*, aliàs *Theluſcha*. Lens ſatiua maior & latior. Lentis vulg. granula haud temerè ſupra quatuor in ſiliqua. Lentes in Vicia degenerant.

Lonicer. pingit, dicens: Linſen vocari Græcis Phace.

Dodon. notatur. Dodonæo in fol. additæ duæ ſunt icones: vni titulus *Lens*, alteri *Lens minor*, cùm tamen duarum in deſcriptione non faciat mentionem. Sed *ollâ*, quod dicitur, *Lenticulam attigit*. Quemadmodum enim olla fictilis Lentem amare videtur, ac velut vltrò venire ad Lentem: ita Dodon. ad exhibendum abſque deſcriptione figuras vehementer propenſus, ac velut ad id natus, duas nullâ additâ deſcriptione proponit.

Etymon. Lentem ex Etymi vi dictam eſſe *Cornario* videtur, quaſi lenis dicta ſit, lenitatiſque ſignificationem habeat. Nec Germanos aliter Linſen appellare, quàm velut Linde.

Nomina linguarum. Φακὸς Græcis [autor eſt Matth.] eadem quæ *Lens* Latinis. *Hader* Arab. *Lentichia* Ital. Germ. Linſen/ Hiſp. *Lenteyas*, Gall. *Lentille*, Boh. Sſocowice. Et quod Matth. omiſit, Belg. Lenſin, Angl. Lentiles. Idem in poſt. com. Ital. duas facit ſpecies, minorem albam, cineritiam paulò maiorem. Et Hiſt. germ. Lentem maiorem, & minorem.

Lob. notatur. Aduerſaria nomenclaturam dictam, non tantùm non habent, ſed nihil inſuper addunt.

Anguill. præter iam recenſita nomina, *Lente* in Italia dici perhibet. Fruſtra denique mihi videntur à Lob. Obſ. & Ic. Pl. duæ poni figuræ: præterea magis vulgarem exiſtimo minorem, quàm maiorem.

Geſner. cum Cordo contentus nominibus vulgaribus, vt & Tab. ic. & Hiſt.

Lentem Italicam *Cam.* horti grandiorem dicit, & candidiorem vulgari.

Lentes in Aracum mutari. Lentes in Aracum mutari obſeruauit Marantha.

Lens Cæſalpino ſemen eſt candicans, aut ruffeſcens, floſculis candicantibus, vel purpuraſcentibus: differunt amplitudine ſeminis, & exilitate: probatur latum & candidius, ruffum & paruum deterius eſt: perfectum Græci Phacon vocant.

Caſp. Bauhin. apud Matthiol. Lentium genera duo habet, maius & minus. Gerard. Great lentils Lentem maiorem, minorem verò litle lentils appellat.

Locus & Tempus. Cælum amat, inquit Plin. ſiccum, ſolum autem tenue magis, quàm pingue. Lens floret Monſpelii Aprili, Lugduni, Geneuæ, & Baſileæ frequens. Montbelgardi eâ conſeruntur agri. Maior ex ſemine Stutgardiâ miſſo prouenit, Aprili floret, Iunio & Iulio matureſcit. Lens vulgaris ſeu agreſtis, autore Trago, ſolo gaudet mediocriter pingui, ſoletque appetente verno tempore ſeri, erumpit è terra inſtar Viciæ. Lens ſatiua non ita pridem è Lotharingia ad me allata. Teſte Schvv. calidiore ſolo, & ſudo proſeri gaudet. A Cæſalp. ſeritur locis aridis.

Vires & vſus. Lens ſi aſſiduè edatur, ex Dioſcor. autoritate viſum hebetat, ægrè concoquitur, ſtomacho incommoda eſt, inflat eum, & inteſtina: aluum autem ſiſtit, ſi cum cortice edatur. Præſtat, quæ facilè coquitur, & quæ dum maceratur, nihil nigri remittit. Vim habet adſtringentem. Vnde aluũ ſiſtit decorticata priùs, & diligenter cocta, primâ in coquendo aquâ diffusâ. Nam primum ipſius decoctum aluum ſiſtit [λυτικὸν Cod. Baſil. non σταλτικὸν, vt videtur Corn. legitur contra Gal. mentem:] Inducit lens grauia ſomnia, ad neruoſa, & pulmonem, & caput incommoda eſt. Meliùs autẽ ſuum opus perficit ad alui fluxiones, addito ad ipſam cum aceto intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut Myrti baccis, aut Malicorio, aut Roſis ſiccis, aut Meſpilis, aut Sorbis, aut Piris, aut Palmulis Thebaicis, aut Cotoneis Malis, aut Cichorio, aut Plantagine, aut gallis integris, quæ poſt cocturam abiiciuntur, aut Rhoë, qui obſoniis inſpergitur. Oportet autem acetum diligenter cum ipſa coquere, alioqui aluum perturbat. Triginta Lentes decorticatæ ac deuoratæ, ad ſtomachi ſubuerſionem proſunt. Lenit etiam Podagram, cocta cum polenta & impoſita. Cum melle verò, ſinus glutinat, cruſtas rumpit, & vlcera repurgat. At cum aceto cocta duritias & ſtrumas diſcutit. Cum Meliloto verò, aut Malo cotoneo, oculorum & ſedis inflammationes curat roſaceo ammixto. Verùm in maioribus ſedis inflammationibus, & magnis ſinubus, cum Malicorio, aut Roſis aridis decoquitur, ammixto etiam melle. Ad nomas gangrænicas ſimiliter, aut ammixtâ etiam aqua marinâ, Ad puſtulas autem, & herpetas, & ſacros ignes, & perniones, velut antea dictum eſt. Cæterùm ad mammas lacte turgentes, & lacte in ipſis in grumos coacto in aqua marina cocta, & impoſita commoda eſt. Plinius vſum eius medicum ferè velut Dioſc. habet. Lens optima inquit, quæ facillimè coquitur, eaque, quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat, ſed aluum ſiſtit in cibo, magiſque diſcocta cœleſti aqua: eadem ſoluit, minùs percocta. Cruſtulas vlcerum rumpit eaque, quæ intra os ſunt, purgat, & adſtringit. Collectiones impoſita ſedat, maximéque exulceratas, & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum Meliloto, aut Cotoneo. Et paullò pòſt: Ad ſedem cum roſaceo aut Cotoneo. In his, quæ acrius remedium exigunt, cum putamine Punici, melle modico adiecto. Et rurſus: Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta in quo vſu meliùs ſemper eam torrere antè & tundere, vt quàm tenuiſſima detur, vel per ſe, vel cum Cotoneo, aut Piris, aut Myrto, aut Intubo erratico, aut Beta nigra, aut Plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſiſque omnibus, & felli: nec ſono facilis. Ad puſtulas vtilis, igníque ſacro. Et mammis in aqua marina decocta: in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. At Galeno teſte, Lentes adſtringunt quidem, ſed non validè, & caliditatis & frigiditatis in medio conſiſtunt, & ſecundo ordine ſiccant. Proinde corpus quidem ipſarum ſiccat, & ventrem ſiſtit: Decoctum verò propellit. Quapropter etiam prior aqua diffunditur, cùm cohibendi gratiâ ſumuntur. *Et rurſus*: Nemo ex Lentibus panem facit: aridæ enim ſunt, ac friabiles, corticémque habet adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro, craſſi eſt ſucci, ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus verò in ipſis eſt adſtringenti contrarius. Quocirca ſi quis in aqua Lentes coxerit, deinde aquam ſale, aut garo, aut cum ipſis oleo conditam ſumpſerit, potus is aluum deiicit. At ex bis coctis Lentibus, ad eum modum, quem diximus, paratus cibus facultatẽ habet ſucco contrariam, vt quæ ventris fluxus

ficcet, stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroboret. Quamobrem cœliacis, & dysentericis, cibus est accommodus. Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehemẽtilam, & ea, quæ ipsam consequuntur, amittit: ita magis nutrit, quàm quæ cortice spoliata non est: verùm succum crassum ac paruum gignit, tardéque commeat, non tamen alui fluxus desiccat, vti ea cui cortex non est ademptus. Aegineta quum subcruentæ pustulæ euaserunt [à morsu viperę] ipsas scarificat, ita ne excoriet, deinde multâ aquâ fouet, Lẽticulam coctam cum melle obducit, dum consanescant. Considerandum sanè, an consultum sit applicare Lentim, quæ adstringit, morsui viperino: vereor ego quidem adhibere, ne venenum intrò repellatur. Qui igitur Aeginetæ subscribit, is cum illo *Lenticulam angulo tenet* [negotium, quod fieri nullo pacto potest, tentat] siquidẽ Lens angulis careat. In caliditate & humiditate, inquit Scvvhenkf. medium tenet, desiccat tamen ordine 2. valenter quoque adstringit, ventrem sistit. Decoctum verò prouocat, inflat, lenit, glutinat, extinguit, purgat, discutit.

Sed *in Lente vnguentum* [in Lenticula fabulam] Cæsalpinus narrare videtur. Ineptè enim vili legumini mirandum effectum adscribit, qui minimè congruit, nec in tempore adhibetur. Dum enim Dioscor. & alii Lentem & oculorum aciẽ hebetare, stomacho grauem esse, intestinis noxiam, neruis, pulmoni & capiti inimicam, & turbulenta insomnia gignere, scribunt, is ex Arabum sententia decoctum earum ad febres pestilentes, quas lenticulares vocant, laudat, quia exanthemata in illis erumpentia, Lenticulas repræsentent. Sed eum plura inter se dissimilia confundere, quis non videt? Eum meherclè imitatur, qui mentionem inducit vilis cuiuspiam aut nihili vel hominis, vel alterius rei, aliis de egregiis verba facientibus, in quem adagium hoc quadrat, *in Lente vnguentum.*

Cæterùm, *mera aut egregia nulla de Lente*, minutum enim est, ac vile legumen. Prouerbium autem est, *Mira de Lente*, apud Græcos dici solitum, quotiès res humilis & pusilla splendidis excomiis, magnificisque laudibus attolleretur:

Porrò, *Diues factus iam desiit gaudere Lentè.* Pauperum siquidem ac tenuium cibus est: quæ fastiditur simulatque lautior fortuna contigit. Prouerbium in eos est, quibus ad vberiorem conditionem euectis, fastidio sunt ea, quæ priùs inopes boni consulebant. Dixit hoc Aristophanes in adolescentem, qui cùm pauper haberet consuetudinem cum anu, nactus diuitias, cepit illam fastidire. Et licèt dictum sit Lentes esse pauperum cibum, non tamen conuenit vt eadem ad fastidium iterentur, ne Athenæi trimeter prouerbialis obiiciatur:

Te Lens Deus corripiat & fortuna Lens

Sed de his satis. Nam *Zenonium est & Lentem coquere*, id est, Sapientis est, in re minutissima se artificem declarare.

OROBVS SIVE ERVVM IN genere.

CAP. XVII.

MVtant semina & pro temporum ratione vt leuiora, facilioraque reddantur: vt si [ὄροβον] Eruum, quis Vere serat, facilè, gratumque exit, non graue, quemadmodum si Autumno seratur. Floris inter cætera legumina, diutina productio est. Huic porrò quemadmodum Ciceri & Fabę, primùm pars inferna floret, quæ cùm desierit, proxima incipit; atque ita ad supernam itur successu assiduo: qua de causa multoties Eruo, auulsâ semen ex ima parte defluxisse cernitur, viuente adhuc omninò, herbaceaque supernâ. Caulem habet in latera magis dispersum. Numeratur inter ea, quæ omnium maximè durant. Serere inter radiculas consueuere contra papiliones [τὰς ψυχάς.] Seritur aliàs maturiùs, sic tamen, vt non prorsus ante Ver. Candidum in omnibus generibus præstat. Et licet semina eius siliquis, Cylindratis inclusa proueniant, attamen non intersepta, sed quasi inuicem contingentia constant. Fructus rotundos Gesn. esse dicit, modo Piperis, quod apud Theop. nondum reperio.

do seren[...] Floret longum tempus. Caulis. Vsus. Delectus. Gesn. notatur Frutex est.

Ὄροβος [Eruum] inquit Diosc. paruus frutex [θαμνίσκος] omnibus cognitus, angusto folio, tenuis, semina in valuulis (ἐν λοβοῖς) habet.

Apud nos (Galeni verba sunt) semen quoddam silueстre, rotundum, ac durum, Eruóque exilius in fructibus cerealibus repertum, quod Arachum nominant.

Erui, quod Plinio facilè concesserimus, non operosa cura est. Hoc ampliùs quàm Vicia runcatur. Nascitur & Phalangion in Eruo, bestiola Aranei generis, si Hyems aquosa sit.

Cultura.

Eruum autem, si Columellæ credimus, lætatur loco macro, nec humido, quia luxuriâ plerumque corrumpitur. Potest & Autumno seri, nec minùs post brumam. Ianuarii parte nouissimâ, vel toto Februario, dum ante Calendas Martias, quem mensem vniuersum negant Agricolæ huic legumini conuenire, quòd eo tempore satum pecori sit noxium, & præcipuè bubus, quos pabulo suo cerebrosos reddat, quinque modiis iugerum obseritur.

Locus Tempus.

Cicera bubus Erui loco fresa datur in Hispania Bœtica, quæ cùm suspensa mola diuisa est, paullùm aqua maceratur, dum lentescat. Atque ita mista paleis subtritis pecori præbetur. Sed Erui decodecim libræ satisfaciunt vni iugo, Ciceræ sexdecim, eadem hominibus non inutilis, neque iniucunda est. Sapore certè nihilo differt à cicercula, colore tantùm discernitur. Nam est obsoletior, & nigro propior, seritur primo, vel altero sulco mense Martio, ita vt postulat soli lætitia, quod eadem quatuor modiis, nonnunquam & tribus, interdum etiam duobus, ac semodio iugerum occupat. Erui ruffi meminit Aetius, cuius autoritatem confirmat Hermolaus, dicens: Eruum, Herbúmue, aliud candidum, aliud ruffum.

Vsus. Eruum ruffum Herbu

Eruo præter notas à Diosc. ei attributas, hasce ferè addit Marantha: Eruum semen habet Paralii Tithymali, aut catanances primæ: magnitudine Æthiopidis seminis, aut Lithospermi, aut Dorycnii, aut Lathyridis. Ex hac descriptione facilè deprehenditur error multorum, qui varias plantas, pro Eruo ostendunt: quarum nulla descriptio arridet: cùm omnes semen habeant longè maius semine Lithospermi, aut Æthiopidis: nam vel ipse Theoph. Orobi semen minus Sambuci acinis esse asserit, quod cum Diosc. consentit.

Catananc[...] similia semina. Multorum error.

Orobus plurimis qui angulosus, quem duplicem faciunt. Matth. in primis com. proponebat iconem pro Eruo, quæ mihi videtur esse Lathyri, quam Germanicam voco flore rubente.

Brassauolus credidit Eruiliam, quæ Theoph. Gal. ac Paulo Ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis vicinitate fortè deceptus.

Matth. notatur. Brassauoli error Eruilium non e[...] Eruum.

Nec adstipulandum iis est, teste Matth. qui Erviliam Pisi genus, Eruum esse contendunt.

Hallucinatur Fuchsius, qui ciceruculam vulgò vocatam, Eruum satiuum esse credidit.

Hunc eundem errorem committit Turnerus, dicens: Ego Orobum Fuchsii cicerculam esse puto, quam Galenus Lathyrin vocat.

Eruum videtur Cornario, altera Viciæ species esse. Nostri enim, inquit ille, maiorem & minorem Viciam latinâ voce parùm corruptâ, distinguunt. Officinæ peregrinum ab externis petitum Orobum habent in vsu: quum tamen verus Orobus etiam apud nos proueniat.

Cornarius se opponit Turn. cùm ait, Galenus, Paulus & Aetius, nulli Eruo omnem auferunt amaritudinem, In Eruo autem Fuchsii, cùm nulla sit penitùs amaritudo, Eruum esse nequit. Quin ipse Fuchs. de compos. med. testatur eos omnium maximè errare, qui pro Eruo seu Orobo Vicia silu. seu Aphace vtantur.

Vires & vsus.
Farina.

Farina orobina ad medendi vsus conueniens. Capiti onerosum est, inquit Diosc. aluum esu turbat [ταρακτικὸς] Sanguinem per vrinas trahit [ἄγει] Boues autem pinguefacit, si coctum apponatur. Præcedentia non legit Oribas. autore Matthiolo. Præparatur Erui *farina* hoc modo: Habitiora & candida grana deligito, & aqua permiscendo respergito: ac vbi sufficienter combibere siueris, tum demum torreto, donec cortex disrumpatur & decidat. Deinde molita, & tenui cribro excreta reponito. Est Erui farina aluo commoda, vrinam ciet, bonum colorem inducit. Ast vberior eius vsus, in cibo, aut potu, cum torsionibus [torminibus, μετὰ στρόφων] sanguinem per aluum & vesicam ducit. Purgat autem vlcera cum melle. *Vlcera.* *Lentigines.* Lentigines item, & maculas Solares, itemque alias, & totum corpus. Sistit etiam nomas, & duritias [σκληρώματα Lacuna ex vet. cod. χοιρινώματα] ac gangrænas. Mollit quoque duritias in mammis. *Carbunculi.* Et ferina ulcera, & carbunculos, & fauos emarginat, ac rumpit. Cum vino subacta & imposita, *Animalium morsus.* canum, hominum, & viperarum morsus sanat. Cum aceto verò, vrinæ difficultates, & tormina, *Tenesmus.* & ad egerendum contentiones [tenesmos] sedat. Commoda est & his qui alimentum ex cibo non percipiunt, nucis magnitudine fricta accepta cū melle. At Erui decoctum affusum, perniones, & pruritus in vniuerso corpore fouendo sanat. *Hæc Diosc.* quem Plinius ita declarat, vt ex ipso transcripsisse videri possit. De Eruo, inquit, quædam in mentione eius diximus, nec potentiam ei minorem Veteres, quàm Brassicæ tribuerunt. Contra serpentium ictus ex aceto, ad Crocodilorum item, hominumque morsus. Si quis Eruum quo- *Lienem. Varos.* tidie ieiunus edat, lienem eius absumi certissimi Autores affirmant. Farina eius varos & maculas cutis toto corpore emendat. Serpere vlcera non patitur, in mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex vino. Vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocinoris, tenesmum, & quę cibum non sentiunt, atropha appellata, tostum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum, deuoratumque, corrigit: item impetigines ex aceto coctum, & quarto die solutum. Panos in melle suppurare prohibet impositum. Aqua decocti per- *Colorē corporis commendat.* niones, & pruritus sanat fouendo. Quin & vniverso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus mitescit, bubus, iumentisque vtilissimum. Siliquæ eius virides, priùs quàm indurescant, cum suo caule, foliisque contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Cæterùm Eruum medicaminis vim obtinere, epistolis D. Augusti (qui per hoc curatus) memoria extat.

Boues tum apud nos, ait Galenus, tum apud alias plerasque gentes Eruum priùs in aqua dulcoratum pascuntur: homines verò ab hoc semine prorsus abstinent. Est enim insuauissimum, & praui succi. In magna tamen fame, quemadmodum Hipp. quoque scripsit, necessitate coacti ad ipsum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo Lupinos, præparentes, Orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis crassos thoracis, ac pulmonis, humores expurgantibus *Thora-* *Pulmo-* *Orobi-* Porò inter Orobos albi minùs sunt medicamēto si, iis, qui ad flauitiem, aut pallorem recidunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua identidem dulcorati, insuauitatem quidem deponunt, sed vnà etiam cum ea abstergendi & incidendi facultatem, vt sola in eo relinquatur terrestris substantia, quæ alimentum fit, quod citra insignem amarorem desiccandi vim habet. Et hęc traduntur in lib. de Alim. simpl. vt & sequentia: Orobus *Temp-* *ment-* desiccat quidem excessu secundo intēso, calefacit autem primo. Porrò quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Idem de Antid. Candidā Erui farinam admiscet Scillę: nam quę candida non est, amara supra modum esse consueuit. Et rursus de comp. med. Vitat hanc non solùm in dolore capitis, per consensum stomachi oborto, sed omnibus aliis etiam circa caput obortis affectionibus. Articulos etiam dissoluit.

Animaduertendum præcipit Matthiolus, quod *Ani-* *uers-* quanquam ad eruinam farinam conficiendam, candidius Erui semen Dioscorides elegerit, Galenus tamen candidum pallido, ac rufescente, longè minùs præstare scribit. Eapropter & Brassauolum Galeni rationem minimè habuisse: cùm sibi ex Dioscoridis tantùm sententia persuaserit, *Aut-* *iudi-* *de f-* *Erui* album Erui semen in medicamentorum vsu, tam ruffum, quàm pallidum viribus antecellere. Sed de hisce Matthioli commentariis, nostrum quoque, si animus est, percipito iudicium: Galenus quidem Erui candidam farinam Scillæ admiscet, ast solam eam ob rationem, quòd candida supra modum amara non sit, tamen nostro iudicio si talis esset, amaritudinem in Scillæ trochiscis haud augeret: ipsa enim Scilla est valdè amara: Adhæc ignoro, cur præferat albam, si alia viribus antecellat.

Nunc quis non cum Marantha irridendos *Erro-* *rund-* censeat qui Eruum se nunquam potuisse cognoscere asserunt: propterea, quòd in nulla planta (etiamsi delineationi respondere videretur) vim educendi sanguinis per vrinā animaduerterint: nam uel huius rei nunquam periculum fecerunt vel si facere aggressi sunt, non ita vt decet, sunt experti: Vnicā enim exhibitione, pauca quantitate contenti, effectum hunc exposcebant, non considerantes Dioscoridem velle, non nisi largiùs in cibò, aut potu assumptum id efficere.

Quæsieram tandem ex Gesnero, quid de Eruo sentiret. Miror equidem, respondit, Galenum in trochiscis Scillinis, Erui loco panis micam eis addi iubere: cùm hæc dulcis, Eruum verò (ipso teste) amarissimum sit: adeò vt vel totam Theriacam suo sapore amaro inficiat. Ego pharmacopolis nostris suasi, vt Dictamni vulgaris radicem [id est

est Fraxinellæ]Erui loco potiùs quàm panis medullâ ponant: nam & amara ea radix est,& vim contra venena ac pestem non vulgarem habet. Inter legumina præter Lupinum, nullum adhuc amarum inueni: posset autem Erui loco etiam Lupinus, præsertim siluestris, vt pote amarior, ficciorque accipi.

OROBVS SIVE ERVVM multis.

Cauliculi huic Orobo quadrati, tenues, multis alis concaui: *folia* ad neruulum palmarem annexa Lentis, vix tamen exactè ex aduerso respondentia: *fl.* *fouli* & ex alis, & ex coliculis, Lentis, albidi, infimo folio maculâ fuscâ notato: *siliquæ* tenues, Cylindraceæ, longitudine circiter vnciali, articulatis torulis, in quibus *semen* rotundum (angulosum redditur vbi siccum) leguminoso duntaxat gustu.

An semen, quod iam afferunt pro Orobo Siculo, quodque Fuchs. de comp. med. Ciceculam potiùs arbitratus? An Orobus, species leguminis in Creta proueniens, quo Lob. Obs. vtitur, & adhuc nomine gallico caret.

Matth. in com. suis in Diosc. editis sibi minùs constat, ita enim in prioribus scribit: Eruum officinæ Græcorum more Orobum appellant. Cæterùm, quod ex Alexandria, Syriaque, Venetias conuehitur, aliud semen repræsentare censet, quàm Erui, quod frequentissimum in Hetruria nascitur, ac seritur. Folia mittit Eruum, quod vulgò *Mocho* vocant, Lathyri, vel Cicerculæ vulgò vocatæ æmula: florem Pisorum modo, admodum rufescentem: siliquas formâ teretes, ac oblongas, in quibus semen, colore in aliquibus pallido, in nonnullis candido, in quibusdam verò rufescente. Ignorandum non est, quod etsi Eruũ ab agricolis seratur, habetur tamen inter spontè nascentia: namque & per se inter segetes frequens oritur. Verùm cùm à paucis cognoscatur, illud inter viciæ species annumerant. Idem in Epit. edita anno 1571. scribit Eruum duum esse generum, candidum, & ruffum: Galenum verò tertium addere, pallidum. Orobum esse plantam sarmentosam, foliosamque, humi procumbentem, ramis sese implicantibus, foliis paruis, longiusculis, Lente minoribus: flores edere paruos, subpurpureos, & quandoque candidos: siliquam Pisi breuiorem, graciliorem que, in qua rotundum concludatur semen, conclusâ inter granum & granum siliquâ. Proponebat primùm iconem Matth. repræsentantem nostram Lathyrum maiorem flore rubente, siue nostram germanicam valdè differentem à planta, de qua hoc capite scribimus: In Epitome verò omittit, & reponit aliam iconem satis commodè exprimentem nostrum Orobum angulosum. In com. cum mag. ic. anni 1583. meliorem habet: omittit autem ea, quæ in præcedentibus scripserat, ponitque sequentia: Non diu est, quod legitimum habetur & seritur Eruum, iam vbique in Italia. Alterum quoque vidimus Erui genus, quod Creticum vocant, nostrati ferè simile, sed minutiore semine, & siliquis gracilioribus. In com. Ital. cum mag. ic. anni 1568. quæ sunt ante modò dictam editionem anni 1583. eadem tradit: verùm ibi duas habet icones, priorem similem modò dictæ, sub titulo *Erno*: alteri inscriptum est, *Orobo di Candia*. In Hist. germ. Iconem comment. cum mag. fig. habet, vbi etiam ὄροβος & Eruum. Sed vti dictum sibi contrarius videtur Matth. nec fortè scit, quid scribat. In primis enim com. & Epit. statuit Eruum frequentissimum in Hetruria nasci, & vocari *Mocho*, ab agricolis seri, per se inter segetes frequenter oriri. In post. com. omittit nomen *Mocho*, ac non diu esse asserit, quod legitimum habeatur, & seratur: nihilominus tamen in iisdem post. com. retinet verba antè citata, quod agricolæ serant, quod spontè frequens oriatur, & inter Viciæ species numeretur. Præterea plantæ, quam in post. com. exhibet pro Orobo, quæ eadem cum nostro Eruo, non inest amaritudo, quæ eo authore requiritur in Antiquorum Eruo. *Matth. sibi contrarius.*

Camer. ad Epit. Matth. iconem nouam ex Gesnerianis, vt puto, sub titulo Erui apposuit.

Orobus hodie si Anguillaræ credimus, in Abruzzo vulgaris, retinet nomen antiquum corruptum ex *Eruo*, ac vocant *Ieruo*. *Ieruo.*

Ἐρέβινθος Dod. gall. Cicer satiuum, Columbinum, Venereum, & Orobiæum [ὀροβιαῖον.] Lat. Cicer eruillum, non est Eruum, vt multi Neoterici putant, qui Theriacæ, & aliis medicamentis indunt: Et hoc idem affirmat Histor. Frumentorum. *Cicer eruillum non est.*

Orobus, inquit Gesn. à Græcis dictus est Eruum, quod ad Theriacæ compositionem requiritur. Legumen est multis capreolis, siliquis secundùm semina interceptis, ita vt in furnis coniuncti panes: semen foris album, intus rufescit. Facilè prouenit. Circa Lugdunum [unde semina accersiui] agros eo conseri audio. Inuenitur & siluestris: sed non in Germania, quod sciam. *Locus.*

An Eruum Guiland. in Theone, quod in Italia *Mochum* nuncupari cum Matthiolo sentit, cùm hic tamen interea *Mochum* ignotam sibi plantam statuat.

An qui vulgò, Cæsalp. autore, in Etruria *Mochi* appellantur, seruntur que in alpibus ad pabulum brutorum: Planta in totum similis cicerculæ tenuioribus foliis: seminibus simili modo angulosis, candicantibus, vel nigris, minoribus, & in sua siliqua magis fartis, asperioribusque: hæc columbis gratissima est ad fœtificandum. Dioscorides Orobum vocat. A Theodoro apud Theoph. Eruum conuertitur. Sed & Plinio Eruum, Galeno autem Orobus dicitur. Si Cæsalp. eundem nobiscum Orobum intelligit, comparatio cum cicercula non placet. *An Mochi.* *Cæsalp. reiicitur.*

De hoc Lob. & Pena Adu. Cicer orobæum tantoperè simile est Narbonensiũ Orobo: Dioscoridis satiuo Ciceri eundem fecit Orobum vulgatum & receptum officinis Dodonæus. Orobus receptus Herbariorum. *Robus*, color rubeus Antiquis fuit, qualis in ruffis bobus, & Orobis cernitur. Hodie nihil pænè ab illo dudum dicto *Orobus herbariorum. Robus.*

diſſidet receptis in officinis Italicis & Norbonenſibus. Orobus ſemine & ſiliqua præſertim, niſi quia huius altero tantò minor eſt, compreſſior, nec vno loco, ſed variis ex alarum geniculis, ſecundum ſummum & imum caulis exorta, pendula, alioqui terna & quaterna claudit ſemina, Cicere minora multò, tangenti hebetiùs angulosa, & vno latere aliquantùm acutiora, guſtu Lentis, folio & facie Piſi, Lentis, aut Viciæ: ramoſis, ſparſis, luxuriantibus, caducis ferè ramulis: minùs tamen eſt πλανόφυλλος hic, quàm Cicer Orobæum, & ſatiuum, minuſque ingratus guſtanti: nec enim noſtro ingenio conuenit, ſtirpium vel figuras, vel qualitates, plumbeâ, Lesbiaue ad noſtram ſententiam exigere, aut flectere, vt nimis multi factitant: ſanè par eſt alterutrum horum leguminum, verum eſſe Orobum, cum è tam multis nihil penitùs ſimilius occurrat.

Nomina. Linguar. Item Obſ. Orobus receptus Herbariorum. Ital. *Mocho.* Hiſp. *Yeruo,* & *Yeruos.* Prouincialibus *Eres*, quaſi *Eruum. Mochus*, ſiue *Cicer ſatiuum* Dioſcoridis Dodonæo. Idem Ic. Pl. Tom.2. pag.72.

Mochus.

C.Bauhi. C.Bauh. qui duas icones proponit, quæ paulò meliores noſtrâ emptitiâ, quæ nobis non placent, apud Matth. ita ſcribit: Orobus, ὄροβος quibuſdam παρὰ τὸ ἐρέπτεσθαι ὑπὸ τῶν βοῶν, quòd eo boues veſcantur, & ſaginentur: *Eruum* Lat. quod ſatiuum eſt, & ſilueſtre. Satiuum, vel maiore ſiliquâ, & ſemine, vel graciliore ſiliqua & ſemine: rurſus qui maiore ſemine, candido eſt, aut pallido, aut ruffo: Silueſtre, varium eſt. Hic tantùm

Silueſtra. de ſatiuo. I. *Orobus ſatiuus maiore ſiliqua* C.B. *Orobus & Eruum.* Matth. Cord. in Dioſc. Geſn. hort. Caſt. Lugd. *Orobus receptus Herbariorum* Lob. *Eruum verum*, ſiue *Orobus* Camer. Tab. *Cicer ſatiuum* Dod.gall. *Mochus*, ſiue *Cicer ſatiuum* Dod. in fol. II. *Orobus ſatiuus minore ſiliquâ* C.B. *Orobus Creticus Matthioli* (in cuius editione poſtrema, & iconibus, figura non habetur) & Lugdunenſi.

Locus & Tempus. Orobus Matthioli Geneuæ in horto noſtro proueniebat facilè, virens adhuc Decembri ex ſemine deciduo, florens Maio. Lugduni quoque habebam. Baſileæ frater C. Bauh. Montbelgardi ex ſemine ſtutgardiâ miſſo, & ſato, Aprili & Iunio floruit: ſemen maturum Iulio. Honorius Bellus ex Cydonia Cretæ miſit, hâc additâ inſcriptione: Orobus ὄροβι ſiue ῥόβι, quod ruſtici ſerunt ſingulis annis, & boues eo ſaginant Antiquorum more. Nos non videmus, qua in re differat à ſemine, quod nunc exiſtimatur & perhibetur Orobus: eſt enim ferè triangulare cum vmbilico nigricante: color totius ex albo cinereo: ſapor leguminoſus, & Piſorum vulgarium. Huic ſimile paullò maius legumen miſit Araci nomine: ſapore & formâ non differens, ſed colore ferè glauco. Naſcitur Hiſpaniæ & Italiæ compluribus locis. In Germania verò, ac Belgio [ſi vera Dod. perhibet] non niſi in hortis, & à paucis ſeritur. In glareoſis affatim oritur. *Aduerſ.*

OROBÆVM CICER LObelii.

Cicer Orobæum Theoph. ab Orobo nigredine tantùm diſtans. Difficilè tamen ſit ſtatuere quodnam ſit Dioſcoridis domeſticum primum nam nouum, quod hîc damus, tantopere ſimile eſt Norbonenſium Orobo, ſiliquâ præſertim, vt certos nos reddat, eſſe illud, quod dulciſſimum & Eruo ſimillimum à Plinio dicitur: ſed ambigimus iam, ſitne idem iſtud cum Dioſc. ſatiuo: cui eundem fecit Orobum vulgatum, & receptum officinis; doctus & perbonus ſcriptor Dodonæus, qui nondum hanc nouiſſet.

Locus. Norbonæ & Gallo-prouinciæ plerique ſatis per meſſes flauet hæc, *culmo* aſſurgens ſeſquipedali, geniculato lateratim, quaſi in obliquum

Deſcr. flexo, leuiter ſtriato, fiſtuloſo: *foliis* in imo neruulo prolixo hærentibus, Lentis, aut Araci: à

Folia. medio item ramulis donatur, & foliatis pediculis: & iuxta ſummos alatum geniculos complures confertæ *ſiliquæ*, vno ferè exortu nixæ, ſeſe

Siliqua. tangunt & ſtipant, cylindreæ, vnciam longæ, rectæ, teretes, inter tranſuerſa puſilla interualla foras protuberantibus ſingulis quaſi torulis, ternis & quaternis, articulatim diſtinctis: ipſa intus *ſemina* nullâ membranulâ diſtincta. Piſum

Semina. Arietinum fermè æquant, obtusè triangula: Orobi duplò maiora, colore albida, pallida, & ſubfulua, non ingrati ſaporis Ciceris aut Piſi.

Cicer orobæum Theophraſti Lob. & Penæ Adu. & Ic. Pl. Obſ. autem *Cicer orobeum* Adu. p.400. *Cicercula Plin.* F.Pennini.

OROBO SIMILIS LATHYRVS Cretenſis Honorii Belli.

Lathyrus. Semen, quod miſit nobis Honorius Bellus ex Cydonia Cretenſi, huius inſcriptionis: Lathyrus, λατούρα, dicens à ruſticis quotannis ſeri: Hoc ſanè Orobo antè dicto, vel Araco Cretenſi ab eo miſſis, ſimillimum eſt: adeò vt nullam diſcrimen animaduertam, niſi in colore, qui medius eſt inter Orobum & Aracum ab eo miſſum: ſapor idem, cum Piſorum ſapore. Satum Montbelgardi in horto Ill. C. Wirtemb. prouenit.

OROBO SIMILIS ARACVS CREtenſis Honorii Belli.

Miſit nobis ex Cretæ Cydonia Honor. Bellus ſemen, quod ita inſcripſit: Aracus, Ἄρακα, à ruſticis quotannis ſeritur. Id ſanè vix differt ab eo, quod miſit pro Orobo: triangulare enim, vel quadrangulare quoque eſt, paulò tamen maius, & colore ad glaucum accedente: ſapor leguminoſus, qualis Orobo, & Piſis. Si prouenerit ſatum, obſeruabimus qualia folia & flores.

ARACVS VETERIBVS.

Cap. XVIII.

Aracus Theoph. Arachidnæ ſimilis. Aracus res ſcabra & dura in Lente videtur, autore Theoph., qui Arachidnam ipſi ſimilem ſcribit. De hoc Gal. inquit: Aracos Ariſtophani in Holcadibus. Semen hoc Lathyro [Cicerculæ] ſemini eſt adſimile. Fueruntque nonnulli qui putarunt, ipſum non eſſe generis à Lathyro [cicercula] diuerſi: quandoquidem & vſus ipſius omnis, & facultas, Lathyri [cicerculæ] facultati eſt adſimilis, niſi quòd Araci ſunt duriores, minuſque facilè elixentur. Quæ cauſſa etiam eſt, cur Lathyris [cicerculis] concoctu ſunt difficiliores.

ARACHIDNA VETERIBVS.

Cap. XIX

ARachidnæ radix, eiuſque, quod ſimile eſt Araco, &c. Pars ipſa carnoſa radicem ſimplicem, craſſam, altiùs infigendam mittit, cæteras verò, quibus inſidet, fructus tenues, ac ſummo ceſpite cohærentes agit: loca arenoſa potiſſimùm amant: neutrum folia gerit, neque foliis quicquam ſimile, ſed quaſi binorum fructuum, partibus inter ſe appoſitis, fœcunda potiùs extant, quod mirum profectò eſt. Et hæc apud Gazam Theophraſtus teſtatur, cuius textum Honorius Bellus corruptum ſuſpicatur, vt mox videre eſt, ſub eius Arachidna.

ARACHIDNA, AVT POTIVS Aracoides Honorii Belli.

DE Arachidna Cretica, cuius plantam ſiccam, & ſemina ad nos miſit ex Cretæ Cydonia, hæc ad nos perſcripſit Honor. Bellus: Planta omninò noua eſt, & nullum Botanicum huc vſque vidi, qui earum plantarum genus aliquod deſcripſerit, quæ ἀμφίκαρπα à Theophraſto vocantur, licèt Cæſalp. Dentariæ ſpeciem Arachidnam faciat, quæ cùm Theophraſti Arachidna, meo quidem iudicio, nihil commune habet.

Planta autem noſtra, cùm vtrinque fructũ ferat, id eſt, & infra, & ſupra terram, meritò mihi Arachidna, aut potiùs Aracoides vocata videtur. Et licèt Theoph. lib. 1. cap. 11. Arachidnã, aut id, quod Araco ſimile eſt, foliis carere affirmet, tamen textum corruptum eſſe, meritò quis dubitare poteſt. Nam cùm Theoph. ſtirpem ſimilem Araco deſcribat, neceſſe eſt ſimilitudinem harum eſſe, aut floris, aut fructûs, aut foliorum. Aracus verò duplex ab Auctoribus habetur, vnus Lathyro ſimilis, qui inter Lentes naſcitur, & grecè per κ ſcribitur. Alter verò per χ teſte Galeno 1. de alim. fac. c. 27. Siluestre quoddam ſemen rotundum, ac durum, Eruoque exilius, quod & Theoph. l. 8. c. 8. affirmat, aſſerens: quòd Aracus in Lente oritur, res ſcabra, & dura. Cùm autem planta noſtra, caule, foliis, & lobo ſimilis ſit Lenti, ſemenque durum, & Araco non diſſimile ferat, Orobo, Lathyroque minori, fructumque ſub terra circa radices, & in caule gerat, meritò Aracoides dicenda videtur. Et ea Theop. verba, quòd folia non ferat, ad Arachidnam Ægyptiam potiùs referenda videntur, quàm ad Aracoidem noſtram, quam ita deſcribo. Herba eſt dodrantalis, *foliis* leguminoſis, Lentis, vel Viciæ, minoribus, obtuſis, cordatis. Viticulis tenuibus, quorum extremis *flores* hærent purpurei Viciæ. Circa *radices* ſub terra fert *ſiliquas* paruas, Lenticulæ ſimiles, in quibus modò vnum, modò bina *ſemina*, rotunda, nigra, in altero verò non nigrum, ſed Orobo ſimile. At quos fructus in caule proferat, pluribus occupationibus præpeditus hactenus obſeruare non potui. *Deſcriptio. Folia. Flores. Siliquæ. Semina.*

A ruſticis ἀγριοφάκι [agreſtis Lens] vocatur. Inter ſegetes & leguminà inueritur, negligiturque, ideò vobis radicis tantùm fructum mitto. Mitto etiam Orobi ſemina, Araci, & Lathyri, vt horum leguminum in hac inſula naſcentium differentiam commodè obſeruare poſſitis. Hæc ille. *Agreſtis Lens.*

Noſtra hîc reſtat obſeruatio. Nigrum ſemen Viciæ ſatiuæ ſimile eſt, dentibus durum attritu: ſapore Piſorum: medulla alba. Album verò ſimile formâ, ſapore, & duritiâ: eius figuram ex planta ſicca, quam miſit, parandam curauimus: ſata enim non prouenit. *Autorum obſeruatio.*

Iconem quoque Cluſii, quamuis falſa videretur, delineandam curauimus, Proponit autem illam Exot. lib. 4. c. 16. quam ita deſcribit: *Icon. Cluſii.*

An Theophraſto Araco ὅμοιον? Non minùs admirabilis eſt huius plantæ natura, quàm eius, cuius rariorum plantarũ Hiſt. l. 4 cap. 52. Arachidnæ appellatione memini: propterea illam eſſe ſuſpicabar, quam Theoph. lib. 1. Hiſt. pl. cap. 11. Arachidnæ cõiungit, & ὅμοιον τῷ ἀράκῳ eſſe, fructumque ſupernè inferno minorem ferre, ſcribit, tametſi folia, aut quidpiam foliis ſimile habere neget. Quem ſequutus eſt Plinius. *Araco ὅμοιον.*

Iſtius plantæ ſemen cum ſuis ſiliquis, tam ſupernis, quàm ſub terra latentibus in Creta lectũ, ad me ante aliquot annos Honor. Bellum mittere memini, quod à me ſatum, & quibuſdam etiã amicis communicatum, nulli eſt natum, an ob nimiam vetuſtatem, ignoro. Eam ob cauſam eius hiſtoriam, vt auebam, in meum librum euulgatum inferre non potui. Quum vero Io. Pona anno 1603. ſemina mitteret in Lugduno-Batauæ Academiæ horto ſerenda, inter quæ nonnulla à Bello communicata cognoſcebam, cum illis integram huius plantæ ſtirpem, ſiccitate prorſus contractam reperiebam, quam, vbi aliquot horis in aqua maceratam explicaſſem, vt commodiùs deſcribere poſſem, exprimendam curabam. *Locus.*

Statim porrò à radice hæc planta in plures ramulos diuiditur, ſemipedalis, aut dodrantalis, ad ſummum, longitudinis, tenues, anguloſos: quos alternis ambiunt exiguorum foliorum alæ, Lenticulæ, aut Araci foliorum alis ſimiles: ea folia extimâ parte latiuſcula, & quodammodo cordis (vt *Deſcriptio. Ramuli. Folia.*

vulgò pingi ſolet) formam imitantia, per mediũ, ſecundùm longitudinem, neruo ſecta, qui extimã foliorum partem nonnihil ſuperat: naſcuntur autem in ſingulis alis ex vtroque latere quaterna aut quina, vel ex aduerſo ſita, vel inæquali ſerie, ipſa verò extrema ala in capreolum deſinit, & ſeſe conuoluit, vt in Lenticula, & Vicia. Illius florem non conſpexi (quem Lenticulæ, aut Araci flori ſimilem eſſe autumo) ſed ſiliquas duntaxat in alarum ſinu naſcentes, latiuſculas, unciam lõgas, aut paullò ampliores, fuſcas, nonnihil villoſas, mucrone incuruo & quaſi hamato præditas, continentes bina, aut terna ſemina nigra, rotunda, non anguloſa, vt Araci, quæ maturitate diſſi-
Radix. liunt: radicem habebat Lenticulæ, aut Araco ſimilem, è cuius capite ſummâ quaſi tellure plures paruas, tenues, albas fibras quaquauerſum ſpar-
Siliqua gebat, è quarum ſingulis dependebant ſingulares, interdum geminæ, ſiliquæ breues, & rotundæ, extima parte in curuum mucronem deſinen-
Semen. tes, tenellæ, & candicantes, continentes vnicum, vt plurimùm ſemen, nonnunquam [quæ maiores] & alterum, rotundum, illo non minus, quod ſiliquę in plantæ ramis naſcentes proferunt, ſed albicantis, aut ſubfuſci coloris. *Hæc Cluſ.*

Arachidna Cretica, an potiùs Aracoydes Theoph. verè ἀμφίκαρπα Hon Belli, cum ſuis fructibus, inferno ſc. & ſuperno. Hæc Ponæ in deſcript. montis Baldi ex ſemine inferiori creſcit, & in hoc obſeruauit, & vnica radice duos diuerſos cauliculos, & folia oriri, vt ex eius figura patet.

Icones. Poſtquam ipſam plantam ab Honor. Bello acceptam, in qua nullos obſeruaui capreolos, deſcripſiſſem iam, atque icone propriâ effigiatam propoſuiſſem, Pona, ſicut & Cluſius etiam iconem exhibuêre. Cluſii igitur iconem, additis ex Ponæ figurâ floribus, expreſſam quoque damus.

Siliquæ ſub terra non creſcunt. Cæterùm, conſideratâ planta, quam Pona nobis miſit, & collatâ cum ea, qnam accepimus ab ipſo Honorio, quamque curauimus depingendam, obſeruatâ etiam deſcriptione Cluſii, non poſſumus nobis perſuadere illas ſiliquas, in curuum mucronem deſinentes, ſub terra creſcere, aut vnquam creuiſſe: ramos in icone cum ſiliquis longis plantæ alterius cenſemus, ceu Viciæ alicuius: ſi quis haberet plantam integram, cum vtriſque ſiliquis in caulibus & radicibus, & videndam, ſaltèm communicaret, rem gratam faceret, tolleretque nobis ſuſpicionem noſtram, iconem quippe per incuriam ex duabus plantis compoſitam.

CHAMÆBALANVS LEGVMINOSA.

CAP. XX.

Etymon. EX *radicis* argumento Chamæbalanon, quaſi terreſtrem glandem dicas denominarũt: ſiquidem ex filis tenuibus, longiſſimis, pendulæ
Deſc. ſubſunt glandes, craſſiuſculæ, oblongæ, pulpâ candidâ, dulci, non niſi alta foſſione inuenien-
Coliculi. dę: vnde infirmi emergunt *coliculi*, ſed longi, cubitales, vel maiores, ramoſi, humi procum-
Folia. bentes: in quibus obſeruare eſt bina ferè folia, eaque ſubaſpera [ſi credamus Matth.] ex aduerſo ſita, Viciæ ſimilia, vnciam circiter longa, re-
Flores. liquo pediculo in capreolos abeunte: *flores* leguminoſi, Piſi, plures congeſti, priuato inhærent

ſurculo, purpure, Mattheolo puniceo, & odorat: ind... pa... runt...

Ar...chid... Apios Ruellio, & *Iſchas*, aliis *Chamæbalanos* Rom. radix ſilu. Plinio & Theoph. etiam Apios.

Ruellius ſe veram Iſchada inueniſſe putat, inquit Cord. in Dioſc. ſed fallitur.

An Cordo Ornithogalũ flore purpureo, quod ait ſe ignorare, an à Dioſc. deſcriptum? Notatum à quodam apud Cord. Arachidna Theoph. quoſdam Erdnuß interpretari: & alibi *Turnerum* Apion Fuchſii, Aſtragalum facere. Verũ Cord. eo capite nec Apion Fuchſii tradit, nec Aſtragalon Turneri, nec hiſtoriam Chamæbalani noſtræ leguminoſæ, de qua hîc agimus.

Trago hiſt. germ. pingenti, vocatur Erdnuß/ Sewbrot. Lat. *Panis porcinus, Nux terræ, Ficus terræ,* Erdfeigen/Erdwandel. A quibuſdam *Arthanita* Auicennæ, & *Buchor marien* Serapionis, & *Malum terræ,* aut *Cyclaminum* Dioſc. idem habetur cum Erdnuß. Sed aberrant, quamuis M. Virgil. Florentinus, & Peothus id exiſtimarint. Is (Tra-
Raphan. ſilu. gus) dicit eſſe Raphanum ſilu. qui in Theoph. ἴχας, & in Dioſc. ἄπιος dicitur: vocat Chamæbalanum terreſtrem, Acker/ & Grund Eychel.

Tragus ... tatur. *Tragus* in Hiſt. lat. non reprehendit Marcellum Virg. & Peothum: ſanè ſi Marcelli verba conſiderentur, quibus ait, radice ſubdulci, pecori gratum eſſe Cyclaminum, quis poſſit ſuſpicari de hac radice loqui? verùm ſi cõferat, quæ paulò pòſt dicit: vidimus nos aliquando cyclamini radicem globoſam, & latitudine ampliſſimi panis, ex qua folia erumpebant, & inter folia flos pediculo potiùs, quàm coliculo. Planè concludet Marcellũ ibi de vera Cyclamino locutum, & nõ de Erdnuß/quamuis malè dixerit pecori gratam Cyclaminum.

Fuch. rep... Apios quoque *Fuchſio* dicitur, Erdnüß/ Erckelen. Gall. *Raue Rayfort*, aut *Ciche ſauuage*, quæ nomina gallica non placent. A Dod. gall. Belgis Erdnoten & quibuſdam Nuyſen met ſteerten.
Glans terreſtris. Neotericis Chamæbalanus, & glandes terreſtres. Quidam docti Aſtragalum exiſtimant à Dioſc. deſcriptam: ab aliis Apios. Item Hiſt. lat. vbi quo-
Apios non eſt. Nuc. caudatæ. que figura. Belg. Erdeeckelen, & Nuces caudatę: nominant quidam χαμαιβαλάνος, Terrę glandes. Et de frum. cum Apio non conueniunt, Aſtragalo ſimiliores ſunt.

Quibuſdam, inquit Corn. in Dioſc. Ornithoga-
Cyclam... lon ea radix rectè dicitur, quæ à noſtris Erdt-
Apios. nuß & Sewbrot/ & Erdfeigen vocatur. Alii interim ad Cyclaminum referunt. Alii rurſus Apiõ eſſe volunt. Quod autem Apios non ſit, vis eius purgatoria obſtat. Conſiderandum porrò, an Cornario ſit Aſtragalus, & Iris aſtragalitis, Erdt moren, de quo ſcribit in Dioſc. lib. 4. cap. 52. De quibus agemus titulo de Aſtragalo Veterum, vbi etiam Aſtragali æquiuocationes.

Apios Lonic. vulgò panis porcinus, Schwrot/ Nux terræ, Chamæbalanus.

Apion, cuius picturam damus (inquit Riff. in Diosc.) Fuchsius falsò Ackel kern Erdnuß/Schwrot/ siue Schweinbrot appellauit, nominibus scilicet rebus aliis dicatis, vt Cyclamini, & Ornithogalo: quo nomine germanico, siue gallico, hodie appellatur, scire nondum potui. *Hac Ryffius.* Nobis autem iudicibus, germanica nomina huic plantæ meliùs conueniunt, quàm Apios nomen.

Sententiæ Ruellii de Apio, Matthiolus haud subscribendum iudicat: siquidem Apios falsus, & non verus, vt crediderunt, Fuchs. Tragus, & Lonicerus, Ital. *Noci della terra*, hebet figuram propriam. Suspicatur Lusitanum pro Astragalo eam plantam accepisse, quæ Fuchsio, & quibusdam ex recentioribus, Apios Diosc. esse creditur: sed magnas inter has plantas differentia.

Amatus porrò, quantùm videt, Tragopogonum putat, quam Fuchsio Apios admentitur. Germani plantam hanc, Terræ nucem appellant: Sed quam habeat cum Tragopogono cognationem, is sanè nullam videt.

Non placent Winckeri verba, qui Erdnus, Apium vomitorium vocat.

Nescit Baccan. an Ruellio credendum, qui dicat Apion familiarem herbam. Apud Cam. hort. Apios Fuchsii, Astragalus aliorum. Chamæbalanus Erckelnuß Tab. ic. & Hist. Apios, Herbam esse, dicit Fauardus. Apios quorundam, Apios Herba Hieron. Bock. Eidem & Fuchsio radix siluestris: ipsi viderint, inquit Gesn. Fuch. Roes. Erdmandel/Apios, Arachydna, Ficus terræ. Theop. Golius & Amatus Apion nominant simpliciter.

Astragalus Turnero, non est Apios. Quare errant Amatus, Trag. & Fuch. Et rursus. Astragalus circa Coloniam nominatur Erdeckelen./ Belg. Erdnutte/ Germ. Erdnuß. Angl. Peese Earttbnt/ à foliis Pisi, aut Ciceris, & radicibus Nuculæ terrestris similibus. Etsi reliqua omnis descriptio conueniret Dioscoridis, tamen in humidis quibusdam locis quia radicem comperit parum admodum adstringentem, dubitare cepit: at rursum cùm in locis siccis manifesta adstrictione præditam animaduertit, nihil ampliùs cubitauit Turnerus, quin verus esset Astragalus, etsi Fuchs. contendat esse Apion. Descriptio Astragali Dioscoridis, conuenit cum planta, quam Turnerus exhibet, in omnibus, quantùm indicat exceptâ radice: tota enim radix non est Raphani radici similis, etsi glandulosis tuberculis sit donata, vt species quædam Raphani. Quem autem exhibet Matth. folia habet rotundiora, non tam longa, & serrata, vt Cicerum. Expendant docti, eamque eligant, quæ descriptioni optimè quadrat.

Fuchsii Apios longè abest à legitima Nutz nardz/ autorib. Aduers. Anglis & Germanis. An autem Terræ glandes, siue Pseudo-Apios Germanorum Astragalus Diosc.? Germ. Schwartz Rettig/ Raphanus niger. Item Obs. vbi figura, *Terræ glandes*. Perperam Ornithogalon & Apios Cordo. Belg. *Mus caudatus*. Et Ic. Pl. *Terræ glandes*. Ego quidem vbi Cordus Apion dixerit, quod Lobel. perhibet. haud inuenio. Est & apud Hist. Lugd. figura, sub titulo *Apios Fuchsii*. A Thalio in Harc. *Astragalus aruensis*, seu *Chamæbalanus* appellatur. *Glandes terræ, vel terrestres* Clus. vocat, Hung. Fodi monyaro, hoc est, terrea auellana. Dicit C. Bauh. apud Matth. esse *Pseudo-Apios* Matthioli, Autumasse quosdam Matthiolum Astragali nomine in prima editione exhibuisse. *Apios* Fuchsii, & Tragi *Horto* Lus. *Terræ glandes*, Erdnuß/Erdeichelen appellantur. Sed cui cognita Apios satis apparet, quantum discrimen? quam contrariæ facultates?

Ex Burgundia accersitam in horto Ill. E. C. Montb. plantaui: postea reperi in agris non longè à pago *Charmontey*. Montbelgard & Burgundiones vocant *des Magussans*. Basileæ reperi extra portam lapideam in agris supra collem quà itur Binnigam, ad dextram, florentem Iunio, flore rubello; profundè radicè perquisiui fodiendo priusquam reperi. Qui radices perquirent, caueant ne perfringant tenues radices à quibus pendēt bulbosæ: Patauii vidi in horto D. Cortusii, & Geneuæ copiosè in vineis extra portam à S. Geruasio denom[illegible]. Locus & tempus.

Seri & [illegible] & radice (inquit Dod.) potest; sed radice [illegible] perficitur: vna enim glans sata in plures breui tempore multiplicatur. Secus aruorum margines multis in Brabantiæ locis gignitur. Floret Iunio & Iulio. Post messem effodiuntur & colliguntur radicum glandes. Pseudo-Apios Matthioli floret Iunio mense præcipuè: Passim nascitur vbique in Bohemia in campis & præsertim in vineis. *Satio. Cultura.*

Vidit Ruellius per inopiam frugum ruri pauperes hâc radice vesci. Pastores quandoque his nucibus vescuntur: Cæterùm experientiâ didicit Tragus, nauseas, & vomitiones illas ciere, aliàs eius indicio planè innoxiæ sunt. Sed vereor ne Tragus, qui putabat Erdnuß esse Apion, sibi etiam persuaserit, eas & vomitiones ciere. Adhæc Terrę glandes, quod Dod. asserit, coctæ, ac in cibo sumptæ, difficiliùs, quàm Rapa, aut Pastinaca, concoquuntur, sed alimenti tamen non minùs, quàm Pastinacæ subministrant: minùs quàm illę inflant, tardiùs descendunt, ventrem etiam adstringentes, Crudæ difficiliùs concoquuntur, & ægriùs descendunt. Temperamentum autem obtinent calidum quidem mediocre, siccum verò paulò intensius, cùm non exiguâ vi adstrictoria, vnde etiam non solùm ventris fluxum, sed & sanguinis fluores, præsertim ex vtero, aut per vesicam, reprimunt. Hasce Tragus Chamæbalano vires assignat. Quarum quædam ex Astragalo adscriptæ videntur. Dixit enim Dod. glandes istas aluum constringere, non secus ac Astragalon. Radices sunt (inquit Lob.) neutiquam purgantes, imò ab opilionibus esitari solitæ: mirati fuimus Augerium Ferrerium libello de lue vener. hanc radicem sibi, aliisque adeò veram esse Apion persuasisse, vt profiteri ausus sit, se pręparatas, ministratasq; istas rapulas venereis ęgrotis dedisse, adque lotiones & fomenta vsurpasse: monuisse potuerunt illius primæ qualitates alimentosæ, & ignauæ potiùs, quàm medicatæ. Sapor illis subdulcis, glandis, aut Castaneæ adstringens, ac vti Castaneæ tardiùs conficiuntur, flatulentum, suauem tamen, succum creant. Veneris incentiuæ sunt. Sanguinis vteri, renum, & ventris fluores compescunt. In Bohemia, vbi abundant multi comedunt Castanearum modo. Et licèt edantur ad satietatem, teste Matthiolo, mouent quidem nauseam, sed non euacuant per aluum. Nunc autore Cam. horti, ex huius floribus aquam destillant quidam, quæ ita rosaceam ementitur, vt pro illa non tarò vendi soleat.

Vires & vsus. Nausea. Temperamentum. Venereum. Aqua.

ARACI, VEL APIOS LEGVMInosæ species Tossano Carolo.

Cap. XXI

Descriptio *Caules. Folia.* CAule est cubitali, vel maiore, tenui, glabro: *Folia* ex interuallis quaterna vno pediculo nixa, duarum, triumue vnciarum longitudine, *culmum* lata, in acutum mucronem desinẽtia, striata, viridantia: *flores* extremo surculo herẽt, quinque, vel sex congesti, pediculis mediocriter lõgi, magni, Galegæ vernæ, colore purpureo præditi, vel ex purpureo ad incarnatum vergente, cœlesti, pulchro, scribebat qui mittebat: *radix* ad Galegæ vernæ radicem accedit. Pictor ordinem foliorum non bene expressit, qui erat pingendus, qualis est in Orobo pannonico, radice bulbosâ Clusii, quem æmulari videtur. *Radix. Icon.*

Carolus Tossanus stirpium diligentiss. indagator ascripsit huic plantæ: *Arachi*, vel *Apios Fuchsii species*. *Arachus. Apios.*

Locus Ex *Champagnole* Burgundiæ planta tum sicca, tum virens in horto Ill. E.C. plantanda missa anno 1590.

ASTRAGALVS QVIBVSDAM Aracho Tossani Caroli similis.

Cap. XXII.

Locus DEdit nobis D. Agerius leguminosam plantam, nomine Astragali, collecti in editioribus pratis circa Bononiã cuius *flores*, vario constãt colore, albo quippe, luteo & leuiter rubescente. *radix* bulbosa, vt Pœoniæ: *caule* cubitales, angulosi: *folia* duas, tres, quatuorue coniugationes habent, quæ Arachi foliis longiora sunt, de cætero eis valde similia, sed non in capreolos desinentia: florum pediculi palmo minores, angulosi, in quorum extremitatibus flores plures, quales Lathyro siluestri germanico, vel luteo: iuxta principium foliorum, & pediculorum appendices acutæ. *Flor. Radix. Caules. Folia.*

OROBVS QVORVNDAM radice bulbosâ, flore albo.

Cap. XXIII.

GRaciles promit cauliculos, erectos, firmos, angulosos, pedales, & cubitales: folia per interualla, vni costæ inhærentia, quaterna plerumque ex aduerso sita, erecta, angusta, trium ferè vnciarum longitudinis, gustu aliquantulùm acido initiò, deinde amariusculo, nullis capreolis prædita, quòd caules satis firmi, adminiculis non egeant: *flores* in longis nascuntur surculis spicæ instar cõgesti, florum Pisi, aut Viciæ formâ, seni, aut octoni, candidi coloris: deinde oblongi lobi nigricantes, prioris lobis [Astragali maioris Fuchsii] pares, *semine* nigro, interdum etiam maculoso, pleni, qui per maturitatem cum strepitu dehiscentes semen abiiciunt: *radicibus* nititur quinis, aut senis, minimi digiti longitudine, crassiusculis, Asphodeli, aut Pœoniæ fœminæ minoris, oblongis bulbis ferè similibus, minoribus tamen, foris nigris, intus albis. *Descr. Folia. Flores. Radic.*

Est Orobus Pannonicus Clusii [cuius descriptionem proposuimus] tertius, albus primus, siue Asphodeli radice.

Inuenitur magnâ copia in pratis non procul Walterstorf / Maurpach / Medeling / & thermis Badensibus Austriæ vicinis. Obseruabam etiam in montosis vltra Danubium locis, ad cæduarum siluarum margines. *Locus.*

Floret cum superioribus [Galega minore verna, & Astragalo maiore Fuchsii] semenque perficit Iunio.

GLYCYRRHIZA.

Cap. XXIV.

ESt frutex, autore Diosc. virgas habens longitudine duorum cubitorum, circa quas *folia* densa, Lentisco similia, pinguia, & ad tactum glutinosa. *Flos* est Hyacintho similis. (Sed hoc, inquit Marantha, ad colorem solùm referri debet, figurâ enim Staphydis Agriæ floribus similes sunt.) Fructus magnitudine pilularũ Platani: asperior *Erkiæ. Folia.*

aſperior, qui *ſiliquas* habet inſtar Lentis, fuluas, paruas [Matth.exempl. πυῤῥὰς μακρὰς, i.e. fuluas, longas.] Radices longæ ſunt, buxei coloris [Ca. πυῤῥοειδεῖς, fuluo colore] Gentianæ modo, ſubacerbæ, dulces quæ expreſſæ ſuccum reddunt γλυκύν, Hæc addit Lac.] Lycium.

Plinius, qui Glycyrrhizon inter ſpinoſa foliata numerat, foliis eius aculeatam mordacitatem ineſſe ſcribit, & à quibuſdam Adipſon appellari, Hiſt. lib.21. cap.15: *Et rurſus*: Sunt qui eſt Acanon Eryngio adſcribant, ſpinoſam, breuemque, ac latam herbam, ſpiniſque latioribus. Alii Eryngen falsò eandem putauerunt eſſe, & Glycyrrhizam, quare ſubiungi eam protinus refert: Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, [Plin. malè legit, ἐχίνῳ, pro σχίνῳ, Lentiſci] pinguibus, tactuque gummoſis, fruticoſa binûm cubitorum altitudine, flore Hyacinthi, fructu pilularum Platani magnitudinis.

Naſcitur plurima in Cappadocia, inquit Dioſc. & Ponto. Eſſe præſtantiſſimam vult Plin. in Cilicia, ſecundam in Ponto, radice dulci, & hanc tantùm in vſu. Capi eam Vergiliarum occaſu, longam, ceu Vitem, coloris buxei. Melioremque nigram & lentam, quàm fragilem.

Facit ſuccus, autore Dioſc. ad arteriæ aſperitatem, quem linguæ ſubditum eliquare oportet. [Meum exemplar addit Matth. habet μέσον δὲ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, medium autem inter caliditatem.] Conuenit & ad ardorem ſtomachi, & ad thoracis ac hepatis affectiones, ſcabritiemque veſicæ, & renum affectiones, cum paſſo potus. Idem ſitim eximit ſub lingua eliquatus: & vulneribus commodè illinitur, & ad oris affectiones manducatur. Quin & decoctum radicum recentium ad eadem facit. At radix ſicca in puluillum detrita pterygiis vtiliter inſpergitur. Quædam [ait Plin.] exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, conſeruantque vires, vt Glycyrrhizon, Hippace, & butyrum. Quòd autem ſitim, famemque ſedet, Adipſon ideò quidam appellauere eam, & hydropicis dedere, ne ſitirent. Ideò & commanducata ſtomatice eſt, & vlceribus oris inſperſa ſæpè & pterygiis. Sanat & veſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, ℥ij. pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ex vulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos eâ pelli tradiderunt. Glycyrrhizæ, ſiue dulcis radicis ſuccus Galeno in primis vtilis eſt ſimiliter, vt eius fruticis radices, dulcis, ſimulque leuiter adſtringens. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modò in arteria, verùm etiam veſica ſcabra, idque temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ: nam tale monſtratum eſt eſſe dulce: ſed cùm adſtrictio quædam coniuncta ſit, vniuerſum eius temperamentum quantùm ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſſimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad ſymmetrum. Porrò quoniam temperie quoque eſt humidum, id, quod modicè eſt dulce, iure ſanè etiam ſiti congruens medicamentum eſt, nimirum modicè humidum, ſimul & humanâ naturâ frigidius. Refert Dioſc. radicem ſiccam ad leuorem redactam, pterygiorum, ſeu vnguium oculorum, idoneum eſſe illitu remedium.

GLYCYRRHIZA DIOSCORIDIS
ECHINATA NON REPENS.

VT minùs nota, ita minoris hodiè vſus Dioſcoridis Glycyrrhiza, cui, non vt vulgatæ, *radices* tenues, circumquaque, repentes, ſed craſſæ, latè, rectáque depactæ, ſimplices, brachii longitudine ac craſſitie, buxei [inquit Dod.] luteiúe intus coloris, foris raro alterius, ſed tamen quandoque nigricans, minori verò dulcedinis gratia, (Dod. ait dulci ſapore cum auſteritate quadam.) ſtolones autem plures, virgultei, hominis proceritatem ſubinde aſſequuntur: *folia* Lentiſci, maiora, acuminata, coniugatim rachi alligantur, viroris ſaturati, & tactu nonnihil glutinoſo: *flores* è florum alis exeunt parui, cærulei: ſequuntur *fructus* ex pluribus oblongis *ſiliquis* echinatis glomerati, ad imum cohærentibus, quorum ſingulis ſingula inſunt.

Radix. Color. Sapor. Stolones. Folia. Flores. Fructus. Semina.

Summitatem Glycyrrhizę echinatæ appingit Matth. vulgari Glycyrrhizæ repenti. In Epiſt. anni 1571. peruertit deſcriptionem Dioſcoridis. Qua de re conſules caput proximè ſequens. *Matth. not.*

C.Bauh. apud Matth. Glycyrrhiza echinatis ſiliquis. Dulcis radix Matthioli in compendio. Glycyrrhiza Matth. in mag. figuris. *Et hac Frater*, cui non concedo Matthiolum hanc intellexiſſe pro Glycyrrhiza. Et hoc ſatis demonſtrat radix in eius icone, præterea ipſemet fatetur primùm pilulas: adde illum ſcribere ſuam frugiferam copioſè in Germania prouenire in Bambergico agro, quis autem neſcit Glycyrrhizam vulgarem radice repente, ibi creſcere, & non echinatam, vt vult C.Bauh. Nec eſt ea igitur quoque, quæ à Cæſalp. traditur. *Glycyrrhiza echinatis ſiliquis. C. Bauh. not.*

Nunquam potui, inquit Lacuna, in Italia, nec alibi videre fructum noſtræ Glycyrrhizæ ordinariæ, donec mihi Dodonæus demonſtrauit ramulum collectum Antuerpiæ in horto Guilielmi Andreæ: omnia exemplaria Dioſc. ſunt corrupta, legendum in ſiliquis prouenire grana ſimilia Lenticulæ. Fieri tamen poteſt, vt reperiatur aliud Glycyrrhizæ genus cum ſiliquis ſimilibus Lenticulis, quod nobis deſcribit Dioſcorides, à me non viſum, nec etiam ab vllo alio, quod intellexerim. Apud Lacunam in margine, quidam notat, Glycyrrhizam cum fructu ſpinoſo non producere radicem longam, vt cætera. Proponit autem Lacuna ineptam figuram, ramuli ſiquidem non bene exprimunt Glycyrrhizam echinatam. Nec nouit diſcrimen inter hanc & ſequentem. *Dioſc. reſtituitur. Icon Lacunæ inepta.*

Nunc Glycyrrhizam Italicam ad deſcriptionem Dioſcoridis meliùs accedentem à Condenbergio aridam cum fructu echinato miſſam accepi.

Dod.gall. Glycyrrhiza vera, Glycyrrhiza Dioſ. Et Hiſt. in fol Glycyrriza vera Dioſc. officinis & vulgò incognita. *Glycyrrhiza incognita.*

Glycyrrhiza echinata (aiunt Lob. & Pena) ſique eſt ſterilis, vt Matth. ſibi re verâ certũ eſſe audi- *Matth. reprehen.*

tione postremis commentariis prodit, tres forent Glycyrrhizæ species: nobis quot notę, tot frugiferæ: Ac primùm Dioscoridis dulcis radix, cuius vsus officinis rarior. Dedit Valer. Dourez Glycyrrhizam spinosam Anthiochenam, sed nihil nisi siliquas vidimus. Et Obs. Glycyrrhiza echinata Dioscorid. Scythoßt & Callistichcut. Germ. Sußholtz/ Sußwurtzel. Ang. Lichores. Gall. *Raigalisse*, & *Raiglice*. Hisp. *Regalitia* & *Regaliza*. Ital. *Regolitia*, quæ nomina vulgaria quàm bene huic Glycyrrhizę tribuantur iudicent Lectores.

Glycyrrhiza echinata. *Lobelio notat.*

Antiochena, quam à Valerando acceperunt, non est mihi diuersa ab echinata, qualem facit Compil. Tabern. dicens: Glycyrrhiza echinata Diosc. Süßholtz.

Lob. meminit etiam alterius, quam nominat spinosam Anthiochenam. Glycyrrhizam echinatam Diosc. Anglicè hedgehogge licorice nominat. Glycyrrhizam veram Dioscoridis Schvvenckfeldius.

Locus & tempus. Semina & siliquas sæpiùs habui, seminàuique, sed non prouenit, præterquam semel Montbelgardi vbi tertio anno echinos produxit: semen autem maturum factum Octobri: excreuêre magni caules bicubitales: radix crassa, magna. Planta hæc, (teste Lob.) in hortis Germaniæ, & Belgię, tantùm voluptatis causâ colitur, longéq; vulgatâ dulcedine, & gratiâ vincitur. Flores, inquit Dod. Æstate, Autumno pilulæ cum siliquis perficiuntur. Vere herba regerminat, nouosque caules producit. Hieme siquidem cum caulibus folia intermoriuntur, radice interim viuace.

SCYTHICE RADIX veteribus.

Cap. XXV.

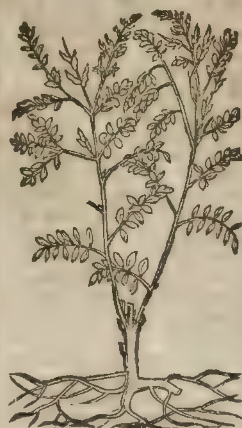
Scythices natura haud ita cognita hodie, quemadmodum aliarum radicum dulcium. Imò cùm raris in terris etiam olim propagaretur, haud mirum si pauca ab Autoribus tradita hisce etiam temporibus extent.

Scythica Theoph. Locus. De hac autem ita scribit Theop. Dulcis autem etiam Scythica [Σκυθική] & quidam eam ἀδυψον vocant; nascitur apud Maiotim. Vtilis ad anhelitus [ἄσθματα] tussim siccam, atque in totum ad thoracis affectus, & ad vbera in melle. Potest & sitim sedare, si quis in ore teneat. Quâ de causâ tum eâ, & Hyppace Scythas vndecim & duodecim dies durare credunt.

Scythica. Plinio. Sed hæc paulò clariùs, Plinius ita tradit. Inuenêre herbas & vniuersæ Gentes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur circa Bœotiã [Mæotidem Corn.] nascens, prædulcis. Aliam [prædulcem aliàs Corn.] vtilissimã [vtilissimamque] ad ea, quæ spasmata [asthmata] vocant. Magna & ea cõmẽdatio, quòd in ore eam habẽtes, famem, sitimque nõ sentiunt. Idem præstat apud eosdem Hippice [Hippace Corn.] dicta, quòd in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas in duodenos dies durare in fame, & siti.

Hippace Equestris. Cæterùm, Hippacen apud Theophrastum, Gaza Equestrem vertit, quasi radix esset dulci radici par, ad abigendam sitim famemque: Sed caseum equinum, inquit Gesnerus, non radicem, aut herbam esse, Dioscoridis Pliniique testimonio constat. Hermolaus vnâ literâ discernit, sic vt *Hippice* herbam, *Hippace* caseum designet. Et Hippace apud Theoph. legitur. Quare non probatur Gaza, qui Equestrem transtulit. Sed in hoc etiam errauit Gaza, quòd sitim tolerare vertit, vbi gręcè simpliciter διάγειν [vitam agere] legitur: vt intelligamus Hippacen cibi loco, Glycyrrhizã verò sitis remedium esse. Apparet etiam Plinium errasse, qui vtrique Hippacæ & Glycyrrhizæ, vtrumque seorsim attribuit remedium.

GLYCYRRHIZA RADICE repente, vulgaris, Germanica.

Radix. Sarmentosæ *radices* longè latéque, implexu vago repunt, colore buxeo, foris nigricantes, sapore melleo cui *stipes* multùm dulcedine cedit, subhirsutus, nonnihil purpurascens: *folia* in alam Fraxini instar disposita, quorum singularia minora, per ambitum integra, atrouirentia, modicè viscosa, dum adhuc tenera: sapore acerbo, & subacido, Trago autore, Dictamno vulgari aut Ciceri sunt similia: *flores* racemosi, purpurantes, Dod. dilutè cœrulei, singularibus Trifolii bituminosi floribus persimiles: hos excipiunt *siliquæ* glabræ, in quibus *semina* parua. *Folia.* *Flores.*

Plinio. Dulcis radix, siue Glycyrrhiza, autore *Cordo*, eadem est cum Scythica. Errauit Plinius, quòd dicit sine dubio inter aculeatas esse Glycyrrhizã, foliisque eam echinatis [aculeatis] describit. Decepit Plinium duorum istorum vocabulorum similitudo χύω & ἐχίνοι. Nam facilis est ex vno in alterum lapsus.

Glicor. Γλυκύῤῥιζα, inquit Tragus, Latini radicem dulcem: nostri Liquiritiam, & Glicoriciam vocant, Serapio autem *Sus* nominat. Dioscorides ei varia attribuit nomina. Theoph. Scythicam appellat. De hac radice dulci legatur Gal. & Auic. & Constant. Mirari satis non possum cur aculeatis plantis Glycyrrhiza à Plinio annumerata fuerit, & echinatis foliis descripta. Hinc necesse est, vt dicamus Plinium folia Glycyrrhizæ nequaquam vidisse; aut asperas illas, quas diximus, siliquas intellexisse. *Plin.*

Sed miratur Tragus Plinium, qui ipse interim haud mirandus solùm, sed potiùs omninò reiiciendus. Pingit enim siliquas hirsutas, ac asperas tradit, quod ego non obseruaui, quasque ab eo visas non credo: sed in Diosc. duntaxat legisse, & iconi suæ falsò appinxisse. Nec præterea assentior Glycyrrhizam Pabergensis agri esse eandem cum Diosc. Glycyrrhiza, de qua antè egimus, cui siliquæ glabræ, non verò hirsutæ, vel aculeatæ, quas pingit, id quod etiam testatur Dodonæus.

Fuchs. Adips. Fuchs. qui Scythicam Theoph. quoque statuit & ἄδιψον à quibusdam vocitari tradit, non describit, sed malè descriptionem Diosc. huic attribuit

buit, quia plantæ, quam icone proponit, non conuenit.

Sed quid de hac Matth. intelligamus. Dulcis radix, ait, quàm Græci Glycyrrhizam, & Officinæ græcum nomen corrumpentes, vel potiùs Barbaros secutæ, *Liquiritiam* vocant, & Hetrusci vulgò *Regolitia*, planta est paucis non cognita. Sed non possum non valdè admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numerarit plantas. Sine controuersia dici potest Plinium Glycyrrhizam minimè nouisse: Cuius erroris causa illud facilè esse potuit, quòd sui potiùs Græci codicis fidem secutus fuerit, quàm rei veritatem, in quo fortassè facili, lubricoque Librariorum non aduertentium lapsu ἐχίνω pro σχίνω scriptum legebatur: vel quòd græcæ linguæ non exactè peritus, vocabulorum, vocumque similitudine deceptus in hoc errauerit. Hæc huiusmodi opinio adeò firmiter veritati cohæret, vt facilè ii quoque deprehendi possint à veritate descifcere, qui credunt Glycyrrhizam olim spinis fuisse præditam, sed mangonio longi cultus edomito rigore spinarum aculeos amisisse, & tandem mitigatam esse: cùm ea etiam, quæ hoc æuo spontè per se nascitur, nullibi aculeata spectetur. *Hæc ille*, cuius icon non repræsentat Glycyrrhizam Diosc. ea enim est radice Gentianæ, fructu asperiore: Matthioli verò, radice est reptante, siliquâ glabrâ. Plinius non errauit, vt ille ait, ob imperitiam linguæ græcæ, aut latinæ, quam multò meliùs intelligebat ipso, Cuius peritia [non dicam ignorantia] in lingua Græca, & Latina, qualis fuerit, satis nota plurimis est. *Addit adhæc* in com. cum mag. ic. Glycyrrhizam re vera duum esse generum: vnam frugiferam, alteram verò sterilem. Frugiferam [quam describit Diosc.] fructum proferre pilularum Platani magnitudine. Hanc primùm ad se misisse Io. Hessium Medic. Norimberg. Nec antea vsquam à se visam. Et hæc eadem com. Ital. cum mag. quoque icon. ascribit, sed vtrobique ineptam ponit iconem, relictâ meliori, confundens duas plantas: priori namque suæ iconi demit summitates, & supra ponit fructum echinatum Glycyrrhizæ Dioscorideæ. *Falsò etiam* scribit eam, quæ pilulas fert, non longè a Norimberga prouenire: facilè crediderim ei missas pilulas Norimberga ex horto aliquo, in quo culta fuerit particulatim. Frustra tandem aliquam Glycyrrhizam sterilem dicit. *Vltimò* falsam habet eandem figuram, Iconum p. 381. ex duabus plantis compositam. Dioscoridis etiam descriptioni præter veritatem addit radices sarmentosas, quod postea figmentum penes confusam descriptionem in Hist. germ. repetit.

An Anguill. de hac agit, quando scribit: Glycyrrhizam, quam descripsit Diosc. (non) habemus in Italia, verùm inuenitur versus Thraciam quę flores edit glomeratos, sphæræ instar, quibus superueniunt siliquæ spinosæ: radix nostrati similis omninò. Sed intelligere velim Anguillaram, si per Italicam, eandem, quam nos, intelligit, falleretur enim in radice, quæ differt ab ea quæ spinosas fert siliquas, quæ non repit.

Glycyrrhiza læuis à Lacuna vocatur, Castill. *Regaliza*, aut *Orosuz*. Catal. *Regalitia*, Port. *Regoliz*: cui non bene perspectum fuit discrimen inter Glycyrrhizam vulgarem, quam pingit pro læui, & echinatam, de qua scriptum, Dulcis radix communis, Glycyrrhiza.

Glycyrrhiza communis, aut Glycyrrhiza germanica Dod. gall. Eidem in fol. Glycyrrhiza vulgaris. Hanc etiam esse, inquit idem, palàm est Officinæ corruptâ voce *Liquiritiam* vocant. Theoph. σκυθικὴν ῥίζαν, &, vt ait, nonnulli εὐπηλύκειαν. Plin. Scythicam herbam. Æt verè εὐπηλύκεια siue multùm dulcis, hæc dici potest; est enim omninò dulcissima, & quàm altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, à Scythiæ regione, in qua gignitur, nominatur. Potest & hæc ἄλιμος citra aspirationem, & ἄδιψος propriissimè nuncupari: exiguo siquidem gustu famem & sitim præcipuè sedat. *Scythice vnde. Alimus, Adipsus.*

Lobel. & Penæ Glycyrrhiza siliquosa, communis, quæ dulcedine echinatam vincit. *Glycyrrh. siliquosa.*

Glycyrrhiza, quæ vulgò corruptè Liquiritia, suffrutex est (autore Cæsalp.) cuius radices sunt prælongæ, digiti crassitudine, sarmentosæ, intus flauescentes, serpunt in terra; virgas ferentes multas, bicubitales, lignosas, annuas tamen: siliquæ breues. Dioscorides fruticulum inquit esse. Theoph. Scythicam vocat. Plinius folia tribuit ei echinata, pro Schino [Lentisco] Echinum legens. Quæ Glycyrrhiza Cæsalpini non ea, quæ echinatá, vt voluit Casp. Bauhinus. *Plin. error. C. Bauh. nor.*

Proponit Tabern. confusam & figuram, & descriptionem, dicit enim siliquas asperas. *Tabern. duplex.*

Sic & Gerardi figura non bona, potissimùm quoque si spectes siliquas, quæ vix diuersæ pinguntur à Dioscorideæ Glycyrrhiza: siliquis figmentum ex Tab. *Gerad. reprch.*

Schvv. in cat. Sil. Glycyrrhizam vulgarem, & radicem dulcem Francicam vocat, Lackeritz Silesiis, Gemein Süßholtz.

C. Bauh. apud Matth. Glycyrrhizam alteram siliquosam appellat, quæ quibusdam malè sterilis censeatur.

Glycyrrhiza radice repente, vulgaris, germanica, à nobis dicitur, Germ. Süßholtz / & Süßwurtzel. Belg. Suythoût & Callesir: aut Callißichoût. Gall. *Riglice, Rigolisse, & Regolisse*. Ital. *Regolitia*. Hispanis verò *Regaliza*, & *Regalitia*, Gerard. Hed ghogge Licorice. Angl. Licorees. Boh. Lekorice / Polon. Lakrycia. Hung. edes gyoker. *Synonyma linguarum.*

Glycyrrhiza [inquit Fuchs.] multa, nec ignaua [frugifera Matth.] aliquot Germanię nostrę locis, Bãbergensi præsertim agro, producitur. Et hodie nusquam ferè non seritur in hortis: his, quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquam possit radicitùs extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat. Audio & Fullaci in Carinthia prouenire: & illic etiam in Franconia Bambergæ, in agris coli: tertio, aut quarto anno effodi, hoc modo: sulcus longus, nempe per totum agrum ducitur, duos ferè pedes latus: profundus tres, aut quatuor dodrantes: sic maiores radices eximunt, relinquunt minores. Iulio mense, teste Trago, appetente, flosculi prodeunt. Tam folia, quàm caules Hieme quotannis pereunt, quo fit, vt quotannis radice omnia hæc nouo pullulascere necesse habeant. De dulci radice Germania gloriari potest, in primis verò Bãbergensis ager, qui vnicus toti Germanię satis Glycyrrhizæ suppeditare potest. Abundat hac (autore Matth.) Apulia, præsertim Gargano monte, vnde quotannis succus in pastillos condensatus ad nos conuehitur, & radicum, quàm plurimùm. Visitur etiamnum in viridariis, pluribus locis in Italia, non modò ad spectaculum sata, sed ad medicamentorum vsum. Pleiadibus occiduis [inquit in Hist. germ.] radix colligitur. Nascitur & in nostro hortulo [ait Gesn. horti] in quo duobus, aut tribus annis absque flore, & fructu caulem edidit tricubitalem ferè, quarto primùm *Locus. Satio. Collectio. Tempus.*

anno flosculos, & siliquas ostendit. Hæc cùm scriberem ad cubitos quatuor excreuerat, decem, aut pluribus (aliquot enim resecueram) ab vna radice caulibus sub finem Iunii mensis: neque dum tamen flores ostendebat. Prouenit autem plurimùm plantata radice. Folia tactu glutinosa sunt, & leuiter subolent nescio quid aromatici Calami ferè, sub noctem præsertim: quo tempore folia omnia demittuntur, interdiu verò surriguntur. Idem de coll. stirp. inquit, floret Iulio, & semen fert Septembri. Communis, nullis non nota, pergit Lobel. quæ ex Hispaniis Londinum, Antuerpiam & Lugdunum defertur, & vili vbique locorum distribuitur, non paucis Galliæ Narbonensis locis multùm spontè oritur, etiam prope *Latera* oppidum. Iunio, & Iulio siliquas fert. Schuuenkfeldio Augusto & Septembri floret. Habebam ego Montbelgardi in horto Ill. C. Wirt. allatam Stutgardia, & Lugduni ex fasciculis Francofurto missis. His ita hactenus dictis, addit Dodonæus: Frequens est in Hispania, & Belgarum horti hac non destituuntur. Rariùs autem in Germania ac Belgio floret, ideoque etiam sterilis à nonnullis, sed temerè, credita: cùm tamen floret, sub finem Æstatis floret.

Plurimùm radice plantatur

Vires & Vsus

Viribus antea ex Theoph. & Plinio sub titulo Scythice enarratis, adiungamus eas, quas Tragus Matth. & Dodonæus in præsenti testantur. Quare præstantissimâ hâc, nobilissimaque plantâ secundum commentariorum suorum librum, Tragus concludit, dicens: Non solùm radix hæc vnà cum succo extracto magni facienda, verùm etiam suo modo vtilior, commodior, & salubrior ipso Saccharo esse mihi videtur, ita quidem si altero ex his carendum mihi foret, Saccharo sanè, quàm Glycyrrhizâ carere mallem. Pro illo namq; mel vsurpare possem, quemadmodum & Veteres non Saccharo, sed melle plæraque medicamenta temperasse legimus. Saccharum equidem, sicut & alia aromata, ad officinas & diuitum culinas spectare potiùs videtur, qui verò tenuioris sunt fortunæ, melle, & dulci radice contenti erunt, & plùs commoditatis inde, quàm ex Saccharo & aromatibus percipient. Nemo enim ignorat amara, & Saccharum sitim excitare, quam dulcis radix & succus eius restinguunt. Dolendum est autè tam præpostero nos præditos esse iudicio, vt noxia expetamus, salutaria respuêtes: id quod in ægris, præsertim verò febricitantibus comperimus, quibus confectionibus Saccharo aliisue aromatibus permixtis, sanitas non confertur, sed aufertur, sitisque non adimitur, sed additur, quæ tamen aliis & commodioribus medicamentis restinguenda erat. Sed vt ad Glycyrrhizæ vires propiùs accedamus, Matthiolum inspiciamus, & Dodonæum. Cæterùm autem quandoquidem hæc radix dulcis est, temperatè quoque calida & humida est. Cortex eius amaritudinem quandam tamen habet, & calidioris est qualitatis particeps, sed hunc abradere oportet: Humectat autem magis recens, & succo plena radix, quàm arida. Vtilis est ad raucedines, tusses, difficilem respirationem, perineumoniam, pleuritidem, sanguinisque ac puris sputationem, phthisim, & ad omnes thoracis morbos, exasperata lenit, inflammationes sedat, acrimoniam, & salsilaginem humorum mitigat, contemperatque: crudiores humores concoquit, & sputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate, vel alio quouis modo sumpta: aut aliquandiu mansa, succóue sub lingua detento. Decoctum eius renibus ac vesicæ exulceratis confert: vrinæ stillicidio medetur, ac in vniuersum omnibus malis occurrit, ab acribus, salsis, & mordacibus humoribus excitatis. In quibusdam monasteriis Hollandiæ (addit Hist. gall.) ex succo Liquiritiæ & aliis aromatibus paruos panes efformant, qui tussi prosint frigidæ & inueteratæ, & aliis similibus pulmonum & thoracis affectibus.

Temperamentum Cortex.

Chau...

Decoct. *Humo. salsi.* *Tussi.*

FOENVM GRAECVM SILVEstre, siue Glycyrrhiza siluest. quibusdam.

Crassa *radice* nititur, cubitum, & sesquicubitum longâ, albo sapore dulci: *ramos* vimineos, per terrâ spargens, tres aut quatuor cubitos longos, atque etiam interdum longiores, teretes, glabros, fractu contumaces: *folia* instar Glycyrrhizæ disponuntur, coniugationib⁹ quatuor, quinque, aut sex, vno impari alam claudente, quod tamen non est perpetuò, sunt ea verò, si singula seorsim contêpleris, Pisi siluestris foliis similia, supernè ex viridi glauca & glabra, infernè ex viridi flauescentia, ac hirsuta, sapore eo, quem radici inesse dicebamus: ex foliorum porrò alis pediculus circiter palmaris enascitur, qui leguminaceos crebros *flores* ex flauo pallentes sustinet: *siliqua* non minùs floribus frequentes, incuruæ, dorso sulcato, vnde si neruum auferas, ex duabus compositæ videntur, quarum singulæ suis membranis dissepiuntur, *semen* claudentes Fœnugræci, minus, lucidum, cui sinus insculptus.

Descr. radix *Sapor Rami* *Folia* *Color* *Sapor rum Pedic. Flores Siliq.* *Semen*

Fœnugræcum siluestre Tragus nominat, Lotumque syluestrem, à Diosc. descriptam, quam & Trifolium minus, & Lybicam vocet, perperàm esse iudicat.

Syno.

Ineptit simili modo Lonicerus, qui Lotum trifoliam, aut Lotum campestrem appellat. Ger. Steinwicken/ aut wild fönugrec/ & wild bocks horn.

Dodonęo est Fœnugræcum silu. Tragi, & Recentiorum, & hæc in Hist. frum. In fol. autem Fœnugræcum silu. 1. Belg. Wildt Fenigrieck/ Germ. Wildtbocksshorn.

Lobel. & Penæ Adu. & Ic. Pl. Glaux vulgaris, Obs. insuper Fœnugræcum silu. Tragi Angl. Sea Trifoly.

Gesn. Glycyrrizam silu. eam herbam putat: quam Dod. Iconum suarum lib. 2. p. 36. pro Hedysaro pinxerit. Quod an verum sit videndum. in hist. gall. id non facit.

Glaux garis Glycir.

Cordo, cui Polygalon dicitur, Gesn. addit figuram ex Tragi lib. 2. cap. 5. vbi etiam annotatum, Polygalon, Cordi quidam non rectè Hedysarum

dysſarum, neque meliùs alii Fænugræcum ſilu. nominant. Glycyrrhiza ſilueſtris.

Cluſius, à quo Glaux vulgaris, & Glycyrrhiza ſilv. Geſneri dicitur, ſcribebat olim apud Acoſtam, Herbam mimoſam multis notis conuenire cum Polygalo Cordi, cuius folia noctu interdum contrahantur, ac ſpinis careat caulis, niſi pro ſpinis ſumere libeat, tenues illas & mucronatas appendices ſedi foliorum alatorum inhærentes. Hanc tamen opinionem lib.Exotic.Cluſ. omiſit. Vocatur Hungaricè Pénz leueleu/ edös fiu, h.e. Numularis dulcis herba.

Habeo à me ſatum Montbelg. in horto Ill. E. C. Fœnugræcum ſilu. Tragi, folio Glycyrrhizæ. Multis hoc odioſũ eſt; ramis nimirum ſe nimiùm ſpargẽtibus. Geneuæ proueniens obſeruaui prope collẽ *La Baſtie* menſe Martio, & florens Iunio. Lugduni abundat, vbi Dalechampius Glycyrrhizam ſilu.vocabat, quod nomen non diſplicet, dulcis enim eſt herba. Baſileæ vidi extra portam Lapideam inter ſpinas. Item eundo Bernam inter *Morat* & *Morges* menſe Iulio prægnans ſemine. Inter Baſileam & Leurach cum ſuis ſiliquis inſtar cornu effigiatis, multis ſimul menſis Auguſti principio. Item iuxta Caſtellum Beffordienſe ſemine maturo Auguſto. Inuenitur à Cluſio in ſiluis, pratorum marginibus, vmbroſis, atque etiam in pratis apertis.

FOENVGRÆCO SILVESTRI Tragi in quibuſdam accedens planta.

PAlmari eſt altitudine, caulibus donata teretibus, hirſutis, ſtriatis, craſſiuſculis: *folia* Tribuli terreſtris paria, perquàm hirſuta, coniugatim coſtæ, duum vnciarum, ex caulis geniculis ortæ, adhærent: indidemque *flores* copioſi dimidiatũ verticillum efficiẽtes, parui, pallidduli, quorum vnicuique ſuccedit *ſiliqua* hirſuta, in acumen deſinens, in duas partes findi facilis, quarum vnaquæque ſuis vndique membranis conueſtita, ſemen continet copioſum, Fœnugræci ſatiui, minus: *radix* duum vnciarum, ſimplex, gracilis.

Hæc planta in multis accedit Stellæ leguminoſæ, de qua poſtea.

Circa Monſpelium ad Epiſcopi Monſp. Caſtellum, lapide circiter vno ab vrbe diſtans, in loco arido, vix vnam, aut alteram obſeruauit, atque collegit Gener I.H.Cherlerus.

HERBA MIMOSA. CAP. XXVII.

INter ea, quæ anno 1809. Gener Cherlerus ex Anglia reportabat, erat *Herba mimoſa*, de qua hæc ille. Herba, ſemen, & ramulus Herbæ mimoſæ, per D.Cargillum miſſæ, cui tradiderat D. Garetus, qui acceperat à Comite Comberlandio, qui collegerat in inſula, quã cepit in America, quæ vocatur S. Ioan. de Porte Rico. Sunt autem eius ramuli tenues in partes diuiſi, in quibus crebeirimæ & tenuiſſimæ, veluti ſpinulę, non tamen pungentes, ad Muſci ramulos accedunt: ipſi verò ramuli ſunt conglomerati, abundantes ſeminibus, quæ adhærere videntur illis veluti ſpinulis, ea aliquid cum Lente ſimile habent, verùm minora, & minùs orbiculata, in acumen deſinentia, compreſſa nonnihil, & in medio parum-per tumeſcentia, dentibus attritu facilia. Conſtant membranâ tenui, fuſcâ, & minimo nucleo internè albo: ſaporem nullum animaduertimus.

Icon Ac. ſta.

Iconem Acoſtæ dudum ſculpendam curaueramus, anno ſc.1506. ſed quia veriorem Cluſii, quæ cum noſtro ramulo, ſemine, & herba congruit, agnoſcimus: eam parandam cenſuimus. Dicitur autem Acoſtæ in lib. Arom. Italicè edito, *Herba Molle, Herba Delicata*, & in verſione Cluſii *Herba mimoſa*, vbi ſequentia de ea leguntur. Inuenitur in quibuſdam [Aſiæ] hortis, planta quinque palmorum longitudinis, vicinis arbuſtis, aut parietibus incumbens, tenui caule, eleganti viriditate prædito, nec admodum rotundo, per interualla exiguis, & pungentibus ſpinis, foliis ſuperioribus haud abſimilibus, Filicis fæminæ foliis minoribus. Gaudet humidis & petroſis: manuque admota ſeneſcit & marceſcit, remotâ verò priſtinam viriditatem recipit, ſed non celeriter ideóque Herb. *viua*, & Mimoſa dicitur. Naturam habet plurimùm ab arbore triſti differentem: nam ſingulis noctibus Sole occidente ſeneſcit & ſiccatur quodammodo, ſic vt contabuiſſe videatur: oriente verò Sole vigorem denuò recipit: quantoque Sol magis feruet, eò magis viret, totoque die folia ad Solem conuertit. Odore & ſapore eſt Glycyrrhizæ: vulgoque ab indigenis folia manduntur aduerſus tuſſim, ad pectus repurgandum, & vocem clariorem efficiendam: renum etiam doloribus vtilis eſſe cenſetur, & recentia vulnera glutinare.

His Cluſius (qui olim apud Acoſtam hanc multis notis cum Fœnugręco ſilu. Tragi conuenire dixit, & nunc in Exot. hanc ſuam opinionem omittit) addit: Multarum (pręſertim in leguminũ genere) folia, noctu ſe contrahere, & comprimere ſolent. Herbæ porrò Mimoſę appellatione ad me mittebatur ſicca planta à Iac. Gareto extremo Octobri, anni 1599. quam ab Ill. Comite de Comberland ex Inſula D.Ioannis à porcu diuite nuncupata, reduce, fictili cum terra impo-

Locus. Deſcr. ramulorũ. Semen. Icones. Herba Molle Herb. Delicata. Locus. Deſcr. Acoſtæ. Caulis. Locus. Mimoſa quare dicatur. Natura. Odor, & ſapor. Vires. Tuſſis. Renum dolores Vulnera. Fœnugræcum ſilu.

ſitam recepiſſe ſcribebat, conſeruare tamen non potuiſſe. Huius verò iconem, quàm commodè fieri potuit, ex illa ſicca exprimi curabam, vt eius hiſtoriç ex ſicca etiam planta concinnata, addi poſſet.

Deſcrip. Conſtabat autem ea planta, quæ prorſus ſicca, & foliorũ expers, ſingulari *Radix.* *radice*, non craſsâ quidem illâ, ſed dura & lignoſâ, rariſque fibris præditâ, à quâ *Cauliculi.* terni, aut quaterni cauliculi exibant breues, qui ſtatim in aliquot tenues virgas, & humi procumbentes in ambitu ſe ſpargebant, ad ſinguos nodos, frequentes, lõgas, tenueſque fibras agentes, inſtar ramorum Periclymeni vulgaris, qui per terram diffunduntur: erant verò cubitalis longitudinis *Virgæ.* illæ virgæ, interdum ampliores, teretes, lentæ, quibuſdam ſpinulis latiuſculâ baſi eas inſidentibus præditæ, quemadmodum in Rubi ramis videre licèt, minoribus tamen, rarioribus, minuſque firmis: eæ rurſus in alios graciliores ramos diuidebantur, frequentioribus ſpinulis obſitos, quorum nodis inter binas appendiculas alternis exoriebãtur tenerrimi ramuli ſuis foliolis obſiti, *Ramuli.* quæ numeroſa ſerie quâdam, & pari vtrinque numero, in ala nata erant, nullo ſingulari alam finiente, tenella admodum, & virentia, non diſſimilia Acaciæ foliolis, quę (dũ primùm prodibant, tenui, incanaque lanugine pubeſcebant, vt ex ramo ſuis paruulis ramulis, & foliolis onuſto, quẽ addiderat, deprehendere poteram, quique fibras aliquot adnatas etiam retinebat. Adiunxerat & *Capitula* bina capitella, quæ, in ea planta nata, ab Illuſtri ſupra dicto Comite accepiſſe ſcribebat, cum aliquot ramis ſua folia adhuc retinentibus. Conſtabant ea capitella è multis, tenuibus, anguſtiſque & ſpinoſis veluti foliolis, inter quæ latebant ſemina orbiculata, plana, nigra, in medio nonnihil tumentia. Flores à me conſpecti non fuerunt, & haud ſcio, an allati fuerint. Vtrum porrò huius plantæ virentis, & adhuc in terra hærentis, folia, manu admotâ, marceſcant, vt ſcribit Acoſta, eiuſque rei cauſâ nomen fuerit inditum, ii referre poſſent, qui plantam virentem & creſcentem viderunt, atque erutam capſæ impoſuerunt.

ASTRAGALVS VETERIBVS.

CAP. XXVI.

Deſcript. Dioſc. Astragalus [ἀϛράγαλος] inquit Dioſc. eſt paruus à terra frutex [θαμνίσκος] foliis & ramulis ſimilis [Ἐρέβινθῳ] Ciceri: flores ſunt purpurei, parui: radix ſubeſt rotunda, velut magnus Raphanus [ῥαφανὶς μεγάλη Lob. & Pena Adu. Colum. βάλανος εὐμεγέθης] propagines habens ſolidas, nigras, duras, velut cornua inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes.

Plinius. Variat nonnihil à Dioſc. lectione Plinius, breuiter ita ſcribens: *Folia.* Aſtragalus folia habet longa, inciſuris multis obliquis [Columnæ inciſuris multis ſuperfluum videtur, & legendum obli- *Flos.* qua:] circa radicem caules tres, aut quatuor fo- *Radix.* liorum plenos, florem Hyacynthi, radices villoſas, implicatas, rubras, præduras.

Iris Aſtragalitis. Gal. lib.1. c.1. ſecund. loc. medicamentum ad calueſcentes habet, quod recipit Iridis Aſtragalitidis, ſiue, vt alii, Illyricæ ſextantem. In quem locum ego (inquit Corn.) in com.med. annotaui, videri mihi Iridem Aſtragalitidem eandem eſſe cũ Aſtragalo ſimpliciter appellato, eò quòd huius radicum ſoliditas, & vires, Iridis Illyricæ ſoliditati, ac viribus reſpondeant, ad vetera vlcera explenda, ac repurganda. In ea ſententia adhuc ſum & habet Iridem Aſtragalitidem etiam Aëtius libro tert. cap. tert. Poteſt itaque Aſtragalus, Iris appellari, & additione Aſtragalitidis declarari. Aſtragali appellatio talum ſignificat, quòd radicis figurâ, & ſoliditate talum refert. Noſtris putatur ea eſſe, quam Erdtmören vocant. Sed fœdi *Corn. argutur.* erroris iñſimulare licet Cornarium, qui, vt aliquid noui, & minimè vulgaris in lucem ederet, ſibi perſuaſerit, ne dicam leuibus ideatum ſomniis finxerit, Aſtragalum, & Iridem Aſtragaloidem, eaſdem eſſe plantas. An præterea per Erdtmören intelligat Chamæbalanum quorundam, conſiderandum. ſi eam intelligit, radix non eſt ſimilis magno Raphano, vt is in Dioſc. legit.

Conuenientius adhæc nomen, & Etymon, quàm Cornarius, Columna tradit. Seminum, inſit, forma ἀϛραγαλοειδὴς, plantæ huic nomen indidit Aſtragali: ἀϛράγαλος quidem talum, & talorũ luſum ſignificat, quorum formam & vſum huius plantę ſemina referunt: tereti formâ quidem ſunt in ſuperna, infernaque parte plana, vel acetabulorum more concaua: poſſet etiam ita appellari à tuberoſa, carnoſaue forma radicis compreſſa. & meliùs à multitudine fibrarum nodoſarum ad ſimilitudinẽ flagelli, vnde ἀϛραγαλωτὴ μάϛιξ à Polluce dicitur. Dioſc. plantæ habitum ſimilem Ciceri fecit, non folia Ciceri ſimilia: florem Hyacinthi, colorem intellige.

Acquiſ. Cæterùm Aſtragalum volunt aliqui, vt Turnerus, quem antè, hoc libro 17. tradidimus, titulo *Chamæbalanus leguminoſa.* Chamæbalani leguminoſæ, hanc fortè etiam intelligit per Erdtmören antè dictam Cornarius. *Hediſarum clypeatum.* Necdum conſtat, quæ planta ſit Aſtragalus Matthioli, niſi ſit Hediſarum clypeatum per pictorem accommodatum deſcriptioni Dioſcoridis. Adhæc Aſtragalitidẽ Iridem Galeni & Aëtii non exiſtimamus eſſe eandẽ cum Aſtragalo, & Erdtmören, vt putauit Cornarius.

Aſtragalus maior. Aſtragalus maior dicitur à Fuchſio. Aſtragaloides autem, & Aſtragalus ſilu. Thalio & aliis. *Aſtragalus recticaulis hirſuta.* Non deſunt pręterea, qui Aſtragaloidem recticaulem, hirſutam vocitant. Alii verò Aſtraga- *Aſtragalus cicer.* loides Cicer Ponæ, Onobrychin quorundam purpureo flore. Alii Aſtragalum Monſpelia- *Onobrichis quorundam.* cum. Quidam Aſtragalum quendam montanum Aſtragalum montano candidiorem. Non- *Aſtragalus Syriacus.* nulli Aſtragalum Syriacum appellant. An Aſtragalus fortè lanuginoſus Bœticus. Aſtragalus Dioſcoridis quibuſdam. Habetur & Aſtragalus ſiluaticus vernus à quibuſdam, & Galega nemorenſis verna, de qua paullò pòſt.

Creditur tandem Aſtragalus Columnæ, Galegę nemorenſi

nemorensi valdè similis, si non idem.

Nascitur (teste Diosc.) locis vento expositis, vmbrosis, & niuosis. Multa in Memphide Arcadiæ. Ast contra [autore Plinio] legitur, in Pheneo Arcadiæ in petrosis, apricis, & iidem niualibus. Ita etiam Paulus habet Galenum secutus. Quum itaque hi omnes ἐν φανεῷ legant, inquit Corn. etiam in Dioscoridē rectam lectionem esse, ἐν φανεῷ apparet: & non ἐν μέμφιδι, velut quædā exemplaria habent: maximè cùm nulla sit Arcadię Memphis.

Colligitur exitu Autumni, quum folia amiserit, siccatur in vmbra.

Radix, vt Diosc. tradit, in vino pota alvum fluidam sistit, & vrinas mouet. Facit & ad vlcera vetera, arida inspersa. Sanguinem quoque cohibet. Tunditur autem difficulter ob suam soliditatem. His addit Plinius: Vis ei ad spissanda corpora. Vrinam mouet repercusso liquore, sicut plæraque quæ aluum sistunt. Sanat & dysentericos in vino rubro tusa. Eadem gingiuarum suppurationi vtilissima est fotu. Galenus fruticem hunc paruum, radices habere adstringentes asserit, proindeque ex iis esse, quæ non ingenerosè siccent.

ASTRAGALVS ROMANVS, SIVE Hedysarum clypeatum siliquâ asperâ.

Ramis est cubitalibus, bicubitalibus, & tricubitalibus concauis, procumbentibus, glabris, crassiusculis, multis ex *radice* statim ortis: per quos alternatim ferè nascuntur *folia* palmaria, & ferè dodrantalia, alæ instar hærentia, quinque, aut sex coniugationibus, extremoque folio impari, constantia. *folia* singularia, Glycyrrhizæ foliis quodammodo similia, paullò breuiora, latioraque, & glabra, exceptis marginibus, breuibus pilis ornatis, sapore nullo manifesto, nisi tantillùm adstringente: ex alarum sinu prodeunt surculi singulares, qui in spicam digestos ferunt *flores*, amœnos, Genistæ, sed rubentes: è quibus *siliquæ*, compressæ, asperę, ternis, aut quaternis, aut quinis seminibus orbiculatis, clypeoli effigie locatis, complures visuntur.

Icones factæ sunt binæ. Prior demonstrat folia præcipuè, & flores: altera verò siliquam, & semen. Illa rursus facta est ad plantam siccam delatam à genero meo Cherlerō nomine Astragali Romani quorundam, hæc autem ad Iconem Plantini, cum nostra siliqua, & semine.

Falluntur (inquit Dod.) qui Onobrychin alteram ad Securidacę genus referre student. Falluntur & ii

Alia icon.

qui Helenium esse Aegyptium Dioscoridis volunt, quod esse nunquam potest, cùm odorata non sit.

Hedysarum clypeatum. Hedysarum alterum clypeatum, & Helenium Ægyptium quorundam à Lobelio. Obs. dicitur. Hedysarum Icon. Plantini. Pona in Baldo vocat Hedysarum alterum clypeatum. Camer. hort. cognominat Securidacam clypeatā à Lobelio, ac Dod. descriptam, Onobrychin 2. Dod. Nec deesse scribit, qui velint Helenium esse Ægyptium, quod non conueniat, siquidem radix sit rubra. Hedysarum alterum clypeatum Lobelii, quod in hortis Belgicis alatur, hist. Lugdunensi cognominatur. Helenium Ægyptium, eiusque speciem quidam dixere, alii verò appositè Hedysarum censuêre.

Locus & Tempus. In hortis Belgii Dodonæo conspici interdum contigit. Ponæ verò in horto montis Baldi. Mōtbelgardi in horto E. C. satum aliquoties mihi prouenit, & primo quidem anno flores protulit Septembri, & Octobri, qui non maturuerunt. *Vsus.* Argentinæ tamen apud Fridericum Meierum Septembri maturum obseruaui, qui mihi indicauit à se obseruatam hanc plantam in pratis Senensium copiosè prouenientem, quam equis pro pabulo exhibeant. Perit Hieme, ni reponatur. Hanc attulit Gener Cherlerus collectam in via Romana Viterbam versus. Florentiæ item in horto magni Ducis Hetruriæ.

ASTRAGALVS MATthioli.

Matth. mot. Somnio herclè vexabatur Matthiolus, cùm Astragalum quendam in agro Tridentino, in vallis Ananiensis montibus sibi prouenientem olim imaginaretur, siquidem in postr. com. istius Astragali figuram omisit quasi fictitiam. Nos enim suspicamur illi quondam aliquam plantam, nomine Astragali demonstratam, quam postea per pictorem Dioscoridis descriptioni aptarit (pictoribus enim omnia licet, vt licuit apud eum in aliis plantis) Ea verò planta fuit fortè Hedysarum clypeatum, quibusdam dictum Astragalum, vt antè indicatum. Retractauit hinc meritis & Hist. Lugd. in vltimis suis editionibus sententiam suam de Astragalo Matthioli. Siquidem consilium sicci botanici, aut vinolenti, nec cogitatum sapientis, sed optatum quidlibet audentis certò percipiebatur. *C. Bauh.* Quamuis autem Astragali figuram apud Matth. C. Bauh. ex secunda commentariorum editione proposuerit, attamen ignorare se fatetur qualis sit planta, etsi non desint, qui eiusdem Pseudo-Apium esse censeant.

ASRAGALVS MAIOR Fuchsio.

Descriptio. Astragalus maior. Radix. Caules.

QVam mihi olim D. Fuchsius cùm apud eũ Tubingę esse Astragalum maiorem denominauit, *radice* est satis longa, & crassa, dulci: caulibus rectis, cubitalibus, striatis, angulosis: *folicla* Viciarũ modo disposita, nouem, vel vndecim: interdum vnguibus longiora, aliàs multò minora, ex rotundo oblonga, ad costam vnam adnexa, subcærulea, quæ exsiccata nigrescunt: *flores* ex pediculis longis, satis magni purpurei, ex eodem pediculo plures, formâ Viciarum: quibus succedunt *siliquæ* longæ, teretes, admodum affines plantæ, quam paullò pòst describam, quibus multa inter se similia, quædam diuersa.

Flores. Siliqua.

Eruum. Orobus. Descript. Clusii. Flores.

Commemorat hanc Clusius his verbis: Eruum siue Orobus rei herbariæ studiosis, Pannonicus purpurascens secundus, folia habet sena, octona, interdum decem vni costæ hærentia, Lenticulæ foliis haudquaquam maiora, tenella, viridiaque, gustu amaricante, calidiusculo: flores purpurascente colore, qui vetustate in cœruleum commutatur: radix in diuersa tendens. Icon apud Clus. in hist. post. quemadmodum etiam apud Lobelium, optimè exprimit plantam, quam nos descripsimus: in Pannon. errore typographi pro Orobo Pannonico secundo pag. 738. malè ponitur icon Trasi.

Astragaloides.

An Lob. Obs. sicut & Ic. Pl. Astragaloides altera Herbariorum. Huius figuram habere videtur Lonic. sub nomine Feldtmeicken: quamuis non sit ea, de qua in contextu loquitur. C. Bauh. frater, qui Patauio misit, et hæc nomina adscripsit, Glycyrrhiza Gesneri, Aphace Cortusio: verùm vbi Gesn. ita vocarit ignoro. Astragaloides simpliciter à Dod. scribitur, eique flores ex cæruleo purpurei, minores quàm Viciæ conferuntur, siliquæ verò teretes, oblongæ, nigricantes, in quibus semen Viciâ minus, non rotundum, ac globosum. Nonnulli, inquit is, Eruum silu. vocant.

Locus & tempus.

Inueni Geneuæ mense Iunio in colle la Bastie florentem: itém mense Maio. Argentinæ vidi in horto D. Frid. Meieri cum siliquis Iulio. In Belgicis hortis aliquando videre meminit Clusius, & Aphace nomine à rei herbariæ studiosis appellari. Sed multo tempore, Dod. teste, durat, Hiemis, frigorisque patiens. Ad hortos Belgii aliunde allatum, peregrinum est legumen. Iunio ac etiam seriùs floret, siliquæ interea perficiuntur.

ASTRAGALOIDES, SIVE ASTRAGALVS siluaticus, Astragalo magno Fuchsii, vel Chamæbalano leguminosæ affinis planta.

Descri[ptio]. Radix.

CHamæbalano similem voco, cui ex *radicibus* longis, quasi repentibus, variéque implicatis, partim tenuibus, partim tuberosis, Chamæbalani Dodon. perquàm similibus, nisi è tuberibus plures capillares fibræ prodirent, externè nigris, internè albis, sapore subdulcibus, *caules* exsurgunt multi, pedales, angulosi, *folia* aliquatenus Chamæbalano similia, sine capreolis, glauca, & ferè nigricantia, oblonga, obtusa, neruosa, ex breuibus pediculis, quaterna vel sena, præter foliola, quæ ad pediculorum exortum sunt: *flores* Pisorum rubentes, quibus succedunt *siliquæ* satis longæ, teretes, ex pediculo non admodum longo, in quibus *semina* mediocriter magna, lutea, sapore ferè Pisorum, quà se contingunt vtrinque compress[a].

Caule[s]. Folia. Flores. Siliqu[a]. Semen.

Ab Astragalo maiore Fuchsii differt, cui folia ex vno pediculo plura, & breuiora: differt etiam caulibus: qui breuiores, & radicibus.

Thalio in Harc. Astragalus siluaticus, apud quem Camerarius scribit, dici vulgò Christianswürtz, aliis Cicer montanum nuncupari, describi à Cordo, sed à nullo, quod sciat, depingi.

Astra[galus].

An Ruell. Astragalus, qui à Diosc. describitur, frequensque est apud suos. Rura, inquit, nostra montanum, vel rusticum Cicer nominant: Cicerculam esse diceres. Vulgus nonnunquam siluestres Cerras [ciccerculas] vocat. Astragalum itaque Ruellius agnoscere nisus est, vel Cordo teste: cui cum ratione est adhibenda fides. Germ. dicitur Knöllen Kraut. Idem in hist. describit Astragali nomine quo in loco Gesnerus annotauit Christian wurtzell & Knollenwurtzel ab aliquibus Cicer montanum appellari.

An mo[ntanum] ci[cer].

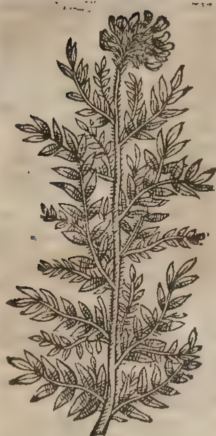
Mense florentem Aprili, prouenientem verò cum siliquis obseruaui mense Octobri in monte Roslberg prope Mas nunster & locis vicinis, in siluis & dumetis. Item circa fontem Admirabilem in ducatu Wirt. inter vepres.

Locus. Temp[us].

ASTRAGALVS RECTICAVLIS hirsuta.

Descr[iptio]. Folia.

ANonymum quendam *ramum* inter siccàs meas adseruo, rectum, cubitalem (altiorem fuisse sicca insinuat) rigidum ac firmum, totum pilis candicantibus ac lanuginosis obsitum, crebro *foliorum* vestitu præditum. Ea costę hærent quindecim communiter, ordine & posita vt in Galega, minora, angustiora, tota villosa, in acumen

men desinentia, sapore amaro, *flores* longo pediculo insident Trifolii pratensis, hiantes, pallidi, in glomerem congesti, ex villosis calyculis prominentes. Hāc vbi locorum nactus sim, nō recordor. Elegans tamē tum raritas, tum varietas, figuram merebatur, & nomen aliquod.

POLYGALON VETERIbus.

Cap. XXVIII.

POlygalon Dioscoridi frutex [πολύγαλον θαμνίον] est paruus, Palmi altitudine: *folia* habens Lentis foliorum specie: gustu subacerba [moderatè austera Galenus: Plinius autem vtramque speciem generis appellatione comprehendens, gustu adstricto dixit. Habet enim, inquit Corn. τὸ σύφον species, τὸ ἀντηρὸν, καὶ τὸ στρυφνόν.] Sed herbarum periti [pergit idem Corn.] hodie & de hac ambigunt. Quidam Pimpinellæ speciem esse volunt, quam kleine Bibenel dicunt. Alii eam esse volunt, quam Creützblum, vocant. Sed quum hæc trium generum sit, iuxta triplicem florem, Polygalon esse volunt eam, quæ album florem habet. Reliqua duo genera, & purpureum florem habens, & od cæruleum ad Glauca, de qua suo loco agemus, referunt. Florem Polygali neque in Diosc. neque in Plinio Corn. reperit, ideoque nihil pronunciat. Contendunt præterea nonnulli esse Gesneri Polygalon, alii verò Polygalon minus saxatile, quidam porrò Polygalo affine Caput gallinaceum.

Folia pota lac gignere creduntur, testibus Diosc. Plinio, & Galeno. Quare in ipsis calidum & humidum prædominantur, talia enim esse oportet ea, quæ lac gignunt.

POLYGALON GESNERI.

MVltarum notarum argumento Polygalon indigitabat Gesnerus herbam, è *radice* mediocriter crassâ, longa, cortice obtectâ nigro, intus albâ, *ramos* proferentem multos, palmares, vel etiam cubitales, rubentes: è quibus orti pediculi *folia* coniugatim disposita sustinēt, Lentis, inferiùs magis albicantia, & pilosa, superiùs viridātia magis: summis ramis *spica* insidet *florum* Viciæ, vel Aphaces aut Lentis, sed coloris purpurei è calyce piloso: sequuntur *seminum* conceptacula subrotunda, modicè compressa, spinulis asperata, & per ambitum gibba, cristam serratam membraneam erigentia.

Lobel & Pena Aduersar. Obs. qui *Caput gallinaceum* Belgarum vocant, dicunt: An Onobrichis Dioscoridis? *Polygala vera Dalechampii. Onobrichis Dodonæi.* Dodonæo autem gallico, *Onobrichis quorūdam*, & *Viciæ species secunda*. Item in fol. & de frum. *Onobrichis Diosc. Plin. & Galeni.* Gesnerō de hort. *Glaux*, vel *Onobrichis Dodon.* Et in append. *Polygallum Rheticum.* Hist. Lugd. *Polygala multorum, quibusdam Onobrychis.* Tab. ic. & Hist. *Onobrychis*, Hanenkopf / wildtheffenkraut. Clus. Onobrychis Dodonæi, quæ Brabantis Hanekammeken, id est, Crista gallinacea cognominatur. Pona in Baldo nominat *Polygalam Diosc.* Dalechampio, Lobelium imitatus, Gesnerus tamen fuit primus auctor huius appellationis, quicquid scribat Lobelius.

Synonym. *Caput gall. Belgarum. An Onobrychis? Polygala vera Dalech. Glaux. Polygalum Rheticum.* *Crista gallinacea.*

Polygalon Gesneri diligens simplicium indagator Leonhardus Rauvvolffius prope Arelatam in Prouincia mense Maio collegit. Vidimus nos hanc florentem mense Aprili, in monte Apennino. Geneuæ abundat in pratis iuxta *Arue* & Nosodochium. Polygalon in peregrinatione Rhœtica Curię reperi flore albo, vt censebat Gesn. non recordor autē an aliis notis à præcedenti differat. Montbelgardi prouenit in horto ex semine in Briscoia collecto. Clus. sicut & Pona in Baldo gramineis locis, sicciorbusque pratis nasci perhibent. Sed & plærisque superioris Germaniæ locis exit, inquit Dodonæus. In Bohemiæ agris secus scrobes, per quas pluuia delabitur aqua, Onobrychis frequens est, apud Brabantos & Flandros ab herbarum studiosis in hortis subinde seritur. Augusto cum flore & fructu reperitur.

Locus & tempus.

Curiæ Rhætorum [sic enim Pontisella inibi narrabat] plurimi fiunt prata, in quibus hæc prouenīret, multùm enim ex eius esu lactis vaccis & cæteris animalibus copiam contingere pro indubitato creditur.

Vsus.

POLYGALVM MINVS saxatile.

TOta quanta est, vix palmum superat. *Radicula* candida est, longiuscula, modicè pro plantulæ modulo crassa, diuisa in capita, paucis fibris donata. Ex qua *foliola* statim emergunt costæ hærentia, repanda, capitis gallinacei, sed obtusiora, latioraque, pilis candidis obsita. *Coliculi* graciles sunt, consimilibus foliis vestiti, supernè diuisi: quorum extremis *flosculi* insident luteoli, aut palliduli, hiantes, exigui, pauci, Astragalorum positu, nec in spicam abeuntes, vt in Polygalo Gesneri, capitula sequuntur exigua, rotunda, aliquot apiculis supernè donata.

Descriptio. *Radix.* *Folia.* *Coliculi.* *Flosculi.*

Locus & Tempus. Hanc plantã attulit Gener Cherlerus, collectam circa arcem Episcopi Monspeliensis in locis incultis, asperis & saxosis, Iunio mense.

POLYGALO GESNERI AFFINE
Caput gallinaceum.

Radix. PRolixam agit *radicẽ*, & cr assiusculã, lignosam, & in fibras, filamentorum instar, ductilem, lentam, fractuque contumacem, foris nigricantem: intus albam, simplicem aliàs, aliàs multifidam, & in numerosa capita diductam ex quibus densa pullulat foliorum cauliumque seges: Caules: *caules* autem palmares, aut etiã dodrantales, tenues, subhirsuti, ad medium vsque foliosi, cæterà nudi, *spicam* gerunt vnius, duarum, aut trium ferè vnciarum, Flores. *floribus* congestam purpureis Polygali Gesneri, quæ tamen hic in latum diffunditur per extrema, non autem in metæ formam fastigiatur: floribus etiam adhuc non omninò delapsis succrescunt *siliqua*, Acaciæ siliquarum quodammodo formã, vnico, aut duobus peltatis orbiculis constãtes, quodam veluti isthmo loculos disterminante, quòd si vnicum est conceptaculum, breuem mucronem profert (id quod etiam in extremo, vbi plura sunt, obseruare licet) margine alias æquabili, nec cristato, vt in Polygalo Gesneri, vmbone protuberante propter contentum *semen*, Graccæ minori par, nigricans, rotũdumque, nisi quippiam, vncinuli instar, inæqualitatem faceret: singuli porrò orbiculi præter tunicam semen integentem, extrinsecus reticulatum habent obductum plexum, circa oras hærescentem, aliàs liberum, spinulis mitibus asperatum, radiis rectis, in margines exporrectis: *folia* quædam à radice mox germinant, alia per caules, trium plus minùs vnciarum longitudine, foliolis coniugatim dispositis constantia, duplò minoribus, quàm Polygali Gesneri, acuminatis, vtrinque hirsutis, & argenteo splendore subinde micantibus: foliorum per ramos pediculi longiusculi squamulas habent appositas, rubentes.

Locus. In sabuletis & campestribus ad semitas prope montem Lupi Monspeliẽsiũ meruit Gener Cherlerus. Existimo me eandem vidisse anno 1594. apud Fratrem C. Bauhinum.

ONOBRICHIS IN GENERE.

CAP. XXIX.

Folia. ONobrychidi Diosc. *folia* Lenti similia tribuit, attamen paulò longiora: *caulem* verò palmi altitudine: *florem* puniceum [rubentem Plin.] *radicem* paruam [exiguam & gracilem Plin.]

Verùm non satis constat (inquiũt Ryff. & Corn.) quæ herba sit. Quidam enim Herbarii Rutæ siluestris speciebus annumerant. Corn. quidem Onobrichidem & Onopordon, vnam herbam esse putat altero nomine à crepitu, altero à ruditu asini ducto. Et fieri potest vt vtrumque accidat asino, ex herbæ esu, vt & pedat, & rudiat. Cur autem in hanc abierit sententiam, Plinius ipsium mouit de vtriusque viribus non multùm diuersa tradens. Onobrichidis igitur nomen plurimus plantis attributum est, in primis Polygalo Gesneri, Astragalo Monspeliano, Hedysaro clypeato, & Meliloto 5. Tragi. Est & Clusio planta dicta Onobrychis flore purpureo, subcœruleo alia, tertia pallido, montana quarta, ac demum quinta peregrina. Galegam porrò volunt esse quidam Onobrichin. Hanc Cæsalpinus similem Capragini [galegæ] scribit, flore scilicet rubente, Coralli modo, siliquis nigris, longis. Simili modo & alteram, latioribus foliis, flore purpureo. Visa tandem est aliquibus Onobrichis Polygala Tragi, & Onobrichis 4. lutea Dalech. Vltimò sunt, qui Auiculariam Syluii Onobrichidem vocent.

Locus. Nascitur in humidis, Diosc. autore [circa fontes Plin.] & incultis locis.

Ceterùm vim habet [inquit Diosc.] herba trita imposita, tubercula diffundendi, cum vino verò pota, vrinæ stillicidium sanat. Cum oleo illita, sudoremouet. Sed hæc Plinius: Siccata in farinæ modum, & inspersa vino albo, strangurias finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet. Et hæc lib. 24. c. 16. Sed rursus lib. 27. cap. 12. de Onopordi [quod idem Corn. cum Onobrichide facit] viribus non multùm diuersa tradit. Onopordon, inquit, si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit vrinas, & menses. Aluum sistit. Suppurationes, & collectiones discutit. Hoc autem postremum etiam de Onobrichi Diosc. in sibi adscriptis dicit. Galeno Onobrychis rarefaciendi, ac discutiendi vim habet, proindeque folia eius, virentis etiamnum, illita ad morem cataplasmatis, phymata digerunt: arefacta verò, si cum vino bibantur, strangulant. Quin etiam sudores elicit cum oleo inuncta.

* * *
* *
*

ONOBRICHIS QVIBVSDAM purpureo flore.

Alis multis concaua cubitalem superat lõgitudinem, ramis teretibus, hirsutis, medullâ fungosâ farctis: *folia* Lentis, longiora paulò, hirsuta, denis, aut duodenis pinnatim vnicostæ adnexis coniugationibus, impari vno numerũ claudente: *flores* purpureo-violacei, Trifolii formâ, in spicam sextantalem cōmosam dispositi, pediculo insident Spithamam lōgo, hirsuto.

Hanc sic describit Clusius: Cubitales plærumque habet caules, multos [si vetusta sit planta] rotundos, duros, humi procumbentes, in quibus frequentia folia, Lenti similia, angusta, hirsuta, seu lanugine quadam obducta, quindena subinde, & totidem alia ex aduerso vni costæ hærentia, vno impari extremam alam occupante, gustu amaro, & ingrato: ex alarum cauis oriuntur ramuli similibus foliis septi, ex quibus dodrantales exeunt pediculi, striati, ferentes multos flores, Trifolii florum æmulos, oblongiusculos, eleganti purpurâ nitentes, inodoros, confertos, & velut spicam trium interdum vnciarum longitudinem æquantem efficientes, nonnunquam etiam longiorem, præsertim quando in semen abeunt, quod bifidis, breuibus, turgidiusculisque vasculis continetur, exile, nigrum, durum, sapore ingrato, vt alia legumina: Radix illi magna, longa, dura, in obliquas nonnullas fibras sese spargens, & subinde ad cauliculorum exortus, recentes fibras agens, viuax, & perennis.

Onobrichis prima, flore purpureo Clusio. *Onobrichis Clusii prima* Tabernam. *Onobrichis Pannonica prima Clusii*, seu, vt ego dicerem, [ait Pona in Bald.] *Cicer Astragaloides*.

Mense Iulio Argentinæ in horto Frid. Meieri florentem obseruaui, sicut & in Pfortzeim in horto Pharmacopæi D. Griemingeri. Habui & siccam à D. Agerio colorem referuantem. Frequentem inueniebat Clusius ad Danubii ripas supra Posonium apud Petronellam oppidum [quod nonnulli, ex loci situ, ruderibusque antiquis Carnuntum Veterum esse coniiciunt, à Plinio numeratum inter Pannoniæ vrbes, quodque se modò subditum agnoscit generoso Domino & libero Baroni ad Vnuerzagt] ad viarum margines, & frequentissimè toto illo itinere ad Badenses thermas tendente, multisque aliis circa vrbem Viennam Austriæ locis, tam citra, quàm vltra Danubium.

ONOBRICHIS QVIBVSDAM SVBcæruleo flore.

Multos ex eadem radice promebat altera viminεos cauliculos, pedales, nunquàm non etiam longiores, humi fusos, crebris nodis distinctos, & in his alata *folia*, hoc est tredecim, quindecim, septem, & decem, aut pluribus & oblongis foliolis vni costæ inhærentibus constantia, extremo semper imparem numerum faciente: prodeunt deinde ex alis tenues pediculi, seu virgulæ, *flosculos*, in spicam confertos, ferentes, Pisi, aut Viciæ florum formâ, sed longe minores, colore dilutè cærulæo, vel ex cæruleo purpurascente: his succedebant exiles *siliquæ* quasi duplicatæ, continentes pusillum *semen*, renis formâ, nigrum: *radix* minimi digiti crassitudinem fermè æquabat, dura, lignosa, contorta, obliquè se spargens, & altè sub terra se condens, rarisque fibris donata, quæ summâ parte in aliquot capita extuberabat, è quibus singulis annis nouos cauliculos fundebat. Folia. Siliqua. Semen. Radix.

Onobrichis subcæruleo flore, siue Onobrichis secunda Clusio, qualiter & Tabernæ vocatur.

Rara est, nam paucas duntaxat plantas inueniebat Clusius publicâ viâ secundùm orbitas, inter Schwecket & Götzestorpf infra Viennam Iunio florentes, & non procul à Znaim Morauiæ oppido, dum Pragam, & inde per Germaniam proficisceretur. Etiam in hortum translata florebat toto Iulio, & subinde semen perferebat. Locus & Tempus.

ONOBRICHIS QVIBVSDAM flore pallido, vel Polygalon.

Sesquicubitalibus assurgit tertia *ramis*, rectis, firmis, duris, viridibus, in quibus *folia* Lentis, siue Viciæ siluestris, longa, angusta, duodena, aut quindena, & totidem ex aduerso, eidem costæ hærentia, vno etiam, quod extremæ costæ insidet, impari, lanugine obsitâ, gustu ingrato & amaro, deinde nonnihil acri: *ramuli* extremo caule ex alarum sinu prodeuntes, palmares, striati, in dodrantales spicas, *flosculorum* Trifolii flores æmulantium, oblongiusculorum, pallidorum desinũt, quibus impressi nigricantes quidam radii: his succedunt *siliquæ*, prioris siliquis similes, mucronatæ, duobus valuulis constantes, in quibus *semen* Fœnogræco penè simile, sed minus & nigrum: *radix* crassa, dura, lignosa, longa, aliquot Rami, Folia.

fibris donata, candicans, perennis.

Onobrichis pallido flore, vel vt Tab. Onobrichis Clusii tertia. Sunt autem [illegible] stirpis reliquiæ cũ hac Gesneri, propriâ manu, inscriptione: Polygala lutea, [illegible] quod lac pecori augeat [illegible] quæ Rutæ caprariæ Italorum ferè. Huius Polygali siliquas appinxi figuræ Clusii.

Locus. Valderara & hæc est, duobus duntaxat locis Clusio conspecta, ad Hamburgum videlicet vrbem [illegible] (Posonium vulgò Presburg) nulianbus, & ad oppidum Fischmuntz ad Fischam flumen situm, paullò suprà quàm in Danubium se exonerat, publicâ viâ, vnde singulares

Tempus. plantas singulis locis duntaxat eruebat florentes Maio mense.

ASTRAGALVS MONSPESSVLanus.

Descriptio. ASTRAGALŨ vocant Monspelluli plantam Securidacæ minori similem, diuersam tamẽ quæ

Radix. *radice* est durâ lignosâ, crassitudine digitali, & crassiore, longitudine cubitali, dulci, intus albâ, cuius cortex crassus, [illegible], quę antequam è terra erumpat diuiditur in aliquot portiones, siue capita, tres, quatuórue digitos longa, vt nisi quis profundè fodiat, multas esse plantas existimet: ex quibus

Coliculi. Folia. prodeunt *coliculi*, simplices, concaui, rubentes, vix palmares, *foliolis* vestiti breuibus, in mucronem exacutis, pilosis, amarescentibus, crébris, sic vt ad costam vnam adnexa foliola viginti & vnum supputarim: in virgularum extremitate

Flores. *flores* multi, non multùm floribus Poligali Gesneri dissimiles, purpurei, interdum albi, non in spicam digesti, sed conglomerati, Trifolii floribus [illegible] *sili-*

Siliquæ *quæ*, duas vncias longæ, incuruæ, rubentes, teretes: Differt à Securidaca minore, foliis primò quæ mucronata, non obtusa: radice dein crassâ numerosâ: floribus denique, qui in Securidaca & minores, & alterius coloris.

In icone nostra, radicis maxima pars est, neruus cortice detectus, qui euellendo in terra remansit.

An Rauvvolffius hac de planta scribit, dùm in Itinerario suo de pulchra specie Astragali, circa Halepum cum paruis foliis Hedysari prouenienti tractat?

Astrag. foliis H. sari. An Hist. Lugd. in append. Astragalus foliis paruis Hedysari, siue Securidacæ, aut quomodo [illegible] Securidacæ:

An Anguillaræ Astragalus, quem Diosc. dicit in Arcadiæ Memphi prouenire? Verùm nulla Memphis reperitur in Arcadia, sed in Ægypto. Astragalus [illegible] Græcæ foliis est ordine dispositis, vt in Cicere, sed minùs serratis. Rami humi [illegible] sunt: flores eleganter ex cœruleo & purpureo mixti. Radicem talo porcino admodum similem dicas facie externâ, fibris alioqui [illegible] In montibus Euganeis similis prouenit planta, quam semper hanc ipsam esse sibi persuasit. Sed hanc nostram eandem esse cum Anguillaræ Astragalo nolimus adstruere.

Clus. M[illegible]um, quod Clusius, qui in Hisp. Astragalum Monspeliensium cum siliquis inflexis, & duplici serie semen continentibus, subfuluum & rotundiusculum agnouit, in sua postrema Hist. pro eo, Securidacæ minoris iconem posuerit: discrimen poterat ex tenui radice, in icone quam exhibet [illegible].

Lobel. [illegible] Lob. & Pena, qui non [illegible] diuersam [illegible] ab Astragalo Monspeliensium. Ita siquidem legitur in Aduers. Securidaca minor, Astragalus Monspeliensium. Legumen floribus purpureis, semen subrotundum, subfuluum est similius Galegæ; vel Araci, quàm Securidacæ. Idcirco præceptores nostri Monspelienses huius speciem esse [illegible]bantur. Astragalo propiorem astruebant, quò nos etiam referendam duxissemus, nisi Raphani radix, & adstrictoriæ, cæteræque facultates deessent. Quare nulla stirps, quæ explendæ descriptioni satis sit, vspiam sese dat. Non ea, quam in collibus Lugdunensibus prope *Trenon* & in horto Patauino. Radix certè dissuadet: nam Senensi licuit pictoris operâ nobis illudere, ideò nunc illum illius picturę postremò puduit. Et Obs. Astragaloides Herbariorum, Astragalus forte Matthioli, vel iam demum Polygala [illegible] circa [illegible] *Trenon* Lugdunensis Galliæ cum Valerando Dourez, & nonnullis aliis peritis herbarum exploratoribus diximus. Cauliculos spithameos, & pedales erigit. Folia Ciceris, aut Galegæ, sed minora: Flosculi ex pallido punicant, aspectu iucundi. Radix crassitie digitum æquat. Item Ic. pl. Astragalus fortè Matthioli, vel iam demum Polygala eius. Meritò igitur præceptores Monspelienses Securidacam minorem negabant. quæ multùm, vti iam ostensum, ab hac differt, quod non animaduertit Lobelius, qui pro Astragalo Securidacæ minoris Dodonæi figuram ponit, ac Astragalum Monspeliensium dictitat. Semen huius Astragali, teste *Clusio*, rotundiusculum, Securidacæ verò minoris, simile est Securidacæ & quadratum. Figura quoque mala, nec placet, quod separet Lugdunensem à Monspessulano, nec etiam, quòd suspicetur Matthioli Polygalam, à qua non parum abest. Nec tandem æstimarim cum Astragalo Matthioli conuenire.

Matth. xatur.

Securidacæ recurvæ siliquæ (inquit Cam. in Hist. germ. Matth.) revocant in memoriam parvam herbam à Gesnero depictam, & Polygalam dictam: fortè est Polygala autoris depicta in suis lat.com. quamuis ex figura eius nihil certi concludi possit. Idem in Epit. Polygalam vocat. Sed audiat Camerarius de his certiora scientem. Figura ex Gesnero posita, facta est ad plantam Monspelianam olim à me ei missam, quæ adhuc penes me est nomine Astragali Monspeliensis: nunquam aminaduerti Gesnerum fecisse Polygalam, antequam autem ille curauit pingendam plantam, de qua hoc in loco agimus, habebat Polygalam foliis nonnihil similem & floribus, sed siliquis longè diuersam. Verùm, quum teste Camer. ex figura Matthioli non possit concludi, quæ eius Polygala fuerit, quis approbabit eum in Epit. pro Matth. Polygala exhibere plantam de qua verba facimus, non parum tamen ab ea differentem.

Polygalon Matthioli, quod Hist. Lugd. placet, siue Astragaloides Lobelii, aut Anthyllis clauiculata, radicem edit nigram, lignosam, fibratam, dimidium pedem longam, supernè in multa veluti caulium principia diuisam, crassiuscula, lamnulis corticosa, ex quibus folia multa exeunt, humi strata, longa, ex foliolis composita, Lente similibus, vtrinque ordine ex aduerso digestis. Flores in cacumine nudarum virgularum emicant, oblongi, lutei: deinde siliquæ Lenti similes, nigræ, ex quarum vertice tenuis villus exoritur, capreolo, clauiculæque similis. Suspicor Anthyllidem Dalechampii non diuersam à nostro Astragalo, quamuis quædam videantur minùs conuenire, nempe color floris, qui fortè visus in planta sicca, cùm multi flores exsiccati, lutei videantur. Capreoli, qui traduntur & depinguntur sunt fortè in Astragalo, vbi flos excidit, & tunc siliquæ minùs curuæ: de hisce tamen iudicent Lectores.

An Cæsalp. Astragalos humi strata, similis Helenio Ægyptio [de quo antè inter Vicias] foliis numerosioribus, tenuioribusque: floribus similiter sanguineis racematim in summis ramulis, siliquis autem corniculis similibus, rubentibus: radice crassâ, ac lignosâ, supernè in multos ramos inuicem diuisâ, vnde germina erumpant?

Figura à Compilatore Tab. [titulo Polygalæ Matthioli 4. creutzblům posita,] multa habet similia cum Astragaloide herbariorum Lobelii, variata tamen est, & fortè confusa, vt dictum, cum Polygala Matthioli, & altera, quæ vulgaris dicitur, siue Tragi.

Cæterùm, quam Polygalam censuit Matth. [inquit C. Bauh. apud eundem] eandem Lugd. & Tab. sub ipsius nomine posuêre. Verùm Castori Astragalus dicitur, Lob. Astragaloides herbariorum. Secundò, Astragalus Alpinus à Cam. in locum Polygalæ Matth. substituitur. Astragali Monspeliensium nomine à Clusio proponi videtur, & in Hist. Lugd. Astragalus purpureus vocatur. Displicet nobis icon Tab. falsa, à Fratre pro Polygala Matthioli posita, à qua multùm differt. Lobelii Astragaloides mihi idem videtur cum Astragalo Alpino proposito à Fratre. Astragalus insuper ei dictus Alpinus, quem secundo loco, suo Matth. appingit, est ex meis plantis siccis, vt antè dictum. Astragalum autem purpureum Hist. Lugd. alium puto.

Crescit secus vias in itinere Narbonam versus, prope *Gigãt* vno à Mõspelio miliari: quo loco florentem vidi mense Aprili. Visus mihi Bononiæ quoque in monte: item inter *Sascul* & montem Gibbi, vnde accersitur Petroleum. Gener Cherlerus attulit flore albo collectam Nemausi.

ASTRAGALVS QVIDAM MONTANVS, vel Onobrichis aliis

Multa *folia* promit ab eadem *radice*, Lenticulæ, aut Tragacãthæ foliis proxima, vni similiter costæ inhærentia, molliora tamẽ, viridia quidem illa, sed lanugine quadam cãdicante pubescentia, lento primùm gustu, deinde nonnullam amaritudinem relinquente, postremò linguam vellicante: nascuntur inter foliorum alas *cauliculi*, ferè dodrãtales, supini, exiles, quadam lanugine obducti, aliquot *flosculis* onusti, Viciæ silv. aut Lenticulæ florum magnitudine, colore ex cæruleo purpurascente: quos excipiunt *siliquæ* pusillæ, geminis cellulis constantes, semine (quod cùm adhuc maturum non esset, probè non potui obseruare) plenæ: multas ex eadem *radice*, quæ longa, crassiusculaque est, & obliquas fibras agit, propagines, & *ramulos* dodrantales, humi fusos, in latera emitentes. *Folia* *Gustus* *Cauliculi* *Flosculi* *Siliqua* *Radix.*

Astragalum hunc quorundam montanum, Clusius Onobrichidem quartam numerat, quam si quis non inter Onobrichides, sed inter Astragalos referre malit, Astragalus est ipsi Alpinus. Onobrichis est Tab. Clusii 4. *Onobrichis*

Crescit in summo Snecberg iugo, atque in Etscheri summis scopulis, quibus duobus locis florentem & siliquas iam formantem Augusto Clusius eruebat. Locus & Tempus.

ASTRAGALVS MONSPELIANO CANdidior, & Onobrichis quorundam.

Astragalus hic multa cum Monspessulano habet communia, à quo tamẽ differt: *folia* multò candidiora, interdum longiora & maiora: pili longiores: *caules* non multùm maiores: quibus insident *flores* multi purpurei, si benememini multò plures, quàm in Astragalo Mõs- Descr. *Folia* *Flores.*

pessulano, conglomerati, densâ pilorum lanugine hirsuti.

Descr. Clusii

Similis, si non hæc ipsa planta videtur ita describi à Clusio: Hispani aliam [supple plantam] proponebant, Astragali facultatibus quidem respondentem: sed formâ radicis minimè. Nam tametsi folia Ciceris, aut Lentis, pusilla habeat tota canentia: cauliculos breues, duros, & in his flosculos Pisi formâ, pusillos, congestos, & purpureos, summis pediculis inhærentes: radix tamen magna ex parte singularis, & nihil commune cum Astragalo habens, omninò repugnat.

Folia. Cauliculi. Flosculi. Radix.

Astrag. purpureus. Locus.

Hist. Lugd. Astragalum purpureum Herbariorum quorundam esse tradit, qui in Iuræ montium saxosis collibus proueniat, radice grandi: foliis Ciceris siluestris, villosis, gustu adstringentibus: flore ex albo purpurascente. An Lob. & Penæ Adu. Astragali persimilis pusilla planta palmaris, quam, dum in collibus quibusdã Gallo-Prouinciæ essent, sublegerũt, elegantiâ neutiquã spectatu indigna: radicibus namque prorripit lignosis, implexis, corticosis, denso exortu numerosos producentibus cauliculos, fruticantes, duros, sed breues, vix binas, aut ternas vncias excedentes, & foliola emittentes pusilla Lentis, Astragali, aut potius Tragacanthæ, quam tota refert rigidiuscula incana hirsutie: flosculis luteolis, aut albidis, Ornithopodii, gustu præsicco & æquè duro. Onobrichis quorundam. Sed *Placa* Onobrichin etiam esse censebat, discrepat tamen historia. Lusitani *Herua de S. Lorenzo* nuncupabant.

Tempus Locus

Geneuæ collegi in monte *Saleue* florentem mense Iuno. Crescit etiam vt Clus. testatus est, in vinetorum, & agrorum marginibus secus vias per Lusitaniam & Hispaniam, floret Aprili.

Vsus.

Siccatæ huius in clibano puluerem vulneribus & vlceribus vtiliter inspergi asseuerare quosdam legitur apud eundem Clusium.

ASTRAGALVS SYRIACVS.

Astragalus Syriacus à Lob. Obs. ita vocatus & descriptus, perelegãs est, & rarior leguminosa plãta, Astragalis generica certè habẽda: quippe *foliorum* & *cauliculorum* similitudine, & implexu *radicum* proreptãtium Astragalon refert. Sed *florum* denso exortu congestorum decore, effigie, elegantiâ, magnitudine & rubore ornatur amœnissimo.

Flos.

Hanc exhibent Ic. Pl. eodem nomine, quemadmodum & Hist. Lugd. quæ & descriptionem Obs. proponit. Astragalum Syriacum, Syrisch Cicern Tabern. vocat.

Astragalus Syriacus.

An Clus. Pannon. Onobrichis peregrina, rara plãta, quam Londini vidit in Io. Richæi pharmacopœi regii horto, cui folia mollia, incana lanugine pubescentia, vt Tragacanthæ legitimæ folia, & eodem modo costæ inhærentia, quindena & plura, interdum etiam vicena quina, vno extremam costam occupante: cauliculi tamen in hac oblongiores sunt, fusco cortice tecti, lenti, fractu contumaces, humi fusi, & plerumque nudi, qui extrema parte frequentes ramulos suis alatis foliis onustos proferunt, & in vnciali, villosoque pediculo multos flosculos in caput, & globum congestos, Tragacanthæ floribus proximos, candicantes, deinde membranaceas siliquas, Erui siliquulis minores, & Dorycnii vulgariter nuncupati, siue Hispanici, valuulis pares, singularia semina Fænograeco similia continentes. Si quis verò hanc etiam non inter Onobrichides, sed inter Astragali congeneres plantas, cum quibus magnam similitudinem habere videtur, referre malit, Astragalus peregrinus esto.

Loci Tem...

Alepo Syriæ suam plantam Lob. primùm habuit, postea in vrceis pensilibus D. Brancionis Melchliniæ Italo semine enatam scit. Clusii florebat Iulio & Augusti initio, quæ flores & semen, semine Londino misso protulit.

ASTRAGALVS FORTE LANVginosus, Bœticus.

CAP. XXX.

Cubitales, aut ampliores sunt huic Astragalo *caules*, minimè ferè digiti crassitudinem æquantes, pẽtagoni, siue angulosi, duri, subrubentes, & lanuginosi: *folia* lanuginosa, & incana, in longa costa ex aduerso semper inter se opposita, veluti in Viciæ & Ciceris foliis, gustu primùm adstringente, deinde feruido, *flores* copiosi, Lupini, aut Fabæ vulgaris florum æmuli, secundum oblongos ramulos, seu virgas ex alarum sinu prodeuntes nascuntur, serie quadam digesti, albidi omninò, sed antè quàm aperiantur, & explicentur, ex luteo foris nigricantes: *fructum* ferre dicitur (nam florentem duntaxat obseruabam, ait Clus.) in lobis, qui gustatus, fauces, os, & linguam inflammatione torqueat: *radix* pro stirpis magnitudine, amplissima, brachialis nonnunquam crassitudinis, palmaris verò longitudinis, deinde in binos aut tres ramos diuisa, foris nigra, rugosa, intus candida, dura & lignosa, ingrati saporis, quæ à refacta, cornu duritie superat. Cæterùm Astragali nomine, licèt multę plantę hodie insigniantur, nulla tamen meo iudicio, ad Dioscoridis descriptionem propiùs accedere videtur, quàm hęc quam Lusitani *Alfabeca* vocant, Bœtici autem

Caul... Folia Flo... Fru... Rad...

Garavancillos

Garauancillos, hoc est, Cicer exile. Si facultates etiam, quas ex eius temperamento contrarias deprehendere licet, nō refragarentur, legitimum Astragalum esse confirmarem, cum cuius historia plurimis notis conuenit. Videtur porrò ea esse, quam Amatus, Apocynon facit, & Lusitanis *Atramocos decan*, id est, Lupinos caninos vocari ait.

Primùm hanc plantam collibus quibusdam supra Vlysipponem, quos Tagus fluuius alluit, inter vepres obseruabam, atque mense Decembri eruebam anno 1564. deinde sub exitum Ianuarii insequentis, filuosis locis non procul Hispali, dum Gades proficiscerer, florentem inueniebam. Phaseoli nouum genus in epistolis Honorii Belli respondet Bœtico Astragalo. Nobis autem hanc opinionem non placere, indicabimus sub sequenti Ponæ Phaseoli genere nouo.

Lobel. Obser. & Ic. Pl. Astragalus Lusitanicus Clusii cognominatur, vt & Tabernæ, qui insuper klein Spanische cicern vocat, & Alphabecam. Astragalus fortè Clusii Hist. Lugd.

PHASEOLI NOVVM GENVS foliis Lentisci.

Cap. XXXI.

NOua prorsus & elegantissima etiam hæc est planta (inquit Honor. Bellus in epist. ad Clus. ex Cretæ Cydonia) quæ apud me nondum nomen inuenit, sed interim ob similitudinem quandam seminis, quam cum Phaseolis habet, Phaseoli nouum genus vocare mihi liceat. Ad sesquicubitalem assurgit altitudinem, modò simplici *caule*, modò pluribus stolonibus ab vna *radice* prodeuntibus, digiti minimi crassitudine: *folia* illi pinnata, h.e. longo pediculo vtrinque hærentia, semper contrariis petiolis, Lentisci æmula, sed mucrone obtuso, vt Securidacæ folia: è foliorum cauis, *filiquas* fert rotundas, pollicari crassitudine, tumentes, & multo aëre plenas, colore rubras, in quibus continentur sex, aut octo *semina* ad luteum tendentia, compressa, Phaseoli figura: quos *flores* proferat, compertum mihi non est: nam eam spontè nascentem in Spagia insula aduersus Matonem Peloponesi sita, frequentissimam inueni anno 1592. dum Venetias petebam, mense Aprili, quo tempore siliquę ad maturitatem nondum peruenerant: à nautis grana cruda libentissimè edebantur, græcéque *Lupinos syluestres* vocabant, licèt nihil cum Lupinis commune habeant: huius plantæ semina his diebus ex eadem insula ab amico accepi, quem, vt colligeret, rogaveram: nam insula habitatoribus caret, & non nisi aduersis ventis à triremibus petitur, & à piratis: eam ob causam semina citiùs habere non potui.

Sed ad hæc Honorii Belli scripta, Clusius sequentia tradit: Valdè respondet hæc planta [nam ea etiam semine misso mihi nata, anno 1597.] Bœtico Astragalo, quem inter Hispanicas plantas descripsi, ac quantùm quidem ex eius facie conijcere licet, superiorem Hiemem in horto pertulit, & nouo Vere denuò germinauit, nullum tamen floris specimen adhuc dedit: nescio an proximo anno (si per Hiemem conseruare potero, perenni enim est radice] dabit. Ego quidem haud possum mihi persuadere Phaseolum exoticum Belli eundem cum Clusii Astragalo: descriptiones namque & vires nimiùm dissident.

Phas. peregrinos, vt fortè eiusdem generis, Cotal arbor posset commodè sequi, sinon iam collocata esset antè inter arbores siliquosas, quò etiam possent referri Fabæ aliæ & Phasioli Americani.

ASTRAGALVS DIOSCORIDIS quibusdam.

ASTragalo Dioscoridis apprimè similis plantula (inquit Rauvvolff) humilis: *radice* longâ, purpureâ, ad Raphani crassitiem, longitudinemque accedente, maiusculis fibris donatâ, quæ vel ipsâ radice citiùs nigrescunt atque indurantur: Harum aliæ deorsum vergunt, sursum aliæ, curuitate cornutâ, sapore dulci cum modica siccitate. *Coliculos* erigit aliquot, vix digitatos, radici concolores, terram versus reflexos, quibus adhærent nouem, aut decem foliola Lentis, aut Orobi, Inter quæ *flores* emergunt violacei: quos sequuntur *vtriculi* tumidi, quorum aliqui Coluteæ ferè æquales.

Astragalus Diosc. Christian wurtzel/& Astragalus verus Dioscoridis Rauvvolffio. Astragalus Diosc. vulgò Christiana radix. Depictæ radici non dedit proportionem, quamuis exigua sit planta, minor tamen longè apparet in icone quàm in viua.

GLAVX HISPANICA.

Cap. XXXII.

TErnis, aut quaternis à radice assurgit *cauliculis*, dodrantem altis, gracilibus, incanâ lanugine pubescentibus: *foliis* serie quadam secundum costæ longitudinem vtrinque digestis, siue ala foliorum illos vestiente, Onobrichidis, aut Astragali prioris [Onobrichidis quibusdam flore purpureo] in modum, mollioribus tamen, supernè virentu-

bus, infernè canâ lanugine obsitis, gustu nonnihil amaro: *flos* extremo cauliculorum fastigio innascitur confertus, capituli, spicæue breuioris & obtusæ instar, Glycyrrhizæ vulgaris florum formâ, & colore perquàm similis: *radix* candicans est, & exilis, quæ, an viuax sit, asserere nequeo.

Flos. Radix. Glaux.

Græcis *glaux*, perinde atque Latinis appellatur hæc planta: quæ appellatio, si quibusdam minùs probabitur, permittant quæso Glaucem Hispanicam à Clusio (cuius & descriptio proponitur) tantisper, nuncupari, donec magis aptum nomen inuenerit. Nullā adhuc inter eas (ait idem in Hisp.) quæ Glaucis nomine à recentioribus describuntur, magis ad amussim Diosc. descriptioni respondentem inueni. Cæterum Glaucem Diosc. Clusii, Lobelius Obs. ne sibi quidem inspectione notam fatetur. Glaux Clusii Schielkraut/ Tabernæ. Antillis altera Lenti similis Dod.

Glaux Hispanica cur dicta. Locus. Tempus.

Cur autem Glaux Hispanica dicatur, ratio redditur, quia nusquam alibi, quàm ad ripas fluminis Thormis Salmaticam alluentis, paulò infra eam vrbem à Clusio obseruabatur, nomine vulgari carens, mense Iunio: verùm is locus procul à mari distat iuxta quod Dioscorides glaucem nasci tradit.

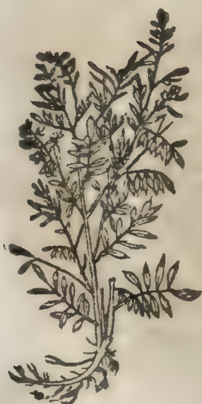
ONOBRYCHIS CÆSALP. FLORE rubente, Corallii modo, similis Galegæ: Et alia flore purpureo latioribus foliis.

Locus. Flos. Siliqua.

ONobrychis similis Capragini, breuior, in montibus riguis nascitur: flore rubente, Corallii modo: siliquas nigras fert, longas, vt Vicia. Altera latioribus foliis constat, rarioribusque, flore purpureo: siliquis similibus. Dioscorides *folia* ei tribuit Lentis, longiora paullò: *caulem* dodrantalem: *florem* puniceum: radicem paruā: in vliginosis & incultis. Plinius circa fontes eodem modo describit.

GALEGA.

CAP. XXXIII.

Radix. Folia. Flores.

HInc inde per terram spargit tenues *radices* albas: *caules* verò tollit bicubitales & altiores, striatos, inanes, ramis compluribus brachiatos: *folia* Viciæ, pinnata, impari alam claudente, longiora, spinulam mollem ex extremitate proferentia, sapore leguminaceo: *flores* peculiaribus insident furculis, ex foliorum alis exortis, Viciæ floridæ, iubam longam efficientes, colore albo, vel ex alviolaceo: *siliquæ* teretes, tenues, oblongæ, in quibus *semen*.

Corn. non satis constare dicit, quænam hæc sit Onobrychis, & Rutæ silv. speciebus Herbarios quosdam annumerare scribit.

Dod. gall. Fænugræcum à quibusdam siluestre dictum, aliis verò Glaucem aut Polygalam vocatam, nullam cum Galega similitudinem habere scribit. Sed hanc Italos Galegam, & Rutam caprariam, nonnullos etiam corruptè Gralegam nominare asserit.

Hier. Fracastorio *Herba gallica* vocatur. Hetruscis *Lauanese*.

Gesnerus ait dici in Italia *Castracane Lauanna*, *Thorina*, vel *Taurina*, *Martanica*, *Sarracena*, *Capragina*, *Herbanesa*, Fænumgræcum siluestre, & teste Brassauolo, *Giarga*.

Quidam Onobrychim Veteribus nuncupatam esse iudicant, alii Glaucem, nonnulli Polemonium esse volunt, alii Polygalon, sed non tam Matth. quàm Dioscoridis singularum descriptiones repugnat. Gesnero qui cum Lob. Obs. Galegam vocat, (quasi Gallicam) appellatur Ruta Capraria Italorum: nam & *Regallicum*, & *Galeni herba* quibusdam dicitur, vel Galega, aliis Taurina, & Martanica, ab aliis herba Necla, vel Fœnugræcum silv.

Cardanus eius meminit, sicut & Monachi in Mes. qui in Italia [autore Manardo] à quibusdam Gyarcam vocari scribunt. Brassauola Giargam, & fortè eadem fuerit, quam Marc. Empir. Cicharbam vocat, miscens aliis quibusdam medicamentis ad caput pruriginosum & vlcerosum. Martanica verò an fortè à Marte dicitur? Nunc teste Agricolâ Rutam agrestem, vel Caprariam, nonnulli Polemoniam Dioscoridis vocant, cuius sententiæ est Leonicenus & Manardus. Alii tamen hanc herbam Sarracenicam censuerunt appellandam. Sed ridiculum est, Rutam caprariam, seu Galegam, quam nonnulli Onobrychim credunt, pro Polemonia ostendere. Et cùm videant illi boni viri hanc nusquam in montibus, asperisque inueniri, vt de Polemonia docet Dioscorides, sed pinguibus locis atque humectis: inquiunt hoc mirum non esse, quandoquidem plantæ variis locis nasci consueuerunt, quod & nos admitteremus cum Marantha, si vel vnam ex aliis notis cohærere videremus.

Non facilè adducor [ait Matth.] vt credam, quemadmodum censet Brassauolus, eam esse Polemoniam, quam nostrum Hetruriæ vulgus appellat *Lauanese*: alii verò Galegam, alii Rutam Caprariam nominant, & Ruellius Herbam Glaucem, quidam verò *Lauamani*, quod propè riuos aquarum nascatur, vbi manus lauantes Rustici, hac planta saponis vice sibi sordium lutum abstergunt: sed Glaucis faciem nō repræsentat: Ruellius hallucinatus.

Caprago [autore Cæsalp.] vulgò appellatur, alibi Gralega, in Hetruria *Auanese*: flores habet cœruleos, vel purpureos: siliquas nigras, Viciâ breuiores. Ruta Capraria, & Galega Italorum, quorundam Lauanese. Hist. Lugd. Fœnugræcum silu. Geißrauth/ Fleckenkraut/ Tabern. Galega vulgaris, quam nonnulli Rutam Caprariam, Fracastor. Onobrychin, Clus. in Pannon. Galega Ponæ & Camer. cui & Ruta capraria.

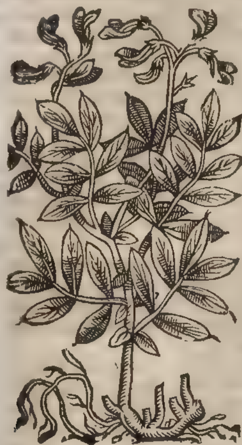
In vliginosis locis, scrobium aggeribus, in montibus, & denique passim prouenit, teste Matthiolo. Cæsalp. frequentem asserit in aruis frugiferis: florere Æstate, perfici Autumno. In Pannonia omnium abundantissimam vidit inter Mu-

ram

ſam & Drauum flumina, paullò ſupra eorum confluentes. Cæterùm per me ſata in horto E.C. Montbelgardi primo anno caules protulit, & per Hiemem multis durauit annis. Semen maturum obſeruaui Septembri. Spontaneam reperi in Italia inter Patauium, & Vincentiam, & inter hanc, & Villanouam, & circa foſſas vrbis Patauinæ, in montibus Euganeis Februario germina protrudentem, inter Veronam & Caſtelfranc, inter Ferrariam & Bononiam: Geneuę habebam in horto Ianuario virentẽ: vidi in hortis, Tiguri D. Geſneri, Tubingæ D. Fuchſii, Bernæi in pluribus, Baſileæ D. Felicis Plateri, & Fratris C. Bauhini.

Succus herbæ Fœnugræci ſilu. datus à Bayro, in cochleari, liberabat pueros ab Epilepſia, expellebat vermes, quod poſtremum etiam ipſa bullita in patella herba cum oleo & ſemine Lini ſuper vmbilicum ligata præſtabat. Hanc magni faciunt (pergit Matth.) nonnulli ſuis experimentis nixi, non modò aduerſus peſtilentiam, & lethalia medicamenta: verùm etiam contra ferarum omnium quæ dentibus, aut aculeo venenum emittunt, tum morſus, tum ictus: in quem vſum herbā tum eius ſuccum bibendum præbent, ac etiam emplaſtri modo vulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui ſuccum, ſeſquiūciæ pondere, hauſtum pueris comitiali morbo vexatis. Succo & ſemine Camer. vermes quoque necat. Decoctum in aceto paratum cum Theriaca, & Tormentilla ac Cardobenedicto, teſte Ingraſſia plurimùm valet in peſte, & febribus malignis cum petechiis. Quorum omnium quoque teſtis eſt Dodonæus qui contra venena aſſumpta eandem laudat. Cæſalpino tandem autore, Galegæ ſucco tumentes ob venenum boues ſanant, infuſo in os. Quidam aquam diſtillatam in peſte exhibent.

GALEGA MONTANA DALEchampii.

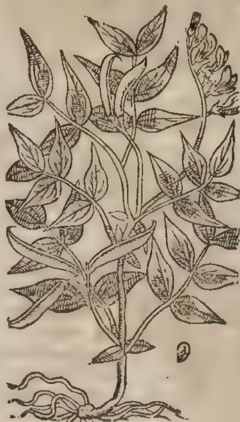
Cvbitalis planta eſt Galega Dalechampio, mōtana dicta, *caule* ſtriato, ex quo per ex interualla orti pediculi, longitudinis mediocris quinas, ſenáſue annexo denſo agmine ſuſtinent *foliorum* coniugationes, quæ Galegæ vulgò notæ foliis, quàm ſimillima: *flores* in peculiari appendice ſpicam æmulantur, colore prædito luteo palleſcente, figura florum Geniſtæ quoque: *radix* ſubeſt multiplex, tuberoſa, & longiſſimis fibris donata: *ſiliquas*, quas mihi obſeruare non licuit, teſtatur Dalechampius eſſe nigras, *ſeminibus* plenas Lenticulæ ſimilibus.

Galega montana Dalechampii Hiſt. Lugd. & Ponæ in Baldo.

Inuenimus nos in monte excelſo & niuoſo, qui *Thuici* dicitur, quum eſſemus Geneuæ. Naſcitur hæc in aſperis (ita legitur in Lugd.) montibus, non in eorum quidem ſalebris, aut præcipitiis, ſed in ipſis culminibus, ſi qua vda planicies illis occurrat.

Efficacem [apud Lugd. Hiſt.] eſſe aiunt contra venena, lumbricos, morbum caducum & peſtem, non minùs, quàm Galegam alteram. Sed vereor ne hæc imaginariè ſcribantur, & non per experientiam: quam ob cauſam nulli conſuluerim temerè eâ vtendum. Dolemus nos, quum viridem haberemus non diligenter à nobis deſcriptam, ac ſaporem annotatum, quem debuerat obſeruaſſe, qui vires adſcripſit. Animaduertant alii. *Vires & vſus.*

GALEGA NEMORENSIS verba.

Veris munus Galega ſiluaſtica, pedem altos habet *caules*, cùm incipit florere, *foliáque* ſatis anguſta, & mollia, poſtea maiores, anguloſos, ex *radicibus* multiplicibus, fibroſis, nigris, perennibus, numeroſos ſurgentes: in quibus folia ex duabus, tribúſue coniugationibus compoſita, quorũ ſingularia Parietariæ foliis paria, vnciam, aut ſeſcunciam lata, vncias circiter tres longa, in longum mucronem definentia, tribus ſecundùm longitudinem decurrentibus coſtis, bina quoque foliola caulem, foliorumque pediculos amplectuntur veluti pinnæ: *flores* in longo pediculo veluti ſpicati, ſex, vel ſeptẽ, aut octo, quales leguminib⁹, purpurei primùm, poſtmodùm cærulei, quos ſiliquæ excipiunt, vncias duas longæ, nigræ, in quibus *ſemina* rotunda, exigua, interdum verò oblongiuſcula, amaricantia. Radix quotannis iterum pullulat. *Tempus. Caulis. Folia. Flores. Siliqua. Semina.*

Camer. inter figuras in fine horti, Orobus Siluaticus vernus, ſicut & Thalio in Harc. qui præterea vocat, Orobum Cyſſophyllum. Georg. Æmilius Theologiæ doctor, contendebat Aſtragali ſpeciem eſſe, vocobatque Aſtragalum ſiluaticum vernum. Laurent. Hiei. Aphaces ſpeciem ex aliorum ſententia faciebat, Aphacem ſiluestrem nominans. *Orobus ſilu. Aſtragalus Aphaca.*

Hiſt. Lugd. [cuius figura non placet] Phaſiolus ſiluarum, & Phaſioli tertium genus dicitur, quod Dalech. in ſiluis compererit. *Hiſt. Lugd. nor. Phaſiolus ſiluarum.*

Galenum aiunt Lob. & Pena Adu. Phaſelum à Dolichone diſcernere, Pliniumque videri eum innuiſſe, & Maronem per Faſelum. Ea verò, quæ dixerint, de Phaſeolo potiùs accipienda, quàm de Phaſiolo. Idem videri Columellam intelligere. Sibi verò videri Phaſelum eſſe, quod dant

huius operis extremo. Phaselum à Phasiolo diuersum. Plinio, Maroni, Columellæ, Dioscoridi

Clus. in Pan. est Orobus Pannonicus, purpureus, primus. Idem in fol. ait: Erui, siue Orobi nomen apud rei herbariæ studiosos obtinuit Orobus Pannonicus 1. Folia ei sena, octona, aut plura, vni costæ adnata: semen intectum, ro undum & exiguum, nonnunquam verò oblongiusculum, varium: radix per interualla extuberans. Tota planta calidiuscula est.

Pona in Baldo, Orobum 1. pann. Clusii vocat.

Schvv. in cat. Sil. Orobum silu. vernum. Arachum latifolium Dod. wald erven waldwicken.

Locus & tempus. Inueni Geneuæ in colle *la Bastie* sub arboribus florentem mense Aprili & Maio. Item Montbelgardi inter arbusta. Obseruaui & Bononiæ, vbi Orobum vocat. Copiosè nascitur, autore Clusio, in montana illa silua Leitenberg supra Manderstorff, similiter supra Medeling & omnibus montanis illis siluis quadam serie productis à Danubio ad Alpes: variis item Pannoniæ locis. Floret Aprili, atque etiam Maio: semen autem profert Iunio.

Vires & usus. Semen amaricat (inquit Schvv.) & calidiusculum est, & abstersoriæ facultatis.

GALEGÆ NEMORENSI VERNÆ valde similis, si non eadem.

Radix. Radix colore foris est fusco, intus pallido, multas nodosas fibras, duras, longas, implicatas habens, in quorum medio, finibus, & extremo inueniuntur veluti bulbi concrescentes, quibus *radix* se propagat: Inueniuntur etiam aliquando [Mai mensis fine inueni, inquit Columnn.] quædam carnosa, crassa, purpurascentia, succosa, dura, læuia, vt ὑπασράγαλοι, dici possent, nec aliud quicquam repræsentare videntur: quæ tamen se non explicant, sed ita abundant superfluè. Caules. *Caules* tres, quatuórue emittit tenues, quadratos, Ciceri similes, parum è terra se attollentes, inque ipsam inclinatos, ex quibus per interualla, vt in Cicere, posita sunt *folia*, Folia. pedicellis hærentia, primò bina, dein quaterna, bina ex opposito, postea quina, postremò terna ex opposito intercursantia, formâ ad Rusci folia accedentia, maiora verò, duplo longiora, teneriora & læuia, ad nouella Hederæ folia accedentia: pedicelli autem, quibus insunt, in imo ubi cauli hærent, singuli auriculas habēt, vt in Cicere & similibus leguminosis visitur: auriculas bina illa folio la pedicello, & caulis geniculo hærentia intelligo: in summo verò veluti aculeum, sed mollem. Inter foliorum verò petiolos & caulem, viticulæ exeunt dodrantem longæ, in terram nutantes, ex quorum medio ad summum vsque viginti ferè insunt flores, primùm coaceruati, deinde Viciæ modo dispositi, formâ & colore eidem similes: Flores. sunt enim purpurei exteriùs, in medio cærulei, interiùs verò lutei, colore vario ornati. quibus hiantibus, ex illorum vasculis exeunt *siliquæ* Siliquæ. tenues, quatuor digitos longæ, primùm virides, siccatæ verò rufescentes, vt etiam *semen*, in terram deuexæ, seminibus refertæ, formâ, vt dixi, ἀστραγαλοειδεῖ. *Radix* dura est, difficiléque tundi, Radix. vel rumpi potest etiam siccata: sapore adstringente, gustu verò fatuo, odore terreo, veluti fungi.

Cæterùm Columna plantam hanc à se longis, vt vides verborũ ambagibus depictam Ἀστράγαλον (Astragalum) Diosc. Plin. & Galeni (vt quæ eorum delineationi respondere videatur) proclamare non veretur. Astr. An verò eius Astragalus idem sit cum Galega verna valdè dubito: maior namque numerus florum quàm vnquam obseruarim: in foliis præterea non depinguntur, nec describuntur nerui, ad plantaginem accedentes: adde, Clusium quoque diuersum facere.

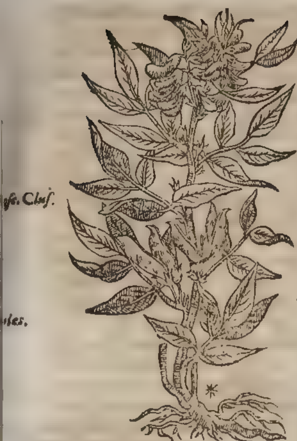
Astr. alpi. Astragalus secundus à Clusio siue Alpinus inscribitur, cuius iudicio nulla planta ad Dioscoridis descriptioně propiùs accedere videtur quàm Loc. quam in Cantabris, Heluetiorum alpibus, atque etiam Pannonicis obseruabat, ramulis aliquot ex vna radice prodeuntibus, gracilibus, interdum surrectis, vt plurimùm autem procumbentibus, foliis Ciceris foliorum instar, in alâ ordine dispositis, sed rarioribus & longioribus, nec in ambitu serratis, sed valdè accedentibus, ad Orobi primi (Galegæ nemorensis vernæ) folia: flore Viciæ, aut Ciceris flori simili, ex cœruleo purpurascente, cui succedunt lobi Arachi siliquis ferè pares, in quibus semen continetur: radix est tuberosa, nigra, dura, cui propagines adnascuntur, sarmentitiis radiculis inhærentes, illi similes, sed minores. Sed miror Clusium non posuisse huius Astragal descriptionem capite de Orobo pannonico [Galega verna purpurea nemorensi] cum quo tata similitudo: quæ obsecro similitudo Astragalo Columnæ cum Cicere, vereor ne Clusius minùs benè interpretatus sit, suum Astragalum Alpinum, siue Hist. Hisp. secundum, quem eum esse existimat, quem Fab. Colum. hoc in loco, pro legitimo Dioscoridis Astragalo, exhibet: multùm differentem à Chamæbalano, seu Glandibus terrestribus.

Locus & tempus. In montibus (inquit Columnn.) vallibus, locis vmbrosis, & Sole illustratis ventosis oritur, hîc vbique. Floret Maio, & Iunio mense perficitur. Nascitur, ait Clus. in montibus, quos dixi, vento perflatis, & apertis.

GALEGÆ NEMORENSI VERNÆ SIMILIS flore albo.

Locus. PRo Orobo Pannonico Clusii albo 2. collecto in montibus Tyrolensibus plantam dedit nobis D. Nicolaus Agerius, cui *folia* similia Folia. Galegę vernæ, in quibus discrimen manifestum, quòd non trineruia secundum pediculorum principium, nullæ pinnæ: *flores* mihi videntur minores: Flores. id notandum in ea planta, quæ vnicâ fuit, *caulem* in suprema parte diuisum fuisse, in

foliorum

foliorum, & in alium longum pediculum, in cuius ſuprema parte erant plures flores, iuxta diuaricationem verò *ſiliqua*, prouenire incipientes.

Cluſius autem ſuum Orobum ita deſcribit: Aliquot ab vna radice prodeunt caules cubitales, ſtriati, recti, folia alternatim proferentes pennata, quaternis foliis ſatis amplis, & mucronatis conſtantia [quibus adnaſcitur aliquando in extrema ala quintum] viridibus, per quæ aliquot venæ tranſuerſim à medio neruo excurrunt, ſubacidi quidem initiò guſtûs, ſed poſtea amariuſculi: flores ex alarum ſinu breui petiolo inſidentes prodeunt quini, aut ſeni, antrorſum ſpectantes, Viciæ floribus non diſſimiles, albo colore præditi, qui in binis foliólis ſurſum reflexis palleſcit, odoris expertes: lobi, quales in primo genere [Galega nemorenſi verna] ferè, in quibus ſemen fuſcum, maius: radix minimè viuax eſt, ſed prolato fructu perire ſolet, vt pleriſque Leguminum generibus accidit.

Eruum, ſiue Orobum Pannonicum 4. album 2. ad Phaſioli ſilu. aut Viciæ genus commodè referri poſſe, exiſtimat Cluſius.

Arachus (inquit Dod.) latifolius cauliculos fert, qui non attolluntur, ſed humum verſus inclinantur: foliis luxuriat, quæ ad vnum pediculum ferè quinque, raro tria, lata, & in rotunditate oblonga: congeſti flores, colore aut candidi, aut dilutè purpurei: in ſiliquis ſemen, Viciâ minus. Plerique Eruum Venetum appellant, non tamen Eruum, aut Erui ſpecies, ſed ſilueſtre legumen, quòd haud aliò, quàm ad Arachi, per ch, genera, referendum videtur. Aſt eadem Icon Dodonæo cum icone Orobi Pannonici 4. aut albi 2. Cluſii. Fortè Dodon. ſua deſcriptione comprehendit etiam Cluſii Orobum Venetum, flore purpureo.

Raram hanc plantam in Auſtria primùm inueniebat Cluſius, nec niſi in Alpibus illius Prouinciæ naſcentem, vnde delata, & in hortum tranſlata, altero anno flores ipſi protulit Aprili, & Maio, deinde ſemen. Anno 1579. obſeruabat Maio florentem maximâ copiâ, in eâ Pannoniæ parte, quæ inter Drauum & Sauum eſt flumina in Danubium illabentia, quæque ob eam cauſam Interamnis Pannonia nuncupatur, in monte quodam ſiluoſo Greben arci vicino. In collibus (vt Dod. perhibet) herboſis apud Bohemos ſubinde reperitur: in hortis Belgii facilè proficit. Floret Vere, Æſtate ſiliquæ cum ſemine perficiuntur.

GALEGÆ NEMORENSI VERNÆ SIMILIS multiflora, flore purpureo, & albo.

INſignis Botanicus & Med. Argent. D. Agerus obtulit nobis nomine Orobi latifolię, coloris albicantis plantam, collectam in horto Bononienſi, cui magna ſimilitudo cum Galega vernâ: *folia* conſtant duabus, vel tribus coniugationibus, quæ paulò breuiora videntur, nec trineruia, ad principium pediculorum alæ, vt in illa: florum pediculi longi, in eorum ſummitate flores plurimi (multò enim plures quàm in illa) minores, in vtramque partem conuerſi, non in vnam tantùm, vt in prædicta. *Orobus latifolia.* *Locus.* *Folia.* *Flos.*

Hanc ni fallor, Cluſius his delineat: Multos ex eadem radice fundit ramos, pedales anguloſos, & ad ſingulas foliorum alas, modò in hanc, nunc in alteram partem inflexos, humíque vtplurimùm diffuſos, folia in ſingulis alis quaterna, aut ſena, vni coſtæ inhærentia, bina ſemper ex aduerſo ſita, nullo extremo imparem numerum faciente, Orobi Pannonici primi [Galegæ nemorenſis vernæ] foliis pænè ſimilia, ſed dilutè virentia: flores oblongis virgulis ex alarum cauis prodeuntibus innaſcuntur, numeroſi, in comam flexi, puſilli, quatuor foliolis, vt reliquorum leguminum flores conſtantes, hoc eſt, ſuperiore latiore, ſurſúmque reflexo & expanſo, binis minoribus ad latera, quarto inferiore cauo, & quodam modo carinato, coloris purpurei: oblongi, lobi, mucronati, Viciæ loborum pænè æmuli, rotundiores, & magis teretes, maturitate ruſeſcentes, ſemen continent orobaceum oblongiuſculum, albicantis coloris: radix dura, lignoſa, multis fibris in diuerſa tendentibus donata, viuax eſt, & ſingulis annis frequentiores caules profert. *Deſc. Cluſ.* *Rami.* *Semen.* *Radix.*

Orobus Venetus primus purpureo flore, & alter ſiue ſecundus, qui foliorum duntaxat & ramorum, colore differt, qui ex viridi palleſcit, & floribus, qui prorſus ſunt albi, Cluſ. Orobus Venetus primus, & alter Cluſii: ſeu purpureus, & albo flore, Ponæ in Bald. *Orobus Venetus.*

Cùm in Belgica, tum Viennæ natæ è ſemine Venetiis miſſo nomine Orobi. Florent Maio. *Locus & Tempus.*

SECVRIDACA FLORE LVTEO, SILIQUA LATA OBLONGA.

Cap. XXXIV.

EX *radice* ſtatim multos emittit *caules*, cubito longiores, ramoſos, procumbentes, *folia* læuia, lentis maioris, ſenſim lateſcentia, ſex, octóve coniugationibus, ad coſtam anne-

xis, vno in summa ala imparitatem faciente: indidémque adeò vnde foliorum pediculus, appendix specularis, in fastigio
Flores. vmbellatim *flores* sustinet Meliloti nobilis Tragi, luteos: quibus succedũt
Siliqua *siliquæ* palmo longiores, nonnihil sulcatæ, rostro recuruo, cõpressæ, valdè breui pediculo hærẽtes, duob⁹ hinc & hinc aggeribus veluti fossam intercipientes, geminum conceptaculum, rufforum, quadrangulorum membraneis distinctorum.

Semen. Semen [ait Cæsalp.] est apud nos peregrinum, omnium amarissimum, vt si vel minimum eius degustetur, ingens amaritudo sentiatur, depressum est, quadrangulâ figurâ, ancipitem securim præ se ferens, colore rubro: exit & pallidum: flores fert luteos, in longo pediculo plures, in orbem dispositos: siliquas digitales, depressas & aduncas.

Hedysarum Pelecinum. Desc. Diosc. Dioscorides Hedysarum & Pelecinum vocat, fruticem minutis foliis, Ciceri similibus: siliquis verò cornicula referentibus, in quibus semen fuluum, quod ancipitem securim æmuletur [vnde & nomen acceperit,] gustu amarum.

Pelecinum. Plinio. Desc. Plinii. Idem ferè Plinius habet. Pelecinum in segetibus diximus nasci, fruticosam cauliculis, foliis Ciceris. Semen in siliquis fert corniculorum modo aduncis, ternis, quaternisve, quale Gith nouimus, amarum, stomacho vtile. Est herba [tradit alibi] quæ Lentem enecat, & hoc quidem complexu suo: vocatúrque Securidaca, quam Græci à similitudine Pelecinon nominant.

Securina. Scalig. & Plin. notantur. Apud Theophrastum Gaza Securinam vocat, & in Aphacis nasci scribit: quo in loco Scaliger in Phacis legendum præcipit. Sed perperàm &
Locus. Plinius loco proximè citato, & Scaliger apud Theophrastum φακὸν (lentem) pro ἀφάκη (Viciæ genere) legerunt. Is enim ipse, vt & Dioscor. in segetibus nasci scribunt. Theophr. etiam Securidacam in Aphaca gigni, & Aphacam à Securidaca strangulari prodidit. Adde Theophrastum etiam hac in re Plinio refragari, qui Aracum rem duram & scabram in Lente nasci tradidit, non Securidacam. Nec contrariatur, quod Galenus Lentem in Securidacam degenerare testatus fuerit. Aliud enim est, degenerare in aliud, & inter ea nasci.

Antiquis vnum Hedysari genus. Neotericis quibusdam duo. Dioscorides igitur, Plinius & Galenus vnius tantùm Hedysari, Pelenecii, siue Securidacæ meminerunt. Matthiolus autem cum Neotericis aliquibus duorum fecère mentionem, maioris scilicet & minoris. De maiori ita Matthiolus: *Hedysarum*
Hedysarum maius. Plinii err. Matth. not. *rum* Diosc. Galeno & Theoph. Plinius deceptus Securidacâ Lentem complexu strangulari scripsit; & φακὸν pro ἀφάκη legit & vertit. Hæc Matthiolus, qui non descripsit suam figuram falsam. Olim in icone malè positæ erant siliquæ, singulares ex breui pediculo, quas in postr. com. retinet, quibus insuper adaptauit flores dilutè purpureos, non tamen annotauit, vbi terrarum eiusmodi colorem obseruauerit. Ego quidem semper luteos offendebam, & decerpebam. Et quamuis Dod. olim Matthioli Securidacam dicebat non multùm ad Dioscoridis descriptionem accedere: postea tamen in re herbaria doctior factus suam mutauit sententiam, Hedysarúmque primum appellauit.

Cæterùm Pelecinum, Securidacam, & Hedysarum Gesneri hort. dixeris, qualiter & Cæsalpinus appellat. *Pelecin* Plinius, inquit is, eâ Lentem strangulari, Galenus verò Lentem in Securidacam degenerare, testantur. Verùm me iudice, non est possibile tam diuersam plantam, quam Cæsalp. describit, quæ eadem cum nostra Securidaca, posse in Lentem degenerare: scribit enim Theophr. de caus. pl. Mutationes euenire putandum, vt aliquid similitudinis faciant, non vt omninò speciem exprimant alienam: igitur aut non est Securidaca Galeni, aut Galenus errauit. *Hist. L repreh.*

Hanc tribus in locis triplicibus insigniuit nominibus Hist. Lugd. liberalissimè quidem absque duce. Et primùm quidem, inquit appellari Latinis Securidacam, vel vt Turnerus, legendum censeat Securidatam. Hedysarum maius, siue Securidacam Matth. Item Hedysarum Dodon. 1. Et rursus, Hedysarum Dod. 3. Hisce vides auream esse libertatem. Aurea est: sed non quæ propter Rempublicam herbariam, ast potiùs marsupii explendi gratiâ suscepta fuerit: tres siquidem vnius plantæ figuras Historia proponit, quarum prior ex Matthiolo falsa, quod annotare debebat seuerus ille Censor Hist. Lugd. C. Bauh. *C. Ba not.*

Hidys Lob. Hedysarum, siue Securidica maior, autoribus Lob. & Pena Adu. Ancipitis Securiculæ æmulo semini fertur accepta πελεκῖνος, siue Securidaca, vox, quam etiam ἡδύσαρον, ob suaueolentiam vocarunt. In Obs. & Ic. Pl. eadem nomina leguntur. Figuram porrò in Obs & icon. quod concernit pulchrè repræsentat Securidacam, de quâ hîc agimus, non item descriptio, in qua inter alia flores describuntur purpurei, quales nunquam videre contigit.

Nullius insuper semen aptius Veterum securim, Clusii iudicio, refert, quàm eius, quæ ab omnibus Hedysarum (ἡδύσαρον, πελεκῖνος) legitimum censetur, & Securidaca vera.

Hæc à Cam. Securidaca maior nominatur, & ἡδύσαρον, à Græcis, fortè per antiphrasim, cùm semen sit amarissimum. A C. Bauh. apud Matth. Securidaca siliquâ oblongâ. Ἡδύσαρον πελεκῖνος, *Hedysarum Matthioli*, Ital. *Hedisar.*, *& securidica*, Cam. Lob. & Penæ *Securidaca maior*. German. gros pfeltschen.

Locu temp In Germania (id annotante Dodon.) inculta prouenit, floret in hortis Maio & Iunio mensibus. Sed in Hispania aliquot locis inter segetes spontè nascentem Clusius obseruauit, vulgatissimam porrò hanc esse scribit per vniuersam Pannoniam, Austriam, Stiriam, Morauiam atque Bohemiam, cùm in pratis, tum in agris, & secundum vias. Florere Iunio, interdum tota etiam Æstate: semen maturum esse Iulio, & Augusto. Variare etiam interdum floris colore, qui vel totus candidus sit, vel exalbescat, vel intensiùs purpurascat. Notant item Adu. eam in aruis & segetibus, quas rapidi torrentes ex Alpibus Taurinis præcipiti alluuione, plerumque vastant, & ad Ceuacum via, satis multam oriri, leguminisque modo serpere & fertilitate restibili, sese reparare. Securidacam flore luteo, siliquâ latâ ha-

tâ habebam in horto. Vidi Basileæ in horto D. Fœl. Plateri florentem adhuc & siliquas ferentem Septembri, Montbelgardi verò etiam Augusto.

Stomacho in potu vtile Hedysarum [autore Diosc.] Additur & in Antidot. Cum melle verò subditum ante coitum spem partus adimere creditur. Hedysari quoque meminit Galenus simpl. med. 6. sic inquiens: Hedysarum, aut Pelecinus. Huius fruticis semen colore ruffum est, vtrinque anceps, tum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli.

SECVRIDACA ALTERA, siue minor.

Lignosa, simplici *radice*, & candidâ nititur, ex qua emergunt *caules*, striati, cubitales, aliquando vix duas vncias longi, *folia* pinnata Securidacæ maioris, minora, per extremá oram latescentia, sæpè & fissa, *flores* singulares, pediculi fastigio ordine ascendentes insident ex luteo pallidi, quibus succedentes *siliquæ*, vt minores quàm Securidacæ prioris, ita multò magis incuruæ, parum abest quin vtriusque finis coitu circulum efficiat, torosiores, quàm Securidacæ iam dictæ, & propemodum rotundæ: in quibus geminus *granorum* crassorum, quadrangulorum, ruforum versus, intergerinâ membranâ disseptus.

Securidaca minor, Astragalus Monspel. Præceptores nostri [aiunt Lob. & Pena Adv.] Securidacæ speciem inficiabantur. Senensi licuit pictoris operâ nobis illudere. Addunt iidem in Obs. Hedysarum alterum Dod. Huius altera differentia in vireto Morgani, Hiemis, cœli, & Soli nostri patientissima. Item Ic. Pl. Tom. 2. p. 27. Iconem habet Hedysari alterius Dodonæi. Verùm, quod monuimus, Securidaca minor Matth. aut Dod. diuersa est ab Astragalo Monspeliensium.

Apud Dod. gall. titulo, *Securidaca Latinis*, quibusdam Pelecinon, Græcis ἡδύσαρον, effigies mala: in Hist. autem lat. titulo Hedysari alteri, bona.

Ait Gesn. Pelecinus falsus Goldenbergio, pingitur à Dod. Tom. 2. sponteque apud nos nascitur. Ast vellemus eum annotasse vbinam terrarum in Germania obseruauit, si intelligit eundem nobiscum Pelecinum. Nos nunquam obseruauimus:

Hedysarum, siue Securidacam minorem apellat Matth. & Cam. hort. & Epit. Matth. Astragalum Monspelianum, Clusius. Verùm diximus cap. de Astragalo Monsp. non bene pro eo à Clusio poni Securidacæ minoris iconem.

C. Bauh. apud Matth. Securidaca siliqua falcata.

Hist. Lugd. quæ duas icones vnius plantæ proponit, Hedysarum minus Matthioli, & Hedysarum alterum Dod. inscribit. *Hist. Lugd. repreh.*

In hortis meis Geneuæ & Montbelgardi mense Maio florebat, & siliquas proferebat, Hiememque perferebat. *Locus & tempus*

SOLEA EQVINA.

Cap. XXXV.

Soleæ equinæ dictæ herbulæ *radix* alba, paucis donata fibris lignescit, Matth. gracilis, quatuor digitorum longitudine: à qua statim plures proferuntur *caules*, palmares, aut dodrantales, angulosi, striati Matth. vnde *folia* exeunt Securidacæ minoris pinnatim digesta, & per extremam oram latescentia, leuiterque in corculi morem fissa: hinc, ex sinu videlicet foliorum, flosculi exeunt lutei, singulares, quos *siliquæ* etiam excipiunt singulares, nullo pediculo, tres circiter vncias longæ, culmum latæ, nonnihil incuruæ, compressæ, artificis naturæ rarum spectaculum, dorsum his cōtinuum, opposita pars fimbriatis finibus laciniosa, vel, vt Matthiolus ait, siliquæ oblongæ, pressæ alterâ parte, incuruæ, incisuris diuisæ, & foraminum rotundorum speciem referentibus: prouenlente vtrinque foraminum orificio. *Semen* lunatum, bicorne pro contenti seminis figura, numeroque, totidem equinæ soleæ simulacra repræsentat. *Radix. Caules. Flosculi. Siliqua. Semen.*

Sferra cauallo, Lunaria Alchymistis, si denominanda mihi esset (inquit Matth.) pro arbitrio, vocarem Securidacam minorem. Italis *Sferra cauallo* sic appellatur, quòd equis calceos ferreos calcata extrahat. Chymistis Lunaria minor, quibusdam Securidaca etiam nuncupatur. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cùm non paruam videatur habere cum minori Securidaca cognationem, tùm facie, tum viribus: *Hactenus Matth.* Ego autem malim dicere, vocari *Sferra cauallo*, à figura Soleæ, siue ferri equini quàm à vano, vt quidem existimo, rumore, qui tribuitur etiam alteri plantæ, ipso Matth. teste. *Lunaria. Alchymistarum. Sferra cauallo. Lunaria minor Matth. reiicitur.*

Cæterò, Ferrum equinum, *Ferro de cauallo*, Itali vulgò nominant, vt notat Gesn. hort. & Dod. de frum. cui tota insuper amara est, & Hedysaro naturâ assimilis. *Ferrum equinum.*

Lob. & Pena Adu. *Ferro cauallo.* Ferrum equinum. Soleam equorum refringentem fabulati sunt. Quidam nomen Lunarię affinxerunt. Hæc illi, qui describunt. *Solea equorum.*

Cam. in Epit. Matth. posuit iconem *Sferra Ca-*

ualli, quæ partim conuenit, quod siliquas attinet, cum Ferro equino: partim autem videtur esse alterius plantæ, quam consueui nominare, Soleæ, vel Ferro equino similem, de qua mox.

Medica Hedysarum, siue Ferrum equinum Tab. Medicæ species Cast.Dur. Sed ad Securidacam [ait Cæsalp.] reduci posset & ea, quam vulgò vocant *Sferra cauallo*, alii Lunariam, oritur in montibus, in totum minor Securidacâ.

C. Bauh. C. Bauh. apud Matth. iconem Sferra cauallo ponit, quæ non respondet nec descriptioni, nec iconi Matthioli: scribit enim Matth. folia cordis faciem referre: quæ non referunt folia iconis iam dictæ: idem accidit Camerario. In nostra icone radix pro portione plantæ crassior picta, & *Icon* flosculi omissi.

Locus. Soleam equinam vidi Patauii in horto D.Cortusi: spontaneam reperi inter Nemausum & Valentiam redeundo Monspelio florentem & siliquas habentem mense Maio. Prouenit Montbelgardi in horto E.C. semine per hortulanum *Tempus* Magni Ducis Hetruriæ Florentiâ mihi misso.

Nullum, quod Matth. sciat, habet in Medicina vsum, quamuis non desint herbarii, qui eam in *Chymistarum error* potionibus vulnerum addunt. Chymistæ hac tantùm ex argento viuo argentum purum fieri fabulantur.

ORNITHOPODIO AFFINIS, VEL POTIÙS Soleæ, vel Ferro equino, herbæ.

Radix Longissima *radice*, nigricante, lignosâ, subdulci, licèt sit vbi & pluribus nitatur radicibus: viticulas producens multas, palmo longiores, interdum dodrantales, & cubitales; ramosas, tenues, subrubentes, in *Folia* quibus *folia* Lentis pinnata, paulò quàm Ornithopodii maiora, non continuâ vsque serie, costæ ad *caulem* vsque adhærentia, vt in Ornithopodio Dodonæi iam dicto, cùm costa, quà cauli adnascitur, sit aliquousq; foliis vidua, vt in Ferro equino,

Flores. subamara: *flores* octo aut nouem in ramulorum extremis, coronæ instar radiatim penduli, colore & effigie Meliloti, quam nobilem vocant, qui-*Siliquæ.* bus succedunt *siliquæ*, crebris internodiis interceptæ, aduncæ, in acutum desinentes, siliquis Ferri equini similes (in quo ab Ornithopodio dicto dirimitur, cuius siliquæ Scorpii caudam æmulantur, teretes) minores tamen, minúsque *Semina.* incuruæ, nec ita latæ, in quibus semina incurua, oblonga, rubra.

Hedysarum Hedysarum minus Geel Steinwicken Tabern.

An Ornithopodium? An Gesnerus hanc intellexit de hort. pro Ornithopodio Dodonæi, ait enim Ferro equino cognatam videri herbam, Dodonæi Ornithopodium.

An Me... tus? An eidem de coll. stirp. Meliloti silu. species humilis, binis è regione foliolis, cuius lutei flores, suauem quendam & ferè lactis odorem referunt: in prato infra turrim in hard/floret Maio, & Iunio. Siliquas curuas, & vnguium specie profert Iunio adulto, vel in fine Iunii.

Camer. Confundit meo iudicio Cam. apud Matth. in Epit. præsentem hancce nostram plantam cum *Sferra cauallo*: duas siquidem hoc titulo plantas depingit, Soleam scilicet equinam, & huic affinem.

Locus. Monspelii prouenit prope patibulum, florens Aprili & Maio. Basileæ vidi cum flore Iunio. Geneuæ passim viret Februarii principio, florétque Maio. Montbelgardi frequens est. Gener Cherlerus collegit circa Wasserfall.

LVNARIA RADIATA ROBINI.

Misit ad nos Lutetiâ Regis Galloruminsignis Botanicus Robinus, amicus noster, Lunariæ radiatæ siliquas plusculas, formâ & *Siliqua* exoticâ elegantiâ pulcherrimas. Vnciam longitudine vix superant, colore sunt ex *Color* ruffo subcinereo, vtrinque dentatæ, neruo per medium currente distinctæ: in quibus gemino versu semina *Semina* continentur exigua, compressa, Lentis colore, ac rotunditate, verùm multis numeris minora, leuitérque sinuata, sapore, quantùm ex sicco deprehendere licuit, minimè notabili, aliquo tamen modo ad leguminosum accedente.

Semen commisimus terræ Montbelgardi in horto Ill.E.C.Wirt. quem colimus. Mense verò Aprili prouenit & floruit Iulio, siliquásque produxit. *Radix* longa cum aliquot fibris, cauliculos *Radix.* plures profert angulosos: in ramulos subdiui-*Caulis.* duntur folia dodrantalia: Viciarum, ac Securida-*Folia.* cæ minoris modo disposita, in quibus foliola *Flosculi.* multa, sibi inuicem apposita, nonnihil cordata vltra 29. supputauimus: desinunt in vnicum foliolum sine capreolo, vt Securidaca dicta, cui valdè similis: inter superiora folia exoritur pediculus longus, in cuius extremitate flosculi hiantes, quales ferè in dicta, vel in Vicia, quæ Cracca minor dicitur, rubelli, plures simul: sequuntur *siliquæ*, quales descriptæ, recuruæ, septem supra vnum pediculum supputauimus: *folia* sapore sunt subdulci.

Securid. peregri. Securidaca peregrina, quam Clusio misit Iac. Antonius Cortusus, significans missam à Cl.V. Honorio Bello, qui eam nascentem obseruabat in sco-

in scopulis apud Sebenicum Illyriæ vrbem. Ipse Cortusus ascripserat *Scolopendra leguminosa*, vel Hedysarum peregrinum, quod postremum nomen aptiùs illi conuenire videtur. Hæc Clusius, qui nondum in lucem ediderat suam iconem cùm nostram parandam curassemus.

Scolopendra leguminosa

MELILOTI MAIORIS QVARTA species Trago.

Cap. XXXVI.

QVarta Melilotus Tragi licèt foliis, tenuissimisque virgis & adnascentiis, nec non longâ radice, floréque luteo & multiplici tertiæ [Medicæ silu. flore luteo] respondeat: tamen *flores* huius maiores, & magis crocei apparent, quo nomine à superiori [tertia] differre videtur. Est & aliud discerniculum, & certius quidem, quo inuicem quarta hæc à tertia Meliloti species discerni queat, nimirùm forma siliquarum, quas hæc Melilotus gignit, ex vno flore plerumque ternas duntaxat aut quaternas, digitum longas, vnguibus auicularum similes, terete seminio Orobo haud dissimili refertas. Germ. Vogelwicken dicta, fortè Serapionis Melilotus, nam descriptio satis quadrat.

Quemadmodum autem & Dodonæus, qui Trifolium corniculatum vocat, & Frater, cui & Trifolium 54. dicitur, nullam huic plantæ lucem afferunt: ita nec ego, qui adhuc diuinare non possum, an sit mihi nota. Si Tragus locum, vbi proueniat, annotasset, ibi posset perquiri.

MELILOTVS QVINTA Tragi.

VIuaci *radice* reptat multis adnatis variè se propagans: fibris aliquot donata, crassitie radicum Conuoluuli maioris, lignosâ candidaque matrice farcta, sapore amaricante: hinc emergunt longissimi *caules*, crassitudine cum radice pari, striati, intus concaui, ramosi: *folia* pinnata, Securidacæ, pinguiuscula, atro-virentia, octo aut duodecim foliorum coniugationibus constantia, impari vno extremam alam claudente: ex foliorum alis pediculi producuntur palmares, & breuiores, angulosi, quibus pendulæ impositæ sunt coronæ *florum* Securidacæ, quorum folium supremum purpurascens sursum explicatur, lateralia bina in album languescunt, carina penitùs albet, sub rostro atro-purpureo stamina occultans argentea: flos interdum totus albet, solo carinæ rostro purpurascente: *siliquæ* succrescunt vncias duas, aut tres longæ, angulosæ, tenues, crebris notis articulatæ, semine longo, mediocriter amaro.

Tragus Hist. Ger. dic fünffte stein wicken / pulchra Lotus campestris. Idem in lat. Meliloti maioris quinta species.

Fr. C. Bauh. attulit Patauio nomine Aphacæ maioris Cortusi. An Cæsalp. Alterum genus Securidacæ, quod in siluis grandioribus oritur: ramis tenuioribus, siliquis instar Meliloti vulgaris, & semina intus habet oblonga, subalbida: flosculos simili modo, in orbem dispositos, albos aut subrubentes.

An Hist. Lugd. In pratis & terrarum aggeribus gignitur Loto Enneaphyllo non dissimilis: foliis eodem ordine collocatis, sed non perpetuò nouenis: flore simili, sed purpureo: semine iisdem corniculis incluso.

Hedysarum Scorpiuron, aliis Onobrichis, Cam. hort. Vogelwicken / Melilotus tertia, & Serapionis Trago, Lonic. qui fallitur, non enim Trago tertia est, sed quinta. Ornithopodium quoddam maius, Dod. Hedysarum purpureum, Purpurbraün Peltschen / Tab.

Onobrichis Loniceri lapsus.

Montbelgardi pluribus in locis, à me etiam plantata in horto floret Iunio, & Iulio, suo reptatu molesta. Basileæ etiam & Stutgardiæ copiosè obseruaui. Obseruauit & Clus. maximè viuacem vulgatissimam, per vniuersam Pannoniam, Austriam, Stiriam, Morauiam, atque Bohemiam, cùm in pratis, tum in agris, & secundum vias, Florentem Iunio, & interdum totâ etiam Æstate: semen maturum Iulio, & Augusto. Pennæus suam crescere aiebat agro Geneuensi non procul à Ponte tremulo, inter dumeta.

Locus & tempus.

POLYGALO GESNERI SIMILIS planta.

PAlmam alta, alatis donata *fibris* Polygali Gesneriani, multò tamen minoribus, hirsutis, ad Astragali Monspeliani *folia* accedentibus, siue magnitudinem, siue etiam figuram respicias, nisi obtusiora essent, paulloque longiora: *flores* extremo fastigio caulium hærent, multi pro plantulæ modo, rostello adhuc rubro apparente caduci enim erant, positu ferè florum, quintæ speciei Meliloti maioris Tragi.

Descriptio. Folia. Flores.

Hanc in peregrinatione mea Rhætica cum D. Gesnero in Rhetorum monte Albula reperi, florentem Iunio.

Locus, tempus.

SCORPIOIDES LEGVminosa.

RAdicem habet Scorpioïdes leguminosa lógam, tenuē, simplicem, in capita aliquot subinde diuisam: ex quibus non tantùm prodeunt *coliculi* palmares, & sesquipalmares, hirsuti, verùm etiam folia, quę Ornithopodii foliis æqualia, exigua, hirsuta, acuminata, & nonnihil incana, pinnatim digesta in coniugationes decem, aut plures ad costam adnectuntur: quanquam & ex ipsis caulibus consimilia quoque folia oriantur: *flores* extremis ramulorum hærent coaceruati, Ornithopodii floribus haud absimiles: quibus super veniunt intortæ *siliquæ* sensim attenuatæ, modicè compressæ, striatæ.

Radix. Coliculi. Flores. Siliqua.

Lob. & Pena Adu. & Ic. Pl. Tom. 2. Scorpioides leguminosa.

SCORPIOIDES LEGVMINOSA altera.

Viticuli. NOtabili hæc tum à Scorpioide leguminosa Herbariorum, tum ab Ornithopodio differentia discrepat. *Viticulos* hæc quidem, vt istæ emittit, læues, cauos, dodrantales, aut maiores, in ramulos diuisos: *Folia.* Sed *foliola* ordine vtrinque ad costam aggesta, pauciora, angustiora, rariusque disposita, & quoad figuram ferri equini foliolis simillima, quippe quæ cordata, ferè notabili neruo donata sunt. Pedicellorum extremis *Flosculi.* *flosculi* hærent singulis gemelli, flaui, cum Ornithopodii flosculis tam figurâ, quàm magnitudine apprimè conuenientes. Quibus gemella succedunt *Siliqua.* *corniculi* multiplici discrimine quoque à dictæ Scorpioidis siliquis variata. Teretia quippe sunt, ac recurua, minimè tamen compressa, sicut illa, ac proinde multò angustiora, gracilioraque, glabra: nullis interim nec striis, nec lanugine donata, obscuris tamen quibusdam articulis distrincta: quæ *semen* continent exiguum.

Locus. Hanc primò nobis exhibuit D. Agerius diligentissimus Botanicus, in agro Neapolitano lectam prope *Fundi* iuxta vias inter Scillas, ex qua & descriptionem, & figuram damus.

STELLA LEGVMINOSA.

CAP. XXXVI.

Arturo Cortusi. STella leguminosa, Arturo Cortusi, cui debetur rarissima hæc planta, *foliis* exit *Folia* leguminosę Scorpioidis, *flosculis* Lampsanæ. *Semen* *Flosculi. Semen.* exile, pullum, in corniculis tantillùm falcatis, vno pediculo aptatis, & radiatim congestis, stellam exprimentibus, gustu leguminoso, & glutinoso.

Synonyma. Num eadem sit cum Stella illa decantatissima herba, Hibernis celebrata, humi depacta, fides esto [inquit Lob. Obs.] penes illos qui viderunt, & referunt. Cæterùm Stellam leguminosam, siue Arturo Cortusi depictam quoque exhibent Ic. Pl.

Stellam leguminosam Lobelii vocat Hist. Lugd.

Chariss. Frater C. Bauh. ostendit mihi anno 1607. plantulam plurimùm accedentem Stellæ leguminosæ, si non eandem, folia Lentis candicantia accedunt Astragalo candidiori. Multùm etiam similis plantulæ Monspeliensi, cui titulum fecimus, Fœnugræco silv. Tragi in quibusdam accedens plantula.

ORNITHOPODIVM FLORE flauescente.

ORnithopodiũ Dodonæo dictum *radice* pusilla *Radix.* *coliculos* promit *Colicul.* plures, dodrantales, tenues, & in ramos diuisos: *folia* pin- *Folia* nata per costam totam ad eius vsque cum ramis aut caulibus connexum disponuntur, dimidio minora quàm Lenti- *Flores.* culæ: *flores* leguminacei, flauescentes, plures in vnius surculi fastigio *Siliq.* simul iuncti pediculis perquàm breuibus: *siliquæ* perinde copiosæ, pedem auiculæ digitatum exprimentes, teretes, quarum singulæ Scorpii caudam referunt, nodis quinque, aut septem distin- *Semin.* ctæ: *semina* Dod. sena, septenáue, minuta, rotunda, Napi, aut Rapi similia continentes.

Icon. In figura ex Fuchsianis hîc apposita maximè displicent siliquæ. Et quamuis similitudinem aliquam habeat in foliis, meliùs tamen placet Dalechampii figura, posita pro Ornithopodio tuberoso.

Nom. lingu. Vocari potest, inquit Dodonæus, Ornithopodium, Brabantis Vogeloet / Gallis *Pied d'oiseau*, Lat. *Auis pes*, licèt nullum nomen, quo appellari posset, habeat, nisi sit Polygala [πολύγαλον] Dioscoridis, vt nonnulli existimant. Ex Arachidum quoque est numero. Verùm Gesnero Ferro equino Italorum cognata videtur. Sed vereor, ne Gesn. describat, & intelligat aliam plantam, quàm Dodonæus: quia Ornithopodii Dodonæi siliquę & foliorum dispositio non ita respondet Ferro equino, vt plantæ quam descripsimus: siliquæ enim huius, caudam Scorpionis imitantur, quatuor, aut quinque sunt articuli, non incurui; qui non exprimuntur in mala nostra figura.

Icon. Ornithopodii autem, siue Pedis auis elegans *Pes avis* varietas oritur, vt annotant Lob. & Pena Adu. marginosis herbidis Grinvvicii Regiæ, ad Tamesim flumen, non procul Londino: vix tota binos, aut ternos superat pollices: ramulis in terram sparsis, exilioribus, & crebrioribus, venustiùs ordine positis, quàm superior, [Polygalon *Descr. bellis Lob.* Gesneri] quæ non aliis ab ista natalibus gaudet. Iidem in Obs. Ornithopodium vocant Polygalam Diosc. Dodonæo, qua in re Dod. detrahunt, cùm id non affirmet, sed dubiè ex aliorum existimatione proponat. Ic. tandem Pl. dicitur Tom. 2. Ornithopodium perpusillum. Hist. verò Lugd. Ornithopodium Dodonæi. Item: Pusillum Ornithopodium Penæ.

Locus. Data nobis est hæc planta, à D. Petro Turnero inter stirpes Anglicanas. Nascitur [inquit Dod.] in aruis, segete potissimùm demessâ: reperitur & locis incultis, veluti in collibus, pratisque siccis & apricis, ac secus vias, aruis verò nata minithopodium penæ potest anterior.

ORNI-

ORNITHOPODIVM TVBEROSVM Dalechampii.

RAdice donatur multiplici huc illuc fusâ, tenuibus fibris capillatâ, crebris tuberculis nodosâ, duris, rotundis: *cauliculis* multis, humi ferè sparsis, aut paululùm extantibus: *foliis* Viciæ, minoribus, in singulis ramulis ex aduerso dispositis numero imparibus: *flore* in summis ramulis ex albo rubescente: *filiquis* exilibus, curuis, ferè ternis, velut articulis quibusdam distinctis: minuto semine.

Nascitur in aridis & sabulosis.

Herniariam quidam vocant, quia omenti & intestini prolapsui mirè auxilietur sumpta & admota. Item experimentis constat totius plantæ decoctum ac puluerem, renum calculos frangere & eiicere.

ANTHYLLIS PRIMA QVIBVSDAM, flore luteo, foliis Lente minoribus.

QVædam (Lunaria) gracili solo nascitur, tenuibus ramulis, dodrantalibus, sparsis: *foliolis* candicantibus, Lente minoribus: *flosculis* luteis, aduncis, vt vulgare Melilotum: quidam Anthyllidem primam putant: at sapor non inest falsus. Cæsalp. l. 6. c. 33.

POLYGALON CORTVSI.

ITa mihi olim denominabat Pataui Nobilis Cortusus, plantam, cui crassæ, lignescentes, duræque *radices*, dodrante longiores, nunc simplices, nunc multifidę, intus albę: quæ statim plures emittit virgulas lignosas, dodrantales, aut breuiores, humi stratas, quibus coniugatim hærent *folia*, vt plurimùm nouena, similia Ornithopodio quorumdam, nisi essent breuiora, & rotundiora, solidiora, spissiora, & magis alba, saporis adstringentis, neruo vno secundum longitudinem prædita: *flores* ramulorum nudorum extremo insident lutei, vt Ornithopodii iam dicti, vel Polygalæ Valentinę primæ Clusii: *semina* item consimiliter in *filiquis* longis, crebris internodiis interceptis. *Flos.*

Polygalã, cuius imaginem in Ital. & magnis fitis appinximus, misit ad me [inquit Matth.] Veronâ Calzolarius. Quæ an legitima sit, pro certò decernere non ausim, quòd tam paucæ eius tradantur notæ, facilè tamen adducor, ad credendum legitimam esse, & præsertim cùm ipse Calzol. scribat multiplici sibi experimento constare, huius plantæ vsum lac in mulieribus copiosum efficere. Cam. in Histor. Germ. relictâ Matthioli figurâ non vndique spernendâ, ponit aliam ex Gesnero à Polygala Matth. differentem. Matthiolus autem non descripsit Polygalam suam, contentus pro suo more solâ figurâ. Qui porrò patrocinium eius suscepit, non bene patrocinatur illi, sed figuram ex Tabern. apponit malam. Polygala Matth. 4. Creützblům, nonnihil differt [inquit Tabern.] à cæteris, floribus planè similibus, folia etiam conuenirent, nisi breuiora essent paulò & latiora. At Compilator corrumpit figuram Matth. vel Astragalum Lobelii, posteaque ex figura sua falsam descriptionem concinnat, nec bene Creützblům dicit: ea enim amara est planta, Matthioli autem non amara, sed adstringens: flos etiam diuersus, nempe luteus. Quæ obsecro conuenientia, aut similitudo foliorum? consideratis etiam Taber. figuris, vni folia Lini, alteri folia leguminum, cum multis foliolis ex vno pediculo. Lobelium Adu. quo argumento Senensis Polygalam legitimam vindicet, piget referre: vocatur autem ab ipso in Obs. Astragaloides Herbariorum, Astragalus Matthioli, vel iam demum Polygala eiusdem. Verùm Lob. non nouit Polygalam Matthioli, quæ multùm differt ab Astragaloide ei dicta, cui flores tribuit ex pallido punicantes. Astragali quoque figura apud Matth. partim ficta, partim etiam aliena, de qua suo loco *Siliqua. Polygalæ. Camer. not. Matth reprch. Compilat. exatur. Lob. error.*

An Histor. Lugd. Lotus enneaphyllos Dalechampii, radice firmatus breui, subnigra, valdè fibratâ: cauliculos edens multos, per terram sparsos, vel supra terram paululùm extantes: folia Loti, in singulis pediculis nouena: qua ex caussâ Enneaphyllum cognominarunt: flores luteos in serta congestos: semen paruum in corniculis longis & gracilibus: ac qui pratis & terrarum aggeribus gignitur. Descriptio sanè hæc Dalech. cum nostra planta conuenit, si radicem demas, fortè Dalechampio non fuit delata integra planta. *An Lotus Enneaphyllos? Locus*

Geneuæ in horto nostro tota Hyeme virebat, florebatque Maio. Hanc olim inueneram primò in Rhætiæ monte *Nombre*: Postea verò è montibus quibusdam Episc. Basil. transtuli Montbelgardum in hortum Ill. E. C. V Virt. *Locus & tempus.*

POLYGALA QVIBVSDAM.

CAP. XXXVIII.

POlygala nostra Lenticulæ foliis & facie crassioribus, pusilla, & tenera planta, in Gallo-Prouinciæ pascuis montosis prouentu multo seritur, *flosculi* sunt lutei, minores Cytisi, aut Araci, *filiqua & semine* minutis, quæ lactis augent prouentum, gregi & armentis, Lob. *Polygala nostra* *Descriptio Locus*

Lob.& Pena Adu.& Polygala Dioscoridis, Obs. Polygalæ nullum scio (ait Anguill.) vulgare nomen: planta est similis Lenti: sed crassior: ei flos luteus, cum tenui siliqua. Seminatur in Prouincia & datur animalibus: prouenit etiam in Italia in montibus Bononiensibus, & in Samnitibus, siue *Abruzzo*. Lobelius similem ponit cum Anguill. descriptionem, qui ambo sese risui exponunt, cùm neuter vulgare nomen addat: nam si seritur, vt aiunt, multo prouentu non potest esse innominata. Hanc porrò eandem suspicari cum Polygala lutea (vt frater C.Bauh. facit) non possum: quia Polygala lutea à vulgari colore solo distat, quod animaduerterim, cui folia non respondent Lenti, nec vires conueniunt ei attributę à Diosc. Aliquando suspicatus sum Anguillaræ Polygalam, eandem cum Cortusi, & Matthioli Polygala, verùm cultura, de qua scribunt, mihi adhuc incomperta, dubium mouet.

Lob. & Anguill. not. — *C.Bauh.*

GLAVCE VETERVM.

CAP. XXXIX.

Diosc. descr. GLaux (Γλαὺξ) inquit Diosc. Cytiso [cod. Bas. λωτῷ] aut Lenti, similia habet *folia*, quorum infernæ partes albidiores, supernæ virides sunt: ramulos per terram producit [κλωνία δ' ἀπὸ γῆς. Marc. ἐπὶ γῆς legendum censet quinque, aut sex, tenues, palmi altitudine à radice: *flores* Leucoïo similes, sed minores, purpureos. Hæc ita tradit Plinius. Glaux antiquitus Eugalacton vocabatur, Cytiso & Lenticulæ foliis similis, auersa candidiora: rami in terram serpunt quini, senive, admodum tenues à radice: flosculi purpurei exeunt. Plinium Glaucium cum Glauce confundere scribit Cornarius: dicitque Glaucem herbam Officinis & Herbariis, esse hodie ignotam.

Descr. Plinii — *Plin. not.*

Locus. Dioscoride & Plinio autoribus inuenitur iuxta mare.

Vires & vsus. Lac. Hæc cocta cum farina hordeacea, & sale, & oleo, atque sic absorpta, lac in mammis extinctum nutricibus reuocat, Diosc. A cuius lectione recessit Plinius, scribens: Coquitur in sorbitione Similaginis, ad excitandum vbertatem lactis: eámque qui hauserint, balneis vti conuenit.

GLAVX LEGVMINOSA Herbariorum.

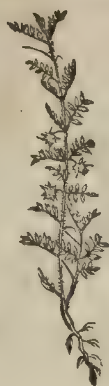
Descriptio Caulis Radix Folia. CAule assurgit rotundo, pedali *radice*, exili, singulari, nitente, à qua statim *folia* erumpunt Ocymoïdis, aut Halimi, albida, glauca, oblonga: è medio autem caule aliquàmulta exeunt minora, minutim, Lentis modo, aut Viciæ diuisa. *Flos.* In summo caule pallido, conspicui flauent, aut punicant *flores*, congesti in glomerulum, ex calyculis multis conflatum, obsidentibus squamosis folliculis, acerosisque veluti glumis, vbi *semen*. Tota planta læto aspectu.

Glauca. Glauca, vel Glaux quædam leguminosa Herbariorum floribus purpureis, Lob.& Penæ Adu. Ast dicant, qui sunt Herbarii illi, qui meminerunt? quę obsecro similitudo Ocymi, aut Halimi, Lentis, aut Vicię?

Locus. Iuxta agrorum, viarumque margines obuiam sese dat in Francia, Anglia, & Belgio, iuxta autores.

TRIBVLVS TERRESTRIS.

CAP. XL.

PRolixam satis agit *radicem*, fibris capillaribus donatam: *coliculos* emittit plures, palmares, aut etiam dodrantales, ramis multis diuisos, albicantes, per quos *folia* pinnata Lenticulæ, incana, pilosa: *flores* pediculis insident, è sinu foliorum ortis, lutei, parui: quibus succedunt muricata *capitula*, spinis matusculis hærentia, ad Spinachiorum accedentia, *semen* continentia. *Radix. Coliculi. Folia. Flores. Capitula.*

Tribulo (*Theoph.* tradente) peculiare est, quòd integumentum fructûs aculeatum gignit, τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι ἀκανθώδη τὸν καρπὸν ἔχει. Duo eius genera. Vnum, folium Ciceris [ἐρεβινθώδης] habet: Alterum spinosis est foliis. Humi iacent ambo, & quaquauersum ferè dispergumtur. Seriùs germinat, qui folia spinosa habet, & circa villarum septa prouenit. Semen præcocis [Tribuli] Sesamo [σησαμώδης. Plin. arenaceum, ἀμμώδης] simile, Serotini verò rotundum, nigricans, siliquâ clausum. Cæterùm Tribulus spinosa planta est, ac annicaulis, qui iuxta folium aculeatum, altero quoque folio conditur. Hic porrò vel semine aculeigero constat: habet enim in semine aculeum: Qua de causa id quoque proprium ei (vt sic loquar) præ omnibus licèt vtique adnotare. Adhæc folium iuxta aculeum gerit. *Tribuli genera Theophrasto.*

Diosc. Τρίβολος terrestris [inquit Diosc.] foliis quidem est Portulacæ [ἀνδράχνῃ. Lob. putat legendum Araci] similibus, at tenuioribus: viticulæ verò [μακρά, Vetus Cod. Lacun. & Orib.] per terram sparsæ, in quibus spinæ sunt rigidæ, prædurae: iuxta amnes & rudera nascitur. Græca verò Diosc. verba sic habent: τὰ κλήματα μακρά. κατὰ γῆς ἐστρωμένα. καὶ παρ' αὐτοῖς ἀκάνθαι στιφραί, quæ sic reddidit Ruellius: Viticulis in terra stratis: spinis secundùm folia rigidis, quæ Ruellii versio non ita arridet, vt Cornarii, qui legit: & sarmenta per terram sparsa: & in ipsis sunt spinæ acerbæ: siquidem illud, καὶ παρ' αὐτοῖς, non videtur referri, ad φύλλα, sed ad κλήματα. *Ruellii interpretatio.*

Tribulo proprietas [ait Plinius] quod & fructum spinosum habet, & secundum spinam folium. Eius genera duo. Vni Cicerculæ [Theoph. Ciceris, ἐρεβινθώδης] folia. Alteri, aculeata. Hic & seriùs floret, magisque septa obsidet villarum: Semen ei rotundius, nigrum, in siliqua: alteri arenaceum: [alii Acanaceum legunt vulgata exempl. σησαμώδης, Hist. Lugd.] Lolium & Tribulum, & Carduum, Lappámque non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potiùs, quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Et hæc de Plinii sententia. *Genera Plinio. Frugum morbus.*

Sed

Sed Tribulum fugibus infestum esse, vel ex Virgilio manifestum est, nam ita canit:

Lappaque, Tribulique, interque nitentia culta
Infelix Lolium, & steriles dominantur Auena.

Tribulus Theophrasti, Venetis vocatur *Basapie*, inquit Anguillara, Tribulus terrestris (autore Bellon.) vulgò in Creta vocatur *Atriuolo*. Tribulus sacrarum literarum, in Gallia non prouenit.

Esse [ait Clus.] Diosc. τρίβολον χερσαῖον, Tribubulum terrestrem affirmare non velim: sed optimè quadrare videtur alteri ex terrestribus Theoph. descripto, πρωΐῳ videlicet, tametsi hic non sit valdè præcox, locis saltem vbi obseruabam. Hisp. *Abroios* appellabant: folia sunt subacri gustu, cum quadam adstrictione: fructus quinquepartitò diuisus (quatuor spinis singulæ diuisuræ constant) in quo totidem semina: radix interdum minimi digiti crassitudinem æquat.

C. Bauh. in Matth. Tribulus terrestris folio Ciceris, Theoph.

Soliti erant (vt Adu. annotant) proiicere hosti murices infestis aculeis armatos: quos quia protererentur, τρίβολους nominabant: vnde huic siliquæ plantæque muricatæ Tribuli nomen. Senensi duo Tribuli. Alter, quem Pisis à Cytino missum scribit. Alter, Dioscor. foliis Portulacæ quem in Veneto littore vidit. At quidam peritus locorum illorum & herbarum Italus nobis dicebat Senensem illum prædictum Commentatorē nunquam nisi aridum, aut pictum vidisse vulgatissimum Tribulum, eóque describere nesciuisse: deinde Portulacam marinam illic frequentem pro Tribulo Portulacæ foliis accepisse.

Τρίβολος χερσαῖος, *Tribulus terrestris* dicitur [inquit Hist. Lugd.] quòd siliqua, plantaque muricata sit, It. *Tribulo terrestre*, Arab. simpliciter Tribulus *Hasacb*, siun *Haserk*, Hisp. *Abroyos*, & *Abrolhos*.

Terrestris autem Tribulus [τρίβολος χερσαῖος] dicitur [teste Dod.] ad differentiam alterius in aqua nascentis. Est autem duplex φυλλάκανθος (spinoso folio) & πρώϊος [præcoquus.] Cum πρωΐῳ autem Theoph. hic magis conuenit, quem & terrestrem Theoph. Tribulum, non omninò abs re, quis nuncupauerit. Dioscorides enim, qui vnius terrestris tantùm meminit, hunc omisit. Suum siquidem Tribulum, non Ciceri, sed Portulacæ, similia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλήματα, siue tenuiores, tenerosque ramulos, per terram stratos, in quibus spinæ acerbæ & duræ. Qui certè Tribulus φυλλακάνθῳ magis similis est, quàm πρωΐῳ, siue præcoquo.

Cæterùm, Tribulus terrestris Veterum & Recentiorum, Calcitrapa à quibusdam esse censetur.

Ad aruorum semitas, in quibus Melopepones Salmanticæ seruntur, frequentissimè prouenientem reperiebat Clusius, hortulanis valdè molestum, & exosum, quoniam fructus eius [qui per maturitatem facilè de planta decidit] firmis aculeis pedes illorum nudi grauiter offunduntur. Florebat isthic Iulio, semen verò Augusto & Septembri maturum. Meminit etiam olim Monspeliano agro obseruare, sub ipsis ferè vrbis mœnibus inter olieuta, vt & Lobel. qui dicit: Videas pratenses, puluerulentas, & sabulosas planities maritimas Adriatici, Thyrreni, & Gallici Mediterranei maris isto Tribulo itineranti infestas & propemodum imperuias. In Lio Venetę postremùm insulæ sabuletis, cuiuis Pharmacopœorum notissimum dicebat Italus, eoque minimè Pisis accensendum. Hunc vidimus nos, flores & semina ferentem mense Augusto, in fossis circa Monspelium prope muros exedificatos à Papa Vrbano. Montbelgardi prouenit in horto Ill. C. Vvirt.

Vires & vsus. *Inflamatio.* *Oris Vlcera.* *Succus.* Adstringit & refrigerat: estque omnis inflammationis cataplasma. Cum melle verò feruida oris vlcera, & tonsillas, & putredines in ore sanat, & gnigiuas. Exprimitur & succus ex eo ad ocularia medicamenta. Fructus ipsius viridis potus, calculosis prodest. Drachmæ quidem pondere potus, & impositus commorsis à vipera particulatim opitulatur. Commodus est etiam ad lethalia medicamenta, cum vino potus. Decoctum respersum pulices necat. Cæterùm, qui ad Strymonem fluuium habitant Thraces, viridem quidem herbam equis in pabulum dant, fructum verò, qui dulcis est, & probè nutrit, in panes effingunt, ipsoque pro pane vtuntur. Hæc ita Plinius tradit. *Panis ex fructu.* Succus ex hoc colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideò vtilis contra inflammationes, collectionesque. *Oculi.* Vlcera per se erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle sanat. Item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis Tribuli equos saginant. Ipsi nudeo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahit ventrem. *Radix struma.* Radix castè pureque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat. Tritum verò, in aqua sparsum pulices necat. Galeno teste: Dominatur in hoc terreum frigidum, quod adstringens etiam alibi ostenditur. Et propterea ad inflammationes, dum adhuc generantur, & omninò ad omnes influxiones commodat. Fructus, qui tenuium partium est, calculos in renibus atterit potus. Et quamuis Galenus Dioscoridem sequutus terream & frigidam qualitatem huic tribuat Tribulo, Salmaticenses tamen eius decoctum, ad pituitam, crassosque humores incidendos, & euacuandos felici successu clysteribus iniici prodebant, teste Clusio. Nullius hodie commodi, nisi Asinis, quibus pabulum est, Lob.

DE LOTO IN genere.

CAP. XXXXI.

Lotus arbor. IN genere de Loto verba facturi, hanc duplicem agnoscimus. Est enim & *Lotus arbor*, de qua Historię libro 2. diximus: & *Lotus herba*, de qua nunc agemus. *Loti nomen æquiuocum est.* Quæ authore Theoph. in pluribus formis est, & fermè ceu æquiuocis: Huius enim species plurimę sunt, differentes & foliis, & caulibus & floribus, & fructibus.

Lotus [inquit Diosc.] quam aliqui Trifolium vocant, folia habet terna, Loto arbori similia. Censendum autem est, Matthiolo teste, Dioscoridem Trifolii huiusce folia, Loti arboris comparasse foliis, non quòd terna folia Loto, perinde ac Trifolio, ex vno pediculo exeant, sed quòd vnumquodque per se Trifolii Alphatitis folium, Loti arboris folium referat. Cæterùm in caule tantùm [autore Theoph.] foliata Lotus.

Lotum porrò satiuam, & silu. ac Ægyptiam, Arabes indifferenter vocant *Handachocha*, *Garch*, & *Thus*.

LOTVS SATIVA VETERIBVS.

CAP. XLII.

Lotus satiua Trifolium. Vires & vsus. Oculorum morbi.

AB aliquibus [infit Dioscor.] Lotus satiua [λωτὸς ἥμερος] τρίφυλλον nuncupatur. Nascitur in hortis. Succus inde expressus (ὃς χυλισθεὶς, cod. Bas. ὀπὸς, Dalech.) & ad mel ammixtus, argema, nubeculas, albugines, & quæ pupillis oculorum tenebras affundunt, depurgat.

Error quorundam. De Loto herba satiua, eadem sanè, quæ Dioscor. habet, prodit Plinius: Loton (ait) qui arborem putant tantùm esse, vel Homero authore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes Deorum voluptati, Loton primam nominauit. Foliis autem Plinius attribuit ea, quę Dioscor. expresso succo hîc adscripsit.

Lotus, inquit Porta, radice & fructu croceis est: Plinius radice lanas, pelles & cortices tingere dixit, sed Dioscorides capillos rufare.

Těperam. Lotus satiuus, autore Galeno, quem aliqui Trifolium nominant, modicè extergentem vim habet, atq; ita etiã siccitatem. Verùm in caliditatis & frigiditatis coniugio medius quodammodo est, & temperatus.

Aequiuoca. Sed Loti tandem satiuæ, siue vrbanæ inspiciamus æquiuocationes. Passim igitur *Lotus vrbana vera & legitima*, satiua Lotus habetur. *Lotus satiua.* Est verò nobis Lotus hæc, Lotus corniculata glabra & hirsuta minor, de qua suo loco. Sunt qui existimant eam plantam esse Lotum vrbanam quam vulgares Herbarii & Officinæ falsò Melilotum appellant, quorum ego opinionem non improbo, inquit Senensis Commentator.

Non desunt etiam è Recentioribus, quorum opinionem tuetur Gesn. in suo libro animalium, qui putant Lotum satiuam esse *Trifolium illud*, quod in pratis passim, atque alibi etiam prouenit, sed errant, authore Matth. cui Lotus vrbana reiecta priore est Melilotus vulgaris, odorata.

Melilotus vulgaris. Alleluia. In tanta Diosc. breuitate, inter tot Trifolias herbas difficile est statuere de Loto vrbana. Matth. censet, ait Turnerus, Melilotum vulgarem esse Lotum vrbanam. Amatus autem *Alleluia* esse iudicat. Ferrarienses verò viri docti, diuersam ab vtraque Lotum vrbanam ostendunt. Ea primo obtutu Trifolio acetoso persimilis est. Sed Trifolium acetosum in siluis tantùm prouenit & incultis: Hæc verò in hortis tantùm. Trifolium acetosum nihil habet, quod caulem referat: flores enim pediculo insident à radice statim orto, candidi, triplo maiores floribus eius quam pro Loto vrbana exhibeo. Hæc autem caulem habet breuem, cuius summo flores insident duo, tres, plures, paucioréſve, lutei, sapore acido Trifolii acetosi. Hanc potiùs Lotum vrbanam opinor, quàm vel Alleluia, vel Melilotum. Vt enim Melilotus non est esculenta, ideóque nec in hortis colenda: ita Alleluia etsi idonea in hortis coli, aptissima acetariis, vulgò tamen in hortis non nascitur, vt reliquæ duæ. Itaque hæc quia in hortis duntaxat reperitur, pro Loto vrbana potiùs quàm illæ duæ habenda est. Bis mihi visa est, semel Ferrariæ, seméſque Clauennæ.

LOTVS SYLV. VETERVM.

CAPVT XLIII.

Lotus silu. Lotus Libyca. OBseruauit Diosc. Lotum silu. (λωτὸν ἄγριον) quem aliqui λίβυον vocant, plurimum in Libya nasci: caulem ferre bicubitalem, aut etiam maiorem: alas habere multas: folia Loto Trifolio similia, quod in pratis prouenit: semen simile Fœnogræco, sed multò minus, in gustu medicatum. *Locus. Desc. D...*

Aequiu... Cæterùm, diuersas apud diuersos hoc nomine donatas comperies plantas. Matthiolus licèt nondum audeat affirmare, an Lotus siluestris, quam copiosam hoc in capite in Libya gigni tradidit Dioscorides, nascatur in Italia, Herbam (ait) quandam sæpiùs vidi, ac legi in incultis & pratis, nascentem foliis Trifolio æmulis &c. attamen descriptionem suam repetit ex Dioscoride, cum additione florum luteorum, qui non conueniunt plantæ depictæ, cuius icon repræsentat nostrum Trifolium rectum, hirsutum valde. *Matth...* Abstulit adhæc in postr. com. iconem priorem Matth. cum descriptione, ponens pro Loto silu. Loti satiuæ, annuæ, flore cœruleo, & figuram, & delineationem. *Trifol... rectum ... sutum ... de. Lotus ... ua ... flore ... leo.*

Cæsalp. tandem, Lotum siluest. Diosc. quam & Theoph. inter odoratas recensuerit, vulgo *Trifuli*, & corrupto vocabulo *Tripuli* vocari scribit, flosculis luteis, & candidis. Quænam ergo sit Lotus silu. Diosc. haud est promptum dicere Turnero, cùm ea, quam ipse credit Lotum silu. florem habeat cœruleum pallidum. *Trifol... odorat... Melil... vulgi... ta.*

Vires. Vsus. Macu... cies. Vim habet calefaciendi, leniter adstringentem, depurgantem maculas faciei, & à Sole prouocatas, si cum melle illinatur. At si per se tritus, aut cum Maluæ semine, ex vino, aut passo bibatur, vesicæ doloribus opitulatur, vt nobis autor est Diosc. *Vesicæ dolores.*

LOTVS CORNICVLATA GLABRA & hirsuta minor.

Descr... Radix. Sapor. NIgro cortice *radix*, lignosa, multifariam partita, coëuntibus in vnam portionibus longissima euadit, raris fibris donata, reptans, sapore subdulci, & adstringente: *virgulæ* tenues humi ferè procumbentes, brachiatis *folia* sustinent ex interuallis, terna Trifolii, aut quina, quorum duo inferiora cauliculo adnectuntur, pilosa, sunt quæ nullos aut paucos pilos habent, acuminata, pinguia, adstringente sapore prædita: *flores* densè tanquam in vmbella stipati, Genistæ floribus similes, lutei: quorum supremum folium reliquis latius, rotundúmque, sursum flexum, foris, intúsque lineis purpurantibus striatum, infimum sursum quoque mucronem spectans, apices luteos continens, ipsumque vtrinque geminis foliis, tanquam alis coercetur, quibus delapsis cornicula, siue *siliquæ* tenues subnascuntur. *Folia. Sapores.*

Trifol... nicul... Meli... taphyl... Trifolium est C. Bauh. 50. siue corniculatum glabrum & minus, seu *Meliloti spen-*

Lotus pentaphyllos. Cæsalp. *Melilotus vulgò appellatus*, cuius flores officinæ pro Meliloto Antiquorum substituunt, quãuis autem iis, præter colorem croceum nulla qualitas legitimi Meliloti insit. Tabern. *Trifolium siliquosum minus*, klein schotenklee.

Trag. in Hist. germ. Edeler steinklee Saß sibentgeschlecht potest esse Serapionis Melilotus, non tamen malè conuenit cum Hedysaro Diosc. quod Pelecinum vocat, & quorundam Securidacam. Nostri Herbam flauam, & Herbam leporinam vocant: quidam etiam Unser frawen schůchlin esse volunt. Hanc idem in Hist. lat. nasci tradit in agrorum limitibus & secus itinera, hoc quidem titulo: *Aliud quoddam Meliloti genus, Melilotus nobilis, Meliloti septimum genus.* An insuper eidem Hist. germ. Lagopus, hasenfuß / quem Diosc. non describit, nec etiam Gal. Ægineta, & Plin. ex denominatione tamen, vt etiam ostendit Apuleius, apparet herbam similem pedi leporis, nullam igitur nouit plantam præter flores quosdam, è genere Trifolii, & Loti, quæ planta auf dem Gaw vocetur hasenpfötlin: existimat autem verum λαγώπον Antiquorum, dictum Dioscoridi Leporis Cyminum, & Leporinum pedem: Hasenclee. Hanc suspicamur nos Lotum vrbanam Matthioli.

Lotum pentaphyllum Gesn. dixerit herbam, quâ imperiti quidam pro Meliloto hactenus abusi sint: inodoram prorsus, Gäle Tubenkröpfle / cuius species duæ sunt. Matthiolum Lotum vrbanam nominare non probauerit, sed Lotum Fuchsii putarit.

Meliloti alterum genus, Fuchs. Melilotum germanicam vocauit, quòd in Germania pro vera Meliloto sit vsurpanda ob adstrictionem. Hanc suam autem opinionem stabilire nititur antiquo manuscripto Herbario, qui hanc pro Meliloto pingat. An de hac Ruell. sciens in pratis herbam, quam officinæ *Andachocam & Coronam* vocant *regiam*. Sed an Lotus sit vrbana non audet asserere, quòd à Diosc. non describatur. Sunt tamen inquit, qui verum Melilotum defendant.

Nulla certè hactenus Matthiolo sese obtulit planta, cui Lotus vrbana meritò subscribi possit: hæc est, inquit is, vera ac legitima Lotus satiua. Sunt tamen alii, qui existimant, eam plantam Lotum esse vrbanam, quam vulgares herbarii, & officinæ Melilotum falsò appellant, vtpotè quæ foliis constet Trifolii effigie, nascaturque non in pratis tantùm, sed etiam in viridariis & hortis. Verùm horum sententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ii suâ potiùs opinione duci, quàm rationibus, aut auctoritatibus niti videantur. Inclinat tamen animus ad credendum, quòd ita, vt illi sentiunt, facilè esse possit. quandoquidem vulgaris Melilotus & in hortis prouenit, & folia Trifolio proxima profert: quin & omnibus notissima est herba, quemadmodum Lotum vrbanam olim fuisse, apertè innuit Diosc. qui eam vt triuialem non depinxit. His illud accedit, quòd in hunc vsque diem proprium ferè seruauerit nomen, eo tantùm aucto ex Loto in Melilotum: vnde postea facilè factum esse potest, vt eadem legitimæ Meliloti locum occupauerit. Hæc ille: Qui sub titulo Loti vrbanę ponit iconem Loti nostræ corniculatę glabræ, quam Melilotum quoque officinarum nominare videtur. Verùm hanc suo more non describit. Et licèt retineat in post. com. cum mag. fig. maiorem verborum prædictorum partem, omissâ tamen in his icone, vt & in Epit. aliam reponit, Trifolii scilicet odorati, sub eodem Loti vrbanæ titulo.

An Lotus silu. An Amato *Lotus silu. Trifolium silu. Offic. Melilotum*: Hisp. Lusit. *Melgas*: & Ital. Gal. *Melilot.* Germ. Guldenklee oder Steinklee

An trifoli. fl. luteo. An Brunf. Tom. 3. Rhaps. 14. *Trifolium 7. flore luteo*, Latinis *Leporaria* vocatum?

Lotus silu. Nomina linguar. *Lotum silu. non tamen Dioscoridis* Dod. gall. vocat. germ. Wildenklee / Steinklee / Edelsteinklee Vogels wicken / Unserfrawen schůchlin. Gall. *Treffle sauuage iaulne.* Belg. Steenclaûeren / & Geelsteenclaûeren wilde claûeren, & quibusdam Vogels Uitsen. *Meliloti species.* Quidam, aitipse, Meliloti speciem putant, ideò vocatur latinè Melilotus silu. aut Melilotus germanica.

Trifol. corniculatum *Trifolium corniculatum primum*, similitudinem maximam habet [eodem teste in fol. & de frum.] cum Serapionis, & Isaaci Meliloto, quam *Alchilel* siue *Melich* vocant.

Melilot. germ. Lonic, *Melilotus germanica*, & *Herba flaua*, Loti silu. 4. species.

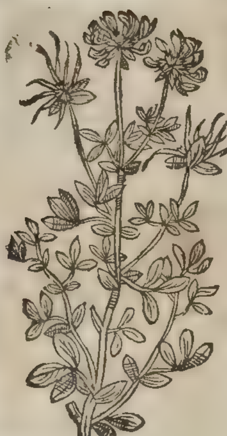
An Lob. & Penæ Adu. *Melilotus coronata*? Non de nihilo erat, quod quidam persuasi fuerunt, illam Lotum, quæ sicciorībus pratis & viarum marginibus lætatur, Sertulam esse campanam, aut saltem pro Meliloto esse vtendam. Plebi gallicæ *Corona regia* dicitur, indidemque Romanis *Sertula* fortè dicta. Eâ Pharmacopœi, Galli præsertim, plurimùm vtuntur æquè tutò atque Meliloto. Nusquam non Angliæ, Galliæ, Belgiæ, frequentissima siliqua Loti siluestris. Item Obs. *Melilotus coronata, Trifolium corniculatum Dod. Melilotus germanica Fuchsii.*

An de eadem loquitur pag. 500. *Melilotus Adu. Sertula campana & corona Regis.* Angl. Melilota / It. *Melilote, & Trifoglio cauallino.* Hist. Lugd. *Lotus satiua Matth.* Hort. Camer. *Melilotus nostra germ.* Hort. Lus. *Trifolium siliquosum, Melilotus nobilis Tragi.*

Locus & tempus. In pratis prouenire solet, ac etiam collibus siccis. Geneuæ duas species obseruaui: Hirsutam florentem Maio & Iunio cum siliquis, quam *Mas.* marem voco. Glabram alteram, aut saltem pilos habentem paucos, florentem Septembri secus vias Montbelgardi & Basileæ, quam fœminam nomino. *Fœmina.* D. Agerius attulit ex Italia, cuius radici adhæsit Orobanche parua.

LOTI CORNICVLATÆ MAIOR species.

Descriptio. Caulis. Folia. Est altior multò quàm vulgaris, *caulibus* enim cubitum, ac etiam sesqui cubitum altioribus assurgit: *foliis* per ramos tribus ex vno pediculo, vncialibus circiter, duobus itidē pediculi ex

Flores. pertibus caulem cóplexis. *flores* peculiaribus surculis & in summo caule in orbē congesti, maiores, lutei, foliis quibusdam coronæ subiectis: sequuntur Siliqua. *siliquæ* numerosæ, vnciales, & sescunciales.

Lotus pentaphyllos. C.Bauhino. Est C. Bauhino *Trifolium* 51. siue *corniculatum maius & hirsutum*: *Lotus pentaphyllos maior, modicè hirsuta* Gesnero. *Meliloti vulgaris alia species foliis subhirsutis* Cesalpino. Nobis autem non satisfacit C.Bauh. differt enim Cæsalpini Melilotus altera, à Loto pentaphyllo. Ea siquidem Cæsalpino breuior est Loto corniculata, & siliquæ incuruæ sunt, quæ non conueniunt Loto maiori corniculatæ, de qua hîc agimus: præterea Meliloti vulgaris alia species Cæsalp. in veteribus ædificiis nascitur: nostra autem inter vepres, & spinas, in sepibus.

An Meliloti species. Trago fortè vocatur *Meliloti quarta species*, Der Viertt Klee / Vogelwickene/ quæ Serapionis Melilotus esse possit. Ego tamen non ausim asserere Tragum intelligere Loti corniculatæ maiorem speciem, quamuis id suspicer, & eam Lonicerus quoque suâ figurâ demonstret. Est *Trifolium corniculatum* Dodonæo *tertium*, de quo Tragus. Gesnero *Lotus altera maior hirsuta & erecta, gustu adstringenti.*

Lotus. Locus. In Dumetis & sepibus prouenire, solet inter Montbelgardum, & *Southaut.*

LOTVS CORNICVLATA SILIQVIS singularibus, vel binis, tenuis.

Descriptio. Radix. Caules. SEmper multifidâ, infirmâ *radiculâ* terræ hæret: *caules* emittens rectos, numerosos, pedales, ramosos, subrubentes: longis albicantibus pilis obsitos: ad quorum nodos terna *folia* Meliloti nobilis, oblongiora, acutiora, binaque, nihilo minora, cauli ad pediculi exortum enata · ex foliorum sinu *pediculus* exit singularis tenuis, vncialis & longior: in cuius cacumine, *flos* luteus, hians, ex calycibus hirsutis: *siliqua* plerumque singularis [rarissimè binæ] vnciam longa, teres, *semine* copiosissimo, ad vicenarium ferè numerum, tenui, Portulacæ pari, russo, rotundo, sapore leguminoso referta. Flos. Siliqua. Sapor.

Hanc attulit Gener Cherlerus ex Gallia Narbonensi.

DE MELILOTO VETERVM in genere. CAP. XLIV.

SErtula campana, teste Theophrasto, viridis quidem nihil: ast siccata pleniùs olet, & plùs temporis odorata durat. Sertula campana.

Melilotus [Μελίλωτος] optimus est Atticus, & qui in Cyzico, & Chalcedone prouenit, quique Croco simillimus [κροκίζων, Crocum referens, Corn.] & odoratus est. Nascitur & in Campania circa Nolam, in luteū languescentem colorē vergens [μηλίζων] & infirmo odore. Sed vocem μηλίζων, melino colore reddidit Cornarius. Nihil enim aliud (inquit) vult ea vox, quàm coloris similitudinem in Meliloto, ad Malum Cotoneum. Delect. Locus.

Cæterùm Meliloton *Sertam Campanicam* Cato dixit: Celsus *Sertulam Campanam*. Serta Campanica.

Ita & Plinius l.21.c.9. qui appellationis etiam rationem reddit, quòd sit in Campania Italiæ laudatissima. Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicunque verò asperis & siluestribus nata. Coronas ex hac antiquitùs factitatas, indicio est nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius Croco vicinus est, & flos. Ipsa cana placet, maximè foliis breuissimis atque pinguissimis. Et eiusdem libri c.11. Melilotos vbique nascitur, laudatissima in Attica, vbicunque verò recens, nec candicans, & Croco quàm simillima: quanquam in Italia odoratior & candida. Natal. Odor.

Sertulam ergo Romani veteres dixerūt, quòd flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquis coronæ & serta factitata sunt: *Coronam* autem *regiam*, quoniam luteis floribus supernè coronetur. Sertula dicta. Corona regia vnde.

Duorum porrò generum Melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei flôris: alteram candidi. Auicennæ autem Meliloton eandem cum Dioscoridis Meliloto esse de viribus ac facultatibus amborum testimonium in fine adducendum ostendet.

De Melilòto hæc Serapio. *Alkilelmelich* [Alchilelmelich, corona regia, Ysaac Eben àmram] est herba, quæ habet folia rotunda, viridia, & ramuli eius sunt subtiles multùm, & folia rara, & fructus habent vaginas, subtiles, rotundas, sicut virgæ puerorum paruulorum, & sunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis Sinapi. Et quod de ipsa administratur, sunt illæ vaginæ, cum eo, quod est in eis ex granis. Alkilelmelich.

Hodie verò non omnes Autores eundem habent Melilotum. Quidam enim, teste Cordo, humi stratam Trifolii speciem, quæ luteos habet flores, pro Meliloto accipiunt, sed malè. Neque recens enim, neque sicca aliquam odoris bonitatem habet: Melilotus verò fragrantissimum habere debet, præsertim eius succus. Propterea hunc Diosc. cum Sampsucho inter alias odoratas herbas describit. Ii tamen meliùs faciunt, qui Steinklee appellatam Loti siue Trifolii speciem, pro Meliloto accipiunt. Odorata enim est valdè, præsertim quæ luteos habet flores: hi siccati meliùs etiam olent. Dicitur hæc à nobis *Trifolium* Substit.

olium atum si- vels lo- vulg. lium odoratum, siue Melilotus vulgaris.

Tragus etiam Melilotum 7. seu nobilem, siue Meliloti exiguæ speciem alteram, quæ quidem ab aliis Melilotis Serapionis accenseri, ipsius tamen iudicio non malè ad Hedysarum, aliàs Securidacam, & Pelecinum fruticem dictum, referri posset, pro Meliloto recipit.

rito- lapsus. Gesnerus ait Loto pentaphyllo imperitos pro Meliloto abusos.

Fuchsius, Meliloti alterum genus, quod Melilotum germanicum vocat, pro vera Meliloto, ob adstrictionem, vsurpandum censet.

Matthiolus Lotum vrbanam, quam & Melilotum officinarum falsam affirmat, nominare videtur. Pro vera Meliloto, Melilotum vulgi, cuius flores officinæ pro Meliloto Antiquorum substituunt, quamuis præter colorem croceum, alia nulla qualitas legitimi Meliloti insit, agnoscit. *De his* singulis agemus sub Loto corniculata glabra & hirsuta, minore.

Dicit quoque Gesn. Melilotum veram Tiguri in aruis, alibique locis arenosis præcipuè flore luteo, & alteram speciem albo nasci, eamque vulgus Trifolium aureum appellare. *De hoc* agimus sub Trifolio odorato, siue Meliloto vulgari.

C. Bauhinus Meliloti vulgaris speciem aliam Cæsalpini habet, quam nos Lotum corniculatam maiorem facimus.

Melilotum porrò Ægyptiis dictam *Alchimelech*, Melilotum verum potiùs, quàm Lotum vrbanam, aut Sertulam campanam dici putat Alpinus. A nobis Melilotus Ægyptia inscribitur.

Melilotum veram, eam esse plantam tradit Matth. cuius flores Germani colligant, ac pro Meliloto passim vtantur, quemadmodum & Bohemi, consultiùs fortasse, quàm Itali. Vocatur hęc Melilotus falsa dicta, à nobis Trifolium odoratum, seu Melilotus vulgaris odorata flore luteo.

Melilotum adhuc alium vulgò appellatum, siliquas ferentem incuruas, multi legitimam Melilotum putant: sed hæc, inquit Cæsalpinus, fortè ad Melilotum Serapionis reduci potest. An hic Medica nostra silu. surrecta? edica re-

Theophrastus Loti nomen æquiuocum esse ait, cùm eius genera plura sint, inter quæ & illud recenseatur, quod Melilotum vocatur, sic enim Cæsalpinus legendum censet, non Melias sitos, ugū. quod Gaza Mel frugum vertit.

De Meliloto Græcorum non inter Trifolia, autore Cæsalpino, quærendum est. Serapio tamen inter Arabes Melilotum intelligere videtur Loti genus, quod Trifolium Balsaminum appellatur, inquit enim Herbam esse foliis rotundis, &c. Putauit autem id à Diosc. Melilotum vocari, colore croci, odoratum. Hanc tradimus esse Lotum odoratam, annuam, flore cœruleo.

Herbæ S. Mariæ optimè conueniunt, quæ de Meliloto traduntur, tum apud Dioscorid. tum Plinium, & Auicennam. Et hæc nobis est Mentha Saracenica, siue Costus hortensis, de quo H. n. lib. 25.

2 um Μελίλωτος Græcis, Latinis *Melilotus*, *Serta & Sertula campana*, aliis *Corona regis*, Germ. Steinklee, Belg. Malloet / Gall. *melilot*, Ital. *meliloto & Trifolio Caualino*, Hisp. *Corona de rey*, Angl. Melilote.

Hodie probatissima, legitimáque Melilotus, si Hist. Lugd. fides habenda, non modò in multis Campaniæ locis, sed etiam in Gargano Apuliæ monte prouenit.

Tom. II.

Melilotus, authore Dioscoride, vim habet adstringendi, inflammationemque omnem emolliendi, præsertim oculorum, vuluæ, sedis ac testium, si ex passo decocta imponatur, addicto interdum oui luteo assato, aut Fœnugræci farinâ, Lini semine, aut Tritici polline, aut denique capitulis Papaueris, Intybóve. Sanat & recentes meliceridas per se cum aqua, & vlcera manantia in capite cum terra Chia, & vino, aut galla inuncta. Stomachi dolorem in vino decocta, itemque cruda cum aliquo ex antè dictis leuat. Dolores etiam aurium cum passo mitigat succus ex ipsa cruda expressus & instillatus. Denique capitis dolorem ex aceto & rosaceo irrigatus lenit. Meliloto, si Plinius vera dicit, oculis medetur cum lacte, aut cum Lini semine. Maxillarum quoque dolores leniuntur: & capitis cum rosaceo: item aurium è passo, quæque in manibus intumescunt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decoctâ, vel crudâ, tritaque. Idem effectus & ad vuluas. Testes verò, & sedem prociduam, quæque ibi sunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex passo. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata: Deferuescit in vino dulci. Peculiariter & contra Meliceridas efficax. Sed animaduertendum vulgatos codices falsò habere lacte, pro luteo oui: disertè enim in Diosc. ᾠοῦ λεκύθου, legitur. Copiosior autem, vt Galenus ait, in Meliloto est substantia calida, quàm frigida (primi videlicet ordinis calida & sicca, Dod.) habet etiam quiddam adstringens, sed & discutit, & maturat. Vtraque tandem Auicennę Melilotus odorata est, & nonnullæ amaritudinis particeps, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habens. Quòd porrò in Meliloto, vsum sibi vendicent siliquæ, & semina, quæ in eis continentur, ex authoritate Isaac Eben amram apud Serapionem iam constat. Ex quibus facilè est conijcere; inquit Matth. non esse mirum, si emplastrum, quod de Meliloto Officinis dicitur, sæpè Medicos fallat, cùm in id legitimi Meliloti seminis farina nunquam recipiatur. Quod autem Diosc. Melilotum tradit adstringentem & malacticam vim habere, sciendum est, ait Dod. eam non habere propriam, sed quatenus in inflammationibus, aut aliàs collectos humores discutit ac digerit: nam eatenus, quod durum est ac tensum, emollit, quæ propriè non emollitio, sed digestio, & per halitum discussio est, cuiusmodi facultatem διαφορητικὴν Græci nominant.

Vires & vsus. *Inflammatio.* *Meliceridæ.* *Vlcera capitis. Stomachi dolor. Aurium dolor.* *Plin. corrig.* Temperā. *Vsus siliquarum & seminum.* *Emplastrum.* *Diosc. explicatur. Malactica vis.*

MELILOTVS ÆGYPTIA ALCHIMELECH vocata.

SVpra terram expansa planta est, parua, modicè repens, ferè nihil aut parum in altum se attollens: *foliis* Trifolii siliquosi, minoribus tamen, *floribusque* paruis, multis, longis, racemi modo ordinatis, croceis, odoratis, à quibus promanant *siliquæ* paruæ, obliquæ: *semen* continentes minutum, rotundum, subnigrum, declinans ad rubrum, odoris non omninò expers, sapore stiptico, cum aliquo amarore.

Descriptio. *Folia. Flores. Siliquæ. Semen.*

Melilotum autem, Ægyptiis dictam *Alchimelech*, Melilotum verum potiùs puto (inquit Alpin.) quam eam plantam, quæ *Lotus vrbana*, aut *Sertula campana* dicitur.

Synon.

Huius plantæ semina tantùm apud Ægyptios in vsu sunt. Quæ putant ii quoad calorem & frigiditatem esse temperata, sed siccare, resoluere, ac stipticitate roborare, ex quo ad hepatis tumo-

Vires & vsus. Tēperam. *Hepatis tumor.*

res ipsorum vsus apud illos est frequentissimus: quoniã sine aliqua relaxatione digerit & resoluit. Ad omnes quoque dolores, qualcunque corporis partes occupantes, fomentis ex ipsorum decocto vtuntur, maximè ad pleuritim, peripneumoniã, & ad hepatis, coli, & ventriculi dolorem: quibus dolore vexatis, ipsorum decoctum ad libram bis in die calidum bibunt. Mulieres quoque vteri strangulationibus, flatibus, ac doloribus eo subueniunt, præsertimque ex eo etiam insessionibus paratis, quæ etiam Fœnugræci, Linique seminibus, paratæ, & Camomeli floribus, efficaciùs ad illius, & aliarum partium duros tumores administrantur, atque ad euocandos menses retentos. Ad roborandum ventriculum: & aperiendas obstructiones venarum decocto summè proficuè vtuntur.

Pleuritis *Vteri strangulatio* *Menses* *Ventriculus debilis*

LOTVS SILIQVOSA FLORE FVSCO tetragonolobus.

Descriptio. Citra controuersiam longè pulcherrima est hæc Lotus, simplice *radiculâ*, paucisque fibris donatâ, nitens: ex cuius capite complures oriuntur *caules* cubito longiores, interdum suppares, teretes, hirsuti, in aliquot alas diuisi, procumbentes ferè. *folia* ex certis interuallis terna iuncta, reliquis duobus semper caulem amplectentibus, vt in Loto siliquosa lutea Monspeliensium, vel Loto corniculata, sed longè maiora, hirsuta: *flores* ex foliorum alis, Pisi quidem formâ, minores, holosericum coccineum, vulgò dictum saturum, prouocantes: *siliquæ* sesquiunciam circiter longæ, angulosæ, crassiusculæ, quatuor membranis, ceu sagittarum alis appositis donatæ: in quibus continentur *semina* magna rotunda, subflaua, quę dentibus resistunt, sapore Pisi.

Radix *Caules* *Folia* *Flores.* *Siliqua* *Semen.*

Lotus pulcherrima tetragonolobus, flore rubberrimo. *Pisum rubrum* quorundam Camer. hort. & Iconum. Lotus siliquosus rubro flore, Pisum rubrum Oellingeri: Semen eius missum Lupini nomine, licèt eius planta Lupino prorsus sit dissimilis: τετραγωνόλοβος nonnullorum, & πτεράλοφος, quem non minus, aptè tamen πτερυγώδη ἢ πτεράπτερον forsitan appellare liceret: Aliquoties ex Italia missum semen *Sandalidæ* appellatione, Clusio. *Anthillidem* [inquit Anguill.] vocant in Candia σανδάλιδα. An autem Anguillara hanc intelligat asserere non ausim; quia non describit. C.Bauh. *Trifolium* 60. siue *Siliquosum rubrum.*

Pisum rubrum *Lotus siliquosus* *Anthillis* *Trifolium siliquosum rubrum*

Ante plurimos annos eum ex semine à me sato planta in horto E.C. Montb. prouenirer, Lotus siliquosa, flore fusco denominata descriptaque fuit, nec antè à me visa, nec à quoquam descripta. Floret Iulio, semina matura Augusto. Annua planta est. Semina eius missa E.C. ab hortulano Ducis Florentiæ anno 1594. cum inscriptione *Semina Sandalidæ Candiæ.*

Sandalida Candia

LOTO SILIQVOSÆ ALIQVOMODO SImilis, Coronopus ex Cod. Cæs.

Herba Stella, si fides iconi habenda, quæ in codice Cæsareo reperitur, longè differens planta est à Coronopo. Depingitur enim in hoc Coronopus, tenuibus ac viticulosis cauliculis, ex recuruis coruorum pedum digitos referentibus siliquis, vt ipsa figura ostendit. Cæsareani autem veteris manu-scripti codicis fidem, nobis [inquit Dod.] asseruit Bern. Paludanus, qui huiuscemodi Coronopum, qualem icon exprimit, à se visum ac repertum haud longè à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Differt Herba Stella *Descriptio* *Locus*

Sed inter nothas Coronopi voces hæ ascribuntur. Ἄμμιον [Harenaria] & ἄγριον [sanguinaria] C.Bauh. Trifolium 57. facit, & Coronopum ex codice Cæsareo Dodonæi vocat.

Synonyma

LOTVS ORNITHOPODII siliquis.

Vnica ex *radicula*, albâ, duriusculâ, paucis fibris donatâ, *coliculi* exeunt aliquot, teretes, in aliquot ramulos ex sescunciali interuallo diuisi: ex quorum geniculis *folia* hærent quina, quorum inferiora duo superioribus tribus magnitudine cedunt, nullo sapore manifesto prædita. Extrema *flosculi* occupant lutei, quales in Loto corniculata glabra, nigris lineis striati. Quibus succedunt *siliquæ*, ex vno geniculo duæ, tres, ac plures, sescunciam, aut ad summum vncias duas longæ, falcatæ, compres-

Descriptio *Radix* *Caulis* *Folia* *Flores* *Siliqua*

sæ,

sæ, atro-purpureæ, *feminũ* extuberantias pulchrè exprimentes. Nobis in vnica siliqua ad 14. semina animaduersa.

Lotus alia peculiaris Camer. hort. Ic. verò Lotus peculiaris siliquis Ornithopodii. C. Bauh. phyt. *Trifolium 56. siue Trif. siliquis Ornithopodii.*

Gener Cherlerus attulit Basileâ florentẽ cum suis siliquis mense Augusto D. Zvvingeri, in quo semen maturum collegi Septembri. Vidi etiam apud Fratrem Norimberga missam.

LOTVS SILIQVOSA LVTEA Monspeliensis.

VT fibris multis obsitam habet *radicem*, quę alioqui crassa, lignosa, longa: ita plurium aliquando capitum: folia Loti corniculatæ, quina, quorum duo cauli adnascũtur, maiora tria simul coherẽt, iam dictæ Loti folia magnitudine vincẽtia: *flos* vnicuique cauliculo in cacumine vnicus, magnus, luteus, quatuor striis ad latera donatus, ex longo calyce erumpens: *siliqua* succrescit vnica sescunciam longa.

Trifolii genus, à siliquarũ magnitudine Monspelianis *Lotus pratensis siliquosus* cognominatum, Clusius. *Trifolium 61. siue siliquosum luteum* C. Bauh. phyt. *Lotus trifolia pratensis siliquosa Monspeliensium*, siliquâ, quàm Fœnugræci maiore, sed rectâ, & superiùs retusâ, quibusdam secundùm longitudinem impressis striis, Fœnugræci flauescens semen, dum maturuit, dissiliente & ostendente, Lob. & Penæ Adu. & Icon. Pl. Quorum figura non placet. In nostra verò sculptor appendicum folia malè præcidit sculpendo. Tab. icon. & Hist. Trifolium siliquosum Schottenklee: & rursum. *Lotus trifolia siliquosa Monspeliaca* Schotten Steinklee von Mompelier. Sed vel hæ duæ figurę vnius plantę duobus diuersis in locis [qua si diuersarum plantarum essent] à Compilatore Taberna positæ, palam omnibus faciunt, eum instar noctuæ cæcutire, vt qui imaginariè herbarum figuras, quò plures aliis nouisse videatur effingit.

An porrò Polygala Cæsalpini? quæ in maritimis nascitur, similis vulgari Meliloto: latiore fogio, molli: flore singulari, in summis ramulis grandi, pallido: siliquam fert longam, & quadrangulam, exiguis seminibus, gustu adstringente. *An Polygala.*

Geneuæ toto anno in horto virens nullos flores protulit, quæ aliàs passim inibi inuenitur florens in pratis mense Maio, etiam Aprili Monspessuli, ac quoque Iunio Curiæ Rhetorum. Basileę vidi florentem Septembri anno 1595. in horto D. Chemeletii. Frequens est autore Clusio, in omnibus Pannoniæ, & Austriæ pratis, sed Narbonense paulò durius videtur, quod idem quoque asserit C. Bauh. qui non longè à Bruck/ quà itur ad Thermas Helueticas, collegit. *Locus. tempus.*

TETRAGONOLOBO LOTO similis siliqua.

APud Ill. nostrum Principem piæ memoriæ inter fructus peregrinos visa hæc siliqua, uncias duas longa, fimbriis ornata quatuor, vt Lotus siliquosa flore fusco: quæ [vt solent legumina] ita conuoluta & contorta erat, vt cõmodè minùs exprimi potuerit: Pisum, quod continebat fuit ferè quadratum, rubrum, magno vmbilico albicante notatum. *Descriptio. Semen.*

TRIFOLIVM ARGENTATVM, floribus luteis.

BAsis huius singularis, lignosa, gracilis, *caules* fũdit palmares & longiores, tenues, hirsutos: *folia* terna alterà parte argenteo nitore splendẽtia, pilosa: alterà verò viridantia: *flores* cacumini caulium hęrẽt magni, lutei, hirsuti, è laciniato villoso calyce. *Descr. Radix. Folia. Flores.*

Trifolium 34. siue asperum Narbonense luteum. C. Bauhino phyt. *An Lotus asperior fruticosa* siue *Narbonensis incana* Lob. Obs. & Ic. Pl. *Lotus asperior fruticosa Lobelii*, Hist. Lugd. *Lotus Narbonensis incana* Grawelecht wilcar Steinklee / Tabernæ. *Synonyma. An Lotus fruticosa.*

In via Monspelio Frontigninianum versus, & in monte Seti floret mense Aprili. *Locus & Tempus*

TRIFOLIVM RECTVM MONSpessulanum.

TRifolium hoc etsi nonnulla cum Trifolio albo Dodonæi habeat communia, haud dif- *Descriptio.*

ficulter tamen discernitur, *caules* habet rectos, robustos, bicubitales, ramosos, minùs teretes, quàm iam dicti Trifolii, imò nonnihil angulosos, glabros penitùs, aut parum hirsutos: *folia* quina, bina minora, cauli apposita ad pediculorum exortum, reliqua tria extremo hærent pediculo, maiora, quibus folia Trifolii illius albi magnitudine cedunt & rotunditate, superant verò lanugine: *flores* confertim conglomerati priuatis surculis ex foliorum sinu ortis, corollæ instar penduli, albicantes, inferioris folii rostello atro-purpureo: *siliquæ* in orbem radiatæ, numerosissimæ, tenues, 24. interdum, omnium pediculis mediocriter breuibus, in surculi caput coëuntibus, vnciâ breuiores, teretes, glabræ, fuscæ, *seminibus* refertæ nigricantibus, papauerina æquantibus.

Lotus silu. Diosc. Lob. & Penæ Adv. Lotus silv. Diosc. cuius caules numerosi, bicubitales, à radice lignosâ, fibrosâ: folia terna, mollia, rotunda, fusco virore, læuia: flores lutei: vaginulæ numerosæ, teretes, rubentes, nitidæ, intus semine sinapi pari, cinericio colore. Sapor, qui leguminum quorundam & medicatus. Item Obs. *Lotus silv.* Adv.

Lotus Libyca. Hisp. *Trebol. Saiuage.*

Hist. Lotus Lugd. p.509. Libyca Dalech. siue Lotus silv. flore ex albo subrubente, qui cum Loto Diosc. maximè congruere videtur, ita scribentis: Silv. Lotus, quam aliqui Lybicam appellant, plurima quidem in Lybia gignitur (sic enim ex græco legendum: λωτὸς ἄγριος, ὃν ἔνιοι λίβυον καλοῦσι, φύεται μὲν πλεῖστος ἐν λιβύῃ, non vt vertit Ruell. Lotus silv. quam Trifolium minus appellant, absurdè, quî enim planta cubitalis & sæpe maior, ac ob id Trifolia omnia magnitudine superans, Trifolium minus rectè dici posset?) caule bicubitali, & sæpè maiore, alis multifoliis, Loti Trifoliæ pratensis similibus (non vt Ruell. interpretatur, foliis Trifolii pratensis.)

Ruell. reiicitur.

Monspelii (inquit Clus.) Trifolii genus reperitur, cubitale aut amplius, & quodammodò fruticans ad læuam pontis Iuuenalis, quà ad Gramontiam siluam iter est, ad Ledi fluminis ripam quod nonnulli *Oxytriphyllon* Scribonii nuncupabant, aliqui *Lotum silv.* nec defuerunt, qui inter Cytisi genera referrent. Similem porrò, si non eandem, apud Granatenses obseruabam, cubitali altitudine, & multis ramis præditam, per quos secundùm nodos, & ramulorum diuaricationes sparsa erant terna semper folia, vni petiolo inhærentia: flores summis ramis nascebantur, pusilli, candicantes, in globum quodammodo congesti: quibus succedebant cornicula, siue lobi, semen exile, rotundum, nonnunquam oblongiusculum, continentes. Eius autem plantæ duplex erat genus: vnum, candidioribus ramis, & albâ radice: alterum, caule & ramis ex albo purpurascentibus, similiter & radice, quæ tamen in quibusdam plantis magis rubere videbantur: Granatensis quidam Medicus Lagopum esse volebat, refragantibus tamen notis. Ioannes Placa Professor in Academia Valentina [in quo regno frequentem obseruabam] *Perempsanam* Arabum vocabat, eamque duplicem facie bat: primam, humidis nascentem, Granatensi similem: alteram, montanam lanuginosamque. Granatenses Mauritani *Enxiuar* suâ linguâ appellabant, & ex vtriusque radice, quæ satis crassa, & magnæ adstrictionis particeps est, præsertim autem ex rubescente, serapium conficiebant ad dysenteriam vtile. Huius semen ex Italia missum *Loti fruticosæ* nomine, & natæ ex eo plantæ. *Et hac Clusius.*

Oxytriphyllō Lotus silu. Cytisus.

Oxytriphyllum duplex.

Perempsana Arabum

Enxiuar.

Lotus fruticosa.

Nobilitate & doctrinâ insignis Medicus *Iac.* Vtenhofius misit Monspelio nomine *Trifolii Scribonii.* C. Bauh. phyt. *Trifolium* 46. siue rectum Monspeliensium flore rotundo.

Monspessuli prope aquas. Semen missum Florentiâ per D. Iosephum Casabonum nomine Trifolii fruticosi Candiæ, satum Monthelgardi id horto Ill. C. W. prouenit: erat semen minimum nigrum in parua & tenui siliqua: nos reseruamus in olla Hieme reponenda. Ad ripam (ait Hist. Lugd.) Ladi amnis haud procul Monspelio in stagnum marinum defluentis visitur. In Angliæ vdis.

TRIFOLIVM ALBVM, RECTVM hirsutum valdè.

Descr. Caules.

MVltis hoc Trifolium ex eadem radice stolonibus, rectis, cubitalibus, & bicubitalibus fruticat, gracilibus, lignosis, teretibus, hirsutis, & ramosis: *folia* canâ lanugine pubescunt, terna, quædam subrotunda, potissimùm priora & parua, cum paruis du..bus appendic..bus: superiora in obtusiorem mucronem desinunt, & ex iis quædam maiora, ad quæ appendices etiam magnæ, ita vt sint quina folia, sapore insigniter citra morsum vllum, aliámve ascititiam qualitatem adstringente: *flores* extremis ramulis emicant plures iuncti, positu patulo: singularium forma, quæ Trifolio Asphaltio, sed color candidus, ex calyce valde hirsuto & viroso: iuxta calyces & flores foliola longa, breues, crassiusculæ superueniunt *siliquæ*, coloris spadicei, forma stercoris magni muris caudati: *semen* in iis flauescens.

Folia.

Sapor.

Flores.

Siliqua.

Lotus silueſt. quam copiosam in Lybia gigni tradidit Dioscor. an nascatur in Italia non ausim [inquit Matth.] affirmare. Equidem herbam quandam sepiùs vidi ac legi in incultis & pratis nascentem foliis Trifolio æmulis, bicubitali caule, quàmplurimis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeunt semine plena, Fœnugræci, modo, odore non ingrato. Sed an hæc sit vera Lotus silu. nondum compertum. Cæterùm turpi erroris notâ inurendus est Matthiolus, vt qui figuram absque descriptione proponit, habet is quidem descriptionem, sed ex Diosc. repetitam, addito luteo florum colore, quam inpostr.com. simul cum figura demit, & substituit Lotum satiuam pro syluestri. Eius patronus omissâ priore figurâ Lotum etiam satiuam supposuit non factâ mentione prioris iconis. Figura igitur, quam olim exhibuit pro Loto Libyca in multis conuenit cum nostro Trifolio, albo, recto, hirsuto. Alia species est Medicæ, siue Trifolii peregrini Dodonęo gall. quam aliqui Glaucem

Lotus Lybica.

Nota Matth.

C.Bau.

[tali s

[talis Gesn.hort.in append.] existimant, alii Anthyllidem, Polygalam alii. Verùm Dodonæi iudicio maiorem videtur habere similitudinem cum Oxytriphyllo, à Scribonio descripto. Idem in hist.frum.& in fol. Trifolium candidum vocat: quod studiosorum plærique Glaucem, alii Cytisum faciant, nonnulli Herbarii Oxytriphyllon. At Scribonii Oxytriphyllon à Trifolio bituminoso non differt. Cytisus frutex est. Cum Glauce autem similitudinis quoque nihil, aut exiguum habet.

Lob.& Penæ Oxytriphyllum alterum Scribonii, & Herbariorum, quorum Icon displicet: siliquæ enim longiusculæ, quales solent esse in Trifolio recto Monspeliano.

Trifolium autem, de quo hîc agimus, Valer. Dourez *Oxytriphyllon Scribonii Largi* vocabat, vti comperimus eius manu adscriptum. Missum etiam Monspelio per Nobiliss. virum D.Iac. Vtenhouium Medicum, cum hac inscriptione. *Trifolium candidum Dodonæo.* Inter meas plantas Monspessulanas inuenio me adscripsisse, *Pes leporinus, Glaux quibusdam.* Dedit plantam siccam D.Rentzius, hoc titulo: *Dorycnium Casabonæ Florentiæ* & in horto Bembi.

Frater attulit nomine Loti siliquosæ collectæ in via Monspelio versus Frontignanum, ei in Phytopinace dicitur Trifolium 62. siue siliquosum villosum. Cur autem hoc Trifolium ei dicatur 62. non videmus, potiùs erat dicendum 47.

Lotus silu. Matth. appellatur ab Hist.Lugd.

An Cæsalp. Glaux, quæ in asperis nascitur, præcipuè maritimis?

Geneuæ nobis in horto prouenit. Abundat teste Lobelio & Pena Monspelii iuxta Gramontiam siluam. D. Agerius attulit ex Italia cum Orobanche adhærente radici.

TRAGOS DVPLEX CÆSALPINO.

POst Trifolia, Medicam, Lotum corniculatam, Glaucem, Polygalamque, Cæsalp. Tragum ponit, eamque duplicem tradit, ita scribens: Tragos in maritimis nascitur: ramulis multis ab eadem radice procumbentibus in terram, lignosis, tenuibus, dodrantalibus: *foliolis* pusillis, nigricantibus: in cacumine *flosculos* candicantes fert: & *fructus* Glauci similes, sapore vehementer astricto. Alterum genus in totum grandius, bicubitali altitudine: foliis Glaucis, latioribus, vtrique sapor acerbus, tum foliis, tum fructui, qui velut grana Tritici asseruata, & in aculeum, infirmum tamen, desinit. Dioscorides hoc nomine vnam numerat: inter fruges alteram, quæ & Scorpius vocatur, in maritimis nascens, pusillus frutex in terram procumbens, oblongus, non magnus, dodrantalis, aut maior: folia autem non habet: in ramis veluti acinos pusillos, rufsos, magnitudine Tritici, acuto cacumine, gustu multùm adstringente, numerosos. Plinius inquit, Herba Tragos, quam aliqui Scorpion vocant, semipede alta, fruticosa, sine foliis: pusillis racemis, rubentibus: grano Tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens: alibi eandem Tragion, & Scorpionem vocat, veprem sine foliis, racemis rubentibus ad medicinæ vsum. Sed quod sine foliis traditur, repugnat prædictæ plantæ: At suspicor hanc conditionem adiectam esse propter æquiuocationem, cum Scorpio Theophrasti, quam Theodorus Nepam vertit, cui nulla folia, nisi spinæ pro foliis habeantur, vt in Asparago, quod Plinius significauit cum de Tragio [Trago] dixit, veprem esse sine foliis, non enim Tragos spina est, sed hoc Nepæ Theophrasti conuenit. Hæc Cæsalpinus, qui quas plantas tradat pro Trago perquirant Lectores. Quam dicit flosculos & fructus ferre similes Glauci, Trifolium album, rectum, hirsutum valdè, iudico, Dodonæo Trifolium candidum dictum, de quo præcedenti capite locuti sumus. *Cæsalp. taxatur*

Considerandum an primus sit fortè, quod Monspelienses Dorycnium vocant. Nostrum Trifolium rectum Monspessulanum dicerem Tragum secundum Cæsalpini, si responderet fructûs, siue seminis descriptio: planta alioqui multam habet affinitatem cum eius Glauce. Neuter porrò Tragus cum Trago Diosc. conuenit, & Plinii, qui bene repræsentatur Hist.n.lib. 11. per vuam marinam, vbi Tragi æquiuocationes. *An Dorycnium* *Cæsalp. reprehe.*

ABSVS FOLIIS TRIFOLII. CAP. XLV.

EST herba palmi magnitudine, vel aliquantò maior, *foliis* Trifolii, sed rotundioribus, quaternis singulæ alæ appensis. *Flores* paruos, albos, & *semina* Piri seminibus proxima ferens, quam Prospero Alpino de plantis Ægypti, cap. 31. teste, incolæ sermone vernaculo *Absus* vocant. *Flores* *Locus*

TRIFOLIVM HALICACABVM, SIVE vesicarium. CAP. XLVI.

CAules fundit cubito longiores, villosâ lanugine obductos, in ramos alternatim ortos, diuisos: *folia* terna, non rarò quaterna, sena, aut septena, hirsuta, ita certè vt extremum folium longè reliqua magnitudine excedat, Oleæ folio maius: ex alarum ortu prodeunt *pediculi*, quorum cacumini insident *flosculi* lutei, parui: quibus succedunt insignis magnitudinis turgidæ *vesicæ*, fuscæ, lanuginosæ, *semina* claudentes duo, teste Dod. Arachis similia, Cicer. siluat. *Desc. Caulis* *Folia* *Flosculi* *Vesica* *Cicer. silu.*

Dod error. cetum, Dodonæo missum ab Alphonso Paucio, Acad.Ferrar. Professore. Sed non placet pro hoc apud Dod. poni iconem Ciceris silu. trifolii, ni fortè error Typographi, qui posuerit alterum pro tertio.

Dorycnium. Inuenitur [inquit Anguill.] planta admodum similis Dorycnio: verùm quum nesciam an sit somnifera, non possum illud certò statuere.

Trifol. Halicacabum, seu Vesicarium. Camer. *Trifolium Halicacabum*, seu *Vesicarium* vulgò dici ait, aliis verò Cicer. silu. quibusdam etiam, ac satis ineptè Dorycnium. Folia plærumque quaterna, vel quina gerere, vt Loto annumerandum videatur.

Lotus. C. Bauh. phyt. *Trifolium* 55. siue *Valicacabum*. Scribit Clus. Trifolii quoddam genus, satis amplis foliis pro plantæ exiguitate, à magnis & membranaceis vesiculis, quibus semen suo pericarpio continetur, appellari.

Locus & tempus. Montbelgardi prouenit mihi in horto Ill. Ex. C. VVirt. ex semine Francofurto allato, quod adhuc Octobri floruit, & semina protulit.

VVLNERARIA RVSTICA.

CAP. XLVII.

Descr. Radix. Radix longa, recta, lignosa, sapore leguminoso: *caules* dodrantales, teretes tenues, hirsuti, nonnihil rubentes: *folia* pinnata, Galegæ, pinguiuscula, infernè hirsuta, modicéque canescentia, supernè ex luteo virescentia, sapore subdulci & subacri, atque in extremis ramis floribus subiecta sunt, lata sunt, digitata, oblonga, membranea: *flores* in ramulorum fastigio glomerati, luteoli, odore nullo excellente: quorum singuli ex vesicula lanugine argenteâ, villosâ emicant, parui, folio supremo reflexo, sub quo lateralia duo parua, quartum minimum rostratum stamina lutea continentem amplectuntur.

Synon. & Nomina Anthyllis Glauciola. Dod. dicitur gall. *Anthyllis* prior, *Anthyllis magna*, ἀνθυλλὶς Diosc. *Anthylion*, *anthyllion & anthicellon* Plinii. Glauciola quorundam, à nomine Glauce, quia Glaucem existimant, quamuis non sit vera Glaux. Eidem in fol. Anthyllis Lenti similis, ab Auic. *Zahara* vocata: qui sic describit: Herba humilis: cauliculi dodrantales: folia Lentis modo, ex pluribus formata, vtraque verò mollia, tenui lanugine incanescentia: flosculi in cauliculorum fastigiis lutei, complures, veluti in vmbella coniuncti, post quos siliquæ paruæ, in quibus semen exiguum, radix tenuis, duriuscula. Hæc ille, cuius icones propositæ respondent nostræ vulnerariæ rusticæ, verùm discrepat eius descriptio, & multò magis gallica. Nec conuenit ea planta cum Anthyllide Diosc. quod facilè animaduertent, quibus nota erit planta, cuius picturam exhibet Dod. Quænam obsecro similitudo cum Lente, qualem in Anthyllide requirit Dioscorides.

(Margin: Glaux non vera. Zahara Auic. Dod errore. Anthyllis Diosc. nō est)

Vulneraria Sideritis. Gesn. de hort. *Vulneraria Consolida*, aut sideritis, cognomine *rustica*: quidam Germani inquit simpliciter wundkraut in Bernensium agro Gachheil nominant.

Lob. Obs. *Anthyllis leguminosa Belgarum*, *Anthyllis prior Dod. Glaux quorundam.* Ic. Pl. Anthyllis leguminosa Belgarum.

Lotus latifolia. Hist. Lugd. *Lotus latifolia Dalech.* cui flores priusquam aperiantur subrubentes, cum reclusi sunt lutei. Semen paruum in breuibus siliquis. Anthyllis quorundam maior. Item alibi Anthyllis prior Dod. Si Rapsodus aliquid peritiei habuisset stirpium, non posuisset figuras & historias vnius plantæ in diuersis locis.

Lagopodium. Tab. *Lagopodium flore albo* weisser Katzenklee. Er rursus, Lapogodium flore luteo, Geeler Haszenklee. Sed Compilator Tab. non demonstrat vbi obseruauerit flore albo, nec etiam describit vt oportebat.

Anthyllis. Clus. *anthyllis leguminosa flore luteo Lobelii*, cuius genus purpurascente flore Ferraria accipere meminit.

Glaux Guillandini. Ponæ in Baldo *Glaux Guillandini* & Belgis Anthyllis leguminosa.

Locus. Tempus. Panaces Chironium. Vulnerariam rusticam, siue Panaces Chironium læue denominatum Gesnero, & vulneribus admotum commendatum, vidi Geneuæ, Lugduni, & passim in Germania florens mense Maio: Monspelii vidi flore purpureo mense Martio delatam ex montibus circa Gangen. Gener Cherlerus attulit ex montibus supra Apenninum in pratensibus quibusdam Iunio collectam, flore [vt ait] sanguineo, vel rubro, & ex Gotthardo flore exquisitè albo. In aridis quidem [vt refert Hist. Lugd.] macris, & sabulosis prouenit, & agrorum marginibus, Lob. teste, Lutetiani agri, Narbonensis, Germaniæ & Angliæ. Brabantis hortensis est. Dod.

TRIFOLIVM IN GENERE.

CAP. XLVIII.

Triaphyllon. Trifolium, Triaphyllon Græcè, siue Triphyllon plura complectitur genera, [aiunt Monachi in Mes.] & species & differentias.

Multa sanè [teste Brunfels.] Trifolii sunt genera, quorum septem in recepto sunt vsu. Tametsi porrò plura passim in pratis ac viridariis Trifolii inueniantur genera, omnibus planè nota, non tamen de his, vt placet Matthiolo, tradidit Diosc. cap. de Trifolio, sed de eo tantùm genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Gal.

Innumerabiles authore Trago Trifoliorum inueniuntur species. C. Bauhinus verò septuaginta sibi notas tradit.

Tempestatis prænuncium. Trifolium tandem, tradente Brunfelsio, pratense olus est, & futuræ tempestatis prænuncium. Notum est etiam, quando album Trifolium abundè floruerit, sequenti anno, futuras esse aquarum inundationes. Sophocles venenosum esse putat, nam in eo serpentem inuenies nunquam. Fracast. de cont. Trifolium omne ad contagiones valere scribit.

Nos etiam complures plantas Trifolii nomine do-

ne donatas numerauimus, nouimus. Aſt ſanè inter ſe longè diſtantes, ſi vel radices ſolùm, caules, folia, flores, & fructus, ſaporem etiam eorundem & guſtum, locum item & tempus, vires denique, temperamentum, & vſus, trutinâ non vulgari penſicules. Numerauimus autem ſequentes. Fœnugræcum, Fœnugræcum ſilu. Dalechampii. Loti genus edule, ἱεραζύνη Hon. Bello dictum. Trifolium Aphaltites, ſiue Bituminoſum à Dioſc. traditum. Et aliud huic planè ſimile, ſed inodorum, ſiue non fœtidum. Trifolium item Americanum. Pro Trifolio inſuper bituminoſo & Oxytriphyllo quidam exhibent Lotum ſatiuam nobis exiſtimatam: Trifolium odoratum Fuchſio. Corn. Lonicero. C. Bauh. Trifol. Caballinum Geſ. Balſaminum Cæſalpino. Nouimus & Trifolium 48. C. Bauh. de quo nos ſub Loto ſilu. ex codice Cæſareo. Trifolium odoratum Matth. quod eſt Equinum Dodonæo, Vrſinum Trago, Aureum Geſnero, nobis Trifolium odoratum, ſiue Melilotus vulg. odorata, flore luteo & albo. Trifolio huic præcedenti, ſiue Meliloto vulg. odoratæ affinem folio anguſtiore. Trifolium Italicum folliculis rotundis C. Bauhino, quod nos appellamus Melilotum magno ſemine, rotundo, rugoſo. Trifolium Italicum ſiue odoratum Italorum Geſneri, à nobis Trifolium Italicum inſcriptum, ſiue Melilotus Italica corniculis incuruis. Eſt & Triphyllon Securidacæ genus. Adhæc Trifolium pratenſe, cum quo Amatus confundit bituminoſum ſiue Aſphaltites. Et aliud maius purpureum, breuiore & longiore ſpica. Maius purpureum Cluſii, ſiue maius ſecundum. Acre & maculatum, quod an ad præcedentia, vel ſequẽtia, referri poſſit, nondum nobis certò conſtat. Alpinum Rheticum Aſtragaloides *Montanum aliud, minus, Thalio purpureum,* varians flore rubro, & albo. *Stellatum purpureum* Monſpeſſulanum. *Anguſtifolium ſpicatum. glomerulis Perſonatiæ Cherleri.* Paruum rectũ, flore glomerato cum vnguiculis. Capitulo glomerato, rigido. Pratenſe album, ſiue mas. Maius albo flore incanum Cluſii. Pratenſe, flore albo, minus, & fœmina glabrum. Paruum album Monſpeſſulanum, piloſum cum paucis floribus. Albo incarnatum ſpicatum, ſiue Lagopus maximus. Idem flore albo. Anguſtifolium Hiſpanicum, ſiue Lagopus anguſtifolius, flore dilutè rubente. Trifolium quibuſdam quod vulgò Lagopus dicitur, nobis verò Lagopus trifolius quorundam. Trifolium caule nudo glomerulis glabris & membranaceis, & Lignoſum cum glomerulis. Cum glomerulis ex caulium geniculis. Cum glomerulis tomentoſis ſecundum caules. Folliculaceum, ſiue Veſicarium minus, purpureum. Paruum quoddam, ſiue Lotus pratenſis purpurea, Dalechampii. Pratenſe luteum mas, flore minore, ſemine multo. Saxatile hirſutiſſimum, ſiue argenteum. Pellatum Creticum. Trifolii genus procerum Geſnero eſt Medica vera, à nobis dicta Medica maior, erectior, floribus purpureis. Nouimus & Trifolium, quod cognominatur Medica ſilu. flore luteo, & ruffo. Trifolium cochleatum marinum, aliis Medicam marinam vocatam. Medicam ſcutellatam, Dodonæi Trifolium cochleatum primum. Trifolium 19. ſiue ſcutellatum C. Bauhino, quę nobis Medica orbiculata. Cochleatum 2. Dodonæi, nobis autem Medica echinata glabra, cum & ſine maculis nigris. Trifolium 20. ſiue cochleatum C. Bauhini, nobis Medica magna turbinata. Echinatum magnum hirſutum, ſiue Medicam echinatam magnam, hirſutam. Cochleatum fructu duro ſpinoſo C. Bauhini, ſiue Medicam noſtram hirſutam echinis rigidioribus. Tortuoſum quibuſdam dictum, ſiue Medicam minorem Geſneri: an noſtram Medicam echinatam hirſutam. Echinatum aruenſe ſecundum C. Bauhini, quod nobis Medica echinata minima. Coronatum, ſiue Medicam coronatam paruam Cherleri. Trifolium ſiliquâ falcatâ C. Bauh. ſiue Medicam noſtram lunatam. Trifolium 29 Trifolio ſiliquâ falcatâ ſimile C. Bauh. ſiue Auriculam muris & leporis Cam. Trifolium halicacabum, ſeu veſicarium. Corniculatum glabrum & minus C. Bauh. vel Lotum corniculatam noſtram glabram, fœminam: & hirſutam, marem. Corniculatum maius & hirſutum C. Bauhini, quod Loti corniculati maior ſpecies à nobis appellatur. Lotum corniculatam ſiliquis ſingularibus, vel binis, tenuibus Cherleri. Siliquoſum luteum C. Bauh. quod Lotum ſiliquoſam luteam Monſpelienſium vocamus. Siliquoſum rubrum eiuſdem dictum à nobis Lotus Siliquoſa flore fuſco tetragonolobus. Trifolium 57. C. Bauh. quod nominamus Loto ſiliquoſæ aliquomodo ſimilem Coronopum ex codice Cæſareo. Trifolium ſiliquis Ornithopodii C. Bauh. de quo agimus titulo, Lotus Ornithopodii ſiliquis. Trifolium argentatum floribus luteis. Trifolium rectum Monſpeſſulanum flore rotundo C. Bauh. hoc nobis Trifolium rectum Monſpeſſulanum. Trifolium aſperum Narbonenſe luteum C. Bauhini. Candidum Dodonæi, quod nos album, rectum, hirſutum valde dicimus. Acetoſum, ſiue acidum flore albo & purpuraſcente, quod Oxys appellatur. Acetoſum flore luteo, à nobis Oxys lutea nuncupatum. Trifolii maioris & fœtidi nomine, ſemen Anonidis non ſpinoſæ, purpureo flore, Cluſio miſſum. Aculeatum Creticum. Hepaticum, ſiue Trinitatis herbam flore cœruleo, multis aureum dictum. Hepaticum flore albo. Hepaticum flore rubro. Hepaticum flore pleno. Trifolium paluſtre. Fragariã certè, ſi Tragum ſequimur, τρίφυλλον dicemus. Porrò Fœnugræcum ſilu. nobis nominatum, Lotum ſilu. iudicamus Dioſc. quam & Trifolium minus nuncupat Tragus. Sed inter Trifolia etiam recenſetur, Melilotus 5. Tragi. Ceruinum aquaticum Geſneri. Adulterinum. Baſthartklee Aretii & Ioſephi Simleri de alpibus. Nũc & Trifolium apud Dioſc. de Maiorana quoque dicitur, quemadmodum & de Medio. De Orchide [albo, calcari longo] & ſtaphide agria Monachis in Meſ. & de Satyrione Fuchſio de comp. med. Tulipa demum quibuſdam, Camer. hor. teſte, Triphyllum Satirium vocitatur. Trifolia tandem arbores & frutices traduntur Hiſt. n. g. tom. 1.

echinata magna hirſuta · *Medica lunata* · *Auricula muris & leporis Camer.* · *Lotus corniculata, glabra fœmina & hirſuta mas* · *Loti corniculata maior ſpecies* · *Lotus ſiliquoſa flore fuſco tetragonolobus.* · *Coronopus ex cod. Caſ.* · *Lotus Ornithopodii ſiliquis.* · *Trifol. rectũ Monſpeſſ.* · *Trifol. album, rectum hirſutum valdè* · *Oxys* · *Anonis* · *Fragaria.* · *Fœnugr. ſilu. Tragi* · *Maiorana.* · *Medium* · *Orchis albus, calcari longo* · *Tulipa* · *Arbores & frutices.*

FOENVGRÆCVM

CAP. XLIX.

IN Trifoliorum claſſem cooptandum meritò Fœnugræcum, vel ob *folia* quæ terna, maiuſcula, crenata, modò oblonga, modò latiora quàm longiora, supernè virentia, infernè glauca: tota planta [inquit Cæſal.] ſemicubitum non excedit, eſtque ramoſa. *Flores* ex foliorum ſinu exeunt Lupinorum floribus pares, ſubcandidi: *ſiliquæ* palmares & ſeſquipalmares, breuiſſimis pediculis hærent falcatæ, mucrone tenui, longo, inani

Deſcr. · *Folia.* · *Flores.* · *Siliqua.*

Semen ſemen flaueſcens, odoratum, inæquale, inferiore earum parte continetur ferè quadratum, Cæſalpin. teſte, odore quodam, cùm decoquitur medicato, ſuccumque reddens glutinoſum, ſeminis Lini modo: *radix* lignoſa, ſingularis.

Nomina Telis

Iſatis

Τῆλις, & inter Dioſc. reiectaneas appellationes τήλεως καρπὸς [fortè κάρφος vt Plin.] aliis βούκερως, αἰγόκερως aliis, aliis κεράιτις, aliis λωτὸς, Romanis Fœnumgræcum, Ægyptiis autem ἰσάτις dicitur. Sed maior pars Græcarum appellationum à ſiliquarum eſt ſimilitudine ſumpta: hæ ſiquidem corniculis ſimiles ſunt. Comitis quidem ſimpliciter à cornu dicitur. κέρας enim cornu ſignificat. Sic Aigoceros à caprino cornu quemadmodum à bubulino Buceros, quod nomen Theoph. huic plantæ indidit. Fœnugræcum porrò, quod Dioſc. Telin vocat, Plinius Siliciam dicit, Columella abſque alio attributo Siliquam, Varro Siliculam.

Silicia. Siliqua. Silicula

Cæterùm Loto ſilu. ſemen ſimile Fœnugræco [τήλιδι] Dioſc. adſcribit, ſed multò minus: folia verò circa ramos Loto ſimilia, trifolia, ſed minora, & maius dorſum habentia.

Epiceras Scribit Hermol. in Dioſc. Epiceras ab Hipp. vocari, quoniam ſemen habeat ſimile corniculis. *Carpus Carphos Boton* Inuenio (inquit porrò) & Carpum in noſtris, & Græcis Autoribus vocatum. Item Carphon, quaſi floſculum, Dioſc. quoque dixit Boton vocatum: quidam Lobon (ſiliquam legendum,) non *Lotus* Loton credunt, Ego & Lotum dici poſſe video. Plinius Anonim ſimilem Fœnugræco, Dioſc. Lo- *Lotus fœnaria* to fœnariæ, aut Rutæ faciunt, vt æſtimare liceat, Lotum fœnariam cum Fœnugræco eandem videri, aut perſimilem.

Sed quid de hac re Corn. Quod Plinius inquit, Fœnugræcum Carphos vocari dicit, videtur etiam Dioſc. agnoſcere, ſi κάρφος [feſtuca] & non καρπὸς legatur. Buceras autem & Ægoceras appellationes ſunt Hippocraticæ, velut Galenus in gloſſis teſtatur, & lib. 1. de alim. vbi quomodo in cibum veniat, exponit, Non modò Telin, inquit, ſed etiam Buceras, aliqui verò Ægoceras, nominant hoc ſemen, Noſtri hodie cibum Fœnigræci ignorant, ſed medicum vſum retinent officinæ, maximè Chirurgorum, qui partim Latinâ voce corruptâ appellant, partim ad Græcæ vocis ſimilitudinem Bockshorn nominant. Vulgus tamen Sibengezeit vocat, quomodo alii Lotum ſatiuam appellant.

Dodon. Tragus, Lonic. & Cordus, ſingularis præter hactenus recenſita nihil afferunt, quemadmodum etiam Anguillara, cui Fœnugræcum ſatiuũ dicitur: Geſn. & Cæſalp. Eſt ſiquidem hodie adeò notum Trifolium Fœnugræcum, atteſtantibus id Lob. & Penâ Adu. vt qui Lotos norit, neminem latere poſſit, quòd duntaxat differre videtur ſiliquâ, quâ maiore eſt, magiſque adunca, & acutiori ſtylo. Item Obſ. & Ic. Pl. Fœnugræcum.

Synonyma linguarum Βούκερως, Theoph. *Epiceras*, Hipp. Τῆλα, κεράιτις αἰγόκερως, λωτὸς, & καρπὸς, ſeu κάρφος, Dioſcoridi. Plinio *Silicia*. Columellæ *Siliqua*, Varroni *Silicula*. *Olba* Arabibus, & *Helba*, & *helbe*, ſeu *hebbe*, & *Aſtulba*. Germanis Bockshorn/ ziegenhorn/ Sibengezeit, aut kůhorn. Belgis, Fenigrieck: Anglis, fenegrock. Italis, *Fiengreco*, Gallis, *Fenugrec*, & *Senegre*. Hiſp. *Alfornas* & *alhoũas*, Hung. *Fenogrecum*.

Satio Silicia, teſte Plinio, ſcarificatione ſeritur, non altiore quatuor digitorum ſulco, quantoque *Locus* peiùs tractatur, tantò prouenit meliùs. Rarum dictu, eſſe aliquid, cui proſit negligentia. Satum Montbelgardi Fœnugræcum in horto E. C. facilè prouenit. Geneuæ, & non longè à Monſpelio, vbi copioſè à multis ſeritur, vidi florens No- *Temp.* uembri, & ex ſemine deciduo virens totâ hyeme ad menſem Ianuarium, quo menſe quoque florebat Lugduni in horto Pharmacopæi Verdau. Florens præterea obſeruaui Aprilis principio, & cum ſiliquis Maio.

Vinum Siliquis, vel Fœnugræco, vt refert Benzo, abundat regio Peruana, ita vt vinum etiam inde conficiant, quod bibunt.

Vires ſus

Farina Fœnugræci molliendi & diffundendi vim habet. Trita verò cum aqua mulſa cocta im- *Inflammationes* poſita, ad internas & externas facit inflammationes, Cum nitro verò & aceto trita impoſita, ſplenem minuit. Decoctum ad inſeſſus commodum eſt, in muliebribus affectionibus, quæ ex *Affect. muliebres* inflammatione, aut præcluſione vteri conſiſtunt. *Capit.* Expreſſus ab ipſo in aqua cocto ſuccus, capillos & furfures, & achoras, manantia capitis vlcera repurgat. Cum anſerino adipe peſſi vice apponitur, molliens ac dilatans locos circa vterum, *Viride Fœnugr.* Viride Fœnugræcum cum aceto, debilibus & exulceratis locis commodum eſt. *Decoct.* Decoctum verò ipſius ad egerendum inanes alui contentiones, & ad graueolentes egeſtiones dyſen- *Dyſent.* tericas prodeſt. *Oleum* Quod autem fit ex ipſo oleum, id cum Myrto capillos repurgat, & cicatrices in pudendis extenit, Dioſc.

Vis eius [inquit Plin.] ſiccare, mollire, diſſoluere. Succus decocti fœminarum malis pluribus ſubuenit, ſiue duritia, ſiue tumor, ſiue con- *Vulua* tractio ſit vuluæ, fotu & infuſo prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impoſitum medetur. Item ex aceto. Sic & ie- *Partus* cinori decoctum. Diocles difficilè parientibus [inſtante partus tempore Dalech.] ſemen eius dedit acetabuli menſurâ, tritum in nouem cyathis ſapæ, vt cùm tertias partes bibiſſent, calidâ lauarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro ſummo auxilio. *Farina* Farinam Fœnigræci cum Hordeo, aut Lini ſemine decoctam aqua mulſa contra vuluæ cruciatus ſubiecit. Item impoſuit imo ventri. *Lepra* Lepras, lentigines, Sulphuris pari portione miſtâ farina curauit, Nitro ante præpræparatâ cute, ſæpiùs die illinens, perungique præcipiens. Theodorus Fœnogræco miſcuit quartam partem purgati Naſturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci ſemen acetabuli dimidia menſura cum ſapæ & aquæ nouem *Menſ.* cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum eius vtiliſſimum ſit vuluis, interaneiſque exulceratis, ſicuti ſemen articulis atque præcordiis. Si verò cum Malua decoqua- *Vulua* tur, poſtea addito mulſo, potus inde ante cætera vuluis, interaneiſque laudatur. Quippe cùm vapor quoque decocti plurimùm proſit. *Alarum grauedo* Alarumque etiam graueolentiam decoctum Fœnigræci ſemen emendat. Farina porrigines capitis, furfureſque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia ge- *Artic. dolores* nitalibus [tumentibus, inflammatis Dalech.] medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ: articulis, carnibuſque, quæ recedunt ab oſſibus, aceto verò ſubacta luxatis. Illinitur & lieni, decocta in aceto, & melle tantùm. *Carcinomata* Carcinomata, ſubacta ex vino, purgat: mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio è farina ad pectus ex- *Tuſſis* ulceratum, longamque tuſſim. Diu decoquitur donec amaritudo deſinat: poſtea mel additur. *Temp.* Eſt ex calefacientibus manifeſtè (Galeno 1. alim.

autore

autore) eundem vsum ad cibum exhibens hominibus, quem Lupini: præsumunt enim ipsum ex garo, ventris subducendi gratia. Et ad hoc multò magis idoneum est, quàm Lupini, vt quod ex propria substantia nihil habeat, quod difficulter egrediatur. Editur etiam cum aceto & garo, velut Lupini. Et cum vino, & garo, & oleo, plærique Fœnumgræcum edunt, vt Lupinos. Quidam etiam cum pane edunt, & satis hoc ipsis obsonii est, minùs quidem ventrem subducens, sed neque caput tentans, quemadmodum id quod cum garo editur aliquorum capita tentat: neque stomachum subuertens: quod in quibusdam efficere Fœnugræcum solet. Succus ipsius cum melle sumptus, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos, est accommodus: suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quòd autem abstersoriæ facultatis sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed parciùs ei mel est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare oportet, vbi autem succum ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti. At lib. 8. simpl. Fœnumgræcum, inquit, calidum est ex secundo ordine, siccum ex primo. Et propterea feruentes inflammationes exacerbat: minùs autem calidas, & in scirrhum induratas discutiens curat. Sed hæc Galenus.

Cæterùm seminis decoctum maceratis in eo linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit, & non solùm capillorum pediculos (Milben) extirpat, si caput hoc abluas, sed etiam efficit vt pulchriores, & longiores euadant. Semen clysteribus adiicit Tragus, quibus aduersum tormina ab exulceratione orta vsurpat.

Germina, teste Prospero de Pl. Ægypti cap. 42. mox è seminibus erumpentia, ex ipsisque statim prosilientia plebei comedunt, præsertimque mulieres pinguefieri cupientes: per vrbem multas massas terræ plenas seminum recenter productis germinibus vendendas ii ferunt.

Sciendum porrò vnguentum ex Fœnugræco quod τῆλιν est, & nō à Telo insula, nomen habet, à Diosc. præparari, quod recipit Fœnigræci lib. 5. olei ℔. nouem: Calami ℔. j. Cyperi ℔. ij. quæ simul ad dies 7. in oleo macerantur, ita vt ter quotidie commoueantur. Deinde excolantur, & reconduntur. Alii pro Calamo Cardamomum: pro Cypero, Balsami lignum simul macerant. Quidam oleum antea his spissant, & postea Fœnumgræcum in ipso macerantes excolant. Hactenus Diosc. Plinius autem aliter hoc vnguentum, ast corruptissimè, præparari prodidit, qui dicit: Telinum fit ex oleo recenti, Cypero, Calamo, Fœnugræco: consentiens quidem hactenus cum Dioscoride: sed quod addit: Meliloto, melle, & melino, Maro, Amaraco: Corn. ad Telinum pertinere non putat: & quædam exemplaria pro melle & melino, habere mello, nullâ certâ significatione: & melinum recipi in Telinum, satis absurdum esse. Hodie bene parari posse, sed non haberi. Cæterùm vim ei tribuit Diosc. molliendi abscessus, & maturandi, ac concoquendi. Maximè autem conuenire ad omnes circa vterum duritias. Infundi etiam ægrè parientibus, quum excretis antea humoribus loci obaridi fuerint redditi: itemque ad sedis inflammationes. Vtiliter etiam infundi, frustra ad egerendum nitentibus. Fursures quoque & achoras detergere. Et ad ambusta & perniones cum cera. Maculas etiam Solares detergere, & medicamentis ad faciei nitorem inducendum paratis misceri. Eligendum esse recens, & quod Fœnigræci odorem non admodum referat, & manus purget, & in sapore dulcedinem cum amaritudine repræsentet. Tale enim esse optimum.

FOENVGRÆCVM SILVESTRE Dalechampii.

Minus est satiuo, *caule* tamen dodrantali interdum: *folia* gerit terna, & inter hæc *flores* per totum caulē: corniculatas *siliquas* multò breuiores, sescunciales, recuruo, vacuóque & tenui mucrone donatas, quàm in satiuo tamen latiores, *semen* quidem continentes minus: *radicem* longam, lignosam, surculosam. *Descriptio. Caulis. Folia. Flores. Siliqua.*

An de hac Anguill. ait: Fœnugræcum silv. quo in multis locis vtuntur pro Meliloto? Hist. Lugd. Fœnugræcum silv. Dalechampii.

Gener Cherlerus attulit Monspelio collectum in via Frontigniana versus Balleruch, florens Maio & Iunio, Iulio siliquas ferens. *Locus & tempus*

TRIFOLIVM, SIVE LOTVS HIERAZVNE, edulis, siliquosa.

CAP. L.

Ἱεραζύνη, Trifolii, aut Loti genus est edule, si HON. Bello credimus, in foro enim eius siliquæ, antequam durescere incipiant, venales reperiuntur, à pueris & fœminis libentissimè edūtur, succosæ sunt & dulces, Pisi recentis gustu: multos, tenues *caules* à radice profert, *folia* Trifolii, angusta, crassiuscula, aliquantulùm mucronata, terna semper sibi coniuncta: *flores* luteos Pisi, quibus succedunt *siliquæ* rotundæ *Folia. Flores.*

falcatæ, ac pro ratione plantæ, magnæ; inter segetes inuenitur, & in marginibus agrorum frequentissimè, herbaque omnibus nota est. Huius *semen* Astragalo Monspeliensium non multùm absimile Clusio videbatur, quod cum aliis ab Honorio acceptis terræ commiserat, sed non natum erat & illi, & mihi; habebam enim ego à chariss. Fratre C. Bauhino, quod ab eodem Honorio nomine *Hieracium ex Creta* acceperat. Continebatur autem in siliquis corniculatis, vncialibus, semicircurli instar incuruis, geminis, cõcauâ parte canaliculatis, pedicello paruo in foliatum exitum, corniculorum extremum capiente, dependentibus, denso farctu, paruum, leuiter compressum, quale ferè Fœnugræci, sed minus, sapore dulci. Color tum siliquæ, tum seminis ex ruffo obsoletus.

Locus. Semen. Siliqua. Sapor seminis.

Ἱεραζύνη, seu *Hieracium Cretica*, Belli. *Lotus Cretica*, Casp. Bauh.

TRIFOLIVM ASPHALTITES
siue bituminosum odoratum, & non odoratum.

Descr.

IN fruticem excrescit Trifolium bituminosum, cubitalem & sesquicubitalem, *virgultis* rigidis, incanis, ac etiã nigricantibus, striatis: *folia* terna, per primam adolescẽtiam rotunda, mox oblongãtur, in acuminatum mucronem desinentia, incana itidem & hirsuta, odore bituminis fastidioso, tactu glutinoso. *flores* non planè glomeratim congesti, sed oblongiori capitulo dispositi, colore purpuroviolaceo, quorum singuli vnum folium latius surrigunt, duo lateralia replicant: quorum complexu quartum comprehenditur apiculos luteos continens: ex calycibus oblongis, striatis, villosis: *semen* nigrum, asperum, hirsutum, in cuspidem desinens foliaceum; eiusdem cum reliqua planta odore, Cæsalp. sapore medicato. Congener huic, totoque adeò vultu idem iamdiu colo, excepto eo, quòd folia quidem odore omni penitus destituta sunt: flores verò suauiter, licet obscurè, redolent.

Folia. Odor. Tactus. Flores. Semen. Huius Trifolii varietas.

Monachi in Mes. Trifolium Asphaltitium, siue acutum, aut odoratum; præsens Trifolium appellant. Matth. autem Trifolium Asphaltite, & rursus lib. 4. c. 1?9. Lotum Ægyptiam, quam, vt & reliquas Loti species, Serapio Handachochã indifferenter nominat, & è cuius semine Oleum exprimatur, Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neque enim fieri ex vulgaris Trifolii semine, vt quidam aberrantes existimarint, sed ex omnium Lotorum semine, & ex eo tantùm Trifolio, quod Asphaltites Græci vocant. Idem hist. Germ. Trifolium Asphaltites, hartzklee vocat.

Trifol. Asphaltitium acutum odoratum. Trifol. Asphaltites. Lotus Aegyptia Handachocha. Oleum. Trifolium Asphaltites.

Cast. Dur. Trifolium bituminosum. Bellon. Obs. Trifol. cognominatum Menianthes.

Dodonæus Trifolii huius meminit his verbis: τρίφυλλον, & vti Dioscor. scribit ὀξυτρίφυλλον Græci nominant, plærique Μηνυανθὲς: alii Ἀσφάλτιον: nonnulli κνίκιον: Nicander etiam τριπέτηλον: Romani Trifolium acutum, aut odoratum: nostra ætas Trifolium bituminosum. Auicennæ Tarifilon est, non autem, vt quidam existimant, Handachocha. Sub Handachochæ siquidem nominé Auicenna Dioscoridi Lotos dictas comprehendit. Describit Trifolium istud etiam Scribonius Largus cap. 163. Mirum hinc quòd olim legebant apud Diosc. ὀξύφυλλον, nec mentionem faciebant vllam Oxytriphylli Scribonii.

Lonic. describit & depingit, primo anno prouenientem plantam dicens: Lotus, quem Diosc. describit, simpliciterque Lotum nominat, ex aliis præcipuus est, diciturque Græcis Triphyllon, Lat. Trifolium, Dioscor. etiam Asphaltion [hartzklee] ab odore, & Oxytriphyllon, ac Menyanthes. Hæc ille, qui describendo Diosc. secutus, ait habere folia similia Loto arbori.

Gesn. de hort. Trifolium quoque simpliciter vocari scribit, & Asphaltites [bituminosum] quod cùm adultum sit, Oxytriphyllum etiam dici mereatur: quamuis hoc aliqui Veterum [vt Plin.] specie distinguant à duabus aliis eiusdem generis speciebus.

Trifolium Asphaltion Turn. Angl. vocari tradit Piche trifoly Clauen.

Lob. & Pena Adu. describunt ac dicunt, Asphalteum seu Menianthes Diosc. Iidem Obs. Trifolium Asphalteum siue bituminosum, & Trifolium odoratum Plinii, quod synonymum in Ic. Pl. omiserunt.

Camer. hort. Trifol. bituminosum. Gal. lib. de Ther. ad Pison. de hoc Trifolio Asphaltite, siue Hyacinthino. Matth. in epist. Galenum negligentiæ arguit in legendo Diosc. lib. 3. cap. 106. Ex Sophocle tamen & Simo Medico Plinius idem prodidit, & Aboali cap. 697. cum errore floris, id quod Scaliger animaduertens exoter. exerc. 153. dist. 10. inquit, hoc non casu, sed sapientis cuiusdam cogitatu productum ad experimentum fuisse. Sed Iul. Alexandr. respondet, librum illum haudquaquam à Galeno fuisse editum, & ob id non esse opus aliquo defensionis genere. At de his inferiùs agemus.

Hist. Lugd. vnius plantæ duas figuras exhibet: sub titulo Trifolii Asphaltitis, vnam quidem rotundis foliis, alteram verò longioribus.

Tab. communia nomina retinet. Asphaltium Trifolium, inquit Marantha, quod in Campania insignem bituminis odorem habet: in Hetruria transplantatum, nullum prorsus spirat: quod in causa fuit, vt ibi pro Asphaltite non haberetur.

Textor de peste vulgò Trifolium fœtidum nominat.

Trifolium bituminosum Cæsalp. Dictamnum ab incolis Iluæ propter vires aduersus venena celebratas nuncupari scribit, & à Dioscoride Enicion, quod nos hactenus apud Diosc. non legimus.

Casparus Bauhinus Trifolium Bituminosum ὀξύφυλλον μηνυανθὲς & ἀσφάλτιον nuncupat: ac apud Matthiolum hæc scribit: folia, quæ ante caules prodeunt, rotunda sunt, vt figuræ Matth. minores ostindunt, cum verò caulescit, & adulta est, acumi-

acuminata redduntur, quare neutiquam binæ figuræ retinendæ, vt fecit Herbarii Lugd. author, alterum rotundis, alterum longioribus foliis nominans, idcircò vnâ figurâ exprimere voluimus. Et rursus in animad. in Hist. Lugd. ait: prior figura priùs prodeuntia folia exprimit, altera verò cùm & rotunda & longa exprimat, seruanda erat, reiecta priore. Nos huic animaduersioni ita respondemus: Si Matthioli prior icon falsa erat, poterat reiici, vel retineri, monendo falsam eam esse: verùm cùm non sit falsa, sed bene exprimat nuper natam plantulam, & iam dudum sculpta esset, cur Typograpus Rouillius nactus perfectiorem & plures partes exprimentem, non curasset etiam sculpendam, & vtramque proponendam? Ea etiam quam exhibet C. Bauh. imperfecta est, non enim exprimit prima exeuntia folia, nec posset per eius iconem nouam nouella plantula agnosci, cùm ille voluerit vnâ figurâ, vtraque exprimere folia, eccur non fecit, & ita minùs mancam habuisset iconem.

In agro Lucensi, circa Lunam & Carram di Massa, & vniuersam Hetruriam notissimum. Hyemis frigora apud nos, infit Camer.) fert. Semen ex Italia allatum, terræque mandatum plantam profert foliorum odore bituminoso, Italicæ nihil vel parum inferiorem. Semen itidem sapore Italicum refert. Sin autem, semen in Germania educatę plantę rursus seritur, statim sapore & odore producta planta deficit. Et vel hinc patet verissimum illud esse, quod Porta prodidit, è variis nimirum terræ qualitatibus in quasillis varia herbarum genera exoriri, natali solo, cœloque familiaria. Sic tophacea terra Asphaltites Trifolium producit, vnde mons Neapoli imminens tophaceus, à Galeno Trifolinus dictus est, ex huius Trifolii copia. Nascitur, Hippocrates non Cous, sed Hippiatros apud Dodon. ait, locis fragosis, vt Ruellii conuersio habet. In Belgio ac Germania, nusquam suâ sponte, sed in hortis tantummodò satum prouenit, vbi Iulio & Augusto demùm mense floret. In maritimis, Cæsalp. teste, nascitur gracili solo, copiosum in Ilua. Ego verò florentem obseruaui mensibus Octobri, Aprili, Maio, & Iunio Monspelii circa Castelneuf. In horto præceptoris Fuchsii Tubingæ, & Tiguri apud Gesnerum. Patauii virentem Decembri. Basileæ in horto D. D. Fœl. Plateri, & Theod. Zvvingeri florentem mense Iunio, & Septembri cum semine maturo, ob loci fortassis humiditatem: ibi non fert Hyemem, nisi reponatur, nec primo anno caules producit: floret Augusto. In Creta nihil vulgatius.

Semen & folia, authore Dioscor. in aqua pota, pleuritidi, vrinæ difficultati, morbo comitiali, in principio aquæ intercutem, his, quę vtero strangulantur, auxiliantur. Ducunt etiam menses. Exhiberi verò debent seminis vnc. iii. foliorum vnc. iiii. Opitulantur etiam commorsis à bestiis venenatis folia trita: cum aceto mulso pota. Quidam narrant totum decoctum fruticis & radicis, & foliorum, si commorsis à serpentibus affundatur, dolores eximere: Verùm si ea aqua, quâ quis curatus fuerit, alii, qui vlcus habeat, affundatur, ipsum eadem pati, quæ illi, qui commorsi fuêre. Quidam etiam in tertiana febre, folia, aut semina tria cum vino bibenda exhibent: in quartana quatuor, velut quæ circuitus febriles exoluant. Ammiscetur etiam antidotis Trifolii radix. At Veteres alii, quod Dod. testatur, non radicem modò, sed & semen ipsis admiscuerunt vt ex plurimis compositionibus. lib. 2. de Antid. apud Gal. videre est: Theriacis, videlicet Ælii Galli, Zenonis Laodicei, Claudii Apollonii, Eudemi, Heraclidis, Dorothæi, & Heræ.

Trifolium Plinius scit credi præualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis: vel foliis & tota herbâ decoctâ: serpentesque nunquam in Trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus, contra omnia venena pro antidoto sufficere 25. grana eius, quod Menyanthes appellatur, tradi. Multa alia præterea in remediis eius scribi. Sed ipsum contra sententias eorum grauissimi viri autoritas mouet. Sophocles enim Poëta venenatum id dicit. Simus quoque è Medicis, decocti, aut contriti succum, infusum corpori, easdem vredines facere, quasi percussis à serpente tradit. Ergo non aliter vtendum eo censuerit, quàm contra venena. Fortassis enim & his venenis inter se contraria erit natura, sicut multis aliis. Item animaduertit semen eius, cuius minima sint folia, vtile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. *Ita Plinius.* Et hanc sententiam Simi Medici à Plinio adductam [inquit Corn.] habet etiam Galenus in lib. de Ther. ad Pison. Trifolium, inquit, herba quæ Hyacintho similis est, quum Veris tempore pręgnans sit, & semen agresti Cnico simile habet, si quis tunc ipsam valdè decoquat: Deinde morsum phalangii, aut etiam viperæ, eâ aquâ perfundat, sanat ipsum, & statim doloris exortem efficit: Si verò quis in alio non commorso, sanum locum eodem fomento perfundat, eundem sensum, & eosdem dolores, omnes commorso similes inducet, vt hic effectus reuera admiratione dignus sit, eandem herbam & morsum sanare, & sanum locum bestiarum venenatarum modo malè afficere. *Hæc Galenus.* Nec alia est Diosc. sententia. Non enim de eadem numerò aqua, Dioscoridis verba accipienda sunt: nam hæc res nihil miri exhiberet: sed de ea, quæ eadem specie est, quæ contrariam vim in commorsis, quos lædit: non sine admiratione ostendit. Impudenter itaque Galenus damnatur, velut qui Diosc. sententiam non intellexerit, ab his, qui ipsi parum intelligentium stupiditatem hac parte declarant. Gratiam autem habeo pro Galeni patrocinio aliis, qui librum illum inter spurios referre mallent, quàm pati, vt Galenus hic cæcutiisse dicatur. Siue autem genuinus, siue spurius Galeni liber sit, non propterea à viro docto, qualis Matth. videri ambit, tam friuolè stupiditatis, aut ignorantiæ stigmate notandus, sed potiùs fideliter, quod equidem verè ingeniosum virum decet, excusandus fuit, vt qui non simpliciter locum sanum dixerit, sed duntaxat à dicto morsu liberum, quod Galenus his verbis innuit: Sanum locum in non commorso. Nec locus simpliciter sanus medicamentum tale quod requirit.

Hippocrates [ait Dodon.] Trifolium non solùm menses prouocare, sed & fœtus cùm sumptum, tum appositum expellere tradit: Mulier, inquit, si ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menses educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de Trifolio scribens) appositum menses erumpere facit, & fœtum eiicit. Cæterùm Trifolio, quod Asphaltion Galeno dicitur vis calida & sicca, vti bitumini, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obstructione iuuat, & vrinam, mensesque prouocat.

Serpentium ictus

Dosis

Venena

Vsus eius tantùm contra venena

Plinio subscribit Galenus.

Nec dissentiunt à Dioscoride

Galeni defensio contra Matth.

Matth. reprehen.

Menses

Fœtus

TRIFOLIVM AMERICANVM.

Descriptio. TRifolio bituminoso simile quoddam reperitur, quod Caulis. *caules* fert à radice cõplures, rotundos, ramosos, in latus declinantes: Folia. *folia* in singulis pediculis terna, colore in virore subnigra, figurâ rotũdiuscula, primis & è radicibus exeuntibus bituminosi Trifolii, formâ, colore, & odore quoque quadantenus similia, latiora tamen & per ambitus magis crenata, Flores. *flores* in summo ramulorum exeunt, exigui, subcandidi, spicatim digesti, Fructus. *fructus* inde rotundi, aliquantulùm plani, Aphaces (Viciæ latâ siliquâ, flore luteo) à nobis (inquit Dod.) descriptæ semini ferè similes. *Radix* in plures diuiditur.

Cæterùm Trifolii bituminosi speciem odor grauis, & eius odori haud multùm dissimilis, Dodonæo ostendere videtur.

C. Bauh. phyt. *Trifolium* n. siue *Americanum.* Tab. *Trifolium Americum* Indianischer Klee. Ita & Lob: Obs. & Ic. Pl. & Cam. hort. Hist Lugd. & Dodonæo *Trifolium ex America in Belgium illatum* est, vbi Iulio & Augusto floret. Cæsalp. Trifolii quoddam genus latifolium ex America allatum, odore ingrato.

Locus. Nos Trifolium Americanum primò vidimus Basileæ in horto D. D. Fœlic. Plateri. Eius semen Stutgardiâ accepimus, serendum Montbelgardi in horto Ill. C. Vvirt.

ARBOR TRIFOLIA INDICA.
CAP. LI.

Descriptio. HAud quicquã curans adminicula, per se rectâ surgit, Caulis. *caule*, vel si mauis, trunco, quadrato, breuissimis pilis hirsuto: Folia. *foliis* ornata quorũ priora exciderant, parte inferiore quoque hirsutis, ternis, angustis, Trifolii bituminosi, ex longo pediculo, saporem manifestum non animaduerti:

Locus. Sata in horto Ill. Principis, palmâ non multùm altior erat Iunij principio.

LOTVS SATIVA, ODORATA, annua, flore cæruleo.
CAP. LII.

Descr. Caulis. Folia. PLanta est cubitalis, & sesquicubitalis, *caule* recto, gracili, striato, nonnihil anguloso, multis alis concauo, inani: *folia* Meliloti vulgaris, terna iuncta, pinguiuscula, per ambitũ crenata, Flos. longiora quàm latiora, sapore acriusculo: *floribus* verò glomeratis, pallidè cœruleis, Trifolii pratẽsis vulgaris æmulis, minoribus, præcipua ex pertinaci odoris suauitate quæsita est gratia: quos Capit. echinata excipiunt oblonga capitula, *semine* miliaceo fuluo referta: Radix. *radix* gracilis, simplex, alba, paucis aucta fibris, rectà ferè demittitur.

Synon. & no. Lotus satiua Cordi, Camer. hort. & ad Hist. Matth. Lotus odorata, aut satiua peritis stirpium.

Matth. in com. in Diosc. cum magnis iconibus tam lat. quàm italicis, & Hist. germ. Lotus silv. siue Lybica, an nascatur in Italia, non audet affirmare, quòd non meminerit, à se ibi eam vspiam visam, Verùm in Bohemia copiosam admodum prouenire, floribus in capitulis cœruleis, vocari germ. wilder Steinklee / & Sibengezeit. Et in Epit. ab Arabibus Handachocham nominari. Matth. *Et hæc Matth.* Vbi verò Lotus hæc Matth. spontanea, vel silv. de qua hoc capite agimus, comperiatur nobis nondum constat, nec scimus cur non potiùs dicatur satiua, quàm vulgaris Officinarum Melilotus, siue Trifolium odoratum vulgare. Olim Matth. dicebat se sæpiùs vidisse herbam quandam floribus luteis, de qua dubitabat, an Dioscoridis esset. Iconem etiam proponebat: nunc illam plantam reiicit, & silentio planè præterit, quasi nunquam vidisset, vel falsa commentus esset: hîc silent, silent etiam eius glossatores & patroni.

Castor. Castori Lotus silu. sed malè nostro iudicio. Dod. λωτὸς ἥμερος Diosc. & nonnullorum σεμπόδιον nuncupatur, Latin. Lotus vrbana, & Lotus satiua, quibusdam Trifolium, nunc & Trifolium odoratum, Gall. *Trefle odoriferant*, Germ. Sibengezeit / Belg. Seuen ghetijde cruyt. Fuchs. his addit, Officinis simpliciter Trifolium dici. Tragus hoc depingit & describit, dicens.

Scribon. Larg. [Oxytriphylli nomine) plantam hanc depingit. Germ. Sibengezeyt appellant, propterea quòd singulis diebus septies odorem habeat & toties etiam amittat, quamdiu in horto creuerit. Decerpta autem & exsiccata odorem suum perpetuò retinet, qui certè pluuiosa temporis constitutione, & tempestate imminente multò vehementior est, sic sanè vt totas ædes odore suo compleat, quo nomine tempestatum nuncia, German. verò wetterkraut haud iniuriâ dici posset.

Sunt porrò qui præter omnem rationem huic nostro Trifolio peregrino, Nardi nomen tribuant. Ast Latinè aliter appellari non potest, quàm Trifolium acutum & odoratum. Spitziger vnnd wolriechender Klee. quo de Diosc. lib. 3. cap. 114. Cognominatur à Nicandro in Theriacis Menianthes & Tripetalon, à Dioscor. verò Cnicion, Asphaltion, Oxytriphyllon. Columellæ denique lib. 6. cap. 16. Trifolium Symonianum.

Quoties

Quoties in Galeno, Plinio, Rhase, & Nicolao, Trifolii mentio habetur, toties Trifolium odoratum hoc intelligendum, quemadmodum Manlius rectè docet.

De odorato Latifolio scripsêre & Arabes, Serapio cap. 9. & Auic. lib. 3. cap. 343. apud quos hæc illius nomina leguntur: *Handachocha, Lythos, Garch, & Thuff.* Quod si scripta horum examinauerimus, deprehendemus Trifolium odoratum, domesticam illis esse Handachocham, pratense verò siluestrem. *Et hac Tragus*, cui si verum Trifolium bituminosum cognitum fuisset, hanc plantam nunquam existimasset Asphaltion Dioscor. Plinii, Galeni, & aliorum, vt Scribonii. Lectores igitur admoniti sint, ne fidant viribus à Trago huic plantæ tributis, quum sint Trifolii bituminosi: Oxytriphylli quoque nomen non malè conuenit Trifolio bituminoso.

Hist. Lugd. pag. 506. Trifolium odoratum alterum, siue satiuum. Et pag. 508. Lotus silu. altera Matthioli. Sed & nimiùm rudis in re botanica, consarcinator Hist. Lugd. si vel leuem plantarum cognitionem habuisset, non duas vnius Trifolii figuras pro diuersis exhibuisset.

Plinius Loti satiuæ foliis, Corn. teste, ascripsit, quæ Dioscor. expresso succo attribuit. Officinæ Trifolium odoratum vocant, **wolriechenden klee**, alii *sibengezeit* appellant, quòd septies in die odorem mittat.

Confusè sanè Lonic. hæc describit, qui modò Trifolium odoratum, & Lotum satiuam: modò Trifolium acutum, Plinii Asphaltion, Arabum Andachocham, Officinarum simpliciter Trifolium cognominat.

Gesn. de hort. quam olim malè Lotum silu. esse putabat, nunc Lotum satiuam, Herbam casealem **Zigerkraut**, **Stundkraut** appellat. Item Trifolium caballinum in Italia plerisque vulgò vocatum. Aliis etiam Triphyllon, Trifolium, & Trifolium minus, **Sibengezeyt** interpretatur, sed falsò.

Robert. Const. apud Amat. in Diosc. Cytisus, Trifolium odoratum esse non potest [vt vult Amat.] quia Trifolium odoratum Herbariis, vt Lonicero, nihil aliud est, quàm Asphaltion Plinii, & Trifolium Dioscoridis, quod singulis annis emoritur. Eccur stirpium peritus (si diis placet) non obseruauit aliam etiam plantam dici Trifolium odoratum, qualis est Matthioli & Amati Trifolium caballinum, quod multùm à Loniceri Trifolio odorato differt, nempe, quod nostra Lotus satiua est: malè etiam, vt antè dictum, vocat Asphaltium Plinii, & Trifolium Dioscoridis.

Quàm rectè porrò Anguill. Lotum hunc, in Flandria, & Hispania Balsamum dictum, siluestrem vocet, intelliget is, qui titulum huius capitis vel obiter inspexerit.

Mich. Neand. in Physicis, Trifolium Ὀξυτρίφυλλον, aut Ἀσφάλτιον vocat, ast confundit Trifolia, nec bituminosum bene olet, quod asserit.

Loti alterum genus peregrinum apud nos Italos [inquit Cæsalp.] Trifolium balsaminum vocant, ob odoris vehementiam, qui spirat è semine, flore non in spica, sed in rotundis capitulis cœruleo. Serapio hoc intelligere videtur per Melilotum, inquit enim, Herbam esse foliis rotundis, &c. putauit antè à Diosc. ita vocari colore Croci, odoratum. Lob. & Penæ, Hortorum odora Lotus, est verior Diosc. Germ. **Sibengezeitkraut**. Belg. **Seuengetyden clauer of kruyt**. Cùm arbores, frutices, & alia, specie, facie, fructu, & floribus differentes plantæ Loti dicantur, quapiam bonitatis commendatione, potiùs quàm inter se conuenientia, videtur hæc nomenclatio huic Trifolio attributa; quasi quòd cæteris Trifoliis excelleret, inque paradisis & latioribus locis oriretur, dictum foret Trifolium λωτὸν, siue volupe, & voluptas, à verbo λῶ, vt sit adlusum ad λωτοφάγους Vlisseos, & Epithetum apud Homerum, qui vocat roscidum Lotum, Deorum lubescentiam. Proinde coniectura plena fert, veram vrbanam illam, verè dici Lotum, quæ domi hodie colitur, decerpiturque. Et Obs. Hortorum odora Lotus, Perperàm *Trifolium Asphaltæum* Diosc. Fuchsio. Lotus satiua, siue Trifolium odoratum alterum Dodon. Lotus silu. Anguill. & Matth. An Mel Frugum Theophrasti? Angl. **Gardenclauer**. Hisp. *Trebol Real.*

Volupe. Voluptas — *Roscida Lotus* — *Deorum lubescentia.* — *Trifolium Asphaltæum non est. Fuch. not.* — *Mel frugum*

C. Bauh. phyt. Trifolium 45. siue odoratum, vel Lotus hortensis. Quibusdam μελι σίτων Theophr. 7. hist. 14. Mel frugum Gaza vertit.

Ponæ in Bald. Lotus siluestr. Anguillaræ & Matth.

Lotus — *Tempus*

In hortis tantùm habui, vt Geneuæ ex semine deciduo, florentem Maio & Octobri, virentem Ianuario. Sicuti Lugduni quoque Basileæ, & Montbelgardi quotannis se renouabat. Dodon. authore floret Iunio, Iulio ac Augusto in hortis cùm in superiore, tum in inferiore Germania, in Italia, Gallia, ac aliis regionibus seritur, nec spontè prouenit quod Anguillara testatur. Et licèt in Baldo reperiatur, tamen & ibi primùm sata fuit.

Vires & vsus — *Oculorum vitia*

Extractus, ait Diosc. succus addito melle oculorum argemas, nubeculas, λευκώματα [albugines vocant] & quæ pupillas oculorum obscurant, expurgat. Vim autem mediocriter concoquendi, & reficcandi possidere Gal. ait; & in caliditatis, frigiditatisque coniugatione mediam quodammodò, ac temperatam esse. Quæ certè facultates, id attestante Dodonæo, in hoc odorato Trifolio conspicuæ sunt. Nostri, pergit Dodon. oleum in quo folia, floresque odorati huius Trifolii macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorum enterocælas, bubonocælasque plurimùm commendant. Interponitur & arida herba vestimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur. Dodonæus (nescio inquit Cam.) quibus rationibus adductus, existimat haberi posse pro Oxytriphyllo Scribonii, ad venena & morbos pestilentes commendato. Frequentissimè seritur apud Heluetios propter quoddam casei secundarii genus, Claronensem vocant, quod hac potissimùm herba condire solent. Vide Gesn. de operib. lact. Eius olei vsus est ad corroborandos neruos. Et hæc sua Camer. ex Gesnero desumpsit, qui malè horti sui Medici Dodonæum citat, cùm Tragus eadem scripserit, nec vnquam Dod. horum meminerit. Trifolium hoc in vino decoctum, vt vult Matth. Ger. melle aut saccharo præparatum; & epotum emollit ac dissoluit omnis generis apostemata, lenitque dolores. Conducit etiam vtero indurato. Cum vino dulci verò, farina seminum Lini, seu Fœnugræci, capitulisque Papaueris fiunt fomentationes, & cataplasmata, vteri, intestini recti, pudendorum tumoribus calidis aptissima. His adiiciunt quidam oui luteum, aut oleum commune. Cum gallis autem & creta incoctum, & illitum manantia capitis vlcera sanare traditur Cum vino coctum & stomacho applicatum dolores sedat. Aceto tandem, & oleo rosaceo permixtum, & admotum, mitigat dolorem capitis

Temperam. — *Oleum* — *Vulnera* — *Dod. reprehens.* — *Caseus* — *Nerui* — *Camer. not.* — *Apostemata* — *Tumores pudendorum* — *Vlcera capitis*

Cancer halitus lapsus.

Aqua decoctum, & oleo rosaceo ammixtum cancro medetur. Succus florum expressus, obscuritati visûs succurrit. Calidè in aures instillatus, dolores sistit. Perperàm adhæc Fuchsius, Hist. Lugd. hoc notante, Trifolii Asphaltitis vires omnes à Diosc. assignatas, huic Trifolio attribuit. In Belgio, concludit Anguill. & Hispania mulieres ex eo oleum parant, quod maculas faciei abstergit, & vtile est matrici & calculosis.

Maculæ faciei

TRIFOLIVM ODORATVM SIVE MELIlotus vulgaris flore luteo.

Folia. *Flosculi.*

HOminis proceritatem assequitur, multis alis rubescentibus, Trifolio bituminoso nō dissimilibus: *folia* Trifolii pratensis, vel potiùs Loti satiuæ, crenata: *flosculi* in spica digesti, foliorum numero & situ, vt in Genistæ floribus, sed valdè exigui, odore suaui, mellito, colore plurimùm luteo, rariùs albo: succrescunt veluti vascula parua, nigra, magnitudinis Lentis, ex breuibus pediculis, continentia *semen* luteum, paruum, veluti cornu contortum: *radix* crassa, profunda, plærumque caulibus productis, pereuns.

Semen. Radix.

Melilotus maior.

Figuram huius Meliloti malè posuit Brunfels. meo quidem iudicio, nomine Fragariæ. Vulgaris & maior Melilotus, autor Tragus, ad Melilotum Dioscoridis lib.3.cap.41. refert, quam ille Zoodetem, & Orthanon cognominat. Marcellus & Manardus Sertulam campanam vocant, Cato Sertam campanicam, Auerrhoes Alchelilamelech hoc est, Coronam regiam appellat. Quibusdam Trifolium vrsinum, germanicè Berenklee dicitur.

Trifolium Vrsinum. Genus duplex.

Cæterùm, huius Meliloti duplex est genus: Vnum, quod florem spiceum profert lutei coloris, & alterum, flore quidem etiam comans spiceo, sed candidi coloris, quod in Hist. germ. Groß gemein Steinklee mit weissen blümlin, Melilotum maiorem candido flore nuncupauimus.

Lotus silu.

Corn. Lotum silu. vocat, de qua Plin. vt etiam de Libyco nihil habeat, quamque officinæ ex Meliloti generibus faciant, ac Groß Steinklee & Gülden Steinklee vocent. Et sanè, inquit, Meliloti appellatio, Lotum refert. Et quia nullam præ se fert gustu adstrictionem, inter Melilotos Fuchsii quidem iudicio, rectè connumerari non potest, ideò Saxifragiam luteã, Steinbrech appellauit, dicens: perperàm eum officinæ nonnullæ pro Meliloto vsurpant.

Melilotus 8.

An Monach. in Mes. dist 11. cens. 328. Trifolium maximè odoratum, quod vulgò Romæ Tribulum (quasi Trifolium) appellatur, quodque largè mulieribus, & aliis venditur. Ad hanc dubitationem quid Matthiolus? Trifolium, inquit, odoratum, Romani & Hetrusci vulgò vocant *Tribulo*. Hoc equi auidissimè in pabulum suum sequuntur: vnde factum est, vt quidam Trifolium equinum appellauerint. Florem edit album, atque etiam alicubi luteum. Item in com. cum magnis fig. & in Ital. Lotus vrbana: quam eam Trifolii odoratam plantam esse censeo, quam antea Cytisum faciebamus, quamque Romę vulgò *Tribolo* dicunt, & alibi in Italia *Trifoglio cauallino*, ob causam dubio procul iamiam dictam. Germani huiusce flores colligunt ac pro Meliloto passim vtuntur, quemadmodum & Bohemi, consultiùs fortassè, quàm Itali. Huius Trifolii odorati neque Dioscorides, neque Gal. quod sciam, quicquam meminerunt. Non desunt, qui id velint esse plantam, Theophr. Mel frugum appellatam, quam ipse recenset inter Loti genera. Et Hist. germ. nominatur Lotus vrbana, sicut & in Epitome etiam cum addit. Camerarii, & Melilotus falsò dicta. *Hæc ille.* Qui pro Loto quondam vrbana, Lotum corniculatam exhibebat, mutans nunc sententiam, nec causam indicans.

Tribul[o] *Cytis[us]* *Diosc. & Gal. ignorant. Mel frugum* *Matth. error.*

Ad eundem modum, Senensem fortè secutus Cast Dur. Lotum satiuam vocat, quod minimè congruit.

Amat. profectò ad aliorum errores obseruandos mediocriter oculatus, ad suos ipsius talpis cæcior: sic enim clamat. Qui herbam Mauram, Flauram, vel plantam Leonis dictam, Trifolium esse putarunt, omninò hallucinati sunt, quum herba Maura illa dicta, Trifolium odoratum, Dioscoridis Cytisus sit. In dignoscenda siquidem Cytiso herba multi decepti sunt, ignorantes, quòd vera Cytisus ea sit herba, quam vulgus Trifolium odoratum, Itali Trifolium caballinum nominant. Ex quibus palàm fit Amatum ipsum in dignoscenda vera Cytiso, talpis cæciorem esse: Trifolium namque hoc odoratum Cytisus Dioscoridis non est, quod ex lectione historiæ vtriusque manifestum euadit. Adhæc icon huius plantę apud Amatum est li.4. c.112. sub titulo Loti siluestris.

Diosc[oridis] fus.

Dodonæus Syluam plenam speciebus huius Meliloti profert: dicitque vocari à quibusdam *Trifolium odoratum: Tr. caballinum: Tr. Vrsinum: Melilotum germanicam: Melilotum officinarum: Cytisum Veterum: Melilotum Auicennæ: Melilotum Veterum: Sertulam campanam, & Coronam regiam.*

Dodon. species huius loti

Malè Lonic. meo iudicio hanc plantam bis pingit lib.5. ac primùm quidem cap.93. nomine Meliloti Dioscoridis, Herbæ regiæ, ac Meliloti luteæ. Et rursum c.94. sub Meliloto alba.

Lonic. *Melil. Diosc. Herba regia.*

Gesn. de hort. Melilotus vera flore luteo, & albo: vulgi Trifolium aureum.

Lob. & Penæ Adu. Melilotus germanica & gallica. Obs. Melilotus germanica, quo nomine & in Ic. Pl. Tom.2.p.45. appellatur, Melilotus lutea, & alba Auicennæ, Trifolium odoratum Dodonæi.

Lotus silu. Cæsalp. quæ vulgò *Trifuli*, & corrupto vocabulo *Tripuli* vocatur.

Trip[uli]

Cam. hort. & ad Hist. germ. Matth. Trifolium caballinum dicitur, quod Bononienses loco verę Meliloti vsurpent: & Melilotus vulgaris, quę potiùs Lotus sit.

Hist. Lugd. duas icones vnius plantæ ponit. Primam, p. 507. cui titulus, Lotus satiua altera Matthioli. Melilotus officinarum: Hæc opinio de Loto nititur duntaxat opinione, non rationibus. Et alteram, p.511. quæ inscribitur Melilotus vulgaris, siue Trifolium odoratum Dodonæi.

Lotus Hist. duplex error.

Thalius Harc. Trifolium odoratum 1. Dod. seu

Melilotus vulg. flore tam citrino, quàm candido.

Tab.ic.p.507. & Hist.p.206. Lotus silu. flore albo. weisser: oder wilder Steinklee. Item Lotus silu.2. præcedenti in omnibus similis, exceptis radicibus magis fibrosis, & spinis caulium. Et rursus Ic. p.510. & Hist.p.211. Melilotus vera, Lotus vrbana, Melilotus vrbana, nobilis coronata. Sertula regia. Sertula campana, quibusdam Melilotus saxifraga, & lutea. Arab. *Alabile lemeluch.* Ital. *Meliloto.* germ. honigklee/ gemein oder groß Steinklee / Schüchlein & Vnser leiben frawen schcuhlein. Passim prouenit, tota Æstate ferè floret, flore albo & luteo. Compilator Tab. cui tanquam imperito indulgendum, proponit tres icones vnius plantæ, & nomina tum latina, tum germanica inter se confundit, nec vllam descriptionem exactam exhibet, ac falsò vnam ex suis Melilotis dicit spinosam.

Iconem duplicem Theod. Dorst. habet, sed Meliloto non conuenientem

Gesn.de coll.stirp. Trifolium odoratum, quòd Matth. Cytisum facit, omnino est Lotus. Ast licèt hæc dicat Gesn. ego tamen hanc pro cytiso apud Matthiolum non inuenio.

C.Bauh. apud Matt. & in phyt. Trifolium 43. siue odoratum, seu Melilotus offic. flore luteo, & albo.

In fluuiis, & fluminū ripis prouenit, Cæsal. Egò obseruaui monspelii. Basileę etiam florentem Octobri inter horræum Xenodochii & propugnaculum. Copiosè quoque mense Iunio & Iulio ad ripam fluuii Birseck. Geneuæ passim Iunio mense. Adhæc prope Aspach, vnde in hortum Ill.E.C. transtuli flore, albo: floret Augusto. Eadem copiosè prouenit inter Sultz & Bollewiller. Geneuæ abundat iuxta *Arue* fluuium.

Romæ mulieres Trifolium hoc distillant, pro suffumigiis, & aliis variis odoramentorum lasciuiis faciendis, Monachis in Mes. autoribus. Scit Matth. eius succo oculorum nubeculas deleri. Vsurpatur tota planta vnguentariis, quòd odoratam aquam ex ea faciant, in qua chirothecas macerant, ac lauant. Vtuntur [inquit Dodon.] hoc vniuersæ Germaniæ officinæ in omnibus medicamentis, ac compositionibus, pro Veterum vera Meliloto. Odorata siquidem est, & nonnullæ amaritudinis particeps, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habet. Hinc igitur emplastris & cataplasmatis digerentibus, ac resoluentibus, nec non concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiscetur. Ex huius tandem floribus [teste Cæsalp.] per destillationem extrahitur aqua, quæ per se quidem nequaquam grata est, at aliis odoratis ammixta, valde gratum & perseuerantem odorem spirat.

MELILOTO VVLGARI NOSTRATI affinis, folio minore & angustiore.

ANgulosos & prolixos *caules* profert, minores quàm vulgaris Meliloti, diuisione pari: *folia* itidem tergemina, odorata, sed non parum tum longiora tum angustiora, quàm nostratis vulgaris, per ambitum crenata: *flores* lutei consimilites spicati, sed singuli minores: pericarpia circularibus lineis rugosa, singula vnicum

semen continent. Adeò coactæ breuitatis reperitur interdum, vt palmum non superet, *radice* prolixa, & simplici, cuius picturam exhibemus. *Semen. Radix.*

Vbi collegerit, aut vnde attulerit Gesner Cherlerus p.m. non occurrit.

MELILOTVS MAGNO SEMINE rotundo, rugoso.

DVorum cubitorū altitudinem assequitur, *radice* simplici, rectâ, lignosâ, albâ, gracili: *caulis* angulosus, purpurascens, rigidus, læuis, arcto tubulo peruius, plurimis ramis brachiatus: *folia* trigemina, pediculis rubescentibus appenduntur, supremo margine rotundata, leuiterque crenata, nonnunquam & integra: *flosculi* melini, vulgaris Meliloti, veluti in spicam digesti, suaueolentes: pericarpia Pisi magnitudine, rugosa, *semen* modò vnum, modò duo continent.

Camer. inter icones Melilotum hanc depingit, vocatque Italicam. Cui inscriptioni in horto addit, vocari & Melilotum veram, in Marsis autem incolis hodie *Malatro*, in Romano agro *Coronellam*, ad imitationem Antiquorum, qui Romæ Sertulam campanam nominabant. An Anguill. Illyricorum *Ditelina*? C.Bauh. Trifolium 54. siue Italicum, folliculis rotundis, quod Northus. à D. Io. Ostvvaldo Loti vesicariæ nomine habet. *Melilot. Italica. Melilotus vera. Malatro. Coronella. Ditelina. Trifol. Italicum. Lotus vesicaria.*

Sata in horto E C. floret Iulio, semina profert matura Augusto & Septembri, quo mense apparuerunt plantæ nouellæ ex semine deciduo. Semen huius misit Tossanus Carolus pro Meliloto Hispanica. *Locus. Tempus.*

TRIFOLIVM ITALICVM, SIVE Melilotus Italica corniculis incuruis.

PRæcelſum eſt Trifoliũ, trium, quatuórue cubitorum, & altiùs interdum, alis multis brachiatum, iiſque craſſis ſatis & firmis: *folia* terna ex breuibus pediculis, Meliloti germanicæ haud multùm diſſimilia, oblõga, ſerrata, glabra: è quorum ſinu pediculi exeunt palmares, in cacumine comantibus onuſti floribus Meliloti Syriacæ, luteis, odore fragrãti & pertinaci: quos *ſiliquæ* ſequuntur falcatæ, vnciales, compreſſæ, ſtriatæ, gemino verſu alato pendulæ.

Flores *Siliqua.* *Icones*

Fuchſiana noſtra figura non placet, qualem habet Tragus & Dodon. qui etiam in poſtrema hiſt. eam retinet. Ne ergo lectores exiſtiment, nos velle eos priuare figura Meliloti Syriacæ, & noſtra figura diſpliceat, alterâ icone proponimus ramum ex Lobelio, qui in tabella ſimpliciter cum magis recuruis ſil quis eſt: Siliquam etiam ex noſtra Syriaca ſeparatim, & ramum cum flore eius, quæ prouenit Baſileæ: in Syriaca, quod monuit Lobelius, ſiliqua videtur magis curua, falcatáue. In Italica porrò, quod ait idem Lobelius, eſſe minùs falcatas propter degenerationem, aſſerere adhuc nequimus.

Melilotus nota Trifol. Italicum. Corona regia Corn. not.

Corn. dicit, notam officinis Melilotum herbam & Germanis dici welſcherklee [Italicum Trifoliũ] quibuſdam etiam Coronam regiam. Verùm neſcimus in quibus officinis fuerit Italicum Trifolium in vſu eius tempore.

Melilot. Italica

Fuchſ. vocat Meliloti tertium genus, & Italicam Melilotum, maioris, vt loquitur, diſcriminis cauſâ, quam optimam & legitimam arbitratur, ſcribens ex Italia in Germaniam delatam, flore luteo, odorato, ſemine in ſil qua lunata.

Trag. not.

Quamuis autem Tragus iconem eandem habeat cum Fuchſio, nomine Meliloti maioris, cuius alia paſſim ſpecies extet, non tamen videtur de eadem planta ſcribere: ſiquidem Meliloti huius aliam ſpeciem, ne dicam paſſim, ſed hactenus nullibi, extare animaduerti. Quam ob cauſam puto illum intelligere Medicæ ſpeciem per ſuam deſcriptionem, de qua alio loco.

Trifol. o[doratum] tus ſilu.

Geſner. appellat Trifolium odoratum in Italia ſic dictum, & iudicat Lotum ſilueſtrem, & non Melilotum. Dodonæo Gall. olim vera Melilotus, quæ vſurparetur Romæ, & in Italia, ideoque Melilotus Italica vocata ſit, Germ. Italianiſche/ aut Römiſche Melilot, Gall. *vray Melilot*. Alibi tamen aduerſus Fuchſium dicit cum vera Meliloto non per omnia communicare. Fuchſius, inquit is, Melilotum Italicam [welſchen ſteinklee] nuncupat, & cum vera Meliloto conuenire exiſtimat: cum qua tamen non per omnia conuenit. Siliquæ ſunt recuruæ, in quibus ſemina parua, ac forma Geniſtæ: radicibus firmioribus, longis, tenuibus & fibroſis: ô varium & mutabile caput!

Melilot. vera Fuchſ.

Locus

Melilotus Syriaca, omnium, quas nouerunt Pena & Lob. huius familiæ, optima & elegantiſſima, quæ è Syriaca Alepo ferri cœpta. Patauii ſata, quaſi ſoli ſatiui oblita, nonnihil corniculis minùs ſalcatis, lunatis, & ignauiore odore degenerat. Hanc Obſ. deſcribunt *melilotum Italicam & Patauinam*. *Trifolium corniculatum alterum Dod.* Ic. Pl. Tom. 2. pag. 43. *melilotum Italicam & Patauinam*. Et præcedenti pag. 42. *melilotum Syriacam odoram, melilotum, ſertulam campanam, & coronam regiam*. Miramur nos Lobelium non meminiſſe Meliloti Italicæ, cuius mentionem facit Matth. & alii plures, quæ non primùm anno 1562. ferri cœpit ex Syria, & degenerauit in Italia, vt Lob. ait, ſed longè antè extabat in Gargano monte, teſte Matth. cuius recordatur Fuchſius, anno 1540. Licèt porrò Lob. lib. Ic. Pl. duas proponit icones, non propterea facimus duas diuerſas plantas, quandoquidem ipſemet dicit Italicam & Patauinam ex Syriaca degenerare.

Melilot. Patauina *Melil. Syriaca Lob.* *Lob. er[ror]*

Hiſt. Lugd. *melilotus*, ſiue *Sertula campana* nuncupatur.

Sertul. [cam]pana Thal. n[ot.] Trifol. odorat.

Thal. Harc. *Trifolium corniculatum alterum Dod. meliloti maioris tertia ſpecies Tragi*. Figura quidem Tragi, non deſcriptio autem, Meliloto Italicæ correſpondere videtur, quod Thalius non animaduertit.

C. Bau. not.

Caſp. Bauh. phyt. *Trifolium* 44. ſiue odoratum corniculis reflexis. *melilotus* ſiue *Sertula campana* Matth. ic. p. 440. *melilotus Syriaca odora* Lob. part. 2. p. 42. Item *Trifolium* 52. ſiue corniculatum 2. *melilotus maior Tragi. melilotus Italica & Patauina*. Non ſeiungendum erat C. Bauhino Trifolium 52. ſed dicendum potiùs 45. vel 44. Nam & Matthiolus de Italica differens, non ſeparat à Meliloto Tragi, quod iconem attinet.

Melilot. legitim. Matth.

Is autem in Dioſc. vocat *melilotum legitimam*, μελίλωτον, *Sertulam campanam*, Arabum *Alchilelmelich*, Hiſp. *Coronam de Rei*, vbi figura deeſt, quam ponit in com. cum mag. fig. & Hiſt. Germ. welſch ſteinklee: Boh. Romauice. cognominat. In Epit. verò cum Cam. gloſſis ſigerkraut appellat, quod nomen non placet, cùm alterius plantæ ſit.

Locus

Vidi Monſpelii & Baſileæ in horto D. D. Iacobi Zvvingeri. Portione nomine Meliloti veræ ex Syria Val. Dourez, pulchrâ & integrâ me donauit Frater. Probatiſſima [quod Matthiolo nemo negarit] legitimaque Melilotus non modò in Campaniæ pluribus locis, ſed etiam Gargano Apuleiæ monte prouenit. Cuius ſemen in tenuibus corniculis incluſum nuper Venetia afferri cœpit. Teſtantur hoc Adu. quæ dicunt: E

Syria-

Syriaco Aleppo ferri cœpta fuit, & coli superioribus, nec antea, annis 1562.& tertio, cuius etiam culei refetti Venetiis, in Martinelli ad Angelum officina, prostant: exilior, odore Meliloti Germanicæ, vel Gallicæ, sed multò fragrantiore, ac in decenniũ perdurãte. Sata Patauii, degenerat.

SECVRIDACÆ GENVS TRIPHYLLON. CAP. LIII.

PEdales habet, graciles, sed robustos *caules*, *foliis* donatos ternis simul iunctis, per extrema latioribus, crenatis, quibus, veluti ad caulium articulos, mediocribus interuallis distantes, *siliquæ* falcatæ verticillatim apponuntur, Meliloti Italicæ siliquis pares, denæ, aut duodenæ, caulem coronantes, semunciâ longiores, graciles, striatæ. Dalechampio dicebatur Securidacæ genus.

Describit hoc & depingit Hist. Lugd. titulo Hedysari minimi, cuius radix tenuis, breuis, candida, flos luteus, circa caulem copiosus: semen ruffum, bipenni simile.

An Dodon. Hist. frum. & Lat. in fol. Fœnumgræcum silu. alterum, recentiori ætati Fœnugræco legitimo similius, flores perpusilli, siliquæ teretes, tenues, paruulæ, oblongæ, tres, quatuorve simul, in quibus semen exiguum.

An Lob. Obs. p.502. Et Ic. Pl. Tom.2.p.45. Fœnumgræcum silu. Herbariorum?

In agro Monspeliensi & nemore Gramuntio, crescit, Hist. Lugd. In Hispania plærisque incultis locis sponte exire Dod. accepit. Hortis hic in Belgio [ait Lob.] duntaxat quibusdam reperitur, ex Hispania delato semine.

LOTVS SYLV. EX CODICE Cæsareo. CAP. LIIII.

DEpingitur *caule* recto, *foliis* Trifolii, & è sinu horum, pediculis *flores*, deinde *siliquas*, proferentibus, quæ tenues sunt, & quàm Fœnugræci minores; vt imago ostendit.

Huiuscemodi autem siluestris Lotus hactenus incognita latet, & non nisi in vetusto Bibliothecæ Cæsareæ codice reperitur, annotante Dodonæo.

Hist. Lugd. *Lotus silu.* ex codice Cæsareo, sicut & C.Bauhino, cui *Trifolium* 48.quoque dicitur. *Trifolium*

TRIFOLIVM PRATENSE, ET LOTVS pratensis Veteribus, & in genere.

LIcet de vulgatissima Loto, Trifolio pratensi, Veteres particulatim nihil prodiderint, nec Dioscorides de hoc caput proprium conscripserit, nihilo tamen minus hanc non penitùs sicco pede transiit, sed de hac l.4.c.107.egisse videtur, cùm ait, siluestris Lotus quam Trifolium minus appellant plurimùm in Libya gignitur, caule bicubitali & sæpe maiore: alis multis: foliis Trifolii pratensis, &c.

Oxytriphyllon (inquit Scrib. Larg.) foliis, & specie, & numero similis communi Trifolio, nisi quòd huius pleniora sunt, & frutex eius duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur. *Trifolium commune*

Nostri (inquit Corn.) Herbarii Trifolium Klee vocant, & tria eius genera agnoscunt, quæ florum colore discriminant, purpureumque, ac album, & luteum appellant, quæ pratensia sunt. *Trifolium pratense Cornar. differentia*

Alter sanè de Trifolio pratensi Tragus scribit, dicens: Hoc inter omnia Trifoliorum genera, quæ sanè multa sunt, non solùm formâ, sed & vsu notissimum vulgò habetur. Eius duo existunt genera, colore duntaxat florum, & magnitudine differentia: hoc enim album, illud purpureum fert florem, hoc maius, illud exiguum censetur. *Tragi differentia*

Sed Trago contrariatur Fuchsius, dicendo, Tria apud nos passim in pratis prouenientia Trifolii inueniuntur fastigia: quorum primum: à floribus purpureis, Trifolium pratense purpureum. Germ. Braũn wysenklee, Gall. *Treffle purpuree*. Alterum itidem à floribus suis candidis, Trifolium pratense candidum, Germ. weyß wysenklee, Gall. *Treffle blanc*, Et tertium luteum, Germ. Geel wysenklee, Gal. *Treffle iaune* appellauimus. Quod ad folia ipsa attinet, non admodum differunt: quoduis enim horum generum tribus constat foliis, quæ in primo sunt latiora & herbacea, in secundo autem longiora & angustiora, magisque pallescentia, candicantiave, in tertio sunt minora & rotunda, atque ad Fœnugræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum esse putant. *Fuchsii differentia* *Folia* *Lagopus*

Cæterùm [ait Matth.] Trifolium pratense in Italia trium est generum, foliorum & florum diuersitate differentium. Primum foliis exit subrotundis, & amplis: maculosis, longo pediculo nitentibus, obsequioso, flexilique: floribus in capitulis subpurpureis, aut albicantibus, in cauliculorum summitatibus emicantibus. Nascitur in pratis & herboso solo. Secundum cauliculis assurgit lentis, obsequiosisque, foliis in vnoquoque pediculo ternis, variâ tamen facie perinde ac bituminosum: namque quædam, quæ ad radicem sunt, Acetosi Trifolii modo, quod Oxys vocatur, trina ex vnico pediculo emergunt, ac cordis faciem quadantenus imitantur, cætera verò longa sunt, & in cacumine acuminata, vt in Asphaltite: flores in capitulis sunt illi purpurei in flocci modum. Prouenit sponte in pratis, & viridariis, & herbosis locis. Tertium, vt primum, circinatis, sed breuioribus foliis. Distant & florum colore, quòd in vno flores albicent, in alte- *Matth. differentia*

ro rubeſcant, in tertio lutei ſpectentur. Pratenſe Trifolium tempeſtates prænuntiat. nam [vt Plin. eſt autor] inhorreſcit, & folia contra tempeſtatem ſurrigit.

Adu. error.

Aduerſaria Trifolii pratenſis triplicem varietatem perhibent, aſt diuerſos colores non oſtendunt.

Cæſalp. porrò Trifolium pratenſe vocat, quod in fœnalibus campis, & inter ſegetes ad pabulum iumentorum ſecatur, infirmis caulibus, aut ſtratis in terram, aut procumbentibus: cuius multæ differentiæ, magnitudinis, & paruitatis, tum foliorum, tum caulium, tum fructûs.

Turn. differentiæ

Turn. duplex genus tantùm agnouit, dicens: Eſt Trifolium quoddam vulgare in pratis naſcens, flore vel albo vel purpureo.

Eucharis errores

Indiſtinctè Euchar. de Trifolio Klee, Triphyllo fleiſchblům, Triblat/ heymiſchenklee / & wildenklee ſcribit, non demonſtrans quodnam intelligat, vires etiam confundit, ac pro Trifolio poſita icon, Oxios, ſiue Trifolii acidi.

Trifolii in pratis naſcentis, inquit Amatus, tria genera paſſim videntur, alterum foliis rotundis, & magnis: alterum verò acutis: tertium foliis quoque rotundis, ſed minoribus, quæ omnia floribus lacteis, quandoque rubris, nonnunquam verò purpura ornantur. Harch. itidem Trifolium pratenſe à colore triplici triplex numerat, candidum, purpureum, & luteum.

Nomina linguarum

Græci τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γενόμενον, & non rarò, λωτὸν τὸν ἐν χορτοκοπείοις nominant: Latinis *Trifolium pratenſe* dicitur: Ger. dreyblat Klee// wiſenklee¦& fleiſchblůmer, Belg. Claûcyrn. Angl. herbe trefolie. Gall. *Treſſle, Triolet*, & vetere eiuſdem Gentis lingua, *Viſumarus*, vt tradit Marcell. Scriptor antiquus. Ital. *Trifolio*. Hiſp. *Treuol.* Hung. Lo here.

Locus & tempus.

Naſcitur in pratis, vnde etiam nomen nactum, ac paluſtribus locis, præſertim iis, qui ſubinde, fluuiali aqua rigantur. Floret Maio & Iunio, ac reliquæ deinde æſtatis maxima ſæpenumerò parte.

Vires & vſus

Album muliebre profluuium

Pecori ſaginando vtile

Tempera.

Haud dubiè mediocriter concoquendi & exſiccandi vim poſſidet, vt non temerè quidam ex Recentioribus Herbariis tradant Trifolia pratenſia albo muliebri profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus impoſita, eas concoquunt, & ad maturitatem perducunt, Fuchſius. Trifolio pratenſi nihil vtilius pecori veterinariæve ſaginandæ. Id etiam inter palati irritamenta recenſent Lobel. & Pena. Refrigerat, exſiccat cum partium tenuitate: inflammationes cataplaſmate, ventris torſiones, cœliacoſq; dolores iniectione mulcet, ac exſiccandi & mediocri concoquendi vi menſtruis albis mederi proditur, Lobelius. Aſt conſiderandum an vires à Fuchſio & Lobelio attributæ Trifoliis vulgaribus conueniant, ſaltem non conueniunt purpuraſcenti, ſiue rubenti maculato: folia enim guſtu acria, vt paulò pòſt dicemus.

Semen & flores inteſtina

Semen & flores ex aqua mulſa, aut vino decocti & ebibiti, vel clyſtere iniecti, inteſtinorum roſiones ac dolores ſedant, & viſcidos, lentóſque adhærentes inteſtinis humores educunt. Ex aquâ verò decocti, & ex oleo admoti, duros emolliunt abſceſſus.

Abſceſſus Inflammatio

Ex ipſa verò herba, cataplaſma vtiliter inflammationibus imponitur. Volunt nonnulli Trifolium flore purpureum comeſtum aut ebibitum, menſes prohibere. Album verò prouocare. Paſcuntur herbam cùm boues & iumenta, tum vtiliſſimè vituli, & agnelli. Flores apibus grati ſunt, de his enim vt de Thymo mellificant, Matthiolus. Sunt qui Trifolii pratenſis ſuccum, miris laudibus efferant ad oculorum nubeculas, albis quidem maculis in foliis notati, ad albas, nigris autem ad nigras, Hort. Luſ.

Oculorum nubecula. Succus. Vulnera

Succus in vniuerſum ad cicatrices & vulnera commendatur. Eaſdem penè obtinet facultates, quas Fœnumgræcum, ſed non perinde vſitatum.

TRIFOLIA MACVLATA ET ACRIA.

Cap. LV.

Qvandoquidem adhuc minùs nobis conſtat, quomodo Trifolium maculatum, & acre, à vulgari & ſequentibus ſit diſtinguendum, ideò caput particulare hoc eis tribuimus, donec diſcrimen meliùs innoteſcat.

Trifol. hæmorrhoid.

Ex maculatis igitur, quæ ad certam claſſem referre ambigimus, primùm ſeſe offert Hæmorrhoidum, de quo Geſn. horti, quod circa Lugdunum videtur, ſpecies alia Trifolii pratenſis, maculis nigris.

Trifolium acre

Poſt hoc eſt & *altera ſpecies maior*, in collibus & aruis Tiguri frequens, acri guſtu, vt abſceſſu tertio calida videri poſſit. Sed quod ſit Geſneri Trifolium acre, mihi non adeò compertum eſt. Frater etiam quod intelligat, me latet. Refert ad Cluſianum poſt dicendum.

Trifol. guttatis maculis

Trifolium, vt diuinantur Aduerſaria, pratenſe purpureum & album prata alunt, ſæpiùs guttatis & falcatis ſuperficie foliorum maculis.

Trifolium maculatum

Meminit & Cæſalp. Trifolii maculati, albo flore, à dicendis alieni, de quo forſitan agimus titulo, de Trifolio albo, glabro, minore, fœmina.

Vſus

Trifolium guttatis maculis (inquit Lob. Obſ.) Euphraſiæ ritu ocularibus decoctis & collyriis noſtra ætas feliciter commiſcet.

TRIFOLIVM PVRPVREVM VVLGARE.

Cap. LVI.

Deſcrip.

Radix.

Folia

Ecui ignotum prato vulgare iſtud Trifolium, cui ex *radice* craſſiuſcula, adultiori ferè, digitali, fibrata, viticulæ tenues, ſtriatæ, partim humi repunt, partim ſurriguntur, ſubhirſutæ: ſed de trium *foliorum*, nunc rotundorum, aliàs oblongorum, interdum ſpiculatis lineis albis notatorum, nonnunquam obliquis candicantibus ſtriis virgatorum, numero, poſituque notius:

Flores

Flores autem glomerati modò rubent, modò albent, odore non inſuaui, guſtanti ſiccitatem offerentes: anno 1607. menſe Iunio obſeruaui Trifolium vulgare purpuraſcens in area paſſim arcis Montbelgard. in horto & extra vrbem habere maculata folia: maculas autem eſſe albicantes, ſemicirculares, ad

cordis

cordis formam nonnihil accedentes, & folia aliquamdiu masticata acria esse.

Brunfelf. Herb. germ. Trifolium primum, Gemein klee / Dryblat & Fleischblum à colore rubente instar carnis ad fumum exsiccatæ. Et Tom.3. Trifolium maius vbi perperam pro Trifolio purpureo vulgari, apposita icon Melampyri.

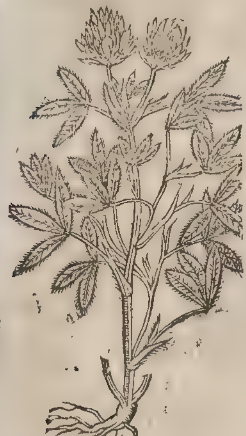
Trifolium pratense Fuchsio & Trago. *Trifolium* simpliciter *pratense* Lobelio & Tab. quibus addit Thalius *vulgare*, & *alterum flore rubro. Flore purpurascente* Lonic. dicitur. *Capitulis florum purpureis* Gesnero. *Purpureum*, Lobel. & Penæ Adv. Cæsalp. Camer. Hort. Lus. C.Bauh. cui & *Trifolium*,1.in phyt.nominatur.

Passim in pratis prouenit.

Vide paulò antè vires, titulo: Trifolium pratense, & Lotus pratensis, Veteribus, & in genere.

TRIFOLIVM PVRPVREVM maius, folio & spicâ longiore & breuiore.

AD cubitū & sesquicubitum excrescit, *caulibus* crassiusculis, valentulis, variè diuaricatis: in *foliis* subinde ludit, interdum semunciam vix excedunt, subrotunda, frequentiùs oblōga, acuminata, trium vnciarum semunciali latitudine, concinnè per ambitū crenata, admodum venosa, crispa, trigemina, pediculo nixa in vaginam valdè laxā pinnatam, trium vnciarum, aut longiorem caulem complectentem, desinente, *flores* rubentes in spicam palmarem & maiorem, satis crassam dispositi, ex calycibus in pinnas longas, tomentosas, dissectis.

Tragus vocando Cytisum insigniter labitur. An Hort. Lus. Trifolium montanū purpureum? Clusius in Pannon. describit & Iconem exhibet cum spica breui. In post. verò hist. cum spica longa. Describit & depingit Lonicerus ex Trago, quem citat, & Cytisum silv. Co-

lumellæ facit, à Dioscor. diuersum: quamuis ipse non norit. Lobel. Obs. Lagopus alter, & Cytisus Tragi, & Trifolium magnum Cordi. Dodon. Lagopus maior alter. C.Bauh.phyt. *Trifolium* 32. siue *spicatum folio pinnato*.

Obseruatum à nobis florens Iunio prope *Champé* Geneuæ, & Basileæ in horto D.D. [illegible] Plateri. Inuenitur, autore Clusio, non [illegible] Hamburgensi Pannoniæ monte, & illi vicino Prellenberg, sed aliis etiam Pannoniæ, & Austriæ, Stiriæque montibus, alpestribusque pratis & siluis. Floret mense Maio & Iunio.

TRIFOLIVM MAIVS CLVSII secundum, non album, sed rubrum.

TRifolio maiori albo non valdè dissimile est alterum genus, vel amplitudine, vel forma *folia* tamen paullò angustiora, & crassior *flosculorum*, qui confestim nascuntur, spica, eaque summo caulis fastigio inhærens, sine vllo [illegible] vestigio, & quasi inter folia latens, cui plerumque adnascitur alia breuior, [illegible] verò differunt colore, qui non albus est, sed ruber, & odore, cuius sunt expertes: *radix*, paris radici ferè par.

Clus. in Pann. & in fol. *Trifolium maius* 2. [illegible] *maius purpureo flore*. C. Bauh. *Trifolium* 8. seu *montanum purpureum maius*: *Trifolii altera species & maior in collibus*, Gesn. hort. Et, *maius secundum Clusii*, sine icone: variat, folio acuto non crenato, & obtuso crenato.

In Hamburgensi monte & aliis Pannoniæ & Austriæ montibus, Alpestribusque pratis, præsertim siccioribus Viennę vicinis, tum pariter in Morauiæ & Bohemiæ siluis copiosè inuenitur.

TRIFOLIVM MAIVS TERTIVM purpureum Clusio.

MAiore multò excrescit altitudine, quæ plerunque cubitalis est: *caules* etiam habes crassiores, nodosos: *folia* ex singulis geniculis alternatim prodeuntia, longa, striataque, dorso magis eminente & elato, laxâ quadam veluti vaginâ in binas appendices desinente, caulem amplectentia, deinde terna numero ex eodem petiolo nascentia, superioribus duplò longiora, illis tamen non minùs dura, & per oras denticulata, gustu nonnihil adstringente: huic spica oblongior, & maior, elegātissima rubrorum flosculorum è caliculis hispidis emergentiūm serie composita: *radicem* habet superiorum radici similem, viuacem & singulis annis plures caules proferentem.

Clus. Pannon. *Trifolium maius* 3. seu *maximum flore purpureo*. Tragus Grossen geyßklee / & *Cytisum* appellauit. Lobelius *alterum Lagopum* nuncupasse videtur. Hæc is, qui in rariorum Hist. post. non ampliùs Tragi Cytisum facit, nec mutati consilii rationem assignat.

TRIFOLIVM MONTANVM minus Thalio, purpureum.

BReuioribus constat *cauliculis*, & *foliis* acutè mucronatis, & *capitulis* etiam, estque *flore* quandoque purpureo, quandoque candido.

Trifolium montanum minus

Thal. *Trifolium aliud montanum*, etiam satis vulgare, foliis oblongioribus, acutè mucronatis, minus. C. Bauh. phyt. *Trifolium nonum, seu purpureum minus*: variat flore albo, & rubro.

TRIFOLIVM ALPINVM RHETICVM Astragaloides.

Descriptio

NOn ita obuium alibi, quàm summis montium iugis hoc Trifolium, cui *radix* crassa, longa, in plura capita aliquando diuisa, terram versus comosa, substantia albâ, dulci: ex qua *pediculi* germinant lõgiusculi, imâ parte vaginam imitati, *folia* tria, oblonga, vncialia, aut sextantalia, angusta, acuminata, glabra, obliquis venulis intertexta: inter hæc surgunt *coliculi* nudi, enodes, vix foliorum cacumen attingentes, quorum fastigio insident glomerati *flores*, magni, rari, purpurei, *semen* Craccæ minoris, compressum in *siliquis* semuncialibus, foliaceâ vaginâ textis.

Flos. Semen

Trifol. alpinum

C. Bauh. phyt. *Trifolium* 42. siue *alpinum minimum flore luteo*. Io. Ponæ in Baldo, *Trifolium angustifolium alpinum, radice sapore subamaro*. Planta admodum rara & perennis, florum colore purpureo, admodum venusto.

Locus & tempus

In Rhetia in monte propè Burmium inueni, florens mense Iunio.

TRIFOLIVM STELLATVM PVRPVreum Monspess.

Descriptio

BIpalmares, non planè surrectos, quosdam etiam in terram prociduos fũdit ex gracili lignosâ *radice caules*, totos densâ lanugine obsitos. *folia* terna lõgis nixa pediculis, cordata, tantillùm per oras superiores crenata, penitùs hirsuta: *florum* glomeres diuulsi, coloris purpurei, perquàm villosis constant calycibus, quorum pinnæ diductæ radiatam stellam repræsentant. Multa habet communia cum Trifolio ex albo incarnato, cui folia non cordata.

Caulis Radix.

Folia

Flo

Trifol. stellat.

C. Bauh. phyt. *Trifolium* 35. siue *stellatum*, *quod multùm similitudinis habet cum Lagopo maximo Lobelii, at diuersum est.*

Locus & tempus

Prouenit Monspelii circa patibulum, vbi florens legimus mense Aprili. Montbelgardi in horto E.C. ex semine deciduo pullulascit.

TRIFOLIVM ANGVSTIFOLIVM spicatum.

Descriptio

COmmune quid habet cum Cytiso Tragi: *radix* vnica, teres, longiuscula, lignosa: *caules* ex eâ plures, satis firmi, palmares, aut pedales, simplices, in quibus *folia* terna, graminea, hirsuta, pediculo nixa vnciali, caulem longè, striatâ vaginâ obuoluente: *spica* duarum circiter vnciarum longitudine, aut maior, ex *floribus* purpureis congesta, in calycibus lanuginosis, pinnas quinque protendentibus.

Gramen Alopecuros minus. Trifolium spicatum angustifolium. Lagopus Alopecuros.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 121. siue *Alopecuros minus*. Item *Trifolium* 39. siue *spicatum angustifolium*. Lob. & Penæ *Lagopus altera angustifolia*. Hist. Lugd. p. 432. *Alopecuros graminea Dalech.* Et p. 442. *Lagopus altera angustifolia.*

Locus Temp.

Abundans inueni inter Monspelium & Lugdunum, florens mense Iunio.

TRIFOLIVM ALBO-INCARNATVM spicatum, siue Lagopus maximus:

Descriptio

SAtis prolixâ *radice* donatum est, gracili, fibrata, *caules* plures dodrantales, & cubitales, hirsuti, simplices: *folia* ex piloso pediculo, vaginâ suâ breui, hirsutâ, caulem complexo, terna, subrotunda, latiora, quàm longiora, crenata, non cordata, *spica* duarum aut trium vnciarum *floribus* constat albis, dilutâ

dilutâ purpurâ remistæ, ex calycibus admodum villosis, in pinnas quinque desinentibus. *Semen* maiusculum, subrotundum, lucidum, pallidum, accedens ad Meliloti vulgaris: saporis Pisorum.

Lob. & Penæ Adu. Obs. & Ic. Plant. *Lagopus maximus folio & facie Trifolii pratensis.* C. Bauh. phyt. *Trifolium* 36. siue *spicatum flore subrotundo.* Dod. in fol. *Lagopus maior folio Trifolii.* Hist. Lugd. *Lagopus maxima.*

Geneuæ obseruaui in pratis prope fluuium *Arue* florens Maio: vt & alibi. Annua est planta, ex semine deciduo, siquidem maturo Iulio & Augusto, se conseruat.

TRIFOLIVM ANGVSTIFOLIVM HISPANICUM, siue Lagopus angustifolius flore dilutè rubente.

Lagopi maioris genus, semine ex Hispaniis accepto natum, cuius iconem ad Clusiú mittebat Iacobus Plateau: Id vnicum fert *caulem* gracilem, & satis firmum, nodis quibusdam distinctum, & in aliquot ramos diuisum, nascentibus ad singulos nodos, pediculis, satis laxâ sede caulem & ramulos amplectentibus, quorum extremis terna insident *folia*, vt in Trifolio albo incarnato, non orbiculata tamen, sed longiuscula, & angusta, carinata, siue dorso elatiore, canescentia instar foliorum vulgaris Lagopi: summi rami desinunt in longas caliculorum spicas, è quibus emergunt *flosculi* vulgaris floribus similes, & ferè concolores, hoc est, dilutè rubentes.

Lagopum angustifolium Hispanicum Clus. obseruare meminit Salmanticensi agro, dum in ea vrbe viuebat, ad vinetorum aggeres.

LAGOPVS TRIFOLIVS QVORVMDAM. CAP. LVII.

NOmen ex argumento spicæ indeptus est, quæ molli villo, cineraceo, purpurascentéve, leporinos pedes imitatur, *flosculis* albidis & minutis, Scorpioidis, tantillùm prominulis, quos *semen* excipit exile, fuluum: coliculi palmum, aut sesquipalmum alti: vel etiam spithamæi, ramosi, toti canâ lanugine pubent, in quibus hirsuta Trifolii *folia*, vnciam circiter longa, culmum lata, sapore subadstringente, strenuè siccante: *radicula* subest exilis, lignosa, tortuosa, candida, fibrata.

Nostri [inquit Corn.] ad Græcæ vocis imitationem hasenpfötlin vocant. Aliqui Katzenklee [felium Trifolium:] Nam huius genus quoddam esse videtur. Apud Hipp. Galenus Lagopyron exponit, quæ appellatio, Triticum leporis significare videtur. Trago, & *vltima melilotus, alba,* & *Lotus campestris* dicitur. Lonic. depingit & vocat *pedem leporinum* & *trifolium humile.* Lagopus [teste Dodon. gall.] à quibusdam dicitur *Leporis cuminum, pes leporis & trifolium humile.* Addit idem in Hist. fium. & in fol. vocari à nónullis λαγώπυρος Hippocratis. At Lagopyros non Trifolio, sed Tritico similis. Lob. & Penæ Adu. *Lagopus genuinus Antiquorum.* Lagopyrus Hippocrati. Item Obs. & Ic. plan. *Lagopus* Pes leporis. Lagopus [inquit Lacuna] Trifoliis annumerata planta, Herbariis *Trinitas* dicitur. Dubitat Matthiolus an Germanorum vulgò Lagopus legitima sit: Sed quæ tanti dubii necessitas? cur affirmare non audet? Apud Amatum pro Lagopo quidem pingitur, verùm alia herba, nempe Trinitatis, ab eo describitur. Brunfels. nihil singularis adscribit, sed vulgata retinet nomina. Hist. Lugd. *Lagopus vulgaris Matthioli.* Item *Lagopus vulgaris Fuchsii.* Sed cur frustra Lugd. contra Philosophum entia multiplicat? Cur duas figuras vnius plantæ ponit? Infinitas hac ratione ne dicam Botanicus, sed quiuis tonsoris discipulus icones appingere posset. Tabern. *Lagopodium* vocat.

Lotus campestris. Lagopus. Trifolium humile. Leporis cuminum. Error quorundam. Lagopyros Hippocr. Ragopus genuinus Antiquorũ. Trinitas. Matth. repreh. Amatus not. Hist. Lugd. not. Lagopodiũ

C. Bauh. phyt. *Trifolium* 38. siue *spicatum humile,* seu *Lagopus.*

Nomina linguarum: Λαγώπους Germ. hasenfüess, hasenklee pfötlin, katzle/, & katzenklee. Belg. hasen Pootkens. Gall. *pied de lieure,* Castil. *pie de liebre.* Portug. *pe de lebre.* Ital. *pie de lepre.* Hisp. *pie de lebre.* Angl. hares foote. Boh. Zagecnoha/

Locus & tempus: Geneuæ viget mense Iunio & Iulio cum flore, Basileæ adhuc Octobri in aruis, Montbelgardi quoque, ac sponte in horto E. C. Augusto.

Vires & vsus: Non parum huic est adstrictionis: siccitatis verò tantùm vt mirum feminis profluuio laborantibus præstet præsidium Lobel. Aluum sistit si cum vino bibatur, aut in febri ex aqua: adalligatur & ad inguinis inflammationem Diosc. Replet caua. Sunt, inquit Matth. è Germanis, qui ea vtuntur ad detergendam sitim in dysenteria. *Dysenteria.*

TRIFOLIVM GLOMERVLIS PERsonatæ Cherleri.

Descriptio: IN humum reclinat palmares *caules* quos à repante radice emittit, plures, hirsutos, floribus vestitos ternis iunctis, per extremum latioribus, pilosis: vniuscuiusque coliculi fastigio capitulum hæret vnicum, maiusculum, in Personatæ modum glomeratum, & aristis longis, sed lanugine quadam albicante intertextis, horrens, *flosculis* inter aristas apparentibus paruis, purpureis, basin autem amplectuntur terna *folia*, magna, squammatim incumbentia subeuntiaque, lata, albicantia, per margines purpurascentia, similibusque striis virgata, nescio

quid Garyophyllatę aquaticæ florum foliis simile habentia.

Locus. Monspelii in squalidis & siccis locis circa Episcopi castellum collegit Gener Cherlerus eidem nusquam alibi visa.

TRIFOLIVM PARVVM RECTVM FLORE glomerato cum vnguiculis.

Descriptio. Longis tenuibusque fibris *radicatum* multos simul *caules* supinos emittēs, palmares, & sesquipalmares, teretes, glabros, propter terram albescentes, cæterà atrorubētes, aut virentes: *folia* minuta, tergemina, glabra, venosa, leuiter serrata, nonnulla etiā cordata, longis pediculis, caulem membraneis appendicibus imâ parte amplexis, nixa, breuibus interdum, præsertim in summis ramis, hærentia: *flores* tum summo caulium fastigio, tum ex eorum lateribus glomeratim cohærent minuti, vnguiculum auiculæ imitati, ex calycibus maiusculis, glabris, striatis, per extrema denticulatis, duris.

Locus & Tempus. Nemausii agens Cherlerus ex locis hispidis & saxosis euulsit, vbi rariùs occurrit. Maio floret: ingruente æstu, vt aliæ multæ fathiscit & exsiccatum abit.

TRIFOLIVM CAPITVLO GLOMErato rigido.

Descriptio. Tenuem singularem habet *radicem*, paucis fibris donatam, ex qua surgunt *caules* aliquot, dodrantales, subhirsuti, atro rubentes variè diuaricati: *folia* terna, longiora, quàm stellati maioris, tantillùm hirsuta, oblonga, per extremum rotunda, Lagopi Fuchsii similia: caulium fastigia ornant *capitula* singularia, glomerata, compactiora quàm, maioris, Botonariæ paria, sed Bardanæ echinorū asperitate hispida.

C. Bauhin. phyt. *Trifolium* 40. siue *globoso flore* vocat, depingens hoc inter Icones sub numero 6.

Locus & Tempus. Attulit Frater Monspelio, vbi obseruauit copiosū, florem habēs paruū luteum Maio circa Castellum nouum.

TRIFOLIVM CVIVS CAVLES EX GENICVLIS GLOMERVLOS OBLONgos proferunt.

Descriptio. Est in quo Trifolium hoc cum Trifolio paruo, recto, glomerato flore cōueniat: Est etiam in quo manifestè differat. Tenuē hoc, sed duram & lignosam agit *radicem*, quæ plures quidem vt illa emittit *surculos*, sed pedales, teretes, rigidos, pallidè virentes, & ad singula genicula recuruos. *Folia* quàm in illo altero tantò maiora, longiora, trigemina, neque cordata, neque serrata, longiusculis pediculis insidentia, qui ex membranea quadam articulos vestiente appendice prominent. Geniculis porrò *capitula* etiam oblōga denso flosculorum purpureorum agmine stipata insident, quatuor, quinque, aut plura, sed pro singulis geniculis singula, quorum calyculorum nullis striis donatorum apices recurui, rigidi interim in acutum fatiscunt mucronem, nec tamen ita durum, vt spinosum ausim dicere, nullis item denticulis præditum.

Locus. Dedit Frater C. Bauh. qui à Genero Cherlero acceperat Nemausii in incultis rupetis collectum.

TRIFOLIVM GLOMERVLIS TOMENtosis per caulium longitudinem.

Angulosi & glabri *caules*: *folia* terna iuncta, parua, ex oblõgo rotunda, glabra, crenata, pediculo donata ferè vnciali, cuius exortui adnata gemina pinna maiuscula, ex lato mucronata, caulem cõplexu suo cõprehendit, indidemque *flosculi* minuti, palliduli, glomerati oriuntur, quos sequuntur glomeruli folliculorum tomentosorum, candicantium, conclusorumque, in quorum singulis *semen* vnum pusillum, ruffescens, nitidum, apophysi veluti donatum, quemadmodum in Fœnograeci semine animaduertimus.

Ex squalidis Gallo-prouinciæ quibusdam locis collegit Gener Cherlerus mense Iulio.

TRIFOLIVM FOLLICVLACEVM, SIVE Vesicarium minus purpureum.

Hvmi fusos producit ex tenui, simpliceque radice *caules* dodrantales, *foliis* ornatos ternis, paruis, per extremum obtusis, circumcirca crenatis, pediculo longo appensis: è quorum sinu exit pediculus vnciâ lõgior, *flores* sustinens in orbem glomeratos, paruos, rubentes, quos mẽbranei excipiunt *vtriculi*, satis laxi, bicorni fastigio dehiscentes. Hæc pulchella planta se per terram spargit, degustata nullum habet manifestum saporé.

De hoc Clus. in Hisp. & hist. postr. agit, vocans *Trifolium pratense Salmanticum*, Hispanorum *Trebol de prados*, & simpliciter etiam Trebol, quòd ipsi & cætera Trifolii genera sic appellent. Cæterùm folia huic tribuit in ambitu quoque serrata. Quæ occasio, quòd figura Clusii minùs placeat, quòd talia in eius pictura non exprimantur, nec folliculi, in quibus semen exile, subrufum, contineri scribit, benè appareant. C.Bauh.phyt. *Trilium 6*, siue pratense *folliculatum*. Lob. Obs. & Ic.Pl. picturam, Clusii descriptioni, vt & nostræ, minùs commodam habet. Clusii, namque sine crenis proponit: vocat autem *Trifolium pratense Salmanticum*. Tab. *Trifolium Hispanicum*.

Ex semine è Belgio misso Geneuæ mihi prouenit: floret mense Aprili, estque semen maturum Iulio. Clusio autem totâ Æstate floret.

TRIFOLIVM CAVLE NVDO GLOMERulis glabris: Et aliud paruum cum glomerulis, lignosum.

Ex *radice* crassiuscula *caules* exeũt simplices, nudi, glabri, pedales: in glomerem florum purpureorum fastigiati, subiectis foliis, exilibus, viridantibus: sequuntur vtriculi flosculorũ numero respondentes, laxiusculi, squallidi, veluti neruulis intertexti, albidi, è quorũ orificio adhuc flosculorum prominent reliquiæ: *folia* tergemina, glabra, subrotunda, ferè vncialia, pediculo hærent palmati & sesquipalmati, è radice.

In viis quibusdam haud ita frequentem, quà Nemauso ad Gari pontem pergitur, obseruauit atque decerpsit Gener Cherlerus Iunii initio floens adhuc, sed & vel tunc glomeratum. Locus & Tempus

TRIFOLIVM PARVVM QVODDAM, SIVE Lotus pratensis purpurea. Dalech.

Descriptio Lotus pratensis purpurea [inquit Hist. Lugd.] *radicem* gignit gracilem, candicantem, parùm capillatã: *cauliculos* multos, ferè pedales, surculosos: *folia* Loti nunc terna, nunc quaterna, exigua: *flores* in ramulorũ vertice copiosos, purpureos.

In pratis & humidis locis nascitur.

TRIFOLIVM PRATENSE ALBVM à Fuchsio depictum, siue mas.

CAP. LIIX.

Descriptio Folia huic hirsuta, oblonga, venosa, crenata, terna ex longo pediculo appensa, per *caules* cubitales, simplices, plures ex *radice* crassiuscula, inque plura capita interdum diuisa: exorti *flores* glomerati, albi, Trifolii pratensis, purpurei, alio-

qui ſimiles. Geneuæ variiſque aliis in locis obſeruaui florentem Auguſto, Septembri & Octobri.

TRIFOLIIS AFFINE, QVADRIFOLium Phæum Lobelii.

CAP. LIX.

Deſcriptio.

LObel. Obſ. *Quadrifolium phæum* & Ic. Pl. Tom. 2. p. 33. *Quadrifolium phæum fuſcũ hortorum.* C.Bauh. phyt. *Quadrifolium hortenſe album.* Tab. Lotus quadrifolia Vierbletterichter Steinklee. Aſt mirum dici Quadrifolium, quum in figura Lobelii etiam ſint quina.

Quadrifol. hortenſe. Lotus quadrifol. Tab. vocatur.

TRIFOLIVM MAIVS ALBO FLORE incanum Cluſii.

Deſcriptio

TErnis, aut quaternis interdum aſſurgit virgis aut *coliculis*, pedalibus, firmis, rectis, teretib. circa quos naſcuntur rara *folia*, oblonga, anguſta, dura, neruoſa, carinata, & dorſo elatiore, terna ſemper ab vno exortu prodeũtia vt in reliquis Trifolii generibus, incana, in ambitu veluti dentata, ab radice frequentiora & maiora: *flores* extremis ramulis, in quos cauliculi ſeparantur, inhærent parui, frequentes, conferti, & ſpicam quodammodò formantes, albo colore, & nõnullo odore præditi: *radix* viuax minimi digiti craſſitudinem æquans, fuſco & denſo cortice tecta, longa, aliquot fibris donata.

Cluſio cuius deſcriptionem propoſuimus, *Trifolium maius primũ*, ſeu maius albo flore. C.Bauh. phyt. *Trifolium* 10. ſiue *montanum album.*

Trifol. album.

Locus & tempus

In pratis ſiccioribus Metropoli Auſtriæ Viennæ vicinis, tum in Morauia & Bohemia floret Maio & Iunio.

TRIFOLIVM PRATENSE FLORE albo minus, & fœmina, glabrum.

CAP. LX.

Deſcriptio

COntractuori eſt habitu quàm mas, *coliculis* breuioribus, infirmis, per terram ſparſis, per quos *folia* terna, parua, rotunda, glabra, retuſa: *flores* glomerati, minores, ex lõgioribus appẽſi pediculis, coloris albi. Hoc ni fallor, Montbelgardi quadrifolium, & quinque foliũ reperitur. Ex hoc genere ſuſpicor paruum, maculatis foliis, flore albo, repertum ad fontem admirabilem in Ducatu Wittembergico: Maculatum etiam eſt Iulio circa Montembelgardum. Paſſim ac ſpontè prouenientem variis in locis obſeruaui.

Locus & Tempus

TRIFOLIVM PARVVM, ALBVM MONSPESSVLANVM PILOSVM CVM paucis floribus.

Deſcriptio

TRifolio noſtrati pratenſi albo reſpondet, ſed multò minus eſt, *foliis* piloſis, *floribus* albis, duobus plærumque aut tribus ſimul iunctis: pumila eſt admodum planta.

Locus & tempus

Monſpelii hoc legimus florens menſe Aprili.

TRIFOLIVM PRATENSE LVTEVM mas, flore minore, ſemine multo.

CAP. LXI.

Deſcriptio

ADpedalem altitudinem & cubitalem excreſcit hoc Trifoliũ, *caulibus* tamen non penitùs ſurrectis, quos à *radice* albâ, minimi digiti craſſitudine, fibroſâ, ſapore leguminoſo Piſorum aut Fabarum, euulſu difficili, promit plurimos, hirſutos: *folia* hirſuta Trifolii purpurei & albi: *flores*, parui, lutei, ex multis floſculis minimis, formâ (ſi parua licet componere magnis) Geniſtæ alicuius, aut Coluteæ, congeſti, globulum exprimentes, quibus ſuccedunt *ſemina* multa, Meliloto officinarum quodammodò ſimilia.

Melilotus

Melilotus minor, Sertula campanica, & kleiner steinklee Brunfelſ. *melilotus exigua*, Trago: *medica* Dodonæo: *Trifolium aruenſe*, Tabern. *Trifolium luteum*, Geſnero: *Saxifraga lutea*, Fuchſio. Meminit tantùm Trifolii lutei Matthiolus, nec diſtinguit niſi colore à cæteris. C. Bauh. in renouato addit iconem.

Cæterùm, nomina linguarum vſitata, ſunt Gall. *Treffle petit iaune.* Germ. Geelklee / Geelwiſenklee & klein ſteinklee / Belgicè Cleynſteen Claûern & Cleyn geele Claûern.

Geneuæ florens vidi Maio, vbi virebat Hyeme: Baſileæ Octobri: Lugduni, & Montbelgardi etiam ſpontaneum.

TRIFOLIVM PRATENSE LVTEVM, fœmina, flore pulchriore, ſiue Lupulino.

CVm Trifolio pratenſi luteo mari multa habet communia, *radicem* exilem, duram, *coliculos* graciles, hirſutos; *folia* trigemina, neruoſa, *florem* luteum, ſed magnitudine & ſingularium floſculorum formâ differentem, duplò enim & triplò maiores huic ſunt glomeruli. Lupulorum capitula imitati, minores, contrarioque ſitu ſquammarum, quarum vnaquæque criſtata ſupremum conſtituit floſculorum folium, reliqua tria ſinu ſuo occultans. Huius porrò Trifolii pratenſis videntur duæ ſpecies: minor paſſim proueniens: altera magna & robuſta ad cubiti altitudinem ſurgens, cum pulchris magnis floribus, in qua ſemina parua lutea animaduetti. Pulcherrimum hoc Trifolium pratenſe luteum, magnum & robuſtum, fœminam voco.

An fortè Brunfelſ. Leporina? Thalius *trifolium luteum alterum lupulinum*, & vulgò *lupulum ſiluaticum* appellat. Caſp. Bauh. phyt. *trifolium* 4. ſiue *pratenſe luteum, capitulo Lupuli.* Hort. Luſ. *trifolium aruenſe luteum, lupulinum.* Geelb wiſenklee / vnſer frawen hopffe. An Tragi, Meliloti genus 8. & penult. Lonic. Tragum imitatus huius meminit, ac vocat *Lagopum, pedem leporinum, & trifolium humile.*

Speciem maiorem inueni in margine agrorum montis Roſsberg prope Maſmunſter, florentem Octobri, Minorem alioqui frequentem Montbelgardi, Monſpelii & Geneuæ. Frater C. Bauh. collegit Baſileæ in pratis.

TRIFOLIVM SAXATILE HIRSVTISSImum, ſiue argenteum.

SVb hoc nomine apud Fratrem obſeruauimus plantulam, cuius *radix* dura, lignoſa, cortice veſtita ruſo, cuius figura reptionis ſuſpicionem iniicit: ſupernâ illâ parte in maiuſculos diuaricatur trunculos, plures cauliculos ex radice multiplici erigentes, ſed palmâ breuiores, quos folia Trifoliorum ritu digeſta veſtiunt argentea, mollicella, albicantia, breuiſſimis nixa pediculis. Ex quorum ſinu glomerulum molliſſimorum, piloſorum, flaueſcentium ſtipatu congeſtum prominet, quod ex floſculis fatiſcentibus compoſitum arbitramur.

C. Bauh. phyt. Trifolium 41. ſeu ſaxatile hirſutiſſimum, quod in Helueticis iugis & caulibus ſummis legit. *Trifolium ſaxatile hirſutiſſimum.*

TRIFOLIVM PELTATVM CRETICVM.
CAP. LXII.

QVod apud Fratrem obſeruaui cùm inſcriptione Trifolii odorati Cretici, & apud D. D. Iat. Zvvingerum, cui aſcriptum erat Μασσερία, *Radiculâ* eſt tenui, longiuſculâ, fibris donatâ, quæ *cauliculos* ex ſe promit duas, tréſve vncias altos, glabros, *folia* exigua, quæ longiuſculis inſident pedicellis. *Floſculi* quini plùs minùs cauliculo ſummo incúbunt congeſti, pallidè luteoli: quos *ſiliquæ* excipiũt compreſſæ, latiuſculæ, ſimile *ſemen* ſed exiguum, ac vix vnum aut alterum complectentes. Hæ, referente Fratre ex teſtimonio Honorii dum teneræ ſunt, recentéſque, dulciſſimæ, eſuique aptæ ſunt: at vbi induruerint, amariſſimæ. *Deſcriptio Trifol. odoratum Creticum. Maſſuria.*

C. Bauh. phyt. Trifolium 27. ſiue peltatum Creticum. Item apud Matth. Trifolium 8. ſiue Peltatum Creticum.

MEDICA IN GENERE.
CAP. LXIII.

EX Trifoliorum, & eorum quidem, quorum valuulæ cochlearum modo intorquentur, genere & Medica eſt. Hæc natales ſuos ipſo nomine fatetur, locúmque vnde venerit, vocabulum indicat. Externa olim Græciæ [inquit Plin.] à Medis eſt aduecta per bella Perſarum, quæ Darius attulit. Hinc Gentile nomen obtinuit. Similis eſt Trifolio, caule, foliiſque geniculatis, quicquid in caule aſſurgit, in folio contrahitur. Hæc paulò aliter Dioſc. tradidit. Μηδικὴ recens naſcens ſimilis eſt trifolio in pratis naſcenti. Verùm in progreſſu folia contrahuntur, & caules trifolio ſimiles producit, in quibus accreſcit ſemen, Lentis magnitudine, ſiliquulæ modo intortum. *Natales. Plinii lectio. Dioſc. lectio.*

Medica ab Hiſpanis vocatur *Bruaye, Alfaſa, Alfalfe, & Alfalfa*, voce fortè deductâ ab *Alfaſafat*, *Alfaſa, Alfalfe, & Alfalfa, Alfaſafat.*

Cot. Altisicat. Andacocca. quam Auicenna simul cum nomine *Cot* & *Altisicat* lib.1.exprimit: licèt lib.3.capite de tremore, vbi oleum de Andacocca multùm laudat, videatur eandem per Andacoccam intellexisse. Gallis

Nomina linguarum *Sainctfoin,& Foin de Bourgongne, & grand Trefflle,* Picardis *Foignasse*, Germ. Viechklen, oder burgündisch hew, hailkfüter.

Aequiuoca Sub Medicæ nomine, quæ nobis verior videtur, & vt existimamus, per Hermol. Marcellum, Gesnerum, Matth. Amatum, Bacchan. Dodon. Clus. & Cæsalpinum recepta est, & à nobis Medica maior erectior florib. purpureis dicitur, hæc occurrunt æquiuoca. Medica silu. lutea & ruffa. Trifolium cochleatum marinum, aliis Medica marina. Medica scutellata. Medica orbiculata. Medica echinata glabra cum maculis nigricantibus, & sine iis. Medica magna turbinata, Echinata magna, hirsuta, hirsuta echinis rigidioribus, Echinata hirsuta, Echinata minima, Coronata parua Cherleri, Lunata, Lunatæ similis siliqua, de qua sub Auricula muris Camerarii. Medicæ nomen quoque, quamuis perperàm, & apud imperitos solùm cognitionis herbarum, teste Dodonæo obtinuit Trifolium pratense purpureum. Olim Trifolium candidum, dicebatur Medica tertia Dodonæo, quæ opinio in postremis reiicitur. Nos de hoc agimus sub titulo, Trifolium pratense album. Trifolium quoque luteum, Trago dicitur

Saxifraga lutea. R. Const. nos. Medica Dioscoridis, & apud Dod. Medicæ species. Porrò Medica Tragi non est Saxifraga lutea Fuchsii, vt vult Rob. Const. apud Amatum. Est hæc nobis Melilotus vulgaris. Quæ verò sit Medica Cornario, quam dicit à vulgo Medicorum vocari Bursam pastoris, & à vulgo Germanorum deschenkraut, inquirendum.

Error quorundam. Laburnum. Cytisus. Apud Euch. Roels. Lonicerum & Ryffium ineptè ponitur icon Laburni pro Medica. Cytisum Matthioli à Cortuso missam, non Cytisum, sed Medicæ speciem esse [inquit Hist. Lugd.] autumant periti Herbarii: Hæc vocatur à nobis Cytisus candidus siliquâ incuruâ. Ad hæc Medicæ speciem esse putant Ferrum equinum dictum Gesnero, quod nos Soleam equi inscripsimus. Medica etiam de Helenio dicitur in ascript. Dioscor. de eo Hist. n. g. l. 25. De Medio quoque Medica traditur in spur. Diosc. de eo Hist. n. lib. 20.

Duratio Tanta dos eius [inquit Plin.] vt vno satu ampliùs quàm tricenis annis duret. Plinio contrarius esse videtur Palladius, qui semel satam decem solùm annis permanere scribit. Cæterùm Medicam diu durare, vel Plutarchi testimonio comprobatur, similitudinem ex hac in libello contra Epicurum desumentis egregiam. Sicuti, inquit, herbæ Medicæ semen multis flexibus, & per obliquum terræ innascens, ob asperitatem multo tempore perdurat, ita dolor vncinos & radices disseminans: carnique implicatus adhæret non diem modò, aut noctem, sed annos & aliquot lustra, ægrè aliis doloribus tanquam clauis violentioribus expulsus discedit.

Locus, in quo Medicam proximo Vere saturus es, autore Columellâ & Palladio circa Calendas Octobris proscindendus est, & is tota Hyeme putrescere permittendus. Mense autem Februario, iterandus est, & purgatis lapidibus diligenter occandus. Et tandem circa Martias Calendas, subacto ficut in hortis solo, formandæ sunt areæ pedibus 10. latæ, & 50. longæ, ita vt eis per semitas aqua ministretur, & facilè possint ex vtraque parte runcari. Tunc iniecto an-

Tempus satione tiquo stercore in Aprilem mensem (hoc enim tempore Medica serenda est) reseruentur, paratæ. Singuli cyathi seminis occupant locum latum pedibus quinque, longum pedibus decem. Sed mox ligneis rastellis obruantur iacta semina, quia Sole citiùs comburuntur. Post sationem ferro locum tangi non licet, sed rastris ligneis frequenter herba mundetur, ne teneram Medicam premat. Prima messis eius tardiùs fiat, vt aliquantùm semen excutiat. Cæteræ verò messes quàm volueris citò peragantur. Vbi secueris, sæpiùs riga. Post paucos dies, cùm fruticare cœperit, omnes alias herbas runcato, ita & sexies per annum metis, & annis decem poteri tenere continuis.

De Medica, inquit Varro, in primis obserues, vt ne in terram nimiùm aridam, aut variam, sed temperatam semen demittas. In iugerum vnum, si est naturâ temperata terra, scribunt opus esse Medicæ sesquimodium: id seritur ita, vt semen iactatur, cùm frumentum seritur. Medica porrò, vt Theoph. tradit, sæpiùs diminuta, tonsaque melior, sapidiorque euadit. Sed nec huic stercoratio prodest, quin potiùs stercoris & vrinæ causâ perit, vt quidam dixere. *Locus.*

Vsus. Lact ante boues. Medicâ nutriri boues lactantes, vt plus contineant lactis, iubet Sotion in Geoponicis, itemque Varro, Columella & Palladius. Aristoteles contrà hist. animalium inquit: Pabuli genus aliud copiam lactis extinguit, vt Medica herba, & præcipuè ruminantibus: aliud auget, vt Cytisus & Eruum. *Lac extinguit.* Qui in Hispania rem obseruarunt [vt notat Camer. horti] vbi quotidianus eius vsus est, referunt nullo cibo tam viridi quàm aridâ prius magisque lætari, saginari, & pinguefieri iumenta, pecusque omne: parciùs tamen dari, quoniam inflet, & multum sanguinem creet, quem deducere postea necesse sit, annotante Virgilio Marcello. Medica, inquit etiam Varro, obiicitur modicè, ne parum, aut nimiùm saturentur, vtrumque enim ad corpus alendum inimicum. Fieri itaque potest, vt lactis abundantiæ conducat, modò non ad satietatem vsque præbeatur, id quod etiam Plinius vetat, alioquin nihil mirum Aristotelem vera scribere, & vniuerso in sanguinem, adipem, & carnes, alimento redacto, non superesse, quod in lac conuerti debebat. *Aristot. [...] um So[...] & alii [...] cibatus.*

Ager. Agrum stercorat, ac adeò est suauis, ac nutriens, vt pecus arcere necesse sit, ne vel disrumpatur, aut sanguinem detrahere oporteat. Animalium vitiis plerisque medetur. Ad maciem mularum, vt Columella prodidit, nulla res tantùm, quantùm Medica prodest. *Macies mularum.* Semen, vt tradit Diosc. siccatum iucundi saporis gratiâ conditaneo sali admiscetur. *Semen.* Viride, quibus refrigeratione opus est, illitu suffragatur. Herbâ totâ pro gramine vtuntur ii, qui pecora alunt.

MEDICA MAIOR, ERECTIOR, FLORIBUS PURPURASCENTIBUS.

Descript. Valdequam luxuriat obsequioso fœnore cultorem fouens, *caulibus*, ut numerosis, ita prolixis: *folia* terna oblonga, per extremam oram, quæ obtusa est, crenata: *flores* copiosi velut in spicam digesti, purpurascentes: *siliquæ* cornu caprini instar contortæ, in quibus *semen* minutum & candidum: *radix* subest longa, tenuis, & lignosa.

Hanc tradit Hermol. dicens: Imperitiâ vulgi Melica vocari cœpit. Semen eius sub dente Phaseoli recentis saporem præsentat. Propter altitudinem radicum huius reliquæ herbæ intereunt, sine ipsius damno.

Ex Hispania [inquit Marcell. Virg.] integros herbæ

herbæ; quam inibi Medicam censent, cum suo semine caules afferri nobis curauimus. Siliquam non licuit videre &c. miramur autem nos ei allatos caules cum suo semine, & siliquas non etiam adfuisse.

Medicam appellat Ruell. ex aliorum sententia *Fœnum Burgundiense*, quod rura *Fœnaciam* dicant. Ait etiam Marcellum magis eius cognitionem obliterasse. Gesnero *Medica vera*, Clusio *satiua & legitima*. Anguill. *Medicæ species*. Medicę quoque meminerunt Matth. Lacuna, Amat. Bacch. Lob. Pandect. Cæsalp. Camer. hort. Lus. & alii.

Historiæ Lugd. Consarcinator imperitus stirpium omnia confundit: descriptio quidem competit Medicæ, de qua agimus hoc capite. An item Dodonæi icon, dubitamus. Quia Dodonæi & historia, & figura dubia: hic præterea nullum certum ponit discrimen inter Medicas, sed suo more commiscet. C. Bauh. phyt. *Trifoliu. m* 30. siue *siliquâ cornutâ. Medica Dod. gall.*

Hâc quondam, Hermol. Marcell. Virgil. Aug. Gallo, & aliis testibus, plena erat Venetia, sed pridem per Gotthos periit, reseruata autem in Hispania, inde denuò in agrum Neapolitanũ, quasi postliminio introducta fuit. Cæterùm, Tiguri primò apud D. Gesnerum, cui, vt ipse perhibet, ex semine peregrino prouenit, deinde Basileæ in hortis quibusdam florentem mense Iunio & Iulio, vidimus. Geneuæ agros eâ consitos obseruauimus, quos aliquoties in anno resecabant ad impinguandos equos. Circa Burmiam in Rhetia sponte prouenire reperi. Montbelgardi in horto meo & Illustrissimi Principis è semine mihi prouenit, ac multis durauit annis.

De huius viribus & vsu iam suprà in genere pertractauimus.

MEDICA SILVESTRIS.
CAP. LXIV.

MEdicæ siluestris genus est, *radice* crassiusculâ lignosâ, sapore subdulci, virgulta emittente cubitum longa, vel etiam longiora, teretia, striata, glabra, in multos, lentos surculos subdiuisa: *folia* de more terna, angusta, oblonga, supremo margine veluti corrosa: *flosculi* surculorum fastigiis conferti, globuli ferè modo insident, crocei, quibus delapsis *siliquæ* suboriuntur contortæ, compressæ.

Taber. *Lens maior repens*, Groß Kriechende linsen. Icon Tabernæ quidem placet, ast non nomina, quæ huic in eum dubio procul finem adscripsit, vt nouitate placeret, non aliis, sed sibi ipsi.

C. Bauh. phyt. *Trifolium* 31. seu *frutescens, luteum*

Ast nos in hac herba nihil fruticosi obseruauimus, existimantes hanc plantam comprehensam esse sub Trifolio 30. siliquâ cornutâ, flore luteo.

In sepibus & segetibus prope Monspelium & Lunel, mense Maio & Iunio reperitur cum flore luteo, variisque aliis in locis tum à nobis tum ab aliis reperta fuit. *Locus & tempus.*

Calida est in secundo gradu, subacris, sapore scilicet nitroso, tenuiumque partium Gesn. *Vires*

TRIFOLIVM COCHLEATVM MARInum, siue Medica marina.
CAPVT LXV.

QVantum quantum est, totum villosâ, incanâque lanugine obductum est: *caules* pedales, ac etiam cubitales, ramis frequentibus brachiati: per quos *folia* ex breuibus pediculis terna, parua, obtusa, frequentia, sapore nullo manifesto, *flores* multi simul congesti, lutei, Trifolii lutei ferè similes: *siliquæ* orbiculares, in se contortæ, *radix* crassa, cubito longior, tenera, gustu quodam ingrato, salsuginoso, & amaricante. Gesn. hort. Trifolium marinum. *Descriptio*

C. Bauh. phyt. Trifolium 24. siue Cochleatum maritimum. Guilandinus Trifolium album, & Cicer sacerdotale vocabat: alii Cytisum marinum. Lob. & Pena Adu. & Ic. Pl. Tõ. 2. p. 38. vti etiam Tabern. cum Camer. hort. & icon. Medicam marinam: Eius autem figura facta est ad plantam siccam, à me [I. Bauh.] Gesnero missam, & anno 1561. collectam, quæ adhuc diligenter inter siccas meas coaceruatur: Quamuis nec Gesneri, nec nostri hîc meminerit, sicut in pluribus aliis. *Trifol. marinum. Cochleat. Album sacerdotale. Cytisus marinus. Medica marina* *C. Bauh. not.*

Dalechampius hanc depinxit, vocans Anthyllidem priorem descriptam à Dodonæo, cuius opinioni assentiri non possum, nisi dicam non diligenter ab ipso neque descriptam, neque depictam. *Dalechamp. not. Anthyllidi*

Clusius, à quo parum aliquando abfuit, quid

Medicam marinam, Helenium Ægyptium Crateri Diosc. cap. de Helenio describi tam esse sibi persuaderet, eò quòd multas habeat notas, adhuc hodie nihil affirmat. Cæsalp. Trifolii quoddam genus, in incultis præcipuè maritimis proueniés, cuius fructus T. buli modo, &c. vide antè sub Trifolio pratensi in genere.

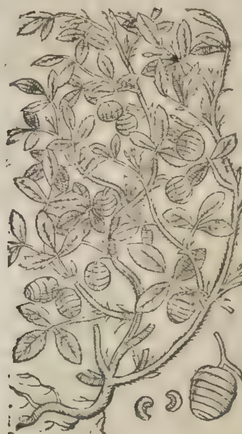
Helenium. Ægyptium.

Locus & Tempus.

Venetiis floret ad maris littus Mense Maio, & etiam Septembri. Clusius, qui Marinam Medicam vocabat, quòd Medicę sit simillima, & in maritimis Meridiei præsertim obuersis nascatur locis, prouenit, inquit, passim in Hispania, & Gallia Narbonensi. Inueniebam etiam in Oceani litore, ad Tagi fluminis Ostium, ad D. Ioannis propugnaculum nondum tunc absolutum, & Caxcays, sub Olysippone Decembri florentem anno 1564. Floret alioqui Æstate & Autumno, & subinde semen profert.

MEDICA SCVTELLATA.

Descriptio:

CVbitales obutos hirsutosque habet *caules*, eosque erectos: *folia* terna, maiuscula, latiuscula, acuminata, subtus hirsuta, circumquaque crenata: *flores* pauci, lutei, quos, volutarum instar, cochleæ teniuque sequuntur rugosæ, turbinatæ, veluti è scutellis quatuor, aut quinque compositæ, vt inferior maior superioris conuexum suo cauo excipiat: *radix* lignosa, simplex.

Ad hanc nostram Scutellatam Medicam, quemadmodum & ad sequentium aliquas videtur referri posse vna è Medicis Turneri, qui satis indistinctè de iis ita scripsit: Medicæ notas, præter eas, quas recensent Diosc. & Plinius, has obseruaui. flos est luteus: ex tribus foliis medium longiore pediculo semper nititur. simulque cum Sole occidente conuoluitur, oriente expanditur. fructus per maturitatem cochleatus, cornu caprini ferè instar, nisi quòd voluminum finis non promineat extra circinatum orbem: idem aliàs læuis, aliàs hirsutus, aliàs denique spinosus. Maximæ Medicæ folliculus, & plurimùm læuis: Minoris hirsutus aut echinatus: semen Fœnugræco simile tum colore, tum figurâ.

Fructus cochleatus

Nobis videtur Dodonæus Trifolium cochleatum primum pro Medica, quam hoc loco tradimus proponere, quamuis icon non bene eam demonstret.

Dodon. notatur Trifol. cochleatum

In icone etiam Lobelii & Penę Adu. huius Medicæ portio quædam exprimitur, licèt non bene ab aliis distinguatur, nec describatur. Aliud quoque in titulo Lobelii, & aliud in icone, quam etiam Plantinus assumpsit Tom. 2. p. 37. quæ tres Medicę seminis varietates promittit, & duas tantùm ostendit, scutellatam videlicet, & turbinatam.

Hanc autem non posse Veterum Medicam esse, satis ostendit Plinius, scribens de eius longâ duratione, quæ non cadit in annuam Medicam scutellatam, & similes.

Historiæ quoque Lugd. consarcinator confusè de hac scripsit, proponens in sua tabella (cui titulus, Medica silu. prior, fructu triplici & diuerso) cochleas nostræ Scutellatæ, sed non describens, nisi id faciat his verbis: obliquis voluminibus sinuosum. Duæ preterea tantùm fructus differentiæ in eius figura conspiciuntur, cochlearum nempe scutellarum, & turbinum: cùm tamen titulus triplicem & diuersum promittat. Meminit is demùm Trifolii cochleati folliculo spinoso, sed in icone nihil tale demonstrat. Vt autem veritatem non faciamus exulem, fatemur vades eius perpetui, Medicas non distingui, Medicamque surrectam flore cęruleo cum aliis confundi, ac quidem cum ea, quam siluestrem lunatam vocat: Laudabile profectò fuisset, imperitum stirpium hæc nunquam tractasse.

Histor. Lugd. farcin. ... confudit

Compilator Tabern, qui Medicam Anglicam vocat, Englisch Schnecken Klee / falsam habet figuram, & ad eam concinnatam decriptionem. Trifolium cochleatum, seu Medicæ species Ponæ in Baldo. C. Bauh. Trifolium 18. siue cochleatum fructu latiore acuto.

Taber. notatur Medic. Anglic.

Passim prouenit Monspelii, maximè in segetibus, Vere florens. Montbelgardi in horto E. C. floret Iunio & Iulio, fructu maturo Augusto, ac deciduo, quotannis se propagat, modò Hiems non sit seuerior.

Locus & temp.

MEDICA ORBICVLATA.

Desc.

SVbest ci... ...atum, li... ...sa infinitos fundens *caules* pedales, aut palmares, per terram sparsos: *folia* terna parua, glabra, ferè triquetra, per extremum lata, & non nihil crenata, maculis interdũ nigris respersa: *flores* exigui, flaui, oblongis pediculis donati: *siliquæ* helicoides compressæ, membraneæ, ex tribus, quatuorue orbiculis, altero alteri imposito constantes, magnitudinis ferè vnguis, vbi maturuerunt, nigricantes, *semina* continentes rufa, plana, sed recurua. C. Bauh. phyt. Trifolium 19. siue scutellatum fructu latiore, folio obtuso. In montibus Euganeis, vt & Monspelii colligitur.

Loc.

MEDICA ECHINATA GLABRA, CVM MACVLIS NIGRICANTIBVS & sine iis.

Desc.

BIcubitales per terram spargit *caules* glabros & in iis *folia* terna, glabra, per extremum latiuscula & serrata; quorum quædam cordis effigiem nonnunquam exhibent, quam cùm plãta primò prouenit, aspersæ maculæ nigricantes repræsentant. Flores lutei, parui, duo, aut tres: *siliquæ*

siliquæ cochleatæ, parùm compressæ, muricibus per margines horridæ.

C.Bauh.phyt. Trifoliũ 22.siue cochleatum maculatum. Medica Arabica Camer. Et sequenter, Trifolium 23.siue cochleatum fructu nigro hispido. Trifol.cochleatum alterum Dod Medica folliculo spinoso Lobelio. *Hæc ille*. Nos tamen, Medicam Camer. Arabicam diuersam à Lobelii Medica spinoso folio,& Dodonæi Trifolio cochleato altero, asserere non ausimus. Nimiùm sunt breues Dodon. & Lobelius.

Cæterùm, Trifolium cochleatum alterum (inquit Dodon.) gallicè *L'herbe aux Limaçons* vocatur, quod plærique Recentiorum Medicam indicant, quamuis cum descriptione Medicæ non conueniat. Est enim Medica Arabica [teste Camer. hort. foliis cruentâ maculâ insignitis. Lobel obs. & ic.pl.Tom.2.p.37.sub Medica folio spinoso, figuram Trifolii cochleati alterius Dodonæi habet. Medicam porrò Arabicã Hort. Lus.germ. Arabisch Schneckenklee vocat. Meminit huius, ni fallor, Cæsalp. sub Trifolio pratensi in genere.

Geneuæ mihi in horto mense Maio vigebat: Argentinæ D. Melchiori Sebizio cum floribus & siliquis hispidis, foliis glabris non maculatis, Iulio.

MEDICA MAGNA TVRBINATA.

Cubitales & sesquicubitales *caules* emittit, hirsutos, multis ramis fissos, *foliis* tergeminis, hirsutis, Trifolii pratensis purpurei paribus, aliis veluti triquetris, per oras incisis, quorum pediculi longiusculi, pinnis caulem ambiunt: *flores* parui, lutei, pediculo hærent vnciali, & sescunciali, quos sequuntur *fructus* turbinati, sex aut plurium circumuolutionum, arctè commissarum, duri: vnaquæque spira gemino denticellorum ordine cælata est, medium secante zonulâ perpetuâ: *semen* compressum, renis instar sinuatum, Fœnugræci semini par, aut etiam paullò longius. Annua est planta.

Lob. & Penæ Adu. Medica, cui siliqua Cupressi figura, cuius portio quidem aliqua, sub titulo Medicę, tres seminis varietates ostendentis, exprimitur, ast non placet icon. Hæc etiam à Plantino Tom.2 p.37.proponitur.

C.Bauh. phyt. Trifolium 20. siue cochleatum fructu compresso oblongo. H.Lugdunensis, inquit, vnâ figurâ tres exprimit differentias, vt & Lobelius. Si Frater triplicem hanc differentiam ostenderet, ipsi fidem haberemus, nos duplicem duntaxat obseruamus, scutellam sc. & turbinatam.

Montbelgardi in horto E.C. ex semine per D. Christophorum Schvvartz Stutgardiâ misso, & Aprili terræ mandato, floruit Iulio.

MEDICA ECHINATA MAGNA hirsuta.

Folia huic prima subrotunda, postmodũ nonnihil acuminata, & serrata, terna vni pediculo innixa: *caules* ad duos, tresue cubitos per terram spargũtur: *flores* multi, coacervati ex longo pediculo, lutei: *siliquæ* simul aliquot cohærent, spiris duabus, aut tribus, vel etiam quinque, ferruminatæ, breuissimis veluti spinis obtusis, exasperatæ. Geneuę in horto mihi prouenit. Echinus, qui particulatim in tabella hac est pictus, sequentis Medicæ est.

MEDICA HIRSVTA ECHINIS RIgidioribus.

Per terram se expandit cubitalibus & lõgioribus caulib. *folia* parua hirsuta, & per extremã oram lata: *flores* lutei: *echini* cochleati, pauci, & ferè singulares, longis susque deque vergentibus rigidiusculis spinis horrẽt, non admodũ densis: conuolutiones sunt tres, aut quatuor.

In figura nostra emptitia spinę nimis breues & crebræ, ideò in tabella præcedenti, melius erant exprimendæ.

An Lob.& Penæ Adv. Medica siliquis spinosis? C. Bauh. phyt. Trifolium 21. siue cochleatum, fructu duro, spinoso. Medica siliqua spinosa Adv. quam Lob.ic.Tom.2.p.37. sub Medica pingit. An autem Lob.(vt equidem C.Bauh. vult) intelligat eandem Medicam nobiscum, asserere non ausimus, quia paucis tantùm verbis spinosæ meminit. In iconum quoque tabella, in qua Lob. tres Medicas dicit se tradere, nullam video spinosam. Fratrem eandem nobiscum intelligere existimo. Ponæ in Baldo Medica spinoso folliculo. Cast. Durantes pro Medica pingit cochleatam spinosam. An Camer. hort. Medica annua, semine minuto, hirsuto?

Mense Septembri ad mare reperi Monspelii.

MEDICA ECHINATA HIRSVTA.

Descriptio

CRassiuscula est & prolixa, sed singularis *radix*, alba: *caules* multi, tenues, per terram sparguntur, dodrantales, & cubitales, striati, hirsuti: *folia* terna, subrotunda, ad Trifolium pratense luteum accedentia, nullo notabili sapore prædita, pilosa, albescentia, maximè parte inferiore: *flores* parui, lutei, simul aliquot congesti, eodemque modo simul coaceruata ex eodem pediculo longiusculo, *capitula*, Piso non maiora, contortis helicibus constantia, globosa, quatuor, aut quinque, atque etiam plura, mollibus spinulis echinata.

An Trifol. tortuosum? Tribulus Trifol. echinatum An Lotus?

Hist. Lugd. Tribulus terrestris minor repens Dalechampii. C. Bauh. phyt. *Trifolium* 26. siue *echinatum aruense maius.* An Lob. Obs. *Lotus Italica altera?*

Locus & tempus.

Floret & semina fert mense Aprili & Maio. Passim prouenit maximè inter segetes prope patibulum Monspessuli Frater C.Bauh. inuenit prope Perou in littore maris. Hanc eandem habui Geneuæ in horto.

MEDICA ECHINATA, MINIMA.

Descriptio

HÆc est *caulibus* circiter pedalibus, vel minoribus, tenuibus, quos ornant *folia* terna, Medicæ echinatæ foliis similia penitùs, parua, hirsuta: *flosculi* pusilli, lutei, multi simul congesti: sequuntur eiusdem *pediculi* fastigio hærentes quàm proximè, glomerati echinuli muricati, tres, aut quatuor, vel quinque iuncti, Orobi grano non maiores: *radices* tenues.

Tribulus Trifolium Medica

Hist. Lugd. *Tribulus minor rectus Dalech.* C. Bauh. phyt. *Trifolium* 26. siue *echinatum aruense secundum.* Cam. hort. *Medica pusilla capsulis echinatis.* An Ponæ in Baldo, *Tribulus silu. Dalech.*

Locus.

In pratis prouenit Geneuæ ad Nosodochiũ. In arenosis & sabulosis locis Dalech. legit. Ex nemore prope Lipsiam, der Rosendal *vocato*, Camer. attulit.

MEDICA CORONATA CHERLERI, parua.

Descr. Caulis

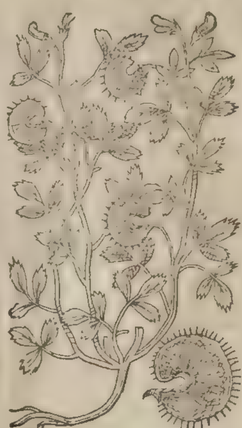
PEdalibus donata est *caulibus*, tenuibus, subrubentibus: è quibus alternatim ex longis interuallis *surculi* exeunt singulares, vnciales & longiores, qui extremo mucrone ternos, quaternósue gestant echinulos, Tribuli terrestris trifolii Hist. Lugd. Verùm singuli vnicâ ferè, aut sesqui-alterâ circumuolutione constant, vtrinque denticulatâ, gemellam coronam imitata, echinos sustinenti: surculo ad exortum breui pediculo hærent tergemina *folia*, hirsuta, aliquando subrubra, ferè cordata, in ambitu crenata, tam exigua, vt simul omnia dimidiatus vnguis digiti minimi facilè possit tegere.

Folia

Loci

In saxosis, aridis, & squalidis Galliæ Narbonensis, maximè verò in collibus inter Nemausum & Vcetium obseruauit & legit Cherlerus: estque vna ex rarissimis plantulis.

MEDICA LVNATA.

Descr. Siliq.

LAta, compressa, pollicis vngue maior siliqua, ad Auriculam muris Camerarii accedens, sed speciosior & maior, striata, in circuitu longiusculæ spinulæ, Cristam galli non malè exprimit.

Lunaria radiata Medica lunata Trifolium Hist. repr.

Lob. Obs. & Ic. Pl. Lunaria radiata Italorum: Medica lunata, siue falcata. Casp. Bauh. phyt. Trifolium 28. siue siliquâ falcatâ. Consarcinator Hist. Lugd. non distinguit Medicam silu. alteram lunatam seu falcatam, à cæteris Medicis. Cæterùm pulchrum semen misit Clariss. D. Cortusus nomine Medicæ Alaphalsaga. An porrò, Cæsal. Trifolii quoddam genus, cuius siliqua valdè lata, de quo sub Trifolio pratensi in genere. An Cast. Dur. in fine Medica lunata?

Alaph.

AVRI-

AVRICVLA MVRIS CAMERARII.

INquilina nobis planta eſt, quam Auriculæ muris nomine propoſuit Camerarius, radice nixam parua, colore buxeo, ſapore dulci, ex qua *caules* pedales circiter, numeroſi, ſupini, in terram reclinantes, teretes, hirſuti: *folia* alternatim è caulibus exeunt, mediocriter craſſa, rigidiuſcula, tactu aſpera, & piloſa, pinnata, eo quidem ordine, vt extimum impar ſextuplò ferè coniugatim diſpoſitis in alam foliis maius ſit, principio anguſtiore, medio ampliore, denique in mucronem deſinens: ſapor vtriſque aliquantùm feruidus: *flores*, cuiuſmodi leguminibus, parui, crocei, hirſutis, viridantibuſque foliolis ambiti: *ſiliquæ* latæ, compreſſæ, ſimiles Medicæ lunatæ, ſed paulò minores, in ſe conuolutæ, hirſutæ, *ſemen* claudunt figurâ renis, alterâ parte gibboſum, alterâ ſinu inſculpto cauum.

C.Bauh. phyt. Trifolium 29. Trifolio ſiliquâ falcatâ ſimile. Camer. hort. Auricula muris, à ſemine, & Auricula leporis, à foliorum figurâ appellata.

Anno 1597. menſe Auguſto floruit in horto Montbelgardienſi E. C. ex ſemine partim miſſo per D. Hoenſtetter Medicum, partim in horto D.D. Martini Chmielecii Baſileæ, maturo, menſe Septembri. Annua eſt planta. Cæterùm, vbi ſponte naſcatur, ignorat Camer. niſi fortè in Creta, vnde ſemen Epithymo immixtum defertur.

Saporem nonnihil feruidum habet, ſiquidem Camerario credendum, ac diutiùs commanducata, ſaliuam prolicit. Liquor ſtillatitius dulcis eſt primo guſtu, poſtea verò nonnihil linguam vellicat, fortè putridis vlceribus, ſi quis periculum faciat, non incommodus.

OXIS, SIVE TRIFOLIVM ACIDVM, flore albo & purpuraſcente.

CAP. LXVI.

EST Trifoliis annumeranda planta, quæ à vulgaribus Herbariis *Panis cuculi* vocatur, vel quòd Cuculus auis eâ veſcatur, vel quia hâc erumpente Cuculus vocem ſuam edere incipiat, in officinis autem Trifolium acetoſum ab acido ſapore, ac à Plinio Oxys eâdem ob cauſam. Ex craſſiuſculâ, ſquammatâ, alba, vel ex albo rubente *radiculâ* longæ & crebræ pendent fibræ albicantes, indidemque emergunt pediculi infirmi, tenues, rotundi, palmares & longiores, terna gerentes *folia*, ſatis magna, latiora quàm longiora, cordata, hirſuta, ex viridi flauentia, ſæpè reflexa, vt capitum ad pediculum coitus turbinatam reddat formam, ſapore acido: inter hæc alia ſurgũt pediculi, *florem* ſinguli ſuſtinentes, vnicum, magnum, albicantem, ſtriatum, tenerum; *folliculus* pentagonus, quo attacto *ſemen* exilit ruffum nucleo Perſici ſimile, ſtriatum.

Brunfelſ. Tom. 3. cum Matthiol. Caſt. Dur. Hiſtor. Lugd. & Thal. Trifolium acetoſum, & Herb. gpt. *Trifolium* 5. *Oxys*, autore Dodonęo, *Alimonia* vulgi Alexandro Benedicto. Lob. & Penæ Adu. puſilla videtur Lotus. *Trifol. acetoſum. Alimonia. Lotus*

Oxyn autem Plinii nunquam ad Lotos pertinere, doctè Geſn. exiſtimauit. Patet igitur vel hîc Lobelium memoriâ lapſum.

Anguill. non vult affirmare Oxyn eſſe ſpeciem Trifolii acidi. Cordus, qui deſcribit, dicit *Oxyn Alleluiam* vocari. Ruell. *Oxys Plinii*, vulgò *panis cuculi* dicitur, & Herbariorum *Trifolium* 4. quod *acidum* nominant. Cluſ. Hiſp. *Oxys vulgaris*. *Alleluya. Trifol. acidum.*

Trago ſi non reſtagandum, fieri poteſt, vt ſit Oxys ſeu Oxytriphyllon apud Dioſcoridem. Poſſet etiam dici ſilueſtris Acetoſa, ſeu Oxalis wild ſaür ampffer] Sunt qui *Luyulam* & *Bathael* nuncupent. Vide Meſuem, Matth. Syluaticum, Leonh. Gilbertum, & Iac. Manlium ſuper vng. Marciaton. Oxytriphylli quoque nomen apud Dioſcor. videtur eidem Hiſt. Germ. ſuperfluum & pertinere ad Gauchflee, Trifolium acidum. Hæc ille, cui ſi notum fuiſſet verum Trifolium bituminoſum, ei reliquiſſet nomen Oxytriphyllon, quod non malè conuenit. *Oxys Oxytriphyllon. Acetoſa ſilueſt. ſeu Oxalis. Luyula. Bachael. Tragus nó*

Adſtipulatur nobis Cornarius, dicens: Oxytriphyllon cum Oxy nihil commune habet. Oxym Plinii crediderim eſſe Trifolium acetoſum dictum. Hinc malè videtur Cæſalpino Plinius per Trifolium alterum, acuto folio Oxytriphyllon, intelligere Trifolium acidum, quod alibi Oxym vocat. *Cæſalp. error*

Nec deſunt, Monachorum teſtimonio, qui per Triphyllon intelligi putent Trifolium acetoſum, *Alleluia* nuncupatum. Fracaſt. Luyula, fortè Oxys Plinii. *Oxys Plinii*

Trifolium autem acetoſum differt ſexu. Fœmina [inquit Cam. in Epit. Matth.] flore albo, venis purpuraſcentibus diſtincto. Mas totus purpureus, rarus inuentu. *Trifol. aceroſi differ. Fæmina. Mas*

Tab. Oxys & Trifolium acetoſum floribus lacteis.

C.Bauh. phyt. Trifolium 13. ſiue acetoſum vulgare. Variat flore lacteo, purpuraſcente & luteo. Hæc Frater, qui quo Autore dicat vulgare Trifolium acetoſum flore eſſe luteo, me latet. Ego nunquam me audire aut memini, aut quemquam ſcribere obſeruaui. Paulò pòſt quidem ſcribam de luteo, ſed differente à vulgari. *C. Bauh. not.*

Fuch. Roeſſ. pro Alleluia, Pane cuculi, ſeu Trifolio cuculi, iconem Trifolii albi exhibet. Ve-

ræ autem Oxyos icon eſt pro Epithymo malè poſita, malè quoque Trifolii titulo vbi potiùs ponenda eſt dicta icon Trifolii albi.

Oxys Plinii non eſt Oxytriphyllũ Dioſc. Errores varii

Cæterùm Oxin Plinii, ſiue Trifolium acidum, quidam exiſtimarunt Oxytriphyllon Dioſcoridis, non ſine inſigni errore. Oxyphyllon enim & Oxytriphyllum, de Trifolio bituminoſo Veteribus dicitur. Nec minùs bene Lotum ſatiuam quidam putauêre Trifolium Aſphaltites & Oxytriphyllum. Nobis hæc eſt Lotus ſatiua, odorata, annua, flore cœruleo. Malè quoque quibuſdam Scribonii Oxytriphyllon: dicitur nobis Trifolium rectum Monſpeſſulanum. Peſſimè tandem à nonnullis pro Oxytriphyllo altero Scribonii habetur, de quo nos ſub Trifolio albo, recto, hirſuto valdè.

Non eſt Lotus ſatiua

Linguarum Nomina.

ὀξὺς, ὀξυτρίφυλλον, *Oxys, Oxys Pliniana, Acetoſella, Oxalis minima, Trifolium acetoſũ, acidum, panis cuculi*, & *Alleluia*. Gall. *Pain de cocu*. Germ. Saur: Būch: Gauch: & Gückgauchklee & Haſeklee. Itē Haſen-Roß: & Būochampffer. Būch: Gauch & Guckgauchbrot, Guckenlauch / & Gauchlin. Belg. Cockouckſbrot. Angl. Wod ſaur. Hung. Alleluia fiu.

Locus & Tempus.

Oxyn flore albo obſeruaui Geneuæ ſemine maturo Iunio. Patauii cum ſiliquis Decembri. Bononiæ al burgo di S. Catharina. Baſileę copioſè Auguſto circa Dornach in montibus. Frater autem C. Bauh. in monte Moutets. Cæterùm opacis plurimùm prouenit locis prope ſepes & itinera. Iac. Gargillus inuenit flore purpurante prope Newhauß quæ eſt vltra paruam Baſilcam in Marchionatu: nos autem inter Beffordiam & Raupach in dumetis florens Martio. Montbelgardi paſſim florens Aprili, virens Auguſto.

Vires & vſus

Enterocele Futura tempeſtatis nuncia. Temperamentum Ventriculi ardores Aquæ Febris acuta Succus. Eryſipelas Faucium calida fluxio Affectus cordis & ventriculi Porta reprehenſ.

De eius viribus hæc Plinius. Oxys datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Obſeruaſſe autem ſeſe ſcribit Fuchſius, atque adeò multorum experientiâ cognitum, quod eius herbæ copioſi flores crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendunt: pauci contra, ſiccitatem. Tota planta, auctore Matthiolo, refrigerat Oxalidis modo. Quare deuorata, ſitim & ventriculi ardores extinguit. Iecur refrigerat & cor roborat. Stillatia huius aqua datur vtiliter potanda acutâ febre laborantibus, ſed multò magis præſtat ſuccus ex ſaccaro potus. Illinitur idem per ſe eryſipelatis & inflammatis locis: oſque eo colluitur, cùm lingua, palatum, fauceſque calidâ fluxione laborant. Placet autem Triphyllon Alleluya dictum ad affectus cordis, vel ventriculi potiùs & oris eius, commendari. Propter temperamentum quod ex ſapore proditur, non autem propter cordis figuram, vt Porta vult. Siquidem multa ſunt, quæ talem figuram habent, nec cardiaca comprobantur. Diſplicet quoque quod laudet propter rectas, longas, & rigidas vaginulas ad ſerpentum morſus. Quis enim conſulat, vt applicetur planta adſtringens & refrigerans morſui ſerpentum? non inuenio Plinium aliquid tale de Trifolio acido ſcripſiſſe. Suſpicor Portam confundere cum modò dicto Trifolio, Trifolium Aſphaltites. Præ cæteris demum, teſte Io. Bokelio, ad peſtem laudatur conſerua Trifolii acetoſi verno tempore cum Saccharo præparatæ ſumpta manè ad Caſtaneæ quantitatē.

Conſerua Peſtis

Deſer.

* * *

OXYS LVTEA.

Cap. LXVII.

Deſcri

SErpendo per terram ſpargit *coliculos* palmares, aut ſeſquipalmares graciles: *folia* tenuiſſimis nixa pediculis terna cohærent minora quàm Oxyos vulgaris, magiſque per extremum fiſſa, corculum [vt vulgò pingi ſolet] expreſſiùs effigiantia hirſutiora, ex breuibus pediculis à coliculo prodeuntibus dependentia: guſtus acidi: *floris* forma ſtellata eadem, ſed color luteus: quem cornicula, ſiue *ſiliquæ* ferè vnciales ſequuntur, ſurſum ſpectantes, craſſiuſculæ, folioſæ ex quinque loculis conſtitutæ, quæ vbi ad maturitatem peruenere leuiſſimo attactu *ſemina* plurima, parua, ruffa, vel flaua C. Bauh. aſpera exiliunt è lateribus: oſculis quamprimùm conniuentibus, vt ne appareat ſiliquas diſſiliiſſe. *Radix* longiuſcula, gracilis, fibrata.

Oxys, Trifolium acetoſum flore luteo. Oxys lutea, corniculata repens. Trifolium acetoſum corniculatum luteum C. Bauh.

Huius Trifolii his meminerunt nominibus (*Oxys*, ſiue *Trifolium acetoſum flore luteo*) Cluſius Dodon. Cam. Tab. & Lob. qui præterea Obſ. *Oxyn luteam corniculatam repentem*, & *Oxyn luteam Cluſii*, cum Hiſt. Lugd. inſcribit. C. Bauh. phyt. Trifolium 12. ſiue *acetoſum corniculatum luteum*, qui antè vulgare luteum quoque dixit, quaſi ab hoc diuerſum, ita vt duo genera faciat. Ponit is iconem in renouato Matth. vbi vocat Trifolium acetoſum flore luteo Caſtori.

Locus Temp.

Vmbroſis quibuſdam circa Hiſpalim locis naſcitur. Apud Belgas, atque adeò in omni ſolo ſata prouenit, quin & ſemel ſata, poſtquam florere cœpit tota deinde Æſtate flores producit, & ſemen fert: plantæ tamen omnes, vt Cluſ. dicit, Hiemis inclementia pereunt, ſed & ſemine deciduo renatę [ſi rigida Hiems ſubſequatur] plerumque corrumpuntur, protſuſque genus interit, frigidioribus præſertim regionibus. Hæc Cluſ. Ego quidem cùm Monſpelii eſſem vidi flore luteo menſe Iunio, & poſtea Octobri florentem circa Gangem. Heidelbergæ copioſè in horto D. Sprēgeri, & Baſileæ D. Zvvingeri, vnde in hortum Montbelgardenſem tranſtuli, in quo ſe quotannis ſemine propagauit.

TRIFOLIVM ACVLEATVM CRETICVM.

Deſcri

RArum eſt hoc Trifolium Cretæ munus, cui *caulis* in ramos alternatim oriundos, creberrimos, angulоſos, denuò in minores ramulos diuaricatos, humique fuſos, ſtriatoſque diuiditur, vbique verò quà rami, ſurculiq. diuiduntur, duo exeunt *pedicelli* breues, oppoſiti, ſinguli *folia* terna, parua, oblonga, in acumen ſpinoſum deſinentia, glabraque ſuſtinentes: iidemque diua-

que diuaricationibus ſubſunt adunci, rigiduli, mordaces deorſum ſpectantes aculei: ſuperiùs verò ex ipſo ramorum coitu pediculus exit breuis, cui ex calyce viridante emicans inſidet *flos* amœnus, magnus, purpuro-violaceus, Lyſimachię ſpecioſæ ſimilis, è quinque foliis compoſitus, medium obſidentibus apicibus luteis: *ſiliqua* quatuor, aut quinque, coſtis canaliculatis, latiuſculis, ad mucronem turbinatum coëuntibus conſtant, *ſemine* in ſingulis contento lato, ruffo.

C.Bauh.phyt. *Trifolium* 33. ſiue ſpinoſum Creticum cœruleum, quod in horto Montbelgardenſi apud Fratrem Io.Bauhinum legimus: accepimus etiam à Laurentio Roſenavv nomine Trifolii ſpinoſi, ſemper virentis ex Candia, Cyſti flore. Cluſ. in poſtr.Hiſt. vocat *Trifolium ſpinoſum Creticum*, Honorio Bello, Orbitochorto, dubitatque an Tribulus terreſtris Dioſc. τρίβολος χερσαῖος ſit, aut ſaltem genus aliquod. Sed notæ Dioſcoridis, nobis quidem iudicibus, videntur meliùs reſpondere iam recepto Tribulo terreſtri: ſiquidem Trifolio Cretico non ſunt folia τῆς ἀνδράχνης, qualia requirit Dioſcorides.

Caſabona præfectus horti Ill.Ducis Florentiæ ex horto eius Piſano miſit Stutgardiam ſemen cum hac inſcriptione: *Orbitochorto*, Trifolium aculeatum, flore Cyſti, rariſſima planta Candiæ. Sata Montbelgardi in horto Ill. Princ. menſe Aprili, prouenit ex ſemine mihi miſſo Lutetiâ à Robino, floruit principio Iulii. Nata quoque erat Moguntiæ in Reuerendiſſimæ eius Celſitudinis horto, ſemine ex Italia quidem miſſo, ſed ex Cretâ accepto.

TRIFOLIVM PALVSTRE.

Geniculata *radix*, longa, alba, prorſum incedit fibris ſubinde demiſſis, firmata, *pediculi* inferiùs latiores vaginæ inſtar, dodrantales, tria habent annexa *folia*, magna, fabaceis formâ & magnitudine reſpondentia, læuia, inter hæc *caulis* ſurgit cubitalis, læuis, gracilis, virens, thyrſum gerens florum, ex albo purpuraſcentium, qui Dalech. priuſquam dehiſcant candidi, nonnunquam ſubrubentes ac rotundi: cùm recluſi in quina folia diuiſi, oblonga, tenuiſſimis & candidis filis, veluti lanugine, ſiue pube quadam elegantiſſimè criſpata, folliculi inde parui, rotundi, ſiue rotunda capitula aut vaſcula, in quibus *ſemen* Helianthemi ſimile, ex fuſco flaueſcens: amari guſtûs.

C.Bauh.phyt. *trifolium* 16. ſiue paluſtre. *Iſopyron* Dioſc. quorundam, aliis *Menianthes paluſtre* Theoph. 4.Hiſt.11. *Menſiflorum* Gaza vertit. Thalio Harc. *Trifolium paluſtre, ſeu caſtoris, Iſopyron* Dodon. *Limonium verum Cordi*, oder vaſſerwiſenmangolt, quòd nempe irriguis pratis & conſimilibus locis gaudeat, à quibus Limonio ſuum apud Græcos nomen antiquitùs obtigit. *Limonium.*

Tragus idem Limonii pratenſis nomine deſcribit, ſed apparet ipſum incidiſſe in locum, vbi ſtirps hæc florifera quidem fuerit, ſed floribus eius abſque fructu intercidentibus, vnde ipſe exiſtimauit, nullum herbæ huius fructum prorſus eſſe. *Tragi error*

Compilator Tabern. duas exhibet figuras; nec oſtendit qua in re differant præter magnitudinem. Hort.Luſ. *Trifolium paluſtre fibrinum caſtoris*, Biberklee/lüngenklee. Dodon. Gall. *Iſopyron* vocatum eſt à quibuſdam, teſte Dioſcoride, *phaſiolon*. Item in fol. *Faſelus hircinus*, aut *Bona hirſuta*, Belg. Boixboonen/ Harch. in Enchir. quoque *Limonium* vocat, verùm confundit cum eo Pyrolam. *Taber. not.* *Harch not.*

Lonic. *Limonium, limonium pratenſe*, & *Beta ſilueſtris*. Hæc ille, qui nomina ſolùm abſque deſcriptione ponit, ideóque confuſè nimis capite de Pyrola duas figuras ponit. *Lonic. confuſio.*

Lob. & Pena [qui in Adu. quærunt, Trifolium paludoſum, ſitne potiùs Iſopyron, quàm Melanthii ſpecies?] ſcribunt, cur huic Trifolio, aquatico vocato, quod potiùs Iſopyron, Matthiolus Melanthium quoddam prætulerit, vix coniectari licere. *Iſopyron.*

Cæterùm, Geſnerus eorum opinionem non probat, qui plantam hanc Limonium, aut Dioſcoridis Iſopyron eſſe affirmant. Iſopyrum ſiquidem Dioſc. Aniſi folio conſtet. Lotus [inquit is, forſitan eſt paluſtris VVoiſelli. *Non eſt Iſopyron cõtra Dod.*

Hiſt.Lugd. Menianthes paluſtre Theophraſti: Iſopyrum Dodonæi, cuius ſententiæ, tum Dioſcoridis, tum Plinii authoritas, maximè refragatur. Hiſt.Lugd. duas proponit icones. Priori titulus eſt modò dictus. Altera verò, Menianthes paluſtre Dalechampii inſcribitur. *Hiſt. Lugd. not.*

Naſcitur vliginoſis ac paluſtribus locis, ſterili ac macro ſolo, aquarum tamen affluxu ſemper madeſcente, extra aquam citiſſimè flacceſcens. Primò vidi Tiguri florens Maio, poſtea Geneuæ ſemine maturo Iulio. *Locus & Tempus*

TRIFOLIVM HEPATICVM, SIVE TRInitatis herba, flore cœruleo.

Hvic plantę *folia* ſunt ex longis pediculis triquetra, auerſâ parte Matth. Cyclamini modo ſubpuraſcentia, ſuperiore verò albis quibuſdam maculis reſperſa: *caulis* ex radice tenuis, *florem* in cacumine ſuſtinens ſtellatum, cœruleum: *ſemen* colore non diuerſum, oblongum: *radices* tenues, plurimæ ſubrubentes. *Deſcr.*

Græcis & Mauritanis [inſit Hiſt.Legd.] inco-

Hepatica Etymon Herba Trinitatis unde. Varietas. gnita videtur fuisse, hæc quæ hodie ab Herbariis. Hepatica, dubio procul quòd Hepaticos iuuet, & Herba Trinitatis, à foliorum figura nominata est. Huius flores colore variant, aliàs cœrulei, aliàs purpurei, & quandoque niuei. Nonnunquam etiam folia [florum] maiora, maculis, notulisue variegata spectantur.

Dodon.gall. Hepatica, Et Lat. *trifolium aureum*. Baptista Sardus, inquit, *Trinitatem*, & *Trinitatis herbam*; [vt & Itali apud Gesn.] nominat. Sunt qui βάλαριν esse suspicantur, quam Trifoliam herbam esse Hesych. scribit: Sed Balaris descriptione non extante, nihil definiri potest. Cæterùm Trinitas à Cordo *Epimedium* redditur. Iis autem (inquit Trag.) qui hanc herbam Lichen esse statuunt, assentiri non possum. Omnes empirici eam Hepaticam esse statuunt. Germanis Edel leberkraut, *Hepatica nobilis*, Hieron. Braunsch. Güldenklee, *trifolium aureum* vocatur. Ego quoque [sic & Lonic. Matth. germ. & Cast. Dur. p 464. appellant. Hic præterea pagina sequenti 465. Trinitatem nominat, atque ita duas figuras & descriptiones vnius herbæ ponit;] vocabo *trifolium aureum* seu *magnum*.

Balaris. Epimedium Lichen non est. Hepatica nobilis.

Lob. & Penæ Adu. *Hepaticum trifolium*, siue *trinitatis*: Obs. quoque Hepaticum Trifolium *Hepatica & Trinitas Herbarsorum. Epimedium Tragi* Cordo. Gesn. Hepatica terrestris, & aurea flore cœruleo & rubro Tabern.

Hepaticum Trifol. Trinitas Herbar. Hepatica terrestris.

Camerarius, cui in horto, Trifolium Hepaticum flore cœruleo dicitur, scribit apud Matth. Trinitatem inuenirı flore rubente, & interdum albo [maculosoque Cæsalp.] Tardiùs autem eas florere, quàm cœruleam. Hoc ita confirmat Clus. Planta quam nonnulli Trifolium nobile [Edlen klee] vel aureum, & Hepaticam trifoliam, appellant, flore, vel est cœruleo, & præcocior: vel ad cœruleum tendente, & seriùs florens.

Hepatica trifolia.

C. Bauh. phyt. *trifolium* 14. siue *Hepaticum*.

Pingit Brunfels. sub Hepaticæ [hyrßklee] titulo, vocatque ex Hieronymi Herbario, Hepaticam tertiam, & Trifolium aureum. Brunfelsium reprehendit Amatus dicens, Lagopum, herbam illam, quam Trinitatis appellant, esse, credendum est: Hæc herba Trinitatis, Pes leporis dicitur, & à Brunfelsio inter Hepaticas reponitur, qua in re nulla præstanda fides. Sed miror Amatum Trinitati tribuere cubitalem cauliculum, ac dicere alia in descriptione, quæ non multùm conuenire videntur: hæc etiam non nascitur in segetibus, quod Diosc. tradit de Lagopo. Brunfels. quoque non ex se, ast ex authoritate Hieronimi, bene vocat Hepaticam. Robert. Const. apud Amatum, Alteram herbam Trinitatis, *pied d'Alexandrie ou d'Alouette* vocat, quæ Lagopus Lusitano, Matthiolo absque nomine cap. de Trifolio. An autem Robert. congruè tribuat ei nomina gallica, mihi nondum constat.

Brunfels. taxatur. Lagopus Pes leporis. Amat. reprehe. Rob. Const.

Trinitatem vulgò dictam flore cœruleo Brunfels. inter Hepaticas numerat, licèt non inueniam (ait Matth.) inter Græcos antiquos, aut Arabes, qui eius meminerint.

Cæsalpinus Triada seu Trinitatem ab Hermolao, & aliis quibusdam *Toram* & *Tauram* appellari scribit. Nos id apud Hermolaum nondum legimus. De Tora agetur lib. 34. vti quoque de Anthora, quam à nonnullis Hepaticam auream, & Trinitatis herbam nuncupari Thalius in Harc. tradit. Alia porrò est herba Trinitatis nomine donata, vocaturque Viola tricolor à quibusdam etiam Iacea, de qua suo loco

Tora, & Taura. Viola tricolor. Nomina linguarum.

Hepatica, Hepatica nobilis, aurea, trifolia, Trinitas, Trinitatis herba. Trifolium hepaticum, nobile, aureum. Germ. Leberkraut/ Edel: Vnnd Gulden Leberkraut. Edel: Vnnd gulden klee. Belg Edel: Vnnd Gulden leuercruyt. Gall. *Hepatique*. Boch. yatrunk trogilysti.

Offendi Trinitatem variis in locis. Cæterùm, loca quærit vliginosa, & opaca, hinc in frutetis frequens.

Locus. tempus

Probatur maximè à recentioribus Medicis ad vulnera glutinanda, tam foris illita, quàm intus: item ad enterocelas, in quem vsum puluerem dimidii cochlearis mensura ex vino austero propinant. Tota planta decoquitur in vino eodem ad columellæ, fauciùmque inflammationes. Refrigerat enim, siccat & roborat. Quare aduersus intempeties calidas, & inflammationes hepatis, & febrium calores perutilis.

Vires: vsus Vulne. Entero. Fauce. Tempe. menta Inflam tiones.

TRIFOLIVM HEPATICVM FLORE albo.

Locus

QVoniam autem in Trifoliorũ historia versamur [inquit Clus.] obiter etiam meminisse hoc loco libuit Hepaticæ Trifoliæ flore albo, quã Belgici horti alunt munere Alphonsi Pancii Ferratiensis Medici, qui eam nobis Mechliniam misit. Hanc etiam non solùm Viennensi agro sed omnibus in siluis Pannoniæ & Austriæ interioris sponte nascentem obseruabam. Nam Viennensis saltus omnes Hepaticas, præter eam, quæ pleno est flore, alit. Nos in montanis Sabaudiæ Syluis etiam vidimus.

TRIFOLIVM HEPATICVM, SIVE Trinitatis herba flore rubro.

Descr.

HEpaticã Trifoliã rubro flore alunt Belgici horti, munere Alphonsi Pãcii, qui Mechliniam mittebat: Viennensis ager alit eam, quæ incarnato, siue rubello est flore: apud Nissam Silesiæ, & Ienam Thuringiæ etiam spontè nasci Clusius ab amicis intelligebat.

TRIFOLIVM HEPATICVM FLORE pleno.

Descr.

PVrpuro cæruleis multiplicibus *floribus* stipatam elegantiâ peregrinâ, præclaro D. Io. Brancioni, doctissimus p. m. Alfonsus Pancius Ducis Ferrar. Medicus misit: cæteroquin *folia, radix*, cum superioribus haud absimilia.

Lob. Obs. & Ic. Pl. Tom. 2. p. 35. *Hepatica trifolia polyanthos*. Clus. Pannon. *Trifolium nobile* πολυανθὲς *cæruleo flore*, quod Pancius Mechliniam misit. Item in fol. ait: Post meum Viennâ discessum, inuenta est apud arcem Starnberg

Hepatica trifolia polyanthos. Trifol. ... le polyanthos. Locus

Mag.

Mag. Dn. de Heusenstain in siluis illis, quæ ab illa arce ad niueum montem extenduntur, etiam illa Hepatica trifolia, quæ flore cæruleo est, & pleno. Taber. *Hepatica aurea multiflora*, gefült gulden Leberkraut. Camer. ad Hist. Matth. *Trinitas flore pleno.*

...atica ...ea mul... ra. ...itas ...pleno

EPIMEDIVM QVORVNDAM. CAP. LXVIII.

...riptio.

PRo Epimedio ostenditur hodie planta, pulchra sanè & nostris oris rara: *radix* obliqua agitur, nec altè demersa, gracilis satis, sed longa, lignosa: hinc surgunt *pediculi* dodrantales, atque etiam cubito altiores, tenues, politi, rigiduli, in ternos *surculos* diuisi, quorum singuli sursum internos alios diuiduntur, ita vt vnicuique *folium* hæreat unum Hederaceum, ex rotũdo oblõgum, rigidulum, acuminatum, neruosum, auersâ parte glaucum, superiùs ex viridi pallescens, iuxta pediculum pinnis duabus subrotundis, quarum altera alterâ longior, donatum, circumcirca mitibus *denticellis* crenatum: pedicularis quidam ramus paullò infra primam ramorum diuisionem palmaris aut dodrantalis in ramulos diuisus, quorum vnusquisque plures gerit *flores*, priuatis petiolis hirsutis nixos; quatuor foliis purpurantibus constantes, quorum medium occupant *apices* lutei.

...ymaz

Epimedium nominat Anguillara, dicitque Dioscoridem in eo lapsum, quòd putet carere flore & semine. Aduers. Lob. & Penæ *Epimedium* quoque tradunt, suspicanturque Epimedium hoc esse *Epipetrum*, vt Plinius legisse videatur Theophrasto memoratum, non autem vt vulgò legunt Epimetrum. Epimedium (inquit Dod.) appellatur: sed legitimum affirmari nequit. Diosc. enim florem & semen ei esse negat: Plinius etiam nunquam florere refert. Hist. Lugd. Tabern. & Camer. Epimedium. In montibus Liguriæ planta proueniens dicitur Cæsalpino.

Obseruaui Patauii in horto Iesuitarum, D. Cortusii & Triuesani, Ferrariæ in monasterio S. Dominici à l'angeli, in montibus Euganeis inter balneum Aponense & Arqua, vbi Gener Chetlerus etiam obseruauit copiosè florens Martio & Aprili: Stutgardiæ florens Maio, in horto Ill. E. C. — *Locus & tempus*

ANONIS, SIVE RESTA BOVIS, vulgaris, purpurea & alba, spinosa. CAP. LXIX.

LOngè lateque *radice* spargit albidas, fractu perquàm contumaces, *ramis* verò lignosis, simplicibus & frequentibus fruticat, cubitum vnum, aut alterum longis, tenuibus, rotundis, hirsutis, rubescentibus, lentis, spinis longis & rigidis armatis, interdum verò nullis, priusquam decidant folia: *folia* spinis ferè proximo ortu, incondita, sublonga, Ciceris singularibus foliis simillima, nigricantia, hirsuta, in ambitu crenata, sapore leguminoso, tactu glutinosa, odorataque: teste Cæsalpino, *flores* Coluteæ, sed colore purpurascente, albo, vel carneo: *siliquæ* paruæ rotundum *semen* continent, Viciæ formâ & sapore. — *Descriptio*

Optandum esset, vt omnes Antiquorum descriptiones, qui de Medica materia, aut de plantis aliquando egerunt, tales essent. Felicissimè si quidē vnus omnium Theophrastus αὐτοπτικῶς hanc expressit, scribens: Ononis in ramis aculeata est: annuam fert frondem, Rutæ folio similem, quam toto caule profert, facitque tota veluti coronæ formam per interualla disposita: florem minutulum, & in siliqua non vndique septum edit. Nascitur pingui & glutinoso solo, præsertimque in segetibus, atque cultis: quam ob rem aratoribus inimica. Nec facilè perit, cùm semel alto & pingui solo hæserit. Descendit enim quamprimùm, & quotannis regerminat per latera se spargens: iterumque in interiora terræ nitens descendit, sequenti anno copiosiùs nascitura. Eruenda tota extirpandaque penitùs est: Quod, cùm terra imbribus maduerit, egisse oportet. Facilè enim tunc tota perit. Si quid enim ex ea relictum fuerit, ex eo iterum renouatur. Æstate germinare incipit: Autumno autem incrementi sui finem habet. — *Folio Rutæ.*

Anonis (inquit Diosc.) quam aliqui Ononida [ὀνωνίδα] vocant, ramos habet dodrantales & maiores, fruticosos, multis geniculis præditos, & qui alas multas habent: capita rotunda: folia parua, tenuia, velut Lentis, ad Rutæ, aut Loti pratensis folia accedentia, subhirsuta, odorata, non iniucundi odoris. Muria conditur antè quàm spinas producat, estque cibo gratissima. Habent ra- — *Ononis.* — *Loti pratensis folia.*

mi ſpinas acutis, inſtar ſpiculorum, ſolidas. Radicem verò habet albam calefacientem & attenuantem.

Spinoſorum genus

Spinoſorum [ait Plin.] etiamnum aliquod genus Ononis. In ramis enim ſpinas habet appoſitas: folio Rutæ ſimili: toto caule foliato in modum coronæ. Secatur aratro (vel, vt legendum cenſet Turnebus, ſequitur arata) frugibus inimica, viuaxque præcipuè. *Idem multò poſt.* Anonin quidam Ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilem Fœnugræco, niſi fruticoſior, hirſutiorque eſſet, odore iucundo poſt Ver ſpinoſa. *Hæc Plinius* cuius poſtremam ſententiam reprehendit Matthiolus. Etenim non poſt Ver Anonis ſpinoſa redditur, ſed in Autumno, id quod experientia ipſa comprobat.

Fœnugræco ſimilis.
Plin. repreh.
Dioſc. explicatur.

Cæterùm quod Dioſc. ait habere folia, ceu Lentis, ad Rutæ, Pratenſiſue Loti herbæ folia propiùs accedentia, alterum ad figuram, alterum ad quantitatem, vt vult Marcell. referendum eſt, nec aliter legi & intelligi poteſt.

Anonis Ononis

Anonis [inquit Ruell.] Dioſcoridis dicitur. Theophraſtus & Galenus Ononim appellare maluerunt. Ononim Dioſcoridi. Loto fœnariæ, ſeu pratenſi ſimilem: Plinius Fœnugræco, fecerunt, nullo tamen inſigni, vel notatu digno diſcrimine. Nam fœnaria Lotus, pratenſiſue folio Fœnugræcum videtur æmulari. Cæterùm licet Dioſc. vnum tantùm Anonidis genus deſcripſerit, Marantha tamen hanc tum purpureo, tum candido flore conſpexit.

Etymon.

Anonis & Ononis non Latinis ſolùm, ſed & Græcis vocatur, qui licèt duas, non vnam deſcripſiſſe plantam videri poſſint, vnam tamen eandemque vtraque appellatione indicaſſe eos pro comperto omnibus eſt. *Anonis* quidem à non iuvando, quòd nullam vtilitatem præbeat, dici videtur. Siquidem aratoribus inimica eſt, viuaxque nimis fruges opprimit, & ſuis aculeis nocet, niſi quis ex aduerſo nomen inditum putauerit. *Ononis* autem vt apud Hermol. Photion vult, quod ὄνοι ſeſe terentes ad illam ſcabienteſque iuuet: vel quòd in ea ſe volutantes ſpinis eius dorſum libenter affricent & ſcabant. Vulgus Herbariorum Arreſtam bouis, vel *Reſtam* bouis Ochſenbrech: quòd in opere arantes boues ſiſtat & impediat, nominare ſolet. Ruellii Sueſſiones vernaculi *Bugraues* appellant, quòd bubulcis grauis ſit: alii *Bugrandes*, quòd promiſſo mucrone ſpina rigeat. Nonnulli *Remoram aratri*, quòd altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui *Acutellam*, quòd ſuis ſpinis ingredientium pedes pungat. Galli *Arreſtebœuf.* Germ. Hewhechel & Heckelkraut, quia crebris inter folia aculeis, haud ſecùs quàm inſtrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à craſſiore purgant ſtuppa, horreat: vel, quòd ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandam, cùm in altum acta ſeſe propaganit, opus ſit. Equites germani Stalkraut [Vrinalem, aut Vrinariam] quòd decoctum eius meiere nequeuntibus equis offeratur.

Arreſta vel Reſta bouis.
Remora aratri Acutella.
Vrinalis.

Lonic. repreh.

Cæterùm, Ononis, ſiue Anonis paſſim à noſtris Batauicis traditur ac depingitur. Verùm è cunctis Lonicerus & malè deſcribit, & deteriorem exhibet iconem.

Aquilegium ſpinoſum.

Andernacus in libello de baln. in formula remedii ad renum affectus, præſcribit Aquilegium ſpinoſum, ſi nō intelligit Anonidem, neſcio quid velit.

Ægipyros Crateua.

Anguillara, Crateuæ Ægipyrum exiſtimat nihil aliud eſſe, quàm Ononidem multis exiſtimatam, quæ Reſta bouis dicitur. Idem poſtea ait, ſe non poſſe dicere Reſtam bouis, aut *Bugnage*, eſſe Dioſc. & Galeni Ononidem. Itàne ſibi ipſi Anguill. conſtat, vt tam breui oblitus verborum ſuorum contrarium aſſerere audeat? O labilem hominis memoriam!

Anguill.

Aduerſ. eos increpant, qui Arreſtam bouis Officinarum, Anonidem negant. Cæſalp. ſcribit Ononidem, quam quidam [Io. Maria Bonard. de miner. Mundi] Bonagam, alii Bulimacam vocant, ſolam inter ſuffrutices Trifolios aculeum gerere.

Bonaga, Bulimaca

Nomina linguis

Ἄγωνις, & ὄνωνις, Græc. vt Latinis Anonis & Ononis, *Remora aratri, Reſta & Areſta bouis, Acutella, herba vrinalis, Aegipyros Crateua* Anguill. Ger. Stallkraut hechelkraut, weiſſenkraut / hauen ſpeer, hewhechel / & Ochſenbrech. belg. Stalfruyt / prangwortel. Gallis *Areſte-beuf, Bugrandes & Bugraues.* Gallobelg. *Bouurande*, quaſi bubulam. Ital. *Bonaga, Bonaga Bulimaca & Anonide.* Hiſp. *Detiene buey. Garrilhes, garillos, & garbinos* Angl. Cammocke ... Boh. Geſlice. Vng. Iglicze. Polon. Vglica / ... [illegible]

Locus Tempus

Anonis flore purpureo paſſim reperitur, præcipuè in ſegetibus atque cultis. Floret Æſtate. In Ducatu tamen VVirtemb. circa Bol & Fontem admirabilem abundanter Auguſto, Septembri, & Octobri. Anonidem flore albo miſit mihi ex Burgundia Tollinus Carolus, quam plantaui in horto Ill. E. C. Montbelgardi.

Vires ſue

Muria conditur [authore Dioſc.] antequam ſpinoſa fiat cibis gratiſſima. Quæ conſuetudo condiendorum teneriùm ſurculorum adhuc in Creta durat, vt Bellon. ſcribit. Radix excalfacit & extenuat. Huius cortex ex vino potus vrinam ciet, & calculos comminuit: idem vlcerum cruſtas emarginat. Radix decocta in poſca, dentium dolorem collutione mitigat: decoctum eius potum hæmorrhoidis ſanare creditur. Quæ poſtrema decoctum eius &c. Oribaſius non habet, neque Plinius, qui ex Dioſcoride hæc apertè tranſcripſit: Eſtur etiam muria condita. Recens verò margines vlcerum erodit. Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota calculos pellit. Comitialibus datur in Oxymelite decocta ad dimidias. Ononis, inquit *Galenus*, radicem habet tertio ordine excalefacientem. Cortex ipſius maximè vſui eſt, qui habet aliquam vim extergendi, ac incidendi. Vnde non ſolùm vrinam ciet, ſed etiam lapides atterit. Eadem facultate etiam cruſtas breui remouet. Vtuntur ipſo etiam ad dentium dolores, coctum in poſca colluere iubentes. Tradit Matthiolus Anonidis radici vim maximam ineſſe ad renum calculos comminuendos, expellendoſque, præſertim obſtructis vrinæ meatibus, multorum teſtimonio iam comprobatum eſſe, qui calculo laborantes, cùm corticum radicis puluerem tantùm è vino diutiùs bibiſſent, priſtinam ſanitatem recuperarunt: nouiſſeque ſeſe ait, qui huius radicis puluere duntaxat multis menſibus ſumpto, carnoſum ramicem abſumpſit, & ſanatus eſt, cùm à Medicis ſolà ſectione, vſtioneque curari poſſe decretum eſſet. Eroduntur huius radicis puluere calloſi ac indurati vlcerum margines. Decocta in poſca, dentium dolores mulcet, ſi decocto os colluatur, præſertim cùm pituita redundat. Eiuſdem decocto ſolo, putant quidam ſanari hæmorrhoidas. Id verò certum eſt idem decoctum potum ſummopere ad iocinoris & vaſorum infarctus valere. Corticum recentium eiuſdem radicis libræ quatuor minutim conciſæ in vini Cretici libris octo macerantur: deinde

Radicis Cortex dicta. Calc. Dolor ... da.
Vlcera
Comitialis morbus
Temperamentum
Vrina
Renum calc.
Cort. radicis vis.
Carnoſus ramex
Hepatis farctus Aqua.

in vi-

In vitream metam coniiciuntur, ex qua in calentis aquæ balneo collocata elicitur aqua, quæ epota semilibræ pondere, non solùm renes à calculis liberat, & vrinam prouocat, sed etiam vesicam, & eius ceruicem à glutinosis excrementis obsessam expedit. Cæterùm, quòd Veteres hanc herbam, antequam spinosa fieret, muriâ condierint, factum est, quia in cibo sumpta fœtidum oris halitum emendare tradebatur.

Anonis spinosa lutea.

ANonidem spinosam luteo flore habeo collectam Lutetiæ, quæ minor vulgari purpurea & alba.

Matth. in Dioscor. & postr. comm. Ital. Anonis flore aureo.

ANONIS LVTEA NON SPINOSA, Dalechampio Natrix.

Descriptio. ANonis vulgari similis est, *virgultis* cubitalibus, in frequentes ramos fissis, spinarum expertibus. *folia* terna cohærent, oblonga, hirsuta, per extremum crenata, viscosa, odorata, sapore nullo euidente: *flores* longis nituntur pediculis, Anonidis spinosæ purpureæque maioribus, lutei, conferti: *siliquæ* vnciales, teretes, hirsutæ, *semen* continent colore pullo, inquit Camer. Herba tota est hirsuta, & pinguis, odorata, sed hircinum quiddam olet.

Camer. in Epit. Matth. figuram ex siccis meis plantis D. Gesn. missis sub his nominibus ponit. Ononis lutea, montana. Natrix aliis. An Bellon. de pl. in Creta prouenientibus, Vera Melilotus odorata, crescens in collibus herbosis, similis ferè Ononidi? Lob. & Pena Adu. vocant Natricem Plinii Herbariorum, & describunt distinguentes ab Ononide lutea. Huius fortaßè meminit Matth. cùm ait: Anonis interdum constat flore aureo, sed quibusdam in locis aculeis vacat.

De hac ita Cæsalp. Diosc. Cicer. silu. tradit, odore graui. Hoc genus videtur significasse Theoph. cùm dixit inter cæteras differentias, quoddam odore differre: & Ætius Orobiæum hoc idem appellasse videtur: specie Ononis [vnde quidem Ononim læuem appellant] flosculos fert & siliquas exiliores Cicere, & semina in his parua & rotunda, subflaua: tota planta constat odore valdè medicato, Theriacam imitante, vnde vulgò Theriacaria herba vocatur, laudata ad vermes, enecandos. Quod Cæsalp. flosculos dicit Cicere exiliores, non conuenit cum nostra Anonide, cur idem floris colorem non tradat, nos latet. Ononim luteam non spinosam (inquit Histor. Lugd.) sunt qui Melilotum maiorem, Melilotum silu. pinguem, & Natricem Plinii cognominent. Et hæc, quòd non solùm radix euulsa, sed & herba tota virus hirci: aut, vt aliqui exponunt, bituminosum & grauem fœtorem redoleat. Cæterùm hæc in Piceno (ait Plin.) à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos (Faunos alii) vocant: ego species limphantium hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento iuuentur.

Dodon. Anonis flosculo luteo. Clusius Anonidis nostræ hisce ferè meminit: Anonis mitior, non spinosa, siue secunda, flore luteo [præsertim si in hortis colatur] purpureæ adeò similis, vt ab ipsa antequam flores explicentur) nisi diligenter inter se conferantur (vix discerni queat: paulò tamen pinguior deprehenditur, nec adeò grauiter odorata: præterea vbi spontè nascitur candidior est: eius item flores, qui lutei sunt, breuiori spica nascuntur.

Melilotus vera. Scribit Pona in Baldo perperam Anoni luteâ multos pharmacopœos pro vera Meliloto vti.

Locus & tempus. Anonim luteam non spinosam Monspelii locis arenosis collegimus, & quidem florentem Augusto & Septembri, Aprili & Iunio. Hanc aliàs vidi Eslingæ in horto Volmarii pharmacopolæ. Geneuæ copiosam iuxta *Arue* vltra fluuium circa superiores partes florentem Iulio. Frater C. Bauh. misit cum hac inscriptione: Natrix Monspessuli, prope Buttonet campus refertus: Item in Castelnau, quibusdam Melilotus vnctuosus: floret Iunio. Frequentem obseruauit Clus. tù in Gallia Narbonensi, tù in Hispania & Lusitania florentem Iunio, & Iulio. In aridis, glareosis & sabulosis gigni tradit Hist. Lugd.

Vires. Eâdem teste aduersus omnia venena prodesse & admotam & sumptam experientiâ compertum est.

ANONIS NON SPINOSA PVRpureo flore.

Descriptio. ALunt Silesiaca prata Anonidis quoddam genus à vulgari diuersum, quod ab aliis minimè obseruatum Clus. in Pannon. existimat. Multos hoc annuatim ex radice durâ, lignosâ & perenni fert *surculos* cubitales, rotundos, lentos & vimineos, firmos tamen & admodum ramosos, mollique lanugine obductos: multa *folia* alternatim caulem latâ basi amplectentia, interdum singularia, plerùmque autem terna, ex eodem pediculo prodeuntia, molliora & ampliora, quàm vulgaris: summæ *virgæ* & *rami* desinunt in oblongam *spicam* florum vulgari quidem similium, sed colore magis sanguineo, *siliquas* deinde persimiles vulgari, quemadmodum & *semen* fert. Tota planta lento quodam humore grauiter & hircinum olente obsita est, Fraxinellæ ferè odore, & nullo aculeorum vallo munita.

Vocatur autem hæc à Clusio tam in Pann.

Anonis mitior *Trifolium fœtidum* *Ononis sine spinis*

quàm postr. Hist. Anonis non spinosa, siue mitior prima, flore purpureo, cuius semen è Silesia ei missum Trifolii maioris & fœtidi nomine. Dedit nobis D. Agerius Ononidem purpuream sine spinis, collectam in Sclauonia, ea nostrati spinosę alioqui sim his, nec respondens iconi Clusii.

TRIFOLIIS AFFINIS ANONIS pusilla glabra fruticans Cherleri.

Descriptio

LIgnósis, palmaribus & breuioribus fruticat *surculis*, subrubentibus, tenuibus, glabris, quos *folia* stipant crebra, tergemina, glabra, viridantia, circumcirca crenata, oblonga, Medicę nostratis foliis quadantenus similia: ex quorum sinu prodeunt, per totos ramos *flores* maiusculi conformatione leguminosorum, lutei, calyce in quinque *segmenta* flore longiora, acuta, ex rubro nigricantia, diuiso: succedunt *siliquæ* turgidę, nigricantes, glabræ, Craccæ minimæ minores, *semina* quatuor, aut quinque sinuata continentes.

In figura nostra folia sunt eiusdem ferè magnitudinis cum ipsius natiuæ foliis.

Locus & tempus

Circa Monspelium in rupetis & squalidis collegit, & ad nos attulit Gener Cherlerus. Floruit autem Maio, & paulò post siliquas tulit, aliis subinde atque aliis prosilientibus flosculis.

TRIFOLIIS AFFINIS ANONIS minima hirsuta Cherleri.

Descriptio.

PAri cum lutea minima glabra surgit altitudine, lignosâ, duraque & albicante, dimissâ *radice*, in multos ramulos hirsutos, rubentes, vel incanos fissâ: *folia* terna, angustiora, longiora, per extremum duntaxat crenata, alioqui cæsuræ ignara, hirsuta: *calyces* per ramos crebri, magni, pilosi admodum, in quinque longas aristas desinentes, pediculo contorto, deorsum terram spectantes, cancellis suis *florem* complexi paruum, cæterà albidum, rostello ferrugineo. Tota est tactu viscida.

Locus

In rupetis Monspeliacis & Nemausinis vtcunque obuiam animaduertit & collegit Cherlerus.

FRAGARIA FERENS FRAGA RVBRA & alba.

CAP. LXX.

Descr.

AD Trifolia accedit vel *foliorum* numero Fragaria, fert enim in singulis pediculis terna, sed Rubo minora, venosa, hirsuta, per ambitum serrata, superiùs viridia, inferiùs autem albicantia, *cauliculum* palmi altitudine, ramosum & hirsutum, *flores* Ranunculo minores, in quina folia sectos, candidos, *fructum* globosum, inæqualem, per maturitatem rubrũ, odoratum, sanguineo, dulci, vinoso, gratissimoque succo: prægnantem, *seminibus* multis & exiguis abundantem, *radicem* fibrosam, capillarem, oblongam, subrussam, perennem, gustuque adstringentem.

Brufelf.

Maximâ sui vel inscitiæ vel negligentiæ notâ Brunfels. Tom. 3. Rhaps. 14. pro Fragaria Melilotum vulgarem exhibet. Ita vt meritò à quolibet in dubium vocari possit, an Fragariam vulgatissimam herbam aliquando viderit.

Præter fraga rubra & alba, Camer. teste, reperitur aliud genus, inter hæc coloris medii, seu flauescens, maius multò & rotundius, quòd vulgò Brößling dicunt, tardiusque maturescit. Possent vocari fraga serotina.

Fraga serotina *Trifol. fragiferum*

Tabern. Trifolium fragiferum.

Herba quæ fraga fert [ait Hist. Lugd.] Fragaria ab herbariis nominatur, quæ quomodo à Græcis appellata sit, nondum constat. Fragariam autem ex quinque foliorum genere esse quidam arbitrantur, quod falsum. Sunt etiam, qui Rubum Idæum non spinosum esse putant, quorum sententiam non improbat Cronemburg. & Fuchsius, quibus non subscribunt Lob. & Dalechampius.

Quinquefolium. *Rubus Idæus.*

Apuleius Græcis κόμαρον appellari scripsit, quod si verum est, longè alia est à Comaro, quę ex Diosc. Galeno & aliis describitur. Fuchsius tamen vidit codicem manu-scriptum, in quo hæc verba: *Comaron Græci, Romani Fragum.* Quicquid sit, ex numero Mororum esse constat. Græci Comaron appellarunt, ob fructus arboris eiusdem nominis. *Fragaria* à verbo frago, quod odorem reddo significat, nominata est.

Morus *Fragaria vnde dicta*

C. Bauh. differentiæ

C. Bauh. phyt. Fragaria 1. vulgaris. 2. fructu albo. 3. hispidis folus. 4. bis fructum ferens,

Tabern. diff.

Fragariæ, vt Cæsalp. notat, fructûs differentiæ paucæ, in figura, & magnitudine: nam quædam rotunda sunt, vt Arbuti fructus, quædam oblonga,

longa. Quoddam genus in Alpibus Bargeis visum est bis in anno fructificare, Vere sc. & Autumno: eius fructus modicè compressus & striatus est, sapore Rubi Idæi. Plinius Fraga tantùm meminit in Italia. Non autem idem est, quod apud Serapionem Fragre, de quo H.n.lib.15.post Piper. Apud Theoph. Chamæbatus[Humirubus] vocatur, malè. Diosc. inter genera Pentaphylli intelligit, inquit Cæsalp. quam opinionem postea refutabimus.

Cæterùm, Fragariæ meminerunt Fuhs. Lob. & Pena Adu. Obs. & Ic. Pl. Tragus & Gesnerus. Qui duo præter rubrum & album, singulare genus tradunt, quod Harbeer appellant. Cronemburg. cum Cordo, cui Gesn. ex Trago figuram addit, Fragulam vocant.

Cæterùm, legisti, si nō neglexisti, Fragariam ferre in singulis pediculis terna folia, nec plura, licèt asserat Brassauolus in Veronensi agro nasci Fragariam, cui quinque pediculo insint folia, quæque fraga gignat, in cibis gratissima.

Τε΄φυλλον μονογενές. Had. Iun. herba appellatur, *Fragaria* vulgo, & *Fragula*, germ. Erdtbeerkraut Gallis *Fraisier*, Ital. *Fragaria* & *Fragole*. Ipsi fructus Virg. ac Ouidio *fraga*, Seruio *Mora terrestria*, Germ. Erdtbeer Belg. Eerdbesyen/ Gall. *Fraises*, Gallo-Belg. *des Chapirons*, Ital. *Fraga* Hisp. *Miezgado*, *Mayueta*, Angl. Strawberye, Bohem. *asody*, Hung Epory.

Passim in montibus, non raro in conuallibus, in siluis, ac aliis similiter aliquantùm vmbrosis Fraga gignuntur: proficiunt & in hortis. Viret toto anno herba: Vere latiùs fibris suis expatiatur, ac deinde floret: Iunio, priùs ac tardiùs fructus maturi fiunt.

Coqui, autore Trago ex Fragis pulticulas vtilissimas conficiunt, quæ ob refrigeratoriam vim inflammatione laborantibus rectiùs quàm sanis exhibentur. Aqua è fragis destillata præstantissimo est remedio internis quibusuis iecoris & pulmonis, aliisque totius corporis inflammationibus, sitique restinguendæ: ad eadem Fraga ipsa faciunt. Leprosi, quibus nimiùm calet sanguis, faciesque plurimùm rubet, aquâ fragorum distillatâ longo tempore vitam ac valetudinem tueri possunt, si bis aut ter quotidie illam bibant mensura trium ligularum. Aqua fragorum destillata, pari ratione bibita, cor confortat, vitia thoracis expurgat, morbum arquatum discutit, sanguinē purgat, & emendat. Herbæ Fragariæ tusæ succus malignis & calidioribus vulneribus apprimè conducit: nam glutinat ea, & ad sanationem perducit. Aqua Fragorum vlceribus oris & anginæ auxiliatur gargarisatu. Eadem faciei ruborem & maculas tollit, collutu. Vlcera tibiarum hac aquâ ablui & purgari debent, linteolisque in ea madefactis semper illis imponi: nonnulli ad oculos collyria ex Fragis conficiunt, nam sal illis admiscent, posteaque destillant: alii Fraga cum sale, æneo vase, recondunt, ac per octiduum cellæ vinariæ committunt, quoad in viridem aquam mutentur: eâ postea ad oculorum suffusiones vtuntur. Succus igitur Fragorum expressus ad multa vtilis, visui imprimis, vt Camer. notat, & retentæ vrinæ, Longo tempore asseruatur, viresque vetustate acquirit. Decoctum ex herba & radice diutiùs vsurpatum cum passulis ictericis prodest. Stillatitia aqua manantem sanguinem sistit.

Serapio (inquit Fuchs.) Fragariam calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alii frigidam & humidam in primo: Nonnulli [qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari videntur] in tertio ordine scribunt. Ego folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendi, vt siccam esse hac ratione, & minimè humidam oporteat. Folia, flores, fructus, & radix adstringunt. Differunt tamen inter se, quòd folia potissimùm recens nata, plurimùm in se habeant aqueæ substantiæ, parum verò adstringant: adeò vt verisimile sit de iis locutos esse, qui frigidam & humidam in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrenâ essentiâ, & aqueâ tepidâ. Fructus immaturus frigidâ terreâ substantiâ præditus est, vt frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autem non parum sicci temperati calidi, qui dulcis est, modicamque adstrictionem habet, ita vt calidus & siccus dicendus veniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant.

Expetuntur tandem in cibis Fraga (inquit Cæsalp.) quorum gratia & coluntur in hortis. Refrigerant & humectant, pichrocolis conueniunt, & siticulosis, sed copiosiore cibo caput tentant, & inebriant: eorum succus incipientibus inflammationibus commodus, præcipuè gutturis: vetustate vires acquirit efficaces ad oculorum suffusiones & ad faciei vlcera: Aqua distillata prouocat menstrua. Herba adstringenti sapore constat & subamaro, ad calculum vtilissima, & lienosis, hepaticisque. *Ad calculum* fraga matura in phialam aquâ ardente optima plenam coniicito, post horas 40. circiter, colato, & rursus noua in eandem aquam ardentem iniicito, ac sic relinquito optimè tecta & munita ne quid expiret. Prima autem fraga quæ post colaturam supersunt, per linteum validè exprimere poteris, & expressum eum liquorem seorsim seruare. Cùm vti voles, ter aut quater in mense cochlearium plenum sumes manè & addes puluerem de Sacchare cando. Gratum, probatū, efficacissimumque hoc remedium est, quod vltra 20. annos calculo conflictati, præ cæteris omnibus, quæ innumera eis diuersi medici præscripsêre, Gesnero commendarunt.

FRAGARIA NON FRAGIFERA, VEL non Vesca.

Fragaria sterilis, vel potiùs non vesca; *radice* nititur lignosâ, satis crassâ, cortice rufso, adstringēte obductâ, multis hinc indè enatis fibris capillatâ, *sarmētis* suis per terram serpentibus tenuissimarum fibrarum productione denuò radices agens: *folia* humi fusa, tripartita, in ambitu serrata; molli lanugine suprà subtusque canescentia, ex hirsutis pediculis duas vncias longis, ad exortum gemina, vtrinque

Fragre non est. *Chamæbatus.* *Fragula.* *Nomina* *[...]uarum.* *[...]is.* *[...]pus.* *[...] & v[...]* (left margin notes, partly cut off)

In cibis expetuntur. *Temperamentum* *Inebriant* *Succus Guttur. Ocul. faciei.* *Menstrua. Herba Calculi.*

Coliculus mucronata membranulâ eleganter alatis: *coliculus* teres, hirsutus, vno aut altero folio tripartito stipatus, sextantalis, *flosculum* sustinet pulchellum, candidum, inodorum, quinque foliolis *Flos* *Calyx* constantem, ex calyculo decem mucronatis, hirsutis folliculis donato: in medio *staminula* plurima: *semina* ex capitulis, Pentaphylli aliquantùm similibus. *Semen.*

Fragaria silu. Sterilis. Lob. Obs. *fragaria filuestris minimè vesca*, siue *sterilis.* Gesn. hort. *Fragaria species sterilis.* C. Bauh. phyt. *Fragaria sterilis.*

Locus & tempus Fragaria sine fructibus vescis: Montbelgardi in horto Ill. E. C. floret Martio & Aprili.

PENTAPHYLLON SIVE QVINQVEFOLium Veteribus.

Cap. LXXXI.

NOn scandit quidem Pentaphyllum, nec ceu Fragaria, trifolium est, sed huius instar serpit, ac similia folia, nec fructum valdè dissimilem, adeò vt nonnunquam à quib. dãt confundantur, profert. Quæ ratio est, quòd hunc ei demus locum.

Dioscoridis lectio valdè illustratur Quinquefolium (itaque describente Dioscor.) ramos fert, sarmentitios, tenues palmi altitudine, in quibus est fructus ἐφ' ὧν ὁ καρπός Folia habet Mentæ ἡδυόσμῳ, similia quinque in singulis pediculis, rarò plura, per ambitum serræ modo fissa: florem cum pallore rubentem, auri specie ὑπόλευκον, χρυσοειδῆ) Radicem subrubram, & longam, Veratro nigro (ἐλλεβόρου μέλανος crassiorem.

Theoph lectio Pentapetes Πεντάφυλλον, aut πενταπετὲς (vtroque enim, inquit Theophrastus, appellatur nomine) radix cùm effoditur, rubra, siccata verò, nigra & quadrangula (τετράγωνος) existit, habet folium Vitis] ὅμοιον,) *Pentaphylli vnde Theodori translatio r* paruum quidem, ast colore simile: crescit & perit cum Vite [(τῷ ἀμπέλῳ) Folia omnia quinque, vnde & nomen: caules verò super terram (ἐπὶ γῆς, quam particulam Theod. omisit) tenues mittit, ac internodiis (κνήμαις) crebris constat.

Quinquefolium Plinio Chamæzelum. Chamæmelum His similia Plinius tradidit. Quinquefolium nulli ignotum est, quòd etiam frago gignendo commendetur. Græci vocant Pentapeles. siue Eamazelon (vel (vt alii Chamæzelum, Hist. Lugdun.) siue Pentaphyllon. Quum effoditur rubram radicem habet, hæc inarescens nigrescit, & *Teoph. restituitur* angulosa. Theoph. legit τετράγωνος quadrangula fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa *Plin. not.* herba incipit & desinit cũ Vite. Hæc quidem ex Theophrasto mutuata esse constat (licèt mentio *Plinii lectio non est obscura, vt nonnulli somniant* eius non fiat) præter illud, quòd gignendo fraga etiam commendari scribit. Nec hoc obscurum est, & ambiguum, vt Hermolaus, Cornar. Matth. in postr. com. Ital. & Hist. Lugd. somniant. & ante hos Leonicenus, qui errasse in hoc Plinium maximè credidit, quòd Quinquefolium etiam fraga ferre dixerit Pentaphyllum, atque *Plin. not.* Herbam fraga ferentem pro eadem accepisse, ac Pentaphylli notas, simul ac vires, eidem herbæ, præter Pentaphylli nomen, adscripsisse censuit. Nam quæ herba etiam fraga gignendo commendatur, & nulli ignota est, inquit, non quinis, sed trinis duntaxat constat foliis. Existimassem quidem in re tam nota, esse codicis potiùs, quàm Plinii errorem, ac pro Pentaphyllo, *Leonic. triplex error* Trifolium legi oportere, nisi alia nomina subiungeret, quæ sunt Pentaphylli propria. *Hæc ille.* Verùm triplici in errore versari Leonicenum, sequentibus rationibus Collinucius perspicuum fecit. *Primùm* quidem, quòd Quinquefolium illam esse arbitratur, quæ in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, viisque passim conspicitur, *Pes coruinus non e* quæ quidem vulgò, & Quinquefolium, & Pes coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefolium esse, de qua hîc loquimur, affirmasse illum plærisque constat: cùm de nostra hac defensione, déque sua accusatione sermo fortè incidisset: auulsumque terrâ ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseque illam Quinquefolium esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde, quòd per imperitiam, herbam fraga ferre nullam posse credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, quamque meliùs Trifolium dici adseuerat, & quam docti, vulgusque, Fragariam noscunt pariter & appellant. Tertiò, quòd folium quid sit, quove modo accipi oporteat, in salubertimæ herbæ descriptione, parum intellexisse visus est, quas rationes postquam variis fulciuit aliis, concludit tandẽ verũ esse auto- *Leonic. calumniat.* rem Plinium, & calumniatorem Leonicenum.

De ratione nominis Pentaphylli annotat Marcellus. Non Pentaphyllon (πεντάφυλλον) tantùm vocari suâ ætate Theophrastus dixit, verùm [πενταπετὲς] etiam, facto ab aliquibus nomine à pennis auium, vt credidit Gaza: vt autem nos opinamur, quia in quinque folia se pandit & extendit. Fecit eadem etiam foliorum formâ, *Pentatom. vnde* vt *pentatomon* (πεντάτομον) in quinque partes diuisum (diceretur. Sic à Dioscor. inter nomina, *pentadactilon* [πενταδάκτυλον] quòd vt in hominis *Pentadact. vnde* manu quinque sunt digiti, sic in ea planta totidem foliorum diuisiones. *pseudoselinum* ψευδοσέλινον quoque dictum, quòd Apium mentiatur, *Pseudoselinum* sitque illi in foliorum sectionibus quadantenus simile. *Callipetalon* (καλλιπέταλον) à foliorum pul- *Callipetalon* chritudine, (ξυλοπέταλον) à foliorum duritie, vt & *Xylopet. Xylolot.* ξυλόλωτον. Quemadmodum & in his [ἀσπάλατον & ἄσφαλτον & πεντάκοινον) latere ex figura, aut viri- *Asphalt. Pentacoen.* bus eius aliquam rationem verisimile est. Vocatur & δυμαῖτης, Manus Martis. His addit Her- *Manus Martis* mol. Pentaphyllon & Pentapteron in Theoph. *Pentapt.* *Quinquefoliam* & *Quinquepennam* Theodorum *Quinquefolia* conuertisse. Ætium hanc *Hermubotanem* (Mercurii herbam) vocari tradidisse. Ægyptios etiam *Hermubotane Mercurii herba* *Dissyphi* cognomine, Dacos *Drocila*, Italos *psyllitrum, Solotam & Thebeotin*, quanquam corrupta *Dissyphi* putet nomina. Nam & *Therumbros* & *Theonestron* *Drocila.* quoque dictam idem Hermol. inuenit. *Solota. Theobot. Therũbr.*

Sexta-decima herba (inquit Albert. Magnus de virt. herb. à Chaldæis *Cartulin*, à Græcis *Quinquefolium*, à Latinis *Serpentina* vocatur, & secun- *Diosc. conciliatur* dùm Alexand. Imper. *herba Mercurii* dicitur, à *Theoph.* quibusdam *pentadactylus, pentaphyllon*, à quibus- *Cartulin Chald.* dum *Calipendalo*. Nec sibi pugnat Theophrastus, & Dioscorides, licèt is de radice & folio agens, *Serpentin.* addiderit, Quinquefolii radicem effossam, sicca- *Pentadactylus.* tamque nigrescere. Nam hoc à Diosc. ideò di- *Calipendalo* ctum non est, quoniam satis fore sibi credidit, si qualis ea esset cùm foderetur, dixisset. Adiecit *Folium vitigineum* etiam vitigineum Quinquefolii folium esse, non quantitate, sed colore & formâ, quódque naturam Vitis sequeretur. Sed illud videndum etiam quomodo hic Menthæ, ille Vitis folio Quinquefolium esse dicat, quæ malè inuicem comparari posse videntur: quemadmodum & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeò difficilè vt illud. Videmus enim aliquando in pallore hominis, vtrumque colorem illum.

Nascitur, auctore Diosc. in aquosis locis, & *Locus* iuxta canales aquæ ductus.

Eſt autem multi vſus, eodem tradente. Poteſt enim radicis decoctum, ad tertias deductum, ſi ore contineatur, dentium dolores ſedare. Putredines etiam in ore, ſi colluatur, ſiſtit. Et arteriæ aſperitates, ſi gargariſetur, eximit. Aluo quoque fluenti, & dyſenteriæ opitulatur. Arthriticis item, ac iſchiadicis, ſi bibatur. Eadem cocta in aceto trita, impoſita herpetas cohibet: ſtrumas diſcutit: duritias, tumores, arteriarum dilatationes, aneuryſmata appellata, abſceſſus, ignes ſacros, pterygia in digitis, condylomata, & ſcabies ſanat. At ſuccus radicis teneræ, ad hepatis & pulmonis affectiones facit, & ad lethalia medicamenta. Folia bibuntur cum aqua mulſa, aut vino diluto, & modico Pipere, ad febres per circuitum repentes, in quartana quidem quatuor ramulorum folia, in tertiana verò trium, in quotidiana vnius (ſiue, vnum.) Auxiliatur etiam comitialibus pota ad 30. dies. Sanat item breui morbum regium foliorum ſuccus ad aliquot dies triū cyathorum menſura potus. Vulnera quoque & fiſtulas, folia cum ſale & melle impoſita ſanant. Opitulatur Quinquefolium etiam herniæ inteſtinorum: & hæmorrhoidas ſiſtit potum & impoſitum. Secatur & ad luſtrationes ac purificationes [adhibetur & purgandis domibus, Plin.] Qui reliquum vſum medicum ſparſim pro occaſione exponit, planè prout Dioſc. habet, omnia tradens. Galenus Pentaphylli radicem fortiter ſiccare dicit, ſed minimè acrem eſſe. Et ideò etiam multi vſus eſſe, quemadmodum & alia omnia, quæ tenuium partium ſunt, & ſiccant citra mordacitatem. Eſt enim & hæc radix, ſiccandi vi prædita ex tertio ordine, manifeſtâ caliditate minimè participans. Idem 5. sec. loc. c. 9. Quinquefolium tradit ab aliquibus Eupatorium vocari, eiuſque radicem in vino coctam dentium dolores leuare: hoc autem etiam Dioſc. tradit. Hæc herba, ſi Alberto magno ſuperſtitioſo illi credis cum folio Trifolii inhumata, generat ſerpentes rubeos & virides, de quibus ſi fiat puluis, & ponatur in lampade ardente, videbitur ibi copia ſerpentum. Et ſecundum Alexand. Imper. radix ſanat plagas & duritiem, trita & emplaſtrata. Ampliùs ſcrophulas diluit velociter, ſi ſuccus eius bibatur cum aqua. Sanat etiam paſſiones pectoris ſeu dolores, ſi ſuccus eius bibatur. Soluit etiam dētium dolores, ſi ſuccus ore teneatur, actōnes oris curat paſſiones. Et ſi quis ſecum deferat, opem dat & auxilium. Ampliùs ſi quis vult à rege, vel à principe petere aliquid, copiam dat eloquentiæ, ſi ſecum eam habeat, & obtinebit quod voluerit, videlicet etiam in lithiaſi & diſuria ſuccus eius habitus.

PENTAPHILLVM SIVE QVINQVEfolium vulgare repens.

Deſcriptio. NOn ſecus ac Fragaria, flagellis ſuis cubitalibus & bicubitalibus, teretibus, hirſutis, rubentibus ſerpit: *folia* minora Fragariâ, quinquepartita, magna, hirſuta, ſingulis ſegmentis in ambitu altis inciſuris ſerratis, pediculis quadrantalibus & maioribus, guſtu viſcido: *flores* Potentillæ, lutei, quinque foliis conſtant latiuſculis, apicibus in medio croceis, quinque foliis virentibus in pediculis ſingularibus, palmo longiori faſtigio inſidentes: *capitula* ſuperueniunt exigua, minutis *ſeminibus* repleta, quæ cùm pericarpio ſpolientur, acetabulo florem tegente proteguntur. *Radix* longa, craſſitudine interdum di-

gitali, colore rubro, ſapore adſtringente & exſiccante, exſiccata quadrata euadit.

Synonyma. Camer. hort. Pentaphyllum repens & vulgare. Fuchſ. Quinquefolium maius luteum. Lob. & Per. Obſ. Quinquefolium ſiue Pētaphyllū vulgare. Ic. Pl. p. 690. icon ſub falſo titulo [Pentaphyllon maius flore ſubluteo, interdum albo] eius enim titulus eſt p. 689. Pentaphyllon, Quinquefolium vulgare: vbi icon non conueniens, & tranſpoſita: eſt namque Pentaphylli recti maioris.

Quinquefol. luteum. A Tormentilla differt. Icon tranſpoſita.

Ex quatuor Pentaphylli generibus, quæ in Italia vidi, inquit Matth. primum à Dioſc. hiſtoriâ nihil prorſus diſſentit. Radix huic ſubrubens, licèt id neget Braſſauolus, quod aliis, vt mihi eam effodienti, verum eſſe deprehenditur. Sed contingere potuit [ait *Apollo*] hanc notam Ferrariæ deficere, vliginoſo fortè loco: vocatur Quinquefolii prima ſpecies & maxima. Hinc autem mirari ſubit, pergit Matth. Manardum Ferrarienſem virū alioqui doctrinâ inſignem: quippe qui tam facilè ſibi perſuaſerit, id legitimum eſſe Quinquefoliū, quod Græci Heptaphyllon, officinæ verò, herbariorumque vulgus, Tormentillam dicunt. Siquidem hæc ſeptem ex vno tantùm cauliculo profert folia. Pentaphyllum verò quinque, vnde & illi nomen. Hoc radices Elleboro ſimiles habet, craſſiores tamen, oblongas: illa verò admodum breues, ſtrumoſas, ſimulque in vnum compactas globum. Gignitur hæc plerumque in incultis, ſiticuloſiſque locis, in altis præſertim montibus: illud verò in campeſtribus, & prope aquæ ductus, & in riguis. Quæ ſanè omnia apertè declarant, hac in re Manardum cæcutiuiſſe. Ceterùm, nunquam admiratus ſum Plinium in hoc (in quo tamen à Leoniceno, vt arbitror, immeritò reprehenditur) quod lib. 25. cap. 9. tradiderit reperiri Quinquefolium, quòd Fraga gignendo commendetur: Quandoquidem Quinquefolii genus eſt, quod à quibuſdam Diapenſia vocatur, in cuius ſummis cauliculis capitula ſpectantur fragis non diſſimilia. *Hæc ille*, qui aſſerit, Plinium non huic Quinquefolio, ſed Saniculę Fuchſii, quam Diapenſiam nominat, fraga attribuiſſe. Cùm tamen Quinquefolium vulgare parua veluti Fraga potiùs, quàm Sanicula, aut Diapenſia habeat. Idem in poſtr. comm. Ital. eadem dicit, aſt Leonicenum non reprehendit, imò potiùs eum ſequitur, ac cum Leonic. ait ſe mirari ſatis non poſſe, Plinium dixiſſe, Pentaphyllum notum ex eo, quòd fraga ferat: ipſum Quinquefolium contrarium demonſtrare. Trago Pentaphyllum tertium, maius & vulgatiſſimum, quod officinæ hodie verum Pentaphyllon dicant eſſe. Et licèt hanc ipſam plantam Tormentillam eſſe ſtatuat potiùs, quàm Pentaphyllum Dioſc. &

Matth. differentia. Radix rubra contrà Braſſauolū. Manard. error. Heptaphyllon, ſeu Tormentilla, non eſt Quinquefolium. Leoniceni error. Quinquefolii genus Diapenſia. Matth. notatur. Pentaphyllū maius vulgatiſſimum. Non eſt Tormentilla contra Tragum.

Theophrasti, contrarium tamen censeo, quòd ante quadragnita circiter annos, quum Geneuæ publicè præesse præparationi Theriaces, quã apparabat peritiss. & diligentiss. Pharmacopæus Valerand. Dourez affinis noster, contra doctorum Medicorum & Pharmacopæorum sententiam asserui, Tormentillam non respondere antiquorum Pentaphyllo, sed vulgare Quinquefolium, & potissimùm ex nota, quam tribuit ei Theoph. quam nō legerat, Doctiss. vir D. Sarracenus senior, radices videlicet siccatas, quadratas existere, quod non conspicitur in Tormentilla.

Sarrac. notatur

Lonic. error. Lonic. l. 5. cap. 273. editionis annis 1573. frustra vnius herbæ duas figuras habet cum inscriptione Pentaphylli.

C.Bauh.phyt. Pentaphyllon 3. siue maius repens. Brunfels. Pentaphyllum luteum minus. Thal. Harc. Pentaphyllum maius. Dod.gall. Pentaphyllum luteum maius. Item in H.st.lat.in fol. Quinquefolium alterum, humilius cuius radix reficcata, quadrāgularis cernitur, vt à Theoph. scriptum: quod conuenire potest cum nigro Hippocratis: Figura sub alieno titulo est, nẽpe Quinquefolii maioris, quum verus titulus sit Quinquefolium alterum vulgare. Schvv.cat.Sil. Quinquefolium officinarum. Clus. Pentaphyllon vulgare. Tabern. Pentaphyllon Diosc. Brunfels. germ. nomine Pentaphylli minoris exhibet figuram Pentaphylli maioris repentis, sed non admodum concinnam.

Icon transposita. *Brunfels. notatur* *Error quorundam*

Turnerus (licèt vnicum faciat Dioscorides, alii verò quatuor, quorum Saniculam, vnum faciūt genus, absque omni quidem ratione,) tres insignes nouit differentias. Quinquefolium vulgare passim nascens. Secundum multò maius, in palustribus proueniens, & locis aqua inundantibus. Quod an sit palustre Cordi, dubitamus. Et tertium, quod videtur nobis Fragaria sterilis.

Nomina linguarum *Pentaphyllum, siue Quinquefolium vulgare.* Germ. Funfffingerkraut/& Funffblat / Belg. Vyffvingerkruyt / Gall. *Quintefueille*, Ital. *Cinquefglio*, Hisp. *Cinco en rama*. Angl. Cenckfoly & Fync Finger grosse. Boh. Petilystek : Hung. Rozot leuelō fu.

Locus Passim prouenit Lugduni, Monspelii, Beffordię, Montbelgardi, nec non spontè in horto E.C. vbi obseruaui climata eius descendere per murum ad pedes octo, vel plures, quęrentia terram, & radicantia:

Tempus Geneuæ abundat florens Ianuario, Basileæ adhuc Octobri, inter portam cineritiā & lapideam iuxta vias & hortorum margines, in aquariis ductibus & riguis.

Vires & vsus *Soda frigida* Succus per nares attractus curat Sodam frigidam, Bayrus. Decoctum instar Ligni Indici paratum vtiliter exhibetur in epilepsia. *Epilepsia.* Sudores ciet, Thom. Erastus. *Sudores* Radix & potissimùm extractum ritè paratum in dysenteria commendatur. *Dysenteria.* Radix ex aceto decocta cancro exulcerato adhibetur: Camerarius. *Cancer.* Siccæ est temperaturæ, quare vtrinque corpori prodest, maximè contra alui fluxiones omnes. *Temperamentum:* Herba Pentaphylli cum melle & aqua cocta, vlcera oris sanat, gingiuis medetur, arteriæq; scabritias gargarisatu & collutione leuigat. *Aqua* *Vlcera* Aqua destillata iisdem pollet viribus. Cocta in aceto serpentia vlcera cohibet, fistularum, inquit Tragus, & cancri, aliaque manantia & putrida vlcera. *Tremulæ manus* Aqua destillata tremulas manus iuuare traditur, si ex illa sæpè abluantur, ita tamen vt per se rursus siccentur, non enim panno siccare oportet, quod aliàs in ablutione manuum facimus, Tragus. *Temperamentum* Citra morsus desiccat, minimùm caliditatis habens, penetrat, adstringit, alui profluuiis, Dysenterię, intestinorum prolapsui, igni sacro, & vulneribus remedium conueniens. *Ignis sacer.* Bibitur contra febrium circuitus. *Febres.* Succus foliorum continuis diebus potus, regium morbum sanat. *Succus.* Puluis Quinquefolii ad vmbram exsiccati, potus cum vino, optimus est ad dolores ventris. *Puluis.*

PENTAPHYLLVM RECTVM.

Descr. Sesquipalmari ac ferè pedali altitudine perelegans Pentaphylli genus est nobis rectum, siue climatis à vulgari multùm differens, cuius *radix* crassa, pro plantulæ modulo, rufa, & subnigra, lignosa, adstringens, cortice squammato tecta: *folia* ex longis pediculis exerit quinquepartita supernè ad medium vsque serrata, mollicellis pilis, longiusculis, ac raris obsita. *Caulis* Inter quæ in binis, quas habemus, plantis, *cauliculus* surrigitur singularis, *foliis* vestitus ex longo interuallo, longiusculisque pediculis adhærentibus, qui ex bifido foliolo, seu vaginā quadam emergunt: circa suprema breui pediculo hærent. *Flosculi* Summitas in ramulos aliquot diuaricata *flosculos* sustinet, quantùm ex siccis apparet, croceos, Pentaphylli vulgaris, è villosis calyculis foliaceis emergentes, in quorum medio villi tomentosi, decidentibus foliolis etiamnum manifestiùs in conspectum se dant. Vnde nacti simus hanc plantam non recordamur.

PENTAPHYLLON ALPINVM SPLENDENS, aureo flore.

Descr. Pulchra Pētaphylli species, in multa capita diuisa, in quibus multæ squammæ: *radices* multæ, rufæ, è quibus ex vncialibus, aut longioribus pediculis *foliola* quaquauersū denso agmine panduntur, Tormentillæ ferè facie, media parte serrata, pilosa & ferè lucentia, aliquot

aliquot pilis, vix ac ne vix quidem conspicuis in quibusdam partibus obsita. *Coliculi* aliquot palmares, summotenus diuisi *flosculos* sustinent pulchrè luteos (quantùm quidem ex sicca iudicare licet) foliis latiusculis constantes, in quorum medio *stamina* saturatiora ac ferè crocea. Eadem, certè aut non multùm differens videtur, quam describit Clus. sub nomine Quinquefolii tertii his verbis: Ex radice fibrosâ & nigricante, ramos promit humi se spargentes, & subinde oblongas alias fibras agentes: qui summo capite, multa folia proferunt. Pentaphyllo vulgatiori ferè similia, in quinque profundas fissuras diuisa [quarum singulæ instar vulgaris Quinquefolii per oras serratæ sunt] molliora tamen, aliquantulùm incana & splendentia, adstringentis gustûs: ex horum medio cauliculi exeunt palmares, multifidi, qui pro stirpis exilitate satis magnis floribus præditi sunt, eleganti & planè aureo colore, multis intus croceis staminibus: semen aliorum Pentaphyllorum more, in Fragi rudimentum congestum, fuscum, exile.

Clus. Pannon. & Hist. in fol. Pentaphyllon aureo flore, siue Quinquefolium tertium, cui nomen Pentaphylli alpini aureo flore indidit. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 6. siue minus, repens, luteum, alpinum. Schvv. cat. Sil. Quinquefolium alpinum splendens.

Datum nobis hoc Pentaphyllon ab Agerio in Stiria collectum. Dono etiam accepimus à D. Iac. Zvvingero. Crescit [inquit Clus.] in summis Austriacarum Alpium iugis, quæ tamen herbosa sunt, & sub Iunii finem floret, in hortis autem Maio.

PENTAPHYLLVM MINVS MOLLI lanugine pubescens, flore luteo.

Descriptio. MVlta exeunt ab vna radice capita ramosa, humi fusa, aliquot foliis Pentaphylli vulgaris & elatioris formâ similibus prædita, hoc est, quæ quinque foliolis in ambitu serratis, mollique lanugine pubescentibus constant, sed non, vt illa [præcedens] incanis, gustu initiò exsiccante, deinde nonnihil linguam vellicante: ex iis capitibus prodeunt dodrantales interdum *cauliculi*, similibus sed minoribus, *foliis* ornati, gestantes in summo multos *flores* luteos, elegantissimos, quinque foliis, vt superiorum, constantes, medium florem occupantibus multis luteis staminulis: *semen* in caput, & veluti Fragi rudimentum congestum, fuscum: *radix* lóga, dura, satis crassa, foris nigricans, & tenuibus fibris donata est: sed & rami illi humi fusi plerumque fibras agunt, & vicina loca occupant.

Clus. Pannon. & in fol. Pentaphyllon 4. siue repens minus, flore luteo. Prima species. Cuius figura in Pann. transposita est sub alio titulo, nempe Quinquefolii quarti secunda specie. Camer. hort. Pentaphyllum Bauaricum, in campis asperis, circa Monacum frequens. Pannonico 4. Clusii non absimile. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 4. siue minus repens, luteum primum. *Icon in Pann. transposita. Pentaphyll. Bauaricum.*

Nihil illo vulgatius secundùm vias, locis siccis & nudis Pannoniæ, Austriæ inferioris, Morauiæ, & Bohemiæ. Florere incipit ineunte propemodum Vere. Locus. Tempus.

PENTAPHYLLON PARVVM HIRsutum.

Descriptio. RAdice donatur crassâ, longâ, nigrâ: *foliis* paruis hirsutis, ex pediculis duarum vnciarum longis: *cauliculis* multis, humi fusis, quatuor vel quinque vnciarum: *floribus* luteis.

Desc. Clusii. Clusius suum sic describit: Cũ præcedenti nascitur, atque etiam floret, minùs tamen frequens, humi similiter fusum, cuius cauliculi non virent, sed purpurascunt, & graciliores sunt, folia angustiora, magis villosa, & illorum oræ altiùs serratæ: flores etiam magis aurei: in cæteris conueniunt.

Synon. Clus. Pannon. & in fol. Quinquefolii quarti siue Pentaphylli repentis minoris aureo flore, 2. species. Cuius figura quidem bene competit huic nostro Pentaphyllo: sed in Pannon. transposita est sub titulo Quinquefolii 4. prima species. *Icon transposita.*

Trago Pentaphylli, siue Quinquefolii minimũ genus, sub initio Aprilis florens, sine caule, foliis per terram sparsis, flore luteo, instar Anserinæ. Tragi quidem descriptio conuenit non autem figura. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 5. siue minus repens luteum secundum. An Thal. Harc. Pentaphyllum minus, fruticescens, quod radice constat lignosâ, multifidâ, denso foliorum agmine, breuioribus caulibus digitali longitudine, minoribus foliis, locis aridioribus. An Gesner. de coll. Pentaphyllum minus, quod locis apricis & siccis nascitur, præcipuè collibus, floret Martio, aliàs etiam Septembri. Schvv. Quinquefolium vernum minus Tabernæ. In collibus siccis & secus vias, Aprili occurrit in Silesia. Dod. gall. Pentaphyllum luteum minus. Quinquefolij tertia species *Apollini* rad. 1. *Trag. notatur. Quinquefolium Verònum.*

Passim prouenit, vt versus *la Crotte* Montbelgardi: Beffordiæ versus Castellum vidi florens Septembri, & copiosè *en plein Palais*, florens adhuc Nouembri. Locus. Tempus.

PENTAPHYLLVM MINVS FOLIO subtus albicante.

Descriptio. RAdix lignosa minimi ferè digiti crassitudine, quæ in fibras tenuiores abiens, longè latè-

que vagatur, cortice nigro obtecta, ſapore adſtringente, *ramulos* emittens complures, etiam palmares, humifuſos, in alios ramulos diuiſos, hirſutos & nonnihil rubentes: in quibus *folia*, quæ pollice texeris, quinquepartita, ſingulis ſegmentis circa mucronem leuiter inciſis, supernè virentia, infernè albicantia: *floſculi* parui, lutei, quinque foliis conſtant, apicibus multis luteis medium occupantibus, ſubſunt autem flori quina folia hirſuta, foris viridia, intus ad luteum vergentia, quibus interiecta totidem foliola dimidio minora, viridantia.

Icon. Figura noſtra Fuchſiana non in omnibus placet: folia enim paulò acutiora, ad latera nimium ſerrata.

Synonyma An Camer. hort Pentaphyllum minus?

Fuchſ. Quinquefolium 3. ſiue minus, quod Pentaphyllo luteo haud diſſimile eſt, non tamen paſſim, vt illud, quinque folia obtinens. Hoc cùm non haberet aliud nomen Fuchſ. quo ipſum appellaret, inter Quinquefolii genera connumerare placuit: Gall. *Quintefueille petite*, Germ. Flein fünffingerkraut. Sed vt verum fatear, Fuchſio non fuit notum Quinquefolium, quod pingit.

Fuchſ. not. An Lob. & Penæ Adu. Pentaphyllum minus luteum, omnium minimum, rarius niſi ſilioſis pratis & herbidis muſcoſis occurrit, vbi Tormentilla, radice non ſeſe defixis ramulis propagante, foliis quà terram ſpectant, albicantibus.

Matth. reprehe. Matth. Pentaphyllum, ſiue Quinquefolium tertium, folio paruo, ſubalbido, per terram repens. Hæc ille in Dioſc. & com. Italicis, quem [quandoquidem in Hiſt Germ. longè aliam ponit deſcriptionem & diuerſam admodum figuram] quid de Pentaphyllo minimo ſcriberet, neſciuiſſe exiſtimo.

PENTAPHYLLI MINORIS MAIOR SPEcies folio ſubtus albicante.

Deſcriptio EST mihi Pentaphyllum quoddam neſcio vbi collectum *foliis* multò maioribus, quàm in præcedente, ex longis *pediculis* dodrantalibus & quinis foliolis, ac multis ſeptenis, oblongis, extremis ſubrotundis, ſerratis, ſubtus albicantibus: *caulibus* palmaribus, in ſummitate *floribus* luteis multis, ex breuibus pediculis. *Radice* nigrâ, longâ, cum fibris craſſis.

Locus An à præcedente in totum differat, aſſerere non audemus, locus, in quo creuit, varietatem forſitan induxit, icon quam ponimus, eſt ex emptitiis, non bene exprimens, folia enim nimium acuta.

Trag. taxatur Tragus figuram habet ſub titulo Quinquefolii exigui: ea non competere videtur vlli ſuarum deſcriptionum, ſi folia minùs eſſent acuta, reſponderet nonnihil huic noſtro Pentaphyllo.

An Thal. Pentaphyllum medium, medio modo ſe habens, quoad folia inter maius & minus.

PENTAPHYLLVM RECTVM MAIVS.

Deſcri. NEc minùs ſtrenuè adſtringit huius *radix*, quàm vulgaris ſupini, multis adnatis aucta, rubeſcens: *caules* cubitales & maiores, plures, duri & rigidi, recti, teretes, ſubrubentes, villoſi, circa ſummum in aliquot alas, modò longas, modò breues diuiſi: *folia* hirſuta, Alceæ ferè æmula, variante diuiſurà quintuplici, ſeptuplici, ſingulis ſegmentis profundè ſerratis, *flores* odore Agrimoniæ, Quinquefolii ſupini maioris inſtar, colore luteo intenſiore, dilutiore, & albo interdum.

Synon. Pentaph. album & purp. Lob. & Pena Adu. Pentaphyllum album & purpureum præ omnibus procerius & ſpecioſius, &c. Item Obſ. Pentaphyllum maius flore ſubluteo, interdum albo & rubro. Et Ic. Pl. p. 690. Pentaphyllum maius flore ſubluteo, interdum albo. Figura eſt tranſpoſita p. 690. Pentaphyllon album & purpureum. Hæc ille, qui obſcurus eſt in Obſ. ſiquidem eandem facit plantam album & rubrum Pentaphyllum, cum ſubluteo, ſiue noſtro, de quo hîc agimus: in iconibus autem ſeparat, nouam proponens figuram, quaſi album & purpureum differant à ſubluteo. Lectores igitur rem diligentiùs examinent, & conſiderent, quæ de Pentaphyllo albo cum radicibus bulboſis ſcripſimus ex Schvvenckfeld.

Loc. Icon tranſpoſ. Lob.

Quinq. 2. maius. Icon tranſpoſita. Dodon. Quinquefolium 2. maius. Poterit illud eſſe, quod Hipp. lib. de vlcer. commendatur, & altius dicitur. Figura eſt tranſpoſita ſub titulo non ſuo, ſed Quinquefolii alterius non vulgaris.

Quinq. rectum luteum. Geſn. app. hort. Quinquefolium luteis floribus rectum, non ſerpens VVeyſello. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 8. ſiue rectum luteum. Tab. icon. p. 119. Quinquefoliũ Theoph. maius, Groſe geel fünffingerkraut. Idẽ p. 120. habet aliam figuram, Quinquefolii Theophr. albi, weiſe groſe fünffingerkraut, quæ an diuerſæ plantæ, conſiderandum, icones ſunt valdè ſimiles. An Schvv. cat. Sil. Quinquefolium, ſiue Pentaphyllon vernum maius. 5. Camer. hort Pentaphyllum rectum maius.

Locus. Tempus. Obſeruaui ſpontaneum in Alſatia, ſicut & Montbelgardi in horto Ill. E. C. vbi habuimus aliquando flore albo. Geneuæ in horto ſatum primo anno flores non protulit, florebat Maio vt Lugduni & Hiemem perferebat. Baſileæ apud D. D Felic. Platerum Iunio & Septembri florens videbam.

PENTAPHYLLON RECTUM MAIUS tenuius, villosius, Pannonicum.

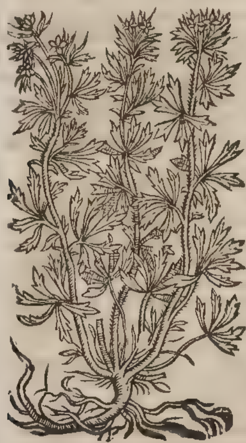
Descriptio. Collegit D. Agerius in Pannonia Pentaphyllũ nostro recto maiori simile, cubitalibus & maioribus tenuioribusque *caulibus*, longis pilis hirsutis, non ita firmis: *folia* per caules, longos habent pediculos, dodrantales, longis etiam pilis hirsutos, ad principium duæ pinnæ, foliorum instar, tenues, simplices, vnciam circiter longæ. diuiduntur autẽ folia in sex vel septẽ portiones, profundè serratas, quales in prædicto, sed minores, villosiores, candidiores: *rami* diuiduntur in tenuiores ramulos, qui desinunt in *capitula* minora, quorum calyces minores, cum longis pilis, candidiores: Cuius coloris sint *flores*, nos latet.

PENTAPHYLLUM SIVE QUINQUEFOLium maius radice bulbosâ, flore albo.

Descriptio Radix eius [autore Schvv. cat. Sil.] longa, subrubra, cui sæpè annascuntur bulbuli Filipendulæ modo. *Flores* Maio, *semen* fert Iunio, & Iulio, in agro Vratislauiensi. Vocatur Weiße Funff Fingerkraut.

Consideres velim an hoc Pentaphyllum sit simile Pentaphyllo recto maiori, quod flore albo ludit [quo etiam colore observauimus, quodque nostro iudicio exhibet Tab. vt antè dictum: perpendendum etiam an sit quod Lob. icon. p. 690. pro Pentaphyllo albo & purpureo ponit, de quo scripsimus prædicto loco.

PENTAPHYLLUM RECTUM, FOLIIS profundè sectis, subtus argenteis, flore luteo.

Descriptio IN numerosa capita diuiditur *radix* rubens, lignosa, satis crassa: è quorum singulis *caules* recti tolluntur, rigidi, robusti, dodrãtales & cubitales lanugine albâ penitùs obducti, quà derasâ rubri apparẽt: *folia* partim è radice longis pediculis appensa oriũtur, partim è caule, subtus penitùs incana & villosa, superiùs viridantia, in quinque primarias lacinias breues diuisa, quarum vnaquæque profundè rursus subsecatur: caulis *scapus* in multos diuiditur *furculos*, quibus *flores* insident satis magni, lutei, è calycibus laciniatis, albidis, lanuginosis.

Pentaphyllum petræum. Quinquefol. argẽteo. An Lob. Obs. Pentaphyllon petræum Mutoni, cautibus Tornaco proximis frequens. C. Bauh. Quinquefolium 7. siue folio argenteo: exiguum alterum Tragi, luteum minus Fuchsii. Tragi quidem, vt antè diximus, descriptio cõuenit, ast iconem eius, vt Fuchsii, ad aliam plantam refero

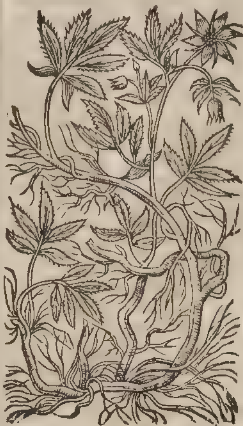
Tab. icon. Quinquefolium petræum maius Groß Stein Fünf fingerkraut. Schvv. cat. Sil. Quinquefolium petræum maius argentatum Tab. siue 10. quo officinæ nõ rectè pro verò vtũtur. Sed cur Schvv. non adiecit, in qua regione hunc vsum obseruauerit. Volmario, cum Esslingæ essem dicebatur Pentaphyllum rectum. *Schvv. notatur. Pentaphyllum rectum*

Matth. taxatur. Matth. in post. com. Ital. picturam ponit sine vlla descriptione sufficiente pro Pentaphyllo, siue Quinquefolio 2. & Pentaphyllo albo. In Hist. germ. Pentaphyllum album, siue tertium. Quia autem nec secundo in com. Ital nec etiam tertio in Hist. germ. respondet, ei non bene notum hoc Pentaphyllon fuisse constat. Adde nos flore albo nunquam offendisse. Quare nobis meliùs sensisse videtur ad Hist. germ. Camer. qui Pentaphyllum minus, cui in Epit. flores luteos tribuit, album à foliis albis, & non à flore [vt Matth.] nuncupari scribit.

Pentaphyll. canum. Thal. Harc. Pentaphyllum canum; Gesn. de coll. Pentaphyllum erectum magnum, candidum subtus, tribus aut ampliùs è radice caulibus, florens Iunii initio.

Locus & Tempus. Obseruaui Montbelgardi in muris quorundam hortorum circa La Crote eundo versus patibulum ad sinistram; florens adhuc Augusto. Lugduni Maio. Geneuæ virens Aprili & florens Iunio. Basileæ, vti è quadraginta annis, in cat. pl. Bas. annotaui, abundat inter portam lapideam & cinericeam, florens Iulio, item in itinere versus Krenzack Octobri. Cęterùm, Schvv. teste, in Silesia, vbi vulgaris notitię, passim in aggeribus, & secus arua, macro & arenoso solo fruticat, & Augusto floret.

PENTAPHYLLON VEL POTIUS HEPTAphyllum flore rubro.

Descriptio. VAlde prolixas habet *radices*, & fœcundo reptatu luxuriantes, rubẽtes, lignosas, fibris capillaribus aliquot donatas: *folia* quina, aut septena Pentaphylli vulgaris, sed non eo ordine sita, verùm ceu in alam disposita, subtus incana, hirsuta, supremâ parte viridantia, profundè per ambitum serrata, *pediculo* non admodum longo nixa, cuius imum in vaginam amplam degenerat, *caulem* amplectentem: *caulis flores* gerit magnos, rubentes, è quinque, aut sex foliis compositos, cum concoloribus apicibus, & turbinato capitulo, fragi æmulo.

Iconem exhibemus Cordi, qui Pentaphyllon palustre vocat; & cuiusdam Heptaphyllum Plinii fragiferum.

Pentaphylli purpureum palustre. Lob. & Penæ Adv. Pentaphyllum purpureum Icon. Pl. Pentaphyllum rubrum palustre. Thal. Harc. Pentaphyllum palustre, Plinii fragiferum existimatum, quòd consimilia quidem capitula,

flore deperdito, Fragariæ proferat. Et quia in eadem planta huius generis, folia tam septena, quàm quina uno pediculo inhærentia simul sepè conspiciuntur, vnde & pro Heptaphyllo quoque haberi posset. Idem cum aliis Tragus obseruauit, qui describit tertio loco inter fraga.

Quinquefol. aquaticum. Quinquefol. palustre rubrum. Pentaphyll. rubrum.

Tab. ic. Quinquefolium palustre, siue aquaticum, wasser funff fingerkraut. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 9. siue palustre rubrum. Dod. gall. Pentaphyllum rubrum. In fol. Quinquefolium 4. cuius flores obscurè rubẽtes: Gesn. hort. Quinquefolium palustre, floribus purpureis.

Locus & Tempus.

Plantandam in hortum Ill. E.C. Montbelgardi attuli ex Mesgni Danigon, vbi pluribus durauit annis: reptatu non parum se multiplicat potissimùm si humiliori sit loco plantata, profert etiam semen. Mense Martio in palustribus Ludiẽsibus vidi reliquias siccas. Tiguri obseruaui circa lacum Katzensee. Insignis Medicus D. Leonhard. Doldius scribit ad me, circa vrbem Norimbergam frequentissimè prouenire cum foliis septem, aut sex potiùs quàm quinque. Vliginosis, inquit Schvv. Silesiæ putridis montium delectatur locis, ad piscinas & paludes fruticans. Iunio floret.

Vires & vsus.

Adstringit tota herba præsertim fructus, ait Camer. Hinc teste Schvv. potum sanguinis profluuiis medetur.

PENTAPHYLLOIDES SVPINVM.

Descriptio.

Folia plurima, pediculis longis, ex *radice* crassiusculà, longâ, multorum capitum, annectuntur cõiugatim, singula serrata, ad Geranii supini folia accedentia: *caules* cubitales, inanes: numerosos gerunt *flores*, paruos, luteos, ex breuibus pediculis: succedunt *capitula* parua, Fragis immaturis similia

Pentaphyll supinum. Tormentillæ facie. Quinquefol. fragiferum repens.

Lob. Obs. & Ic. Pl. Pentaphyllum supinum Tormentillæ facie. Hoc, teste Clusio, nonnihil affinitatis cum Anserina Tragi, seu Potentilla Fuchsii, habere videtur. Tab. icon. Quinquefolium fragiferum repens, Kriechendt Erdbeer fünffingerkraüt. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 13. vel Quinquefolio simile repens. Dod. in fol. Quinquefolium tertium serpens, siue supinum. Addit fragiferum Schvv. quod in Dod. nõ legimus.

Quinquefol. serpens.

Locus & Tempus.

Collegi florens Augusto Argentinæ in horto D. D. Melchior. Sebizii: Frequens in agro Viennensi Clusius, in extremis pratorum marginibus secundum siluas: In Silesia Schvv. in locis montium graminosis.

PENTAPHYLLOIDES ERECTVM.

Descriptio.

Radice præditũ est plurium capitum, crassiusculâ, lignosâ, cortice saturatiùs rubente, strenuè adstringente tectâ, è qua *pediculi* plusculi prodeunt palmares, quorum extremo connectuntur terna *folia* hirsuta, serrata, Fragarię æmula, longè minora, rursumque eidem costæ vna aut altera consimilium foliorum coniugatio, quò longiùs à supremis illis absint, minoriũ:

inter hæc *caulis* nascitur cubito altior, hirsutus semel atque iterum, quinis iunctis follis insignis, superiùs in ramulos aliquot diuaricatur, qui multos *flores* gerunt, albos, Pentaphylloidis supini duplò maiores, subiectis radiatis foliolis viridantibus, hirsutis; floris vmbilicum occupante *capitulo* fragum ferente, vt in cæteris Pentaphyllis quod constat *seminibus* oblongis, ferè ruffis: huic (existimo) accedente culturâ, folia multò maiora, foliis coniugatim septenis aut quinis ad costam annexis, Pastinacæ aliquatenus similibus, inter quę fortuita intercedunt folia quædam minora, veluti in Agrimonia: pediculus interdum cubitalis.

Syno[nyma]

Quin[quefol.] fragi[ferum]. Frag[aria] silv.

An Clus Pannon. & Hist. in fol. Pentaphyllum 5. seu fragiferum, Plinio forsitan non incognitum? Casp. Bauh. phyt. Quinquefolium 14. siue Fragiferum. A quo etiam accepi nomine Fragariæ alterius seu silu. Cortuso, & Potentillæ Recentiorum Guillandino, qualiter etiam denominabat doctus Medicus D. Hochstetter Pfortzhemiæ. Schvv. cat. Sil. Quinquefolium fragiferum erectum, Stehend / oder Aufrech Fünffingerkraüt.

Loc[us] Temp[us]

Nascitur in Leytenberg locis vmbrosis in media silua supra Manderstorf sita, quo loco duntaxat aliquot annis Clus obseruauerat. Nascitur in Pannonia, inquit Clusius, non modò in siluis cæduis, sed etiam gramineis campis. Floret Maio, fructus paulò seriùs maturescit, effluuntque semina, quemadmodum in reliquis Quinquefoliis. Supra Peterstorf etiam in siluis secundo ferè à Vienna miliari obseruatur.

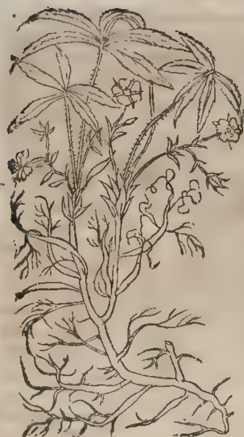
Facul[tates]

Herba, radix, & semen, vt Schvv. perhibet, siccandi & adstringendi vim obtinent.

PENTAPHYLLON ALBVM.

Descri[ptio]

Ex *radice* multis fibris donatâ, pediculi plures exoriuntur, palmares & sesquipalmares, tenues, angulosi, hirsuti, *folium* singuli sustinentes, quinquefidum, supernè glabrum, virideque infernè argenteâ lanugine villosum, cuius segmenta singula carinata ferè, quædam longiora, quàm minimum, alia minimè serrata, in obtusum mucronem desinunt, quàm in Tormentilla argentea longiora, supernâ parte virore non ita obscuro, nec ita glabra: ex calycibus hirsutis: *flores* peculiaribus quoque pediculis

diculis longiusculis insident, Fragariæ, colore perinde lacteo, staminulis in medio luteis: sapor herbæ glutinosus.

Camer.hort. Pentaphyllum albo flore, maximè conueniens descriptioni. Hipp. lib. de vlcerib. In Hetruria vocatum Pentaphyllum argenteum. Fuchs. Quinquefolium, siue Pentaphyllum maius candidum, Groß weiß fünff fingerkraut/ Gall. *grande Quintefueille blanche.*

Trago Pentaphyllon 4. seu verum ac nobile, cuius nomen nullibi cognoscere potuit, quodque [si Diis placet] ὠχρόλευκον, florem in candido pallidum habere testatur Dioscorides. Hæc ille, cuius descriptio non competit descriptioni Dioscoridis, pingit autem sub titulo Quinquefolium Tragi des Bocks funff fingerkraut Lob. & Pen. Adu Pentaphyllum album. Taber. icon. Quinquefolium siluaticum. Casp. Bauh. phyt. Quinquefolium 1. siue album maius.

Matthiolo non fuisse notum demonstrat tanta variatio quæ in eius descriptionib. variis in locis extat: quinimò in Hist. nō dicit flore esse albo, ac plātā aliam proponit. A dextris nobis stat Camerar. ad hist. Germ. asseuerans, descriptiones Matthioli non conuenire cum suis figuris, nec decēre vnā figurā diuersas comprehendere plantas.

Gesn. Quinquefolium, siue Pentaphylli species minor, floribus albis. Thal. in Harc. Pentaphyllon, Lupini folio: in ericetis quandoque & virgultis. Dod. gall. Pentaphyllon album. Schvv. cat. silu. Quinquefolium siluaticum flore albo Matth. Pentaphyllon 1. Clusii.

Copiosum à me visum Stutgardiæ in horto Ducis, vnde quoque missum. Montbelgardi curaui plantandum in horto Ill. Ex. Cels. Cæterùm, Schvv. in Silesiæ siluarum vmbrosis ac humidis locis vigere obseruauit, cui vtrum fides adhibenda, dubito: nam Camer. in Epit. Matth. in saxis ingentibus, & saxosis locis, an per consequens in siccis nasci scribit.

Adstringit, siccat, roborat, repellit. Radix subtilium est partium. Ea omnia præstare potest [si Matthiolo credidimus] quæ Pentaphyllon vulgare repens, quo tamen adstringentior est.

PENTAPHYLLON ALBVM I. CLVSII.

Cap. LXXII.

Multa *folia* habet, Quinquefolio vulgari similia, in quinq; partes vsque ad pediculum diuisa, in ambitu minimè serrata, vt illa, sed extremis duntaxat foliorum oris, subtus incanā quādam lanugine pubescentia, gustu initiò gummoso & emplastico, deinde nonnihil amaricante: aliquot sub his exo-

riuntur *cauliculi* exiles, & tenues, dodrantales, humi procumbentes, in summo ternos, aut quaternos *flores* proferentes, Pentaphyllo vulgari similes, sed prorsus albos: quibus excussis, apparet calyx lanugine obductus, *semen* continens planum, seminis Ranunculi ferè æmulum, in rudimentum fragi congestum: *radix* crassiuscula, nigricans, in ambitu sese diffundit, & multis fibris hirsuta est.

Synon. *Descr. Anguill.* Clusio descriptionis autori, Pann. & in fol. Quinquefolium, siue Pentaphyllon 1. seu maius albo flore: cuius meminerit Anguillara, his verbis: Pentaphyllon λευκόν, de quo Hipp. lib. de vlcerib. quamuis eo nomine &c. verùm in eius descriptione multa sunt, quæ non videntur conuenire, cum Pentaphyllo albo 1. Clusii. *Clus. not.* An porrò Pentaphyllum album Clusii, diuersum sit ab eo, quod cum Trago, Fuchsius, & alii tradunt, cuius descriptionem iam antè dedimus, asserere non audemus: non separaremus, nisi diceret Clusius, se duntaxat scribere, quæ à nemine adhuc euulgata sint. Schvv. non separat. Considerandum etiam an Anguill. Pentaphyllon non sit potiùs argenteum, flore muscoso.

Locus. Prouenit, autore Clusio, non modò in colle illo nemoroso supra Manderstorf oppidulum tepidarum aquarum scaturigine nobile: sed etiam in omnibus illis montosis siluis, quæ à Danubio procurrentes, ad Alpes vsque pertingunt. In siluis item supra Nemethvvyvvar, & Zollonock, apud Entzestorf, & plerisque siccioribus pratis, vno ab vrbe Vienna miliari: in Morauia præterea, atque in montibus vltra Drauum amnem, Pannonia interamni. Tempus. Floret Aprili & Maio, interdum denuò Autumno.

PENTAPHYLLVM FOLIIS INFERnè & supernè incanis.

Descriptio. Folia obseruantur duntaxat terna, confertissima, superiori parte crenata, suprà, subtusque cinericea, candicante lanugine obducta, *pediculis* ornata breuissimis: *cauliculi* duarum vnciarum gerunt *flores* singulares, maiusculos, candidos, ex calycibus internè externèque hirsutis dependentes: *globus* sequitur pilosus, albidus, pilis quibusdam nigricantibus, aut ruffis præditus: *radix* crassa, lignea, nigricans, vel atro rubore perfusa: ex qua plura capita squammata, ex reliquiis, vt existimamus, pediculorum foliorum veterum conspiciuntur. *Quinquefolium album Hippocratis.*

Cæterùm, misit nobis olim Pentaphyllum hoc nostrum, p.m. D. Becchius Medicus Basileensis, idque nomine Quinquefolii albi Hippocratis. *Clus. not.* Clus. verò Pannon. & in fol. suum vocat Pentaphyllon 2. minus, flore albo: quod fortè describat Lob. in Adu. Suo tamen tribuit flores Fragæ,

riæ floribus magnitudine non inferiores, quod eodem nomine, quo Lob. suum vocauit, insigniri possit, Pentaphyllum minimum & petræum. Cùm tamen Lobelii diuersum sit à Clusii, quia flores muscosi.

An Gesn. hort. app. Quinquefolii albis floribus species quædam in locis montium nascens? C. Bauh. phyt. Quinquefolium 2. siue album minus.

Locus. Nostrum à prædicto D. Becchio collectum in Baldo. Suum eruebat Clus. inter saxa & scopulos, summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium iugis. Tempus. Floret sub finem Iulii, interdum etiam Iulio & Augusto, prout iuga illa maturiùs, aut seriùs à niuibus sunt libera.

PENTAPHYLLVM, SIVE POTIVS HEptaphyllum argenteum, flore muscoso.

Descriptio. Radicem habet crassam, longiusculam, fibratamque, ex rubro nigricantem, nunc singularem, nunc in multa capita diuisam: pediculi palmares circiter, argenteâ lanugine obducti, *folia* sustinent, in quinque, aut septem segmenta, vt plurimùm, diuisa, per extremum serrata, subtus argenteo nitore splendentia, mollique villo tecta, superiùs atro-virentia, glabra: *caules* dodrantales & maiores, tenues, paucis *foliis* vestiti, ramosi, muscosos, confertos gerunt *flosculos*, Alchimillæ modo, singulos quaternis foliolis virentes, foris incanis, hirsutisque. Adstrictionem aliquam percipimus in foliis.

Pentaphyll. petrosum. Lob. & Penæ Adu. [vt & Ic. Pl.] Alpinum petrosum & minimum Pentaphyllon cognominatur, quod quidam Tormentillæ annumerant, cui multùm sanè simile est: flosculi candidi interdum & purpurascentes. Gesn. hort. Argentaria petræa, quæ videtur species Herbæ stellæ à quibusdam dictæ, ob radiatam foliorum speciem. Bergsinnaw, Steinsinnaw. An eidem de coll. Pentaphyllum petræum, in saxis iuxta aditum fodinæ ferrariæ in monte supra *Sergans*, vbi plantæ erant paucissimæ, & florebantque Augusto? Gesn. cùm apud eum essem vocabat Heptaphyllum montanum, & Argentinam montanam. Ille lib. de Lunariis in descriptione Montis fracti ait, Argentariam, speciem Herbæ stellæ, siue pedis leonis. Tormentillam albam vocabat Dalech. Bened. Aretio Heptaphyllon montanum, Schaff füppen. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 12. siue Heptaphyllon alpinum sericeum, & quorundam Leontopodium Dioscoridis. Camer. in Epit. Matth. Stellaria argentea, vel Argentaria petræa, vel Alchimilla minor, & Heptaphyllon montanum. Item horti, Argentea Heptaphyllos montana. Taber. icon. Pentaphyllon petræum minus. Item pag. sequenti 124. Quinquefolium alpinum, Heptaphyllon Clusii. Clus. Hisp. Heptaphyllon flosculis candidis [virentibus.] Tormentilla candida Hist. Lugd.

(Margin: Tormentilla. Argentaria petræa. Herbæ stellæ species. Pentaphyllũ petræum. Heptaphyllũ montanum. Argentina montana. Tormentilla alba. Leontopodiũ. Stellaria argentea. Argentaria petræa. Alchimilla minor. Argentea Heptaphyll.)

Locus. Lobelio occurrit in celsioribus montium iugis, gelidisque cautibus, quales sunt Sabaudiæ, in Austensi valle, & Norbonæ ad Calcaris, hortique DEI, ardua; & in verticibus editissimis Mindenii. Gesnero in saxis, vel locis saxosis montium Helueticorum. Clusio in Pyrenæis iugis apud Cantabros, florens Maio, in Alpibus Allobrogum seriùs. Nobis in montibus Geneuæ propinquis, Monspelii in cacumine montis *Esperon* mense Octobri.

PENTAPHYLLVM INDICVM.

Descriptio. IN sportulis [autore Clus. Exot.] D. Nicolai Colii Medici, anno 1601. ex Orientali India adferebatur Amstelredamũ. Pentaphylli Indici planta, cum duabus aliis eiusdem generis, formâ quidem prorsus similibus, magnitudine verò nonnihil differentibus. Singulæ porrò plantæ bina duntaxat habebant *folia*, eaque tenella, peracri tamen sapore prædita, ex tuberosâ *radice* prodeuntia, gracili, septem, aut octo nihilominùs vncias longo pediculo subnixa, in quinque profundas, & ad pediculum vsque ferè pertingentes lacinias diuisa, neruo singulas lacinias à pediculo ad summum mucronem secundum longitudinem secante, & venis quibusdam ab eo neruo in latera excurrentibus prædita. *Caulémne* & *flores* proferret, mihi incompertum, ait Clus. sed *radix*, quæ, vt dicebam, tuberosa instar radicis Tormentillæ, & solida, parte externâ aliquantulùm fusca, internâ verò alba, & cuiusdam acrimoniæ particeps, duorum aliorum foliorum, quæ abrupta, vestigia adhuc retinebat, plenaque, & aliquot fibris donata erat.

PENTAPHYLLI EFFIGIES, LEVCAS quibusdam.

CAP. LXXIII.

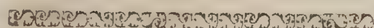
LEucadem putatam ex plantis habeo Valer. Dourez. *radix* crassa, nigra, squammata, in capita diuisa: tota aliòqui planta, quæ vncialis, aut sescuncialis, cinericeo tomento obducta: *folia* plerumque terna, Fragariæ modo, minora, magis villosa, candidioraque, serrata.

Lob. & Pena Adu. testibus, non penitùs nihil

hil sentiunt, Valerandus & alii, qui plantam hanc incanâ Pentaphylli effigie, intuiti, Leucadem censent. Tabern. ic. Argentina Mōpeliaca, welsch Silberkraut.

Admodum inuentu rara, nec nobis lectâ, nisi prope Allobrogum deuexa, plantie in arida, glareosa.

TORMENTILLA.

CAPVT LXXIV.

Ex *radice* crassâ, pollicem nōnunquam superante, aliàs rectà, aliàs in obliquum actâ, rubente, fibrosâ, sapore adstringente, viticulas plures emittit, humi fusas, nonnihil subinde erectas, & cubitum interdum longas, hirsutas, rubescentes, tenues: in quibus ex interuallis, *folia* caulem ambientia, Pentaphylli, hirsuta, sed diuisurâ septemplici: *flores* parui, lutei, Quinquefolii. In huius coliculo obseruatur aliquando adnatum tuberosum quoddam excrementum, concretione Pomorum quercinorum, in cuius antris stabulantur vermiculi, seu teredines.

Tormentilla verò [quemadmodum *Apollo* prodidit) à septenis foliorum diuisuris, Heptaphyllon [vel vt Hermol. Septifolium] quoque vocatur. Eadem in Quinquefolii specie reponitur, ob folia quippe duo iuniora, quæ tam exigua sunt, vt in foliorum numero à quibusdam reponenda non videantur. Et hinc fortè factum, vt Brassauolus hanc Plinii Pentaphyllon suspicatus sit, vt & Manardus, quem propterea cæcutiuisse Matthiolus dixit. *Hæc ille*, qui Matthiolum reprehendit eo loco, cùm tamen ipse in dolis, ac versutiis, & non Matthiolus, quem suo nomine metitur, magis quàm in comitate confidit, inquit enim Tormentillam Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ Theophrasti tam apertè respondere, vt nulli magis: Nempe hunc in modum cum inter cætera dictare 9. de Hist. pl. c. 14. Quinquefolium crebris internodiis constat, vt ne hylus quidem huic deficiat, nisi & duo folia excipias, quæ & certè ob eorum exiguitatem in numero foliorum recensenda, non videantur. Quæ postrema apud Theophrastum reperiri, nunquam vel somniauerimus. Cæterùm, quum hæc absolutè pronunciet Apollo, ei hîc errandi, aut veriùs Matthiolum suggillandi, ansam facilè iniuria, inuidiaque suppeditarit.

Germani] inquit Trag. lib. 1. cap. 171.) hanc plantam Tormentill à Latinâ voce deriuato nomine nuncupant, alii Birckwurtz, à Betula, quòd in iis siluis, quæ magnâ copia Betulas producunt, & hæc luxuriet, nonnulli Blütwurtzel/ aut Rötheil wurtzel [sanguinariam aut rubram radicem] vocant, eò quod Dysenterias, & vitia intestinorum curet. Dicitur & Bistorta [Cæsalp.] à nodis nimirum radicis quibus intorquetur, vt ea, quæ priuatim Bistorta dicitur (nam est procul dubio prima Pandectarii Bistortæ species) & à plerisque Ferula. Ego autem puto nomine Pentaphylli insigniendam. Idem cap. sequenti ait Tormentillam nobilissimū Pentaphyllon Theophrasti & Dioscorid. esse statuo. Quod verò ita sentio, Theophrasti me mouet descriptio. Tandem lib. 2. c. 37. Miror (inquit cur Alex. Bened. Sparganion nominet. Hæc ille. Quod autem Tormentilla Theophrasti Quinquefolium non sit, solâ Theophrasti autoritate refellitur, vti iam sub Pentaphyllo vulgari docuimus. Malè igitur sentiunt Tragus, Gesn. Michael Humelbergius, Valeriola, & alii, qui Tormentillam, Pentaphyllon esse existimant: hæc enim septena folia habet, rarò pauciora, præter id, quod teste Maranthâ, aliæ notæ non respondent.

Quærentibus porrò Lob. & Penæ in Adu. & Obs. an Tormentilla, vel Heptaphyllon. Chrysogonum Dioscoridis sit: scitè, nostro iudicio Dodon. negatiuè respondet, dicens. Tormentilla fruticis modo haudquaquam, vt Dioscoridis Chrysogonum attollitur, nec flos eius similis est Coronarii Verbasci floribus, vt Chrysogoni: ergo Tormentilla Chrysogonum non est.

Nominatur verò Tormentilla (vt Lob. & Pena notant) quia tormentum cruciatúmve dentium sæuissimum placat, atque venenatarum quarundam rerum compescit furorem cruciantem. Meminit & Hermol. Tormentillæ, quosdam esse scribens, qui ad Saxifragam referant.

Græcè ἑπτάφυλλον, Septifolium, Latinè vulgò *Tormentilla* nominatur, Germ. Birkwürtz, Rot heilwürtz & Tormentill / Gall. Ang. & Belg. *Tormentille*, Ital. & Hispan. & Hungar. *Tormentilla*, Boh. Natrzyrk

Obseruaui passim Basileæ, Monspelii, & Geneuæ in pratis, vbi folia prorumpebant Martio, florebat Maio, Iunio, & Iulio ibidem audiui Rhizotomum vocantem *Mamor*. Nemoribus (ita tradente Hist. Lugd.) opacis, montosis etiam, siccis macilentisque locis gaudet. Serò & Æstate floret.

Tormentilla omnibus vulnerariis potionibus, emplastris, & vnguentis adiungi potest nam vetera & putrida sanat vulnera & abscessus, vino, vel aqua decocta, collutione & inspersu. Est & in omnibus medicamentis, quæ aduersus venena & pestem componuntur, adhibenda. Est porrò radix potenter resiccans, & ex eorum quæ tertii sunt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimùm tenet, adstringentis facultatis particeps. Herba autem & radix simul tusa ac imposita sanant

Margin notes: [left] ...riptio; ...ula; ...ephyllō; ...quefo- ...ecies.; do re- ...nditur; [right] Tormentilla; Birck-wurtz; Locus; Sanguinaria radix.; Bistorta.; Pentaphylli. Theoph.; Sparganion; Tragi error; Gesneri, Humelb. Valeriola &c. lapsus; An Chrysogonum?; Tormentilla vnde?; Saxifragia; Nomina linguarum; Locus Tempus.; Vires & vsus.; Vulnera Abscessus.; Venena. Pestis; Tēperam.; Herba & radix

duritias & tumores, & collectiones iuxta aures subnatas, coxendicum dolores sedant, cuiuis fluenti scabiei medentur, nec non & mariscis, aliisque id genus affectionibus, maximè verò hoc efficiunt, cùm ex aceto imponuntur. Nec inuenias aliam radicem, quæ dysenteriis & lienteriis, aliisque quibuscunque alui fluxionibus coërcendis aptior sit. Hinc ad has affectiones ex ea pastilli, pulueres, electuaria, potiones, & sacculi conficiuntur. Opiliones etiam hac radice ægrotantibus ouibus subueniunt. Succus radicis & herbę recentis expressus manè & vesperi temporibus illitus, vertigini medetur. Idem potus veneno omni in cibo, siue potu hausto resistit, sicut & pesti, nam per sudorem venenum expellit. Potest etiam manipulus herbæ & radicis vino decoqui, ac decoctum ad eadem calidum bibi. Vtiliter etiam emplastra & vnguenta succo Tormentillæ conficiuntur. Radix cum herba vino per noctem, inque balneo Mariæ distillata, ad omne venenum vtiliter quoque propinatur. Eadem aqua cum Tutia præparata, vel Succino albo, oculis instillata, destillationibus illorum medetur. Aqua & succus secreta mulierum medicina est, ad sistendos menses. Sicca radix in puluerem redacta, singulis vicibus aduersus pestem, omneque aliud venenum drachmæ pondere siue in potu exhibetur. Eadem ex vino rubro pota dysentericis succurrit. Verùm obseruandum est, si febris Dysenteriæ coniuncta sit, vt puluerem illum ex aqua, in quâ candens chalybs extinctus fuerit, aut ex aqua Tormentillæ distillata, drachmæ pondere exhibeas, idque bis per diem. Sunt qui radicem cum albo oui admixtâ dimidiâ nuce Myristicâ & tantundem farinæ Auenæ, subigât, ac in ferreo cochleari super carbones lentè decoquât, subinde vertentes placentulam illam. Fluxiones mirificè cohiberi aiunt, si quis quotidiè vnam talem placentulam deuorauerit. Alia proinde ratio has plancentulas, & quæ iis, quibus cholera, fastidia & vomitus excitat, profuerit hæc est. Accipe puluerem radicis Tormentillæ, & cû albo oui subige, deinde verò super laterem candentem decoque & reconde. Quod si quis prædicto morbo laborauerit, ei huius placentulæ partem drachmæ pondere contusam, ex aqua Balsaminæ propina.

Tumores. Ischias. Scabies. Dysenteria. Succus. Pestis. Emplastra. Aqua. Oculi. Menses. Puluis. Pestis. Dosis. Dysenteria. Obseruatio. Placentula. Fluxiones. Cholera. Fastidium. Vomitus.

POTENTILLA SIVE ARGENTINA. Cap. LXXV.

Descriptio.

Ex *radice* palmari & longiore, tenui, subadstringête, *folia* promit Agrimoniæ, pinnata (intercedentibus paruulis foliolis) quorum singularia in ambitu serrata, supernè glabra, infernè candicante hirsutie vestita, Cæsal. foliorum sectionibus tenuioribus maxime. Quin quesorû tefcenubus, sicciore & adstringentiore sapore, quàm radix: *caliculos* nudos spargit, qui more Fragarię radicât in summo defixi in terram, ac folia gerunt: alios cauliculos inter folia attollit simplices: quibus *flores* insident grandiusculi, Pentaphylli, quinquê foliis constantes, lutei: *fructus* similis, grandiusculus.

Quo nomine Græci & Latini hanc herbam appellent, à nullo, quod Fuchs. sciat, adhuc proditum est. Recentiores quidem Potentillam, ab eximiis viribus, quibus pollet, vocant: nonnulli Agrimoniam siluestrem, ob formæ affinitatem, quam cum vtroque habet, nuncupant. Dicitur & Argentina, siue Argentilla, ab argenteo foliorum splendore: Germani verò Genserich [Anserinam] quòd hâc anseres in cibo delectentur, appellant.

Posset inquit Tragus, Anserina hæc, quod ad formam attinet, non ineptè Eupatorium dici. Posset & Groß gärb [Millefolium maius] appellari. Nam singula eius folia instar pinnæ auium pulli, sed maioribus incisuris dissecta apparent, quoad reliqua Millefolio non dissimilia. Millefolium itaque maius Latinis dicetur, nam & hoc nomine à Diosc. insignitur, tametsi quædam nomina, quæ eo capite commemorantur, ad alterum Millefolium pertineant, quod Stratiotes vocatur. Ea sunt Stratiotice, Achillion, Supercilium Veneris. Hæc ille, qui describit & bonam figuram exhibet, verùm nomina commiscet: est enim neque Eupatorium, neque Millefolium.

Quidam [vt notat Hist. Lugd.] Stephanomelidem Plinii esse coniectantur vtilem ex aqua sanguinis fluentis per nares, sic dictam, quòd coronis melinus eius flos innectatur.

Cæterùm [teste Lob. & Penâ, qui in Adu. Obs. & Ic Pl. Argentinam vocant] tantopere est hæc finitis Agrimoniæ, vt non rarò mulierculas Agrimoniam se collegisse ratas fallat: discernitur autem reptatu viticulorum.

Gesnero hort. dicitur Argemone altera: & in cat. pl. Thalictrum Herbarior. suæ ætatis. Quod tamen Argentina non est [attestante Cordo in Diosc] licèt hoc opinentur Ruellius & Anguill. Potentilla 2. optimè à Fuchs. & Matth. depicta.

Hadr. Iun. nominatur *Argemone, Inguinaria Plinii, Agrimonia silu. vulgi, Anserina, Argentina, Potentilla, ἀγριμώνη ἑτέρα*, & quorundam *Σέλινον ἄγρ.* Germ. Genserich/Grensing. Belg. Siluercruyt/ Blief [illegible] lardis, Gall. *Argentine, Bec d'oye.* Ital. *Argentina*, Hung Lud pasiir, Anserum gramen. Bol. Strzybrnik aut Husy Maydlo.

Oritur ruuii passim florentem Maio, Iunio, ac Iulio. Frequentem scribit Cæsalp. in Germania, circa semitas & loca aquosa, potissimùm iuxta flumina, quorum nulla amantior, frequentiorue alumna. Amat vliginosa. Æstate, dum floret, legi debet.

Quum folia eius & radix [inquit Fuchs.] adstringant, temperamento à Pentaphyllo [Millefolio Trag legit] nihil differre videtur. Quare hæc, potissimùm autem radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimumque euidentus caliditatis habet. Errat itaque mirum in modum, qui hanc humidam esse statuunt, nullâ aliâ moti ratione, quàm quòd in humidis locis proueniat: quasi verò Nasturtium aquat cum, haud obstante quod in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quæ certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Gal. lib. 4. simpl. c. 6. teste, terrena sunt de crassâ corporis consistentia. Adiun-

Poten. Vnde. Agri. silu. & vnde. Argen. Argen. Vnde. Anserina. Eupatorium. Tragi reprehensio. Stephanomelis. Agrimoniæ affinis. Argentina. Thalictrum. Gesnero. Ruellio. Nomina. Lingua. Inguinaria Plinii. Locus. Tempus. Temperamentum. Error refutandus.

Astrictoria igitur & exsiccatoria vi pollet. Quare Recentiores fluxionibus & puncturis oculorum prodesse; recentia vulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierum menstrua compescere, artus & membra confirmare, rectè tradunt: nam id ipsum posse adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abundè docet. Et cùm habeat Quinquefolii temperamentum, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentium itaque dolorem finit, exedentia oris vlcera sanat. Dysentericis & alui profluuiis, coxendicis articulorumque doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliáque, quæ à Diosc. Quinquefolio attribuuntur, potest. Quòd verò adiiciunt, hanc etiam lumbricos exterminare posse, id minùs rectè faciunt. Ea siquidem facultas, non huic, sed illi inest herbæ, quæ verè Tagetes dicitur. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum eo confundunt. Anserina cum aqua & sale decocta, aciis exhibita, qui ex alto deciderunt, auxiliatur, vt quibusdam apud Tragum videtur, sanguinem concretum dissoluendo. Verùm hoc illi nequaquam probatur. Herba vino decocta & pota torminibus, & dorsi dolore laborantibus subuenit, mulieribus, quę albis profluuiis vexantur, conducit, nam adstringit haud secus atque Pimpinella Italica. Aqua Anserinæ destillata rubentibus oculis vtilis est, si linteolis in ea madefactis imponatur. Hac ratione maculas quasvis extergere, fluxiones & dolores sedare dicitur. Experimento egregio didicit Io. Agricola Potentillæ succum vnà cum puluere Colchici vulgaris mariscis ani mederi. Viribus eximiis pollet [aiunt Adv.] ad frangendum calculum, interiora vulnera & vlcera maligna, & dysenterias, viscera roborando, similiter Agrimoniæ: cuius potiùs, quàm Tagetes, temperamento exsiccante, siue calore moderato est, sed astrictione superat: multum sanguinem grumosum potu dissoluit. Hanc inditam pelui, frigidâ aquâ semiplenæ, & operculo occlusæ, destillare, siue vapores in concauum operculi subuehere, quod sublimare vocant, ferunt. Huius stillatitiam ad lentigines, pannos & maculas, fuscumque colorem Sole contractum delendum, Anglæ mulierculæ adhibent. His addit Hist. Lugd. Datur vtiliter potui sanguinem reiicientibus. Herbæ siccæ farina ex sua ipsius stillatitiâ aquâ pota, albas vteri fluxiones sistit, sed valentiùs addito Corallo & Eboris ramentis. Sunt qui ad enterocelas præferunt, tum in cibis, tum in potionibus. Etenim vlcera sanat præsertim pudendorum, & quæ oris partes erodunt, firmat commotos dentes, & laxas gingiuas, si in aceto decoquatur, & os sæpè colluatur. Dentium dolores mulcet, prolapsam columellam restituit, addito Aluminis momento. Barth. Carrichter in secr. pract. lib. 1. cap. 2. ad dolorem capitis à sanguine & bile, Anserinam ex aceto rof. & sale, primò pedibus apponit, & si non cessat, succum cum aqua rosacea temporibus applicat.

PES LEONIS SIVE ALCHIMILLA.

Cap. LXXVI.

Ex *radice* minimi digiti, aut pollicari crassitudine, plurimis fibris donata, strenuè adstringente & deficcante: *caules* surgunt aliquot tenues, teretes, hirsuti, ramosi, dodrantales & cubitales, quibus insident *flosculi*

herbidi, vmbellatim congesti, quorum singuli, octonis constant foliolis, maioribus quatuor, totidemque minoribus, alternatim positis, in quorum medio apiculi lutei: *semen* minutú luteum: Papauerino simile: *folia*, alia statim à radice exoriũtur, longis, sesquipalmaribus, pediculis hirsutis, alia cauli, pediculo aut breui, aut nullo adhærent, interceptaque folii continuitate, reliquo pediculum ambiunt, vt ab eo perforentur: cæterùm, folium ad Maluam accedit, ex luteo virescens, infrà hirsutum, in octo, aut nouem angulos obtusos, seu plicas diuisum, in singulos angulos singulis neruis à pediculo prodeuntibus, concinnè in ambitu crenatos. *Semen. Folia.*

Hæc vulgò Herbariis, Pes leonis [Leontopodium] & planta leonis, à foliis instar leonini pedis latis, & rotundis nominatur: minimè verò est Dioscoridis Leontopodium, id quod Brunfels. Euch. & Cornarius volunt. Notum est [inquit Corn.] Leontopetalon officinis & herbariis, & ab ipsis corruptè *Pata leonis* (Lewentap) appellatur. Sed erronea admodum est hæc opinio. Quandoquidem Alchimillæ descriptio cum Dioscoridis Leontopodii delineatione [teste Dorst.] minimè conuenit, De Leontopodio scribimus Hist. n. g. l. 31. vbi & eius æquiuocationes assignamus. *Leontopodium. Planta Leonis cur. Leontopodium Dioscoridis non est. Error quorundam. Leontopetalon Pata leonis.*

Euch. præterea vocando Alchimillam, Artinellam, Leucopedion, Plantam siue Pedem leonis, Leontopetalon diuersarum plantarum nomina confundit. *Euch. notatur.*

Brunfels. ait eos non perperàm agere, qui Dentem leonis, Leontopodion & Leontopetalon Dioscor. nominent, quamuis descriptio non quadret. Sic vult, sic iubet Brunfels. cui pro ratione nouitas placet. Qui tamen non Dentem, sed pedem legisse debebat. Horum autem opinionem de Leontopodio & Leontopetalo; nobiscum reiiciunt, Fuchs. Matth. & Dodonæus. *Brunfels. repreh.*

Nec audiendus (monente Matthiolo) Brunfels. in suo Onomast. Dodon. Lob. & Pena Adv. & Hist. Lugd. qui Stellariam vulgò vocatam Leontopodium esse scribunt, id quod ex ambarum plantarum descriptione constat. *Stellaria nõ est. Variorum lapsus.*

Quod verò Hier. Brunsch. Sinaw, græcè Alchimillam, Artinellam, & Leucopedion vocari scribit, apud quem Græcum inuenerit ista nomina non reperio. *Brunschw. notatur.*

Dicitur autem Alchimilla, quòd Alchymistarum præconiis celebrata sit, Δρόσερα seu δρόσιον siue ψιάδιον Cordo, à Germ. Chirurgis Sanicula maior, quòd sit illi, tum facie, tum viribus admodum affinis. *Alchimilla Vnde. Drosera: Sanicula maior.*

Pes leonis, siue *Alchimilla*, Germ. Sinaw / lewen füß / oder lewentapen / Groß Sanickel. Belg. Sinawe / vnser frawen mantel / Gall. *Pied ou Tape de Lyon*, Ital. *Pie de Leone*, Angl. Ladies mantel. Nomina linguarum

Locus & tempus

Montbelgardi in horto plantata feliciter prouenit. Eam prope Masmunster, Geneuæ, Basileæ & Florentiæ vidi virentem Martio, & florentem Maio. Matth. vt plurimùm in montibus prouenientem obseruauit, præsertim in pratis & pascuis, erumpentem Maio & florentem Iunio.

Vires & Vsus. Temperam.

Folia & radix adstrictione vehementi participat, atq; adeò exsiccant. Recentiores, teste Fuchsio, idipsum in secundo efficere ordine tradunt. Quare vulneribus glutinandis aptissima est. Decocto enim ipsius lauantur vtiliter omnia vulnera. Linteum quoque in eo madefactum illis commodè imponitur. Mulierum mammas impensè laxas linteum decocto eiusdem intinctum & impositum, duras solidasque efficit. Decoctum denique hoc epotum, interanea vulnera, rupturasque glutinat. Et *quod dictu mirum est*, tanta eius plantæ in glutinando vis est, vt ramices intestinorum, in pueris potissimùm, sanare possit. Herba & radix vulnerariis potionibus adiunguntur, pulueribus, emplastris & vnguentis: Sic & folia tumoribus & vulneribus imposita, dolorem sedant, inflammationemque tollunt: idem efficit aqua destillata: nam calorem extinguit, & ab inflammatione defendit, & sanguinem sistit: sistit & alba mulierum profluuia, facitque ad conceptionem, superfluas humiditates siccando: Succus eius potus comitialibus subuenit. Aridæ puluis in suo ipsius decocto, aut stillatitiâ aquâ sumptus, ramices intestinorum, potissimùm in pueris sanat. Datur idem puluis ex vino, aut iure, cochlearis mensura, quindecim aut viginti diebus, iis quibus adempta sit concipiendi facultas, à nimia vteri humiditate, ob quam iniectum semen contineri non potest.

Vulnera. Mammæ laxa. Ruptura. Ramex. Vulneraria potiones. Folia. Tumores. Inflammationes. Alba profluuia. Succus. Puluis

AGRIMONIA SEV EVPATORIVM, CAP. LXXVII.

Descriptio Caulis. Folia.

C*Aulem* vtplurimùm erigit singularem, cubitum & sesquicubitum altum, hirsutum: *folia* palmam longa & longiora, ex quatuor ferè foliolis vtrinque pinnatim sitis, circumquaque serratis, extremo impari, multis minoribus interiectis composita, sapore subdulci, cum quadam adstrictione: *flores* suaueolentes longâ serie alternatim scapo adnascuntur crocei, quinque foliis constantes: quibus succedunt *lappula* pulpâ albâ, dulci, plenæ: *radix* in nigrum vergit, crassa, sapore adstringente donata.

Flores. Lappula. Radix Descr. Dioscor.

Eupatorium (describente Diosc.) herba est è cremiorum genere (φρυγανώδης, surculosa potiùs quàm fruticosa, non enim fruticat, quæ vno tantùm scapo surgit) vnicum proferens thyrsum, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam altiorem: folia ex interuallis fissa in partes maximè quinque, aut etiam plures, Quinquefolii aut Cânabis potiùs foliis similia: sunt & subnigra, & serræ modo in extremitatibus diuisa (legendum Græcè πριονοειδῆ, serræ, non πρινοειδῆ, Ilicis modò incisa: quamuis si sic legatur, non mutatur sententia, sunt enim Ilicis folia serræ modo incisa Hist. Lugd. ex Corn.) Semen è medio caule enascitur, subhirsutum, ita deorsum nutans, vt etiam siccatum vestibus inhæreat.

Diosc. restitutur.

Similiter Plinius inquit: Eupatoria quoque regiam authoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis aliquando & longioris: foliis per interualla Quinquefolii, aut Cannabis, per extremitates incisis quinquepartitò, nigris & ipsis, plumosisque, radice superuacuâ.

Plinius

Ex his ergo delineationibus patet, hanc nostram Agrimoniam, verum esse Diosc. Eupatorium. Hoc tamen reuocat in dubium Cæsalpinus diuersis in locis. Ac primùm quidem lib. 8. cap. 4. dicens: Galenus Eupatorio facultatem tribuit incidendi, quæ non videtur inesse Agrimoniæ: Facit & difficultatem, quod scribit Diosc. lib. 6. vbi ad epotam Mandragoram præcipit excitandos à sopore ægrotantes olfactoriis, inter quæ Eupatorium in primis nominatur, quasi vehemens in eo sit odor, qui nequaquam Agrimoniæ inest. Idem lib. 12. cap. 16. Easdem facultates, tum Auicenna, tum Mesues tradunt Eupatorio: inquit enim Auicenna, Eupatorium est ex herbis aromaticis: ideò non videtur esse Agrimonia, cui præter adstrictionem nullus conspicuus inest sapor, neque odor, neque amaritudo. Ast Cæsalpino iure merito se opponunt Tragus, Fuchs. Cordus, Robert. Const. Dodon. & Ferd. Imp. quorum opiniones ordine recitabimus. Maio itaque mense [inquit Trag.] radix Agrimoniæ, dum adhuc tenera est, odoratissima deprehenditur. Quod cùm ita se habeat, non malè Agrimonia Eupatorium Antiquorum esse statuitur. Hæc nimirum ea est planta, de qua tot & tam variæ, Veterum, præsertim verò Arabum, extant sententiæ. Quidam enim ex his asserunt Eupatorium habere folia similia Cannabinis, aut pentaphylli, quorum quidem sententia maximè probanda videtur. Alii, inter quos præcipuus est Auicenna, dicunt, folia habere Cannabis, odoratum esse, floremque ferre Nymphææ similem, atque in hac sanè descriptione, nihil desideratur, nisi quod ad florem attinet. Habet enim Agrimonia nostra florem multò magis exiguum, quàm Nymphæa. Quòd si verò colorem citreum vtriusque plantæ, non totam substantiam contulisse Auicennam dicamus, tolerari vtique sententia eius potest. Nam altera Nymphææ species luteum profert florem, sed Eupatorio longè maiorem. Tertius Arabs, Mesues nimirum, Eupatorium ita describit, vt statuat, illud folia habere Centaureæ minoris. Est autem posterior hæc sententia, manifesto cum errore coniuncta, nisi tu verba Mesue aliter interpreteris, nempe vt dicas, Eupatorium serrata habere folia instar Centaureæ maioris, aut flosculos illius, substantiâ & formâ cum Centaurea minori conuenire. Hoc igitur pacto descriptiones Arabum admitti debent, nec à Græcis dissentiunt. Reliquum igitur est, vt quoties Eupatorii in autoribus fit mentio, Agrimoniam hanc intelligamus. Quòd verò Barbari hanc, Ferrariam minorem, Concordiam, Marmorellam, & Scelam vocant, quæ nomina partim Saniculæ tribuenda videntur, nihil impedimento fuerit, præsertim scientibus eam herbam verum esse Eupatorium, ab

Agrimonia verum Eupatorium. Dubium. Respon. Error Mesue. Ferraria. Concordia. Marmorella. Scela. Eupatorium vnde.

Hepatorium Hepatitis Inuolucrum maius Cafat: Olibarda.

ab Eupatore rege, qui illud primus inuenit, nominatum, Hepatorium autem, & Hepatitis, & Inuolucrum maius, quòd iecori potissimùm medeatur, à Dioscoride cognominatum. Serapio autem Hepatorium suum vocat *Cafat*, vel *gafit*, seu *gafil*, Auerrh. *Olibarda*.

Marrubium Conizæ Lapsus Apulei Error. Veterum

Nec desunt, vt & hoc annotemus, qui cum Apuleio Eupatorii vocem Marrubio tribuant, & alii quidam Conizæ: verùm nec ipsi quodnam verum esset Eupatorium, assecuti sunt. Proinde præfractâ quadam ac immedicabili cæcitate, captos esse eos iudicat Fuchsius, qui hanc verum & genuinum Eupatorium esse, ex notis, quæ ad amussim, nullâ reclamante, conueniunt, non animaduertunt.

Nullus, inquit Cordus, verum Eupatorium cognouit, præter eos, qui hodie Agrimoniam vocatam herbam, Eupatorium vocant, vt fecit Agricola. Nam reuera Eupatorium est ea, quæ nunc falsò Agrimonia vocatur, qui error Dioscoridis etiam ætate fuit. Dudum de hac re scripserunt Leonicenus, parens meus, & alii plures, quibus etiam Ruellius subscribit, Germani, Odermenig, & Leberkletten vocant. Eupatorium Græcorum est nostra Agrimonia, inquiunt, Amat. Robert. Const. & Dodonæus.

In vetere versione Oribasii, teste Dodonæo, de simpl. Agrimonia, Lappa inuersa vocatur, quòd semina lapparum inster aspera deorsum dependeant.

Eupatorium Græcorum & Arabum F. Imperato quoque vulgaris est Agrimonia, dicitque odoratum Diosc. Eupatorium reperiri in monte *Matese*. Scribit etiam Cast. Dur. Eupatorium Dioscoridis odoratum reperiri in monte *Caprarda*.

His adde C. Bauh. dicentem phyt. Eupatorium 5. siue Veterum, Agrimonia dicta, Eupatorium Diosc. est aliorum Græcorum: & Eupatoria Plinii: quibusdam Argemonia in aruis nascens. Item: Eupatorium 6. siue odoratum. Quem tamen satis mirari non possum, cur hæc duo Eupatoria separet. Diosc. vnius tantùm meminit.

Cæterùm, inquit Corn. In errore versantur adhuc hodie officinæ, vulgus Herbariorum & Medicorum, qui in Diosc. cap. de Eupatorio, Argemones nomen ad Eupatorium transferunt, quos sequuntur, qui Eupatorium, Agermeng/ aut adhuc corruptiùs Odermenig. [Agrimoniam] appellant. Corruptè quidem eo loco, ἔνιοι ταύτην ἀργεμώνην, legitur, cùm legendum sit, quamuis etiam corruptè, ἀργεμώνην: vnde quosdam errore seductos Diosc. dixit, qui Eupatorium Argemonem vocarint. Verùm nobis hæc correctio suspecta est, quia Anguillara ait, Eupatorium, siue Agrimoniam hodie in Græcia Artemisiam vocant.

Quid tandem Lob. & Penæ in Adu. qui Eupatorium Mesue esse idem cum nostra Agrimonia negant, respondendum sit, ex hactenus in medium alatis, satis superque constare arbitror. Vocat idem Obs. & Ic. Pl. Eupatorium Græcorum & Dioscoridis Agrimoniam officinarum. Nec sine errrore Theod. Dorst. Eupatorium, Agrestem Saluiam Barbarorum vocat.

Synonyma

Ε'πατώειον, vel ἡπατώειον & ἡπατῖτις Græcis: Lat. *Eupatorium*, siue *Hepatorium*, Offic. *Agrimonia*, Germ. Odermenig, Bynchwurts, Leberkletten Agrimonien Belg. Agrimonie/Leuercruyt. Gall. *Eupatoire*, *Agrimoine*, Ital. *Agrimonia*, Hisp. *La Agrimonia*, & Angl. Agrimonie, Boh. Rzepyckt, & Starcck, Hung. Apro buytoryan.

Locus & Tempus.

In satorum & viarum marginibus, & circa sepes & in pratis passim prouenit. Æstate floret. Basileæ quoque Septebri & Octobri florere obseruatur. Geneuæ prorumpentem vidi Aprilis principio. Autumno semen maturum est. Maio mense colligenda & siccanda, quæ in medicos vsus eligitur.

Vires & vsus. *Vlcera* *Dysenteria*

Huius folia, autore Diosc. cum adipe suillo vetere trita & imposita, vlcera, ęgrè cicatricem recipientia, sanant. Herba verò ac semen, si cum vino bibantur, dysentericis, hepaticis [& colicis Trag.] & à reptilibus bestiis commorsis opitulatur. Galenus μεθοδικωτέρως easdem facultates exponit. Eupatorium herba ipsa tenuium partium, incidendi, extergendique facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Quare obstructiones iecoris expurgat. Inest itidem ei & adstrictio quædam, per quam robur visceri addit. Hodie, attestante Trago, Eupatorio frequentissimè, non sine magno certè commodo, ad reponenda luxata membra vtuntur. Aqua distillata potu tussim emollit, pituitam crassam incidit, morbum arquatum expellit, febri laborantibus conducit, tineas ventris enecat. Exulcerationibus oris, aliisque vlceribus si vulneribus, & ex illa colluantur, & purgentur, succurrit. Radix exsiccat & moderatè adstringit, quare intemperiem ferè omnem corrigit, obstructiones aperit. Præterea decoctum dilutumue colore limpido vini gilui placet. Hinc in vino rubro stiptico decocta putredinem vulnerum & vlcerum abstergit, si ea lauentur. Eadem contusa & vulneribus malè agglutinatis superligata denuò aperit. Autore Rondelet. Agrimonia cum aceto forti emplastri modo imposita verrucas tollit. Notatu dignissimum, si verum, quod scribit Timoth. Rossellius Agrimoniam cum veteri axungia porci applicatam extrahere spinas. Ioannes Schenck. Obs. Med. [ex authoritate Dios.] gangrænam ex morsu hirudinum, Helidæum Agrimoniâ contritâ, emplastri modo impositâ, curasse scribit.

Temperamentum. *Obstructiones iecoris*. *Luxata membra*. *Tussis*. *Morbus arquatus*. *Febris*. *Tinea*. *Vulnera*. *Gangrænai*. *Serupus de Eupatorio*.

Quisquis tandem est Medicus, qui post hac Eupatorio vti velit, Agrimonia vtatur confidenter. Nihil itaque sapiunt ii, qui in Syrupo de Eupatorio, pro hoc, Spinam Arabicam substituunt, pro noto puta ignotum.

GARYOPHYLLATA VVLGARIS flore paruo luteo.
Cap. LXXVIII.

Descriptio.

Fragrantissimus Caryophyllorum odor, quem *radix* spirat fibrosa, russa, toti plantæ nomen indidit, *caule* cubitali, hirsuto, tenui, in alas diuiso: cuius *flores* luteoli Tormentillæ, quibus succedunt echinata, glomerataque *capitula*, longis aristis horrida: *folia* hirsuta, nonnullam cū

Agrimonia similitudinem habent.

Herba benedicta. Syluaticus notat. Lagopus non est

Brunfelſ. quam Tom. 1. Rhapſ. 2. Garyophyllatam vocat, eandem in 4. herbam Benedictam nominat.

Reprehendit Matth. Syluaticum quòd parùm rectè tradiderit, dicendo, Lagopum eam esse herbam, quam Herbariorum vulgus Caryophyllatam appellet.

Geum Plinii

De hac Veteres, quod Matth. sciat, nihil memoriæ prodiderunt. Nisi fortaſſe fuerit Geum, cui Plin. lib. 26. cap. 7. radiculas aſſignat ternas, nigras, bene olentes. Vtrum autem ſit Geum Plinii vulgaris hæc Garyophyllata Lob. & Pena Adu. quoque dubitant.

Nardus silu. Sanamunda. Auantia. Oculus leporis.

Sic & Trag. de hoc diſſidio nihil iudicat, ſed Nardum ſilueſtrem vocat, quam quidam Sanamundam nominant.

Eadem repetit Dodon. gall. & Geſn. Qui præterea Auantiam, & Oculum leporis, atque Geum, Garyophyllatam vocari tradit, id quod ante eum Antonio Muſæ Braſſauolo quoque placuerit.

Garyophyllatam vulgi Cæſalp. nuncupat, cui apud Plinium inter Argemonias numerari videtur, cùm ait, radix Thus redolet.

Hiſt. Lugd. Garyophyllata Matthioli, & Garyophyllata vulgaris, qualiter & Cluſio dicitur.

Eupatorij species non est. Getia

Taber. icon. & Hiſt. Garyophyllata, & Herba Benedicta, quam quidam Lagopum, alii Eupatorii ſpeciem volunt, ſed errant, inquit, Plinius vocat Geum, & Scalig. Getiam. Item Caryophyllata 4. ſiluatica, flore luteo. De hac quarta plura vide ſub noſtra aquatica, dubius enim ſum, quò referri debeat.

Camer. Epit. Caryophyllata. Item horti Caryophyllata vulgaris: Et rurſus: montana ſimilis vulgari, elegantior tamen & maioribus floribus prædita.

C. Bauh. phyt. Caryophyllata 1. ſiue vulgaris. Caryophyllata 2. ſiue vulgaris maiore flore, fortè Fuchſ. ſilueſtris.

Gloria filia. Baccharis

Gerardo, Caryophyllata, VVallonum Gloria filia.

Corn. duplex lapſus.

Baccharis, [vt vult Corn.] officinis ignota eſt, ſed Herbariorum vulgus Herbam Benedicti, ſiue Benedictam vocat, aliqui etiam Chirothecam noſtræ dominæ, vnſer frawen hendſchuch, appellant. Verùm Benedicta non videtur nobis reſpondere cum Bacchari Dioſcor. nec nomen Chirothecarum placet, quòd fortè Digitalis ſit, Hanc autem non eſſe Dioſc. Baccharem, vt nonnulli ſuſpicantur, deſcriptio plantæ, quæ non conuenit, vt Monachi in Meſ. teſtantur, comprobat.

Lagopus non est. Geum Plinii est

Sed vt liberè dicamus, quod ſentimus: Minimè, cum Fuchſio, Caryophyllatam, Dioſcoridis Lagopum credimus, dicimuſque eorum ſententiam, qui Geum Plinio dictam velint, periculo vacare, quòd eadem facultas vtriſque radicibus inſit.

Fuchſ. differentia

Cæterùm, Fuchſius Garyophyllatæ, ſeu Herbæ Benedictæ ſiue Sanamundæ vulgò appellatæ duo genera animaduertit, hortenſem, flore minore, & ſilueſtrem flore maiore, magis ad croci colorem accedente.

Fuchſ. not. Icones

Nos Fuchſii duas figuras apponimus, quia ſculptæ iam erant, quamuis nullam differentiam demonſtrent, nec diſcrimen à Fuchſio poſitum in iis obſeruare poſſimus

Euchar. error

Garyophyllatæ figura malè apud Euchar. Carduo benedicto appingitur.

Caryophyll. etymon

Caryophyllata qualiter Græcis & Antiquis Latinis nominata ſit, nondum compertum. Eſt autem ab odoris ſuauitate, quam radices de ſe præbent, nominata. Vulgus herbam Benedictam, à diuina ſua efficacia, & Sanam mundam appellat.

Herba benedicta dicta

Nomina linguarum

Germani Benedicten würtz, Belgi & Brabanti Garyophyllate, Gall. *L'herbe beniste, Reſize, ou galliot*, Angl. Auens, Boh. Benedykt, Hung. Vadszeknu,

Locus & tempus

Vidi ſpontè prouenientem non longè à Monſpelio, Baſileæ menſe Octobri inter propugnaculum & portam cinericeam, intra vrbem ad muros & propè portam lapideam, & alibi florentem Maio & Iunio, cum flore & ſemine Auguſto, Patauii virentem in quodam horto Decembri, & in horto D. Muſali Ianuario, Florentiæ in horto D. Nicolai Ferrarienſis, Lugduni paſſim, Geneuæ virentem menſis Februarii principio, & cum flore Maio. Cæterùm, Matth. teſte, gignitur in montibus, & in viis iuxta ſepta, quòd mirum in modum ſepibus opacis gaudeat. Vulgaris in Germania, inquit Tabern. in terra firma, & humida, vmbroſo loco, in hortis prope muros, in ſepibus & dumetis: transfertur in hortos propter ſummam vtilitatem.

Vires & vſus

Temperamentum

Geum Plinii medetur non modò pectoris doloribus, & lateris, ſed & cruditates diſcutit iucundo ſapore. Recentiores & peruetuſtus etiam Herbarius, annotante Fuchſio, calidam & ſiccam eſſe in tertio ordine ſtatuunt. Folia ſanè in guſtu non mediocrem adſtrictionem oſtendunt, vt & itidem radix. Eadem luto & ſordibus eluta ſiccatur, & imbre aceti reſperſa, arcas & veſtes iucundo commendat odore. Decoctum huius ſumitur ad perficiendas concoctiones, ſedandoſque coli dolores.

Colica

Manuſcriptus Herbarius facultatem habere diſſoluendi, digerendi, & obſtructiones tollendi ſcribit. Tomentum item ex vino decoctionis eius menſes ciere.

Menſes

Venena

Contra venena tritam cum vino ſumptam valere. Concoctionem præterea roborare, dolorem ventriculi, & inteſtinorum à frigiditate aut floribus ortum decoctam in vino ſanare ait.

Vulnera

Mirificè etiam ad interna vulnera huius herbæ decoctum confert. Externa verò ex eâ collui debent.

Acetaria

Acetariis etiam folio expetita herba. Eadem Tragus ſic tradit.

Vinum

Vſus huius radicis vulgaris is eſt, vt vere in vinum imponatur, quòd optimo ac iucundiſſimo & odore & ſapore commendat. Hoc vino cor exhilarari & obſtructiones iecoris aperiri, nec non frigiditate & craſſis humoribus affectum ſtomachum iuuari multi teſtantur. Radix Benedictæ vino decocta ac calida pota, dolorem ventriculi, & inteſtinorum à frigiditate, aut flatibus ortum, ſedat.

Fiſtulæ

Fœda macula

Vinum in quo radix Benedictæ decocta fuerit, purgat & mundat omnia vulnera, cuiuſmodi ſunt fiſtulæ & carcinomata: idem fœdas maculas exterit, ſi illo facies aliquandiu ſingulis diebus abluatur, maximè verò in primis diebus puerperis. Caryophyllata, inquit Matth. non eſt viribus inefficax, argumento quòd eius radices manifeſtum Caryophylli ſpirent odorem: Eâ Recentiores vtuntur potâ ad thoracis interna vulnera.

Vlcera

Quin & eius ſuccum admiſtâ ærugine, cuniculoſis, contumacibúſque vlceribus, vtiliter iniiciunt.

Cerebrum

Eadem olfacta ſpiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodeſt cœliacis, dyſentericis, fœminarum profluuiis, & cruenta expuentibus. Tam intus ſumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio eſt.

Enterocele

Temperamentum ei excalefaciens, & exſiccans,

vtma-

vt manifesto sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odoratæ, adstringentesque deprehendantur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, discutere & adstringere valent, sed etiam roborare. Menses, *vt attestatur Lobel.* & sanguinis grumos propellit, obstructiones reserat, venenis aduersatur. Radix huius, *vt tradit Tabern.* in cibo, & potu, & medicamentis quocunque modo sumpta, cerebro succurrit, spiritus, vitales recreat, omnibusque oculorum vitiis subuenit. Radix masticata oris fœtorem emendat. Eadem ieiunè commanducata, corroborat, & ab omni contagio præseruat. Ex herbâ & radice, in balneo Mariæ destillatur aqua ad eosdem vsus idonea. Similiter & vinum ex radice paratur, & Conserua. Radix colligenda Martio.

GARYOPHYLLATA MONTANA
flore magno, luteo.

Folia Caryophyllatæ montanę & palustris vulgatioris respondent, sed multò minora, vncialia, multa per terram sparsa, villosa, nonnihil laciniata, per extremum rotunda, serrata: inter hæc surgit *coliculus*, sex circiter vncias altus, foliis paruis, & in profundas oblongas lacinias fissis, cuius summo *flos* insidet magnus croceus, concolorum staminum congerie medium occupante, ex calyce hirsuto in lacinias mucronatas, alternatim maiores minoresque cæso: radix satis crassa, nigra, fibrata, valdè odorata.

Gesn. hort. Geum tertium alpinum Matth. in Diosc. cum mag. fig. Gariophyllata montana, cui flos aureus, radix odore Caryophyllorum, & gustu adstringente. Lob. Obs. vt & Ic. Pl. Caryophyllata maior rotundifolia, & Garyophyllata montana Matth. qualiter etiam Hist. Lugd. inscribit, dicitur: Quandam, inquit, Caryophyllatæ raram & perelegantem speciem, Italo semine ortam, nihil dissimilem à Septentrionali rotundifolia impertiuit Coldenbergius; nisi folio quadruplo maiore, & radice crassiore digitum æquãte, minusque fibrosa foret. Si Lob. eandem cum Matthiolo [cuius figuram exhibet] intelligit præcedenti descriptione, miror eum non meminisse coloris.

An Anguil. Garyophyllata alpina. Clus. Pannon. & in fol. Caryophyllata montata 2. Caryophyllata alpina aureo flore, à Matth. Caryophyllatæ montanæ nomine descripta: pictura tamen non valdè feliciter expressa. Camer. in Epit. Matth. Caryophyllata montana, Ital. *Garofanata saluatica.* Item hort. Caryophyllata alpina altera, à Pennæo floribus albis reperta, in monte Lupo Galliæ. Tab. ic. & hist. Caryophyllata montana Berg Benedicten wurtz / Berg Näglinkraut: Auantia montana flore luteo, caule vlnam alto. C. Bauh. phyt. Caryophyllata 6. siue Alpina lutea, cuius flos licèt communiter luteus sit, inuenitur tamen & purpureus & albus. Gerard. Caryophyllata montana.

Planta hæc, quam Gesnero in peregrinatione Rhetica Garyophyllatam alpinam nominaui, reperta in monte Braulio, florens Iunio, vt & alibi. In summis etiam [autore Clus.] duntaxat iugis montium Pannonicorum; nec in omnibus tamen, sed inter gramina, vel sub fruticibus nascitur. Iunio floret, Augusto semen maturum est. Reperitur [teste Matth.] in Bohemiæ montibus, è quibus Albis fluuius, oritur. — Locus & Tempus

Iisdem cum altera pollet viribus, sed præstantioribus. Radix non solùm excalefacit, & siccat, sed etiam cohibet, ac roborat. — Vires & vsus

GARYOPHYLLATA AQVATICA
flore rubro striato.

Descr.

Radice fibrosâ minimâ, extrinsecùs rubente nonnihil, intus albâ, sapore adstringente, & subdulci, tãdem *caules* profert multos interdum paucos, aliquando cubitales, farctos, hirsutos, nonnihil rubentes: ramulorum summis subinde etiam priuatis pediculis, breuibus, hirsutis, rubentibus, nonnihil nutantibus *flores* insident, patuli, Alpinæ floribus ferè ęquales, striati, non multùm elati, & supra calycem parùm admodum se proferentes, extrà purpurei intensiùs, intus dilutiùs; odore grato, ex foliis quinis, à tenui principio sensim in latum se diffundentibus, intra quorum septa *apices* multi, crocei, echinatum *capitulum* obuallant: insidet autem *flos* quasi calathio patulo rubente hirsuto, in quinque lacinias hirsutas, totidemque ligulas in laciniarum spatia distributas diuiso: *folia* Caryophyllatæ vulgaris foliorum formâ, sed longè maiora, alia à radice statim orta, alia in caulibus, pediculo sextantali, sapore cum radice compari.

Camer. in Epit. Matth. vbi noua figura, Caryophyllata aquatica. Item hort. Caryophyllata palustris.

Hist. Lugd. Caryophyllata montana Dalech. radice inodorâ, fatuique gustûs: foliis Caryophyllatæ similibus: flore luteo, lineis pluribus distincto. Aquosis locis gaudet. Quæ Dalechampii Caryophyllata, si non eadem cum nostra, saltem eritilli valdè similis. C. Bauh. phyt. Caryophyllata 3. siue aquatica, nutante flore. Item Caryophyll. 4. siue aquatica 2. Et rursus, Caryophyll. 5. siue montana Dalechampii. Adhæc Caryophyll. 7. siue alpina minor. Et tandem apud Matth. Caryophyllata aquatica. — Caryophyll. montana.

Cam. in suo Matth. Caryophyllata 3. vel Geum aquaticum Gesneri Clusio, floribus pallidis, sub- — Geum aquaticum.

purpureis, aliquando multiplicibus, magis rubentibus, aliquando sanguineis.

Clus. Pann. & in fol. Caryophyllata 1. siue alpina nutante flore, radice impensè adstringente, odore iniucundo: floribus quinque vt plurimùm foliolis, nonnunquam senis, aut septenis, suauiter rubentibus, constantibus. Item Caryophyllata 3. siue Geum aquaticum Gesneri: cuius iconem suis coloribus depictam ipsi communicauit Pennæus, quam ex Gesneri depicto herbario se desumpsisse fatetur. Flores huic sunt sanguinei coloris, duûm generum: nam alter flos multiplici foliorum texturâ & serie constat, alter simplici, vtriusque medium, quemadmodum in aliis Caryophyllatis, occupante villosâ congerie. Iconi fuit adscriptum Geum aquaticum flore simplici & multiplici. Tabern. hist. Caryophyllata 4. siue siluatica, Herba benedicta silu. wild Benedict würtz & wald Garafel/ radice simili vulgari crassiore, minus fibrosâ, odore multò minore: foliis paruis similibus Hederæ terrestri, pilosioribus: caule cubitali, rotundo: floribus pulchris, luteis, raro pluribus, quàm tribus in vno caule, sequitur floccus albus. Prouenit copiosè in S. Petri silua inter S. Remig. & Lauterbürg, abundanter reperitur in Brabantia prope Mechliniam in silua, non longè à domo aquatica Bürtzenstein. Radix habet exsiccantem & adstringentem saporem. Gesn. hort. Geum 2. riuale, Caryophyllatæ & Benedictæ species. Trago Benedicta silu. Lob. & Penæ Adu. Septentrionalium rotundifolia papposo flore Garyophyllata: radice non perindè Garyophyllum aut Nardum halante, vt vulgaris: flore speciosiore, & coliculo pallidiusculo. Quæ descriptio non in omnibus placet, colorem enim non tradit. Figura quæ alioqui satis bona, exhibetur eodem etiam titulo, Icon. Pl. p. 694.

Herba benedicta silu.

Geum riuale
Benedicta silu.
Caryophyll rotundifo-

Lob. err.

Locus
Tempus.

Florentem in horto mense Aprili & Maio, ex montibus allatam Geneuæ habui, semen decidit mense Iunio. Crescit authore Clus. mediâ ferè Montium regione locis vdis & riguis, sub arboribus. Floret isthic Iunio: in hortos translata Maio, aliquando etiam maturiùs. In Brabantiæ siluosis conterminis Mechliniæ, & in Northmannia frequens, in Anglia verò plurima, teste Lobelio.

GARYOPHYLLATA PENTAPHYLLÆA.

Locus. Descr.

IN Rheticis Alpinis non procul Clauenna, hanc primùm nacti, putauimus [aiunt Lob. & Pena Adu.] esse Tormentillæ, aut Pentaphylli speciem: verùm radix Geranii fibrosior, forisque rubiginosa, paruum quid suaue redolens, Garyophyllatam testatur. Quinetiam erigit caules pedales, cui hærent folia quinquepartita, ambitu serrata, Pentaphylli aut Tormentillæ, flore luteolo pallentéve, staminulis lanuginosis, croceis, papposis, minoribus Garyophyllato.

Lobel. ...

Lob. & Penæ Adu. & Ic. Pl. Alpina Pentaphyllæa Garyophyllata. Cæterùm, Lobelius prædicto titulo duas diuersas proponit figuras: Prior quidem in Adu. pingitur, sine pilis, & tantùm cum foliis quinis: Posterior verò tota pilosa est, & septifolia, quæ sanè effigies non malè conuenire videtur cum Ranunculo nostro montano albo, hirsuto.

Tab. ...

Cur ... figura ... omiss.

Taber. Ic. & hist. Caryophyllata 5. siue alpina, quinquefolia. Sed & Tabernæ figura longè à Lobelii diuersa, est enim tota glabra, licèt ipsa hirsutam esse scribat. Nos igitur propter figurarum varietatem Lobelii & Tabernæ, nullam proponimus. Casp. Bauh. phyt. Caryophyllata 8. siue Quinquefolia maior. Item Caryophyll. 9. siue alpina, quinquefolia minor, quæ foliis sit quadruplò angustioribus quàm prior, totaque minor & tenerior, in monte Fracto prouenens, cui Cast. Durant. pag. 197. Caryophyllatam montanam non absimilem pingat. Gerard. hist. Angl. Caryophyllæa montana alpina pentaphyllæa.

FINIS LIBRI DECIMI SEPTIMI.

HISTORIÆ

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER DECIMVS OCTAVVS.

FRVMENTACEA, GRAMINEA, HARVNDINEA, IVNCEA.

Perductâ ad Colophonem Arborum, Fruticum, & Suffruticum historiâ, tempus est vt ad Herbarum historiam accedamus. Maximum hinc opus naturæ. Frumenta ordiemur, & cibos suos homini enarrabimus, fateríque cogemus, ignota esse pleraque, per quæ viuat. Fruges, inquam, Cereales, in cibos potiùs, quàm medecinam cedentes, non à Cerere, vti Poëtæ nugantur, repertas & excultas, sed ab ipso totius vniuersi Creatore in ipso Mundi exordio productas: subinde gignente eas, & vsibus affatim subministrante Tellure, læto præcipuis orbis regionibus prouentu. Post Frumenta, & inter ea, & de Graminibus dici cogit Botanicus ordo. Quippe etiamsi Frumenta non sint, sunt tamen pecudi, quod frumentum homini. Adde quod plura eorum sunt Frumentacea. Sed & formæ similitudo, & quòd illorum quædam in hæc abeant, inter illa de se dici postulant. Et quid propiùs ad Gramina accedit, quàm Iunci & Harundines. Vt & hinc venia sit hæc illis adiicientibus, & æqui studiosorum, ac Historiæ nostræ compendio consulentibus.

TRITICVM VETERIBVS ET IN GENERE.

Cap. I.

Tradidimus priori libro, quæ de Leguminibus dicenda videbantur, nunc ad Frumentacea, quæ, teste Plinio, non eadem vbique, neque vbi eadem sunt, iisdem nominibus occurrunt, deuenimus. Sunt autem ea, quæcunque geniculato culmo, & arundinaceis constant foliis, seménque panificio, & pultibus aptum in spicis aut iubis producunt. Horum quidem omnium quamplurimis terris commune, & nobilissimum est Triticum.

Huius (vt author est Theophr.) genera plura notantur, cognómina ex locis sortita, vt *Africum, Ponticum, Thracicum, Assyrium, Aegyptium, Siculum*: quæ & colore & magnitudine, & specie, & proprietate inter se differunt. Quædam vel aliunde cognomina sortiuntur pro suis viribus, tum aliis, tum vel maximè, quæ ad cibum pertineant, vt Canchrydias, Stlengis Alexandrinus. Nec verò ab re fuerit, si illa quoque pro differentiis capies: & aliud præcox, aliud serum: & aliud auctu amplum multúmque reddens, aliud ieiunum quoddam parúmque ferens: & aliud spicam grandiorem effundens, aliud paruam: & aliud diu in folliculo manens, aliud aptum breui absolui, vt Africum: & aliud culmo tenui constans, aliud crasso: quod etiam ipsum Africo datum est. Crasso tamen & Canchrydias dictum consistit. Item aliud tunicis paucis, aliud multis vestitur, vt Thracium: & aliud vnicalamum, aliud multicalamum, & magis minúsque. Adde etiam si quid aliud his, aut prædictis ratione virium proximum sit: eiusmodi námque differentiæ naturaliores profectò apparent, quibus trimestrium annumerari genus par est, & bimestrium, & si quid intra pauciores dies valeat consummari. Et in Eubœa genus quoddam intra quadraginta dies crassari, perficíque posse affirmant, idémque firmum esse, ac ponderosum, nec modo trimestris leue: quamobrem famulis id præberi inquiunt, etenim nec multùm in hoc furfuris esse volunt. Igitur genus id celerrimum quidem ad consummationem, sed inuentu rarissimum est. Et bimestria verò quædam habentur, quæ ex Sicilia, & in Achaïam aduecta sunt: sed hæc paucum reddunt, parúmque fœcunda habentur: quanquam cibo facilia, & iucunda sunt. Nascuntur & alia quædam genera in Eubœa & præcipuè apud Caristum. Trimestria verò permulta, & vbique habentur: leuia hæc & parùm fœcunda, & vnicalama sunt, atque in totum infirma.

Ex diuerso habitu. *Ex viribus.*

Delectus.

Leuissimum igitur Triticum, quoad simplici ratione agere licet, *Ponticum* est: ponderosius ex iis quæ in Græciam aduehi solent Siculum datur, sed eo ponderosius, quod Bœotia fert: quod inde asserunt, quòd athletæ, qui Bœotiæ ternos semisextarios vix possint consumere, cùm Athenis fuerint, facilè quina consumunt: leue satis, & quod in Laconico agro conficitur. Horum igitur causa in terris, cœlóque intelligi debet. Nam & Asiæ vltra Bactra quodam in loco, adeò grande frumentum fieri tradunt, vt nucleis Oliuæ sua æquiparent magnitudine grana singula. In Pissotis autem dictis adeò firmum nasci affirmant, vt siquis plus comederit, disrumpatur necesse sit: & Macedonum ita plerosque interiisse aiunt. Absurdum sanè, & leuitati trimestrium absonum, quod in Pontico euenit: Vernum enim durum admodum est: hybernum autem molle est: leuitate enim molle plurimùm differt.

Mira magnitudo.

Reliquum est, vt propriæ naturæ causa detur, quam in pluribus differentias recipere magnas, cùm in exortu, consummationéque, tum in propriis speciebus videmus, ceu magnitudinis atque paruitatis & figuræ. Adde copiam paleæ, & incommoditatem ratione vsus cibarii hominum. Forsitan & genera regiones efficiunt, vel omnia, vel certè aliqua: assimilant enim sibi ipsis quodam modo, & aut differentiam aliquam generis pariunt, aut etiam minùs vtile reddunt, vt Tritico Thracio euenit. Fit enim multis cum tunicis, seróque prouenit: quod vtrumque vis sanè frigoris facit. Qua de causa cæteris quoque agris, Thracium istud satum maturè, serò erumpit, ac augescit: & quod maturè apud alios seritur, serò apud alios exit. Consuetudo enim velut natura effecta est. Nam & quod in Asiano agro Aepisynangis vocato habet vim disrumpendi, quódque magnitudine nuclei est, agri proprietate, naturæque vires eiusmodi sortiuntur: nec aliò translata seruari incommutabilia possunt. Nec minùs locum habet in cæteris, si quis cum agro, cœli quoque adiciat qualitatem. Hinc enim fructuum diuersitates exultant, imò hinc sterilitates sequuntur, cùm planta in alieno agro nequeat hospitari. *Hæc Theophrast. quorum multa transcripsisse videtur Plinius.*

An ex regionibus genera constituenda.

Cœli qualitas, diuersitatem generat.

Plinius.

Frumenti ipsius, inquit, totidem (duo vt frugum) prima sunt genera, per tempora satûs diuisa. *Hybrna*, quæ circa Vergiliarum occasum [Nouembrem] sata, terrâ per Hyemem nutriuntur, vt Triticum, Far, Hordeum. *Aestiua* quæ Aestate [Maio] ante Vergiliarum exortum seruntur, vt Milium, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & Asia omnia Vergiliarum occasu seruntur. Quædam autem vtroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, Veris scilicet. Aliqui *Verna*, Milium &c. appellant. *Sementiua*, autem Triticum &c. Et in Tritici genere pars aliqua pabuli est quadrupedum causâ sati, vt Farrago. Sementiua autem interpretatur Dalechamp. quæ primo & potissimo sementis tempore. nempe circa Vergiliarum occasum, quod α π [sementem] vt ait Theophr. antonomasticè Græcia vocauit, terræ mandantur. Tritici, (pergit Plinius) genera plura, quæ fecere Gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore ac pondere, quo maximè discernitur: montanis modò comparetur Italiæ agris externũ, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio Syrióque, [deinde &] deinde Aegyptio, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis similis, quem diximus ordinem fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadem genere grani prætulit [Canchrydiam, Stlengyn, & Alexandreum Theodracontion, & Istelepant, & Selinusium CH.] Dracontiam, Strangiam & Selenusium, argumento crassissimi calami: ita pingui solo hæc genera assignabat. Leuissimum & maximè inane, seu tenuissimi calami in humidis seri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæ fuere sententiæ Alexandro Magno regnante, cùm clarissima fuit Græcia, atque in toto terrarum Orbe potentissima, ita tamen vt ante mortem eius annis ferè 145. Sophocles Poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad verbum translata sententia.

Genera prima duo. Hyberna Aestiua.

Sementiua Dal. quid?

Triticum Italicum.

Bœoticum Siculum. Africum. Thracium. Syrium. Aegyptium

Et fortunatam Italiam frumento [carêre] canere candido.

Quæ laus peculiaris hodiéque Italico est. Quo magis admiror, posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. Nunc ex his generibus quæ Romam inuehuntur, leuissimum est Gallicum, atque è Chersoneso aduectum: quippe non excedunt in modium vicenas libras [siliquæ granum ipsum pondero Turn.] siquis granũ ipsum ponderet. Adiicit Sardum selibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totam libram addit. Africum & dodrantes. In transpadana Italia scio vicenas quinas libras farris modios pendere: circa Clusium & (Senas Dal.) senas. Lex certa naturæ, vt in quocunque genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimum frumentum esse, quod in subacta congium aquæ capiat. Quibusdam generibus per se pondus, sicut Balearico: [quod modio Vet.] modo tritici panis pondo xxx (xxxv Dal.) reddit. Quibusdam in binis mistis, vt Cyprio & Alexandrino, xx. propè libras non excedentibus. Cyprium fuscum est, panémque nigrũ facit: itaque miscetur Alexandrinum candidum, redduntque xxv. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua subigi, quod plerique maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis, inutilissimum. Non alia de causa opportuniora morbis corpora existunt. Galliæ & Hispaniæ frumento in potum resoluto, quibus diximus generibus, spuma itâ concretâ pro fermento vtuntur. Qua de causa leuior illis, quàm cæteris, panis est. Differentia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis Thracium triticum vestitur, ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem causa & trimestria [& trimestre Dal.] inuenit, detinentibus terras niuibus, quod tertio ferè à satu mense & in reliquo orbe metitur. Totis hoc Alpibus notum, & hyemalibus prouinciis nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea, nec vsquam capax: seritúrque non nisi tenui terra. Est & bimestre circa Thracium sinum quod quadragesimo die, quàm satum est, maturescit: mirúmque, nulli frumento plus esse ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia & Achaia, montosis (montuosis CH.) vtraque partibus Eubœæ quoque circa Carystum. In tantum fallitur Columella, qui ne trimestris quidem proprium genus existimauerit esse, cùm sit antiquissimum. Græci trimenon vocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt singula spicas nostras æquent.

Quod verò dixit Plinius: Est & bimestre &c. Theophrastus aliter habet. Scribit enim esse Tritici genus trimestre celeriùs maturescens, vt in Eubœa quod intra quadraginta dies perficitur. Esse & trimestria, quæ ex Sicilia in Achaiam transportantur.

portantur. Est & eiusmodi in Eubœa, maximè in Carysto. Præterea à Theophr. dissidet, cùm ait, Tradunt in Bactris grana tantâ magnitudine fieri, vt singula spicas nostras æquent, cùm Theophr. scribat, In Asia trans Bactra adeò grande gigni frumentum, vt nucleo Oliuæ par sit magnitudine.

Nunc, eodem Plinio autore, frumenti genera non eadem vbique (vt diximus) neque vbi eadem sunt, iisdem nominibus. Vulgatissima *Far* (Triticum muticâ spicâ secundùm peritiores) quod adoreum Veteres appellauêre, Siligo, Triticum. Hæc plurimis terris communia. Arinca Galliarum propria, copiosa & Italiæ est. Aegypto autem ac Syriæ, Ciliciæque & Asiæ, ac Græcię peculiares Zea, Olyra, Tiphe, Aegyptus Similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italicæ parem. Qui Zeâ vtuntur, non habent *Far*. Ex omni genere durissimum Far, & contra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimos locos, & minùs subactos vel æstuosos, sitientésque. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, sicuti diximus. Pulte autem, non pane, vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodiéque dicuntur. Et Ennius antiquissimus vates obsidionis famem exprimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres commemorat. Et hodie sacra prisca atque natalium pulte fitilla (pulte fitilla M. firtilla CH.) conficiuntur: videtúrque tam puls ignota Græciæ fuisse, quàm Italiæ polenta. Tritici semine auidius nullum est, nec quod plùs alimenti trahat. Siliginem propriè dixerim Tritici delicias: candor est, & sine virtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ comatæ. Sed & trans Alpes in Allobrogum tantùm Meninorúmque agro pertinax, in cæteris ibi partibus biennio in triticum transit. Remedium vt grauissima quæque grana eius serantur.

Dioscorides duo duntaxat Tritici generà proponit: alterum recens, perfectè maturum, & colore luteo; alterum τριμηνιαῖον, id est Trimestre, quod ab aliquibus σητάνιον appellari dixit: hac voce etiam Trimestre significante. Σῆτες enim significat ἐν τῷ δὲ τῷ ἔτει, id est, hoc ipso anno, quod Dores σᾶτες dicunt, vnde σητάνιος πυρὸς est, vt exponit Galenus, ὁ ἐκ τοῦ ἐνεστηκότος ἔτους, τοῦτ' ἔστιν, ὁ κατὰ τὸ ἔαρ ἐσπαρμένος, hoc est Triticum huius præsentis anni, nempe vere satum.

Prima & vtilissima, inquit Columella, sunt hominibus frumenta Triticum, & semen adoreum. Tritici genera complura, ait Columella, cognouimus. Verùm ex his maximis serendum est, quod *Robus* dicitur, quoniam & pondere, & nitore pręstet. Secunda conditio est habenda siliginis, cuius species in pane præcipua pondere deficitur. Tertium erit *trimestre*, cuius vsus agricolis gratissimus. Nam vbi propter aquas aliámve causam matura satio est omissa, præsidium ab hoc petitur. Id genus est siliginis. Reliquæ tritici species, nisi si quos multiplex varietas frugum, & inanis delectat gloria, superuacuæ sunt. *Adorij* autem plerunque vidimus in vsu genera quatuor, *Far*, quod appellatur *Clusinum* candoris nitidi. Far, quod vocatur *Venniculum* rutilum, atque alterum candidum, sed vtrunque maioris ponderis, quàm clusinum. Semen trimestre, quod dicitur *Halicastrum*, idque pondere, & bonitate est præcipuum.

Spica, autore Varrone, quæ mutica non est, in tritico & ordeo tria habet continentia. *Granum*, *glumam*, *Aristam*, & etiam primitùs spica cùm oritur *Vaginam*. *Granum* dictum, quod est intimum solidum. *Gluma*, qui est folliculus eius. *Arista*, quę vt acus tenuis longa eminet è gluma. Proinde vt grani theca sit gluma, & apex arista. Arista & Granum omnibus ferè notum, gluma paucis. Itaque id apud Ennium solùm scriptum scio esse in Euemeri libris versis, videtur vocabulum etymon habere à glubendo, quòd eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant fici eius, quam edimus, folliculum. Arista dicta, quòd arescit prima; granum à gerendo, id enim seritur, vti spica gerat frumentum, non vt glumam, aut aristam gerat, vt Vitis seritur, non vt pampinum ferat, sed vuam. Spica autem quam rustici, vt acceperunt antiquitus, vocant *specam*, & à *spe* videtur nominata. Eam enim quòd sperant fore serunt. *Spica mutica* dicitur, quæ non habet aristam. Aristæ enim quasi cornua sunt spicarum quæ primitùs cùm oriuntur, neque planè apparent, in qua sublatent herba, ea vocatur vagina, vti qua latet conditus *gladius*. Illud autem summa in spica iam matura, quòd est minus quàm granum, vocatur *Frit*, quod in infima spica ad culmum stramenti summum, item minus quàm granum est, appellatur V*rruncum*.

Gluma. Arista. Vagina. Speca. Spica mutica. Vagina. Gladius. Frit. Vrruncũ.

Hermolaus partim ex aliis, partim ex sua obseruatione hæc habet. Triticum & satiuum & siluestre, cultu annorum trium mitescit. Degenerare Triticum in Hordeum, ex eodẽ nque nasci pede vtrumque fabulosum existimatur à Theophrasto. Triticum multis integitur tunicis: ei culmus altior quàm Hordeo: spica quoque remotior à folio, palea suauior, mollior, succosior: spicæ verò inconditæ explanatæque. Culmus *spicam* sustinet, quę & *spicus* & *spicum* à Cicerone dicitur in Arato: spica, granum & Arista, quæ vti acus eminet è folliculo siue gluma. Sunt porrò Aristæ partes in spica primæ, quæ à Græcis *anthe rices* dicuntur, & *atheres*. *Stipulæ* sunt folia culmum ambientia: est autem *culmus*, idem quod & calamus. Quod minus est, quàm granum, vocatur *Frit*: quod verò ad culmi cacumina in firma spica geritur, minus item quàm granum, *Vrruncus* appellatur. In Tritico marcescente gurguliones gigni, vt etiam Cantharidem constat. Tritici multa discrimina: Sitanion vocatur, genus id Siliginis trimestre, frumentago dictum Theodoro, differens crassitudine surculorum. In nomine sunt *Assyrium*, *Aegyprium*, *Ponticum*, *Thracium*, *Siculum*, *Africum* quòd facilè absoluitur folliculo: Thracium verò multas habet tunicas. Habetur & cachrys, siue canchrys, culmo crasso, quod etiam Africo tribuitur. Ponticum leuissimum, Siculum ponderosum, ponderosius Bœotium. Ponticum & Aegyptium sine Lolio nascuntur, item Siculum, præcipuè Agrigentinum. Cum Siculo melampyron nasci perhibent alii, sed innocuum neque Lolii modo graue, capútve tentans. Nominatur & Alexandrinum, oblongo semine, quod fortasse idem cum Aegyptio, & Calymno: Dracontias & Selenusium, & Stlengias crasso cuncta calamo. Iam aliud trimestre, aliud bimestre. Sitanium idem esse video cum trimestri, satiuum Doricè vocatum, & Atticè titinon; quasi purum. In truculento Plauti Etanio pro Setanio legitur mendosè. Euboicum intra diem quadragesimum à satu metitur, firmitate ac pondere præcipuum, non vt trimestri leuitas, ob id cibario pani vtile: nam & furfuris parum habet, inuentu rarum. Bimestria in Achaiam è Sicilia primùm venêre, parum fœcunda, sed cibò facilia & sit

Hermol. Triticum satiuum & siluestre. Spicus & spicum. Aristæ partes. Culmus siue calamus. Tritici morbi. Cachrys. Sitanium idem cum trimestri. Plauti error. Bimestre.

cunda. Olynthi & in Eubœa apud Cerinthum genus effoditur terræ, quâ triticum oblinentes, eu id seruant. Trimestria vbique sunt, verùm inutilia, & infirma singulari calamo. In Asia quodam loco trans Bactra frumentum nucleis Oliuæ par nasci referunt. In Pissotis tam firmum, vt multos Macedonum largiore vsos eo saties peremerit. Omni frumento nocent imbres in flore. Item iam planè crassato, triticum plus quàm hordeum vligine commeat in Lolium. Camatias in Thessalia Tritici genus est, quod admisso pecore nihil patitur, etiam bis derosum. Præter lupinum nihil æque in spica durat quàm Triticum.

Camatias tritici genus

Ruellius

Ruellius qui suam historiam ex Theophrast. & Varrone, Columella & Plinio, Galeno & Hermolao congessit, ait speciatim vnum apud Gallos tritissimum esse genus, macrum, triste, Hordei similitudine, cuius granum folliculo non facilè deglubatur, nullis tamen aristis vallatum, quod Vere non feratur. Sermone vernaculo, *Succursus gentium*, siue *Scurgeon* dici, cuius agricolis vsus propè nimius cùm annonæ premat penuria. Dicit adhæc, Tr mestre, quod Græci Trimenon, vel Sitanium vocent, totis Alpibus notum esse, & hyemalibus prouinciis, nullum hoc lętius. Vnicalamum præterea Gallos *Martia* vocare, quòd Martio satum terno hinc mense maturescat.

Martia

Cordus

Cordi verba haudquaquam negligenda ducimus, præsertim quòd videantur ad dicta Veterũ intelligenda nonnihil facere. Ea autem sunt hęc: Sunt Tritici species, *Robus* & *Siligo*. *Robus* vocatur densius, solidius, & ponderosius. *Siligo* rarius, & leuius pondere: sed candidius Triticum. Est & alia Tritici distinctio: *Semestre* & *Trimestre*: illud ante hyemem, hoc verò initiò Veris seritur, quare alterum Winterweitze, id est hyemale Triticum: alterum Sommerweitze / id est Aestiuum Triticum, Germani vocant. An verò idem sit Robus cùm semestri, neque negare, neque affirmare ausumus. Credimus tamen, haud sine causa, non differre Robum à semestri, nam à Semestri non distinguunt id Authores, neque Columella cùm species Tritici recenset, Semestris meminit, sed Robi, quasi idem cum eo crediderit & ipse. Quemadmodum quoque Robus Siligini præfertur pondere & magnitudine, ita etiam Semestre Trimestri, quod & Sitanium dicitur, & Siliginis species ex stit.

Robus. Siligo.

Semestre. Trimestre Hyemale Aestiuum.

Siligo.

Triticum Germaniæ triplex, Trago.

Tragus triplex Germaniæ Tritici genus describit, quorum primum *hybernum* censet, alterum æstiuum dicit, tertium *non vulgare*, nec vbique notum scribit, de quibus separatim tractabimus. Constat, inquit, Triticum omnium frugum fertilissimum esse, siquidem culturâ suâ minimè destituatur. Legimus eni n, vno ex grano Tritici triginta aut quadraginta quandoque spicatos culmos exiuisse. Sed hanc feracitatem terræ bonitati & culturæ diligenti ego adscripserim. Huc nimirum respexit Seruator noster Iesus Christus, cùm in parabola ad populum, sementem quæ in bonam terram cecidisset, aliam, quidem centuplum, aliam verò sexagecuplum, aliam denique trigecuplum fecisse fructum dicit. De Thracio Tritico Plinius peculiariter meminit, quod illud à satione quadragesimo die maturetur. Sed hæc Plinius ipse non vidit, at potiùs legit in Veterum scriptis, tum aliorum, tum præsertim Theophrasti, qui lib. 9. Hist. plant. cap. 3. in Mela sata intra triginta, aut quadraginta dies meti scribit, rursus verò in Chalcia Rhodiorum Insula locum quendam esse adeò præcoquem & fertilem: vt hordeum satiuum in eo, cùm in aliis sereretur locis, meteretur, &c. Hæc verò quæ tam à Plinio, quàm Theophrasto, prædicantur, credere, quàm experiri malumus. Nostrum certè Triticum hybernum, nouem mensibus in agris moratur, quod non solùm omnes norunt agricolæ, sed & Plinius & Varro testati sunt. Aegyptii septimo à satione mense fruges suas horreis committunt, vnde frumenta illorum iurè Septimestria dici possent, atqui talis fertilitas nostro solo negata est. Idem de Sitanio quod nostri Ammelkorn nuncupant iudicium est. Hoc quia tertio postquam satum fuerat mense, horreis apud alias Nationes recondi fertur Trimestre Dioscoridi nominatur. Apud nos quinto demum mense maturatur, vt omnes norunt. Tanto interuallo fruges alio atque alio solo procreatæ inter se distant, vt vel hinc appareat, suum cuique frumento tempus in singulis regionibus deputatum, frugésque pro diuersitate terræ alio atque alio gaudere cœlo.

Feracitas terræ bonitati & culturæ adscribenda

Plini. not.

Fuchsius quoque tria summa genera Tritici eos obseruare dicit, qui frumentariæ rei periti sint. *Primum* quod Robus, Germanis simpliciter Weitzen nominetur. *Secundum* quod Trimestre & nonnullis Sitanium, Germanis Amelkorn dicatur, haud dubiè non aliâ ratione, nisi quòd ex hoc genere Tritici amylum optimum conficiatur. *Tertium*, quod non vndiquáque notum. Atque alterum non differre à primo, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, & in duos versus dispositam obtineat. Sed consideratione dignum, an Triticum Setanium à primo differat tantùm aristis: Montbelgardi enim obseruo in agris nostris vulgare triticum spica mutica & aristis vallatum: si intelligit idem Triticum cum Amelkorn Hier. Tragi, quod suspicor, is plurimùm fallitur, hoc enim est ex genere Zeæ. Minus non separatur, nisi per Molendinum, de quo sub titulo *Zeæ* Vernæ.

Dodonæus triplex quoque Tritici genus tradit, *Robum* Columellæ, *Siliginem* Plinii, & *Setanium*, quod Trimestre vocant.

Triticum aliter ex Dalechampii sententia, qui sua Veteribus accommodare studet, Hist. Lugdunensis diuidit, vt eius duo summa sint genera vsu frequentiora. Vnum *candidum*, vulgò Gallis *Blé blanc* nuncupatum: alterum *rufum*, Veterum πυρὸς, quasi πυῤῥὸς, vulgò *Blé rouge*, Columellæ Robus à flauo colore quem Rubeum primâ syllabâ productâ, & Rubeum Veteres appellarunt, Gręci ξανθὸν, vnde Seruio Nitedula, mus agrestis robeus, & in illud Vergilii, *Sanguineis frontem moris*, &c. Robeus color Diis attributus, & in Veteri inscriptione, vt Prætor cui hæc regio sorti obuenerit, litaturum se sciat, aliúsue quis magistratus, Volcanalibus x. Cal. Septemb. omnibus annis, vitulo robeo, & verre. Rursus Tritici candidi rufique duæ sunt Gallis notæ species. *Vna* cuius spica aristas habet, *altera* cuius spica mutica est, id est aristis caret, auctore Varrone. Priorem nulla peculiari appellatione Galli designarunt: posteriorem *Blé motet* vocant, quasi Triticum muticum. Quod autem spica aristis vallata sit, vel iisdem careat, quidam frugis & naturæ proprietati, quidam agri conditioni macri, pinguis, tenuis, crassi, stercorati, minimè lætificati tribuunt. Triticum enim candidum aiunt in pingui, crasso & stercorato agro spicam muticam ferre, in macro, tenui, & non lætificato aristis horridam. Adiiciunt quidam cœli statum quo seges adolescit: humidiore etenim spicam aristis carere, sicciore aristis muniri. Addunt alii & ventorum flatus, quoniam si ve-

vehementiores irruant, aristas decutiunt: si leniores spirauerint, aristas spicarum collisu non frangunt. Sunt & qui segetis densitatem raritatémque nonnihil ad id valere putant. Nam densiore segete, spicas muticas, rariore, cum aristis prodire. Ex candido Tritico panem lautiorem, quàm ex rufo pistores fieri asserunt, sed leuiorem, & qui minùs alat: atque in hoc genere muticum aristato præferunt, etiamsi mutici granum gracilius sit, & minus: plus enim farinæ à mutico reddi, & furfuris parum: farinæ verò minùs ab aristato, & furfuris plurimùm. Præterea mutici farinam candidissimam esse, ac niueam, aristati nigriorem, ac sordidiorem. Candidum Triticum, Latinorum Siliginem frugem esse, Veterum scriptorum testimoniis confirmari potest, qui Siliginem Tritici genus faciunt, &, vt Triticum nostrum candidum, candore ac leuitate cæteris generibus præstare literis prodiderunt.

Duo Tritici genera celebrauit Cornarius. Et prius quidem (quod Columella Robum) tum simpliciter weitzen (Triticum) tum winterweitzen (Triticum hyemale) posterius (quod Columella Trimestre, τριμηνιαῖον Diosc. Trimenon Plinius dicat, Aestiuale) Sommerweitzen vocat, sicut etiam reliqua frumenti genera iuxta seminationis rationem, winter & Sommergetreyde (Hyemalia, & Aestiualia frumenta, appellat. Potest, inquit, Setanium (Trimestre) *Triticum hornum* dici, quum vere seminatum, æstate metatur: Columella Robum probat, quo Autore, nullum (sicut multi credunt) natura trimestre semen datur. Quod quidem Columellæ dictum reprehendit Plinius. Sed non videtur satis considerasse id, quod Columella subiungit, Sed sunt nihilominus quædam aliis potiora, quæ sustinent veris tepores &c. Tertium Tritici genus ignotum & neglectum arbitratur, eò quòd Columella dixerit, species eius in pane præcipuè, pondere defici. Et repetierit cap. 9.

Nec nos tanquam optabilis fallat Siligo.

Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat hominem: vtpote cùm è medio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africæ campo, centeni, quinquageni modii redduntur. Misit ex eo loco Diuo Augusto Procurator eius ex vno grano (vix credibile dictu) quadraginta paucis minùs germina, extántque de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter CCCXL. stipulas ex vno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt, aliique, & tota Boetica & imprimis Aegyptus. Fertilissima Tritici genera, ramosum, aut quod centigranum vocant. Cæterùm, ob summam Tritici in Asia fertilitatem, Imperatores Romani, attestante Vrsino, qui ei Prouinciæ præfuerant, aut in ea res gesserant, Africam signabant capite obuoluto pelle elephanti capiti detracta cum promuscide, adiecta spica & subdito aratro cum cultro. Sed & ea soli fertilitas Siculos ad omne delitiarum genus sic effudit, vt omnibus voluptatum generibus præter modum addicti forent ac dissoluti. Hinc Platoni Siculæ mensæ, vt & Italicæ, & Thessalæ, lautissimæ ac maximè opiparæ, quemadmodum & Asianæ. Macrob. 7. Saturnal. Modum eum seruat, qui sui potens est, & in mensa Sicula, vel Asiana. Brod. c. 33. lib. 5.

Græcis πυρὸς vocatur, quasi σπυρὸς, pro σπορὸς, ἀπὸ τοῦ σπείρειν, secundum Etymologicum. Hebreis *Chittah*, vel *Chintah*, Columellæ *Robus*, si Trago credimus. Arab. *Henta*, *hencha*, *hantha*. Germ. weytzen / Alsatis, Korn. Belg. Terwe. Angl. weet. Ital. *Fourmento* & *Grano*. Hisp. *Trigo*, Gallis generis vocabulum speciei tribuentibus, *Froment*, voce ex frumento Latino deflexâ. Sed frumentum apud Latinos Tritico latiùs patet. Hinc plerique etiam *far* frumentum appellant. Hung. dicitur Buza, Boh. pssenice. Significat verò Triticum generaliter omne frumentum quod ex spicis tritum, ac trituratione repurgatum est: in quo significato, ait Dodonæus, Iurisconsultus nonnunquam hac voce vtitur, vt ff. de verb. obligat. propriè tamen idem cum eo est, quod Græcis πυρὸς est.

Solo pluuio atque frigido semina conueniunt ad Tritici sicut & cæterorum frumentorum fructificationem, quòd aperta & rara substantia sunt: soluta enim hæc sunt. Verùm (vt simpliciùs agam inquit Theophr. de caus. plant. lib. 3. cap. 26.) Solum pingue Tritico accommodatiùs est, largius enim callosiúsque alimentum exposcit. Triticum trimestre solo tenui melius fit. Alimentum enim subministrari modicum eò potest, hoc est leue leui. Africum & Dracontias appellatum, & Strangias, & Selenusium, lætum exigunt agrum. Hæc enim vberiùs succos hauriunt. Argumento calamus est, quem crassum gerunt. Ad summam, quodcunque huiusmodi sit, solo frugali aptè committitur. At si aliquod genus tunicis multis contegitur, ceu Thracium, hoc solo hyberno conuenientiùs dabitur, frigus enim huic nihil efficere potest. Rarum, solutúmque, ceu Canchrydias vocitatum, agro pluuio serendum profectò est, quippe cùm alimenti copiam id quoque desideret: quamobrem & culmo crasso exurgit. Et in cæteris verò semper ad alimentum referenda ratio est: nunquam tamen ratione aëris prætermissa, etenim solum apricum & ad summam serenum, infirmioribus commodius est: contrarium validioribus, lutosum siccis & paruo alimento contentis. Sic Triticum solo pluuio vberiùs quàm hordeum geritur, & omninò contra imbres validius est: fert idem etiam solo non stercorato copiosiùs. Ratio, quòd suo naturali colore pleniùs concoquere possit, & fimum non æquè requirat, quoniam in se habeat quod ex fimo acquireretur. Ad summam, Triticum robustius est, & maturiùs seritur, & locis frigidis magis committitur. Robur autem facere, caloris planè interest naturalis. Quin & quòd tunicis inuolutum pluribus sit, fit vt tutiùs maneat: quapropter solum, quod longo interuallo temporis colitur, Triticum magis quàm hordeum fert, Triticum enim alimentum eius soli validius magis vincere potest. Omninò [vt simplici ratione dicam] publicæ ac summæ differentiæ illæ sunt, agri natura, seminum firmitas, infirmitásve, atque aëris habitus: qua de causa hæc considerari vbique necessarium. Frigora subsecuta omnibus in locis vtilia sunt: sic enim sata pleniùs radicantur, canchrificantúrque ita, vt ineunte vere haudquaquam modica magnitudine careant, sed præcipuè in bonis. Austrinum enim atque omninò serenum tempus celeriter edit, ærugine̅mque fortificat. Quæ densè fuerint seminata, spicam priùs effundunt, quàm quæ rarenter, quòd altera largiùs radicentur, & multipliciùs deorsum scindantur, quia locus superest, altera protinùs sursum excurrant. Tritico atque reliquis, quæ spicâ pusillâ, infirmâque sunt, anceps satio datur. Sunt enim in singulis generibus alia præcocia, alia serotina. Quamobrem alia properant, alia differunt. Triticum enim quod hyeme seritur, quia numerosa radice fit, virésque suas ad se ra-

Locus, tempus, satio, cultura, & id genus alia.

dicandum primùm intendat, multitudinem culmi educit, est enim multicalamum: trimestre contrà paucis radicibus, paucísque culmis consistit, qua de causa sursum continuò nititur, atque celeriter consummatur: quod enim minus est, perfici faciliùs potest. Hinc etiam alterum largè fructificat, alterum parcè: & alterum facilè, alterum graue est, [vt antè iam diximus] cùm plus alimenti, & turbulentiùs trahat. Excursus quoque ratione properè agitur, cùm in condendis radicibus haud multùm teratur temporis, vt pote paucis. Qualitas quoque temporis plurimùm fauet, nam & radicosum illud, si eo tempore obseratur, velociùs enascetur, & in culmos spargetur pauciores, & spicam paruam, atque paucis fertilem geret: & trimestre, si maturè seratur, frigus tolerare non poterit suæ causa imbecillitatis. Sed mirum, atque diuersum eueniet, si quod tempore breuiori conficitur, graue, fastigiosúmque fit: vt Aenenses de eo referunt, cuius cura æquinoctio delegata est.

Catonis apud Plinium sententia est, in agro sicco & non herboso, nec vmbroso Triticum seri. Non transferendum est ex frigidis locis semen in calida, neque ex præcocibus in serotina: idque in contrarium præcepêre quidam falsâ diligentiâ. Serere in iugera temperati soli iustum est Tritici aut Siliginis modios quinque. Farris aut Seminis (quod frumenti genus Plinius ita appellat) decē. Est & alia distinctio. In denso, aut cretoso, aut vliginoso solo, Tritici aut Siliginis modios sex: in soluta terra nuda, & sicca, & læta, quatuor. Macies enim soli maior, nisi rarum culmum habeat, spicam minutam facit & inanem. Pinguia arua ex vna seminis radice fruticem numerosum fundunt, densámque segetem è raro semine emittunt. Ergo inter quatuor & sex modios pro natura soli, alii quinque non minùs seri, plurésue præcipiunt: item in consito, aut cliuoso, vt in macro. Huc pertinet oraculum illud magnoperè custodiendū, segetem ne defruges. Adiecit iis Accius in Praxidico, vt sereretur, cùm Luna esset in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Zoroastres Sole xii. partes Scorpionis transgresso, cùm esset in Tauro. Sequitur huc delata & maximè indigens cura de tempore fruges serendi quæstio, magnáque ex parte ratione siderum cōnexa. Quamobrem sententias omnium, in primis ad id pertinentes, exponemus. Hesiodus, qui princeps omnium de agricultura præcepit, vnum tempus serendi tradidit à Vergiliarum occasu. Scribebat enim in Boeotia Helladis, vbi ita seri diximus. Inter diligentissimos conuenit, vt in alitum quadrupedúmque genitura, esse quosdam ad conceptū impetus & terræ. Hos Græci ita definiunt, cùm sit calida & humida. Virgilius Triticum & far è Vergiliarum occasu seri iubet: Quo fit, vt horum siderum aliorúmque exortus & occasus digerendi sint in suos dies. Sunt qui & ante Vergiliarum occasum seri iubeant, duntaxat in arida terra, calidísque prouinciis. Custodiri enim semen corrūpente humore, & à proximo imbre vno die erūpere. Alii statim ab occasu Vergiliarum sequi imbres, à septimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio Autumni in calidis seriùs, ne ante hye[illegible] [illegible]arient. Inter omnes autem conuenit cir[illegible] [illegible] serendum non esse magno argumen[illegible] [illegible] hyberna semina, cùm ante brumam [illegible] sunt M.] septimo die erumpant: si [illegible] [illegible]mam, vix xl. Sunt qui properent, atque [illegible] *[illegible] frumentum sæpe decipere,* [illegible] *[illegible] Ex contrario alii, vel vere potiùs serendum, quàm malè in Autumno.* Atque vbi fuerit necesse, inter Fauonium [Spirare is incipit circa 7. aut 8. Februarii. Lugdunenses vocant, *Le uent fueillet*, quòd arborum folia eliciat.] & vernum æquinoctium. Quidam omissa cœlesti cura, vt inutili, temporibus definiunt. In Græcia & Asia frumenta omnia Vergiliarum occasu seruntur. Quædam autem vtroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, Veris scilicet: Varro qualiter nouenis diebus fruges absolui tradit, & mense nono meti. Frumenta cùm defloruere, crassescūt, maturantúrque. In Aegypto septimo à satu mense frumenta metuntur.

Tritici in singulis iugeribus quantum serendum.

Triticum erumpit die plurimùm septimo, crassescit autem, inquit Theophrast. maturatúrque intra quadragesimum, quum tardissimè octauo ab satu mense plurimâ parte metatur, Aegyptiis, vt aiunt, septimo. Varro quindecim diebus in vaginis esse dicit, quindecim florêre, & quindecim arescere. Triticum pergit Plinius, quo seriùs metitur, copiosius inuenitur: quo celeriùs verò, hoc speciosius ac robustius. Lex aptissima, antequam granum indurescat, & cùm iam traxerit colorē. Oraculum verò biduò celeriùs messē facere potiùs, quàm biduò seriùs. Siliginis & Tritici etiā ratio in area horreóque. Far quia difficulter excutitur, conuenit cum palea sua condi: & stipula tantùm, & aristis liberatur.

Sed de mutatione Tritici in formam alienigenam, in Lolium, & vice versa, & ex semine in Auenam, mirandum sanè est. Aqua Tritico florenti obest. Vermem maximè etiam sentit in radice, ea nimirum humefacta. Euenit verò vt Triticum bestiolas ita gignat, quia dulcius est: qua de causa palea quoque huius suauior. Vermis generatus in eo, vbi alimentum assumpsit, quod in culmo est, spicam aggreditur, & vel totam erodit, vel alteram partem.

Ærugo, quamuis frumentorum commune vitiū sit, tamen magis infestat Triticum, quod tunicis integitur pluribus, & folium spicæ gerit proximius, vnde frugem suam effundit: residet enim in eo humor putrefactus, qui æruginem creat. Adde quòd spicam gerat erectam, densioremque. hinc enim humor minùs potest defluere: qua de causa spicam aliquantulùm inclinari meliùs est.

Triticum perit ex nimio stercore, si non imbres secuti sunt. Quocirca Solo pluuio, crebra & largior stercoratio commodior est. Siticulosis atque gracilibus modica prodest. Hyeme sicca & suda, Vere pluuioso & humido fœcundam segetem esse monstrat hoc carmen veteris Poetæ apud Festum.

Hyberno puluere, Verno luto, grandia farra Camille metes.

Expressit & Virgilius hanc sententiam his versibus,

---hyberno lætißima puluere farra,
Lætus ager, nullo tantùm se Mæsia cultu
Iactat, & ipsa suas mirantur Gargara messes.

Triticum non penitùs exsiccari patitur, quod ad reddendam farinam melius minùs arefactum putatur. Qua de causa in aceruos componi assolet: videtur enim in aceruo crassescere potiùs, quàm attenuari. Triticum puluerulentum putrescit celeriùs: & quod in domiciliis opere tectorio leuigatis conditum: quoniam id caloris plus sentiat, Puluis enim calidus est, vt pote siccus, vt illimentum calcis calorem susceptum vtique seruat. Nam & cùm vniuersum, altúmque aceruatum est, putret: sic enim plus caloris exoritur. Triticum [illegible] Hordeo & leguminibus durat, quia calidius

est

est, & tunicis pluribus tegitur. Triticum in spica nondum messum durare maximè potest. Connexa est ratio, vt nobis autor est Plinius, frumenti seruandi. Horrea operosa tripedali crassitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea superne impleri, nec afflatus admittere, aut fenestras habere vllas. Alii ab exortu tantùm æstiuo, aut Septentrione, eáque sine calce construi, quoniam sit frumento inimicissima. Alibi contra suspendunt granaria lignea columnis, & perflari vndique malunt, atque etiam à fundo. Alii omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur: & si tegulis subiaceat conferuescere. Multi ventilari quoque vetant. Curculionem enim non descendere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & Fauonium ventum conferre frumento præcipit: quod miror equidem, siccissimum alioqui [siccissimo Vet. siccissimum locum quærenti Dal.] Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è longioribus suspensa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tempestiuitas condendi videbitur. Nam si parum tostum atque robustum collectum sit, aut calidum conditum: inimica innasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio, cùm est numerosius, aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tantùm, aut amaritudine. In tritico maximè crescunt animalia, quoniam spissitate sua concalescit, & furfure crasso vestitur. Quidam ipsum Triticum diuturnitatis gratia aspergunt amurca, mille modios quadrantali. Alii Chalcidica, aut Carica Creta, aut etiam Absinthio. Est & Olynthi, ac Cerinthi Euboeæ terra, quæ corrumpi non sinat. Nec ferè condita in spica læduntur. Vtilissimè tamen seruantur in scrobibus, quos siros vocant, vt in Cappadocia, & in Thracia. In Hispania & Africa, ante omnia vt sicco solo fiant curant: mox vt paleâ substernatur. Præterea cùm spica sua conduntur [condantur Dal.] ita frumenta, si nullus spiritus penetret, certum est nihil maleficum nasci. Varro autor est, sic conditum Triticum durare annis quinquaginta.

Horreum locúsve Tritico destinatus, aqua salsa ante omnia conspergitor, scopísque optimè extersus siccator, sic enim Tritici conseruationi magis erit idoneus, Octobri repositum Ianuario agitetur nouilunio. Idem fiat mense Martio ter tribus postremis septimanis. Aprili quoque, sed semel tantùm in nouilunio. Toto Maio intactum relinquatur. Sequentibus verò mensibus reliquis singulis semel tantùm, idque sicut antea in Nouilunio & Sole feruente ventiletur. Quod si fortè vermiculi & gurguliones generentur, aspersо sale, betulæque scoparum surculis siccis impositis arcebis: sic frumentum ab horreorum stipatoribus atque œconomis celebris Monasterii Mallouensis in Sunchouia frumenti feracissima in plureis annos conseruari solet. Cùm versaremur in Ducatu VVirtembergensi in pago Wolffschlügen Nürtingensis præfecturæ hoc literis mandatum inuenimus. Anno. 1590. Maii mensis 25. die, tam sæua, violentáque tempestas coorta est cum horribili procella ventorúmque turbine, & tremenda nubis fœcundissimæ ruptura, nimborúmque effusione, tantáque grandine, vt culmos frumentaceos in aruis ferè omnes grandine comminuerit humíque strauerit. Interea tamen clementissimus Deus suâ illâ paterna benedictione rursum de'xter affuit, vt frumentacei culmi ab ima vsque radice, maiori quàm priùs, cum aristarum copia, nulláque interueniente satione, de nouo progerminauerint, tantóque vberior successit frugum prouentus, quantò maior calamitas agros priùs attegerat, agros enim nouales, requietósve planè præ se ferre videbantur. Hanc igitur tempestatem tanta messis subsequuta fuit, vt post nouenas septimanas tam diræ grandini succedentes, optimas fruges in horrea coegerint, idque non illic solùm, sed aliis passim in locis pluribus illius tractus aruis contigisse certum est.

Optima porrò è Tritici generibus ad secundæ valetudinis vsum habentur, inquit Dioscorides, quæ recentia & perfectè adulta colorem luteum referunt: hæc sequuntur trimestria, quæ nonnullis Sitania nominantur. Itaque cruda illa in cibo sumpta teretes lumbricos gignunt: commanducata verò & imposita commorsis à rabioso cane auxiliantur. Confectus eorum similagine panis pleniùs alit, quàm cibarius: qui verò fit è trimestrium farina, leuius alimentum præstat, facileque in membra digeritur. Farina eorum cum Hyoscyami succo cataplasmatis instar imponitur aduersus neruorum fluxiones & intestinorum inflationes: lentigines autem ex aceto mulso tollit. Furfures in acri aceto decocti [vulg. exemplar emittunt ἐξηθῶν] & calentes adhibiti lepras emouent, suntque contra omnem incipientem inflammationem vtile & accommodatum cataplasma. Cocti verò cum Rutæ decocto luxuriantes turgentésve mammas [σπαργῶντας Vet. codex teste Lacuna habet χοιραδειώδας] compescunt, & morsis à vipera, torminosísque conueniunt. Farinaceum fermentum, calfaciendi extrahendique vi præditum, priuatim callos in plantis pedum extenuat, & tum alia tubercula, tum etiam furunculos ex sale maturat atque aperit. Porrò è Sitanio Tritico farina, contra venenatorum ictus ex aceto aut vino commodè imponitur. In glutini verò modum decocta si delingatur sanguinem reiicientibus [αἱμοπτυικοῖς Vet. αἱμορραγίαις] opitulatur. Contra tussim & exasperatam arteriam cum Mentha & Butyro decocta efficax est. Ipsius autem Tritici pollen si ex aqua mulsa aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Sed & panis tum crudus, tum etiam coctus ex aqua mulsa impositus, inflammationem omnem demulcet: quippe qui plurimùm emolliat & quadantenus refrigeret, maximè verò si herbis, succísve quibusdam ad id accommodatis admisceatur.* Vetus autem panis & aridus tum per se, tum quibusdam admixtus, alui profluuia sistit. Recens verò muria maceratus & impositus, lichenas inueteratos sanat. At gluten [κόλλα δὲ, &c. Hæc verba ad capitis vsque calcem non leguntur in altero codice manuscripto. Goup.] quod è Similagine aut polline [ἡ γύρεως, vulg. ἢ γύρεως] conficitur ad glutinandos libros, sanguinem reiicientibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura sorbendum exhibeatur. Cæterùm, quæ in molendo crassior fit ex Zea & Tritico farina, ex qua puls fit, Crimnon [κρίμνον] appellatur. Abundè autem nutrit & facilè conficitur. Quæ verò ex Zea maximè priùs tosta fit, aluum magis adstringit.

Amylum autem appellatum ab eo est, quòd sine mola fiat. Optimum quod è trimestri paratur Tritico, natione Creticum aut Aegyptiacum. Conficitur verò ex Tritico eiusmodi puro quinquies die, ac si fieri potest, etiam nocte, aquâ perfuso: atque vbi emollitum fuerit, lensim aquam citra agitationem effundi oportet, vt ne simul vtilior succus excludatur. At vbi mollissimum euasisse constiterit, diffusâ aquâ pedibus calcari

Vsus. Noxa. Morsus canis rabidi. Panis. Farina. Neruorum fluxiones. Lentigines. Furfures. Lepra. Mammæ turgentes. Furunculi. Hæmoptoicæ. Tussis. Pollen. Inflammationes. Profluuia alui. Lichena. Crimnon. Amylum.

oportet: deindéque infusâ aliâ teri. Tandem innatantes furfures incerniculo tollendi: reliquum verò colo transmittendum, moxque vt excolatum fuerit, super tegulis nouis ardentissimo sub Sole siccari densarique oportet. Námque si paulisper vdum manserit, acescit. Porrò contra oculorum fluxiones, caua vlcera, & pustulas efficax est. Sanguinis etiamnum reiectiones potu cohibet, & exasperitas fauces lenit: lacti quoque & obsoniis admiscetur. Paratur & Amylum ex Zea macerata elotáque ad vnum aut alterum diem, & massæ triticeæ in modum manibus subacta, tandemque feruentissimo in Sole, vti dictum est, exiccata. Sed huiusmodi Amylum ad vsum medicum ineptum est: ad reliqua verò idoneum.

De Tritici, eiúsque farinæ, itémque panis & paleæ atque Amyli [iuxta veteris codicis quidem lectionem] vsu passim hæc Plinius lib. 22. cap. 25. Siliginis grana combusta & trita in vino ammineo, oculis illita epiphoras sedant: tritici verò ferro [eâ industriâ conficitur oleum è Tritico à medicamentariis] combusta iis, quæ frigus vsserit, præsentaneo sunt remedio. Farina Tritici ex aceto cocta neruorum contractionibus, cum rosaceo verò [rosa verò Dalechamp.] & fico sicca myxísque decoctis furfures tõsillis gargarizatione prosunt. Sextus Pomponius Prætorii viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cùm horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore Podagræ, mersit in Triticum sese super genua: leuatúsque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet, (Aceruus Tritici defossos & sepultos: quâ astutiâ rusticos Triticum furari solitos Gal. scribit cap. 14. 1. de Nat. fac.) Paleam quoque Tritici calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quáque decoctæ sunt aqua foueri. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea videtur, trimestris mollior. Ex vino rubro ad Scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Amylon hebetat oculos, & gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhibet. & hulcera sanat: itẽ pustulas & fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. Datur cum Opio, his qui sanguinem reiecerint. In vesicæ verò dolore semuncia Amyli cum ouo & passi tribus ouis suffer uefacta, à balneo. Panis [panis facultates attigit Dioscor. lib. 2. cap. 107.] hic ipse, quo viuitur, innumeras penè continet medecinas. Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua mulsa duritias valdè mitigat. Datur & ex vino ad discutienda quæ præstringi opus sit, & si magis etiamnum, ex aceto, aduersus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant, item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus (non quidem fermentatum (ζυμίτην) autopyron dici vult Plinius; sed αὐτόπυρον, id est confectum è farina minimè castrata, simul & fermentatum ad ea remedia commendat) qui vocatur autopyros, vtilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis (Ammianus Marcel. ad vsus diuturnitatem excoctum vocat buccellatum. Brod. cap. 11. 4. ναυτικὸν ἄρτον Lucianus) tusus atque iterum coctus, sistit aluum. Vocis studiosos [aut φωνάσκους, aut eos qui claram vocem custodire volunt, ne aspera & rauca fiat: aut φωνασκούς, qui canoram, suauem, plenam, lenem vocem suis modulationibus adhibere maximè nituntur & student] & contra distillationes, siccum esse primo cibo, vtilissimum est. Sitanius (hoc est è trimestri) incussa in facie; aut desquammata cum melle aptissimè curat. Candidus ægris, aqua calida frigidáue madefactus, leuissimum cibum [intritam panis vocat Celsus lib. 1.] præbet. Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & pustulis capitis aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim à balneis demonstrat. Quin & grauitatem odorum in cubiculis vstus emendat, & vini, in saccos additus. Pistura verò non omnibus facilis: quippe & Hetruria spicam farris tosti pisente pilo præferrato, fistula serrata, & stellata intus denticulata, vt nisi intenti pisent, concidantur grana, ferróque frangantur. Maior pars Italiæ ruido vtitur pilo, rotis etiam quas aqua verset obiter, & molat. De ipsa ratione pisẽdi [pinsendi] Magonis proponetur sententia. Triticum ante perfundi aqua multa iubet, postea eualli [vel vt alii legunt euallari, vallo suo eiici, ac excludi, deglubi, gluma corticéque suo spoliari] deinde Sole siccatum pilo repeti.

Siliginis grana.

Triticea farina usus

Tritici palea.

Amylon.

Gena dura

Rheuma.

Paronychia Callus pedum

Lib. 13. cap. 7. explicat sententias Dioscoridis *de Amylo*, his verbis: Amylum fit ex omni Tritico ac Siligine, sed optimum è trimestri. Inuentio eius Chio insulę debetur: & hodie laudatissimum, inde est appellatum ab eo quòd sine mola fiat. Proximum è trimestri quodam minimè ponderoso tritico. Madescit dulci aquâ ligneis vasis, ita vt integatur [intingatur CH.] quinquies in die mutata. Melius si & noctu, ita vt misceatur pariter emollitum, priùs quàm acescat. Linteo aut sportis siccatum tegulæ infunditur illitæ fermento, atque ita in Sole densatur. Post Chium maximè laudatur Creticum, mox Aegyptium. Probatur autem leuitate ac lauore, atque vt recens sit, iam & Catoni dictum.

Palearum quibus plures Gentium pro fœno vtuntur eodem Plinio lib. 18. cap. 30. teste, pessima ex Tritico præterquam iumentis opere laborantibus, Culmum saxosis locis, cùm inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si Palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc, maturiùs desectus, muriâ diu respersus, dehinc siccatus in manipulos cõuoluitur, atque ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendant in aruo & stipulas magno Virgilii præconio:

[*Sæpe etiam steriles incendere profuit agros*
Atq; leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.]

Summa autem eius ratio, vt herbarum semen exurant.

Galenus auctor est Triticum vt medicamentum foris impositum primi esse ordinis excalfacientium, tamen nec resiccare, (Plin. Sexti Pomp. historià Triticum siccare ostendit.) nec humectare manifestò posse: habere verò etiam quiddam lentoris, obstruentísque naturæ. Porrò, quod ex eo conficitur Amylum, eo tum frigidius esse, tum siccius. Quod verò ex pane fit cataplasma, vim habere magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirùm cùm & Salem & fermentum panis adiuncta habeat, quippe cùm fermentum vim habeat attrahendi digerendique ea qua in alto resident. Glutino tandem, quod ex Similagine & polline Tritici fit, idem Galenus meatus obducendi ac concoquendi vim attribuit, quibuscunque partibus impositum fuerit. Ast considerandum an Amylum siccius sit Tritico, & an non potiùs humidius: quandoquidem cortex & furfur ab eo separatum, quod videtur siccius farina. Præterea perpendendum an Amylo ex maceratione in aqua non imprimatur humiditas. Verùm Solis calore ea impressa & acquisita humiditas,

tas, fortéque etiam naturalis resoluitur, & eâ ratione siccius redditur. De quinque autem panis ex Tritico generibus, Galenus purissimum dicit esse Silignitena, id est, siligneum. Et hoc est quod etiam Plinius dicit, E Siligine lautissimus panis, pistrinarúmque opera laudatissima. Deinde semidaliten, id est, similagineum, ex Similagine Tritici farina. Et mox distinguit vocabula, semidalim quidem Græcam vocem esse asserens, Siliginem verò non item. Nimirum hanc Græcos à Latinis accepisse, sicut Semidalim à Græcis acceptam Latini in Similaginem conuerterunt. Maximè igitur, inquit, nutrit Siligneus. Deinde Similagineus. Tertius est medius, syncomistos & Autopyrus appellatus, cui nihil furfurum decessit, sed ex toto Tritico constat. Quartus est sordidus, magna ex parte è furfure constans. Et postremus omnium furfuraceus totus.

Farina crassior ex Zea & Tritico Germanis nota est, inquit Cornarius, & ex ea pultem faciunt modò crassiorem, modò tenuiorem, vt sorberi possit. Vnde Galenus dixit καλεῖται δ' τὸ ἐξ αὐτοῦ ῥόφημα, πόλτος. Vocant autem nostri Grießmel, eò quòd arenæ speciem referat. Idem Galenus crassam Triticeæ, & ex Zea farinæ partem, Crimnon esse dixit, & magis quàm polentam nutrire, sed ægriùs concoqui. Vnde videri possit in Dioscoride legendum esse, non ἀδιαπέρατον, quod facilè conficitur reddidi, sed ἀκατέργαστον: vt accipiamus quæ non concoquitur. Sed graue hoc malum esset, & priuatiua particula non respondet ei quæ difficultatem significat. Itaque recta est ἀκατέργαστον vocis lectio: & Galeno δυσκατεργαστότερον vox comparatione ad Polentam dicta est. Apud Hippocratem sæpè habetur, τὸ ἀπὸ τῶν κρίμνων ὕδωρ πινέτω: & aliquando simpliciter τὸ ἀπὸ τοῦ κρίμνου πινέτω, vt cremor farinæ crassæ accipiendus videtur. A veteris codicis de Amylo lectione Pliniana, vulgata sic euariat, *Datur cum ouo his qui sanguinem reiecerint*: Sed Opium, vt quod concoquat, & dolorem eximat, aptiùs videtur legendum. Deinde tribus ouis, mensura passi significatur, quod accipiendum est, quantùm trium ouorum euacuatæ testæ capiunt, vt hoc cum ouo & Amyli semuncia feruefactum, à balneo sumatur. Potest tamen fieri vt cyathis vox decurtatè scripta cy. perierit, & ita pro vera lectione, passi cy. tribus; falsa supposita sit, passis tribus. Amylum nostri partim corrupta Græca voce Amydum vocant: partim Kraffmel & Stercke, quod in fœminarum vsu peplis inductum, ea & inalbet, & firmet.

Cur Triticum homini in cibo faciliùs sit, quàm cæteris animalibus quanquam validioribus, quorum multa eo satiata intereunt, docet Theophr. de caus. plant. cap. 10. lib. 4. quæ huc transcribere nimis longum est, & præter institutum. De Tritici præparatione ad conficiendum vinum, itémq; Aquam vitæ, consules alios. Nos in Alsatia sæpiùs bibimus vinum, quod solent cum Tritico parare, ac Weitzenwein vocant: Mustum autem iniecto pauco tritico decoquunt aliquandiu, inde remanet vinum dulce & generosum ad maluaticum accedens, quod præstantius aiunt secundo anno.

TRITICVM VVLGARE, GLVMAS TRITVRANDO DEPONENS.

VVlgare Triticum culmos habet proceros, trium cubitorum altiores, ex radice capillata ortos, foliis gramineis donatos: spicam verò in summo culmo palmarem circiter, muticam aut breuibus admodum aristarum rudimentis donatam, ac etiam longis, in qua grana flauescentia, turgidula, oblonga, sulcata, superiore parte hirsuta, triplici glumarum, quas tribulorum verbere deponit, vallo clausa, ita vt gibbus duabus, sulcus vna muniatur.

Considerandum an Tritici alterum genus, Setanium Fuchsio dictum, à primo Robo sc. [ita vulgare vocat] non differat, nisi spicâ multis aristis vallata, & in duos versus disposita. Ego, vt antè monui, obseruaui Montbelgardi in agris vulgare Triticum spica mutica & aristis vallatum: si intelligit idem Triticum cum Amelkorn Hier. Tragi, plurimùm fallitur. Hoc enim est ex genere Zeæ vernæ. Fuchs.

Triticum Brunfels. in 4. Gesn. hort. & de coll. Cord. in hist. Dod. [qui Triticum dicit spicam vtplurimùm muticam habere, interdum tamen aristis cinctam] & Tab. siue Robus, Colum. & Dod. Gall. Tritici primum genus Trago, Fuchs. & Lon. Triticum spicâ muticâ Hist. Lugd. & Ger. Triticum aristis carens Cæs. Triticum 1. siue hybernum aristis carens C. Bauh. pin. cui videtur Siligo Veterum; quam Plinius Tritici delicias vocauit. Siligo spicâ muticâ Lob. Obs. pag. 14. Icon. plant. p. 25. Synonyma.

Prouenit in omnibus ferè habitati ac culti Orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipsis natalibus sortita, quæ colore, magnitudine, specie & proprietate inter se differunt: testis Theophrastus. Lætum autem pinguéque solum Triticum postulat, idque magis apricum & siccum, quàm riguum. In sicco enim, vt Columella refert, meliùs coalescit: in humido vero ac vliginoso degenerat, & post tertiam sationem in Siliginem; hoc est, læuius & candidius Triticum conuertitur: quę tamen & rursus in Robum, id est, præstantius Triticum biennio transit, si in conueniens solum translata, grauissima eius grana ferantur: author Plinius. Seritur frequentiùs Autumno: interdum Vere, Autumno satum per hyemem in herba est, & pluribus culmis attollitur, & frequentioribus radicibus firmatur. Æstiuis mensibus vtrumque ad maturitatem peruenit, Dodonæo referente. Locus. Degeneratio.

Fuchsio passim prouenit Triticum primi & secundi generis: floret Iunio mense: in Iulio autem metitur.

TRITICVM CVM MVLTIPLICI SPICA GLVMAS FACILE DEPONENS.

RAdicem fibrosam, culmum geniculatum, foliaque cum vulgaris vsus Tritico habet com- Descriptio

munia ad ſpicæ facillimum diſcrimen, quo in hoc præter quatuor illos verſus ariſtatos, qui in ſumma ſpica ſolitarii, circa medium complures vndique ſibi adiũgunt, multiplicique congeſtione in ventrẽ creſcunt: granum etiam multò candidius & delicatius. H. Lugd. p. 376. Tritici rufi genus, Lugdunenſibus

Blé qui truche. ruſticis *Blé qui truche* appellatum, ob ſpicã ſc. eius in alias fiſſam, pluréſque minores adnatas veluti ramos ſpargentem: *trucher* enim in ramos diuidi Lugdunenſes Coloni dicunt: Triticum ramoſum, Centigranum vocatum & Triticum fertiliſſimum Plinio.

Synonyma: Caſp. Bauhin. pin. Triticum 4. ſiue ſpicâ multiplici: Triticum ramoſum Plinii, ſpica ramoſa Cæſalp. Tritici 5. ſpecies, & *Gran del graſpo*, i. e. frumentum racemoſum Anguillaræ: Triticum multiplici ſpica Lob. Ic. p. 26. & Germ. *Blé qui truche* H. Lugd. Triticum typhymum multiplici ſpicâ Tabern. Triticum racemoſum Portæ: ſpicis modò paucioribus modò pluribus, ita vt Matt. 24. ſpicas viderit.

C. Bauh. Conſiderandum quantùm differat ab hoc Triticum Caſp. Bauhin. pin. tertium, ſiue rufum hexaſtychon, Tritici rufi genus aliud H. Lugd. An color facit differentiam à noſtro coloris albiſſimi.

Locus & Tempus. Tritici pulchrum genus hoc, ſpicâ multiplici, quod primùm Heidelbergæ vidi, mihi datum ab inſigni Pharmacopœo Sprengero nomine Siliginis, ſatum fœliciter prouenit Montbelgardi in Horto Ill. E. C. cui valdè infeſtæ ſunt aues.

TRITICVM RVFVM, GRANO MAXIMO, Far ſiue Adoreum Veterum putatum.

Deſcriptio. TRitici ruffi præter Ariſtatum & Muticum H. Lugdunenſi multa alia ſunt genera, pro diuerſa locorum natura, ſitúque. Haud procul Lugduno in pagis monti alto, ſiue Aureo propinquis, Tritici genus colitur, quod incolæ vocant *Blé rune, & gros blé*. Spicam fert muticam, granum maximum, ſed ad conficiendum panem minùs vtile. Ex eo decorticato puls fit cum lacte, in cibo ruſticis gratiſſima: quamobrem illud ad eas delicias non ſegniter colunt. Sunt qui Far, ſiue Adoreum Veterum eſſe putant, ex cuius pulte Romanos diu victitaſſe Plinius literis antè prodidit.

Caſp. Bauhin. pin. Triticum 2. ſiue rufum grano maximo.

TRITICVM RVFVM HEXASTYCHON.

Deſcriptio. ALiud Tritici rufi genus eſt ἑξάστιχον, Galli vocant, *Froument à ſix quarres*. Quidam, vt circa pagum Ericum in Allobrogibus, *Blé rignet*, quaſi rigidum Triticum, quòd rigidiſſimâ firmiſſimáque ſpica ſit, ſex ordinibus diſtincta, cùm in aliis quatuor tantùm reperiantur.

· Tritici rufi genus hoc aliud H. Lugdunenſis ſine icon. p. 376. vocat in pin. C. Bauh. Triticum 3. ſiue rufum hexaſtichon.

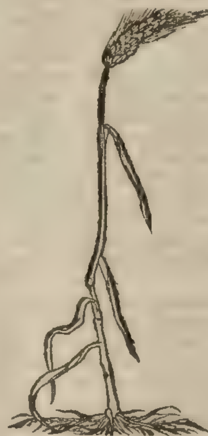
TRITICVM DICTVM FAR CLVSINVM Dalechampio.

Deſ[criptio] FAr Cluſinum Dalechampio, aduectum ex Italia, & in agro pingui ſatum creuit ad hominis altitudinem, vel etiam procerius: caule ſex geniculis diſtincto: foliis totidem: radiculis quinque vel ſex, fibroſis: ſpicâ palmum longa, prælongis ariſtis horrida, folliculis amplis, denſis, multiplicibus, granum ambientibus longum, exile, profundiùs lacunatum, aridum, quod vix exculpitur, ac euoluitur.

Far[...] omni[...] men[...] neri[...] Sed & *Far* pro omni Frumenti genere à Veteribus vſurpatum fuit. Hinc Far triticeum pro Tritico, & Far hordeaceum pro Hordeo, & Far adoreum, pro Farre apud Columellam lib. 8. cap. 5. legitur. Videtur & Plinius lib. 18. cap. 7. Far, pro Farris farina, ſiue pulte, ſiue grano decorticato, accepiſſe, vbi Populũ Romanum farre tantùm è Frumento trecentis annis vſum fuiſſe, è Verrio tradidit. Porrò decorticati Farris grani craſſior farina, ex qua pultes fiunt, Græcis γύρις dicitur. Lat. *Simila*, Gall. *Froumentée*, quibuſdam Italico nomine vſurpato *Semoule*, quaſi Simila. Dioſcorides tamen ex Zea quoque, ficuti ex Tritico crimnon fieri teſtatur, atque etiam ex Olyra.

Sem[...] Sim[...]

TRITICVM CINERICEVM MAXIMIS ariſtis donatum, triturando glumas deponens.

De[ſcriptio] SPecioſum viſendæque magnitudinis eſt calamis proceris, geniculatis, folioſis: ariſtâ maximâ, ferè ſeſquipalmari, duobus granorũ ordinibus compactâ, glumis hirſutis, cinericeis (vnde nomen) in longiſſimas aſperrimáſque ariſtas deſinentibus, quibus tribuli verbere in area facilè excutiuntur ſemina.

Sync[nyma] Trago Triticum tertium ſiue ariſtas longiores & aſperiores proferens: Triticum pauiculatum: Germanis Weitzen kolben: aliis Triticum Italicum, h. e. Welſcherweitzen: Tritici genus Typha fortè cognominandum: Triticum, quod apri ſylueſtres raró deguſtant.

Fuchſ. Tritici tertium genus. Hoc in hiſt. non vndiquaque notum ait, geniculáque habere quaterna, aliàs præcedenti [i.e. ſecundo trimeſtri, ſiue Setanio, de quo ſub Tritico vulgari.] per omnia propemodum ſimile eſſe: in Alſatia & agro Tubingenſi gigni.

Dodon. Gall. inscribit Typham cerealem, Gall. *Meteil*, Belg. Roomsche terwe. Figuram autem habet fortè ex Trago: an bonam iudicent alii. In Fragum Hist. & Lat. in fol. sub Tritici typhini titulo pingit, ac ait: Reperitur frumenti quoddam genus, grano & culmis Triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores, spicam verò aridis longis & duris Hordei similitudine munitam, granum autem durum, densum, colore fuluum, Tritico minus, quódque facilè è glumis suis exteritur.

Nascitur in quibusdam Hispaniæ, ac Insularum Fortunatarum agris: Phalaridis enim semini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis satum, eâ, quâ descriptum est, forma prodit. Suspicari quis posset, semen hoc Typham esse, cuius Theophrastus & Galenus meminerunt. Sed cùm Typhæ granum, multiplici folliculo inclusum, difficulter deglubatur, huius autem facilè, Typha propriè esse non potest: licèt tamen ex Typha natum, & degeneratum esse possit, nam quod ad reliquas notas attinet, ei simillimum est. Inter ea enim quæ Tritico ac Zeæ similia, leuissimum est, tenui ac simplici culmo assurgit, vt de Typha Theophrastus scribit. Semen eius paruum quoque est, & exile, densum item & coactum, atque colore quàm Triticum magis ruffo, vt Galenus de Typha scriptum prodidit. Iam & spica aristas habet longas ac duras, quales Typhæ esse ex Veterum plerisque locis manifestum est. Quæ omnia tam magnam huius frugis cum Typha similitudinem ostendunt, vt planè non aliud, quàm ex Typha Triticum, ac Typhinum quoddam Triticum esse videatur. Nam & Typha, authore Theophrasto in Triticum transit, si pista ac purgata, seratur. Rationi autem consentaneum videtur Triticum ex Typha natum similitudinis plurimùm cum ea retinere, non secus ac Triticum ex Zea genitum, quod culmo spicáque Zeam refert. Huic non admodum dissimile videtur, quod Hieron. Tragus Wälschweitzen, hoc est, Triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius spica aristas habet longas & asperas, est tamen culmis, spicis, atque granis maius, spicas etenim habet pleniores, rotundioréſque quàm Triticum, semen verò pulcherrimum atque Tritico simile, vti Tragus refert. Seritur frequentiùs in Alsatia, rariùs in aliis Germaniæ regionibus, idque locis potissimùm montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur, nam ab hoc vno ferè abstinent, quòd durioribus eius aristis offendantur.

Quandoquidem autem Dodonæus, cuius verba hactenus recitauimus suam priorem corrigit sententiam, nec authenticum tradit discrimen inter Typham cerealem, typhinúmque Triticum, ideò vtriusque descriptionem hoc capite comprehendimus, sicuti & Lobelii Obs. p. 14. & Icon. pl. 26. Triticum aristis circumuallatum, quia tantùm proponit figuram Dodonæi Latini: necdum separamus cum Casp. Bauh. in Phyt. à Tritico tertio Tragi, donec demonstret harum plantarum differentiam. Sed ipsemet in postremis [pin. scil.] vnam eandémque esse concludit. Triticum 9. siue Typhinum simplici folliculo, inquit, est Tritici tertium genus Trago, Fusch. & Lon. Triticum Matthiolo, Lac. Cast. & H. Lugd. p. 377. Typha cerealis Dodon. Gall. Typha Dodonæi, & Typha Fuchsii, Hist. Lugd. p. 392. Triticum aristis circumuallatum Lobel. & Ger. Triticum aristis munitum Cæsalpino. Cæterùm plura obscurè dixisse hoc in loco videtur nobis C. Bauhinus. Imprimis autem Triticum Matth. Lac. Cast. & Hist. Lugdunensis p. 377. exhibitum, ad vulgare referendum ducimus, ideóque ab hoc separandum. Dein eum mirari subit, quòd Triticum aristis circumuallatum Lobelii, [quod hic Triticum typhinum Dodonæi esse perhibet] ad Triticum suum 9. iam memoratum referat, itémque rursus ad decimum, quod typhinum simplici folliculo Hispanicū cognominat, & Triticum typhinum Dod. & Hist. Lugdunensis, quæ Dodonæi figuram cum historia habet, nostro iudicio ad hoc caput pertinentem. In eo præterea hallucinari videtur, quòd Tragum Frumenti genus, spicâ cærulea H. Lugd. p. 377. à Tritico suo nono diuersum dicat, & Triticum 4. faciat, siue Triticum aristis longioribus spicâ cæruleâ. Triticum *Loca* vocatum alterum Lob. Icon. Triticum nigrum peregrinum 2. Tabern. Triticum liuidum Gerardi. Cæterùm, Tragus frumenti genus spicâ cærulea H. Lugdunensis, in Sebusianis, vulgò *Bugey* (Allobrogum Sabaudianorum gens est, nunc Oeno ac Rhodano fluminibus clausa, olim longiùs patens) Tragus frequentissimus est: incolæ seruatis prisci nominis vestigiis *Blé Turguet* vocant. In montosis aridis, & ventosis locis nascitur, & absque noxa nebulas, pruinas, gelicidia, aliásque cœli iniurias in montosis locis frequentes tolerat, ventísque agitatus firmissimè granum retinet. Spica cùm maturuit, aristis densis horret, & cœruleo colore nitet, contrà quàm in aliis frugum generibus, quarum spicæ flauescunt. Haud multùm alimenti præbet. Est apud varias Gentes multiplex varietas frugum, quarum numerum, nominúmque ancipitem significationem persequi difficillimum foret. Et hæc H. Lugdunensis, de Trago Frumento, cuius figura pro Tritico cineritio meliùs placet quàm vel icon Typhæ Dodonæi, vel effigies Typhæ Fuchsii, p. 391. frustra repetitæ. Reprehendit autem Hist. Lugd. cap. de Typha Dodonæum his verbis: Τύφη, Lat. etiam Typhe & Typha dicitur, à Ruellio, Typha cerealis cognominatur: quoniam planta alia inter arundines locis humidis prouenit, quæ Tipha nominatur. Theophrastus inter ea quæ Tritico & Hordeo similia sunt numerat Tipham, subiungítque esse omnium leuissimam, simplici culmo assurgere, solo tenui contentam. Mnesitheus Tiphas tertio loco post Triticum & Hordeum numerat, item & Diocles. Sed Mnesitheus Olyram & Tipham eandem rem esse putat, quem ob id reprehendit Galenus lib. 1. Alim. vbi eius de Tiphinis panibus & Tipha, oratio scripta habetur. Tipha autem Galeni quamnam nostrarum frugum speciem referat, ignorant plerique docti Herbarii. Dodonęus Tipham appellat eam frugem quam Gallis *Meteil* vocari putat, Germanis welsche weitzen/ & Roomsche terwe, id est, Triticum Italicum, aut Romanum. Fuchsius eam pro tertio Tritici genere depinxit. Sed fallitur Dodon. Neque enim Gallorum Meteil, non vbique noti, seu peregrini Tritici species est, sed partim ex Tritico, partim ex Secali miscellanea seges, quam Lugdunenses vocant *de la Mescla*. Calamo, geniculis, spicâ aristis vallatâ Olyram Typha refert, nisi quòd spicas habet longiores & asperiores, rotundioréſque & in vnum magis coactas. Semen folliculo vnico includitur, grano Tritici simile. Fruges hæc cortice & aceribus purgata Zeæ modo in Triticum redit, quod & de Tipha Plinius scripsit. Hactenus Hist. Lugd. quæ Tritici cineritii quatuor imagines proponit.

Tragus frumentū. *H. Lugd. icones 4.* *Dod. lapsus.*

Quid tandem C. Bauh. per Triticum 8. siue Ty- *Trit. ti*

primū multiplici folliculo. phytum multiplici folliculo, Typham inter frumentacea Theopraſti, Thypham Galeni, Typhen Plinii intelligat, & an huc referri poſſit, aliis diiudicandum relinquimus.

TRITICVM SPECIOSVM GRANO longo.

Deſcriptio SPecioſiſſimum Tritici hoc genus, hactenus nobis nondum obſeruatum ex horto Stuchardino accepimus, quod ſatum in horto Montbelgardenſi in ſpicam exiit ſpica Tritici vulgati longè maiorem, ſex aut ſeptem vnciarum ariſtis dodrantalibus, pedalibus plùs minùs. Glumæ vnciales ferè, granum oblongum & vnciæ triente & quàm vulgati duplo ferè longius continet, è glumis facilè ſeparabiles, in quo cum vulgato & cinereo conuenit.

Triticum grano longo, Hiſt. Lugd. De hoc, ni fallat inſcriptionis vicinitas, apud H. Lugdunenſem hæc ſcribuntur. Circa Matiſconem in humidiſſimis Sebuſianorum tractibus deterrimum & ſtrigoſiſſimū Tritici genus prouenit, grano longo, exili, ſubatro, multis glumis veſtito. *Long gran* Ruſtici vocant *Long gran*, id eſt, longum granum, faméque vel egeſtate compulſi panem ex eo conficiunt. Alii ſuibus & gallinis edendum obiiciunt. Ad Brizam Thraciam fruges hæc videtur accedere.

Caſp. Bauh. in pin. Triticum 5. ſiue ſemine oblongo, cui congener dicit Frumentum *Scourgeon* Ruelii.

TRITICVM SYLVESTRE, AGRIOſtari Cretenſibus.

Locus AGrioſtari quod Triticum ſylueſtre ſignificat, autore Hen. Bello, frequentiſſimè in Creta *Deſcriptio* inuenitur, negligitúrque. Herba eſt Tritico ſimilis, folia & caules tritici ferens, ſpicáſque aliquantulùm aſperas, nigriores, & ariſtas breuiores, eius grana minora ſunt Tritico ſatiuo, & altera parte obtuſa, ita vt ſecalis grana potiùs quàm Tritici æmulentur. Hæc ſemina nulla alia cauſa tibi mitto, niſi vt tibi compertum ſit, non in ſola Sicilia Triticum oriri ſylueſtre, quemadmodum Poëtæ tradiderunt: & quod non abſque ratione Cretenſes Triticum primò à Cerere in Creta inuentum fuiſſe ſibi perſuaſerint, quemadmodum Diodorus Siculus in ſuæ Bibliothecæ l. 6. ſcriptum reliquit.

Cluſio nata. Feliciſſimè & abundanter Cluſio nata erat hæc planta, ſed antè quàm caules proferre inciperet, ab eo cui repurgandi horti curam dederat, pro inutili herba euulſa & abiecta fuit, licet ſerie quadam & ad normam, quemadmodum ſata erat, nata.

ZEA IN GENERE, EX VETERIBVS & Neotoricis.

CAP. II.

Zea duplex Dioſc. ZEam Dioſcor. duplicem facit. Alteram enim ſimplicem: ἁπλῆν] alteram Dicoccon [δίκοκκον] appellat: quòd in duobus putaminibus ſiue folliculis grana bina coniuncta [coniunctum ſemen, Corn.] ferat. Hordeo autem potentiùs nu- *Dioſc. lectio varia.* trit, vt idem tradit, & ori grata (εὔστομος, Corn. tamen εὐστόμαχον, h. e. ſtomacho commodam, ex Galeno legendum aſſerit) eſt: ſed panificia ex ea cōfecta, minùs quàm ex Tritico nutriunt.

Eſt verò Spelta Dioſcoridis quidem dicoccos, ſi Dodonæo non refragandum, quæ Theophraſto & Galeno Zea. Hic autem Zeam vniuerſa ſua facultate, in medio quodammodo Tritici & Hordei eſſe, in lib. ſimpl. med. ſcribit. Quare ex illis cognoſci poſſe iudicauit Cornarius magis alere panes ex Zea factos, quàm hordeaceos: & minùs quàm triticeos, & inſuper ſtomacho commodam eſſe. Nam in Græcis non vocem εὔστομον, h. e. ori gratam, legendum eſſe præcipit, ſed εὐστόμαχον, i.e. ſtomacho commodam: Et hanc eſſe Galeni l. 1. de aliment. lectionem ait.

Porrò, antiquiſſimi ac priſci Latinorum, teſte Dodonæo, Zeam ſiue Speltam, Far nuncupauere, vt locupletiſſimus teſtis eſt Dionyſius Halicarnaſſæus. Nominabant [inquit] priſci Romani ſacras nuptias, vocabulo ſuo φαῤῥακία, quia coniuges veſcerentur eodem Farre, quod nos Græci ζέαν dicimus: idem affirmat Aſclepiades apud Galenum, κατὰ τόπους lib. 9. ita ſcribens: φάῤῥος ὃ καλοῦσι ζέαν, id eſt Farris, quod ζέαν appellant. Appellatur verò Far iſtud Latinis quoque *Ador*, *Adoreū* & *ſemen Adoreum*, ac à Poſterioribus propter frugis præſtantiam, peculiari nomine *Semen*. Hoc populum Romanum tantùm, è frumento 300. annis vſum, Verrius tradit. Genera huius Columella quatuor ſcribit: *Far Cluſinum* candoris nitidi: *Far* quod vocatur *Venniculum* rutilum, atque alterum candidum, ſed vtrumque maioris ponderis, quàm Cluſinum: Semen trimeſtre, quod dicitur *Halicaſtrum*, idque pondere & bonitate præcipuum. Ex his cum Halicaſtro conuenire Spelta poſſet, ſi trimeſtris eſſet, ac Vere ſereretur, verùm cùm Autumno feratur, Venniculo albo magis ſimilis eſſe videtur. Nam veluti Venniculum, ſic & ſpelta, pondere præſtat ac cādida eſt. Et hæc Dodonæus.

Cæterùm qui Zea vtuntur (Plinii verba ſunt l. 18. cap. 8.) non habent far. Eſt autem hæc Italiæ, in Campania maximè, ſeménque appellatur. Hoc habet nomen res præclara, vt mox docebimus: propter quam Homerus ζείδωρος ἄρουρα dixit: non vt aliqui arbitrantur, quoniam vitam donaret. Amylum quoque ex ea fit, priore craſſius. Itē cap. 10. apud Græcos eſſe Zeam ſcribit, tradíque eam, cùm ſit degener, redire ad Frumentum, ſi piſta feratur, nec protinus, ſed tertio anno. Cap. 11. Zeam in Africa degenerare refert. Ait & alibi Zeæ granum pulchrius eſſe, quàm Tritici. Libro 22. cap. 25. Zeæ medicinas proſequitur, de quibus alibi dictum.

Apud Galenum Mneſitheus panem ex Zea neminem affatim comeſſe citra ſanitatis diſpendium poſſe tradit. Quod ſi quis, ait, ſi pani non aſſueuerit, etiamſi minimum ſumpſerit, ægrotabit. Eſt enim grauis, & concoctu difficilis. Qui verò regionem incolunt vehementer frigidam eo ſemine coguntur nutriri, ipſúmque ſerere, quòd frigoribus perſtrenuè reſiſtat. Hæc Zeæ de qua ex Dioſcoride & Plinio diximus, conuenire non poſſunt, neque Zeæ Theophraſti, qui eandem quam Dioſcorides Zeam intellexiſſe videtur: ſic enim ſcribit. Inter ea quæ Tritico hordeóque ſunt ſimilia, vt Zea, Olyra, Typha, Auena, & Aegylops, Zea eſt firmiſſima, copioſiſſiméque fructificat, multiplicem altámque radicem effundit, calamo multiplici craſsóque aſſurgens. Fructus autem eſt leuiſſimus, & cunctis animalibus admodum iucundus. Deinde ſubiungit. Sunt autem hæc duo, Zea ſcilicet, & Typha Tritico ſimillima. Herodotus verò, alius Zeæ meminiſſe videtur,

videtur, cùm ſcribit: Tritico hordeóque plerique victitant. Apud Ægyptios autem his in victu vti ſummum dedecus putatur. Vtuntur autem Olyris, quas alii Zeias cum z nominant.

Zeam Germanis notam eſſe, & quidem ſimplicem, μονόκοκκον, tinckel appellari, δίκοκκον verò ſpeltam vocari, teſtatur Cornarius. Ζεῖα igitur, ἢ ζέα Græcorum, Latinorum Zea, quibuſdam annotante C. Bauhino, idem cum Olyra eſt: ſed horum ſententiam haud dùm probandam cenſemus: ſicuti neque Tragi qui Far Cluſinum Columellæ credidit. Lobelio in Aduerſ. videtur Typhâ cerealis. Aſt ab aliis meliùs Frumenti peculiaris ſpecies, quæ Latinorum ſemen eſt, ſtatuitur. Semen autem Latini à ſubſtantia frugis appellarunt. Eius hodie differentiæ plures habentur. Zeam, Speltam vulgò vocari ſcribit Dodonæus: Germanis Speltz, nonnullis verò Tinckel, & Tinchelkorn, Belg. Spelte. Gall. *Eſpeautre*: Italorum pleriſque *Pirra farra*: Hetruſcis *Biada*. Inſubribus *Alga*, quaſi Alica. Hebræis, *Kuntha*.

DE CHONDRO ET HALICA SIVE ALICA.

Cap. III.

Chondrus & ἄλιξ ex factitiarum rerum numero ſunt, teſte Cornario & Dodonæo. Fit autem vtraque ex Zea, & Chondrus quidem ex Zea Dicocco, Dioſcoride authore. Theophraſtus & ex Hordeo ſylueſtri bonum fieri Chondrum tradit.

Galenus Chondrum ex Tritici genere eſſe ait, quod nihil aliud ſonat, quàm ex Triticeo genere ipſum confici, non quòd Tritici aut alterius frumenti aliquod genus ſit, veluti nonnulli perperàm ſibi perſuaſerunt. Non enim frumenti aliquod genus, ſed res planè, vti diximus, factitia.

Galeni & aliorum Græcorum Medicorum interpretes χόνδρον, Latinè Halicam ſiue Alicam interpretantur, Chondrum omninò idem cum Halica eſſe putantes, qua in re, non parum à veritate receſſerunt. Chondrus ſiquidem & Halica differunt, veluti abundè vnus pro multis, Paulus Ægineta non vno oſtendit loco: aut videlicet de vtriſque ſeorſim agens, & ſuas cuique vires ac facultates tribuens, vt lib. 1. cap. 78. aut vnam alterius loco ſubſtituens, veluti cap. 19. 39. & 62. lib. 3. Differunt autem hæc inter ſe, non quidem toto genere, ſed quodammodo, veluti genus & ſpecies, aut potiùs vt vnius generis duæ ſpecies. Non Halica ſiue Alica, Latinis ac Plinio generalius eſt nomen, Græcorum cùm χόνδρον, tum ἄλικα ipſis peculiariter nominatam, ſub ſe continens. Eſt enim vna Halica ex Zea, quæ ſemen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio lib. 22. res Romana eſſe fertur, Magni Pompeii tempore nondum in vſu. Hæc à Paulo Aegineta Græcè ἄλιξ dicitur, & à χόνδρῳ ipſo præparationis modo differt, non enim gypſo & arena veluti hic repurgatur, ſed creta candorem perfectionémque ſuam aſſequitur. Eſt verò & altera Halica, ex Zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum Chondro ſimillima: gypſo ſiquidem & arena, veluti Chondrus perficitur: licèt tamen Halica quidem ex degenerante, Chondrus verò ex Dicocco Zea, fiat. Nam præparandi ratio apud vtraſque nationes conſimilis, eandem eſſe rem prorſus oſtendit, quemadmodum & ea diſſimilis res diuerſas. Non enim tam ſpecies frumenti, quàm præparandi conficiendique ritus ac modus conſiderandus. Frumenti enim aliqua diuerſitas, ſpeciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & Hordeo Far: ex Zea & Hordeo ſylueſtri Chondrus: ex Hordeo & Tritico ptiſana confici poſſunt.

Qua autem ratione Chondrus conficiatur ac præparetur, in libris de Agricultura, ſiue τῶν γεωπονικῶν, Conſtantino Imp. dicatis à Caſſio Dionyſio Vticenſi, docetur his verbis: Zea tunditur & in feruentem aquam inicitur, ac premitur, deinde gypſum album tuſum cribratum, & arenæ albiſſimæ ac ſubtiliſſimæ ad gypſum pars quarta paulatim admiſcetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autem in canicularibus diebus: ne aceſcat. Poſtquàm verò rurſus totus perpurgatus fuerit, per cribrum denſius excutiatur. *Chondri præparatio.* *Tempus.*

Optimus eſt Chondrus, qui primùm excuſſus eſt: ſecundum locum habet, qui ſuccedit: deterior autem tertius eſt. *Delectus.*

Halicarum verò præparationem Plinius lib. 18. cap. 11. tradit. Halica fit, inquit, ex Zea; quam ſemen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritiâ conteritur. Nobilius, vt notum eſt, pilo vinctorum pœnali opera, primori ineſt pyxis ferrea, excuſſis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis nudata conceditur medulla, ita fiunt Halicæ tria genera, minimum, ac ſecundarium, grandiſſimum verò aphærema [ἀφαίρημα] appellant: nondùm habent candorem ſuum, quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Poſteà mirum dictu; admiſcetur creta; quæ tranſit in corpus, colorémque & teneritatem adfert. *Præparatio ex Plinio.*

Deinde paulò infrà: Halica adulterina fit maximè quidem ex Zea, quæ in Africa degenerat. Pinſunt cum arena, & ſic quoque difficulter conterunt vtriculos, fitque dimidii modii menſura, poſteàque gypſi quarta pars inſpergitur, atque vt cohæſit farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſſima eſt: rurſus quæ tranſit, arctiore cernitur, & ſecundaria vocatur: item cribraria, quæ ſimili modo in tertio remanſit, cribro anguſtiſſimo, & arenas tantùm tranſmittente. Alia ratio vbique adulterandi. Ex Tritico candidiſſima atque grandiſſima eligunt grana, & ſemicocta in ollis, poſtea areſaciunt Sole ad initium, rurſúſque leuiter aſperſa molis frangunt. Ex Zea pulchrius quàm ex Tritico fit granum, quamuis id Alicæ vitium ſit, candorem autem ei pro creta, lactis incocti mixtura confert. Cæterùm de ipſius vtilitate lib. 22. cap. 25. ita ait. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioqui non ptiſanæ potiùs laudes ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompei Magni ætate in vſu fuiſſe, & ideò vix quicquam de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximiè vtilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem. *Et paulò poſt.* Ptiſanæ quæ ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in Alicam tranſeunt. Nec diſſonant ab his quæ Galen. 1. de aliment. prodit. Ex genere Tritici inquit, eſt Alica, quæ multùm alit, & viſcoſum ſuccum habet, ſiue in aqua ſola cocta, accipitur ex vino mulſo, aut vino dulci, aut etiam adſtringente: proprium eſt enim vnumquodque vſus tempus: ſiue cum oleo & ſale condita. Inicitur etiam aliquando acetum ad ipſam, & dicunt Medici ita præparatam, chondroptiſanæ factam eſſe conditu- *Halica adulterina.* *Alica res Romana.* *Alicæ vires & uſus.*

sàm. Quidam verò ex Alicæ Ptisanæ [χονδροπτισάνης] ægrum nutritum esse dicunt. Aliqui verò Veterum, velut Diocles & Philotimus, ptisanam triticeam (πτισάνην πυρίνην) ita præparatam Alicam [Chondrum hoc modo apparatum] appellant. Et vno quidem horum modorum, eo videlicet qui prior est, Halicam etiam coqui ac edi apud Roman. solitam Martialis in xeniis hoc dist. ostẽdit.

Nos Halicam, mulsum poterit tibi mittere diues,
Si tibi voluerit mittere diues, eme.

Alimẽtum optimum. Temperamentum. At idem Galen. 8. simp. phar. Alica, inquit, est etiam alimentum optimum, qnemadmodum etiam Triticum, sed non est huius loci de alimento distinguere. Verùm vt medicamentum meatus obducendi vim habet. In temperamento verò similis est Tritico, plus viscosi quàm illud habens, quo etiam magis quàm illud alit. Et est velut materia quædam idonea ad suscipiendum acetum, & aquam marinam, & muriam, & alia huiusmodi quæ vehementer siccant. Quapropter quidam ex his quæ multùm siccant, ipsam esse putauerũt. Est autem ex his quæ magis concoquere possunt, quemadmodum & Triticum, quæ minimè siccant. Verùm ob siccantium pharmacorum mixturam, id quod ex ipsis compositum est siccandi vi præditum, multos medicos fallit, vt ad ipsam Alicam referant siccandi causam, omissis his quæ sunt ammixta. *Et hactenus* quidem Cassii, Plinii & Galeni verba, ex quibus manifestum est, Halicam à Chondro differre, & Chondrum cum secunda Plinii Halica conuenire, vtramque item rem factitiam esse, & non peculiaria frumentorum genera, Dodonæo attestànte. Sed ex iis quoque clarum fit, monente Cornario, etiam ex Tritico Alicam fieri: & tum res eiusmodi factitias, nomina inter se commutare, tum pro ipsis naturalibus nomina factitiorum vsurpari & vicissim.

Alica Etymon Videtur porrò Alica Latinis ab alendo appellata esse, sicut Græcis χόνδρος ob excellentiam, id est, *granum* dicitur. Vtuntur tamen etiam Græci medici iuniores Latina voce ἄλιξ, pro Alica. Et aliquando χόνδρον ἄλικος coniunctim dicunt.

Chondri vires ex Dioscoride. Alica. Cæterùm χόνδρος authore Dioscoride, potentiùs quàm Oryza & alit & aluum cohibet, sed stomacho longè vtilior. Decoctus in aceto illitúsque, lepras tollit, & vngues scabros pellit, ac incipientibus ægilopiis medetur. Eius decoctum dysentericis dolore vexatis infusum idoneum est. Chondrus, uti Paulus lib. 1. tradit, egregiè nutrit, & glutinosos parit humores: verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quamprimùm crassescẽs incocta permanet. Probatur magis χυλὸς ipsius ex integro Chondro benè decocto, expressus Ptisanæ similis: ἄλιξ in cæteris Chondro quidem respondet, sed aluum magis adstringit.

DE ATHERA, ET ΚΟ'ΛΛΑ SIVE GLVTINE.

CAP. IV.

Athera quid? Athera sorbitio est, inquit Dioscorides, ὥσπερ πολτάριον ὑγρόν, i. e. veluti pulticula liquida infantibus conueniens: cõmoda etiam ad cataplasmata. Fit autem ex Zea tenuissimè molita. Apud Belgas verò non ex Zea tantùm, sed ex quauis etiam priore farina coquitur: veluti, Secalis, Hordei, frequentissimè autem Tritici, cum tenui ceruisia vel alio liquore permixta, Plinius etiam ex Olyra facit. Est autem edulium, quod citò cõcoquitur, faciléque nutrit, infantibus idcircò & senibus conueniens: interiora tamen uiscera nonnihil obstruens. Datur capite dolentibus, ex tenuissima Secalis, vel Hordei farina: dolorem enim sopit, & somnum clementer conciliat.

Athera crassius & solidius est gluten, Græcis κόλλα, ex Similagine & farina Tritici, quo chartæ glutinantur. Quod propter eam, quam habet obstruendi vim, sanguinis excreationibus prodest.

In vtriusque medio πολτὸς, siue puls, est solidior quidem ac spissior Athera: liquidior verò Glutine, & minùs Glutine, plùs autem quàm Athera viscera obstruens. Atheræ, aut potiùs pultis genus est, edulium, quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuersa inferior Germania frequentissimè vtitur. Cibus boni succi & multi alimenti, sed eos qui ipso assiduè vtuntur offendẽs. Nam in hepate obstructiones parit, & calculos in renibus gignit autore Galeno.

ZEA SIVE SPELTA.

I Cvlmo foliisque Triticeis respondet, spica palmaris aut sesquipalmaris, aliquando mutica, interdum aristis circumuallata, lõgioribus breuioribúsve, gemino granorum versu, vel ita dispositis granis, vt alternatim vnius principio medium alterius respondeat, glumis pertinaciter hærentibus, nec tribuli ictu semen relinquentibus, quo nomine à Tritico vulgari distinguas licèt, alioqui glumis & tunicis exuta grana vix internoscas.

Dodon. gall. Zeam hanc pingit sine aristis. H. Lugdunensis contra p. 385. Zeam duplicem exhibet, modò non. Casp. Bauhin. pin. Zea 2. siue dicoccos vel maior: ζεία δίκοκκος Dioscor. Zea Theophrast. & Galeno. Zea, Brunf. Cordo in Dioscor. Lon. Ger. Spelta prima Trago. descr. Secunda, Eid. ico. Zea dicoccos, Matth. Gesn. apud Cordum. Zea altera Matth. Lac. Cast. Zeæ primũ genus Fuchs. Turn. Zea, Romanis veteribus semen, nunc Spelta Dod. gall. Zea vulgò Spelta, Far antiquiss. Ador posterioribus, & Semen Adoreum. Dod. Typha Ang. Far primum Cæs. Zea maior seu dicoccos Lugd. pag. 385. Zea ador, Tab.

An Lob. in Ic. plant. p. 27. Robus, siue Triticum Insulanis Gallo-Belgis Loca vocatum. Ibi siquidem nulla alia figura pro Zea. Scio fratrem Casp. Bauhinum à Zea diuersam statuere, & in pin. Triticum 7. facere, cognominaréque Triticum aristis longioribus spica alba, Triticum typhinum Ger. quartum Tabern. C.

In multis Italiæ, Galliæ & Germaniæ locis prouenit. Nascitur qualicunque solo, etiam humidiore, quoniam folliculum, vt ait Columella, quo continetur, firmum ac durabilem, aduersus longioris

gioris temporis humorem, habet. Læto tamen pinguique solo meliùs proficit. Seritur vt Triticum, Septembri vel Octobri mense: Iunio floret, Iulio autem maturitatem consequitur, demetitúrque.

ZEA VERNA, Jmmer.

Descriptio. TRiticum quod vulgus VVirtembergicum Jmmer vocat firmos habet calamos, tres cubitos altos, quatuor, quinque aut sex geniculis donatos: folia plusquam semunciam lata: spica verò duorum est versuum, sibi mutuò æqualiter respondentium, aristata, in singulis autem versibus ordines duo seminum maiusculorum, quæ glumæ inuoluunt validæ, aliàs albicantes, aliàs quasi ferrugine infectæ vel rubentes, binæ quidem vndique, extima verò, externa tantùm parte.

C.Bauh.phyt. Triticum 2. æstiuum siue τρίμηνον πυρὸς Dioscoridis, Tritici genus alterum Tragi, Triticum trimestre Cordi, Olyra Dodonæi gall. Item Triticum 3. siue amyleum, Spelta secunda Tragi. Et rursus Zea 2. siue dicoccos Dioscoridis, Spelta 1. quoad descriptionem: 2. quoad iconem Tragi. Ego Dodonæum se corrigentem sequor, nec Dioscoridis Triticum existimo: nec hoc Cordus trimestre vocare videtur. Iam nec Amyleum Triticum, à Tritico altero Tragi separandum: quin nec Spelta secunda Tragi eadem est cum Amyleo Tritico, quod eadem cum Zea altera. Eid. pin. *Zea* tertia, siue amylea, vel zeopyrum Amyleum: an Far halicastrum trimestre cognominatum, Col. Triticum secundum Trag. Fuchs. Lon. Olyra, Dod. gall. Lugd. Triticum trimestre Cord. Amylæum frumentum & Far halicastrum, Dodon. Frumentum vel Triticum Amylæum, Tab. Triticum amylæum, Ger.

Si Fuchsius per Tritici secundum genus, Sitanium scil. de quo cap. de Tritico, hanc Vernam zeam intelligit, malè, meo iudicio, eam haud differre ait à Tritico, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, &c. obtineat.

Dodon. gall. Olyram Plinii esse statuit, negátque Siliginem. Latinus zeæ generibus accedere haud perperàm dixit Amyleum Germanis dictum frumentum, Amelkorn, æstiuum, siue trimestre genus. Addit Tragum & Fuchsium trimestre Triticum esse existimasse: sed cùm granum habeat glumis conditum, ex Tritici generibus esse non posse: inter Farra autem citiùs reponendum fore, inter quæ Halicastrum fortè sit futurum, quòd, teste Columella, vere feratur.

Io. Marhardus Med. Halæ Sueuorum vocabat in Ind. suarum plant. mihi missarum, *Typham*, Frumenti genus, *Ammer*.

An Lob. Ic. plant. p. 27. Triticum, *Loca* vocatum alterum, & Triticum lucidum Gallo-Belgarum? Non me latet quidem aliam esse opinionem Fratris, eúmque separare à Tritico altero Tragi, ac facere Triticum 4. in pin. siue Tragum frumenti genus spica cærulea Hist. Lugdunensis, quod ad Triticum cinericeum retulimus.

Anno 1596. mense Augusto obseruaui inter vrbem Rotemburgum & Nideravv fontem acidum Tritici genus hoc, quod mihi denominarunt welsche korn, an bene, nondum mihi constat. Inueni eodem mense etiam inter Birchen vrbem & Bol: serunt verno tempore, circa festum Diui Georgii, tardè metunt, scilicet primùm Septembri. Locus & Tempus.

ZEA MONOCOCCOS, BRIZA QVIBVSDAM.

Descriptio. CVlmis surgit gracilibus & sesquicubitalibus, læto solo maioribus, foliis angustis: spica summo culmo sedet strigosa, sed pulchra, trium quatuórve vnciarum longitudine, semunciam lata, compressa, duplici contexta versu granorũ, quos glumæ simplices arctè obtegunt, in aristis asperas desinentes. Radix fibrosa: Icon nostra planè displicet: iam sculptam emimus.

Dod. Gall. inscribit Brizam, vocans eam Germ. Blicken/ S. Peters korn / *Frumentum Sancti Petri*, & Ein korn, Monococcon: suspicatur autem Gallicè, *Blé locular* ou *Froument locar*, id est, Frumentum loculare Ruellio dici, Farrísque speciem esse, non verò zeæ, vt quidam putarint. Lat. de Frum. & in fol. sub titulo Frumenti monococci huius figuram exhibet [hanc & Lobel. habet in Obs. pag. 10. Ic. plant. p. 31. Brizæ, Monococci recentiorum & Dodonæi inscriptione.] ac addit Dinckel, ac Dinkelkorn à quibusdam etiam appellari. Suspicaturque Frumentum rubrum siue loculare Ruellii, *Froument rouge*, & *Froument locar* esse zeam monococcon. At hîc apertissimè falli Dodonæum docet Dalechampius in hunc modum: *Blé locar* Gallis, Triticum est, quasi Loculare sic dictum, quòd multis tunicis tanquam loculis inuoluatur. Id barbati Frumenti genus Farris speciem Ruellius esse vult In concauis, inquit, tractibus Galli serunt: & qui facilè sentiunt rubiginem: nam, vt credunt, nec pruinas, nec æruginem extimescit. In perflatis & excelsis quamuis bene conualescat, sationem tamen ibi damnant. Farris speciem esse negat Dodonæus in stirpium Historia, quòd Farris spicas muticas esse putet. In frumenti Historia similitudinem quandam fortasse habere ait, cum Far-

Bryza Dod. Gall. Frum. S. Petri Monococcos. Frum. loculare. Far, non Zea.

Dod. lapsus.

re venniculo rutilo. Idem Zeæ genus esse negat in Historia stirpium. At in Frumentorum Historia scribit non temerè Scriptores nostri temporis ad Zeam referre, neque perperā ἁπλῆν, id est, simplicem Zeam Dioscoridis existimare. Ruellius *Brizam* quoque non longè dissidere credit ab ea fruge quæ Gallis *Secale* vocatur, ex quo panis fit ater quidem, sed recens non insuauis, ab eáque *Bizi* panis in vulgus nostrum manasse putatur extritā literā: *Bizum* enim panem nigrum vocamus.

Synonyma. Casp. Bauhin. phyt. & pin. Zea 1. Briza dicta, vel Monococcos germanica: Ζειὰ ἁπλῆ, quòd simplicis grani sit, Diosc. Spelta prima, Trag. ico. secūda Eid. descript. Zea Ang. Zea simplex, Matth. Lac. Cord. in Dioscor. Zeæ alterum genus, Fuchs. Frumentum loculare, Ruell. Siligo, & Zeæ alterum genus, Tur. Briza, Dod. gal. Adu. Lugd. Monococcos Lob. Ger. Monoccon, frumentum barbatum, Far vēniculum rubrum, Col. Zea Mnesithei fortè, Dod. Spelta vulgò, Cæs. Zeæ species prima, Cast. Zea monococcos, Tab. minor & monococcos Lugd.

C. Bauhin. not. Si, vt frater antè scripsit, Triticū amyleū est spelta secunda Tragi, quomodo erit Zea simplex, siue ἁπλῆ Dioscoridis: Trago enim Amyleum Triticum, est spelta secunda, duæ sunt plantæ diuersæ.

Locus & Tempus. Nascitur asperis & montosis plerisq; Germaniæ locis. Autumno cum reliquis frugibus seritur, seriùs tamen ac subinde Septembri demum mense maturescit.

Ex Monococco panis confectus, ater est & hominibus ingratus.

OLYRA AC TYPHA.

CAP. V.

Olyra Diosc. Olyram Zeæ genus facit Dioscorides, sed aliquantò minùs quàm illam nutrire, & ex ipsa panes, crassioremque farinam, eodem modo fieri refert.

Arinca Gallorum Plin. Plinius Arincam Galliarum propriam, & Italiæ copiosam esse dicit. Et rursus, Ex Arinca dulcissimus panis, ipsa spissior quàm Far, & maior spica, eadem & ponderosior. Rarò modius grani non 16. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. *Arinca eadem cum Olyra Plin.* Hæc enim est quam vocat Olyram. Arincam itaque eandem cum Olyra Plinius facit. *Error quorundam.* Nec reperitur apud ipsum id quod quidam scribunt, Olyra Græcis, Latinis Plinio autore, Siligo. Quare isti Olyram cum Veterum Siligine confundunt. Quæ autem fuerit Siligo, & quòd ea hodie ignota sit, concludit Cornar. Hodie tamen Siliginem putari, & appellari eam quæ Olyra est fatetur, sed nullo Veterum autore. Olyram itaque esse affirmat eā, quæ vulgò hodie Siligo appellatur, quam Germani **Rocken** vocant, & quibusdā locis **Forn** per excellentiam, hoc quidem nexus argumento, quòd ex hac magna ex parte per omnem Germaniam vulgares panes fiant, vt & ex typha, quam deteriorem aliquantò, Olyræ speciem statuit. Sed quæ sit in his differentia, ex Galeni verbis, quæ inferiùs adscribenda, cognoscendum.

De Olyra ac Typha ex Theophrasti & Galeni præcipuè sententia, hunc ferè in modum disseruit Dodonæus. Olyram ac Typham Mnesitheus idē frumentum, vtroque nomine appellatum existi-*Mnesithei opinio reprobata.*mauit, sed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophrasto accedens: qui Olyram à Typha distinguunt. Theophrastus *Olyram* ac *Typham* inter ea quæ maturè seruntur, ac Tritico similia sunt, enumerat: & Olyram quidem ait, Zea ac Bromo molliorem ac infirmiorem, Typham verò omnium leuissimam: nam simplici culmo assurgit, & solo tenui contenta est: nec, vti Zea, pingue lætúmque desiderat. Vtramque præterea scribit multiplici folliculo includi ac Typham vti Zeam in Triticum mutari solere, si pista seratur, idque non protinus, sed tertio anno. Plinius *Olyram* Latinis Arincam dici affirmat. Recentiores *Typham*, cognominant ceream, ad differentiam nempe alterius Typhæ, quę in paludibus enascitur, de qua suo loco. *Typhæ* semen, Galenus ait, corticem extrinsecus veluti Olyra ac Hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in Hordeis quidem ac Olyris est albus, in Triticis verò subflauus: Typhæ autem vel Triticis sunt flauiores. Quin & harum corpus coactum est, ac densum, quod fortassis ad seminis paruitatem nonnihil adfert momenti. Est enim id Tritico longè exilius, quanquam non desint, qui ipsum quoque in Tritici numero ponant: velintque id semen esse, cuius Homerus meminit, cùm Hectorem equos suos alloquentem facit his verbis:

Ὑμῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν:

Hoc est, Triticum enim vobis primùm prædulce ferebam. Aiunt enim Typham paruum Triticum esse, eámque equos sine noxa mandere, verum autem Triticum non absque noxa. Nec absurdè certè Typham quis exile Triticum vocauerit, cùm ei, & colore, & densitate, & caliditate sit absimilis. Vtrumque autem semen (inquit Galenus, qui Mnesitheum miratur, quòd quomodo Olyrę à Typhis differant, ignoret.) *Olyra* videlicet ac *Typha* in Asia est frequens, & potissimùm in regione, quæ est supra Pergamum, adeò vt rustici ipsi panibus ex iis factis semper vtantur, propterea quòd Triticum omne in oppida comportent. Olyrini sanè, si modò ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi, secundi autē ab his sunt Typhin. Quod si Olyrini ex vitioso semine sunt facti, Typhini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatissima Typha facti Olyrinis longè sunt præstantiores: asseruati verò deteriores se ipsis euadunt. Cùm enim massa eorum sit tenax ac ductilis, densatur maiorem in modum: & maximè cùm negligenter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuscemodi, post vnum aut duos dies, ac multò magis sequentes aliquot, comederit, putaturus sit lutum ventriculo suo inesse. At calidus adhuc cùm est, ab ipsis etiā vrbanis expetitur, ipsúmque cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγαλάκτικον appellant. Porrò hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum est paratus, non rusticis modò, sed vrbanis quoque hominibus in deliciis habetur. Qui verò trium, quatuórue dierum est vel ipsis rusticis manditur insuauiùs: præterea concoctu est difficilior, ac tardiùs per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametsi ab Hordeaceo, quod ad deiectionē attinet, multùm relinquitur: non tamen in eo adeò, vt Miliaceus, est vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus est, nutrit, vt penè Triticeo syncomisto par sit. Congeritur autem in panes Typhæ semen repurgatum, omnique vsui accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à rusticis ἀπόπυρον, hepsemate, quod alii σίραιον nominant, iniecto: nonnunquam etiam cum sale esitatur.

Cæterùm

Cæterùm Olyram mediam inter Tritici & Hordei naturam possidere, authorem habemus Galenum 8.simpl.med.tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum.

Galeni porrò differentiam inter Olyram & Typham etiam Germanos obseruasse, ideóque eos, optimæ ex Olyra panes Schoenrocken appellasse, prodidit Cornarius.

Et de Olyra, atque ei simili Typha hactenus: nunc eius factitia sequuntur, quæ apud Veteres in vsu esse solebant, & sunt inter alia, Far & Tragus.

DE FARRE FACTITIO EX VETERIBVS

Cap. VI.

De Farre factitio dicturi, Dodonæi historiam ad vnguem obseruabimus. Far, inquit, aliàs naturale frumentum, quod Græcis, vti ostendimus, ζέα & ζειὰ appellatur, aliàs res factitia artisque & non naturæ opus: de illo superioribus capitibus, de factitio verò modò.

Fuisse autem istud apud Veteres illos Romanos, quos pulte Farracea, non pane, longo tempore vixisse Plinius scribit, ex Farre frumento factum, nomen ipsum & fugi & rei factitiæ commune, indicat. Quod inde translatum est, ad cuiusuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes Far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & Far Hordei, Palladius vino conspersum, Phasianorum pullis primis diebus dari præcipit: & Plinius in Ægypto ex Olyra Far confici scriptum reliquit. Modum autem conficiendi Farris, Archigenes apud Ætium Serm.19.ostendit: Σῖτον, id est, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indéque extractum ac in pilam coniectum, veluti Ptisanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit tollito atque in Sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitùs à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Porrò factitium istud Far, præsertim ex zea siue Farre frumento, plerique nostræ ætatis idem cum Chondro aut Alica esse existimant, similitudine quadam eorum inducti: Chondro etenim simile est, non tamen idcircò idem, veluti ipse Archigenes ostendit, quando Far Chondri modo coqui scribit. Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondrus siquidem gypso arena addita (vt paulò post dicetur) purgatur: Far absque his cum aqua sola. Differt verò etiam ab Halica, Far etenim antiquùm, quo Romanorum vetustissimi vixerunt, Halica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompeii nondum cognita, cui non solùm aqua, sed & creta candorem teneritudinémque confert. Differentiam præterea horum etiam ostendit Trallianus lib.& cap.8. vtrisque, vti diuersis vtens, & eorum inter se comparationem faciens. Quod autem Germani ac finitimi Frisii, Hollandi, Batauíque ex Hordeo & Auena conficiunt, Farri simillimum est ac eius quoddam genus. Germani Grüpen, Hollandi Gort appellant, & ex Hordeo quidem gerstene grupen/ gerstene gort/ ex Auena verò habere grupen/ [illegible]

Cæterùm Far quod ex zea factum est, facultate Chondro aut Halicæ quodammodo simile est, nutrit ea de causa valenter, sed tardiùs descendit, ægriúsque concoquitur. Vsus tempore, vt Archigenes tradit, Chondri modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Ex Hordeo autem vel Auena Far leuius est, minúsque alimenti adfert. Est & Far apud Aëtium cognomento Clusinum, non naturale aliquod Far, verùm puls quędam Farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib.13.

Imbue plebeias Clusinis pultibus ollas,
Vt satur in vacuis, dulcia musta bibas.

DE TRAGO.

Cap. VII.

Tragus, vt Dioscorides ait, Chondri similitudinem ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in lib. de aliment. facult. ex nobilissima Olyra ait, cùm, vt decet, fuerit excorticata: in Comment. verò lib. primi, de ratione victus in morbis acutis ἐκ τῶν ζειῶν, hoc est, ex zeis, quarum vtraque Olyra species est. Cassius Dionysius Tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib.18. ex Tritici semine Ptisanæ modo, in Campania duntaxat & Aegypto fieri tradit. In Aegypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, Olyra facilis fertilisque: eiusdem lib. cap.10. *Tragus quid.*

Ex his igitur patet omnia Frumentorum genera, ad Ptisanæ modum decorticari ac præparari solita, & illius, & suam, & eius frumenti, ex quo parantur, appellationem habere: Alicam item & Chondrum, & Tragum similiter inter se confundi: quum iuxta Galeni verba, Tragus etiam ex zea fiat, ex qua Dioscorides Chondrum & Alicam facit: & non solùm res factitiæ nomina inter se communia habent, sed etiam cum suis natiuis confunduntur, teste Cornario. Quod igitur Dioscorides dicit Tragum figurâ Alicæ similem esse, sed multò minùs quàm zeam nutrire, Cornarius ita accipiendum statuit, vt Tragus æquè vt Alica ex zea, eâdem etiam figurâ fiat, sed quia paleas non probè ab ea depurgentur, ideò minus alat. Cæterùm, videtur ipsi quod τρύγις apud Hippocratem l.b.2. de Diæta à Trago diuersa non sit. Proinde in sua translatione hunc locum sic reddidit. Trygis, id est, Tragus siue Olyra, leuior est Tritico, & quæ ex ipsa fiunt, similiter vt ea quæ ex Tritico parantur, & magis per aluum secedunt. *Confusio inter Alicam, Chondrum & Tragum.* *Trygis apud Hipp.*

A Chondro autem, & Alica, & materiâ, sed potissimùm ipsâ præparatione differt: *Chondrum* siquidem, gypsum & arena perficiunt. *Halicam* creta emundat, *Tragus* solâ aquâ maceratus excorticatur. *A Chondro & Alica differentia.*

Eius conficiendi modum Cassius tertio de agricult. lib. sic docet. Frumentum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticatúrque, & in Sole calido siccatur, deinde idem rursus fit, donec ei pelliculæ & quicquid fibrosum est in frumento delabatur. Appellatur autem Tragus iste, subinde cognomento frumentaceus, ad discrimen eiusdem nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus sit. Nam vt Veterum Autorum testimoniis abundè constat, res factitia est. *Conficiendi modus.*

Trago autem Galeno authore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effusa ἕψημα, aut vinum dulce, aut mulsum infun-

dentes, superiniiciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minùs quàm Zea, Dioscorides ait, nutrit, eò quòd multùm palearum habeat. Quare etiam ægrè conficitur & aluum mollit.

SECALE

CAP. VIII.

Descriptio

Secale vulgarium frugum culmos tollit altissimos, eósque rigidos, non sine foliis, quæ prima germinatione rubescunt, spicâ ferè quadrata, fuscâ, aristis concoloribus horridâ, grana Triticeis longiora, strigosiora, & intentiùs flauescētia aut fusca, gluma exterior ex qua arista producitur, altera parte denticellis rigidiusculis armata est, interior tenuior, candidior, læuis. Vstilagini obnoxium est, raræ formæ, sescunciã aut vncias duas longæ, triquetræ, colore foris ex spadiceo nigricante, intus cinericeo, modò incuruæ, duritie ferè cornea, sapore subdulci insuaui.

Olyra Veterum. Cordus in Diosc. ait quod si frumentum hoc, non fuerit Olyra apud Veteres, se ignorare quid sit.

Farrago. Dodon. gall. refert quibusdam Farraginem dici, non tamen veram esse, ut quæ nil aliud quàm Hordeum sit, concludit. Duplicem autem statuit, *Maior & minor.* maiorem & minorem. In Hist. Frum. & Lat. in fol. meminit Autumnalis & Aestiuæ, ac inter alia *Briza.* Brizam esse putat, cùm tamen pro Briza olim longè aliam habuerit plantam. Verba eius hæc sunt: *Secale.* Plinio Secale est, de quo lib. 18. cap. 16. sic scribit Rarum dictu, esse aliquid cui prosit negligentia, id autem quod Secale & Farrago dicitur, occari tantùm desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam vocant, deterrimum (sed veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum, & tamen sic quoque ingratissimum ventri est: nascitur qualicunque solo cum centesimo grano, ipsumque pro lætamine est.

Quæ Plinij verba frumentum Rocke ac rogge dictum, cum Secali conuenire satis commonstrant. Dicitur autem id, ut Plinius tradit, etiam Farrago, verùm non secus, quàm Far, Hordeum, Auena, Triticúmve, subinde Farragines nominantur, quando videlicet iumentorum, pecudumque pabulo cedunt.

Farrago siquidem, quam Græci χλόην appellant, generale nomen est, ad omnem viridem segetum herbam, quæ pabuli causa seratur. Seritur ea, ex recrementis Farris prædensa, admixtâ aliquando & vicia: eadem in Africa fit, ex Hordeo: Plinius. Atque inde Farrago quòd Far sit ferro cæsum, aut quòd primùm in farracea segete seri cœptum, Varrone auctore dicitur.

Ex Hordeo Farraginem facere docet Columella: Farraginem ait, in restibili stercoratissimo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optima cùm Chanterini Hordei decem modiis iugerum obseritur, circa æquinoctium Autumnale, sed impendentibus pluuiis, vt consita rigatáque imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiam. Nam frigoribus cùm alta pabula defecerint, ea bubus cæterisque pecudibus, optimè desecta præbetur: & si depascere sæpiùs voles, vsque in mensem Majum sufficit. Quod si etiam semen ex ea voles percipere, à Calendis Martiis pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda est, ut sit idonea frugibus. Similis satio Alienæ, quæ Autumno sata, partim cæditur in fœnum, vel pabulum, dum adhuc viret: partim semini custoditur, Iam & ex Tritico Farraginem fieri Plinius quoque testatur. Et in Tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli est, quadrupedum causa sati: vt Farrago. Absyrtus etiam πυρίνην χλόην, id est, Triticeam Farraginem, equulis maximè probat: ea si non adsit, κριθίνην, quam Eumelus iis refert, post trimatum dari solitam. Hoc modo & Secale Farraginis genus est, quando videlicet pecudum iumentorumque per hyemem pabulum efficitur. Recentiores Roggam Siliginem ferè interpretantur: qua in re quantùm hallucinentur satis apertum est. Nam Siligo candidius ac leuius Triticum est, ac tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautissimus panis & pistrinarum opera laudatissima fiunt, at Secale nigrum est, & ex eo panis ater, pauperum non lautiorum, mensis ac cibis dicatur.

In non dissimilem errorem lapsi videntur, qui Rocke cum Olyra conuenire autumant. Olyra siquidem candida est, ac vtriculis multis continetur: Secale verò præter quod nigrum est, glumis nullis implicatur. Ruellij conjectura plus verisimilitudinis habet, qui Secale à Briza non longè dissidere credi scribit, atque inde putari nomen *Bizi panis* in Galliæ vulgus manasse. Panis siquidem ex Secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex Briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex Secali panem, extrita litera r. *pain biz* Galli nuncupant, sic vt ab inuicem non dissidere existimari possint, nisi Secalis granum nudum foret, Brizæ verò glumis implicitum, quod hæc inter se differre manifestè ostendit.

Quod verò Brizæ semen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet, quòd eam Typhæ persimilem Galenus scribat, quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranosam substantiam panis ex ea factus habeat, ex ipsorum nempe folliculorum admixtione, cóntra planè quàm Secalinus, qui Triticeo syncomisto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur.

Secale autem vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius est. Panis ex hoc aut fermentum, promptius ac citiùs abscessus maturant & rumpunt, quàm ex Tritico facta. Farina confusanea, diuturniores capitis dolores lenit, in lenteo capiti circumligata.

Porrò Secale proximum inter frumenta à Tritico Triticeisque seminibus locum habet. Panis ex eo factus, lentoris atque obstruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis est, præsertim si furfurum expers fuerit. Nam confusaneus, qui simul omnia recipit ac ex tota farina concinnatus est, si probè coctus bene-

benèq; fermentatus fuerit, minùs lentus est, non admodum ægrè conficitur, citóque descendit: nondum tamen Tritico syncomisto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum est. Alimentum autem corpori solidum, ac firmum præstat, nec mali succi, si ex bono frumento coctus fuerit, ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos succos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis Scorbuck aut Scorbuyck, dictum. Admiscetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratiorémque panem efficiat, qui Secalino puro minùs grauis ac lentus est, & teneritudinem suam Triticeo diutiùs retinet.

Lobelius in Adu. Secale distinguit in vernum, & autumnale. Tragus in hybernum & æstiuum: asserit autem esse Olyram Theophrasti & Dioscoridis, Siliginem Veterum ac Secalen, nec non Triticum secundum Columellæ. Fuchsius contrà, eos magno in errore versari scribit, qui hoc Frumenti genus Siliginem esse existimant.

Secale C.Bauhinus, duplex ait, sationis tempore & magnitudine destinatum. Secale quidem Hybernum vel maius [quod primum in phyt. secundum autem in pin. est:] dicitur Siligo, Brunf. Lon. Veterum & Secale Trag. Secale Matth. Dod. Gall. [quibusdam Farrago, non tamen est vera Farrago, quæ nil aliud est quàm Hordeum] Fuchs. Lob. Tab. Ger. Secale & Farrago Plinii, Dod. Tipha cerealis & Tipha Theophrasti, Portæ. Vernum vel minus [quod 2. Phyt. 3. pin.] est Siligo æstiua, Trag. Secale alterum, Lugd. Rogga siue secale æstiuum, Dod.

Germani Rocken, & Rockenkorn: Belgæ Rogghe vocant: Galli *Seigle* & *Segle* : Itali *Segala*: Hisp. *Centeno* & *Sentena*.

Nascitur cùm in Germania ac apud alias Nationes plurimas, præsertim Septentrioni subiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam sterilibus quàm lætis, veluti in Brabantiæ campania, quæ hoc frumentum, licet arida ac sterilis, feliciter progignit. Qualicunque enim solo prouenit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido, fœcundiore tamen ac lætiore meliùs præstantiúsque. Seritur Autumno, quod & lætius, item & Vere: Æstiuum, altero gracilius, paucioribus culmis, spica breuiore ac tenuiore, granóque leuiore. In Passauani Principis & Abb. Murbac. ditionib. obseruaui spicam Secalis inusitatæ magnitudinis, versuum multorum, granorúmque supra sortem vulgarem copiosorum, è glumis sponte dehiscentibus, vel citra trituram, excidentium.

SECALE LATIFOLIA C. BAVHINI.

CVlmis Secali primo siue latifolio [vt in pin. vocat] in prodromo descripto, exurgit candicantibus, rotundis, striatis, quibus spica palmum longa, crassa, aristis longissimis, & vt in vulgari tenuissimis denticulis exasperatis armata, insidet: folia habet cubitum longa, vnciam lata, & per marginem leuiter exasperata, grana non vidimus, spicam & folia ex horto Nobiliss. Contareni, Senatoris Veneti, habemus.

SECALE LVXVRIANS C. BAVHINI QVID?

SEcale 4. siue luxurians [vt in pin. ait] est Claui-Siliginis Lon. Secalis mater, Thal. tit. de gramine. An Plin. lib. 18. cap. 17. de hoc intelligendus, dum scribit: Inter vitia segetum & luxuria est, cùm onerata fertilitate procumbunt: alii volunt Plinium intelligere id, quod Theophr. 8. hist. φυλλομανίαν, insanam foliorum luxuriam, vocauit.

Cæterùm de Secalis matre hæc dixisse videtur Thalius. Reperitur in Harcinia Festucę tertiæ seu gramineæ nemoralis species media, radicibus geniculatis, minoribus, densa capillaceorum cirrorum congerie præcinctis, foliis pluribus, angustis, palmo longioribus, parum pilosis, culmis cubitalibus & longioribus, interdum bicubitalibus, crassioribus, minoribus verò iam memoratæ speciei, paulò tamen tenuioribus quàm festucæ nemoralis maioris, propè radicem bina ternàve genicula habentibus, reliqua autem serie [qua vsque, in summum fastigium prorsus destituitur geniculis] iubatam spicam continentibus, oblongam, sed primæ speciei tenuiorem, rariorem, vtriculis tamen eiusdem paulò maioribus constantem, nec ita splendentem, vt in illa. Spica vbi defloruerit, frumenti alicuius genus imitatur, vtpote Secalen, vel aliud simile. Frequens est in montibus aridioribus passim, ac secus vias. Videtur verò hoc genus vitium esse Secalis. Ac, sicuti sæpissimè in Secale nostra accidit, vt aristæ quædam, postquam flores deciderunt, ac semina iam augmenta suscipere incipiunt, vitium aliquod in granis contrahant: fortè maior succi copia, quàm ad grani iustum alimentum opus est, attrahitur, vt ita necesse sit, corticem adhuc tenerum rumpi, & ita internam substantiam in maiorem molem augeri, ac à feruore Solis & ambiente in circumferentia sua affici. Tunc enim videmus quædam semina longiùs ex suis vtriculis seu glumis protendi, ac in mediocrem etiam crassitiem excrescere, nigrúmque colorem foris contrahere, intus candida farina densioris materiæ constantia. In Thuringia vulgò vocatur vitii hoc genus mater Secalis, Rockenmutter. [Vtuntur etiam eo ad sistendum sanguinem.] Eodem, inquam, modo vitii id anno 75. in hac festuca Secalina obseruaui. Reperi enim in montibus quibusdam Stolbergæ huius plures spicas, non vnum eiusmodi vitiosum granum oblongum, nigrum, continentes, sed plura, eáque maxima ex parte corniculi modum recurua. Verùm tempore florescentiæ ipsius anno illo copiosæ erant pluuiæ & postea succedebat calor Solis feruidior. Porrò si quis singula velit ad amussim examinare, facillimè differentia maioris & minoris esset reperiri, solummodò discrimine in spica vel longiore vel breuiore constituto.

Locus & tempus.

Descriptio.

Secalis mater.

NACHANI GARCIÆ.

CAP. IX.

NAchani Garciæ sementis nigræ & minutæ, sapore secales, conficiendis panibus aptæ, etiam meminit is, teste Clusio, qui naufragium Nauis Sancti Benedicti nomine, quæ paulò supra Promontorium Bonæ spei ad scopulos allisa est, descripsit, aitque Sinapi similem esse, sed nigriorem, cuius farina in panes orbiculares subacta, vescuntur tota illa Aethiopiæ ora maritima, præsertim inter A.S. Christophori, & eum qui à S. Lucia nomen accepit.

Sinapi similis.

C.Bauh. pin. Secale 5. siue Secali affinis peregrina, Nuchani Garciæ, Secales peregrinum genus I. Lugd.

Synonyma.

VSTILAGO.

Cap. X.

Descriptio SEgetum siue frugum, præsertim spicatarum, maximè Auenæ & Secales, Dodonæo Auenæ & Tritici vitium est. Vstilago [ἐυσίγη, Rubigo vertit Gaza apud Theoph. 8.hist. cap.10.] vbi in spicam abit culmus apparere solita ; si pluuia madens incerti Solis sentiat feruidiores radios: culmo, folióve neutiquam degenerante, sed granis in fuscū fuliginosum puluisculum commutatis, qui vel solus

vel saliua, liquoréve subactus, eiusmodi colore cutim ii n.it.

Synonyma C.Baul.pin. triplicem Vstilaginem nominat. 1.Vstilago secales. Vstilago, Trag. Dod. [cui Auenæ ac Tritici propriè morbus] Lon. Lob.Lugd.[cui præsertim Auenæ pestis est.] Vstilago secalina, Tab. 11. Vstilago hordei, Vstilago polystichi, & Vstilago hordei dysti-chi, Lob.icon. Vstilago hordeacea.Tab. 111. Vstilago Auenæ: & Lob.icō. Vstilago Auenacea .Tab.

De Vstilagine sententia Theoph. De Vstilagine, quam Germani vulgò Brandt vocāt: hæc Theophrastus loco citato, prodit. Rubigines frumentacea magis, quàm Leguminosa: & inter frumentacea hordeum magis, quàm Triticum sentit, & inter hordea aliud plùs, aliud minùs; sed præcipuè dixerim achilleis. Nec segetum situs, naturáque parum refert: tractus enim excelsi, perflatique, rubiginem nullam, aut minimam sentiunt. Concaui & flatibus nullis expositi contrà frequentissimam habent: *Plenilunio gignitur.* gignitur hæc plenilunio. Libro autem causar. 3.cap.27. sub æruginis[vt Gaza interpretatur]nomenclatione de eadem sic scribit: Semina quoque ad fertilitatem idonea, & vitia quæ accidere solent, haud ignorare oportet. Locis enim cauis & à flatu silentibus segetes ærugine infestantur: aufugiunt hoc vitium quæ stant non erecto, sed paruo cacumine. Quamobrem spicam inclinari vtile est, vt imbres decidant, nec rores excipi possint. Inclinantur magis quæ longæ sint: manent erectiùs latæ ac breues: quo fit, ut istæ ęruginem sentiant. Iuuat & multò à foliis spicam distare, humor enim in foliis magis concipitur. Iraque si propinqua sit, tangitur statim: si remota, non æquè inficitur. Quamobrem hordeum achilleis vocatum, ęruginosum, tam nigrum quàm candidum est, spicam enim gerit erectam. Contrà genus, quod eteocrithum vocamus, quia incuruatur, ab ærugine innoxium est. Segetes vento ex- *Sege... to... min... fest.* positæ minùs ęrugine infestantur, motus enim humorem discutit. Nam & cùm post imbrem flatus secutus, & non deinde successerit, ęrugo minùs constitit. Flatus enim humorem decidit, & Sol paululùm immoratus nullam putredinem conficit, sed priùs quàm quicquam emarcescat, humor totus assiccatur atque absumitur: ęrugo autem quædam putredo est, nec putridum esse quicquam potest sine alieno calore. Triticum pleniluniis potissimùm ęruginē capit: ratio in calore est, quo etiam noctu Luna putrefacere potest. Infirmiora, fragilioraque sunt omnia [vt simpliciter loquar] alba quàm nigra, tam in plantis, quàm in animalium genere. Igitur quod semina locis conuenienter eligi debeant, plerisque rationibus constat. Morbi autem [vt in summa dixerim] omnibus ob alimenti cęlique temperiem eueniunt: videlicet cùm plùs, minúsve alimenti prębetur, aut aër immodicè humidus, siccusve est, vel etiam cùm non tempestiuè humescit.

Cæleste frugum vinearumque malum, nullo minùs noxium rubigine dixit Plinius lib.18.cap. 17. Frequentissimam autem hanc in roscido tractu, conuallibusque ac perflatum non habentibus: E diuerso carere eâ ventosa & excelsa. Capite 28. hæc subdit. Plerique dixere rorem inustum *Rubig... causa... rian* Sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi vitibus. Quod ex parte falsum arbitror, omnemque vredinem frigore tantùm constare Sole innoxio. Id manifestum fiet attendentibus. Nam primùm omnium non hoc euenire, nisi noctibus & ante Solis ardorem, deprehenditur, totumque Lunari ratione constat: quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio, plenáve Luna, hoc est præualente: vtroque enim habitu plena est, vt sæpiùs diximus. Sed interlunio omne lumen, quod à Sole accepit, cælo regerit. Differentia vtriusque habitus magna, sed manifesta. Namque interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. E diuerso in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euidens, sed alia redditur à Fabiano, Græcisque autoribus. Aestate enim interlunio necesse est cum Sole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademque interlunio absit hyeme, quando abscedit & Sol. Item plenilunio ęstiuo procul abeat aduersa Soli: hyeme autem ad nos per æstiuum circulum accedat. Ergo per se roscida quoties alget, infinitum quantùm illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia autem duo genera esse cælestis iniuriæ meminisse debemus. V- *Cælestis iniuria genera* num quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteráque similia intelliguntur, quæ cùm acciderint [vis maior in frugibus & terræ fructibus diuina Vlpiano dicitur. ff. de damno infecto. l. fluminum [vitium autem. Eidem calamitosa tempestas. ff. de loc. & cond. l. ex conducto, eod. titul. Caius exponit τὴν θείαν. Porrò calamitosam grandinem à dæmonibus immitti scribit Theophr. cap.9. lib.5. caust.] vis maior appellatur. Hæc ab horridis syderibus exeunt, ut sæpiùs diximus, veluti Arcturo, Orione, Hoedis. Alia

sunt

sunt illa ; quæ silente cœlo serenísque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cùm facta sunt. Publica hæc & magnæ differentiæ à prioribus, aliis rubiginem, aliis vredinem, aliis [Caniculam legit Turnebus cap.23.lib.24. Aduersar. eámque interpretatur syderationem & carbunculationem, quâ sata afflantur, & ad sterilitatem castrantur, cum canicula insana messes coquat, æstuosóque impetu suo omnia torreat.] carbunculum appellantibus, omnibus verò sterilitatem. Et hæc Plinius, de quibus earúmque causis fusiùs capite sequenti, 29.sc. scripsit, quæ hîc subdere nimis tædiosum fortè foret.

Cæterùm nascitur Vstilago Aprili & Maio mensibus, cùm cœli tempestas crebrò inconstans, aliàs nimbosa, aliàs serena, feruens fuerit, tunc enim spicæ humore madidæ, à Solis feruore corrumpuntur, ac quodam modo, vti aiunt, aduruntur.

HORDEVM VETERIBVS ET NEOTERICIS IN GENERE.

CAP. XI.

Dioscorides vnius duntaxat Hordei meminit: at Theophrastus lib.8.hist.cap.4. plures eius differentias & genera recenset. Hordeum, inquit, latiori folio quàm Triticum conditur, nec tunicis integitur, sed nudum consistit: hoc enim omnium maximè caret tegumento. Quin etiam culmus breuior Hordeo, quàm Tritico est, & spica minùs discreta à foliis emicat. Palea quoque insuauior, quæ ex Hordeo, quàm quæ ex Tritico, vtpote quæ minùs succi retineat, & durior sit. Ad hæc Hordeum à Tritico differt, quòd hordeum in versus spicatur, triticum nullo versu conditum est, sed æquale vndique constat. Genus totum ad genus tales ingerit differentias. Rursus eorum vtrumque in plura genera ipsis etiam fructibus, & spicis & reliquis formis atque etiam viribus affectionibúsque discreta, diuidi sanè potest. Est enim in hordei genere aliud binis versibus, aliud ternis, quaternis, cúmque plurimùm senis, est enim vel huiusmodi quoddam genus. Quod verò pluribus construitur versibus, hoc semper ferè spissius, positúque arctius constat: Magnam & Indicum differentiam facit, quandoquidem ramis natum sit brachiari, vt proposui. Et spicę verò aliis grandiores, rarioresque constant: aliis minores, frequentiorésque, & aliis distantiores à foliis, aliis proximiores, vt achilleis cognomine. Et hordeorum ipsorum aliud rotundius, minúsque: aliud oblongius, maiúsque, atque in spica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpuram, quod & farinam reddere copiosiùs creditur: & contra hyemem, & flatus, & in totum contra cœli mutationes candido validius esse videtur. *Hactenus Theophrastus*, Hordeum autem ad purpuram accedens, in India Occidentali, semine ex Hispania delato, fœcundius & vberius nascitur, vt habetur in Hist.Ind.Occid. parte 9.cap.31.

Columella lib.2.cap.9. Hordei duo genera tradit. Est, inquit, Hordeum, quod rustici Hexastichum, quidam etiam Cantherinum appellant, quoniam & alia animalia, quæ ruri sunt, meliùs quàm Triticum, & hominem salubriùs, quàm malum triticum pascit. Nec aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. Seritur soluta siccáque terra, & vel prævalida, vel exili, quia constat arua segetibus eius marcescere, propter quod pinguissimo agro, cuius nimiis viribus noceri non possit, aut macro, cui nihil aliud committitur. Altero sulco seminari debet post æquinoctium media ferè sementi, si læto solo, si gracili maturiùs. Iugerum quinque modii occupabunt. Idque vbi paulùm maturuerit, festinantiùs quàm vllum aliud frumentum demetendum erit. Nam & fragili culmo, & nullâ vestitum paleâ granum eius celeriter decidit, iisdémque de causis faciliùs teritur, quàm cætera. Sed cùm eius messem sustuleris, optimum est noualia pati anno cessare, si minùs stercore saturare, & omne virus, quod adhuc inest terræ, propulsare: alterum quoque genus ordei est, quod alii distichum, galathicum nonnulli vocant, ponderis & candoris eximii, adeò vt tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. Seritur quàm pinguissimis, sed frigidis locis circa Martium mensem. Meliùs tamen respondet, si clementia hyemis permittit, cùm seminatur circa Idus Ianuarias. Iugerum sex modios postulat.

Granum decidit.

Hordei alterum Galaticum.

Palladius Ordeum galathicum, quod graue & candidum ait, serendum præcipit locis frigidis circa Martias Calendas. Cantherinum verò Octobri, macrâ & siccâ terrâ, vel multùm pingui.

Sationis tempus Palladio.

Plinius lib.18.cap.7. Hordeum inter frugum genera recensens, frumentum constituit hybernum, vt quod circa Vergiliarum occasum (Nouembri) satum terrâ per hyemem nutriatur. Multis radicatur fibris, sine ramis: erumpit à primo satu die septimo. Ex eo autem alterum caput grani in radicem exit, alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit, tenuior florem, fructus spicis continetur, munitúrque vallo aristarum quadruplici: genicula hordeo sunt octona, nec ante dictum geniculorum numerum conceptus est spicæ, qui vt spem sui fecit, quatuor aut quinque tardissimè diebus florere incipit, septémque tardissimè deflorescit. Hordeum vtrumque [distichon & polystichon: vel nudum quod γυμνοκριθον, & gluma sua vestitum, intelligit Dalech.] & quicquid in stipula est, in cacumine vnum folium habet, & quidem scabrum, vt reliqua: cùm defloruit, crassescit, maturatúrque cùm plurimùm diebus quadraginta: In Aegypto sexto à satu mense metitur, in Hellade septimo, in Peloponneso octauo. Hordeum maximè nudum: ei calamus humilior, quàm Frumento, arista verò mordacior. In area exteritur. Leuissimum ex frugibus Hordeum: primum ex omnibus frumentis seritur. Indis satiuum & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Spicæ quædam [Distichi Hordei.] binos ordines habent: quædam [polystichi. Cantherium Columella vocat, Dal.] plures vsque ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiúsque, aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, vel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeum frugum omnium mollissimum est: seri non vult, nisi in sicca & soluta terra, ac nisi læta: ex omni frumento minimè calamitosum, quia tollitur antequam Triticum occupet rubigo. Hordeum furculo [Hordeum saeculo, legit Turnebus c.24.lib.1. Aduers. quod non cibariis, vt Triticum, sed loculis seratur, & foris vendatur. Alii legunt, seculo, quia φιλόζωον, id est, alendis pascendísque animalibus gratum. Columella cap. 9.lib.2. hordeum altero sulco seminari tradit. Ex illo authore videtur hæc linea transcripta. Sarculo, interpretor, terra leuissimè mota, & tantùm suspensa, vt fit sarriendo.] seri dicunt, propterea celerrimè redit, fertilissimúmque: quod in Hispaniæ Carthagine Aprili mense collectum

Frum. hybernum Plinio.

Hord. duplex.

Leuissimū ex frugibus

Differentia

Mollissimum.

Minimè calamitosū.

Fertilissimum.

est, hoc seritur eodem mense in Celtiberia: eodemque anno bis nascitur. Rapitur omne à prima statim maturitate festinantiùs quàm cætera. Fragili enim stipula & tenuissima paleagranum continetur.

A Festuca enecatur. Hordeum festuca enecat (pergit c. 17.) quæ vocatur ægilops: Catonis sententia est, seri in nouali & in aruo, quod restibile possit fieri, & loco temperato. cap. 24. Virgilius inter Æquinoctium Autumni & Brumam seri iubet. Serere in iugero temperati soli iustum est modios decem.

Hordeum absque semine, & cortice. Cardanus refert in Atholia Scotiæ regione Hordeum absque semine produci: in Cappadocia verò sine cortice.

Hordeum salutare hominib. mortale suib. & canibus. Aristoteles de mirab. author est circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum esse viginti ferè stadiorum spacio, qui Hordeum producat, quo homines vescantur: equi verò & boues abstineant: imò sues etiam & canes excrementa hominum, qui mazam aut panem ex Hordeo illo comederint, auersentur, tanquam mortis periculo.

Genera duo Ruell. Hexasticum. Ruellius ex rusticorum obseruatione Hordei duo genera memorat, hexasticum, quod quosdam cantherinum appellare refert, quod folliculo castratum enascatur: Gallos, qui hoc serunt, *Mundum.* mundum vocare ait Hordeum, quòd spontè granum glumâ concidat, cùm in reliquo non nisi ægrè deglubatur. Alterum distichum statuit, *Distichum.* quod Galathicum nonnullos nominare scribit, ponderis & candoris eximij, adeò vt Tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. Alibi tamen Oryzam Hordeum galathicum ab aliquibus *Trimestre.* appellari tradit. Ad hoc genus reducendum putat trimestre quoddam Hordeum, quod gallicè *Secourgeon* dici narrat, quòd rebus ad egestatem adductis, cùm annonæ premit penuria, ple-*Error aliquorum.* bem alat & à famis noxa vindicet. Errare autem eos addit, qui secundum hoc genus Orizam *Eteocrithon.* esse interpretentur. Nominat & Eteocrithon genus Hordei quod tutum à rubigine sit, quoniam incuruum nascatur. Cæterùm, Hordeo *Ruell hallucinat.* plures senis spicarum versus Theophrastum secutus, falsò denegat. Cui porrò spica folio perquàm proxima est, amplitudinis & crassitudinis maioris, & ob id propensiùs obnoxium ærugini, *Achilleis.* hoc Achilleis à Theophrasto, & Achilleias ab Hippocrate cognominari contendit. Omnia autem eo capite confundit.

Genera duo multis. Maius. Corn. Tragus, Fuchsius & H. Lugd. Hordei duo genera assignant, quæ in hunc modum discernunt. Maius, polysticũ dicitur, Germ. groß gersten / Gall. *Orge a plusieurs rans*, quia in multos versus spicatur. Sunt enim ex hoc genere, quę spicã tribus, interdum quatuor, nunc sex, nunc octo *Minus.* versibus distinctam proferunt. Alterum Distichum, vulgare sc. & exiguum. Germ. klein Gersten / Gall. nunc *Pomole*, nunc simpliciter *Orge*, nunc *Orge à deux rancs*, quòd sc. in duos duntaxat versus spicetur. Hoc vere, Illud ante Hiemem seritur.

Dod. differentia fortè septem. Dodon. Latinus in Hordei genere, quod pluribus versibus spicatur, πολυστιχὸν appellat. Quod sex versuum ἑξαστιχὸν: Cantherinum hoc Columellæ ait, Aliud duorum versuum, διστιχὸν, Columellæ Galathicum, Germ. futer gersten. Quod magnum & plenum, spicamque gerit erectam, Hippocratis, ærugini obnoxium: quod verò incuuratur, ἐτεόκριθον, ab ęrugine minùs infestatũ. Meminit præter hæc, & hordei trimestris, *Securgeon* gallicè dicti: item & hordei Gallicę mundi, *grano nudo* quod γυμνόκριθον Galen. de alim. facult. esse suspicatur.

Lobe... feren... Vniuersæ Europæ, & multo vsi notissimum Hordeum, Lobelius in Adv. variare scribit magnitudine, colore, spica, gluma, versu, satione, prouentu, & vsu. Nam, vt ait, culmis procerioribus è grano pleniore, maiore, coloreque rubello prouenit. Sed insignior differentia est in glabritie, nuditatéve grani. Siquidem oritur hordeum, aut follicello pertinaci adhæsu granum sepiente, aut leuiore gluma & exutu facili, cuiusmodi est illud genus quod nudum vocatur vulgò. Notissimum nostras quod à sementis occasione in Autumnale & Vernum diuiditur. quippe illud pinguiori veruacto, vel restibili mandant, eóque corpulentius maiusque stipulâ & spicâ euadit. Vernum verò, vt minore perficitur spatio, sic minus granum minusque alens è graciliore tum stipula tum spica promit: proportione quadam cum Siligine trimestri. Alimentis & medicatis cibis plurima commendatio: deglubitum maxima vi vænum fertur hodie è Germania superiore in Belgicam, Angliamque Septétrionales plagas, omninò glumis nudatum quod *mundatum* vocant, Reliquæ Galliæ officinæ ligneo pistillo affusa feruida pauca, mortarioque inditum, hordeum leniter tundendo tunicis paleacis exuunt, mundumque vocitant, ad ptisanam, sorbitiunculas, aliasque pulticulas, ægris non parum accommodas factitandas. Est illud mansu suauius, albidum, pellucidum, & transparens, minúsque vtrumque quàm triticum viscidum, minusque vel calidum, vel pingue. Eoque pleureticis & Hepaticis multò vtilius. Nam potionibus diurnis diuturnisque temetis, cuiusmodi Galliæ quædam pars inferior aut Germania, Ruscia, Flandria, Anglia, Hybernia, Moscouia, Nortuegia, & Suecia potat, cęteræque gentes ad Septentrionem, non exuitur: sed triduum integris granis maceratur ad Mauth confectionem. Vt in *Byera, Zytho, Curmi* & cæteris temetis latiùs dicturi sumus.

Ab... bel... ctu... In Aduersariorum altera parte Hordeum distinguit in distichon & polystichon. Hoc iterum diuidit in Autumnale & Vernum. Nominat præterea Hordeum spica mutica, Borealibus Britannis *Barly* simpliciter vocatum, quod nunquam vidit.

Cæ... Ho... sem... scm... Cæsalp. de Hordei differentiis agens, nobis admodum obscurus apparet. Hordeum, inquit, semen est in medio crassum, & rotundum, vtrisque extremis in acutum desinentibus, cortice potiùs quàm folliculo inclusum: adhæret enim semini, vt cum labore auellatur: ponuntur semina in spica nulla alia protegente membrana, ideò nuda videntur vt Speltæ: & similiter in aristam desinunt, longam, & asperam, aliquando binis versibus, vt vnicum vtrinque semen ordine procedat: longissima spica, quod genus *Ordeolam* vulgò appellant: in montibus & locis frigidis, satam, breuiori grano, ac rotundiori, candido, quo pro Farre vtuntur. Ad hoc genus referri videtur de quo alibi ait, qui Zea vtuntur non habent Far per Zeam intelligit, quæ in Campania semen appellatur, ex qua fit alica. Alterum genus Hordei similem spicam fert paulò breuiorem, granis tenuibus, vtrinque alternatim ad latera inclinantibus, vt in spelta, in montibus Lucensibus *Scandollam* vocant, ex qua panes faciunt reliquo *Scan...* Hordeo meliores: sed iumentis noxia est: nam aluum turbat. Galenus fortè hæc genera Hordei inter Olyras recensuit. Dioscorides Tragum in-*Trag...* ter fruges (nam & alia est Tragos inter herbas medicas Scorpios cognominata) Chondro simi-

lem figura tradit &c. Plinius Tragum externum esse semen ab Oriente inuectum Oryzæ simile. Hordei aliud genus est, crassius, in spica breuiori, rotundiorique, quinis ordinibus, rarò quaternis, aliquando senis, quo maximè vtuntur ad iumentorum nutrimentum, & rustici ex eo panes faciũt: primum metitur inter fruges, magnum in penuria suo præcoci aduentu afferens adiumentum: huius quoddam genus est, cui cortex sponte abscedit, vnde *Hordeum mundum* vocant, quod facilioris cõctionis est, & succulentius in Ptisana conficienda. Plinius hordeum glabrum vocat in Bœotia & Aphrica. Et Galenus hordeum nudum in Cappadocia corticis expers. Theophrastus hordeum describit latiore folio quàm Triticum.

In India quoddam genus Hordei syluestris est, ex quo Chondrum bonum faciunt. Dioscorides vnum tantùm genus ponit, quod candidum purúmque est.

C.Bauh.pin. Hordei quatuor species assignat, Polystichum sc. hybernum & vernum, Distichon, & Causticum. Nos septem eius differentias mox infrà describemus.

Κριθὴ Græcis, Lat. *Hordeum*, Hebræis *Scheorah*, Arab. *Xahaer*, Germ. Gersten, Belg. Geerste/ Gall. *Orge*, Ital. *Orzo*, Hisp. *Cenada*, Anglis Barly/ Bohemis Gechmen. Κριθὴ porrò ἀπὸ τοῦ διακεκρῖσθαι, quòd eo reperto & in vsum recepto glandibus spretis, à brutis homines distincti sint. Artemidorus nobis author est Hordeum molestiam atque laborem significare: quia difficulter molatur, pinsatúrve, neque facilè in ventriculo concoquatur, à naturáque subigatur.

De Hordei, eiusdem Ptisanæ, farinæ, Polentæ, Zythi, atque, Curmi, viribus, & vsu sequentia Dioscoridem prodidisse reperimus. Hordeum optimum est candidum & purum, sed minùs quàm triticum alit: ptisana tamen ob cremorem quem inter coquendum reddit, plus alimenti præbet, quàm polenta ex eodem hordeo facta. Est autem illa efficax contra acrimonias atque arteriæ asperitates & exulcerationes: ad quas itidem conuenit triticea ptisana, quæ quidem & plus alit & potentiùs vrinas mouet. Lactis verò vbertatem præstat, si cum fœniculi semine decocta sorbeatur. Vrinam porrò ciet hordeum, absterget, flatulentum est, stomacho aduersatur, & oedemata concoquit ac maturat. At verò ipsius farina cum ficubus & aqua mulsa decocta, œdemata & inflammationes discutit: quin & duritias concoquit cum pice, resina & fimo columbino. Cum meliloto verò & papaueris calycibus, iis dolorem eripit qui ex latere dolent: aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fœnogræco & ruta imponitur. Strumas cum pice liquida, cera, impubis pueri vrina, & oleo ad concoctionem perducit: & cum myrto, aut vino, aut pyris syluestribus, aut rubo, aut malicorio alui profluuia sistit: podagricis in flammationibus cum cydonio malo aut aceto prodest. Decorticata in acri aceto malagmatis in modum, quod ex eadem hydrelæo subacta conficitur, & calens apposita, lepris medetur. Farinę verò cremor ex aqua cum pice & oleo decoctus, puti mouendo accommodatus est. Ille idem ex aceto elicitur, si cum pice coquatur, contra fluxiones articulorum prodest. Cęterùm hordeacea polenta cohibet aluum, inflammationésque mitigat. Ex hordeo Zythum paratur, quod quidem vrinas cit, renes ac neruos tentat, sed meningas potissimùm offendit: inflationem parit, vitiosúmque succum creat, & elephantiasin inducit. Ipso verò maceratum ebur obsequiosum, & operi tractabile redditur. Fit & ex hordeo potus, quem Curmi nominant, eóque sæpenumerò pro vino vtuntur, verùm dolorem capitis infert, prauúmque succum gignit, ac neruos lædit. Parantur & similia potus genera ex Tritico quemadmodum in Iberia Occidentali & Britannia. *Curmi.*

Cæterùm in Dioscoridis exemplaribus capite de Hordeo ad finem de polenta pro ἄλφιτον falsò legitur ἄλευρον. Et hoc vel ex Plinio patet, qui passim de hordeo, eiúsque farinæ, & palearum vsu ac medicina sic disseruit. Antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniensium ritu Menandro autore apparet & gladiatorum [Athletarum, Histrionum, Comœdorum, nomine continentur gladiatores, arenarii, mirmillones, secutores, retiarii, pugiles, pancratiastæ, xystici, pantomimi, palæstritæ. Nusquam porrò legitur Athenis, vbi Menander vixit, atque adeò nec in Peloponneso tota, nec in Hallade gladiatorum spectacula edita fuisse: quamobrem legendum hîc quidem diuinant, & pistorum. Chiffletius tamen legendum putat, Caligatorum, id est, gregariorum militum; quòd illis, si quid peccassent, ignominiæ causa, pro Tritico daretur Hordeum. Festo hordearium æs, quod equiti Romano dabatur pro hordeo emendo, quo equum aleret. Fuerunt & gladiatores equites Galeno 3. secundùm genera, Lipsio in Saturnalib. Andabatæ, quibus ex publico dabatur hordeum, quo nutrirent equum, vnde fortassis dicti sunt Hordearii, quamuis Plinius de hominum cibatu videatur magis loqui, quàm iumentorum. Sed quid si legas, & Equitum cognomine, qui Hordearii vocabantur. Fuerunt enim Romę equites gladiatoribus antiquiores. Dal.] cognomine, qui Hordearij, [nunc Studiosos, idiotæ sic appellare solent, C.Bauh.] vocabantur. Polentam quoque Græci non aliunde præferunt. Pluribus fit [curiosam hordei præparandi rationem ex Pherecrate recitat, Eustathius his verbis, τὰς κριθὰς δεῖ πτίσσειν, tundere, pinsere: φρύγειν, torrere: ἀποβράττειν, incerniculo cribrare, aut corbe: ἀνεῖν, aqua rursum aspergere: ἀλέσαι, molere: μάξαι, manu subigere: παραθεῖναι edendā apponere] hæc modis: Gręci perfusum aqua hordeum siccant nocte vna, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementiùs tostum rursus exigua aqua aspergant, siccéntque priùs, quàm molant. Alii verò virentibus spicis [nam ita melior polenta fit] decussum hordeum recens purgant [à puluere, lapillis, & id genus reliquis sordibus.] madidúmque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac siccatum Sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato, vicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salísque acetabulo, torrentes ante omnia miscent in mola. Qui diutiùs volunt seruare, cum polline ac furfuribus suis condunt nouis fictilibus Italia sine perfusione tostum in subtilem formam molit, iisdem additis, atque etiam milio. Panem ex hordeo Antiquis vsitatum vita damnauit, quadrupedúmque tradidit refectibus. Ptisanæ [πτισσάνην Athen. lib. 10. dictam vult ἀπὸ τοῦ πτίσσειν καὶ ἀνεῖν, à tundendo & madefaciendo. De Ptisana idem author hunc griphum recitat: κριθῆς ἀφλοίου ἐργάσας χυλὸν πίε, Hordei decorticati & tusi cremorem bibe.] inde vsus validissimus saluberrimúsq; tantoperè probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates, è clarissimis Medicinæ scientiâ. Ptisanæ bonitas præcipua Vticensi. In Aegypto verò ea est, quæ fit ex hordeo cui sunt bini anguli [ex hordeo disticho, cui sunt bini ordines, vt mox loquetur, & versus.] In Bæti-

Plin. antiquiss. in cibis.

Plinij lectio suspecta.

Hordearij. Gersten-fresser.

Polenta pluribus fit modis.

Panis.

Ptisanæ delectus.

ca & Africa genus, ex quo fiat, hordei, glabrum [illegible] Græci. Dal. appellat Turannius. Apud nos hordei farina & ad medendum vtuntur. Mirúmque, in vsu iumentorum ignibus durato, ac postea molito, offisque humana manu demissis in aluum, maiores vires, torósque corporis fieri. *[P]alea.* Palea ex optimis: stramentum verò nullum comparatur. Meliorem etiam Polentam fieri tradunt, si non excoctâ maturitate tollatur. *Pisendi ratio.* De ipsa ratione pisendi, Magonis proponetur sententia. Hordeum antè perfundi aqua multa iubet, postea euallı, deinde Sole siccatum pilo repeti. Huius sextarios viginti spargi duobus sextariis aquæ. Paleam calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quáque decocta est aquâ foueri.

Hordeaceus panis Eruilia aut Cicercula olim fermentabatur. *Farina & fus & vires.* Farina ex Hordeo & cruda & decocta collectiones impetusque [humorum fluentium impressiones & incursus] discutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliàs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iecinoris dolores eam cum posca concoqui opus est, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum discutiendúmque cura est, tunc in aceto melius aut in fæce aceti, aut in cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedarum [Scolopendrarum] morsus cum melle, ad serpentium in aceto, & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes [Galenus lib.2. ad Glauc. cataplasmate ex hordeacea farina parato discuti posse tumores suppuratos pollicetur, si exiguum pus est, si cuti vicinum, si tenue] ex posca addita resina & galla. Ad concoctiones verò & hulcera vetera, cum resina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes aut intestinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetusto. Suppuratis triticea farina multò lenior [ad concoquendum humore, & dolorem mitigandum aptior.] Neruis cum hyoscyami succo illinitur: ex aceto & melle lentigini.

De Polentæ generibus in frugum loco satis diximus, locorum ratione [quoniam eo loco de Hordeo tractaretur, & eodem loco etiam continebat de iis quæ fiunt ex hordeo sermonem haberi.] *Polenta à farina hordei distat.* A farina hordei distat eò quòd torretur, ob id stomacho vtilis. Aluum sistit, impetusque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta [melle aut aliqua refrig. ex Columell.] aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & serpentium plagis: item ambustis ex vino. Inhibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta, vim extrahendi humoris habet: ideò & cruore suffusis in fascias vsque sanguinem perducit, efficaciùs in sapa. Imponitur & pedum callo clauisque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia sedis vitia quàm máximè calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina, qua chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus datur tepida forbenda efficaciter. Hordeum optimum quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in panibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris araneis morsibus. Idem asperso sale ac melle, candorem dentibus, & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo vtuntur, morbo pedum tentari negant. Nouemque granis si furunculum quis circumducat, singulariter, manu sinistra, & omnia in ignem abiiciat, confestim sanari aiunt.

De [illegible] Hipp. Hippocrates, multò plura de ptissana in libro de ratione victus in morbis acutis, qui liber de ptissana inscribitur, quàm ipse Plinius, à quo citatur, prodidit, his verbis. Rectè omnibus frumentaceis edulcis præfertur in morbis acutis. Laudo sanè eos qui ipsam prætulerunt. Nam lentor ipsius lenis est, & continuus, & iucundus, & lubricus: ea verò moderatè humida sitim adimit, & *Sitis [illegible]* facilè eluitur, si fortè & hoc opus sit: & neque adstrictionem habet, neque malam turbationem, neque in ventre intumescit. Intumuit enim in coctura, quàm maximè tumescere solet. Quicunque igitur ptissana in his morbis vtuntur, nulla die vasa vacua fieri permittant, vt ita dicam, sed vtantur & intermittant, si non ob id medicamenti, aut infusi per Clysterem vsum, intermittere oporteat. *Qu[illegible]* Et qui bis quidem in die cibum capere soliti sunt, eis bis danda est. Verùm sensim progressu facto, si fieri poterit etiam his bis detur, si sanè opus habere visum fuerit. Ptissanam porrò ex optimo Hordeo factam esse oportet, & quàm optimè coctam, & præsertim, si non solo succo vti velis. Nam vnà cum reliqua ptissanæ virtute, lubricus lentor facit vt Hordeum decorticatum non lædat. Nusquam enim adhæret, neque secundum thoracis rectitudinem moram habet. Lubrica verò maximè est, promptissimè sitim eximit, facillimè concoquitur: & debilissima est optimè cocta, quibus omnibus opus est: *Hæc Hip.*

Ga[illegible] Quoquo modo Hordeum parateris inquit lib. 1. Alim. Galenus, nunquam corpus calefacit, sed variè pro modo preparationis humectat ac siccat, quandoquidem Polenta ex frixo Hordeo facta, siccare perspicuè cernitur, ptissana verò humectat præcipuè quum vt decet, parata fuerit, hoc est, cùm in coctione quamplurimùm intumuerit: postea igne lento per multum otium in chylum, siue cremorem fuerit redacta. Acetum ei tum admiscetur, cùm planè intumuerit. Cùm verò cocta exactè fuerit, sub edendi tempus salem tenuem iniicere oportet. Oleum autem si initiò statim inieceris, coctioni nihil nocueris. Aliud tamen nihil est miscendum, nisi velis anethi, aut porri quippiam, idque initiò statim immiscere. Video autem ptissanam à coccis omnibus pessimè præparari: In mortario namque crudam ipsam tundentes, non ad ignem coquentes dissoluunt. Sunt qui Amylum etiam iniiciunt, vt per coctionem in cremorem copiosum videatur esse redacta. Talis certè ptissana meritò maximè est est flatuosa, & concoctu admodum difficilis. Quæ verò in ptissana rectè præparanda prætermisi, ea nunc adiicere oportet. Crudam ptissanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium iniectam, manibus terere conuenit, asperum quidpiam manu tenentibus. Vsque eò autem terenda, dum qui in superficie est cortex, sit abiectus: is enim quo vestitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinsendum abiicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. *Pr[illegible]* Quod si non quicquid est accris deciderit, elixa ptissana magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipit. Pessima est ptissanæ præparatio, cùm vbi cocci crudam ipsam in mortario cum aqua contuderint, deinde parum coxerint, sapam iniiciunt. Quidam cum his mel quoque & cuminum iniiciunt, cinnum quemdam veriùs quàm ptissanam parantes. Verùm quæ rectè præparata est, vtilitates quas memorat Hippocrates tum ægrotis præstabit. *Hæc Galenus de ptissanæ facultate tradidit.*

Ptissana

Ptissana autem à verbo Græco πτίσσειν nomen accepit, quod tundere & decorticare significat. Hoc primum quidem generale nomen est frugum omnium decorticatarum, tusarúmque, & cum diuersarum frugum generibus copulatum, alia atque alia ptissanæ genera significat. At simpliciter, & sine adiectione posita, hordeum excorticatum, ob eius præstantiam tantùm significat. Hæc autem, vt ex variis Galeni locis, quorum nonnullos ponemus, colligi potest, hoc modo fiebat: hordeum in aqua maceratum dum extumescat, in Sole siccatur: mox in pila ligneo pistillo tantisper tunditur, dum corticem exuat. Hoc in aqua lento igne coquitur, donec succulentum reddatur. Galenus, quod sciam, aquæ & hordei mensuram non exprimit. Oribasius vni parti hordei decem partes aquæ miscet. Paulus vni parti Ptissanæ quindecim partes aquæ.

Eius parandæ modum tradit Didymus in Geopon. Cassiani: hordeum maceratum tunditur, & in Sole siccatur, sicque reponitur: inspergitur deinde quod ex ipsa est tenuius, quoniam eam conseruat. Ea humidior sumpta maximè nutrit. Vni parti hordei decem partes aquæ iniiciuntur, & sal friatus ipsi inspergitur. Fit etiam ex Tritico Ptissana eodem modo.

Hodie Medici Hippocratis, Galeníque Ptissana non vtuntur, sed eius vice hordeum integrum suspensa mola decorticatum, quod *Hordeum mundum* vocant, tantisper in aqua decoquunt, dum pultis speciem referat: deinde tundunt, & tenui incerniculo percolant, saccharum addentes, & modò cum saccharo Amygdalarum dulcium cremorem, aut seminis Melopeponum, aut seminis Papaueris, modò aquam ex rosis stillatitiam pro variis scopis & varia morborum ratione. Nostro tempore, inquit Dodonæus, rarò aut nunquam horum [quorum Galenus meminit, aceti sc. salis, olei, Anethi, aut Porri.] aliquod additur, sed saccharum ferè, & aqua è Rosis albis stillatitia ei admiscentur, & subinde Amygdala aliquot amara, vt palato gratior fiat: aut seminum Melonum vel Cucumeris nonnihil, præsertim quando impensiùs refrigerandum, aut somnus eà conciliandus est. Admiscetur ei & nonnunquam Amygdalorum dulcium χυλός, siue succus (Officinæ lac Amygdalinum vocant) præsertim cùm aluum liquidiorem cohibere vtile est.

Fit & hodie à Pharmacopœis potio, quam Ptissanam καταχυστικῶς vocant, Galli *Tisane*, cùm nec Ptissana sit, nec Ptissanæ cremor, sed eius tantùm tenuius decoctum, ipsius substantiæ parum, aut nihil retinens. Fit enim ex hordeo mundato, Glycyrrhiza, & vuis passis. Qua ratione parata potio vtilis est iis qui inflammatione pulmonis, partiúmque respirationi seruientium, vel renum, vesicæque exulceratione laborant.

Porrò, eodem Galeno authore, hordeum non eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem hoc palàm calefacit, illud verò non modò non calefacit, sed quoquo modo ipso vtare, siue panes ex eo feceris, siue ptissanam coxeris, siue polentam, vim quandam refrigerandi habere videtur. Diffidet præterea à Tritici natura succi specie, quem vtrumque ipsorum gignere consueuit. Siquidem Triticum crassum ac lentum, hordeum tenuem, & nonnihil detergentem succum in nobis creat. Panes omnes hordeacei Triticeis minùs alunt, qui tamen ex præstantissimo hordeo conficiuntur, minùs à Triticeis in eo superantur, qui verò ex laxo ac leui, panibus furfuraceis respondent. Panes quidem ex hordeo sic laxo citissimè per aluum subeunt, quod reliquis etiam manifestum est, si cum Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis, verùm etiam Olyrinis, & multò adhuc magis Typhinis friabiliores, nihil in se lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perspicuum est, exiguum corpori præbere alimentum, & potissimùm si facti ex peiore hordeo fuerint. Idem rursum: hordeum primi est ordinis in refrigerando & exsiccando: habet etiam paululùm abstersionis.

Polenta qua laudatissima.

Polentam verò (quam Græcè ἄλφιτον propriè vocat, quanquam ἄλφιτον etiam de omni alia præsertim rudiore farina impropriè dicatur) ex recenti hordeo mediocriter frixo laudatissimam fieri scripsit, cuius si copia non sit, & ex alio ipsam confici. Cùm autem polenta omnis rectè facta boni sit odoris, eam esse suaue olentissimam, quę ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum siccam habeat, est confecta. Compluribus autem per sanitatem morem esse eam sapa & vino dulci mulsóque commistis, nonnunquam etiam sola aqua consparsam, æstate duabus, tribúsue ante balneum horis bibere, diceréque sentire se hoc potu siti liberari: si autem cum vino austero fuerit pota, ventrem desiccare. Polenta Gentes quasdam pro pane vti, ídque rusticos in Cypro facere, tametsi frumenti plurimùm metant. Veteres militibus Polentam præbuisse. Romanos tamen milites ipsius imbecillitatem damnantes, eà non ampliùs nunc vti. Exiguum enim corpori alimentum dari, priuatis quidem, & omni exercitatione abstinentibus, satis multum: iis autem qui quoquo modo exercentur, minùs quàm satis est.

Polentæ pro pane vsus.

Cæterùm, cùm Polenta hordei frixi farina sit, vt ex Plinio & Galeno diximus, Aëtius non dissimilem huic rem descripsit, sed βύνην appellari ait, quod nomen à nullo alio vsurpatum fuisse memini: Ex eorum, inquit, quæ tumores cohibent numero, est & id quod Byne appellatur. Est autem hordeum madefactum quod germinet, vna cum enatis ligulis tostum, & tritum pro cataplasmate imponatur. Hoc nomine Aëtius indicat hordeum ad Ceruisiam conficiendam præparatum, quod *Maltum* vulgò appellant, Germani Maltz.

Byne.

Maltum.

Ceruisia.

Ceruisia autem, ad cuius decoctionem illud conficitur, Germanis Byre, Gallis *Biere* dicta, parum à *Byne* distat. Laudatissimum fit Maltum mense Martio & Aprili. Qualitate sicca præditum est, maiore quàm in hordeo, frigida multò remissiore. Nam empyreuma quod illi ab assatione diutinâque coctione accedit, siccitatem eius auget, frigiditatem verò non solùm minuit, sed & caliditatem quandam ei imprimit.

Ptissana Galeni non potest intelligi de Malto.

Quare Galenus cùm scribit hordeum, quoquo modo quis eo vtatur, siue Ptissanam coxerit, siue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, id de Malto intelligere non potuit, quod partim ipsa germinatione, partim longiore tostione magis à natura sua recessit quàm polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm conficitur. Absterget præterea multùm hordeo vehementiùs, tum quia farinæ minùs, glumarum plùs habeat, tum ob empyreuma, quod abstersionem coniunctam habet. Ventris torminibus, aliísque similibus ex frigida causa doloribus Maltum subuenit, tostum feruénsque in sacculo appositum. Polenta multò plùs hordeo desiccat, inquit Galenus, aluum etiam cohibet authore Dioscoride, & inflammationes mitigat. Tamen in vulgatis Diosco-

Malti facultas.

ridis exemplaribus legimus, τὸ δ' ἐξ αὐτῶν ἄλευρον, &c. id eſt, farina ex his aluum ſiſtit, inflammationes mitigat, vt de farina hordei de qua multa priùs dixerat, hęc etiam intelligantur. Sed exemplaria falsò ἄλευρον pro ἄλφιτον habere contendit Cornarius, vt ex Plinio intelligere licet.

ἄλευρον falsò pro ἄλφιτον

Galenus quoque ſcribit polentam multò magis quàm hordeum ſiccare. Sed quoniam ad τοῦ ἀλφίτου, id eſt, polentę diſcrimen, ὠμὴ λύσις, & compoſita voce ὠμήλυσις dicta eſſe videtur, quid ea ſit etiam hîc explicandum. Polenta igitur hordei toſti farina eſt: ὠμὴ λύσις Galeno, & reliquis medicis Græcis, cruda hordeacea farina eſt: ideóque Plinius, Polentam à farina hordei diſtare, quia torretur, ὠμήλυσις cruda hordeacea farina eſt nulla alia re admixta. Id ex eo perſpicuum fit, quod vbique in eius vſu res & liquores exprimuntur, quibus ea farina excipi, & cum quibus ſubigi, parari, & coqui debeat. Quare falſum eſt ὠμήλυσιν ſemper ſignificare crudam hordeaceam farinam aqua & oleo ſubactam, quod in εἰσαγωγῆς libello Galeno falsò attributo legitur. Neque ſolùm cruda hordeacea farina per ὠμήλυσιν ſignificatur, ſed etiam Triticea. Quapropter nonnunquam ei vocem adiiciunt, quæ certam farinæ ſpeciem indicat. Galenus καταπλάσματι δὲ χρῶ κριθίνῃ ὠμῇ λύσει. In cataplaſmate verò vtere hordeacea cruda farina. Quin & ſola hæc vox ὠμήλυσις Hordeaceam crudam farinam ſignificat, vt paulò poſt, ἢ τῇ ὠμῇ λύσει δι' ὀξυμέλιτος γενομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina cum Oxymelite apparata. Idem alibi ἢ τῇ ὠμῇ λύσει κριθίνῃ, ἢ πυρίνῃ ἐν γλυκεῖ ἑψομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina, aut Triticea, in paſſo cocta. Neque ſolùm ὠμήλυσις de cruda Hordeacea farina, aut Triticea vſurpatur, ſed vniuersè de omni cruda farina. Galenus καὶ ὠμὴν λύσιν ἐπιτεθεῖσαν, τὴν διὰ κριθίνου ἀλεύρου, ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ τῆλεως, ἢ καὶ μίγμα ἐκ τούτων. Quin & omelyſis ex cruda Hordeacea farina imponenda, aut ex farina ſeminis lini aut fœnigræci. *Et hæc de Hordeo, eius farina, ptiſana & polenta ex Veteribus dicta ſunto.*

Omelyſis quid?

Maza.

Maza demùm ex polenta humido aliquo permixta & ſubacta conficitur. Et aliqua quidem, cum ſola aqua ſubigitur; aliæ verò, aut cum vino aut cum oleo, aut cum melle aut cum aliquot horum permixtis. Cum aqua autem eam ſubigi, præter quod ex libro Hippocratis de diæta ſecundo ſatis euidens fit, teſtis quoque eſt Xenophon ſexto παιδείας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites ſuos ad aquæ potionē adhortatur, & à conſuetis non admodum receſſuros oſtendit, καὶ γὰρ ὅστις, φησὶ, ἀλφιτοσιτεῖ, &c. id eſt, Etenim qui polenta victitat, Mazan aqua permixtam edit, & qui pane vtitur, panem aqua ſubactum. Subigi verò Mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de intern. affect. apparet, vbi in hepatico morbo, cui ſuffocatio accedit, & ſimiliter in coxendicum dolore, eam quæ vino dulci ſubacta eſt non edendam conſulit. Idem mazam oleo & melle quàm maximè ſubactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit. Heſychius verò μάζαν interpretatur, polentam aqua & oleo permixtam.

Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex Alphitis, Mazam Veteres vocarunt, ipſamque præparare μάττειν dicebant, poſteà verò neceſſarium victum, ob intemperantiam varietate diſtinguentes, ſtudióſeque paulatim immutantes, nomen ipſum *Mazæ* in ματτύην commutarunt, ita appellantes omnem cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipſos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortaſſe, quæ ex Amygdalis & Saccharo placentæ conficiuntur, in officinis *Maſſepanes*, hac ætate adhuc nominantur.

Ma[…] nes. Pan[…] deac[…] grau[…] cogn[…]

Porrò Maza, vt Galenus ait, panibus Hordeaceis ægriùs concoquitur, magiſque ventriculum flatu implet, in quo etiam ſi diutiùs manſerit, turbationem excitat. Citiùs autem ſubducitur, ſi commixta diutiùs fuerit ac ſubacta. Quòd ſi mel quoque addatur, citiùs etiam ob id ventrem ad excretionem incitabit.

Zyth[…]

Zythus porrò non ſimpliciter ex Hordeo præparatur, velut Dioſc. ait, ſed ex Hordeo torrefacto, ac eo modo præparato, quo *Brnen* præparari Aëtius docuit. Quapropter qui ζύθιον ἀλφίτων πόσιν exponunt, dum ex polenta potum Zythium eſſe dicunt, propinquiùs rem deſignant, quàm qui ſcribunt, ζῦθος οἶνος ὁ ἀπὸ κριθῆς γενόμενος, quum neque vinum ſit, ſed potiùs quo vini loco quædam Gentes vtuntur: neque ex Hordeo ſimpliciter, ſed torrefacto præparetur. Id demum craſſiorem in modum molitur, & certa menſura in aqua coquitur, donec omnis ex illo vis in aquam exoluatur, in qua rurſus ad certum tempus & modum, flores Lupuli, quem Plin. lupum ſalictarium dixiſſe videtur, incoquuntur, atque ita Cereuiſia in amplum vas per colum transfuſa frigefieri, & per ſe feruere ſinitur, donec fæcibus ad fundum demiſſis clara euadat: quo facto vaſis picatis excipitur, alicubi etiam reſinatis: & poſtquam rurſus per ſe deferbuit, bibitur. Quibuſdam locis etiam triticum eodem modo paratum, ad hordeum certâ menſurâ addunt, & eodem modo coquunt. Et talis Cereuiſia ex tritici caliditate minùs frigida putanda eſt, quàm quæ ex hordeo ſolo conſtat: quod nunquam ſecundum vllum præparationis modum calefacere, Galen. 1. aliment. dicit, ſed in Polenta ſiccare, in ptiſana verò humectare. Proinde in libello de conuiuiis veterum Græcorum, & hoc tempore Germanorum, omnia Cereuiſiarum genera in communi frigefacere dixi, inquit Cornarius, alia plùs, alia minùs, pro Hordei, ex cuius cum aqua parantur natura. Et addidi, hac de cauſa excogitatum eſſe, vt Triticum ad Hordeum in Cereuiſiis parandis addatur, quò moderata Tritici caliditas, Hordei frigiditatem contemperet. Et ad eundem modū ſcripſi lib. 1. de peſte. Cereuiſia etiamſi omnis natura frigida ſit plùs aut minùs, pro Tritici in aliquibus locis ad hordeum, ex quo cum aqua coquitur, admixtione: tamen & frigiditas, & flatuoſitas, & malitia ipſarum emendatur lupuli capitulorum ac florum in cocturam additione. Vnde contingit vt quantò minùs de lupulo habeant, tantò ſint Cereuiſiæ deteriores. Et hæc non tantùm rationem & experientiam, ſed etiam Galenum ſequutus ſcripſi. Hic enim lib. 6. ſimpl. pharmac. maximam in Zytho partem frigidam, & aquoſam & acidam eſſe dicit, vt qui malos humores, & flatus gignat, velut ex putredine factus: quāquam Hordeo ipſo Zythum acriorem eſſe affirmet, & in acrimonia aliquid calefaciens habere. Si cui tamen Cereuiſiam calidam ſuapte natura eſſe, & in Hordeo qualitatem innatam permutatam eſſe, & Cereuiſiam per accidens, non aliter ac vinum, refrigerare placet: huic ego ſuam ſententiam iucundam eſſe ſino, & vt eâ affatim fruatur indulgeo: Nec pro mea tuenda ampliùs quid afferam, quàm ſicut Galenus ſcripſit, hordeum nunquam ſecundùm vllum præparationis modum calefacere, ſed in polenta ſiccare, in ptiſana verò humectare: Ita etiam in Cereuiſia, quæ ex quadam polentæ ſpecie paratur, non ad caliditatem, ſed ad ſiccitatem, mutationem fieri, & hanc

Ce[…] om[…] ma[…] frig[…]

Fa[…] gm[…] dic[…]

tamen

tamen aquosa ipsius maxima parte dilui ac temperari: nisi nimium adeò tostum fuerit hordeum, vt inde & sapore, & odore contracto, bibentes Cereuisiam conqueri cogat, quòd ipsos siccet ac torreat, velut non rarò audire contigit. Nemo verò auditus est, qui ex Cereuisiæ potu calescere se conquestus esset. Et hæc de communi hodie parandæ Cereuisiæ modo intelligi volo : qui an quondam eiusmodi fuerit, meritò ambigitur. Itaque sicut Galenus de aquæ hordei, id est τοῦ κριθίνου ὕδατος potu, ab Hippocrate præscripto dicit, manifestum esse hunc sitim eximere, sed præstiterat, inquit, ab ipso dictum esse, quomodo parare hordeum oporteat, num simpliciter madefacere, aut, veluti hi qui nunc zythum ex ipso faciunt, aut alio quodam modo : ita profectò præstiterat etiam ipsum Galenum parandæ Cereuisiæ modum descripsisse, vt certiùs de ipsius temperamento iudicare possemus, sed velut omnibus notum prætermisisse illum videtur. Et dum ex putredine factum dicit, illud intelligendum nobis exhibet, quod Aëtius de *Byne* prodidit, quod fit hordeum madefactum, quod germen emisit, quod *cymam* etiam vulgus nostrum appellare solet, & deinde vnà cum enatis ligulis : ita autem cymas siue germina vocat: tostum est. Ergo itaque nullam Cereuisiam calidam esse sentio , sed aliam minùs aliâ frigidam, velut dixi. Acrimoniam tamen in ipsis vt vitium, aliquid caloris habere, & hordei tosturam præsertim nimiam siccitatem inducere : quæ tamen aquosa ipsius maxima velut dixi parte diluitur. Quin & frigiditas Cereuisiæ , multo ipsius potu corrigitur, vt etiam ex potandi velut exercitio, Cereuisiæ potores incalescant, non quòd ab ipsa Cereuisiæ natura vllus calor ipsis accedat. Plin. lib. 22. in fin. vbi de frugum vsu medico egisset, ex iisdem, inquit, fiunt & potus, zythum in Aegypto, Cælia & Ceria in Hispania, Cereuisia & plura genera in Gallia, aliisque prouinciis, quorum omnium spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad vini transire mentionem. Quibus verbis & Cereuisiæ potum in totum damnat, & natales illarum locos , & nomina in his diuersa indicat, quod ipsum etiam Diosc. facit , qui etiam *Curmi* appellatum, & ex hordeo paratum potum proponit, cuius vsus vini loco fit. Et hic igitur potus non fuit alius quàm insignis aliqua eius temporis Cereuisiæ species, quæ sicut etiam hodie multæ, & caput, & neruos, & oculos læsit, & prauos humores genuit. Et tales potiones etiam ex Tritico fieri adhuc hodie in Hispania audimus, & in Anglia scimus, quæ magna ex parte è Tritico parantur, non multo lupulo adiecto, vnde etiam albiores sunt, quàm quæ cum multo lupulo coctæ fuluiores euadunt. In inferiore porrò Germania Cereuisiam non Byre vocant, vt in superiore & media, sed Cont : & simplici modo paratum, simpliciter Cont dicunt, duplicato verò, dupel Cont. Vnde non malè mihi diuinasse videtur Erasmus Roterod. cui lib. 1. Epigram. Græcorum sub titulo εἰς ἰατρούς, in epigrammate Palladæ , δίζυθον pro duplici isto zytho patriæ suæ familiari accipiendum esse visum est: meliùs meo iudicio , quàm qui pro vocibus δὶζύθοις & δίζυθον , corrigendum arbitrantur ζιζίφοις & ζίζυφον, & de ziziphis fructibus accipiunt , quos iuiubas Officinæ vocant.

Porrò quod Diosc. de zytho dixit, ἐλεφας γίνεται βρεχόμενος αὐτῷ : & nos reddidimus, sed & ebur zytho maceratum tractabile euadit: hoc Plinius non de ebore, sed de animali elephante intellexisse putatur, dum lib. 8. cap. 7. fine ait. Capti elephanti celerrimè mitigantur, siue, vt vulgata exemplaria habent , mitificantur ordei succo. Ego tamen ebur Cereuisia macerari ab his qui pectines, & dentiscalpia, atque alia instrumenta ex illo faciunt, cognoui. Nec de zytho aut Cereuisia dixit Plinius, sed de hordei succo, qui alio modo ex illo parari potest, vt non ad hunc Dioscor. locum respiciens id dixerit, quem de ebore, non de elephante animali dicere, credo his qui per experientiam testantur, & Plutarcho, qui id confirmat in libello qui inscribitur, An malitia sufficiat ad infelicitatem. Quod verò elephantiasin inducere zythum Dioscorid. dicit, id etiam in vino Sycite repetit.

Maltum à Recentioribus nuncupatum, Dodonæo teste, ex hordeo quoque fit. Nam ipsum hordei granum est, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emisit, ac postremò cum ipsis germinibus siue enatis ligulis resiccatum est. Resiccatur autem frequentissimè ignis calore , quem ad hoc constructus fornax per exigua spiramenta admittit : rarò verò absque ignis subsidio, idque non nisi æstiuis mensibus vigente æstu, cùm in tabulato, eminentiore loco perflato, tenuiter sparsum, sæpiùs per diem vertitur. Nostri *Mout*, Germani Maltz, Recentiores *Maltum* voce à Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus Medicus, hordeum hoc modo præparatum βύνω nominat. Ad Beræ siue Ceruisiæ decoctionem conficitur , & laudatissimum quidem Martio & Aprili mensibus. Qualitatem habet siccam quidem hordei intensiorem, frigidam verò multò remissiorem, præsertim quod ignis calore tostum ac resiccatum est , nam ἐμπύρευμα, quod illi ab assatione diutináque tostione inhæret, siccitatem eius intendit, ac frigidam non solùm remittit, sed & qualitatem quandam calidam ei imprimit. Quod verò æstiuis caloribus resiccatum, minùs quidem calet, tamen & ipsum hordeo calidius vel sola germinatione redditum, quæ absque leui quadam putrefactione, ob alienam humiditatem, non succedit. Putrefactione autem caliditatem multis accedere, satis notum. *Maltum.* *Malt. Mout.* *Qualitate sicca & frigida.*

Galenus lib. de aliment. facult. hordeum ait ; quoquomodo quis eo vtatur, siue ptisanam coxerit, siue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, verùm id de Malto non videtur intelligendum, quod vel germinatione sola, deinde & tostione, si accesserit, magis à natura sua recessit, quàm Polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus conficitur. Abstergit præterea & Maltum hordeo potentiùs , minùs lentoris habet, cùm quia farinæ minùs, Siliquarum verò plùs habeat, quàm crudum hordeum: tum ab inhærente illi nonnullo calore, partim à leui illa corruptione, partim ab empyreumate, qui abstersionem coniunctam habet. Ventris torminibus aliisque similibus ex frigida causa doloribus Maltum subuenit, tostum feruénsque in facculo appositum. Cataplasma ex *Bynes* farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teste, imponitur. *Vires.*

De Bera siue Ceruisia.

Bera ex Malto, & Lupuli salictarii floribus, modo, proportionéque certis, aquæ dulci permixtis, coquitur: & simplicissima quidem ac propriissima talis est. Proxima, quæ Triticum, Zeam, aliásue fruges, vnà cum Malto hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, semina, flores, aro-

mata, aut alia huiusmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, [illegible] aliena, per[illegible] habent, compositæ quædam Beræ, siue Ceruisiæ sunt ac medicatæ, ab hordeacea, Triticeâve Bera & sapore & qualitate diffidentes.

Nomina. Nominant autem huiusmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæque Septentrioni subiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, 𝔅𝔦𝔢𝔯𝔢 siue 𝔅𝔢𝔯𝔢. Latina autem passim *Ceruisiam.* Veteres verò ex hordeo potum variis nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κρίθινον, id est, Vinum hordeaceum, ex hordeo omnem compositum Græci. Eundem Aristoteles, Athenæo teste, πῖνον dixit: alii βρύτον: veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecatæus in Europæ periodo, vbi Pæonas βρύτον ait bibere, ex hordeo, παραβίην verò ex Milio & Conyza. Hellanicus tamen non solùm ex hordeo, sed & ex radicibus fieri βρύτον asserit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces, ex hordeo, Aegyptii hordeaceam potionem, ζύθον siue ζῆθον Theophr. ait, appellant. Idem testatur Plinius lib. 22. Ex frugibus, inquit, potus, *Zythum* in Aegypto, *Celia* & *Ceria* in Hispania, Ceruisia & plura genera in Gallia, aliísque Prouinciis. Quos lib. 14. nominibus quidem aliis, sed ratione eadem confici tradit. Diodorus Siculus, Zythum non in Aegypto solùm, sed & in Galatia quoque fieri affirmat. Tanta est (inquit de Galatia scribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat, quare coacti homines potum sibi ex hordeo componunt, quem appellant Zythum. Dioscorides vnum hordeacei potus genus zythum: alterum *Curmi* nominat.

Phoucas Zethi. Simeon Zethi ex posterioris ætatis Græcis, huiusmodi potionem Arabico nomine φούκαν vocat, alii φουκάδιν, siue φουκάδιον: Arabibus tamen, Phoucas non ex hordeo tantùm potus est, sed etiam, veluti Rhasis scriptum reliquit, ex pane *Heueri*, hoc est, Similagineo, Mentha, ac Apio compositus: ac, vt Hali Abbas testatur: quædam etiam Phoucas ex pigmentis, aut ex malorum punicorum succo conficitur. Hæc autem omnia siue similia sint genera, diuersis appellata nominibus, siue proprietate aliqua discrepantia, cum Bera siue Ceruisia nostra in eo conuenire possunt, quòd ex hordeo ac frugibus componantur, preparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortasse differunt. Nam si zythum, vt Galenus ait, lib. de facult. simpl. medicam. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec resoluantur in liquorem vino similem, veluti Hermolaus Barbarus in Corollariis scribit: ac acre malíque succi sit, renes & neruos tentet, quæ à Dioscoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum Bera siue Ceruisia nostra nequaquam conuenire potest. Nam Bera ex fruge non fit putrescente, multò minùs ex eâ in liquorem resoluta, sed ex hordeaceo Maltho, vt diximus, coquitur, ab omni putredine asseruato. Est & Bera per se suauis, dulcis, ac boni omninò succi. Quæ certè Beram à zytho, cùm conficiendi modo, tum facultate dissidere ostendunt. Sin autem zythum non eo, quo Galenus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, sed ex hordeo ac Tritico fiat leuiter tantùm putrefactis, ac à natura sua commutatis, vt Theophrastus scribit, zythum & Bera simillima sunt. Nam hordeum in Malthum transiens, leuiter quodammodo putrescit, & à natura sua recedit. Verùm tum Galenus, Dioscorides, & qui deinceps eorum sententiam ac doctrinam insequuti sunt, minus rectè zythi facultates cognouisse videbuntur.

Beræ ac zythi discrepantia.

Propter leuem hanc etenim putrefactionem siue mutationem, hordeum, aut ex eo potus, mali succi statim fieri non potest, non minùs quàm Polenta, quæ ex non recente hordeo, sed ex maturo & sicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodo hordeum computrescit, humorémque alienum imbibit, veluti dum Maltum futurum est. Polentam tamen hanc ob causam, neque Galenus ipse, neque Veterum quisquam, mali succi fore asseruit, sed contrà omnem boni odoris, suaueolentémque esse, sicuti & Malthum ritè confectum est. Zythum autem, siue ζῦτος, ex hordeo & Tritico confici leuiter putrefactis, Theophrast. lib. de caus. sexto, vbi de saporibus agit, his verbis tradidit. Nonnullos verò, ait, naturam commutantes, & leuiter putrefacientes, in succos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex hordeo ac Tritico conficiunt, quod in Aegypto ζῦθος appellatur.

Cæterùm vt ad temperiem Beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, sunt, aqua, Maltum hordeaceum, subinde Triticum aut zea, & Lupuli salictarii flores. Aqua quidem simplex cuiusmodi ad Beræ decoctionem sumitur, frigida est & humida: Maltum enim exigua caliditate resiccat & abstergit: Triticum ac zea temperatè calida siccáque sunt: Lupuli flores secundo ordine calefaciunt, resiccántque, caput tentant, vrinas mouent, abstergendi quoque, ac aperiendi potentia prædita. Faciunt hi ad Beræ cùm saporem, tum diuturnitatem, fruges verò alimenti materiam subministrant.

Ex horum autem varia & inæquali mistura, diuersa Beratum genera, dissimilibus qualitatibus prædita, fiunt. Tenues quædam, potentes aliæ, rubicundæ, siue nigræ hæ, candidæ illæ, amaræ pleræque, dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimùm admiserunt, potentiores sunt: quæ minùs tenuiores: minimùm tenuissimæ. Ex hordeaceo Malto, diutiùs tosto, rubicundæ, & præsertim si diuturnior decoctio accesserit: præcipuâ autem parte ex zea ac Tritico confectæ candidæ sunt, senescentésque tenue & aquosum vinum substantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariores capútque citiùs tentantes, Lupuli flores copiosiùs incocti efficiunt, dulciores eorum parsimonia: fruges enim ex se dulcedinem conferunt. Inter has tenuissima, frigida quidem est & humida, superante in ea aquæ qualitate ac substantia, non tamen alicuius caliditatis expers. Potentiores caloris plus habent, cuius etiam vi atque potentia, in vasa conditæ non secus ac mustum fluctuant ac efferuescunt, minùs tamen quàm mediocre vinum calidæ, à quo non solùm temperamenti caliditate, sed & tenuitate substantiæ superantur. Calefactio siquidem Beræ clemens mitisque est, Alimentum autem præstant illæ quidem exiguum, aut nullum, hæ verò copiosius, copiosissimum potentiores: omnes probi succi, si ex bonis frugibus & bene decoctæ fuerint. Crassiores circa præcordia aliquantisper hærent, tardéque descendunt: candidæ, tenuiores & citiùs diguntur: amaræ abstersione aluum leniunt: mediæ, medio se modo habent.

Compositæ Beræ, quæ videlicet præter fruges ac Lupulum, & alias quasdam herbas, vel flores, semina, fructus, aromata, similiáve recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiscentur, varias qualitates ac facultates obtinent, subinde etiam noxias. Recens Bera quæ nondum subsedit, non secus ac mustum

mustum, vitia complura gignit: inflationem parit, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinę sæpenumero stillicidium excitat: foris tamen admota, neruosarum partium dolores sopit, si dulci calentéque ea foueantur: præstat ad hoc recentissima, & cui nondum Lupulus incoctus est, ac inter omnes potentior. Acida neruos & renes tentat, ventriculum conturbat, ac vitiosum in corpore succum gignit. *Acetum* quod ex Biera cõficitur, vini aceto minùs acre, minúsque potens est, nec partium adeò tenuium. *Hactenus Dodonæus.*

De Bieræ siue Cereuisiæ diuersa compositione, Lobelius in Aduersariorum altera parte sequentibus verbis egit. Vniuersa Britannia ad hordei præparationem quam Mauth siue Malt vocant, solo ferè hordeo spicâ mutilâ vtitur, idque polysticho ad Ceruisias Britãnicas suauissimas & optimas præfert, quæ quaslibet Septentrionales bonitate longè superant. Mauth autem inibi paratur, hoc qui sequitur modo. Hordeum maceratur aqua biduò & tribus noctibus: deinde effusâ aquâ in horreum aceruatur loco ventis minùs peruio, quoad germen perpusillósque radicum cirros & pullulationes (quæ hyeme tardiùs, vere & æstate biduò aut triduò,) emiserit. Mox priùs quàm incalescat sulcatim dispersum, sesquipalmari densitate, ter quatérve die & nocte subuertitur aperto aëre: quod octo vel nouem dies continuos iterando perficitur. Tandem in tabulato pertuso, igne subdito vel aptato fornaci vimineo, texto calatho acuminato, & superstrato hordeo, igne lento è palea, cremiis vel arido ligno admoto fornacis ostiolo, sesquipalmari interuallo ab imo interposito, exiccatur, quoad molis frangi queat, sicque extostum Mauth in fornacis capacitatem deiicitur: quod ex qualibet hordei mensura ad quartam partem accrescit, & antiquum bonitate, in zytho componendo, nouum præcellit.

Bieræ siue Cereuisiæ, Nortmannis & Gallobelgis *Biere & Ceruoise*, Anglo-Britannis, & Germanis, & Belgis Bier dictæ, compositio, recipit Malthi mollis leuiter contriti modios Britannicos octo, cui superfunde aquæ fluuialis limpidioris feruentis, in qua aliquot manipuli furfuris Tritici incocti fuerint, quantùm satis implendo dolio Aureliano aut Aquitanico & semisse. Exactè mixta, infusa calidè perstent tres horas: deinde foraminulo palea aut duplicato fundo apto subterfluant. Id quod transmissum est [Belgis & Anglo-Brit. Wort vocatum] recoquitur semihoram, sesquihoram, vel aliquot horas, vt meliùs conferuetur, adiectis vnc. 12. florum Lupuli salictarii: mox longo latóque lacu, vel depressis labris vix pedem altis, perfrigerantur. Et huius decocti frigefacti libris octo vel decem fermenti siue fæcis Bieræ vel Alæ potentioris libra aut sesquilibra adduntur, exactè agitando, loco tepidiore permiscentur, stragulis operiendo, sensimque reliquum liquorem, vt commodiùs fermentescant, affundendo. Quibus absolutis transcolantur: vasa adimplentur: demúmque fermentatione absoluta, exactissimè occludũtur. Eidem Maltho nouam affundunt feruidam, transcolant, eóque Cereuisiam tenuem concinnant.

Variis è frugibus, Tritico, Hordeo, zea, Auena fit Malthum, quod ratione conficiendi, Bieræ colores immutat. Triticeum & Polystichum, suprà coctum & excoctum potissimùm, rubicundam & subfuscam Cereuisiam efficit. Hordeo disticho, Auena, zea, tritico, commixtis quinis vel senis libris farinæ fabaceæ, albida & limpida redditur. Malthi hordeacei partes duę aut tres, Auenæ & Tritici ana pars vna, sumuntur: farinæ fabarum quantùm Tritici quarta pars, aquæ quantùm satis, pro tenuitate, & efficacia Bieræ futuræ.

Cereuisiæ, à Cerere dictæ, siue *Bieræ* Teutonicæ & Anglo-Britannicæ omnium suauissimæ & saluberrimæ, calidioribus regionibus vtilissimæ & conuenientissimæ, parandi ratio exactissima & largissima, Anglo-Britanno vernaculo, à C.D.I. Coys Plantarum peritissimo accepta: recipit Aquæ fluuialis [densiores, pinguiores, stagnantes aut puteales aquæ ex terræ argillosæ venis manantes, limpidis putealibus scaturiginosísque ad pinguiores concinnandas Cereuisias longè vulgi opinione, præferuntur. [Fontanas tamen ex scatebris emicantes, & fluuiales fluentes cum Lobelio eligeremus, sanitati tuendę, auctâ frugum dosi] Galones 40. feruefac, sine tamen ebullitione [In quibusdam regionibus ebulliunt aquam ante Malthi infusionem & macerationem, superaffusa Galoni mensurâ vnâ aut altera frigidæ, ne illicò Malthum excoquatur aut supra modum conferuescat, excandescátve, crustulásque retorridas contrahat.] In parte eius tertia [Hæc obseruantur quoties Malthum retorrescit. Conuenientissima est alioqui feruidior aqua, Maltho minùs arido, aut humidiore.] infunde & macera [Experientia constat Malthum commodiùs immitti aquæ, quàm aquam Maltho affundere. Lobel.] modium vnum optimi Malthi, molis vt ut triti: sine conferuescere per horam integram in cupa aut paulò plùs: tempore hoc exacto, liquor Wort Britannicè & Belgicè vocatus, percoletur in vas commodum, foraminis cupæ fundi obice, vt mox dicetur, reserato. Et inter colandum, feruefac alteram tertiam aquæ partem, modo supradicto, & percolato liquore horæ spatio, affundatur. Si autem maiorem Cereuisiæ quantitatem parare velis, eámque potentiorem, primam colaturam feruefac, [affusa Maltho percolato secunda feruidâ aquâ] additis vnciis quatuor florum Lupi salictarii, per totum tempus iteratæ infusionis secundæ Malthi, hoc est, horæ aut sesquihoræ spatio. Colantur deinde per setaceum & in lacu refrigerantur. Wort non excedat pedis altitudinem in lacu; æstate potissimùm, hyeme superare licet, quo refrigerato æstiuo tempore, [hyeme tepidulo] sume huius colati Wort sufficientem bonam quantitatem in vas conueniens, prædictæ pedalis aut sesquipedalis altitudinis exceptam, cui lib.ß. aut vnc. 8. optimæ spumæ, siue fermenti Cereuisiæ, Britannicè Yeast, Belgicè Gyst, & Gallicè *Gy*, diluti & permixti in alio vase siue vrceo, triplici aut quadruplici mensura prædictæ colaturæ Wort: fermentescere sinito, donec ebullitione & effluentiâ vrceum superet, effundatúrque in vas colati; Wort vocati, liquoris. Post Spumarum fermenti in vrceo permixti effusionem in prædictum colatum liquorem, in quo vrceus conditus est, ebullitione & fermentatione totum colamen spumis vndantibus operiens, affundè sensim, ne ebullitio interpellatur, reliquum colatum liquorem, & permisceantur. His peractis, sine iterum conferuescere, donec sublimè plùs satis efferantur spumæ [eleuantur siquidem pedali sæpe mensurâ] & potus saporem similem colati liquoris acquirat, nullo tamen modo acrem, quia Cereuisia citiùs acorem saperet. Vasis demum impletis & post sublimationem occlusis, conseruetur Cereuisia. Doliare vas in quo Malthum infunditur, capacitatis sit Dolii Aureliani, plùs minùs, pro ratione quan-

Cereuisiæ Teutonicæ.

titatis *Bieræ* futuræ, duplici fundo donatum, vtroque maiusculo foramine pertuso. Longior & validior fustis, stramine, aut fœno tortili circumuallatus foramina permeet, sed imum fundi foramen arctius, obicis uicem supplens, reserans & claudens, ad liquamentum (**wort** vocatum) percolandum, & in alia vasa traiiciendum. Superior autem fundus fit multis foraminibus peruius. Vimineis cistis longioribus, cilicii loco, Malthi liquamen separant Belgæ. Si tenuem cupis Cereuisiam, (quâ vulgò æstiuo tempore delectamur) vtrumque primum & vltimum commisce colatum liquorem siue liquamentum: feruefac addita s.q. florum Lupi salictarii, ex arbitrio: & omnia perage, vt dictum priùs. Tertiam & vltimam aquæ feruentis partem superfundito Maltho, ad omnium tenuissimam Cereuisiam: maceretur per duas horas: & eadem vt priùs præstat.

Cereuisia tenuis.

Cereuisia Martia vegetans, maximéue alens: perdiuturna, in annum & diutiùs perdurans, recipit Malthi recentis molis triti modios 12. Auenæ Modium semissem, pisorum aut Fabarum & Tritici tritorum, ana tantumdem, Aquæ q.s. implendis tribus doliis Aquitanicis aut Burdegalensibus: duobus vegetante Cereuisia, & vno viribus tenuiore. Feruefac tertiam aquæ partem modo supradicto: infundantur donec aquæ pars secundæ tertia efferbuerit, & infusioni sit parata. Tum primò Malthi liquamento percolato, & in aliud vas & refrigeratorio lacu traiecto, exactè simul percoctis sine defæcatione ex lib. 4. Lupi Salictarii: optimeque tandem per semihoram despumando percoctis, & in refrigeratorio lacu traiectis, iterum affundatur Maltho secundus liquor siue Liquamen **wort** vocatum, quoad tertia altera pars aquæ efferbuerit, quod horæ aut circiter spatio perficitur. Hac ratione æquè efficax erit illud secundum **wort** ac primum: Denique vltima aquæ tertia parte feruefactâ, detracto liquore, affundatur Maltho tertiâ & vltima vice ad ignauioris Cereuisiæ præparationem. Martia efficacissima Cereuisia antè sex menses non est potionibus apta. Perfrigerato primo liquamine **wort**/ permisceatur lib. duabus Spumæ Cereuisiæ, & vnc. 1. pul. Caryophillorum: Exactissimaque fiat fermentatio citato modo.

Cereuisia Martia.

Primæ nobilitatis Anglorum Ala suauis & vinei saporis potio, recipit liquamenti Malthi vernaculè **wort**, libras ducentas, florum Lupi salictarii M. 2. quò Malthi dulcé & insipidum saporem exuant. Percoctis & transmissis sensim commisceantur [vt suprà monuimus] fæcis *Bieræ* vel *Alæ* libræ tres, & **Graut** Anglorum (Belgæ **Vaerbier** vocant) libræ sex vel octo. **Graut** autem fit hoc qui sequitur modo: Farinæ Malthi lib. 6. vel octo: aquæ feruefactæ lib. 12. vel 13. quæ agitata & probè sexies die remixta temente camino, stragulis operto, & palea condito, nitido vase tamdiu macerantur, donec Serapii lentorem assequantur. Tunc igne, sedulò versando ne vrantur, ad pultis solidioris crassitiem percoquuntur. Reconditur etiam hodie, per ebullitionem siue fermentationem adhuc spumans in lapideis phyalis, oris angustioris, suberino operculo exactissimè occlusis, & decussatim funiculo, ne exiliat, vt sæpè fit, arctissimè ligatis. Sapore admodum vinoso, gratissimoque, palatum & nares feriente: Non desunt qui Cereuisiam, eadem lege & ratione vini instar asseruant.

Anglorum Ala.

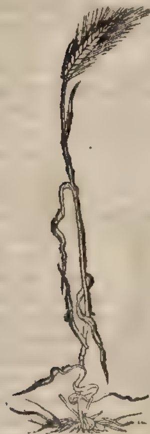
Quantùm ex priscis Plinio & Dioscoride coniecturam facimus de Zitho & & Curmi potiones Cereuisiis nostris proximas, nec dubiè designasse videntur: præsertim *Alam*, quæ vini vicem antiquitus supplebat Britannis: quorum ipse Dioscorides meminit, referens malum succum gignere & neruos tentare: quibus idem quod nobis, euenisse potuit, potissimùm plebi & Anglo-Britanicæ rusticæ turbæ, cui ad gulæ delectamenta potentiorem Alam è cauponariis expetenti, inexsaturabilis quæstus gratia, illà ex Maltho lixiuio aquæ vice macerato, imponitur, sic enim magis compositam & grano potiorem ementitur; caput ferit, lætamque opilionibus, colonis & naucleris stultitiam conciliat. Nec desunt nonnusquam inexplebiles nummorum vafri homines qui Bieræ pro Lupuli floribus camini fuliginem substituant, aqua salsa malthum macerantes, vt eo plùs sitiantur Bieræ, quò plùs sint potæ. Harum potionum & consimilium assiduo usu incommoda Dioscoridi memorata percipiuntur: quæ non possunt sine hepatis & viscerum summo dispendio assumi, Cerebro & neruis inde affectis & sanguine exusto, fit tuberculorum in facie & naso, vti elephanthicorum, eruptio, inde apud Anglo-Britannos in hunc vsque diem locus protrito elogio, *Asciuit sibi faciem & nasum rubrum, tuberosum commendatoris Alæ.* Maxima igitur in Cereuisia varietas; pro ratione, quantitatis frugum, mixtionis, compositionis, varias qualitates sortita. Germanis & Belgis Gentiana, Baccę Lauri Zeduaria, **Gaghel**/ Helenium, Lauendula, Saluia Hormini flores, Cuculus siue Cucubalus Indianus, [quem insanum seu furiosum Solanum faciunt] Chamæpytis, Coriandrum & consimilia unà cum Lupulo incoquuntur.

Ala Anglorum a priscis tradita videtur.

Limpidior, vegetior, benè defæcata Biera, cuius quidem faciendæ rationem docuimus, vt calidioribus innotescat regionibus, & penuriâ vini, eius vicem supplere possit, suauis & salubris est potio, alimentum bonum præbet, modò probè & ex optimis frugibus paretur & percoquatur. Tenuis autem quæ grani minùs, plùs aquæ recipit, humectando refrigerat, minusque alit. Ac inde malum succum gignit: renes, neruos & caput tentat: tormina, inflationes intestinorum, quemadmodum & recentior epota, stillicidium vrinæ, crassum succum, calculum renum & vesicæ parit. Lutetiana crassa, dum recens pessima. Additur Lupulus Bieræ vel Alæ duplici ratione: cùm ob saporem & conseruationem, tum quia crassum succum Zithon procreare literis prodatur, cuius erratum & noxam emendaret, aperiendo abstergeret, per vrinas crassa pituitosaque excrementa venarum, renum, vesicę, citra magnam calfactionem educeret: docemur enim à Mesuæo in Syrupo è succo Lupuli & Byzantino, aliisque Neotericorum compositionibus Lupulum, non secus ac Fumariam, sanguinem purgare & defæcare, eiusque ebullitiones compescere: iecoris intemperiem calidam, internosque feruores, febresque biliosas & pituitosas arcere: Quem eundem effectum præstant turiones siue Asparagi vere erumpentes, cibo & acetariis. Floribus tamen, quia temperatè calidi, secus euenit, vti de coriandro monuimus Aduersariorum pagina 314. Quod caput feriant, è Cereuisia non reiiciendi; neque illis causa rheumatismorum & articulorum defluxionum, vt nonnullis doctis Anglo-Britannis perplacet, attribuenda: sed potiùs ingluuiei, crapulæ, mollitiei, blanditiis, & gulæ oblectamentis quibus sunt dediti, ascribere debent: quia Ala ipsa potentior, sine

ris, aut Lupulo pauxillo concinnata, non secus ac vinum, abditissimas permeat cerebri membranas, eademque infert incommoda. Lupuli flores non nocent qualitate, sed quantitate, quemadmodum vinum & optima quæuis temeta.

HORDEVM DISTICHVM.

Breuiore culmo est Hordeum, quàm vel Triticum vel Secale, foliis latis, spica longis asperisque horret aristis, quæ singulæ è singulorum granorum capitibus exeruntur; grana verò gluma tenui simplici clauduntur, quam nullâ tritura deponunt, nisi vel molarium confrictu, aut sacculi asperioris, calidâ prius macerata, aut denique pilâ. Cæterùm quod hîc distichon nominamus, duos habet granorum versus, quibus tamen interiecta & aliorum rudimenta, sed quæ nihil sint aliud quàm inutiles glumæ.

Gesn. coll. & hort. *Hordeum*. Trago *Hordeum alterum* siue *exiguum*. Dod. gall. *Hordeum paruum*; latin. *Hordeum distichum Galaticum* Columellæ. Ruell. Hordei alterum genus: ad hoc reducendum putat trimestre illud Hordeum Gallis *Secourgeon* dictum: erroris autem eos accusat, qui genus hoc Orizam asserunt.

Lobel. in Aduers. *Hordeum*, (nonnullis visum Siligo) *Vernum*. Obs. p. 15. *hordeum minus* Vere serendum, Hyemis impatientissimum. Eid. Adu. altera parte, *hordeum distichon*, Gallobelgis *Pamelle*, Germ. Klein gerst, id est, minus hordeum, siue Britannis Borealibus Common barly: Martio, Aprili, & initiò Maij duntaxat seritur, hyemis quippe & frigoris impatientissimum: vniuersâ sui parte gracilius, cubitum & sesquicubitum rarò superat.

C. Bauh. Phyt. & pin. *hordeum* 3. siue distichon: quòd spicâ binos ordines habeat. Plin. *hordeum* δίστιχον Galaticum Columellæ. *hordeum Cantherinum* Ruellio. *hordeum minus* Trag. *hordeum distichum*, Fuchs. Tur. Dod. in Diosc. Lob. Lugd. cui & *æstiuum* & *trimestre minus*. hordeum binis versibus Matth. Cam. *hordei* alterum genus, Cæs. Κρ〈ιθή〉. Germ. Sommer gersten / Futtergersten / Klein gersten. B. Zoomer gerst. Gall. *petit orge* & *orge mondé*, *orge à deux rancs*. Ital. *orzo*. H. *Ceualla*. Angl. Barly.

HORDEVM POLYSTICHVM.

Cap. XIII.

INconditi & multi sunt Polysticho seminum versus, quorum si quis ordo, ad Hexastichum accedunt.

Trago germ. *hordeum alterum* siue polystichum: Lat. Hordeum 1. siue maius, quatuor, sex & octo versibus. Ruell. *hordeum* binos, ternos, quaternosque, item & quinos spicarum versus continens. Lobel. Obs. p. 15. *hordeum* polystichum, Autumno serendum. Eid. p. 19. *Siligo Tragi*, *Olyra Dioscoridis*: In Aduers. *Olyra*, Siligo Tragi, seu Far candidum, Olyra quæ Zea Herodoto, Triticum amyleum, non Siligo vel Setanium, vt nonnulli putarunt. Existimo Lobelium nesciuisse quid scriberet, quia Tragus non eandem constituit plantam Siliginem & Far candidum, sed diuersas: nec etiam demonstrat quam plantam intelligat. Dod. Gall. *hordeum* quatuor vel pluribus versibus. Hordeum maius: Lat. *hord. polystichon*. Tabern. *Hordeum* polystichum hybernum. Hoc hordeum bene repræsentatur effigie Lobelij in Icon. plant. p. 28. exhibita, sub inscriptione hordei. — *Synonyma* — *Lob. not.*

C. Bauh. pin. *hordeum* 1. [ita etiam phyt.] siue polystichon hybernum. Hordeum Brunfels. Matthiol. Lac. Ges. hort. Lobel. Dodon. Lon. Cast. Cæs. Ger. Hordeum maius Tragi. Hordeum polystichum. Fuchs. Tur. Dod. Gall. [cui & hordeum cantherinum.] Lugd. Tab. Hordeum primum Ang. Hordeum secundum hyemale, Cord. in Dioscorid. Polystichum dicitur quia in multos versus spicatur: est enim differentia in spicarum forma, magnitudine & granorum numero: quoddam binos, quoddam ternos, quaternos, quinos, cúmque plurimùm senos versus habet: sic aliud rotundius & minus, aliud oblongius & maius, aliud candidius, aliud nigrius.

Κριθὴ πολύστιχος, Germ. Wintergersten / Grosse gersten. Belg. wintergersten / Gallis, *grosse orge*, *orge à plusieurs rancs*. — *Nomina linguarum*

HORDEVM HEXASTICHVM PVLCHRVM.

Cap. XIV.

BReuior sed thorosior Hexasticho spica, senis granorum versibus constans, inter quos & paleæ inutiles breui mollique arista donatæ intercurrunt: at solidorum granorum gluma in valentulam, asperam, longamque aristam facescit. — *Descriptio*

An Cordo in Diosc. hordeum sine tunica, hordeum Italicum & Romanum, hord. hexasticum: si glabrum suum, de quo in Hist. tractat, intelligit, cur vocat Hexastichum quod non magis sine tunica, quàm distichum erat appellandum. — *An hordeũ sine tunica Cordo*

Ruell. hordeum hexasticum, Cantherinum quorundam. Trago, hordeum cum sex ordinibus. Dod. Lat. hordeum sex versuum, ἑξάστιχον, Cantherinum Columellæ.

C. Bauh. pin. hordeum 2. (& phyt.) siue polystichum vernum. Hordeum senis versibus, Matth. Cam. hordeum Septentrioni notissimum πολύστιχον, Lobel. Obs. hordeum polystichum vernum Lob. Icon. hordeum polystichum æstiuum, & hordeum trimestre polystichum Tabern. — *Synonyma*

HORDEVM DICTVM GERMANIS ORIZA.

Cap. XV.

QVanquam culmo, foliis, geniculis, cum hordeo vulgari conueniat, ex spica — *Descriptio*

tamen euidens cuilibet discrimen, est enim lato-compressa duobus versibus constans, granorum hordeaceorum, habitiorum, paleaceo cortice, grano adhærente clausorum, quorum singula in longam asperamque aristam desinunt: inter geminos hosce versus duo alij vtrinq;, id est, quater gemini intercedũt, paleacei, nullum granum continentes, mollicellis & breuibus aristis donati.

Columellæ Far candidum Trago.
Trag reprehe.

Hordei genus hoc, *Germanicam Oryzam* Tragus appellauit, iudicauitque nihil aliud esse, quàm Columellæ Far candidùm, Tragum frumentaceum Dioscoridis. Habet autem lib.2.cap. 22.figuram ineptam sub titulo candidi Farris. Teütscher Reiß & Ame'korn/ quod nomen, vt & ipsa figura, non videtur ad dictum caput pertinere. Cap.22.vocabat Farris genus & Venniculum album.

Zea genus Dod.

Dodonæo hist.Frumentum & Lat.in fol.consentaneum videtur ad Zeam referre Oryzam Germanicam à Trago nuncupatam. Tragum autem, Farris speciem & *Tragum cerealem* existimantem, reprehendit, vt qui veritatem assecutus non sit. Tragum namque rem factitiam asserit, ac subdit: Olyræ autem magis similis Oryza hæc Germanica est, quæ à Dioscoride Zeæ generi adscribitur; aut Plinii Santalo, Farris Gallici specie, nitidissimi grani: illic Brance, ait Plinius, vocant: aut certè Farri Clusino, quòd fortè idem cum Plinii Santalo est: vtrumque enim candidum, & Clusinum, à Clusio dici potuit: oppido transpadanæ Italiæ, quæ aliâs togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quominus hæc Oryza, vel Clusinum, vel Olyra sit, sola vtique erit vernalis satio. Nam Olyra & Clusinum Far, ex hybernis sementibus sunt. Adeò certi, de plerisque frumentaceis, definiri nihil potest: cùm propter Veterum ipsorum breuitatem, tum frumentorum appellationes, aut diuersas, aut sæpenumerò, confusas eandem rem aliis aliter subinde appellantibus.

Santalo Plinii. Aut Farri Clusino. similis.

Frumenti barbati genus Dod. redarg.

Ruellius Farris Gallici, siue Frumenti Barbati genus quoddam esse ait, cuius gramen candidius, ac spica minoribus aristis circumuallatur, quàm Locularis, quod, inquit, Clusinum putatur: istud autem an simile sit, vel idem cum Oryza Germanica, expendendum est. *Hæc Dodonæus,* qui præter sententiam Tragi, Oryzam Germanicam Zeæ speciem facit? quamobrem cùm planta ei incognita fuerit, eius de nomenclaturis opinionem probare non possum.

Synonyma

C.Bauh.pin.*Zea* 5.(3.phyt. vbi est Zeæ genus, Oryza dicta) siue Zeocryton, seu Oryza Germanica: vt & Trago (cui & Tragum cereale & Far gallicum, & frumenti barbati genus Ruellii videtur. Olyra Aduers. Far, Teutscher Reiß, Cast. Typha Theophrasti, Tab.

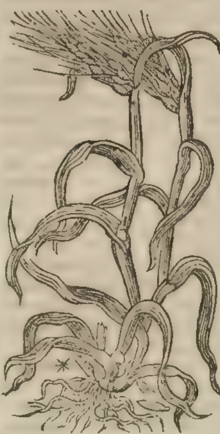
Locus & Tempus.

Semen habui primò Stutgardia nomine Reiß-samen, quod satum in horto Ill.E.C.Monbelgardi descriptam produxit. Oryza Germanica, quæ ex æstiuarum, siue trimestrium numero est, dicitur apud Mediomatrices cum aliis trimestribus seminibus lætissimis agris coli.

Tradunt Oryzam Germanicam in cibo vsurpatam aluum emollire, rursus Oryzam illam peregrinam, aluum supprimere. Vtilis autem germanica ad multa culinæ opera, laudaturque præsertim ad pultes, ob albedinem: cibis admixta ori grata est: cum lacte oryzæ modo decocta, probè alit, teste Dodonæo.

HORDEVM NVDVM, SIVE Gymnocrithon.

Cap. XVI.

Hybridam dicas Gymnocrithon, cuius spica Hordeaceam imitatur, horrido aristarum barbitio: at verò grana ruffescentia, vtrinque acuta vnâ facie sulcata aduersæ partis mucrone germen lógiusculum ostentátia, gluma simplici obuoluta, leui etiam digitorum attritu, faciliùs quàm Triticea, exiliunt: si quis autem versuum ordo obseruari possit, quaterni ii videri possunt: porrò folium latum, multum, calamos amplectitur.

Trago, qui tertiam Speltæ speciem asserit: χόνδρος.i.e. Halica, & Far adoreum Columellæ esse videtur, eiusdemque Venuculum rutilum, quod Germ. Kern vocat. Dodonæus contra Farris speciem esse negat, nec cum Chondro aut Alica, vt pote rebus factitiis conuenire statuit. Zeis autem annumerat, Zeopyrumque quoddam esse pronunciat, grano nudo. Suspicor ego Dodonæo minùs fuisse cognitum hoc Hordeum nudum, quæ de eo scribit desumpta sunt ex Ruellio & Trago: placet tamen figura quæ Cordo in hist.cap de hordeo glabro apposita est cum hac annotatione, Dodonæus, à quo hanc imaginem mutuati sumus, Zeopyron vocat, & ex Galeno Gymnocrithon, i.e. Hordeum nudum. Perpendendum autem an Cordus hoc etiam intellexerit, per hordeum sine tunica. Si hoc intelligit, ceu antè quoque monuimus, non placet vocari Hexasticum. Cantherinum putarit dicendum Ruellius, quòd folliculo castratum nascatur. *Hordeum mundum* vocant Galli.

Caspar. Bauhin. pin. Zea 4. siue Zeopyrum (sic etiam in Phyt.) seu Tritico-speltum, quod naturam habeat τῆς ζειᾶς κ. πυρῶ: ζειόπυρον κ. γυμνόκριθον Galeno: Hordeum alterum Anguil. Zeopyron Dod. H.Lugd. & Tabern. Zeopyrum siue Tritico-speltum, Hordeum nudum vulgò vocatum Lob.in Adu.p.8.Obs.p.18.Ic.plant.p.30.Hordeum glabrum Cord. histor. hexastichon, hodie hor-

hordeum sine tunica, Cord.in Diosc. Hordeum nudum Gesn. hort. Ger.mundum, Cæs. Hordeum γυμνόκριθον, Cam.

Satum Vere in horto Ill.E.C.Montbelgardi, semen maturuit Iulio, & paulò citiùs quàm in Oryza Germ.

Seritur plerisque Germaniæ locis ad pistrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vsum præbet.

HORDEVM MVRINVM.

Cap. XVII.

Hordei fibrosis radiculis & foliis donatum, culmos erigit cubitales, multò tenuiores, spicas quoque breuiores, aristis mollioribus armatas, glumâ tenui, quæ nullum gramen tegit.

An de hoc Plinius lib.22.cap.25. Est herba Phœnicea Græcis appellata, Latinis verò Hordeum murinum. Hæc trita è vino pota præclarè menses ciet. Ex quibus apparet annotante Dalechampio, hanc aut prorsus diuersam esse à Phœnice Dioscoridis, aut apud Plinium legendum menses cohibet. Phœnix enim Dioscoridis in austero vino pota manantem vulua sanguinem sistit & alui profluuium.

Trago Germ. Hordeum alterum, das ander Graß. Verum Hordei vitium: Lat. Lolium tertium. Tabern. Hordeum spurium (& Gerardo) Aristidia, Gerstenwalch, Bastaert gersten. Lob. in Adu.p.7. Obs.p.18. Ic.p.30. Hordeum spontaneum spurium, vulgò *Soucrion*. Turn.& Cæs.Hord. murinum: Dodon. Lat. Hordeum aut Triticum murinum, vulgò Muyse Corn. Anguill. Holcus Plinii, Aristida aliorum. H.Lugd.Gramen hordeaceum, Holcus Plinij, p.427.

Geneuæ, (vbi, vt & alibi, passim prouenit) quibusdam *Carcallon* nominatum fuit.

Graminis Loliacei tertium genus Tragi, quod Hordei ipse vitium esse asserit, Thalius duplex facit: Maius bicubitali culmo in montibus, longiorique spicâ: Minus culmo & spicâ breuioribus, in collibus aridioribus, aliisque asperis locis, ac secus vias. Hinc C.Bauh. phyt. Gramen 109. siue hordeaceum minus, Plinio *Holcus* à trahendo dictum, eò quòd aristas à corpore educat: ob id *Aristidam* quidam vocant: Item, Gramen 110. siue hordeaceum maius. Eid. pin. Gramen hord.1.siue montanum, vel maius: Item Gramen hord.2.siue minus & vulgare.

HORDEVM VRENS NOVÆ HISPANIÆ.

Cap. XVIII.

Narrat Nic.Monardes ad se perlata esse cum aliquot aliis plantis ex Hispania noua, semina huius plantæ, quæ *Ceuadilla*, id est, Hordeolum, istic vocatur, à similitudine quam cum Hordeo nostrate habet, in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus, & Lini semine neutiquam maius, verùm longè aliis facultatibus præditum.

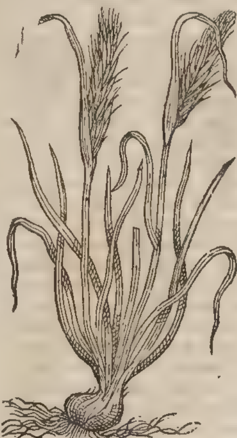
Orzada nouæ Hispaniæ Monardi & Castori. *Ceuadilla* Monardis Clus. Hordeolum Monardis Hist.Lugd.p.1907. Hordeum 4.siue causticum, propter similitudinem huc relatum Casp. Bauh. pin.

Aliis siquidem ab Hordeo facultatibus præditum est. Etenim nunquam auditum est aliquam aliam plantam adeò vrente & caustica vi præditam: ita vt vbi cauterium necessarium est in gangrænis, & impuris, putridisque vlceribus, eosdem præbeat effectus, quos non modò sublimatum, sed etiam ignis præstare posset. Etenim vermes in vlceribus necat, putridaque vlcera expurgat, puluis eius sensim inspersus, maiore minoréve quantitate pro vlceris magnitudine, adhibitis præseruantibus quæ in huiusmodi remediis vsurpari solent. Itaque cùm eius facultates infringere volunt, puluerem stillatitio liquore rosarum aut plantaginis excipiunt, linumque aut ellychnium eo intinctum vlceribus & gangrænis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur pro periti Chirurgi iudicio. Eadem ratione vsurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerumque infestantur. — *Vires. Cauterium. Vlcera.*

GRAMEN BVLBOSVM EX ALEPO.

Cap. XIX.

Ex oliuaribus, multis laceris, tunicis vestitis, bulbis pendent, fibræ robustæ culmi pedales crassiusculi, foliis insignes, angustis, palmaribus, scapo gerit spicâ Hordeo murino similem, palmari minorem, glumis densis, longis, calamo appressis, sursum spectantibus, in breuem aristam singulis desinentibus. — *Descriptio*

C.Bauh.phyt.22. Gramen bulbosum ex Alepo quod solùm vidimus siccum inter plantas. Gramen 8.siue bulbosum ex Alepo, siccum apud Fratrem visum. Plin. Gramen nodosum à radicis forma: 5.siue bulbosum ex Alepo. — *Synonyma*

Gramen bulbosum Alepi habui à Valerando Doræo nostro.

AVENA ALBA ET NIGRA.

CAP. XX.

Deſcriptio

HAud ita facilè & promptum ex radiculis fibroſis, culmis geniculatis, foliis gramineis diſcrimen; at in panicula euidẽtiſſimum, quo à reliquis frumẽtaceis ſine negotio diſtinguas licet, quæ iubæ inſtar tremulis ſtaminibus explicata, glumis geminis laxioribus hiantibuſque, gemina grana oblonga, alba, nigra, ſuis item aliis glumis, corticibuſue duris haud difficulter cedentibus, niſi molendino, inuoluta, quorum granum alterum habitius ariſtas habet laterales, grana ſuis durioribus glumis detecta villoſa ſunt.

Gaza notatur

Theophr. 8. hiſt. cap. 9. inter ea quæ Tritico & Hordeo ſimilia ait, Auenam (βρόμον. Ridiculè hîc omnia à Gaza tranſlata.) recenſet: ſed radice numeroſiore conſtare aſſerit, & multis diſpergi culmis, ac veluti ſilueſtre quoddam & immite ſemen multiplici tunica integi.

Dioſc.

Dioſcorides Auenam (βρόμον) tum calamo, tum foliis Tritico aſſimilat, ſed geniculis ab eo diſtinguit. In cacumine verò dependentes veluti paruulas locuſtas bipedes gerit, in quibus ſemen continetur.

Plin.

Plinius lib. 18. cap. 10. Bromon inter externa recenſet, ab Oriente inuecta, Oryzæ ſimilia: alibi inter vitia ſegetis Auenæ græcæ (non ſilveſtris, quam ſterilem Virgilius vocat. Auena græca, Bromos: Auena cui ſemen cadit, Ægilops. Dal.) Auenam rurſus vocat Frumenti vitium, & Hordeum in eam degenerare ſcribit, vt poſtea fuſiùs dicetur. Cæterùm, Auenæ ſemen maximè nudũ tradit, in quo aduerſari videtur Theophraſto, inquit Cæſalpinus, qui Bromon multiplici tunica tegi teſtatur, & alibi, inquit, Auenam maximè natura operuit, vbi græcè Crocos legitur, quam vocem Auenam vertit Theodorus, ſed Bromos legendum eſt. Sed Plinius nudum vocauit: quoniam membranæ in maturitate dehiſcentes maximè nudum oſtendunt ſemen, proprio tamen cortice intectum, vt Hordeum & Spelta. Galenus frequentiſſimam in Aſia ait, & potiſſimùm in Myſia. Tertium autem genus Ægilops vocatur, manifeſtè quidem à Theophraſto Auenam vertit Theodorus; ſilueſtre quoddam & immite, quod magis in Hordeo naſcitur, terram vehementer extenuat, & multiplici tum calamo, tum radice conſtat, folio piloſo: cultris meliùs erumpit: & ſolum frugale deſiderat, & coli expoſcit, ſed deleri contumax: cùm annis alternis naſcatur: non enim ſimul prouenit ex omnibus ſeminibus, ſed partim anno primo, partim ſecundo: ſemen continuum, & bifidum cernitur, vt eius vna pars priùs naſcatur, altera poſteriùs anno ſequente. Dioſcorides autem aliam videtur deſcribere Ægilopis nomine.

Cornario Bromos eſt Auena ſatiua, & non ſponte proueniens, neque ex Hordeo degenerante producta. De bromo, inquit, Plinius ita ſcribit, vt & ipſum inter vitia ſegetis ponat, & cum Aegilope confundat, & tamen eadem quæ Dioſcorides de ipſo prodat. Germani Bromum Auenam albam; Ægylopa, Auenam nigram & barbatam appellant.

Idem alibi, Aegilops herba eſt, quæ Latinè Auena ſilu. dicitur, & erratica, & barbata, & nigra atque fatua, ea ſc. quæ inter frumentum vt pote eius vitium ſua ſponte prouenit, atque Hordeo in eam degenerante fit. Differt à Bromo, qui Auena frumentitia eſt, ſatiua, pura, & quam albã Germani vocant. Quum porrò Dioſc. l. 2. de Bromo egerit, falsò de eo in quibuſdam græcis codicibus lib. 4. poſt Ægilopa repetitur, ideoque hîc remouendus erit. *Huc vſque Cornarius.* Ei autem notam fuiſſe Auenam nigram vix dum credimus. Fatua ſiquidem non eſt: ſed æquè plena ac ipſa alba; eodem etiam modo colitur multis locis, nec deterior, interdum etiam melior, & grano maiore. Nobis præterea videtur cum temerè nimis hoc loco Theophraſtum erroris accuſaſſe. Differt enim Ægilops Theophraſti ab Aegilope Dioſcoridis, cui non conuenit Auena nigra. Sed à Cornarii ſententia alienus quoque eſt Dodonæus, duas Bromos conſtituens, vnamque frumentaceam, alteram verò herbam faciens. Et differunt ſanè etiam Dioſcoridis deſcriptiones.

Tragus Auenam duplicem agnoſcit, ſatiuam ſc. & ſilueſtrem. Sed ita rem tractaſſe videtur, vt quænam ambæ ſint, obſcurè admodum dixerit, nec facilè extricatu ſit. Theophraſtus (inquit cap. de ſatiua) tria frumenti ſylueſtris genera recenſet, Bromõ ſcilicet, Auenam, Ægilopa, & Lolium. Dioſcorides verò indifferenter hoc frumenti genus nunc Ægilopa, vt lib. 4. nunc Bromon nominat, videlicet lib. 2. vbi de Auena frumento peculiariter agit. Germani Habern vocant, nonnulli alii, videlicet impoſtores illi mendici, qui vt fœliciùs homines decipiant, propriam linguam confinxerunt, quam vocamus Betlerwelſch, hoc eſt Mendicorum Stadicorum Italicum, Spitzling ab acuto ſemine dixerunt. Serapioni *Daufir* dicitur, cap. 25. De ſylueſtri inter vitia frugum, ita diſſerit: Lolii primum genus in quibuſdam aridioribus pratis, & collibus, nec non ſtramineis domorum tectis, prouenit culmo, ſtipula & ſpica, Auenæ haud multùm abſimile, fructus expers, quare lepidè Plautus in Milite dixit.

Mirum eſt Lolio victitare te tam vili Tritico.

qui ſenarius in prouerbium tandem abiit, quo notantur luſcioſi & cæcutientes, vide Eraſmum in Chiliadibus. Hoc Lolii genus Plinius proculdubio intellexit, cum libro 18. cap. 17. ſcribit. Primum omnium frumenti vitium eſt Auena. Nam & nos Germani id vitii habern hoc eſt Auenam dicimus, ſed non ſimpliciter, ad differentiam enim frumenti Auenæ appellamus Gauchhabern/ vel Meußhabern, hoc eſt, Cuculi, vel Murium Auenam. Hæc Virgilio *Sterilis auena* nuncupatur, Dioſcoridi αἰγίλ.

Magna eſt autem inter doctos controuerſia, quidnam ſit Auena, quid Bromos, quid denique Ægilops, de quibus ingentia volumina conſcribunt.

C. Bauh. pin. Auena 1. ſiue vulgaris ita quoque phyt.

Phyt.] seu alba: Auena Brunfelf. Matth. Fuchs. Dodon. Turn. Amat. Lac. Lon. Aduers. Cat. Tab. Lug. Auena satiua & prima Trag. Auena vesca, Adu. Lobel. Obs. p. 19. Ic. p. 31. Ger. Auena frumentum, Cord. in Diosc. Auenæ prima species, Ang. Auena mitior & satiua, Cæs.

Auena, Græcis βρῶμος, forsan à βρῶμα quod cibū significat, & αἰγίλωψ Diosc. Ger. Habern/Boh. Hauere. Gall. Auoine. Ital. Biava, Auena, Vena. Hisp. Auea & Auena. Anglis Otes/Etes & Haûer.

Cæterùm, Auena calamina, est tibia vnde rustici plerumque cantare consueuerunt: Mart.

Dum tua multorum vincat Auena tubam.

Virg. Ecl. 1.

Syluestrem tenui musam meditaris Auena.

Auena item est, culmus & stipula: Virgil.

Seges vanis (vacuis) elusit Auenis.

Adhæc est Auena herba segetes necans: Virgil. Ecl. 5. & Georg. 1.

Infelix Lolium & steriles dominantur Auenæ.

Symmachus: Nec rubigo segetibus obfuit; nec Auena fruges necauit. Steriles tamen Auenas aut secundum situm Italiæ Virgilium dixisse vult Horatius Gramm. quòd in Thracia fructuosæ sint: aut ad discretionem earum quæ seruntur.

Auena quoque terram extenuat: in Hordeo nascitur: Tritico inimica est. Primum omnium Frumenti vitium Auena est, inquit Plinius, & hordeum in eam (nusquam hoc Theoph. sed c. 1. lib. 4. caus. Triticum & Hordeum sola in Lolium degenerare scribit] degenerat: sicut ipsa frumenti fit instar quippe cùm Germaniæ populi serant eam; neque alia pulte (eam hodie quotidiano vsu frequentissimam Germani vocant Habermûß] viuant. Soli maximè cælique humore hoc euenit vitium. Sequentem causam habet imbecillitas seminis, cùm diutiùs retentum est terrâ, priùs quàm erumpat. Eadem est ratio, si cariosum fuit cùm sereretur. Prima autē statim eruptione agnoscitur: ex quo apparet in radice esse causam. Est & aliud ex vicino Auenæ vitium cùm amplitudine inchoata granum, sed nondum matura, priùs quàm roboretur corpus, afflatu noxio cassum inane in spica euanescit quodam abortiuo.

Terram paucis annis exhaurire Auenam, scribit etiam Virg. Georg. 1.

Vrit enim Lini campum seges, vrit Auena.

Loca amat rigua. Vere sata, sub finem æstatis maturescit.

Bromi semen vtile est ad cataplasmata, quemadmodum & Hordeum, sed & pultem ex ipso faciunt quæ aluum sistit. Succus autem ex ipso, à tussientibus, commodè sorbetur, Dioscoride & Plinio autoribus. Bromus est cibus iumentorum [inquit Galen. 1. alim.] non hominum, nisi fortè in extrema fame, ex hoc semine panes facere cogantur. Extra famem verò ex aqua coctum editur cum vino dulci aut sapa aut vino mulso, similiter vt Typha. Caliditatis autem satis particeps est similiter vt illa, etiamsi non similiter durum sit vt illa. Quare etiam alimentum minus corpori exhibet. Et alioqui panis ex ipso factus insuauis est, non tamen ventrem supprimit, aut impellit, sed hac parte medium obtinet. Item 5. simpl. ait: Bromus est quidem vnum ex frumentaceis [σιτηρῶν legendum fortè pro ὀσπρίων] sed vt medicamentum similem Hordeo vim habet. Impositum enim siccat, & discutit moderatè & citra mordacitatem. Est etiam frigidiore paulò temperamento & aliquid astrictionis habet, vt etiam alui fluxionibus prosit. Quod verò Plinius ait Germanos auenaceam pultem edere verum hodiéq; est: sed quod nō alia pulte viuant falsum:

Nostri [Cornarij verba sunt] ex Bromo Auena farinam crassiorem instar Crimni faciunt, quam cum aqua coctam addito butyro edunt aut sorbent. Et ex farina tenui pultem parant. In Saxonia, magna farina illa, crassior & velut Crimnon apparata, omnibus ferè obsoniis aspergitur, vnà cum sale & simul coquitur. Prudens œconomus & ouorum recentium cupidus, Io. Collerus, mense Ianuario gallinis Auenam tostam exhibuit, vt citiùs & frequentiùs oua parerent, quod experimento comprobauit.

AVENA NVDA.

CAP. XXI.

Minùs pertinaciter glumis hæret Auenæ nudæ granum, haud dissimili argumēto sic appellatæ, atque Hordeum nudum, non enim habet durum corticē, vt Auena vulgaris, sed plures glumas, tunicásve tenues, paleaceas, porrò autem granum ipsum habitius est, & ex albo fuluescens, quodammodo simile Auenæ, [illegible] Fuchsiana minùs placet. *Descriptio*

Auena nuda Lob. 1. in Aduers. pag. 9. Icon. p. 32. Dodon. Tabern. Ger. & C. Bauh. qui tertiam facit. *Descriptio*

ÆGILOPS QVIBVSDAM ARISTIS RECVRVIS, SIVE AVENA PILOSA.

CAP. XXII.

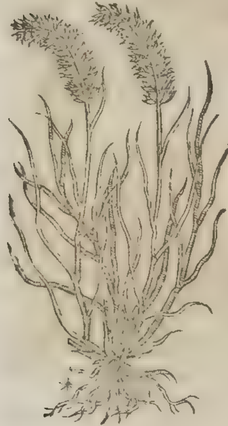
Folia sunt Auenæ foliis æmula, spica verò, si quæ alia eius generis Cerealium, admodum speciosa, pedalis, rariùs tamen, glumis stipata: Hę quippe aliàs binæ, aliàs ternæ, longis & trium vnciarū pediculis hærent, perquàm elegantes, glumis vtrinque munitæ oblongis, lucentibus, striatis, pallidè partim virentibus, partim virescentibus, latioribus quàm in vulgari Auena, cui similia grana intus bina communiter, rariùs singularia, fuluo ac penè ruffo colore prædita, pilis flauescentibus ac pulchrè, Byssi instar, lucentibus, obsepta, quæ ferè Auenæ granis longiora sunt. Secus quas aristæ exeunt gemellæ, longæ, duarum aut trium vnciarum nutantes atque incuruæ, vti crura τῶν ἀκρίδων seu

locustarum sylvestrium, rigidiuscula. Spica Auenæ spicam pulchrè æmulatur: nam in eius modum ex granorum, vti coniicere est, pondere, pedicellorúmque subtilitate, ita pendulæ atque tremulæ hærent glumæ, vt nec pendulas nec surrectas quis simpliciter dicere queat.

C.Bauh.phyt. Gramen 106. siue Festuca sterilis tertia: Eid.pin. Gramen Festucæ 13. siue Festuca utriculis lanugine flauescentibus, Αἰγίλωψ Diosc. Theophr. (vbi Gaza Auenam vertit) Gal. Oribas. Aegin. Hordeum festuca, seu Aegilops, Plinio. Aegilops Bromoides Belgarum, Lob. Festuca, prior Dod. Auenæ tertium genus sylu. Cæs. Auena sylu. seu nigra Thal. Aegilops Dodonæi, inter Aegilopem & Bromum media, Lugd. Aegilops sexta, Bromoides 2. Tabern.

Locus. Reperitur in Germaniæ ac Belgii agris. Sunt autem facultates incognitæ, et nondum exploratæ vires.

GRAMEN CVM LOCVSTIS paruis candidis pilosis, semine auenaceo. CAP. XXIII.

Descriptio. INter nostras plantas siccas obseruamus gramen, nescimus ubi collegerimus, ei sesquicubitalis calamus, tenuis, geniculatus, foliis septus tenuibus palmaribus; spica summo culmo vnica sextantalis, minimùm diuulsa, glumarũ binarum paruarum complexu semen semper continet vnicum Auenaceum, minùs nitida lanugine obsitum, quali carduorum semina sunt prædita, radix obliqua geniculatim incedẽs.

Clusius sub inscriptione Graminis montani Auenæ semine, sic in pann. & hist. describit: Elegans mihi videtur alterum genus Graminis mõtani spicati, cubitalibus culmis constans, tenuibus, geniculatis, qui palmaribus angustisque foliis septi, summo fastigio desinunt in tenuem oblongamque & nutantem spicam, in lanuginosis glumis, grana nudæ Auenæ similima ferentem: radix tenuis est, multisq; oblongis fibris prædita, singulis annis anteriùs serpẽs, vti Spartũ & Iunci.

Icon. Clusii figura quam assumpsimus minùs placet. Tabern. Ic. & hist. (vbi 18.) *Gramen auenaceum*, Haber Graß. Casp.Bauh.phyt. *Gramen 40. siue montanum auenaceum lanugin sum.* Eid. pin. *Gramen auenaceum. 5. siue montanum lanuginosum.* Hordeum distichon Gerar. icon.

Locus & Tempus. Nascitur secundum uias, in montanis vmbrosisque Pannoniæ, Austriæ, & Bohemiæ: semen autem Iulio mense maturum obseruabat Clusius.

GRAMEN LOCVSTIS RVBRIS. CAP. XXIV.

Descriptio. CAlamos habet cubitales & altiores, graciles, geniculatos, foliis multis palmaribus & sesquipalmaribus ferè glabris stipatos, spica summo culmo sedens duarum triúmue vnciarum longitudine: iubæ aliquatenus similes, glumæ rubentes Auenaceis similes, mixticæ tamen breuiores, crassiores, læues, tremulis petiolis appenduntur: radices fibrosæ, à capite vno pendulæ, in obliquum aguntur.

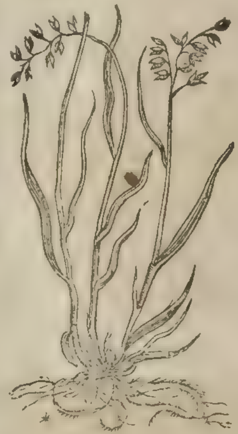
C.Bauh.phyt. *Gramen 41. siue auenaceum non lanuginosum*, aliquid cum gramine montano spicato Clusii Pann. p. 717 similitudinis habens: Eid. pin. *Gramen auenaceum 2. siue mont. auenaceum locustis rubris*: 71. in prod.

Variat caule læui in montosis: in dumetis humidis foliis cauleque subasperis.

C.Bauh. qui mihi misit, scribit Iulio & Augusto reperiri in montanis vmbrosisque circa arcem Badenvvilam in Marchionatu & Richenstein Basiliensium. Nos autem obseruauimus circa *S. Hipolitum & S. Vrsane.* in rupibus, florens Maii principio.

GRAMEN AVENACEVM, RARIORE grano, nemorense, Danicum.

SEsquipedali & bipedali, gracili, nitido, lucido & tremulo culmo, supernè breuiore, rarioreque, Auenacea gluma ornato. Radix summo cæspite, Graminis canini quadantenus, sparsa; sed villis lõgioribus annexis: foliis superioris sylua rum auenacei Graminis descripti in Stirpium Illustrationibus nostris, exilioribus, vti tota planta. Casp.Bauh.pin. *Gramen auenaceum 3. siue locustis rarioribus.*

Loc. Fagineis siluis montosis, non procul à Cronenburgo, vuido solo collegit Lobelius.

ÆGILOPS VETERIBVS ET IN GENERE. CAP. XXV.

AEgilops Dioscoridi herbula (βοτάνιον) est folia Tritico (πυρῷ) similia habens, sed molliora

liora, & in summo capite suis inclusa folliculis [hæc omittit Corn.] semina duo aut tria, rubra, è quibus aristæ velut capilli exeunt. Sed quid impedit, inquit Marantha, Ægilopem quaterna vel etiam plura in summo capite habere semina: etiamsi Dioscorides dicat bina, ternáve illi inesse.

Hordeum enecat Festuca, ait Plinius, quæ vocatur Ægilops, quòd poculorum ægilopas sanet, folio Tritici.

Plinium Ægilopem Auenam græcam vocare, & Festucaginem à Gaza reddi, legimus apud Hermol.Coroll.752.& Io.Agricolæ cui præterea Ægilops Diosc.est Auena sterilis Virgilij.

In Ægilope [inquit Leonic. in Plinij errata apud Brunfelf.to.no 2.] nescio an magis accusandus sit Plinius, qui in rebus adeò vulgatis, quibus nomina Latina non deerant, Græcis vtendum censuerit: an potiùs quoniam de eisdem herbis græcâ appellatione monstratis illa affirmarit, quæ sensus falsa esse deprehendit. Ex Theophrasti verbis, quorum magna ex parte sententiam Plinius, de vitiis frugum agens, exprimere studuit, facilè ostenditur Pliniani erroris in Aegilope, origo. Postquam enim Theophrastus fecerat de Orobanche mentionem, quæ amplexu suo Eruum strangulat, subdit eandem esse Aegilopi, quam Auenam Gaza conuertit, interimendi rationem, ideò subiunxit Plinius, Hordeum enecat Festuca quæ Ægilops vocatur. Cur autem Ægilopem potiùs quàm Auenam eodem loco dixerit Plinius, eam rationem affero, quòd cùm Græci duo Auenæ genera facerent, Bromum sc. & Aegilopem, hoc verò discrimen nemo reddidisset in Italia, ob id Plin. lib.18.cùm Auenam inter vitia frumenti collocasset, paulò pòst de Festuca quæ vocatur Aegilops, edisserit: non quòd nesciret Auenæ id esse quoddam genus, vt nonnullos cauillari inquit Branfelsius, me scil. innuens &c. Plinium in meo libello non reprehendi quòd nescierit Ægilopem esse quoddam Auenæ genus, sed ob id, quòd eodem capite modò Græcâ, modò Latinâ voce in eodem Auenæ genere vti voluerit. Nam quod Plinius lib.18. Auenam [illegible] frumenti vitium & Hordeum in eam degenerare, hoc idem Theophrastus libr. 6.de plantis & Galen. lib.1.de alim.de Aegilope etiam testatur. Quod verò etiam paulò post Plinius ait de Ægilope Hordeum necari, idipsum Theophrastus lib.5.de causis plant.licet alio modo quàm Plinius Aegilopi tribuit. Alterum quoque fastigium Plinius, si non eodem capite: saltem libro, aliquando Bromon, aliquando Auenam nominauit &c. Cur Plinius Ægilopem circumligando se Hordeum dixerit interimere, non scirem reddere rationem cùm nulla Auenæ species, quæ id faciat agnoscatur, sicuti neque Lolii &c. Sed cur Plinius in his apertis erroribus tam operosè defenditur abs te Brunfelsi vbi Plinius Ægilopis naturam peruertit &c.

Pro Plinio aduersus Leonicenum stat Pandulph. Colinutius, sed an Plinium sufficienter defendat, Lectoribus liberum esto iudicium. Ægilopem, inquit, quæ sylu. Auena sit, quis vnquam vidit vel iumenta vel homines vesci? Tum Auena Tritici & Hordei vitium est: quod duodevigesimo volumine docet Plinius. Ægilops verò (vt eodem loco Plinius) Hordei morbus est proprior non vitium, & Hordeo innascitur, quod quinto quoque & vigesimo volumine refert (populo etiam teste) duo esse Auenæ genera. Frugiferum vnum: sterile autem &c. Dioscorides quoque de Auena, Aegilopéque seorsum tractans, diuersas illas esse indicauit. Non Bromi quidem duas species, 2. volumine cùm referat, secundum à Romanis Auenam vocari: tum 4.volumine Aegilopen quoque à Romanis Auenam dici affirmat &c. Aegilopis semina maiora (quàm Auenæ) nigræ &c. Si Dioscoridis & Plinii scriptis & rationibus, & rei ipsius euidentiâ, diuersa esse mõstratur, [Aegilops & Auena] quis Leonicenum non errasse defendit, qui Plinii doctrinam taxare non sit veritus &c. Lectorum erit examinare an Plinium sufficienter defendat Pandulphus.

Plin.[illegible] Theophrastum non nusquam, vt lib.5.caus.Ægilope pro inani Auena, & lib.8.pro herba Hordeum enecãte, hic tamen corruptè Aegilopa legi: Plinium verò Festucam vocare, in eadémque dictione vagari, nunc frugem, nunc herbam facientem, testatur Rob.Constant.in Lexico.

Auena steriles. *Aegilops* herba est quæ *Auena* Latinè dicitur, sed ea quæ sua spontè prouenit, atque Hordeo in eam degenerante fit. Virgil. steriles Auenas dixit. *Bromos differt ab Aegilope.* Differt *Aegilops* à *Bromo*, quòd Bromos Auena frumentitia est, satiua, pura, & quam nostri albam vocant. Ægilops autem ex Hordeo degenerante, & inter frumentum sua sponte prouenit, vtpote eius vitium, & aliàs etiam enascitur, & Auena syluestris, & erratica, & barbata, & nigra, & fatua à nostris appellatur. *Theophr. & Plinius redarguuntur.* Confundit tamen Bromon cum Ægilope Theophrasti & ipsum in hoc sequutus Plin. Quum autem lib.2.de Bromo egerit Diosc.lib.4. post ægilopa falsò suppositus in quibusdam Græcis Codicibus habetur, & à nobis remotus est, inquit Cornarius. *Diosc. corrigitur.* Nobis autem non videtur ita temerè erroris accusandus hoc loco Theophrastus. Is enim nostro iudicio diuersam tradit Ægilopa à Dioscoridea, vt facilè est colligere ex eius verbis lib.9.cap.9.

Aequivoca Cæterùm quænam hodie sit stirps Ægilops, inter authores non conuenit. *Gramen Aegilops forte Matthiol* Est enim gramen quoddam Matthiolo, quod Ægilopem existimat. Est Festuca prior Ægilopis species Dodonæo: *Aegilops quorundã.* nobis Ægilops quorundam aristis recuruis, siue Auena pilosa. *Gramen gros* Habet Tragus Lolium secundum, Ægilopem Galeni, quod Gramen *gros Montbelgardicum* inscribitur. *Aegilops Narbonens.* Ægilops Narbonensis & calidarum regionum Lobelij. *Gramen tremulum.* Gramen quoddam tremulum à nobis describetur, quod est Ægilops vera Plinij, Trago. *Gramen nodosum.* Gramen nodosum suspicatur author Hist.Lugdunensis Ægilopa Plinij. *Hordeum murinum.* Hordeum murinum cognominat Ægilopa Schuuenck f. *Secale: Auena* Triticum secale an Ægilops, Bacchanelli. Ægilops dicitur de Auena tam alba, quàm nigra. *Bulbi genus.* Ægilops Bulbi genus Plinio libr. 19.cap.5. Hoc cuiusmodi sit, nondum certè reperire licuit. *Consolida regalis.* Ægilops Dioscoridis Brunfelsio in sua Exagesi, est Consolida regalis, de qua lib.25. Hist.n. *Aquilegia.* Ægilopa Dioscoridis, quidam autumant Aquilegiam, descriptam lib.10. Sed decipiuntur. *Quercus Cerrus.* Est porrò Ægilops ex Quercuum genere, quæ Cerrus cognominatur. *An Fagus sepium.* Hist. Lugd. per Ægilopa intelligit fortè Fagum sepium.

Nomina Linguarũ

Αἰγίλωψ Græcè, & Lat. Ægilops, Germ. Taubhaber/wild vnnd vnfruchtbarer haber, Gerstenratten, & Theod.Golio in Onom. Ausrüttete von der gersten/Vnkraut in dem gersten. Gallis, *Vne sorte d'auoine nommée Aueron, ou Aueneron, Auoine fole: Auoine sterile, Auoine sauuage*: adhæc Rusticis Gallis *Auron*, quasi *auenago* vel *auenula*: in Gallia Celtica, *Coquiele*.

Tempus.

In Hordeo non nisi post annum à semine suo nascitur.

Vires.

Herba cum farina imposita sanat Aegilopas, & duritias discutit: succus seruatur ad eadem

farinæ ammixtus,ac ſiccatus, authore Dioſcoride. Plinio, Aegilopas ſanat herba eodem nomine, ſemine contrito cum farina permixto, impoſitoque, vel ſucco: exprimitur hæc è caule, foliiſque prægnantibus, demptâ ſpica vt in trimeſtri, digeritur in paſtillos. Aegilopi Galenus diſcutiendi vim attribuit, id quod ex guſtu cognoſci ſcribit: leniter enim quodammodo acris eſt, imò etiam ex eo, quòd induratas inflammationes & ægilopas ſanat.

GRAMEN SIVE AVENA STERILIS.

Cap. XXVI.

Deſcriptio

QVemadmodum ſpontanea pleraque ſatis ſtrigoſiora, ita & ſuæ ſpontis Auena, ſatiuæ & culmi craſſitie & altitudine cedit, cæteroqui ei ſatis ſimilis, iubâ, glumis, mollicellis breuium ariſtarum ſetis, verum ſemine aut nullo aut craſſo, ſtrigoſo.

Locus & Tempus.

In pratis circa admirabilem fontem in Ducatu Wirtembergico Auguſto menſe florens.

ÆGILOPS BROMOIDES IVBA purpuraſcente.

Cap. XXVII

Deſcriptio

VAlidis ſed fibroſis fundatur radicibus, [illegible] las emittens plures, bicubitales, valentu[illegible], longis internodiis diſtinctas: *folia* Auenaceis longiora, ridicula, anguſta, ſubhirſuta, poriſſimùm quà à culmis abſcedunt; vagina ſiquidem culmum complexa glabra eſt, iuba purpuraſcens diuulſa. Inter glumas longæ, graciles, auenaceis ſtrigoſiores iubæ emicant: quà verò petioli glumis committuntur flaueſcens villus circumnaſcitur.

Locus

In Gallia Narbonenſi tam inter ſegetes, ſed rarò, quàm ad ſqualidas arvorum margines collegit Gener Cherlerus.

LOLIVM QVINTVM TRAGO, Hordei granis, ariſtis non admodum multis.

CAP. XXVIII.

LOlii 5. genus exiguis & oblongis Hordei granis, ſed ariſtis non admodum multis, nec aſperis armatum, Tragus Bromon Dioſcoridis eſſe iudicauit, ac præterea eorum ſententiam improbandam cenſuit, qui caput illud apud Dioſcoridem ceu ſuppoſititium pronunciarunt atque dãnarunt. Adductus, vt ait, authoritate Theophraſti, tria Lolii genera deſcribentis. Sed quænam conſequentiæ neceſſitas? Theophraſtus tria deſcribit Lolii genera, ergo hoc quintum eſt Bromos Dioſcoridis.

Tragus notatur.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 140. ſiue *Feſtuca ſterilis altera*: Eid. pin. *Gramen Feſtucæ* 8. ſiue *Feſtuca auenacea ſterilis humilior*. Bromos herba graminei generis Thalii.

PHOENIX VETERIBVS.

Cap. XXIX.

PHoenicis nomine hîc non intelligimus arborem illam, de qua lib. 3. cap. de palma egimus, ſed herbam, de qua Dioſcorides, hæc ſcripſit. Phoenicea herba [φοίνιξ] quam aliqui Rhun, alii Anchinopa vocant, folia quidem hordei, at breuiora & anguſtiora: ſpicam verò Lolio ſimilem, & ramos circa radicem ſenûm digitorum, ac ſeptenas octonaſue ſpicas. In aruis tectiſque recẽs illitis naſcitur. Vim hanc habet in auſtero vino pota, vt alui profluuium, erumpentemque ab vtero ſanguinem, vrinarumq; largiorem fluxum ſiſtat. Tradunt & nonnulli in puniceo vellere amuleti inſtar adalligatã, ſanquinem ſupprimere.

Eſt & herba Phœnicea appellata à Græcis, à noſtris ordeum murinum. Hæc trita ex vino pota, præclarè ciet menſes. Ita Plinius lib. 22. cap. 25. An verò eadem hæc ſit, quæ Dioſc. Phœnix, illud maximè ambiguum facit, quod menſes illam ciere dicit: quum Dioſc. Phœnix ſanguinem ſiſtat & alui ac vrinæ fluxum cohibeat. Galenus de Phœnice herba ſiluit.

Paulus Phœnix, inquit, quam alii Rhun vocant herba eſt Lolio ſimilis. Vim habet adſtringentem. Pota in vino auſtero omnia fluida ſiſtit.

Phœnix ea eſſe videtur, quam Germani (inquit Cord.) Taubenkorn appellant. Sicut enim Ægi[illegible]n eſt Auenæ, & *ſterilis Auena* dicitur, [illegible]ris Taubenhabern: ita phœnix Ordei [illegible] & ſterile Hordeum apparet. Et propte[illegible]ipium Anchinops, aut potiùs Anchi[illegible] Dioſcoride vocatur.

Guilandinus de Papyro affirmat falli Hermolaum, Ruellium Marcellum, & qui eos ſequitur Mathiolum (Rydium adde, Lobelium Dodonæum, & alios) quòd omnes perhibeant Phœnicem, puſillam Dioſcoridis herbulam, dici à Plinio Phœniceam, & Hordeum murinum, decepti nominum ſimilitudine.

Cæterùm, pro Phœnice herba, variæ à variis exhibentur plantę. Eſt nobis Pœnix Lolio ſimilis. Phœnicem Tragi ſuſpicor Ægilopem Matthioli. Phœnix, Leo, Carduus ferox, quid?

PHOENIX LOLIO SIMILIS.

Cap. XXX.

VT eſt eorum genus ferè quæ ſegetis nomine veniunt, ita & hoc vitium capillatam fibris radiculam habet culmis coactioribus plurimùm, ſeſquicubitum nonnunquam altis, perquàm tenuibus rariſque geniculis donatum; *folia* Triticeis anguſtiora, palmum aut ſeſquipalmum longa: *ſpica*. Loliacea ex atro vireſcens aut rubeſcens, glumis alternatim ex culmi faſtigio ortis, ſubiecto foliolo, Iunipero ſimili, non mordaci: *floſculi* frumentacei albi.

Lolium. [illegible] Trago das Viert Queckengraß / Lolium exiguum, Dinckel / Spelzen / Dort / quibulcam S. Peterkorn, & Wildtinckel / Ret Milo [illegible] Geſn. coll. ſtirp. Eid. in cat. Ein [illegible] der Gerſten gleich. Bintzen helmer, & Walder[illegible] / Lobel. Taubenkorn / Meußkorn / & Meußgerſten / Matth. germ. Belg. Muyſekoren: Gall. *Iuraye ſauuage*: It. *Loglio ſaluatico*: Boh. Myß[illegible] Fal Fol.

Phœnix Matth. Turn. Lacun. Dod. (cui & Lolium murinum) Caſt. Cord. Lon. Cæſ. Lugd. & Lob. Obſ. p. 21. Ic. plant. p. 34. Hordeum murinum, Guil. Lob. Tab. Graminis Loliacei 4. genus Tragi, Tal. Lolium rubrum Ger. Gramen Loliaceum 3. ſiue anguſtiore folio & ſpica: φοίνιξ Dioſ. coridi, à ſeminis colore phœniceo, Herba phœnicea

nicea græcorum, Hordeum murinum Romanorum Plinii, C.Bauh.pin.

Nascitur in aruis, secus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia, & Gallia frequens, & vbique ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus. *Eam proximè sequens Icon non malè repræsentat.*

LOLIVM GRAMINEVM SPICATVM CAPVT TENTANS.

Cap. XXXI.

Stipulas habet cubitū vnū, duos, trésve altas, striatas, paucis nodis articulatas, foliis amictas gramineis, in spicam ferè spithamæam desinentes, figurà peculiari, siquidem alternatim ex culmi lateribus grana terna aut quaterna, & quina, in paruas aristas desinentia, rubentia, triticeis strigosiora, glumis adhærentibus clausa, pedicellis breuibus connexa, pusillæ spicæ forma, exeunt,

Figura Lobelii in Obs.p.22.Ic.plant.p.35.titulo Lolij & Tritici temulenti meliùs placet, quàm nostra, quæ iam facta erat.

C.Bauh.pin. *Gramen loliaceum* 1. siue spicâ latiore. Αἶρα Diosc. Arist. Theoph. Gal. Orib. Ægin. Aet. Ζιζάνιον Constant. *Zinzania* Arabum. *Lolium* & *Aera*, Plinio. *Lolium* Ruell. Matth. Ges. cat. Ama. Cordo in Diosc. Tur. Dod. Cæs. Cast. Lugd. Taber. *Lolium* & *Triticum temulentum* Aduers. Lob. *Lolium verum*, Gesn. hort. *Lolium album* Ger. *Frumentum fatuum*, Lon. Variat: communiter aristas habet; sed sine aristis quoque Bononiæ obseruatur. 2. Eidem Gramen loliaceum latifolium spicâ angustiore, quod sic describitur: Gramen loliaceum latifolium spicâ angustiore: Ex radice alba, arundinacea, fibrosa, culmi aliquot bicubitales exurgunt, foliis paucis, latiusculis, oblongis cincti, quorum summo spica angusta, vncias quatuor vel quinque longa, Phœnici vel Hordeo marino similis. Basileæ circa Cliben, longioribus & breuioribus foliis varians reperitur.

Lolium autem esse αἶραν Græcorum, non est ambiguum, etiamsi Plinius diuersis locis, tanquam de diuersis agat. Αἶραν porrò vocarunt Græci, teste Lobelio, vt coniectura fert παρὰ τὸ αἴρεσθαι, quod est efferri & attolli, vel sursum rapi: rapitur quippe in cerebrum Lolii vapida nocua aura, atque dementiæ affinem tenebricosam vertiginem, temulentiámque efficit. Quo quidem maleficio vel infimæ plebeculæ notum, & inuisum plus satis est, præsertim Galloprouinciæ, Narbonæ, & passim in reliqua Gallia vbi *Turaye*, quasi ebriosa vel inebrians vocatur. Quippe etiam in Nortmannia, Belgio & Anglia, non solùm pani mixta farina, sed multò magis Cerealibus potionibus, *Ale* & *Byere* addita, & feruefacta, torpore & temulento veterno cerebrum opprimit, & opacat, reliquáque membra torpida reddit. At foris admotum, eiusdem ex axungia depositum cataplasma, eadem pellit incommoda, doloresque diuturnos artuum & pericranei soluit.

Spica similior nulli quàm Phœnici, vt scitè Dioscorides monet: eóque qui alterutram norit, ambas nouerit. Granum in dura tunica: stipula, radix, & reliqua Tritici, vel Secalis sunt: eóque ea in opinione, qui ex Theophrasto est Senensis, vt hæc Theophrasti pestis, rursum in Triticum redire solita sit: vt verùm dixit, ita ineptum & physices imperitum se prodit, quum de Hippocrate Historiam, è Plinio exemplum sexus humani mutati, adducit. Quippe neque ad rem facit hîc sexus mutatio, & in plantis sexuum distinctio non vera, sed metaphorica & figurata doctis meritò censetur: igitur res vera, ratio improba. Nullus enim non nouit hic defecisse Lolium à Tritico, nec in fœminam abiisse, sed in vitium quodpiam, aut aliam segetis speciem; calidius enim & siccius est Lolium reliquo quolibet frumento; improbum alendo, præsertim homini, Tritico autem planè contrarium natura. Hoc enim homini salubre, veterinariæ autem nex plerumque. At Lolium hisce, vti neque alitibus gallinis nocet nihil, illi tamen plurimùm, quare specificæ differentiæ sunt, non maris aut fœminæ, vt blaterebat Commentator. Quin etiam Lonicerus Germanus Botanicus minimè bonus. *Commentator Senēsis not.* *Lonicerus qualis Botanicus.*

Dicitur & ζιζάνιον Græcè: Arab. *Zizania* & *Sceylem*: Germanis **twalch**, cum in Hordeo nascitur: in Secale verò **trespe/trabsendort/**& **tresdorp**, Cordo. Vocatur & **Kühweitzen**, hoc est, Triticum vaccinum, & **Lulch**, corruptâ Lolii Latinâ voce. Belg. **Dolick**. Gall. *yuraye*, ou *yuroye*, & *luille*. Ital. *Loglio*. Hisp. *yoio* & *zezania*. Nomina linguarum

Nascitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, seminibus ipsorum corruptis, ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & solo quidem præsertim vliginoso per cœli, mensibus potissimùm hybernis, tempestatem humidam. Locus.

Lolium molitum vim habet emarginandi ac circumscribendi nomas, & putredines, & gangrænas, si cum raphanis & sale imponatur. Impetigines feras, & lepras cum sulphure vino & aceto curat. Cum stercore verò columbino, & Lini semine coctum in vino, strumas dissoluit, & quæ ægrè maturantur, rumpit. Cum aqua mulsa coctum ac impositum, coxendicum morbo laborantibus prodest, addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure. Idem suffitum conceptus adiuuat, authore Dioscoride. Plinius lib.18.cap.17 Lolium, inquit, non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potiùs quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Et paulò pòst. Aeræ granum minimum est in cortice aculeato. Quum est in pane, celerrimè vertigines facit. Aiúntque in Asia, & Græcia balneatores, quum velint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere. Et libr.22. cap.25. Aerina farina magis cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas. Cum Raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure viuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panes concoquit cum fimo columbino & Lini semine decocta in vino. Et ibidem inferiùs. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt vsu. Infœlix dictum est à Virgilio Lolium: Hoc tamen molitum, & ex aceto coctum impositúm- Vires.

q; ſanat impetigines,celeriùs quò ſæpiùs mutatũ eſt. Medetur & podagræ, aliiſque doloribus cum Oxymelite. Ratio hæc, Aceti ſextario vno diluuntur mellis vnciæ duæ. Iuſtum eſt ita temperatis ſextariis tribus, decoctæ farinæ Lolii addere vſque ad craſſitudinẽ, calidumque ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta. Atque hæc eſt veteris codicis lectio.

Plinius notatur. *Dioſcor. lectio ſuſpecta.*

Et ſanè Plinius neque integrè, neque diſtinctè medicamenta à Dioſc. præſcripta expreſſit: quanquam etiam Dioſcoridis lectio non ſatis probè ſit diſtincta. Cornarius ita diſtingui ac coniungi debere cenſuit, velut hîc reddidimus, maximè ea quæ poſtrema habentur, vt Iſchiadicis cum aqua mulſa coctum, & addita polenta, aut myrrha, aut thure impoſitum Lolium molitum prodeſſe velit: & deinde ipſum ſolum ſuffiri, & non cum aliquo ex his quæ præcedunt, quæ concoquendæ coxendicum affectionis gratia, commodè in catapiaſma Loliaceum ammiſcentur: Ineptè verò ad ſuffitus adhibentur. Deſiccat vt Galenus lib. 6. de ſimpl. medic facult. & excalfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus, magis quàm Iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ, verùm multũ n ab ab hac deficit. Secundum hoc, ponat ipſum quiſpiam in principio tertii ordinis excalefacientium, ſecundi verò in fine exiccantium: *Lolium*, autem frugibus, ex quibus Cereuiſia coquitur, permixtum, ebrietatem citò excitantem eam reddit: idem poteſt pani copioſius additum. Nocet verò & oculis, caliginem ipſis adferens: quod & Ouidius Faſtorum lib. 1. ſcriptum reliquit:

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Atque hinc natum videtur prouerbium: vt *cæcutientes Lolio victitare dicantur.*

GRAMEN *GROS* MONTBELGARD.

CAP. XXXII.

Deſcript. CAlamis eſt cubitalibus, nodoſis, in quibus folia graminea, ſummâ ſtipulâ ſpicæ complures in Iubæ formam conſpiciuntur, tenuibus, aſperis pediculis appenſę, vnciam circiter longæ, binis verſibus compoſitæ, granis nouenis, aut paucioribus, vix vnquam pluribus, Secales paribus, formâ aliis, rubris, canaliculatis, duris, gluma bifori hirſuta in breuem ariſtam (quæ poſtremæ glumæ geminæ) deſinente concluſis; radices multæ, capillares.

Feſtuca altera Dod. Dodonæus hanc plantam ſic deſcribit: Altera Feſtuca, quæ propriè Secalis vitium eſt, culmis foliiſque Secale refert, culmos obtinet Tritico Hordeóue tenuiores, in quorum ſummo veluti effuſæ pendent iubæ, Auenæ propemodum ſimilitudine, ſed breuiores, arctiuſque coniunctæ. Semina oblonga, ſunt, longitudine grani Secalini, ſed anguſtiora, tenuiora, leuioraque multò, quæ membranulis ſiue utriculis paruis continentur, è quibus cùm in area teritur, concidunt.

Germani Dort & Lülch vocant: Brabanti Drauich: Latinè Feſtucam alteram non malè quis dixerit. Nam inter ea quæ frugum ſimilitudinem gerunt, illaſque interim infeſtant, minimum ac leuiſſimum eſt granum: Feſtucis ea de cauſa ſimilimum.

Gramen hoc, quod Tragus lib. 2. cap. 25. pro Lolio germ. Dort dicto deſcribit, nullo modo exiſtimo fieri ex mutatione Hordei & Tritici: multò minùs idem eſſe cum planta, quam pingit pro Dort & Lolio. Hordeum, Triticum, & Dort Tragi annuæ ſunt plantæ, non repentes: ac præterea ſpicis inter ſe multùm diſſident. In eo etiã aberraſſe videtur, quòd Aegilopa Galeni, ſed non Dioſcoridis, eſſe crediderit, ſed potiùs αἴρα eiuſdem, & Zizaniam Auicennæ.

Sed & Dodonæus (perhibente Geſn. hort.) Aegilopem fecit Dort germanicè dictam, eamque lib. 2. imag. pro Lolio pinxit: circa finem verò eiuſdem libri, ſe emendans, Ægilopem nuncupauit & peſtem Secalis eſſe dixit. Refert idem Geſner. Tragum hanc plantam tertio inter Lolia loco deſcribere, qua in re non parum hallucinatur: nam ſecundo, ni fallor, loco traditur.

C. Bauh. pin. dicitur Gramen Feſtucæ 1. ſiue Feſtuca graminea glumis hirſutis: Lolium 2. Trag. at 1. icone Ægilops & Feſtuca, Dod. gall. Geſner. hort. Bromos, Lac. altera, Ger. Bromos ſterilis altera, Lob. Obſ. p. 21. Ic. plant. p. 33. & Hiſt. Lugdunenſis Lolium Lon. Feſtuca altera Dodonæi Gramen murorum Dalech. Lugd. Feſtuca graminea, Tal. Phœnicis altera ſpecies, Eid. Simphonium, Bromos herba, Tabern. Variat ſpicis, quæ aliquando quaſi in faſciculum comprehenſæ, & Phœnix altera eſt Thalii: aliquando diſperſis: ſic aliquando glabris, aliquando hirſutis & propriè Secales vitium eſt.

Propriè Secalis vitium eſt: cum aliis enim frumentis, aut non rariſſimè reperitur: ſuccreſcit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes: anni hyemiſque conſtitutionem clementem ac tepidam.

GRAMEN SPICA HIRSVTA, ad Gramen *du Gros* accedens.

SVmmus culmus ſpicâ inſignis eſt duum triumue vnciarum Triticeæ ſimili, magis diuulſa, glumis multiplicibus, hirſutis, ariſtis mollicellis, perbreuibus, nec effatu dignis: folia per ſtipulam ſeſqui cubitalem anguſta, villoſa, candicantia. Radices craſſæ, duræ, fibras craſſiuſculas habent appenſas, perennes.

Nemauſi inter Triticum præcipuè obſeruauit & collegit Gener Cherlerus.

GRAMINI MVRALI DALECHAMPII ſimile, ſi non idem.

AD Gramen *du gros* Montbelgardenſibus dictum nonnihil accedit: à quo natalibus aliiſque quibuſdam notis differt: naſcitur enim in parietinis, culmis multis cubitalibus & altioribus,

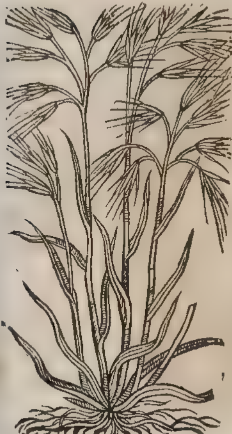
bus, foliis ad genicula non ita dissimilibus, sed hirsutis & ferè canescentibus; iuba eundem habet cum gramine *du gro* positum, cuius partium textura itidem distichos, spicas breues imitata, aristis mollibus breuibus, glumas etiam molles, striatas, armantibus, tantillùm hirsutas, squammatim incumbêtes, strigosiores, & semine crassas. Radix capillaribus fibris contexta est. Nisi figuram paratam habuissemus, meliorem exhiberemus.

Figura Hordei murini Tabern. optimè conuenit nostro Gramini, sed cætera nomina, ut Phœnicis & Lolii non item, existimo præter autoris sententiam figuram plantæ quam non intelligat appositam. Frater Casparus attulit ex Italia nomine Cynopis Theophrasti & Canariæ.

Genevæ obseruaui & in valle Griesbachiana ad thermas acidas: Patauii prouenit, nec non Basileæ & Montbelgardi.

ÆGILOPS MATTHIOLO FORTE.

Cap. XXXIII.

Folia graminea, angusta, hirsuta: culmi plures, cubitales, geniculati, tenues, paniculam ferunt singuli multifariam diuersam, cuius portiunculæ squammatim è pluribus glumis compactiles spicam paruam mentiuntur, locustis Auenæ non multùm dissimiles, aliàs singulares, aristis donatæ mollibus, longis.

Lobel. sic describit: Bromos, siue Auena sterilis, ab Auenis vesca, vsu quidem diuerso, sed gênere & figura non diuersa: vtrique enim vt nomen sic facies, & natales eadem. Sed minore gracilioréque pedali stipula, apiculisque stamineis delicatioribus, minimè mordacibus, comosa effigie, semen fermè euanidum, in tunicis fermè vacuis.

C.Bauh.phyt.pag.23. Gramen 104. siue Festuca sterilis.

Trago fortè Lolij 1. genus est, quod Plinium lib.18.cap.17. per primum omnium frumenti vitium, Auenam intellexisse asserit: Virgilium verò per Auenam sterilem, & per Phœnicem Dioscoridem. Vocat germ. **Gauchhabern & Maußhabern**, hoc est, Cuculi vel murium Auenam.

An Matth. in prior. Comm. Ægilops siue Festuca, Ananiensis ruri vulgò *Squala*. Arabib. *Dausir, Dalisit, Dosana, Dauser*, siue *Dusser*: Ital. *Egilopa*. In post. comm. similem habet figuram sine descriptione pro Ægilope prima, olim vera existimata, vt ait, Italica nomina adimens. *Videant ergo Lectores, qualiter se extricent ex Matthioli scriptis.* *An Aegilops Matth.*

Tabern. icon. p. 124. & Hist. p. 666. Ægilops 1. Auena fatua. **Gersten/ Twalch Gauch habern/ haber gras**, αἰγίλωψ, Festuca, Festucago, Gazæ Bromos sterilis, Virgilio Auena sterilis 1. Georg. Plinio Hordeum festuca l.18. cap.17. Ital. *Squallo & Squala*. Galli, *Lauron & auron*. Angl. **Dravich & wile otes**. Fland. & Brabantis. **Dravich**. Spicæ Hordeo similiores, nisi minores essent, nec ita asperæ, sed molliores. *Aegilops 1. Auena fatua Tab.*

Dodon. Gall. βρόμος πόα, Bromus herba, & Auena herba. Gall. *Aueron* aut *aueneron*. Eid. Hist. frum. & in fol. Lat. Bromus herba Auenæ & Ægilopi similis est, habituque ipso syluestris quædam Auena, multiplicibus enim geniculatisque culmis, foliisque eam refert, licet vtrisque tenerioribus: iuba rarior, aristas asperiores, longioresque habet: radice firmatur copiosa ac tenui. Nominant eam Græci βρῶμον πόαν, id est, Bromum herbam, ad differentiam Auenę, quæ Græcis quoque βρῶμος aut βρόμος dicitur. *Bromus herba Dod. gall.*

Lobel. in Adu. notat falsò primam dici Ægilopen apud Matthiolum, & Bromon esse. In Obs. p.20. figuram Dodonæi habet nomine Bromi, vocans p.21. Festucaginem Gazæ, Italorum *Vena vana*, id est, Auenam cassam, & *Orzo saluatico*, & demum Ægilopem alteram, non primam Matthioli. *Matth. non Bromos Lob.*

C.Bauh. pin. Gramen Festucæ 7. siue Festuca auenacea sterilis elatior βρῶμος Diosc. aliis βρῶμος πόα ad differentiam Auenæ. Festugago Gazæ. Lolii primum genus, Trag. desc. Ægilops prima Matthiol. altera in comp. Ægilops Lac. vera Gesn. hort. Bromos, & Auena herba, Dod. Gall. Festuca & Auena græca, Lon. Auena sterilis, Adu. Thal. Bromos sterilis Lob. icon. Ger. Bromos herba, Dod. Lugd. Auena græca Cæs. Ægilops 1. & Auena fatua Tabern. *Gramen Festucæ C.Bauh.*

Herba natura sua in totum syluestris, Aestatè Maio mense secus vias in pratis, agrorum marginibus & segetibus reperitur. *Locus & tempus.*

GRAMEN TENVIFOLIVM HIRSVTVM, BARBA ÆGILOPIS OLIM Matthiolo.

Cap. XXXIV.

Radices tenues albæ, è quibus enatorum culmorum pars ima nodosa, satis profundè in terram depacta, festucis siccis comata, vt in Nardo Indica: folia dodrantalia, angusta, hirsuta, potissimùm quà calamos ambiunt, angustiora multò quàm sint Aegilopis Matthioli: calami hirsuti, geniculis nigris distincti, iuba diuulsa, vt in Aegilope glumis crassioribus ex pediculis robustioribus, rubentibus, cum aristis multò breuioribus. *Descriptio.*

An Dod. Gramen pratense 3. Gramen minus Lob.

An Dodon.Lat.in fol.Gramen pratenſe3. ſine deſcriptione.

Lob.& Pena aduerſ. p.2. Gramen minus (ſic in Ic.p.1.)iſtud quidem quod fundit montanus, incultus,& aridior ager, vt pabulo gratius & vtilius velleri, ſic multò delicatius,minus & ſemine efficacius eſt. Ex ſuccincta hac Lobelii deſcriptione nondum intelligo quam plantam intelligat: ſuſpicor figuram demonſtrare à nobis deſcriptam, non tamen aſſero. Tabern.icon. Gramen minus,& Hiſt.vbi Gramen 4. Graß. Figura Tabern.videtur facta ad imitationem figuræ Lobel. vti Dodon.Scio fratrem Gramen minus Lobelii & Tabern. ad aliam plantam referre.

Locus. Geneuæ prouenit,aliiſque in locis obſeruauimus.

PANICVM VVLGARE, PVNICEVM, & ſpica diuulſa. CAP. XXXV.

Panicum vulgare.

Deſcriptio. PLures ex radice fibroſa culmos erigit Panicum, geniculatos,farctos, quibus adnata folia longa, lataque, Arundinaceis ſimilia: faſtigium verò culmi ſpicam fert clauæ inſtar, dodrantalem ferè, breuiſſimis ariſtis aſperam,numeroſiſſimis,luteis, rotundis, nitidis, Milii minoribus,folliculis inuolutis, denſè ſpicatá: Panicum rubrum vti prouenit in horto,radices habet fibroſas, ſed validas, ſubrubentes, caules verò duûm aut trium cubitorum altitudine,loco fœcundo, firmos, ex viridi rubeſcentes, crebris geniculis interceptos,ramoſos, & læues, præterquam ſub ſpica,quę ſeſquipalmum longa è ſpiculis compluribus denſè congeſtis componitur in minoribus plantis, ſpica nō apparet ita ex ſpiculis compoſita, in quibus ſemen Panici vulgaris copioſius,glumâ etiam non alia, ſed ariſtis, quæ inter grana plurimæ emicant purpuraſcentibus:folia arundinacea, frequentia, vaginis longis caulem involuunt, adeoque & inferior vagina ſuperiorem excipit, tactu aſpera.Eſt mihi quoddam Panicum ſpica inſigniter diuulſa,cuius figuram nouam exhibemus,ſicuti etiam Panici punicei,alias vti paratæ erant proponim⁹ pro vulgari.

Panicum punicum.

Panicum ſpica diuulſa.

E frumentis quæ Hieme in herba ſunt,verno tempore in culmum geniculatum & concauum faſtigiatur Panicum, quod pro indiviſo [Conſtant. legit, tantùm pro indiuiſo:exponitque ſine diuiſione, in commune, communiter. Quo genere loquendi vſus eſt Cato cap. 137.] & paruis auibus expoſitum eſt. Indefenſum quippe membranis continetur. Eſt verò à Paniculis dictum, cacumine languidè nutante, paulatim extenuato culmo penè in ſurculum,prædēſis aceruatur granis cum longiſſima pedali obba. Diocles Medicus mel frugum appellauit. Hæc *Plin.*lib.22.cap.25. Dioſcorides refert Panicum alios Melinen appellare,& frumentaceis ſeminibus, Milio ſimile.Et hæc eſt fortè occaſio, cur Tragus inſcribat Milium agreſtè ſeu exiguum klein oder wilder Hirß / quod alii Pannicum, Germ. feuch & Heidelfeuch appellant. Iudicauit porrò & Typham, à paniculata iuba nominandá.

Ruellium, Panicum in Italia Melicam vocari ſcribentem hallucinari refert Matthiolus in prior.comm. vbi ἔλυμον à Græcis appellari ait, Arab.*Dochon*: Italis *Pannico*: Germ. Pfenich/heydel-Pfenich pray/Fuchſchwantz i.c. cauda vulpina: Hiſp.*Panizo*,& *Paniſo* Gallis *Paniz*. Meminit in poſt.comm.lat.cum mag.fig. Panici pedali longitudine panicula: tradit & aliud, mammoſas ferè paniculas gerens, & ſemen racematim proferens copioſiore prouentu: addit colore paniculas variare: nam quaſdam candicare, alias rufeſcere, plures flaueſcere. In It.aſſerit Panici genus quoddam ſemine luteo,& aliud albo: figuram ponit qualis noſtra ad puniceum facta. Cæterùm errandi occaſionem præbuiſſe videtur Ruellio nominis Melicæ cum μελίνης,ſiue μελίνη vicinitas, quæ fecit vt Panicum & Sorghum inter ſe confuderit,& Melicæ deſcriptionem cum Panici miſcuerit.μελίνη ἐκ μέλιτος dictum videtur quaſi Melleum quidpiam: ἔλυμος verò,forſan ab ἐλύω, quod eſt inuoluo.

Syn. C. Bauh.pin. *Panicum* 1. ſiue *Germanicum*, ſiue *Panicula minore: Paniculum* Fuſch.Tur.Dod.Cord. Geſn. hort. Lon. Lob. Obſ. p.24. Ic. p.41. Cæſ. Cam. Tab. Ger. Variat paniculis albis, flauis & purpureis: ſemen album,luteum,rufeſcens:Dioſcorides frumentaceis, Gal. leguminibus iungit. Eid. *Panicum* 2.*ſiue Italicum*,ſiue paniculâ maiore. *Panicum* Marullo,Hermolao,Ruellio,Matthiolo, cui & *Domeſticum*: Anguil.Cæl.Portæ. *Panicum* ſati-

satiuum, Lugdunensi. *Panicum vulgare*, Clus.Hist. *Panicum aliud Indicum, panicula villosa*, Lob.Ic.p. 41. *Panici Indici spica* Dodon. *Panicum Indicum*. Tab. Ger.

Plinius lib.18.cap.7. recenset Panicum inter frumenta æstiua, ea sc. quæ æstate ante Vergiliarum exortum seruntur. Cap.26. Extremo ergo hoc tempore Panici satio est. Iustum est hoc seri maturato Hordeo, atque etiam in eodem aruo. Estque signum illius maturitatis, & horum sationis commune, lucentes vespere per arua Cicindelæ. Ita appellant rustici stellantes volatus, Græci vocant verò lampyridas, incredibili benignitate naturæ. Cap.17. Panicum in frigido & aquoso prius serendum, postea in calido agro. Pestem à Panico sturnorum passerumve agmina, abigunt herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, vt omninò nulla auis intret. Cap.10. Panicum aquis minimè gaudet, cùm in folia exit. Vetant id inter vites arboresque frugiferas seri, terram emacrari hoc satu existimantes.

Panicum Dioscorides Milio simile dixit, eodémque modo in panes subigi: eosdem habere vsus: minùs tamen & nutrire & adstringere. Panico Galliæ quędam, præcipuè Aquitania vtitur, inquit Plinius lib.18.cap.10. Sed & circumpadana Italia, addita faba, sine qua nihil conficiunt. Ponticæ Gentes nullum Panico præferunt cibum. Item lib.22.cap.25. Panicum effectus habet quos Milium. In vino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ vaporanda sunt, excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina. Colum.Panicum pinsitum, & euolutum furfure, sed & Milium quoque, pultem, panis inopia, maximè cum lacte non fastidiendam præbet. Galeni sententiam ex 1.de alim. vbi Milium minùs aluum cohibere dicit, quàm Panicum, suo loco adscribemus. Cæterùm ei contrariatur Dioscorides, quod & ego (inquit Corn.) ita se habere credo. Verùm 6.simpl.phar.ita de Panico scribit, Panicum quod & *Meline* vocatur, ex leguminibus est simile Milio, & specie, & viribus parum abeas, & siccandi vi præditum. Sistit etiam ventris fluxiones, quemadmodum Milium. Si verò extrinsecus impositum fuerit, siccat & frigefacit. Quo loco ἐκ τῶν ὀσπρίων ... legitur: quod Diosc.dixit ... σιτηρῶν ἐστι. Indiscriminatim enim τὰ σιτηρά Galenus etiam ὄσπρια vocat, alioqui enim ὄσπρια appellari dixit illa cerealia semina, ex quibus panis non fit. At verò quod Plin.dicit, Dioclem panicum mel frugum appellasse, non aliud est quam expositio vocis μελίνης, quâ melleum quid significatur.

Porrò, licet apud Hist.Lugdunensem legatur nullum hodie Panici nec officinis, nec panificio esse vsum, quòd, cùm siccum admodum & macilentum sit semen, parum admodum præbeat alimenti, ideóque auiculis obiiciatur. Clusius tamen perhibet magni per vniuersam Germaniam, Vngariam, & Bohemiam Panici vsus esse: etenim in alimentum cedere ac pultes ex eius semine deglumato fieri non ingrati saporis.

PANICVM COERVLEVM SIVE INDICVM.

Cap. XXXVI.

Sorghi altitudinem assequitur Panicum Indicum, similiter ex fibrosa valida radice multos emittens culmos eósque medulla alba farctos, foliis donatos ad singula genicula arundinaceis: iamverò cylindraceas spicas, non in summo tantùm culmo gerit, vt nostrate Panicum, verùm etiam è nodis & alis foliorum aliam spicarum sobolem parit, quæ vt longitudine cedunt nostrati, ita crassitie vincunt, pilosæ: In his semen stipatu denso Panici nostratis, subcœruleum, Milio par, ab vna parte, quâ adhæret secundum longitudinem stria donatum, læue, gemellum ferè, ex pediculis vnciâ longioribus, pilosis, glumis inuolutum.

Panicum Americanum. Clus. plantam nostram ita describit: Est præter Panicū vulgare genus aliud ex Peruana prouincia primùm in Europam illatum: habet autem id culmos longè crassiores, firmiores, altiores vulgari Panico, & planè harundinaceos, vt quos humanam altitudinem attingere, interdum etiam superare plerumque viderim, crebris geniculis & veluti articulis præditos, & lanugine obsitos: folia harundinacea è singulis articulis prodeunt, longa, lata, dura. Melicæ foliis non valdè dissimilia: inter quæ prodeunt è geniculis alii veluti breuiores culmi, similibus foliis obsiti, desinentes in spicam digitalis longitudinis, nonnunquam breuiorem, & duntaxat pollicarem, densè compactam, & æqualis propemodum vbique crassitudinis: semina oblongiuscula gracilibúsque petiolis innixa proferentem, & capillaceis veluti glumis inclusa, quæ extimâ parte è glumis prominente, crassiora, magis rotunda, & quasi orbiculata sunt, læuia, subcœrulei coloris, qui in calidioribus regionibus magis satur est, rarò tamen vel in Germania, vel in Belgica (in illis enim prouinciis sæpe terræ mandaui eius semina ex Hispaniis accepta) ad plenam maturitatem proueniunt: radices eius fibrosæ sunt, validiores & maiores, quàm in vulgari Panico.

Synonyma. C.Bauh.pin.p.27. *Panicum* 3.siue *Indicum* spica obtusa cœrulea. *Panicum cœruleum Indicum*, Adu. Lob. icon. Cam. Tabern. *Panicum Indicum* Dod. Ger.siue *peregrinum*, Lugd. *Panicum Americanum*, Clus.Hist. Pannicula est subcœrulea, in calidioribus regionibus magis satura. Panici nomine & Phalaridis Aethiopicæ accepimus huius plantæ semen. *Phalaris Aethiop.*

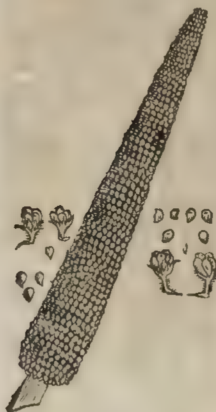
Figura Panici Indici Dodon.de frum.& in fine Hist.Flor. ac in fol. Lat. satis commoda si semen pingeretur duplex ex vno pediculo: descriptio an quadret Panico hæreo.

PANICI AMERICANI SESQVIPEDALIS SPICA.

Cap. XXXVII.

Descriptio. Hvius Panici Americani spicam crassam valdè firmam & bene compactam, non vbique

tamen æqualem, sed paulatim & sensim extimâ parte gracilescentem, sesquipede longiorem, nec tamen integram ad me mittebat (inquit Clusius) Londino Iacob. Garetus anno 1592. à Nauclero quodam Anglo ex sua nauigatione reduce emptam, cuius semina, non multò maiora mihi visa, quàm illius Panici Americani, cuius modò memini, cæteroqui prorsus similia: nisi plura simul iuncta, & hispidâ glumâ inclusa, breui pediculo inniterentur: illius stirpem nascentem videre non licuit, nam serere neglexi, quia vetustate nimis resiccatum existimabam, spicam tamen in ligneâ tabella Francofurti exprimédam curabam à perito artifice, vt hoc loco insererê, digna enim mihi videbatur, cuius aspectu alii etiam fruerentur. Proximè autem sequête anno scribebat ad me N.V. Carolus de Taffis veredariorum Antuerpiæ Præfectus, ipsi natas istic plantas semine quod ab eodem Gareto acceperat, non valdè dissimiles illis, quæ iam à multis in Belgicis hortis sunt conspectæ: nec dissimiles etiam spicas siue paniculas protulisse.

Cum hac spica eandem attulisse Generum Cherlerum redeuntem ex Anglia 1605. existimamus, eamque à Iacobo Gareto peritiss. Phamacopœo datam, minorem tamen præcedenti. Est autem tantùm palmaris, quia nondum matura vt iudicamus, ea repræsentat aliquomodo plantaginis spicam aut Piper longum, vtraque parte gracilior: crassitudinis circiter calami ordinis, constat veluti squamis pulchrè ordine sursum tendentibus, scapus diducitur in plurima fractu mediocriter contumacia fila: Color pallens, obscurior, sapor nullus manifestus

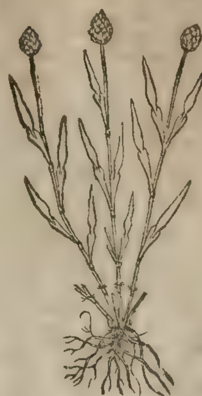
Synonyma — C.Bauh.pin. *Panicum 4. siue Indicum spica longissima. Panici Americani spica grandis vel sesquipedalis*, Clus.Hist. *Panicum Aethiopicum ex Guinea*, Clus.hist.ap.ad lib.6.

PHALARIS.

CAP. XXXVIII.

Descriptio — Culmo adolescit sesquicubitali, Hordeaceo, quatuor aut quinque geniculis nodoso: foliis Hordeaceis, radice habitiore, vnicuique culmo, qui ex vna radice plures pronascuntur, spicæ singulæ insident, sesquiunciam aut vnciam longæ, turbinatæ, foliaceis glumis striatis squamatim scandularum ritu compactiles, è quarum sinu tremula flosculorum pallidulorum filamenta promuntur, iisdemque postea locellis semen reconditur lubrico nitore Milii, forma Lini, sed magnitudine suppar.

Diosc. — Phalaris Dioscoridea caliculos emittit à tenuibus ac nullius vsus radicibus numerosos, bipalmes, geniculatos; culmis Zeæ similes, graciliores tamen ac sapore dulces, folia itidem Zeç (ἰχνότερα δὲ καὶ γλυκέα τῇ γεύσει, τὰ φύλλα δὲ ὅμοια τοῖς τῆς ζέας. Côclusa habentur in vet. cod. itêque apud Oribasium, at in vulg. exemplarib. desiderantur) semen verò Milii magnitudine, candidum & oblôgum.

Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo flore inclinatum: Semen simile Sesamæ. Ita Plinius lib.27.cap.12. non adeò consonè Dioscoridi, quanquam sanè de eadem herba dicere videatur.

CornariusPhalaridem officinis ignotam dixit: & sub diuinatione Herbariorum positam, qui eam inter Milium & Hordeum nasci putent, nomine Germanis adhuc ignoto. Quidam tamen verum Milium Solis esse asserunt, quod Officinæ minus appellant.

Apud Tragum Phalaridis figuram aliquis posuit sub titulo Phalaridis Dioscoridis, Das 7. Quecken Gras: interea Tragus hanc plantam non describit eo loco, nec eam intelligit.

Lonic. huius descriptionem exhibet sine descriptione.

Matth. in prior.com. Phalarim eam suspicatur quæ in syluestrium frugum genere, à quibusdam recensetur, adeò vt non desint etiam, qui hanc apellent Syluestre Milium, semine Milii ferè magnitudine. In post.comm. vbi pictura, omittit Milii sylu. nomen quasi olim confuderit cum Phalaride.

Videtur Gesn.hort. Phalaridis speciem vnam siluestrem admittere, at alteram satiuam.

C.Bauh.pin. *an Melia altera Theophrasti, Phalaris Diosc.* Trago icon. Phalaris Matth. Ang. Tur. Dod. Cord. Gesn. hort. [cui & *Canariense semen*,] Lon. Lobel. Cæsalp. Cast. Cam. Lugd. Tabern. Ger. *Phalaris herba*, Gesn. catal. *Milium alterum* Theophrasti Dalech. in Plin.

Peregrinum hoc semen Belgio est, authore Dodonæo, infertur autem ex Hispania ac Fortunatis insulis. Seritur Vere: sub finem Aestatis maturescit. Non modò è Canariis saccharinis & Hispaniis, sed etiam Narbonensi agro, via ad Magallonem prope segetes ad pontem, Phalaridem veram, eiusque enatum semen fœliciter in Belgio & Anglia habuimus ait Lobelius: quò InstitoresCanariis philomenis plusquam saccharatas & mellifluas cantilenas modulantibus alendis venum asportant seminis magnâ vim. Nos variis in hortis colimus semine maturo Augusto.

Herbæ tusæ succus, Dioscoride dictatore, ex aqua aut vino expressus ad vesicæ cruciatus utilissimè bibitur. Semen quoque cochlearis mensura ex aqua potum, ad eadem est efficax. Plinio calculos frangit semen, potum ex vino vel aceto, vel cum melle & aceto. Idem & vesicæ vitia sanat

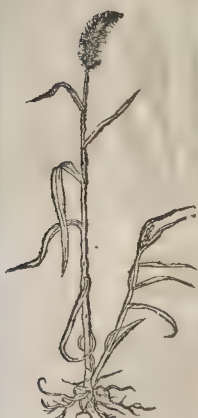
ſanat, Galenus Phalaridis herbæ & ſuccum & ſemen, & folia pota ad veſicæ dolores opitulari, ve ſut eius quæ tenuium partium quid & calidum habet, credi teſtatur. Alimento eſſe, & nonnullos panes pinſendos curare, eſitaréque ad calculum farctúſque veſicæ, perhibet etiam Lobelius.

PHALARIS MAIOR SEMINE NIGRO C. BAVH.

PHalaris 2. ſiue maior ſemine nigro: *Cuneno*, Melitenſium incolis: granum in Melita frequens, Canariis inſulis familiare, Maſſiliæ notum, nigrum, oblongum, à Milio ſimile, quo Canarios paſſeres præcipuè nutriunt: ex grano aliquando à Dalechampio ſato natum, referente C. Bauh. in pin.

PANICVM SYLVESTRE DICTVM, ET DENS CANIS. I.

CAP. XXXIX.

GRamen Panicum ſylueſtre quibuſdam dictū, radices habet tenues frequētiſſimas, eoque nomine euulſu difficiles: culmi plures palmares, atque etiam dodrantales, geniculis paucis articulati, obliquè articulantur, obliquè erigūtur, aut per terram repandi reclinantur: denuóq; actis radiculis attolluntur: ſingulis calamis, ſingulæ inſident ſpicæ Panici, minores, aſperæ, verſibus adhærentes; per maturitatem ruffeſcentes, breuibus pungentibus ariſtis obſeptæ, inter quas ſemina parua Panico minora. Folia graminea, albicantia, hirſuta, aſpera, partem culmi ceu vagina amplectentia.

Fuchſius, cuius icon hic aſſumpta diſplicet, vocabat Phalaridem Plinii; hanc quam Geneuæ nominant *Panicete*, quaſi vacuum Panicum. Ego tamen non puto Phalaridem Plinij ad hoc Panicū referendum. Sed crediderim potiùs eum l. 18. c. 17. intelligere per Herbam albam Panico ſimilem, occupantem arua, pecori quoque mortiferam. An Ruell. lib. 2. cap. 118. Herba ſpecie frumentum, folio Tritici &c. in aruis naſcens. Frumentum ruri caudati frumenti nomine notum? An eid. lib. 3. cap. 82. Holoſtium, Denticulus canis Ruri, gramen molle Herbariorum nonnullorum?

Cordus in Dioſc. Ruellium reprehendit, vt qui ſibi non conſtet, quòd Holoſtium à Gallis, Denticulum canis appellari ſcribit: Quòd idem rurſus alibi gramen, alibi Coronopum, Dentem canis eſſe dicat. Sed an Cordus ritè mentem Ruellij perceperit, dubito, & an animaduerterit, nomen Dentis canis à Gallis aliquot plantis ſimilibus tribui, vt huic & duabus ſequentibus.

An Rhegino in exerc. Alopecuros, Panicum agreſte, non Frumentum caudatum, Lat. Cauda vulpina, Herba Tritico ſimilis ſcholaſticis? An Gorrh. Frumentum caudatum, aliis Alicopecuron aliorum? *An Alopecuros?*

An Cæſalp. Alopecuros vera ſi particulatim floreret, Panicaſtrella vulgò vocata, Panicum ſylueſtre fortè dicendum?

An Trago Lolium 7. quod Phalarim Dioſcoridis eſſe putat? An Thal. Phalaris ſilu. maior, ſpicis aſperis, lappaceis veſtibus adhærentibus.

Lonicero pro Phalaride Dioſcoridis deſcribitur, ſed non depingitur. Figura enim quam pro Phalaride exhibet, eſt alterius plantæ. *Lonic. not.*

Matth. in comm. cum mag. fig. habet deſcriptionem ſub Panico ſylueſtri, quæ conuenit huic noſtro Denti canino primo paniculà ſimplici, non item figura, quæ Panici eſt panicula ſparsâ, aut diuulsa. *Matt. tax.*

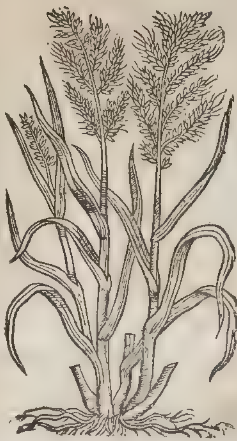
Lob. in Ic. plant. pag. 13. tom. 2. eſt Panici effigie Gramen ſimplici ſpica. Tabern. Ic. & Hiſt. Gramen panicum 1. ſeu̇ grаß. H. Lugd. p. 412. Panicum ſylu. aliud Dalechampio, quæ fortaſſe fuerit Herba alba Plinii. Quidam tamen eſſe volunt eiuſdem Scriptoris lib. 22. cap. 25. Miliariam herbam, quæ Milium necat, & trita, cornúque infuſa podagras iumentorum ſanare dicitur. Magis tamen placet eorum ſententia Dalechampio, qui Albam herbam eſſe putant. *Herba alba Plinii.*

C. Bauh. phyt. *Gramen 94.* ſiue *Panicum ſylueſtre, ſimplici ſpica*, vel *Milium ſylueſtre, Lolium 6. Tragi.* Eid. pin. *Gramen paniceum tertium* ſiue *ſpicâ ſimplici: ἐλυμάγρωστις. Lolium ſextum, Miliaria herba* Plinij, Trag. Panici effigie gramen ſimplici ſpicâ, Lob. icon. *Panicaſtrella*, Cæſ. *Panicum ſylueſtre aliud.* Dalech. *Herba alba fortaße Pliny*, Lugd. Gramen paniceum primum. Tab. *Gramen cyperoides ſpicatum*, Ger. icon. Variat: aliquando enim ſpica oblonga: aliquando breui & rotunda. *Synon. C. Bauh.*

Inuiſa Olitoribus herba, annua quidem: oritur æſtate: ſemen maturat Auguſto: perit Autumno. Paſſim obſeruatur. Has ei vires adſcribit Tabern. *Locus & tempus.*

GRAMINIS GENVS QVIBVSDAM GALLIS Dens caninus 2. ſiue Panicum ſylu. paniculâ diuulſa.

CAP. XL.

CAlamos è radice fibris compluribus craſſiuſculis conſtante; quæ locis humidis emittit duos tréſve cubitos altitudine æquantes: *Folia* Arundinacea in acutum mucronem deſinunt, iubam explicat palmarem & ſeſquipalmarem ſubrubentem, aut è rubore nigricantem, è crebris ſpicis *Deſcriptio*

compositam, denso granulorum Paniceorum, glumis mucronatis, subhirsutis, nunc muticis, nunc aristatis, idque interdum in eadem planta inclusorum, stipatu confertis, libero tamen costæ dorso, vt in Gramine Mannæ.

An Oriza spec. Cord. An Cordo in Diosc. Oryzæ species, Germanis Schwader nuncupata, Sesamum non absque errore putatum.

An Miliū à Ang. An Anguill. Milium secundum, Milium siluestre Galeni, cuius meminit lib. 2. de antid. fortè Ischæmon Plinii?

An Trago Lolii sextum genus, Miliaria Plinii.

Matth not. Matth. in com. cum mag. fig. titulo Panici silu. ponit figuram paniculâ sparsa, quæ videtur exprimere plantam primùm prouenientem, & loco humidiori, carentem aristis: descriptio autem conuenit Panico silu. paniculâ simplici.

Ischæmon Plinii Multò aptiùs Ischæmonis historiæ Plinii quadrare visum est Clusio Milii genus hoc silu. & supinum, vt vocat, quàm Panico siluestri.

Panic. silu. Dodon. frum. & in fol. lat. (vbi Panicum palustre à nonnullis vocari ait) figuram minùs bonam ostendit. Ad Graminis autem genus, siluestre hoc & spurium degenerque frumentum, cerealium seminum vitium, Gramen mannæ alterum, referendum ipsi visum fuit.

C. Bauh. phyt. C. Bauh. phyt. Gramen 92. siue panicum siluestre sine aristis: panicum sylu. Matthioli, &c. Item, Gramen 93. siue panicum silu. cùm aristis, per omnia priori respondens, nisi quòd spicæ vtriculi in oblongâ aristam desinunt. Rursus, Gramen 95. siue panicum sylu. spica aspera: Lolium 7. Tragi: Panici effigie gramen aristis circumvallatum Lobel. icon. p. 14.

C. Bauh. Panicum silu. de quo hic agimus spicâ singulari non obseruauimus. Quare tres species non facio. In eadem enim planta interdum obseruo spicarum vtriculos desinentes in aristam, alios eadem destitutos, ita vt lusus naturæ hac in re negari non queat. Euenire autem eum dicimus ratione soli, atque ætatis. Huc porrò Lolium 7. Tragi non refero. Siquidem spicæ longæ, asperæ atque lappaceæ, vestibus adhærentes sunt, quas in hoc Panico spica diuulsa non obseruo. Sed ipsemet in pin. (vbi non ampliùs tres, sed duas solùm species facit) Lolium 7. Tragi, & Panici effigie Gramen aristis circumvallatum Lobelii separat.

Gramen Paniceum 1. *siue spica diuisa*, inquit, est Panicum silu. Matthioli: Lob. in Adu. p. 15. Cast. Cam. H. Lugd. Tab. & Gerardi: *Panicum Herbariorum siluestre Lobelii.* Obs. p. 25. (vbi perperàm Lolium Cordo) Ic. plant. p42. tom. 2. *Gramen alterum manna* Dod. & Hist. Lugd. *Milium silu. & supinum*, Clus. hist. *Panicastrellæ species* Cæsalp. An Milium silu. *Ischæmon*, Anguill. spica subinde singularis, non rarò multiplex, eaque modò herbacei, modò atrorubentis coloris est. Item Gramen paniceum 2. siue spica aristis longis armata, Panici effigie Gramen aristis circumuallatum Lobelii, Ic. Plant. p. 14. *Gramen Paniceum* Ger. *secundum* Tabern.

Nos nondum separamus ab inuicem, ob iam adductam rationem. Illud duntaxat monendum censuimus, ex Lobelii figuris eam meliùs placere quæ exhibita est apud eum p. 14. quæ & à Mathiolo pingitur.

Locus Passim prouenit, nonnunquam palustribus locis delectans: hortis odiosa & molesta herba. Frequens est [inquit Dodon.] iuxta agrorum aggeres, in hortis & alibi: reperitur non modò in Germania & Belgio, verùm & Italia, Gallia, ac aliis Europæ prouinciis.

GRAMINIS GENVS DENS CANINVS tertius, siue Gramen primum, vel Galli crus.

CAP. XXXXI.

Cvlmos ex radice fibrosa plures promit, tribus quatuorue articulis nodosos, subinde etiam ramosos, subrubentes: *folia* Triticeis breuiora, latiora, hirsuta, culmos longiusculа uagina inoluunt: *iuba* singulis insidet culmis palmum aut sesquipalmum longa, quatuor, quinque pluribus setis comata, quarum alteri parti secundum longitudinem è bifori gluma *flosculi* purpurascentes adnati, auersâ parte nuda sulcata, semen iisdem glumis conclusum panici granis longius.

Ruellius lib. . cap. 62. Theophrasti, Plinii, Dioscoridis Coronopū ait, à Leoniceno primò vulgari nomenclatura declaratā, & eum censere dici Capriolam, Sanguinariam: Olitores Gallos vocare Dentem canis: Hanc generibus Graminis Plinium assignasse nobis exprimentē eandem esse, quam Græci Coronopum & Romani Gramen vocarent aculeatum. Quod autem Leoniceni Capriola Coronopus Dioscoridis sit (cuius sententiæ quoque est Monardus) negat Matthiolus in Diosc. lib. 2. cap. 123. Verùm eos aberrare non putat, qui dicunt Sanguinellam siue Capriolam esse aculeatum gramen Plinii Dactylon vocatum. Neque usquam se legisse ait, expressisse Plinium (ut Ruellius testari videtur) Gramen hoc aculeatum, esse Coronopum. Graminis huius semen, Germanos Himeldaw, hoc est, cœlestem Mannam, Sclauos verò Cornicis pedem appellare. Et hinc factum esse, vt quasi certò crediderint, quod Leonicenus ab iis fortè seductus, putaret hanc plantam Dioscoridis coronopum. Lib. 4. c. 28. vocat Gramen aculeatum Plinii, Hetruscorum Sanguinellam & Capriolam. In post. comm. cum mag. fig. distinguit lib. 4. Gramen Mannæ à Sanguinella tantùm satione: ait enim Gramen Mannæ multis in Germaniæ locis seri. Cæterùm, nec in spontaneo, nec in culto hoc gramine, crassam radicem, qualem Matth. pingit, obseruaui. Meliùs placet Camerarii figura in Epit. germ.

Aculeatum Plinii Gramen esse negat Dodon. Lat. his verbis: Ad graminis genus referendum videtur & hoc Gramen Mannæ primum, syluestre, spurium, degenerque frumentum, cerealium seminum vitium, quod plerisque Italiæ & Germaniæ,

inanimæ locis incultis sua sponte exit, reperitur & in Bohemia syluestre, apud quos tamen & in agris seritur, veluti & in Goritiensi agro & Carinthia, vti Matthiolus refert, apud Belgas peregrinum, non nisi satum prouenit. Germani Himeldaü, id est, Cœli rorem appellant, Matthiolo ea de causa Mannæ gramen, Mylij syluestre ac spurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij gramen aculeatum esse, sed quia eius omninò breuis descriptio, affirmari nihil potest. Multùm autem à veritate recedunt, qui Coronopum esse existimant. Coronopus siquidem, vt Dioscorides ait, per terram repit, & foliis est fissis: huius verò culmi erecti assurgunt, & folia harundinacea nequaquam in partes finduntur, quæ Mannæ gramen non esse Coronopum euidenter ostendunt.

Clusius in eo hallucinari deprehenditur, quod Ischæmon Plinij (ita nostram hanc præsentem stirpem in Hist. inscribit) quod Milij genus syluestre & supinum facit, in humidis nascens, foliis asperâ lanugine obsitis, Panicum syluestre Matthioli esse, sibi imaginatur.

Lobel. in Adu. p. 3. sub gramine hirsuto nemoroso, huius meminit vocans in fine, gramen aliud Recentiorum, ἴσχαιμον Plinij. Sequenti pag. 4. vocat Ischæmon vulgare, Crus Galli, Da... Plinii, & Aculeatum, Sanguinale ... & Capriola et Italorum, Frustra autem hîc quærit an sit Scirpus Tragi. Matthiolum etiam, meo quidem iudicio, immeritò reprehendit, quòd vulgarem Sanguinariam cum gramine Mannæ eandem asseruerit, cùm potiùs congeneres, quàm eædem sint.

Necdum sanè mihi constat, cur Tabern. gramen Mannæ, hoc est, Mannegraß / himelthaw à suo Ischæmo, siue gramine sanguinario primo separet. Vocat hoc Germ. Blutgraß / quòd insigne sit aduersus hæmorrhagiam sanguinis remedium. Illud in hist. duplex statuit, scil. satiuum & spontaneum. Veteres autem huius non meminisse decernit: dici verò Neotericis gramen Mannæ cœlestis, gramen esculentum, gramen cereale, Capriolam, & Herbam Capriolam & Sanguinellam. Boh. Rosa, Vandalis & Sclauonibus pedem cornicis, h. e. Kraen füß, vocatur tamen & hanenbein, hoc est, Crus Galli.

Gesn. cat. Coronopus, Capriola vulgò dicta. Eid. hort. graminis species, Sanguinaria Auicennæ: Item, gramen album seu hirsutum, Manna cœlestis Matthioli.

Cæterùm ad hoc caput sub vno & eodem titulo referimus C. Bauhini in phyt. *Gramen* 86. 87. & 91. quia nondum intelleximus, an reuera differentes sint plantæ, vel an culturâ tantùm varient. Horum I. vocatur in pin. *Gramen echinatum & aculeatum* 3. siue album capitulis aculeatis Italicum. *Gramen aculeatum* Matth. Cast. & H. Lugd. pag. 435. II. inscribitur gramen dactyloides siue Ischæmon 4. siue gramen dactylon folio latiore, *Sanguinaria Comitis Neuenaræ*, Tragi, *Canaria Plinij*, & *galli crus Apulei*, Anguill. epist. 12. *Coronopus* Leoniceni, *Ischæmon* Gesn. cat. Clus. hist. & Tabern. *Ischæmon vulgare* Lob. in Adu. pag. 4. Obs. pag. 12. icon. plant. p. 24. & Gerardi, *Ischæmon Plinii*, Clusii Hist. quoad iconem, *gramen Ischæmon Plinii*, H. Lugd. siue Dactylon pag. 426. Variare hoc dicitur spicis, plerumque quinis & senis, rarò quaternis, rarissimè ternis. III. appellatur *gramen Dactyloides* siue Ischæmum 8. siue gramen Dactylon esculentum, *gramen Mannæ* Matth. & Castoris, *gramen aculeatum*, *Sanguinaria*, *Capriola*, Leon. Ruell. Ama. *Frumentum German.* Schwader, Orizę species, Cord. in Dioscor. *gramen album* seu *hirsutum*, Gesn. hort. *Manna cœlestis Germanis*, Eidem *gramen Mannæ esculentum*, Lobel. in Adu. Obs. pag. 13. Icon. plant. pag. 24. & Ger. *gramen Mannæ primum*, Dod. Tabern. *gramen aculeatum* 1. *Plinii*, Thal. *graminis genus, quod in Germania seritur* Cæsalp. *gramen Mannæ prius* Matth. & *prius* Dod. Hist. Lugdun. pag. 414.

Annua est planta etiam hortis valdè odiosa, Dens caninus syluest. tertius, qui Iulio apparere incipit. Ab hoc satiuus, quem priuatim gramen Mannæ vocant, non nisi culturâ differre videtur. Locus & tempus.

Cacumina pueri naribus inserunt, extrahúntque vt sanguinem eliciant, & hinc ab effectu Hetrusci vulgò *Sanguinellam* vocant: in Germaniæ locis seri ac coli audio [inquit Matth.] non minori curâ, quàm cætera frugum & leguminum genera, siquidem eius semine frequenter vescuntur in cibis, quòd in iure carnium pinguium decoctum non minorem cum palato ineat gratiam quàm Oryza: cui ego facilè præposuerim: in pila autem ipsum tundere oportet, vt à suo resiliat putamine. Huius in acetariis hactenus nullus est vsus, licet Gesner. in cat. hoc asserat. Nunc an tales & tantas vires obtineat, quantas perhibet Tabern. fides penes ipsum esto. Vires & vsus.

GRAMEN DIGITATVM HIRSVTVM.

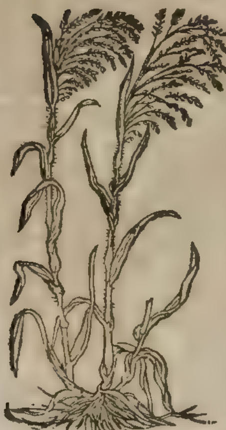
Pereni radice & firma nititur, ex qua culmos emittit cubitales & bicubitales, tenues, rubentibus geniculis nodosos, frequentiùs singulares, aliàs ramosos: folia tres quatuorve vncias longa, angusta, & raris longis pilis hirsuta, subinde rubescentia, statim à radice partim, partim sed minora (exceptâ vagina) ex culmis oriuntur, panicula iubata, quatuor aut quinque spicis comata, gramini Mannæ similibus, minoribus purpurascentibus, molli lanugine villosis, ex glumarum mucrone arista molli ruffa prominente, flosculorum staminula saturatiore purpurâ tinguntur. Descriptio

Est hoc Tabern. *Ischæmum secundum*: C. Bauh. phyt. *gramen* 89 siue *Dactylon* 3. *spicis villosis*: Eid. pin. *gramen dactyloides* siue *Ischæmon* 5. siue *Dactylon angustifolium spicis villosis, tribus* 6. 7. & 10. *varians.* Synonyma

Basileæ frequens ad pomerium Albanum & alibi locis siccis & squalidis. Locus.

MILIVM.

Cap. XLII.

Descriptio

Milium pluribus *culmis* crassiusculis bicubitalibus & tricubitalibus, breuibus internodiis interceptis surgit: *folia* arundinacea vncià latiora, hirsuta, præsertim quâ parte densa lanugine obsita sunt & euidentiùs striata; in summis stipulis, juba explicatur ampla, ad longa tenuiaque stamina, inermibus glumis comprehensa, grana lubrico læuore lucida, parua, colore sæpius fuluo, vel aureo, rariùs albo, rarissimè striato, radices crebræ, fibrosæ, validæ, albicantes.

Synonyma cum nominib linguar.

Græcis, vt Dioscoridi, Galeno (qui secund. de antidot. Milii siluestris mentionem facit) & aliis κέγχρος, & non vt Straboni κέγχους dicitur, à numerosissimis & minutis granis Ficuum, quæ κεγχραμίδες vocantur: Hippocrati iuxta Galeni glossam πάσπαλος & non πασπάλη, ut vult Hermolaus: Arab. *Ieuers, Geguers,* & *Giauers,* secundum verò Serapionem *Dochon.* Hebr. *Dòchan*: Latinis vt Plinio, Brunfels. Trago. Matth. Fusch. Turn. Dod. Cordo in Diosc. Lac. Lon. Lob. Obs. p. 24. Ic. p. 39. Gesn. coll. Cast. & Tabern. *Milium,* à miliari summa sc. Festo. quasi millesimum granum ferat. *Milium vulgare* Lob. in adu. & Gesn. hort. *Milium commune* Anguillar. *Milium nostras* H. Lugd. p. 409. *Miliū Aureum & album* Cam. *Milium* 1. siue semine luteo, vel albo C. Bauh. pin. Milium Dioscoridis, Theophr. & Plinii, Cæsalpino.

Nomina linguarū.

Germ. Hirtz, & Hirß: Belg. hirs & *Milie* Gall. *Mil & Millet*: It *Miglio*: Hisp. *Milhe,* & *Miyo* Angl. *Myle*: Boh. Proso.

Meline ineptè Farina miliacea.

Varro Milij nomen ineptè à Græco deducit, melinen id vocari dicens: nam Diosc. & Galenus per Melinē Panicum intelligunt. Farinam miliaceam, seu fractum Milium sunt qui *Scrutum* vocari putent, in Horatij versu illo.

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Sunt tamen & aliæ scruti appellationes. Nostra autem stat sentētia scruti nomine vetera & corrupta ferramenta, pannos veteres, vestimenta quoquo modo deprauata, vasa dimidiata, supellectilemque tandem quamlibet præfractam, significari, id quod docet Lucilius apud Gellium, his verbis: Quid ni? & scruta quidem vt vendat, scrutarium laudat.

Miliariæ aues.

A Milio, *miliarias aues* dictas esse, quòd ad hanc frugem turmatim se conferant, eaque vescentes saginentur, placet Varroni. Porrò quamvis Cenchridi aui nomen videatur Milium indidisse, eam tamen miliariam non esse certum est, cùm cenchridem, vt refert Plinius, accipitrum generis Græci faciant, quàm Latini *Tinniculum* à voce & sono, vocant; Galli verò *Quercerelle*, vulgò bene cognitam, quòd in altis urbium turribus nidificet.

Plinius lib. 18. cap. 17. docet quomodo Milium muniendum sit à vermibus & passeribus, dum ait: Reliqua semina [Milij & Panici, intelligimus] Cupressi foliis tusis si misceantur, non esse vermiculis obnoxia, nec si interlunio serantur. Multi ad Milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri jubent, priùs quàm sarriatur, defodíque in medio inclusam vase fictili: ita nec passerem, nec vermem nocere, sed eruendam priùs quàm metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpæ contacta semina vberiora esse. Democritus succo herbæ, quæ appellatur aizoon, in tegulis nascens tabulisve, latinè verò sedum aut digitellum, medicata seri jubet omnia semina. Vulgò verò, si dulcedo noceat, & vermes radicibus inhæreant, remedium est, amurca pura: ac sine sale spargere, deinde sarrire. Si in articulum seges ire cœperit, runcare, ne herbæ vincant. Pestem à Milio atque Panico sturnorum passerúmue agmina scio abigi herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, vt omninò nulla avis intret. Mures abiguntur cinere mustelæ, vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua. Sed redolet virus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo semina attingi vtilius putant. Rubigo quidem, maxima segetum pestis, lauri ramis in aruo defixis, transit in earum folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat: & depastæ quidem vel sæpiùs, nullam in spica iniuriam sentiunt. Retonsarum etiam semel, omninò certum est, granum longius fieri, sed inane cassumque, ac satum non nasci. Babylone tamen bis secant, tertiò depascunt: alioquin folia tantùm fierent. Sic quoque cum quinquagesimo fœnore messes reddit exilitas soli: verùm diligentioribus cum centissimo quinquagesimo. Neque est cura difficilis, quàm diutissimè aqua rigandi, vt præpinguis & densa vbertas diluatur. Limum autem non inuehunt Tigrísque, sicut in Ægypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamen tantæ sunt, vt sequente anno spótè restibilis fiat seges, impressis vestigio seminibus: quæ tanta soli differentia admonet terræ genera in fruges describere.

Milium porrò leuem, solutámque desiderat terram, nec in sabuloso solùm sed & in arenoso quóque prouenit, modò vel humido solo, vel riguo solo: nam siccum cretosúmque reformidat, vt ait Columella. Ante ver commodè seri non potest: quoniam teporibus maximè lætatur. Vltima tamen parte mensis Martij commodissimè terræ committitur. Plinius Milium inter frumenti quóque genera verna connumerat, & eo Campaniam præcipuè gaudere tradit. Milium Theophrastus refert siccitate sua diuturnum esse: idem plus annos centum durare, si quò ventus & aër non perueniant, condatur, auctor est Varro.

MILIVM SEMINE NIGRO SPADICEOVE.

Semine Basileâ misso facilè mihi prouenit in horto E. C. Montbelgardi, in quo ex semine deciduo quotannis renouatur. Non est hoc illud Milium nigrum olim Romam allatum ex India cuius Plinius lib. 18. cap. 7. meminit.

Milium

Milium 2. siue *semine nigro* C. Bauh. pin. est Milij nigri species apud. Oribasium, Ang. *Milium semine nigro & latiore iuba* Lob. Obs. *Milij alterum genus è colore nigro deterius*, Cæs. *Milium iubâ subinde coloris nigricantis*, Dod. *Milium nigrum* Taber. Cam. Ger.

Hoc quod in Argouia Bernatum frequenter seritur, à vulgato differt foliis latioribus, caule non adeò alto, jubâ sparsâ & minore, semine aliquantùm majore & rotundiore, & ad pultes conficiendas altero longè vtiliore.

Milio (cuius adhuc apud Nigritas in Aphrica magnus est vsus) nonnunquam in pane vtuntur, vrgente frugum penuria, inquit Galenus, panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humidiorem exiccat. Agricolæ huius farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo vescuntur. Panem etiam & pultem ex Milio fieri testatur Plinius, cùm scribit. Milio Campania præcipuè gaudet, pultémque candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoque gentes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine è cruris venis admixto. Hæc puls etiam Germanis hodie in vsu est, cum lacte cocta butyro addito, & saccharo plerumque asperso. *Alibi Plinius*. Panis, inquit, multifariè & è Milio fit, è Panico rariùs. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. 60. pondo panis è modio redeunt, modiúsque pultis ex tribus sextariis madidis. Panis ex Milio conficitur, inquit Columella, qui antequam refrigescat, sine fastidio absumi potest. Sed quamuis panis ex Milio nisi in magna reliqui frumenti penuria non fiat, ait Galenus, tamen is dum recens est, vt scribit Matthiolus, & à pistore rectè paratus, vt Veronæ fit, & ita calidus, vt è furno excipitur, deuoratus, sua quadam suauitate placet, & à multis expetitur. Cùm verò obduruit, planè ingratus est. Siluicolæ Tridentini sola pulte Miliacea quam vulgò *Polenta* vocant, aluntur, eam cum lacte edentes. Sed carbonarios opilionésque Tyrolenses quum percunctaretur Lobelius, num vera scripsisset Matthiolus, nimirum eos solo Miliaceo pane, vel Polentâ lacte incoctâ vesci, eum ridebant. Milium, inquit Dioscorides, in panes coctum minùs cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum: vrinam cit. Torretur Milium, feruénsque in sacco ponitur, vt torminibus, reliquísque doloribus, si ægra pars foueatur, auxilio sit. Milium Galeno primo ordine refrigerat, exsiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso: habet etiam paululùm tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar edulii comestum planè inter omnia frumentacea minimùm confert nutrimenti, sed & ventrem siccat. Porrò foris impositum in sacculis, idoneum est fomentum iis quæ citra morsum exsiccari postulant, & cataplasmatis modo illitum exsiccare potest. Attamen admodum friabile est. Proinde difficile est eius in cataplasmatis vsus. Idem alio in loco fomenta ex Milio in capitis dolore laudat, quòd, vt ait Hippocrates, leue ac lene sit Milium. Sic enim ille scribit, fomentum siccum ex sale ac Milio torrefactis, ac laneo marsupio exceptis accommodatissimum. Etenim leue ac lene Milium est, quod Plinius leuissimum ac mollissimum esse dixit. Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem vsum torretur antè. Neruorum doloribus, & aliis feruens in sacco imponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuissimum mollissimúmque est, & caloris capacissimum. Itaque talis vsus eius est ad omnia quibus calor profuturus est, farina eius cum pice liquida serpentium, & millepedæ plagis imponitur. *Hæc Plinius*. Milium igitur ad flatus repellendos fomentum est optimum, præsertim si cum sale commixtum fuerit. Quin & præstantius redditur additis chamæmeli floribus. Milium medicamenta & carnes, si in eius aceruo sepeliantur, à carie & putredine diutiùs vindicat.

Syrupus. VVeck. in Antidot. spec. syrupum ex Milio componit, quem Ambrosij cognominat, laudans eum in febribus, vt qui sudorem prouocet, & sitim extinguat. Recipit autem Milii excorticati quantitatem conuenientem, decoquit donec crepet: dein recipit vnc. v. vel circa, eius iusculi bullientis, & infundit vini albi odoriferi vnc. ij. & sic calidum dat patienti ac bene eum cooperit, & sic mirum in modum sudaturum promittit. Sed mihi magis probatur sententia Montagnanæ consil. 395. de thermis, qui ait se expertum, Milium ex lacte insigniter sudorem compescere. Dioscorides enim aluum adstringere scribit, & Galenus ex eo panem frigidum esse. Matthias à Michou de Sarmatia Asiana refert Tartaros bibere Cereuisiam ex Milio confectam, vocaréque *Buzam*, Rutenos verò *Braham*. *Cereuisia Miliaris.*

Lubet coronidis loco memorabilem historiam à Milio petitam subnectere quam Th. Zuingerus in methodo similitudinum, ita recenset. Tartarorum princeps Amorabecus ad Lazarum Seruię Despotam missis Legatis, ad transitum in Vngariam petendum, mulum Milio onustum adiunxit, & coram Despota saccos exonerari voluit, vt innumerabiles Tartarorum copias esse significaret. Despota in tertium diem responso delato, Gallos interea, capos & gallinas fame excruciatas magno numero in effusum Milium emisit. Qui cùm paruo temporis spatio totum absumpsissent: ad Legatos conuersus, Renunciate ergo Regi vestro, inquit, quantumuis innumerâ Milij grana ei adsint, tamen neque nobis edaces gallos defuturos. Cui quidem voci omen adfuit: Tartari enim facta irruptione, à Seruiis magnâ strage repressi fuère. *Similitudo notabilis.*

MILIVM LVCIDVM ARGENTEVM EX CAIRO.

CAP. XLIII.

Descriptio VVlgari Milio magnitudine cedit, magísque rotundum, in acutum vmbilicum terminatur, tenui argenteo valdéque lucido cortice, & à medulla leui attactu separabili, Medulla Milii vulgaris, alba, insipida ferè, dentibus friabilis.

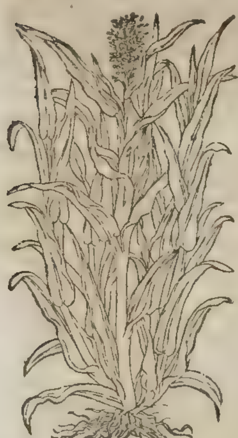
An hoc intelligit C. Bauh. in pin. per Milium 3. siue Sabæum: *Millo* frumentum in Guinea paruum. Milij forma, sed dulcius, ex quo panem & vinum conficiunt in Regno Sabo: ad Clus. cutas post.

Locus. Româ ab amico quodam acceptum attulit gener H. Cherlerus nomine Milij ex Cairo.

SORGHI. CAP. XLIV.

Descriptio SOrghi peregrino nomine dictum multos ex fibrosis radicibus emittit culmos homine pro-

ceriores robuſtos, craſſos, geniculatos, medulla alba farctos foliis ſtiparos arundinaceis: faſtigia culmorum in iubam effunduntur palmarem aut pedalē, è multis flexuoſis lentis loris contextam, quibus è tenuibus pedicellis, appenſa hærent copioſiſſima grana, lentibus æqualia, compreſſa, nonnihil oblōga, nunc alba, nunc fuſca, & quandoque nigra.

Panicum Trag.

Tragus ſub Panici inſcriptione hanc ſtirpem delineauit, & à paniculis quibus ſemen ineſt, ita denominauit:

Milium Italicum. Nomina linguar.

germ. Welſch hirß, h.c. Milium Italicum, quòd ex Italia in Germaniam aduectum ſit, nominauit. Aliis tamen Sorg ſamen appellatur, h.c. Sorghi ſemen. Belg. Sorg ſaet: Gall. *Blé barbu*, ou eſpece de Paniz, aut cum Italis *Sorghi* vel *Sorgo*: Hetruſcis *Saggina*: Inſubrib. *Meliga* & *Melegua*, teſte

Ruell lapsus.

Matthiolo, qui Ruellium, panicum in Italia Melicam appellari ſcribente, apertè hallucinari demonſtrat. Sed Ruellio fortaſſe errandi occaſionem præbuit nominis Melicæ & Μελίνης ſiue Μελίνου vicinitas, quæ fecit vt Panicum cum Sorgo,

Melica Matth.

& huius deſcriptionem cum illius deſcriptione confuderit. Frugis eſt genus tam forma, quàm proceritate arundinem referens, adeò vt campi, in quibus ad maturitatem uſque adoleuerit, arundineta repræſentare videantur. Eius tamen calamus, non, vt vulgarium arundinum, inanis eſt, ſed ſacchariferarum arundinum modo, alba farctus medulla. Paniculæ, quas ad Cybelis pomorum magnitudinem ſummis proferunt culmis, quædam cùm maturitatem ſenſerint, in nigro ſuffeſcunt: quædam verò nigredinem in vniuerſum contrahunt, granis compluribus onuſtæ. Depectitur granum à ruſticis, moliturque in farinam, & inde in agreſtem cogitur panem: etſi in Hetruria potiùs ad Columbarum, gallinarumque feratur ſaginam, quàm ad hominum alimentum.

Milium Ind. non Plin.

Hoc Plinio lib. 18 ca. 7. Milium eſt Indicum, quod tamen non animaduertit Ruellius alioqui maximus Plinii ſectator. Plinius enim ſic habet. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertiliſſimum.

Sorgi Fuchſ.

Fuchſius, qui peregrinum hoc genus Frumenti, *Sorgi* vocat, ait ignorari quo nomine Veteribus ſit appellatum, niſi Farris genus ſit, quod in Gallia rubrum & barbatum frumentum nuncupetur. Certò tamen nihil affirmat: nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, admittit.

Fuchſ. notat.

Dodon. gall. Panici ſpeciem quidem eſſe ſuſpicatur: aſt Farris genus; contra Fuchſium, negat. Et hinc ait in Hiſt. Lat. Frumen. & in fol. Melica

Milium ſa-

ſiue Sorghum, Luſitanis *Milium Saburrum* appellatur; nonnulli tamen Panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, id ipſum videlicet ex Panici genere eſſe exiſtimantes; quorum certè opinio probabilior eſt, quàm eorum, qui illud inter Farris genera reponunt. Cum farre ſiquidem ſimilitudinem nullam, cum Panico verò aliquam habere poteſt. Conuenire & cum eo Milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum eſt.

Videtur Cæſalpino Milium Indicum eſſe ex genere Calamagroſtis, id eſt, Graminis arundinacei. Nos eorum ſententiam probamus, qui Milium Indicum Plinii eſſe concludunt.

C. Bauh. pin. *Milium* 4. ſiue *arundinaceum ſubrotundo ſemine, Sorgo nominatum*: *Milium quod ex India in Italiam invectum nigro colore*, Plinio. *Panicum Dioſcoridis & Plinii*, Trag. *Milium Indicum* Matth. Fuſch. icon. (cui & Sarracenicum) Geſn. hort. Cord. Hiſt. Guilland. Lugd. Caſt. deſ. *Milium Indicum Plinii*. Ang. Cam. *Milium aliud*, Amat. *Panicum Indicū*, Geſn. hort. & Cor. hiſt. *Sorghi* Fuchſ. Dod. gal. (cui Panici ſpecies videtur,) Lon. *Sorghi & panicum Indicum* Geſner. coll. *Sorghum* Geſn. hort. (cui & *Maizum Cardani*) Tab. (cui & *Panicum loculare*,) Ger. *Sorgo melica* Italorum Lob. Obſ. p. 24. Ic. p. 41. *Sorgo* Inſubrum, Bellonio. *Melica* ſiue *Sorgum*, Dod. *Melica* fortè à Meline: Sagina aliis à ſaginando, Calamagroſtis Dioſcoridis ex hoc genere videtur, Cæſ. variat ſeminis colore, quod aliàs rufum, aliàs pleniùs nigricat: habetur & album & luteum, quod Sorgum fructu rubro & fructu albo, Fyſt.

In horto Ill. E. C. ſæpiùs prouenit, verùm ſemen non maturuit. Solum amat pingue & humidum. Gignitur in Italia, Hiſpania, & aliis calidioribus regionibus. Ex æſtiuis ſementibus eſt: Autumno matureſcit.

Semen Panico ſapore & temperamento ſimile eſt. Legitur à ruſticis, molitur in farinam, cogitúrque ſubinde in panes, ſed friabiles, & parum alimenti ſubminiſtrantes. Hetruria tamen potiùs ad columbarum gallinarúmque ſaginam ſerit, quàm ad hominum alimentum. Ex huius Milij Indici culmorum medulla fit medicamentum ad ſtrumas præſtantiſſimum hoc modo. Ex decem culmorum huius internodiis extrahitur medulla, quæ cum ſpongia noua integra, rubentéque comburitur. Hæc in puluerem teruntur additis piperis nigri granis duodecim. Huic pulueri admiſcetur triticeæ farinæ vncia. Deinde omnia ouo recente excepta in placentam conformantur, quæ ſub feruentibus cineribus coquitur. Et in ſex partes diuiditur, quæ Luna decreſcente alternis diebus ſtrumoſo dormitum ituro edēdæ præbentur, nullo addito potu. Idem altera & tertia Luna repetitur. Hoc medicamento multos curatos eſſe ſcripſit Matthiolus. Idem auctor eſt flores qui ex rubris huius Milij Indici paniculis excutiuntur drachmæ pondere ex rubro vino hauſtos rubra fœminarum profluuia ſiſtere, quemadmodum albos flores ex paniculis albis exceptos albos vteri fluores cohibere. Idem dari vtiliter dyſentericis, & aliis fluxionibus alui affectis. Idem quoque præſtare granorum putamen, oui vitello probè decocto exceptum, & à iejunis deuoratum.

SORGHI ALBVM, MILIVM Indicum, Dora. CAP XLV.

SOrghi iam dicto ſimile hoc Milium Indicum *Dora*, foliis conſtans harundinaceis, præaltis & ge-

& geniculatis culmis, effusáque iubâ, sed semen eius multò, maius, rotundius, & candidum, in glumis hirsutis contentum, differentiam manifestam constituit. Ab Arabibus, teste Bellonio, *Hareman* appellatur. Apud Auicennam tamen c.331. *Areoman* non Melica; sed Zea est, si interpreti fides non est deroganda.

Huius particulatim meminisse Rhasem & Serapionem, Arabicóque antiquo nomine *Dorem* vocasse, testem habemus Rauvvolfium studiorum nostrorũ socium, qui etiam *Gener.* Serapionis titulo nobis id communicauit.

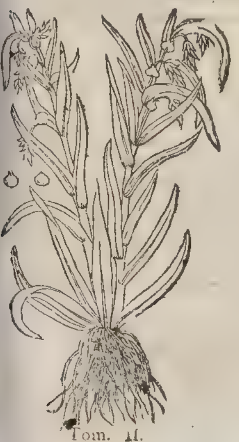
Antuerpiâ transmisit Coldenbergius pro *Mahil* Americano & Milio Æthiopico: Florentiâ Ducis Hortulanus pro Sorgho albo Candiæ.

Matthiolo in post.comm. It dicitur *Miglio Indiano pregentile*, hoc est, Milium Indicum nobilius. Dodon. Lat. [illegible]. C. Bauh. pin. *Milium* 5. *nec arundinaceum plano alboq; semine. Sorgo simile granum. Haresmen Arabum*, Bellonio. *Dora*, Rauvvolfio. *Milium Aethiopicum*, Portæ. An Milium album in Regno Congi, quod *Maz ea* [illegible], id est semen Congianum vocant, Hist. Ind. Oriental. part. pri. [illegible].

Sorghi hoc album in Cilicia ac Epyro seri, & illic à se repertum scribit Bellonius: ibique panes ex ea coqui. Dodonæus priori Sorghi sapore & temperamento simile constituit.

LACHRYMA IOBI MVLTIS, SIVE Milium arundinaceum.

CAP. XLVI.

LAchryma Iobi culmis donata est cubitum vnum aut alterum altis, geniculatis: *folia* autem habet Turcici Frumenti, cubito subinde longiora, vncias duas lata: quibus minora sunt illa quæ in ramis nascuntur, ex quorum alis petioli emicant, quibus transadiguntur singulis grana, vt plurimùm singula, rariùs bina, læuoris politissimi, nitida, ante maturitatem flauescentia, matura ex candido rubescentia, duritie lapidea, Ciceri æquantia, superiore parte turbinata, vnde exit inanium glumarum spica mutica. Pro duabus nostris Iconibus (quas iam sculptas emimus) appósitis, vellemus vnam esse solam meliùs depictam. *Icones.* Tragus vocat Lithospermó maius, Grossen Steinsamen, aut Milium Solis maius, Groß Machehaß, iudicátque esse Lithospermon Plinij, quòd lapilli eius magnitudine Ciceris, quos gerere dixit libr. 27. cap. 11. vulgari nostro Lithospermo, attribui non possint. *Lithospermum maius Tragi*

Lachryma Iobi Icon altera.

Fuchsium errasse scribit Matthiolus, quòd in lib. de comp. med. tradiderit plãtam hanc arundinaceam esse Lithospermi genus: eámque opinionem confutat in Apologia, quam aduersus Amatum, quem secutum ait Fuchsium, scripsit. *Fuch. error secundum Matth.* Genuinum, inquit, Dioscoridis Lithospermon eam memorat esse plantam, quæ globulos illós (lachrymas vocant) mittit, quibus vtuntur funiculo traiectis ad numerandas preces. In quo manifestè peccat, quoniam Dioscoridi Lithospermum planta est foliis Oleæ longioribus, latioribúsque, ac mollioribus humi accubantibus ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus caulicorum speciem exhibeant, foliis longis, intérque paruum semen rotundum Erui parui (vt Oribasius & Serapio ex ipso Dioscoride transscribunt) magnitudine, natcatúrque in asperis. Quæ omnia in planta lachrymas illas ferente desiderantur. Siquidem hæc folia profert harundinacea, quemadmodum & culmos per interualla geniculatos, in quibus semen Orobo duplo grandius visitur, quæ quantùm cum Lithospermi notis habeant similitudinis, ipse videat. Adde etiam quòd Lithospermum in editis, & asperis locis per se spontè nascatur. Lachryma verò vocata non nisi sata proueniat, erectis omninò calamis non humi repentibus, vt scribit Plinius. *Hactenus Matthiolus*, erroris accusans Fuchsium, quòd hanc plantam Lithospermi genus dixerit. *Matth. redarg.* Verùm ipse potiùs reprehendendus est, vt qui falsam figuram pro Lithospermo maiore exhibuerit. Certum est quidem Lachrymam Iobi, non conuenire descriptioni plantæ à Diosc. traditæ. Sed Fuchsius non dicit esse ipsum Lithospermum, sed Lithospermi solùm genus, licèt Amatus eius fuerit opinionis, qui λιθόσπερμον Græcè vocauit, & Lat. Lithospermon, *Lachrymam, Lachrimam Mariæ*. Lachrima vulgò *Simientem*: Arab. *Cullo*: Germ. Marien trähen: Clus. vocat Gall. *Larmes de nostre Dame*: Hisp. *Lagrymas de Moysen*.

Gesnerus & Dodonæus videntur concedere esse Lithospermi speciem, si seminis duram substantiam respicias: aliàs toto genere à Dioscoridis Lithospermo differre perhibent.

Lithospermũ Plinii Lobel. Lobelius tamen in Adu. pro Lithospermo Pliniano describit, notátque Plinium, quòd vtrumque Lithospermum in vnam conflarit descriptionem. Eius verba sunt hæc: Plinij si quis exactiùs textum perpendat, & cum vtroque comparet Lithospermo, facilè animaduertet vtrumque ab eodem designatum, sed (qui illi penè fatalis lapsus, vt de Chrysanthemo monuimus) in vnam descriptionem conflatum. Primum Διόσπυρον, id est, Iouis Triticum indicat Triticeis, aut harundineis similem, aut congenerem: herba quinqunciaalis, foliis Rutæ duplò maioribus, ramulis surculosis, crassitudine Iunci, quæ ex vtriusque delineatione mixta sunt. Sed post addit lapillos magnitudine Ciceris, duritie lapidis, candore & rotunditate margaritarum, cauernulas habent quà pediculis hærent: quæ postrema prorsum Lachrymæ Iobeæ quadrant, neutiquam Dioscoridis Lithospermo. Quod licuit illi quamplurimis in agro Romano locis videre: haud sanè tam stupenda mirabilitate, si vulgò cognitum Milium Solis intellexisset: eóque dicit, sibi non hærentem, sed vulsam visam plantam in Italia crescere, puta hortis. In Creta optima, nimirum natiuo solo, quin tantus decor veluti candicantibus margaritis: cæteráque inibi verba, neutiquam deformi & tristi Lithospermo congruunt, sed Lachrymæ Iobeæ longè hilariore & iucundiore aspectu, quibus intus inest semen (vt idem dicit) & subtus cauernulæ, neutiquam communi. Mutit hic rapsodus Senensis, & superiùs in Fuchsium ineptit.

Synonyma Casp. Bauh. pin. *Lithospermum* 1. siuè *arundinaceum*, fortè Diosc. & Plinij. An *Coix* Theophrasti, 1. hist. 16. *Lachryma Christi*, Trag. Gesn. hort. *Lithospermum maius*, Trag. Gesn. hort. cui & fruticosum. *Arundo Lithospermos*, Gesn. hort. *Lithospermon primum*, Lacun. *Arundinaceum* Lugd. *Lachryma Iobi*, Adu. Clus. Hisp. & Hist. Dod. Lob. Obs. p. 26. Ic. p. 44. (ubi & Lithospermon & Diospyros Plinii) Cam. Cast. Eyst. *Lachryma vulgò*, Cæs. Eidem *Lithospermum* 2. siue *maius*, Matth. Lac. Cast. Lugd. quid?

Locus In hortis Italiæ ac subinde etiam Belgii seritur, peregrinum siquidem est, aliunde illatum. Galloprouinciæ & Narbonensia vireta præsertim Cænobiorum, nondum intestinis bellis efferuentibus euersa, hanc plantam sedulò colere solita erant, seminis lapidei causa, ex hoc enim maturo, & in aqua feruenti intincto globulos precatorios, vt vocant, parant. In horto E. C. satum multoties prouenit, sed semen nunquam maturuit.

Vires. Est etiamnum, si expertus hæc scribit Lobelius, ad calculum renum, & vesicæ saburram, polline & decocto præsidium vulgatum.

ORIZA VETERIBVS.

Cap. XLVII.

Theophrastus 4. Hist. cap. 5. Orizam potissimùm in India seri perhibet, Zeæ similem, pistámque tanquam Alicam, concoctu perfacilem reddi, aspectu Loliis similem: staréque magna parte temporis in aqua: effundere non spicam, sed veluti jubam modo Milij atque Panici.

Dioscoridi Oriza frumentorum species est, in palustribus & riguis, quæ mediocriter nutrit, & aluum sistit.

Indi apud Plinium lib. 15. cap. 7. ex Oriza oleum facere dicuntur. Idem lib. 18. cap. 7. ait, Italicâ maximè quidem Oriza [Oriza quidem maximè vt Itali gaudent, subintelligit Indos Dalechampius. Alius legit, Italia &c. Cæsalp.] gaudent, ex qua ptisanam [Ptisana Oryzæ ea est, quæ in omnibus locis venalis prostat, & *Ris* dicitur.] conficiunt, quam reliqui mortales ex Hordeo. Oryzæ quidem folia carnosa, Porro similia, sed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis.

Aristobulus apud Strabonem tradit Orizam in aquis clausis [conclusam Dodon.] stare, factis areolis quibusdam, eamque esse altitudine cubitorum quatuor. Multi fructus, multarumque spicarum esse: circiter verò Pleiados occasum, emundari vt speltam. Nasci etiam in Bactriano agro, & Babylonio, & Susio, & in inferiore Syria. Megillus scribit eam, ante pluuias seri, consitione tamen & irrigatione indigere, & clausis aquis irrigari. Bosmorus (Hermol. in Diodoro Bosphoron corruptis exemplaribus inuenias) quem Onesicritus ait in veneratione esse, minor est Tritico, & inter amnes nascitur, torretur autem cùm in area excutitur, sed iurant ne priùs eum ex area moueant, quàm igni concoxerint, idcircò ne semen exportetur. Indi potum ex Oriza conficiunt, sicut ex Hordeo. Cibus magna ex parte Oriza sorbilis est.

Galenus 8. simpl. med. Orizæ adstrictorium quidpiam adscribit, quare mediocriter ventrem sistere ait: Et hinc 2. de alim. hæc subdit: Semine Orizæ omnes in sistenda aluo vtuntur, ipsum eodem modo quo Alicam coquentes: difficiliùs tamen quàm Alica conficitur, & minùs alit, & vtique in edendi suauitate ab ea quàm plurimùm vincitur. Eadem est & Aëtii & Aeginetæ de Orizæ facultatibus sententia.

Actuarius lib. 2. de spiritus animalis nutritione cap. 5. author est Orizam edulium esse modicè calidum ac siccum, & alibile, & meatus obducens: temporis autem interuallo sumptam, nihil sanè corpori molestiæ afferre.

Simeoni Sethi ὄρυζα est prima distantia calida, sicca verò secunda: satis habet nutrimenti, sed difficilis est concoctionis. Alba ergo Oriza cùm sit, modicè sistit aluum: rubra verò cùm est, magis propter siccitatem adstringit: cum lacte verò apparata, bonum habitum bonumque colorem affert, genitali semini adiicit.

Oriza nostra vulgaris, quæ præcipuè existimatur Theophrasti, Dioscoridis, Galeni, Aetii, Pauli, Actuarii, & Simeonis Sethi, alba & rubens traditur, quâ quidem authoritate nescimus, nisi ex Sethi, qui fortè per rubram intelligit, cui torrendo rubedo accidit.

Oryza verò rotundâ radice Plinii diuersa à nostrate Lobelio, qualis considerandum, ex eius verbis, quæ post adscribemus. Habetur quoque Dioscorideæ species, Schwaden Cordo & Ryffio dicta, quæ tradita est cap. de Gramine mannæ.

Est & Oriza germanica Trago quæ Hordei genus.

Per ptisanam aliqui intelligunt Orizam, quæ vulgò cortice nudata venalis habetur
C. Bauh.

* *
*

ORYZA

Cap. XLVIII.

ORyza quæ solet in varias Europæ partes distrahi ex Italia, sed deglabita, grana habet minora Hordei granis deglubitis, sublonga, latiuscula, alba, lucida, dura, quæ dentibus facilè atteruntur, stridorémque quendam reddunt, dum masticantur, sapore grato: macerata multùm elongantur, & veluti crispantur. Inter Oryzam, quæ adfertur, sunt quædam grana cute flauescente tectâ, pulchrè canaliculata.

Matth. sic describit herbam: Oryza folium profert arundinaceum, carnosum, porraceo haud absimile: culmum cubitalem & sæpe maiorem, geniculatum, Tritico crassiorem, firmioréque, in cuius fastigio iuba oritur, siue spica in ramulos diuisa, in quibus semen vtrinque impari exortu prouenit, cortice subflauo, tectum, aspero, veluti striato, oui figura, quod gluma excussa candidum est.

Lobel. in Adu. descriptioni Matthioli contranatur: In arista, inquit, flexuosa, sed rigidula spicatim alterno situ insunt grana, subflauo folliculo, acutis seu angulosis striis in longitudine donata: quo cum sibi supernè hærentibus aristis mordacibus, exuta grana, candida, pellucida, dura & multò paltibus gratiora, atque candidiora quouis præstantissimo Tritico siligineo. Culmi hordeacei sesquicubitales & cubitales, radix Tritici: at folia potiùs Milij aut Hordei quàm Porri (ni multùm labat memoria) visa.

Hermol. qui testatur Oryzam Hordeum Galaticum quosdam vocare, quia graue sit atque candidum, miscet quæ Theophrastus scripsit de Oriza cum Strabonis verbis.

Oryzam frumenti genus vulgus Gallicum detractâ priore literâ *Rizon* appellare refert Ruellius, qui duo reperiri genera tradit, vnum grano candido, quo plurimùm Gallia vescitur, decocto cineribus calidis, non nisi peruncto pingui iure. Alterum grano rubente, quod Plinius cubitali demonstrat altitudine, &c.

Marcellus quoniam Oryzam notam omnibus dixit, ideò eam describere inutile & inanis iactantiæ fore duxit. Nos Oryzam ipsi Marcello in mensam illatam per patinariam suppellectilem, quàm in agro nascentem vuido notam potiùs fuisse dixerimus, non enim, vt tradit ipse, inutile fuisset illam descriptam ab eodem, cùm non ita passim eius notitia in exteras regiones, & procul ab Italia disiunctas dimanârit, iisque innotuerit, vt falsò eam omnibus notam esse ipsemet persuasum sibi habuit, quare ipsi planta ex solo natali vliginoso petita fuisset describenda, cùm alij sint qui duo vel tria Oryzæ genera statuant, alij verò Hordeum cognomento Galaticum esse velint.

Eandem olim Matthiol. verebatur censuram, quam Marcellus, cùm dixit adeò omnibus in cibis familiarem esse & frequentem, vt nulla prorsus explanatione in ea describenda sit opus. Sed eam nunc ceu ignotam plantam describere non potuit, quod satis apparet ex priorum comment. icone, quam in post. comm. mutauit: præterea ipsemet imperfectè eo modo quo diximus, plantam descripsit, quasi prouenientem non obseruarit. *Matth. not*

Erronea est opinio Eucharij Roesl. Oryzam, Far candidum frumentis. Sed & eorum sententiam minimè probandam ducimus; qui Typhen Plinij esse dicunt. Alij Olyram & Oryzam eandem esse crediderunt, sed falsò quoque. *Euchar. error.*

Ineptè Brunfelsius Oryzæ descriptionem pro sua venditat, cùm sit Plinij, quem allegare debebat. *Brunfels. ineptie.*

Cùm Oryza nostras ex India in alias terras transferatur, & multis Europæ locis seratur, cõtendit Cord. in Diosc. necesse sequi aliam quoque Oryzæ speciem inueniri, quæ etiam in Europa sponte nascatur, quod sc. Diosc. simpliciter palustribus locis Orizam nasci dixerit, nec adiecerit peregrinæ alicuius nomen. Nos contra argumentum Cordi nullum existimamus, nec necessarium. De eius Oryza spontanea scribimus sub titulo Graminis mannæ & Dente canis. *Argumentum Cordi nullum.*

Ryff. in Diosc. Oryzæ figmentum ponit, nunquam à se visæ. *Figmentum Ryff. & Dod.*

Dod. Lat. descriptionem Plinianam assumit radice gemmeæ rotunditatis, qualis tamen non apparet in icone Dodonæi, nec aliorum.

De Oriza Plinij hæc Lob. in Adu. Vt Semen ex India primum fuit allatum, sic & indidem nomen ascitum videtur: Matthiolus sequutus videtur eos, qui ex Plinio Orizam hodie ignotam, radice Gemmeæ rotunditatis, flore purpureo, foliis carnosis porri similibus, & latioribus, altitudine cubitali, cum nostrati vulgata Oriza inscitè confuderunt. Hæc ille, quem optassemus descripsisse semina illa munere accepta. Si duo Orizæ extant genera, Plinium ea non distinxisse clarum fit ex eius verbis, mentionem non facientibus duorum generum.

Orizam suo cortice spoliatam ad nos deferri putat Riolanus, quòd in eius cortice venenatum quid sit. Seri procul ab vrbibus quòd eius flos malè oleat. Eam calidam esse & siccam, mediocrem habere vim adstringendi, ideóque in clysteribus dysentericorum parum torrefactam à Medicis vsurpari: crassum succum gignere, venásque obstruentem si quis frequenter vtatur: ex ea cum lacte cocta, jejunij tempore, parari Oryzatum. Sed mirari subit vndenam Riolanus habeat, quod de cortice Oryzæ venenato scriptum reliquit, si Strabonis locum à nobis adductum consuluisset, longè aliter sensisset: præterea miros nos tenet, cur ob florem eius malè olentem procul ab vrbibus serendam eam judicauerit, si námque Theophr. Dioscoridem & Strabonem adiuisset, fuissetve ijs in locis vbi colitur, meliorem longè veriorémque ei rei causam subesse deprehendisset, neque enim hactenus apud vllum Veterum Recẽtiorúmque legisse nos meminimus quicquam vel de cortice venenato, vel etiam de flore olido. *Riolani ineptia.*

Guiland. in rheone ridet præclaram illam O- *Oriza Matth. fictitia.*

ryzam, priori à Matthiolo volumine expressam, eique Holci apud Plinium nomen adscribit, dicens eam seq. edit. Fallopio monente, in melius esse mutatam.

Diuersitas iconum. Lacuna ait Orizam optimè cognitam esse in Hispania, præcipuè Valentiæ. Gualth. Ryffius pingere similem Bursæ pastoris; Matthiolum similem Hordeo: Illam si bene recordetur, non proferre spicam, sed paniculam veluti Milium. Quandoquidem autem ibi non proueniat, se perfectam figuram dare non posse.

Icon ridicula Lon. Lonic. scribit prouenire solo limoso, ad altitudinem vlnæ, folia ei esse longa, florem rubrum vnde paruæ peræ, in quibus inueniatur rubrum aut album Risum. Is ridiculam figuram proponit, qualem Risfius, & similem descriptionem plantæ non visæ, & sibi planè incognitæ.

Porta notatur. Porta sibi imaginatur Hordeum distichum, siue Galaticum, Hordei genus alterum Columellæ & Palladii, Theophrastum & Dioscoridem Orizam vocare. Mirum autem cum non obseruare Hordeum Columellæ seri locis frigidis, non autem aquosis: quinimò non cóperimus Orizam locis frigidis prouenire, sed calidis: parum ei notam plantam, Orizam fuisse, id etiam indicat, quòd floris non meminerit.

Synonyma. Dicitur C.Bauh.pin. *Oriza.1.* siue *Italica*, ad differentiam Germanicæ, de qua inter Zeas. *Oriza*, Brunf. Matth. Ang. Tur. Cor. in Diosc. Lac. Dod. Lob. Lon. Cæs. Cast. Cam. Tab. *Oriza peregrina* Trago. *Hordeum Galaticum Columellæ*, Hermolaus, Ruell. Amat. & Tab. censuêre.

Nomina Linguar. Oriza Latinis, Græc. [illegible], Theophrast. [illegible] Diosc. Germ. Reiß, Belg. Rys. Gall. *Riz ou Ris.* It. *Ris.* Hisp. *Arroz.* Arab. *Arz* seu *Arzi.* Angl. Rie. Boh. Rayze, In India Orientali, si diarium nauticum vera recenset, dicitur *Ten Tumbara.*

Locus. Locis ex antiquis antè descriptis annectamus, quæ de his recentiores prodiderunt: Grapald. in Lex. scriptum reliquit apud Italos (Parmenses) nuper seri coeptam esse: [Seritur autem mense Martio] & aquis clausis irrigari. Itane seri coepit nuper Oryza, ut Grapaldus ait, in Italia? quandoquidem Plinii tempore Italia ea maximè gaudebat, & Horatii. Rei rusticæ authores Latini (quod quidem meminerim, inquit Bruyer. culturam Orizæ minimè persecuti sunt, credo quòd eam parum familiarem, nec hominibus admodum vtilem existimarint. Etenim haud dubium est, eam ab externo orbe inuectam, Indiæque terræ populis cibum vulgatissimum & gratissimum esse. Hodie seritur quibusdam Italiæ locis. Quin & in Gallia nostra Lugdunensi tentauere quidam eam excolere, frustrà tamen: nam & parum lætè prouenit, & impensa maior, quàm ex eius prouentu vtilitas sentiebatur. Vidi ipse plantas Lugdunensis Oryzæ: foliis carnosis, Porro similibus, sed latioribus, altitudine cubitali, flore purpureo, radiceque gemmeæ rotunditatis. Sic enim Plinius Orizæ plantam depinxit. Si Bruyerinus vidit Orizam Lugduni, cur non describit, sed ponit Plinii suspectam descriptionem. Hac ætate in Fortunatis Insulis & Hispania prouenit vt Dodon. testatur: vnde in Belgium, pista ac Prisanæ modo repurgata, adfertur. Apud nos (Porta loquitur) in Salernitano agro, & alibi maximo prouentu, patenti uda planitie, quam tamen euripis, & illicibus, & fluuiis ductis, quoties opus est rigamus, alioqui nullam, aut cassam segetem latura. Notissimum illud Asiæ & Europæ, sed vnius duntaxat generis milii [Lobelii verba sunt] visum in prouincia Narbonensi & Hispania, sed maximo prouentu in agri Mediolanensis depressis, & patenti planicie vdi agri, quem tamen euripis & illicibus à flumine è lacu *Maior* vocato ductis, crebriùs quoties opus viderint, rigat: alioqui nullam aut crassam segetem laturum, vt mirum sit tam siccum & exuctum granum, tam palustrem & humentem optare fundum, bonum alimentum & lautum suggerere, etiamque valetudini prodesse posse. Huius messis serotina est circa æquinoctium autumnale, quippe maturescit æstiuis solibus multis: eoque Septentrionales, tametsi humentes magis, respuit tractus, vt pote alsiosos &c. Visa in Longobardicis & Hetruscis campis latissimis & vliginosis, atque in Prouincia Galla. Camerario referente in aquosis locis aliquoties Norimbergæ prouenit. De huius cultura consule Augerium Gallum.

Quæ Veteres prodiderunt de viribus vsuque Orizæ, illa omnia reperient lectores, in antè adductis Antiquorum testimoniis. In cibis Oriza admodum est familiaris, concoctuque facilior euadit, & ori gratior, vbi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui iure decocta fuerit. Datur utiliter in cibis dysentericis cæliacis, & diarrhoea affectis, præsertim vbi priùs torrefacta in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti, decoquatur. Sunt, qui Orizam quoque dicunt genitale augere semen, in bubulo lacte decoctam, additis saccharo & Cinnamomo. Oryzæ decoctum vtiliter dysentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina bellè quidem Cataplasmatis admiscetur repellentibus: inammarum incipientes inflammationes arcet cum Rosis, & Anthemide decocta, & illita: Hactenus Matthiolus; Certum est (subdit Bruyer.) Orientis populos, Indiæque potissimùm Oryzam in panes cogere: ex iisque nonnullos Triticum quidem serere, sed cibo abdicare, panificiaque ex eo facta: quippe sentiunt ingratissima ventri: & contumacissima coctioni, adeò *à teneris* (ut inquit ille) *assuescere multùm est.* Sunt apud Indos insulæ, quæ aliarum frugum expertes, Oryzam vberrimè fundant: potus suos ex ea conficiunt saccharo aromateque vario códitos, quibus faciliùs ocyusque tentari capita aiunt, quàm uini vel potentioris haustu. Theophr. Oryzon appellauit peregrinum, initiò semen, ex Indiaque delatum, simile Zeę, aspectu Lolii, magna parte temporis residens in aquis Milii modo ac Panici, effundens iubam &c. Hoc elegantiorum mensas subit variis paratum modis. Rura quoque nostra, nulla celebrant lauta conuiuia, quæ non ornentur Orizæ cibariis. Quibusdam prima mensa apponitur ex iure gallinaceo, aut iusculo alio pingui, Croco addito ad commendandum [vt reor] colorem, & conciliandam saporis gratiam. Quippe alioqui gustatu insuauis sentitur: alii ex lacte parant, aut ex succo amygdalarum dulcium, croco adiecto. Sed hæc parandi ratio præcipuè vsurpatur, quibus carnibus uesci cautum est, & secundis adhibetur mensis. Culinæ saccharum quandoque simul coquunt: quandoque verò paropsidibus impositam eo aspergunt. Vulgi peruasit animos opinio, obesiores fieri ea frequenter vescétes. Quàobrem tum in aula, tum in præclaris vrbibus, scimus quasdam fœminas graciliores, nulliusque (ut sic dixerim) succi, Oryza cibo frequentiùs vti. Quod ita demum existimant ratum, si solam ex lacte, & largiori saccharo assumant. Sed id esse falsissimum clarissimis medicorum sententiis, constat. Quippe inter [illegible], ab omnibus refertur, hoc est, ea quæ leuiter alunt, & [illegible], id est,

est, quæ difficulter in ventre conficiatur. Plurimum & optimum alimentum sufficit probè lacti incoctus saccharo & amygdalo nostratis Oryzæ pollen (inquit Lobel.) coque sanguinem & semen auget, quod non dubius animi ille Senensis efferret si in Mauritania vel Hispania egisset, vbi etiam ex Oryzæ macerato lacte frumento, destillant liquorem, limpidum primò, deinde oleosum habent, nec parum suauem, nec minùs exhilarantem spiritus & inebriantem, quàm ipsum (quo illi abstinent vel carent) vinum. Etiam eius pabulo mirè delectantur & dociles fiunt Aphri Elephantes. Camer. in horto: Difficile nonnihil coquitur, & tosta quidem adhuc magis, sed sic ventrem cohibet. In Hispania ex farina huius & gallinarum pectoribus elixis & incisis, cúmque lacte & saccharo lento igne coctis, & ligneo instrumento validè subactis suauissimum cibum, quem album vocant, parare solent, estque plurimi alimenti sed paulò crassioris. Solm. obnoxio Erysipelati (Rotlauff) præscribit Oryzam, quæ inquit sanguinem incrassat & minùs efficit fluxilem.

Vini ex Oryza meminit Ælianus: Diarium nauticum, & potus ex Oryza & melle cocti; & Aquæ ardentis ex Oryza destillatæ: Acosta etiam Oryzæ aceti. Ad immodicam, inquit, euacuationem Canarini Carambolas fructum vnum viridem edunt, vel Aceti Canarini haustum sumunt, (quod nihil aliud est quàm aqua decoctionis Oryzæ vno aut altero die reseruata donec acescat, Canarinis aceti vires præbens, & medicum vsum præstans) & si profluuium non cessat ægris caput frigida abluunt.

ORYZA INDIÆ ORIENTALI PECVliaris C.Bauh. quid?

Cap. XLIX.

Oryzam hanc secundam Casp.Bauh.pin. siue Oryzæ peculiare genus, Regina Patensis, Hollandis obtulit, vt habetur in Ind.Orient.par. 8. sed quid? Oryzam ex India originem traxisse, & per vniuersum ferè orbem disseminatam esse, in 6.part.Ind.Orient.scribitur. Hæc præcipua omnium Indiæ Orientalis locorum annona est, part.3.Ind.Orient.cap.39. Hinc Indis loco panis est, ex ea placentas parantibus, ex qua in China potum faciunt, quem in Peru *Acuam* vocant: in Iaponia vinum, quod Iauenses *Aracle* nominant: & in Pegu, Aquam extrahunt, quæ cum aqua vitæ certat: part.7. Ind.Orient.cap.36. Distinguunt in Oryzam optimam, quam *Girasol*, & in viliorem, quam *Chambasal* Indi vocant. Linscot. part.2.Ind.Orient.cap.37.& par.4.cap.6. In summa, Oryzæ vsus, vniuersis propè nationibus, non minùs quàm frumentum familiaris est: vt de China, Iaponia, Philippinis, & maxima Indiæ Orientalis parte sileam, etiam per Africam & Æthiopiam vniuersam, Indiámque Occidentalem, cibus vsitatissimus est. Sic & Europæi, qui panes ex frumento habent, Oryza, obsonij vice, cum lacte aut aquâ decoctâ vtuntur.

TRITICVM INDICVM.

Cap. L.

Nostro duntaxat Frumento assuetis oculis, rari spectaculi est quod Turcicum indigitant Triticum, *culmo* digitali, quinque aut sex pedes alto, crebris articulis geniculato, rigido, medulla alba dulci farcto: *folia* arundinacea, hirsuta, venosa, duas aut tres vncias lata, culmi fastigium in *spicas* plures iubatas facessit, quarum singulæ seorsim consideratæ, Triticeis similes, muticæ sunt, ex quarum glumis *Flosculi* staminei emicant, colore granorum subsecutorum colorem varium prænunciantes, quæ in his tamen spicis nulla vnquam nascuntur, vt ad apparatum tantùm, quasi πάρεργόν τι, comparatæ videri possint: námque ex culmorum geniculis & foliorum sinu, multiplici inuolucrorum membranceorum

stipatu obducti cylindri crassiores enascuntur octo aut decem versibus granorum constantes, quorum vnicuiq; mollis arista, dodrantē longa adnata, sic vt ex omnibus cincinnus & vagina caput exserens, metaxan, quæ coronas pondum sentit, exprimat: cedentibus autem aristis grana quo diximus ordine digesta, Pisis facie proxima, mira colorum varietate ludunt, tota alba, purpurea cœrulea, lutea, & quocunque denique modo horum mistio excogitari potest, quæ confracta contritáque in farinam abeunt candidissimam: radix subest Milij.

An Athen.dipnos.lib.3.c.15. hoc Triticum Indicum intellexit, cum dixit:

Nascitur Aonis Thebis simul apta farina:
Et Thaso, multisque locis: sed grana videntur
Vuarum.

An *Auati* Leri in America sua, vbi scribit cap. 9. Mulieres Americanæ cum acuto ligno plantant duas species crassi Milij nempe albi & rubri vulgò in Gallia dicti *Bled Sarrazin*: syluestr. hominibus, *Auati*, ex quo farinam parant quod existimo (licet in prima editione historiæ meæ aliter senserim) idem est cum *Maiz* Indianorum in Peru quod describit Hist. gen. Indiæ lib.1. cap.215. Calcondiles in Bello Turcico lib.3.c.14. scribit in quibusdam Indiæ Orient. Milium ad quindecim cubitos altitudinis. An Eid. Milium præaltum *Auati* dictum? *An Auati Leri?*

An Theu.Amer.cap.77. Milium crassum, Pisi instar magnum (hoc est, vt in Gallia antarct. interpretatur *Mil gros comme pois blanc & noir*) diuersorum colorum: culmis Sacchari modo, tres aut quatuor spicas, quarum vna perpetuò maior altera, ferentibus? An Nic.Nicol. Milij genus magnum, *Maith* Tripoli dictum. *An Milium crassum Theuet.*

Dodon.Gall. vocat *Milium Indicum Plinii*, & cum Fuchs. *Frumentum Turcicum*: item cum Lonic. (cui etiam Typha magna) *Frumentum Asiaticum*: Gall. *Blé de Turquie*, aut *Blé Sarrazin*. Belg. Torckkoren Dodon. Lat. ait ex Asia inuectum credi, atque inde Turcicum frumentum nominat: non tamen ex Asia, aut Oriente sed ab Occi- *Synon. Typha magna.*

dente,& ex Fortunatis aliisque Americæ vicinis insulis, ac ex ipsius Americæ nonnullis prouinciis afferri, ibidemque Ma... siue Mayz nuncupari,præsertim quòd candidi sit grani.Idem refert Cordum Triticum,Bactrianum facere,sed ratione, aut occasione non probâ.

Frum. Indianum.

Matth.in post.comm. It. ait malè vocari Frumentum Turcicum, ... dicendum Indianum, quòd allatum sit ex India Occidentali, & non ex Asia, aut T... ... crediderit. In Epit. cum add. ... vocatur ... Indorum *Mahiz* seu *Maiz*. It.*Grano* siue *Formento Indiano*: Boem. ... Zito.

Matthiolum redarguit Lob.in Adu.dicens : Milium Indicum (ita in Obs. p.24. Ic.p.39.)Plinianum seu *Mais* Occidentalium, Frumentum Turcicum,vulgò Flandris,Turcx ſkoren: Frugum maxima & perquàm speciosa hæc nostro orbi inquilina, inde à Neronis principatu in Italiam inuecta,iàque nostra ætate magis oblectationi quàm Panificio sata & culta,Turcicumque frumentum, tum vulgo tum doctissimo Fuchsio nuncupata est.Quem tamen perbonum doctorem,cùm alias non semel, tum hic potissimùm immerentem lapsûs incusat Cômentator Senensis : quòd istud Milium perperàm Triticum appellarit, utpote non ex Turcica allatum, sed ex Occidentalibus Indiis primùm asportatũ. Atque cùm huius delineationem, proceritatem & fœcunditatem scitè Plinius adumbret, cuius æuo nulli Europæorum nota fuit aut peruia Occidua India , perperàm illius tempore primum allatum fuisse commentatoris ... [illegible] ... : quare rectiùs naucleri qui ex Asia Turcica maiore, Indiis finitima adduxerunt Turcicum vocarunt.

Frum. Asiaticum.

Turcicum frumentũ,quòd Germani Welsch-korn/ h.e Italicum (ita enim omnia peregrina appellare solent) vocant,iure equidem Typham magnam dicendam putauit Tragus. Quia verò è scriptis Veterum nullum nominis huius testimonium adduci potest: ideò Triticum magnum, & Asiaticum frumentum vocauit, germ. Turckisch korn.

Gesn.Coll.stip. appellauit frumentum Turcicum Fuchsii. De hortis tamen Panicum rectiùs cognomento peregrinum vocari opinatur. Idem rursus, Triticum Indicum,& Bactrianum nominat: In cat.pl.Milium Indicum in Italiam Neronis principatu conuectum : κέγχρον ἰνδικὸν Turckisch heydisch, oder Judischkorn: Milium Sarracenicum.

Trit. Bactrianum. Milium Indicum

TRITICVM PERVVIANVM. album longum.

CAP. LI.

Descriptio

Minimè vulgaris notitiæ est in tanta tamque fœcunda Tritici Peruuiani varietate , species hæc ita secernenda , quòd semen habeat vulgari duplo longius , compressum , & ea parte qua sinuatum nonnihil est,candidum.

Frumenti Indici historia C. Bauh.

De Frumento Indico absolutiorem C.Bauhini in pinace tractationem hic subditam , legere vt non graueris,amice lector,rogatus esto. Etsi in Canaria frumenti varia genera habeantur : attamen ... [illegible] ... *mum* ... : *secundum* ... Triticum ipsorum est : *tertium*,quod *Mangete* indigitant : *quartum* est Oryza,quæ in Regno Côgiano *Mazza di Manputto*, id est, semen Lusitanicũ,

at Malaicenses *Bras* appellant: & tres posteriores species delineatæ in 6. parte historiæ Indiæ Orientalis figura 14.proponuntur.

I. Frumentum Indicum, seu Milium hoc spicas habet oblongas,ex granulis colore semen Cannabis æmulantibus, compositas,forma nonnihil oblongis, vtriculis siue folliculis aristis carentibus inclusis,instar Dipsaci herbæ , quod trium mensium spatio succrescit : dein abscinditur, in terram mensis spatio deponitur , vt Solis calore probè exiccetur & percoquatur : tandem spicæ à culmis resecantur,in fasciculos collectæ domum deportantur,stramine operiendis,vel muniendis ædificiis,destinato.Hoc Frumenti genus optimũ est: quod fractum & comminutum , candidissimum apparet,ex quo facili labore panis pinsitur, cum admodum molle sit,& attritu statim,massam conficiendis panibus aptam , præbeat. Et hoc Frumenti genus, semper habuerunt , etiam ante Lusitanorum aduentum : hist.Ind.Orient.part.6. cap.30.*An semen* quod Congiani Lucum vocant, Cannabis grana, nisi quòd paulò sit maius , referens,quod mola manuaria, subactum & pistum panem præbet candidum , Triticeo non inferiorem : Hist.Ind.orient.part.1.lib.2.cap.1. *An Arundinis* genus granum ferens , nostro Secali aut Frumento simile,quod decoctum esui est aptum: Insulæ Virgineæ Hist.

II. Frumentum Indicum grano Auellanæ magnitudine,folia habet angusta , & tenuia , sed in tantam altitudinem quemadmodum,tertium, non exsurgit : ex ramis frumentum illud instar Nucum Auellanarum dependet, quod aristas habet cum Tritico siue *Mayz* conuenientes, colore rubicundo : grana cute tenella inuoluta , putaminibus includuntur,& peculiaribus quasi loculis ad modum granorum in Malo punico , ab inuicem distincta : seminatur in agris quemadmodum Frumentum verum , potissimùm in Africa, & quidem in peculiari quodam loco,qui nomen etiam suum inde obtinuit: & Æthiopibus *Mangetta*; Batauis,*grain* dicitur ; part.6. Ind. Orient. cap.38.

III.Frumentum Indicum *Mayz* dictum. An Triticum Bactrianum Plinii lib.18. cap.7. Frumentum Arabicum quod *Maiz* nominant , in Hist. Ital.Triticum Indicum siue *Maiz*,quod Lusitani apud Nigritas primò seminarunt : in Hist. Ind. Orient.part.6. cap.31. *Pagatouur*, Virgineæ indigenis.Auati fructus,ex quo Brasiliani potum *Kaauy* coquunt : Stad.part.3.Amer.c.17. Milium amplum,Triticum Sarracenicum,Barbaris *Auati*, quod idem est cum Indorum *Mayz*,& Triticum Peruanum Lerio part.3. Americ. capit.8. Milium *Abrayn*, id est , Siligo Turcica in Baly. part.3. Ind. Orient. capit. 40. Frumentum Asiaticum: part.7.Ind. Occident. Milium Brasilianum part.

3. Americ. Milium in florida, part. 6. Ind. Occid. Differentia notanda, cùm duo genera, ad sex vel septem pedes, tertium ad decem in Virginea excrescat. Sic alterum crassius & rotundius, vt quod è Lucanis tollitur: alterum subtilius & aridius, quod *Morochen* appellant. Granum hoc magni prouentus est (bis enim Martio & Iunio ferunt: part. 2. Ind. Occid.) cùm in Peru ex vno grano 600. gignantur: at in Virginea mille & quinquaginta, & interdum bina millia reddat. Siquidem spica vel vna, vel binæ, ternæ, vel quaternæ, & singulæ spicæ quinquies, sexies & septies centena grana in Virginea contineant: apud Americanos, singuli culmi tribus quatuórve spicis onusti adolescunt, quarum singulæ, grana centum & ampliùs pendunt. Sic grana alba, rubra, flaua, cœrulea in Virginea sunt. Frugum omnium communissimum Indiæ Occidentalis locis, in Peru, noua Hispania, Guatimala, Chile, & vniuersa terra firma, in Insulis verò non item: sic & in Indiæ Orientalis aliquibus. Hoc Indi communiter cum primo commiscent: & ex hoc solo panem *Arepas* nominatum, & potum *Chicha* (potus subacidulus *Cici* dictus: part. 9. Ind. Occid. addit.) Indis vocatum, vt fortissimum, quod in Peru *Sora* dicitur. *An* hæc herba quâ in Brasilia aliquando senes virilia contegunt, cuius folia duorum digitorum latitudine, paulùm incurua, in longitudinem excrescentia, veluti calamus qui spicam Milij siue Tritici Sarracenici contegit: Lerio in Brasil. cap. 7. Hactenus ex Hist. Indica: subijciamus Recentiorum nomina. *Triticum frumentum*, Trag. (cui & Typha magna) Fuchs. *Frumentum Indicum*, Matth. Lon. *Milium Indicum Plinianum*, Ruell. Gesner. Adu. Lob. cui & *Mays* Occidentalium. *Milium Indicum*, Dodon. (cui & frumentum Asiaticum,) Turner. Lac. Gesn. cat. *Frumenti octaua species* Turcica dicta, Ang. *Triticum Bactrianum* siue *Indicum*, Cord. Histor. Gesn. hort. *Frumentum Turcicum*, Dod. Gesn. hort. (cui & Panicum peregrinum rectiùs,) Tab. Ger. *Triticum Indicum* Fuchsij & Matth. Lugd. *Maizum*, Monardi. *Maiz*, *Triticum Indicum* potiùs quàm frumentum Turcicum dicendum, cùm non ex Asia, sed ex India primùm sit allatum, Cam. *Maiz Indorum*, Panicum Indicum, Cæs. *Mayz*, quod nulla specie cum Milio, quod Plinius ex India in Italiam importari scribit, conuenit, Ioseph. Acosta: Hist. Ind. lib. 4. cap. 16. Variat apud nos floris colore purpureo, rubeo, luteo, aliquando pro ratione fructus futuri: granorum in colore quatuor præcipuè genera: habetur enim granis rufescentibus, nigricantibus, crocantibus & subalbicantibus.

Frum. Ind. Frumentum Ind. *Mays* dictum alterum. Milium Indicum magnum aliud, Lob. icon. Milium Indicum, Cast. Frumentum Indicum, Tab. Frumentum Asiaticum, Ger. Hoc cùm spicarum colore variet, idcircò Tabern. spicas sedecim, Gerardus verò duodecim pingit, quæ colore sunt vel simplici vel mixto: simplici, albo, luteo, aureo, violaceo, spadiceo, nigro: mixtis coloribus, albo, spadiceo, & cœruleo: cœruleo, albo, nigro, partímque punctis spadiceis mixtò: albo, violaceo, luteo cum punctis spadiceis: rubro, nigro & spadiceo: luteo albo, aliquando cœruleo & violaceo, aliquando luteo & albo, violaceis & cœruleis punctis aspersis: rubro & spadiceo: aureo & albo: cœruleo, luteo, albo, & punctis cæruleis aspersis: denique cœruleo, luteo, violaceo & albo.

V. Frumentum Indicum *Mays* dictum minus. Huius Tabern. meminit, quòd prioris altitudinem tantùm mediam attingat, cuius spicæ non ad culmorum latera, sed floribus succedant, colore albo, rubeo, spadiceo, luteo, atrorubente, & aliquando mixto. *Frum. Ind. Mays minus.*

Cæterùm, Germaniam propemodùm Arabiam fœlicem Tragus appellarit, posteaquam non solùm domesticis abundet stirpibus, sed etiam peregrinis, inter quas Triticum hoc frumentum connumerat, quod terram probè stercoratam & pinguem expetit, frigoris & pruinarum impatientissimum: seritur Martio aut Aprili mense, nec nisi sub finem Augusti & initio Septembris ad maturitatem peruenit: primo autem exortu, non multò aliter quàm Milium erumpit. *In Germania quo loco & tempore sit serendum.*

Quidnam hoc frumentum in Medicina posset, nondum satis constat. Quia autem dulcedinem & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, haud dubiè idem cum Tritico habebit temperamentum. Cùm porrò idem cum Tritico habere videatur temperamentum, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturæ habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo vsum esse, nisi cùm annonæ premit inopia, dicunt. Quidam ex farina pultes parant, adhibito lacte, quod & reliquis frugibus familiare est. Cæterùm foliorum recentium succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata vtilem admodum esse coniiciunt. In nutriendo, subdit Dodonæus, frumentum hoc, Triticeis omnibus, ipsóque non solùm Secali, sed & Hordeo longè est inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus est, absque furfuribus concinnatus, sed durus ac siccus, veluti biscoctus, nihilque lentoris habens. Concoctu eas ob causas difficilis, corporique nullum aut omninò exiguum alimentum præbens: tardè descendens, ac aluum constringens, veluti ex Milio, aut Panico factus. *Vires.* *Vsus in pane & panificio.* *Succus foliorum recentium.*

DE GRAMINE SIVE AGRESTI VETERUM sententiæ & Neotericorum dubiæ.

CAP. LII.

Dicitur πόα, herba à Theophrasto, quòd omnium herbarum frequentissima sit. Hac tamen voce etiam quæcunque alia herba indicatur. Quare magis propria significatione ab aliis græcis ἄγρωστις, παρὰ τῶν ἀγρῶν, ab agris, quòd in iis proueniat appellatum est. Gramen à Latinis à gradiendo, quòd geniculatis ramulis mirificè serpat: vel à germinandi fœcunditate, quòd citò crebras multásque à se radices nouas spargat, agátque. Arab. vt Serapione cap. 119. *Thel & Negil*: Auic. & Rhase *Thil & Tithagra*, ab aliis *Vagen, Negen, Negien, Kel, Negil, Nagien, Phegem, Teil & Teideken.* Ægyptiis *Anusi*: Afris, *Iebal & Ebal.* Germ. Graß. Belg. Grab: Gall. *Gramen & herbe*: Ital. *Gramigna, gramegni & gragmine*: Hisp. *gramenha, grama, & grama yerua*, & olim *Aptaria*: Cretensibus, *Agrosti*, Vallachis *Cotita & Cotiata*: Hung. Pouye: Boh. Paye aueb Trawa. Veteribus Græcis etiam αἴγικον, aut vt Apuleius legit, ἄιγχον, Ἀσυφύλιον, ἁμαξῖτις, & αἱματικόν, hoc est, Aigicon, Aigichum, Asyphylium, Assefolium, Vniola, Amaxitis, & Hæmaticum. *Herba Theoph.* *Agrostis Græcis.* *Gramen Lat.* *Nomenclatura.*

Dioſcorides quatuor Graminis genera facit, de quibus ait: Gramen [ἄγρωστις] viticulas per terram repentes,quæ à ſuis articulis radices ſpargunt dulces, internodiis diſtinctas: folia acuminata,dura, lata,ceu arundinis parvæ, quibus boues & iumenta paſcuntur. *Vſus.* Huius trita radix & impoſita vulnera glutinat. Ipſius autem decoctū epotum,efficax eſt aduerſus tormina,vrinæ difficultatem ac veſicæ vlcera, & calculos frangit. *Arundinaceum* Arundinaceum gramen priore maius eſt omni ex parte. Iumenta porrò in pabulo ſumptum necat,
2. maximeque quòd in Babylonis regione ſecus vias naſcitur. *Parnaſſi.* Quod verò in Parnaſſo monte gi-
3. gnitur gramen,denſiùs fruticat,foliis hederaceis, flore candido& odorato,ſemine paruo,non inutili: radicibus quinis ſeniſue,digitali craſſitudine, candidis,mollibus,dulcibus,ac robuſtis, Quarum *Succi Vſus.* ſuccus ſi in vino cum pari melle ac myrrhæ dimidio,Piperiſque ac thuris tertiis portionibus decoquatur, præſtantiſſimum fiet ad oculos medicamentum. Id verò in ærea pixyde reconditur. *Radicum decoctum.* Radicum autem decoctum eadem quæ herba ipſa præſtat. At ſemen vehementiùs vrinam impellit,vomitioneſque & alui profluuia ſiſtit. Natum *Cilicium* porrò in Cilicia gramen,quod indigenæ Cinnam
4. appellant,boues [illegible] (ſaginat) ſi eo virenti ſæpè paſcantur.

Plin. Gramen ipſum inter herbas vulgatiſſimum,geni-
1 culatis ſerpit internodiis, crebroque ab his, & ex cacumine nouas radices ſpargit. Folia
2. eius in reliquo orbe in exilitatem faſtigiantur: Parnaſſo tantùm Hederacea ſpecie, denſiùs quàm vſquam fruticat,, flore odorato, candidoque.Iumentis herba non alia gratior,ſiue viridis, ſiue in fœno ſiccata, quum detur aſperſa aqua. Succum quoque eius in Parnaſſo excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis hic eſt.In vicē eius in reliqua parte terrarū ſuccedit decoctum, ad vulnera glutinanda: quod & ipſa herba tuſa præſtat,tuetur que ab inflammationibus plagas. Decocto adiicitur vinum & mel, ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rurſuſque coquitur in æreo vaſe,ad dentium dolores,& epiphoras. Radix decocta in vino, torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus,vlceribuſque veſicæ;& calculos frangit. Semen vehementiùs vrinam impellit; aluum vomitioneſque ſiſtit. Ita vetus codex Plinii lib.24.c.19. Et *Aculeatum trium generum.* ſunt ſanè eadem quæ etiam Dioſc habet. Verùm
3. ſubiungit de aculeato gramine trium generum, quod Dioſc.non habet. Et tandem addit,Camelos autem necare traditur in Babylonis regione, id quod iuxta vias naſcitur. Hoc autem καλαμάγρωστιν Dioſc.vocat.

Galen. Galeno graminis radix moderatè frigida eſt & ſicca,habēs modicum quid quod mordet & tenuiū partiū eſt.At herba in primo abſceſſu frigefacit,ſed moderata eſt in humiditate & ſiccitate. Semen autem reliqui graminis debile eſt. Eius verò quod in Parnaſſo naſcitur ſiccandi vim habet, tenuium partium eſt,& ſubadſtringens.

Caput in Galeno de gramine duplicatū Ἄγρωστις denique caput in Galeni exemplaribus duplicatum legi author eſt nobis Iul. Alexandrinus. Quare ſurreptitium eſſe ſuſpicatus eſt primum,vel certè ſuperuacaneum.

Agreſtis quaſi agreſtis Ἄγρωστις (Lob. & Pen. Aduerſaria auſpicantur) quaſi Agreſtis diceretur planta nec ſatiua aut ſerenda,Græcis ſcitè nuncupata fuit: ut pote quę ruri vbique ſponte quouis anni cardine,coelo,ſolo & ſidere luxuriet: eius nāmque perennis prouentus,feracitatis reſtibilis, nec minùs immenſæ vtilitatis,quantùm toto orbe extat terrarum, virore ornat amœno, & veluti gradatim ſeſe propagando amicit decore,vnde Latinis Gramen deflexum putatur.Triticeo generi,vt cognata, & ſimilis, ſic perinde varia & nobilitate proxima. Quin differentiæ magis conſpicuæ è radice, ſpicata coma, folio & flore ſunt ducendæ: quas etiam cunctas partes & differentias (quia varias Tritici ſpecies æmulantur, deque mutua inter ſe collatione faciliùs diſcernuntur & diſcuntur) aptiùs fore diximus nominibus & notis quamque ſuis,vel minimas quaſque proſequi, quas natura pecori quidem veſcendas, ſed homini vni non modò vtendas,adeoque priùs cognoſcendas, peperiſſet. Nullum enim vel deſpicatiſſimum illius operum, noſtrâ, id eſt, mortalium Philoſophantium,indignum cognitione & admiratione ducendum,ſummus Philoſophus in libro De partibus animalium lucenter docuit, eiuſque alumnus Theophraſtus in Plantarum hiſtoriis.

GRAMEN NODOSVM.

Cap. LIII.

CVlmos habet duos aut tres cubitos altos, tenues, ad quorū nodos folia oriuntur culmū ad alterum ferè nodum inuoluentia, quæ inde dilatata abſcedunt, ſeſcuciam ferè lata, palmum longa, glabra: panicula bipalmaris, glumis conſtat auenaceis, ariſta parua mollicella donatis, è quibus floſculorum ſaturatè purpuraſcentium tremula filamenta librantur,radices bulbis catenatis,tuberoſę,creberrimis fibris longis capillatæ,ſapore partim ſubacido.

Gramen propriè dictum Dod. Dodonæus à crebris geniculis ac tuberoſis radicum nobis Knoopgras,id eſt,nodoſum gramen appellat.Addit autem apparere ex Marcelli verbis,nodoſum hoc Gramen apud Veteres pro gramine propriè dicto habitum fuiſſe.

H.Lug. icones Hiſt. Lugd. duas huius plantæ habet figuras. Primam quidem, quæ nullo modo placet, ſub hoc titulo: *Coix* Myconi: hoc lepores magnoperè delectari,noctuque eius radices effodere dicuntur. Quibuſdam [illegible] i.e. Gladioli ſpecies videtur [illegible] Siſymrichium. *Gladioli ſpecies Siſymrichium.* Altera figura eſt ſub [illegible] Graminis nodoſi.

Lobel.in Hiſtor. Belg.vocat Knobelachtich oft Cliſterachtichgras. Tabern. Knoder oder Knoten graß.

Synon. C.Bauh.phyt.*Gramen nodoſum auenacea panicula*: Eid.pin. *Gramen nodoſum* 1. ſiue *auenacea panicula*: an Ægilops bulbi genus,Plin.lib.19. cap.5. *Gramen vel auena ſylu.genus*, Geſner. coll. *Gramen bulboſum nodoſum*, Adu.Lobel.Obſ.pag.11. Ic.p.23.Lugd.cui & Gramen nodoſum,ſub alia figura. *Gramen tuberoſum*, ſiue *nodoſum*,Cam. *Gramen*

men bulbosum Tabern. *Gramen caninum nodosum*, Ger. Agrosteos alterum genus. Patauij vbi spõte prouenit, quidam vocabant Bromon: Volmarius misit Stutgardia pro Gramine Dioscoridis.

Nascitur in segetibus, secus agrorum margines, & in collibus inter alia Gramina. In saltibus Thuringiæ vbique se offert. Sed, authore Lobelio, rariùs aliquantò istud, minúsque plerisque Europæ regionibus vsu cognitum: Lemano a. & Lausannæ finitimis aruis & segetibus plurimum. Frequentissimum etiam Sabaudiæ & Angliæ.

Saporis amari & acerbi sunt radices, quare valentiùs obstructiones expedire & vrinam ciere aiunt, quàm vulgare. Herba, inquit Marcellus, quæ Gramen dicitur, nodorum 27. ex vino ad medias decocta & expressa atque colata, potuíq; stranguriosо ex vini cyatho vno mixta data, adeò potenter succurrit, vt vbi sine tormento vrinam facere cœperit, dari non oporteat: sed febricitantibus ex aqua sola dabitur. Ex quibus verbis apparet, nodosum istud Gramen, apud Veteres pro Gramine propriè dicto siue Agrosti habitum, & aduersus calculum & vesicę morbos commendatum quoque fuisse. Recentior ætas nunc huius, modò illius indifferenter, pro Graminis radicibus vtitur.

GRAMEN HIRSVTVM REPENS, SPICA SIMPLICI, MOLLI.

IMportuna luxuries est radicum albentium, nitidarum, geniculatarum, sapore subdulci, quibus in immensum se propagat: folia longa, hirsuta, mollia, vaginâ longissima culmum nodosum, tenuem, cubitalem, obuoluunt, panicula mollis, contractior, palmum circiter longa, ex viridi purpurascens.

Hoc Gramen abundat in vitibus Montbelgardi: florens Iunio, & Iulio.

GRAMEN CANARIVM, LONGIVS, RADICATVM LATIORE panicula.

HVius canini Graminis haud à vulgato Gramine medicato dispar natura, quod eruitur ex amœnissimis glareosis sabulosísque ambulacris, vicinísque locis iuxta nouum Medicum hortum Nobiliss. Baronis Eduardis Zouchæ: habitatioribus corpulentioribúsque dulcioribus radicibus, latioribus sparsísque acerosis paniculis, cætera haud absimilia.

C. Bauh. pin. *Gramen caninum* 3. siue *longius radicatum maius*: *Gramen canarium longius radicatum latiore panicula maius*. Lobel. Adu. parte altera.

GRAMEN CANARIVM LATIORE PANICVLA MINVS.

LAtiore item paniculâ glareosis, obsoleto & inculto agro hoc Canarium gramen minus quandoque occurrit, reptantibus, cirratis, geniculatis, prætenuibus radicibus, Graminis Canarij vulgaris gustu non dissimilibus & efficacitate paribus: coloris ex fusco albidis: foliis verò sesquiuncialibus, iuxta radicem pluribus, paruis & angustis: in spithamæis autem tenuibus cauliculis iuxta genicula tribus, rarò pluribus. Descriptio

C. Bauh. pin. Gramen caninum 4. siue longius radicatum minus: Gramen Canarium longius radicatum latiore panicula minus, Lob. Aduers. parte altera. Synonyma

GRAMEN REPENS OFFICINARVM FORTE TRITICEÆ SPICÆ ALIquatenus simile.

CAP. LIV.

PRócerum est Gramen, interdum tribus cubitis altius, *folijs* è longâ vagina, glabris, interim tactu asperis. *Spi*[illegible] *su*[illegible] culmo indet duorum versuum, cum Triticea nonnihil commune habens, sed omnibus modis strigotior cum aristis breuibus subtrahens, semine oblongo, fusco. *Radices* pro Graminum ratione crassiusculæ, longè reptantes, sapore dulci, præditæ sunt. Hoc Gramen repens Officinarum non admodum malè repræsentare videtur Eicon quæ pòst cap. 58. tradetur, sub titulo Graminis repentis cum pannicula Graminis Mannæ. Descriptio

Lobel. in Adu. dicitur *Gramen canarium Medicatum Officinarum*, Germanis, Graß, Angl. Quych grass, Ital. *gramigna*, Gallic. *dent de chien*. In Obs. p. 11. *gramen caninum medicatum*: In Ic. p. 20. *gramen canarium*. Synonyma

In descript. Aduers. nihil video quod repugnet nostro Gramini, nec etiam in figura: nisi q[illegible] spica non in totum respondet: nescio an [illegible] gentia pictoris, vel quòd planta sit diuersa, radix optimè conuenit: illud tamen non placet quod scribunt Aduers. figuram esse apud Dodonæum, pag. 545. & Matthiolum pag. 999. Figura Lobelij similis esset Dodonæi figuræ, si iubam haberet & non spicam: descriptio etiam in eo differt quod Dodon. dicit suum Gramen non spicam, sed iubam ferre. Lobelius autem in Aduers. ait spicam ferre: magna præterea differentia inter Gramen Matthioli & Dodonæi ac Lobelij. Matthioli figura nec radice, nec spica similis: quinimò falsam existimo radicem, si vera fuisset, non mutasset in postremis commentariis.

Nos subiungimus nostro Gramini officinarũ Dodonæi gramen, imitati Lobelium & fratrem C. Bauhinum: quamuis nostrã non habeat iubam sed spicam vt Lobelii; contra sententiam Dodonæi vt iam dictum. Lectorum igitur erit considerare, *Gramen Dodonæi huc referendum.*

an nostrum Gramen, Lobelii & Dodonæi idem sit, nec ne.

An Tragus lib. 2. cap. 55. hoc gramen intelligit, cùm ait: Inter omnes fruges in humidioribus agris, nec non cùm annus fuerit pluuiosus, Lolium infelix dominatur, quod sanè nil aliud est, quàm singulare vitium, & quasi aborsus omnium frumentorum. Cùm namque in satione, & quando in spicam sese attollit, pluuiis continuis obruitur, fieri non potest quin vel semen prorsus suffocetur & putrilagine corrumpatur, aut in Lolium ac vitium quoddam degeneret. Est verò huiusmodi vitii vel Lolii fructus nihil aliud, quàm palea inanis. Quodque iam dixi animaduerti potest in humidioribus hordeo consitis agris, in quibus frequenter Hordeum vel in Lolium transit vel certè deorsum fertur tota seminis vis, id quod hinc accidere consueuit, quia Hordei caput alterum, & crassius quidem in radicem exit, alterum verò in culmum. Iam cùm pluuiosa fuerit anni constitutio, inferior grani pars nimio humore obruta feliciter luxuriat; attracta ad se omni totius grani vi, ita, vt illa in radicem duntaxat se exerat, vicissim verò in totum spolietur superior. Atque hoc pacto radix se longè lateque per terram diffundit, & non solùm ex semine nullus fructus expectari potest, sed & agri ipsi peste ea adeò corrumpuntur, vitianturque, ut nisi industrius agricola subinde eiusmodi corruptelas agrorum sustulerit, culturaque diligenti emendauerit, hinc inde sese spargat, ac vndique culmis suis in altum emergat. Ac licet & culmum & spicam ostentet, nihil tamen fructus subsequitur, manetque nil nisi vacua, & inanis palea, quod sanè haud immeritò malè habet agricolas, quare iure Virgilianus ille Mopsus hisce verbis conqueritur.

An Lolium secundum Trago.

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
Grandia sæpe quibus mandauimus hordea sulcis.
Infœlix Lolium, & steriles dominantur Auenæ.

Hactenus Tragus. Lectores autem considerent annon Lolium 2. siue Quecken dictum, Agricolis molestum, non sit idem cum nostro gramine, & an Tragus in sua descriptione non cõtundat duas plantas: an verissimè perenne illud gramen odiosum agricolis possit generari ex annuis illis stirpibus, Tritico & Hordeo, plantis etiam valdè differentibus suis spicis.

Trag. notatur.

Figura Graminis Mathioli in priorib. comm. quod primum Dioscoridis ait, & passim in Italia frequens, mihi videtur falsa, quod radicem attinet, quæ valdè crassa pingitur: si tamen esset vera, non videretur eius gramen respondere descriptioni Diosc. qui ait κλημάτια ἔχει, γονατώδη ἕρποντα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τῶν γονάτων ῥιζούμενα, quæ verba cùm forte non obseruasset primò Matthiolus vel eius scriba: pictum gramen aliquod cum radice crassa: pœnituit tamen postea Matthiolum & mutauit radicem, & repentem appinxit, quod satis demonstrat priorem falsam, nisi etiam secunda sit falsa: miror igitur apud Matthiolum in postrema eius editione per Bassæum, sculptam de nouo figuram, per ipsum Matthiolum reiectam, & vt magis falsa redderetur, additam veluti iubam, quam quidam suspicantur esse Graminis xerampelini, uel, vt nos vocamus, Gramen cum spica molli rubente: præstitisset eius emendatam, vel, corruptam postremam, curare sculpendam, aut, quod magis placuisset, cum annotatione figuram Bassæi iam sculptam apponere. Camerarius ad Hist. Matthioli Germanicam omninò, diuersam posuit figuram Graminis, quod non videtur posse conuenire cum icone Graminis Matthioli, nec priore, nec secunda: de cæteris nescio: Matthioli postrema Graminis figura, quod radicem attinet, nostro gramini respondet, an idem intellexit ignoro.

Matthioli figura falsa.

Tabern. ic. & hist. Gramen caninum seu canarium 1. Hundts graß/ Eidem histor. Gramen 5. Canaria Plinii, Herba cynagrostis, Dens canis, & Gramen medicatum, quia multis locis utiliter in vsu à Medicis pro Gramine vsurpatur. Tabern. habet figuram Lobelii: si ei notam, cur hoc 5. non iungit primo, & secundum facit, ac discrimen certum ponit, quo possit distingui à primo.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 1. siue *Officinarum, Canarium* Lobel. *Gramen* Dodonæo: Eid. pin. *Gramen caninum.* 1. siue *aruense*, siue *Gramen* Diosc. *Gramen* Ruell. Dod. Cord. in Diosc. Cast. *Gramen* Dioscoridis, Gesn. hort. *Gramen canarium medicatum*, Adu. Lob. *Gramen caninum*, Tab. Ger. *Gramen vulgare*, Lugd. *Graminis fortè Diosc. species maior*. Thal. Caninum autem vocat ad imitationem Plinii, cui Canaria, quasi à canibus inuenta, quâ fastidium deducunt, vomitum cum pituita reiicientes: hinc Cynagrostis aliis: & a foliorum primò prodeuntium forma, quibusdam Dens canis dicitur.

Passim spontè prouenit: floret Iulio & Augusto, in aruis & satis, non pratis, vt plurimùm, frugibusque haud parum incommodum: eoque sementem facturi rastris Septembri, etiamque primo vere manibus runcandum præcipiunt Coloni.

Lobelio tota planta magis vesca creditur, dulcis & frumentacea vsibusque Medicis receptissima, præsertim radix, quæ reserat viscerum farctus & renum, citra calefactionem, lumbricosque huius stillatitia interimit, nempe pabulo humorum putridorum fraudatos.

GRAMEN CANINVM VINEALE Casp. Bauhini.

CAP. LV.

Radice est alba, tenui, repente, geniculis distincta, ex quibus fibræ capillares in terram defiguntur: culmos habet tenues læues, geniculatos, in terram reclinatos: ex quorum geniculis singulis, folium, duas, tresue vncias plerumque longum, angustum, atrouirens prodit: culmorum summo panicula breuis, parumque expansa, ex paruis glumis composita, insidet. Apud nos in vinearum viis, solo aliquantulùm duriore, circa æstatis initium reperitur, Gramen hoc caninum 2. in pin. siue vineale, primum in prod. descriptum.

GRAMEN CAMERARII repens.

Radicem adipiscitur longam tuberosam, sed æqualem, articulis præcinctam & hinc inde reflexis, non tamen profundiùs radicatam, filamentis constãtem pluribus. Suum protrudit hæc ab vnoque articulo culmum continuò se inno-

vans

& multiplicans. *Folia* longa, acuminata, dura, arundinis instar paruæ lata. *Culmus* duarum ferè spithamarum altus, admodum angustus, & tenuis more staminis, tribus, quatuórve nonnunquam articulis præditus, *spicam* superiori parte profert patulam, quæ paruum continet *semen*. Folia cum radicibus saporem habent dulcem, cum adstrictione quadam & acredine.

Camer. ad Matth. Germ. & epit. ponit figuram nomine Graminis & Reedysgras.

Tabern. Hist. pag. 636. Gramen primum Quecken graß aut Rechgras. pag. 644. Gramen Diosc. Germ. Rindt graß Queck antiquum est Germanicum vocabulum adhuc in vsu Saxonibus & Septentrionalibus Germanis, significans, Rindt, id est, Bouem. Potuisset Tabern. diligentiùs describere Gramen suum. 1. quandoquidem Dioscoridis primum facit, & iconem non dat. An sit idem cum eo, quod pingit Camerarius, considerandum.

GRAMEN PARVVM REPENS PVRPVREA SPICA.

Cap. LVI.

Gramen canarium in cultis quærenti, occurrit passim copiosè gramen istud, supinum, sparsis per terram *culmis*, *radice* sub terra huc illuc vagante, vulgaris graminis canini in modum: *spicæ* purpurâ splendent, diuulsæ: *folia* graminis pratensis parui. Radices fibrosæ. Gratum hoc ouibus est gramen Lobel.

Lobel. in Ic. plant. & Belg. hist. pag. 21. *Gramen caninum supinum*, Belg Ligghende peyen-graß. Tab. Ic. *gramen caninum supinum* 2. Ligendt-hündts graß. Eid. hist. Gramen 6.

C. Bauh. in Phyt. *gramen* 2. siue *Caninum supinum*: *graminis* primi Diosc. species minima, Thalyo. Quod verò Thalyus hanc ipsam non intelligat, declarat C. Bauh. in pin. vocans, gramen caninum 7. siue supinum minus.

GRAMINIS PRIMI DIOSCORIDIS species minima Thalij.

Cap. LVII.

Se nunquam attollit, sed geniculatis ramulis iuxta Dioscoridem serpit, ac ex internodiis suis, & ex ipso etiam cacumine creberrimè nouas radiculas iuxta Plinium spargit, ac ex iis nouarum plantularum exortus exhibet. Hæc passim in Harcynia, & etiam Stolbergæ in pratis vliginosioribus ex musco terrestri, qui candidus vtplurimùm est, nonnunquam etiam rubeus, non infrequenter prodit, radicibus tenuioribus, cirrosis, coliculos emittens recuruos, humi prostratos, tenues valde, teretes, geniculis frequentibus interceptos, ad quæ primùm folia prodeunt palmaris longitudinis, stricta, deinde etiam inter hæc folia & ipsorum geniculos singulos densè prorumpit plurimorum, paruorum, oblongiusculorum ac strictissimorum foliorum cespes, ad quorum inferius tuber, quo ex geniculis prorumpunt ipsa, noui cirri emergunt, qui denuò in musco comprehendentes, nouarum plantularum origines existunt.

Synon. C. Bauh. pin. *gramen caninum* 5. siue *supinum paniculatum folio varians*: *graminis* 1. *Dioscor. species* Thalij.

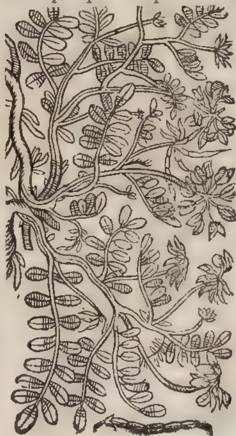
GRAMEN CANINVM SVPINVM PANIculatum dulce C. Bauh.

Descriptio. Ex radice oblonga, capillata & nigra: folia pauca, læuia, viridia angusta, vnciarum trium vel quatuor longa, prodeunt: inter quæ calamus tenuis, internodiis distinctus, foliis paucis oblongis cinctus, parte inferiore supinus, mox palmum longus, erigitur, & paniculam tenuem, albam, glumis exiguis donatam, sustinet: agris Londinensibus vdis gaudet, vnde D. Lobelius, graminis dulcis nomine misit. Gramen hoc caninum 6. in pin. siue supinum paniculatum dulce. Synon.

GRAMEN REPENS CVM PANICVLA Graminis Mannæ.

Cap. LVIII.

Descriptio. Dvum generum folia & culmos profert. Primùm enim lentis, longísque ad cubitum vnum aut alterum coliculis solidis, crebrò geniculatis, læuibus, caducis nascitur, qui vbi terram attigerint, statim per fibras è nodis dimissas, comprehendit, radicatúrque: atque ex iisdem geniculis folia mutuo amplexu stipata surgunt, breuia, angusta, hirsuta: deinceps adultiùs culmos producit erectiores veluti superiorum ramos, pedales, tenuiores, foliis amictos longioribus, hirsutis, & rarioribus geniculis interceptos, quorum summitas in spicas finditur, quatuor, quinque, sex, spicis Graminis Mannæ similes, sed minores, concinniores, imbricatas; non tamen circumcirca, perinde vt iam dicto Gramine, cui pars spicæ interior nuda, hoc discrimine interim, quòd ea pars Gramini Mannæ sulcata sit, in hoc verò in costam elata, flosculos fert atrorubentes. Radice nititur geniculata, reptante, subdulci, alba.

Ischæmon Plinii, male. Sunt qui Ischæmon Plinio lib. 25. cap. 8. nuncupatum esse putent: quorum sententiam probare non possum, inquit Clusius in Hist. Quod si verò ad Pliniani Graminis vllum aliud genus referenda est hæc planta, aculeatum illud potiùs erit, cui, quòd in acumine aculei sunt plurimùm quini, Dactyli nomen inditum esse ait lib. 24. cap. vltimo. *Gram. aculeatum Plinii.* Nemo autem legitimi graminis (ita vocat in Hist. post.) iconem exhibuit, quod in magnâ Europæ parte, præsertim per Hispanias & Gallias crescit, *Gramen legitimum.* cuius antequam stirpium in Hispaniis obseruatarum historiam euulgarem ob illius tum elegantiam, tum vsum, cognitu dignum erat, illius descriptionem & iconem do. Pedalibus assurgit culmis, rotundis, purpurascentibus, geniculatis: è quibus angusta promit folia, in acumen fastigiata, dura: *Descr. Clusii.* ipsi culmi, siue calami, in quaternas aut quinas desinunt paniculas, mixti ex atro purpureóque coloris: radicibus firmatur longis, nodosis, geniculis interceptis, candicantibus, subdulcis cum quadam adstrictione saporis, quæ longè latéque serpentes, subinde plurimis locis germinant, nouósque culmos & folia proferunt.

Synon: Lobel. Obs. p. 12. Icon. Plant. p. 23. figuram Clusii habet, ac Gramen alterum inscribit. Anguill. epist. 12. & 14. *Gramen toti Italiæ notum.* H. Lugd. *Gramen vulgare Dalechampti.* C. Bauh. phyt. *Gramen* 88. siue *Gramen Dactylon secundum folio arundinaceo.* Idem in pin. *Gramen Dactyloides* siue *Ischæmum* 2. siue *Gramen dactylon folio arundinaceo maius*: aculeatum fortè Plinii: *Gramen* Ang. Clus. & Cęs. & dicitur. Hoc variare scribit, & Gallicum foliis nonnihil villosis; Germanicum verò foliis esse glabris, & cauliculis minùs erectis tradit.

Locus. Hoc gramine nihil vulgatius totâ Hispaniâ & Gallia in aruis, vinetis, atque etiam in maritimis, in quibus multò lætiùs & vberiùs crescit: nam eius radices, interdum digiti crassitudinem æquantes eruere meminit Clusius.

In Horto E.C. cultum per plures annos mansit, tandem frigidioris soli impatiens periit.

GRAMEN CRVCIS SIVE Neiemelmsalib.

Cap. LIX.

Descriptio. Gramen quoddam nascitur, exile, *radicibus* serpens albis, geniculatis, dulcibus cum aliquali acrimonia, communi Gramini proximis, digiti altitudine geniculati ramuli assurgens, *foliis* communi Gramini similibus, minoribus, ramuli habent quatuor Ischęmi spicas, vel Graminis sanguinarii similes, perfectam crucem figurantes, quam æquè omnes vno modo formant: ex quo ipsum Ægyptii *Neiemelm* vocant, quasi dixerint, *Gramen crucis*: in quibus fiunt semina minutissima, seminibus communis graminis similia.

Alpino descriptionis autori dicitur *Neiemelmsalib Aegyptiis*, C. Bauh. phyt. *Gramen* 90. siue *dactylon Aegiptiacum*: Eid. pin. *Gramen dactyloides* siue *Ischæmum* 1.

Maximum vsum semina apud omnes habent, ad eos scilicet, qui tum renum, tum vesicæ calculis laborant, atque ad frangendos lapides in vesica concretos. Quod genus morbi ibi est familiarissimum, & quasi endimium ex causis aliàs narratis. Mulieres radicis decoctum tum ad pueros variolis, atque morbillis correptos maximè sequuntur, tum ad se ipsas, vbi cupiunt interceptas menstruas purgationes rursum euocare. Sunt aliqui qui pro secreto auxilio habent decoctum, ex seminibus modicè contusis paratum, ad adiuuanda exanthemata in febribus pestilentibus quas peticulas nostri appellant. Ad vsu quoq; vulnerum & vlcerum non paruum, apud eos, tota herba, præcipuè radices habent vsum. Aiunt radicem frigidam atque siccam esse, tenuissimarumque partium, quamobrem non desunt multi qui ad mouendum sudorem eius decocto familiarissimè vtuntur.

GRAMEN SCOPARIVM. Ischæmi Paniculis Gallicum.

Speciosius istud, Ischæmo Gramini cognatum videtur in Adu. parte altera Lobelio; è cuius prælongis, prætenuibus rigidisque cubitalibus & longioribus radicum cirris cocinatur scopulæ illæ vulgatissimæ nitentis comæ conciliatrices, frictionibus capitis accommodatissimæ & vsitatissimę.

Figura ei graminea, Ischæmi vulgaris, gracilis culmus, rigidus, geniculatus, cubitalis; in quaternas, quinas, vt plurimùm senas, & plures elegantissimas lucidas spicatas caudicellas Ischæmo Gramini similes, fastigiatus. Foliis item non dissimilibus, gustu Graminis, dulcioribus. Copiosè prouenit in Gallia, sabulosis vicinis Castri Insulani locis vocitati (vulgò *Chasteau de l'Isle*) prope Aureliam, collegit amicissimus vir Georgius *le Seigneur*, Pharmaceutices, & Rei herbariæ callentissimus, quo gramine me donauit Londini, Anno 1601. quique quotannnis Angliam nouis & rarissimis ditat Plantis.

C. Bauh. pin. *Gramen dactyloides* siue *Ischæmum* 6. siue *Gramen dactylum scoparium*: *Gr. scop. Ischæmi paniculis Gallicum,* Lobel. Adu. parte 2.

GRA-

GRAMEN SVPINVM ACVLEATVM

CAP. LX.

Breuibus fibris radicatur: ramos verò terræ apprimit in orbem, multos, palmares & sesquipalmares, aliquando pedales, aliquos verò duntaxat vnciales, rigidulos: ad quorum genicula, vtriculi instar, folium striatum glumas numerosas conglomeratas, squamatum foliacearum cóplexu comprehensas claudit, deinceps in mucronem rigidum & acutum, vncialem & breuiorem, rectà in latus protensum desinit, extremo verò cauli huius generis plura folia & vtriculi glumis grauidi, echinati aliquid ostentant.

Camer. ad Matth. hist. Germ. & Epit. *gramen aculeatum*, Italis *gramigna spinosa*. Græcis *ἄγρωστις ἀκανθώδης*. H. Lugd. *gramen aculeatum* Matthioli.

Gener Cherlerus attulit collectum ad vias Romanas, asperiores præsertim, sicciorésque: Matthiol. verò in Epitome ait prouenire inter rudera, & in muris vetustate collapsis.

Virésque easdem habere, quibus pollet primum graminis genus.

GRAMEN PRATENSE VVLGARE spica ferè arundinacea.

CAP. LXI.

Capillaribus fibris totum occupat cespitem, glabris, viridibus, tenellis foliis amictas emittens stipulas, quarum summa comantes latè diffusæ paniculæ mollicellæ insigniunt, pilorum, aristarúmque expertes, accedentes tamen quodammodo ad arundinem. In hoc gramine insignis varietas ratione loci, & potissimùm in magnitudine spicarum.

De hoc Lobel. in Adu. Est quàm quod notissimum *gramen pratense* dictum, vulgò notum, & Fœnum quando aruit vocatum, exilioribus radicum cirris seu pullis capillamentis & creberrimis cespitem summum sugens, humúmque perreptans & tegens, densissimo & numeroso foliorum triticeorum stipatu: culmos pedem & cubitum altos surrigens, tenues, geniculatos, læues, lanosa, sparsa, & magis harundinem vallatoriam imitante, spica fastigiatum.

Synon. C. Bauh. phyt. *gramen* 7. siue *vulgare*: Eid. pin. *gramen pratense paniculatum* 2. siue maius, latiore folio: *πόα* Theophrasti, *gramen vulgò cognitum*, Trag. icon. *gramin. genus* Dalech. in Diosc. *gramen pratense maius vulgatius*, Adu. *gramen pratense vulgatius* Lob. in Obs. pag. 9. & Histor. Lugd. *gramen pratense primum* Dod. *gramen* Lon. *commune*, Thal. *gramen alterum & vulgare*, Tabern. *gramen pratense*, Lob. in Ic. Ger. An per *Chulem* Garzias hoc gramen intellexerit? Clusius not. ad Garz.

Vires. Huius semine in horreis è spicis excusso & collecto vtuntur complures Medici ad obstructiones viscerum, calculum, potu: admotúque ad discussionem pertinacium tumorum, & flatuum, tametsi Officinis vsu ignoto. Ast hoc non sine periculo, quia non facilè separari potest, ab aliarum herbarum seminibus.

GRAMEN PRATENSE PANICVLATVM maius angustiore folio, C. Bauhini.

CAP. LXII.

Descriptio. Ex radice capillacea, rufescente, folia capillacea, quædam breuia, quædam palmum superantia, prodeunt: inter quæ culmi tenues, geniculati, cubitum superantes, vno alteróve folio breui cincti, in quorum summo panicula leuiter expansa, vncias quatuor longa, quæ ratione loci, strigosior vel lætior.

Gramen hoc pratense paniculatum 3. siue maius angustiore folio C. Bauh. in pin. 16. in prod.

Locus. In pratis & dumetis ad ripam VViesæ fluminis Basileæ reperitur.

Variat panicula & glumis longioribus. Huic simile ad [illegible]am prædictam inuenitur, potissimùm radicum capillarium, vt ex caulium numero, paniculis, & in iis glumis longioribus varians.

GRAMEN AGRORVM LOB.

CAP. LXIII.

Descriptio. Agrorum venti spicam diximus, quòd spicam habeat latam, comosam, pansam, & à ventis communiter in alterum agitatam latus. Foliis alioquin & radice magnitudine ferè æquale est segetum gramini. Iuba cæterùm Miliacei graminis Iubæ haud absimilis est. *Hæc Lobelius.* Quibus addit Tab. Ra-

dicem habet paruam, villosam: folia longa, angusta, nec acuminata: culmum, quàm cætera harundinacea, magis tenuem.

Synonyma Lobel.in hist.Belg.p.5.& Plant.Ic.p.3. *Agrorum venti spica*, & *Gramen agrorum*, latiore, arundinacea, comosa panicula T.p.5.

C.Bauh.phyt.*Gramen* 19. siue *segetum, panicula arundinacea*: Eid.pin.*Gramen paniculatum aruense* 4. siue *Gramen segetum, panicula arundinacea*. *Gramen loliaceum* 8. Tragi, Thal. *Gramen equinum*, fortè Gesneri, Cam. *Agrorum venti spica*, Lob.icon. *Gramen pratense* 3. Dod. *Gramen harundinaceum aruense*, Tab. *Gramen arundinaceum*, Ger. Variat paniculâ flauescente & spadicea. Don.lat. Gra-

Dod not. men pratense tertium duntaxat vocat nec describit: An idem cum aliis, an ipsi non cognitum? Sed non diuersum ab aliis esse constat ex iam adductis. Ipsi verò non visum patet; si namque vidisset, vtique descripsisset, nec contentus solo nomine fuisset.

Locus Inter agrorum segetes reperiri Lob. notat & Tabernamontanus.

GRAMEN MILIACEVM LOB.

CAP. LXIV.

Agrorum venti spicæ simile est admodum, culmo & radice, sed panicula miliacea.

Synonyma Tabern. icon.& hist. p.639. *Gramen miliaceum*, hirsengraß. Item p.642. *Gramen* 13. in aruis campestribus siccis proueniens. Lob.in Ic.p.3.& hist. Belg.p.6. hirsgraß/ Saetgraß, Miliaceum gramen: sic & Gerardo. Dodon.Lat. *Gramen pratense* 4. sine descriptione. Camer. *Gramen perenne miliaceum*, in siluis non procul ab vrbe nostra ad montem S Mauritii. C.Bauh.Phyt. *Gramen* 21. siue panicula miliacea: Eid.pin. *Gramen miliaceum* 1. siue Gramē siluaticum panicula miliacea sparsa.

GRAMEN MONTANVM.
panicula miliacea sparsa, C.Bauh.

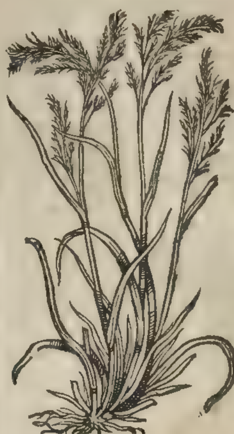
Descript. Ex radice fibrosa, rufescente, folia pauca, angusta, vncias quatuor vel quinque longa, vnà cum culmo tenuissimo cubitali, vno alteroue folio vestito, exurgunt, in cuius summo panicula sparsa, ex locustis minutissimis composita: in monte Crentzacensi prouenit: hoc Gramen miliaceum 2. siue Gramen montanum paniculâ miliaceâ sparsa, in pin: 50. in prod.

GRAMEN ARVNDINACEVM
paniculâ miliacea C.Bauhini.

Descriptio Ex radicibus fibrosis albis huic Gramini miliaceo 3. in pin.51. in prod. siue arundinaceo paniculâ miliaceâ, vnus & alter culmus cubitalis exurgit, quem parte inferiore folia arundinacea vnciarum trium cingunt ad partem supernam duobus nodis distinctam, folia duo angustiora, longioraque vestiunt: in cuius summo panicula trium vnciarum, Milii paniculæ similis: in agris Patauinis reperitur, & à Gramine miliaceo à Lobelio proposito, planè diuersum est.

GRAMEN CAPILLATVM.

Descriptio Plures ex fibrosis radiculis tollit culmos cubitales, bicubitales & altiores, aliàs ex viridi in luteum pallentes, aliàs rubentes, geniculis interceptos, foliis glabris, palmaribus, aut dodrantalibus donatos, summum cacumen in iubam explicatur pedalem circiter, atque arundinaceam: paniculæ ex interuallis radiatim disponuntur, nunc flauescentes, nunc viridâtes, sæpè rubentes, in tenuium pediculorum staminulis, theculis pusillis semē claudentes minutum, subfuluum, acere molli capillari & obtutum ferè eludente in extremo donatum.

Syn. Tabern.icon. & hist.p.638. *Gramen segetale* siue aruense paniculatum, Ackerstrauß groß Kornsträußgras: Et p.642. *Gramen*.9. Lob. Ic.p.2. *Segetum Gramen panicula speciosa*: Eid.in hist.Belg.p.5. Veldtgraß oft Korengraß met schoone seer wytghespreyde arens wordt: in Latein *Segetum Gramen panicula speciosa, latiore*: pulchrum est, panicula valdè lata, nascitur in agris inter Hordeum & frumentum, tam in Anglia, quàm Belgio: radix fibrosa, ex qua culmus nascitur sesquicubitalis, non sine foliis Miliaceis, cui innascitur lata speciosa panicula, eo ferè ordine quo scapus Plantaginis aquaticæ.

C.Bauh.Phyt. *Gramen* 18. siue *paniculatum segetum*: Eid.pin. *Gramen paniculatum aruense*.3. *siue Gramen segetum altissimum panicula sparsa*: An Gramen caule geniculato Thalii?

Loc. tem. Geneuæ & in Ducatu Wirtembergico ad fontem Admirabilem inter Auenam mense Augusto & Iulio floret. Montbelgardi etiam abundat in agris.

GRAMEN TENVIFOLIVM
magis sparsa panicula.
CAP. LXVI.

Des. Obseruatum mihi Gramen culmis ferè iisdem cum sequenti, ac geniculis aliquot, foliis tamen paulò latioribus ac panicula diuersa, quæ magis sparsa, rubens: flosculi apicum modo, rubentes: radicibus terræ firmiter hærentibus, in quibus capillares albæ fibræ.

C.Bauh. Phyt. *Gramen* 34. siue foliolis junceis primum. Eid.pin. *Gramen junceum* 1. siue foliolis iunceis oblongis, radice alba. H.Lugd.p.425. Gramen iunceum Dalechampii.

Loc. tem. Montbelgardi obseruauimus supra muros cum flore mense Iunio.

GRAMEN TENVIFOLIVM GLABRVM.
CAP. LXVIII.

Des. Nvmerosos effert culmos, satis tamen tenues, rubentibus geniculis aliquot distinctos, panicu-

spiculis singularibus Phœnicis seu Lolij rubri, sed crebrioribus, grandioribus, sparsis, inconditis, coloris herbacei: folia longa, tenuia, si vaginæ excipias, qua culmum inuoluunt, glabra, pedalia, & cubitalia, non rigida, fibræ capillares, nigricantes.

Casp.Bauh.pin. *Gramen iunceum* 2. siue foliolis iunceis breuibus maius radice nigra. Hoc in prod.pro 34. sic describitur: ex radice capillata, nigra, folia iuncea, rariùs duas trésve vncias superantia, prodeunt: inter quæ culmus tenuissimus, pedalis, læuis, cuius summo glumi minimi, quemadmodum in gramine exili duriore alternatim dispositi sunt: ad mœnia vrbis nostræ legimus.

GRAMEN TENVE DVRIVSCVLVM & penè iunceum.

CAP. LXVIII.

IN fine historiæ nostræ balnei ad mirabilis descripsimus quoddam gramen, quod vocauimus iunceum cinereũ, in rupibus & muris hærens ita firmiter radicibus tenuibus capillaribus, nigricantibus, vt vix euellere possemus, cohærentibus simul multis plantis, foliorum marcidorum vestigia demonstrant non annuam plantam: *folia* alioqui vegeta sunt, longitudinis quinque, vel sex vnciarum, quædam etiam breuiora, conuolutionis ergo iunci instar teretia, nonnihil rigida, cinerei ferè coloris, restantibus Octobris fine calamis, valdè tenuibus dodrantalibus & pedalibus, cum vestigiis veluti paruæ spicæ: idem, vt verum fatear, mihi videtur graminis illud genus, quod Montbelgardi prouenit, aut valdè simile, cui folia virentia, tenuia, compressa, viridia, glabra, culmi plurimi tenues, pedales vel cubitales læues, in quibus vnum geniculum, præter illud quod ad radicem, & foliolum ex longa vaginula: iubâ vncialis, spicæ ferè similis, virens vel nonnihil purpurascens, in qua quædam partes, ad phœnicem nonnihil accedunt, & in paruas aristas desinunt: in iis flosculi vel apices minimi albi: toti plantæ sapor subdulcis, in cæteris similis præcedenti, radice enim est nigra: & folia inferiora Autumno albescunt, cinereáve redduntur.

Lobel.in Ic.plant.pag.7. & Hist.Lugd. p. 432. *gramen exile*: Lob.in Obs.pag.9. *exile gramen durius*: Gerar.& Tab.icon.& Hist. *gramen minus duriusculum* klein hart graß: Eid. hist. gramen 19. C. Bauh. phyt. *gramen* 35. siue *foliolis iunceis* alterum: Eid.pin. *gramen iunceum* 3. siue foliolis iunceis breuibus minus.

Primum nostrum gramen in monte Teckeiano Ducatus VVirtembergici copiosum erat mensis Octobris fine, destitutum penè omnibus spicis vel iubis: item in commissuris rupium & supra muros & rudera arcis. Alterum Montbelgardi florebat Iunio, obseruatum supra muros etiam, ac ni fallor, secus vias aridioribus locis. Lobelius ait suum gramen exile oriri sabuletis & squallido aridioréque agro Galliæ, Angliæ, Germaniæ, & Belgii.

GRAMEN EXILE DVRIVS NORTVEGICUM aut Danicum, Scopario Gramini cognatum.

CAP. LXIX.

SAxorum interueniis leui terrâ sterilis Petreæ Nortuegiæ, imísque marcidis, rimosis caudicibus syluarum Daniæ hoc gramen (Lobel.in Aduers. altera parte) viget, densissimo sparsoque rigidorum iunceorum, sesquiuncialis altitudinis tenuissimorum foliorum stipatum: sesquipalmaribus, numerosis, cirratis, geniculatis stramineis calamulis, quorum summa folia latiuscula, vaginulæ instar, spicatas, vnciales, paniculas claudunt aut amplectuntur. Iubata concinnatáq; dodrantalis radix, Buxei pallida coloris, totáque planta prolixior, vti graminis Scoparij, cuius cognata videtur. Locus. Descriptio.

C.Bauh.pin. *gramen iunceum* 5. siue foliolis iunceis radice iubata: *gramen exile durius* Nortuegicum aut Danicum Lobelij, Adu.parte altera. Synon.

GRAMEN NEMORALE AVENACEVM alterum, ex fusco xerampelinum & lucidum Danicum.

IN siluigeris Daniæ collibus & montibus (ex relatione Lob.Adu.part.2.pag.465.) perelegans, exiléque gramen oriundum foliolis creberrimis, rigidis, cirratísque, vncialis & binarum vnciarum altitudinis radicibus. Pedales & sesquipedales, exiles, lucidi, & nitidi, aspectu iucundi culmi, ex fusco xerampelini, in quibus è longiusculis paniculis Auenacea semina. Locus.

C.Bauh.pin. *gramen auenaceum* 4. siue *capillaceum minoribus glumis*: *gramen Anglo-Britannicum auenaceum, Danico nemorali simile*: Hoc nomine à D.Lobelio accepimus. *Gramen nemorale auenaceum alterum ex fusco xerampelinum & lucidum Danicum*, Eid.adu.part.2. cuius etiam varietatem notat. Synon.

GRAMEN AVENACEVM lanuginoſum glumis rarioribus C. Bauhini.

Cap. LXX.

Deſcript. GRamen hoc auenaceum 6. Caſp. Bauhini in pin. 72. in prod. ex radice fibroſa, folia iuncea oblonga, & culmi plures, iuncei, cubitum ſuperantes, paucis foliis donati, exurgunt: in quorum ſummo glumi rariores, albi, lanuginoſi, triculum continentes, quibus ſemen nigrum, ſplendens, incluſum eſt: locis aſperis circa Monſpelium prouenit: diuerſum eſt à Gramine Cluſii.

GRAMEN GLVMOSVM Dalechampii.

Cap. LXXI.

Deſcrip. GRamen glumoſum Dalechampii Lugdun. p. 429. ſiue Gramen auenaceum 7. ſiue lanuginoſum C. Bauh. pin. radice foliiſque multis graminum generibus non eſt diſſimile: ſed hac peculiari nota diſcrepat, quòd ſpicas denſiſſimis glumarum grandium ordinibus ſtipatas edat, quam ob cauſam glumoſum nominatum eſt.

Locus In agris lætis naſcitur.

GRAMEN RVBRVM MONSPEL.

Deſcriptio QVantum quantum eſt, rubet, ſpicæ, folia: atque hæc quidem pilis minimis aciem oculi ferè fugientibus oblita ſunt. Singuli calami multas gerunt ſpicas paruas oblongas, ariſtis longis, rubris, vt in Gramine Hordeaceo. A me

Locus. Monſpelii obſeruatum fuit.

GRAMEN ALIVD MONSPELIENSE.

Deſcriptio ALiud Monſpelii memini Gramen obſeruari, quatuor aut quinque ſpicis in vno calamo donatum, ſed craſſum cum paruis ariſtis: folia piloſa ſunt valdè.

GRAMEN ALIVD GLABRVM MONSPEL.

Deſcriptio SPicas gerit multas in eodem calamo, admodum exiguas, molles, nec ariſtis vllis obuallatas, dilutiore rubore, quàm Gramen rubrum Monſpeſſulanum, à quo differt quoque, quòd folia non ſint piloſa.

GRAMEN MINIMVM Monſpelienſe.

Cap. LXXII.

Deſcriptio DVræ radicum fibræ, culmi paucis geniculis diſtincti, palmares & ſeſquipalmares, foliis ſtipati prætenuibus culmo altioribus: paniculæ in metam faſtigiantur, ſingulares vnciam ferè æquantes, ſquammeis puſillis glumis contextæ.

Quod deſcripſi Gramen pro minimo prouenit locis ſaxoſis Monſpelii: Gener Cherlerus attulit nomine Graminis exilis durioris, obſeruatum propè Butlonetum iuxta Monſpelium, vt & & alibi ſiccis & ſqualidis locis.

GRAMEN PANICVLA multiplici, C. Bauhini.

Cap LXXIII.

GRamen prætenſe paniculatum 7. ſiue Gramē panicula multiplici, vt autor in pin. vocat, ſiue Gramē 11. in prod. ex radice multis cirris villoſis albicantibus compoſita, *culmi* plurimi, palmares, læues, geniculati & recurui, foliis gramineis, oblongis, anguſtis, veſtiti exurgunt, quibus panicula triuncialis anguſta variè diuiſa, per maturitatem rigida & ſpadicea, inſidet. Monſpeſſuli prouenit; maius & minus reperitur, & Gramen minus duriuſculum vocatur.

GRAMEN CVM PANICVLA molli rubente.

Cap LXXIV.

COnſibratis capillaribus radiculis ſub ceſpite foliorum ima prodeunt, tuniceis inuolucris compacta, inter quæ bulbuli oblongi capitulum efformant, quæ à radicibus ſtatim multa pronaſcuntur, quadrantalia & trientalia, peranguſta, mollia, glabra, in culmis pauciora, minora, in ſingulis tamen geniculis ſingula. Culmus pedalis, minor interdum, ſubinde major, tenuis, paniculam gerit vncialem & ſeſcuncialem, diuulſam, ex viridi purpuraſcentem, glumis crebris, exilibus, in breues, interdum tortiles, ariſtas, molles & quaſi ſericeas deſinentibus.

Lobel. Aduerſ. Gramen minimum in ſabuletis ſquallidis & vinetis glareoſis Norbonæ ſæpiùs viſitur, omnium minimum: perpuſillâ radice, capillacea, alba, calamulis etiam capillamentis ſimilibus, eleganti purpura lucentibus, Gramini Iſchæmo vocato non diuerſis, ſed ſpica mollicella, ſericea, ſpecioſa. Icon plant. p. 2. Gramen minimum xerampelinum. Norbonenſe etiamque Belgicum. Si Lobelius, quod ſuſpicor, eandem plantam nobiſcum intelligit, figura non placet, mihi videtur Dalechampii apud H. Lugdunenſem p. 427. ſub Graminis bulboſi Dalechampij titulo propoſita.

C. Bauh pi. 5. *Gramen 14 ſiue panniculatum aruenſe*, Aduerſ. minimum: Variat pannicula quoad colorem, modò namque viret, modò rubet: Quare Ta-

re Tabern.Ic.pag.206.& 207. duas proponit Icones albi & rubri nomine. Sed non videtur nobis Gramen panniculatum Tabern. respondere figura aut descriptione minimo Lobelij, potiss. album. Idem C.Bauh. in pin. Gramen Matthioli esse censet, de quo cap. de Gramine officinarum egimus. Gramen, inquit, paniculatum aruense 1. siue Gramen aruense panicula crispa, est Gramen Matthioli,& H.Lugd. p. 421. Gramen minimum xerampelinum Lob.& H.Lugd.p.433. & Gramen bulbosum Dalechampij,eiusdem H.Lugd.p.427. Casp.Bauhinus hic separat Gramen paniculatum Tabern.

Gramen panicula spica molli rubente obseruauimus Monspelij in pratis: Geneuæ supra muros: Basileæ citra telonium ad margines agrorum: Montbelgardi mense Iunio cum bulbulis supra muros.

GRAMEN PANNICVLATVM MINVS album & rubrum.

CAP. LXXV.

Gramini panniculato, minori, albo, radix est exilis villosa, ex multis ceu fibris perplexa: *folia* admodum angusta, parua, acuta, læuia: *culmi* parui, æquales, dodrantem medium non excedentes, licèt in pingui solo radicem egerit. *Panicula* extensæ, albæ, nonnihil splendentes.

Rubrum quidem iam dicto (radicem, folia, culmum & paniculam quod attinet) per omnia simile ferè, nisi quòd in hoc culmi & paniculæ rubescunt.

Tabern.Ic.& hist.p.639.& 640. *gramen pannicolatum minus album & rubrum*, klein weiß vnd rot Straußgraß. Gramen 16.& 17. Qualia sint hæc Gramina, nondum nobis perspectum.

Frater C.Bauh. in phyt. putat idem cum minimo Lobelij: verùm nobis non videntur nec eius icones nec descriptiones (quæ nos exhibemus) respondere, potiss.albi. C.Bauh. in pin. mutat sententiam vocátque Gramé pratense paniculatum 6.siue minus: Gramen paniculatum minus Tabern. Gramen minimum album & rubrum Gerardi: variaréque perhibet panicula & culmis purpurascentibus & albis.

Locus. Prouenit passim (album vt legimus apud Tabern.in hortis & vineis: Rubrum autem rarò conspicitur, quod haud omni terrarum loco crescit. Obseruauimus nos (inquit Tabern.) primùm in Burgundia non procul à Bisantio in vinetis, & apud montem *Argue*, sicut etiam in superiori Alsatia inter Königsberg & ciuitatem imperialem Obernehen in solo arido cum aliis graminibus. Ast aliàs nullibi in Germania offendimus.

GRAMEN MINIMVM CAP. LXXVI.

Descriptio. Capillorum instar tenues *radiculæ* cæspitem mordicus obsident: *culmi* numerosi, plùs minùs vnciales, enodes, molles, tenuissimi in spicam desinunt alternis glumis Graminis pratensis obsitam: *foliola* stipulas à radice aliquousque comitantur, tenella, perpusilla.

Locus. Gener Cherlerus attulit ex Gallia Narbonensi,& speciatim se collegisse ait propè fontem illum magnum Templi Dianæ propè Nemausium, nec alibi vspiam obseruasse.

GRAMEN MINIMVM DALECHAMPII.

CAP. LXXVII.

Descriptio. Est veluti gleba ampliuscula, rotunda, radiculis plurimis breuibus, candidis: *foliis* digito non longioribus, teretibus, spica valdè gracili, parua: *flosculis* rubris, Februario statim ad primam aëris temperiem exorientibus, sapore initiò dulci, deinde amaro. Nascitur in aruis.

Hist.Lugd.p. 424. *gramen minimum Dalech*. C.Bauh.phyt. *gramen* 16. & *gramen minimum instar glebæ ampliusculæ*.Eid.pin.gra-

men tremulum 6. siue minimum paniculis elegantissimis.

GRAMEN ANTHOXANTHON. spicatum.

CAP. LXXVIII.

Descriptio

Foliis & radiculis capillaribus proximè ad Gramen pratense accedit: verùm folia glabra; *Culmi* dodrantales: aliquando cubito altiores, tenues, frequentiusculè geniculati, spicam gerunt singuli vnicam vnius duarumúe vnciarum, ex viridi flavescentem, in metæ figuram, cuius glumæ singulares, molles, oblongæ, compressæ, acuminatæ, muticæ, interdum totæ flauent, interdum bicolores, flauæ & viridantes, per confinia decurrente ceu neruulo

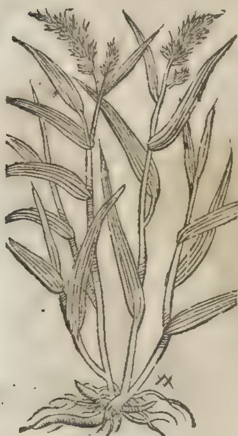
Synonyma H.Lugdun. p.426. *Gramen Anthoxanthon Dalechampii.* C.Bauh.pin. *Gramen spicatum pratense* 3. siue spica flauescente.

Locus. Obseruaui Geneuæ & in valle Griesbachiana ad fontes acidos florens Maio, itemque circa S Hippolitum Burgundiæ.

GRAMEN VERSICOLOR.

CAP. LXXIX.

Descriptio

Reptantibus graminibus accédendum, radices duras geniculatas longè latéq; spargit, fibris profúdè demissis, satis crassis, vix euelli potest è rupium rimis; *culmi* foliis crebris vestiti, dodrantales, spicam singuli gestant graminis anthoxanthi paulò breuiorem, modo purpuream, quæ colore ad obiectum lucis variante placet, paruum *semen* longiusculum ad semen Graminis Mannæ accedens, rufescens externè, internè albescens, inuolutum paruis glumis.

Syn. C.Bauh.pin. *Gramen auenaceum* 8. siue glumis variis: 73. in prod. sic descriptum: ex radice crassa, membrana alba rugosa intecta, caules bini, terniúe, pedales, fragiles, læues exurgunt, quorum summo spicæ similis panicula vncialis, ex glumis varii coloris insidet: folia plura ad radicem angusta, palmaria, saturatè virentia: locis montosis circa Montbelgardum prouenit, vnde à Fratre p.m. accepimus.

Loc. Temp. Geneuæ obseruaui in colle *la Bastie*, circa S. Hippolitum Burgundiæ, semine maturo Maii principio, transtuli Montbelgardum in hortum, solet inter rupes prouenire loco soli exposito.

GRAMEN PANICVLA AVREA.

Tenuem surrigit dodrante maiorem culmum, per cuius fastigium conscendunt quinque aut sex auricolores paniculæ splendidæ, semunciales, graciles, teretes, acerosis glumis contextæ: folia perangusta, vix culmo cedunt longitudine.

Syn. H.Lugd.p.430. *Gramen aureum Dalechampii* C. Bauh.phyt. *Gramen* 20. & *Gramen panicula pendulâ aurea.* Eid.pin. *Gramen paniculatum aruense* 2. siue panicula pendula aurea.

Loc. Habui Argentinæ à D.Vldarico Chelio medico: hoc, vt testatur H. Lugd. in sitientibus & squalidis locis prouenit.

GRAMEN LANATVM Dalechampii.

CAP. LXXX.

Des.

Totum mollicellum est, tomentoque obsita non tantùm folia longiuscula, sed & calami, eorumque genicula: paniculę mediocriter diuulsæ, spicam mentiuntur, sescuncialé, sæpe palmarem & longiorem, colore iam purpurascente, iam cinericeo, aliàs coloris ex his mixti, vix vllis donatæ pilis, molles tamen non minùs ac folia, glumis laxioribus, breuibus, aristarum expertibus, plurimùm striâ vnicâ obscuriore donatis, florum apiculis luteis.

Syno. H.Lugd.p.426. *Gramen lanatum* Dalech. sic dictum quod manibus contrectantium blandiatur: C.Bauh.Phyt. *Gramen* 17. siue paniculatum molle: Eid.pin. *Gramen pratense paniculatum* 1. siue molle: *Gramen paniculatum molle* Lob.Adu.parte 2.

Locus. Geneuæ, Basileæ, vt & in Gallia Narbonensi prouenit: loca amat montium editorum & aspero-

perorum, vda & rigua prata.

GRAMEN SORGHI EFFIGIE LOBELII.

AD ſeſquipedalem ſurgit altitudinem, foliis paruis, latis. Radix fibroſa: ſemen & ſpicæ Sorgo ſimiles. Naſcitur in aruis.

Lobel.in Ic.p.5.itémque hiſt.Belg.*Gramen Sorghi effigie*: Dodon.Lat. *Gramen pratenſe* 5. ſine deſcriptione. Tabern.(apud quem in Icon.& Hiſt. p.639.Icon à Lobelio propoſita, eſt pro arbitrio immutata: nec enim vllam videtur habere cum Sorgho ſua ſpica ſimilitudinem) *gramen Sorghinum*: Eid.hiſt.Gramen 12.ſiue Sorghgraß.

C.Bauh.phyt.p.8.*gramen* 27.ſiue Sorghi effigie: Eid:pin.*gramen ſorghinum* 1. ſiue Gramen Sorghi panicula erectum:*gramen ſorghinum*, Gerardi.

GRAMEN HARVNDINACEVM SORGHI paniculâ ſparsâ Caſp.Bauhino.

CAPVT LXXXI.

GRamen hoc Sorghinum 2. in pin.52.in prod. C.Bauhino, culmis eſt cauis, magna ex parte reclinatis, ita vt capillaribus radicibus terræ alligantur, qui folia (quæ longiora & anguſtiora quàm in priore) veluti per tubum tranſeunt, & in ſummo paniculam ferè palmarem ſparſam, paruis vtriculis donatam, ſuſtinent. Locus natalis memoria excidit.

GRAMEN ASPERVM.

CAP. LXXXII.

GRamen aſperum culmo eſt bicubitali & altiore, geniculato, aſpero, potiſſimùm ſub nodis & in faſtigio: folia longa vagina culmum inuoluunt in acutum pungentémque mucronem deſinentia, à quo deorſum ſi digitis ſtringas, aſpera ſentiuntur: panicula itidem aſpera, rigida, & craſſa, albicans vel rubens, ſæpè minùs ſparſa: aliàs etiam magis cum paruis paniculis ex pediculis longis aſperis, antrorſum duntaxat vergit, ex latiuſculis ceu muſcariis compoſita, floſculos luteos vibrantibus.

Hiſt.Lugd.p.427. *gramen ſpicatum* Dalechampij: C. Bauh. phyt.*gramen* 11. ſiue Gramen folio aſpero, nonnunquam articulato: Eid.pin.*gramen ſpicatum pratenſe* 5. ſiue gramen ſpicatum folio aſpero: Gramen varians folio nonnunquam articulato, & floribus, qui Baſileæ paſſim menſe Iunio pallidè lutei: in pratis verò montium frigidorum ſubrubei ſunt.

GRAMEN PARVVM ECHINATVM.

CAP. LXXXIII.

Deſcriptio

LOngis albicantibus fibris radicatur, *culmis* pluſculis donatum palmaribus, paulò longioribus, duris, rubentibus, crebro nodorum interceptu diſtinctis, quos folia ferè totos obuoluunt, vix vnciam ab iis recedentia, hirtis per margines pilis donata, alioqui glabra: *ſpicæ* vnciales & longiores, interdum eam longitudinem minimè attingunt, denſo glumarum pulchris denticulis muricatarum ſtipatu contextæ, ſemen echinuli meditullio continentium, puſillum, oblongum, ruffum.

A C.Bauh.in prod.pro Gramine 3.ſiue canino maritimo aſpero ſic deſcribitur: radicem habet ex multis fibris oblongis, albis, capillaribus compoſitam, ex qua ramuli plures dodrantales, in terram primùm reflexi, prodeunt, calamis rotundis ruſeſcentibus donati, quos folia quaſi in faſciculo iuncta, breuia, dura, veluti in aculeum faſtigiata, in circuitu leuiter hirſuta, ſerræ inſtar minutiſſimè exaſperata, cingunt: *ſpicæ* folliculo primùm incluſæ, anguſtæ, ceu ex lappulis elegantiſſimis, exiguis, aſperis & echinatis compoſitæ. In littore Veneto, maritimis quoque circa Anconam, & Monſpeſſuli reperitur menſe Septembri. Lobelius Aduerſariorum parte altera in catalogo graminum, Gramen caninum medicatum marinum ſpica echinata C.Bauhini (ſed ſine deſcriptione) vocat, quia hoc nomine in Phyt.noſtro ante annos viginti quatuor breuiſſimè deſcripſimus. *Hæc ille*, qui pilos foliorum in ſua icone exprimit. In phyt.vocat Gramen 4.ſiue caninum marinum ſpica echinata: in pin. Gramen caninum 10.

Granum caninum maritimũ C.Bauh.

Locus.

Icon Caſp. Bauh.

GRAMEN CANINVM MARITIMVM ſpicatum C.Bauhini.

CAPVT LXXXIV.

Deſcriptio

HVic Gramini canino 2.(vt vocat in pin.) ſiue (vt in prod.) Gramini 4.ex radicibus tenuibus, lignoſis, leuiſſimè capillatis, viticelli plures repentes, rotundi, læues, pedales, cubito etiam longiores, frequenter geniculati, vnde ramuli plures, foliolis arundinaceis breuibus & anguſtis cincti, prodeunt, quorum ſuperioribus ſpica

triuncialis, ex cinereo nigricans insidet.

Locus. Ad littus maris, non longè Monspelio Dominus Saltzmannus legit & communicauit.

GRAMEN MVRORVM RADICE REpente, C.Bauhini.
CAPVT LXXXV.

Descriptio. GRamini huic canino 12. C.Bauh. in pin.50. in prod. ex radice nigricante repente & capillacea, culmi plures, pedales, incurui, tenues, geniculati, foliis paucis, breuibus & angustis cincti, prodeunt: quorum summitati panicula albicans, sesquiuncialis, ex minimis glumis contexta, insidet.

Locus. Hoc in muris fossarum interiorum vrbis nostræ prouenit.

GRAMEN PERPVSILLVM capitulo rotundo, spinoso Cherleri.
CAP. LXXXVI.

Descrip. PAucis fibrillis radicatur summo cæspite hærentibus, *folia* aliquot vncialia & breuiora, rigidula, pro plantulæ modulo latiuscula: Culmus vnciam vnam aut alteram altus, durus, rigidus, striatus, non sine foliis, quorum vnicuique capitulum insidet glomeratum, exalbidum, stellis denticulatis admodum rigidis pungentibusque muricatum.

Locus. Nemausii ad molendinas in saxorum & rupetorum cauernis collegit Gener Cherlerus, nec maius vllibi reperit, quàm pictura exhibet, quæ ipsammet plantulæ magnitudinem repræsentat.

GRAMEN CAPITVLO LVCIDO globoso Tabernæmontani.
CAP. LXXXVII.

Descript. GLomerosi Gram. *radicula* est tenuis fibrosa, *folia* Graminis vulgaris similia: *Culmos* surrigit læues, tenellos, spithamam longos. In quorũ summitate insidet *spica* pellucidæ glomerosę, *flosculis* albidis densè stipatæ, quos dehiscẽtes minutulum excipit *semen*, Tabern.

Synonyma. Tabern. Ic. & hist. p.639. *Gramen lucidum* Germ. Söllleins graß. Eid. Hist. *Gramen* 15. C.Bauh. Phyt. *Gramen* 42. & Gramen capitulo glomoso: Eid. pin. *Gramẽ nemorosum hirsutum* 4. siue capitulo globoso. *Combretum* Plinii, Ang. *Herba Luziola* vulgo, Cæs. *Gramen lucidum* Tab. *Gramen palustre* echinatum Ger. icon.

Locus. Locis prouenit incultis collibusque asperis & siccis. Tabern.

GRAMEN HIRSVTVM angustifolium maius C.Bauh.
CAP LXXXVIII.

Descr. EX radice exigua fibrosa, rufescente, culmus vnicus, cubito altior, vt plurimùm læuis, exurgit, in cuius summitate panicula alba, mollis, leuiter sparsa, ex multis laminulis composita, in quarum qualibet semina minuta, subnigra & subrotunda: *foliis* est paucis, angustis, palmaribus, & villosis, aliquot culmum cingentibus: ipsi verò paniculæ, vtrinque folium tenuissimum subiicitur, quorum alterum paniculam superat, alterum non adæquat.

Locus. Prouenit in nostris paludosis pratis Michelfeldensibus; Gramen hoc 47. in prod. siue Gramen nemorosum 5. siue angustifolium maius.

GRAMEN PHALAROIDES exile, supinum, humi sparsum, Danicum Lobelii.
CAP. LXXXIX.

Lo. Di. VIdeas [inquit Lobelius in Adu. par. 2.] prope Cronemburgum arcem Regiam munitissimam Scandiæ Danorum, è regione equilis horti Regii, sabuloso solo, ad latus maritimum Gramen pusillum humile, humique sparsum, innumeris duarum triumúe vnciarum culmis, torulis spicatis effusè fastigiatis, exilibusque apiculis præditis. Foliolis vncialis longitudinis & latiusculis, crassioribusque culmis pro plantulæ magnitudine. Radix fusca, cirrosa. Tota albicat herba fœnisecia.

GRAMEN CRISTATVM.
CAP LXXXX.

Di. GRaminis genus istud sesquicubitalibus assurgit calamis perquàm tenuibus, geniculatis, non sine *foliis*, quæ vaginæ instar satis longo interuallo, culmum complexa, palmum longa, ab eo recedunt, angusta. *Spica* quadrantalis aut paulò longior, duobus versibus in vnam par-

nam partem vergentibus, glumarum pallidarum, cristatarum, fimbricitarúmve, flosculorum fuscorum, luteorúmve, tremulas fibrillas explicat, dorso spicæ glumis viduo: *Radices* tenues & cirratæ.

C.Bauh. phyt. *Gramen* 12. siue cristatum: Eid. pin. *Gramen cristatum & spicatum pratense* 1. siue Gramen spicâ cristata læue. Gramen varians florum colore, communiter ex pallido flauescente, aliquando puniceo. Hoc ante in prod. fecit Gramen 18. & sic descripsit: Radicum capillamentis plurimis oblongis albicantibus abundat, quæ in vnum veluti cæspitem coeuntia deorsum repunt: culmis est pluribus sesquicubitalibus, geniculis paucis donatis: foliis breuibus, congestis, & circa caulem paucis, vncias quatuor vel quinque longis: spicam habet tenuem oblongam, pallidè virentem, quæ Galli cristas plurimas, vel semen capitis gallinacei dictæ plantæ refert, cuius nomine cristatum in phyt. appellare placuit: quod nomen & D.Lobelius in Adu. parte altera probauit, gramen cristatum C.Bauhini nominans: prouenit in prato infra patibulum, aliquando ad mœnia Basiliensia. Idem, sed spica elegantiore & densiore, in monte VVasserfall & Monspessuli obseruauimus: simile ei ex Anglia D. Lobelius multis annis post misit.

De gramine cristato C.Bauhini hæc Lobel. in Aduers. par. 2. scribit: A cristatis palmaribus, dum curuantur, spicis, cristam gallinaceam æmulantibus, hoc cristatum Gramen scitè à clariss. C. Bauhino vocatur, Alocuperoideis graminibus in stirpium Illustrationibus nostris annectere libuit: quo nihil frequentius variis editis pratis Londinensis agri, iuxta Hackneum (alibique multis in locis transmarinis) vbi à rusticis, vti nonnulla Gramina, storeis, pergulis, transennis, topiariis, coronariisque operibus arte manúque factis, elegantissimè inuicem annexis, concinnandis, æstiuo tempore aulis & caminis ornandis aptum. Vernaculè etiam Bent vocatur.

GRAMEN SPICA CRISTATA SUBHIRSUTUM Casp. Bauhini.

CAP. XCI.

Gramen suum cristatum 2. siue spica cristata subhirsutum, vt in pin. vocat, in prod. 19. fecit & sic delineauit: à priore differt, radicum capillamentis rufescentibus, culmis tenuioribus, parte inferiore leui lanugine aspersis & humilioribus: foliis longioribus: spica candicante, minùs compacta, nec ita eleganter cristam exprimente: quod in dumetis circa Cliben copiosè prouenit.

GRAMEN GENICULATUM, TABERN.

CAPUT XCII.

Descriptio. Radix ex pluribus fibris composita multos protrudit nodosos, seu articulatos culmos, in alios subinde diuisos: *folia* longa, angusta, acuminata, neruo per medium eleuato: *spicam* longam, tenuem, villosam, glumis albis constantem, in quibus semen paruum.

Dicitur Autori Icon. & H. *Gramen* 3. *geniculatum*. Knodegraß. C. Bauh. phyt. *Gramen* 6. siue caule geniculato. Variare autem ait, ac Monspelij palmo minus, Basileæ erectum ac cubitale.

Locus. In campis & pratis, ac locis graminosis prouenit.

GRAMEN SPICAM FOLIO AMPLECTENS.

CAPUT XCIII.

Descriptio. Fibris capillaribus numerosis radicatur, calamis palmaribus & breuioribus, geniculatis, foliis teneris, glabris, quorum quod è summo oritur geniculo in vtrem degenerat, sinu suo comprehendentem spicam semuncialem glumis maiusculis aristatis densè congestam, quod superest eius in mucronem foliaceum gramineum facessit.

H.Lugd. p. 425. *gramen pratense* Dalech. Casp. Bauh. phyt. *gramen* 10. siue Gramen pratense, cuius spicam folium instar vesicæ amplectitur. Eid. pin. *gramen cristatum & spicatum pratense* 4. siue Gramen pratense spica purpurea ex vtriculo prodeunte, vel Gramen folio spicam amplexante.

GRAMEN TREMULUM.

CAPUT XCIV.

Descriptio. Non adeò altè fibras suas demittit Gramen hoc tremulum, culmum erigens tenuem, geniculatum, inanem ad sesquicubitum interdum, humiliorem sæpè. *Folia* magna sui parte culmum ceu vagina complectuntur, reliquam sui rigunt breuiorem rigidam: à summo culmo multi tenuissimique rubêtes petioli glumas sustinent rubescentes, è squammulis pulchro ordine digestis compactiles, leuissimo attactu tremulos, minores quàm Tremuli maioris, forma conoeide.

In nostra tabella, triplex proponimus Graminis tremuli genus. Nempe Gramen tremulum, minus, & maximum tremulum. Tremulum verò, & de quo nunc egimus, in medio tabellæ pingitur.

Synonyma C.Bauh.Phyt.*Gramen tremulum maius*: Eid.pin. *Gramen tremulum* 2. varians paniculæ colore viridi, & spadiceo. Lolium 10. & Aegilops Plinii, Trag.*Aegilops*, Gesn hort.Lon. *Graminis* 1.genus, Dalech.in Diosc.Ama.*Phalaris pratensis minor*, Adu.Lobel.icon.p.44.*Amourettes tremblantes*, Clus.hist. *Phalaris pratensis* Ger. *Gramen polyanthos*, Lugd.p.428. *Gramen leporinum & tremulum*: itemque, *Linum D.Mariæ*, Tabern. *Gramen loliaceum* 10.*Tragi*, Thal.

Clus.Hist.post.de hoc ait: Graminis, seu viridis Poæ, genus in omnibus quas vnquam lustraui regionibus, prata, (vt cæteræ herbæ) multis locis vestiens, cui similes paniculæ ferè, breuiores tamen, & ab exortu latiores è summis culmis dependent. Id Galli & Arthesii seu Atrebates mei populares *Amourettes* etiam appellant ob paniculatum elegantiam, sed vocem *tremblantes* adiiciunt, ad alterius differentiam: quia vel vnico, vel pluribus eius scapis manu tenentis, omnes eius paniculæ perpetuò tremulæ sunt. Germani Zydern / hasenörling / hasenbrot / & quibusdam Jungfrauwen haar: Belgæ Elyenbrendt / & Beuernelle, vocant.

Locus. Geneuæ passim in pratis mense Maio, nec non Basileæ, ceu & Montbelgardi quoque reperitur.

GRAMEN TREMVLVM MINVS.

Cap. LXXXXV.

Descriptio EX radice rufescente & quaquauersum repitáte culmos surrigit pedales, plùs minùs graciles, vix vno vel altero distinctos articulis, iubas sustinentes paruas è folio vaginaceo, superna parte acuto, & iubam ipsam sæpè superante, media parte sui prominentes; quæ ex squammulis delicatulis, rotundis, pallidis, aut subflauescentibus & splendentibus, ex breuibus pedicellis pendulis, tremulis, sed in vnum tantùm latus plurimùm nutantibus, constant. Quibus notis singulis à maiori dicto tremulo facilè distinguas licet. Folia cæterùm inferna graminea, pallidè virentia, angusta, acuminata. Huius iconem in præcedenti tabella primo loco expressam damus.

Synonyma C.Bauh. Phyt.*gramen* 39. siue tremulum minus, vulgò Hasenbrot. An Graminis Loliacei species parua apud Thalium in sua Harcynia? Eid pin.*Gramen tremulum* 4.siue minus panicula parua.

Locus. In pratis montosis Basiliensibus prouenit.

GRAMEN TREMVLVM minus panicula magna. C.Bauh.

Cap. LXXXXVI.

Synon. GRamen tremulum 3. siue minus panicula magna aliquando in cacumine tres aut quatuor ramulos exiles fundit, semenque triangulum habet. Idem autem facit cum Phalaride parua Cæsalpini, & Gramine *Amourettes* altero Clusii cur. post.

GRAMEN TREMVLVM MAXIMVM.

Cap. LXXXXVII.

Descriptio CVlmo est cubitali, gracili, inferiùs rubente, paucis geniculis donato, foliis amicto raris, breuibus, glabris 4.vel 5.vnciarū, stipulæ summæ in pili instar tenues tremulosque finditur peciolos, quorum vnusquisque spiculam gerit semuncialem, paullò minùs latam, compressam, ex flauo rubentem, squammarum maiuscularum, nitidarum & splendentium, denique similia capitula habet cum Gramine tremulo, (sex spiculas supputaui) mutuo incubitu imbricatam; pro radicibus fibras est sortitus. Gramen tremulum maximum exibuimus, cum duobus prioribus, cui appictum capitulum maximum.

Synonyma C.Bauh. Phyt. *Gramen* 38.siue tremulum maximum: Eid.pin.*Gramen tremulum* 1.siue maximum: an Phalaris altera, Cæs. Gramen *Amourettes* maiori paniculà candicante, Clus.cur.post. Colore panicularum variat, est rufescentis, est albi coloris.

Locus A multis annis habeo à Valerando: Cherlerus Gener etiam secus Romam passim ferè obseruasse se testatur, maximè verò in via quâ Româ Viterbum pergitur, vnde etiam attulit Frater Casp. qui aliquando misit, scribit se in monte *Rua* apud Monachos non longè Patauio collegisse, & in montibus Euganeis prouenire.

GRAMEN AMORIS DICTVM.

Cap. LXXXXVIII.

Descriptio FIbræ numerosæ, satis crassæ in caput unum coëunt, è quo surgunt pedales culmi, graciles, læuibus vestiti *foliis*, per calamorum fastigia tremulis filis pendent paniculæ longæ pulcherrimæ, albicantes, vel ex atro purpureæ, vnciales circiter, culmi latitudine, compressæ, gemine versu squammularum contextæ, arista omni piloque carentes: radices capillares.

Synonyma Dodon. Lat. *Gramen pratense sextum*. Tabern. icon. & hist. p. 638. *Gramen paniculatum satiuum Heragrostis*, Liebgraß: Eid. pag. 642. *Gramen* 11. Clus. hisp. & Hist. Gramen *amourettes* ob panicularum elegantiam, rusticis Gallicis appellatum, Graminis genus elegantissimum. Lob. Obs. p. 11. ic. pl. p. 7. *Gramen paniculosum phalaroides*. Gerar. *Gramen paniculatum*. H. Lugd. *Gramen filiceum*, seu polyanthos secundum. C. Bauh. phyt. *Gramen* 36. Eid. pin. *Gramen tremulum* 5. siue paniculis elegantissimis, siue ἐράγρωστις, maius. Patauji erant qui Canariam Plinii volebant.

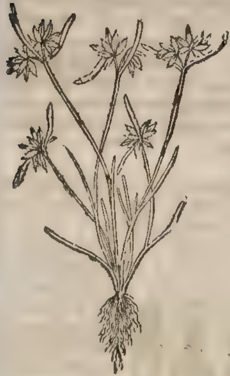
Locus. Tempus. Monspelij vidi totum album. Patauio attulit Frater siccum nonnihil rubens nomine Zeæ silv. Cortusi. Inuenitur nonnullis Hispaniæ locis aridis & sabulosis. Meminit etiam Clusius obseruare & colligere Parisiensi agro, non procul à traiectu Sequanæ, qui ferè ex aduerso Monasterij vulgò dicti, *Les bons hommes*, secundum semitas frequentissimum. Narbonensi agro nonnusquam occurrit In Gallobelgio, etiam frequens iuxta Auxiacum castrum, & vicinis locis passim, inquit Lobelius. Quamuis autem etiam in quibusdam Germaniæ locis proueniat, vt in Alsatia superiori, nihilominus tamen propter pulchritudinem plantarum in hortis etiam relinquitur.

GRAMEN PVLCHRVM PARVVM, PANICVLA LATA COMPRESSA.

CAP. XCIX.

PVlcelli huius graminis *radices* capillares sunt, colore ruffæ, palmum longæ, *folia* parua, vn-

ciam vnam, duas, tréſve longa, tenuia; *culmi* triquetri, enodes, frequentes, palmares, & ſeſquipalmares, quorum extremis ſeſſiles, ſinéque pediculis, vt plurimùm (licet etiam interdum è medio productus pediculus breuis plures alias ſuſtineat paniculas) impoſitæ *panicula*, vmbellam quodam-modo métientes, ſpecioſæ, Graminis *Amourettes* dicti, non ita diſſimiles, compreſſæ, ſemúciam circiter longæ, culmum latæ, binis verſibus ſquammatis compactæ, colore ex viridi ruffeſcente, nitido, *ſemen* minutum nigrum; paniculis ſubiecta ſunt terna folia graminea, quorum vnum

reliquis multò breuius ſemper conſpicitur.

Tragus germ. lib. 2. cap. 37. hoc Gramen ſine deſcriptione pingit ſub nomine klein Riedtgraß, Calamagroſtios, idque ſecundo loco: capite verò 43. meminit eius inter Iunceos tertio loco, & vocat klein Bintzen, hoc eſt, Iuncum exiguum, ac Graminis genus facit. Lat. commodè pingit p. 679. ſub titulo Calamagroſtios alterius ſpeciei. Huius in contextu mentionem non facit: pagina verò 676. vocat Iuncum exiguum pratenſem, de quo ait: Tertium quoddam Iunci admodum exigui genus in quibuſdam humectis pratis inuenitur dodrantalis altitudinis, calamis ex vna ſtirpe ſupra viginti erumpentibus, lato, frequenti, & ſtipato in faſtigiis ſemine dependente. De hoc genere cùm ad Graminis genera pertinere videatur, plura ſupra cap. 33. *Hæc ille*. Nos eo capite nil inuenimus quod conueniat præter iconem.

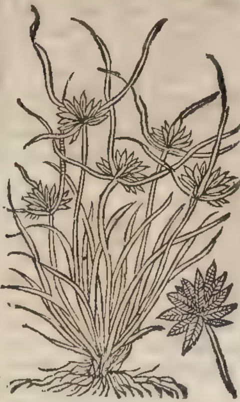
C. Bauh. phyt. *gramen* 61. ſiue cyperoides *minimum panicula ſubflaua*: *Calamagroſtis* 3. quoad iconem Tragi pag. 679. *Iuncus exiguus pratenſis eiuſdem* p. 696. Eid pin. *gramen cyperoides* 11. ſiue minus paniculâ ſparsâ ſubflaueſcente. *Iuncus exiguus pratenſis* Trago. Calamagroſtis 3. Trag. icon. H. Lugd. p. 1006. *Carex minor* Lon. *gramen marinum ſpicatum minus*, Cam. *gramen cyperoides minimum paniculâ ſubflauâ Caſp. Bauhini*, Lobelio Aduerſ. parte 2.

Abundat locis humidis circa Montbelgardum, vigens ſpicis Iulio & Auguſto. Ad Bryſam Baſilienſium in paluſtribus & in Michelfed.

GRAMEN PARVVM PVLCHRVM Aliud pannicula compreſſa nigricante.

Cap. C.

Gramini paruo pulchro à Trago depicto, ſimilem habeo aliam plantam, diuerſam tamen: quippe maior paulò videtur, dodrantem interdum excedens, tota habitior, *folia* latiora, longiora: *culmi* trianguli, craſſiores, ſimiliter enodes: *paniculæ* haud ſecus diſtichæ, ſquammatæ, vt numero ferè ſuperiores, ita magnitudine inferiores, colore nigricante, *folia* paniculis ſubiecta eundem habent poſitum, eandémque inter ſe proportionem; ſed maiora quàm alterius.

C. Bauh. phyt. *gramen* 62. ſiue cyperoides minimum pannicula nigricante: Eid. pin. *gramen cyperoides* 12. ſiue minus paniculâ ſparſa nigricante. *gramen cyperoides minimum nigricante panicula*, Lobel. ad. parte 2.

Locus. Iiſdem locis cum præcedenti prouenit.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS MINVS.

Cap. CI.

Deſcriptio. Longa huic *radix*, obliqua, craſſiuſcula, ex qua fibræ tenues ſurſum in aliquot capita diuidūtur, ex quibus *folia* multa vnciarum quatuor vel quinque; Graminis pratenſis ſimilia: *culmi* aliquot palmares vel pedales; *ſpica* vnciarum trium vel quatuor, quales Gramini cum cauda Muris maioris, ſed tenuiores, eodē modo quaſi ſquammatæ, an hoc à maiore variet tantùm propter ſolum, aſſerere non auſim.

Synon. Tabern. icon. pag. 217. hiſt. p. 655. *gramen Typhinum* 1. C. Bauh. pin. *gramen typhoides* 3. ſiue aſperum primum: *gramen typhoides aſperum maius*, fortè Thalij. *gramen Typhinum* 1. Tab. *gramen typhinum maius*, Ger.

Locus. Vnde habuerimus non occurrit, frater quidem C. Bauhinus dedit Baſileæ pro Gramine typhino 1. Tabern. qui prouenire locis ſiccis & graminoſis campis ſcripſit.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS FOliis hirſutis.

Cap. CII.

Deſcriptio. Culmi aliquot cubitum excedentes, internodiis circa imum nonnihil rubeſcentes, denſis,

rarioribus,& ferè nullis superiùs, foliorum vaginâ multùm inuolutis, quæ vbi à culmis recesserunt breuia satis sunt,& angusta,hirsuta. *Spica* trium vnciarum,nitida,densissimis tenuibus glumis compacta, luteola ferè, singulæ glumæ planæ, angustæ, in acumen vnicum desinunt, tota autem spica nonnihil diuulsa conspicitur. *radix* capillaris,alba, tenuis, ex capite crassiusculo, an repat non obseruauimus Monspelij.

Gramen alopecuroides minus Lob. Lob.Ic.Plant.p.9.& hist.Belg.p.11. Gramen alopecuroides minus., (quod vt in descriptione eius refert) eiusdem ferè altitudinis est cum Gramine alopecuroide ipsius, sed culmis & spicâ tenerioribus, radice item & foliis inferioribus multò minoribus.

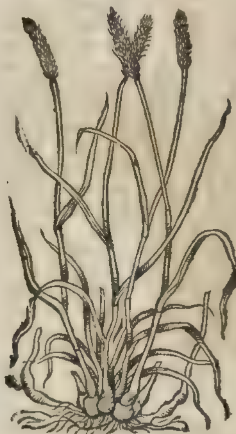
Gr. alopecurinum 3. Tab. Tabern. notatur. Tabern.ic.& hist.pag.641. Gramen alopecurinum 3. Füchßschwantz graß. Eid. p.643. Gramen 22. Illud hîc monendum pictorem Tabernamontani Gramen hoc trifolium facere, ex malè scil. consideratâ Lobelij figura. Descriptio etiam eius parum valet.

Gr. typhoides repens alterum C.Bauh. C. Bauh. phyt. Gramen 50. siue typhoides repens alterum: Eid.pin. Gram. typhoides 6. siue culmo reclinato: Gramen alopecurinum maius, Gerardi.

GRAMEN CVM PARVA cauda muris, radice non nodosa, repens.

CAP. CIII.

Desc.

GRamen repens ex cuius radice fibrosa,& veluti bulbulis nodosa, aliquot emergunt culmuli cubitales aut sesquicubitales, tenues,læues, & ab internodiis reflexi, quos ab imo statim pluscula comitantur folia, glabra,breuia, angusta. Ex singulo cæterùm internodio singulum prominet foliolum: summitati spica incumbit parua, hispidula, Lobelii Typhini Graminis figura,bicornibus squammulis densissimè farcta.

An Varietas, aut species. Huic circa Beffordiam reperto,simile, si non idem, obseruaui in Ducatu Wirtembergico: in quo an reperiatur radix bulbulis nodosa,& squamulæ bicornes,non animaduerti: in cęteris discrimen adhuc agnoscere non potui: vtrumque repit.

Synonyma Lob.Ic.Plant.p.13.*Gramen aquaticum spicatum.* Tabern.ic.& hist.p.654. *Gramen* fluuiatile album weiß flüt gras. Eidē hist. *Gramē* 28. C.Bauh.phyt. *Gramen* 24. siue aquaticum spicatum: Item, *Gramen* 98. siue,nodosum alterum spica parua à fratre Io.Bauhino communicatum. Eid pin. *Gramen spicatum aquaticum* 2. siue geniculatum spicatum: *Gramen fluuiatile spicatum* Gerardi. Item, *Gramen nodosum* 3.siue spica parua: 6.in prod.de quo ait, radice est,parua,nodosa, albicante, fibris paucis & breuibus donata,cui,ceu alter nodulus oblongus insidet,qui in calamum cubito altiorem, læuem,internodiis aliquot distinctū abit, folio ad quemlibet nodum vno, angusto, vncias quatuor vel sex longo: in summitate spica vnica, vix vncialis,mollis,typhini graminis forma. In dumetis vdis circa Befordiam (vrbē,diei itinere Basilea distantē) prouenit,vbi D.Ioannes Bauhinus frater meus collegit & transmisit.

Quod nodosum est, in dumetis propè Beffordiam, non longè à pago Daniutin nobis repertum Augusto cum suis spicis. At quod sine bulbis,in ducatu Wirtembergico propè fontem Admirabilem Bollensem obseruauimus ad ripam riuuli præterlabentis.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS maioris longa, Maius.

CAP. CIV.

Gramen Typhinum 2. Tabern.

RAdices tenues, *culmi* habēt principium bulbillo oblongo simile, cubitales,altioresque interdum, *folia* aspera, vagina longiore,stipulam circumplexa: summū cacumen palmarem,sæpè etiam longiorem,spicam sustinet,teretem, caudæ magni Muris similē, mollem si sursum versus manu demulceas, asperam si contrà, coloris cinericei, innumeris squammulis in binas breues aristas desinētibus, dimidiatos solenas aut lateritias cannulatas scandulas imitatis, constantem.

Lobel.Icon. Plant. & Obs. p.10. Gramen Typhinū gaudet sabuletis & maritimis natalibus. Radix pusilla,capillacea, caulis dodrantalis & pedalis. In Belg. p.11. lisch dodde graß. Nimiùm breuis Lobelii descriptio est, vt ex qua certi quid colligi non possit: figuram si consideres,non malè exprimit Gra-

men de quo hic agimus, appingit enim bulbosa caulium principia: sola magnitudo dubium parit, verùm ea sola non sufficit ad differentiam constituendam.

Hist. Lugd. p. 433. *gramen typhinum*. Tabern. Hist. & Icon. *gramen Typhinum* 2. Liesch graß. Nescio an Tabern. hoc gramen differat à Lobeliano, multa alioqui habet communia, & potissimùm culmorum principia bulbosa & alia plæraque.

C. Bauh. phyt. *gramen* 44. siue typhoides maximum spica longissima, gramen multùm conueniens cum gramine τυφοειδῆ maiore & molli apud Thalium in Harcynia. Item gramen 46. siue Typhoides asperum latifolium. Lobelio typhinum. Et gramen 47. siue typhoides asperum angustifolium Tabern. Typhoides 2.

Nos donec intellexerimus differentiam à Fratre manifestam inter tria dicta gramina ea ab inuicem non separabimus. In pin. non ampliùs tria, sed duo duntaxat statuit genera. Gramen typhoides 1. siue maximum spica longissimá: 25. in prod. Et gramen typhoides 4. siue asperum alterum. *gramen typhinum*, Lob. Lugd. *gramen pratense* 7. Dodon. *gramen typhinum* 2. Tabern. *gramen typhinum minus*, Ger. Porrò Typhoides maximum in prod. sic describitur: ex radice parua, nodosa, cui fibræ exiguæ & plurimæ adnatæ, culmus exurgit rectus, sesquicubitalis, internodiis rarioribus distinctus, qui in spicam rectam, teretem, palmarem, virescentem, in maturitate albicantem, tactu mollem, desinit, vtriculis aristas oblongiusculas & copiosas exhibentibus. Inter fruteta circa Geppingam Ducatus VVirtembergici primùm, dein non longè Basilea, in sepibus agrorum inter Michelfelden & Huningen, & in salicetis Michelfeldæ legimus.

Incrementum maximè adipiscitur gramen typhinum 2. Tabern. in solo humido, arenoso, & graminoso, in silua dicta Ostwald iuxta viam, sed præcipuè in pago Erlenbach, & aliis eiusdem naturæ locis.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS purpurascente.

CAP. CV.

EX denso foliorum gramineorum glabrorum agmine aliquot emergunt *culmi*, quorum alij pedales, alij cubitales, aut sesquicubitales, interdum purpurei, *foliis* infernis latioribus vestiti, paucis atque exiguis articulis distincti: in summo *spicam* gerunt purpurascentē, palmarem aut breuiorem, teretem caudæ muris forma, sed confuso glumarum sterilium ordine refertam, ex quibus breues & tenellæ prosiliunt aristæ. *Flosculi* eius apices sunt linteoli pallidi ex tenuissimis filamentis penduli. *Radix* meræ sunt fibræ.

Synon. Lobel. Ic. plant. pag. 9. *gramen alopecuroides minus alterum*. Eid. Hist Belg. p. 10. Andere vossensteren gras, in campestribus & iuxta semitas, culmis bicubitalibus paucis foliis donatis. Tabern. Hist. & Ic. fuchsschwantz gras. *gramen alopecurinum* 2. C. Bauh. phyt. *gramen* 49. *gramen typhoides repens*, *gramen alopecuroides minus alterum*, Lob. At nostrum contrà, quod exhibemus Gramen non est obseruatum repere, sicut nec etiam Lobelius, at Tabernam. repens pingit. Eid. pin. *gramen typhoides* 5. siue spica angustiore, *gramen alopecurinum minus* Ger. Variat spica longiore & breuiore. C. Bauh. not.

Locus & tempus. Circa Montbelgardum loco sicco florens collectum Iunio: olim Geneuæ mense Aprili vbi abundans obseruaui ad vineas Nosodochij.

GRAMINI CAVDÆ MVRIS PVRPVRAscenti aliquatenus simile.

CAP. CVI.

Descriptio. OBliquè *radicem* agit crassam satis, tenuibus fibris donatam, veteri præteritorum foliorum cespite amictam, ex qua è terra statim pluscula prodeunt *folia* graminea, vix triuncialia, raris pilis ad latera oblita, striata. *Culmi* surriguntur aliquot pedales, cubitales, aut etiam altiores, teretes, rigidiusculi, paucis internodiis versus ima potissimùm donati: quorum singulos ex longo interuallo seiuncta amiciunt foliola sescuncialia, aut ad summum duas vncias longa, infernis alioqui similia. Summitati inhærent *spicæ*, quæ primulùm prorumpentes caudæ muris purpurascentis spicam aliquatenus æmulantur, tum figura, tum colore, præterquam quòd aristis nullis sit septa. Mox diuulsa & aperta elegantem glumarum purpurearum aut xerampelinarum & pulchrè splendentium thyrsum exhibet: Ex quibus flosculi vel potiùs apiculi vtrinque bifidi (dum nimirum floret) dependent, pulchelli, obscurè purpurascentes, tremuli. glumæ cæterùm cassæ, inutiles. Sapor graminis vulgaris.

Locus. Sicco gaudet cespite, arenosis item, squalidis & saxosis viarum marginibus, aruorúmque oris incultis, Montbelgardi ad collis proximi quà meridiem spectat, nobis primùm obseruata, florens Iunio.

GRAMEN CVM CAVDA LEPORIS aspera, siue spica murina.

CAP. CVII.

Descriptio. PLusculos surrigit *calamos* graciles, rigidulos, pedales aut sesquipedales, in quorum summitate *spicæ* sunt breues, magnitudine & figurâ caudæ vulpinæ haud dissimiles, sed cristis asperis, vtrinque quoque muricatis, cum aristis longiusculis & leniter recuruis, & quæ ex breui reflexu in summitate culmi nutant: In quarum sinu glumæ latent paruæ inutiles. *Folia* mediocris longitudinis rigidiuscula, glabra. *Radix* densa satis, numerosam hirsutarum fibrarum prolem demittit.

Synon. C. Bauh. phyt. *gramen* 51. & *gramen alopecuroi-*

des aspera spica. Eid.pin. *Gramē alopecuroides 6. siue spicâ aspera.* H. Lugd.p.432. *Gramen echinatum Dalechampii.* An Taber.p.678. *Alopecur⁹s alter spicis breuioribus* [quàm in Alopecuro molli breuique spica] nec ita villosis.

Locus. Gener Cherlerus attulit ex Gallia Narbonensi, vbi non adeò infrequēs animaduertit.

GRAMEN ALOPECVROIDI accedens,& Phalaridi,spica longiuscula,folio lanuginoso.

CAP CVIII.

Descriptio. DVras & frequentes satis ad infimo culmo pendentes habet fibras,easque candicantes: *Culmus* autem cubitalis, crassiusculus, propter terram rubescens: *foliis* pro geniculorum numero obseptus,palmo longioribus, Hordeaceorum latitudine, totis molli canáque lanugine tectis: *spica* singularis,vncialis,aut etiam sextantalis, argenteo nitore micans,turbinata, glumis acerosis gracilibus mollibus, numerosis, denso stipatu coaceruatis constans.

Synon. Lob.Ic. Plant.p.8.& Hist.belg.p.10. **Vossesteeren graß**/ *Gramen Alopecuroides*,sic dictum (ait ibid.)quòd spicâ sit oblonga, forma itidem caudæ vulpinæ. Calamo est bicubitali, articulis & foliis paucis. Radicula ex miris fibris constat. Tab.Hist.p.640.& icon. *Gramen Alopecurinum* 1. **fuchßschwantz gras.** Eid.Hist.p.645.*Gramen* 20. C.Bauh.Phyt.*Gramen* 45.siue *typhoides molle*.Eid. pin.*Gramen typhoides* 2.siue molle: *Gramen alopecuroides minus*,Gerardi.

Locus. Frater Casp.attulit mihi hoc gramen Monspelii collectum.Lobelio verò suum prouenit in campestribus, & iuxta semitas.

ALOPECVROS ALTERA maxima Anglica paludosa, siue Gramen Alopecuroides maximum.

Graminea paludosa maritima Alopecuros GRramineo generi cognatam hanc paludosam maritimam Alopecuron statuit Lobel. in Aduers. parte altera.

Locus. Est autem in riguis herbidis Comitatus Zont-hamptoniæ proximè salinas & antiquas ædes **Drayton** vocatas,cis mare,duobus miliaribus Anglicis à **Portmouth** ex aduerso vectis Insulæ plurima.

Descript. Culmus cubitalis,sesquicubitalis, bipedalis & quádoque procerior geniculatus,& folia illi Graminis aut Tritici; sed quinque uncialis sæpè speciosissima, habitior,sericea,spicata,caudataque panicula;Mōspeliensium Pseudo-Schœnanthi. Hanc quoque vdis fossis lacustribus Essexiensis comitatus, legit author,iuxta Thamesis amoenissima fluenta, sed paulò minorem.

GRAMEN ALOPECVROS spica longa tomentosa candicante.

CVlmo est bicubita- Do li ferè gracili, geniculato, foliis graminneis, glabris, ad tactum nō asperis, squalida. Schœnanthûs folia quodammodò imitantibus,spica palmari, mollicella tomentosis candicātibus cum nitore velleris holosericei glumis congesta,emicantibus tremulis, radice fibrosa infirma.

Lobel.in Adu. Obs.p.43. Icon.p.83. *Marinus gramineus Iuncus foliis Schœnanthi*: in Hist. Belg. p.116.huic titulo præponuntur hæ voces,**Welsch Schönanthum**/ hoc est Pseudo Schœnanthum. H.Lugd. *Gramen tomentosum*: ἀλωπέκουρος Plinii & Theophrasti. Tabern. ic. & hist. *Gramen sparteum secundum*, **daß ander pfrimen graß.** Caspar.Bauhin.Phyt. *Gramen* 119. siue *Alopecuros spica longiore.* Item *Gramen* 116. siue *sparteum sextum.* Eid.pin.*Gramen alopecuroides* 3. siue *Alopecuros maior spica longiore*: *Iuncus marinus gramineus foliis schœnanthi*, Adu.Lobel.icon. Lugdun. *Schoenanthum adulterinum*, Tab.Ger. Item: *Gramen tomentosum* 1. siue *spicatum*: *Gramen tomentosum*, *Alopecuros vera Theophr.& Plinii*,Lugd. *Gramen sparteum* 2.& *Schœnanthinum*,Tab.*Iuncus marinus gramineus*,Ger.tit.

GRAMEN ALOPECVROS. Spica breuis. CAP CIX.

HERBA mollissima aut breuis spica, vt pote duûm plùs minùs vnciarum, sed cōcinnior propiùs ad vulpinam caudam accedens, coloris albi & rari,glumis tomentosis vbi apparentibus propter tomēti densitatem. aristis longiusculis mollicellis, circumcirca radiatis. *Culmus* geni cul-

culatus, cubitalis, sesquicubitalis, *foliis* amictus gramineis, paruis, mollissimis pilis albis hirsutis: *radix* parua, alba, capillaris.

Plinius lib.21.cap.17. Alopecuro spicam tribuit mollem, & lanuginem densam, non dissimilem vulpium caudis: vnde ei nomen fecit. Ast videtur Stelephuri loco Alopecurum accepisse, vti descriptio liquidò docet, inquit Lobelius, qui in Adu.pag.17. hanc plantam describit & pingit, vti etiam in hist.Belg p.56. & Ic.plant.p.44. pro cauda vulpis Monspeliensium, Alopecuro Theophrasti.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 120. siue Alopecuros spica breuiore: Eid pin. *gramen alopecuroides* 2. siue spica longiore: Alopecuros summâ spicâ, Tur. *Cauda vulpina Monspel.* Adu. Lob. Icon. *alopecuros maior*, Tabern. Variat magnitudine & spicarum longitudine, quæ in altera longior, in altera breuior & rotundior.

Circa Monspelium prouenientem obseruaui ad mare mense Maio. In Anglia Alopecuron prouenire negat Turnerus, asserens se in Germania solùm & Italia vidisse. Notissimam, ait Lobel. frequentémque maritimis ad Magalonam, & Monspelio propinquioribus.

GRAMEN ALOPECVROS ALTERA LOBELII.

CAPVT CX.

ALiud genus quoddam est caudæ vulpinæ Theophrasti, spicis tamen minoribus ac breuioribus, nec ita lanuginosis vt Monspeliensis: Culmos quoque multo surrigit altiores, bicubitales: Folia graminea, radix fibrosa, Lobel.

Lobel. hist. Belg. p.58. & Plant. Icon. p.45. *Alopecuros altera.* C. Bauh. pin. *Gramen alopecuroides* 1. siue spica rotundiore: Ἀλωπέκουρος Theoph. Ang. *Cauda vulpis Monspeliensium speciosior*, Alopecuros Dod. Lugd. Taber. Cam. Ger. *Alopecurus altera.* Lob. icon. *Cauda vulpina*, Cæs. Variat: Creticum enim spicâ est maiore & ad tactum delicatiore.

Græcè à Theophrasto dicitur ἀλωπέκουρος, autore Dodonæo. Lat. cauda vulpina: Germ. **fuchsschwantz**. Belg. **Vossen steert**: Gall. *Queüe de renard.*

Sesquimiliari Brugis distantibus campestribus iuxta **Vlerkirch** copiosè prouenire ait Lobelius. Dodonæi Alopecuros nascitur in aruis vnà cum frugibus æstate, reperitur in pluribus Galliæ, præsertim Narbonensis agris.

GRAMEN ALOPECVRO SIMILE GLAbrum cum pilis longiusculis in spica Onocordon mihi denominatum.

CAP. CXI.

CAlamus cubito altior, internodiis longis distinctus, quem inoffensè susque deque contractes licet, quemadmodum & *folia*, quæ tamen non apparent cana lanugine obtecta: *spica* summo culmo sedet, Phalaridi æqualis, textura dissimili, breuibus & mollicellis pilosis glumis compactilis, ac aristis mollibus longiusculis, coloris cinericei.

Lobel. Ic. plant. pag.8. & hist. Belg. pag.10. *gramen Phalaroides alterum*, **das ander Gras ghelyckende Cruydt von Spaensch saedt/oft Canarien saedt**, quod sic describit Phalaroides quoque appellauimus Gramen hoc, licèt spica eius Phalaridi (Hispanico aliàs semini dicto) non per omnia respondeat. Radice quoque est fibrosa, culmo cubitali vel sesquicubitali duobus tribúsve folis donato. Tabern. icon p.210. hist. pag.642. figuram graminis phalaroidis **des wilden Canarien graß** sine descriptione ponit. C. Bauh. phyt. *gramen* 43. siue *phalaroides*: Eid. pin. *gramen phalaroides* 1. siue *maius*, siue *Italicum*: *gramen alopecuroides maius Gerardi.*

Pulchrum Gramen habuimus Argentinæ ex plantis Domini Ægerij cum hac inscriptione, *gramen Onocordon.* Lob. Teut. ed. p.10. ait tam in campestribus, quàm iuxta semitas reperiri, suum gramen phalaroides. Locus.

GRAMEN PHALAROIDES MINVS SIVE Hispanicum C. Bauhini.

CAP. CXII.

FOliis est oblongis, angustis, viridibus, quorum vnum vel alterum, culmos cubitales, tenues, tubi instar cingit: in culmorum summo spica Phalaridi similis, sed angustior, vncias tres longa, insidet, nec radicem, nec semen vidi: & nomine Phalaroidi alterius Hispaniæ, D. Gillenius transmisit, ideóque Gramen phalaroides 2. siue minus, seu Hispanicum denominaui, inquit Autor in pin. Synonyma

GRAMEN PHALAROIDES SPICA MOLli, siue Germanicum, C. Bauhini.

CAP. CXIII.

GRamen phalaroides 3. siue spica molli, seu Germanicum C. Bauhini in pin. pro Gramine 27. sic in prod. describitur: culmo est cubitali, prioris crassiore, vno alteróve geniculo distincto: folio vno vel altero, eóque breui, culmum ambiente, cuius summo, spica biuncialis, prioris angustior, cinericei coloris, splendens & mollis insidet. Hoc Vlmenses, apud quos prouenit, à colore, Onocordon appellare intellexi. Descriptio Locus. Onocordon.

GRAMEN PHALARIDI SIMILE QVOD etiam aliquid commune habet cum Alopecuro.

CAP. CXIV.

PHalaridis haud adeò absimile est quod culmum quoque surrigit satis longum, gla-

brum. Ex cuius articulo folia culmum ferè tota ambientia prodeunt: mox carinata reddita velut è sinu promunt spicam squarrosam, vnciam vnam latam, duas longam, densiore squammarum stipatu, quàm in Phalaride, multò tamen molliore, quæ in acutiorem aristam desinunt. Quæ argenteo nitore fulgens, purpurâ dilutâ quoque decorata est, potissimùm in suprema parte: Hæc autem desumpsimus ex planta sicca non integra, quam Gener Cherlerus ex Gallia Narbonensi attulit.

Locus.

GRAMEN PLVMOSVM LOB. SPICA candida & serici modo lucens.

Cap. CXV.

Descript. Gramen plumosum foliis est duris, rigidis, & aridis, ad Schoenanthi folia non parum accedentibus, culmi similiter rigidi, sesqui cubitum, aut cubitos duos, alti, spicæ longæ densæ, ex purpureo rubentes, paleaceæ, per maturitatem candidæ, & serici instar micantes, Lobel.

Synonyma Lobel. Hist Belg. p. 8. Pluym-Rintgraß. Eid. in Ic. Plant. p. 6. *Gramen tomentosum & acerosum*, Calamagrostis quorundam, & *vulgi Gramen plumosum*. C.B. Phyt. *Gramen* 32. siue *tomentosum Lobelii*: An Graminis arũdinacei alia species Thalio? Eid. pin. *Gramen arundinaceum* 3. siue paniculâ molli spadiceâ maius: *Gramen tomentosum* Lob. Ic. *graminis loliacei* 8. alia species Thalii.

Locus Locis nascitur senticosis Syluarum quarundam, Flandriæ & Angliæ, iumentis inutile.

GRAMEN ARVNDINACEVM, ramosum, plumosum album. C.Bauh.

Cap. CXVI.

Descrip. Synonima Locus. Radice & foliis est arundinaceis, & in arundinis altitudinem excrescit: caule angulosò, albo, paniculam arundinaceam, ramosam, palmarem, albam, mollem, splendentem, instar serici albi sustinet. Gramen hoc 44. C. Bauhini in prod. Gramen arundinaceum 5. siue ramosum, plumosum, in pin. non longè Monspelio, circa Perault & Magelonam reperitur.

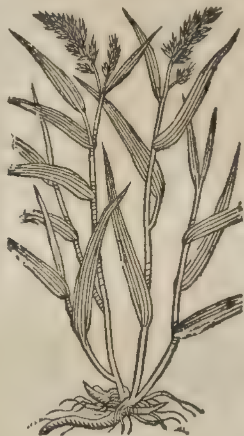
GRAMEN MONTANVM panicula spadicea delicatiore C.Bauhini.

Cap. CXVII.

Descriptio Gramen quod C. Bauh. in pin. vocat paniculatum montanum 1. siue Gramen montanum panicula spadicea delicatiore, in prod. pro Gramine 12. sic describitur: Radice est alba, breui capillacea, culmis ternis, quaternis, geniculatis, pedalibus, vno alteroúe folio cinctis, quæ etiam ad radicem breuia & pauca sunt: in culmorum summo panicula triuncialis spadicei coloris, ex locustis minimis composita. Hoc tamen variat magnitudine, cùm & caule sesquicubitali & spica semipalmari inueniatur; prouenit locis saxosis, maius quidem in monte Crentzacho: minus verò in monte Wasserfall dicto. Lo[cus]

GRAMEN STRIIS PICTVM.

Cap. CXVIII.

In hortos vt deduceretur fecit foliorum grata varietas, quæ Arundinaceis minora, rigore tamen non cedentia, striis albis & ex viridi glaucis alternatim virgata sunt: paniculas summo culmo sustinet palmares, candicantes, acerosas, mediocriter diuulsas: pro radice fibris nititur. D[escript.]

Obseruatione sanè dignum, quod diligentissimus Botanicus & Phyliater Arnoldus Gillenius Cassellensis asserit, nobisque in paucis graminis huiusce foliis Montbelgardi demonstrauit, colorem scilicet triplicem album viride & purpureum, siue potiùs incarnatum.

Lobel. Adu. & Ic. Plant. p. 4. *Gramen sulcatum & striatum album*. Camer. hort. *Gramen pictum* siue *striatum*, Mannæ vulgò dictum. Tabern. icon. & hist. p. 638. *Gramen sulcatum pictum*, *Hispanicum*, Spanisch graß / welschgraß: Eid. hist. p. 642. *Gramen* 10. C.Bauh. phyt. *Gramen* 26. siue *variegatum*: Eid. pin. *Gramen paniculatum montanum* 5. siue folio variegato: *Gramen sulcatum*, Adu. Lob. icon. *Gramen striatum*, Lon. Ger. *Gramen pictum* Cam. Tab. Variat in colore foliorum. S

Basileæ mense Iunio vidi in horto D. Fel. Plateri, qui vocabat Germ. himel tauw i. e. Cœli Mannam: In hortis Montbelgardi & *Clereual* vocant *des Eguillettes*. I

GRAMEN SYLVATICVM paniculatum altissimum C.Bauh.

Cap. CXIX.

Ex radice repente fibrosa, calami duorum triúmue cubitorum exurgunt, qui paniculas paruas sustinent; foliis est latis, cyperi æmulis. Hoc in syluis circa Montem Belgardum prouenit, ex quo rustici chlamydes pastorales, & torques equis aratra trahentibus, conficiunt.

C.Bauh.

C.Bauh.prod.*gramen* 14. Eid.pin. Gramen paniculatum montanum 4. siue Gramen syluaticum paniculatum altissimum.

GRAMEN SPICA QVADRATA AD SEcale accedens.

CAPVT CXX.

GRamen culmo bicubitali, infernâ parte nodorum articulatione distincto, supernâ enodi, glabro cæterùm, & foliis gramineis glabris duarum vel trium vnciarum, pro articulorum interuallis singulis vestito. Spicam sustinet, quadratam, aliquatenus secalinam, compactilem, cuius glumæ munitæ aristis breuibus haud pansis, sed superioribus glumis appressis, & oppositis apparent lateribus. Radix fibrosa.

An hoc Gramen spica secalina C. Bauhini, de quo infrà?

Ex siccis suis plantis obtulit nobis Thomas Platerus circa Basileam collectum.

GRAMEN LATIFOLIVM SPICA TRItricea latiore compactâ, C.Bauhini.

CAP. CXXI.

CVlmo est sesquicubitali, vno alteróve geniculo distincto, foliis frumentaceis, pedalibus, spica triticea, palmari, lata, glumis acutis carente: Basileæ ad agrorum margines.

C.Bauh.prod.*gramen* 53. Eid.pin. *gramen spica triticea* 1. siue Gramen latifolium spica triticea latiore compacta: *gramen varians latiore & angustiore folio.*

GRAMEN LATIFOLIVM SPICA TRITIcea diuulsâ C.Bauhini.

HOc à priore, spica potissimùm differt, quæ in spicas distinctas & angustas diuulsa est, & quæ sibi inuicem alternatim in culmo subsequuntur, quarum vtriculi breuissimis aristis armantur: in Italia ad agrorum margines.

C.Bauh.prod. *gramen* 54. Eid.pin. *gramen spica triticea* 2. siue Gramen latifolium spicâ triticeâ diuulsâ.

GRAMEN ANGVSTIFOLIVM SPICA triticea compacta, C.Bauhini.

HOc foliis est angustioribus, sesquipalmaribus, rigidis, acuminatis, & albicantibus: culmo læui, rotundo, striato, sesquicubitali: spicis palmaribus, compactis: vtriculis rigidis & acuminatis.

Basileæ, ad sepes locis aridioribus extra portam Blasianam.

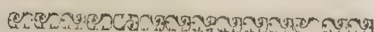
Casp.Bauh.prod.*gramen* 55. Eid. pin. *gramen spica triticea* 3. siue Gramen angustifolium spica triticea compactâ.

GRAMEN ANGVSTIFOLIVM SPICA Tritici muticæ simili, C.Bauhini.

CAP. CXXII.

RAdicibus serpit oblongis, geniculatis, nodosis, candidis, quæ caules proferunt sesquicubitales, rotundos, aliquot geniculis distinctos, spicâ oblongâ triticeâ, aristis carente, glumis paucis oblongis, similibus ei Tritico quod Fuchsio Triticum primum, aliis spica mutica dicitur. *Folia* obtinet arundinacea [iuncea in prod. vbi pro Gramine 56. describitur] dura, angusta, oblonga, in acumen fastigiata, quæ ab vna caulis parte sunt disposita; inquit author Casp.Bauh.in phyt. vbi vocat Gramen 31. siue arundinaceum, spica triticea weitzengras, aitque similitudinem quandam habere cum Gramine aquatico harundinaceo paniculato Tabernamontani. Ego non video quid commune habeat figura illa Tabernamontani, quæ paniculatam iubam habet, cum Fuchsij Tritico, quod spicam gerit, neutiquam verò paniculam aut iubam: quod mihi Basileæ demonstrauit, videtur potiùs spicam habere similem Lolio, quàm Tritico. Eid.pin. *gramen spica triticea* 4. siue *gramen angustifolium, spicâ Tritici muticæ simili: gramen frumentarium segetaléve, triticeum, siue Triticea spica*, C.Bauhini, Lob.Adu. par.2. 56. in prod. Synon. C.Bauh. not.

Notat Frater prouenire locis arenosis in Klyben circa Basileam suum Gramen, vnde verò habuerim meum non recordor. Locus

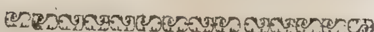

GRAMEN SPICA BRIZÆ MAius Casp.Bauhini.

CAPVT CXXIII.

RAdicibus & culmis est frumentaceis, foliis angustis, spicis palmaribus, multiplicibus, vtriculis aristis breuibus armatis: flosculis, vt in Tritico, luteolis: tota planta ad viri altitudinem assurgit; & apud nos locis accliuibus ad Rheni ripam, & ad montis Crentzacensis ascensum prouenit. Descriptio Locus

C.Bauh.prod. *gramen* 58. Eid.pin. *gramen spica Brizæ* 1. *siue maius.* Synon.

GRAMEN SPICA BRIZÆ MInus eiusdem.

TOta planta palma minor est, radice exili, fibrosa, foliolis ad radicem breuibus, mollibus, canescentibus, spica vnciali, quæ modò simplex, modò gemina & terna, vtriculis aristis armatis: in agris Monspeliensibus D. Saltzmannus legit. Descriptio Locus

C.Bauh.prod.*gramen* 59. Eid.pin.*gramen spica Brizæ 2. siue minus.* Synon.

GRAMEN PHOENICOIDES, FOLIIS conuolutis, iunceis ac pungentibus.

CAP. CXXIV.

CVbito altiorem calamum tollit, internodiis longis geniculatum, foliis amictum sesquipalmaribus circiter, duris, rigidis, acutis, mediocriter latis, summo culmo spica insidet sesquipalmum longa, alternante glumarum muticarum squammatim compactarum positu, ad eum ferè modum quem in Phœnice animaduertimus, sed maiorum multò, colore ex viridi in flauum vergente: radicem apparet esse perennem, obliquè actam, fibrosam, duram, albam; ita ex sicca planta: Hoc Gramen vnde habuerim nescio, huic Descriptio

An Oxyagrostis maritima, Dal? valdè simile quod iunceum vocaui olim collectum circa Monspelium, cui folia rigida, initiò lata, tandem veluti in iuncum teretem conuoluta, in mucronem desinentia, sæpè spicam superantia, culmus in eo etiam obseruatus vix cubitum altus, desinens in breuem spicam, phœnicem aliquomodo exprimentem: an hoc quoque idem sit cum atrociter pungente quem describit Dalechampius asserere non ausim, licet partes illius Graminis habeam: sed sine spicis, quas Dalechampius non tradit: nec etiam in eo Gramine pungente quod habemus, folia sunt ad singulos nodos gemina, sed alternatim disposita: radix fibris multis capillata: crassioribus enim est fibris. *Icon.* Iconem exhiberemus nisi plãtam siccam, vt nonnullas alias ipsi communicatas, Frater retinuisset,

Synonyma. Hist. Lugdun. *Oxyagrostis maritima Dalechampii.* C.Bau.phyt. *Gramen 36. siue maritimum*: Eid. pin. *Gramen arundinaceam 8 siue maritimum acutissimum.*

Locus. In maritimis Narbonens. Galliæ obseruauit Gener Cherlerus, & ibidem etiam crescere Hist. Lugdun. testatur. I. Gargillus Gramen marinum pungens vulgò Bent vocari ait & copiosè in arenoso maris littore nasci scribit, refertque eo Vsus. Anglos, conclauibus stratis: æstate quidem virenti conciliare frigus: hieme siccato calorem fouere: vile precium in onus graue esse.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM foliis cõuolutis cum longa spica, simile Gramini nodoso.

Cap. CXXV.

Descriptio. Vidi apud fratrem C. Bauh. Gramen quoddam marinum foliis ita conuolutis vt rotunda iunceáue existimarem, ea penè cubitalia sunt: ex radicibus duris prouenit crassiusculis spica similis est Gramini nodoso.

Quænam hæc sit planta C.Bauh. in pin. ex tam breui delineatione cognoscere admodum difficile est.

GRAMEN MARIÆ ODORATVM.

Capvt CXXVI.

Descriptio. Hoc nomine ex Mõte regio Borrussiæ ad se missum Gramen impertiuit frater C. Bauhin. fibris crassis radicatum: *folia* plana quidem suapte natura; sed ita coeuntibus marginibus conuoluta, vt teretem iunceum culmum imitentur, rigida, firma, pungentia.

Descr. C. Bauh. C.B. Gramen suum 13. in phyt. & prod. sic describit: Radicibus candidis geniculatis serpit: culmo est bicubitali, geniculis paucis distincto, foliis angustis, longissimis, paniculam superantibus, in acumen fastigiatis, suauem, odorem spirantibus, cuius culmo panicula parua, leuiterque sparsa à pictore non ritè expressa insidet: A Regiomontanis Gramen Mariæ dicitur, quod in fasciculos collectum: propter odoris fragrantiam, vestibus adiiciunt, vt D. Vasmarus, qui plantam transmisit perscripsit. Hæc ille, cuius iconem exibemus. In pin. vocat Gramen paniculatum montanum 2. & Gramen paniculatum odoratum.

GRAMEN REPENS MARINVM spica exigua.

Cap CXXVII.

Gramen geniculatum marinum alia folia profert spithamã alta, ex quibus surgit culmus paruus, spicam exiguam ferens Graminis exilis durioris. Radix longa, Graminis geniculati instar. Frequentissimum in maritimis collibus, in Walheren, Lobel.

Lob. Icon. Plãt. p. 21. *Gramen geniculatum caninum marinum.* Tabern. icon & hist. p. 637. *Gramen caninum 3.* Eid. hist. p. 641. *Gramen 7.* C.Bauh. phyt. *Gramen 3. siue caninũ supinum maritimum.* Eid. pin. *Gramen caninum 8. siue maritimum spicatum*: *Gramen caninum marinum* Gerardi.

GRAMEN LONGIVS RADICATVM marinum, vtriculos pro spica gerens.

Cap. CXXVIII.

Hoc nõ aliter à præcedenti differt, foliis, modo crescendi, & radice, quàm quòd spicarum loco inter folia profert vtriculos squammosos, Lobelius.

Tabern. icon & Hist. p. 641. *Gramen caninum 4.* & *Gramen 8.* C.Bauh. phyt. *Gramen 4. siue caninum supinum maritimum alterum.* Lobel. in Hist. Belg. p. 22. Ander cleyn duynen-lidt grass. Icon. plant. p. 22. *Gramen caninum longius radicatum marinum alterum* Eid. pin. *Gramen caninum 9. siue maritimum spica foliaceâ*: *Gramen caninum marinum alterum*, Gerardi.

GRAMEN GEMMEVM SEV nodosum alterum.

Cap. CXXIX.

Radices fert gemmeæ rotunditatis, candidas veluti Margaritas, quatuor aut quinque inuicem

uicem hærentes, ac si stilo essent transfixæ, fibrosis alis ex postremo exeuntibus: culmos fert cubitales: foliis Tritici, iubâ Milij, seminibus Auenæ binis pendentibus tenuioribus à breuioribus aristis, vt Oryzæ.

Hanc descriptionis author Cæsalpinus in genere Frumentorum recenset, sed semine inutili, licèt spicam ferat, vt Frumenta. *Perlaram* vulgò appellat herbam in montibus, & Oryzam syluestrem dicendam autumat.

C.Bauh.pin.*gramen nodosum* 2. siue *gemmeum.* Propagatur radice graminis modo.

GRAMEN SPICATVM ANGVSTIFOLIVM montanum C.Bauhini.

Cap. CXXX.

GRamen hoc spicatum montanum 1. siue gramen spicatum angustifolium montanum in pin. gramen 20. in prod. à gramine caryophyllato pratensi differt foliis, quæ angustissima: cauliculis, qui in hoc tenuissimi, plures & longiores: & loco, cùm hoc solùm in montosis, Maio mense florens, proueniat.

GRAMEN SYLVATICVM ANGVSTIFOLium spicâ albâ C.Bauhini.

Cap. CXXXI.

EX radice rufa, transuersa, fibræ capillares descendunt, & folia plura capillacea, palmaria, etiam breuiora, rariùs longiora, exurgunt, vnà cum culmis tenuissimis, ipsis foliis plerumque breuioribus, quibus spica vt plurimùm simplex, candida, exiguis aristis donata, vnciam vix superans, insidet.

Gramen hoc spicatum montanum 2. in pin. siue *gramen syluaticum angustifolium spica alba*: *gramen* 21. in prod. in syluis humidis Huningensium.

GRAMEN CARYOPHYLLATVM NEMOrosum spicâ multiplici, C.Bauhini.

Cap. CXXXII.

RAdice est ex fibris capillaceis rufescentibus composita, ex qua, tanquam ex cespite, folia semipalmaria, etiam breuiora, Vetonicæ caryophyllatæ similia, prodeunt: inter quæ culmi quàmplurimi capillacei, nudi, folia aliquando superantes, spicas multas breuissimas & rufescentes sustinentes, exurgunt.

Gramen hoc 22. in prod. *gramen spicatum montanum* 3. siue gramen caryophyllatum nemorosum spica multiplici in vmbrosis & humidis ad Birsam & VViesam reperitur. Huic non multùm dissimile, sed radice magis geniculata, in via Richana ad sepes ad sinistram reperitur.

GRAMEN CARYOPHYLLATVM MONtanum spicâ variâ C.Bauhini.

Cap. CXXXIII.

RAdicibus est paruis, fibrosis, oblongis, nigricantibus, ex quibus instar cespitis folia, aliquando palmum longa, angusta, vt in gramine spicato caryophyllatæ foliis, prodeunt: inter quæ culmi plures, tenues, foliis nudi, in summitate spicam modò diuulsam, modò compactam sustinentes.

Locus. In Basileensi vrbi vicinis collibus reperitur

Synon. gramen hoc 23. in prod. vel vt vocat in pin. *gramen spicatum montanum* 4. siue gramen caryophyllatum montanum spicâ variâ.

FESTVCA GRAMINEA GLVMIS VACVIS C. Bauhini.

Cap. CXXXIV.

Descriptio. GRamini 64. C. Bauh. in prod. in pin. verò *Gramini Festucæ* 2. siue Festucæ gramineæ glumis vacuis, ex radicibus fibrosis simul iunctis, culmi aliquot geniculati, pedales, ad radicem lanugine pubescentes, foliis angustis, paucis, donati exurgunt, qui glumos plurimos, læues & vacuos, filamentis tenuissimis adpendentes, partim virides, partim spadiceos, aristis oblongis donatos, sustinent: hæc apud nos in tectis & muris crescit: & cùm glumi longis filamentis appensi sint, facilè à quouis vento agitati, tremunt, hinc Monspeliensibus gramen tremulum dicitur. Hæc aliquando, apud eosdem, glumis paucioribus & aristis longioribus & recuruis in agris reperitur, & Festuca graminea aristis incuruis nominari potest.

FESTVCA GRAMINEA EFFVSA IVBA eiusdem.

Cap. CXXXV.

Synon. Descriptio. GRamen hoc 65. C.Bauh. in prod. siue, vt in pin. vocat, *gramen festucæ* 3. seu Festuca graminea effusa iuba, altiùs exurgit, caule viridi & rotundo, qui in iubam pedalis longitudinis effunditur, cuius glumi angustiores & longiores, breuibus aristis cincti, pediculis capillaceis oblongis insident, qui per maturitatem albicant:

Locus. inter segetes reperitur.

FESTVCA GRAMINEA NEMORALIS, latifolia mollis.

Cap. CXXXVI.

Descriptio. COnstat ex calamis cubitalibus vt plurimùm, sæpè bicubitalibus, hordeaceis, sed tenuioribus, geniculatis, & omninò similibus calamis festucæ nemoralis maioris. *Folia* ei inter omnes species sunt latiora, secundum longitudinem interstriata, & molli lanugine obuestita, cuius ratione attactui mollitiem eiusmodi offerunt, qualis in Althææ foliis tangentium digitis obiicitur. *Iubam* in oblonga profert spica, non ita elegantem, vt iam commemoratorum Festucaceorum, coloris antequam flores exerat subrubentis, deinde ex flauo pallidioris, vtriculos etiam breuioribus pediculis appensos habentem, quantitate ea, quâ medij generis iam indicati esse diximus. *Semina* continet paruula, oblonga, splendentia, & quasi Milij cuiusdam seminum rudimentum exprimentia.

Synonyma Thalio descriptionis autori, *Festucaginis species in montibus graminosis*, *Festuca 4. siue nemoralis latifolia*. C.Bauh.pin.*Gram. Festuca 4.* siue *Festuca graminea, nemoralis, latifolia, mollis.*

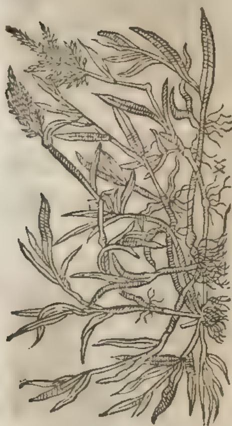
FESTVCA IVNCEO FOLIO Casp. Bauhin.

Synon: Descriptio GRamini 66.[vt in prod.C.Bauh.vocat]siue Gramini Festucæ 5.seu iunceo folio (vt in pin.) ex radice parua fibrosa,alba, folia pauca,iuncea,semicubitum longa, vt & culmus rotundus cubitalis exurgit ,qui in paniculam auenaceam,sed angustiorem,albam,angustã, definit, quæ ex oblongo folliculo [à folio constituto] paniculam lõgè superante, prodit:cuius glumi rari, aristis longissimis & argenteis donantur. In Valesia ad paludem vrbis Seduni copiosè prouenit, Locus. vnde D.Burserus nobis attulit.

An Festu. 5. An Festuca nemoralis 5.siue tenuifolia Thalio,de qua hæc scribit: In nostris syluis Harcynicis non semel reperi,quam pro Festuca quinta habeo,ita vt dicatur Festuca tenuifolia. Omnia enim prçter iubam cæteris tenuiora habet.Radice constat plurimis exiguis ac tenuibus cirris prædita,ex qua staminei, tenues, teretesque ac flauentes, geniculati, & cubitales calami prodeunt,foliis strictioribus donati. Iubam etiam hæc profert rariorem, in tenuissimis capillaceis, & multò longioribus,pediculis vtriculos exerentem,quantitate vtriculorum Festucæ gramineæ nemoralis,coloris fului, ac argenteo nitore micantem.

GRAMEN CALAMAGROSTIS LOBELII.

Cap. CXXXVII.

Descript. BAbylonio apprimè respondet, ac quàm Caninũ Gramen altero tantò maius est, calamis & foliis rigidioribus, scabris, quibus ad Harundinem vallatoriam non parùm accedit: radice geniculata,alba, promissiore & longo reptatu vagatâ, compressiore tamen & crassiore, Canario Gramini simili,sed vallatorium æquante: Spicata Panici aut Sorghi comosâ lanugine.

Synon. Lob. Adu. *Calamagrostis*, vel *Harundinaceum Gramen*, fortè Babylonium: Eid.Ic. Plant.p.6. *Calamagrostis*: Item hist.Belg.p. 8. Riedtgras, & fortè Gras von Babylonien. Hist.Lugd.p. 434. *Calamagrostis Lobelij*, vulgò *Leche*. Casp. Bauh. phyt. *Gramen* 28. siue arundinaceum aquaticum: Eid.pin. *Gramen arundinaceum* 1.siue spica multiplici: καλαμάγρωστις Dioscoridis: *Calamogrostis* Lob.& Hist.Lugd.cui & *Gramen arundinaceum*: Tabern. *Gramen arundinaceum maius* vt & Ger. Variat ratione loci: nam quod in arenosis, spica ac est crassiore: quod in montosis,ac dumetis humidis,spica est tenuiore.

Casp.Bauhin.olim in phyt.Gramen arundinaceum maius Tabern. separauit à Calamagrosti Lobelii. Nos de Gramine Tabern. plura mox seorsim dicemus. Lobelii descriptio non videtur nobis respondere iconi, in qua spica siue iuba non apparet similis Panico & Sorgho:magna etiam differentia inter paniculam Panici & Sorghi: radix etiam non reptans pingitur.

Locus. Prati vdis, sed strigosis, macilentis & sabulosis neglectis familiare hoc genus Graminis. Pabulo haud cedit,nisi multùm esuriant,& penuria melioris admodum laborent veterina, nec eo greges vescuntur, quippe quibus non modò ingratissimum,[& Saur, seu acidum,Rura vernaculè dicunt] verùm etiam maciem, sitim & tabem conciliare creditur,linguam & œsophagum vulnerare & arctare , sanguinem in ventriculum elicere,vnde tumefactio & inflammatio & mors plerumque subsequatur.Quod si Babylone fuit natum vbi id maleficium adferre proditur, sictius & rigidius,grex verò imbecillior & aluo duriore,minùs mirum illius esu iumenta illic enectum iri. Sic enim videas interdum iumentorum labra & fauces cruore manantia & sauciata,quæ cum reliquo stramine per fœnisecia, huius aut consimilia harundicea folia esitarint. Mediæ itaque inter Harundinem & Gramen est naturæ.

GRAMEN HARVNDINACEVM maius, Tabern.

Cap. CXXXVIII.

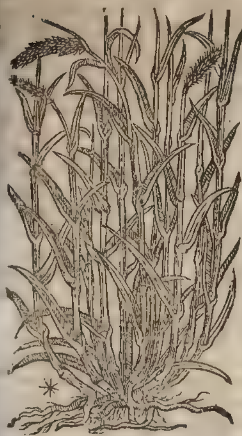
Descr. RAdicem habet capillarem, humi serpentem: folia ex vtroque latere obiectum vehemẽter secantia, Harundini similes quoque cauos articulatos calamos, vnà cum spicis, nisi quòd minores sunt.Plãta admodum vulgaris notitiæ.

Synon. Tabern. ic. & hist. *Gramen harundinaceum maius*, groß Riedgraß. C.Bauh.phyt. *Gramen* 29. siue arunnaceum alterum. In pin.non ampliùs separata à Calamagrosti Lobelii. Mihi ambæ descriptiones conuenire videntur, quamuis figuræ sint diuersæ: verùm Lobelii icon, vt præcedenti capi monuimus,non respondet descriptioni.

Locus. Littora,paludes,prataque rigua quærit.

Gra-

GRAMEN HARVNDINACEVM MINVS cum spica.

Radix & harundo nodosa priori respondent: folia verò sunt & latiora, & longiora: spicæ plures magisque patulæ.

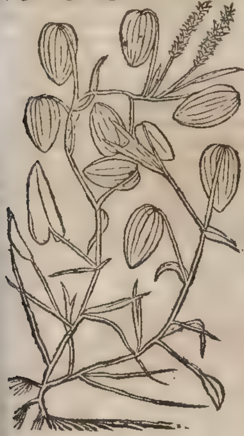
Tabern.ic.& hist. *gramen harundinaceum minus*, klein riedtgraß. C.Bauh. phyt. *gramen* 30. siue *arundinaceum spicatum*: Eid.pin. *gramen arundinaceum* 2. siue *spicatum*: *gramen harundinaceum minus*, *Gerardi*.

Prouenit in locis humidis & paludosis, vt præcedens, quamuis non ita copiosè.

GRAMEN MAIVS AQVATICVM LOBELII.

CAP. CXXXIX.

INter gramina vulgaris notitiæ est istud, copioséque reperitur ad aquas & riuos, in Gallia, Anglia, Germania, Italia, & Belgio, potissimùm verò in Batauia, vbi etiam secatur, optimo pabulo vaccarum, folia habet pollicem lata, sesquicubitum, aut cubitos duos lõga: culmus quatuor aut quinque pedum altitudine est, panicula miliacea: radix fibrosa.

Lobel histor. Belg.p.6. groot water gras met brede hirs aren. Eid.Ic.p.4. *gramen aquaticum maius* Tabern.Ic.& hist. *gramen harundinaceum panniculatum*, wasser riedt graß. C.Bauh.phyt. *gramen* 22. siue *paniculatum aquaticum*: Eid.pin. *gram.panic. aquaticum* 4. siue Gr.aquat.paniculat.latifolium: *Lolii nonum genus, Tragi*: *gram. maius aquaticum, Lobelii*: *graminis arundinacei alia species, Thalii*: *gramen harundinaceum paniculatum, Tab.& Gerardi.*

GRAMEN AQVATICVM HARVNDINACEUM paniculatum, Tabern.

CAP. CXL.

Radicem agit transuersam, repentem, multis fibris donatam: calamos crassos, nodosos, maiores quàm gramen harundinaceum, sed minores, quàm Harundo: folia gramini harundinaceo similia, sed maiora & longiora: paniculam haud dissimilem.

C.Bauh. pin. *Gramen paniculatum aquaticum* 1. siue palustre paniculatum altissimum: *gramen aquat. harundin. paniculatum*, Tabern. *gramen maius aquat.* Ger. Synon.

In riuulis & paludibus stagnantibúsq; occurrit. Locus.

GRAMEN HARVNDINACEVM ENODE.

CAP. CXLI.

INter folia bicubitalia, semunciâ angustiora, rigida, ex radice fibris validis crassisque fundata, culmus surgit teres, homine procerior, cauus, enodis, nudus, crassiusculus, firmus: in fastigio summo paniculæ palmo longiores, in tenues spicas desinentes, rubentes, à se inuicem longè interdum dissitas. Descriptio.

Tragus hoc gramen ad caput de scirpo reuocat, Scirpíque primum genus facit, dicens eum prouerbio apud Plautum occasionem dedisse, *Nodum in scirpo quaris*. Hoc autem in homines plus æquo anxios & curiosos torquetur, qui illic scil. scrupulum mouent, vbi nihil est dubitandum. Cæterùm Germanicè Bintzenhelmer vocat, suspicatúrque eos à veritate non multùm erraturos, qui wald Rohr, hoc est, Arundinem syluestrem appellant. Græcè κάλαμον ἄδεσμον dicendum putat. Arbitratur & Syringiam Plinij. Ab aliis tamen Oxyschænos dicitur, vt in annotatione marginali legitur. *Scirpus Trago.* *Arundo silu.* *Syringia Plinii.* *Oxyschænos*

C.Bauh.pin. *gramen arundinaceum* 6. siue *enode maius montanum*: *Scirpi* 1. *genus, Tragi*: *Iuncus syluestris*, Lonic.quoad iconem: *Iuncus lychnanthemos maior, Thalii*: *gramen harundinaceum montanum*, Tabern. Synon.

Copiosè prouenit prope pagum *Colombier sauoureux*, & in syluis inter *Lure* & *Laumont*: Item in monte prope Krentzach & Leurach, ac in monte Saleuæ, in dumetis & humidis. Scirpus Tragi in altissimis, asperis & humectis syluis, nec non sub Iuniperorum fruticibus apud Mediomatrices nascitur. Iunio mense coles emittit, qui Augusto flaccescere incipiunt, ac firmi planè & rugosi euadunt. Qua de causa à rusticis mulierculis leguntur, quibus caseos recentes & præhumidos in aëre siccandos imponunt. Sed & ex iis nassæ piscatorum conficiuntur. Locus & tempus. Vsus.

GRAMEN HARVNDINACEVM ENOde minus.

TRago Scirpi genus alterum multò tenuius, breuius, & magis exiguum, Germanis schmelen vocatum. *Scirp. 2. Trago.*

Thal. Iunci lychnanthemi species media, iuncus λυχνάνθεμος tenuis maior dicenda, stylos continens multò tenuiores, teretésque, sed non ita perpendiculari rectitudine, se sustollentes, palmo longiores, breuem & vix vncialem spadicei fermè coloris spicam exhibentes. Est Broccenbergo familiaris. *Iunc. lychnanthemos medius, Thal.*

Casp. Bauh.pin. *gramen harundinaceum* 7. siue *enode minus syluaticum*. *Gr. arund. enode minus silu. C.Bauh.*

Ex minore hoc Tragi Scirpo nonnulli pileos, Vsus.

quibus Æstate adversus Solis radios & calorem vtuntur, conficere solent.

GRAMEN PALVSTRE LOBELIO.

Cap. CXLII.

Descriptio Radicem habet exilem, fibrosam, folia graminea producentem: inter quæ exit culmus gracilis, pedalis, spicam Cyperi gerens; iisdem *Synon.* nascitur locis cum Cyperoide, authore Lobelio, qui in hist. Belg. p. 13. inscribit Zegghe vel water-rietgras: in Ic. Plant. p. 11. *Gramen palustre maius.* Figura quidem non videtur respondere descriptioni.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 58. siue *Cyperoides spica molli:* Eid. pin. *Gramen cyperoides spicatum* 4. siue Gram. cyperoid. angustifol. spicis longis erectis.

ARVNDINES EX VETERIBVS.

Cap. CXLIII.

Arundinũ differentiæ Theoph. Theophrastus hist. lib. 4. cap. 12. Harundinum differentias constituit, ex ipsarum corpore solido, cauo; ex breuitate, proceritate, crassitudine, gracilitate; foliorum multitudine, paucitate; natalibus siccis, aquaticis; denique ex ipsarum vsu. Verùm duo summa genera, τὸν αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον, h. e. tibialem & alteram facit. Harundinis, inquit, duo genera tradunt, Tibialem & re- *Theoph emendatur* liquam: quippe vnum genus reliquæ deprehendi, sed inter se inuicem simile firmitate, crassitate, tenuitate, exilitateque differre. [hæc Dalech. *Vallatoria Textilis.* emendatiùs sic legi posse putat: sed inter se inuicem differre crassitudine & tenuitate, robore & debilitate.) Crassam & validam, Vallatoriam vocant: alteram autem Textilem. Nasci textilem super insulas fluitantes; Vallatoriam in comithybus. Comythes autem vocant vbi aceruata Harundo, implexaque mutuo radicum raptu sit: quod fit locis stagnorum, vbi tellus pinguis lætaque est. Nonnunquam etiam vbi tibialis, Vallatoriam gigni, longiorem quidem, quàm reliqua vallatoria, sed vermibus erodendam. Huius diffe- *Tibiales. Error.* rentias eis tradunt. Tibialium quandam nono anno prouenire nonnulli volunt. Hunc quoque ordinem generandi statuunt: quod error est. In totum enim aucto lacu enascitur. Sed quoniam *Vt copiosior meliorque gignatur.* id superiori tempore anno nono potissimùm euenire videretur, ortum quoque Harundinis talem esse credidere, euentum fortuitum pro ordine certo capientes. Gignitur verò copiosior, meliorque cùm post imbres frequentes biennio, minimùm aqua permansit: quod maximè posteriori tempore factum meminere, cùm infaustum illud Cheroniæ accidit, quippe, hoc antè annis pluribus lacus altitudinem extendisse, pòst, vbi vehemens pestis inuasit, impletum quidem affirmant: sed cùm inundatio non permansisset, sed Hyeme decreuisset, sic & Harundinem prouenis- *Armamentaria. Bombycia.* se. Fertur enim, videturque aucta altitudine lacus, durantéque iuundatione crassari Harundinem, & fieri crassatam quidem Armamentariam: Bombiciam verò, cùm non aqua permanserit. Generationem itaque talem tradidere. Distare autem à reliquis Harundinibus præstantia quadam nutricationis naturalis confirmant: quippe pleniorem, carnosiorem, in totumque facie fœminæ lasciuiorem spectari: etenim folium amplius, candidiusque habere, & minùs lanuginis quàm cæteræ: quasdam etiam omninò nihil habere, quas & nomine Spadonum appellant: Hinc paria optima fieri quidam affirmant, sed pauca tamen in opere benè succedere: cædi tempestiuè solitas, usque ad Antigenidem, cùm adhuc simpliciùs tibiæ vterentur sub Arcturo, mense Septembri: quippe sic cæsas plerisque quidem post annis vtiles esse incipere, multaque interim exercitatione sonandi indigere, sed ora linguarum comprimi, quod erat illis theatrorum moribus vtilius: sed postquàm varietas, fictioque accessit, cæsura mutata est. Cædunt enim nostra ætate, mense Maio, & Iunio, quasi paulò antè Solstitium, vel sub ipso Solstitio: & fieri vtiles in trimatu referunt, & breui exercitatione egêre &c. Hæc *armentaria cadendæ tempora tradunt. Præparatio verò, & confectio hunc in modum fieri solet:* Cùm collegerint Hyeme sub diuo exponunt suis vestitam tunicis: Vere autem dispoliatam, attrituque expurgatam, Soli expandunt: Æstate post hæc concisam in internodia, rursum sub diuo, ad tempus quoddam exponunt, relicto internodiis superiori geniculo. His *longitudo* palmo nunquam minor. Nascitur plurima inter Cephisum, & Melanam. Pelacania locus hic nominatur. Huius quædam partes Chytri vocatæ, lacus altitudines sunt, quibus Harundinem laudatissimam prouenire affirmant. Sed omnium optima nasci creditur circa Oxeam, Campen vocitatam. Est etiam alius locus Aquilonius, Oxeæ Campæ Boedrias nomine, quo etiam ipso nobilem Arundinem nasci asseuerant. In totumque vbi crassum, lætum, fœcosumque solum sit: Cephisusque se permisceat, acque etiam altitudo lacus amplietur, Arundinem opimam oriri. Nam circa Campen & Bœdriam, hæc omnia competiuntur. Quod autem Cephisus vim magnam ad faciendam Arundinem laudabilem sortiatur, argumento capiunt, quòd eo loco, ad quem Melas, qui vocatur, influit: quanquam locus profundus, solúmque crassum, atque fœcosum est, tamen omninò nulla, aut vitiosa exurgit. Generationem Arundinis, tibialis, naturam, confectionem, quibusque differentiis à reliquis distet, satis dixisse arbitramur. Genera non hæc solùm, sed plura etiam Harundinis etiam intelliguntur, quædam enim densa, tam carne, quàm geniculis: quædam rara paucisque geniculis: & alia caua tota, quam *Fistulariam* quidam appellant (nihil enim ferè ligni, carnísue habet) alia solida, & tota penè intus repleta. Item alia procera, excelsa, crassaque: & alia gracilis, foliosáque: alia paucis foliis omninò: multæ quidem differentiæ pro natura, vsuque intelliguntur, singulæ namque ad singula vtiles. Nominibus aliis appellant, sed *Canna* communissima quodammodò est, quam & frutetitiam maximè omnium referunt, & apud flumina lacusque potissimùm nasci: plurimùm tamen in quoque genere distare inter sese aquaticas, & sicco nascentes perhibetur. *Sagittaria* quoque, quam Creticam quidam appellant, sui generis est, nodis paucis, geniculata carnosior omnibus, maximeque flexum recipiens, atque omninò obsequens, quò libeat flecti calefacta. Magnas & folia differentias reddũt, quemadmodum diximus, non multitudine, magnitudineque tantùm, sed etiam colore, quippe quæ *laconica* cognominatur, versicolor est. Item positu ipso, atque annexu: Genus autem quoddam Harũdinis vel terrenum emigrat, quod non erigit caulem, sed super terram spargitur Graminis

minis modo, atque ita se ampliat: mascula solida est, fœmina inanis: quippe hoc marem à fœmina distinguunt. Quædam magnitudine præstantes, atque robustæ, vt vicem hastarum præbeant. Hæ circa Acesinum amnem oriuntur. Omnis autem Harundo viuax est, atque adusta meliùs resurgit: itémque stirpe crassa, numerósaque est, ob id mori peruicax. Radix ipsa geniculata, quemadmodum graminis: verùm non omnes simili modo informantur. Arundo autem geniculata est & corticem habet neruosum macilentúmque, radicem geniculatam: perpetuò viret: à gelu enim torpere minimè potest, vulnerata que facilè coit. *Et hæc passim ex versione Gazæ.*

Quinque Harundinum (καλάμων) genera, veluti notiora prodidit Dioscorides: In harum genere quædam Nastos, id est, plena solidáve appellatur: ex qua sagittæ factitari solent: altera fœmina, ex qua tibiis ligulæ conficiuntur. Alia syringias, hoc est, fistulosa, multa carne prædita; (V. παχύσαρκος) geniculis densior; ad librorum scriptionem accommodata. Alia denique crassa, & concaua, circa amnes nascens, quæ etiam donax, & à quibusdam Cypria vocatur. Est & alia phragmites, quasi sepimentis idonea, gracilior, candicans, (V. ἀπόλεπτος aliter λευκός, al. ὑπόλεπτος καὶ λευκός) vulgò nota. Cuius radix contrita, ac tum per se, tum cum bulbis imposita spicula, aculeósque corpore extrahit. Ex aceto verò, luxata, doloréique lumborum demulcet. Virentia porrò folia tusa & imposita tum erysipelatis, tum aliis inflammationibus medentur. Cortex vstus & ex aceto illitus alopecias emendat. Cæterùm paniculæ flos, si aures intrauerit exurdat. Eadem quoque præstare valet quæ Cypria Harundo dicitur.

Plinius, qui ex Theophrasto nonnulla mutuauit, lib.16.cap.36. multò plures differentias agnouit. Inter eas, inquit, quæ frigidis gaudent, & aquaticos frutices dixisse conueniat. Principatum in his tenebunt Harundines, belli pacísque (belli, ad iacula: pacis ad scribendum) experimentis necessariæ, atque etiam deliciis (ad tibiarum vsum) gratæ. Tegulo earum domus suas Septentrionales populi operiunt (ob id panniculam tectoriam vocat Plautus in Milite:

Cuius tu legiones diflauisti spiritu
Quasi ventus folia, aut panniculam tectoriam,

Turner.
Plaut. in rudente:

Quin tu in paludem is, exigísque Harundines,
Qui pertegamus villam, dum sudum est?]

duràntque æuis tecta alta. Et in reliquo verò Orbe cameras leuissimè suspendunt (ex iis cameræ fornicésque pergularum quàm leuissimi & minimè onerosi fiunt) Chartísque seruiunt calami, Ægyptij maximè, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidij & qui in Asia circa Anaiticum lacum nascuntur. Nostratibus fungosior subest natura, cartilagine bibula; quæ cauo corpore intus, supernè tenui inarescit ligno: fissilis, præacuta semper acie, geniculata. Cæterò gracilitas nodis distincta, leui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore paniculæ coma; neque hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarum replet: aut vbi limosiore callo induruit, sicut in Belgis, contusa, & interiecta nauium commissuris ferruminat textus (tabularum compages) glutino tenacior, rimísque explendis fidelior pice. Calamis Orientis populi bella conficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis. Fixque & ex ipso telum aliud fracto in vulneribus. His armis Solem ipsum obumbrant. Propter hoc maximè serenos dies optant: odére ventos & imbres, qui inter illos pacem esse cogunt. Ac si quis Æthiopas, Ægyptum, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarum tot gentes, & Orientis, omniáque Parthorum regna diligentiùs computet, æqua ferè pars hominum in toto mundo calamis superata degit. Præcipuus hic vsus in Creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoque, vt cæteris in rebus vicit Italia: quando nullus sagittis aptior calamus (Harundo sagittaria ea vocatur) quàm in Rheno Bononiensi amne, cui plurima inest medulla; pondúsque (findendo aëri opportunum, volucre: contra flatus quoque peruicax libra. Quippe non eadem gratia Belgicis. Hæc & Creticis commendatioribus: quanquam præferantur Indi, quorum alia quibusdam videtur natura, quando & hastarum vicem præbent additis cuspidibus. Harundini quidem Indicæ arborea amplitudo: quales vulgò in templis videmus. Differre (de Harundine Epigeio, non de Indica id Theophr. qui masculam solidam esse, fœminam verò inanem, etiam scribit) mares ac fœminas in his quoque Indi tradunt. Spissius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorúmque etiam vicem præstant (si credimus) singula internodia. Circa Acesinen Theophrast. cap.12. lib.4. de Calamo tantùm id scribit, qui hastæ vicem præstat) amnem maximè nascuntur. Harundo omnis ex vna stirpe numerosa. Atque etiam recisa fœcundiùs resurgit. Radix naturâ viuax, geniculata & ipsa. Folia Indicis tantùm breuia. Omnibus verò à nodo orsa, complexu tenues per ambitum inducunt tunicas: atque à medio internodio cùm plurimùm desinunt vestire, procumbúntque. Latera Harundini calamóque in rotunditatem bina, super nodos alterno semper inguine, vt alterum ad dextra fiat; alterum superiore geniculo ad læua per vices. Inde exeunt aliquando rami, qui sunt calami tenues. Plura autem genera. Alia spissior densiórque geniculis, breuibus internodiis. Alia rarior maioribus; tenuiórque & ipsa. Calamus verò alius totus concauus (Falsum esse id apertissimè ostendit Hist. Theophr. de Orchomenio calamo. Plinius hæc mirè perturbat. Lego. Calamus verò alius Orchomenius totus concauus &c. Quem verò Auleticon &c.) quem Syringiam (Syring. Theophr. Ita porrò vocant, non quòd vtilis sit fistulis, quemadmodum Plinius exposuit, sed quòd fistulosus & inanis sit:) vocant, vtilissimus fistulis, quoniam nihil est ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius est continuo foramine peruius, quem Auleticon vocant. Hic tibiis (Tibias à Barbaris inuentas fuisse tradunt, ideóque in describendis musicis instrumentis, quibus perstrepebat furiosa Bachantium cohors, rectè Catullum dixisse:

Barbaráque horribili stridebat tibia cantu.

Apud Hom. Troiani de suis rebus prosperis læti, sese vt oblectent, pernoctantes in campo tibias inflant. Olympiad. à Phrygibus inuentas fuisse tradit, vsúmque in certamine Marsiam tibia, Apollinem verò cithara, Victorius cap.10.30.) vtilior, fistulis ille. Est alius crassiore ligno, & tenui foramine. Hunc totum fungosa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, crassiórque. Fruticosissimus qui vocatur donax, non nisi in aquaticis natus: quoniam & hæc differentia est, multùm prælata Harundine quæ in siccis proueniat. Suum genus sagittario calamo,

Harundo sagittaria.
Harundo Indica arborea.
Mas & fœmina.
Harundinis delineatio.
Densior
Rarior.
Plinii lapsus.
Syringias.
Orchomenius, seu Auleticus.
Crassiore ligno.
Alia differentia.
Donax fruticosissi. & non aquat.

vt diximus, sed Cretico longissimis internodiis obsequentique quò libeat flecti calefacto. *Differentia à foliis.* Differentias faciunt & folia, non multitudine, verùm robore & colore. Valida Laconicis, & ab vna parte densiora, quales in totum circa stagna gigni putant, dissimiles amnicis longisque vestiri tunicis, spatiosiùs à nodo scandente complexu. *Arundo elegia.* Est & obliqua Harundo, non in excelsitatem nascens, sed iuxta terram fruticis modo se spargens, suauissima in teneritate animalibus. Vocatur à quibusdam elegia. Est & in Italia nascens adarca (calamachne ea quoque dicitur cap.10. lib.32. vide cap.22.lib.20. *Adarca. Plin. not.* Adarces enim est subsalsa concretio, humidis & palustribus locis, sicco cælo, spissescens, Arundinis & herbis inhærescens: molli Alcyonio prorsus similis, valdè spongiosa, &c. Ex hac Dioscoridis Historia apparet Plinium Adarces naturam non intellexisse, quoniam nec Harundini peculiaris est, nec è cortice comãue nascitur.) nomine palustris & cortice (Harundinibus atque herbis inhærens. Diosc. Ineptè Plinius Adarcen, quæ Salsilago est, inter Harundinarum genera commemorat, vide cap. 22.lib.20.& cap.10.lib.32.) tantùm sub ipsa coma, vtilissima dentibus, quoniam vis eadem est quæ Sinapi. De Orchomenii lacus Harundinetis accuratiùs dici cogit admiratio antiqua. *Characias* Characiam [Phragmitem ipse vocat cap.10. lib.32.] vocabant crassiorem, firmioremque, *Pletea.* plotiam (plocimon Theophra.) verò subtiliorem, hanc in insulis fluitantibus natam, illam in ripis *Tibialis, siue Auletica.* expatiantis lacus, Tertia Harundo (In sequentib. multa Plinius ex Theophrasto malè transcripsit. Apud Theophr. locus est cap.12.lib. 4.] est tibialis calami, quem auleticon dicebant. *Error quorundam.* Nono hic anno (Nono anno nasci putabant, quoniam eo temporis interuallo lacus augebatur, sed magno errore, Theophr.) nascebatur: Nam & Lacus incrementa hoc temporis spatio *Plin. redarg.* seruabat, [prodigiosum id esse Theophrastus non ait, sed contigisse circa tempus eius infausti prælii] si quando amplitudinem biennio extendisset [si post imbres frequentes aqua biennio copiosa permansisset Theophr.] quod notatum apud Cheroniam, infausto Atheniensium prælio, & apud Lebadiam sæpe notatur influente Cephisso. Cùm igitur anno permansit inundatio: proficiunt in aucupatoriam quoque amplitudinem: *Zeugita* vocabantur Zeugitiæ [Zeugitin aucupatoriam malè Plinius exponit: ζευγίτην enim dicebant eam, quæ crassitie & longitudine ad compingenda duarum tibiarum paria & coniugia, *Bombycia:* τὰ ζεύγη, idonea & apta foret, vt βομβυκίαν, quæ ob strigosam maciem tibiâ dignum sonum non ederet, sed bombum tantùm. Apuleius 4. Asini nuptiales tibias vocat Zygias, quasi iugales, sicut Iunonem Zygiam, iugam siue iugalem vocant *cui vincla iugalia curæ*, vt inquit Poeta. *Plin. not.* Idem l.6. Harundinem musicæ nutriculam appellat, lepidè qui dem, sed affectatè] Contra bombyciæ maturiùs reciproco graciles, fœminarum lātiore folio atque candidiore modica lanugine, aut omninò nulla, spadonum nomine in signibus [insignes Dal.] Hinc erant armamenta [Tibiæ fiebant, quibus canerent. Armamentum licenter Plinius instrumentum vocat: quod Gazam impulit, vt apud Theophrastum parum aptè ζευγίτην verteret Armamentariam:] ad inclusos cantus [Inclusos cantus dici volunt, qui in theatris aut templis muro circumseptis, vel etiam in priuatis ædibus personarent, non autem in aperto ederentur, veluti tubis & cornibus. Aldus putat scriptum fuisse Inclutos pro Inclytos, unde factum sit Inclusos. Ennius de Cochlite.

Hic datus est occasus Horatius incultu saltu.
apud Festum.]

Non silendo & reliquo curæ miraculo, vt venia sit, argento iam potiùs cani. Cædi solebant tempestiuè vsque ad Antigenem tibicinem, cùm adhuc simplici musica (Tibia Theophrast.) vterentur, sub Arcturo: sic præparatæ aliquot post annos vtiles esse incipiebant. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimentibus se ligulis (conniuenti ore linguarum. Theophrastus) quod erat illis theatrorum moribus vtilius. (In Theophrast. est quod ad vsum exercitationémq; canendi vtilius fuit.) Postquam varietas accessit, & cantus quoque luxuria cædi ante solstitia, cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos sonos: quæ inde sunt & hodie. Sed tum ex sua quánque tantùm harũdine congruere persuasum erat: & eam, quæ radicem antecesserat læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen dextræ: immensum quantùm prælatis, quas ipse Cephissus abluisset. Aucupatoria Harundo à Panthormo laudatissima, piscatoria, Abaritana. [Hæc sunt viginti duo genera: quibus si addas Ægyptium, Gnidium, Anaiticum, Italicum, Belgicum, Creticum, Indicum, supra memorata viginti nouem comperies, quot se recitasse ait cap.11. lib. 24.) ex Africa. Harundinis Italiæ vsus ad vineas (ad earum pedamenta & iuga. Vide varr. cap.8. lib.1.) maximè. Cato seri eam iubet in humidis agris, bipalio subacto priùs solo, oculis dispositis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, vnde asparagi fiant: concordare enim amicitiâ. Harundinis igitur genera viginti nouem [39. CH.] demonstrauimus (pergit Plinius lib.24.cap. cap.11.) non aliter euidentiore illa natura, quàm continuis nostris voluminibus tractamus siquidem Harundinis radix contrita & imposita, Filicis stirpem corpore extrahit: item Harundinem Filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ in India Syriaque nascitur odorum vnguentorúmque causa, vrinam mouet cum Gramine aut Apij semine decocta. Ciet menstrua admota. Medetur conuulsis duobus obolis pota, iocinori, renibus, hydropi, tussi, etiam suffitu, magisque cum resina. Furfuribus hulcerumque manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus eius, fitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni Harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia vlcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficaciùs & contra ignes sacros collectionesque omnes. Vulgaris Arundo extractoriam vim habet & recens tusa, non in radice tantùm. Multùm enim & ipsam Arundinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Arundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum. L.b.32.cap.10. de Harundinibus hæc subdit. Inter aquatilia dici debet & Calamochnus (Pericalamitis Galeno, & limnestris calamachne. Vide cap.36.lib.16.cap.22.lib.20.) Latinè adarca appellata. Nascitur circa Harundines tenues è spuma aquæ dulcis ac marinæ vbi se miscent. Vim habet causticam: ideò acopis additur contra perfrictionum vitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami simul dici debent. Phragmitis

mitis (ad ſepes faciendas vtilis ob craſſitiem & firmitatem. Eum eſſe volunt, quem ex Theophr. loco proximè citato appellauit χαρακίαν.) radix recens tuſa luxatis medetur, & ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij verò, qui & donax vocatur, cortex alopecijs medetur vſtus, & vlceribus veteratis, folia extrahendis quæ infixa ſint corpori, & igni ſacro: paniculæ flos, ſi aures intrauerit, exſurdat.

Cæterùm conuenit hoc in loco obiter monere quòd nomine Calami iam ſæpiùs nominati, differens habeatur autorum ſignificatio, atteſtantibus id verſiculis ſubſequentibus.

Virgil. Egl. 3.

Aut hic ad veteres Phagos cùm Daphnidis arcum
Fregiſti & calamos.

Ariſtob.

Volgonſi tutti gli altri à quella banda
Ond'era vſcito il calamo homicida.

Matt.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus.
Texantur reliqua tecta palude tibi.

Idem:

Balbula decipitur calamis, & retibus ales.

Hoc enim in loco Cechinus intelligit per calamum primo loco Cannam ſiue Harundinem ſcriptoriam: ſecundo loco piſcatoriam: Accipitur & pro fiſtula:

Virgil.

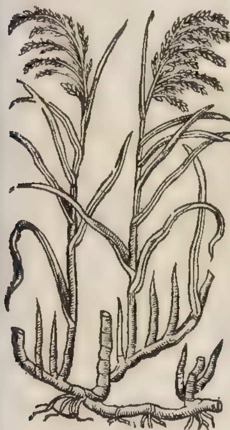
Tu calamos inflare leues.

Propria tamen τῷ κάλαμε ſignificatione Arundo ſiue Harundo, planta communiter ad amnes naſcens intelligitur. Græcis autem κάλαμος παρὰ τὸ καλῶς ἀμᾶσθαι, vt vult Etymologus, dicitur. Arab. *Caſab*, & *Haſab*: radix *Oſol alchaſab*. Germ. Rohr/ Deckriedt. Belg. Riet: Gall. *Roſeau*: Ital. *Canna à far ſieppe*: Hiſp. *Cannas*. Angl. Reede: Boh. Treſt.

ARVNDO VVLGARIS PALVSTRIS.

Cap. CXLIV.

Vlgaris Arundo obliquè geniculatam agit radicem, nouos ſubinde ſurculos, oculóſq; continuo auctu protrudens, ex quibus culmi ſurgunt hominis altitudinem æquantes, aut altero tantò maiores, minimo digito tenuiores, geniculati, inanes: ex quorum nodis ſingulis ferè, culmum inuoluentia folia exeũt, rigida, & aſpera nonnihil, vncias duas lata circiter, cubito longiora, venoſa, ſcapus ſummus in comatam mollem purpuraſcẽtem iubam, tandem villoſiorẽ molliorémque coloris cinericei redditam, nutabundam effunditur, quæ ventis ludibrium debens ſi-

ne ſeminis ſpe abripitur; gluinis videlicet caſſis contenta.

Matth. in Dioſc. Arundinis Cypriæ titulo olim poſuit figuram quæ minùs placebat eâ, quam in com. cum mag. fig. Lat. & Ital. nomine Arundinis paluſtris ac etiam (perperàm tamen) pro Calamo aromatico exhibet. *Matth. err.*

H. Lugd. p. 100. Arundo vallatoria Dodonæi: Item Arundo paluſtris Matthioli. Duæ vnius ſtirpis figuræ.

Geſn. de coll. ſtirp. *Arundo*: Eid. hort. *Arundo alia*: Turn. Hort. Luſ. & Lob. Adu. *Arundo vallatoria*: Lon. *Arundo* aut *Calamus*: Matth. & Tab. *Arundo paluſtris*. C. Bauh. pin. *Arundo inodora* I. & *Arundo vulgaris* ſiue φραγμίτης, Dioſcor. κάλαμος χαρακία Theophr. Lob. Obſ. *Arundo vallatoria*. *Phragmites Dioſc.* Ruell. Corn. & Dod. Lat. *harundo phragmitis*. Amato, *harundo vallaris*: *harundo vallatoria*, Dod. Gall. Thal. & Gerardo: *harundinis* 5. *genus*, Trago. *Calamus* ſiue *harundo vulgaris*, Cordo in Dioſcor. *Calamus* ſiue *harundo gracilis*, Cæſ. *Calamus Arundo vallatoria* ſiue *Phragmites* Lob. Ic. plant. pag. 51. *Canna ſecunda, quæ fœmina Dioſc.* Anguill. epiſt. 4. dicitur etiam *Canna ſepiaria*, κάλαμος φραγμίτης, *Calamus vallaris*, *harundo ſepiaria*, *harundo* aut *calamus characias*. Theophr. & *canna vallatoria*.

Locus. In maritimis & locis paluſtribus paſſim obſeruauit Gener Cherlerus, ſed ſpeciatim inter Balerucanas thermas & lacum maritimum, ex foſſis vdis & irriguis excerpſit. Naſcitur in aquis reſidibus, veluti in vrbium foſſis, & circa fluminum laxiorum ripas: *Tempus.* Iubæ ſub finem Æſtatis exeunt.

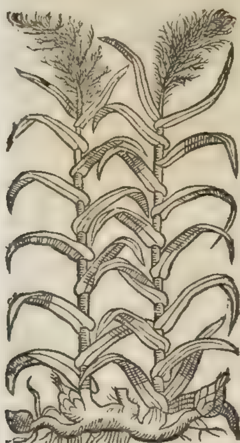
Vires & vſus. ex Galeno. Radix. Cæterùm quod ad facultates attinet, Calami Phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis, aculeos, & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripsêre, ceu trahendi quædam vis ei ineſſet, nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm, quantùm guſtu liceat coniicere, abſtergentem facultatem poſſidet non paucam, minimeque acrem. *Folia.* Quinetiam folia ipſa abſtergentis ſunt facultatis: *Cortex combuſtus.* cortex verò eius combuſtus admodùm tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abſterſorium quiddam, vt exſiccet & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plùs tamen deſiccet quàm excalfaciat. *Flos vitandus.* Vitandus eſt eius flos, quem ἀνθήλιν vocant: nam ſi in aures incidat, adeò tenaciter adhærens effiſtitur, at auelli non poſſit, auditúmque vitiat: quamobrem ſæpiſſimè exurdat. Reliquas vires ex Dioſcoride, Plinióque lege antè. *Arundo germ. Eius vſus.* Nobis (*teſte Trago*) ad varia noſtrâ Arundine vti licet. Sunt enim qui tecta ſua hiſce conſarciant, vt interim textores præteream qui nonnulla pro filis glomerandis inſtrumenta ex illis conficiunt. *Cortex vſtus.* Cortex vſtus, vt videre eſt apud Tabern. maturat & repurgat, ſicut & folia, quæ admodum ſunt frigida & ſicca. *Radix menſes & vrinam ciet. Furfures.* Radix in aqua aut vino decocta & epota menſes & vrinam ciet, atque ſtranguriam medebitur. Hoc verò decocto ſi caput laueris, furfures emendabis. Æſtate verò huiuſce foliis conclauia conſperguntur, in quibus ægri decumbunt, qui febribus ardentibus laborant, quò aër corrigatur, frigidiórque reddatur, atque patientes refocillentur. *Febres. Eryſipelas. Fiſtula.* Recentia porrò contuſa & impoſita eryſipelati commodant, tumoréſque ſcroti diſcutiunt. Radix in ſubtiliſſimum puluerem trita, fiſtulis & vlceribus inſperſa prodeſt: Sed & aceto vini in vnguentum commixta, enit dolorem luxatorum. *Barba defluxa.* Si barba alicui defluxerit, ℞. Ciner. Harund. vnc. j. Ciner. ranar. vſtar. drach.

vij. ſem.Eruc.drach.v. ſem.Vrticæ drach.iij. Pulueriſentur ſubtili modo & ſuffic.q. ol.Laurin. F. vng.quo pars calua illinatur. Radices minutim incifæ,& vel ſolæ, vel cum cæpis contuſæ, ac inſtar emplaſtri adminiſtratæ, ſagittas, aculeos, ſpinas,& clauos extrahunt. Sola etiam contuſa cum melle in emplaſtrum redacta, ſi imponatur, ſpicula quæuis & globulos extrahit. Contra venenatos ictus, ne ſc. cordi venenum incommodet. ♃. Rad. Harund. vnc. ij. Rad. Ariſtoloch. ℥.j. Sem.ſinap.℥.ſemis, Cæpar.toſt. num.ij.Stercor. columb. vnc. ij. Omnia ſimul cum melle in Emplaſtrum rediguntur, & bis in die imponuntur. Cinis corticum naribus inditus hæmorrhagiam ſiſtit: cum aceto verò aut adipe Leonum, aut vtroque ſimul commixtus, illitu alopeciam ſanat. Radix in oleo communi incocta ſi percoletur aliquoties in die & parum auribus inſtilletur,dolorem eorundem ſedabis. Contra variolarum relicta veſtigia ℞. Succ.expreſſi rad. Harund. ſeui aſin.& mellis an. part.æqual.vel q.ſ.f. vngt.quo maculæ illinantur. Recentis Harundinis medullam contundito, eadémque ſinciput & pedes illinito, téque lectui committito,optiméque contegito, quò potenter ſudorem prouoces. Succus Harundinis fiſſuras labiorum & linguæ ſanat, ſi cum melle permiſceatur: & ſæpiùs illinatur. Harundinum radicibus, ex autoritate Aduerſ. tuſis, arefactis & in farinam molitis etiamnum hodie nonnullæ gentes panem non inſuauem conficiunt. Quin etiam gramineo eſt ſapore etiam noſtratis Arundinis radix. Vmbri inopia ſalis naturalis ex Arundinibus vſtione ſalem conficiebant,quo loco naturalis vtebantur.

Infixa. *Hæmorrhagia.* *Variolarū Veſtigia.* *Sudorem mouet medulla.* *Succus fiſſuras labiorum ſanat.* *Panis ex radicib.* *Salem præbent.*

ARVNDO MAXIMA ET HORTENSIS. Cap. CXLV.

Deſcript.

Studioſè in varios vſus colitur Hortenſis dicta Arundo, multò maxima, haſtam longiſſimam æquans, calamis pollice craſſioribus, validis, cauis, crebrè geniculatis,ſtaueſcentibus: comoſa iuba & folia vallatoriam imitantur, maiora. Radix longè latéque ſub terra vagatur, tuberoſa, cuius teneri turiones cum grata dulcedine eſitari poſſunt.

In hortis colitur. Ego propter latitudinem foliorum aliquando Papyrum eſſe ſuſpicabar: nunc verò cum Anguill.Donacem ſtatuo.

Donax. *Arundo Vallatoria Matt.*

Matth.ſibi perſuadet eſſe Arundinem vallatoriam. Fiunt, inquit, ligulæ tibiarum ex communi hac arundine Dioſcoridi vallatoria nuncupata, quā noſtri in viridariis,ac hortis in topiariis extruendis vtuntur ac palos viribus aptiſſimos efficiunt. Quod autem vallatoria ſit hæc noſtra communis mihi aliquando dubitandi præbuit anſam Dioſcorides: quippe qui dicat, eam eſſe gracilem, cùm tamen communis noſtra ſit craſſior. Verùm cùm poſtea inuenerim Theophraſtum craſſiorem vel vallatoriam nominare,facilè ſum ad credendum inductus Dioſcor. hunc locū eſſe deprauatum. Hæc ille,qui in com.cum mag. icon. Lat.& It.habet iconem nomine Arundinis domeſticæ, quam pro ſuo more poſuit pro calamo aromatico, olim poſuerat aliam iconem pro calamo aromatico, qualem etiam poſuerat pro Arundine,quæ Arundinem paluſtrem exprimere videbatur, *hinc apparet quanta fides habenda Matthiolo in plantis peregrinis ac etiam vulgaribus, is ſæpiùs ad deſcriptiones plantas pingendas curauit.*

Tabern.Hiſt.& Icon.Arundo domeſtica, Græcè Δόναξ & κάλαμος κύπριος, Arundo Cypria, Harundo domeſtica, Hiſpanica, Canna Hiſpanica, Hiſpaniſchriedt/ Hiſpaniſchrohr & Zamrohr: Item calamus aromaticus. Tabern. habet iconem Matthiolinæ ſimilem, & poſtea Matthiolū imitatus ponit iconem non differentem pro calamo aromatico, *ex quo apparet quanta etiam fides adhibenda ſit Tab.*dicenti ſe vidiſſe verum calamū aromaticum: verùm hoc non nouum apud Tabern. & alios qui pro ſuis venditare ſolent, quæ non ſunt, & miſcere ac confundere plantas ſimularéque ſe vidiſſe quæ non viderunt.

Gerard.Harundo Cypria, Cypreſſe cane. Et alibi, calamus Aromaticus. Gerardus ſequitur figmentum Matth.& Tabern.& pro calamo aromatico proponit plantam quam poſuerat pro Harundine Cypria.

Caſp.Bauhin.pin. *Arundo inodora* 2.ſiue *Arundo ſatiua*, quæ δόναξ Dioſc.& Theoph. *Arundo* Matthiol. Lac. Caſt. *Amnica* Ruell. *Arundo domeſtica*, Matt. Lugd. Tab. *Arundo Cypria*, Dod. gall. Amat. Ger. *Canna quarta,qua Donax*, Ang. *Arundo magna*, Geſn.hort. *Italica maior*, Cam. *Arundo donax* ſiue cypria,Dodon. *Arundo donax ſatiua*, Lob.Adu.Obſ.p.28. Ic.p. 51. *Calamus* ſiue *Harundo craſſa*, Cæſ.

Ex vſta huius radice Arabum ſpodium paratur, tametſi vt non neceſſariò,ita non magno incommodo. Ex hac Romæ fiunt & Colus mulierum,& vinearum ridicæ: in Gallia ſepes.

ARVNDO, PAPYRVS QVIBVSDAM, folio latiſſimo denticulato. Cap. CXLVI.

Papyri nomine, fragmentum rudis nec dum elaborati folii,quale adſeruo, deſcriptū exhibeo: latitudo eſt quatuor vnciarum, longitudo quanta fuerit, non queam certò affirmare: craſſities triū quatuorúe foliorum chartę noſtræ: textura fungoſa pedicu-

diculorum Nymphex, fiftulis fimiliter directis, membrana vtrinque ftriata, mediocriter læui, coërcitis, folii margines obiter denticulati, nihilóque fecius medium percurrentem exemptilem coftam denticuli quidam armant.

Arundinis huius peregrinæ & pulcherrimæ portionem dedit Pharmacopæus Patauinus ad aquilam, cui congener videbatur Arundini maximæ.

ARVNDO ANGLICA FOLIIS IN SVMMItate diffectis C.Bauhini.

CAP. CXLVII.

ARundo inodora 3. (vt vocat Autor in pin.) vel (vt in prod.) Arundo 2. fiue Anglica foliis in fummitate diffectis: foliis eft cubitalibus, duarum, triúmve vnciarum latis, neruis aliquot, per folii longitudinem excurrentibus & eleuatis: foliis in fummo in duos, tres, & quatuor apices diuifis: hanc D.Gargillus ex Anglia mifit.

ARVNDO SCRIPTORIA.

CAPVT CXLVIII.

ILluftris D.Carolus Rym. ab Eckenbeken, nobilis Gandauenfis, vir doctus, ex legatione ad Solimannum magnum, Cæfaris Maximiliani nomine reuerfus, inter alia multa peregrina Conftantinopoli relata, calamos aliquot mihi (Lobel.) communicauit Arundinis fcriptoriæ, cuius etiamnum hodierna die ad fcribendum vfus eft Conftantinopoli & in Græcia. Craffiores hi calami non funt anferinis aut olorinis pennis, præduri, coloris rufi, extrinfecus obfcurioris, læuore polito veluti fplendentes, intus albi, in affulas fiffiles, vbi rumpuntur: internodia dodrantalia aut pedalia, articulis adnafcuntur albæ ligulæ, Lob.

Lob.plant.icon.p.52. *Fiftula* vel *Syringa & Arundo fcriptoria*. Eid.pin.hift.Belg.p.71. Riet om te fchrimen. Anguill.epift.4. *Canna* 3. *Calamus fcriptorius an Syringa?* Tabern. icon. *canna fiftularis*, Schreiber ried / Schreibrohr. Hift. *arundo fcriptoria, arundo* 6. Συριγγίας aut κάλαμος συριγγίας, Arundo fiftularis, canna fcriptoria. Gerard. Arundo fcriptoria Turckie writen Reede.

C.Bauh.pin. *arundo inodora* 4. fiue *arundo fcriptoria atro-rubens*: κάλαμος συριγγίας Diofcor. σύριγξ Theophr. *Syringias fiftularis arundo* 3. Dod. Gall. *Harundo fiftularis* Amati.

ARVNDINIS SCRIPTORIÆ INDICÆ GEnus fpadiceo colore.

CAP. CXLIX.

INdicæ Arundinis nomine, calamos concauos afferuo, Scriptoriæ affines, vt qui in eum vfum pulchrè aptari poffunt, quemadmodum periculo facto me docuit experientia: internodia dodrantalia: craffitudo quæ vallatoriæ noftrati: color foris fpadiceus fiue ruffus, intercurfantibus fubinde maculis albicantibus, politi læuoris, intus albicant: parietes quàm in Phragmite craffiores, affulosè franguntur.

ARVNDO NASTOS SIVE FARCTA craffa & maior.

CAP. CL.

Synonyma

LOb. Adu. Ic. p. 52. & Hift. Belg. p. 71. *Arundo Naftos* vel *farcta*, *Toxicos* Theophrafto. Tabern. icon. & Hift. *Naftos* 3. pfeilrohr. Eid. & *Arundo* 5. C.Bauhin.pin. *Arundo inodora* 5. fiue *arundo farcta maxima atrorubens, qua Principes pro fcipionibus vtuntur* κάλαμος νάστος, Diofcoridi, κάλαμος τοξικός, Theophrafto. *Canna Indica*, aliquibus Papyrus, Matth. Ital. Cannæ prima fpecies Diofc. Ang. *arundo Indica & feptima*, Dod. Gall. *arundo Indica*, cùm teres fit, Papyrus Antiquorum non rectè ftatuitur, Guiland. *Iuncus, Papyri Aegyptia genus*, Amat. *Naftos*, vel *farcta*, Lob. icon. *tertia*, Tabern. *Naftos Clufii*, Ger.

ARVNDO NASTOS SEV FARCTA TOxica figurata.

CAPVT CLI.

Defcriptio

HAnc videre nobis contigit apud Cl. Dom. Platerum, cuius etiam frufto palmari liberali nos donauit manu. Sefquipedalis eft bacillus vtrinque fectus, vt neutiquam integrum effe facilè fuerit animaduertere, enodis, craffitudine vitis furculi mediocris, ferratis impreffionibus eleganter donatus, quæ ferræ eminentiores reliqua parte, faturatiores, ac ferè fpadicei, læues, fuperficie tenus lucentes. Reliqua pars pallidior eft. Tota quoque zonulis nigris denfo ordine pofitis cincta eft. Lignofa alioqui eius eft fubftantia ac intus circa meditullia fecundum longitudinem porofa. Odorem nullum in ficco & euanido frufto deprehendimus.

De Arundine Nafto Lobel. hæc fcribit: Scimus Antuerpiæ & alibi mercatores quodam, qui pro

Arundo naftos Lob.

scipione vtuntur Arundine quadam pulcherrima, crebris geniculis distincta, admodum farcta, lignosa, dura, recta, læui, micante, ruffa, colore spadiceo & obscuriore secundùm longitudinem variegata, discursantibus hinc inde lineis crispis, denticulos serræ figurantibus, aspectu pulcherrimo. Et hanc & præcedentem, pulchritudinis, raritatis, leuitatis, commoditatisque ergo argento consueuerunt circumdare. Crassissima æquat Arundinem quæ Donax nuncupatur. Vtramque nobis communicauit, nostri rerúmque exoticarũ & stirpium studiosissimus Iohannes Douue, aliàs Vogelsanck, ciuis Antuerpiensis.

Synon: Lobel. Icon. pag. 53. & Hist. Belg. p. 72. Indianisch Riet / Nast. siue farcta altera Toxica, crebris geniculis cincta, quâ etiam pro scipione & iaculis vtuntur. Tabern. Icon. *Arundo farcta*. *Canna* siue calamus sagittalis, Indianisch gefült Rohr / pfeilrohr. Hist. pag. 703. *Arundo farcta* seu Nastos. 1. Arundo 3. Diosc. νάσος, κάλαμος νάσος: Theophr. κάλαμος τοξικὸς *Calamus farctus*, *Harundo farcta*, *calamus toxicus*, *Harundo toxica*, siue enodis, *Canna farcta*, siue sagittalis. Casp. B. pin. *Arundo inodora* 6. siue Arundo farcta geniculata siue sagittalis: *Nastos* & *Arundo prima*, Dod. gall. *Nastos* siue farcta altera toxica, Lob. icon. *Arundo farcta* seu Nastos 1. Tabern. Calamus sagittalis Ger. In Bali Insula, gestant Cannas sagittiuomas, ex quibus teretes exiléisque sagittulas ex Arundine fabrefactas [an ex prædicta arundine] in apice verò intoxicatas, eiilant : in in Hist. Ind. Orient. part. . c. 39.

An Canna sagittiuoma Insula Bali?

An Harundines versicolores, quibus, referente Chr. Columb. nauig. cap. 94. in contignationib. ædium Canibalarum pro trabib. vtebantur, mira arte textis complicatisque.

An Harundo versicolor?

An hanc Arundinem intelligit M. Paulus Venet. l. 1 de regn. Or. cap. 53. Chinchis Tartarorum Rex (cùm castra posuisset in planitie quadam magna *Tanduc* nomine, proficiscens hostili animo contra regem Vncham) præcepit Incantatoribus & Astrologis suis, vt illi indicarent qualem euentum prælium futurum esset habiturum: Tunc Astrologi scindentes Arundinem per longum in duas partes, posuerunt diuisiones ipsas in terram, vnámque vocauerũt Chinchis & alteram Vncham, dixerúntque regi. Interim quo nos inuocationes legerimus Deorum, nutu ipsorum fiet, vt hæ duæ partes Arundinis ad inuicem pugnent. Et cuius pars super alteram ascenderit, ille Rex victoriam in prælio obtinebit. Multitudine itaque ad spectaculum illud concurrente, cœperunt Astrologi murmurare precationes suas & legere incantationes, & mox commotæ sunt partes Arundinis contra se pugnantes, donec tandem pars Chinchis ascenderet super partem Vncham. Quo viso, Tartari de futura certiores facti victoria, confortati sunt. Tertia igitur die prælium commissum est, & multis vtrinque cadentibus, victoria tandem penes Chinchin remansit. Sicque factum est, vt Tartari regnum Vncham penitus subiugarint.

An Harundo diuinatoria Incantatorum, regis Tartarorum Chinchis?

An eidem cap. 65. Arundo quindecim passus in longitudine habens, & in spissitudine tres palmos; ex qua fiunt columnæ, tabulæ, & compagines, itémque imbricamenta. De hac Harundine idem lib. 2. cap. 36. hæc scribere videtur. Nascuntur in regione Tebeth maximæ Harundines, quæ habent in longitudine passus quindecim: crassitudo verò in gyro tribus mensuratur palmis. Porrò inter duos viciniores nodos distantia est trium palmorum. Itaque quando viatores noctu volunt quiescere; accipiunt fasces magnos de illis Arundinibus, & in vnam ponũt congeriem, subiectóque igne succendunt: quæ igne correptæ incipiunt crepitare, tantúsque in eis excitatur stridor, & fragor, vt eminus ad aliquot miliaria audiri possit, quem terribilem sonitum animalia cùm audiunt, obstupescunt, fugiuntque tamdiu, donec crepitus ab auribus eorum euanescat, illisque sic elusis mercatores & viatores tuti pertrãscant prouinciam illam. Porrò equi & alia iumenta, quibus mercatores pro itinere vtuntur, hoc audito strepitu plurimùm inhorrescunt, & multa in fugam conuersa dominis suis elapsa sunt: sed prudentiores viatores pedes eorum compedibus ligantes, vi secum ea retinent, ne territa aufugiant.

An Harundo quindecim passuũ.

An tandem c. 59. de eadem hæc repetit: in flumine quodam magno ciuitatis Singui canabeis funibus non vtuntur in nauigiis, nisi pro malo & velo, sed pilorchas seu chordas faciunt de Arũdinibus magnis, quibus naues quandoque per flumen trahuntur. Scindunt autem Arundines illas magnas quæ quindecim in longitudine continent passus, & scissuras colligantes, & contorquentes, fũnes longissimos faciunt, vt quidam longitudinem contineant trecentorum passuum. Et sunt pilorchæ illæ fortiores funibus canabeis. Cæterùm, remis & malo nauis harundineâ vtuntur circa Calecut. Harundo arcus & telil loco succedit militibus vrbis Indiæ Tarnasari. In Insula Zaylon lanceæ, acensis gladíique vicem supplet Harundo. An de prædicta Arundine sunt jam dicta intelligenda?

ARVNDO NASTOS SEV FARCTA, siue Toxica, gracilis & plicatilis.

CAP. CLII.

Antonius abAchele (autor est Lob. Belg.) Cayro Aegypti reuersus, inter alia rara, pulchram attulit Arundinem, gracilem, plicatilem, quæ aduecta dicebatur ex Orientali India, per Adem & mare rubrum, Sidonem [Belg. Ziden] propè Mecham, & tandem Cayrum & Alexandriam Aegypti. Recta est, læuis, splendida, coloris lutei, lignosa, dura, farcta, haud secus ac illa quæ pro scipione est, crassitudine calami aromatici, aut Arundinis scriptoriæ: genicula duodenis, terdenis & quaterdenis pollicibus inuicem distant. Superficies squammata serpentium dorsum æmulatur: nec odorem, nec saporem habet vllum, non magis quàm farcta quæ pro scipione vsurpatur: cuius vtriusque nec radicem, nec folia vidimus.

Lob.

Lob.Icon.plant.p.55.*Nastos plicatilis*:Eid.Hist. Belg. p.72. *Nastos* seu *farcta* siue *toxica*, *gracilis & plicatilis*, Anguill.epist.4. *Canna* (siue Arundinis) *species tradita à Diosc.* ex Syria allata gracilis & solida,& hæc Nastos dicta. Tab. icon. *Nastos* siue Arundo farcta 2. Indianisch gefült rohr Rohr gefült mit marck. Eid.hist.*Nastos* 2.siue Arundo 4.

C.Bauh.pin.*siue arundo inodora*.7.siue Arundo farcta flaua ζευγίτης ἢ εἰωνίχας Theophrasto. *arundo fæmina & secunda*, Dod.gall. Nastos seu farcta, siue toxica gracilis & plicatilis, Lob.icon. *Nastos secunda*, Tab. *arundo farcta*, Ger.

ARVNDO HVMILIS, RARA, AC inusitata.

CAP. CLIII.

QVæ hoc loco depicta est Arundo, Calamus est humi sparsus, graminis modo, quod de Arundine epigeio prodidit Theoph. cortice fuluo contentus, lineis squammatim cingentibus distinctus, cauliculos alios multos vtrinque producens densa congerie stipatos, simili cortice, similitérque squamoso virgatos, qui rursum & alios gignunt, prominentium veluti nodorum aut oculorum modo exertos, plures superiore parte quâ terram non attingit, pauciores inferiore quâ terræ insternitur, aspectu pulcherrima, densissimâ illâ tenuium cauliculorum surculórumque congerie, cùm cæteræ Arundines folia tantùm hinc indè mittant, nullos autem præterea vel surculos vel calamos:folium nostræ Arundini simile à nodis exoritur, sed numerosiùs magísque multiplex,& plures complexu inuolucrorum per ambitum tunicas inducit. Hæc Arundo pumila in saccis magnis Costo arabico & Zinzibere plenis aliquando reperta,veluti rara ac inusitata,hîc doctis & rei herbariæ studiosis spectanda proponitur, inquit Author Hist.Lugd. qui Arundinem epigeion p.1000.inscripsit.

Gesn.hort. dicitur *Arundo humilis*: Item *Copia elegia Ollingeri*. Suspicatur autem *Copia* vocabulum esse corruptum, ac pro eo legendum *Canna*, idest, *Arundo*.De hac Plinius lib.16.cap.36.per obliquam Arundinem, non in excelsitatem nascentem, sed iuxta terram fruticis modo se spargentem, suauissimam in teneritate animalibus, à quibusdam *Elegiam* dictam, locutum fuisse arbitratur. Non interim negat posse Chamæcalamum appellari.

C.Bauh.pin. *Arundo inodora* 8. siue *Arundo repens*: Cæs. Arundo 3. in maritimis.

ARVNDO INDICA VERSICOLOR.

CAP. CLIV.

Canna de Bengala Lusitanis: in Regno Bengala crescunt Arundines versicolores,medullâ plenæ, crassitudine Arundinibus Hispanis similes, paulò tamen tenuiores: virides adhuc lentæ inflectuntur, ad stanni modum, aut instar Salicis,foris punctis versicoloribus notatæ sunt,haud secus ac si arte ita pictæ forent. Vtuntur iis in Lusitania mulieres vetulæ pro scipionibus, quibus gressus titubantes sustinent, quarum varia genera apud Doct. Paludanum videre est:in hist. Ind.Orient.part.2.c.28.

C.Bauh.pin. *arundo Indica* 3.siue versicolor. *Arundo Ind. versicolor* C. Bauh.

ARVNDO INDICA VERSICOLOR flexilis.

CAPVT CLV.

ROta vocant in Bengala, aliud genus eiusdem Arundinis, quòd gracilius & succinctius est, viminis ad modum flexilis,ex quo Calathi & alia multa pulcherrima conficiuntur: ex Hist.Ind.Orient.part.2.c.18. *Rota Bengala.*

Casp.Bauh.pin. *arundo Indica* 4. siue versicolor flexilis. *Arundo Indica versic. flexilis*, C. Bauh.

ARVNDO INDICA PVNICEA MOLLIS.

CAPVT CLVI.

ARundo,vel Scirpi potiùs genus punicei coloris & mollis, quam parumper contortam, arcui pro neruo adaptant: nascitur in Regno Congiano, & in regno Bengala ad Gangem fluuium,hist.Ind.Orient.part.1.cap.5. *Arundo punicea mollis*, C. Bauh.

C.Bauh.pin.*arundo Indica* 5. siue *punicea mollis*.

ARVNDO INDICA VOLVBILIS.

CAP. CLVII.

ARundo Indica in insula Sumatra, variè se circa arbores vinciens, centum, ducentarum, imò trecentarum, & plurium Orgyarum longitudine, ita vt vix eius origo finísve deprehendi possit, circulis vasariis conficiendis, valdè accommoda: ad Clusij curas poster. *Arundo Ind. volubilis*, C. Bauh.

C.Bauh.pin.*arundo Indica* 6.siue *volubilis*.

ARVNDO INDICA FLVITANS.

CAP. CLVIII.

T*Rombas* siue Arundineta fluctuantia in Bali insula: in Hist.Or.Ind.part.3.cap.2.& 40. & part. 4. fig. 10. pinguntur. Arundines longæ seu Algæ in salo fluctuantes,par.5.Ind.Orient.

ARVNDO INDICA LATIFOLIA.

CAP. CLIX.

HVic primùm vnus, deinde plures stolones ex eadem radice prodeunt, cubiti vnius,interdum duorum aut trium altitudine, digiti crassitudine,geniculatæ Arundinis modo, quos circa genicula ambiunt folia multa, ampla, transuersis filis neruosa, foliorum Musæ arboris specie, sed tenuia,herbaceo virore pallescentia, & in extremo acuminata,quę cùm primùm erumpunt chartaceorum corniculorum modo conuoluta conspiciuntur, & gustata herbaceum quendam saporem referant primùm, qui paulò pòst nonnihil acrimoniæ admixtum habet. In summo caule sunt flores,gladioli floribus formâ similes, colo- *Descriptio*

re phœniceo pulcherrimè nitentes, capitulo cuidam hirsuto inhærentes, quod cum flore nondum aperto cancri seu locustæ marinæ chelam quadantenus repræsentat, floribus dilapsis aut marcidis, capitula ista augentur, fiúntque triangula, & veluti spinosa, fructus ricini modo, in quibus semen per maturitatem fuscum & atrum, rotundum: radix nodosa, crassioribus fibris stipata, ex cuius nodis aliis adnascentibus radices aliæ procurantur, matri similes, inquit author Hist. Lugdunen. duas effigies proponens. Est autem *Arundo*, seu *Canna indica* nominata, quoniam ex America primùm delata fuit, & eius stolones Cannarum seu Arundinum ritu geniculati sunt, à nonnullis quia eius flos nondum apertus cancri chelas colore & forma refert, flos cancri, ab Hispanis & Lusitanis *Cuentas*, à numerando, quòd ex istius fructu, vt ex tenellis & deciduis malis Arantiis, sphærulæ precatoriæ fiant, ab aliis *cannacorus*, ambiguę inter Cannas & Acorum naturæ.

Synonyma. Casp. Bauhin. pin. *Arundo Indica* 9. siue *latifolia*: *Canna Indica*, Gesn. hort. Clus. Hisp. [cui & flos cancri nonnullis] Cam. Cæs. *rubra* Eyst. *Arundo Indica florida*, Adu. Lob. & *Canacorus* quorundam. *Papyrus*, Cast. *Gladiolus Indicus*, Cam. ad Matth. *Arundo* seu *Canna Indica*, Lugd. *Arundo Indica latifolia* siue *florida*, Tab. *Harundo florida*, Ger.

Locus. In Lusitaniæ monasteriis quibusdam frequentem vidit Clusius etiam media hyeme florentem. Hodie multis aliis in locis seritur & colitur à rei herbariæ studiosis in fictilibus, aut ligneis doliis, vt Soli meridiano faciliùs exponantur: quoniam calore & apricatu valdè gaudet, alsiosáque planta boreæ flatu & frigore maximè læditur. Huius folia esse putant, quibus massas gummi elemi obuolutas videmus in Seplasiis.

ARVNDO INDICA LATIFOLIA, FLOre luteo punctato.

Cap. CLX.

Descr. EX radice nigricante, nodosa, & fibris crassioribus donata, aliísque nodis adnascentib., *caules* plures sesquicubitales, crassi, Arundinis instar nodosi, prodeunt, circa quos *folia* pallidè virentia, expansa, lata, in acumen desinentia, neruosa & tenuia: quæ cùm primùm ante caulium exortum nascuntur corniculorum chartaceorum modo conuoluta existunt. Cauli, *flores* gladioli floribus forma similes, coloris lutei, punctis aspersis variegati, capitello hirsuto inhærent, quod flore delapso augetur, subasperum fit, & semen nigrum subrotundum continet. Hæc vt omnibus suis partibus, ita & semine minor est quàm ea quæ florem minii coloris habet.

Synon. C. Bauh. prod. *Arundo* 3. Eid. pin. *Arundo Indica* 10. siue Arundo Indica latifolia flore luteo punctato: *Canna Indica* lutea rubris maculis punctata, vel flore croceo guttato, Eyst.

Locus. Hanc in horto habet C. Bauhinus, in olla colit, hyberno tempore in cellam reponit, quę primo vere plures caules, antiquis resectis profert, & Iulio mense floret.

* *

*

GRAMEN LONGISSIMVM,

Cap. CLXI.

Descr. DVorum, triúmue cubitorum altitudinem nónunquam superat, foliis & caulib. tenuibus, triangularibus pluribus, ex radice crassiuscula perenni, nigricante, fibrosa, paniculæ paruæ, vix vnciales, in aliquot veluti paruas spicas diuisæ: flosculi ex apicibus luteolis: sapor nullus insignis.

Syn. C. Bauhin. Phyt. *Gramen* 15. siue longissimum à fratre Io. Bauhino ostensum. Non inuenio huius in pin. Casp. Bauhinum meminisse, nisi sit eius Gramen paniculatum montanum 4. siue Gramen syluaticum paniculatum altissimum, pro Gramine 14. in prod. descriptum, de quo alibi.

Lo. In montibus circa Geneuam cubitum excedit: Montbelgardi in syluis duos & tres cubitos, In Suntgouia reperi in dumeto cum paruis panniculis breuibus florens Aprili. Montbelgardi vtuntur hoc Gramine rustici ad equorum torques, quibus aratra trahunt. Efficiuntur etiam ex eo chlamydes pastorales, quibus opiliones aduersus pluuiam vtuntur.

GRAMEN AQVATICVM CVM LONgissima pannicula,

Cap. CLXII.

De. CALAMI crassiusculi bicubitales, fibrarum è geniculis demissis radicantur, *folius* amicti latiusculis, dodrantalibus, & lógiorib., vagina longa calamum complexis, à medio verò, summo tenus gracilescút culmi, panniculam cubitalem, & minores numerosas proferentes, quarum singulares vnciam aut sescunciam æquant, graciles, alterno glumarum situ contextæ.

Syn. *Gramen anatum* Trago, germ. Entengraß. *Gramen fluuiatile*, ἄγρωστις ποτάμιος, Flutgraß: Tabern. icon. & Hist. *Gramen aquis innatans*, Lob. Ic. pag. 12. & hist. Belg. p. 14. *Gramen* 23. siue *paniculatum aquaticum alterum* Caspar. Bauhin. Phyt. Eid. pin. *Gramen spicatum aquaticum* 1. siue fluitans multiplici spica: *Gramen fluuiatile* Gerardi.

* * *

* * *

*

GRAMEN

GRAMEN MARITIMVM FLVITANS cornutum, C. Bauhini.

Cap. CLXIII.

Gramini huic 17. in prod. vel vt in pin. vocat, *Gramini spicato aquatico* 3. siue maritimo fluitanti cornuto, ex radice exili capillata, culmus tenuissimus, geniculatus, cubito longior producitur: ex quolibet geniculo, *folia* iuncea, communiter bina, culmum basi lata, instar vesicæ, ambientia, in latus sparguntur; indéque cauliculus vnus aut alter educitur, & tandem in capitulum membraneum finit, quod in foliola bina, terna, rariùs quaterna, angustissima, in latus reflexa, & cornuta desinit. Tota planta stagnis Monspeliensibus mari finitimis innatat, gramen hoc spicatum aquaticum 3. in pin. 17. in prod.

GRAMEN AQVATICVM GENICVLATVM Tabern. digitatum, atro-purpureum.

Cap. CLXIV.

Radice est fibrosa, ex qua plusculi nascuntur teretes, geniculati, sesquipedales circiter calami, *folijs* ad articulos gramineis breuibus, latis, acuminatis, amicti: in calamorum fastigiis *spicæ* nascuntur longæ, tenues, digitalis Ischæmi spicis similes, breuiores, atropurpureæ Tabern.

Tabern. icon. & Hist. itémque Gerard. *Gramen aquaticum geniculatum*, wasser knoden graß/ Hydragrostis.

C. Bauh. phyt. pag. 8. *Gramen* 25. *gramen aquaticum geniculatum.* Eid. pin. *gramen dactyloides* 7. siue gramen dactylon aquaticum.

Passim in lacustribus & palustribus nascitur.

GRAMINIS DENTIS CANINI SPICA DIuulsa tenuior nigra species.

Cap. CLXV.

Gramine *Dentis canis* primo & secundo, folia & geniculatos calamos habet subtiliores ac tenuiores: panicas Ischæmo non dissimiles, colore nigras: semen externa facie nigrum quidem, sed cortice detracto intus album.

Lobel. Histor. Belg. pag. 15. de derde soorte van panick gras. Tabern. icon. & Hist. *gramen puniceum.* Item Ic. plant. pag. 14. *Panici effigie gramen tertium. Gramen paniceum* 3. Tabern. idem esse eum Lobeliano satis indicat icon, suspicor ab eo

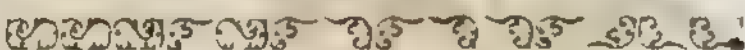
non diuersum aut saltem valdè simile eiusdem Tabern. gramen aquaticum geniculatum, de quo antè: descriptio mihi conuenire videtur, nec figura multùm discrepare.

Casp. Bauh. phyt. *gramen* 96. siue *panicum siluest. spica nigra*: Eid. pin. *gramen paniceum* 5. siue spicis nigris: *gramen paniceum paruum* Gerardi.

GRAMEN FLORIDVM.

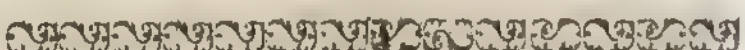
Cap. CLXVI.

Foliis ad summum vsque vestitus est culmus, eum aliquousque inuoluentibus, à quo vbi recesserint, duûm vnciarum longitudine sunt, in gracile acumen desinentia, læuia & glabra: panicula pulchra summam ornat stipulam, sescuncialis, muscariis amœnis contexta, flosculorum radiatis complusculis foliolis constantium, eminentibus è medio apiculis. Descriptio

GRAMEN EQVINVM MOLLE, SEMINE ferè Hordei, magnum.

Gramen equinum siue Hippagrostis Gesneri, Roßgraß circa Tigurum vulgò. gramen albicans, lanuginosum, molle, duos cubitos cum dimidio attingens: semine lato, satis magno, vt Hordei ferè. Refert ille in pratis nasci, sed parcè. Habet hoc Camer. ex horto Nobiliss. viri D. Georgij Retelelij, vbi spontè inter cætera gramina proueniebat. Synon.

GRAMEN ALPINVM RABINVM DIctum, foliis carnosis, non apparentibus neruis.

Cap. CLXVII.

Gramen *alpinum* quoddam *Rabinum* cognominant Lactarij, id est, præcipuum, foliis breuibus, carnosis (non apparentibus neruis,) circa radicem radiatis in orbem pluribus Gesn. florem nondum vidit. Pecori eius pabulo lactis copiam plurimùm augeri aiunt, referente Gesnero de hort. *Gramen alpinum Rabinum, Gesn.*

De hoc Lob. in Adu. hæc scribit: gramen Rabinum vel Rauisium montanum, foliis Veronicæ caryophyllatæ. Saginæ & lactis vbertati omnium laudatissimum: Montium accolæ opiliones Sabaudi & Heluetij *Rabis* vel *Rabinum*, quasi præstantius & præcipuum, dicunt: foliis autem est crassioribus, carnosioribus, breuibus, montosis, vdis Angliæ & Heluetiæ familiare. Lobelius *Gramen Rabinum vel Rauisium montanum, Lobel.* *Lob. nit.*

non se explicat in Obseru. In iconibus proponit figuram cum hac inscriptione. Gramen spicatum foliis Vetonicæ Caryophyllatæ. An autem Rabinum intelligat nescio: Tabern. & frater C. Bauh. ab eo separant.

Synonyma reliqua. Tabern. Hist. p. 641. *Gramen Rabinum* Rabisnengras & pag. 463. *Gramen* 24. Rabiß gras Gesnero. Nobis dedit Guill. Turnerus, ei autem missum erat ex Heluetia, nec vnquam licuit virens videre ad picturam, folia alioqui sunt Gramini caryophylleo valdè similia, nisi essent maiora & longiora. Item pag. 645. Gramen Rauisum & Rabinum dictum quia opilionibus magistrale Gramen, id est, nobilius & melius inter alia pro cibo & impinguatione pecudum.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 54 & *Gramen Alpinum præcipuum*. Gesnero *Rabinum*. Eid. pin. *Gramen spicatum montanum* 8. siue *Caryophyllatum alpinum*.

GRAMEN MONTANVM SPICATVM flore herbaceo, caule enodi.

Cap. CLXVIII.

Descrip.

GRamen montanum spicatum Clusio, multis capitibus ex radice digitalis crassitudinis, bifidâ interdum & trifidâ, multisq; tenuibus fibris supremâ parte hirsutâ, prodeuntibus constans, quorum singula proferũt sena aut plura oblonga crassa & nonnihil carinata folia, Caryophyllæi illius, quod vulgò Gramen marinum maius cognominant foliis valdè similia, infimâ sede sese inuicè amplectentia, gustu amariusculo & acriusculo, ex horum medio dodrantalis nonnunquam & pedalis exit cauliculus, firmus, læuis, nudus & enodis, qui summo fastigio, multos flosculos, spicę instar, congestos, herbaceóque colore præditos, profert.

Synonyma Tabern. icon. *Gramen syluaticum* 2. waldtgraß/ prouenit in pratis montis Herciniæ syluæ supra Bennersberg.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 69. siue *spicatum sertum & montanum*: Eid. pin. *Gramen auenaceum* 1. siue Gramen montanum auenaceum spicatum: *Gramen marinum spicatum alterum*, *Gerardi*.

Locus. Inueniri inquit Clusius in montanis quibusdam pratis, duobus supra Badenses thermas, miliaribus. Similem autem in Flandriæ maritimis frequenter legere meminisse, quod vulgus, ni memoria labitur, Suden appellaret.

GRAMEN HIRSVTVM ANGVSTIFOlium maius, C. Bauhini.

Cap. CLXIX.

EX radice exigua fibrosa, rufescente, culmus vnicus, cubito altior, vt plurimùm læuis, exurgit, in cuius summitate panicula alba, mollis, leuiter sparsa, ex multis laminulis composita, in quarum qualibet *semina* minuta, subnigra & subrotunda: *foliis* est paucis, angustis, palmaribus & villosis, aliquot culmum cingentib.: ipsi verò paniculę, vtrinq; folium tenuissimum subiicitur, quorum alterum panniculam superat, alterum non adęquat. Prouenit in paludosis pratis Michelfeldensibus.

Gramen hoc 47. in prod. siue *Gramen nemorosum hirsutum* 5. siue *angustifolium maius*. *Gramen* 79. (inquit in Phyt.) multùm habet similitudinis cum icone Graminis nemorosi Dalechampii: plus verò cum eiusdem Gramine Leucanthemo, & tamen diuersum vtrumquo habeo.

GRAMINI LVZVLÆ AFFINE flore albo.

Cap. CLXX.

PErennis vitæ Gramen, foliis est ad Graminis Luzulæ siue nemorosi folia accedentibus, consimiliter pilosis: at culmi maiores, cubitales: florum manifestum discrimen, ii siquidem in summo fastigio albi sunt, festucacei, cùm in altero non in festucas, sed in capitula desinant, seu paruos calyces semina claudentes, eosque nigricantes, cum huius festucę albescant. Luzulæ modo quosdam habet pilos, qui etiam facilè decidunt, à nostro pictore in sicca planta non obseruati.

H. Lugd. 426. *Gramen Leucanthemon Dalechampij*. Figura non placet, quia desunt pili. Casp. Bauh. phyt. *Gramen* 70. *Gramen hirsutum panniculis albis Aeschimon Plinii Guillandino*. Eid. pin. *Gramen nemorosum hirsutum* 6. siue *angustifolium minus paniculis albis*.

Gramen hoc prouenit Geneuę in nemotibus, vt in colle *la Bastie* florens Maio & Iunio.

GRAMEN RORE LVCIDVM NEMOrense, siue Luzulæ.

Cap CLXXI.

GRamen lucidum, radice nititur magna, fibrosa, geniculata, russa, sapore cum leui dulcedine

cedine adstringenti, culmo cùm floret dodrantali, folio vno aut altero amplectente donato: spicæ, ternæ, quaternæ, aut quinæ breues, ex quibus vna sessilis, reliquæ pediculis semuncialibus & vncialibus appensæ: flores singuli foliolis sex radiatis spadiceis, totidémque staminulis luteis, vmbilicóque virente, stamen nigrum proferente, constantes, quibus capitula succedunt triquetra, semina terna minuta continentia. Folia quadrantalia aut palmaria rigidiuscula, acuta, surrecta, extrorsum striata, glabra, at in lateribus longa, canâ, teneráque lanugine in folium etiam totum vtrinque incurrente obsita: ista lanugo vel pili qui facilè decidunt tacti, colligunt rorem qui splendet noctu irradiantibus stellis vel Luna, ita vt sit admirationi videntibus: herbam perquirentes, decidente rore inuenire non possunt.

Gramen hirsutum nemorosum Lob. icon. pag. 16. & Hist. Belg. itémque Ger. *Gramen syluaticum* 4. siue *pilosum* Taber. ic & histor. *Combretum Plinii, & Herba Luzula Hetruriæ*, Anguill. epist.

An Gesn. hort. Cypirella Cordi? Holostium quidam docti, sed imbecillâ coniecturâ, augurabantur, longè veriùs, Lobelij iudicio, coniecturis si Ischæmon Plinianum dixissent.

C. Bauh. phyt. *gramen* 77. Eid. pin. *gramen nemorosum hirsutum* 1. siue *latifolium maius*. Item *gramen nemorosum hirsutum* 2. siue *latifolium minus, magnitudine potissimùm differens*: datur & huius maius & minus.

Lugduni prouenit *au bois de la belle Allemande*. Basileæ Frater obseruauit in pratis Munchenstein. Geneuæ incipit florere mense Martio.

GRAMEN LVZVLÆ MEDIVM.

CAP. CLXXII.

Radice donatum fibrosa, pro plantæ portione satis crassa, minùs autem profundè radicatum: calamo recto, geniculato, sesquicubitali, in summitate cum gramine Luzulæ maximo latam producente Iunci paniculam, in vaginis longioribus, quàm latioribus, semen continentem album, acutum: Foliorum manifesta discrepantia: ea siquidem quæ ad articulos exeunt, angusta: quæ verò circa radicem, quæ terrâ emergit, conspiciuntur, semunciam lata sunt, sed acuminata ambo, pedémque longa.

Collegimus florens Maij principio in valle Griesbachiana acidorum fontium, vidimúsque inter fratris C. Bauhini plantas siccas.

GRAMEN LVZVLÆ MAXIMVM.

CAPVT CLXXIII.

Infrequentius est Luzulæ gramine paruo, radice firmatum, crassa, obliqua, nigra, numerosis fibris capillata: folia vnciam ferè latitudine æquant, longitudine cubitali, pilis longis, mollicellis per margines donata: culmus procerus latam spargit Iunci paniculam, in capitulis paruis, latioribus quàm longioribus semen continentem nigrum angulosum.

Locus. Hoc obseruauimus cum flore in monte & silua obscura Griesbachiana ad fontes acidos.

GRAMEN LVZVLÆ MINVS.

CAP. CLXXIV.

Descriptio. Frequentius est hoc Luzulæ gramine maximo, foliis tenuioribus sursum eleuatis, angustis, mucronatis, pilis & setacea lanugine aliquantùm hirtis Calamus exilis admodum, duobus ditatus articulis, ex quibus folia duo vncias duas longa emergunt, vnum quidem in calami mediterate, alterum verò in supremitate vbi coma in tres, aut quatuor (ceu capitula) diuiditur partes, Cypero longo inodoro syluestri pares. Radice ex libus fibris & capillamentis barbatâ prouenit.

Prædictum gramen plurimùm accedere videtur ad gramen exile hirsutum Cyperoides Lob. An idem tamen asserere non audemus.

Locus & Temp. Collegimus mensis Maij principio florens in valle fontium acidorum dicta Griesbach.

GRAMEN EXILE HIRSVTVM, CYPEroides Lob.

CAP. CLXXV.

Descriptio. Minus est Gramine aquatico echinato cyperoide, alioqui culmis & foliis, hirsutis tamen, ac sapore simile est: at flores breuiores sunt, confertiores, compactioresque, Iuncorum modo, coloris ferrugineis: radices item iam dicto non absimiles.

Synon.

Cum hoc Gramine in multis conuenit Gramen nostrum Luzulę minus, quod an idem sit, affirmare adhuc nobis non licet.

Lobel. descriptionis autori in Hist. Belg. pag. 16. & Plant. icon. p. 15. *Gramen exile hirsutum Cyperoides.* Tabern. hist. & icon. *Gramen cyperinum pilosum.* C.Bauh. Phyt. *Gramē.* 71. siue *hirsutum cyperi panicula*: Eid. pin. *Gramen nemorosum hirsutum* 3. siue capitulis Psyllii. *Cyperella Cordi* & Pseudocyperi species pumila, Gesn. hort. *Gramen exile hirsutum cyperoides*, Lob. icon. *Gramen cyperinum pilosum*, Tab. *Gramen nemorum Dalechampij* Lugd. *Gramen exile hirsutum*, Ger. Variat foliis latioribus & angustioribus.

Locus. Inuenit Lobel. locis sabulosis, eosdémque habet natales, cum Gramine aquatico echinato cyperoide. Tabern. prouenire ait locis humidis, arenosis, herbosis in Ostwaldt secundum vias & potissimùm propè pagum Erlenbach.

GRAMEN NIGRO-LVTEVM VERNVM

CAP. CLXXVI.

Descriptio.

GRamen voco nigroluteum à spicis quas habet primùm nigras totas: pòst expanso flore, maiore ex parte luteas, binas, ternásue, vnciales, & quadrátales, vni culmo angulari striato, tenui, foliis aliquot circa infimum tanquam vagina obuoluto, in solo lætiore dodrantali, aliis palmari & minori: *folia* culmo longiora, Cyperi foliis similia, angustiora: radice nititur lignosa, satis crassa, reptante, circa quam quà terrâ emergit, densum quasi capillitium conspicitur ex foliis veteribus marcescentibus, & in fibras tenuissimas facessentibus: Hoc sanè Gramen videtur mihi non parum variare ratione loci vbi prouenit, quale descripsimus siccissimis prouenit in pratis, non nimiùm humidis maius crescit, & idem fortè cum Gramine cyperoide.

Sy Effigies Lob. Ic. Plant. pag. 10. sub titulo *Graminis spicati foliis Veronicæ, Caryophyllatæ*, exhibita, non malè conuenit cum Gramine nostro nigro luteo, quod insigniter variat, verùm si ponit eam figuram pro *Gramine Rabino*, quod in Adu. dicit esse foliis Veronicæ caryophyllatæ, diuersum erit à nostro Gramine: quibus notum erit erit Gramen Rabinum iudicent. Tabern. & Frater Casp. Bauhin. separant à Rabino.

Tabern. Icon. & Hist. *Gramen caryophyllaum*, Näglin graß. Eid. Hist. *Gramen* 23. Figura apud Tabern. eadem cum Lobeliana: si (quod perhibet Tabern.) verum est, suum Gramen esse culmo rotundo, læui, sine foliis, non erit nostrum. Sed potuit descriptio parari ex icone Lobelii, in qua nec anguli, nec folia in culmo apparent.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 52. Eid. pin. *Gramen cristatum & spicatum pratense* 6. siue Gramen caryophyllatæ foliis, spicâ diuulsâ. *Gramen spicatum foliis Veronicæ*, Lob. icon. *Graminis loliacei octaui* 4. *species* Thal. *Gramen nigrum*, Lugd. *Gramen caryophyllæum* Tab.

Lo Reperitur maius in pratis humidis, minus in siccis.

Geneuæ floret Martio: Montbelgardi etiam Aprili.

GRAMEN FOLIIS CARYOPHYLLÆI floris, angustifolium, C.Bauhini.

De HOc à priori differt [putat à Gramine Gariophyllæo eius latifolio quod 52. Gramen est] foliorum angustia, dein & cauliculis, qui in hoc & tenuiores & longiores quàm in priori sunt.

Sy C.Bauh. Phyt. *Gramen* 53. & Gramen foliis Caryophyllatæ (malim Caryophyllæi floris dicere) angustifolium.

Lo In montosis Mutetæ locis Maio florens obseruauit frater Casparus.

GRAMEN CYPEROIDES CVM panniculis nigris.

CAP. CLXXVII.

De GEniculatim incedunt, & prorsum radices crassiusculæ Cyperi longi radicibus similes, à quibus pendent fibræ crassiusculæ: *folia* sesquicubitalia & cubitalia, carinata, Cyperi paria, caulis triquetrus, duobus cubitis non rarò altior, enodis, cæteroqui nudus, per

per fastigia foliis aliquot ipsius cacumen haud paulùm separantibus donatur: à quorum sinu paniculæ vel spicæ quædam emicant, duarum triúmve unciarum, ex obscura purpura nigricans, triquetris loculis congestis semen eiusdem figuræ, durum, nigrum comprehendens: supremæ verò *spicæ*, veluti summam perfectionem, nondum assecutæ, è squammis spadiceis striatis atque glumis inanibus mollibus contexuntur. In hac planta mihi videtur non parum ludere pro ratione loci, nec certus sum an gramen nostrum nigrolutei in hanc degeneret loco humidiore: Hoc enim vt illud reliquias veterum foliorum multas habet, sunt ambo perennes plantæ.

C.Bauh.phyt. *gramen* 55. siue spicatum folio triangulo: *gramen vulgò cognitum Tragi*: *gramen triangulum*, H. Lugd. p.1004. Item, *gramen* 56. siue spicatum latifolium caule triangulo. *gramen cyperoides* Lob.Obs.p.10. Ic.p.11. Nullum intercedit inter hęc gramina discrimen, ideóque non separanda, vel ipso C.Bauhino subscribente. Gramen cyperoides 1. (inquit in pin.) siue gramen cyperoides latifolium spica rufa, seu caule triangulo, est graminis 4. genus Tragi, gramen cyperoides Lob.Cam. Tabern. Ger. & H.Lugd. p.433. cui & gramen triangulum, p.1004. & Carex Tragi, p.1007.

Cæterùm, figuræ, cui apud H. Lugd. titulus est gramen triangulum fuit Dalechampij, ita denominantis plantam. Porrò, vbi Tabern. obseruauit Cyperoidis graminis caulem rotundum, nescio: nisi fortè in figura Lobelii ita pingatur, quod in multis plantis euenit: nec ita facilè in omnibus iconibus plantarum anguli exprimi possunt, nescio qua in re gramen Tabern. Typhinum ab hoc differat.

Tiguri vidimus florens Maio, Gesnerus vocabat Cyperum adulterinum: maximum obseruauimus M... florens iuxta flumum radicibus crassis reptantibus, tale quid pinxit Histor.Lugd. habuimus Lugduni à Dalechampio. Montbelgardi abundat.

GRAMEN CYPEROIDES LATIFOLIVM spica spadiceo-viridi maius C.Bauh.

Cap. CLXXVIII.

Gramen hoc 40. C. Bauh. in prod. *Gramen verò Cyperoides* 2. in pin. radice est oblonga, multiplici, rufa, mirè capillata, caulibus triangulis, cubito minoribus: *foliis* Arundinaceis, pedalibus, & quàm in vulgari angustioribus: spicis ternis, quaternis, rariùs quinis, alternatim succedentibus, angustis, trium, quatuórve vnciarum longis, coloris spadiceo-viridis, quarum primæ semper folium oblongum angustissimum subiicitur.

Hoc in humidis ad Sellam nouam Monspessuli primùm vidimus: dein ex Lusatia à D. Franco *graminis Spravvaldensis* nomine accepimus.

GRAMEN CYPEROIDES ANGVSTIFOLium, spica spadiceo viridi, minus, eiusdem.

Cap. CLXXIX.

Et hoc authori in prod. *gramen* 41. in pin. *gramen cyperoides* 3. in phyt. *gramen* 57. siue cyperoides angustifolium, differens à Cyperoide Lobelij potissimùm foliorum forma, quæ in hoc duplò angustiora, acutiora & longiora.

Descriptio. Cæterùm, *radice* est breuiore, lignosiore, parùm fibrosa, & rufa: caule triangulo, pedali, *foliis* angustis, duris, semipalmaribus, in acutiem desinentibus: *spicis* aliquot angustissimis, oblongis, spadiceo viridibus, alternatim dispositis, & pediculis longis capillaceis insidentibus, quod Aprilì mense circa Birsam reperitur. Aliquando tamen altiùs exurgit.

GRAMEN CYPEROIDES ANGVSTIFOlium, spicis longis erectis.

C. Bauh. pin. Gramen cyperoides 4. siue angustifolium, spicis longis erectis: Gramen palustre maius, Lob.icon.quid?

GRAMEN CYPEROIDES VVLGATIVS aquaticum.

Caput CLXXX.

Descriptio. Gramen Cyperoides vulgatius aquaticum tres, quatuor, nonnunquam plures profert *radices*, longas, nigras, vnciam crassas, Cypero longo similes: *Folia* etiã similia, quæ non solùm è radice, verùm è culmi quoque nodis excrescunt. *Calamum* verò triangularem, cubitalem: Flores densè spicatos, quos subsequuntur spicæ quandoque simul quinque ferrugine claræ, Tabern.

Synon. Gerard.& Lob.Icon.p.20. *gramen cyperoides aquaticum*, vulgatius. Tabern.icon.& H. *gramen cyperinum maius*, Groß Cypergraß: Lugd. Hist. *gramen cyperinum* 6. C.Bauh.pin. *gramen cyperoides* 7. siue panicula sparsa maius: Variat panicula in altera compactiore & breuiore, in altera magis expansa & longiore.

Locus. Vbique in aquosis, palustribus, & stagnantibus reperitur.

GRAMEN TYPHINVM 3, TABERN. SPICA multiplici nigra, accedens ad Gramen cyperoides.

Cap. CLXXXI.

Radice firmatum, obliquâ, nodosâ, vnciam & plus crassâ, fibris exilibus ceu capillis ornata pluribus, à quibus *folia* prodeunt trina, longa, *culmos* amplectentia geniculatos, minoribus foliolis præditos; ad quorum exortus supra me-

diam pennæ longitudinem *spicæ* ſurgunt longæ, aſperę, atque nigræ. Sapor acidus, adſtringens.

Synonyma Tabern.] icon. & Hiſt. *Gramen Typhinū* 3. lieſch-graß. C. Bauhin. phyt. *Gramen* 48. Eid. pin. *Gramē typhoides* 7. ſiue ſpica multiplici: *Calamagroſtis prima Tragi deſcript.* Cyperus typhinus Ger. Amans vdorum pratorum.

GRAMEN NEMOROSVM PANICVLIS albis, capillaceo folio, C.Bauh.

Cap. CLXXXII.

Synon. Deſcriptio CEſpitis inſtar Gramen hoc (45. in prod. Nemoroſum glabrum 1. in pin.) exiſtit, quod ex radicibus capillaceis, *folia* copioſa, viridia, pilis tenuiſſimis ſimilia, pedem longa, emittit: inter quæ *culmi* tenues geniculati, cubitales, aliquando ſeſquicubitales, penè nudi in paniculam rariorem, albicantem, palmo minorem, ex glumis paruis ariſtis donatis compoſitam, abeunt: in

Locus. Querceto non longè Michelfeldâ copioſè prouenit.

GRAMEN CYPERINVM NEMOROSVM.

Cap. CLXXXIII.

Deſcriptio

Radice nititur fibroſa, capillari & ipſa principiò exorta: *folijs* anguſtis, dodrantalib., acuminatis, foliorum Graminis vulgaris inſtar, iuxta quę *caules* prodeunt tres, aut quatuor rotundi, anguſti, pedem longi, quorum quiſque producit *ſpicas* duas, aut tres ex luteo purpuraſcentes, trium vnciarum longas.

Synonyma Tabern. icon. & Hiſt. *Gramen cyperinum nemoroſum* waldt Cypręs gras. Eid. Hiſt. *Gramen cyperinum* 5. Caſp. Bauhin. pin. *Gramen nemoroſum glabrum* 2. ſiue Gramen nemoroſum ſpica ſubnigra, recurua: *Gram. cyper. nemoroſum Tab. & Gerardi.*

Hinc inde in ſyluis, vliginoſis locis, herbaceis, & arenoſis inuenitur præſertim autem in dem Oſtwaldt & linden felſer gemarckh.

GRAMINIS CYPEROIDIS GENVS, PSEVdocyperus Lobelio ſpicis vel panniculis pendentibus ex longis pediculis.

Cap. CLXXXIV.

GRamen de quo hic agemus ſolùm viſum apud fratrem Caſpar. Bauh. panniculas fert ſimiles Gramini cyperoidi aquatico ſpica nigra, verùm in eo differunt, quod ex longis pediculis pendent Graminis tremuli modo, non ſurrectæ, ſpicæ pāniculæ-ue etiam non nigræ in ſicca planta latiores, in quibus longiuſculi pili.

Lobel. Hiſt. Belg. p. 109. & Icon. Plant. pag. 76. Pſeudocyperus wälſche wilde Galigaen.

Caſp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 63. ſiue *Pſeudocyperus primus ὀλιγόκαρπος*: Eid. pin. *Gramen cyperoides* 5. ſiue ſpica pendula breuiore: *Pſeudocyperus* Geſn. hort. Lob. icon. Dod. *Pſeudocyperus ὀλιγόκαρπος*, Thal. *Gramen aquaticum*, Lugd. Maius & minus habetur.

Cæterùm & Pſeudocyperi, ſeu Cyperi ſylueſtris, altero genere hoc ſcribit Thalius. Pſeudocyperum ὀλιγόκαρπον nomino, quod quidem, quoad folia & radicem [quæ huic quoque nigricans eſt, craſſa, & frequẽter capillaceis fibris obſepta] priori ſimile eſt, ſed capitulis ſeminum differens, quæ, licèt vt prius, in ſummo caulis ex nodoſo tuberculo emittit in ſingularibus pediculis oblongis contenta, ea tamen pauciora, rariora, ac flaueſcentia ſunt, & ſquammata. Eſtque hoc rurſus duplicis diſcriminis: Pſeudocyperus enim ὀλιγόκαρπος maior, multis in locis reperitur, foliorum magnitudine ac latitudine, caulis item proceritate τῷ πολυκάρπῳ ſimillimus. Minor verò radice conſtat parua, ſpadicea, fibrata, folia continens Milio breuiora, digitalem longitudinem rarò excedentia: cauliculum emittens, dodrantalem, interdum paulò longiorem, tenuem, paucis minoribus ac tenuioribus foliis ornatum, in cuius ſummo ex tuberculo nodoſo, pauci, tenues, breues, pediculi emergunt, capitula parua, pauca raráque & ſquammata, ſpadicei coloris exhibentem.

GRAMEN

GRAMEN CYPEROIDES SPICA PENDVla longiore & anguſtiore, C.Bauh.

Cap. CLXXXV.

CAule eſt cubitali, anguloſo, ſtriato, foliis oblongis, anguſtis, baſi oblonga, *caulem* inſtar tubi veſtientibus, ex quo veluti tubo, *picæ* ſingulæ, vncias quatuor vel ſex longæ, anguſtæ, prodeunt & propendent, ipſum verò *folium* cuilibet ſpicæ ſubiectum oblongum eſt.

Hoc Gramen 42. C.Bauh. in prod. ſeu, vt in pin. vocatur, *gramen cyperoides* 6. ſiue ſpica pendula longiore & anguſtiore, locis humidis circa thermas Apponenſes, Patauinorum creſcit.

CRAMEN CYPEROIDES PALVSTRE triquetrum, ſpica integra.

Cap. CLXXXVI.

TRiquetrũ Cyperi tollit *caulem* cubitalem & ſeſquicubitalem, cuius faſtigium ornat *ſpica*, Panici quodammodo ſimilis, rariore textura, ſeſcũcialis & ſextantalis, in loculis triangularibus nigricantibus, aut ex viridi ruffeſcentibus *ſemen* continens Milio ferè æquale, compreſſius. *Radices* fibroſæ, perplexæ, ex deciduorum foliorum fibris comoſæ: *folia* mediocriter lata, caulem ferè longitudine æquant.

Lobel. Hiſt. Belg. p. 20. & 29 water wilde Galgaengras. Gramen cyperoides paluſtre: ſic & in Ic. p. 19. & Gerardo. Taber. icon. & Hiſt. *gramen cyperinum paluſtre*, waſſer cypres gras.

C.Bauh. phyt. *gramen* 59. ſiue cyperoides paluſtre: Eid. pin. *gramen cyperoides* 8. ſiue paluſtre maius ſpica compacta: *gramen iunceum triquetrum*, Thal.

Locis aquoſis obſeruaui Geneuæ.

GRAMEN CYPEROIDES SPICIS MINOribus, minùs compactis, C.Bauh.

Cap. CLXXXVII.

EX *radice* fibroſa, lignoſa tamen, *folia* prodeunt anguſta, graminea, palmum longa, inter quæ *caulis* ſeſquicubitalis, triquetrus, ſubaſper, & magna ex parte nudus exurgit: in cuius ſummo *ſpica* parua, diuulſa, & quaſi aculeata conſiſtit, quæ *ſemina* oblonga, ſubnigra, in aculeatum cuſpidem deſinentia continet. Huius tres differentias notauimus: 1. eſt latioribus & longioribus foliis, ſpicis maioribus, & ad riuulum molendinarium vrbis noſtræ trans Rhenum reperitur. 2. à priori rarioribus & minoribus ſpicis differt, & in via Riechana ad ſepes creſcit. 3. foliis eſt anguſtioribus, breuioribus, ſpicis inter duas priores mediis, quod Patauij locis humidis anno 1578. collegimus, & cùm D. Guilandino oſtendiſſemus, Iſchæmon Plinij cenſuit, quod non probamus: idem ſed per omnia minus anno 1579. Monſpeſſuli in humidis inuenimus, quod Gramen cyperoides nominabant. Et hæc ſunt, quæ de ſuo Gramine (vt in prod. vocat) 43. vel (vt in pin.) de Gramine cyperoide 9. ſiue ſpicis minoribus, minúſque compactis, author prodidit.

GRAMEN PARVVM SYLVATICVM, PANniculis forma pedum auium.

Caput CLXXXVIII.

NVmeroſas, ſed & prolixas habet fibras, tenues: *folia* multa, nonnihil aſpera, culmum ferè æquantia, qui dodrantalis, enodis, paniculas in ſummo gerit ruffas, partim culmo appreſſas, partim digitatim ab eo recedentes. Deſcriptio

Geneuæ obſeruaui in ſyluis. Idem reperi prope *Machon* in Burgundiorum montibus, florens Maij principio. Locus.

GRAMEN CYPEROIDES EX MONTE Ballon, ſpica diuulſa.

Cap. CLXXYIX.

FOlia ſubinde dodrantalia, & breuiora, pratenſis Graminis in morem anguſta: *caulis* triangularis, nullo articulo donatus, cubitalis & ſeſquicubitalis, paniculam diuulſam gerit in ſummo faſtigio, Cyperi minùs ſpecioſi, corrigulato folio ſubiecto, radicum fibræ graciles, contortæ. Deſcriptio

Lobel. Belg. Hiſt. pag. 19. & 20. kleyne waterwilde Galgaengras, *gramen cyperoides parvum aquaticum*. ſic & Icon. plant. 19. & Gerardo: Tabern. Hiſt. & Icon. klein waſſer cypergraß *gramen cyperinum paluſtre minus*. Synon.

C. Bauh. phyt. *gramen* 60. ſiue cyperoides paluſtre alterum. Eid. pin. *gramen cyperoides* 10. ſiue paluſtre maius ſpica diuisâ.

Gramen cyperoides obſeruaui in monte Ballon inter Gerarmegni & Lotharingiam cùm ſuis ſpicis menſe Auguſto. Locus.

GRAMEN PALVSTRE ECHINATVM.

Caput CLXXX.

GRamini paluſtri cyperoidi affine, cui tamen magnitudine cedit: ſummo *cauli* ſpicæ ad- Deſcriptio

nascuntur pauculæ, semunciam longæ, viridantes, triangularibus loculis minoribus, *semen* triquetrum quoque continentibus, muricatæ, quibus supereminet summum occupans fastigium, *imperfecta spica* russescens, longior ferè duplo, vix sextam crassitudinis partem æquans, mollis, meris squammulis contexta. *Radices* prorsum agit, nigricantes.

Synonyma. Hist. Lugd. pag. 1003. Gramen aculeatum. Lobel. Hist. Belg. pag. 16. Waters gras met stekende arengras. Eid. Ic. Plant. pag. 15. Gramen palustre echinatũ. Casp. Bauh. Phyt. *Gramen palustre aculeatum*: Eid. pin. *Gramen palustre aculeatum* vel *minus Germanicum*.

Varietas. Variat spicis longioribus, rotundioribus, sæpè in eadem plãta: Item, *Gramen palustre aculeatum Italicum* vel *maius*.

Geneuæ & Montbelgardi in paludosis occurrit.

GRAMEN MARINVM CYPEROIDES.

Cap. CLXXXI.

Descr. Crassiuscula *radice* nigra, obliquè profundiùs acta serpente, geniculata, fibris capillata firmatur, ex qua *caulis* surgit cubitalis rotundus, firmus, cuius cacumini insidet glomeratum, latius quàm longius, caput versicolor, partim album, partim ex nigro rubescẽs, cuius basi apposita tria folia caput superantia, porracea, albescentia, dura, palmaria: nullo vel sapore vel odore excellit.

Synon. Lob. in Adu. *Iuncus Cyperoides maritimus*, & *Gramen marinum cyperoides*: Eid. plant. Icon. p. 87. *Iuncus maritimus*: sic & Tabern. *Iuncus maritimus altus* Penæ. Hist. Lugd. pag. 1396. sine icone: Eid p. 1491. *Gramen maritimum Dalechampij*. C. Bauh. pin. *Gramen cyperoides 14. siue maritimum*.

In littoribus & arenosis Narbonæ & Gallo-prouinciæ prouenit.

CYPERVS IN GENERE.

Cap. CLXXXII.

Cyperus (malè Gaza apud Theoph. Gladiolum conuertit) in lacu Orchomenio prouenit, & vt reliqua radice numerosa adhæret, nam illa deorsum versus potissimùm vertitur, viresq, intendit, qua de causa vix hæc interit, & omninò genus eius vniuersum diuturnius est. *Radix* plurimùm in æqualitate à cæteris distat, quòd pars quædam crassa, carnosáque sit, quædam gracilis atque lignosa. Quin & germinatione generationéque refert: nascitur enim de ramaceo illo radix altera tenuis, iuxta latus: deinde caro rursus in eo conglobatur, ex qua sese *caulis* promit, qui æqualitatem quandam peculiarem sortitur, in quo positum germen est. In profundum quoque radices eodem modo demittit, quamobrem omnium maximè mori contumax, euellique difficilis est. Ei inter frutices, vt cæteris similibus palustribus harundinacea ex plantæ geniculis folia prodeunt. At verò odoris contraria fermè natura in loco est. Nam quamuis odoratus & siccas suapte natura sit, tamen viridis aut nihil olet, aut non æquè: sed eius etiã vigor intelligi debet. Sapor autem, aut odor, [hæc propter causæ cognationem inferre placuit] aut suauitas, qua eueniat ratione lege Theophr. de caus. lib. 6. c. 16:

Cypero, quem alii Erysisceptrum vocant, Dioscorides folia tribuit Porro similia, longiora tamen & graciliora, caulem cubitalem, aut etiam maiorem, angulosum, Iunco odorato rotundo similem: in cuius vertice folia parua exoriuntur & semen: radices autem subsunt, quarum & vsus est, oblongæ velut Oliuæ, inter se cohærentes, aut etiam, rotundæ, nigræ, odoratæ, amaræ. Nascitur in locis cultis & cœnosis. Optima est radix quæ grauissima est, & densa ac plena, ægrè fragilis, aspera, odorata, cum aliqua acrimonia. Talis autem est Cilicia & Syriaca, & ab insulis Cycladibus petita.

Bulborum generi quidam [autore Plinio lib. 21. cap. 17.] adnumerant & Cyperi, h. e. Gladioli radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul subacta. Non dissimilis est & quæ Thesion vocatur gustu aspera. Cæteræ eiusdem generis folio differunt. Mago & Gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Iulio mense toto secari iubet & radicem, tertióque die Sole siccari donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in tectum referri, quoniam palustrib. defectis nocturni rores noceant. Quidam (subdit Plin. cap. 18.) etiamnum vnum genus faciunt, Iunci trianguli, Cyperon vocant. Multi verò non dissecarunt à Cypero vicinitate nominis. Nos distinguimus vtrumque. Cyperus est Gladiolus, vt diximus, radice bulbosâ, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea in Phœnice. Cretico candor odórque vicinus Nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Aegyptio: nam & ibi nascitur. Discutit duritiês corporum. Iam enim remedia dicemus, quoniam & florum odorúmque generi est magnus vsus in medicina. Quod ad Cyperon attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum

bendum: quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos, eos fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirúmque tradit, Barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresque sic etiam fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibus cum oleo illitum non dubiè mederi. Cyperos Iuncus est, qualiter diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguísque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix Oliuæ nigræ similis, quam, cùm oblonga est, Cyperida vocant, magni in medicina vsus. Laus Cypero prima Ammoniaco, secunda Rhodio, tertia Turacio, nouissima Ægyptia, quod & confundit intellectum, quoniam & Cyperos ibi nascitur. Sed Cyperos durissima, vixque spirans. Cæteris odor & ipsis Nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ Cyperis vocatur, Zingiberis effigie: commanducata Croci vim reddit. Idem lib. 17. cap. 13. de germinatione arborum dicit, ocyssimam omnium Cyperum & Pseudo-cyperum inter frutices esse, eúmque protinus florere, seménque proferre. Et hi sunt loci, quibus de Cypero egisse constat, & cum eo gladiolum confudisse.

Et hæc fortè occasio est, quòd vagum & commune multis nomen sit Gladiolus. Nonnulli (inquit Hermol.) distinctionis gratia Cyperon pro Iunco triangulari, siue quadrato nominant. Non desunt qui Pseudo-Cyperum vocent Gladiolum, de quo Plinius inter ocyssimas plantas. Quadratus autem & angularis ad differentiam rotundi Iunci, quem Schænon Græci vocant, cognominatus intelligitur. Penultimam Cyperi quandoque diphthongo longam, quandoque vocali breuem Græci scribunt. Dicitur hæc & neutro genere Cyperum à Paulo. Habetur & Cyperus Indica, quam Plinius Cyperin appellat, etiamsi quibusdam exemplaribus Cypera legatur. Non possum non mirari quamobrem Laur. Valla Cyperum in Herodoto Siler conuerterit.

Cyperum Galliæ officinæ nominant: ast rura, referente Ruellio *Soucheti* nomine norunt, quod Iunio mense radicitus eruunt, digerúntque stipites in manuales fasciculos, quos priùs insolatos aceti imbre conspergunt, siccatósque frustatim tundunt, vt odoris gratia vestes interpositis commendent. Sunt qui censeant Cyperum hunc, quem Gladiolum in Theophrasto Theodorus vertit à Dioscoridis Cypero dissidêre. Verùm nusquam à priori finitione posita superiùs inuenitur desciscere, imò Dioscoridis placita firmare. Siquidem eius radix magna inæqualitate notatur, quòd pars quædam crassa carnosáque, quædam gracilis atque lignosa sit. Nonne vides radicis tenuitatem surculosam protinus in oliuaria tubercula verticillari? Radices in altum duci, euelli, moríque contumaces quis non videt? Quod si reliqua quæ sparsim à Theophrasto traduntur, prosequi libeat, inuenies huic nostro Cypero suffragari. Nam palustrem esse idem affirmat author, caule enodi, folio harundinaceo, tam terrenis quàm aquosis, vliginosísque prodeuntem: radice partim tenui, partim carnosa, neruosáque, quæ vnguentis expetatur, quæ non de Xiphio, id est, Gladiolo possunt audiri, cùm meritò debeat vnguentis abdicari, vt pote virus olens, vnde spathulæ fœtidæ nomen ei dederunt officinæ: námque suâ odoris grauitate lautiorum vnguentorum gratiam aboleret. Vides ergo horum dicta authorum in eandem herbam referri. Plinius alteri iudicio subscripsit, sed ferè suspicor eum dotes Cyperi cum Gladiolo confudisse, vagámque iis & communem nomenclaturam imposuisse. Cùm Theophrastus per ει diphthongum κύπειρον scripserit, cùm ad nos venit, aliqui e, aliqui i, ex vna retinuerant, Græci quandoque diphthongo, quandoque vocali breuem, penultimam scriptitant. Cypirum tamen Theophrasti, à Cypero Dioscoridis nullo discrimine separari docuimus. Galenus & Paulus in simplicium censu vnius tantùm meminerunt, non alioquin omissuri, si aliqua diuersitate secernerentur. Nec Plinio (qui in Gladiolo Apollodorum, in Cypero Dioscoridem, aliósque Græcos sequitur) Gladiolus à Cypero differt odore. Quare cùm mihi Græci omnes astipulentur, longe tutius fuerit vnum genus facere, neque discernere aut distinguere in Gladiolum, qui Cyperus dicatur, & Cyperum. De angulis Cyperi, grauis inter Autores discordia. Celsus quadrangulum Iuncum vocauit, Plinius Triangularem, Dioscor. angulosum, qui litem videtur diremisse, & vtriusque historiam confirmasse. Est non longè dissimilis radix, quæ vocatur officinis recentioribúsque Medicis Galanga, odore Cyperum quadantenus imitante: vnde multi herbarum coniectores Cyperum Babylonicam cognominent: *Et hæc Ruellii de Cypero est sententia.*

Plin. not.
Gal. & Paulo vnicus Cyperus.
Cyperus Gladiolus nullus.
Galanga dicitur à multis Cyper. Babylonicum.

Fuchsius depingit & describit Cyperum longum, sicuti Tragus, qui dicit hæc nomina κύπερος, κύπειρος, & κύπειρις diuersarum plantarum appellationes quidem esse: & tamen indifferenter à plerisque cypero longo attribui, qui à Dioscoride Aspalathum quoque & Erysisceptrum cognominatur, licèt & hæ appellationes ad alias quoque pertineant plantas. Hæc Tragus, qui quo modo dicat Aspalathum vocari cyperum nondum video, id non dicit Dioscorides.

Fuchs. & Trag.
Trag. redarguitur.

Sed his omissis videamus quid dicat Cordus, Plinius, ait, inter cyperum & cypirum differentiam facit, sed magno errore. Reuera enim nihil differunt: quare siue cyperum siue cypirum pronuncies, aut alicubi scriptum reperias, eadem erit planta. Est autem cyperus Iuncus odoratus, angulosus, triangularísue, à quibusdam etiam quadratus appellatus, sed malè admodum, non enim quadrangularis illi est, sed triangularis caulis. Eius autem duæ species: alter longas habet radices, is Græcis vocatur Cyperis, in pharmacopoliis verò cyperus Romanus siue longus: alter rotundas habet & sibi inuicem cohærentes radiculas, quem pharmacopolæ cyperum rotundum appellant: Græci autem simpliciter: Germani vtrúmque vocant **wilden Galgan**. h. e. siluestrem Galangam. Parciùs affertur ad nos longus cyperus. *Hæc Cordus.* Syluius & Matthiolus, sicut & alii, ajunt reperiri quadrangulum, quod Cordo contrarium est.

Cordus. Plinii error.
Cyperus quadratus nullus.
Contra Cordum.

Matthiolus, qui Cyperum longum depingit, hæc notatu digna habet. Tametsi vnum tantùm cyperi genus memoriæ prodiderit Dioscorides, cuius radices inter se cohærentes oblongas referunt Oleas, aut omninò rotundæ sunt: visitur tamen cyperus in pluribus Italiæ locis qui radicibus constat longis. Et nascitur hoc cyperi genus laudatissimum propè Timaui fontes, circumstantibus palustribus locis in Iaspidiæ finibus, Galangæ vocatæ persimile, non tantùm facie, sed etiam odore: commendatur etiamnum

Matth.
Cyperi duo genera contra Diosc.
Locus fecundi.

odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè Filipendulæ æmulis, sed non ob id illi fuerit præferendus quem Syria mittit: quandoquidem hic longè odoratior est, & subamarus, &c. Reperitur cyperus quandoque etiam quadrangulari caule, vnde non mirum, si quadratum Iuncū cum vocauerit Celsus lib.3.cap.21. Optimus defertur ad nos ex Syria & Alexandria Aegypti in cuius defectu Italicum supponunt Officinæ.

Cyper. quadrangularis.
Delectus.

Amato Cyperi tres species.

Consultiùs mea sententia esset [Amati verba sunt] si in præsentia cyperi tres species potiùs describerentur, quàm duæ tantùm, qùum reipsâ conspecta, ita esse comperiamus: nā altera species Iuncus est, folia Porri in parte decliuiori habens, longiora tamen & exiliora, in cuius cacumine minuta sunt, inter quæ semen exoritur: cui caulis cubitalis & maior inest, qui plerumque quadrangularis conspicitur, nam radices rotundæ, nonnunquam oblongis oliuis sunt similes, nigræ, suauiter olentes, & gustu aliquantulùm amaricantes: hanc verò *Celsus, verus Hippocratis imitator*, quadratum Iuncum appellauit, cuius in aquosis & palustribus plerumque nascentis radices, medico vsui seruantur: quibus vniuersa Hispania abundat, nec opus habet Syriacis, quas suâ voce præcipuè Salmanticenses *Auellanada* vocant: nec enim in Italia, præsertim Longobardia desunt, sed myropolæ parùm curiosi communioribus radicibus earum loco vtūtur, iis autem radicibus affinis cùm voce, tum figura, alia radix, quam vniuersa Lusitania iuxta ac Hispania *Iunca auellanada* vocant. Secunda autem species cyperi, vbique in aquosis comperitur foliis à prima non dissimilibus, caule tamen triangulari, cuius radices oblongæ, &c. Hanc Plinius triangularem appellauit Iuncum, cuius radices, Hispaniæ & totius Italiæ mulierculæ, aceto paratas, pro odoramēto ac suaui suffitu recondunt. Nec communiores officinæ alias præter has radices, pro vero cypero monstrant, habéntue, quum tamen illæ primæ, oliuis similes, à Dioscoride vt præcipuæ commendentur. Hanc verò secundam speciem nominari cupimus, cui veluti & primæ Dioscorides caulem, non quidē triangularem, aut quadratum inesse dixit, sed angulosum potiùs, vt nos cautos redderet, quod cyperus & triangularis & quadratus reperiatur. Item quod meliùs esset, triangulari illo, radices oliuis similes habente vti: quanquam & altero, pro uero dexterrimè vti possimus, prout hoc tēpore myropolæ continuò factitant. cyperi species, quam Dioscorides secundam facit, ex India ad nos vsque fertur. *Huc vsque Amatus.*

Iunci alteraspecies.
Iunc. quadratus Celsi.
Auellanada.
Locus.
Iunc. triangularis Plinii.

In seplasiis radices cyperi cognomine longi ostendunt, ex qua autem planta collectæ sint, mihi (inquit Cronemburg.) incognitum habetur, quandoquidem nemo hactenus eam aperuerit. Indubitatum tamen est, omnes selapsiarios illis radicibus vti. Sed dum hanc rem diligentiùs inquiro, & has radices per omnes qualitates examino, animus inclinat, vt ipsius cyperi germanas radices esse credam, ac prorsum eas, quas in Italia Matthiolus & Amatus nasci memoriæ prodiderunt.

Cyperi germanæ radices.

Monachi gloriantur se collegisse verissimi Cyperi Dioscoridis radices in Romano solo, ac etiam intus Romam. Eas quidem non excedere Olearum figuram & magnitudinem, & esse conuexas ad inuicem, folio mediante, sicut radices herbæ Filipendulæ. Nullam denique notam à Dioscoride positam deesse eis. Plantam etiam similiter conuenire descriptioni Dioscoridis, excepto quòd respectu alteriùs plātę, sc. Cyperi vsualis, hæc minor sit. Raro equidem Iuncum triquetrum supra binum palmum erigi. Supradictā autem cyperi vsualis plantam multoties vltra nonum palmum protendi. Huius igitur dictæ paruæ plantæ cyperi radicibus vtendum esse, cōtra communem vulgarem vsum. Et indubiè tenendum, hunc esse verum cyperum Dioscoridis: nec obstare quod in Italia sit parua planta, cùm & Dioscorides dicat caulem eius cubitalem esse aut maiorem. Verùm propterea non volunt asserere illum magnum seu vulgarem non esse cyperum. Quia licèt ab ipso Dioscoride & aliis authoribus non præcisè scribatur, habet tamen [exceptâ radice] omnes alias notas cypero attributas. Nec magnitudo eius facit aliquid: vt non sit cyperus. Fatentur enim ipsum esse cyperi speciem: sed à veritate formæ radicum ipsorum, alterum rotundum, alterum verò cyperum longum, appellandum concludunt: In vsum autem medicum rotundum magis commendant.

Cyperus Diosc. Romæ collectus.
Cy... vsua...
Cy... rot... &...

Anguillara, aliter ac alii, videtur existimare cyperum Theophrasti à Diosc. differre, cùm ait: cyperus tum ille qui descriptus est à Theophrasto, tum ille Dioscoridis, notissimus est in Italia. Vterque est in horto publico Patauino. *Hæc Anguillara.*

Dodonæus duarum specierum meminit nempe longi & rotundi. Quod ad rotundum attinet, nescio de quo loquatur, radicem non exactè describit.

Antidot. Florentinum meminit trium his verbis: Duorum generum in Italia reperitur: Vnum exiguum, cui radices Oleę similes: Alterum maius, cuius radices inæquales & contortæ. Hodie quæ ex Oriente adfertur melior est nostrate. *Hæc Collegium Florentinum.*

An... ro...

Cyperum (inquit Corn.) quem Celsus iuncum quadratum appellat, & Plinius triangularē, Diosc. simpliciter angularem dicit, & similem σχίνῳ. id est iunco rotundo ac odorato à Celso dicto. Nec cyperus alius à cypero est, velut Plin. ex Theophrasto putauit, qui tamen eandem quā Dioscorides descriptionem habet. Nec Galenus, nec Aetius, nec Paulus ampliùs quàm vnum cyperum agnoscunt: cyperis tamen priuatim radix cyperi dicitur. At cyperi species in India nascens Zingiberi similis, ea esse creditur, quæ tamen hodie Zingiberis radicibus ammixta reperitur, dum ex India illæ afferuntur, & per Italiam ferè, itémque in nostris Officinis Curcuma appellatur. Reperitur etiam inter Zingiberis radices allata, radix fulua, geniculata, ponderosa, acri admodum sapore, quæ Officinis Galanga appellatur minor: nam maiorem diximus esse Acorum: & hanc cyperi aliquam speciem esse Herbarii sagaciores coniectant, & Babylonicum cyperum appellant. *Hæc ille.*

De Cypero eiúsque speciebus, hæc Casp. Bauhin. in pin. κύπειρος aut κύπειρις, à radicis effigie, quæ pyxidulam aut vasculum pusillum imitatur, nomen accepisse videtur. Genera duo Dioscorides lib.1. recensuit: alterum radice rotundâ, quod Officinarum cyperus est: alterum Gingiberis effigie, quod in Officinis Curcuma dicitur.

Cyperus alius amarus, alius dulcis est: amarus, vel odoratus, vel inodorus: vterque vel rotundus, vel longus: dulcis verò vel angustifolius, vel latifolius est.

Κύπερος aut κύπειρος & ἐρυσίσκηπτρον Græcis: Latinis cyperus dicitur, Officinæ Latinum nomen retinent. Inter Diosc. spuria numeratur; Romani

No... ling...

ni uocant *Iunci radicem*, alij *Iuncum*. Germ. wilden Galgaet, & wollriechende eckete Bintzen, hoc est syluestrem galangam & iuncum odoratum angulosum (à caule nimirum) nominant. Gall. *Souchet*, fortè à radice quam Galli *Souche* vocant cuius vis & vsus est præcipuus. Arab. *Saberade*, Hisp. *Iuncia de olor*, & *Iuncia auellanada*, vt ait Matth. Amatus tamen dicit Salmanticces Pharmacopolas *Auellanada* vocare, & *iunca auellanada*.

Cyperi vetera genera nota nostro seculo sunt tria, præter Indicum, quæ cognita fuere Matthiolo, Collegio Florentino & mihi, Quorum 1. longus, Secundus quem rotundum nigrum Italicum vocamus, qui Dioscoridis videtur. Tertius est rotundus Syriacus magnus.

Cyperi autem nomine aliquot donantur plantæ, in primis cyperi genera, de quibus hoc capite agitur, cuius radices oblongas dicit Plinius vocari cyperida. Secundò cyperus Plinio quæ est xyphion & gladiolus de qua suo loco. Tertiò est cyperus in India Dioscor. de qua cap. de cypero Indico, apud Plinium cyperis dicitur cap. 18. lib. 21. Officinis *Terra merita*. Quartò cyperi nomine donatur Galanga, sunt enim aliqui qui cyperum Babylonicum cognominarunt, vt Ruellius & Syluius. Quintò est Pseudo-cyperus Plinio, qui an sit ex numero præcedentium vel planta diuersa difficile est diiudicare.

CYPERVS PANICVLA SPARSA SPEciosa.

Cap. CLXXXIII.

Radices importuno reptatu luxuriant, circa Monspelium: longæ, mox in Oliuares portiones extuberantes, atque ita continuatæ vt in Filipendula, odore grato, colore fusco: Culmi triquetri, bicubitales, hiati, quos à radice statim comitantur folia multa longa, pediculi palmares, & dodrantales, aut etiam vix vnciales, paniculæ plurimæ, diuisæ. Habent Seplasiæ cyperum longum, quæ nec ipsa nodis destituitur, sed qui minores sunt quàm Syriacæ, maiores quàm Creticæ, nec ita rotundi, sapore & odore suaui aromatico cum amaritudine. Hanc cum Monspeliana eandem autumo. Si figura non fuisset sculpta meliorem curassemus parandam.

Histor. Lugd. figuram titulo cyperi nostratis longi odoratioris posuit ex Lobelio: & præterea aliam pag. 991. à Matthiolo simpliciter nomine cyperi: vna meo iudicio sufficeret imago: nec duæ diuersæ plantæ exprimuntur.

C. Bauh. pin. *Cyperus longus odoratus* 1. siue cyperus odoratus longâ radice: & *Cyperus officinarum: cyperus radice gracili & surculosa* Theophr. *Cyperida*, Plinio. *Cyperus*, Matth. (qui & longum & rotundum vulgarem vna figura exprimit, vt & Lugd.) Ang. Fuchs. Tur. Lac. Gesn. cat. (cui & Iuncus angulosus) Cast. *Cyperus Romanus* siue *longus*, Cord. in Diosc. *Cyperus longus* (odoratior, interponitur in Ic. plant. pag. 75.) Lob. Adu. Eid. Obs. p. 40. & Hist. Lugd. *Cyperus longus*, Cord. Gesn. hort. Dodon. Camer. Tab. Ger. *Cyperi secunda species*, Amat. *Cyperus primus & maior*, Cæs. *Galanga sylu. longa*, Germanis.

Græci κύπειρον aut κύπερον: Ger. wild Galgant. hoc eo, galangam syluestrem, & wolriechende eckete Bintzen, id est, Iuncum odoratum angulosum, vocant: Belgæ wilde Galgaen, Galli *Souchet*. Quin & galangam Velcuriensem, quòd ibi multùm proueniat, Corn. appellat. Nomina linguarum

Cyperus noster longus, de quo loquitur etiam Fuchsius, nascitur in locis cultis & palustribus. In Germania non nisi cultus in hortis prouenit. Minuta folia in cacumine cum semine Iunio & Iulio mense producit. Dodonæus in Flandria tantùm in hortis reperit. Sed licèt asserant nonnulli cyperum in tractu Rheni gigni, Tragus tamen nusquam, quàm in hortis satum prouenire vidit. Matthiolo cyperi radicibus longis genus laudatissimum nascitur propè Timaui fontes. Commendatur etiamnum odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè Filipendulæ æmulis: sed non, ob id illi fuerit præferendus, quem Syria mittit. Longi, habitioris, odoratioris Europæi frequentior multò prouentus & vsus Septentrionalibus regionibus, vt Germaniæ, Belgio, Angliæ & Galliæ quàm Meridionalibus transmarinis: Lobelio & Pena testibus. Nos etiam cyperum quem descripsimus odoratum circa Monspelium variis in locis obseruauimus, vt iuxta urbem ad riuulum non longè à portu S. Gille ad sinistram cámque cùm flore mense Iunio, Obseruauimus etiam in hortis quibusdam vt Tiguri Gesneri, Paterniaci Io. Textoris Medici, Patauij, Geneuæ. Locus.

CYPERVS PANICVLA CRASSIORE minùs sparsa.

Cap. CLXXXIV.

Culmum tollit triangularem ad cubiti & sesquicubiti altitudinem, quē stipant *folia* graminea, striata, carinata, acuto dorso gibba: in culmi summitate folia duo aut tria breuiora, angustiora, oriuntur, quorum sinu *paniculæ* se explicāt fuscæ, *flosculis* pallentibus: *radix* è pluribus oliuaribus glandibus constat, colore foris fusco, intus albo, sub- Descriptio

ſtantia dura dulci: hiſce adnata compluſa filamenta, glandiúmque inter ſe connexus per filamenta fit, culmum craſſitudine æquantia: virens odore deſtituitur.

Synonyma. Lob.Obſ.pag.93.& Ic.pag.75. Plant.Icon. *Cyperus rotundus* vel *Iuncus anguloſus*: *Iuncus quadratus. Iuncus anguloſus* & *triangularis* Celſi & Plinii. Qui non deſcribit nec dicit cuius cyperi ſit figura, inodori vel odori, vel vbi viderit. Dodonæus de purg. nomine cyperi rotundi, vt etiá in folio figuram ponit: quæ videtur reſpondere cypero hîc à nobis deſcripto.

Caſp.Bauhin.pin. *cyperus rotundus odoratus* 3. ſiue vulgaris. *Cyperus*, Trago. Lob. Obſ.cui & *Iuncus quadrat.* Celſi. *Iuncus anguloſus* & *triangularis*, Plinio. *Cyperi prima ſpecies*, Ama. *Cyperus rotundus*, Cord.in Dioſcor. Geſn. hort. Dod. Lob.Ic. Lon.Tab. Ger. *Cyperus alter radice oliuari*, Cæſ.

Locus & Tempus. Montbelgardi ſuo nimio reptatu moleſta, florens Iunio & Iulio. Turnerus attulit nobis aliquando cyperum collectum Heidelbergæ, cum pulchris nodoſis radicibus, quem ſuſpicamur eundem cum eo quem deſcripſimus.

CYPERVS SYRIACA ET Cretica, rotundáue.

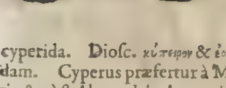
CAP. CLXXXV.

Deſcrip. Cyperus quam pro Syriaca accepimus Lugduni, delatam à Valerando Dourez ex Italia ad Theriacam, plerumque toroſa, ſolida, farcta, exteriùs ruffa, tranſuerſis liris ſeu Zonulis cincta, interiùs ex ruffa in album vergens, ſapore vegeto, etiam poſt annos triginta, acri & ſubamaro, Zedoariæ ſimili, ſed ignauiore: turbinata, vel globoſa, craſſis filamentis adhæſiſſe apparet.

Pro Cretica mihi data Lugduni cyperus quæ Venetiis: Valerando Dourez miſſa, radix Oliuæ minoris, rugoſa, foris nigra au fuſca, odorata aromatica & amara.

Synonyma. Hos Cyperos referimus ad Theophraſti, quorum meminit lib. 4.cap. 11. & l. 1.cap.8. & lib. 9.cap.7. & 16. Item cauſ.lib. 6.cap.16.&17. Plinius vocat cyperum genus Iunci triãguli, radice Oliuæ nigræ, & cùm oblonga eſt, vocat cyperida. Dioſc. κύπειρον & ἰουδισκηπῖον quorundam. Cyperus præfertur à Matthiol.quem Syria & pòſt Alexandria Aegypti mittit: quandoquidem longè odoratior & ſubamarus, in huius autem defectu Italicum ſupponunt officinæ.

Non adeò multi ſunt anni, à quo quidam horti Italiæ rariorem, rotundum vocatum, alebant, Lobeliúſque copiam duorum generum rotundi vocati ex Syriç emporiis Venetias aduchi videbat, ſcil. Dioſcoridis maiorem hûc & minorem rotundum.

Cyperi alterum genus Cæſalpini exile, palmi altitudine, numeroſis eſt radiculis, Oliuæ figura, media quadam fibra, tanquam filo, cõnexis, multùm odoratis: ſimiles radices afferuntur inter externa, longè craſſiores, exteriùs rubentes. Noſtrum cyperum (videlicet longum maiorem & minorem rotundum de quo hic) aliqua ex parte à Dioſcorideo differre patet, licèt viribus fortè non ſit inferior. Theophraſt. cyperum vocat quem Theodorus Gladiolum vertit. Plinius Cyperum differre putauit à cypero; quem Gladiolum eſſe inquit: vnde Theodori error.

Cyperus Hiſp. *Iuncia de olor*, & *Iuncia auellanada*, Luſit. *Iunca de Cheiro*, *Albafor*, Longobard. *Tricola* dictus Amato, eſt caule plærumque quadrangulari, radicibus rotundis, nonnunquam oblongis, oliuis ſimilibus, nigris, Cornelio.

Antidot.Florent.cyperi in Italia genus exiguũ, cui radices Oleæ ſimiles.

Lac. cyperis Oliuis ſimilis Romæ vulgaris: Item cyperus odoratior ex Syria & Alexandria.

Alpin. Aegypt. cyperus rotundus, Aegyptiis Hedueg vocatus, cui radices ſunt nigræ, rotundæ, magnæ Oliuæ craſſitudine, multæque vni radicis capillamento appenſæ ſimul cohærentes.

Hiſt. Lugd. pag. 991. cyperus peregrinus, ſiue Syriacus rotundus maior & minor.

Caſp.Bauhin.pin. *Cyperus rotundus odoratus* 1. ſiue *rotundus Orient.maior. Cyperus rotundus Hedueg Agyptiis*, Alpino. *cyperus Dioſcor. maior rotundus* Adu. *cyperus rotundus Orient. maior* vel *Babylonicus* Rauvv. *cyperus maior Syriacus*, Cam. in Matthiol. *cypero rotundo ſimilis* Cæſ. *cyperus rotundus cdoratus* 2. ſiue *cyperus rotundus Orientalis minor. cyperus rotundus minor* Adu. *cyperus minor creticus*, Cam.& Matthiol. Orientalis cortice eſt fuſco: Creticus verò nigro.

Loc. In lacunoſis paluſtribus, & cultis enaſcitur, vt in Cilicia, Syriaca & Cycladibus, autore Dioſc. cyperi minoris radicem duplo minorem eſſe ait Lob. Syriaca, quæ non modò è Syriæ montoſis humentibus, ſed etiam Illyriæ & Apuleiæ conſimilibus natalibus vbi ſponte prouenit, in Italiã fertur emitúrque magni. Cyperus rotundus niger in Nilo flumine atque in pluribus Aegypti lacubus vel locis paluſtribus copioſiſſimus eſt, teſte Alpino. Cyperi Syriaci radicem elegantem in naturalium noſtro theſauro adſeruamus ab Illuſtri Medico Patauino Hercule Saxonia miſſam, qui

qui idem pro singulari sua humanitate & munificentia pluribus aliis exoticis Gherlerum donauit.

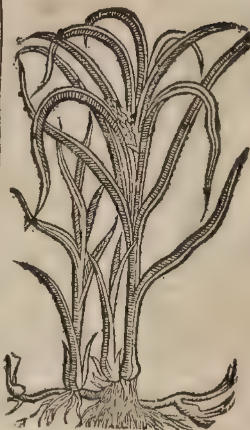
De huius viribus hæc Dioscorides : Vis ipsi est calefactoria, & aperiendi, vrinam ciendi. Calculosis & hydropicis potu auxiliatur , itémque à scorpione ictis. Est ad vteri perfrictiones, & fomentis adhibita prodest, menses ducens. Facit etiam ad oris vlcera & depascendo proserpentia arida trita. Miscetur & malagmatis calefactoriis. Narratur & alia species Cyperi in India. Cyperi radices maximè vsui sunt excalfacientes pariter & exiccantes absque mordacitate, autore Galeno. Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter vlceribus oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque prouocant. Cypero vis in Medicina Psilothri, vt refert Plinius, illinitur pterygiis, vlceribúsque genitalium , & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris vlceribus. Radix aduersus serpentium ictus, & Scorpionum præsertim, remedio est, vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, vt expellat eas. Vrinam cier, & calculos, ob id vtilissima hydropicis. Illinitur & vlceribus quę serpunt, sed his præcipuè quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Apud Ægyptios maximos ad medicinam vsus habent radices. Sunt verò odoratæ, atque acuti saporis. Hæ calefaciunt, exsiccant sine mordacitate, incidunt, attenuant, oráq; venarum aperiunt. Sed præcipuè ad vlcera oris: & pudendorum sananda familiarissimum ipsarum tum puluis, tum combustarum cinis, est remedium: ex ipsis paratum decoctum, vel puluis, stomachum, cerebrum, pulmones, vterum, neruos, articulos, aliquibus diebus sumptum, plurimùm calfacit, siccat, roborátque naturalem calorem: ex quo omnibus morbis à cerebri tum frigida, humidáque temperie, tum frigidorum humorum distillatione concitatis, hæ efficacissimum sunt auxilium: non minúsque stomachi cruditatibus, humiditatibus, flatibus, anhelitúsque difficultati, orthophnϾ, tussi, nec non hystericis omnib. mulieribus ex frigido, humidóque vtero effectis, aliísque morbis, ab iisdem vteri causis obortis, & articulorum doloribus. Familiare satis remedium ad suppressos menses eas esse ibi expertum est. Decocto ac puluere ad frangendum tum in renibus tum vesica lapidem, ac ad ciendam vrinam frequentissimè illi vtuntur, quod etiam non minùs in omnibus chronicis febribus ac aliis diuturnis morbis frequentant.

CYPERVS AQVATICVS SEPTENTRIOnalis Lobelio.

CAP. CLXXXVI.

Scrobibus item & riuulis ad Scaldæ amœnissima fluenta pone Nouam Antuerpiam vrbem iisdem foliis & iubata panicula prouenit. *Radices* nonnullas, sed paucas, teretes, oliuares, oblongiores instar Filipendulæ emittens glandulosas, gustu adstringentes, nulla odoris gratia. Lobel.

Lobel. Obs. pag. 40. Ic. p. 72. *Cyperus aquaticus septentrionalis* 1. *Cyperus aquaticus* Lobelii. Camer. hort. *Cyperus rotundus nigras inodoras radices habens.* Casp. Bauhin. pin. *Cyperus rotundus inodorus,* 3. siue *Germanicus.*

CYPERVS ROTVNDVS LITTOREVS inodorus.

CAP. CLXXXVII.

IN Angliæ borealis & Belgij fluminum littoreis lene fluentiúmque riuulorum , & maris alluionibus , Cyperi genus non inelegans, radicum longè latéque sparsa sobole multis & bicubitalibus implexarum filamentis cypero rotundo parium oritur. *Folia* angulosa , *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, nitidus , triquetrus, in quo racemosa iuba congesta. Gustu subadstringit, radix frigida & sicca odoris & saporis expers. Lobelius. Locus.

Synon. Lob. Obs. pag. 40. Ic. plant. 77. *Cyperus rotundus littoreus inodorus.* Hist. Lugd. *Cyperus rotundus inodorus Lobelii.* Cæsalp. *Pseudocyperus* , cuius herbam Noccum in Hetruria vocant. C. Bauh. pin. *Cyperus rotundus inodorus* 2. siue *Anglicus.*

CYPERVS LONGVS INODORVS SYLV. Lobelio.

CAP. CLXXXVIII.

NOstratis Cyperi altera species minor inodora, fermè neglecta, quam Theophrastini in

Helaetia miscebant suis quintis essentiis.

Synon. Lob. Adu. *cyperus longus inodorus.* Eid. Icon. pag. 76. *cyperus longus inodorus sylu.* Casp. Bauhin. pin. *cyperus longus inodorus* 4. siue *Germanicus.*

Locus & Tempus. Cyperus adulterinus Gesn. in aquosis Geneuæ circa *Arue*, florens mense Maio.

CYPERVS LONGVS INODORVS syluaticus, vel montanus C. Bauh.

Cap. CXC.

Descriptio. Radices habet oblongas geniculatas, rufescẽtes, *folia* plura, palmaria viridia, angusta, subaspera, ad principium membrana rufescente simul vestita: *caulem* hactenus nullum obseruauimus: In syluosis montosis humidis, vt in monte nostro Muteto prouenit.

Synonyma Hic cyperus *longus inodorus* 5. Casp. Bauhin. in pin.

CYPERVS GRAMINEVS.

Cap. CXCI.

Descript. Triquetrum cubitalis altitudinis *caulem* surrigit, quem *folia* comitãtur, eius imũ medio tenus ferè complexa, vbi à caule recesserunt, eius cacumẽ superantia, carinata, duplo Gramineis latiora, alioqui non ita dissimilia: summo caulis fastigio Miliaceæ in latum diffunduntur *paniculæ*, granis confertis iunci grauidæ, quorũ exortui folia subiiciuntur, inferioribus, nisi minora essent, similia. *Radix* fibrosa.

Synon. Lobel. in Adu. & Icon. Plant. pag. 79. cyperi *graminea* siue miliaceæ titulo ponit iconem, quæ non placet.

Hist. Lugd. duas dedit imagines, quasi di- [illegible] plantæ. *Iuncus latus* pag 988. & *cyperus Gramineus*, seu *miliaceus* Penæ p. 993.

Casp. Bauhin. pin. *Gramen cyperoides* 13. siue *miliaceum*: *Pseudo-cyperus* πολύκαρπος, Thalii.

Loc. Geneuæ, Basileæ & Montbelgardi frequenter & copiosè Maio mense florentem obseruaui.

MALINATHALLE THEOPHR. ET Anthalium Plinio.

Tit. Inter edules radices quas Aegyptus fert Malinathalles à Theophrasto connumerantur: ait enim lib. 4. cap. 10. Locis autem arenosis, haud procul à fluuio distantibus, nascitur in terra, quod Malinathalle (μαλιναθάλλη, Malinathalle Gaz.) appellatur, figurâ rotundum, magnitud. verò Mespili [μέσπιλου, sine nucleo, sine cortice: folia vt cyperus, κυπείρῳ, Gladiolus Gaz.] mittit.

Has easdem planè notas suo Anthalio Plinius lib. 21. cap. 15. tribuit, dicens: Anthalium longiùs à flumine nascitur Mespili magnitudine, & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi.

Mihi autem *Trasi* [de qua mox agemus] conuenire videtur cum Malinathalle, quod idem mecum sentiunt Cæsalp. Fab. Columna & Clusius. Contrarium verò tenet Bellonius, qui Malinathallen existimat esse *Melantzana* siue Mala insana, cuius opinio nec mihi, nec Dodonęo, nec Clusio probatur. Nos de Malis insanis agemus l. 34.

Dodonæus ait Malum quod vocant Aethiopicum cum Malinathala non conuenire. Idem sentit & Hist. Lugdunen. & meritò vt iudicauimus l. 34.

HABALZELIN SIVE GRANVM Alzelin Veteribus.

Cap. CXCII.

D Habelzelin granum est pingue [inquit Serap. cap. 337.] Ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, & album exteriùs, & habet bonum saporem & defertur ex terris Barbariæ. Auicennæ granum *Alzelin* est boni saporis, & oritur in partibus Hersur.

S Habalzelin porrò esse *Trasi* existimant Bellunensis, Matthiolus, Montuus, Gesnerus, Alexander Bened. Lobel. & Pena, Rauvvolffius, Fumanellúsque. Negant Guiland. & de Trasi paulò post agemus.

Matthiol. scribit Guiland. Aethiopicum Piper cum Grano Zelin confundere: Gesnerus verò Guilandinum *Croni* vel Piper Nigrorum cum *Alzelin* commiscere: vide Hist. n. g. l. 5.

TRASI.

Cap. CXCIII.

D Non simul depositis in terra vuida radicum bulbulis mihi enatũ est *Trasi*, *foliis* quidem luxurians cyperinis, acuto dorso triquetris, minoribus, nec adeò stringenti infestis: verùm nec caulem quem triquetrum aiunt, neç paniculas quas Cyperinis proximas asserunt, produxit: bulbuli verò cyperi modo circularibus Zonulis præcincti, paruam æquant Auellanam candida dulci

dulci, compacta, vesca carne, ex radicum fibris penduli.

An verò *Trasi*, Theophrasti sit μαλιναθάλλη, sicut & Anthallium Plinij (quod ego quidem teneo) Lectoribus examinandum relinquo. Meam opinionem à Cæsalpino confirmatam inuenio, & postea etiam à Clusio. Bellun. huius meminit in fine Auic. de nominibus Arabicis vocans gramen *Alzelen* vel *Allezen*, Venetorum *Dulcighini*, & alio nomine Arabico *Hal Alzizi*. Iul. Scaliger huius mentionem fecit, dum ait ἀναχίδνα falsò putarunt esse eam, quam terrestrem Zizipham vocat vulgus. Namque in nostrati agro ea sunt Chamæzizipha.

Cord. in Obs. sylua, Herbam radice Nucis auellanæ figura & quantitate (ita enim vocat *Trasi*) suspicatus fuit, esse xyphion Theophrasti, aut Ornithogalon, aut *Moly* siue *Myle*, cùm tamen nec vlli plantarum à Veteribus denominatarum respondeat.

Matthiol. in Epist. ad Fallop. Oloconitis Hippocr. non est Trasum, quod Veneti *Dulcighinum*: perperàm Guillandinus contendit contra Bellunensem Granum Zelim apud Serapionem non esse *Trasum*: Æthiopicum Piper cum grano *Zelim* confundit, perperàmque Bellunensem impugnat: Facultates Grani Zelim Auicennæ respondent Dulcighino. Idem in Dioscor. *Trasi* saporis dulcedine castaneis proximè accedentes, sunt radiculæ figura ac forma persimiles sericinis Erucis, quæ feruenti balneo elixę contrahuntur, dum serica stamina inde mulieres conglomerant. Folia farragini similia, cuius radicibus Trasi cohærent: Has verò satis repræsentare videntur radices illæ, quas Doronicos vulgus Officinarum nominat. Et in Epit. Trasi ita Veronensibus appellati, Venetis *Dolzolini*: folia in cacumine mucronata, cyperi modo, quem quidem planta tota plurimùm imitatur. Caules enim edit cubitales & angulosos, in quorum cacumine folia exiliora in stellæ modum radiantur, inter quæ flores spectantur spicati subfuluescéntesq;. Radices habet numerosas, è quibus globuli dependent bulbosi, oblongi, subrubescentes, Fabarum magnitudine, etiam grandiores, alba dulcíque intus medulla, scabro putamine. Matthiolus olim Iconem ponebat in qua nulli caules nec flores, ea figura est minùs artificiosa, potiss. quoad radices: in epitome postea & aliis commentariis mutata est icon & descriptio, additíque sunt caules & descriptio non ex autopsia, sed fortè ex icone aut descriptione missa per Calzolarium, quam bene relinquimus iudicio Ioh. Ponæ Pharm. Veronensis.

Amatus in Diosc, cyperò affinem ait, & in vniuersa Lusitania ac Hispania *Iunca auellana* vocari refert, significantiùs tamen Iuncum Auellanam.

Parum abfuit quin παλινῳδίαν meditaretur Guillandinus *Mamiras* apud Paulum, & Holoconitim apud Hippocr. non modò diuersorum generum plantas denotare, verùm etiam vtramque vocem ab Italorum Dulcichinis (quæ Veronenses *Trasi* & *Trasci* vocant, Genuenses Ziziphas terrestres, Hispani Iuncum Auellanam, Arabes *Habbaziz*) discrepare. Est idem autor Dulcichina βολβοκάστανον dici non posse. Nihil tamen obstare contendit quominùs Dulcichinum *Mamiras* dici possit. Ridet autem Bellunensem, qui Dulcichinum ab Auicenna Granum *Alzelin* vocari asserit. Tandem asserit Holoconitin Hippoc. non dissidere à Dulcichino.

Dulcichinis siue Trasi minoris in Africa vbi vocantur *habalzelim* vocatis, & ab aliquibus in Italia Iuncus Auellana, quem Amatus Venetiis vendi scribit ex Æthiopia aduectum, Græcè Schœnocaryon nomen finxerit Gesn. hort. Idem hæc ait ad Guilland. inter Epist. Matth. Dulcichinum Oloconitim Hippocratis negabas: nunc verò coniugas: dubitaui ego possit ne idem Bulbocastanon dici, nunc verò tecum sentio non esse: assertam à te veram Tralliani lectionem assentior. Tu Dulcichinum Mamiram esse affirmas, ego nego. Item Bellunensis Granum alzelei &c. Alex. Benedictus idem sentit, tu contradicis. Ego Dulcichinum Granum alzelim esse sentiam, Croni vel Piper Nigrorum cum Grano Alzelin contra Serapionis sententiam confundis: Oloconitis Hippocr. non est Dulcichinum. *Ges. contra Guilland.*

An Leri cap. 13. *Trasi* intelligit cùm ait: Syluestribus Americæ est genus fructus quem vocant *Manobi*, in terra proueniens Tuberum modo & filamentis cohærens, nucleus non maior satiuis Auellanis, eiusdem saporis, cinerei coloris, cortice non duriore quàm Pisorum: an folia & semen proferat, licèt sæpiùs comederim, non obseruaui: nec recordor. In margine *Manobi* species Auellanæ (*noisette* Gall.) proueniens in terra. Multùm similitudinis habet hæc radix cum *Trasi*: an eadem affirmare non audeo.

Bellonij Obs. lib. 2. cap. 25. *Dulcegum* Italorum, siue *Dolceguini*, in Hispaniæ Valentino agro *Iuncia abellanada* vocata, cum *Malinathala* Theophrast. & Plinij, multis notis conuenire videtur Clusio.

De Dulcichino (vt vocat de purg. & Histor. Lat. in fol.) hæc scribit Dodonæus. Dulcichinum cyperum rotundum refert. Folia etenim eius arundinacea, oblonga, dorso eminente, triangula, cyperidis similia, caulis angulosus & iuba similiter respondent, omnia tamen breuiora ac minora, à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè conformes, sed tamen aliquantò oblongiores, dependent globuli, veluti exigui bulbuli, specie articulati, colore exteriùs ruffescente, interiore verò carne candidi, sapore grato, dulcíque & castaneis proximò. Stirpem ipsam nostra ætas Dulcichinum, & radiculas *Trasos* siue *Tragos* appellat, aut Trascos. Cyperi species est, sed dulcis, Theophrasto, vt satis apparet, non incognita. Libro siquidem de causis septimo. Cyperi radices inter dulces atque edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod procul dubio, non de alio, quàm de isto, accipi potest: aliorum siquidem cyperorum radices amaricant & minimè edules sunt. Non desunt tamen, qui Trasos istos Arabum Medicorũ Habalzelin siue Granum Zelin esse constanter existimant, quod tamen veritati parùm consen-

rancum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus siue Grana connumeratur, nequaquam autem inter radiculas. Serapio quidem sic habet. Habelzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, & album interiùs & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna cap.303. Ex quibus, quòd inter hæc discrimen sit, palam fit. *Hus vsque Dodonæus.* Dodonæus cudit suam desc. ad iconem Matthioli, ex eodem asserens, quod non vidit: duas icones habet, vnam sine caulibus, quæ placet: alteram cum caulibus & floribus ex Matth. minùs artificiosam: cyperum esse dulcem Theophrasti asserere nondum possumus, nec etiam negare esse Habalzelin: non satisfacit nobis argumentum eius.

Lobel. in Adu. vocat Trasi Recentiorum, Afrorum *Hab-al Zelin*, & *Trasi* Veronensium [vt etiam Obs. pag. 4. & 42. itémque Ic. pag. 87.] statuens, cyperis congeneres, indéque cognomine cyperos esculentos.

Cæsalpinus refert aliquos agri Veronensis *Zizolas* terrestres vocare, cyperi genus hoc vulgò *Trasi* vocatum, quo Doronici radices adulterant.

Inter edules radices quas Aegyptus fert *Malinathalles* à Theophrasto connumerantur. Ex cuius textu Plinius mutuatus pro μαλιναθάλλη, Anthalium transcripsit: quod græcè ἀνθάλιον scriberetur, ex ἀνά, & θάλλω, vel ϑάλλω compositum, quod est regermino, parum distans à verbo μαλιναθάλλη, quod ex μάλα aduerbium, & ἀναθάλλω conflatum est, significátque valdè regermino, quod etymon proprium est huius plantæ, quæ radice vnica sata se propagat, innumeráſque producit, authore Columna.

Nos assumpsimus iconem Columnæ, cui flores, quos negat Pena ferre, dicens potiùs esse cyperi cum Trasi prouenientis Veronę. Clusius exhibet iconem sine caule & flore, quæ nobis placet.

Trasi nostrum vel esculentum cyperum Dulcichinum à Guillandino vocatum, collocat Pona inter plantas, quæ nec caulem, nec florem, vt nec semen etiam producunt.

Synonyma. Casp. Bauhin. apud Matthiolum putauit esse cyperum radicibus dulcibus Theophrasti, quam sententiam videtur retractare in pin. dicēs: *cyperus esculentus* 1. siue *cyperus rotundus esculentus angustifolius* σχοινοειδέστερον, Gesn. hort. *Trasi* Matthiol. Cast. Cæs. Lugd. Frag. *Herba radice magnitudine Auellanæ.* Cord. Obs. *Iuncus Auellana*, Ama. *Trasi Veronensium*, Adu. Lob. *Dulcichinum* Gesn. hort. Guil. Dod. *Holoconitis Hippocr.* Fabric. *Cyperus dulcis Theophr.* Cam. Tab. *Cyperus esculentus*, Ger. *Malinathalla* (quasi valdè regerminans) *Theophrasti Aegyptiorum, & Anthalium Plinii* Dalechamp. in Plin. Cæs. Colum. *Margarita Aegyptia, Autore libri Aristotelis de plantis*, Dalechamp. in Plin. *Trasi folio cyperi.* Clus. in Garz. *Habaz zeloniæ. Habel assis Tripolitanis*: siue *Gramen al zelen Arabum*, Rauvvolff.

Autorum dissensus. Plantam hanc nec caulem, nec florem, nec semen producere, sed sola radicum propagatione conseruari, Gesnerus lib. de hort. & Pona in suo Baldo affirmant. Contra Matthiol. Dodonæus, Lob. Columna cum flore pingunt, & Cæsalpinus, caules, folia & semen cyperi, & Fragosus flores spicatos aliquantùm flauos, tribuit.

Locus. [illegible] propria Veronensis est, nullibi enim in tota Europa, præterquam apud nos spon[illegible] prope vi-

bem ad meridiem autore Pona. In Aegypto coli radicem quam Itali *Dolcegum* nuncupant, testatur Bellonius. Clus. frequentem reperit in agro Valentino in Hispania. Rauvvolfhus scribit Tripoli venalem in officinis proponi ex Aegypto delatam. Planta germinat Vere & Aestate. In fluminis Athesis seritur sabulosis, vt tradit Alexander Benedictus. Autumno bulbuli leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi.

Vires. Trasi cremore pectoris & laterum vitia expurgantur, quo fit vt tussientibus opem non modicam præstent, tunduntur enim, macerantúrque carnium iure, deinde per linteolum exprimitur cremor, quem etiam venereis potionibus miscent Recentiorum nonnulli: Sunt, vt experientia compertum esse, & ex dulcedine coniici posse, scribit Matthiolus in calfacientium & humectantium genere, sed flatus quodammodo gignunt. Excalfaciunt quidem & humectant ordine primo, leniunt, læuigant, emolliunt, Veronenses pro bellariis vescuntur. Capiti non mediocriter conducunt.

TRASI MINORES.

CAP. CXCIV.

Descr. De herba tota certi nihil adferre possum, at radices rotundiores minoréſque quàm Trasi vulgaris Veronensium, mediocris Pisi magnitudine, foris rugosæ, nigriores, intus albæ, dulces, sapore eodem cum Veronensium Thrasi.

An Gesn. hort. *Dulcichini* & *Trasi* minores in Africa vbi Habalzelin.

Anno 1539. accepi Trasi minores, missas à Carolò Paludano sub titulo *fructûs ex capo grati esus* & postea anno 1598. ab eodem cum inscriptione Trasi Indici.

CACERAS TRASIVM MODO NAscens, folia Iridis luteę.

CAP. CXCV.

L. Inuenitur in India *radix* Trasiũ modo ipsis terræ viscerib. nascens, quę deinde per siccitates *cauliculum* emittit dodrantalem, *folia* simul implicata, virentia, Iridi luteæ aquaticæ siue Gladiolo similia. Dehiscente per siccitates terra exilit Tuberum modo, deinde siccata castanearum saporem refert, non siccata autem ingrati saporis est: *Caceras* illic vocant, vt Gar. Arom. l.2.c.23. prodidit.

Sy. Casp. Bauhin. pin. *cyperus esculentus* 2. siue *cyperus rotundus esculentus latifolius.* *Caceras*, Garziæ addit Clus. in notis, μαλιναθάλλα Theophr. *Caceras* in Goa, Frag.

PAPYRVS NILOTICA.

CAP. CXCVI.

Cùm nobis incognita hæc sit, nec vnquam visa, placuit in ea pertractanda eum ordinem obseruare, quo ab ipsis autorib. est manifestata. Non corticis igitur, siue libri, cui inscriberetur, vt quidam putarũt est Nilotica, siue Aegyptia Papyrus, sed plantæ magnitudinis speciosæ admodum, cyperi similis, effigie, natalibus, etiámque nomenclatura Aegyptia, qua in regione secus

fluenta in Nili palustribus. adolescit, nec è profundo emergit, sed tantùm è vadosis frutescit, non procul à ripis, vt etiam diuina pagina narrat Mosen diuinæ spei & elegantiæ delicatulum puellum à matre inuita eiectum propè Nili ripam inter Papyros, vnde diuinitùs iussu filiæ Pharaonis eductus, indéq; *Moses* vocatus, quasi *aquis ereptus*, fuit. Niloticam Papyrum, vnde & qualem describunt Theophrastus & Plinius aduectam, hortíque Pisani totius oræ Thyrrenæ, longè amœnissimi & ruris stirpibus ditissimi inquilinam factam vidi & florentem legi beneuolentia Professoris in Academia Pisana Andreæ Acroariæ Cisalpini, quo etiam hortante nonnullos stolones Papyri & aliarum rariorum plantarum Gesnero misimus: quarum oblectatus peregrina elegantia, vt erat incomparabilis modestiæ & eruditionis, non ita multò pòst literis gratulabundis hæc significauit. Rarum spectaculum sui mihi præbuerunt stirpes duæ munera tua rarissima, quarum illam Papyrum Niloticam vocas, altera, mihi tecum ignota est: sed nec illam nouissem, nisi tu monuisses esse Papyrum Niloticam è Pisano horto lectam. Plinio videtur gemina Ægyptia & Babylonia, ex qua præparantur acu chartæ diuisæ in prætenues, sed quàm tenuissimas philyras. Tua verò an sic possit parari nescio: Plinianæ premuntur prelis plagulæ & secernuntur scapo nunquam plures quàm vicenæ. Plurima quæ ibi habet Plinius non assequor, nec cum Theophrasto conferre vacat, sed pervelim scire cuiusmodi tuæ sint folia, & an non cyperus sit, ac cùm nostrum opus in lucem exibit curem depingendas, ac tibi acceptas feram.

Neutiquam mirum doctiss. Gesnero visam esse cyperum, cùm illi sit congener & simillima: verùm elegantior multò est, Iunceo harundinaceóve triquetro caule, medulla farcto tomentacea, quæ tusa glutinísque in speciem subacta ducebatur in bactreas Papyraceas, quæ mutuò sibi appressæ folia crassiora conflabant scribendo apta, quemadmodum etiamnum fit ex laciniis linei panni contusi & in candidum gluten redacti. Medulla verò vtebantur ex præcepto Antiquorum, quemadmodum hodie Chirurgi Itali linamentis & turundis ex medulla Sambucina aut spongiæ paratis, quò suis poris meliùs saniem imbibant, suáque qualitate desiccando fistulas latiores faciant, quod factitari solitum meminit Dioscorides. Stipitum numerosorum proceritas, læuis, nitida, surrecta senûm septenúmve interdum cubitorum, quibus, nuspiam nisi ad imum folia insunt cyperi aut Sparganii repanda: radices autem arundinaceæ, fibrosæ, quas in Ægypto erutas afferebant, non illic ortas, propterea quia semine caret, tametsi floribus est perquàm speciosis & luculentam in ambitu cæsariem effigiantibus: numerosis, gracilibus thyrsulis denso & æquabili comarum stipatu, & apicibus prominentibus, Ferulæ in modum collectis, non vt cyperi sparsis, quos circa ortum ambiunt radiatim, sita folia, multò minora illis, quæ sunt ad imum, vti in cypero. Idcirco verisimile fit hanc veram Theophrasti esse, & Papyri descriptionem apud Plinium geminam esse, sed mutilam, éque duabus diuersi generis Papyris confusam, nempe ex Ægyptia hac & ex Babylonia, cuius etiam alij Scriptores meminerunt. Nam vt nomen & res indicat, Theophrasti Papyrus non alia est, quàm Dioscoridis, quæ notissima omnibus fuit, ex qua præparabantur chartæ, & vtilissima Medicis ad ora fistularum diducenda, nempe medulla, vt superiùs ostendimus, etiamq; è Iuncea medulla hodie fieri scimus, nam ipsam chartam non esse, sed medullam, indicio est, quòd Dioscorides dicat cinerem crematæ Papyri, præstantiorem esse quam è charta, & ipsos stipites neutiquam inscrifinibus aut fistulis solitos, sed medullam, propter commoda quæ recenset Dioscorides. *Ideoque* aut vsum tum funium, tum chartæ obscuriùs Plinius tradit, cùm dicit, texuntur omnes tabulæ madente Nili aqua, quod de funibus quis fortè interpretetur. *Et mox*: turbidus liquor vim glutinis præbet, cùm primò supina tabula schœdæ illinitur longitudine Papyri, quæ potuit esse segmentis, vtrinque amputatis: transuersa postea crate peragitur, premuntur deinde prelis & siccantur Sole plagulæ, atque inter se iunguntur, quæ medullæ gluten in chartas duci solitum innuere videntur. At vbi in Euphrate circa Babyloniam nasci scribit, non eandem videtur describere, sed eundem vsum habere chartas, quæ diuisæ acu in prætenues, sed quam latissimas, philyras præparantur. Quare & hæc ista folia admodum lata, quibus metæ saccharatæ adferuntur passim inuolutæ ex Austrinis trans Æquatorem Insulis vocari possunt Papyraceæ, quemadmodum olim etiam folia Palmæ & aliarum arborum, quibus poterat quippiam commodè scribi, tamen non esse germinam certum est. Quapropter consultius est, vbi defuerit hæc nostra Papyrus, cinerem parare ex cyperi vulgaris, aut Iunci magni aquatici medulla vtendum ad de pascentium vlcerum rabiem feram compescendam.

Papyrus, quam *Berd* Ægyptij vocant, Alpino est planta fluminis Nili, binis aut pluribus caulibus rectissimis supra aquam septémve cubitis assurgens. Cauliúmque in fastigiis scapus innumeris capillamentis, longis, rectísque contextus, cernitur. Foliis quoque constat multis, rectis, ensiformibus, typhæ aliquatenus similibus, triangularibus, ac mollibus. Chyrurgi foliorum medulla vtuntur, ad vlcerum ora dilatanda. Ex scapíque combusto cinere, recentia vlcera curant, qui etiam maligna augeri (si sæpe aspergatur) non finit. Ex scapis recentibus aquam distillant, ad oculorum suffusiones, caligines, ac obscuritates maximè proficuam.

Casp. Bauh. pin. *Papyrus 2. Biblios vel Syriaca*, siue *Siciliana*. *Sari*, Theophrasto. *Biblios secundo*, Eustachio, *Papyri altera species, quæ Papyrus in Sicilia*, Guilland. *Papyrus*, Cæs. *Nilotica*, in Adu. & Ic. p. 79. Tab. Ger. *Papyrus Aegyptia*, Penæ, Histor. Lugdun. Synon.

GRAMEN SPICATVM CVM PERI- carpiis paruis rotundis.

CAP. CXCVII.

Descriptio SVrectis est crassisque *folijs* Phalangii similibus. *Culmus* verò sesquispithameæ longitudinis, *spicā* gerit instar Plantaginis. Lob.

Lob. Teut. & Ic.Plant. p. 16. Zeeghe ærentgras, *Gramen marinum spicatum*: Clus. Pann. *Gramini montano spicato simile in maritimis Flandriæ frequens*, vulgò Suden appellatum. Tab.icon.& Hist. *Gramen aquaticum spicatum*, Gearhe wasser graß / Hydragrostis. C.Bauh.Phyt. *Gramen* 68. & *Gramen spicatum alterum maritimum*. Eid. pin. *Gramen iunceum & spicatum* 17. siue *Gramen spicatum alterum*.

Locus. Copiosè in Zelandia nasci ait Lob. in riuulorum ripis locisque aqua irrigatis: Vidimus apud fratrem Casparum missum Norimberga.

GRAMEN TRIGLOCHIN.

Descriptio GRamen triglochin ex capite pendulis fibrosis complicatis *radicibus* nititur: *culmos* tollens nudos, enodes iūceos, cubitales & sesquicubitales, interdum locis squallidis palmares ferè: *spicam* à medio gerunt summo tenus: longā serie flosculi turbinati, formâ ferè capitulorum Pyrolæ, delapsis primulùm floribus, nō item magnitudine: quos excipit series mucronatorum *fructuum*, qui acumine cōtinui, inferiùs spectante, in triplicem barbulam alati, instar tridentis sagittęúe, dissiliunt. *Folia* ab radice orta culmos comitantur palmaria & dodrantalia, perangusta, plana.

Synonyma Lobel.Belg. Ander zee oft zeelandesch ghe- arent gras. Ic.Pl. *Gramen marinum spicatum alterum*. Tabern.icon.& Hist. Bintzengraß 4. *Gramen iunceum* 4. & iunceum spicatum gedȝhret Bießgraß. Camer.hort. *Gramen marinum spicatum alterum* Lobelii. Maius cuius pictura est apud eundem, ad lacus salsos nascitur circa Halam Saxoniæ. Minus verò in pratis latioribus & humectis circa Lipsiam, quod inter Calamagrostis species Tragus depinxit.

Casp.Bauhin.phyt. *Gramen* 67. Eid.pin. *Gramen iunceum spicatum* 16. seu Triglochin: *Calamagrostis* 2. Trago, icon Calamagrostis 4. Hist. Lugd. *Carex minus*, Lon. *Gramen mixtum ex Iunco & Gramine*, Thal. *Gramen marinum spicatum*, Ger. *Gramen triglochin Dalechamp*. Lugd. *Gramen iunceum* 4. vel *Spicatum*, Tab.

Hist. Lugd. iconem habet meliorem, quoad fructum, quàm Lobelius, at flores Tragus rectiùs exprimit, vt & Tabernamontanus.

Inuenitur inter Spiram & Heidelbergam, in pratis locisue aliis humidis.

HYACYNTHI PARVI FACIE Gramen triglochin.

CAP. CXCVIII.

OBlongum habet comatúmq; *bulbū*, Allii Alpini in morem, simplicem aliàs, aliàs multiplicem, à cuius imo demissis fibris radicatur, *folia* tenuissima, glabra, palmaria, interdum maiora, tria, aut quinque, statim à radice oriuntur: *cauliculus*, duriuscul. teres, gracilis, nudus, enodis, inter folia surgit, palmaris & sesquipalmaris: longam gerens spicam *flosculorum* luteorum, [nisi fallit in sicca plā ta color] exiguorum, è quorum medio protenditur stylus longiusculus, ita vt cum eo flos referat rudimentum capituli Pyrolæ delapsis floribus: hinc stylus ille satis longo nixus pediculo triquetrus apparet, inque tria spicula superiùs cohærentia, subtus dehiscit, quo modo in Gramine trisulco seu triglochine est obseruari.

Lo[cus] In squalidis quibusdam locis maritimis Narbonensis Galliæ, & supra Admirabilem illum Gari fluuii Pontem trigeminum, eruit Gener H.Cherlerus Iunio.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM densè stipatum.

CAP. CXCIX.

D[escriptio] RAdice & foliis est Graminis marini spicati Zelandici similibus, duris & rigidis. Cuius culmi

mi spicas gerunt Iunci aquatici. Alioqui maritimo gramine haud melius est aut vtilius.

Lob. Hist.B. p.17. Teutsch dick Graßken/ Teutsch dick bieß Grasken. Et Icon. pl. pag. 17. *Gramen iunceum marinum densè stipatum.* Tab.Hist. *gramen iunceum* 1. Binzgraß 5. Et Icon. *gramen iunceum aquaticum minus.*

C.Bauh.phyt. *gramen* 72. siue *Iunceum tertium*: Eid.pin. *gramen iunceum spicatum* 11. siue *gramen iunceum foliis & spica Iunci minus* : *gramen iunceum marinum Gerardi.*

Ad littus Midelburgicum reperiri refert Lobelius ihn Cambs heymer heyden & in superiori comitatu Katzenelebog.

GRAMEN IVNCEVM EX MONTE Baldo.

CAP. CC.

IMum culmum amiciunt *folia* pauca, dura; cæteroqui nudum, enodem, dodrantalem, glomeratum è glumis candidis capitulum summo cacumine gestantem, cui ad basim subiecta bina foliola acuta, aduersa, alterum altero longius, parùm tamen semunciam superans. *Hæc ex sicca*: sic autem describit Frater in prod. Radice est parua, fibrosa, circa quam folia bina, ternáve sesquipalmaria: culmus iunceus, læuis, enodis, & nudus, pedem superans: cuius summo capitulum instar Phalaridis squamosum in apicem desinens, ex albo leuiter rufescens, insidet, cui vtrinque foliolum rigidùm subiicitur, quorum longius, vnciam superans, deorsùm vergit, alterum quod triplo breuius, rectà effertur.

C. Bauh. phyt. *gramen* 75. siue *iunceum montanum*, gramini maritimo Dalechampij in multis conueniens, vtpote caule & capite: Eid. in prod. *gramen* 36. In pin. *gramen iunceum* 12. siue *montanum capite squamoso.* Prouenit in montis Baldi summitatibus.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM CAPItulo squamoso C.Bauhini.

CAP. CCI.

GRamini huic 37. in prod. vel, vt in pin. vocat, gramini iunceo 13. siue minimo capitulo squamoso, capillares sunt *radiculæ*: *folia* pauca, capillacea, vnciarum ferè duarum: inter quæ *culmi* vnciarum quatuor vel quinque exurgunt, in quarum ferè summo capitulum vnicum minutissimum squamosum rufescens, cui culmi apex supereminet:

In aquosis circa Altorffium Noricorum, vnde D.Doldius misit: & Francofurti ad Oderam prouenit. Locus.

GRAMEN IVNCEVM MINIMVM ALTErum eiusdem.

CAP. CCII.

GRamen hoc 38. in prod. in pin. verò gramen iunceum 14. siue minimum alterum, à priore differt potissimùm capitulis, quæ & summo cauliculo insident, & squamosa non sunt: in fossis Patauinis, aquâ defluxâ, reperitur. Synon. cum descriptione.

GRAMEN IVNCEVM MINIMVM MARItimum C.Bauhini.

CAP. CCIII.

TOta planta dodrantem non superat, cespiti similis, ex cuius singulis radiculis, singuli cauliculi exurgunt, foliolis capillaceis paucis cincti, qui exiguis vtriculis donantur, gramen hoc 39. in prod. in pin. gramen iunceum 15. siue minimum maritimum in Zelandiæ maritimis, ad oppidum Gous, D.Gillenius collegit & transmisit. Descriptio. Synon.

GRAMEN SYLVATICVM PARVVM tenuifolium, rigidiusculum.

CAPVT CCIV.

RAdice protuberat ab vno principio multiplici [autore Tabern.] fibrosa: foliis angustis, vulgato gramini similibus, sed plùs firmatis, solidis, densò ordine stipatis. Culmi procedunt ex his plures, tenues, rotundi, ac duntaxat spithamei. Spicæ in horum sublimitate molles, capillares, subrufescentes. Descriptio.

Tabern. Hist. & Icon. Gramen syluaticum primum: Gramen nemorosum. Germ. waldgraß/ Buchß od Boschgraß. Ital. *Gramen syluaticum* Angl. weddegraß. Belg. Boschgraß. Ger. *Gramen syluaticum.*

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 28. siue *nemorosum primum*: Eid. pin. *Gramen nemorosum glabrum* 3. siue *Gramen nemorosum spicâ rufescente molli.* Synon.

In humido vliginoso & arenoso solo colligitur. Locus.

GRAMEN SYLVATICVM III. TABERN. paruum, tenuifolium, cum spica aculeata.

CAP. CCV.

RAdix ab vna origine multiplex, exigua, filamentis referta: *folia* angusta, in acumen ab- Descriptio.

cuntia palmum medium fere longa: ex his oriuntur *calami* nouem aut octo tenues, aphylli, æquales spithamei. Horum fumitates occupant *spicæ* paruæ, aculeatæ.

Synonyma Tabern.Hist. & Icon. *Gramen syluaticum* 2. siue nemorosum, waldgraß 3. Ger. *Gramen syluaticum minus*.

Casp.Bauhin. Phyt. *Gramen* 23. siue *nemorosum alterum*. Eid. pin. *Gramen nemorosum glabrum* 4. siue Gramen nemorosum spicis paruis asperis. Variat hoc latiore folio in dumetis & angustiore in pratis.

Locus. Locum cum præcedenti eundem adamat.

HOLOSTIVM MATTHIOLI IVNCVEM.

Cap. CCVI.

Descriptio Matthiolus Holostium vocauit plantulam in palustribus obuiam, palmum aut sesquipalmum altam, coliculis frequentibus, tenuibus, nonnihil rubentibus, & in ramos plures diuisis: *folia* acuta duas aut tres vncias longa, angusta: *floribus* secundùm ramulos, adeóque & in extremitatibus crebris, succedunt vascula pusillum *semen* russum pellucidum claudentia. *radices* subsunt capillaceæ.

Synon. Si Lob.in Ic Plant.p.18.per Holostium Matth. eandem intelligit, quam Matthiolus plantam, meliùs placet Lobelii figura. Matth.suam plantã non describit.

Matthiolus mutata priore sententia in postr. comm.editione Holostium exhibuit pictum, nullà adiectà aut figuræ, aut virium declaratione, inquit H.Lugd. pa...

Gramen ὁλοστεον videtur Thalio ea plãta, quam Lobelius ... Holostii Matthioli insigniuit.

Tabern.icon.& Hist. *Gramen bufonium*, Krotengraß Germ. Paddegraß. Hand.& Brab. Todegras Gall. *Herbe aux crapaux* ... *Crapaudine*. Eid.Hist. *Gramen iunceum* 6. Ger. *Gramen iunceum*.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 84. siue ὁλοστεον ... : Eid.pin. *Gramen nemorosum glabrum* 5. siue Gram. nemorosum caliculis paleaceis: duplex repens & erectum.

Passim pratis muscosis, aliisque putridis ac humentibus locis prouenit.

GRAMEN HOLOSTEVM ALPINVM minimum C. Bauhini.

TOta planta vncias tres non superat: foliis capillaceis, vncialibus: cuius culmis capitula paleacea insident, copiosè in Heluetia in S. Bernardi monte minore prouenit. Gramen hoc in pin.nemorosum glabrum 6. siue Gramen holosteum alpinum minimum, 46. in prod.

GRAMEN SPARTVM PLINII, SIVE Sportularum Ficuum.

Capvt CCVII.

SPartũ Latinorum & Plinii (inquit Clus.) à Sparto Græcorũ frutice differens, herba est graminea, *folia* proferens, numerosa, tenuia iuncea, viridiáque, cubitalis longitudinis ex eadem radice prodeuntia, quæ, dum nouella sunt, latiuscula cõspiciuntur, & interiore parte canescẽtia, successu verò temporis contrahuntur & conuoluuntur, fiúntque iuncea, dura, flexibilia tamen, & marginibus ita coniunctis, vt vix rima appareat, nisi di... Inter hæc *caules* exiliunt ... ... pedalis longiores, qui Vere & Æstate paruam arundinaceam paniculam ferunt, simili propemodum cum illa ratione florẽtem: deinde oblongum *semen*, vt nonnulla Graminis genera: *radicibus* ... fibrosis ... perennibus, e quib. multe simul ... planæ contiguæ, ... modo, vt interdum vna planta, siue multarum simul congestarum plantarum culmus, duorum pedum spatium, vel etiam illo ampliùs in ambitu occupet.

Fuit hoc Spartum post Theophrastum Græcis notum, ... Plinius lib.24.cap. ... quo quæsitum proponit, num Genista, Græcorum Spartium sit, de quo Homerus dicit, Nauium Sparta dissoluta. Cui breuiter respondet, certum esse, nondum eo tempore Africanum vel Hispanum Spartum in vsu fuisse, vt credendum sit, Genistam Græcorum Spartum esse, nostrum verò Spartum illis ignotum esse, nec de eo vllam posteritati reliquisse memoriam.

Hermol.coroll.771. Spartum alterum in Hispania & Africa funibus natum, *Leurca* siue *Lygea* dictum ab Athenæo. Amato Spartium aliud à Genista. Dodon. frum. Spartum herba à Plinio

lib.19.cap.2.descripta. Lac.Spartum vulgare, differens à Genista. Clus. Spartum herba 1.

Lob.in Aduers. *Spartium* vulgò *Elpho Hispanica Iuncea*, vulgi *Funispartion*, an *Linospartion* Antiquorum? Eid.Obs.p.45.Ic.plant.pag.88.*Spartum Plinii*, Clus.

C.Bauh.phyt.*gramen* 3. siue *gramen sparteum* 1. Eid.pin. *gramen sparteum* 1. siue paniculâ comosâ: *Spartum Plinii Clus.* Lob. & H.Lugd. *Spartum herba*, Dod. *Spartum Plinii* 1. Tab. & Ger. *Iuncus Ibericus* siue *Hispanicus*, Dalech. in Plinium: λινόσπαρτον Theophrasti.

In Bætica regione Hispaniæ parte, præcipuè regno Morsiensi nasci tradit Amatus: veluti in Algarbia apud Lusitanos, Aphricæ contermina. Frequens nascitur, authore Clusio, collibus arenosis inter Vaëna & Alcalal-Real, atque aliis Bæticæ locis: sed omnium abundantissimè ab initio Granatensis regni, siue Bæticæ limitibus, vsque ad Murgim vrbem, vulgò *Murgia* dictam, vt non sine causa totus ille tractus Veteribus appellatus sit *Spartarius campus*, quo etiam noua Carthago, vulgò *Carthagena*, vrbs maritima continetur: hæc etiam à nonnullis Spartaria cognominata est, ob Sparti (vt credibile est) eo agro nascentis abundantiam. Nascitur & Valentino regno, atque illud quidem superiore longè vberius & lætius.

Porrò, Sparti vsus, inquit Plinius, multa post secula cœptus est: nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hispaniæ intulerunt. Herba est hæc (Iuncus Ibericus, siue Hispanicus, ἀγανθὴς, ἄκαρπος, ἄφυλλος, ad nexus tantùm vtilis Dal.) spontè nascens, & quæ non queat seri, Iuncúsque propriè aridi soli, vni terræ dato vitio. Námque id malum telluris est, nec aliud ibi seri aut nasci potest. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes, facésque, hinc calceamina, & pastorum vestis, animalibus noxium præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos vsus laboriosè euellitur, cereatis cruribus, manibúsque tectis manicis, conuolutum osseis ligneísve conamentis. Nunc iam in hyeme vix. Facillimè tamen ab Idibus Maiis in Iunias: hoc maturitatis tempus: Vulsum fascibus in aceruo animatum (adunatum) biduo, tertiò resolutum, spargitur in Sole, siccatúrque, & rursus in fascibus redit sub tecta, Postea maceratur aqua, marina optimè, sed & dulci si marina desit. Siccatúmque Sole iterum rigatur, si repentè vrgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur vt fiat vtile, præcipuè in aquis maríque inuictum. In sicco præferunt è canabi funes. At spartum alitur etiam demersum, veluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpolis, rursúsque quàm libeat vetustum nouo miscetur. Verumtamen amplectetur animo, qui volet miraculum æstimare, quanto sit in vsu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, aliísque desideriis vitæ. Ad hos omnes vsus quæ sufficiant, minus XXX M.pass. in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minúsque in longitudinem esse reperientur, longiùs vehi impendia perhibent. *Hæc ille natur.hist.lib.19.c.2.* Virgæ (inquit Amatus) huic ad summum cubitales sunt, solidæ, ad frangendum difficiles, vinculorum vsui præcipuè, ex quibus cordæ, funes, Cameli & nauium ornamenta parantur: nec minùs in ipsa Algarbia & Bætica regione, ex isto Sparto, infinitus sportularum & corbium calasthicorum numerus, pro deferendis ficubus, & passis, aliísve mercibus ad vniuersam Germaniam, Prussiam, & Bohemiam, Galliam & Scythicam fiunt, hodie verò Spartum hamato ligno conuolutum eradicatur, veluti quoque Plinij tempore, osseis, ligneísve conamentis euellebatur. Spartum eodem in vsu nunc est apud Hispanos, referente etiam Clusio, quo fuit Plinij tempore. Nam ex crudo & exsiccato tapetes seu aulæa, storias, corbes, rudentes, alióśque funes conficiunt; corbes etiam illi in quibus ficus, & vuæ passæ aduehuntur, ex Sparto contexti sunt. Sed ex illo aquâ, instar lini, macerato, deinde siccato & tuso, calceamenti genus, quod ipsi *alpergates* appellant, paratur, funes etiam & alia subtiliora opera. Præfertur autem id quod Valentino regno crescit.

GRAMEN SPARTVM 2. CLVSIO.

CAP. CCVIII.

Spartum herba alterum Clusij nascitur Murciano regno, humidioribus præsertim locis, superiore tenerius, cuius valdè rarus est vsus, vt quod storiis aut huiusmodi operibus conficiendis minimè sit idoneũ, plurimus autem eius vsus in eâ regione, ad lineos saccos, quos lectis substernant, implendos, vt nos stramine vti solemus, quoniam molliore, tenuioréque sit iunco, quàm primum: paniculam fert breuem, & pericarpio quodam, siue membranaceo folliculo inclusam: vti Narcissorũ & similium ferè flores. Descriptio

Lobel.Hist. Belg.p.122.& Obs.p.45. *Spartum alterum Clusii.* Eid.plant.icon.p.88. *Spartum Plinii & Clusii alterum.*

C. Bauh. pin. *gramen sparteum* 2. siue *paniculâ breui folliculo inclus.: Spartum alterum Plinii*, Lobel. Hist.Lugd. Tab. & Ger. Sparti herbæ alia species, Dodon. Synon.

Nascitur eodem quo superius illud ad multa vtile, modo: paulò tamen maturiùs flores producit nam Martio suis floribus onustũ legebat Clus. Locus. & tempus.

SPARTIVM SPICATVM, PVNGENS Oceanicum.

CAP. CCIX.

Spartum herba 3. siue Oceanicum aut maritimũ Clusii, nonnullis, Galliæ, Flãdriæ que locis & aggeribus illis sabulosis, Oceano obiectis inuenitur, *Halm*, ab incolis, præsertim Flandris vocatum: quod, priori Hispanico non valdè dissimile est, sed multò maius & rigidius, cruribus eorum, quibus per eos aggeres sine ocreis iter est, permolestum: pungunt enim & cutim penetrant eius folia. Crescit eodem modo quo superiora; magis tamen latè serpit Graminis modo: *Spicam* autem fert Secalis pænè instar: eius vsus, Descriptio

vt latis ſuis ceſpitibus & valdè confertis, atque obliq, ſpargentibus ſeſe radicibus, arenam firmiorem reddat, & colliget in aggerib., ne tam facilè marinis vndis & fluctibus eluatur, & faciliùs reſiſtant tēpeſtatibus, qui in Oceano crebræ.

Ex Plinii l.19 cap. 2. ac lib. 24.c. 9. oſtendi poteſt Geniſtā & Spartium diuerſas eſſe plátas, quanquam obſcurè vtramq; herbam diſcernat, ac dubia prorſus fide tradat: tamen priori loco per Iuncos aculeatos, ſiue virgas, longas, ſine foliis, eas omninò intelligere videtur, quas Holandi Oceani magni accolæ, ob vrgentem dānoſúmque maris impetum, atque inundationem, arenoſis montibus inſerunt, ne validiori arena vento promptè defluat aut diſſipetur. Plinius montes his operiri, in citerioris Carthaginenſis Hiſpaniæ portione, ſcripſit. In Holandia Helm vocant, quaſi Galeam. Hanc omninò pinxiſſe Dioſcoridem lib.4.cap.139. arbitratur Cronemburgus. Sed quo modo ad Dioſc. Spartum referri poſſit non oſtendit.

Cronemburg. Spartium Holandicū

Synonyma

Caſp.Bauhin.Phyt.*Gramen* 114. Eid. pin. *Gramen ſparteum* 3. ſiue *ſpicatum, foliis mucronatis longioribus*, vel *ſpicâ ſecalinâ*. *Spartum tertium*, Cluſ. Hiſt.Lugd. *Spartum herba* 3. *maritimum*, Cluſ. Hiſt.*Spartum noſtras*, Lob.Obſ.p.45. Ic.89. Hiſt. Belg.pag. 123. *Spartum* 5.& *Plinianum* 3. Tabern. *Spartum Anglicanum*, Ger.

GRAMEN PENNATVM, ALIIS
Spartum.

Cap. CCX.

Deſcript.

PRætenuia è rad. capillatis germinant folia dodrātalia: *Alia* ſuperiùs teretia, inferiùs plana: inter quæ ſurgentes *culmi* in criſtam ſeſquipalmarem lanugine mollicea, vtrinque plumatā, contortámque, deſinentes. *Spartum herba* quintum, ſiue Auſtriacum pennatum, non in locis aurâ marinâ afflatis (autore Cluſ. Pannon. & Hiſt. poſt.) natum, ſed procul à mari, procul ab arenoſis illis aggeribus, ſpontè etiam creſcens. Habet verò id *folia* pedalis longitudinis, gracilia, viridia, numeroſa, plana initiò: ſed quorum limbi tandem coëunt, Iunci modo læuia, teretiáque fiunt, Sparti Hiſpanici foliorum inſtar, quibus nō multùm abſimilia ſunt, ſed minora & graciliora: inter ea *culmi* exeunt graciles, foliorum faſtigiū non ſuperantes, qui *ſpicam* ferunt aliis diſſimilem, ſed tribus aut quatuor oblongiuſculis granis, longa contortáque cauda inſignitis duntaxat conſtantem, quæ in dodrantalem, imò pedalem, interdum veluti penulam, tenuioribus alarum auis illius *Mamucodiatæ* ſiue paradiſi vulgò nuncupatæ, pennulis fermè reſpódentem, deſinit: *radix* ſubeſt è multis capillamentis gramineíſque fibris compoſita, Hiſpanici Sparti radicis inſtar.

C. Bauhin. Phyt. *Gramen* 118. ſiue *ſparteum* 8. vel *pinnatum*: Eid. pin. *Gramen ſparteum* 11. *ſiue pennatum*: *Spartum Auſtriacum*, Cluſ. Pann. *Gramen* 9. *vel iunceum* Dod. *Gramen pinnatum Dalechamp*.Lugd. Variat iuba colore: eſt flauo, & etiam candido.

In aridiſſimis tumulis, apricis, lapidoſíſque prouenit. Abundè hoc genus, ut teſtatur Cluſius, naſcitur in monte Badenſibus thermis imminenti, totáque illâ catenâ montium qui inde ad Danubium vſque procurrunt, præterea ad ſyluulam Lachn aliiſque apertis & Gramineis locis Auſtriæ & Vngariæ: ſed omnium vberrimè in Viuario illo Neapoli Auſtriacæ vrbi contiguo, in quo vberiùs lætiúſque prouenit. Semen maturum Iunio, vel læuiſſimo auræ flatu excutitur, atque cum ſua pennula paululùm volans, vbi decidit, ſtatim per Gramen irrepit & terrâ ſe condit.

GRAMEN SPARTEVM VARIEGATVM,
Caſp.Bauhini.

Cap. CCXI.

GRamen 33. In prod. *Gramen ſparteum* 12. ſiue *variegatum* foliis eſt quatuor vel quinque vnciarum, rotundis, variegatis, quorum alternatim pars vna viret, altera rubet: quod primo Vere in Franckenhuſiis montibus copioſè reperiri, D. Iungermannus anno 1602. ſcripſit, & colorem cultura mutare monuit: Spartique nomine, ſolùm folia, miſit.

SPARTVM MARITIMVM SIVE
Oceanicum latifolium.

Cap. CCXII.

IN ſabuloſis collibus Walcheræ & Hollandiæ, inquit Lobelius, reperitur Spartum. Vnum ſpica, radice, magnitudine, ſemine aceroſo, ad Spartum tertium Cluſii proximè accedit. Diſcrimen in ſolis eſt *foliis*, quæ pulchra Frumentaceis & Graminis ſtriati ſulcati foliis latiora, coloris glauci.

De hoc ſcribit Cluſ.Spartum herba 4.Batauicum ſiue Oceanicum 2. à tertio maritimo ſiue

Oceanico

Oceanico primo, minimè differt tota plantæ forma, radicéique sub arena condendi, latéque spargendi licentiâ: eius tamen spicæ breuiores videntur & Phalaridis potiùs quàm Secales paniculas imitari, id Bauhinis, quibus valdè familiare iisdémque vsibus seruit quibus Oceanicum primum, etiam *Halm* dicitur.

Icon apud Clusium, quæ eadem cum Lobeliana, monstrat magnam differentiam à priore Oceanico, in quo folia angusta pinguntur: verùm respondet descriptioni Lobelij. Eid. dicitur in H. Belg. p. 133. & Icon. plant. p. 89. *Spartum nostras alterum.*

C. Bauh. phyt. *gramen* 114. siue *Spartum* 4. Eid. pin. *gramen sparteum* 5. siue *spicatum latifolium: Spartum* 6. vel *Plinianum* 4. *Tabern.*

GRAMEN ÆGYLOPS, BROMOIDES Tabern. longissimis aristis.

CAP. CCXIII.

Radice est multiplici (vt autor est Tabern. fibrosa, ex qua numerosum emergit agmen *foliorum* paruorum angustorum iunceorum. Inter quæ terni vel quaterni assurgunt *culmi* tenues cubitales aut sesquicubitales, qui in summitate *spicas* gerunt glumis auenaceis similes, sed aristis acutis & longis, quæ ex membraneo folio, velut vtriculo spicam inferna parte complectente, prosiliunt, & in vnum tantùm vergunt latus. Glumæ verò *seminum* sunt vacuæ. Decidentibus verò aristis & ipsa sicca cum glumis suis in iubam è tenuibus cirrhis contextam, instárque lini pansam dehiscit, tandem vanescit tota.

Tabern. hist. *Aegylops* 4. *Bromoides* u. haberwacht. Icon. *Aegylops Bromoides* (sic etiam Gerardo) Nadelwacht.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 107. *siue Festuca longis aristis.* Eid. pin. *gramen Festuca* 15. siue *Festuca longissimis aristis glumis vacuis spadicei coloris.*

Arenosis gaudet locis & sicciorbus pratensibus: potissimùm verò in viis inter VVormatiam & Frankental Palatinatus ciuitatem obuium esse testatur Tabernamontanus.

SPARTVM PARVVM LOBELIO.

CAP. CCXIV.

DVras crassásque *fibras* demittit: *culmi* numero plures, ima parte foliorum circumiectorum voluminibus crassescunt, alioqui fili instar tenues, enodes, dodrantales, quos à medio ad summum vsque conscendunt; altera duntaxat

parte erúpentes, eodémque vergentes, *glumæ* duræ, tenues, longiusculæ: *folia* vbi stipulam non ampliùs inuoluunt, admodum tenuia, & ferè rotunda, trium, quatuórve vnciarũ lõgitudine: accepimus apud D. Vldaricum Chelium, Medicum Argentinensem ex plantis Agerianis siccis.

Lobel. Histor. Belg. p. 124. & Ic. plant. pag. 90. klein *Spartium* van desen landen. *Spartum nostras paruum.* Tabern. Spartum 7. vel Plinianum 5. Synon.

Casp. Bauh. phyt. *gramen* 117. siue *gramen sparteum* 7. Eid. pin. *gramen spartium* 6. *siue Iuncifolium.*

GRAMEN SPARTEVM PRIMVM TABERnæmontani.

CAP. CCXV.

GRamen sparteum primum (inquit Tabern.) *radice* nititur fibrosa, longa: *folia* rigida, tenuia, pedalia, neruo medium percurrente: *culmi* cubitales & altiores, teretes, læues, foliis multis amicti: *spica* digitali longitudine, interdum longiores, colore fusco obscuriore. Descriptio

Tabern. Hist. *gramen sparteum primum* pfrimen graß das erst. Icon. *Iuncispartium.* Synon.

C. Bauh. phyt. *gramen* 115. *siue sparteum* 5. Eid pin. *gramen sparteum* 4. *siue spicatum foliis mucronatis breuioribus, Spartum Anglicum* 2. Ger. tit.

Vberi prouentu, Tabern. annotante, nascitur in squalidis locis inter Hertzogenbusch in sabuletis, variisque aliis Brabantiæ locis. Locus.

GRAMEN SPARTEVM BASILEENSE CApillaceo folio, C. Bauhini.

CAP. CCXVI.

EX *radice* fibrosa, *culmi* plures exurgunt, qui statim in folia capilli instar angustissima, in acumen molle fastigiata, palmum sæpe, pedémve altiora, absumuntur: nec paniculam, nec spicam obseruauimus. Tota planta insigniter viret, & ex multis plantis simul iunctis cespes constituitur: in paludibus Michelfeldæ prouenit Gramen hoc Sparteum 7. siue Basileense, folio capillaceo, vt autor in pin. vocat, vel, vt in prod. Gramen 29. Descriptio

GRAMEN SPARTEVM MINVS, VEL HOlandicum, C. Bauh.

CAP. CCXVII.

GRamen hoc 30. vt in prod. vocat, vel, vt in pin. Gramen sparteum 8. siue minus, vel

Holandicum pro *radice* fibras tenuissimas albas habet: *folia* copiosa, capillacea, pallida, triũ quatuórue vnciarum, inter quæ culmi tenuissimi, palmo altiores, vno, alteróue internodio donati, & penè nudi efferuntur, qui paniculam pallidam diuulsam sustinent: & communiter plures cespites constituunt. Nomine sparti Holandici ex sylua Hagana D. Weckerlinus misit.

GRAMEN SPARTEVM MONSPELIAcum folio capillaceo minimum, eiusdem.

Cap. CCXIIX.

Synon. Descriptio

RAdicem habet Gramen Sparteum 9. siue Mõspeliacum capillaceo foliò minimum [vt ab autore in pin. vocatur] pro 3. in prod. descriptum, ex fibris albis, oblongis, capillaceis compositam, *folia* capillacea, vncialia: *culmos* tenuissimos, nudos, trium quatuórue vnciarum: paniculas paruas ex locustis minimis compositas & per maturitatem rufescentes: quod Monspessuli in agris æstiuo tempore reperitur.

GRAMEN SPARTEVM SETAS EQVINAS referens Casp. Bauh.

Cap. CCXIX.

Synonyma Descriptio

HOc [quod in prod. 32. est : in pin. verò Gramen spartum 10.] album est, & ex *radice* alba, setarum instar, *folia* cubitos quatuor longa producit, quæ forma & tenuitate, & robore caudam equinam eiúsque setas referunt: ex quibus Iauç insulæ incolæ tapetia texunt. Cuius fortè mentio fit in C. Clusii curis poster. sub Herba, *Sparto Hispanico non absimili*. Sic ex Insula Virginea, arboris cuiusdam cortex candidissimus, in pili tenuitaté diuisus adfertur, è quo incolę pãnos texunt: hunc corticem à D. Gillenio, Gramẽ verò à D. Saltzmanno accepimus.

GNAPHALIVM TRAGI, SIVE IVNCVS Bombycinus.

Cap. CCXX.

Descriptio

Gnaphaliũ Trago. Linum pratense.

IMplexis fibris radicatur, iũcos tollens rectos enodes, foliosos, in quorũ summitate è bifori vagina, longis lentísque pediculis appenduntur paniculæ tomentosæ, candida bombycũ opera & mollitie præstantes.

A Trago inscribitur Gnaphalion, & Mattẽflachs/ h. e. Linum pratense, & Wisen wollen, id, est, Lana pratensis cognominatur, statuitúrque Iuncei Graminis genus. Eiusdem cum Trago opinionis est Cornarius.

Tabern. icon. & Hist. *Gramen tomentosum, Linum pratense, Linagrostis, Erioschœnus, Linoschœnus* Angl. Waterlecke & Medowe woulle. Fland. & Brab. Syde Biese volckbiese / Quispelbiese / Mattensplachs vndt wattenbiese. Germ. flachsengraß. Errant qui Dioscoridis Gnaphalium faciunt.

Gesn. de stirp. coll. vocat simpliciter Mattẽflachs: In catal. pl. appellari censet Alopecuron, & Frumentum caudatum à quibusdam, quæ opinio nobis non placet.

An Plinius lib. 19. cap. 1. de hoc ait: Aegyptii quartum Lini genus Orchomenium appellant. Fit è palustri veluti Arundine duntaxat (Fit è palustris arundinis foliis, vel duntaxat Dalech.) panicula eius.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen 122. siue tomentosum.* Eid. pin. *Gramen tomentosum 2. siue Gramen pratense tomentosum panicula sparsâ. Gnaphalium* Diosc. Trag. *Typha* Diosc. Ang. Iuncus bombycinus, Adu. Lob. icon. pag. 87. Obs. pag. 44. *Gramen eriophorum*, Dod. *Linum pratense*. Gesn. coll. Icon. *Gnaphalion Tragi*, Hist. Lugd. pag. 116. *Pseud. linum*, Cast. icon. *Gramen iunceum lanigerum* Thal. *Gramen tomentosum, & Linagrostis* Tab. *Gramen tomentarium*, Ger. Nonnunquam contractis pediculis tanquam pappus conspicitur.

Geneuæ prouenit in vliginosis pratis quà itur *Cologni*, cum suo tomento Maio. In valle Griesbachiana vbi fontes acidi, abundat. C. Bauhin. obseruauit Basileæ propè Michelfeld. Plerisque humidis & desertis Brabantiæ & Germaniæ locis, huiuscemodi Gramen reperitur: præsertim Iunio ac Iulio mensibus, quando ex ipsis iunceis stylis lana candicans dependet.

Vi pollet adstringente & condensante, quare in vino nonnulli decoquunt, propinántque alui profluuio, ac colica ab eadem causa exorta laborantibus, vires vlteriores & facultates nos latent, Tab.

IVNCVS ALPINVS CVM CAVDA leporina.

Cap. CCXXI.

CRebros ex paruis *radicibus* surrigit *culmos* dodrantales, interdum cubitales, striatos, *foliis* propter terram stipatos, quæ & ipsos culmos aliquousque inuoluunt, alioquĩ Iuncea folia in stylum exeunt acutum, paulloque supra radicem rufescentia, sæpe in fibras como-

comosas fatiscunt: cæterùm singuli culmi in turbinatam caudam, canescentibus tomentosis squammis, compactilem, fastigiantur, mollitie holosericum prouocantem: radicatur denique fibris aliquàmmultis, fragilibus.

Casp.Bauh.phyt. *Iuncus* 10. siue *Schoenolaguros*, missus à Fratre Io.Bauhino nomine Iunci alpini cum cauda leporina: Eid.in prod. *Iuncus* 7. siue *capitulo lanuginoso*: Item pin. *Iuncus capitulo lanuginoso* 3. siue *Schoenolaguros*, à capitulo haud multùm leporum caudæ dissimili.

Prouenit in monte cundo Ribeßatoe ex fonte acido S.Petri Maijo, eodémque mense in procelso monte, itinere Griesbachiano, *Dornstet* vrbem Ducatus VVirtemb. versus.

IVNCVS ALPINVS BOMBYCINVS.

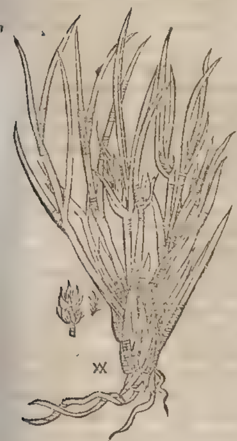
Cap. CCXXII.

QVi C.Bauhino in prod. *Iuncus* 8. in pin.verò *Iuncus capitulo lanuginoso* 2. siue *alpinus bombycinus* est, ei ex radice aliorum Iuncorum simili, *folia* iuncea exurgunt, inter quæ *culmi* plures tenuissimi, palmo minores, qui capitulum paruum, lanugine alba ornatum, sustinent.

In montibus Morauiæ loco dicto Ressel, D. Fleisserus eruit, & communicauit.

SCHOENANTHOS SIVE IVNCVS odoratus.

Cap. CCXXIII.

INter Schœnanthi vulgaris plantas reperiuntur quædam festucæ, multæ simul iunctæ, Gramini similes, in quibus interdum ab vna radice oriuntur multæ veluti spicæ, cespiteo modo longitudinis palmi, coloris ferè & forma foliorum Tritici circa inferiora, color enim est ex luteo pallidus, vt plurimùm, vel quasi cinereus, interdum tamen etiam rubent: rubent etiam superiores partes foliorum, quæ vbi graciles sunt circumuolutæ ab ipsa statim radice: *folia* sæpiùs inter se circumvoluuntur & efficiunt veluti caulem. *Caules* habet multos ab vna radice, circa quos conuoluuntur folia in inferioribus, nodis (longè ab inuicem distantibus) distinctos. A nodis exoriuntur etiam folia, quæ caulem amplectuntur. Caules autem similes sunt culmis Tritici Auenæ, graminis &c. qua ratione verò dicuntur κάλαμοι, à Dioscoride, intus non sunt concaui vt prædictorum, sed medulla fungosa farcti simili medullæ Iunci vulgaris: *flores* ex purpureo canescentes, papposa lanugine obsiti, habent aliquid commune cum Arundinis floribus, ac quodammodo similes seminibus Nerij. *Radices* multæ sunt satis longæ, duræ, denudatæ, vtplurimùm, à cortice, quodammodo similes Cirris Hellebori, vel Valerianæ. Interdum adsunt radices paulò crassiores, densæ, geniculatæ, gustu valentiores reliquis, ex quibus tum cirri oriuntur, tum ipsæ veluti spicæ quæ videntur veluti per terram repisse. Vbi recens est hæc planta, qualem ego vidi, manibus confricata iucundi est odoris, & saporis non ingrati, licet videatur aliqua adesse amaritudo cum acrimonia, luculenter linguam mordicante, quæ tamen solet efficacior esse in quibusdam foliis remissis, gramineis, valdè tenuibus, & carinatis.

Clusius apud Garciam sic describit: Natæ sunt nobis anno 1568. aliquot Iunci odorati plantæ, è semine, ex Italia misso. Est verò Iuncus plāta multis culmis assurgens, tenerioribus foliis quàm Gramen, seu πόα, (quam pulcherrimè refert) linguam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia, quæ trita gratum quidem spirant odorem, sed in quo rosæ odor non eluceat: nam manducata potiùs Rosæ, præsertim Saccharo conditæ, odorem æmulari videntur. Nullum protulit florem, quòd seriùs prouenerit; imò primis frigoribus periit, ita vt annua planta censenda sit. Radix est numerosa & capillaris, non nodosa, vt ait Serapio, gustu feruido & aromatico. Eius *iconem* ad viuum expressam inserere hîc libuit. *Clus. descr.*

Iunci duplex genus est (vt vult Diosc.) Vnus vocatur Iuncus læuis: alter Iuncus acutus, qui in summo acumen habet. Duplex autem & huius species est: Alter enim sterilis est: alter semen habet rotundum, nigrum: Et huius calami crassiores sunt, carnosioresque. Est & tertium genus, multò carnosius & asperius, quàm illa duo, quod vocatur holoschœnos, hoc est, Iuncus totus. Habet & hic semen in cacumine, simile præcedenti. Cæterùm Æthiopicus (alij ὀνειρίαν) Iuncus somniferum semen habet. *Iuncus duplex Diosc.*

Plinius lib.2. cap.18. de Iuncis agens. Tria, inquit, genera eius: acuti sterilisque, quem marem & Oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis semen nigrum, quem Melancranin vocant. Crassior hic & fruticosior. Magisque etiamnum tertius, qui vocatur holoschœnos. Ex his melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxys autem & holoschænos eodem cespite. Vtilissimus ad vitilia holoschœnos, quia mollis & carnosus est. Fert fructum ouorum cohærentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellauimus, ex semetipso, cacumine in terram defixo. Melancranis autem, suo semine. Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. *Hæc Plin.* de libro 4. Hist.pl. Theophrasti transtulit. Sed mox de suo addit. Vsus ad nassas marinas, vitilium nexus, elegantium Lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine, iuxta maritimas alpes tanta, vt inciso ventre impleat penè vnciarum latitudinem: in Ægypto verò cribrorum longitudinem, non aliàs vtiliorem. At verò hic locus haud dubiè corruptus est. Deest enim vnciarum numerus. Quæ verò puranda est cribrorum longitudo? Quanquam autem) inquit Cornar. doctissimus quisque ita hactenus legerit, & locum hunc citauerit: tamen ego sic lectionem restituendam indico, vt legatur: amplitudine iuxta maritimas alpes tanta, vt inciso ventre impleant denum vnciarum latitudinem: in Ægypto verò cybiorum *Iunci genera tria, Plinio.* *Plinii locus corruptus.*

longitudinem, non aliis vtiliorem. Denum vnciarum, id est, pollicum latitudinem implere dixit. Sunt enim æquè duodecim pollices in pede Romano, sicut in libra duodecim vnciæ, velut lib.5. cap. 9. comm. medic. declaraui. Et profectò procliue fuit penè vocem, per denum substituere. Deinde cybiorum longitudinem implere ait, eámque longitudinem non esse aliis, quàm cybiis videlicet, vtiliorem, nimirum vt ipsis excipiantur ac colligantur. Cybium autem appellari concisam pelamidē Plinius testatur. Et hīc facilè fuit à cybiorū voce, ad criborum vocē delabi. Vetus noster codex cimbiorum scriptum habet vnde ad hanc coniecturam deuenimus, quam cuiusque iudicio expositam, sequendam aut reprobandam relinquimus. *Porro subiungit*

Iunci vsus medicus.

Plinius hinc vsum Iunci medicum. Iunci radix, inquit, in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum, & fœminarum menses, capitísque dolores facit. Et hæc consonè cum Diosc. nisi quòd in aqua potum, pro μετ' κράματος dixit. Est autem κρᾶμα vinum aqua dilutum: deinde rursus menses reddit ῥοῦν ἐρυθρὸν suo more, velut iam sæpè dixi. Verùm quod hinc sequitur penitùs alienum est à Diosc. sententia. At qui vocatur holoschoenos, eius folia quæ proxima sunt radici, commanducantur aduersus araneorum morsus. In vulgatis codicibus vox folia deest, & Dioscor. ea non commanducari sed imponi uult. *Et tandem subdit Plin.* Inuenio etiamnum vnum

Euripice Plinii.

Iunci genus, quod *Euripicen* vocant. Huius semine somnum allici sed modum seruandum, ne sopor fiat. At hic Euripices vocis lectio doctis semper suspecta fuit. Vetus codex Trepicen habet, non minùs incerta lectione. Dioscoridis codices partim ἐρετικὴν habent, partim αἰθιοπικὴν. Hos sequutus iudicium doctis defero.

Galenus, iuncus læuis alter, inquit, ὀξύσχοινος, alter ὁλόσχοινος nominatur. Et gracilior quidem ac durior est oxyschœnus, crassior autem & laxior holeschœnos. Semen holeschœni somniferum est. At oxyschœni duæ sunt species, altera sterilis, cuius vsus ad medicinam nullus est: altera semen fert, & ipsum somniferum, sed minùs quàm holoscœni semen. Inducit tamen hoc etiā capitis dolorem. Amborum verò semina si cum vino bibantur, fluxiones ventris resiccant, & fluxum rubrum cohibent. Ex quibus clarum euadit temperamentum ipsorum esse compositum ex terrea substantia leniter frigida, & aquosa: leniter calida, vt inferna siccare possint: & vapores ad caput remittere leniter frigidos, quibus somnum inducunt.

Iuncus odoratus rotundus, Celso.

Celsus & Latiniores Iuncum odoratum rotundum vocant, ad differentiam angularis, quem iidem quadratum appellant, Græcè σχοῖνος appellatur per excellentiam, quum aliàs omnes Iunci species hoc nomine veniant. Hippocrates σχοῖνον ἡδύοσμον, καὶ εὔοσμον, καὶ εὐώδεα, id est Iuncum odoris iucundi, & benè olentem, ac odoratum, in lib. morb. mulier. vocat, h. e. Aromaticum Iuncum, vt Galenus exponit in glossis. In Officinis hodie radices raró habentur. Quæ verò reperiuntur Festucę siue culmi, Squinanthi nomine appellantur corrupto illo ex σχοίνου ἄνθος. Nostri Wolrichende bintzen vocant, Camelhew / hoc est Fœnum camelorum, velut etiam Galli pastum camelorum. Et profectò Festucæ illæ Officinarum præ-rasæ apparent ex superna parte, quod ipsis à Camelis contigisse verisimile est. Appellant etiam Græci σχοῖνον μυρεψικὴν, quòd in vnguenta recipiatur.

In Mazcate & Calaiate Arabiæ prouinciis, ab incolis *Sachbar* vocatur: à nonnullis verò *haxis cachule*, id est, herba lotoria, aut lotionibus idonea: tametsi non negem [inquit Garcias] aliis etiam nominibus apud Arabes insigniri. Nā Auicenna lib.11. cap.591. eum *Adhar*: Serapio c. 19. *Adber* appellant: quos sequuntur omnes Arabici & Persici Medici hîc agentes: florem verò vocant *Foca*. Nam quod Syluaticus cap.12. *adcher* & adhecarum vocari scribit, corrupta sunt vocabula. Persis, qui ad iam dictas, vsque Prouincias pertingunt, *Alaf*, quod herbam significat, vocatur, quo nomine per excellentiam appellari potest. Apud Indos peculiare nomen non est sortitus, sed *herba Mazcatensis* appellatur. Sunt qui *paleam de Mecha* nuncupent. Nec desunt qui *Pastum camelorum* vocent, nec immeritò, sed tamen Cameli non sunt istic adeò frequentes, vt hoc Gramē cum floribus omninò depascere possint. Sed sunt ibidem multi Asini, Muli, Equi, quos Arabicos vocamus, boues Capræ, & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt quàm hanc herbam, siue Gramen. Defertur quidem in Indiam in vsum Medicum vsurpandus. Maximâ tamen copiâ per fasciculos colligatum in nauibus adsumunt equarii mercatores seu mangones, vt equis substernant, ne stercoris & vrinæ pædore offendantur. Nam simul atque maduerit. recentem substernunt, & madidum in mare abiiciunt. Sed & nautæ fasciculos aliquot secum aduehere solent, quos deinde in Italia vendunt. Memini in Insula *Diu* vili emisse multos Iunci fasciculos, quos in Lusitaniam cum aliis aromatibus mitterem: nullum tamen florem videre contigit. Sed nec aliquo in pretio ab incolis habetur, cùm Gens sit rudis & syluestris. Nullus est huius vsus apud istius regionis incolas: sed nos duntaxat, & Medici Arabes & Persæ, eo vtimur. Ipsi indigenæ eo se & sua iumenta lauant. *Nunc ad Auctores, qui eius meminerunt veniamus.* Dioscorides lib.1. cap.16. laudatissimū ex Nabathæa, proximum Arabicum, quem aliqui Babylonium vocant, pessimum ex Africa adferri scribit. Floris culmorum, radicísque esse usum. Eligendum eū qui manibus confricatus Rosæ odorem emittit. Scio in iis quas suprà enumeraui prouinciis, quæ Arabiæ nomine comprehenduntur, prouenire. An verò in Nabathæa gignatur (quę à Nabatoch Ismaelis nepote denominata, prouincia est Arabiæ Iudææ conterminæ) diligenter percótatus sum à Medicis, qui in Hierusalem, Galilæâ, aliísque vicinis prouinciis versati erant: Sed illi responderunt, eum, quo istic vterentur, ex Cairo aduehi. Interrogati verò an in Cairo nasceretur, an autem ex Mazcate adferretur, ignorare se dixerunt, quoniam medicamenta interdum ignota manerent ob indigenarum negligentiam. Quæ cùm audirem, inquirere non volui num Babylone nasceretur, tametsi id fieri posse putem. *Cùm verò* Dioscorides Africanum improbet, non oportet nos admodum sollicitos esse in eo inuestigando, præsertim cùm non adscripserit quâ Africæ regione proueniat. De floribus autem, cùm meam, tum reliquorum Medicorum negligentiam agnosco qui non iubeamus eum aduehi. Nostrá etenim culpa factum est, vt eius vsus desierit. In medicamentis odoratis, Dioscoridem incertis comparationibus plerumque vti video, quemadmodum & in hoc Iunco. Nam tritus iucundum quidem spirat odorem, sed Rosæ haudquaquam. *Iuncus odoratus*, Cornelio Celso Iuncus rotundus vocatur, & ad Iunci vulgaris, & cyperi, siue

Iunci

Iunci triangularis differentiam : sed minimè in eam altitudinem excrescit, quâ Iuncus. Auicenna lib.11.cap.591. duo eius genera constituit, Alterum enim Arabicum vocat, qui est odoratus: Alterum in *Agiami* natum, per quod vocabulum Damascum intelligit. Sed quòd Dioscoridis testimonio, Iuncum fructum proferre nigrum probet, manifestus error est, cùm Dioscorides nusquam fructus meminerit. Serapio lib.simpl.cap. 19. ex authoritate Bonif. scribit Iuncum habere radicem *Chulem* similem, latiorem tamen, & minoribus modis cinctam, multos calamulos prædûros proferentem, qui fructum proferant similem floribus Arundinis, graciliorem tamen & minorem: simúlque & in vno cespite multas plantas nasci. Huius radix adeò similis est Chulem, vt sub eo nomine à nonnullis appelletur, quemadmodum initiò dixi. Matthæus Siluaticus cap. 12. decem annis conseruari asserit. Credo in siccis & mediterraneis regionibus multo tempore conseruari posse, cùm humiditate non abundet. Sed in huius Prouinciæ maritimis, paucis annis in suâ odoris fragrantia conseruari potest. Quod ad Brasauolũ & Monachos in Mesuen com. attinet, doctè illorum argumenta refellit Matthiolus, Com. in Diosc. lib.1.cap.16. quare superuacaneum esse iudico quidquam iis addere. Satis tamen Monachorum in Mes. dist.1.cap.47. oscitantiam mirari non possum, qui Galangam Iunci odorati radicem esse contendunt, cùm Galanga in Sina nascatur, quæ bis mille ferè leucis ab Arabia abest, & plurimùm ab Iunco odorato differat tum foliis, tum radice: nec nisi sata proueniat Galanga, quemadmodum & Calamus: Iuncus verò spontè nascatur, nec seratur. *Hactenus Garcias.* *Tempestiuum nunc est, vt ad alios Autores qui de Iunco scripserunt, deueniamus.*

Anguillara sibi persuadet Squinanthum non esse Iuncum odoratum: quia in Squinantho, non reperiatur caulis qui similis sit cauli Cyperi, vt videtur voluisse Diosc. Deinde quòd radices quæ exhibentur non sint similes radicibus Valerianæ. Prætereà quòd in vsu medico olim flos, caulis, & radix Iunci odorati recipiebatur: nostri autem vsus tantùm sit foliorum: res quæ non videbatur silenda fuisse Dioscoridi: ac etiam quòd odor & sapor qui in Iunci odorati caule & radice sentiuntur, in squinanthi iisdẽ partibus non item.

Cùm in libris Arabum legimus (Monachorum in Mes. verba sunt) florem Squinanthi, non possumus per Squinãthum intelligere florem schœni, sed plantam eius, intelligunt enim per Squinanthum absolutè plantam ipsius schœni. Schœnum autem non sunt illæ paleæ, quibus vbique in Officinis vtuntur: quia descriptio Dioscor. de Schœno odorato non conuenit illis, vt quilibet videre potest: non enim habet radices notabiles ad Medicinæ vsum, sed quasi capillaceas paruas, & nullius roboris vel momenti, nec mordicant linguam ipsæ paleæ, & quamuis sint æqualiter odoratæ, non tamen spirant rosæ odorem: &, quod maius est, videmus quod non producunt Iuncum, sed calamum nodosum, sicut & calamus hordei aut frumenti: quoniam vtplurimùm exportantur cum parte ipsius calami. Vnde nonnulli rectè existimant ipsum Squinanthum vsualem esse plantam calamj aromatici. Reuera Squinanthum non habemus. Sed multorum quidem non spernendorum est opinio, quòd hæc radix quia communiter pro Galanga vtimur, sit radix ipsius veri Squinanthi. Etiam à nonnullis qui fatentur se vidisse viuam plantam istius Galangæ vsualis, habuimus quod ad vnguem correspondet Diosc. descriptioni de Iunco rotundo, odorato. Galanga autem, quæ (vt suprà diximus) Græcis incognita fuit, & à nobis quoque minimè cognoscitur, alia planta est, & apud Arabes solummodò perquirenda. Vnde tam pro floribus quàm pro ipso Schœno, (quibus caremus) quàm etiam pro ipsa radice posuimus, vti vbi oportet hac vsuali Galanga. Possumus quoque vti hoc vulgari Squinantho, quod esse plantam calami aromatici, opinantur plures, quoniam, vt in Dioscoride & cæteris fide dignis authoribus videri potest, virtutes & proprietates calami aromatici & Iunci odorati, nihil, aut satis parum, inter se differunt: ex quo benè potest alterum pro altero compensari. *Hactenus Monachi.*

Cord. in Dioscor. hæc de Schœnantho scribit. Contuli aliquoties de Schœnantho cum mercatoribus, nonnullísque aliis grandæuis & magnis viris, qui visendæ terræ sanctæ gratia in Orientem hinc proficiscebantur. Ij retulerunt, negociatores ex Syria Alexandriam ducere Camelorum greges, quos *Carauanas* vocant, impositas merces ferentes, cùm autem in solitudines proueniant inter Syriam & Ægyptum ad Arabiam sitas, neque pabuli, neque aquæ copiam inueniri, nasci tamen secus vias vbique aridas velut stipulas, easque numerosas, densas, & stipatas ex imo radicum cespite, admodum odoratas, quas obiter inter eundum aut aliàs quiescentes depascant Cameli, eámque ob causam se pabulum hoc Kamelstro & Kamelshew appellare. Referebant etiam illos solere tali pabulo Camelos onerare, ne in sterilioribus deficerent iumenta: quod verò supersit Alexandriæ & Alkani vili admodum vendere. *Hæc Cordus.* *Cord.*

His sequentia opponit Matthiolus: Flos ad nos non importatur, quod tamen mirum non est, cùm etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde, inquit lib.1. de Antid. Iuncum odoratum ex Arabia allatum &c. Quæ Galeni (si licet nobis dicere quod sentimus) potius ridenda quàm probanda videntur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse numerum Camelorum, qui locustarum modo in vniuersum Schœni flores depascantur, vt nulla penitus supersit planta, cui flos non deuoretur. Referunt quidam nasci odoratum iuncum etiam in Apulia, quin & in Campania prouenit, vt Brassauolus inquit Plinij authoritate. Sed vereor ne hallucinentur, quòd nec inde flores adferantur, nec paleæ; neque etiam id Plinius affirmanter asserat. Is, quo Seplasiarij passim vtuntur, non affertur aliunde, quam ex Alexandria. Cæterùm non parua quidem diligentia, dum emitur est adhibenda: quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas, Schœnum palearum, & herbarum quibusdam festucis adulterent. Præterea videndum est, ne vetustate exoleuerit. Quod Dioscoridem oscitanter legerint, cùm dicunt Schœnum Iuncum proferre non calamum, facilè patet, quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, vbi Schœni vsum reddit his verbis χρῶνται δὲ τοῦ ἄνθους καὶ τῶν καλάμων, καὶ τῆς ῥίζης. Præterea quod communis vsus Schœnos acrimoniam non habeat, pariter falsum est, palam est, Monachos vel nunquam Schœnum degustasse, vel si degustarunt, illum adeò vetustate exoletum fuisse. Quod autem nostri Schœni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: siue enim tenues sint, siue crassæ, eas non descripsit Dioscorides, Schœni flores ex Alexandria vnà cum integra planta allatos ego *Matth.*

in manibus habui, qui digitis attriti Rosarum odorem emittebant. Quamobrem non temerè contra Monachorum sententiam affirmandum putauerim communis vsus Schœnum, legitimũ & probatissimum esse. Et in post.comm.Lat.& Ital.com mag.fig.Fuchsium errasse crediderim, qui scripserit sua in methodo, Schœnanthi stipites nullam acrimoniam mansu relinquere: in quo errore eum secutus est Anguillarius.

Putamus nos rotundum odoratum Iuncum, qui non fuerit exoletus, nunquam degustasse Anguillarium, vt nec Fuchsium. Nec prætereundum erat quod aliquando monuit Rondeletius præceptor meus, figuram Schœni odorati Matthioli fictam, potiss. quoad flores, quod manifestè mihi quondam apparuit visis Veronæ apud insignem Pharm. Bellicorum summitatibus Schœni odorati in quibus erant veluti flocci: Lugduni copiosum habebat Valerandus Dourez pro Theriaca. *Matth.not.*

Amatus. Monachos quoque refutat *Amatus*, dicens: Schœnos siue odoratus iuncus, in Africa & Asia præcipuè nascitur, quanquam & in Campania & Apulia reperiri, viribus saltem impotentioribus, audio: quem Latiniores rotundum Iuncum odoratum appellant, vt diuersũ ab illo odorato anguloso Iunco faciãt, quem hodie Officinæ sub eodem ferè nomine habent, Schinanthum appellantes. Verbum iunci, florem significat, nam Schœnos Græcè iuncus est, Anthos verò flos, vnde Schœnanthum, quasi iuncus flos: quanquam hodie, veluti Galeni tempore, flos ad nos non affertur, vnde ille libro de Antidotis primo, ita inquit, præterea Iuncum rotundum Arabicum immitti præcipit, qui à vulgo, haud scio quomodo, Iunci rotundi flos dicitur, quum tamen nos non adeò floris copiam habeamus, tota enim aduehitur herba subinde ex parte superiori à camelis erosa: nã libentissimè eam depascuntur, & copiosissimã in Arabię viis crescentem habent, *hæc ille.* Hodie quoque ex Oriente ad nos absque flore portatus, cuius folia, caulis & radix in Officinis habentur quæ vtinam pura essent, quum à multis adulteretur, illis varia immiscentibus, vel recẽtia saltem & non vetera portarentur, quum Galeno autore, facilè schœnos veterescat, quod ex odoris amissione deprehenditur. Nonnulli tamẽ opinati sunt, vt Monachi, qui nuper Mesues antidotarium enarrarunt, quod hodiernum Schœnanthum officinis vulgare, Dioscoridis Iuncus iste odoratus rotundus non sit, quum in eo acutus ille desideratus sapor, linguam mordicans non percipiatur, nec quantulúmque odoratum sit, nec manibus confricatum Rosæ odorem spiret. Item quod Schœnanthum hoc, non Iuncum aliquem ex se mittit, sed potiùs calamum, similem illi quem Triticum aut Hordeum facit, vnde inter se multùm differre, pro firmo gloriantur: sed re vera eorum gloria in infamiã vertetur, quum in duplici errore comprehendãtur, primò Dioscoridis textum non intelligentes, quum Dioscorides Schœnum, id est odoratũ Iuncum, non Iuncum aliquem ex se loco caulis mittere, sed potiùs harundinem, aut calamum tradat vt in sua legitur lingua, quæ ita habet, χρῆσις δὲ τῷ ἄνθει, καὶ τῷ καλάμῳ, καὶ τῇ ῥίζῃ, id est, floris calami, & radicis vsus est. Ex quibus verbis satis percipitur, quàm malè Monachi isti Dioscoridem intellexerunt, quum Schœnon, non Iuncum, sed calamum ex se caulis vice mittat: Secundò hallucinantur Fratres ij, quia experientiæ contradicunt, affirmantes Officinarum Schœnãthum in gustu linguam non vellicare; quum re vera recens eam valentissimè mordicet, vnde credendum est, Schœnanthum ab illis gustatum, vetus omninò esse, à quo non solùm odor, sed & sapor facilè, vt ex Galeno didicimus, euanescit. Sed quod Rosę odorem referat, qui illius flores viderunt, similem odorem habere attestantur, vt minimè ambigendum sit, quod Officinarum Schœnanthum, Iuncus odoratus Dioscoridis sit, cuiusque vires inuestigat Galenus l.4.simpl. *Monachorum errores.*

Fuchs.de comp. med. ait iunci odorati flore qui Actuario & aliis recentioribus Græcis σχοινάνθος appellatur, maxime vtendum esse. Hodie tamen florem ad nos minimè deferri, sed culmos duntaxat eiusdem, superiore tamen parte à Camelis erosis: Germ. Camelhew / i.e. Fœnum camelorum, nominari: in o.lie.vero Squinanthum. Esse præterea perhibet qui culmos illos legitimos esse negent, quòd sc. linguam non mordicent, nec Rosæ odorem spirent. His alios opponit, qui Schœnanthum recẽs & linguam valdè mordicare, & Rosæ odorem referre testentur. Nec miratur vetus & odorem & saporem amittere.

Anguillara & Monachi, vt ex hactenus dictis patet, præcedentium [Cord. Syluii, Cronemburgi, Dodonæi, nec non Cornarii, ac Amati, & aliorum, qui vulgarem Iuncum odoratum recipiunt,] opinioni resistunt, negantque nostrum Schœnanthum, esse verum & Antiquorum, *quorum argumenta sic refellimus.*

Primùm Anguillaræ respondeo, me non animaduertere, Dioscoridem velle caulem Schœni similem esse Cypero, vt ipse ait: nec etiam inuenio vocari Iuncum angulosum, ut dicit Dodonæus.

Secundò, Dioscorides cùm comparat Valerianam siue Phu Schœno, non totam radicem, sed partes, videlicet ἀποφύσεις intelligere.

Tertiò, quod ad argumentum desumptum à viribus & vsu, quod ait nostri Schœnanthi vsum esse tantùm foliorum, dupliciter respondeo. Primùm fortè eos vsos adhuc virentibus, & fieri posse, vt efficacior hinc sit recẽs, quàm vetustior, qualem vt plurimùm habemus. Apparet enim fibras tectas fuisse cortice, & tantùm remanere lignosas partes, ast in cortice fortè vis non parua est. Secundò laudantur radices à Dioscor. & Galeno ab adstrictione, in quibusdam affectibus, quæ adstrictio gustanti apparet, maximè in crassioribus radicibus proximis caulibus & foliis. Flores laudantur à caliditate, ideò recipiuntur in antidotos, vt Theriaca, iis tamen caremus sicuti & culmis integris. Pro iis vtimur summitatibus foliorum, & meritò, cùm omnia in iis comperiamus, quæ requirit Dioscorides, & Galenus licet fortè imbecilliùs.

Quartò dicit non silendum fuisse Dioscoridi foliorum vsum: respondeo non siluisse Dioscoridem, nec Galenum, sed eos loqui primò generaliter de tota planta, deinde ne quis reiiciat vsũ florum vel culmorum, vel radicum, vel ignoret vires valentiores in hac quàm in illa parte esse, contendunt particulatim in vsu esse partes prædictas, & qua in re differunt.

Quintò dicit, se non sentire, neque saporem neque odorem in caule & radicibus: ad hoc respondeo idem quod iam de radicibus. Præterea cùm obscuriores sint vires fortè in culmo & radicibus minùs ei apparuerunt. Addiderim me nusquam legisse efficaciores esse vires in radicib. & culmis quàm foliis, nisi in radicib. vt dictũ; ratione

tione, adstrictionis. Hac eadem ratione respondeo Monachis, qui reiiciunt nostrum Schœnanthum, quòd radices non mordicent linguam. Credo equidem eas non sensisse, cùm nec in foliis perceperint, in quibus manifestè tum Matthiolus, tum ego deprehendimus, nec non & Amatus. Præterea non celebratur acrimonia in radice.

Sextò est quod respondeam Monachis dicentibus Schœnanthum Iuncum non producere, sed calamum nodosum. Calamum ferre fateor, Iuncum requiri à Dioscoride non reperio: interea quo modo Iunco sit similis postea ostendam in descriptione.

Septimò non morabor refutando opinionem Monachorum Squinanthum vulgare non esse Calamum aromaticum, vt ipsi volunt, cùm rationibus præcedentibus euertam eorum argumenta, & consentiam cum iis, qui credunt, nos verum Schœnanthum habere.

Octauò, refutanda esset eorum opinio, quâ existimant Galangam esse Iuncum odoratum. Verùm hoc factum suo loco capite de Acoro.

Nonò miror Matthiolum ridere Galeni rationes, cùmque non meliores adferre, imò hac in parte nullas.

Decimò, illud considerandum relinquo an meritò Matthiolus reprehendat Fuchsium, nusquam enim legi eum scribere, quæ dicit Matthiolus. Recitat quidem loco suprà adscripto opinionem quorundam, qui dicunt culmos non mordicare, non autem suam. Quinimò in fine hoc vetustati attribuit Fuchsius.

De Iunco hæc notatu digna scripsit in suo pin. Caspar. Bauhinus. *Iuncus* à iungendo, Græcis σχοῖνος, à loris & funibus dicitur. Dioscorides in odoratum & inodoratum diuisisse videtur. Nam lib. 1. de Iunco odorato, quem simpliciter σχοῖνον per excellentiam nominauit, egit. At lib. 4. de inodoro tractauit: hunc duplicem fecit, vnum læuem, alterum acutum: hunc sterilem, & alterum semine nigro & crassiore calamo, & tertium ὁλόσχοινον, prioribus carnosiorem. Sic Theoph. 4. hist. 13. tria sunt genera ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, acutus & sterilis, qui mas: καρπιμος, frugifer, quem μελάγκρανον, atriferum vocitat: tertius ὁλόσχοινος dicitur: at de odorato 9. hist. 7. egit. Plinius lib. 21. cap. 18. quinque fecit, 1. *Mariscum* appellatum, 2. *Marinum*, Oxyschœnum, & huius tria genera: acutum, sterilem, quem marem & oxym: alterum semen ferente, quem Melancranin vocant, & fructuosior: magis tertius, qui Holoschœnos nominatur. Quare Iuncus alius est odoratus, inodorus alter, vel alius locis aridis, alius aquosis prouenit: hic, vel in aquis dulcibus, vel maritimis. Rursum vtriusque generis alij ἀπολήγεις ἐπ᾽ ἄκρον, in mucronem pungentem desinunt, alii in fastigium obtusius: & sic alius λεῖος, læuis: alius τραχὺς, asper: alius fastigio acutiore, alius obtusiore. Iuncus læuis & in fastigio acutus, alius est Oxyschœnos, alius Holoschœnos. Oxyschœnos alter mas, ἄκαρπος, nullo semine fœcundus: alter fœmina μελαγκρανίς, nigrum semen ferens: sic ad fœcundum clauatus: petrosus verò ad lapides referendus est.

Cæterùm, Iuncus de quo præsenti capite nobis sermo est, vocatur σχοῖνος ἡδύοσμος, καὶ εὔοσμος, καὶ εὐώδης, Hipp. σχοῖνος ἀρωματικὸς καὶ μυρεψικὸς, Græcis posterioribus. σχοῖνος Diosc. & Galeno. *Iuncus odoratus*, Plinio, Hermol. Ruell. Matth. Turn. Lac. Lob. in Adu. & Obs. p. 42. Ic. plant. pag. 82. Clus. in Garc. & H. Lugd. p. 1885. *Iuncus rotundus* Celso. *Iuncus rotundus odoratus*, Marcell. Amato, & Corn. *Iuncus* 1. *siue odoratus seu aromaticus*, C. Bauh. phyt. in pin. *Schœnus & Iuncus odoratus teres ac rotundus*, Cordo. *Schœnanthum* Mesuæo, Lon. (cui & Cyperus rotundus.) Tabern. (& *Iuncus aromaticus*) Cam. (& *Iuncus floridus siue aromaticus*) Acostæ. *Squinanthum* Varroni, Anguill. Guil. & Officinis, quasi σχοίνου ἄνθος, Iunci flos. *Adhar* & *Adher*, Arabib. *Sachbar*, Arabiæ incolis. *Palea de Mecca*, & *Pastus camelorum*, vulgò, & Germ. Camelstro, hoc est, Camelorum stramen, Camelshew, *Fœnum camelorum*, wollriechende Binzen, Iuncum bene olentem; & Candisch hew, *Fœnum Candiæ*. Gall. *Pasture de Chameaux*. Ital. *Squinanth*. Hisp. *Paya de meca*. Belg. & Angl. Squinanthum. Boh. Sity wonne.

Σχοῖνος, alius in Lybia nascitur, alius in Arabia, alius in Nabathæa. Adfertur & ex Ægypto. In Campania & Apulia quoque reperitur. Reponitur vt alia: quotannis mutatur; quamuis etiam decennium seruari possit. Locus.

Vsum porrò esse floris, & culmorum, & radicis, hisce Dioscorides docuit: Vim habet vrinam ciendi, menses ducendi, flatus dissoluendi; grauat caput & moderatè adstringit: habet insuper vim atterendi, concoquendi, & aperiendi: Flos igitur ipsius in potu commodus est ad sanguinis eductiones, & ad dolores stomachi, pulmonis, hepatis, renum: miscetur etiam antidotis. Radix adstringit: quapropter etiam nauseabundis stomachis exhibetur: hydropicis item & conuulsis, cum æquali Piperis pondere ad aliquot dies. Decoctum verò ipsius inflammationibus circa vterum commodum est ad insessum. Galeno Schinianthos modicè calefacit, modicéque etiam adstringit, nec planè à tenuitatis natura alienus est; Quocirca his de causis vrinam mouere, mensésque ciere perhibet, siue in fomentationem; siue in potionem adhibitum: prodesse & iecoris, & stomachi, ac ventris phlegmonis. Magis eo adstringit radix. Quod verò florem vocant calidius est. Porrò in omnibus suis partibus, in aliis magis, in aliis minùs, gustantibus apparet adstrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, siue sanguinem reiicientibus exhibentur, commiscetur. Ex Nabathæa laudatissimus, vel Plinio teste, proximus Babylonius, pessimus ex Africa & sine odore. Est autem rotundus, vinosæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho vtilis, bilémque & sanguinem reiicientibus. Singultus sedat, ructus mouet, vrinam ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres vsus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur. *Hæc Plinius*. Vires & vsus.

IVNCI GENVS EVRIPICE.

CAP. CCXXIII.

ALiud etiamnum Iunci genus ex versione Hermolai traditur à Dioscoride, quod Euripicen εὐριπικὴν: pro qua voce Cornarius à nobis recedens αἰθιοπικὴν legit, vide antè.) vocant: cuius semine somni alliciuntur: sed modus in eo seruandus, ne sapor fiat. Descriptio.

Non desunt autem qui Euripicen Tropicen appellent, inter Recentiores: quorum plerique eruditionis suæ periculum faciunt; multísque partibus rei latinæ officiunt.

Plinii verba de Euripice, legenda c. præcedēti.

IVNCVS PANICVLA ARVNDINACEA.

Cap. CCXXV.

Descriptio — *Caules* siue ſtyli huic ex vno ceſpite crebri, cubitales, aut altiores, teretes, firmi, propter terram rubentes, dein obſcure virentes, ſtriati, palmaribus *foliorum* rudimentis circa imū obuoluti medulla rariſſima & propemodum membranea, mucrone mitiore, ſed plerūque longo & tenui, infra quem *panicula* iubata effunditur, ad Arundinaceam accedens, ſed ei mollitie cedens, *ſemen* ferens tenue & fuluum, oblongis, in tria foliola dehiſcentibus conceptaculis clauſum: *radix* craſſa, multis, craſſis, intus albis, fibris donatur: cuius oculi primùm erumpentes, ſquammis lucidis nigris compactiles conſpiciuntur.

Synon. — Trago *Iuncus vulgaris alter*, ſiue tenuior, cineracei coloris: *Iunci tertium genus*: *Holoſchœnus Plinij*: *Virgilij Iuncus mollis & limoſus.*

Dod.gall. *Iuncus ſecundus*: Et ſic lat. in fol. & de frum. ſed ibidem primo loco pingitur: Dicitur & Iuncus læuis, ſiue *χοῖνος λεία*.

Lobelius in Obſ. pag. 43. in Ic. verò pag. 48. figuram habet Dodonæi ſub inſcriptione *Iunci læuis vulgaris paniculâ ſparsâ*. Sed ea non reſpondet deſcriptioni Aduerſariorum.

Caſp. Bauhin. phyt. *Iuncus 1. ſiue acutus paniculâ ſparsâ*: Eid. pin. *Iuncus læuis 4. ſiue paniculâ ſparsâ maior*: *Iuncus oxyſchœnos*, Anguill. *Iuncus læuis* [ſeu lenis] Cordo in Dioſc. Dod. Hiſt. Lugd. pag. 985. *Iuncus læuis vulgatus* Lob. in Adu. & Thalio.

Locus. — Geneuæ & Montbelgardi hic Iuncus à nobis obſeruatus.

IVNCVS MATTHIOLI.

Cap. CCXXVI.

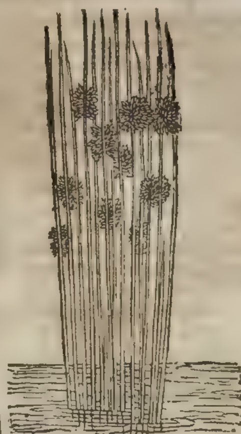
Deſcriptio — IVncus Matthioli Maximo vt omnibus numeris minor, ita farctior, medullam habet compactiorem, albam, oleique in lampadibus bibulam, & ellychnii ſeu funiculi candelarii ſebo immerſus, detracto magna ex parte cortice læui, Soléque aut fumo ſiccior redditus, vicem ſupplet: flores è lateribus citra ſummitatem erumpentes, ruffeſcentes in orbem glomerantur.

An Lob. in Adu. Iuncus læuis vulgatus?

An Trago Iunci vulgaris genus alterum carnoſius?

Synonyma — An Dod. lat. hunc deſcribit pro Iunco primo?

Caſp. Bauhin. phyt. *Iuncus 2. ſiue acutus alter paniculâ non ſparsâ*: Eid. pin. *Iuncus læuis 7. ſiue*

paniculâ non ſparsâ: Iuncus Matth. Lac. & Caſt. *Iuncus læuis ſiue Oxyſchœnos vulgaris*, Hiſt. Lugd. p. 984. *Iuncus leuis glomerato flore* Lob. Ic. p. 84. *Iuncus paluſtris minor* Tab. An Iuncus rotundus 1. Cæſalpino.

IVNCVS PVNGENS, SEV IVNCVS acutus capitulis Sorghi.

Cap. CCXXVII.

DEnsè ſtipatos tollit *culmos* ſeſquicubitales, craſſiuſculos, rigidos, cortice ſpiſſo, medulla ſolidiuſcula, alba, quos ſtatim à radice craſſis fibris contexta, inuoluunt foliaceæ vaginæ rubentes, dodrantem circiter longæ, comitantibus pinnatis criſtis Sparti Auſtriaci formâ, non .a. colore, qui hîc ruffus, æmulantibus: infra mucronem autem culmorum pungentem tribus quatuórue pollicibus exiliunt *florum ſeminúmque* glomerata capitula, quorum exortui ſubiectum eſt *folium* indidē erumpens, ex latiore principio vaginam imitata in acumen deſinens.

Caſp. Bauhin. in pin. *Iuncus acutus 1. ſiue capitulis Sorghi*: ὀξύσχοινος Dioſcor. *Iuncus acutus* Anguill. Cordi in Dioſcor. & Caſtoris: *Iuncus acuto cacumine* Geſn. cat. *Iuncus maritimus 1.* Lob. Adu. *Iuncus rotundus alter*, Cæſalpini, quid? Iunco in maritimis naſcente locis, acuto & ad vulnus infligendum infeſto acumine prædito, Oxyſchœno vocato, nos carere dixit Cordus.

Caſp. Bauhin. ad hunc ſuum Iuncum referri poſſe putat *Vluam* paluſtrem, & inuſitatum Caricis genus, cuius folia peracuta, crura & pedes ſauciantia traduntur par. 6. Ind. Occid. exped. in Floridam.

IVNCVS ACVTVS MARITIMVS CAVLE triangulo, C. Bauhini.

RAdice est serpente, fibrosa, à qua aliæ radiculæ, prioribus exsiccatis, nascuntur: hinc *caules*, quos ad radicem breuia *folia* cingunt, pedales, trianguli exurgunt, & in extremitatem pungentem desinunt, infra quam è latere *floccus* racemosus, rufescens exit.

Iuncus hic *acutus maritimus caule triangulo*, C. Bauh. in prod. 3. *acutus*, in pin. in littore Veneto, & à Perault via, quà Monspelio ad mare itur, prouenit: & ad Danubium Lintzij legitur, referente Bursero. An Iuncus exiguus maritimus, Cæs.?

IVNCVS FOLIACEVS.

CAP. CCXXVIII.

FOliaceus Iuncus obliqua *radice*, fibras albas demittente, repat: *culmos* habet bicubitales & altiores, Iunco panicula arundinacea mihi dicto satis similes, verùm non adeò circa imum rubentes, nec ita densos crebrósque, medullâ rarâ præditos: quos duo triáve aliquousque obuoluunt seu vagina conclusos *folia*, postmodum in stylos iunceos teretes abeuntia, è lateris fissura *paniculæ* prodeunt sparsæ magnæ (quarum capitula singularia parua) quibus parum altior reliqua styli portio, aliàs etiam breuior.

Nostra icon minùs dextrè facta, malè exprimit folia obuoluentia.

A Dod. gall. videtur pingi pro primo Iunco, & describi pro tertio, sicut etiam in hist. frum. & Lat. in fol. vbi dicitur Iuncus acutus & Oxyschœnus: à Germ. Strop biesen: Belg. Yseren biesen.

Dodonæi figuram habet Lobel. in Obs. pag. 43. secundo loco cum alia, quibus titulus communis, sc. Iuncus læuis vulgatus: Adu. p. 43. & 44. An verò descriptio Aduersariorum huic conueniat, iudicent doctiores.

An Tabern. icon. & hist. *gramen iunceum* 2. siue gramen iunceum aquaticum maius, Groß wasser/ bintzin graß: Fland. & Brabant. Groot water biesgras: Angl. Great water rusche-grass.

Casp. Bauh. pin. *Iuncus acutus* 4. siue *panicula sparsa*: *Iuncus* 3. Dod. gall. *acutus* Dod. & Castori, *Iuncus acutus vulgaris*, Lob. icon. pag. 85. *Iuncus Oxyschœnos* Dodonæi, Histor. Lugdun. pag. 985.

IVNCVS FOLIACEVS CAPSVLIS TRIANgulis.

CAP. CCXXIX.

MAgnitudine non parum variat, aliàs palmaribus, aliàs plùs quàm cubitalibus *culmis*, nodosis, compressis aliquantùm, fungosis, ramosis, striatis: *folia* & à radice statim, & ad genicula culmos aliquousque amplectentia, graminea, acuta: surculis è culmo diuiso exactis, & ad diuaricationem radicum insidunt capsellæ quinque, sex, plures, paucioréſve, simul iunctæ, triquetræ, oblongæ, mucronatæ, ex rufo nigricantes, nitidę, *semina* claudentes perpusilla ruffa. Sed & culmulis aliàs perbreuibus, oblongis aliàs, spicæ quædam velut excrementitiæ, & ex foliaceo quodam genere squammatæ, rubentésque insident, vdis præsertim & apricis hoc crebrò euenit locis, vt circa Montbelgardum & Basileam in paludstribus Michelfeldensibus: *radix* qualis Iuncis, fibris admodum capillata, iisque longis, & iuxta terrę faciem coëuntibus, serpit, adeóque si culmi terram attigerint, ex articulis fibras demittunt terràm denuò comprehendentes. — Descriptio

Lob. Ic. plan. pag. 12. *gramen aquaticum alterum*. H. Lugd. p. 1001. *Arundo minima*. Tabern. icon. & hist. *gramen aquaticum*, *Hydragrostis*, Wassergraß.

C. Bauh. phyt. *gramen 66.* siue *iunceum semine triangulari*: Eid. pin. *gramen iunceum 9.* siue *folio articulato aquaticum*: *gramen iunceum polycarpon Thalii*: Habetur maius & minus: in maiore, post fœnisecium, caulis nouus palmaris excrescit, cui non ampliùs capitula corymbacea insident, sed vtriculi vnciales paleacei in capillamenta fissi, modò virides, modò purpurascentes: rarissimè cum corymbis vtriculi reperiuntur. *Hæc C. Bauh.* Nos huc Gramen polystachion Thalij reuocandum censemus.

Locis humidis copiosum obseruauimus Geneuæ & Montbelgardi, florentem Iulio, & cum capsulis Augusto. — Locus

IVNCVS TRIFIDVS.

CAP. CCXXX.

EX longiusculis fibrosis *radiculis* scirpi producuntur dodrantales, valdè tenues, quorum singuli per extrema in tres *stylos* palmares, acutos finduntur, intérque hos ad exortum sedentia semina pauca, ex ruffo fusca. — Descriptio

Pro Iunco 5, siue acumine reflexo trifido, sic à C. Bauh. in prod. describitur: Ex radice nigra, ge-

niculatâ & fibrosâ, iunci plures, tenues, palmum superantes, exsurgunt, qui in summo in tres, rariùs quatuor, stylos, tenuissimos, trium, quatuórve vnciarum, diuiduntur, in quorum summitatibus, post Iunci diuisionem, paniculæ paruæ locatæ sunt.

Synonyma. In pin. est *Iuncus acumine reflexo* 3. seu *minor*, vel *trifidus*.

Locus. In monte Fracto Lucernatum, in Pyrenęis & montibus Morauiæ prouenit.

IVNCVS MAXIMVS HOLOSCHOENOS.

Cap CCXXXI.

Descr. NVdos enodésq; *stylos* omnium altissimos & crassissimos promit, medulla pumicosa & exigua: citra quorum fastigia è latere erumpunt *paniculæ* sparsæ, è capitulis turbinatis, magnis, squámatim, imbricatimque cópactilibus, rufis, contextę, pediculis nunc longioribus, nunc breuioribus & ferè nullis: *semen* in squammas delitescit triquetrum.

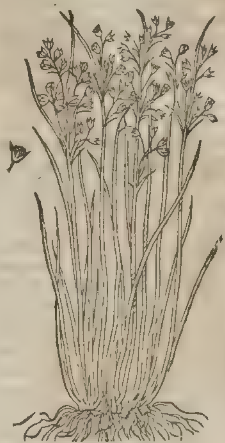
Synonyma. Tragus licèt Iuncũ maiorem palustrem, germ. groß weyer Bintzen vocet, tamen Harundinis potiùs genus, quàm Iunci existimat, indéque piscatóriam Abaritanam dicendam affirmat. Videtur alibi etiam Iuncum, Plinio Mariscum dictum, appellare. Ego autem non video quomodo ad Arundinem referri possit.

Locus. C. Bauhin. phyt. *Iuncus* 5. Eid. pin. *Iuncus læuis* 2. *Iuncus maximus*, siue *Scirpus* maior, *Mariscus Plinii*: *Iuncus palustris maior*, Tragi & Tabern. *Iuncus grandis, Holoschœnus Gesn.* cat. & Dod. (cui & *Iuncus 4. magnus* in hist. gall. in lat. *Iuncus* 1.) *Scirpus, Iunci* 3. *species*, Lac. *Iuncus* 3. *holoschœnus* Anguill. & Cast. *Iuncus & Scirpus*, Lon. *Iuncus aquat. maximus*, Lobel. Adu. & Ic. pag. 85. itémque Gerardo. *Iuncus læuis aquaticus maximus*, Thalio: *Iuncus rotundus* 3. Cæs. *Iuncus læuis* Ger. icon. *Holoschœnos*, H. Lugd. p. 987.

Monspelii in lacubus: Basileæ & Montbelgardi in Vrbis fossis prouenit. Gaudet enim locis humidioribus, aquas crebrò aut semper habétibus.

IVNCVS PARVVS CVM PERIcarpiis rotundis.

Cap. CCXXXII.

PAlmares sæpè, aliquando cubito nequaquam minores profert *culmos* iunceos, *foliis* circa imum multis gramineis statim è radice obliqua, iũcea, fibrata exortis, donatos, quorum scapus in vmbellam inconditam Filipendulæ modo explicatur, cuius capitula singularia, polita, rotunda, folliculis nigricantibus, *semen* obuolutum gestant, tandemque in tres exiles carinas dehiscunt.

Gramen iunceum maritimum, Lob. ic. pag. 18. sic & Ger. *Gramen iunceum* 3. Tabern. *Gramen iunceum* 10. siue *foliis & spica Iunci*, Casp. Bauhin. pin. Eid. phyt. *Gramen* 69. siue *iunceum alterum*.

In pratis & riguis obseruatur.

IVNCVS HVMILIS.

Cap. CCXXXIII.

FOlia, stylósve profert sescunciales tres quatuórve, teretes, ex radice fibrosa, &, pro plantulæ modulo, crassiuscula vix enim vnciam superat.

Gesnerus, cùm Tiguri prope lacum [Katzensee] Felinum collegissem Maio mense, vocabat Iuncum humilem inutilem & Chamæschœnum.

Casp. Bauhin. in prod. est *Iuncus tertius*: Eid. in pin. *Iuncus læuis* 9. siue *Iuncellus inutilis*. Huc referendum ait Iuncellum omnium minimum Lobelii in Adu.

IVNCVS EXIGVVS MONTANVS, MVcrone carens, Casp. Bauhini.

Cap. CCXXXIV.

RAdice est pusillâ, nigra, capillacea, *cauliculo* quatuor vel quinque vnciarũ, cuius summo capitulum paruum, ex fusco purpurascens, quadrifidum, in exiguum rigidiusculum filamentum ambiens, insidet: *folia* ad cauliculi principium tria, iuncea, vnciam longa.

Iuncum 2. C. Bauhini in prod. siue eiusdem *Iuncum læuem* 8. in pin. D. Burserus in Taurero Rastadiensi

Radiensi collegit. Suspicatur autem Casp.Bauh. hunc eundem esse cum *Iunco lychnanthemo tenui*, plures ex radice fibrosa emittente iunceos stylos, breues, digitales, spicâ perpusillâ, spadicescentéque in apice exornatos, Thalij, quem nusquam quàm in Broccenbergo collegit.

Perennis planta est, vt apparet ex reliquiis veterum foliorum Nardo Celticæ similibus.

Obseruaui in monte, eundo Ribelsavve ex Fonte acido S. Petri in valle Griesbachiana, locis humidis principio Maij florentem. Locus.

IVNCVS FOLIATVS MINIMVS.

CAP. CCXXXV.

IVncus minimus vnciales & sescunciales emittit *culmos*, plures ex cespite ortos, enodes, *paniculam* singulos gerentes exiguam, glomeratam, *semen* glumis rubescentibus triangulum occultantem, cui bina apposita foliacea cornicula, alterum surrectum, alterum secundum culmos deorsum vergens: *folia* è radicibus fibrosis capillaribus angusta, vncialem longitudinem circiter adepta.

Nemauso attulit Gener Cherlerus.

IVNCVS MINIMVS FONTIS ADMIrabilis.

CAP. CCXXXVI.

SEgetem de cespite vno tollit magnam, foliorum & culmorum, quæ præ tenuitate stamina imitantur, læte virentia, glabra, altitudine plùs minùs palmari: *culmi* autem nudi enodésque, circa fastigium (quod acutum) *paniculam* Iuncorum more ex latere emittunt, aliquando vnam, aliquando geminam, ex viridi fuscam, squammatam, exiguam, lenticulæ magnitudine, aut paulò maiorem, turbinatam.

Inuenitur loco humido cum Holostio Matthioli propè Eichelberg, non longè à Fonte admirabili.

IVNCVS PARVVS MONTANVS CVM paruis capitulis luteis.

CAP. CCXXXVII.

LOngissimis fibris Iuncus hic montanus iisque crebris demissis, stylos emittit palmares aut dodrantales, tenues, multis foliorum propter terram inuolucris obsitos, qui cæterà æquabiles enodésque in summo fastigio capitulum gestant, duplo triplóve breuius quàm Iuncus clauatus, inter squammas longiores emicantibus *flosculis* luteis.

IVNCVS CAPITVLIS LONGIS, SIVE clauatus.

CAP. CCXXXVIII.

SErpente nititur *radice*, multis fibris capillata: *culmi* striati, nō asperi, teretes, enodes, ac sine foliis, cubitum ferè æquant, fungosi, circa imum rubentes, quorum summitas non in stylum exit acutum, sed in *spicam* clauatam, ruffescentibus squammis imbricatam. Descriptio.

Lob. Obs. p. 44. Ic. plant. p. 86. *Iuncus aquaticus minor capitulis Equiseti*. Hist.Lugd. pag.986. *Iuncus clauatus Dalechampii*, siue (in contextu) *Iuncus alius fœcundus*. C.Bauh.phyt.*Iuncus* 7. Eid. pin. *Iuncus capitulis Equiseti* 1. siue *maior, varians scirpis latioribus & triplo angustioribus*. Synon.

Geneuæ in aquosis circa *Arue*, alibique in cœnosis & stagnantibus aquis nascitur: floret Maio & Iunio mensibus. Locus.

IVNCELLVS CAPITVLIS EQVISETI MInor & fluitans, C.Bauhini.

EX radiculis capillaceis Iuncus recuruus tenuissimus (6. in prod. *Iuncus capitulis Equiseti alter*, in pin.) prodit, qui in plures Iuncellos duarum triúmve vnciarum subdiuiditur, quorum aliqui erecti, aliqui reflexi, capitulum minimum sustinent, & Iuncellis singulis foliolum tenue capillo ceu adponitur. Synon. Descriptio.

In aquosis Angliæ fluitat, authore Gillenio. Locus.

IVNCVS LÆVIS, SEV SCIRPVS INDIcus Casp. Bauhini.

CAP. CCXXXIX.

IVncus læuis (λεῖος σχοῖνος) 2. seu *Scirpus Inditus*, Casp. Bauhini in pin. *Iuncus Indicus porosus*, Clus. cur. post. nobis notus est. Ex hoc autem Iunco parari in Guinea tapetia, par. 2. Ind. Oriét. cap. 4. fortè prodidit Linschotanus. Forte & ex hoc, sportulas, storeas, stragula, & pileos in Guinea puellæ conficiunt, vt legitur par. 6. Ind. Oriét. cap. 7. & apud Bantanos, pilæ lusoriæ, par. 5. Ind. Or. fig. 11.

IVNCVS SYLVATICVS, TAbernamont.

CAP. CCXL.

Descrip. RAdicibus nititur pluribus, digitali crassitudine, profundè in terram sparsis, æqualibus, Iunci palustris, multis fibris capillatis: ab his exoriuntur *foliorum* loco, *oculi*, ex latiore principio vaginam imitati, in acumen desinentes: *culmi* sunt crassi, minores tamen Iunci palustris culmis, intus albâ, molli, raráque medullâ referti: *flores* in horum summitatibus glomerati, ex rubro nigricantes.

Synonyma C. Bauhin. pin. *Iuncus læuis* 3. siue *Scirpus medius*: *Iuncus syluaticus* Tabern. ic. & hist. *Iuncus quintus*. *Iuncus aquaticus maximus*, Ger. icon.

Locus. In syluis locis aquosis inuenitur.

IVNCI GENVS MEDVLLA PRORSVS niuea Hist. Lugd.

CAP. CCXLI.

Descript. HOc Iunci genus Iunco Matthioli proximũ est, paulò breuius & crassius, ex quo medullam prorsus niueam extrahunt, tum ad lucernarum lumina, tum ad candelabra, aliáque id genus confingenda, quòd facilè in spiras duci, atque in se flecti & complicari possit.

Casp. Bauh. pin. *Iuncus læuis* 5. seu *Iunci læuis aliud genus*, H. Lugd. sine icone, p. 985.

In stagnantibus & palustribus aquis nascuntur.

IVNCVS ACVMINE REFLEXO maior.

CAP. CCXLII.

Descriptio RAdices capitatas profert, Cæpis & Gethyis similes, non omninò rotundas, sed quâ parte aliæ aliis adhærent & incumbunt, leuiter compressas, cortice nigro obductas, quæ infernè & ad latera radiculas emittunt, in vnum cespitem, sicuti in asparagis, coaceruatas. Inde prodeunt *scapi*, seu scirpi multi, sesquicubitales, nigra tunica prope radices contecti, qui infra cacumen pedis ferè spatio extumescentes veluti clauam concipiunt, deinde pariunt ouo quid simile. Id porrò hians petiolos multos emittit, in quorum vertice membranosa & rotunda vascula, obliquè adnexa, in quinque veluti radios fissa, fructum continent angulosum, nigrum, cuspidatum, minutissimis *seminibus* & luteis plenum, saporis aquei & subausteri.

Hæc diligentissimè Theophrastus expressit, vocans Iuncum hunc oxyschœnon fœminam, non μελαγκρανισμὸν, vt in vulgatis eius exemplaribus corruptè legitur, sed μελαγκρανίδα: Gaza atrifestrum vertit, alii haud feliciùs Atricipitem, inquit H. Lugd. p. 985. vbi Iunci Melancranidis titulo pingitur.

Casp. Bauhin. pin. dicitur *Iuncus acumine reflexo* 1. siue maior: *Iuncus læuis*, Gesn. cat. & Tabern. Dubitat autem an sit Iuncus lychnanthemos tenuis maior Thalii: nos hunc ad aliam plantam referimus.

Nascitur in aquosis & pinguibus locis, sed pura & præterfluente aqua ferè madentibus.

IVNCVS ACVMINE REFLEXO ALTER, Casp. Bauhini.

CAP. CCXLIII.

CAule est sesquicubitali, rotundo, læui, aphyllo: *panicula* vmbellæ simili, atrosplendente, pediculo carente, filamentis cæruleis, vt in Aphyllonte, donata: quam caulis duarum, triúmve vnciarum, acutus, sed mollis, parúmque reflexus superat.

In Prouincia Galliæ prouenit Iuncus, qui Casp. Bauhin. in prod. quartus est: in pin. verò Iuncus acumine reflexo secundus.

IVNCVS FLORIDVS.

CAP. CCXLIV.

FLoribus insignis Iuncus, nudos caules, rectos, alterum aut tertiũ cubitum altos, minimi ferè digiti crassitud. erigit, quorum fastigiũ ex folliculo membraneo emergentẽ amplam sustinet vmbellam, inæqualiter digestã: *florum* ex albo purpurascentium, (candidorũ, Trag.) staminibus luteis medium occupantibus, quibus succedentia capitula *semina* parua continent: *radicem* habet iunceam, crassiusculam, fibratam à qua *folia* complusculа, caule non minora, germinant, carinata, cyperi similia, quadrantem vnciæ lata, vel latiora.

Eum sic descripsisse videtur Cordus in hist. Gladiolus paluſtris, folia ab vna radice erigit multa, Iridi similia, angustiora tamen, triquetra, & superiùs in mucronem desinentia, è quorum medio caulis duûm, triúmue cubitorum altitudine

fine erumpit, insigni læuore & æqualitate prȩditus, in cuius summo flores multi, longis pediculis, ex vno principio nascuntur, in purpura candidi, tribus foliolis constantes, sub quorum interuallis alia tria (sed illis minora) sunt: stamina in se flores habent numero plerumque nouem, croceo in summitate puluisculo manus attrectantium inficientia. Habent singuli flores in medio capitulum, semini ferendo aptum & sex partibus diuisum, quibus sunt singuli in summo repandi apices: omnibus huius capituli angulis singulæ adhærent guttæ, admodum paruæ, crystalli modo translucidæ, sapore & substantia mellis. Radices habet duas, quarum gracilior & nigrior descendit: crassior verò superiùs ferè in superficie terræ transuersa fertur: vtrique propagines aliquot, & multæ fibræ adnascuntur: habent radices saporem dulcem & glutinosum: nascitur autem pinguibus, limosis & humentibus locis, quò fluuiorum inundationes peruenire possunt.

Sunt qui Gladiolum hunc Cordi, Theophrasto dictum, esse suspicantur: sed Theophr. Cyperum intelligit.

Ad gramen harundinaceum, & Caricem acutam Virgilij referendum Tragus iudicat, ideóque graminis tertium genus, & Calamagrostin alteram vocat: eius autem figura non placet.

Lob. in Adu. Obs. p. 44. Ic. p. 86. dicitur *Iuncus cyperoides floridus paludosus*. Dod. gall. σπαργάνιον & ξιφίδιον, hoc est, Sparganium & Iris syluestris, ac etiam Scirpus quorundam.

C. Bauh. phyt. *Iuncus* 8. siue *floridus*: Eid. pin. *Iuncus floridus* 1. siue *maior*: *Calamagrostis* 2. *Tragi*: *Iuncus floridus Matth. & Cast.* *Gladiolus palustris Cordi* hist. *gladiolus aquaticus* Dod. Lat. *Sparganium*, gall. Carex alterum, Lon. *Iuncus cyperoides paludosus*, Eyst. *Iuncus cyperinus floridus*, Tabern. *Butomos Theoph.* Cæsalp. *Iuncus floridus Matthioli*, H. Lugd. pag. 989. Eid. pag. 1006. *Calamagrostis prima*.

Monspessuli in maritimis & lacustribus passim, inter Iuncos præsertim obseruatur. Sic & in Italiæ ferè totius lacustribus, & vdis pratis maritimísque, iuncetis potissimùm. A Maio ad Augustum vsque floret.

IVNCVS FLORIDVS MINOR, C. BAVH.

R*Adice* est candidâ, geniculatâ, fibris plurimis adhærentibus: *caule* palmari: *foliis* ternis, iunceis, oblongis, acutis, duobus caulem superantibus, cuius summo, singulis pediculis, qui quini sunt alternatim sibi succedentes, *flores* (quos non vidit author,) insident, quos *fructus* gemini rotundi, Orobi Cretici magnitudine, sequuntur.

In palustribus Heluetiæ circa cœnobium Eremitanorum, & in monte Fracto ad lacum Pilati Lucernatum D. Burserus obseruauit Iuncum hunc, quem in prod. C. Bauhinus *nonum* fecit, & in pin. *Iuncum floridum secundum* siue *minorem* vocauit.

CALAMVS AROMATICVS IN GENERE.

CAP. CCXLVI.

THeophrasti de Calamo aromatico duplex occurrit locus. Ait enim lib. 9. hist. cap. 7. quòd Calamus trans Libanum montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem paruum valle minima exeat. Non, vt quidam dixêre, inter Libanum atque ante Libanum, inter quos campus amplissimus & pulcherrimus est, Aulos appellatus. Quà verò proueniat, lacum in amplum spatiari, iuxtáque eum palustribus siccatis, istum assurgere. Occupare locum plusquàm triginta stadia. Viridem nequaquam esse videri, sed siccum: forma verò nihil ab aliis (τῶν καλάμων) differre. Locum ingredienti protinus odorem spirare, non tamen longiùs, vt quidam referant. In Arabia autem spirationem agri odoratissimam esse inter omnes. Et huius rei causam reddit 6. caus. 22. dicens argumento hoc esse, quòd tractibus æstuosis, meliora odoratorum genera proueniant, quòd meliùs ibi concoquatur, & siccata oleant, viridia autem nihil, vt Calamus & Iuncus.

Quæ ex Dioscoride & Galeno hîc adducere possemus, vbi de viribus agemus, adscribemus.

Calamus (inquit Plinius lib. 12. cap. 22.) odoratus in Arabia nascens (Plutarchus libro, Quod bruta ratione vtuntur, id quoque prodidit, sed errore manifesto, Guilland.) communis Indis atque Syriæ est: in qua vincit omnes (annis, M.) A nostro mari centum quinquaginta stadiis, inter Libanum montem, aliúmque ignobilem, non (vt quidam existimauêre) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria Æstate siccantur, tricenis ab eo stadiis Calamus odoratus gignitur. Nihil autem à cæteris sui generis differt aspectu: sed præstantior odore, statim è longinquo (alienâ fide Theophrastus, ex quo Plinius hæc ad verbum transscripsit, narrauit, quod minimè verum esse Guillandinus testatur, qui eam regionem peragrauit. Idem scripsit & Vitruuius:) inuitat, mollior tactu, meliórque qui minùs fragilis; & qui assulosè potiùs quàm Raphani modo frangitur. Inest fistulæ araneum, quod vocant florem. Præstantior est, cui numerosius. Reliqua probatio vt fuluus sit. Niger aliàs damnatur, (nec legendum, Reliqua probatio, vt niger sit. Damnatur aliubi.) Melior, quò breuior, & crassior, lentúsque in frangendo. (malim legi mandendo.) Calamo pretium in libras XI. iunco XV. Tradúntque Iuncum odoratum & in Campania inueniri. Idem lib. 24. cap. 11. Et quoniam plura genera Harundinis fecimus, illa quæ in India, Syriáque nascitur, odorum, vnguentorúmque causa, &c. Lege caput de Harundine, vbi vires traduntur.

Plinius. *Plutarchi error.* *Theophr. lapsus.* *Plinii lectio restituta.*

Calamus aromaticus siue odoratus duplex est: alter Syriacus, ad ripas lacûs Genesaretici, quem alij mare Galilææ, alij mare Tiberiadis vocant, nascens, à vulgari nihil dissimilis prætérquàm quòd, post quadragesimum diem siccatus, nonnihil flagrat: alter Indicus, descriptus à Dioscoride olim, nuper à Garcia ab Orta, diuersissimus à Syriaco. Dionysius de situ orbis ἐρυθραῖον vocat, à colore, non vt Eustathius putat, quòd eius altrix India Erythræo contermina mari sit. Dioscorides κιρρὸν esse tradit. Apud Vegetium lib. 4. de re veterinaria, Absyrtus in confectione pulueris quadrigarij Calamum Syriacum & aromaticum, id est, Indicum, memorat. Et hæc Calami genera plurimùm inter se discrepantia, Plinius ignoráter miscuit ac confudit, teste Guillandino.

Calamus Syriacus differt ab Indico. *Plinius.*

Quæ Paulus, Aetius, Plutarchus, Celsus, & Dionysius de calamo prodiderũt, à Theophrasti;

Diosc. Plin. & Galeni placitis re ipsà nihil differunt. Quare his neglectis ad Neoter. deuenimus.

Hermol.

Legi (inquit Hermol.) & in Meotide odoratum nasci Calamum radice subalbidà, & sine fistulis, plena intus & amara, specie Acori, de quo & falsi quidam sunt, Acorum eum putantes. Quantò autem amarior, tantò & calidior est Indico. Vtrumque tamen genus Acorum odore superat. Teredinibus vt Acorum incessitur: omninoque vicarium pro Acoro est. Ab Ionia & Ponto, & Herculis columnis prorsusque apud omnes, qui mediterranea colunt Aphricę, vt si eadem non sunt planè, maxima tamen germanitate visantur, vt autores plerique tradunt.

Non est radix Matt.

Aromaticus porrò calamus, si Dodonæo gall. si Trago: si Clusio, præsertim verò si Matthiolo in apol. in Amatum credimus, non radix est, sed Calamus pretiosissimus, at qui hactenus ad nos non fuit apportatus. Nam [inquit hic] quod Plinius ait efficacissimam in omni Harundine eã esse partem, quæ radici proxima, quis non videt de Harundine, non de radicibus intellexisse Plinium: examines enim partes in vniuerso calamo, radicibus proximas cæteris præstare dicit, quod facilè prudens animaduertet Lector. Nec enim aliam ob causam Plinius maiori vi pollere eas calami partes, quæ prope radices habentur, quàm quòd eædem vbi crassiores, vegetiores, robustioresque in omni Harundinum genere reperiantur, quàm in cæteris earundem locis: quo fit vt etiam calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam calamum illum prætulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus. Quòd verò Calamum, non radices describat Dioscorides, apertè quidem cõstat, cùm ait. Calamus odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula. *Hæc ille.* Quæ tamen perperàm Lusitanus intelligit. Quippe calamus in primis Harundinem designat, non radicem. Præterea proprium Harundinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quoddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantùm debetur. non radici, quæ solida, dura, lignosa & vbique occlusa spectatur in omni Harundinum genere. Adhæc fuluus color calamo sanè debetur, non radici. Quippe quòd radix in Harundine perpetuò albicet. Ad id autem quòd proprium sit radicis (vt Amatus contendit) vt ipsa geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, vt facile quis certior fieri poterit, qui eius codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, in Panace asclepio, in Gramine, &c. Constat præterea Calami odorati, quo passim Seplasiæ vtuntur, radices ex Lithuaniæ, & Tartariæ finibus, quin etiam ex Ponto, vbi passim ferè proueniunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos cum Amato prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus extet autor qui scripserit odoratum calamum alibi prouenire, quàm in India & Syria. *Et hæc sunt Matthioli in Amatum argumenta*, quibus docere conatur calamum odoratum communis vsûs, legitimum, genuinumque esse Acorum: quin concludit calamum odoratum harundinem esse non radicem.

Iam dictis adstipulatur Aloisius Mundella in Brassauolum, & hunc in modum argumentatur. Si calamus aromaticus, qui in officinis pro calamo & habetur & venditur calamus odoratus est Dioscoridis: statuendum vtique est calami descriptionem, vel calami ipsius esse, vel radicis, vel vtriusque apud Dioscoridem. Quod autem vtriusque non sit, colligitur, quia Autor non exprimit, quæ caulis aut radicis sint propria. Non radicis: primùm, quoniam illius mentionem non facit. Deinde, quia radix, quam pro calamo venditant, non videtur rufa: acrísque insuper & amara est, velut Acorus. Postremò in assulas non dissilit, h. e. per longitudinem assulas paruas, dum frangitur, non relinquit. His quoque addit: Non constat quomodo fistulæ aranearum plenæ existant in hac radice, quemadmodum in ea, quæ est calami Dioscoridis, quas araneas secundum Plinium florem cognominat. Quod si ergo calami est descriptio apud Dioscoridem, huic nostro vulgari quæ est radix conuenire non potest. Quare dubitat ne hic officinarum calamus, magis ad acori radicem accedat, quod Manardus, Cordus & alii quoque suspicantur, & Matthiolus omninò genuinum esse Acorum credit, & olim Io. Rodericus [Amatus Lusitanus: sub nomine enim Io. Roderici Lusitani superioribus annis commentarios in Dioscoridem in lucem euulgauit.] affirmabat. Nunc verò firmiter contrarium asseuerat.

At uerò cum huius rei diuersa penitus sint aliorum placita. Argumenta quæ pro negatiua parte faciunt, paucis refutabimus, affirmatiuamque rationibus comprobabimus.

Matthiolo itaque dicenti, quod calamus aromaticus, non radix, sed calamus Dioscoridi sit, primùm respondemus, calamum aromaticum simpliciter, per se, & absolutè dictum, nec radicem, nec harundinem, nec tale quid esse, sed in hæc, tanquam totum in suas partes, diuidi: Et hac ratione æquè radicem, ac calamum, aut tertium quid esse posse. Quod manifestè eius descriptio comprobat, quę partim ad calamum pertinet, partim ad radicem, vt patebit. Quod ad nos non fuerit apportatus. Audit Amatum veriora testantem: calamum ex India Lusitani nostri singulis annis deferunt per mare rubrum in Cairum & Alexandriam deferentes. Venetias portant, calamis similem, vnde nomen accepit. *Licèt adhæc* Plinius efficacissimam in omni harundine eam partem esse dixerit, quæ proxima radici sit, non ideò denegauit radici ipsi excellentiam, sed Arundinis tantùm superiorem partem non ita efficacem asserit. Præterea Theophrastus & Plinius alibi ipsam calami radicem desiderant, & eam cæteris partibus anteferunt. *Nam* suo se gladio iugulat Mundella. Vtriusque (calami & radicis simul) descriptio non est, inquit ille: quia autor non exprimit, quæ caulis, aut radicis sunt propria. Pulchrè ratiocinatur si diis placet. Quæ consequentia: Non exprimit propria, ergo vtriusque non potest esse. Si non expressit, nec etiam contrarium affirmauit. Quod enim dicit optimum esse, qui fuluus est, ad radicem referendum est: Sicut & illud Plinii, subalbidus, in commanducando viscosus, subacris, adstringens, ad radicem pertinet, velut ipsum experimentum docet. Quod verò frequentibus geniculis præditum ait, & assulosè in multa segmenta diffringi, & fistulam araneis plenam habere ad calamum. Non radicis (pergit Mundella) quoniam ipsius mentionem non fecit

Diosc.

Diosc. Quæ est rationis huius necessitas? Non meminit radicis, ergo descriptio eius non est. Dic quæso Mundellæ, Quid aliis in locis describit Dioscorides, vbi nec plantæ foliorum nec radicis, aut aliarum ipsius partium meminit, Dic, quid describit capite de Costo? Reclamat tandem ipsa experientia verbis, quæ opponit, Radix non videtur russa, non dissilit: Non constat Mundellæ, quomodo fistulæ araneorum plenæ existant. Reclamat, inquam, ipsa Amati experientia, dum scribit, Venetias portant, Calamis similem, album & subrufum, crebris geniculis, in assulas dissilientem, fistulosum, araneo albo plenum. Sed iam probatum est descriptionem non tantùm Calami, verùm & radicis esse. *Vltimò* si Calamus aromaticus Officinarum Acorus genuinus est, vt Matthiolus & alij quidam affirmarunt, frustra hi omnes entia multiplicant, separántque à se inuicem quod vnum est. Diuersis siquidem capitibus, de Acoro & Calamo tanquam de diuersis tradunt.

Hoc tempore penitus ignotum scribitur, quod Calamus aromaticus, cuius Veteres meminerunt, Officinarum communis Calamus non sit, sed radix, neque præscriptis notis insignita, vt ex Manardo, lib. 6. Epist. 1. lib. 8. epist. 1. cuius rationes mutuatus Matth. etsi aliorum armis muniatur, feroci admodum aspectu, ea in Brasauolum tela contorquet, vt sibi ipsi Vulcanus videatur: magno enim errore Brasauolum duci, satis palam esse supponit: quòd tam facilè sibi persuaserit, legitimum odoratum Calamum, illam esse radicem, quæ temerè omnibus in seplasiis illius vicem explet, cuius opera si interiissent, quis non misellum hunc Brasauolum cachinnis irritaret? hem quis non admiraretur tot contradictiones? tot lapsus? tantam inscitiam? tot grauia crimina? quæ tamen ab astuto hoc homine, eius sententias peruertente, corruptis verbis, diminutis claululis, ei falsò adscribuntur: vt per Iouem lapideum iurare cogar, (inquit Apollo) me suis lineis depictum Matthiolum, vobis planè indicaturum: ita enim scribit Brasauolus, decimus agitur annus, quod Venetias verus Calamus aromaticus affertur, qui Calamus est, & non radix, at communis aromaticus Calamus, qui passim venditur, radix est, & non Calamus, id verò de quo in præsentia loquar, Calamus est, & non radix, qui folia habet circumcirca in aliquibus Calamis, quæ nostrorum Calamorum foliis assimilantur, & nisi putassem Galangam esse Acorum, non potuissem, non arbitrari vulgarem Calamum aromaticum esse Acorum, & fortè radix hæc, quæ Calamus aromaticus vocatur, est odorati Calami radix: Calamus autem verus odoratus, in Officina Campanæ, Venetiis vendebatur. En igitur Studiosi quibus verbis peritos insectetur? quàm fideli sermone candidissimos laceret? quàm tumultuosis rixis, se vbique molestissimum, ac infestissimum exhibeat? hæ sunt argutię quibus prægrandem confarcinauit librum, solo lepore illos lacescens, suísque obruens calumniis, non aliam ob causam, nisi vt doctissimis aduersari videretur, & quocunque modo in eos argumentū effunderet, hac importunitate excruciaret, tantùm sibi arrogans, vt quæ non dixerunt, dixisse velit, quæ enim in eius sententiam pedibus non eunt, tergiuersatur, si quis nodus incidit, statim transilit, velut angue conspecto, aut saltem lippis oculis intuetur: etsi clarissimo suorum scriptorum testimonio sanissimi ingenij videatur, vt quum minimè compertum habet dixisse Diosc. & Galenum Calamo aromatico aliquid inesse amaritudinis: quod vel Ruellij versionem quam se imitari pollicetur, in sui operis initio, paulò segnius perlegerit, vel in eam, si quid perperam ex Græco translatum, vt sui moris est, aliquid iniicere tenebatur; quòd cum aliquanta acrimonia amarum Calamum transtulerit: id quod Secobiensis Lacuna, Græcis, Latinísque literis eruditissimis, qui Ruellium fideliùs restituit, corrupta loca resarcinauit, aucta imminuit, mutata ad pristinum candorem reduxit, malè huic tributum amarorem nō annotauit, etsi Marcellus quod ad amaritudinem pertinebat, se reliquisse asserat, quia in melioribus illa vox non legatur. Manardus etiam lib. 8. Epist. 2. probans Calamum non esse Canellam, inter alias differentias enumerat, quòd in ea canella non sit amaror, innuere calamo amaritudinem inesse, vt hinc Fuchsij sententiam improbare non possit, atque an communis illa radix, calami odorati propria sit, quæ amariuscula, necne, nullum est in hoc euidens argumentum, quod etsi Harundinis trunculum, cacumini annexum non deferant: folia Iridis similia, harundinacea, quadantenus præ se ferunt, sicca potissimùm, an verò Acorus sit; eo in capite discutiendum relinquimus: hic tamen præterire non possumus Amati autoritatem, ne dicam ambitionem, aut insolentiam, qua calamum aromaticum Officinarum Diosc. legitimum, suis notis repræsentare non ambigit, potiùs, vt credimus, somniando, quàm sensuum libertate, tam absurda proferendo? nec Matthiolum contraria astruentem, hoc est, calamum aromaticum harundinem, siue calamum, non radicem esse debere, deceptum asserere veretur: quòd licet Theophrast. ac Plinius in calamo odorato calamum, & non radicem, laudare videantur, alibi tamen radices cæteris partibus anteferunt, idque ex Plinio manifestè percipi, lib. 24. cap. 11. quum odorati calami facultates enumerans, inquit: Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici, efficacia & genicula, ex quibus in omni Calamo radicem efficaciorem esse partem contendit: id quod si Plinius intellexerit, vel ipsi pedagoguli diiudicent: Quis enim etiamnum mediocris ingenij ita argueret? Plinius proximas in Harundine radici partes aliis præfert: ergo radix efficacior est pars? Quisnam etiam ex palliotenus Medicis, qui stultissimum hoc arguendi genus non excludat? qui in re vulgatissima illum cæcutire non deprehendat, qui inquam dum sitim sedare cupit, sitim alteram crescere non videat, vt quantò plus biberint, tantò magis sitiant Parthi: quum scilicet huiusmodi radix, quæ in multa segmenta nunquam assulosè frangitur, non fistula araneo veso simile quicquam occludente, quæ quidem Harundini debentur, non radici, sit saltem Calami aromatici radix: cuius nulla est ab Amato probatio: tot autem oculati testes ex Manardo, ac Matthiolo contrarium asseuerantes, tot ab his rationes, quas hic rursum inculcare, operæ pretium non est, vt quum Brasauolum huic suę opinioni assentire testatur, secùs quàm ipse dictet, vt supra: quum Diosc. calamum odoratum, non radicem, sed Calamum esse debere, scriptis mandauerit, quúmque calamos equiseti, graminis, ac aliorum geniculatos reddiderit Diosc. non est quod radici proprium esse geniculatum, Calami autem nodis cinctum asserere debeat:

Fuchsij tela.

Amati turpis error.

quum autem calamum aromaticum esse officinarum Schœnanthum arbitrantur Calopodiani, qui in Mesuē scripsēre, nec illorum spernūt opinionem, qui radicem calami aromatici vice acceptam, legitimi calami radicem statuunt, quàm magno implicentur errore, non animaduertunt. Siquidē Schœnāthi Officinarum radices tradūt capillorū modo, tenues, huius verò adulterini calami radices crassę sūt, & effatu dignæ: propterea Schœnanthi radices esse non possunt, & per cōsequens: si Schœnanthum vulgare calamus est aromaticus, hæ radices non erunt calami odorati radices: quúmque in assulas non dissiliat Schœnanthum id, non fuluum sit, non in mandendo lentum, meliùs discant, ne rudere potiùs, quàm erudire videantur: veri tamen calami loco, radicē hoc nomine vsitatam substituere malo, etiamsi Acorus sit, quæ multas calami qualitates obtinet, quàm Sphagnum, latinis muscus arboreus, Officinarum vsnea: & si Auic. cap. de musco, pro quo Thaleb reposuit Bellunēsis, muscum fluuialem, aqueum, terreum, petrosum, maritimum complectatur, & cap. de Vsnea arboreum videatur distinguere, aperta separatorum nominum & capitum confusione. Galen. verò ac Paulus in suis succedaneis, pro calamo sphagnum cum Mathiolo supponant: hæc enim in alienam messem irruisse creduntur, doctorum omnium iudicio, quòd plura his ignota inserant, aut facultatibus dissimilia suggerant, vt Myrtum pro Cardamomo, &c. quorum est sylua: moscus verò arboreus, hypnos etiam vocat', hoc est villosa illa canicies arborum caudicibus adhærens, multiplex est, vt suo ostendetur loco.

Schœnanthum Calami loco substituitur.

Nomina linguar.

De hisce satis, vela retrahamus: vocatur græcè κάλαμος ἀρωματικός, εὐώδης, μυρεψικός h. e. lat. *Calamus aromaticus, odoratus* & *vnguentarius.* Arab. vt Serap. *Hasabel derire*: *Alsabarino*, *Alterira*. Bellunensi *Alderire, Aldarira*, & *Chasab darirhe*: item *Caratis & Caratim.* Germ. **wolriechende wurtzriedt / wolriechendt Rohr.** It. & Hisp. *Calamo aromatico.*

Aequiuoca Calam. odor. Ind. verum.

Præter calamum aromaticum quorundam Indicum & verum, sunt & aliæ plantæ, quibus calami aromatici nomen attribuitur.

Calamus Matth. fictitius.

Calamum odoratum Matthiolus pingit, & ex eo Lacuna. Lonic. Acosta, Durantes, Hist. Lugd. Tabern. & Gerardus, Calamum aromaticum nominantes, qui nihil aliud est quàm figmentum, nihil differens ab Arundine hortensi siue satiua.

Acorum.

Malè in officinis calami aromatici nomine Acorum, de quo suo loco, venale prostat.

Cassabouserire Bellonius cum vulgo Pharmacopolarum Constantinopolitanorum calamum aromaticum esse opinatur, sed Qualcebeni quidē & Matthioli iudicio, absurdissimè. Sunt enim calami lapidei: non verò cuiusdam plantæ.

Schœnāthos

Schœnantos quibusdam idem est cum calamo aromatico. Quare Colleg. Florent. huius loco Schœnanthon supponit. Idem & Borgar.

Canella.

Opinio Marcelli dicentis calamum aromaticum esse Canellam, meritò tanquam erronea damnatur ab Acosta.

Galanga.

Notat idem Acosta quosdā calamum aromaticum cum Galanga confundere. Et sanè constat Venetos pharmacopœos, Theriacam paraturos, calamo Galangam substituere.

Angelica.

Antidotarium Romanum calami odorati veri loco Angelicæ radices, sed in minori quantitate commendat.

Calami aromatici nomine Argentoratēses hortulanæ venditare solent Phu maius & nobile: vide Tragum.

Plura de calami aromatici substitutis dicta antè, vbi Apollinis verba adscripsimus.

De calami aromatici viribus hæc Dioscorides scripsit: nascitur in India. Est autem optimus, qui fuluus (κιῤῥός. Aet. πυῤῥός) est, & frequentibus geniculis præditus, & qui assulosè in multa segmenta distringitur, fistula araneis plena [ἀραχνίων. Plenam habens araneorum fistulam, Sarrac. Malè araneorum: oportet enim vertere telā araneæ, aut re simili telæ araneæ, Pasinas Salodianus.] subalbidus [ὑπόλευκος. legendum ὑπολεύκων Pas. Salod.] In commanducando verò viscosus (γλίσχρος, leg. γλίσχρον Pas. Salod.) adstringens, subacris (πικρός Orib. amarus, Ruell.) Potus vrinam mouere potest. Vnde cum Gramine, aut Apii semine decoctus & potus hydropicis, nephriticis, vrinæ stillicidiis, & ruptis conuenit. Ducit etiam menses & appositus & potus. Tusses quoque sanat suffitus per se ipsum, & cum resina terebinthina, si fumus per fistulam ore attrahatur. Decoquitur [ἀφέψεται. Pal. ἀφέψεται] etiam ad insessus muliebres, & ad uteri collutiones (vet. caret verbis, ἐγκλύσματα.) Miscetur & malagmatis, & in suffitus, iucundi odoris gratia. Calamus odoratus, *authore Galeno*, leuiculam quandam adstrictionem ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est & aërea, in caliditatis frigiditatisque coniugatione temperata. Quamobrem moderatè vrinam mouet, & facultatibus quæ iecori stomachóque imponuntur, misceri potest: tum in fomenta quoque vteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumūtur, vtiliter admiscetur. Ponatur itaque habeatúrque secundi ordinis eorum quæ excalefaciūt. Inest quoque ei quædam partium tenuitas, velut aliis omnibus odoratis siue aromatibus. Cæterùm illorum compluribus tenuium partium plurimùm, calamo verò non multùm adest.

CALAMVS AROMATICVS VERVS quibusdam.

Cap. CCXLVII.

Calamum aromaticum creditum à triginta iam annis asseruo, vegeto amarore, cum lentore quodam præditum, tereté, crassitudine pennæ cygneæ, internodiis lōgiusculis articulatū, rutilanti & spadiceo foris colore, aliàs buxeo, subtus candicantem, intrinsecus substantia fūgosa raraq́, texturæ farctum: ad genicula singula, calami ex aduerso

uersò sibi pronascuntur, vt calamo primario magnitudine cedentes, ita colore & compositione saporéque conuenientes.

Similem calamum accepi anno 1598. ab insigni viro Io. Lutzio Ill. E. VVirt. pharmacopæo. Alium sic descripsit gener Cherlerus, Calami aromat. veri surculus, qui ad C. Bauhinum Argentinâ missus bicubitalis erat, Betulæ instar ramosus, in cuius altera biuaricatione folium, vel potiùs folij fragmentum, nullo pediculo, sed principio angustiore hæret, vnciale, tribus neruis insignibus donatum, facie folij Indi, aut potiùs Plantaginis quinque-neruiæ, vnciæ quadrantem latum.

Pingimus in nostra tabella calamum vnum cum radice ex Clusij Garcia: secundum & tertium, cui rami ex sicca planta.

An Cordo in Diosc. Calamus aromaticus verus, aliquoties in pharmacopoliis inter Squinanthi stipulas & spicam Indicam intuitus?

An Qualceb. Iuncus odoratus Matthioli, mira acrimonia linguam gustantis mordicans, nihílque tamen, præter amaroris plurimùm, inter gustandum derelinquens?

Lobel. in hist. Belg. pag. 73. in icon. Plant. pag. 54. sub titulo Calami odorati Libani, & calami aromatici ex Alepo missi, wolrieckender Kiertø, figuram habet, quæ eiusdem plantæ, cum ea quam descripsimus, videtur.

De calamo suo odorato Libani in Obs. p. 29. hęc scribit. Memini me vidisse Venetiis ad Angeli symbolũ Calamũ aromaticum, quem Alepi Syriæ Sequinus Martinellus doctus & industrius pharmacopæus, fortè delatum ex lacu inter Libanum & illum ignobilem montem Plinio memoratum miserat. Arundo erat geniculata, nitida, crassitudine paruum digitum æquans: color fuluus, ni labat memoria, saturior, odoratus, parum lentus, in mandendo, subacris & amarus. Iacobus Vtenhouius generosus Gandauensis, stirpium & artis Medicæ peritissimus, calami aromatici dodrantales cannulas aranearum telis plenas, fuluas, geniculatas, digiti minimi crassitudine, gustu planè aromatico, amaricante, Schœnantho præstantiore, nactus est inter Schœnanthi festucas, quas Massiliam aduectas ex lacu Plinio memorato asserebant. Multò maiores habuit præclarus vir Augerius D. de Bousbeke Flander Insulanus, Cæsareæ maiestatis Constantinopoli Legatus, stirpium exoticarum peritissimus.

Volunt nonnulli Calamum Officinarum esse Acorum Veterum: Ego autem (inquit Garcias) nullius opinioni addictus, liberè dicam, quod sentio. Calamus aromaticus quo officinæ in Lusitania vtuntur (aromaticum voco, non odoratum, vt plerique alij, quandoquidem aroma odorem non significat, sed quod vulgò *droguam* vocant, neque etiam calamum odoratum scio, sed Iuncum duntaxat) idem est cum eo, qui in India magno est in vsu cùm viris, tum mulieribus & iumentis. Vocatur is in Guzarate *Vaz*: in Decan, *Bache*: in Malabar, *Vazabu*: in Malayo, *Dirimguo*: in Persia, *Heger*: in Cuncam, quæ est regio maritima, *Vaticam*: Arabibus *Cassab & Aldirira*. Serapio lib. simpl. cap. 205. eum vocat *Assabeldiriri*, sed corrupto vocabulo: omnes enim Arabes Medici cum Auicenna lib. II. cap. 157. & 207. *Cassab & Darirhe* appellant. Idem autem sonat *Cassab*, quod Calamus, & *Aldirira* ex aromatibus: nam *Dirire* idem quod nobis aroma est. Quoniam verò Malayo incolæ eius vsum ab Arabibus qui ex Coraçone erant, didicerunt, idcirco corrupto nomine *Dirimguo* vocarunt. Cæterùm non est odoratus, nisi è terra auulsus: quantóque virentior est, tantò mihi validioris, tetriorísque odoris videtur, tametsi aliud sentiat Ruellius. *Contra Ruellium.*

Porrò quoniam Hippocrates & Galenus I. simpl. Indicum hunc calamum vnguentarium appellant. Plutarchus verò calamum Arabicum, & Cornelius Celsus calamum Alexandrinum: videtur etiam extra Indiam nasci. *Calam. vnguentarius Hipp. & Gal. Cal. Arabicus, Plut. Alexandrino Celso.* Ego, vt veritatem elicerem, sciscitatus sum à multis Coraçone incolis & Arabibus, si apud eos nasceretur calamus: item an esset eis cognitus, eóque vterentur: Negarunt omnes apud se inueniri, nisi ab Indis aduectam mercimonij gratia, probéque sibi cognitum, vtpote cuius plurimus apud eos esset vsus. *In Arabia non inuenitur.* Non falluntur tamen, qui Arabicum vocant, nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones: neque qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde Barut & Tripolim Syriæ defertur. Quod autem Manardus lib. 8. epist. 1. dicit in Pannonia se vidisse adeò recentem, vt non longè petitus videretur, fieri potest vt fallatur: aut, si viderit, satum fortè in sporta, aut fictili vidit. *Manardi nos.* Sed illud certissimum est, hinc auehi Calamum in eas regiones. Is verò, quo vtimur, radix non est (pusilla etenim est radix) sed ipsius calami cum aliquantula interdum radicis parte fragmentum. *Radix non est.* Hallucinantur ergo qui nihil nisi radicem esse scribunt, confirmandæ suæ sententiæ causâ, quâ contendunt hunc calamum Acorum esse. Neque quod in Calamo est spongiosum & flauescente colore, aliqua in re simile est aranearum telis, vt falsò putarunt Auicenna lib. II. cap. 157. & Serapio simpl. cap. 205. quos Græcis & Latinis hæc meliùs nosse oportebat. *Auicennæ & Serapionis lapsus.* Denique quòd calamus Acorum non sit, nec etiam Galanga, satis ex Auicenna & Serapione probari potest, qui tria distincta capita de Calamo, Acoro & Galanga scribunt. *Acorum non est nec etiam Galanga.* Præterea qui Calamum describunt, aiunt eum in India nasci, quod verum est: nec enim in alia regione nascitur, Acorum verò non nisi in Europa nasci tradunt. Adhæc Calamus pallet, acris, calidus & siccus est in secundo ordine: Acorum, albet, amarum, calidúmque & siccum est ordine tertio: Galanga autem vtroque calidior & odoratior. Demum calamus & Acorum cerebri & neruorum morbis conueniunt. Galanga verò ventriculum roborat, flatus discutit, & oris halitum commendat. Galanga item & Calamus medicamenta sunt in hac regione ab initio cognita, & in Occidentem vehi solita. *Huc usque Garcias.*

Sed quàm eruditè notat Clusius, dicens: Nostrarum officinarum calamus longè alius est ab ab eo, quem hîc satis obscurè describit Garcias, quippe cuius Calamus legitimus videatur à Veteribus descriptus. *Garcia à Clusio not.* Noster verò nihil nisi radix est, cum aliquantula interdum foliorum particula. Cui cùm omnes notæ à Veteribus descriptæ pulcherrimè conueniant: Manardi & aliorum sententiam improbare non possum, qui Acorum legitimum esse volunt. Eo & Germani, & Itali, & Galli vtuntur, aliúmque calamum non norunt. Solebat enim Antuerpiam Vlysipone aduehi calami genus vsuali nostro simillimum, sed tetri odoris & saporis horridi: quæ nota illis communis erat cum calamo Garciæ descripto: solam tamen hanc ob causam in vsu apud nos esse desiit, licèt omnes aromatarij multò efficacius eo, quo nunc vtimur, fuisse affirment. Cæterùm, cùm tertiò recudenda esset Garciæ historia, innotuit legitimus Calamus aromaticus, quem Paludanus,

ex Syria & Aegypto redux communicauit, qui exactissimè ad Dioscoridis descriptionem quadrare videtur. Vmbellifera verò potiùs planta, quàm harũdinacea meo iudicio censenda est: etenim rectũ habet caulẽ, multis nodis, seu geniculis cinctũ, lęuẽ alioqui, intus cõcauũ, & mẽbranulâ, vti Harũdines, præditum, qui assulosè frangitur, estque satis odoratus, gratique saporis, amari tamen, & nonnullius adstrictionis particeps: folia (vt ex vestigiis colligere licet) bina ex aduerso singulis geniculis sita caulem amplecti videtur: radix summo capite nonnihil extuberat, deinde in fibras desinit. Vicesimo quinto porrò anno pòst quàm nobis communicasset calamum illum Paludanus, mittebat ad me Lugduno Allobrogũ Ant. Colinus pharmacopœus, similis calami fragmenta, significãs se eo vsum in Theriacæ compositione: ea autem, licèt simili protsus formâ essent cum illo, quod à Paludano accipiebam, magis tamen amari saporis deprehendebam, nec vllius adstrictionis prædita, quod forsitan alterius ætati adscribendum. *Et hæc Clusius in Garciam.* Ego quoque Garciæ non notum fuisse calamum aromaticum vulgarem suspicor: qualis Vlysiponẽsis calamus fuerit nondum mihi constat: vmbellifera planta cur potiùs dicatur quàm harundinacea, nescio, quum notæ adscriptæ à Clusio meliùs cum harundinacea planta conueniant, quàm cum vmbellifera.

Clus. hallucinatio.

Acosta not. Acosta dum reprehendit Ruellium, Manardum & Monachos, non animaduertit calamum aromaticum vulgarem Europæis plerisque dictũ (quem multi Acorum putant) longè diuersum à calamo aromatico Indico, quem Garcias describit, in quo malè etiam Acosta Garciam imitatus est.

C. Bauhin. not. C.Bauh.phyt. *Arundo* 1. siue *odorata: Calamus odoratus Libani* Lob.Ic.Plant.pag. 54. *Calamus à Paludano Patauij exhibitus*: An calamus odoratus Matthioli? Sed quid quæso commune habere potest figmentum Matthioli, cum Calamo odorato Paludani? Matth.in lat. comm.editis anno 1559. sub inscriptione calami aromatici figuram habet quæ est pars figuræ pro Arundine positæ, & per consequens falsam & non factam ad viuum calamum aromaticum Paludani, vel similem. In comm.lat.cum mag.fig.editis anno 1583. & Ital.editis 1568. nouam habet figuram magis artificiosam, quæ etiam pars suæ Arundinis. Tabern. vel eius typographus Bassæus Matthioli postremum figmentum assumpsit, quæ est portio Arundinis quam domesticam cognominat. Prudenter & doctè Camer.in hist.germ.& Epit.Matthiol.pro calamo aromatico, à Paludano delatũ calamum figurâ exhibuit: sicut etiam Clusius apud Garciam, & nos cum Clusio quem à Valerãdo Dourez accepimus: Est autem hic calamus omnino diuersus à Matthioli imaginatio: Paludani verò calamum fuisse Libani, vix puto demonstrari posse, licèt in ea opinione perseueret C.Bauhinus in pin. vbi inter calamum aromaticum Indicum, & Calamum aromaticum Syriacum, & calamum aromaticum Matthioli, quẽ fictitium suspicatur, ita distinguit: *Arundo odorata* 1. siue *Calamus aromaticus*, est κάλαμος & κάλαμος μυρεψικός, Hipp. & Galeni κάλαμος εὐώδης, Theophrast. κάλαμος ἀρωματικός, Dioscor. Orib. Aegin. & Aetii: κάλαμος ἐρυθραῖος, Dionysii de situ Orbis: *Calamus Arabicus* Plutarchi: *Cal. Alexandrinus*, Celsi: *Cal. odoratus*, Plinii, Hermol. & Ruellii: *Cal. aromatites*, Manardi: *Cal. aromaticus* Cordi in Dioscor. Fuchsii: Guil. Garz. Lob.Obs. Clus.ad Garz. Acost. Cęs. & in 4. part. Ind.Orient.fig.29. & *Diringo Malays*, & *Deringo* par. 3. Ind. Or.39. *Diringuo* 4.part. Ind. Or. fig.20.

Synonyma Calami arom. Indici.

Arundinis odoratę 2. seu Calami aromatici Syriaci caulem seu potiùs caulis partem anno 1579. à D.Paludano ex Aegypto reduces Patauii accepimus. Verùm cùm totam plantam à D.Doldio habeamus, breuem eius descriptionem (cùm ab aliis nõ proponatur) adiicere lubet. Ex *radice* inutili, trium, quatuórue vnciarum lõga, summo capite nonnihil extuberante, & in paucas fibras desinente, *caulis*, [modò vnus, modò plures] ferè bicubitalis, rectus, rotundus, læuis, fragilis, multis geniculis distinctus, exurgit, qui intus cauus, spongiosus & membranula, (quasi tela alba subtensa,) vti Harundines, præditus, qui assulatim frangitur, & in plures ramos diuiditur, hique in tenuissimos subdiuiduntur, ad modum Ligustri Aegyptiaci Alpini, vel Lentisci Peruuiani, siue *Molle* Clusii: qui *flores* paruos, foliaceos, plurimos, singulis tenuissimis pedicellis insidẽtes, sustinent, ex quorum medio apex styli instar prodit. *Folia* pauca, semper bina, ex aduerso ad singula genicula sita, caulem amplectuntur, vnciam lata, sesquivnciam longa, neruis aliquot per longum excurrentibus. Caulis sapore est aromatico, valdè amaro, quo in Theriaca pro calamo vtimur.

Seritur, teste Garciâ, per vniuersam Indiam: plurimus verò in Guzarate & Balaguate. Hîc etiam Goæ (vbi multus eius est vsus) in hortis satus prouenit, sed perpaucus. Conuehitur ad maritima, quoniam qui isthîc nascitur non sufficit. Qui ex Balaguate adfertur, ad Occidentem mittitur. Calamus aromaticus, autore Linschot. crescit etiam in Sunda Insula Iauæ regionis Indiæ Orientalis. Magna copia Chinẽses emunt vt in Chinam portent.

Familiaris eius vsus [ita enim Garcias scriptũ reliquit] est mulieribus in vteri affectibus, & neruorum doloribus. Sed maximè experitur hieme à mulomedicis; contusum enim, additis Alliis, Ammi (quod est Cuminum rusticum) salis momento, butyro & Saccharo, iumentis aduersus frigora manè exhibent, vocántque id medicamentum *Arate*.

CALAMVS AROMATICVS CECHINI Martinelli.

Cap. CCXLVIII.

Non inuenit Cechinus Martinellus, apud Diosc. nec Galenum calamum aromaticum fuisse Veteribus Cannam (siue Arundinem) licèt Neoterici id certò existiment, decepti Plinii opinione, qui dicit calamum, & Iuncum odoratum, non differre ab aliis calamis & Iuncis: adduntid indicare nomen calami nihil aliud significare quàm Cannám: suo autem iudicio calamus Latinis diuersimodè potest intelligi: Dicebatur de tenui Canna [siue Arundine] ex qua Veteres sagittas faciebant, qualis erat mos Orientalium licèt non sit Canna (id est Arundo caua) de qua Virg.eclog.3. & vario vocabulo Ariostus Dicitur etiam calamus de Canna cum qua scribebant Antiqui: calami etiam dicebantur *Canellæ* (siue Arundines) palustrium aquarum, quibus tegebantur tecta domuncularum rusticorum, de quibus duobus Martial. in suis distichis: Metaphoricè

pro stylo scriptorio sumpsit Virg. Eclog. 1.

Scribere quæ vellem Calamo permisit agresti

Pro Calamo concauo ad fistulas qui dicitur Syringi:

Eclog. 2.

Pan primus Calamos ceræ coniungere plures
Instituit.

Sub nomine Calami comprehenditur virga cui alligatur filum ad piscandum, & virgulæ quæ visco illinuntur pro captura auium.

Interdum Calami dicuntur de paruis Cannis frumenti, quæ *Sepie* vulgò dicuntur.

Sumitur etiam pro omni re conuoluta instar Cannæ: communiter dicuntur Calami arborum & vitis.

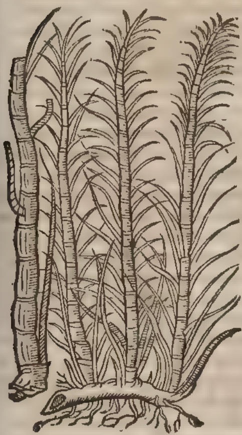
Canna quoque Zucchari vocatur Canna cùm tamen non sit, sed ei similis.

Paulus etiam calamum odoratum vocat corticem. Alius bonus author ait Calamum aromaticum esse crassum corticem cauum, cùm enim colligitur extrahitur lignum: vnde desumpsit nomen. Cech. Martinellus *mio zio* ait calamum vocari, quæ ita geniculata prouenit, vt hic Calamus, quod prolixè prosequitur. & apud ipsum videre est.

Calamus præsentatus per Cechinum Martinellum Aromatarium habeatur pro vero & legitimo calamo aromatico, ac in confectionibus Theriacæ ac Mithridatij ceterísque medicamentis adhibeatur, & remoueantur succedanea. Sed libellus contra Cechinum incerti authoris oblatus pharmacopœis Mantuanis contrarium omninò sentit. Nominetur, inquit, κάλαμος Græcè, aut calamus Latinè, aut *calamo* Toscanè, nullus erit ita stultus qui aliud intelligat quàm Cannam, ita etiam Virgilius & Ariostus nihil allud intellexerunt &c. & quomodo potest esse canna quæ non sit canna &c.

ARVNDO SACCHARINA, ET SACcharum.

CAPVT CCXLIX.

QVæstio hîc agitatur, notúmne fuerit Antiquis Saccharum, cuius lautitiæ, tum vtilitas, in culinis, in Pharmacopœorum Officinis, esu, potu, in secunda & aduersa valetudine, in quauis ætate, sorte, regione, nunquam satis celebrari potuit.

Medius igitur inter miliaceas, atque Arundinaceas plantas videtur Saccharatus Calamus. Septenum octonúmve pedum *Calamos*, pollere crassiores densis geniculis, fungosâ, perquàm dulci, succulentâque & albidâ medullâ obfarctos promit, *Folia* binos cubitos æquant, angustiora tamen Donacis (siue Arundinis latiuæ,) scabra, & secundum longitudinem striata, numerosa: *Stolones* harundinibus ceteris concolores complectentia. Comoso *flore* & quadantenus Sorghi. *Radix* ad Cannæ radicem accedit, sed dulcior, succulentior, minúsque lignosa: vnde germinula erumpunt sationi oportuna.

Saccharum Diosc. genus Mellis. Σάκχαρον, genus Mellis (μέλιτος) concreti in India & Fœlici Arabia in Arundinibus (ἐπὶ τῶν καλάμων) inueniri prodit Dioscorides: Salis modo coactum, dentibus vt sal fragile.

Sacchar Galeno. Galen. 7. simpl. *Sacchar* appellat, & ex India ac fœlici Arabia afferri quoque scribit, & in arundinibus concrescere. Esse autem & ipsum Mellis genus, & minùs quidem dulce, quàm nostrum.

Sal Indum. Archigenes ait, Sal Indum esse, colore & consistentia Salis communis, gustu Mellis, magnitudinis Lentis, φακοῦ, aut ad summum Fabæ, κυάμου.

Delectus Plinio. Mel arundinum Indicarum, Theoph. Saccharon & Plinius Arabiam ferre dicit, sed laudatius Indiam. Esse autem Mel (Mel Arundinum Indicarum vocat Theophr. Arist. & Strabo.) in Arundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, amplissimæ Nucis Auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantùm vsum.

Canna mellita. Inueniuntur (inquit Seneca) in India Cannæ, quarum humor pinguis, dulcísve in mel abit. Quoniam verò non apis pensum mel hoc est, sed plantæ excrementum, liquet inde etiam Antiquis notum fuisse Saccharum.

Cætera, quæ de Sacchoro Veteres scriptis mandauêre, inter vires comperientur.

Locus iuxta Hermolaum. Hermolaus ex Neotericis perhibet Saccharum ex Alexandria Ægypti & Cypro adferri commendatissimum: Saccharum Græcos vocare *Sacchar*.

Saccharũ Antiquorũ diuersum à nostrate, Manardo. Manardus astruit nouam opinionem, aliud scilicet esse antiquorum Medicorum Saccharum, ab eo quod nunc voce pardùm (vt fieri solet) mutatâ, *Zuccharum* vocatur.

Saccharum nostrum Veteribus notum, Corn. Cornarius, qui Saccharum idem cum Zuccharo esse credit, nouisse perhibet Veteres, à Diosc. & Plinij seculo, Saccharon, sed concretum quidem; nec ex Cannis expressum veluti hodie adferatur magna ex parte, in pyramides siue metas, octo plùs minúsue librarum coactum.

Sacchari consideratio ex Matth. Manardus & eum sequutus Fuchsius hunc in modum in Matthiolo refutantur. Non desunt inter recentiores Medicos, qui disputent, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt Veteres, præsertim Dioscorides, & Galenus, in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Saccharo dici possit. Et quamuis plerique repeриantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirment, communis vsus Saccharum, & quod ab Antiquis describitur, vnum & idem esse, quòd ex eadem proueniant planta, tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omninò opinantes in alio Arundinum genere concreuisse Antiquorum Saccharum, de quo inter Mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus: concrescereque ad hanc diem vsque ex cœlesti rore, quemadmodum & id, quod mannam vocamus: non autem in iis arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiusce ætatis Saccharum in Madera, Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro insulis, ac etiam in Ægypto exprimitur. Qua in re eos viros alioqui doctissimos, planè hallucinatos, crediderim, quòd nullo, vt puto, authorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, Mannæ in modum ex rore concrescere Antiquorum Sac- *Manardi & Fuchsij opinio reprobata.*

charum solis ardore super Harũdinum folia tam in India, quàm in felici Arabia. Quippe quòd nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec Veterum, vel Recentiorum quenquam, concrescere Saccharum in Arundinum foliis, ex rore Solis feruore concreto, siue potiùs exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concrescit. Quo fit, vt mihi refellenda videatur eorum sententia. Nam si verum illud esset, vt ipsi imaginantur, non modò, non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissimè simplicium medic. historias, literis, memoriæque mandauit, silentio præteriisse tam pulchrum & admirabile, scitúque dignum naturæ opus in Saccharo conficiendo. Nec minùs id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. 3. de alim. facult. aërei mellis historiam quod nos mannam vocamus, quódque sua ætate in monte Libano, aliísque locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis veritati consonum videtur, vt dicamus, nil aliud Veteribus Saccharum extitisse, quàm nostratis Sacchari Arũdinum lachryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo perinde ac gummi, exteriùs concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius, ex cuius verbis facilè cognosci potest, quòd non ex rore, vt Mannæ euenit, coalesceret Antiquorum Saccharum super arundinum folia, sed quòd fractis calamis earũ internodiis cohæreret collachrymás, è quibus vulgare nostrum conficitur. Quandoquidem, hoc modo resinæ, gummæque omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (vt quidem arbitror) Manardi ac Fuchsii sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria mãna à Sole tacta, dum arborum inhæret foliis, paruo temporis interuallo in auram euanescit. [vt libro primo diximus in mannæ mentione,] eadẽ sanè ratione id Saccharo euenisset, si ex rore (vt ipsi contendunt) concresceret. Siquidem à Sole tactum, rarefactúmque facilè desiliisset in auram, nec gummium modo concreuisset. Eóque magis quòd nusquã legerim in Diosc. nec Galeno Saccharum è foliis Arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo l. 15. Geographiæ, vbi apertè scribit, in India Arundinem mel sine apibus gignere: non autem quod ex rorẽ in arundine fiat, vt quidam peruicax, ignarúsque Medicus mecum contendere, atque etiam, vt suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est veritus. Præterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, Antiquorum Saccharum durum esse, Salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his coniectare licet, è rore Saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potiùs mandentibus tenax, & Ceræ modo lẽtescẽs Quare crediderim Antiquis Saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinũ Sacchariferarum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens Solis calore concreuerat, vt & Saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quod cùm accuratissimè perpẽdissent homines, liquorísque præstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neque id incassum attentasse videntur: quandoquidem Sacchari integros calamos assumentes, minutim que incidentes, ignis calore tamdiu decoxerunt, donec vniuersus liquor, absumptâ igni aquâ, diu efferuescens in Saccharum Salis modo in vasis fundo cõcreuerit. Verùm etsi Sacchari arte facti nihil meminerint Dioscorides, & Galenus: non desunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in Indiæ palustribus arundinem ita crassam progigni ait, vt fissis internodiis lembi vice vectitet nauigantes, è cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorẽ hunc, qui ex harum Cannarum radicibus elicitur, Saccharum nostri vsus fuisse existimant, procul dubio falluntur, quòd Indi non modò ex decoctis Cannarum, sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cùm illius cœli, & Soli clementiâ, frequentissimę sint plantarum radices quæ mellea dulcedine imbuuntur, vt Strabo testis est loco nuper citato, vbi sic inquit, Nullus annus in India inuenitur vtroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cùm semper terra sit fœcunda: fructus autem arboreos multos gigni, arborúmque radices, præsertim magnarum Arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aquâ à Solibus tepefactâ, tam cælesti, quàm fluuiali. Adeò quòd ea, quæ apud alios & fructuum & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est: quæ tantùm ad dulcedinẽ operatur, quantùm ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoque suffragatur illud explicans, hoc carmine.

Quíque bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quin etiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus versibus attestatur, dum inquit:

Indica non magna nimis arbore crescit Arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex iis palam est, hos omnes de factitiis Indorum potionibus, quæ iis vini loco sunt, fuisse locutos: non autem quòd ex illis Cannarum radicibus Saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è Glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, pressísque siliquis, sicut & alii è dactylis, dulces elicimus succos ad varii vsus potationes: quemadmodum & Occidentales Indi è pluribus dulcib. arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem præstent, esse mel, neque Saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ Arundines radicibus dulcissimum præbeant succum, non modò illæ magnæ: sed etiam quæ ibi nascũtur, nostris fortasse non multò grandiores: cùm etiã nostrates recentes mansæ, quadãtenus ori dulces sentiantur. Quod autem minores Arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicauit abundè Marcus Varro: cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen à Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, validissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda videtur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, Saccharum nostro similius factitasse Indos, quòd non quidem Saccharum, sed dulcis inde potus vini loco sibi conficiant. Sed vt suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, vtque lucidiùs comprobaret Antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri lib. 9. epist. 5. Auicennam etiam admittit, quem tamen alias vbique reiecit, ac reproba-

Antiquorũ Saccharum

Factitii Sacchari [illegible]

uit,

tur, asserens; quod cùm ipse huius fuerit sententiæ, vltimo capite lib.2. Antiquorum Saccharum mannam vocauit. Quod manifestè declarat Zuccharum *alhasser* apud Auicennam huiusce arboris esse mannam, vel gummi, non autem Græcorum Saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobat sententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, sic inquiens. Et in Zucchoro quidem *albusar* est cum abstersione pauca stipticitas, & amaritudo. Siquidem austeritatis & amaritudinis, quæ in Antiquorum Saccharo fuerint, nusquam meminere Dioscorides, & Galenus: nec item quod conferret id pulmoni, & aquæ intercuti, vt paulò infrà voluit Auicenna. Qui etsi dixerit deinde Zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & vesicæ vitiis auxiliari: non tamen ob hoc dici potest, Zuccharum *alhasser* esse Antiquorum Saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi sententiam, Auicennæ testimonio (cùm & ipse hoc in loco Auicennæ authoritate nitatur) probari potest, quod Antiquorum Saccharum gummi modo collachrymans in arundinibus concresceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de Zuccharo agens loco nuper citato, ibique Antiquorum Saccharum recensens, inquit: Assumptum sicut gummi ab harundine abstergit oculum. Quibus palàm fit, Antiquorum Saccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exteriùs emanasse, ibique postmodum Solis ardoribus concreuisse. Verùm enimuerò quòd Alhasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab harundine maximè differat; & quòd eius Zuccharum, quamuis ab Auicenna manna dicatur, quòd fortassè granulis concrescat mannæ similibus, ex rore haudquaquam fiat, sed gummium modo ab arbore destillet, manifestè ostendit Serapio cap. de Saccharo his verbis. *Alhasser* habet lata folia, & habet Zuccharum quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & à locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in Zuccharo eius est amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quædam, sicut testiculi camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, stipticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhasser est leue, crassum, rectum, pulchrúmque, & ideò assimilauerunt cantilenarij in cantilenis suis brachia, & crura dominarum ligno eius: *hæc Serapio*. Ex quibus facilè & Manardum, & Fuchsium, viros alioqui doctissimos, hac in re hallucinatos putauerim. Cæterùm Fuchsius, vt probaret Antiquorum Saccharum è roscido cœli succo in calamis concrescere, vtque illud à nostrate diuersum ostenderet, dicit, quòd cùm nostri vsus Saccharum perinde ac mel, calidum reperiatur, sitímque facilè concitet, Antiquorum Saccharum esse non potest, eò quòd Galenus suæ ætatis Saccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minimè respondet: à quo non discedit Galenus lib.7. simpl. medic. ex cuius verbis clarum est, quòd cùm Saccharum melle minùs sit dulce, minùs etiam calidum sit necesse est. Eáque propter asserit Galenus, Saccharum non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo sitis excitetur, vti Fuchsius interpretari videtur. Quin etiam idem Galenus lib.8. cap.4. meth. med. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & authoritatibus adductus sum, vt certò crediderim Antiquorum Saccharum ab iisdem arundinibus emanare, à quibus vulgare nostrum exprimitur: sed hanc tantùm inter se differentiam esse, quòd à natura factum sit nostrate factitio longè tenuius. Ideóque Auicenna: Zuccharum (inquit) *tabarzed* frigidius est & subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & post ipsum Auicenna Archigenis authoritate *Sal Indum* ipsum appellans, ad linguæ scabritiem, ariditatémue in acutissimis febribus. Sed eo nos hac ætate caremus, quòd ampliùs non afferatur: quanquam ego non ita pridem à viris fide dignis accepi, qui *Diui Thomæ insulam*, itémque Maderam lustrarunt, adhuc iis in locis Saccharum inueniri in arundinibus saccharíferis concretum (illi non dissimile quod arte fit, & candi-sum cognominatur) postquàm ab illis spontè emanarit gummi modo. Quòd autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quàm quòd hodie paucum ad nodum proueniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore, quo ad nos copiosum conuehebatur, cùm adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, vt arundines Sacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adoleuissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exudarent, veluti innumeris arboribus gummi, & resinæ emanant. Proinde nón mirum, si eiùs à natura facti Antiquis fuerit vbertas. Sed postquàm lucri dulcedo, fulgentísque auri sitis docuit homines artem modúmque, quo Saccharum concisis, decoctis, pressísque arundinibus copiosius elicerent, factum est, vt Indi quotannis vniuersos inciderint calamos, ac iterū quotānis seuerint. Hinc igitur euenit, vt nullis remanentibus, quę Saccharo plurium annorum ætate turgeant, naturæ impedita sit operatio, deperditúmque hac de causâ sit Antiquorum Saccharum. Cuius vice eo Recentiores vtuntur, quod Officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, Salis fossitij modò, dentibúsque fragile, vt Antiquorum Saccharum vndequaque referat. Competit perinde ac illud, scabritiei linguæ, pectorísque asperitatibus. Verùm ad hæc id præstantius est, quod in fictilibus, vbi violaceum Iulapium asseruatur, æstate concreuit: eò quòd violarum diluti facultate humectet, leniátque magis.

Zuccharum tabarzed.

Sal Indum.

Lobel. in Ic. plant. pag. 49. inscribit Arundinem Saccharinam Indicā, ac de eiùs Saccharo in Aduers. hæc scribit: Non Indico Saccharo hodie prima laus, tametsi ex India primùm in citeriorem Asiam, Rhodum, Cyprum, aliáque non pauca loca transmiserint. Nam hodie Canarium & Maderense longè omnibus suauitate & candore excellit: quippe tametsi quod Genuam ac Massiliam ex India, Alexandria, & aliis Aphricæ emporiis, Liburnicis Venetias asportant, sæpiùs excoctum, candore marmoreo Canarium prouocat: multò tamen suauitate & dulcedine gratissima superatur. Dum enim lixiuio illo acriore, quasi sapone ex calce parato, fæculentioris, nigriorísque pinguedinis sordes eluuntur & absterguntur, vber dulcedinis gratioris perit, atque nescio quid rancidæ acrimoniæ inuritur: vnde bilis gignitur, & sanguis vritur, caput grauatur. Quod quilibet nosse potest ex esu vsque *Thomæi, rubri* vocati, *Sacchari*, ex cognomine Insulæ, sub ipso fermè Æquatore sitę. Antuerpiam enim & Londinum Angliæ, vbi defæcare solent quidam industrij artifices, si gustes adhuc impurum & rubrum, multò suauius & dulcius reperias, quàm excoctum, lixiuiáque & cortinas expertum. Et quia, quâ purius reddant industriâ, cœlant Pharmacopœorum plebem: lubitum est hîc monere. In Cortinam seu ahenum, Sacchari Thomæi, vel alterius quantùm volunt, immittunt. Lixiuij fortis sola ex cal-

Arundo saccharina Indica Lob.

ce viua parati, iustum modum,& quod ebullitioni despumationique suffecturum sit, affundunt: tum agitatione,scopulísque spumas tumidas multorum albuminum ouorum sensim affundunt, vicissim despumando,& rursum instillando, donec situlam plenam mellea & sordidiore pinguedine, despumando exemerint. Tunc probè limpidum & fuluum factum syrupum, lixiuio nondum absumpto, transmittunt per cilicium, colum, vel stamen, quò imbi festucas, quisquiliásque relinquat. Tum feruet denuò, donec expirarit in vaporem lixiuium. Quod si (vt ferè fit) feruens Saccharum impetu, artifice inuito, labrum effusione, & ebullitione superet;non aquam,nam sic [vt illi loquuntur] decoqueretur, recrudescerétve: sed butyri momentum illicò addunt, atq; actutùm resident vndantes spumæ. Iam è Syrupo ad duritiem excocto Saccharo, infundibula, figlináue vasa, (Veneti ænea) quibus subtus in angustiore loco inest foraminulū, priùs fontanâ imbuta, Saccharo adhuc calente opplēt,eodem obturato foraminulo: reclūdúntque promo, cella,aut Hypocausto sicciore, tepidiore: cúmque indurauerit, Metæ ordine dispositæ latiorem basim inducunt,luto ex figlina fusco aut pulla terra & aqua calida subacto dilutiore,ac loricam latam duorum,triumue digitorum. Quæ crusta vbi partim loci,partim Sacchari tepore sicco & bibaci aruerit, demitur, noua apponitur: bis terue repetunt:sed singula in mutatione fusi mucronem in foraminulum mittunt, vt faciliùs effluat crassamentum pinguius,& sordidius,quod Syrupum vulgò vocant, Gallis *Melasse*:quā quidem improbiores pharmacarii, suos stercoreos Syrupos condunt. Postremò bis aut tertiò ex Metis erutum fontana liquefaciunt: rursúmque in Metas infuso,reserant subtus foramen, supernéque lutum addunt, cuiusmodi diximus. Notum fuit Saccharum Antiquis etiam Diosc. & Galeno antiquiori Theophr. huiúsque preceptore philosopho.Paulus recēset interSales. Primò è Græcis Actuarius, Medicatos succos Saccharo excepisse,noménq, Iosacchari,Rhódosacchari commentus fuisse putatur. Varro & Strabo etiam ex radicibus succum promi suauissimum tradunt.

Arundo sacchar. & Cal. saccharinus, Tab.

Tabern. vocat Arundinem saccharinam, & Calamum saccharinum, germ. Zuckerrohr / & Zuckerriedt. De Saccharo autem eiúsque speciebus hæc tradit:Veteres vtebantur tantùm Saccharo spontè effluente, erat eis ignota parandi ratio per decoctionem. Inter Græcos Medicos qui docuere cōdire cum Saccharo locoMellis est Actuarius,deindeNicolaus Alexandrinus. Arundo Saccharina dicitur etiam Harundo & Canna. Succus dicitur Σάκχαρ Σάκχαρον, Arriano Μέλι καλάμινον, Paulo Aegin. ἅλς ἰνδικὸς Mellis genus: Galeno, Paulo, Aphrodisæo lib.2.probl. cap. 74. & Straboni.Serap.lib.simpl.cap.50. *Zuchar.* aliis Arabibus *Succhar*, *Zazar*, *Sudur* & *Sutter*, Polonicè Cukier. Nostro tempore sunt nobis 7. Sacchari genera.

Saccharum 1. Maderēse.

Primum genus ad nos adfertur ex Lusitania ex insula Madera aut Medera:dicitur Saccharum Maderiense:hoc cæteris omnibus præstantius & præferendum in vsu Medico.

Sacch. 2. Canarinū.

Saccharum 2.Canarium,aut Canariense,quod defertur ex insulis Canarinis: bonitate secundū obtinet locum.

Sacch. 3. Valentinū.

Saccharum 3.*Finum*, *Refinatum* & *Valentinum* dicitur, quia Valentiæ Hispaniæ repurgatum.Practic s & pharmacopœis hodiernis Saccharum *Tabarzeth* quod nomen competit Maderiēsi Saccharo, Arabes enim per *Tabarzeth* intelligunt optimum Saccharum. *Saccharum Valentinum* arte fit ex Maderiensi & Canarino, itaque repurgatur, vt acquirat similitudinem Marmoris albi aut Alabastri,& ob suam pulchritudinem existimatur præcedentibus duobus prestantius: verùm cùm per lixiuium ita præparatum sit,meritò ab vsu medico reiiciendum, per lixiuium.n.acquirit acrimoniam,aliquomodo amittit dulcedinem, acquirit aliam naturam & proprietatem, sitim excitat & valdè exiccat: caueant Pharmacopœi ab huius Sacchari vsu in præparandis Tabellis quę dicuntur Manus Christi & aliis,ac etiam in aliis medicamentis.Ex hoc Saccharo parant paruas Metas pyramydésve, quas inuoluunt papyro cœrulea. Quùm vulgò sit persuasum melius Saccharum inuolui charta cœrulea: mercatores Saccharum vilissimum Thomassinum lixiuio dealbant & repurgant & candidius reddūt, verùm semper molle remanet,nec ritè induratur: & quò candidius est eò plùs habet Amili, quo adulterant hoc Saccharum dum repurgant, & parant pyramydes libram ponderantes.

Saccharum 4. defertur ex insula Maltha, Saccharum est durum vt Canarinum, sed magis cinereum, tertium bonitate locum obtinet, præferendum Valentino, eius vsus in cibo, vocatur *Saccharum Maltanum*, *Melitium* aut *Melitæum* & cibale. Germ. Malta zucker aut Sprußzucker.

Saccharum 5.ex insula S.Thomæ, est omnium vilissimum, molle est & ruffum, dulcius tamen Valentino & salubrius: vocatur *Saccharum Thomasinum*, *Thomæum*, practicis & pharmacopœis rubrum, Arabibus *Zuccharum Sadimenum*.Germ. Thomaszucker.

Saccharum 6. Miscellaneum dicitur, Germ. Farinzucker/Cassanzücker / compositum est ex fragmentis omnium generum Sachari,tam albi, quàm ruffi: defertur in doliis & capsis ad nundinas,eius vsus ad syrupos & cibos.

Saccharum 7.est liquidūm instar Mellis aut Syrupi,defertur ex insulis vbi Saccharum coquitur & in metas reducitur: fit ex spuma Sacchari dum coquitur,semper manet liquidum, adfertur in doliis, satis vili venditur, ad multa vtile esset loco Mellis, quia viliori pretio venditur,quàm Mel, si non timenda esset impostura: dicitur *Remel*, *Mel Saccharinum*, aut *Sacchareum*: Gall. *Melasse*, Belg. Syróp / Germ.Zuckerhonig vnde Syrup. Multi volunt vulgare Saccharum non esse Dioscor.& Galeni inter quos Manardus & alii qui eum secuti: verùm qui diligenter considerabit Antiquorum scripta, comperiet Antiquorum & nostrum Saccharum esse ex eadem plāta, nempe ex depicta Arundine, & præparatione tantùm differre: Duo autem genera fuerunt Antiquis nota,primum de quo Diosc.Plinius & Galenus: quod erumpit vi Solis ob copiam succi, quo vsi sunt Veteres tantùm in medicina, quod non adfertur ampliùs, sed eius loco substituunt Saccharum Candit,quod arte præparatum ex Arundinibus iisdem ex quibus Veteres collegerunt suum Saccharum. Aliud Saccharum Veterum, quod parātes,ex recentibus radicibus Arundinis Sacchareę exprimebāt,acvtebātur eo modoquo vtimur Melle, inde dictum *Mel Cannæ*,quod ex Aegypto, Rhodo,Cypro, Creta & Silicia olim afferebatur, quanquam non esset in medico vsu ante Actuarii tempora,nihilominus Galeno non fuit incognitum, meminit enim lib. 4. simpl Arundinum dulcium quæ in Aegypto proueniunt: quomodo fuisset Galeno incognitum Saccharū, liquidum

liquidum, quandoquidem vulgare fuit diu ante Galeni tempora, vt apparet ex Marco Varrone, qui eius meminit, is vixit tempore Cæſaris, ante Aduentum Chriſti, Statius meminit etiam Sacchari arundinacei: Lucanus Poeta meminit etiam Sacchari mollis. Strabo meminit vtriuſque. Scribit etiam Solinus de ſucco expreſſo ex radicibus Arundinis.

Arundinis ſaccharinæ hæc ſunt Synonyma nota. Dicitur C. Bauh. in pin. *Arundo Indica* 2. vel *Saccharifera*: *Arundo* 8. vel *ſaccharata*, Dod. gall. *Harundo ex qua Saccharum*, Cord. in hiſt. *Arund. ſaccharata Dalech.* in Dioſc. *Sacchari Canna*, Geſn. hort. *Arundo Saccharina Indica*, Adu. Lob. Icon. H. Lugd. *Canna mellea*, Cæſ. *Arundo & Calamus Saccharinus*, Tab. *Calamus Indicus*, par. 6. Ind. Or. c. 19. *Calamus Indicus Saccharites*, *& canna Saccharina*, in hiſt. Ind. Orient. part. 4. 5. & 6. cap. 38. & Hiſt. Occid. Ind. part. 3. 4. 8. & 9. De Sacchari differentiis & conficiendi modo, in noſtris in Matthiolum notis, & lib. de comp. medic. egimus: Vide & Munſteri Coſmograph. l. 2. c. 91.

Loca in quibus Saccharum prouenit præter ſuprà allegata, hæc paſſim annotantur: Inſula Maderæ, quæ Oceano Atlantico innatat è regione Mauritaniæ: Inſula Hiſpaniola: Inſula S. Mariæ, Terra ſancta, Vrbs fœlicis Arabiæ Zibith, Sumatra, Braſilia, & Regnum Concha. Ex Arundinibus in aqua decoctis huius ætatis Saccharum in Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro Inſulis, ac etiam in Ægypto exprimi refert Matthiolus. Arundo Saccharina in noſtris regionibus, (inquit Tabern.) rarò propter frigus perficit florem, eam Arundinem primò vidi Francofurti in horto Pharm. Adami Kechen qui per aliquot annos eam aluit, ſed tandem aſperiore hyeme ei periit: ex eius radicibus & medulla excoquitur Saccharum in India, Arabia, Ægypto, Canarinis inſulis, in Inſula Madera, Maltha, Cypro, Sicilia & S. Thomæ. Lobel. Orbi Europæo iam multis ad Mediterraneum Oceanúmque tractibus inquilina: vt Hiſpanicis, Luſitaniæ atque amœniſſimis Olbiæ in Galloprouincia viretis, non procul & ex Aduerſo Stœchadibus inſulis, quem virentem inibi & alibi habuimus, & in Belgio meminimus. Panguntur taleæ imæ radici abſciſſæ, atque bellè primò proficiunt in Gallia & Belgio, ſed hyemis ſæuitia enecantur, humentis ſoli, ſed tepidioris aëris. & auræ alumnæ ac amaſiæ.

De viribus & vſu Sacchari ita Dioſcorides, Saccharum aluo eſt idoneum, & ſtomacho vtile, ſi aqua dilutum bibatur: vexatæ verò veſicæ renibúſque auxiliatur: quin & illitum ea diſcutit, quæ pupillis tenebras offundunt Saccharum Indicum & ex Arabia fœlici confectum Galenus minùs ſuo dulce ſtatuit, ſed ſimiles ei vires attribuit, quod ad abſtergendum, deſiccandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo eſt, nec ſitim adferens, eatenus ab illo ſubſtantiâ differre ſcribit lib. 7. ſimpl. medic. Aſt 8. meth. med. cap. 4. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi poſſunt. Saccharum (teſte Tabern.) temperatæ eſt naturæ, calidum & humidum in primo ordine, primariò quidem *Maderienſe*, *Canarium*, & *Meliſium*, & ad Mel quàm proximè accedit. Similiter & *Finum*, quod non ita dulce, igneam & acrem, ex lixiuio calcis, quo præparatur, aſſumit qualitatem, quâ *Thymum* etiam ſuperat, ideóque ſitim cauſat ingentem, ita vt ad internos vſus inutile reddatur, quamuis vulgus Medicorum (quoniam præ cæteris candidiſſimum ſit) magno errore contrarium teneat, optimúmque eſſe diiudicet. Quapropter eligatur ſemper vel Maderienſe, vel Canarienſe. Sacchato cibi auſteri & acidi corriguntur; ſaluti nimiùm attemperantur: craſſi, attenuantur; ingrati verò ſuauiores redduntur. Emendantur, vt paucis multa complectar, Saccharo omnia, quæ medium excellere in culina. Quid námque aciditate & acrimonia præcellit acetum. Attamen nihilominus hocce virtus eius infringitur. Nec Pharmacopœi ſine hoc ſuo (vt vellent & continuò deberent) officio ſatisfacere queunt. Nunc enim Electuaria, Syrupos, Iulepos, potiones, vina, conſeruas, condita, ſuccos, ac omnis generis confectiones, tabulas, panes Martios, & cætera, Saccharum ingreditur. Nunc quantùm requirit omne genus animalium, volucres cœli, piſces maris, & pecora & reptilia terræ, & ſi quæ alia excogitari poſſunt, quæ ex Saccharo quotidie efformantur, ac variis coloribus depinguntur. Nunc quantùm ſemina & fructus, Pinei nuclei, amygdalæ, auellanæ, piſtacea, Citreum, Cinnamomum, Coriandrum, Aniſum, Fœniculum & ſimilia, quæ eodem obducuntur. Quæ quidem vt plurimùm luxui, nocturnis potationibus, intempeſtiuis conuiuiis magis abdicantur, quàm ſalutaribus medicinis. Sed quid proſint, experiuntur Magnates, qui grauiſſimis morbis ſubitò nonnunquam corripiuntur, ſymptomatibus periculoſiſſimis continuò vexantur, ſimulátque ſæpiſſimè morte ipſa extinguuntur. De quibus qui in acie & præliis potatorum verſantur, multò certiùs, quàm ij, qui in vmbraculis, & extra ſciphi iactum (ita dicere liceat) vitam degunt, teſtimonium reddere ſciunt. Spontaneæ igitur lachrymæ ſunt, quibus nobiſmet ipſis ventriculum, Heparque afficimus, ipſumque adeò totius corporis temperamentum ſubuertimus, vitámque ipſam antè deperdimus, quàm conſtantem ætatem attigimus. Hac ergo ratione media hæc à Deo Bonorum omnium autore ad vitam conſeruandam conceſſa, non media ad vitam, ſed media ad mortem, efficiuntur.

Vſus in culina. *Vſus in medio.* *Luxui etiã dicatur.*

Saccharum Maderienſe moderatè in cibo & potu vſurpatum, purificat ſanguinem, ſpiritus recreat, membra corroborat. Per ſe quoque, aut modo dicto, aſſumptum, ad vitia thoracis & pulmonum vtile. Proficuum arteriæ aſperæ contra raucedinem. Commodum quoque internis apoſtematibus, lateris &c. thoracis vlceribus; Tuſſim ſedat, ventrem emollit, præſertim verò infantum. Doloribus thoracis medetur. Bilioſi & Icterici, extra medicinam euitent Saccharum, id enim facilè in bilem mutatur. Adhæc obeſt omni vitio, quod à bile originem ſuam traxit. Infantes ſi plùs de Saccharo ingerant, lumbrici non rarò in ijs gignuntur. His itaque non niſi vrgente neceſſitate, aut ſaltem minùs adminiſtretur. Non aſſentiendum iis, qui exiſtimant Saccharum inteſtinorum obſtructionem parere, quandoquidem abſtergit & mundificat. Salutare admodum eſt renum, vrinariorum meatuum, & veſicæ affectibus. Non tantam, vt mel, ſitim excitat. Dentibus valdè nocuum. Non enim nigros duntaxat reddit, ſed & putreſcere, vacillare, atque excidere facit. Quare ſibi conſulunt ij, qui aſſumpto Saccharo, os aquâ frigidâ eluunt. Ex frigida quoque hauſtum, raucam emendat vocem, à calore ortam. Contra tuſſim ſiccam, ſitim & aſperitatem faucium: ℞. Sacch. vnc. j. Aq. frigid. menſur. j. Decoq. ad conſumpt. tertiæ partis. De hoc decocto bibe quantùm lubet. Si præſtantiùs deſide-

Sacchari Maderienſis vires.

deras. Adde drach.ij.Liquiritiæ minutim incisę: vnc.ſ.Vuar.Corynth.Buſſ.mod.dicto, percolentúrque, ſeruetur ad vſum. Saccharum hoc lacti recenti ad Iulepi conſiſtentiam incoctum proficit iis, quibus vitriolum aut alumen fuit propinatũ. Noxam enim eorum corrigit, quâ poſt ſe relictâ inteſtinum omne læderent. De hoc bibet quando volet. Medicina hæc, non vulgaris eſt antidotus contra tuſſim etiam infantum, ſi ad ſitis vſq; extinctionem ipſis de hac haurire concedatur. Nunc in puluerem redactum & cum vnc. iij. Ol. Amygd. recent. expreſſ. commixtum ebibitum Colicam ſedat. Oleo verò Roſar. aut Butyro rec. miſtum & epotum ſanat omnes internos affectus ab aſſumpto alumine, Vitriolo, Cantharidibus, eiuſdemque generis acribus & eroſiuis rebus exortos. Aduerſus capitis, cerebri, thoracis & ventriculi dolorem à frigore profectum. ℞. Sacch. Maderienſis vnc. viij. Rad. Ireos vnc. ſ. Zingib. drach. ij. Galang. Maioran. Calam. arom. ana. drach. i. Nucis Moſch. Cubeb. Cardamom. Cinnã. el. Menth. criſp. Garyophyll. ana drach. ſ. Piper. long. ſcrup. i. ſeorſim in puluerem ſubtilem redigatur. Cætera ſimul conterantur quàm diligentiſſimè, traiiciantúrque per cribrum anguſtiſſimum, ac miſceantur. Fiat Tragæa, ſeruetur in ſcatula ad vſum. Huius Tragææ manè ieiuno ſtomacho cochlear vnum pane in vino priùs generoſo madefacto, exceptum, ac commanſum, calefacit refrigeratum caput, cerebrum, thoracem, pulmonem, ac ventriculum, corroborat memoriam, & cor atque principaliora membra, ſenſus adauget. Pectoris anguſtiæ medetur, & tuſſi frigidæ. Anhelitum commendat, hilaritatem inducit, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, abſumit humiditates, flatus diſſipat, neruoſo generi conducit, renibus prodeſt, obſtructiones hepatis & lienis reſerat, naturalem colorem inducit. Saccharum Maderienſe ſubtiliſſimo modo puluerisatum oculis inſperſum obſcuritatem viſus depellit, eóſque lucidos reddit. In fruſtula parua fractum, carbonibus impoſitum, fumúſque naribus exceptus, capitis ſiſtit catharros, emendátque Coryzam. Contra linguæ ranulam ℞. Sacchar. fini, Aluminis, viridis æris ana. vnc. ſ. f. pulu. ſubtiliſſ. quem cum melle in linimentum rediges, quo ſæpiùs illines ranulam etiam inueteratam. Vt dentes conſerues, Saccharum hoc puluerisa, cum melle commiſce, & eò ſæpiùs dentes frica, quo facto aqua frigida os collue.

Sacch. Canarium.

Saccharum Canarium cum æquali portione ſalis vſti puluerizatum, & cum oleo communi decoctum, eóque mentum inſtar ſaponis lotum barbam producit longam. Idem in puluerem redactum, vlcera ſanat, bis in die inſperſum.

Ad vinum clarum reddēdum.

Vinum turbidum ſequenti ratione clarum reddes. Accipe pro quolibet dolio Sacchari & Aluminis vnc. viij. hæc diligentiſſimè ſimul puluerisa, & in vino clarificando diſſolue, eidémque infunde, bacillóque foraminulento illud agita: hinc vas ad 14. dies occlude, poſteáque in aliud transfunde, & vinum clarum cognoſces. Euaporatum verò ita corrige: ℞ Sacchari pulueriz. ℔. ſ. Raſuræ cornu cerui vnc. iiii. Quæ miſcendo impones in linteum ſacculum. Poſthæc vino ſuperinfunde menſuram vnam lactis recenter mulſi, agitando ſtrenuè vinum baculo iam dicto. Quibus ita peractis ſacculum indito, váſque fortiter obturato. Præſtans in vindemiis ſic effice. ℞. Sacchari iam ſæpiùs dicti vnc. xvi. Polypodii, Macis, ana. vnc. i. Quæ contunde groſſo modo, miſce ac in ſacculo include, vinóque cùm elaboratum eſt ad 14. dies iniice, vas verò diligenter occlude.

Aqua Saccharea in multis morbis vicem potûs ordinarii ſupplens. ℞ Sacchari vnc. viii. Aq. frigid. ℔. vii. coq. igne lento, ad conſumptionem medietatis, percoletur, ſeruetúrque ad vſum. Aqua hæc pro ſitis vehementia ebibita, medetur Catarrhis, raucedini, tuſſi, Orthopnææ, Pleuritidi, affectibus calidis pulmonum, æſtuanti ventriculo, & eiuſdem generis imbecillitatibus. Prodeſt inſuper febre Ephemera laborantibus. Si infantes quoque laborent, nutrices non alio, quàm de hoc decocto bibant, quod illis admodum ſalutare. *Alia in Catharris*: ℞. Huius decocti ℔. iiii. Succi Granator. acid. vnc. iiii. Vſus eius vt primæ. Tertia cum Cinnamomo, pro iis quibus interdictum eſt vinum. ℞. Sacchari vnc. iiij. Cinamom. drach. ij. Aq. fontis ℔. vij. Imponantur ſimul in cantharum linteo obturatum, ſuſpendatur in aquæ calentis balneo, permittantúrque ad ad minimùm duabus horis coqui. Demum amoue cantharum donec ex ſe refrigeretur, tandem decoct. percoletur, ſeruetúrque ad vſum. *Alia* peſtilentialis quæ non ſolùm ſitim ſedat, ſed ipſi veneno reſiſtit, facultatémque vitalem reficit. ℞. Sacch. unc. vj. Succ. granat. acid. Cydon. ana. vnc. viij. Aq. font. ℔. viij. Ponantur vnà in vas lapideum in balneo aq. calentis per dimidium horę, coletur ad vſum. *Quinta* ex pluribus compoſita aduerſum diſpnæã, anguſtiam pectoris & obſtructionem pulmonum. ℞. Sacch. vnc. v. Vuar. Corynth. bene lot. vnc. j. ſ. Sem. fœnic vnc. ſ. Papau. alb. vnc. j. Sũmit. Hiſſop. Saluiæ, Viol. mart. ana. M. i. Capill. Ven. p. j. Iuiub. rub. & nig. ana. nº. xii. Dactyl. mund. Ficus ana. nº. iiij. Liquirit. raſę, Sẽ. Aniſi, Cinã. an. vnc. ij. Rad. Helẽ. ʒ. ſ. Incidend. incidãtur vaſiq; cum Sacch. indantur, affundantur aquæ duæ vel tres menſuræ, vas quoque ipſũ obturetur, ac balneo aq. calentis imponatur ad hores 4. pòſt vbi frigefactum fuerit, coletur ſeruetúrque ad vſum. Hoc quoque in loco vinum illud Saccharatum nobis recludendum venit, quod ℞. vini optimi vel Cretici ℔. iij. Sacchari albiſſimi ℔. ij. Coquantur ad lentum ignem more Syrupi, ſerua & vtere cum duabus partibus aquæ vel aliter, vt vſus poſtulabit. Senibus, frigidis & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus, & calor naturalis imminuũtur: nutrit enim & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritibus. Syrupus ſaccharatus & eodem modo paratur, & iiſdem viribus pollet.

SACCHARVM CANDVM.

Cap. CCL.

Sacchari candi duplex genus in Officinis habemus. *Prius* & præſtantius candidum eſt, forma & facie ſalis gemmæ aut Cryſtalli ſplendicans, nec vti Saccharum vulgare ita facilè diſſolubile ſub lingua. *Alterum* obſcurè ruffum eſt, obiter ſplendens & velut per ſcintillas, prædicto fragilius, quippe cui duritie haud parum cedat, dulcore alioqui non inferius. Sed Saccharum Candi inter reliqua omnia præſtat, cuius confectionem talem docet Tabern. Maderienſis Sacchari puriſſimi libræ viginti plùs minùs in minutiſſima fruſta confringuntur, poſtea teruntur, & in Caccabum aut aliud ſimile vas commodum immittuntur, ſuperfuſáque aqua fonta-

tana quantùm ad diſſolutionem ſufficiat carbonibus accenſis ſuperponitur ad diſſolutionem & ebullitionem,quam celerrimè fieri neceſſe eſt. Etenim ſi diutiùs bulliat, flaueſcit. Quocirca quò parciùs aqua affunditur, eò melius & candidius Saccharum efficitur. Sacchato itaque ſic diſſoluto, ebullito & in Syrupi co nſiſtentiam cocto: ad manum habere oportet arcæ inſtar, vas fictile oblongum,quadratum, coctum, interna parte vitreatum, ab ima parte interna ſumma verſus ſuffulturis prominentibus binûm digitorum diſtantiâ donatum,ita vt propter has veluti ſcalas anguſtiore fundo patentiore ſit ore. His ſuffulturis ſiue ſcalis ſic ordine diſpoſitis baccilli tenues quadrati,duorum itidem digitorum diſtantiâ à ſe inuicem ordinantur atque diſponuntur,incipiendo ab imo & progrediendo ad ſumma vſque. Mox Saccharum adhuc bulliens, huic vaſi infunditur vt repleatur: Quo facto obtegitur, & prope fornacem collocatur ad decimam ſextam aut vigeſimam vſque diem. Vaſe tum detecto, maior Sacchari pars Cryſtalli inſtar candita, eleganter baccillis adhæreſcere conſpicitur. Quod reſtat Syrupi, nec dum condenſati,lentè & cautè effunditur in Cacabum, vt denuò bulliat. Sed poſt hanc ebullitionem modicè refrigeratum Saccharum, denuò dictis baccillis, quibus iam Sacchari Candi magna pars hæret ſuperfunditur, & in decimam diem vti priùs ſtare permittitur. Quibus peractis omne Saccharum, candidum & clarum factum, baculis adhæreſcens deprehenditur. Sed ex nullo alio ligno dicti bacculi parari debent, quàm ex abietino, pinaſtrino, aut tædino. His enim dictis lignis faciliùs adhæreſcit Saccharum quàm reliquis, quod experientia facilè conſtat: Conditæ namque Sacchato radices aut fructus ſi doliolo ex abietino,aut aliquo ex prædictis ligno parato,immittantur. Syrupus facilè adhæret vaſi,condenſatur,atque candeſcit, quod in aliis vaſis haud ita temerè obſeruaueris. Veneti *Saccharum Candi* ex repurgato Sacchato parant:& candore quidem atque claritate præcellit. Verùm quia iſtud Saccharum cum lixiuio decoqui ac depurari (vt illi putant) ſoleat: fieri nequit,quin iſtud Saccharum acrem, adurentem & feruidam quandam qualitatem acquirat, atque ob id haud abſque damno in internis affectibus præſcribi queat.Satius itaque fuerit, ſi ex laudatiſſimo Maderiano Sacchato paretur:quippe quod candore &pulchritudine priori neutiquam cedit,dulcore verò haud parum ſuperat.

atio alio. A Venetis authore Lobel. ſic paratur *Saccharum Candi*. Primæ notæ Sacchari accipiunt vicenas, tricenáſve libras, pauca aquula fontana, vt liqueſcat, faciunt: & ne multùm in multa aqua bulliat (nam flaueſceret:) & quia parum aquæ ineſt illicò in craſſum ſyrupum abit. Tunc arundinaceos bacillos,aut ridicas puſillas, quas priùs cancellatim,decuſſatímque ad ollæ imum,& latera aptarint,mergũt Sacchato, Syrupóve calẽte,& vas paulò ſuperiùs,quàm medio tenus opplente, multùm inuolutum bombace denſa,vas cella,aut Officina calefacta reponunt ſuper aſſere, ſemimenſe aut viginti pòſt diebus aperiunt os,& nondum concretum ſyrupum priùs effundunt,tepente affuſa calida, ad ſyrupi eluendam pinguedinem.Quâ denuò & illicò affuſa,reponunt quouis calidiore,aut quouis alio loco:effractóque eodem die aut biduo vaſe, pellucidi candoris cryſtallinas bacillis aggeſtas habent glebas, multò duriſſimas, quàs citiùs vres,quàm liquefacies igni,niſi liquore addito.

Noſtrate Candum etiámque vulgatum Saccharum abſtergit, oculíſque prodeſt. Sacchari Veterum vice Recentiores vtuntur (inquit Matth.) quod officinæ *Candidum* cognominant,quod pellucidum Salis foſſitij modo, dentibúſque fragile, competit,veluti Antiquorum,ſcabritiei linguæ, pectoríſque aſperitatibus. Verùm ad hæc id præſtantius eſt, quod in fictilibus, vbi violaceum Iulapium aſſeruatur æſtate concreuit. *Vires.*

Sacch. Violaceum.

Saccharum Candum, arte præparatũ quo vtimur pro Veterum Sacchato, ignotum fuit (putat ita Tabern.) Veteribus & Recentioribus Græcis Medicis, ac nullus eorum meminit præter Nicolaum Myrepſum, qui nominat καὐπον,alij legunt καὐδιον, Lat. dicitur Saccharum Candum, Candium, Canditum, Cryſtalinum. Hyeronimo Montuo zaccharum & Saccharum lucidum: Hermolao Saccharum Cantium, Germ. Candizücker / candi Eißzucker, & criſtallinzucker: duplex eſt,vnum pulchrum clarum lucidũ inſtar cryſtalli, quod præparatur ex Maderiano aut canarino Sacchato: aliud rubrum,ruffúmve quod ex Thomaſſino Sacchato paratur.

Pro Veterũ Sacchato V-ſurpatur.

Nomina

SACCHARVM CANDVM violaceum.

Cap. CCLI.

Pvrpureum violaceum æquè pellucidum, ſed pulcherrimum, nec minùs vtile, ſolis Venetis, dum illic ageremus, notum, ſic paratur. Sumito, exempli gratia, Sacchari finiſſimi lib. 6. liqueſcant & bulliant quàm fieri poteſt pauciſſimâ aqua, donec ad tabellarum electuarij craſſitiem deducatur. Tunc affuſis vnciis 24. expreſſionis coactæ compendioſæ, & recens eductæ ex frigida & violis contuſis: aut potiùs violacea ſtillaticia (ne vires colórve deleatur) recrudeſcat, ſeu(vt illi loquuntur) decoquatur, vt recedat ad Syrupi ſuperioris ſimplicis Candi craſſitiem: Feſtucis,olla, & eodem loco & modo paretur elegantiſſimum Violaceum. Dum Sacchato percocto miſcetur Violarum dilutum, vel expreſſio purpurea,qualem diximus, addendo aliquot guttas ſucci Limonum, viuidiore colore & limpidiore diaphano placebit. Denique vtiliſſimum ſimul atque fragrãtius, curabimus parandum,additis drachmis duabus Iridis candidiſſimæ lacinia inuolutæ, quæ amica ſocietate, ſolita eſt Violæ fragrantiam & gratiam, tum addere, tum excitare, nec parum ſic Arteriacis commodi adferre. Sic decet nitidum Pharmacopœum parare, nec perpetuò, quaſi miſellus foret ſeruitor, Seraphico Vercellenſi radiato Apollini auſcultare, qui imperat vas condendum & obruendum ſterquilinio, vt fermentando & putrefaciendo (fortè & ipſe perſuaſus à Theophraſtinis ſtercoreis Philoſophis ſuaues imbibat penitus fragrantias & vapores, ſtercoreóſque adſciſcat ſpiritus. *Præparatio*

Blauwer Canditzucker (vocat ita Tabern.) weyel canditzücker. Saccharum Candum cœruleum ſeu violaceum: paretur hoc modo: Accipe Sacch. finiſs. lib.8. Aq. violac. mart. quantùm ad diſſolutionem neceſſe fuerit vt fiat Syr. coq. lenitur ad perfectionem, vt tabulæ fieri poſſint. Dein affunde ſucci violac. abſque pediculis & cũ aq. violar. deſtillata expreſſi lib.3. Iterum coq. ad conſiſtentiam idoneam. Effunde in vas vitratum terreum,ad præſens inſtitutum cum bacillis paratum eo modo, quo iam dictum procedendo,

si verò pellucidum magis & coloratum violaceũ parare lubeat, Succo violarum adduntur aliquot guttæ succi Limonum aut Malorum Granatorum.

Vires Saccharum hoc tussi medetur, sicut & thoracis atque pulmonum affectibus, à calore exortis.

SACCHARVM PENIDIVM.

CAP. CCLII.

Descriptio FActitium & Penidium est, quod ex Melisio fit, commune verò ex Thomæo, optimum verò ex Miscellaneo. Accipitur igitur Sacch. Miscellanei ad ℔.iiij. aut quinque, Aq. fontan. q.s. coq. leuiore flamma: parata autem habere oportet albumina ouorum quinque optimè priùs agitata, de quibus penicillo quouis saccharum calens aspergitur, permittitúrque aliquamdiu coqui, donec sordes ouorum albumini adhæreant. His ita peractis Saccharum ab igne remouendũ, à quo, vbi bullire cessauit, fæces cochleari tollẽdæ. Hinc iterum coquendum, rursúsque albumine aspergendum, atque fæces demendæ, quod eousque reiterandum donec à spuma & omni impuritate liberum reddatur. Posthæc coletur, iterũmque lento igne, attamen per gradus æquales, coquatur, vsque dum ampullas grossas producere incipiat, quibus apparentibus fusum aut bacillum teretem, & æqualem in aqua frigida madefactum ad vnciam profundè in calens Saccharum mittito, cúmque, vnà quod ei adhæsit, cum Saccharo in frigida refrigerato. Quod tum demum perfectè coctum est si induratum facilè detrahitur, nec masticatum dentibus agglutinatur: aut quãdo eius portiuncula aliqua digitis extremis duobus distracta, in tenuissima quasi fila abit, quæ perpensa digito, tanquam vitrum dissiliunt. Inde amotum ab igne, ampullisque sidentibus, super marmor, butyro, oleo amygdalarum, aut oliuarum inunctum effunditur, & manibus vel inunctis, vel amyli polline aspersis, ne adhæreat comprehensum, ex alto paulatim comprimendo, & fricando hinc inde demittitur aliquoties: tandem, vbi paulùm refrixit, ferramento vnco parieti infixo obuoluitur, idque tantisper, dũ bene lentum & candidum efficiatur. Quò autem diutiùs trahitur, eò candidius redditur. Tandem attractum famulis distribuitur, vt distrahendo torquendóque formetur modo consueto. Formatum reponatur loco calido.

Nomina Medici Græci Sacchari huius non meminerũt. Nostris autem dicitur, *Saccharum penidium*, *Zuccharum penidium*, & in plurali numero *Penidia*, *Penidiæ*, & *Penidii*. Andreæ Bellunensi *Alfenid*, & Matthæo Syluatico *Alferud*. Germ. Zuckerpenid/ penid/ & Penidzucker/ ac etiam getreheter zucker.

Vires Mediocriter calefacit, emollit & humectat. In cibo & potu, aut alio quolibet modo vsurpatum, asperitati, tussi, & raucedini medetur, tumores emollit. Saccharum penidium puluerisatum & in cibis assumptum iis conducit, qui ex diuturno morbo macie confecti sunt, vt etiam phthisi & hectica febre laborãtibus, si vnc. iiij. aut quinque Sacchari cum mensura vna lactis asinini recenter mulsi sumant. Quibus pulmones laborãt sine febre, iis continuò prodest Saccharum hoc cum lacte ebibitum. Paratur etiam ex hoc Electuarium pro variolis malè affectis collo, arteria aspera, & pulmonibus. ℞. Sacch. penid. in pollinem redact. vnc. j. Mucilag. sem. coton. Gummi Arab. puluer. ana vnc. ß. Misc. cum Syrup. Iub. q.s. subinde sumant ægri etiam infantes de hoc El. medium cochleare. ℞. Saccharum penidium puluerif. cum butyro recenti. f. El. pro iis qui ex Alumine, Vitriolo, aut aliis acribus & erosiuis assumptis offenduntur. Saccharum penidium in lacte recẽti dissolue, eoque in Angina ad tumores emolliendos loco gargarismi vtitor. Fit quoque aqua Sacchari penidii decocta, hoc modo. ℞. Sacch. penid. vnc. v. Ap. font. l. viij. Decoq. igne lento ad consumpt. medietatis: coletur, seruetúrque ad vsum. Inseruit autem ariditati arteriæ asperæ, raucedinẽ emendat, sitim extinguit, tussim sedat promouet screatum, ventrem emollit, phthisicis vtilis. Ex... cum Sa... ... ...

Habetur tandem & Diapenidion sine speciebus calidis apud Nicolaum, quod ℞. penidiorum vnc. ij. drach. ß. Pinearum Amygdal. dulc. Sem. Papaueris albi ana drach. iij. scrup. j. Cinnamomi, Caryophyllorum, Zingiberis, Succi Glycyrrhizæ, Tragacanthæ, Gummi Arabici, Amyli, Sẽ. Cucurbitæ, Sem. Citrulli, sem. Cucumeris, Sem. Melonis ana drach. j. ß. Caphuræ G. vij. Sacchari albi quantùm sufficit. Fiat electuarium. Valet aduersus omnem thoracis noxam, tussim, vocis iacturam: tabidis denique & purulenta excreantibus succurrit.

SACCHARVM CANDVM ROSACEVM.

CAP. CCLIII.

EX Saccharo Maderiensi, aquâ Rosarum distillata, & succo rosarum Zuccharinarum expresso paratur, eadem omnino ratione, quâ Saccharum Candum violaceum, pulchrè rubens & pellucidum, maximè quidem si nonnihil succi Limonum aut Mali Citrei Saccharo superaddatur. Sedat sitim, confortat ventriculum relaxatum, & hepar supercalefactum, & cor, resistit putredini, pestilentiæ & ventositati: Tabern. De... & ...rat...

SACCHARVM CANDVM Cinnamominum.

CAP. CCLIV.

EOdem penitùs modo fit [inquit Tabern.] quo Saccharum Candum, nisi quod aquæ communis loco, cinnamomea destillata recipiatur ad dissoluendum Saccharum, ac præterea olei Cinnamomi parum immisceatur. In affectibus frigidis thoracis & ventriculi commendatur, ac cor roborat & ventriculum. Vi...

SACCHARVM ALHEISAR.

CAP. CCLV.

ZVccharum alhusar, vt videre est apud Auic. est Manna cadens super Alhusar, similis grumis Salis: parum, autem abstergit, austerum est & amarum: confert pulmoni & aquæ intercuti, Oculorum morbis, paritérque renum & vesicæ vitiis auxiliatur. Assumptum vt gummi ab Arundine abstergit oculum. Sed Alhasser, quemadmodum apud Serapionem legimus: habet Q... ... ...

habet folia lata, Saccharum verò prodit ex oculis ramorum iuxta folia, quod colligitur, amarúmque est: Huic plantæ sunt Mala quædam, veluti testiculi Camelorum, è quibus liquor manat adurens, austeræque facultatis ad cauteria peridonæus: lignum eius est leue, crassum, rectum, pulchrúmque, & ideò assimilauerunt Cantilenarii, in cantilenis, brachia & crura dominarum ligno eius.

Manardus vt comprobaret Antiquorum Saccharum perinde ac Mannam ex rore fieri, Auicennam admittit, teste Matth. At nos qui huic opinioni minimè adstipulamur dicimus Alhusar siue Alhasser (vt Bellunensis castigauit) nullo pacto Arabica lingua, Arundinem significare, sed aliam Ægypti & Arabiæ arborem. Quòd Alhasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab Arundine maximè differat; & quòd eius Zaccharum, quamuis ab Auicenna Manna dicatur, quòd fortasse granulis concrescat Mannæ similibus, ex rore haudquaquam sed gummium modo ab arbore distillet, manifestè ostendit Serapio.

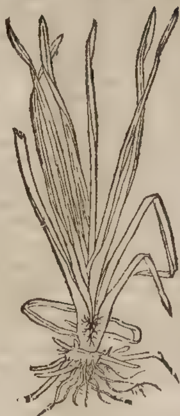
TYPHA PALVSTRIS MAIOR.

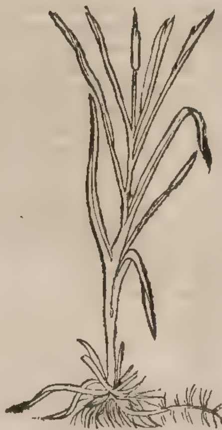
Cap. cclvi.

Palustris Typha maior, altitudine procerum hominem æquat, vel etiam superat, *caule* sæpe singulari, est vbi pluribus, rectis, rigidis, teretibus, læuibus, longis geniculis articulatis: *folia* cubitos aliquot longa, vnciam lata, ancipiti acie stringentem vulnerant, crassiuscula substantia spongiosa, longissima vagina caulem inuoluentia, sapore subdulci; quorum alia statim à radice oriuntur, alia è caulium geniculis: Cæterùm caulis fastigium tomento in cylindri formam ruffescente in pappos tandem abeunte obuoluitur, morionis clauam imitatus, mucrone palmari aut longiore præpilatus. *Radix* obliquo actu serpit, nouo sobolis pullulatu se propagans, ex albo ruffescens extrinsecus, intus verò niuei candoris veluti ex funiculis multis compacta, à qua frequentes dependent fibræ concolores, sapor denique fatuus est. Oculi verò ex radice primulùm emergentes, subdulces, tenericaules.

Diximus inter Frumentacea de Typha, cuius Theophrastus variis in locis meminit. Hic autem de Typha sermonem habemus, quam prim. Historiæ 8. ex palustribus & in stagnis nascentibus, eandem & planam esse scribit: quámque 4. hist. 2. in lacu Orchomenio nascentes collocat, sine folio, radice haud numerosa. Huius Typhæ & Diosc. recordatur, cui florum effigies turbinata, quasi typhonis sese gyrantis turbine, aut gigantis staturam minacē signaret, nomen dedisse videtur.

Hanc Typham & Plinius (Cornario nobis attestante.) C. tamen Bauhinus eum lib. 16. cap. 36. inter aquaticos Calamos de hac Plinium egisse scribit) & Galenus, & Paulus, & Ætius in Simpl. censu prætererunt: credo equidem de græcis, quòd multa alia haberent, quæ eū vsum præstarent, quem Dioscor. de Typhæ flore prodidit. *A Galeno, Paulo, & Aetio omissa.*

Nota est hodie Typha per omnes ferè paludes & stagna occurrens, Germ. Kolben simpliciter vocant, id est, clauas, à similitudine videlicet ad ipsas, alii Moßkolben à natali loco appellant: Alii Rörichtkolben; ab ipsa forma: alii Narrenkolben, hoc est, clauam stulti, alii Ließknospen; Belg. Lieschdoden & donsen. Gall. *Masse de ionc*, & simpliciter *Masses* appellant, & appositè quidem, inquit Ruellius: Galliæ rura *Massas* dixerunt, quòd sceptra regum *Massas* vulgò dictas, perpolitus caulis lanosa floccorum densitate summatim fastigiatus æmuletur. Hetruscis Matthiolo authore *Mazza sorde* dicitur; quòd eius lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat: Hisp. *Bordo* seu *Iunco Amacorodaro*: Angl. cattus tayle & reede male. *Nomina linguarum.*

Tragus Typham aquaticam inscribit, ac Plinium lib. 16. cap. 36. inter aquaticos Calamos huius Typhæ mentionem fecisse suspicatur; cùm hunc in modum scribit: Cæterò gracilitas nodis distincta: leui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore paniculæ coma, neque hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarum replet: aut vbi limosiore callo induruit, sicut in Belgis; contusa & interiecta nauium commissuris ferruminat textus, glutino tenacior, rimísque explendis fidelior pice. Ad hoc autem credendum induxerunt Tragum vietores Germani, qui doliorum commissuris fideliter & tenaciter coniungendis Typhæ folia adhibent, maximè eius quæ in caulem haud dum exiuit. Vocant porrò ea folia *Calamus aquaticus Plinio.*

liesen & Knospen. Plantam ipsam sunt qui Spatulam fœtidam nominatam velint, sed quàm rectè ipsi viderint.

A Dodon. Gall. & Lat. Typhæ palustris titulo describitur & depingitur, ibidémque inter cętera hæc de Typha leguntur : à Dioscoride τύφη appellatur : Recentiores ad differentiā alterius Typhæ, quæ inter fruges est, palustrem & lacustrem cognominant : appellant etiam iidem *Cestum morionis*, nec non Typham aquaticam. Theophrastus Typhæ meminit absque folio, quæ huic nostræ parum similis. Plus certè similitudinis Typha nostra cum φλεῷ Theophrasti habet, eo videlicet ..., qui in lacubus nascitur. Ouidius hanc stirpem Scirpum nominare videtur; ex ea etenim storeas scirpeas *mattas* nominat, vt Fastor. 6.

Cest. morionis.

Phleum Theoph. Scirpus Ouidij.

At dominus discedite, ait, plaustrósque morantes
Sustulit, in plaustro scirpea matta fuit.

An Dod. gall. Papyri species

Nunc quæ sit Dod. Gallici Papyri species *Roseau à faire nattes*, dubius hæreo : nisi fortè intelligat Typham palustrem, priùs quàm caulem producat. Non tamen id fieret sine errore, si ex vna stirpe duas faceret. De sua Papyri specie hæc scibit. Hæc Papyri species folia habet longiora rigida, & quasi triangularia, plena intus medulla spongiosa. Radix est dura, crassa, alba, pluribus fibris donata, & aliquot juncturis lateralibus conspicua, à quibus oriuntur flores alij, & aliæ plantæ. Quum radices desiccantur facilè incenduntur & claram flammam reddunt. Gladioli hæc species crescit secundum torrentes, fluuios, accessus & recessus aquarum. Videtur ea Papyri species, quam Strabo *Ciblum* appellat, qui grandis est Gladiolus, habens folia satis larga, radicem satis magnam, brachij vnius magnitudine; reperitúrque in Aegypto ad Nilum, ex quo antehac fiebat charta scriptoria, qualiter hodie fieri solet ex linteis dilaceratis. Assimilatur temperamento & facultatibus Papyro, vnde desiccat sine acrimonia: præcipuè cineres eius, qui prosunt contra vlcera erodentiá, præsertim oris, inspersi. Folia aperiunt fistulas & plagas angustas. Eadem sicca apta sunt ad mattas siue storeas contexendas. Hanc Papyri speciem Dodon. in post. suis de plant. Hist. silentio præterit, animaduertens fortè hanc Typha imperfecta primúmque è terra erumpente illusum fuisse. Eadem pingitur ab H.L. p. 989. pro Iunco aspero Dod.

Nec. Typhā Diosc. Anguil. Typha à loco denominata.

Anguill. non admittit hanc pro Typha Dioscoridis : nullis autem rationibus suam stabilit opinionem.

Typham vocauit Gesn. de coll. stirp. à loco natali palustri qui Græcè τῖφος dicitur per iota, & sic Typham herbam etiam scribi existimauit, nisi fortè differentiæ gratia à Typha, Tritici genere per y scriberetur.

Synonyma

Dicitur *Typha* siue *palustris maior* C. Bauh. *Typha aquatica*, Trag. Lugd. *Typha*, Matth. Fuch. Ama. Lac. Tur. Cord. in Diosc. Lon. Lob. Cast. Tab. Ger. *Typha palustris*, Ruell. Cæs. *Aquatica Papyri species*, Dod. gall. *vlua*, Ang. *Iuncus asper Dodonæi gall.* Hist. Lugd.

Locus.

Typham obseruaui Monspelij, Geneuæ, & Montbelgardi in fossis, in Alsatia in lacubus. Locis palustribus, inquit Dodon. in stagnantibus aquis, & juxta laxorum fluuiorum ripas exit. Iulio & Augusto paniculæ vigent, flosculorum spicâ iam arida ac decidente. Restant subinde paniculæ ad alterius anni æstatem, atque tunc non rarò pediculi in ipsa panicularum lanugine nati reperiuntur: quod admiratione haud caret. Cùm enim caulis tunc omninò sit aridus, & lanugo adeò sicca vt vento abripiatur, animalcula huiuscemodi sub lanugine ista gigni ac viuere posse mirum est.

Typhæ [τύφης] herbæ flos suillo adipe eloto [Ruell. Græcè παλαιῷ] excepto ambustis medetur. Ex his Dioscoridis verbis colligit Tragus Typham moderatum quoddam temperamentum esse sortitam. Petrus Hispanus dicit quod radix herbæ Cesti cum foliis sæpè datâ in potu & emplastrata curat rupturam, Valesc. de Taranta, vsum foliorum suprà exposuimus.

TYPHA PALVTRIS MEDIA.

Cap. CCLVII.

Peculiare hoc genus Typhæ, veluti medium, obseruabat Clusius, copiosè nascens palustri quadam fossa apud Tyburn Sacellum, primo ab vrbe Londinensi miliari; erat foliis multò angustioribus quàm Typhæ vulgaris folia & graciliore claua, maiore tamen quàm minima illa à Pena Lobelióque expressa. Alióqui à maiore non differt pullo illo tomento in clauam compacto & florum oblonga spica, tenui flauo polline respersa, supra clauam enascente. Florebat Iunio.

Typha media, Clus. pann. & Hist. Typha 2. siue palustris claua gracili, Casp. Bauh. pin.

TYPHA MINOR.

Cap. CCLVIII.

Typha minor maiori similis, & radice obliqua geniculatim incedente folia promit graminea, longa, angusta, & inter hæc caulem sesquicubiti aut duorum cubitorum altitudine, iunceum, rigidum, enodem, cuius summus scapus geminas sustinet tomenti fusci extrinsecus, intus albi, clauas cylindraceas, modica inter se distantes intercapedine, multò & breuiores & strigosiores quàm Typhæ maioris.

Typha minor Lob. Adu. & Ic. Plant. pag. 81. & Hist. Lugd. *Typha minor*, siue Typhula, Tab. *Typha minima*, Clus. pannon. *Typha 3. siue palustris minor*, C. Bauhin. pin.

In agro Geneuensi, quà confluunt Rhodanus & *Arue* exit, vbi ego & Lob. collegimus.

SPAR-

SPARGANIVM QVIBVSDAM.

CAP. CCLIX.

tio NVmerosis fibris capillata *radice* nititur, folia tum à radice exorta, tum à caule, Typhinis similia, carinata, striata, acuta, elatiori dorso stringentis manum infesto vulnere scindentia, gustu nonnihil dulci: *caulis* cubitalis & altior, teres, tortuosus, inæquali ramorum diuaricatione brachiatus: *flores* tuberculis ramorum, nullo pediculo, adnascuntur, aspergillum imitati, radiatis in orbem staminulis albidis apiculos fuscos sustinentibus constantes, nullo relicto fructu semineve caducis, alibi enim nascuntur, pilulæ echinatæ Platani, ex conulis singulis singulos acinos continentibus glomeratæ.

Plantam hanc à Germanis Riedtgraß appellatam Tragus Sparganium Dioscoridis esse iudicat. Eius figura nobis non placet: pulchriorem habet Matthiol. qui & ipse in priorib. comm. Sparganium Diosc. & Galeni constituerat: in post. tamen comm. Ital. reuocat in dubium an sit Sparganium, ast iniquius, vt vult in Aduers. Lobelius, qui Commentatorem illusum fuisse scribit triuiali intellectione literę, sic habentis: folia ad terram inclinata magis, vel procumbentia. Cæterùm in Obs. p. 41. & Icon. p. 80. picturam habet sub titulo Sparganii & Butomi Theophrasti.

Cord. in Diosc. Sparganium vocat Germ. Degenkraut, dicitque alibi Gladiolum à Veteribus etiam vocari.

Dodon. gall. Butomum inscribit: Lat. Platanariam seu Boutomon. Platanariam quidem à fructuum cum Platani pilulis similitudine nuncupat. Non desunt qui Calamagrostin Dioscoridis esse velint, sed malè.

Sparganij Diosc. apud Matthiolum bonam figuram esse testatur Anguillara: verùm quantùm ab eius descriptione abfit, vel solus pilularum situs ostendit, quæ non ἐπ' ἄκρῳ τῷ καυλῷ, siue in summo caulis modò, sed & multò infra eius fastigium & alibi quoque exoriuntur. Plus similitudinis Platanaria cum Βυτόμῳ habet, cuius Theophr. lib. 1. & 4. De stirp. Hist. sæpiùs meminit, quódque ait locis palustribus exire, foliis multiangularibus, Harundini ac Cyperi similibus: caule, qui æqualitatem peculiarem sortitus sit, & fructu nigro, Sidæ magnitudine proximo. Huius Butomi mentionem facit Democr. Geoponic. Cassij Dionysii lib. 2. vbi ait folia ipsum habere Cyperi, grata boum pabulo: vnde nomen, Ruellio authore, accepit. In Græco exemplari habetur: φύλλα ὅμοια φίλη ἀγείοις, sed pro ἀγείοις, restituendum κυπηείοις.

Pro Sparganio hanc plantam admittere videtur quoque C. Bauh. qui in pin. hæc scribit: Σπαργάνιον ἀπὸ τῶν σπαργάνων, fasciolis, quòd foliis eius latis & vitilium modo lentis pro fasciis nutrices vtantur: cuius Diosc. lib. 4. meminit: βύτομος Theophr. 4. hist. 8. cui mas & fœmina, & hæc sterilis. Dicitur hæc stirps Sparganium 1. siue ramosum. *Sparganium*, Trag. Matth. Ang. Tur. Cord. in Diosc. Ges. cat. Lac. Cæs. Cast. Cam. Tab. (cui & Gladiolus palustris) Ger. Eyst. *Butomos* Theophr. Ang. *Butomon*, Ruell. Dod. gall. Ges. cat. *Platanaria*, Dod. Thal. *Sparganium & Butomos* Theophr. Lob. *Carex*, Lon. *Phleos fœmina*, Lugd. Calamagrostis secunda, Eidem.

Locis palustribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorumdámque fluuiorum margines. Pilulas Augusto mense profert. Locus & tempus.

SPARGANIVM ALTERVM.

CAP. CCLX.

SParganium alterum, non tantùm pediculis hærentes pilulas fert, sed & caulis ali us earum rotatim circumpositas transadigit, quibus mollities initium barbularum contrectabilior muricatis Sparganii primi echinis: à quibus & illud dissescit quòd in orbem acti flores glomerati, subsequentibus capitulis æquales, tremulas staminum luteorum fibras vibrant: eo, in summo scapo ordine vt verticillorum series appareat. Descriptio

Sparganium alterum (sic etiam vocat Cęs. H. Lugd. & Tabern.) per Lobelium in Obs. p. 41. & Ic. p. 80. exhibitum, plus similitudinis habere quàm superiorem, cũ Sparganio credidit Dodonæus, qui Platanariã alteram inscribit. Casp. Bauh. in phyt. & pin. dicitur *Sparganium non ramosum*: *Sparganium latifolium* Gerardi.

Florens inueni mensis Iulij 11. in stagno inter S. Cosmum & *Bologne* Castellum Suntgouiæ. Locus & tempus.

SPARGANIVM MINIMVM C. BAVH.

SParganium III. siue minimum, vt author vocat in pin. ab eo in Prodr. sic descriptum reperitur: plantula est vnciarum quatuor, nam radicula ex fibellis oblongis componitur, vnde cauliculus vnciarum duarum effertur, & in capitulum exiguum subrotundum, cui aliud minus insidet, herbacei coloris & formæ, quemadmodum in Sparganio maiore, desinit: circa quem folia vtrinque quaterna, vel quina, angusta, cauliculum superantia. Descriptio

Plantulam hanc D. Furerus anno 1617. transmisit, his ascriptis: Sparganium minimum & se-

, Northusin. ... cœno- ... partes ... antatem exie-

VT RECTA HVIVS LIBRI OBSERVETVR SERIES, His quæ eius finem constituunt locus esse debuit post Gramen pratense paniculatum maius angustiore folio Casp.Bauh. suique post caput 52.

GRAMEN PRATENSE MINVS.

Cap. CCLIX.

Gramen minus, Lob. Locus. GRamen hoc minus (vt vocat Lob. in Adu. & Ic.p.1.) quod montanus vel decliuis, incultus, exuctus & aridior ager, vt pabulo gratius & vtilius velleri, sic multò declicatius, & semine efficacius est.

Gramen 4 vel minus, Tab. Descript. Tabern. qui in hist. Gramen 4. facit, & icon. Gramen minus vocat, sic describit. Medium est genus inter primum (Gramen repens Camerarii intelligo) & secundum (Gramen cum spica aliquatenus arundinacea:) *radicibus* paruis, albis, multis fibris donatis: *culmis* nodosis, spithameis, aut paullò longioribus, quatuor aut quinque: *folia* sunt longa, angusta, quorum mediū neruus percurrit, vtrinque acuta, in acumen desinentia: *spica* quasi ex festucis componitur pluribus, binis semper oppositis.

Est *Gramen pratense* 2. Dodon. lat. *Gramen pratense minus* Gerardo: *Gramen pratense paniculatum* 5. siue *medium*, Casp. Bauhin. pin. latiore & angustiore folio.

Varietas. An fortè Gramen tenuifolium hirsutum?

GRAMEN AQVATICVM HARVNDINAceum paniculatum, Tabern.

Cap. CCLX.

Descrip. RAdicem transuersim agit fibrosam: calamos crassos, nodosos, Gramine arundinaceo maiores, at ipsa Harundine palustri minores: *folia* similia harundinaceo Gramini, sed maiora & longiora: *paniculam* harundinaceam. Author in sua hist. facit *Gramen aquaticum* 4. cognominatque etiam in Ic. *Gramen aquaticum harundinaceum paniculatum*. Gerar. *Gramen maius aquaticum*. C.B.pin. *Gramen. paniculatum aquaticum* 1. siue *Gramen paniculatum altissimum*.

Synonyma. Idem suspicamur cum Gramine maiore aquatico Lobelii. Nec ab hoc separandum putamus Gramen harundinaceum paniculatum eiusdem Tab. de quo infrà.

GRAMEN PALVSTRE PANICVLATVM minus, C.Bauhini.

Cap. CCLXI.

Synon. Descriptio GRamen paniculatum aquaticum 3. (vt author in pin. vocat,) siue, vt in prod. Gramen 16. ex radice crassâ fibris albicantibus durioribus donatâ, calamo rotundo, striato, cubitum superante exurgit, quem *folia* pallidè virentia, latiuscula, pedalia, subaspera inuestiunt: *panicula* palmaris est, rara, ex locustis albicantibus, aristis oblongis armatis, composita.

Hæc in dumetis humidis circa montem Crentzacensem prouenit: at in vdis Michelfeldensibus, altiùs exurgit.

GRAMEN PALVSTRE PANICVLA speciosa, Casp. Bauhini.

Cap. CCLXII.

HOc Gramen palustre paniculâ speciosâ; quod in prod. 15. est, in pin. verò Gramen paniculatum aquaticum secundum, ad bicubitalem altitudinem exurgit, *calamo* satis crasso: *foliis* est paucis, pedalibus, latiusculis, per marginem asperiusculis, quorum aliqua tubuli instar, calamum mediâ ex parte ambiunt: *paniculâ* est iubata, sesquipalmari, ex elegantissimis, paruis & subrotundis laminellis composita.

In humidis circa Patauium author collegit: & in Hassiæ stagnis reperiri intellexit.

GAMEN HARVNDINACEVM PANIculatum, Tabern.

Cap. CCLXIII.

RAdicibus, nodosísque calamis Gramini harundinaceo maiori comparauit author: *folia* autem sunt latiora, maiora & longiora: panicula quoque multiplicior & latior.

Dicitur *Gramen harundinaceum paniculatum*, etiam Gerardo. Gramen maius aquaticum Lob. Icon. Plant. p. 4. Casp. Bauhin. pin. *Gramen paniculatum aquaticum* 4. siue *latifolium*: *Graminis arundinacei alia species* Thalio: *Lolii nonum genus*, Trago. Idem & nos esse concludimus cum Gramine maiori aquatico Lobelii.

In humidis & paludosis non rarò occurrit.

GAMEN CARIOPHYLLATÆ FOLIIS spica squamata.

Cap. CCLXIV.

C Bauhin. pin. dicitur Gramen spicatum pratense -, siue Caryophyllatæ foliis spica squamata: Graminis loliacei octaui alia perpusilla species Thalii, cuius tota plantula palmarē longitudinem non excedit, *radicibus* paruis, fibratis, nigricantibus, *foliolis* oblongiusculis, strictis, recuruis ac imbricatis: *coliculo* tenui, in sua summitate breuem, squamatámque *spicam* continens.

Huius figuram Gramini nigro luteo iunxit Lobelius in Ic. Plant. p. 10. sub titulo Graminis spicati foliis Caryophyllatæ.

Nascitur locis aridioribus & apricis.

GRAMEN TYPHOIDES MOLLE.

Cap. CCLXV.

RAdice nititur exiguâ, fibrosâ: *caulis* cubitalem & maiorem adipiscitur longitudinem, nodisue distinguitur: folia sunt pauca, eadémque angusta & acuminata: *spica* longa glumis

ita

ita densè ſtipata, vt caudam vulpinam præ ſe ferant.

Dicitur Tabern. deſcriptionis authori, *gramen alopecurinum* 1. Lob. in Ic. p. 8. *gramen alopecuroides*: Germ. *gramen alopecuroides minus*: Caſp. Bauh. pin. *gramen typhoides* 2. ſiue molle.

Dubitamus an ſit gramen Alopecuro accedens, & Phalaridi ſpica longiuſcula, folio lanuginoſo.

Secus ſemitas paſſim occurrit.

GRAMEN ECHINATVM DALECHAMPII.

CAP. CCLXVI.

RAdicibus multis nititur, gracilibus, candicantibúſque cauliculis, ex vno ceſpite multis huc illuc diffuſis: *folio* arundinaceo, minore: capitulis in ſummo caule oblongis, tactu ſic aſperis, vt echinati videantur: *ſemine* minutulo, glumâ obuoluto. Sapor totius plantæ ex fatuo ſubdulcis. Naſcitur ad ripas Arares,

An Gramen cauda leporis aſpera? C. Bauh. pin. *gramen alopecuroides ſextum, ſpicâ aſpera: gramen echinatum Dalechampii*, H. Lugd. p. 432.

GRAMEN TOMENTOSVM ALPINVM minus, C. Bauh.

CAP. CCLXVII.

EX *radice* parua, inutili, *calamus* rarò dodrantem ſuperans, *foliis* duobus, tribúſve veſtitus exurgit, cuius ſummitati *pappus* inſidet.

Gramen 28. in prod. *gramen tomontoſum* 3. ſiue *alpinum & minus*, C. Bauh. in pin.

Prouenit in Heluetia, in D. Bernhardi monte minore ad lacum: in Rhetia Burſerus collegit.

GRAMEN PALVSTRE IVNCEVM RACEMOSO ſemine, C. Bauh.

CAP. CCLXVIII.

FOliis eſt paucis iunceis, culmo cubitali, ex cuius ſummitate, inter bina foliola, veluti racemus paruus propendet. Eſt Gramen 35. in prod. In pin. autem Gramen iunceum 7.

In aquoſis circa Francofurtum ad Oderam D. Fleiſſerus collegit, & anno 1605. autori communicauit.

GRAMEN IVNCEVM AQVATICVM maius, Tabern.

CAP. CCLXIX.

RAdicem habet incuruam, minimi digiti craſſitudine, hinc inde in imo multis fibris repentem: iunci ſunt tenues & anguſti, ſeſquipedem alti, quatuor, aut quinque, longis, gramineis, ex nodis prodeuntibus, foliolis conſpicui: flores nigro-lutei, iunci communis. In paludoſis occurrit.

Autori in hiſt. eſt *gramen iunceum ſecundum*: Eid. ic. *gramen iunceum aquaticum maius*, **groß waſſer, bintzen gras**, *gramen iunceum aquaticum*, Gerardo. *gramen* 74. C. Bauh. phyt. *ſiue gramen iunceum* 5. & maius. Eid. pin. *gramen iunceum* 7. ſiue polyſtachion.

An fortè Iuncus foliaceus.

GRAMEN IVNCEVM SYLVATICVM. Tabern.

CAP. CCLXX.

RAdix magna, fibroſa: iunci ſiue culmi complures, pedales, nodis diſtincti, intus rarâ medullâ referti, extrà colore ex nigro viridantes: è nodis ſiue geniculis prodeunt exigua, ex nigro viridia, graminea foliola: iunci in ſummitatibus ceu in ramulos abeunt, producentes floſculos ærugineos, ſiue ſpadiceos. Deſcriptio.

Dicitur autori in hiſt. *gramen iunceum* 1. Eid. ic. *gramen iunceum ſyluaticum*, **waldbintzen graß**. C. Bauh. phyt. *gramen* 73. ſiue *iunceum* 4. Eid. pin. *gramen iunceum* 8. ſiue *folio articulato*: *gramen iunceum* 1. vel *ſyluat. nemoroſum*, Tabern. *gramen iunceum ſyluaticum*, Ger. Synon.

An Iuncus foliaceus capſulis triangulis, & idem cum eiuſdem Gramine triangulo?

Naſcitur in humidis, arenoſis, vmbroſiſque locis, ac in ſiluis ſecus vias, locis graminoſis. Locus.

GRAMINIS LOLIACEI OCTAVI III. SPEcies, Thalio.

CAP. CCLXXI.

MInor (ſecundâ ſpecie) eſt, breuioribúſque ac tenerioribus *cauliculis*: *foliis* breuioribus ac ſtrictioribus, *ſpicis* item paniculatis, ſpadiceis, breuioribus ac tenuioribus: Cúmque ſecunda ſpecies per totum caulem à radice vſque in cacumen ex geniculis emittat ſuas paniculas: hæc cauliculo conſtat in inferioribus partibus enodi, in ſummitate tantùm paucula genicula habente, ex quibus paniculæ binæ, tres, vel quatuor ad ſummum prodeunt. *Panicula* autem poſtquam defloruerunt, decidunt, ac eas ſubſequuntur ſquamata capitula includentia *ſemen* nigrum, paruum, acuminato cuſpide præmunitum. Deſcriptio

C. Bauhino pin. *gramen arundinaceum* 4. ſiue *panicula molli ſpadicea minus*: *graminis loliacei octaui tertia ſpecies*, Thalio. Synon.

GRAMEN ECHINATO CAPITVLO, C. Bauh.

CAP. CCLXXII.

GRamen echinatum 1. ſiue ſpicâ rotundâ echinata, vel gramen echinato capitulo: gramen echinatum tribuloides, Columellæ, C Bauh. in pin. nobis nondum viſum. Synon.

GRAMEN SPICA PLANA ECHINATA, C. Bauh.

CAP. CCLXXIII.

PLantula palmaris eſt: *radicula* ex fibellis albis compoſita, ex qua *foliola* capillacea, pauca, vnciam longa, & feſtuca tenuiſſima, prodeunt: *ſpicam* habet vncialem, planam, quæ ex vtriculis minutiſſimis ariſtas acutas emittit: ex Hiſpania D. Albinus attulit Gramen hoc ſpica plana echinata, ſiue Gramen 49. in prod. Gramen echinatum 2. in pin. Deſcriptio Synon.

GRAMEN LOLIACEVM MINVS, ſpicâ ſimplici. Caſp.Bauhini.

CAP. CCLXXIV.

Deſcriptio EX *radice* capillacea, *cauliculi* plures, rotundi, duri, duarum vnciarum, & etiam ſemipalmares, *foliis* paucis, anguſtis, & breuibus cincti, exurgunt, quibus ſpica duarum vnciarum, anguſta, Lolio ſimilis, inſidet: in agris Monſpelienſibus frequens eſt hoc Gramen, quod in prod. eſt 61. in pin. verò Gramen loliaceum 4.

GRAMEN LOLIACEVM MINVS MVLTIplici ſpica, C.Bauh.

CAP. CCLXXV.

Deſcriptio HOc maiori ex parte repit, & *caliculis* eſt multis, vnciarum quatuor, *foliis* paucis, & *ſpica* multiplici: cuius vtriculis *ſemen* paruum, oblongiuſculũ includitur. Et hoc, eſt in in prod.
Synonyma Gramen 26. in pin Gramen loliaceum 5. Monſpelii prouenit.

GRAMEN LOLIACEVM SVPINVM Lobelii, Caſp.Bauh.

CAP. CCLXXVI.

Synon. GRamen loliaceum 6. ſiue ſupinum C. Bauhini in pin. à Lobelio in altera Aduerſ. parte, Gramen phalaroides exile ſupinum humi ſparſum Danicũ nominatur, & ſic deſcribitur:
Deſcr. Gramen puſillũ, humile, humiq; ſparſum, innumeris duarum triumúe vnciarũ culmis, torulis ſpicatis effusè faſtigiatis, exilibúſque apiculis præditis: *Foliolis* vncialis longitudinis & latiuſculis, craſſioribúſque culmis pro plantulæ magnitudine. *Radix* fuſca, cirroſa: Tota albicat herba per fœniſecium.

Synon. Videtur propè Cronemburgum arcem regiam Selandiæ Danorum, è regione equilis & horti Regii, ſabuloſo ſolo ad latus maritimum pone ruſticos lares.

GRAMEN MARITIMVM PANICVLA loliaceâ, C.Bauh.

CAP. CCLXXVII.

EX *radicibus* capillaceis, *cauliculi* plures, rotũdi, recurui, altitudine impares, palmo inferiores, geniculati, *foliis* paucis, anguſtis, oblongis cincti, exurgunt, *paniculam* loliaceam, trium quatuórue vnciarum, ſed ramoſam, ſuſtinentes: locis maritimis circa Monſpelium, vnde D. Saltzmannus attulit, hoc Gramen, quod in prod. 62. eſt, in pin. Gramen loliaceum 7. ſiue maritimum paniculâ loliacea.

FESTVCA IVNCEO FOLIO SPICA geminâ, C.Bauh.

CAP. CCLXXVIII.

HÆc, quæ eſt in prod. Gramen feſtucę 6. *culmo* eſt ſeſquicubitali, rotundo, geniculato, & ramoſo, cuius ſummitati *ſpica*, vix vnciam longæ, molles, rufeſcentes, ariſtis oblongis armatæ, Iſchæmo Gramini villoſo ſimiles, inſident & ſemper duæ ſimul, vni oblongo pediculo inſidentes, iunguntur: *folia* habet iuncea, longa, inor dinatè diſpoſita.

FESTVCA SEXTA, THALII.

CAP. CCLXXIX.

PAſſim in agris prouenit Harcynicis, *foliis* breuioribus *cauliculis* tenuibus, ſtriatis, in cuius ſummo racematim dependent, palmi longitudine, in tenuiſſimis & vix viſu perceptilibus pediculis, parui quidam membranacei & paleacei vtriculi, quorum exteriores membranulæ rubent, quibus dehiſcentibus candidulus *flos* emicat.

C.Bauhin. pin. *Gramen feſtucæ* 9. ſiue *Feſtuca graminea aruenſis minor.*

FESTVCA PRATENSIS LANVGInoſa, Caſp.Bauhin.

CAP. CCLXXX.

EX *radice* capillacea, rufeſcente, *folia* multa, anguſta, pedalia vnà cum *culmis* tenuibus, bipedalibus, foliaceis, molli & paucâ lanugine [culmi potiſſimùm] aſperſis, exurgunt: *ſpica* eſt oblonga, anguſta, ex glumis oblongis, ariſtis donatis compoſita, & quaſi in *paniculam* paruam expanſa.

Baſileæ paſſim in pratis Gramen hoc, quod autor in prod. 68. conſtituit: in pin. Gramen feſtucæ 10.

FESTVCA DVMETORVM, EIVSDEM.

CAP. CCLXXXI.

GRamini 69. (vt in prod. author vocat) vel (vt in pin.) Gramini festucæ 11. siue dumetorum, ex *radice* capillacea, nigricante, *culmi* plures, geniculis distincti, paucissimis pilis aspersis, duorum, triúmve cubitorum, *foliis* oblongis, angustis cincti, exurgunt, in quorum summo *spica* oblonga, locustis raris, oblongis, cauli proximis, & aristis armatis constans.

Iulio mense in dumetis circa Birsam haud duntaxat, verùm etiam in vepribus, locis siccioribus, prouenit.

FESTVCA DVMETORVM FOLIIS ANGVstissimis, pilosis, C. Bauhini.

CAP. CCLXXXII.

Descriptio

GRamini huic 70. in prod. Gramini festucæ 12. in pin. *radix* est albicans, ex durioribus fibris composita: ex qua *calami* aliquot tenues, vno altero've geniculo distincti, & penè nudi, exurgunt: *folia* sunt breuia, angustissima: læui, mollique lanugine hirsuta: calamorum summitati veluti panicula, ex *spicis* pluribus composita, quarum quælibet capillaceo pediculo insidet, multis glumis aristatis & candicantibus constans: prouenit in dumetis circa Cliben.

FINIS LIBRI DECIMI OCTAVI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER DECIMVS NONVS.

DE HERBIS BVLBOSIS ET HIS AFFINIBVS.

FRVMENTORVM quibus opes Cereris constant, affiniúmque ipsis Graminum, ac his rursus affinium Iuncorum & Harundinum natura indicata propemodum est: ita connexu rebus, vt immensa herbariæ naturæ sylua, horreorum diuitiæ, palustrium, maritimorum, pratorúmque, ac cespitum morosa perquirendi subtilitas simul dicetur. Succedant nunc Bulbosæ plantæ, caulium simplicitate, foliorúmque figurâ à dictis haud ita alienæ. Ac in hâc quidem specie differentiarúmque varietate in immensum propemodum luxurians cernitur natura. Inuexit & hominum cura nouas, omníque priore æuo nostro huic Orbi incognitas ac inuisas florum diuitias, Hyacinthos, Bulbocodia, Narcissos, Tulipanos, Coronas Imperiales, & eiusmodi tripudiantis naturæ specimina. Non fuerat sanè hoc decus in maiorum nostrorum hortis. Crescit profectò cum historia ipsa admiratio naturæ diuitiarum: quantóque copia maior dicenda restat, tantò magis mirari Dei Opt. Max. in creando potentiam, in largiendo & propagando benignitatem subit. Nec dubiè superata hoc modo posset videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis esset inuentio. Nunc verò Dei ipsius Protoplastu fuisse eam apparet, ac certè diuinam, etiam cùm homo artis mangonio eam variare nouit, nullo industriæ miraculo maiore, si verum fateri volumus: sique verum quod in Magiæ naturalis insolentibus illis commentationibus gloriantur. Ostentemus ergo & hoc naturæ munus, & singula, more nostro, graphicè depingamus.

CÆPE SIVE CEPA RVBRA ET ALBA, ROTVNDA AC LONGA.

CAP. I.

BVLBORVM, quantùm vspiam est in naturæ ditione, notissima Cæpa est, cuius *radix* acerrima, oculos mordicando lachrymas elicit, ex tunicatum inuolucris contexta, modò rubra [potissimùm tunicæ exteriores,] modò alba, interdum orbicularis, aliàs bulbo longo, pendulis ab imo fibris albis. *Folia* pedalia, fistulosa, parum acrimonia videntur radici cedere, si recentia fuerint: *caulis* nudus, rectus, duorum, triúmue cubitorum altitudine circa medium in ventrem vtrinque turbinatum turgescit, glomeratum in summo fastigio sustinens *florum* caput pugni magnitudine, *semen* angulosum atrum.

Caput florum. Semen.

Iam olim Theophrasti & Dioscor. æuo, magnam Cæparum varietatem, è locis, colore, magnitudine, acrimoniâ, teneritudine, varióque mangonio petita fuisse constat. Ita námque Theophrast. scriptum reliquit. Ceparum [τῶν κρομμύων, non κρομύνων vt Hist. Lugd.] genera plura, vt quæ à locis nomina accepêre, Gardiæ, Gnidiæ, Samothraciæ: item Setanicæ, & Fissiles, & Ascaloniæ. Ex his Setanicæ minimæ, sed largæ, dulces: Fissiles verò & Ascaloniæ tum cultu, tum naturâ inter se differunt: fissilem etenim hyeme suâ cum comâ inertem relinquunt; Vere externa folia detrahunt, & reliqua colunt: detractis his foliis, altero germinant, simúlque inferiùs finditur: vnde fissiles appellatæ sunt. Quidam vel omnibus detrahenda folia censent, vt vim suam imo contineant, neque effusæ seminescant. Ascaloniarũ peculiaris quædam natura notata est: etenim solæ fissiles, & quasi steriles ab radice consistunt, nec eâ parte crescere, ac proficere possunt: quamobrem non eas deponunt: sed semine serunt: cùm deinde germinatum sit, transferunt. Perficiuntur adeò celeriter, vt cum cæteris, aut etiam priùs euelli possint. Plùs temporis dimissæ in terra, putrescunt.

Theoph. à loco. Setanicæ. Ascaloniæ. A cultu & natura. Fissilis. Ascaloniæ.

ratæ caulem edunt, ſeménque tantummodò ... tum exinaniuntur atque inareſcunt. Harum igitur talis natura eſt. Nunc explicatâ Aſcaloniarum naturâ, alias Ceparum differentias Theoph. perſequatur. ... ια ἢ τοῖς χρώμασι: ἐν ἴσῳ γῇ (Sic legit Gaza, non ἐν νήσῳ, vt habent vulgata exemplaria. Plinius legit, ἐν σάμῳ) τὰ μὲν ἄλλα ὅμοια τοῖς λευκοῖς, Differunt & colore nonnullæ: etenim apud Iſum cæteræ quidem candidis ſimiles conſtant, ſed colore candidæ admodum proueniunt, Sardianiſque ſimiliter ferè affirmant. *A colore.* Cretenſium peculiaris maximè natura notatur, ſed Aſcaloniis quodammodò proxima, ni fortè vel eadem dici debeat: eſt enim in Creta genus quoddam, quod ſemine quidem ſatum in radice craſſatur, depoſitum verò in caulem ſeménque totum funditur: ſine capite, ſaporéque dulce eſt: id enim quaſi è contrario cæteris habet: omnes namque depoſitæ meliùs, celeriúſque perficiuntur. *Cretenſes.* Omnes poſt arcturum proueniunt, tepido adhuc ſolo, vt depoſitas imbres occupent. *Tempus. Satio.* Seruntur & toto capite & circumciſo, ſed germinationes haud ſimiles fieri ſoleat: parte namque inferiore Cepæ naſcuntur, ſuperiore herba tantùm erumpit: ſectæ in rectum germinare omninò nequeunt. Gethyum dictum ſine capite eſt, & quaſi longâ ceruice conſiſtens, ob id germinatio tota in fronde: ſæpiúſque retundent, vt Porrum, qua de cauſa ſemine ſeritur id nec deponitur. *Gethyum.* Cepas hiſce ferè differentiis diſcernere licet.

Plinii differentia. Ex his plurima mutuatus eſt Plinius, de iis ſic ſcribens; Cæpæ genera apud Græcos Sardia, (Sardi Ch.) Samothracia, Alſidena, Setania, Schiſta, Aſcalonia ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lachrymoſus, & præcipuè Cypriis, minimè Gnidiis. Omnibus corpus totum pinguetudinis earum cartilagine. E cunctis Setania minima, exceptâ Tuſculana, ſed dulcis. *Setania. Tuſculana. Schiſta.* Schiſta autem & Aſcalonia condiuntur. Schiſtam hieme cum coma ſua relinquunt, vere folia detrahunt, & alia ſubnaſcuntur iiſdem diuiſuris: vnde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubet, vt in capita creſcant potiùs, quàm in ſemina. *Aſcalonia.* Aſcaloniarum propria natura. Etenim velut ſteriles ſunt ab radice, & ob id ſemine ſeri illas, non deponi, juſſere Græci. Præterea ſeriùs circa ver, cùm germinant, [germinent, CH. germinauerint. TH.] transferri ita craſſeſcere, & tunc properare præteriti temporis penſitatione. Feſtinandum autem in his eſt, quoniam maturæ celeriter putreſcunt. Si deponantur, [caulem mittunt, CH. neque legitur, & in M.] & caulem emittunt & [ſementant vet.] ſemen ipſéque euaneſcunt. Eſt colorum differentia [amiſſo CH.] Samo enim & Sardibus candidiſſimæ proueniunt. *Samothracia. Sardia. Cretica.* Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem ſint, quæ Aſcaloniæ: quoniam [ſatæ radices agunt, CH.] ſatis capita craſſeſcunt: depoſitis, [caulis & ſemẽ] caules & ſemina. Diſtant ſapore tantùm dulci. *Gethyon. Pallacana.* Apud nos duo prima genera. Vnum condimentariæ, quam illi Gethion, noſtri Pallacanam vocant. Seritur menſibus, Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatæ, quę ab æquinoctio Autumni, vel à Fauonio. *Africana, Gallica, Tuſculana, Amiternina.* Genera eius auſteritatis ordine, Africana, Gallica, [Tuſculana, Aſcalonia, Amitern. CH.] Tuſculana, Amiternina. Optima autem, quæ rotundiſſima. Item rufa acrior, quàm candida: ſicca, quàm viridis: & cruda, quàm cocta: ſicca, quàm condita. *Satio. Tempus.* Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & ſola Allii modo capite, reliquæ ſemine. Proximáque æſtate nullum ſemen emittunt, ſed caput tantùm, quod inareſcit (increſcit, vt mox, cùm increuit, &c. Dal.) Sequenti autem anno permutata ratione ſemen gignitur, caput ipſum corrumpitur. Ergo omnibus annis ſeparatim ſemen Cæpe cauſa ſeritur, ſeparatim cæpe ſeminis. Seruantur autem optimè in paleis. Gethyum penè ſine capite eſt ceruicis tantùm longæ, & ideò totum in fronde: ſæpiúſque reſecatur, vt Porrum. Ideò & illud ſerunt, non deponunt. Cæterò Cæpas ter foſſo ſolo ſeri iubent, extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras. Intermiſceri Satureiam, quoniam meliùs proueniat. Runcari præterea & ſariri, ſi non ſæpiùs, quater. Aſcaloniam menſe Februario ſerunt noſtri. Semen Cæparum nigreſcere incipiens, antequam marceſcat (inareſcant. CH.) metunt.

Quales verò differentias Dioſcorides agnouerit, ex in frà de viribus dicendis mox patebit.

Cæterùm Plutarchus lib. de Iſid. & Oſir. ſcribit Cæpam Ægyptios Peluſiotas auerſari, quòd lachrymas eliciendo, Feſtos dies celebrantibus, moleſta ſit, & excitata ſiti incommoda iis, qui religionis cauſa potu cibóque abſtinent. Præterea quia Lunâ decreſcente vigeat & augeſcat, ſingulíſque diebus flores promat, minutâ verò deponat, & ad eiuſdem vices redeat. Bias à rege Alyatte accerſitus, regiâ fortunâ ſpretâ, illum iuſſit κρόμμυα ἐσθίειν, τουτέστιν οἰμώζειν. Rhod. c. 4. Lucil. lib. 5. Sat.

Flebile Cæpe ſimul, lachrymoſaque ordine talla

Sic enim Feſtus vocat interiores Cæparum tunicas. Aui & Ataui, inquit Varro, noſtri cùm Allium & Cæpe verba eorum olerent, tamen optimè animati erant. Tunicatum Cæpe Perſius eleganter vocat Satyr. 4.

---tunicatum cum ſale mordens Cæpe

Lucil. lib. 6.

---lippus edendis
Acribus aſſiduè fuit Capis lacrumoſis.

In Priapeis

Acreiſque Cæpas, Alliúmque fibratum.

Exiſtimat Tragus Cæpas Aſcalonias Theophraſti eſſe Cepas noſtras magnas, Fiſſiles autem & ſteriles, paruas illas eſſe, quæ plantentur & ſemen non proferant, coquiſque in multo vſu ſint, Gethium tandem eſſe Cepas longas, mulieribus germanis dictas Lŷarr, quia magis in herbam quàm bulbum excreſcant. Sed mirum cur Tragus ſtatim ſequenti capite aliam tradat cepam ſterilem ſiue fiſſilem.

Cordus vnam deſcribit ſpeciem nomine cæpæ ouatæ, Cromnios ab Ariſt. dictam, quòd oculorum tunicam pupillámque mordaci vapore lancinando, conniuere contrahíque cogat, lacrymas eliciendo: vnde Latinis Cepa lachrymoſa. Cepa verò à capitis magnitudine.

A Cæſalp. cepa colore rubro, aut candido, figura aliis ſeſſili, atque oblonga deſcribitur.

Matthiol. in Dioſcor. cepam pingit, & aliquot ſpecies recenſet.

Sunt & cepollæ ab Antiquis appellatæ; Cepis quidem maiores, quas vulgus noſtrum (inquit Carol. Steph.) appellat *des cignonnettes*: Quæ paulò ſunt maiores ferè ſine capite, ceruicis tantùm longę, & à Græcis tantùm Gethy nomen acceperunt, puto à noſtris appellatas *des Ciboules*; Marſica ſimplex quæ ab Hermolao deſcribitur, *Vnio*, à ruſticis appellata, eam puto quam noſtri appellauerunt *Oignon*. Cæpa olim, inquit Turnerus, Latinis dicebatur *vnio*, quòd vnica planta ex vnica naſcatur radice.

Dodon.

Dodon.Gall.& Lat.in fol.Figuram habet Lobelii & ſub titulo *Cepa rotunda* deſcribit.

Aduerſ.Lob.& Penæ tradunt aliquot ſpecies Cepæ.

Nos vnicam tantùm proponimus iconem ex noſtris èmptitiis, quæ exprimit tantùm Cepam rotundam,eamq; ſementem ſeménque proferentem maturam.

Sæpiùs obſeruauimus magnas,latas & ſeſſiles: rubras, vt vocant, ac etiam albas: Ex cultura autem & ſoli ratione exiſtimamus potiſſimùm pédere, quòd quædam Cæpæ maneant paruæ & rotundiores, quæ frequentiores ſunt,potiſſimùm rubræ,albæ etiam Cepæ ſolent eſſe rariores,quibus adhuc infrequentiores ſunt longæ albæ in Alſatia à nobis viſæ: per longas ſiue ſublongas Cæpas non intelligimus eas, quas Tragus longas vocat Cæpas,& Theophraſti Gethyum, népe quas mulieres Germ.vocant Narr,id eſt ſtultas, quia magis in herbam quàm bulbum excreſcant,eſt enim pulchrum genus particulare oblongarum.

Cepa & Cepe in neutro genere Latinis & officinis, Græcis κρόμμυον διοτὶ τὰς κορὰς μύειν ποιεῖ, teſte Athenæo, quòd odoris grauitate nictare nos faciat. Al. Zwibel & Zibel, nonnulliſque Böllen dicuntur, & Zippelen. B.Ayuin. G. *Oignon*, *Siboula* Fuchſ. It.*Cippolla*. Hiſp.*Cebolla*, *Ceba* & *Ceboba*. Arab.*Baßil* & *Baſſal*. Angl.*Onyon*. Boh.*Cybule*. Hung.*Hagyma*.

Cepas obſeruaui Patauii in hortis magnas, Watvvillæ albas longas,vti & alias latas magnas rubras, quas & Montbelgardi ex Nemauſiano ſemine habui. Cæterùm vbique in Italia,Gallia, Germania, Anglia, Vaſconia prouenit, maximéque hortorum cultoribus. Terram autem deſiderat ſolutam,pinguem,vehementer ſubactã, irriguam, ſtercoratam. Seritur Martio aut Aprili in Italia, verùm etiam Ianuario,ac Februario, Palladio autore, vel etiam Nouembri, vt per vniuerſam Tuſciam, teſte Creſcentio, & fit ſuper ipſarum ſeminarium velut pergularium,de aliquibus ſtraminibus coopertum.

Sola quidem in areis ſubinde ſeminatur,quandoque verò cum aliis herbis,veluti Lactuca.Palladius cum Satureia ſeri probat, quoniã meliùs vt Plin.ait proueniat.Plantãtur.a.in areis per vnũ ſemiſſem,vel Spithamam ab inuicem ſeparatæ,& in area quatuor acies poni debent. Quas verò vis ante maturitatem comedere, plantabis in areis vbi ſunt cucurbitæ, cucumeres, citrulli vel melones. Et cum hæ creuerint ſæpè colliguntur, vbi etiam ſi dimittantur, ad maturitatem proueniunt, licèt non ſint ita groſſæ, ſicut hæ, quæ in areis ſolæ plantantur.

Cùm plantari debent reſcindentur radices vſque ad groſſitudinem vnius,vel medii digiti iuxta Cepam,& per vnum digitum tantùm ſub terra mergentur. Hæc enim planta facilè adeò comprehendit, vt ſi ſolummodò ponatur, vel cadat ſuper terram, vel ad partes longinquas portetur, etiam diſcooperta,in terra quaſi arida, dum tamen optimè puluerizata, plantetur,ſumma facilitate,naſcatur & augeatur. Sæpè circumfodi deſiderant, & ab herbis quibuſlibet liberari, quod ſi terra eodem anno ſtercorata non fuerit, debet plantationis tempore ſtercorari, vt optimè conualeſcat. Collectis autem Cepis maturis, quod patet cùm ſe ſuſtinere non poſſunt & ampliùs non augentur:meliores earum plantantur menſe Auguſto, vt anno ſequenti ſemen faciant: deteriores verò plantantur vt in quadrageſima virides habeantur, mediocres verò ſeruantur, quæ ſi in augumento Lunæ euulſę fuerint claro vel ſicco tempore exiſtente, meliùs ſeruabuntur in in loco obſcuro & ſicco.

Floret Iulio potiſſimùm menſe, deinceps ſemen profert, quod non antè legendum, quàm cùm nigrum colorem præ ſe fert. Is enim color maturitatis eſt index. Earum ſemina durant per annum tantùm. Sed in matri ſuſpenſa per triẽnium ſeruantur illæſa. Bulbi verò Vere plantãdi ſunt, à quibus ſemen ſeparatur,quod Auguſto menſe ad perfectionem venit. Nouellæ autem Cepæ exactis meſſibus colligi ac reponi poſtulant. Quod ſi diutiùs Cæpam inueterari [inueterare CH.] libeat, aqua ſalſa tepida capita intingenda (vnguenda CH.) ſunt. Ita diuturniora fient,melioráque vſui,ſed in ſtatu ſterilia. Alii contenti ſunt (fumo.Vet.) primò ſuper prunas ſuſpendiſſe,abundéque ita profici arbitrantur ne germinent. Quod facere Cæpam extra terram quoque certum eſt,& cauliculo acto euaneſcere: His aduerſantur Nuces leniúntque earum ſaporem.

Semen quando legendum. *Duratio.* *Aſſeruatio.*

Cepæ (τ̃ κρομμύου τὴν κεφαλὴν) caput purgatum, ex qua tritum in linteum ligatũ,autore Hipp.ſubdito, ſi vterus pituita laboret. Quo in loco κυκλαμίνου τὴν κεφαλὴν rectè legit Cornarius vt vult Fœſius κοείνε vitioſè Aldina exemplaria: Caluus iſtud omiſit: Valicana impreſſio, τ̃ κονδείε habet vitioſè quoque. Nobis autem placet legi κρομμίε: licet præcedentibus lineis bis Cyclamini meminerit. Pergit Hipp.m.m. Ad pueri aluum ſoluendam, ſi adultior fuerit, Ceparum interiores partes ex melle tritas indito. Ad quem locum pro τὰ ἄξωθεν, τὰ ἔσωθεν cùm Corn legit: Fœſius idem apud Tragum Cepam oculis prodeſſe cõtra omnes Medicos. Cepa longa acrior eſt Dioſcoridi quàm rotunda: item flaua quàm candida,& ſicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, aut ſale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignũt, appetentiam inuitant, ſitim mouent, ac extenuant, faſtidium pariunt & expurgant, aluo vtiles ſunt: eæ detractis purgamentis in oleum coniectæ, hæmorrhoïdas reliquóſque excretionum exitus reſerant, ſubditæ pro balanis. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis & incipientibus ſuffuſionibus auxiliatur,anginæ eodẽ perunguntur: ſuppreſſos menſes pellit, caput purgat naribus infuſus: canis morſibus cum aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in ſole vitiligines ſanat; & cum pari ſpodio, ſcabras lippitudines ſedat: varos cum ſale reprimit: contra calceamentorum, attritus cum gallinaceo adipe vtilis eſt: citæ aluo prodeſt & in auribus ſonitum ac grauitatem emendat: ad purulentas aures & eliciẽdam earundem aquam valet: alopeciæ earum ſucco perfricantur, qui celerius quàm halcyonium pilos euocat: largiore cibo Cepa capitis dolores ciet, coctáque vehementiùs vrinam pellit: eos lethargicos effi cit, qui valetudinibus aduerſis, eã etiam cocta, plus æquo veſcantur: elixa & cum Vuis paſſis & Ficu illita, tubercula concoquit, & celerrimè rumpit. Galenus ex quarto cenſet eſſe ordine excalfacientium, etſi eſſentia eius potiùs craſſarum ſit partium: vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum appoſita, tum cum aceto inuncta, alphos abſtergit; tum alopeciis attrita pilos alcyonio citiùs reſtituit. Porrò ſi ſuccum eius exprimas,quod reliquum eſt, admodum terreæ ſubſtantiæ eſt, eiúſque calidæ: at ſuccus aqueæ aëreæque caliditatis. Hic igitur iis qui ſuf-

Vires & Vſus. *Vterus.* *Hippoc. illuſtratur.* *Ad aluum ſoluendam.* *Hippoc not.* *Vires ex Dioſc.* *Hæmorrhoidæ.* *Oculorum morbi.* *Angina.* *Menſes.* *Canum morſus.* *Vitiligines.* *Lippitudo.* *Calceamẽtorum attritus.* *Aurium dolor.* *Alopecia.* *Ceparum noxa.* Temper. *Galeno.* *Hæmorrhoida.* *Alphi.* *Alopecia.*

fusi sunt, aut aciem oculorum obtusum præ crassitudine humorum obtinent, inunctus prodest: atque ex huius temperatura tota Cæpa flatuosa est manducata.

Vlcera oris. Olfactu ipso (inquit Plinius) & delachrymatione, caligini medentur, magis verò succi inunctione: somnum etiam facere traduntur, & vlcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & attrita sanant. Ita vetus Codex, sed vulgati, tritæ falsò pro attrita habent. Coctam in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium vlceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia hulcera (vulnera CH.) cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauêre (instillauêre Dal.) & ex aqua bibendum dedêre repentè obmutescentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauêre, & plagis bestiarum omnium, privatim scorpionum Alopecias fricuêre & psoras tusis cæpis. Coctas dysentericis vescendas dedêre & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus, ipsasque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia (inutiles Vet.) esse præcordiis & concoctioni, inflationemque & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola, ad colorem quoque validum (viuidum. Vet. pallidum Aliud.) profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri, stomacho vtilia esse, spiritus agitatione, ventrem molire, hęmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, cum Ruta & melle. Excitari eisdem lithargicos. Varro, quæ sale, & aceto pista est arefactaque vermiculis non infestari, autor est.

Canis morsus. Epiphora. Vlcera genitalium. Oculi. Aqua. Dolor dentium. Psora. Dysenteria. Lumborum dolor. Hydrops. Angina.

Cautio. Cæterùm, ab omnibus in cibo abstinendum, maximè si cui biliosior sit natura: quum solis his qui pituitosum, aut crudum, & crassum ac viscosum humorem collegerunt, eiusmodi edulia conueniant. Porrò quod Diosc. dixit, χεῖμμα ὀρέξεως ἐκκλητικά, id est, Cepas appetentiam cibi excitare: & mox eadem ἀσώδη esse, id est nauseam parere: ita intelligendum est, vt prius de moderato, posterius de nimio ipsarum vsu accipiamus. Sunt autem duplices ἀσώδεις, alteri nauseabundi, alteri anxij, & nullam decubitûs formam facilè ferentes, admodum perniciosè affecti.

Diosc. explicatur.

Cæpa (inquit Porta) purpureo flore esu atram bilem auget, albiflora pituitam medicamento purgat, vmbellifera ad capillos facit testes, ostendunt ad Venerem valere, caule est cauo, ad tracheam, & fluxus: sobolescit ad fœcunditatem: tumida est, ad tumores: alba dulcis, rubra acris, calida, & humida. Sed hæc qui volet experiatur.

Aer infectus. Qui operas exercent, manè cepam crudam cum sale & pane theriacæ loco esitare solent aduersus aërem infectum, persuadentes sibi, eo die tutos à pestifera lue fore, qui hoc remedio vsi fuerint, nec illos spes fallit, siquidem experientia constat aduersus intemperiem aëris vt nihil vulgarius, ita neque efficacius quicquam hac theriaca reperiri: at qui laboribus ac eiusmodi cibo minus assueti fuerint, nihil illo iuuantur, sed lædantur potiùs, vt qui insaniam, dolores capitis, caliginem oculorum, mentis alienationem, ac turbationem, nec non lethargicum morbum gignat. Cæpæ continuò vsurpatæ in cibo aluum emolliunt, vrinam cient, pellúntque. Aniculæ nostræ crudam cepam conscindunt, ac in aquam fontanam iniiciunt, pérque noctem in ea macerant, postea eam aquam pueris & infantibus potandam exhibent ad eiiciendos ventris lumbricos, sanè haud infœlici successu. Continuo cæpæ vsu genitale semen augetur, ad eam verò rem vel maximè semen facit. Cepa magna excauata, theriaca deinde repleta & tecta, ac postea in calidissimo cinere assata, demum detractis exterioribus tunicis fusa, ac cataplasmatis ritu imposita, pestes ac venenosa vlcera reliquásque collectiones malas & duritias efficacissimè emollit ac aperit. Cepa vt vult Holerius coquit, trahit, discutit, aperit. Quærit Langius, propter quod adustiones calido sedantur & subsistant? & calidum impediat vesicas efferuescere? Anne imbecille à robustiori corrumpitur & marcescit? Et verum id esse comperi, inquit Langius cùm loco adusto philuræ cepæ sub cineribus coctæ tepidæ applicantur, aut succus cepæ expressus linteolis exceptus adhibetur, impediri ne vesicæ efferuescant. Ambrosius Paræus ad ambusta, modò ne epidermide pars sit spoliata vel vlcerata, mirè commendat cæpas crudas cortice liberatas, & cum momento salis subitò applicatas, empyreuma enim extrahere, vesiculas prohibere. Hoc remedij genus contra calumnias fusè tum rationibus, tum experientiâ defendit lib. 12. c. 18. suæ Chirurgiæ, id quod etiam confirmat Fernelius methodi lib. 6. cap. 26. scribens: cæpas cum sale contusas parti impositas ambusta miraculo sanare. Scribit præterea Paręus se vidisse nobilem excipientem supra manus liquescens inflammatum lardum illitis priùs manibus cæparum succo.

Nota.

Io. de monte in exper. Sume, inquit, cępas quinque vel sex, conscinde optimè, coque in sartagine cum butyro addito sale, cùm voles te in lectum componere, comede omnes calidas, manè eundem cibum assume, id fac per quatuor dies & noctes, in hydrope mira videbis.

Verùm ad calculum remedium à Domino Caertischin duce militari in Iula, communicatum Domino Lazaro à Schuuendi: Ollam nouam accipe, reple cæpis rubris concisis, affunde aquam, coque: super ollam sedens calidum vaporem recipe per horam manè & vesperi.

Marantha meminit nonnullos, Dioscoridem sæpiùs reprehendentes, quòd cepam scripserit capitis dolorem inducere, quia hanc, quandoque comederint, & tamen caput non doluerit. Sed sciant Dioscoridem velle cepam hunc effectum edere, largiùs & frequentiùs cibo vsurpatam. Ad Alopeciam post fotus inunctiones præscribit Fernelius vt manè & vesperi caput confricetur cæpis contusis, dum prorsus rubescat, & mox melle oblinatur vice cataplasmatis.

Ad vermes puerorum trium annorum exhibet M. Rolandus in potu decoctionem cæparum. Item alibi puero 8. annorum laboranti vermibus, ventris tumore & dolore, febre & ictero.

Felice Platero scribente, tempore pestis ad præcautionem ceparum succus variis modis exhibetur. Calor ignis in aspectum producit literas scriptas succo cepæ priùs delitescentes.

Ad tollendos fœtores anhelitûs, prouenientes à cibis quibusdã Thomas Morus cæpas cõmendat:

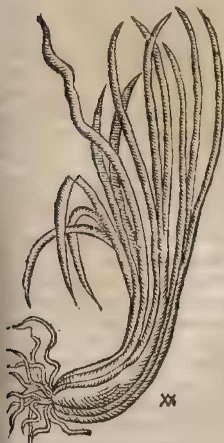
Sectile ne tetros Porrum tibi spiret odores,
Protinus à Porro fac mihi Cepe vores.

An porrò Cæpæ flatus excitent,& an in febri pestilentiali laudentur in cibis ad præseruationem, legantur Io. Matthæi verba posita capite de Allio.

Sed hîc quæri solet, cur Cepæ lachrymas cieant? Respondet Cardanus de varietate rerum, non ob acrimoniam,quia nec Allium,nec Piper, cùm sint acriora. Oleum illitum cit lachrymas, non nisi quia lentum sit, at Cepa quia acris,oculos ferit: quia lenta, humorem educit. Quid igitur lentor facit (nam hoc de Cepis à Rhodigino scribitur) vt lachrymas cieat? Quia oculus multos habet spiritus, vnde ex eo multa perpetuò fit resolutio, quæ cùm impeditur,aut nimis properè prouenit, aut cogitur,lachryma prodit: impeditur à lentis,cogitur à frigore,properè exit vel ob gaudium, vel ob dolorem, vel ob æstum cerebri: atque his omnibus causis oculi lachrymantur.

Cæpas tandem comedere inter dormiendum, si Artemidoro credimus,non est bonum, manibus verò has gestare non est malum. Ipsis tantùm ægris significant hæ radices duplicia: Si quis enim ægrotus somniet, se multùm Cæparũ absumere, grauitérque decumbere,is saluus euadit, à suóque morbo liberatur. Sin autem parũ edat, mortem ipsi affore præsagit.Qui enim moriuntur parum plorant. Mœsti verò non ita confestim doloris sui obliuiscuntur,ideóque ipsis sæpiùs flere contingit, longióreque tempore. Huius autem rei ratio naturalis cùm nulla sit, eius dignitatem inter Græculas vanitates meritò reponimus.

CEPA ASCALONICA, SIVE FISSILIS.

PLures simul coniũctos *bulbos*, Porraceis mediocribus suppares, oblongos, fibrosos habet, sapore Cepæ vulgaris: *folia* exeunt fistulosa, teretia, glabra, eodem sapore prędita.

Hanc Tragus pingit & describit,ni fallor,dicens: Cepa in Alsatia, leuchel & Esleuchen appellata est ea, quæ Apicio *Cepulla* vocata fuit, Theophrast.verò sterilis vel fissilis.

Gesner.horti. *Cepa sterilis, fissilis* vel *Ascalonia quorundam.*

Escalotas autem Gallicas, Antiquorum Ascalonitides siue Palestinas Cæpas arbitrantur Aduers. quas Francigenæ *Appetitz* vocitant. Bulbus fortè est Setanius, quem Theophrast. & Plinius Cæpæ genus quoddam testantur. Lob. Obs. scribit Cepam Ascalonitidem vocari Angl. Scalyon. Icon. pl. Ascalonitides Antiquorum. Promptum est colligere ex Theoph. Turnero, quam ille vocat Cepam fissilem, & Græci Crommyon schiston, eam esse quàm Angli vocant Bollete / Germ. Sere aut Siere / in Frisia Suerley, quod idem ex Plinio confirmari potest lib. 19. cap. 6. Nam Cepæ eis Bolletes appellatæ eius sunt naturæ, vt si vna seorsim pangatur, breui ex eadem radice multæ propagentur, sine satu: sique ex racematim cohęrentibus (ad 12.) radicibus vnã Autumno detractam depangas solam,ea sequenti anno duodecim tibi pariet, si lætum sit solum. Quare cùm planta hæc hyemem in terra perferat, satiùs esset Angl. winter onyon cepam hybernam quàm Bollete nominare. Distinguit etiã manifestè Plinius Ascaloniam & Fissilem. Ex cuius verbis colligimus, vnum ceperam genus radice fœcundum esse: sed cùm nec cepa vulgaris, nec Ascalonia, radicibus propagetur, neque alia vlla species, præter Bollete, sequitur hanc esse cepam fissilem.

Cepa Ascalonica natura.

Cepa hyberna.

Cepam fissilem siue Ascalonicam transtuli in Hortum E.C. collectam Beffordiæ in horto N. viri piæ memoriæ Ioh. Vldarici à Stadione,& ex Tremoyn, ex horto N. viri Michaëlis à Franckmont, quos audiui vocãtes S. Jacobs Zwiblin. Lugduni & Geneuæ habui cepas quas quidem vocant *chalottes*, multæ simul iunguntur paruæ longæ,folia fistulosa vt in cepis capitatis. Cæpæ Ascalonitides Hyemem Gœpingæ in horto Ill. E. C. perferebant.

Locus.

PORRVM. CAP. II.

CÆPIS porrò Porra propter affinitatem coniungi desiderant: adolescẽtiùs enim adhuc Porrum *folijs* luxuriat semunciã circiter latis,alternatim positis, inferiore superius ceu vaginâ aliquousque complectente: adultis idem positus, sed longitudo cubitalis, latitudo sextantalis, forma carinata, color ferè glaucus, sapor Cepaceus. Vbi caulescit, *scapum* digitalem & crassiorem ad tres quatuórue cubitos surrigit, solidum, succulentum, glomeratos in pilam, quàm vtraque manu vix complectaris,flo-

Descriptio

Folia.

Color.

Scapus.

Flosculi

ex crassiore tritici farina decoquit, oleóque insusculos sustinentem, suo vnumquemque pediculo innixum, ex albido purpurascentem, apicibus saturiore tinctis purpura. *Semen* triangulum, atrum, Cepæ: *radix* bulbosa, tunicis albis compactilis, fibrata, sapore mitiore, quàm Cepæ.

Semen. Radix. Icones. An Scorodoprassum Diosc. Trago.

Porri icones duæ sunt ex nostris emptitiis. Huius iconem ponit Tragus, ni plurimùm fallimur lib.2.cap.68. pro Scorodoprasso Dioscoridis. Descriptionem autem ponit cap.70. Notandum tamen prope radicem siue Bulbum Scorodoprassi Tragi, appictos nucleos, qui sũt allii. Scimus aliud sentire Gesnerum, & ad aliam plantam referre: nec tamen propterea dimouemur à nostra opinione, quia Tragus nullibi meminit porri: descriptio etiam Tragi optimè respondet nostro Porro, quę est cap.70. vbi hęc in verba prorumpit: Mediomatrices mulierculæ in hortis Allii genus quoddã plantare consueuerũt, quod radice, foliis, & caule per omnia vulgare Allium æmulatur, nisi quòd radix huius nequaquam vt illius multiplici nucleo coagmẽtatur. Quanquã autẽ lachrymas eliciat, non tamen tam feruentis & acris est saporis atque Allium, quin potiùs ad Cepam, quod ad odorem attinet, accedere videtur. Quò verò faciliùs à vulgari Allio Scorrodoprason discerni queat, notandum est hoc latiora folia, & grandiores caules fundere, deinde quotannis nigro prægnare semine, quod in cacumine fistulosi caulis profert, non aliter atque Cepa. Radix, nec non herba huius plantæ Allio respondent, sed odor ac semen Cæpam repræsentant, quare illi natura inest promiscua, Allii inquam & Cepæ, quo nomine à Dioscoride σκοροδόπρασον, hoc est, Allioporrum [si ita liceat dicere] vocauit, Germani Aberknoblauch dicunt: posset & Großlauch / hoc est, Porrum grande, dici. Ego sanè hoc Allii genus id esse existimo, quod Veteres *Vlpicum, Galicum, Cyprium, Biticum, Antiscorodon, Aphroscorodon, & Punicum* vocauere.

Natura. Allioporrũ. Allium Vlpicum, Galicum, Cyprium, Biticum, Antiscorodon, Aphroscorodon & Punicum.

Diosc. duorum generum meminit, duobus diuersis cap. Plinius tria facit. Theophr. vnius meminit. quod nec κεφαλωτὸν sit, nec ἀμπελόπρασον. Quare apud Theoph tria quoque sunt genera. 1. πράσον κεφάλωτον, lat. Porrum capitatum. Angl. Leke simpliciter. Germ. lauch, de quo in præsentia. 2. Porrum sectiuum. Græc. πράσον κειρόμενον, vt quidam volunt, Angl. frenche leke / quod genus non nisi in Anglia vidit Turn. de quo mox. 3. Αμπελόπρασον, Porrum vineale Germ. Wildlauch. Vnde Anglicè dicere posset Wild leke. Cuiusmodi nunquam vidit Turn. copiosius & pulchrius quàm circa Wormaciam. Quod frequenter resecatur & attondetur, Porrum sectiuum siue sectile Columellæ ac Palladio nominatur: Sed quod non resecatur Porrum capitatum est: Græcis πράσον κεφάλωτον. Istud autem Diphilus apud Athenæum vocari ait γηθυλλίδα: à nonnullis verò & γήθυον dici. Gethyum autem Plinius Cæpæ speciem facit, & Theoph. frequenter veluti Porrũ attonderi tradit. De Porro capitato ita cecinit Martial. Poëta:

Porri genera Turner. Porrum. Capitum. Sectiuum. Ampeloprassum.

Gythyllis Diphilo.

Mittit præcipuos nemoralis Aricia Porros;
In niueo virides stipite cerne comas.

Porri duo genera sunt hodie omnibus vbique ferè cognita: Sectiuum vnum, & alterum capitatum: Vocat autem capitatum quod in caput increscat Cornarius.

Porri genera Corn.

Matth. pingit, ac dicit Porros Hortorum cultores nescire capitatos efficere Cæparum instar, quamuis ii apud Veteres in frequentissimo vsu fuerint, quòd longis qui propriè sectiui appellantur, sapidiores sint: De his autem tanquam præstantioribus, scripsisse Diosc. non tamen quòd à sectiuis genere differant, è quibus mangonio capitati fiunt: ac Porrum Capitatum & Sectiuum genere non differre, sed mangonio: capitatum autem è Sectiuo, siue longo, fieri, substratâ tegulà in transplantatione, resectis priùs foliis, annotat. Eum autem mirari subit, cur mangonium adscribat, siquidem hortorum cultores, vt ipse fatetur, capitatos efficere nesciant: frustra docet, quod fieri nequit. Quid si Matth. sibi conscius diligentioribus se naturæ indagatoribus inuidiosè negauit?

Πράσον & πράσον κεφαλωτὸν, *Porrum, & Porrum capitum* & Palladio masculino genere, *Porrus* dicitur, Arab. *Curat*, seu *Kurat*, Germ. lauch. Belg. paraye / looch / Gall. *Pourreau* vel *pourrot*, Ital. *Porro capitato*, *Praso*. Hisp. *Puerro*. Angl. leeke. Boh. Por / & Woselegch. Hung. par Hagyma.

Monspelii maxima habent, vt & Patauii, Porra: Geneuæ & alibi copiosè serunt, ad hybernum vsum: Montbelgardi, vbi frequens eius vsus serunt, transplantant, & reponunt hyeme edendum. Floret & Iulio. De cætero, Porri sustinent ferè omnem aërem, & terram desiderant mediocriter solutam, vt optimè proficiant, & pinguem, & stercoratam. Seruntur autem in locis calidis & temperatis mense Decembri & Ianuario: Februario & Martio in temperatis & frigidis cùm terra fuerit ad æqualitatem redacta. Hæc autem satio fit aut sola, aut in aliis herbis mixtim, in terra optimè culta & desuper lætamine cooperta. Hęc semina sunt spissa spargendo, deinde euelluntur Porri grassiores; primò nec aufertur aliquid de ipsarum radicibus, cùm sulcis plantantur, sed quando cum palis debent plantari, abscinduntur radices & summitas foliorum, & plantantur mense Aprili & Maio per totum mensem Iunii, sed plantari possunt mense Iulio, Augusto, Septembri & Octobri, & erunt vtiles in sequenti mense Martio, & Aprili. Nec in plantatione Porrorum quærenda est mollis terra, sed mediocris est optima, & satis bona est illa quæ fuerit, ferè sicca. Fit autem duobus modis Porrorum plantatio, vno modo subtilis, vt Bononiæ moris est, vt scilicet per vnam completam spithamam vnus sulcus ab altero distet, & sint ab inuicem in sulco iacentes positi quaternis separati digitis, & cùm sequentis sulci terra trahitur super Porros & pedibus molliter conculcatur. Secundo autem modo palo plantantur, scilicet vt optimè pastinatis & dispositis areis fiant foramina cum palo grosso, ferè vt lancea, & concaua per vnam spithamam, & vltra vno semisse distantia, in quibus ponuntur præparatæ porrectæ, foramina verò replentur, aut quicquid terræ in eis ponitur, sed elapsis tribus septimanis cùm herba in eis nascitur sarculantur, & herbis mundantur. Porri autem sic plantati sunt meliores aliis, nec possunt facilè furtim euelli, sed hic modus magis laboriosus existit. Item hoc modo plantatur optimè inter Cepas iam quasi grossas, & euulsis Cæpis sarculantur & inueniuntur optimè prouenire: cùm euellentur, aliqui in vno loco relinquentur, vt pro seminibus reseruentur. Cuius quidem semina possunt per triennium illæsa suspensa seruari.

Hippocratis loci multi sunt, in quibus Porri vsum præscribit, quorum aliquos hîc adscribere superuacuum non est. Is igitur m.m. Si lac deficiat Porra trita & aqua macerata potui exhibet. Item si ex partu vteri inflammationem conceperint, vmbilici Veneris folia & Porra [πράσα]

per

per affuso exhibet. Ego nolim præscribere Porrum in prædicto affectu, nec etiam ad fluentem sanguinem, siue ex vtero, siue ex naribus. Idem si purgatione opus habere videatur, Porrum (πράσου) incoquere iubet, quo in loco Fœsius notat in fine lib. 2. περὶ γυναικ. Porri succum addi. Adhæc si vteros expurgare animus est: Porri & Cardamomi semen conterit ex vino & lacte cocto maceratum, ac imo ventri illinit. Linimentum componit aliud ex Laseris drachmæ vnius quantitate & succi Porri. At si purpereia in grumos concrescant, & dolor in infimo ventre oboriatur, Porra certa exhibet. In potione ad fluorē muliebrem Porri [πράσα, πράσου Caluus] succum ex vino albo aqua temperato, propinat. Quod etiam fluentem ex naribus sanguinem sedare dicit: quod si adhuc fluxus feratur ex vino Porri succum exhibet. Si vterus vsque ad vesicam doleat, semen ex aqua tritum bibendum præcipit.

Porrum capitatū, inquit Diosc. flatuosum est, & mali succi, grauia somnia facit, vrinam ciet, aluo commodum est, attenuat, visus hebetudinē inducit, menses detrahit, vesicam vlceratam & renes lædit. Coctum autem cum prisana, & in cibo acceptum, quæ in thorace hærent, educit. At coma ipsius in aqua marina & aceto cocta, ad insessus commoda est, in vteri conclusione & duritia. Edulcatur & magis flatus exors euadit, duabus in aqua cocturis, & in frigida aqua maceratum. Semen [ὁ καρπὸς] eius acrius est, & vim quandam adstringentem habet. Vnde succus ipsius sanguinem sistit cum aceto, & maximè eum qui è naribus fertur, manna aut thure addito, [eis sc. qui frigidæ sunt naturæ, Cresc.] Venerē ita stimulat, & ad ōnia in thorace vitia cū melle pro eclegmate vsurpatur. Facit & ad tabē in cibo acceptū. Sed & arteriam purgat. Verùm si assiduè edatur, visum obscurat, & stomacho incommodum est. Succus cum melle potus, aduersus venenatarum bestiarum morsus opitulatur. Sed & ipsum Porrum impositum prodest. Auxiliatur etiam aurium dolori & sonitui, succus cum aceto & thure & lacte aut rosaceo instillatus. Tollūt varos folia cum rhoë obsoniorum imposita, & epinictidas sanant, crustásque cum sale imposita emarginant. Cæterùm seminis drachmæ duæ, cum æquali baccarum myrti pondere potæ, veteres sanguinis è thorace eductiones cohibent.

Meminit Maranth. nonnullos Dioscoridem sæpiùs repræhendere quòd Porri semen in cibis visûs obscuritatem inducere scripserit, quia hoc quandoque comederint, & tamen visus hebes factus non sit. Sed non animaduerterunt boni viri Diosc. velle hunc effectum produci largiori & frequenti cibo esitatum.

Plinio autore, Porro capitato maior est ad eadem effectus quàm sectiuo: Sanguinem autem reiicientibus succus eius particulatim cum galla, aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, vuluásque cōtractas aperiri putat: fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle vlcera purgat. Tussim & destillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia sanat, datum in sorbitione ptisanæ, vel crudum præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumatur, vel si purulenta excreentur. Sic & voci, vel Veneri, somnóque multùm confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & inflationes veteres. *Hæc Plinius* in veteri codice legit, & ita vulgatus Macri libellus citat. Vulgata tamen Plinii exemplaria caule pro galla falsò habent.

Galen. 2. de aliment. vbi de cepis, alliò, ac Porro agit, harū plantarum radices, inquit, edunt sæpè homines, sed caulem raro, itémque folia, quę multum acrem vim similem habent. Calefaciunt autem corpus, & crassos in ipso humores attenuant, & viscosos secant. Bis tamen aut ter cocta, acrimoniam deponunt, attenuant tamen adhuc, & paucissimum alimentum corpori præbent. Sed ad pleniorem Porri doctrinam scire conuenit, quod Porrus calidus & siccus est in tertio gradu, secūdum cibum illaudabilis est, nocet enim stomacho, faciens inflationem ac ventositatem, & cum sui acumine neruos eius mordet, habet etiam proprietatem faciendi fumum nigrum melancholiæ generatiuum, qui ad caput saliens visui tenebrositatem facit, atque somnia terribilia & formidolosa inducit, vnde caueant ab ipso cholerici, maniaci, & oppilationem in capite habentes. Sed diligentes eos comedere accipiant post eos lactucas, & Portulacas, Endiuias, & similia, vt eorum calor temperetur ab istis, aut elixentur, deinde bis aut ter lauentur, & esui postea dentur. *Temper. Galeni. — Nona Stomacho nocet — Neruis inimica. — Visum hebetat — Quibus cauendum à Porris — Corrigentia.*

Bapt. Codronchius de vitiis vocis ex auctoritate Arist. lib. 11. prob. 39. maximè laudat vnà cum Plinio & Dioscor. Porrum, eò quòd voci splendorem adferat & arteriam purget, vitari tamen debet assiduus vel multus illius vsus, qui visus obscuritatem efficit, stomacho aduersatur, multáque alia incommoda facit, ea propter nisi robustis admodum, decoctumque cum melle vel in ptisana, erit exibendum. *Vocem iuuat*

Apoll. tribuit ei temperamentum frigidum ac venenatam naturam, ac dicit à nemine edendum, nihilominus tamen commendat in febribus. Sed vtrumque præter omnem rationem. Nonnulli accipiunt (vt Holeriana schola probat) Porros nouem aut decem recentes, medios transfigūt filo, folia extrema amputant, vt odorem inspirēt. circūdant collo obuersis foliis naribus, & deorsum versis capitibus. Malim vti qualitate manifesta operantibus, quàm hoc in quo qualitates repugnant, in Porro enim insignis caliditas & acrimonia extenuans, sine vlla astrictione: odor etiam caput grauans; videntur potiùs ad mouendum sanguinem, quàm ad reprimendum facere. *Apollo reprehenditur. — Exploditur quorundã opinio.*

Tradit Alb. Magnus dici in libris Hermetis, quando proiiciatur semen Porri super Acetū, redire accositatem eius. Crescentius contrà vt acetum mutetur in vinum in eum semen Porri emittit. *Acetum restituit.*

Diligenter notandum est Ambrosiū Paræum vti cauliculo Porri inuncto oleo ad deturbandam spinam aut officulum hærens in faucibus, vt videre est lib. 17. de operat. chirur. c. 24. *Spinas*

Remedium optimum ad lumbricos, credit Timot. Ross. Si folia Porri applicentur regioni vētriculi, æger interea sedeat in lacte tepido vel aqua mellita. *Lumbricis*

PORRVM SECTIVVM ET SCHOENOprasson quibusdam.

Confertim in fasciculos plures nascuntur huius plantulæ, implexu mutuo cohærentibus bulbillis albis, odoris Cæpacei, quo etiam prædita sunt iuncea *folia* fistulosa, Cepæ adolescentis: sesquipalmum aut dodrantem etiam alta, *flores* ex vtriculo albido vmbellatim prodeūt, quorum singuli, foliis constant senis acuminatis, *Descriptio — Odor. — Folia — Flores*

colore dilutè purpureo, stria saturatiore medium folium percurrente; stamina albida apicibus flori concoloribus.

Nomina & Synon. *Cepa minima.*

Porrum sectiuum Tragi, minimum est Cepæ genus. Quod verò illi in magnitudine deest, hoc numero resarcit. Siquidem vna planta ducentis nonnunquam cópactis Cepulis constat, ita tamen vt à se mutuò diuelli, & singulæ pargi, aut plures coniunctim plantari possint, & fœliciori quidem successu: plures namque coniunctæ, terræque insertæ, hyemis frigora facilè ferunt. Eæ appetente Februario rotunda, fistulosa, & viridia proferunt foliola, minimis Iuncis similia, eademque copiosa & frequentia, quæ Maio mense aduentante, capitulatis, & purpureis floribus instar Cepæ satiuæ in cacumine emicant. Sunt qui *Porrum sectile* esse existimant, quorum iudicio ipse subscribit. Serapio Porrum *Curat*, vocat, Hebræi quidam *Keresin* appellare videntur. Porrum sectiuum, Græcis πράσον τὸ κειρόμενον nostris [inquit Cornarius] Schnit lauch & bistlauch appellatum, eò quòd coma frondens adhuc ad terram vsque resecari solet, & in cibaria ac obsonia addi. Nouit & hoc Martialis Poëta qui de eo sic ait in Aeneis:

tempus. | Porrum sectile | Curat seu ... | Sectiuum cur dictū.

Fila Tarentini grauiter redolentia Porri
Edisti quoties, osculа clausa dato.

Gethyllis. *Cepa Gethyum.*

Schænoprassum Dodonæi gall. destituitur nomine Græco & Latino. Porrum sectiuum (quod à Dodonæo Schœnoprassum ficto nomine, & inferioribus Germanicis Biesloock, aliis brißlauch vocatur] Gesner. horti Gethyllidem appellauit, quam Nicandri scholiastes Ceparum genus esse dicit. Carolus Steph. Ruellium secutus Gethyon Theophrasti interpretatur Porretam vulgò à Gallis dictam & Ciuetam, qua Portaginem & Cæpulam hoc est Porrum sectiuum à Germanis vulgò dictum designant, idque in agro: Idem in horto: Bulbi genus, inquit, vulgus nostrum vocat *des Porrettes*, vel *Oiggonettes.*

Auers. Schoenoprassum, Germ. bintzenlauch nominant, non Brißlauch: quam perperàm Commentatur Theophr. Ascalonitidem siue Palestinam dicit.

Ascalonitis Palestina.

Lobel. Obs. & Icon. pl. Schœnoprasson, Ascalonica Matthioli.

Lonic. *Porrum sectiuum*, *Porrum Tarentinum.*

Pars maxima Herbariorum Germaniæ, docet nostrum Cyue (Turneri verba sunt) seu Germanorum Schnitlauch esse Porrum Sectiuum, longè tamen falluntur: siquidem illorum Schnitlauch Gethium est, inter Cepas à Plinio recensitum, non igitur Porri genus est. Vt enim omnia Ceparum genera fistulosa habent folia: ita Porri genera folio sunt plano carinato.

Porrum sectiuum non nisi vbique obuium.

Locus.

Porrum Sectiuum, ait *Plinius* lib. 20. c. 6. profluuia sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ misto, aut mentæ: Item ex abortu profluuia, poto succo cum lactè mulierum. Tussi etiam veteri ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta, & epinyctides: ita vocatur hulcus, hulcus aciem habentans & in ang. Alii. Certè in M. hæc verba, quæ & syce, desunt.] quæ & syce, in angulo oculi, perpetuo humore manans. Quidam eo nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia hulcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto: item serpentium. Aurium verò uitia cum felle caprino, vel pari mensura mulsi: stridores cum lacte mulieris, capitis dolores si in nare fundatur: dormiturisue in aurem duobus succi cohlearibus, vno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumque ictus (potus. CH.) bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, destillationibus lógis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Itèm morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura, Idem modus cum melle vuluas purgat. Estur verò & contra fungorum venena: imponitur & vulneribus. Venerem stimulat: sitim sedat, ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventremque [mollire εὐκοίλιον. Diosc.] mollite: Voci splendorem affert. Eius frequens vsus est verno tempore in cibis, vt acetariis & iusculis, eo modo quo iuniores Cæpæ: hinc Tragus ait, in nostris regionibus, id est, Germania, Porri sectiui verno tempore dū aliæ Culinariæ herbæ adolescant, ad placētas quas Pfannenkuchen appellāt, vtuntur. Gustu Cæpā refert, sed remissiore sapore præditū, Nos sanè tum propter saporem tū propter formā foliorū fistulosorum, potiùs ad Cepæ genus referendum censemus. *Tragus* 743. Porrum sectile ad intinctus, qui cibis adiunguntur, admodum vtile est, si cum aceto folia eius tusa temperentur. Et Cæpas, porra, & allia pauperum esse fercula, ac se mutuò consequi, trito fertur diuerbio. Assiduus eius & nimius usus capitis dolores excitat, stomacho, renibus, & vesicæ non satis conuenit. Porrum sectile aluum emollit, exulcerationibus pulmonis cum melle prodest, vitia thoracis educit, semenque genitale calefacit, & auget. Hinc Baptista Fiera ita cecinit.

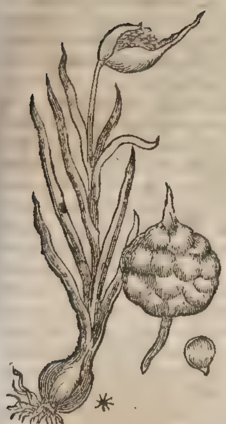
Tabida cui cura pulmonis membra & anhelum
Pectus, eum Porri torrida coena vocat.
Cura mihi est stomachus, placidissima somnia, dentes,
Bis licet elixum non tamen illud edam. &c.

Porrum Sectile ad omnis generis ulcera & apostemata adhiberi potest sicut Cepa.

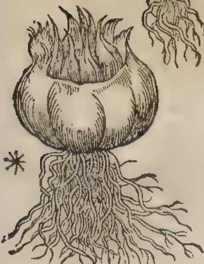
ALLIVM VVLGARE ET SATIVVM.

CAP. III.

EX Cepaceorum delineatione nonnullas Allii notas rectè mutuabimur; *scapus* ergo procerus, enodis, concauus, glemaratim congestos in magna capita *flores* sustinet Cepaceos, rupto folliculo apparentes, post modum & nucleos paruos quib⁹ posset propagari. Verùm *folia*, non ut Cepis fistulosa, sed graminea: bulbus denique non simplex, sed numerosis nucleis sub vna comuni tandem membrana collectis constat, sapore peracri, vnde fibræ candide dependent. D

De Aliis, quæ Cepacei etiam generis ſunt, Theophr. lib. 7. hæc tradidit: Differũt Allia quòd alterum ſit ſerotinum, alterum præcox: eſt enim genus quoddã, quod ſexaginta diebus perficitur. Differunt & magnitudine & paruitate. Magnitudine excellit maximè quòd Cyprium vocatur, quod non decoquunt, ſed ad intrita, quæ *Myttota* appellantur, vtutur, & cùm teritur in molem ad mirandam flatu intumeſcit. Præterea quædam ex ſpicis non coagmentantur. Dulcedinis autem, odoris, & craſſitudinis Alliorum, quemadmodum & cæterorum ſatorum, cauſa fũt natura loci & cultus.

Ex quibus hæc ſumpſit Plinius lib. 19 cap. 6. Allium ad multa, ruris præcipuè, medicamẽta prodeſſe creditur. Tenuiſſimis & quæ ſeparantur in vniuerſum velatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & his ſeparatim veſtitis. Aſperi ſaporis, & quò plures nuclei fuere, hoc eſt aſperius. Tædium huic quoque halitu, vt Cepis, nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox matureſcit 60. diebus, tum magnitudine. Et mox. Vlpicum quoque in hoc genere Græci appellauere Allium Cyprium, alii Ophioſcorodon, præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grãdius alio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantùm increſcat ſpuma. Ex his itaque intelligimus, quod Theophr. Cyprium appellari ait Allium magnum; quod Latini Vlpicum dixerunt, & Dioſcor. Ophioſcorodon. Deinde quædam Allii genera nucleos non habere negat, quod ſolum genus Dioſc. in Aegypto naſci dixit.

Aphroſcorodon. Duo itaque ſunt Allii genera, ſatiuum & ſylueſtre. Hoc Colum. lib. 11. cap. 3. ἀφροσκόροδον vocat, fortaſſis à ſpuma, quâ increſcit, vt Plinius ait, aut, vt Theophraſt. ἐμπνευματοῦται, Idem Columella non Cyprium, ſed Punicum Allium appellat, vt παρὰ τῶν ἀφρῶν appellatio facta videri poſſit. Verba eius hæc ſunt. Vlpicum quod quidam Allium Punicum vocant, Græci autem ἀφροσκόροδον appellant, longè maioris eſt incrementi, quàm Allium.

Ophioſcorodon. Galenus Allium quarto abſceſſu ſiccare & calefacere dicit. Ophioſcorodon autem ſylueſtre Allium ſatiuo validius eſſe, quemadmodum etiam alia ſylueſtria. In Plinio tamen loco ſuprà citato, vulgati codices antiſcorodon habent, pro Ophioſcorodon: & Dioſcor. etiam Elaphoſcorodon vocari ait: vt variæ appellationes vnius rei, pro occaſione factæ videantur.

Aegyptium. *Aglita.* *Ophioſcorodon.* *Elaphoſcorodon.* Cæterùm nunc autore Dioſcoride Allium partim ſatiuum eſt & hortenſe, & hoc in Aegypto vnius capitis eſt, quemadmodum Porrum, dulce, ad purpureum colorem vergens, paruum: reliquum verò magnum eſt, multorum capitum, album. Vocant autem acinos in ipſo, aglithas, id eſt, nucleos. Eſt & aliud ſylueſtre Ophioſcorodon vocatum, id eſt, Allium anguinum ſiue Viperinum, & Elaphoſcorodon.

Cordus in hiſt. dicit duo genera Allii, vnum vocat Allium ſatiuum multifidum: alterum, Allium alterum ſatiuum amphicarpon, & poſtea cap. 78. tradit Allium ſimplex, indiuiduum vtrumque.

Allium etiamſi vulgò omnibus notum ſit, tamen affabrè, Cornar. teſte, depingitur à Plinio lib. 19. c. 6.

Quas ῥᾶγας & ἄγλιθας Dioſcor. dixit, Theophraſt. γέλγεις appellauit, Plinius nucleos, Columella ſpicas. Græci item ὄνυχας & σκελίδας appellant. Allium quod Græci Scorodon, vulgus noſtrum [ait C. Steph.] *des aulx*. Cæterùm caput Alii Antiqui (inquit Galenus) ἀσπίδα nominabant vulgus noſtrum *Teſte d'aulx*: Allii autem comas cum capite ſolo Molyzam appellat.

Camer. apud Matthiolum de Allio ſcribit, ſed in eadem tabella ponit figuram Allii & Ophioſcorodi. Debuiſſet itaque Camerarius indicaſſe, quam figuram pro Allio poſuerit.

Synonyma. Quod σκόροδον Græci, Latini paſſim *Allium hortenſe, domeſticum* ſiue *Satiuum* vocant, Arabes *Chaum, Chairin* & *Thum*. Germ. Knoblauch vel Knobloch, Belg. Loock. Galli *Ail* & *Aulx*, It. *Aglio* & *Aio*, Hiſp. *Ayos*, Angl. Garlyke/ Boh. Ceſuegg, Hung. Fok Hagyma.

Locus, tempus, ſatio, Inſitio, Mãgonia, delectus, repoſitio, adſeruatio. Allium obſeruatur vbique Gentium ferè: Lugduni verò maximum folio ſimili omninò Porro, vt vix odore diſcerni poſſit. Allium non facilè ſeritur, Nam ſi ex ſemine hoc plantare neceſſe eſſet, non ſolùm tardiùs, ſed etiam admodum exiguum proueniret, ita quidem (Theophraſt. teſte) tertio demùm anno perfectum redderetur. Aſſerit autem Didymus, ſi Luna ſub terris poſita ſeratur, & rurſus altero à ſatu menſe, antequam nouis nucleis conglomeretur bulbus, ſub terris luna latente vellatur, odoris fœditate carere &

dulceſcere,vbi verò ad iuſtam maturitatem peruenerit,& perfectionem adeptum fuerit, ac quò plures in eo ſpicas coaluerint,hoc aſperius & acrius ſentiri.Sed vt hiſtoriam Allii abſoluamus, cùm iam maturitatem ſuam conſecutum eſt, id quod plerumque circa Feſtum D.Iacobi fieri conſueuit,Allium euellitur, ac vnà cum Cepitia ſua fronde in locis fumo peruiis ſuſpenſum, ad inſequētem vſque annum conſeruatur. Satiuum igitur Allium primoVere,quo ciconiæ ad nos redire ſolent,in terram mediocriter cultam,aut naturâ ſuâ alioquin bonam, nec nimis fortem, aut lentam deponitur. Fiunt autem tum nucleorum eius aut ſpicarum diuortia,ſingulæque tum ſpicæ liratim depanguntur,interuacante digitum longa menſura.Hæ verò ſpicæ intra paucos dies erumpunt.Cæterùm, optimè plantatur in terra maximè alba, foſſata & ſubacta,ſine ſtercore, licèt in alia terra etiam ſtercorata proueniat.Sarculanda ſunt frequenter, (vt Creſcent. inquit,vt meliùs eorum capita creſcant, ſi benè capitata facere volueris, vbi cœperint eorum ſtipites prodire, proculca,ita quòd ſuccus reuertatur ad ea.Colliguntur cùm eorum ſtipites ſe ampliùs ſuſtinere non poſſunt,in lunæ defectu & claro aëre.In paleis condita,vel fimo ſuſpenſa durabunt.

Ad faciei maculas,ephelidas dictas, Allii cortéx,inquit Hiſp.in uterum ſubditur, & poſtridie (poſtero die) ſpectatur, num odor ad os proueníat, quod ſi ſic,concipiet; ſin minùs, minimè. Idem ait m.m. Cùm mulier peperit,neque ſecundis eſt liberata,ea dare præſtiterit ex quibus puerperii purgamenta potiſſimùm expurgantur, Allia cocta aut aſſa ex vino & oleo,cum paruis polypis & Cepiolis.In vapore & fotu vterino, in ollam Allia ſicca iniicienda,eaque minutim magis fracta,quàm quæ contuſa ſunt, & aqua quæ tribus digitis excedat vt macerentur affundenda,vitulique marini adeps infundendus:&c. In cœna autem & in cibo,maza panis & Allia cruda & aſſata,& cocta,concedenda.Si uteri ad coxendicem decurrant,menſes cùm craſſi ſint, non eant, dolor ad imum ventrem permeet, & ad lateris inanitatem,morſumque percipiat: cùm ſic habuerit, copioſa & calida lauanda, eique Allia plurima, comedenda,danda.Scabies extenuatur, trito Allio defricto,eodemque remedio,autore Columella,curatur rabioſi canis morſus.

Ophioſcorodon. Elaphoſcorodon.

Vim acrem obtinet Allium vt contendit Dioſcor. excalfacit,mordet, flatus pellit, aluum turbat, ſtomachum exiccat, ſitim gignit, inflationemque facit,ſummam corporis cutem exulcerat,& oculorum aciem eſu hebetat. Eadem præſtat eſitatum Ophioſcorodon, quod & Elaphoſcorodon, quaſi Ceruinum Allium, nuncupatur. Sed & latas quoque tineas,in cibo pellit Allium, vrinaſque detrahit: morſis à vipera & hæmorrhoo maximè, ſi quid aliud, confert, dummodò continuò pòſt vinum ſuperbibatur, aut ipſum è vino teratur ac in potione ſumatur. Quin & eoſdem vſus, & contra canis rabioſi morſus vtiliter imponitur. In cibo verò ſumptum contra mutationes aquarum proficit, [fauces expediendo, eaſdemque aſperas leniendo] voci ſplendorem affert, veterem tuſſim crudum coctúmue in cibo lenit. Potum autem cum origani decocto, pediculos ac lendes enecat. Combuſtum ac melle ſubactum illitumque,oculorum ſugillationibus medetur,& Alopeciis cum nardino unguento. Cum ſale verò & oleo ſanat papularum eruptiones. Vitiliginem quoque,lichenas, lentigines,ulcera capitis manantia, furfures ac lepras cum melle eximit. At cum thure & tæda decoctum ac in ore detentum,dentium dolorem imminuit.Cum ficulneis foliis & cumino, contra muris aranei morſus imponitur.Comę decoctum foeminarum deceſſionibus additum menſes ſecundaſque partus extrahit. In eundē quoq; vſum ſuffumigatur.Cæterùm factū ex eo & oliua nigra intritum,quod mittoton vocant,eſu vrinā cit,ora venarum patefacit, ac hydropicis quòq; eſt vtile.

Cæterùm,vires Allii largiùs aliquātò, Plinius exponit quàm Dioſcorides,dum infit, Allio magnæ vtilitates contra aquarum & locorum mutationes.Serpentes abigit & Scorpiones odore: atque vt aliqui tradidere ex beſtiarum omnium ictibus medetur potu, vel cibo, uel illitu: priuatim cōtra hæmorroidas prodeſt, cum vino redditum vomitu. Ac ne contra areneorum murium venenatum morſum valere miremur,Aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur, debellat: Item Hyoſcyamum; canum morſus, [inque M.]in quę vulnera cum melle imponitur.Ad ſerpentium quidem ictus potum cum (radiculis bulbo ſubannexis. Alii veſtibus, id eſt membranoſis corticibus] reſtibus ſuis efficaciſſimè ex oleo illinitur: attritiſque corporum partibus [vel ſi veſica intumuerit M.] vel ſi in veſicas intumuerint.Quin & ſuffitu[hęc eadem ex Plinio tradit Ruellius quem non nominat] eo [ſecundas & partus.Vet.ſecundas à partu.Aliud lego, ſecundos partus,vt infrà cap.11.] ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo,capitis vulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum,aliqui crudū (id tritū dedere M.)id dedere.Diocles hydropicis cum centaurio, aut inter duas ficos exceptū:vel fico portione dupla addita) fico duplici ad euacuandā alum:quod efficaciùs præſtat,viride cum Coriandro in mero potum.Suſpirioſis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinens ſtrumis quoque. Antiqui & inſanientibus crudum dabant.Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & [gargarizare CH.] gargarizare prodeſt,dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis [minuit CH.] imminuit,vel ſi decocti aqua colluantur, addaturque ipſum in caua dentium. Auribus etiam inſtillatus ſuccus cum adipe anſerino: phthiriaſes & [porrigines Vet. & CH.] prurigines potum, item cum aceto & nitro compeſcit.diſtillationes cum lactę coctum, vel tritum [permiſtumque Vet.] permiſtumúe caſeo, molli: quo genere & raucitatem extenuat: Vel phthiſin in fabæ ſorbitione.In totum autem coctum vtilius] eſt crudo,elixumque roſto: ſic & uoci confert:[Tænias alii:] Tineas & reliqua animalia intereanorum pellit,in aceto mulſo coctum. Teneſmo in pulte medetur: Temporum doloribus illitum elixum, & puſtulis coctum cum melle deinde tritum: Tuſſi cum adipe vetuſto decoctum,vel cum lacte: Aut ſi ſanguis etiam excreetur, [vel pùra CH.] vel purulenta, ſub pruna coctum & cum melle pari modo ſumptum: conuulſis ruptis cum ſale & oleo. Nam cum adipe tumores [ne in abſceſſum,vel gangrænam,tranſeant, Alii Canceroſos alii peſtilentes, aut venenatos alii:] ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis vitia cum ſulphure & reſina etiam [Harundinum infixas aſſulas, nam ex harundine ſagittæ fiebant:] Harundines cum pice, lepras, lichenas,lentigines exhulcerat,ſanátque cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes.

Sug-

Sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum, [sanari M.& CH.] sanare, si quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum Lacerpitii obolo in vino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat (factæ CH.) fractæ incoctum fabæ, atque ita in(cibos CH.) cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum Coriandro viridi tritum, potúmque è mero. Vitia eius sunt, quod oculos habetat, inflammationes facit, stomachum lædit, copiosiùs sumptum (Galeno c. vlt. lib. 12. methodi, Allium sitim prorsus nullam facit.) sitim gignit, Cæterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mistum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt (si eo trito M.] si trito natura tangatur. Apud Plinium porrò per hæmorrhoidas, non sedis affectionem accipere oportet, sed serpentis genus, in quo mas, hæmorrhus: fœmina verò hæmorrhois vocatur, velut Aëtius 13. c. 23.

Maximè omnium in colica affectione apud *Ant. Mariam* Allium est in vsu coctum.

Sed hic de allio perdifficilis oritur quæstio. Allium enim (inquit Iohan. Matth.) flatus generare docent Hippocr. com. 4. de victus rat. ac tex. 90. nec non epid. s. 8. text. 33. Plin. lib. 20. c. 6. Ruell. lib. 2. cap. 85. Diosc. verò, Galen. & Aëtius contra flatus præstantissimum esse remediũ literis prodiderunt. Hippocr. Plinii & Ruellii sententiam confirmat quod Cæpas Ægin. & Oribasius ad generationem flatuum & vomitionem conferre docent: atque hic etiam facit quod cõmuniter experimur post comestionem Cæparum & alliorum frequentissimorum excitatis flatibus ructus fieri. Verùm cum clariss. sit Galeni doctrina lib. 3. de sympt. caussis cap. 2. flatus fieri à succis pituitosis vel cibis deficientem calorem habentibus: Allium autem & Cepæ, nec deficiẽtem calorem habeant, sed manifestè excedentem, nec pituitosum humorem gignant, sed eum qui tota natura pituitoso humori repugnet, sequetur absurdam esse Hippocr. Plin. & Ruellii sententiã. Galenus vt Hippocratis auctoritatem in hac cõtrouersia tueretur, in com. de vict. acu. inquit librum istum non esse genuinum Hippocr. Idem de textu qui habetur 6. Epid. responderi potest. Sciendum autem Allium & cæpe per se & ex sua natura flatus minimè quidem gignere, eò quòd acria sunt & calida, ex accidenti tamen, quando in corpus crudo phlegmate refertum ingerũtur, eo ipso dum phlegmata attenuare & resoluere nituntur, flatus quoque exsuscitare: quos sicut accidentaliter exsuscitant, sic per se etiam suáque natura innati caloris beneficio dissipant & consumunt. Idem in Discursu de febri Pestilentiali pag. 24. Ad præseruationem prosunt Allia, cepæ, Sinapi, Raphanus marinus, quæ non alimenti sed condimenti loco vtiliter vsurpantur. Mira igitur quorundam curiositas, qui famosa hæc rusticorum antidota ignoranti populo suspecta reddunt, & prorsus vitanda esse cõsulunt: sed ex quo fundamento hoc ipsis liceat, ipsi viderint. Sat equidem scio, immodico & frequenti rerum acrium vsu sanguinem incalescere multúmque biliosi humoris generari: pestilentes verò febres indè oriri, firmiori probatione indiget. Nonnulli cum viderent cæpas cũ Theriaca sub prunis assatas & tumoribus pestilentibus impositas, venena attrahere, suspicati sunt easdem cæpas intra corpus assumptas omnẽ externam malignitatem ad interna viscera pertrahere. Verùm Gal. lib. 3. Temper. cap. 3. hæc somnia satis refutat: non enim quæ foris imposita attrahunt vel exulcerant, illa etiam intus assumpta idem præstant: acrimonia siquidem coctione & variis ventriculi humiditatibus permista plurimùm remittit: vnde Matthiolus etiam ipsum cæparum succum expressum, peste laborãtibus propinare minimè veretur. Sic Roscellus præstans Medicus eundem succum ex cæpis pressum pro arcano pestis remedio exhibet, reliquã verò cæparum pulpam tumoribus pestiferis imponit. Accedit quod Solion antiquus auctor memoriæ prodidit, cæparum vsum firmam valetudinem conseruare. Nec Horatius Alliorum vsum suspectum reddere potest, quando inquit:

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis Allium nocentius:
O dura messorum ilia!
Quia hoc veneni sæuit in præcordiis?

Apparet enim Horatium Poëtarum more ludere, ac id cui fortè assuetus non fuit, iocosè reprehendere. Constat alioqui Allii vsum contra venena in Vngaria & Italia potissimùm æstiuo tempore, quando messoribus & agricolis venenata reptilia nocere possunt, vsitatissimum esse: Vnde Virgilius

Nunc virides etiam occultant spineta lacertas
Thestylis & rapido fessis, messoribus æstu
Allia, Serpillúmque herbas contundit olentes.

Eiusdem conditionis sunt, Sinapi, Raphanus marinus & similia. Si enim naturam illorum perpendamus, omnia hæc superfluas corporis humiditates consumere & venenis potentissimè resistere ualebunt. Hinc non sine graui causa Sinapi in compositionem Electuarii, quod Ouum aureum vocãt tanquam principalis pars ingreditur. Nec immoderatum horum omnium vsum cuiquam consulere velim, sed quantùm condimenti ratio permittit. Dignum & illud notatu, quod Iac. Rueff. prodit. Si matrix per pudenda prodeat, experimentum valdè vtile. Allium contusum in aqua ita dissolue vt nihil spissitudinis reliquum sit, eà aquâ prominens matrix lauetur. Quod Forestus l. 9. Obseru. 19. notat, Mercatori cuidam Delfensi de hydrope periclitanti cum crurum inflatione. Allium comestum maximè profuit: quo solo aliquando in Gallia hydropicum curaui, cui egregiè profuit cùm ad cachexiam & hydropem inclinatus videretur.

Sed nihil æquè ex omni parte beatum. Nam vt Tragus perhibet, unum est in Allio detestandum, nimirum fœtidus ille ac fortissimus odor, quo cerebro officit, caliginem oculorum facit, iram cõmouet, sitim excitat, somnúmque inducit: quæ omnia in gallo gallinaceo videre est, qui Allium deuorauerit. Cæterùm mirum alicui videbitur qua ratione fœtentem anhelitum à cepa prouenientem teter Allii odor emendare queat, id quod Thomas Morus in suis Epigram. attestatur.

Denuò fœtorem si vis depellere Cepæ,
Hoc facile efficient Allia mansa tibi.
Spiritus at si post etiam grauis Allia restat,
Aut nihil aut tantùm tollere merda potest.

Sed posterius hoc pentametrum veritate caret Tragus hisce testatur. Si quis postquam Allium, esitauit, non possit odoris tetri fœditatem suf-

Cæpa intus sumpta.

ferre, his folia rutæ recentia supermanducet, quâ ratione odor ille fœtidus, maiore ex parte delebitur. Quare meritò os illotum, Thomæ Mori, sic emendabimus.

Spiritus at si post etiam grauis Allia restat,
Aut nihil aut tantùm tollere ruta potest.

Dydymus quoque edentibus halitus tædium asserit aboleri, si crudam fabam supermanducarint. Verùm ad emolliendam odoris tetri foeditatem, Betæ radicem in prunis tostam superedisse satis est. Eo siquidem remedio virus extingui Menander è Græcis pollicetur.

Sunt qui pulmentariis Allium adhibeant, nec non armis assandis nucleos eius infigant. Sed quicquid id est, Apicianum est inuentum. Mulierculæ, quæ in fontes lac suspendere æstate solent, vt dulce maneat, ollarum superiores partes circumcirca succo Allij inungere debent; hac enim ratione à serpentum iniuria asserunt qui alioquin lac admodum expetunt, ita quidem vt in ollas ipsas non rarò incidant. Quod si per somnum, vt fit aliquando, serpens corpus alicuius intrauerit, huic non facilè succurri potest nisi continuo Allij esu, hoc enim remedio serpens eijcitur, teste Erasmo. Allium singulare morborum in pecoribus remedium, quibus non tantùm suffitu, sed & in cibo Allium adhiberi debet, teste Columella lib.6.cap.4.

Arnoldus de Villa noua ad dolorem capitis à pituita scribit: Allium tritum, & calfactum supra tegulam, parti dolenti appositum dolorem tollit, ac ad Hemicraniam Allium elixum, & in oleo frixum, cum pauco pulegio, & puluere Piperis applicatum loco dolenti, mirabiliter prodest. Distinguetur, inquit Herc.Saxonia, de lue vener. benigna lues venerea à maligna hoc experimento: quæ malignior fuerit ex assumpto Allio vel Cæpis post triduum duplicatur, benignior verò eodem est statu, præterquam quòd habenda semper est ratio personæ, & præteritorum. Ioh. Bockelius de peste inquit, tempore pestis Hungari non habent certius remedium quàm Allium, exsiccat enim corpora humana, & putredinem impedit.

Allium, inquit F.Platerus de febribus, in hydromelite decoctum & ad vncias duas vel paullò plùs exhibitum, potenter sudores & vrinas elicit in peste laborantibus. Idem, vt ait Turnerus, ex lacte coctum, & tritum, mistumque cum caseo recēti, sistit catarrhos, sicque prodest ad raucedinem. Tres nuclei in aceto triti, dentibus dolentibus impositi conferunt. Allium domesticum claram reddere vocem, eò quòd guttura purget, memoriæ prodidit Dioscorides, inquit B. Condronchius, sed quoniam habet certum quid virosi, & mali succi: præsertim si crudum esitetur, iure optimo elixum conferre scripsit Plinius: elixatione enim tollitur illa grauitas: animaduertent tamen qui temperamentum habent calidum, & catarrhis obnoxii sunt, vt eo parcissimè vtantur, quia nocet capiti, oculis, ac renibus. Allii tamen tutior est vsus quàm Porri, præsertim naturis frigidis & humidis, si elixum, & cum sapa conditum comedatur.

Iac.du Veloux de venatione, vt Caniculæ ad Venerem stimulentur exhibet Allia additis aliis quibusdam. Magnetem allio perunctum ferrum negligere vulgò creditur. Sed Guilielm. Gilbert. de Magnete lib.1. figmentum ait & mendacium esse Magnetem non attrahere ferrum, si Allio Magnes illitus fuerit, aut si Adamas propè fuerit: sed Matthiolum Allii & Adamātis renouare fabulam. Allium prægnantibus inimicum esse statuitur. Quidam Hispani liquorem ex Allio expressum, ad expellendum venenum quod à sagittis infectis infligi solet, exhibent. Contra viperas, rabidos canes, & venenosas aquarum mutationes Allium valet.

Si gallinacei galli Allium, vt videre est apud Ringelbergium priùs comederint, ferocissimi fore dicuntur ad pugnam: atque alios omnes superaturi. Ideò & viatores eo vescuntur, quòd animosum reddat hominem. Datur & equis eandem ob causam ferocioris animi.

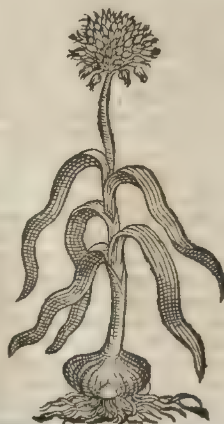
DE AMPELOPRASSO

Diosc. de Ampeloprasо tractans, stomacho, inquit, incommodum magis est, quàm Porrum. Sed plus calefacit, & magis vrinam ciet. Menses item ducit. Et eius esus his qui à venenatis bestiis icti sunt, commodus est.

Plinius lib.24. cap.15. ait Ampeloprason in vinetis nasci, foliis Porri, ructu graue. Contra serpentium ictus esse efficax. Vrinam & menses ciere. Eruptiones sanguinis per genitale inhibere potum impositumque. Dari & à partu mulieribus, & contra canis morsum. Ampeloprason dictum est, quasi Porrum vinearum. Galenus syluestre Porrum dici posse ait, & à Porris tantùm differre, quantùm etiam in aliis omnibus eiusdem generis siluestria ab hortensibus differunt. Nam & acrius est Porro & siccius, & propterea etiam stomacho magis incommodum. Sicut agria omnia reliqua domesticis. Sed & crassos (vt Lobel.Ob.inquit) & lentos humores potentiùs incidit, valentiusque infarcta organa obstructione liberat: atque hac quoque ratione vrinas sæpè prouocat, vbi à crassis & lentis retinētur humoribus. Adeò verò est calidum, vt, illitum cataphasmatis modo, exulceret. Dictum est autem antè, ea quæ cum in modum sunt calida, extremi esse ordinis.

Cordo, *Ampeloprason, vineale Porrum*, sicut & Lonicero, cui præterea *Porrum siluestre, Allium caninum*, & *Porrum vitigineum* dicitur: Germ. Wildlauch & Hunderlauch/ Hisp, *Puero saluage*.

SCORODOPRASSVM DICTVM.

Allio hîc σκοροδόπρασον subdemus, cuius *caulis* tres quatuorúe cubitos altus, infima partè digitalis, paullatim in iunceam tenuitatem definit, foliis amictus Porraceis, lōgis & latis, superiore tamē parte nudus, ferēs in summo caput mēbranaceo inuolucro tectum,

ctum, vt Cepa, sub quo, florum glomer purpurascit, staminulis emicantibus luteis, magnitudine pugillari: *flosculi* Clusio Cepaceis similes, sex exalbidis foliolis constant: quibus succedūt trigona capitula, in quibus nigrum *semen* Cepæ semini par eidem Clusio: bulbus ei insessilis, paruæ Cepæ æqualis, multis albis tunicis constans, fibratus, florum glomeri suppar, & spicis multis, allii ritu cohęrentibus, odore & sapore remissiore, Clusio graui odore, medióque inter Allium & Porrum: Vetustate in alios maiores bulbos sese diuidens, aduatis etiam extrinsecus bulbillis, triangularibus ferè, tunicâ durâ inuolutis, seminis vicem suppleturis: semen adhuc nullum vidimus

Sicut autem nomen Allii & Porri Scorodoprason refert, ita etiam, Cornario teste, qualitates & vires vtriusque possidet. Officinæ hinc Alliumporrum vocant: Germ. verò Aberlauch quasi iterum porrum dicas. Ast quam Plantam per Alliumporrum intelligat Cornarius consideratione certò dignum. Clus. in Pann. & hist. postr. Scorodoprasson primum. Lob. obs. & icon. pl. pag. 157. Item Camer. apud Matthiol. Germ. Scorodoprason, Germanicè Acker oder Ackerknoblauch. Gall. *Ail pourreau*. Ital. *Agli porro*. Hisp. *Haio porruno*. C. Bauh. phyt. *Allium tertium* siue Sphæriceum 1.

An *Tabern.* icon. & hist. Porrum Syriacum, Syrischerlauch / qui sola contentus icone non demonstrat quam plantam intelligat. Compil. Tabern. sequitur Gerard. qui iconem eius habet plantáque Alpinam facit, quod non placet. Vocat siquidem Scorodoprason, Angl. Greatmontaine garlick,

Scorodoprason nascitur Dioscoridi, velut magnum Porrum. Clusio Iunio & Iulio floret, qui Viennæ obseruauit, cui pauci bulbi Bizantio allati sunt, postquam Viennam venisset. Vnicus autem quem seruauerat, mirum in modum se propagauit, vt successu temporis multis elargiri potuerit. Et quidem Iunii initio suum caput contorquet: Iulio autem erigit, eodémque mense, bulbos ad maturitatē perducit, qui si terræ credantur, sui generis plantas procreant. Ego Montbelg. copiosum habeo in horto Ill. E. C.

Allii & Porri qualitatis particeps. Vnde etiam mixtas vires habet, & facit quæcunque & Alliū & Porrum, remisse tamen. Olerum modo authore Dioscor. in cibi vsum venit, & velut Porrum coquitur ac edulcatur. Galen. & in sapore, & in odore mixtam Allii & Porri qualitatem Scorodoprason ait habere: & eodem modo etiam in facultate. Ita quoque Paulus, sicut & Dioscor. Suum Scorodoprason apud Turcas esse in deliciis, Clusio aliquando referebat Illustr. Augerius de Bousbecque.

ALLII GENVS, OPHIOSCORODON dictum quibusdam.

Allii genus, Porro & Scorodoprasso simile, cuius bulbum multis nucleis constantem, fibrisque numerosis exalbidis capillatum, sessili parte circumuestiunt tunicæ Cepaceę binæ aut ternæ ex albo purpurascentes: *caulis* singularis, minimi digiti crassitudine, sesquicubitalis, aut bicubitalis: *folius* vt plurimùm quinque Porraceis, carinatis donatur: quæ postquam caulem aliquousque inuoluerunt, ab eo abscedentia reflexa terram spectant, medio, autore Clusio, inter Porrum & Allium odore: su-

prema porrò caulis pars nuda, viridis, læuis, in gyrum vnum aut alterum spirarum serpētinarū more, intorquetur, donec tandem caput erigat, vagina albicans, corniculata, extra volumina protensa, lōga & rostrata, qua dehiscēte bulbuli apparent, congesti, initiò purpurascentes, postea exalbidi, & inter hos *flosculi*: tota planta grauem Allii odorem spirat.

De hoc Clus. in Pann. & hist. post. scribit, vocans Scorodoprasum alterum. Sunt, inquit, qui ὀφιοσκόροδον appellent quia caput cum suprema caulis parte serpentis instar sese contorqueat.

Casp. Bauhin. phyt. Moly tertium siue Serpentinum Lobel. Allium 2. siue Satiuum 2. amphicarpum Cordi. Allium 6. siue capite ex multis bulbis conflato & contorto, Scorodoprasum 2. Clusii. Sed numquid entia multiplicat Fr. C. B. qui tres diuersas plantas statuit? C. B. not.

An Cordo in hist. pl. Allii satiui alterum genus quod Amphicarpon appellat.

Dodon. in fol. figuram Clusii habet nomine Ampeloprasi: cap. tamen 12. meminit ἀμφίκαρπον Cordi, nec tamen idem cum Ampeloprаso facit.

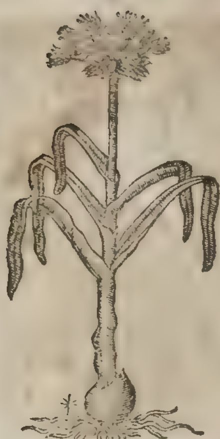
An Lob. Obs. & Icon. pl. p. 160. Moly serpentinum vocatum.

Camer. in hist. Matth. in tabella Allii figuras habet duas notatas numero 3. & 6. quas refero ad nostrum Allii genus Ophioscorodon dictum quibusdam. Idem in horto Allium Creticum vocat siue Serpentinum, Scorodoprasum in Pānonicis Clusii. Hortus Lus. *Allium Creticum serpentinum Scorodoprasum* Clusio, *Moly serpentinum Anglorum*. H. Welsch knoblauch / schlangen knoblauch. *Allium Creticum Moly serpentinum.*

Iunii initio suum caput contorquet, Iulio verò erigit, eodémque mense bulbos ad maturitatem perducit, qui terræ crediti, sui generis plantas procreant. Est à nobis plantatum in horto Ill. E. C. Montbelg. multos bulbos habens, ex cuius bulbulis decidentibus nouæ oriuntur plantæ quotannis. Basileæ coluit in horto suo Cl. D. D. Iacobus Zuingerus. Tempus. Locus.

ALLIVM SIVE MOLY MONTANVM latifolium.

Multa, inquit Clus. Pann. & hist. post. etiam in Vngariæ, Austriæ, Stiriæ, Morauiæque montibus Moly siue Allii sunt genera, foliis, floribus, vel capitibus inter se discrepantia: quorum maximam partem ab aliis hactenus minimè obseruatam fuisse existimo. Primum, *caulem* habet duorum cubitorum altitudine excrescentem, quem, ad medium vsque, ambiunt *folia*, mul- Descriptio

tò quam in Allii generibus latiora, longa, porraceis proxima: summo cauli, qui læuis & iunceus est, insidet è multis bulbis ex atro purpureis simul cōgestis, satisque crassis conflatum, inter quos in oblōgis petiolis nascuntur *flores* dilutè purpurascentes, quibus succedunt trigona vascula, in quibus *semen*: *radix* bulbosa, crassa, ex multis nucleis constans, numerosis albis fibris prædita est: sed & bulbi rotūdi radici inhærent, iis ferè pares qui in capite nascuntur, quique, terrâ excepti, plantas sui generis producunt. Toti stirpi Allii grauis odor inest. Iunio & Iulio flores & bulbos fert. Hort. Lusit. Allium silu. alterum latifolium Breitt bletterich Wilder knoblauch.

ALLIVM BICORNE, PROLIFERVM, flore intus albescente, cum stria purpurascente externè.

Descriptio. DIssidet huius *radix* ab allii radice, non tantùm odore minùs viroso, sed & quòd non è spicis conflata, verùm simplex Cepacearum tunicarum inuolucris duntaxat constet, subionga, candida, Nuci Moschatæ par, pendulis fibris tenuibus donata, superacris: *caulem* producit cubitalem, bicubitalem & ampliorem, firmum, teretem, nonnihil striatum, quem inuoluunt, ceu vaginâ pedem aut cubitum longâ, *folia*, quæ vbi à caule abscedunt pedalia, vel etiam cubitalia, Cepaceis similia, fistulosa: striata, sed strigosiora multò & compressa, in terram reflexa. Cæterùm caulis in folliculos duos desinit in corniculatum mucronem desinentes, palmum circiter longos, globum claudentes cauli continuum, Auellanæ rotundæ parem, & multis bulbillis rubentibus congestum, inter quos frequentes exeunt pediculi, vnciam vnam aut alteram longi, quibus insident *flosculi* senis foliis contexti, externè viridibus, intus albicantibus, purpurascente lineâ striatis, apicibus medium occupantibus superueniunt capitula sexangula.

Iconem habet Clus. Pannonic. & post. hist. sub titulo *Allii* siue *Moly montani* (id nos Allium bicorne purpurascēs proliferum vocamus) *tertia*, ea nobis placet, vt etiam respondere videtur descriptio.

Tragus notatur. Tragus hoc Allium pingit tertio loco, titulo, *Allium caninum alterum*, hunds knoblauch der ander. Sed ita obscurè hanc tradit historiam vt nihil certi affirmare ausim, an hoc Allium descripserit, lectores perpendant quæ scribit cap. 71.

Vt & Fuchsius. Obscurus est & Fuchsius, figuram eandem cum Trago habet, nec describit, dicitque *Allium siluestre alterum*, Germ. feldtknoblauch.

Matthiol. quoque huius picturam habet, sed nec is in contextu demonstrat quā plantā intelligat. An eidem l. 2. c. 144. quamuis ibidem figuram Porri habeat, Agreste Porrum, ἀμπελόπρασον quasi vineale Porrum, quod in Hetruria *Porrandolo* vocatur. Galenus, inquit is, minùs fortassè rectè lib. 6. simpl. tribuit Ampeloprasso quod Scorodopraso competere videtur, cùm inquit, Si inter Allium & Porrum medium quiddam concipias, facultatem Ampeloprassi inueneris. Latinis *Porrum agreste*, *Ampeloprassum*. Mauritanis *Nabati*. Italis *Porro saluatico*: Germ. Wildlauch, Hisp. *Ayos* & *Pueros de la vinhas*. Gall. *Porreau de chien*. Tertio epist. ad Guill. Nusquam scripsi, inquit, Moly esse plantam Italiæ incognitam, hallucinatur cùm credit Allium caninum Tragi esse Moly, non conuenit cum descriptione Diosc. μώλυζαν perperàm interpretatur apud Hippocratem. Μῶλυ, falsò asserit Galenum Allium interpretari. Cui Gesnerus ad eundem Guillandinum inter epistolas Matth. adstipulatur, dicens: Allium caninum Tragi, Dioscor. esse Moly in præsentia non concesserim. An Guill. epist. ad Gesn. inter Epist. Matth. de hoc egit, cùm scripsit: Gal. lib. qui obsoleta Hippocratis vocabula planiora facit μώλυζαν Hipp. vocare ait, quæ cæteris Moly dicitur. Quod Diosc. Moly nominat, Hisp. μώλυζαν nuncupat. Moly Diosc. ignotam esse Italiæ plantam dicit Matthiolus. Moly inquit Galen. eodem loco, Allium est simplex caput habens & non diuisum in spicas. Quem locum si Matthiolus legisset nunquam in Moly & suam & reliquorum ignorantiam accusasset. Nihil Allio isto syluestri esse potest notius. Nascitur locis campestribus passim. Flores candidi à Trago allium caninum dicuntur, & ideo quoque sub nomine secundo loco post Allium syluestre depingitur. Mihi sanè, si dicam quod res est, si obscura est Tragi delineatio, Guillandini adhuc obscurior, quia nondum vidi Allium quale describit flore albo.

Car. Steph. describit & vocat *Scorodoprassum*, *Allium Porraceum* & *porrinum*, qualiter Officinæ vocant. Nouimus autem aliter sentire Gesnerum de hortis.

Dodon. describit & Iconem Tragi & Fuchsii habet, dicens: ὀφιοσκόροδον. Lat. *Allium siluestre*, Gall. *Ail sauuage*. Germ. Wilder knoblauch. Belg. wildt loock.

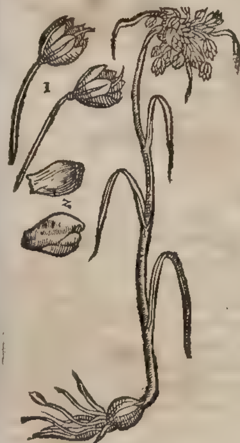
Aduers. quæ *Allium siluestre tenuifolium*. Germ. wilder knoblauch, Angl. wilder Garlike vocant, describunt obiter, ac annotant in margine à Fuchsio exhibitum lib. Icon. p. 129. Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 155. vbi pingitur & describitur Ampeloprason ἀμπελόπρασον, siue Porrum siluestre. Germ. wildlauch. Angl. wildeleke: Hisp. *Puerro saluage* Ital. *Porrandello*. Sed in figura Lobelii, si nostrum Allium depingit, requiruntur flores & duo folia sub floribus.

Geneuæ passim: Montbelgardi in horto meo flores, & paruos bulbos habet Iulio, vbi sponte prouenit omnia minora, vt videre licet *à la Roche de Bauans*, vt vocant, ad Dubium itinere versus *L'Isle*, & *à la chau*, in nostris vitibus.

* * * *
* * *
* *
*

ALLIVM SYLV. BICORNE
flore viridi.

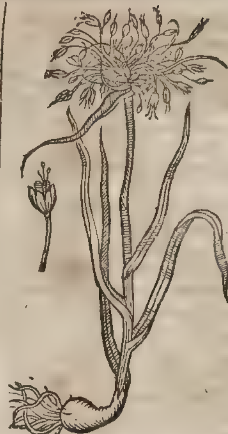
FRater Caſp. Bauh. inter ſuas plantas ſiccas attulit nobis Allii ſylueſtris genus, Allio noſtro bicorni *radice & foliis* ſimile, regerminans in radice, cuius bulbum plantauimus in Horto Ill. E. C. in quo prouenit: comam non proferebat cœruleam ſed viridem, copoſiores etiam flores, nec bulbuli ad flores: Nomina hæc erant adſcripta. *Gethyon Theophraſt. Pallacana Plinii*: Guilland. *Allium vrſinum vulgò* Cortuſo. Aliàs vidi, ſed non obſeruaui locum. Conſiderandum an reſpondeat huic Allio, illud quod à *Cluſio* in Panno. & poſt. hiſt. exhibetur pro Allii mõtani quarti ſpecie 2. ſiue Moly montano obſoletiore flore, de quo ille ſcribit: Allii mõtani quarti alia inuenitur ſpecies pari ferè altitud. excreſcens, ſimilibúſque propè foliis prædita, cuius coma inter laxas, membranaceáſque, & longum mucronem habentes tunicas latè ſeſe explicat, floribus coloris valdè obſoleti plena: radix ſuperiori ſimilis, nucleos etiam in lateribus profert. An *Plantin.* icon. p. 158. Allium rubentibus nucleis.

ALLIVM SYLV. BICORNE PVRpureum proliferum.

TEnui ſed duro, tereti, glabro & ſingulari eſt *caule*, cubitum alto, in quo *folia* tria quatuórue ſeſquipalmaria & dodrantalia, admodum anguſta, craſſiuſcula: ſcapo ſummo inſidet capitulum è bulbillis viridantibus glomeratum, è quorum commiſſuris emicant tremuli *pediculi* numeroſi, ſextantem circiter longi, punicantes, *flores* cõcolores ſuſtinentes, ſed dilutiores, è ſenis *foliis*, quorum medium ſtria ſaturatior, pecurrit, compoſiti, è medio proſilientibus ſtaminibus purpuraſcentibus, *radices* bulbaceæ plures ſimul cohærent, oblongæ, albæ, fibratæ, ſapore Porri.

Idem exiſtimamus à *Cluſio* Pann. & h. poſt. traditum pro Allio ſiue Moly montano 2. de quo ait: Cubitali aſſurgit caule, læui, rotundo, viridi, in quo terna plærumque folia, ſuperioris folio anguſtiora, & veluti graminea: ſummus caulis caput ſuſtinet duabus laxis membranaceis tunicis longiore mucrone præditis obuolutum, quibus ſeſe aperientibus, multi exigui bulbi ſimul congeſti apparent, inter quos flores ſex, purpuraſcentibus foliolis conſtantes, & oblongis pediculis inhærentes dependent: rotundam, albam, longis candicantibúſque fibris capillatam radicem habet.

An plant. icon. p. 156. Ampeloprаſſum proliferum.

Hoc genus Allii inter ſiccas plantas attulit nobis Frater C. Bauh. collectum Venetiis à Lio nomine Allii anguini, quod quàm dudum eſſet repoſitum & exſiccatum, ex bulbis tamen quos ademi Horto Il. E. C. Montbelgardi regerminabat, ferebátque flores Iulio & Auguſto.

Prouenit inter frutera etiam Baſileæ.

ALLIVM SYLVESTRE MONSPESSVLAnum albidum Ioh. Bauhini.

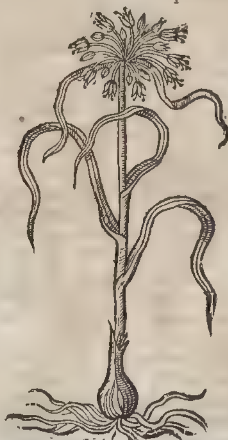
Deſcriptio

MOnſpelliuli ſponte ſua Allium mihi repertum, *caulem* habet bicubitalem etiam minorem, album, cauum, feſtucaceum ferè, cuius faſtigium in Cepaceum caput, ſed minus, glomeratur, *floribus* ſingulis ad Allii vrſini flores accedentibus, maioribus quàm alterius vllius Allii ſilueſtris, tactu ſicciſſimis, pediculis æqualiter longis hærentibus, albis, quos ſena componunt *folia* apices luteos circũmſtantia, non prodeunt, quod obſeruauimus, ex longis vaginulis, ſed breuibus obuoluuntur tunicis priuſquam erumpant: *folia* magna ex parte caulem complexa, cubitalia ferè, anguſta, graminea. *Bulbus* ſubeſt paruus, oblongus, albiſſimis pelliculis inſectus, cui annexæ non tantùm capillares fibræ, verùm & *nuclei* parui adnaſcuntur, odore viroſo Allii.

Florens repertum Aprili in monte non longè à *Villeneuue* quà itur Frontignanum vno milliari à Monſpelio: Non viſo Moly Dioſc. id ſuſpicabamur. Cæſalp. Allium vrſinum alterum.

ALLIVM FLORE LVTEO
ſiue pallido.

Deſcriptio

CAuli cubitali tereti inſidet vmbella dehiſcente folliculo membraneo ſeſe explicans, *florũ* luteorum, *pediculis* vncialibus longioribus inſidentium, ſenis foliis, totidémque ſtaminulis & ſtylo tenui longiuſculè conſtantium. *Semen* maturat nigrum trique-

rum: *folia* angusta, pedem longa. *Radix* bulbosa, fibrata, nucleos quoque parit, vnde propagatur, odore Alii.

De hoc Allio censemus Clus. Pann.& hist. post. hæc scribere: cùm ait, Allii montani quarti speciei prima, terna iuncea folia, caulem cubitalem, rotundum, &c.

C.Bauh.Phyt. *Allium* 12. siue *montanum flore pallido odoro.*

Allium pulchrum coma lutea dono accepi Argentinæ ex plantis siccis D. Agerii. Vidi etiam pulchrè florens apud D. Fridericum Meier Argentinæ mensis Iulii 8. 1595. Clus. Suum Moly montanum flore pallido odorato circa Posonium & locis Niclaspurg vicinis in Morauia Iulio florentem obseruauit.

MOLY LVTEVM BOTANICORVM latifolium allii odore.

Descriptio

Exoticum elegãs hoc Moly luteum Botanographis indictum, à N. *le Quelt* Rhisotomo ẽptum & in Pyrenæis montibus, ni labat (aiunt Aduers. parte altera) memoria, erutum: *floribus* est luteis senis foliis, pluribusq; staminibus cõcoloribus donati, Ornithogali Arabici floris lactei similibus, minoribus tamen, vno exortu è *pediculis*, quàmpluribus in spithamæo cauliculo, binis *foliis* latiusculis, Tulipæ Bonemensis siue Apenninæ vocatæ similibus prædito: vno latiore, altero vt plurimùm angustiore. *Radice* verò pari, sed breuiore. Hoc anno 1604. nobis floruit Londini in horto Nobiliss. V.D. Baronis Zouche, & Franqueuille. Tota planta allii fragrat odorem, eoque Moly propior quàm Ornithogalo luteo; Ornitogali autem lutei nomenclaturà quò cariùs distrahatur, à Rhizotomis perperàm donatur.

Ornithogalum luteũ Moly montanum latifolium flauo flore.

Hoc quoque descripsit Clus. Exot. part. 2. Append. 2. Cuius quidem descriptionem ideò apponere placuit, vt studiosis rei herbariæ, hæc exoticæ raritatis planta eò faciliùs innotesceret. Moly igitur montanum, inquit ipse, latifolium, flauo flore, nunquam antè mihi conspectum mittebat anno 1601. Ioachimus Vener. Ioanni Hogelandio, in cuius horto insequente anno flores protulit. Illius iconem, & historiam, quia à nullo alio hactenus, quod sciam, tradita, hic adponere libuit. Habebat verò illud bina duntaxat folia, infimâ parte sese mutuò amplectentia, decem aut plures vncias longa, vnam lata, surrecta, firma, supinâ parte nonnihil carinata, Porracei coloris, at odoris Allium referentis; inter quæ assurgebat caulis enodis & satis gracilis, firmus tamen, virescens, pedem altus, aut paullò amplior, sustinens summo fastigio prodeuntes ex membranaceo folliculo bifariam diuiso triginta aut plures flores vncialibus vel longioribus pediculis, iisque firmis, subnixos, senis foliis stellæ in modum expãsis constantes, foris pallescentes, interiore parte prorsus flauos; occupante vmbilicum triangulari capitulo sex flauis staminibus cincto, quorum apices etiam flaui: qui mense Iunio explicabantur, succedebant trigona capitula semen nigrum inæquale continentia: radix erat bulbosa, gemina, vt Orchidis radicem quodam modo æmularetur. Subsequente anno aliquot similes plantas ab ipso Venerio etiam accipiebam, & illas quidem vel singulari, vel gemino bulbo præditas, quarum ternæ aut quaternæ germinarunt, & florem tulerunt anno 1603. aliquæ quidẽ vno duntaxat folio præditæ, aliæ autem binis, vno ampliore alterum angustius amplectente, inter quæ prodibat caulis enodis, flores è folliculo membranaceo emergentes sustinens. Similes etiam bulbos eodem anno, cum plerisque aliis Plantis in Pyrenæis montibus erutis, venales adferebant in hanc Prouinciam Rhizotomi quidam Galli.

ALLIVM QVODDAM SILVESTRE flore purpureo.

Descriptio

Auellanæ magnitudine radix, multos nucleos membranis inuolutos complectitur, pityidas imitatos: *folia* longa, gramineæ tenuitatis, *caulis* sesquicubitalis, iunceus: cuius summo capitulum insidet parui Mespili ferè magnitudine, *flosculis* purpureis glomeratum.

ALLIVM SPHÆROCEPHALVM purpureum Syluestre.

Descriptio

Allii Sphærocephali bulbus è multis contextus est nucleis albis, tunicâ alba inuolutis, fibratis odore Allii graui præditis: *folia* tria quatuorue, palmũ longa, interdũ minora pro natalium ratione, vigente flore marcida, *caulem* fistulosa vagina, complectuntur, qui cubitalis aut sesquicubitalis, colore & forma iunceus, teres, solidus, firmus, in summo fastigio sphæram gerit, ouo columbino parem, maioremque, purpuream, floribus constantem glomeratis paruis, sex foliolis constantibus cum staminibus concoloribus, in pediculis breuibus,

Nostræ icones fuerunt emptæ, Clusii meliùs placet, quam ponit sub titulo allii seu Moly montani, qui de eo scribens: Altitudine, inquit, cubitali assurgit, caule nudo, viridi, paucis foliis viridibus obsito, cuius fastigio insidet caput orbiculare initiò è multis floribus breui petiolo præditis

tis congestum, qui sex foliola, numquam sese prorsus explicātia, habent, sex in medio staminibus & stylo, elegantis purpurei coloris: radix bulbosa, alba, nucleos interdum tenui membrana tectos, & proximè caulē lateribus adnatos habens, sessili parte multas albicātes fibras. Eius odor, Allii instar caput ferit. In Vngaria circa Polonium duntaxat obseruauerā, quum Pannonicarum stirpiū historiam publici iuris faciebam, ad vinetorum in collibus Danubio imminentibus sitorum margines, Maio & Iunio florib. onustum. Postquàm verò Vienna discessi, & Francofurtum ad Mœnū perueni, aliquot stirpes inter segetes agris illi vrbi vicinis inuentas, in meum hortulum transtuli propter florum elegantiam Anno 1599. Tertio autem post anno, binos eius bulbos Neapoli accipiebam à Ferdinando Imperato, qui flores duntaxat protulerunt Lugduni apud Batauos, vbi demum quale genus Moly montani esset agnoui: paulò tamen præcociùs florere mihi visum est illo, quod in Vngariā, quod Francofurti obseruabam: nam & illud Lugdunum adferebam. Item Exot. par. 2. Append. 2. Aliud Moly montani genus ab isto non valdè diuersum mittebat Venerius Burdegala, quod flores protulit in meo horto mense Iunio, sed in honesti Lopez horto multò seriùs, extremo duntaxat Septembri: paucioribus tamen floribus præditum esse videbatur, quàm vel Pannonicum, vel Neapolitanum, vel Francofurtense, iisque minùs etiam eligantibus.

Car. Steph. de re hortensi describens dicit, Allium syluestre, *Aulx sauuages*: Græcis *Ophioscorodon*, quasi serpentis Allium.

An Cordo in Dioscor. Ampeloprason. Germ. **wildenlauch**. An verò σκοροδόπρασον Gesner. apud Cordum in hist. qui Tragi figuram habens, dicit: Tragus Caninum vulgò cognominari ait, & Allium syluestre **Hundsknoblauch** / Ampeloprason esse coniicit: **wilderknoblauch**.

Σκοροδόπρασον, syluestris Allii genus. Germ. **Feldknoblauch**, siue **wilden knoblauch**, qua hactenus herba eiúsq; semine pro scordio vsi sunt Pharmacopolæ, & adhuc magno errore vtuntur.

Tragus lib. 2. cap. 69. hoc pingit sub titulo: Allium caninum, sed id cap. 17. describit ac dicit: Plin. lib. 19. cap. 6. Allium syluestre Vrsinum vocauit, id verò quod in aruis spontè nascitur Allium, Quod in vineis nascitur ἀμπελόπρασον Dioscoridi vocatur. Apud Paulum Aeginetam Porrum agreste Germ. **wilderlauch** nuncupatur. Ego, vt verum fatear, non ritè intelligo Tragum: vereor ne non separet Allium nostrum bicorne ab Allio Sphærocephalo, iudicent Lectores.

Fuchs. icon. & hist. eandem figuram habet cum Trago, ac scribit vocàtque Allium syluestre primum ὀφιοσκόροδον, anguinum Allium, **wilder knoblauch**.

Matthiol. in Dioscor. describit & figuram habet non multùm dissimilem à Tragi vel Fuchsij figura, dicítque, in errore versantur Arabes & eos secuti, quòd pro Scordio Allium syluestre, quod Græci ὀφι.σκόροδον vocant in pastillos theriaceos addiderint, & in illius locum suffecerint.

Brassauolus falli deprehenditur libro suo de simplicium. Examine Romæ priùs excuso, vbi syluestre Allium ampeloprason, siue Scorodoprason appellari scribit: primùm quod existimarit Allium syluestre Scorodoprasum vel Ampeloprassum esse. Deinde quòd crediderit Ampeloprassum & Scoroprassum vnam & eandem plantam esse.

Dodon. etiam huius figuram ex Trago vel Fuchsio habet quam non ritè describit, ac Allium syluestre paruum vocat.

An Plant. icon. Allium syluestre tenuifolium Teut. 195?

An Aduers. Scorodoprason siue Allioporrum, cuius descriptio manca & imperfecta.

Clus. in Pann. Allium seu Moly montanum purpureum elegantissimo flore.

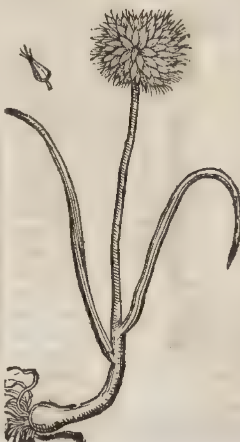
Cordi descriptio conuenit cum planta picta & descripta à Clusio, licet videatur aliam intelligere Gesnerus.

An Casp. Bauh. Allium 5. siue sphæriceum minus, quod Ophioscorodi minoris nomine collegimus: An ab aliquo descriptum sit dubitamus.

Locus & tempus. Allium Sphærocephalū purpureum, pulcherrimum visu est, vbi floret. Florens reperimus iuxta castrum Beffordianum mense Iulio, itidem circa Montbelgardum in planicie *Becham* versus *Audincourt*, in segetibus, vnde transtulimus in Hortum E.C. & olim, ni multùm fallimur, Monspelii. Geneuæ in vineis & segetibus: Frater C. Bauh. reperit in segetibus Basileæ. Allium in aruis spontè nascens in summo proceri caulis purpureos flores ostentat, colore & forma conspicuos, ac membrana ambiens spicas rubescit.

Corpus (vt Porta ratiocinatur) in meliorem colorem mutat sanguinem emaculando.

ALLIVM SPHÆROCEPHALVM bifolium Italicum.

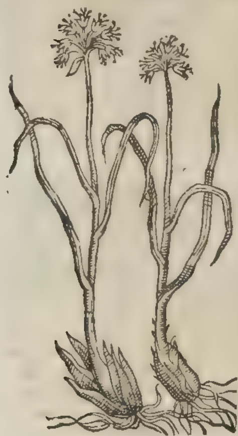

Descriptio. Vix sesquipalmaré altitudinem adæquat. *Radicula* nititur olivari, fibrata, alba, nullo tunicarum foris conspicuo vestigio prædita. *Cauliculus* rigidus & pro plantæ proportione sic satis crassus, terésque surgit, atrouirés, binis *foliis* crassis & canaliculatis vestitus. In summo *flores*

gerit in glomum congeſtos, eleganti purpura conſpicuos: ex quibus ſtaminula quædam muſcoſa proſiliunt. Sapor Allii haud diſſimilis. Parum abeſt, quin ipſam plantæ magnitudinem & proportionem figura exprimat. Culturâ mutatum magnitudine obſeruauimus.

Locus. tempus. Româ bulbillos aliquot ad nos importauit Cherlerus noſter. Floret toto Maio in horto Ducis. Montbelg. quem colimus. Ingruente tandem æſtu fatiſcit donec planè euaneſcat.

ALLII GENVS FORTE
Scorodopraſſon alterum Lobelio.

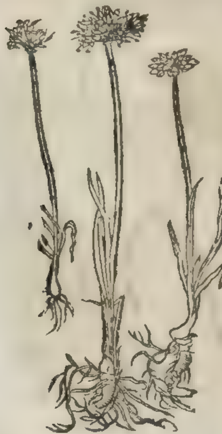

Deſcriptio. ALlii genus inter ſiccas meas plantas inuenio, ſeſcunciali aut lõgiori *bulbo*, fibrato, turbinato, tunicis multis ruffis compactili, ex quo *folia* duo aut tria, tenuia, palmum longa, *caulem* aliquoſque obuoluentia pedalem, firmum, teretem, enodē, cui vmbella inſidet parua *florum* pallidorum minorum quàm Alii petræi. Vnde habuerimus hanc plantam non recordamur.

De hoc fortè Lobel. obſ. Gracilioribus nucleis bulbus ſtipatur, membraneis inuolucris atro flauentibus: flos & folia Allii exiliora: odor & ſapor Scorodopraſſi. Hoc in meis Italicis peregrinationibus in ſportulas conieceram.

An Lobel. Scorodopraſſum alterum. *C.Bauh.* Phyt. Allium 4. ſiue Sphæriceum. 2.

ALLIVM PETREÆVM VMBELLIFERVM.

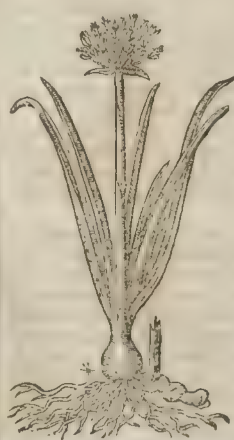
Deſcriptio. INter *folia* graminea cõplura, anguſta, compreſſa, dodrante longiora, in retuſum mucronem deſinentia, obſcurè virentia, ſapore Cepæ acri, *caulis* ſurgit ſingularis, palmaris, vel pedalis, nudus, enodis, angulosſus & nonnihil cõpreſſus, cuius extremo *flores* inſident numeroſi, terram verſus comantes, colore purpuraſcente, quorum ſingula ex ſenis foliis componuntur, totidē apiculis ſaturatioribus interdū pallentibus, triquetrum in medio poſitū Conulū circunſtātibus. Radix bulboſa, porracea, alba, tuberculis adnaſcētibus nouam bulborū ſoboiem profert, fibris longiuſculis capillata: ac veluti repens, multùm ſe multiplicat, plurimùm affinitatis habet cum Allio noſtro pratenſi vmbellifero, de quo pòſt.

Icon noſtra quam ſculptam edimus demonſtrat ſtrigoſas plantas loco ſicciori erutas: hanc verò pingere exiſtimamus Cluſium Pann. & hiſt. in horto fortè cultam aut loco minùs ſtrigoſo collectã de qua ſic ſcribit: Alii odore, tuberoſa radice Alliū ſiue Moly Narciſſinis foliis 2. cui quina aut ſena folia primi (ſiue nobis ſequentis) foliis non minùs lata, ſed breuiora, nonnihil ſeſe contorquentia, viridia & ſplendētia, inter quę pedalē caulē promit, ſuperiore graciliorem, ſed non minùs firmum, & ſtriatum, qui in ſummo & ex membranea tunica promit multos floſculos in orbiculare ferè caput ſimul congeſtos, prioribus ſimiles, ſed elegantiore purpura nitentes: capitulis & ſemine ſuperiori reſpondet: ſimiliter & adnatis in circuitu non infeliciùs priore ſeſe propagat. Illius etiam genús inuenitur longioribus & anguſtioribus foliis neque adeò conuolutis, cauliculis paulò infirmioribus, in reliquis ſatis conueniunt.

Allium Petræum Geſnerus aliquando nobis denominauit cùm perigrinarer cum eo in Rhætia *Scorodon Petræum*. Inueniebamus tunc Burmii florentem Iunio, ab eo tempore vidimus Baſileæ in horto D. Fœlicis Plateri, & in monte Paſger Heluetorum, Frat. *C.Bauh.* attulit Patauio nomine Ophioſcorodi minoris. In horto Ill. E. C. vbi plantatum florebat Iulio, prouenit autem ex ſemine ab Ill. Landgrauio Guillelmo miſſo nomine Bulbi vomitorii, folio anguloſo. Hoc nobis præterea viſum in Ducatus Wirtemb. vrbe in horto egregii Pharm. Io. Lutz.

Geſn. horti. *Porrum Petræum in ſaxis circa Badam naſcitur*, niſi Allio potiùs cognatum ſit. Hoc Alliū montanum Petroſcorodon dixeris. Cluſ. in Pann. p. 222. *Allium ſiue Moly Narciſsinis foliis* 2. Item *Moly Narciſsinum minus*. An Camer. horto, *Allium ſaxatile, Bulbus vomitorius, Moly foliis Narciſsi*.

ALLIVM VMBELLIFERVM PRATENSE.

VDis pratis, Geneuæ vltra flumen Arue oriundum Allium vmbellirum nobis dictum, *radice* nititur Porri ſublonga, fibrata, alba, ſed quæ ex bulbo radicem obliquam fibratam Valerianę hortenſis radici aliquatenus ſimilem producat, odore Allii: *folia* primùm penè triangula, paulatim

latiora compressiora euadunt, cubito longiora, *cauli* æqualia, qui nudus, angulosus, in caput albicans oblongum desinens, eo dehiscente vmbellam explicat allii vrsini vmbellę similem, *flosculis* sex foliis apicibúsque compositis colore purpurascente: florens mensis Iunii principio.

Frater C.B. attulit nobis nomine allii Plinii ex horto publico Patauino. Ei magna similitudo cum allio vmbellifero Petræo. Considerandum an fortè tantùm eius variatio sit, ratione loci vel an idem cum allio siue Moly Narcissinis foliis de quo Clus. Pann. & hist. postr.

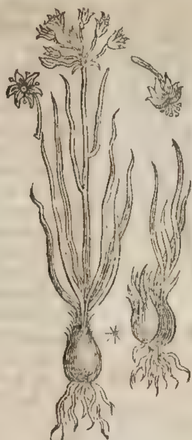
An Lobel. Obs. Moly foliis Narcissi, & Icon. pl. pag. 161. de quo ait: Alterum proceritate, & caule non absimile: sed floribus cæruleis, & foliis compressis, Narcissi similibus, & ferè paribus, oblongis, & albis radicis bulbis Porraceis simul implexis & cohærentibus magno capitulorum stipatu: Allium odore præferentibus, cuius aliquot bulbos adhuc habemus munere Raphaëlis de Coxia, summæ humanitatis & stirpiũ magni admiratoris, qui non modò exoticarum stirpium haud pœnitendum numerum, sed & easdem affabrè, arguta manu, summóque artificio pictas, vt si quis alius apud Belgas, nobis dederit. Tabern. hist. *Porrum silu.* 2. & Icon. *Porrum sylu.* 1. **wild brißlauch**. Compil. Tabern. non describit: sed tantùm ait Porrum silu. duplex: vnũ foliis acutis: contrarium tamen est in eius figuris: quod enim acutis foliis est, latioribus est: erant multæ diuersæ notæ si intelligit easdem quas nos intelligimus. Vna notabilis à flore vmbellifero. Nôs existimamus ei incognitas illas plantas.

Gerard. Angl. Allium sylueстre **Crowe Garlick** Allia syluestria σκόροδα ἄγρια Diosc. ὀφιοσκόροδον, Anguinum & Ceruinum Allium. Icon apud Gerardum est Tabern. Considerent Lectores an descriptio & nomina conueniant Iconi propositæ, & an prouenit planta quæ per iconẽ demonstrata in planitie **Mantels** dicta, & in **Islington** prope Londinum.

Clus. Nascitur cum præcedenti in Leytenberg supra Manderstorf vbi tepidæ sunt aquæ quarum vsu multi valetudinem curant [præsertim calculo obnoxii,] & aliis montibus Vrbi Viennæ vicinis.

ALLIVM SYLVESTRE PERPVSILLVM iuncifolium moschatum.

Descriptio A Ridis, authore Lobel. Adu. par. 2. Nitiobrigum agri Monspelio vicinis collibus hic exiguus bulbus, conuictor & alumnus parili bulbo Hyacintho Autumnali. *Cauliculo* palmari, recto, rigidiusculo, exili: è cuius summo sex circiter erumpunt propagines, è quibus *flosculi* veluti in vmbellam positi prodeunt, quinis aut senis foliolis constantes: paruis, angustis & oblongis, Ornithogali floribus similibus, acuminatis, lineis fuscis in medio per lõgitudinem interstinctis, Asphodeli albi instar: coloris albi obscurioris, staminibúsque in medio, Moschi planè odorem suauissimum spirantibus, præditis: quibus succedunt *capitula* rotunda in quibus tria vel quatuor triquetra, oblonga, nigraque *semina* continentur. Bulbi subsunt parui, albi, oblõgiusculi, Allii sylu. similes, ingratique odoris. *Folia* emittit Iuncea, exiliora, tenuissima: quaterna aut quina numero, vix vnciam longa.

Cum D. Guill. Coys bulbos alimus in horto; munere D. D. Leisteri Medici clariss. è Monspelio in Britanniam reducis.

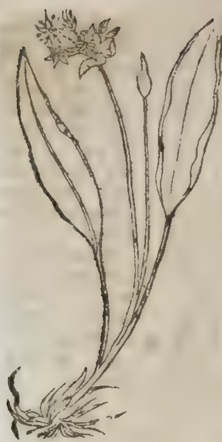
Anno 1607. apud Fratrem vidi hanc plantam siccam ac pictam nomine *Moly perpusillu tenuifoliũ sylu. odorati.*

ALLIIS AFFINIS PSEVDOORCHIS Monophyllos.

Descriptio N On incommodè forsitan, inquit Clusius hist. post. Pseudoorchis appellari possit elegans plantula, quam ex Italia rediens obseruabat Anno 1593. eruditus vir Guliel. de Mera Batauus Medicus, & mihi Francofurti commmunicabat, paulò antè meum ex eâ vrbe discessum. Habet verò illa vnicum *folium*, ex membranaceo quodam inuolucro prodiens, semuncialis latitudinis, duarum vnciarum aut amplioris longitudinis, multis venis secundum longitudinem excurrentibus, & medio neruo præditum, valdéque tenue, dum resiccatum est: ex eodem inuolucro prodit & *cauliculus* semipedalis, aut minor, gracilis, à medio ad summum fastigium, *flosculis* quibusdam onustus, quorum forma mihi ignota, quia siccam plantam duntaxat videre contigit, in qua inhærebant adhuc flosculorum petioli, & bina aut terna capitella, instar Capitulorum Orchidis: *radix* bulbosa est, aliquot membranaceis inuolucris tecta, præter Orchidum naturam, sub qua multæ tenues fibræ exeunt, vt in Allii generibus, cum quibus affinitatem quandam habere videtur, radicis ratione, cui plerumque adhuc inhæret superioris anni exsucca, & cauliculum retinens. Cùm porrò mediam quandam naturam habeat hæc planta, & peculiare caput non videretur requirere, Orchidibus subiiciendam esse existimaui. Per me tamen semper licebit aliis, quo velint loco reponere, & nomen illi imponere.

ALLIVM VRSINVM BIFOLIVM vernum syluaticum.

Descriptio A Llium Vrsinum *radice* oblonga Porri est, tenuiore, longis & frequẽtibus fibris, capillata, membrana mediocris crassitudinis inuoluta, Allium redolente: à cuius imo statim exoriuntur bina aut trina *folia* odore vehementi Allii, & gustu feruido, læto virore splendentia, striata, tenera, sesquipalmum longa, in acumen desinentia, duas vncias lata, pediculo dodrantali virente, qui pòst in membranam tenuem, lucidã striatámque facessens floris alteriusue vicini folii pediculum ad radicis vsque fibras vaginæ in-

ſtat obuoluit: eodem autem loco cum foliis ſurgunt *pediculi* bini, terni, aut plures, triangulares, Cyperi modo, dilutè vireſcẽtes in *vulgam* fœtum latiuſculam exalbidam, mucrone virente ſtriatam deſinentes, quæ vbi ſe explicauerit vmbellam oſtentat: numeroſis *flosculis*, etiã ad 40. cõſtãtẽ, candidis, in ſtellæ modum radiatis, quos conſtituunt folia ſena oblonga mucronata, intra quæ ſtamina totidem alba, ſtiluſque concolor, ex vmbilico tribus tuberculis virentibus compactili. Solet autem cùm florum tum foliorum pediculos ſimul omnes membranula eximia tenuitate pellucida, alba, ſtriataque obueſtire, quæ expanſis floribus marcida decidit. *Semen* ſuccedit trigeminum, rotundum.

Synon. Eſt hoc *Allium Vrſinum* Cordo in Dioſc. *Syluestre Allium Ophioſcorodon* appellatum. Germ. Rampcen, ſiue Rempſen & Rampſeren/ Vrſinum Plinio Eidem in hiſt. *Allium ſyluaticum*: Germ. waldknoblauch/ Gerinſel, hoc Tragus Ophioſcorodon Dioſcoridis eſſe putat: Aliqui vrſinum cognominant, Figurâ Tragi appoſitâ. Brunf. figuram habet ſub nomine Alii ſylueſtris, dicitque: Dioſcorides meminit Allii ſylu. Plinius vrſinum vocat, pro quo exhibemus Heluetis [quod quidem Io. Agricola teſtatur] dictum Ramſeren/ nominatur apud quoſdam eorum Allium agreſte.

Cæſalp. de pl. *Allium vrſinum* vocatur, de quo Plinius, loquens, inquit: eſt & ſilueſtre, quod Vrſinum cognominant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

Harchio & Trago Germ. Waldknoblauch. Otho Brunfel. ait vocari Ramſeren hoc eſt Gerinſel: vocatur & Schlangen knoblauch: *Allium Colubrinum, Anguinum*, ὀφιοσκόροδον Dioſc. lib. 2. c. 141. poteſt etiam eſſe eſſe Aphroſcorodon Columellæ lib. 13. cap. 3. Serap. *Scordium*. In. hiſt. lat. Allium ſylueſtre waldknoblauch.

Fuchſ. *Allium ſylueſtre tertium*, quod *Vrſinum* cognominant: Germ. waldknoblauch. Item in icon. *Allium vrſinum*, Angl. Rammes vel Ramſepeti. Matth. in poſt. Ital. comment. *Aglio orſino*, qui depingit: An Anguill. Scorodopraſſum Bononienſibus *Aglio auentino & Vulpico*. Lonic. waldknoblauch/ Bamſeren/ Rampen / Geremſel, *Ophioſcorodon, Allium Colubrinum, Anguinum, Vrſinum*.

Ophioſcoron Lonic. Geſner. de col. ſtirp. *Allium vrſinum*, de hortis, *Allium ſylueſtre bifolium, Allium Vrſinum*, hodiè non nullis hoc eſt Arctoſcorodon. Dod. hiſt. Gall. *Allium* 3. *Allium Vrſinum* Neotericis: Gall. *Ail d'ours*. Belg. Borſlock. Videtur Dioſcor. Scorodopraſſum, vel vt quidam putant Ampelopraſſum. Aduerſ. Lob. & Pen. ſicut & Gerardo *Allium vrſinum*: Abſelin ſiue Moly Hippocraticum. Angl. Ramſens. Poſtea tamen dicunt, An ſit Allium Vrſinum, Hippocr. Moly, cuiuſmodi Galenus interpretatus videtur, haud certum eſt. Lobel. Obſ. *Allium Vrſinum*. Germ. Beerhunds knoblauch. Ital. *Aglio de gli orſi*. Icon plant. pag. 158. *Allium Vrſinum latifolium*. Cluſ. hiſtor. poſt. Cum Victorialis longæ foliis magnam ſimilitudinem habẽt Allii Vrſini folia, licet molliora & teneriora. Frequentiſſimum autem id eſt in omnibus Pannoniæ & Auſtriæ ſiluis, coniunctim plerumque naſcens cum Lilio conuallium, ſiue Oenanthe, Auſtriacis, vt antè dixi weiſſer baldrian/ Vngar. Zent Giorgi veraga, hoc eſt, S. Georgii flos, dicta & Gewngy wyrag à nonnullis, quod ſignificat vnionis florem. C. Bauh. Phyt. *Allium* 17. ſiue *Vrſinum*. Sunt qui Dioſc. Scorodopr. aut eius Ampelopraſſum, aut Ophioſc. ſed malè, cenſeant. Camer. apud Matt. Germ. & in horto, *Allium vrſinum*, Arctoſcorodõ ſylueſtre flore albo. Quibuſdam *Cornicum Porrum*.

Vidi Bononiæ in horto Cæſaris Odonis, vt & Pataui Martio menſe in horto D. Bernardini Treuiſani, Ferrariæ in horto S. Dominici à l'Angeli. Geneuæ prorumpere incipiebant folia in horto meo in fine Martii; in principio Aprilis à *la Baſtie* incipiebat florere. Baſileæ etiam obſeruaui, & frater Caſparus in Munchſtein iuxta aquas: Inueni circa *Meſeuant* & in itinere verſus Cleremant & non longe à ponte Montbelgardenſi Vauiaucourt ad ſiniſtrum in colle, vnde trãſtuli in Hortum E. C. Lacti inditum, referente Brunfelſio, ipſum coagulare dicunt.

ALLIVM ALPINVM

Allio Alpino *radix* eſt obliqua nõnihil in longum bulbum deſinens, multaſque fibras perplexas emittens, inuoluitur multiplici cortice variis fibris tranſuerſim coëuntibus, & quodammodo reticulato: ſingulis annis, autore Cluſio feliciter aliis bulbis circa ipſam adnatis ſe propagat, fibris adeò implicatis, vt difficile ſit bulbos coniunctim natos & cohærentes ſeiungere, huic emergit *caulis* cubitum altus, craſſitudine minimi digiti, propter terram rubeſcens, enodis, læuis, ſuperiùs viridis, ſtriatus, fungoſus, cui inſident glomeratim congeſti *flores*, Ceparum floribus ſimiles, vnciâ longioribus pediculis hærentes, candidi, è ſenis foliis ſinguli cõſtantes, totidemque apicibus & ſtilo: quibus triquetra ſuccedunt capitula, in quibus *ſemina* rotunda, pulla: *folia* duo aut tria vagina ſua caulem complectuntur, formâ foliorum Allii Vrſini, neruoſa,

nosa, sublonga, & lata, acuminata, sed maiora, rigidiora: Gēcianæ maioris foliis penè similia vt non malè censet Clusius: Nostra icon quam iam sculptam emimus exprimit.

Lobel. & Pena Adu. Obs. & Icon. pl. 159. *Allium latifolium maculosum* siue *Serpentinum. Ophioscorodon.* Wirsung. Sigwurtz: *Radix victoria.* Clus. Pann. & hist. post. Copiosè nasci tradit in Durrenstein duobus supra Gamingam milliaribus, vbi montanis pastoribus Laulauch dicitur, quibus magno est in vsu, aduersus corrupti aëris, & nebularum exhalationes. Inueniri & in montibus, qui Bohemiam à Silesia disterminant, vbi à Germanis Sigwurtz appellatur, quia qui effodiendis metallis operam dant, magnas certásque illius vires, se experiri prædicant, ad sese muniendum aduersus impurorum spirituum insultus, à quibus frequentissimè impetuntur: vnde etiam *Victorialis* nomen ab effectu inditum contendunt. Matthiol. *Allium anguinum* vocauit. Iosias Simlerus *Allium alpinum* nuncupat, Sigwurtz & Sibenamkorn / ab inuolucrorum, quibus tanquam reticulo radix inuoluitur, multitudine. Vulgus Herbariorum *Victorialis longa* aut maioris cognomen dedit vt à gladiolo discernant, cuius radicem ob corticis quo integitur, cum superiore similitudinem, Victorialem rotundam & paruam appellant. Gesnerus, passim: *Allium Alpinum radice reticulata*, vulgò Sigwurtz *Victoria radix*, superstitione quadam. Victorialis longa. Camer. in horto *Allium Alpinum: Victorialis mas & fœmina.* Mari folia multò sunt latiora, fœminæ verò angustiora. Apud Matthiol. Germ. *Allium anguinū, Victorialis longa.* C. Bauhin. Phyt. *Allium* 18. siue *Serpentinum foliis oblongis*, ea Lobel. suæ figuræ vt & Matthiol. non depingit: melior ergo Camer. & Lugd. Item allium 19. siue Serpentinum foliis rotundioribus, siue Alpinum mas Camer. à nemine adhuc pictum. Pingit Porta allium Alpinū, nomine allii anguini: considerandum autem an maculatus caulis, & an idem cum Ophioscorodo. Tabern. *Allium Alpinum, Victorialis mas.* Gerard. *Allium Alpinum latifolium* seu *Victorialis* Brode leaued montaine Garlich.

Allium Alpinum collectum in horto veteris amici mei insignis Medici & professoris in Academia Argentinensi D. Melchioris Sebitzii plātaui Montbelgardi in horto Ill. E. C. vbi floret & semen fert. Geneuæ habebam in horto, allatum ex montibus, folia protendebat in fine Martii. Basileæ vidi in horto D. Doct. Fœlicis. D. Fridericus Meyer dedit mihi semina nomine Victorialis longæ cùm essem Argentinæ 1594. Heidelbergæ vidi in horto D. Sprengeri, audio non longè prouenire spontè.

Perhibetur teste Wirsung. radicē Victorialis collo perpetuò appensam arcere contractionem. Et, si Portæ fides habenda, crematum vitiligini, lentigini, & sugillationibus valet. Galenus satiuo validius esse dixit, serpentes abigit odore, bestiarum omnium ictibus medetur: præcipuè hæmorrhoidibus. Allium alpinum, ait D. Balth. Hamelius pharm. se expertū sedare conuulsionis speciem, dictā krampff: se porrò intellexisse sedare dentium dolores.

MOLY VETERIBVS.

MOly, inquit Dioscor. *folia* habet graminis similia, sed quæ latiora ad terram sunt: *flores* violæ albæ similes, lactei coloris, minores tamen, & cum violæ purpureæ floribus comparandos: *caulem* album longitudine quatuor cubitorum, in cuius cacumine est Allii speciem referens quiddam: *Radix* parua est, bulbosa. Hæc valdè commoda est ad vteri apertiones, trita cum irino vnguento, & in pesso apposita. Hæc descriptio, inquit Cornar. videtur esse veri illius Homerici Moleos, quod Mercurius Vlyssi contra Circes veneficia dedit: de quo ita Odyss. 10. poëta cecinit.

Sic fatus diuulsam è terra porrigit herbam.
Mercurius, simul & naturam me docet huius.
Radix magna huic, sed lacti flos concolor exit:
Moly vocant superi.

De hoc Plinius lib. 25. cap. 4. ita scribit. Clarissima herbarum est Homero teste, quam à Diis vo- Locus.
cari putat *Moly*, & inuentionem eius Mercurio assignat, contráque summa veneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice ro- *Scilla folio.*
tunda, nigraque, magnitudine Cepæ, folio scillæ. Effodi autem difficulter. Græci autores florem e- *Flore luteo.*
ius luteum pinxere, quùm Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret, afferríque è Cam- *Radix 30.*
pania vidi, aliquot diebus effossam inter difficul- *pedes longa.*
tates saxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ.

Plinius hęc partim ex Theophrasto [lib. 9. c. 19. inquit Tragus,] transcripsit, Cuius verba hęc sunt, Gaza interprete: Moly apud Pheneum exit, atque apud Cyllenem esse (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda non absimili Cepæ, folio Scillæ. Vsum eius contra veneficia summum, non tamen effodi difficulter, vt ait Homer. Hæc Theophrast. Plinius tamen Homerum sequutus, eam difficulter effodi tradit. Naso quoque Poëta, Homerum sectans, ait,

Pacifer huic florem dederat Cyllenius album,
Moly vocant superi nigra radice retentum.

At contra hos omnes Galenus Moly hoc non ha- *Myle Ga-*
bet, sed Mylen appellat, & Dioscoridem citans *leno.*
sic ait, Myle radix quæ bulbo paruo similis est, constringendi vim habet. Quare cum loliacea farina appositam ipsam vterum apertum sanare dicit Dioscorides. Hæc Galeni verba nullum *Diosc.*
alium Diosc. locum citant, quàm præsentem, quo *malè inter-*
de Moly agit. Nam & ipse radicem paruam *pretatur.*
bulbosam ei attribuit, & vim constringendi apertum vterum assignat, dum ait, *αὕτη σφόδρα ἀγαθὴ πρὸς ὑστέρας ἀναστομώσεις.* Non enim accipiendum est commodam esse ad aperiendos vteros, videlicet conclusos, velut à multis intellectum est, sed aduersus uteros apertos, vt scilicet constringātur ac concludantur. Est enim *συνακτικὴ μήτρας ἀναστομωμένης*, vt Galeni verba clarè habent. Atque ad hanc rem haud scio an non magis idonea sit farina loliacea, quam Galenus illi ammiscendam esse dicit, quàm vnguentum irinum, cum quo tritam illam Dioscor. in pesso apponere iubet. Certè lolium in tertio ordine calefacit ac siccat, vt ad hiantem & apertum vterum non ineptum esse possit. Irinum autem vnguentum contrà mollit, & vteri conclusionibus conducit, & hæmorrhoidas aperit, velut lib. 1.

c.53. Diosc. docuit. Et tamen etiam sic idoneū videtur, vt radix cū ipso teratur, & in pesso subdatur. Mihi itaque videtur omninò fieri potuisse, vt alterum pro altero, vel apud Diosc. vel apud Galenum, à Librario agnitum sit, & ob similitudinem suppositum. Sed cur Moly in Mylen Galenus mutarit, nulla mihi ratio succurrit: nisi & hic Librarii error putandus est. In hac autem dissensione, faciliùs etiam ferendum est nobis Moly hoc in totum ignotum esse. Ad quem modum Clusius Hisp. ait: Moly quod Plinius in Italia nasci scribit mihi incognitum nec quenquam audire vel scribere memini, qui se vidisse diceret.

Cæterùm μῶλυ ἀπὸ τῦ μωλύειν ab amoliendis morbis, C. Bauh. dictum contendit.

MOLY DIOSCORIDIS PARVVM quibusdam.

Descriptio

Folia profert graminea, in terram nonnihil reclinata, hirsuta, Allium olentia & resipientia: *caulis* teres pedalis, læuis, rotundus, cauus, in cacumine disruptâ, mēbranâ vmbellam gerit *florum* candidorum, flores Allii Vrsini exprimentium, maiorum paullò, & sex foliis cōstantium. *Radix* bulbosa, Allii aut Auellanæ magnitudine, nigricantibus membranis inuoluta, intus candida, succulenta, calidiuscula & subingrato odore.

Synon. Camer. apud Matth. *Moly*, cuius Matthiolus meminit. C. Bauh. Phyt. *Moly secundum* siue *minus*. Matth. in postr. comment. Ital. *Moly* à Cortuso missum, vero ac legitimo. Diosc. Moly, simillima planta: quod Gal. l. simpl. 7. *Myle* dicit. Hist. Lugdun. *Moly* Matthioli, idem prorsus opinatur, quod Clusius vidit Gadibus. Nascens hoc Moly, & initio Februarii flores proferens Gadibus, eâ veteris vrbis parte quæ in mare protenditur, eruebam, teste Clusio, non procul à sacello locum occupante, in quo Herculis templum fuisse ferunt Moly quod Dioscoridis dicitur vidimus Patauii apud Iacobum Anton. Cortusium Nobilem Patauinum, & in horto publico Patauino: odorem habentia Allii: prorumpentia Ianuario & Februario: ab eo etiam semina accepimus: Visum etiam à nobis florens mense Aprili Bononiæ in horto Nobilis *di Gonzadinis*. Semina accepi Stutgardiâ ex horto Ill. C. VVirt. serenda Montbelg.

Locus & tempus.

MOLY MINVS FLORE orbiculato maiore.

Moly Dioscoridis antè dicto valde simile illud, inquit Clus. hist. post. Moly minus,

quod Moerkercæ Flandrorum in cultissimo suo horto alebat de Dranoutre, Moerkerken, &c. *Caulis* eius palmaris, viridis, denos aut plures sustinēs *flores* 6. niueis foliolis, non mucronatis, ut superioris, sed orbiculatis & maioribus cōstantes, senis in medio staminulis, inter bina porracea quodammodò, sed angustiora *folia* assurgebat: *radix* erat rotunda, candicans, nucis ponticæ magnitudine, albicantibus fibris prædita. Vnde habuisset ignorabat, sed semine peregrè accepto sibi natam eam plantam augurabatur.

Descr.

MOLY THEOPHR. MAGNVM

Descr.

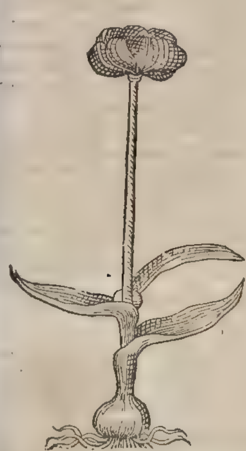
Dvo aut tria ex *radice* bulbosa, foris nigricante, intus alba, promit *folia*, longa, lata, crassiuscula, Scillæ foliis accedētia, tria aut quatuor longiora, inquit Clusius, inuicem amplectentia, *caulis*, nudus, cubito maior, crassus, concauus, candidicans, rotundus, *foliis* expers, *flores* in summitate, quasi ex vmbella, gerit stellatos, albos, ex longiusculis pediculis, quos excipiunt capitula triquetra *semen* continentia nigrū, Ceparum semini simile. Addit *Clusius* iuxta caulem inter folia alius plerumque exit cauliculus planus & foliaceus, seu veriùs folium summo veluti Allii nucleum gerens, initiò candicantem, deinde pallescentem, qui, terra exceptus, germinat, & eiusdem generis plantam profert.

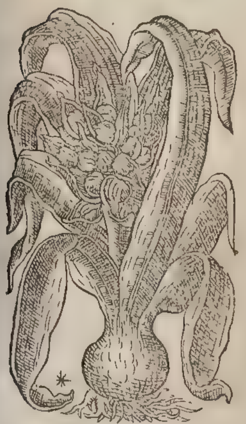
Anguill. vt existimat, *Moly* Theophr. & non Diosc. Adu. Lob. & Pen. An hic flos dicatur Moly liliflorum Homericum fortè? Obs. & Ic. Pl. Moly liliflorum bulbum in lilio gerens Theophr. & Homericum fortè. Videant lectores & perpendant an flos ritè describatur. Differt à Diosc. Moly quod Theophr. lib. 9. cap. 15. & post eum Plinius lib. 25. cap. 4. ex Homerico descripserunt. Moly Home-

Homericum, cuius Theophrast.& post eum Plinius meminere: radicem negat (teste Clusio) Theophr. difficulter effodi vt Homerus tradit. C.B.Phyt.*Moly* 1.siue *Maius*. Hoc Theophrast.est Moly fortè & Plinii radice rotunda. Sunt qui velint Scillæ 2.genus esse quod Pancratiū Diosc.

Moly quod Theophrasti quibusdam dicitur, primò succum vidimus apud Cort.Nob. Patauinum, postea virens in eiusdem horto & [siccam plantam quis videns Allii magnum genus dixisset.] obseruauimus ferè florens mense Aprili: Boniæ in horto Nobil. di Gonzadinis & S. Saluatoris al burgo di S.Catharina, præterea in horto publico Patauino. Bosileæ quoque in horto D. Fœlicis Plateri Florentem Maio. A Sprengero accepi Heidelberga semen Moly maximi quod Montbelg.satum in horto Ill. E. C. Alitur hoc apud nos (inquit *Clusius*) in hortis ab herbariæ rei studiosis, & Maio mense floret.

MOLY INDICVM SIVE CAVCAFON.

MOLY Theoph. foliis & reliqua formâ simile, nunquā *flores* apud me, neque apud multos alios protulit: sed eorum loco *caulis* pedalis, ferè planus, adeò infirmus, vt, nisi aliquo fulciatur adminiculo, attolli non possit, summo fastigio conglomeratum caput fert, multis veluti Allii spicis mespili vulgaris magnitudine constans, initiò viridibus, deinde pallescentibus, quæ etiam in terra non repositæ, germinant, telluri tamen commissæ, in maiores bulbos adolescunt, *foliáque & caules* (non tamē singulis annis,) producunt: *radix*, vt alterius, cepacea, rotunda, alba, multis tunicis amicta, quarum externa fusca, vetustate sese separans, & in alios bulbos pangens. Aiunt apud nos [inquit Clus.Hisp.& hist. post.] herbariæ rei studiosi aliud quoque Moly genus, quod Indicum vocant (alii barbaro nomine *Caucafon*,) quoniā ex India primùm in Hispanias perlatum esse ferunt, & inde ad Italos transiuisse, ab illis certè Belgæ acceperunt. Lob.Obs.*Caucafon*, Moly Indicum vocatum quod nos Lutetiæ vidisse meminimus in horto Castellani, summo caule bulbulos sphærico pericarpio membranaceo inclusos gerebat: qui depacti facilè propagantur. Folia bulbus & reliqua, cum Moly Liliflore siue Theophrasti similia. Suspicamur nos Lobelio non benè notum Moly Indicum, id quod verisimile apparebit consideranti eius descriptionem & iconem quam hîc proponimus primo loco, si quis conferat cum descriptionibus & iconibus Clusii & Imperati cuius iconem proponimus addito folio ex icone Clusii. Casp. Bauh: Phyt.Moly 4.siue Indicum. Ferd. Imper. Moly Indici & Caucafo nomine demonstrata planta, species est bulbi, cui parui bulbuli sunt pro flore & semine, singuli singulos habentes folliculos.

Crescit Constantinopoli, Viennamque adferri vidit, (dum istic viuebat) Clusius, Zumbul Arabi bulbis permixtum: & inde fortitan, etiam in Italiam: à D.tamen uiro Ferd. Imper. intelligebat, Neapolitano regno spontè nasci.

BVLBVS ESCVLENTVS VETERIBVS

HVc vsque prosequuti sumus culinariorum bulborum historiam, gr[illegible] quippe, Cæparum. Porrorum, & Alliorum, quibus succedunt bulbi suauem gratúmque odorem spirantes, qui & ipsi esculenti & non-esculenti. Descriptio

Theophrast, lib.7.cap.13. autore, Bulborum plura esse genera manifestum. Magnitudine siquidem, colore, figura, & sapore differunt. Alicubi enim adeò dulces nascuntur, vt per se sine condimento alio edantur, quales in Taurica Cherroneso. *Et paulò inferiùs*. Quùm & bulbosa plura, nec iis [lanigeris herbis] pauciora notare licet: Leucoion (Violam albam, Gaza) Bulbinem, Pytion [Opitionem Gaza] Coicen [κόιξ, legendum non κόιξ vt Gaza) & Sisyrinchium quodammodo, quæ quidem redigi ad bulborum genus desiderant, quòd radice orbiculentur. Nam colore quidem penitùs discrepant, cādent enim, nec squamis constant. *Quæ sic reddidit Plinius*: Bulborum genera differunt colore, magnitudine, suauitate: quippe quum quidam crudi mandantur, vt in Cherroneso Taurica. *Et paulò post*: Genera Græci hæc fecerunt, bulbinem, sitanion, pyton, acrocorion, ægilopa, Sisyrinchium. In hoc mirum, imas eius radices crescere hyeme: verno autem quum apparuit Viola, minui ac cōtrahi. Tum deinde bulbum pinguescere, inquiunt Cornar.& Theophrast. Apparet locos esse corruptos. Nec idem, nec eodem modo dicunt. Idem tamen Plinius eodem loco Catonem Megaricos bulbos maximè celebrare ait. Post illos in Taurica Cherroneso natos ipse probat. Post hos, inquit, in Africa nati maximè laudantur, mox Apuli.

Sed hîc obseruandum est, duo Bulbos propriè appellari, Esculentum scilicet & Vomitorium, Verùm generaliter omnes Olerum radices, quæ similitudinem ad bulbos habent, bulbos appellari. Sic Cels.lib.2.cap.18. Ex oleribus valentiora Rapa Napíque & omnes bulbi, in quibus Cepam quoque & Allium numero.

Quoad Bulbum satiuum, etsi ab annis 28.ma-

gno labore perquisiuerint, Turnerus in Anglia, Germania, & Italia nusquam tamen inuenit, neque ex Recentioribus aliquem legit, qui vidisse se dicat, excepto Amato Lusitano, cui tamen reuera ignotus fuit perinde ac mihi vel Matthiolo. Cepam paruam, Hetruscis *Cipolla maligia*, Romæ verò Ascaloniam dictam Bulbi esculenti speciem esse volunt quidam: Sed Amati, Lacunæ, & Matthioli iudicio falluntur: Eorumque error manifestè deprehenditur ex Theophrasto qui Ascalonium fissileque Cepe inter Ceparum genera libro 8. cap. 4. de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos, de quibus speciatim disseruit lib. 7. cap. 13.

Amarus. Sunt etiam qui Hyacinthum comosum in Bulborum esculentorum classe ponant, sed eorum sententiam probare non possum. Huius vires Diosc. in hunc modum prosequitur, Bulbus esculentus (βολβὸς ἐδώδιμος) quem edimus omnibus notus, stomacho commodus, itemque aluo, *Scilla similis.* fuluus, & qui è Libya affertur. Verùm amarus, *Acer.* & scillæ similis, stomacho commodior & concoctionem adiuuat. Omnes autem bulbi acres sunt, & calefaciunt, & ad Venerem concitant. Quare Martialis Poëta in Xeniis;

Quum sit anus coniunx, & sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Exasperant linguam & Tonsillas, multùm nutriunt, carnes gignunt, inflationes faciunt. Iidem impositi faciunt ad luxata, contusa, spicula infixa, & ad articulorum dolores, gangrænasque ac podagras, cum melle & per se. Item ad hydropicorum tumores, & canum morsus, similiter cum melle & Pipere trito impositi. Cohibent etiam sudores, & stomachi dolores sedant, & furfures ac vlcera capitis manantia, cum nitro assato detergunt. Purgant & sugillata & varos, per se & cum oui vitello: & lentigines cum melle aut aceto. Contusas aures & contusos vngues cũ polenta sanant. Auferunt etiam ficus, in calido cinere assati, & cum mænarum capitibus vstis. Vsti verò & cũ Alcionio permixti ac in Sole illiti, maculas Solares & cicatrices nigras depurgant. Si verò cum aceto cocti edantur, ad rupta faciũt. Cæterùm copiosum ipsorum esum vitare oportet, eò quòd nertuos lædant. Hinc Ouidius.

Daunius an Libycis bulbus tibi missus ab oris.
An veniat Megaris, noxius omnis erit.

Galeni Bulbi temperamentum. Marcellus Medicus empyricus. Veretrum inquit cap. 12. id est bulbus, quod est genus Cepæ, in aceto decoquitur, idque acetum ore continetur, vt mobilitas dentium sistatur. Cæterò vt Diosc. reiectanea perhibent. Cum polenta & adipe suillo coctus, appositus, tumores & tubercula compendio suppurat & rumpit. Bulbum cibarium velut omnibus notum, non descripsit Diosc. inquit Corn. fuluum esse, & à Lybia afferri: dixisse contentus, & alterum amarum esse, & Scillæ similem. Nec Galenus sexto Simpl. phar. aliud dixit, quàm bulbum qui editur, frigidiorem esse & crassiorem, & viscosum humorem gignere. Nã & ægrè concoquitur, inquit, & flatuosus est, ac venerem stimulat. Impositus autem, eò quòd amaritudinis & adstringendi facultatis particeps est, adstringit & glutinat, & nimiùm siccat. Idem 2. de aliment. Editur, inquit, bulborum radix absque foliis, in vere aliquando etiam asparagus. Habet autem in seipso amaram & austeram vim manifestam. Quare etiam stomachum exolutum quodammodo excitat ad appetentiam. Nec aduersatur his qui ex thorace & pulmone expuitione opus habent, etiamsi naturam corporis crassiorem & viscosiorem habeant. Verùm amaritudo resistit crassitudini; vt cuius natura est secare viscosa ac crassa. Vires bulborum diligenter præscribit Plin. lib. 20. cap. 10. Cæterùm bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie medentur. Per se verò triti neruorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, coriandrum & farinam adijciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Æquè vitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè prosunt per se, aut (vt Damion) ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad conuulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis vtiles: ideò & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt rufi ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem maximè Megarici stimulant. Hortenses partum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaneorum plagas & vitia cum silphio pilulis deuoratis sedant, & satiuorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen Antiqui bibendum insanientibus dabant. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minùs vtiles esse adiicit, & difficilè concoqui, ex vi vniuscuiusque naturæ.

BVLBVS VOMITORIVS Veteribus.

At qui ab effectu, Vomitorius Bulbus vocatur, *folia* habet, inquit Diosc. multò lentiora quàm Esculentus. *Radicem* autem similem, cortice nigro. Qualis autẽ herba vomitorius sit Bulbus hodie non cuiuis notũ ait cum Cordo Turnerus: nonnulli verò eundem censent cum radice Narcissi de quo Dioscorid. lib. 4. cap. 155.

Radix si edatur per se, & si decoctum ipsius bibatur, vesicæ affectiones sanat, & vomitum mouet, inquit idem Dioscorides.

Nec miremur cum Marantha Bulbum vomitorium in cibo sumptum vesicæ malis mederi: namque id quod Grçcè est αὐτὴ ἐσθιομένη καθ' αὑτὴν Ruellius vertit, ea radix mansa: cùm potiùs esset sic vertendum, Hæc per se comedatur, vel, vt Marcellus, quæ in cibo sumpta: eadem confusio est in Scandice, in Ornithogalo & multis aliis, quæ mandi ait Ruellius: cùm potiùs edi vel in cibo sumi dicendũ esset. Verùm cùm familiare quodãmodò sit Plinio, vt hoc verbo mandi vtatur pro eo quod est edere, vt in Bulbo vomitorio cuius radicem mandi ait l. 19. c. 5. voluit Ruellius magis esse cum Plinio confusus quàm per se ipse distinctus. Galenus de hoc testatur, ipsum multò calidiorem esse esculento.

* * * *

HYACINTHI HISTORIA EX VETERVM Sententia.

HYacinthus ait Diosc. *folia* habet bulbo simi-lia: *caulem* palmi altitudine, læuem, paruo digito tenuiorem, viridem: cui incumbit coma incurua purpureo flore plena: radicem etiam ipsam bulbo similem.

Plin.lib.21.cap.11. Vernos flores prout citò aut seriùs proueniunt, recensens, etiam Hyacinthi meminit. Post hāc Gladiol⁹ comitatus Hyacinthis inquit. Et mox, Hyacinthus maximè durat. Et hæc ex Theoph. lib.6. Hist. stirp. transcripsit (inquit Cornar.) Sed paulò post de sito addit. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius, quem Apollo dilexerat: aut ex Aiacis cruore editi ita discurrentibus venis, vt Græcorum literarum figura, αι, legatur inscripta. Hanc autem duplicem fabulam Ouidius Poëta in vnam contraxit, & αι, literarum figuram non Aiacem referre dicit, sed Apollonis luctum. Sed attestante Corn Hyacinthum plantam, Ouidius non aliam esse censet, quàm eam quæ à nostris Braune lilien appellatur, id est, lilium purpureū. Et sanè tota Hyacinthi descriptio in Diosc. neque in foliis, neque in caule, neque flore, neque radice, ab illo purpureo appellato Lilio abhorret. Itaque etiam Virgilio suaue rubens Hyacinthus dicitur, & mollis ab eodem appellatur, Nouit idem etiam, & in quæstionem proponit, literarum in Hyacintho figuras, dum in Palæmone sic ait.

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores.

Et de hoc Hyacintho Plin.l.21.cap.26. sic tradit: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit. Hoc tibi pro cocco hysginum tingitur. Radix est bulbacea, mangonicis venalitiis pulchrè nota.

Quum autem Hyacinthum etiam *Vacinium* appellari, in suppos. apud Dioscor. legatur: & aliquibus Vacinii vox, ex Hyacintho facta esse videatur, id quod Plinius de Vaciniis lib. 16. cap. 18. tradit, planè ad Hyacinthum pertinet, & locū illum, quem iam citauimus de Hyacinthi in Gallia tinctura, exponit, quapropter huc transferimus: Vacinia, inquit, Italiæ in aucupiis sata prouenit. Galliæ verò etiam purpurea tingendi causa, ad seruorum vestes. Vult enim Plinius Vacinia quæstus gratiâ seri in Italia. Sic enim ego hunc locum accipio, etiamsi Plinius non apertè Vacinium esse Hyacinthum dixit. Esse autem Hyacinthū sylucstrem & satiuum, Theophrast. testatur his verbis: ὀλιγοχρόνια γὰρ καὶ τῶν ἀγρίων τὰ λοιπὰ πλὴν τοῦ ὑακίνθου, καὶ τοῦ ἀγρίας, καὶ τοῦ σπαρτῆς: αὐτὴ ἡ διαμένει. Quin & Verg. dum ait,

Et nigræ Violæ sunt, & Vacinia nigra.

Et alibi,

Alba Ligustra cadunt, Vacinia nigra leguntur.

Et rursus,

Mollia luteola pingit Vacinia caltha.

Non de aliis Vaciniis loquitur, quàm de iis quæ & Hyacinthorum nomine veniunt. Nigra autem dixit purpurea, sicut Violæ purpureæ, appellantur nigræ. Atque sic modò Hyacinthi appellatione vtitur, modò Vaciniorum, pro eadem plāta. Sicut quoque Plinius eundem vsum ad tingendum, modò Vaciniis, modò Hyacintho adscripsit, diuersis appellationibus in eadem re vsus, tametsi tota Hyacinthi descriptio in Diosc. purpureo huic Lilio velut dixi, respondeat: tamē scio alios aliud Hyacinthi genus agnoscere, quod nostri Mertzblumen / id est, Martios flores vocant, in multa genera distinctos. His itaque nō repugno, sed quæ ego produxi simul expendenda citra contentionem propono. (*Flo-*)

Constat igitur ex Cornario, Hyacinthū Diosc. Theoph. Plinii, Ouidii, Vergilii & Galeni Braune lilien Lilium purpureum esse.

Radix cum vino albo pueris imposita, autore Diosc. impuberes seruare creditur. Sistit autē aluum, & vrinam ducit pota. Opitulatur quoque commorsis à phalāgio. At semen maiore adstringendi vi præditum, & ipsum in theriaca medicamenta aduersus venenatas bestias commodum est. Morbum regium quoque depurgat cum vino potum. Galen. simpl. Hyacinthi radix bulbi speciem præferens, ordinis primi est in siccando, secūdi in frigefaciendo iam completi; aut etiam tertii initio. Proinde diutissimè impuberes pueros asseruare creditur imposita cum vino. Semen leniter exterget & adstringit. Quare etiam in morbo regio datur cum vino, siccans iam tertio ordine, sed in caliditatis & frigiditatis medio cōsistens. Radix ex Plinio in vino dulci illita, pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbúmque regium, semen eius cum Abrotono datur. Et hæc partim etiam Diosc. habet. (*Vires*)

HYACINTHVS VERNVS BOTRYOIDES minor, cœruleus, angustioribus foliis, odoratus.

BVLBVS huic qualis Hyacintho stellari vulgato, oblongus, fibris multis capillatus, tunicis compactus, sapore viscido & amaro: *folia* sena, nouena, dena, lancea, carinata, striata, viridia, propter terrā purpurascentia, *caule* palmo nonnunquam longiora: *caulis* vnus, interdum duo, dodrantales, teretes, læues, propterque terram, vt folia, rubescentes, per reliquum herbaceo colore præditi, excepto scapo saturo cæruleo tincto, qui *flores* sustinet ex breuibus pediculis in racemum duas vncias longum congestos, odoratos, in vrceoli modum concauos, deorsum nutantes, purpureo violaceos, oris albidis, crenatis: quorum qui extremum botrum claudunt longè minores, dilutiore purpurā infecti, nullā tamen albedine oras picti, non ita mutant: sed vel surrecti, vel rectā foras protensi coma explicata subiectos flores inumbrant. Seriùs hic floret quàm Botroydes, qui mox sequitur. (*Descriptio*)

De hoc & similibus scribit Clusius Pann. & post. hist. Sponte plerisque Pannoniæ locis & copiosè nascitur Hyacinthus ille Hispaniis & Galliæ Narbonensi vulgaris & passim obuius in a-

grorum marginibus & ſecundum vias, quem ego à floribus racemi in modum extremo caule congeſtis *ϐοτρυώδην* cognomino, nonnulli comoſum minorem appellare malunt: nec deſunt qui Bulbinem Plinii eſſe putent: Herm. hunds knoblauch/id eſt, caninum Allium: Belgæ à racemi inſtar congeſta florum ſpica druyneteus appellant. Eius duo inueniuntur genera vnum craſſioribus, longioribuſque foliis, florum etiam, racemo longiore, denſiore, & odoratiore; alterum minora omnia habet, & magis vulgare eſt. Iſtorum duorum generum flores ſaturum admodum colorem habent, & quaſi nigrum. Eſt verò & tertium genus breuioribus, latioribus, firmioribuſque foliis quæ humi diffundi non ſolent, nec flexuoſa ſunt vt ſuperiorum, ſed ſurrecta: huius flores licet ſuperioribus formâ ſimiles, longè tamen aſpectu hilariores, dilutioris purpuræ, atque in cæruleum tendentis colore præditi ſunt. Id genus Viennæ, aut vicinis locis ſponte non naſcitur, ſed ex Tyrolenſi comitatu delatum eſſe fertur. Similes porrò omninò plantæ non modò Viennæ, ſed etiam antè in Belgica è ſemine Hyacinthi botryoidis, lacteo atque è niueo purpuraſcente flore (binæ eius enim inueniuntur differentiæ) natæ ſunt: & inter illas etiam quæ ramoſam tulerunt florum Vuam, hoc eſt, quæ Vuæ in modum plures congeſtos habuerunt racemulos, alios aliis minores & graciliores: quibus ſimiles plantas ſemine albi a me communicati natas habuit plures quàm quadragenas Ill. Balthaſar de Batthyan in Zolonoch ſub Martii finem florentes, Anno 1585.

A Dodon. hiſt. lat. de fl. & in fol. dicitur *Hyacinthus racemoſus* & inter Neotericos. 1. folia quaſi rotunda: flores colore cæruleo, aliàs diluto, aliàs ſaturato: ſubinde candido, aut ex albido dilutè admodum purpuraſcentes: Hyacinthum Botryoidem nonnulli cognominant. Ex eſculentorum bulborum genere aliquo eſſe videtur. &c. Verùm hoc notandum, Dodon. non diſtinguere Hyacinthum odoratũ ab inodoro, ſiue à Fuchſio exhibito, de candido & albido poſtea agemus.

Lobel. & pen. Adu. *Hyacinthus comoſus minor*, Quidam Bulbinum Plinii veriorem autumãt: vulgus Prouincialium *Barrilitz* vocat, quaſi lagenulas: foliis iunceis. Addit in obſ. dici quoque *Bulbum eſculentum, Hyacinthum ſilu. Cordi. Hyacinthum exiguum Tragi. Hyacinthum Botryoiden Herbariorum.* Item Ic. Pl. p. 107. *Hyacinthum Botryoiden vulgarem.* Et pag. 108. *Hyacinthum cæruleum amoenum.* Nos Hyacinthum ſilueſtrem Cordi non dixerimus, ſicuti Geſnerus, vt & Dod. aliter ſentiunt. Nec etiam cum Lobel. ſentimus, hunc Hyacinthum eundem eſſe cum Hiacintho exiguo Tragi. *Lobel. notatur.*

Tabern. icon. p. 625. tres Hyacinthos tradit, quorum primus depingitur nomine Hyacinthi cærulei minoris Klein blaw Mertzen blumen, Alter p. 628. titulo Hyacinthi botryoidis incarnati leibfarb trauben hyacinth: Tertius his verbis, Hyacinthus botryoides cæruleus maior Groß veyel braun trauben hyacinth. Fieri fortè fortuna poteſt vt his Tabernæ figuris aliqua conueniat Hyacintho Botryoidi inodoro, id tamen aſſerere non auſim, peritiores de iſtis iudicent, ſiquidem Compilator non deſcribit nec diſtinguit.

Gerard. cæcus, cæci ducis Tabernæ tres figuras ponit: Quarum prima *Hyacinthus Botryoides cæruleus* Blaw Grape flower. Altera *Hyacinthus Botryoides cæruleus maior,* Great Grape flower. Tertia *Hyacinthus botryoides cæruleus amœnus,* Skie coloured Grape flower.

Camer. horto *Hyacinthus botryoides odoratus Pruni oderem referens maior.*

C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 22. *racemoſus maior cæruleus Botryoides Cluſii, Cæruleus amœnus Lobelio.* Item *Hyacinthus* 24. ſiue *racemoſus minor anguſtifolius primus Trago. Bulbine* Geſnero. *Hyacinth. vulgi* Lob. quibuſdam *Bulbus coronarius* Theophr. 6. hiſtor. pl. Variat floris colore cæruleo diluto, ſaturato, candido, exalbido, dilutè purpuraſcente ſeu incarnato. Camer. & frater C. Bauh. hac in re longiùs à nobis recedunt, & à verò declinant. Sunt enim occaſiones cur Tragi Hyacinthum & Bulbinem Geſneri huc nõ referendũ cenſemus, ſed ad Hyacinthum inodorum. Si Hyacinthus de quo hic agitur, ſolo colore ita variat cur non demonſtrant: Scimus Dodonæum ſcribentem de hoc Hyacintho meminiſſe diuerſorum colorum, verùm is comprehendit alias ſpecies quæ ſub aliis titulis traduntur.

Plæríſque Italiæ, Germ. Galliæ, ac etiam Hiſpaniæ locis (experientia Dodon. adſtipulante) hic Bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Marinorum finibus, in ſyluis ac nemoribus: Folia eius qui ex Hiſpania in Belgiũ allatus eſt, ante hyemem exeunt, Germanici verò ac Belgici non ante ver: flores Martio vigent aut Aprili. Hyacinthum botryoidem minorem cæruleum foliis anguſtis & longioribus habeo in horto E. C. Montbelg. à me plantatum, qui tardiùs floret ſequenti & diutiùs, ac ita ſe multiplicat vt tandem moleſtus ſit: non differt meo iudicio ab eo qui Monſpelij paſſim prouenit, florétque. Lugduni in agris ſpontaneum vidi florẽtem Maio ac etiam Patauij, & in montibus Appenninis ſiue Bononienſibus, nec non Baſileæ in hortis. Repertus etiam ad Caſtellum Sponeck Illuſt. E. VV. iuxta Rhenum, vnde in prædictum delatus hortum.

HYACINTHVS BOTRYOIDES, vernus: minor, latifolius, cæruleus, inodorus.

Planta eſt ſeſquipalmaris, *radice* bulboſa, fibroſaq; ſapore vt præcedẽs amaro & læto: *folia* profert bina aut terna ſtriata, carinataque interdũ & potiſſ. primo prouenies non multùm latiora, quàm iam dicti, ſed multò breuiora, ſæpè potiſſ. culta & vbi adoleuit latiora, qualia figura noſtra Fuchſiana demonſtrat, nec caulis altitudinem attingentia: *caulis* ſingularis, tenuis, ſeſquipalmum altus *flores* ſuſtinet racematim congeſtos vt ſuperior,

rior,sed non vt illa,odoratos,rariores,breuiores, minores, magisque ventriosos, oris similiter serenatis coloratisque.

An Cordo Obs.sylua.Hyacinthus minor globosis, concauis,purpureis,deorsum nutantibus, & gibbosam comam constituentibus floribus in caule dodrantali breuiore : foliis porro multò minoribus,radice bulbosa : floret post Veris initium. Nascitur copiosiss. in Alpium Sueuicarum planis pratis, in Hassia & Wederauia.

Trag. germ. lib.2.cap.71. vocatur. Ein and knoblauch / Hyacinthus vernalis, klein hunds knoblauch/ klein hyacinth.Et cap. 79. klein frülengzen hyacinth / Et hist. lat. *Allii genus aliud,agro Vormatiensi valde familiare &c.* qui ad Rhenum habitant hunds zwibel vocant. Et *Hyacinthus 1.vernus exiguus: omni odore destitutus : fœmine nigro.*

Fuchsio hist.Hyacinthus cœruleus maior fœmina, Groß blaw mertzen blům weible : qui nó describit nec distinguit exactè hunc Hyacinthú ab aliis.

Dodon. Gal. Bulbi esculenti genus minus,*Petit bulbe de tardin*, fecit,figurámque Fuchsii exhibuit; qualis nostra. In postremis verò scriptis hunc non videtur distinguere à præcedenti, vti dictum.

Gesner.horti *Bulbine* flore cæruleo.

Clus.in Pann.& post.hist. Hyacinthus *Botryoïdes* tertius breuioribus latioribúsque foliis & firmioribus, quæ humi diffundi non solent; sed erecta sunt : flores aspectu elegantes, dilutioris purpuræ, atque in cæruleum tendente colore prediti sunt.Id genus exTyrolensi comitatu delatum esse fertur.

Camer. hor. Hyacinthus botryoides alter minor inodorus, cæruleo, incarnato & albo flore. Sic ne? Camerarióne vnum? Hyacinthus albus & cæruleus. Nos quidem cæruleum ab albo separamus,de quo postea.

G.Bauhin.phyt.Hyacinthus 23.siue racemosus minor latifolius cæruleus fœmina Fuchs. Item Hyacinthus 25.siue racemosus latifolius floribus dilutæ purpuræ,Botryoides tertius Clusio, incarnatus Tabern. Nos quoque Clusii & Fuchsii eúdem Hyacinthum facimus.

Hyacinthus minimus vernus Botryoides cœrul.Montb.prouenit sponte, transtuli in hort. C. W. citiùs floret præcedenti, folia etiam non retinet tamdiu. Geneuę idem fortè in segetibus vltra pontem *Arue* floret Aprili. Ludit hic Hyacinthus foliis quæ interdum latiora, potiss. vbi adultiora & culta : folio lato ex hortis Basil. misit Fr.C.Bauhinus.

HYACINTHVS BOTRYOIDES ALBVS.

Hyacinthus Botryoides albus ex *bulbo* mediocriter magno & fibroso, albo, tunicis compacto, gustu nonnihil viscido, subacri, tandem & subamaro, *folia* profert quaterna palmaria aut paulò maiora, latiuscula,carinata,herbaceo colore virentia, in quorum medio statim à radice surgit,Cauliculus palmari rarò maior, teres,læuis,ex viridi luteolus,*florem* sustinens,nonnihil odoratum, in racemi morem congestum, ex flosculis multis rotundis,candidis,formâ florû Ericæ, terram spectantibus, leuiter deductis oris in sex labella extrorsum reflexa diuisis, ex breuissimis albis pediculis : in medio sena *staminula* exalbida,breuia,cum stilo viridi,vix in conspectum venientia.

Clus. in Pan.& hist. ait Hyacinthus *Botryoïdes* lacteo flore,à superiorib.florû formâ non differt, sunt.n. concaui & tumétes,nulla tamen, vel per quàm exiguâ odoris gratiâ commendabiles. Is etiam in duas species distingui potest. Vna enim lacteum omninò florem habet, caulem exalbidum, foliáque dilutiùs virentia, & quasi pallescentia : tota etiam planta tenerior, nec nisi primo vere,folia protrudit. Alterius flos niueo quidem colore præditus est,sed cui perfusa videatur tenuis quædam & dilutissima purpura, qualis in rosis albis nondum planè expansis, præsertim circa vngues: hæc vetustate & marcescente flore intensior redditur : caulis è viridi purpurascit,folia viridiora sût, & infima parte quodammodo purpurascentia. Omnium semina in triangulis quibusdam vasculis continentur, rotúda,nigra,exigua: omnium etiam radix plurimos exiguos nucleos in ambitu generare solet; nulla tamen abundantiùs quàm duorum priorum. Florent vt plurimùm Aprili,interdum etiam Maio, si Vernum tempus ob præcedentis hiemis asperitatem seriùs incipiat. Lactei prior species olim nobis communicata à C.V. Alphonso Pontio, memini in Baldo monte erutam à Studiosis quibusdam ex Italia reducibus Viennam adferri : Altera ab amplissimo V.Cortuso Dipcadi albi nomine in Belgicam missa.

An Cordo obs. silua. Hyacinthus minor candidus, minori purpureo similis,maior paulò nascitur in Hessia & Wederauia, sed parciùs quàm purpureus.

Lobel. Obs.pag.55. *Dipcadi candidu floribus varietas gemina.* Dodon. in folio, *Hyacinthus Neotor.1.* flore subinde candido aut exalbido dilutè admodum purpurascente, Italorum plærique Dipcadi appellitant. An Camer.hort. *Hyacinthus Botryoides minor inodorus flore albo.* Tabern: icon. & hist. *Hyacinthus Botryoides albus lacteus.* weißtrauben hyacinth. Casp.Bauh. Phyt. *Hyacinthus 26. siue racemosus albus tertius*, vel *lacteus* vel *minus dilutißima purpura perfusa*, vel *ex cæruleo virescens.* Gerard. hist. *Hyacinthus botryoides lacteus* white Grape flower. Figuram habet Tabern.ac prætcrea alium hábet Hyacinthum, de quo sub maximo botryoide.

Habeo in horto Il. E. C. missum Stutgardia per Clarissimum virum Dominum Schwartz horti medici præfectum.

HYACINTVS AVTVMNALIS
minimus, & maior.

Descriptio

FOlia vix pollices quinque excedant, tenuissima, tria quatuorue, ex albicante bulbo exorta, *caulis* palmo breuior, tenuis, *flores* à medio ad summum parui, cærulei, quos excipiunt conceptacula, parua, talis est Monspeliensis, quem cum maiore fusius describit *Clusius* Hisp. & post. histor. his verbis: Hyacinthum Autūnalem appellabamus, quia nō nisi Autumno florebat. Quidā Bulbinem Plinii esse existimabant: sed Bulbines apud ipsum lib. 20. Nat. histor. c. 9. descriptio planè refragatur, cui porracea folia & rubicundum bulbū tribuit. Alii Theophr. [illegible] esse æstimant, quod lib. 7. c. 12. inter eas quæ ante foliorum, & caulis exortum florere incipiunt, reponit. Verùm quidem est hanc plantam, florere incipere antequam folia emergant: sed alio loco Tiphyi inter æstiuos flores meminit: quæ nota huic non conuenit.

Dodon. de flor. *Hyacinthus quintus, qui serotinus est. Hyacinthus autumnalis.* In fol. p. 219. *Hyacinthus Autumnalis minor*, & p. 218. *Hyacinthus autumnalis maior.* Gesner. horti ex sententia Coldembergii. *Hyacinthus Autumnalis.* Lobel. & Penæ Adu. & Ic. pl. p. 102. *Hyacinthus autumnalis minimus sed pulchellus.* Et C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus. 6. siue autumnalis maior Clusii.* Item *Hyacinthus 7. siue autumnalis minor.* Gerard. Angl. *Hyacinthus autumnalis* winter hyacinth. Item *Hyacinthus autumnalis maior*, Great winter hyacinth.

Primum in hortulo duntaxat aluit Clusius, spontè natū non vidit maturiùs minore florentē, interdum uel sub Iulii finem, vel Augusti initio. Alterum ante 40. annos in vicinis Monspelio colliculis florentem sub initium Septembris eruebat; deinde Madritanâ Parisiorum siluâ eâ parte quâ ad Bononiense cœnobium uergit, arenoso solo & salebroso: postremò Salmanticæ proximis colliculis ad flumen Thormim sitis, lapidoso admodum solo. E Verouensi Agro missus fuit Lobelio: plurimus postea etiam Lutetiæ Parisiorum, Narbonæ ad Aquas Marianas, & ad Cellam nouam Monspelii visus nobis glareosis, asperis, Autumno ineunte, non Vere. Maior in pensilibus Belgii hortis alitur. Florentem circa Autumnum vidimus in sylua propè Monspelium. Tiphyum Theophrasti Dalech. nobis visum Stutgardiæ. Tip

HYACINTHVS MAXIMVS
Botryoides, comâ cærulea.

D

EX cepaceo bulbo *folia* aliquot interdum scapo lōgiora, & plusquam semunciā lata, cæsia, per terrā sparguntur: inter quæ surgit *caulis* singularis, duas spithamas longus, nondum exiccatis floribus in pyramidalem thyrsum desinens, qui vbi expansi fuerint, longiùs inuicem abiunguntur, colore obsoleto, concaui, ab angustiore basi quà pedicello semunciali appendūtur, sensim dilatati, vix tantillùm hiantes oris in sex obscurè partitis, vt difficulter conspici possint latentes apiculi cinerei: fastigium autem thyrsi in comosam iubam cæruleo purpuream, longis pediculis concoloribus explicatur: odore nullo excellente, plerumque flores abundant puluere fuliginoso. Amara est hæc planta.

De hoc Hyacintho scribit Clusius. Hyacinthi primi Matthioli, siue comosi maioris à quibusdam cognominati, qui in multis Orbis Christiani prouinciis spontè nascitur, duo in Pannoniis genera obseruabam. *Alterum* præcox latiore folio, crassiore comâ, ineleganti tamen, maioreque bulbo. *Alterum* magis serotinum angustiore folio, tenuiore comà, laxiore verò & elegantiore: huius flores comæ proximi, ex cæruleo purpurascunt, eiusdemque cum coma sunt coloris, quæ nota in priore desideratur: bulbus etiam minor. Præcox Maio, hoc Iunio, floret. Semine autem ex Hispaniis anno 1575. Hyacinthi Orientalis Hispanici nomine misso [cuius tamen duo esse genera statim deprehendi, nam magnitudo dispar erat] Viennæ Austriæ bulbaceæ plantæ mihi natæ sunt, quæ tandem duo Hyacinthi comosi maioris genera pepererunt, à vulgaribus nec florum coma, nec foliis differentia, nisi quod alterius folia latiora & Muscari foliis proxima ineunte Vere duntaxat emergere solebant, alterius angustiora longioraque, etiam antè hiemem: minutius semen Hyacinthi comosi maioris æmulum erat, alterum crassius

Mus-

Muſcari ſemini perquàm ſimile, quæ adeò cauſa fuit, vt ſeparatim fererem. Illud autem peculiare in nonnullis, vt præmaturi flores excuſſi, nigrum ſiue fuliginoſum pollinem ſpargant vſtilagini ferè ſimilem.

Hyacintho ſylueſtri Cordi addita eſt figura Tragi, cum his verbis Geſneri: idem eſt ni fallor aut planè cognatus Hyacinthus maior Tragi & Fuchſii, cuius iconem addimus quanquam cœruleis floribus, cùm Cordus ſuos purpureos tribuat. In alia annotatione eſt ſcriptum verus eſt Hyacinthus Medicorum. Naſcitur Schenberge bey hersteth: vbi Braumlinck appellant. A Cordo in Dioſcor. Hyacinthus, quem medici intelligunt. German. Breüling vocatur. Ibidem quidem annotauit Heluetiis vt quidem aiunt, neſcio quibus Colroſe.

Tragus Germ. lib.7. cap.70. Groß hyacinth. Et cap.79. die vierdten / Bauaris Sew zwibelin: Idē in hiſt. lat. Hyacinthus maior Bauaris Sewzwibel, hoc eſt, *Cepa ſuilla*.

Fuchſ. *Hyacinthus cæruleus maximus*. Et icon. *Hyacinthus cæruleus mas maior* Großblauw Mertzenblumen mennle. Denegato vadimonio præceptorem noſtrum vltrò dimittimus, vt qui indiſtinctè de Hyacinthis ſcripſerit, nec certè demonſtrarit, quis verus ſit Antiquorum Hyacinthus, hícne, vel ſtellatus maximus Matthiol. paſſim, Hyacinthus Hetruſcis Cipollæ Caninæ.

Dodon. Pancratium interpretatur herbam quam Fuchſius exhibuit pro Hyacinthi genere, quod Geſn. audit Monſpeſſuli Ophioſcorodon exiſtimari à doctis, & vulgò Allium Caninum nominari. Lacun. *Pancratium & Scilla minor*. Dodon. Gall. βολβὸς ἐδώδιμος, *Bulbus eſculentus*, Germ. hunds knoblauch. Belg. hunds loock. Gall. Hyacinthus comoſus ſpurius, ſiue tertius Neotoricorum. Anguill. vt exiſtimat Bulbi eſculēti ſunt hodiè picti, pro Hyacintho. Cluſ. hiſt. poſt. vulgarem vtrumque (Hyacinthum comoſum maiorem) Vngari appellant Kygio hágyma, *ſerpentu Cepam*. Belgæ Brabanti, Quiſpel, hoc eſt, *Aſpergillum*, propter comam aſpergilli inſtar expanſam, Hiſpani *Aio de ciguennas*, hoc eſt, Alliū Ciconiarum. Non deſunt qui Pericarpum bulbū Plinii eſſe cenſent, cuius duas ſpecies eſſe dicit lib. Nat. Hiſt. 25. cap.10. cortice rubro alteram, nigro papaueri ſimilem: ſed ex tam mutila deſcriptione, quis ſententiam cōmodè ferre queat? Illud autem verè dicere poteſt Cluſius, nullum vnquam bulbum ſe guſtaſſe, qui maiorem ad vomendum vim ipſi fecerit hoc Hyatintho maiore qui in eſculentorum bulborum claſſem ponitur. Lobel. & Pena Adu. *Hyacinthus comoſus Dioſcor.*

Tabern. icon. & hiſt. *Hyacinthus maior*, Groſſer hyacinth/oder mertzen blumen. *Hyacinthus purpureus magnus peregrinus*, Groſſer purpurbrauw frembt hyacinth. Compilator uarietate rerum obrutus nudam proponit figuram cuius Hyacinthi neſcio pro peregrino.

I. *Gerard. Hyacinthus comoſus*, Faire haire Jacint. *Hyacinthus comoſus albus*, Wite haried Jacint. Gerardus quoque more ſuo quæcunque mutans binas figuras Tabern. habet: ſed colorem alium tribuit: ac præterea ponit ex eodem Taber. aliam figuram pro Hyacintho albo de quo pòſt, lector iſta diligentiùs ſcrutetur & lucem adferat.

Camer. horti. *Hyacinthus comoſus maior* ſiue ſerotinus, & *minor* ſiue præcox. Creſcit in aruis paſſim in Italia. Anguill. Bulbū propriè eſſe dictum volebat, & in Græcia adhuc vocari βόλβον. Ital: *Cepam Bouinam*.

C. Bauh. *Hyacinthus racemoſus maior*. An Bulbine Plinii lib.20. cap.9. & lib.19. cap.5. Huius, inquit, genera duo. primum procerius latiore folio, craſsâ comâ, maiore bulbo pingit Lob. Obſ. p.55. alterum anguſtiore folio, comâ tenuiore, minore bulbo pingit idem Lob. icon. p.106. C. Bauh. vt patet Hyacynthos duos racemoſos tradit ex Lobel. cui tamen prior figura in Obſ. nō placuit, quia in illa non nutabat coma, ideoque aliam curauit parandam & in iconibus priorem omiſit, reſeruatâ poſtremâ, ſi duo exiſtimaſſet genera vtramque vt exiſtimo retinuiſſet. C. Bauh. Apud Matth. Hyacinthus. Hyacin. ſylu. Cordo. C. B. not.

Lobel. Italiæ, Narbonæ, reliquæ etiam Galliæ tepidiori abundè in ſatis & viarum marginibus prouenit. In agris Monſpelii & Geneuæ in ſegetibus & pratis, ac inter Ferrariam & Bononiam. Bononiæ in horto Nobilis *di Gonzadinis in ſtra maior* florens Aprili. Item ſponte in montibus Apenninis ſiue Bononienſibus è regione portæ S. Mamma. In cacumine montis Vendæ propè Balneum Aponenſe inueni in fine Februarii: vidi etiam Patauii in horto Nobilis à Paſqualigo. Baſileæ in horto D. Doctoris Fœlicis Plateri. Repertum cum flore menſe Iunio inter Chemilli & Veſutium in Burgundia, euulſi & plantaui Montbelgardi in horto Ill. E. C. Locus & Tempus.

HYACINTHVS ORIENTALIS QVIBVSdam conſtantinopolitanus.

Hyacinthus quem Orientalem, nonnulli Conſtantinopolitanum, appellant, *radice* eſt bulboſa magna, guſtu viſcido dulci, cui ſubſunt fibræ longæ, teretes, mediocriter craſſæ: A qua exſurgit *caulis* ſingularis, dodrantalis, læuis, teres, *foliis* nudus, ad imum diluto virore palleſcēs, supernè fuſcus, micans: à cuius medio ferè ad ſummum ſcapum prodeunt ſemuncialibus pediculis ex viridi ſubnigris, deorſum nutantibus appenſi *flores* tres, 4. & 5. ad vndecim aut duodecim & plures, odore ſuaui, hilari, cæruleo, aut mixto, aut rariùs albo, omninò ſpectando colore, vnciales, teretes, concaui, campanularū quodammodò æmuli, in ſex lacinias profundiuſculas diuiſi, *ſtaminula* luteo puluere conſperſa, breuia, penitus recondita cōtinentes: *folia* tria, quinque, ſex à bulbo ſtatim exorta, coliculum ad ſummum vſ- Deſcriptio.

Hyacinthus Orientalis flore maiore.

Hyacinth. minor Polyanthes.

Hyacinth. Orientalis Polyanthes foliis.

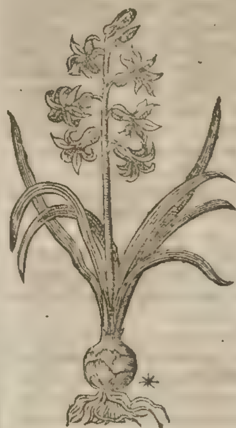
Hyacinth. Orientalis albus.

que fastigium nonnunquam comitantur, aliàs citrà desinunt, latiuscula, carinata, infernè herbaceo colore, propiùs cacumen saturatiùs virentia. Succedit *capitulum* tricoccon ceu Lathyridis siue Cataputiæ maioris. Vnum genus fert flores maiores, colore etiam à minore variante, purpureo quidem: aliud minores, vtrumq; modò plures modò pauciores: quod minores, idipsum quoque plures ferè fert, licèt etiã interdum duos aut tres.

Quandoquidem autẽ *Clusius* horũ Hyacinthorum discrimina diligenter obseruauit, lubet totam historiam ex eo ponere. Præter Hyacinthum Oriẽtalem inquit, qui omnibus satis notus est, cuiusque florem coloris intensione vel remissione admodum variare deprehendi, (nã totus quasi cæruleus; vel subcineraceus, vel dilutiùs purpurascens & hilaris, aut saturatè purpureus & ad violæ nigræ ferè colorem accedẽs inuenitur) in meo hortulo alebam, cuius bulbus reliquorum magnitudinem non admodum superabat, sed folia firmiora erant, caulis etiam inter illa prodiens maior, crassior vicenos aut plures flores proferens, aliis quidem similes: sed ex cineraceo quodammodò purpurascentes, omnesque in vnũ latus propendentes, reliquis non minùs odoratos: semen in triangulis capitibus minus altero. Huius semine nata mihi est planta πολύκλωνος, cuius caulis cubitalis, crassus, firmus, annno 1585. decem & septem flores habuit, non eiusdem cum matre coloris, sed purpureos floridiores, & sub lis binos ramulos, quorũ singuli quinis floribus erant onusti: sequente tamen anno nudum tulit caulem paucioresque flores, cùm longè plures expectassem, quandoquidem primo fœtu tam fuisset fertilis. Verùm diligentissimus & eruditionis non contemnendæ Iacobus Plateau mihi scripsit, Hyacinthum alere se valdè amplis foliis, magno, crasso, firmoque caule, multis floribus prædito, colorem non addidit, sed iconem misit Hyacinthi polyanthi maioris nomine insignitã: qualem hic exprimi curauimus. Habeo quidem vnam stirpem valdè lato folio & saturatiùs virescente præditam, cuius caulis etiam crassus, firmusque, sed in ferendis floribus parcior, vt pote qui plures denis non det, eosque non ad latus vnum spectantes & conuersos, sed omni latere æqualiter quasi sparsos, saturatiùs purpurascentes, capita enim saturatiùs virentia, quasi purpuræ insperso colore. Cæterùm, quod silentio minimè premendum duxi, Generoso Wolfgango Christophoro ab Entzestorf, semine à me communicato natus est Hyacinthi bulbus, qui Aprili mense anni 1582. florere cœpit, & sequentibus annis similes primis flores proferre non desiit. Eius folia aliis similia sunt, paulò tamen dilutiùs virentia, inter quæ caulis emergit satis firmus, senos, septenos aut plures (habui enim duodenos & quatuordecim) interdum flores proferens crassiusculos, interiore parte omninò niueos, foris etiam albos, sed quorum externa tria folia ad ὠχρόλευκον colorem quodammodo accedunt, non minùs tamen odoratos quàm superiores Hyacinthos: iis succedunt trigona capita dilutiùs virentia, semen etiam nigrum continentia: radix satis crassa, candicans, multis fibris donata. Anno porrò 1587. Bizantio accepit Generosa D. Vngnadin magni muneris loco, & pro Hyacinthis niueo flore, quatuor exiguos bulbos à reliquis discretos, quorum duo candicantes erant, alii dilutè purpurei & coloris admodum floridi: vtriusque generis vnum mihi dedit: purpureum vtrique subsequens hiems corrupit, tametsi mei magnam curam habuerim, alter paucos dedit flores eosque omninò niueos, altero minores, vt etiam tota planta multò tenerior & infirmior est. Diuersus autem ab vtroque qui pro albo

Hyacinth. Orient. purpurâ rubens.

Hya-

Hyacintho hactenus est habitus, cuiúsque vnicã stirpem à C.V. Alphonso Pantio missam alebat in pensilibus hortis Il.Io.de Brancion, cùm Viẽnã euocatus sum ex Belgica: cuius postea plures bulbos Viennã illi missi, nam istic satis frequens erat, cùm valdè sit liberalis in sobole generanda. Sunt verò illius flores antequam explicentur, albi, sed aperti oras tantùm albas habent, reliquâ parte quasi carnei coloris, cùm tamen senescere incipiunt, ferè toti niuei fiunt. Turcæ omnes Hyacinthos hactenus acceptos *Zambul* appellatione miserunt, additâ voce Indi, cùm Indicum, vel alia quapiam, cùm locum vnde acceperint, indicare volunt. Florent omnes Aprili.

Huius itaque Hyacinthi variæ sunt species, quarum *vnam* Hyacinthum Orientalem flore maiore vocare solemus, quæ modò plures, modò pauciores habet flores purpureos, cæruléosue. Huius iconem desumpsimus ex Camer.Epit. *Alterius* autem siue Hyacinthi minoris Polyãthes ex Pl.icon.pag.105. *Tertii*, id est, Hyacinthi Orientalis Polyanthes foliis, Figura est ex Clus. hist.post.pag.175. *Quarta icon* est Hyacinthi Orient.albi, quæ exstat in Icon.Pl.pag. 05. *Quinta* denique est Hyacinthi Orientalis purpureo rubei, quem depinxerunt Ic. pl.pag. 104. Anguill. Hyacinthus Theophrasti & Dioscoridis, Turcis *Zemblecuder*. *Aliud* Hyacinthi genus quod Orientale appellare placuit misit [Matth. in Dioscor.cum magn.figuris] Cortusus, quod sibi missum ex Orientalibus regionibus fatebatur, quod Hyacinthus Orientalis frembder hyacinth cognominatur. In Epit.cum Camer. Icon. Figuræ sanè quæ ponuntur à Camer demonstrant Hyacinthum maiore & minore flore: sed secunda non respondet figuræ Matthioli, quæ nihil aliud meo iudicio quàm Ornithogalum maius album, vt suo dicetur loco, exprimit.

Dodon. de fl. Hyacinthus quem Italia & Belgium Orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores potentiores maioréfque, ac citiùs prodeuntes. Item in fol. Horum vnus maior, plures profert flores: alter minor pauciores. Figuræ, quas proponit Dodon. non displicent quamuis minùs exactè distinguat plantas.

Lob.& Penæ Adu. Hyacinthi Orientalis Greci varietas quam Indi *Zumbel* vocant, caulem habet Serpentariæ modo maculosum, & tortilia folia.

Tabern. ic.& h. *Hyacinthus Orientalis caeruleus*, blawer frömbd hyacinth. Item: *Hyacinthus Orientalis maior Polyanthos*: Gefulter frembd hyacinth.

Halepi cùm esset Rauvvolf. obseruauit principio Februarii aliquot Hyacinthi species, potissimùm Orientalis quem vocant *Zumbel*.

Camer. hort. *Hyacinthus Constantinopolitanus Diosc. Hyacinthus Orientalis*, albo cæruleo flore, itémque purpureo. Turci vocant *Zembul*. Item *Hyacinthus Arabicus* à D. Aicholsio communicatus. *Zumbal* Arabibus. Nos Arabicum quoque hoc capite ponimus, quia nondum nobis constat quantùm differat à cæteris, & quia teste Rauvvolfio cæteri Hyacinthi Orientales ita dicuntur. Lob. etiam vt antè demonstratum vt meminit etiam *Zambel*, an idem cum hoc nescimus.

I. Gerard. *Hyacinthus Orientalis caeruleus* the blew Oriental Jacint. Item *Hyacinthus Orient. Polyanthos* Double Orientalle Jacint.

C.Bauhin.Phyt. *Hyacinthus* 11. siue Caule serpentariæ instar maculoso. Matthiolo *Orientalis alter*, Lobel. *Orientalis Graecus*. Et Hyac. 12. siue Orientalis purpureus Lobel. purpuræ rubens. *Hyacinthus* 13. siue Orientalis albus 1. Orientalis albus. Et *Hyacinthus* 15. siue Orientalis maximus. Matth. *Hyacinthus Orientalis* Lob. *Orient. maior Polyanthos*. Tandem *Hyacinthus* 17. siue *Hyacinthus Arabicus* Cam. Nostro iudicio si quid suspicandum ex nuda Matthioli figura, suspicor Matthiolo Hyacinthum Orient. alterum potiùs cum maiore Lobelii conuenire quàm primum, & primum Matthioli potiùs quadrare cum Lobelii Orientali Græciæ.

Idem C.Bauhin. apud Matth. *Hyacinthus Orientalis*, *Hyacinthus* caule Serpentariæ. *Hyacinthus Orientalis* alter Matth. siue maximus [sed figuræ transpositæ erant, figuráque mutila. Matthioli figura Hyacinthi Orientalis non demonstrat plãtam, cuius figuram ex Tabern. ponit: mihi Matthioli Hyacinthus ille est Ornithogalum maius album, vt iam dictum, foliola quæ appingit ad singulos pediculos longiusculos, & aliam differentiam manifestam demonstrant ab Hyacintho Orientali maximo, nec figura Matthioli inutilis est, vt quis existimet, si sumatur pro Ornithogalo dicto.

Orientalem siue Constantinopolitanum Hyacinthum cùm essemus in Italia vocabant *Zemblecuder*, vidimus Veronæ in horto Nobilis di Muscardo. Ferrariæ in horto Principis mense Maio nobis ostendit ipse Anguillara iam deflorescentem, & in quo capitula incipiebant prodire. Bononiæ in horto Nob. Alpassel. Parmæ in horto Nob. Antonii Lalatæ, mense Aprili defloruerat. Hunc etiam vidimus in horto Priuli & Pasqualigo Patauii. Geneuæ in aliquot hortis vt in nostro etiam mense Februario flores incipiebat protrudere & folia. Montbelgardi Geneuâ allatum prorupit Ianuario in horto nostro: trãstulimus in hortum Il.E.C. Wirtemb. accepimus etiam à D. Landgrauio flore albo. Basileæ apud Doctorem Fœlicem: Nunc in horto Ill.E. C. aliquot species habeo maiorem purpureum cœruleum & album. Locus & tempus

HYACINTHVS BRVMALIS ALBVS.

Louanio ad nos (inquit Lob.) primùm missum hoc Hyacinthi Orientalis venustissimum & rarum genus à D.prof. Regio D. Cornelio Gemma, icone & oratione scitè expressum & descriptum. Eius bulbos Insulis ad me postea misit amicus singularis Ioannes Baillet, Mercator Insulanus, C.Gemmæ rarum hoc prorsus videtur atque exoticon Hyacinthi genus: nam etsi folio- Descriptio

tum formâ & florum cum aliis plæriſque conueniat,id tamen ſibi vendicat ſingulare,quod ſtatim ſub Solis hibernum tropon ſub terris erumpat, caulem quoque protrudens interdum per medias niues. *Florem* venuſtiſſimum laxat circa principia Ianuarii,vt apud me iam ter quatérue floruerit à fine Decembris vſque ad medium ferè Menſis Martii,non ſine maxima pariter admiratione & aſpectantium voluptate.Non gaudet humidis locis, ſed ab humore priùs quàm frigiditate corrumpitur : ideoque & in teſta fideliùs aſſeruatur: ſemen tamen aut bulbi germen hactenus ab eadem planta impetrare non potui,quod florum illa nimis præcipitata protruſio facit. Sunt illi *folia* non vt cæteris laxa & mollia,ſed ſucculenta, ſpiſſa,ac ferè ſemper erecta, vt in generibus Aizoi. Nerui in his nulli conſpicui : ſed ſtriæ ſolummodò rectæ ac veluti tenues fibræ.Durant autem virore conſtante vſque ad finem Iulii mẽſis, ac multò diutiùs quàm cæteris vſu uenit. *Flos* læui caule, nonnihil circa faſtigia ad pediculos ſingulos excauata, propendet candidus, nonnihil tamen ſub initia, & circa ſupremas oras quiddam ſubcæruleum præſeferens, quo quidem euaneſcente ſenſim Februario menſe totus fit lacteus, odore fragrantiſſimus, in ea ſpecie deinceps menſe plus integro perſeuerans. *Radix* bulboſa,intus candida, foris ruffa,circa foliorum exortus maculas quaſdam, quales in Serpentariæ maioris caule ſpectantur,effundit,interfuſa purpura nigra. Verùm id maximè ſub Veris auſpicia, & cùm terræ rurſus mandatâ caulem emeritum gerit.

Lobel.append.& Icon.Pl.*Hyacinthus brumalis, Orientalis albus.* C.Bauh.Phyt. *Hyacinthus* 14. ſiue *Orientalis albus alter.*

HYACINTHVS MINIMVS ſerotinus floſculis Hyacinthi Orientalis.

Deſcriptio — HYacinthus Lobel. Adu. par. 2. minimus ſerotinus elegans,facie Orientalis Hyacinthi, ſeſquipalmares & ſpithamæos tenuiſſimos *cauliculos* edit,tribus floſculis è gracilibus petiolis,ex cæruleo dilutis, ſenis cæruleis venis ſtriatis, Hyacinthi Orientalis ſimilibus, ſed longè gracilioribus, minoribuſque , ſex partitis oris ſub finem Maij præditos. *Foliola* anguſta, ſparſa,ſpithamum longa, Hyacinthi Autumnalis maioris quadantenus. Paruulus item *bulbus*,albidus. Alitur in fictilibus à D.de Franqueuille ex Gallia delatus,& acceptus ab honeſtiſſima matrona vxore D.D.L'Aouſt,tanto florum amore capta, vt ſibi meritò Floræ nomen vendicarit.

HYACINTHVS ODORATISSIMVS dictus Tibcadi & Muſcari.

Deſcriptio — HYacinthus Tibcadi dictus bulbo admodum magno , albicante,multis tunicis pertexto nititur,guſtu amaro , cui appoſitæ fibræ paucæ quidẽ, ſed craſſæ & longæ ,quæ Cluſio perennes, nec ſingulis annis marceſcunt & pereunt,vt Hyacinthorum, Narciſſorum, Tuliparum, Liliorum, & multarum aliarum bulbacearum ſtirpium fibræ : *folia* quinque aut ſex dodrantalia & longiora,latitudine ferè vnciali , ſex ſtriis per longum diſcurrentibus,craſſiuſculis, carinata, ſatis craſſa & ſucculenta : *caulis* ſingularis, teres , ſatis craſſus , nudus , admodum infirmus pro ſua craſſitudine:

hunc à medio ferè ad ſummũ racematim cohærentes ambiunt *flores* botryoides, quorum colores ſic tradit Cluſius: Initiò interdu purpuraſcentes aut virides , deinde ex purpura virentes , aut ex viriditate albicãtes,nonnunquam ſubcærulei , aliquando nigricantes initiò , ſiue ſaturatè purpuraſcentes , deinde pallidi vel flaueſcentes, vel ab initio pallidi, poſtea flaui,poſtremò vbi tabeſcere incipiunt nigricantes aut pulli, iique mucrone quàm in aliis craſſiore aut obtuſiore interdum,qui marceſcere incipientes,gratiſſimum moſchi ferè aut aromatum odorem referunt,licèt qui flauo colore eſt, grauius quidpiam & Narciſſinum quodammodò ſpiret : intelligo & niueo flore,atque etiam egregiè rubente inueniri. Flores ſequuntur capitula prægrandia triquetra,& veluti pinnata,in quibus ſemen nigrum rotundum.Cluſius ait ſe obſeruaſſe interdum hanc ſtirpem caulem in binos ramos diuidere, quorum ſinguli multis floribus onuſti fuerint.

Matth.in Comment. Ital. & Lat. cum magnis fig. *Bulbus vomitorius.*

Dodon. de floribus, *Hyacinthus alter quidam ſpurius,* Matthiolus pro Bulbo vomitorio depingere videtur , nullis interim notis eum deſcribens, nullis teſtimoniis aut rationibus ſententiam ſuam aſtruens. In fol. *Hyacinthus ſpurius Recentiorum alter.* Dodonæo penè euenit quod reprehendit in Matthiolo, deſcriptio ita ieiuna, vt difficilè ſit agnoſcere de quo Hyacintho tradat niſi in poſt.hiſtor.lat.fig.appoſuiſſet.

Lob. obſ. *Dipcadi Chalcedonicum & Italorum. Bulbus vomitorius Matthioli.* Item Icon.pl.109. *Dipcadi Chalcedonicum & Muſcari Cluſii.* Tabern. icon.& hiſtor. *Hyacinthus botryoides Chalcedonicus muſchatus*, frembden tauben hyacinth. Gerard. *Muſcari Cluſii*, Ein Colored grapflower. C.Bauh. phyt. *Hyacinthus* 27. ſiue *racemoſus Moſchatus, Bulbus vomitorius* Matth.

Cluſius : E vicinis Conſtantinopoli hortis vltra Boſphorum in Aſia ſitis primùm noſtræ Europæ communicata eſt hæc planta. Hyacinthi ſpecies odoratiſſima Nobili viro D. Antonio Cortuſio Tibcadi Arabibus dicta.In principio Martii florebat Patauii in horto prædicti.Montbelgardi in horto E. C. per Fratrem C. Bauh.miſſum ex Italia, & per Landgrauium habuimus copioſum.

HYA-

HYACINTHVS ODORATISS. TIBCADI luteus.

Clusius nullam particularem ponit Muscari flauo flore descriptionem, licet iconem habeat.

In Exot. part.2. Append.2.annotat quæ sequuntur: In illis plantis Muscari quæ flauum proferunt florem, discrimen quoddam obseruabam. Nam eæ quæ pallidas ab initio proferũt florum gemmas ante hyemem plerumque germinare solent, & præcociores producunt flores, quàm illæ, quarum gemmæ ab initio nigricãt, aut saturiùs purpurascunt. Ex illis autem semine natas mihi esse plantas memini, quarum flores colore non referebant matris flores, sed alium quendam peculiarem nanciscebantur, ex viridi scilicet flauescentem: matris tamen florum odorem retinebant.

Tabern.Icon.& hist. *Hyacinthus botryoides Chalcedonicus luteus*, frembder gel trauben hyacinth. C.Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 28. siue *racemosus moschatus luteus*. I.Gerard. *Muscari flauum* Yellow muscꝛ grape flower/ Lobel. ic. Pl.pag. 109. *Dipcadi flauum* siue *Muscari Constantinopolitanum* siue *Chalcedonicum* Teut.145.

Vidi Studgardiæ in horto Ill.C.Wirtemb.

HYACINTHI TIBCADI LVTEI VARIETAS siue Muscari lutei præcox.

Mediocastri Mattiacorum (inquit Lob.Adu. part.2.) in stirpium exoticarum ditissimo viridario D. *Cornelius Corne* alebat, Martio flores laxans, initiò subcæruleos: Aprili verò aureos. Folia minimè sparsa aut procumbentia, vti alterius flaui Muscari sed Tipcadi floris cærulei modo erecta. Cætera eadem.

HYACINTHVS STELLATVS BIFOLIVS ET trifolius vernus dumetorum, flore cæruleo & albo.

Ex *radice* bulbosa, oblonga, fibrosa, alba, gustanti viscida & subdulci, exit *coliculus* iunceus, fragilis, palmaris & pedalis, fuscus, radicem versus exalbidus, duobus *foliis*, interdum tribus, longiusculis, carinatis, à bulbo statim exortis, stipatus, qui in *pediculos* pro florum numero plures paucioresue ad duodecim nonnunquam, nunc breuiores, nunc longiores, teretes diuaricatur, licet aliquando ipse coliculi scapus flosculum singularem gerere reperiatur: *flores* pulchri, cærulei, rariùs albi, *stellati*, sex foliolis distinctis, angustis, mucronatis, constantes, in quorum medio *staminula* sex diluto cæruleo sustinent capitella saturatiùs tincta, pistillum turgidulum mucronatum concolorem circumstãtia: at si flos albus, tum staminula quoque alba apicibus luteis prædita pistillum albũ ambiunt: succedit capitulũ, in quo *semen* Trago autore fuluum, Milio simile. Clusio in triangulis vasculis non atrum, vt cætera Hyacinthorum genera, sed fuscum duntaxat & ueluti fuligine infectum. Icones quas proponimus sunt ex Fuchsianis quas emimus, flores in iis non benè picti.

Hyacinthus vulgaris Clusii, qui à floribus radiatim expansis, & in stellæ formam decussatis, stellati cognomẽ apud rei herbariæ studiosos inuenit, is videlicet qui cæruleo est flore in quo varietatem etiam obseruabat aliis floribus magis saturis & ad violaceum quasi tendentibus, aliis ad carneum colorem proximè accedentibus. Habet autem ipsa planta vel terna folia, vel plurimùm bina, ut etiam illi bulbi quos Neapoli Francofurtum ad Clusium mittebat Ferdinand. Imper. Qui albo est flore, sponte nascentem nusquam videre ipsi contigit, sed binos aut ternos eius bulbos Francofurti accipiebat munere D. Philippi Stephani Sprengeri Pharm.Palatinalis Heidelbergæ: aliũ deinde exalbido & veluti cineraceo subcæruleóue flore præditum, Lugduno Batauorum missum à N.V.Ioanne ab Hogelande. Superioribus autem generibus maturiùs floret, & in triangulis vasculis semen fert, non atrum, vt cætera genera, sed fuscum & tanquam fuligine infectum cui non valdè dissimile etiam est illius semen, qui albos profert flores. Viennenses porrò Matronæ eum qui cæruleum habet florem, Blaw baldrian appellant, quasi cæruleum Lilium cõuallium: nam Oenanthen vulgò Lilium conuallium dictam, ipsæ baldrian nuncupant: Belgæ à

Tempus

Nomen

Oenanthe Lilium conuallium.

stellato flore Sterreken/vocant. Sed & Hyacinthum stellatum vulgari alioqui forma tandem reperiri audit, quorum alter flores proferat, suauiter rubentes & quasi carneos, alter, flauos: illos autem videre nondum ipsi contigit.

Hyacinth. stellatus suaue ru. & flauus.

Icon Clusiana sub titulo *Hyacinthi stellati* albo flore apud Lobel. obs. p. 53. Et icon. Plant. p. 99. est sub titulo *Hyacinthi Germ. Lili-flori* siue Floris Martii stellati, Narcissi cærulei Bockii: sanè placet icon pro cæruleo & albo, quia quod animaduertetimus non differunt nisi colore. Brūfel. T. 1. Rhaps 32. & 4. p. 150. *Narcissus Martius.*

An Cordo herba Narcissi; caule dodrantali, flore est in lateralibus pediculis cādido, stellato, aut cruciformi, odorato: radice bulbosa, Norimbergæ in horto Ollingeri.

Non vult litigare Tragus an hi bulbi, vel Narcissi cærulei & albi, blo hornung blumen/blo mertzen blumen/sint referendi ad Bulbos vomitorios aut Narcissos vel Hyacinthos. Figuram vnicam habet Tragus quæ minùs placet.

Fusch. hist. *Hyacinthus cæruleus minor. Hyacinthus albicans seu fœmina.* Item icon. Hyacinthus cæruleus minor mas, klein blaw mertzen blum mennele. Hyacinthus cœruleus minor fœmina, klein blaw Mertzen blum weible. Hyacinthus niueus weiß Mertzen blum.

Gesner. horti. *Bulbus quidam sylu.* Hyacinthi *species*, vt multi putant. In cat. plant. *Vaccinium*, *Hyacinthus*, [illegible], Blaw Mertzen blumen. Item *Hyacinthus*, Latinis (vt quidam volunt) Vaccinium, Blaw hornung blumen / Ein hyacinthen geschlecht.

Lobel. & Penæ Adu. *Hyacinthus Germ. Liliflorus*, Angl. Our ladies flour. Doctiss. quidam cum Fuschio Poëticum Hyacinthum diuinabant. Sed eius effigiatura congruentiùs multò Dioscoridis Hyacintho quàm Poëtico foret, flores cærulei purpurei. Item obs. *Hyacinthus Liliflorus stellaris, Flos martius stellatus Germ. Hyacinthus bifolius Theophrasti*, Belg. Sterrekens. Et Icon. Plant. p. 99. *Hyac. Germ. stellatus, Narcissus cæruleus Bockii.* Aduers. part. 2. *Hyacinthus Germanicus stellaris.*

Cam. horti. *Hyacinthus stellatus flore albo & purpureo.* 1. Gerard. *Hyacinthus stellatus Fuchs.* Starrie Jacinth. *Narcissus cæruleus Bockii.*

C. B. not.

C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus 1. cæruleus* siue *trifolius.* *Hyacinth. 2.* siue *primus albus Narcissus candidus* Trago. *Hyacinthus Germ. stellaris albicans serotinus Lobel.* Et *Hyacinthus* 3. siue *cæruleus alter bifolius Tab. icon.* minor: Dodon. Satyrium 2. Dubito an Tragi planta eadem sit cum Lobeliana, quia Tragi solet cum alio florere & flores habere albos, qui sex foliolis constant, Lobelij verò serotina flore albicante pingitur cum foliolis 5. tantùm. Nullam prætetea video occasionem separandi Satyrij secundi Dodon. ab Hyacintho stellato primo, ipsemet Dodon. in postremis non separat.

Locus. & tempus.

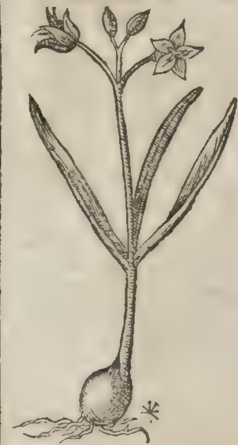
Norbonæ montosis arduis, Geneuæ aut Heluetiæ & Germaniæ in campestribus & iuxta sæpes, Lobelio, nascitur, flore cæruleo, purpureo. Hyacinthus Camer. stellatus flore albo & cæruleo, frequens in Duc. Vvirtemb. creber, vt Fuchsius quoque meminit & Cordus Tubingæ in siluulis inuenitur. Nascitur in nemoribus: atque hinc est quod Galli apud quos, Plinii testimonio, eximiè prouenit, vt Ruellius autor est, nemoralem & agrestem Cepàm nominent. Et eius certè magna est copia Verno tempore in nemoribus haud procul à vico Luschnaw iuxta Tubingam sito, vt vel etiam ex natali satis constet flores hos quos pictos exhibet Fuchsius esse genuinos Hyacinthos. Vere prouenit mensibus nimirum Februario & Martio Theoph. l. 6. hist. c. 6. hinc Martius flos dictus. cùm itaque tempus etiam conueniat nemo est qui deinceps veros esse Hyacinthos dubitare meritò possit.

E loco & tempore Fuch. asserit non dubitandum de suis pictis Hyacinthis, verùm non demonstrat, qui sint ex iis, qui in Ducatu Vvirtemb. vel in Gallia proueniant, hinc apparet firmitas argumenti.

Cronemb. Satyrium verum colligitur in tractibus sabulosis & arboribus consitis ex quibus nos olim frequenter eruimus, ac maximè circa Herlen eximium Holandiæ oppidum.

Hyacinthus stellatus vernus modò bifolius modò trifolius à me obseruatus inter Balneum Aponense & Arqua & in monte Venda, & Patauii in horto Nob. Pasqualigo florens in fine Februarii; Monspelii allatus ex montibus circa Gangem mense Aprili cum foliis latis, radice bulbosa, & floribus cæruleis multis ab inuicem diuaricatis cum pediculis satis longis: Geneuæ copiosè in colle circa Castellum *la Bastie* florens Martio mense, è regione *Champé* vltra fluuium *Arue* in syluosis locis mense Februario folia protrudens, & circa finem Februarii florere incipiens, ac ibidem non solùm colore cæruleo, sed etiam pulcherrimo niueo: nec video differentiam quàm coloris: inueni etiam Montbelgardi ac habeo plantatum in horto Il. E. C. qui passim prouenit, vt in colle eundo Vauiaucourt & in nemoribus versus Arbouans.

HYACINTHVS STELLARIS
Albicans Serotinus.

Scribit Lobel. in Append. Hyacinthus stellaris albicans serotinus. Seriùs floret & *folia* exiliora habet, *flos* aspectu iucundus albicat. In Belgium delatus è Biscayæ mōtibus, & munere missus à Mutone. Item Icon. Pl. p. 100. *Hyac. Germ. stellatus albicans*, Teut. 136. Item Aduers. part. 2. *Hyacintho Germ. stellaris congener Hyacinthus serotinus albicans è Cantabriæ montibus delatus*, cuius effigies Icon. p. 100. exprimitur. Septenis floribus & pluribus aspectu iucundissimis in hortis D. I. Someri & D. Iacobi Knibii: albis floribus variare memini & luxuriare cum Hyacintho Stellari Bizantino à Clusio descripto radice foris nigra, flore præcoci. Item *Hyacinthus stellaris albicans Botanicorum* effig. icon. p. 100. A stellæ instar radiatis floribus ab herbarum cultoribus sedulis vocatur *Stellaris* aut *Stellatus Hyacinthus*, floribus albis amœnissimis septenis & pluribus in horto

horto Someri variat. Lobel. videtur mihi obſcurus: Cur in poſtr. Animad. bis mentionem facit Hyacinthi ſtellaris, Hyacinthi albicantis: cur bis repetit deſcriptionem Hyacinthi ſtellæ cum albis floribus, ſuum albicantem pingit cum floribus quinque, vnus autem flos pingitur quinquefolius, an veraciter neſcimus, ſtellares dicti ſolent eſſe ſex foliis.

C.Bauh.Phyt. exiſtimauit eundem cum Tragi Narciſſo candido, quod nobis non videtur, non tamen negamus eum quem deſcribit in Adu. poſtremis floribus albis eundem eſſe cum Tragi Narciſſo vt antè dictum.

HYACINTHVS STELLARIS VERNVS paruulus, flore ex cæruleo cinereo.

PErſimilis autore Lob. Adu.part.2. paruulus Hyacinthus ſtellaris Vernus, etiámque ſtellatis Hyacinthis conger pumilio, nouus indictus Hyacinthus, Lódini hoc menſe Aprili 1605. in amœniſſimo & exoticarum ſtirpium ditiſſimo hort. C.V.D. Io. Coys, cuius ſæpe meminimus, *flores* laxauit ternos aut quaternos, ſtellatos, ex cæruleo cinereos, ſenis foliolis, totidémque ſtaminulis & apiculis cæruleis obſcuris conflatos: *piſtillo* in medio cum vmbone aut apice ex cinereo cæruleo. Vix palmaris plantula eſt, *foliis* anguſtis, vt cærulei amœni floris paruuli Hyacinthi Botryoidis ſurrectis, minoribus tamen gracilioribúſque, quaternis aut quinis, è quorum medio *cauliculus* prodit. *Radix* parua, alba, oblonga, parum fibrata, quâ vt & pleriſque aliis nouis Plantis ex Galliis delatis Georgius le Seigneur Britanniam ditauit.

HYACINTHVS STELLARIS MAIOR.

HYacinthus ſtellaris maior, authore Lobel. Adu.par.2. omni ſui parte duplò maior Hyacintho ſtellari Germanico. Mattiacis Mediobugenſibus botanicis Belgis innotuit opera D. I. Someri, quem in hort. Magni Ducis Hetruriæ nactus eſt. Flores intenſioris purpuræ: Radicis bulbus albet.

HYACINTHVS STELLATVS æſtiuus minor.

QVùm primùm è terra, inquit Cluſ. prodit hæc planta ſeptena aut octona à radice promit *folia* anguſta, plana, viridia, & quodammodò ſplendentia, circiter ſeptem vncias longa, quæ ſeſe humi diffundunt, & in orbem ſpargunt, atque veluti contorquent: inter quæ aſſurgit *cauliculus* teres, breuis, binarum vnciarum longitudinem non excedens, ſummo faſtigio ſenos aut ſeptenos *floſculos* alternatim ferens, veluti ſpicam congeſtos, iis formâ & colore pænè ſimiles, quos profert Hyacinthus ſtellatus æſtiuus, cuius paullò antè memini, ſed longè minores: his ſuccedebant triangula etiam *capitella* extremo mucronata, nigrum *ſemen* continentia: *radix* erat bulboſa, ferè orbicularis, craſſæ Auellanæ Hiſpanicæ magnitudinem æquans, candida ſed fuſcâ membrana tecta, è cuius infimâ ſede numeroſæ exiliebant fibræ, magnâ ex parte valdè tenues, iis tamen admixtæ ſeptenæ aut octauæ paullò craſſiores. Florebat Maio menſe cum maiore. Vnicam huius generis plantam, eámque ἀνώνυμον accipiebam anno Chriſti 1603. à Nicolao le Quilt ſiue Quelt Gallo rhizotomo cum bulbo vnifolio, & aliis quibuſdam à Luſitania, vt aſſerebat, petitis.

HYACINTHVS RARVS.

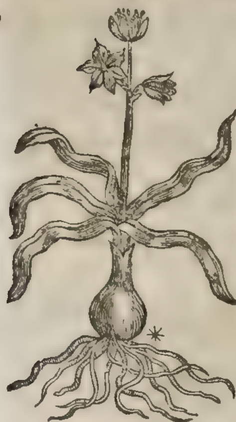

RAdice nititur Hyacinthus nobis rarus dictus, bulboſa, magna, fibris donata, alba, alicubi purpuraſcente, ſapore ſubdulci, viſcido, & nauſeoſo: *folia* à radice quina aut quaterna, per terram ſparſa, vnciam lata, Hyacin. ſtellati ſiue dumetorum latiora [à quo differt, licet affinis] ſunt longitudine cubitali, carinata, ſtriata & ſplendentia: *caulis* tenuis vnus vel duo, interdum quaterni, cubitum alti, alii palmum, ſeſquipalmum, & palmos duos lógi, purpurantes, nitentes, anguloſi, *flores* ſuſtinent in ſummo faſtigio, quaternos, quinos, ſenóſue, à lateribus ex foliis ſex compoſitos, ſublongis, acuminatis, cæruleis, vel potiùs violaceis, vngue albicante, decurrente per longitudinem linea ſaturariore viola tincta, ita à ſe inuicem ad pediculum vſque diſtantibus, vt radiatam ſtellam æmulentur: medium occupat *capitulum* rotundú canaliculatum, Piſi parui magnitudine, album, loculamenti *ſeminum* rudimentum, quod ordine circumſtant *ſtamina* rigidula, ſena, violacea, circa imum albicantia, è medio autem capitulo ſtilus violaceus emicat: pediculi, inferiorum quidem florum plùs quàm duas vncias longi, purpurantes, ſplendidi, ſurrecti, ſuperiorum verò vix culmum latum longi, mediorum medio modo ſe habent. Deſcriptio

Hoc Hyacinthi pulchrum genus attulit nobis Frater Caſp. Bauhinus ex Italia, collectum Patauii in horto Treuiſani: ex bulbis à nobis ſatis in horto Ill. noſtri Principis, flos emicuit Aprili menſe. Frater nobis retulit D. Cortuſum nominare Hyacinthum nondum deſcriptum cum Locus

hoc bulbo magnam affinitatem habere videtur Hyacinthus Stellatus Byzantinus Clusii: cui an vtriusque bulbosæ plantæ nota fuerit differentia statuito.

HYACINTHVS STELLATVS Byzantinus.

Descriptio

Hyacintho nostro raro, in multis correspódentē tradit Clusius Hist. post. nomine Hyacinthi stellati Byzantini; de quo ille ait, quaterna aut quina sunt *folia* humi fusa, longa, carinata, dilutè virentia, Hyacinthinis adeò similia, ut antè quàm florem conspicerem, Hyacinthū esse crederem: inter hæc emersit digitalis ferè longitudinis, gracilis, & infirmus *cauliculus*. priore anno ternos sustinens *flores*, altero quaternos aut quinos, sex foliis constantes, diluti cærulei coloris, inodoros, qui Solis radiis illustrati instar florum Hyacinthi stellati vulgaris sese explicarunt, & exalbida sex staminula ostenderunt, quorum apices purpurei, stilo in medio eorum assurgente: successerunt triangula *capitula*, qualia in vulgari, sed inania, vt *semen* obseruare nequiuerim: *radix* bulbosa est, non magna, nigro cortice tecta, & fibris subtus prædita. Hunc Bulbum Byzantio acceptum cum aliis stirpibus Francofurtum ad me mittebat anno 1590. Generos. Domina Vngnadin nomine adscripto *Susam guile*, quâ appellatione initiò Lilium Susianum insignitum, deinde, Iris illa bulbosa præcox, quam Matthiolus pro Hemodactylo Constantinopolitano exibuit, Dodonæus pro Iride tuberosa. Flores mihi protulit Aprili cum aliis Hyacinthis.

tempus.

Lobel. Adu. part. 2. p. 485. *Hyacinthus stellaris Byzantinus à Clusio descriptus*. Videtur idem p. 486. eundem tradere his verbis: Hyacinthus stellaris Byzantinus tenuifolius præcox: effig. rar. pl. p. 184. Affinis stellari Hyacintho Germanico, foliolis & effigie: sed minore vnciam longo, paruum digitum crasso bulbo: flores itidem stellatos, obsoletè cæruleos tenui superiore caule fusos, Martio & Aprili laxat in hortis cultioribus Botanicis. Dubium nobis est de quo Hyacintho stellari Byzantino scribat Lobelius: ille Hyacinthus stellaris Byzātinus cuius meminit Clusius in post. hist. p. 184. non est tenuifolius: nec Clus. ait ei tenui folia.

HYACINTHVS STELLATVS Bizantinus alter elegantiss. serotinus, bullatus.

Descriptio

Hic præcoci deflorescente Hyacintho stellato lógè elegantior, nitidis, stellatis, cæruleis, amœnis, secundum sesquipalmares, spithamæos, lucidos, planos, rubentes cauliculos, floribus prodit:

Stellati Germanici Hyacinthi latioribus foliis: semine in pericarpiis rotundo, albo, lucido, Synapi albi ferè. *Radix* Leucoio bulboso par, intus alba, foris rubens, quæ nucleis adnatis propagatur. Hic Constantinopoli delatus quinquennio floruit in Londinensi agro in horto exoticarum Stirpium ditissimo Nobiliss. Baronis D. Eduardi Zouche, Cambriæ magni Præsidis, vnde quidam alii postea habuerunt. Lob. Adu. part. 2.

HYACINTHVS STELLATVS multiflorus cineracei coloris.

Mittelburgi, inquit Clus. Hist. post. in Walachria Zelandiæ insula, alebat Wilhelmus Iasparduyn Pharm. Hiacinthum Stellatum subcineritium, cuius iconē mittebat Doct. vir Tobias Rœlsius illius vrbis Medicus. Is autem multa habet *folia* humi iacentia, instar foliorum Hyacinthi Anglici, vel Belgici ferè: inter quæ prodit *cauliculus* palmaris, vicenos, tricenos aut plures interdum *flores*, spicæ vel Vuæ instar, congestos ferens, seu foliolis constans, medium occupante vmbone siue capitello, ex sex *staminibus*, non secus ac in Hyacintho, qui stellati cognomen vulgò obtinuit, sed longè dilutioris, & veluti ex cæruleo cineracei: *floribus* succedunt capitula trigona *semen* continentia: *radix* bulbosa est, candida, instar radicis Hyacinthi Belgici. Floret cum vulgari, hoc est, sub extremum Martium, vel etiam Aprili: paullò tamen seciùs vulgari &c. in Exot.

Hyacinthus stellatus Bizantinus vel exoticus Someri [inquit Lob. Ad. par. 2.] lata depressa spicā fasti-

faſtigiatus, Hyac. ſtellatus Cineracei coloris apud Cluſium. Effig.Rario. Plant. pag. 184. Iam ſeptenis & pluribus annis elapſis altera Stellati Hyacinthi exotici noua ſpecies nobis Medioburgi innotuit operâ eiuſdem Domini de Somer, qui primus bulbum eius in Belgium attulit. Facie totâ, ſparſis foliis, & cauliculo Spithamæo quadantenus Hyacinthum Belgicum vel Britãnicum æmulatur: ſed vmbellæ inſtar initiò ſtipatim ſtellati ſubcærulei pallidi flores, Plantaginis roſeæ modo in latam expreſſam aut aliquantulùm depreſſam ſpicam, & tandem in longam faſtigiati. Apud Britannos hortenſis hodie, & bulbo propagatur operâ D. de Francque ville in horto Medico Nobiliſſ. Baronis Eduardi Zouch magni Præſidis Cambriæ ſiue Walliæ.

HYACINTHVS STELLATVS ÆSTIVVS.

Hoc Hyacinthi genus [ait Cluſ. Exot. part. 2. Append. 2.] ſuis floribus onuſtum, primùm Maio menſe anni à nato Chriſto 1606. conſpiciebam in culiſſ. horto perurbani & ornati Viri Lopez ciuis Leydani, quod è Luſitania allatum eſſe aſſerebat: deinde illo ipſo anno videbam etiam in hortis Ioannis ab Hogelande, & Chriſtiani Porreti. Quùm autem neque eius iconem, neque hiſtoriam quiſpiam hactenus (quod equidem ſciam) exhibuerit, operæ pretium me facturum arbitrabar, ſi in hoc appendice proponerem.

Erat autem hæc planta quaternis, ſenis aut pluribus *foliis* prædita, viridibus, carinatis, palmum longis, ſatis anguſtis, humíque quaſi in orbem ſtratis, alioqui ſatis firmis, inſtar foliorum Hyacinthi illius ſtellati qui cineraceos flores profert, ſuperiore capite deſcripti, inter-que aſſurgebat palmaris *cauliculus* ſatis firmus, ſuſtinens oblongis petiolis inter appendiculas purpuraſcentes prodeuntibus, denos aut duodenos *floſculos* ex cæruleo purpuraſcentes, nullius aut certè perexigui odoris, ſex foliis conſtantes, vmbilicum occupante vmbone, ſiue *capituli* rudimento mucronato, cincto ſex ſtaminulis ex albo purpuraſcentibus, quorum apices cærulei: fiebant tandem ea capitula triangula & mucronata, qualia ferè in Hyacintho Belgico ſiue Anglico: quæ maturitate dehiſcentia, *ſemen* continere deprehendebantur rotundum, nigrum, ſplẽdens, Hyacinthi Belgici ſiue Anglici ſemini prorſus ſimile: *radix* erat bulboſa, penè orbicularis & candicans, infimâ ſiue ſeſſili parte in ambitu frequentibus & tenuibus albis fibris in latera ſeſe ſpargentibus donata, & interdum vnâ etiam craſſiore digitum penè longâ; atque in profundum ſe mergente, vt aliquoties in aliis etiam Hyacinthorum generibus obſeruare memini.

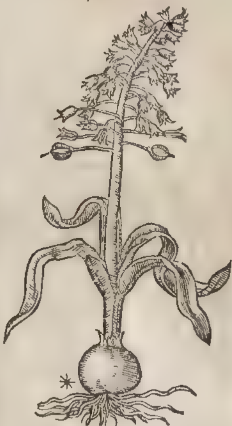
HYACINTHVS BIFOLIVS THEOphraſt. Lobel.

Deſcriptio

Lob. H. Belg. Blawer Meybloomſens. Et Icon. Pl. pag. 100. *Hyacinthus bifolius Theophr.* Teut. 137. C. B. Phyt. *Hyacinthus 4. ſiue bifolius Theophr. Lobel.*

HYACINTHVS COMOSVS BYZANTInus candicans cum ſtaminulis purpureis.

Deſcriptio

Quaterna, inquit Cluſius, quina aut ſena interdum habet *folia*, humi vt plurimùm fuſa & expanſa, nonnunquam procũbentia duntaxat, oblonga, Hyacinthi primi Matth. foliis valdè ſimilia, latiore tamen mucrone prædita, & in lateribus velúti tenui lanugine obſita, præſertim infimâ parte, circa eorum exortum, ingrati guſtus & nauſeam facilè excitaturi: ex horum medio pedalis, nonnunquam maior, naſcitur *caulis*, teres & rotundus, nudus, intus fungoſus, foris viridis læuíſque, quem à medio ad ſummum ſexageni plerumque, aut plures ambiunt *flores* oblongiuſculi, oris in ſex laciniolas diuiſis, ſex ſtaminulis purpureis intus præditi, inodori, initiò candicantes, deinde cùm marceſſere incipiunt, fuſci & inelegantis coloris: *pediculi* quibus *flores* nituntur, initiò breuiſſimi ſunt, deinde paulatim marceſcentibus floribus excreſcentes, quatuor vnciarum aut amplio-

rem longitudinem adquirunt, sic vt totus caulis suis floribus ita expansis onustus, aspergillum nó minùs referre videatur, quàm Hippuris quoddam genus: caulis suprema pars cum florum pediculis purpurascit: incipit florere ab imis: trigona deinde *capitula* fert, exigua, pro plantæ amplitudine, in quibus paucum *semen*, interdum in singulis capitulis vnicum dūtaxat, rotundum, nigrum, Hyacinthi comosi maioris semine minus continetur, interdum nullum, nam vt plurimùm capitula inania sunt, nec arbitratur vnquam Clusius plura collegisse ex vnica, quàm habebat, plantâ, ternis seminibus, aut [quando plurima] quinis aut senis: *radix* rotunda, bulbosa, multis candicantibus tunicis constat, exteriore subfusca, & basi multis fibris fultâ.

Nomina. Quo nomine à Turcis insigniatur, me latet: nam Muscari bulbis semper permixtus fuit: ego propter comæ & florum quandam cum comoso maiore Hyacintho similitudinem, *comosum Byzantinum* cognominaui. C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 21. siue *racemosus albus alter*. *Hyac. comosus* Clus. in Pann. & Hist. post.

Natales. Circiter annum 1578. primùm allatus est Constantinopoli cum aliis varii generis bulbis Mag. V. Paulo à Trauthon Cæsareæ aulæ Mariscallo & à secretiore Consilio, in cuius suburbano paucos bulbos videbat Maii initio florentes anno M.D. XX. Ex eodem tempore nullos missos meminit Clusius, præter vnum aut alterum, duntaxat semel atque iterum: quia forsitan non expetitur, cùm nullâ floris elegantiâ sit præditus.

HIACINTHVS COMOSVS ALBVS cum cæruleis Staminibus.

Descriptio. HVIUS generis [Hyacinth. comosi] alius inuenitur [teste Lob. Appēd.] in hortis quibusdam Belgarum, *foliis* quidem similibus, sed *flore* albo, intus cæruleis staminibus decoratus, radicis tunicæ minimè rubent, Hyacinthus comosus albus. Item Icō. Pl. p. 107. Teut. 144. Pann. lib. 2. c. 15. & post. hist. l. 2. c. 28. Hyacintho comoso Byzantino non admodū dissimilem & in Belgicâ, & Viennæ aluit Clus. nullâ aut perpusillâ comâ præditū, cuius flores obsoletioris coloris albicantis, Byzantini floribus satis accedunt, pediculi tamē flores sustinētes in longitudinē non excrescunt, semē & radix satis conueniunt. Vulgare eius nomen, *Hyacinthus comosus albo flore*. Nisi Clusius eandem iconem cum Lobelio haberet, dubitaremus an Lobelii & Clusii descriptiones eiusdem essent plantæ.

Camer. horti *Hyacinthus comosus leucanthemos*, & semine Italico [Norimbergæ] natus. C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 20. siue *racemosus albus* 1. *Lobel. comosus albus. Narcissus montanus albus cæruleis staminibus. Narcissi montani iuncifolii minimi genus alterum Lob. obs. in appendice sine icone.* Lobel. non vocat in append. plantam, cui tribuit cærulea stamina Narcissi montani iuncifolii minimi genus alterum, nec est sine icone: Adest enim icon sub titulo Hyacinthi comosi albi: bis igitur eandem tradit C. Bauh. plantam diuersis locis.

In Italia agentibus inuenta est Hyacinthi species in monte Gilbi, bulbosa planta foliis prædita Hyacinthi dumetorum quaternis, palmâ longioribus: inter quæ caulis surgebat dodrantalis, summo cacumine flores multos gerens, quo modo à Lobelio pingitur Hyacinthus comosus albus, radix bulbosa alba. Similis etiam ex Italia per Fratrem C. Bauh. ex Italia innominata delata. Eandem non asserimus.

HYACINTHIS AFFINIS PLANTA.

An Bulbus Eriophorus Peruanus.

CRassiusculus *caulis*, cuius *scapus* magnum profert pediculorum quadrantalium, circa exortū viridiū, superiùs purpureorum numerū: quorum vnusquisque *florem* fert maiusculum purpureū, floribus Hyacinthi nostri rari similem, quinque foliis longiusculis constantem, apicibus mediū obtinentibus. Succedūt tandē *seminū conceptacula*, rotunda, crassiuscula, in in stilum desinentia: porrò singulorū pediculorum exortui ligulæ adnascuntur vt in Ornithogallo, longæ, albicantes & pellucentes.

Pulcherrima hæc plāta Lugduni demonstrata fuit sicca, per Baronem quendam Germanum redeun-

rediituram ex Hiſpania ex qua curauimus depingendam. Suntab eo tempore quo primùm curaui depingendam plantam modò deſcriptam, circiter 40.anni,quum anno 1608.Hyacinthi Peruuiani nomine donata planta de qua mox, à qua non auſimus hanc diuerſam aut eandem pronuntiare: Conſiderandum etiam quantùm noſtra hæc planta à Cluſii Bulbo Eriophoro Peruano in cuius icone ligulę pediculis apparent [quas ipſe Cluſius appendiculas vocat]differat.

Sic autem Bulbum eriophorum Peruanum deſcribit Cluſ.lib.2.cap.23. Elegantiſſ. Eriophori genus ab eruditiſſ. Viro D.Simone de Touar Medico Hiſpalenſe anno 1596.accipiebam nunquam antè mihi conſpectum quod iam deſcripto adiungendum putaui. Multa id ex radice promit folia,ſurrecta initiò, deinde in terram ſeſe inclinantia, denſa,carinata,inſtar foliorum Hyacinthi, viridia, ſplendentiáque, quæ minutim confracta, tenuiſſima ſtamina præbent, haud ſecus ac primum genus. Inter hæc folia ſeſquipedalis naſcitur caulis,teres interdum & gracilis, firmus tamen, nudus, vireſcens, qui ſummo faſtigio plurimos fundit flores, initiò quaſi in ſpicam congeſtos, deinde ab infimo ſeſe explicare incipiẽtes,&in latitudinem expandentes,qui ſex foliolis ſtellatim decuſſatis conſtare deprehenduntur, coloris purpurei, circa vmbilicum autẽ cærulei,vt & prominens vmbo,atque ſena quæ illum ambiunt ſtaminula lata, flauis ſeu pallidis apicibus prædita, ſingula florum folia per longitudinem ſecante venâ ex atro purpureâ, odor valdè tenuis & exilis: oblongis verò gracilibúſque innituntur flores pediculis ex viridi purpuraſcentibus, quorum ſinguli ex appendicularum candidarum & membranacearum ſinu prodeunt: floribus ſucceſſerunt trigona mucronatáque capitula,ſemen continentia rotundum, nigrum,ſemini Hyacinthi Anglici ſeu Belgici par: bulbus eius craſſus, longiuſculus & quodammodo pyramidalis,ex albo flaueſcens(cuius ſquamę, perinde ac in priore,molli lanugine plenæ) infimâ ſede multis craſſiuſculis fibris prædita: floruit extremo Maio inſequente. Cæterùm cùm diligenter hanc ſtirpem conſiderat Cluſius, & cũ Hyacinthi ſtellati Peruani icone confert, plurimis notis conuenire comperit, & illâ ipsâ icone hanc ſtirpem, aut illi parem, expreſſam eſſe, penè ſibi perſuadet: illud ſolùm intereſt quòd iconi folia non carinata, ſed medio neruo protuberante, & ſubleuata adpicta ſint, tum radix nimis obtuſo mucrone. Hanc ob cauſam Lectori optionem relinquit, vt quo loco volet, iconem adaptet. ἐριοφόρου Laniferi nomen huic bulbo inditum, ob tomenti copiam, quòd lanæ modo in ſtamina diduci poſſit.

HYACINTHVS PERVVIANVS.

STutgardiæ in horto Iunii principio floruit Hyacinthus Peruuianus dictus ſpecioſus admodum flore, *Folia* ſupra terram ferè ſparſa,digitum circiter lata, penè glauca,vncias quatuor, vel palmum longa, ſapore viſcido. *Caulis* palmo non multò maior, rotundus, craſſus, firmus:*flores* à medio caule innumeri prodibant, eum alternatim ambientes, ex *pediculis* oriundi, trium ferè unciarum, cærulei vel purpuraſcentes, qui conſtant ex ſex foliolis, ſublongis,in acutum deſinentibus: in auerſa parte linea, ſiue coſta magis cęrulea vel purpurea,intus apices cęrulei ſex, in quibus minima capitula lutea,& in medio ſtilus cæruleus,cui ſubeſt rudimentum ſiue *capitulum ſeminum*, Floris ſapor non manifeſtus, niſi fortè nonnihil acris & viſcoſus. An hic Hyacinthus diuerſus ſit ab Hyacinthi affini planta nondum aſſerere poſſumus,magna certè ſimilitudine. Quicquid tamen ſit pictura Hyacinthi Stellati Peruuiani Lobelii Aduerſ. alt.part.benè cõuenit & nobis placet, ex qua duos floſculos tantùm accepimus,vnum apertum & alium clauſum. Hyacinthi ſtellati Peruani, ex Peruano Orbe exemplar ad Cluſium miſit Nob. vir Carolus de Taſſis, quod lata,craſſa (vt ex icone animaduertere licuit) habuit folia,Hyacinthi Orientalis,ſeu potiùs Eriophori bulbĩ, foliis ſimilia,humi, magnâ ex parte, ſparſa, & viridia, inter quæ prodiit nudus caulis,vireſcens, ſummo faſtigio multis floribus,ſpicæ in modum ſimul congeſtis, onuſtus,qui ab imo ſeſe primùm explicare incipiunt,inſtar Scillæ, Ornithogali & ſimilium:pediculi oblongi,ex atro vireſcentes, ex gracilium & exiguorum foliorum alis orti flores ſuſtinent, ſex foliis ſtellæ inſtar expanſis conſtantes,purpurei foris coloris, intus ex purpurâ cœrulei, vmbone, quemadmodum in vulgari, floris vmbilicum, cum ſex ſtaminibus illum ambientibus,occupante. Fuerit ne aliquo odore præditus is flos, aut in ſemen abierit,nondum intellexi: radix bulboſa, craſſáque inſtar radicis Hyacinthi Orientalis, fuſco colore prædita foris, & multis craſſiuſculis fibris ab ima ſede prodeuntibus firmata. Icon quæ proponitur à Cluſio, antè ab eo etiam poſita fuit pro Eriophoro Bulbo Peruano.

HYACINTHVS ANGLICVS SIVE BELG.

HVic *folia* quatuor, & plura, caule longiora, repanda, *caulis* è bulbo vnicus, dodrantalis exſurgit, colore & craſſitie Hyacinthi Orientalis: *flores* odorati, cærulei ſeu violacei, penduli, octo aut nouem, non eodem tempore ſe pandẽtes, non nigri, vt in Orientali, quanquam tales obiter intuenti videri poſſent,ſed ex ſquammatim incumbentibus & ſubeuntibus ſex foliis, oris multùm reflexis,quibus adnatæ ſunt *fibræ* luteæ ad albedinem tendentes,compoſiti: in quorum medio *ſtilus* tenuis,triquetrus,cæruleus,pediculo ferè vnciali, cui appoſita *ligula* violacea pediculo longior, ad medium vſque florem pertingens. *Semen* atrum, reliquorum Hyacinthorum inſtar. Deſcriptio.

Dodon. sic describit: Hyacintho nō scripto folia sunt oblonga, angusta, læuia & splendentia: Porri foliis angustiora & minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cùm primùm dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latus se pādunt, per oras reflexi, colore vt plurimùm cærulei, subinde albicantes: aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum. Radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

Dodon. Gall. Hyacinthus, *Iacinthe*, quibusdam Belg. Blaw Meybloemkens. Clus. Pann. p. 191. *Hyacinthus Belgicus* siue *non scriptus* Dodon. Et hist. post. *Hyacintum non scriptum Dodon.* non modò circa Machliniam & Bruxellas non postremas Belgicæ vrbes in pratis quibusdam & silualis nascentem conspexi: sed in Galliæ parte, Belgicæ vicinæ, vulgò Picardia dicta in siluulis erui dum Lutetiam proficiscerer: nusquam tamē abundantiùs, quàm in pratis herbidisque locis Londino vicinis, & etiam longiùs ab ea vrbe dissitis, vbi eruere memini qui cubitali constarent caule, & tricenos haberent flores, modò intensiùs purpurascentes, modò dilutiùs, aliquando etiam omninò niueos (quales etiam apud Bruxellas nasci solebant) vel media ex parte purpureos, alterâ candicantes: sed carnei coloris etiam inueniri, non modò ad me perscripsit honestus vir & diligens Pharm. Iacobus Garetus iunior Belga, verùm etiam binos eius bulbos postea misit, quorum alter corruptus, alter eleganté carnei coloris florem tulit an. 1591. deinde mirum in modum prolibus auctus est. Iconem à Dodon. & Lobel. propositam, Clusius ponit sub titulo Hyacinthi Hispanici de quo mox.

Lobel. & Pen. Adu. *Hyacinthus Angl. Belg. Hyacinthus Bruxellensis.* Magna huic cum Fuchsiano affinitas, sed conspicua florum discrepantia. Semen in folliculo herbaceo atrum, Nigellæ, vel Cæpæ. Obs. *Hyacinthus Anglicus & Belg.* Icon. Pl. p. 103. *Hyacinthus Belgicus candidus.* Adu. 48. Teut. 104. Camer. hort. *Hyacinthus Belgicus*. Tab. icon. & hist. *Hyacinthus Anglicus* weisser Englischer hyacinth. C. Bauhin. Phyt. pag. 47. *Hyacinthus* 8. siue oblongo flore cæruleo, Lob. Angl. & Belg. subinde albicans aut candidus: aliquando Violæ nigræ colore. Item *Hyacinthus*. 9. siue oblongo flore albo, Lob. Belgicus candidus, An autem Hyac. Belg. candidus differat à candido Anglico dubito, facilè mihi persuaserim eandem plantam, variantem tantùm colore & effigie. *C. B. not.*

I. Gerard. hist. Angl. lib. 4. cap. 70. *Hyacinthus Anglicus*, Blew Englisch harebels. Item *Hyacinthus Anglicus albus*, withe Englisch harebels. Figura albi Hyacinthi ex Tabern. omninò displicet.

Hyacinthi Anglici nomine Tossanus Carolus Pharm. misit bulbū qui plātatus in horto Il. principis Montbelgardi floruit eodem anno. I. Gargillus misit mihi ex Anglia flores siccos cum his inscriptionibus, Hyacinthus Anglicus incarnato flore indictus vt reor. 2. Hyacinthus Anglicus niueus. 3. Hyacinthus Anglicus cæruleus. In Belgio in aruis & iuxta agrorum margines, fructibus aut arboribus consitos: & præcipuè quidem propè Mechliniam vrbem vbi copiosus nascitur, floret Aprili & Maio mense, Dod. Nusquam terrarum graminosi saltus & prata vberiori scatent copia, quàm in Anglia: Lobelius. *Locus tem[pus]*

HYACINTHVS HISPANICVS.

Hyacintho, inquit Clusius hist. post. non scripto valdè absimilis non est Hyacinthus Hispanicus, *folia* tamen profert non adeò splendentia, nec humi strata, sed potiùs surrecta, breuiorem *caulem*, *flores* dilutiùs purpurascentes, & ad cæruleum colorem quodammodò tendentes, quorum odor etiam magis obscurus: *semen, radix*, ferè conueniunt. *Hy[acinthus Hi]spa[nicus]*

Floret eodem tempore cum Dodonæi non scripto, nempe sub Aprilis finem & Maio. Hunc in Hispanicā meā peregrinatione non obseruaui, sed paucos antè annos è Belgica missum accepi à Generoso Dn. du Longatre, Hyacinthi Hispanici inodori nomine. Vnde porrò ille habuerit, mihi incompertum. *Te[mpus]*

HYACINTHVS STELLARIS CINEREVS.

Hyacinthus Stellaris cinereus acceptus à N. le Quelt, Rhizotomo Lutetiano, mihi nōdum floruit: prouenit prope Fonteyn Gallæciæ. Quam plantam intelligat Lobel. Adu. altera parte perpendendum: antè vnum tradidit Hyacinthum stellatum Cineracei coloris apud Clusium in post. hist. quantùm autem is differat non demonstrat, quanquam suspicemur, consideratâ descriptione Lobelii Hyacinthi totius albi siue Campanillæ, hunc Hyacinthum pertinere ad Hyacinthos Belgicos.

HYACINTHVS TOTVS ALBVS: Campanilla.

Hyacinthus totus albus Campanilla: Congener fortè aut idem cum superiore (cinereo) qui flores summo caule vno versu aut ordine vti Gladiolus profert. Radix alba, Hyacinthi stellaris. Oritur iuxta D. Oue Lusitaniæ: Gallis *S. Vual*: nobis nondum floruit. Lobel. Adu. part. 2.

HYACINTHVS FLORE RVBRO

Hyacinthus quidem est flore rubro elegans, in Lusitania propè Cogny, flores siccatos vidit Lob. Adu. par. 2. operâ Nicolai le Quelt Botanici.

HYACINTHVS OBSOLETIOR Hispan. Anglico similis.

HYacinthus obsoleti coloris hispanicus serotinus Clusii Pan.& hist.post.quina aut sena habet *folia*, oblonga, carinata, succi plena, coloris ex cineraceo virescentis, Muscari foliorum æmula ferè, angustiora tamen, flexibilia, orbiculato fermè mucrone, candidâ venâ interiore parte per longitudinem excurrente, ingrati saporis: prodit *caulis* è medio foliorum, pedalis longitudinis, vel etiam amplior, gracilis, firmus tamen, nudus, duodenos, interdum etiam vicenos, *flores* per interualla ferens, deorsum spectâtes, Hyacintho Anglico non multùm absimiles, senis foliis cõstantes, quorũ externa exteriora valdè reflexa sunt, interiora non adeò, sed veluti tubulum quẽdam imitãtia: color in his valdè obsoletus, vt qui ex purpureo, pallido & virescente permixtus videatur, odor nullus: *semen* fert in triangulis capitulis, planũ, nigrum, cartilaginosũ, circinatæ ferè rotunditatis, scillæ semini pænè par: *Radix* globosa & rotunda, multis candicantibus tunicis constat, & numerosis fibris sessili parte prædita est. Spontè nascitur quibusdam Hispaniæ locis, vnde primùm in Belgicam delatus, nonnullis amicis floruit, à quibus semine communicato, natæ mihi sunt plantæ Viennæ, quæ aliquot annis nullum semen tulerunt, anno verò 1582. & sequentibus abundè, quinimò semina 1583. nata, atque simul ac maturuissent circa matrem sata, illo ipso anno germinarunt Septembri, & quædam ex illis plantæ biennio pòst flores dederunt, deinde capitula suum semen continentia. Serò germinat, & folia in Autumnum seruat. Iunio autem cũ Liliis floret, flores etiam, semine ex eodem capite excepto naturam stirpium variare solere obseruabam, vt alii aliis obsoletiores conspicerentur, quidam etiam virentes. Cùm in Belgicam amicis primùm mitteret hunc bulbum Franciscus Hollebeque, Regis Hispaniæ Simplicista & hortulanus in Aranioez, nomen adscriptum erat Hyacinthi flore coloris cineracei & terrei. Et sine dubio inter Hyacinthi genera recensendus est.

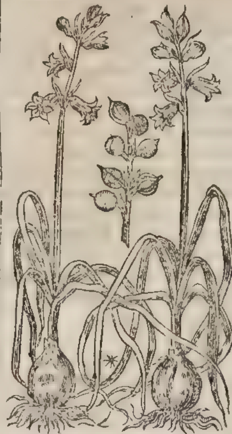

Meminit huius Lobel. Adu. par. 2. his verbis: *Hyacinthus obsoletior Hispanicus semine compresso Pãcratii Monspeliaci, &c.* C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 10. siue ex flore purpureo pallido & virescẽte mixtus. Camer. horti, *Hyacinthus Hispanicus obsoleto flore.*

HYACINTHVS MINOR HISPANICVS angustifolius cæruleus & albus.

Descriptio. ACcipiebam, inquit Clus. Exot. part. 2. Append. 2. anno 1601. ab Eruditiss. viro Ioach. Venerio Burdigalâ perpusillos Hyacynthi bulbos, quorum nonnullos cæruleum florem gestare scribebat, alios candidum, eósque in Hispania legisse, priores quidem apud Pontem de *Suert*, posteriores in monte *Seoue de S. Tourains*. Duorũ autem, qui, de tribus quos conseruaui, florem tulerunt videlicet illius qui cæruleum illum habet, & alterius qui album, icones in vna tabella exprimendas curabam, quæ hîc adponeretur. *Hyacinthi minoris Hisp. natales.*

Is porrò qui anno insequente florem proferebat: ex radice bulbosa oliuæ pusillæ magnitudine, fuscâ membrana tecta, & & multis fibris donata, quina aut sena promebat folia, longa, angusta, striata, & supinâ parte carinata, viridia, humi plerumq; sparsa, inferna parte quæ telluri proxima, nonnihil purpurascentia, nec valdè absimilia foliis Hyacinthi botryoeidis: inter quæ exiliebat gracilis cauliculus dodrantalis longitudinis, obsoletè purpurascens, læuis, summo fastigio sustinens senos aut septenos flosculos, concauos, in sex paruas lacinias per oras diuisos instar florum Hyacinthi Orientalis, sed longè minores, inodoros, subcæruleo, & tandem cæruleo colore præditos, sex subflaui coloris staminulis ex vmbilico prodeuntibus, in quorum medio exiguus stilus: his succedebant trigona capitula, mucronata, semen continentia. Reliquorum verò duorum qui altero pòst iam descriptum anno floruerunt, vnus florem illi cuius modò historiam dedi prorsus similem habuit: alter verò totum niueum, formâ quidem à superiore non differentem: sed ipsius plantæ folia paullò angustiora mihi videbantur, cauliculus etiam dilutiùs virere. Florebat vterque Maio mense, semen maturum præbuit Iulio: quod in vtroque genere prorsus simile fuit, rotundum videlicet, nigrum & splendens. Cæterùm illo ipso anno Nicolaus le Quelt Parisiensis rhizotomus, varios bulbos in Hispania & Lusitania (vt ipse asserebat) erutos huc venales adferebat, inter quæ istius etiam Hyacinthi aliquot, quos vel album florem vel rubrum gestare aiebat: & sanè cum albi, tum rubri flores suis cauliculis adhuc inhærentes inter pagellas repositos mihi ostendebat, quos formâ non differre à modò dictis obseruabam: eum autem qui dilutè suauitérque rubebat, venas quasdam saturatiores obtinere deprehendebam per trium foliorum externorum longitudinem excurrentes. *Hyacinthi minoris Hispanici.* *Cæruleo colore.* *Albo flore.*

HYACINTHVS MINOR
Hiſpanicus obſoleto flore.

MIttebat (inquit Cluſius Exot.part. 2. in append. 2.) Venerius anno 1602. Hyacinthi cuiuſdam bulbos in Cantabris erutos, quorum flores albo cineraceo & ex albicante vireſcentes eſſe ſcribebat: illorum vnus inſequente anno flores dedit, huius obſoleti floribus prorſus forma & colore ſimiles, ſed meâ opinione paullò minores (quia forſitan bulbi nimiùm afflicti fuerant) folia etiam ſimilia & valdè longa, quæ ad menſem vſque Nouembrem ferè viridia permanſerunt. Decembri autem ſubſequente quatuor alios ab ipſo accipiebam, quorum flores obſoletos ſcribebat: ſi Deus vitam produxerit, & hiems bulbos non corrumpet, obſeruare poterimus an eiuſdem ſint generis. Sed etiam cum ſuperioribus illis quorum vnum florem protuliſſe dicebam, alios quinos bulbos mittebat, quorum ſcheda quâ inuoluti, inſcriptionem habebat, *Hyacinthus minimus ſerotinus cæruleo flore*: ex his terni folia produxerunt, Hyacinthi minoris Hiſpanici iam deſcripti foliis non diſſimilia, ſed florem nullum: Decembri etiam inſequente alios ab eo accipiebam ſimili nomine inſcriptos: proxima autem æſtas nos certiores faciet (ſi viuemus) an eiuſdem ſint generis.

HYACINTHVS INDICVS
Tuberoſa radice.

Deſcriptio

PLanta rara, cuius primam cognitionem acceptam fert Cluſ. hiſt. poſt. Bernardo Paludano: cuius caulem ab illo accipiebat bipedalem aut ampliorem, firmum, concauum, enodem, quem tamen per interualla ambiebant octo, aut nouem folia incondito ordine diſpoſita, & ipſum mediâ ex parte amplectentia, vt nodorum quandam ſpeciem præberent, circa imum longiora & latiora, supernâ parte breuiora, omnia tamen carinata, dilutiùs virentia, ſatis dura, & ſi quis vel in minimas partes confringeret, veluti tenuiſſima ſtamina, inſtar foliorum Eriophori vulgaris diuulſorum, oſtendentia: ſummus caulis deſinebat in duodenos aut plures flores (quorum vnicus dantaxat apertus, reliqui adhuc clauſi) confertim & in ſpicæ quodammodò formam naſcentes, vnciam longos, ſummâ parte in ſex lacinias aliquantulùm reflexas diuiſos, florum Hyacinthi Aſiatici inſtar, ſed longè craſſiores & magis ſucculentos, non minùs forſan, quàm Mali Citrii flores, ſex ſtaminibus è medio prodeuntibus [quorum apices pallidi] & illis breuiore ſtilo: odoratusne ſit, an odoris expers, Cluſium latet, quia ſatis afflictum vecturâ, & mediâ ex parte confractum accipiebat: qualem autem radicem haberet, non erat adſcriptum. Miſſa porrò fuerat Paludano hæc planta cum inſcriptione, *Bulbus Indicus florem album proferens, floris Hyacinthi Orientalis æmulum*: Cluſius propter tenuiſſima illa, inſtar telæ aranearum ſtamina, quæ cauli inhærentia folia, vel minutim confracta reddebant, Eriophori genus aliquod arbitrabatur, tametſi & caulis foliis ornatus, & florum forma refragarentur, nec radix ipſi conſpecta eſſet.

De hoc ita Lobel. Adu. par. 2. p. 488. *Hyacinthus Indicus tuberoſus Cluſii*: Peregrinum verò rarum & eximium Hyacinthi genus ab Ill. Comite Arenbergio & C. viro Paludano floribus albis miſſum, deſcripſit Cluſius foliis longis &c.

HYACINTHVS MAVRITANICVS.

EX eâ Mauritaniæ parte in qua Feza & Marocco vrbes ſitæ, initio anni 1599. cum aliis bulbaceis plãtis adferebatur Hyacinthi genus exoticum, Hyacintho obſoletiori Hiſpanico ſerotino valdè diſſimile, cùm foliis, tum floribus: omnia tamen in hoc paullò maiora. Nam huius folia Hyacinthinis, aut Ornithogali Arabici legitimi foliis ſatis reſpondebant: & inter illa prodibat caulis pedalis longitudinis aut amplior, craſſior quàm in Hiſpanico, firmus, impenſè viridis, vicenos, interdum etiam plures flores ſuſtinens ſex foliis conſtantes, quorum externa tria nonnihil explicantur, interna quodammodo coëunt, & tubi cuiuſdam formam exprimunt, extremitate tamẽ aliquãtulùm reflexâ, veluti in Hiſpanico iam dicto, coloris autem magis obſoleti & fuſci: de ſemine nihil pronũciare poſſum, quia nullum tulit: radix bulbacea, alba, Hiſpanici radici non diſſimilis, paullò tamen maior, & ad Ornithogali Arabici legitimi radicem valdè accedens. Flores dabat Maio inſequente: plantas verò omnes corrumpebat cum multis aliis ſingularibus, aſperrima quæ ſubſequebatur hiems. Hunc cum aliis bulbis, è Mauritania acceptum, Wilhelmus Parduyn & Io. Somer ciues Medioburgenſes in Walachria amicis, teſte Cluſio & Lobelio Adu. part. 2. communicabant.

HYACINTHVS LATIFOLIVS
Dalechampii.

HYacinthus ex Dalechampio latifolius, qui in monte Aureo Aruerniæ ſpontè creſcit: *radice* corticoſa, Lilio ſimili: *foliis* ſex aut octo, nigricantibus, craſſis, latis, Lilii ferè: floribus purpureis elegantibus, particulatim ſeſe expandentibus: *ſemine* in capitulis rotundis

randis herbaceis, Hist. Lugd.

C. Bauhin. Phyt. Hyacinthus 18. siue latifolius Dalech. Hunc semel tantùm vidimus Patauii in horto Clariss. Medici Bechar. Triuesani flore albo. In figura Dal. radix non videtur correspondere descriptioni eius, vtinam aliquis nobis ex Arternia bulbos mittat.

HYACINTHVS LILIOFOLIVS stellatus.

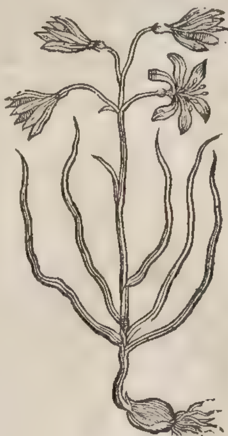

E Biscayæ Montibus inquit Lobel. Moutono itidem asportatus & ab eo mihi liberalissimè communicatus hic admodum rarus & perelegans Hyacinthus, quem appositè Liliaceum quis dixerit. Radice enim ac bulbo lilii est, sed minore & oblongiore, flauescente: vt Lilii cruenti, siue Martagonis. *Folia* Lilio candido simillima: sena aut septena, inter quæ medius exilit nudus sine foliis spithameus caulis in cuius summo flores Hyacinthi stellaris cærulopurpurei.

Hyacinthum stellatum Lilii folio cum sequente descriptione Viennam ad Clusium mittebat Tornaco Io. Moutonus. Attulit, inquit, qui Pseudo-Narcissos iuncifolios communicabat, ex iisdem iugis erutum bulbum, Liliaceo satis similem, sed oblongiorem, flauescentis coloris, vt Martagonis quorundam, siue Lilii syluestris & montani purpurei radix: sena autem vel plura fert folia, Lilii albi [antè quàm in caulem abeat] foliis similia, è quorum medio caulis exilis pede breuior, multos flores in summo sustinens, Hyacinthi stellati vulgò nuncupati floribus, omninò pares, sex foliis constantes intensè cæruleis, siue violaceis, eminente ex vmbilico quodam veluti vmbone, cuius causâ Hyacinthũ stellatum λειριόφυλλον appellat: flori succedũt triãgula capitula, in quibus semen. Mittebat etiam ille anno 1586. eius bulbum ex aliquot pallescentibus squamis imbricatim dispositis constantem. Sed cùm toto bimestri in itinere hæsisset, atque omninò flaccidus ad me peruenisset, terræ cõmissum subsequens hyems corrupit. Alterum deinde bulbum ab eo accipiebam, & aliquot post annos vnum etiam à Iacobo Plateau: sed omnes mihi corrupti. Eius porrò iconem à Moutono etiam acceptam in app. ad suam Stirp. hist. exhibet Lobelius noster. Sed anno 1595. eius bulbum à N.V. Ioan. Boissot accipiebam, qui insequente anno mihi flores dedit. Similes bulbos ad ipsum (Exot. par. 2.) Append. 2. mittebat Burdigalâ anno à Christi natiuitate 1600. & eum insequente Ioachimus Venerius, quos partim in Pyrenæis, partim in monte Galliæ Aquitanicæ, cui nomen Hos, eruisse scribebat, vbi à pastoribus *Sarabug* appellaretur, qui etiam assererẽt, animalibus eam plantam depascentibus caput intumescere, deinde morte m subsequi: addebat etiam illis vnicum, quem valdè rarum inuentu significabat, niueos flores proferẽtẽ, atq; in mõte *Puiole* in Hispania legisse scribebat. Omnes quidem, præter vnum aut alterum, biennio pòst germinarũt, sed nullum florem tulerunt: tertio demùm anno vnus cæruleum florem dedit: eius verò florem qui niueus esse debet, nondum videre contigit. Humentibus locis eas plantas gaudere scribebat. Eidem Clusio & aliis aliquot bulbi qui flores cæruleos gerunt, plures flores, vel longiorem florũ comam protulerunt, quàm præcedente anno: qui tamen pro eo missus, cuius flores essent albi, nulli florem tulit quàm illo ipso anno. Hogelandio planta vna, Porreto planta vna, Honesto planta vna, Clusio etiam vnica quam habebat planta: nam quam Venerius anno præcedente ipsi mittebat, hiems corrupit.

Lobel. in append. & Ic. Pl. pag. 101. *Hyacinthus stellaris Liliifolius floridus* siue *Liriophyllus*. Tabern. icon. & hist. *Hyacinthus Liliaceus* siue *Liliifolius* & Hyac. 7. hyacinth. C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 5. siue *folio & radice Lilii*. Mihi videtur Hyacinthus Lobelii magnam habere affinitatem cum nostro Hyacintho raro. I. Gerard. *Hyacin. stellatus Liliifolius*, lilie Jacinth. *Hyacinthus bifolius Theophrasti*.

HYACINTHVS TRIPOLITANVS.

Descriptio

FOliis est longis tenuissimis, Phalangio nostro similibus, *caulis* satis magnus, in cuius summitate quatuor *flores* speciosi, colore & magnitudine similes foliis tribus erectis in parua Iride cærulea: *radices* formâ, & colore Tulipis similes: florebat Aprili Tripoli vbi obseruaui, Rauvvolf.

Camer. in Epit. Matthioli: item ad eius hist. G. *Hyacinthus Tripolitanus* quem accepi à Domino Rauvvolfio. Rauvv. itin. *Hyacinthi species* incolis Tripolitanis *Ayur*. C. Bauh. Phyt. apud Matth. *Hyacinthus* 16. siue *Tripolitanus*.

HYACINTHVS EX THRACIA.

Hyac. ex Thracia.

HYacinthum florem, qualem Diosc. describit, in hortis nostris habemus, quẽ ex Thracia Venetias tulimus. *Folia* habẽt bulbi protinus à radice, *caulem* dodrantalem, leuem, tenuiorémque minimo digito, coloris herbacei, comam procumbentem, incuruam, plenam florum olentiæ iucundissimæ, coloris cærulei aliquantulùm ad purpuram inclinãtis, primo aspectu grati, deinde euanescentis antequam satiet, *semine* nigro,

Coriandri magnitudine, *radice* bulbosâ purpurantéque: floret initio Veris cum viola purpurea. Verùm quia possit aliquis cauillari, dicens hunc quem descripsimus florem non esse Hyacinthum, cùm Diosc. Hyacinthi florem non colorem cæruleum sed purpureum habere descripserit, qui nec de odore quicquã meminerit: dicimus Diosc. per purpureum violaceum intelligere, quippe cùm & violam illam quam Ic. prophyrion Græci vocant, cuius colorem violaceum siue Ianthinum vocari diximus, vnà cum Plinio coloris purpurei esse descripserit: nam & Plinius Hyacinthi colorem violaceum dilutum vocauit. Fran. Massar. in 9. Plinii cap. 41.

LEVCOIVM BVLBOSVM
Hexaphillon cum vnico flore, rarius bino.

Descriptio

Tota planta, quàm Leucoium minus Triphyllon, crassior: *bulbus* multis candidis tunicis [extima tamen fusca] constans, & candicantibus fibris, similiter capillatus, sapore viscido, acrimoniâ vix notabili: *Folia* porracea, vt Triphyllo, sed latiora, splendidiora, tria, quatuor, quinque, viridia, admodum & nitida: *caulis* dodrantalis, cùm floret angulosus, striatus, cauus, nudus, quem simul cum foliis inuestit, etiam ad medium vsque vagina alba: *Flos* plerumque singularis, interdum geminus, rarò tertius Clusio, pediculo longo appẽsus, è vagina peculiari in medio membranea, exalbida, ad latera crassiore, virente, nutat & deorsum spectat, exigui Cymbali modo, maior quàm Triphyllo ex foliis sæpiùs sex, interdum septem, & octo, cæterà candidis, mucrone acutiusculo, extrinsecus macula virente punctato, intrò leuiter reflexo: in medio apices lutei sex modicè inter se distantes stilum intimum candidum ambiunt, odor ei non gratus qui Fuchsio violarum purpurearum prorsus refert, Clusio Oxyancanthæ vulgò creditæ odorem referens. Succedit flori *capitulum* vt in Narcissis siue membranaceum capitulum, Pyri modo, vt ait Clusius, turbinatum, *semen* ex candido flauescens, oblongiusculum durum.

Duas proponimus icones ex nostris emptitiis quarum vna plantam demonstrat cùm florere incipit: altera cùm semen profert, vti olim à Fuchsio exhibitæ fuerunt.

De Leucoio suo ita scripsit Theophr. lib. 6. c. 7. Leucoium (viola alba, Gaza) inter vernos flores primùm se ostendit, vbi cælum clementiùs statim fuerit, etiam Hyeme nondum exacta. Vbi verò immitiùs, postea.

An de hoc Plutarchus in lib. de amore fraterno:

Inter Echnopodas velut asperam & Ononin
Nascuntur paßim mollia Leucoia.

Mihi quidem videtur potiùs referendum hoc distichum ad Leucoium bulbosum quàm ad Leucoia alia propter locum natiuitatis.

Brunf. sub Narcissi titulo non solùm Leucoium hoc pingit, verùm etiam Bulbocodium ac nomina vtriusque plantæ cum nominibus Narcissi confundit.

Trag. hist. Germ. & Lat. **weiß hornungs blümlein. Mertzen blumen.** Otho vult Narcissum: Parum refert si nominent Narcissum aut Ligustrum, **weiß mertz violen.** Quod autem quidam asserunt florere vere & Autumno falsum est. Nobis vera est ἡμεροκαλλίς aut syluestre Lilium Diosc. lib. 3. 120. eidem Hemerocatalactum, Crinanthemon, Porphyrantes, Bulbus vomitorius, Bulbus agrestis: Etsi Leucoium Theophr. quod quidem Anemonem Limoniam interpretantur, constanter credimus.

Gesner. de coll. stirp. Leucoium bulbosum, **weiß hornung blumen.** Item in cat. pl. *Viola alba Theophraſt.*

Fuchs. hist. λευκόϊον Theoph. diuersum à Diosc. Leucoio, quod plærique doctì non animaduerterunt, Lat. *Viola alba.* In edit. Lugd. Fuchsii addita hæc annot. Massario in lib. 9. Plinio deprehensum est. Et icon. *Viola alba Theoph.*

Viola alba Belgis, **weitte Spôckel blumen / soomer Sottekens** & **weitte Zudloosen.** Idem de fl. Leucoium bulbosum, exaphillon, Matthiolo Narcissi species.

Matth. in post. com. Ital. *Narcissus* 7. qui non describit.

Aduers. Lob. & & Penæ, *Leuconarcissolirion pratense vernum*, viola alba Theophr. vel Moly Rondeletio: An Plinio Lilionarcissus. & Icon. Pl. 119. *Leuconarcissolirion paucioribus foliis.*

C. Bauh. Phyt. *Leucoium* 1. siue bulbosum vulgare.

Clus. pann. & Hist. post. *Leucoium bulbosum præcox maius*, Rhizotomis mulierculis **Weiß veyl**, quasi palustris viola in Germ. **weiß hornungs blumen**/id est, candidus Februarii flos.

Thal. Hac. *Leucoium bulbosum Theophr.* seu *Narcissus albus.* & **dlangen blumen.**

Hist. Lugd Theophr. lib. hist. c. 7. inter vernos flores τὸ λευκόϊον, & lib. 7. hist. c. 13. bulbosis annumerat Leucoium bulbosum, Fuchs. violam albam appellat, non ab re. Germ. **Weiß hornungs blumen**/ Lugd. *Campanes blanches.*

Prima florum (teste Fuchsio) Tubingæ hieme etiamnondum exactâ, Februario nimirum mẽse & die diuo Valentino sacro, vbi cælum clementius fuerit, apparet in Aprili, vbi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit, inter initia Martii ad

tii ad perfectionem venit. Semen in Aprili ostendit in capitulis. Prouenit in vmbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò supra & infra monasterium Bebenhausen vocatū, vbi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis. Dodon. Mense Maio pereunt caules & folia: sola radix perdurat vt Narcissi. Prodit maturè admodum, statimque inter bina folia florem ostendit vix liquefactis niuibus: Maio mense semen maturescit & folia marcescunt. In sylua quadam [Pannoniæ] non procul Zolonock Ill. Di. de Batthyan oppido vdis locis solummodò obseruabat Clusius, crescit etiā plærisque Germaniæ locis. Copiosè prouenit in monte *Bar* Com. Momb. in dumetis, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. habent etiam alii in hortis: copiosum inueni florens Mensis Martii principio inter *Audincourt* & *Mandeure*, olim dictum Epamanduodurum in itinere versus *Dampierre*, ex transplantatione interdum flores fert cum octonis foliolis, vel cum duobus floribus ex vno caule. Anno 1598. floruit Montbelgardi, fine Decembris in vno caule. Patauii obseruaui florens Februario in hortis nobilium, D. Cortusii & Pasqualigo: Ferrariç in cœnobio S. Dominici à l'Angeli. Bononiæ in horto S. Saluatoris Al burgo di S. Catharina: Lugduni, Basileæ, Geneuæ, in hortis, cùm essem Monspelii, reperi propè turrim *de Late* plantam cum pericarpiis duobus, nō multùm dissimilibus à pericarpiis Narcissi vnum florem habentis, sed maioribus multò, in quo semina rotunda nigra, magna, huius Leucoii fuisse suspicor, ac in catal. horti Bēbi inuenio, Viola alba Fuchsii Verna *latte di Gallina*.

Hoc Leucoium, ut annotauimus in descriptione, bulbum habet sapore viscido, acrimonia vix notabili: Scribente Fuchsio folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autem dulcis & glutinosa est, vt hoc nomine adstringat & exiccet, ut reliqui bulbi, digerētem leuiter, & cum hoc adstringentem facultatem, sicut reliquos bulbos habere ex iis quæ commemorauimus satis constat, tamen nunc nullus, quod sciam, eius stirpis vsus est.

LEVCOIVM BVLBOSVM MINVS Triphyllon.

TOtum minus Leucoio præcedenti hexaphillo, ex *radice* bulbosa parua, multis tunicis albis constans, externa nōnihil nigricante, & sessili parte, multis fibris appensis: donata gustu est lento, amaro, subacri: exsurgit *coliculus* singularis, angulosus, vaginâ albâ ad mediam vsque longitudinem inclusus, tenuis, concauus, nudus, dodrantalis aut paullò maior, quem ferè ad summum vsque comitantur *folia* bina, porracea, glauca ferè, nec ita lucida vt Leucoii Exaphylli, vel, vt ait Clusius, colore æruginoso & quodammodò cineraceo: extremum caulis tenet *flos* pediculo longo nutante, vaginulâ aliquousque inclusо, vnicus, paruus, foliolis tribus, penitùs lacteis, nonnihil obtusis, aliis interioribus, duplò longioribus, latioribusque constans, intra quæ alia tria, alternante situ, breuiora angustiora, rigidiora, læui cæsurâ, in summo, in quo extrinsecus, corculi ex diluto virore, pænè luteolo, effigiatura, intrinsecus discursantibus, per folioli longitudinem, alternatim striis albis, & viridantibus. Totius floris medium obtinent apices lutei, rigidiusculi, sex, stilúsque exilis, candidus, interioribus floris foliolis, dimidio breuiores: Clusio odor nullus aut perquàm exiguus: florem sequitur *capitulum* vt Narcissis, Oliuæ virentis [inquit Clusius] formam pænè exprimens, in quo *semen* cādidius altero præcedenti: flos noctu se contrahit, cū Sole explicatur, etiam extra terram in hypocausto, & vt dicit Clusius, radiis Solaribus illustratus, aut sudo cælo explicatus.

Theophrast. de Hist pl. l. 7. cap. 13. Inter bulbosas Leucoium, vel, vt vertit Gaza, Violām albam recenset. C. Bauhin. Phyt. *Leucoium bulbosum* 7. siue minus. Clusius Pann. & Hist. post. *Leucoium bulbosum præcox minus*, Rhizotomis mulierculis weysse veyl & Schneetropfē/hoc est, alba Viola, & Niueæ guttæ, ab insigni videlicet candore appellatur. Matthiol. *Narcissus*. 2. Et in post. com. Ital. *Narcissus sextus*, à quo non describitur, sed figura tantùm ponitur. Dodon. de flor. describit & depingit, ac vocat *Leucoium bulbosum triphyllon*. Aduers. Lobel. & Penæ hunc tradunt sub *Leuconarcissolirio pratensi*. Nonnullis Narcissus herbaceus Plinii putatur. Obs. & Ic. Pl. pag. 119. *Leuconarcissolirion minimum*. Hist. Lugd. quæ figuram habet ex Matthiol. vocat *Leucoium bulbosum primum*. Camer. hort. *Leucoium bulbosum triphyllum* vulgò ad Narcissum referunt.

Prodit maturè admodum cum præcedenti, vix liquefactis niuibus quas nonnunquam etiam penetrat: Non modò in Viennensi & Leytano saltibus, sed etiam plerisque Pannoniæ pratis: vmbrâ tamen (teste Clusio) magis delectari videtur. Florens vidi nunc in fine Februarii passim in montibus Euganeis, vt inter Thermas Aponenses & Arqua, &c. Item Patauii in horto Magnifici Laurentii Priuli. Hoc habemus Mōtbelgardi in hort. Ill. E. C. vbi plantauimus, floret Aprili ac citiùs quàm Leucoium Bulbosum hexaphyllon, obseruauimus etiam florens in hortulo nostro Ianuario & Februario sub ipsis niuibus, & anno 1597. fine Decembris. Locus & tempus

LEVCOIVM BVLBOSVM PRÆCOX Byzantinum.

LEucoium [autore Clusio in post. hist.] bulbosum præcox Byzantinum Leucoio minori minori ferè simile est, ineuntéque Martio bina *folia* promit illi similia, sed latiora, æruginei etiā coloris, floris gemmam vt in illo complectentia: crassiusculus *caulis* tandem succrescens, vnicum *florem* vanigulâ inclusum sustinet, formâ superiori similem, duplò ferè minorem, tribus externis foliis alarum modo expansis, prorsus niueis, interioribus verò breuibus, bisulcis, vt in superio-

re,simul coëuntibus, & veluti tubulum quempiam efformantibus, foris plerumque circa vngues virescentibus, reliquâ parte albis, oras tamen secundum crenas virides maculæ inficiunt, interiùs verò aut magna ex parte viridia sunt, aut octo radiis ab imis vnguibus secundum longitudinem ductis prædita: ptioris fragrãtiam vtcumque æmulatur hic flos, & suauius quidpiam spirare mihi videtur: *radix* secundo maior.

C. Bauhin. phyt. *Leucoium* 8. siue *bulbosi minoris altera species*. Lob. Adu. part. 2. *Leuco-Narcisso Lyrion*, siue *tertium bulbosum Leucoium præcox Clusii*.

Locus. Byzantio Viennam inferri coepit, Narcissi bulbis permixtum post annum 1592. Sed & simile pænè mittebat Clus. Doct. Imperatus Neapoli sub Autumnum anni 1592. è monte Virgineo erutum.

LEVCOIVM BVLBOSVM
Polyanthemum tardiùs florens, floribus minoribus.

Descriptio

Leucoium hoc vt reliquis eiusdem generis serius, ita tota mole maius, *radice* crassa, longè maiore, bulbosâ, quæ multis succulentis tunicis ac etiam fibris constat, sapore amaro: *caulem* tollit vnum aut alterum pedalem, cubitalẽ, & sesquicubitalem, fistulosum, crassum, viridem, qui ne planè rotundus sit impedimento est, vtrinque vel altero tantùm latere elata costa acuta: *folia* Narcissina, virentia, caulem tanquam vagina inferiore parte complectentia, multa, Clusio quinque aut sex, carinata, semunciam aut vnciam lata, mucrone obtuso, quorum alia pari cum caule altitudine assurgunt, alia infra subsistunt: in singulorum caulium cacumine ad geniculum è vagina oblonga prodeunt flores, Leucoii bulbosi hexaphilli similes, paullò minores, numerosi, quini, seni, aut duodeni, tintinabuli modo penduli, sex æqualibus & niueis foliis constantes, quorum extimam partem virides maculæ inficiunt, senis intus staminibus flauis, medioque lacteo stilo, apice viridi insignito, odorati: pediculis aliquando palmaribus, aliquando vix vncialibus, præsertim antequam flos expandatur; hique non simul sese explicantes, sed aliis expansis & ferè marcidis, alii primulùm è vagina pullulantes prodire occipiunt. Floribus succedunt magna & trigona angulis obtusis *capita*, Pyri in modum ferè turbinata (quæ facilè à limacibus apud nos arroduntur priusquàm semen maturescere possit) apud nos Montbelgardi: *Semen* nigrum, Orobaceum, inquit Clusius, Liliasphodeli flauo flore semini non absimile continentia.

Dodon. de flor. *Leucoium bulbosum Polyanthemon*. Aduers. Lob. & Penæ meminerunt sub *Leuconarcisso*. Obs. & icon. pl. pag. 118. *Leuconarciss. lirion pratense*: & p. 65. *Leuconarciss. pratense vernum*, num viola alba Theophr. vel Moly Rondeletio multiflorum. Hist. Lugd. Dodonæo *Leucoium bulbosum tertium Polyanthemum, quibusdam videtur esse Narcissus 2. Matthioli*. C. Bauh. Phyt. *Leucoium bulbosum 6.* siue *maius*. Sunt qui Acrocorion Plinij lib. 19. c. 5. qui nil nisi nomen habet, esse velint. Clus. Pann. *Leucoium maius serotinum bulbosum*. Camer. hor. *Leucoium bulbosum Polyanthemum* vulgò ad Narcissum referunt.

Seriùs superioribus Leucoiis duobus plerúmq; germinare solet, atque Maio demum mense flores proferre. Vno duntaxat interamnis Pannoniæ loco hoc genus obseruabat Clusius, vliginosis pratis supra Warasdinum anno 1579. Meminit & illi simile planè duodetriginta priùs annis eruere in pratis Lateræ vicinis cùm Monspelij viueret. Sed & eius genus quibusdam pratis ad Danubium sitis infra Viennam Austriæ nascitur, cuius folia quidem similia, sed pallidiora, non adeò mucronata, & veluti bifido mucrone prædita: flores item maculis ex viridi magis pallentibus infecti. Alitur hoc etiam in Germanicis & Belgicis hortis. Leucoium bulbosum polyanthemum habemus in horto Illustriss. E. C. Montb. nobis missum per Nobilem virum D. à *Belle fontaine* ex Bizantio vbi videramus in eius cultissimo horto: olim etiam visa fuerat hæc planta Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis. Accepimus quoque in Masmunster ex horto nobilis Viduæ ab Ambringue, floret Aprili & Maio post alios duos præcedentes.

LEVCOIVM TRIPHYLLON
flore cæruleo Someri.

Lobel. Adu. par. 2. Violam albam Theophrasti, à D. Fuchsio & Botanicis vocatam, siue Leucoion flore cæruleo amœnissimum, in Albania, iuxta Fritillariam albam, purpuro-phaio tessulatum Constantinopoli rediens eruit prædictus D. I. Somerus, huius studii iucundi apud Matriacos coryphæus.

* * * *

LEV.

LEVCOIVM BVLBOSVM AVTVMNALE minus tenuifolium.

Cauliculo est palmū alto gracili, vnicū, interdū alterū & tertium ferens *florem* omninò lacteum, pendulum, sex foliis constātem, & tintinnabuli modo formatū, inodorum, ingratique gustus, in quo pallida stamina: flore iam aperto, demum prodeūt quaterna aut quina, capillaria viridiaque *folia*: (Lob. atrouirentia) *radix* bulbosa [Lob. oblonga, alba,] satis crassa, pro plantæ exilitate, è multis glutinosis tunicis compacta & amara, quæ candicante membranâ integitur.

Clus. Hisp. & post. Hist. *Leucoium bulbosum minus Autumnale tenuifolium siue quintum.* Lob. ic. pl. pag. 120. *Leuconarcissolicion minimum Autumnale*: Aliam iconem habet in Aduers. part. 2. dicens: A foliorum quadam similitudine & exilitate Leucoii Autumnalis genus istud ab Egr. viro D. Theodorico Clutio in Lugdunensi Batauorum Academia horti Medici primo instructore cultum, Hyacinthi Autumnalis peregrinum & elegans genus creditum fuit: cuius delineationē Petro Clutio fratri suo debemus. C. Bauh. Leucoium 9. siue bulbosum Autumnale.

Extremâ Bæticâ, quâ Lusitaniæ contermina est, non procul Badaioz, quam nonnulli Pacem Augustam esse existimant, ad flumen Anam sitâ, nascitur, vbi sub finem Octobris & Nouembris initio, cum suo flore eruebat Clusius, Vlyssiponem proficiscens, vnde in Belgicam cum paruo illo serotino Narcisso amicis mittebat: qui diu in pensilibus suis hortis vtrumque aluerunt, nullum tamen, quod sciat, florem videre potuerunt, & an hactenus bulbos conseruarint ignorat.

LEVCOIO BVLBOSO FORTE AFFINIS Bulbus flore intus luteo foris purpureo.

Bulbus ex Hispania Clusio Pann. missus per Regis hortulanum flore Campanulæ albæ satis magno, terram spectante, colore intus luteo foris purpureo. C.B. Phyt. Leucoium bulbosum 3.

* * *

LEVCOIO BVLBOSO FORTE AFFINIS Bulbus quidam.

Bulbus Clusio missus ex Hispania per Hortulanum Regis, quatuor aut quinque flores gestans, in modum Campanulæ albæ efformatos. C.B. Phyt. 84. Leucoium bulbosum 2.

BVLBOCODIVM VVLGATIVS.

Bulbocodii *radix* bulbosa, vt Leucoii bulbosi Theophr. vulgò dicti, minor, ex multis tunicis compacta, tactu & gustu viscida cū aliqua dulcedine acrimoniam tandem aliquam relinquens, cui subsunt multę capillares fibræ, nonnunquam vnica, aliàs plures vbi se propagat: *folia* Leucoio prædicto similia, longa, caulem ad summum fastigium comitantia, angustiora, breuiora, colore diuerso, Allii ferè, non tamen ex viridi lucentia vt illius, striata, costis duabus auersa parte prædita, terna, quaterna, quina, tunicâ vnâ cum caule statim à radice exorta, aliquousque inuoluta. *Caulis* palmaris & dodrantalis, compressus, striatus, fistulosus, cui insidet *flos* singularis, deorsum nutans, duas vncias longus, sex pallidis & stellatim decussatis foliis constans, magno, longo, flauóque & fimbriato calice Campanulæ ferè figurâ protuberās, aureus, splendens, fimbria comata & laciniata, in cuius medio apices sex lutei circa pistillum concolorem intorquentur, & lacinia est minimo odore, non, vt aliqui volunt, nullo, qua parte geniculo intermedio cauli flos adnascitur, membranula exalbida florem, antequam explicet, inuoluit: paulóque infra floris medium sex folia pallidula, micantia, mediocriter lata, mucronata, ex ipso floris codio, rectà foras se pandunt. Succedunt pericarpia rotunda, in quibus *semen* Camer. nigrum, in principio latiusculum, temporis progressu rotundius. Iag. Garg. Binos flores in eodem caule obseruauit Basileæ. Descriptio

Brunfel. Tom. 1. Rhaps. 20. ponit figuram sub Narcisso; nec vllam particularem aliam eius mentionem facit. Tragus Germ. Gälhornūgs blumen. Ortho Brunfel. inter Narcissos recenset. Matthiol. Narcissi nomine ponit commodam figuram. Lugduni, quod nos recordamur, vocant *Campanes Iaunes*. Montbelgardi, *Cubere*. Dodon. Gall. *Coquelourde*, Gall. & Germ. geel hornungs blumen/ Lat. quibusdam *Narcissus luteus* & *Pseudonarcissus*. Item hist. flor. Et in fol. *Narcissus luteus syluestris*. Belg. Geel Spocken blumen. Gesner. de col. stirp. de hort. & in cat. pl. *Codiaminum*. *Codiaminum*.

Flore aureo.

Aduer. Lob. & Pen. *Totus luteus Narcissus montanus Theoph.* Icon. Pl. p. 141. & Obs. *Narcissus totus luteus montanus Theoph. Pseudonarcissus Clus. & Dodon. luteus sylu.* Adu. p. 51. *Bulbi codion Theoph. Cordiaminum*, vt vertit Gaza, Hisp. *Campanilla.*

Clus. Hisp. *Pseudonarcissus Belgicus.* Idem post. hist. *Pseudo narcissus vulgaris*: Sunt qui putent Theophr. l. 6. c. 7. βολβῶ κώδιον esse, cuius meminit Plinius lib. 21. cap. 11. inter flores qui maturè erumpunt: ac quod bis florere ait Vere & Autumno: Austriacæ matronæ gelb beckel, id est, flauum caliculum & gelb Mertzblumen / hoc est, flauam violam Martiam appellant: Galli nonnulli *Coquelourdes*, alii *Porrion*, à Porraceis videlicet foliis. Reperitur huius genus magis præcox, alioqui non valdè diuersum à iam memorato, cuius flos non pallidus, sed aureus instar maioris Hispanici. Hunc verò colorem interdum mutare obseruaui, hoc est calicem illum medium non minùs pallidum habere, quàm sint sex illa externa folia ipsum ambientia.

Calice pallido.

Taber. icon. & hist. *Pseudo Narcissus luteus* Josephs stablein Geel hornungs blumen. Camer. apud Matth. Germ. *Narcissus 4. luteus*, Josephs stab: interdum fert duos & tres flores, vt in horto meo (Norimbergæ.) Item in Epitom. Matth. *Narcissus totus luteus.* C. Bauh. *Narcissus 14. siue luteus, calice prælongo primus.* Quibusdam censetur βολβῶ κώδιον Theoph. vbi Gaza vertit Codiaminum secutus proculdubio Plinium lib. 21. c. 11. Communiter cuilibet cauli flos vnicus insidet, aliquando verò & duo.

Locus & tempus.

Mulierculæ, vt Trag. scribit, hanc plantam in hortis suis serunt, propterea quòd inter Vernos prima floreat. Reperitur non paucis Belgii locis circa margines agrorũ & Veruactorum, humido præsertim solo & in syluis locisque arboribus consitis, & similibus quoque cùm in Germania, tum in Hispania, transfertur etiam in hortos. Profert teste Dodonæo, sua folia, caules, & flores mense Februario & floret interdum sub niue. Semen maturum mense Martio, ita vt postea non ampliùs videatur. Tanta abundantia in pratis Londino satis vicinis, crescere certum est, vt in celebri illo vico, vulgò Ceapside nuncupato, Martiò mense rusticæ mulieres maximâ copiâ flores venales proponant, & omnes tabernæ eo flore exornatæ conspiciantur. Crescit & aliis Angliæ, & plerisque Germaniæ locis: memini & olim (inquit Clusius) cùm Louanii humanioribus literis operam darem, ad siluulæ illius, Cœnobio vulgò Perck dicto vicinæ, margines legere sponte natum. Nobis verò Mótbelgardi abundat Bulbocodium, vt in monte *Bar*, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. Obseruaui Geneuæ florens Martio, & in mõte Thuiri mẽse Iunio: Lugduni Februario: Patauii variis in hortis & aliis Martio. Montbelgardi Februario & Martio: floret interdum sub niue, semen maturat Martio, herba perit Aprili & Maio, manentibus bulbis in terra occultatis vsque ad sequentem annum. Abundat in colle prope *Dampierre* arcem ad Dubim: anno 1597. florebat copiosè Aprili.

Têperam: & Vires

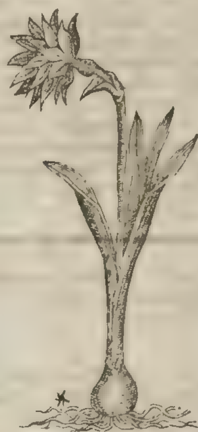
Calida & sicca est herba Pseudonarcissi, temperamento eodem ferè cum Narcisso: certa experientiâ inuentum est (si Dodon. non fallitur) duas drachmas huius radicis adhuc recentis, in uino aut aqua cocta cùm pauco semine Anisi aut Foeniculi & parua portione Gingiberis exhibitas, purgare pituitam lentam & viscidam per inferiora. Itaque hæc radix vtilis ad omnes morbos ex pituita viscida natos. Non dissidet à Diosc. Narcisso facie vel viribus. Xyridis modo purgare asserunt Aduers. radicis decoctum, ac rusticam plebem vomitiones cum eo moliri certum est.

BVLBOCODIVM HISPANICVM

Est (teste Lob. Obs.) Narcisso montano Theophrasti facie non dissimili, sed latioribus foliis, maioribusque, omninò luteis. Alũt eum Ioh. Baillet Insulanus & Mutonus. Plant. icon. p. 121. *Narcissus totus luteus mõtanus Theophr. Hisp.* Pseudo narcissi genus inuenitur à Clusio nonnullis veteris Castellæ pratis, & locis montanis humidis Anglico quidẽ simile, sed foliis longè maioribus, magisque virentibus longiore caule, paulò minore flore, eoque prorsus flauo, & quasi aureo, videlicet tam externis foliis quàm calice: radix huius crassior est quàm in superioribus. Dodon. lat. in fol. *Narcissi silu. alia icon*, qui non facit duas species. C. Bauh. Phyt. *Narcissus 15. siue luteus calyce prælongo alter.* An Camer. in epit. Matth. *Inuenitur Narcissus 3. in montibus prorsus luteus seriùs florens.*

BVLBOCODIVM FLORE PLENO.

Narcissi & multiplici foetura varietas, Belgicis amicorum hortis visu digna, cæteroquin omnia prorsus eadẽ. Tamari primùm [vt Lob. obs. testatur] repertus in horto cuiusdam pauperis. *Narcissus luteus multiplici flore*, Eidem.

Hic calice pleno, inquiũt Adu. part. 2. variat, simbriatis oris, rugosis & complicatis foliis compacto; etiamque tantò copiæ cornu exuberante & dehiscente, vt florem totum adimpleat, multiplicati Narcissi lutei, speciemque referat: intermixtis

mixtus tamen pallidioribus nonnullis foliis, & quandoque ex luteo herbaceis: inferioribus senis floris, radiatis aut stellatis foliis concoloribus, remanentibúsque pariter aliis sui generis quandoque, in singularibus spithamæis cauliculis simplicibus floribus. Cætera cuncta vulgari luteo Narcisso haud absimilia.

Cluf. Hisp. *Pseudonarcissus multiplex*, qui apud Belgas in hortis alitur, Belgico per omnia simile cùm foliis, tum bulbo, sed flos calice caret, & eius loco innumera habet folia externis sex similia, colore pallido. Item hist. post. *Pseudonarcissus pleno flore*. An Camer. horti, Narcissus ex luteo pallidus flore pleno, nullo intus calyce? Dodon. in fol. *Narcissus sylu. multiplex, qui mediò calice caret*. C.Bauh.Phyt. *Narcissus* 22. siue *flore luteo multiplici calyce carente*. Taber.icon.& hist. *Pseudonarcissus luteus Polyanthos*, Gefult Josephs stäblein.

In Viridario quodam rustico præfecturæ Wiltelshire Sarum Episcopatus, iuxta tuguriolum Vetulæ pauperculæ D. Ioan. Gerard. forte fortunâ hoc elegans Narcissi genus offendit. Martio cógeneres pleni floris Narcisso luteos flores laxat iucundos.

BVLBOCODII PLENO FLORE SPECIOsum genus Venerii.

ANNO 1603. scribebat ad me Venerius, inquit Clusius Exot. appéd. 2. se obseruasse Pseudonarcissi genus quoddam sibi antè non conspectum, cuius paucos reperisset bulbos: illum autem viuis coloribus depingi curabat, quia verò similis formæ à nemine hactenus obseruatú esse arbitror, in tabella eius iconem exprimendam curabam.

Quantùm porrò ex pictura quam ad me mittebat obseruare poteram, crescebat hæc planta Pseudonarcissi vulgaris modo, quatuor oblonga viridia *folia* ex bulbosa radice producens, inter quæ prodibat *caulis* læuis, nodis, viridis, pedem altus, summo fastigio membranaceum folliculú sustinens, è quo emergebat *flos* foliis pallidis, geminâ serie dispositis præditus, prominente ex eius vmbilico calice siue tubo oblongo, oras habente nonnihil reflexas, eásque crispas & incisas, aurei prorsus coloris, veluti Pseudonarcissi maioris Hispanici tubus, attamen non simplici, vt ille, sed triplici, hoc est continente alterum tubum qui tertium comprehendebat: *radix* erat bulbosa, ex multis tunicis constans, quarum externa subfusca, multis fibris extimâ sede prædita. Si vnicam duntaxat plantam reperisset, nihil nouum uideretur, quia natura interdum sic in floribus ludere solet: sed quum aliquot similes obseruauerit, peculiare quoddam genus esse credendum est. Scribebat etiam vnam Pseudonarcissi vulgaris plantam binos flores in eodem caule gerentem obseruasse, quæ alioqui vnicum solummodò proferre soleat.

BVLBOCODII SIVE NARCISSI FLORIS lutei multiplicis varietas.

LOndini dilutiore maioréque flore uariat, & in foliorum floris extremitatibus angustiore, in horto D.I.de Francque ville. Radix Allii modo nucleis propagatur. Foliis est quàm superiorum paulò latioribus & tantillùm recuruatis. Adu.part.2.Lob.

NARCISSVS CYPRIVS LVTEVS polyanthes flore pleno.

Descriptio

DEbetur hoc admodum elegans Narcissi exoticum genus egregio viro Londinési, D. *Leette* negotiatori Constantinopolitano: qui eius bulbos cú pluribus aliis è Cypro Insula delatos, amicis suis cómunicauit, & hoc mense Decéb. 1604. *folia* pedalia, imâ sede vnciam lata, supernè angustiora, & *flores* vno *caule* foliis altiore plures, luteos, multiplicésque laxauit in horto præfati D. de Francque ville, è bulbo Narcissi crassiore, coloris Castaneæ inuolucro tecto.

Hanc Narcissum esse, ex natura quorundam exoticorum bulborum, valdè suspicor, quibus à natura insitum est, vt non nisi anno primo à quo in Septentrionales regiones algidiores deuecti sunt, soli & cæli natiui succo adhuc prægnantes, flores laxent. Huius enim Cyprii Narcissi folia Autumno germinare inceperunt D.

Lectte, D. Coys & aliis quorum sæpè mentionem fecimus, [inquit Lobel. Adu.2.] sed nusquam floruit bruma aut Vere elapso, in prædicto horto de Franqueuille mediâ admodum mansueta hyeme, vbi flores illicò leuissimâ sæua superueniẽte aura marcescunt. Huius familiæ est Narcissus Polyanthos Byzantinus, & Lilium Alexandrinum Italorum, nec non aliæ Plantæ.

BVLBOCODIVM MINVS.

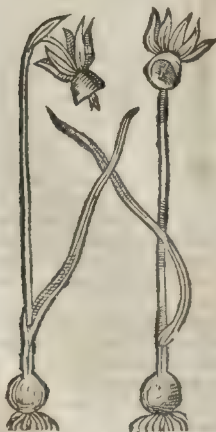
Descriptio

Pseudo-narcissus minor Clusii.

IOhan. Baillet Insulanus & Mutonus alunt Narcissum montanum Theophrast. multò minorem vulgari. An Pseudo-narcissus minor Hispanicus latifolius, qui nouo vere terna aut plura profert folia, maiori, forma coloreque similia, sed lõgè minora & angustiora, florem pusillum, maiori tamen Hispanico & forma & flauo colore persimilem, insidentem digitali, tenui, viridi *cauliculo* inter *folia* emergenti: flori succedit trigonum, obtusis tamen angulis, & ferè rotundum capitellum, in quo *semen* inæquale nigrum, satis magnum pro plantæ proportione: *radix* bulbosa, exigua, foris nigricans. Missus mihi hic fuit primùm à Io. Moutono, Narcissi minimi montani latifolii nomine; deinde à Generoso Dn. de Longatre pro Pseudonarcisso minimo Hispanico flauo. Clus. hist. post.

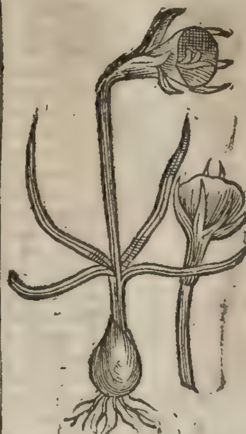
BVLBOCODIVM MINIMVM coronatum.

PLant. icon. p.122. *Narcissus minimus coronatus.* T. 122. Lobel. hist. Belg. Klein gecroonde Berg Narcisse. Lat. *Narcissus mõtanus minimus coronatus.* Mutonus nobis misit.

An Clusius Pann. *Pseud. Narcißi genus admodum exile ex Hispania missum per Regis Hispania Hortulanũ.* An C.Bauh. *Narcissus 16.* siue luteus exilis. Pseudonarcissi genus admodum exile Clusii. *Narcissus 21.* siue *montanus coronatus.*

BVLBOCODIVM TENVIFOLIVM. flore luteo.

NAscitur, inquit Clusius, quibusdam Lusitaniæ, Bæturiæque collibus Pseudonarcissi genus cui *folia* non lata vt superioribus, sed valdè angusta, siue potiùs iuncea, *caulis* tenuis, nudus, palmum altus, cuius extremitati insidet flos è vaginula emergens, qui sex foliis herbido pallescẽtibus & expansis constat, quorum medium calix flauus, calathi instar oblongus, oris præditus non sinuosis & fimbriatis, vt superiorum, sed æqualibus: *radix* exiguo Narcisso similis, intus candida, foris, nigricans. Hisp. & hist. post. *Narcissus iunceis foliis primus.* Sed Clusius iconem non habet pro tenuifolio primo, ideò nos ex Lobelio ponimus qui fortè idem cum eo de quo Lobel. in append. Narcissus montanus iuncifolius minimus flore luteo, palmaris longitudinis, tenuibus foliolis iunceis, multò exilioribus, interdum erectis, interdum ad terram reflexis: inter quæ cauliculus palmaris exeritur, in cuius summo ex tenui, instar cæterorum Narcissorum, consimili membrana, flos singularis, vulgato Narcisso montano similis, & penè par, aspectu suauissimo & hilariore: cui siliqua Narcissi succedit. Radicis bulbus quantus nucis ponticæ nucleus. Huius peregrini floris primus me monuit C. V. Aluarus Nonnius Medicus Antuerpianus eruditissimus. Postea eius bulbo me donauit M. D. Maria de Brimeur, è cuius vrceis florentem plantam delineari curauimus. Paucis pòst diebus eiusdem iconem Tornaco ad me misit noster Mutonus, sed erectis foliis ab hac duntaxat variam.

Narcissus iuncifolius minimus alter flore luteo Lob. *Narcissus 17. sicut montanus luteus minimus:* C.Bauh. phyt.

Florebat Ianuario, cùm Vlyssipone Hispalim Clusius proficisceretur, vbi incolæ Campanilla, hoc est, Campanulam vocabant.

BVLBOCODIVM TENVIFOLIVM aliud flore luteo fimbriato.

IN figulinis [vt scribit Lobel. in append.] adseruatur & colitur è Biscaiæ montibus in Belgium delatus bulbus à quodam à Gallicia redeunte: Narcissus montanus Iuncifolius minimus alter flore luteo fimbriato reddendus pag. Obs.63. Rugosis

gosis plicis, fimbricatisq; floribus habuit Mutonus, alioqui non differt à superiore. Narcissus montanus iuncifolius minimus, alter flore luteo fimbricato Mutoni, Lob. in append. T. 155. C. Bauhin. Phyt. Narcissus 18. siue mótanus luteus fimbricato flore.

Clus. hist. post. cap. 17. iconem habet qualem Lobel. sub hoc titulo *Pseudonarcissus iuncifolius.* 2. flauo flore: ac addit. Alter Pseudonarcissus Iunceis foliis tenuiora paullò, licet surrecta, habuit folia, florem flauum, hoc est, calicem per oras leuiter & tenuiter fimbriatum, & sex illa foliola calycem ambientia, ex herbido pallescentia, in capitulo flori succedente nigrum rotundiusculum semen etiam tulit: radix pusilla, foris nigricans, bulbacea, tenuibus fibris è sede prodeuntibus firmata.

NARCISSVS FOLIIS FLORIS ALBIS oblongo calice luteo.

Mittebat [inquit Clus. Exot. par. 2. in append. altera] ad me anno 1601. Erud. vir Ioach. Venerius Burdigala, inter plerasque plantas quatuor Narcissi bulbos, quos duorum generum esse, & vnicũ florem gestare scribebat, è singulis videlicet generibus binos. Illorum vnus insequente Aprili florem tulit. Quum verò similem antè videre nõ meminerim, illius iconem in tabella exprimendam curabam quam Lectoris oculis proponeré, atque eius historiam adiiciebam. Habebat porrò is Narcissus terna, oblonga, & satis angusta, carinatáque folia, cæsii quodammodo ex viridi coloris: inter quæ prodibat caulis pedalis longitudinis, aut amplior, læuis, enodis, satis gracilis, firmus tamen, summo fastigio folliculum membranaceũ sustinens, è quo emergebat vnicus flos longiusculus, summâ parte in sena folia alba & in mucronem desinentia diuisus: cuius vmbilicum occupabat calix flauus, semunciam longus, oris aliquantulùm incisis & quodammodò fimbriatis, habens in medio stilum pallescentem, eiusdem cum calice longitudinis, cinctum sex staminibus flauâ veluti farinâ conspersis, eorum præsertim apicibus. Semen obseruare nequiui, quia florem carpebam, vt à pictore commodiùs exprimi posset: valdè autem suauis erat odoris, & Muscari floris odorem pænè referentis: radix bulbacea, oblongiuscula, digitalis crassitudinis, alba, è multis tunicis constabat, quarum exterior subfusca, aliquot crassioribus fibris albis infimâ sede donata. Alter ab eodem Venerio missus florem dabat etiam Aprili altero post superioré anno, illi prorsus similem: calicis tamen eius oræ magis erant croceæ. Vnum etiam non valdè dissimilem videbam apud Honest. virum Christianũ Porretum, qui à Venerio acceperat; illius tamen sena folia ex albo pallescebant, aut ὠχρόλευκα erant, calix verò multò latior, & oras planè croceas habens. Iac. etiam Plateau similem habuisse eodem anno florentem intelligebam: illum autem à rhizotomis quibusdam Gallis redemerat cum aliis bulbis è Pyrenæis montibus erutis.

Narcissum album montanum, calyce magno luteo Botanico Lutetiano N. Quelt debet Lobel. Adu. par. 2. qui eius bulbos, vncias duas longos: & vnam, plùs minùs, crassitudine æquãtes, in Pyrenæorum montium Souton iuxta *Banniers de Lusson* monte vocato eruit, nec dum illi floruerat. *Narcissus albus montanus.*

PSEVDONARCISSVS ALBO flore Clusii.

INter Narcissos reponendam esse inquit Clus. Exot. par. 2. App. 2. eam plantam quæ Pseudonarcissi appellationem vulgò obtinuit, nullum esse opinor mediocriter in re herbaria versatum qui dubitet: Multæ autem sunt eius differentiæ &c. verùm enimverò nouum quoddam genus repertum est quod valdè rarum censeo, cuiusque binos bulbos anno 1604. ab Eruditiss. Venerio accipiebam: Horum alter florem mihi protulit insequente Aprili quemadmodum etiam aliis. Sed & eodem anno mense Decembri Rhizotomus quidam Gallus similes plantas adferebat: valdè elegans hæc planta, terna è radice bulbosa oblongiore, nigróque cortice siue membranâ tecta (à cuius sede frequentes tenuésque oriebant ur candidæ fibræ) proferebat folia, dodrantem vel paullò ampliùs longa, Narcissi angustioribus foliis valdè similia, supinâ parte carinata, inter quæ nudus prodibat caulis satis exilis, non crassus, dodrantem altus, summo fastigio membranaceum folliculum gerens, è quo propendebat flos totus albus, Pseudonarcisso vulgatiori, quem Germani Gelbe hornügs blumen. Belg. verò Geele Tiloosen appellant, formâ quidem similis, paullò tamen minor, sescunciam longus, sex foliis tubum amplectentibus

similiter constans: tubo auté paullò angustiore, & oras nonnihil fimbriatas habente, in quo sex alba stamina flauescente apice prædita, & medius stilus longior: nullum verò peculiarem odorem in eo flore obseruabam, qui aperiebatur Aprili, deinde Iunio semé proferebat in triãgulari capite siue thecâ, orbiculare, nigrum & splendens, quale Narcissi iuncifolii albo flore reflexo, sed maius.

BVLBOCODIO FORTE AFFINIS BVLbus flore luteo.

BVlbus ex Hispania Clusio Pann. missus per Regis hortulanum flore luteo superiore parte aperto. C.Bauh.Leucoium bulbosum 4. Nec plura habent.

BVLBOCODIO FORTE AFFINIS BVLbus alius flore luteo.

BVlbus Clusii Pann. alius flore luteo humili, cui semen simile Hemerocallidi Valentinæ. Casp.Bauhin. Leucoium bulbosum 5. Nec plura adiiciunt.

NARCISSVS IVNCIFOLIVS OMNINO albus calyce longo.

SCribit Clusius Hisp.& in post.hist.se intellexisse ab Hispanis Narcissi quoddam genus in Hispania inueniri quod omninò iunceis etiam sit foliis, sed florem candidū producat, eáque ob causam *Iunquillos blancos* ab incolis appellari. Anno 1596. inquit præterea, à D.Simone de Touar paucos bulbos eo nomine insignitos accipiebam: sed adeò exiles, vt post multos duntaxat annos illorum flores sint sperandi, imò illos ipsos nullo modo auctos anni 1600.asperum gelu, quod Februario mense valdè apud Belgas sæuit, prorsus corrupit.Et Pann. Narcissus iuncifolius flore albo ex Hispania missus per hortulanum Regis.

Descriptio

Item Exot.par.2. App.2. Narcissi genera duo anno 1605.apud amicos flores protulerunt, nunquam antea mihi conspecta. Primus Narcissus Iuncifolius albo flore reflexo, è *radice* bulbosa Nucis ponticæ magnitudine, candida, fuscâ, membrana obducta, cuius sedem plurimæ tenues albæ fibræ occupabant, quaterna aut quina exiliebant *folia*, dodrantem longa, angusta & pænè iuncea, aliquantulùm striata, & supinâ parte nonnihil carinata, viridia, inter quæ prodibat dodrantalis *caulis* viridis, læuis, non valdè crassus, summo fastigio sustinens in mēbranaceo inuolucro, binos, ternos, interdum quaternos oblongos *flores*, niuei quidem candoris, sed odoris expertes, deorsum propendentes, sex longiusculis in satis angustis foliis præditos, sursum reflexis, florum cyclaminis instar, è quorum vmbilico prominebat calix semunciam longus, vel etiam longior, inæqualibus oris, continens tria *flaminula* alba, quorum apices flauescentes, & tenuem longum stilum extremas calicis oras multùm superantem: succedebant triangulares *filiquæ* siue thecæ, exiguo, orbiculari, nigroque & splendente *semine* plenæ. Florebat autem Aprili. Istud Narcissi genus redimebant biennio antè à rhizotomo quodam Gallo cui nomen N.le Quelt siue Quilt, elegantes & raras plantas in has Prouincias quotannis adferre solito, quas per suos in Pyrenæis & etiam in Hispaniis conquirere iubet. Inter eos autem qui redemerunt, nonnulli huius Narcissi plantas habuerunt paullò latioribus foliis præditas, quarum flores etiam oblongiores erant. Alterius Narcissi iuncifolii vnicam plantam habuit Christianus Porretus Pharmacop.Leydensis, à Petro Gassano siue Plantino missam, cuius multò longiora erant folia, quàm præcedentis, & viridia: caulis etiam longior, summo fastigio sustinens binos aut ternos flores diuersæ tamen à superiore formæ: nam Narcissi iuncifolii minoris floribus valdè similes erant: horum tamen color albus, tam ipsius calicis quàm sex foliorum ipsum ambientium. Florebat etiam Aprili: radix erat non valdè magna, longiuscula, membranâ eam cingente prorsus fuscâ. Accipiebat etiam ab eodem alios bulbos simili nomine insignitos, crassiores tamen, quorum folia eius foliis quos Nicolaus adferebat valdè similia erant; sed florem nondum tulerunt. Ceterùm anno superiore nobis mittebat non solùm Venerius, verùm etiam Nicolaus adferebat plantas Narcissi iuncifolii albo flore nomine donatas: eæ autem quum florem nondum protulerint, nihil de eius forma vel colore pronunciare possum: nam bina dumtaxat habuerunt hoc anno folia cùm eæ plantæ quas nactus sum, tum quas alii redemerunt, & illa quidem angusta, supinaque parte aliquantùm plana, valdè longa, nō tamen surrecta, imò potiùs humi quodammodò procumbentia: illorum item color, meâ opinione non vnus. Nam plantarum quas Venerius mittebat, magis viridis videbatur; earum quas Nicolaus adferebat magis ad cæsium tendens, pænè vt foliorum Pseudonarcissi. Si quam porrò dabunt florum differentiam, proximus aut eum subsequens annus (si viuimus) certiores efficiet.

C.Bauh.Phyt. *Narcissus* 25. siue *Iuncifolius flore albo*. Iuncifolium Narcissum totis albis floribus ad Lob.Adu.part.2.misit C.V.D. Kirch Belleual, horti Medici præfectus in Monspeliensi schola.

BVLBOCODIVM MINIMVM tenuifolium album.

PSEVDO narcissus iunceis foliis tertius, Clusii in post. Hist. quaterna aut quina *folia* habuit tenuissima, & capillaria, viridia, humi procumbētia & sparsa, inter quæ *cauliculus* emersit infirmus, palmaris, tenuis, nudus, vnicum in summo *florem* è membranaceo follicu-

liculo prodeuntem sustinens, tenellum, candidũ omninò, & calicis oris fimbriatis: huius *semen* non obseruaui, *radix* superiori similis. Omnes verò has elegantulas plantulas ipsi abstulit asperrima illa anni 1586. hiems.

Narcissus omnium minimus montanus albus Lob. in append. T. 156. C.B. Phyt. *Narcissus* 20. *siue montanus albus minimus.*

NARCISSVS IVNCIFOLIVS ALBVS calyce magno D. Cor. Coorne tortilibus foliis.

NArcissus Iũcifol. inquit Lobel. Adu. pag. 2. albus tortilibus foliis floris donato, calyce magno & longo nutante, prominulo pistillo tenui, qui ãno 1604. floruit Medio-Castri Walachriæ apud D.C. Coorne, cuius floris iconem Londinum ad me misit. Idẽ esse reor cum Narcisso Iuncifolio omninò albo, calyce amplo, prope Betam Gallæciæ oriundo, empto à Nic. le Quelt Rhizotomo Parisiensi, Anno 1603.

NARCISSVS IN GENERE.

HYacinthis congener est Narcissus, qui (Theophrast. lib. 6. cap. 6. teste) etiam Lirion cognominatur. Alii siquidem hoc, alii illo nomine appellant, *Folium* ad terram Asphodeli folio simile habet, sed multò latius, vel vt Lilium: *caulem* sine foliis herbaceum: & in summo *florem*: & in pellicula quadam velut in vase, *semen* admodum magnum, colore nigrum, figurâ oblongum. Hoc excidens spontè germinat: sed & qui colligunt id figunt: & radicem quoque plantant quam habet carnosam, rotundam, magnam. Sed in Narcissi descriptione Diosc. secutus est Theophrast. scribens: Narcissum aliqui, & ipsum velut Lilium, Lirion vocauerunt. Folia habet Porro similia, sed tenuiora, & multò minora ac angustiora: caulem cauum, sine foliis, altitudine palmum excedentem: in quo flos est albus, intus croceus, in aliquibus purpureus. Radix est intus alba, rotunda, bulbi specie, semen velut in pellicula, nigrum, oblongum. Nec vlla diuersitas (ait Cornar.) in folio est, quod Theoph. Asphodeli: Dioscorid. verò Porri folio simile dixit. Nam & Dioscor. Asphodelo, Porri folium attribuit. Sunt & purpurea (autore Plinio lib. 21. c. 5.) Lilia, aliquando gemino caule, & carnosiore tantùm radice, maiorisque bulbi, sed vnius: Narcissum vocant; huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à Liliis est & hæc, quòd Narcissis folia in radice sunt. Tertio generi cætera eadem, calix herbaceus. Ita Plinius Lilia à Narcissis distinguit. Sed clariùs deinceps de Narcissis cap. 19. agit. Narcissi duo genera, inquit, in vsum Medici recipiunt. Vnũ purpureo flore, & alterum herbaceum. De purpureo eo Narcisso Virg. in Buc.

Pro molli viola, pro purpureo Narcisso
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

Ouidius etiam ad adolescentem Narcissum, floris Narcissi ortum referens, hunc affabrè depingit, ita canens:

Nusquam corpus erat; croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

Virgil. purpureum Narcissum [vt putat Hadrian. Spick. Isag lib. 1. cap. 31.] nominat, non quòd vndique sit purpureus: sed quia medium floris (quod calicem Plinius appellare videtur) purpureum cernatur. Plinius vnum genus Narcissi purpureo flore recenset, alterum herbaceo: quod tamen si de floris colore intelligat [inquit iam dictus Spick.] falsum est. Non enim flori color herbaceus, sed albus: in medio uerò aut croceus, aut purpureus, aut albus totus. Herbaceum caulem Narcisso adscripsit Theophrast. pro ποώδης. Videtur Plinius legisse ποώδης δὲ & sic ad florem non ad caulem herbaceum retulisse. Ex his omnibus colligitur Narcissum esse ex genere florũ, qui à Cornario Zeytlosen / & herbstblumen / appellantur. Sunt enim multæ & coloribus diuersæ species. *Narcissi multi.*

Cæterùm, quod Plin. ait, à narce Narcissum, non à fabuloso puero dictum, testatur hoc Plut. in Sympos. qui quasi neruos hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum subterraneorum Deorum coronamentum eum vocat, quòd scilicet defuncti, & morte torpidi, torpido flore meritò coronarentur. Appellatur autem etiam, Apuleio teste ἄνθεος, βολβὸς ἐμετικός, αὐτογενής. Ἄνθεος quidem Narcissus propriè montanus est, eò quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβὸς ἐμετικὸς nomen ab effectu habet: Dioscor. siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat. *Narce.* *Corona Deorum.*

Græci huiusmodi flores Ναρκίσσους, Latini similiter *Narcissos* appellant. Germ. Narcissen rößlin. Belg. Narcissen Spaensche Jenetten / Galli peculiare nomen non habent, possent tamen, autore Clusio *Narcisses* nominare. Hisp. *Narciso* vocant. Omnem porrò Narcissum præter eum, quem peculiari nomine, *Deuebohim* (Narcissum mediopurpureum) Clusius appellari dicit, Turcæ propriè appellant *Serin cade*, hoc est, Regium calicem, quòd flauum illud in medio flore, calicis formam quodammodò referat: qui verò mittunt eius bulbos vario corruptóque nomine, vt plurimùm inscribunt, nunc *Zerem cada*, modò *Zerem cade*, interdum etiam ineptiore *Zarem cada*, addita voce *bianco*, vel *giallo*, cùm colorem album vel flauum designare volunt. At qui pleno est flore, plerumque *Zerem cada catamer* appellarunt, additis iisdem vocibus *bianco & giallo*, pro coloris florum, quos mittere se putabant, varietate: tametsi sæpissimè nobis impositum deprehenderimus: nam multos simplici flore hoc nomine accepimus, contrà nonnunquam pleno flore præditos, hac simplici *Zerin cada* inscriptione. Interdum etiam tam plenus, quàm qui amplo simplici est flore, præsertim crasso præditi bulbo, Penachio nomine missi, *Guil catamer lale* (qua appellatione & Anemonem pleno flo-

re, & alias quaſdam Stirpes accepimus,[quæ voces Roſæ plenæ florem ſignificant. Sæpiſſimè etiam eiuſdem generis bulbis diuerſa nomina adſcripta fuiſſe comperimus: vt ſchedis additis minimè fidendum ſit, ſed cuius coloris florem ſint habituri Narciſſi bulbi, ipſa αὐτοψία nos docere & certos reddere debeat.

Naſcitur, autore Dioſc. optimus in montanis locis [probatiſſimus in Lyciæ montibus, Plin.] odoratus: reliquus Porrum refert,& herbaceum odorem remittit. Aſt contra naſci odoratum etiam in pratis refert Theocritus Eidyllio 20. vbi Europam cum ſuis prata ingreſſam,bene ſpirantem Narciſſum carpſiſſe,canit his verſibus:

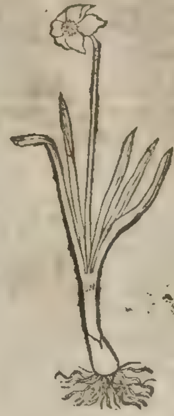
Florida ſed poſtquam venêre in prata puellæ,
His illa,hæc aliis ſe floribus oblectabant:
Narciſſo illa quidem bene olente, atque illa Hyacintho.

Vires & vſus. Narciſſus Theophr. ſerotinus valdè eſt. Nam poſt Arcturum floret, & circa Æquinoctium (Autumni Plin.) Ita quidem Theoph. quod poſtremum etiam reddidit Plinius,& omnibus generibus adſcripſit. Narciſſi omnes ſerotini.

Narciſſi radix (autore Dioſc.) ſiue eſtur, ſiue bibitur,vomitus mouet: prodeſt ambuſtis ab igne cum melle trita: præciſos quoque neruos agglutinat impoſita: luxatis item malleolis, diuturniſque articulorum doloribus trita cum melle, & impoſita ſubuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ ſemine & aceto: at cum Eruo & melle vlcerum ſordes expurgat,& abſceſſus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolii farina & melle. Et in vſu quidem Medico tradendo Plinius non multùm à Dioſc. euariauit. Narciſſus herbaceus vomitorius eſt, ac ideò ſtomacho inutilis: aluos quoque ſoluens, neruis inimicus,caput grauans. Vtriuſque porrò radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis. Panis verò cum melle & auenæ [æruineæ vet. lolii ſcilicet] farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus (trita Dod.) oleoque, contuſis medetur & lapide percuſſis. Purgat vulnera permiſtus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit Narciſſinum oleum (vnguentum Dioſc.) ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alſerint. Auribus eſt vtiliſſimus,ſed capitis dolores facit. Cæterùm Narciſſi radix, vt Galenus ait, uſque adeò exiccandi facultate pollet,vt & maxima vulnera glutinet, vel ad inciſiones vſque, quę circa tendones accidunt: habet verò quiddam abſterſorium & attractorium. Narciſſi cuiuſcunque generis radicem præmanſam vomitum ciere Cluſius ſæpenumerò expertus eſt.

NARCISSVS MEDIO PVRPVREVS.

Deſcriptio. RAdix ei bulboſa & fibroſa, ſapore amaricante: *folia* à radice ſtatim exoriuntur caulem tanquam vagina aliquoſque inuoluentia,latitudine ſemunciali,pari cum caule longitudine: *caulis* ſingularis,ſeſquicubitalis, compreſſus nonnihil, vtrinque acutus,fiſtuloſus; in cuius faſtigio *flos* vnicus amoenus, ſuaue olens, candidus, nutans,pediculo per articulum cauli iuncto, vaginâ membraneâ obuoluto, cuius ceruix in triquetram ſaturatè virentem floris quaſi baſin deſinit: hinc canaliculata fiſtula explãtatur, cui ſena illa floris candidi folia cohærent ſubrotunda, quorum tria aculeum mollicellum proferunt, totidem alternatim eo deſtituuntur: florem medium obtinet corona fimbriata,ora rubenti,infra quam circulus exalbidus, aliuſque huic ſubiectus luteus: ſena in fiſtuloſo canali ſtamina lutea,tria modicè elata, reliqua tantillũ apices proferentia. Figura noſtra ex emptitiis non placet.

Narciſſum ſuum medio purpureũ Dodon. ſic deſcribit: Folia habet virentia oblonga, Porri foliis ſimilia: caulem anguloſum, abſque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in ſummo florem è membrana erumpentem, vt plurimùm vnicum, ſubinde geminum, mediocriter amplum,odoratum, ex ſex candidis foliolis congeſtum, in quorum medio breuis calix eſt circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem ſtamina breuia, cum apicibus ſubluteolis: capitula inde anguloſa: ſemen in his nigrum: radix bulboſa, quæ nucleos ex ſe demittens,in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam, ſed florendi tempore, differentes: magnitudine etiam nonnihil,ſed parum,diſſidentes. Maiores medii: præcoces & ſeriùs prodeuntes, minores ſunt. *Narciſſus* Dodon.gall.2.*flore ſingulari*, in cuius medio circulus coloris pallidi aut herbacei cum fimbria rubra. Eiuſdem hiſt. fl.& in fol. *Narciſſus medio purpureus*,cui flos candidus,in cuius medio breuis calyx purpurei per oras coloris. Narciſſus Dioſc. Theocrito,Plut. Sophoc. Apuleio,& Plinio. Narciſſus purpurei floris,cuius etiam Virg. in Bucol. Aegloga 5.& Theoph.l.7.meminit.

Trag. *Narciſſus Veterum*,qui deſcriptioni Dioſc. & Serap. pulchrè reſpondet: flores niuei in quorum medio teres luteus ac eleuatus apparet circulus,Lunâ quadam flaminei coloris circumdatus: Dioſc. dicit nonnullos vocare Narciſſon Anydron, alios Autogenes, alios Bulbon emeticon, aliòs Lirion, Romani Bulbum morbitarium, vel [vt alia legunt exemplaria] Vomitorium vocant.

Narciſſus ille qui Trag. verus: Geſnero verò potiùs Anemone Limonia videtur, quibuſdam *Lilium Diuæ Mariæ* dicitur. Lob.& Pen. Adu. *Narciſſus medio purpureus Dod.* Vulgatiſſ. omnium Poëticus, cuius croceum florem videre eſt, foliis medium cingentibus albis, vt ſcitè canit Metamorph. eſtque idem Dioſcor. Narciſſus. Flores candore micantes lacteo,corolla medium occupante fimbriata ex croceo purpuraſcente. Obſ. Narciſſus Poeticus mediocroceus & (vox,& ſuper flaua eſt) medio purpureus Dodon. Hiſp. *lirio blanco* & Cebolina Adu.p.50.

Cluſ. Hiſp. *Narciſſus medio purpureus* Dioſcor. qui nonnullis Narbonenſis Galliæ pratis ſpontè prouenit. Idem Pann. & hiſt. poſt. Narciſſum qui medium calycem exiguum & planum, fimbriaque

briáque rubente insignitum habet vnicum duntaxat ferè semper, aut raro binos flores, eodem caule ferentem, Turcę vocant *Deue bohini* vel *boini*, id est, Cameli siue caput nuncupant, quoniã floris collum longius quàm cæteri Narcissi protensum habet.

Cur Frater separet Tragi & Lobelii Narcissum à Dodon. nondum animaduertere possum, nisi ea distinguens particula, Et postea, in Obs. occasionem ei præbuerit, verùm superfluam esse satis apparet ex Lob. hist. Belgica & Plantini iconibus.

Narcissus verus non ita pridem visus Trago fuit, primùm namque è Burgundia in Germaniã deuenit, dein verò Biponti in horto quodam plantatus: Flores initiis Maii mensis emicant. Narbonensis, (tradente Lobel.) Gallóque prouinciæ prata ornat Februario & Martio. Hortis Belg. Germ. & Anglicis inquilinus. Exeunt qui medio purpurei sunt [inquit Dodon.] plærisque Galliæ locis, & apud Heduos ac Sequanos in Pratis. In Belgio prioris generis præcoces Narcissi florent Aprili. Circa Monspelium spontè Prouenit in pratis quibusdam. Idem passim in Germania habetur in hortis: Basileæ habetur florens Maio in hortis. In horto patris mei vidi cũ foliolis sex ac etiam decem in vno flore. Genevæ florens in fine Aprilis. In Italia spontè prouenientem vidi. In Sabaudia sponte nascentem & Maio florentem inueni propè pagum *Cormon* non longè à S. Mauritio. Mantuæ in hortis. Ferrariæ in horto Principis ostendente Alois. Anguil. Montbelg. est mihi in horto Ill. E. C. Narcissus mediopurpureus maior, qui interdum fert duos flores ex vno pediculo.

NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS magno flore: folio latiore.

Meminit Clus. hist. post. Narcissi lat. septimi, quem sic describit: Latiora reliquis *folia*, æruginei ferè pallescentis coloris, inter quæ satis prodit *caulis*, nudus vt reliquis Narcissis, paullò infirmior, foris striatus, intus concauus, summa parte sustinens magnum, laxum, membranaceum folliculum, quo dehiscente exit vnicus, vt plurimùm, *flos* magnus, odoratus, sex albis foliis medium calicem pallidum cingentibus constans, cuius fimbria ex pallido purpurascit: flori succedit satis crassum triangulare *caput*, nigrum *semen* continens: *radix* crassior superiore & cum maiore illo, quem in Anglia spontè nasci dixi, comparanda, etiam soboles reliquarum Narcissinarum instar, satis feliciter procreans.

E Styria allatum Dn. de Heusenstein dicebat: seriùs etiam reliquis floret, nempe Maio mense. Id genus deinde satis frequens obseruabam Frãcofortianis in hortis.

NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS minor.

Spontè prouenientem circa Blaumontium arcem Il. CEl. Wirt. obseruauimus Narcissum, qui etiam in eius horto Montbelgardi & aliis abundat flore omnibus partibus minore quàm præcedentis, foliolis eius angustioribus & acutioribus, tardiùs etiam florens. Clusio in Pann. pag. 276. ni fallor *Narcissus serotinus montanus*: & in post. hist. *Narcissus latifolius* 6. cui quaterna aut quina Martio mense erumpunt *folia*, oblonga, angusta, inter ea deinde *caulis* nudus, rotundus, intus fungosus, in cuius summo, è tenui membranâ prodit, vnicus nonnunquam & alter, *flos*, sex niueis foliis stellæ modo decussatis cõstans, paruum calycem pallidum cingentibus, cuius oræ rubella fimbria exornatæ, sex in eo inæqualibus staminulis flauescentibus: flori suauiter odorato succedunt *capitula*, triangula, crassiuscula, in quibus nigrum inæquale *semen*: *radix* vt cæteris bulbacea, multis candicantibus tunicis constans, extima, quæ reliquas ambit, fusca, è cuius sessili parte plurimæ subfuscæ fibræ dependent.

Dodon. Gal. Duæ species Narcissi planè similes Mediopurpureo, foliis, caulibus, semine & radice, nisi minores essent, & vna alterâ citiùs floreret, & altera tardiùs. Item Hist. Lat. præcoces & seriùs prodeuntes minores sunt. Plant. icon. p. 113. *Narcissus minor serotinus mediocroceus* T. 150.

Lobelius duas habet figuras sub eodem titulo, minor non placet, in Adu. posita fuerat pro Lilionarcisso luteo, verùm apud Plantinum adéptus figuræ vnus è floribus. C. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 5. siue *mediolutens minor*, quem Frater videtur separare à Dodon. seriùs florente. Tabern. icon. *Narcissus serotinus albus*, weiß spat Narcissen röslin. In hist. Narcissus 16.

Prouenit magno [inquit Clusius hist. postr.] miliari supra Gamingã Charthus. Monast. D. Virgini ad Thronum nuncupatæ, sacrum, pratis quibusdam altissimo lacui vicinis ad prædium Zerhoff dictum, in quo, curantibus Carthusæ moderatoribus, perhumaniter & luculenter excepti semper fuimus, dum in summa Herren-alben & Durrenstein iuga tenderemus, aut ex iis iugis Gamingam rediremus. Quo isthic tempore floreat, mihi non constat: Sed illæ Viennam perlatæ, Maio mense in meo hortulo floruerunt: verisimile est autem natali loco seriùs florere. Memini & illi ferè similes in Euganeis montibus inuentos ac à Studiosis ex Italia reducibus Viennam ad me perlatos.

Narcissus medio purpureus minor prolifer & monstruosus.

In horto Bollensi apud fontem & Balneum admirabile; admodum proliferum obseruaui Narcissum stellatum cum minori corolla, rubẽte, monstrosósque suos exerente in hoc florum genere lusus. Inter alios verò in vno caule, quatuor flores gestabat, eosdémque omnes foliorum numero differentes, vnus quidem vulgaris & sexifolius. Alter verò nouem, tribus nimirum

proliferis: at tertius decem, vno hunc excedens constabant. Quartus duplicem corollam, & præter duodecim in ambitum sed temerè dispoſita folia, gemina adhuc, cornuum instar sursum è medio ferè floris prodeuntia, quæ duas illas corollas separant, habebat, erat cæteris elegantior. Caulis non rotundus, sed latus ferè vnciam, densus aliquatenus, planus, & longus vt reliquorum, cum demum in quatuor diuidunt partes nodi illi, qui, vti in vulgaribus, paulò infra seminis repositorium vel capitulum adsunt, arida protecti cuticula.

Narcissus paruus stellatus albus medio suaue rubente vertice.

Exoticus paruus Narcissus nouus stellatus albus medio suaue rubente vertice nondum Lob. Adu. p. 2. floruit, acceptus à N. de Quelt Botanico Lutetiano cum aliis Lusitanicis Narcissinis bulbis.

NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS flore pleno.

Descriptio. Narcissus plenus quintus (Clusii in poster. hist.) è genere Narcissi mediopurpurei latifolii sexti qui ex laxo, membranaceo folliculo exit, proditque nouo Vere cum illo, foliis, aliſque rebus omninò similis, solum discrimen in flore est, qui sex quidem maiusculis foliis latè expansis constat, vt ille, sed in calice illo rubra fimbria ornato, alia sex folia paulò minora continet, singula peculiarem fimbriatum caliculum habentia, è quorum medio, aliquot alia minuscula folia staminibus permixta prodeunt: suauis admodum est odoris, ad Muscari quodammodò accedens. Singulares vt plurimùm sustinet caulis flores, interdum etiam binos, vt qui simplici foliorum texturâ constantem florem fert.

Locus, & tempus. Floruit mihi Maio mense anni 1590. præcedente Autumno à Io. Boissoto Bruxellis missus. Eodem tempore pro plenò etiam Narcisso accepi ab honesto viro Io. Mermanno Coloniâ bulbum, qui quidem sequente vere prodiit & in summo caule vaginulam tulit: sed illa exarescens floris spem præcidit. At annus 91. planè similem superiori esse declarauit. Quo etiam anno mihi communicauit N. V. Philippus de Siruy, præfectus vrbi Montibus Hannouiæ, Narcissi bulbum, qui sequente anno florem tulit illis similem, sed viginti, & pluribus foliis constantem, intercursante illa fimbriato calyce, vt iam dictò. At qui Ill. Com. de Aremberg floruit anno 1589. quatuor & sexagena folia habuisse scribebat ad me idem Boissot, & vnici bulbi, quem ab eodem Comite impetrauerat, prolem superiore Augusto, cum aliis aliquot raris bulbaceis stirpibus ad me mittebat: verùm tabellario, cui pyxidula, quâ inclusi erant, tradita erat Coloniam ferenda, in prædones incidente, cum illi adiunctis periit magno meo dolore.

Dodon. lat. in fol. & de fl. *Narcissus purpureus floribus multiplicibus.* C. Bauh. Phyt. Habetur Patauii in horto Bembyano multiflorus polyanthes medio purpureus.

NARCISSVS FLORE SINGVLARI albo pleno.

Narcissus plenus sextus albo flore, autore Clus. hist. post. videtur habere folia paulò angustiora (quàm quintus de quo proximè scriptum) alioqui non dissimilia, bis floris specimen Viennæ mihi dedit, sed vitium fecit, Francofurti toto biennio folia duntaxat nouo vere dedit: an id accidat propter fœcunditatem, proles enim singulis annis satis liberaliter subministrat, ignoro: at qui bulbum cum hac icone mittebat hon. vir Iacobus Plateau, mihi significabat vnicum summo caule ferre florem sub Maii mensis finem, totum niueum & multiplici foliorum texturâ constantem: huius radix minor est quarto genere.

NARCISSVS MEDIOCROCEVS tenuifolius.

Narcissus mediocrocei nomine à Lob. Adu. part. 2. pingitur planta singulari flore de qua tradit: In Londinensi suburbano hortulo honestissimi viri Henrici Caf fabri egregii, florum & fructuum rariorum studiosissimi, Anno 1602. hunc indictum Narcissum in Belgio nactū, obseruaui, palmaribus & quinque vncialibus tenuibus, Hyacinthi Autumnalis foliolis, viridibus: Bulbo cæteroque

teroque caule dodrantali & flore præcoci mediocroceo, Narcisso non dissimili, minore tamen.

NARCISSVS MVLTOS FERENS FLOres medioluteus Narbonensis.

RAdice donatus est bulbosa satis ampla, nigricantibus aliquot tunicis septa, fibrisque multis capillata, intus omnino alba & si præcidatur, lentum quendam succum, vt reliqui bulbi exstillante, amara, vnde *folia* producuntur Leucoii bulbosi Exaphylli vel Porri foliis ferè similia. Clusio virentia, longa: inter quæ emergit *caulis* vnus, aliàs duo aut tres, caui, striati, nudi, vigentibus floribus, dodrantales, iisdem in semē abeuntibus plusquam cubitales, in cacumine ex membraneo inuolucro, *flores*, ex longis collis & pediculis triangulis, promunt nouem, decem, vel duodecim, interdum duos duntaxat: Monspelii locis humidis [sed qui magnitudine paucitatem condensent, nisi fortè alia species] pulchros, odoratos, quos constituunt folia sex, alba, Clusio interdum ὠχρολευκα, coronâ luteâ meditullium vnde apices erumpunt ambiente. *Semen* nigrum, obscurum, rugosum, angulosum, saporis amari, in pericarpiis minoribus quàm Narcissi medio purpurei, Cardamomi minoris vulgò dicti, folliculis non multùm absimilibus.

Lobel. & Pen. Adu. & Obs. *Narcissus Medioluteus* Dodon. floribus senis, denis, duodenisque, minùs candidis & circinnato verticis calyculo in luteum languescente. Galloprouincia, vbi gramini detrimēto, *Donas* flores quos corollis innectunt, vocitat. Plant.icon.pag.114. Narcissus medioluteus *Donas* Narbonensium. C.Bauhin.Phyt. *Narcissus* 7. siue Medioluteus tertius comoso flore. Tabern. icon. Narcissus medioluteus 2. Narcissen röß-lein. Et hist. *Narcissus* 7. qui nullam ponit descr.

Dodon. hist. flor. & in fol. ait: Narcissus medioluteus alter siue tertius, foliis non modò quàm primus (siue mediopurpureus,) verùm etiam quàm Asphodelus latioribus longioribúsque: floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narcissi lutei silu. breuiore: radix similis est & bulbosa.

De hoc scripsit Theophrast. lib. 6. cui latius, quàm Asphodeli tribuit folium. Scribit autem Narcissi florem esse luteum, siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidii testimonio iam ostendimus. Florem etenim ait Croceum, albis tamen foliis cinctum. Exemplaria Theophrast. pænè omnia μέλανα τῇ χροιᾷ habent, quod Hermol. & Marcello occasionem dedit, vt Narcissi florem nigrum esse existimauerint, Sed pro μέλανα reponendum est μήλινα. Est autem Melinus color, idem qui ochræ, siue luteus. Putatur autem & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autumno demū florere, proptereà quòd in iis quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac hiatus est.

Nascitur (inquit Clusius) plerisque Hispaniæ, quæ Mediterraneo mari obiecta est, locis, & omnibus ferè circa Mompelium pratis. Memini non procul Villâ nouâ oppidulo Magalonæ vicino, bulbum eruere, cuius summus caulis decem & sex flores sustineret, vt meritò πολυανθὴς appellari potuerit. Illum in C.V. Guillelmi Rondeletii, apud quem viuebam, horto, terræ commisi. Floret in calidioribus regionibus mense Februario, eruere memini etiam quasdam plantas Ianuario in pratis Boutoneto suburbano vicinis [vt interdum inter eiusdem generis stirpes alia aliis maturiùs germinat,] Apud Belgas verò non nisi Martio aut Aprili. Floret mense Februario, Martio & Aprili: semina durant ad Maium. Geneuæ florentem vidi in hortis in fine Aprilis. Patauii in horto publico cum multis floribus simplicibus, vt etiam floribus multiplicatis.

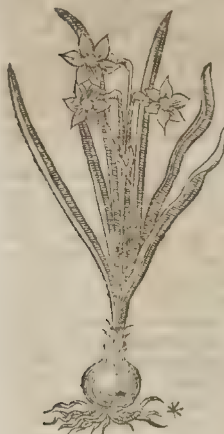
NARCISSVS PLVRES FERENS FLORES maiores præcocior medioluteus.

NArcisso (Clus. Hisp. & post. hist.) medio luteo (multos ferenti flores) similis inuenitur, paulò tamen præcocior, latioribúsque foliis & amplioribus floribus, cui plerumque bini, terni, quaterni, aut ad summum seni supremo cauli insident. Adfertur Constantinopoli cum plærisque aliis, & in fictilibus vt plurimùm colitur, vbi floret Aprili, interdum etiam Martio, si Veris temperies paulò calidior fuerit, maior odoris fragrantia in hoc nares ferire videtur quàm in superiori: Narcisso latifolio Byzantino medioluteo 2. Hic Narcissus conuenit cum Narcisso medio luteo Narbonensi quem diximus pauciores ferre flores, sed maiores. Huius [Byzantini] generis aliquot bulbos, Narcisso dopio nomine, mittebat ad me (inquit Clus. post. hist.) anno 1590. Ill. Heros I. Vinc. Pinellus, quos flores perlaturos sperabam, sed subsequente Vereme mea spe frustratum deprehendi. Nā elegantes quidem flores habui, sed simplici sex foliorū serie constantes, superiore ampliores, omnino niueos, præter medium calicem flauum, odoris frangratissimi, septenos & plures summo caule simul nascentes: folia carinata, nec minùs lata habuit, quàm qui plenum fert florem, & crassiorem. Monitus autem quos miserat bulbos simplicem florem tulisse, aliis me impertiit minùs crassis, quorum flores, pleni fuerunt, paullò tamen minores Narcisso præcoce pleno flore. Descriptio.

Lobel. Obs. *Narcissi medioluteι species*, quam Narcissum præcocem faciūt Herbarii peritiores Belgæ cum Clusio latioribus floribus & foliis. Casp. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 4. siue *Medioluteus* maior.

* *
*

NARCISSVS ALBIDVS MEDIOLVTEVS cum aliquot floribus.

Deſcriptio PLant. icō. *Narciſſus albidus medioluteus* T.151. Lobel. Belg. witte droene Narciſſe mit ein gelen crātz int midde: prima ſpecies Narciſſi medio lutei in Belgio foliis ſimilibus valdè candido Narciſſo: caule maiore plerúque ferens flores 2. aut tres albicātes cum Corolla ochrę modo lutea.

Icon quæ apud Lobelium & Plantinum proponitur Narciſſi albi nomine, eam Cluſ. in poſt. hiſt. poſuit pro Narciſſo latifolio, flore prorſus flauo: Dodon. hiſtor. Lat. & de flor. *Alter Dioſcorid. Narciſſus medio luteus* folia habet longiora quàm medio purpureus, latiora, & aliquantulùm minùs virentia: caules proceriores, & in ſingulis flores 2. aut 4. prioribus ſimiles: ſed medio calyce luteo: ſemen & radicem bulboſam ſimilia. C. Bauh. Phyt. *Narciſſus 6. ſiue medioluteus alter.* Tabern. icon. *Narciſſus medioluteus.* Narciſſen röſslein. Et hiſt. *Narciſſus. 6.* Tabern. mutuauit figuram Lobelii non indicans quare non deſcribit, ea quæ à nobis ponitur eſt ex iconibus, quas iam ſculptas emimus. An Cluſio Narciſſus præcox ſimplici flore: foliis florum ὠχρόλευκοις, de quo antè, de Narciſſo flore medio luteo Narbonenſi.

NARCISSVS MEDIOCROCEVS ſerotinus cum aliquot floribus.

Deſcriptio PLant. icon. Narciſſus mediocroceus ſerotinus polyanthos. Lob. Belg. Ghemeine witte ſparde bloeynde Narciſſe met veel bloemen. Foliorum latitudo & magnitudo eadem cum magni Narciſſi lutei Hiſpanici, ſed obſcuriùs virentia: Maio profert flores 2. 3. vel quatuor pulchros,

magnos ex vno pediculo, qui cōſtat plerumque foliis 6. & interdum 7. 8. & 9. vt videantur flores pleni. Conſiderandum an hic Lobelii ſit ille qui à nobis traditur ſub. Narciſſo medioluteo cū duobus aut tribus foliis & quem in horto habemus de quo paulò pòſt.

An Dodon. in fol. Alius Narciſſus tertius, eſt foliis non modò quàm primus (qui medio purpureus,] verùm etiam quàm Aſphodelus, latioribus, longioribuſque, floribus in ſingulis caulibus quatuor aut pluribus candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narciſſi lutei ſilu. breuiore: radix ſimilis eſt & bulboſa.

De hoc ita Cluſ. hiſt. poſt. Naſcuntur Narciſſi quibus latiora folia & flores ſimplici foliorum textura conſtantes, in Belgicis & plæriſque Germaniæ hortis: de quibus conſulendæ Cl. virorum Dodon. & Lob. obſer. Illud autem dicendum putaui, Maiorem illum amplis foliis, & in eodem caule binos vt plurimùm, interdum ternos & quaternos flores magnos ſuſtinentem, ſex foliis albis conſtantes, & pallidum calicem cingentes odoratos, [etiam qui & duodenis foliis conſtarent,] in Anglia ſpontè naſci, à viris fide dignis intellexiſſe.

An Matth. G. & Lat. cum magn. fig. *Narciſſus* 1. Et Ital. *Narciſſus* 8. Figuram non artificioſam ponit Matth. ſine deſcriptione, more conſueto. Caſp. Bauh. *Narciſſus* 3. ſiue *medioluteus pluribus floribus* Matth. Lat. & ic. 4. *Narciſſus*. 1. Tabern. icon. Narciſſen röſlein *Narciſſus* 9. *Matth.* Et hiſt. *Narciſſus* 12. *Matth.* 9.

Hic Narciſſus fortè eſt qui prouenit in noſtro Ill. E. C. horto Montbelg. cui interdum flores iunguntur cum pediculis ſuis, duo vt videantur pleni. L

NARCISSVS MEDIOLVTEVS Piſanus plures flores ferens.

PLant. icon. p. 115. *Narciſſus medioluteus Piſanus ex Italia delatus.* Hæc icon Lobelii eſt poſita à Cluſio poſt. pro Narciſſo latifolio flore prorſus albo ſecundo, de quo poſtea ex Cluſio agemus. Lobel. hiſt. Belg. Narciſſe in de middel geel von Piſe ghebrecht, Narciſſus medioluteus Piſanus ex Italia delatus: Herbarii Belgæ cum noſtro Cluſio faciunt ſpeciem præcedentis Narciſſi [nêpè mediolutei *Donacis* dicti :] latiora habet folia, & flores multos valdè pulchros, cum corolla lutea in medio, paulò minores quàm in luteo, & color viuacior, miſſus Piſa, quidam dicunt Conſtantinopoli delatum. D

Dodon.

Dodon. de fl. & in fol. videtur huius descriptionem tradere nomine Narcissi mediolutei 2. siue Narcissi 3. si saltem ibi benè legitur floribus minoribus. C. Bauhin. Phyt. Narcissus 8. siue medioluteus. 4.

NARCISSVS ÆGYPTIVS.

Narcissus [autore Lobelio Adu. par. 2. *d'Argiers* ab aliis Aegyptius nuncupatus, erutus ab eodem N. le Quelt in Lusitania, propè D. *Vrc*, bulbo Narcissi mediolutei Narbonensis pari & simili, sed externis inuolucris nigrioribus. Flores, caulis, folia, Narcisso Pisano similia, sed flores variant, quemadmodum Vere elapso annotauimus Londini in horto Nobil. Baronis Zouche, aliis minoribus, rotundioribus, & veluti decurtatis: aliis verò vnà pluribus & longioribus.

NARCISSVS CVM PLVRIBVS FLORIBVS plenis corolla lutea.

Latioribus (inquit Clusius) *foliis* quàm primus simplex [nobis Narbonēsis dictus] & quodammodò carinatis, ternis aut quaternis, *caulis* striatus, nudus, intus concauus, vt in superioribus, pedali altitudine assurgit, qui è mēbranacco folliculo summo cauli insidente, ternos, quaternos aut plures (nam memini in hortulo meo Viennæ florere qui septenos habuerit) *flores* promit, senis albis, amplísque foliis, vt prioris simplicis tertium genus, constantes, quibus pro calyce sex alba alia *folia* sunt, minora tamen & flaui calicis fragmentis sic interfecta & disiūcta, vt nulla calicis forma appareat, sed veluti apophysis flaua ad singula interiora folia adnata videatur: odoratissimus est ille flos, & grauedine quadam caput tentās: nullum *semen* in hoc genere obseruaui: *radix* interdum crassissima, multis spadiceis tunicis septa, & frequentibus fibris donata.

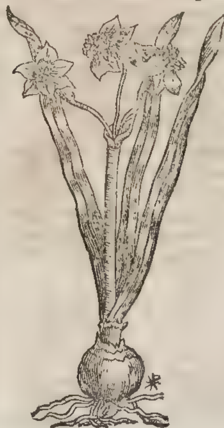
Clus. Hisp. *Narcissus flore multiplici*, & hist. post. *Narcissus pleno flore*. Hunc Lobel. Obs. describit his verbis. Narcissus albus Polyanthus. Chalcedonicus elegantior, hilarior & rarior. An Narcissus 8. Matthiol. non descriptus? in deliciis habetur: floribus multiplicibus & foliolis aspectu iucundis, niueis, peramœnis: corona media lutea orbatis: cuius vicem multiplex florum fœtura supplet, quodam tamen lutei specimine permisto inter foliola dispersè adseruato. Plant. icon. *Narcissus albus polyanthos*, siue Chalcedonicus elegantior, & rarior multiplex. Dodon. hist. fl. & in fol. inquit. Sunt & Narcissi multiplicibus floribus, cùm primi (mediopurpurei) tum alterius generis (mediolutei) foliis & bulbis haud dissimiles. Eandem figuram habet cum Clusio & Lobelio, nostra figura non placet, est ex iis quas iam sculptas emimus.

Narcissus exoticus siue Constantinop. plenis floribus fragrantiss. qui primo suo anno ex Italia allatus [inquit Camer. horti] floruit (Norimbergæ) sed postea iidem bulbi nunquam, quamuis virerēt, & multa prole quotannis augerentur, florem præbuerunt. Turci vocant *Giul catamer lale*. Et apud Matthiol. Germ. *Narcissus* 2. flore pleno, qui facilè perit. Item in Epit. *Narcissus* 2. non differt à priore neque facie, neque viribus, quos admodum speciosos proponit, cādidos quoque, sed quorum medium habet foliola. Miror ita similem facere Camerarium Narcissum plenum Matthiol. cum Narcisso mediopurpureo, à quo non solùm florum plenitudine differt, sed etiam florum numero, cū ... potiùs sit ex genere mediolutei, demonstrante ipsiusmet figura ex Matthiol. Idem hor. *Zirimcada Catamer* floribus albis ex Constantinopoli. *Camer. nor.*

Casp. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 13. siue albus flore multiplici. Matth. in Dioscor. cum mag. fig. Lat. lib. 4. *Narcissus* 2. Item *Narcissus* 8. In Ital. cap. 162. *Narciss.* Item *Narciss.* 2. In hist. Germ. lib. 4. c. 141. Narcissen röslin 2. siue odoratus Narcissus. Tabern. icon. pag. 603. & histor. p. 2. Gefult Narcissen rößlein, *Narcissus* 1. Polyanthos Matthiol. Item icon. p. 604. & hist. p. 302. *Narcissus* 3. Matthioli 10. (Matth. 2.)

Bizantio singulis annis Clusio Viennam mittebatur.

NARCISSVS AMPLO FLORE, CORona aurea plena.

Describitur à Clusio hist. post. Narcissus pleno flore secundus, qui *folia*, *bulbum*, *caulem* priori [pleno] adeò similia habet, vt neuter ab altero discerni queat, soli *flores* discrimē faciunt, qui etiam è vaginula summo cauli insidente, emergunt terni aut quaterni, priori *Descriptio*

magnitudine æquales, senisque foliis albis constantes, amplum aurei coloris calicem cingentes, adeò multipliciter, mirumque in modum implicatum, vt Leucoii flaui polyphyllum florem saturiorem quodammodò æmuletur: odor perinde suauis ac in priore.

Clus. duntaxat in horto Generosæ Dominæ Vngnadin conspexit anno 1588. præcedente anno Byzantio illi missum.

NARCISSVS MINORE FLORE corona tota lutea.

Descriptio

NArcissum quendam pleno flore, sic describit Clusius hist.post. *Folia & reliqua omnia* superioribus (duobus plenis) ferè similia habet, paullò minora: *flores* in hoc etiam minores, ex albis foliis constantes, medium calycem flauũ & plenum habet, emicantibus è medio oblongiusculis angustis foliolis stellatim quasi decussatis, albi quidem coloris, sed cui & viridis foris, & pallidus interiore parte permixti sint, odor ferè qualis in priore, sed nescio quid magis aromaticum spirans, medius inter Narcissi & muscari odorem.

Clus.Pann. *Narcissus pleno flore, Narcissus πολύανθος* siue multiplex.2. In hist.post. *Narcissus pleno flore tertius.* Plant.ic.p.15. *Narcissus albus alter, media fimbriata lutea multiplici corolla.* T.152. C. Bauh. Phyt. *Narcissus* 9. siue albus corona multiplici lutea.

Descriptio Habui [inquit Clusius] munere Philib. de Bruxellis Cæs. dapiferi, cum plerisque aliis bulbis sub anni 1575. initium, eodem quidem anno & sequentibus folia produxit, at nullum florem: toto anno 1579. latuit, vt periisse existimauerim. Anno subsequente Martio denuò prodiit, & Aprili ternos flores, quales modò descripsi tulit: & proximo subsequente anno plures dum in Anglia peregrinarer, referentibus domesticis.

Tempus. Florent etiam superiores Aprili. At huic antè hiemem folia emergere non solent, sed nouo Vere duntaxat, eo videlicet anno quo florem dabit. Nam si ante hiemem illi prodeunt [rarissimè id fit] proximo anno non florebit. Sæpe etiam in reliquis præcocibus Narcissis qui Constantinopoli mittuntur vel pleno flore vel albo medio luteo, accidit vt sterilitatis indicium sit si folia ante hiemem emerserint.

Narcissus Constantin. quem Ziden sari vocant.

Narcissus Constantinopolitanus quem Z:dem *Sari* vocant ab amico ex illis locis [*Camer.* horti] transmissus bulbo angulose, tunica tenui, nigra, vestito. C.B.Phyt. *Narcissus* 12. siue *bulbo angulo so.*

NARCISSVS CVM PLVRIBVS floribus totus albus maior.

NArcissus latifolius Clus. totus albus priori (Narcisso medio luteo Narbonensi) formâ non dissimilis: *folia* habet terna aut quaterna, viridiora paullò iam dicto, longiora & angustiora: è quorum medio exilit caulis latiusculus, angulosus tamen & concauus, cui insident seni, septeni, interdum deni *flores* prioribus similes, sed oblongiores paullò, & omninò niuei, quorum videlicet calyx ille medius [qui priore flauus] etiam albus est, odor priori similis, vt etiam *radix.*

Clus. Hisp. *Narcissus totus albus prior.* & hist.post. *Narcissus lat. simplici flore prorsus albo.* 1. Hisp. *Licio blanco* & *Cebollinas*, quibusdam etiam *Narciss. de Seuilla*, id est Hispalensis Narcissus, quòd à me primùm postea aliis inde sit missus. Hæc planta ex illorũ numero est quas stirpium Historiæ Lugduni expressæ auctor Dodon. tribuit & ab eo me sumpsisse scribit. Ego verò non modò hanc, sed plurimas alias Dodonæum à me habuisse assero.

Lob.obs. *Narcissi medioplutei varietas, Narcissus totus albus.* Hisp. *Iunquillos blanços*: Belgicis hortis inquilinus factus opera Clusii. Plant. icon. *Narcissus totus albus.* Dodon. hist. fl. & in f. *Narcissus totus albus* siue quartus antedictis formâ similis, sed per totum florem & medio quoque candidus. C.Bauh.Phyt. *Narcissus* 10. siue totus albus maior. An Camer. horti: *Narcissus albus maior.* Tabern.icon. *Narcissus albus* weiß Narcissen rößlein. Et hist. *Narcissus* 5. *albus.* Item Icon. *Narcissus niueus serotinus*, weißspat Narcissen rößlein. Frustrà nonnihil figuram mutauit neglecta descriptione. Hinc quis sit 2 loco positus nescio, cùm eius tantùm meminerit titulo tenus.

Illius nec capita neque semen obseruare potuit Clusius, nam Ianuario extremo nascentem pingui solo nonnullis Lusitaniæ & Bæticæ locis & vliginosis, multaque aqua stagnantibus, eum florentem obseruabat: 1565. tum etiam Februarii initio in summa Calpe eruebat duntaxat. Eius aliquot bulbi in Belgicam missi nondum flores tulerant octennio pòst.

NARCISSVS FOLIIS CANDICANTIBVS cum pluribus floribus totus albus minor.

NArcissus totus albus alter superiore minor, firmioribus magisque candicantibus foliis, qualia ferè sunt in Narcisso marino qui Narbonensibus

nensibus Scilla siue Pancratium dicebatur, caule breuiore, & binos, ternos aut quaternos duntaxat flores proferente. Ex Hispania (inquit Clusius) post meum reditum missus, reliquis Narcissis seriùs, hoc est, Maio, Bruxellæ in quibusdam hortis floruit.

Clus. Hisp. Narcissus totus albus alter, Hisp. *Iunquillos albos.* In post. hist. Narcissus latifolius niueus alter. Lobel. Obs. Narcissi mediolutei varietas, Narcissus totus albus paucioribus floribus & folio albido, rigidóque, Belgicis hortis inquilinus factus operâ Clusii. C. Bauh. Phyt. Narcissus totus albus minor paucioribus floribus. An Camer. hort. Narcissus albus minor? In Clusii icone, plures duplò appinguntur flores, quàm tradat hunc Narcissum ferre, nempe octo. Huius icon est posita inter Icones Plantini pro Narcisso medioluteo Pisano ex Italia delato Teut. hist. Lobel. de quâ hic antè.

Narcissus niueus latifolius Byzantinus.

Narcissus latifolius niueus tertius Byzantio, Clusio Hist. post. allatus 1587. sequenti anno *folia* dedit primo generi similia: *caulem* inter folia emergentem, pedalem, qui ternos & quaternos *flores* dedit eiusdem cum superiore magnitudinis, niuei prorsus coloris, id est, calice etiam niueo, è quibus emergebant sena stamina, terna aliis longiora, flaua. Alius præterea adeò illi in omnibus similis, vt vix quispiam discernere potuisset, nisi differentiam fecissent flores illo minores, & frequentiores in summo caule nascentes, odorem & fragrantiam Iasmini referẽtes: huius *semen* in trigonis capitibus conclusũ, nigrum, inæquale: vtriusque *radix* minor paullò priore, & nigris tunicis septa, *Zerincada catamer bianco* nomine missa fuit, vt & quinquennio antè: Floruit Maio mense.

Narcissus latifolius flore prorsus flauo.

Narcisso latifolio flauo flore, siue quarto Byzantio *Zerincada catamer sari* nomine, Clusio allato, *folia* sunt proximè descripto similia, *flos* in illo variat, nam vel totus flauus est, vel omnino pallet, præter calicem qui in hoc planè aureus est: *semen* in trigonis capitibus Narcissinum, inæquale, nigrum: *radix* tunicis spadicei coloris tecta. Icon à Clusio apposita eadem est quæ apud Lobelium in Obs. Teut. siue Belgicis pag. 171. & Icõ. Plantini p. 114. ponitur pro Narcisso albo medio luteo.

Narcissus pallido flore medio aureus.

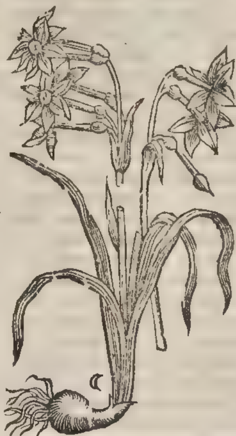
Tradit Clus. post. Hist. Narcissum pallidum flore medio aureum siue quintum sibi missum 1596. Hispali per D. Simonem Touar Hispalẽsem Medicum: cuius *bulbus* satis crassus erat extremo cortice, spadiceo colore præditus, qui Ianuario sequente, quaterna protulit *folia*, lata, & quodámodò carinata, vt præcedẽtiũ aliquot, viridia, cubitalis longitudinis, inter quæ prodiit cubitalis aut altior, deinde duorum cubitorum altitudinem superans *caulis* (quam in reliquis Narcissorum generibus obseruare non memini) viridis, striatus, intus cauus, summo fastigio sustinẽs membranaceum quoddam inuolucrum, è quo exibant suis petiolis innitentes *flores*, quini, seni, septeni, aut plures, senis foliis, instar aliorũ Narcissorum simplici foliorum texturâ constantium

præditi, coloris flaui, nonihil quidem pallescentis, floridi tamen, quorum medius calix aureus, suauis valdè odoris. An porrò prolificum *semen* daturus sit, adhuc ignarus sum, quandoquidem eo florente eius historiam concinnabam Martii initio, vt is annus valdè præcox fuit, nullâ, aut perquàm exiguâ præcedente hieme, quę demum extremo Martio valdè aspera fuit, & multas stirpes corrupit. Non multùm dissimilis erat, qui anno 1586. mihi floruit à Io. Boisso: præcedente Autumno acceptus, quem Ferrariâ allatum scribebat. Misit & alium cuius florem ex pallido virescere aiebat, calicemque angustum flauum habere sed vtrumque bulbum corrupit hiems illa rigida subsequens.

Narcissus totus luteus foliis angustis Thracicus.

Iam inuenitur [teste Clus. Hisp.] & alius ex Thracia primùm delatus *foliis* siquidem Narcisso toto albo similibus & angustis, sed *flore* omninò aut luteo aut pallido, odoratissimo: *semine* Narcissino simili, *radice* plerunque minore tunicis coloris spadicei tecta. Sed qui pallidus est, coliculum medium planè aureum vti medio luteus, radicem æquè crassam, & folia non minùs lata, habet. C. Bauhin. Phyt. Narcissus 27. siue totus luteus. Descripio

NARCISSVS IVNCIFOLIVS flore luteo.

Cubitalis huic *caulis*, *foliis* nudus, tenuis, in cuius cacumine desinente vtriculo mẽbranaceo, *flores* emicant, in meo quidẽ horto bini, aliàs plures, pediculis sextantalibus, Narcissi vulgaris floribus similes, at minores è senis foliis radiatis totis luteis compositi quo etiam colore præditus est non tantùm tubulus oblongus, sed & mediũ florem cingẽs corona. Caulem comitantur *folia* pauca angusta, tenuitate & virore iunceo. *Radicem* habet bulbosam fibratam. Descriptio

Lubet hîc subnectere Clusii similiũ Narcissorum descriptiones: Bina aut terna sũt oblon-

ga folia, angulosa, carnosa & pænè rotunda, iuncis viridioribus & medullosis, læuore coloreque quodammodo similia, nec minùs flexibilia, inter quæ medius exilit caulis, rotundus, cauus, nullis ornatus foliis, in cuius summo, ex tenui quodam membranaceo inuolucro, flores terni, quaterni, aut quini prodeunt oblongi [gemelli interdum] forma Narcissinis similes, odoratiores eo qui medio purpureus est, flaui omninò, hoc est tã interiore calice quàm ambientibus eum foliis, quæ vel mucronata, vel mucrone nonnihil orbiculato conspiciuntur: his succedunt triangula capita obtusis angulis, vt reliquorum Narcissorum, nigro & anguloso semine plena; minore tamen quàm aliorum: radix etiam minor, candida, nigricantibus membranis tecta. Istius genus inuenitur minus, gracilioribusque foliis, cauliculis è medio prodeuntibus pusillis, vnicum plerũque aut alterum florem duntaxat sustinentibus, flauum & odoratum vt alterius, sed foliis constantem firmioribus & magis orbiculatis. Narcissus iuncifolius alter. A similitudine quam eius folia cum Iuncis habent *Ionquillos* vocant, nos Narcissum iuncifolium luteum dicere possumus ad differentiam alterius qui ex Thracia latiore folio defertur. Et hist. post Narcissus 10. seu angustifolius 2. & iuncifolius primus & 2. minor.

Bulbus vomitorius negatur cõtra Dodon.

Dodon. Bulbum vomitorium esse contendit: quo autem argumento ipse & reliqui qui eius vestigia sequuntur, id probare possint libenter intelligerem: Lobel. & Pena Adu. *Narcissus luteus Aphricanus*, an Bulbus vomitorius? Item Obs. p. 62. *Narcissus luteus iuncifolius præcox.* An bulbus vomitorius? Ibidem *Narcissus iuncifolius serotinus paucioribus foliis & floribus duntaxat diuersus.* Et p. 462. append. *Narcissus iuncifolius flore rotundæ circinitatis Roseo reddenda. obs. p. 62.* In horto C.D. Mariæ de Dorimon & D. Aluari Nonnii alitur Narcissi iuncifolii genus serotino Narcisso per omnia simile: sed flos rotundior est & latior. Sed & Hist. Belg. p. 157. Narcisse non der fricken. Narcissus iuncifolius præcox. Adhæc Gele spade Narcisse met biese bladers. Narcissus iuncifolius. Rursum p. 158. Junquilles met ronde brede bloemen op de vysse vam enckel Roosfons. lat. Iuncifolius flore rotundæ circinitatis roseo. Et Alder meeste Spansche Jonquille, Narcissus Hispanicus iuncifolius quem &c.

Plant. icon. p. 117. Narcissus iuncifolius serotinus Lob. 62. T. 158. Et p. 124. Narcissus luteus Aphricanus præcox, an Bulbus vomitorius? Camer. horti. Narcissus iuncifolius maior & minor odoratissimo flore, vterque hyemis acrioris impatiens. Dodon. in fol. Narcissus iuncifolius maior & minor vterque Belgis hortensis est. Diosc. est βολβὸς ἐμετικὸς, siue bulbus vomitorius. Tabern. icon. & hist. Narcissen Roßlein. Narcissus. 8. iuncifolius. 5. Et Narcissus 9. Iuncifolius 2. Item Groß geel Narcissen roßlein. Narcissus 10. roseo luteus maior. Et tandem klein geel Narcissen roßlein. Narcissus 11. roseoluteus minor.

Tab. vel eius Cõpilator de Iuncifoliis Narcissis duobus primis obiter ex Clusio pauca proponit, de duobus cum roseo flore nihil: figuras duas mutat nonnihil, sed meliores non reddit, tantùm vt persuadeat ignaris ad viuas plantas paratas figuras: Cur duos roseo-luteos tradat non video: nec scio vnde desumpserit figuras cùm nihil iunceis demonstret in foliis, nec in floribus accedunt Iuncifolio roseo Lobelii, cui flores duo ex vno pediculo, non soli ac etiam multùm differentes: planè hoc loco Matthiolum cum suis figmentis imitatur, nec satis mirari possum aliquem extare qui velit stirpium peritus esse, & eius næniis & figmentis patrocinari, ac ita veritati fucum facere.

C.Bauh. phyt. Narcissus 23. siue Iuncifolius maior, Clusio prior, Lobelio Aphricanus. Narcissus 24. siue iuncifolius luteus minor. Lob. serotinus: Alterum diceremus (inquit C.Bauh.) apud Clusium nisi diceret hunc multò pluribus esse foliis monente etiam Lobel. obs. p. 62. Item Narcissus Iuncifolius flore rotundo, Lobelio roseo, huius maior & minor datur species, quarum Tabern. duas icones proponit nomine Narcissi roseolutei maioris & minoris. *Hactenus C.Bauh.* Sed dic quæso Tabern. vbi vidisti tales duas plantas, phantasticæ sunt icones imaginatarum plantarum, dignæ quæ iungantur multis Matthioli figuris.

Prior sponte nascitur in montanis pratis non procul Toleto, & circa Guadalupe. Posteriorem vliginosis inter Hispalim & Gades locis cum ipso flore eruebat Clus. Ianuario mense, at in Belgicis hortis neuter nisi Aprili floret, vel etiam Maio, licet interdum denuò paulò ante brumam si mitior sit aëris constitutio. Ex Bona, & Argeria (Chartaginisque finitimis locis Aphricæ affertur: Non procul præterea Agathensi sinu affirmant inueniri, etiamque ex Hispanicis nuper in Belgiam & Franciam delatos audimus. Narcissus iuncifolius prior flore luteo, mihi in horto Ill. mei Princip. ex bulbis Stuckardia missis, florens Aprili, hiemem apud nos facilè profert.

NARCISSVS IVNCIFOLIVS flauus amplo calyce.

Narcisso 9. seu angustifolio 1. Clusii in post. hist. bina aut terna sunt *folia*, pedalis aut maioris longitudinis, crassa & succulenta, instar foliorũ Narcissi præcedentis tertii minoris, sed angustiora, & quodammodo media inter illa, sequentis Iũcifolii maioris folia, carinata tamen & viridi colore prædita proximè ad Iuncifolii Narcissi foliorum viriditatem accedente. prodit inter folia *caulis* gracilis, instar eius qui subsequitur firmus, pedalis longitudinis, qui summo fastigio ex mẽbranaceo folliculo, binos aut ternos *flores* promit valdè elegantes, maiores & laxiores quàm reliquorum Narcissorũ iunceo folio, sex preditos foliis flauis, quorum mediũ occupat *calix* maior quàm in vllo Narcissorum genere, semunciã namque longus, & per oras veluti sinuosus, paulò saturioris lutei coloris, continens breuia sex *stamina* flaua, apicibus aureis prædita, & stilum flauum extimâ parte

eras.

crassiorem: odoratus est is flos, perinde atque Narcissi iuncifolii flores. *radicem* habet Narcissi sequentis bulbo æqualem.

An Camer.hort.Narcissus luteus Polyanthos, id est, plures vno caule flores gerens fictili asseruandus, brumæ sæuitiæ impatientiss. Lob.Adu. par. 2. Iuncifolius Narcissus amplo calice flore luteo siue primus Clusii, è montibus D. Iacobo Gallęciæ vicinis à Nic.le Quelt ad nos deuectus. Iuncifolium Narcissum magno calyce luteo ad me misit, C.V.D.D. Kirch.Belleual. horti medici primus instructor in alma Monsp.schola.

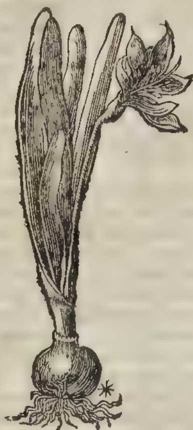
Clusio demum conspectus est hic Narcissus anno 1595. Aprili mense suis floribus onustus apud Theod.Clutium Acad. horti præfectum Lugduni Batauorum, quo anno bulbi ipsi communicati, cùm ab illo, tum à Cornelio van Hille Eccles. Roterodamensi.

Narcissus iuncifolius minor flore pallido.

A Venerio accipiebam [inquit Clusius Hist.post. par. 2.] Narcissi iuncifolii alterius bulbos, qui minor ad aliorum differentiam vocari poterit. Producebat is Narcissus, ex *bulbo* aliorum Narcissorum, iunceo folio bulbis formâ non dissimili, valdè tamen pusillo, quinque aut sex *folia* angusta quidem illa & iuncea, aliquantulùm tamen planiora, dodrantem aut pedem longa, nonnihil procumbentia, viridia : inter quæ prodibat vnus aut alter *cauliculus*, gracilis, nudus, viridis, pedalis longitudinis, summo fastigio gestans folliculum membranaceum instar aliorum Narcissorum, è quo exhiliebat vnus aut alter *flos* longo pediculo innixus, formâ iuncifolii vulgaris floribus similis, sed paullò minor, sex foliis pallidioribus constans, cum medio *calyce* flauo, maiore aliquantulùm & magis patente, quàm in vulgaris Narcissi iuncifolii flore, è cuius vmbilico pallidula breuiáque *staminula* emergebant, medio stilo prominente : odoratus quidem est flos: paullò tamen grauior est eius odor quàm vulgaris Iuncifolii. Florebat Aprili. Spontè nasci in illa Galliæ parte scribebat, quæ vulgò *Rouergue* nuncupatur. Congener cum Narcissis iûcifoliis Hispanicis videtur Lobel.Adu.2. Iuncifolius Narcissus erutus è Galliæ præfectura *Rouergue* vernaculè vocata, & missus Burdegalo à D.Iacobo le Venier, qui nullos tractus Pyrenæorum montium vicinarúmque regionum singulis annis sedulò non perlustrarit.

Narcissus vernus præcocior flauo flore.

Nos iungimus Narcisso latifolio Indico alium propter similitudinem iconũ (qui potuisset etiam poni post Colchicum flore luteo quorũdam,) quẽ Clus.in Exot. pingit & vocat Narcissum vernum præcocem flauo colore, ac sic describit : Narcissi genus reperitur ineunte Vere flores producẽs, prorsus nouum, in his præsertim regionibus : mihi certè ante annum à Christi natiuitate 1600. videre non cõtigerat: propterea eius historiam & iconem dignam iudicabam quæ in hac append. adponeretur. Producebat autem ille Narcissus quaterna aut quina *folia* aliorum Narcissorum instar: plana, digitum pænè lata, surrecta, viridia, Narcissi medio lutei foliorum æmula, inter quæ prodibat *caulis* ferè dodrantalis, planus, non valdè firmus, læuis & enodis, sustinens summo fastigio membranaceum *folliculum*, reliquorum Narcissorum modo, è quo emergebat vnicus *flos* coloris flaui, Narcissi Autumnalis maioris flauo flore præditi formâ non valdè dissimilis, sex etiam foliis constans sescunciam longis, semunciam latis, mucronatis, quorum terna interiora paullò longiora erant externis, totidem ex vmbilico prodeuntibus staminibus candicantibus in flauum apicem desinentibus, atque illorum quidem tribus breuioribus quàm cætera, cũ medio stylo omnib. staminibus lõgiore: *radicem* habebat crassam, rotundam, è multis tunicis cõstantem [quarum internæ albæ, externæ verò ex spadiceo nigricãtes] & infimâ sede multis fibris præditam.

Præcox erat hic Narcissus: nam quum eius bulbum ab Ill. viro Ioanne Vincentio Pinello missum Patauio sub initiũ Nouembris anni à Christi natiuitate 1600. accepissem, illicò in fictili terræ committebã, vt à cæli inclementia per hiemem faciliùs præseruare possem : atque insequente Februario florem producebat, & illum quidã nullâ odoris gratiâ præditum : quod an acciderit, quia liberum aërem non habuerit ignoro : nã diligentiùs obseruare non licuit, propter subsequentis anni hiemem asperiorem, quæ plantam prorsus corrumpebat : tum quia aliam similem postea nancisci non potuerim, tametsi summam diligentiam non semel adhibuerim.

Narcissus flore cæruleo.

Narcissus flore cæruleo ex Hispania Clus. Pann. per Regis hortulanum missus. C. Bauh. Phyt. Narcissus 28. siue flore cæruleo Clus. Lobel. & Pena Adu. Narcissus purpuro cæruleus : Quibus asserebant non postremæ fidei amici se nactos totis floribus purpureis Narcissos prope Lanum fluuium, non procul Monspelio, quos tamen diu, sæpéque inibi & aliis adiectis pratensibus frustra venati sunt, ac studiosos simplicium & præceptores suos, vt indicarent, rogarunt. Monuit quidem Malachias Bernardus Med. Doctor Lobeliũ Adu. par. 2. se in horto D.Quintini Narcissum hunc solo flore cæruleo à Mediocroceo diuersum collegisse.

NARCISSVS INDICVS LATIFOL. rubro flore.

Elegantis Narcissi (inquit Clusius hist.post.) (qui inter eos qui latiora habent folia 8.erit) flos cum aliquot foliis mihi mittebatur à D. viro Bernardo Paludano qui Indicum cognominabat : ego eius historiam pro meo modulo ita cõcinnabam : Sena vel plura habet is Narcissus fo- Descriptio

lia, Narcissi vulgaris foliorum instar lõga, ad quorum latus emergebat *caulis* læuis & enodis, intus concauus, summo fastigio in nodum desinés, membranaceum quoddam inuolucrum purpurascẽtis coloris sustinentem, è quo vnicus *flos* sese exerebat sex longis & angustis foliis constans, qualia ferè in Narcissi Autumnalis minoris (de quo cap.16. huius libri) flore conspiciuntur, non flaui tamen, vt illa, verùm rubri saturi & splendentis coloris, instar floris Arundinis Indicæ vulgò appellatæ, cui non valdè absimilis est, è quorum medio prodibant sex *stamina* eiusdem pænè coloris, oblonga (quibus insidebant apices fusci coloris quia forsitan ex attritu corrupti) & medius stilus, sub quo rudimentum triangularis capitis, quod haud dubiè *semen* dedisset, fortè etiam maturum, nisi ipse florem præcidisset, vt mihi conspiciendum præberet: *radicem*, Paludano referente, habet bulbaceam, Cæpis vulgaribus rubentibus prorsus similem. Vnicam autem eius plantam habebat, ipsi missam ab Eruditiss. viro D. Simone de Touar Hisp. medico, quæ florem dabat Iunio 1594. alterum expectabat sequente mense quoniam præcedente anno eadem planta bis illi florem protulisset mensibus Iunio & Quintili. At anno insequente, ex Indice Touarici horti, & Epistolis quas ipse Touar ab me deinde scribebat cognoscebam Narcissum Indicum Iacobæum ab ipso nuncupatum.

Tempus

Narcissus Indicus, Iacobæus mihi indigitatus, vt scribit in epistolâ Cal. Iunii 1596. ad me data ex Occidentali Indiâ [vbi Azcal Xochilt, quod est Bulbus flore rubro, vocatur] nobis delatus: nulli rei herbariæ Scriptori hactenus, quod sciam, notus, cuius radix bulbosa, Cepæ rotundæ simillima, verùm supernè tunicâ pullâ: folia primùm emittit crassa, oblonga, Narcissi marini, tibi Hemerocallis Valentina dicti, æmula: secundum folia verò, atque adeò ex latere, pedalis & longior etiam emicat caulis, plerumque vnus, aliquando verò & alter, nonnunquam pariter, [quanquam hoc raro] interdum successiuè, dilutè rubens, compresso tamen stilo, cauus, & interiùs subalbidus, qui in membraneam desinit vaginulam saturatè rubentem, & ad extremum acuminatam fissamque, è qua flos vnicus erumpit, oblongus, pediculo nixus viridiore, qui deorsum inflexus & veluti procumbens (vt in Leucoio bulboso vel Lilio rubro, tametsi non æquè nutans,) sex munitur foliis eleganti minii colore rubentibus, tribus superioribus: totidem inferioribus: quorum quod è superioribus mediũ est, surrectius eminet: reliqua duo ad latera à medio reflectuntur: inferiora autem deorsum curuãtur, cũctis, ita cõcinnatis, vt ensis etiam rubri qui ab ordinis S. Iacobi Equitibus in veste gestatur, formã valdè referat, vnde Iacobæi cognomen ipsi à me inditũ. Sunt porrò in hoc elegantissimo flore stamina septem similiter rubra: quorum medium aliquantò longius in triangularem apicem desinit: cætera sex apices transuersi finiunt, interiùs fusci, superficie verò luteo puluisculo obducti: cuncta autẽ, ad mediã ferè eorum longitudinem, mediũ ex inferioribus folium ambit: idem etiam à reliquis duobus inferioribus cõplexum: atque vbi hæc deorsum flectuntur, stamina ipsa sursum eleuantur. Illo ipso porrò anno floris cum suo caule & foliorum iconem ad me mittebat Ill. C. Arembergius, quam ad viuum depingi curauerat, ex planta quæ illi florem protulerat, à D. Touare eodem anno acceptâ: deinde sequente Februario bulbi suis coloribus expressi iconem, qui crassus est, tunicâ exteriore fuscâ tectus, fibrisque infima sede, nonnihil prominente, frequentibus, crassis plerisque & in alias tenuiores diuisis, & aliis minoribus præditus.

Lob. Adu. par.2. *Narcissus Indicus rubro flore Clusii, & Narcissus Iacobæus D. de Touar.* à C. viro Bernardo Paludano acceptus Mediocastri Walacriæ vnicum florem laxauit D. Ioanni Somero. Sed cùm exactior, latéque elegantissimi ac amœnissimi floris extensi icon Lutetia ex Christianiss. Regis Henrici Borbonii rarissimis plantarum exemplaribus delineata, enataque in horto D. I. Robini, allata mihi sit, huc inserendam operæpretium duxi.

PANCRATIVM VETERIBVS

Pancratium (παγκράτιον) à vincendis & profligandis morbis omnes denominasse videntur.

Scillam, sunt (vt ait Dioscor.) qui appellent. Pancratium [vt idem describit] radix est, bulbo magno similis, subfulua [ὑπόπυῤῥος,] aut subpurpurea [ὑποπόρφυρον,] amari ac feruidi saporis. Folia habet Lilio similia, sed longiora. Vim eandem quam Scilla habet. Præparatur & eodem modo, & exhibetur, faciens ad easdem affectiones. Mitior tamen huius facultas est quàm Scillæ. Vnde succus ex radice huius expressus, & ad Erui farinam ammixtus, & in pastillos efformatus, cum aqua mulsa, & splenicis & hydropicis vtiliter exhibetur. *Hæc Diosc.*

Plinius eadem ferè dicit l.27.c.12. his verbis: Pancration aliqui Scillam pusillam appellare malunt, foliis albi Lilii longioribus, crassioribusque, radice bulbi magni, colore ruffo. Aluum soluit, succo cum farina Erui sumpto. Vlcera purgat. Hydropicis spleneticisque cum melle datur. Alii decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat. Eaque effusa radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos.

Dodon. in fol. Plinium reprehendit, dicens: In Plinii verbis, & cõtradictio quædam apparet & à Diosc. sententia diuersa; Si enim radices magni bulbi, quare Scilla pusilla appellatur: Folia Lilii albi crassiora Plinius, angustiora habet Diosc. Atque vel hinc Plinii exemplaria plerisque locis corrupta esse apparet: proinde & quæ de vtraque Scilla scribuntur posse vitiata esse.

Cord. in Dioscor. Scillæ speciem facit. Pancratium, (inquit) minor Scilla est, quæ hodiè rarò ad medicinæ vsum affertur: quantitate & viribus maiori inferior.

CBauh.

Casp. Bauhin. apud Matthiol. videtur securiùs eandem dicere cum Narcisso tertio Constant. Matthioli, & Narcisso marino Dodonæi: quis ex dictis uerbis id potest asserere?

Scillam vulgarem omnem russam multi Pancratiũ volunt, quidam tantùm inter eas minores bulbos. Videtur Casp. Bauhin. ab hac Scilla vulgari separare Pancratium Clusii, quod non placet. Dicitur Pancratium quibusdam [nobis Pãcratium Monspessulanum] nonnullis etiam Pancratium Lacunæ, & Hyacinthus cæruleus maximus Fuchsii, de quo Dalechamp. aliquãdo annotauit esse verum bulbum. Pancratium ex Dioscor. vim eandem quam Scilla habet. Præparatur & eodem modo, & exhibetur ad easdem affectiones. Mitior tamen huius facultas est quàm Scillæ. Vnde succus ex radice huius expressus & ad Erui farinam ammixtus, & in pastillos effotmatus, cũ aqua mulsi splenicis & hydropicis exhibetur. Aluum soluit [vt Plinius tradit] Succo cum farina Erui sumpto: vlcera purgat. Hydropicis spleniticisque cum melle datur. Alii decoquunt eam donec aqua dulcis fiat. Eaque effusa, radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos, & postea vtuntur ad capitis vlcera, & cætera quæ repurganda sunt, item ad tussim quãtùm tribus digitis apprehẽderint, in vino dantes, & ad lateris dolores aut peripneumonicis Eclegmate. Propter Ischiada in vino bibendum & propter tormina mensésque ciendos. Radix (inquit Gal. simpl.) Pancratii Scillæ similem gustũ refert: quare eà quidem pro Scilla, si ea non adsit, vtuntur: efficit omnia in genere quidem similiter, sed longè imbecilliùs.

PANCRATIVM MONSPESSVLANVM, multis Scilla alba Parua.

Pancratium Monspelianum, radice nititur bulbosa, minore quàm Scillæ vulgaris ruffæ, Lobelio Obseruat. cum maxima est, quanta maximi Lilii aut Arancii vel Limonii, oblonga, fibris donata, cortice Cepæ obtecta pullo, intus candido, tunicis vestita Cepaceis, pellucidis, leuiter striatis, aliquot detractis candidissimis, etiã in meditullio satis crassis, minùs tamen quàm Scillæ dictæ, albis, viscidis, amaris sine acrimonia: *folia* septena vel octona, porraceis similia, cubitalia, pollicem circiter lata, coloris glauci, in obtusum mucronem desinentia:. Inter hæc *caulis* attollitur, parum foliis longior, crassitie Asphodeli, tenerior, nudus, enodis, qui è fastigii folliculo membranco *flores* ternos, quaternósue ac etiam plures profert, magnos, foliorum ferè forma, vncias tres vel quatuor longos, albos, apicibus luteis stipatos, quibus succedunt pericarpia aliquot maxima, plena *semine* nigro, magno, lato, compresso: cui cum Aristolochiæ Clematidis vulgaris semine aliquid simile.

Monspelii olim vocabant Pancratium, & bulbum marinum: Lugdunenses & Geneuenses Pharmacop. plures vocabant bulbos hos *Scillas*, & pro eis vsurpabant: nescimus quâ ignorantiâ & negligentia aut auaritia, cùm possent veras habere Scillas, tum albas, tum ruffas. Scillæ à Diosc. & Theophrast. descriptæ non respondent, nec florendi modo, nec acrimonia: Cum Pancratio etiam non conueniunt, nec foliis, quæ non sunt Lilii, nec colore, nec acrimonia, siue feruore.

Sunt qui suspicantur Scillam esse Epimenidiã Theophrast. & Plin. Gesnerus putabat Scillam albam, Anguill. esse Epimenidiam; de ea autem c. de Scilla.

Quandoquidem autem Clusius describit plantam nostrã prout obseruauit in Hisp. colore à nostro variante, lubet eius descriptionem hic subiicere. Hæmerocallidi Valentinæ quæ inter Narcissi genera referenda, quina aut sena sunt folia, oblonga, lata, Narcissinis similia, sed planiora, firmioráq; subcineracei quodammodò coloris: caulis inter ea assurgit, in cubitali interdum altitudine, & Leucoii bulbosi 4. (Leucoii bulbosi serotini maioris 1.) crassitudine, firmior, nudus & sine foliis, qui cacumine promit membranaceum inuolucrum, & eo dehiscente quinos aut senos, interdum plures, flores Pseudonarcisso vulgari similes, Lilii odorem spirantes, albos omninò: præter externorum sex foliorum neruum & extremos mucrones, qui viridi colore nonnihil aspersi conspiciuntur: è medio oblongo protuberante calyce per oras laciniato exeunt candida sex oblonga stamina, suis apicibus flauis ornato, & medio longo stilo, vt Lilio albo ferè: marcidis & defluentibus floribus subsunt triangularia capita in crassitudinem successu temporis extuberantia, quibus semen cõtinetur nigrum, magnum, compressum, fungosum: radix bulbacea, magna, alba, oblongior, lento humore plena, nigricante cortice obducta, quæ interdum adnatis Narcissorum modo se propagat. Caulis etiam & folia concisa, aut infracta, lentum humorem exstillant. *Hemerocallis Valent. Clusii Narcissi genus.*

Bulbus littoralis Theophrast. quod Monspelii Pancratium interpretantur, Et Pharmacop. vulgò pro Scilla minore habent, alii Hemerocallidem esse putarunt, decepti, testimonio Gesn. de hort. nomencl. Lilii marini, quæ apud Diosc. Hermocallidi attribuitur. An eidem Pancratium quod aliqui pro Scilla substituunt? An apud eũdem Pancratium verum Woiselli & Scilla minor. *Bulbus littoralis. Hemorcallis non est. Scilla minor.*

Hemerocallis Hispanica, meo tempore [inquit Clus. Hisp.] Rondel. Scilla vocabatur, & ex eà trochiscos, qui theriacã ingrediũtur, Mõpeliani pharmac. parabãt. Postea Pancratium flore Lilii vocari cœpit. Quæ in Valentino littore nascitur Ioh. Placæ Hemerocallis nuncupabatur, qui subluteos & pallescentes flores ferre asseuerabat: Hispani *Amores mios* vocant. Itali quidam *Giglio marino*, cæpit etiam Constantinopoli adferri, *Con Zambac* nomine, inter varii generis Narcissos. Idem sequenti capite ait: Hemerocallis Valentinorum Scilla Epimenidia esse non potest, vt quidam volunt, quandoquidem eius Epimenidia cibis grata sit: Valentina verò He- *Scilla Rondel. Pancratiũ flore Lilii. Hemerocallis flore subluteo. Con zambac. Non Scilla Epimenidia.*

merocallis,siue Pancratium flore Lilii Mompelianum, præsens sit venenum. Et hist.post.Itali quidam *giglio marino* apud quos rubro aut purpureo flore inueniri, præsertim Ostiensi portu ipsi aliquando relatum est: ipsi certè alterius coloris flores videre non contigit quàm albi, quandoquidem non nisi in maris littore spontè nascitur, Narcissum marinum, commodè appellari posse arbitratur.

Venenum.

Rubro & purpureo flore.

Narcissus marinus

Pancratium Dalech.quod Hist.Lugd. curauit depingendum & descripsit: foliis est κρίνου. (Lilii albi, vt Plinius vertit) longioribus & crassioribus, caule pedali & nonnunquam proceriore, angulosо, summo fastigio in quinque foliola candicantia, virgata, acuminata, sese explicante, è quorum medio angulosæ, breues, & veluti compressæ siliquæ pediculis subnixæ, ex quorum vertice flos albus emicat, oblongus, infernè arctus, supernè latus, ambitu supremo, in radios velut cuspidatim diuiso, pallidis apicibus multis, staminibusq; int⁹ extantibus: flore delapso semé in siliquis adolescit & maturescens grandescit: floret mense Iunio. Ex his perspicuũ est Pancratiũ Scillã nõ esse, sed speciẽ, flore potissimũ ab ea distantem: Pancratiũ istud Monspel. Clusius Hemerocallidem Valentinam vocat. Negligenter sanè Dalech. icon & descriptio facta ad plantam siccam, ideoque minus placent: nec ea planta folia habet Lilii albi.

Non Pancratium Hist. Lugd. notatur.

Bulbum (inquit Dodon.in fol.) ad Pseudonarcissi genus pertinere apparentem, placet aliis esse Pancratium, & quidem marinum. Pancratii autem bulbus vt Dioscor.refert, ὑπόπυῤῥος ἢ ὑποπόρφυρος, id est, subbruffus aut subpurpureus est: istius verò albidus.

Pseudonarcissus.

Non Pancratium.

Matth.quantùm ex icone colligere licet inter Narcissos numerat & Constantinopolitanum cognominat, & præstat inter Narcissos retineri, & marinum dici, quàm vel Scillam vel Pancracratium temerè affirmare. Ast nos Narcissum Matth.ad aliam plantam referimus de qua mox. Narcissum hunc marinum teste Cæsalp. quidam Hemerocallen putant, quia id Lilium marinum à Diosc.vocetur, siue Elium vt Theodorus vocat in Theophrast. alia tamen ostendit pro legitima Homerocalli.

Ad cunctos morbidos affectus, [vt Lobel.& Penæ Adu.tradunt profligandos promittit auxilium, bene ominata nomenclatura Pancratii quæ tamen Scillæ species, maritimusque bulbus est. Radices omnes Pancratio (Narbonensi) albæ non rubræ, quod accidit regionis situ, & superûm aspectu. Lob. Obs.Iconem Clusii habet, ac dicit, Pancratii marini è floris colore varietas: Adu.p.57.Hemerocallis Valentina Clusii. Narcissus Constantinop.Matth.non descriptus.Ital. *giglio marino*. Hisp. *Amor myos & Squillamenor.* Prorsum Pancratio Monspeliensi idem; sed huic flores luteolos Hispanica littora dant: qui etiam interdum purpurei, & quandoque punicantes produntur. *Azousenas de las Indias* Pancratio Monspeliaco similis est semine & bulbo: Num eadem sit asserere non ausim, vt cuius flores nondum apparuerint in hortis pensilibus Io. Muroni Neruiensis pharmacop. exit folio Narcissi. Icon pl.p.168. Pancratium marinum, Hemerocallis Valentina Clusii. Item 169. Pancratium floribus rubris, cuius icon est apud Clusium pro Hemerocallide Valentina.

Hemerocallis.

Flores luteoli & purpurei.

Narcissi folio.

Bellon.dicit Bulbum littoralem Theophr. esse Pharmacopolarum Gallorum Squillam aut Scillam; Verùm an de hac loquatur nescio, cùm aliter existimet Dodon. Videant Lectores.

Bulbus littoralis.

C.Bauh.phyt. *Scilla 3.minor*, Narcissus Constant.vel 3. Matth. ἡμεροκαλλὶς Theophr.6.hist.c.1. Vbi Elium vertit Gaza & Lilium marinum. Variat floris colore, apud Monsp. flore est albo, & aliàs subluteo, & pallescente: apud Italos rubro & purpureo, quandoque punicante. Quare Tabern. huius tres figuras proponit. Idem apud Matth.Narcissus 3. Constantinop. Matthiolo in maioribus figuris, Tabern. Narcissus 8.Matth.in compend.exprimit Scillam minorem, quam vocat Narcissum marinum Dodon.fol. Cæsalp.Hemerocallis. Gesner.hort. Hemerocallis Valentina.Clus.hist.hisp.Lob.Cam.Pancratium verum Gesner.hort.Pancratium Cordi in Diosc. Nobis autem videtur vt postea dicemus, Narcissum Matth. potiùs respondere Lilionarcisso Hemerocalli facie Clusii: nec placet C.Bauh.opinio, dum dicit esse Hemerocallen Theophr. cui suffrutex est, qui non numeratur inter plantarum bulbos. Nec etiam est Hemerocallis Dioscor. quia non habet folia & caulem Lilii.Cæsalp.non recipit pro Hemerocalle Theophr. Gesn.eam opinionem refutat, dicit præterea Pancratium quomodo asseri possit non videmus. In Epit. Matth.quam habemus impressam 1571. pro Narcisso 8.nihil est simile cum Valentina Clusii, sed quædam icon, quæ potiùs Tulipam malè effictam demonstrare videtur.

Plurimùm toto littore illo ab aquis Marianis ad vsque Norbonæ vrbis maritima sæpiùs viderunt & eruerunt, sabulo arido, vndis alluto, mersum sesquipalmum altè. In maritimis circa Valentiam Hispaniæ frequens, vt toto illo maritimo tractu infra Mompelium, vbi Maio mense florentem, Iulioque & Augusto semen maturum ferentem, magna difficultate eruebat Clusius, tam altè arena maris fluctibus aggesta mersa erat. Allata est etiam Viennam aliquoties dum istic viuebat, Constantinopoli, addita inscriptione, Albos ac odoratos flores proferre, medio inter Augustum & Septembrem tempore: & certè bis florem dederunt, recens allati bulbi Gen. viro Volfg. Christ. ab Enfestorff Austr. sed illæ ipsæ plantæ, nullum postea florem ampliùs tulerunt, quemadmodum nec eæ omnes, quas è Gallia, Hispania, & Italia, sæpiùs in Belgium delatas, vel semine natas aliquot annis aluit. Itaque hanc plantam, vt & alias quasdam, in illarum classem reiicit, quæ mutato natali solo nunquam, aut rarissimè florere solent, cùm videlicet concepto iam in ipso bulbo, flore eruuntur, & transferuntur. Cæterùm ex semine nobis creuit, verùm nullos flores produxit. Monspelii quoque ad maris ripam abundare obseruauimus, & quidem florentem Autumno, vbi Pancratium & bulbos hos Scillam vocabant.

Littoris incolæ piscatores & prædones, raptu interdum victantes, rati hanc esse Cæpe, vorantes ex sale & pane, quamuis famelici, tamen [teste Lobelio] nauseabant. Facultate igitur Picudonarcisso luteo [Bulbocodio] assimilis Dodon.videtur: nam & gustatus tantummodò bulbus nauseam excitat, vt iam Lobel.auctor fuit. Magis venenatam qualitatem eis Cl.vir Rondel.attribuit, qui referre solebat exemplum de duobus piscatoribus, quorum alter cultrum, Hemerocallidis concisæ succo intinctum, sodali quem oderat, cibo sumpturo apposuit, ille bonæ fidei, nec insidias metuens, carnes propositas

secat,

secat, iisque vescitur, abstinente alio, qui se fame premi negabat, post paucos dies, miserè sublatus fuit: arguit hoc vnicum Plinii testimonium Hemerocallidem Valentinam Epimenidiam Scillam esse non posse, quia edulis sit.

PANCRATII MONSPELIANI VEL Hemerocallidis Valentinæ facie Lilionarcissus, vel Narcissus 3. Matthioli.

Lilionarcissus Hemerocallidis facie (inquit Clusius hist. post.) quanquã cum Hemerocallide Valentina, magnam adfinitatem habeat, eodem tamen cap. nõ complectendum, sed peculiare illi tribuendum, duximus: notas enim quasdã habet ab Hemerocallide alienas. Semine ex Italia misso nata est Io. Bidaut, Canonico Insulano. Iacob. Plateau scribebat similẽ plantam ipsi natam semine Florentia misso Martagonis rariss. appellatione. Eius *bulbus* Muscari crassitudinem æquat, vel etiam superat, paulóque longior est, multis inuolutus tunicis, quarum extima fusca, sequens subrussa, tertia candidior: Eius *radices* seu fibræ, graciliores & frequentiores, quàm in Muscari: sub Aprilis demum finem (nullos bulbos memini adeò tardè emergentes) sena aut plura producit *folia*, duplò ferè latiora quàm muscari, sed illis breuiora, & sub extremum Augustum marcescentia, simili planè ratione, quàm Hemerocallis Valentina, cuius folia Augusto emergunt, deinde tota viridia hyeme permanent. Ex eodem bulbo bini interdum prodeunt *caules* ferentes singuli, circiter Iunium mensem, folliculo inclusos sex aut 8. flores, paruo Lilio non dissimiles, mediũ occupante paruo *calyce* albo, in multas lacinias per oras secto, odorato, in quo sex alba stamina, flauis *apicibus* prædita, & medius stilus albus: *semen* in thecis nigrum, minus, & magis rotundum Hemerocallidis semine. Iacobus Plateau Lilium Narcissum Orientalem appellaret, sed meo iudicio permittit. Illius porrò iconem ex ea quam ipse Plateau mittebat expressam hîc subiecimus. De hoc scripsit etiam Exot. part. 2. append. 2. his verbis, Narcissus montanus siue marinus alter, qui Matthiol. 3. An Orientalis dici queat valdè dubito, tametsi fieri possit, vt in Oriente etiam nascatur: quotquot tamen illius bulbi in hanc regionem vel etiam in Galliam perlati, non ex Oriente aduecti, sed in Europa spontè nascentes reperti fuerunt. Nam ante biennium plurimos eius bulbos ex Illyrico adferebat Ioh. van Ophem Bruxellensis, quos ipsemet eruerat. Hoc verò anno 1603. scribebat ad me Bononia Frater Greg. de Reggio. Ordinis Capucinorum sese ab eodem van Ophem literas accepisse Florentiæ exaratas, quibus significabat Corsicam & Sardiniam insulas se perlustrasse, atque elegantissimas plantas reperisse, inter quas hunc Narcissum in altissimis Sardiniæ montibus nascentem, ac in vno eodémque caule quinque & triginta flores gerentem. Dictamnũ præterea Creticum odoratissimum, minoribus & candidioribus foliis præditum, & multa elegãtissima Crocigenera, & illa quidem locis etiam maritimis: quâ sanè ratione hic Narcissus vel montanus, vel marinus nuncupari posset.

Matthiol. Lat. cũ magn. fig. & in It. iconem sine vlla descriptione & annotatione à quo acceperit iconem habet tertio loco sub titulo Narcissi Constantinopolitani, qui nobis videtur meliùs quadrare cum Lilionarcisso Clusii modò dicto quàm cum Pancratio Monspessulano.

An 1608. Stutgardiæ vidimus in horto Ill. nostri Principis ducis Wirtemb. bulbosam plantam quam Narcissum Matthioli tertium vocant, qui ab annis plurimis est in horto peregrinarum herbarum, qui hyeme tegitur & cum hypocaustis calefit: *Ficum dinum* vocant: mense Iulio folia magna ei erant multò latiora quàm in Pancratio Monspeliano, magis ad Scillæ folia accedentia, colore etiam non glaucescente, aderant etiam in summitate caulis capita plura semen continentia nondum maturum. Hanc eandem plantam eodem nomine donatam per Hortulanum vidi Caroloburgi in Il. March. Georgii Friderici Badensis horto abundanti plurimis plantis.

Hist. Lugd. *Narcissus 3. Constantinop. Matthiol.* Scillarum aut bulborũ littoralium species videtur qualis in Gallia Narbonensi. Tabern. icon. *Narcissus Constantinopolitanus*, Narcissen rößlein von Constantinopel.

Casp. Bauhin. ex Tabern. posuit in suo aucto Matth. iconem pro 3. Narcisso Constantinopolitano, idem existimans, cum Lobelii Pancratio. Nos non possumus C. Bauh. assentiri securè asserenti in suis Animad. in h. Lug. Narcissum Const. Matth. esse Pancratium Dalechampii. *C. B. not.*

PANCRATIVM INDICVM AVT NARcissus Clusii Indicus maximus autumnalis quorundam, non amarus, albus.

Radice est [inquit Lob. Adu. par. 2.] pithamum longã, brachialis crassitudinis, multis Cepaceis subalbidis tunicis squamosa, extimisque cuticulis ex russo subfuscis, aut Castaneæ diluti coloris: sessili parte maiore mediocrem pugnum equãte: numerosis carnosis habitioribus

floris, Pancratii aut Scillæ instar, quasi trunco aut nodo collectis & appensis fultâ. Opinabatur Lob. Pancratii aut Scillæ speciem, sed neutiquā, sapor amarus refragatur. Septembri & Octobri octonis aut denis stellatis floribus Colchici albi Anglici paribus, sed longioribus, sublutcis, ex albo luridis, senis, longioribus, staminibus albis præditis, latioribus è membraneis tunicis, Moly Dioscorid. nodo pendulis, breuioribus, sine *caule* penuria fortè alimenti inhærentibus. Inter plures vnicus *bulbus* ipsi floruit: sed quia diu naui terrâ destituti, foliis vidui erant: tamen rudimenta conspicua in minore bulbo retusa apparuerunt, Pancratii Monspeliaci similia, duas vncias lata, breuiora tamen, fortè nondum prorsus enata aut perfectam longitudinem assecuta. Omnes hi bulbi hyemis sæuioris iniuriâ Anno salutis 1600. Londini, Antuerpiæ & alibi amicis communicati periere, quos ipsi dederat amicus singularis D. Ioannes Loeus Germanus apud Londinenses Chirurgus egregius, à naucleris reducibus ex Alta Hispaniola Occiduæ Indiæ Teborum *Capo* siue portu vocata.

PANCRATIVM ALTERVM
Vernum Indicum.

Descriptio PAncratium Indicum alterum Vernum, siue Narcissus Indicus alter, facie Pancratii Monspeliaci. Lilio narcissus Hemerocallidis facie Clusii aut congener. Narcissis associanda hæc Pancratii Monspeliaci facie bulbacea Indica planta, cuius bulbo me (inquit Lobel. Adu. par. 2.) donauit C.V.D. Ioh. Hussenius Consil. Ord. & Societatis Præfectorum rei maritimæ Zelandiæ Belgarum, in cuius horto quotannis floruit & floret, è duplici *caule* dodrantali & pedali, quatuordecim *floribus* liliaceis, candidis vno ab eodem, vti prædicti Pancratii, exortu prodeuntibus quatuordecim: altero verò duodecim, senis foliolis longis albis conflatis, internè tantillùm subflauentibus & calyce medio laciniatis, totidemque staminibus longis, medioque stilo præditis. Mihi hoc Londini in horto Nobiliss. Baronis Ed. Zouche & D. Iacobo Gareto Myropolæ, rei herbariæ studiosissimo, senos aut septenos tantùm laxauit, cui caulis ex bulbi latere prodiit. *Foliorum & bulbi* fusci similitudo & parilitas, quodammodo Pancratii Monspeliaci. Annis elapsis floris fusci Caryophyllo aromatico concoloris varium alebat Medio-castri Zelandorum in horto Michaelis de Lannoy affinis meus. Varias aliorum colorum differentias reperiri audio.

SCILLA VETERIBVS.

INter eas radices, [authore Theophrasto] quæ tunicas multiplices corticosasque habent, Bulbi, atque etiam Cæpe, à Theoph. l.1.c.10. & Scillæ, hisque similes reponuntur. Semper enim his aliquid circa eximi potest: quæ quidem omnia, duplex quodammodo genus radicis habere, videntur. Nonnullis hoc idem de omnibus capitatis & inferiore capitis parte radices mittentibus placet: Edules autem sunt non solùm Bulbi, & his similia, sed etiam radix Scillæ (τῆς σκίλλης) non tamen omnis quidem, sed vocatæ ἐπιμενιδίου, quæ ab vsu nomen accepit: hæc angustiore est folio & leuiore quàm cæteræ. Floret per partes, vt Asphodelus. Incipit primò ab inferioribus. Omnia igitur capitata (κεφαλόρριζα) radice, viuacia maiorem in modum sunt [φιλόζωα,] maximè verò Scilla: vt pote quæ suspensa viuere possit, & quidem plurimùm temporis permaneat. Potest autem reposita seruari, vt Malum granatum detracto pediculo. Traditur & ante portas sata remedio esse contra veneficiorum noxam. Omnia hæc confertim crescunt. Admirandum inter omnia quod in Scylla & Narcisso euenit. Cæterorum enim tam recens satorum quàm regerminantium, suo tēpore folium primò oritur: deinde posteriùs caulis. In his autem caulis primò. Florum autem prouentus ternos ostendit (τὸ ἄνθος δὲ τὰς ἀρότους τρεῖς) quorum primus, tempus arandi primum ostendere videtur. Secundus medium, tertius postremum. Quot enim fuerint isti, totidem & arandi tempora ferè occurrunt. Sed cùm ita senuerit, tum foliorum exortus, multis postea diebus ineptit &c. Cæterò Ficus si in Scylla (Σχῖνος voce vtitur Theophrastus quæ nunc Lentiscum nunc Scillam significat: malè autem Gaza hoc in loco Lentiscum vertit, vt annotat Gesnerus.) plantetur, ocyùs crescit, minusque à vermibus infestatur. Summatim, omne quod in Scylla plantatur, meliùs germinat & nutritur celeriusque augescit. Habet enim quandam caliditatem & humiditatem, & fit velut insitio quædam.

De Scilla & Pancratio hæc doctissimè scribit vir summa doctrina præditus Dalech. Pancratium, inquit, quod & aliqui Scillam vocant, vt Plinius legisse videtur & rectiùs, quod non simpliciter Scillam vocant, verùm σκίλλαν μικρὰν Scillam pusillam, nascitur vbiuis in littore maris, radice bulbi magni amplitudine, cortice subruffo vestita, infimè capillata, Cepæ modo: foliis κρίνου siue Lilii albi, vt Plinius vertit, longioribus, &, quod præter Dioscoridis literam Plinius addit, crassioribus: caule pedali, & nonnunquam proceriore, anguloso: summo fastigio in quinque foliola candicantia, virgata, acuminata, se explicante, è quorum medio, angulosæ, breues & veluti compressæ eriguntur siliquæ, pediculis subnixæ, floret Iunio. Ex illarum vertice flos albus emicat, oblongus, infernè arctus, supernè latus, ambitu supremo in radios velut cuspidatim diuiso: pallidis apicibus multis staminibusque intus extantibus. Flore delapso in siliquis semen adolescit, & maturescens grandescit. At quoniam affinis est Scyllis Pancratii natura, Scyllamque Plinius c.17. lib.21. ter florere scripsit: Theophr. uerò c.21. lib.7. histor. ἐν τῷ ἀνθεῖν, vt Plinius: sed

sed ποιεῖσθαι τρεῖς ἀνθήσεις, præter rem non fuerit lectorem obiter admonere falli multos, qui ex his Plinii Theophrastíque locis, tribus annis diuersis temporibus, exempli gratia; Autumno, Vere, Aestate, Scyllas florem edere putant. Id porrò quomodo fiat vt cognoscamus, habendum sic est, inter bulbosas omnes plantas Scyllam & Asphodelum quàm diutissimè florere, ob alimenti copiam & vbertatem, quod Theoph. censet c. 11. lib. 4. causs. & κατὰ μέρος ἄνθησιν ποιεῖν non ἄθροον, vt in exemplaribus nostris legitur, particulatim florere, & ab ima parte caulis primùm incipere: Augusti ergo principio Scyllæ caulem assurgere, quod pluries obseruaui, cubitalem, aut etiam proceriorem, densissimo florum stipatu conceptum: imos flores primos produci, ac interim dū aperti vigent, medios turgescere, supremos gliscere tantummodò, quę πρώτη ἄνθησις ἐστι, primus ad florescendum conatus. Exactis aliquot diebus flores qui primi reclusi fuerant, labi, mediósque sese promere, supremis tantùm intumescentibus, quæ est secunda ἄνθησις: postremò defluentibus mediis, supremos se explicare: quæ ἄνθησις tertia est: hoc florescendi ter repetito impetu, terram quoque ter subigi oportere denuntiari, priusquàm fruges serantur. Flaccido verò & contorto caule folia nasci circa Ianuarii vel finem, vel medium, quæ æstatis pòst squalloribus exarescant. De Lentisco Virg. prodidit post Aratum quod de Scylla Theoph. his versibus:

Iam verò semper viridis, sempérque granata
Lentiscus, triplici solita grandescere fœtu:
Ter fruges findens tria tempora monstrat arandi.

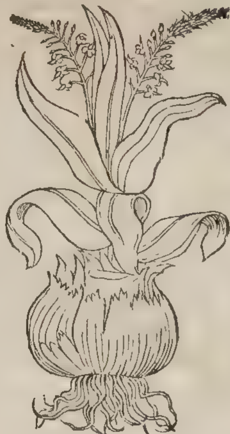
Quomodo autem Theophr. & Plinii corrupti de de Scilla loci restituendi sint docet Idem Dalechampius.

Hac de re hæc Robertus Constantinus in suo Lexico: Σχῖνος inquit, (vt scribendum distinctionis causa,) vel σχῖνος etiam, est herba bulbôsa, Scilla siue Squilla Varroni, ἡ σκίλλα, vel eius bulbus, aut Scillæ species minor, τὸ παγκράτιον etiam à Diosc. Σχῖνον exponit Gal. in glossis Hippocratis οὐ μόνον τὸ θαμνῶδες φυτὸν, ἀλλὰ καὶ εἶδος τῆς σκίλλης, εἰ μὴ ἄρα καὶ τὰ τῆς σκίλλης τὸν βολβόν. Plutarchus etiam in Pericle, ipsum ait, ob capitis instar Scillæ immensi & oblongi formam, σχινοκέφαλον appellatum esse, quasi dicas Scillæ capitonem: Lib. 11. cap. 12. περὶ τῆς σκύλλης loquens Theophrast. ποιεῖται, inquit, δὲ τὰς ἀνθήσεις τρεῖς, ὧν ἡ μὲν πρώτη δοκεῖ σημαίνειν τὸν πρῶτον ἄροτον, ἡ δὲ δευτέρα, τὸν μέσον, ἡ δὲ τρίτη τὸν ἔσχατον &c. Ex quibus Plinius lib. 12. cap 17. de Scilla dixit. Eadem ter floret, tria tempora sationum ostendens &c. Quod autem ipsa floreat ter, id intellige de floris triplici nixu: floret enim particulatim, id est μερικῶς siue κατὰ μέρος: vt idem Philosophus dixit: In Scilla quod intus tenerum ac molle quasique adeps, περικάρδιον σκίλλης dicitur, καὶ στέαρ, καὶ σκίλλης μέσον. Varro Scillæ medium vocat. In eodem significatu μέζον in Lactuca vsurpauit Plutarch. 4. Sympos. *Hæc Constant.* qui pluribus rem prosequitur vt apud ipsum videre est.

De Scillæ æquiuocationibus & substitutis sciēdum: Quod Scillam rubram vulgatem, quam quidam nolunt Scillam esse, sed Pancratium, quidam pro substituto recipiunt. Quod insuper in dubium vocetur an fortè Scilla alba sit eadem cum rubra, differens colore tantùm, an aliis foliorum figura etiam differens. Quod autore Clusio dicatur Ornithogalum maius quod quidā Scillam Epimenidiam vocant. Quod, Plinio teste, cùm Epimenidia Scilla edulis sit, Hemerocallis Valentina illa esse non possit, certissimo argumēto est exemplum de duobus piscatoribus Rondeletii. Quod tandem pro Scilla, authore Anguillara, varii bulbi supponuntur.

SCILLA RVFFA MAGNA VVLGARIS.

Descriptio. Bulbum habet Scilla magnum Pomo Adami, vel Citrio maiori sæpè parem, multis crassis *fibris* donatum, è laminis tuniceis, rubentibus, viscidis contextum, sub bulbo multa fibra, è quo *folia* emergunt, impensè virentia, cubitum longa, palmum ferè lata, succulenta, crassiuscula cū multa viscliditate amara: inter quæ surgit *caulis* Asphodeli *floribus* insignis, serie longa dispositis, & successiuè sese aperientibus, candidis, Ornithogali spicati flores æmulantibus: Fuchs. caulis vt in croco priùs prosilit, tum ex eo flos in luteo candidus, qui cùm senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cepitia quadam specie, & pleráque ex iis in terram deflexa: Matthiolo amara est Scilla & acris, folia Lilii qualia.

Dodon. Gall. Hodierno tempore duæ reperiūtur Squillæ, vna foliis angustis, quæ vera Scilla, altera latis, quâ vulgò vtuntur pro Scilla. *Scilla duæ.* Primæ & veræ Scillæ bulbi sunt valdè magni & crassi, candidiores bulbis Scillæ vulgaris. *Scilla cādidior.* Folia longa & angusta sunt, colore cineritio, vulgari Squillæ sunt etiam magni & crassi bulbi colore magis ruffo, cortices spissiores quàm in priore, folia magna & lata, Liliorum foliis similia. *Scilla Vulgaris.* Flores parui & lutei, secundum summitatem caulis, succedit deinde semen. Squilla defertur ex Hispania ad vsum medicum, quidam plantant in hortis (Belgicis.) *Locus.* Prima species Cæpæ genus peregrinum dicitur: Serap. Cæpe muris. *Cepe muru.* Secunda species potiss. vsurpatur in Offic. pro Squilla, quamuis non sit vera: sed Græcorum Pancratium, cui pares vires quæ Scillæ, vnde sine errore potest sumi pro Scilla. *Squilla offic. est Pancratium.* Bellonio existimatur Bulbus littoralis Theophrast. cum quo magna similitudo. *Bulbus littoralis Theophr.* Pancratium Dioscor. & bulbus Theophrast. vna & eadem planta videntur. Scilla calida secundo gradu & sicca tertio. *Temperā.*

Dodon. eandem iconem quam nos ex Fuchsio habet, titulo Scillæ communis & Pancratii: *Icon Dodon.* is in postrema historia icones duas, quales Clusius habet, proponit: Nobis autem videtur Dodonæus suas descriptiones non ad plantas fecisse sibi obiectas, sed ex Antiquis & Neotoricis composuisse: considerent igitur lectores Dodon. duas descriptiones & quæ paulò pòst dicentur.

Cur Cepa marina dicta.

Cepaceo generi [vt rectè notant Lob.&Pena in Aduerſ.) tantoperè eſt compar Scilla: vt multi eam *Marinam Capam* vocent. Quia autem inter hanc & marinum teſtaceum piſcem à tunicea ſquammarum compactili ſerie Squillam vocatum, tanta ſimilitudo interceſſit, hæc putatur ſic dicta. Potuit etiã à ſabuletis maritimis Sole torridis, cuiuſmodi ſunt in Hiſpania & propè aridæ Luſitaniæ teſqua maritima. Huius duas differentias colore dumtaxat inter Hiſpanicas tam multas animaduertere eſt, quarum extimæ tunicæ vni rubent, vt Cæpis oblongis, alteri albent, magnitudine pares. Vtrauis maxima Pomũ Aſſyrium nun ſuperat: è tam multis autẽ millib⁹, quæ quotannis tum Venetias tũ Antuerpiã deuehuntur, nullam meminimus maiorem, eàquæ ſata & perbellè adulta fuit Monſpelii in horto Iacob. Farges Pharmacopæi. Vniuerſa namque folii carina, vel dorſum, palmum fermè lata, pedem alta, craſſitudo minor quàm Aloes, crebra è bulbo pullulant ſquammatim compacta, caulis ſeſquicubitalis, gracilis, floſculos Fragariæ gerit ſimiles ſed minores, in ſpicam poſtremò deficiens.

Matth reprehenditur

Neutiquam mirum Matthiolum, poſt alios Neotericos nuperos, ſententiam de Scilla mutaſſe, cùm neutiquam viſam ſibi genuinam ſed tantùm verbis depictam, fateatur. Quin etiam ſi verum Pancratium vidiſſet, numquam pro illo ſpeciem Scillæ, ſubdidiſſet. Et foliorum gracilitas, à qua ſe deceptum conqueritur, ſanè non aliam ſpeciem conſtituit Scillæ: ſed tantùm contingit habitiora & maiora adoleſcere folia, mutatione cœli, ſoli & cultu.

Lobel. Obſ.& Ic.pl. Scillæ rubentibus radicis tunicis, folio Aloes carinato. Figuram habet ex ex Cluſio, ac dicit Pancratium verum Cluſii.

Cluſ. in poſt. hiſt. de hac Scilla ſcribit. *Pancratiũ.* Pancratio [Hiſp. dicto eodem nomine quo Scilla, *Cebolla*] amplitudo maior eſt [quàm Scillæ,] extimæ tunicæ rubent, foliaque ampliora, longiora, magis carinata & quodammodò ſurrecta. Abundè creſcit in Hiſpaniæ mediterraneis: bulbos erui, florentem autem aut ſemen ferentem nunquam conſpexi. Fabiano autem Itgas vt ad me ſcribat in penſilibus hortis non modò caulem protulit, ſed etiam plurimos flores ſpicæ inſtar in eo naſcentes, ſex foliis naſcentes Scillæ (quantùm ex pictura, quam epiſtolæ coniunxerat colligere licebat) florum æmulos. Παγκράτιον ἡ Σκίλλα Græcis, Pancratium Latinis dicitur. Hiſpanici eodem quo Scillam [albam] nomine donant, *Cebolla albarrana.*

Scilla Offic. & vera. Scilla, inquit Matthiolus, quam vulgus officinarum Squillam vocitat omnibus vulgaris notitiæ eſt atque vtiliſſima, medicamentis expetita, vtpote ſine qua legitima Theriaca confici non poſſit. *Scilla puſilla.* Pancratium, quòd aliquibus puſilla Scilla vocatur, quoniam hodie in medicamentorum vſum non recipitur, ideò Medicis & Seplaſiariis neglectum eſt. *Locus.* Vnde etiam pauci fortaſſis ſunt qui vel ipſum nouerint vel animaduerterint: cùm tamen variis in Italia locis gignatur, præſertim in Apuleia, vbi magnus eſt Scillarum prouentus. Verùm etſi id in officinis non habetur, nihil tamen iacturæ in medicina fieri puto, quòd eius vicem maior Scilla valentiùs etiam præſtet. *Scilla duo genera.* Scillæ duo notantur genera, vnum album alterum verò nigrum. *Ruellius notatur.* Hinc nonnulli vt Ruellius inquit, album mas, nigrum autem fœminam faciunt: quanquam magis rationi conſentaneum videatur vt contrarium exiſtimari & *Matthiolus repreh.* eſſe debeat. Matthiolum decebat demonſtrare qua in re differat Pancratium Italicum à Scyllà: ille in poſtremis com. non ampliùs eius meminit nec locorum vbi prouenit Scilla Officinarum: quare id fecerit ignoramus fortè quia de re non perſpecta ſcripſerat? cenſuram etiam in Ruellium omiſit, & meritò, niſi Plinium etiam velit taxare ex quo Ruellius aſſumpſit.

Quandoquidem autem Matthiolus in poſtr. comment. nullam facit mentionem Scillæ albæ, veriſimile nunquam ab eo viſam, nec etiam flores Scillæ vulgaris quos pinxit cum quatuor foliolis. *Nom. Arab.* Scillam porrò vocari tradit in Epit. ab Arab. *Haſpel*, Hanſel, *Aſchil* ſiue *Alachis*. Bulbo niti ingenti ſubrubro, radicibus infernâ ſede numeroſis ſquammis craſſis, lento ſucco pregnantibus acri & amaro, folia mittere Aloes ſimilia, *Flore...* caulem ſeſquicubitalem, læuem, & flores in ſummitate ſubpurpureos. Idem ait in hiſt. Germ. Scilla multas habet ſquammas ſubrubentes parum, ſed, multò maiores & craſſiores fert ex vtriuſque caulis latere pulchros flores flaueſcentes (weiß gelbe,) vbi flores exciderunt pluribus diebus pòſt ex bulbo prodeunt lata craſſa folia ſine pediculo, vt in albis Liliis: *Loc. Ma...* Copioſè prouenit in Apuleia & Sicilia. Matthiolus in Epitome & in hiſt. Germ. non ſibi conſtat, dum vno loco ſcribit flores ſubpurpureos, alio autem flaueſcentes.

C. B. Quàm benè etiam Caſp. Bauhinus in ſuo aucto Matthiolo poſt Scillam Hiſpanicam ſcripſerit, flores in ſummitate eſſe ſubpurpureos, iudicẽt alii: nos albos in vulgari Scilla vidimus prout annotauimus à quadraginta annis.

Cur porrò Scillam ex Græcia & Italia in Hiſpaniam remittat Matthiolus mirari ſatis Guill. nequit, vberrimo eius in Græcia & Apuleia prouentu, nomine rituque veteri in limine ianuæ eam ſuſpendendi, adhæc vſque tẽpora propagato. Scillam eſſe decernit Guil. ex Galeni ſententia, cui radices ſint candidæ: Pancration cui ruffę; Dioſcor. authoritate. Ille Matth. ſi Scillam terræ ſuæ hærentem conſpexiſſet, ternos eam flores fundere haud negaſſet. Quod cur ex Theophraſt. adnotauerit, nec Narciſſum ter florere, quod ibidem traditur, obſeruauerit, magni eſt apud Guill. momenti. Agnoſcit ſanè, cùm hoc in loco, tum in aliis non paucis, ingenium ipſius vafrum & verſipelle.

Amatus quoque ſimilem Cenſuram contra Ruellium cum Matth. habet, dicens, Pancratium facit Scillam minorem & illam quidem nigram. Ruelliũ arguit eum contra naturæ ordinem nigrã ferè minimam facere cùm ſit Maſculus appellanda. Verùm animaduertit Amatus Ruellium Plinium imitatum.

Scillam ſiue Squillam pingit & Lacuna: Scribitque vocari in Caſtilla *Cebollam Albarranam.* Ibidem dicitur Arabibus *Haſpel* vel *Alaſchil.* Cat. *Ceba marina.* Portugalenſibus *Cebola Albarrana.* Gall. *Oignon marin, Charpentaire*: Scillæ flos albicat & ad flauum inclinat. Si ſtirpium diligens indagator fuiſſet, tradidiſſet nobis diſcrimina Scillarum in ſua Hiſpania prouenientium, ille ponit iconem Hyacinthi maioris pro Pancratio nullà additâ deſcriptione.

Lonicerus qui Scillam, Cepam marinam, & officinarum Squillam vocat, propriam addit figuram, & deſcriptionem, atque caulem & flores prouenire ante folia.

Scilla noſtra(inquit Geſner.) vulgaris, ſiue Pãcratium ſit, ſiue alia ſpecies Scillæ, rectè & vtiliter in Theriacam additur: & vires omnes, quas

Vete-

Veteres Scillæ attribuerunt, egregiè præstat, vt plurimis experimentis constat. Quamuis autem folium Lilii eàm habere aliqui obiiciunt, non Aloes, quod Dioscor. requirit: non idcirco tamē à Scillarum genere excludi, & tāquam venenosa reiici debet. Matthiolus eam damnat quasi mitiorem iusto & parum efficacem. Anguillara cōtrario nomine quasi nimiùm vehementem & venenosam. Ego tanquam bonam & conuenientē Antidotis approbo. Debet enim ad Antidotos quæ in eodem genere efficaciora sunt, deligi, potiùs quàm lenissima. Esto vehementior quàm Scylla alba, edulísque (Scillæ nomine adhuc in quibusdam Græciæ insulis nota, vbi Scillam nostram Cepulam caninam vocitant, vt Anguillara docet,) at eo medicatior esto. Esto venenosa si in cibis, præsertim sæpiùs & copiosiùs, sumatur: non tamen venenosa erit si præparetur quo debet modo, & aliis multis misceatur: sed iam venenorum & morborum multorum alexipharmacum fiet. Alba verò & edulis si sic præparata antidoto misceretur, omnem vim medicamenti exueret. Esto Pancratium, vt vult Anguillara, nō ideò tamen venenosa erit in antidoto, nec reiicienda: cùm Veteres Græci Medici, Pancratium adeò simile fecerint Scillæ, vt ab aliis simpliciter quoque Scillam, ab aliis Scillam minorem appellatum, & iisdem omninò viribus pollere, mitioribus tamen, scripserint, quod si venenosius esset quàm Scilla, minùs profectò non dici deberet. Et vt veneno eam non carere concedamus, non tamen ab antidotis excludenda est.

Certè Plinius quoque vim Veneni Scillæ tribuere videtur, cùm scribit lib.20.cap. 9. Oxymelitis scillitici tantam vim esse, vt animæ extinctæ speciem momento aliquo præbeat, id quod nos etiam à vino scillitico factum obseruauimus in muliere, quæ eo poto in vteri strangulationē, aut persimilem ei affectum ad breuissimum tempus incidit. Arabes etiam de Scilla venenata, loci natalis præsertim ratione, loquuntur. Authores cùm albam Scillam eligi iubent, præcipuè ad acetum Scilliticum, hoc ipso ostendunt, aliquam etiam esse ruffam Scillam, quæ quoniam multò acrior & vehementior est, præparari debet, vt minore periculo sumatur assando, torrendo vel elixando, alba verò cùm innocentior sit, præparari aliter non indiget quàm vt in taleolas secta siccetur in vmbra pro aceto vinóque medicatis ex ea parandis, ad theriacam verò Scillam albam deligere nemo iubet. Iam quod ad magnitudinem attinet Scilla vulgaris nostra duplex uidetur maior & minor: quod si aliter quàm ætate differt: minorem Pancratium dixerim, maiorem verò Schinum, quo nomine Veteres (Hippocrat. Aristophanes Theophrast.) Scillæ speciem nominarunt: etsi Gaza malè Lentiscum verterit: vt & Cicero ex Arato: nisi forsan & ipse Aratus homonymia nominis deceptus, transcriptum ab aliis Schini nomen, pro Lentisco arbore &c. Hispanicā certè Scillā, quā cæteris acriorem esse aiunt & maiorem, folio Aloes, simpliciter Scillā dicerem: eaque si ad manum foret præparata ad Antidotos uterer. Ego ex homine docto & fide digno cognoui, toxicum etiam apud Hispanos ex Scilla parari, sicuti ex Elleboro: quod magnum ipsius vehementiæ argumentum est. At Scilla edulis alba quam in Creta & Cephalonia adhuc esitari Anguillara tradit, non simpliciter Scilla, vt ipse putat, sed Epimenidia Theophrasti vocari debet. Diuidit autem Plinius quoque Scillam in genus medicatum & cibarium. Quod si, vt dixi, Scilla nostra vulgaris minor, Pancratium est: & à maiori specie differt: vulgaris maior, quæ tum ruffa, tum albicans (vt audio) affertur, (quæ colorum discrimina haud scio, an in minori quoque reperiantur) non temerè Schinus vocabitur: Galenus quidem dubitat an Schinus Hippocrati idē, quod Scilla sit, vel aliqua eius species: sed ex Theophrasto à Scilla differre, eique cognatum esse liquidò apparet. Plutarchus Periclem Schinocephalim agnominatum tradit, ab oblonga & acuminata capitis figura: additque Schinum pro Scilla accipi. Hæc de Scyllæ generibus habui à me diligentiùs obseruata: ex quibus etiam constat [ornatissimè Calceolari] paratam à te nuper theriacam antidotum, è vulgaribus Scillis trochiscos non temerè recepisse. Scilla Theophrast. ter floret in anno & tria arandi tempora significat: & Arato similiter, etsi is de messe loquatur. Sed Aratus primò Schinum ter fructum producere ait: deinde etiam Scillam ter florere. Et quoniam is primùm ab Ilicis simul & Schini fructibus, prognostica quædam tempestatum signa exponit, de duabus arboribus sentire videtur, Ilice & Lentisco: cùm Schinum verisimilius sit, illum quicunque hoc ante eum scripsit, à quo ipse nimirum est mutuatus, pro Scillæ specie accepisse: sicut & Theophrast. alibi accepit. Lentiscus quidem an ter floreat alicubi, non constat mihi: non sit autem mihi verisimile. Scillam ter florere minimè dubito: non ubique tamen, sed in Græcia & notis Theophrasto locis. σχῖνος igitur per ïota in prima, fœmenino genere, Lentiscum significat, & antiquioribus eorum aliquando speciem Scillæ: Σχοῖνος verò per oi diphtongum masculino genere, Iuncum.

Ruffa & albicans. *Schinus species Scillæ.* *Scilla ter floret.* *Schinus Arati* *Iuncus*

Vocat Tragus cum Iacobo Manlio Cepam muris Meüßzwibel/alioqui dicitur Cepa marina, Meerzwibel. *Squilla* in officin. Quæ *Scilla*, Græcis dicitur, etiam apud Latinos nomen suum retinuit, Fuchs. Corn. & Cordo testibus, quanquam Varronis exemplo nunc omnibus officinis *Squilla* vocetur. Nostri Meerzwibel / hoc est, Cepam marinam vocant, alii Meüßzwibel, id est, Cepam murinam.

Squilla Varroni & vulgo. Cepa marina & murina

Bellon. lib.1. Obs. cap.18. ait: In Cretæ maritimis littoribus proueniunt copiosè radices, quæ Theophrasto littorales bulbi dicuntur, & ab Aromatariis, Gall. venduntur pro Squillis aut Scillis. Quo in loco quamuis Dodon. existimet Bulbos littorales Bellonii eosdem esse cum Scilla vulgari, nihilominus dubitamus: quid si Scilla sit Anguillaræ & fortè Pancratium Monspelianum vt suspicamur?

Bulbi littorales Theophr. Dodon. not.

Camer. in Epitom. Matthiol. nouam figuram addit, in qua flores habent tantùm quatuor foliola, an benè iudicent qui viderunt aut videbunt Scillam vulgarem florentem.

C. Bauhin. Phyt. Scilla 2. maior radice rubra: Pancratium Clusii: Scilla rubentibus radicis tunicis. Lobel. Obs. pag.76. & icon. pag.152. Florem huius nemo pinxit, Plinio à profligandis morbis omnibus dictum videtur. Si nullus florem pinxit necesse est iconem Fuchsii, Tragi, Dod. Matth. & aliorum esse falsam, quæ exhibitæ fuere ante Clusianam.

C.B not.

Idem apud Matth. tres scillas tradit, de quarū prima dicit: *Scilla maior radice alba* Casp. Bauh. Brunfelsio. *Scilla seu Cepa muris* Trago, Matthiolo. Fuchs. Cordo in Dioscor. Gesner. hort. Hist. Lugd. *Scilla communis*, Dod. Gal. *Scilla maior* Castori. De secunda scribit: Scilla Hispanica, radice est alba. Nos de paulò pòst agemus. De tertia verò sua Scilla ait: *Scilla maior*,

radice rubra C.Bauh.Hæc radice eſt maiore : *Pancratium* Cluſ.Hiſp.Dod. Lugd.Tabern. *Scilla rubentibus radicis tunicis,folio Aloes carinato.* Non inuenimus quemquam ex iam nominatis Scillam tradere maiorem radice alba, quinimò ii tradunt vulgarem officinarum, quæ ruffa non alba : non igitur tres facimus Scillas cum C.Bauhino,nec Cluſii Pancratium ſeparamus à vulgari Scilla de qua ſuprà nominati.

C.Bauh.

Nomina linguarum. Σκίλλα, Offic.*Squilla*. German. Meerzwibel Meuß zwibel Belg.zee Ayenyn. Gall.*Scipo. le, Squille,Charpentaire,Oignon marin*.Hiſp.*Ceba marina,Bebela Albarran*.Boh.Zybula Morſka.

Locus & Tempus. Spontè naſcuntur copioſiſſimè in Balearibus Ebuſoque inſulis ac per Hiſpanias. In Sicilia & Apuleia copioſe, maximè apud mare. Scilla ter floret, tria tempora ſationum oſtendens : Non ſolùm Venetiis vidimus Scillas multas rubras magnas, verùm etiam Lugduni, vbi tamen meo tempore apud Pharmacopœos rarus erat vſus, quemadmodum & Geneuæ vbi Scillarum loco alios vſurpant bulbos. Bulbi Scillæ in Offic.non ſati qui conſtant corticibus,craſſis,ruffis, ac viſcidis,folia produnt.Baſileæ pharmacopœos vtentes obſeruaui. Patauii vidi in horto publico.Lugduno mihi miſſa quæ æſtate latitans, tandem Autumno folia produxit Montbelgardi: ſed non diu perdurauit frigore interempta, in horto E.C.

Delectus. Eligenda bene magna & alba, vt docent tum Democrates tum Dioſc.Secundum Galenum & Meſuem melior eſt quæ alteri connexa eruitur [ſola enim & ſingularis, eſt venenoſa] ſapore dulci,acri, amaro,laminis ſplendentibus,ex agro libero : Auicennas eligit inter humidas grauem & non magnam,mediæ magnitudinis & plenam. Foeſius etiam expetit fœminam candidiſſimam, iuſtæ magnitudinis, non admodum enormem, benè habitam & nutritam, neque putridam, neque gelu flaccidam, ſed recenter ex terra ſumptam, cùm eius caules exactè aruerint,ſeu quando triticum metunt,quæ tum potiſſimùm viget: Idque iuxta regulam Dioſcoridis generalem,quâ ait,radices & ſuccos ipſarum & cortices,auferre oportet quum herbæ folia amittere incipiunt.

Vſus. Colleg.flor.expetit collectam initio Iulii. Datur potio Scillæ à drachmis quinque ad drachmas duodecim : Oxymeli autem ſcillites ab aur. ſex ad vncias tres: Trochiſci autem à drachmis duabus drachmas quatuor.

SCILLÆ MAGNÆ ALBÆ.

Candidæ autem Scillæ, ſiue albæ magnæ, multæ, miſſæ fuerunt Antuerpiâ per D. Pharm.Coldembergium Val.Dourez,differentes à Lugdunenſibus paruis,ſiue Pancratio Monſpeſſulano, quas adhibuimus in conficienda Theriaca Lugduni & Geneuæ. Diſcrimen autem à vulgari rubra, in iis non potuimus animaduertere, præterquam in colore : magnitudo eadem, ſquammæ craſſæ & latæ, ex quibus apparebat folia, æquè lata eſſe, atque rubris. Ea in re multùm differentes ab eorum bulbis, quibus vtebantur pro Scillis, an idem ſit ſapor non annotauimus: non placet igitur duplex deſcriptio quam ante poſuimus Scillę albidę traditæ à Dod. Exiſtimamus eum ſcripſiſſe ex alienis, non iuxta plantas à ſe viſas.

Is hiſt.in fol.pro ea aſſumit iconem Scillæ Hiſpanicæ,hæc de ea ſcribens : Scillæ hiſtoriam plerique dederunt, ſed quia nemo hactenus legitimam eius iconem exhibuit, facere non potui quin meis Obſeruationibus insererem,cùm eam & primùm emergentem, & florentem, ſeminéque onuſtam, plerisque Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis eruerim. Eſt verò Scillæ *caulis* plerumque cubitalis aut maior,rectus, nudus, abſque *foliis*, plurimis candidis & ſtellatis *floribus* ornatus,Aſphodeli minoribus, ornithogali maiorib⁹ (quod quidam, Scillam Epimenidiam putant :) explicari incipiunt, quemadmodum Aſphodeli & quarundam aliarum bulbacearum ſtirpium flores: his ſuccedunt triangula *capitula*, compreſſis angulis,& velut inania, in quibus tamen nigrum, planum,palaceum ſemen: quinque,ſex aut plura demum emergunt *folia* liliacea,lata, viridia admodum, denſa,ſiue carnoſa, humi expanſa:nonnihil carinata : *radix* craſſa eſt,multis tunicis albis lento quodam humore plenis prædita, multiſque craſſiuſculis fibris capillata.Copioſè naſcitur ſupra Olyſipponem,& plerisque aliis Luſitaniæ & Hiſpaniæ locis.Floret Auguſto & Septembri matureſcit : folia maturo iam ſemine,& exarido caule, emergunt Nouembri & Decembri. Cur Dodon.& Cluſius Scillam albam,veriùs Scillam cenſeant, quam ruffam,non poſſumus adhuc intelligere. Conſtat ſiquidem Veteribus Scillam fuiſſe duorum colorum : Albæ meminerunt inter Veteres Dioſc. Plinius & Democrates in deſcript. Theriac.apud Galenum.

C.Bauh. Phyt. *Scilla* 1. *maior radice alba*.*Scilla* Matth. l.2. c.168. & icon p.344. *Scilla* ſiue *Cepa marina* Lobel.icon.p.73.& Cluſ.Hiſp.l.2.c.16.Sed legimus & nos Matth. & quidem plures editiones, quas indefeſſo ſtudio euoluimus,nullam tamen inuenimus iconem ſimilem iconi apud Lob. & Cluſium exhibitæ,nec etiam deſcriptionem,icon eadem eſt valdè differens à Cluſiana & Lobeliana, quæ licet non vndique placeat, placet tamen meliùs quàm noſtra Fuchſiana.

Idem apud Matth. *Scilla maior radice alba* C.B. *Squilla* Brunfel.Trag.Matth.Fuchſ.&c.de quibus antè.Itē *Scilla ſecunda Hiſpanica*.Cluſ.Hiſp.Caſtori.Lugd. *Scilla* Lonic. Cęſ. *Scylla* ſiue *Cepa marina* Lob.*Scilla*.Dod.fol.Cur à C.B.tradantur hic duæ Scillæ albæ neſcimus, prior enim eſt rubra vulgaris : etiam 2. Hiſpanica Scilla. Nec placet quod dicit Scillam ſuam ſecundam Hiſpanicam Cluſii à Lonicero tradi, vbinam id factum nondum nobis conſtat.

Scribit Matth. Scillam Hiſpanicam veram acrimoniâ ac virium præſtantia communes noſtras Scillas longè vincere,non demonſtrans cuius coloris, & quâ in re differat à vulgari ruffa, quæ ei Pancratium, præterquam acrimonia.

Amatus Scillæ meminit, vbi quid velit non demonſtrat : ex ſequenti tamen capite apparet eum per Scillam, intelligere hanc albam : quam ipſe fœminam putat, Ruellium reprehendens quòd maſculum appellet,in eo imitatur Matth. Verùm non animaduertit Amatus Ruellium Plinium eſſe imitatum.

Lobel. Obſ.p.75. *Scilla* ſiue *Cepa marina Hiſpanica*. Adv.57. Hiſp. *Cebolla Albarrana* & *Cepa marina*. Hæc ille, qui figuram Cluſij habet. Ic. Pl.p.151.*Scilla Hiſpanica*.

Anguill. Scillæ Candiæ ſiue Cretæ & Cephaloniæ meminit, eamque veram & legitimam exiſtimat, & ait Nicandrum & Dioſc.ac Oribaſium laudare albam Scillam indicantes quo candidiorem

orem eò minùs acrem. Ego interea apud Dioscor. non inuenio candidam minùs acrem; nec propterea laudatam à quoquam: considerandum igitur an hæc Anguill. Scilla diuersa sit ab Hispanica, alba, & an fortè Epimenidia Theophrasti & Plinii, & quantùm differat à prædicta Scilla & in quibus: item an diuersa à Pancratio Monspeliaco.

Si duri fuerint vteri, ne concipiant, post adhibitum fotum Scillæ [τῆς σκίλλης] radicem longitudine sex digitorum, duorum crassitudine laxâ conuolutam, Hippoc. subdit, tamdiuque apponit, quoad os vteri molle & latum sit. Aut ipsam Scillā sine radice tritam eodémque modo laxâ conuolutam apponit. Quibus modis, & vterum, si pituitâ laboret, purgat, aperit, & aquā ducit.

De Scillæ viribus ita Dioscor. Scilla vim habet acrem & feruentem. Assata verò multùm sui vsum exhibet. Farina (σταῖτι: quidam vertunt pistorio opere) subacta, aut luteo oblinitur, & in clibanum mittitur, aut prunis obruitur, donec circumsita farina satis fuerit assata. Quâ ablatâ, si non flaccida facta est, altera farina aut luto oblito, eadem faciemus. Quæ enim non sic assata est, interaneis maximè noxia exhibetur. Assatur etiam in olla operculo tecta, & in clibanum immissa. Sumitur ex ea quod maximè medium est, externis circumcirca ademptis. Coquitur item incisa, ita vt prima aqua diffundatur, & alia affundatur, donec aqua non amara aut acris fiat. Sed & concisa filo transmisso siccatur in vmbra, ita vt frusta non se mutuò contingant. concisâ itaque ad oleum & vinum & acetū scilliticum utimur. Ad rimas pedum interna crudę scillæ pars cum oleo feruecta, aut cum resina liquata, imponitur. Commorsis autem à vipera in cataplasmate cum aceto cocta. Ex assata verò, contritis salis tosti partibus octo, ad vnam scillæ partem additis, exhibemus cochlearium vnū, aut duo ieiunis, ad aluum molliendam. Addimus & in potiones, & compositiones aromaticas: (ἀρωματικὰς, quidam legunt ἀραιωτικὰς) & in quibus vrinam mouere volumus, & in hydropicis, stomachicis quibus cibi innatant, & in morbo regio, torminibus, diuturna tussi, anhelosis, sanguinem reiicientibus, [ἀναφορικῶν Ruellius ore reiicientibus:] satis autem est pondus trium obolorum cum melle delinctum, coquitur etiam cum melle, & editur ad eadem, concoctionem maximè adiuuans. Ducit autem strigmentosa. Cocta verò ad eadem facit, similiter accepta. Vitanda est eius exhibitio, in his quibus exulceratio quędam intrinsecus est. Assata eadem ad verrucas pensiles, & perniones illita facit. Semen eius tritum carica aut melle exceptum, & in cibo acceptum, aluum mollit. Est etiam auxiliare contra veneficia medicamentum, tota præ foribus suspensa.

De iisdem Plinius [inquit Hist. Lugd.] confusè tractauit his verbis: Prodest & gingiuis, & dentibus, vel per se commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto, & melle sumpta. Linguæ quoque recens subiecta, præstat ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurimis modis: in olla quæ coniiciatur in clibanum aut furnum, uel adipe aut luteo illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conscinditur, coquitúrque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctę ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad splenetticos & stomachicos, si non sentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim veterem cum suspirio. Discutit & foliis strumas quadrinis diebus soluta, furfures capitis, & vlcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, mista resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. *Hac Plinius.* In quibus Marcellus, Vergilius & Corn. erroris eum insimulant, quòd dixerit adipe aut luto illita, pro eo quod est apud Dioscor. σταῖτι ἢ πηλῷ περιπλάσσεται, id est, farina aqua subacta, quam pastam vocamus, aut luto oblinitur: σταὶρ enim & σταῖς hîc non apicem, nec multis aliis locis apud medicos significat, sed pastam aut fermentum. Docet itaque Dioscor. & quomodo assāda sit, & quomodo coquenda, & quomodo cruda concisa assiccanda, omnia clarè & euidenter [inquit Cornarius.] Verùm ea confusè tradidit Plinius lib. 20. cap. 9. Coquitur, inquit pluribus modis in olla, quę coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquitúrque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Quod itaque tostū purgari dicit, & medium eius iterum in aqua coqui: hoc Dioscor. non vult, sed de assata siue tosta purgata, medium in usum assumi. Totam verò scillam item incisam coqui, permutata aqua donec amaritudo aut acrimonia in ipsa non percipiatur. Ibidem tradit Plin. vim quoque ac vsum medicum Scillæ: & habet id etiam quod Dioscor. ad finem dixit, esse auxiliare contra veneficia medicamentum totam præ foribus suspēsam, his verbis: Pythagoras Scillam in limine quoque ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere dicit: quanquam idem quoque de Asphodelo lib. 21. cap. 17. prodiderit, velut embl. 154. Corn. meminit vbi etiam Theophrast. locum adduxit.

Quæ verò de aceto ex scilla parando exacuédóque idem Plinius dicit, infrà expendemus. Verùm hic addemus, ἀναφορικὸς à Dioscor. & reliquis medicis Græcis dici, qui sanguinem ex infernis partibus sursum educunt, & per os reiiciunt. Cæterùm Dioscoridis modus præparandi scillam (ait Lobel. Obs. ignauiâ & inscitia Pharmacariorum exoleuit. De scilla sic differit Galen. lib. simpl. Admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam aut elixam sumere: sic enim virium eius vehementia exoluitur. Pauli testimonio scilla calefacit & siccat ordine secundo: Mesue autem calida tertio & sicca propè secundum. Dodon. autem tertio. Sed Matthioli sententiâ, vsque adeò calida est & sicca, vt exulcerare possit.

Hoc autem annotandum cum Syluio, Veteres excepto Mesue, non meminisse, neque cultri ex ligno Pini vel Cupressi, ad diuidendam Scillā, nec acus ligneæ, nec de medio eius abiiciendo, vt Neoterici faciunt. Quinimò Gal. ad Pisonē de Theriac. iubet sumere partes interiores Scillę. De ratione extrahendi succi legatur Sylu. lib. 2. Pharmacopœiæ.

Si Scilla reponatur inter fructus arcet eorū putredinē. Aiūt minutim incisam & in vase vitreo melle pleno, per totam æstatem Soli expositam,

Plinius not.

Temper. Galen.

deinde collatam, præsentaneum esse remedium epilepticis.

Pancratium adeò rusticis Hispanis exosum vt Clusium eius bulbos eruentem admonerent ne degustaret, præsentaneum enim esse venenum: Illi tamen aqua dum illa assatur extillante scabiem vtiliter illini & curari asserebant.

MEL SCILLITICVM.

Mel Scilliticum. QVidam ætatis nostræ (verba sunt Matth.) Medici in cerebri,& neruorum frigidis affectibus Scillam crudam ab inuolucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in vas vitreum coniiciunt,insolantque per æstatem, ardente præsertim Sirio; demum percolato melle vtuntur ad comitiales, & alias cerebri ægritudines, à frigiditate excitatas. Sed alia longè diuersa fuit Galeni ad hos vsus Scillæ parandæ ratio. Quippe qui conscissam Scillam nunquam melle commistam exposuit insolandam, sed vt ab ea succum Sole colliquatum in diebus canicularibus eximeret in fictile, vel vitreum, vas, in quo plurimùm mel fuisset,dissectam Scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec Solaribus radiis ipsa liquesceret. Ex quo palàm fit, quod plerique à Galeni instituto prorsus aberrant, vt qui Scilliticum mel conficiant Scillæ liquoris vice.

Oxymel Scilliticum. Tractaremus hic de Oxymellite Scillitico nisi maior esset historia,præterea iam incipit magis compositas vires nancisci,de eo Plin.l.3.c.2. Mesues lib.3.de Antid.cum com.Syluii:vt & alii.

Vinum. Vinum quoque ex Scilla fit hoc modo, concisam velut dixi Scillam in Sole siccato, deinde ex ipsa contusa, & angusto cribro excussa, minam vnam linteo raro illigato, & in mulsi boni ac recentis sextarios viginti mittito, & per menses tres macerari sinito. Postea vinum in aliud vas transfusum,diligenter coopertum reponito. Potest & humida Scilla in vsum assumi,Rapi modo concisa, & pondere duplicato. Debet autem per dies quadraginta insolari, & valdè inueterari. Sed etiam hoc modo prædictum paratur vinum. Scillæ dissectæ & repurgatæ tres minas in Italicam metretam musti demittito, & senos menses in vase obstructo macerari sinito: post id tempus defæcatum & excolatum vinum reponito. Commodum est ad cruditates,& ciborum corruptiones, & eos qui hos reuomunt. Item quibus crassi in ventre aut stomacho hærent,lienosis, malo halitu præditis, hydropicis, morbo regio laborantibus, in difficultate vrinæ, tormina sentientibus,inflatis,resolutis,rigoribus diuturnis, vertiginosis, conuulsis. Ducit etiam menses, & neruos maximè lædit. Melius est quod vetustius est.Vitare tamen eius vsum oportet,tum in febribus, tum in his qui intus ulcus habent.*Hæc Diosc.* Hic subscribenda quæ Gal.tradit de vino Scillitico lib.3. de paratu facilibus. Vinum fieri è Scillæ radice *Plinius* ita simpliciter lib.14.c.16.dicit. Sed quomodo fiat, & quem vsum de se exhibeat,neque eo loco, neque alibi vsquam, quòd sanè ego (inquit Cornar.) sciam, tradit. *Columella* uerò libri 12.c.33.& vsum,& parandi modum sic tradit. Vinum Scillites ad concoquendum, & ad corpus reficiendum, itemque ad veterem tussim, & ad stomachum, hoc modo condire oportet. Primùm ante dies quadraginta, quàm vinum voles vindemiare,Scillam legito, eamque secato quàm tenuissimè, sicut raphani radicem, taleolasque sectas suspende in vmbra, assiccentur. Deinde cùm aridæ erunt, in musti aminei sextarios 48. Scillæ aridæ adde pondo libram, eamque inesse patere diebus triginta. Postea eximito, & defæcatum vinum in amphoras binas adiicito. Alii scribunt in musti sextarios 48. Scillæ aridæ pondo libram & quadrantem adiici oportere, quod & ipsum non improbo. Alii hoc ipsum Scillæ pondus, quod suprà dixi, in musti duas vrnas adiiciunt, & per 40.dies inesse patiuntur. Hæc quantùm consona sint his quæ Diosc. prodidit, conferentibus diiudicare facilè est. In vulgatis tamen exemplaribus Columellæ, ad finem legitur, in aceti duas vrnas adiiciunt. Pro aceti autem voce, legendam esse vocem musti non dubium est. Sequitur enim aceti Scillitici præparatio mox c.34. sequenti. Hic autem de vino Scillite parando agit.

Acet. Scill. Acetum Scilliticum hoc modo Dioscor. præparatur.Scillæ albæ purgatæ,concisæ, & filo traiectæ, vt frusta mutuò se non contingant, & in vmbra ad dies quadraginta siccatæ,minam vnam accipito, & in aceti boni sextarios 12.mittito, & in Sole ad dies sexaginta macerari sinito, vase diligenter operto. Postea exemptam ac expressam Scillam ipsam quidem abiicito, acetum verò excolatum vasis excipito, ac reponito. Quidam minam Scillæ vnam, ad aceti sextarios quinque ammiscent. Alii mox purgatam citra resiccationem, eodem pondere iniiciunt, & per menses sex sinunt. Et tale maiorem secandi vim acquirit. Idoneum est si colluatur, ad gingiuas humore flaccidas, constringens ac firmans ipsas,itemque dentes mobiles. Putredines quoque & graueolentias oris satis emendat. Idem absorptum guttur firmat,& callosum facit, & sonum validum ac clarum efficit. Assumitur etiam ad stomachicos,ægrè concoquentes,comitiales, vertiginosos,melancholicos,& fatuos.Insuperque ad vteri strangulationes,& coxendicum affectiones. Refocillat & valdè debiles, & corpus sanum ac benè coloratum facit. Visum quoque acuit, & ad auditus grauitatem (vide postea Cornarii verba) instillari potest. Et in summa ad omnia efficax est,exceptis internis exulcerationibus,capitis doloribus,& neruorum affectionibus. Datur quotidie sorbendum ieiunis, ab initio modicum,paulatim augendo vsque ad cyathum. Quidam tamen cyathos duos, aut etiam ampliùs exhibent.

Acetum Scillinum inquit Plinius l.23.c.2.inueteratum magis probatur, prodestque super ea quæ diximus,acescentibus cibis: gustatum enim discutit pœnam eam: & his qui ieiuni vomunt. Callum enim faucium facit,ac stomachi,odorem oris tollit,gingiuas adstringit, dentes firmat,colorem meliorem præstat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus,melancholicis,vertiginosis,vuluarum strangulationibus, percussis aut præcipitatis,& ob id sanguine conglobato,neruis infirmis, renum vitiis perquàm vtile. Cauendum exulceratis. Hæc Plin.post aceti tractationem, de aceto Scillino [inquit Cornar.] subiicit. Et in reliquis quidem à Diosc. non dissentit, sed quod neruis infirmis perquàm vtile esse dicit,in hoc & Dioscor.& sibi ipsi contradicit. Diosc. enim dum ad omnia efficax esse ait, internas exulcerationes, capitis dolores,& neruorum affectiones excipit. Ipse

Ipse verò Plinius paulò antea de aceto agens, Vesicæ & neruorum infirmitatibus ipsum nocere dicit. In hoc itaque dissensio est, haud scio quâ occasione inducta.

Eius verò parandi hunc tradit modum. Scilla quæ candidissima fuerit, inquit, vtilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è viuo est consutum suspenditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadum aceti, quamasperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit antè solstitium diebus 48. gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur vas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi, laterúmque doloribus parum sumptum binis diebus. Sed tanta vis est, vt auidiùs haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat.

Aqua ex aceto Scillitico distillata est gratior & efficacior [Oxymellite,] vomitu etiam valenter purgat humores in ventriculo crassos lentos, putres, dando ad sesquiunciam cum mellis aut sacchari rubri vnciis tribus.

De Aqua Scillæ ita disserit Matthiol. Squillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro incisæ vasi infernè foraminulento, & suprà operculato lutóque munito imponuntur. Huius ollæ fundus immititur in alteram ollam subiectam in scobe terræ, & luto commissura circumdatur. Tum ignis excitatur circa superiorem ollam per noctē vnam, horas decem aut ampliùs, Sic aqua defluit in ollam inferiorem, quæ cum farina vel pane mixta, gustata mures citò necat: citiúsque si lithargyri paucum miscueris. Scilla in aqua macerata & à muribus pota eos interficit. De trochiscis scillæ Androm. ad Theriacam hæc leguntur.

Inde capillatam Scillam cum cortice sumptam,
Pulte linas, medio constituásque foco.
Ac cineris rutuli cumulos superingere donec
Reddatur Scillæ mollius igne caput.
Signa dabit, feruet positos cùm discutit ignes:
Excute, & vt laues dempseris exuuias,
Tres Scillæ partes, Erui compone duabus
Pistillóque crepet concaua pila diu:
Ac minimos tandem contusa premantur in orbes
Quos procul à radiis mitior vmbra tegat.

De pastillo scillitico & de præparatione Scillæ ad pastillum potest legi Fuchs. de comp. med. lib. 2.

Hic autem ponemus rationem conficiendorū pastillorum Scylliticorum ex Galeno, quæ eadem est cum Andromachi præparatione: Verba autē Galeni hæc sunt l. 1. de Antid. cap. 9. Principio Scillam succulentam de terra euelles, cuius folia penitus iam & scapus aruerint. Huic deinde cortice detracto duriorem particulā induces ex tritico nouo, quantúmque fieri potest exquisito confectam, ipse postea multo calidóque cineri subiectam non priùs extrahes, quoadusque circumposita pulticula crusta planè fiat. Quod si vbi hæc agis furnus aliquis adsit, vnà cum pane Scillam illuc inferre potes, inde cum obducta plùs iam exaruit, ipsam extrahes, & conteres. Satis assam verò Scillam intelliges, si festucam immissam admiserit, scilla namque cùm benè tosta est, surculos facilè excipit. Vbi verò scillam diligenter attriueris, candidam Erui farinam admisce: nam quæ candida non est, amara supra modum esse consueuit. Cognitum autem vnicuique existimo priùs oportere tenui cribro farinā excutere, ac præterea diligenter eam læuigare. Scilla verò sesqui pondere farinam superet opus est. Dico autem sesquipondere, vt si duas farinæ sumas scillæ tres accipias. Quam rem cùm & Andromachus iunior asserat, nescio quâ ratione ductus velit Erui farinæ drach. octoginta esse, scillæ verò centum viginti, cùm satis sit dicere, scillam eruum sesquipondere superet. Postremò verò simulatque rotulas tenues ex hac mistura conformaueris, in cella, sicuti paulò antè dicebamus, ad meridiem vergente repones, quas tamen non in solis radiis collocabis. Verùm sicut de pastillis Viperæ dictum est, ita in his quoque cætera perage: *Hæc Galenus.*

De Scilla venenata & remediis.

In Scyllarum genere quædam suapte natura venenosa prouenit, quæ sua malefica vi, etsi quàm parcè deuoretur, illicò tamen hominem torquet, quemadmodum Fungi, qui in lethalium genere habentur. Venenosa igitur scilla [ut Mesues tradidit] sola, nec alteri annexa, prouenit, locísque oboritur fœdis, ac graueolentibus, vt apud Thermas. Quapropter de hac differens Auic. inter venenatas plantas fen. 7. 4. volum. sic inquit: scillæ malæ vsus ventriculum exulcerat, & intestina, ipsásque Mesaraicas venas, aliósque meatus, qui è ventriculo in iecur permeant: Quo fit vt in visceribus oriantur punctiones, acutique cruciatus, & inde dysenteria. Quibus incommodis succurritur lactis potu, in quo ferrum, quod Græci stomoma, nos verò chalybem appellamus, pluries restinctum fuerit, deuoratísque ouorum vitellis, in aceto decoctis. Quinetiam iis frixa cibaria conferunt, pinguia carnium iura, recens, crudúmque butyrum, & extrema iuuenum quadrupedum membra, aliáque permulta.

BVLBVS ERIOPHORVS.

SVnt huic multa, oblonga *folia*, Hyacinthinis ferè similia, minùs carnosa, & succulēta, duriora tamen, viridia, mucronata, sapore ingrato, quibus minutissimè etiam confractis, tenuia quedā fila instar telæ aranearū diduci possunt. Ex horum medio *caulis* exit cubitalis aut amplior, rectus, scillini caulis æmulus, læuis, nudus, virescens, superiore verò parte ad cæruleum colorem tendens: in summo veluti oblongam ac densam fert *spicam* in denos vel plures versus, antequam explicetur, distinctam, primùm viridem, sed paulatim (dum sese explicat in flores) cæruleum colorem contrahētem: *flores* senis foliolis stellatim expansis constant, triangulo vmbone in medio protuberante, Descriptio

Hyacinthi autumnalis. floribus promemodũ ſimiles, inodori, colore cum ſuis pediculis cæruleo & internis ſtaminibus, quorum apices initiò purpurei ſunt, &, vbi ſeſe explicarunt, veluti palleſcente quadam farina aſperſi. Incipit florere ab imo, vti Scilla ſolet, & reliqui magna ex parte bulbi, qui flores racemi aut ſpicæ in modum confertos habent. *Semen* etiam obſeruare voluimus: ſed flores admodum caduci, ſtatim marceſcere cœperunt, & relictis in caule tantùm pediculis deciderunt. *Radix* craſſa & bulboſa eſt, ex plurimis tunicis contexta, alba, tomentoſa, & veluti aranearum telis obſita, multos circa latera natos bulbos habens, & craſſis oblongiſque fibris nitens.

Hæc eſt Cluſii deſcriptio quam integram ex eo ponimus: potuiſſemus quidem deſcribere, vt qui diu coluerimus & obſeruauerimus veluti fila aranearum, quum franguntur folia, ſed nobis flores non protulit. Liberum per nos eſto cuilibet iudicium aſſerendi an planta quæ exhibetur ſit Bulbus Eriophorus Theoph. ſcribentis lib. 7. Hiſt. pl. c. 13. conſtare Bulborum plura eſſe genera, ſed maximam, peculiaremque præcipuè differentiam lanigerarum herbarum. Eſſe enim tale quoddam genus, in littoribus naſcens, cuius inter ſummum corticem, eamque partem, quæ edulis eſt, lana ſit, ex qua mappalia, veſteſque quędam conficiantur. Sed huius bulbi, Theoph. neque regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentiùs, præterquam Eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem Plinius inuenenerit, tradit.

Lanam feferens.

Bulbus porrò hic Muſcari maioris nomine Conſtantinopoli Cluſio allatus fuit. ἐριοφόρυ *Laniferi* nomen ipſi indidit, ob tomenti copiam, quod lanæ modo in ſtamina diduci poteſt.

Dodon. in fol. depingit, ſub titulo *Bulbi Eriophori Viennæ nati.* Lobel. Obſ. figuram Cluſii habet, ac dicit eum veram Bulbi Eriophori Theoph. effigiem exhibuiſſe. I. Gerar. *Bulbus Eriophorus* wolly Jacint. *Bulbus bombycinus commentitius.* falſe bem baſte Jacint. C. Bauh. Phyt. *Bulbus Eriophorus* Theoph. id eſt, *laniferus.*

Locus & tempus.

Bulbum Eriophorum primum vidi anno 1578. allatum ex S. Lupo Burgundiæ, Plantatus in horto Il. E. C. Montbelgardi, quum latuiſſet æſtate & exiſtimarem putrefactum, Autumno produxit folia: tandem multiplicatus, verùm multis annis florem non produxit, qui ſanè mihi nondum viſus: D. Martinus Chmielecius Prof. Baſil. Baſileæ in horto ſuo colit, ac in hortum Il. C. Wirt. plantandum dedit 1599 quum petiiſſet mihi. Conſtantinopoli rediens attulit Philibertus de Bruxella, qui nonnullos Cluſio dedit, quorum partim ipſe, partim C. V. Ioann. Aicholtzius Medicus & profeſſor Viennenſis aliquot terrræ concredidit. Cluſio omnes perierunt, ille verò duos conſeruauit, quorum alter etiam floruit non ſine ingenti eorum lætitiâ. Generoſo D. Longatre Iunio anni 1583. flores dedit.

Flores mihi proferebat inſequente Aprili, quia videlicet, in fictili per hyemem adſeruata: altera minor, quam horto credebam, & totius hyemis inclementiam in illo bellè perferebat, dumtaxat Maio, quemadmodum & illa prior, quæ etiam in horto repoſita, altero anno florebat. Cæterùm hanc plantam cum Narciſſi ſpeciebus quarum icones Matth. exhibuit ſuis in Dioſc. com. hiſtoriam verò non dedit, diligenter conferens, non abſimilem reperio eius Narciſſo 4. qualis ſaltem ſaltem extat in Comm. anno 1570. Venetiis editis.

Matth. Lat. & Ital. cum mag. fig. Narciſſus 4 qui figuram habet cum ſolo titulo: non demonſtrans vnde acceperit iconem.

ORNITHOGALVM CÆRVLEVM pallens, & ornithogalum Hiſpanicum minus.

ORnithogallis qualibet ſui parte valdè cognatum [teſte Lob. obſ.] & affine, ſed flos cæruleus, Hyacintho Autumnali penè par & ſimilis. Ex Turnaréſi vrbe primùm D. Brancioni munere miſſum. Idẽ cum hoc fortè fuerit Ornithogalum Hiſpanicum minus ſiue ſextũ, quod [authore Cluſio hiſt. poſt.] ex paruo orbiculari albicante bulbo ſena aut ſeptena, nouo vere profert *folia* Ornithogalo vulgari ferè ſimilia, ſed paulò anguſtiora, nulla vena cancicante per longitudinem ſecta, è quorum medio prodit ſingularis *cauliculus*, interdum & alter, palmaris, teres, ſuſtinẽs ſenos, ſeptenos, aut plures *floſculos*, alternatim quidem naſcentes, ſed quaſi vmbellam quandam efformantes, adeò æquali ſunt altitudine, non ſecus atque in vulgari & Arabico, ſenis foliolis ex albo ſubcæruleo umbilicum occupantibus: nulla adhuc capitula vel *ſemen* obſeruare Cluſ. potuit: totâ coma breui à floribus marceſcente. Cõmunicabat Cluſio Generoſ. D. de Longatre *Hyacinthi ſtellaris ſerotini albo flore* inſcriptione, qui ex Hiſpania miſſum dicebat. Floret Aprili.

BVLBVS MONOPHYLLOS FLORE albo, an βολϐὸν Theoph.

VAldè rara eſt hæc planta (autore Cluſio Exot. cuius certè flos ipſi ante annum 1605. non cõſpectus. Eam autem redemerat cũ aliis biennio antè à Gallo rhizotomo Nicolao le Quilt, Lutetiæ Pariſiorum commorante, qui in Luſitania erutam aſſerebat. Vnico autem

autē è terra prodibat *folio* tenui primùm & prorsus iunceo, quod tandem pedale ... adquirebat lõgitudinem: duabus autem supra terram vnciis paulò maiorem adquirebat latitudinem, & canaliculatū fiebat, extremâ tamen parte manente ionceâ: vbi verò latiorem adquirere incipiebat latitudinem, ex eius medio exiliebat triuncialis longitudinis *cauliculus*, tenuis, læuis, dilutiùs virens, in cuius fastigio alternatim siti erant tres *flores* non valdè magni [vt ex icone obseruari potest, in qua voluit florum magnitudinem expressā] qui sex foliis cādidissimis erāt præditi, non multùm absimiles floribus Graminis Parnassi Herbariorum, siue Hepaticæ albæ Cordi, sed nullo caliculo, vt illi, inclusi: è quorum medio prodibant sex alba *stamina* flauis *apicibus* prædita, & vmbilicum occupabat *capitellum* triāgulare, sūmo fastigio sustinens exilem *stilum* album, staminum longitudinem non excedentem. Odoratus autem erat iste flos, & spinæ appendicis florum odorem æmulabatur. Eius *bulbus* orbicularis erat formæ, nec Auellanæ nucis magnitudinem excedebat, fuscâ membranâ tectus, sedéque illis multis tenuibus candidis fibris obsitâ. Bina folia, totidémque cauliculos habuit, vt in tabella ad plantæ normam expressa videre licet: flores autem aperiebantur medio Iunio: quale *semen* prolatura fuisset, nihil pronunciare possum, quandoquidem plantam è terra eximere coactus fuit, vt pictori exprimendam traderet: & tametsi bulbus postea terræ denuò fuerit commissus, caulis tamen cum flore breui emarcuit.

Quo nomine appellare debeat hanc plantam dubitat, nisi quis fortè βολβίνην esse censeat, cuius Theophrast. lib. 7. Hist. Plant. cap. 13. meminit: sed quùm eam non describat, & dumtaxat reponat inter plantas quæ bulbosa radice constāt, difficile est certi quidpiam statuere. Siue autem βολβίνην, siue βολβὸν μονόφυλλον quis appellare malit, per Clusium semper licebit.

BVLBVS SYLVESTRIS FVCHSII FLORE luteo, siue Ornithogalum luteum.

VEris munus Ornithagalon luteum *radice* est bulbosâ, Ornithogali albi bulbum æquante, alba, prætenuibus filamentis fibrata, gustu viscoso & subdulci non amaro, & astringente, vt anotāt Fuchs. & Dodon. è radice statim *folium* emergit porraceū, semunciam ferè latum, dodrantalis circiter longitudinis, in terram caducum, coloris glauci, in teretem mucronem desinens, glabrum, superiùs læue, inferiùs costis plantagineis donatum, modò vnum, modò duo aut tria, plura interdum folia sunt, pinguiuscula, angusta, triquetra: comitatur ipsa è bulbo quoque ortus *caulis* singularis, angulosus, foliis breuior, subrubens, cætera nudus, alioqui sesquiciā ferè infra summum cacumen folio præditum vnico aut altero sextantali, vel palmari, nonnūquam glabro, aliàs subhirsuto, oris paulùm intrò flexis, vt carinam imitetur: è cuius sinu reliquus caulis pergens, aliàs indiuisus, *florem* gerit vnum, aliàs subdiuiditur pluresque ad nouem vsque flores sustinet, vnicuique diuisioni folio apposito. *Flores* singuli ex longiusculis pediculis Ornithogalo similibus, senis constant foliis oblongis, foris viridantibus, hirsutis oris luteis, intus penitus flauis, medium occupantibus totidem *staminibus* cum *apicibus* luteis: meditullium obsidet, etiam nondum delapso flore subnascens *capitulum* triquetrum, *seminis* conceptaculum, cuius ex vmbilico *stilus* exit in apicem luteum desinēs. Suspicamur à Cordo in sua historia Sisyrinchiū dici, cuius radices sunt foris interdum luteæ, intus verò candidæ, dulces, & Hordeum Pisúmque aqua maceratum sapore imitantes. *Sisyrinchiū.*

Trag. *Bulbus agrestis*, *Cepæ stellata* genus, Nonnullorum Germanorum Ackerzwibel/ feldzwibel/ & wildzwibel/ hoc est, teste Clusio, Cepa syluestris. Quia verò nos de ea nihil apud Veteres Herbarios legimus, vocabimus interea Bulbum agrestem Fuchs. cui similiter bulbus silu. dicitur, ac qui describit & depingit, adaptans sibi Discor. Plinii & Galeni verba. *Cepa Stellata. Syluestris.*

Apud Amatum Lugduni impressum posita icon huius bulbi, cuius mentionem non facit, quod animaduertam. Gesner. hort. *Bulbus bifolius st. sculis luteis.* Nondum certè cognitum (Dodon. Gall.) quomodo hic bulbus Veteribus dictus sit, quidam Bulbinam putant: aliis est βολβὸς ἐδώδιμος id est, bulbus esculentus: ille nobis nominatur *Bulbus syluestris*. Belg. Velt ayeuyn. Gall. *Oignon sauuage*: hæc Dodon. qui depingit & describit.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 149. *Orinthogalum luteum* Adu. pag. 56. Germ. Geel feltzwibel & Ackerzwibel/ *Bulbus syluestris Fuchsii & Tragi. Sisyrinchion Cordi. Bulbus esculentus Lacunæ. Ornith. galum* 8. *Clusii hist. post.* Vngari *Tikmara* vocant, quod quidam περδίκιον Perdicium Theophr. esse censent, qui forsitan lib. 1. cap. 3. scribit plures illi radices esse quàm folia: adiecit tamen crassas habere radices, quæ sanè nota huic non conuenit. *Perdicion.*

Casp. Bauhin. Phyt. *Ornithogalum* 5. siue *luteum*, *Bulbina quibusdam*, aliis *Bulbus esculentus*, aliis *vomitorius*, nonnullis *Perdicium* Theoph. 1. hist. 11. quibusdam *Bulbus maialis.*

Histor. Lugd. pag. 1502. *Bulbus siluestris Fuchs. & Dodon.* Sunt qui Bulbinam vocent, alii βολβὸν ἐδώδιμον, id est Bulbum esculentum, nominant, quorum sententia peritis Herbariis haud placet. Ruellio, *Bulbus sylu.* non desunt qui *Bulbum vomitorium* esse credant. Item Ornithogalum luteum Lob. siue bulbus silu. Dodon. Insignis ignorantia Compilatoris hist. qui duas habet figuras & historias vnius plantæ diuersis locis. *Hist Lugd. Comp. nāt.*

Tabern. icon & hist. *Ornithogalum luteum* siue Geelfeldzwibel. Meliùs nobis placet figura quā exhibemus, quę iam ex Fuchsio parata erat quàm noua Tabern.

Gerard. *Cepa agraria* Star wilde of Bethlehem. *Bulbine.* *Cepa agraria. Bulbine.*

Basileæ prouenit circa Wild & Gundeldingen: Fr. Casp. Bauhinus collectum in Rhætia *Locus & tempus*

circa Curiam attulit: mensis Martii fine deflorescentem obseruaui in horto Io. Heitzman pharm.Bas.circa Lugdunum florentem Februario & Aprili, Montbelgardi etiam prouenit mihi in horto II.E. C.munere prædicti Pharm.florens Martio. Clus.In Alpium pratis vbi siluæ desinere incipiunt. Lob.Non ita frequens Italiæ,Norbonæque calidioribus visitur. In Aruernis & ad Lugduni pomeria. Sisyrinchion primo Vere folia emittit, nec proximo, sed altero anno, caules floresque producit. Nascitur arenosis,iisque aliquantulùm humentibus aruis. Qui verò in pingui planoque solo,sub arboribus nascitur(inquit Cornar.) quò fluuiorum inundationes perueniunt, maior quidem est, sapore & viribus ignauior. Vbique ad agrorum & siluarum cæduarum margines in Germania frequens, sed etiam apud Vngaros circa sepes & agrorum margines natum vidit Clusius.

Trago siluestris hæc Cæpa in cibo non vsurpatur. At in Medicina non contemnendi est vsus. Siquidem radix [vt idem Trag. testatur] in calido cinere torrefacta, ac cum melle tusa,inque linteo imposita,vlcera depascentia, & manantia sanandi, durosque tumores emolliendi vim habet. C.Bauh. Bulbum maialem contusum, infantibus lactantibus conuulsione laborantibus in lacte exhibent. Hist.Lugd. Dictum autem est, *Pedicium*, quòd perdices ad id se volutent terramque suffodiant. Non desunt qui vomitorium bulbum esse credant,quòd vsu compertum sit radicis decoctum vomitiones ciere, & aluum valenter ducere, non dissentiente Diosc. delineatione, scribentis, Bulbum vomitorium folia habere lori modo,latiora quàm Bulbus esculentus: radicem similem bulbo, cortice nigro. Quæ si per se edatur, vel decoctum eius bibatur, vesicæ malis medetur & vomitiones mouet.

ORNITHOGALVM PALLIDO FLORE.

Descriptio. Est hoc Clusio. Hist. poster. Ornitogalum 7. non valdè absimile Bulbo silu. Fuchsii, maiori tamen *folio* constat, *cauleque* crassiore, licet infirmo: binique aut terni, quos sustinet *flores*, maiores, minùs flaui, sed ex herbaceo, quodammodò pallidi. Obseruabat in Stiriacarum & Austriacarum Alpiũ pratis, vbi siluæ desinere solent.

An Tabern. icon. ornithogalum maius Erdnuß/feldt zwibel. Icon Tabern. videtur respondere Ornithogalo Clusii modò dicto, verùm ineptè ponitur pro vero Ornithogalo, cuius eo capite tradit descriptioné. Gerard. *Ornithogalum luteum*, yellow star of Bethlehen.

Ornithogalum minus è Pyrenæis.

Binos à Venerio exiguos bulbos in Pyrenæis erutos accipiebat Clusius Histor. post.in append. Hyacinthi stellati albicantibus floribus appellatione insignitos', quorum flores, quum anno 1600. conspiceret,non Hyacinthi, sed Ornithogali parui esse deprehendebat: etenim & similia folia, & flores non dissimiles Ornithogali minoris sexto loco descripti (Ornith.cærulei pallentis] c.33.l.2. plant. Hist.foliis & floribus habuerunt: in eo duntaxat differre ipsi videbatur, quòd istius flores paullò maiores apparent, sex etiam foliis constantes,vt illius, quorum singula neruo foris, seu vena subcæruleâ secundum longitudinem per medium essent distincta, & sex staminulorum apices, in hoc furui, qui in illo violacei. Florebat Maio.

ORNITHOGALVM LVTEVM minus.

Vnico prodit *foliolo*,duas aut tres vncias longo,angusto,exalbidi coloris & acidi gustus: iuxta quod tenuis vncialis *cauliculus*, vnum aut alterum foliolum sustinens,è quorum medio bini aut terni exiliũt *flosculi* stellati, intus flaui,foris ex viridi purpurascentes, sex radiolis & totidem staminibus intus præditi: iis succedunt pusilla triangula *capitula*, *semine* ruffo, exili & inęquali plena, *radix* alba,rotunda, cineraceo putamine obducta,exigui Pisi magnitudine. Sed & hoc cultura aliquantulùm maius euadit.

Clus.Pann. *Ornithogalum Pannonicum luteo flore.* Et hist.*Ornithogalum*.10. C.Bauh.Phyt. *Ornithogalum* 6.*siue luteum minus*. Lob. Obs. *Ornithogali species multò minor foliis longè exilioribus & angustioribus: in viridariis nostris prouenit.*

Aprico magis delectari videtur, abundantiùsque crescit in apertis Meridiei oppositis.

Ornithogalum flauum cum staminibus rubris.

Ornithogalum flauum Alcmarianum, circa Alcmariam Holandiæ vrbem repertum, mihi non conspectum, inquit Clusius hist.post. sed N. V.Io. ab Hogelande de eo me monuit. Binis duntaxat id præditum est *foliis*, angustis, longis. Hyacinthi botryodis vulgaris cæruleo flore foliis valdè similibus: *cauliculo* inter illa prodeunti insident *flores* flaui, duplò maiores, *staminibus* in medio rubentibus: eius bulbosa *radix* adeò vulgari

vulgari iam dicto ſimilis, vt ſi miſceantur vtriuſque bulbi dignoſci non poſſint. Pro Nono haberi poterit.

ASPHODELVS MAIOR FLORE ALBO, ramoſus & non ramoſus.

COmplures circumquaque ex vno radicis capite Pæoniæ modo propagantur *radiculæ*, olitarib. tuberibus interceptæ, guſtu Monſpelii, vt verum fateamur, dulcibus, nulláque nobis linguam acrimoniâ vellicantibus : *folia* carinata: Lobelio Cyperi, Oenanthes, aut Porri ſimilia, triquetra, viridantia, cubitum ferè longitudine æquant, ſtatim exorta: inter quæ ſurgit *caulis* ſingularis, rotundus, læuis, duos aut tres cubitos altus, robuſtus, à cuius medio ad ſummum vſque faſtigium numeroſi conſpiciũtur flores ſtellati, Ornithogali maiores, foliis albis ſtriâ rubrâ notatis conſtantes, apicibus luteis : quibus decidẽtibus capitula ſuccedunt Ceraſis paria, ſemen continentia copioſum, triquetrum, fuſcum.

Sic nos deſcripſimus Aſphodelũ cùm ſtudiis incumberemus Monſpelii ante 40. annos : icon noſtra eſt ex iis quas emimus: quum autem Cluſius ſuum aliter nonihil deſcribat ſapore diuerſũ, & duos proponat, nos totã ex eo hic ponimus hiſtoriam quę eiuſmodi eſt. Aſphodelus primus multa habet *folia* oblonga, anguſta, triangula, & veluti carinata, fungoſa & lenta, mucronata : *caulem* rotundum læuem, bicubitalem interdum, in ramulos supernè fiſſũ, quem à medio ferè ſurſum vergendo exornant multi ſtellati ſex foliorum *flores*, coloris intus albi, foris uerò neruo purpuraſcente ſingula folia ſecundum longitudinem quaſi diſtinguente, [vt Ornithogali flos vireſcente linea diſtinctus eſt,] totidem quot foliola ſtaminibus medium occupantibus: *ſemen* durum, lignoſum, rugoſum, atrum, & figura triquetra, capitulo orbiculari ferè, ſed tribus eminentioribus coſtis prædito, & ex viridi purpuraſcente continetur, quod illo per maturitatem dehiſcente, cadit: floret per partes vt verè dicit Theophraſt. & incipit ab imis. *Radices* ab vno capite numeroſæ exeunt, oblõgæ, exiguis napis ſimiles, ſed inferiore ſede craſſiores, atque in fibras deſinentes, ſucci plenæ, candicãtes, ingrati & acris guſtus. Iſtius radices videre memini dum Olyſippone Hiſpalim proficiſceret, aratro erutas, quæ ducentos aut plures ab eodem capite pendentes, eóſque craſſos admodũ, napos haberent, vt quinquaginta aut ampliùs libras totam plantã pendiſſe putem. Itaque nihil mirum, ſi Plinius octoginta ſimul aceruatis ſæpè bulbis referat. Alter huic omnino ſimilis, exceptis caule, qui vnicus eſt, neque ſurculoſus, & flore qui omninò albus : illius etiam radix nõ adeò numeroſa.

Placet in tota Aſphodelorum varietate priuſquam ad certas ſpecies deſcendamus veterem de iiſdem doctrinam more noſtro proponere. Infit autem Theophraſt. lib. 7. Hiſt. ſtirp. ὁ μὲν γὰρ ἀσφόδελος μακρὸν, καὶ στενὸν, καὶ ὑπόγλισχρον ἔχει τὸ φύλλον. Id eſt, Aſphodelus longum & anguſtum, & aliquantulùm viſcoſum folium habet. Et paulò inferiùs : Caulem verò habet Aſphodelus maximus omnium. Anthericus enim maximus eſt. Et paulò pòſt: Eſt etiam multi ſeminis Aſphodelus, & ſemen ipſius lignoſum eſt, forma triangulare, figura nigrum. Gignitur hoc in rotundo quodam, quod ſub flore eſt, excidens æſtate vbi id dehiſcit. Areſcit particulatim, quemadmodum etiam in Scilla contingit, & primùm ab inferioribus partibus. At in antherico naſcitur vermis, qui in aliud animal volatile floridum tranſmutatur. Deinde cùm anthericus exaruerit, ipſo eroſo euolat. Videtur autem hoc peculiare habere inter reliqua læui caule prædita, quòd cùm anguſtus ſit, propagines supernè habet.

Folium.

Anthericus

Semen

Scilla modo floret.

Aſphodeli mentionem teſte Plin. & Homerus fecit. Radix eius napis modicis ſimilis eſt, neque alia numeroſior, octoginta ſimul aceruatis ſæpè bulbis.

Theophraſt. vt ferè Græci, princépſque Pythagoras, caulem eius cubitalem, & ſæpè duum cubitorum, foliis Porri ſylueſtris, anthericum vocauere, radicem verò, id eſt bulbos, Aſphodelon. Noſtri illud Albucum vocant, & Aſphodelum haſtulam regiam, caulis acinoſi : ac duo genera faciunt, albuco eſt ſcapus cubitalis, amplus, paruus, læuis.

Porri ſilu. folia

Galenus ſecundo De alim. radicem Aſphodeli Scillæ radici ſimilem eſſe dicit, & magnitudine, & figura, & amaritudine : quæ tamen ſi velut lupini præparetur, plurimùm amaritudinis deponit, & hoc modo Scillæ præſtat.

Sed de hoc ita diſſerit Dioſcor. Aſphodelus [quem alii in eius ſpuriis Anthericum, Romani Albucũ vocant,] planta plurimis nota eſt, folia habens Porro magno ſimilia, caulem læuem, qui in ſummo florem habet Anthericũ appellatum. Radices ſubſunt oblongæ, rotundæ, glandibus ſimiles, ſapore acres, & facultate calfacientes. Dioſcor. plurimis notam eſſe plantam Aſphodelum dicit ; & hodie plurimis nota eſt, qui ipſam in Italia viderunt, vbi plurima etiam in hortorum cultu naſcitur.

Radix Gal Scillæ ſimilis.

Verùm in Germania pauci (inquit Cornar.) aut nulli veram Aſphodelum nouerunt. Nam ea

radix quam officinis Aphodilum corruptè vocant, bulbosa quidem est, sed ex breui ac humili herba colligitur, quum Asphodelus caulem maximum habeat, vt inde Hastulæ regiæ [quod Sylu. inquit] nomen inuenerit. Itaque vt res ignota, nullum apud nostros Asphodelus habet, si tamen vera Asphodelus est, quæ Aphodilus Officinis dicitur, velut à multis affirmatur, nostri ipsam Goldwurtz vocant.

Verum Asphodelum primus [vt interpres Kiberus apud Trag. monet] monstrauit is Herbarius, qui Latinus ex offic. Egenolphi in lucem prodiit. Vidit aliquando Matth. eius aliquam radicem bulbis vltra centum radici cohærentibus. *Matth.not.* Idem in hist. Germ. Asphodelus albus siue mas: olim non describebat: in Ital. cum magn. fig. describit quidem, sed colorem floris non annotat.

Albucum, seu veram Asphodelum semel duntaxat in Anglia vidit Turnerus. Nam quod vulgus illic appellat Affodil, vel Daffodil, species est Narcissi. Sæpiùs vidit in Italia, & nonnullis hortis Antuerpiæ. Idem verò etiam in Anglia in horto suo colit.

Asphodeli duas species tradit Anguill. vnam in scopulis maritimis & arenosis locis nascentem, caule surculoso. Alteram caule simplici: vtramque autem speciem notissimam.

Asphodeli 4.genera. Maran. inquit Diosc. describit Asphodeli vnũ genus: nos tria alia reperimus: flore & radicibus valdè similia, licet folia multò minora habeant.

Gesner. horti Asphodelus Albus, Asphodelus maior & propriè Dioscoridis.

Dodon. Gall. hist. Asphodelus mas, cuius flos Græcis dicitur ἀνθερικὸς, & secundum Plinium Latinè *Albucum*. Ait porrò in hist. lat. flor. & in fol. & ex eo Hist. Lugd. Asphodeli albi, flores esse colore candidos, aut ex valdè diluto rubro modicè purpurascentes, radices cum amaritudine leni, sapore astringente.

Meminit huius Asphodeli Hesiodus in operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare, quàm magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipuè Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulboso eum scripsisse opinatur: eius tametsi bulbos non nisi pluribus elixationibus esculentos reddi ipsemet testetur: quales non est verisimile Hesiodum commendasse, qui cibum aliquem paratu facilem insinuasse videtur.

Plinius Asphodelum [inquit Clus.] aliquibus Heroion appellari tradit, & Dionysio marē & feminam esse. Hispani priorem *Gamones* vocant.

Lob. Obs. Asphodelus maior albus: Aduers. p. 45. Hisp. *Gamones & Gamonites*. Asphodelus maior albus. Asphodelus flore suaue rubente. Item Tom. 2. Asphodelus ramosus.

Tab.not. Tabern. hist. & icon. weiß Affodilwurtz. *Asphodelus 3. albus*. Item Rott Affodillen, Asphodelus 6. rubens, cuius folia punctis notata.

Gerard. Asphodelus ramosus, white Asphodill. Asphodelus ramosus, Braunched Asphodel. Asphodelus flore rubente. Rod Asphodill. Duæ priores icones apud Tabern. sub titulis transpositæ sunt.

C. Bauh. Phyt. Asphodelus 1. siue albus ramosus mas, Clusio maior, Lobelio ramosus. Asphodelus 2. siue albus alter, Matth. Asphodelus, Lob. albus maior. Asphodelus 3. siue Autumnalis. Cam. Autumnalis siue maior. Dodon. flore incarnato, Lob. suaue rubente. Asphodelus 4. siue flore purpurascente foliis maculis aspersis. Idem apud Matth. asphodelus non ramosus, Hastula regia Matth.

Græcis ἀσφόδελος, Lat. *Asphodelus*, & *Hastula regia*, quòd dum floret prorsus sceptri regii effigiem referat, & *Albucum*, siue *Albucus* vocatur, Officinis corrupta voce *Afrodilus*, Arab. *Cheunce, Bhunte, Biruach, Abg*, seu *Axeras*. Germ. Goldwurtz/ weiß Affodil blum/ Brab. Affodilen/ Gall. *Hache royale, ou Asphodel*. It. *Asphodelo, Amphodillo*. An. Affodil, daffodil.

Floret in messe autore Dioscor. inter spuria. Oportet autem album Asphodelum secare circa æquinoctium vernum, antequam semen augescat. Arida Narbonæ littora Asphodeli communis feracissima sunt, vt scribit Lobel. nec minùs montes à mari dissiti. Sponte sua nascitur vterque, teste Clusio editioribus, saxosisque Lusitaniæ, Hispaniæ, Galliæ quóq; Aquitanicæ & Narbonensis, locis. Apud Belgas non nisi satus prouenit, vt neque in Germania. Floret vterque illic Martio & Aprili: in hortis Maio, & etiam Iunio. Prouenit ad vnum miliare à Monspelio, quà itur Frontignan in colle saxoso, vidi præterea inter Aquas mortuas & Arelaten copiosissimè, in silua quæ dicitur *la Vignede*. In Italia in hortis colunt. Cortusius in suo & in horto Patauino. Bononiæ florentem Aprili in horto Nobilis di Gozadinis, vidi. Geneuæ in hòrto D. Coladonis Iurisconsulti, satus in meo horto primùm sequenti anno produxit folium vnicum, rectum, triangulum. Montbelgardi habemus in horto Ill. E. C. Wirt. delatum Monspelio, vbi hyemem ferre non potest nisi reponatur: Nós curauimus etiam Stutgardiam in hortum Il. E. C. deferendum. Basileæ habuimus in horto Parentis Bauhini Medici, vbi etiam alii plures. Florentiæ obseruauimus in hortis, & Parmæ florens Aprili in horto Nobilis Antonii Lalatæ.

Asphodeli radices (ex Diosc. authoritate) potæ, vrinam & menses mouent. Sanant etiam lateris dolores, & tusses, conuulsa, ruptaque drachmæ pondere ex vino potæ. Facit & ad vomitum magis idoneos radix tali magnitudine in cibo accepta. Datur & commorsis à serpentibus vtiliter trium drachmarum pondere. Integere autem oportet morsus, & radice, & floribus cum vino. Sordida item & depascentia vlcera, & mammarum & testium inflammationes cum polenta. At succus radicis addito vino veteri dulci, & myrrha, & croco, ita vt hæc simul coquantur, illinendis oculis commodum fit medicamentum. Ad aures item purulentas idem succus per se in oppositam aurem infusus, dentium dolores mitigat. Cæterùm vstæ radicis cinis alopecias replet. Oleum verò in excauatis radicibus ad ignem coctum, exulceratis pernionibus, & ambustis illitum prodest. Et aurium dolori opitulatur, si in aurem infundatur. Vitiliginem quoque albam cum linteo in Sole præfrictam, radix illita eterit. At verò semen & flores excellens remedium sunt in vino poti, aduersus scorpiones & scolopendras. Sed & per aluum infernè erumpunt. Et inter spuria dîcitur radicem potam, appetentiam Veneris inhibere. Sed & Crateuam radicisecam eadem dicere, & quod radix drachmæ pondere pota cum vino, podagræ dolores curet. Cæterùm, inquit Theoph. multa ad alimentũ vtilia exhibet. Nam & anthericus leuiter ad ignem tostus, in cibi vsum venit, & semen torrefactum.

Om-

Omnium verò maximè radix cum ficu tusa.

ASPHODELVS BVLBOSVS DODON. siue Ornithogalum spicatum flore virente.

Similis Ornithogalo monspeliēsi spicato, pugnum implet huius *bulbus*, albus, subdulcis, à quo exeunt præparāda *folia* porracea, carinata, humi ferè fusa saporo viscido: inter quæ surgit rectus *caulis*, vnicus, læuis, nudus, teres, duobus cubitis altior, potissimùm cultâ, in quo dodrantalis spica *florum* Asphodeli & Ornithogali spicati, ex longis pediculis folliculo aliquousque inuolutis, colore herbaceo, vel ex luteo pallido, odore grato, ex senis foliis stellatis constantium, in quorum medio rectà surrectæ fibræ latiusculæ, foliis numero pares, albiores, in mucronem acutissimum desinentes, apices sustinēt ex luteo albidos; *capitulum* ambientes triquetrum, oblongum, Pericarpium tria interstitia habet plena *semine* Ornithogali albi spicati ita simili vt distinguere non possimus, paruum est nigrum, angulosum, sapore leguminoso, vel potiùs rugosum, Staphidis agriæ modo solidum, intus candidum, sapore quasi leguminoso: semine maturo se aperiunt in tres partes.

Icon nostra quæ ex emptitiis est, in quibusdā placet potiss. in spicato flore: altera quæ per iniuriam depicta ex Plantini iconibus in eo displicet, quòd pro nostra descripta planta, minùs spicata sit.

Ornithogali maioris nomine meminit Clusius Pann.& Hist post. quod sic describit: Omniū (Ornithogalorum) maximum, porracea habet folia sena aut plura, caulem inter ea emergentē cubitalem aut ampliorem, rectum, nudum, firmū, magnam florum spicam gerentem, qui explicati senis foliis constare conspiciuntur ex albo virescentibus, & foris herbaceis omnino: iis succedunt trigona capita, nigrum, magnúmque semen continentia: radix satis crassa, bulbosa, multis tunicis candicantibus constans.

Dodon. cum hist. Lugd. (bulbum fortè potiùs dixerit Gesn. horti,) bulbosum Galeni flore pallido [de quo lib.1. de Alim. facult.& simpl. med.] appellat, cùm tamen nihil commune habeat cum Asphodelis excepto caule cum florum dispositione. Lobel. Obs. *Asph. delus* Hyacinthinus fortè Galen.

C. Bauhin. Phyt. pag. 57. Asphodelus 7. siue bulbosus. Camer. apud Matthiol. Germ. Asphodelus Galeni bulbosus bulbo & floribus albis, quē aliqui sub Ornithogalo recensent. Suspica...ur Camer. apud Matthiol. non nouisse discrimen Asphodeli bulbosi ab Ornithogalo, flore albo Monspeliensi.

Dodon. apud Belgas non nisi hortensis. Floret Maio, & Iunio mense, aut seriùs paulò. Clus. satis frequentem obseruabat inter segetes agrorum (Pannoniæ) Nemethvvyvvar Ill. Bathiani vicinorum Maio florentem. Ego verò Geneuæ passim & copiosè à *la Bastie*, & in colle iuxta *Arue* fluuium, è regione *Champé*, florens Maio mēse. Montbelgardi in Horto E. C. plantatus perdurat. **Locus & Tempus.**

Radix Asphodeli (inquit apud Dodon. Gal. de alim. facult. 2.) & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodò est similis: si tamen vt Lupini paretur, maximam partem sui amaroris deponit: inq; eo à Scilla discrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Hesiodus certè Asphodelum laudat cùm sic ait: Nec quanta in Malua & Albuco sint bona, norunt. Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandē compluribus elixationibus, ac macerationibus in aqua dulci, esculentam ipsam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontii, facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibent. Vstæ autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliórque, ac digerere potentior efficitur: ac proinde & Alopecias sanat. **Vires.**

ORNITHOGALVM VETERIBVS.

Quoniam verò minùs constat quale Ornithogalum Veteres descripserint, rectè nos facturos existimamus, si seorsim de hoc ex Veterum placitis pertractemus. Autore igitur Dioscor. ὀρνιθόγαλον, *cauliculus* est tener, candicās, tenuis, sesquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis, à quibus prodeunt *flores* herbacei, qui cùm hiantes se pandant lactei visuntur, inter quos dissectum, cachryos modo, *capitulum* emicat.

Vires ex Dioscor. posuimus sub Ornithogalo vulgari, vbi Camer. addit radicem dulcem & suauem.

Quod δισπιθαμιαῖον Dioscoridis dixit, Plinius semipedalem habet, fortè ex describentis errore, inquit Cornarius.

Ornithogalon itaque nouit etiam Plinius, sed Ornithogalen vocat. Theophr. & Galenus, & æmuli eius Aëtius ac Paulus, Ornithogalon non nouerunt. Nec nos ex Dioscoridis descriptione satis colligere possumus, quæ sit hodie ea herba.

Cæterùm quod Dioscor. dixit, inter ipsos flores prodire capitellum velut cachry incisum: id

ambiguum est, an de Cachri, quod velut in auellana nuce iulus, in multis arboribus nascitur, sit accipiendum, de quo agit Theoph. lib. 3. Hist. pl. aut de Canchri rorismarini specie, quod Græci inserto γ scribunt κάγχρυ: sicut illud sine γ κάχρυ. Et ad Cachry quidem nos magis ducit ἐντετμημένον id est, incisum: ad Canchry verò, quod addit vnà cum pane id assari, velut Melanthium. Hæc itaque ex αὐτοψία pendent iudicanda.

Cachry *Canchry.*

Ornithogali æquiuo. Ornithogalum nos existimamus verius esse vulgare Matthiolo incognitum, licet in Italia copiosè proueniat, pro quo nescimus quam plantam aut figmentum exhibuit sua icone: nostrum duplex est. *Cornarii & Ruellii lapsus.* Cornar. authore Ornithogalon est ea radix quam Germ. Erdnus & Foffel Forn appellant, quam alii Apion volunt: hic sanè non paruus est lapsus Cornarii ac etiam Ruellii eandem nostro iudicio plantam intelligentis.

ORNITHOGALVM SPICATVM albo flore Monspess.

Descriptio HVic *radix* bulbosa vnica est, magna, cepam imitata, Clusio candidior quàm præcedentis, flore virenti, & longior interdum in amplã magnitudinem extuberans: *folia* cubitum longa, pollicem lata, & extremo mucrone acuminato: *caulis* quantùm hactenus obseruare est datum; singularis, robustus, cubito longior, ac etiam bicubitalis, teres, firmus, Clusio viridior præcedenti flore virente, à medio ferè ad summum fastigium, compluribus ornatur sensim sese aperientibus floribus, tam denso agmine circa fastigium stipatis, vt spicam ementiantur, quorum singulares tam prope ad Ornithogali albi minoris *flores* accedunt, vt pro iis fallant decerpti, intus albi, foris herbacei, apicibus in medio luteis, foris præter oras quę albæ sunt omninò virides, interiùs vero dum explicati sunt lactei omninò candoris; *semen* in triangulis capitibus alteri simile, sed paulò maius & oblongius, nigrum, rugosum inęquale, vt in Staphide agria, sed paruum admodum.

Matth. not. Matth. in Dioscoridem cum magn. fig. & Ital. *Hyacinthus Orientalis alter*. Cuius solam ponit figuram cum titulo, foliola ad radices pediculi, faciunt differentiam ab Hyacinthis.

Clus. Pann. p. 188. Ornithogalum maius Mõspelianum. Et p. 191. Ornithogalum maius Mompeliano simile, è semine, Moly nomine à Rassio ipsi Lutetiã misso, natum. Camer. Epit. Matth. Ornithogalum alterum maius. Et hist. Matth. Germ. Ornithogalum Narbonense, quod etiam dicitur Asphodelus bulbosus & apposuit figurã ex Gesnerianis ad meam plantam. Aduers. in titulo Asphodelus Hyacinthinus fortè Galeni: Ornithogalum spicatum quorundam. Monspeliensium nonnullorum Pancratium. Aliorum Asphodelus Galeni, & in margine, Asphodelus fœmina Dodonæi. Ic. pl. p. 94. & Obs. pag. 47. *Lob.* Ornithogalum Spicatum Monsp. flore lacteo. Ornithogalum intus forisque ex albo flauescit, neque candore lacteo vt Ornithogali renidet, neque auersa parte herbidus. Radix verò minor, oblongior, Ornithogali spicati. Item p. 48. Ornithogalum spicatum minus, siue altera species, omni sui parte longè minor, Belgica vireta cultiora alunt, cuiusmodi Liera D. Io. Riffii, & D. Mariæ de Brimon vxoris D. Conradi Schetæ. Benè fuisset Lob. si annotasset olim se idem existimasse cum Asphodelo fœmina.

C. Bauh. Phyt. Ornithogalum. 1. siue maius spicatum, & huius species longè minor Lobel. quæ ab Ornithogalo magno spicato, tantùm magnitudine distare videtur, at verò cum Ornithogalo magno Μῶλυ Diosc. conuenire. An Epimenidium. Theophr. l. 7. hist. c. 11. de quo Plin. l. 19. c. 5. Epimenidii nomine. Idem apud Matth. Ornithogalum maius spicatum, folia modò angustiora, modò latiora, in hist. Lugd. duabus figuris ostendit. Sunt qui Diosc. Ornithogalum censeant.

Hist. Lugd. Ornithogal. Narbonense Dod. Ornithogalo Narbonensi simile & magnitudine tantùm distare videtur, quod à Myconio habuimus. Ornithogalum magnum Myconi.

Inter segetes Mompeliano agro & per Hispanias Viennæ etiam Clusio natum semine à Rassio Lutetia misso Moly appellatione, Maio floret. Abundat Italia & propè Monspelium prouenit inter segetes. Florens mense Aprili. Mihi delatum existimo ex Italia per fr. C. Bauh. nomine Asphodeli minoris albi Cortusi. Est nobis Montbelgardi in horto Ill. E. C. Wirt. vbi repositum hieme floret quotannis.

Ornithogalum maximum floribus prorsus niueis.

Tametsi scripserim (inquit Clus. Hist. poster.) Ornithogalum illud quod Dodonæus Asphodelum Galeni, omnium maximum esse, nunc tamen sententiam muto. Nam postea aliud genus mihi conspectum est illo longè maius: cuius historiam in hac Append. lectori proponendam censui. Multa id ineunte vere ab radice producit *folia*, longa, dilutiùs virentia, latioraque, quàm Narbonense & Byzantinum, inter quæ prodit sesquicubitalis, & amplior interdum caulis, crassus, viridis, læuis, magnam, longamque florum spicam gerens, vt centenos, aut plures in eadem spicã numerare meminerim, sex foliis constantes, niuei prorsus candoris, & nullo neruo viridi, vt aliorum flores, insignitos, qui interdiu explicantur, sexque stamina breuia & latiuscula, alba, flauis *apicibus* prædita, *capitulumque* trigonum cingentia, & vmbilicum occupantia ostendunt, noctu verò contrahuntur, aliorum instar: floribus excussis, succedunt trigona capita: *semen* rotundum, nigrum continentia. *radix* bulbosa, crassa, candida, è lata sede multas fibras emittens.

Floret cum aliis maioribus Maio, interdum etiam Iunio, pro anni præcocioris aut magis serotini ratione. Eum bulbum accipiebam ornithogali Arabici Lilii Alexandrini appellatione insignitum:

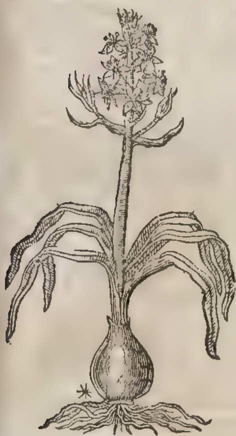
gnitum: quemadmodum etiam Byzantinum eadem appellatione non semel ex Italia ad me missum.

Ornithogalum Byzantinum Clusio.

ORnithogalum maius Byzantinum (autore Clusio) paulò humilius Ornithogalo spicato albo Monsp. dilutiore etiã caule & foliis; quod cæpit Byzantio deferri aliis bulbis permixtũ nullo addito nomine: noster pictor minùs benè expressit eam iconem.

ORNITHOGALON CRETICVM ET Pannonicum albo flore.

ORnithogalum Creticum rariorum stirpium exoticarúmque, haud postrema, liberalitate eximii Medici Cretensis Honorii Belli ad Fratris, indéque ad nostras prouenit manus. *Bulbo* est nuce Auellana maiore, cuius lateribus noua proles ipso genitore minor adnata erat: sapore tantillùm amaricante: fibris tenuibus, vti in Cepis donato. Ex quo *caulis* prodibat pedalis in cacumine *flores* gerens vulgaris Ornithogali maioris, sed paucos, in spicæ morem digestos, sex foliis constantes, extrinsecus virentibus, internè albis: in quorum sinu veluti glomulus staminibus cinctus. *Semen* paruum nigrum rugosum, ac velut araneosis punctulis eleganter impressum, rotundum, nisi quòd vna parte modicè exacutum sit, durum intus, candidum: sapore subdulci.

Simile si non idem est Pannonicum Clusii Ornithogalon flore albo, quod describit: addens, Illud peculiare habet hæc planta, vt natali loco, vbi spontè nascitur magna ex parte, cùm floribus onusta est, sine foliis conspiciatur, aut saltem iam ferè euanidis & flaccidis. At in hortis culta diutiùs plerumque folia retinere soleat, & in maiorem amplitudinem excrescat, spicam aut vicenûm aut plurium florum nonnunquam proferens. Anno 1603. sub Kal. Decembres accipiebam Burdigalâ paucos Ornithogali bulbos, quos in Pyrenæis montibus erutos esse adscriptũ erat: cuius autem generis sint, proximus annus [si viuemus] nos docebit: quantùm verò ex bulbi forma coniicere poteram, non videbantur dissimiles Ornithogali Pannonici flore albo iam descripti bulbis, quales etiam in aliis prouinciis nasci verisimile est.

Clus. Pann Ornithogalum 1. siue Pannonicum minus flore albo. Post. hist. lib. 2. cap. 23. Ornithogalum quartum. Tabern. icon & hist. Ornithogalum Pãnonicum, siue 2. Vngerisch Erdnuß aut feldzwibel. Casp. Bauhin. Phyt. Ornithogalum 4. siue album minus alterum. An Camer. Ornithogalum serotinum, folio magis cæsio & minùs pingui. Gerard. Angl. lib. 1. cap. 83. Ornithogalum Pann. Star Hungarie.

Largissimè prouenire obseruauit Clus. apertò illo & latè patente campo secundum siluulam pagi Lachn imminentem, & in siccioribus pratis secundum Danubium, in monte Badensibus thermis imminente, totáque illa montium serie, inde vsque ad Calenberg excurrente, & Hamburgense monte apertis & gramineis locis. Bulbum & semina missa à D. Bello ex Cydonia Cretensi terræ commisimus in horto Montbelg. quem auspiciis Ill. D. Wirtemb. colimus. Locus

LILIVM ALEXANDRINVM SIVE ORNIthogalum magnum Syriacum.

SVmmo *caule* florem gerit magnum, Narcissi mediocrocei parem, quinque radiatis *foliis*, in obtusum mucronem desinentibus, cãdidis totis, cõstantem, cuius medium occupat *capitulum* magnum, pericarpii rudimentum, circumstantibus acuminatis *ligulis* plusculis. Descriptio

Inter Lilio-Narcissos [ait Lobel. Obs.] & Ornithogala media est hæc venusta planta: radice quippe Ornithogali: folia oblonga Narcissi prodeunt, imum caulem glabrum singularem, pedalem & cubitalem ambientia, in summo alis diuisum, quibus liliacei, lactei candoris, calycis instar, senis foliolis radiati flores, Iunci aquatici, Alii vrsini longè maiores, Tulipæ minores, obtusi, è quorum fundo glomerulus pullus protuberat. Semen pericardio tereti Ornithogali clauditur. Stamina luteola glomeratum fundum pullum ambientia.

Id fusè describit Clusius hæc addens: Ex Italia missus bulbus Lilii Alexandrini nomine: Cõstantinopoli verò semper *Zimbal arabi*, quod

Hyacinthum Arabicum sonat. Sed quoniam ad Ornithogali genera potiùs referendus videtur, quàm ad Hyacinthos, Ornithogali Arabici nomen indidit: licet Matthiolus Narcissis annumeret. Viennenses matronæ weiß Jacinthe/ hoc est, candidum Hyacinthum appellant.

Iacintho del padre nostro. Nunc Italos hanc plant. *Iacintho del padre nostro* appellare intelligo [inquit idem Clus. Exot. par. 2. Append. 2.] ob capitulum, siue orbiculum in medio flore conspicuum, vt opinor. Nonnulli autem (Lob. Obs. Tab. icon & hist. cum Hist. Lugdun.) Narcissis, cum quibus nullam affinitatem habet, à Matthiolo adnumerari censent, & ab eo Narcissum quartum appellari: sed falluntur. *Narcissus Matth.* In eorum numero me aliquando fuisse ingenuè profiteor, sed istam opinionem nunc reuoco: nam alia est planta ab hac diuersa quam pro Narcisso quarto Matthiolus proponit: ea tamen etiam inter Ornithogali genera referenda.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 105. Lilio narcissus polyanthos, Lilium Alexandrinum Neotericorum. *Ornithogalum maius Dod.* Ornithogalum maius Dodon. C. Bauh. Phyt. Ornithogalum 7. siue maximum. Camer. in hist. Germ. Matth. Narcissus 5. Matth. Dod. Ornithogalon maius non facilè ferens solum nostrum frigidum. Item c. 82. l. 4. Ornithogalum Arabicum *Ornithogalum maximum.* aut maius Dodonæi, ex quo Matth. Narcissum facit. Et Horti, Lilium Alexandrinum inter Lilionarcissos & Ornithogala medium, flos suauem odorem præbet.

Dulipa. Hiacinth. An Cæsalp. Dulipan & Hyacinthus albus de quo dicit: Caule est cubitali, crasso: coma in cacumine, veluti vmbella: floribus candidis, latifoliis: vasculis nigris: Bulbum fert grandiorem, quàm prædicta genera, cortice nigro: folia quoque maiora, sed simili modo prælonga, & strata, hanc putauerim Bulbum vomitorium esse.

Locus & tempus Belgis primùm communicata hæc planta fuit, missis ex Italia eius radicibus Ill. Ioh. de Brácion, à C. V. Alphonso Pantio, & amplissimo Ia. Ant. Cortuso, deinde etiam Constantinopoli cum aliis raris stirpibus accepta. Semel istic florentem vidit Clusius Maio, Viennæ autem persæpè. Mira autem est huius bulbi natura: nam plerumque repertus est vix vlla folia promere, nisi singulis annis exemptus aliquantò tempore adseruetur, deinde Autumno terræ denuò concredatur, tum enim demum germinare solet etiam antè brumam: nullus autem florere ipsi conspectus est, nisi recens Constantinopoli allatus. Nam ex illorum est numero, qui nisi istic eruti iam conceptum in vtero florem habeant, in frigidiores prouincias translati, nullum dent. Præterea cùm frigoris valdè impatiens sit, neque Viennæ hyemem in horto ferre potuit: sed in fictilibus reponendus, vbi bulbis circa matrem adnatis feliciter se propagare solet.

Tossanus Carolus Burgundicus Pharm. misit bulbulos Lilii Alexandrini, quos plantaui in Montbelg. horto Il. E. C. Dominus à *Belle fontaine* misit mihi Vesuntio anno 1594. bulbos ex Italia, qui non flore albo.

ORNITHOGALVM VVLGARE ET verius maius & minus.

Descriptio RAdix bulbosa candida quæ multos bulbulos adhęrẽtes habet, veluti racematim cópactos, fibrosos, se plurimùm multiplicantes, gustu amaricante, lenta spumosaque mucagine masticatos os replentes: *folia* promit angusta, tenuia, lõga, etiam ad cubitum ipsũ caulem multùm superantia, carinata, per medium eorum lactea discurrente linea in terram strata, mollia, & inter hæc

caulem dodrantalem, & sesquipedalem tenerum, teretem & nudum, qui circa fastigium *pediculos* emittit, quorum vnicuique subiectum *foliolum* oblongum, membraneum, acutum, *flores* sustinentes è foliis senis compositos, oblongis, lacteo intus candore, foris non nisi per oras, medio herbido: intra quæ stamina latiuscula, sena, candida, apicibus luteis: in medio *capitulum* canulatum hexagonon stilum è summo profert albidum, ex quo vasculum continens, inquit Camerarius, *semina* compressa nigri coloris. Ornithogalum Diosc. & Plinii (quorum descriptiones antè posuimus) affirmaremus, si crudum mandi obseruaremus.

Ornithogalum Matth. quod adeò inter segetes frequens oritur, vt, si Maio mense in aruis requiratur perpensis priùs notis illi à Diosc. attributis, facilè ab omnibus inueniatur. Hist. Germ. Erdnuße. Lat. cum fig. & Ital. Ornithogalum. 1. Item Ornithogallum secundum. Si Matthiolo notum, cur non describit? cur contentus apponere figuram non exprimentem verum Ornithogalum. Mirum in post. com. retinere priorem falsam ac etiam secundam falsam addere nomine Ornithogali secundi, nullum declarans discrimen: vel hinc solùm satis apparet Matthioli imaginaria in stirpibus peritia, celebri encomio, attamen à stirpium ignaris decantata.

Lonicerus quoque assumpsit iconem Matthioli reiiciendam, vt & qui illi patrocinatur.

Dodon Gall. vocat Ornithogalum, Belg. Velt Ayenyn. lib. autem de floribus c. 23. vocat, Bulbum Leucanthemon. Ibidem ei dicitur ὀρνιθόγαλον Diosc. legitimum, & à Plinio Ornithogale.

Lob. & Pena Adu. Obs. & Ic. Pl. p. 148. ὀρνιθόγαλον, Ornithogalum candidum vulgare. Belg. wit Velt daynyn. Gal. *Churles, & oignon blanc champestre.* Hisp. *Leche Gallina.*

Clus. Pann. Ornithogalon vulgare flore albo. Hist. post. Ornithogalum quintum, vulgare omnibus certè, quas pera grauerint, regionibus, obuium in agris.

Hist. Lugd. ex Matthiolo, duas Ornithogali plantas exhibet, quòd duo esse eius genera existimet. Quorum vtrumque cum caule foliosum sit, & differat ab eo quod Dod. depingit, quodque legitimum Diosc. Ornithogalon esse censet. Ornithogalum. 1. & 2. Matth. Ornithogalum Dod. seu bulbus Leucanthemus.

Tab.

Tabern.icon.& hist.Bulbus Solsequius Weißfeldzwibel. Compil. Tabern. iconem Ornithogali [quæ non placet] cap.de Scilla sub modò dicto titulo exhibet, quæ erat ponenda folio sequenti pro suo Ornithogalo primo maiore, vbi alterius plantæ, nempe Ornithogali flore pallido, icon malè posita : Ibidem etiam considerandum an benè dicat Ornithogali flori albo folia nonnihil aspera.

Gerard. Ornithogalum luteum Star of Bethlehen.

C.Bauh.Phyt. Ornithogalum. 2. Ornithogalum 1.Matth.an diuersum à sequenti cogitandū. Item Ornithogalon. 3. siue album minus, Matthioli.2.Lob.Ornithogalon. Item apud Matth. Ornithogalum 1. Ornithogalum 2. siue album minus.

Copiosè prouenit in pratis circa Dresdam ad Albim fluuium, vbi vere reperit Camerarius. Clus.Frequens est vltra Drauum & Warasdinum in agris,& nusquam non Clusio conspectum vbi fuit. Abundat in Italia propè Patauium & iuxta Villenouam: floret Martio. Hanc apud Gesnerum vidi florentem mense Maio. Circa Lugdunum copiosè prouenit. Inter Mulinam & Saseul Castellum & oppidum in Italia sponte. Basileæ vidi mense Februario pulchrè prorumpens in horto D.D.Fœlicis,vnde Montbelgardū transtuli virens mense Decembri. In horto E. C.VV.ita se bulbulis multiplicat, vt odiosum sit. In horto Nicolai Ferrariensis Aprili mense florens obseruaui.

Coquitur à Diosc. cū pane,vt Melanthium. Radix bulbosa, cruda & cocta manditur. Camer. citans Diosc.addit: Est enim dulcis & suauis:vbi hoc inuenerit nescimus, in nostro Ornithogalo nullam dulcedinem aut suauitatem experimur, imò nobis amaricat.

Ornithogalo Vulgari simile latiore folio.

Ornithogalum hoc attulit mihi Hortulanus Ill. Cels.Wirt.Ioh.Manaut iunior,quod mihi primò visum Montbelgardi, florens anno 1610. Aprilis principio,vulgatiore nondum floris, nec caulis rudimentum demonstrante. Huius *caulis* erat breuis, *flores* exteriùs virides, interiùs albi: *folia* latiora duplò, lineâ albicante destituta. Ornithogalum hoc vulgare aliud,teste Clusio,alebat Viennæ in cultissimo suo horto, Generosa D.de Heusenstein,latioribus foliis,crassiore caule,amplioribus floribus,paulò maiore bulbo, ex Tyrolensi comitatu allatum: alioqui cum quinto (vulgari)conueniens. Quale etiam Neapoli ad Clusium mittebat doct.Vir. Ferd. Imperatus.

ORNITHOGALVM NEAPOLITANVM.

Nouum Ornithogali genus rectè mihi antè incognitum [inquit Clus. Exot. par. 2. App.2.] Neapoli ad me mittebat an. 1600. Doctiss. Ferdin. Imperatus, & illud quidem non elegās pro Arabico,quod ab ipso petieram. Proferebat anni insequentis primo Vere terna aut quaterna *folia* carinata,longa, Hyacinthinis non valdè dissimilia,verùm angustiora,viridia : inter quæ prodibat *caulis* satis firmus, dodrantem altus,læuis,viridis,sustinens superna parte quinos, vel etiam plures interdum *flores*, in anteriorem partem propendentes, tametsi alternis in singulis caulis lateribus nascentes è cuiusdam mēbranulæ sinu,internâ parte candidis,externâ autem ex cineraceo virescentibus, orásque albas habentibus : *floris* vmbilicum occupabat alter *flosculus* sex etiam foliis minoribus præditus, quæ extimâ parte quodāmodò coibant, & veluti tubulum formabant,in quo apparebant sex alba staminula flauescentibus apicibus donata,& medius stylus albus:

flores porrò erāt prorsus inodori quibus succedebant trigona *capita* crassiuscula, in obtusum mucronem desinentia, quæ caulem propter grauitatem deprimētia,*semen* nigrum rugosum continebant : *radix* erat bulbosa, candicans, fuscâ tamen membranâ tecta, in conum supernâ parte fastigiata,in fernâ autem plana, perinde ac Ornithogali Arabici radix, minùs tamen ampla sede, sed multis candidis fibris in ābitu prædita.

ASPHODELVS MINOR FOLIO fistuloso.

IN Asphodelorum classe & hanc quoque connumerant speciem minorem, quæ ex fibrosis phalangii (cui tota planta satis similis) *radicibus* mediocriter crassis, non nodosis tamen, *folia* promit, multa, angusta, rotunda ferè, tres aut quatuor vncias longa : inter quæ *caulis* surgit teres,in ramos aliquot fissus. *Flores* Asphodeli minores,sicuti & capitula. Descriptio

Ante 40.annos descripsimus plantam repertā mense Maio in Prouincia per studiorum socium Leonhard.Rauvvolf. Augustanum Medicū cùm essemus Monspelii. Huius autem semen ni fallimur nobis missum est ex Italia per Fr.C.Bauhinum quod satum Montbelgardi produxit plantam eodem anno, radicibus etiam fibrosis, foliis tantæ magnitudinis vt cubito essent lōgiora, striata, fistulosa, in acumen desinentia : è foliorum medio caules plures surgebant teretes, ramosi: A medio caulium ad summum vsque flores expandebantur senis foliolis constantes, colore lacteo linea ferragi-

nea vnumquodque folium secundum longitudinem percurrente, staminibus in medio lacteis, apices ferrugineos sustinentibus : vascula suboriabantur triquetra ferè: semen nigrum triangulum claudentia: florebat Montbelgardi Septembri: reconditus interdum proferebat hyemem, & eodem anno maturescebant semina.

Fistulosum Asphodelum videramus antè Tiguri, in horto D. Gesneri, florentem Maio, cum capitulis se demonstrantibus. Nobis etiam visa planta in oppido *L'isle* in horto præf. D. Friderici Cappler nobilis summi amici nostri : obseruauimus etiam Stutgardiæ in horto Ill. C.W. florentem Maio.

Clusium nostrum Asphodelum fistulosum sic tradere arbitramur : Asphodelus tertius, vt foliis, caule, & floribus satis similis est superioribus, ita radicibus omninò differt, quæ non glandulosæ, sed fibrosæ, crassæque & numerosæ, ex vno capite nascuntur : folia Asphodeli, minora, multò angustiora, lentiora, dilutiorisque sunt coloris, è quorum medio sex aut plures eadem radice assurgunt caules cubitales, ramosi, quos sine ordine nascentes stipant flores, superioribus similes, sed minores, medium folium purpurascente venâ per longitudinem secante: floribus succedunt triangula capitula, initiò viridia, deinde exalbida, in quibus semen rugosum, altero minus.

Dod. hist. fl. & lat. in fol. Pseudo asphodelus quidam non abs re videtur, aut minor Asphodelus. Gesner. horti ex sententia Coldembergii, Asphodelus annuus, & Asphodeli species altera radice breuiori. Anne eidem in append. Asphodelus tertius minor, Asphodelus maritimus quorundam? Tota Gesneri descriptio optimè conuenerit nostro Asphodelo minori folio, fistuloso, nisi diceret foliis esse non cauis. Aduers. Phalangium Cretæ Salonensis. Lob. Obs. & Ic. Pl. p. 48. sicut & Hist. Lugd. Asphodelus minor Clusii & Dodonæi. Clus. Hisp. & Hist. Asphodelus minor & tertius radice fibrosa, Valentini *Gamoncillos*, id est, paruum Asphodelum, Granatéses *Cebolla de culebra*, hoc est, Cepam Colubrinam appellant. Patauina schola Asphodelum fistulosum, quòd concaua folia habeat forsitan. Tab. icon. & hist. Phalangium Narbonense Erdtspinnen kraut Gerard. Phalangium Cretæ, Candy Spiderwort. C. Clusio Asphodelus minor. Pro hoc Phalangio non bene ponitur icon, quia Tabern. posita est pro Asphodelo luteo palustri, & ab ipsomet Gerardo iterum l. 3. c. 64. pro Asphodelo Lancastriæ: non benè etiam interpretari videtur Cretam Salonensem Lobelii per vocabulum *Candy*. C. Bauh. Phyt. Phalangium 5. siue minus foliis fistulosis.

Gerardi error.

Locus. & tempus. Toto Valentino regno, nullus ferè est alius Asphodelus : nascitur & Gadibus ad ipsum pontem de Suaço cognominatum, quo insula cõtinenti coniungitur, & plerisque Granatensis regni locis : olim etiam campo illo lapidoso suprà Arelatem, Massiliam proficiscens secus semitas colligere meminit Clusius, semine ex Hispaniis à se delato: amicis natus est in Belgica, sed cùm frigoris sit impatiens, peribat hieme, eam ob causam annuum cẽsebant, donec ipso monitore [qui magnas illius plantas hieme virentes in Hispania viderat] Ill. Io. de Brancion vnam ex iis quæ postea semine natæ, fictili inditam conseruaret, quæ deinde aliquot subsequentibus annis florens, maturum semen præbuit, quod etiam terræ creditum prouenit. An porrò alicuius in re medica sit facultatis à nemine hactenus intellexit.

ASPHODELVS MINIMVS ALBVS

Descr. Nouum Asphodeli genus, inquit Clusius in Hist. appẽd. & à nemine descriptum, semine natum sibi esse scribebat Iacobus Plateau. Minor est tertio iam descripto, & ab eo plurimùm differt: nam glãdulosas *radices* habet instar Secundi generis, licet minores, è quarum *capite* prodeunt quina aut sena *folia*, valdè angusta, & longiuscula, inter quæ assurgit *cauliculus* rotundus, dodrantem aut pedem altus, singularis, nec vllis ramis præditus, in quo spicæ in modum nascuntur multi *flores* albi, sex foliis constantes, quorum singula internè & externè, verâ quadam secundùm longitudinem sunt notata, perinde ac Tertii præcedentis flores.

Iulii initio flores proferre incipere scribebat, quùm reliqua genera suos abiecerit, propterea q; magis illis serotinum censendum : hieme folia amittere, & noua denuò adquirere circa Aprilis initium.

ASPHODELVS LVTEVS.

Descr. Qvanquã Asphodeli lutei meminisse non comperiuntur Veteres, tamẽ in Asphodelorum censum cooptandum hunc esse multa docent. *radices* ab vno capite multæ natæ, sed longè tenuiores quàm Asphodeli albi maioris, colore luteo præditæ, exporrectis per transuersum fibris se propagantes : *caulis* Asphodeli albi modo sesquicubitalis, singularis, à medio ad summũ *floribus* ornatus Asphodeli, sed luteis : quos excipiunt pericarpia rotunda *semen* continentia: *folia* porrò

porrò vt longitudine folia Aſphodeli iam dicti vincunt, ita iiſdem latitudine cedũt, colore glauco prædita.

De hoc fortè Lobel. Adu. Aſphodelus luteus minor, nuſquam littoreis iiſdem viſitur, tametſi hortis Batauinis & Galliæ familiaris luteus hic Antiquis indictus, generéque diuerſus, eſt enim radicibus prolixioribus, nec ita bulboſis, ſed Corrudæ modo minùs tuberoſis, leniúſque turbinatis, è quibus Cyperi folia complura exeunt, exilia, ſaturo virore. Caulis rectus floribus crebris luteis, alterius ſimilibus, faſtigio tenus ſtipatus: ſemen triangulum pericardiis continetur primi modo.

Lobel. Obſ. & Ic. Pl. pag. 91. Aſphodelus luteus minor. Adu. pag. 45. Iphyon Theophraſt. Anguill. & *Erizambac* Arabum quorundam. Conſiderandum an figura poſſit conuenire noſtro Aſphodelo minori luteo.

Matth. Ital. cum magn. fig. dicit Vnam Aſphodeli ſpeciẽ proferre florem luteum: ſed non diſtinguit radicibus & foliis ab altero.

Camer. apud Matthiol. Germ. & Epit. Gelb Affodil wurtz. Aſphodelus luteus ſiue fœmina Plinii.

Quid autem ſit Iphyon Theophraſt. certò affirmare non poteſt Anguill. Aſphodelus flore luteo pro eo poteſt demonſtrari. Quod etiam Aſphodelus luteus Recentioribus à Dionyſio fœmina dictus ſit teſtatur Dodon. hiſt. fl. & in fol. Geſner. hort. Aſphodelus luteus. Præterea Aſphodelus alius radice lutea. Hort. Luſit. Aſphodelus luteis floribus.

Tabern. icon. Aſphodelus luteus: & hiſt. luteus 5. Item ic. Aſphodelus luteus minor, & Hiſt. Aſphod. 4. Compilator Tabern. non deſcribit nec demonſtrat qua in re ab albo vel à quarto minore luteo differat: præterea appingit malè radices, quales albo. Icon autem Tabern. Aſphodeli lutei minoris eadem eſt cum icone à Lobelio exhibita.

Gerard. ſequitur Tabern. cuius iconem habet ſub titulo Aſphodeli lutei Gelb Affodil: verùm cap. 64. Iconem Tabern. minoris habet ſub hoc titulo Aſphodelus luteus minor The kings ſpeare/ & poſt Xiphium Lat. Aſphodelus luteus ſiue Dionyſius, Haſtula regia. An Gerardus nõ inſipiat, quòd diuerſo capite iconem Aſphodeli Tabern. minoris ponat, iudicent periti: cur etiam Xyphii nomen ei tribuit?

Caſp. Bauh. Phyt. & apud Matthiol. Aſphodelus 5. ſiue luteus & flore & radice. Haſtula regia Trago. Nos Haſtulam regiam apud Tragum non inuenimus. Hiſt. Lugd. duas habet figuras, vnam quidem Aſphodeli lutei Dodon. Alteram verò Aſphodeli lutei minoris Lobelii.

Aſphodelum luteum Tiguri primò vidi apud Geſnerum, deinde Baſileæ in duobus hortis, florentem Maio: fructu turgentem menſe Iunio. Patauii in horto D. Cortuſii & horto Patauino. Ferrariæ in horto Cœnobii S. Dominici à *l'Angeli*. Bononiæ in horto Nobilis di Gonzadinis Aprili ferè florens. Montbelgardi tranſtuli in hortum E. C. ex meo hortulo: Argentinâ etiam attuli ex horto Di. Friderici Meyer. Stutgardiæ vidimus in horto Ill. E. C. florens Aprili anno 1610. Lobel. Hortis Batauinis & Galliæ familiaris.

ASPHODELVS MINOR RADICE LVTEA.

Aſphodeli ſpecies peregrina radice lutea Geſner. Item in Append. Aſphodelus alius mediæ magnitudinis, radice lutea.

Anno 1594. Stutgardia accepi mus ſemen miſſum per Hortulanum Ducis Florentiæ cum hac inſcriptione. *Aſphodelus luteus minor Cretenſis*: ſemen valdè anguloſum & acutum, multò maius quàm ea ſemina, de quibus mentiõ facta ſub Aſphodelo fiſtuloſo: videndum erit an conueniat cũ planta Geſneri: prouenit mihi, ſed vnicum tantùm produxit foliolum menſe Iunio, cùm fuiſſet ſatum in horto E. C. Montbelgardi menſe Aprili. Locus & Tempus.

ASPHODELVS LVTEVS ACORIFOlius paluſtris Anglicus Lobel.

Folia promit pulchrè virentia, aliquantulùm ſtriata, Iridis aut Gladioli ſimilia, ſed anguſta, & dodrante breuiora: *caulem* rectum, pedalem, Autherico ſatis ſimilem: *flores* è ſenis foliolis, exiguis ſtaminibus in medio, colore luteo pallentes, Aſphodeli lutei æmuli, ſed minores: *ſemen* perexiguum in oblongis acuminatis vaſculis *radix* longa, geniculata, non abſque fibris ſerpit graminis modo. *Hæc ex Dodonæo.* Deſcriptio

Dodon. itaque lat. in fol. Aſphodelum hunc paluſtrem quemdam vocat, Aſphodelo ſc. luteo caule, floréque ſimilem. Huic refragatur autopſia Cluſ. Hiſt. poſtr. ſcribentis: Pſeudo-Aſphodelum primum potiùs dixeris, quàm Aſphodelũ flauo flore paluſtrem: nihil enim Aſphodelo ſimile habet præter flores, licet Dodon. caulem etiam ſimilem faciat, qui tamen non eſt nudus, ſed multis foliolis ſiue vaginulis illum amplectentibes donatus.

Hic Pſeudo-Aſphodelus maior appellai poſſet, ad differentiam ſubſequentis.

Huius iconem exhibet Gerard. Angl. lib. 1. c. 64. nomine Lancaſhirr Aſphodill / Lancaſtriæ Aſphodeli: Quæ poſtea ab eodem Hiſt. ſuæ

lib.1.c.33. malè reponitur ex Tabern.pro Phalangio Cretæ.

Gerardi not. Lobel.Adu.Asphodelus acorifolius palustris, luteus, Angliæ, Flandriæque, vel potiùs Asphodelus palustris, & Pseudo asphodelus luteus: Bastard yellow Asphodil.Obs.& Pl. icon.p.92. Asphodelus minimus luteus, Acorifolius palustris, Asphodelus luteus palustris Dodon. in agro

Lobel.not. Lancastri Angliæ. Scribit autem Lobel.Adu.par. 2. Rhizotomos, quosdam Tabern. Asphodelum luteum palustrem, Batauorum, & Brugensium, confundere cum Lancastriensi Asphodelo luteo de quo pòst: verùm si liceat verum dicere ipsemet id facit, in Adu.Obs.& Ic.Pl.vbi iconem sub dictis titulis ponit à nobis hîc positam ac eandem cum Dodonæi icone.

Tab.icon & hist.Asphodelus luteus palustris. 7.Geel wasser Affodil wurtz.

C.Bauh.Phyt.Asphodelus 6.siue palustris, Gesnero tertius. In quo ad sinistram deflectit C.B.A

C.B.not. palustri siquidem longè diuersus Gesneri, qui nobis est Asphodelus minor folio fistuloso. Dodon. nasci tradit in humidis quibusdam ac palustribus Flandriæ ericetis: æstiuis mensibus florens. Clusius eruebat aliquando in palustribus illis ericetis Maldeghemo vicinis, secundo à Brugarum vrbe Flandriæ celeberrima miliari, mense Maio.

Vsus. Floribus lixiuio maceratis puellæ crinem flauum inficiunt Lob.

PSEVDDO ASPHODELVS QVIBVSDAM.

Descriptio Caulis dodrátalis, aut etiam cubitalis, iunceus, vno aut altero folio gramineo donatus, spicam gerens *florum* paruorum, senis foliolis constantium, ex luteo virétium, quos sequuntur *capitula* trigona, angulosa, mitissimo russo *semine* farcta: *folia* circa imum caulem ex fibrosa radice numerosa, graminea, rigidula, glabra, duarum vnciarum, aut maiori longitudine, acuminata. Clusio est Pseudo Asphodeli genus alterum, quod sic describit. Numerosa sunt illi folia, sese mutuò amplectentia, vt in superiore, & Iride, angusta, breuia, viridia, dura, amariusculi, & calidi saporis: è quorum medio *cauliculus* gracilis egreditur, pedalis interdum, aut maior, aliquot nonnunquam foliolis inhærentibus, spicam flosculorum ferens, sex foliolis constantium, alterius instar, sed minorum, pallescentis ex herbaceo coloris, & odoris expertium: quibus succedunt trigona capitella, interdum tetragona, & pentagona, minutissimum russum semen continentia: radix vix corpus habet, sed tenuibus aliquot fibris duntaxat constat. Pseudo-asphodeli minoris siue pumilionis folio Iridis nomen indidi ad prioris differentiam.

Lobel.Adu.par.2.Asphodelus minimus Nortuegicus luteus, palustris, Scotticus & Lancastriẽsis. Anglo Britannæ mulieres apud quas frequens nascitur, à tingendis capillis, (wayden haire.i Virginum Venerisue capillum vocitarunt: Capillus enim Veneris Anglis, wayden haire dicitur. Non videtur diuersum à secundo Pseudo-Asphodelo Clusii, sed variare paruitate & magnitudine ratione natalis soli. Aliquot mensibus elapsis Nortuegico luteo Asphodelo parem & similem ex Scotia huc Londinum ad me misit Iac. Gargillus Botanicus insignis. Aequè Rhizotomi quidam, florum institores, & vernacula lingua transcriptores, mira Metamorphosi literarum & linguarum inscitiâ, alienarum lucubrationum interceptores, & perfrictæ frontis depopulatores, falluntur, ac Tabern.cum suis asseclis, & Typographo suo, qui cautè nostris scriptis & iconibus tanquam suis abusi sunt, dum Lancastriensem Britannicum palustrem Asphodelum luteum, cum Batauo aut Flandrico Asphodelo palustri Dodonæi, vt alia pleraque adumbrant & confundunt. *Si liceat* nobis liberè dicere quod sentimus, confusionis si quid apud Tabern.in hac planta est, autor videtur esse ipsemet Lobelius, qui olim non distinxit, vt paulò antè dictum.

C.Bauh.Phyt.Holostrium glabrum viride.

In Snealpen (inquit Clus.) *Neuberg*, atque aliis pratis montanis, & gramineis collibus, Iunio florens & Iulio semen proferens Pseudo-Asphodelum Clusii mihi misit insignis Pharmac.Tossanus Carolus anno 1590.Mense Iulio, cum suis capitulis trigonis quem plantaui Montbelgardi in horto Ill.E.Principis: Eandem plantam habeo inter herbas siccas è Gallia allatas puto ex montibus Sabaudiæ. In collibus quibusdam circa Auenionem & Nemausum Narbonensis Galliæ, iisque vmbrosis & velut pratensibus obseruauit idem.

PHALANGIVM CAP. IV.

Veterum φαλάγγιον, quæ herba dici meretur, cùm hodie assertu arduum valdè sit, nemo (vti quidem speramus) inficias ibit, si de hoc, quæ ipsi quondam scriptis mandarunt, sine vllis tamen verborum ambagibus, præmittamus.

φαλάγγιον igitur [inquit Diosc.lib.3.c.22.] alii φαλαγγίτιον [Phalangitin, alii & hanc (λευκάκανθαν, Leucacantham) dicunt. Ramuli sunt ei duo, aut plures, inter se distantes (διεστῶτες) in diuersa tendentes Plin.[διχοῦντες.] Flores albi; similes Lilio, multas incisuras habentes: semen crassum (Ruell.latum.Matth.græca Exemplaria) non πλατὺ, sed παχὺ) nigrum, velut lentis dimidium, multò tamen gracilius, Radicula parua, tenuis, & dum è terra extrahitur pallida, vel sublutea (χλωρὸν) vt vertit Dalech. & non viridem aut herbacei coloris, vt Plin.& eum sequutus Ruellius. Postea autem, cùm herba seruatur & contrahitur, albescente, quam notam à Diosc. traditam Ruellius omisit. Nascitur in locis terræ editioris. Huius folia, & semen, & flos si cum vino bibantur, ictis Scopione, & Phalangio auxiliatur. Dissoluunt etiam tormina. Finit Diosc.

Plinius lib.27.c.12.de Phalangio planè eadem

habet: Phalangitis à quibusdam Phalangion vocatur, ab aliis Leucanthemon, vel, vt in quibusdam exemplaribus inuenio, Leucacātha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes: flos candidus, Lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice tenui, herbacei coloris. Huius folio, vel flore, vel semine auxiliantur cōtra Scorpionum Phalangiorúmque & Serpentium ictus. Item contra tormina.

Galenus Phalangitin ita nominatam esse dicit, quòd commorsis à Phalangio opituletur. Esse autem tenuium partium & siccantis facultatis. Vnde etiam tormina sentientibus auxiliari videatur.

Nomine autem Phalangii & Phalangitis plures sese offerunt species. Quippe *Phalangium primum* siue *ramosum*. *Phalangium non ramosum*. *Phalangium flore Lilii*. *Phalangium de Asphodelo minore fistuloso*. *Phalangium Tragi*, Lob. & Penæ Adu. p. 18.

PHALANGIVM QVIBVSDAM PARVO flore, ramosius.

E *Radice* fibris perenni crassiuscu-lis, candidis, subaulcibus, glutinosis, *caulis* surgit singularis, tenuis, læuis, teres, sesquicubitalis, cuius *scapus* in ramulos aliquot facessens, *flores* sustinet frequentes stellatos, è senis foliis compositos, emaculato candore Lilii cōspicuos, quibus, *pericarpia* globosa succedunt, Lini capitulis æqualia, per maturitatem in tres partes dehiscentia, *semine* vt vult Dodon. nigro, veluti Melanthii, non perinde tamen anguloso, referta: folia graminea, porraceis tenuiora, angustiora, carinata, pede aliquando longiora, ac etiam cubitalia, statim à radice exorta in terram repanda parum attolluntur. *Icon* nostra est ex iis, quas sculptas emimus.

Aduers. Lobel. & Penæ Phalangium, an Moly Plinii? Non rectè Dodon. Moly vocat. Nomine enim Phalangii donatur multò sanè aptiùs quàm Moly, seu Dioscor. seu Plinii, vt nonnulli voluerunt. Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 47. Phalangium ramosum. Dodon. lat. in fol. Phalangium ramosum, qui quondam in histor. Gall. pingebat pro Moly Plinii, addens à Belgis in hortis excoli ac Iulio florere.

Phalangium [vt Cæsalp. placet] Asphodelus paruus dici potest: nam in totum Asphodelo simile: multò angustioribus foliis breuioribúsque, cauliculis fermè cubitalibus, modò simplicibus, modò ramosis: floribus latioribus, candidioribus & magis patulis: nascitur in asperis. Cæsalpinus videtur duo Phalangia simul tradere, quorum vnum fortè est quod vocamus pulchrius non ramosum. Quomodo etiam in totum Asphodelo simile, si folia angustiora, breuioraque? Phalangium ramosum.

Tabern. icon. Phalangium ramosum Erdspinnenkraut / quibusdam Moly Plinianum, sed ineptè. *Dod. not.*

Locus, & tempus. Lugduni in collibus accliuibus ad Rhodanum, Eridanoque flumini collibus vicinis: variis Londini & Belgii hortis colitur. Fortè quod colitur diuersum est à præcedenti Lobelii & idem cum sequenti. In accliuibus collibus nonnullis apud Gallos & alibi gignitur haud procul à fluminibus ac ripis aquarum decurrentium. Iunio ac subinde Iulio vigent flores, Augusto semina perficiuntur. Prouenit Phalangium ramosum Tab. in collibus & montibus Alsatiæ, & in montibus iuxta Rhenum, quidam in hortis colunt. Basileæ in monte Mouters, vt annotauit frater Casp. Bauhinus, Burmii Rhætorum, Tiguri Iunio & Iulio florens: in collibus circa Geneuam florens Maio, & Iunio & Iulio: Montbelgardi in planitie ad Dubim inter *Arbosians* & *Audincourt*, & in monte *la Chaut* vbi vites, cum flore Iunio & Iulio, & cum semine maturo Augusto: transtuli in Hortum E. C. Argentinæ vidi florens mense Iulio in horto Di. Friderici Meieri, qui asserebat se habere duas species huius Phalangii ramosi.

Camer. Laudatur aduersus multos morbos & affectus, ac contra omne venenum non solùm Scorpionum & araneorum venenatarum, vt Dioscor. & Gal. de suo Phalangio scribūt, quod asserere non potest, quia non expertus Camerarius.

PHALANGIVM PVLCHRIVS non ramosum.

Descriptio. PHalangiū quod pulchrius dicimus, respectu præcedētis, non sequentis, quod flore Lilii dicitur, *folius* est præcedenti penè similib⁹, latiorib⁹ paulò: *caule* eodem, sed non ramoso: *floribus* paulò maioribus albis, multis, spicā repræsentantibus, & multò pluribus quàm demonstret icon Lobelii in obs. & icon. Plantini: succedunt *capitula* sublonga, in quibus *semina* rotunda.

Phalangium hoc [teste Lob. Obs.] voluptatis ergo in hortis Belgicis Italicis & Anglicis colitur. Priori Phalangio ei omnia similia præterquam summus pedalis cauliculus, quem sine ramulis in pediculis lacteis stellati flores & semina in pericarpiis antedicto similia sed maiora

ambiunt Phalangium non ramosum Aduers.p.18. Ital. *Phalangio.*

Item Icon.p.48. Phalangium non ramosum, *Liliago* Cordi. Non sine nota Lobel.in hoc à nobis recedit : nos enim Liliaginem Cordi ab hoc Phalangio separamus.

Dod.in fol.Phalangium non ramosum.Thal. in Harc.fortè Liliago altera minor. Camer.apud Matt.G.Phalangium maiori flore de quo antè.In horto, Phalangium minus. Tabern.icon.& hist. Phalangium non ramosum Erdspinnen kraut. An hist. Lugd.p.1495..planta quam Myconus ex Hispaniis misit, quam Lilium Polyrrhizon nominauit: Lilium quidem, quòd florum figura, colore, dulci & glutinoso sapore Lilium albũ referat: polyrrhizon à radicum copia: rectè, an secùs, id peritis Herbariis æstimandum relinquitur.

C.Bauh. Phyt. Phalangium 2. maius alterum: Lilium polyrrhizon Myconi. Considerandum an Myconi Lilium prædictum,quod etiam pingit Hist.Lugd.sit Phalangium pulchrius non ramosum.C.Bauhinus separat à suo Phalangio quarto siue non ramoso, nos autem dubitamus an diuersum sit id ramosum quod ei etiam dicitur Liliago Cordi, quæ nobis videtur Phalangium Lilii flore : de quibus paulò pòst. Gerard. Phalangium non ramosum, Unbranched Spider woort. C.Bau.Phalangium 4.non ramosum. Nostrum iudicium hac de re, lectores videant inter ea, quæ mox sequenti titulo dicemus.

C.B.not.

Locus & tempus

Copiosum vidi simile, quod flore minore est quam sequẽtis.Stutgardiæ in horto Ducis florens Maio: transtuli Montbelg. in hortum E.C. Hist. Lugd. pag.1497. Lilium polyrrhizum Myconi nascitur in Hispaniæ montibus,sed terrenis humidisque locis, quandoque iuxta fluenta.

PHALANGIVM FLORE LILII.

Descriptio

Radix \ è multis fibris albis longis Phalangii & Ellebori radicibus similibus Liliorũ modo gustu glutinosa: *folia* Phalangii: *caulis* cubitalis ac etiam minor, rotundus,læuis,non ramosus, in cuius summitate prodire cernuntur ex breuibus pediculis flores magni duo,trésue vel quatuor, paruis Liliis similes, eodem etiam odore grati, albi,vncias duas ferè longi, seminum *capita* sublonga.

Hanc reperi florentem Iunio an.1561. in peregrinatione mea cũ Gesn.in pratis mõtis Septimi, Burmii propè Kasest: tunc denominaui Lilii vel Phalangii speciem,vt ad meam plantam siccam, adhuc ascriptum est, quàm adhuc habebamus anno 1606.Geneuæ cùm essem obseruauimus in Allobrogum monte vinoso Thuiti florens Iulio: Fuit mihi etiam Geneuam delatum,& cultum in horto meo.

Liliago Cordi statim à radice folia profert Hyacintho similia, angustiora tamen : è quorum medio caulis assurgit cubitalis, aut aliquando maior,tenuis,teresque superiùs, vno atque altero interuallo singula habens folia, prædictis multò minora : in summo caule & adnatis flores producit sex, oblongis vncialibusque foliolis constantes, è mediis floribus, luteis apicibus, stamina prominent, in summa Lilio,vel potiùs Asphodelo vero similes flores sunt,multò tamẽ minores, nec ita resupinatis partibus repandi. Radicibus nititur multis, culmi crassitudine, lentis, pinguibus, glutinosis, perennibus,ab vno capite, vt etiam in Asphodelo in diuersas partes distractis,longitudine dodrantis. Saporem habet glutinosum & nauseosum aliquantulùm. Nascitur editis apricisque locis iuxta rara & parua arbusta.

Gesner. vt antè dictum pro Liliagine Cordi ramosum exhibet Phalangium, nobis autem videtur Liliago potiùs conuenire Phalangio flore Lilii de quo hic agimus. Idem horti [vt antè monuimus] hoc vocat Phalangium floribus maioribus proueniens in Sabaudia & Rhætia : de collect.stirpium p.91. Phalangitis maior montana.Iconem ni fallimur proponit Matth. pro Phalangio, nulla addita descriptione, solùm ait in montibus prouenire : ea icon non est artificiosa,sed malè exprimens plantam quam intelligimus.

Camer.in Epit.Matth.omissa Matth.icone pro Phalangio ponit iconem Phalangii ramosioris de quo ante.

Tabern.hist. Phalangium 4. Phalangium Matth.qui non descripsit, licet diligenter perquisiuerimus,neminem audiuimus vidisse, dubitamus an vnquam fuerit in rerum natura, existimamus nunquam visum Matthiolo.

Lobel. & Pena Adu. Phalangium Matthiolo, pictum quidem non autem descriptum ipsis,nec multis doctioribus visum, fortè nec Matth.

Icon Dalechampii videtur non malè exprimere Phalangium Lilii flore: an autem id intelligat considerandum. Præterea perquirendum, vbi Pena & Lobelius repræsentarint. Habet hist. Lugd.Iconem Matthioli.

Liliago Cordi(quod Thal Harc.scribit) aliquibus pro Phalangio habita cùm potiùs quantùm ad extremam faciem, aliquam sylu. Asphodeli speciem referat : licet radice bulbosa non constet. Eius radices hodiè plurimis locis copiosè eruũtur,ac hinc inde pro veri Rusci radicibus ὑπὸ τῶν ῥιζοτόμων diuenduntur, vnde multa Pharmacopolia non sine insigni errore easdem pro Rusco reuendunt,cùm tamen vtriusque radicum sapor vniusmodi non sit.Hoc Medicos quosdam animaduertere oportebat : nec adeò temerè imperitis Herbariis & Pharmacopoeis plerisque fidere.

Nascitur verò planta hæc copiosè circa Gerorodum,item inter Wernigerodam & Elbingerodam. Eius duæ species sunt, Altera maior, folio longiore pauloque latiore, capitulo magis triquetro, in quo semina continentur etiam paulò maiora : Altera minor cui omnes partes sunt minores, strictioraque folia. Nos existimamus

nalis priorem Liliaginem Thalii esse nostrum Phalangium flore Lilii : alteram minorem referimus ad Phalangium non ramosum: iudicét alii, qui venient in Harcinia Saxonicà.

Casp.Bauhin.Phyt.Phalangium 1. siue magno flore, Matthioli & Dalechampii cuius figura melior.Phalangium 4. siue non ramosum, Cordo Liliago. Lobel.etiam Phalangium non ramosum. Duæ huius species altera maior, folio longiore, paulò latiore, capitulo triquetro, semine paulò maiore : altera minor, cui omnia minora & folia strictiora : Huius radices sæpè pro Rusci veri radicibus, magno errore diuenduntur. Idem apud Matthiol.Phalangium primum, & Phalangium non ramosum:aliud magno, aliud paruo flore.

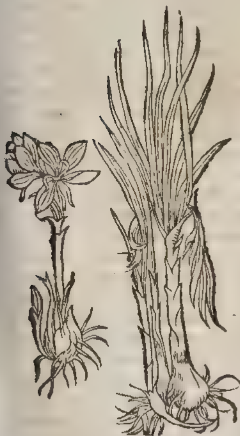
CROCVS.

CAP. V.

CRocum vbiuis orbe terrarum notissimum [satiuum intellige] at multa sanè mundi parte, quod natalem concernit verè exulé, accedim.

Constat hic *bulbo* dulci, Auellanæ magnitudine, multis fibris capillato : *folia* quinque aut octo, palmum aut etiá dodrantem longa, admodum angusta, striata : *caulis* inter hæc oritur breuis, *florem* sustinens vnicum, Cholchici flori similem, ex foliis cæruleis constantem, in quorum medio sunt stamina aliquot flammei rubo ris, valdè odorata.

Icones duas quas hic ponimus iam sculptas emimus. Bulbosi generis itaq; Crocus est tam satiuus, quàm syluestris. De hoc Theophrastus atque ex eo Plinius hæc prodidit. Crocum naturâ herbaceum modo prædictorum erūpit, sed folio angusto ferè, nâmque in capillamenti modum extenuatur. Radix multa, carnosa, & in totum viuax. Theod. Dorst. pro Croco iconem habet Cartami, qui postea traditur.

Cord. Barbarus, Ruellius, Marcellus, & vetus interpres & Plinius culpa librariorum cap. de Croco, legendo θυίαν pro θυίαν, mortarium interpretantur malè, cùm Thuiam arborem intelligat. Cordo in historia, qui nomine Croci describit, Gesnerus figuram addit ex Tragi lib.2.cap.77.

Casp. Bauhin. Phyt. Crocus primus siue satiuus.

Tragus qui depingit & describit, vocari ait Hebræis *Karkom*, teste Elia Leuita : Arabibus verò teste Serapione *Sahafaran*. Κρόκος Dioscor. inter reiectanea à quibusdam κάστωρ, κυνόμορφος & αἷμα ἡρακλέους. *Crocus* & *Crocum* Lat. Germ. Saffran. Belg. Saffraen, Gall. *Safran.* It. *Zaffarano*, Hisp. *açafran*, *Safra*, *Açafraon*. Angl. Saffran. Synonyma linguar.

Crocus nunc in plærisque Germaniæ locis plantari cæpit, adeò fœliciter, vt [teste Michael. Neand.] viribus Exotico non cedat. Nos, quidem Crocum colimus in horto E.C. copiosè allatum per Ciuem *Iaques à Salin* Milhusiá, ei infesti sunt mures. Monspelii florentem reperi in cacumine montis *Esperon* plantatum mense Octobri : circa Auinionem propè Castellum Papæ vidi agros eo consitos. Basileæ habent in hortis, Lugduni etiam & Pataui. Ferrariæ in monasterio S. Dominici à *l'Angeli.* Geneuæ copiosè passim in hortis colitur ac hyeme folia reseruat, radix eius bulbosa dulcis est. Hodie non solùm regiones ad meridiem, Africa, Cyrene, Silicia, Gallia, sed etiam ad Septentrionem sitæ Anglia, & Hibernia laudatissimum ferunt, quo Belgium, Germania, aliiq; vicini cibos condiunt, ac medicamentis miscent. Matthiolus Crocum ex Aquila Vestinorum vrbe primum sibi locum vendicare in Italia scribit, eo tamen prestantiorem esse qui ex Vienna Austriæ metropoli defertur. Agellos integros Closterneuburgii, ac Croneuburgii, nonnullisque aliis in locis circa Viennam Austriæ Croco lasciuientes Ioannes Schvvab magna cum admiratione frequenter intuitus est. Locus & tempus.

Crocum, inquit Theophr. tam montanum (quod inodorum est) quàm satiuum, Autumno florere incipiunt : statim enim primis imbribus florent. *Et rursus* : serò floret, seróque germinat, aut præmaturè, vtro scilicet modo tempus acceperis : Floret quippe Vergiliarum occasu, paucisque diebus, confestim Vere cùm folia quoque expellit, quinimò priùs : gaudet calcari, & meliùs ita euadit, radice attrita pede deorsum versus, ideò iuxta semitas, fontésque pulcherrimum exit : satus radice fieri assolet. Hoc siccatum ad certum vsque temporis spacium reconditum, ac inueteratum acrem spirat odorem. Vnà enim & quantùm humoris aquosi est, exhalatur, & alimenti cessat accessio. Tempus Cultura.

Hæc passim Theophrast. quæ Plin. lib.21.cap.6. ferè expressit, dicens : Crocum siluestre optimum : serere in Italia minimè expedit ad scrupula vsque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, maiúsque & nitidius, sed multò leuiùs degenerans. Sed nec vbique fœcundum, etiam Cyrenis, vbi semper flores laudatissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte : dein Lycio, monte Olympo : mox Centuripino Siciliæ. Aliqui verò Phlegræo (Aegæo, Turner.) secundum locum dedêre. Adulteratur nihil æquè. Probatio synceri, si imposita manu crepat, (crepitat. CHERLER.) veluti fragile. Humidum enim, quod euenit

adulteratione, cedit [silet.Turn.] Altera probatio: si manu prolata ad ora, leuiter faciem oculosque mordeat. Et per se genus satiui blandissimum vulgò, cùm sit [quod sit.Dal.] medio candidum, dialeucon vocant. Contra Cyrenaico vitium, quòd omni croco nigrius est, & celerrimè marcescit. Optimũ ubicunque quod pinguissimũ, & breuibus capillis breuis capilli CH.] pessimum verò, quod situm redolet. Mutianus autor est, in Lycia anno septimo aut octauo transferri in locum subactum, atque ita degenerans renouari. Vsus eius in coronis nusquam. Herba enim est folio angusto pennæ capillamenti modum. Sed vino mirè congruit, præcipuè dulci, tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occasu paucis diebus, folioque florem expellit: Viret bruma & colligitur. Siccatur vmbra, meliùs etiã hyberna. Carnosa & illi radix, viuaciorque quàm cæteris. Gaudet calcari, & atteri, pereundoque meliùs prouenit [atteri pede quò melius M. atteri pede pereundoque meliùs. Vet.] Ideò iuxta semitas ac fontes lætissimum.

Mirum igitur alicui videri posset (inquit Petr. Victorius) quod tradunt Veteres de cultu croci: cùm ætas nostro longè alia ratione ferat. Quod Veteres de croci natura cultúq; tradunt, magnoperè discrepat à consuetudine nostri temporis: curaque, quam nunc in eo tuendo rustici homines adhibent: illi namque, si fidem habemus iis, qui de agri consitura scripserunt, loca vbi sererent eligebant pressa vestigiis hominum: arbitrabanturque quantò magis solum tereretur, tantò meliùs prouenire: nunc verò nihil tam inimicũ putãt, quàm pedibus terram eam calcari: summoque studio inde, & belluas & homines arcent. Plinius quoque id testatus est, locum vertens Theophrasti è 6. lib. de iis, quæ oriuntur è terra: inquit enim, Gaudet calcari & atteri pede: pereundoque meliùs prouenit, ideò iuxta semitas lætissimum. Græci autem scriptoris verba hæc sunt. Quibus diligenter animaduersis ratio etiam, qua Plinius in vertendis sententiis Græcorum vtebatur, intelligetur. φασὶ δὲ καὶ πατούμενον καὶ γίνεται κάλλιον καὶ ἐπιτριβομένης κάτω τῆς ῥίζης, δι' ὃ καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς καὶ ἐν τοῖς κροτητοῖς κάλλιστον: quod enim Theoph. inquit lætiorem fieri, si conculcetur radix terra obruta, ipse reddidit, rem augens, vel potiùs ludere in hoc volens: pereundoque meliùs prouenit: hoc enim prorsus incredibile est, fierique non poteſt: quod enim perit, perditur, nedum melius fiat. Vnde Theodorus, qui reliqua verbis Plinii expressit in hoc rectè eum secutus non est: sed ait. Et melius ita euadit: radice attritâ pede inferiùs. Præterea etiam illic ἐν τοῖς κροτητοῖς, iuxta fontes vertit quia solũm propè fontes solidum ac durum: pedibus namque haurientium aquam animique causa illic degentium, calcatur ac premitur. κροτητὰ verò loca vocantur, quæ pedibus saltantium pulsantur, atque ita indurescunt: hoc autem videtur Lucretius intellexisse cùm inquit. *Plin not.*

Principio pars terraï nonnulla perusta.
Solibus assiduis: multá pulsata pedum vi,

& quæ sequuntur.

Crocus (vt legitur apud Cresc.) duplex est scilicet syluestris, qui seritur sicut aliæ herbæ & est modicæ vtilitatis: Item est bonus crocus domesticus, qui non seritur, quia semina non producit, sed cepulæ eius colliguntur mense Aprili vel Maio, & dimittuntur octo diebus in aceruo vt maturentur, & tunc mundãtur & siccantur in loco calido non tamen ad Solem, ne coquantur, cùm sint maturæ, quod cognoscitur, quia tunc folia eorum sunt sicca, & seruantur vsque ad mensem Augusti, & tunc vel antè aut pòst vnã separatã ab alia in areis pastinatis plantentur cum radicibus, quas habent, per vnam spannam distantes quatuor digitis submergantur in sulcis, vel duobus vel tribus annis dimittantur, & quolibet anno mense Aprili si fuerint tunc folia sicca, & mense Maio, Iunio, Iulio, si herba nascitur, in areis immittantur, superando terram per totam superficiem per duos digitos deorsum, vt non tangantur Cepæ. Et si plantantur circa finem Augusti, aut mense Septembri, raditur terra, vt area ab omni humiditate seu viriditate mundetur, deinde nascentibus floribus colligantur, & crocus siccus siccetur ad lentum ignem, & aliquo loco clauso seruetur: & elapsis duobus vel tribus annis totus euellatur mense Aprili, & iterum plantetur, vt dixi. Terram desiderat cretosam vel mediocrem, & potest etiam quamoptimè plantari, vbi fuerint Cepæ, vbi sunt euulsæ. Et est sciendum quod crocus non multùm læditur ymbris, sed plurimùm læditur à muribus, & talpis quæ sub terra corrodunt cepas eius, Plantatur igitur Crocus viui radicibus, iuxta Constantini agriculturam, quum florem abiecerit. Florem autem priùs remittit quàm folium. Flos colligitur vbi bonum colorem indeptus fuerit, cuspidibus ex medio flore extractis, & ad triduum aut quatriduum perfrigeratis ac siccatis, deinde summa eius pars purgatur, & album quidem adimitur. Componitur in vasis quantùm fieri potest obturatis. Diophanes in vmbra Crocum perfrigerandum ac assiccandum esse tradit. *Cultura.*

Dioscoride eligitur optimus in medico vsu, Coryceus, recens & boni coloris, qui parum de candido in circulum habet, & longus est, integer, non fractus, cui nihil deest, plenus, dum diluitur manus tingens, non cariem aut situm redolens, sed in odore imitans, & acris. Qui enim talis non est, aut vetustus est, aut madefactus. Secundum locum obtinet qui extra Corycum ad Lyciam nascitur, & qui Lyciaco Olympo. Deinde qui ex Aegibus Aetoliæ vrbe affertur. At Cyrenaicus, & Centuripinus omnium in Sicilia nascentium debilissimus est viribus: quum omnia eius genera sint oleracea. Attamen ob succi abundantiam, & coloris præstantiam, qui in Italia Thyiam tingunt, hòc vtuntur: Et propterea magno venditur. Verùm ad medicaměta præscriptus commodus est. Adulteratur autem Crocomagmatis cõtusi ammixtione, aut sapa sublita: contrita simul ad ponderis grauitatem addendam argenti spuma, aut plumbagine. Indicat autem hæc tum puluis inhærens, tum sapæ odor. Opera verò & mensas ex Thyiæ ligno, croco centuripino tinctas fuisse, mihi [inquit Cornar.] verisimile fit. Quamquam mirum sit Plinium eius rei nullam fecisse mentionem. Tametsi verò lignum per se adeò crispum, croco tinctum insuper fuisse ambigi possit, tamen coloris flaui inducendi gratia fieri potuit, vt croco tingeretur. Hoc enim probabilius est, quàm quod ad mortaria tingenda Croco in Italia vsi fuerint, quod volunt hi qui hoc loco θυΐαν vocem, pro θυΐαν legunt, At verò qui Plinium vident dicere, Crocum tritum & ad theatra replenda hi iam pro θυΐαν legendum esse θέαν contendunt, & Dioscoridem, idem quod Plinium dixisse, nimirum *De l… Loc… In … dab… Thy… Adu…*

rũ per theatra replenda, τὴν θέαν θάλποντες intelligentes. Ego verò velut dixi θύαν lego, & de thyino ligno accipio. Cæterùm Seplasiarii Crocum perpetuò subterraneis, ac per hoc humectis locis seruant, quò ponderosius fiat, maiúsque lucrum inde sibi comparent. Crocus, quem & sapor & odor commendat, quíque concoctionẽ iuuat, non Medicis solùm Officinis, sed etiam culinis ad obsonia colore iucundo tingenda plurimùm expetitur.

Crocus aut. Dioscor. vim habet concoquendi, molliendi, leniter adstringentẽ, vrínam ciendi: & colorem bonum inducit: & crapulam arcet, si cum passo bibatur. Fluxum etiam oculorum sistit illitus cum lacte muliebri. Miscetur etiam vtiliter potionibus ad internas affectiones. In pessos quoque & cataplasmata ad vterum, & ad sedẽ additur. Sed & Venerem stimulat, & inflammationes ignis sacri illitus mitigat, & in compositiones auriculares commodus est. Tradunt porrò ipsum etiam occidendi vim habere, si cum aqua pondere triũ drachmarum bibatur. Quò verò facilè conteri possit, in calido fictili ad Solem siccare (ψύχειν Bas. cod. ξηραίνειν Dal. quia tũ odorem retinet Corn. in embl.) ipsum oportet, & celeriter versare, sed & radix ipsius cum passo pota vrinam mouet.

Hæc & alia quædam prodidit Plinius. Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorũ maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque strangulatus, stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinoris, pulmonum, vesicarúmque, peculiariter inflammationi earum vehementer vtile: item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus, vrinã ciet. Qui Crocum priùs biberint, crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leuiter mouet. Venerem stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsũ plurimis medicaminibus miscetur.

Crocus, inquit Galenus, paulùm quid adstringens habet, quod terreum frigidúmque est: sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, & primi exsiccantium. Quare concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante scilicet in hoc paucula illa adstrictione: quippe quibus medicamentis, cùm non admodum excalfaciant, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentiis emplasticis vocatis, quas cùm iunctas esse caliditati non vehementi contigerit, πεπτικὰς, hoc est, concoquentes esse ostendimus.

Scribit Auicenna Crocum Cephalalgiam excitare, & capiti nocere. Id quod non exiguo, sed nimio vsu efficere potest. Vigilias enim copiosius inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnũ & torporem excutit, lætitiam gignit, corroborat cor. Thoracis crudos humores ad cõcoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione liberat: & ad hæc tam efficax est remedium, vt subinde phthisicis in sũmo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam aliquot dies proroget: scrupuli dimidii, aut ad summũ integri põdo, cum passo, aut vino dulci propinatus. Quo etiam modo grauissimas subitò irruentes dyspnœas citra febrem statim & momento temporis tollere experimẽto compertum est. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, & ad regium morbum. Croci stamina trita carpis, aut sub mammis admota illitáue, vires suas Cordi cerebróque illicò transmittunt, quasque vertiginem tenebricosam inuehunt, aciem oculorum præstringunt, aut hebetant.

Scribit Serapio ex auctoritate Rhazis Crocũ drachmarum duarum pondere partum accelerare, maximéque inebriare, si cum vino misceatur: ac tantã lætitiam parere, vt ex nimia lætitia insaniam gignat. Quod experimento confirmat Amatus Lusit. asserens se mercatorem vidisse, qui cùm in ollam in qua carnes coquebantur, multùm Croci iniecisset, post earum esum, in tam profusum visum erupit, vt parum abfuerit quin risu nimio & cachinno è vita excesserit. *Ex Serapione*

His addenda Symeonis Sethi auctoritas. Crocus stomacho bonus est, inquit, ciborúmque cõcoctionem efficit. Obstructiones tollit. Pituitosa & lethargica vitia iuuat. Discutiendi quoque vim obtinet, visceribus vtilis est, & ad spiritus difficultatem conducit. Si quis illo mediocriter vtatur, bonum colorem habebit; sin verò vltra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibíque inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & rosacea pedum doloribus impositus vbi dolent, summoperè prodest, superpositis Betæ foliis. Cum porrò Dioscor. Crocum ad inflammationes valere asserit: considerandum Crocum concoctoriam & excalfacientem vim habere, & non nisi transacto inflammationis initio commodè adhiberi. *Ex S. Sethi.* *Cautio.*

Hic adeò est thoracis [inquit Camer. horti] affectibus amicus, vt sint qui ad ℈s. atque etiam vnum, cum dimidio mosci grano, & vino optimo calido propinando, asthmaticos curauerint. Ad respirationem ex nimio frigore prohibitam, eodem modo plurimùm conducit. Huius extractũ ritè præparatum in minima copia datum per os, difficilem partum promouet, corroborando imprimis vires grauidæ & fœtus.

Crocus (vt confirmat Tragus) cordi conducit, ideóque quibusuis eius affectionibus auxiliatur, sanguinem purgat, veneno aduersatur: quáobrem haud immeritò aduersus pestem vsurpatur. Quidam Crocum in occlusa Oui testa cum Theriaca & Sinapi, aliísque speciebus igne coquunt, & ex illis demum hoc pacto tostis electuarium conficiunt, quod ad internam faciat pestem, venenúmque, per sudorem exigat. Crocus in cibo aut potionibus vsurpatus, vrinam ciet, & morbum regium, ac menses mulierum educit, trahítque. Hæc radix Croci cum vino Apiano, aut alio quouis dulci efficaciùs præstat. Crocus paralyticis membris ac induratis neruis apprimè confert: quare Oxycroceum emplastrum ex Croco conficitur, ad emolliendam duritiem neruorum accommodatissimum.

Infantibus, scribit Matth. perpetuò eiulantibus, neque surgere queuntibus, arenulásque meientibus, pauxillum datur Croci cum lacte. Si verò iidem se offẽderint, nihil præstãtius quàm si Croci integri nõnihil tamdiu in aceto infũdatur quoad eius colorem cõtraxerit, ídque acetum bibatur. Si quis apoplexia correptus fuerit, aut lethargo & aphonia, Crocus cum aceto acerrimo & Castorio miscetur, in quo intincta pluma naribus indatur ex graui enim stupore excitat. Ex floribus nondum decerptis staminibus, exstillatur aqua, quę duabus à cœna horis assumpta, somnum conciliat (Camerarius ad eum locum an-

notat, esse qui è floribus, post adempta semina, eliciant eam aquam, cuius summa dosis sit ℥ iiii.) Crocus cum lixiuio & oleo oliuarum mistus, calidè appositus, cōfert in tumoribus vbi metuitur gangræna: ad quam singulare remedium est emplastrum ex Lupinis in lixiuio & vino albo coctis, addito tandem Croco. Stamina omnem mitigant calidum tumorem, cum oui albumine, & vitello imposita. Sertum ex Croci floribus capiti circumpositum, somnum inducit. Calidæ podagræ dolores immensos lenit Crocus cum lacte, oleo rosato & pauco Apio simul mixtis. Auic. cephalalgiam facere scribit, & capiti nocere: id quod non exiguo, ait Dodonæus, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigilias siquidem copiosior inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt: moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excutit, lætitiam gignit: corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit, & ad hæc tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritus reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scriptuli dimidii, aut ad summum integri pondo, cum Passo aut vino Pramnio, vel alio dulci, exhibitus: quo modo etiam datus, grauissimas subitò irruentes, citrà febrim, dyspnoeas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, nec non ad regium morbum atque hinc bonum colorem Crocum efficere Diosc. scribit: additur eodem authore ad omnes quæ interaneorum caussa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimùm, quæ menses, fœtus, & secundas educunt, oculos ab ecthymatis & exanthematis cum lacte, aut Foeniculi, Rosarúmue liquore præseruat illitus, & humorum in eos fluxiones reprimit.

Dodon.

Affirmant Aduersaria, Croci stamina trita carpis aut sub mammis admota, illitáue, vires suas cordi cerebroque illicò transmittere, quasique vertiginem tenebricosam inuehere, aciem oculorum perstringere aut hebetare.

Aduersar.

Croci parum iusculis in melancholica passione miscet Gesn. Dicamus vrgente negotio quædam vt ex præscripto Diosc. Ad Crocinū vnguentū præparandum spissabis antea oleum, velut de Susino dictum est, eo pondere & mensura: & acceptis olei ad Susinum spissati libris tribus & dimidia, immittito Croci drachmas octo, & sæpè per diem commoueto, ita vt hoc assiduè facias ad quintam vsque diem. Sexta verò oleum de Croco purè defundito, & ad eundem Crocum olei mensuram vnam affundito, & ad triduum commoueto. Deinde ad defusum myrrhæ contusæ & cribratæ drachmas quadraginta ammisceto, & in mortario commodè moueto, & sic reponito. Quidam oleo ad Cyprinum aromatis imbuto, etiam ad Crocinum vtuntur. Optimum ex ipso est quod abundè Crocum spirat, quod sanè ad vsum medicum expetitur. Secundum locum obtinet quod myrrham redolet. Vim habet calefaciendi & somnum inducendi. Vnde sæpè phreniticis conuenit, si ex eo irrigentur, aut ipsum olfaciant, aut etiam naribus illinant. Gignit item pus, & vlcera purgat. Facit etiam ad vteri duritias, & conclusiones, ad vlcera in ipso maligna, cum cera & medulla, & duplo oleo. Concoquit enim & mollit, & humectat, & mitigat. Facit & ad glaucomata oculorum, si cum aqua sublinatur. Proportionem verò cum ipso habet, & id quod Butyrinum appellatur, & Onychinum, & Styracinum, vt quæ nominibus solùm differant, verùm præparandi modo & viribus similia sunt. In Crocino (inquit Cornar.) nihil est quod aliquem morari possit, si nostram translationem cum Græcis diligenter conferat. Quod dixi secundū locum obtinet id quod myrrham redolet, τὸ τῇ σμύρνῃ παρεμφέρον, in Græcis legitur: quod similitudinem significat, sed non aliam quàm odoris, vt ego puto: quum antea optimum spirare Crocum dixerit. Nam si quis Myrrham referre dicit, obscurum relinquit quâ in re similitudo illa posita sit. Et potest etiam hæc locutio inter eas referri, quas Galenus improprias in Dioscoride deprehendit. Paulus alium Crocini parandi modum habet, sed exemplaria Græca eo loco & corrupta sunt, & transposita. Nos autem in nostra Pauli translatione omnia in iustum locum restituimus, & in Dolabellis nostris in eundem omnium rationem reddidimus. Quod porrò ad finem dicit, cum Crocino eandem vim & præparandi modum habere Butyrinum & Onychinum & Styracinum: de Butyrino quidem facilè creditu est, itemque de styracino: & ex appellationibus etiā aliquo modo constat: & de Styracino quoque infrà Diosc. in Styrace reperit: sed de Onychino ambiguum penitus est, &c.

Gesnerus. Crocum.

Diosc. similiter, Crocomagna facit ex Crocino vnguento aromatis expressis & efformatis. Est autem bonum id quod odoratum est, moderatè myrrham redolens, graue, nigrum, non lignosum, dum diluitur croci colorem abundè referens, læue, subamarum, & quod dentes ac linguam vehementer tingit, colore ad multas horas durante. Tale verò est quod à Syria affertur. Vim habet extergendi ea quæ pupillis tenebras offundunt, vrinam ciendi, molliendi, concoquendi, calefaciēdi. Croci viribus aliquo modo respōdet, plurimā enim de ipso parte obtinet. Crocomagma Diosc. ex Crocini vnguēti aromatis exprimit [ait idem Cornar.] & in massas siue pastillo; efformat. Alia verò est Crocomagmatis præparatio, quam Damocratis versibus conscriptam, Galen. lib. 2. Antid. recenset: & Aëtius lib. 2. c. 196. & 6. cap. 50. habet, constans ex Croci drachmis centum, myrrhæ Traglodyticæ, rosarum siccarum, amyli, gummi, singulorum drachmis quinquaginta, teruntur hæc cum vino, & efformantur in pastillos, qui in vmbra siccati in vsum veniunt, & ad capitis dolorem temporibus illinuntur. Et in aliorum quoque Pharmacorū præparationes miscentur. Galenus quoque lib. 2. c. 1. κατὰ τόπους in capitis ex febribus dolore: Illinenda est frons, inquit, ex cyphi in frigidioribus, ex Crocomagmate in calidioribus. Hippocrates Crocomagma etiam ἔκμαγμα appellat in libro De sterilibus.

CROCVS VERNVS LATIFOLIVS ALBO flore interdum purpurascentibus venis vario. Alius flore purpureo minore.

IN post. Hist. Clusius sub titulo Croci verni latifolii albo flore hanc tradit descriptionem. Latifolii Croci prima species, terna & quaterna interdum habet folia latiuscula & breuia, duabus albis venis per eorum longitudinem subtus excurrentibus prædita, inter quæ prodit è membrana flos breui pediculo nitens, sex foliis constans

Desc.

ſtans albis, imâ parte cum pediculo purpuraſcẽtibus,& in meditullio ſtamina, cum breui trifido ſtilo continens: radix bulboſa, candida, tenui cortice amicta, fibríſque candicantibus infimâ ſede prædita. Nulla inter reliquas Croci verni ſpecies, hac magis fœcunda in edenda ſobole. Eius verò flos interdum variat: nam terna illa exteriora folia, nonnunquam purpuraſcẽtibus venis ſunt aſperſa, interdum ſoli foliorum mucrones purpuraſcunt, aliquando etiam purpureus radius omnia folia ſecundũ longitudinem media ſecat.

Crocum autem vernum latifoliũ purp. flore minore ſic deſcribit. Similibus eſt foliis latifolio albo, paulò tamen anguſtioribus, inter folia promens è membranaceo inuolucro, eiuſdem magnitudinis florem breui pediculo innitẽtem, ſex foliis conſtantem violaceæ ad cæruleum tendentis purpuræ colore, vnguibus & ſũmo pediculo ſaturatiore purpura nitẽtibus: radix alteri ſimilis, & in edenda ſobole ſatis fœcunda interdum. Nonnũquam, ſed valdè rarò, fert vtraque hæc rotundũ exalbidum ſemen in triangulo capitulo.

Primæ, ſecundæ, & quartæ (de quo paulò poſt) ſpecierum meminit Ioſ. Simlerus in Heluetiæ deſcriptione, atque iſtic in montanis inueniri, colore purpureo candido, & vtroque mixto: Hutrieff vulgò vocari, & à Iurę montis incolis (apud quos in ſupremo iugo etiam naſcuntur) Leffrati addit radicem ſuibus eſſe gratam.

Audio & in Baldo monte agri Veronenſis prouenire. Nonnulli primum genus Crocum vernũ ob foliorum & floris cum legitimo Croco ſimilitudinem vocant: Græcè ὁ κρόκος ἐαρινὸς dici poſſet: alii Crocum montanum appellare malunt, (aliud tamen montanum Crocum poſtea dabimus) Turcæ *Zafran* vocant Crocum, & voces addunt *ak, mor, ſari*, quùm album, violaceum, flauum colorem exprimere voluit.

Croci ſilu. verni tria obſeruauit genera Dalechamp. *Primum* minimum radice bulboſa, exigua, rotunda, multiplici cortice veſtita, infernè Cepæ modo fibrata: cauliculo dodrantali duobus latiuſculis foliis obuoluto, vſque ad floris exortum ferè aſcendentibus, quatuor inſuper, aut quinque foliis ex lateribus vtrinque enatis, oblongis, anguſtis, linea candida quæ media interſecat, diuiſis: flore Croci hortenſis, paruo, ſupernè purpureo, infernè flaueſcente, extantibus in medio ſtaminibus croceis. *Secundum* priori in multis ſimile eſt, in quibuſdam diuerſum: népe quòd radice ſit ampliore, ac denſiùs fibrata: caule proceriore, grandiore, craſſiuſculo: flore maiore & latiore. *Tertium* radice eſt gemina, Gladioli modo, læuiore, integriore, minúſque lacero cortice obducta, parùm fibrata: foliis quatuor, aut quinque, longiſſimis, ſed anguſtiſſimis, linea media candidiſſima diſtinctis: caule foliis vacuo, recto: flore media ſui parte purpura nitente, ſuprà & infrà candido, interdum prorſus albo. Crocus ſilueſtris in pleríſque Galliç locis, ſed in Allobrogibus potiſſimùm naſcitur, præſertim primus & tertius in niuoſis montibus, terra nigra & pingui. Liquatâ niue, & ſub finem Maii florem & folia ſtatim promunt. Hanc ob cauſam opinatur Cluſii appellandum Crocum Vernum, quòd flore ſit Croci, Veréque floreat. Tres quoque figuras habet Dalechampius, & deſcriptiones, nos priorem & tertiam accipimus, ſecunda minùs placet, quare ex noſtris ſiccis vnam cum latioribus foliis.

Crocum ſanè montanum ſilu. obſeruaui Burmii Rhętorum cum flore ac etiam ſemine Iunio: Locus;
Geneuæ etiam cùm eſſem reperi Iulii principio in monte Thuyri, verùm iam defloruerat & aderat ſemen: tranſtuleram in hortum, nos autem illud deſcribere neglexímus, purpureum colorem in ſiccis animaduertimus:

Croci mei vbi primùm erumpunt cum flore, quidam extra terram, vix per quatuor vncias extant, vnciarum ferè duarum inter folia herbacea qui interdum ea ſuperant, in flore ſex folia & apices lutei, quos non animaduerti extra florem eminere vt demonſtrat figura Dalechampii, flos deſinit in capitulum ex breui & vnciarum duarũ aut trium pediculo tenui, in quo ſemina: folia herbacea tantùm terna, anguſta, Croci: quæ ſuperant florem, & potiſſimùm vbi incipit euaneſcere, & tandem ita excreſcunt vt palmum excedant, & latiora euadant multò quàm in hortenſi. Pictor noſter perperàm pinxit quatuor folia pro tribus: membranæ aliquot tenues latæ ambiunt ſimul pediculum floris & foliorum principia, quæ exprimuntur in figura Dalechampii: membranea etiam alia tunica amplectitur cauliculum floris, ad cuius initium vſque, nec pediculus ita nudus eſt, vt pingit noſter pictor, qui per negligentiam eam omiſit: radices plerúmque duplices, vt in Gladiolo, tunicis reticulatis teguntur, ſubſunt deinde capillares radiculæ. Cur Frater Phyt. ſeparet Cluſii vernum maiorem C. B. not.
tertium à Lobelii Violaceo toto nondum animaduertere poſſum.

Geſner. hort. Crocus ſilu. flore candido pulchro proſiliente ſub finem Februarii.

An Camer. hort. Crocus vernus purpureus. Et apud Matthiol. Germ. Reperiuntur aliquot ſpecies Croci ſilu. potiſſ. in altis montibus, floribus albis purpuraſcentibus aut cæruleis [blaw/] vt plurimùm Vere floret, in Iura monte dicun-

tur Leffrat, in aliis mótibus Helueticis Gutreiff.

Sæpiùs miratur Clusius se, nec in Austriacis, nec in Styriacis, neque etiam in Pannonicis mótibus, vllum Croci verno tempore florentis genus inueniſſe, tametſi diligenter perluſtrarit, quum Helueticæ Alpes, illis etiam frigidiores, aliquot eius genera ſponte alant.

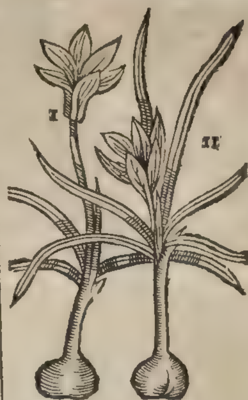
Vires & Vſus. Croci ſiluest. montani flore albo radice foris duntaxat quidam vtendum cenſent, tam Cluſio, quàm Lobel. teſtibus, intus non perinde : illitus pubi vrinas elicit crebras atque craſſas, tumores Hydropicorum diſcutit, ſpicula euellit. Iſto agreſti faciliùs abigeret è ſuis interulis pediculos Gẽs Hibernica, nam viroſior eſt, & penetrantior. Verùm vulgatior præterquamquod Hibernis miſeris tam importunos hoſpites, quietis & famis hoſtes abigit, etiam colorem floridum, vegetumque calorem, vigorem, & animorum ferocitatem artubus & alit & auget, illuuiéque ſordidas veſtes colore commendat, militiæ idcirco non parùm conducibilis.

CROCVS VERNVS LATIFOLIVS perpetuus flore maiore.

PErelegans Cluſio in poſt. hiſt. Croci verno tempore florentis Tertia ſpecies latifolia purpur. flore maiore, quam ei mittebat Doctiſſ. vir Ferdinandus Imperatus. Eius verò iam marcidi, & dudum terrâ eruti bulbum vnicum accipiebat, qui ſequente Vere folia quidem protulit: ſed nullum florem. Lugduni porrò Batauorum, cum aliis Croci verni latifolii ſpeciebus *florem* dedit, illis formâ ſimilem, hoc eſt, ſex foliis conſtantem, quorum externa tria paullò longiora, interna tria breuiora amplectuntur, multò tamen ampliora quàm in ſecunda ſpecie, licèt illis colore nec valdè diſparia, nec iniucundi odoris, tria *ſtamina* cõtinentem alba, magnis flauis *apicibus* prædita, & inter illa *Stylum* paullò longiorem, extimâ parte in tres quaſi tubulos laxiores diuiſum, aurei coloris: cum flore, è membranaceo, inſtar reliquorũ, inuolucro prodeunte, exeunt terna, aut quaterna *folia*, proximè deſcripti foliis nõ diſſimilia, paullò tamen lõgiora: *radix* bulboſa: ſuperiore maior, & ad Quintæ ſpeciei radicis amplitudinẽ accedens.

CROCVS VERNVS ALBVS, CÆRVLEIS oris in latere folii, Lobelio: & Crocus vernus latif. albo verſicolore flore primus Cluſio.

Deſcriptio LOb. Obſ. & Ic. Pl. Crocus vernus albus 2. cæruleis oris ſparſis in latere folii : ex Italia D. Brãcionus accepit. Hiſt. Lugd. figuram habet ſub Croco ſerotino Lobelii. C. B. Phyt. Crocus 6. ſiue Alpinus vernalis triphyllus, Lobelii albus. 2. Croci verni latifolii albi, verſicolore flore primi *folia* Croci ſatiui & legitimi folia ſatis referunt, niſi breuiora eſſent: inter quæ bini aut terni prodeunt *flores*, primæ & ſecundæ ſpeciei floribus maiores, ſex foliis mucronatis conſtantes, quorum terna exteriora (quæ pallida ſunt foris) tribus radiis ex atro purpuraſcentibus, ab infima baſi ad extremum folium ductis ſtriata, internè alba ſunt, vt & tota interna tria folia, *ſtaminaque* in meditullio habent Croco montano ſimilia, ſed magis pallentem *Stylum* : liberaliùs hæc *ſemen* præbet in triangulis capitibus, rotundum, ex ruſo candicans: *radix* ſuperioribus ſimilis, foris membranâ fuſcâ obductâ, fibris infima ſede donata, & intus alba.

Cluſium intelligere eundem Crocum cum Lobelio aſſerere non audemus: eandem iconem habet, quæ à nobis in noſtra tabella notata eſt I. de altera icone notata II. agemus paulò pòſt, ſub Croco verno latifolio albo verſicolore ſecundo ſimplici.

CROCVS VERNVS LATIFOLIVS albo verſicolore flore 2. ſimplici & duplici.

Deſ QVarto Croco (inquit Cluſius) verno latifolio albo flore ſimilem, ſed per omnia minorem, antè multos annos in Belgicam nobis mittebat C.V. Alphonſus Pantius, Ducis Ferrar. Med. cuius *florem* interdum octonis & denis foliis prę ditum habui. Iac. Plateau etiam duodenis, illiuſque iconem ad me mittebat, peculiare genus eſſe exiſtimans : ſed inſequente anno ſimplicem ſex foliorum florem tulit.

Cluſius habet in poſt. hiſt. Iconem Lob. ex Plantini iconibus p. 139. quæ in tabella præcedenti, nobis paulò antè poſita ſub Croco verno albo & notatur II. Cluſ. præterea aliam iconem habet, cui titulus Crocus vernus latif. duplici flore.

An Lobel. Obſ. Crocus ſilu. albus duplex maior & minor. Flores illis albis, purpureis, violaceis lineis ſtriati, quos ex Italia præclarus vir Brancionus accepit. Pagina verò ſequenti & Ic. Pl. p. 139. Crocus ſilv. 5 purpureus, obſoletus, pullis lineis ſtriatus, quem D. Brancion Alfonſi Pantii Ferr. munere alit, ſupra figuram, Crocus vernus ſerotinus 1. flore purpureo rubente, violaceis lineis ſtriatus.

Hiſt. Lugd. Crocus ſerotinus Lobelii. C. Bauh. Phyt.

Phyt. Crocus 5. siue Alpinus Vernalis purpuro violaceus 1. Lobel. Vernus serotinus 5. reperitur flore purpureo, aureo & vario. An Camer. horti Crocus vernus flore vario?

CROCVS VERNVS PVRPVREIS striis virgato flore.

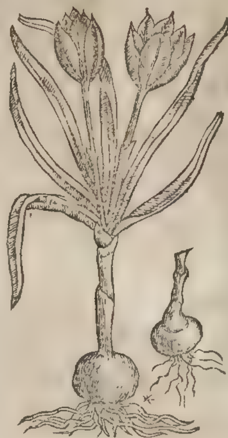

Folia ex radice bulbosa statim promit, aliquot nonnihil repanda dodrantalia & longiora, culmo angustiora, rigidula: *fe-mina* in cacumen desinentia, sulco candicante aduersa parte exarata, marginibus viridantibus. Sulco auersa parte respondet porca elatior nitidi viroris, à qua deuexa caniculata latera colore ferè sunt glauco: inter hęc emergũt, mox à radice *pediculi* palmares & latiores, teneri, infirmi, maiore parte cãdidi, candidâ membraneâ vaginâ diuoluti, superiore parte albis purpureísque striis distincti: singuli *florem* vnum sustinentes fragrantis odoris, nudum, spiculum antequam explicetur æmulantem, foliis constãtem senis, vncialibus, acuminatis, quorum extima tria complexu suo, reliqua in occluso flore occultant, colore intus albicante, foris striis purpureis, pallidè flauescentibus & albis pulcherrimè virgata: tria verò reliqua, coloris intus forísque sunt dilutioris violacei, excepto vngue saturatæ violæ externa parte conspicuo: medium obsident tres fibræ puluisculo flauo respersæ, auiculæ linguam imitatæ, *stamina* ambientes totidem saturati crocci coloris.

In horto Ill. E. C. Montbelg. licuit in huius foliis lusum obseruare: siquidem extima illa striata floris folia, vna aut alterâ profunda cæsurâ per margines dissecta animaduertimus: prouenerat autem ex bulbis à Genero Cherlero Romà delatis, florebat circa finem Februarii & principium Martii.

De hoc fortè Clus. post. hist. Ioach. Iungermanus C. V. Ioach. Camer. ex sorore nepos mihi scribebat in herbatione, quam Comite Iosepho de Casa buona Sereniss. Ducis Flor. simplicista vt vocant ad Tirrheni maris littora instituerat, tres Croci verni differentias inuenisse. Ex iis elegãtiorem, vel albicantes, vel purpurascentes flores proferre, quorum exteriora terna folia crassiores quasdam venas purpurâ saturâ infectas haberent, quæ mirum flori decorem adderent. Reliquas duas maiores esse, Croco satiuo non inferiores, & vtrique florem purpureum: sed in vna Colchici floris instar dilutum, in altera à Croci legitimi flore parum diuersum. Addebat, Iosephum admonuisse, aliud elegantissimum genus nasci in iisdem pratis circa Liburni portum, quod florem proferret saturatissimâ purpurâ nitentem, quem, vt pote magis serotinum, conspicere illi non licuisset.

CROCVS VERNVS LATIF. PVRPVREVS versicolore flore.

Descriptio

Croci verni quinta species Clus. Hist. post. siue Crocus vernus latifol. purpureo versicolore flore, quem Alphonsus Pãtius mittebat, florem iã marcidum adhuc retinentem, & semen in triangulo capite maturum, ex quo mihi natæ plantæ, quæ tertio anno flores proferre cœperũt: sunt verò ii superioribus amplio-res, ad tertiæ speciei florum magnitudinem proximè accedentes, sex etiam foliis præditi, quorum externa tria foris ex candido, quodammodò purpurascunt, & saturatissimæ, quasique atræ purpuræ, tribus vel etiam quinque lineis ab infima parte sursum ascendentibus insignita sunt, internè purpurascunt, interiora verò tria, vel dilutioris, vel saturatioris purpurei sunt coloris, circa vngues tamen, similibus, vt exteriora, radiis insignita: *semen* in triangulis capitibus subfuscum: *folia* superioribus speciebus longiora & latiora, Tertiæ foliis non valdè absimilia, duabus etiam albis lineis subtus distincta: *radix* paulò amplior: huius florem etiam octonis foliis interdum luxuriantem habui quatuor videlicet internis, totidem externis.

In icone Clusii non apparent lineæ sursum ascendentes.

CROCI VERNI TRES SPECIES, FLAVA aurea & pallida.

Descriptio

Croci verni Mœsiaci latifolii flore flauo, *primæ speciei* quaterna aut plura *folia* sunt, ad quintæ speciei folia valdè accedentia, longiora tamen & circa exortum latiora, binis candidis venis secundum medium neruum per longitudinem excurrentibus, vt in reliquis Croci speciebus, quæ emergere incipientia, *florem* simul ostendunt, sex foliis, dum explicatus est, cõstantem, exterioribus mucronatis, internis paululùm orbiculatis, flaui coloris, vtcunque odoratum, tria longiuscula latiusculáque *stamina* dilutiùs flauescentia, intus continentem, & lõgiorem stylum summo fastigio in tria stamina diuisum, satiui Croci staminibus pænè concolorem: cui succedit, vt in superiore Croci verni specie, membranaceum triangulare *capitulum*, rotundo rufóq; *semine* plenum: *radix* cum superioris radice conuenit, vel etiam maior est,

solida, aliquot candicantibus fibris, sessili parte donata, & aliquot tunicis obuoluta: binos plerumque, ternos aut quaternos, vel etiam plures profert flores: nulla enim Croci verni species hac liberalior in producendis floribus.

Croci verni latif. aureo flore.

Croci autem verni latifolii aureo flore, speciei alterius *folia* paullò breuiora, tamen latiora, illius qui niueum fert florem foliis penè æqualia, *flos* magis apertus, sex etiam foliis constat altero breuioribus, ferè orbiculato mucrone, coloris prorsus aurei, tria *stamina* vmbilicũ occupantia breuiora latioráque: *Stylus* alteri similis, summa parte interdum in quatuor staminula diuisus, alterius Stylo concolor: florebat mihi anno 1584. & sequentibus duobus, paullò maturiùs flauo, & multos etiam dabat flores.

Crocus vernus latif. pallido flore. Croci tandem verni latif. pallido flore tertia species *folia* non minùs lata habet, floresque sex foliis magis mucronatis constantes, coloris omninò pallidi, viridibus venulis exteriorum foliorum vngues foris distinguentibus, cæteræ notæ conueniunt.

Omnes has flaui differentias corrumpebat rigida illa hiems anni 1586. & plures quàm sexagenos bulbos iuniores earum semine natos, præter tres aut quatuor qui flaui genus conseruarunt.

Crocus vernus latifol. flauo vario flore, Constantinopolitanus siue 7. Clusii, dubitat Lobel. Adu. par. 2. an sit Crocus fil. vernus versicolor, aureo rutilo panno concolor, quem Galli *drap dor* vocant: de quo paulò post.

C. Bauh. Phyt. Crocus 12. siue vernalis flauus. Item 15. siue Vernalis pallidus. Camer. hort. Crocus vernus aureo flore.

Tempus. Florent autem omnes, inquit Clusius, Croci montani differentiæ ineunte Vere, aliæ aliis maturiùs, Martio, & Aprilis initio: nulla autem diutiùs (ob numerum florum subinde nascentium) eâ quæ flauum fert florem, quæ omnium etiam liberalissimè semen præbet: ea primùm Germaniæ innotuit post annum 1579. Stephani van Hausen Norimbergensis diligentiâ, qui Constantinopoli rediens, in Seruia siue Moesia superiore sub Belgrado florentem eruit Martio mense: postea & alii antè à me admoniti viderunt istinc Viennam redeuntes, in Thracia, non modò flauo flore, sed etiam albo & subcæruleo: sed non eruerunt: Flauæ autem variæ pauci bulbi allati anno 1597. Octobri mense, iiq; adeò marcidi & exsucci, vt verno tempore erutos appareat: nam & flores & folia adhuc retinebant, emptique fuerant in foro Constantinopoli. Vnus aut alter eorum quos redemeram, & terræ commiseram, prodierunt sequente Vere, vnicũ duntaxat folium proferẽtes, & anno demũ 1590. & sequentibus, flores quos descripsi mihi tulerunt Francofurti ad Moenum, & Lugduni apud Batauos.

CROCI VERNI LATIF. FLAVI
vario flore 1. & 2. species, vtraque flore simplici & duplici.

De[...] CRocus vernus latifolius flauo flore, siue Septima species, Clus. Histor. poster. quinque aut sex habet *folia*, tenuia, instar ferè legitimi Croci, infima parte ex purpura nigricantia, è quorum medio vnum aut alterum *florẽ* promit aurei ferè coloris, legitimi Croci odorem nonnihil referentem, sex etiam foliis constantem: vt reliqua Croci genera, quorum exteriora tria paullò angustiora, & magis mucronata, tribus crassiusculis radiis ex atro purpurascentibus ab imo ad sũmum, secundum folii longitudinem excurrentibus, & multas interdum venas in latera spargentibus, insignita, terna interiora latiora sunt, & vngues habent foris etiam ex atro purpurascentes, *pediculum* qui florem sustinet, totidem purpurei coloris saturi radiis notandum, quot sunt in flore folia: *vmbilicum* occupant tria flaua *stamina*, inter quæ stilus eminet extremâ parte trifidus, aurei coloris: floribus succedunt crassiuscula trigona capita, adeò saturo purpureo colore infecta, vt atra videantur & splendentia, quæ maturitate hiscentia, *semen* continere conspiciuntur superiori æquale, & magis rufum: radix bulbacea, vt in superioribus, sed præter illorum morem multiplici reticulatoque cortice obducta, & multis tenuibus fibris sessili parte, per reticulati corticis ma-

culas

culis & exerentibus,prædita, rarò adnatos bulbos proferens.

Istius alia est species,quæ nec radice,nec foliis,neque flore differt,exceptis,radiis, quiadeò latè sese spargunt, vt præter oras, totum externorum trium foliorum dorsum inficiant,ac pediculus etiam florem sustinens, totus ex purpura nigricante splendeat. Vtraque species aliquoties florem dedit duodecim foliis constantem, sex internis aurei coloris, sex externis purpureis radiis insignitis, deinde sexagona capitula:interdum etiam gemellos flores vni pediculo inhærentes,quibus etiam gemella capita, vtraque semine plena.

Lobel.Adu.par.2.Crocus vernus latifolius flauo vario flore, siue 2.Constantinopolitanus Clusii. Pleræque ferè Croci sylu. varietates Anglobritanniæ & Belgio inquilinæ.

Crocus vernus flore luteo,coronâ Phœniceâ.

Crocus vernus flore luteo,coronâ Phœniceâ authore Lobel.Adu.Penes D.Somerum quotannis Aprili floret,delato & eruto bulbo ex horto magni Ducis Hetruriæ.

Croci lutei & aurei varietates.

Eius (inquit Lobel.Adu.par.2.) tres differentias alunt Ioannes de Franque ville senior & iunior, mercatores Cameracenses huius amœni studii cultores egregii. *Vnum* quippe flore flauo siue fuluo,nitido: radice aliis non dissimili. *Alterum* rariorem multò, præcocissimum, flore saturo colore fulgente, [An crocus Vernus latifolius Clusii flauo vario colore Constantin.]aurei splédoris foris elegantissimis violaceis nigris lineis striato, auro texto Serico panno æmulo, vnde [crocus aureo panno concolor] croci concoloris aureo panno nomen, *Goud laken* vulgò Brabantorum,& *Drap d'or* Gallorum. Staminibus intus luteolis: foliis tenuibus erectis: Bulbo subtus aliquantulùm fibrato,reticulo obtecto instar nucis Myristicæ inuolucri, Macis vocati. Hoc alui Hacknei figulino vase. *Tertium* flore pallido ab aliis diuersum: cæteris vt vt satis respondentibus.

Varietas. Crocus vernus aureo flore Clusii, variat flore intensè, magisque luteo aut rutilo & aperto. Sed tota planta minor, alioqui omninò ferè similis.

CROCVS VERNVS ANGVSTIFOLIVS floribus cæruleis siue violaceis interdum candidis,Hispanicus.

Croci verni angustifolii species prior(inquit Clusius hist.post.) terna, quaterna aut plura habet *folia*,longa, viridia, Crocinis longè angustiora graciliorâque,rotunda & capillaria ferè,inter quæ prodeunt bini aut terni *cauliculi*, vnciales vt plurimùm,angulosi,sustinentes flores sex foliis constantes, vt reliquæ species, imâ parte flauescentibus, intus nonnihil candicantibus, cæterà ad cæruleum tendentibus, siue violaceis [inueniuntur & toti candidi]odoratos,quibus insunt *staminula*: his succedunt folliculi,siue *capitella* trigona, exile *semen* fuluescens continentia: *radix* exiguæ Auellanæ magnitudine, duro spadiceóque cortice siue putamine tecta, intus alba, firma, subastringente gustu.

Clus.Hisp.& Hist.post.Appellatur hic bulbus à nonnullis crocus vernus, quòd flore sit croci, Veréque floreat: folia tamen croci non sunt,sed rotunda & capillaria planè.Nomen vulgare Lusitanis Galeriæ vicinis apud quos etiam nasci quidam illius regionis incolæ asserebant, *Nozellas pequennas*,id est,Auellanæ paruæ.

Lobel.Obs.& Ic.Pl.pag.141.crocus silu. maior Hispanicus,flore patulo,vulgò Nozilicha minor & Nozellas.1.Nucula à radicis forma,quam etiã gustu refert. Crocus vernus minor primus Clusii. Hist.Lugd.crocus vernus minor.1.

C.Bauh.Phyt.crocus 14.siue vernalis minor.1.

Locus & tempus. Frequens inuenitur à Clusio Gadibus Prior, atque inter Asindum (vulgò Medina Sidonia) & Calpen,locis salebrosis & apricis. Floret cum sequentibus Ianuario & Februario.

Vires. Angustifolii croci verni nullas facultates cuiquam exploratas intellexit Clusius.

Crocus Vernus minor alter flore minore ex albo purpureo.

Descriptio. Croci verni angustifolii species altera, *foliis* & *radicis* externo cortice illi omninò similem in Beturiæ collibus Lusitaniæ finibus obseruabat Clus.hist.post.paulò minore flore, ex albo purpurascente,vixque è terra prominente, atque vnum bulbum eruebat florem habentem è foliolis octo compositum, quatuor externis paullò maioribus: radix erat gemina, candida, vna super alteram insidens, quarum superior firma, dulcis & edulis erat,inferior flaccida.

Crocus vernus minor alter Clus.Hisp.incolis Cebollina[parua Cepa] dicitur, quo ferè nomine solent Hispani minores omnes bulbos nuncupare. Lobel. obs. crocus vernus 2.Clusii Hisp. Cebolina 1. parua Cepa. C.Bauhin.Phyt.crocus 11. crocus alpinus gemina radice.

Locus & tempus. Obseruauit hunc Clusius in Beturiæ collibus Lusitaniæ conterminis, florentem Ianuario.

CROCVS VERNVS ANGVSTIFOLIVS tertius Clusio flore multò minore cæruleo.

Descriptio. Tertia croci verni angustifolii species Clusio vberioribus & crassioribus est *foliis*,iisque interdum surrectis: *flos* duarum præcedentium flore longè minor, totúsque cæruleus, tribus exterioribus foliis exceptis, quæ foris virescẽte colore nõnihil aspersa sunt: huius *radix* priori formâ similis: paullò tamen maior est, *semen* etiam crassiusculum.

Crocus vernus minor tertius Cluſ. Hiſp. Iconem aliam ponit Cluſius in poſt. hiſt. cum titulo Croci verni anguſtifolii violaceo flore, quam autem pro tertio proſuerat in Hiſp. plantarum hiſt. in poſt. ponitur pro Croco tenuifolio, licèt eius deſcriptio non reſpondeat.

Lobel.Obſ.Crocus vernus Hiſp.3.minor Cluſio. Et Plant.icon.p.142.Crocus ſylu. Hiſpanicus vulgò Nozilicha maior, Crocus vernus 3. Cluſii. Hiſt.Lugd. Crocus vernus minor 3. Cluſio. C.B. Phyt.Crocus 14.ſiue vernalis minor.1.

Locus. Hunc Gadibus duntaxat iuxta priorem inuenit Cluſ.eodem tempore florentem.

CROCVS MONTANVS AVTVMNALIS.

Deſcriptio. CRocum montanū primùm, inquit Cluſ. Hiſp.& hiſtor. poſt. *flore* eſt ſatiui Croci, ſed dilutiore & minore, tribus intus croceis *ſtaminibus*, & ſtilo luteo ſummâ parte in aliquot ſtaminula diuiſo: *folia* illi quaterna Crocinis ſimilia, breuiora tamē, interiore parte, lineā quandam candicantem ſecundum longitudinem, exteriore verò, binos tanquam canaliculos ſeu ſulcos vtrinque ſecundum neruum excurrentes habentia. *radix* minor quàm in ſatiuo, candida, plena, & veluti internodiis diſtincta, quia [quod omnibus aliis Crocis generibus, gladiolis & Siſyrinchio etiam accidit] plantâ florente, ſuperior radicis pars augeſcit, inferior autem flacceſſit & minuitur, vtraque tamen denſo quodam cortice è multis villis contexto inuoluta & tecta, tenuibuſque fibris per corticem ſe exerentibus, ſeſſili parte donata: ſubdulcis porrò illa eſt initiò, deinde ingrati ſaporis.

Hunc Theoph. lib.6.c.7. κρόκον ὄρεινον appellat, Latini Crocum montanum & ſilueſtre. Luſitani *Pie de borro* (pedem aſininum) vocabant. Qua verò de cauſa neſcit Cluſius. An Adu.par.2.Autumnalis Crocus ſilu.ſine foliis vt Colchicum vulgare flores laxat. Item Obſ. Crocus montanus Autumnalis Luſit.& Hiſp.etiamque noſtris, vulgò *Pied de borro*. Plant.ic.p.138. Crocus montanus Autumnalis. Hiſt.Lugd. Crocus montanus Cluſii.C.B.Phyt.Crocus 5.ſiue Alpinus autumnalis.Camer.hort.crocus montanus Theoph.

Locus & tempus. Naſcitur in nonnullis Luſitaniæ rupibus, præſertim iis quæ non procul à mari abſunt, vbi Nouembri obſeruabat Cluſius & cum ſuo flore eruebat, anno 1564. & amicis in Belgium mittebat. Iſtic etiam Septembri floruit, Viennæ Auſtriæ & Francofurti ad Moenum, Octobri, interdum maturiùs: Maio tulit craſſa, anguloſa capita, ſemine plena, quale Croci verni latifolii Quartæ ſpeciei ſemen eſt. Belgis, teſte Lobel. hortenſis & inquilinus factus, è maritimis Luſitaniæ collibus delatus.

Crocus anguſtifolius 4. flore purpurei ſaturati coloris.

De Croci verni anguſtifolii quarti ad Cluſium mittebat diligentiſſ. vir Ioſephus de Caſa bona aliquot bulbulos, quorum nonnulli ſequentibus annis verno tempore florem tulerunt. Erant verò illis terna aut quaterna iuncea *folia*, priori anguſtifolio Hiſpanico modo deſcripto ſimilia, inter quæ vncialis, tenuis *cauliculus* prodibat, membranaceum *folliculum* ſuſtinens, ex quo *floſculus* emerſit ſex foliolis conſtans purpurei ſatiui coloris, quibus *vngues* albis venis diſtincti, & *ſtilus* ex vmbilico prodiens: fugax admodum fuit hic flos, vt pote qui vnico duntaxat die apertus manſerit, *radix* Hiſpanici anguſtifolii radici par, multis tunicis, ſiue corticibus duris tecta.

Apud Cluſium eſt icon, neſcimus an pro hoc quarto poſita an pro tertio: In iconibus Plant.p. 141.poſita fuit cum priore Cluſii anguſtifolio ſub titulo Croci ſilueſtris minoris flore patulo.

Crocus montanus ſecundus flore purpureo foliis orbiculato mucrone.

D Croci montani alterum genus.Cluſ.Hiſt.poſt.ferè ſimile primo, *florem* ſine *foliis* promit Septembri, vnciali aut longiore pediculo innitentem, ſatis odoratum, ſex æqualibus foliis orbiculato mucrone præditis, & ſaturatioris purpurei coloris pænéque violacei, conſtantem, tribus ex vmbilico prodeuntibus flauis *ſtaminibus*, & ſtilo extremum mucronem multifidum, craſſiuſculúmque habente: nullum adhuc *ſemen* mihi obſeruare licuit: nec qui bulbum mittebat, vllam eius mentionem in epiſtolâ faciebat: *radix* prioris radici valdè ſimilis, cortice è multis villis contexto inuoluta, oblongos interdum nucleos ſatis procul à matre ſpargens. Hoc [Alterum] Croci ſilueſtris appellatione mittebat Nobilis, idemq; Doctiſſ.vir, Ionanes Boiſſot, vetere amicitia Cluſio coniunctus, Francofurtum anno 1591.

CROCVS MONTANVS TERTIVS.

De CRoci mōtani tertii Cluſio Hiſtor. poſt. *flos* inodorus etiā eſt, vel tenuis admodum & euanidi odoris, ſenis, vt reliqua Croci genera, *foliis*, quorum interiora terna paulò breuiora ſunt, omnia autem orbiculato mucrone, albicantis initiò coloris, ſed in quo deinde, temporis ſucceſſu,

succeſſu, dilutiùs quidpiam cæruleum perfuſum videatur : *ſtamina* ex vmbilico prodeunt terna, flaua,& in medio *ſtilus*, ſiue penicillus , in tria vel plura *ſtaminula* diuiſus , flaui etiam coloris: flacceſcente vel iam marcido flore, quina , ſena, rarò plura emergunt in ambitu *folia* ex tenui mēbrana, quæ florem initiò obuoluerat, Croci verni latifolii foliis pænè ſimilia, hoc eſt, paulò latiora quàm ſatiui,albâ lineâ ſingula folia per lōgitudinem ſupinâ parte diſtinguente , & pronâ binis : *ſemen* hactenus nullum obſeruauit Cluſius licet multis annis aluerit : *radix* digitalis , vel etiam pollicaris eſt craſſitudinis,orbiculata ferè, alba , ſolida , tunicâ ſpadicei coloris obducta , multis albis fibris ſub ea naſcentibus prædita, quæ florum ſatis ferax eſt :nam & ternos,& quaternos,interdum etiam quinos profert flores.

Miſſum eſt hoc tertium Croci genus Byzantio anno 1587. Octobri menſe *Zafran maby* , hoc eſt, Croci cærulei nomine,quod tamen, prorſus cæruleo non eſſe flore, idem menſis declarauit : nā octiduo poſtquam terræ commiſiſſet flores proferre cœpit.

CROCVS SYLV. BYZANTINVS SEROTInus candidus tantillùm ſubcæruleus.

DEbetur authore Lobel. Adu. par.2. Perelegans Croci ſylu. autumnalis ſerotinum genus D. Ioāni Parkinſon Londinenſi Pharmacopolæ egregio,& Rei Herbariæ amantiſſimo , qui eius bulbos Byſantio delatos ſedulis doctioribus amicis Herbarum cultoribus Britanniæ ingenuè impertitus eſt : vt Domino Ioan. Naſmith Botanico primario,& Chirurgo Regio præſtantiſſimo , generoſo item viro D.I. Coys harum peritiſſimo,& D.I.de Franqueville.

Vniuerſa planta quinas & ſenas vncias altitudine æquat, In palmari delicatiore *cauliculo*,vaginula prædito,*flores* laxat candidos,aliquantillùm dilutâ cærulâ vmbrâ mixtos , ampliuſculos, Colchici paulò minores, ſenis foliis conflatos : tribus *ſtaminibus* luteis inferioribus , Croci verni ſylu.ſimilibus, totidémque ternis ſeſe exerentibus exilioribus concoloribus ſtaminulis aut ſtilis. Floruit in hortis prædictorum quorundam Botanicorum per menſem Nouembrem in ſextū aut octauum Decembris,vnà cum foliis dilutioris viriditatis(obſcurè virent Croci ſylu.mōtani folia) ſparſis,ternûm vnciarum , lineis albis medio exaratis,quæ paulatim marceſcente flore ad palmarem altitudinem & vncias quatuor excreſcunt. *Radix* adulta Nucem Myriſticam æquat, etiámque ſuperat, rotundior tamen Gladioli ſimilis,intus alba, cortice obducta ſubfuſco. Accedere videtur ad Crocum montanum tertium Cluſii.

Crocus vernus capillari folio.

Mittebat Venerius Cluſio Hiſtor. poſt. Croci verno tempore florentis genus capillari *folio* , quod Burdegalenſi agro locis deſertis naſci ſcribebat,& duorum generum inueniri , vnum purpuraſcente folio : alterum[quod rarius,]albo. Et certè illius quod cæruleum habet florem aliquos ipſi bulbos ſemel atque iterum miſit. At illius quod albo eſt flore,ne vnum quidem bulbum ab ipſo impetrare potuit: in alios licèt magis liberalis fuerit : certus enim eſt eos, qui illud habebāt ab ipſo accepiſſe. Id autem exiguam *radicem* habebat,bulboſam, duro ſpadiceo cortice tectā, inſtar illius quòd in Hiſpania obſeruabat ad Anam flumen, vel eius, quod Caſabonus ei mittebat:è quâ inſequente anno bina aut terna prodibāt quaſi capillaria folia,viridia,ſurrecta, inter quæ *pediculus* veriùs quàm *cauliculus* vncialis lōgitudinis aut paullò maior, ab vnâ parte planus, ſuſtinens ſemuncialis magnitudinis *florem* ſex foliolis conſtantē ,quorum terna exteriora paullò longiora erant, & purpurei coloris,tribus venis ſaturatioribus ſecundum longitudinem exteriùs diſtincta , tria interna breuiora & dilutiore colore prædita,omnia autem internè dilutè purpuraſcebant, & *vngues* habebant pallidos , ternis venis diſtinctos , prodeuntibus ex vmbilico tribus *ſtaminulis* breuibus , longo apice flauo præditis,& medio ſtylo extremâ parte diuiſo.

Florem proferebat initio Maii, qui Sole ſplēdente aperiebatur , ſub noctem autem claudebatur,& paucos dies durabat,nullius, aut pertenuis odoris. Tempus

Crocum montanum Pyrenæum Autumnale.

Anno 1602. à Gallo quodam ῥιζοτόμῳ, qui multas plantas in Pyrenais montibus erutas adferebat, aliquot redimebam (inquit Cluſ.Exot.par.2. Append.2.) inter quas binos aut ternos Croci bulbos : horum vnus inſequente anno Septembri florem ferebat , Primi Croci montani flore ampliorem , coloriſque ſaturatioris & quodammodò medii inter illum & alterum in mea Plantarū hiſtoria deſcriptum,cuius medius ſtylus multifidus ſummâ parte perinde ac illius, magis tamen diluti coloris, & prorſus flaui : huius item folia marceſcente flore , non ſtatim prodibant vt in primo. An porrò alii iſtius generis ſint futuri, dies nos docebit , ſi non peribunt.

Croco ſilu. ſimilis Bulbus.

Bulbus montanus ignotus ſimilis Croco ſilueſtri miſſus ex Hiſpania Cluſ.Pann.pag. 194. C.Bauh. Phyt.Crocus 16.ſiue Croco ſilueſtri ſimilis.

Croci Zizania.

Croci Zizania , bulbus quidam nuper cum Croco è Valleſia miſſus , ſuperficies Croci, magnis interuallis latet & redit. Geſner.

EPHEMERON NON LETHALE
Veteribus.
CAP. VI.

EPhemeron [ἐφήμερον] quod alii Agrêſtem Irin [ἶρεον ἀγρίαν , Ald. cod. κρίνον Lilium,] appel- Deſcriptio

lant *caulem, foliaque* habet Lilii, ſed hæc tenuiora: *flores* candidos, amaros: *ſemen* molle: *radicem* vnam digitali craſſitudine, longam, adſtringentem. Naſcitur in ſyluis & opacis.

Plin. more ſuo paucis immutatis ita legit. Ephemeron folia habet Lilii, ſed minora, caulem parem, florem cæruleum, [album Dioſc.] ſemen ſuperuacuum, radicem digitali craſſitudine.

Ephemeri æquiuocationes. Colchicum vulgare.

Cæterùm Ephemeron à quibuſdam pro Colchico vulgari habetur. A quibus recedit Lobelius qui Ephemeron non lethale ſuſpicatur eſſe Hermodactylos officinarum. Diuerſum quoque Ephemeron non lethale eſt, quod depinxit Matthiol. ab indigenis *Giglie Matto*, hoc eſt, Lilium ſtultum nominatum. Fuchſius plantam vulgò Lilium conuallium nuncupatam Ephemerum non lethale eſſe contendit. Ephemeri non lethalis radicem dentium doloribus remedio eſſe ſcribit Dioſ. ſi decocto eius colluatur; Folia verò in vino cocta illitáque, œdemata tuberculaque diſcutere, quæ quidem humidi nihildum contraxerint. Sed hîc Fuchſ. πύον (puris) pro ὑγρὸν [humidi] ex Galeno legendum cenſet. Galeni verba hæc ſunt: Ephimerum non illud lethale ac deleterium, quod & Colchicum nominant, ſed alterum quod & Irin agreſtem cognominant, radicem habet adſtringentem, & boni, ſuauiſque odoris. Ex quibus palam fit, facultatis, temperaturæque eſſe miſtæ, nempe repellentis, & halitu [non halitu, vt per incuriam Typographi in Hiſt. Lugd. legitur,] euaporantis. Teſtificantur opera, quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Tum phymatum augmento & ſtatui folia conueniunt. Oportet autem ea in vino decocta, priùs quàm pus moueas illinire. Liquet igitur ex his Galeni verbis pro ὑγρὸν πύον eſſe legendum. Variat tamen ab hac lectione & Plinius, ſcribens lib. 25. c. 13. Ephemeron habet radicem dentibus præcipuam, conciſam, in acetoque decoctam, vt tepido colluantur. Et ipſa etiã radix mobiles ſiſtit. Cauis & exeſis imprimitur, [imponitur,] Vet. Et ſeq. lib. 26. cap. 12. Folia Ephemeri tuberibus atque tumoribus illinuntur, quo etiamdum (& tantùm CH.) diſcuti poſſunt.

COLCHICVM VETERIBVS.

CAPVT VII.

DE Colchico Theophraſtum ex profeſſo quędam literis conſignaſſe non ita conſtat: Licèt non deſint, qui Narciſſum eſſe Plinii & Virgilii purpureum affirment, apud Theophr. Autumno florentem, poſt Arcturum circa Æquinoctium. Verba Theoph. de Hiſt. pl. lib. 6. c. 6. hæc ſunt: Νάρκισσος aut λείριον (ſunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) folium Aſphodelo ſimile habet, ſed multò latius & Lilii, [καθάπερ ἡ κρινωνία quaſi Liliaceum Marc.] modò caulem nudum quidem foliis, veruntamen herbaceum, cui flos in ſummo, ſemen, velut in vaſculo, membrana quadam clauſum, grande, nigrum (μέλανα legendum, μήλινα, Dod. Ita etiam Cluſ.) figura oblongum: hoc decidens, ſua ſponte germinat: verùm tamen id colligentes etiam in terra depangunt. Serunt & radicem, quam rotundã, carnoſam & grandem habent. Serotinus flos eſt, poſt Arcturum enim & circa Æquinoctium floret. Hæc Theoph. Quæ an Colchico Ephemero reſpondeant, quilibet verba iam in medium prolata diligentiùs examinans, abſque negotio facilè iudicabit.

Cæterùm Dioſc. κολχικὸν, aliis etiam ἐφήμερον nonnulliſque βολβὸν ἄγριον dici autor eſt. Lat. Colchicũ, Ephimerum, & Bulbum agreſtem, & ſtrãgulatorium. Colchicum autem, vt ille deſcribit, ſub finem Autumni florem edit Croci candicantem: deinceps verò folia bulbi, ſed pinguiora: caulem dodrantalem cum rufo ſemine: radicem cortice præditam è nigro fuluеſcente: quæ quidem delibrata candida, tenera, ſucci plena, atque etiam guſtanti dulcis reperitur. Habet verò bulbus eius mediam rimam fiſſuráme, è qua flos erumpit. Plurimùm in Meſſenia & apud Colchos enaſcitur. Et licèt dicat Dioſc. Colchicon radicem habere cùm delibratur candidam, noſtram tamen cum Marantha obſeruauimus temporis diuturnitate ruфeſcere: nec minùs cùm eam dulcem eſſe dicit, noſtræ partes ſunt ſcire, hunc ſaporem non niſi per Autumnum retinere: nam cùm folia verno tempore profert amariſſima eſt, quamobrem à nonnullis pro Colchico habita non eſt.

Plinius, Galenus, Ægineta, atque Aëtius huius meminerunt, quamuis non deſcripſerint, appellantes Colchicum hoc Ephemeron venenatum, lethale, deleterium.

Qua de re ſequentibus agit Serapio: *Serugen*, [id eſt Hermodactylus Dioſc.) Eſt herba quæ floreſcit in fine Autumni & eius flos albus, ſimilis in figura ſua flori croci, deinde emittit folia ſimilia foliis bulbi, in quibus eſt humiditas adhærens manui, & habet ſtipitem longitudine vnius palmi porrectum, cuius color eſt albus, declinans ad nigredinem, & habet radicem, cuius cortex eſt niger, ad rubedinem declinans, Sed quando aufertur cortex, apparet radix interiùs alba, mollis, dulcis ſaporis, & plena humiditate. Eſt autem radix ipſa rotunda, ſimilis Cepæ bulbi, & habet radix iſta in medio ſui ſciſſuram, ex qua egreditur ſtipes, ſupra quem eſt flos. Naſcitur multùm hæc herba in loco qui dicitur Karin, & terris quæ dicuntur Gnagna, hæc herba ſi comedatur occidit ſtrangulando, ſicut occidunt Fungi. Conferunt autem illi qui ipſam comederit omnia quæ conferunt illi qui comedit Fungos malos, eſt autem ſummum remedium ei lac bouinum, non egent namque alio adiutorio qui eam ſumpſerunt, &c. Hæc *Serapio*, qui Galenum citat vires enumerans [quas recenſemus ſub Hermodactyli titulo] verum nihil tale apud eum inuenimus; citat etiam Paulum, ſed ex verbis Pauli certò aſſerere non poſſumus, de qua planta loquatur.

Colchici nomine enarratę plantæ ordine ſequentur. *Narciſſus Perſicus* à quibuſdam Colchicus dictus, de quo agimus poſt Colchicum luteũ. Videtur porrò Cluſio Colchicum Syriacum Alexandrinum quorundam, *Tulipæ genus Apenninum* de quo paulò poſt agemus. Scribit Hiſt. Lugd. *Meleagridem* Dodonæi nonnihil accedere ad figuram Colchici Orientalis Matthioli de quo lib. 30.

COLCHICVM.

NOn multis communis florendi modus efficit vt Colchicum priùs ſemina ferre quàm florem vulgus ſibi perſuadeat: ſed quemadmodũ Crocus, ita Colchicum Autumno *florem* promit

foli.

foliis nudo & albido, tenuíque *pediculo* purpurei carneiue coloris in sena *folia* oblonga diuisum, *staminibus* in medio croceis: Vere *folia* producit tria aut quatuor Liliacea, sed longiora, latioráque, inter quæ vbi in diuersa abire incipiunt, *conceptacula* oriũtur seminum oblonga, Lilii capitulis quodammodò similia, è duob⁹ tribúsue loculis composita, marcida & nigricante membrana obuoluta, in quibus *semina* ad Raphani accedentia, petiolis breuibus ad mediam lineam vniuscuiusque loculis adhærescẽtia. *Radix* subest ruffescens foris, intus alba, bulbacea, altera parte compressa: instar Castaneæ.

Diligentem descriptionem Cordi lubet hîc adscribere quam habet hist. lib. 2. cap. 152. Colchici inquit [quod hodie Hermodactylum vocant] tres sunt species. Primum enim cùm siccatum fuerit, foris nigrum, intúsque fuscum in candido colorem habet. Alterum in flauo subrubentem, tertium verò candidum. Ex his nigrum, paullò ante Autumnale æquinoctium florere incipit, vsque quò superueniens gelu sub ipsis pruinis superbientes flores opprimat. Colchicum itaque Autumno edit quincuncialem, nonnunquam etiã dodrantalem, gracilem, glabrum, candicantem atque egregiæ teneritudinis caulem, in cuius sũmitate flos Lilio non dissimilis, sed minimè repandis & reflexis deorsum foliis, sex vt plurimùm foliis longitudine sesquiunciam aut bessem æquantibus, latitudine verò vnciã paulò angustioribus, vtrinque acuminatis, glabris, nitidis, pinguibus, in attritu glutinosis, primùm clausis & conuolutis, postea se explicantibus, constans, colore in subrubente purpura albicans, in medio luteo colore stamina, numero ipsa floris folia non excedentia continens: qui postquam vnum atque alterum diem durauerint, flaccescunt, deinde paulò pòst sequentis Veris initium folia profert longitudine dodrantali, latitudine verò vnciæ aut sesquiunciæ, acuminata, crassa, Liliaceis forma & substantiæ lentore similia, sed longiora, sub terra coëuntia, & teretem, tenerum candicantémque pediculum constituentia: in quorum medio prope terram vtriculus extuberat acuminatus, triquetrus, longitudine ad sesquiunciam plerumque accedens, latitudine verò vnciam ad plurimùm æquans: rotundo, milióq; maiori, primum candido, æstate deinde post solstitium maturescente, ad ruffum in nigro colorem transeunte semine plenus: quo sparso folia flaccescunt. Inueniuntur nonnunquam duo aut tres vtriculi simul conjuncti & ab vna radice prodeũtes, cùm eadem radix totidem flores produxerit, sed vnus tantùm ex his magnitudine præstat, alii veluti abortiui sunt. Radice nititur longitudine sesquiunciali, modicè in planum compressa, latitudine vnciam plærumque quarta eius parte excedente, superiùs turbinata, inferiùs autem latiuscula parte veluti in paruum vnguem desinente, & candidas fibras in terram demittente, & paruis bulbis circa latera enatis se propagante: foris multis in ruffo nigris tunicis vestita: ex quorum numero eius ætatem cognoscere potes: singulis enim annis singulas perinduit tunicas, quibus detractis reliqua radicis pars carnosa, totáque candida, & lacteo succo plena est, eadem ab vna parte rimam veluti habet, per quam floris coliculus transiuit, hunc enim non è superiori & acuminata parte maioris radicis Autumno promit, sed ab inferiori flaccescentis vngui, & latiore, contra reliquorum bulbosorum morem. Ea verò radix à cuius mucrone flos & folia emittuntur, sulco caret, vsque in Autumnum, donec subnascens paruula alia emisso flore priorẽ sulcet. Hinc est quòd radices, quibus Vere & æstatis principio folia insident, canaliculatum istũ sulcum non habeant. Folia cùm exaruerint, vestigium quoddam turbini impressum relinquunt. Eadem radix quæ priore anno germinauit, sequenti anno flaccescit, Autumno succedit alia admodum parua, inferiùs adnascens, à cuius superiori parte Autumno flos prodit: nam hic minimè à maiore exit, minor hæc radix vnà cum flore adolescit, in Vere autem & Æstate sequenti simul cum semine ad iustam magnitudine peruenit, quo tempore prior omninò perit. Siccata radix tam foris quàm intus fusca fit. Saporem radix habet dulcem simulque amarum, tenuem, saliuam prouocantem, & aliquantulùm nauseosum. Odorem verò omnes herbæ huius partes, grauem & nauseabundum spirant. Nascitur in pratis tam planis quàm montanis solo pingui, plurimúmque in Wirtembergic. Sueuia, vbi Autumno omnium ferè montium decliuia, campi & prata his floribus albicant. Colchicum subrubens (quod à colore radicis siccatæ ita cognominatur) nigro in omnibus notis & proprietatibus assimilatur, præterquàm quòd siccata eius radix, quamuis excorticata, rubescat. Saporem quoque & odorem nigro similem habet, nascitúrque eiusdem naturæ natalibus: rarissimè tamen iuxta se simul nascuntur. *Colchicum subrubens.*

Olim quamplurimi cum magno multorum vitæ periculo abusi sunt Colchico pro Hermodactylis, illud exhibentes, cuius rei testes est Hermol. in Dioscor. dicens. Colchicum haberi modò passim prædicant: Hermodactylum Recencentiores pro Ephemero accipiunt. Colchicum copiosè in Colchide nascitur. Estque in illis regionibus venenata herba. *Hermodactyli. Ephemeron.*

Quod verò apud nos [*pergit Cord.*] prouenit, amarius est, quo sapore veneni aliqua pars diluitur, nec tamen innoxium redditur. Homines enim quos eo purgauerimus, fæ issima incurrũt accidentia. Colchicon ait alibi, Bulbus agrestis aut flos Autumnalis, non est Hermodactylus, licèt id Serapio velit. Quidam vt Brunfelsius Narcissum esse crediderunt. Sed reuerâ Narcissus plurimùm ab hac differt. Colchicum aliqui etiam Ephemerum appellarunt. Nobis autem illud consideratione dignum, an nostrate Colchicum minùs sit venenatum quàm quod in Colcho prouenit, vt vult Cordus, cuius argumentum non satisfacit. *Narcissus. Ephemeron. Cordus not.*

Nec placet Ruellium non distinguere Hermodactylos vulgares à vulgari Colchico, dum scribit: Officinæ Hermodactylon vocant, è quo- *Ruell not.*

Catapotia ad podagras tantoperè commendantur. Habet & in medicina ſuos vſus, quorundam venenis pro remediis abutendo, quorum medicina maioris mali periculum adfert. Hermodactylos quibus Catapotia tantoperè commendantur ab Aetio & Paulo, Ephemeron non eſſe ſatis mihi conſtat, etſi Recentiores, pro Ephemero vſurpent, cùm Paulus ſeparatim tanquam diuerſorum mentionem fecerit, tradens Hermodactyli radicem alui decoctionem moliri, priuatim in articulariis doloribus, in defluxione decoctum eius dari, verùm ſtomacho aduerſari.

Pauli & Aetii Hermod non ſunt Ephemeron Caninecæ. Euch. Roſlin not.

Euch. Roßlin in Herbar. ſub nominibus Caninecæ Gallorum weiſſen zeytloſen / Ebigeraweck, Colchici, Ephemeri, Hermodactyli [quod Colchicum dicitur] hermodactel wurtz / Spinblumen, confundit multas plantas, ac Colchico malè ſalubres facultates tribuit.

Neoterici duo Hermodactyli genera ſtatuunt (inquit Tagaultius) vnum radice oblonga, alterum rotunda. Qui radice eſt oblonga Ephemeron eſt Dioſc. Galeni, Pauli & Aëtii. Qui verò radicem gerit rotundam, eorundem haud dubiè Colchicon eſt, è quo Catapotia tantoperè ad podagras & arthritim commendata Officinæ conficiunt. Verùm enimverò cùm hoc Græcis omnibus Scriptoribus, atque ipſi etiam Plinio delibutorium ac præſentaneum venenum ſit, non admodum certè tutus eſt eiuſmodi pilularum vſus: niſi fortè dicamus noſtrum hunc Hermodactylum non adeò venenoſum eſſe vti illud Colchicum eſt Ephemeron, id eſt, quod in Colcho inſula naſcitur, Verùm cùm Hermodactyli quibus paſſim hodie vtuntur Officinæ in conficiendis huiuſmodi Catapotiis, hæ nequaquam radices ſunt [innocuè enim, præſertim veteres guſtari poſſunt] quas Veteres & Paulus Aegin. in articularibus morbis tantoperè commendarunt: ſecuriùs ſanè fuerit ab eis in totum abſtinere. Quòd autem Hermodactylus de quo ſcribit Paulus lib. 7. res alia ſit ab Ephemero & Colchico, eo argumento conuincitur, quòd dicat Hermodactyli radicem, & per ſe, & ipſius decoctum peculiariter & priuatim articulorum doloribus in ipſis fluxionibus plurimùm valere. Diuerſa tamen capita de Colchico & Ephemero iam conſcripſerat, quibus nullam vim ſanandi arthriticos tribuit. Sed neque Dioſc. neque Galen. neque Plinius, neque Aëtius in Colchico aut Ephemero, verbulum de articulorum morbis loquuntur. Proinde res alia Pauli Hermodactylus ab Ephemero & Colchico eſſe videtur. Porrò tametſi Ephemeron apud antiquos Græcos nomen ſit generis ſignificans idem quod apud Arabes Surugem, apud Recentiores Hermodactylus, dictumque ſit [vt putauit Theoph.] quoniam intra diem iugulet: præcipuo tamen nomine & peculiariter ad Ephemeron dicitur, quod veneno caret, innocenſque eſt, & remedii ratione vimque ſalutiferam habet, tãtùm abeſt vt lethiferum ſit, aut exitioſum. Colchicum verò per Antonomaſiam, id eſt, Excellentiam loci in quo naſcitur, & ob facinora Medeæ veneficæ mulieris ex Colcho, de venenoſo ſolùm Ephemero dictum eſt. Maleficum hoc Ephemeron, Colchicum dictum, exitu Autumni in pratis florem edit ſubcandidum ſiue albicantem: poſteriùs, id eſt, ab eo tempore, folia bulbi pinguiora; caulem palmeum vel ſemipedalem, rufum ſemen, radicem rotundam, foris è nigra ruſeſcentem, quæ delibrata diſquamatáue intus albicat, teneraque ac mollis ſpectatur, lacteo madet ſucco, atque guſtatu [vt autor eſt Dioſc.] dulcis inuenitur. Bulbo medio rimula dehiſcit, quà flos erumpit. Quæ notæ omnes ad amuſſim Officinarum Hermodactylo conueniunt.

Colchicum cur dictum.

Quidam ſuperſtes adhuc hodiè Medicus Ferrarienſis, adſerit ſe Colchicon guſtaſſe, ac in eo Caſtaneæ ſaporem inueniſſe, ſed paulò poſt ſtricturam quandam circa aſperam arteriam præſenſiſſe, ac ſi manu ſtringeretur: mox vaccinum lac bibiſſe, & nihil incommodi ſenſiſſe. Rura hodiè apud nos plantam hanc Canecam appellant, quòd canes deuorata necet. Officinæ Hermodactylon vocant.

Cæterùm cùm dicit Meſue de rotundo Hermodactylo tanquam de meliore ſe ſermonem habiturum id ſanè intelligendum eſt. Nempe Hermodactylum rotundum, qui Colchicon eſt Ephemeron, meliorem ac perfectiorem eſſe quod ad ea ad quæ valet pertinet, vt puta ad articularios dolores. Sed iam recitata verba Tagaultii tam diſtincta ſunt, vt magis diſtingui velint. Quicunque enim conſiderabit radices Hermodactylorum & conferet cum Colchici radicibus noſtratibus exſiccatis, inſigne deſcrimen perſpiciet, quicquid dicat Tagaultius de notis quæ conueniunt.

De Colchico quidem nihil prodit Galenus [inquit Cornar.] Nec Plin. Colchici meminit, niſi lib. 28. c. 9. Officinæ Colchicon vocant Hermodactylon, ſequentes in hoc Serapionem Arabem, qui totam Colchici apud Dioſc. deſcriptionem Hermodactylo attribuit. Verùm Paulus Hermodactyli radicem proponens, non addit Colchicum vocari. Et quamuis Colchici ſeorſum non faciat mentionem, tamen de Ephemero agens, nõ de veneno loqui ſe dicit, ſed de eo quod Iris agreſtis vocatur. Per venenum autem nihil aliud ipſum intelligere quàm Colchicum, ex Galeno clarum fit ex quo Paulus tranſcripſit. Non debuiſſet autem præterire, neque eo loco quo de Hermodactylo agit, Colchici appellationem, ſi Hermodactylus Colchicum eſſet: neque lib. 5. cap. 48. vbi de Colchico verno agit, Hermodactyli appellationem, ſi Colchicum Hermodactylus eſſet. Quare diuerſas res eſſe hinc colligitur. Sed & idem Paulus lib. 7. cap. 5. podagricam ex Hermodactylo compoſitionem recenſens: & mox eandem purgatoriam addens, Colchici appellationis nullam mentionem facit, libenter alias exponere ſolitus, ſi quæ ſunt obſcuriores appellationes. Noſtri Zeytloſen vocant. Quidam etiam Herbſtblumen. Hæc Cornar. Qui ſui oblitus l. 4. c. 140. Collegit Narciſſum eſſe ex genere florum, qui à noſtris Zeitloſen & Herbſtblumen appellantur.

Errat & Tragus qui putat eſſe Moly Homeri, quando ſcribit: Sunt qui putent Narciſſum eſſe Theoph. lib. 6. cap. 6. & Virgilii lib. 4. Georg. inter quos eſt Philippus Melancthon in Syntaxi ſua. Huic ſententiæ ſubſcribo quod ad florem attinet. At radix nec non folia huius plantæ, nobis à Dioſcoride ſub Colchico, Ephemero, ſiue Bulbo agreſti comprehenduntur. Serapioni cap. 194. Surugem, Hermodactylum, Liliũ ſylueſtre, & Achimeron, quod meo iudicio Ephemeron legi debebat. Serapio Hermodactylum venenum eſſe clamat, vti & Meſue, &c. Rurſus cum Serapione, Meſue & Paulo Aegin. ingemino, ac conſtanter affirmo Colchicon quod Arabes, & Officinæ Her-

Hermodactylum dicunt venenum, nunquam intrò ſumendum. Meſue Hermodactylum Homeri Moly Germanis Pfaffenhoden & Nacktblumē/ Narciſſus Poëtarum fabulis celebratus. Poteſt fieri vt Dioſcor. duobus in locis ſeparatim hanc plātam explicarit ſub Colchico radicem & folia, ſub Narciſſo florem. Hæc Tragus.

Cæterùm, atteſtante Turnero, prudenter monet Matthiol. non ampliùs Colchici radicibus pro Hermodactylis eſſe vtendum quem errorem Serapio ac Mauritani medici non animaduertētes vel negligentes Dioſcoridis monita ac contra Galeni, Pauli, Nicandri & Plinii mentem perperàm inuexerunt.

Caſtor. Dur. pag. 141. Colchicum, Bulbus agreſtis pag. 142. falsò Hermodactylus Pharmacop. in pilulis ad Arthritidem, pro eo non ponant Colchici radices. Item pag. 169. Iris ſylueſtris κολχικὸν ſiue Ephemerum Arab. Zurungem. Miramur cur Caſtor eiuſdem plantæ duo faciat capita & duas ponat figuras: videant etiam lectores an poſtremo loco non confundat cum Colchico, Ephemerum lethale.

Fallop. de purg. Hermodactyli radix, Arabibus eſt radix Ephemeri Colchici. Hæc ille qui non putat venenatum vt poſtea oſtenderetur. Non probo eum non diſtinguere vulgatum Colchicum, quod venenatum, ab officinarum Hermodactylis.

Cluſ. Hiſp. Colchicum vulgare Salmaticenſibus, *Quita meriendas*, quibuſdam etiam *Villocita*.

In hiſt. pl. Lugd. non bene ponitur Icon Colchici vulgaris ſub titulo Colchici Oriētalis Matthioli, demendum igitur vocabulum Orientale, nec placet quod illa ſtatuit Colchici ſeu Ephemeri radicem medicamentis immixtam non eſſe pernitioſam.

Colchicum, autore Thalio, paſſim in pratis. Reperitur locis Septētrionalibus, prope Ilenburgum, flore etiam candido.

Tabern. icon. Colchicum maſculinum, Zeitloſen mānlein. In Hiſt. Colchicum 8. Item Colchicum fœmininum Zeitloſen weiblein. In Hiſt. Colchicum 9. Non demonſtrat qua in re differant, nec etiam figuræ multùm ſunt diſſimiles.

Græcis κολχικὸν [Colchicum] ἢ ἐφήμερον Dioſc. (Ephemerum) καὶ βολβὸς ἄγριος quibuſdam, *Bulbus agreſtis*. Germ. Herbſtblumen Zeitloſen/quibuſdam wiſen wild ſaffran blumen/Nacketthuren/ & Hundshoden/canis teſticuli. Belg. zitloſen. G. *Mort au Chien*, *Tue Chien*, Montb. *Des Viollattes*. It. *Colchico*, *Zaffrano Saluatico*. Angl. wild Safron. Boh. Ocun. Hung. Kokorchun/quo nomine aliàs etiam ſtirpes inſigniunt.

Nudus iſte flos quem Colchicon, ſeu vt Officinæ (ſecundum Tragum) vocant, Hermodactylus, Autumni tempore fundit, hiemis aduentantis nos admonet. Quanquam verò exitu Autūni plerumque appareat: tamen non raró quoque circa Feſtum D. Iacobi primùm in detonſis pratis, ac eo inde tempore vſque ad finem Septembris menſis ſpectatur. Folia autem poſt flores generantur, qui primo ſtatim Vere è terrâ erumpunt. Semen in æſtate Iunio potiſſimùm menſe producitur: Naſcitur paſſim in omnibus pratis Germaniæ. Prata humida (vt notat Geſner.) nuſquam non abundant, Autumno florem Croci prodit nudum, & nullis omninò foliis. Colchicum Cluſii omnibus Germaniæ & Vngariæ pratis obuium. Colchicum ſiue Ephemeron lethale, Baſileæ paſſim in pratis florens Septembri & Octobri, Monſpelii etiam prouenit, Geneuæ folia protrudit menſe Aprili in pratis, Lugduni abundat: in monte Roßberg propè Maſmunſter vidi florens Octobri. Montbelgardi paſſim floret Septembri, & Octobri etiam in Horto Ill. E. C. menſe Februario: in pratis propè Montbelgardum vidi aliquot plantas florentes.

Vires, venenum & remedia. Radix in cibo accepta, tradente Dioſcor. necat per ſtrangulationem, ſimiliter vt Fungi. Deſcripſimus ipſam, vt ne quis fallatur & pro Bulbo edat. Præter opinionem enim imperitos illicit, ob ſuauitatem. Auxiliantur his qui ederunt, eadē quæ his qui Fungos ſúpſerūt. *Auxilium Lac.* Lac item bubulum potū. Quare ſi hoc adſit, nullo alio opus eſt auxilio. Et rurſus inter Alexipharm. Qui Ephemerum acceperunt, quód aliqui Colchicum, aut Bulbum ſylueſtrem appellauerunt, eos pruritus per totum corpus concomitatur, velut à Scilla aut Vrtica excitatus. *Ephamerū. Colchicum. Bulbus ſylu.* Internæ partes morſum percipiunt, & ſtomachus cum multa grauitate exæſtuat. *Signa aſſumpti Colchici.* Inualeſcente verò affectione, per aluum feruntur cruenta ramentis ammixtis. *Remedia.* His auxilium ferendum eſt, velut his qui Salamandrā hauſerūt, & per vomit[9], & per infuſa per Clyſterem. Antequam verò inualeſcat Venenum dandum eſt ipſis Quercus foliorum, aut glandium, aut Malicorii, aut Serpylli decoctum cum lacte bibendum: Aut Polygoni ſuccus, aut Virgultorum Vitis, aut Rubi, aut Ferulæ teneræ medullæ, aut baccarum Myrti ſuccus cum vino. Sed & ipſæ Myrti, baccæ, tuſæ, tritæ, & in aqua maceratæ, auxiliantur, ſi cremor ipſarum accipiatur. Facit ſimiliter & Caſtanearum quæ Sardianæ glandes appellantur, pellicula media, cruda cum aliquo ex relatis ſuccis accepta. *Caſtaneā. Sardinianæ glandiū pellicula.* Origanum item cum lixiuio potum. Exactè verò auxilium ſentiunt, qui lac Aſininum aut bubulum calidum bibunt, & in ore tenent, vt hi quibus huius copia eſt, alio nullo auxilio opus habeant. Hæc Dioſc. Eadem Paulus Aegin. de verbo ad verbū lib. 5. cap. 47. Calidum & ſiccum nonnulli Colchicum in ſecundo ordine, ſeu à medio receſſu ſtatuunt. Quanquam radix & flos huius plantæ ad abigendos & enecandos pediculos ſatis conferant, tamen vſus eorum præſertim ſi intrò ſumantur annuente Trago, minimè tutus exiſtit, vt quæ plùs detrimenti quàm veritatis allatura ſint. Admonendi ergo mihi hoc loco ſunt ii quorū intereſt pilulas pro podagricis præſcribere & conficere, ne ſuis confectionibus Colchicon, ſeu Hermodactylum adhibere velint, quod hactenus magno cum errore commiſſum fuit. Cæterùm articulario morbo & podagra laborantibus vtilem eſſe radicem Colchici Arabes ſcripſere, quod & nos aliqua ex parte experti ſumus, Verùm tum, cùm forinſecus imponitur. Ferunt, legitur apud Hiſt. Lugd. Turcas Colchici floribus, vti cùm inebriari volunt: eos enim vino macerant, quo epoto adeò ſtupidi redduntur, vt in ecſtaſim abeant. *Colchici flores inebriant.* Ad verrucas ani accipit N. L. Ducis Wirtemb. Medicus Colchicum [zeytloſen] tūdit, ſuperligat, excidunt. Ad extirpandos verò pediculos, latos pudendorum contundit radices Colchici, coquit eum aqua & locum affectum cū abluit.

COLCHICVM ALBVM CVM PVRPVraſcentibus Lineis.

Deſcriptio. Colchici picti *radix*, vt & aliorum bulboſa foris in fuſco nigricans, intus alba eſt, & ex

illa parte (quod à nemine monitum est (vnde florum caules erumpunt, in conum desinens, ad quem in imo *bulbi* fibræ barbæ instar dependent: Ex eo bulbo *caules* nudi, molles, splendentes, candidi, striati, bini vel terni prodeunt: in quorum summo totidem *flores* (reliquis Colchicis figura similes) candidi, purpurascentibus lineis, & maculis eleganter perspersi: horum quilibet *foliola* sex habet ad quorum singulorum principium, singula adnata *stamina*, vt in Tulipis, croceo puluere aspersis. *Semen* sequente anno in vesicariis triangularibus Valuulis fert fuscum, subrotundum, & ex parte angulosum. Iunio mense maturum. Inuenimus in Heluetia in conuallibus ad radicem montis *wasserfal* & in hortum transtulimus Mense Septembri anno 1598.

Colchico vulgari similes bulbi.

Paucos colchici bulbos, vulgaribus bulbis valdè similes Neapoli Francofurtum ad me (ait Clus. Hist. post.) mittebat Ferdinandus Imper. qui mihi Lugduni Batauorum demum *flores* dederunt, vulgaris floribus non dissimiles, hoc est, vel dilutè vel saturatè purpureos. Ex illis tamen, binos habui *bulbos*, quorum singuli quaternos aut quinos flores protulerunt anno 1598. & eum insequente, non adeò altè assurgentes vt in vulgari, sed breuiores, quorumque folia luci opposita tessellatim distincta apparebant, perindè ac in dilutiore Fritillariæ flore: *semen* etiam abundè præbet id genus, sed in minoribus breuioribusque capitibus quàm vulgare. Francofurti ex Italia accipiebam semen vulgari Colchici semini par cum suo laxo capitulo, Hermodactyli Syriaci appellatione, quod terræ creditum necdum germinauerat quum inde discederem.

Colchicum Neapolit.

Hermodactylus Syriacus.

COLCHICVM BIFLORVM.

Descriptio

Nouum & rarum Colchici genus est cuius cognitionem acceptam fert Clusius Doctiss. viro Moysi Quadrato qui monebat Verno tempore sibi obseruatum in montano quodam prato, non procul Heydelbergâ, vbi tum domicilium habebat: edoctum tamen antè, similem inueniri plantam, ex Epit. de Plant. C.V. Ioachimi Camerarii inclitæ Reipub. Noribergem. primarii Medici. Io. Mulerus Pharm. Francofurtensis etiam asserebat, sibi adolescenti conspectum in pratis Halæ Sueuorum vicinis nouo Vere florens. Perinde autem crasso id constat *bulbo* ac vulgare Colchicum, ex cuius infimâ parte *colis* emergit quatuor vncias longus, ex membranaceo inuolucro *florem* promens oblongo pediculo nitentem, vulgaris flori formâ æqualem, sex foliis constantem, sed minorem, quorum terna externa maiuscula, interna autē tria angustiora & breuiora, saturatiùs paulò purpurascentia esse videbātur: nec *folia*, nec semen [si quod tulit] obseruare licuit Clusio per morbum.

Lobel. Animad. part. 2. Colchicū biflorum vulgari simile, saturiore flore Clusii & Camerarii. Considerandum an hoc Colchicum biflorum non sit idem cum Camerarii verno, licet aliam iconem proponat Clusius.

COLCHICVM VERNVM CLVSII.

De.

Qvadragesimo primo capite l. 2. meæ Rariorum plant. Historiæ, inquit Clus. Exot. p. 2. Appēd. 2. Colchici verno tempore florem proferentis mentionem faciebā, quod tandem biflorum esse existimassem: quia nouo Vere cum suo flore acceptū, deinde Autumno cum aliis colchici generibus florem conspexissem. Quum autem non nisi Autumno flores gestare postea obseruarim, istā appellationē illi conuenire non sum arbitratus, sed præter naturam insolito tempore primum illum florem tulisse censebam, vt in aliis plantis interdum contingere videmus.

Verumtamen peculiare Colchici genus reperiri, quod nouo duntaxat Vere, cum Croci verni & dentis Canini generibus, non autem alio tempore flores gerat, Doctiss. vir Io. Vernerius anno à Christi natiuitate 1601. Iulio mense ad me scribebat, & sex eius bulbos mittebat, quos illo ipso anno è monte Sotou in Hispania eruerat. Horū quatuor insequente Vere apud me flores tulerunt: vnius florentis, atque alterius cū suo capite trigono semen continente iconem in subiecta tabella

tabella exprimendam curabam. Non porrò Vere cum Dente canino, Crocóque verno, vt dicebam, hoc Colchici genus prodire, & vnum aut alterum florem vnà cum foliis producere solet, primis quidem diebus, antè quàm sese explicare & pandere incipiat, coloris albi, sed qui paullò pòst in purpureum dilutiorem mutetur, breui pediculo subnixum, sex *foliis* constantem, minoribus & angustioribus quàm in vulgaris flore, & Croci verni albo flori formâ valdè similem, singulis foliis ex infima sede album *stamen* proferêtibus, cuius apex flauus: exteriorum trium foliorũ stamina interiorum staminibus sũt breuiora: è medio floris vmbilico oblongiusculus exilit *stylus*, staminum longitud. superans, albus, in tres partes summo diuisus. Nascebatur verò flos ille inter terna folia carinata sese mutuò complectentia, Colchici vulgaris foliis longè angustiora, montani tamẽ Hisp. foliis paulò latiora: flori succedebat triãgul. mẽbranaceũ capitulũ haud magnum, *semen* continens rotundum, subrufum: *radix* Colchici vulgaris radici siue bulbo, formâ quidem similis erat, & fusca pelle obducta, sed longè minor, multas candidas fibras ex infima sede protuberante spargens. Plures similes bulbos anno insequente cum aliquot aliis elegantibus plantis ad me mittebat idem Venerius atque ad Hogelandium & Porretum: sed meos cum iis qui priùs missi, & plurimis aliis lectissimis plantis subsequens hiems corrumpebat: vt plusquam Cannensem cladem meus hortulus illa hieme acceperit, tametsi etiam non vulgarem duabus præcedentibus passus esset.

COLCHICVM VERNVM CAMERARII.

Colchicum Vere florens, cuius florẽ mense Aprili nõnunquam inuenit Camer. in Epit. Matthiol. prodeuntem ex foliis breuiusculis, ternis, herbaceis, quibus antequam emergat inuoluitur. *Flos* ipse obsoletiore colore purpurascit, quàm qui Autumno prodit, apices paruos luteos habet, & totus etiam minor strigosiórque apparet.

Gesner. annotauit apud Camer. horti, Colchicum subobscuro flore præ altero & minore crescere circa Tigurum in Heluetia Aprilis initiò, cùm alia omnia in Autumno floreant.

Considerandum, an Colchicum vernum non sit idem cum colchico bifloro Clusii, vel eius verno, quamuis Icones differant.

Colchicum Polyanthes siue multiflorum purpureum.

Nihil à vulgatissimo Colchico differre videtur, præterquam florum abundantiâ: denos enim, duodenos, & plures purpureos dilutiores Septembri profert flores, quemadmodum Colchicũ Pannonicum polyanthes candidos eodem tempore. In Cameracensi deuexo agro, miliari paruo ab vrbe, in villa Nierui vocata, quo loco D.I. Frãqueville collegit. Perperàm Pseudobotanici nuperi nugivenduli Colchicum purpureum Austriacum dixere, Lobel. Adu. par. 2.

COLCHICVM POLYANTHES CANDIDUM eleganti rubore varium.

IN deliciis est (inquit Lobel. Adu. par. 2.) perelegans Colchici genus in Belgio, etiámque Londini in horto plantarum exoticarum ditissimo D.I. de Frãqueville, ob floris amœnitatem quinque vtplurimùm foliis latiusculis præditi, nonnullis candidis omninò, aliis verò rubore diluto prorsus tinctis, aliis candore & rubore hilari secundum folii longitudinem dimidiatim distinctis, aliis denique medio lineis albis striatis. Quos flores edidit congestos, quorum vnus quatuor tantùm foliis constabat, quàm aliorũ latioribus: totidem item staminibus luteis præditus: at cæteri omnes quinis donati fuere. *Folia* latiora vere erúpunt, cubitalis longitudinis altiorísque, hactenus neque *semen*, neque folliculos, iã octauo anno edidit. *Bulbus* Colchico Pãnonico albo maior. Descriptio

COLCHICVM POLYANTHES ALBVM.

SIc describit Clus. Pann. & Hist. post. Colchicum, πολύανθες albo flore. Multorũ florum est, quod in quibusdam pratis Viennæ Austriæ vicinis, nec procul à Danubio sitis, inter vulgaris plantas nascens ante multos annos obseruabam, vt in hortulũ transferrem, deinde in pratis arci Staren- Descriptio

berg Magnif. Dn. de Heusenstein vicinis, magnâ copia inuentum est. Septenos enim, denos, aut duodenos, vel etiam plures interdum promit flores lactei candoris, eleganti spectaculo: huius etiam folia, vulgaris Colchici foliis æqualia, sed dilutiùs virentia, inuente duntaxat Vere exeunt: copiosum fert semen subrufum in laxis triangulis capitibus: radix, vulgari bulbo maior, ad Secundi tamen, siue insequentis, amplitudinem non accedens. Istic & pauci bulbi reperti, quorum flores eleganter rubebant.

Colchicum rubro flore.

Camer. epit. Matth. Colchicon polyanthon flores albos proferens. Item horti, Colchicum Pannonicum polyanthum flore albo: quamuis in Germania quoque interdum flore albo reperiatur, sed non ita referto in vna planta. Plant. Ic. p. 144. Colchicum candidum Pannonicum polyanthon Clusii. Teut. 177.

Locus & tempus

Colchicum simile Anglico flore albo, Autumno pratis quibusdam Viennæ Pannoniæ vicinis, non procul à Danubio eruit Clus. Hisp. radicibus magnis, quæ nonnunquam senos aut octonos flores simul protulissent.

Tabern. icon. Colchicum Polyanthos: & Hist. par. 2. p. 311. Colchicum 4. Item p. 620. Colchicum album Pannonicum Vngerisch zeitlosen. Hist. Colchicum 7. Ponendæ erant eius duæ icones sub vno titulo & in eadem pagina, vna enim monstrat florem sine foliis, altera folia cum fructu sine floribus: nec numero distinguendæ erant.

Taber. not.

Hunc Bulbum charissimus F.C. Bauhinus misit Basileâ, vegetùm admodum mense Augusto ann. 1608. qui terræ commissus, floruit in horto E.C.W. Montbelgardi Septembri.

COLCHICVM CANDIDO flore Anglicum.

Descriptio

Istud nuspiam Herbariis memoratum, quia Anglia copiosissimum spóntè fundit, nec alibi facilè reperias, Anglicum nuncupauimus. Perpulchra planta, lacteis *floribus* Ornithogali vel Asphodeli maioribus, Croci montani Syluestris paribus, *caulis* sesquipalmaris: radix & folia, alioqui pratensis vulgaris sunt: ea tamen foris fusca, intus candida. Londini hortis mersæ radices Hyemem ferunt, Vere emergunt, non secus ac in collibus & montosis prope Bristoliam &c. Aduers. Lob. Obs. & Ic. Pl. p. 143. Colchicum candido flore Anglicum. An Moly Homericum radice nocua.

Moly Homericum. Lobel. not.

Considerandum an Lob. verè dicat Colchicum Anglicum candidum, nusquam memoratum, & an differat à Cordi candido, de quo multis annis antè scripsit in sua hist. his verbis: Colchicum album floribus, foliis, semine, & radice Colchico nigro & subrubenti simile est, qualitate tantùm ab illis differt: siquidem radix etiam cùm siccata fuerit foris albicat, quanquam interdum flauescat cùm inueterascit, intus verò candidissima, tenera, in tundendo mitis, mollis & tractabilis existit, quæ tusa farinam triticeam aspectu refert. Saporem habet dulcem & valdè suauem, nulla amaritudine mixtum, spontè in Germania nascentem nondum vidi, sed cultam tantùm, & è longinquis allatam lucis.

Verisimile est (inquit Dodon. purg. hist. & in fol.) albidi huius peregrini Colchici radices esse, quæ in Officinis Hermodactyli nomine veneunt: qui non propriè Colchicum dicitur. Monendi lectores ne considerato solo colore floris Colchici sibi temerè persuadeant vel non venenatum, vel eundem cum Hermodactylo Officinarum: Anguillara & Lobel. volunt Hermodactylos officin. alterius differentis plantæ esse radices, nempe Colchici Illyrici.

Clus. Colchicum Polyanthemo Pann. affine, siue Anglicum albo flore.

Tabern. icon. & Hist. Colchicum album Anglicum. Item Colchicum album Germanicum. Duas icones habet Tabern. verùm non demonstrat qua in re differant plantæ.

Thalio in Harcyn. Colchicum flore candido quod propè Ilsenburgum reperitur. An Camer. hort. Colchicum flore albo, quod in Germania interdum inuenitur? Histor. Lugd. Lobelii Colchicum flore candido Anglicum.

Colchici albi nomine missum Heidelbergâ semen paruum, magnitudine ferè simile Papaueris Corniculati, non omninò rotundum, penè cinereum: seui Montbelgardi in Horto Ill. E.C. An idem fuerit cum præcedenti dubii hæremus.

Colchicum pratense Salmaticum.

Colchicum pratense Salmaticum vulgari minus Salmaticensi agro obseruabat Clusius in altioribus pratis, dilutiore flore, atque in nonnullis plantis, lactei omninò candoris, ineunte Vere folia duntaxat proferens. Hist. Lugd. Colchicum vulgari minus, flore omninò lacteo Clusii in pratis Salmantinis.

COLCHICVM PLENO FLORE

Elegans est Colchici genus, quod apud Belgas inuenitur, cuius quidem cognitionem acceptam fero (inquit Clusius) Ill. Comiti Arembergio. Is Autumno 1595 bulbum ad me mittebat, vt florem conspicere possem: sed cùm nullum protulisset insequente Nouembri iconem egregiè expressam addidit. *Flos* vulgari colore persi-

persimilis est, sed pluribus foliis constans, nempe vicenis aut pluribus, valdè confertis, quorum sex externa reliquis maiora, vulgaris tamen foliis angustiora, inter quæ *stamina*, vt in vulgari, flauis apicibus prædita. Ex alimenti copia plenum florem tulisse existimabam initiò, quemadmodum natura interdum ludere solet in aliis floribus qui deinde ad ingenium redeunt: sed ipse Comes affirmabat, tum etiam Io. Boisot, singulis annis plenos flores id Colchici genus proferre, eósque plures, maiores, & maiore foliorum numero constantes quò bulbus maior & vetustior est.

Originem ex Germania ducere aiunt, & primùm in Belgium allatum à Rhizotomo, cuius nomen Nicolaus, qui frequenter è Belgio in Germaniam à Nobilibus quibusdam matronis ablegaretur. Huius autem Colchici plenos flores anno 1599. obseruabam esse versicolores & folia habere coloribus similibus distincta, quibus Colchici versicoloris alterius flores distincti sunt, hoc est, ex albo & dilutiùs purpurascente mixtos. Colchicum pleno flore Antuerpiâ Londinum (Lobel. Adu. par. 2.) misit Clariss. vir D. Aluarus Nunnius summus Philos. & Med. parum à vulgari Colchico, nec nisi concoloris floris multiplicabili incremento differt. Surreptus fuit eius bulbus cum aliis plantis Nobiliss. Baronis Zouche.

COLCHICVM BYZANTINVM latifolium Polyanthes.

Descriptio

COlchicum Byzantinũ πλατυφυλλὸν nouo Vere germinat, ternáq, aut quaterna producit *folia* amplissima, Ellebori albi foliis nec formâ, nec magnitudine valdè absimilia, nec illis minùs neruosa, magis tamen viridia, & sese mutuò amplectentia: Autumno cum vulgari numerosos fert *flores*, vt vicenos aliquando obseruare meminerim [ait Clusius Hist. post.] ex eodem bulbo prodeuntes, vulgaris quidem floribus forma & colore propè similes sed ampliores, crassioreque pediculo subnixos, foris dilutiùs, internè saturatiùs purpurascẽtes, & tanquã venis quibusdam per folia sparsis notatos. In quibus *stamina* vt in vulgari: satis copiosum *semen* fert interdum in triangulis laxis breuibúsq; capitulis siue folliculis, triplo crassius vulgari: eius *radix* crassissima, pugnum æquans vel etiam amplior.

Constantinopoli singulares eius bulbi bis sũt allati dum Viennæ viuebam: Gen. D. de Heusenstein, à qua prolem accipiebam.

Colchicum Lusitanicum purpurei cum albo mixti coloris.

Cum Byzantini flore quandam affinitatem, autore Clusio, habere videtur *flos* eius Colchici, quod Theod. Clutius è Lusitania acceperat: nam sex etiam foliis constat, purpurei cum albo mixti coloris: & velut tessellatim [vt in Fritillariæ flore] dispositi, floridioris tamen: vmbilicum etiam occupant sex alba *stamina*, flauis apicibus prædita, & medius *stilus* in staminula diuisus, purpurascentis supremâ parte coloris: odor aut nullus, aut valde obscurus. Floret cum reliquis Colchicis. Descriptio

Colchicum Lusitanicum serotinum flore albido cum tantillo rubore.

Bulbum adnatum sibi annexum habet, inquit Lobel. Obs. flos albidus, nitidus, tantillo summis foliis rubore confusus: alioqui persimilis effigie & magnitudine vulgato nostro Colchico, quale Lieræ Brabantorum floruit Septembri & Octobri in amœnissimo horto Mariæ de Brimeu.

Colchicum latifolium Boisoti.

Quartum genus à Boisoto accipiebam (pergit Clus. Hist. post.) crasso etiam Bulbo, quod terræ commissum non modò non floruit, sed prorsus periit. Scribebat autem eius florem purpurei coloris esse, qui procul aspicientibus vulgari par appareret, at diligentiùs obseruantibus, coloris ex albo & purpureo distincti videbatur, satis ad Fritillariæ colorem accedens: folia item habere ampla, ad terram inclinata. Postea tamen, conspecto Colchici Byzantini, cuius bulbum ad ipsum mittebam, flore, diuisum à meo latifolio, suum Colchicum esse monebat. Forsitan verò idem genus erit, cum Lusitanico Clutii.

COLCHICVM ΠΟΙΚΙΛΑΝΘΕ'Σ siue versicolore flore.

COlchicũ ποικιλανθὲς siue tertium genus [inquit Clus. H. post.] habeo munere Generosi Dn. de Heusestein, quæ in cultissimo suo horto suburbano ad Viennam vrbem, binos aut ternos alebat, quos vnde adquisiuisset, ignorare se affirmabat. Non minùs est crasso id *bulbo*, quàm Primũ, vel etiã crassiore: Octobri, paullò seriùs quàm superiora, binos, ternos, aut quaternos, producit *flores*, vulgari breuiores, & breui pediculo innixos, vt vix supra tellurem attollantur, quorum interiora tria folia ex pur- Descriptio

purâ quodámodò rubent, aut Hiſpanici montani floribus concoloria ſunt, vt plurimùm, exteriora autem tria vel omninò lactei candoris ſunt, vel internè mediâ ex parte purpurea, aut craſſioribus purpureis venis radiatim diſtincta, vel purpureis maculis aſperſa, omnia verò mucrone magis orbiculato & obtuſo quàm in vulgari: huius *folia* ineunte Vere germinantia, ex viridi purpuraſcunt, deinde explicata ſaturiùs virent vulgaris foliis. Semel duntaxat eius *ſemen* legere memini, prioris ſemine minus.

Colchicum ποικιλανθὲς alterum.

Aliud (inquit Cluſius) Colchici verſicolore flore genus accipiebam ab honeſto viro Theodor. Coornhart anno 1599. quod *bulbo*, & *foliis*, cum vulgari prorſus conueniebat, & perinde altè aſſurgebat, *flores* proferens vulgaris floribus formâ quidem ſimiles, ſed diuerſo colore, ex albo videlicet & purpuraſcente vario, diſſimili tamen à præcedente, quia in hoc colores magis permixti, & purpuraſcens dilutior: binos vel ternos tulit flores, quibus ſucceſſerunt longa, craſſa, & trigona *capita*, vulgaris capitibus non diſſimilia *ſemen* etiam ſimile continentia, Florebat cum vulgari, paullò maturiùs præcedente.

COLCHICVM MONTANVM
flore purpureo.

Deſcriptio

TERNA, aut quaterna ſunt *folia*, digitalis longitudinis, carinata, firma, humi tamen ſparſa, ſaturatiùs virentia & ſplédentia, vix ſemunciam lata, acidi guſtus, rufeſcentem colorem contrahentia dum tabeſcere incipiunt: *flos* ſine foliis primùm exilit Septembri aliquando etiam Auguſto, ſex longis, anguſtis, & ex purpura rubentibus foliis, totidem medio *ſtaminibus* conſtans: hunc ſtatim (præter aliorum Colchici generum morem) folia ſubſequuntur, & totam deinde hiemem perdurant, vſque in Menſem Maium, vel etiam Iunium: *radix* bulboſa, non magna, multis ex rufo nigricantibus tunicis amicta, intus alba, ſolida, & cum quadam adſtrictione dulcis, longiuſculâ ſede, quali in cęteris generibus, & adnatis in lateribus ſe propagans. Et ſic deſcripſit Cluſius, qui paſſim tum in Hiſpanic. tum in Hiſtor. poſter. Colchicum montanum Hiſpanicum, ſiue quintum λεπτόφυλλον, aut tenuifolium, Salmaticenſibus Merenderas vocatum, appellat.

Colchicum minus ſemine prægnans. Item Colchicum minus floreſcens, Colchicum montanum Cluſii: Cuius minorem ſpeciem, olim latiſſimis pratenſibus paſcuis ad montis Lupi Norbonenſis radices, ad diuerſorium publicum, via qua Gangen vrbeculam itur, collegimus [inquit Lobel. obſ.] Septembri floſculus ſtellatus croceus, aut Colchici vulgaris purpurocæruleus erumpit, ſed minor. Idem eſſe audio cum Colchico montano Cluſii noſtri, quod olim ſeuerat in horto Cl. D. Brancionis pro Erythroneo, foliis croceis, anguſtioribus, in cauliculo vix palmum æquante, & interdum etiam maiore. Semen ſubrotundum, Colchici vulgaris, in ſiliqua triquetra. Icon. pl. p. 145. Colchicum minus ſemine prægnans Lobel. 70. Teut. 178. Item Colchicum minus floreſcens ſiue Colchicum Cluſii Teut. 178. Obſeruandum apud Plantinum in hoc Colchico titulum, tranſpoſitum, figuræ autem ſunt ex Cluſio.

Hiſt. Lugd. Colchicum montanum Cluſii, & Colchicum montanum minus Cluſii.

Tabern. icon. p. 621. Colchicum montanum Cluſii & Hiſt. Colchicum 10. Bergzeitt loſen. Item p. 622. Colchicum minus klein zeitloſen: & Hiſt. Colchicum. 11. Ineptè Compilator ex vna planta duas facit.

An Camer. hort. Colchicum paruum Hiſpanicum.

Collibus Salmanticæ vicinis, ſolo valdè lapidoſo primùm eruebam, inquit Cluſius, cum ſuo caule, dodrantali, firmo, & triangulari capite, in quo ſemen ex rubro nigreſcens, ſiue fuſcum, læue, exiguum, ſubrotundum Maio menſe, anno 1564. Apud Belgas, apud quos, ſemine quod natali loco collegeram, natum eſt, nullum adhuc ſemen dediſſe intelligo. Viennæ autem Auſtriæ, quoties ex meis ſtirpibus ſemen collegi, capite incluſum vix terrâ interdum emergente, & inter folia iam languida latente, aliquando digitali & palmari cauliculo innitente, vti etiam Francofurti ad Moenum, & Lugduni Batauorum.

COLCHICVM MONTANVM
minus verſicolore flore.

Colchicum montanũ minus verſicolore flore (vt ait Cluſ. poſt. hiſt.) Hiſpanico non multũ eſt abſimile, quod Iac. Plateau in ſuo horto Tornaci alere ad me ſcribebat, tum foliis, tum bulbo: flores autem differre, quorum omnia quidem folia longa & anguſta etiam eſſent, interiora verò tota alba, exteriora media ex parte viridia, alterâ carnei quodammodò coloris.

COL-

COLCHICVM MINIMVM TENVIFOLium Gallæcium

NOuum Colchici pumili genus (inquit Lob. Adu.par. 2.) alimus in horto operâ le Quelt rhizotomi Lutetiani ex Hispaniæ regionũ Gallæcia delatum, *foliis* Croci montani minoribus, humi sparsis, binis, ternis, quaternis aut quinis, carinatis, vncias binas, aut sesquiunciam longis (mihi folia duo solùm dedit.) *Radice* Colchici, Auellanæ paruæ nucleum æquante: *flore* vnà cum foliis prodeunte, senis constante foliolis angustioribus, purpurantibus: totidémque *staminulis*, & apiculis luteis præditis, è breui *pediculo* parum è terra emergente. Floruit nobis Anno 1403. Hoc etiam alitur in hortis Londinensibus, exoticis plantis ditissimis D. Coys, & D. I. Natsmit Botanici Regii primarii & Chirurgi.

HERMODACTYLI VETERIBVS.

CAP. VIII.

QVòd magno & pernicioso errore Serapio Colchicum & Hermodactylum confuderit, describens hunc iisdem planè verbis, quibus Dioscor. Colchicum, confirmat Paulus Aegin. l. 7. de Ephemero & Hermodactylis seorsum, tanquam de diuersis, tractans, ac quidem de Hermodactylo. Hermodactyli radix (inquit) & per se, & ipsius decoctum vim habet purgandi: priuatim etiam arthriticis nunc quum humores defluunt exhibetur: verùm stomacho nimis quàm aduersatur. Quidam verò in ipsis exacerbationibus, in omnibus arthriticis purgatione ex Hermodactylo vtuntur, verùm attendendum est, quia stomacho incommodus est Hermodactylus & anxios ac ciborum inappetentes facit. In solis igitur his qui negotiis quæ differri non possunt vrgentur, ipso vtendum est, Compendio enim & post duos vt plurimùm dies sedat fluxionem, vt quis ad consuetas functiones obeundas transire possit. Noui autem quendam qui non ipsam Hermodactyli substantiam exhibet, neque aliquod medicamentum ex ipsô compositum, sed herbã ipsam coquit, cum aliquo ex consuetis pharmacis, velut Aniso, aut Apio, & decoctum bibendũ præbet. Et mirum est quomodo per Ventrem euacuati à fluxione liberantur. Oportet autem præterea quòd stomacho incommodus est, velut dixi, postea stomacho gratis, & corroborantibus, cum moderata caliditate, osculum ventris corrigere. Cæterùm Alexander purgationem ex Coronopodio, meliorem esse dicit eâ quæ fit ex Hermodactylo, vt quæ eandem euacuationem & doloris sedationem efficiat cum hoc, nec stomacho incommoda sit. *Hæc Pauli.* *Coronopus melior.*

Actuarius lib. 5. Meth. Med. cap. 6. de antidot. compositionem habet, quam vocat ex Hermodactylo, podagricis & arthriticis, vt quæ succos crudos ex alto detrahit, proficuam: Recipítq; Hermodactyli, Galangæ, Pyrethri, Zingiberis, Zeduaris, Anisi, Gentianæ, Aristolochiæ, singulorum quadrantem, mellis sufficiẽtem modum.

Inter alias quamplurimas compositiones purgantes, quas hîc enumerare & longum & tædiosum foret, Nicolaus Myrepsus in aurea Alexandrina recipit Hermodactylum rubrum & album. Quæ quidem compositio non instituitur ad purgationem. *Hermod. ruber & albus Nicol.*

De Hermodactylo hæc Mesues lib. 2. cap. 6. de purg. Hermodactylus est radix herbæ cuiusdam montanæ: & ea vel digitum longa, vel rotunda, ac eadem præstantior, si multùm est alba, intus & foris, magna, mediocriter dura: alter Scillæ aut Raphano proxima, si creuit, si Vere lecta est, & menses deinde sex siccata est. Rubra autem & nigra mala est, & quæ in loco pingui & humido prouenit, quòd inde humor eius inflans, & excrementosus ei largior insit. Rara verò, laxa, & leuis est imbecillior. Calidus est ac siccus ordinis secundi initio, cum humiditate tamen excremẽtosa, flatulenta, nauseabunda, quâ ventriculo nocet, præsertim quando in eum ex partibus aliis excrementa confluunt, Pituitam crassam præsertim à iuncturis trahit, ob id podagræ, & aliis arthritidis differentiis confert, non sumptus modò, sed etiam Cataplasmate admotus, præsertim cum vitellis ouorum, & farina hordei, vel mica panis. Impinguat, sperma auget, vlceribus confert, quia terget sordem eorum, & carnem in his putrem consumit. Cuminum, Zingiber, Piper longum, Libysticum, Mentastrum, Mastiche, mista, Hermodactylum prohibent, ne suo humore excrementoso, & flatulento lædat ventriculum, néue flatus crassos & nauseabundos, in eo excitet, aut multa in ipso excrementa colligat. Si verò Hermodactylus cum pauco Zingibere, & succo Raphani, vel cum Scilla assata, aut Scillæ succo & Zingibere, & spica in trochiscos fingatur, purgat celeriùs & pleniùs (per se enim tardè & imbecilliter vacuat.) Myrobalani quoque roborando stomachum Hermodactylos citò deturbãt, & humorũ in ventriculum affluxum prohibent. Datur ab aureo vno ad aureos duos: annos tres seruatur. *Herba montana. Longa & rotunda. Alba præstantior. Scillæ aut Raphano similis Rubra & nigra mala Correctio Purgatio Dosis*

Cæterùm Hermodactylus radice oblonga, Neotoricorum est Tagaultio Ephemeron Diosc. Galeni & Pauli, vt indicatur sub titulo Colchici vulgaris. De hoc autem [quod à multis dicitur & censetur Hermodactylus] sub suo titulo. *Hermodactyli æquiuocationes & substitutæ. Ephemeron Veterib. Colchicum vulgare.*

Existimat quoque Dodonæus Hermodactylos Officin. esse Colchicum flore albo Cordi. Anguill. contrà & Lobelio Hermodactyli officin. sunt radices Colchici Illyrici luteo siue flauo flore. *Colchicum flore albo. Colchicum Illyricum flauo flore.*

Brunf. tenet Hermodactylum Narcissum esse Germ. Hornungs blũm. *Leucoium bulbosum Theoph.*

Hermodactylus Mesuæ quibusdam est Pseudohermodactylus, qui aliis Satyrium Erythronium censetur. *Satyrum Erythroniũ quorundã.*

Hermodactylus (inquit Tragus) mihi dicebatur Cyclamini parua species, sed falsò. *Cyclamen.*

Hermodactylo tandem non venenato conge- *Iris bulbosa.*

ner Lobelio, videtur Iris bulbosa latifolia Hispanica Clusii.

Iris tuberosa. Matth. suum Hermodactylum habet de quo cap. de Iride tuberosa, qui non placet Lobel. & Dodonæo, nec nobis.

Palma Christi siue Orchis palmata. Hermodactyli albi & rubri [Lob. Adu.] Nicolai, Actuarii & aliorum, nō Cathartici, sed Cordi, Venerique amici: an sint Behen album & rubrum eadem? Vocem Hermodactyli æquiuocam fuisse, & Ephemero Diosc. comparari potuisse, non modò caput Pentaphylli indicat [vt cuius radix Hermodactylus sit vocata, non tam similitudine, quàm superstitione & incantatoria expiatione,) sed etiam quæ extant apud Actuarium & Nicolaum celebres admodum compositiones arguūt. Quippe Aurea Alexandrina illa & Diamoschum Hermodactylo rubro & albo non carent, miscentúrque aliis apud Arabes compositionibus cordialibus, &c.

Hermodactyli vnde dicti. Hermodactylum ad verbum interpretantur Mercurii digitum (interpres autem est Tagault.) quòd digitorum forsitan imaginem quandam exibeat, quo nomine etiam Pentaphyllon Dioscorides appellauit. Vnde factum est, vt plures Pentaphyllon, Hermodactylon, esse arbitrarētur, Verùm Pentaphylli radix tantùm à nostris Hermodactylis vocatis differt, quantùm lux distat à tenebris.

Fuchs. vir sua ætate celeber in Nic. Myr. In auream Alexandrinam Hermodactyli rubri & albi &c. Per Hermodactylos hoc loco & aliàs etiam Nicolaus intelligit radices, quas Officinæ hodie vocant Behen album & rubeam, Quod etiam facit Actuarius. Idem in antid. Esdræ putat per Hermodactylum intelligi Been. Et lib. 1. c. 8. Actuarius certè, vt ex compositione Antidoti Diamoschi Sole Meridiano clariùs conspicitur, & Nicolaus Myrepsus multis in locis Behenum album & purpureum, nominant Hermodactylum candidum & purpureum, forsitan quòd digitorum quandam imaginem radix illa exibeat. In antidot. Actuarii è Moscho nullam mentionem Hermodactyli inuenio, vt dixit Fuchsius, habet enim Antidotum propriam ex Hermodactylo, in qua non videtur loqui de Been, cùm dicat eam

Fuchs. not.

Been. antidotum ex alto detrahere. Idem Fuchsius de com. med. l. 1. c. 94. Hermodactylus Mesue radice digitali, est Behen.

Quæ autem radix nobis hodie [inquit Matthiol.] Hermodactylus dici possit, difficile quidem fuerit discernere, quòd ex probatis rei herbariæ Scriptoribus hactenus neminem inuenirim, qui notis vllis eius tradiderit historiam. Verùm tamen si ex vocabuli etymo coniicere licet, nil aliud significare videtur Hermodactylus, quàm digitum Hermetis. Vnde factum est, vt aliquando cogitauerim, an illa bulbacea radix, quæ manus humanæ formam refert, quamque vulgò Christi palmam appellant, ad Hermodactylum accedere posset. quódque sumpta non modò vomitiones, sed & aluum cieat, vt testis est Nicolaus Florentinus, qui hac radice, pluribus factis vomitionibus, Biliotum quendam quaternarium curauit. Hæc in medium proferre libuit, non quòd ita esse certò asserere ausim, sed vt rei herbariæ studiosis res hæc melius æstimanda proponeretur.

Been. Tormentilla. Pastinaca. Gesner. epist. l. 2. ad Occonem. Pro Been albo & rubro, si tormentillam ponitis, cur non relinquitis, quod ex maritimis tractibus adfertur Been rubri nomine? id enim à tormentilla colore, odore, saporéue nihil differt: à pastinacæ autē radice, quam been albo substituitis, toto genere differt tum forma, tum viribus. Ego pharmacopolis nostris vt vel radices, vel flores albos & rubros, Saccharo præsertim conditos, pro Been substituant consulo. Verum quidem vtrunque facilè haberetur è Syria: est enim quod *Allabe* Barbariæ vocat Auicenna. Quæ radix, inquit Bellunensis, similis est Rhaphano paruo, oblongo, aliqui Hermodactylorum speciem quādam esse dicunt, & appellari apud Arabes etiam *Buzeiden*. Sic ille. Actuarius etiam pro Been, modò Hermodactylum album & rubrum: modò helenium album & rubrum scribit.

Diosc. [inquit Tragus] nullius meminit in scriptis suis Hermodactyli, præterquàm in Pentaphyllo, quod alias Tormentillam vocant.

Syluius in antid. pro Hermodactylo in doloribus iuncturarum sustituit folia Anchusæ & dimidium Bdellii. Quod idem Placot. facit.

Notat Castor Dur. quod in pilulis aduersus arthritidem pro Hermodactylis, Pharmacopœi non ponunt Colchici radices, sed pro succedaneo vtuntur Centaurio minore.

Radix Hermodactyli habet virtutem laxatiuam, & similiter aqua in qua bullierit, datur autem propriè in doloribus iuncturarum, in tempore fluxus humorum ad eas, verùm ipse est malus stomacho. Confert dolori Podagræ, & est laudabilis finis operationis eius, verùm nimius vsus eius facit putrificari musculos. Confert tamen iuncturis multùm. Surugen albus augmentum efficit in spermate. Albus est bonus podagræ, sed rubeus occidit, & non est frigidus nimis, ita quod narcotizet, quià si hoc esset, non esset laxatiuus. Hermodactylus est calidus in primo gradu. Rubeus occidit, & albus confert podagræ, & desiccat vlcera antiqua, & abstergit ea, & est frigidus & siccus in secundo. Si Hermodactylus esset calidus, mordicaret vlcera. Hermodactylus est calidus, multæ caliditatis. Est calidus & siccus in principio secundi gradus, & habet proprietatem sedandi dolorem iuncturarum & Podagræ, & conferre variolis, & melior ex eo est ille qui est interiùs & exteriùs albus, & quando frangitur, est confractio eius facilis, & non dura. Niger verò & rubeus sunt ambo interficientes. Errauerunt autem qui putauerunt quod ipse sit Lagia agrestis quæ defertur ab Africa, nam illa Lagia impinguat mulieres, quando bibunt eam, & humectat corpora sicca, & augmentum efficit in carne, & facit rubere faciem colore bono, quando datur in potu cum Sanich, est calida, caliditate forti, & commouet sanguinem, & acuit cum multùm, & fortassis inducet potanti se dolores calidos, adustiuos, & infert nocumentum magnum, & ægritudines facit Erisipelam in capite & facie, & in membris aliis corporis. Hæc dicunt apud Serapionem varii, qui etiam de Hermodactyli temperamento & facultatibus contraria videntur statuere.

COLCHICVM MINVS MALIGNVM, siue Hermodactylus Officinarum.

OFficinarum Hermodactyli, radices referunt nostri Colchici, sed quantumuis inueterati extento sunt cortice miniméque rugoso, fusco, compressa Castaneæ figura, in turbinem fastigiata: imâ parte fibrarum vestigiis apparentibus, vnde

vnde ad mucronem per longum insculptus cernitur canaliculus. Substātia solida in qua nullum vel vestigium fibræ vllius apparet, facilè in pollinem teritur, subdulcem, emplastica pulticula linguam emollientem.

Ruellius existimans Hermodactylos Officinarum esse Colchicum, venenum putat esse: vti antè dictum.

Tagaultius quoque Differentiam ostendens inter vulgares Hermodactylos & Colchicum vulgare securiùs ait in totum ab eis abstinere, ac asserit non esse Pauli Hermodactylum: eius sententia in præcedentibus posita est.

Hermodactyli duo fastigia facit Mesues apud Syluium, vnum radice digitali longitudine, quod Ephemeron esse videtur Dioscor. Galeni & Pauli, radice oblonga. Alterum radice rotunda, & ea foris vel nigra (quod Colchicum est Ephemerū & deleterium, prædictis autorib⁹ passim frequēs, flore Croci per Autumnum erumpente) vel rubente, vel alba, vt intus, quam eligit solam, si crassa sit ac modicè dura, & ex loco edito lecta: calida, sicca initio secundo gradus, stomacho aduersissima est. Pituitam crassam à iuncturis præsertim extrahit, ob id podagræ, & ipsi arthritidi prodest, per se, vel decocto sumpta, aut etiam admota cum farina hordei, vitellis ouorum, mica panis. Hæc omninò est, quam Paulus Hermodactylum vocat & ab vtroque Ephemero se parat, Veteribus indicta radix, vti & quæ rubens Mesuæ dicitur. An verò quæ in officinis ostenditur, horum sit Hermodactylus vel Colchicū, discernere non est difficile his qui legunt, aut integras habent radices, nam delibratæ ad nos cōuehuntur. Canis tamen largam eius vim per me depastus innoxiè, & multorum tutò hac radice purgatorum experientia quotidiana facit, vt credam, vel Hermodactylum hunc esse Mesuæ, & Neotericorum Veteribus indictum, vel saltem non esse Colchicum. Actuarium miror inter purgantia simplicia hunc non descripsisse, cùm toties eius meminerit in compositis medicamentis, ἑρμοδάκτυλον λευκὸν καὶ ἄλινον, alicubi appellans. Serapio Hermodactyli nomine principiò Dioscoridis Colchicum repræsentat, deinde etiam Ephemeron. De omni hoc genere Musa in examine simpliciū, & Tagaultius suis in Mesue simplicia annotationibus doctis pariter ac luculentis accuratiùs scribunt. Hermodactylus Mesuæ probatur radice rotunda. Quæ in Officinis est affirmatur mihi ab his qui legerunt frequenter in Gallia Narbonensi & Prouincia, esse folio nigro, porraceo, flore per Autumnum Croci, sine Croco tamen, foris nigra radice: quæ res declarat esse Colchicum, innoxium tamen, aut saltem innocentius experimur: fortè quia siccatum est, nisi recens nobis vsurpatur.

Tragus Hermodactylos officinarum recipit pro Hermodactylis Serapionis & Mesue verùm quod ait ipsos cum Paulo venenum dicere, putat idem esse cum Colchico, & iis abstinendum in internis, forinsecus eis vtendum, vt fecerunt Arabes.

Fuchsio quoque teste, Hermodactyli Mesue, duo facit genera: *Vnum* radice digitali longitudine, quod non est nisi Behen, & minimè Ephemerū, non lethale, vt nonnulli existimant. *Alterum* radice rotunda: quod itidem in duo partitur genera. *Vnus* enim habet radicem albam, crassā, ac modicè duram, atque is est, qui in hodiernum diem nomen Hermodactyli in officinis Medicorum retinet. Ac à Paulo quoque Hermodactylus appellatur. Hic alui decoctionem molitur, pituitámque crassam ab articulis præsertim extrahit. Cæterùm is, Paulo authore, stomacho nimisquàm aduersatur. Proinde aliqua quæ eius malitiā corrigant ac vehementiam coërceant, illi miscenda erunt: Vt sunt Cinnamomum, Mastiche, Zingiber, aut Piper longum: Datur cum Oxymellite Scillitico, aut melle rosaceo, pōdere drachmæ vnius aut plùs aut minùs, pro sumentis viribus. *Alterum* genus Hermodactyli rotundi, foris nigram aut rubentèm radicem obtinet. Atque is est, qui Croci flores per Autumnum passim in pratis ostentat, & vulgò Hermodactylus nuncupatur. Græcis vetustioribus Colchicon dicitur: is intra corpus ut pote venenatus, tutò haud sumitur.

Behen. Non Ephemerum. — *Hermodactylus offician.* — *Hermod. Pauli.* — *Hermod. genus alterum est Colchicum.* — *Hermod. Vulgò. Colchicon.*

Hermodactylus non minore copiâ reperitur apud Monachos in Mes. In montanis, inquit, pratis, & aliis locis grossi, & pulchri sunt, quod si nesciuissemus eos esse malignos, aliquando comedissemus ipsos. Quoniā [vt Dioscor. refert] recentes magnam voluptatem afferunt aspicientibus, & præcipuè incautis de illorum malignitate, eò maximè quòd dulces gustatu sentiuntur. Sed nescimus desiccare eos sicut Orientales faciunt. Pluribus enim modis tentantes experiri ipsorum desiccationem, numquam effectum desiderii nostri consequuti sumus. Etenim multos de hoc interrogauimus à quibus varios accepimus modos. Verùm tamen semper omni modo efficiuntur duri vt lapides, rugosi, & vti Carbones nigri, forsan quia alio solo & cęlo nascuntur. Colchicon Græcè idem est quod Hermodactylus. Latinè etiam Bulbus agrestis dicitur. Author enim noster in proprio capitulo duo genera facit. Vnum quod est longum, vt digitus, aliud rotundum. Rotundum quippe est Colchicon. Pro longo autem putamus intellexisse Ephemeron, de quo Dioscorides separatim capitulum fecit. In quo dixit Ephemeron habere radicem &c. Non obstante quòd dicat Colchicon etiam ab aliquibus Ephemeron, vocitari. Similiter Serapio in vno suo capitulo de Hermodactylis, duo cap. Diosc. constrinxit. Scilicet c. de Colchico & capitulū de Ephemero, vbi per Ephemeron Barbarè Achimeron legitur. De rotundo autem, quod est Colchicum, Author noster similiter, vt Serapio, posuit tres differentias, scilicet, quod Hermodactylorum alius est albus, & alius rubens, & alius niger. Et quod albus est eligendus; rubens verò & niger sunt mali. Hermodactyli quidem aromatariis & herbariis noti sunt, Sciendum tamen quod recentes non sunt administrandi. Teste ipso filio Mesuæ, qui

Locus — *Hermodactyli Orientales.* — *Hermod. Mesue longus.* — *Ephemerū.* — *Serapio duo iungit capita.* — *Hermod. Aromatariorum.*

ſic ait. Et meliores ſunt, in quibus iam præteriit medius annus, poſt bonam eorum exiccationem. Auicenna autem dicit, quod eſt radix plantæ habentis Roſas albas & citrinas: in quibus rebus manifeſtatur vel ipſius, vel interpretis eius mala intelligentia, ſcilicet quòd pro flore Croci albicante (vt in Dioſc. legitur) intellexit florem Croceum, ſcilicet Citrinum, & album. Vnde dixit: Roſas albas & Citrinas.

Error interpretis Auicen.

Hermodactyli 2 ſpecies Dodonæi.

Secunda ſpecies Hermodactyli Dodon. gall. quæ inuenitur in officinis vocatur à Paulo Aegineta, Meſue, Serapione, & à quibuſdam aliis antiquis medicis Græcè ἑρμοδάκτυλος, Lat. Hermodactylus, ac hoc nomine in Officinis cognoſcitur. Is autem quo in medicamentorum compoſitionibus vtimur (ait idem Dodon. hiſt. purg. & in fol.) ab iſto differens eſt. Bulbus nempe huic magnitudine & formâ ſatis reſpondens, verùm reſiccatus, & albidus permanens, neutiquam rugoſus, modicè durus, tūdique facilis, cuius puluis candidus eſt. Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri ſcribit ſuperioribus ſimile, ſed flore candido. Nondum ego auſim aſſerere cum Dodon. Colchicum album Cordi idem cum Hermodactylo Officinarum. Cordus non ſeparat figurâ, ſed colore albo à vulgari Colchico; Colchicum autem Illyricum cuius radices volunt eſſe Hermodactylos Anguill. & Lobel. differunt colore luteo & figura.

Serapio reprehenditur.

Dilucidum eſt Cronemb. de comp. med. duo Ephemeri genera ab Hermodactylo Pauli diſcreta exiſtere, & quàm imperitè Serapio dum vnico velut pallio inſcitiam ſuam tegit, de triplici planta prodiderit. Iam ſi ſyncero iudicio, & ad amuſſim, vt dici ſolet, Dioſcoridis atque aliorum Græcorum Colchicum ſpectemus, conferamuſque vulgari Officinarum Hermodactylo, procul dubio eandem omninò radicem comperiemus. Quapropter haud iniuria eſſet, ab conſuetudine medica eliminanda. Et ſi quiſpiam imperitè arrogans mihi quotidianam eius ſecuritatem obiiciat, illi reſpondeo, vel eò mitiorem noſtris hominibus videri, quòd in Colchico ſolo non exeratur: Sed in vniuerſum innoxiam eſſe, nemo ſapiens pronunciarit. Ego nulli autor ero, vt temerè periculum ſubeat. Cronemburg. nullam facit differentiam inter Colchicum vulgare & Hermodactylos Officinarum, licèt manifeſtum ſit diſcrimen.

Reiiciendi Hermodactyl. vulg.

Cronemburgius notatur.

Matth. vt antè oſtendimus cap. de Colchico, exiſtimat Colchicum idem cum Hermodactylis Officinarum; erroris accuſat Serapionem, Fuchſium, & Monachos: denique reiicit omninò Hermodactylos officinarum vt venenatos.

An Anguill. de hoc loquitur dicens: Colchicū in Græcia & circa Sclauoniā differt ab Italico, radices portantur in Italiam & venduntur pro Hermodactylis. Noſtri [Hiſt. Lugd.] Colchici radices etiamſi pro Hermodactylis à quibuſdam vſurpentur, ſciendum tamen ab Officinarum Hermodactylis plurimùm differre. Hi enim peregrini ſunt, non pernitioſi, vt multis ſeculis plurimùm vſus edocuit. Tabern. Hermodactylus Officinarum Hermodatteln. Gabr. Fallopius tract. de ſimpl. medic. purg. c. 53. tit. de Hermodactylis. Hermodactylus eſt duplex, vnus eſt radix oblonga digiti ſimilitudine, & eſt Hermodactylus Pauli. Hermod. verò Meſues eſt rotundus, & eſt Ephemeron Colchicum Dioſcor. & iſte eſt in vſu in officinis: & quamuis in Colcho ſit venenum, tamen in hac regione non eſt venenum. Vſus ipſius præcipuè eſt conficiendas pilulas de Hermodactylis: pro decoctione autem, & pro infuſione raro eſt in vſu. At empirici probant vſum Hermodactylorum, quia in morbo Gallico exhibent puluerem ipſorum, & vinum etiam quoddam ex ipſis. Sed docti viri non exhibent ſubſtantiam Hermodactylorum, niſi & ipſi vtantur aliquando medicamentis empiricorum: at crebrò exhibent pilulas de Hermodactylis. Doſis Hermodactylorum ait Meſue, eſt à drachma vna vſque ad duas. Sed Fallopius non vtitur Hermodactylis in ſubſtantia: nec vidit vnquam vllum doctum virum ipſis vtentem. Nullo modo aſſentiri poſſumus Fallopio nullam facienti differentiam inter Hermodactylos Officinarum peregrinos & Colchicum noſtrarum regionum: quod non ſolùm in Colchide venenum, verùm etiam apud nos, à quo caueant omnes, quicquid dicat Fallopius: non ſumus etiam vſi Hermodactylis Officinarum, quum non deſint nobis certiora medicamenta.

Fal. not.

COLCHICVM ILLYRICVM SIVE Græcum non venenatum flore luteo.

Venetiis munere Alberti Martinelli Alepo Syriæ euulſas à fratre Cequino habui [inquit Lobel. Obſer.] Colchici Anguillaræ plantas, pronis palmaribus ſeptenis, denis, & duodenis foliis Colchici, ſtriatis, mucronatis, reflexis, in anguſtum faſtigiatis, imbricatim, & lateratim ſtipatis, è quibus in puſillo pediculo, flores exeruntur lutei, pallentes, terni vel quaterni, Colchici parui minores, ſtaminibus item concoloribus: *Siliqua* non diſſimilis. *Radix* foris Cepæ concretione: intus euanida & vieta: quia in caulem, folia, flores, fructum, & ſemen vis tota eruperat. D

Anguillaræ & Cequino aſſentiendum, quibus acceptam refero: mihi tantùm ſiccata aridaque viſa.

Lob. Obſ. & Ic. Pl. p. 147. Hermodactyli non venenati Officinarum. Colchicum Illyricum ſiue Græcum non venenatum Anguillaræ [Lobel. Hiſt. Lugd.] Tabern. icon. & Gerard. Colchicum Illyricum Griechiſch wiſen zeitloſen / Greecke Medow Saffran.

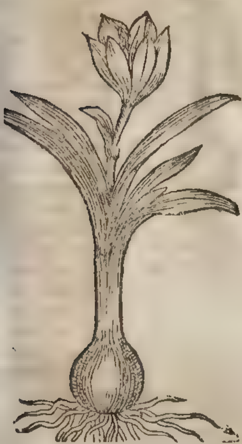
Colchicum quod prouenit in Græcia & partibus Sclauoniæ circa Sebenium Anguillaræ, non illud eſt quod in multis locis Italiæ inuenitur, producit enim folia anguſta, ſimilia bulbo, reflexæ in terram radices euelluntur, ac in Italiam venales feruntur pro Hermodactylo. Profert in Autumno flores ſimiles floribus Croci, ſed multò minores, tres aut quatuor in ſummitate caulis,

lie dodrantalis. Colchicum Illyricum Anguillaræ nunquam Clusio conspectum.

COLCHICVM FLORE LVTEO quorundam.

Subest *bulbus* oblongus, mediocriter magnus, vnde fibræ aliorum more dependent, sapore præditus amaro: *folia* è radice statim exoriuntur, accedentia ad Leucoium bulbosum, carinata, atrouirentia, & splendida, in mucronem obtusum modicè desinentia, crassa, vnciam plùs minùs lata, non totum dodrantem longa: inter hæc *caulis* surgit palmo breuior, compressus, in cuius fastigio, hiante folliculo membraneo, *flos* apparet totus luteus, Colchici florum forma, sex foliis, totidémque staminibus & stylo luteis constans.

Hunc bulbum sic descripsit Clusius: Narcissus Autumnalis maior. Persico Narcisso valdè affinis est Narc. Autũnalis, tametsi neuter flore Narcissum æmuletur, sed solis foliis & radice. Quina autem & sena habet folia, oblonga, pollicem lata, præ viriditate ferè nigricantia, splẽdentia, humi plerumque sparsa, inter quæ breuis exit cauliculus viridis, rotundus, vix supra terram se attollens, cui insidet flos superiori formâ similis, sed breuior, flaui omninò coloris, ex membranaceo folliculo emergens, cuius exteriora tria folia interioribus maiora sunt, eáque velut amplectuntur, omnia autem mucrone sunt magis orbiculato, quàm Persici folia: sex stamina suis apicibus ornata, & stilus è floris vmbilico emergunt: radix crassa est, rotunda, intus candida, foris vt Narcissus nigricans. huius alia species inuenitur angustioribus foliis, in reliquis cum illo conueniens.

Dodon.hist.Lat.Narcissus autumnalis maior, & Narcissus Marcelli dicitur. Lobel.Obs.Colchicum luteum, an Ephemerum non venenato Dioscor.congener? Narcissus Autumnalis Marcelli Virgilii. Mutono flore luteo pallente. Lirium alterum Theoph.Dod. Adu.part.2.Colchico Narcissus Botanicorum: Narcissus autumnalis peritiss. Herbariorum, siue Colchicum luteum vocatum, cum à floris figura, tum à tempore florescendi, verùm de hoc maiore & de minore adhuc certatur & ambigitur num referri debeant ad Colchici familiam aut Narcissos, quia vires non sunt exploratæ: quare peritiores multi in dubium reuocarunt, vt Io.Moutonus: Carolus de Houcin. Ancipitis vtriusque naturæ videntur: Radicis siquidem concretio & textura Narcissi familiæ, quàm Colchico proximior est: cætera magis Colchicum æmulantur. Folia atrouirentia Autumno cum flore luteo è breui pediculo prodeunt. Proinde liberum cuique erit Narcissi, aut Colchicum, vel Colchico Narcissum nuncupare. Clus.Hisp. Narcissus Autumnalis quorũdã & maior Hisp. *Açucenas amarillas*, id est, Lilium flauum. Idem hist.post.dicit, Nonnulli vocant hanc stirpem Narcissum Autumnalem, alii Colchicum luteo flore, cùm tamen nihil cum Colchico commune habeat præter florem, reliqua sunt Narcissi. Quod si Colchicum dicendum, omnia Croci genera etiam Colchicum appellare licebit: E Thracia allatum est Cedonsari nomine. Posset non incommodè forsitan ad Lirium alterum Theophrasti referri vel *ναρκίσσος ὀπωρινὸς* Græcè dici. *Colchicum. Ex Thracia.*

Tabern.icon.Colchicum luteum. Narcissus autumnalis maior, Geel wisen zeitlosen. Et H. Colchicum tertium.

C.Bauhin.Phyt.Colchicum 10. luteum: Lirii alterum genus Theophr. lib. 6.cap.vlt. variat in hortis Belgii angustioribus foliis autore Lobel.

Sub Augusti finem, autore Clusio, & Septembri, germinare incipit, & plerumque floret. Gaudet montanis quibusdam Hispaniæ pratis, etiam in Italia spontè nasci audio, [ait Clusius.] Ex Thracia antè paucos annos etiam adferri cepit, cuius bulbos quòd siccitate pallescerent initiò Persici Narcissi esse putabam: sed emergentia illicò, postquàm telluri fuerunt commissi bulbi, folia, omnem dubitandi occasionem ademerunt. Colchicum flore luteo accepimus a D.Belle fontaine, plãtandum in horto E. C. Vidi Argentinæ in horto Di.Friderici Meier, à quo bulbos etiam habui: qui in eius horto virentia habent folia Februario, & Martio: anno 1606. in fine Octob. floruit in horto Ill. E.C. **Locus & tempus.**

NARCISSVS PERSICVS CROCI FLORE melino, Colchicis affinis.

Ἄκαυλος planè est Clus. in Pann. & in post.hist. Narcissus Persicus & floris duntaxat pediculo præditus veluti crocum Colchicúmque: exilit ergo è mẽbranaceo *cucull*, tanquam ex vasculo, aut theca *flos* oblongus, Croci aut Colchici floris æmulus, sex foliis constans ex flauo pallescentib⁹, quorum tria interiora paulò angustiora sunt, externa latiora, & summo mucrone nonnihil incurua, siue *ἀπόφυσιν* quandam habentia, quâ interiorum mucronem amplectuntur & comprehẽdunt, ingrati odoris & Pauperis quasi virus redolentis, *stamina* sex medium florem occupant, an foliorum vnguibus nata, sed internorum foliorum reliquis **Descriptio**

longiora, exilit è medio oblongior *stilus*, gracilis, & sine capite. *Folia* illi sunt Hemerocallidi Valentinæ non multùm absimilia, lata, plana, eiusdemque cum illis coloris, hoc est, ad ærugineum tendentis, quæ vt plurimùm conuoluuntur, aut sese circumagunt: *radix* crassa, bulbosa, à basi (quæ multis fibris donata est) statim extuberans, intus candida, foris pallidior quidem, sed aliquantùm etiam nigricans.

Semel duntaxat Constantinopoli allatum est hoc bulbi genus, mihique (ait Clus. communicatum à Philiberto de Bruxellis, cuius antè memini, anni 1575. initio, quem postea variis amicis cùm in Belgicâ tum in Germaniâ distribui. Initiò Narcissum Autumnalem maiorem, ex bulbi forma esse coniiciebam, in qua opinione valde me confirmauit flos sub finem Septembris emergens. Sed postquam folia non subsequi animaduerti, & ineunte demum Vere prodire obseruaui, eáque ab illius foliis colore differentia: tum exactiùs collatâ inter se vtraque plantâ, dispares esse manifestè deprehendi: æstate breue inter folia caput pollicem crassum, breui pediculo inhęrens, & summa tellure vix emergens, ferre aliquoties obseruaui, quod cùm inane esset, seminis conspiciendi spes omnis sublata.

Nomina — *Lilium alterum Theophr.*

Nomen Schedæ illi additæ inscriptum erat *Zarem cada persiano*, id est, Narcissus Persicus. Multùm verò conuenire videtur, cum Narcisso uel Lirio altero Theophrasti, cuius meminit Hist. Plant. lib. 6. c. 6. florem amplum illi tribuens, coloremque [vt eruditiores volunt] melinum non nigrum, figura oblongum, serotinumque admodum, post Arcturum & circa Æquinoctium sese ostendentem, vel, vt sequente cap. ait, Autumno primis imbribus, quemque lib. 7. hist. c. 12. caulem tantùm floris habere dicit.

Icon nostra facta est ad iconem quam habebat Clusius in Pann. eam autem in postr. hist. mutauit quod folia attinet.

C. Bauh. Phyt. Colchicum 11. siue melino flore. Narcissus Persicus Clusii. Quo nomine à Tabern. icon. & hist. cum Cam. hort. cognominatur. Frigori nostro libenter assuescit.

Colchicum vernum flauo flore.

Scribebat Iacobus Plateau [inquit Clusius Hist. post.] Colchicum se habuisse quod verno tempore flauum florem protulisset: sed bulbum cùm eruisset corruptum reperisse.

Huius, ni fallor, meminit Lobel. Adu. par. 2. Narcissus luteus vernus D. Leet facie Narcissi Autumnalis lutei siue Colchico-Narcissi Botanicorum: Narcissinæ classis videtur noua, rarissima, & elegantissima planta, quæ quamuis totâ facie Narcissum Autumnalem siue Colchicum luteum vocatum cùm à floris figura, tum à tempore cum Colchico florescendi referat, Narcisso tamē propior, quia vere nouo flores laxat. Nouus igitur hic Byzantinus Narcissus folia cum floribus luteis Vere laxat, atrouirentia, situ initiò bina, deinde vtrinque plura, binûm & ternûm vnciarum, quæ postea excrescunt longiora, Colchici Autumnalis lutei quadantenus: minora tamen paulò, & breuiora: cauliculus compressus ternas & quaternas vncias longus, floribus & staminibus luteis fastigiatus, præd. Colc. lutei similib⁹, sed minoribus. Bulbus Narcisso Autumnali huius speciei similis, satis magnus pro Plantæ ratione. Hunc debemus D. Leet, insigni Londinensi negotiatori; Constantinopoli à suis mercatoribus cum *aliis* rarissimis bulbis transmissum.

COLCHICVM PARVVM MONTANVM luteum, aliis Narcissus.

Narcissus Autumnalis alter siue minor [Clus. Hist. post.] Octobri mense quemadmodum Persicus, nudum è vaginula membranacea profert *florem* sex oblongis & angustis foliis constātem, non æqualibus, nam exteriora paullò longiora & latiora sunt, omnia autem mucronata foris flauescentia, interiùs flaua, ad maioris colorem magis accedentia, flaua *stamina* medium florem occupát, odoratus est hic flos, solóque *pediculo* innitens, supra terram nō attollitur: flore iam marcido, emergere interdum incipiunt *folia*, vt plurimùm autem, ineunte Vere duntaxat, terna aut quaterna, plana, viridia, & splendentia instar foliorum maioris, sed longè angustiora, & præter aliorum morem sese contorquentia, & cincinnorum instar conuoluentia: *semen* plurimum ipsis tulit anno 1591. initiò Iunii in capitulis vncialibus, ferè trigonis, rotundum, nigrum, cui inhærebat albicans quædam & spongiosa ab vno latere materia: *radix* pusilla, nigrâ tunicâ tecta, inferioreque sede tenuibus fibris firmata. Secundus hic Narcissus potest dici Νάρκισσος ὀπωρινὸς ὁ μικρότερος. Mihi missus à Generoso viro Carolo de Houchin Colchici lutei minoris nomine, à Iacobo Plateau verò Colchici montani minimi lutei appellatione.

Lobel. icon. pl. p. 148. Colchicum paruum montanum luteum D. Io. Monnel Teut. 182. Item Aduers. par. 2. de Narcisso autumnali minore adhuc certatur & ambigitur, num referri debeat ad Colchici familiam aut Narcissos.

Tabern. icon. Colchicum montanum luteum minus, Klein geel Berg zeitlosen/ & Hist. Colchicum 12.

C. Bauh. Phyt. Colchicum 14. montanum paruum luteum.

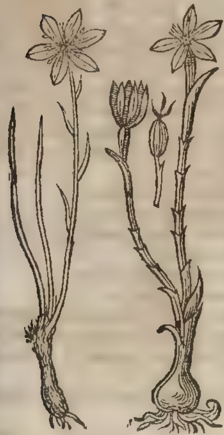
NARCISSVS AVTVMNALIS minor & similes plantæ.

Vnicum *cauliculum*, digitalis longitudinis, gracilem, vacuum, habet hic Narcissus, in cuius summo *florem* Narcissinum odoratum, sex foliolis albis constantem, & in medio exiguum calicem flauum continentem: flori succedit exile

exile trigonum *caput*, exiguum, nigrum, angulosúmque *semen* continens: radix Narcisso Iuncifolio valdè similis, minor tamen, multis candidis tunicis, lentóque succo prægnantibus constãs, sed nigra quadam membranâ tecta. Tota planta amara est, vt superiores Narcissi, veréque dixit Plinius, odorato saporem rarò vlli non amarum.

Icon quam damus plantulæ à Clusio descriptę figuram & magnitudinem affabrè sanè exprimit.

Clus. HIS. Narcissus quartus siue autumnalis minor. Et post. hist. Narcissus serotinus siue Autumnalis minimus: Incolæ in Hispania *Tomnada* appellabant.

Plant. icon. pag. 122. Narcissus autumnalis (vt & Dod. in fol.) paruus Clusii Lob. 62. Teut. 158. Lobel. B. 158. Clein spa de Narcissen. C. Bauh. Phyt. Narcissus 29. siue (cum Tabern. icone) autumnalis minor Clusii.

Nascitur plurimus ad Anam flumen in Turdalis, vbi (inquit Clusius) florentem, & suis capitulis iam maturescere incipientibus eruebam sub Octobris finem, nullis è bulbo natis foliis, nec vlla eorum vestigia obseruans, quod sanè mihi admirationi fuit. Quantùm intelligo per fratrem C. Bauhinum, qui communicauit, prouenit in monte Spiegel.

SPARGANIVM PLACÆ NARCISSO simile flore albo Lilii.

SVpra Valentiam salebrosis & petrosis locis nascitur quædam planta bulbacea, binis *foliis* prædita, humi stratis, longis, crassiusculis, ex viridi nigricantibus, Narcissi maioris Autumnalis foliis ferè similibus, sed quibus interna parte secundum nerui medii longitudinem, alba quædã latiuscula linea ducta est: *radix* bulbosa multis tunicis constans candicantibus & lenti viscidiq; succi plenis, ingrati amaríque saporis, foris nigro cortice obductis. Etiam C. V. Ioan. Plaça Medicus Valentinus, pedalem caulem [nam radicem cum foliis dumtaxat, eruebam, ait Clus. Hisp. & hist. postr.] læuem, aliquot in summo flores Lilii æmulos, candidos ferentem, habere, deinde rotunda *capitula*, in quibus exiguum *semen* contineretur, afferebat, & Sparganium vocabat.

Casp. Bauhin. Phyt. Colchicum 12. siue Colchico luteo similis (supple planta,) Sparganium Placæ Clusio.

TVLIPA SIVE LILIO NARCISSVS.

CAP. IX.

BVlbaceas inter stirpes, recensetur meritò peregrina illa planta, quæ ob insignem in flore colorum varietatem, omnibus longè gratissima esse solet. Qua de re Io. Posthius.

Multiplici vincit florum genus omne colore
Huc vsque à Geticis Tulipa missa iugis.

Hanc vulgus Tulipam, doctiores verò Lilionarcissum appellant. Cùm autem non occurrat nobis, an aliquis de Tulipa verba fecerit, ante Doctiss. & diligentissimum Botanicum nostrum Præceptorum Gesnerum, lubet hic subiicere, quæ in fine operum Cordi, de hac memoriæ prodidit. *Gesner. de Tulipa.*

Anno à Natiuitate Domini 1559. initiò Aprilis, Augustæ, in horto Magnifici viri Iohan. Henrici Heruuarti vidi inquit is, herbam hîc exhibitam, ortam è semine quod Byzantio (vel, vt alii, è Cappadocia) allatum erat. Florebat tum tẽporis *flo*. vno pulcherrimo rubente, magno, instar Lilii rubri, octonis condito foliis, quorum quatuor foris sunt, & totidẽ intus, odore suauissimo, leni, & subtili, qui breui euanescit. Color interiùs pallidus est aut subflauus: & *stamina* tanquam Croci, in medio intercepta, ceu geniculo, ipsa quoque octona, ex quibus itidem alia exteriùs paulò sunt, alia interiùs. Calix nullus. *Caulis* est circiter pedem altus. *Folia* in eo quaterna albicant, crassiuscula, solida, duos palmos (id est digitos octo) longa, Orcheon ferè foliorum figura, modicè recuruato margine (non adeò quidem vt pictura præ se fert, quam antea expressam amicus quidam ad nos misit,) ex his tria inferiora maiuscula sunt: summum, paruulum. Maculæ nullæ dum erant, quas in adultioribus foliis apparere aiunt. *Radicem* non vidi: sed aiunt esse bulbosam instar Hermodactyli ferè, vel Porri formâ & magnitudine, tertio anno florem producere: propagari de radice, bulbo puro adnascente, *semen* nullum proferre, siue naturâ, siue nostri cœli culpâ. Turcico vocabulo *Tulipam* vocant aliqui. Sunt ex Turcis (*inquit Kentmannus*,) qui Tulipam dicunt nomen habere à flore, qui formam refert pileoli Dalmatici. Lilii rubentis genus [*pergit Gesner. h. rt.*] videtur etiam Tulipa Turcarum, cuius picturam, cùm ad virum quemdam Doctiss. misissem is Cynorrhodon Plinii [vel vt ipse legere mauult Crinorrhodon] esse putauit. Sed ita dictum à Plinio Lilium in Italia quoque nascitur: Tulipa verò ista (nam & alia quendam hoc nomine vocatur herba luteo flore) Italiæ (ni fallor) prorsus pe- *Descriptio* *Tulipa.* *Lilium rubens* *Cynorrhodon* *Crinorrhodon.*

regrina est, nisi in horto aliquo conspiciatur. Cynorrhodi quidem Lilii Hyacintho similis Hesychius etiam meminit. Satyrium Erythraicum fortè est Tulipa à Turcis dicta: quam vidi Augustæ in horto Magnifici viri Io. Henrici Heruuarti, quanquam semen ferre negant. *Et hæc is de Tulipa.*

Satyrium Erythraicum Tulipa rubra Tulipa alba.

Nos quidem Tulipam flore rubro, serere semina obseruauimus, quæ non respondent seminibus Satyrii à Diosc. traditi, ideò Satyrium Erythronium dicere non possumus: Tulipa tamen alba, multa habet quæ respõdent Satyrio triphyllo Diosc. Suspicamur prætereà priorem Gesneri Tulipam esse inter Clusianas, de quibus postea, præcocem rubram dictam, in eo tamen differt quòd Gesnerus tribuat flori octona folia: Clusius autem tantùm sex: Secunda fortè referenda est ad Bononiensem deinceps tradendam.

Satyrium triphyllon

Ineptè Matth. proponit quandam iconem sine vlla descriptione sub titulo Narcissi 5. quæ ad Tulipam referenda videtur, in cuius caule folia octo spectantur, in flore sex foliola, in epitome verò septem in caule, quinque in flore.

Narcissus 5 Matth. qui notatur

Notatu digna sunt quæ Guilland. in Theone de hac planta scripsit: De herba non arbore intellexit Homerus in Iliade 3. quando Iouem rem cum Iunone habuisse canit, terra subter Lotum, Crocum & Hyacinthum gignente. Ac an ea sit Lotus quam Turcæ *Alé Zempul* vocant, Itali *Tulipa*, nomine barbaro & proinde peregrino, quærendum: quanquam parum referre Autumo, si vel pro vrbana vel siluestri Diosc. Loto capiatur. Verùm cùm Plinius tres laudasse flores annotet, Lotum, Crocum, & Hyacinthum, nec Lotorum, qui apud Dioscoridem habentur flores, præstanti forma commendabiles sint, vix fieri posse reor, Homerum de iis locutum. Cæterùm Lotus Aegyptia etsi flore constet pulcherrimo, nullum tamen hac parte locum occupat, vt pote quæ in sicco nasci recuset, Croco & Hyacintho nequaquam in aquis prouenientibus. Nec sunt aquæ ad coitum aptæ, fundum petente corpore. Suspicari quis posset Tulipam [inquit Dodon. qui tres differentes species agnouit] πυτιῶνα esse Theophrasti, si edulis bulbus esset & cogendo efficax. Nam πυτιῶν quidem à Theophr. inter edules bulbos refertur & herba est, quâ lac cogitur, vt ait Hesychius.

Lotus herba Homero. Alé Zempul Lotus Diosc. Lotus

Lobelii sententia.

Pytion Theoph.

Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, an autem conueniat & quantùm, ex Satyriorum descriptionibus relinquemus diligentiùs considerandum.

Dodonæi icon prior, est apud Clusium pro Tulipa præcoce alba varia. Secunda autem est pro Tulipa præcoce rubra: in hist. flo. vnica erat icon, quæ à Lobelio exhibetur in Obs. 2. loco, cui floris foliola non desinunt in acutum.

Dodonæi suspicioni subscribit C. Bauh. dicens apud Matth. Licèt alii ad Anemonem Limoniam Theophrasti, alii ad Crinorrhodon Plinii: alii ad Satyrium Erythraicum referunt, videtur tamen ad πυτιῶνα Theoph. referenda. Gesnero Anemone Limonia.

Anemone Limonia. Crinorrhodon Plinii. Satyrium

Tradit Lobel. in obs. Lilionarcissi varietates quamplurimas, inquiens: an purpuro-Narcissi Plinii, Turcarum *Cafe Lale*, *Zampul*? Omnibus Tulipæ siue Lilionarcissi speciebus foliorum numerus in caule pedali & sesquipedali, ternus, quaternus, quandoque quinarius, septenus & octonarius: flores senis foliolis, interdum pluribus, quorum vngues flauent, calathum cingentes, constant: quorum alii præcoces, alii autem serotini. 1. Flos sex foliis obtusis purpurei sanguinei Lilionarcissi constat: Radix item & caulis persimilis, in quo quatuor, & nonnunquam plura, folia, liliaceis & porrinis media: interdum innatum bulbum in folio notauimus apud D. Io. van der Dilf, cuiusmodi in Moly Homerico. 2. Luculento pandente flore, supremis foliorum oris & fundo ad basim luteis pallentibus, medium cingente sanguineo subfusco: calyculorum oris & media carina foris luteis: cætera cuncta sanguineo fusco exoleto similia: medio intus stamine nigro, staminibus croceis obducto. Semina, vti reliquorum, compressa in oblongo tripartito membraneo anguloso folliculo; quæ itidem sata colorum varias subeunt mutationes, & sæpè degenerant, vt longo vsu diligentissimè animaduertit clariss. vir. D. Ioannes Boissot.

Lilionarcissus purpureo Narcissus Plinii Cafe, Lale. Zampul Foliorum numerus. Purpurea.

Eriophori vocati radix cepaceo inuolucro obducitur, molli sericeo tomento farcto, castanearum ritu: flos vt reliquorum; sed calathi fundus siue foliorum vngues atri & mediò lutei conspiciuntur.

Luteo & medio pullo, fundo.
Maculoso, medio fusco folio.
Sanguineus toto calathi fundo pullo.
Vngue toto luteo.
Vngue pullo, triangulis luteis:
Flore odorato, aut inodoro.

Totus luteus maior Chalcedonicus, sanguineo puniceo par, & similis: odoratus Croci æmulatione & inodorus: præcox & serotinus aut pallidus.

Niueo candore & rubore confusus coccineus.

Purpureus sanguineus, puniceusue obsoletus, candidioribus oris, carinam intercursante albo rubore mixta diluta linea, imo ad basin croceo vngue.

Purpureus coccineus, rubentibus oris, medio folio exteriore candicat, vnguis luteolus, summo, medio tenus coccineo luculento cruore.

Coccineus purpureus punicans, tribus exterioribus mucronatis foliis: internis verò retusis.

Rubellus pandente flore in acutum modicè fastigiato.

Rubidus candore mixtus, nitidus, niueis oris.

Niueus, extremis & summis rubidus oris, vndantibus in caule foliis.

Candidus, striatis suauè rubentibus oris.
Patulus, rubidus, candicans.
Rubicundus, rutilans, luteola carina.

Sanguineo, puniceóue saturo liuescens, summis candicantibus oris, expassus, folio latiore, mucronato.

Obsoleta purpura, summo albicans, purpurante medio.

Imo & summo luteus amœnus, medio coccineo, sanguineo.

Luteus striatis rubentibus oris.
Rubellus niueis oris striatis.
Luteus hilaris oris phœniceis.
Niueus totus, fundo tantillùm luteo.
Luteus, phoeniceo confusè mixtus.
Luteolus phœniceus, dilutus.
Luteus coccineis rubentibus oris,
Candore & rubore confusis, Rosæ dehiscentis pallidæ colore.

Luteo

Luteophoeniceus luteouirentibus oris; septenis peramplis foliis.
Purpuroviolaceus.

Hactenus Lobelius apud quem hæc consideranda. Folia Tuliparum nobis non videntur esse virore Liliaceo, nec seminis descriptio placet, quæ nec plurimùm differt ab Aristolochiæ prædictæ semine. Dodonæus dicit cartilaginosum planum. Illud etiam perpendendum venit, quod scribunt de Tulipæ nomine aliter ac peritiss. stirpium Guillandinus: Nec hoc negligendum, tradi in Aduers. florem cum quinque foliolis, ac etiam iconem proponi in qua tantùm quinque foliola sub titulo Lilionarcissi purpurei: eam autem iconem in iconum l. Plant. iterum proponit hoc titulo, Lilionarcissus sanguineus puniceúsue. Teut. 762. In Adu. ponit præterea alteram iconem sub titulo Lilionarcissi lutei, planè diuersam, ac potiùs alicuius Narcissi quàm Tulipæ, si non est error typographicus:] de eis dicimus, quod ibidem paulò pòst dicit aduersum Matthiolum, pueros pueris pingere & illudere. De cæteris iconibus Lobelii in obs. & in lib. ic. Plantini postea agemus.

Camer. apud Matthiol. in Epit. pro Narcisso 5. Matthioli ponit descriptionem & pulchram iconem, quæ summè placet, & pro plurimis sufficere videtur, ac ideò etiam à nobis proposita: Tulipa peregrina, inquit etiam, & antè aliquot annos demum cognita apud nos planta, de facultatibus adhuc ambigitur. Helichrysum Crateuæ non adeò malè ad luteum quadrat, quamuis herbam non integrè descripserit, sed tantùm dicat florem esse similem Croco, colore aureo. Tulipæ differentias quod attinet. Præ aliis floribus varietas est in *præcoci*: Præcox lutea vel planè aureo colore, vel pallido. Adhæc vel rubris maculis conspersa, & alia maiore ex parte rubens. Item vel aureo fundo vel nigro. Semina etiam discrepant, quæ in nonnullis flaua sunt, in aliis nigricant. Præcox rubra, eaque vel purpurascens, vel coccinea. Item purpurascens albis oris decota. Nec non dilutè rubens, vel incarnata, vnguibus vel inferioribus foliorum particulis candidis. Alba, ferè prima omnia florere solet, sed & frigoris vehementiæ aliquando succumbit, si non satis profundè intra terram abdatur. Est verò quædam penitùs candida, excepto fundo qui nonnihil flauescit: quædam diluta rubedine inficitur, & tertia violaceis maculis pulchrè distinguitur. Media siue Dubia, lutea, aurea, pallida: itémque conglobato flore, nō vt reliquarum patulo: & lutea media fusca, purpureis staminibus, & præter has, quæ virentibus striis variatur. Denique nana siue pumilio flore aureo. Rubra coccinea, fundo flauo, nigro, subuirente, in cæruleum vergente. Est inter has quę nigrum fundum habet & foliorum in flore virentes apices. Præterea paruula admodum strictis foliis colore saturo rubro. Incarnata, languidi coloris, nigricantibus staminibus. *Serotina*. Hæc plerumque maxima est & pulcherrima, sed minore colorum diuersitate commendabilis. Lutea nimirum, aurea, pallida, itemque tenella strictifolia interhasce, latifolia quoque rursum, eáque diclonos, nec non cristata Papaueris modo, siue ἀκροχιδής, id quod etiā in rubra admodū grandi notaui. Est & suaui rubore purpurascens, qualis in Pæonia colos. Tandem quæ Solis oculus vocatur, fundo nigro, quem circulus aureus ambit, reliqua floris parte eximiè rubicunda: cuius varietas etiam in odore habetur, qui in quadam planè Lilium conuallium dictum æmulatur. His plerisque interdum accidit, vt proliferę sint extra terram, id est, vt inter alas foliorū protrudant bulbum, qui sensim tabescente matris superficie incrementum capessit, quemadmodum hoc à C. Clusio in Pannonicis affabrè depingitur.

Cæterùm miratur Adrian. Spieg. inter Narcissos relatum eum florem, quem vulgus peregrino vocabulo *Tulipanum* & *Dulipanum* vocat. Ipsi enim inter Lilii genera rectiùs videtur collocādus. Quo nomine Veteribus dicta sit hæc planta, multi dubitant. Sunt tamen peritiores nonnulli, qui ad Satyrium Dioscor. quibusdam τρίφυλλον cognominatum referendum censeant, ad cuius sanè descriptionem multis notis accedit. *Satyrium tryphyllon.*

Hactenus autem Tuliparum bulbi nobis [inquit Clusius qui Liliaceam stirpem appellare videtur] Byzantio missi sunt, præcocis quidem *Cafelale*. Serotinæ uerò *Caualalalé*: à locis nimirum vnde primùm Constantinopolim illati sunt appellatione indita: *Caffa* vrbs est in peninsula Gazario dicta, quæ inter Propontidem & Euxinū Pontū sita est. *Caualla* verò in Macedonia vrbs maritima. Sunt qui Tulipam præsertim purpureum Cosmosandalon esse velint, à Veteribus inter Coronarias herbas numeratum: Nos Tulipæ duo primaria genera obseruauimus: *præcox* vnum, *serotinum* alterum, tametsi inueniantur quædam veluti dubiæ, quæ medio inter vtrumque genus tempore florere soleant, potiùs tamē inter serotinas habendæ, quàm inter præcoces. *Locus.* *Cosmosandalon.*

Præcocior Tulipa vnicum fert caulem, pedalem maxima ex parte, interdum ampliorem, rotundū, virentem, & breui quadam incanáque lanugine aspersum, non concauum, sed firmā medullā plenum: hunc plerumque terna amplectuntur folia, nonnunquam quaterna & quina, inferiora lata admodum, vt etiam palmarem latitudinem explere viderim, & liliacea, longiora tamen, & crassiora, carinata, supra terram sese pandentia & contorquentia, superiora autem minora, & angustiora, eáque vel propendentia & nutantia, aut interdum surrecta, omnia autem colore ex cæruleo virente aut ærugineo, & veluti farina aspersa. Summo cauli insidet magnus flos, vnicus (geminos etiam aliquoties vidi, vel summo caule coniunctim nascentes, vel bifido inhærentes) sursum spectans, sex foliis vt plurimùm constans [tametsi septenis & octonis conspexerim] eiusdem initiò cum caule coloris, & interdum ad terram sese inflectens, illique incumbens, vt colubri aut serpentis caput in terra decumbentis ementiatur, deinde paulatim sese subleuans, & colorem mutans, atque tandem sese explicans, & calathi Cyathiue instar in fundo pandens, ex quo sena aut totidem quot foliis constat, stamina prodeunt, modò lutea pallida, modò nigricantia, pediculis etiam quæ stamina sustinent, mirum in modum variantibus. Excusso flore, succedit membranaceum triangulare caput, satis magnū, oblongiusculum, vel breuius ventréque magis prominulo, quo in tres partes à summo dehiscente, conspiciuntur sex ordines seminis plani, cartilaginosi, liliacei ferè, & circinatæ propemodum rotunditatis interdum, alterā tamen parte, quæ capitis centrum & interiora pertingit, oblongiusculi vt plurimùm, pallidi, fului, aut rubescentis, & si imbres frequentiores ceciderint, etiam fusci. Radix bulbacea interdum, breuior est, nōnunquam oblongior, crassa, inferiore sede nonni- *Tulipæ præcocis desc.*

hil prominente, vti Colchici radix ferè, fibris aliquot tenuibus donata, & foris fuluescente, sed magna ex parte nigricante, membrana obducta, quæ interna parte lanuginosa est, Castanearum corticis instar, aliquando autem adeò denso tomento plena, vt mollissimè recubet bulbus, qui solidus est, firmus, & velut albumen oui coctū candidus, gustantique dulcis, saltem non ingratus. Summa autem in præcoce est coloris varietas: nec maiorem in vllo alio flore vidisse memini, nisi fortè in Papauere. Etenim aut omninò luteus est, aut ruber, aut albus, aut purpureus: interdum etiam bini vel plures ex his coloribus in eodem flore permixti conspiciuntur. Non desunt qui cærulei omninò coloris se vidisse asserant, mihi sanè hactenus videre non contigit.

TVLIPA PRÆCOX FLAVA.

Descriptio

LVtea Tulipa vel ad auri fulgorem accedit [pergit Clus. in hist. post.] aut pallet, foliorum autem vngues plerumque aurei sunt, licet etiam habuerim veluti fuligine aspersos: odor quasi Ceræ recentis, siue etiam Croci, interdum nullus, vel admodum imbecillus.

Tulipa flaua.

Hic notandum à Clusio poni in postr. hist. iconem quæ non erat in Pannonicis, aliam iconem habet pro Tulipa flaua siue lutea quam ponit postea pro Tulipa præcoce alba, vt iterum monebimus. Quę verò hoc loco proponitur in post. hist. pro lutea ponitur: ea est in libro Iconum Plantini delineata hoc titulo p. 130. Lilionarcissus albus paruus & parulus, medio iuxta carinam rubellus nitens, Lob. Teut. 166. An Schvven. in cat. Siles. Tulipa lutea

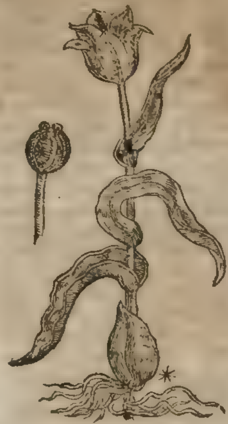
Lilionarcissus albus.

1. Ἀνεμώνη λειμωνία Theoph. Narcissus 6. Matthiol. Geeler Tulipan, Gelbe Turckische Nareissen. Plures sunt nobis Matthioli impressiones, verùm in nulla inuenimus iconem Tulipæ luteæ.

Habeo in horto E.C. Tulipam luteam præcocem, quæ pallet, vngues aurei parui florum, folia quina in cuspidem desinunt, floret principio Aprilis.

TVLIPA PRÆCOX RVBRA.

RVbræ Tulipæ color nunc saturatior est, modò dilutior, & gratissimi aspectus, interdum etiam inelegans, & obsoletus: *foliorum* vngues uel lutei omninò, aut tanquam leui quadam fuligine in luteo aspersi, in quibusdam nigra macula medium vnguem luteum tantummodò inficit, in aliis totum ferè ita occupat, vt nihil nisi lutea quædam linea nigrum vnguem ambiens conspiciatur: interdum adeò magni sunt isti *vngues*, vt dimidiam folii partem occupent. Huius verò odor alias gratus est instar Mali aurei, magna verò ex parte valde obscurus, vel Papaueris virus quodammodò referens. Hæc Clusius hist. post.

Clus. in Pānon. & Hisp. eandem iconem habebat. Icon eadem erat apud Plātinum p. 126. hoc titulo Lilionarcissus purpupureus sāguineus puniceusue quintus Lobel. 65. Teut. 162. Hist. Lugd. ponit pro Tulipa maiore Clusii quam scribit esse Narcissum quintum apud Matth. Idem sentit C. Bauh. qui pro icone Matth, ponit similem iconem Clusianæ. Camerarius in hist. Germ. & in Epit. nouam iconē ponit Tulipæ nomine. Schvven. Tulipa præcox rubra. Narcissus 5. Matth. Roter Turckischer Tulipan.

Tulipam rubram primùm vidi Montbelgardi in horto Ill. mei Principis allatam ex Italia, pulcherrimus sanè flos omnibus admirandus, ex rubro fuscus cum vnguibus luteis quotidie se expandens & recludens, multis diebus integer remansit mēse Aprili. Casp. Bauh. attulit bulbum his non se propagauit, & tandem periit.

TVLIPA PRACOX ALBA.

TVlipæ albæ flos omninò candidus est, nisi tria exteriora folia dorso cineracei vel interdum etiam cærulei quidpiam coloris admistum habere viderentur: vngues lutei, nonnunquam veluti fuligine aspersi, apices & stamina pallent. Habui (inquit Clusius) quibus vngues prorsus albi essēt, apices nigricantes. Iam antè monuimus iconem hoc loco positam, in Pann. olim locatam à Clusio sub titulo Tulipę præcocis luteæ, erit fortè ex prædicto loco transferenda

renda dicta flaua siue lutea & quæ hic alba dicitur eò releganda: nobis tamen nouus inde oritur scrupulus quòd in Iconibus Plantini pag.128. hæc eadem sit icon sub hac inscriptione Lilio-Narcissus sanguineus puniceúsue obsoletus tribus exterioribus mucronatis foliis, internis verò retusis Lob.67. Teut.165. sanè icon non respondet titulo: interna folia non apparent in icone retusa. Tulipa alba præcox in horto Ill.E.C.W. multis annis durauit non se propagans, ad hãc fortè potissimùm referendus Narcissus Matthioli 5. Lob. etiam in Obs. meminit Lilionarcissi præcocis niuei.

TVLIPA PRÆCOX PVRPVREA.

PVrpurea Tulipa aliàs saturatior est, & violaceum, siue amæthystinum colorem habet, aliàs Pæoniæ floris æmula, nonnunquam dilutior, & Damascenam siue Prouincialem (quam eruditiores Prænestinam vocant) rosam colore referens: interdum verò adeò diluta, vt albescere videatur, aliquando ex purpura nigricat & obsoletior est: omnium autem vngues cum apicibus aut pallent, aut lutei sunt coloris, tametsi nigros etiam apices habeant nonnullæ, & pediculos eas sustinentes quadam veluti fuligine infectos. Inuenitur & odora, & inodora.

Facere verò non potest, quin hic adiiciat Clusius, quæ circa simplices has, & vnius coloris Tulipas obseruauit. Habuit enim anno 1585. & aliquot subsequentibus, cuius flos cùm præcedentibus annis elegans ruber fuisset, postea variè commixtus ex rubro & flauo inter se confusis coloribus, modò flauo medium quasi folium occupante, modò rubro, vel vtroque radiatim per oras discurrente, fuerit. Similiter flauam quæ flauum, & rubrum: & purpuream quæ album & purpureum colores variè inter se commixtos, & radiatim folia secantes habuerint. At illud etiam obseruabat, quotquot sic natiuum colorem mutarunt, subinde corrumpi solitas, voluisse tamen antè, hac colorum varietate heri sui oculos oblectare, tamquam ipsi extremum vale dicturæ. Quam hîc iconem ponit Clusius pro Tulipa præcoce purpurea, apud icones Plantini p.129. posita est pro Lilio-Narcisso purpuro violaceo Lob.67. T.165. In Pann. hist. aliam iconem habebat Clusius pro Tulipa præcoce purpurea, quæ in lib. Ic. Plant. ita inscribitur, Lilio-Narcissus sanguineus puniceúsue 8. Lobel. 66. Teut.163. Schvvench. Tulipa purpurea præcox, leibfarbner Turckischer Tulipan.

TVLIPÆ PRÆCOCES VARIÆ.

TVlipa varia adeò multiplex est, vt difficilè sit omnes eius differentias verbis exprimere. Nam cuiuscunque tandem præcocis Tulipæ semina excussa, & tellure sepulta germinent, non omnia retinent natiuum matris colorem, in varios colores transformant flores, præsertim Albæ, cuius semine prognatas plantas insignem colorum varietatem præ reliquis nancisci, experientiâ & diligenti obseruatione didicit Clusius. Semina enim in eodem capite nata, à semetipso collecta, eodémque ferè momento terræ Autumno commissa [quo tempore, non verno, serenda sunt omnium bulbacearum & tuberosarum semina, vt feliciter proueniant, vel etiam maturiùs, cùm spontè defluant] plantulas proximo subsequente vere produxerunt, quæ post quintum, sextum, septimum, imò etiam [vt aliæ aliis faciliùs adolescunt,] octauum, nonum, & decimum annum flores protulerunt, eosque aut omninò albos & matrem referentes, aut albos varios, vel purpureos, ac purpureos varios, quorum videlicet purpurea folia albis oris ornata fuêre. Quantùm ad Flauas aut Rubras attinet, pleræq; proles matris colorem retinent: sæpè etiam in alium commutant.

TVLIPA PRAECOX LVTEA VARIA.

LVteæ variæ Tulipæ flos explicatus, nonnunquam primis diebus totus luteus apparet, quarto deinde, aut quinto demum die, illius folia rubris virgulis, extrinsecus leuiter per oras distinguuntur, interiore parte omninò lutea remanente, præsertim tria externa, & vnguem nonnunquam habent veluti fuligine tinctum, apices interdum luteos, & pediculos eos sustinentes fuscos. Interdum externa floris folia circa mediũ raris rubris radiis insignita sunt, interiora autem frequentioribus, & ad extremum vsque folium ferè excurrẽtibus, atque aureos vngues: pallida stamina habent. Nonnunquam exteriorum foliorum oræ foris planè rubent, interiùs à medio ad extremas oras rubris virgulis distinguuntur: interiora folia externè omninò rubent, internè autem à medio ad summum, rubrum neruum protensum habẽt: latera verò rubentibus radiis exornata. Sunt etiam quorum exteriora folia dorso omninò luteo sunt, per oras verò, dilutioris cinnabaris colore virgatim distincta, interiore parte ad vnguem vsque cinnabaris color tota occupat: interiora autem folia

cinnabaris etiam colore omninò infecta conspiciuntur, nisi duplex neruus luteus secundum longitudinem, & luteæ virgulæ in extremas oras excurrerent, illius apices nigricant, pediculi eos sustinentes lutei, nonnullâ tamen fuligine infecti, vngues aurei, magni, stamina quodammodò superant. Aliorum exteriora tria folia mucronata & lutea sunt, præter oras, quæ purpurâ rubescēte radiatim intercursante insigniuntur, deinde extremæ oræ luteæ sunt, interna parte circiter medium folium, frequentes rubri coloris radios habent: interiora folia, orbiculato mucrone prædita ab infimo ad summum oblongis rubris lineis distinguuntur, præter extremas oras quæ luteæ sunt, interior pars minùs radiata quàm exterior, vngues magni lutei, quemadmodum stamina cum suis apicibus, hi odorati. Est & cuius folia extremam cuspidem orbiculatam habent, foris omninò aurea, luteis oris: intus autem omninò lutea, aurei siue potiùs rubri coloris, flauo permixti, linea radiatim medium folium, transuersimque secante: pediculi lutei sunt, apices cineracei: aliquantulùm odoratus est. Cuius item folia orbiculatæ prorsus sunt mucrone, dorso in extremum vsque mucronem luteo, oris latis, ex aureo rubris, vnguibus luteis dimidium folium occupantibus, staminibus & apicibus luteis: nonnihil etiam odorus. Alii similiter huic pares, sed dilutiore colore præditi, staminibus & apicibus duntaxat variantibus: sed nec hi odore carent.

Icon à Clus. proposita iam olim exhibita erat in Pannonicis sub eodem titulo: eodem lib. icon. Plantini reperitur p.133. cum hac nomenclatura Lilio-Narcissus luteus coccineus rubentibus oris Lob.67. Teut.167.

TVLIPA PRÆCOX RVBRA VARIA.

Descriptio. TVLIPÆ præcocis rubræ variæ flos, exteriora folia magna ex parte mucronata habet, interiora orbiculata. Aliquando autem vtraque magnis oris auri fulgore splendētibus, sunt prædita, magnis vnguibus luteis, apicibus vel nigris vel obsoletâ purpura tinctis & staminibus ea sustinentibus plerunque velut fuligine infectis: huius flos satis odoratus est. Interdum exteriora folia luteas oras foris habent, interiùs autem dilutiùs rubent, & quasi radiatim in luteas oras satis latas rubedo desinit: interiora verò similiter rubent, sed latiores oras habent, rubro colore, radiatim vt in exterioribus desinente, vngues luteos, stamina cineracei coloris: & istius flos nonnihil odoratus. Nonnunquam dilutiore minii colore rubent vtraque folia, mediocres oras habentia, foris minii colore interiora folia ferè tota occupante; virgatim tamen in oras luteas desinente, magnis vnguibus flauis, apicibus cineraceis, pediculis ea sustinentibus luteis, flos vtcunque etiam odoratus. Aliorum exteriora folia, medio dorso luteo sanguineis virgulis distincta sunt, reliquâ parte rubrâ, oris tamen luteis: interiora omninò ferè rubra, sed rubro colore radiatim in aureas oras desinente, interiore parte totâ propemodum luteâ, nisi circa medium folium rubris radiis distinguerentur, vngues cum pediculis luteis, apices nigri. Quorundam folia omnia mucronata, externè dorso lutei coloris, reliquâ parte sanguinei, præter oras quæ luteæ sunt, internè sanguineis radiis tota respersa, extremis tamē oris luteis: interiora foris sanguinis modo omninò rubent, luteæ seu flauæ oræ sunt, coloribus tamen sese inuicem commiscentibus, internâ parte omninò flaua sunt, nisi circa medium crebrioribus sanguineis radiis instar orbis quodammodò insignita essent: vngues, stamina, & apices cum superiore genere conueniunt. Sunt aliorum etiā omnia folia mucronata, oris aureis reliqua parte rubris: præter exteriorum foliorum dorsa, quæ aureis quibusdam virgulis aspersa sunt, omnium vngues lutei radiatim in rubro cōmixti, pediculi lutei, apices nigri. Nonnullorum externa folia mucronata, interna orbiculata, tota rubra, exceptis oris, quæ aurei coloris sunt radiatim in rubro desinentis: exteriora verò folia saturatiora sunt, omnia tamen interiore parte magis aurea sunt, vngues, stamina, pediculi, cum præcedente conueniunt: omnium istorum flores satis odorati. Inuenitur etiam cuius folia paruas oras aureas habent, elegantissimo rubro colore reliqua occupante, vngues flauos, stamina veluti fuligine tincta, apicēs obsoletè purpureos. *Hæc Clusius.*

Clusius icones duas suas sub eodem titulo posuerat in Pann. quanquam antè in lib. icon. Plant. p.133. sint positæ cum his titulis, integra planta pro Lilio-Narcisso luteolis auersa parte foliis secundum ora striis rubris decorato, intus verò luteo amœno: plantæ non integræ titulus, Lilio-Narcissus luteus hilaris, oris rubris, striatis, carina subuiridi: Teut.167.

TVLIPA PRÆCOX ALBA VARIA.

TVLIPA præcox alba varia aut omnia folia extremâ parte mucronata habet, aut tria duntaxat exteriora, sed interiora orbiculata. In nonnullis externa folia ad extremū vsque omninò ferè alba sunt, exceptis oris quæ eleganti & dilutè admodum purpurascentis, siue carnei, vt ita dicam, colo-

coloris sunt: interiora verò magis purpurascunt, vngues lutei, deinde exalbidi, stamina cum suis apicibus flaua. In quibusdam exteriora folia exalbido sunt dorso purpureis virgulis asperso, reliquâ parte purpurascente aut incarnatâ: interiora folia omninò purpurea sunt, vngues stellatim flaui, deinde albi, apices lutei, pediculi eos sustinentes veluti fuligine aspersi. Aliorum externa folia albo etiam sūt dorso, pluribus purpureis punctis distincto, interiore parte dilutiore purpurâ nitent: tria interna folia saturatioris sunt purpuræ quā in superiore, vngues flaui radiati stellæ instar, apices nigri, fusci pediculi. Interdum externa folia magnas oras carneo colore præditas habent, reliquâ parte alba: interiora verò quasi carnei sunt coloris. Nonnunquam externa folia pallescente sunt dorso, aliàs omninò alba, præter oras quæ foris breuibus & raris purpurascentibus radiis exornantur: interiora tota alba sunt. Quorundam exteriora folia dorso & extremo mucrone pallent, alioqui candida omninò, oræ interiore parte paucis purpurascentibus radiis distinguuntur: interiora folia à medio ferè ad extremas oras purpurascentibus radiis foris aspersa sunt, intus verò omninò alba, præter oras quæ rarioribus virgulis distinctæ sunt. Aliquādo externa tria folia prorsus alba sunt: interiora autem oras nunc paucis, modò multis purpurascentibus siue carnei coloris virgulis distinctas habent: omnium vngues flaui sunt, apices & pediculi pallent. Inuenitur etiam cuius omnia folia coloribus quidem albo & carneo permixtis prædita sunt, sed qui cineraceum carneo colori temerè perfusum referant, vel similis planè coloris cum tenuiore illo sericeo panno carnei coloris, cuius subtegmen album est, Germani Silberfarb/hoc est, argenteum colorem vocant: huius vngues exalbidi, apices obsoletè purpurascentes, pediculi albi sunt.

Lobel. Icon. Pl. pag. 127. eadem est figura cum Clusiana [quam etiam in Pannonicis habebat] cui titulus est Lilio-Narcissus coccineus, rubentibus oris, mediis foliis candicans, & ad basim notulis rubris cordis effigie, aspersis, Lobel. 67. Teut. 165.

TVLIPA PRÆCOX PVRPVREA VARIA.

PVrpureæ Tulipæ variæ flos magnâ ex parte omnia folia mucronata habet, interdum tamen externa duntaxat mucronata sunt, interiora autem orbiculato & obtuso mucrone prædita: est etiam cuius omnia folia orbiculatum habent mucronem, vt ex singulorum descriptione videre licebit. Nonnunquam igitur omnia folia mucronata Pæoniæ polyphyllo, & pleno flore, purpureum colorem imitantur, orásque habent ex albo purpurascentes, vngues, ex luteo viridíq; coloribus, simul quodammodo permixtis, subobscuros, exalbido orbe radiatim eos ambiente, pediculos flauos, sed veluti fuligine infectos apices nigros: illius flores magni sunt & admodum patuli. Mucronata etiam singula folia, foris vt plurimùm purpurea sunt, interiùs mediâ parte carnei coloris, oris ex albo pallescentibus, vnguibus, staminibus, & apicibus flauis siue luteis. Interdum omnia folia mucronata, foris & intus purpurea sunt omninò, extremasque oras albas habent, vngues luteos albo orbe circundatos, apices obsoletè purpurascentes initiò, deinde vbi obuersi sunt (solent enim omnes bulbacei generis florū apices explicante sese flore se aperire & inuertere) flauo polline aspersos, flauos pediculos. Aliorum singula folia etiam mucronata, & saturatiore purpureo colore prædita, omniū oræ exalbidæ, vngues albi, in imo tamen flaui, apices & stamina pallida. In quibusdam omnia similiter folia mucronata, sed color purpureus dilutior, magísque floridus, oræ exalbidæ, vngues ex viridi pallentes, pediculi nigricantes, apices pallidi: odoratus est plerumque istarum Tuliparum flos, reliquarum inodorus, vt etiam subsequentium. Reperiuntur quorum omnia folia mucronata, obscurioris purpuræ & quasi amethistinæ colore prædita sunt, magnis autē oris albis, vnguibus, staminibus & apicibus flauis. Quorundam contrà florū singula folia orbiculatis sunt oris, iisq; magnis & albis, reliquâ parte saturatiore, nitentéque purpureo colore prædita, flauos vngues ābit albus orbis, cineracei apices, flaui pediculi.

Nonnullorum interiora folia aliquantulùm orbiculata, dilutiore purpureo colore splendent: interiore parte tota ferè alba sunt, omnium oræ magnæ, albæ, vngues, stamina & apices flaui coloris. Reperitur etiam cuius externa folia mucronata & reflexa, exteriore parte obscurioris purpuræ colore prædita sunt, interiora verò orbiculata & dilutiùs purpurascentia, vtraque autem in magnas albas oras desinentia, & interiore parte veluti purpureum orbem, totum florem per medium ambientem habentia, luteos & flauos vngues albo orbe inclusos, apices obsoletè purpurascentes, flauos pediculos. Est præterea cuius omnia folia mucronata, & tria externa foris purpurea, omnia autē magnis oris albis prædita, interioréque parte omninò alba, nisi mediā eorum partem veluti purpureus orbis secaret & varium faceret, eius vngues flauos ambit albus circulus, stamina cum apicibus pallent.

Sed antequam finem huic capiti imponam (ait Clusius) adiicienda putaui, quæ circa Tulipas, semine Constantinopoli misso natas, obseruabam. Magnum seminis illarum cumulum acceperat Ill. vir Augerius de Busbeque cum plerisque bulbaceis stirpibus eo anno quo Viennam veni: hæc, cùm sequente āno in Galliā proficisceretur, mihi reliquit: ea verò demum ānis 1574. & sequente 1575. confertim [quòd vetusta essent, & vieta, vixque nascitura existimarem] terræ mandaui. Ex his tamen ingens Tuliparum numerus prognatus est, quarum nonnullæ quinto, sexto, atque etiam sequentibus annis flores tu-

lerunt insigni colorum varietate commendabiles. Nam flauos omninò, rubros, albos, & purpureos, vel ex his coloribus inter se commixtis, hoc est flauam variam, rubram variam, albam variam, purpuream variam, nactus sum præcoces: sed inter illas etiam fuerunt, qui diligentiùs obseruanti, potiùs ad Dubiarum vel Serotinarum Tuliparum classem referendi videntur, quàm Præcocium: nam licet æquali cum præcocibus, magnitudine nonnullæ assurgant, eodem tamen cum Dubiis, siue serotinis, tempore florere animaduerti: de iis autem suis capitibus. Tulipæ Byzantinæ genus alterum flore bino, rubescente & vario, missum cum hac inscriptione *Lalè de duoi fiori*, habet etiam Clusius, Præcocium sic concludens tractationem. Hæc sunt quæ de Præcocium Tuliparum varietate commentare libuit, nec me fugit, quin plures aliæ differẽtiæ tradi potuissent, sed eiusmodi, quas ad iã enumeratas, tanquã primarias reduci, atque comprehendi sub illis posse existimo.

Lobel.ic.Pl.p.129. habebat eandem cum Clusio iconem sub titulo Lilio-Narcissi rubelli nitidi, candidis oris Lob.67. Teut.166. Ipse etiam Clus. habuit in Pannonicis.

TVLIPA PRÆCOX AMETHYSTINA VARIA.

Descriptio

AD præcoces purpureas varias Clusii nobis videtur referẽda præcox nostra Amethystina varia cui Bulbus, cuius folia Amethystino colore & saturatiore quadam purpura tinctus, albis hinc inde maculis conspersa. Oræ pulchrè variant, sed dilutiores vbique, in extremo etiam ferè candicãt, versus quod purpureæ striæ excurrunt, quoddam quasi stamen repræsentantes. Vngues speciosi aurei, ad tertiam folii partem strias flauas quoque, aureoque nitore splendentes, emittunt. Apices flaui, stilus vt in aliis triquetrus.

Locus & tempus. Aprilis initio floruit in hortulo Ducissæ Wirtemb. quem colit elegantissimum in Castro Mõtbelgardensi.

TVLIPÆ SEROTINÆ.

SErotina Tulipa, maiore est amplitudine, cubitalem enim & tripedalem interdum habet caulem, firmiorem, crassiorem, rotundum, fungosa materie plenum, & breui etiam incanaque veluti lanugine, siue efflorescentiã quadam aspersum: hunc alternatim amplectuntur quaterna plerumque folia, nonnunquam quina & sena, carinata, firmiora, quàm in Præcoce, vt plurimùm erecta, non nutantia aut ad terram inflexa, atque oris interdum adeò reflexis, vt sinuosa videantur, aliquando omnia æqualia. Summo cauli, qui pedali vel maiore plerumque, imò cubitali etiam nonnunquã lõgitudine, nudus supra folia eminet, vnicus insidet flos magnus & oblongus, cyathi modo concauus sex foliis constans, extremo apice omninò mucronato vel orbiculato, aut tribus exterioribus duntaxat mucronatis, interioribus orbiculatis, vt in Præcoce, & è contra: caput in illa triangulare, membranaceum, crassius vtplurimùm, & prominulo ventre, quo à summo dehiscente, sex ordines seminis plani, cartilaginosi, fului, aut rubescentis, maiorisque quàm in Præcoce conspiciuntur: radix præcoci similis, longiore tamen maioreque bulbo constat, plerũque in reliquis cum illa conueniens.

Tulipa serotina πολύκλωνος minor.

Tulipa Serot. πολυκλαδὴς maior.

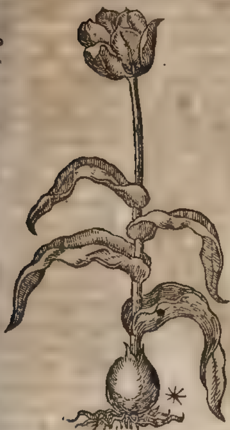

Tametsi autem hęc Tulipa non secus ac præcox vnico vtplurimùm constet caule, eum tamen interdum πολύκλωνον & ramosum habet: nam natæ mihi sunt rubro flore atque etiam flauo præditæ, quibus ex infimi folii ala alter nudus & pedalis ramus, gracilior tamen, & ad summi folii exortum tertius, crassitudine primarium caulem propemodum æquans, eademque altitudine nudus excrescens, adnasceretur, singuli etiam suum florem sustinentes: interdum quaterni, quini, & plures, frequentiùs verò accidit vt vnico ramo donetur, quàm binis aut pluribus. In hac porrò tam insignem colorum varietatem non deprehendi, sed flauas duntaxat, vel ad auri colorem inclinantes, & rubras, vnguibus plerumque nigris, orbe aureo cinctis, easque vel odorato, vel inodoro flore.

Habebat Clusius in Pannonicis iconem Tulipæ

pæ polyclonos minoris. Schvvenckf. Catal. Silef. Tulipa lutea 2. Tulipa lutea polyanthos, Geler Tulipan mit violen blumen.

TVLIPA SEROTINA FLAVA CVI quatuor folia in caule.

TVlipa ſerotina flaua eiuſdem ferè coloris eſt cum Præcoce, hoc eſt, dilutioris & quodammodò flaui, vel pallescentis, vel intenſioris, & quaſi auri modo rutilantis, vidi etiam cuius foliorum oræ ſanguineis guttis aſperſæ eſſent: foliorum vngues plerumque ceræ recentis colorem referunt, interdum nigricantibus quibuſdam venis diſtincti conſpiciuntur, vel nigrâ maculâ notati: apices cum pediculis vel flaui ſunt coloris, aut cineracei, vel fuligine quadam infecti, aut omninò nigri.

Apud Lobelium Obſ. p. 66. & in I. icon. Plant. p. 135. Figura eſt eadem cum Cluſiana, cui titulus: Tulipan ſiue Lilio-Narciſſus Latifolius obtuſus, phœniceis rubentibus oris Lobel. 66. Teut. 189. Hiſt. Lugd. Tulipa ſiue Lilionarciſſus luteus latifolius.

TVLIPA SEROTINA RVBRA.

RVbræ ſerotinæ Tulipæ color plerumque ſaturatior eſt, & quaſi nigricat, interdum dilutior & perelegans: foliorum vngues aut omninò flaui ſunt, quales in quibuſdam præcocibus, aut omninò nigri, qui Sole illuſtrati cæruleum quidpiam permixtum habere videntur, vel maculâ nigrâ nunc minore, modò maiore [eáque tenui orbe aureo incluſa, vt oculum quodammodò exprimere videatur, quâ de cauſâ à nonnullis *Ochio di Sole*, hoc eſt, Solis oculus cognominatur] flauum inficiente, nonnunquam etiam totum ferè occupante: apices cum pediculis vel omninò flaui ſunt, vel nigri, interdum apices cinerei coloris, & pediculi flaui. Cæterùm harum Serotinarum Tuliparum quæ vel flaui, vel rubri coloris flore præditæ ſunt, nullæ hactenus varietatem in ſatione Cluſio pepererunt, niſi quòd interdum ex rubræ ſemine, flauæ: contrà ex flauæ ſemine, rubræ, natæ ſunt, vnguibus ſæpenumerò variantibus.

TVLIPA COCCINEA HOLOSERICEA.

TVlipa Coccinea, per terram ſpargit folia lata, longa, carinata, & crebro flexu reflexáque pulchrè vndulata, colore glauca, alia è caule orta repâda, non ita vndulata: caulis teres, vireſcens, florem ſuſtinet vnicum omnes cocci cortinas amœnitate ſuperantem, foliis ſurrectis calathum effigiantibus coccineo colore tinctis, tribus tamen exterioribus externa parte minùs hilaribus, atque his quidem foris vngues luteoli, intus nigri ſulco croceo ambiti: interioribus, tam extrà quàm intus vngues nigri ſulco ſimiliter croceo circumſcripti: in fundo latent tres apices breues nigri, ex duarum membranarum quaſi coïtu ſeu cohæſu compoſiti, puluiſculo atropurpureo conſperſi, quorum mediū occupat ſtilus longior triquetrus ex luteo vireſcens, capite triplo latiore, fimbriis multiplici implexu criſpis compactili, florens Aprili in horto Ill. E. C.

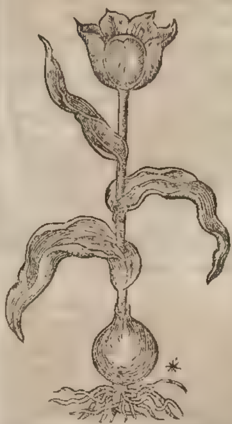
TVLIPA DVBIA.

TVlipæ medio inter præcocem & ſerotinam tempore florentes, videlicet quæ marceſcente præcocium flore ſuos explicant, & ſerotinis florere incipientibus iam ſeneſcunt, imò interdum cum illis etiam florent: *Dubiæ* quodammodò appellari poſſunt, cùm vtriuſque generis naturam referant. — Deſcriptio

Tulipa dubia 1. maior.

Tulipa dubia 1. maior altera.

Sunt verò inter eas nonnullæ, quarum flores & ipſa planta ſerotinarum magnitudinem æquant: aliæ quæ prococes non ſuperant, nec illis formâ ſunt abſimiles, & illæ quidem vel ampliſſimis floribus præditæ, vel præcoce non maioribus: ſunt etiam quædā præcocibus humiliores. Singularum autem differētias quàm dilucidè poterimus hîc explicabimus, earū videlicet quæ nobis ſunt cōſpectæ: nam quis reliquarum infinitam varietatem verbis exprimere queat?

Dubia maior. Pallidus flos.

Dubiæ igitur maiores, florem non minùs amplum habent quàm ſerotinæ. Illum autem vel pallidum admodum, vel flauum, omnibus foliis mucronatis, & vnguibus flauis inſtar Ceræ recentis.

Flaua orbiculatis oris flos

Inuenitur etiam cuius omnia folia omninò flaua, extremas oras orbiculatas habent, ad præmaturi aurei Mali colorem accedentes: ſtamina cum apicibus flaua ſunt, illius flos odoratus.

Aurea.

Alia item cuius color omninò aureus, externa deinde folia flauo dorſo prædita, oras dilutioris cinnabaris colore radiatim diſtinctas adquirunt: interiora verò folia cinnabaris etiam colorem, atque inſuper binos luteos neruos ſecundum longitudinem, & flauos radiolos in latera excurrentes: vngues huius magni, flaui, altitudinem ſuperant apicum, qui nigri ſunt, pediculi flaui, ſed fuligine infecti.

Flaua cum rubris venis.

Nonnunquam omnia folia orbiculato mucrone prædita flaui coloris ſunt, rubris venis ſecundum eorum longitudinem excurrentibus, nunc tenuibus, modò craſſioribus, atque etiam totum dimidium folium interdum inficientibus.

Sunt quibus flores dilutiùs rubent, & cinnabaris colorem quodammodò referunt, omnium foliorum extremis oris mucronatis; vel ſaturiores ſunt, & quodammodò nigricant, exterioribus foliis mucronatis, interioribus orbiculatis: vnguibus flauis, magnis vel paruis, nonnunquam veluti fuligine aſperſis, vel in omnibus foliis, vel in exterioribus duntaxat: apices modò flaui & leuiter nigricantes.

Alba exoleta.

Aliarum flores ſunt coloris albi, exoleti, qui ὠχρόλευκος dici queat; nam folia ex albo palleſcunt, eorumque dorſum flaueſcit: interiora folia orbiculata, vngues & apices pallent.

Orbiculata carnea.

Nonnullarum flores omnia folia habent extremo mucrone orbiculata, dilutiſſimi purpurei coloris, & quodammodò carnei, maximos vngues albos, quà capiti adhærent flaueſcentes, cum ſtaminibus & apicibus.

Rubeſcens.

Quarundam paullo ſaturatiùs purpuraſcunt, & aliquatum prædulcium præcociorumque rubeſcentium vuarum quas Germani Tcrnuner/ Auſtriaci Muſcateller appellant, colorem referunt: interiora folia orbiculata, vngues cum apicibus flaueſcunt.

Saturè purpurea.

Reperiuntur item quarum flores ſaturæ admodum ſunt purpuræ, & nigrorum accidorum Ceraſiorum ſuccum pænè referunt, Auſtriaci weixel farb vocant: hærum vngues vel ſubcærulei ſunt, vel ex cæruleo nigricantes, ſtamina fuſca ſunt.

Lilionarciſſus luteus.

Tulipæ dubiæ primæ maioris Cluſii icon fuit inter icones Plantini p.134. hoc titulo, Lilionarciſſus luteus phœniceus confusè mixtus Lobel. 65. Teut.168. Alteri autem Tulipæ iconi titulus fuit, Lilio-Narciſſus phœniceus peramœnis oris luteis Lobel.65. Teut.168.

Lilio-Narciſſus phœniceus.

TVLIPA DVBIA SECVNDA media prima.

Tulipæ Dubiæ mediæ, quæ ampliſſimum florem habent, paucæ ſunt à me obſeruatæ. Earum vna valdè pallidi coloris, coctum ſulphur ferè referentis, propterea Auſtriacæ nobiles matronæ Schwebelfarb / id eſt, ſulphurei coloris cognomen illi indiderant: omnia eius folia mucronata, vngues fuligine infecti. Eius vnicum bulbum Byzantio allatum habuit Generoſa Dn. de Heyſenſtein, quæ illius prolem communicauit: floruit quidem illa anno 1586. & bonum ſemen dedit, ſed ſubſequens rigida hiems cum matre corrupit: ſemen anno ſequente terræ cõmiſſum, Viennæ in meo hortulo (inquit Cluſius) relictum.

Altera flaui elegantis coloris florem habet, cuius omnia folia mucronata, nigri vngues, nigri apices, fuligine infecti pediculi. Hæc anno 1589. florem mihi tulit ſedecim foliis conſtãtem, eius verò proles tredecim: at ſequente anno, mater duntaxat octo, proles ſex.

Tertiæ flos ex flauo & rubro coloribus permixtus, magnis ſex mucronatis flauiſque foliis conſtans, quæ ab ungue omninò nigro, rubras venas per foliorum longitudinem radiatim excurrentes, & in latera ſparſas habet, nunc raras admodum, modò denſas & confertas.

Icon Cluſii eſt in lib. icon. Plantini p.132. cum hac inſcriptione, Lilionarciſſus candidus ſuauè rubentibus oris, Teut.167.

TVLIPÆ DVBIÆ TERTIÆ mediæ ſecundum genus, flore præcocibus æquali.

Tuliparum Dubiarum mediarum, quarum flores Præcocibus ſunt æquales, & caules intra illarũ magnitudinem nonnunquam conſtituunt, vt plurimùm autem Dubiarum maiorum altitudinem æquant, multiplex eſt genus, cuius differentiæ difficilius diſtingui poſſunt quam Præcocium, ob variam colorum mixtioné per totos flores interdum diffuſam, vt longa & diligente obſeruatione didici, inquit Cluſius, aliquas

Tulipa Dubia 3. media 2.

quas tamen ex his quæ vel mihi floruerunt, vel apud alios creuisse significatum est, quâ potero perspicuitate, pro ingenii mei tenuitate describam.

Sunt igitur quædam Flauæ dilutiores vel pallescentes, quarum externa folia quodammodò foris virescunt: aliæ quarum folia orbiculata sunt, vngues tamen subuirescunt: quarum item folia flaui coloris elegantis, interiora tria supernè orbiculata, & quibusdam sanguineis guttis aspersa: Nonnullæ omnia folia flaua habent, vngues cerei coloris, quales alioqui serotinæ habēt: aliæ quarum vngues nigrâ & splendente maculâ sunt insigniti, vel ex fusco & viridi coloribus commixtis perfusi.

Tulipa Dubia media 2. versicolor.

Nonnullæ Flauæ variæ sunt, nam licet omnia folia initiò flaua sunt, tertio tamen vel quarto die postquàm explicati sunt flores, singula folia tenui limbo rubro exornata conspiciuntur, nōnunquam etiam in prolibus [nam satis fœtifica est] nullus apparet, vel alteruis duntaxat annis conspicitur: quædam flaua folia habent, oras autem cinnabaris ferè colore infectas: aliarum folia pallidiora sunt, & rubris venis ornatas habent oras: quarum item folia etiam pallent, sed perfusus est Mali aurei præmaturi color, præsertim circa oras: inuenitur etiam versicolor elegantissima, cuius color flauus & ruber ita commixti sunt, vt è sericeo pannno flauo, cuius subtegmen rubrum est, constare flores videantur, illius vngues nigri sunt.

Aliarum flores albi quidem sunt, sed in flauū degenerantis coloris qui ὠχρόλευκος, qualis in Dubia maiore descriptus est, harum folia vel omnia mucronata, vel interiora orbiculato mucrone cōstant, vngues, stamina, apices pallent.

Quarundam flores ὠχρολευκοῦ etiam sunt coloris, sed alius color adiunctus; nam cuiusdam folia omnia mucronata, extremum illum mucronem rubro colore tinctum habent: alia pallidiora sunt, & oras rubris venis distinctas habēt: in nonnullis foliorum oræ, vel purpureis venis distinctæ, vel carnei coloris omninò sunt, qui etiam media folia occupat.

Vnam habui A.V. serotinæ semine natā quæ anno 1589. florem prorsus album protulit, licèt initiò virescens color perfusus quodammodò conspiceretur, staminum apices fusci fuerunt.

Nonnullarum flores A-V. sunt octauæ A-V. præcoci similes, iique, vel dilutiores, interioribus foliis quodammodò orbiculatis, vnguibus nunc exalbidis circa summum purpurascente maculâ insignitis, staminibus exalbidis, eorum apicibus nigricantibus, modò vnguibus & staminibus candicantibus, vel vnguibus exalbidis subcæruleo orbe inclusis, albis staminibus, nigricantibus apicibus: aut saturatioribus foliis præsertim exteriore parte, exterioribus mucronatis, omnium oris candicantibus, vnguibus exalbidis subcæruleâ maculâ insignitis, albis staminibus, apicibus eorum nigricantibus: quarundam folia mucronata dilutiorisque sunt coloris aut saturatioris. Inueniūtur etiam quarum flores plurimùm ad A-V. præcocis secundæ & tertiæ colorem accedunt: & alia semine à Boisot misso nata elegans in cuius flore purpureæ venę per totum folium dispersæ sunt, floruit hæc primùm anno 1590.

7. *Purpurea.* Purpurearum flores coloris nunc sunt dilutioris & magis floridi, foliáque interiora orbiculata habent, exalbidos vngues, purpurascentia stamina, eorum apices nigricantes: modò quasi similes Purpureæ dilutiori dubiæ maiori, candicantibus oris, vnguibus vel ex albo flauescentibus, vel flauis omninò, aut veluti fuligine infectis, aut ex cæruleo, flauo, & subuirescente coloribus commixtis: modò saturatioris coloris, cui albicantes tamen quædam venæ permixtæ sunt, vnguibus aut ex flauo nigricantibus, aut flauis omninò, aut ex viridi nigricantibus, aut subcæruleis, siue ex cæruleo flauescentibus, aut cæruleis omninò, nisi flauescens orbis ambiret: Sunt etiam quarum flores dilutè purpurei illum ferè colorem referunt, qui in Caryophylleis floribus remissè miniatis è Silesia primùm delatis conspicitur, Viennenses & Silesiacæ matronæ Pomerantzfarb / quasi aurei Mali colorem illis tribuunt, quia dilutiùs rubenti colori flauus quodammodò perfusus videtur, horum color vel dilutior, præsertim interiore parte & per oras, vel saturatior, interdum internè dilutissimus, foris saturatior, vngues vel flaui, vel flauum colorē fuliginosus ambit orbis, vel ex viridi nigricant, vel fusci sunt: vidi etiam quarum flos ad postremam differentiam Secundi generis valdè accederet, rubro tamen colore alium superante: quędam plurimùm accedunt ad eam quę inter Dubias maiores octauo loco reposita est, verùm humilior, foliis interioribus orbiculato mucrone præditis, vnguibus vel omninò albis, vel candicantibus, & superiore parte ad cæruleum colorem tendentibus, staminibus exalbidis, apicibus ad fuscum vrgentibus, vel vnguibus cæruleis aut ex cęruleo virescentibus, vel nigricantibus: aliæ Dubiarum maiorum nono generi similes ferè, licet minores, quarum vngues vel fusci sunt, vel ex cęruleo nigricant, vel flaui nigro orbe flauum colorem ambiente.

8. P-V. florum folia vel dilutiore colore purpureo sunt prædita, vel saturatiore, omnium oræ mucronatę, vel interiorum orbiculatæ exalbidæ sunt, vngues aut albi, aut subcærulei, aut albi quidem, sed quos latus orbis carnei coloris ambit, stamina plerumque nigricantia.

9. *Rubra.* Inter reliquas Rubræ mihi natæ quarum folia foris ad purpurascentem colorem accedebant, interiùs autem coccinei ferè coloris erant, vngues, stamina, apices, flaui: item quarum flores rubri, foliis tamen exterioribus secūdum longitudinem flauus color aspersus: & quarum color splendens, sed obscurus & ad lateritium accedens, ungues flaui vel nigri: præterea quarum flores R. serotinæ similes, quę ab vnguibus nigris, flauo orbe cinctis, *Oculus Solis* cognominata est.

Alia item cuius flos nondum mihi conspectus dum hæc scriberem; verùm pictura à nobili viro Io. de Hogelande Lugduno Batauorum missa anno 1590. deinde illius vnicæ quam habebat bulbus eiusdem anni Autumno, cuius flos omnia folia mucronata habet: eaque vt ipse Hogelandius ad me scripsit, initiò quidem omninò viridia, deinde oris veluti pallescentibus, quæ tandem in rubrum colorem mutantur radiatim sese alteri colori commiscentem, color etiam ille viridis senescente flore elanguescit, præsertim interiore foliorum parte: & sanè subsequentibus annis bulbus ille florem mihi dedit, qualem descripserat. Sed & alia semine mihi nata est, quæ similem florem produxit Lugduni Batauorum anno 1595.

Ex præcocibus interdum serotina.

Sunt omnes hæ dubiæ mediæ secundæ classis [præter postremum genus] mihi natæ semine, vel Byzantio allato, vel à Nobil. Viro. Io. Boisot communicato, vel (quod magis mirandum) aliquot etiam præcoces. Nam anno 1586. ex purpureà præcociue florente habui P. serotinam elegantem dilutiorem: è P-V. autem præcoce, P. serotinam ad rubrum quodammodò tendentem, & P-V. serotinam dilutiorem elegantem: Anno sequente rarius e P. præc. Rub. serot. elegantem, ad carneum colorem accedentem; vnguibus ex cæruleo nigricantibus: 1588. autem anno è P. præc. ὠχρόλευκον serotinam: R. serot. vnguibus & staminibus flauis, P. serot. nigricantibus vnguibus, & P-V. serotinam: ex A. præc. Flauam serot. & P-V. serotinam. Contrà ex A-V. serotinâ natæ sunt præcoces Alba, Flaua, Rubra, vnguibus flauis; Rubra *Ochio di Sole*, & P. dilutior.

Colorum in Tulipis summa varietas.

Cuiusdam porrò R-V. quæ anno 1597. primùm Bruxellæ florem protulit, semine, nactus est iam dictus Boisot, & quædam Nobiles matronæ Dubias etiam Tulipas mira colorum varietate ludentes, vt ad me perscriptum est: etenim & flauas & pallentes, ex albo item pallescentès, siue ὠχρολεύκας purpurascentes, intensiùs aut dilutiùs rubentes, lateritii coloris, atque aliis coloribus insignitas habuerunt: quibus etiam similes & aliæ elegantissimis coloribus variè mixtis postea mihi semine natæ, & singulis annis adhuc nascuntur, quibus pares numquam antè conspectæ: *ita Deus in istis floribus admirabilem suam potestatem ostendit.*

Serot. Viridis, duplices foliorum in flore serie.

Cæterùm anno 1593. mittebat Iac. Plateau Tulipæ, quæ illi semine nata erat, monstrosæ quidem sed non inelegantis, iconem, colore à reliquis differentem: eius enim flos, ipso referente, prorsus viridis, internè sex parua crassaque alia etiam viridia complectens, caput ambientia, vt initiò parua Brassica florida siue Cypria videretur. Primo quo florem tulit anno, se neglexisse scribebat, vitium aut naturę ludum esse existimans: sed cùm subsequentibus quatuor annis florem non variare animaduerteret, nullum autem probum semen prębêre, eius rei pertæsus, bulbum alteri donauit.

Serot. Viridis, oris pallidis, & albis.

Sed & mihi biennio pòst, ex seminę natis serotina mihi florem dedit sex foliis, vt reliquæ, constantem, prorsus virentibus, exceptis oris quæ pallidæ erant, & vnguibus, qui ex viridi pallescebant. Floruit etiam mihi anno 1596. alia viridis cuius oræ albæ fuerunt. *Breuiter, singuli anni nobis proferunt nouum aliquod Tuliparum genus, nec ante cuspiam conspectum.*

* * * *

TVLIPA BVLBIFERA.

NOs Tulipæ Bulbiferæ iconé proponimus ex Clusio, quę verò de ea scripsit paulò pòst, vbi de cultura tractabimus, recensebuntur.

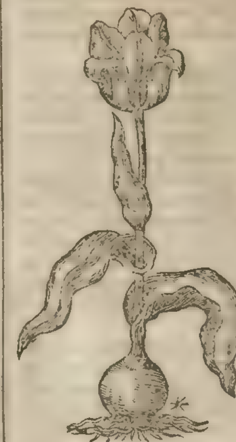
Schvven. Cat. Siles. l. 2. Tulipa bulbifera, Lilionarcissus bulbum ferens in horto. Tabern. icon. Tulipa bulbifera. Narcissen lilien.

TVLIPARVM ICONES EX LOBELIO, diuersæ ab iis quæ Clusius habet in postrema historia.

MVltæ sunt figuræ & icones Tuliparum ex Lobel. cum suis titulis in lib. icon. pl. quæ non sunt in poster. histor. Clusii, de quibus hic agere statuimus vt illustrior sit historia Tuliparum.

TVLIPA LVTEA OBTVSIS foliolis florum.

NOs sæpiùs obseruauimus in horto Ill. C. Wirtemb. Montbelg. pulchrum genus Tulipæ flore luteo, cui florum foliola obtusa, quæ nō se multiplicabat: cui optimè respondebat [potissimùm quoad florem & folia] icon à Lobel. in Obseru. p. 65. secundo loco posita, cui titulus est: *Lilio Narcissus Chalcedonicus totus luteus, sanguineo puniceo par*, & similis huic in icone florum cui foliola in acutum non desinunt: existimamus tradi à Clusio, pro dubia secunda flaua. Dodonæus libr. fl. eam iconem solam posuit pro Tulipa. H. Lugd. Iconem habet

cui flos deorsum inclinát, alioqui non multùm differens a iam dicto: de eo scribit ea: Tulipæ genus

Tulipæ genus quidam esse arbitrantur plantam quam *Oulondiam* Græcum vulgus appellat.

TVLIPA PHOENICEA LVTEIS ORIS flore patulo.

Lobelius obseru. iconē Tulipæ habet cū hac inscriptione, Lilio-Narcissus luteis oris, flore patulo: huius descriptio fortè est quæ antè posita est Lobelio secundo loco. In Icō. Plant. libr. huic figuræ titulus est est Lilio-Narcissus phœniceus luteis oris, flore patulo. Hist. Lugd. coniunxit hanc iconem cum alia sub titulo Tulipæ luteæ.

TVLIPA COCCINEA PVNICEAVE Rutilans.

IN libro Iconum Plantini p. 128. est figura cum hac inscriptione: Lilio-Narcissus coccineus puniceúsve rutilans, Lob. 67. Teut. 165. Dolendum est, quod Lobel. Tulipas suas, nō descripserit nec natales earundem assignarit, vt rei herbariæ studiosi certioris aliquid concludere possent: Ampliùs igitur de his cogitandum.

TVLIPA COCCINEA CANDIDIS oris.

Libro Iconum Plantini pag. 130. est figura cum hac inscriptione: Lilio-Narcissus coccineus candidis oris Teut. 166. Nudam & hîc absque descriptione exhibendo iconem Lobelius, Lectores dubios & incertos relinquit.

TVLIPA RVBRA, ORIS ET VAginulis albis.

HVic, qualis aliis, radix bulbosa: folia quoque consimilia, non vndulata: caulis singularis, cubitalis, fuscus. Flos senis, itidem vt aliæ, foliis constans: singula sanguineo rubore in media maióreque parte tincta, oris circumquaque & vnguibus albidis: apices crocei: stilus vt cæteris triquetrus. Hæc nostra fortè ad præcedentes dubias Clusii referenda.

Schvven. in Cat. Siles. meminit Tulipæ rubræ candidis oris, Lilionarcissi rubelli candidis oris Lob. Roter Tulipan mit weissen spitzen.

TVLIPA NIVEA TOTA.

SVnt in libro Icon. Plant. p. 131. figuræ duæ cum hac inscriptione: Lilionarcissus niueus totus, Teut. 166. Descriptio

TVLIPA CANDORE ET RVBORE confusa.

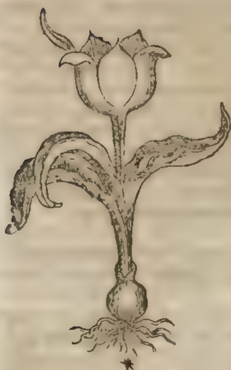
HAnc iconem inuenimus tantùm in libro

Iconum Plantini p.131.titul. Lilio-Narcissus cādore & rubore confusus Teut. 166.

TVLIPÆ PVMILES.

Tulipa dubia pumilio.

Tulipa pumilio altera.

Descriptio

TVlipa dubia pumilio, pedalem altitudinē non superat, imò vt plurimùm infra eam cōsistit, foliis & flore ad Præcocem proximè accedens: floris autem folia omnia mucronata: sed exteriora multò longiora, foris obscurè rubra, extremis tamen oris virentibus, interiora omnia folia intēsè rubent & splendent: vngues flaui radiati, sed quos nigerrima macula sic inficit, vt orbis aureus & radiatus eam duntaxat ambire videatur, & oculum quodam modo ementiatur: stamina cū suis apicibus nigricāt: huius radix bulbacea interdum eriophora est, nam exterior illa mēbrana bulbi substantiam amplectens & tegens plurimo, denso, candido, mollique tomento suffulta est, vt mollissimè bulbum recubare necesse sit.

Inuenitur etiam alterum pumilionis Tulipæ genus, quod mihi (Clusii verba sunt) quidem conspectum non est: sed iconem suis coloribus expressam accipiebam anno 1596. ab erudito viro Io. de Ionghe, Ecclesiaste Middelburgensi in Matthiacis, addita hac descriptione: Mitto ad te Tulipę cuiusdam iconem, ad ipsius plantæ similitudinem expressam, hoc est, eadem quâ Tulipa magnitudine, paribus caule, flore, foliis [quæ paullò longiora & angustiora: habere debet] & bulbo quem erui, vt pictor commodiùs exprimeret. Tribus iam annis continuis in horto habui florem proferentem, sed vnicum: nec florem habuit quādiu singulari folio prædita fuit, aliarum Tuliparū modo: nā superiore anno habui flore suo onustam, & aliam unicum folium producentem, quæ nunc quaterna folia nacta, primum florem demum tulit, alteri prorsus similem, vt certum sit id genus maiorem amplitudinem non adquisiturum. *Hactenus ille.* Tota verò planta [quantùm ex icone deprehendere potui] palmo maior non est, quatuor promens folia angusta, carinata, Tulipæ Mompelianæ foliis similia, inter quæ cauliculus prodit vncialis aut paullò longior, nudus (præter aliarum Tuliparum morem) ex viridi purpurascens, summo fastigio florem gerens sex foliis constantem, foris nonnihil purpurascentibus, intus candidis, vmbilicum occupante oblongo capitulo sex flauis staminulis septo, quod an semen protulerit, ignoro: florem autem tulisse Aprili inde coniicio, quoniam sub Maii initium picturam mittebat, cuius bulbus exiguus, bulbi tamen aliarum Tuliparum formam referens, ex spadiceo nigricante cortice tectus. Icone accepta, Croci verno tempore florentis genus initiò existimabam.

Cæterùm non omnes flores diu in sua coloris elegantiâ & venustate perdurant, verùm nonnullarum magis caduci, breui marcescunt, aliarum firmiores sunt & coloris gratiam diutiùs retinent, præsertim serotinæ & dubiæ, omnes certè nubilo cælo sese contrahunt, & pluuio facilè corrumpuntur, etiam antè quàm expandi possint interdum, si continui cadunt imbres: contrà temperato Sole illustrati, explicantur & diutiùs conseruantur: at vehemente etiam eius ardore nimiùm excocti, & suo humore exhausti, facilè defluunt.

Neque omnes versicolores, tam præcoces, quàm serotinæ, singulis annis eandem coloris gratiam perpetuò retinent, sed alternis variare sæpiùs obseruaui: exempli gratia F.V.A.V. vno interdum anno nitidissimæ sunt, sequente vix alius color, quàm flauus vel albus in eis conspicitur, sic R-V. & P-V. nonnunquam magnas habent oras flauas & albas, sequente valdè exiguas.

In lib. icon. plant. p.127. Tulipa pumilio, Teut. 164.

Cæterùm tametsi seminibus terrę mandatis Autumno [inutilis enim bulbacearum, & tuberosarum maximâ ex parte verna est satio] huius plantæ genus conseruari soleat: interdum tamen & nucleis maiori bulbo adnatis propagatur, sed nulla inter præcoces Tulipas fertilior, rubrâ, & albâ: omnium autem maximè serotina rubra, quę adeò foecunda est, vt etiam semine nata, & vix b ma alias proles generet biennio aut triennio ante-

antequam florere incipiat; quod etiam faciunt pleræque dubiæ. Solent enim omnes Tulipæ nondum adultæ,& antequam flores proferre incipiant,vt plurimùm singulis annis rectà & quasi ad perpendiculum in dodrantalē & palmarē altitudinem profundiùs descendere (Apennineas excipio,& quasdam alias,quæ non in altum, sed in latus & obliquum, antè quàm floriferæ sint: proles è longis venis dependentes spargunt, vt proximo capite declarabimus :) serotinæ autem illæ & dubiæ iam dictæ:etiā in veteris bulbi exuuio qd substantiæ relinquere,quin aliū bulbum efformata, similiter in exuuio substantiæ quidpiam relinquit,quæ in alium bulbum transit: vt si quis cum dexteritate quadam & industria trimos & quadrimos eruat, exuuiorum vestigia sequendo, nonnunquam velut catenam aliquot bulborum cohærentium, & ex primo exuuio ortum ducentium inueniat:licèt interdum accidat vt R.serotina iam grandior, nondum tamen planè adulta, instar Tulipæ Apenninæ siue Bononiensis proles in latus spargat, vt in meo hortulo, in quo varii generis bulbosas stirpes florum elegantiā & varietate commendabiles alebam & excolebam, dum Viennæ agerem, non semel obseruaui.

Memini & bulbos infimâ alâ, quasi summâ tellure natos,in serotinarum & dubiarum generibus, præsertim (licet etiam in A-V, P-V, & quarundam aliarum præcocium alis bulbi mihi nati sint,) qui telluri commissi, eiusdem coloris cum matre florem subsequente anno produxerint: eundem colorem etiam retinent bulbi matri adnati.

Ex seminibus verò quæ fit propagatio, planè [vt dixi] incerta est, in præcocibus nimirum & dubiis: nam serotinæ magna ex parte suum genus conseruare videntur, quemadmodum superiore capite dictum est, aut si aliquam mutationem adquirunt, exigua ea est, & plerumque in vnguium & staminum varietate, aut coloris intensione vel remissione consistit.

Solet caulis è medio bulbo erumpere:sed ipso cum foliis iam marcido,& siccato, si bulbum eruas,ad latus illius enatum conspicies [quod etiā euenit in Iride bulbosa, Colchico & congeneribus aliis,] nouo bulbo paulatim succrescente, & totius plantæ succum ad se recipiente,quæ tempore commodissimè erui potest, erutus bulbus diu extra terram adseruari, & in alia loca etiam procul dissita sine noxâ transferri.

Omnes autem cuiuscunque generis Tulipæ(vt etiam hoc breuiter annotem) quemadmodum longâ experientiâ didici, quamdiu florem non ferunt ἄκαυλοι planè sunt,& vnicum folium singulis annis proferre solent:at si, dum emersit,sese explicare incipiens,secundum etiam eo inclusum appareat,illo ipso anno florem prolaturum spes est,nisi pruina,aut aliud ab insectorum erosione incommodum eam intercipiat.

Inutilem sanè sationem Vernam Tuliparum obseruauimus,quia Tulipæ multæ in profunditatem descendunt, & sic perduntur: bulbis nouimus qui substernant tabulas lapideas: in solo macro & sicco fœliciùs proueniunt,quàm in pingui & argilloso: plurimi fœliciter æstate bulbos terra eximūt,& per plures septimanas extra terram reseruant.

Tulipa,si quidem fides habenda Lobelio, medio iam Vere floret,non modò in Italis,sed etiam Belgicis & Gallicis hortis. Naturæ luxu & lusu huius quàm multas venustissimas florum in delitiis habent inter Belgas D. Carolus de Croy, Princeps de Chymey, D.Io.de Brancion, D.Io Vander Dilf, D. Maria de Brimeu. Io. Moutonus. In Thracia etiam,teste Dodonæo, & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus flos. Aprili mense florem Belgium videt: Thracia verò etiam Ianuario,veluti testis est Augerius Busbequius in itinere Constantinopolitano, qui ingentem vbique florum copiam media planè hieme, Ianuario mense sese inuenisse refert. Horum florum insignem varietatem obseruaui ego Stutgardiæ & Montbelg. in hortis Ill. E.C. Vvirtemb.

Vires Tulipæ. An iisdem facultatibus cum Satyrio Tulipæ præditæ sint; neminem periculum fecisse intellexi, inquit Clusius. Io.Müller Pharmacop. Vienn. multos Tulipæ bulbos condiit, radicum Orchidis instar,quibus longè suauiores, & palato gratiores deprehendebam: an verò id præstarent quod Satyrio tribuitur, nondum intellexi. Anuerpianus quidam Mercator cùm horum bulborum non exiguum numerum ab amico cum byssinis pannis Constantinopoli sibi missum accepisset,Cepas esse existimans,ex illis aliquot sub prunis assari iussit & vulgarium Ceparum modo, ex oleo & aceto in cœnam sibi parari:reliquos,in horto, inter Braisicas & alia olera defodit. De viribus & facultatibus Tulipæ, nihil compertum habet Dod. aut à quoquam compertum reperit.

TVLIPA MINOR LVTEA NARBON.

Tulipa minor Dod. Minores Tulipæ (inquit Dodon.) foliis sunt angustioribus & ferè porraceis: cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus, & minùs in latitudinem sese pandentibus: bulbis minoribus, alicubi in Gallia Narbonensi ac in Italia nasci feruntur.

Hermod. Nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur, sed perperàm tamen. Neque enim Hermodactyli species aliqua esse videtur. Narbonensem Lilio-Narcissum luteum montanum, Tulipæ speciem, erutam è Seuenæ Narbonensis iugis à plurimis iam annis,in Belgium deferendā Lob. & Pena Adu. curauerunt amicis Antuerpianis, qui primùm Tulipam illam vocarunt, ipsi verò Narcisso-Lilium luteum audaciùs fortè (vti solent, quò rerum cognitioni distinctiori consulant)indigitauerunt.

Descriptio Flos itidem singulo bulbo & caule Narcissi minore, tenuiore, delicatiore, vnicus, luteus, senis foliis constans, ad Liliū aut potiùs ad Lilii lutei Asphodeli florē accedens, filamentis luteis è medio enatis. Bulbus exilior multò, nucleum oblongum Allii æquat, sibique sæpiùs adnatum Allium exili filo ad-

nexum habet: folia crassiora, pauca, è caule *medio*, porracea.

De hac Clusius: Tulipæ Apenninææ similis penè est Narbonensis è Cebennis montibus à Lobelio primùm eruta, & amicis in Belgicam missa: minor tamen est in omnibus, flores foris magis virentes, intus flaui, delicatius quiddam spirant: radix etiam è tenuibus neruis in latera soboles & bulbillos spargit.

Hist. Lugd. dicitur Tulipa minor Dod. & Camer. in hort. Tulipa minor Narbon. odorata & cum mediis ferè florens.

Nos hanc Tulipam siccam habemus ex plantis siccis Valerandi Dourez, caule palmari, bulbo sublongo, sub quo multæ radiculæ, titulus est, Narcissus luteus: icon quam proponimus est ex iis quas sculptas emimus.

TVLIPA HISPANICA NARBONENSI paulò minor.

Descriptio

TErtia in monte quodam Aranioes vicino nata, in Belgicam a Franc. de Hollebeque Regio hortulano missa, Narbonensi paullò minor est: eius florem non vidit Clusius, sed Narbonensi similem esse intellexit, qui folia tamen habeat foris non omninò viridia, verùm purpurascente etiam colore perfusa. Illius bulbos aliquando aluit, qui vnico duntaxat folio semper germinarunt, adeoque inanes paulatim facti sunt, vt tandem perierint. Miserat præterea idem Franciscus & alios aliquot bulbos (vt Hispania bulbacearum, & variarum aliarum elegantium stirpium maximè ferax est,) quorum maximam partem in Hispanicâ suâ peregrinatione non obseruabat Clusius, qui tandem Belgicum aërem respuentes, contabuerunt.

TVLIPA LVTEA BONONIENSIS.

Descriptio

MEdiocriter magno bulbo prędita est hęc Tulipa, oblongo, fibroso, sapore dulci & grato, qualis est Tuberum terræ, spadiceo, vt ait Clusius, cortice tecta, qui in binas aut plures res soboles singulis annis diuiditur, proximo anno flores daturas. quin & alias subinde obliquè & in latera spargit, (præsertim, quæ nondum florem tulit) non in altum rectà mergit: caulem profert cubitalem, & bicubitalem, nonnunquam in ramos binos aut ternos Clus. ac etiam plures ab vna radice, vt afferit Camer. diuisum, angulosum, colore herbaceo, fastigium versus purpurante: folia dodrantalia aut ampliora, aliqua minora, vnciam lata, partim à radice statim, partim à caule exeũt, nullo pediculo, carinata, colore glauco. Flos vnicuique ramo, odore suaui Leucoii Cheiri dicti, sed imbecilliore, mediocriter magnus, foliis sex constans, interdum octo Clus. quorum exteriora tria, extrinsecus à luteo purpurascunt aut virescunt, intrinsecus lutea: tria reliqua penitùs lutea nisi quòd mucrone tantillùm rubent: in medio apices lutei seni cum stilo triquetro viridi. Succedit siliqua magna. Semen, teste Clusio vt in reliquis Tulipis, sed longè minus.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 145. Bononiensis Lilionarcissus luteus [siue Tulipa] Norbonensi folio, caule, & flore proximus, omnia tamen vegetiora & grandiora, quandoque flores in caule bipartito geminos stellatos, & nonnusquam ternos videas, iucundo Leucoii lutei odore.

Gesner. in fin. hist. Cordi, Tulipa alia Turcica eruditis in Italia, quam Guillandinus Satyrium triphyllum coniiciebat: Lonchitis, inquit Cæsalp. cuius opnionem non probamus, à Lanceæ cuspide cognominata, quidam Narcissum luteum vocant: folia fert Narcissi, &c.

Camer. hort. Tulipa Bononiensis, quæ maior Narbonensi & plerumque polyclonos, odorata. Item apud Matth. Germ. Narcissus 9. Tulipa Bononiensis: Quæ planta sit Matth. Narcissus nonus hic, aut in Epit. Matth. Lat. 8. nescio, nisi sit *hæc* Tulipa. Sanè Icon quæ est in epi. Matthiol. pro Narcisso 8. Tulipam aliquam denotare videtur polyclonem non accuratè pictam nec descriptam, quod vulgare Matth.

Hist. Lugd. Lilionarcissus luteus Bononiensis.

Schvven. Tulipa Bononiensis Narcissus 9. Matth. Tulipa minor lutea Italica, **welsch geel Narcissen lilien.**

Tabern. icon. tulipa Italico. 1. **Narcissen lilien.**

Floret cum serotinis aut paulò seriùs. Nobis floret Montbelg. mense Aprili in horto Ill. Princ, cum binis floribus in vno caule, magnis, luteis, qui diu durant, postea oriuntur magni calices. Missi bulbi ab Ill. Guillelmo Landgrauio nomine Tulipæ Bononiensis, videram alias Bononiæ in horto S. Saluatoris, folia sunt terna: ea multùm multiplicat, florebat principio Martii: faciliùs cæteris apud nos videtur multiplicari nec facilè perire.

TVLIPA PVMILIO ANGVSTIfolia alba.

TVlipæ pumilioni angustifoliæ flos senûm foliorum, albus: internis tribus candidis, latioribus: angustioribus verò tribus exterioribus, internè item albis, externè ex fusco rubentibus, Croci floris lutei ferè paribus & similibus. Tragopogi instar folia angusta, quina aut sena, humi procumbentia, caulis palmo altior. Radix Monspeliensis Tulipæ maior. Bononiensis ferè par, subfusca foris. Maximo in prætio habetur & sedulò colitur (teste Lobel-

Adu.

Adu. par. 2.) in horto amœnissimo D. Ioh. de Ionghe Mesopoli Mattiacorum concionatoris, huius studii callentissimi.

TVLIPA PVMILIO ALBA ALTERA Lusitanica.

VNcialis aut sesquiuncialis hæc plantula hoc anno 1603 à N. le Quelt Botan. Lutetiano egregio accepta, exilioribus breuioribúsque angustifoliæ Tulipæ superioris foliis: flore albo, exili breuíque pediculo: florem siccum vidit Lobel. Adu. par.2.album, senis foliolis donatū, staminulísque totidem: Bulbus valdè paruus effigie aliarum Tuliparum, duriore inuolucro, externè pullo, squamoso, obductus: interiore autem rubens, quem studiosè in horto alere incepit, vt eius delineationem pressiùs cum multis aliis exhibere liceat: spontè in monte iuxta D. Oue ad maris littora.

COLCHICVM ORIENTALE ET Syriacum quorundam.

COlchicū Orientale Italis, *Zaffarano Orientale* Matth.in epit. minoribus exit foliis,angustioribus, & magis acuminatis, caule rotundo, flore grādiori.Radice bulbosa, euidenter scissa, & lacteo succo prægnante. Camer. in Epit. Matthiol.aucta omisit tum ic. tum descriptionem.

Lobel. eam iconem habet Obs. cum hac inscriptione,Colchicum Syriacum Alexandrinum, Adu.p.54.& Ic. Plant. p.146. Colchicū Syriacū Alexand. Colchicum Orientale Matth. Teut. 179. De eo autem scribunt Adu.Colchicū decoctis Guaiaci, ad Luem Veneream,aliisque sudorificis magno remediorum compendio & ægrorum commodo, admiscuisse Chirurgum quendā Venetum edoctum illic à plebecula.

Tabern. icon. & hist. Colchicum Syriacum, Alexandrinum, Orientale, Syrisch zeitlosen. Gerard.Colch.Syr.Alex.Assyrian Medow Saffran. Cæterùm Colchicum Syriacum vel Alexandrinum à nonnullis exhibitum,nihil aliud esse Clusio videtur, quàm Tulipæ genus quale Apenninæum fortè,cui pictor nimis orbiculata folia tribuerit, ipsi verò plantæ nimis lata & breuia.

NARCISSVS AFRICANVS BIFOLius siue exoticus.

Descriptio

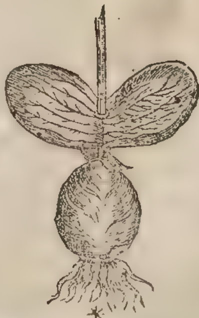
ECrassa lētaque vtrinque compressa,squamosa, veluti nucleis compacta radice, bina tantùm edit folia, vncias duas lata, latioraque: & vncias quinq, longa, viridia,læuiaque, sub tellure tamen aliis duobus foliorum rudimētis prędirus hic peregrinus bulbus, paruum pugnum magnitudine æquans, cuius Lobel. Adu.par.2.copiam fecit præclarus vir D.Iacobus de Keyser. Frater eius Gouarus de Keyser,bulbos eruit locis vicinis portui siue Capo bonæ Spei,& primus in Belgium detulit.

Narcissum exoticum appellauimus cui propior esse videtur, quoad nomen magis conueniens nobis innotescat.

NARCISSVS AFRICANVS folio rotundiore.

Descriptio

LObel. Adu. par.2.p.503. Narcissus Aphricanus folio rotundiore & cōplicato apud Dominum de Keiser variat.

SATYRIVM QVORVMDAM Erithronium Bifolium flore vnico radiato albo & purpureo.

CAPVT X.

Descriptio SAtyrium hoc est *radice* duas vncias longa, alba, crassiuscula, & infima parte crassiore, superiore verò parte gracilescente: *folia* promit bina, rarò terna, inquit Clusius, opposita, primò mutuò se complectentia & florem occulentia, per terram fusa, Lilii conuallium aut Allii vrsini formâ, crassiora & magis carnosa, ex angustiore principio in ventrē sextantem latum dilata, dein sensim in mucronem desinentia, aliquando subrotunda & latiora, si, quod interdum fit, vnicū habeat folium, longitudine palmari, maculis ex fusco rubentibus, vel, vt ait Clusius, ex albo purpurascētibus, latis, magnis, variegata: inter quæ surrigitur *coliculus* vnicus, læuis, enodisque, teres, ruber, palmaris, cui insidet *flos* vnus deorsum nutans, ex sex foliis oblongis, mucronatis, nonnunquam albis, nonnunquam purpureis cū vnguibus intus albis compositis, qui vbi aëris [Solis radiis excalfacti] tepore se explicat, radiato positu foliorum visendus, ea sursum reflectit Cyclaminis instar: *stamina* in medio sena atropurpurea stilum circumstant longiorem, album, tricuspidem: nullâ odoris gratiâ, inquit Clusius placens, sed solâ elegantiâ cōmendabilis: succedit *siliqua* triāgularis, nutās vt flos, in viridi spadicea: Capitulū siue siliqua teste Clus. continet aliquot *semina* Leucoii bulbosi præcocis alterius seminibus ferè respondentia, sed longiora, graciliora que, flauescentis coloris. Quamdiu nullum florem dat hęc planta, vnico duntaxat exit folio.

Est à nobis aliud genus in Italia obseruatum de quo scribit Clusius: Ei folia longiora, maculas albas diutiùs retinentia, initiò dum exeunt, florem etiam amplectentia, qui superiore maior plærumque est, vel lactei omninò candoris, vel mistis purpurascente alboque coloribus constans, staminibus albis, apicibus nigricantibus, huic succedit trigonum caput semina alteri paria continens: radix etiam longa & superiore crassior. Hæc ille.

Satyria Diosc. vera vix adhuc Herbariis benè sunt cognita, tamen ex Dalechampii cōiectura potiùs, quàm certa asseueratione ea hîc exhibet Hist. Lugd. Erythronium, montosis & apricis nascitur: *radice* bulbosâ, vnâ parte fibratâ, oblongâ, Porro non dissimili, foris subrufâ, intus candidâ, nullâ grauitate odoris iniucundâ, veluti Orcheos, tenera, gustu principiò dulci, qualis est Castaneæ, deinde acri, Cepæ Ascaloniæ modo, quam aiunt semine perfecto in globosum caput colligi, mali figurâ, crescente verò caule extenuari, ac in longum produci, vt cauli quod satis sit alimenti velut de suo suppeditet, nunc simplici, nunc velut è duabus in vnum coëuntibus iunctâ, subnascentibus aliis perpetuò, & cohærentibus duabus, tribusue, ac interdum pluribus, quæ exhaustâ crassiore, postea magis augescunt: *caule*, si ortum eius à radice consideres, proceto, tereti, supernè rubenti: *foliis* Rumicis, aut Lilii, minoribus, binis, nonnunquam ternis, aliquando quinis, ad terram infractis, virentibus, sed maculis rubris conspersis, tā crebris, vt rubēre magis quàm virēre videantur: *flore* purpureo, Lilio rubro, quod Martagon vocant, figurâ simili, priusquam pandatur, oblongo, dum reseratus est, sex foliis constante, ad radicem candicantibus, reliquâ sui parte ostro purpurascentibus, apicibus totidem quot sunt foliola, niueis supernè velut atro capite conspicuis.

Alterum, trifolium videlicet, inuentu rarius, priori omninò consimile, nisi quòd guttis & maculis lacteis folia variegantur, flos candicat. Vtrique semen oblongum siliquis includitur, nunc triangulis, nunc quadrangulis, copiosum. Inuenitur genus quoddam vnico, ac lato folio, sine flore, sine fructu. Marem appellant Herbarii.

Florent Aprili & Maio mensibus. Satyriorum historiæ id repugnare videtur, quòd rotunda & globosa radice non sint, qualem requirit Diosc. At si Satyria non sunt, tamen ob insignem & venustam figuram describenda fuerunt vulgato apud Herbarios seruato nomine, quoad verius sit inuentum, aut è Veterum libris erutum.

Icones quatuor habet Hist. Lugd primæ titulus est Satyrium rubrum Dalechampii. Secundæ: Satyrium

tyriū trifolium ſeu album Dal. Tertiæ Satyrium Dalech. fortè Pſeudohermodactylus Matthioli. Quartę autem c.14.PſeudohermodactylusMatth. In icone prima non placent duo caules nec radicum figura: in hiſtoria etiam diſplicet color radicis, & quòd globoſa dicitur, ac etiam numerus foliorum, qui plurium eſt plantarum ſimul prouenientium non vnius ſolius.Non video cur Satyrium, cum lacteis maculis & flore albo magis trifolium dicendum ſit, quàm præcedens: quod flore rubro: ac cur id quod vnicū fert folium dicendum ſit genus quoddam mas neſcimus,quandoquidem potiùs vitium eſt quoddam ſæpiùs quoque in Tulipis obſeruatum.Icon 2.reiicienda non videtur,verùm meliùs placet tertia. Quarta autem ex Matthiolo alio capite omnium peſſima eſt.

Lobel.& Pen.in Adu.innotuiſſe ſcribunt non multis ab hinc annis bulbum perelegantem, cui amici Satyrion nomen fecerunt, quiq; à conſultis Medicæ materiæ peritis Lugdunenſibus (qui condiendum curaſſent & exploratum habuiſſet) viſus, Dioſcor.genuinus ſit habitus,nullà deſideratà nota præterquam coloris, qui valdè variat loci varietate,vt in Squilla,Cæpis & aliis bulbaceis videre ſit: Folia cum habere bina,plurimùm terna: flos ex albo purpuraſcens.

Icon Lobelii nobis diſplicet, nec terna ſolet vt plurimùm folia ferre,ſed bina: noſtræ etiam icones quas ſculptas emimus non placent.

Satyrii Erithronii Lobel. Obſ. ſeu Satyrii & Dentis canini Belgarum,Hermodactyli & Pſeudohermodactyli Italorum Matth.flos aut purpura rubet,aut candore micat,aut purpura & candore confuſis pallet. Hermodactylus & Pſeudohermodactylus Italorum putatus foliis conſtat infernè anguſtis, quà radicis ceruici innituntur.

Dentem caninum Dodon. de purg. Satyrium plærique appellant,& quidem Erythronium dictum,deſiderantur tamen nonnulla. In Matth. huic ſimilis, (ſi non eadem eadem eſt) herba, pro Pſeudohermodactylo depingitur. Quod ſi autē hæc eſt,perperam,duo addūtur bulbi. Ephemeron.Dioſc.eſſe poſſet,ſi in deſcriptione paucula aliter ſe haberent.

Cluſ. Pannon. Dentalis 1. ſeu purpureo flore. Dentalis 2.ſeu lacteo flore vulgò Styriæ Medicis & Pharmacopæis *Dentali* appellata, à nonnullis ruſticis Schoß wurtz. Ex Italiæ Apennino Pſeudohermodactyli, & Dentis canini nomine miſſa: ex Allobrogibus verò Satyrii Erythronii.Eadem leguntur in poſt.hiſt. vbi Dentem caninum purpuraſcente & albo flore inſcribit. Nos Dētem canis C.virum Vlyſſem Alexandrum Bononiæ: D.Geſner. & D.Melchiorem Guilland.hermodactylum nominare audiuimus.

Camer.in Epit. Matthiol. figuram pulchram habet ſub titulo Pſeudohermodactyli & Dentis canini,qui vulgò It. *Hermodatilo baſtardo*. Lectores huius Satyrii hiſtoriam conferant cum iis quæ Veteres de Satyriis ſcripſerunt, quæ Annotauimus cap.de Orchidibus vbi etiam reperient æquiuoca.

Naſcitur flore purpurpureo copioſè ad quorūdam montium radices ſolo herbido vdo,in Styria non procul Grætzio. Similis planè cum hac coloris, in Allobrogum montibus erutam Valerādo Dourez ſibi aliquando miſſam meminit Cluſius: ſed & circa Baïonam naſci, vicinis Cantabrorum montibus, referebat C.V. idemque Medicus Regius Io.de la Riuiere. Floret Aprili, interdum etiam maturiùs, in hortis præſertim culta. Flore albo aliquando accepit à C. V. Vlyſſe Aldro. tum à Iac. Antonio Cortuſo Patricio Patauino,& ab Achille Cromero Medico cùm Patauii viueret: verùm ſimiles etiam radices Francofurtum miſit Io. Vincent. Pinellus. Vtraque frigoris patientiſſima. Lugduni florebat Aprili in horto Valer.Dourez,(imò Io.Bauhini) è iura monte, cuius ſedulitate primùm nobis, inquit Lobel.innotuit,eruta Alpibus Lemano finitimis: & poſtea in collibus Taurinenſi Pado,ſeſquileucam diſſitis,eandem eruimus. Florentem in fine Februarii & Martio floribus albis vidi, in Montibus Euganeis inter Aponenſe Balneum & Arqua ac aliis in locis illorum montiū:Hanc etiam in horto Priuli obſeruaui.Antea ſiccam videram apud D. Geſnerum. Ferrariæ viſa in cœnobio S. Dominici à *l'Angeli*, & copioſè in collibus circa Bononiam. Item Baſileæ flore albo, menſe Martio, in horto D. D. Plateri. Aliud floris genus colore differens nempe rubro ex purpura: album dat in hortis & ſponte copioſè circa Geneuam florens Martio & in colle *la Baſtie*: Lugdum habebam in horto meo Geneuà acerſitum. Prouenit mihi Montbelgardi in horto ex radicibus Geneuà miſſis protrudens folia & florem Martio, & Aprili euaneſcens.

Styriacas mulierculas radicis exiccatæ pollinem pultibus puerorum inſpergere ſolere ad enecandas eiiciendáſque ventris tineas Cluſio relatum eſt. Ex vino autem hauſtum,mirificè coli dolores mitigare expertus eſt D. vir Thomas Hauvvſtein Sereniſſ. Archiducis Caroli primarius Medicus: [qui multos eius bulbos non ſemel Viennam vſque miſit,]inſuper corporis vires reficere & nutrire: ex aqua verò pueros epilepticos iuuare. Ad excitandam, autore Lobelio, venerem magnam vim habere oſtendit, humida & calida ſubſtantia, cum acrimoniæ paululo iuncta.

MALEAGRIS SIVE FRITILLARIA ſaturatior & dilutior.

CAP. XI.

Descriptio

Meleagris ex *radice* emergit bulboſa, candida, ſolida, nullis tunicis ſeptâ, Cluſio, ſed veluti in binas, eáſque vt plurimùm inæquales partes ſectâ, è cuius medio protuberat quaſi puluinus quidam, vnde caulis emergit,ſeſſili parte, multis fibris donatâ: caulem promit tenuem, ſingularem, dodrantalem & pedalem,interdum etiam maiorem, foris ex viridi purpuraſcentem vel fuſco obſoleto colore præditum, teretem &

leuem, intus fungosum : ad quem sine pediculis adnata hinc inde, nullo ordine *folia* Tragopogonis purpur. quinque sex, septem mediocriter longa, angusta, carinata, subacido sapore prædita: in summo caule *flos* sæpè vnicus aliquando bini, interdū terni, qualem nos exhibemus (omnes autore Clusio eodem tempore se aperientes) ex pediculis vncialibus, cauli concoloribus, incuruis nutantes dependent, pulchri, Campanæ instar, magni, ex foliis sex compositi [Clusius habuit cum 8. & duodenis] tessellato emblemate, fritilli seu tabulæ latrūculorū distinctis, plagis alterno rubore, carneo, sāguineoue, & albedine pictis, aspectu pulcherrimo, interiore superficie saturatiori purpurâ splendente: singula folia ab imo costam eleuatam habent, ad folii vsque medium abeuntem, in tautillo puniceo, luteolam: in floris medio, *stamina* sex, capitulo farinâ crocea asperso, *stilum* ambiunt tricuspidem, coloris herbacei, odoris nullius; florem verò excipit *capitulum*, angulosum, vel, vt tradit Clusius, triangulare, vnciam plerumque longum, supernâ parte crassius & sine coronâ, alioqui Narbonēsis Tulipæ capiti simile; quod in se continet *semen* pallidum, compressum, Tuliparum semini accedens, vel, vt ait Clusius, Tulipæ Narbonensis semen quasi referens membranaceo margine latiore, in quo nullum, contrà quàm in Tulipa, germen conspicitur.

Ea ex qua curauimus parandam nostram iconem speciosior est & coloratior, paulò citiùs florens; altera, colore dilutiore est, minùs speciosa, & nonnihil tardiùs florens.

Flos interdum variat. Floret autem cum præcocioribus Tulipis, interdum etiam Martio in hortis: præcocior videlicet, nā genus etiam inuenitur magis serotinum, & cum Tulipis serotinis flores explicans, eosque vel saturatiores maculas habentes, vel dilutiores, quemadmodum genus magis præcox, magna autem ex parte, saturatiores. Tempus

Clusius Icones duas proponit: vni, titulus in Pann.p.173. Fritllaria saturatior: p.170. alteri, Fritillaria dilutior. In histor. verò Fritillaria & p.153. Fritillaria dilutior. Is ait ad se primùm missam hanc plantam à Pharmacopœo Aureliensi Noële *Capperon* vocato, qui nomen indiderat: quòd eius areolæ versicolores Fritillum quodammodò æmulentur: vulgò Lilium variegatum antè appellata fuit: Meleagridem alii appellare malunt, quoniam eius foliola variis coloribus picta sint, vti plumæ Meleagridis auis, quā vulgus Gallinam siue Perdicem Barbaricam aut Guineæ vocare solet, diuersis tamen.

Cæterùm, qui latè Narcissi nomen extendunt [inquit Dodon.] non modò Tulipam, sed & Meleagridem eò referunt, quæ tamen à Narcissis differens est, Tulipæ similior, subinde florem germinans, quam nonnulli Fritillariam vocant.

Lobel. Obs. & plant. icon. p.136. Fritillaria siue Lilio-Narcissus purpureus variegatus, Meleagris flos Dodonæi Teut.170. Item Aduers. par.2. Lilionarcissus purpureouiolaceus tessellatus niger, saturaúe, dilutæ aut obsoletæ purpuræ, præcocissimus, præcox, & serotinus; siue Fritillaria à fritilli similitudine, è Lilio-Narcissi genere, pratensibus Aurelianis oriunda iam diu omnium primò in Belgium delata fuit; deinde ex Xantonicis, Pictauiensibus & aliis Galliæ pratis, in Britanniam, áliasque Boreales plagas ab amicis missa &c. Præcox florem Februario sæpè laxat, obsoletioris purpuræ, nonnunquam dilutioris. Media mense Martio cum præcocissimis Tulipis floret, cui flos colore hilarior paulò, pronus propendulúsue Campanulæ instar, Tulipæ minor, naturæ admirando opificio variegatus, quodam quasi ēblemate, subalbi, purpuro-violacei saturioris, variorumque colorum, pictus, tessellatus, segmentatusque. Serotinæ Xantonicæ flos pulcherrimus est & saturiore nitidioreque purpuro-violaceo nigro colore gratissimus. Hæc nobis Antuerpiæ iam multis annis elapsis in deliciis fuit. Omnibus semen Tulipæ minus, clauditur oblongo triquetro vtrinque supernè compresso membraneo pericarpio.

Sponte quibusdam pratis ad Ligerim flumen non procul Aureliâ, vrbe Galliæ celebri, nascitur, vnde primùm ad me (ait Clusius) missa fuit Machliniam, & Belgicæ communicata anno 1572. [nasci etiam in Nortmanniâ & Britannia minore intelligo.] Deinde Viennę Austriæ, aliquot bulbos accepi triennio pòst, munere Ill. V. Ioh. de Vulcop. Misit etiam aliquot post annos Ill. V. Augerius de Bousbeque. Anno verò 1579. in quibusdam pratis quatriduano itinere infra Budam Pannoniæ, ab iis qui Constantinopoli redibant, mense Martio florens obseruata est. Lo

Sed & postea pleræque semine mihi natæ sunt, quæ septimo & octauo demum anno, vel etiam seriùs floruerunt: quarum aliæ binos, quædam ternos, nonnullæ vel geminos, vel duodecim foliis constantes flores tulerunt. Meleagris nobis per aliquot annos floret mense Martio & Aprili in horto Ill. Principis nostri, missi per Ill. Landgr. Philip. fœlicis recordationis, eam nobis etiam misit ex Burgundia peritus Pharm. Toilanus Carolus: obseruauimus non primo anno nec secūdo flores proferre, ac cùm incipit vnicum, sequenti anno duos, postea etiam tertium; ea autem duplex tum coloratior, tum dilutioris coloris, fert flores Martii principio, & semine deciduo se multiplicat, verùm primo Vere solum vnum tenue folium profert. Semina vbi matura committenda sunt terræ. Te

FRITILLARIA NIGRA.

Fritillaria quæ nigra aut obscurior apud Lob. Adu. par. 2. vocatur, internè ex luteo virescit cum reflexis oris, viridibus lineis striata; à medio ad centrum subfuscâ tessul..ta est, *flos* vncialis longitudinis, vti aliorum congenerum. Tessulis à medio interno similibus prædita est, cuius flos hilarior purpurascens. Obsoletioris coloris ex luteo Del

ex luteo magis viridi, parum subfusc a: intus minùs tessulata, quemadmodum Fritillaria ex fusco & luteo sublurida, cuius flos longitudine sesquiunciam æquat: omnibus per floris maturitatem, sena folia reflexa sunt.

MELEAGRIS SIVE FRITILLARIA Pyrenæa flore minore.

MIttebat Venerius bulbos Fritillariæ cuiusdam [inquit Clus. hist. rar. in append. par. 2.) è Pyrenæis montibus erutos, è cuius floribus quos insequente anno proferebat, diuersam esse obseruabam ab iis quas cap. 11. lib. 11. hist. Pl. exhibui.

Bulbum quidem habebat Fritillariç illo c. descriptæ formâ similem, minorem tamen: ex quo prodibat pedalis *cauliculus*, gracilis, viridis, senis aut septenis *foliis* septus, ex viridi cineraceis, qualia ferè sunt in aliis Fritillariis, in cuius summo fastigio nascebatur *flos*, aliarum Fritillariarum flore minor, sex foliis constans, quæ extimas oras, nonnihil reflexas habebant, vt parui tintinnabuli formam exprimeret, quorum terna exteriora, internis erant angustiora, omnia obsoleti foris coloris, circa oras tamen (præsertim interiora) venis quibusdam flauescentibus distincta, internè verò ex viridi flauescentis & splendentis, à medus porrò foliis ad ipsos vsque vngues [qui similem colorem habebant] plurimis maculis saturatè purpurascentibus tessellatim dispositis notata: ex vmbilico prodibant sex breuia *stamina* longis apicibus pallidis prædita, trisulco stilo è medio illorum procedente: *odor* eius grauis, quasi Phalli odorem referens, & proximè ad eum, qui in Spatula fœtida percipitur accedens.

In earum porrò Fritillariæ Plantarum quæ è Pyrenæis montibus eruuntur, floribus, non minor obseruatur diuersitas quàm in illis quæ vulgares in diuersis Galliæ Prouinciis reperiuntur: nam licèt omnium quos mihi [loquitur Clus. Exot. in app. altera] quidem conspicere licuit forma quodammodò similis sit, sex videlicet foliis constans, eorúmque terna interna folia magna ex parte tribus externis sint latiora & ampliora, quidam tamen flores illa repanda habent, hoc est, illorum extimas oras reflexas habent: nonnullorum verò oræ vel non sunt reflexæ penitus, vel certè minimùm: rursus illi flores qui extimas foliorum oras reflexas habēt: alii aliis saturatioris sunt coloris, quidam etiam adeò saturi, vt nigri videantur, præsertim externâ foliorum parte, quæ nec tessellis distincta apparet: at interna purpureis quibusdam maculis distincta, vel frequentioribus vel minùs frequentibus, aut magis saturis, aut dilutioribus, eáque splendet. Illi verò flores qui folia repanda non habent, vel quorum oræ paullulùm duntaxat sunt reflexæ, externâ parte vt plurimùm virescentis coloris sunt, internâ autem ex viridi flauescentis & splendentis, quali pænè præditus est tenuior ille sericeus pannus vulgò *tafetas* vel *cafat* nuncupatus, ex flauis & viridibus sericeis staminibus contextus: atque in illis tessellatum illa distinctio obscuriùs apparet: singulorum autem foliorum vngues interni nonnihil caui subuiridem maculā impressā habent: ex floris verò vmbilico sex alba stamina prodeunt, quorum apices pallidi, inter quæ trifidus exilit stylus paulò supra stamina sese exerés. Florent paullò seriùs quàm vulgares serotinæ Fritillariæ, & semen ferunt in thecis siue capitibus triangulis, vulgaris Fritillariæ instar, planum, vulgaris semini prorsus simile, in quo nullum etiam germen conspicitur. Interdum hæc planta binos flores in eodem caule profert, quemadmodum vulgaris. Audio huius generis plantas reperiri quæ proferant florem pænè flauū, quas nondum videre mihi contigit. Lobel. Adu. par. 2. Fritillaria Pyrenæa nigra foliis latioribus, quinis aut senis in caule pedali, altioréque. Floruit Londini mense Aprili.

MELEAGRIS SIVE FRITILLARIA Aquitanica reflexis oris.

Descriptio.

NObilis Vir Ioh. Boissot genus habebat Fritillariæ magis serotinū, quod toto bimestri post primū flo ruisse ad me (ait Clus. Pān. & hist. post.) scribebat binis ornatum floribus, missus *bulbus* Autumno: Maii subsequentis initio *florem* aperuit sex foliis, vt in præcociore, constantem, quorum extremæ oræ nonnihil reflexç erant, dorsi neruus paulùm extuberabat, atque virescebat, interiora terna folia externis erant latiora, omnia autem exteriùs ab imo folio ad extremas oras, obsoletæ purpuræ radiis, sub quibus nonnihil flaui conspiceretur, distinguebantur, interiùs verò colore ex viridi flauescente prædita erant, veluti sericeus pannus viridis, cuius subtegmen flauum sit: sex *stamina* ex vmbilico prodibant pallidis apicibus obsita, alia aliis longiora. Nullum *semen* tulit, proximo anno imminutus bulbus florem non dedit, tandem subsequens rigida hyems omninò corrupit.

Fritillaria hæc Aquitanica siue secunda species commodè Meleagris aut Fritillaria appellari nequit, quandoquidem colorum in eâ varietas simili modo non est distincta, vt in priore: tametsi & caule qui aliquantulùm tenerior, & fo-

liis, quæ in hac paullò angustiora magisque herbacei coloris videntur, & radice, atque etiam floris formâ nonnihil illam æmuletur.

Fritillaria Aquitanica Clusii & Boissoti serotina videtur Lobel. Adu. par. 2. quadrare cum varietatibus Fritillariæ nigræ.

MELEAGRIS SIVE FRITILlaria flaua.

Descriptio

Fritillariæ quoddam genus habuit Ioan. Somer, quod florem produxit sex quidem foliis constantem & nutantem, vt cætera Clusii genera: sed quorum folia sunt flaui coloris rubris maculis distincti, illorum medio neruo prominulo & virescentis coloris.

Fritillaria lutea Lobelii Adu. par. 2. differt ab aliis floris colore luteo, rubris maculis segmentato. A Somero Medioburgensi studiose colitur: Iconem Londini iam biennio elapso accepit, sed minùs affabrè delineatam, vti D. Clusius monuit.

Huius Fritillariæ luteæ bulbos Lutetia Londinum misit I. Robinus Botanicus Regius ex Pyrenæis montibus delatos, prouenit autem in Pyrenæorum Canssaure.

Fritillariam flauo flore (de qua Clus. rar. plant. scripsit) vidimus oblatam Ill. Princ. Sybillæ Anhaltinæ Ducissæ Wirt. florentem Aprili, quæ erat ex horto Steckii, strias habentem internâ parte potissimùm flauas.

Fritillaria alba ex phœo purpureo tessellata.

Fritillaria alba elegantissima ex phæo purpureo tessellata, collecta in Albania à Somero Constantinopoli in patriam redeunte: flos internè rubicundior est, vnguibus albis præditus, Lobel. Adu. par. 2.

Fritillaria floribus albis notulis aspersa.

Floribus albis notulis item fortuitis aspersis, apud Pictones Galliæ Aquitanicæ reperiri, Lobelio Adu. par. 2. retulit Petrus Naudin Salmurii Pharmacopœus egregius, Fritillariam; non procul ab arduis saxosis viis, *Passelourdin* vocatis, iuxta S. Benedicti vicum, miliari à Metropoli Pictauio dissitis, vbi viperæ commendabiles ad Theriacem, exili collo & caudâ, captantur.

FRITILLARIA ALBA ALTERA.

Fritillaria alba altera, quam in Lusitaniæ mõte oriundam iuxta vrbem *Porte* vocatam anno 1603. florentem memini (inquit Lobel. Adu. par. 2.) in horto D. Matthiæ Craen Mediocastrensi Mattiacorum aquâ mariue actorum Scriba. Anno 1604. huius copiam emit Londini I. de Franqueuille à quodam Botanico Gallo, qui manipulum floribus præditum albis, nullis maculis distinctis aut tessulatis vendidit.

Fritillariæ repertas esse plantas intelligit Clus. Exot. append. 2. quæ album florem gestãt, quæ præcociorisne generis an serotini sint ignorat, quia nullam similem plantam hactenus videre ipsi licuit, & rarissimè inueniri intelligit: videlicet inter aliarum myriades interdum vnam aut alteram plantam. Mittebat erudit. Venerius anno 1603. aliquot Fritillariæ albo flore bulbos amicis. Hogelandus altero post anno binas habuit plantas quæ flores tulerunt, notis quibusdã discretas: vnius enim flos totus albus fuit, alterius foris etiã albus, internâ autem parte venis quibusdam purpurascentis distinctus: Porrettus vnicam habuit, cuius flos totus albus fuit.

An apud Recentiores medicum in vsum veniat Fritillaria Clusium fugit. Ob florum tamen elegantiam & venustatem expeti & diligenter in hortis coli potiùs existimat.

TIGRIDIS FLOS: DRACVNCVLI species putata.

CAP. XII.

De

Pari querela cum Dodon. Lobelio, & C. Bauhino, Plantæ huius peregrinæ historiam aggredimur. Siquidem nec nobis hactenus visa. Eius tamen Eiconem apud Cl. Alexandrũ, viuis depictam coloribus videre contigit Genero H. Cherlero. Qualem Lobel. affabrè expressam à I. de Brancion coloribus ait: viren

virentibus oblongis angustis & acuminatis *foliis* è pullo *radicis bulbo*: *flore* luteo, exiguis quamplurimis notulis fortuitis punicantibus variato: è cuius medio suaue rubens *stylus* exeritur: Omnibus herbariæ studiosis ipsam plantam hactenus incognitam: Eiúsque bulbum edulem credi perhibet.

Lob. Obs.& Ic.Pl. p.111. Trigidis flos an Dracunculi species? Tigris autem, cuius florem Dod. videre nondum concessum est, quò referenda sit cognoscere, nec dum potuit, videtur tamen ex bulborum genere: aut, quod verisimilius, inter Ari genera reponenda, & Dracunculi aliqua species esse, nisi pictura imponat. Hist. Lugd. & Gerardo Trigidis flos.

Gener Cherlerus eius partē aliquam, illam potiss. quæ floris nondum pansi speciem ferebat apud Robinum Herbarium Regium Lutetiæ vidit: saltem ex similitudine eius quidam moti ita censuerunt. Verùm ipsammet viridem plantā non vidit. Videant curiosi Rhizotomi an alicūde ad nos inuehi possit. Scimus enim à Magnatibus plurimis admodum desiderari.

LILIVM ALBVM VVLGARE.
CAP. XIII.

Florum deliciæ Lilium, ex *radice* bulbosa nucleis multis constante, *caulem* surrigit rectum cubitalem & sesquicubitalem, vel etiam altiorē, singularem, teretem: cui ab imo ad summum adnata *folia*, nullo pediculo: *flores* in scapo serie quadam plures non eodem tempore panduntur, odoris suauitate eximiâ, colore lacteo, senis pinguibus repandis foliis calathum imitati: in quorū medio *stilum* longiusculum ex albo viridantem trisulcum circumstant *stamina*, foliis numero & colore paria, quibus apices insident crocei. Lilio adscribit Cæsalp. *semina* rotunda, ossea ex toto, nullâ conspicuâ medullâ, sedentia in angulis &c.

Lilium Veteribus.

Lilia quæ coloris differentia inter se distant, autore Theophrast. vnicum ferè caulem habent, duplicem rarò: quam differentiam cælum & solum efficiūt. Ex singulis caulibus aliquando vnū, aliquando plura Lilia emergunt: pars enim suprema germinat. Sed hæc rariora. Radice est copiosa, carnosa, rotunda. Fructus detractus germinat, & Lilium emittit, sed minus. Reddit & lachrymarum confluxum quendam, quem etiam serunt. Gaza, nescio qua ratione motus, vertit, Fecit & lachryma cæcum quoddam confluuium quod etiam serunt.

Cæterùm quod dixit Plinius rubens Lilium Crinon vocari à Græcis, docti quidam legendum censent, ἐρυθρὸν κρίνον, vel composita voce ἐρυθρόκρινον: nam etiam album Lilium Crinon vocant. Quod autem Lilii florem Cynorrhodon vocari apud eundem legitur, alii ex Hesychio lectionē hanc retinendam, alii falsi suspectam, & Crinorrhodon legendum censent. Cynorrhodi etiam appellatio nihil cum Lilio commune habet, verùm id Rosam sylvestrem multis aliis locis Plinius vocat. Crinorrhodon verò propriè Lilii rosam & florem significat, quem Hippocrates κρινάνθεμον appellat. *Crinanthemon.*

Lilium etiamsi omnibus vbique ferè notum sit, [inquit Cornar.] tamen affabrè admodum à Plinio lib.21. cap.5. depingitur. *Lilium Plinio. Descriptio* Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione vnguenti, oleíque, quod Lirinon appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vllis florum excelsitas maior, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuíque folio & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor, colórque duplex, vt alius calycis, alius staminis, differentia angusta. *Et paulò post* de rubente Lilio, itémque de purpureo subdit. Est & rubens Lilium, quod Græci Crinon vocāt. *Lilium rubens.* Alii florem eius Cynorrhodon. *Cynorrhodon.* Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea Lilia, aliquando gemino caule, *Lilium purpureū.* carnosiore tantùm radice, maiorísque bulbi, sed vnius, Narcissum vocant. *Narcissus.* Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à Liliis est & hæc, quòd Narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Quæ de tingendi ratione subdit, inferiùs recitabūtur. Et hæc partim de 6. lib. Hist. stirp. Theophrast. translata sunt.

Lilia, inquit Dioscorides, coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam vocata, tradunt & purpurea inueniri. *Diosc. not.* Sic Lilii descriptionem perstringens l.3.c.99.

Theophrast. Lilia etiam vocauit Narcissos: ac tradit etiam I. D. ulius σῦσα, Susanna & Sosanna dici.

Horatius breue vocat, quia non diu durat. Vnde D. Basilius in explicatione Psalmi 44. Nullum florem hoc meliùs exprimere fragilem humanæ naturæ conditionem refert. Idque etiam Theocritus.

> Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραίνεται ἁνίκα πίπτει.
> *Candidum est Lilium, tabescit verò cùm decidit.*

Hebræis *Scoſchan*: Arabibus *Suſen* & *Alcoſtam*, Ægyptiis *Symphæphon*, aliis *Tialon*: Syris *Suſa*: Aphris *Abliblabon* & Abiblabon. Κρίνον, καὶ λείριον, Græcis: [Crinon baſilicon, Crinanthemon, Gallyrion, Grallirion alii, inter ſpuria Dioſcoridis] Lat. Lilium, ſiue Iunonia, aut Iunonis roſa, Lilium candidum Officin. & vt Adu. tradunt, Lilium Salomonis. Germ. weißlilgen/lilien oder Gilgen. Belg. witte lolie. Gall. *Lis, & lis blanc.* Hiſp. *Azucena* & *Licio blanco.* Lob & Pena aiunt *Lario blanco.* Angl. weitlily. Bohem. lilium. Hungar. Fever lilien.

Obſcurus eſt Theophr. l. 2. hiſt. pl. c. 2. locus de Lilii & Hippoſelini generatione, quem cùm nec Theodorus, nec Bodinus [qui malè Æquapium pro Equapio legit,] ſatisfaciant: ſic intelligendum cenſemus: Pr: priiſſimam ſcilicet generationem eſſe Lilii & Hippoſelini, quum lachryma ſiue ſuccus ſiccatus fuerit: id quod obſeruatur in Cæpis, Alliis, Croco, Tulipa, Corona Imperiali, & aliis, quæ è terra eximuntur & ſiccantur, per aliquot menſes vt fœliciùs ſequenti anno proueniant & floreant, idque non ſine ratione manifeſta: Illud tamen perueſtigandum an ex caulibus conciſis naſcatur Lilium: quædam ſanè Lilii genera & Moly ex caulibus producunt bulbulos in caulibus, quibus ſe propagant, licèt ex radicibus etiam, ſicuti Lilia alba producunt bulbos.

Cæterùm, Lilia adeò omnibus notiſſima ſunt, vt planè ſuperuacaneum eſſe cum Matthiolo putem, exemplo Dioſc. adductus, vel ex nobis eorum faciem repræſentare, vel alterius hiſtoriam referre: ſed tamen quoniam iis quandoque mos gerendus eſt, qui ſemper hortis nouis ac variis floribus refertis delectantur: idcirco ſilentio prçterire non potui, quin hîc infererem, quâ ratione, quóue mangonio alba Lilia [ſi tanta fides priſcis rei herbariæ authoribus adhiberi poteſt) purpurea fieri poſſint. Quod cùm Plinius docuerit lib. 21. cap. 5. vbi de Liliis latiùs diſſerit, ideò eius verba ſubiiciemus. Inuenta igitur eſt, inquit Plin. & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque menſe Iulio ſcapi areſcentes, Liliaque ſuſpenduntur in fumo. Dein mundantibus ſe nodulis, in fæce nigri vini, vel Græci, menſe Martio macerantur, vt colorem accipiant, atque ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis fæcis circumfuſis. Sic fiunt purpurea Lilia, mirúmque ita ligni aliquid, vt naſcatur infectum. *Hæc Plinius.*

Lilia (vt Anatolius teſtatum reliquit) totum annum viridia durabunt, ſi cùm occluſa ſilent, nec dum patentia dehiſcunt, decerpta, nouis fictilibus non picatis [lagunculis picatis ne quid aëris ſubire poſſit, An. Mizald.] indito diligenter operculo recondantur: ſic enim clauſa perpetuum annum vegeta manebunt. Sed vt intermedio tempore ad vſum promuntur, ſtatim ad Solem [vel tepidæ aquæ vaporem, An. Miz.] producta, cùm ſenſerint eius calorem, aperta panduntur. Porrò vt viciſſim, & variis temporibus flores pariant Lilia, bulbi ita ſeruntur, vt aliqui duodecim digitorum altitudine obruantur, alii octo tantùm, alii quatuor duntaxat profunditate mergantur, ſic diuerſis diebus dabunt Lilia: quod & in aliis floribus fieri pollicetur. Rubeſcũt Lilia ſi eorum bulbis diligenter apertis puluis aliquis rubri coloris, modò non ſit erodens, iniiciatur, & pingui ſolo committantur. Si verò etiam alio colore quis ipſa oblinat, cuiuſcunque coloris voluerit Lilia gignentur, Camer. & Florentinus rei ruſticæ Scriptor.

In Lilii florente caule reſecto etiam bulbo ſemina prouenire obſeruatum: quod etiam obſeruaui in Iride bulboſa. Lilium plantetur (inquit Creſcent.) menſe Octobri, Septembri, Nouembri in terra pingui & benè ſubacta: ac accipiuntur bulbi eius virides, vel ſicci, ponunturque per vnam ſpannam, vel vnum pedem, quod eſt melius, ſeparati: ſicut fit de aliis.

Lilii vires tradidit Dioſcor. lib. 3. c. 99. ſic inquiens: Ex lilii regii flore paratur vnguentum, quod neruos, priuatimque vuluæ duritias emollit: feruefacta quoque, aduſtis proficiunt: aceto verò condita, vulneribus proſunt. Ex eorundem ſucco in æneo vaſe decocto, adiectis aceto & melle, liquidum fit medicamentum, veteribus vlceribus recentibuſque vulneribuſque vtile. Inaſſata radix & ex roſaceo trita, igni ambuſta ſanat, vuluam emollit, menſtrua ciet, vulceraque cicatrice obducit. Cum melle autem detrita, præciſſis neruis luxatiſque medetur: alphoſque, lepras & furfures emendat. Quin & vlcera in capite manantia exterget, faciemque purgat ſimul & erugat. Eadem trita cum aceto aut hyoſcyami foliis & farina tritici, teſtium inflammationes demulcet. Semen verò potum, ſerpentium morſibus aduerſatur, eryſipelatis autem ſemen & folia trita ex vino imponuntur. Cæterùm in Syria, & Paſidia Pamphiliæ Lilia vnguento conficiendo efficaciſſima naſcuntur.

His præterea facultatibus pollere Lilium, Galeni quoque comprobatur teſtimonio, qui libro 7. ſimpl. medic. facult. dicato: ita de eo ſcribit: Lilii flos, inquit, temperaturam miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, ex qua vtique habet, vt guſtu ſit amaro, partim ex aquea, eaque temperata. Itaque etiam quod ex ea conficitur oleum, citra morſum digerendi, ſimulque emolliendi facultatem habet: vnde fit vteri duritiei aptiſſimum. Porrò radix foliaque per ſe trita deſiccant & abſtergunt moderatè, proinde ambuſtis quoque competunt. Radicem ergo toſtam, deinde cum roſaceo contritam, ambuſtis, quoad obducatur cicatrix, imponunt: quippe cùm alioqui & aliorum vlcerum omnium bonum ſit inducēdæ cicatrici remedium. Quinetiam neruos emollit, menſeſque prouocat. Folia verò præcoquentes, & ipſa ad obductam vſque cicatricem imponunt, non in ambuſtionibus duntaxat, ſed aliis quoque vulneribus. Sunt & qui aceto ea condientes ad vulnera ſuo tempore vtuntur. Plus tamen ineſt abſtergentis facultatis in radice quàm in foliis, quanquam tamen nec in ea ipſa multùm inſit: nam in primi ordinis abſtergentium eſt medicamentum. Itaque cùm aut vitiligines, aut pſoram, aut lepram aut aliquid id genus extergere volumus, commiſcemus ei aliquid aliorum medicamentorum validiùs extergentium, cuiuſmodi eſt mel. Cæterùm ſi id moderatè illi ac conuenienter admiſceatur, & ad neruorum diuiſiones competit, & ad alia vniuerſa, quæ valenter exſiccari poſtulant abſque morſu. Impoſuimus verò etiam quandoque & foliorum ſuccum cum aceto & melle coctum. Quinque partibus ſucci plus vtroque erat, atque inſigne medicamen ad omnia ea

quæ

quę exsiccari postulant absque morsu: ceu vulnera omnia ingentia, & maxima quæ in capitibus musculorum eueniunt, tum ea quæ nimis mollia sunt & diuturna, atque ægrè ad cicatricem perducuntur.

Porrò medicum vsum Lilii exponit Plin. l. 21. c. 19. vbi inter cætera habetur. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel vocatur, ab aliis Syriū, ad emolliendas vuluas, sudorésque faciendos & suppurationes concoquendas. Falsò autem legi, mel vocatur: & legendum esse, Phaselinum vocatur: ex eodem Plinio patet, qui hunc locum citat l. 23. c. 5. Lirinon, inquit, quod & Phaselinum & Syrium vocauimus, renibus vtilissimum est, sudoribúsque euocandis, vuluæ molliendæ, concoquendísque intus. Sed & laudatiss. in Laodicea Syriæ, & mox in Phaselide Lilium esse, ipse Plin. lib. 21. c. 5. dixit, velut locus suprà adductus testatur.

Ex Simeone Sethi odoratum frigido capiti prodest. Oleum verò quod ex ipso paratur, vim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam vtuntur ad vulnerum sanationem.

Tradit Matthiol. elixam Lilii radicem, veteri axungia exceptam & illitam, pedum clauos tollere, sed ante triduum remoueri non debere. Eādem ex adipe & oleo adhibitam fluxos pilos replicare: cum mulsò autem potam, sanguinem extra vasa concretum per aluum eiicere, suppurationes moliri & concoquere, & duritias quascunque emollire. Stillatitiam florum aquā dari vtiliter potandam ægrè parturientibus, & ad pellendas secundas addito croco & cassia. Oleū quod ex floribus paratur, valere ad omnes frigidos neruorum morbos, nempe ad conuulsiones, & resolutiones: præstat item ad emollienda articulorum impedimēta, & scirrhosos quoscunque tumores. Illinitur quoque puerperis vteri dolore languentibus, addito oleo è Lini semine, præsertim cùm succida lana iis calidis imbuta ventri superponitur. Additur clysmatibus cùm induratas fæces mollire fuerit opus. Lilia, quæ diu in oleo macerata fuerunt, illita, priùs calefacta, apostemata calida citra dolorem maturant ac digerunt, præsertim ea quæ sunt in articulis.

Huius aqua stillatitia ex floribus parata in partu facilitando & secundis expellendis (inquit Camer. hort.) efficacissima, vnde non temerè in aliis affectibus danda. Folia incocta vino austero & vulneri diuturno imposita secundū Galeni doctr. in lib. 7. de simpl. Med. facult. multùm iuuare, in eundem authorem annotauit Excell. Iulius Alexandrinus Cæsarius Archiater. Si serpentium ictibus auxiliare quispiam aggrediatur M, aranthæ consilio Lilii folia illinat: ad vetera vlcera, eius succum: ad ambusta, eius radicem: nam si indifferenter omnibus eius partibus ad omnes hosce affectus vtatur, scopum non assequetur.

Lilium (inquit Porta) qui radices squammosas habet lichenes, lepras & furfures in facie emendat, & vitiligines emaculat.

Lonicerus aliorum vestigiis insistens, Liliorū vires ità prosequitur: Flores mixtæ sunt naturæ, radix & folia dissipant, exsiccant, atque mundificant, plurimùm tamen bulbus. Oleum infimo ventri inunctum, matricem refrigeratam vehementer calefacit, eiúsque humiditates induratas emollit. Radix decocta, tumoribus duris applicata, eos maturat. Tosta verò contusa, cum aqua rosacea commixta, ac reiteratis abs interuallo vicibus admota ignem sacrum extinguit. Simili modo vulneribus imposita sarcotica habetur. Eadem prægnantis ventri superposita partum promouet. Radix Lilii albi domestici decocta, tusa, ac Oleo communi mixta, adhibita tumores emollit. Sed hæc super hanc rem dicta sufficiant.

LILIVM ALBVM SYRIACVM Rauvvolfii.

Lilii quoddam genus in Maiori Batzar peregrinum mihi obseruatum [inquit Rauvvolff. in mercatorū potissimùm officinis, quod in paludibus, stagnis, vdísq; prouenire mihi narratum fuit. *Caulem erigit* oblongùm, colore & crassitie nostratium persimilem, latiorem tamen multò, supernâ potissimùm parte, quâ trium digitorum latitudiné excedit, ita vt sparthæ sensim in acumé desinenti conferri possit. *Folia* hunc vtrinque stipant plurcula, tenella, satis longa, angusta tamen, decidua. Summa Lilia aliquot occupāt nostratibus similia. — Descriptio

Clusius sic describit: Caules tamen vulgari Lilio non sūt breuiores, si quis diligenter contulerit graciliores esse deprehendūtur, rarioribúsque & minoribus foliis septi, atq; etiam ipsius flores aliquātò minores, æquè tamen ac vulgares odorati. Nonnullæ verò radices in tātam molem excreuerunt vt vix vtraque manu comprehendi possent: vnà etiam illarum plures quàm sexagenos flores protulit: caulis autem planus fuit, & tres ferè vncias latus: anno verò subsequente ad ingenium rediit. Sic interdum natura in plantis ludere solet. — *Clusii descriptio.*

Liliacea radix missa Coudenbergio: quæ illi flores huic omninò similes tulit: quam quoniam

Lilium fatuum. Sultan zambach. plerumpue in extremo caule confertim nascebãtur,& interdum vitium faciebãt, ipse Lilium fatuum cognominare solebat.

Martagon Constant. Constantinopoli radices missæ nomine *Sultan Zambach*, quibusdam amicis in Belgiam pro Martagone Constantinopolitano : Hinc apud Belgas modò *Sultan Zambach* appellatur, modò Martagon Constantinopolitanum flore albo, cùm tamen, teste Clusio, vnica eademque sit plãta, non duæ diuersæ. Sultan Sambach, propter amœnitatem & floris decus, vel forte quod magno Sultano dicatum, Lilii hoc genus appellatum videtur.

Lobelio Obs. Radix illi Lilii cruenti, sed notulis, labeculisue purpurantibus variata, nuper Constantinopoli missa. Martagon candidum Chalcedonicum, Indidem delatum visendæ venustatis, vt si quid aliud, istud Lilium asseritur: folia Lilii albi nostratis candidiora, & radix itẽ cognata. Icon. Pl. p. 163. Martagon album, Lilium candidum Byzantinum Teut. 202. — Martagon candidum Chalced.

Rauvvolf. itin. Lilii albi genus visum in magna Batzar de quo Theophr. lib. 4. c. 9.

Hist. Lugd. in append. p. 30. Lilium album Syriacum, quidam esse volunt Lilium à Theophr. memoratum lib. 4. c. 9. Cæterùm de Stratiote aquatico Theophr. verba intelligenda sunt, cuius meminere Athenæus lib. 14. & Plinius capit. 15. libr. 24.

Camer. hort. Lilii albi species Constantinopoli allata. Apud Matth. Germ. Sultan Zambach. C. Bauh. Phyt. Lilium 2. siue album peregrinum, Clusii Sultan Zambach. Lob. Martagon album. Lilium 3. siue album peregrinum alterum Rauvvolfii. Lilium pulchrum.

Locus. Lilium Byzantinum album ostendit Nobiliss. Frid. Meier Argentinæ mense Maio, quod nondum florebat.

HEMEROCALLIS VETERIBVS.

HEmerocallis (vt Diosc. describit) *folia* & *caulem* Lilio similia habet, viridia velut Porrum: *flores* in ipso caule sunt per singulas propagines tres aut quatuor, fissurã, Lilio similes, quum hiare cœperint, colore vehementer pallido: radicem v. magnam & bulbosam. Hæc trita pota, & cum melle in lana apposita, pessum præbet, qui aquam & sanguinem ducit. Folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigant. Sed & radix & folia ambustis commodè imponuntur.

Hemerocallis inter ea quæ folio tantùm coronant Plin. numerat. Alio in loco, Hemerocalles, inquit, pallidum è viridi & molle folium habet, radicem odoratam & bulbosam. Quæ de Hemerocallide Diosc. accipienda esse, perspicuum est.

Ex illis verò quæ Theoph. lib. 6. c. 1. de Hemerocallide prodidit, colligere licet, eam à Diosc. bulbosa differe: Recensens enim suffrutices coronarios, hanc inter illos, lignosa esse radice, & minutis constare foliis affirmat.

Quando verò Plin. Hemerocalles folio tantùm coronari tradit, sibi minùs constat: Theoph. enim (vt Dalech. annotat) simpliciter has esse coronarias scribit: ac eius descriptionẽ alibi traditã truncatam & deprauatam esse patet conferenti cum Diosc.

Athenæus ex Theoph. Hemerocalles inter coronarios flores numerauit, dicens lib. 5. Dipnos. ex Cratino:

Pascitur mihi caput ex charo Hemerocalle.

Floris Hemerocallis qui noctu flaccescit ad exortum Solis mox reuiuiscens, Cratinus in Effeminatis sic meminit:

Anemonarum vernis calicibus, Serpillo, Croco,
Hyacintho, Elychrysi ramis, Oenanthe,
caróque mihi Hemerocalle.

Notatu sanè digna quæ Dodon. de Hemerocallide literis consignauit: Hemerocallidum, inquit, vna frutex, alia flos est. Hemerocallis frutex ex genere est coronariorum & lignosorum de quo Theoph. l. 6. Plin. l. 21. c. 21. Alia Hemerocallis flos est, cuius descriptio apud Diosc. est suspecta: quod enim radicem addit ὁμοίαν βολϐῷ ἐυμεγέθει, innuit deprauatam: vel enim superfluis videlicet ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in vnam contractas, Hemerocallis videlicet & alicuius alterius Lilii. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium apophises faciens, & vnius tantùm diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

Cæterùm Hemerocallis Theoph. & Plinii frutex coronarius vulgò creditur.

Dod. & alii quidam Hemerocallidem Diosc. & Athenæi censent esse Lilium Asphodeli radice, & foliis, flore luteo.

Pancratium Monspessulanum, quod quibusdam Scylla maior alba, nostro iudicio non benè dicitur Hemerocallis Theophrasti ac etiam Diosc.

Corona Imperialis Clusio dicitur Hemerocallis, est autem nobis occasio cur dubitemus, vt postea dicitur.

Habetur & Lilium Persicum Hemerocallis, siue Susianum Pennachio, Persiano folio purpureo.

Dicitur quoque de Lilio rubro vel croceo minore, vide Lilium rubrum.

Hemerocallis Cornario Lilium flore nutante ferrugineo. Item Lonic. Gesnero Hemerocallis purp. C. Bauhino an Hemerocallis?

Est tandem Hemerocallis altera Matth. nobis Lilium flore miniato.

LILIVM RVBENS VEL CROceum maius

PAr est magnitudine Lilio albo; nisi quòd *folia* incondita, minùs sint lata, at firmiora, neruosiora, atrouirore splendentia, longiora quàm in bulbifero, *caulis* maculatus, bicubitalis, summitas in pediculos aliquot facessens, singulis singulos flores inhærentes sustinet, Liliaceis magnitudine, for-

formâ, foliorúmque numero similes, verùm colore rutilo coruscantes, saturatioribus intus stigmatis punctati. *Radix* subest bulbosa è squammis compactilis, alba, ex qua ramuli repentes nouos generant bulbos.

Hemerocallin Matthiol. Vulgus Lilium silu. nominat, cuius flores colore perquàm pallido, vt Dioscor. ait, adeò vt fulgentis auri modo rutilent. In hist. Germ. Rote Goldlilgen. Hemerocallis. Boh. Lilium zlate.

Figura à Camer. pro hoc Lilio posita non placet. Facilè crediderim Lonicerum sub his verbis (Lilium croceum, Gelb lilgen / quod excrescit interdum ad duos cubitos, læditúrque à nimio Sole) scribere de Lilio rubente maiori, quamuis figurâ id minùs exprimat.

Dodon. Gall. Lilium alterum rubrum ab Herbariis Martagon dictum. Item hist. fl. & in fol. Lilium purpureum maius, quod Matthiol. Liliũ syluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse, ait: quod tamen verisimile est Hemerocallida non esse.

Hist. Lugd. p. 1493. Lilium purpureum maius Dodon. de fl. Et pag. 1498. Hemerocallis prior Matthiol.

Anguill. de hoc Lilio ait esse Martagonis speciem radice alba, floris magnitudinis Lilii, & epistola 13. ait: Non inuenitur planta quæ meliùs correspondeat Hemerocallidi Dioscoridis, quàm Cinorrhodon Plinii, id est, Martagon Liliaceum, Lilium rubens vel croceum alterum, Hemerocallis Matthiolo, quod Italicum cognominat.

Lobel. & Pena Adu. Lilium purpureum siue Chymistarum Martagon. Gall. *Lis orangé.* Colores Lilio candido quæsitos mangonio fuisse, etsi rei rusticæ Scriptoribus Plinius asseueret, tamẽ purpurei Lilii duo genera spontè non arte oriri cum Dioscor. plurimi montes hodiè testantur. Senẽsis vocis huius ignarus, Phœniceum Lilium, valdè alioqui notum, dicit esse, colore perquàm pallido Diosc. falsò teste adducto.

Tabern. icon. & hist. Rot heydnisch Lilien. Martagon rubrum. Figura Tabern. placeret pro Hemerocallide Matthioli, quamuis aliter sentiat, qui ei patrocinari statuit.

C. Bauhin. Phyt. Lilium 4. siue croceum maius, rubens Plinii: Lilium rufum Trago. Aliquando flore pleno reperitur, vidimus & candido. Item apud Matthiol. Lilium croceum maius, rubens. Plinii fortè Hemerocallis Dioscor. Brunf. Fuchs. Gesner. Lilium rubens Dodonæo. Lilium rufum, Lilium purpureum maius Lugd. Camer. Fuchsio & Lonicero. Lilium croceum. Tab. Liliũ croceum maius. Gesnero Martagon. Lilium purpureum maius Cæsalpino: Lilium sylu. aureo flore. *Tragi Lilium rufum mihi* ad minus referendum videtur non ad maius, Idem etiam de Lilio rubente Fuchsii & Gesneri: Tabern. Liliũ croceum maius mihi videtur potiùs ad minus accedere, nec velim eius figuram ponere pro Hemerocallide 1. Matthioli. Camer. apud Matthiol. nouam figuram ponit prò Hemerocallide. 1. quæ nõ placet, & quæ fortè Lilii rubri minoris. Lilium purpureum maius Lugd. huc non referendum existimo, vti antè dictum, maius pro minus scriptum. Martagon Gesner. de hortis f. 204. huc non pertinet. Cæsalpini descriptio conuenit minori Lilio rubenti.

Nusquam non prouenit [teste Matthiol. [in Italia, quandoquidem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in montibus, & in vallibus aureo colore emicat. Ego Lilium croceum maius siue rubens vidi Basileæ in horto Di. Doct. Fœlicis Plateri: Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. Wirtemb. delatum ex Marbach ducatus Wirtembergici, vbi florebat Iunio.

Et licet secundum Dodon. purpureorum Liliorum in Medicina incognitus sit vsus, & facultas incomperta. Sçit tamen Lobel. bulbos Lilii punicei eadem posse quæ Diosc. vult. de Hemerocallide. *Tempus.*

LILIUM RUBENS VEL CROceum minus.

Squammatus bulbus *caulem* promit angulosum striatum, altitudine sesquicubitali, cui temerè folia numerosa adnascuntur atro virore splendentia, perquàm angusta, secundum longitudinem neruosa: *caulis* fastigium in aliquot pediculos firmos, punctis rubris variegatos, modicè hirsutos diuiditur: quorum vnicuique *flos* insidet Liliaceus, colore ex rubro flauescente seu croceo, folia intus sulcata & punctis saturatioribus notata habens, odore suaui, *staminibus* & *pistillo* flori concoloribus. *Descriptio*

Lilium rufum, Germ. Rot goldgilgen, Plin. & Diosc. testantur Lilia rubra arte fieri posse, quod an verùm sit necne, ii affirmare poterũt, qui hoc experti fuerint. Neque satis constat Trago, an hoc Lilii genus Plinius Rufum dixit.

Hieronymus Brunschvveig Narcissum vocauit, nec temerè quidẽ, cùm & Theophr. ipse lib. 6. cap. 6. Lilia Narcissi voce appellarit: Crediderim equidem radicem huius quoque Lilii, sicut & albi, maturandis & emolliendis quibuscunque abscessibus prodesse.

Pingit Brunfel. Germ. Lilium hoc croceum minus, sub genere alio Lilii Goldwurtz & Goldgilgen / aut Rotgilgen.

Apollin. Gelb lilien / cui tribuit easdem vires, quas Lilio albo.

Meminit Anguill. tertiæ speciei Martagonis radice alba: quam existimat Hyacinthum Homeri, Theocriti, & Pausaniæ, ac Ouidii: ait etiam Dioscor. & Theophrastum huius plantæ meminisse. Non errauerit (opinatur Gesner. horti.) qui Hemerocallidem alpinam appellauerit. Pingitur ait idem postea à Matthiolo pro Hemerocallide altera. In hortis hoc etiam diu viuit &c. Gesnero an hîc assentiendum dubitamus. Si enim Matthiolus hoc Lilium intelligit per Hemerocallidem, quod non existimamus, flores malè picti. Dodon. & Lobelius Hemerocallidem ab Lilio rubro minore separant. *Gesn. not.*

H Lugd. *Dot..* *Hyacinthus Ouidius.*

Clusius vocat Lilium rubrum minus non bulbiferum. Hist. Lugd.p.1493. Lilium purpureum maius [scribendum,vt iam diximus,erat minus] Dodon.Item p.1494. Alterum purpureum Lilium minus.

Dodon.Gall.Lilii secunda species χρύσου πορφυρῶν.

Lilium rubrum,Lilium rufum. Ouidio Hyacinthus.Belg.roode lilien.Hist.Lat.fl.& in fol.Ouid.Huius generis Lilium Hiacinthum appellat ab Hyacintho adolescente:

Flos oritur,formamque capit,quam Lilia,si non
Purpureus color his,argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phoebo est,[is enim fuit author honoris]
Ipse suos gemitus foliis inscribit:& ai,ai.
Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaph.Bionis Eidyllio 9.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον αἰαῖ,
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Vt & Virgilius in Bucol.Æclog.3.

---Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

Dicitur rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color siquidem florum rubeus, subinde nominatur purpureus. Existimatur & iste Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis instar rubeat. Sed non omnibus hæc sententia probatur, quibus ferrugineus non alius videtur,quàm ad cæruleum accedens &c. Hyacinthum purpureum siue rubentem Recentiorum plerique Hyacinthum Poëticum appellant, at nobis magis placet hunc scriptum Hyacinthum dici. Theocr. Eidyll. 10. Hyacinthum γραπτὸν,id est,scriptum appellat. Pausanias Corinth. lib. 2. Scriptum Hyacinthum aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari, memoriæ prodidit. Sunt inquit,corollæ ex flore contextæ, quem κομοσάνδαλον incolæ appellant. Hyacinthum illum existimo: est enim ei tum magnitudine tum colore persimilis: habet præterea easdem luctus indices literas.

Lobel. & Penæ in Obs. pag. 84. & Adu. pag. 61. Lilium purpureum minus, Chimistarū Martagon. Gall. *Lis orangé.* Ital. *Giglio rosso.* Plant. icon. pag. 164. Martagon Chimistarum. Lilium purpureum siue Phœniceum vulgare. Lobel. 84. Teut. 204.

An Camer. apud Matth. Germ. Rote Goldgilgen/Hemerocallis.

Tab.nct.

Tabern.icon.& hist. Groß gold gilgen. Lilium aureum maius. Quamuis Compilator maius vocet,huc reducimus, quia figura satis accedit ad minus: præterea maioris bonam figuram alio ponit titulo,miror eum qui Patrocinium Matth. suscepit, hanc figuram maluisse assumere primâ Herocallide. Casp.Bauh.Phyt. Lilium 11.siue croceum minus.

Lilium croceum minus,Basileæ in hortis prouenit; Nos habemus Montbelgardi in horto E.C. id etiam collectum in Passauant in horto Dj. ab Andlavv.plantaui in horto E.C.Hoc Lilium reptrices propagines ex se dimittit multas.

* * * *
* * *
*

LILIVM PHOENICEVM DILVTVM.

De

Lob. icon. Pl. p. 164. Martagó Chymistarum alterum: Lilium phœniceum dilutum Teut. 204. C. Bauh. Phyt. Lilium 5.siue phœniceum.

LILIVM CRVENTVM LATIFOLIVM.

Bulbo innititur omninò tali, quali Lilium albū: *caule* verò donatur,non vt cætera Lilia, crasso, qui *florem* producit unicum, cruentum, sex foliis latis constantem. Cauli folia rara, valdè lata, Plantagini similia.

Tabern.icon.& histor. Breyt bletterich blut gilgen: Lilium cruētum latifolium. C.Bauh.Phyt. Lilium 6.siue cruentum latifoliū.Tab.

LILIVM BVLBIFERVM MAIVS.

Des

Bicubitali interdum assurgit *caule*, firmo, crasso, *foliis* septo liliaceis, subatris,in summis alis crassiores *bulbos* gestans, & amplos *flores* rubros, Lilio puniceo minori non bulbifero concolores. Teneriores huius plantæ, ante quàm flores ferre incipiāt, bulbis secundum caulem inter-

inter folia natis non minùs donatæ ſunt, quàm reliquæ duæ ſpecies: ſed quando robuſtiores ſunt floreſque aliquot annis protulerunt, vix, niſi in ſummo caule, vbi in alas diuiditur, & ſecundum flores, maiores bulbi naſci ſolent.

Liliacea ſtirps, ſeu Lilium bulbiferum 1. ſiue vt Cluſ. appellat cruentum, Martagon bulbiferũ 1. Liliacea ſtirps Cluſ. ſeu Liliũ bulbiferum, ſiue vt appellant, Lilium purpureum ſiue rubrum maius, Martagon bulbiferum maius.

Lobel. Obſ. Lilium cruentum bulbos gerens ſummo alis diuiſo caule: Lilii cruenti varietas Martagon, cui flores rutilant, bulbos nucleis ſtipatos ſummo caule alis diuiſo profert. Icon. Pl. pag. 165. Lilium cruentum Teut. 205.

Hiſt. Lugd. Lilium cruentum bulbos gerens Lobelii.

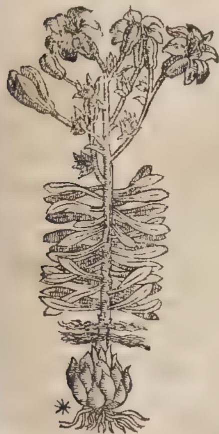
Caſp. Bauh. Phyt. Lilium 7. ſiue bulbiferum latifolium.

Floret hæc planta Liliacea cum duabus ſubſequentibus Iunio, alia aliâ paulò maturiùs, ſemenque perficit Auguſto, bulbi in alis (inquit Cluſius) hærere ſolent, donec vento aut contactu excutiantur, imò interdum plantæ adhuc inhærentes, fibras deorſum ſpectantes agere ſolẽt, tanquam ad communem matrem terram aſpirãtes, & illâ ſe condi cupientes.

Hæc quidem nullibi ſponte naſcens à Cluſio obſeruata eſt, ſed eã primùm Liræ conſpexit Cluſius in horto Mariæ de Brimeu, quæ deinde bulbis in terram depactis, reliquis Belgicis hortis breui tempore communis facta eſt, atque etiam nunc Viennenſibus ac aliis vicinis, Cluſii operâ: nam ipſa aliquot maiores bulbos è Belgica mittebat.

Solent verò tum hæc, tum aliæ duæ non bulbiferæ, cùm primùm florũ gemmas oſtendere incipiunt, à formicis admodum infeſtari, ſic vt eo tẽpore nunquam immunes ab ipſis conſpicere liceat: non ſecùs ac Pæoniæ flores antè quàm explicentur, qui mirum in modum etiam à formicis appetuntur, præſertim qui plenus eſt, & ille etiam explicatus atque apertus.

LILIVM BVLBIFERVM INCANVM.

Vix cubitalẽ (inquit Cluſius) excedit altitudinem, *caule* etiam eſt firmo, ſtriato, ex viridi nigricãtibus *foliis* prędito, quæ tamẽ cum ſummo caule incanâ lanugine pubeſcunt: eius *flores* igneo rubore non rutilant, vt in ſuperiore, ſed magis palleſcunt, & ad Lilii punicei nõ bulbiferi maioris colorem plurimùm accedunt. Eius adultioris caules paucos etiam bulbos, eóſque ſuperiore minores, niſi in ſummis alis geſtare ſolent.

Liliacea ſtirps, Lilium puniceum, ſiue, (vt Cluſ. hiſt. appellat) cruentum: Lilium bulbiferum, ſiue Martagon bulbiferum 2. Et Pann. Lilium purpureum ſiue rubrum bulbiferum, Martagon bulbiferum incanum. Cluſius proponit figuram quæ eſt Ic. Pl. ſecundo loco Lilii cruenti bulbos maiuſculos gerentis, vbi duæ figuræ ſunt ſub vno titulo.

Caſp Bauhin. Phyt. Lilium 19. bulbiferum incanum.

In montanis pratis Auſtriæ & Styriæ ſponte creſcit, ſed rarior inuentu. Cæterùm omnium flores terram ſpectant, & per interualla in ſummo caule naſcuntur, foliáque ad pediculum reflexa habent: ſemen etiam in trigonis capitibus duplici ſerie in ſingulis angulis cõtinetur, fuſcũ, planum, cartilaginoſum: radix luteo Ochræ colore infecta eſt, quam ob cauſam à Germanis Goldwurtz/ id eſt, aurea radix appellatur. Locus & tempus.

LILIVM BVLBIFERVM REPENS.

Squammato bulbo cum aliis huius generis conuenit: cæterùm *caulis* firmus, ſtriatus, cubitalis, ac maior multò, maculis nigris notatus, lanuginoſus, in alas diuiſus, *flores* multos profert amœnos, Lilii formâ, nec non aliquatenus, odore, ex ſenis repandis aliquantùm foliis, multo croco tinctis, intrinſecus multis liris aſperatis (qua parte & color folii medii dilutior punctiſq; ſaturatè ſanguineis notatis: extrinſecus lanugine leui perfuſis: quorum non nulla elatiorem, latiorem, ſaturatiorémque coſtam, profundo vtrinque ad latera ſulco, habẽt: medium florem obſident reliquorum inſtar ſena *ſtamina piſtillúmque* triquetrum, eodem cum flore colore prædita: *folia* ferè Martagonis, quorum alis bulbi frequentes inſident. Multùm ſe propagat bulbis ac etiam maioribus repentibus. Deſcriptio

Lubet hic ſubnectere Cluſii deſcriptionem quæ ſic habet: Inter Lilium purpureum bulbiferum maius & incanum, media eſt magnitudine, nonnunquam etiam primum æquat: ſed caules ſunt infirmiores, graciloréſque, ipſique cum foliis dilutiore virore præditi: flores ſecundo generi ſimiles, Hoc perpetuo fœcunda bulborum inter folia naſcentium ſobole onuſtum eſt: eiúſque radix priore minor è lateribus propagines ſpargere plerumque ſolet, quæ ad ſingula genicula in candidos bulbos excreſcentes, ſubinde nouas in circuitu plantas producunt, Lilii rubri minoris non bulbiferi modo: eius bulbi in alis nati, ſecundæ ſpeciei pares, priori tamen magnitudine inferiores: omnéſque terræ commiſſi ſui generis plantam procreant, & ſecundo anno in cau-

lem bulbillis onuſtum excreſcunt. Ferunt tamen omnes hæ plantæ in capitibus triangulis ſemẽ latum cartilagineum ſubfuſcum, quemadmodum Lilium vulgare, quod non ſterile eſt, ſed ſui generis etiam plantas profert: verùm quæ ex bulbillis in alis natis creſcunt plantæ longè citiùs adoleſcunt.

An Geſner.hort. Lilium rubens ſeminiferum, Lilia crocea quæ ſemina in caule habent? An Cluſ.Pann. Lilium purpureum ſiue rubrum bulbiferum minus, Martagon bulbiferum minus, Martagon bulbiferum pratenſe. In hiſt. Martagon Liliacea ſtirps: Lilium puniceum ſiue (vt vocat) cruentum, Lilium ſiue Martagon bulbibulbiferum 3? An Lobel.Obſ. Lilium quartum Lilio purpureo maiori par: flore Martagonis rutilo: & ſecundum caulem ſeſquicubitalem bulbulis à medio ad ſummum vſque ornatur: Lilium cruentum 4. Icon.Plantar.p.168. Lilium cruentum ſecundum caulem bulbulis donatum Teut.205. An Dodon. Lat. Lilium purpureum tertium, Lilium bulbiferum? Hiſtor. Lugdun. Lilium cruentum aliud Lobelii. Caſp.Bauhin.Phyt. Lilium 9. ſiue bulbiferum minus. Habemus copioſè in horto E.C. quod ſe facilè multiplicat ex bulbulis deciduis, quales etiam Stutgardiæ collectos plantauimus. Bulbulos interdum fert priuſquam florem producat: alioqui in magnam creſcit altitudinem & multa fert Lilia.

Locus & tempus.

LILIVM CROCEVM.
flore pleno.

IN Iconibus colore depictis Ill. Principiſſæ expreſſa hæc figura anno 1608. colore eſt croceo.

LILIVM BVLBIFERVM
cruentum anguſtifolium.

LObel.Iconibus Plantarum. p.166. Martagon cruentum anguſtifolium exiguos alis diuiſo caule nucleis compactos bulbos gerens, Teut.166.

C.Bauh.Phyt. Lilium octauum, ſiue bulbiferum anguſtifolium, Lobelio Martagon cruentum anguſtifolium.

LILIVM FLORE NVTANTE
ferrugineo duplex maius & minus.

FVluus huius bulbus ex ſquammis acuminatis cõpactilis, ſubdulci & viſcido ſapore, fibris donatus albidis, aliis in imo, aliis quà *cauli* committitur, quem erigit bicubitalem, teretem, punctis rubétibus maculoſum: cui ex interuallis radiata circumnaſcitur *foliorum* Liliaceorum atrouirentium ſeries: circa caulis etiam ſummum, ſingularia *folia* temerè quà fors tulit apponuntur: caulis faſtigium ornant Liliacei penduli *flores*, ſex foliis pinguibus purpuraſcentibus, ſanguineo ſaturatiore guttatis, reflexis admodum, conſtantes: quorum meditullium occupant totidem ferruginei *apices* cum *piſtillo*, odore graui.

Cordus ſic deſcripſit: Caulem erigit plerumque bicubitalem, teretem, gracilem, & viridem, ſolidumque, inferiùs purpuraſcentibus maculis conſperſum; foliis quincuncialibus longitudine, & duarum vnciarum latitudine, glabris, ex rotundo turbinatis, & pinguibus veſtitum, iiſque iuxta annexum anguſtioribus, supernè nigricantibus, infernè autem viridibus, eminentibus, ramoſiſque, à tergo & in mucrone coëuntibus venis: flores æſtatis initiò proni ſummo cauli adnaſcuntur Lilio figura ſimiles, multò tamen minores: nã ſenis vncialibus conſtant foliis medii digiti latitudine, ſurſum reflexis, colore in pallido rubentibus, intuſq; purpureis maculis cõſperſis, ſubſtãtia pinguibus, carnoſis & glutinoſis: ſtami-

ſtamina ferunt ſinguli flores ſena, foliis numero reſpondentia, in quorum extremitate oblongum & tranſuerſum quiddam eſt, colore in ruffo purpureum, rubiginoſo puluiſculo, ſtatímque pereunte conſperſum: è medio ſtaminum prodit incuruus apex in triquetrum rubénſque capitulum deſinens, viridi & triquetro folliculo inſidens, qui defluentibus florum partibus ſolus remanet, & reſupinus ſurſum incuruatur, paulatímque increſcit, donec vncia longior & ſemuncia latior fiat, qui inferiùs anguſtior exiſtit, idē ſex eminentibus angulis totidémque lateribus cōſtat, intus autem tribus membranis ceu parietibus in tres camerulas per longitudinem diuiditur, in quibus bini contigui, paruorum, latorū, planorum, leuium, ſibi inuicem ſuperiacentium & flauorum ſeminum ordines continentur. Radicem habet bulboſam, diuturnam, iuglandis quantitate, pinguibus, craſſis, acuminatis & flauis aut luteis ſquamis, veluti nucamentis ſurſū ſpectantibus compoſitam: à qua alii exigui prodeunt bulbi, quibus ſe propagat. Saporem habent lentum, glutinoſum & nauſeoſum, tam flores quàm radices, Lilii ſapori reſpondentem. Naſcitur in ſyluis & frutetoſis locis, tam editis quàm planis.

Cluſius in poſt. hiſt. duas proponit icones: vna eſt titulo Lilii montani ſiue ſylu. 1. maioris, quæ apud Lobel. Ic. Plant. pag. 168. eſt pro Hemerocallide flore rubello, Teut. 207. Alteri verò iconi appoſuit Cluſ. titulum Lilii montani ſiue ſylu. 2. minoris, eam autem iconem Lobel. inter icones Plantini p. 168. ponit pro Lilio mōtano. L. 85. Teut. 207.

Brunf. Germ. Goldwurtz / Goldgilgen. Apud Doctos, inquit, nec apud Dioſc. certum nomen nondum inueni: quamuis aliqui ad Haſtulam regiam & Affodilum aptare velint. Communia Herbaria, Affodilum nominant, quod G. Heydniſche blumen / vel Heydniſche gilgen appellant.

Cord. in Dioſcor. Hemerocallis ſylueſtre Lilium eſt, quod Germ. Goldtpolne / ſiue Goldwurtz appellant. Pharmocopolæ verò Aſphodelum, ſed falsò. Goldt lilgen etiam dicitur.

Geſner. Cord. in hiſt. addit figuram ex Trago dicens: Hemerocallis rubens, quæ Italorum Martagon videtur, quo pro Aſphodeli imperiti quidam hactenus abuſi ſunt. Olim in ea fui [inquit Trag.] ſententia, vt crederem Goldwurtz & heydniſchblumen eſſe Aſphodelum ſeu Haſtulam regiam Dioſcor. ſed animaduerti non eſſe, nec video quò rectiùs referri poſſit hoc Lilii genus, quàm ad Hyacinthum Poëtarum, de quo Virgilius Aecgl. tertia & Ouidius. Idem mecum ſentit Marcus Platearius.

Appollin. fol. 94. vocat Goldwurtz / wildſchwertel quod non placet.

Fuchſ. hiſt. cap. 40. Aſphodelum Officinarum Affodilum, Germ. Goldtwurtz / Aſphodelum fœminam vocat, quam propriè Haſtulam regiam vocari dicit, hanc exhibet pro Aſphod. fœmina, Theophraſt. lib. 3. cap. 12. & pro Aſphodelo Heſiodi, & Galeni lib. 2. de alim. facult. Haſtulam regiam etiam Apulei putat. Verùm in Ic. libro Fuchſius mutata ſententia vocat Lilium purpureum & Goldtwurtz.

Cornar. In Germania pauci aut nulli verum Aſphodelum norunt, nam ea radix quam Officinæ Aſphodilum corruptè vocant non eſt. Noſtris dicitur Goldwurtz. Hemerocallidem Dioſcor. dictam Plinius ex Theophraſt. Hemerocalles appellat lib. 21. cap. 10. & de eo rurſus eodem libr. cap. 21. Galeno Hemerocallis appellatur, Herbariis Lilium ſylueſtre aut marinum. Noſtris Meerlilien aut wilde heydniſche lilien. Quidam tamen hunc Aſphodelum eſſe: Alii & veriſimiliùs, Narciſſi ſpeciem volunt.

Theophr. Golius in Onom. Hyacinthus, Golde wurtzel / heydniſch blumen. Aſphodelus idem, Haſtula idem. Oportebat ſcribere quem Hyacinthum intelligeret. Autore Matthiol. Inter Lilia meritò annumerari poteſt quod Martagon Chymiſtæ appellant, & Fuchſius Aſphodelum fœminam putauerat eſſe, ſed hanc ſuam mutauit ſententiam, ſui erroris conſcius factus. Item Epit. cum add. Camer. pag. 571. Martagum Chymiſtis.

Golius notat.

Apud Anguill. fit mentio Martagonis vulgi & Alchimiſtarum, radice lutea, de hoc loquentem, vt puto.

Martagon vulgi & Alchim.

Dodon. Gall. ἡμεροκαλλὶς, Lilium ſylu. in quibuſdam Officinis Aſphodelus, quā non ſine magno errore vſurpant pro Aſphodelo. Belg. Lolckens von Caluarien / heydens blumen & wilde leilien. Hiſt. flor. & in fol. Lilium ſylueſtre: Gall. *Lis ſauuage*. Non ampliùs ergo facit Hemerocallidem.

Hemerocallis. Non eſt Aſphodelus Lilium ſilu. Dod. mutauit ſententiam.

Diligenter inquirendum qua in re differat Hemerocallis hæc Lobelii à ſuo Lilio montano. Oſtendimus autem Cluſium eam iconem ponere pro Lilio montano ſiue ſilu. 1. maiore.

Cæſ. Lilium in ſyluis vulgò Martagon, Liliū ſilu. Lilium purpureum gerens florem.

Thal. Harc. Lilium purpureum ſilu. falsò pro Aſphodelo habitum, Goldwurtz paſſim. H. Lugd. Martagon Matth. Camer. hort. Lilium ſilu. Martagon flore ſubrubro & albicante falsò olim pro Aſphodelo habitum. In hiſt. Matth. Germ. dicit flore pænè albo.

Lilium purpur. Dioſc.

Tabern. icon. & hiſt. par. 2. pag. 527. heydniſch lilien mänlein / Lilium Sarracenicum mas. Item ic. p. 640. & hiſt. par. 2. heydniſch lilien das weiblein.

Caſp. Bauhin. Phyt. Lilium 19. ſiue montanum noſtrum maius. Cluſio Lilium ſylu. 1. Geſnero purpureum mas. Lilium 20. ſiue Martagon mōtanum minus. Idem apud Matthiol. Lilium 16. ſiue Martagon flore rubello, an Hemerocallis Dioſcor. Huius duas proponit icones Tabern. nomine Lilii Sarraceni maris & fœminæ. Vt verùm fateamur nondum intelligimus diuiſionem C. Bauhini, dubii hæremus an Tabern. Lilium Sarracenicum mas, ſit noſtrum Lilium flore nūtante maximum de quo paulò pòſt.

Lilium purpureum Martagon dictum flore inclinante, vidi Ferrariæ in horto Monaſterii S. Dominici à l'Angeli, Patauii in horto Triueſani. Montbelgardi ſpontè copiosè in monte *Bar*. Ex horto meo tranſtuli in hortum E. C. Baſileæ Frater obſeruauit in monte Mutetz, vbi etiam obſeruaui. Geneuæ in montibus abundat. Paſſim vtrumque genus Cluſii prouenit in ſiluis & vmbroſis pratis Leytenberg, eorúmq; mōtium, qui à Calemberg Auſtriæ, ad Alpes vſque procurrunt: Naſcitur & in pleriſque Styrię ac Vngariæ ſiluis, atque montibus illis ſiluoſis, qui non procul Francofurto in ripa Mœni ſito, ad Septentrionem abſunt. Minus autem olim obſeruare meminit in multis Germaniæ ſiluis, non modò editiore loco ſitis, ſed etiam in plano. Plantatur hodie in hortis hic Narciſſus: (inquit Tragus) ſicut alia quoque florum genera, volup-

Locus.

tatis gratiâ. Aliàs in altissimis sylvis Helvetiorum,& eâ quoque quæ Hercynia dicitur, nec nô monte Tonitrui, qui à Vuasgoia non longè abest,sponte sua provenit.

Lilii Martagonis Vires. Qui difficulter vrinam reddunt, radicem in vino decoctam bibant: prodest id medicamenti mulieribus, inquit Tragus, quibus menses impediti sunt. Omnes calidi abscessus & tumores radice tusa emolliri possunt, præcipuè verò mammarum & genitaliũ. Quidam vini fæcibus priùs concoquendam tradunt. Radix in cinerem redacta, cumque melle temperata, illita alopecias explet. Reliquas cum Lilio albo vires obtinet.

Perhibet quoque Camer. Empiricos vti radice in contusis membris & vlceribus. Contra Dodon. dicit: Vsum hoc Lilii genus in medicina nullum habere, cùm tamen olim illi Hemerocallidis vires ascripserit. Minimè tandem viribus, quas Apollinaris ei tribuit, fides est habenda. Dod. not.

LILIVM FLORE NVTANTE ALBO.

Descriptio Lilii montani siue siluestris tertium genus siluosis montibus ad Francofurti Septentrionem inuentum, humile, Secundo generi proximum: florum tamen colore varium: nam antè quàm explicentur, foris carnei quodammodò coloris sunt, explicati verò, intus albi, & notis quibusdam purpureis insigniti.

Similem stirpem habui, inquit Clusius, munere N.V. Boissot veteris amici, quæ tandem adoleuerat perinde ac primi generis plantæ: sed eius radix Ochræ colore minùs tincta, quàm superiorum. Sed Francofurtensis quidam ciuis vnam habebat, cuius flores interiore parte omninò niuei, nec vllis notis distincti. Habui etiam à Doctiss. viro Ioachimo Venerio similis plantæ bulbum Burdigalà missum, cuius forma ab illius bulbo non differebat, sed eius caulis & folia magis cãdicabant, flores autem antè quàm expanderentur multâ lanugine erant obsiti: explicati verò prorsus niuei, nec vllis maculis infecti, staminum apices non ferruginei coloris vt aliis, sed flaui.

Est nobis Montbelgardi in horto Il. C. Wirtemb. Lilium flore nutante, quod cæterà simile præcedenti flore lacteo, staminibus herbidis, quibus insident apices lutei: pistillus virescit florens Iunio. Attulit Gener Io. Henricus Cherlerus Romà ex horto insignis Parmacopæi Coruini. Floret Montbelgardi Iunio.

LILIVM FLORE NVTANTE MAXIMVM.

Descriptio *Bulbus* maximus profundè in terra latitans: *caules* aliquot cubitorum: florum ingens numerus, qui videntur minùs maculati: *folia* angustiora videntur, multò plura, & quædam verticillatim disposita.

Hoc primùm vidi in Than Alsatiæ vrbe in horto Dj. à Pfirt parte vmbrosa, vnde transtuli Montbelg. in hortum Ill. E. C. Wirt. Obseruauimus postea in Duc. Wirtebergici vrbe Marbach in horto Ludimoderatoris florens Iunio.

Hoc genus suspicamur depingi & describi à Lobel. Adu. par. 2. Lilium silu. siue Hemerocallis moschata Polyanthes, Martagon Imperiale nuperorum, Insulanis nostris Gallo-Belgis, *Martagon à l'Espinete*: Hoc Lilii montani nouum genus à florum fœtura coronata, *Martagonis Imperialis* nomine insignitum aut vocitatum, conspexi. Peregrinæ elegantiæ plantâ gauisus sum. Elapsis aliquot annis mihi huius bulbos nonnullos

munere dedit D. Ioh. de Frãqueuille, stirpium & florũ rariorum callentissimus qui annis plus decem illos Insulis à quodam Botanico nactus est & aluit, foutque studiosè in horti delitiis; vbi rarâ transplantatione florum pyramidatum aceruum, centum viginti & plurium, suauissimo spectaculo, iucundissimi Rosæ Moschatæ odoris æmuli, densissimè bicubitalem ex purpureo fuscum caulem fastigiantem. Flores pares, similes Hemerocallidis secundæ nobis modò descriptæ; dilutiores & lucidiores, per exortus quinque aut sex variè & fusè caulem ornant, fortuitis ex fusco purpureis maculis latioribus diffusi, circum agunt & coronant. Semen in vasculis compressum, aliis ferè par & simile: Hoc primi ante omnes Botanici Gallo-Belgæ nacti sunt: sed vnde delatum nescio. An icon. Pl. 168. Hemerocallis flore rubello, T. 207.

An Clus. Lilium montanum 4. quoddam genus, cuius flores primo non dissimiles, sed seriùs sese explicare soliti, illique non insuaui odore præditi.

MARTAGON ALBICANS PICTVM ad iconem cum coloribus.

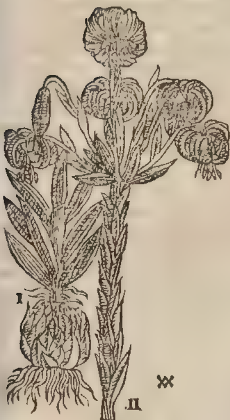

Martagon flore albicante, qui hoc anno 1608. non floret in horto Ill. Princ. sed picta coloribus icone exprimere curauimus, totus albidus est cum colore subcæruleo & punctis plurimis notatus, apices cum capitulis longis purpureis, altitudine excedebat quatuor pedes, Anno 1604. Iunii 2. Goldwurtz vti ascriptum iconi.

LILIVM

LILIVM FLORE MINIATO NVTANTE, siue Hemerocallis Chalcedonica aliquibus.

Ex *radice* bulbosa, emergit *caulis* bicubitalis, minimi digiti ferè crassitudine, ima parte punctis rubentibus guttatus, cæterà virescens, cócauus, paulò postquam è bulbo eluctatus est, radiatas fibras circumquaque emittens: per quem frequétia oriuntur folia indigesta, Lilii Martagonis, striata, acuminata, per marginé nonnihil veluti pilosi ostentantia, sapore oleraceo prædita, *flos* cauli summo reflexo insidet plerumque vnus, aliquando duo aut plures, colore phœniceo pulcherrimo, quorum singuli Liliaceis similes senis foliis constant, vtcunque angustioribus quàm Lilii albi, hæc striis notata, quæ extrorsũ reflexæ, ceu Martagonis, apicibus circa caulem coëunt, prominentibus, nudis, miniatis apicibus, quos pallida *stamina* sustinent, quorum medium obtinet *pistillum* apicibus concolor. *Semina*, Clusio teste, sunt in anguloso capite plana, Martagonis aut Lilii syluestris semini ferè similia, sed nigriora, minora, neque adeò spongiosa, terræ commissa prodierunt, planáque foliola tulerunt: *Radix* vtplurimùm non est adeò magna vt quidam existimant, sed Lilii semestris radicem haud multùm superat, coloréque dum recens eruta est adeò illi persimilis [etenim si diutiùs extra terram adseruetur purpurea ferè tota est & subinde quibusdã notis saturatè rubentibus inspergitur] vt etiam in stirpium cognitione admodum exercitati, nisi eas inter se conferant, difficilè discernere possint: Huius tamen radix è tenuioribus squãmis contexta est, nec minùs fibris suprà & infrà quàm illa donata.

Bulbum accepi (inquit Clusius) qui primis annis vnicum florem semper mihi protulit, tandem quaternos, altero tum insequente anno senos, eósque omnes ex summo extimóque caule simul prodeuntes, quemadmodum alteri floruit, tredecim flores extimo caule, eóque vnciam lato, sustinens, saturatè rubentes cùm præcedente anno quinque duntaxat extimo etiam subrotundo caule vt meus tulisset. Sed & Patricia quædam Viẽnensis aliquot habuit plantas, inter quas vna extimo caule duas vncias lato tres & viginti flores tulit. Gen. Io. Van der Dilf plantam habuit semine natam, quæ primo quo flores proferre cæpit anno octonos, proximo autem insequente quadragenos protulit. Pictura à Rassio mihi donata vicenos aut plures flores ab extimo caule plano propendentes habebat. Binas habui saturatiores flores gerentis plantas, quarum prior quaterna, altera septenos flores tulerunt, omnes summo caulis fastigio æqualiter innascentes, nõ temerè per caulem sparsos, quemadmodum Lilium album aut siluestre ferre solent: singulæ autem hoc peculiare habuerunt, vt vnus medius inter reliquos surrecto pediculo nasceretur, & in alterá quidem ille duodenis foliis constans, & quodammodo gemellus, vt in secundá subiectá icone videre licet. Cæterùm duorum generũ esse videtur hæc planta: vna videlicet dilutioribus floribus prædita, altera saturatioribus. Ego sanè longá experientiá didici, eas plantas quæ dilutiores ferunt flores, caulem & folia viridiora habere iis quibus saturatiores sunt flores: postremis enim caules & folia plerumque ex purpurá nigricant. Deinde mihi conspectæ sunt radices Constantinopoli allatę, quibus color purpurascẽs fuit, dilutiores protulisse flores: aliæ contrà saturatiores. E florum verò numero, an certa aliqua differentia [vt initiò existimabam] constitui possit, plurimùm ambigo, cùm eas stirpes quæ numerosos tulerunt flores, subsequente interdum anno, paucos, aut vnicum duntaxat, habuisse obseruauerim: at læto & pingui solo depositos bulbos, plures vt plurimùm proferre flores animaduersum. *Zufiniara Varietas,*

Ob floris venustatem plerisque Italię locis *Rizo de la Signora* appellatur hæc planta.

Lob. Obs. & Icon. Plant. pag. 169. Hemerocallis Chalcedonica purpuro sanguinea polyanthos, Lob. 85. Teut. 208. wilde lilien vom Caluarien / von Constantinopolen mit vole bloemen Belg. Iterùm Hemerocallis Bizantina altera Teut. 208. In indice Hemerocallis flore rubello: Belg. Schoon Claer welle lilie von Caluarie. Lilium Calcedonicum miniatum, siue Hemerocallis, admodum elegans hoc Lilii genus ob floris decus colorísque flammei nitorem: vtriusque Cinnabaris natiui & factitii, intensi aut diluti coloris, miniati tintillatione splendidiorem: eius duas va-

ætates aut plures obseruare licebit. Præcox, quinos, senos, denosque vt plurimùm profert flores: & nonnunquam eius radix excrescit & luxuriat vt caulem edat duorum ternúmue digitorum latitudinis, qui Lobel. & Penæ in Adu. amicisque sæpè triginta & plures flores protulerunt. Serotinum quandoque diu multisque annis vnicum florem edit: at temporis consequentis plures, sed seriùs, superioris Martagonis floribus elapsis, erumpunt flores quemadmodum amici nosque iamdiu obseruauimus. Caulis cubitalis, cætera non dissimilia. Lilium rubrum, *Zufiniare*, Lilium rubrum siue miniatum Chalcedonicum Constantinopoli missum, *Sultan Zumbach*, ab aliis denominatum *Corona di Re*, hoc est, Corona regia, &c. Habetur præterea Lilium Byzantinum minus saturato flore πολυανθὲς. Lilium Byzantinum miniato dilutiore flore. Relatum est, conspectas esse Lilii huius Byzantini plantas, quæ florem ferrent prorsus niueum, in cæteris alteri parem.

Histor. Lugdun. p.1498. Hemerocallis altera Matthioli: quæ Lugduni in horto quodam Dalech. industriâ creuit.

C.Bauh. Phyt. Lilium 17. siue Martagon purpuro sanguineum polyanthos. Hemerocallis 2. Matth. Chalcedonica Lob. Lilium 18. siue Martagon phœniceum vnico flore Clusio. Lilium rubrum Zufiniare. Lobelio Hemerocallis Bysantina.

Locus & tempus. Floret Iunio aut paulò seriùs, Constantinopoli Viennam Clusio delatum, ex hortis vltra Bosphorum in Asia sitis bulbi allati: Nouo Vere solet emergere. Lilii genus flore vnico minii coloris inclinato, vt Martagon, habui Montbelgardi in in horto E.C. missum Stutgardia, vbi florens vidi Iulio: folia vorare solent insecta quædam rubra: in horto Montb. protulit 2. flores. D. à *belle fontaine* Vesuntio misit mihi bulbum cum hac inscriptione: Hemerocallis Chalcedonica. Heidelbergæ siccâ plantâ nos donauit Dominus Sprengerus.

Vires. De facultate huius comperti habemus nihil, nisi Dodonæo Circumforaneorum aliquis, quorum plena sunt omnia, pertinaciter resistere conetur.

LILIVM PRÆCOX NVTANTE flore rubro.

Descriptio. HAbebat [inquit Clusius Hist. post.] Ampliss. vir Io. Martorf. Pat. Franc. genus Lilii rubri ex Stutgard. Ill. D. Wirt. horto acceptum, quod vno ferè mense maturiùs Byzantino flores proferebat: nempe sub finem Maii aut initium Iunii, vt mihi referebant qui viderant. Erat autem *floris color* (illorum testimonio) minùs satur & & longè dilutior eo, qui in floribus præcedente capite descriptis apparet: *caulis* sanè, vt ex planta quam mihi donabat deprehendere licuit, gracilior & breuior erat Byzantinis adultis, cubitalem videlicet altitudinem non multùm excedens: *folia* quæ inhærebant angustiora & magis saturatâ viriditate prædita: *bulbi* squamæ (nam squamatam radicem habet perinde ac Bizantinũ) longè etiam breuiores erant: tulerat verò illo anno tres flores summo caulis fastigio æqualiter insidentes, mihi autem Lugduni apud Batauos sequente proximo anno vnicum (tam longâ enim in itinere morâ radix valdè afflicta fuerat,) eius, quem supra dixi, coloris, proximè autem insequente binos duntaxat. Licet autem maturiùs altero flores proferret, illo tamen seriùs germinare solebat. Cæterùm, sub initium anni 1594. monebat me Thobias Roelsius, Io. Somer varias & elegantes stirpes attulisse, inter quas bina essent Lilia miniato seu rubro flore, maturiùs Byzantino flores proferentia, quorum alterum angustiora folia haberet illo quod Constantinopoli allatum: alterius verò folia multò breuiora essent, ac paullò latiora. Horum icones suis coloribus expressas, sed radice mutilas, cum aliquot vtriusque plantæ folijs sequente Iunio ad me mittebat.

Lilium præcox nutante flore rubro, tenuifolium.

VAldè autem diuersum est Angustifolium 3. Clusij, non quidem floris formâ (nam eius etiam folia circumuoluta & reflexa) sed colore, qui Lilio cruento maiori, non bulbifero similis est, tum situ, foliorúmque per caulem sparsorum dissimilitudine: multa enim & conferta fert *folia*, cubitalem & ampliorem caulem confusè vestientia, admodum angusta, & longa, instar penè foliorum Tragopogi: caulis item fastigium *flores* profert non eodem ortu, vt in Byzantino, sed in summis alis, inter angustissima foliola παραλλήλως nascentes: an vtriusque radix Byzantini radicem æmuletur, me fugit, ait autor noster: nam neutrius plantam videre mihi contigit. Sed & triennio post iconem suis coloribus expressam ad me mittebat idem Io. Somer, qualem ille depingi curauerat ad normam eius plantæ quæ ipsi eodem anno quinque & triginta flores protulerat. Illius floris (Exot. par. 2. Append. 2.) colorem plurimùm ad Mali Aurantij præmaturi colorem accedere obseruabam: odorem autem non adeò suauem vt eius quod præcedente capite descriptum est, sed potiùs Lilij montani flauo flore odore referre. Habebat porrò Amplis. vir Nic. Vanden Branden Consiliarius Bruxellensis plantam similem Somerianæ, quæ anno à Christi natiuitate 1602. longè etiam plures tulisse fertur flores in vnico, sed illo plano, caule: anno autem insequente non minorem florum numerum tulisse ad me scribebat. Cæterùm aliud eius genus reperitur etiam præcox & angustifolium, lõgè nitidioribus floribus quàm Somerianum pręditum; nam prorsus miniatos illos fert, vt Byzantinum, certè magis saturos quàm Somerianum, nec eos inodoros. Præfectus Cursorum Bruxellẽsis sub extremum annum 1602. pusillum bulbum eius generis mittebat, quem ex Italia recenter accepisse scribebat: & licet is bulbus Nucis Auellanæ magnitudinem vix superaret, sequente tamen anno quatuor flores tulit eius quem dixi coloris: eius etiam folia licèt angusta vt alterius, magis tamen saturâ viriditate prædita, & magis splendentia mihi videbantur, atque inordinatè quemadmodum flores in caule nascebantur: obseruabam etiam eius caulem & folia non adeò breui marcescere vt alterius, sed diutiùs perdurare. Vtrúmque genus, ab ijs qui diu aluerunt, Martagon Pomponij vocatur, & hac appellatione ex Italia se accepisse asserunt. Rarum adhuc est in his Prouincijs, quia adnatis difficillimè se propagat, nec apud quempiam ipsam plantam semen præbuisse intellexi.

De hoc Lob. Adu. part. 2. inquit. Eximio ornamento decorat Botanicorum paradisos Hemerocallidis Macedonicę tenuifolię miniati coloris: Lilii siluestris montani Macedonici, &

Mar-

Martagonis Pomponei, splendidissimi miniati coloris, D.I.Someri: Martagonis Pomponei Someri: Lilii rubri præcocis Clusii, luculentus flos, intaminatè fulgens, miniati coloris &c. Debetur hæc planta, præfato D. Somero, qui primus eius bulbum è Macedoniæ montibus effossum in Belgium detulit, & amicis communicauit. Hanc quoque aliquot annis ob florum decus N.C. Arebergius studiosè coluit, nec non alii Medioburgenses.

LILIVM NVTANTE FLORE FLAVO.

ELegans Lilii montani genus à nemine quod Clusius de sciat scriptum: cuius bulbum misit Io.Robinus & descripsit, florem habere ex aureo flauescentem, foliis instar Lilii montani, aut Byzantini, vt sunt Lilii montani siue Martagonis Matth. flores. Misit ad me, inqt, Burdegala cruditiss. Io. Venerius istius Lilii crassos bulbos, monebat alterum altero magis præcoces flores proferre: addebat insuper se aliud adhuc genus obseruasse, cuius flores nullis punctis internè distincti: nasci in *Cugeire en barcchs* nuncupatis locis, atque Pyrenæorum montium aliis, vnde ipse retulerat. Ac se spontè nascentes eruisse natos in monte *Campsaure* vocato, & alio in loco qui à Lilio nomen sumsit.: istícque à rusticis *Consol* appellari, id est, Consolidam, quòd eius radice contusâ & impositâ, tam hominum, quàm animalium vulnera, mirum in modum curari referant: atque adeò Pyrenæorum montium incolas nullum aliud remedium vsurpare.

Lilium montanum flore flauo Lobel. & Penæ Adu. non dissimilem vultum, ortum, & natales habet, montium nempe Pyrenæorum, Lilio Bizantino miniato aut syluestri montano Lilio.

MARTAGON FLORE LVTEO PRÆCOX.

HEmerocallidem siue Martagó flore croceo, quod Turckischbund vocant, vidi flauescentem cum octo floribus infrà reclinatis in horto Stóckii, nódum tamẽ expansis Iunii 8. videtur præcocior ea Hemerocallide, quam habent in horto Principissæ, in qua nondum apparent flores mẽsis Iunii 9. Eius flores sunt miniati vt ait hortulanus: Martagonis autem crocei flos apertus fuit 11. Iunii, intus punctis notatus, capitula apicum crocea ferè.

CORONA IMPERIALIS SIVE Tusai aliis.

RAdix bulbosa, rotunda, crassa, diuersa à Liliorum forma, est enim compressa ex magnis crassissimis & succulentis squamis compacta, colore interdum albo, nonnunquam etiam purpurascente, sæpè pallido, odore fœtido & viroso, vti & foliorum: Colchicum olente, Clusio verò hircum, nares etiam procul feriente, qui eruit binas & ampliùs libras pendentem. *Caulem* tollit singularem, bicubitalem aut etiam altiorem, digitali crassitudine, inferiore parte plusquàm pollicari, firmo, intus fungoso, viridi, rotundo, quidem, sed ad cubiti altitudinem striato, *foliis* magna parte stipatum numerosis, splendore viridanti nitentibus, Liliaceis vel Lilii montani floribus Lob. pluribus indidem ortis, æquali ordine; aliis inconditis, nullo nixis pediculo, sed latiore sui parte cauli adnatis, ita vt appendices paulùm eminentes ab iis propagatis caulẽ reddant nonnihil angulosum. Supra autem densius hoc foliorum agmen, caulis ad pedem, nonnunquam etiam cubitum protenditur nudus, sine foliis, gracilior quàm inferiùs, & teres, neque striatus & viridis, sed læuis & purpurascentis coloris, Serpentariæ instar maculosus, qui in summo totidem pænè in angulos desinit quot *flores* sustinebit, nempe binos, ternos, quaternos, quinos, senos, aut plures, omnes Vere quasi æqualiter, sed contrario situ nascentes, singulósque inter bina folia inferioribus longè minora & angustiora, æquali ferè longitudine, quum *flores* primùm erumpunt, inter folia latent, candicantésque sunt, deinde paulatim incrementum sumunt, vnà etiã succrescente eâ caulis quæ illos sustinet nudâ parte: florum verò *pediculi* qui sescunciales in augmento deorsum inflectuntur è quibus flores penduli sunt circum circa regum coronas imitati, Lilii candidi, vel Martagonis pares; flammeô colore rutilantes, Lobelio ex phœniceo rubentes, patuli, senis constant foliis latis, per extremum mucronatis, pulchra striarum saturatiorũ, siue purpurearum Clus. d. cursantium picturâ variegatis, laciniata cæsurâ subinde ludentibus, vngue autem, inquit Clusius, singulorum foliorũ nonnihil foris eminente, & ex nigro purpurante, quorum vniuscuiusque fundum obscuriore colore pictum obsidet gemmantis liquoris margarita argentea limpidissima & dulcissima, pertinaci durationis, post multos etiam dies à resectione, de quo liquore Clusius ait: Flos absolutus & maturus expanditur, tintinnabuli mo-

Descriptio

Odores

Pondus.

do propendens, aurei Mali siue Citrii colore, sed pallidiore, venis purpureis summam venustatem adferentibus: singula floris folia interna parte in ipsis vnguibus singularibus tuberculis candidis prædita sunt, quæ meridiano etiam Sole limpidissimam dulcemque aquam exstillant lachrimarum in morem, vt vniones propendentes Lobelio visci grano ferè pares, videantur, sed abundantiùs pluuio tempore: ea deinde tubercula, marcescentibus floribus in albas lacunas abeunt. Ex ipso penitùs floris vmbilico prodeunt pro foliorum numero, stamina candida adeò coniuncta, vt pro vno fallant obiter intuentem, apicibus maiusculis in Ochram vergentibus: breuiore trifido stilo inter ea latitante: Caulis reliquus suprà nudus eminet supra florum coronatum agmen, confertâ duntaxat minorum & angustiorum comâ: interdum etiam mihi, inquit Clusius, nati sunt supra flores non vnicus cauliculus siue ramulus, sed bini terni aut plures, suis etiam foliis singuli ornati: Creuit porrò Viennæ planta vndenis pluribúsque, aut paucioribus floribus prædita; caulis supra septenos æqualiter propendentes denuò nudus, quasi dodrantali longitudine assurgens, reliquos flores singulos inter folia nascentes protulit, longâ, densâ, & multifidâ aliâ foliorum comâ supra eos fusâ. Sed & intelligebam ab his qui aliquot annis Constantinopoli hæserant, caulem nonnũquam supra priorem illam florum æqualiter propendentium seriem, dodrantali longitudine attolli, aliámque florum seriem gestare, aliquando etiam tertiam, ac tum demum foliorum comam supereminentem: eas verò stirpes vnicum florum ordinem subsequentibus annis plerumque ferre obseruaui, vt peculiare genus non sit censendum, sed Naturæ luxuriantis quidam duntaxat lusus, licet mihi etiam altero anno duplicem florum seriem gestare similem plantam meminerim. Habuit autem Viennensis quædam Patricia, cuius caulis supra terram planus pedali longitudine extabat, deinde in binos ramos findebatur æquali longitudine excrescente, singulos vndenis floribus onustos, magnâ etiam fusâ supra eos foliorum comâ. Habuerunt & alij & ego similes plãtas in binos caules cubitali pænè supra terram altitudine diuisas, quorum alter octo aut plures, alter quinos aut senos flores tulit: mea verò plãta hoc etiam peculiare habuit, quod eminens coma mutlifida fuit. At Viennæ obseruata Tusai plãta, reliquas quas postea obseruauerim florum numero superauit: nam quinquagenis aut pluribus floribus onusta fuit. Ill. Cattorum Principi Wilhelmo floruit planta quadragenis floribus. Iacobus Garetus Ciuis Londinensis monebat se plantam habuisse quę binos & septuagenos flores protulerit. Habuerunt & alii similes interdum, in quibus plures flores nati, viceni nempe, triceni aut quadrageni: quotquot autem tam numerosos flores tulerunt, planos, latesque & valdè striatos habuisse caules animaduerti, atque proximo insequente anno ad ingenium rediisse, hoc est, caulem rotundum, ternis, quinis, septenis aut octonis floribus præditum habuisse. Nos quoque insignem lusum in eadem planta notauimus: vno anno vnicum caulem ferentem cum corona multorum florum, alio anno duos caules cum magno florum numero, in vtroque caule coronas: sæpe nullos produxisse flores, nonnunquam adfuisse caulem sine floribus &c. Fœcunda futura capita sursum eriguntur magna Dei prouidentia, inquit Clusius, ne dehiscentibus semina ante maturitatem excidant.

Vniones. *Stamina.* *Corona plures.* *Coma multifida.* *Lusus naturæ.*

Cæterùm [inquit Clusius] aliud genus est, nec caule, nec foliis, nec florum forma à superiore differens: nam & illos in extremâ læuis & nudi caulis parte æqualiter ferè in ambitu nascentes, singulosque inter bina angusta folia sustinet, vti superius, sed color variat, nec vt in præcedente flauus, vel veriùs pallescens, sed ruber, aut sandaracæ Sandicisque colorem refert, instar Astaci elixi chelarum ferè: sex etiam latis & mucronatis foliis constat, vnguibusque ex purpurâ nigricantibus, cum suis interiore parte candidis tuberculis limpidum rorem stillantibus, & sex staminibus, stilóque æquali longitudine propendentibus. Hoc genus superiore magis venustum mihi videtur.

Variat item in nonnullis plantis florum color: est enim vel medius inter vtrumque genus, vel ad prioris, secundiue colorem quam proximè accedit.

Sed & quartam quandam differentiam obseruabam, licèt eius florum color proximè ad Secundum genus accederet: angustiora enim folia habebat, illaque & radicem nullo tetro odore, quantùm quidem naribus manifestè percipi posset, prædita.

Idem Pann. p. 122. & Histor. post. l. 2. c. 1. Hactenus nullam plantam obseruare memini, quæ Hemerocallidem Diosc. descriptam exactiùs (in hoc à Clusio sumus alieni) referat: alia est Hemerocallis cuius Athenæus meminit: Pancius iconem mittebat, Coronæ Imperialis nomine insignitam, quam appellationem apud Herbariorum vulgus adhuc retinet: bulbi verò à Cæsaris Oratoribus Constantinopoli missi, nunc *Tursachi*, modò *Tusai*, siue *Tousai*. *Tusihai* autem [vt ab iis intelligebam qui Constantinopoli vixerant,] lilium regium significat. Interdum etiam bulbi missi *Turfani & Turfanda* appellatione: sed postremæ hæ voces à Turcis duntaxat nominibus adiici solent, ad rei, cui adnexæ sunt, magnitudinem exprimendam. Ex Persia verò Constantinopolim delatos illius bulbos omninò mihi persuadeo, quoniam cùm accipiebam inter reliquas hæc fuit inscriptio, *Tusai, fior Persiano rosso ò discolorito, con la testa abasso*, hoc est, Tusai, flos Persicus ruber aut decolor nutante capite.

Vidit inter alias rariores stirpes hanc etiam nouam plantam nostra ætas, quã vocant Turcico vocabulo *Tusai*, nam Constantinopoli allata est. Alii Lilium Persicum, à natali loco, vulgò ob similitudinem Coronam Imperialem siue Regiam appellant, quam penitissimus rerum simplicium C. Clusius, summus meus (inquit Camer. Embl) amicus ad Hemerocallidem Veterum non malè referri existimat. Huius flos maturus expanditur, ac in suis propriis pediculis planè deorsum flectitur, at quamprimùm flaccescere incipit, succedunt illi satis magna capita [vt quoque in Lilio rubro fieri solet,] quæ excusso flore statim sursum eriguntur, ne scilicet, si deorsum dehiscerent diutiùs, semina nondum matura putrescant ac excidant.

C. Bauh. Phyt. Lilium 13. siue Corona Imperialis flore luteo, Lobel. Corona Imperialis. Lilium 14. siue Corona imperialis flore rubro, Clusio Tusai 2. Lilium 15. siue Corona imperialis multiflora, Clusio Tusai 3.

Lobel. Obs. Lilium siue Corona Imperialis, Turfani & Lale Herbariorum. Ic. Plant p. 171. Lilium

lium siue corona Imperialis Teut. 210. Item pag.172. Corona imperialis phœnicea duplici corona aut serie florum. Teut. 211.

Aduers. par.2.pag. 512. Lilium siue Corona imperialis Herbariorum, cuius varietates peramœnæ & perquàm speciosæ Belgio & Anglo-Britãniæ iam nostra ætate inquilinæ, oblectationi oculorum magis, hortorúmque ornamento, quàm naribus dicantur: tetrum namque hircinum halant odorem Imperiales Coronæ, quarum varietates in caule, flore, & folio perspicuæ. Præcocior quæ statim Martio, nec dum lapso floret: folio lato est, dilutiore viridi, & flore non dissimili, sed pallidiore, à frigore fortè. Quæ media, est elatior, folio itẽ pallidiore sed angustiore: & flore item dilutiore. Platicaulos, vt Liliũ albũ & Martagon siue Hemerocallis Byzãtina interdũ euẽtu fortuito fit Imperialis Corona numeroso florum incremento: foliis angustioribus, & Minii coloris saturiorib⁹, floribus aspectu iucũdis, quales floruere Londini in horto D. Ioh. de Franqueville Anno 1600. & Hacknei in horto Nobiliss. Baronis Eduardi Zouche 1601. Serotina latioribus foliis atrouirentibus: flore autem ex saturo phœniceo colore. Multis numerosísque latioribus foliis constat, stipatim bicubitalem caulem ab imo amicientibus, florum elegantissimorum saturorum duplici serie coronãue, nonnullísque floribus caulis comosum fastigium internascentibus, aspectu iucundissimo. Hæc variis in hortis alitur & in honore habetur.

Inter syluestria Lilia Dod. Lat. venit & numeranda Imperialis Corona dicta *Lale* & *Turfani* patriis vocibus appellari affirmatus.

Hist. Lugd. Corona Imperialis Dodonæi. Corona Imperialis 1. Königskron / Königslilien. Et Corona Imperialis 2. polyanthos, Gefult Königskron / Lilium Persicum, *Tusai*, aut *Tousai*.

Floret Aprili, interdum etiam Martio, si aëris temperies paullò calidior fuerit. Semen Iunio maturum. Nusquam spontè nascentem hanc plãtam conspexit Clusius, sed Constantinopoli delatam, eo quo ad Maximilianum II. Viennam euocatus est anno, primus Belgicæ hortis communicauit: & in Viennensibus reposita fœliciter prouenit. Ante ipsius tamen discessum ex Belgio eius iconem [qualem Dodon. in purg. hist. Append. exhibuit] Ill. V. Ioh. Brancioni miserat C. V. Alphonsus Pancius Ser. Ducis Fer. Med. Ob seruaui Stutg. in hort. Ill. E. C. vnde translata in eius hortum Montb. floret Martio, ac hiemem fert non reposita: Visa etiam Basileæ florere eodem tempore, ac semen maturum proferre Iunio.

An apud Turcas medicum aliquem vsum obtineat, non intellexit Clusius, arbitratur tamen venustatis & ornatus potiùs causâ hanc plantam in suis hortis illos alere, quàm ob vllas eius facultates.

Hemerocallis vires licebit videre antè.

CORONA IMPERIALIS MONSTROSA.

Ex Iconibus coloribus depictis Illustrissimæ Princ. 1608. In magna icone multò plures erant flores ac folia. Est mõstrosa Corona Imperialis.

LILIVM PERSICVM SIVE SVSIANVM.

Descriptio

Donauit D. Cherlero meo Nobiliss. Cortusus Patauii inter alia raritatis plena, Lilium, Persicum ei dictum: cuius *caulis* procerus, non multùm crassus, cubitalis, rotũdus, *folius* ab ima parte sursum vorsum densè stipatur, Lilii crocei foliis, angustioribus, acutioribus, digitalis longitudinis, longè quàm Coronæ imperialis angustioribus, illis ferè similibus quæ in summo ipsius capite nascuntur, virescentis ex cineraceo coloris, siue quodammodò æruginosi (inquit Clusius,) qualis in Tulipæ foliis conspicitur, contorquentur verò illa, buxeique sunt odoris: summus caulis longum gerit thyrsum *florum*, sesquiuncialibus & longioribus pediculis hærẽtium, numerosorũ, pendulorum, terrámque spectantium, Leucoii bulbosi, Theophrast. & nolas imitantium, senis foliis constantium, satura purpurâ tinctorum, siue, vt ait Clusius, foris purpuræ valdè obsoletæ colore præditos, internè autem dilutiores, inodoros, vnguibus subuirescentibus. Ex vmbilico sex inæqualia *staminula* prodeũt purpureis apicibus primùm conspicua, qui obuersi, flauo polline conspersi apparent: tria deinde longiora staminula coëunt, stilúmque medium florem occupãtem æmulantur. Sequuntur deinde sexangula *capita* siue triangula, quorũ singuli anguli bis alis sunt præditi, Coronæ Imperialis capitibus ferè similia, sed minora & breuiora: *semine* etiam simili, paululùm tamen breuiore: *Radix* qualem nos habuimus bulbosa, Pomi Arancii magnitudine, subrotunda, fissa: magnis squammis lo-

ricata, ex albo flauescens, tenui membrana cincta, substantia eius qualis in reliquis bulbis: Ima sessilis foramine plurimùm pertusa caulis vestigio. Sapor substantiæ peramarus, horribilis.

Sapor

Clusio radix est magna, Tusai radici pænè æqualis, è paucis squammis contexta, candidioribus tamen & aliquantulùm longioribus, nullóque tetro aut graui odore nares feriente prædita.

Odor.

Nomina. Missi aliquoties pauci bulbi Tusai bulbis permixti cum inscriptione Tusai *Fior Persiano, si dimanda Penachio Persiano*: tandem postremò acceptus *Susam-giule* appellatione, quod è Susis primùm Constantinopolim allatus sit: hácque adeò causâ Lilium Susianum nuncupaui (ait Clusius.) Munere Magnif. V. Iac. Contareni patricii Veneti ex Italia in Belgicam Ill. Io. de Brãcion missus bulbus *Penachio Persiano* nomine, bicubitalem aut ampliorem tulit caulem quinquagenis floribus onustum, nullum autem semen: imò ne germinauit quidem subsequente anno: illius iconem dum florebat suis coloribus exprimebat Raphaël de Coxia Regius pictor, & exemplar mihi mittebat, ex qua nostra icon imitata: flores sunt magis patuli, quàm in pictura expressi. Iconem habeo cum magno artificio depictam munere Nicolai Rasslii Regis Galliæ Chirurgi, qui Hyacinthi nomine appellabat. De hac planta scribebat Alphonsus Pancius: *Penachio Persiano è pianta bellissima, & è specie di Giglio ò Martagon, diuerso della Corona Imperiale.*

Lob. Obs. Adu. par. 2. & Ic. pl. pag. 170. Lilium Persicum Lobelij, vulgò Pennachio Persiano. Hist. Lugd. Lilium Persicum Lobelij. Camer. hort. p. 89. & Tabern. icon. & hist. Persische Gilgen/Lilium Persicum. C. Bauh. phyt. Lilium 12. siue Persicum maius & minus, Lutetiâ ad nos misit D. Iohan. Henricus Cherlerus. Audimus nos Guillandinum existimasse *Pennachio Persiano esse* Hemerocallidem: verùm hæc opinio, mihi non satisfacit, multa non respondent & in primis color.

Hemerocallis Guill. Floret Aprili, semen illius maturum cum Tusai semine aut paulò pòst: Inter bulbos Constantinopoli missa fuit Viennam: ternos tulit caules, singulos ternis floribus preditos, hic vicenis, ille tricenis, tertius plurib⁹. Bulbos cũ selectissimis quibusq; aliis rigida & aspera hiẽs corrupit. Non modò flores, sed abundè semen maturũ protulerunt Lugduni Batauorum. Verisimile est [autore Clusio] è Susa vrbe Susianæ regionis Persidi vicinæ primùm delatam fuisse Constantinopolim.

Camerar. hort. Lilium Persicum: Ital. *Pennachi del Persiano* apud nos quidem perdurat etiam in hyeme non nimis acri, sed bulbus semper decrescit, nec florem quod ego sciam, in Germania produxit. In Belgio & Germania rarum admodum fuit: Angliæ hodie alienigenarum opera conseruatur & propagatur, Lobel. Passim in hortis Italiæ colitur, vnde à Cherlero elegans allata: speciosos ex Italia ad nos attulit Cl. D. Bierdunpfelius Med. doctor, & studii botanici sagacissimus excultor, quos hortus Ill. Ducis Montbelg. habet. Floret Maio & Iunio, Montb. postea periit: vidimus Argentinæ in horto Dj. Frid. Meier.

LILIVM ASPHODELI RADICE
Luteum, siue lilio Asphodelus quorundam Flore luteo.

AD vnũ vel duos cubitos excrescit, *caule* tenui sed rigido, tereti, cauo, læui, absque foliis in

summo in aliquot *ramos* diuiso, *radice* fibrosa, glandulis appensis donata, Asphodeli radicum æmula: multæ oblongæ ab vno capite descendentes, foris buxea, intus alba, sapore subdulci, ex earum *annexa* fibræ quædam crassiores serpunt, quibus in plures plãtas multiplicantur. *Folia* ei sunt numerosa, Porri aut Asphodeli, longa, carinata, striolis per longum donata: flores odore planè & formâ Lilii, sed colore penitùs luteo, post flores inquit Dodon. crassæ, triangulares gignuntur siliquæ in quibus semen nigrum & splẽdens, Pæoniæ paulò minus.

Gesner. de hort. in append. Gladiolus Indicus à Calceolario missus Typhæ similis, radicibus nodis Filipendulæ similibus, quẽ iamdiu in horto habet, iisdem ferè floribus quibus Canna, nempe croceis, Lilii specie, sed ii sine semine decidunt. Lilium luteum Ephemerum quod Turcicum aliqui vocant, alii Gladiolum Indicum, quem Asphodelis cognatum deprehendi: &c. Si Gesnerus intelligit, Lilium non bulbosum, comparatio floris cum canna [scilicet Indica] non placet.

Lobel. & Penæ: Asphodelus Lili florus & Lirio-asphodelus, lilium luteum vel Asphodelum Pharmacopœis Venetis.

Dod. in post. hist. non meminit ampliùs Lilii non bulbosi lutei maioris & minoris, sed tantùm vnum tradit luteum, & aliud obsoleto colore rubens: de quo mox, sicuti etiam de luteo.

Cæsalp. Liliagines vulgò appellantur duæ Asphodelis affines, floribus croceis, figura & magnitudine Lilii. Maiori caules cubitales, flores ampli, colore quasi igneo, qui celeriter marcescunt. Altera minor in totum non excedens dimidium cubitum, floribus aureis, radices vt in Asphodelo, maior in Vere tantùm floret, minor diutiùs propagatur. Homerocalies videtur apud Diosc. præsertim quæ maior: cui Diosc. teste Bulbo ingenti similis, videtur autem accipere globum radicum ingentem. Theophr. inter suffrutices coronarios recenset. Theodorus Elium vertit. Hermol. in Diosc. non Elium legendum putat, Sed Lilium marinum. Plinii Hemerocallis descriptio detruncata videtur ac deprauata vt patet conferenti cum Diosc.

Hist. Lugd. Lilium non bulbosum, Hemerocallis Dod. Et p. 1590. Liriasphodilus, Liliflorus Lobelio. C. Bauh. Phyt. Lilium 21. siue luteum Asphodeli radice. Tabern. icon. & hist. Geel Aphodellen, Asphodelus Liliaceus luteus i. Clus. Pann. Liliasphodelus luteo flore elegant & odorato, Vng. *Zeod Leliom*: Croatis apud quos etiam flore albo inueniri asserunt *Illian Zvvet*. Idem hist. Liliasphodelus luteo flore.

Camer.

Camer.hort.Lilium non bulbosum,siue Arundinaceum flore luteo,odorato admodum. Profert interdum germina in summitate caulis, vbi flores sine semine deciderunt, quæ terræ commissa statim radices agunt.

Peregrinũ Belgio: Floret cũ Lilio purpureo maiore & paulò antè, Lilia candida præcedens, Dodonæus. In Vngaria maximâ copiâ spontè nascentem in multis vliginosis pratis, non procul ab oppido munitiss. Nemehvvyvvar inueni, Clus. Lilium non bulbosum flore luteo plantaui in horto Ill.E.C.vbi facilè prouenit & se multiplicat, non ita tamen vt purpureum, semina proferens. Montbelgardi nondum vidi: Hanc plantam primùm obseruaui Basileæ in horto Di.Doctoris Fœlicis Plateri. Frater Casp.Bauh. attulit mihi Patauio ex horto Di.Triuesani, qui annotauit dici à Guillandino Asphodelum Hermaphroditum Recentiorum. *Erisembach* Arabum.

LILIVM RADICE ASPHODELI PHOENICEUM, siue Lirioasphodelus quibusdam.

NOn admodum absimilis est hæc planta Lilio Asphodeli radice præcedenti, sed in singulis partibus maior, *radix* quippe cõsimiliter glandulis oblõgis, filo connexis, strumosa, alba, gustu propemodum fatuo : *caulis* digiti crassitudine, duos cubitos altus & maior, fistulosus, enodis, cuius fastigium in aliquot alas diuiditur: *folia* maiora, carinata, latiora, quàm Lutei: *flores* in caulium ramis, altero tántò maiores, Liliaceis pares, foliis senis constantes, colore tristiore rubent intrinsecus, lutea linea per medium decurrente ad vngues vsque totos luteos: extrinsecus verò folia ad luteum, magis deuergunt.

An Camer.hort. Lilium non bulbosum, siue Arundinaceum flore subcroceo.

Clus.Hist.Liliasphodelus puniceo flore quem Hemerocallidem esse Dodonæus censet. Hemerocallis flos est qui nocte tabesit, Oriente verò Sole pullulat, Athenæo teste, quale istud non bulbosum Lilium, præsertim quod purpureum & fugacissimum est, hoc enim vno tantùm die viget, matutino siquidem tempore exortum vesperi flaccescit, quamobrem & propriè ἡμερόκαλλις ab vnius diei pulchritudine dici potest : Cum Dioscor. etiam descriptione conuenit exceptis radicibus. Flores proponit vnius generis Ochræ luteo colore : alterius verò purpureos. Purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam esse πορφυρανθὲς nomen, inter nothas appellationes repertum ostendit : Neque obstat Dod.in fol.quod Dioscor.Hemerocallidis magno bulbo similem tribuit. Omnia nomina conueniunt exceptâ tantùm Bulbi Hæmatici appellatione : πορφυρανθὲς autem vox purpureo propria est.

Porphyranthes.

Lobel.Obs.Lirioasphodelus phœniceus.Sunt qui Ephemerum & Hemerocallidem dixerunt Plant.ic.p.93.Lirioasphodelus Lob.48.Teut.127. An Bellon.Lilia rubra Turcarum?

Gesner. hort. Lilium rubens arundinaceum Turcarum Bellonio. Si quis à radicis forma Cynorrhodon vocare voluerit aut à foliis Cannorrhodon, non absurdè fecerit.

Dod.de fl.& in fol. Lilium non bulbosum flore rubro purpureo.

Tabern.icon.& hist. Asphodelus Liliaceus rubens Rot Affodil lilien. Histor.Lugd.pag.1590. Lirioasphodelus phœniceus Lobelii. Et p.1499. Lilium rubrum non bulbosum, radicibus tantùm differt à Lilio non bulboso luteo, quas multùm fibratas habet. Non separabo à Lirioasphodelo, donec aliquis me moneat vbi viderit talẽ plantam.

C.Bauh.Phyt.Lilium 22. siue rubrum Asphodeli radice : Hemerocallis Diosc. Theophrast.& Plinii non potest esse Hemerocallis Theophr.est enim frutex.

C.B.not.

Lilium non bulbosum habeo in Horto Ill.E. C.Wirtemb.Montbelgardi, quod mirè multiplicat, quotannis floret, semen autem non profert. Basileæ obseruaui in horto D. Fœlicis Plateri: Suâ autem propagante & reptante radice odiosum, ac multò magis quàm præcedens. Valdè luxuriat (vt Clusius testatur) in omnibus Austriç, plurimísque Germaniæ hortis.

Locus.

Facultates Lilii non bulbosi incompertæ sunt, cùm nullius hac ætate in medicina aut cibatu sit vsus. Hemerocallidis vires tradit Dodon.

Vires

GLADIOLVS SIVE XYPHION. CAP. XIV.

CVm Iride bulbosa multã habent similitudinem Gladioli, *folia* cultrata, striata, caulem vagina tanquam conclusum aliquousq; circumplectentia : *caulis* sesquicubitalis, singularis, teres, geniculatus, nonnihil, circa summitatem maximè, purpurascens : cui *flores* longâ serie è vagina prosilientes adnascuntur, quasi intorti, longi, aliquomodo similes Iridi, sed minores multò, nunc vno versu eodem vergentes, nunc duplici, colore suauerubenti, formâ Liliacea, foliis senis constãtes, quorum tria inferiora, Zonam habent per longum decurrentem, modò saturatiùs purpurascentem, modò in medio albescentem, *apicibus* atro purpureis medium occupantibus. *Radix* duobus constat bulbis, gustu acri, altero alteri incumbente, alteroque magis quàm altero vegeto,

Descriptio

adnatis quoque per intermedias fibras subinde bulbillis quibus se propagat, sub bulbis sunt duæ radices satis crassæ, tres vncias circiter longæ, præter fibras quæ desunt in icone Matth. Nostra etiam figura iam empta sculpta displicet.

Hunc porrò Cordus hist. suà diligenter sic descripsit. Victorialis fœmina, id est silu. Gladiolus, rectum & mucronatum emittit folium: è quo alia duo aut tria erumpunt, Iridi similia, multò tamen angustiora, vtrinque striata, & Iridis modo sibi inserta: iunceum, teretem, cubito longiorem, & glabrum *caulem* amplectentia: in cuius summitate quinque, sex aut septem egregiæ figuræ & coloris *flores*, Sole cancrum ingrediente, se proferunt, à se inuicem distantes, in vnam partem caulis se inclinantes, & deorsum nutantes: constant hi sex foliis, vncia parum longioribus, simul ab vno exortu prodeuntibus: ex quibus quatuor semuncia paulò latiora sunt, colore roseo, sed multò lætiore & pulchriore: interdiu, cùm Sole tanguntur, ignis & scintillarum modo exteriori superficie coruscantia, & veluti flagrantia, reflexis labris profundioris calathi figuram referentia: reliqua duo foliola prædictis multò tenuiora sunt, ac intra florem constituta, inferiùs aliquantulùm prominent, & candidam, longam, & in medio latiorem maculam habent, quam vndique purpurea linea circumscribit, & terminat: superiori floribus folio stamen subest trifidum, & inter hoc & folium singularis apex. Floret paucis diebus, ab inferiori parte incipiendo: aperiente enim se qui in summitate est flore, inferior flaccescit & clauditur: floribus singuli folliculi succedunt, in rotundo modicè oblongi, tenuibus venulis distincti, Nucis Auellanæ quantitate: qui cùm immaturuerunt in tres partes diuiduntur, & tenuia, paleacea, flauaque *semina* ostendunt: in quibus rubens, cartilagineus, & paruus est *nucleus*: *radicem* habet non profundam, paruam, rotundam, bulbosam, ab ima basi versus germen turbinatam, aliquot crinitis & reticulatis tunicis, veluti loricis vestitam: quibus detractis duo exigui candidi, carnosique apparent bulbi vno alteri insidēte, superiori quidem Veris initio, minore sed vegetiore: inferiore autē maiore & latiore, verùm flaccido & fungoso: perit enim & flaccessere incipit, prioris anni bulbus Veris initio, supernascente alio: itaque simul decrescentem & increscentem radicem habet: nonnunquam etiam inferiori subest tertius bulbus, sed adeò flaccidus & inanis, vt inter effodiendum (quia non est spectabilis) negligatur, dum floret superior & minor bulbus increscit, vincitque soliditate & qualitate inferiorem: nam cùm flaccescere flos incipit, digiti crassitudinem, & globuli figuram acquirit: fibras ab inferioris bulbi base emittit tenues, cādidasque: saporem radix habet præ cæteris herbæ partibus excellentem, nempe dulcem & modicè acrem, relinquit enim in palato aliquandiu linguam & fauces aliquātulùm vrentem & saliuam elicientem. [flores & folia idem faciunt] acrimoniam.

Xiphion seu Gladiolum cæruleo flore describit Tragus, cuius descriptio integra pòst tradetur sub Iride tenuifolia Michelfeld.

Gesner. Gladiolus vernus. Gladioli segetalis [linguæ ceruinæ Apulei Dodon.] plerisque dicti, flores [purpurei:] vulgò appellatur *Monacucie*: Arab. *Kasiflore*. Ital. *Gladiolo*. Et quamuis Diosc. tradiderit quòd superior radix magnitudine inferiorem superet, plerumque tamen contrarium visitur. Plin. hac in historia à Diosc. dissētit: siquidem in palustribus & aquosis inueniri existimat. Ex quo facilè crediderit Matth. Plinium illum vocare Gladiolum quem passim Officinæ Acorum nominant. Lobel. & Pena Adu. p. 47. *Ξίφιον*, Gladiolus, Germ. Schwertel. Gall. *glais. Segetalis* Romanis. Hæc ille qui ait Narbonense vnum habere florum ordinem, Italicum duos. Item Obs. & Ic. Pl. p. 98. Gladiolus Narbonensis. Adu. p. 47. & pag. 99. Gladiolus Italicus binis florum ordinibus.

Idem Adu. par. 2. Gladiolus minimus, minor quàm vulgaris Narbonensis Gladiolus: floribus concoloribus, minoribus vno versu digestis in pedali gracili caule: foliis item duplò minoribus. Radix Sisyrinchii aut Gladioli parui. Floret in hortis Londinensibus D. Guill. *Gois* & D. *de Franqueuille* Maio mense. Floris omnino albi Gladioli radices & semen anno 1601. à D. I. Robino Botanico regio Lutetiâ accepimus. Sata Londini in horto D. *de Franqueuille* viguēre.

C. Bauh. Phyt. Gladiolus. 1. vtrinque floridus Matth. Lob. Italicus 2. Gladiolus floribus ab vna parte caulis digestis silu. Cordi. Narbon. Lobelii. Item hist. Matth. Gladiolus.

Nascitur Cordo editis, frutetosis & herbosis locis, magis tamen planis nec adeò altis: ac solum amat lutosum, prouenit copiosiss. in siluulis frutetosis circa pedem Lanterbergi, quem hodie montem Diui Petri vocant, vno atque altero ab Hala Saxonica miliaribus. Frequēs in Hetruria & in comitatu Goritiensi, in pratis & in aruis inter fruges, vnde Segetalis plerisque dicitur, Matthiolo. Passim Monspelii in segetibus prouenit. Florentem vidi mense Aprili, Hanc plantam priùs videram in horto Di. Gesneri Tiguri, postea Patauii in horto publico, & Di. Triuesani, & Di. de Musali *al ponte Molin*, Venetiis, ac spontè inter Ferrariam & Bononiam: Lugduni habebam in horto: Geneuæ frequens in hortis florens Maio: in Iulii principio reperi copiosè in prato vbi Gratiola & Oenanthe quædam inter Burdigni & Thuiri florebat & semen habebat. Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. transplantatam ex hortulo meo, & ex horto Dj. à Morlot senioris: D. Agerio teste, qui plantam siccam dedit, prouenit in pratis pallidiore flore, planè albo vidi Stutgard. in horto Ill. C. Wirtemberg.

Nunc Ensis appellati radix dulcis decocta & trita farinæ admixta panem dulcem atque innoxium reddit. Per multas iuxta eam scolopendras reperiunt, teste Theophr. gaudent enim eâ herbâ, frequentesque congregantur in ea. Potest ex authoritate Dioscor. superna radix cum vino & thure imposita, spicula & aculeos extrahere. Cum farina verò Loliacea & aqua mulsa, panos discutit. Vnde eiusmodi emplastris additur. Ducit & menses apposita. Tradunt etiam superiorem radicem cum vino potam, Venerem stimulare: inferiorem verò steriles facere. Quin & supernam radicem cum aqua bibendam commodè exhiberi pueris, quibus ex intestinorum hernia, intestina in scrotum delabuntur.

Similes vires ei & Plin. lib. 25. cap. 21. attribuit dicens: Xiphii radicis superior pars cum thure trita, æquo pondere, admixto vino, ossa fracta è capite extrahit, aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sint ossa. Et rursus de eadem lib. 26. c. 8. Xiphii radix superior vrinam ciet. Infantibus enterocelicis datur ex aqua, & illinitur vesicæ

flore vitiis. Et rursus c.10. Appetentiam Veneris facit radix è Xiphio superior, data potui in vino.

Galenus Gladioli radix, & maximè altera superna, attrahendi, discutiendi, & nimirum siccandi vim habet. Et 8. de facult. simpl. med. Xiphii radix maximè altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccatque.

IRIS BVLBOSA LATIFOLIA FLORE cæruleo & candido.

Sena vt plurimùm habet *folia*, lógiuscula & latiuscula. Hemerocallidis Dodonæi, siue Liliasphodeli foliis ferè similia, breuiora tamen; alternatim inuicem amplectentia, mollia, in terram prona, supernè ex viridi pallentia, infernè verò incana: è quorum medio *flos* exilit, è membranaceo inuolucro, vnicus, odoratus, cæruleus [interdum lactei cādoris] nouèm foliolis constans, Iridis figurâ, quo marcescente, vtrinque alii singulares succedunt. Nullus est illi *caulis*, sed flos longo duntaxat pediculo insidet, vt in Croco: *radix* bulbosa, candida, Auellanæ instar dulcis, multiplici cortice nigricante inuoluta, cui (præsertim dum floret) aliquot, præter fibras, crassæ, longæ radiculæ subnascuntur, vt in Hyacinthi radicibus interdum fieri solet.

Huic Clus. Hisp. Iridis latifoliæ purpuræ siue cœrulęæ cognomen dedit. Hanc Hispani, vel *Lirio* simpliciter, vel *Lirio espandannal*, Cordubēses *Lirios azules*, appellant, hoc est, Lirium, ensiforme, & Lirium cæruleum. In Histor. verò post. vbi eadem repetit, Iridem bulbosam, latifoliam, siue primam vocat. In Plant. Icon. pag. 96. Poëtarum Hyacinthus latifolius, Iris bulbosa, Latifolia Hispanica Clusii. L. 50. T. 133.

Inuenitur in Lusitaniæ, Bæticæque collium radicibus, non procul ab Anâ flumine sitis, & copiosè circa Antequeram & Cordubam. In Lusitania porrò Ianuario, in Bætica autem Februario florentem obseruabat Clusius, & eruebat, apud Belgas delata [Cordubâ enim ad amicos Belgas aliquos bulbos mittebat] nondum flores dederat, quum octēnio post inde discessit, ad Cæsarem Maximilianum 2. profecturus, ideóque nullum semen obseruare potuit: in illis tamen, quas in Hispania eruebat, stirpibus, infimam partem pediculi, qui primum florem sustinuerat, & inter folia reconditam, in rudimentum longi triangularis capituli desinere conspiciebat, multa candida granula continentis: quo argumento adducitur, semen Aprili aut Maio maturum istic esse posse.

IRIS BVLBOSA TOTA VIOLACEA vel cærulea.

Descriptio

HVic nucleatus *bulbus*, non minùs altum nobis *caulem* protulit, quā Hispanicus Poëtarū Hyacinthus, pluribus vtcunque foliis stipatū, paullò latioribus, insigniter tamen acuminatis, carinatis; & interna parte mēbranâ candidâ succinctis, foris striatis: *flores* binos protulit; alterum alteri succedentem; inferiore paullò ortu, ex vagina laxiore quàm Hispanicus iam dictus, nouem foliis similiter cōstantes, sed extimis repandis multò per omnem dimensionem maioribus, extrema parte fimbriatâ, modicéque fissâ, cæruleo-violaceâ, mediáque sui parte, pro villosa fimbriâ maculam luteam oblongam minorem, quæque non per folii Costam, vt in Hispanico, decurrat, habente, à cuius lateribus Zonulæ albæ virgatæ excurrunt, vbi verò arctari folium incipit (quanquam interni; altero tantùm latius est Hispanico) per Costam totam punctulis cæruleis albidísque guttatum est, extrinsecus autem ferè virescens: hisce tribus totidem superposita sunt purpurocærulea; angustiora quàm in Hispanico, nec vt in illo appressa, sed interuallo satis magno recedentia, bifido nihilominus extremo, quibus subsunt ligulæ, quà repanda folia spectant, albo purpureóque virgatæ, altera parte violaceæ: tria tandem surriguntur violacea, angustiore ceruice quàm in Hispanico, sed latiore extremitate.

Hanc sic describit nostro iudicio Clus. H. post. Crassiore & latiore folio, ac veluti Cepaceo, viridiore, parte interiore carinato, siue striato; multísque quasi bulbis argenteis respersо: crasso firmóque caule, quem quaterna aut quina folia amplectuntur: binos ex vaginulis, vt plurimùm; promit flores inuicem succedentes, interdū vnicum duntaxat, nouem foliis constantem, violacei prorsus & elegantissimi coloris, interdum dilutioris, inodorum tamen; quorum tria maiora sunt, ad terram inclinata & prona, vt in vulgari Iride, & labrorum instar propendentia, tria alia angusta & extima parte bifida, alatáque iis incūbunt, vsque ad luteam maculam [quæ maioribus pro fimbria est] pertingentia, tria alia surrecta, supremáque parte latiuscula, infima verò valdè angusta; floribus succedunt trigona laxáque capita: quibus semen rugosum, fuluescens, Erui magnitudine, quod maturum, in capitibus crepitat, si moueantur: radix magna plurimis membranis tenacibus, nigricantibus circumuoluta, intus alba, & sessili parte fibris prædita, quæ singulis annis nucleos circa latera deponit. Hu-

ius folia nouo Vere demùm germinant.

Est hæc Clus.Hisp. Iris bulbosa angustifolia purpur. Et hist.post. Iris bulbosa violacea siue 2. Lobel. Ic. Pl.p.94. Hyacinthus flore Iridis Theocriti & Poëtarum, in Anglia proueniens Lobel.48. Aduers.47. Teut.130. Adu.par.2. Iris bulbosa Pyrenæa, quæ prouenit in Souton monte, Anglo-Britanica vocata minor, fortè eadem.

Quia verò Lobel.hanc Iridem primus Belgis communicauerat missis ex Anglia aliquot ad amicos bulbis, sponte istic nasci Clusius existimabat & in Angliam profectus anno 1571.frustra in agris & collibus requirebat, donec Bristolium quùm venisset, vbi Lobelium conueniebat, ab eo intelligeret, istic primùm illi innotuisse, ex hortis, in quibus colebatur, erutam, vnde Londinum amicis misisset. Verisimile, Hispanicis nauibus quæ plerumque Bristolium comeabant, primùm istuc ex Hispaniâ aut Lusitaniâ delatam. Multos post annos eruditiss.vir Io.Venerius, Clusium Exot.app.2.monebat, hanc plantam maximâ abundantiâ sponte nasci in Pyrenæi montibus, atque anno à Christi natiuitate 1601.se inter multas myriades earum quæ cæruleum siue violaceum florem gerunt, vnicam plantam reperisse, quæ florem prorsus niueum haberet: anno autem insequente, quùm denuò montes illos conscendisset, venustarum plantarum quæ in illis nascuntur conquirendarum causâ, paucas similes reperisse scribebat, quarum vnam Io.Hogelandio, alteram ipsi Clusio mittebat. Ea præter expectationem [nam valdè afflicta] anno 1603.binos flores tulit prorsus niuei coloris, præter paruam maculam flauam, quæ vt in iis quæ violaceum colorem habent, terna repanda folia inficiebat illosque vt violaceos odoris expertes.

Montbelgardi in horto Ill.E.C.floruit Iunio.

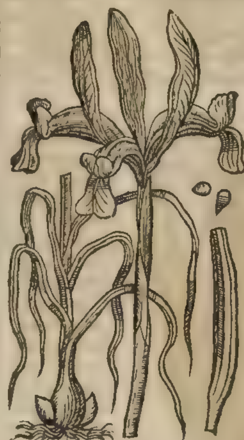
IRIS BVLBOSA VERSICOLOR
πολύχλωρος.

Descriptio

HABVI (inquit Clusius) anno 1592.plurimas Iridis bulbosæ versicoloris plantas, quæ propter magnam humiditatem, à frequentibus imbribus, feraces fuerunt proferendis amplioribus *floribus*, binis scilicet, vel ternis: binas, quæ quaternis floribus erant onustæ. Summo, *caulis* fastigio innati bini ex iisdé vaginis emergentes, quemadmodum in Secundo genere solent, alter alteri succedentes, in nonnullis etiam tertius: Aliæ, præsertim versicolores, latifloræ saturatiores, præter geminos illos flores in summo caule natos, ex singulari vaginâ infrà illos sita, & altera sequente, singulares produxerunt ramulos, teretes, geniculatos, sustinentes binas vaginas, è quibus emerserunt singulares flores, primariis non minùs elegantes, & perinde odorati. Habui etiam anno 97.multas Iridis bulbosæ plantas, quæ quaternos flores tulerunt.

IRIS BVLBOSA, CÆRVLEO & albo Versicolor.

RAdix huic bulbosa, adnatis bulbulis subinde se propagans, colore albo: *caulem* tollit ad cubitum vnum & dimidium, rectum, geniculatum, teretem; cui *folia* adnascuntur, carinata, pellucida, argentea membranula intrinsecus obuelata, extrinsecus colore cæsio striato, quorum latera cis fastigium, quod perquàm acuminatum vix dimidii culmi latitudine est nonnunquam, coalescunt: *flos* ex vagina glauca emicans, pediculo canaliculato insidet amoenus, nouem foliis Iridum more constans, quorum tria surriguntur, non tamen capitibus coëuntia, sed modicè dissita, colore, dilutè cærulea: his totidem alternatim interiiciuntur repanda, quorum costa per longitudinem discurrens ex luteo virescit (basis verò tum horum tum præcedentium lutea est,) extremamque partem, quæ latior & ferè rotundata, magisque terram uersus reflexa, albam possident; locoque supercilii æmula fimbriæ, crocea decurrit Zona ad ipsius vsque folii cum pediculo commissuram, à cuius lateribus interna parte obliquæ lineæ purpurascentes excurrunt: atque hisce quidem tribus totidem incumbunt folia, ex albo cærulea, exactè zonam cum virgatis lateribus obtegentia, eousque donec repanda folia dilatari incipiant, ibi verò zonæ luteæ finem denudantia, bifida extremitate, introrsum reflectuntur, quibus subsunt singulis singulæ occultatæ ligulæ, quà repanda folia spectant lutea: quà verò postrema hæc, albida.

Hanc ni fallimur, sic tradit Clusius: Ei quinque aut sex sunt folia angusta & tenuia, cubitalis longitudinis, internâ parte striata & candicantia, externâ autem rugosâ, viridis cum cineraceo cómixti coloris, caulem amplexantia cubitalem, interdum etiam maiorem, nodosum, vnicum plerumque florem, rarò binos, è membranaceis vaginulis proferentem, Iridis angustifoliæ floribus forma similem, &c.

Tertiam hanc Iridem Clus.in Hispan. bulbosam angustifoliam flore vario Hisp. *Lirio Illyric.*: In post.verò Historia, Iridem bulbosam tertiam siue versicolorem appellat. Plant. icon.p.95. Hispanicus Poëtarum Hyacinthus. Iris bulbosa angustifolia flore vario Clusii, Lob.48. Teut.130.

Copiosam habeo in horto Ill.E.C.Montbelgardi,

gardi, habetur etiam Stutgardiæ: floret Iunio: eãdem attulit Gener Romã ex horto Ill. legati Hispani, à Coruino Belga eiusdem Pharmacopœo experientiss. sicuti alia plura. Sæpiùs nobis prouenit ex semine sato primo annó vnicum proferens florem.

IRIS BVLBOSA LVTEA.

VErsicolori per omnia ferè similis (inquit Clus. in Hisp.) Iris bulbosa angustifolia luteo flore, cui à floris colore, flauæ, siue luteæ cognomen indidi, quámque Lusitani *Reyllabuer*, vocabãt: In post. verò Hist. iris bulbosa 4. siue lutea: breuiore tamen est *caule*, gracilioribúsque & ex viridi pallescentibus *foliis*: *flos* vnicus interdum bini, cõtractiores, latiores tamen, ex vaginulis summo cauli inhærentibus prodeunt, lutei coloris, inodori, mediæ inter secundum & tertium genus magnitudinis, quemadmodum & *siliqua*, seu caput trigonum, in quo *semen* superiori simile continetur: *radix* tertii generis radici similis, quæ nucleis, non secus ac illa, propagatur. Sed hæc in flore quandam etiam differentiam habet, licet exiguam: nam inuenitur latiore aliquantulùm, saturatioréque & magis rutilante aureo colore, radice item breuiore, & crassiore, membranacea præterea illa vagina, vnde primùm folia emergunt, sanguineo colore, à summis vaginæ oris in inferiorem illius partem radiatim desinente, magis infecta est, quàm illius, quæ dilutiore est flauo colore: nam illa interdum sanguineo hoc colore caret. Vtriusque autem, quemadmodum & Tertiæ, folia ante hiemem germinare solent.

Lobel. Icon. Pl. Hyacinthus Poëtarum luteus, Lob. 49. T. 132. Cuius in par. 2. Adu. aliquot tradit species.

Nascitur (inquit Clusius) pingui solo, & petrosis collibus ad Tagum sitis, supra Olyssiponem, vbi eam eruebam Decembri Anno 1564. cũ aliquot aliis rarissimis stirpibus, & inde ad amicos in Belgium mittebam. Floret tamen paulò maturiùs Tertio genere, eodem ferè quo secũdum tempore: breui tamen se mutuò consequuntur, & interdum simul florere conspiciuntur.

IRIS BVLBOSA CÆRVLEA LVSITANICA.

QVinta (inquit Clusius) Iris bulbosa, mihi primùm conspecta Lugduni Batauorum. Nihil verò ea differt *caule*, *foliis*, & *forma floris*, ab Iride bulbosa, cuius flores versicolores, solius floris color diuersus est. Nam nouem, vt ille, *foliis* constat, quorum terna inflexa & terram spectantia, cæruleum habent colorem, venis saturatioribus à medio folio in latera excurrentibus distinctum, & ab illo ad vnguem vsque, maculã flauam satis latam, medium folium per longitudinem secantem: terna illis incumbentia & gibbosa eiusdem etiam coloris, paulò tamen dilutioris: tria surrecta folia magis satura, odor pænè florum Tiliæ: binos autem, ternósue in eodem caule fert *flores*, qui reliquarum Iridum bulbosarum floribus magis sunt serotini, iísque marcidis demum aperiuntur sub initium Iunii. Floribus succedunt triangula oblonga *capita*, vt in versicolore Iride bulbosa. E Lusitania porrò hoc Iridis bulbosæ genus, paucos ante annos, primùm in Belgicum defertur. Sequente autem anno, è tribus bulbis ab amico acceptis, vnus florem longè elegantiorem iam dicto protulit, amplioribus labris nempe constantem, tribúsque foliis surrectis latioribus, gibbis etiam amplioribus, totúmque adeò florem multa saturatiore purpurã nitentem, & magis expansum, idem tamen qui in altero odor: caulis præterea circum nodos, quibus folia inhærebant, ex purpurã nigricabat. Hæc quum mihi sponte nascens non sit obseruata, nullum nomen vulgare intellexi: sed qui hortorum cultura delectantur Batauí, Lusitanicæ cognomen dederant. Omniũ porrò istarum florib⁹, illius præsertim quę vario est flore (quia vt opinatur Clusius, roscidum quẽdam succum in lateribus exsudant) formicæ mirum in modum sunt infestæ. Præterea omnium istarum, tam illarum quarum mentionem fecimus, quàm subsequentium, flores marcescere iã incipientes, hanc peculiarem notam habent, quòd miluinorum vngium instar contrahantur: quod etiam aliorum Iridis generum floribus euenit.

IRIDIS VERSICOLORIS CLASSIS 2. Clusio.

SVnt, authore Clusio, aliæ Iridis bulbosæ species non eæ quidem aliunde inuectæ, sed semine apud Belgas natæ, quarum historia prætermittenda non videtur, eamque ob causam, superioribus subnectendam esse existimaui. Descriptio

Prima igitur versicoloris quoddam genus est, à superioribus diuersum non foliis, caule, aut radice, his enim cum Tertio aut Quarto genere conuenit, sed floris colore: quia tria eius folia ad terram inclinata, siue labra, flaua sunt, & Quarti generis foliis propendentibus liliorum instar ferè simili, magnã tamen aureã maculã in prominente & reflexo labro insignita, ad quam infimo folii vngue intrinsecus excurrunt aliquot venæ quodammodò purpurascentes: tria autem gibba & illis incumbentia, dorso & alis pallent, lateribus candicant: tria verò sursum erecta, ex albo subcærulea sunt, hoc est, albicantis sunt coloris, quem subcæruleæ saturatiores vel dilutiores venæ distinguunt.

Alterius terna inflexa folia pallent, & labrum habent flaua maculã insignitum, a qua ad vnguẽ vsque angustiora sunt, vt in cæteris generibus, & internè quibusdam venulis purpurascentibus distincta sunt: tria gibba folia ligulam tegentia ὠχρόλευκ sunt coloris, vel albicant, summo tamẽ

gibbo pallescente: terna surrecta exalbida sunt, neruus tamen per longitudinem excurrens flauescit. Vtriusque flores odorati, Tertii generis supra descripti florum instar: radix etiam non minùs quàm in illo fœcunda producendis nucleis. Illas habui munere Ioh. Boissot anno 1586. quadriennio verò pòst, tres alias communicabat, quæ insequente anno hos flores protulerunt.

Prior quæ erit illius Tertium genus ab ipso acceptum, latiore, breuioreque fuit flore, cuius terna inflexa folia, lato & propendente sunt labro, mediâ aureâ maculâ (quam albus orbis ambit) insignito, per oras crispo, cærulei coloris, à maculâ autem vsque ad vnguem folii, extenditur neruus extrinsecus virescens, intrinsecus pallidus, multis purpureis venis in latera excurrentibus, tria gibba alataque folia purpurascentis sunt coloris, gibbus albicans, alæ cæruleæ, tria sursum erecta folia, ex cæruleo purpurascunt.

Altera, siue eius Quarta, florem habuit, cuius terna folia terram spectantia, flaui sunt coloris, aurea maculâ labrum occupante, à quo ad infimos vngues: interiore parte sparsæ sunt quædam venæ dilutiùs purpurascentes: folia iis incumbentia exalbida sunt, præter medium neruum ad extremum folium excurrentem & gibbum, qui pallidi sunt coloris, surrecta terna folia, infimâ parte ex cæruleo purpurascentibus venis sunt distincta, supernâ candicant.

Tertiæ siue Boissoti Quintæ flori, terna incurua siue inflexa folia, prorsus lactei candoris fuerunt, præter maculam illam medio labro impressam, quæ aurei coloris erat: gibba præterea folia illis incumbentia, alba fuerunt, vt & terna erecta, exceptâ illâ infimâ parte circa vngues, quæ tenue quidpiam subcæruleum habere visa est. Odorati etiam hi flores erant. Ex cuius generis semine natæ sint hæ varietates, nihil ad me perscriptum, nec forsitan quispiam tam exactè obseruauit: odor tamen qualis in Versicolore illâ in Tertio genere suprà descriptâ, me in suspicionem adducit, ex illo originem sumpsisse.

IRIDIS BVLBOSÆ VERSICOLORIS classis tertia Clusio.

QVas [inquit Clusius] Irides bulbosas primę Flauæ-Variæ à Boisoto primùm mihi missæ, semine ego nactus sum anno 1590. duobúsque illum sequentibus, subiiciam.

Vna, quam F-V. hoc est Flauam-Variam maiorem, & omnium elegantissimam meritò appellare possum, caulem non minùs altum habet, quàm Tertium illud genus versicolore flore à me tertio loco descriptum, videlicet cubitalem aut ampliorem, folia latiora & breuiora, media ferè inter illius & Secundi generis folia, florem maiusculum, cuius terna folia inflexa & terram spectantia lutei sunt coloris, & aureâ maculâ in medio labro insigniuntur, oris quodammodò purpurascentibus angustiore foliorum parte quæ gibbo integitur, intrinsecus multis subpurpureis venis in latera excurrentibus notata: gibba & incumbentia folia diluto purpureo colore sunt prædita: tria erecta valdè saturâ purpurâ nitent, & quasi violacea sunt, præsertim medius per longitudinem extensus neruus.

Altera etiam F-V. & latiflora, sed paulò humilior terna ad terram inflexa folia flaui coloris habet, aureâ maculâ insignita, à quâ, ad infimum folii vnguem, multis purpurascentibus venis interiore parte sunt distincta: gibba folia quodammodò purpurascunt, neruum tamen subflauum habent: tria folia erecta, purpurei sunt coloris.

Tertiæ F-V. floris forma eadem, & terna illa folia inflexa flaui coloris, aureâ maculâ insigniuntur, quâ verò parte bifidis & gibbosis illis foliis integuntur, radiis obsoletè purpurascentibus distincta sunt: surrecta terna folia ex cæruleo purpurascunt, medius autem per longitudinem excurrens neruus flauescentis est coloris. & tria aliis incumbentia, obsoleti, cui flaui quidpiam permistum est.

F-V. Quarta, etiam latiflora, terna inflexa folia pallida habet, aureâ maculâ insignita, quâ autem parte camerato folio integuntur, purpurascentibus venis sunt distincta: gibba folia, etiam purpurascunt: tria verò erectiora folia, cæruleum habent colorem.

Quintæ F-V. quæ angustiflora est, tria ad terram spectantia folia, flaua sunt, aureâ etiam maculâ medio labro insignita; & incumbentia illis folia candicant, neruus tamen eminentior quodammodò ὠχρόλευκος: sursum assurgentia folia exalbida sunt, imâ parte subcæruleis quibusdam venis leuiter distincta.

Sexta F-V. etiam angustiflora, & humilior, non valdè absimilem matri, hoc est, Primæ à Boissoto missæ, habuit florem: sed quibusdam notis secundæ ab ipso acceptæ respondentem, vt media quædam species inter vtramque censeri possit.

Latiflora est, & elatior Septima F-V. cuius inflexa folia habent latiora labra, flaui coloris, aureâ maculâ insignita, quâ verò parte gibbis foliis teguntur, ad vnguem vsque, interiùs ex cæruleo purpurascunt: gibba & alata folia etiam purpurascentis sunt coloris, gibbo tamen dilutiore: surrecta folia latiuscula sunt, & illlis magis purpurascunt, cæruleique quidpiam admixtum habere videntur.

Humilior, latiflora tamen, est Octaua F-V. cui terna terram spectantia folia flaua sunt, aureâ maculâ maiusculâ notata, internâ parte quæ cameratis bifidisque foliis tegitur, purpurascentibus radiis in latera excurrentibus distincta: gibba cristataque folia, purpurei cæruleo commixti sunt coloris, ipso gibbo ex purpura flauescente; erectiora folia, cærulei purpuræ permixti sunt coloris.

Angustiflora, sed humilior etiam, est Nona F-V. cuius trium foliorum terram spectantium labra longiora sunt & pallida, orisque aliquantulùm purpurascentibus maculâ aureâ longiore insignita, reliquâ parte bifidis foliis tectâ, internè purpurascente, præter medium neruum qui aurei est coloris, foris ex viridi pallescentis: gibba cum suis cristatis foliis, purpurea, gibbus paullò dilutior: surrecta terna folia, purpurâ saturatiore nitent.

Decima eiusdem ferè altitudinis est cum superiore, eiusque terna folia ad terram prona, pallescente sunt labro, breui flauâ maculâ in longos radios desinente infecto, angustior folii pars foris virescés, internè viridibus venis prædita: alata & bifida folia, exalbida sunt, ad ὠχρόλευκον colorem tendentia, gibbus pallescens; terna folia quæ sursum attolluntur, alba sunt, medio neruo circa vnguem pallescente.

Vnde

Vndecimæ, eadem quidem forma, sed dissimilis prorsus color: nam terna inflexa folia alba sunt, flauâ tamen maculâ insignita: gibba his incumbentia, purpurascunt: tria sursum erecta purpurei, seu violacei sunt coloris: breuiter non multùm absimilis est Angustifoliæ versicolori saturæ, in prima classe.

Media quodammodò inter Latifloram & Angustifloram est Duodecima, eáque elatior, labris trium foliorum terram spectantium ex albo purpurascentibus, aureâ maculâ notatis, quæ medium etiam folium per longitudinem secans, ad infimum eius vsque vnguem angustior protenditur, eius iatera interiùs saturatioribus venis purpureis distincta: folia cristata & bifida illis incumbentia, diluti purpurei, & quasi ad rubedinem tēdentis sunt coloris, gibbo paulò magis saturo: similis pænè coloris sunt surrecta folia, eorum tamen vngues aliquantulùm saturatiores. Istarum porrò omnium flores odorati sunt, & Tertii generis floribus versicoloribus odoris gratia respondent.

Et hæ quidem summæ sunt differentiæ Iridum bulbosa radice præditarum, quæ mihi semine F-V. primæ Boissoti natæ: aliæ tamen etiam natæ, sed quarum colores proximè ad istarum colorē accederent: propterea minimè huc inferendas putaui.

Illud præterea in istarum Iridum plantis semine natis obseruabam, plurimarum vaginam illam initiò emergentem, è quâ vt in primò descriptis exeunt folia, rubri siue sanguinei coloris radiis esse affectam, non secus ac Quarti generis primæ speciei in prima Classe vaginulam.

Sed & Decimum tertium genus semine mihi natum, quod florem demum tulit anno 1594. quadriennio videlicet postquam semen telluri creditum. Cubitali verò assurgit caule, nodoso & geniculato, instar aliarum Iridum huius generis, quem ambiunt longa & angusta folia, carinata vt in superioribus reliquis: summus caulis sustinet florem reliquis formâ similem & nouem foliis constantem, sed colore diuersum: nam terna maiora labro propendēte prorsus cærulea sūt, tumente maculâ, aurei coloris à medio labro ad infimum folii vnguem discreta, his incumbentia, fornicataq; & alata folia saturæ purpuræ colore sunt, ligulámq; tegūt, terna surrecta, oblonga, angusta, saturâ purpurâ (cui rubedo leuis admixta) nitent: odor tenuis, nec ad eas quæ versicolore sunt flore suauitate accedens: capitula trigona longáque instar capitum versicoloris, quę tamen nullum semen tulerunt: radix bulbosa vt reliquarum Iridum bulbosarum, pluresque nucleos ad latera generans. Floruit primo anno circiter quindecim dies ante illas quæ cæruleo & flauo sunt flore: altero cum iisdem, Iunio videlicet. Huic prorsus similem Hispali accipiebam anno 1596. ab eruditiss. viro D. Simeone de Touar Hispalensi Medico, vt ex eius flore, quem insequentis anni Maio dedit, obseruare potui: an verò semine ipsi nata esset, aut aliunde missa, nihil adscribebat.

Superioribus annis vt antè dictum est, in Flatæ Iridis bulbosæ semine natis plantis nullam varietatem obseruaueram: at anno 1597. cùm in hac, tum aliis insignem varietatem habui. Nam anno 1593. seorsim in diuersis puluinis Flauæ, Albæ, F. versicoloris semina terræ commisi sub finē Nouembris: natæ ex iis plantæ nec loco motæ, quarto pòst anno flores protulerunt: ex Flaua quidem, aut flauos prorsus, aut flauos quorum surrecta folia aut pallebant aut exalbida, vel cærulea erant, vel fuligine infecta cum fornicatis foliis: ex F. versicolore autē, flauos, flauos item quorum surrecta folia alba erant, vel initiò labra habentes flaua aureâ maculâ insignita, deinde flauus ille color maculam ambiens cæruleum colorem prorsus contraxit, folia fornicata & surrecta saturâ purpurâ nituerunt: vel etiam alios illis persimiles, quorum tamen flaua labra oras auream maculam ambientes habuerunt virescentis ex cærulæo coloris, & alios matri similes: ex Alba verò pallidos, surrecta folia alba aut exalbida habentes, aut ex cæruleo purpurea, aut matri propemodum similes. Quam varietatem producunt reliquæ plantæ illis seminibus natæ, indicabit dies.

Idem Exot. par. 2. App. 1. ait. Cæterùm ex Epistola quam ad me dabat Venerius illo ipso anno quo Iridem illam niueo flore mittebat, varia alia Iridū bulbosarum genere ab ipso in Pyrenæis mōtibus obseruata fuisse intelligebam: quæ scripto comprehenderat, vt ad me mitteret exactam earum plantarum descriptionem: Verùm, dum in variis illorum montium iugis, quæ pænè sexagena conscendit, perlustrandis erat occupatus, scriptum illud ipsi excidisse & periisse magno cum suo dolore: se enim non probè quænam inter illa esset differentia meminisse, certò tamen se scire, viginti sex generum descriptionem fecisse: eam autem Iridem quæ flauum aut rubrum habet florem, in earum numero non comprehendi, quoniā in illis montibus nullam similis coloris reperit.

Ingens Iridum bulbos. Varietas in Pyren. montibus.

IRIDES BVLBOSÆ ET ALBÆ.

MIro colorum incremento bulbosæ Lobelii Adu. par. 2. Irides, satu non secus ac Tulipæ præcoces satæ, seminéque ortæ, albæ potissimùm, variant, quæ insigni metamorphosi, colorum varias subeunt differentias: In bulbo alioquin folio, caule, cæterisque plantæ partibus discriminis perexiguum. Has differentias alunt cultiora D. Ioh. de Franqueville nostráque vireta.

De Iridum bulbosarum viribus nihil compertum haber, aut ab aliis traditum accepit Clusius.

SISYRINCHIVM VETERIBVS.

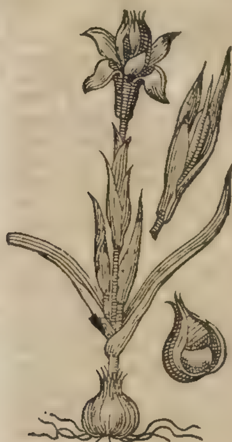
CAP. XVI.

Descriptio

ET hoc quodammodò Theoph. aut l. 7. c. 13. de Hist. Plant. ad bulborum genus redigi desiderat, quòd radice orbiculetur. Nam colore quidē penitus discrepat, candet enim, nec squamis constat. Huic peculiare datum est, vt ima [vna, Gaza legit] radix primò augeatur Hieme, tam ineunte Vere, quod in imo excreuerit, contrahatur, supernúmque crescat quod manditur. Radix (vt idem inquit de caus.) vt reliquarum generis eiusdem, dulcis est, partes verò superiores ex causa siccitatis insuaues & propemodum insipidæ.

Post Theophrast. inter genera bulborum, quæ Græci fecēre, Plin. l. 19. c. 5. Sisyrinchion numerat: perhibens, mirum imas Sisyrinchii radices crescere Hyeme: Vere autem, cùm apparuerit Viola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pinguescere.

IRIDI BVLBOSÆ AFFINE
Sisyrinchium maius.

Descriptio

IRides bulbosas proximè, sine controuersia, subsequi debet planta quædam flore Xyridis, minore tamen, & orbiculata, vt Xiphium, cuius duo genera in Hisp. peregrinatione à Clusio obseruata, Maius & Minus.

Maius sic describit: oblongis angustisque *foliis*, mollioribus quàm Iridis bulbosæ folia, & ad Allii aut Hyacinthi botryodis folia proximè accedentibus, striatis, viridibus, & humi plerumque fusis: rotundo, dodrantali, striato, firmoque *caule*: qui ex multis inuolucris tanquam è vaginulis, *flores* promit quatuor aut quinque, alternatim prodeuntes, hoc est, vt primo marcescente alter succedat, deinde tertius, & sic deinceps, Xyridis potiùs florem referentes, quàm Iridis, ex nouem foliolis compositos: quorum tria vt in iam descriptis Iridibus bulbosis, deorsum inflexa, pro fimbriâ, luteam maculam etiam habent: alia tria sursum aliquantulùm attolluntur: tria vero reliqua, quæ in aliis ligulam tegere solent, surrecta, summa parte diuisa & bifida. Est verò totus flos pulcher aspectu, coloris cærulei, præter maculas illas, & odore quidem præditus, sed valdè fugaci: floribus succedunt *folliculi*, vaginis quibusdam cutaceis inclusi, adeò tenui membranâ constantes, vt *semen* rotundum, paruum, subrufum, quod in illis continetur conspici possit: *radix* bulbosa, gemina, planta ipsâ florente, & altera alteri insidens Xiphii modo, superior, plena, candida dulcis, edulis, & pueris expetita, inferior [flaccida totam nimirum substantiam ad se trahente superiore, vt in Croco Xiphio,] & tandem euanescens cum inhærentibus fibris: multiplici verò cortice reticulato, crasso, nigro integitur, Xiphii radicis instar, & adnatis sese propagat: nam quinas, interdum etiam senas, aut plures plantas quarum singuli bulbi suo retiformi tegmine inuoluti erant, alio villoso capacioreque tegumẽto simul compressas eruere memini, in collium supra vrbem Olyssiponem accliuitatibus, apud suburbanum Magn. & Gen. viri Ferdinandi Corinho, equitis Lusitani, multis peregrinationibus in exteras regiones factis, clari: atque etiam Gadibus, non procul à ponte, qui eam insulam continenti nunc coniungit: vnde eius bulbos in Belgium ad amicos mittebam.

Locus.

Clus. Hisp. & hist. post. Sisyrinchion maius, Lusitani Nozelhas (quasi Nuculas siue paruas nuces) appellant, quòd pueri istic eius bulbo perinde atque Auellanis vescantur, & in delitiis habeant. Plant. ic. p. 97. Sisyrinchium Cordi & Clusii Lob. 50. T. 133. Sisyrinchium Cordi nobis, & bulbus silu. Fuchsii.

Floret vtrumque genus Martio, natali solo: sed apud Belgas Maio duntaxat: interdum etiam Iunii initiò, idque valdè raro, vt pote quod alternis vtplurimùm annis, duntaxat prodire soleat, imò paulatim plerumque contabescens, prorsus tandem sæpenumero pereat.

IRIDI BVLBOSÆ AFFINE
Sisyrinchium minus.

SIMILE est (inquit Clusius) præcedenti, minus tamẽ, gracilioribusque *foliis*: *flores* è vaginulis prodeuntes, colore superioris floribus similes, sed magis odorati; tenuiores etiam *folliculi* minore & exiliore semine pleni: *radix* item minor, non minùs tamen, quam superioris, reticulato cortice tecta, & gemina.

Sisyrinchium minus, seu genus alterum, quod Hisp. *Lirio*, nonnullis *Maçucas* dicitur, ad eum bulbum accedere videtur quem Theoph. l. 7. c. 13. hist. σισυρίγχιον vel σισύριγχιον cognominauit.

Crescit Valentino Hispaniæ regno, sed Murciano frequentissimum obseruabat atque eruebat Clusius, præsertim tribus leucis supra eius regni Metropolim, *Murcia* vulgò appellatam, quæ Veteribus *Murgis*, dicebatur, itinere Granatensi.

Ad ventris tormina (inquit Clusius) vtile esse referebant incolæ sed deuoratâ radice, illicò corpus saltatione esse exercendum.

FLOS PERSICVS SISYRINCHIO
congener.

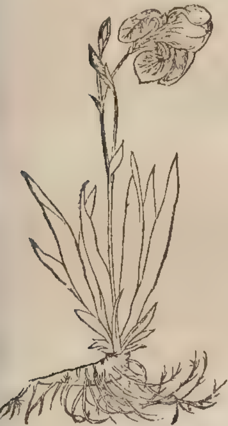
FLoris Persici [inquit Clusius Hist. post.] supremam caulis partem cum flore suis coloribus duntaxat expressam, anno 1594. Pragâ accipiebam ab Esaia le Gillon, meo sororis filio: pulcherrimus, summo cauli satis gracili & virescenti innitens, & ex membrananaceo inuolucro instar folliculorum, qui Iridum flores ambiunt, emergens, tribus tantùm foliis (si picturæ fides est adhibenda) constans, mucronatis, binas vncias longis, minimum digitum latis, dorso elatiore, cærulei coloris adeò elegantis, vt cum Gentianella cæruleis floribus contendere possit: internâ parte ramosa quædam stamina in multas tenues fibras secta continere videtur rufi coloris, apicibus verò albis: infra illum addita erat alterius floris gemma suo membranaceo folliculo etiam inuoluta. Expressa autem fuerat hæc icon Constantinopoli à pictore industrio, de alterâ, quam

quam pictor quidam Persicus è Persia attulerat, vbi nasci,& *balé* vocari asserebat. Constantinopoli verò esse ignotam hanc plantam. *Balé* porrò, Turcis florem significare, antè dicere memini.

IRIS VVLGARIS VIOLACEA SIVE purpurea hortensis & siluestris.

IRis hortis nostris vulgatissima, *radice* per obliquum agitur crassâ, rugosâ, gustu acri consumptóque superfluo humore tandem odoratâ: *caules* cubitales & sesquicubitales, ramosi, teretes: *folia* vnciam lata aut latiora, rigida, striata, in cultratum mucronem aut gladii exeútia: *flores* amœni, violacei, tribus foliis repandis, per oras infimas albo violaceóque variegatis, Costa interiùs ad medium vsque folium crocatis apicibus villosa: totidem surrectis, obtusis mucronibus, & ferè rotundis, carinata inclinatione coëuntibus: intra quæ tria longè prædictis sex minora, dilutiore viola tincta, in summo fissa, quibus posticâ parte totidem concolores fibræ, albicantibus apicibus apprimuntur.

Quandoquidem Cordus in Hist. sua nobis diligentissimè videtur Iridem vulgarem descripsisse, lubet eius descriptionem ubiúgere, qui ait: Iris quæ apud nos in hortis, vineis ac murorum coronis seritur, ab vno cæspite plura & erecta erigit cubito longiora *folia*, duûm digitorum latitudine, rectiuenia, inferiùs in radicum capitibus coniúncta, ceu ex omnibus vnum fiat, & sibi inuicem inserta, singulorum aperto & inciso ventre ceu carina alterius dorsum excipiente, superiùs verò alæ modo in latitudinem explicita, & in mucronem gladii figurâ desinentia: è quorum medio *caulis* assurgit sesquicubitalis, rect⁹, teres, & glaber, veluti cinereo polline conspersus, facilè abstergentibus cedente, quinque aut sex geniculis interseptus, ex quibus singula exeunt sine pediculo caulem amplectentia folia, inferioribus eò minora, quò summitati propinquiora: *flores* in summitate post medium Veris per interualla erumpunt, primùm conuolutis in turbinem membranis, paulatim se in nouem folia explicantibus: ex his tria inferiora digitali sunt longitudine, circa exortum angusta, reliqua sui parte vncia multò latiora, deorsum inflexæ linguæ figura, foris liuidi coloris in cinereo, & iuxta principium viridia, intus verò purpurea, latis & lacteis venis se violalaceo splendori miscentibus, maximè vbi versus exortum gracilescunt: adhæret iis in interiori sinu inferiùs lutei coloris & in longitudinem exporrecta *lanugo*, oblongis pilis, hirsutæ campæ aliquam similitudinem referens: in summa totú folium Iridis omnes colores repræsentat, vnde nomen inuenit, lanuginem cuiúsque folii aliud paruum obtegit folium, in summitate in duas partes dissectum, ab vtroque latere herbacei coloris, in medio liuido extante dorso: reliqua tria folia, & ipsa linguæ aut cochlearis formam habent, primis tamen latiora, & paullò breuiora existunt: & quemadmodum illa deorsum incuruata ascendunt, sic hæc sursum versus reflexa iúguntur: color his est vtrinque in cinereo liuidus, quà verò prioribus alterno positu adnectuntur purpuræ maculæ luteo colori insperguntur: durat ferè octiduum flos, deinde contrahitur, exiccatur & decidit, inferiùs oblongum, ac sexangularem folliculum relinquens, intus in tria loculamenta interseptum, in quibus rotunda sunt & oblonga semina. Radicibus nititur multis, inuicem in latitudinem sibi adnatis, duûm digitorum crassitudine, geniculatis, in transuersum striatis, per superficiem terræ sparsis, foliis modicè in flauo rubentibus, intus autem candidis, ex inferiori parte longas tenuésque fibras in terram agentibus, ex his aliquot, quæ adhuc nascuntur lutei coloris in fine aut capite existunt: grauiter tota herba, vt sambucus ferè, dum teritur, spirat, præsertim radix, quæ etiam gustata, coccognidii modo fauces exurit.

Siluestris Iris, inquit idem Cordus, satiuæ similis est, paucísque notis a satiua distinguitur, *foliis* minoribus & hyeme prorsus non apparentibus, cùm satiuæ folia hyemis [illegible] resistant: *eadem* etiam quam satiua breuiorem fert, è quo *flores* ferè viginti diebus ante satiuæ flores erumpunt, colore magis purpureo, quibus defluentibus, pollicari quantitate succedunt *folliculi*, sex lineis concauis in longitudinem striati, in maturitate tribus commissuris se aperientes, rotundo & cartilagineo *semine* pleni. *Radicem* habet digitali crassitudine, dodrante breuiorem, geniculatam, transuersam à posteriore parte, singulis annis putredine tantùm ferè amittentem, quantùm ab anteriori parte æstatibus capiti restituitur, nec satiuæ in modum densum cæspitem constituentem. Sapore & odore atque aliis qualitatibus satiuæ respondet. Nascitur editis & cliuosis locis inter arbusta: Lilium Schepber henße bey helßet / quod omnium primò floret. *Iris syluestris Cordo.*

DE IRIDE VETERVM SENTENTIÆ.

IRis [Consecratrix] Theophrast. passim ita delineante, odoratam adepta radicem: folium non vt Gladiolus, sed harundinaceum potiùs. Odoratæ autem radicis rationem calori in terra concluso imputare debemus. Verùm neque limosam, neque pinguem, neque lentam, glutinosámque terram esse oportet. Hac enim de causa Iris melior in Illyride, quàm in Macedonia est: in Thracia verò, cæterísque frigidioribus locis, ac minùs coctioni idoneis, odore penitus caret. Ager enim præpinguis, & humor multus & hyems vehemens prohibent. Tepidis tamen atque gracilibus minùs odorata creatur propter mollitiem aëris. Floret & Consecratrix (Iris) æstate, & Lauaria dicta, flos aspectu pulcher, sed caret odore. Odoratorum igitur [quibus ad vnguenta vtuntur) in Europa, vt tractu frigido, nullum præter Irin inueneris, quæ tamen optima apud Illyricos exit: non quidem parte mari- *Iris Illyrica cur melior. Macedonica. Inodôra Sibi. Illyricâ.*

tima,ſed meditertanea,magíſque ad Septentrionem ſita. Verùm loci à locis differunt, ita vt producere meliorem poſſint. Non immeritò ſanè ni reuerentia præſtaret Nos in Theophraſtum inueheremur,In Europa namque multa odorata proueniunt,Nardus Celtica, Phu, Aſarum, & alia quæ hic recenſêre non ſtatuimus. *Finit Theoph.* Guſtus nullus ei accommodatur niſi quod ablaqueatam ſoleant reſiccare: radiculæ enim quas Thracia fert, vidilicet quæ odore Nardo ſimiles, & aliæ quædam paruam exilemque odoris gratiam habent. Virides enim aut nihil olent aut non æquè: ſiccatæ nimirum redolent vt Iridis radix.

Theoph.not.

Illa quoque non omittenda differentia êſt[inquit Plinius lib.21.c.7.] odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta : vt Irim atque Saliuncam, quanquam nobiliſſimi odoris vtramque. Sed Iris radice tantùm commendatur vnguentis & medicinæ naſcens. Laudatiſſima in Illyrico.Et ibi quoque non in maritimis,ſed in ſyluestribus Drilonis & Naronæ. Proxima in Macedonia longiſſima hæc & candicãs,& exilis. Tertium locum habet Aphricana,ampliſſima inter omnes,guſtuque amariſſima. Illirica quoque duorum generum eſt, Raphanitis à ſimilitudine, quæ & melior. Rhizotomos ſubrufa. Optima, quæ ſternutamenta tractu (falſò legitur pro tractatu iuxta veteris manuſcripti codicis fidem Cornar.] mouet. Caulem habet, cubitalem, erectum. Floret diuerſi coloris ſpecie, ſicut arquus cæleſtis, vnde & nomen.Non improbatur & Piſidica. Et foſſuri tribus antè menſibus mulſa aqua circumfuſa,hoc veluti placaměto terræ blãdiuntur,circumſcripta mucrone gladii orbe triplici: & cùm legerint eam,protinus in cælum attollunt.Natura eſt feruens, tractataque puſtullas ambuſti modo facit. Præcipitur ante omnia vt caſti legant. Teredines non ſicca modò verùm & in terra celerrimè ſentit. Optimum antea Irinum Leucade & Elide ferebatur : iam pridem enim & ſeritur, nunc è Pamphylia. Sed Cilicium maximè laudatur atque Septentrionale.

Radix: Illyrica Macedonica. Africana Illyrica duplex.

Sternutamenta mouet. Piſidica. Colligendi ſuperſtitioſus modus. feruore

Irinum.

Dioſc. qui vnius duntaxat Iridis meminit,ſic de ea diſſerit : Iris à ſimilitudine arcus cœleſtis nomen habet. Folia profert ſimilia Gladiolo, maiora tamen & latiora ac pinguiora : Flores in caule æquali inter ſe diſtantia ſitos, incuruos, varios. Aut (hic legitur Attico more ἢ pro ἢ, Lac.) enim albi, aut pallidi (ὠχρὰ Fuchſ. vertit virides quam benè iudicent alii:) aut melini aut purpurei, aut cærulei conſpiciuntur. Vnde ob varietatem cœleſti Iridi aſſimilati ſunt. Radices ſubſunt geniculatæ,ſolidæ,odoratæ, quas poſt ſectionem in vmbra ſiccatas, & filo tranſmiſſo reponere oportet.Eſt autem melior Illyrica & Macedonica:& inter has optima eſt,quæ denſam radicem habet, & aliquantulùm obtuſam & ægrè fragilem, & colore ſubfuluam : & quæ valdè odorata eſt,& guſtu amarior, & odore ſincera, & non ſitum redolens : & quæ dum tunditur ſternutationes mouet. At Africana colore alba, ad guſtum amara, facultate ſecunda eſt. In vetuſtate verò teredines ſentiunt, odoratiores tamen tunc fiunt.

Matth. & Amatus ſcripſerunt, ſe tum Antiquorum tum Recentiorum reperiſſe neminem, qui in ſimplicium medicamentorum libris, Iridis Aſtragalitis meminerit,ideò quid certi hac de re proferendum, ſe non habere.

Cæterùm Gal.lib.1.de comp.med.ſec.locos 0.1.ex Sorano tranſcribens meminit Iridis,quæ cognomine Aſtragalitis dicitur.

Alibi quoque [lib.10. & poſt eum Marcellus Medicus mentionem facit Iridis Chalcedoniæ & alio loco Iridis Illiricæ.Idem lib.5.ſimpl.c.2.

Iris Græcum nomen (inquit Cornar.) apud Latinos retinuit,noſtri ab odore Violwurtz vocant, vulgus Herbariorum Lilium cœleſte, à cólorum varietate quæ in floribus conſpicitur, appellat. Sed quam idem vulgus intea Iris & Ireos diſtinctionem facit, iuxta vulgatum verſum : Iris purpureum florem gerit, Ireos album, ea vaniſſima habẽda eſt. At melini flores ſunt,qui Cydonii colorem referunt.Illyrica Iris laudatiſſima eſt,poſt eam Macedonica,quam etiam Galenus lib.7. κατὰ γένη in Aſclepiadeo quodam acopo habet. Sicut etiam Carthaginenſem in quadam ther. lib.2.de antid.recipit, quanquam eam quæ ex Libya magna ſua ætate plurima afferebatur,tantùm ab Illyrica deficere aſſerat quantùm mortuum corpus à viuo : etiam ſi in aliis gentibus non ita multùm Illyrica inferior reperiatur. Sicut hodie de Italica & Gallica ac Germanica teſtari poſſumus.

Athenæus lib.15. Deipnoſoph. teſtis eſt Pliniũ ſcribere Iridis flores Lupos nominari, quòd Lupi rictui labriſque ſimiles ſint. Iris radix autore Meſue ſimpl.purg.l.11.c.8.] eſt herbæ, quam κρινώδη,id eſt Lilialem,vocat author Græcus, cuius flos vel cæruleus, ac verſicolor, vt Iris arcus cæleſtis, vnde illi nomen, vel albus. Alterius radix vel optima eſt,ſi magna,dura, denſa, crebrò geniculatata, ex albo rubeſcens,odore ceu viola aromatico, ſapore acri,& mordente. Veris initio collecta ſecundam bonitatis rationem flos obtinet, cæruleus præſertim : albus enim ad omnia eſt imbecilior. Lilium cœleſte, inquit Gorop. Iris eſt.Lilium Francis. Iris ſpei teſſera. Nimis audaces illi fuerunt,qui varia ſingularum herbarum nomina principiis capitum in Pedacio adult.ademerunt. Corrupta eſſe pleraque fateor, vt in Iride factum,vbi legitur θελπίδα,vel ut Marcellus legi poſſe putat, Talpida. Quid clarius ſi legas Ἶρις οἱ δ' ἰλλυρικὴ οἱ δ' ἐλπίδα. Iridem alii Elpida, id eſt, ſpem &c.Iris Iunonis dicta.Ternarii vis in Iride &c.

Iris ſiue Ireos ſiue Iridis in genitiuo caſu proferas [ait Cord.in Dioſc.] eadem eſt,quapropter ineptè, quidam tanquam diuerſas diſtinguunt, Iris & Ireos. Eſt autem Iris Illyrica ea radix quæ in pharmacop. Ireos & Germanic. Violwurtz appellatur : non quòd verè ſit violæ radix, ſed quòd odore violas imitetur. Ea propropemodum ſola ab Authoribus cunctis aliis eius ſpeciebus præfertur. Sed ſuas habet quibus ab Illyrica diſtinguatur notas. Eſt enim horribilior,odore iniucundior, & multò maiore acrimonia guſtanti moleſtior, fauceſque grani Gnidii modo exurit,quapropter caliditate quidem Illyricam plurimùm ſuperat : ſed quantò hæc illâ eſt ſuperior,tantò etiam aromatico odore & ſapore inferior exiſtit. Vehementiùs quoque aluum quàm Illyrica purgat. Eſt etiam in floribus differentia, ſiquidem noſtra Iris purpureum fert florem,in arcus cæleſtis,colorem variãtem, vnde totum Iridis genus nomen inuenit. Illyricum cãdidum verò producit. An Cordus deguſtarit & viderit Illyricam virentem ancipites hæremus.Noſtra enim Iris odoratior & ſiccata,ac ſiccatione multarum plantarum acrimonia & maligni-

lignitas retunditur: illud etiam perpendendũ an in Illyrica omnis Iris sit candido flore.

Placet etiam hic subiicere descriptionem Iridis Tragi, vt Lectores considerent, an easdem cũ Cordo intelligat: Iris (inquit ille,) quæ Gladiolorum omnium præstantissima censetur, radicem habet serpentem ac contortam, quæ supra terram potiùs quàm intra humum conspiciendam se præbet, nam primaria radix nuda iacet, nec humo contegitur, at radiculæ illi adnatæ intra humum latent, à quibus candida & primaria radix nutrimentum recipit. Maio mense inter folia quæ gladii formam imitantur, caulis exit rotundus, florum vasculis seu calycibus oblongis & acutis conspicuus. His oblongis quos diximus calycibus maturitate ruptis, flos exit diuersicolor. Nam tria illius præcipua folia, eâ parte quâ versus terram inflectuntur, ex viridi & pallente colore diluta purpura, purpureis simul lineis, seu venis per hos ipsos colore ductis intus verò purpureo colores admixtis candidis, & puniceis lineis, media denique sui regione lutea lanugine superciliorum formam repræsentante, emicant. His contraria tria alia in altum globi instar coacta sese attollunt, aquei coloris, ex purpura simul albicantis & lutei, non aliter atque reflexus splẽdoris auri fulgentis, aut cuiusdam admodùm ex variis coloribus intertextis telæ, Germani *ein widerschein* vocant. In medio integri floris, tria alia foliola breuia, angusta, arcus cœlestis instar, coloribus variis tincta apparent. Ex his quæ de floribus Iridis Germanicæ diximus, colligimus illos nouem foliis, totidémque coloribus constare. Hi ipsi flores odoratissimi cùm marcescere ac decidere cœperint, nullum post se vel semen, vel fructum (quod ego sciam) relinquunt: neque etiam passim hæc Iris, nisi plantata fuerit, reperitur. Ego námque omnes ferè Germaniæ regiones crebris, herbarum gratia, profectionibus susceptis, perlustraui, nec vspiam locorum eam sponte nascentem inueni, nisi in altissimo quodam & graminoso monte non procul à Valentia arce sito, vnde euulsam in hortulos meos illam transtuli. Radix illius non perinde dura ac solida est, atque illius quam Genuensem dicunt, neque etiam adeò odorata, licet feruentis sit saporis, & linguam gustata adurat, non minùs quàm peregrina, quo fit vt in plantis diuersitas regionum magna constituat diuersitatẽ. Quemadmodum enim frumenta & vina pro situ & locis natalibus ab inuicem differunt, ita herbæ & radices pro ratione terræ in qua nascuntur, & cœli temperie, vel deteriores, vel meliores fieri consueuerunt. Quanquam hæc nostra Iris, eâ quâ quotidie vtimur longè sit inferior, multùm tamẽ affinitatis cum eadem habet, si formam & temperamentum consideres. Quapropter vocamus illam Iridem, non quidem Illyricam, sed Germanicam. Et alibi: Cæruleus verò, Gladiolus, radice, foliorum forma, caule denique ad Acorũ adulterinum ferè accedit, nisi quod flores huius [qui & ipsi tria folia sursum, tria alia deorsum vergentia, & in orbem pulchrè circumacta, obtinent] ex cæruleo colore purpurant, & nullo pòst se relicto semine decidunt. Dicimus insuper vtramque in caput 22. l. 4. apud Dioscor. collocandas, quo loco ξυρὶς, quam nonnulli ἴριν ἀγρίαν, Irim syluestrem, Cacos, & Gladiolum vocant, descripta est. Quod si cui videatur ξίφιον [de quo alio loco egimus] vocandum, cum eo minimè cõtendendum existimamus. Gladiolus cæruleus Tragi, fortè idem cum Iride sylu. Cordi, id tamẽ diligentiùs considerandum: nescimus cur ille non iunxerit Gladiolum suum cæruleum potiùs cum Iride quàm cum Gladiolo flore luteo siue Pseudo acoro.

Præparandi ratio in Gallia.

Iris nititur radicibus torosis, odoratis, & geniculatis, quas apud nos in Gallia (inquit Ruellius) adhuc exitu Veris terra erutas desiccant in orbes, & funiculo traiectas priùs, lixiuio macerãt ad exhauriendam sucei vim, quo tinearum iniuriis, quibus adhuc hęrentes sunt oportunæ, minùs pateant: dein siccatas recondunt. Plerique curatas ad hũc modum Iris taleas armariis indũt, vt suo perquam iucundo odore vestes commendent: nec iis præparandi Veterum vsus exoleuit. Inuenitur, inquit præterea, apud nos frequenter flos emaculati candoris, cuius radix cum Illyrica de odoris principatu contendit. Quod si vires quibus donatur radix libeat consulere, deprehendes quæ à Doctoribus traduntur, ad amussim respondere. Cùm ergo tota Dioscor. pictura huic, quam Lilium vocant cæleste, suffragari cognoscatur, eam esse Irin nemo ibit inficias. Sunt qui pudendo errore aliam assignent herbam recto, aliam casui paterno, vt Iris ab Ireos, tãquam purpureus color à niueo distingui putetur Herbariis. Verùm hæc opinio anilibus nugis adnumeranda, nec digna quæ exsibiletur, nedum à pullatis & rudibus explodatur.

Quam vulgus inter Ireos & Iris distinctionẽ facit, ait Cornar. iuxta vulgatum versum

Iris purpureum florem gerit, & Ireos album:

Raphanitis
Astragalitis
Florentina

ea vanissima: Macedonicam Gal. l. 7. κατὰ γένη habet, sicut etiam Carthaginensem in quadam theriaca lib. 2. de antidot. Irin Raphanitin Fuchsii, quæ à similitudine Raphani sic est dicta, Gal. Paulus, Aëtius, Astragalitin, quòd radix eius cum Astragali radice similitudinem habeat, vocant. Florentinæ quâ tantùm Officinæ vtuntur, Germanica non dissimilis sapore acri & mordaci. Iris in vniuersum satiua & siluestris. Hęc duorum est generum: altera satiua & vulgari similis, foliis tamen, flore, caule, radicéque paulò minoribus.

Iris satiua vulgaris.
Iris sylu. vulg. similis
Iris Illyrica non differt genere aut specie à nostrate.

Iridem Illyricam noui præferri [inquit Matthiol.] non quòd genere vel specie à nostrate differat, sed quòd cæli solíque illius conuenientia prestantioribus polleat facultatibus. Satiua (vt arbitror) ex agresti originem duxit. Sunt qui putent nullam Iridem domesticam reperiri, quòd scripserit Theophrast. nullum Iridum cultum accommodàri. Sed ii meo quidem iudicio decipiuntur, quandoquidem Theophrast. eo in loco non de omni in vniuersum Iride differit, sed de Illyrica tantùm: quę cum loci ac cęli clementia in Illyrico tractu optima spontè proueniat, non est necesse vt colatur. Præterea cùm hodie Iris domestica passim in Italię hortis spectetur: sylu. autem in pluribus montibus spontè nascatur, floribus & foliis satiuæ longè minoribus, radice tenuiore, breuiore & aridiore, nulli quidem absurdum videri debet, si nos vtramque depingi curauimus. Sylu. plurima oritur in Goritiensi agro, Saluatino monte, & Iapidiæ collibus inter saxa, odore non ingrato, & in campestribus non longè à Sontii ripis. Recenti Illyrica destituimur. Sibi manifestè repugnare videtur Plin. quod lib. 21. c. 7. Raphanitem, quæ candicat, Rhizotomo quæ rufescit antepoluerit: c. autem 22. contrà, Iris ruffa melior est quàm candida. Dioscor. præstat quæ subruffo constat colore. Cornarius Irim Astragalitem & Astrugalum idem esse existimat, quin & Plinio per Iridem Rapha-

Theophr. explicatur.
Locus [
Sylu. siue spontanea vbi prouenit.
Illyrica destituimur.

nitem Astragalum intelligi censet: verùm ita Iridem Astragalitem à Galeno cognominatam esse putauerim, quòd radice referat Astragalum: quemadmodum Raphanitis à Plinio dicta est, quòd radice Raphanum repræsentet. Iridem memoriæ proditam fuisse Galeno in lib. simp. med. nusquam reperi. *Si Iris sylu. Matthioli* tantùm paulò minor est satiua, & in eo tantùm differt vt primò dicit, nulla opus erat figura, si verò, vt ait, sibi contradicens longè minor, icon parum eius demonstrat plantam. Quomodo scit an Iris Illyrica differat genere vel specie, si non virentem viderit & contulerit cum Italica. Idem in post. Com. lat. & Ital. cum magn. fig. Iris capitula edit oblonga Gladioli modo, crassiora tamen, in quibus semen concluditur rotundum Sesamæ magnitudine, quo fit vt ii errore ducantur qui Iridem nullum ferre semen contendunt.

Iris Astragalitis & Raphanitis non est Astragalus ut vult Cornar. Iridis non meminit Gal. in simpl. Match notatur.

Ireos Offic.

Iris cuius tantùm radix à medicis commendatur, ea est herba, Amato hæc scribente, quam hodie officinæ sub nomine Ireos monstrant. Reperiuntur varii colores, in vnoquoque flore, candidi, pallidi, lutei, purpurei, vt plurimùm cœrulei, vt facilè quis intelligere possit Irim dici, non ob diuersitatem colorum in specie, sed in indiuiduo potius. Quanquam non abs re esset quoque dicere, Irim sic nominari, ob diuersitatem varietatemque colorum in specie. Quum Iris quædam albos flores habeat, alia luteos, alia verò pallidos, nonnulla autem purpureos, vt Ferrariæ in horto Magn. Marci Pii adnotauimus, & eas diligentissimis discipulis nostris indicauimus. Imò hanc sententiam verissimam esse, varia Diosc. Græca exemplaria attestantur: cui Plinius subscribit lib. 21. Natur. hist. cap. 7. quũ dicit: Floret Iris diuersi coloris specie, sicut arcus cælestis, vnde & nomen. Cæterùm Iris Illyrica, omnium consensu cæteris præfertur, & omnium est laudatissima, quanquam tamen in multis orbis regionibus, minoris licet nominis nascitur: nempe in Hispania, Germania, Gallia, & Italia, quæ si non Illyrica, aut Macedonica, quibus primas & secundas Dioscorides adscribit: bona tamen censenda est, & eò magis quantò odoratior fuerit. Illyricæ verò, vt refert Plinius, loco à nobis citato duæ sunt species, altera Raphanitis, ob similitudinem sic dicta quã eius radix cum Raphano habet. Altera rhizotomos, quarum melior habetur, quæ ad subruborem tendit, vt in præsenti loco Diosc. tradit, à quo nec Plinius dissidet. Matt. Plinium (pergit Amatus) errantem ostendere nititur, quum tamen Matthiolus ipse magis reprehensione dignus sit. Nam Plinius nihil quicquam à Dioscoride hac in re variat. Plinium accusat cùm innuere videatur, quod Raphanitis melior est Rhizotomo subrufa, adeò vt subrufam postponat non subrufæ, quum tamen Diosc. Iridem colore subrufo maximè laudet, & cæteris anteponat: At hæc tam parua sunt, vt paucis opus habeant responsis, præcipuè si literam legerimus, vt in codice antiquissimo ad hunc modum legitur: Illyrica quoque duorum generum est, Rhaphanitis à similitudine, qua & melior rhizotomos subrufa. Sic enim legendo omnis diluitur dubitatio. Nec enim aliud quàm litera vna permutatur: vt facilè loco, qua, perperam postea dictio, quæ, scripta fuerit. Sed esto phrasis, vt in Frobenanis habetur codicibus: legatur, scilicet, Rhaphanitis à similitudine, quæ & melior rhizotomos subrufa, imò contrarium, qui vel mediocriter in lectione doctrinaque Pliniana versatus fuerit, depræhendet, quum dictio quæ, non referat aliud, quàm Rhizotomos subrufa, quæ, & melior. Quod Plinius verò sic intelligendus sit, & quod cum Diosc. subrufam iridem laudarit, non aliunde comprobatum iri volumus, quàm ab ipso Plinio, qui se ipsum declarat, & cum Diosc. subrufam Iridem laudat lib. 21. c. 20. quo Iridis prosequitur iuuamenta, dicens: Iris rufa melior quàm candida: *Hæc Amatus.*

Iris flore luteo. pallido. purpureo.

Iris ... Illyrica.

Defenditur Plinius contra Matthiol.

Iris Illyrica figurâ non differt ab Itala, nec alia in ea differentia cognoscitur, quàm quòd tum Vere tum Autumno floret. Hanc autem plantam esse Hyacinthum Latinorum ex Palladio apparet &c. Quod ad verba Diosc. [pergit Anguill.] ὄνθη δὲ ὅπ κ̀αυλῷ παράλληλα &c. ea non sunt vertenda vt quidam faciunt: Flores in caule æqualibus inter se spatiis distant, vt apparet sed verterem flores summo caule alterno situ &c.

Species [inquit in Antid. Mes. dist. 5. cens. 111.] Iridis à Mesue dictæ, passim reperiuntur: quarum radices in nostra Italia cùm siccantur, ita rugosæ & paruæ deueniunt, vt vix præter corticem [si cum ipso cortice siccentur) quicquam de sua interiori parte seu alba odorata pulpa retineant: Sine cortice verò, quasi ad nihilum rediguntur, cùm siccantur. Quæ autem radices huiusmodi è plagis Orientalibus deferuntur decorticatæ, & siccæ, sunt carnosæ, & lenes, tanquam si tunc recentissimè fuissent collectæ, quapropter nostratibus meliores iudicantur. Huiusmodi enim plantæ, ferè omnibus notæ sunt. Quæ autem Illyrica dicitur, est species in Illyria, id est, in Sclauonia nascens, & est illa quam Diosc. meliorem esse testatur. Ipsa autem quam in nostro horto habemus, florem magis gerit quàm Ireos, diuersi-colorem, lineatum, viridem, siue cælestem, & rubeũ, vt est cælestis arcus, id est Iris. Folia enim exiliora, nec non & minores radices, sed virtutes [vt putamus] maiores, quàm dictum Ireos habet. [Hæc Monachorum Iris Illyrica fortè Matth. syluestris minor.] Est etiamnum (præter præfatam) in Illyria & altera Iris, nostrati similis. Apuli vulgò *Spathulam* appellant, sed nõ fœtidam, & à nonnullis *Lilialis* & Lilium dicitur. Quapropter quandocũque Ireos reperitur scriptum, absolutè scilicet, quod non specificatur de albo, semper purpureum est ponendum. Et si haberi poterit de Illyrico administretur: sin autem non, Orientale, vel nostras substituendum erit. Similiter quandocunque reperitur scriptum Ireos, & non specificatur de flore, semper radix intelligi debet. Folia enim [quod sciamus] non habentur in vsu. Item si quæratur aqua Ireos, & non præcisè scribitur sublimata, semper succus radicum, vel saltem decoctio ipsarum (vbi deficiunt virentes radices) debet intelligi: (Idem censet Fuch.) Hoc etiam notandum in radicibus Ireos, scilicet quòd recentes quasi inodoræ iudicantur, siccæ autem maximum & suauem spirant odorem.

Dodon. Gall. Iridis prima species; qui licet duas proponat descriptiones satiuæ Iridis, vnam tamen solummodò figuram exhibet: per primam intelligit Fuchsii, ex quo desumpta icon, Tragi & Matth. primam quæ in hortis colitur: per secundam intelligit album proferentem florem, quam Iridem Florentinam vocat. Idem de fl. ait: Iridis species floris colore differentes complures esse Diosc. innuit, non in vno colore, vt Lacuna existimauit: sed in diuersis, vt testis est Musa, &c. Iris Matth. alia est satiua eàque sel cæru-

cæruleis vel niueis floribus. Cùm satiua & siluestris in hortis reperiatur, neque hæc opinor in illam cultu degeneret, specie eas differre existimandum est. Matthiolus indistinctè loquitur qui simpliciter Illyricam ab Italica nihil differre dixit: Theoph. verba non intellexit. Iridem Apollonius ex Elide, ac Cilicia probabat.

In Thracia ac reliquis locis frigidis & in Germania [ait Cronemburg.) odore penitus caret. In Officinis corruptè genitiuum pro recto vsurpant. Vanum quoque est, quod aiunt,

Iris purpureum florem gerit, Ireos album: cùm vna eademque herba sit, licet aliunde inuecta, odoratior habeatur: Qua gratia puluis radicum armariis, & vestibus inspergi, non sine hilaritate, & eximia fragrantia consueuit. Sed dubitauerit hîc aliquis quâ ratione istæ radices vetustate odoratiores fiãt, cùm hęc quãtũuis sicca corrumpere soleat? Cui respondeo, id per siccitatem fieri, humore nimirum exhausto, ac veluti excocto, siccitas siquidem, autore Theophrast. odoribus conuenientior est, atque omnia in vniuersum odorata, eò inclinant. Hodiè promiscuè Florentina & Germanica pro Illyrica malè vsurpatur. Herbarii Lilium cæleste nominare malunt. Biennium seruatur Mesue, aliis quinquennium. Iridem nostratem sine odore esse quis dicat? siccata enim suauiter olet, etiamsi macerata fuerit in lixiuio feruente, quomodo solet à mulieribus fieri vt linteis gratum concilient odorem: Florentina Iris vsualis non malè nobis videtur vsurpari pro Illyrica: potissimùm pro ea quam obseruauimus aliquando vendi pro ea: vtraque enim radix, non parum differt à Germanica, quæ siccata tota rugosa.

Ob coloris florum Iridis cœlestis æmulam varietatem Prisca Gẽs hanc plantam Iridem vocauit, Græca nimirum origine, quibus [vt annotãt Lob. & Pen. Ἶρις, etiamque Ἶρις, οὐρανία & θαυμαστὸς dicitur, id est, sacra, cœlestis, atque admirabilis, qualem arcum fœderis post diluuium à Iehoua sancti narrat diuina pagina. Hodiè cũctæ fermè Gentes deprauatè vocitant, Germ. enim Gilgen / Schwertel / Flandri, Itali, Hispani Lilium. Galli etiam *Glayeul*, propter florum cũ Lilio & Gladiolo similitudinem. Quod idem vsu venisse Poëtis & imposuisse Historicis in Hyacinthis & Liliis dicetur. Multiplicem sortitur varietatem, non modò viribus sed etiam magnitudine, odore, & potissimùm florum colore. Cuius multiplicis venusta mistura, non modò in diuersis plantis, sed etiam in vnius duntaxat floribus spectanda venit. Elegantiæ siquidem hortensis amantes non modò purpuream (quæ vbiuis fermè Europæ ruri oritur, omniúmque frequentissima visitur) sed etiam quasdam floribus candidis alunt, non item luteis vt quidam doctus putat.

Ab omnibus authoribus (id attestante Lobel. Adu. par. 2.) Iris Illyrica celebrata est & primum locum sortita. Florentina autem passim hodie nobis pro Illyrica obtruditur, & pluris fit à mercatoribus quàm Veneta, quia candidior & fragrantior: attamen ex Illyria, hodiè Sclauonia dicta, Iris Venetias deferri solet: quare Veneta, Illyrica legitima omnibus vno ore censetur: subrufi coloris, non candidi, etiam Plinii & Dioscor. suffragio, omnibus præferenda. Non multùm à Lusitanica biflora foliis differre literis prodidit fidissimus scriptor Clusius noster: pedali caule, raro ampliore, & flore Iridis Lusitanicæ forma, colore & odore persimili, paulò maiore tamen: radice nodosa, & geniculata, odoris dum recens est, ingrati, at siccata satis grati, insipidi initiò gustus, postea tamen feruidi, faucésq; vrentis. Secundùm locum sibi vendicat Macedonica Plinio, longissima radice, tenui & albida: In quo quantùm à Dioscor. distet & quomodò inter se conueniant fusè prosequitur: cui enarrando supersedemus, cùm iam ex aliis suprà de hoc actum sit.

Iris apud Camer. hort. dicitur: Hyacinthus Virgilii, Columellæ, Palladii, maximè secundum Anguill. In Illyria hodierno adhuc die eius floribus vtuntur in corallis quemadmodum Theophrast, & Athenæus quoque tradunt.

Tab. hist. & ic. Iris. Et Iris vulgaris 2. Item Iris silu.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris. 1. siue vulgaris cærulea, variat colore floris vel cæruleo vel purpureo, cæruleo obsoleto, cinereóve. Iris 5. siue silu. maior, quæ satiuæ vulgari similis. Iris silu. Matthiol. in folio Lat. pag. 17. & Icon. 4. pag. 2. Iris silu. maior. Item Lacunæ. *Non separo* has tres Irides Tabern. quia non indicat discrimen. Matthiol. autem dicit silu. satiuâ paulò minorem. Iris cærulea vel purpurea, alia vulgatior est obsoletioris coloris nec tam grandi flore, foliis & radice, nec etiam tam odorata hæc quàm sequentes. Iris domestica flore cæruleo quæ ab Illyrica non differt nisi quòd Illyrica sit odoratior & bis floreat in anno. Cæterùm, falsum id esse comperimus, quod Adrian. Spieg. placet, Iridi nẽpe florem esse sine fructu. In aliquot siquidem Iridibus fructum vidimus. *C. B. nihi.*

Iris. Ἶρις, θαυμαστὸς, οὐρανία ab admiranda cælestis arcus millecoloris imitatione, ἀγαλλὶς Galeno: *radix Illyrica*: sic enim legit Hadrian. Iun. apud Dioscor. pro μάκερ, lubrico errore in scriptura Λ, quod geminatum fit M. Al. Blaw gilgen / blaw schwertel / Violwurtz / himmelschwertel. Belg. Lisch ouerzer Gall. *Flambe, Glayeul.* Ital. *Giglio azurro ò celeste*: *irios & Iride*. Hisp. *Lirio cardeno.* Nomina linguarum

Incipiente foliorum defluuio colligendas radices docet Dioscorides. In fine Veris Iridem colligit Crescent. & siccat, pérque duos annos seruat. Irim Illyricam paruam & tenuissimam plantat Constant. ex recentibus plantis Ianuario vsque ad Aprilem mensem. Vulgarem & omnium tritissimam Iridem in omnibus, quas Clus. adiit, Prouinciis obseruauit, vel hortis, vel muris, aut etiam interdum tectis innascentem. Natalitiis gaudet non admodum feruidis vt Aphricæ, neque ita frigidis vt Septentrionum: sed montosis temperatis & riguis, cuiusmodi ex Hispania hodie valdè odoratam laudatissimam ferunt, & ad fluminum crepidines canit Nicander Neronianam Illyricæ non maritimæ, sed Septentrionalioris & riguæ à flumine Macedoniæ, sic vocato. *Ex Hisp.*

Transtuli in hortum Ill. E. C. vbi non solùm Vere floret, sed interdum Autumno. Monspelii obseruaui florentem mense Martio & Aprili: In Italia non longè à Verona copiosè spontè ad sepes prouenientem: Florentinæ & Lugduni: magna copia *à la roche* in hortis florentem Aprili. Geneuæ & Basileæ in hortis florẽtem Septembri anno 1571. Prouenit in vicinis montibus radice etiam odorata, unde mihi allata per D. Petrum Turnerum Medicum Anglum. Audio abundè prouenire in Munchstein. Locus & tempus.

Vis omnibus excalefactoria, extenuans, contra tussim efficax: humorum qui ægrè eiiciuntur, Vires

crassitiem digerunt, vel attenuant: bilem, crassamque (crassa & choleras Plin.) pituitam ex hydromelite drachmis septem epotæ purgant. Sõnum conciliant, lachrymas ciunt, torminibus medentur. Eædem potæ ex aceto serpentium [& areanorum Scorpionum, in pane vel aqua addit Plin.] ictibus auxiliantur, lienosis, conuulsis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura [genituras absumit, Plin.] effluit. Menses ex vino potæ pellunt. Decoctum earum fœminarum fotibus vtiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandaque in eis venarum spiracula, ischiadicis (& lumbis cum resina illinitur Plinio.) infunditur. Fistulas ac sinus carne explet [sarcotica est.] Radices ex melle glandis (glandis modo, scitè collyrii modo, vertunt) modo subditæ partus extrahunt: quinetiam coctæ & illitæ strumas veteresque duritias emolliunt. (Succo duritias omnes emollit. Plin.) Siccæ quoque vlcera replent & cum melle purgant (capitis præcipuè suppurationes veteres.) Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo magna cum vtilitate illinuntur. Admotæ cum albo veratro, & duabus mellis partibus, lentigines & vitia cutis in facie à Sole contracta emaculant. Pessis, malagmatis, & acopis inseruntur. In vniuersum, magni sunt ad omnia vsus.

Diosc. ergo & Plin. naribus subductam sternutamenta mouere tradunt. Sed hîc (inquit Cornar. subdita pro subducta falsò legitur: quod vitii etiam in aliis locis occurrit, velut alibi indicatur.

Addit Plin. Infantibus eam circumligari salutare est. Dentientibus præcipua est, tinearúmue vitio laborantibus instillata. Contra canum morsus ex oleo imponitur, & contra perfrictiones; sic & neruorum doloribus. Dolori capitis cum Coroneis Malis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoque & Orthopneas discutit. Vomitiones ciet duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit imposita cum melle. Ad paronychias farinâ eius vtuntur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Sedis rimas & condylomata, omniaque in corpore excrescentia sanat. Ex eo quòd constet Iridem calidam & siccam ac tenuium partium, amaramque cum aliqua tamen dulcedine esse, concludit Galenus, Eam vrinas & menses prouocare, bechicum esse medicamentum, pleuriticis, peripneumonicis ac purulentis congruens: conferre item comitialibus spasmis, palpitationibus & tremoribus; ut & sinuosa vlcera carne implere, purgareque: lateris, iecoris, lienisue dolores sedare, vt & capitis: nec non genituræ profluuio congruere & ad vteri fomenta.

Iris calefactoria & multùm tenuium partium est [attestante Paulo] extergitque ac concoquit. Ad tussim itaque conducit, & humores in thorace eductu faciles efficit, & tormina sanat & vlcera sordida purgat. Pota verò cum aqua mulsa aluum euacuat.

Radix (vt nobis autor est Mesue) est calida sicca ordine tertio, acris: terget, coquit, resoluit, lenit, aperit obstructa, sedat dolores, pituitam crassam, & mistam illi bilem purgat, ac præter hæc aquas serosas, idque clementer. Materiam crassam, lentam, hærentem in thorace, ac pulmone, coquit, tenuat, ac promptè educit, visceraque omnia expurgat. Hepatis quoque ac Lienis, & vicinarum partium tollit obstructiones: affectus ab ea excitatos, hydropem, dolorem, tumorem, duritiem, & similes sanat aut lenit. Omnes quoque tumores etiam duros, & strumas digerit, præsertim neruorum & iuncturarum maximè cũ Betæ vel Brassicę succo vel vino, & melle, & oleo chamæmelino. Cephalalgiam veterem sanat: præsertim cataplasmate imposita, & succo eius in nares attracto. Hic enim sternutamẽtũ mouet, & per nares detrahit vim maximam excrementorum in partes alias, per meatus occultos alioqui defluxorum. Succus autem ex ea vt absinthio extrahitur. Cum sapa autem tussim veterem ab humore crasso, lento, factam, multùm iuuat, & ab eodem spirandi difficultatem. Vterum præterea expurgat. Pesso quoque supposita vel emplastro admota, vteri dolores sedat, menses euocat, abortum facit. Vlcera antiqua, sordida, putrida purgat, terget, carne proba implet, quali etiam ossa nuda vestit. Ischiadi salubriter aut clystere iniicitur, aut emplastro imponitur. Os si colluitur aceto cui incocta fuerit, dentium dolorem sanat, & rheumatismum sistit: supposita item hæmorrhoidas aperit. Inuitam seminis vacuationem sumpta cohibet. Succus eius cum farina fabarum & cinerum illitus, faciem expurgat, eiusque maculas deterget. Oleum denique Irinum neruos & iuncturas firmat, spasmum ex repletione, Cephalalgiam, dolorem hepatis, splenis, renum, vteri, iuncturarum, thoracis & podagræ, pleuritidem, peripneumoniam, oblitum iuuat, catarrhum coquit, somnum conciliat temporibus inunctum: aurium dolores instillatum auri, natium graueolentiam ipsis iniectum corrigit. Fit autem *Oleum Irinum* ex floribus Iridis, & radicum dimidio, vt rosatum oleum & violatum. Ne ventriculum lædat, sumatur ex mulsa & pauca spica, vel cũ sero lactis, melle, & Mastiche: ad affectus autem thoracis, & pulmonis, cum sapa, vt dixi, propinatur.

Gladiolus qui cæruleos fert flores [duce Trago] hoc tempore vtrisque corporis partibus adhibetur calidæ temperaturæ herba, & expellentis ac reficcantis facultatis. Radix lutei Gladioli astringit. Aqua cœrulei Gladioli stillatitia pota aduersus omne genus veneni, ad febres ardentes tempore pestis facit, nec non ad incensum Epar, & pleuriticum morbum. Radix eiusdem vino decocta & pota hydropem expellit, mẽses trahit, & calculum renum stillicidio vrinę auxiliatur, aqua eius radicis distillata trium aut quatuor cochlearium mensura, aliquoties per diem pota vsu gratior est, sed in expellendo ea mala quæ recensuimus non perinde efficax. Eadem tamen continuò & frequenter pota, obstructiones iecinoris soluit, vitia thoracis & pulmonis expellit, expurgatque, doloribus lienis & matricis ac torminibus opitulatur, aluúmque soluit. In vniuersum magni ad omnia vsus est radix Iridis, nam non solùm in vinum, & Ceruisiam suspensa, hanc dulcem conseruat, illud verò iucundo cùm odore, tum sapore commendat, sed & pistoribus ad parandum formentum tritici panis magnoperè vsitata.

Præter vires quas illi adscribit Diosc. (si Matthiolo credimus) aliis pluribus pollet, quandoquidem compertum est, mansam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, si radicis decocto iidem foueantur: coquit item, abstergit, digerit, resoluit, lenit, reserat, expurgat, & deiicit: vulnerariis medicamentis immista sarcotica est. Radicis expressus succus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem subeuntes pellit: hæmorrhoi-

rhoidas fotu elicit. Radix ipsa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduersatur venenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita mirificè purgat: ventriculo tamen nocet, cùm per se tantùm bibitur: ideóque à peritis medicis exhiberi non solet, nisi admista mulsa & Indica Nardo.

Illyrica regio [ait Amatus] hodiè Sclauonia dicitur ex qua hodie quoque ad nos Iris optima adfertur, quæ calida & sicca propè tertium gradum temperamenti locatur, & ex ea eclegma in Officinis contra pectoris vitia paratur. Nam tussi vtilis est, & humores viscidos & contumaces extenuat: communis autem Iridos (nam Illyrica sicca ad nos defertur) succo contra hydropem vtimur, non contemnendo profectò iuuamento, vt curatione 23. Centuriæ primæ nostrarum curationum abundè diximus, vbi vnciam integram electuarii è radice cum melle parati, pro aluo subducenda propinamus: Imo & succi huius nostratis Iridis, ad vnciam vsque vnam, nonnunquam cum melle rosaceo colato, aliquando verò cum decocto Senæ, vel aqua mellis mixtam præbemus.

Nostratis succum, aiunt Aduers. Hydropicis propinant Medicelli (ex horum No. Wier. Obs.) freti quidam: incertum maioréne cruciatu an commodo ægros vexet? Exhibent autem, teste Fallopio, ℥iij. aut iiij. succi (radicis) Iridis, & educit aquam satis copiosam, sed tanto cum dolore vt sit mirum: ideò hocce remedio vti minimè tutum, quamuis id commendarit Brassauola. Aquam distillatam è purpureis floribus Iridis cū speciebus Diatrionsantalon & Cinnamomo, vt efficacissimam in hydropicis commendant, teste Camer. Holerus & Gesnerus.

Ad Hydropem valet succus radicis Ireos, debet autem capi agrestis [inquit Gatinaria] quia fortioris est resolutionis, Hireos etiam hortulanum vtiliter operatur.

Dicit Gordonius quod sanat eos qui sunt possibiles sanari.

Vnguentum Irinum Diosc. ita parare præcipit: Olei lib. 73. & quincunem, Spathæ lib. 6. & bessem sumito, & Spatham ammixtis aquæ heminis decem tenuissimè contusam, in ahenum ad oleū immissam coquito, donec odorem contrahat. Deinde in craterem melle oblitum excolato. Ex hoc aromatis imbuto oleo primum Irinum præparatur Iride inspissato oleo, vel vt præscriptum est, macerata. Aut hoc modo. Olei lib. 70. & quincuncem, ligni Balsami lib. 5. & sextantem contusi, velut dictum est, simul coquito. Deinde exempto Balsami ligno, Calami contusi lib. 9. & dextātem, Myrrhæ vino vetere odorato maceratæ grumum iniicito. Postea acceptis ex spissati ita & aromatis imbuti olei libris 14. Iridis contusæ æquale pondus immittito, & ad dies ac noctes duas sinito, deinde fortiter ac violenter exprimito. Et si efficacius hoc esse voles, æquale Iridis pondus iterum atque iterum in ipso macerato, & excolato. Optimum est quod odore nihil aliud præter solam Iridem redolet. Tale verò est quod in Perga Pamphyliæ, & in Elide Achaiæ præparatur. Vim habet calefaciendi & molliendi. Crustas vlcerum & putredines ac sordes repurgat. Et affectionibus circa vterum cōuenit; & inflammationibus & præclusionibus. Fœtus item eiicit, & hæmorrhoidas aperit. Facit & ad auriū sonitus, cum Aceto & Ruta & Amygdalis amaris. Et ad destillationes diuturnas, naribus ex eo illitis, & ad ozænas. Purgat etiam aluum cyathi mensura potum. Facit etiam ad valuulosas affectiones. Mouet quoque vrinas. Et ægrè vomētibus opitulatur digitis aut vomitoriis ex eo illitis. In anginis etiam illinitur, aut cum aqua mulsa gargarisatur. Ita etiam in faucium asperitate. Datur item his qui cicutam, aut fungos, aut coriandrum biberunt. Irini præparatio satis clara est. Aëtius & Paulus idem parant, sed spissamentis pluribus inditis, quàm Dioscor. in duobus parandi modis habet. Hodie simpliciter sine spissamentis paratum in Officinis habetur. Apud Strabonem libro 12. laudatur Selgica Iris, & vnguentum quod ex ea fit Silgesium appellatum. Quod dixit Cornar. optimum est quod solam Iridem redolet, in Græco habetur ἀτου falsò pro ἴζον. *Iris Selgica*

IRIS DALMATICA MAIOR FLORE vulgari minus violaceo.

Spectatæ pulchritudinis, & magnitudinis est hæc Iris; *caule* bicubitali, tereti, minimi digiti crassitudine: alis crebris donato, in quorum extremis *flores* multi; magni, toti cyanei, exceptis paucis in vnguium alis striis obliquis versicoloribus, alternorúmq; foliorum fimbria crocea, angusta quidem sed elata: *folia* verò, quàm in vlla alia in horto Ill. C. E. latiora, vncias tres lata nonnunquam: explicatas Aquilæ alas referunt, vltimo proximum sinu suo semper excipiente, colore glauca. *Descriptio*

De hac ni multùm fallimur Lobel. Obs. & Ic. Plant. p. 61. Leut. 87. Iris Dalmatica maior, cuius aspectus hilaris; peruenustus foliorū exortus, lateratim traiectus, & radiatim alas Pauonis explicatas imitatus: floribus pluribus ex vno caule multis concauo alis, luculentæ magnitudinis, violaceis nitentibus senis foliolis, alternatim etiā repandis. Vireta Belgica hanc in delitiis habent; munere Cl. Medici Pancii Ducis Ferrariensis. Semen profert in siliquis angulosis.

Iris Dalmatica maior Clus. Hisp. vulgari forma & magnitudine similis, sed flos elegantior & vnicolor; atque in summo caulis fastigio & ramis confertim nascens: semen in breuiore siliqua angulosum, pallidum, & rugosum: floret Vere, sed seriùs aliis apud nos saltem. Et Iridi Asiaticæ cæruleæ, omnium Iridum amplissimæ, Iris maior latifolia tertia Clus. Hist. post. siue Dalmatica maior; non valdè absimilis est, quam ante multos annos in Belgicam vsque misit Alphons. Pancius, nisi quòd flores concolores, summo caulis fastigio magis confertos habere videtur, iucundissimo spectaculo: semen etiam in breuiore capite minus, pallidum, angulosum, rugosum;

Tabern.icon.Iris Dalmatica maior, Dalmatisch vielwurtz. In hist. Vielwurtz von Constantinopel. Iris Chalcedonica altera. Egregius Herbarius Tabern. vel eius Compilator, descriptioni Lobelii huius Iridis addit, ex consideratione figuræ non plantæ, ac præter mentem Lobelii & Clusii dicit habere folia nonnihil augusta & acuta: titulus in historia transpositus competit alteri figuræ.

Tab.not.

C.Bauh.Phyt.Iris 7.siue Dalmatica.

Camer.hort.Iris Dalmatica Clusii, quæ forsitan ad Illyricam nomine loci posset referri.

Iris Asiatica cærulea omnium Iridum ampliss. Dalmaticæ affinis.

Descriptio

Sena, septena, octonaque habet Altera *folia*, omnium Iridum amplissima, & in latum expansa, viridis cui ærugo permixta videatur coloris, mutuò se amplectentia, è quorum medio *caulem* promit sesquicubitalem, interdum etiam bicubitalem vel ampliorem, firmum, crassiorem superiore, læuem, geniculatum, multisque alis concauum, è quibus copiosi (nullam enim feraciorem conspexi) vaginulisque inclusi prodeunt *flores*, magni, nouem foliis constantes, quorum terna inflexa dilutè purpurascentis atque ad cæruleū tendentis sunt coloris, multis purpurascentibus venis ab infima parte, & staminea fimbria flaua in longitudinem & latera excurrentibus: bifida folia exalbescunt, gibbo tamen illorum dilutè purpurascente: tria quæ sese attollunt folia, angustiore & ima parte quibusdam purpureis breuibus venis distincta sunt, vbi verò se in latum expandunt subcæruleum habent colorem, dilutiorem adhuc quàm inflexa: & florum Sambuci odorem, grauiorem tamen, quodammodò æmulantur: iis succedunt rariores *siliquæ*, siue *capita* crassa, magna, triangularia, & obtuso mucrone prædita, quæ maturitate dehiscentia *semen* continere deprehendūtur crassum, angulosum, durum, flauescens, superiori ferè par: *radix* crassa est, magna, nodosa, multis longis crassisque fibris donata, lateribus, vt reliquæ, se propagans, & si repurgata exsiccetur, odorata.

Cùm Clus. petiisset à Magn. D. de Vngnad sibi mitti Constantinopoli *Alaia Susani*, hanc consequutus est, quæ magnam habet affinitatem cum Dalmatica maiore Belgis nuncupata. Est in Pann. ipsi Iris 2. Asiatica cærulea: in post. verò Hist. Iris Asiatica cærulea, siue latifolia maior 2.

Casp.Bauh.Phyt.Iris 8. Iridi Dalmaticæ affinis.

IRIS DALMATICA MINOR flore purpuræ dilutioris.

Descriptio

Iridi Lusitanicæ seu biforæ similis [inquit Clusius Histor. Hispan.] quam Pancius ad nos misit nomine Dalmaticæ minoris insignitam, nisi quòd paulò angustiore *folio* videatur: *flores* purpuræ dilutioris, & terni aut quaterni in singulis *caulibus*, oblongiori pediculo inhærentes, *semen* in breuiore triangula *siliqua*, angulosum, pallidum & rugosum: floret seriùs Vere.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 62. Teut. 88. Iris Dalmatica minor biforæ Iridi facie, omnique sui parte persimilis, sed tota minor & flores dilutiores aliquantò: Alfonsi Pancii Medici Ferrariensis munere missa, & Belgii inquilina facta.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 20.

Iris maior latifolia Byzantina Dalmaticæ à Pantio missæ similis.

Iris maior latifolia 18. Clusii Byzantio missa foliis quinto generi (Iridis maioris latifol. 5. siue Asiaticæ purp.) non dissimilibus, sed breuiore aliquantulùm caule, in aliquot ramos diuiso, qui sustinent flores vaginulis emergentes, iam dictis paullò minores, quorum color medius inter secundi & quinti generis flores: radix quinto generi similis. Icon quam Clusius ponit pro iam dicta Iride est Icon Plantini p. 62. sub titulo Iridis Dalmaticæ minoris.

IRIS DILVTE CÆRVLEA inuolucro albo, fortè Dalmatica.

Tabern. histor. & Ic. weilwurtz. Iris dilutè cærulea inuolucro albo.

Proponit Tabern. vel eius Cōpillator figuram non integram sine vlla descriptione, si stirps noua cur non descripsit, cur Matthiolum imitatur: si liceat aliquid coniectari, suspicor posse ad Chalcedonicam referri, quæ ei non nota, vt apparet ex descriptione Dalmaticæ, cui tribuit folia nonnihil angusta & acuta, quæ verba addidit de suo ingeniosus vir descriptioni Lobelii, consideratâ potiùs figurâ quàm plantâ, cuius nomen in historia transpositum vt antè dictum.

C.Bauh. Phyt. Iris 4. siue dilutè cærulea inuolucro albo Tabern.

Iris

Iris maior latifolia ſiue Damaſcena cærulea Cluſio.4.

Iris maior latifolia quarta ſiue Damaſcena Cluſii,non diſpar eſt foliis & radice Iridi Dalmaticæ maiori,quam N.V.Io. ab Hoghelande miſit Lugduno Batauorum anno 1590.Damaſcenæ nomine,ipſi ſemine natam.

Cubitalem autem biénio pòſt aut paullò maiorem protulit illa *caulem*, in quo multi vt in Aſiatica cærulea *flores*,totidem quot ea foliis, nec minùs amplis conſtantes, eiuſdémque pænè coloris,terna tamen inflexa paullò dilutiùs purpuraſcere & ad cæruleum colorem tendere videntur,atque magis complicari: terna bifida & gibbæ villoſæ fimbriæ incumbentia, anguſtiora & cinerei quodammodò coloris : terna verò ſurrecta dilutioris cærulei ſunt coloris, & latis interdum candicantibus venis externa parte cóſperſa ſunt : odor Aſiaticæ ſimilis. Hoc autem in eius aliquot floribus obſeruabatur, vnum ex illis foliis quæ ſurſum attolli ſolent, ſubtus perinde,atque inflexa albeſcere, etiam aliquantulùm inflecti,ſimilis coloris eſſe, & fimbriam illá multis villis conſtantem habere. An porrò ſingulis annis ſimiles proferat flores, tempus docebit.

Iris Aſiatica purpurea maior latif.

Folia habet ſimilia Iridi ſecundæ (Inquit Cluſ.) ſiue Aſiaticæ cęruleæ,paulò tamen breuiora, & anguſtiora: inter quæ exit *caulis* cubitalis,rotundus, digitalis craſſitudinis,in aliquot ramos diuiſus, qui promunt è membranaceis thecis *flores* ſuperiore minores,nonnihil odoratos, quorũ labra, ſiue folia ad terram inflexa, ſaturatioris ſunt purpuræ, & infrà circa vnguem, quà videlicet hirſuta illa & palleſcens fimbria excurrit, variis venis diſtincta : his incumbunt tria alia latiuſcula bifida folia, quæ candicantes ligulas tegunt : deinde è lateribus ſurgunt terna etiam folia, eleganti purpureo colore prædita, flori Luſitanicæ biflora ferè ſimilia, latiora tamen : ſuccedunt triangulares *ſiliquæ* obtuſo mucrone, in quibus *ſemen* inæquale: *radix* tuberoſa,Secundæ ſimilis.

Eſt hæc Cluſ. Pann. Iris tertia, ſiue Aſiatica purpurea, miſſa Conſtantinopoli nomine *Alaia Suſani*. Huius iconem poſuit in poſt. Hiſt.nomine Iridis latifoliæ maioris 5. quæ eſt Ic. Plant. pag.59. ſub hoc titulo, Iris noſtras vulg. lib.32. T.85.

Caſp.Bauh.Phyt. Iris 9. ſiue Aſiatica purpurea Cluſii.

Miſſa etiam hæc Conſtantinopoli ab Ill. V. Dauide Vngnad. Florétque Maio.

Iris maior latifolia flore purpureo cum aliqua rubedine.

Iris maior latifolia ſexta, quam ad me(inquit Cluſ.hiſt.poſt.) Viennam miſit Io. Boiſſot 1582. congener fuit Aſiaticę purpureæ. Similia enim folia habuit,caulem paullò maiorem,flores ſimiles, aliquantulùm maiores, inodoros, quorum terna ſurrecta folia aliquid rubedinis habere videbantur : radicis amplitudine conueniebant.

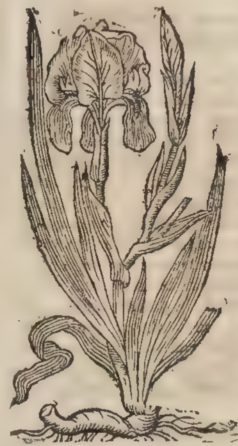
Iris latifolia maior purp.quibuſdam Illyrica.

Iridis maioris latif. genus 7. in Francofurtenſibus hortis obſeruabat Cluſ.hiſt.cui Illyricæ cognomen dederunt : longa autem latáque folia habebat,Dalmaticæ maiori pænè paria,caulé nó minùs grandem, nec rariores minoréſue flores proferebat, nouem,vt reliqui, foliis conſtantes, quorum terna inflexa & terram ſpectantia,planè purpurei ſiue violacei, dilutioris tamen,ſunt coloris,nullis, niſi circa infimam partem, venis diſtincta,fimbria medium folii neruum occupante,albis ſtaminibus,flauo apice præditis donatâ, tria ſurrecta folia eiuſdem ferè, ſed magis dilutî coloris,vt & tria bifida ligulam tegétia, & fimbriæ incumbentia: odor ſatis ſuauis.

Iris maior latifolia cui in flore craſſa venæ purpureæ.

Iris maior latifolia octaua ſiue vulgatior altera, quam Cluſ.in hortis Francofurtenſibus conſpiciebat; ſimilia habet *folia* præcedenti ſextæ Illyricæ cognominatæ, ab exortu circa *radicem* purpuraſcentia, *caulem* cubitalem aut ampliorem, multos è vaginulis,purpuraſcentibus radiis inſignitis proferentem *flores*, nouem foliis conſtantes, quorum terna incurua multis craſſis venis purpureis ſunt notata, fimbria ad labrum inflexum protensâ,capillaribus ſtaminulis flauo apice præditis donata, terna erectiora plerúmque bifida ſunt,coloréınque habent obſoletum, in quo purpureum quippiam magis vel minùs ſaturum elucet, alata anguſta folia fimbriæ incumbentia eiuſdem cum ſurrectis ſunt coloris, præter medium neruum in longitudinem excurrentem,qui ex cæruleo purpuraſcit : odor florum Sambuci. Breuiter,Iridi obſoletæ Belgicæ valdè ſimilis eſt. *Latifolia 8.*

IRIS LVSITANICA VERNA VIOLACEA; & Cluſii maior Latif. nona cum venis purpureis.

IRis Luſitanica verna Lobel. Obſ. Dalmaticæ Iridi maiori cùm foliis, tum caule & ternis quaterniſue floribus ſimilis,ſed colore omninò violaceis, ſeu purpureis ſaturatioribus: cuiuſmodi ipſum vidiſſe iuuat hoc Vere in Viridariis Ill. D. Io. van der Dilf, & Mariæ Schetz. Icon. Pl. pag. 63. Iris Luſitanica Verna Teut.89.

Caſp. Bauhin. Phyt. Iris 18. Iconem eandem cum Plant.habet Cluſius pro Iride latifolia maiore nona, cuius deſcriptio eiuſmodi eſt. Mihi miſſum Bruxellis à N.V.Io.Boiſſot, Iridis maioris genus, quod Maio floret, quódque breuiora quàm Iris maior octona habet folia, alioqui non diſſimilia, nec minùs circa radicem, quæ inuicé amplectuntur, purpuraſcentia : caulem cubitalem & ampliorem, in alas diuiſum, in quibus multi *Deſcript.*

flores, totidem quot præcedentes foliis præditi, quorum terna deorsum inflexa per oras subcærulea, circa vngues ex flauo candicant, deinde multis crassiusculis saturæ purpuræ venis ab imo in longitudinem excurrentib us sunt prædita, staminum fimbria superiori similis est: terna erecta folia candicantis ex cæruleo sunt coloris, eorum oræ quodammodò flauescunt, vngues tenuioribus venis distinguuntur, bifida & alata folia fimbriam tegentia ferè ex flauo candicant: odor præcedenti similis.

Iris maior latif. angustioribus foliis, purpureis floribus minoribus Clusio 19.

Iris maior latif. 19. Iris maior latif. 19. Clus. Byzantinæ magnitudine par, angustioribus tamen foliis, quam à Boissot accipiebam, caule gracili, pedem & semissem, interdum etiam cubitum alto, in ramulos diuiso, quibus insident flores omnibus prædictis minores, tribus foliis ad terram inclinatis, dilutè purpureis, tribus verò erectis obsoleti purpurei coloris, qualis in vulgaris quodam genere conspicitur: radix non magna, nodosa. Eius flos mihi primùm conspectus anno 1590. cæteris florentibus.

Iris maior latif. Romana cærulea Clus. 24.

Iris maior latifol. 29. Iris maior 24. Iridi 23. siue Illyricæ par, Viennam mihi missa [ait Clus.] à I. Boissot Romanę maioris cæruleo flore nomine: etenim caulem, folia, radicem omninò similem habuit, anno verò 1585. florem etiam parem, exceptis tribus surrectis foliis, quæ ad cæruleum colorem magis tendebant, fimbriaque inferiorum magis flauescente, & odore vulgaris Oxyacanthæ qui in præcedente ad bifloram Lusitanicam magis accedit.

Iris latifolia maior, cui ora ad flauum obsoletum accedunt.

Iris maior latif. 10. Iris maior latifolia 10. Clusio, à Io. Boissot missa, paulò humilior, quàm nona: flores gestans, ei forma quidem similes, diuersi tamen coloris: nam terna inflexa folia, licèt illius foliis non sint disparia, oras ad flauum obsoletum accedentes habent, venasque paullò dilutiores, terna sursum erecta obsoleti sunt coloris, ex flauescente & purpurascēte mixti versicoloris, eius quam à Camerario accipiebam, foliis non absimilia, paullò tamen dilutiora, circa vngues etiam magis flauescentia, & tenuioribus purpureis venis notata, angusta, alataque folia simili colore prædita, præter medium neruum qui magis purpurascit: odor etiam florum Sambuci æmulus. Pr › Iride modò dicta figura apud Clusium est quæ Icon. Plant. p. 59. ponitur nomine Iridis candidis floribus.

Iris latifolia maior cum oris purpurascentibus.

Iris latif. maior 11. Iris Clusio latifolia maior Vndecima, à Iohan. Boissot, similiter communicata decimæ paria habet *folia*, inter quæ cubitalis ferè & dictæ æqualis assurgit *caulis*, ternos aut quaternos è vaginis viridibus, oras purpurascentes habentibus, ferens *flores*, quorum color obscurior & saturatior, quibus nonnunquam inspersæ luridæ maculæ &c. Odor idem cum superiore. Paulò tamen hæc serius floret.

Iris latifolia maior flore versicolore.

Irin latifoliam maiorem 12. [quæ Clusio periit] præcedenti satis colore scribebat respondere Io. Boissot, & peculiare id habere, vt inflexa folia duobus diuersis coloribus secundum longitudinem sint discreta, altera videlicet parte reliquorum foliorum colori respondente, altera diuerso: eamque à Bruxellensi ciue accepisse, qui semine natam ibi assereret, cum aliis Iridibus, quarum nonnullæ vnicum duntaxat folium variegatum habebant, quædam versicolorem tantùm neruum medium folium secantem, eumque vel ampliorem, & latiorem, vel angustiorem, vt mirum dictu sit quomodo Natura in his floribus ludat. *Duo Cluf*

Iris latifolia maior versicolor cærulea dilutior Clus. 13.

Irin latifoliam maiorem 11. Ciui Bruxellensi semine natam scribebat Io. Boissot instar duodecimæ varietate colorum conspicuam, non adeò tamen elegantem, sed coloris ex cineraceo pallescentis, vt versicolor cærulea dilutior dici queat.

IRIS ALTISS. BICOLOR CÆRVLEO obsoleto cinereóue mixta.

Rarior hæc Iris, proceritate vulgarem superans: *folia* non minùs lata: floris autem suauiter odorati, & vulgari minoris, non obuia amœnitas, cuius tria extima folia repanda, summâ orâ saturâ purpureâ tincta sunt, inde vsque ad fimbriam crocatam humani supercilii æmulam, saturis lineis purpureis longis campum album percurrentibus, vtrinque autem à fimbriæ lateribus obliquæ ferrugineæ lineæ luteos margines distinguunt: terna quoque folia, vt in hoc genere fieri solet, introrsum curuata surriguntur, colore magna parte ex ferrugineo cinereo obsoleto, imâ parte ridigiuscula lutea satura ferrugine guttata: penitissima & vltima terna in costa foris intusque leuicula & sordida purpura pallent, vtrinque lateribus luteo lurido infectis. *Del*

Lobel. Obs. Item in append. Iris flore cæruleo obsoleto cinereóve. Plant. icon. p. 60. Iris flore cæruleo, cinereóve polyflora, Lobel.

Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri vidi Iridem maximam & pulcherrimam, cui flores non multùm differunt à vulgari purpurea siue cærulea, folia repanda sunt cœrulea, superiora nescio quem ruborem habent, dedit mihi plantam, quam plantaui in horto E. C. vbi nunc abundat florens

flores Maio, cuius mihi videor habere paulò minorem speciem nonnihil variantem.

Iris maior foliis duobus coloribus distinctis, albo & viridi Clus. 16.

Iris maior latifolia 16. quæ ex eorum numero quas Boissot misit, Iridi maiori latifoliæ 15. [siue luteæ variegatæ] valdè similis, & illius quidem semine natam putat Clusius: *Folia* tamen illi breuiora & (quod rarum) magna ex parte duobus coloribus destincta, albo & viridi, sic quidem, vt albus per longitudinem excurrat, nonnunquam dimidiatum folium occupans, interdum ferè totum, aliquando eius duntaxat partem: iisdem etiam coloribus interdum distinctæ vaginæ *flores* includentes: qui terna ad terram inflexa folia superiori similia habēt ferè, staminea tamen fimbria tota flaua est, bifida folia illam tegentia flaua, cuius etiam coloris sunt terna illa sese attollentia & tota ferè surrecta, vt in præcedente, infimâ autem & angustiore parte, purpureis velut maculis internè aspersa sunt: odor qualis in præcedente, nonnunquam adeò imbec illis vt vix deprehendatur. Floret Maio cum superiore.

Iris exotica colore quasi pallido fuligine perfuso Camerarii Clusio 14.

Clus. Pann. Iris 5. exotica Camerarii, siue obsoletior, quæ ex Iride varia caulifera Pannonica nata censetur. Hist. post. Iris maior latifolia 14. cui ampla sunt *folia*, & latiora longioráque quàm in præcedentibus, viridia admodum, rugosa, aliquantulùm crispa, mucrone nutante, è quorum medio emergit cubitalis aut maior *caulis*, læuis, rotundus, viridis, in aliquot ramulos diuisus, qui è virentibus vaginulis satis amplos promunt *flores*, nonnihil odoratos, & ad vulgaris Oxyacanthæ floris odorem accedentes, quorum tria reflexa folia pallida multis crassis purpureis venis à foliis infima sede, & à fimbria, ad extremas oras sparsis, prædita sunt, labris etiam satura purpura nitentibus: tria illis incumbentia, sub quibus occultantur ligulæ, coloris pallidi tanquam fuligine perfusi, vt etiam sunt tria erecta, sed magis luridi: nullum mihi hactenus *semen* tulit, tametsi multos annos iam aluerim. Maturiùs paullò floret secunda, & color floris aliquando saturior, interdum dilutior. Hanc nactus est à Ioach. Camerario Reip. Norib. Medico primario, vnde verò ille habuerit ignorat.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 12. siue exotica Camer.

Iris maior latif. pallescens ex albo cum purpureis venis.

Iris maior latifolia 17. Clusii, quæ à Boissot missa, pedalem habuit *caulem*, rotundum, geniculatum, binos aut ternos, ex membranaceis vaginis promēs *flores*, quorū terna terrā spectantia folia pallescentis ex albo sunt coloris, multis purpureis venis ab infimâ foliorum basi, quæ angustior est, in latera, tum à fimbriâ, quæ flaua est, ad extimas foliorum oras procurrentibus, quibus singulares, interdum binæ purpureæ maculæ sunt aspersæ: bifida folia fimbriam tegentia ὠχρολευκοῦ sunt coloris, cuius etiam terna surrecta [excepta eorum angustâ basi, quæ flauescens] multis purpureis venis in latera procurrentibus.

Iris maior latif. purpurea foliis repandis candicantibus, purpureis venis distinctis Clusio 21.

Iris Clusii maior latifolia 21. Non minùs mimis ampla habet *folia* quàm 20. inter quæ *caulis* assurgit pedalis, teres, geniculatus, viridis, sustinēs membranaceas thecas virides, per oras leuiter purpurascentes, è quibus emergunt bini aut terni *flores*, iam descripto paullò minores, nouem foliis constantes, quorum terna terram spectantia ab imo angustiora, candicantia interiùs, saturæ purpuræ venis eleganter distincta sunt, latiore verò parte omninò purpureâ: villosa fimbria infernâ parte flauescit: supernâ purpurascit: bifida foliola sub quibus latet, floridi purpurei sūt coloris, vt terna folia surrecta: flos tenuiter odoratus. Hæc mihi inquit, nata est Francofurti ad Mœnum, semine spontè deciduo, & florem dedit anno 1592. Maii initio. *Iris Clus. 21.*

IRIS FLORE ALBO.

QVi purpuream vulgarem Iridem rectè norit, is nullo negotio hanc albam assequetur: nullam quippe in *radicibus*, *foliorum florúmque* forma differentiā notabilem animaduertimus, in quibus tamen vtrisq; coloris non modicum est discrimen: *folia* enim colore ad glaucum magis accedūt, flores pauci, sed eo tamen grato odore præditi, lacteo candore perfusi sunt, extimorum costis non minùs quàm Purpureæ extra virentibus, quibus intus lutea crocomata respondent, imorum autem foliorum margines luteæ striæ percurrunt. *Descriptio*

Tradit Ruell. inueniri frequenter Iridis florem emaculati candoris, cuius radix cum Illyrica de odoris principatu contendat.

Cord. in Diosc. & Obs. Sylu. Iris Illyrica flore candido. Non placet Cordum Illyricam astruere flore albo, vt postea dicetur. *Illyrica.*

Brunsch. & Gesn. hort. Iris flore albo.

Est autore Matthiol. in satiuorum genere, quę niuei candoris flores profert, quam in pluribus Hetruriæ locis vidit, cuiúsque radix fragrantia & virium robore Illyricam ferè æquat.

Dodon. Gall. Iris altera flore albo, Iris Florentina, Officinis Ireos: Gall. *Flambe blanche*, Germ. weiß Viollwurtz & weiß schwertel. Belg. wittlisch / quæ omninò præcedenti similis, foliis, caulibus, forma florum & radicum, nisi quòd flores non habet diuersos colore, sed niueos: Radix paullò minor, & optimi odoris maximè sicca. Cur Florentina potiùs censenda sit ea quæ albo flore quàm altera, non video, quandoquidē ibidem copiosa, nec etiam radix nobis obseruata *Iris Hetruria.* *Dod. notā*

minor, sed potiùs maior.

Plantin.icones not. Plant.Icon.p.59.Iris nostràs vulgaris candidis floribus. Lob.32. Adu.31. Teut.85. Figura strigosæ Iridis apud Plantinum non placet pro alba, albá enim non vidi strigosam, sed cum crassis nodosis radicibus. Lobelius posuit eam figuram in Belg. pro vulgari silu. Iride; hinc fortè accidit vt fr. C.Bauh. duas fecerit Irides albas.

Camer.in hort. Iris alba Illyrica vulgò, vel potiùs Florentina. Item apud Matth. German. Iris Florentina cum floribus albis.

Tabern.histor. & Icon. Iris alba weiß weilwurtz. Item Iris Florentina weiß weilwurtz. Duas proponit figuras Tabern. sed non demonstrat in quibus differant.

Tab.not. C.B.lapsus Garis. C.Bauh.Phyt.Iris 2.siue albò flore, Matth. satiua niuei coloris, Lob.nostràs vulg. candidis floribus. Iris tertia, siue Florent.alba, Gesnero Florentina: Cordo Illyrica: radices siccatæ non corrugantur & differt à præcedenti, quod hæc radice sit minore: Cur Frater separet Iridem Florentinam albam à Matthioli alba nescio: quum Florentia sit in Hetruria vbi obseruauit Matth. flore albo: Gesnerus non dicit Iridem Florentinam cuius meminit flore esse albo: Florentiæ obseruaui frequenter vtriusque coloris radices quæ solent pro Iride Florentina vendi, sunt maiores, crassiores, solidiores, candidiores, odoratiores, quàm vulgaris nostratis: an regio solúmne sit tantùm in causa diuersitatis à nostra asserere non ausim, vel an sit species diuersa, vidi aliquando radicē etiā vendi pro Illyrica Iride, quæ sanè solida & odorata, sed minor Florentina: Cordi verba præcedenti capite adduximus, vbi non dicit an Illyricæ radix sit minor vel maior vulgari.

Locus & tempus Iride alba aliquando primo Vere collem plenum reperit Camer. circa Priuernum vrbem in itinere Neapolitano. Vehementiores hyemes apud nos ægrè ferre potest, & in primis à niue liquefacta, & rursus gelascente tutanda. Iris alba in Austriæ & Vngariæ hortis rarior, & Clusii tantùm operâ illis cognita, acceptis è Belgio radicibus.

Basileæ accepimus datam ex horto insignis Pharmacop. Ioh. Heitzman, quam plantauimus Montb. in Horto Il.E.C. eam primò videramus, Bononiæ & Florentiæ in horto Nic. Ferrariensis & aliis flore in totum niueo, exceptis apicibus luteis in medio foliorum: postea obseruauimus Geneuæ & Lugduni. Non videtur nobis

Iris Florentina. propter colorem album particulatim vocanda Iris Florentina, quum vtraque abundent Florentini, & vtramque indiscriminatim sumant: à bonitate autem potiùs vtramque Florentinam denominari, non propter colorem: quanquam vtriusque radix soleat etiam candidior crassior & solidior vulgari esse. Narrabat mihi olim insi-

Illyrica. gnis Pharmacop. Valerādus Dourez, qui in Illyria siue Sclauonia fuerat, Iridem ibi dari flore albo potiùs quàm purpureo, spontè in montibus prouenire & radicem similem Florentinæ virentem gustu esse, non minùs feruenti quàm nostras, eam quæ in humidioribus locis nascitur deteriorem quæ non possit siccari.

Iris maior latif. candida cvm multis fibris purpureis Clusio 27.

Iris maior latif.27. Lata pedalísque fere longitudinis *folia* habet elegans aliud Iridis genus, Iridis Aicholtzianæ foliis prorsus similia, radicem etiam & *caulem*, qui perinde atque in illa, ad foliorum latus ex radice nascitur pedalis, tenuis, in quo singulares aut gemini *flores* à vaginulis ex pallido virescentibus prodeunt, forma Aicholtzianæ similes, sed colore variantes, nam terna folia propendentia candicant, purpuræ exoletæ venis ab infima eorum sede per latera excurrentibus vsque ad extimam fimbriam subcæruleis villis constantem, tria autem incumbentia & ligulam siue stamina tegentia, alba sunt, earum tamen gibbo subcæruleo: terna surrecta etiam candida, & ab infimâ, sed multis purpureis venis distincta, donec in latitudinem expandi incipiant: flori successit triangulum *caput* binas pænè vncias longum, crassiusculúmque quod maturitate dehiscens Iulio, *semen* ostendit rugosum, subfuscum, erui magnitudine: *radix* hieme folia non retinuit.

Floruit Aicholtzio primùm Maii initiò, Anno 1584. vnica quam habuit planta, eadem areola in qua 25. Aicholziana reposita erat, & quæ etiam oppositam areoleam occupabat. Itaque non dubium quin eius semine deciduo nata sit, tametsi huius flos odoris gratia commendabilis non fuerit, qui tamen in altera deprehendebatur. Mirum enim in modum variant quæ ex semine nascuntur Irides, non secus ac præcoces & dubiæ Tulipæ, atque Papauera, vt longâ experientiâ didicit.

IRIS LVTEA, FOLIIS FLORVM repandis variegatis.

Amœna est florum huius Iridis elegantia, alterna ex extimis tota lutea sunt *folia*, nigricante purpura circa imum guttata; alterna pulcherrimè virgata, striis suprema folii parte intrinsecus atrosanguineis per album Campū discurrentibus: inferna verò eiusdem faciei parte ad fimbriæ crocatæ latera vtrinque minùs saturis lineis, crebris admistis concoloribus guttulis, luteolum campum obliquo ductu pingentibus, extrinsecus verò ex luteo herbida sunt: intima terna folia bifida penitus lutea, tergo appressas habent ligulas herbidas, apicibus lacteis.

Hanc sic describit Clusius. Iridi latifoliæ maiori 15. rugosa sunt *folia*, minùs tamē lata, longa, & viridia quàm in 14. secundum radicem omnino interdum purpurascentia, è quorum medio *caulem* promit cubitalem, læuem, viridem, aliquot ramulis donatum, quibus insident *flores* è vaginulis emergentes, magni vel prorsus inodori, vel Oxyacanthæ vulg. florum instar odorati, coloris varietate commendabiles: nam tria folia quæ

quæ fursum spectant & attolluntur, rarò se mutuò amplectuntur, aut cacumine nutant, sed plerumque (nisi marcescere incipiant) recta sunt, vt in Iride bulbosa, nonnihil tamen conuexa, angusti ora, lutei coloris, quem ad. & illa quæ ligulas fimbriamque contegunt: tria ad terram inflexa, circa basim & exortum pallent, reliqua partes candicant, multis tamen purpureis radiis ab ipsa sede ad extremas vsque folii (quod plerumque saturatiùs purpurascit in earum stirpium floribus, quæ circa radicem nulla purpura sunt suffusæ) pallidas oras, eleganti pictura decurrentibus: villosa fimbria, quâ parte integitur, lutea est, extrema verò exalbida, pallētes ligulæ, magna triangula & obtuso aliquātulùm mucrone prædita capita, *semen* Orobi magnitudine, fuscum, rugosū continentia: *radix* nodosa, vulgaris Iridis instar, foris flauescens: multis vtrinque nascentibus fibris firmata, quæ repurgata & exsiccata, odoratissima est, & cum Illyrica, quæ in Officinis habetur, odoris gratia contendere posse existimatur.

Est hæc ipsi in Pann. Iris 4. varia caulifera, Pānonica, sub quo titulo eam & Tab. exhibet. Lob. Obs. Iris lutea variegata. Icon. Plant. p. 66. Teut. 91. rara species. Flores sunt lutei Chamæiridis Monspeliacæ tribus repandis foliis peregrinâ elegantiâ striatis, obscurè violaceis. In Belgii hortis prouenit munere Clusii.

An Matth. Ital. cum magn. fig. Iris flore luteo, quam in multis hortis Bohemiæ vidis, & non vult intelligi Acorum vulgare: Oportebat demonstrare discrimen inter Iridem luteam & Acorum vulgare, si poterat.

C.B. Phyt. Iris 6. siue satiua lutea, Matth. Iris satiua floribus auctis. Iris 10. siue varia caulifera, vel 4. Clus. Iris 16. siue lutea variegata Lobel. Iris 17. Variegata Camerarii silu. alia.

De hac Camer. hort. ait: Iris variegata è luteo & purpureo obsoleto flore, quem in locis natalibus non promit: in hortum verò translata, contra aliarum syluestrium plantarum naturam, altero anno floret, & quotannis postea, ac longè latéque serpit. Idque verum esse experientia me docuit, cùm eius generis plantas ex monte quodam Franconiæ propè arcem Comitum de Castello mecum deportassem in hortum. Foliis est Acori vulgaris, id est, Aquaticæ flauæ Iridis, sed latioribus, & rarissimè vt aliorum erectis, sed plerumque mucrone languido & incuruo.

In montanis supra arcem Diui Georgii, herbido solo, & collibus Stamphen imminentibus, in Vngaria transdanubiana, aliquot miliaribus supra Posonium, primùm obseruabat Clusius, genus illud cuius folia purpurascente colore circa radicem non sunt perfusa: deinde frequentiùs vtrumque genus in Leytenberg monte supra māderstorf, & siccioribus pratis Sopronio vicinis. Crescit etiam in collibus non procul ab Entzestorf in Lange-thal, Magnif. D. de Entzestorf. Floret Maio: sub Iunii finem semen maturum. Est mihi in Horto E.C. pulchra Iris primùm visa Basileæ: postea Stutgardiæ in horto Ducis Wirtemb. Basileæ in horto Guarini florentem vidi Maio: folia vulgari Iridi ferè similia, caules magni, flores lutei, qui in repandis foliis pulchras habent strias violaceas: habui Basileâ & Stutgardiâ.

Iris maior latifolia Ochroleucos Clusio 28.

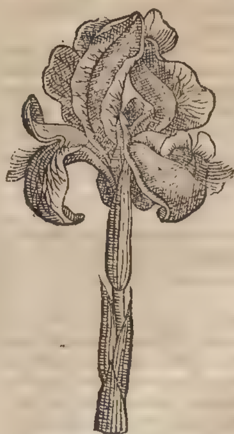
maior 28. Iris maior lati folia 28. multa habet *folia*, inuicem amplectentia, cæterarum Iridum instar, vnciam lata, inter quæ pedalis geniculatus, teres, viridis exilit *caulis*, summo fastigio sustinens binas mēbranaceas vaginas ex viridi pallescentes, è quibus emergit *flos* reliquis Iridum generibus forma similis, colore autem diuersus, nam ex albo pallescit, siue ὠχρόλευκος est, & terna repanda folia ab imo ad extremas oras flauescentibus venis sunt distincta, fimbriâ albicante, sed quadantenus à bifidis foliis [quæ simili colore sunt prædita, gibba tamen dorsi nonnihil purpurascente] integitur, flauescente: surrecta folia ab imo gracilia, internâ parte multis in latera sparsis venis obsoletè purpurascentibus sunt distincta; vbi verò sese in latum expanderunt, ὠχρόλευκι sunt coloris.

Nullum in hoc flore odorem deprehendi: sed eius stirpem Maio florentem obseruabat Clus. Francofurti in Myleri Pharmacopœi horto. Ei similem, nec vlla ferè in re differentem etiam alebat, soli flores discrimen faciebant, qui paullò candidiores videbantur. Non dubium est multò plura inueniri maioris Iridis genera.

Iris maior latif. surrectis floris foliis flauis & purpureis lineis distinctu Clus. 20.

Iris maior latif. 20. Clusio à Boissot missa, quæ biennio pòst duntaxat florem tulit, à Decima nona, nec gracilitate *caulis*, qui in ramos etiam diuisus, nec angustiâ *foliorum*, nec *radice* differt: *flores* similiter magnitudine pares habet, sed diuersi coloris: nam terna ad terram inflexa, diluti, & quidem obsoleti purpurei sunt coloris, multis saturatioris purpuræ venis à fimbria ad oras se spargentibus: fimbria flauis staminibus constat: bifida folia illam tegentia obsoletè flauescūt: terna surrecta infernè angusta flaua etiam, sed purpureis venis distincta, latiore autē parte pallescentis coloris, quodammodò tamen suffusci, leuissimâ, & quæ vix apparet, purpurâ: Sambucinum odorem refert, sed paulò grauiorem. Iris Clusii 20.

IRIS LATIFOLIA MAIOR SVSIANA VEL Chalcedonica, flore maiore variegato Clusio prima.

SEna aut octona habet *folia*, Iridis Lusitanicæ biflorae foliis non absimilia, mutuò sese vt in aliis Iridum generibus amplectentia: è quorum medio *caulis* exit cubitalis aut amplior, rotūdus, geniculatus, digitalis crassitudinis, *florem* sustinēs omnium quos vnquam in Iridibus conspexerim maximum, nouem, vt reliquorum, foliis constantem, colore tamen ab illis differentē: Descriptio

nam tria ad terram inclinata folia crassa sunt, interiore parte omninò nigra, nisi quædam venæ ex purpura candicantes intercurrerent, ab infima basi ad medium vsque, nigri panni instar, medium folium occupante, foris multò dilutiora sunt: terna illa minora eis incumbentia quæ ligulas tegunt, fornicata & bifida sunt, & eiusdem ferè coloris, paullò tamen dilutioris, licèt ad obscuram purpuram accedentis: tria surrecta, palmaris sunt amplitudinis, & membranaceæ pænè tenuitatis, plurimis lineis ab infima basi ad extremum vsque folium excurrentibus, partim nigricātibus, partim ex cineraceo candicantibus, vt Americani Pauonis expansam caudam ferè imitentur, internè circa vnguem nonnihil hirsuta. Nullum *odorem* in hoc flore deprehendi, sed solâ coloris varietate commendabilis est. Illi succedunt, sed rarò admodum, *capita* trigona crassa, vncias tres, quatuor & quinque interdum longa, numerosum *semen*, rugosum, fuscum, Pisi ferè instar magnum, continentia.

Nomina. Iris maior latifolia 1. siue Susiana Clusii, quæ ob floris amplitudinem & venustatem primum locum meritò sibi vendicare videtur, Constantinopoli missa est *Alaia Susani* & *Alaga Susam* nomine cum hac additione, *fiori belli pintati, ch'anno buono odore*, h.e. eleganter picti flores boni odoris: atque *fa fi r bianco & negro*, id est, florem fert ex albo & nigro varium: elegantem sanè florem comperimus sed nullum gratum odorem deprehendimus. Ego [ait Clusius] quia ex Susa, Susianæ Prouinciæ Metropoli, primùm in hortos Constantinopoli vicinos vltra Bosphorum sitos illatam puto (nam id nomen indicare videtur,) Susianam nūcupo. Hiemis iniurias difficiliùs fert in horto reposita reliquis Iridis generibus, quod, vt & plerique alii, nostro damno experti sumus. Rariùs etiam cæteris floret, & vnicum, vt plurimùm, florem profert, Maio: semen maturum Iulii initio.

Lobel. Obs. p. 34. Iris Chalcedonica maxima variegata, luculétę magnitudinis, maculis fortuitis, transuersis & obliquis, giluis, cinereis & punicantibus, foliis tantillùm, gladii ritu, vndantibus. Cætera cuncta Iridi vulgatæ aut Dalmaticæ similia. Vidimus Bruxellis. Plant. icon p. 67. Iris Chalcedonica variegata L. 34. T. 92.

An Camer. hort. Iris Bizantina à C. D. Io. Aicholtzio communicata, quę hyeme in fictilibus apud nos asseruanda est.

Tab. not. Tabern. icon. Iris Chalcedonica variegata **weilwurtz mit mancherley farben typfflen besprencht.** Item Iris Chalcedonica 2. **wielwurtz von Constantinopel.** Quam intelligat Iridem Tabern. vel eius Compilator nescio, non describit.

C. Bauh. Phyt. Iris 19. siue Chalcedonica maxima.

IRIS BIFLORA LVSITANICA
flore violaceo Clusio 22.

Iris bifl. Lusit. 22. IRidi Lusitanicæ seu biforæ 22. *folia* sunt vulgaris breuiora & angustiora: alioqui non valdè dissimilia: in summo pedali *caule flos* è purpurascentibus vaginulis prominet, nouem, vt aliarum Iridum flores, foliis constans, violacei omninò, siue saturatioris purpuræ coloris, qui in inflexis & propendentibus foliis intensiùs nitet, viollosa illa fimbria quâ donata sunt, prorsus candidâ. Vnicum autem singulares caules plerumque florem ferunt, interdum, sed rarò, alterum, Descr. rarissimè tertium, singulari quemque vaginula inclusum, iucundissimi odoris, & Oenanthem Lilium conuallium cognominatā ęmulantis: conspectus aliquando mihi eius flos duodenis foliis constās, vt interdum Natura in floribus luxuriat: *semen* angulosum, rugosum, in triangulari capite satis crasso, sed rarius fert: *radix* illi subest, nodosa, geniculata, solida; pollicaris crassitudinis, gibba, intus candida, ingrati saporis initiò, & paullò pòst feruidissimi gustus, multis fibris summâ tellure hærens, & subinde in plures propagines è lateribus nascentes diuisa.

Loca tempus. Nascitur multis Lusitaniæ locis supra Tabum vel pingui solo & in aruis, vt circa Conimbricam, celeberrimam Lusitaniæ vrbem, vbi illam florentem mense Nouembri eruebam, vel salebrosis & lapidosis locis, vt circa Caxcays maritimam vrbem & portum, vnde delatam Olyssiponem, ad amicos, deinde in Belgicam misi, & inter chartas repositam cum aliis plantis ipse detuli: nam licèt integro anno istic latuisset, terræ tamen commissa in horto Ill. V. Caroli Audomati, sequente Vere floruit, postea etiam Autumno, cuius rei causâ bifloram cognominaui.

Lob. Obs. & Ic. Pl. Iris biflora Lusitanica, an Astragalites Actii l. 13. c. 3. nostro Belgio, Hispanico delata solo, etiam inquilina facta est: Vere & Autumno florem odoratum violaceum, singulis caulibus cubitalibus & sesquicubitalibus, singulum aut alterum, villoso candore fimbriatum proferens: densa breuique radice, frangentique contumace, facie & foliis Dalmaticæ similis, sed magis sparsis. Astra... tes de...

C. Bauh. Phyt. Iris 13. Vere & Autumno florens.

Camer. hort. Iris Lusitanica biflora à Clusio depicta in Hispanicis & ad me missa.

Iris Illyrica biflora similis Clusio 23. flore purpureo.

Non multùm à Lusitanica biflora (inquit Clusius) differre videtur, quam aliquando Venetiis accepit C. V. Io. Aicholtzius Iridis Illyricæ appellatione, in cuius cultissimo horto florentem Maio conspiciebam. Quina enim aut sena ex singulis radicis capitibus promit *folia*, illius foliis simillima: *caulem*, rarò ampliorem, qui in summo è vaginulis purpurascentibus florem promebat Lusitanicæ forma persimilem, paulò tamen maiorem & teneriorem, nec adeò suauis odoris,

odoris,licèt ad eum satis accederet: nullum *semen* obseruabam: *radix* nodosa & geniculata vt superioris, odoris, cùm virens est, ingrati, exsiccata verò satis grati:& insipidi initiò gustus, postea tamen feruidi,faucésque vrentis.

Casp.Bauhin.Phyt.Iris 14.siue Iridi bifloræ affinis.

IRIS FLORE VIOLACEO FOLIO VIRENTE,an Clusii 25. caule foliis nudo.

IRis quædam est, *foliis* latis virentibus, ad colorem foliorum Spatulæ fœtidæ accedentibus, quæ striæ manifestæ percurrunt. *Flos* culmo insidet dodrantali aut pedali, totus violaceus, sex foliis constãs alternatim repandis, iuxta quorum cilia partim alba, partim violacea,striæ albæ excurrunt,surrectorum foliorum dorso singulo singula apprimitur ligula,extremo bifido. Inter surrecta verò & repanda folia *apices* oblongi, cærulei, farinacei, purpureis insident pediculis. *Radix* crassa, transuersa,internodiis distincta, plurimis fibris crassiusculis ad summam basim donata: substantia molli, aquea, sapore amariusculo paulò pòst fauces vrente,nullo odore notabili virens.

Obseruata mihi primùm in Vireto Nobiliss. D.Baronis ab *Aigle pierre*,cui ex Belgio allata dicebatur. Mihi ab hinc per plusculos iam annos in horto Ill.E.C.Montb. culta.Floret Aprili.

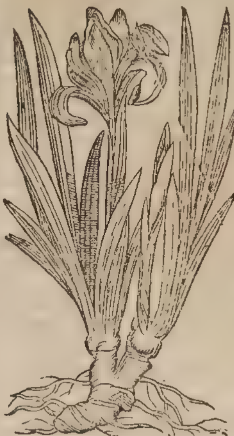
Considerandum an iam descripta sit Clusio Pann.sub Iride 7.siue caulifera purpurea.Et post. hist.sub Iride maiore latifol.25.de qua inter alia hæc habet. Peculiarem autem habet hæc præter cæteras Irides notam, vt nulla folia per hiemem retineat,sed omnia flaccescant & exsiccentur,nudáque conspiciantur, deinde ineunte Vere noua germina proferat.

Casp.Bauhin. Phyt.Iris 12.siue hyeme folia amittens.

Iris maior latifolia purpurea caule nudo alia Clusio 26.

Iris maior latifol. 26. Clusii, sine dubio ex eius semine,quod cum aliarum Iridum seminibus & multarum radicibus,ante aliquot annos in Belgicam ad amicos Viennâ mittebam, prognata est elegans Iris, quam ex Anglia rediens florentem conspiciebam Augusto in horto Nobilis Viri Io. de Hoboke, archigrammatei Antuerpiani: per omnia respondebat 25. nisi quod folia circa radicem saturatiùs purpurascere mihi visa sunt:an porrò hyeme folia amittat,me fugit.

IRIS HVMILIS LATIFOLIA COLORE violaceo, & saxatilis eadem, nec valdè similis,Clusio primum genus. Chamæiris niuea.

Descriptio

IRis hæc pusilla plantula est, *radice* crassa,alba,rugosa, acri: à qua *folia* exeunt aliquot, Iridis vulgaris foliis similia, semunciam lata, duas trésue vncias longa: *caules* breuissimi, quadrantales: *flos* violaceus & purpureus, vt in Iride vulgari,sed per omnia minor, nec odore aliquo excellens.

Hanc sic tradit Lobelius: Minima & rarissima omnium Iridum: radicis plexu, substantia dẽsa & colore Illyricæ non absimilis,caule verò nullo, præsertim natalitiis, folio latiusculo rigido, mucronato, palmum alto, cuiusmodi Gladioli: flore, semine, siliqua, Xyridis fœtidæ. Hæc mox quũ è terra assurgit humilis remanet, proindéque nonnullis Chamæiris nuncupanda videtur. Ex quo eam è Monspeliensi agro in Belgium & Angliam transmisi,frigido humentíque solo excepta non secus ac innumeræ calidarum regionum peregrinæ stirpes,soli & cæli temperie varias subit mutationes. Caulis illi quippe dodrantalis nonnusquam pedalis,flores albidi aut lutei, aut violacei, alibi caule vidui, dilutè rubentes,violacei,striati,ex luteo pallentes, obseruantur. Cõmodam habet iconem Aduers.Iris paruæ, qualis spontè prouenit. In Obs. aliam ad cultam siue satiuam. Vtraque est Icon.Pl.pag.64 cum his titulis 1. Perpusillæ Iridis latifoliæ varietas. Clusius pro modò dictis Iridibus Iconem aliam ponit,nempe eam quæ est Icon.Pl.p.65.sub hoc titulo. Chamæiris niuea aut candida Lobel.33. Teut.91.De Chamæiride autem Latifolia,de qua hic agimus,scribit hæc Clusius in post. hist. Iridis genus humilius in Lusitaniæ saxosis & mari-

nâ aureâ afflatis locis supra Olyssiponem obseruabam, cuius folia eiusdem ferè cum Lusitanicâ biflora erant latitudinis, sed breuiora: radix illi similis, geniculata & obliqua: Flos mihi non conspectus, mensis enim erat Nouember, sed siliquas siue capita acuminata, inania in humili & vix suprà terram assurgēte cauliculo reperiebam triangularia, magna, pro plantæ proportione. Similis verò plantæ semen ad Ill. V. Io. de Brancion missum est à Lobelio è Mompelio: ex quo natæ plantæ superiori ferè similes, quæ florem dederunt vel cæruleum dilutiorem & quasi cælestem, ternis labris deorsum inflexis paullò saturatioribus, aut candicantem omninò, aut pallentē, eumque modò dilutioris & quasi exalbidi, modò saturatioris & ad flauū proximi coloris, aut purpureum siue violaceum, & illum etiam differentem: nam vnius color planè nigræ violæ, alterius prona in terram terna folia, ab ipsa basi & exortu, ipsaque fimbriâ flauâs albas & satis latas venas ductas habebant, & variegatum Limacis dorsum ferè referebant: semen in triangulis magnis capitibus, Orobi magnitudine, pallidum, rugosum, oualis formæ. Omnium verò flos inodorus Aprili plerumque aperitur cum sequentibus.

Pro Iride sua latifolia Clusius ponit iconem Chamæiridis niueæ aut candidæ Lob. Icon. Plant. pag. 65.

C. Bauh. Phyt. Iris 21. Dodon. hist. Iris minor. Clus. Hisp. Iris humilis latifolia flore purpuraceo siue violaceo. Item Pann. Chamæiris latifolia maior coloris saturatioris nigræ violæ. In hist. post. Chamæiris latifol. genus 1. Iris minor ἄκαυλος plærumque purpurea. Item apud Matth. Germ. Iris sylu. humilior purpurea maior. An Tabern. Icon. Iris siluestris minor latifolia **klein breytbletterich himmel schwertel**, cuius figura non placet.

Locus. Plurima, authore Lobelio, oritur in agro Norbonensi, locis aridis & saxosis, secus specum illam sesquimiliare Monspelio dissitam, via quâ Frontignanam itur, in cuius, & rupium commissuris frequens adolescit prope Ferulam.

Est mihi in horto E. C. Montbelgardi.

IRIS HVMILIS LATIFOLIA MAIOR acaulis: Clusio Chamæiridis latifoliæ genus alterum.

Descriptio. Chamæirides [inquit Clusius] prorsus ἄκαυλοι, siue excaules, nunc describendæ restant, quarum videlicet flores nullo caule sustinentur, sed succulentis & infirmis duntaxat pediculis innituntur, vt Croci, Colchici, & similium. Istarum etiam duæ differentiæ: Vna enim majoribus latioribusque est foliis, Iridis maioris foliis latitudine vix cedentibus: Altera paullò minoribus & angustioribus, tametsi Angustifoliæ Iridis, quam deinde describemus, foliis latiora sint.

Harum igitur maior breuibus est *foliis*, interdum tamen etiam pedalibus, Iridis vulgaris modo latis, & secūdum radicem magna ex parte purpurascentibus; inter quæ multi *flores* è vaginulis prodeunt singulari pediculo dodrantali que fulti, vulgari paullò minores, Lusitanicæ bifloræ æmuli, tum magnitudine, tum colore, qui saturatioris nigræ violæ est, præsertim tria folia terram spectantia, quæ villosam fimbriam, vsque ad bifida illa, quæ ligulas tegunt, folia, ex cæruleo purpurascentem habent, sub ligulis verò, siue staminibus, luteam: omnia autem florum folia, tam quæ sursum attolluntur, quàm quæ repanda terram spectant, inferiore & sessili parte, albis quibusdam radiis variata sunt. Sunt autem eius *flores*, vel aliquantulùm odorati, vel inodori: triangula *capita* magna, mucronata, in quibus *semen* orobi magnitudine pallescens, quod exsiccatum rugas contrahit & fulueſcit: *radix* nodosa est, vt reliquarum Iridum, & adnatis se propagat. Illius semine natū est Boissoto Bruxellæ Chamæiridis latifoliæ maioris genus, matri per omnia simile, præter florem, qui non purpureus, sed cæruleus elegans fuit.

Icon quam Clusius exhibet pro Chamæiride latifolia maiore ea est Ic. Plant. pag. 65. sub hoc titulo. Chamæiris latifolia flore rubello Lob. 31. Teut. 91. Non est acaulis quamuis talis in descriptione dicatur ipsa planta.

Lob. Obs. Irides Austriacas humiles speciosis rubris floribus & violaceis odoratis Clariss. viro D. Brancioni Viennâ misit Clus. vnà cum Chamæiride purpureo odorato flore.

IRIS HVMILIS LATIFOLIA MINOR, & eius varietates quinque.

Chamæiridi latifoliæ minori Clusio teste, breuiora angustioraque, paululùm sunt *folia*, qualia Chamæiridis Latifoliæ Hispanicæ aut Gallicæ, de quibus initiò huius capitis: *flores* paulò minores: *capita* triangula & mucronata etiam minora: *semen* minus. In floribus summa varietas: licēt ferè omnes fimbriæ villos supra stamina cæruleos habeant; infrà verò vt in modò dicta luteos. Ex his verò paucas duntaxat adnotauimus, nam omnes, valdè difficile.

Vna saturatioris purpuræ colore nitentem habet florem, interdum etiam dilutiorem, illumque odoratum, hunc minimè: ternis foliis quæ attolluntur

luntur & inflexa quodammodò supernè se mutuò contingunt, in vtraque, modò orbiculatis, modò longioribus & bifidis.

Altera odorato est flore, cuius inferiora labra nonnihil purpurascunt, surrecta verò cærulei sunt coloris.

Tertiæ flos quodammodò rubet, interdum dilutiore & suaui quadam rubedine velutique carneo colore præditus est, præsertim foliis sursum erectis: villosæ fimbriæ superior pars albicat, inferior lutea est: est autem odoratus, aut inodorus. Horum omnium stamina cærulea.

In quarta floris color pallescens, nonnunquã exalbidus: folia sursum spectantia ab ipso statim exortu in vtroque genere purpurascentibus quibusdam lineis decorantur, deorsum verò inflexa, in pallescente exalbida sunt, in albicante autem viridi colore perfusa: pallescens item Oxyacanthæ vulg. floris odorem prorsus æmulatur: alterius etiam odorus.

Quinta solo floris colore à Quarta differt: is enim flauescit, & superiora folia purpurascentibus virgulis siue radiis exornãtur, propendentia labra vel nigricante, vel dilutâ purpurâ in medio infecta sunt: odoratus huius etiam est flos. Stamina porrò huius & quartæ alba sunt. Omniũ verò foliola stamina & fimbriæ, magnam partẽ tegentia, bifida sunt, bináſque pinnas surrectas, vt ea quæ in Iridibus bulbosis, habent. Purpureæ præterea, albę, & versicoloris folia secundum radicem plerumque purpurascunt.

Nascuntur omnes in nudis & apertis collibus Pannoniæ & Austriæ: Cæterùm tamen insignem, inquit Clusius, varietatem ex semine deciduo spontè gigni non est dubium. Nam versicoloris semina à me in hortulo terræ commissa (illius enim ob floris elegantiam periculum facere volui) & pallidas, & albas, & versicolores matri similes protulerunt, & alias præterea ad eam quidem accedentes, sed leuibus quibusdam notis inter se discretas, quales verbis exprimere difficillimum, veréque de iis illud Poetæ dici posse existimem:

facies non omnibus vna,
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

Clus. pro Chamæiride latifolia minore, prima, excauli, iconem proponit cui caulis foliatus, quæ in Iconibus Plant. pag. 62. posita est sub inscriptione Iridis violaceæ paruæ Lob. 33. T. 89. Est etiam cum caule apud Clusium ic. cui super scriptum, Chamæiris latifolia minor 4. quæ Icon. Plantini pag. 66. inscripta, Chamæiris altera lutea T. 91.

Iris humilis latifolia minor tenerrima; Clusio Chamæiris latifolia minor sexta.

Chamæiridem latifoliam minorem sextam infra Budam in Pannonia Mœsiæ finitima Decembri erutam, dum Constantinopoli Viennam rediret Ianuario sequente mihi (inquit Clusius) Stephanus von Hausen dono dedit, quam propter teneritatem fictili credidit, & adeò diligenter fouit, vt Maii sequentis initio florem dederit: à Latifoliis autem minoribus iam descriptis nec radice differt nec foliis, quæ circa radicem non purpurascunt: nec eius flos illarum floribus dissimilis est, plurimùm enim ad Quintum genus accedit: labra tamen propendentia obsoletum colorem pallido permixtum habent, & ab eorum ima parte vsque ad extremam fimbriam quæ pallida est, purpureæ excurrunt venæ: pinnata terna folia quę alba stamina tegunt; ex pallido albescunt: sursum verò erecta pallida sunt, circa imum tamen obsoletè purpurascentibus radiis aspersa. Illo quidem anno ἀκαυλος fuit. Sequente tamen breuem admodum caulem, vix ternos digitos supra terram eminentem habuit, cui insederunt bini flores. Eam cum reliquis ferè Iridum generibus, & selectissimis quibúsque aliis stirpibus penitus corrupit anni 1585. asperrima hyems. Cæterùm apud Belgas multò plura Chamæiridis latifoliæ genera aluntur, semine nata, præsertim Bruxellis. Inter cæteros autem Ioh. Meitens, illius vrbis Medicus, diligenti culturâ summam in ista stirpe varietatem adquisiuisse perhibetur. Aliquot earum genera communicabat mihi 1590. anno N. V. Io. Boissot: sed cùm quædam perierint, an cum superiùs descriptis illarum aliquæ conueniant, nihil affirmare possum: duarum tamen quas conseruaui, & quæ biennio pòst florem dederunt: vt quarundam etiam aliarum, quæ in meo horto spontè natæ; eodem anno floruerunt, historiam adiiciam.

IRIS HVMILIS LATIFOL. MINOR ELEgantiss. variè picta, Clusio Chamæiris 7.

Chamæirin latifoliam minorẽ 7. Boissot⁹ ad me mittebat, inquit Clusius, elegantissimam: quæ *radice* quidem neque *foliis* à reliquis differens, neque etiam *floris* formâ: sed color diuersus, & adeò variè pictus, vt difficilè sit, cum exactè verbis exprimere: &c. Flori succedebat longiusculum triangulare caput, quod pluuiæ corruperunt. Florem cum aliis Chamæiridibus Aprili dedit nulla odoris gratia commendabilem. Chamæiris 7. Descriptio

Clusius iconem nouam proponit.

Iris humilis latifolia minor flore vario eius foliis valdè incuruis: Clusio Chamæiris 8.

Chamæiris latifolia minor 8. authore Clusio, aliquam affinitatem habere videtur cum septima siue elegantissima ei spontè nata Fracofurti: *florem* cum aliis dedit Aprili. Nouem autem vt reliquæ folia habet; quorum tria deorsum inflexá & terram spectantia, longa, & præter reliquarum Iridum morem adeò incurua sunt, vt extremo mucrone floris pediculum auersa parte amplectantur: colorem verò habent infimâ parte flauescentem, deinde dilutè purpurascentem, saturatioribus tamen venis distinctum, ab infimá basi & villosâ fimbriâ candicante, flauescentibus apicibus donatâ, quàm integit bifidum foliolum exalbidi & pallescentis ex dilutè cæruleo colo-

ris, quali etiam surrecta tria sunt folia: odor ferè florum Sambuci aut Thalictri.

Iris humilis latifol. flore pallido, albicante & vario, an Clusio Chamairis latif. minor. 9.

Est nobis Montbelgardi in horto Ill. E. C. Iris
Locus. parua latifolia flore ex luteo pallido & albicante ac vario, quæ nobis missa Vezuntione à D. à *Belle fontaine*: Eam priùs videramus non longè à Marnant in Burgundia in horto Nobilis ab
Tempus *Aiglepierre* anno 1588. florebat Aprili.

Considerandum an hæc non tradatur per
Chamairis latifol. Clusio 9. Clusium in post. hist. pro Chamæiride latifolia minore nona, de qua ait: Quam à Iacobo Plateau accepisse scribebat Boissotus, radice, foliis, floris formâ, cæteris Chamæiridibus erat similis. Eius tria folia terram spectantia ὠχρόλευκα erant coloris, ab imo ad extremam vsque fimbriam purpurascentibus radiis aspersi: sub fimbria verò, quâ folium sese magis pandit, purpureâ maculâ erant notata, radiatim in latera se spargente, oræ autẽ erant exalbidæ: fimbria ab imo ad folii inflexionem flauis villis constabat, vbi verò purpuream maculam attingebat, albis: bifida folia eam tegentia alba erant, quemadmodum & terna folia sese attollentia, sed neruus medius in vtrisque ὠχρόλευκος, infima pars surrectorum foliorum obsoletæ purpuræ radiis distincta, suprema verò, internè paucis notis leuiter purpurascentibus infecta: expers autem licet odoris, coloris tamen gratiâ non carebat. Illi non dissimilis spontè nata Francofurti, quæ eodem anno flores dedit.

Iris humilis latifol. minor flore vario violaceo, Clusio Chamairis 10.

Chamæiris latifolia minor 10. mihi, inquit Clu-
Chamairis latif. minor Clusio. 10. sius, Francofurti nata non inelegans, quæ semipedalem *cauliculum* proferebat, teretem, geniculatum, summo fastigio gestantem membrana-
Descriptio ceum folliculum purpurascentes oras habentem: è quo emergebant bini *flores* non magni: nouem etiam foliis constantes, quorum tria repanda basi erant angustâ, foris purpurascente, internè autem candicante, & saturæ purpuræ venis distinctâ, vsque ad folii inflexionem: labra verò propẽdentia adeò saturi violacei coloris, vt quodam modo nigrescere viderentur: *fimbria* villosa flauescebat infimâ parte, reliquâ purpurea erat: terna eam integentia purpurei erant coloris, veluti & terna surrecta folia: nullâ autem odoris suauitate commendabilis.

Iris humilis latifolia minor flore vario, foliis inflexis candicantibus, Clusio Chameiris latifolia minor 11.

Clusius scribit Francofurti sibi natam Chamæiridem latifoliam minorem vndecimam non inelegantem, quæ à tuberosa *radice* dodrantem aut pedem longa producebat *folia*, instar eorum quibus aliæ Chamæirides sunt præditæ, lata videlicet & mucronata: inter quæ assurgebat *cauliculus* duas aut tres vncias longus, sustinens summo fastigio, veluti *folliculum* binis membranaceis foliis constantem: è quo prodibat *flos* nouem foliis præditus eiusdem formæ cum aliarũ Chamæiridum flore, quorum terna versus terram inflexa, latiora, candicantisque coloris erant, ab infimâ sede (quæ angustior) multis venis ex flauo purpurascentibus in latera expansis distincta, vsque ad extimam fimbriam, siue supercilium, iisque deinde à supercilio ad extremas oras: quæ albescebãt, crassiorib⁹, & coloris purpurei nitidioris: terna verò surrecta, quæ inter illa nascebantur, infimâ parte valdè erant angusta, venisq; quibusdam furui & luridi coloris distincta, postea in latũ se pandebant, tenerrimaque erant, & exalbidi coloris: terna reliqua, quæ breuiora & in fornicem conuexa, bisulcáque erant, aliquantulùm reflexis sursum alis, ligulam pallescentem tegebant, & fimbriæ siue supercilio trium propendentium & terram spectantium foliorum imminebant, colorisque erant albi, cui subcæruleus color nonnihil admixtus, præsertim in ipso gibbo: *odor* nullus aut ualdè exiguus.

IRIS ANGVSTIFOLIA MINOR
Clusii quarta.

Est nobis Iris angustifolia sicca ex plantis Valerandi Dourez, dodrantalis, ac etiam minor & maior: *radice* obliqua torosa, sub qua crassæ fibræ albæ: veterum foliorum vestigia multa, *folia* autem angusta graminea in acumen desinentia: *caulis* ipsis foliis breuior, in cuius suprema parte magna capita, seu *siliquæ*, quales in Xyride siue Spathula vulgari, ex tenui vagina prodeuntes:

Quarta Clusii, nec foliorum, nec florum formâ nec capitibus, seminéue, aut caule, & radice differt à Tertiâ: humilior est duntaxat, eius etiam flores paulò minores, & angustiores, meâ quidem opinione, atque etiam dilutiores. Primæ tamen floribus saturatiores. Illi porrò Iridis marinæ minoris nomen est impositum, quoniam non nisi locis maritimis spontè proueniat.

De hac censemus scribere Lobel. & Pen. Adu. his verbis: Iris maritima Norbonensis, an Medium Dioscoridis? &c.

Hæc autem planta eadem videtur cum Xyride maritima Hist. Lugd. de qua hæc tradit: Inter permulta & varia purgamenta quæ in littora fluctus eiiciunt, planta hæc sæpiùs reperitur, quam Xyrim marinam vocant Herbarii. Radice est longa, crassa, geniculata, cortice rufo obducta, multùm fibrata: caule pedali, foliis vndique aggestis operto, longis, virgatis, in cacumine mucronatis. In caulis fastigio tres quatuórue siliquę prominent, & ipsę rufescentes, angulosę, seminibus farctæ velut compressu dilatatis, rufa membrana contexis, perspicua tamen vtrinque macula in medio nigra: cùm manduntur lignosis & duris, gustu subastringentibus.

Nas-

Naſcitur hoc genus Cluſii quibuſdam Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſis locis maritimis, veluti non procul Valentiâ, & monte Setiô vnde in Belgium delatum, ſuâ varietate hortos iſtic exornat, non minùs quàm Auſtriacos, Cluſii operâ iſtuc è Belgio accerſitum nam illo genere carebant Auſtriaci.

IRIS GRAMINEA CVI PEREVNT quotannis folia.

PVlchrum quoq; ſui ſpectaculum oculis offert in tanta Iridum varietate, & hęc puſilla, ex cuius *radice* inodora, tenuiore & graciliore quàm cæterarum Iridũ, nodoſa, nigro cortice tecta, obliqua, breui tempore magnum cæſpitẽ occupante, vt cum difficultate erui queat, *caules* palmares tenues ſurriguntur: *flos* amœnus è ſubiecto calyce ſex profundis ſulcis, totidémque acutis porcis exarato, emicat, foliis quidem ſenis aliarum more conſtans, ſed multùm diuerſis: primùm enim tria extima folia repanda, extremâ orâ albis violaceiſque ſtriis obliquis variata ſunt, inde contractius folium quaſi ex iſthmo eluctatum paullatim lateſcit purpuraſcens in lateribus, nullâ in medio hirſutâ fimbriâ, cuius locum ſupplet linea lata lutea ſtriis purpureis picta, cui extrinſecus reſpondens coſta ex luteo vireſcit: hiſce incumbunt ſimiliter repanda tria illa bifida folia, quæ in medio quidem è viola purpuraſcunt, à lateribus autem è diluto rubore ferè cinerea ſunt, quibus auerſa parte apprimuntur ſtamina latiuſcula cultrata coloris ferruginei: hiſce alterno poſitu interiecta ſunt tria reliquis minora duplò folia, colore violaceo, neutiquam in ſummo, reliquarum more coëuntia, ſed apicibus conuolutis à ſe inuicem diſſita. Odor nobis gratus Prunorum, & Cluſio Armeniaci mali. Succedunt capita ſublonga & turgida, valdè eminentibus coſtis prædita: Hanc vocamus gramineam propter folia tenuia anguſta valdè, non rigida, virentia, longa, & quæ hyeme accreſcunt. Cluſius ait ſe huius Iridis duas differentias deprehendiſſe, vnam pedalem interdum adquirere caulem teretem, binóſque aut ternos in eo plerumque geſtare flores, Alterius caulem vix dodrantalem ſuperare altitudinem, & vnicum, magna ex parte florem proferre.

Eſt hæc Iris illa Illyrica ab Hermolaô viſa Paduæ in horto Fœlicis Sophiæ odore Pruni pręmaturi.

Cord. Obſ. ſylu. Herba Irinis foliis Ollingero ex Italia pro Iride Illyrica miſſa. Iris ſilu. altera Matthioli eſt foliis Gladioli longioribus, radice tenui, lignoſa, geniculata, ſubruſa, inodoráque: caule breui, flore cæteris longè minore, odore Armeniaci Mali. Conſtat hic foliis nouem purpureis, quorum extima, ſuperiore tantùm parte aureis pinguntur lineis: ſunt qui hanc legitimam Illyricam putent, in quorum ſententiam etſi iampridem deuenerim, tamen rem longè aliter ſe habere poſtmodum comperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim non quòd genere vel ſpecie à noſtrate differat, ſed quòd cœli, ſolique illius conuenientia præſtantioribus polleat facultatibus, quod docuit ante Galenũ Theophr. l. 9. c. 7. Seritur iam Iris ſylu. altera dicta, & in hortis frequens eſt, tum ipſius floris amœnitate, tum coloris præſtantia, tum etiam quòd nouis delectentur homines. Syluestris vtrinque generis plurima oritur in Goritienſi agro Saluatino monte, & Iapidiæ collibus inter ſaxa, odore non ingrato, quamuis etiam ambas viderim in campeſtribus, non longè à Sontiis ripis. Iridem eſſe Illyricam Hermolaus Barbarus exiſtimauit: ſed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, AntoniusMuza in Examine ſimplicium, ſatis oſtendit. *Illirica differentia.*

Nos (inquit Dodon. h. fl.) Chamæiridem nuncupauimus, antiqua deſtitutam appellatione, niſi fortè Iris ſit Aſtragalites dicta, cui aliquatenus ſimilis eſt. Iris perpuſilla ſilu. anguſtifolia Lob. Obſ. quam iamdiu deſcripſerunt, & vocarunt Chamæiridem Herbarii noſtri, foliis gramineis, rigidis, ſpithameis & pedalibus, puſilli gladioli ſimilibus, floribus expaſſis, cæruleouiolaceis, aliquando purpurouiolaceis, nouem foliolis conflatis: caulis palmaris & dodrantalis: radix gracilis, minimo digito duplò minor, acris, guſtu Xyridis: in Germania & Belgio frequentior prouentus. Chamæiris autem inter Irides minima eſt, folia habet Gladiolo minora, anguſtiora, pinguiora: radices foris ruffæ, intus candidæ, duræ, guſtúque feruentes. Conſiderandum an ſit minima Iris & folia an ſint pinguiora quàm Gladioli, nobis non videtur. *Contra Hermol. Chamairis.* *Dod. not.*

Plant. Icon. pag. 69. Chamæiris anguſtifolia Lob. 34. Teut. 97.

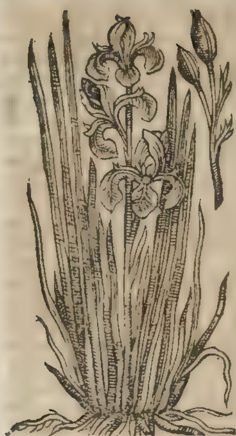
Peregrina Iris Dod. non modò Belgio aut Germaniæ, ſed & Italiæ, vt fertur, eſt: non niſi in in hortis reperitur. Floret Maio menſe: folia hyeme pereunt: Vere erumpunt noua. Prouenit vtraque paſſim in pratis Viennæ Auſtriæ vicinis ad radices montium ſitis, præſertim quæ in altiorem caulem aſſurgit, pluréſq; flores profert, nec differre putat Cluſius (minorem ſaltem) ab ea quam Dodonæus Chamæiridem ſimpliciter, Lobelius autem Iridem perpuſillam ſilueſtrem anguſtifoliam, appellant, Belgicis hortis iamdudum familiarem. *Locus & tempus.*

Eſt nobis in horto Ill. E. C. Iris quædam parua cui folia hyeme accreſcunt. Geneuæ in hortis habent: folia producentem ibi vidimus Martio & florentem Maio: Geneua adferendam curauimus & plantandam in horto E. C. vbi nobis floruit etiã Autumno: Lugduni habebamus in horto, nec non alii: Placentiæ in Italia obſeruaui in hortis, & Baſileæ, audiui qui vocarent Graßlilgen, Lilia graminea: quibuſdam Coſmoſandalum dicta fuit.

Facultate & viribus hæc Iris acris & impensè calida eſt, aliiſque Iridibus ſimilis.

IRIS TENVIFOLIA MAIOR FLORE cæruleo & ſtriato, Anguſt. 2.

PLurimùm differt huius *radix* ab aliarũ: Eſt enim & compluribus fibris albis, cum non- *Deſcriptio*

Descriptio

nulla acrimonia adstringentibus conflata: *folia* autem cubitum aut sesquicubitũ longa, semúnciam lata, quæ attritu oleraceum quid redolent, acuminata: *caulis* foliis longior, teres, in tres aut 4. surculos diuiditur, quorum singulis singuli insidẽt *flores*, Chamæiridis herbaceæ magnitudine, sed amœniore elegantia: quorum tria folia repanda per extremitatem violacea sunt, inferiùs paullo albo violaceoque variegata, nullâ fimbria Zonuláue vicariâ donata, sed pulcherrimis striis lõgis obliquis, violaceis, albidis, ferrugineis picturata: hisce tria bifida supra posita purpuroviolacea, ligulas atropurpureas occultantia: reliqua tria violacea surriguntur.

Plant.Icon.p.69. Iris syluestris Byzantina perramœna. Teut.97. Falluntur qui Irin II. siue angustifoliam mediam, siue variam Irin angustifoliam Pannonicam Clusii vario flore, Constantinopoli collectam putant, & ideò aut Illyricæ maioris, aut silu. Constantinopolitanæ cognomen illi in Belgica dederunt: cùm Clusius non inde aduectam, sed in vliginosis pratis vrbi Viennensi vicinis erutam, & ipsius semina in Belgicam miserit.

Iris angustifolia altera quæ perelegans est nullibi Clusio Hist.post. fuit conspecta antè quàm in Austriã proficisceretur: habetque cubitalia, interdũ etiã longiora, folia, admodũ angusta, minimi digiti altitudinem non excedentia, viridia, nõ tamen splendentia, summâ parte mucronata, infimâ verò quã sub terra latent, purpurascentia, nullo ingrato odore, vt pleraque aliarum angustifoliarum, prædita: caules habet sesquicubitales, nonnunquam bicubitales aut ampliores, rectos, teretes, firmos, licet intus cauos, geniculatos, virides, summo fastigio in binos, aut ternos ramulos diuisos, quibus insident bini aut terni flores, Iridis bulbosæ versicoloris latifoliæ floribus formâ similes, odorati: quorum terna folia deorsum inflexa, infimâ parte, & quatenus bifido alatoque folio ligulam occulente teguntur, furuo colore sunt, reliquâ verò parte (quæ in nonnullis breuior & latior est, in aliis oblongior & angustior) nunc candicante, modò purpureo, seu violaceo colore, venis saturatiore purpurâ, nitentibus per folii longitudinem excurrentibus, & fimbriâ siue supercilio carentes: tria sursum erecta angustiora sunt, & cum bifidis illis exalbidas ligulas tegentibus, purpurei saturi siue violacei sunt coloris: breues deinde succedunt siliquæ, siue capita triangula, breuiora quàm in præcedente, neque adeò mucronata, neque geminâ costâ eminente prædita, quæ per maturitatem nigricantem colorem contrahunt, & dehiscunt, semen inæquale, angulosum, nonnihil compressum & durum continentia: radix nigra, tenuis, dura, nodosa, instar superioris, fibris duris & tenuibus prædita.

Clus. in Pann. & post. hist. præter modò dictam Iconem aliam habet, cui titulus Iris angustifoliæ 2. species altera, quæ non parum differre videtur, licèt in descriptione nulla fiat differentiæ mentio.

Iridis angustifoliæ siluestris varietates, Belgarum sedulitate in nostris hortis (inquit Lobel. Obs.) cultæ visuntur, angustifolia & latiore folio sesquicubitali Irides: sed vtrique flores terni & quaterni iuxta cauliculi cubitalis ramulos, cæteroquin cum superiore haud absimiles. Eas virentes primùm videndi copiam fecit in suo viridario peritissimus Allardus Ruerius D. Medicus Insulanus: postea Ioh. Douue/ aliàs vogelsang: aliique non pauci. Quas Irides intelligat Lobelius certò affirmare non possum. Lo

Primùm illam spontè prouenientem, non procul Vienna Austriæ in pratis supra Himbergam, tem Eberstorf ad paludes, atque Austriæ pratensibus locis (ait Clusius) reperiebam. Mittebat postea ad me illam siccam, in Sudetum montibus erutam Ludo. Camerarius. Anno verò 1579. frequentissimam circa Sackturniam Ill. Comitis de Zrinio arcem, aliisque pratis vliginosis inter Muram & Drauum Hungariæ Cisdanubianæ flumina, quemadmodum etiam in Comitatu Saladiensi inter Lindvva & Musam fluuium obseruabam. Floret & semen profert eodem quo superior tempore. Iris hæc tenuifolia maior habetur in Horto Ill. E. C. missa Stutgardiâ.

IRIS ANGVSTIFOLIA FLORE ALBO.

IRin candidis floribus angustifoliã, Lob. Adu. par. 2. Iridi Clusii vocatæ, siue Iridi angustifoliæ Clusii secundæ similem in pensilibus Adonidisque hortis alebat Mediocastri Mattiacorum D. Cornelius Cooruc, sesquipedalibus aut pede longioribus *foliis*, paruum digitum latis, in sesquipedali aut bipedali *caule*,

caule: *floribus* albis aspectu suauissimis donato, quorũ terna repãda folia latiora venis siue neruis suauè rubentib. iucundè insignita sunt, nec non oris perpolitè breuioribus lineis concoloribus striata: aliis verò incumbentibus ternis, & totidẽ angustioribus surrectis foliis penitus candidis. *Radice* Iridis Clusii vocatæ, siue angustifoliæ secundæ non absimili, multis fibris donata. Francoualle, vulgò *Franckedal* à Nicolao *von Brabãt* in Belgium primùm missa.

IRIS TENVIFOLIA FLORE VIOLACEO, an Clusii tertia?

HAnc apud D. Platerum vidi, *f lio* duriore, solidiore, rigidioréque, quàm Iridis gramineæ, colore glauco Iridis vulgatioris, longitudine cubitali. *Caulis* cubitalis, *flores* gerit intensè purpureos, paucos, foliis non ita vt vulgò videmus, reflexis, instar florum Iridis gramineæ: cui etiam similes sunt subsequentes *si quæ* angulosę. Nos Basileâ Montbelgardum in hortum Ill. E. C. Wirtemb. transtulimus.

Considerandum an hæc sit Iris angustifolia tertia Clusii hist. post. de qua scribit: Ex radice nodosa multa producit folia firma lõgiora quàm secunda, & prioris foliis magis angusta, saturaque viriditate prædita, nõnihil etiam fœtida: inter quæ cubitalis assurgit caulis, firmus, aliquot flores proferens, Secundæ floribus longiores, & Primæ floribus pænè similes, sed longè saturatiore purpurâ & quasi nigrâ præditos: quibus succedunt capita primæ capitibus similia, semine etiam simili plena: radix, vt dictum est, nodosa, dura, foris nigra, minimi digiti crassitudine, interna parte ex albo flauescens, antrorsum & in latera progrediens, aliarum angustifoliarum Iridum instar, & tandem veluti in orbem sese spargens (quod omnibus Iridibus est commune:) multis fibris donata gracilibus, duris, siccis, lentis tamen, & fractu contumacibus, quarum anteriores & nouellæ crassiores, molliores & candidæ. Cæterùm huic suæ Iridi tertiæ Clusius Iridis marinæ maioris nomen indidit quoniam iisdem in locis cum quarto proueniat.

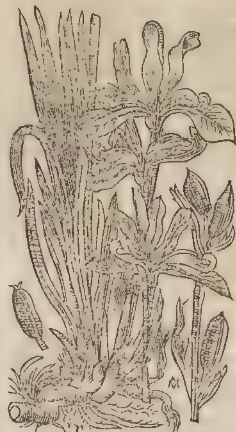
An Dodon. Hist. & in fol. Iris quam minorem siue tenuifoliam appellant, aliis quidem similis, sed minor aut tenuior, quæ folia habet breuiora, angustiora, nigrioráque, aut cæsii quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minùs graueolentem: caules similiter breuiores, sæpè vix cubitales: in quibus flores bini, terniue, alterni, colore cæruleo saturato, subinde Violaceo purpureo, formâ aliarum Iridum propemodum similes nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contrà in se mutuò nõ adeò recuruentur, sed ferè erecta cõsistant: inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luteam: quâ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est: radices quoque obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum densiores, lõgas, multásque fibras inferiùs demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut sublutuæ, gustu feruido, vti aliarum.

Nascitur in Germània, teste Valerio Cordo, & non procul. Floret eodem quo aliæ tempore. Videtur nonnullis Plinii Rhizotomos. Sed Rhizotomos Illyricæ est species & quidẽ præstantior, Plinio auctore: hæc verò contrà aliis odore & potentia inferior, nec in Illyride sed in Germania reperitur: proinde non Illyrica, aut Rhizotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ Spatulæ fœtidæ species haberi posset si semen quod in siliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, sed velut Spatulæ fœtidæ rotundum esset.

Cæterùm potentiâ huius radix vehementer calida feruénsque est, facultate & viribus aliis Iridibus non inferior: ad eadem, ad quę illę, eapropter, præsertim recens, vtilis. *Facultas.*

Vt verùm fateamur Iridem Dodon. non possumus asserere eandem cum Clusiana 3. quia ię. à Dodonęo proposita pro Iride minore, à Clusio ponitur pro Iridis angustifolię 2. specie altera: præterea ignoramus an eadem sit cum Cordi & Gesneri Iride tenuifolia.

IRIS TENVIFOLIA MICHELFELDENSIS spontanea: fortè Clusii Angustifolia maior siue prima.

FRequens est in palustrib⁹ Michelfeldensis propè Basileã spõtanea quædam Iris, *caule* duos cubitos superante: *flore* magno satis, cæruleo, vel purpurascente. *Siliqua*, magna, longa, foliis cubitalibus, angustis, angustioribus inquam, quàm Gladioli. Hanc nobis Fr. Casp. Bauhinus loco dicto collectã misit. *Descriptio*

Considerandum an hæc sit Iris tenuifolia Cordi H. pl. [quæ Gesn. annotante, non procul Tiguro nascitur] tenuior satiuâ, siluestri & Xyride, foliis dodrantalibus aut pedalibus, semunciã latitudine nunquam superantibus, plurimis à denso radicum cæspite assurgentibus. Caules satiuæ Iridi similes profert, multò tamen graciliores, in apricis pratis cubitales, in frutetoso verò proceriores, flores foliorum numero positu & forma satiuæ similes habet, nisi quòd minores magisq; purpurei sint, & flaua erucæ simili lanugine careant, cuius vices occupant: iuxta singula tria inferiora & inflexa folia, totidem liuentis in purpura coloris stamina. Radices subsunt multę, transuersæ, graciles, in superficie nigricantes, & propter vetustas foliorum reliquias villosæ, intus candidę, sibi ipsis implicitæ, à quibus prædictarum Iridum modo exeunt fibrę & Cirri: trita, recentis adhuc folia medium inter syluestrem Iridem & gramen odorem spirant: Radices verò præscriptarum more fauces exurunt. Nascitur in apricis planísque pratis, & frutetosis ac humentibus campis &c.

Hęc puto (inqt Gesn. hort.) est quę in pratis humidis quibusdã apud nos crescit copiosè: & semina quoque profert, Illyricæ similis, vt audio: com-

muni vrbana vndiquaque minor. Eadem in hortulo meo iam aliquot annos durat. Ab hac differre puto duas siluestres à Matthiolo exhibitas, in montibus & collibus saxosis nascentes.

Tragus, fortè hanc tradit his verbis; In quibusdam humectis pratis & campis, quæ Rheno prope Vormatiam, & Oppenheimium oppida, adiacent, Gladioli cœrulei quoddam genus inueni, cuius flores aquei penè coloris, sed cum cæruleo mixti videbantur esse; ternis versus terram inflexis foliolis singuli præditi. Cæterùm quod ad reliqua attinet, hoc est, folia, caulem, & radicem: Iridi de qua sequenti agemus capite, per omnia accedit hic Gladiolus, nisi quòd tota sua substantia magis exiguus, & angustioribus foliis & acutioribus illâ esse deprehenditur. Semen fert in oblongis ac triangularibus siliquis, non aliter atque Gladiolus luteus. Inter omnes Gladiolos nullus sanè extat, qui mihi quidem aptiùs ad Xiphion seu Gladiolum Diosc. referri posse videatur, quàm hic ipse Gladiolus cœruleus exiguus, quem Germani klein blaw Schwertel vocant.

Iris angustifolia maior Clusii Hispan. Iris 10. Pann. Et Hist. post. Iris angustifolia prima & maior, quæ multa profert folia longa, rigida, angusta, nigra, quæ compressa vel confracta, ingratum tetrumque odorem spirant, propemodum vt Spatulæ fœtidæ vulgò appellatæ folia, minùs tamen graueolentem: inter quæ caules teretes, oblongi & cubitales, interdum etiam longiores exurgunt, quaternos aut quinos flores ex vaginulis lateralibus promentes, Iridis bulbosæ versicoloris floribus formâ non admodum dissimiles, colore cæruleo saturatiore præditos, quibus succedunt oblonga capita trigona subrufa, multò firmiora, magisque cartilaginosa, quàm latifoliarum Iridum, iis paria quæ in Tripolitana, angulis etiam eminentibus, & quodammodò geminis, quæ dehiscentia, semen duplici serie digestum, aliquantulùm compressum & angulosum, osseæque duritiei, subrufescente membranâ tectum ostendunt: radices obliquæ, longæ, nodosæ, graciliores quàm in latifolia, Tripolitanæ radicibus æquales, foris nigricantes, intus candicantes, aut pallescentes, sapore acri & feruido, multas longasque fibras spargentes. Istius genus inuenitur, iam descripto per omnia simile, prætèrquàm quòd in eius foliis confractis nullus grauis odor percipitur.

Locus. Primi generis primùm conspiciebat in Belgicis hortis cultam, deinde anno 1563. plurimam spontè nascentem in amplissimo quodam prato, flumini Rheno vicino, viâ quæ Mogûtiâ Oppenheimium ducit, obseruabat: aliquot deinde post annos, herbosis quibusdam locis iuxta vias, & ad quorundam pratorum margines non procul à Manderstorf, quinto à Vienna Austriæ milliari, atque etiam apud Walterstorf: postremùm anno 1597. in pratis quibusdam Hungariæ apud Lindvva Ill. V. D. Banafy arcem.

Floret vtrumque genus Maio, interdum duntaxat Iunio, si asperior hiems præcesserit: semen maturum est Augusto.

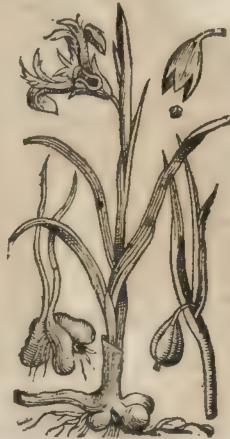
Iris angustifolia flore violaceo, reflexis foliis lacteis, & purpureis venis variis. Clusii 5.

Iris anguſt. 5. Iris angustifolia quinta nec *foliorum* forma, nec *radicibus* multùm differt à maiore marina: nisi quòd folia habere non videatur tam atra viriditate prædita: *flores* etiam plurimùm differunt: nam tria surrecta folia purpurei sunt coloris & violacei, tria verò reflexa, & terram spectantia paullò latiora sunt, & multis lacteis purpureisq; venis alternatim permixtis ab ipso folii vngue exorientibus, atque secundum longitudinem & in latera se spargentibus, gratissimam varietatem efficiunt. Floret cum marinâ, seriùs primâ, Iunio videlicet mense, semen maturitatem adquirit Septembris initio. Hanc spontè nascentem non vidit Clusius, sed in Belgicis duntaxat hortis cultam obseruabat.

IRIS TRIPOLITANA FOLIIS longissimis flore aureo.

PRoximis annis (inquit Clusius) Tripoli adferebatur Iridis genus quod 1599. florem protulit Amstelredamensi Ciui, qui eius caulem cum flore & siliqua ad me mittebat Iunio mense: ipsam etiam plantam biennio antè mihi communicauerat, quæ quidem etiamnum viget, sed florem nondum tulit: Est verò hæc Iris Tripolitana è celsiorum aut altiùs assurgentium genere, *folia* habens reliquis quas cõspexerim multò longiora, bicubitalia videlicet, mediæ inter latifoliam & angustifoliam latitudinis, vnciam videlicet lata, reliquarum Iridum foliis magis viridia, non tamen splendentia, vt Xyridis: *caulem* habebat inter folia prodeuntem, quinque pedes longum, vel etiam longiorem, rotundum, firmum, licèt non valdè crassum, nodosum, & aliquot breuioribus foliis præditum: in cuius summo bini & terni *flores* è vaginis prodeuntes, nouẽ foliis in ambitu quodammodò sinuosis, constantes, Iridis bulbosæ flauo flore floribus formâ non dissimiles, aurei coloris, quorum tria maiora versus terram valdè reflexa, & iis incumbentia tria alia minora alata ligulam flauam tegentia, tria reliqua è lateribus maiorum prodeuntia, assurgebant instar illorum quæ in Iridibus bulbosis conspiciuntur, bifidumque mucronem habebant: floribus successerunt trigona *capita*, in singulis lateribus geminâ costâ siue neruo secundum longitudinem eminente, non dissimilia capitibus Iridis angustifoliæ maioris, similibus etiam seminibus plena: radix digitalis crassitudinis, nigricans, & nodosa, instar radicis angustifoliarum.

IRIS TVBEROSA BELGARVM.

Descr. EAndem, inquit Lobel. Obs. quã nostri hodiè Iridem bulbosam nuncupant & perperàm Matth. Hermodactylum verum facit, cum Aldroando peritiores Itali pleriq; Diosc. priorem Lonchitidem sanxerunt, quod nulla extaret planta propiùs Lonchitidem adumbrans.

bram. *Folia* illi Hyacinthi poëtici, porracea, ftriata, rigida, quadrangula, in mucronem cuſpidatim faſtigiata. *Flos* quadantenus Iridis, cuius folia repanda, ſeu galericuli hiantibus comicis perſonis ſimiles, obſcurè virentes, fimbriis nigricantes. *Semen* inuolucris clauſum, (Lanceæ ſimile, triangulum Dioſc.) anguloſum. *Radix* tuberoſa variè depacta: quæ in plures digitatim, flore marcido propagatur: vnde Hermodactyli nominis occaſio. Quem ad viuum depingi Bononiæ curauit beneuolentia Cl. præceptoris Vlyſſis, ab hac noſtrate tantillùm variare videtur.

Plant. Icon. pag. 98. Iris tuberoſa Belgarum, Teut. 134.

Ad Irides pertinet (inquit Dodon. in fol.) & quam tuberoſam cognominari contingit: *folia* ſunt huic oblonga & anguſta, ferè Chamæiridis folia referentia: tenuis cauliculus: flos verò in cacumine erumpit forma Iridis, verùmtamen & minor, & anguſtiorum foliorum, qui obſcurè viret, ac, quo Iridis floribus fimbria loco, nigricat: capitulum ſatis magnum perfecto ſemine dependet, in tres rimas fatiſcens: ſemen rotundum, Ochro minus, initiò inalbicat: non vnius formæ radix, ante florem duo aut tres veluti bulbi cohærent, hoc verò enato in plures ſinguli extuberant propagines, quarum nonnullæ digitum referunt. Peregrina ſtirps eſt, quæ ex Orientis partibus, & vicinis Conſtantinopoli regionibus, & in Italiam, & in Belgium illata fertur. Iridis ſylueſtris genus eſſe videtur: atque idcircò à forma radicum, Iris tuberoſa dici poteſt. Matthiolus Hermodactylon eſſe: alius Lonchitim priorem eſſe ſuſpicatur. Cum Hermodactylo, quo Officinæ vtuntur, à Serapione ſic appellato haudquaquam reſpondet. Si autem idcircò Hermodactylus, quòd radix digiti figuram quandoque referat, alium eſſe à Serapionis Hermodactylo oportet. Nam Colchicum Dioſcor. Serapioni eſt Hermodactylus: ab hac Iride autem differens eſt Colchicum. Lonchitim verò hanc eſſe priorem, non ita quoque conſtat: Si etenim ex eo Lonchitis nomen habet, quòd ſemen triquetrum lanceæ cuſpidi ſimile ſit, hæc Lonchitis eſſe nequit: cùm ſemen non ſit triangulare. De facultatibus autem huius Iridis nihil ſcribendum occurrit.

Hermodactylus Camer. apud Matth. ἑρμοδάκτυλος dicitur, Arabibus *Surungen*. Ital. *Hermodattilo*. Folia hic mittit prælonga, binûm dodrātûm, ac etiam longiora, Porri aut Aſphodeli quadantenus ſimilia, longè tamen anguſtiora: breuiora verò ſunt, quæ circa radicem exeunt. Radices habet quatuor ex vna eademque baſi prodeuntes, digitorum figura, colore ſubrufeſcēte, albis in ſummitate vnguibus: caulis è medio proſilit tenuis, in cuius ſummitate oblongum prominet capitulum Pyri figura, Ephemeri Colchici modo.

Oritur in Orientalibus regionibus, & in Arabia.

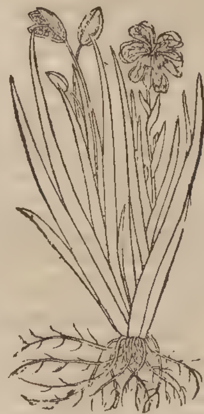
SPATVLA FOETIDA, PLERISQVE XYRIS.

Cap. XVI.

Nolentibus volentibus ab Equo ad Aſinum, ab odore, inquam, grato, ad fœtidam, plæriſq; Xyrin vocatam deſcendentibus, hoc ſolatii occurrit, Deum & naturam nihil vnquam fruſtra feciſſe. Quemadmodum enim Aſinus ad iter perficiendum, quamuis non tantò, tam celeri, tamque expedito curſu, vt Equus accommodet, attamen ad meliùs eſſe ſaltem neceſſarius eſt. Simili planè modo Spatula fœtida licèt non ita iucundè ad curſum mundi huius faciat perficiēdum, ad mala tamen plurima præcauenda & corrigenda multùm præſtat.

Radix itaque incurua, Dodon. in nouellis plātis, rotunda & veluti Bulbi aut Cepæ alicuius caput, ex qua fibræ dependent craſſiuſculę, veteribus & multorum annorū plantis, multæ, longę, geniculatę, ſibi inuicem implicatę, magnum veluti cæſpitem cōſtituentes, denique vt formā, ita & acrimonia intenſa ad Iridē accedit: *folia* multa cubitalia & ſeſquicubitalia in cultratū mucronem deſinunt, anguſtiora quàm vulgaris Iridis, atro virore ſplendentia, fœtidum Cymicum odorem attritu obolentia: inter hæc *caules* plures glabri, craſſitie mediocri per media folia rectì aſſurgūt, quorum ſinguli canaliculato calyci inſidentem ferunt *florem* Iridis, ſed minorem, nouem foliis conſtantem, quorum tribus repandis ex purpura obſoleta albicantibus, virgatis, nulla fimbria villoſa donatis, terna, modico interuallo impoſita, fuliginoſo colore, bifida, ligulas concolores occultantia: reliqua tria modicè erecta, ab exortu ad medium vſque circiter fuſca, deinde ex albido leuiter purpuraſcentia: Lobelio flores dicuntur Iridis ſilu: ternis foliolis ſurrectis nec reflexis, purpura ſaturatiore Violæ Martiæ, & in medio venis nnulliōs luteis, & phœniceis: floribus ſuccedunt *ſiliquæ* oblongæ, (vel vt ait Cordus ſilueſtris Iridis folliculis ſimiles vtriculi, ſed paullò maiores & triquetri,) quæ per maturitatem Pœoniæ inſtar dehiſcentes *ſemen* oſtētant rotundum, rubrum, minoris Piſi magnitudine, guſtu feruido: figuræ adpoſitæ, quas iam Deſcrip.

ſculptas emimus non placent: *radix* non benè picta; apud Fuchſium & Matth. quoq; non placét.

Hanc his verbis lib. 4. cap. 22. delineauit Dioſcorides: Xyris folia habet Iridis, & latiora, & in cacumine acuminata: quorum è medio caulis erumpit cubitalis, ſatis craſſus, in quo ſiliquæ ſunt triangulares, & ſuper ipſis flos purpureus, medio puniceo: ſemen in folliculis ſimile fabis, rotundum, rubens, & acre: radix crebris cincta geniculis, longa ac rufa.

Xyris vera Cordo. Spatula fœtida. Floret contra opinionem quorumdam. Gladioli ſpecies. Anguil. dubitat.

Xyris apud Cordum, ſine dubio eſt illa Iridis ſpecies quæ ab Italis Spatula fœtida nominatur, quam aliqui ſine flore eſſe malè crediderunt. Producit vero Xyris ſilueſtris Iridis ſpecies, folia caules, flores, & radices ſatiuæ æqualia & ſimilia, niſi aliquid impediret, nam flores magis ſaturatâ arrident purpurâ.

Xyris ea Gladioli ſpecies eſſe videtur Corn. quam officinæ ſpatulam fœtidam appellant.

Si Spatulæ fœtidæ radix colore vti & flos reſponderent deſcriptioni Xyridis Dioſcoridis, Xyridem aſſereret Anguillara.

Spatulam foetidam vulgò dictam Cordus & alii Xyridem Dioſcoridis faciunt. Sed Dioſc. Xyridi caulem craſſum cubitalemque dedit, qui non eſt, inquit Geſner. in Spatula.

Lobelii & Penæ Adu. deſcribunt, & Xyridem adſtruunt, ac putant legendum apud Dioſc. μικρὰν pro μακρὰν, radicem paruam. Iis porrò teſtibus feueriores iſti notarum exactores, vt plurimùm indicant ſe nec multas plantas vernaculis natalibus eruiſſe, neque virium periculum multũ feciſſe. Dum enim neſcio quid coloris & magnitudinis deſiderant in radice & flore, nõ meminerũt vtráuis harum, vt pleraſq; alias facilè nonnihil, non ita magna de cauſa, mutari. Etenim ſi Iridis radices & flores colore, magnitudine, denſitate, bonitate & odore adeò variãt, vt cũ Florentina ſi noſtrã cõponas longè aliã colore & odore putes, quid ni poſſit tantilla mutatio Xyridi contingere.

Lobel. Obſeru. & Ic. Plant. p. 70. Xyris agria Theophr. Teut. 98. Ξύρις ſiue ἶρις ἀγρία Theoph. Adit. χαλὸς, ſiue καλλὸς appoſitè quidem ξύριδα ob folii ſimilitudinem, quaſi raſorium cultrum aut nouaculam dixere. Eſt enim illi folium, ancipiti nouaculæ ſimilius, acutiore acie, & tenuiore ridigioreque quàm Gladiolus aut Iris mucrone. Lat. plerumque Xyris, Iris ſilu. & Spatula fœtida, tum ob eandem folii figuram (Spata enim gladium ſignificat) tum quòd grauem exhalet odorem, vulgò nuncupata eſt. Germ. welſch ſchwertel & wantleuß kraut/ à cimicibus necandis. Belgic. wantluyſweyt, wildtliſch & ſtinckende liſch. Gall. *Spatule ou Glayeul puant*. Hiſp. *Ciris ſpadaual*.

Locus & tempus. In Hetruria & aliis Italiæ locis ſpontè exit: apud Belgas [autore Dod.] vix aliis locis, quàm in hortis reperitur: florem edit Iulio & Auguſto, ſemen Autumno maturatur. Spontè naſcens quibuſdam præſertim Gallo-prouinciæ & Angliæ, vbi quàm vberrima, prope vda prata & littoreos maris aggeres inſpicere licet Lobel. Flores apparent Iunio & Auguſto in Anglia. Paſſim Monſpelii prouenit inter dumeta ſecus vias. Florentem vidi Maio, eadem mihi viſa in horto Cl. V. D. Fuſchii. Geneuæ habui etiam in horto ſemine turgentem Octobri. Pataui vidi in horto Ieſuitarum & D. Triueſani, & Paſqualigo. Venetiis in hort. Nob. Cornari. Veronæ in horto D. Alexandrini Serratii Medici & Nobilis, dicti Muſardo. Ferrariæ in horto Monaſterii S. Dominici à L'Angeli. Baſileæ in hortis D. Doctor. Fœlicis Plateri & Zvvingeri cum fructu menſe Iunio. Habeo in horto E.C. cuius Stugardiæ in horto Ill. Ducis collegi ſemina.

Ea vi & acrimonia prædita eſt radix, tametſi Cotulam aut Cimices oleat, vt contra capitis vulnera [Dioſc. quidem teſte] faciat & fracturas: educat auculeos & omne telum extrahat citra dolorem: admixta floris æris tertia parte, radicis Centaurii quinta, & melle, ſanet tumores & inflammationes cum aceto impoſita. Radix cum paſſo contuſa bibitur ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, vrinæ ſtillicidia, & alui profluuia. Semen ad ciendam vrinam efficaciſſimum eſt trium obolorum pondere in vino potum. Idem & lienem abſumit cum aceto potum. Lobel. Ad alui profluuia bibitur non ſecus ac Rhabarbarum & Aſarum: ventris fluores, materiam per vrinas deducendo & auertendo, ſupprimit: cæterùm opilionibus & ruſticorum plebi in præfectura Sõmerſeti Angliæ, huius radicis decoctum, aut etiam infuſum purgationes, Iridis modo, molitur. *In omni* alui profluuio nolimus experiri hanc feruidam radicem, fortè poſſet tolerari vſus in profluuio alui pituitoſo.

IRIS PALVSTRIS LVTEA SIVE
acorus adulterinus.

CAP. XVII.

IN obliquũ & complicatas *radices* agit multùm fibratas, quæ propter foliorum veſtigia & venenoſas reliquias foris villoſæ nigręque ſunt, intus verò rubentes, ſubſtantia poroſæ, & ceu filis quibuſdã venoſæ, ſapore adſtringentes ſtrenuè: nouis, quotannis oculis, inſtar Typhæ aquaticæ gemmæ: *Folia* Gladioli, vel Iridis potiùs, longa, mucronata, quorum ea quæ propè radicem ſita ſunt ſubrufa nonnunquam apparent: *caulis* duos cubitos æquat, & interdum ſuperat, rectus, læuis, teres, ſpongioſus & interdum aliquouſque inanis, in alas diuiſus: *flores* Iridum formâ ferè, lutei, inodori: quorum tria folia reliquis ſex maiora, extrorſum repanda, lutea, fimbriæ ſupercilium imitantis loco, & vtrinque adiacentibus folii marginibus lineis nigris variegata: hęcce intercedunt terna, alterno poſitu, ſurrecta, valdè anguſta & breuia, tota lutea: ſicut & intima quæ criſta bifida reliquaque forma cum iride violacea vulgari conueniunt, ſolo colore illo luteo quo fulgent excepto, quibus à dorſo appreſſa ſemina, ex luteolo rubedine quadam prædita: ſapore eſt flos totus feruidiſſimo,

dim, imo non quidem primo occursu, verùm paulò pòst fauces omni Pipere ardentiùs vrit: *siliquæ* longæ, vt in Spatula, *semen* continent ruffum, compressum Lupini instar. Odorem tota herba non spirat. Tragus semen tribuit luteum latum quod formâ viciam compressam referat, saporis ingrati planè.

Persuasum est omnibus Acorum esse quæ Cordo Gelbschwertel, sed à veritate distat hæc opinio. Hermolao Barbaro, Acorus falsò vocatur Iris lutea siue Pseudoacorus. Nostri Seplasiari (inquit Tragus cum Brunfel. & Manardo) & Magistri illorum contendunt Gladiolum luteum, Acorum esse à Dioscor. lib. 1. cap. 2. descriptum, sed non conueniunt: Germ. Gäl wasser gilgen / Lilium aquaticum luteum, & Drackẽwurtz & Gälschwertel / hoc est, luteum Gladiolum vocant, dicimus insuper in cap. 22. lib. 4. apud Dioscor. collocandum quo loco χυρις quam nónulli ἶριν ἀγρίαν, Irin sylueltrem, Cacos, & Gladiolum vocant, descripta est. Qui Syluio frequens ostenditur, palustris Acorus est, insipidus, inodorus, non vtendus nisi Medicus imperauerit.

Apollin. qui vocat Gelbilien, malè cum Hier. Brunsch. Acorum putat, & deteriùs vires confundit vtrarumque plantarum, quæ multùm inter se discrepant. Figura quam habet est apud Tragum pro ξιφίῳ seu Gladiolo cæruleo minore.

Fuchs. Icon. pag. 6. Gladiolus luteus, vel Acorus vulgaris, Geelschwertel. Gladiolum luteum seu Irim luteam Officinæ perperàm Acorũ appellant: & maiore cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vtuntur: Plerique hac occasione Pseudo-Acorum nominant: Dodon. Iridem luteam sylu. aut potiùs Pseudo-Iridem nuncupare mauult, Iridi pro Acoro similiorem.

Gesner. hort. Acorus falsa, id est, Lilium aquaticum flore luteo.

Lobel. & Pen. Adu. Obs. & Icon. Pl. Acorus nostras palustris, id est Lilium aquaticum luteum Matthiol. 22. Butomon Theoph. Valerando Pseudoiris & Iris lutea Dod.

Clus. post. h. Iris palustris nonnullis, peritiores veriùs Butomon appellant.

Tab. Ic. & h. Iris palustris lutea, Geelwasserschwertel.

Iris palustris lutea, Pseudo-Acorus, siue Acorus adulterinus, Geel Gilgen / geelschwertel / geelwasserlilgen / geelwasserschwertel / Drackenwurtzel / Belg. Geellisch & Boexboonen. Gall. *Glayeul & Flambe bastarde*, Angl. Glaðon or false Acorus.

Nascitur vbique in palustribus aut his coniũctis ac vicinis locis cuiusmodi sunt rigua prata & fluuiorum margines: Pseudoacorus passim locis paludosis circa Montbelgardum, prouenit copiosè etiam in hortis quod maturum obseruaui Septembri. Monspelii vbi abundat circa aquas floret Martio & Aprili. Bononiæ ad montes Apenninos florentem vidi Aprili, vt etiam in horto S. Saluatoris. Basileæ & Lugduni Maio, sicuti & Geneuæ vbi abundat circa *Arue*. Tiguri aliquando degustaui flores, qui mihi tantum ardorem & feruorem excitarunt in faucibus vt summam acrimoniam vix potuerim mitigare Oxycrato; radix autem insigniter astringit.

Radix lutei Gladioli, autore Trago, vino decocta & pota, continuas alui fluxiones sistit, dolores vesicæ & coxendicis mitigat, & ad omnis generis sanguinis profluuia facit. Acorus Officin. raròintra corpus assumitur. Sunt qui è floribus eius aquam destillent, ad inflammationem oculorum. Alii Eclegma è radicibus aduersus calculum conficiunt. *Nulli* suaserim cum Trago vsum tam acris floris ad inflammationem oculorum, nec tam adstringentis radicis ad calculum, non benè etiam percipimus quomodo dolores vesicę & coxendicis mitigare possit. Absurdum videtur quod Tuss. Duckerus ait radicem Acori vulgaris cum caliditate aliquid adstrictionis habere, siquidem insignem habet. An verò habeat caliditatem nobis nondum constat. Inueteratus est [inquit Turn.] error Medicorum & Pharmacopœorum, herbam sumentium pro vero Acoro formâ quidem similem, sed plurimũm viribus differentem. Acorus càlidus est in tertio. Gladiolus palustris (quem pro Acoro substituũt) frigidus est, mirũmque in modum obstipans & adstringens. Gustus abundè monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere: hinc est quod diuersam planè à Veri Acori radice vim sortita sit: nam vt hæc tenuium est partium & facultate calida, atque adeò detergit, extenuat, atque discutit; ita illa consistentia crassarum partium, & facultate frigida constringit, dẽsat, cogit & cõtrahit. Quare vrinam non ciet, vt verum Acorum, nec menses euocat, sed potiùs supprimit: sanguinem etiam vndecunque manãtem cohibet: proinde rectè Pandect. author scribit, eum qui secum Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi: & ex Recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt: atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimiùm promanantes constringere posse, id quod certè de Acoro vero affirmare vanissimum erit.

Tragus not.

Non est Acorus Turn.

Notatu digna historia occurrit apud Clusium, de Medico Viennensi magnæ autoritatis viro: Clusii verba hæc sunt: Viennæ magnæ autoritatis Medicus magnoperè se mirari scribebat, me in Acori historia non adscripsisse eius radicis vsum, sterilitatem mulieribus inducere: ego respondebam me magis adhuc mirari quod hæc scriberet, quum non ignoraret, neminem à Veteribus hoc Acoro tribuere. Sed bonus vir adhuc in vulgari multorum opinione versabatur, qui existimabat Butomon, cuius radice nonnulli magno errore pro Acoro vtuntur, legitimum Acorum esse, quum tamen prorsus dissimiles sint vtriusque facultates. Ex hac Hist. Clusii patet quanta in hæresi versentur omnes Iuniores Medici (vt quondam Nic. Lonicerus ad Hieron. Monochium scitè verèque scripsit) qui herbarũ & aliorum simplicium medicamentorum indagationem, non ad medicos, sed ad pharmacopolas pertinere opinantur, fata interim hominũ non suâ sed aliena fiducia gubernantes. Nos interim non existimamus Pseudoacori radicem sterilitatem mulieribus inducere, quinimò vtilem putamus ad promouendam conceptionem mulieribus nimiùm humidis ac gonorrhæa laborantibus. Radices [inquiunt Aduers.] vt Doctus Belga ait, tantoperè adstringunt, & planè Iridis facultatibus aduersantur, vt neutiquam futilis autor literis mandarit, hasce vel duntaxat appensas appressásque corpori quemlibet sanguinis fluxum sistere.

Butomon.

* * *

ACORVS VETERIBVS.
CAP. XVIII.

APud Theoph.nihil obſeruauimus, quod Acoro Dioſcoridis reſpondeat, legitur quidem vox Acori hiſtoria ſua lib.1.cap.22.vbi Gaza vertit Veneria,non bene noſtro iudicio.

Acorum depinxit Plin.lib.26.c.13.dicens: Acoros Iridis folia habet, anguſtiora tantùm & longiore pediculo, radices nigras minuſque venoſas,cæterò & has ſimiles Iridis,guſtu acres, odore non ingratas,ructu (ruptu Ver.erutu) faciles. Optimæ Ponticæ,dein Galaticæ, mox Creticæ, Sed primæ in Colchide iuxta Phaſin amnem, & vbicunque aquoſis. Recentibus virus maius [magis.M.fortaſſis, vires magis] quàm vetuſtis. Creticę candidiores Ponticis.Siccantur tribus in vmbra digitalibus fruſtis. Nec non inueniuntur, qui Oxymyrſinæ, radicem Acòron vocant: ideoque quidam hanc Acorum agrium vocare malunt.

Acoros. Ires.

Acorum folia Iridi ſimilia habet [inquit Dioſcor.lib.1.cap.2.] ſed anguſtiora, & radices non diſſimiles ſed perplexas, & non in directum productas, ſed obliquas vt plurimùm, & ſuperficie geniculis diſtinctas, ſubalbas (ὑπόλευκα, id eſt, interprete Ruellio, albicantes: poteſt tamen vocabulum, vt quidam volunt,ſignificare,nonnihil intus vel ſubtus albicantes, Turn.) guſtu acres, & odoris non iniucundi. Præſtat autē Acorum denſum & album. incorroſum, plenum & odoratum. Hoc autem

Delectus

eſt quod in Colchide (κολχίδι) & Galatia Aſpleton appellatur.

Flores addit Serapio,& dicit eſſe Croceos.

Aſpleton. Chorus Aphrodyſius Venerea. Piper aqueum.

Cæterùm in Dioſc.ſuppoſ.[Cornario teſte] dicitur, Aliis etiam Chorus,aut Aphrodiſius: Romanis Venerea,nonnullis Radix nautica, Gallis Piper aqueum.

Vires Acori ex Veteribus quod attinet, tradentur ex poſtCalamum Aromaticum vulgarem.

Neceſſarium ſanè non ſanè non ſolùm,aſt etiā ſcitu iucundum Æquiuocum Acori & ſubſtitutum.Nam Calamus aromaticus Officinarum plurimis eſt Acorum, quamuis Garcias & Acoſta Calamum aromaticum verum ſiue Indicum non fuiſſe malè cenſeant. Habetur & Acori nomine Galanga maior & minor, & Acorus Qualceberi in Epiſt.ad Matth.Camer.apud Matth.Germanic.loco Acori habet Acori vulgaris particularem ſpeciem,in Thuringia: Lobel.autem Obſ. Iridem luteam in Bohemia. Gladiolum cæruleum ſiue Pſeudoacorum Tragus. Perperam quoque olim Pſeudoiride lutea vſi ſunt pro acoro. Hæc à nobis traditur ſub Iride paluſtri lutea, ſeu Pſeudo-acoro. Ἄχορες Theophraſti, Veneria,& *Herba di venere* Anguill.Vbi Acorus apud Theoph.l.1.c.22.legendum ἄκορον vel ἄκορα,quod non animaduertit Anguill. nec Scaliger apud Theophr.obſeruauit, nec Lobel.& Pena,nec Robert. Conſtant. Acorum ſyluaticum dicitur de Achillea. Millefoliæ ſtriatioti attribuunt nomen Acori ſyluatici.Acorus ſyluaticus Græcis Myriophyllon Apuleo: de quo ſub Millefolio aquatico Matth. Non deſunt, qui Acorum (inquit Ruell.p.283.) Oxymyrſinæ radicem vocent, hanc verò Acorum ſilueſtre. Alii verò Acori ſylueſtris nomen Anagallidi communicarunt. Acoro deficiēte,radix Azari ſubſtituitur:Gal. Fuchſ. Borgar. quod non placet propter vim purgantem per inferiora & ſuperiora, quæ non tribuitur Acoro. Acori defectu ad flatus & hepar & lienem iuuandum, Cumini par pondus, & tertiā partem Ariſtolochiæ ſubſtituūt Auicenna, Syluius & Placotomus, Borgar. Fayardus in Gal. de ſimpl.lib.6.c.12. Pro Acoro, Radix Acanthi, Tract. quid pro quo ex Galeno.

Achillea. Millefolia ſtriatiotes. Millefoliū aquaticum Matth.

Anagallis.

CALAMVS AROMATICVS
vulgaris multis Acorum.

QVam nota Seplaſiis *radix*, & antiquum nomen,tam ignota multis ſæculis extitit plātæ totius facies.

Ea igitur radix, quæ olim ſola erat in Officinis admodum vulgaris, habebat figuram plantæ ſub terra repentis, quæ nonnunquam excedebat longitudine palmum, quæ tamen compreſſior erat, quàm rotundior, geniculata (attamen non craſſa vt in Iride) intus alba, odore grato prædita, ſatis amara & acris. Multæ *foliorum* partes ſiccæ, mutilæque repericbantur, adhærentes, Iridis arundinacea folia quadantenus præ ſe ferentia: ex hortenſi autem plantam ſic deſcribemus.

Defi

Radix longa, multis geniculis inęqualis,ſummâ terrâ obliqua ſeu tranſuerſa hærens: externa parte candicans, quum ſub terra latet: ſupra terram extans, vireſcens: interna parte candidiſſima, firma, atque amara, innumeris infernâ parte adnatis fibris craſſis & albicantibus,etiam odoratis donata: ſerpit autem & ſumma tellure ſeſe diffundit,è lateribus,& ſingulis ferè articulis ſeu geniculis propagines alternatim in obliquum ſpargens,vt breui tempore magnum ſpatium occupent: *folia* ſurgunt cubitalia & ſeſquicubitalia aliquatenus Spatulæ fœtidæ, anguſtiora,colore herbaceo,margine ſubinde rubente,& propter terram penitus rubentia,mediâ coſtâ clariore, (Cluſio Iridis tenuifoliæ maioris ferè,ſed multò longiora, ſapore ſubamaro acri & aromatico, tritaque iucundo & aromatico ſpirant odore, quem etiam reſiccata & exſucca, vel poſt multòs annos, inquit Cluſius, retinent, ſub hiemis initium marceſcunt & ſiccantur, ineunte autem Vere noua germinant,vt in Iride anguſtifolia: pro *flore* iulum ſeu nucamentum profert rigidum & obliquè ſurrectum,teres,ſenſim in acumen deſinens, ſquammulis imbricatis virentibus compactile, apicibus exertis multis, luteis,prodiens è ſinu medii folii ſtatim à radice cum aliis exorti, vt reliquis anguſtioris breuioriſque, ita & craſſioris: Iulus vnicus[aliquādo teſte Cluſio,) ſed rariſſimè geminus: floſculis,dum ſe explicat pallidis, muſcoſis, inodoris, qua-

quatuor foliolis constantibus; plenus: is paulatim deinde incrementum sumit, donec humani ferè digiti longitudinem, crassitudinémque adquirat frequentibus tuberculis viridibus tam eleganti serie dispositus, vt recentem Pinastri conum æmulari videatur.

Legit & in Mæotide odoratum nasci Calamũ Hermolaus, radice subalbidâ, & sine fistulis: plena intus & amara, specie Acori: de quo & falsi quidam sunt, Acorum eam putantes. Quantò autem amarior, inquit, tantò & calidior est Indico. Vtrumque tamen genus Acorum odore superat. Teredinibus vt Acorum incessitur: omninóque vicarium pro Acoro est, ab Ionia, & Ponto, & Herculis Columnis, prorsusque apud omnes, qui mediterranea colunt Aphricæ, vt si eadem non sunt planè, maxima tamen germanitate visantur, vt autores plerique tradunt. Sed fallitur Hermol. dum nostrum Calamum aromaticum vulgarem Diosc. putat.

Fallitur & Marcell. qui odoratum calamum, suâ ætate adeò notum esse scribit, vt non sit lõgiùs de eo agendum. Apparet ergo Marcello non fuisse notum verum calamum, qui non erat tunc vulgaris, nec etiam nunc.

Hinc veriùs ait Syluius: Qui in Officinis calamus est, non Calamus, sed radix est, neque ea Calami, sed plantæ alterius: neque ex India videtur afferri, quia vili venditur, & sæpè recens multùm cernitur, subalbus, non puluerulentus inter frangendum, ac viribus pollere indicant odor & sapor aromaticus. Acorus: quibusdam Calamus aromaticus: ignotus quibus adhuc est verus Acorus, eius loco vtuntur interdum Calamo odorato. Verus Acorus multorum iudicio nihil aliud est quàm radix quæ hodie in omnibus totius Europæ pharmacopoliis, Calamus aromaticus appellatur.

Illi autem sententiæ subscribit Cordus in Dioscor. Vulgò, inquit, in omnibus Pharmacopoliis Calamus aromaticus est, sed nihil habet cum vero Calamo similitudinis, eam opinionem etiam ante nos oppugnarunt Manardus & parens Eur. Cordus: Vocatur in pharmac. absolutè Calamus, aut cognomento aromaticus, neque geniculatas harundinis modo ex interuallo radices aut culmos, habet, neque iubatam in summitate panniculam, sed magnum florem Iridi æqualem, colore luteum, caulémque & radices solidas: in summa Iridi cognata est plãta, nihilq; aliud quàm verus Acorus. Nihil mouet nos Hermolai Barbari authoritas, scribentis se legisse in Mæotide etiam odoratum nasci Calamum radice subalbida &c. Calamus quem Barbarus describit idem cum vocato vulgo Calamo aromatico existit, ideóque non meritò eos reprehendit qui Acorum esse putant. *Hæc Cordus*, quem miramur Calamo vulgari aromatico tribuere florem Iridi æqualem, luteum, quum nullum tamen florem ferat, sed veluti Iulum Iulo Coryli similem.

Brunf. germ. Tragus & Manardus Acorum eã esse radicem sentiunt, quæ Germ. **Calmus** / Lat. & Officinis Calamus aromaticus dicta fuerit, sed perperàm.

Calamus Aromaticus seu odoratus verus (ait Fuchs.) in officinis nostris non habetur. Nam qui hoc nomine venditur Calamus non est sed radix. Neque habet eas notas quæ illi à Dioscor. tribuuntur. Siquidem Arundini similis non est, nec odore fragrantissimo præditus est: fistulis denique totus plenus nequaquam est, nec ex India affertur. Qui igitur in officinis prostat, radix est, non quidem veri odorati Calami, siquidẽ vili pretio venditur, & sæpè admodum recens cernitur, sed eius qui in Mæotide nascitur. Porrò cùm hæc radix in commanducando glutinosa sit, linguam adstringens, amara & subacris, eique propemodum omnes veri Calami Indici notæ quadrent, profectò tutò, & citra vllius reprehensionem pro vero Seplasiæ in eius penuria vti possunt. Argumentum Fuchsii ab odore non placet, quia non videtur nobis deesse in vulgari Calamo odorato, in eo præterea adstrictionem non animaduertimus qualem Fuchsius asserit.

Substitutũ veri Calami. *Fuchs. not.*

Cornar. hæc de Calamo ait. Calamus aromaticus siue odoratus officinarum genuinus est & non Acorum Diosc. vt quidam asserit, qui etiam hodie in officinis nomen retinet, & verus habetur, & nostri, sicut est, **wolrüchende Calmus wurtzel** vocant. Quare non audiantur qui Calamum odoratum se nunquam vidisse asserunt, & non calamum, sed radicem, cámque magis albicantem quàm fuluam, siue ruffam, velut ipsi κιῤῥὸν vocem interpretantur, pro Calamo vulgò vendi asserunt. Nam radicis Calami vsus est, nõ ipsius calami. Verùm descriptio Calami odorati, qua ab aliis calamorum generibus distinguitur, partim ad Calamum, id est, harundinem ipsã pertinet, partim ad ipsius radicem. Quod enim dicit optimum esse qui fuluus est ad radicem referendum est: quod frequentibus geniculis præditum ait, & assulosè in multa segmenta diffringi & fistulã araneis plenam habere, [ad Calamũ:] quemadmodum etiam in nostris Calamorum generibus videmus: hodie subalbidus maximè probatur, quum aliàs ferè ad fuluum colorem declinet. Nos Cornarii distinctionem non probamus: Dioscoridem omnia de Calamo dicere, non de radice existimamus. Verisimile Cornarium nunquam vidisse verum Calamum aromaticum, nec etiam Calami aromatici vulgaris plantam integram, in qua nullus Calamus: Calamum verum habemus qui similitudinem habet cum arundine.

Cornar. labitur.

Non tamen probamus figmentum Matthioli in Calamo aromatico. Radiculæ enim (vt cum Theophrast. loquar) quas Thracia fert, videlicet quæ odoris Nardo similis sunt (καθάπερ τότε τῇ νάρδῳ προσεμφερῆ τὴν ὀσμὴν ἔχον) & aliæ quædam, quæ paruam exilémque odoris gratiam habent: videntur esse radices illæ, aut eiusmodi quas *Air* vocant Incolæ: nos falsò Calamum aromaticũ. Nascuntur enim in Thracia & Ponto. Calamus autem trans Libanum. Qui non ampliùs conuehitur ad nos.

Matth. not. Radiculæ Thraciæ Theoph. *Air. Calamus Aromat. falsò.*

Bachanell. de consens. med. dicit Verum Calamum non haberi, & pro eo accipi radicem Acori.

Acorum Dioscor. facit Lonic. officinarum Calamum, próque Acoro in El. Diacori sumit, quoniam sanè respondeat descriptio Acori Dioscoridis. Sed Lonicerus non contentus figura vna, iterum aliam ponit, quæ olim posita fuerat à Matthiolo pro Acoro, & vocat Acorum Apothecariorum quasi differrent.

Acorus non Calamus. *Lonicerus not.*

Helfricus: Acorus, Calamus Acori, Calamus, ἄκορον, μυρεψικὸς κάλαμος, Galanga. Si Galanga eadem cum Acoro cur separat Helfricus.

Helfrici error.

Falluntur Monachi suspicantes Calamum Aromaticum vulgarem esse radicem veri Calami: Calamus aromaticus officinarum [aiunt hi] non est calamus, sed si quis dixerit quod hæc radix quæ recipitur in Officinis pro Calamo est radix ipsius Calami: hoc fortassis poterit esse. Ve-

Monach. error. *Calamus vulg. fortè Calami veri radix.*

rumtamen cùm petitur Calamus non eſt accipienda radix , niſi vrgente neceſſitate in ipſius Calami penuria.

Non verus Calamus.

Calamum Aromaticum qui in Officinis pro Calamo venditur non eſſe Calamum odoratum Dioſc.ſuſpicantur Manardus lib.6.epiſt.Fuchſius in paradoxis : & Hermolaus,qui hunc Acori vicarium fecit.

Acorus.

Equidem non video [inquit Aloiſ.Mundell.] quomodo quorundam deſcriptio Calami apud Dioſc.vulgari conuenire poſſit,tanquam ab eo longè aliena. Quare plurimùm dubitamus ne verus ſit Dioſc.Calamus, ſed magis ad Acori radicem accedat,quemadmodum etiam Manardus & alii nobiſcum ſuſpicati ſunt. Pergit *Qualceben.* ad Matth. Calamum vulgarem , quem Acorum in tuis Com.affirmas nec malè,ſi florem Iridis ſimilem in Acoro requiras (cuius tamen non meminit Dioſc.)omninò metuo ne verus ſit Acorus, quia ad virginei floris modum efflorescit. Huic reſpondet Matth.Sole clarius Calamum vulgarē noſtrū nil aliud eſſe quàm legitimā Dioſc.Acorū. Crediderim cum Manardo aliiſque nonnullis id omninò legitimum Acorum eſſe,quod non modò Seplaſiæ , ſed omnes in vniuerſum Calamum falſò odoratum vocant: Folia quæ integra ad nos vnà cum radicibus [vt hæc pictura demonſtrat] è Conſtantinopoli allata ſunt,fermè Iridis.

Calamus arom.falsò. Flos similis Iridis.

Tartarica. Contra Braſſau. Vage Arab. Vgi Non genus Iridis.

Retulit mihi Io.Merula , qui pluribus annis degit apud Lithuanos, frequentiſſ. in Lithuania & circa Tartarorum fines : foliis Iridi æmulis : flore etiam ſimili, colore roſeo purpuraſcente nulla ex parte vario: vocatur ab incolis ſuo idiomate *Tartarſchi Zelii* , id eſt , Tartarica. Non potui non maximè Braſſauolum admirari,quòd ſibi tam facilè perſuaſerit vulgarem Calamum legitimum & Calamum odoratum eſſe à Dioſc. Theoph.Galeno & Plinio deſcriptum. Idem in Com. Lat. cum magn. fig. & Italicis : Acorum legitimum quod falsò Calamum aromaticum vocant foliis Iridi anguſtioribus , radicibus haud in rectum deſcendentibus,ſed in obliquum actis,in caulium cacuminibus,vt affirmabat Qualcebenus, nucamenta, legitimæ Acori plantæ imaginem damus, quam Conſtantinopoli ad me miſit Cl. Augerius de Buſbecke,è Nicodemia petitā. Veritati ſe opponunt qui dicunt Calami aromatici radices Iridi non eſſe ſimiles : delirant cùm contendunt nihil aliud eſſe vulgaris Calami odorati radices, quàm generis cuiuſdem Iridis. Inſaniunt cùm dicunt recentes calami radices omni prorſus ſapore & odore deſtitui , & paulò pòſt affirmant eaſdem recenter effoſſas eſſe amariſſ.& odore admodum ingrato: minimè hoc credendum iudico, vt qui recentiſſi.haſce radices deguſtauerim , ac etiam Tartaros compertum habeam ſapidiſſimè pro obſonio cum pane deuorare : Legatur Anguillarii libellus. Hiſt.quoque Germ.**Kalmus**/Acorum,Bohemicè **pruſt worec**. Braſſavoli porrò ſententiam refutat Matth. his argumentis : Primùm ex ipſa Calami appellatione,deinde ex eo quòd dixerint Theophr. & Plinius non differre hunc forma à reliquis ſui generis,id eſt,ab omni Arundinum genere , vtique conſtat odoratum Calamum genere & forma Arundinem præ ſe ferre,odoratum tamen , non autem eſſe radicem.

Obſonium. Matth. argumenta non eſſe Calamum verum.

Quocirca Plinius Dioſc.fortaſſe ſecutus dixit.Fiſtulæ (hoc eſt cauitati) ineſt araneum,quod vocāt florem:non autem radici,vt contendit Braſſauolus araneum illud inueniri in vulgari illo Officinarū.Præterea vulgare calami radices quas Acori eſſe cēſemus aſſulosè nequaquā frangi poſſunt: ſed tranſuerſim, quemadmodum & Iridis. Cæterùm has radices non eſſe calami, euidenter intuentibus apparet , quandoquidem etſi complures illius Acori radices habeantur , quæ ſiccæ gerunt in cacumine folia , Iridi omni ex parte ſimilia : nulla tamen vſquam inuenta eſt ,.quæ ſecum Arundinis trunculum cacumini annexum deferat : nempe Acori proprium , non odorati Calami eſt, Iridis folia ferre. His itaque rationibus Fuchſii quoque ſententia improbanda mihi videtur. Porrò minimè compertum habeo Dioſc. nedum Galenum dixiſſe aliquid odorato Calamo ineſſe amaritudinis , quam tamen in Acoro haberi Galenus prodidit. Præterea maior ineſt vulgari Calamo acrimonia quàm ſuo referat Galenus.

Cronemburg.de comp.med. ſentit cum Matth. non eſſe vulgarem Calamum verum & nos eo deſtitui. Nihilominus tamen concedit ſubſtituere vulgarem eius loco non eſſe piaculum.

Amat.Luſit.ſe opponit Matth.his verbis : Poſt longam inueſtigationem firmiter aſſeuero , communem Calamum aromaticum verum eſſe Acorum. Ex India Luſitani noſtri ſingulis annis adferunt, veluti Mercatores ex ipſa India per mare rubrum in Chairum,& Alexandriam deferentes. Venetias portant, Calamis ſimilem , vnde nomen accepit,odore ſuaui,& aromatico,album & ſubrufum,crebris geniculis, qui quum frangitur in aſſulas multas diſſilit , fiſtuloſus , araneolo illo albo plenus , nam quum manditur glutinoſus cum quadam adſtrictione ſubamara ſentitur , vt facilè iudicare debeamus,Calamum odoratum vulgarem Officinis verum eſſe.Matth.credidit Calamū aromaticū harundinem ſiue Calamū,non verò radicem, eſſe debere:At mea ſentētia decipitur Matth. quum licèt Teoph.& Plinius in Calamo odorato calamum & non radicem laudare videantur, alibi tamen Calami aromatici radicem deſiderent , & eam cæteris partibus calami anteferant:Vt apud Pliniū eſt l.24. c.11. In quo, quum Calami odorati iuuamenta enumerat , inquit: efficaciſſima autem in omni harundine,quæ proxima radici : efficacia & genicula.Per quæ verba manifeſtè percipitur, quod ex omni Calamo ſiue harundine radix efficacior eſt pars : qua de cauſa Calami odorati radix quàm Calamus potiùs in opus trahenda eſt, vt meritò hactenus pharmacopolæ,hac prætioſa & exotica radice pro vero & germano Calamo odorato, vſi ſint. Nec enim eſt quod alium deſiderent,modò vulgarem recentem,minimè verò inueteratum habeant, quem ex odore & ſapore facilè diſcernere poſſunt Quantùm verò ad Dioſcoridem attinet,ſi quis introſpiciens eum accuratiùs expenderit,inueniet illum potiùs de radice loqui quàm de Calamo, quum radix geniculata dicatur , calamus verò potiùs nodis cinctus.

Amato reſpondet Matth.in Apologia his verbis.Quod Plinius ait efficaciſſimam in omni harundine eam eſſe partem , quæ radici proxima, quis non videat de harundine non de radicibus intellexiſſe Plinium. Namque examinaturus quænam partes in vniuerſo Calamo cæteris præſtent,partes radicibus proximas cæteris præſtare inquit : quod facilè prudens animaduertet lector. Nec enim aliam ob cauſam putat Plinius maiori vi pollêre eas Calami partes quæ prope radices habentur,quàm quòd eædem ibi craſſiores,vegetiores,robuſtioreſque in omni harundi-

genere reperiantur, quàm in cæteris earundem locis: quo fit, vt etiam Calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula robustiora sunt & crassiora. Quam ob causam Calamũ illum prætulit Diosc. quin densè fuerit geniculatus. *Quod* Calamum, non radices, describat Dioscorides, apertè quidem constat, cùm ait: Calamus odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plenâ araneorum fistulâ. Hæc ille. Quæ tamen perperam Lusitanus intelligit. Quippe Calamus in primis harũdinem designat non radicẽ. Præterea propriũ harũdinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quiddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantùm debetur, non radici, quæ solida, dura, lignosa, & vbique occlusa spectatur, in omni harundinum genere. Adhæc fuluus color Calamo sanè debetur, non radici. Quippe quòd radix in harundine perpetuò albicet. Ad id autem quod proprium sit radicis (vt ille contendit) vt ipsa geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus, Dioscor. ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddit geniculatos, vt facilè quis certior fieri poterit, qui eius Codicẽ legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, aliisque nonnullis. Plinius tritici culmis genicula quaterna, farris sena, hordei octona tribuit. Hinc libro senect. Culmo geniculato inquit Cicero. Constat præterea hasce radices ex Lithuaniæ, & Tartariæ finibus, quinetiam ex Ponto, vbi passim ferè prouenient, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus extet autor (quod viderim) qui scripserit odoratum Calamum alibi prouenire, quàm in India & Syria.

Sed de his quid nobis videatur, intellige. Figura & descriptio Calami vulg. Acori postremò a Matthiolo exhibita, satis demonstrat iconem non fuisse factam ad plantam missam Constantinopoli (vt ipse ait, sed potiùs arbitrio, vt quondam plures alias plantas: satis id indicant folia ad Iridem nimiùm accedentia. Non est quod cum furore (eius verbo vtimur) Anguillaram delirare dicat, qui dixerit generis cuiusdam Iridis, quandoquidem ipse olim scripsit ex Io. Merulæ autoritate flore esse Iridi similem; quæ sanè verba in postremis commentariis non debebat omittere si vera, si falsò addita, corrigenda erant: Nolimus tamen dicere cum Anguillara Iridis speciem, quamuis habeat non pauca cum Iride communia, & meritò Iridi subnectatur, licèt flores, iulis Corylorum similes, multùm differant ab Iridis floribus. Argumentum Matthioli à trunculo Arundinis infirmum erat, quia deest etiam Iridis caulis: Matthiol. dicit partes mutilatas siccas reperiri: adhærentes Iridi similes, Apollo autem arundinacea folia quadantenus præ se ferre: nos vtrunque non malè dici posse existimamus. Theophrast. lib. 7. cap. 12. scribit Harundinaceum potiùs constare folium Iridi.

Argumentum prætereà Anguill. ab odore gratiori in sicco Calamo aromatico vulgari vt demonstret Iridis speciem & non Acorum, minùs firmũ est: Theophr. enim l. 6. de caus. cap. 17. non solùm radices Iridis siccatas reddere ait, sed etiam Arundinum & Iuncorum, & Gladioli.

Amatus Lusit. Matthiolum temerè reprehendit, & ascribit radici vulgaris Calami notas, quas Dioscor. vero Calamo attribuit: suspicor etiam non verum quod ait has radices ex India deferri.

Calamum vulgarem aromaticum existimauit Manardus esse Acorum, cum quo non sentit Anguill. credens potiùs aliquam speciem Iridis, ob quasdam partes quas habet conuenientes cum Iride: nempe quòd hæc radix sit coloris carnei (incarnati) internè; & quòd habeat folia quæ ei videntur similia: quòd quò magis siccatur, eò meliorem acquirat odorem, & cùm carie corroditur odorem habeat gratiorem, id quod dicit Dioscor. cõuenire Iridi. Recens verò est ingratissimi odoris & summè amara. *Amatus reprehen.* *Anguill. non Acorum.*

Aduers. Acorus Diosc. & Acoros Theophrast. Officinis falsò Calamus.

Radicem quæ inter aromata ex Oriente allata venditur vulgò pro Calamo aromatico sperabat Cæsalp. flores & fructus, quales in Iride visuntur, daturam vt folia, cùm potiùs conuenire cum iuncis reperta sit, huic satis conuenit Costi Arabici descriptio, quamuis paucæ eius notæ ab Autoribus tradantur. Sunt enim inæquales Costi radices & tuberosæ, vt patet ex Helenio quo adulteratur, & ex radice Rhodia cui Dioscor. Costum comparat.

Nostrarum Officinarũ Calamus (inquit Clus. apud Garc.) nihil nisi radix est cui omnes notæ Acoro à Veteribus adscriptæ pulcherrimè conueniunt: Solebat Antuerpiam Vlyssipone aduehi Calami genus vsuali nostro simillimum; sed tetri odoris & saporis horridi. Quale genus tetri odoris fuerit considerandum: de eo verò quædã capite de Calamo aromatico vero *Costus Arabicus.* *Acorus Calami genus tetri odoris.*

Bernard. Palud. in extrema Lithuania *Tartarski* ab incolis appellari asserebat, quòd à Tartaris illius vsus primùm ipsis esset demonstratus.

Indocti practicantes pro Calamo aromatico Antiquorum, inquit Tabern. vero Acoro falsò vtuntur, quem errorem confirmauit Cornarius.

Gerard. Angl. Acorus Officinis falsò Calamus, Bastard or false Calamus.

Casp. Bauhin. Phyt. Acorus 1. siue Officinarum Calamus aromaticus, huic volunt aliqui conuenire Costi Arabici descriptionem apud Dioscor. lib. 1. cap. 15. Alii Iridi volunt cognatum, alii cum Iuncis magis conuenire statuunt. *Acorus vnde dictus.* *Costus Arabicus* *Iridi cognatus.* *Iuncus.*

Viret hodiè planta, testis est Cæsalp. apud Sereniss. Magnum Ducem foliis valdè odoratis: gaudet aquis. Anno 1574. Clusio primùm conspecta est Viennæ Austriæ legitimi Acori planta virens, munere Ill. V. Augerii de Bousbeque, Dauidis Vngnad, & Caroli Rym, qui õnes Legatorũ officio apud Turcarum Imperatorem defuncti fuerant. Hanc porrò, cùm frigoris patientissima, hiemis intemperiem non reformidet, quamplurimis communicabam, adeò vt nunc vulgatissima facta sit. Ingenti quodam lacu ad radices p̃ecelsi montis iuxta Prusam Bithyniæ vrbem spõtè nasci intelligebant, & humidis locis gaudere, & secundum fluenta longè feliciùs prouenire quàm siccis experiebantur. Sed & C. V. Bernard. Paludanus, copiosè admodum supra Vilnam vrbem in paludibus, extremâ Luthuaniâ Moskouiâ spectante inueniri referebat. Habeo in horto Ill. E. C. Montb. vbi se multiplicat, & iulos fert, à me apportatum Stutgardiâ ex horto Ill. Ducis. *Locus & Tempus.*

antè etiam attulerat Ill. meus Princeps ex Pfortzeim Marchionis Badensis. Vidi Lutetiæ in horto Io. Robini regii hortulani: Argentinæ in horto Di. Melchioris Sebitzii Medici, Stutgardiæ in horto Ducis Pharmac. insignis hanc plantandi rationé docuit: Calamus plantandus solo humido & arenoso & non remoto ab aqua: quotannis ex terra eximédus & abscissis radicibus summitates in terram reponendæ, distantia palmi: hac ratione valdè multiplicantur atque vt plurimùm floret secundo anno à transplantatione, iulus adest Iunio, Iulio & Augusto.

Vires

Vim habet Acori radix calefactoriam, decoctum ipsius potum vrinas mouet, ad lateris & thoracis ac hepatis dolorem, ad tormina item & rupta ac conuulsa commodum. Lienes consumit. Prodest & vrinæ stillicidio, & ad virulentarum bestiarum morsus & ad insessus velut Iris ad menses ducendos. Succus radicis depurgat ea quæ pupillis tenebras offundunt. Radix autem & in Antidotos vtiliter ammiscetur, Diosc. Acori radice vtitur Galen. quæ gustu acri & modicè amaro, odoreque non iniucundo, ordinis tertii in calefaciendo & exsiccando. Vnde constat quod facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, vt vrinam moueat, & lienes induratos iuuet. Acorum in sua natural. h. passim commendat Plin. ad pectoris dolores, ad Tenesmum, ad duritias & collectiones omnes, ad contusa & cuersa, & ad interiores fœminarum morbos. Cùm radix Calami aromatici vulg. inquit *Fuchsius*, in commanducando glutinosa sit, linguá astringens, amara, & subacris, eique propemodum omnes veri calami Indici notæ quadrent, profectò & citra vllius reprehensionem pro vero Seplasiæ in eius penuria vti possunt. Lectores considerent quæ Fuchsius de glutinositate & astrictione in Calamo aromatico vulgari dicit. Acorus (autore Matthiolo] in vino aut hydromelite coctus, aut eius puluis inspersus & haust°, tollit à frigida pituita aut flatibus ortos morbos, quales sunt dolores colici, laterales, tusses, conuulsiones, obstructiones hepatis & lienis: prodest iis in quibus ex ictu, aut contusione sanguis coiit, & difficulter vrinam reddentibus, difficulter concoquentibus datur quotidie Acori puluerizati ʒI. cum pari portione Cinnamomi ex vino absinthite calido. Vbi recentis Acori copia est, conditur Saccharo aut melle, quo modo ad nos importari solet, etiamque in Germania & Italia eadem ratione condiri consueuit, ad omnia prædicta efficax. Ex Acoro fit Oxymel ventriculo & frigidis insigniter vtile, hoc modo; In puluerem crassiusculú teritur, affunditur acetum, operculatur, post triduum ad dimidias coquitur, perque linteum transmittuntur; dein additur mel pro arbitrio: iterum coquuntur ad aceti consumptionem. De hoc Oxymelite datur quotidie vncia vna cum suprà dicto Acori decocto. Dodonæi ætate eclegmatis non absque fructu additur quando crassi, crudi, frigidique humores pulmonem & pectus occupant. Referebat Clusio Bern. Paludanus Tartaros plerumque circumferre hanc radicem, & aquam non bibere, quin priùs Acori radix in ea fuerit macerata. Simile quidpiam de huius plantæ nomine etiam tradit Matthias à Michovv Sarmatiæ lib. 2. cap. 12. Recentes verò radices suo cortice delibratas & diligenter repurgatas condire solent Constantinopoli, atque in vsum adseruare: manè enim ieiuni plerumque manducare solent aduersus corrupti aëris contagia, vt referebat N. V. Philibertus de Bruxella. Condiunt etiam nunc in Germania Nobiles aliquot matronæ in domesticum vsum, & plerique Pharmacopœi, quorum nonnullos [adeò nunc vulgaris istic est planta] singulis annis ad centenas libras colligere intelligit, & non contemnendum ex ea quæstum facere.

GALANGA MAIOR

GAlanga maior *radix* est duorum pollicum, maioréue crassitudine, crebris pollicaribus apophysibus subinde donata, cortice satis extenso, circularibus zonis cincto, fusco, aut rubente, substantia solidiuscula, cinerea, albicantéue, punctulis (quæ extrema sunt fibrarum) notata, matrice magis fusca, fungosaq; odore grato acuto, sed qui cedit Minori, vt & saporis acrimonia.

Galanga Clusii.

Galanga Acosti.

Binum ferè cubitorum, inquit Garcias, altitudine attollitur, foliis mucronatis in modum Lanceæ, radice crassa, nodosa, flore candido, seminifera est.

Costa autem sic describit: Duorum cubitorum altitudine crescit, nonnunquam amplior: *folia* habet Orchidi Diosc. similia, longiora tamen & latiora, supernè saturatiùs, inferiùs dilutiùs virétia: *caulem* ex foliorum inuolucris cóstantem vti in Orchidum generibus: *florem* candidum, inodorum semen exiguum neglectum: *radicem* secundum caput crassam & bulbosam, reliqua ex parte Zingiberi similem, sed maiorem, nonnunquam capitula Hastulæ regiæ modo proferentem.

Euch. Rosl. pro Galgan (Galanga) habet nescio quam fictitiam iconem.

Lonic. sub his verbis: Grossen Galgan/ Galanga

langa maior &c. Figuram plantæ non visæ ponit, quæ potiùs nonnihil ad Calamum vulgarem accedere videtur.

Galangam maiorem [ait Anguill.] Acorum esse censet Lonicerus, quæ opinio verisimilior quàm Manardi. Turcis & Arabibus adhuc hodie dicitur *Vaere*, (legimus nos à Serapione *Rhulungen* dici, sicut ab Auicenna *Casurudar*) quo nomine Serapio Acorum appellauit: color qui attributus à Plinio Acoro lib.25.cap.13. in Galanga reperitur: cur vocata fuerit hęc radix Galanga nescio, quia non est Arabum Galanga.

Scribit Matthiol. epist. ad Qualcebenum, Toto cælo errare eos qui Galangam Acorum esse contendant. Brassau. Asserere Acorum Diosc. aliud non esse, quàm radicem, quam Offic. Mauritanos secutæ, Galangam vocent: adeò vt maluerint cum Lonicero errare, quàm cum Manardo benè sentire. Brassauolū secutum esse Fuchsium: Eumque cùm sibi nimis pumilæ viderētur prioris Galangæ radices quàm vt Acori referrent, ac propterea Brassauoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirp. comment. alteram crassiorem Galangā, quæ iam pridem in Italiam fertur Acorum contendisse, verùm eam non esse Iridi similem. Maiorem Galangam minore ignauiorem, colore etiam dilutiorem, minúsque odoratam. Explodendam Monachorum in Mesuen scribentium opinionem, qui contra Brassauolam & Fuchsium quasi velle videtur Galangam potiùs odoratum Iuncum esse quàm Acorum, quod tamen planè falsum. In postr. Com. cum magn. fig. Lat. & Ital. addit aduersus Anguillaram, leuem eorum rationem esse qui velint vno tantùm inspectu Galangæ folio esse Acorum: tametsi concedant facilè folium illud fuisse Galangæ, quòd sciat hanc folio esse Cyperi latiore, vegetioréque, Iridi non omninò dissimili: Ait porrò in hist. Germ. Galangam Dioscor. & veteribus Græcis ignotam, eámque esse duplicem maiorem & minorem. Matthiolus olim asserebat Galangam non esse Iridi similem, nunc ait folia Iridi non admodum dissimilia: nō puto illi vnquam visam virentem fuisse.

Neque Acosta, neque Garcias ab Hort. Clusio satisfaciunt in Galangæ maioris descriptione, præsertim si ea quâ Europæ Officinæ vtuntur legitima est Galanga maior: etenim eius radices multò maiorem habent similitudinem cum Iridis, quàm cum Asphodeli aut Zingiberis radicibus. Et certè omninò sibi persuadet Galangam nostram maiorem Iridis genus esse, huic fortè simile quod in sua Pannonicarum stirpium historia primum est, nihil tamen statuit.

Hist. Lugd. Galanga maior Penæ. Item Galanga maior Acostæ.

Castor. Durant. figuram Costæ habet, quam etiam nos ponimus, licèt non placeat, quia insignem demonstrat varietatem si benè facta: quod vix puto.

Galanga maior seritur in Indiæ Iaua, duntaxat radice vt Gingiber non semine, licèt apud Auctores aliud reperiat Garcias. Sed tamen & ex semine sata prouenit in India, in hortis, sed exigua quantitate, quanta videlicet acetariis & huius Gentis vsui medico sufficit. Cùm essem Patauii Galangæ maioris nomine plantam vidi in horto Nobiliss. viri Iac. Cortusii, Iridi valdè similem foliis & radice.

Calida est siccáque tertio gradu: ideòque confert phlegmaticis & Stomachi humiditatibus, digestionem calore suo iuuat, cruditates flatúsque dissoluendo. Colicæ opitulatur, anhelitus suauitatem conciliat. Renes calefacit, semen, virgæque erectionem concitat, Serapio. Galangæ puluis naribus inditus, Cerebrum confortat. Confert etiam Cordis palpitationi. Syncopas abigit. Vertiginosis ex plantaginis succo auxiliatur. Omnibus denique morbis à frigiditate ortis confert, Lonicerus. Insigne Pharmacum, quo nos [inquit Io. Agricola] intolerabilem cruciatum sedare adsueuimus, qui nonnunquā circa vngues digitorum pedis cuiuspiam dolore inæstimabili affligit, vt Paronychia dici posset. Accipio autem Scobem Croci Martis, sic Chymistæ Cuprum appellant, collige illam sub incude fabri eius metalli, misce ferè cum tantundem læuoris Galangæ, adpone dolenti loco, & illicò ingentem illum dolorem sedabis.

Adeò autem vulgaris est, teste Acosta, apud Malabarenses huius radicis vsus, vt non modò in medēdis morbis eā vsurpent, sed in farinā etiam conuertant, ex qua, seu nucis Indicæ lacte, nonnunquam Sura, aut Iagra exceptā, certum quoddam panis genus pinsunt in tenuium placentularum formam, quod *Apas* vocant: in delitiis est hic panis, præbéntque iis qui ventriculi debilitate & frigiditate laborant in alui, doloribus, vteri affectibus, & vrinæ difficultatibus: ac miram eius efficaciam experiuntur, siue ob humores crassos & pituitosos, flatúsve aut arenulas in vreteribus aut collo vesicæ congestas, vrinæ difficultas orta sit; vel etiam ex carnis excrescentia in ipso vesicæ collo aut meatibus nata. Præbent verò edendum hūc panem, deinde haustum *Nimpa* (quæ veluti aqua ardens est) concedunt: in inguinibus verò supráque pubem & collum vesicæ, folia Nympheæ decocta in aqua & macerata, atque adhuc calentia applicant. *Nimpa*

GALANGA MINOR.

Taleolæ [quâ scilicet forma importari solet] minoris Galangæ digitalem, & minorem *radicis* crassitudinem arguunt, vnde ionceæ crassitudinis apophyses pronascuntur, eâ ferè formâ quâ Cyperi radices conspiciuntur, Zonulísq; circularibus, perinde vt maior, cinguntur, cortex exterior russescens, at multò odoratior: substantia interior, vt rubricam æmuletur, dura, compacta matrice parua solida; sapore & odore longè vegetiore generosioréque quàm Maior, & feruore aromatico totas fauces abundè implente. *Eicon cum præcedente habetur.* Descriptio

Garcias hanc dicit duorum palmorum altitudine frutescere, foliis Myrti, radice nodosa.

Euchar. hoc titulo. Galanga, Galgan / figuram habet falsam, quam etiam posuit pro Cypero. *Roesl. not.*

Gesn. in cat. pl. Cyperus Babylonicus Γαλάγγα; Galganwurtz/Galengal. *Cyperus Babilon.*

Matth. Galanga minor: Cyperus Babilonicus. *Lonicer. not.*

Lonicerus sub nomine klein Galgan/ fictam habet figuram, quæ nonnihil ad calamum Aromaticum accedere videtur.

Asserit Garcias Galangam veteribus Græcis ignotam; Arabibus non satis perspectam. His *Caluegiam*, licèt omnes Mauritani & Serapio corruptè legāt *Culungen* aut *Galangen*: esséque duplicem, alterā minorem in China Lauandoa. Alteram maiorem in Iaua Lantuaz. In India vtramque Lancuas appellari. Auic. & Serapionem exactam huius plantæ notitiam non habuisse hinc factum putat vt duo diuersa capita de

ea [quod etiam annotant Aduerf.] scripserint. Antonium Musa Leonceni testimonio, velle Galangam esse Acorum Veterum, sed non esse. Explodendam Monach.dist.1.c.47. in Mesuem, opinionem, qui Galangam Schœnanthi radicem velint.

Acorum nō est. Monach. opinio Schoenant. Cauelgia. Iunci odorati. radix Monach.

Galanga (inquit Acosta ex vers. Clusii) medicamentum vsibus humanis valdè necessarium est, dignumque vt Pharmacopolæ in suis Officinis perpetuò habeant: vna minor, altera maior. Arabibus dicitur *Cauelgian*, de ea confusè Auicenna, videntur Græci & Arabes, vt Auic. & Serapio, non habuisse perfectā eius cognitionem: Bellunensis in suo Dictionario ait Auicennā scribere de duabus, licèt tantùm una. Opinio Monach. dum scribunt Galangam esse Iunci odorati radicem, à ratione longè abest, quam etiam redarguit Amatus in Diosc. Galanga minor adfertur ex China. Hác aliqui dicunt esse Acorum: sed folia gladiolo non similia, Galanga non est radix Schinanthi vt voluerunt Monachi.

Acorum. Galanga minor & surpanda.

Cyperus. Folia Myrthi.

Gariophyl. Galanga minore vtendum in omnibus compositionibus suadet Cordus in Disp. in Arom. Garyophyl.

Galanga minuta siue minor quam vocant Officinæ, an sit Cyperi species potiùs quàm Galangæ aut Acori, est Lobel. & Penæ in adu. difficile statuere. Folia si sunt Myrti, ut quidam affirmant, non parum ab vtroque illorum etiamque maiore Galanga dissidebit. Verisimile, aut diuersas putatas fuisse Arabibus vtramque Galangam aut non admodū notas Auic. & Serap. ac propterea eos caput duplex de ea instituisse: Lob. Obs. vbi figura ex Clusio Ic. pl. p. 53. H. Lugd. quæ absurdissimum esse dicit, Galangam Iunci odorati speciem statuere: & Tab. icon. Galanga minor.

Locus. Minor cum Rhabarbaro ex Chinarum regione in Indiam aduehitur.

RADIX S. HELENÆ GALANGÆ species.

Descriptio EX Florida *radices* quædam rotundæ, ad nos importantur. Sunt eæ longæ, nodis distinctæ, quibus dissectis perforatisque fiunt Sphærulæ præcatoriæ, quæ siccatæ rugantur, osseamque acquirunt duritiem. Extrinsecus nigræ, intus candicant. Cortex adeò adhæret medullæ, vt vnum fiat cōtinuum. Sapor eius aromaticus est & gratus vt Galangæ quædam species esse videatur: pollicari sunt crassitudine aut circiter. Herba verò parum habet *caulis*, & humi spargit ramos: *folia* fert ampla admodum viridia.

Nascitur communiter locis humidis in Florida.

Monard. par. 2. Ind. occid. l. 1. c. 4. *Pater noster de S. Helena*, quia portu quondam proueniat ita dicto. In Clusii vers. Radix S. Helenæ, qui annotat ex descriptione facultatibusque huius plātæ colligere licere, ad Cyperi genus aliquod referri posse, sed videant Lectores quæ Clusius de Drackena scribit cap. sequenti.

Hist. Lugd. Pater noster, vel Radix S. Helenæ Monardi.

Calida est in fine gradus secundi, sicca in primo, aut aliquid magis. Herbam Indi lapidibus terunt, eáque vniuersum corpus balneaturi fricant: aiunt enim cutem adstringere, membraque roborare odoris gratia. Hocque sæpiùs faciunt, ob insignem vtilitatem quæ inde ipsis resultat. Puluerem tenuissimum eius tam Indi, quàm Hispani in vino infusum ad ventriculi dolores, fœlici cum successu hauriunt.

DRACKENA RADIX. Cap. XIX.

RAdix Drackenæ ita benè descriptæ & depictæ apud Clus. de pereg. & Exot. vt nihil addendum videatur.

Londini (inquit) mihi donabat Gen. Eques Frāciscus Drake quasdam radices, cum tribus aut quatuor lapidibus Bezaar Peruanis, quas Autumno præcedente [absolutâ nauigatione, quâ totum Orbem, superato Magellanico freto, circumiuerat) secum retulerat, illas summæ apud Peruanos æstimationis esse asserens, propterea, illius qui mihi eas donabat gratiâ, huic radici Drakenæ cognomen indebam, & ipsam in tabella expressam lectoris oculis proponebam.

Semunciali autem hæc, magna ex parte, erat crassitudine, & prælōga, subinde in nodos & inæqualia capita extuberans, atque in summis capitibus, veluti è crassis squāmis contexta. Dentariæ τελεφίου, siue veriùs ἐπιφύλλου, [quam cap. 22. lib. 5. meæ Rarior. Pl. hist. describebam] ferè instar; foris nigricans, rugosa & dura, quia reficcata, interiore parte alba: tenues fibras hinc inde adnascentes habebat, quasdam crassiusculas, & maiusculas, duras & lentas, à quibus alii nodi dependebant: nullo manifesto odore præditam esse obseruabam, sed saporem habere deprehendebam nonnihil adstringentem & linguam exsiccantem initiò, diutiùs verò manducatam, tenuem suauémque acrimoniam in ore relinquere. Magnam quidem affinitatem habere videbatur cum radice S. Helenæ, de qua Nicolaus Monardes lib. Simpl. med. ex Occidentali India delatorum.

Sed

Sed cùm N. Eliot, qui Drake in eâ nauigatione comitatus fuerat, Hiſpanos in Peru maximo in pretio habere, nec niſi difficulter redimi poſſe, referret, ab iiſque didiciſſet, folia præſens venenum eſſe, ipſam autem radicem, non modò illius veneni, ſed etiam aliorum antidotum eſſe, & cor ac vitales facultates roborare, ſi pollinis in modum trita manè ex pauxillo vino ſumeretur, ex aquâ febris ardores mitigare: earum facultatum ratione, valdè conueniret cum radicibus, veneno aduerſantibus, de quibus eodem libro Monardes, in his tamen aromaticum ſaporem, & coloris gradum deſiderabam, quem illis radicibus tribuit.

Hiſt. Lugd. Drakena radix. Tabern. Icon. Bezoardica radix. Noſter Gener Io. Cherlerus anno 1606. ex Anglia Londino redeuns, munere celebris Pharmac. Iacobi Gareti attulit radices Drakenas, quas cùm aliquandiu maſticarem, acredinem moleſtam adhuc ſentiebam, quam poſtea etiam deprehēdebam, & in iis, quibus anno 1609. Baſileæ Cl. V. D. Iacobus Zvvingerus me donabat.

DRAKENÆ AFFINIS RADIX.

DRackenę radici quodammodò affines videbãtur [inquit Cluſ. Exot.] eæ radices, quæ in ingente illa Prætoria naui Proregem ex Orientali India reuehente, & ab Anglicis Naucleris occupata, repertæ fuerant. Etenim tuberoſæ erant, & quantū ex earū forma colligere licebat, ſummâ terræ ſuperficie repentes, multiſque villis & fibris obſitæ, fuliginoſo colore præditæ, nōnihil tamen ad flauum tendente, ſaliuam, dum manducabantur inficientes & amaræ, foliorum quidem aliquos pediculos adhuc retinentes: qualia verò illa fuerint, nemo facilè dixerit. Cęterum magni vſus apud Indos fuiſſe, veriſimile erat, quandoquidem prorex eas referret cum nobilibus aliis medicamentis in Orientali India natis. Iacobus Garetus cum ſequente plantula reſiccata mittebat.

Contrayerua radix.

Ex Charcis prouincia Petuana *radices* quædam venenis reſiſtentes (inquit Manard. apud Cluſ.) aduehuntur, Iridis radicibus valdè ſimiles; ſed minores, & ficulnei folii odore. Hiſpani Indias inhabitantes *Contrayerua* appellant, quaſi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino ſumptus, aduerſus omne venenum cuiuſcunque tandem ſit generis, præſentiſſimum eſt remedium, vino ſublimato excepto, quod ſolâ lactis potione extinguitur, vomitione illud reiicere faciens, aut per ſudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hauſto, educi ferunt. Ventris etiam animalia pellit. Guſtata radix aromaticum quiddam ſapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur ſecundo gradu.

ZEDOARIA.
CAP. XX.

ZEdoaria duarum circiter vnciarum longitudine, minimo digitò minor, foris cinerea, extenſa, intus ex cinereo fuſca, duriuſcula, ſolida, tanquam concretus quidam ſuccus, paucis apparentibus per ſubſtantiam fibris, ſapore amaricante, & acri aromatico. Huic per omnia ſimilis altera, figurâ duntaxat breuior, craſſior, tuberoſi. *Deſcriptio*

Radicis peregrinam naturam indagantibus Veterum notæ ſe primùm offerunt annotandæ.

De Zurumbet igitur, id eſt, Zedoaria, Serapio ex variorum autoritate ita ſcribit. Zurumbet ſunt radices rotundæ, ſimiles radicibus Ariſtolochiæ rotundæ, in rotunditate earum, & ſunt ſimiles in ſapore & colore Zinziberi, & afferuntur de Zeni. Zurumbet eſt calidum & ſiccum in ſecundo gradu, & impinguat, impinguatione cōuenienti, & aufert ventoſitates. Et de proprietate eius eſt, quod aufert odorem Alliorum, & Ceparum & vini: proprietas eius eſt quod confert morſui venenoſorum, & retinet ventrem. Reſoluit apoſtemata propriè quæ ſunt in matrice; & retinet vomitum & confert ventoſitati colicæ. *Zurumbet Arab.*

Ex Auicenna ſi roges, Zedoaria quid eſt? Reſpondet is: Porriones ſimiles Ariſtolochiæ, minores tamen eæ, & eſt in ſua virtutè. Et melior quidem eſt illa, quæ cum Napello creſcit, & eius vicinitas debilitat plantam Napelli. Item Zurūmbet *quid eſt?* Eſt lignum ſimile Cypero ſed eſt maius & minus odoriferum. *Natura*: Calida eſt & ſicca in tertio. *Operationes & proprietates*; Reſoluit Ventoſitates. *Decoratio*: Eſt impinguatiua, & abſcindit odorem vini, & Alliorum, & Ceparum. Membra anhelitus & pectoris. Eſt lætificatiua confortans cor. Membra nutrimenti. Retinet vomitum. Membra expulſionis, ſtringit naturam, & confert ventoſitatibus matricū. *Venena*: Confert mordicationi venenoſorum vermium valdè, ita ut propinqua ſit Zedoariæ. *Permutatio*: Ponitur loco eius in venenoſis, quantùm ipſa & medietas eius durungi, & duæ tertiæ ponderis eius de taraxacon ſylueſtri, & medietas ponderis eius de granis Citri.

Auicenna igitur eaſdem vires recenſet, quas Serapio ex diuerſis autoribus ſuo Zurumbet aſſignat. Hoc tantùm diſtant, quod Auicenna calidum & ſiccum ordine tertiò ſtatuit. Serapio autem ex Aben Meſuæ calido & ſicco duntaxat. Hic conferre morſibus venenatorum, ille valde conferre morſibus venenatorum vermium, ita vt ad Zedoariā proximè accedat. Quibus verbis innuit (inquit Hiſt. Lugd.) aliquid eſſe inter Zurūbet & Zedoariam diſcriminis.

Serapio de temper. ſimpl. cap. 261. Zurumbet aliud deſcribit. Ex Galeno tradens id eſſe ex ſpeciebus odoriferis, ac propterea admiſceri in confectionibus aromaticis, & eſſe calidum & ſiccum prope tertium gradum, & in virtute ſua ſimile Caſſiæ ligneæ & Cubebis. Et ex Poſſidonio Ci- *Zurumbet.*

namomo Cubebam ſubſtitui poſſe: Et Paulum eadem quæ Galenus iiſdem efferre verbis. Malè autem pro Caſſidonio legit Poſſidonium. Zerumbet verò cum Pauli Arnabone idem facit:ac eiuſdem deſcriptionem ſubiungit authore Iſaac, Meſarugiâ & aliis, inquiens: Eſt arbor magna quæ naſcitur in montibus Lubnem,id eſt in Oriente, nullum faciens fructum, habens folia longa,quorum color eſt inter viriditatem & Citrinitatem, ſimilia foliis ſalicis, & ita color eſt ramorum etiam, & habet odorem ſicut odor Citri; eſt calida & ſicca, & & ſtyptica, reſoluit & ſtringit ventrem. Virtus eius eſt ſicut virtus Nucis Muſcatæ,verùm eſt ſubtilior ea.Quum fit ſternutatorium cum eo,&oleo violaceo,cõfert dolori capitis feruido & humido,& confert ſtomacho & hepati propter ſuam aromaticitatem. Ex quibus perſpicere licet Serapioni Zerumbeth & Zedoariam eaſdem eſſe radices, niſi deprauata ſint eius exemplaria; item aliud Zerumbet arborem. Auicennæ verò diuerſas eſſe plantas, vt qui Zedoariæ radices Ariſtolochiæ radicibus comparatit, Zerumbeth lignum Cypero: niſi hic ſit Interpretum error,qui Zurumbeth Ariſtolochiæ radicibus, Zedoariam Cypero comparaſſe debuiſſent:præſertim cùm ei quæ Cypero ſimilis eſt, eaſdem prorſus tribuerit vires quas Serapio Zedoariæ, vt oſtendimus. *Hæc Arabes* de Zedoaria & Zerumbet literis mandarunt. Ex quibus expendere oportet, an duæ radices, quæ in Officinis Zedoariæ & Zerumbet nomine venæunt, eæ ſint quibus vſi ſunt Arabes. Sed hîc quid dicendum, ex ſequentibus colligemus.

Serap. mat.

Zaduræ, alii Zeduariæ radice [de qua Serapio cap.172.] nunc ferè noſtræ ætatis [inquit Ruellius] Medici contra peſtilentis cæli contagia vtuntur. Officinæ & Medicorum vulgus Zedoariam nominat. Zadura permultis Recentiorum medicamentorum compoſitionibus expetitur. Arnabo Mauritanis nomine Zurumbeti venit, qui de ea re parum ſibi conſtantes Zedoariam alibi interpretantur, nomenclationis aucupio planè nobis imponentes.

Zadura. vſus Arnabo. Coſtus Zurumbet. Zedoaria rotunda.

Vulgaris vſus Zedoaria Anguillaræ eſt Coſtus. Zerumbet & Zedoaria rotunda res eædem ſunt ſecundum Serapionem, hodiè poteſt videri Venetiis, quò ſatis adfertur. Zurumbet (vt ſcribit Syluius) Serapioni, Auicennæ, aliiſque, & Zedoaria, ζάδυρ Actuario in aurea antidoto dicitur, ζάδυαρ eidem in διακυμίνων, & in diantho, alibi ζάδυρα & ζάδυαρ: res eſt ac nomen barbarum Græcis prioribus incognitum. Eſt autem Zedoaria radix Ariſtolochiæ rotundæ æmula, ſapore & colore zingiberis, calida ſicca gradu ſecundo, eadē Serapioni dicitur zerumbet ſine h.

Zurumbet Serap.

Idem ſentire videtur Fuchſ. qui de comp. medicam. ita ſcribit zadura, zaduaria, zudar, zadera & zaduar poſterioribus Græcis appellatur, officinis zedoaria, Serapioni zerumbeth. Sapore ac colore ferè zinziberis. Quod Mauritanis zurũbet nominatur, id recentiorib' Græcis zarnabū zarnabadū, vel Carnabium & Carnabadium. Paulo autem Arnabo dicitur. Serapioni eſt rotunda & globoſa, Ariſtolochię rotundę radici ſimilis. Hæc hodie inter zedoarias longas ex India & Oriente affertur. Hinc eſt quod plerique zurumbet interpretantur zedoariam ſimpliciter, ſed minùs rectè, nam adiiciendũm erat rotundam, vt diſcrimen à vera & longa zedoaria hac adiectione innueretur. Quapropter pro zurumbeth, rotunda illa nobis vocata zedoaria accipienda erit. Faciem Gingiberis repræſentat, inquit Matthiolus, radix illa quam Mauritani, & Officinæ zedoariam appellant, odoratior tamen, amariuſcula, neque adeò vt Gingiber acris. Huius nuſquam, quod ſciam, meminere veteres Græci, etſi Recentiores ab Arabicis edocti, nempe Aetius & Actuarius, eam ſuis medicamentorum compoſitionibus admiſceant. Zedoaria [vt cap.172. teſtis eſt Serapio] conuehitur è Sinarum regione vltra extremas Indiæ oras. Non deſunt qui crediderint, quod Arnabo, de quo ſcribit Paulus, & Mauritanorum zedoaria vnum & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis teſtimonio cap.271. Arnabo apud Græcos nihil aliud deſignat, quàm zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de zerumbet eadem ſcribat Serapio, quæ de Arnabo ante ipſum adnotauit Paulus. Eſt autem Arnabo, vt ex Serapionis autoritate memoriæ prodidit Iſach, arbor procera in Oriente proueniens. Quibus facilè patet, Arnabo non modò zedoariam non eſſe, ſed nec in Europam ad nos aduehi. Quo fit vt Cordus aberraſſe deprehendatur: quippe qui zurumbet zedoariæ genus exiſtimet. Hunc fortaſſe ſecutus Fuchſius in lib. de comp. medic. non ſine magno errore putat zurumbeth & zedoariam idem eſſe.

zedoaria. zarumbet. zurumbet. zarnabū. Carnabadium.

Cæterùm zingiberi aroma aliud ſimile Amato videtur, quod zedoariam Officinæ: Arabes verò, zurumbet vocant, à Græcis prætermiſſum, quia Carpeſium Cubeba eſt, non verò zedoaria.

Diu exiſtimauit Garc. zedoariam quæ celebrior eſt, eam eſſe quæ zerumba dicitur, & medicamentum eſt Perſis expetitum, quod hinc [ex India] Ormuz defertur, inde Aſiâ in minorem & Venetias: zerumbet appellatur Arabibus, Perſis & Turcis zeruba: in Guazarate, Decan, & Canara *Cachoraa*: in Malauar *cua*. Copioſè prouenit in Malauar, Calecut videlicet & Cananor ſiluis ſponte. Si autem pangatur aut ſeratur, plurimis etiam locis: inde à multis Gingiber ſilueſtre appellatur, nec id ſine ratione, quoniam eius folia Gingiberis foliis ſimilia ſunt, longiora tamen & magis aperta: eius item radix Gingibere maior. Radix eruta, conſcinditur & ſiccatur, deinde in Arabiam, Perſiamque defertur, in Gida & Alexandriam; vnde poſtea Venetias & in alias regiones transfertur. Conditur etiam Saccharo, & Gingibere præſtantior eſt.

L

Gi fil

Auicenna lib. 2. cap. 743. duntaxat Zerumba aut zerumbet nouit. Sed quoniam eam vidit in fruſta rotunda, interdum verò in oblonga, conciſam ad Sinum Perſicum vehi, duo genera eſſe exiſtimauit zerumba & zerumbet. Hac etiam de cauſa folia, quæ non viderat, prætermiſit: & quemadmodum ipſa radix ex India in alias regiones transferatur, duntaxat expreſſit. Et certè etiam hodierno die, diuerſum eſt prætium eius quæ in rotunda fruſta reſecta eſt, ab illius quę in oblonga conciſa eſt, vt minores Gingiberis radices vilioris æſtimantur quàm prægrandes. Quod verò iuxta Napellum naſci optimam ſcribit, planè fabuloſum eſt: quandoquidem Napellus vix hîc reperitur [non ſunt enim huius regionis ſiluæ procreando Napello aptæ,] & zerumba plurima, vt diximus, naſcitur ſiluoſis Malauar locis: tum etiam aliis multis ſata prouenit: nec quemquam [tametſi diligentiſſime perquiſiuerim] hanc radicem iuxta Napellum vidiſſe intellexi. Præterea ex reliquis Auicennæ iam adductis locis manifeſtum eſt, quàm ſibi parum conſtet,

constet; vt facilè hinc iudicari possit eum Zurumbet historiam planè ignorasse.

Serapionis autem legitimi Codices non habent additam expositionem Zerumbet, id est, Zedoaria, sed ab interprete insertam verisimile est, qui differentiam inter Zedoaria & Zerumba ignorabat. Id ex sequentibus facilè deprehenditur, cùm ait, è Chinarum regione aduehi, rarámque apud Indos inueniri. Zerumba verò abundè in India nascitur.

Non defuerunt qui crediderint, Arnabo, de quo Paulus lib.7.cap.3. scribit, idem esse cum Zerumbet. Verùm ex vtriúsque historia, satis manifestum est, diuersas esse plantas. Siquidem Arnabo Pauli arbor est procera, suaui odore fragrans: Zerumba verò graminea est planta, vt modò diximus.

Cæterùm minùs sunt audiendi, qui aut Ben album & rubrum, aut Carpesium esse volũt: quoniam hoc vtrumque medicamentum huc non sine quæstu conuehitur. Zerumba verò hinc in exteras regiones exportatur. Præterea longè diuersa est vtriusque facies à Zerumba.

Clusius apud Garciam ait Zeruba siue Zerumba forsitan erit ea radix, quam capite de Costo Venetiis adferri dixi, Zingiberi adeò similem, vt nihil suprà, plerúmque tamen maiorem, & intus pallescentem. Inuenitur Antuerpiæ apud quosdam aromaticos Zedoariç quoddam genus illis Bloczevval, id est, tuberosa Zedoaria nuncupatũ, rotundum instar Aristolochiæ rotundæ, foris nigricans, interdum cinerei coloris, intus candicans, gustu vsualis Zedoariæ. Idem in append. hist. Dodon. Gall. cap. 28. Zedoaria rotunda Arabibus Zurumbet (quamuis Serapio describat aliud Zurumbet arborem) recentioribus Græcis Ζαδύρα, Offic. Galliæ Zurumbeth. Belg. Zedoar block. Interdũ reperitur cum Zedoaria vulgari, verùm ignari Pharm. reiiciunt vt inutilem: Ex descriptione Isaaci apud Serapionem apparet Zedoariam Arabum diuersam à vulgari Officinarum. Rondel. opinatur esse Dioscor. Costum 1. siue Arabicum: paucæ notæ deficiunt.

Zeduaria siue Zadura herba & zerumbet: Prostant [vt volunt Lobel. & Pena in Adu.] peregrinæ duæ radices in officinis, neutra Græcis memorata: & vtraque & nominis sic radicis eiusdem meritò putatur. Eidem Lobelio alibi: Zeduarium Officinarum, Belgic. Blockzedoar videndi & habendi copia fuit Antuerpiæ.

Hist. Lugd. Zerumbet Serapionis & Zedoaria eiusdem radicis partes. Zerumbet Serapionis Clusio.

Casp. Bauhin. Phyt. Zedoaria 1. siue longa quæ ad Costum Syriacum Dioscor. referenda. Zedoaria 2. (quæ Græcis recentioribus Ζαδύρα) rotunda. *Vnam* tantùm radicem censemus, licet formâ differant, sed eiusdem radicis partes diuersas. Zedoaria 3. siue tuberosa foris niricans, zerumbet Serap. Clusio. *Vnam* Zedoariam existimo non tres: neminem inuenio qui duas rotundas faciat.

Vsus ad colicos cruciatus, præsertim aduersum venenata, certissimus. Lob. & Pena Adu.

ZEDOARIA GARCIÆ.

QVod nos hîc [inquit Garc. lib. 1. Arom. Hist. cap. 42.] Zedoariam appellamus, Auicennę lib. 2. cap. 752. (tametsi non nouerit) *Geiduar* dicitur, aliud nomen ignoro, quia nascitur regionibus Chinensium prouinciæ vicinis. Magno verò emitur *Geiduar*, nec facilè inuenias, nisi apud Circumforaneos quosdam & circulatores, quos Indi *Iogues*, Mauritani *Calandares* appellant, hominum genus quod peregrinationibus & stipẽ emendicando vitam sustentat. Ab his enim & Reges & Magnates *Geiduar* emunt. Est verò Geiduar magnitudine glandis, eiusdémque ferè formæ, colore sublucido. Vnicum huius Geiduar fragmentum, quod circiter dimidiam vnciam pendebat, à Nizamoxa semel impetraui: sed id in Lusitaniam cum insigni lapide armenio missum, vnà cum naui periit. Ostenderam id priùs Pharmacopolis in Chaul & Goa: sed nemo illorum nouerat quid esset. Aliud pauxillum apud istos circulatores vidi: sed non emi, quòd fraudem metuerem. Vtile est autem istud Geiduar ad plurima, sed præsertim aduersus venena, & virulentorum animalium ictus, morsúsque.

Geiduar rarum admodum. *Iogues, Calandares.* *Geiduar facultates.*

Porro hoc medicamentum Dioscoridi incognitum fuit, tum etiam Auicennæ. Incognitum etiamnum Europæ esse putat Geiduar Clus. hic descriptum, & difficulter cognitum iri credendũ est, ob eas rationes quas noster Author in medium profert. Nam quam Zedoariam vocamus, nihil minùs est quàm Geiduar: sed ex Zerumbæ forsitan erit generibus, quam sequenti capite noster Auctor describit. Tametsi non desint, veluti in Costo diximus, qui eam inter Costi genera Diosc. descripta referendam censeant.

Zedoaria nostra. *Costus.*

Hist. Lugd. Zedoaria Garciæ.

Casp. Bauhin. Phyt. Zedoaria 4. quæ Geiduar Auic.

ZINGIBER ET EIVS SILIQVA.

CAP. XXI.

ZIngiberis *radices* pluribus tuberibus planis, vnciam aut sescunciam longis, digitali crassitudine, angusta ceruice commissis constant eâ ferè ratione quâ Anemones radix, vestigiis foliorum ceu Zonis præcinctæ, cortice extenso, ex cinereo fusco, substantia intus cinerea, albicante, solidiuscula, fibris longis & crebris intertexta, sapore feruido aromatico, Piperis æmulo. Prior nostra *icon* est ex Lobelio parata, quam tamen reiecit, aliam vt veriorem ponens. *Descriptio*

Zinziber sic describit Garcias. Est similibus Iridi aquaticæ aut Gladiolo [non Arundini] foliis, magis tamen nigricantibus: caule cum foliis duorum aut trium palmarum altitudine, radice etiam Iridis, non serpente, vt voluit Ant. Musa exam. simpl. At nec admodum acris est, præsertim eius quod in Baçaim natum est, ob nimiam, quæ dominatur humiditatem.

Zingiber sui generis planta est, autore Diosc. in Troglodytica Arabia magnâ ex parte nascens: cuius radices Cyperi modo paruæ sunt, candicantes & odoratæ, atque Piper sapore imitantur.

Non est [inquit Plin.] huius arboris (Piperis) radix vt aliqui existimauêre, quod uocant Zimpiberi, alii verò Zingiberi, quamquam sapore simile.

Gingiber. Diosc. not.

Gingiber, vt in Plinii Codice legitur, herba est nomenclatura Barbara, antiquitati viribus quàm facie notior: vt cuius Diosc. radicellas duntaxat paruas ut Cyperi memorat, cui tamen non similes admodum & multò maiores sunt. Effigiem quæ est tota Iridis aut Xyridis, ex virore nigricantibus foliis surrectis, hic damus, aiunt Lobel. & Pena Adu. nulli dum depictam, qualem alebat Antuerpianus Pharm. Guill. Driesch. cuius munere accepimus: tametsi flores vt pote Septentrionali rigidoque cælo, nullos prompsit. Siliquam perelegantem habemus Morgano recens allatam ex Indiis Occiduis, pusillæ Melegettæ parem: sed triplici carina triquetra graciliorem, & admodum Xyridis siliquæ accedentem: sed cortice capillulis obductam, albidam, intus oppletam semine pari, lucido, Melegettas mansu facili, & multò gratiore, Gingiber prorsus testante: subtus etiam quâ siliquâ hæsit scapo arguit Gingiberis stipitem: quare omnes istas siliquas, Cardamomi esse plantarum consimilium, nec Gingiberi absimilium, non abs re quidam peregrinator narrabat.

Siliqua.

Cardamomi siliquis similes. Iconem suã priorem falsam fatetur Lob. Linscotani icon illegitima. Icon noua Lobelii.

Huic Lobel. in Obs. tribuit semen aromaticum subastringens gustu, Zingiberis colore, album, Cardamomo maiori ferè par, sed oblongius, minusque feruidum, in triquetra item siliqua, rugosa, duriuscula, villis quibusdam & cirris obducta, chamæiridis pusillæ siliquæ non dispari. Libello autem de Balsamo ait, viso Zingibere legitimo, perspicuè percepi Zingiberis iconem munere missam à Dreisch Commentitiam & effictam è quodam veteri Botanico Germano esse. Nonus variarum rerum, rariorumque Indicarum stirpium author Io. Hugo Linscottus Batauus non nisi illegitimam zingiberis effigiem dedit, nos legitimam effigiem damus. Arundinem Vallatoriam præ se fert nuper enatam. Calecut ager profert zingiber, vt notat Vartomannus, quod haud dubiè radix est, eruiturque nonnunquam pondo vnciarum duodecim. Nec omnibus est eadem amplitudo. Plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos vel quaternos palmos, Harundinum modo. Cùm eruitur Zingiber, relinquunt internodium radicis in scrobe, vnde erutum est Zingiber, terramque radici aggerunt, seu semina eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id est, Zingiber. Qui Zingiber viderunt in India, hac facie [id nos docente Ruell.] repræsentant. Radix geniculatis serpit internodiis, crebróque ex iis & ex acumine nouas radices spargit: folia bis térue in anno fundit arundinacea, sed quæ in breuiorem exilitatem fastigiantur: in totum Gramen dicunt æmulari, nec quicquam in ea regione frequentiùs inueniri. Subdunt nonnihil subesse discriminis in sapore quod maximè sentitur cùm præcox vel intempestiua fuit messis. Oportunum legendi tempus cùm folia inaruerint, alioquin & teredinibus obnoxium est, & carie tentatur: Cæterùm [inquit Cornar.] quod Dioscorides radiculas Zingiberis paruas esse dicit, quales sunt Cyperi, id est Iunci quadrati: id etiam hodie in plerisque apparet. Secundum notandum est (monentibus Monachis,) quod Mesues in fine ipsius descriptionis docet nos cognoscere qualitates & notas boni zingiberis, dicens. Et sit zinziber album & mundum, & recens: dicit autem album ad differentiam illius quod videtur esse rubei coloris: quod quidem non est purum sed tinctum cum quodam bolo, non Armeno (vt dicunt) atque vtinam esset, quoniam inde minus malum prouenirет: sed cũ bolo Apuleiæ, seu alterius loci nostræ regionis. Tingunt autem ipsũ, non vt bonificetur, sed vt sit magis ponderosũ, & vt impleantur foramina vermiculorum, ne videatur perforatum, & non recens. Excusantes enim malitiam dicunt, quod ad meliorem ipsius conseruationem hoc faciunt, Attamen nos experti sumus, quod ita corroditur à tineis tinctum. Primum nempe zinziber est album, & quod quærit in præsenti & sequenti descriptionibus, & aliis locis. Vnde sequitur, quod tinctum siue rubrum, & non album zinziber, non est admittendum ad medicinę vsum.

Zing. album. Rubr. Bolo ... getum

Tamb... non ... dit ...

Aduehitur, inquit Mathiolus, Gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno Indiæ emporio, atque ex Traglodytica Arabia non solùm tractu temporis exiccatum, sed & saccharo recentissimum asseruatum, vel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id sanè longè magis Veneto præstat: cùm hoc Officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu, modò acerrimo lixiuio calce, quernoque cinere parato: modò muria: modò dulci aquâ maceratis & edomitis, quibus odor non modò deperditur, ac euanescit: sed & sapor & acrimonia subtrahitur. Illud verò statim cum è terra effossũ nulla ferè maceratione cõdiatur, Vires & facultates non exuit, sed eas seruat. Quanquam Brassauolus non rectè velle videatur, quod Venetiis magonizatum Gingiber gustantibus plus acrimoniæ relinquat, quàm illud quod recentissimum in India siliquarum melle, aut Saccharo conditum asseruatur, & cum aliis aromatum generibus ad nos conuehitur. Quod quantùm à veritate & ratione dissonet, ii iudicare poterunt, qui diu in myropoliis versati, rem omninò exploratam habent. *Monachi* de Carie contrarium asserunt contra Amatũ dicentem: Aduehitur porrò zingiber ex Insula Cananoris. Radix alba, quæ ne euanescat, ac vermibus corrodatur, terra quadam rubra aqua dissoluta inficitur, ac sic infectam, rubrum zingiber appellant. Recentes radices, saccharo aut melleo quodam liquore ab Appolline condiuntur, natali solo delicatiores, & fictilibus in Italiam apportantur, vt idem fit Venetiis & Mediolani, officinarum mangonio, ex aridis veterascentibusque radicibus: Veruntamen facillimè deprehenditur ex Brassauolo, quoniam ex recenti zingibere conditum, minùs acre est, & gustu delectabile, ex veteri autem mordicat, nec ita gustum satiat, ac in fine nonnihil, velut filamentum, in ore relinquitur. Huius Matth. verba corrumpit, nec synceram hominis mentem assequitur, potissimùm quòd acrius illum dixisse notet, Venetiis mangonizatum Gingiber, dulce autem viride propria in patria conditum, quod si scripserit prædicta legentes diiudicent: Enimuerò minùs acre legitimum censet, id est minoris acrimoniæ, sophistico comparatum, quod tum acerrimo lixiuio, ex querneo cinere, calcéque maceratũ, modò muria, modò dulci aquâ mace-

Bra... repr...

Zing. radi... zingi... rubr... zing... rubr...

modò muriâ maceratū, modò dulci aquâ macerantur: in his etenim etsi odoris, ac natiuæ acredinis parte spolietur, non potest tamē tēporis curriculo, nō extraneā, ac intima subeūtē induere acrimoniam, ex maceratione præter naturam imbuta, eáque acquisititia, acrius quàm recēs asseruatū appellari, quod si aridum, non præmaceratum, condituram sufferret, maiori profectò acumine gustum vellicaret: Sicque Matthiolum etiam impugnaret, quòd humiditas aquea in viridi Zingibere de qua Gal. 7. s. acrimoniam hebetat: ac nisi alios sales, recentioráue afferat, anagyrum mouebit, & à probatissimis viris facilè refelli poterit.

Maximil. Trans. de Molucis insulis Gingiber hoc modo (teste Clus. apud Garciam cuius descriptionem iam antè posuimus) descripsit. Gingiber verò passim in singulis Insulis huius Archipelagi nascitur: aliud seminatim, aliud spontè prouenit, sed quod seminatur nobilius est. Herba similis illi quæ Crocum (Indicum intellige, siue Curcuma) fert, & eo modo eius radix ferè nascitur, quæ Gingiber est.

Nunc Gingiber [vt Acosta ex vers. Clus. delineat] trium aut quatuor palmorum magnitudine assurgit, foliisque est Milio maiori, quod lachryma Iobi vulgò nuncupatur, admodum similibus, caule verò Asphodelini crassitie, ex multis foliorum inuolucris constāte, vt veluti exigua quædā arundo appareat: radicibus quodammodò Iridi similibus. Mirabilis est figura Acostæ, quæ non respondet descriptioni, eāq; ideò omittimus: Cōpil. H. L. scribit foliis Lachrymæ Iob, seu Milii Solis: meliùs verò Clusius vertit, Milio maiori.

Hist. Lugd. Zingiber Penæ. Item Zingiber Acostæ. Anton. Zigafetta narrat in insula Thidore nasci Zingiber, idque recēs panis modo, quòd recens acre non sit veluti est siccum, paruā plantam quæ caules ferat palmum altos, folia item similia, sed angustiora & breuiora, quorum nullus vsus.

Plant. Ic. p. 70. Zingiber Lob. 37. Adu. 33. Teut. 99. Et p. 71. Zingiberis siliqua cum grās suis Lob. 37. Teut. 99.

Zingiber Græcis ζιγγίβερι: Germ. Imber/ Ingber. Belgis, Gengeber/ Gengber/ Gember/ Gingebar: Gallis, *Gingembre*, *Zingembre*. It. *Gengeuo*, *Zenziero*. Hisp. *Gengeure*, *Gengibre valadi*. Anglis Genger. Appellatur Arabibus (vt ait Garc.) Persis & Turcis *Gengibil*, non Lengibel [vt corruptè legunt Serapionis lib. simpl. cap. 356. exemplaria] in Guzarate, Decan, Bengala, cùm adhuc recens & viride est, *adra*: siccatum verò, *Sucte*: in Malauar, tam viride quàm siccū, *imgi*: in Malayo, *aliaa*.

Pharmac. Guill. Driesch alebat Antvverpiæ: Succulentę recens conditæ ex Indiæ variis locis, nec non Aphricæ finitimæ in Europam vltimam Septentrionalem & Meridianam vænum feruntur. Flissilingæ Zelandorum vidit Lobel. Obs. in horto Ill. Principis Mauritii à Nassavv, vbi alebat, solo leui, lateritiis fragmentis rubris quo gaudet permixto. Persimilis aut eiusdem Zingiberis radices ibidem duo Pharmacopœi. Nascitur Gingiber in omnibus Indiæ prouinciis Garciæ cognitis, semine aut radice satum. Nam quod spontè prouenit, exigui est momenti. Optimum & frequentissimum est Malauaricum, Arabibus & Persis maximè expetitum. Secundum locum obtinet quod in Bengala inuenitur. Tertium quod in Dabul & Beçaim, totáque eā ora maritima nascitur. In solitudinibus & mediterraneis vix crescit, neque inde ad nos adfertur. Inuenitur etiam in Insulis Diui Laurentii & Comaro, quæ Aethiopiæ sunt conterminæ. Inde sumpserunt occasionem nonnulli, vt scriberent apud Troglodytas & Arabes nasci. Colligitur & eruitur Decembri & Ianuario, deinde aliquātulùm siccatum limo obducitur, non quò maioris sit ponderis, sed vt foraminibus obturatis, diutiùs sine corruptione in sua humiditate naturali conseruetur. Nam non probè obductum, teredini obnoxium est: Galen. lib. 6. simpl. è Barbaria conuehi scribit. Si per Barbariam Indiam intelligit, benè quidem, at si eam Africæ partem quæ nunc Barbaria dicitur, malè. Diosc. autem lib. 2. c. 151. in Troglodytica Arabia nasci tradit: (Plin. in Arabia & Troglodytica:) Nascitur quidem apud Troglodytas & Aethiopes, sed adeò exigua quantitate, vt ipsis incolis vix sufficiat. In Arabia verò non nascitur, quandoquidem ad Arabes exportatur.

Radices Zingiberis præceptore Dioscor. eligi debent, quæ teredinem non senserunt. Celeriter enim, attestante Plinio, cariem sentiunt, quamuis in tanta amaritudine.

Viridi herba ad multa vtuntur, quemadmodū nos (inquit Dioscor.) ruta, in potionibus quæ cibo præmittuntur coquentes, & aliis cocturis ammiscentes. Vim habet calefaciendi, concoquendi, aluum molliendi, moderatè stomacho cōmodam. Facit etiam ad ea quæ oculorum pupillis tenebras offundunt. Ammiscetur quoque antidotis. Et in summa Piperis facultatibus quodammodò simile est.

Zingiberis radix [teste Galeno] vtilis est, quam vtique ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit fortiter sed non statim primo occursu velut Piper: vnde sanè & ipsum minùs esse subtiliū partilium partium quàm Piper existimandum, siquidem in tenues solueretur partes, & celerrimè actu, vt illud, fieret calidum. Apparet enim illaboratam & crassiorē adhuc quandam ei inesse substantiā, nec eam siccam & terrestrē, sed humidā potiùs atque aqueam. Quo fit vt facilè perforetur, cùm scilicet recremētitia insit humiditas. Neque enim quicquam eorum quæ aut planè sicca sunt, aut humida, sed elaboratam & familiarem continentia humiditatem, huic vitio obnoxia sunt. Idem vsu venit Piperi longo: Atque hinc est quod diutiùs perseuerat quæ proficiscitur à Zingibere aut Pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo aut nigro. Nam sicut ab aridis calamis flamma simul celerrimè accenditur, & vndequaq; dispergitur: eundē in modū quæ à siccis potestate medicamentis editur caliditas. At quę prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt viridia, & tardiùs accenditur, & durat diutiùs. Ex quo fit vt vtriusque medicamenti diuersus sit vsus. Siquidem vbi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt quæ & celerrimè à caloris nostri contactu incalescant; celeriter quocunque ferantur. Verùm vbi partem quamvis refrigeratam recalfacere studemus contrà agendum, nimirum quæ tardè calescentia plurimo tempore perdurant; ea præbendo. Cæterùm licèt Zingiber & Piper album hac ratione [alii legunt longum] à nigro Pipere differant, non magna tamen est differentia: at Nasturtium, Sinapi, Thapsia, & agrestium Columbarum stercus maiori tempore perdurant. Radix Gingiberis condita ad affectus ventriculi frigidos confert, sumpta manè jejuno ventriculo. Corrigit omnem ventriculi humiditatem, ac om-

Troglodytā

Gingiberis messis.

Delectus.

Vires & vsus

nem corruptionem generatam in eo ob nimium esum fructuum. In Syrupo aut Sacchato condita confert tussi & refrigerationibus: pectus purgat, atque maturat pituitam viscidam & lentam. Valet contra obstructiones hepatis, generatos à frigiditate & humiditate, memoriam iuuat. Sperma auget & ad Venerem incitat. Denique Gingiber calefacit ac vtile est in cibis, datum cum purgantibus vehementioribus, vt Colocinthide, Homodactylis & similibus, eorumque malitiam corrigit.

Calidum esse 2. gradu & nonnihil humidum Dodonæus statuit.

Imbecillo stomacho [aiunt Aduers.] vires instaurat, calorem fouet, aluumque emollit Dioscoridi: nempe si maturæ, sed teneræ, recentesque radices comedantur, nondū exhausto humido lubricante & purgante, vti vidimus in Iride, quare vetustiores siccant potiùs & sistunt aluum. Succulentæ autem recens conditæ, multa commendatione ex Indiæ variis locis, nec non Aphricæ finitimæ in Europam vltimam Septentrionalem & Meridianam vænum feruntur: tametsi iam vi emolliente exoletâ: maceratas lixiuio condiunt saccharo etiam nostrates Veneti, Antuerpienses, & alii Institores passim.

A multis, vt testatur Plin. ob. id, quòd teredinem facilè sentiant, radices Zingiberis condiri solitæ sunt. Quem ad finem Fuchs. & Cronemburg de comp. med. zingiber conditum Mesuæ ita conficiunt. Recipiunt zingiberis recentis, si habere possint, aut saltem arte humectati, partem vnam, cum Sacccari partibus tribus, & coquunt. Sunt tamen qui zingiber humectatum cum saccharo clarificato triplo condiunt. Humectandum autem zingiber album, purum, recens, aqua frigida affusa. Qua ratione non solùm radices, sed & fructus secciores recentibus similes redduntur. Biduò enim sine coctione, in aqua frigida macerata hæc omnia intumescunt. Sunt qui zingiberis & aliarū radicū librā vnā coquunt in aqua, donec tenerescant, deinde tritas per cribrū setaceū traiiciūt, & denuò cum Sacchari libris tribus ad mellis consistentiam coquunt. Zingiber verò conditū intemperiem ventriculi frigidam & humidam sanat, & ab ea tardam ac deprauatam concoctionem, quæ cibos in acidam cruditatem corrumpit. Viscerum lubricitatem corrigit, flatus dissipat, alimenti in iecur & vniuersum corpus distributionem accelerat.

De Zingibere condito.

Zingiberis species Mechinum dicta.

Descriptio Est mihi zingiber, colore externo magnitudine & figura ad vulgare zingiber proximè accedens, quemadmodum & saporis feruore. Verùm consistentiâ est compactiori, duriori, paucioribus fibris intertexta, coloris ex cinereo nigricantis: de quo ni fallor Lob. Conditur etiam & prostat in Officinis alia radix Mechinum hodiè dicta zingiberi cognata, à quo nec maturitate aut improbitate differt, vt parum verè scripserunt, sed potiùs specie & concretione, (caret quippe fibris & filamentis) perspicuitate, fuscedine, soliditate, & acriore gustu, nec teredine exedi solita.

Lobel. & Pena Adu. & ex iis Hist. Lugd. Mechin & zingiber fuscum Officinarum.

Secacul [inquit Rond. de cur. morb. in paraly.] est quod vulgò Mequicum appellant, radix simillima zingiberi, & conditur vt zinziger, sed est calidius, sine humiditate, quæ tamen reperitur in zinzibere. Ob id zinziber patitur cariem non Mequinum, qua nota distinguitur à zz. sicut etiam filamentis & villis quibus caret Mequinū, non autem zz.

ZINGIBERIS MECHINI RARA varietas.

De

Nec vnquā nobis visa antea hęc quam icone exhibemus Mechini species, nuper adferri cœpta, cuius Morganus aliquot emit libras. Vulgatum zingiberem aut Mechinum refert, sed elegantiore aspectu, colore Mechini, cortice zingiberis albi, sed squāmatim geniculato, & ferè articulato veluti Doronicum: aspectu pellucido: gustu quàm zingiberis multò acriore, & ficciore: carie non exesa.

Lobel. & Pen. Adu. & Ic. Plant. Mechini rara varietas.

Hist. Lugd. Mechinum Penæ. Rara Mechini species.

CVRCVMA SIVE TERRA merita Offic. radice Crocea.

Cap. XXII.

De

Curcumæ duûm generum promiscuè in myrotheciis reperitur: vna breuior, crassior: altera gracilior, longior: maxima longitudo vix duas excedit vncias, minima plùs quàm dimidio minor: in vtroque genere oculi subinde conspiciuntur & radicum nouæ propagines, adhæc zonæ circulares. Superficies rugosa, coloris crocei, qui in penitioribus partibus intentior apparet, quo & aquam in qua maceratur aut saliuam si masticetur,

tur aut salivam si masticetur, tingit. Substantia solida & compacta, nec ita teredini obnoxia vt Zingiber, sapor amarus cum acrimonia aromatica, nonnihil ad zingiberis saporem accedens.

Garciæ radix recens, intus crocea, foris Gingiberi persimilis: vehementi amaritudine & acrimonia, dum recens est, caret: siccata verò acris est, sed non adeò vt zingiber, putóque sine noxa posse sumi: foliis est Milii maioribus, cauléque foliaceo.

Acostæ, maiora latioráque habet Crocum Indicum folia quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scillæ, diluriora tamen & tenuiora.

Quid Plinio Dioscoridíque fuerit Cyperus Indica herba, non facilè fuerit ostendere, cùm suo nomine nec Officinis, nec Herbariis quibuscúq; sed quodam potiùs ascititio & vulgari noscatur.

Defertur ad nos (Ruellii sermo est) ex India radix, quam officinæ Terram meritam appellant. Ea Gingiberi permista sæpiùs inuenitur, & prorsus effigiem eius refert, manducatáque magnam Crocati liquoris vim reddere cognoscitur, pictoribus ideò optimè cognita, & iis, qui pro phaleris equorum eâ vtuntur. Siquidem inducta verum auri fulgorem mentitur, quare auri loco ad exornandas æneas laminas opifices vtuntur. Hanc igitur Plinii Cyperidem, siue Diosc. Indicum Cyperum id esse, quod terram meritam officinis appellari modò diximus, non ambigimus: cùm ex India cum Gingibere deferatur, cæteræque dotes ei ab iis Autoribus attributæ respondeant, nec effectu reclamante. Namque si libeat vim eius experiri, inuenies partes pilosas eâ perunctas confestim glabrescere, tam apertè pilos detrahit. Hæc Ruellius à cuius opinione non videtur discrepare Sylu.

Hoc interdum inter Zingiberis radices inuenitur (ait Fuchs. de comp. medic.) & Curcuma Seplasiis nominatur. Porrò Serapionis Curcuma, vt ex vtriusque Historiæ collatione patet, non est nisi Chelidonium maius. Quapropter de Serapionis sententia Chelidonii potiùs radice, quàm Cyperi Indici Pharmacopœis vtendum esset. Nihil autem refert vtro vtantur, quòd Cyperus quoque Indica præsentem Diosc. attestante, psilothri vim illita exhibeat. Idem Monach. in Mes. Cronemburg. de comp. med. lib. 1. Apollo. & Clus. in fine Dodon. Gall. cui κύπειρος ἰνδικὸς græcè dicitur, Lat. Cyperus aut Cyperus Indicus Diosc. Offic. Curcuma, & Cornar. Colleg. med. Florentin. idem facit, quanquam videantur contrarii omnibus ferè reliquis cùm dicunt de hac radice: Illud Curcuma Veterum esse non abs re plerique existimant. Idem cum superioribus sentit Amatus, qui dicit: Ruellius Cyperum Indicum, radicem quandam esse, quam Officinæ Terram meritam appellant, ait, quam nisi Curcumam Officinarum intelligat, procul dubio errat.

Curcuma, quæ à Veteribus Cyperus Indica dicitur, Cordo in Hist. duplicis est differentiæ, videlicet longa & rotunda &c. Idem in Diosc. ait, Cyperus Indicus cui à Dioscor. tribuitur amaritudo, quam vbique Curcumam in Pharmacopoliis vocant, quidam etiam Terram meritam.

Officinarum Mauritanos secutarum Curcuma (ait Matth.) præ se fert omnes notas, quas Indico Cypero reddidit Dioscor. Quandoquidem Gingiberi similis, eius odorem fermè redolet, gustu subamarescit, & mansa Croci modo inficit. Quibus etiam illud accedit, quod depilatoriis medicamentis quibusdam admiscetur. Veruntamen sciendum est hanc non esse Curcumam à Serapionis Interprete pro Chelidonio descriptam: ipse enim nihil aliud prò Curcuma intelligit, quàm Dioscoridis Chelidonium: quo fit, vt non desit suspicio erroris vel Interpretis vel Scriptoris, cùm Curcuma neque Mauritanum, neque Græcum sit vocabulum: Aphri enim Chelidonium Kauroch appellãt, vnde palàm est Curcuma pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum est, vt priores tum Medici tum Seplasiarii, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerint hallucinati: quippe cùm eos lateret, cuiusnam plantæ radicem, Indica Cyperus referret, Chelidonii maioris radicem esse crediderunt, ob Crocei succi similitudinem. Itaque Serapionis deprauatam lectionem secuti, Indicum Cyperũ Curcumam vocauere. Indici Cyperi meminit Serapio Dioscoridem secutus, propriò capite de Cypero. Ex quo apertè constat, Curcumam Serapioni deprauatè inscriptam, Seplasiarum Curcumam, quæ procul dubio Indicus est Cyperus esse nequaquam. Crocum Indicum, inquit Garc. in Canara appellatur *Alad*: sic etiam in Malauar, sed propriè *manjale*: in Malayo, *cunhet*: à Persis, *darzard*, quod lignum luteum sonat: ab Arabibus *habet*. Huius mentionem facere videtur Auic. lib. 2. cap. 200. & Caledium siue Chalidunium appellare. Fieri autem potest, vt corruptum sit vocabulum, vocatáque sit hæc radix initiò Arabibus Aled, quemadmodum & Indis, postea verò corruptè Caledsium. Vt autem hoc faciliùs credam, me impulit, quòd cum caput de Curcuma siue Cucurmani lib. 2. c. 166. [quod etiã huic radici simile est,] scripsisse videam. Solet enim Auicenna de simpl. aliquo medicamento dubitans, diuersa scribere capita. Neque eorum auctoritas me mouet, qui per Curcuma Chelidonium intelligi dicunt, quoniam crocea sit radice, scribátque oculis perutile esse, quæ notæ etiã Chelidonio conueniunt.

Aled. *Curcamã* *Chelidoniũ*

In nostris exemplaribus (inquit Clus. apud Garciam) Auicenna lib. 2. cap. 200. Chelidoniũ describit. Capite autem 166. de Chorcumani siue Chorchumma agit, cum hac interpretatione: Et est fęx olei de Croco. Officinarum Curcuma, Dioscor. Cyperum Indicum volunt Recentiores. Præter nomina ab Orta enumerata ait Acosta ex vers. Clusii, Crocum Indicum, Arabibus etiam *Curcum*, Turcis *Saroth* appellari.

Corchũmã.

H. Lugd. append. p. 11. Crocus Indicus Acostæ: Terra merita.

Tab. ic. Curcuma, Cyperus Indic⁹. Gilbwurtzel.

Plant. Ic. p. 72. Terra merita, Curcuma Pharmac. Cyperus Indicus Diosc.

Aequiuocationes.

Cæterùm Curcumam seu Terram meritã Offic. nos verum Indicum Cyperum statuimus. Nec illorum sententia nos mouet qui Galangam, Cyperum Babilonicum esse tradunt. Sicuti nec eorum, qui per Cyperum Indicam, radicem Chelidonii intelligi volunt.

Locus

Nascitur plurima in regionis Malauar parte, videlicet in Cananor, & Calecut. Prouenit etiã hîc Goæ, sed exigua quantitate. Magna eius copia ad Arabes, Persas & Turcos defertur: qui omnes apud se non nasci, sed ex India adferri fatentur.

Vires

De viribus hæc prodidit Diosc. Narratur & alia species Cyperi in India nasci, zingiberi similis: quæ commansa crocea & amara reperitur: illita autem, pilis corpus denudat. Est per se, ait Plin. Indica herba quæ Cyperis vocatur, Gin-

giberis effigie: commanducata Croci vim reddit. Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis. Plinius non distinxit vires vt Diosc. quæ enim Diosc. attribuit primo Cypero, hic etiam secundo attribuit.

Hæc & nonnulla alia sic tradunt Auers. At vires perquàm similes quasdam habet [præter Croceum succum quem mansu remittit] cum zingibere, tametsi gustu ignauiore, ingratiore, dote autem reserandi viscera potiore: ideoque hodie plerique cum zingibere miscent ad Icterum. Vis autem philothri illa feruida videtur clanguescere, longa temporis & locorũ intercapedine, atque teredine, cui eadem obnoxia est, sed minùs quàm zingiber. Pictoribus & Chymistis hodie frequens est. Croco indigeno [inquit Garcias] vulgò vtuntur ad tingẽdos condiendosque cibos, cùm hîc, tum apud Arabes & Persas, ob eam nimirum causam, quòd viliori ematur, quàm noster Crocus, qui apud eos etiam prouenit: huius tamen etiam in medicina vsus est, præsertim autem in ocularibus medicamentis: tum etiam ab psoram, si cum Mali aureæ succo & Cocci, siue Nucis Indicæ oleo misceatur. Ad eosdem affectus commendat etiam Auicenn. Curcuma.

Crocus noster.

COSTVS.
Cap. XXIII.

OMissa descriptione Costi, genera & delectum ita delineat Diosc. Ex Costo præstat Arabicus, qui albus est & leuis, & plurimum ac iucundum habet odorem. Secundum locum obtinet Indicus qui plenus est & leuis, & niger, velut Ferula. Tertius est Syriacus, grauis, colore buxeus, odore nares percellens, Optimus autem recens, albus, plenus per totum, densus, aridus, non corrosus à teredinibus, non graue olens, ad gustum mordax ac feruens. Vim habet calefaciendi, vrinam ciendi, menses ducendi, & ad vteri affectiones auxiliarem, & in pessis & perfusionibus ac fomentis. Contra viperarum morsus sextantem bibere prodest: & ad thoracis dolores, & ad conuulsa ac inflationes, cum vino & absinthio. Sed & Venerem stimulat ex vino mulso: Ducit etiam lumbricum latum cum aqua, illinitur quoque cum Oleo in rigoribus ante febrium accessionem, itemque resolutis. Purgat & maculam Solarem illitus cum aqua aut [pro ἢ legit ἢ Marc. quod ad me attinet malo legere ἢ quum ita legerit Gal. de simpl.] melle. Ammiscetur etiam in malagmata & & antidotos. Sunt qui admistis Helenii Comageni radicibus adulterent. Quod deprehensu facile est. Neque enim ad gustum feruens est Helenium, neque odoris gratiam validam & nares percellentem exhibet.

Costus Arabicus. Costus Indicus. Syriacus.

Delectus

Adulteriũ.

Costus leuiculam, planè amaram, plurimam autem acrem calidam in se qualitatem simul & facultatem continet, autore Galeno, adeò vt etiam exulceret, cùm ex oleo corpus eorum quibus per circuitũ rigor inuadit, ante accessionem illo confricatur: sic verò etiam in resolutis & Ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad Costum confugitur. Eadem de causa vrinas mensesque prouocat, & ad rupta, conuulsa, ac laterum dolores congruit. Porrò ob amaritatem quæ illi inest lumbricos necat, ob eandem & ad contractas vel ex Sole maculas, ἐφήλεις Græci vocant, cum aqua aut melle vsurpant. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & Venerem excitat cum vino mulso. Hactenus Galenus. Libro verò de simpl. ipsi attributo quatuor Costi traduntur species, Ægyptius, Arabicus, Indicus, & Syrius.

Temperã. Exulcerat. Ad Ischiadem. Ad lumbricos.

Cæterùm Theophr. inter ea [quibus ad vnguenta vtimur] Costum reponit. Amaracinum enim ex hoc fieri scribit. Acredinem quandam, inquit, cum caliditate moderatam habet.

Plinius de Costo sic paucis agit: Radix & folium Indis est maximo pretio. Radix Costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula, duo sunt eius genera, nigrum, & quod melius, candicans. Pretium in libras 16.

Auicennæ species tres sunt. Arabicus est, inquit, albus, leuis, aromaticus. Alter est Indus, qui est magis leuis. Tertius est amarus, grauis odoris, qui nominatur garyophyllata. In quo à Diosc. dissentit, scribente tertium esse Syriacum, grauem, colore buxeo, & odore feruentem.

Serapio de Costo omnia ex Dioscoride & Galeno exscripsit.

Officinæ Arabes secutæ Costum fecêre duplicem, dulcem & amarum. Diosc. tamen & Plinius neque dulcis, neque amari mentionem vllam fecerunt.

Horat. Achæmenium Persicum dicit. Achæmenii enim Persæ dicti ab Achæmino Rege, vnde Costum venit.

Costus verus (si Bacch. credimus) non habetur, sed pro Costo quædam vulgaris radix venditur, nec inuenitur dulcis & amarus, vt vulgus putat, sed albus & niger, nunc Venetiis optimus venditur.

Costus amarus, siue Costus amara, siue Costum amarum (omnis enim generis Monachorum testimonio legitur) in Mesu. Antid. & in in multis aliis locis dicitur ad differentiam dulcis. Nec conniuendum cum asserentibus dulcem Costum in rerum natura non reperiri, cùm Costi sint plures species, & quòd aliqua ipsarum dicatur dulcis probetur per plures non spernendos authores. Nos autem non possumus determinare de Costo, quoniam adhuc nec Costum Amaram, nec Costum dulcem (supple veram) vidimus: quia hæc radix, quâ communiter hodierni aromatarii pro Costo vtuntur, non est Costus, nec Costi species: Etenim quilibet legens scripta doctiorum de Costo, clarè percipit, hanc Officinarum radicem, non esse veram Costum. Dioscor. quidem, Serapio & Auicenna tres describunt Costos, Arabicam scilicet, Indicam & Syriacam: sed cùm loquuntur de costo Arabica, dicunt, quod est alba, leuis & Aromatica, & nihil de amaritudine tangunt. Quod autem subticuerunt, Macer & Constantinus apertè dixerunt, quod nõ est amara. Vnde Costus Arabica, quia non est amara, rectè dulcis potest appellari. Sed quia nec amara, nec dulcis vera habetur Costus, loco eius secundum Auic. ponitur medietas ponderis eius de optimo Pyrethro. Et secundum alios, loco eius ponitur Helenium, id est Inula vulgò dicta.

De Costo velut de re nota [ait Cornar.] Diosc. tradit, vt cuius radicem solùm expeti constet, id quod Plinius quoque dixit. Radix Costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. &c. Diuersa ab hoc (ait præterea) herba est itidem costus appellata hortensis, Piperitis aut Siliquastrum potiùs censenda. Ac quod in po-

in potu auxiliari costum à Vipera morsis semunciæ pondere dixi, in Græcis corruptè habetur, βοηθεῖ οὐγγίας ϛ. πλῆθος, id est auxiliatur sextantis, hoc est duarum vnciarum pondere. Pro ϛ. ergo lego notam ἡμίσεος, nimirum hanc Շ. quã etiam οὐγγίας vox requirit : & sextantis pondus aliàs nimium esse apparet. Reliqua nota sunt in hoc capite. Et de lumbrico lato in Com. medicis agemus.

Sy- in Ger. b. Veri autem Costi (Cord. loquitur) in antiquis & bene instructis per Germaniam Pharmacopoliis, species deprehendimus duas, quarum alterã Syriaci, alterã Arabici Costi historia repræsentat. Altera enim radix est duûm vt plurimùm digitorum latitudine, per transuersum in taleolas secta, colore candida, pondere leuis, gustu acris, aromatica, acrimonia suâ diu palatum obsidens, odore acris, iucunda, orísque halitum ad longum temporis spatium boni ac odoris commẽdans. In summa, nihil deest quod ad Arabici historiam attineat. Altera crassitudine iam dictam æquat: sed buxeo colore, & pondere differt, odore tamẽ ac sapore Arabico omninò similis. Tales quidem sunt Arabicus & Syriacus Costus. Indicum verò nondum nobis videre licuit. Interim Pharmacopolas hortamur vt verum Costum emere studeant, & repudient tandem adulterinũ. Vulgare illud Costũ grãde, teterrimum & rancidum saporem habens ex Heluetiorum alpibus & Italia ad nos adfertur. *Hactenus Cordus.*

Illi autem contrarius est Matthiolus, dicens : Qui in myropoliis passim habetur Costus adulterinus est : quippe nec vlla odoris suauitate cõmendatur: nec gustu adeò acri depræhenditur, vt admotus exulceret, vt Galen. inquit. Proinde medicamentis, quæ Costum excipiunt non erit meo iudicio, imponendus, cùm præterea nos planè lateat cuiusnam plantæ sit radix. Cæterùm Seplasiarii, si legitimum consequi nequeunt, à pseudocostis abstineant, & Galenum, vel auctorem illũ sequantur: qui si Costus defecerit, ammoniacum, vel helenium supponi iubet. Sunt insuper, qui Costi loco Angelicam Recentioribus vocatam supponendam existimẽt: quorum sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui Pseudocostis vtuntur. Costum enim hæc radix non obscurè refert: quandoquidem eximia illa odoris suauitate tam iucundè spirat, vt Angelicæ nomen sibi meritò vendicasse videatur. Acris præterea est, nec amaroris omninò expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putauerim, qui Angelicam Costi genus esse crediderunt. *Hæc Matth.*

Huic postremæ opinioni de Angelica consentit Collegium Med. Florent.

Extant. [id scribente Fuchs.] in officinis Medicorum sub Costi appellationibus dulcis & amari radices duæ, sed à Veri Costi notis plurimùm distantes. Nam nec candidæ, nec leues, nec gustu feruentes, nec odoratæ sunt. Suspicio est Menthæ Sarracenicæ, alteram saltem esse radicem. Nos vt speramus veras Costos dulcem & amaram in altera nostrarum stirpium hist. Comm. editione pictas dedimus. Nicolaus quoties citra adiectionem Costi mentionem facit, semper amarũ appellatum intelligit, vt qui gustu feruidus sit. Cùm paucis adhuc vera Costus nota sit, eius sumendum succedaneum cum Galeno in suis antiballemonis, nempe Helenium, cùm vtriusque idem temperamentum sit, nec viribus inter se discrepent, vt ex ambarum stirpium historię collatione omnibus fit manifestissimum.

Noster vulgaris Costus (inquit Cronemburg.) mendax est. Quando autem verum habere non possum [quem tamen in Officina Ioannis à Galẽ, cùm Mithridatium consarcinaret anno L. omnibus notis suprà scriptis, & vidi & gustaui] tum ex succedaneis Galeni tantumdem Ammoniaci, vel Helenii substituo. Vsum Pseudocosti planè interdico. Hodiè verò in Officinis & myropoliis, vt habet Amat. dulcis & amarus dicitur Costus, quũ tamen amarum tantùm exhibeant, & pro eo herbæ cuiusdam radicem capiant, quam hortulanã Romanam, siue Mentham Romanam aut Sarracenicam Seplasiarii vocant. *Costus vulgaris. Costus vera. Succedanea. Ammoniacum. Helenium. Mentha hortulana.*

Multi sanè Sunt, qui statuũt Zedoariã vulgarẽ esse Costum. Sic enim Cæsalp. inquit: Costi genus tertium quod colore buxeo traditur fortè Zedoaria fuerit vulgò appellata. Sed quod nobis videtur cum Calamo aromatico vulgi satis conuenit Costi Arabici descriptio. Adulteratur (Brunfel. in Onom.) Costus Enulâ campanâ. Hodie pro Costo (inquit Cæsalp.) venditant Ferulæ radices, concisas in taleolas, sapore quidem feruente, sed sine odoris gratia: vt neque Costum nigrum dici possit quamuis Ferulæ simile. Costum Tragi est Petasites quam opinionem reprobat Cordus. Costus niger quibusdam dicitur Angelica. Demum cæpit iam circumferri [notantibus in Monachis] & alia radix alba, amaráque, quam nonnulli Medici Romæ Costum iudicauerunt, atque pro Costo vera medicinis admiscent. Sed an vera Costus sit ignoramus. Helenium Comagenum nihil aliud est (vt vult Zvving.) quàm costus dulcis & albus Officinarũ, quæ & alium habent amarum & nigrum, qui quid sit vix scire potest. Quidam pro costo nigro exhibent Thapsiam radicem quæ vitanda. *Aequinocationes Costi. Costus falsus radice alba.*

COSTVS ARABICVS ZZ. SIMILIS.

Radices sunt, quales à triginta ann's penes me habeo, pollicari crassitudine, longitudine sescunciali, aut duarum vnciarum & semis, tuberibus extantibus hinc inde inæquales, Zingiberis in morem, interdũ digitatim fissæ: colore foris intúsque Zingiberis albi dicti, cõcretione non ita etiam dissimili, solidiuscula, fibris respersa, sapore amaricante grato, cum acrimonia sub finẽ non ignaua, qui cum Zingibere Lugduni solebat reperiri. *Descriptio*

Costus hodie Lugduni frequens est Arabicus, qui Syluio missus est inde à Carolo Paludano Medico: non tamen quem Arabici Scriptores dulcem & amarum soli inuexerũt. Matth. legitimus costus Arabicus apud Calceolar. Apud

Garciam: Venetiis adfertur Costi quoddam genus Gingiberis radicibus adeò simile, vt nihil suprà, intus etiam fibrosum sed pallescens, & eximiæ amaritudinis. Non desunt qui Zedoariam vsualem inter costi genera referant: & primum apud Diosc. descriptum Costum esse autument, quòd multas notas habeat, quæ Arabico illius Costo pulchrè quadrent.

Hist.Lugd.Costus Syriacus & Arabicus.

Camer.hist. Germ.ad Epit.Matth.Costus Arabicus omninò zingiberi cognata radix,not.G.

Lob.& Pen.Adu.zingiberis effigie Costus Arabicus & Syriacus: Item radix quæ cæpit è Syria & Aegypto Venetias asportari zedoariæ effigie: primus omnium Valerandus Dourez verum Costum esse censuit, cui Gesnerus primum frustum inter magnam copiam zingiberis fortè repertum specimen futurum Venetias ituro dederat. Turcæ institores persæpè venditabant Valerando ratiesse z ngiberem sylu. Ea Venetorum Medicorum collegio oblata adeò placuit vt dignam censuerint quæ Theriacæ inhereretur anno 1563. Si cui propiùs zeduariam videtur exprimere noster Costus Syriacus Zingiberis radice simili & maiore, sua sanè opinione fruatur: nam & hanc dicunt ab vsque vltimis Oceeani Orientalis Chinarum plagis in Persiam & Syriam, vbi etiam sed pauca oriatur, transmitti.

Tabern. Icon. & hist. Syrisch Costenwurtz/

Casp.Bauh.Phyt.Costus 1.siue Arabicus Diosc.

COSTVS INDICVS CLVSII, quibusdam Iocostus.

Iocostus nobis cognitus est radix pollicari crassitudine, cortice tectus crasso, rugoso, & inæquali, fusco foris, intus candicante, qui etiam color est reliquæ radicis, substantia verò solida; sapor amaricans cum acrimonia, quem mansu promit, vnà cum odore violaceo vel Iridis Florentinæ. Adhæret frustum caulis ferulacei, striati, fungosi, & ex albido fulvescente medulla copiosa farctum.

Descrip.

Lobel. in Obs. Costus cum caulis ferulacei frustulo, radice pulla, num Diosc. Indicus Costus? Et Costus facie radicis Cẽtaurii maioris. Iam decem & quinque annis elapsis Venetias adferri cœpit. Costus ille nigrior eximia Iridis suauitate, mixta tamen cum tantilla hirci graueolentia. Antidotis minimè excludendus, etsi gustu peramarus & ingratus.

Plant.Icon.p.74.Costus facie radicis Centaurii maioris cum caulis ferulacei frustulo, radice pulla. Num Diosc.Indicus costus? Costus Indicus Clusii. Lob.38.Teut.104.

Garc. in ea est opinione, vt vnum duntaxat costi genus esse credat. Costus, inquit, Arabibus dicitur *Cost* aut *Cast*: in Malaca vbi eius plurimus est vsus, *Pucho*, & inde, vehitur in Chinarum regionem. Græci & Latini ab Arabibus nomen mutuati sunt. Nam quod Serapio lib.simpl.cap. 318. *Chost* appellat, corruptum est exemplar, legendumque *Cast*; & quotquot conueni Arabes, eum nunc *Cast*, nunc *Cost*, nunc *Costi* vocant. Describitur autem Costus ab iis, qui viderunt, Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri magnitudine, florem odoratum proferens. Porrò quod Arabes eius duo genera faciant, amarum & dulce: factum esse puto, quod hoc medicamentum cùm recens est & incorruptum, nullius amaritudinis sit particeps, candidiusque persistat: vbi autem vetustate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitque nigricans. Cost. Vpl. Cost. Cos. amar. dulc.

Non videtur Clusio in Garciam huius Costi descriptio cum Veterum Costo conuenire. Nam ex Dioscoride, inquit, satis manifestum est, illorum Costum radicem fuisse, cùm ait: Sunt qui admistis Helenii Comageni præduris radicibus adulterent. Verisimile enim non est, fruticis ramum tantam habere cum radice affinitatem, vt radice adulterari possit. At nostri authoris Costus minimùm radicis habet, & ferè nihil nisi lignum est suo cortice contectum. Quare aut Veterum Costum ignorasse dicendum est, aut Arabum Costum (si is quem describit illorum Costus est) à veterum GræcorumCosto diuersam esse plantam. Costi genus Antuerpiam è Lusitania inuehitur solidum, cortice cinereo, intus candicans, interdum verò cinerei coloris: odorata est admodum radix, violaceum siue irinum spirans odorem, præsertim dum manditur: ei caulis fragmentum quod è terra extat, plerumque inhærere adhuc conspicitur, ferulaceum quiddam referens, & fungosam medullam continens, vt facilè appareat Costo nostri Auctoris plurimùm conuenire.

An Amatus in Diosc. de hoc ait, dicens, Franciscus Lusit. qui Anconæ agit, mihi aliquot radices dedit, quas sub nomine Costi allatas esse dicebat, vt erant Venetias amicis misi, qui omnes verum Costum esse sensêre &c.

Hist. Lugd. Costus Indicus. Matth. in post. com. Ital. Costus delatus ex India, vbi ipsis Indis *Cost* dicitur quem existimo verum Indicum Diosc.

Camer. ad Hist. Germ. & Epit. Matth. Costus Lusitanicus qui Iridem redolet.

Tabern. Icon. & Hist. Indianisch Cost würtzel. Costus Indicus.

C. Bauh. Phyt. Costus 2. Costus Iridem redolens, an Indicus Diosc?

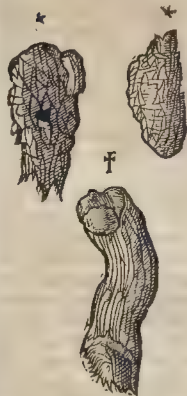
Nascitur circa Guzarate, inter Bengala, Delli, & Cambaya, in Mandou & Chitor: Inde multi currus onusti *Vplot* aduehuntur in vrbẽ primariã regni dictam Amadabar, quæ in disertis sita est, & in Cambayete non procul à mari sitam vrbem: vnde postea per maiorem Asiæ, nonnullam Africæ partem, & vniuersam Europam deuehuntur. Loc.

Præcellit qui intus candidus est, cortice cinereo: inuenitur tamen etiam colore buxi, cortice pallescente. Tanta est odoris fragrantia prędi-tus, vt plerisq; nares feriat, & capitis dolorem excitet: gustu nec amaro, nec etiam dulci, tametsi iam senescens interdum amarescat. Nam recens acri Vire

acri gustu est, vt reliqua aromata. Hoc vtuntur in multis medicamentis Indici Medici.

COSTI MOLVCENSES DVO.

RVpellensis Medicus Louanicus duas radices peregrinas Costum admodum simulantes, Lob.&Pē.Adu.impertiuit quas acceperat à Naucleris è Molucis Insulis, quarum altera maior corticem referebat Sambuci adultioris & cineracei, rugis & plicis frequentibus, sapore & odore vehementi: altera minor radices Solani furiosi effigie, colore diluto pullo, gustu vrente, vt vix ardorem lingua ferre aut sustinere queat. Illis iam persuasum erat Costi esse speciem, tametsi parum odorum esset, has autem ambas Molucenses minùs odoras iudicio studiosorum subdidimus.

Plant.Icon.pag.73. * Costus Molucensis corticosus, rugosus: †, Costus effigie radicis Solani furiosi. †. Molucensis lignosus feruidior Ad. 35. Teut.105.

Casp.Bauh. Phyt. Costus 3.siue alius corticosus. Costus 4.lignosus feruidus. Costus 5.siue effigie radicis Solani furiosi. An à Casp.Bauh. Ex duobus costis Molucensibus Lobelii in Adu. benè tres fiant considerandum.

Hist.Lugd.Costus Molucensis corticosus.

COSTVS HELENII FACIE OFFICIN.

MOnuit Cordū Dioscor.quosdam pro costo Comageni Helenii, hoc est Inulæ in Comagene Orientis regione prouenientis, radices vendere. Sunt enim nostrâ Campanâ Inula densiores, quapropter facilè hodie imperitis pro vero costo substituuntur, ac hodiè non minùs quàm olim adferuntur. Et præter hunc nullum alium habent Pharm. vero costo similiorem. Nostrati Inulæ per omnia est similis, nisi soliditate tantùm differret: colorem habet in cinereo candicantem, saporem amariusculum vt nostra, non tamen adeò acrem, idque adeò quoniam inueterascit antequam ad nos perferatur.

Lobel.& Pena Aduers. Fusca, grauis, & inodora radix Helenii, compacta, concretione ignota, quâ Officinæ hodiè abutuntur Pro costo.

Plant.Ic.p.73.Costus Comagineus adulterinus Officinarum, Teut.102.

Casp.Bauhin.Phyt.costus 6.siue amarus Officin.seu Helenium Comagenum Diosc.& Cordo Helenii Comageni radix: & Lobel.Ic. costus Comagineus.

An Tabern.Costus Officinarum amarus, Bitter costen wurtz.

COSTVS DVLCIS OFFICINARVM
Centaurio magno cognatus.

RADIX apud Camer. in Epit. notata D.Costi pharmac. species maior, solidâ, pōderosâ & crassâ *rad.ce*, lineis à cētro radicis ad superficiem ductis apparentibus multis, species videtur Centaurei maioris, etsi odorem eius non habet, saporem verò subdulcem. *Descript.*

Consideretur quæ dicūtur à Camer.de odore Centaurii maioris: illud etiam notetur: ad hist.Germ.ponit figuram notatam D.sed radicem non separari à Costo notato B.C.nec ibi fieri huius maioris Costi mētionem, vnde igitur tanta dissonantia.

Tabern.Icon.& h.Costus Officinarum dulcis Süß Costenwürtz, ita dictus, quia nullum singularem saporem aut odorem habet, ponderosior & solidior est amaro costo, contortus & rugosus: Non ausim asserere, costum Camer.& Tab.eundem. Vna tabella vtriusque figuras, proponimus.

C.B.Phyt.Costus 7.Costus dulcis Offic. Tab. Ic.p.904.Costus Offic. dulcis. Camerario litera D.costi Pharmac.species maior.

COSTVS INGRATVS SIVE
Thapsiæ species.

NVper vendi cœpit (autore Cordo in Diosc.) costi vice *radix* per transuersum in taleolas sectas, crassitudine plerumque manum complens, foris fusco, intus candicante colore, cortice crasso, substantia rara & leui: odore, cùm teritur, rancidam aliquam pinguedinem olens. *Descriptio*

gustu supra modum acris, nauseosa, rancida, salinam creans & strangulationem comminans: non sine vitæ periculo sumitur: est enim Thapsiæ species in móte Gargano effossa, vt ipsi ex Agyrtis audiuimus, qui semen eius nobis attulerunt, in vmbellis, fœniculi aut Anethi modo, enatum, crassum, nigrum, magnitudine & figura Tritici, sapore radicis suæ, quam Agyrtæ corrupto nomine vnà cum Italis *Costones*, quasi Costum amarum vocant: foris imposita efficaciùs etiam vero Costo, & profundiùs attrahit ruborem, tumoremque excitat & exulcerat.

C.Bauh.Phyt.Costus octauus.

An Camer.ad Epit.Matth. Figura notatæ A. Costus est amarus Pharm.leuis, albus, intus medulla per medium magna, lineis in cortice transuersis, ingrato admodum & vitioso sapore, medicato tamen.

CANNA SIVE ARVNDO INDICA, quibusdam flos cancri.

CAP. XXIV.

Descriptio. INquilina Orbi nostro, *caule* geniculato cubitum & sesquicubitum alto surgit: *Foliis* quam pro plãtæ modo maioribus, cornicula chartacea conuoluta primo pullulatu æmulantibus, quæ ubi explicantur insigniter apparent ampla, duorum palmorum latitudine, triũ quatuórue lõgitudine, tenera, membranea, modicè in acumen desinentia, à neruo medio secundum longitudinem decurrente, exporrectis in margines agmine prædenso venulis obliquis: caulem summum ornant *flores* minio saturatiore tincti, Gladioli haud ita absimiles, capitello verrucoso insidentes, quod delapso flore grandescit, triangulumque fit & veluti spinosum (inquit Clusius,) vt Ricini fructus, in quo continetur semen per maturitatem fuscum atrum, & rotundum, Fabæ Veterum, siue fructus Loti magnitudine: radix nodosa & crassioribus fibris stipata, alios radicis nodos adnascentes habens, qui stolones etiam matri similes proferunt. Hanc etiam describit Clusius, nec ferè aliter.

Flos Cãcri. Cuentas. Quo nomine Veteribus dicta sit hæc planta Clus. se ignorare ingenuè fatetur. Nonnulli hac ætate, quia illius flos nondum apertus, cancri vulgò dicti chelas, formâ & colore referat, Florem Cancri nuncuparunt: alii Cannam Indicam, quia ex America primùm delata sit, & eius stolones Cannarum siue harundinum modò nodosi sint; appellare maluerunt: Hispani & Lusitani *Cuentas* dicunt, à numero, quòd ex huius granis sphærulæ ad numerandas preces idoneæ, fieri soleant, non secus ac ex tenellis Malis Aurantiis.

Canna... Lob.Obs.p.29. Arundo Indica, florida, Cannacorus quorundam. Et p.639. Folia Cannæ Indicæ, quibus G.Elemi inuoluitur. Aduers.Lobel. & Penæ, Arundo Indica florida, ambiguæ inter Cannas & Acorum naturæ & figuræ. Parum mihi videtur habere similitudinis cum Cannis siue harundinibus & Acoro, nisi id propter radices dicatur nodosas.

Glad. Indi. Insp. Chen. Hisp. Gesn. Gesn. passim Canna Indica: Gladiolus Indicus, iisdem ferè quibus Canna, floribus, nempe croceis, Lilii specie, ab Hispanis *Chenta* vocata, Arundo Indica. Non placet comparatio Gladioli Indici cum Canna Indica, longè diuersus flos: Gladiolus autem Indicus Gesnero est Lilium non bulbosum flore luteo quibusdam dictum.

C.Bauh.Phyt. Arundo Indica latifolia.

Hist. Lugd. Arundo seu Canna Indica Clusii & Dalechampii.

Loc. temp. Canna Indica Montbelgardi pulchrè mihi prouenit, sata in Horto E.C. ac floruit Septembri, eam habui Lugduni in horto, vidi etiam mense Septembri Basileæ paruam plantam in horto D. Fœlicis antè multos annos, & postea anno 1591. mense Nouembri repositam pulchrè florentem: mihi etiam antehac obseruata erat folio lato & oblongo mense Aprili Bononiæ in horto ad S. Saluador. Doctus vir Georgius Persburger Patauii annotarat ex Di. Guillandini colloquiis, in horto Patauino Cannam de India esse Cassiani Bassi Mestocalanum: Frater etiam C.Bauh. annotauit se ita audiuisse Guillandinum nominantem. Mest... Elem. Nos Elemi resinam huius foliis aliquoties vidimus inuolutam.

Lusitaniæ quibusdam monasteriis valdè frequentem videbam, inquit Clusius, sub stillicidiis ad muros satam, etiam ipsa brumâ florentem: nunc passim à rei herbariæ studiosis alitur in fictilibus, ornatus gratiâ, raro tamen apud Belgas ad frugem peruenit, quòd serò admodum germinet, nec hiemem ferre istic potis sit, vt in sequentem annum seruetur. Viennæ autem Austriæ, multis annis in fictili alebamus, singulis annis flores proferentem, & probum semen interdum dantem, licèt non adeò nigrum, vt quod in calidioribus regionibus crescit, sed fusci duntaxat coloris, mirificè etiam sese radice propagantem, adeò vt alternis annis fictili eximere, & nodos diuellere cogeremur, eâ ratione, plures plantas ex vna adquirentes: verùm hieme in hypocaustum seu vaporarium recipienda erat, & proximo fenestræ vitreæ loco, vt aëre externo per rimulas ingrediente nonnihil refici posset, frigidioris aperti aëris, atque etiam cameratæ cellæ impatiens, semel autem aut bis ad summum, singulis hebdomadibus, adfusa leniter aquâ riganda. Illud etiam in hac planta obseruabam, è vetustis stolonibus, cùm marcescentes in vaporario præscinduntur, lachrymam exstillare albam, Tragacanthæ æmulam, subdulcem & lentam, atque in ipsis foliis istic etiam senescentibus, tenue quoddam excrementum nitri sapore.

* * * *

ORCHIS

ORCHIS SIVE TESTICVLVS in genere.

CAP. XXV.

CVm bulbis, Cæpa sc. Porro, Allio, Hyacintho, Asphodelo, Croco, Colchico, Tulipa, Lilio, Iride, atque alii shis affinitate quadam cognatis, & Orchides censêre conueniat. De quibus *Theoph.* hæc scripsit. Quod si vera sũt, quæ[mirabilia & rara]de Scorpione[herba]narrãtur, iã & reliqua huiusmodi haudquaquã incredibilia dici conuenit, quæ aliarum plantarum viribus attribui videntur. Humanis ergo corporibus vltra illa quæ sanitatem, morbos, mortémque spectãt, herbas quoque alias suis viribus quid conferre posse affirmant, vt puta generandi seminis facultatem, atque sterilitatem, & quosdam ex eodem valere vtrumque facere, sicut qui testiculus(ὄρχις) appellatur. Cùm enim gemini sint, alter magnus, alter autem paruus, magnum efficacem ad coitum datum è lacte caprino tradunt, minorem verò obesse, ac inhibere. Habet foliũ scillaceum (σκιλλώδες) Laseris, verùm læuius atque min⁹: caulem simillimum (ἀκανθῃ) spinæ, quam Pirum vocant. Mirum ergo est, ab vna eadémque natura, diuersitatem tantam virium proficisci. Nam vim eiusmodi esse duplicem, absurdum putari minimè debet. Tum enim alii quidam, tum Aristophylus Pharmacop. plataicus, vires quasdam compertas se habere dicebat, partim vt quis magis coire valeat, partim vt nihil penitùs valeat. Id quoque se protogare plùs, minúsve tẽporis posse, ceu bimense, aut trimense: qua quidẽ herba vel ad temperandos, castigandósque adolescentes aliquãdo se vti aiebat.

Orchis, quam Græci Cynosorchin vocant, folia habet (ita describente Dioscor.) per terram strata, circum caulem & fundum, oleæ molli similia, angustiora tamen & læuia ac longiora: caulem palmi altitudine: in quo flores purpureos: radicem bulbosam, oblongam, duplam, angustam velut olea, alteram inferius: & alteram plenam, alteram mollem & rugosam. Orchis autem altera, quam alii Serapiadem vocant, velut etiam Andreas (ἣν ἢ σεραπιάδα καλοῦσιν ἔνιοι ὡς ἢ Ἀνδρέας, Matth. exempl.) ob multiplicem radicis vsum. Folia habet Porro similia, oblonga, sed latiora & pinguia, in alis incurua: cauliculos palmum altos: flores subpurpureos. Radix subest testiculis similis.

Cynosorchin, inquit Plin. aliqui Orchin vocãt, foliis Oleæ mollibus, ternis, per caulem semipedis longitudinis, in terra stratis: radice bulbosã, oblongã, duplici ordine, superiore, quæ durior est, & inferiore quæ mollior. Idem etiam de altera Orchi Dioscor. sententiam exponit, partim item Theophrast. Sed inter pauca mirabilis est, inquit, Orchis herba, siue Serapias, foliis Porri, caule palmeo, flore purpureo, geminâ radice, testiculis simili. Quidam folio Scillæ esse dicunt, læuiori ac minori, caule spinoso.

Cæterùm Theophrast. locum mendosum esse testatur Plinius, vt rectè Hermolaus annotauit. Non enim Silphii, seu Laseris folium habet Serapias, vt Gaza conuertit, σιλφώδες pro σκιλλώδες legens, licèt id vulgata exemplaria habeant. Etenim Silphio folium est Apii, non Scillaceum, aut porraceum, vt Serapiadi.

Deinde quod sequitur de caule, & Gaza sic reddidit: caulem simillimum spinæ, quam Pirum vocant: penitùs falsum ac corruptum est. Siquidem spinosus huic herbæ caulis, Apio (Raphano silu.) inquit Hermol. non Piro similis est.

Cornarius tamen legendum arbitratur, τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. Sed nihil pronunciat, studiosos saltem admonuisse vult, & ἀκανθώδη Plinium legisse: & radicis siue testiculi, ad ἀπίῳ radicem, quæ Pyri figuram habet, similitudinem esse: & ἀπίῳ vocem temerè ἀπίῳ accreuisse sibi videri.

Orchis [inquit Apul.] Græcis dicitur Satyrion, aliis Cynosorchis, aliis Extaticos, Erythron, Panion, Serapion, aliis Orchis, Aegyptii Menem, Galli Vram, Itali Priapiscon, alii Orminalem, alii testiculum leporinum nominant.

Multa [teste Rob. Const.] Orchidis genera deprehenduntur, inter quæ, quod Laserem refert odore, vulgò dicitur Benion. *Orchis odore Laseris, Benion.*

Orchis Fuchsio dicta herba est, quòd radices sibi inuicem haud secus atque duo testiculi cohæreant. Cynosorchis verò quòd canum testiculis similem radicem habeat. Nota est herba vtraque Orchis & Herbariis & Officinis.

Nostri (ait Cornar.) priorem Knabenkraut appellant: posteriorem Ragwurtz / vtrãq; ab efficacia ad Venerem excitandam. Officinæ Testiculum canis vocant & cum Satyrio confundũt. Lectores ex sequentibus facilè cognoscere possunt an duæ Orchides Diosc. ita notæ vt sibi persuadet Cornarius. *Testiculus canis Satyrium.*

Errant (Matthioli quidem sentẽtia) omnes ferè huius ætatis Seplas. quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrii vice passim in medic. vtantur. Nam hæ plantæ[si Dioscoridi credimus]notis ac facie maximè inter se distant, quamuis viribus & facultate non longè sint dissimiles. Verũ autẽ Satyrium hactenus in Italia videre Matth. non licuit. Testiculorum porrò in Ananiensibus montibus aliisque compluribus locis non modò duo inueniuntur genera: sed alia quoque longè plura, quibus & illud addendum esse existimauerit, cuius radix humanæ manus similitudinem refert. In eo errasse videtur Fuchsius quòd Satyrium triphyllum, perinde atque canis testiculos cum duabus radicibus pictura expressit contra Dioscor. delineationem. Hallucinantur præterea, inquit ille, vnà cum Mesue Patres illi reuerendi, qui eius antidotarium commentati sunt: quippe qui malè sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Cani testiculos. Verùm ii Dioscoridem consulant, & hinc quàm apertè decipiantur, intelligent. Sed his facilè errandi occasionem potuit dedisse Plinius, quem lib. 26. cap. 10. Orchin, id est, testiculum, cum Satyrio turpiter confudisse constat. Matthiol. proponit aliquot icones Testiculorum sine descriptionibus quas difficilè discernere & potiss. ex magnis iconibus. Multa sanè Orchios & Satyrii genera in nostris regionibus (infit Tragus lib. 2. cap. 82.) nascuntur, quæ vno vocabulo Germ. Margendrehen vocant, propterea quòd nonnulla eorum folia maculata, ac lituris quibusdam sugillata appareant. Aniculæ alias, quæ plerumque variarũ peritæ artium Stendelwurtz / Knabenkraut / & Creutzblumen / appellant. Theophrast. omnes sub ὄρχιων voce comprehenduntur. Diosc. duo Orchios proponit genera, quorum alterum κυνὸς ὄρχιν vocat, hoc est, Testiculum canis, alterum verò σεραπιάδα cognominari tradidit. Nescio quid in hist. Germ. lib. 1. cap. 122. faciat figura Orchios, cùm in contextu eius nullam faciat mentionem,

ea meritò in hist. Lat. omissa fuit.

Orchis siue Testiculus, & Cynosorchis satis notus est, (vt sibi persuadet Anguill.) diciturque Herbariis Testiculus canis & *Coglioni di canne*: alterum genus dicitur Satyrium. Huius plantæ multa sunt genera: vni generi sunt tres testiculi cuius meminit Paulus Aeg. l. 4. c. 4. ac vocat herbam Serapiadem & Triorchim.

Herba Serapias.

Orchin herbam 1. testiculum, multi vulgò Satyrion vocant non rectè inquit Gesn. in cat. pl. Orchis verò altera (ὄρχις ἑτέρα) Serapias nominatur. Idem hort. ait, Testiculus vel Orchis alba, species quamplurimas complectitur: Radices omnium è gemino quasi bulbo constant: qui in aliquibus palmatus seu digitatus est: reperitur species vna minor bulbo singulari. In hortos translatæ vix vltra annum mihi durarunt aut ad duos ad summum.

Cast. Dur. ὄρχις & ἀ... Testiculus, Arab. *Shasi Alchelb.* Primus, vel secundus, vel vterque Cynosorchis est à Diosc. descriptus, in cuius descriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλαίας μαλακῇ pro σχιλλῆ μαλακῇ. Confirmat hanc Dodon. de fl. lectionem, Theophr. & similiter Plin. vt ante dictum. Est tamen in vtroque autore huius Orchios descriptio deprauata. Pro σκ...ώδες siquidem, vt Marcellus legit, in nónullis Theoph. exéplarib', quę Gazæ malæ cóuersionis occasioné dedere, perperàm legitur σπονδῶδες. Sequitur deinde, τὸν δὲ καυλὸν ... ἀκάνθη, quod penitus corruptú videtur. Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprauatè: Cornarius tamen hac Plinii lectione fertur, ac Theophrasti locum hoc modo putauit restituendum: τὸν δὲ καυλὸν ... τὸ ἄνθος ... ἀκάνθῃ. Quomodo autem hæc Theophr. & Plinii corrupta loca restitui debeant expendendum relinquimus.

Plinii & Theoph. lectio deprauata.

Eadem in generis tribu cum bulbis (testibus Lob. & Pena Adu.) Cæpaceis, Hyacinthis & aliis plerisque reponendæ Testiculi differentiæ atque Satyrii, quæ longè plures sunt, quàm quot Priscis memoratæ: omnesque ab effigie radicis *Orchis*, ab effectu nonnullæ *Satyria* vocatæ, quòd Veneris incentiui essent præ ceteris bulbis, vti postea apud Latinos Plinium & Apuleium Venerei dicerentur: è radicis tamen bulbo inita est distinctio. Vnicus namque bulbus Satyriis est, geminus vel didymi specie Orchidi, quorum Caninus, Vulpinus, & Hircinus, & insigniores indidé petitæ varietates.

Testiculi Satyria. Venerei bulbi.

Cornelius Gemma professor regius in celeberrima Louaniensium Medica schola sex & triginta Testiculorum icones arguta & propria manu affabrè effigiatas Lobelio vt videre est in Obs. communicauit.

Primum genus, inquit Gemma, est *Cynosorchidum*: secundum *Serapiadum*: tertium verò *Dactylidum*, vel digiti vnius atque alterius speciem aptiùs præ se ferentiú. *Cynosorchides* voco duobus ordinibus præditos pectinum ritu, vt singuli veluti singulas manus, præ se ferant, interdú duobus digitis, interdum pluribus; qui si à radice reliqua prę se ferantur, tanquá processus meri vel apophyses, optimè congruent Diosc. notæ, vt Cynosorcheos vel Canini testis, nomen imponi possit: atque ad hoc vnicum genus infinitæ species relegantur, quanquam quæ sub eodem insigni militant, potiùs fœminei sexus ideam quàm masculam, repræsentent. *Serapiades* autem exactè virilis testis imaginem referunt, atque in hac præcipuè animalculorum diuersissimorum species mirabili Naturæ fœcunditate atque ludibrio depinguntur. *Medium* inter hæc genus est à Dioscor. quoque sub Cynosorchide comprehensum, quòd etiam oliuis oblongioribus siue compressis bulbosæ partes illarum optimè congruant, nisi non similes esse putemus, quia in oblongiores digitos eneruentur. Eorum etiam summorum generum species fusè & exactè tradit idem Gemma, quibus recensendis hic supersedemus, speciatim de Orchidibus eorumque differentiis deinceps acturi.

Orchidum genera. Ex Corn. Gemma.

Ait Hist. Lugd. ad correct. Dodonæi: Priorem in Dioscoride lectionem agnouit Plin. Orchi Oleæ mollia assignans folia, & Theophr. vt ex eodem Plinio colligere licet, non de Cynosorchi, sed de Orchi Serapiade hîc verba facere videtur. Orchios genus Serapias ab Antiquis cognominatur autore Diosc. quoniam radix ad multa vtilis sit. Sunt qui à Serapi Alexandrinorum Deo sic cognominatum velint, inquit Fuchsius, propter lasciuiam impudentem quà is Deus Canopi, vbi Templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur, vt videre est apud Strabonem lib. Georg. 17.

Eadem H. Lugd. ex Dodon. hæc tradit: Officinæ Orchies, Satyria nominant, & eorum bulbis legitimi Satyrii vice vtuntur. Præbuisse occasionem videtur Apuleius, qui nullam inter Satyria & Orchies differentiam facit, sed vtrumque Satyrium cum vtroque Orchi, canis videlicet dicto, & Serapiade, confundit.

Orchis, Cynosorchis & Testiculus canis, Camer. horti. Maior flore dilutè purpurascente, siue incarnato. Medius purpureo flore, Minor guttato sanguineo.

Ὄρχις aut ὄρχης Rob. Const. Κυνὸς ὄρχις & σεράπιας; Orchis, & Cynosorchis. Testiculus canis, Offic. Arab. *Chasi alkelb*, seu *Chasi alchelb*. Germ. Knaben kraut/ Stendelkraut/ Ragwurtz & Vnser frawen trachen. Gall. *Satyrium, ou Couillon de Chien.* Ital. *Testicolo di cane.* Hisp. *Coyon de perro*, Boh. *tesstawac*.

Nascuntur in pratis, collibus, siluis, montibus, vmbrosis, apricis, siccis, humidis, aliæ atque aliæ species; In lapidosis & arenosis locis Orchis seu Cynosorchis Diosc. Legit eas Apuleius mense Iunio, vel Iulio. Varia genera Orchidum, in pratis circa Monspelium florentia verno tempore conspeximus: Circa Lugdunum etiam diuersa prouenîunt: nos particulatim describere neglexímus.

Quæ Theophr. de viribus annotat vide antè. Orchios seu Cynosorchios radix Dioscor. editur cocta vt bulbus. Et de hac narratur, maiorem radicem si à viris editur, mares generare: minorem verò si à fœminis edatur, fœminas. Illud insuper narratur, etiam mulieres in Thessalia teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent, aridam verò ad inhibendam ac exoluendam Venerem: exoluique alteram ab altera si bibatur. Serapiadis verò radix imposita vim habet dissipandi tumores, repurgandi vlcera, & cohibendi herpetas. Abolet & fistulas, & inflammata mitigat imposita. Eadem arida nomas sistit, & vlcera putredinosa, & in ore maligna sanat. Sistit etiam aluum cum vino pota. Narrantur autem & de hac quæcunque de Cynosorchi.

Eadem & Plin. tradit, Cynosorchis radices eduntur vt bulbi cocti, in vineis ferè inuenti. Ex his radicibus si maiorem edant viri, mares generari dicunt: si minorem fœminæ, alterum sexum.

In

In Theſſalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad ſtimulandos coitus: duriorem verò ad inhibendos. Aduerſatur alter alteri. Orchis alterius radix maior, ſiue vt alii dicunt durior, ex aqua pota excitat libines: minor ſiue mollior è lacte caprino inhibet. Eiuſque radices ſanant oris vlcera, thoracis pituitas. Aluum ſiſtunt è vino potæ.

Orchis, inquit Galenus & Cynoſorchis eadem herba nominatur. Vis radicis eius, quæ bulboſa eſt & dupla, humida eſt & calida, & guſtantibus dulcior (duriuſcula Hiſt. Lugd. malè) apparet. Verùm maior radix multam ſuperfluam & flatuoſam humiditatem habere videtur. Quare etiam pota Venerem excitat. Altera verò minor vice verſa, ſatis elaborata eſt, vt temperamentũ eius ad caliditatem & ſiccitatem repat. Vnde non ſolùm ád Venerem non excitat, ſed etiam in totum contrà inhibet & reprimit. *Et mox ſubdit.* Orchis quam Serapiadem vocant, ſicciorem vim habet quàm prior. Vnde ad Venerẽ non ſimiliter idonea eſt: Sed impoſita tumores diſcutit, & vlcera ſordida purgat, & herpetas ſanat. At ſiccata multò adhuc magis ſiccat, vt etiam putrediноſa & maligna vlcera ſanet. Nam & ſubaſtringens quid habet. Et propterea cum vino pota, aluum ſiſtit.

Camer. Radix Orchidum in vino ſtiptico cocta & rurſum exiccata non læui ſucceſſu datur in dyſenteria.

SATYRIVM VETERIBVS IN GENERE.

SAtyria duo tradit Dioſcor. Vnum, quod ſimpliciter Satyrium vocatur ab ipſo, quódq; alii Trifolium (τρίφυλλον) dixerunt, quoniam vt plurimùm folia tria (Marc. ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Lác. verò legit in antiquo ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φύλλα τρία φέρει ἐπὶ γῆς κεκλασμένα. Sic & Serap. & Orib.) ad terram refracta profert, Lápatho, aut Lilio ſimilia, minora tamen & rubicunda. Caulem habet nudum [ψιλὸν] longitudine cubitalem, florẽ Lilii ſpecie, album: radicem bulboſam, magnitudine (ἴσον) Mali (num quantitate, num alia ratione ſimilem Malo velit Dioſcor. valdè ambiguum, Gemma,) fuluam (πύρρᾶν, fuluam potiùs, quàm rutilam dici putat, idem Gemma) intrinſecus albam, velut ouum, guſtãti dulcem & ori gratam. Alterum, quod Satyrium Erythronium aut Erythraicum cognominatur, quódque ſemen habet Lini ſemini [quis ſcit an deprauato codice Græco pro λινοσπέρμῳ ſit legendum λιθοσπέρμῳ, vel κεγχροσπέρμῳ] ſimile, ſed maius, robuſtum (ῥωμαλέον) ſplendens, & læue. Eſt radicis, eius cortex ſubgracilis [Orib. πυκνὸς id eſt, denſus Matthiol.] & fuluus: interna verò pars alba, guſtãti dulcis, & ori grata. Naſcitur in apricis, & mõtanis locis. Et hoc inter ſpuria Dioſc. alii Melium aquaticum vocant, alii Extaticon, alii Prapicum, aliis autem eſt Satyriſcus, aliis Orchis, id eſt Teſtis Satyri. Romanis Molorticulum Veneris.

De Satyrio ita Plin.: Duo Satyrii genera: vna longiorib. foliis quã Oleæ, caule quatuor digitorũ, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis teſtium, alternis annis intumeſcente ac reſidente. Altera Satyrion Orchis cognominatur & fœmina eſſe creditur. Diſtinguitur internodiis & ramoſiore frutice, radice faſcinis vtili. [ego ſanè hîc pro virili mẽbro faſcinum dictum accipio: vnde Horat. Ode 8. epod. Minúſue lãguet faſcinũ. Naſcitur ferè iuxta mare. Græci Satyrion, foliis Lilii rubri minoribus, & tribus non ampliùs è terra exeuntibus tradunt, caule leui, cubitali, nudo, radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignat, ſuperior ac minor fœminas. Et aliud genus Satyrii (Erythraicon appellant) ſemine viticis maiore, leui: durę radicis, cortice rubro intus album includi, ſapore ſubdulce: ferè in mõtoſis inueniri.

Satyrium Erythraicum.

Subiecit (inquit Corn.) & hoc genus Satyrii Plinius ad præcedens. Galenus verò & poſteriores Græci Satyrium Dioſc. poſterius omiſerunt. Dalechamp. ait Plinium miſcuiſſe Orcheon, Satyriorúmque deſcriptiones. Planta quæ Græcis σατύριον Latin. quoque Satyrion dicitur [inquit Matthiol.] Arab. *Gaſi alchaleb, Chaſi altraleb* ſiue *Tatarith*: Ital. *Satirio* & *Satirione*. Germ. Stendelwurtz: Hiſp. *Satyrion*, & *Supinos de Rapoſa*. Gall. *Satrion*. Sed quum Matthiolus antè dixerit verum Satyrium videre ſibi non licuiſſe, cur tribuit illi inaniter vulgaria nomina.

Plin. not. Matth. cẽſ.

Dolet Anguill. ſibi incognitum Satyrium primum & ſecundum: Nec vix adhuc Herbariis vera Dioſcor. Satyria benè cognita ſunt. Nec ita obuium eſt, quam plantam per Satyrium Baſilicum, cuius ſemen ad Epilepſiam commendat, intelligat.

Amatus ait veros Satyriones adhuc deſiderari.

Fuchſium reprehendit Matthiol. quòd Palmas inter Satyrii genera depingat, cùm potiùs inter canis teſticulos ſint repræſentandę.

Idem notat Meſuem & Monachos, quod Satyriis duos tribuant teſticulos. Francit. Alexand. verò ait contra Matth. Meſuem non dixiſſe Satyrium ſine teſticulum vulpis duos habere teſticulos.

Satyrium autem Matthioli primum à Calceolario ei miſſum, teſte Pona in deſcriptione mõtis Baldi Phallon Hollandicum eſt, cui adaptata tria folia Lapathi, de eo agemus lib. 40. de Fungis, ſub Fungo Phalloide. Satyrium quidem Erythronium dictum, volebat Val. Dourez eſſe medullam Nucis Cuciophoræ, vt monimus lib. 3. Eſt & Satyrium Erythronium quorundam bifolium flore vnico albo aut purpureo radiato, de quo hoc libro poſt Tulipas egimus: Tulipa tandem rubro flore fortè eſt Satyrium Erythraicum authore Geſnero: nos hanc opinionem improbauimus. Satyrium tamen triphyllon Dioſcor. habet, quod conuenit cum Tulipa alba. Nunc Hyacinth. ſtellaris dumetorum quibuſdam Satyrium verum dicitur, & Satyrium Erythronium: quam opinionem Dodonæus in fol. reprobat. Vltimò habetur Satyrium Erithronium Matthioli à Cerhino miſſum, autore Lobelio. Corn. Orchis ſpeciem, Satyrium primum exiſtimat dicens: Satyrium noſcunt & nominant etiam Officinæ, etiamſi cum Orchi confundant. Noſtri Stendelwurtz dicunt. Syluius Orchis ſpeciem ſomniat Satyrium, idem Monachi in Meſ. idem Cordus in antid. ac propterea eum ſuperbè reprehendit Franciſc. Alex. Satyrium Trifolium Fuchſ. in Hiſt. pl. eſt Orchis ſpecies: De comp. verò medicam. ait nullum Satyriorum cognitum. Tragus ſub Satyrii & Orchios nomine 19. plantarum ſpecies, ni fallor, comprehendit. Matth. ait omnes ferè Medicos huius ætatis & Seplaſiarios errare, quòd canis teſticulis legitimi Satyrii vice paſſim in medicamentis vtantur.

Satyrii æquinoca.

Fungus Phalloides

Cuciophoræ Nucis medulla.

Hyacinth. ſtellaris dumetorũ.

Pro Satyrio quidam Manu Chriſti & Palma Chriſti vtuntur, Fuchſio teſte de comp. ſed malè,

Antiballomena.

quia,vt ait, ad libidinem nullum impetum excitat. Pro Satyrio ſubſtituit Fuchſius radices Orchios vel Cynoſorchios. Cronemb. ait ſolere Seplaſiarios Colonienſes ſumere Orchin Fuchſii marem anguſtifolium. Satyriorum vice ſolent ſuſcipi canum teſticuli,vt ait Amatus.

Operæ prætium ducit Tragus, paucis commemorare, vnde Satyriones primam ſuam originem trahere videantur. Non enim ex ſemine proprio, vt ſua fert opnio, hæ plantæ primam originem ducũt,ſed ex alieno potiùs,hoc eſt,ex ſpermate Turdorum & Merularum. Cùm namque Vere appetente antequam Turdi terra noſtra excedant,auescommiſcentur,mira videas,maximè cùm in Iuniperorum montibus ,& pratis conuenerint, ita vt veriſimile ſit ex ſpermate horum, ſi quando in terram fortè deciderit , Satyriones primùm naſci. Nam quemadmodùm ex hiſtoria illorum videre eſt, tertio demum anno Satyriones primos proferunt flores , quos nullum vt diximus ſemen conſequitur.Deinde conſtat,Satyriones, nuſquam lætius prouenire,quàm in montibus Iuniperorum & pratis, in quibus locis auiculæ eſcas ſuas quærere aſſolent.

Vires — Satyrii Triphylli radicem bibere oportet in vino nigro auſtero ad Opiſtothonum. Vtere (præceptore Dioſc.) etiam ipſa, ſi voles cum muliere coire. Dicunt enim ipſam impetum ad coitum concitare: Erythronium vero fertur non ſecus atque Scincus libidinem excitare. Proditur etiam,ſi modò radix manu teneatur Venerem ſtimulare , eóque magis ſi bibatur in lacte Ouis colonicæ (in lacte Ouino M.) data,neruos intendit : eadem ex aqua remittit. Altera tumores & vitia partium earum erumpentia,cum polenta illita ſedat, vel per ſe trita. De Erythronio ait:Venerem etiam,ſi omnimò manu Erythraici radix teratur [teneatur alii Cod.] ſtimulari narratur, adeoque ſi bibatur in vino auſtero. Arietibus quoque & hircis ſegnioribus in potu dari , & à Sarmatis, equis , ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu , quod vitium proſedamum vocant. Et paulò poſt. In totum quidem Græci quum concitationem hanc volunt ſignificare, Satyrion appellant. Hæc Plinius.

Idem de Indi herba apud Theoph. Prodigioſa ſunt quæ circa hoc Theoph.autor alioqui grauis, ſeptuageno coitu durare contactu herbæ cuiuſdam , cuius nomen ſpeciemque non poſuit. Poſſit itaque & hæc Satyrium appellari : ſicut idem Plin. Ariſtolochiam Polyrhizon eſſe dixit.

Satyrium , aut Triphyllum (inquit Galen.) humidum & calidum temperatura eſt. Quamobrẽ guſtu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam & flatuoſam humiditatem poſſidet: quocirca ad Venerem concitat. Hæc verò & herbæ ipſius radix præſtare poteſt.Porrò, vt quidam aiunt , ex vino nigro auſtero potum ſanat opiſthotonum. *Hæc de Veterum Satyriis.*

ORCHIS BARBATA FOETIDA.

HIſtoria Orchium vſque adeò obſcura eſt propter inſignem varietatem,vt neſciamus, quæ nobis præmittenda ſit : videtur tamen Orchis quam Barbatam fœtidam vocamus , à cæteris Orchidibus tot manifeſtis ſignis differre , vt facile à quolibet, à cæteris diſtingui poſſit , quæ occaſio vt ab ea incipiamus Orchidum differentias recenſere :

Eius igitur *bulbi* , & reliquæ plantæ partes , ſi cum congeneribus conferantur plerumque maiores videntur: quippe cùm *bulbos* iuglandem vnà

cum ſuo callo carnoſo æquantes magnitudine obſeruauerimus : *folia* multa, magna, Liliacea , læuia,& à radice , & in caule , ad ipſam vſque ſpicam ferè nata : *caulis* craſſus ſpicam denſam ſuſtinet *florum* fœtidorum : quorum ſinguli pediculo viridi [cui appoſitum foliolum ſextante longius] intorto,ventricoſo inſident,calcari admodum breui , & viridi, galea & alis foris ex albo virentibus , intus purpuraſcentibus punctis & ſtriis notato : à labello exteriùs albido,interiùs purpurâ punctato aruncus demittitur triplici cincinno viridanti compoſitus , quorum laterales criſpi breuioreſque,& conuoluti interdum, medius longior bifidus propendet : odor grauis & viſcoſus : *ſemen* in capſulis puſillum,vel vt ait Dodon.in valuulis oblongis ſtriatis perexiguum. Deſc

Hanc cognouit Dodon. ſcribens in Hiſt. Gall. τραγόρχις, Teſticulus hirci, Gall. *Couillon de Bouc*: Bocxcüllekens / vocatur etiam Teſticulus leporis : ſine iudicio in Officinis vſurpatur etiam pro Satyrio. Item hiſt. fl. & in fol. Tragorchis cui folia maiora quàm aliorum Orchium. Teſticulum leporis plerique appellant,nos ab odore,quo hircum dum in flore eſt,refert, τραγόρχιν,& Hirci teſticulum,dicere maluimus.

Lobel.Obſ. Teſticulus hircinus Adv.p.62. Orchis Saurodes vel Scincophora,lacertarũ æmulatione,Corn.Gemmæ: ſiue Tragorchis altera,vulgaris teſticulus hircinus ſeu Tragorchis, & Leporis teſticulus noſtras Adv.p.62. Lobelius duas icones propoſuit vnius plantæ , cur autem diuerſis locis poſuerit neſcimus. In iconibus Plantini vnicam, eamq; ponit quæ poſterior p.90.

Hiſt. Lugd. Orchis Saurodes vel Scincophora Gemmæ, Teſticulus Hircinus vulgaris.

Tab.Ic.& Hiſt.Orchis hircinus 1. & 2. Bochsz hödle 1. & 2. Duas proponit icones : non tamen demonſtrat qua in re differant:videntur ſanè duæ icones vnius plantæ.

C.Bauh.phyt.duas facit diuerſas plantas:vni titulus , Teſticulus 14. hircinus longiore anguſtioreque folio. Alteri autem,Teſticulus 15. hircinus breuiore, latioreque folio. Addit inter vtramque non magnam eſſe differentiam : An ipſe eam animaduerterit conſiderandum.

Solo pinguiſſimo naſcitur, Lobel. Floret circa finem Maii ac ferè vſque ad medium Iunii: prouenit in collibus muſcoſis , præſertim inter vmbroſas conualles. Circa Montbelgardum ſæpiùs vidi etiam in horto Ill.E.C.priuſquam adornare

nare curarem, sponte enim multis in locis proueniebat: Inibi floret Maio.

Dodon. in hist. Gall. dicit: odor multùm olfacientibus capitis dolorem creat. Radix Testiculi succi plena, potissimùm Testiculi hircini si edatur, aut cocta cum lacte caprino bibatur, Venerem excitat, roborat & corpus nutrit: Hecticis & iis qui alimento egent singulare remedium. Eum verò in Hist. Lat. plæraque omittere placet, ait autem: Nostra ætas omnium Orchium bulbis ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compositionibus eò facientibus indifferenter quosuis admiscent: præstantiores sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior & succi plus habens: flaccidior ac rugosior minùs idoneus est. Est autē plenior, non semper qui maior, sed non rarò minor, si videlicet bulbi colligantur priusquàm stirps defloruerit: aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat, priùs quàm semen maturari cœperit. Nam alternis annis vnus bulbus intumescit, alter verò residet ac perit, ac cùm durior ac succo plenior crescere incipit, alter flaccescit rugásque contrahit, donec maturato semine vnà cum foliis & caliculis subinde totus subsideat ac pereat: eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno: & vicissim. Cur Dodon. eligit potiùs fœtidos, an quia fœtent, vt Hirci qui salaces sunt? Quod ad nos attinet, nos existimamus odoris boni & grati potiùs roborare corpus, alere, & sperma augere quàm fœtida.

Omnia Testiculorum & Satyriorum genera [vt Trago placet] quæ Germ. Stendelwurtz appellant, calida sunt & humida. Nec debent nisi necessitas id postulauerit intrò sumi. Foris cataplasmatis instar imponuntur. Radices rotūdæ & pleniores (sunt enim vt diximus nonnullæ vacuæ marcidæ & rugosæ) omnium Satyrionum, in cibo vel eclegmate vsurpatæ, ad Venerem stimulos addunt segnioribus. Vtilis est hæc medicina ad conseruandum & augendum genus humanū, modò ritè & quo debet modo vsurpetur. Rursus aridæ & marcidæ Satyrionum radices Venerem inhibent, quo nomine cœnobitis qui castitatem vouerunt (vt hi loquuntur) vtiles fuerint. Paucos tamen in eo ordine hominum reperias qui id medicamentum expetant. Radices plenæ in lacte caprino bibi possunt, aut cum albo Pipere & melle, instar Eclegmatis, confici ac assumi. Radices Satyrii maximè eius quod odoratum esse diximus cum vino & melle decoctæ, vlcera oris & quæcunque eius vitia sanant. Radices eædem tusæ, & illitæ, inflammationes leniunt, tumores discutiunt, vlcera fluentia purgāt, sanántque veluti Aron & Dracunculus maior.

ORCHIS GALEA ET ALIS ferè cinereis.

HVic *bulbi* fibræque appensæ haud aliis absimiles: *folia* duas vncias lata, quatuor aut sex longa, quaterna aut quina: *caulis* dodrantalis *flores* sustinet in spicam digestos, odoratos; quorum singuli pediculis semuncialibus insidentes, calcar breue exprimūt: *galeâ alísque* foris cinereis, intus rubentibus & saturatioribus puniceis lineis striatis, quibus interiecta bina foliola oblonga, valdè angusta, rubentia: labellum oblongum, in bis binas alas rubentes dissectum,

intus albidum, punctis rubris pictū, foris ex albo ad purpuram declinans: in rictu apices herbidi. Circa Montbelgardum abūdat in collinis pratis florens Maio; Geneuæ itidem copiosè.

Fuchs. hist. Orchis mas in vniuersum maior quàm fœmina, prócerióroque, vt pictura ipsa pulchrè declarat. Icon. dicitur G. Breit knabenkraut mennle. Is autem pro descriptione suæ Orchidis ponit descriptionē Dioscorideam, non tamen indicans se Dioscor. descriptionem ponere, quæ sanè non respondet iconi, folia enim non sunt Oleæ similia. *Orchis mas latifolia.*

An Trago, Satyrium mas quorundam, primum idémque vulgatissimum, Maio mense florens, quod in pratis reperitur, ternis aut quaternis plerumque foliis vestitum, Lilii similibus. Porrò in duas species hoc genus, quod ad florem attinet dirimitur. Aliud namq; flore comat purpureo, aliud niueo, eóque Aristolochiæ vulgaris flori consimili, &c. Eius autem Icon Fuchsianæ similis est. *Satyrium mas.* *Aliud flore purpureo, Aliud Aliud.*

An Matthiol. in Dioscor. picturam habet nominē Testiculi, postremo loco. Camer. in Epit. hanc iconem omisit, & aliam substituit mutatā nonnihil descriptione: de planta autem, cuius iconem Camerarius exhibet sub Orchide albâ calcari longo agemus.

De nostra Orchide Dodon. Gall. Orchios primum genus, *le premier couillon de chien masle* ὄρχις, Orchis, Cynosorchis, κυνὸς ὄρχις, Testiculus, Testiculus canis: Officinis Satyriones, quamuis parua sit similitudo. Foliis Lilii conuallii, flores odorati atque variegati Dodonæus eandem iconem ex Fuchsio habet quam nos: verùm lib. de flor. & in fol. mutauit iconem & numerum, & dicit: Cynosorchis altera foliis læuibus, oblongis & latis est, sed quàm antecedentis (Cynosorchios prioris Dodon.) minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulē āplectentibus, qui dodrātalis est: spicâ densâ, breui, in qua flores multi, colore ex candore purpurascentes, multis purpureis punctis, & interiore partes obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati: formâ galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachiis & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo, quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsūt duæ globosæ, nuclei Nucis Myristicæ magnitudine: adhærentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

Lobel. Obs. Cynosorchis maioris secunda species Aduers. pag. 62. Cynosorchis altera Dodon. Angl. Doggis codde. Alia icon est in Planti-

ni iconibus p.175. hoc titulo, Cynoſorchis maioris ſecunda ſpecies: & Cynoſ. altera Dodon. T.214.

H. Lugd. non. Hiſt.Lugd. Orchis 1. ſpecies Dod.5. Matthioli. Ic. ex Matth. quam non audemus dicere priorem Dod. lib.fl. nec in poſt.hiſt. ſuſpicamur potiùs ſecundam, cuius deſcriptionem etiam ponit hiſt. Lugd. ſed malè noſtro iudicio ad alteram iconem refert.

Tab.Icon.& Hiſt. Cynoſorchis maior. 2. Groß-knabenkraut 2. Et pòſt, Teſticulus latifolius 5. Matthioli, Breyt Stendelwurtz. Duas figuras vnius plantæ.

C.B.Phyt. Cynoſorchis tertia latifolia hiante cuculo.

Thal.Harcyn. Orchidis Dodonæi ſecundum genus.

ORCHIS STRATEVMATICA MAIOR.

SVnt & Strateumaticæ vel Anthropinæ dictæ quæ iudicio plurimorũ cæteras pulchritudine vincũt: flores vt galeę vel galeati homunculi trũcis duntaxat manibus pedibuſque. Prior eminente *caule, folio* ampliſſimo, id eſt, lõgo ſimul & lato, & ſubrotundo inter initia, *flos* intus candidus, maculis purpureis interſtinctus, foris velut fibris purpureis, ac citrinis, impenſiùs rubẽs: huius prouentus vberior in ſyluula Floridæ vallis: erũpit menſe Decembri, floret à Maii auſpiciis ad finem vſque.

Deſcriptio

Lob.Obſ.& Ic.Pl.p.184. Orchis Strateumatica, vel ſtratiotes maior, ſiue Militaris C.Gemmæ, quam meritò Baſilicam tertiam vocitare licet.

Hiſt.Lugd. Orchis ſtrateumatica maior Baſilica tertia Gemmæ.

Tabern.Ic.& hiſt. Teſticulus 5. militaris Stendelwurtz.

Orchin latifoliam alteram, quæ haud dubiè genus Orchidis ampliſſimis foliis eſt, Cluſius non modò in ſiluis Nemethvvivvar oppidi vicinis, ſed etiam in Leytano ſaltu ſupra Manderſtorf obſeruabat, foliis quidem magnis & latis, ſed infra ſuperiorum amplitudinem, caule penè cubitali, magnis floribus ſpicatim congeſtis, eiuſdem cum aliarum Orchidum floribus formæ, purpureis maculis aſperſis, exalbidâ galdâ flores ſingulos tegente, radicibus geminis, craſſis, ſuperiore tamen breuioribus.

C. B. non. C.Bauh.Phyt. Orchis 18. bifolia altera Cluſio, Orchis latifolia altera. Cur C.Bauh. vocat bifoliam? Cluſius non ſcribit talem eſſe, quinimò iconem, cui multa folia in poſt.hiſt. ponit quæ à Lobelio Strateumatica dicitur: eam autem ipſe C. Bauhin. ſeparans à Cluſiana latifolia altera facit Orchidum 34. ſiue militarem maiorem.

ORCHIS STRATEVMATICA MINOR.

Deſc. COgnatũ Strateumaticæ alterum genus (inquit Corn.Gẽma,) *folio* quidem lato, ſed breuiore, comâ magis propendulâ, propiuſque cõſertis floribus, & ad vnum latus nutantibus galeis: color foris ex albo & cæruleo nonnihil cineritio miſtus: habet maculas coloris punicei: hi ad nos è montoſis & aſperis non procul à Bruxellenſi ciuitate mittũtur. Flos apprimè venuſtus vtrique generi, ſed inodorus.

Lobel.Obſ.p.92.& Ic.Pl.p.184. Orchis ſtrateumaticam inol C.Gemmæ. Deſcriptionem Gemmæ poſuimus, quæ reſpondet noſtræ Orchidi galeâ & alis cinereis, pro qua tamen Lobel. etiam videtur habere iconem: diligentiùs hæc hiſt. examinanda.

Hiſt.Lugd. Orchis Strateumatica minor Gemmæ.

Tabern.Icon.& Hiſt. Teſticulus ſtrateumaticus minor 10. Stendelwurtz.

C.B.Phyt. Orchis 34. ſiue militaris minor.

Strateumatica folio Lilii-foliis quàm ſimillima.

Præter iam dictas Strateumaticas, vel Militares, vidit aliquando Corn.Gemma & tertium genus folio lato, Lilii foliis quàm ſimillimo, oblongo ſcilicet, & in mucronem ſubrotundum deſinente, cui flos Lilii lacteus planè columbarum effigiem alis exporrectis pedibuſque quàm optimè repræſentans. Gaudet montoſis & aridis: floret eodem tempore cum Anthropinis.

CYNOSORCHIS PRIOR DODONÆI.

De. CYnoſorchios prima ſpecies, Dodon.hiſt.fl. & in fol. *folia* habet lata, pinguia, Lilii foliis propemodũ ſimilia: *caulem* pedalem, aut altiorem, anguloſum; & in eo *flores* copioſos, ſpicatim digeſtos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti ſimiles, ex qui-

quibus parte inferiore laciniosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum: pro *radicibus* præter fibras suprà adhærentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi, formâ aliquantulùm oblongi, quorum vnus plenior ac vegetior alter rugosior.

Cynosorchis inquiunt Adu. omniũ notissimus magnitudine, in pratis frequentissimus riguis, primò pillularum speciem habet Elleboris erumpentis, vel Colchici, deinde Lilii conuallii aut vulgaris: folia exerit terna aut quaterna, lenta, crassa, & mucore turgentia. Caulem verò sesquipedem longum, glabrum, nitidum, cauum in summo: spicato flore conspicuum, odoratum, purpureum, maculis albicantibus, atque pullis variegatum: radix geminis constat bulbis effigie testiculorum, quos quasi pubes supernè multæ ambiunt fibræ, quibus, non secus atque ipsa planta superior, bulbi alimoniam adipiscuntur, & alternis perennem: alteri nempe iam flaccido & vacuo, altero succedente turgido & succi viscidi limpidi pleno, albuminis Oui, quasi foret semen genitale, magnitudo quanta maioris dactyli, interdum Nucis iuglandis adulto: vieto verò, & rugoso multò minor, & situs inferior. Dulcis sapor, mucagineus, emplasticus, insulsus, odor candidus, pellucidus.

Lobel. Obs. Serapias Diosc. Cornelio Gemmę: siue Basilica Syderites vel Erythræa floris omninò purpurei, & aliarum omnium facilè princeps. Cynosorchis nostra maior p. 62.

Icon. à Lob. & Dod. proposita similis admodũ est Cynosorchi maiori alteri Lobelii & Cynosorchi tertio Clusii: neuter tamen certum aliquod discrimen tradere videtur: Lectorum præterea erit perquirere an hæc ab aliquo alio Botanico tradatur descriptione vel icone.

Hist. Lugd. Cynosorchis maior 3. Lob. Serapias Diosc. Gemmæ.

Tabern. Ic. & H. Cynosorchis maior. 3. Groß knabenkraut: Icon eadem cum Dodonæo & Lob. descriptio autem diuersa à Dodonęi descriptione, quam Tabern. posuit pro suo Cynosorchide priore, vt dictum.

C. B. Phyt. Cynosorchis 2. latifolia, altera Lilii folia.

Thal. Harc. Orchidis Dodonæi primùm genus. Eiusdem alia species foliis quatuor vel quinque multò longioribus, dodrantalibus.

ORCHIS ORNITHOPHORA FOLIO MAculoso Lob. Ic. Plant. p. 183. Teut. 219.

ORrchios Ornithophoræ foliis maculosis C. Gemmæ sunt, teste Lob. Obs. differentiæ accidentales plurimæ. *Floribus*: purpureis, purpurascentibus, albis. *Foliis*: prægrandibus, paruis, oualis figuræ, ex lato in acutum desinentibus, ex acuto in amplum & rotundum.

Floret medio Aprilis ferè, & quandoque sub initium Aprilis vel finem Martii mensis.

Hist. Lugd. Orchis Ornithophora, foliis maculosis, Gemmæ.

Tabern. Hist. & Ic. Testiculus 15. Ornithophorus satis latis foliis, striatis, valdè maculatis, diuersorum colorum floribus, purpureis, albis, & ex purpureo pallido. Testiculus vulpinus, Fuchß-hödlein. Folia lata cum neruis apparentibus, multis maculis aspersa, flores aui volanti similes, purpurei. Lectores cosiderent, an duæ icones & descriptiones vnius plantæ: nón videmus occasionem cur Compilator separarit capite.

C. Bauh. Phyt. Orchis 31. de qua Lobelius.

ORCHIS MAGNA LATIS FOLIIS, GALEA fusca vel nigricante.

Descriptio

FOlia habet quatuor aut quinque, magna, Linace[illegible]aria, & [illegible]palmaria, vncias circiter tres lata, striata, nitida, & præter hæc duorum foliorum in terra [illegible]ta: *caulis* striatus, sesquicubitalis, superiora versus purpurascens, in quo *florum* thyrsus maiusculorum, galeâ breui atropurpureâ striata, quibus apprimuntur binæ alæ concolores, calcari paruo, ad pediculum longiusculum contortum angulosúmque appresso: ex pediculo pendet labellum exuuias martis aut zebellini expansas, egregiè exprimens, vnà cum crusculis & cauda aduersa parte ex albo purpurascens: intima floris penetralia rubro candidóque variata sunt: *odor* leuis non ingratus: *sapor* viscidus insuauis.

Hanc obseruauimus in Ducatu Wirtembergico cum contenderemus per montem ex vrbe Dornstet ad vrbem Nagel, florentem mẽsis Maii medio.

Icon quam proponimus ex iis quas sculptas emimus quod radices & folia attinet, nõn malè conuenit plantæ descriptæ, verùm flores non placent: considerandum an ab aliis Botanicis sit descripta.

ORCHIS ALIVS PVRPVREVS, ALIVS ex roseo candidus Trago siue quartus.

Satyrion primum Diosc. Trago.

Testiculus 4 purpureus alius roseo candidus.

ORchidis hęc icon quò sit referenda considerandum, nos iam sculptam emimus; huic ferè similis est apud Tragum, cui titulus Satyrion primum Dioscoridis, das 4. Stendelwurtz Mennlin. Eidem Trago est alia icon cui titulus, Cynosorchis mas quarto loco descripta. Hæc icon accedit ad iconem à Trago inscriptam, Satyrion mas quorundam, de qua egimus sub titulo Orchidis galea & alis cinereis.

Tragus autem sic describit: Quartus Testiculus duum est generum si florem, quem alius purpureum prorsus, alius verò ex roseo candidum, purpureisque ac exiguis maculis notatum profert, consideres. Planta est omni ex parte satis magna, cuius viridia & mollia folia Lilium ferè referunt: Radices illius quæ succulentæ sunt & dulces binis oblongis auicularum ouis, aut veteris galli gallinacei testiculis, conferri possunt.

Considerandum an alius quispiam botanicus huius Testiculi meminerit, & inquirendum an Tragus fortè intellexerit Orchion maiorem totum purpureum, licèt nostra icon ac etiam icones ambæ Tragi minùs respondere videantur.

CYNOSORCHIS DELPHINIA MACVlosis foliis flore purpuro-violaceo.

CYnosorchis Delphinia Lobel. Icon.Pl.p.174. sessilibus est & maculosis, obtusioribusque *foliis*: *flore* purpuro-violaceo; *caule* sesquicubitali maiusculo, oliuari gemino bulbo T. 214. Vide H. Belg. Lob.p.214.

C.B. Phyt. Testiculus 8. morionis foliis sessilibus maculatis.

Icon nostra ex emptitiis an conueniat considerandum.

CYNOSORCHIS MINIMIS SECVNDVM caulem maculosis foliis, floribus purpureis.

Descri[ptio]

CYnosorchis. Lob. Ic. Pl. minimis & secundum caulem pedalem maculosis *foliis*: *floribus* purpureis, Lob.Ic. Plant. p.175. Teut.214.

C.Bauh.Phyt. Testiculus 7. morionis minor foliis maculatis.

ORCHIS MAIOR TOTA purpurea non maculata.

GEmino bulbo magno donata est hæc Orchis, altero oblongo: *folia* quaterna aut sena, longa, lata, læuia, splendentia: *caulis* dodrantalis & cubitalis crassus, in summitate purpurascens: *flores* confertim multi purpurei, & interdum albicantes, odore ferè nullo: *labello* tripartito, medio segmento protensiore, raris punctis purpureis in viridi albicantéue notato, alis foris intusque purpureis, calcari satis longo purpurante. Hæc etiam folio maculato reperitur de qua antè.

Fuch[sius]

Fuchs. Orchis fœmina minor. Icon. p.119. Orchis foemina altera, Gd. mal knabenkraut weible das ander, Minor est vt figura demonstrat. Non placet Fuchsium iconem 4. loco ponere nec demonstrare quâ in re ea Orchis differat à præcedentibus, quæ nostro iudicio non erat separanda à secunda siue maculata Orchide.

Dodon.Gall.Orchios 4.genus, *Second couillon de chien femelle*, valdè simile foliis secundo (nobis dicto, Orchis maior tota purpurea folio maculato:) flores carnei coloris cũ maculis paruis fuscis (*brunes*:) Radices rotundæ, sublongæ, similes ouis auium, minores radicibus secundi. Dodon. Iconem Fuchsii habet, an eandem plantam quam nos intelligat affirmare non possumus.

Mat-

Mathiolus multos Testiculos describit, sed tantùm icones proponit, & primo loco in vna tabella duas quæ differre videntur, quò autem referendæ, nobis certè incertum, si licet coniecturari, accedere videtur vna ad Fuchsianam antè dictam: De altera icone eiusdem tabellæ vix habemus quod dicamus, conferatur tamen cum Cynosorchide tertio Dodonæi.

Hist. Lugd. Iconec Matthioli duas in vna tabella proponit sub hoc titulo: Orchis 4. & quinta Dodonæi 1. Matth.

Tabern. icon. & Hist. Cynosorchis maior prima Groß knabenkraut / describitur à Dodonæo & Matthiolo foliis latis pinguibus, Liliorum foliis valdè similibus: caule anguloso palmum alto vel paulò maiore: flores spicæ modo purpurei, galeam apertam referentes, labrum inferius punctis purpureis notatum: radix constat duobus globulis. Icon descripta est ex Matthiolo: descriptio autem ex Dodonæo de floribus [nulla icon] sed diuersa à Matthiolo: Descriptionem Dodonæi conuenire cum icone Matthioli dicere non audemus, nec etiam scimus an extet Orchis caule angulofo.

Item: Testiculus vulpinus 3. Füchshödlein. Compil. ponit iconem valdè foliosam per totum caulem [qualem habet Matthiol. sub prima Testiculorum specie] hanc non describit, ea enim descriptio quæ est tertio loco non pertinet ad Orchidē cui numerus tertius ascriptus: Iconum p. 665. pro testiculo 12. posuit iconem (sine descriptione) folioso admodum caule.

Casp. Bauhin. Phyt. Testiculus 6. morionis fœmina alter.

Hanc Orchin florentem Aprili in pratis obseruaui propè Massouium Abbatiam: & prope *pont de Roide* Burgundiæ, præcedentem folio maculato, & non maculato, de quâ hoc capite: vt & hanc cum sequenti in eodem prato. Maculatam collectam in monte *Bar* transtuli in hortum Ill. E.C. Circa Monrbelgardum & Beffordiam, circa dumeta floret adhuc Maio.

ORCHIS ORNITHOPHORA FLORE colore herbaceo.

IAm & quinta (inquit Dodon.) Cynosorchios quædam species reperitur *foliis*, vti secūdus (nobis dictus Orchis galea & alis cinereis) canis testiculus: *caule* pedali: *spica* longa: *floribus* colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ similè dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum.

Dodonæus omissa icone & descriptione quam habebat in hist. Gal. pro quinta, aliam in histor. flor. ponit, cui in fol. iconem addit plurimùm differentem, de qua Lobel. Ic. Pl. pag. 182. Teut. 219.

Et Obs. Orchis Ornithophora, vel Ornithes folio læui C. Gemmæ. Testiculus noster papilionis alas expansas referens, Adu. p. 62.

An Lob. Adu. p. 63. Testiculus vulpinus foliis latiusculis & toto caule appressis, floribus Papiliones volantes, alisue passis se librantes æmulantibus.

Hist. Lugd. Orchidis Dodonæo quinta quædā species reperitur: floribus caule herbaceo subvirentibus &c. Pro hoc quinto Orchide fortè malè posuit Hist. Iconem Matth. primam quam postea Iconem Lobelii & Dodonæi ponat sub titulo hoc: Orchis Ornithophora folio læui, Gēmę.

Casp. Bauh. Phyt. Orchis 30. spicâ ex herbaceó subuirente.

ORCHIS ORNITHOPHORA CANDIDA.

PLant Icon. p. 183. Ornithophora candida Teut. 219. Vide h. Belg Lobel.

C. Bauhin. Phyt. Orchis 32.

ORCHIS MINOR PVRPVREA ET ALIorum colorum cum alis virentibus.

Descriptio

RAdix in testes duos rotundos, alterum superiorem, alterum inferiorem, diuisa, cum fibris aliquot adnatis: *folia* octo aut vndecim nonnullis, magna, duas vncias aut paulò plus lōga, angusta: *caulis* palmum aut sesquipalmum altus vel altior: *Flores* suaueolentes, vna vice se pādentes, rubentes, labello latiore, quàm præcedens, fimbriato, calcari etiam breuiore, saturatioribus punctis puniceis in albo carneóue distincti: *alæ* media parte virentes, magis tamen intus quàm foris

reliquá rubentes, ſtriati, ſingulorum florum pediculis appoſitum folium purpuraſcens.

In hoc genere duplex florum varietas reperitur præter iam dictam: vni enim labellum albicat, vix tantillùm purpurei habens, purpura fugiente punctatum, per reliqua cùm iam deſcripta conueniens: alteri flos totus cum calcari albet, nonnihil ad luteum inclinans: alas cum ſuperpoſito folio ſtriæ virides percurrunt; folium quoque floris pediculo appoſitum vireſcit. Hæc Orchis multàm ludit magnitudine & colore.

Orchis Serapias. Triorchis. Triorchis mas. Fuchſ. Hiſt. ὄρχις σεράπιας aut τριόρχις, Paulo & Aetio teſtibus, Græcis dicitur: *Serapias* Latinis: Germ. Ragwürtz/ Gall. *Satirium à trois couillons.* Triorchis Serapias mas. Triorchis manifeſto ex ea appellatione argumento, quòd non duabus, ſed tribus teſticulatis radicibus in terra nitatur. Quo facilè à prioribus diſcriminatur Orchidibus. Item Ic. Triorchis mas minor. *Fuchſ. not.* *Fuchſius* ponit deſcriptionem Dioſc. pro ſua, non demonſtrans eſſe Dioſc. quod non parum diſplicet. Si Orchis de qua hic agimus reperitur cum tribus bulbulis ſiue teſticulis, id euenit propter iuniorem plantam adiunctam & primùm prouenientẽ.

Diſplicet & Dodon. qui in hiſt. Gall. huic Orchidi, in ſua deſcriptione tribuit tres bulbos, *Dodon. repreh.* licèt non viderit, quod patet ex lib. eius florum & poſtrema hiſtoria, vbi ſcribit in nulla Orchide nõ contigiſſe plures videre quàm duos bulbos.

Matth. in Dioſc. quarto loco Teſticuli ſpecies: In epit. pro tertio ſine deſcriptione. In hiſtor. Germ. pro ſecundo.

Poterit conſiderari icon Cynoſorchis morionis fœminæ Dodon. & Lobelij de qua antè: quæ videtur exprimere Orchidem de qua hoc loco agimus, multa reſpondent, eadem eſt etiam in Hiſt. Lugd. vt antè dictum.

An Tabern. Icon. & Hiſt. Cynoſorchis morio 2. Geſprengt Knabenkraut: Hæc poſtrema Cynoſorchis habet folia læuia, anguſta, ſtriata, ſimilia anguſtæ Plantagini. Flores valdè expanſi, retrò pẽdet veluti corniculum: eis foliola quædam auriculis Morionis ſimilia. Icon Tabern. eadem eſt cum icone Cynoſorchios Morionis fœminæ Lobelii in Obſ. & Icon. Plant. de qua antè proximo titulo egimus.

Tabern. icon & hiſt. Triorchis mas minor Klein Ragwürtz Männlein. Icon modò dicta eſt ex Fuchſianis, qualis noſtra, cuius deſcriptionem non ponit, & non benè ſeparat capite proprio ab aliis Orchidibus: nullam ponit deſcriptionem conuenientem.

An Cluſ. in Pann. & hiſt. poſt. hanc tradit, cùm ſcribit: Orchis colore vario, ſiue quinta, quatuor aut plura habet folia, ſummâ tellure iacentia, Belgicæ Orchidis quæ paſſim in pratis maturè purpureum florem fert, ſimilia, ſed nullis maculis aſperſa: caulem palmarem, aliquot minoribus foliis ſeptum: cuius ſummum, multi flores, exigua galeâ duobus foliolis conſtante, tribúſque aliis foliolis galeam ambientibus; latiore barbâ propendente, & obtuſiore calcari præditi, & in ſpicam naſcentes exornant, coloris aut purpurei Saturatioris, aut dilutioris, aut ferè carnei, atque etiam omninò albi, barbâ tamen plerumque vel exiguis, vel maioribus maculis ſaturè purpuraſcentibus aſperſâ, interdum etiam prorſus nullis, præſertim in lacteis floribus: ſemen vt in reliquis contortis vaſculis continetur: geminas radices, vnam ſuperioris ànni flaccidiorem, alteram recentiorem, ſucculentam, tegunt multæ candidæ craſſiuſculæ fibræ. Inueniuntur paſſim in pratis Viennæ vicinis.

Cluſius pro ſua Orchide quinta, ponit iconem Teſticuli morionis maris Dodon. Hiſt fl. & poſtremæ, ſiue Lob. Obſ. & Ic. Pl. Cynoſorchidis morionis cui folia maculata: Conſiderandum an ſit eadem cum noſtra purpurea minore, cui alæ virentes, quamuis C. Bauh. ſeparet.

C. Bauh. Phyt. Teſticulus 9. morionis foliis ſeſſilibus non maculatis. Orchis colore vario Cluſii. Teſticulus 5. morionis fœmina Matthiolo Icon. p. 559. Teſticuli ſpecies tertia. Lob. Cynoſorchis morio fœmina.

Hunc Orchin minorem cum præcedenti maiore obſeruauimus florentem ex primis Aprili in pratis humidis circa Montbelgardum: & propè Moruillars flore albo & cæruleo & albido, hos etiam florentes Maio circa Montbelgardum tranſtuli in hortum Ill. E. C. Eſt ex primis ſpeciebus Orchis vere florentibus, ac cum magno toto purpureo floret: Geneuæ quoque obſeruauimus. *Locus. Temp.*

ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS tertius Dodon. Lobel. maior alter.

NOs Iconem quam hîc ponimus cum aliis ſculptam emimus, de qua Fuchſ. icon. p. 318. Orchis fœmina anguſtifolia, Schmal knabenkraut. In hiſt. Orchis fœmina maior, vt pictura ſatis demonſtrat. Fuchſius iconem ponit tertio loco, ſine vlla deſcriptione, non demõſtrans qua in re ab aliis differat.

Dodon. Gal. Orchios tertiũ genus, *premier couillon de chien femelle*, magna & lata habet *folia*, Liliorũm foliis penè ſimilia: *flores* cærulei [*perſes*:] *radices* rotundæ & ſublongæ forma Ouorum auium: ſuperior rotunda & parua, inferior nonnihil longior & craſſior, vtraque ſaporis valdè dulcis. Dodonæus iconem Fuchſianam habet in ſua hiſt. Gall. Quo nomine tradat in hiſt. fl. c. 61. aſſerere non audemus, nullam ibi figuram habet, conſiderandum an deſcribat his: Tertia Cynoſorchios ſpecies folia edit anguſta &c. Dodonæus in fol. eandem hiſtoriam habet & iconem, quam inſcripſit Cynoſorchis tertius. Hæc autem Icon eſt apud Lobel. Obſ. p. 89. cum hac inſcriptione Serapias Dioſc. ſecundæ C. Gemmæ, &c. Icon poſt. Dodon. & Lobelii tantam habet ſimilitudinem cum Cynoſorchide maiore Lobelii & priore Dodon. in poſt. hiſt. vt inſigne aliquod diſcrimen ſtatuere non poſſimus.

Hiſt. Lugd. Serapias Dioſcor. 2. Gemmæ. Orchis Baſilica altera, Cynoſorchis altera maior Lob.

Hiſt.

Tabern. Icon. & Hist. Cynosorchis maior 4. **Groß knabenkraut.** Icon Tab. est eadem quæ Lobelii & Dodonæi in post. hist. sed sine descriptione.

C.B.Phyt. Cynosorchis 1. latifolia floribus puniceis intus albicantibus.

ORCHIS MAIOR TOTA PVRPVREA maculoso folio.

Orchis maior tota purpurea *folio* maculoso, qua in re differat dêptis maculis nigris in foliis considerandum ab ea quam maiorem totam purpuream non maculatam diximus: dicitur Fuchs. Icon. & hist. Orchis mas angustifolia, Schmal knabenkraut Mennle / Alterum genus angustioribus foliis quàm Orchis mas latifolia, & maculosis magis, floribúsque purpureis constat.

An Trago Cynosorchis mas, Testiculus quartus duûm generum, de quo paulò antè scripsimus, alius roseo candidus.

Matth. Testiculi penultima figura ex Fuchsio sine descriptione. Figuræ tamen ex Plantino meliùs placent quàm Fuchsii quas hic habemus.

Hist. Lugd. Iconem habet ex Matthiolo cum hac inscriptione, Testiculus morionis mas Dodonæi, ibidem descriptio ex Dod. de floribus: additque, Orchios secundum genus facit Dod. Matt. Testiculum quartum.

Apud Dodon. Gall. Icon Fuchsiana: Orchios secundum genus primo (siue ei cui galea & alæ ferè cinerea) nonnihil simile, foliis tamen angustioribus, tenerioribus, cum maculis nigricantibus: Flores modò cærulei obscuri (*pers obscurs*) modò niuei candoris, Radices oliuarum modo rotundæ: vna noua & plena, altera fungosa rugosa & flaccida. Idem hist. fl. & in fol. Testiculus Morionis mas, cui folia sunt quinque, aut sex, longa, lata, læuia, Lilii foliis similia, quædam minora, superiùs maculis aliquot subnigricantibus signata: quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posteriùs corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regii floris: anteriùs verò cucullum auriculatū & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli cuiusdam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola, quæ à lateribus surgunt, auriculas: quod verò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli nucleo Nucis Myristicę similes, suprà quos fibræ exeunt. Si Dodon. eandem quam nos intelligit, considerandum an icon benè respondeat.

Tab. Hist. & Ic. Cynosorchis maculata **Marientreher Männlein.** Cynosorchis morio mas, **Gesprengt knabenkraut:** Quintæ speciei folia sunt crassa & lata, multis maculis aspersa. Flores prioribus similes, coloris nonnihil viridis, huic similis sexta foliis maculatis: quæ maculæ sunt ex nigro virêtes, flores albi & purpurei grati odoris, similes capitiis Stultorum. Icon prior Tabern. accedit ad iconem Matthioli, secunda ad iconem Dodonæi: quas autem plantas intelligat non asserimus adhuc.

C. B. Phyt. Testiculus 4. morionis mas foliis maculatis.

Orchis fœtidissima Clusio.

Similem quintæ (Orchidi colore vario) obseruabam [inquit Clusius in Pannon. & Hist. post.] in pratis vrbi Londinensi in Anglia proximis, vbi etiam eruebam grandiore paulò florum purpureorum spicâ teterrimi fœtoris.

Casp. Bauh. Phyt. Orchis 13. fœtidissima Clusii.

ORCHIDIS GENVS PARVVM FLORE prorsus purpureo odoris suauissimi.

Quintum Testiculi genus Trago bipartitum est, vtrumque *folio* vestitum Lilio simili: *Flore* emicans purpureo prorsus, nec enim illas ostendit lituras, eóque instar frumentorum in spicatū desinente cacumen: quod in hoc genere minimum existit suauissimo cōmendatur odore, & ad Gariophyllæam accedente. *Gariophyl-læs odor.* Nascitur vtrumque in asperis plerumque montibus subter Iuniperos, terrâ forti & alba gaudens. Orchis quinta odorata, **Das 5. wolriechend Margendrehen.**

Tragus propriam huius habet iconem: considerandum an icon nostra ex emptitiis pro ea poni possit, vel an aliquam potiùs denotet Orchidem.

Perpendendum etiam an à Clusio in post. hist. sic tradatur: Orchidis genus elegantissimum siue tertium binis crassis bulbis præditum, vno succi pleno, altero flaccidiore, quod in Orchidibus vulgare est: foliis longis, angustis: caule interdum pedali, spicâ florum elegante, odoratâ, quorum galeola obscurâ purpurâ nitet, hiatus cum propendente labro candicant, purpureísque maculis insigniuntur. Inuenitur in pratis Nemeth-vyvvar Dn. de Batthyan vicinis, supra Rabam & inter flumina Muram & Drauum.

C. Bahin. Phyt. Orchis decimaquinta obscurè purpurea.

ORCHIS MINOR FOLIIS TENVIORIBUS reflexis flore punicante.

¶ Orchidis minor species Thalii, *foliis* est tenuioribus in terra reflexis, quinis, senis, septenisue: *cauliculo* breui digitali, quandoque dodrantali, tenui, spica breuior florum punicantium pauciorum. Nascitur locis apricis circa Gerenrodam.

ORCHIS PARVO FLORE RVBRO siue phœniceo.

Descrip. ORchis hæc palmo maior *foliis* pluribus non magnis, *caulem* multùm amplexãtibus: *floribus* veluti in spica sexunciali longa, & penè vnciali lata, paruis, rubris, & penè vnius coloris: an fortè Testiculus morio tertius Dodonæi?

Icones supra pr. ea. Icon quam ponimus est ex iis quas emimus, quę aliquatenus exprimit nostram plantam.

Considerandum an de hac scribat Clus. H. post. Orchis 2. cui folia sunt plura, quàm latifoliæ alteri, angustiora: caulis gracilior, pedalis, flores rubri pulcherrimi, quales ferè in Belgico illo Orchidis genere videre memini, quod è pratis Louanio vicinis eruabatur. Crescit in eodem iugo Greben pone arcem, & plerisque gramineis locis, inter flumina Muram & Drauũ, tum apud Sackturnya Ill. Comitis de Zrinio arcẽ. Tradidit autẽ hanc priùs iisdem planè verbis in Pannon. sub hoc titulo; Orchis flore rubro elegantissimo.

C.B.Phyt. Orchis 19. flore rubro elegantissimo rubro. Montbelg. mense Iunio florẽtem vidi.

TRAGORCHIS MINOR FLORE fuliginoso.

LOb. obs. p. 90. & Ic. Pl. p. 177. Tragorchis minor & verior C. Gemmæ, siue Coriosmites, vel coriophora flore instar cimicũ: *Flore* est fuliginoso, figura, color & odor Cimicis, *foliũ* non absimile minori Delphinio Satyrisco: gaudet iisdem: floret cum Delphinis.

H. Lugd. Tragorchis minor & verior Gemmæ.

C.B.Phyt. Test. 16. siue hircinus minor.

Tab. Ic. Testiculus hircinus 3. minor, **Klein Bocks hödle.** Icon quam his posuimus an respondere possit Tragorchi minori considerandum.

ORCHIS BATAVICA

DOdrãtali assurgit *caule*, quem terna aut quaterna ambiũt angusta folia: summus *caulis* sustinet breuiorẽ spicam florum elegãtis interiùs rubri coloris: trifido labro propendente.

Orchis 6. siue Batauica (Clus. Pann. & H. post.) ingrati odoris est, quam nõ inepte Tragorchin minorem nuncupari posse censet Io. Hoghelãdius. Rara inuentu crescit in marinis aggeribus, interdum etiam reperitur circa Hagam Hollandiæ. In hortos autem translata, latiùs explicat florum comam, in metæ quasi formam desinentem.

ICONES ORCHIDVM QVARVMDAM.

Desc. ICones propositæ, sunt ex iis quas sculptas emimus, considerãdum an sint plantarum diuersarum à iam traditis: insignis enim varietas est Orchidũ. Sunt nobis sanè aliquot Orchidũ differẽtię, quas accepimus, Argentinâ à Do. Vldario Chelio insigni Medico ex plantis vt existimamus Dj. Aggerii stirpium diligentissimi inuestigatoris, ac ab aliis, quas describere nũc non valemus, nec pingere lubet, quia nihil certi proponere possumus, ac ignoramus vbi collectæ, & an sint iam descriptæ.

ORCHIS

ORCHIS MINOR ANGVSTIFOLIVS IN suprema parte longis foliis.

Testiculi 16. minoris (klein Knabenwurtz) Tabern. more solito nullam exhibet descriptionem. Si Icon ad plantam facta, notabile est Orchis genus, in eo differens à cæteris, quòd folia superiora iuxta flores sint longa, cùm aliis sint breuia.

C.B.Phyt.Orchis 29. Tab. 16. minor.

ORCHIS PARVIS FLORIBVS, MVLTIS punctis notatis, An Clusio Orchis Pannon. 4.

Bulborum altero oliuari, altero rotundiori fibræ adnascuntur vt in cæteris: *caulis* sesquipalmaris & dodrantalis, cui circũiecta folia quina septenáque, sesquiunciali latitudine, longitudine palmari; quorum aliqua repanda, alia caulem inuoluunt: *flores* in spicam satis breuẽ confertim digesti, ferrugineum conum in fastigio caulis antequam explicentur æmulantes, odore melleo: flores singulares exigui, calcari herbido breuissimo, galea ferruginea, alis vel totis herbidis, vel ex dimidio purpurantibus, intus rubro punctatis: *labellum* simile quodammodò animalculo quadrupedi tripartito vel quadripartito, alato, foris penitus albicante, intus creberrimis punctis saturatè purpureis notato: apicibus in rictu luteis.

An Trago, Tertium peculiare quoddam Satyrii genus, caulem proferens teretem & mollẽ: folia Lilio similia: radices gemellæ & rotundæ, exiguæ, flore copioso, ac racemi instar coacto, foris spadiceo, intus verò candido & minutissimis maculis asperso plenum. Gaudet humo argillosa nascitúrque tam in pratis quàm montibus. Proinde Iunio mense florere incipit.

Nos iconem Fuchsianam proponimus [quæ non placet] de qua ille Icon.p.320. Orchis angustifolia fœmina tertia: Schmal knabenkraut weible das dritt. Verùm quam Orchidem intellexit Fuchsius proposita icone perquirendum, quandoquidem nihil annotauit præter nomina.

Dodon. in hist. Gall. Iconem Fuchsii habet sub hoc titulo Orchios quintum genus, *le tiers couillon de chien femelle*: Valde simile est foliis secundo (quod vocamus Orchin purpuream maiorem maculatam,) flores parui, simul conglomerati, externè coloris Castanearum, internè albi, plurimis maculis notati: radices duæ similes duabus Nucibus longis & rotundis, vna maior alterâ.

Dodon. in Hist. fl. & in fol. omisit hanc historiam & iconem, quasi de planta incognita & quę non extaret olim scripsisset.

Clus. Pann. & Hist. post. sic describere videtur: Quina aut sena sunt Orchidi quartæ folia: spicâ elegantium pusillorum florum purpurascẽte galeâ tectorum, prominulo labro & in quatuor barbulas diuiso, albo, purpureis punctis distincto, paruo calcari à tergo prominente, tenuis odoris, sub quo, vt in reliquis Orchidibus torosum & contortum est capitulum exiguum semen scobis instar continens: geminas radices habet testiculorum modo efformatas, vnam plenam, alteram marcidam, supra quas ex imo caule ortæ fibræ expanduntur. Nascitur ad montis Gleisenfeld imminentis radices, binis supra Neapolim Austrię miliaribus, abundantiùs tamen in montium tenui gramine sectorum decliuitatibus, supra Radaun, Medeling, Baden, & plerisque aliis editioribus siccioribúsque locis Viennæ vicinis. Illi similem eruebam montibus Greben proximis, sed longè ampliorem, crassioréque & longiore spicâ præditam. Locus.

Icon quæ proponitur ab Hist. L. sub Orchide quinta Dodonæi exhibita est à Dodonæo vti dictum, & Fuchsio. Verùm an ei conueniat descriptio apposita ex libro florum pro Tertia Cynosorchidis specie, considerándum: quia Dodonæus in fol. pro ea longè aliam iconem proponit, nec scimus an descriptio ex libro florum Dodon. ei iconi quam nos etiam habemus respondeat.

An Camer. hort. Orchis minor. Cynosorchis. Testiculus canis minor flore guttato sanguineo. Locus: tempus.

Circa Montbelg. abundat ac floret Maio: Geneuæ Obseruaui florentem Maio: Frater Casp. B. misit collectam in pratis propè Dornacum.

ORCHIS ROTVNDVS DALECHAMPII.

Est nobis inter plantas nostras siccas Orchis rotundus Dalechampii cognominatus: quem Hist. Lugd. sic describit: *radice* constat gemina, testiculis simili, carnosa, supernè fibrata: *caule* vnico, cubitali, rotundo: *foliis* ad summum tribus vel quatuor, latis, venosis, pallidis, Arundinis in- Descriptio

ſtat è caulis amplexu ſeſe explicantibus: *flore* puniceo in capitulis globoſis & aliquantulùm compreſſis, non aliorum generum modo in thyrſo longo & ſpicato emicante capituli vertici velut de induſtria affixo: Cliuoſis pratis frigidorum montium gaudet.

Thal. ſic deſcribit: Orchidis ſpecies teſticulatas radices minores obtinens: folia etiam aliquantulùm minora quàm cæterarum ſpecierum, quatuor ferè, læuia, ſplendentia: cauliculum rectum, pedali non multùm maiorem, in cuius ſummo faſciculus florum paruus conſpicitur, non quidem ſpicatus, ſed in vmbellæ paruæ ferè modum explicatus: figura Schænopraſi.

C.Bauh.Phyt. Orchis 39. lutea globoſo flore. Orchis rotundus Dalechampii.

C. B. not. *Orchis rotundus* Dalechampii non eſt flore luteo, ſed flore puniceo: nolim Orchidem Dalechampii locare inter puſillam [38.] Cluſii & Friſiam (40.) Lobelii: Dalech. enim planta magna eſt, differunt* præterea 38. & 40. colore.

ORCHIS SIVE TESTICVLVS maximo flore.

Apud Matthiol. ſine deſcriptione extat in Cõm. cum magn. fig. Lat. & Ital. ſub titulo, Teſticuli tertii, Icon quædam cum maximo flore: in eadem tabella alterius plãtæ icon cui calcaria longa, quę fortè ad Orchidem aliam calcari longo referenda. Apud Hiſt. Lugd. ſub titulo tertiæ ſpeciei Matth. [vbi dictarum plantarum icones] extat iam dicta.

Tabern. Icon. & Hiſt. Teſticulus 13. Stendelwurtz, knabenkraut.

C.B.Phyt. Teſticulus 36. Tabern.

Pulchrum hoc genus Orchidis attulit nobis ex Italia Gener Cherlerus

ORCHIS FVCIFLORA, GALEA & alis purpuraſcentibus.

Foliorum huius, quæ Plantaginis anguſtifoliæ foliis reſpondent, alia reflectuntur, alia *caulem* ambientia ſurriguntur: in caule palmari & dodrantali flores rari calcaris expertes, *galeá* & alis purpuraſcentibus, linea vireſcente à ſummo ad imum decurrente: quod, labelli loco eſt, amplum exiſtit & pingue folium, fucum pulchrè exprimens, colore fulginoſo & ad obiectum lucis hilariori vel triſtiori, eleganti luteolarum linearum diſcurſu variatum, ita vt areolæ tres circulos, medio ferrugineo deſcribant: rictu concauo, viridi, ſupra quem in roſtello latent *apices* lutei, ima Labelli ora luteola, ceu cauda, ſurſum reflexa, auerſa parte albet, in ambitu ad ferrugineum declinans: *pediculus* incuruus, ventrioſus, cui appoſitum folium ſurrectũ ſeſquiunciam circiter longum, anguſtum.

Deſcr.

Triorchis fœmina *Fuchſii*, Ragwurtz weible. Orchidis Serapiadis ſeu Triochidis alterum genus flores obtinet diuerſis coloribus diſtinctos, purpureo videlicet, candido, viridi, & nigricante: inferioreque parte fuci planè effigiem exibet.

Orchis ſexta Tragi. Das 6. Margendreben. Teſticulus ſextus. Satyrium alterum Dioſc. prouenit in aſperis plerumque montibus ſubter Iuniperos, terrâ forti & albâ gaudens, radice gemella ſatis magna, binas Nuces Myriſticas repræſentãte, dulci, ſucculenta, flore diuerſicolore, nam conſtat is purpureo, luteo & viridi, qui tamen commiſcentur. Forma floris ita ſe habet vt inferior illius pars crabonem, ſuperior verò quæ capitulata & alata quodammodò eſſe cernitur, auiculam, repræſentet. Exiguum huius Teſticuli genus (eſt enim hîc magnitudine foliorum, caulium, & radicum differẽtia,) folia Allii fert, maius verò Lilii.

C.Bauh. vult Teſticulum 6. Tragi eſſe Orchidem Melittiam, de quo mox.

Triorchis Dodonæi Gall. Orchis Serapias fœmina. *Triple couillon de chien femelle, ou Mouſche*. Germ. Ragwurtz. Belg. Rhagwortel. Is in eadem Hiſtoria Gal. adiungebat & tribuebat tres bulbos in ſua deſcriptione, quaſi ipſe obſeruaſſet, & iconem Fuchſii proponebat: in hiſt. fl. aliam poſuit, & in poſter. duas nouas: illi quæ in lib. florum præponitur titulus, Orchis Serapias ſecundus minor: alteri, Orchis Serapias ſecundus maior.

An Lobel. & Penæ Adu. Vulpinus teſticulus minor foliis binis aut ternis caulem ſpithameum imum ambientibus, ſummum verò floribus luteo-fuluis paucis, Fucum colore & effigie præ ſe ferentibus: exigui bini ſubſunt teſticuli.

Teſticulus Vlpinus ſecundus Lob. Obſ. p. 88. videtur Sphegodes Gemmæ. Neſcimus cuius culpa in iconibus Plantini hęc figura omiſſa ſit, & alia poſita p. 179. ſub titulo iam dicto: de hac icone poſtea ſub titulo, Sphegodes hirſuto flore. Item Obſ. p. Sphegodes C. Gemmæ, Gall. *Mouſche gueſpe*, Belg. weſpe. Teſticuli vulpini varietas Adu. p. 62. Huius è ſola magnitudine & foris intenſi & remiſſi colore varietas gemina conſpicua. Icon. Pl. p. 18. Teſticulus Vulpinus maior & Sphegodes Teut. 217.

Hiſtor. Lugdunenſ. Orchis Serapias ſecundus

dus Dodon. Matth. Testiculus secundus. Sub dicto titulo Hist. Lugd. est icon & ex Fuchsio. Est & alia eiusdem plantæ sub titulo, Orchidis 2. species, est & Orchis Spherodes Gemmæ.

Tabern. Icon. & hist. Testiculus 7. Sphegodes Stendelwurtz. Testiculus vulpinus 2. fuchshödlin. In descript. 3. Folia quinque aut sex striata latiuscula, Plantagini angustifoliæ nonnihil similia, quædam reflexa, caulis palmaris, cum florib° quinq; vel sex, qui foliolis aliquot cõstat, in quib. partes inferiores habent aliquid nigri, quod refert imperfectam apim. *Non placet* Compilatorem ponere Testiculum modò ab eo descriptum, capite diuersò à Sphegode, quem non descripsit: si enim hic non idem, saltem erit valdè similis. Huc etiam referendam censemus ineptã figuram cum flore quadripartito sine descriptione Tabernæ iconum & Hist. cui titulus Triorchis fœmina, Ragwurtz weiblein.

Casp. Bauhin. Phyt. Orchis 23. Fucum referẽs maior, foliolis superioribus candidis & purpurascentibus.

Montbelgardi abundat florens Maio, etiam in horto Ill. E. C.

ORCHIS MELITTIAS.

Lob. Obs. & Icon. Plant. pag. 180. Orchis Melittias, siue Apis cadauerulum exprimens Belg. Bienn Teut. 217.

Hist. Lugd. Orchis Melittias Gemmæ, quæ videtur referre Orchin Serapiã Dod. in hist. stirp. Gall.

Tab. Hist. & Icõ. Orchis Melittias, Bienblumlich Gylwurtz.

Casp. Bauh. Orchis 24. Fucum referens minor foliolis subuirentibus: vel Orchis apem referẽs. Orchis 6. & Satyrium alterum Diosc. Trago: Orchis Melittias Lobelio.

Orchidis tertiæ Tragi meminibus, nomini Orchidis Fuciflores, vbi eius descriptionem proposuimus, consideretur an & icon: perpendendum etiam an nostra icon ex emptitiis eò referenda, vel eadem cum præcedenti ad strigosiorem plantam minùs concinnè pictam.

ORCHIS SIVE TESTICVLVS SPHEgodes hirsuto flore.

Descriptio. *Galeam* alásque expandit virentes, tristioríque & obsoletiore fuliginoso colore fucum potiùs aut vespam quàm apem præfert: *folium* infimum hirsutum, quod pro labello est, in quo nõ lutearum linearum, vt in illa, discursus vllus conspicitur, sed solummodò liuidæ duæ reliquo folio læuiores, depressioréque transuersa lineola coniunctæ H. maiusculam Romanorum efformant: aliàs verò duobus locis coëuntes insulam Ouali figura, lignosam hirsutámque circumscribunt.

Plant. Ic. pag. 180. Testiculus Vulpinus secundus sphegodes Teut. 217. Lobel. Obs. p. 88. nomine Testiculi vulpini aliam posuit iconem, quæ apud Dod. in hi postrema est nomine Orchidis Serapiadis secundi minoris.

C. Bauh. Phyt. Orchis 25. Fucũ ferens tertia.

ORCHIS MYODES GALEA ET ALIS herbidis: & Orchis Serapias tertius Dodon. & Myodes 1. Lobelio.

Descriptio. *Folia* tria, quatuor aut quinque, vnciam lata nonnunquam angustiora, longitudine circiter palmari: *caulis* tenuis, palmaris, bipalmaris & maior: *flores* sustinet ex pediculo surrecto, ventrioso, cui appositum folium ad ipsius floris cacumẽ vsque pertingens, raros, nullo calcari: *galea & alis* colore herbaceo, reliqua parte muscæ corpusculum affabrè exprimente, prona parte albidâ oris ferrugineis, supinâ verò colore fuliginoso, Zonâ subcærulea septum cingente, in rictu geminis corniculis stipato *apices* lutei occuluntur.

Lobel. Adu. pag. 62. Testiculus Vulpinus floribus muscam, sed colore rubigineo obsoletóque & inamæna fuscedine purpurascente. Fucum exprimẽtibus. Considerandum an hæc conueniat cum icone sequenti de qua Lobel. Ic. pag. 18. Item Obs. Orchis myodes prima C. Gemmæ, floribus muscam exprimens.

Hist. Lugd. Triorchis Serapias tertius Dodonæi. Malè impositus titulus Triorchidis, cùm Dodonæus dicat duos testiculos non tres visos. Hist. præterea ait: Orchis myodes prima Gem- H. L. nota

mæ videtur referre Orchim Serapiam fœminam Dodon. in hist. stirp. (Gall.) Conferenti non videtur nobis respondere.

Tab. not. Tabern. icon. & Hist. Testiculus muscarius 1. Stendelwurtz. Icon est eadem cum Lobeliana: verùm nescimus cur Compilator hunc testiculum & cæteros separet capite proprio.

C. Bauh. Phyt. Orchis 26. muscæ corpus referens.

Circa Montbelgardum abundat florens Maio.

ORCHIS MYODES FLORE grandiusculo.

Lobel. Obs. & Ic. Plant. p. 182. Teut. 129. Orchis Myodes altera C. Gemmę folio læuiore & flore grandiusculo. An Lob. & Pena Aduers. vulpinus testiculus foliis Plantagineis, venosis, reflexis, &c.

Hist. Lugd. Orchis Myodes altera Gemmæ.

Tabern. Hist. & Icon. Testiculus muscarius quartus Stendelwurtz.

C. Bauh. Phyt. Orchis 28. muscam referens maior.

ORCHIS MYODES LVTEA.

Qvadruplicem vulpinum testiculum meminerût Lobel. & Pena floribus quæsitum: Papilionis nempe, Fuci, Muscæ, postremi è colore qui luteus totus & cæteris rarior multò nec descriptus. Eruerunt hunc Norbonæ æstuosis & aridis sterilibus, decliuibus inter Cistum marem & Ilicem Cocciferam, atque in herbidis Gramuntiæ siluæ vicinis.

Dubium de icone. Lobel. in Obs. habet iconem multis annis antè à Dodonæo de flor. exhibitam pro Orchide Serapiade tertio, ea omissa est à Lobelio inter icones Plantini: nescimus igitur an Lobelius benè posuerit Dodonæi iconem pro sua Orchide lutea: Dodonæus non tribuit suæ Orchidi florem luteum: An conuenire possit ea quam hic posuimus dubitamus, nos eam cum cæteris iam sculptis emimus. Apud Plan. Ic. p. 181. alia icon est non parum diuersa à Dodonæi & nostra cum hac inscriptione: Vulpinus testiculus siue Orchis Myodes lutea Narbonensis congener cum minimo Testiculo Vulpino, floribus muscam colore & effigie præ se ferentibus, Teut. 218. In hoc titulo nos non intelligimus quid luteum dicat, & muscam colore præ se ferre, muscæ enim vulgares non sunt luteæ. Loco

Obseruauit Dalechampius apud Hist. Lugd. in editis montibus Orchios genus humile, rarum, flore luteo, tribus aut quatuor foliolis constans, cæterà vulgò cognitis simile, propè oppidum Monspelio vicinum Veganium nominatum, id genus nascitur.

Tabern. Hist. & Icon. Testiculus muscarius 3. luteus, Geel Stendelwurtz. Tabern. imitatus est Lob. assumpsit figuram Dodonæi, an bene iudicent alii.

C. Bauh. Phyt. Orchis 2. muscam referens Lutea Lob. icon. p. 181. Vulpinus Testiculus Myodes luteus Norbon.

ORCHIS PARVA AVTVMnalis lutea.

Def. Dvobus aut tribus *foliis* Plantaginis quinqueneruiæ similibus, venosis, glabris, imũ *caulem* complexis, donata est: ipse verò caulis iunceus, pedalis, interdum dimidio minor thyrsum gerit longum *flosculorum* pusillorum, ex herbido colore in luteum vergentium, suaui moschi ferè odore fragantium, è caule appresso veluti calyce prominentium: *bulbus* cauli imo adhæret vnicus exiguus, à quo fibræ propagantur quibus vnicus aut alter bulbus pendulus adhærescit. Hoc Orchidis genus attulit nobis, non recordamur vnde, Gener Cherlerus: Talem Orchidem attulit nobis Guillelmus Vaissant Chirurgus ex *Mesche* in montibus Burgundiæ, *franches montagnes* dictis, vbi Burgundicè *passemies* vocant: Icon nostra quam iam sculptam emimus non malè exprimere videtur: nos existimamus hanc depictam apud Lobelium Obs. & Icon. Pl. p. 187. Teut. 222.

An

An Cluf.Pann. Orchis pufilla, pallida, odorata: & Hift.poft. Orchis feptima.

Tabern. Ic.& H. Triorchis lutea 1.& 2. Geel Ragwurtz 1. & 2. An Gefner. Hort. Tefticuli fiue Orchidis fpecies minor bulbo fingulari, de qua priùs aiebat, Satyrii fpecies an Orchidis herba, quæ reperitur bulbo fingulari femper fimilis alioqui cæteris, fed minor, foliis binis, confiderandum: Monorchin dixeris. C.Bauh. Phyt. Orchis 38. odorata, radice vnica, rotunda, Pifi magnitudine, Tefticuli fpecies minor bulbo fingulari Gefn. Orchis pufilla pallida odorata Cluf. Orchis 41. Triorchis lutea foliis oblongis & glabris: Triorchis lutea C. Gemmæ Lob. pag.94. Obf.& Icon. pag.187. vbi bina iungatur figura, at fecunda intelligenda. Orchis 42. Triorchis altera lutea. Orchis minor Leodienfis Lob. Obf. p.90.& Ic. p.187. C.Bauhinum tres ftatuere plantas conftat, vnam ex Clufio, duas ex Lobelio, perpendendum quot fint. *Sufpicamur* apud Lobelium duas icones vnius plantæ nec fcimus an Clufii Orchis pallida diuerfa fit, quamuis vnius tantùm bulbi meminerit, vti etiam in icone noftra vnicus bulbus appictus.

ORCHIS FRISIA HIRSVTA.

Lobel. Obf. & Ic. Plant. pag.186.& Hift. Lugd. Orchis Frifia littoralis Gemmæ.

Tabern. Ic. & Hift. Tefticulus luteus, Orchis lutea, Geel knabenkraut / quam Lobelius defcribit in fuis Obf.& nominat Orchidem Frifiam littoralem, duo habet folia, bifolio fimilia, paulò minora quàm Plantago anguftifolia, afpera & hirfuta tactu: caulis palmum altus: Flofculi multi ex luteo virides, vt in Hyacintho maiore: radices duæ paruæ rotundæ. Icon eft Lobeliana.

C.B.Phyt. Orchis 40. lutea, hirfuto folio. Frifia littoralis Lobelio, vbi duas iungit, ac prima figura huic conuenit.

Orchis fiue Triorchis lutea altera nonnihil hirfuta.

Triorchis lutea altera C. Gemmæ Lobel. Obf. & Hift.Lugd. folio eft rotundiore & latiore quàm fuperioris, virentiore trifolia, & nonnihil hirfuta: videtur eadem aut congener cum Orchide Frifia Orientali: quæ gemina inferiora folia Bifolii, Plantaginis latifoliæ anguftiora edidit, & in dodrantali cauliculo herbaceos fiue luteo virentes flofculos in horto D.Brancionis.

ORCHIS SIVE TRIORCHIS LVTEA tertia oblongioribus radicibus.

Lobel. Obf. pag.93. Triorchis lutea tertia C. Gemmæ, oblongioribus radicis oliuaribus bulbis, Plant. icon. p.186. Triorchis lutea tertia Geelragwurtz 3.

C.Bauh. Phyt. Orchis 43. fiue Triorchis lutea radice oblonga, fibrofa.

ORCHIS SPIRALIS ALBA ODORATA.

Descriptio

DVplici *radice* nititur bulbofâ, oblongâ, villofâ, ima verfus acuminatâ, aliquot fibris donatâ. E cuius fummo folia, vaginato pediculo vnciali furgunt viridia, pinguia, femunciam lata, vnciam aut ampliùs longa, dorfo craffo auerfa parte, quâ ex atro virentes venulæ ab imo ad fummum confpiciuntur. Iuxta hæc coliculus quoque erigitur dodrantalis aut pedalis, teres, foliolis acuminatis ceu vaginis veftitus, iifdem tamen vix ac ne vix quidem prominentibus. Flofculorum odoratorum thyrfus, albidorum, clauiculatímque hærentium ita nutat, vt fpirarum inftar fumma verfus circumagatur. Hi interna parte ex luteo virent, ad latus verò duo foliola candida veluti alæ hærent: Vtriculi fuccedunt vt in reliquis ferè Orchidibus, parui puluerulento feminio referti. Thyrfus florum amaricat & iucundi odoris eft.

An Trago Satyrium 7. minimum daß kleinft Saturion / quod ait prouenire locis humidis Septembri. Reperiuntur, inquit ille, bina Satyrii genera admodum exigua, quorũ flofculi auiculas volantes imitãtur, coloris ex viridi lutei. Caules horũ haud temerè digiti longitudinem excedunt. Nafcuntur partim in apri-

cis montibus Iunio mense, partim verò Autumno appetente in vliginosis campis & pratis. Tragus habet iconem respondentem nostræ Orchidi spicatæ albæ, in sua descriptione intelligit fortè etiam luteam, quamuis non distinguat aut particularium describat.

Trag. not.

Brunf. Tom. 1. Satyrion odoriferum.

Cordus hist. Testiculus candidus odoratus minor. Et supra figuram, Testiculus pumilio Tragi.

Testiculus odoratus Dodon. Gall. vocatur, *Couillon odoriferant*: Belg. **wolriechende Standel cruyt** & **klein Standel cruys**. Est hic Dodon. hist. fl. & in fol. Testiculus quintus odoratus siue pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus.

Lobel. & Pena Adu. Testiculus odoratus, minimus omnium flosculis, odore Lilii conuallii. Obs. Testiculus odor. Orchis spiralis C. Gemmæ. Icon. Pl. pag. 186. Teut. 221. Et Obs. Tetrorchis alba spiralis vel autumnalis C. Gemmæ. Testiculi odorati varietas: non aliud à superiore, sed vt plurimùm oliuaribus oblongis bulbis donatur. Icon. Plant. pag. 136. Teut. 226.

Orchidem flore albo, odorato vel Spiralem C. Gemmæ ad Camer. hort. misit ex Silesia D. Fridericus Sebizius.

H. L. Testiculus odoratus Dodonæi. Tetrorchis, vel Triorchis alba Gemmæ.

Tab. not. Tabern. Icon. & Hist. Testiculus minor, odoratus, **klein wolriechend knabenkraut**, cui folia inter Orchides omnium minima Plantagini nonnihil similia: sed valdè angusta & parua, colore viridi, caulis tenuis: flores multi parui, albi benè olentes: floret Augusto & Autumno. Et Triorchis odorata, **Groß wolriechende knabenkraut**. Non erat separanda capite hæc Orchis à præcedente.

C. Bauh. Phyt. Orchis 44. Triorchis alba odorata oblonga radice Lob. Orchis 45. Orchis alba odorata minor. Satyrium odoriferum Brunfelf. Satyrium exiguum & 7. Trago. Testiculus odoratus spicalis minor Lob.

Locus. Editis incultis & aridis locis plurimùm reperitur: Augusto aut Septembri flores promit, Dodon. Sabulosis arentibus atque squallidis locis Norbonæ maritimis & Angliæ mediterraneis nascitur, Lob.

Tempus Autumno ante Vergiliarum occasum in arenosis, siccis & accliuibus pratis interdum etiam humidis floret. Montbelgardi nobis occurrit Augusto & Septembri non longè ab horto ferarum, Vnde in hortum Ill. E. C. transtuli. D. Turnerus Medicus Anglicus dedit nobis collectam Heidelbergæ. Circa Basileam ad Byrsech castrum haud ita infrequens.

Vires Radix Orchidis potissimùm odorati cocta in vino & pauco melle sanat vlcera putrida oris, inquit Dodonæus, qui cur huius facultatis non meminerit in postrema historia nescimus.

ORCHIS RADICE REPENTE.

Descriptio PVlchram Orchis speciem radice repente misit insignis Medicus D. Doldius, quem sic describit Camer. hort. Orchis minor *flosculis* albis, *foliis* crassis nigris, *radice* repente geniculata, & vbi folia emergunt, apparent pusilla rudimenta tanquam naturæ testiculos effingere conatis. Nascitur spontè in opacis siluis, in ramentis arborum, quæ longa vetustate emarcuerunt.

Ad hortos translatus durat, sed colorem acquirit magis pallidum, nec tam crassa manent folia.

Camer. hort. & Icon. p. 35. Orchis minor radice repente.

C. B. Phyt. Orchis 46. radice repente Camer.

ORCHIS LILIFOLIVS MINOR Sabuletorum Zelandiæ & Batauiæ.

ORtu & facie, compactiliq; squamarum serie similimus Eriophoro Bulbo, fibrillis, impactus solo; eminentibus *bulbis* subuiridibus. Cauliculus palmaris, *flores* non annotati fuere à Guillelmo N. mercatore Batauo, qui hanc descriptioné dedit Teutonicè, & prouenire ait iuxta maritimos sabulosos aggeres Hardemo proximos, in silua Terrea vulgo **Erdenbosch**. *Idem sanè* reor (inquit Lobel. Adu. par. 2. cum nostro nouo Satyrio Zelandico infra scripto, in herbatione olim reperto, elapsa æstate 1603. iuxta aggeres sabulosos Walachriæ inter Pyrolam nascente, quod omnes quadam foliorum similitudine ducti, nec non flosculorum herbaceorum (ni labat memoria) & longiusculi seminis fuliginosi inuolucri, Orchidis Littoralis Frisiæ, Orchin sabuletorum maritimorum diximus. Radix illi gemina; quandoque terna, sed rarò, altera alteri innata, foliaceis albis inuolucris tecta, intus viridis, gustu suauis. Infima fibrillis impacta sabuletis, arida, inutilis & flaccida. *Cauliculi* binûm, ternûm vnciarum: *folia* bina Liliacea duas vncias longa. E regione pagi *Oost-Capel*, id est, sacelli Orientalis, à me vltimùm collecta. In Batauis est Chamæ-Orchidis nouum genus aggerum Zelandiæ.

Bul. ophi. rls. *Satyr. nouu. Zeland.*

Figura non respondet descriptioni, potissimùm quoad radices, quæ nihil simile habeant cum

cum Orchidibus, in quibus fibræ tenues ex bulbis prodire non solent, sed supra & iuxta bulbos.

Orchis amplissima foliis binis splendentibus.

1. Orchis prima amplissimis foliis, quæ à nemine (vt suspicatur Clus.) obseruata, bina habet *folia*, Ellebori albi foliis amplitudine non cedentia, aliquot venis à pediculo ad extremum vsque foliũ productis insignita, supernè virentia, infernè diluciora, prorsus tamen splendentia: *caulem* cubitalem, paucis foliolis siue inuolucris præditum, pentagonum: *flores* in summo spicatim cohærentes, cuius autem coloris, cuiúsve formæ ignorat, cùm antequam aperirentur, plantam duntaxat obseruauerit: *radices* binas, crassas & parui Napi modo oblongas, supra quas infimo cauli inhærent aliquot fibræ satis crassæ.

Solùm conspecta est hæc Orchis Maio mense anni 1579. in decliuitate montis, in quo extructa est arx Ill.V. Balthasaris de Batthyan p. m. Greben nuncupata, inter Drauum & Saum amnes, binis vltra Warasdinum miliaribus.

C.Bauhin.Phyt. Orchis bifolia latissima.

ORCHIS ALBA CALCARI LONGO.

Hermaphroditicã Orchidẽ hanc haud temerè dicas, vt quæ Cynosorcheis & Serapiades dictas, quod quidem ad radicum formam attinet, medium quiddam obtineat. *Radix* enim duplici constat bulbo sublongo, pyriformi, productiore demissa fibra, quæ in capite alias plures æque crassas quaquauersum exerit. A qua in imo statim *folia* insignia prodeunt duo vel tria, lata, plantaginea, minùs tamen neruis insignita superna parte, læuia, saturè virentia. Reliqua verò octuplò vel decuplò minora, angustioráque *caulem* nullo ordine decorant pedalem aut sesquipedalem, angulosum, striatum: Cuius summa *flores* spicatim occupant odoratissimi, albi, Papilionem expansis alis æmulantes, quorum foliorum supremum leuiter erectum obtuso mucrone sub se bina in summo, inclinatione quadam coëuntia, herbaceo colore prædita comprehendit: lateralia duo alarum instar expanduntur: propendet autem longum folium, minùs reliquis, album, & ferè herbidum, linguæ caninæ exertæ instar, quod, vt in priore similitudine maneamus, papilionis corpus referre dixeris: auersa floris parte prominet calcar longissimum, prope floris basin album, cæterà viride: vnicuique autem pediculo intorto herbidóque appositum est folium acuminatum: sapor foliorum amarus: Radicum aqueus insipidus.

De hac Dodon.Hist.fl.& in fol. Testiculus siue Orchis Serapias 1. folia profert duo aut tria, læuia, latiuscula, at Lilii foliis multò minora: caulem dodrantalem aut altiorem: flores in eo raros, candidos papilionibus expansis alis quodammodò similes: &c. Eius icon est bifolia, olim in hist.Gall.lib.2.cap.46.ex Fuchsio erat trifolia, ac ei dicebatur Testiculus Vulpis: Gall. *Couillon de renard* Germ. groß Stendelkraut. Belg. Greet Stendelcruyt. *Dod.inconstantia.*

Σατύριον τρίφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis, Officinis nostris (inquit Fuchs.) incognitum aut inusitatum: vulgò Testiculus Vulpis aut sacerdotis. Germ. Stendelwurtz: Gall. *Satyrium à trois feuilles*, nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dii colludentes nymphis per syluas & antra ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium verò, quoniam tria fert folia ad terrã versa. Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen & rubentia. Caulem nudũ, longũ, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem, mali modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam, gustu dulcẽ, & ori gratam. Quod verò hic dicimus Lilio similem: non sic intelligendum venit quasi quantitati & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimum sit Lilium quantitate sua Satyrii florem multis modis superare. Denique nec figura etiam per omnia respondet: quare hac similitudo ad colorem & floris essentiam referri potiùs debet, quæ planè eadem est cum Lilii colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet. Icon.pag.408.Satyrium trifolium weiß Stendelwurtz. Fuchsius non describit plantam cuius iconem exhibet, sed detorquẽdo accommodare conatur descriptionem Dioscor. suæ iconi, quam hic ponimus trifoliam, vt, eam sculptam curauimus, quod ei non conuenit. *Fuchs. not.*

Matthiol.in Dioscor.cum magnis Icon. Lat.l. 3.cap.126.picturam solam habet in e descriptione sub Testiculi specie tertia. In Ital.cap.137. Ei appingit tantùm duo folia: sub eo tamen titulo in eadem tabella icones duarum plantarum.

Dicitur Lobel.Obs. Testiculus Vulpinus primus Anglis hores Ballokes. Hisp. *Satyrion.* Icon. Plantar.pag. 178.Testiculus vulpinus primus cuius flores culices exprimunt. Lobelius in sua icone duo tantum habet folia: is præterea aliam habet iconem parum differentem nomine Orchis Hermaphroditicæ de qua mox: considerandum in quibus differat.

Hist Lugd. Testiculi tertii species Matthiol.in ea tabella ex Matthiolo duæ icones diuersarum plantarum, præterea Hist. Lugd. ponit eiusdem plantæ iconem alteram sub hoc titulo: Orchis Serapias primus Dodonæi: ponit & tertiam trifoliam, cum hac inscriptione: Testiculus vulpis Dodonæi, tres igitur icones vnius plantæ sub diuersis ponit titulis. *H.L.error.*

An Thal.Harc. Orchis bifolia, flore purpureo & candido etiam in montibus passim ac pratis. Triplici autem differentia reperitur. Altera latifolia est, foliis orbicularibus ferè, vnciarum sex longitudine, quatuor latitudine: tertia breuiora omnia continet. *Flos purpureus.*

Camer.horti. Orchis bifolius, qui nonnunquam trifolius nascitur, vnde Fuchs. Dioscoridis Satyrion esse placuit.

Tabern.Icon.pag.667.& Hist. lib.2. pag.394. Testiculus Vulpinus latifolius, Füchshödlein/ flies

genblumen / Item Icon. p.674.Hist.353. Satyrium trifolium, Bocksgeyl.

Tabern. in iconibus & hist. sui immemor quatuor diuersas tradit huius icones: ac Commentum videtur quod Ic.pag.674.& hist.355.habetur sub hoc titulo, Satyrium Triphyllũ Stendelwurtz.

C.Bauh Phyt. Orchis Serapias 19. bifolia minor flore Papilionem referens. Satyrium trifolium Fuchsii. Testiculus vulpinus primus Lob. variat, communiter quidem est candido: reperitur & purpureo. Huius binæ icones apud Tab. nomine Testiculi Vulpini latifolii & Triorchis maioris. *Nos* in hoc genere purpureo flore non obseruauimus, nescimus etiam cur C.Bauhinus Orchidem 19. iam dictam à 21. separarit, de ea scribit: Orchis trifolia maior. Satyrium trifolium Fuchsii: Huius duæ icones apud Tabern. Satyrii Triphylli nomine & sub Triorchi trifolia: inter hanc & Orchidem bifoliam minorẽ, parua nisi ratione numeri foliorum differentia.

C.B mit.

Locus & Tempus. Non longè Montbelgardo eundo Hericuriam. Obseruauimus præterea variis in locis, nominatim in valle montium aridorum dicta Grießbach, vbi florebat & Iunio odoratissima.

ORCHIS HERMAPHRODITICA BIFOLIA.

Orchis Hermaphroditica secunda C. Gemmæ, Lobel. Obs. siue Orchis Psychodes (id est flore Papilionis) diphylla: oblongis cruribus, solo gaudet palustri: flos erumpit mense Iulio, omnino candidus, tener, qualis Oreadum. Icon. Pl. p.178. Sphecodes: fortè legendum Psychodes Teut. 216. Quantùm & in quibus hæc differat à præcedente perquirendum.

Hist. Lugd. Orchis Hermaphroditica Gemmæ, siue Orchis Psycoides diphylla.

Tab not. Tabern. icon. & Hist. Testiculus vulpinus 4. hermaphroditicus, Füchßhödlin. Non placet Compil. non subiungere hunc Testiculum Testiculo Vulpino latifolio suo. C.B. Phyt. Orchis 20. bifolia minor altera, vel Hermaphroditica.

ORCHIDIS GENVS QVIBVSDAM Satyrion castratum. Item aliud genus cum quatuor radicibus.

Lob. Obs. p.97. Satyrion castratum vel Eunuchum ex genere Cynosorchios C. Gemmæ. Ic. Pl. p.192. Teut. 225.

Hist. Lugd. Satyrium castratum Gemmæ.

Tab. Ic. & Hist. Testiculus sextus, Castratus.

C.Bauh. Phyt. Satyrium 15. cuius radix in dua

tantùm oblongas partes diuiditur.

Est nobis nescimus vnde Orchidis genus *caule* palmari & pedali, cui *radices* quatuor crassæ vnciales, & sesquiunciales, folia plura, vncias tres longa, angusta, in acutum desinentia. *flores* parui, spicati, sub singulis foliola longiuscula.

ORCHIDES, CVLICES MINORES triphyllæ.

Icon. Plantini p.178. posita Icõ cum hac inscriptione, Culices triphyllæ Teut. 217. Casp. Bauh. Phyt. Orchis 22. trifolia minor, Culices minores triphyllæ Lobel. Icon. 179. Vide descriptionem in hist. Belgica Lobelii.

ORCHIS BATRACHITES.

Lobel. Obs. Orchis Batrachites vel Batrachoides C. Gemmæ. Lobel. Obs. Belg. vorsftens. i. Ranula à floris figura: Ex eorũ genere quæ sexus ambigui sunt, vt & Hermaphroditicũ Testiculum nõ malè appelles. Sunt enim media inter Serapiades & Cynosorcheis, maximè quoad formã radicũ.

Hist.

Hist.Lugd.Orchis batrachoides Gemmæ.
Tab. Ic. & Hist. Orchis batrachoides freschblumlicht Geylwurtz.
Casp. Bauhin. Orchis 37. siue Hermaphroditica.

Buzeiden siue Buzidam Arabum.

Ait Auic.Buzeidem esse medicinam ligneam Indam, in qua sit virtus similis virtuti Been. Et Serapio, Buzeiden,inquit,est species Satyrionis. Salomon Ebehasem.]Buzeiden sunt radices duræ,albæ,similes behen albo,confert podagræ, & doloribus iuncturarum. Et est medicina Indiæ, quâ nos parum vtimur. Quidam verò detulere eam ad nos, & vidimus eam sæpe. Aben Mesuai.] Melius quod est ex buzeiden, est album,habens lignum grossum, & multas rugas. Illud verò quod est subtilis ligni, habens superficiem lenem,paruæ albedinis,est non bonum,nullius iuuamenti. Habix dixit sicut iste. Et dixit cum hoc, quod iuuamentum eius est sicut iuuamentum hermodactylorum, ad remouendos dolores iuncturarum,& ad conferendum podagræ. Mesarugiæ.) Buzeiden est calidum,auget in spermate. Et de proprietate eius est, quod laxat aquam citrinam.Sed illud est malum testiculis. Et rectificatio eius est cùm Sinapi, & melius ex eo est nouum. Et dosis eius, pondus est drachmarum duarum.

Digiti Citrini Arabum.

Asahasafra siue Digiti Citrini sunt, autore Auic. figuræ volæ manus colore mixto ex citrinitate & albedine duri & nonnihil dulces, quidam sunt citrini & puluerulenti absque albedine. Digiti crocei, vt exemplaria habent, sunt gummi seu vena tinctorum:Rhasis.

PAMATA SATYRIA IN GENERE.

CAP. XXVI.

Σατύριον βασιλικὸν Græcis, Satyrium regium Latinis. Offic. Palma Christi. Arab. *Buchesden*: Auic. Digiti Citrini.Germ.Creutzblumen. Gall. *Satyrium royal.* Palmam Christi propter similitudinem quam eius radix cùm humana habet manu dixerunt. Verum Satyrium, inquit Matthiolus, hactenus in Italia videre non licuit. Palmæ Christi radices, Auicenna Digitos Citrinos nuncupat, etsi eas Digitos citrinos esse perperàm, nulláque, quod libro suo legerim, ratione ducti,negent Monachi illi.

Fuchsius Palmam Christi non rectè inter Satyrii genera depinxit, siquidem ea potiùs meo iudicio inter Canis testiculos erat repræsentanda.

Palmis duabus Christiadibus & Serapiadibus (aiunt Lobel. & Pena Adu.) accenset Triorchim Serapiada Aegineta (addere enim tertiam quandam videtur,) terno donatam didymo, quam aliàs Palmam Christi opinabamur: tum quia succulenta minùs,ficciorque est, & vehementer deterget,intrò forísque vlceribus admota: tum etiam quòd Melancholicis, Quartenariis,Epilepticis, neruorum offarctu,& pituitosa saburra oppressis miram præstet opem, fluxum dysentericũ sistat, quot qualésque facultates Palmæ Christi Recentiores vendicant, [ne cuiquam imponat Palmæ Christi vehementer purgantis homonymia,] dignandas sanè Aegyptiis Venerandæ Serapiadis deæ Augusto cognominæ: alioquin nihil attinuit à cæteris secreuisse, & Serapiadas nuncupasse. Rationibus hisce fauebat ex lectione coniectura, nam vbi πολύχρηστον multi vsus, legendum πολύχιστον multifidam radicem: & fortè vtrumque,multifidum multíque vsus radicem innuebat, & mox inferiùs vbi Dioscor. ῥίζα ὕπεστι ὀρχιδίοις ὁμοία, id est,Radix subest testiculis similis, aut pusillis testiculis, legebam multifida leuiore metathesi multò, quàm in superiore capite, vbi pro Olea suffecerunt meritò quidam Squillã teneram Pancratium. Verùm tamen si cui hæ minùs allubescant Serapiades, exploret superiorum Orchium facultates, quæ multò tamen ignauiores & mucore elumbes magis videntur, aut alias aptiores adducat,& lubenter vltrò indictas istas Palmatas Antiquis profitebimur. *Serapiades Orchidis facultates.* Herbidos pratenséque colles frigidiores amant tum minor tum maior,legimus etiam in Alpinis Rauisburgi & Nozoreti Germaniæ. Maio flore & foliis exit: maior foliis similibus, sed latioribus Porri,mucronatis, ad terram reflexis, crassis,interdum maculatis fuscis, & nigricãtibus notulis: flores purpurascentis Cynosorchis adeò similes sunt, vt nisi propiùs spectes easdem putes. Radici item geminus est bulbus, altero euanido,altero prægnante & succulento, vtroque tamẽ oblongiore, nonnihil compresso, & ima sui parte in fibras inæquales ternas aut quaternas veluti digitatas abeunte. Hunc marem appellant. *Palma mas.* Fœmina verò floribus candidis, vel e purpura rubẽtibus,dilutéue cæruleis,cucullatis,crebriores maculas purpureas & rictum ostentantes habentibus: foliis minoribus,& inspersis punctulis: radice consimili. *Palma fœmina.* Sunt vt hist.Lugd. notat, qui vocant Palmam Christi Buzeiden, siue Buzidam Arabum.Satyrii autem huiusce radices nihil minùs quàm ligneæ sunt, nec ex India petuntur,vt voluerunt Auicenna & Serapio. *Non sunt Bezeidami.* Matthiolus Satyrium Basilicum siue Palmam Christi Auicennæ Digitos Citrinos esse vult: At Satyrionis Basilici radices duræ non sunt neque croceæ, neque ad tingendum vtiles. Quare id à Digitis citrinis Auic.& Rhasis perspicuè differre videtur.

Thalius Harcyn.pag.112. Satyrium recentiorũ Græcorum iuxta Dodonæum mas, aliàs Palma Christi: Serapias mas Anglis,Orchis autem fœmina Tragi. Atqui Satyrii huius maris cuius videlicet folia maculis destituuntur, diuersæ aliquot differentiæ in Harcynia occurrunt, quæ sub duobus præcipuè generibus comprehendi potęrunt,quorum alterum sit latifolium,alterum angustifolium: quorum etiam vlteriorem tradit distributionem.

Orchis Serapias Lobelii Camerario horti, seu Satyrium basilicum aliorum,flore candido, dilutè rubescente & rubello. Ex his tertium folia interdum maculis cruentis aspersa gerit, interdum (An Plantini icon.pag 188.Palma Christi mas?) sine maculis. Priora verò duo maculis in horto meo nunquam carent,nescio an alibi etiam.

Satyrium Basilicum mas & fœmina amarum est,referente Fuchsio, magis tamen amarũ quod maculosis constat foliis. Ideoque non perperàm censent Auicenna & alii quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secũdo ordine tradunt. Vsus eius ad erogandam cutem,ad neruorum dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gustata. Semen ex vino sumptum nouem diebus,co-

initiales sanat. In eundem effectum vinum diluitur herbæ decocto. Scobs radicis propinatur in vino ad arcendam quartanam, quam & vomitione curat paulò ante accessionem pota. Plura in præsentia rescire de huius facultatibus non licuit. Satyrii Basilici radices, Orcheos radices sapore & gustu referunt, quare & facultatibus similes existimantur. Nicolus Florentinus capite de quartanæ curatione vim habere ait & per superiorem & per inferiorem ventrem purgandi, & aduersus quartanas febres inueteratas, post purgationes radicis partem pollicis longitudine tulam cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi, hocque remedio ter sumpto Biliotum quendam post 44. aut 45. accessiones, à febre quartana fuisse liberatum.

PALMATA NON MACVLATA.

Descriptio

PEdalem hæc *caulem* erigit, in quo *folia* oblonga sesquiunciam lata, læuia, nullis admodum obscuris fugientibusque notis maculosa: *flores* spicati, purpurascentes, alas pandunt vtrinque purpurantes, interiectum autem folium galeæ æmulum non item: labellum dilutè purpurascens, guttatum, tripartitú demittunt: calcar paulò vltra mediam pediculi longitudinem protenditur: vnius verò cuiusque floris pediculo intorto adpositum est foliū mucronatum, semunciale & sesquiunciale, nonnihil rubescens. *Radix* subest gemino digitato bulbo constans cum fatua dulcedine aliquantulùm amaricans.

Lobel. Obs. Serapias mas læui folio, floribus dilutè purpureis notulis conspersis. Satyrium Basilicum primum Dod. Palma Christi Herbariorum: Belg. handekens cruyt, Germ. Creutz blum Icon. Plant. p. 188. Teut. 22; Satyrium Basilicum primum, siue Satyrium basilicon maius Dodon. de fl. quod plerique marem appellant, floribus est dilutę purpureis cum punctis. Palma Christi vulgò dicitur: Germ. Creutz blumen: Belg. handekens cruyt/ Gall. *Satyrion royal*. Sunt qui velint Buzeidem vel Buzidan Arabum esse: sed absunt. Matth. Satyrium Basilicum Digitos citrinos Auicennæ esse vult: & Monachos dubitantes eà de causâ reprehendit. Dodonæo tamen magis placet Monachorum hæsitatio quàm Matthioli assertio. Satyrium basilicum vulgò vocatum à Digitis Citrinis Auicennæ & Rhasis differunt.

Tabern. Icon. & histor. Palma Christi mas. 1. hendtlenswurtz Männlein / Creutzblům.

Dodon. à Matth. dissentit.

C. Bauh. Phyt. Satyrion 4. basilicum pratense latifolium: Satyrion fœmina Brunf. Palma Christi mas læuifolio Lobel.

Locus, tempus.

Obseruaui Geneuæ foliis non maculatis. Floret mense Maio in pratis circa *Arue* fluuium.

PALMATA SPECIOSIORE THYRSO, folio maculato.

CAulem pedem altum & sesquicubitalem aliquando erigit subpurpureū, in cuius fastigio spicatim dispositi *flores* rubentes, vel dilutè purpurei, calcari trientem pollicis circiter longo, cristis duab⁹ erectis: galea è duobus foliis cui tertium appressum incumbit composita; labello in tres lacinias diuiso, saturatâ purpurâ guttato, pediculo purpurascente, cui semper appositum acuminatum folium è viridi nigróue purpureum: huius flores obseruantur & intentiùs purpurei & penitus quoque albi, folia plura qualia Orchidum vulgatissimarum, & à radice orta caulem ambientia, & è caule ipso nata, inferna, sublonga, satis lata, superna angustiora, alterno situ posita, crebris maculis nigris notata; *radix* ex gemino bulbo composita, quorum alter maior, effœtus alter albus, vegetior, in quatuor aut quinque digitos abit, ad quorum coniunctionem propagantur fibræ. Sapor radicis aqueus, viscidus, non sine lęui amaritudine, folia multò amariora. Huius è foliis non maculosis petita varietas, nullo alio discrimine, conspicuo, de qua antè: Altera quoque varietas ex bulbo maiore tridactylo.

Icon nostra ex emptitiis non in omnibus placet: eam autem Fuchsius posuit pro Satyrio Basilico fœmina, & Digitis Citrinis Auicennæ: eius descriptionem recitamus sub Palmata angustifolia purpurea. In Iconibus Fuchsii p. 410. figuræ titulus est, Satyrium basilicum mas alterum Creutzmennle [illegible].

Considerandum an Tragus huius iconem habeat, hoc titulo, Orchis fœmina altera, Creutzblum / weiblin / de qua scribit, Satyrii alterum genus, radix quæ formam repræsentat binarum manuum inuerso ordine inuicem superpositarum, quarum recentior natu cum flore augmentum capit, altera marcescente. Nascitur hoc genus Orchios in quibusdam pratis & nonnullis gramineis montibus. Radices tam huius quàm superiorum Testiculorum ferè dulces gustatæ.

An Matth. in Diosc. Palmæ Christi, cuius radices Digitos citrinos appellat Auicenna, genus maius, quod Ananiæ Vallis montibus inuenitur, & folia ferè Lilii habet læuia, patula, maculis quibusdam nigris respersa: caulem rotundum, læuem: florem spicatum, varium, in purpura albi-

albicantem, odore non ingrato : radices duas, quę ſanè teſticulos referrent, niſi ramis quibuſdã, quaſi digitis, humanam manum exprimere viderentur. Icon à Matthiolo propoſita non reſpondet eius deſcriptioni, potiùs videtur Icon noſtræ Palmatæ cum longis calcaribus rubellis.

Dodon. de fl. Satyrium alterum maius : quod fœminam vocant, Satyrium alterum Baſilicum dicitur.

Lobel. Obſ. (& ex eo Hiſt. Lugd.) Serapias fœmina pratenſis, foliis notulis inſperſis, ſiue Palma Chriſti : Adu. pag. 63. Satyrium Baſilicum alterum Dodon. Icon. Pl. pag. 188. Palma Chriſti Serapias fœmina pratenſis, Teut. 223.

Tabern. Ic. & Hiſt. Palma Chriſti maculata.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 5. Baſilicum pratenſe maculoſum.

Thal. Harc. Satyrium fœmina, foliis maculatis paſſim.

Paſſim ſecus vias & in dumetis obſeruatur : Cuiuſmodi in locis vtcunque obuiam per comitatum Montbelgardenſem obſeruauimus Maio & Iunio florentem. Eadem obſeruata nobis in valle Grieſbachiana ad thermas acidas. Baſileæ quoque multis in locis occurrit. In hortum Mótbelgardenſem tranſlata maximo & lætiſſimo florum Thyrſo prodiit, qui & palmum altitudine ſuperaret. Cùm eſſemus Geneuæ obſeruauimus Florentem menſe Maio.

PALMATA MACVLATA.

NOn in eam altitudinem excreſcit in quã præcedens, *radicibus* tamen tetradactylis conuenit, nec non *foliis*, niſi quòd euidentiùs maculoſa ſint. *flores* verò purpureo colore præditi, ſaturíſque punctis notati, criſtas duas erigunt, alarum expertes : vnicuique autem flori appoſitum folium acuminatum ſaturatè purpureum.

Plant. Icon. p. 188. Palma Chriſti Serapias fœmina pratenſis Lob. 95. Teut. 223.

Dod. de fl. Satyrium Baſilicum alterum.

PALMATA ALBA.

PAlmatæ maculatæ flore albo antè meminimus quæ à præcedenti fortè ſolo colore differt. Icon quam his ponimus, ex eſt iis quas emimus iam ſculptas, quæ accedere videtur Lobelianæ albæ, qui eam ſeparat à præcedenti : de ea legitur Lob. Obſ. & Icon. p. 189. Serapias candido flore montana maculatis foliis. Cynoſorchis mótana, folio maculoſo C. Gemmæ, pratis item eadem niueó flore crebra viſitur, cætera haud abſimilia.

Hiſt. Lugd. Serapias candidó flore Lobel. cætera haud abſimilia Satyrio Baſilico altero Dodónæi.

Tabern. Icon. & H. Palma Chriſti maculata mõtana hendekens wurtz.

C. B. Phyt. Satyrium 6. baſilicum montanum maculoſum.

PALMATA SIVE SERAPIAS PALVSTRIS latifolia flore albo ſubpurpuraſcente.

SErapias paluſtris latifolia, Cynoſorchis paluſtris platyphylla folio læui, latóque flore albo ſubpurpuraſcente C. Gemnę, Lobelio Obſ. Præcocior eſt Violaceá Cynoſorchi Icõ. Pl. pag. 190. Teut. 224.

Hiſt. Lugd. Cynoſorchis paluſtris platyphyllos Gemmæ.

Tab. Icon. & Hiſt. Palma Chriſti paluſtris 3. waſſer handlens wurtz.

C. B. Phyt. Satyriũ 2. baſilicũ maius latifolium.

PALMATA, SIVE ORCHIS PANNONICA floribus exalbidis, & alba Grieſbachiana.

LIlii primùm enaſcentia *folia* tria, aut quatuor habet Orchis 7. Cluſii in Pann. octaua in Hiſt. poſt. ſiue Pannonica, dilutioris & quaſi pallentis viriditatis, nulláque macularum aſpergine notatis, ingrati ſaporis : Palmarem *caulem* amplectuntur aliquot foliola; in cuius ſummo faſtigio *flores* ſpicatim digeſti

nascuntur, exalbidi & quasi pallescentis coloris, nullis punctis distincti, anteriùs morionum hiantibus cucullis similes, vtrinque auriti, & latiusculo pallido labro propendente, posteriore verò parte corniculum habentes, vt Consolida regalis, aut Linaria, sed latius & obtusum, grauiter odorati, florum Sambuci odorem referentes: ad horum exortum singula foliola nascuntur pallentia, & floribus colore respondentia: *radices* geminæ, veluti palmæ, in binos, aut plures digitos distributæ sunt, quarum vetustior fungosa, nigrior, & flaccidior est, altera candida, vegetior ac solida, paucis supra earum exortum nascentibus fibris.

Aliud genus est formâ, magnitudine, cæterisque notis illi par: sola varietas in floribus, qui in hoc purpurei sunt, foliola sub floribus nascentia etiam purpurascunt. Inuenitur vtrumque genus non modò in Leytano saltu supra Manderstorf, aliisque Austriæ inferioris siluis: sed etiam editioribus quibusdam pratis Viennensi saltui proximis. Floret autem Aprili, nonnunquam etiam Maio, pro mitiore videlicet aut rigidiore vernalis aëris constitutione.

Locus & tempus. C.Bauh.Phyt.Satyrium 13.flore Consolidæ regalis Sambuci odore. Collegimus Palmatam florentem Maio & Iunio, in valle fontium acidorum Griesbachiana ad Herciniam siluam cui radices & folia respondent iconi propositæ ex Clusio; Eadem est cum iam à nobis descripta Palmata flore albo circa Montbelgardum obseruata.

Palmata & Serapias Batrachites.

Lobel.Icon.Pl. p.193. Serapias Batrachites vel Myodes Teut.226.

C.Bauh.Phyt Satyrium 14.batrachites. Vide Hist.Belg.Lobelii.

PALMATÆ CVIVSDAM ICON.

Non occurrit nunc ad quam speciem Palmatæ hæc icon sit referenda, ea est ex iis, quas eximus iam sculptas.

PALMATA SERAPIAS PALVSTRIS leptophylla, violacea, maculata & non maculata.

Cynosorchis palustris altera C.Gemmæ, Lobel.Obs.serius florens, comâ violaceâ, foliis interdum læuibus, interdum maculosis. Icon.Pl. p.190.Teut.224.Icon Lobelii non demonstrat folia tenuia, vel angusta esse.

Hist.Lugd.Serapias palustris altera leptophylla, Gemmæ. Idé Serapias palustris 3. Gemmę. Miror Compilatorem ex duabus iconibus à Lobelio propositis sub vno titulo, duas statuere plantas, vna ex iconibus repręsentat plantam iuuenem, quæ caulem non protulit.

Hist. D. error.

C.Bauh.Phyt. Satyrion 3.basilicum maius latifolium alterum.

PALMATA ANGVSTO FOLIO vilissima palustris.

Cynosorchis palustris læui folio & angusto, seu leptophylla omnium vilissima C.Gemmæ, Lob. Obs.quæ Icon.Pl. 193.T.226. Figura Lobelii non demonstrat folia angusta.

Hist.Lugd. Cynosorchis leptophylla Gemmæ.

Tabern. Icon.& H.Palma Christi palustris 2.wasser hendlen wurtz.

C.B.Phyt.Satyrium 16. palustre folio læui.

PALMATA SERAPIAS MONtana folio læui.

Serapias montana folio læui. Cynosorchis montana folio læui C.Gemmæ, Lobel.Obs.& Ic. Pl. p.191. Teut. 225.

Hist.Lugd. Serapias montana folio læui Gemmæ.

Tabern.Icon. & Histor. Serapias montana Berg knabenkraut.

C.Bauh.Phyt. Satirium 11. basilicum montanum bicubitale.

Serapias montana folio læui Lob.

PALMATA FLORIBVS IMPENSE RVBRIS.

LObel. Obſ.& Ic.Pl.pag.191. Cynoſorchis Dracontias foliis & floribus impé-sè rubris C. Gemmæ, floret circa finem Aprilis, aut initia menſis Maii. Naſcitur in humidis, & vliginoſis, præſertim vbi nigrior terra eſt.

Hiſt.Lugd.Cynoſorchis Dracontius Gemmæ.

Tabern.ic.Tragorchis Bocks geyl. Malè ponit Compil. hanc iconem ſine deſcriptione capite ſeparato ab aliis palmatis.

C.B. Phyt. Satyrium 18. paluſtre foliis & floribus rubris.

PALMATA PALVSTRIS NEPHELODES

CYnoſorchis paluſtris, Lophodes vel Nephelodes C. Gemmæ. *Flos* illi communis ferè cum cæteris maculoſis, proinde huic cómunem appinximus deflorescentis Satyrii formam, vnà cum corniculis quibus ſemen atomon prorſus includitur, Lobel. Obſ. & Icon Plant.p.195.

Hiſt. Lugd. Cynoſorchis paluſtris altera, Lophodes Gemmæ.

Tabern. Icon.& Hiſt.Palma Chriſti paluſtris. 1. waſſer hendlen mancy.

Caſp.Bauhin.Phyt.Satyrium 17. paluſtre alterum maculatum.

PALMATA, SIVE CYNOSORCHIS MAcrocaulos galericulata C.Gemmæ.

CYnoſorchis macrocaulos, vel Conopſea, ſiue galericulata C.Gemmæ. Floret circa mediũ finémque menſis Maii vſque ad Iunii ferè medium. Lob.Obſ.Flores in hac icone multùm habent ſimilitudinis cum præcedenti noſtra Palmata calcaribus longis.

Hiſt.Lugd.Cynoſorchis Conopſea.

Tabern. Icon. & Hiſt.Teſticulus galericulatus, Knabenkraut. Compilator ponit palmatam hanc extra ordinem aliarum cum Orchidibus, cui bini teſticuli, nulla addita deſcriptione.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 12. mótanum bicubitale.

PALMATA CARYOPHYLLATA.

PLant. Icon. p.194.Orchis Serapias Caryophyllata fœminea prægnans. Et T.2. p. 277. Flos Orchidis Serapiadis Caryophyllatæ ſiue odoratæ deſcriptę p.226.

C.Bauh.Phyt. Satyrion 1. baſilicum maximũ. Vide Hiſt. Belg. Lob.

PALMATA ANGVSTIFOLIA MACVLAta purpurea.

PAlmatam quam obſeruauimus in valle Griesbachiana acidorum fontium, florentẽ, Iunii principio, *foliis* eſt anguſtis, maculatis & non maculatis, quinque vel ſex alternatim per *caulem* prouenientibus, inferiora latiuſcula, vnciã tamẽ multò anguſtiora, retrò Deſcriptio.

flexa, quatuor vel quinque vncias longa, superiora, breuiora & valdè angusta: caule cubitali, aliàs maiore, interdum etiam minore: *flores* multi, spicam breuiorem exprimentes, purpurei: *radices* pluribus digitis constant.

Icon quam proponimus est ex iis, quas iam sculptas emimus, quæ aliquo modo exprimunt nostram Palmatam angustifoliam.

PALMATA RVBELLA CVM longis calcaribus rubellis.

Descriptio. Duplici nititur *radice* palmata, vigore vicissitudinario annuatim in iis pulcherrima obseruatione se exerente; nam ea quæ cauli pabulum pariter & fulcrum subministrat, tota flaccida apparet effœtaque, quæ verò sequenti anno caulem productura, plena succulentaq; sapore viscido: plurimis alioquin digitis vncias longis præditæ sunt. Obseruati sanè nobis in vtraque ad viginti quatuor: infrà supraque palmatas radices aliæ, crassitudinis fibrarum Hellebori: folia prodeunt palmum longa *caulem* amplectentia, angusta, qui cubitalis, sesquicubitalis, atque etiam altior, quem parua & angusta quædam foliola stipant, supremà verò thyrsus occupat peramœnus dodrantalis plùs minùs, *flosculorum* rubellorum, calcari prælongo, & vnguiculis auium recuruo, præditorum, quibus dehiscentibus succedunt vtriculi striati, *seminio* puluerulento ferrugineoque: odor non vehemens nec ingratus.

Icon nostra est ex iis, quas iam sculptas emimus, quæ non malè respondet nostræ Palmatæ, & à Fuchsio exhibita, nomine Satyrii Basilici maris primi.

Matth. not. Matth. in Diosc. Palma Christi. Descriptio non respondet iconi: in comm. cum Iconibus magnis Latinis, Palma Christi maior. Item Epit. p.561. vbi etiam descriptio non conuenit cum icone.

Cam. not. Camer. in Epit. aliam posuit iconem quam non diuersam à nostra suspicamur, in ea tamen non benè exprimuntur calcaria, descriptio quoque non conuenit. Item in Histor. Germ. Matth. 4. Testiculus, Palma Christi.

An Lobel. Obs. & Plant. icon. p.189. Serapias minor rubello flore nitente, angustifolia, nullis inspersis punctulis, Lob. 95. Teut. 224.

H. Lugd. not. Hist. Lugd. p.1562. Serapias minor rubra Gemmæ. Item p.1568. Satyrium Basilicum maius Dodon. Planè displicet quod hist. ponat iconem ex Matthiolo & descriptionem ex Dodonæo diuersæ plantæ.

Tabern. Icon. & Hist. Palma Christi minor mas, klein hendlens wurtz Männlein, Creutz blum. Palma Christi fœmina hendlens wurtz weiblein. Prima icon est ex Lobelio, altera est ex Matth.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 7. basilicum angustifolium, Palma Christi maior Matth. Orchis fœmina Trago. Satyrium 9. basilicum angustifolium tertium, Serapias minor rubello flore Lob. *Nobis* dubium an duæ plantæ, suspicamur vnam.

Palmatam quandam cum paruis flosculis rubellis & longis calcaribus in longis veluti spicis inueni Iunii principio in prato inter Masmunster & S. Germain. Transtuli Montbelgardum in Hortum Ill. E.C. Item inter Raupach & Besfordiam Iulii principio, prouenit etiam circa Montbelgardum: olim collegi Tiguri. Locus. Temp.

PALMATA MINOR ODORATISS. purpurea siue nigra.

PALMÆ Christi, siue Digitorum Citrinorum Auic. genus minus Matthiolo quod in Ananiæ montibus habetur foliis constat Croci: *caule* dodrantali, iunceo, læuique: in cuius cacumine *flos* emicat purpureus, amaranthi æmulus, qui recens odorem quàm suauissimum reddit.

Dodon. ex Matth. Satyrium basilicum minus. Satyrium basilicum alpinum, flore ex purpura nigro, tanquam adusto (vnde Brandlein nomen impositum:) odore omnium suauissimo, seu Styracis: quem etiam aridus & in pollinem tritus, diutissimè retinet.

Nos [ait Gesner. horti) etiam aliquando plantauimus Lausannæ: sed vix vltra annum puto in hortis durare, & semen inutile esse, sicut reliqua Orchis genera.

Bened. Aret. Palma Christi minor Matthiolo. Satyrii species odorata, & præstantissima Brandlin.

Minùs modestè, inquiunt Adu. facit Senensis, qui hærentibus Citrinos digitos Auicennæ esse hasce Monachis conuiciatur, nullamque allatam rationem conqueritur: cùm ipse ne vmbram quidem adferat vllius. Et vires Digiti Citrini huic asserit, magno incommodo eorum, qui fidem illi adhibituri forent.

Hist Lugd. Palma Christi minor, Matth. Satyrium Basilicum minus Dodon.

Tabern. icon. & Histor. Palma Christi minor fœmina, klein händlens wurtz weiblein.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 10. Basilicum angustifolium Alpinum, flore ex purpura nigro.

An Camer. horti. Orchidis Serapiadis siue Satyrii

tyrii Basilici odoratissimo flore minimo quædam species alpina, coloris ex puniceo nigricantis, quem Dysentericis præbent frixum cum Ouis, vel in puluerem redactum ex vino propinant.

Satyrion basilicon minus odoratum in peregrinatione nostra Rhætica per Vallem Telinam inuenimus in monte Burmio, tunc nominatū fuit nobis G. Breenle, & Italicè ibidē *Morete*. Cùm essemus Mōspelii delata hæc planta ex mōtib. circa Gangen. Geneuæ cùm tempore pestis inseruiremus, inuenimus in monte *Saleue*. Huius exsiccati puluis (inquit Matthiol.) ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (vt perhibent ii qui ita esse experimento comprobarunt,) dysentericis maximè prodest. Idem aquam præstare aiunt, quæ per vitrea organa ex iis elicitur. Radices huic similes, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt vtræque (vt author est Auicenna) siccantque secundo recessu. Crassa corporis excrementa pellunt, faciémque detergunt. Dantur maniacis magno iuuamento: quin & in neruorum affectibus. Seminis puluis drachmæ pondere ex vino potus, comitialibus subuenit. Item radicis decoctum vino diutiùs commistum, quod bibendum paratur tam in prandio, quàm in cœna. Radices, Nicoli Florentini testimonio, febrē quartanam fugant: is namque earum tantùm vsu Biliotum quendam curatum retulit.

SATYRIVM ERYTHRONIVM MATTH.

Satyrii Erythronii vocati *radice*, Mali effigie, *cortice* tenui & rufo: candidâ intus pulpâ, sapore dulci, orique non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me [Clusiū] Cechinus Martinellus Rauēnas Pharmac. præstantiss. & rei herbariæ admodum studiosus, cuius imaginem excudi curaui-mus.

Hist. Lugd. Satyrium Erythronium Matthioli.

Hanc, inquiunt Adu. ostentabat nobis (quasi nunquam vidissimus) & penè inuitis risum excutiebat Iacobus Cortusus, dicens, se manibus duntaxat attrectando totum turgêre Venereis libidinibus.

Nos annotauimus historiæ nostræ lib. tertio Valerandum Dourez existimasse Satyrium Erythronium Matthioli esse medullam Nucis Cuciophoræ.

OROBANCHE ET HÆMODORVM Veteribus & in genere.

Cap. XXVII.

Dvplicem esse Veterum Orobanchen ex mox tradendis colligere licet. Vnam quę legumen sit, aut leguminum, Erui præsertim, vitium & pestis. Alteram quæ cauliculus tantùm sit subruber.

Hanc Dioscor. describit his verbis: Orobanche (Ὀροβάγχη) cauliculus est subruber, ad duos dodrantes (sesquipedalis,) & interdum maior, insurgens, foliis subpinguibus, hirsutus, tener, floribus subalbicantibus aut melini coloris præditis. Radix subest digiti crassitudine perforata, vt inde caulis resiccetur. Videtur nasci inter legumina quædam, & ipsa strangulare. Vnde etiā nomen accepit. Editur oleris modo crudus & coctus, ex patina velut asparagus. Quin & cum leguminibus coctus facere putatur, vt ipsa citiùs coquantur.

Vsus in cibo

Inter reiectanea, Alii legunt κυνομόριον: alii λέοντα [Leonem:] Cyprii θυρσίνην vocant. In communi λύκος [Lupus] nominatur. Sed ne stateram, quod dicitur, transgredi videamur, Theophrastum, qui primam & secundam Orobanchen seu legumen depingere videtur, adorimur. Quædam autem sunt [inquit lib. 8. c. 8.] perspicuè multorum communia, sed quia in quibusdam maiorem vim habent (ἰσχυσθενεῖν, sic legendum sensu ita postulante, non ἀσθενεῖν, vt in publicis exempl. legitur,) horum existimantur, veluti Orobanche (Eruanga Gazæ) Orobi, Aparine Lentis. Sed Orobanche quidem Eruum vincit propter imbecillitatem, Aparine autem inter lentes benè nutritur: & ea quidem Orobanche quodammodò similis est, quia totam plantam aggreditur & veluti brachiis amplexatur: sic enim strangulat, vnde ei nomen. Quod autem statim à radice Cumino & Fœnugræco (βουκέρῳ) subnascitur Hæmodoron [λιμόδωρον, αἱμόδωρον legendum vult Hist. Lugd. Gaza Hæmodorō.] vnicaule est, nec dissimili caule, verùm breuiore multò, & supernè quoddam veluti caput habet, radicem autem subrotundam. Idem de Caus. 22. de iis scribens, quæ vicinas plantas interimunt, ait: Orobancha vocata Eruum necat amplexu compressúque suo: & Limodoron (αἱμόδωρον legēdum Hist. Lugd.) Fœnugræcum interimit protinus radici adnascens.

Cynomoriō. Leo Thyrsine Lycos.

Orobanche. Eruanga.

Orobanche. Limodorō. Haimoderō.

Orobanches quoque leguminis in diuersis locis meminit Plinius. Est, inquit, herba, quæ Cicer enecat & Eruum circumligando se, vocatur Orobanche, quam alii Cynomorion appellant, à similitud. canini genitalis: cauliculus est sine foliis [quod malè, vt dicetur,] pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cùm tenera est decocta. Et necatur cuminum ab imo dorso (legendum ab Hæmodoro Hist. Lugd.)

Cynomoriō

Illius & Galenus recordatur simpl. 8. & Alim. 1. his verbis. Aparine non modò non esculenta est, sed plantæ Lentis dum assurgit, vndique implexa, ipsam strangulat, suffocat & detrahit, non aliter quàm Orobanche Eruum. Siccæ frigidæq; est temperaturæ primo ordine.

Orobanche in genere.

Sed Cornar. in Dioscor. teste, Plinii locus prior de Orobanche ex Theophrast. lib. 8. hist. transcriptus. Quod porrò lib. 22. dixit sine foliis, nos φύλλοις ὑπολιπαρέσιν in Diosc. legimus, & foliis subpinguibus connectimus. Non enim penitus sine foliis est, sed in summo caule folia habet & inter ipsa flores prodeuntes. Nec ignota herba est, sed nomine peculiari caret, nisi quod vnkraut der Wicken nostri eam appellant. Cornario subscribit Dodon.

Ὀροβάγχη Græcè, sic & Latinè Orobanche, Erui angina [à Theod. Eruanga] ab Erui strangulatu nomen adepta est, nempe quod ὄροβον ἄγχει, id est, quòd Orobum siue Eruum strangulat. Ne-

ga etiam vulgò (quasi Necam dicere vellent) appellatur, rapiendo enim leguminum inter quæ nascitur, alimenta, ea suffocat & necat.

Orobanche æquiuoca. *Cuscuta Helxine semine triangulo.*

Hæc cùm Thymo adnascatur, ait Marantha, Epithymi nomen sortita est. Orobanche Theophrasti an sit Cuscuta, ut vult Marantha considerandum. Orobanche Theophr. & Galeni fortè Conuoluulus niger Gesn.qui nobis Helxine semine triangulo dicitur. Videtur sanè Trago, quod præsens vitium, Angina, seu Orobancha, alter Cussus Serapionis sit,de quo cap.41.ita scriptum reliquerit.Est secunda [Cussi sc.species] est nigra,& nominatur sic propter sui nigrediné, & habet semen nigrum &c. Nomina hæc adscribit Lebleb, & Volubilis minor. Cùm verò Orobanchæ descriptio, quæ apud Diosc.extat, huic non per omnia quadret,iudicium candido lectori committit. Est præterea Orobanche Galeni & Theophr.fortè Helxine Cissampelos. Orobanche Diosc.Gesn.quad.p.42. Aegoletros Plinii [ni fallitur Gesn.quad.]Rusticis Malus flos, aliis Malus Henricus dictus, perquàm similis est Orobanchæ.

OROBANCHE FLORE MAIORE.

Descrip.

CVbitali altitudine exsurgit & maiore, *caule* recto, tereti, hirsuto, pallido, aut luteolo aut subruffo, concaua: in quo non tam *folia*, quàm foliorum rudimenta, angusta, longiuscula, seu ligulæ, celerrimè marcescentes raræ: quorum etiam singulæ singulis floribus sunt subiectæ: *flores* in ThyrsoOrchidum more, sed ex longioribus interuallis, Melissę Fuchsii, magni, hirsuti impensè, colore ex purpureo obsoleto pallido (subalbido Matthiol.) rictum effigiantes, è quo prominēt apices nigricantes staminum albidorū: *labrum* autem quod demittunt in tres lacinias est diuisum: ipseque floris fundus melleo succo viscido madet. *Radix* bulbosa è squammis compactilis, non admodum altè demergitur. Sapor eius admodum amarus. Flores verùm odorem spirant haud ita ingratum.

Orobanche, quam vidimus [inquit Matth.] omnibus notis legitimæ respondet: etsi scriptis mandarit Theoph.lib.8.de hist.& 5.de Pl. causis, Orobanche Eruum necare amplexu: ea tamen quæ à Diosc.repręsentatur,& à Plinio lib.22.cap. vltimo,nullo sanè amplexu, sed sua tantùm præsentia legumina, segetes, Cannabin, & Linum interimit,quæ prope ipsum oriuntur: quam ob causam Ananienses,quòd vicinas strangulet, *Herbam Lupū* vulgò appellant: nonnullis *Coda di leone* appellatur: aliis verò *herba tora* quòd vaccę eâ deuoratâ [vt pastores facto periculo testātur] statim Taurum adeant. Sunt qui [vt loco citato scribit Plinius] Cynamorion eam appellent à similitudine canini genitalis: non inconcinnâ repræsentatione: nam si quis eam contempletur, glabro singularique caule prosilientem, confarctos inter se flores,& quasi in glomum collectos monstrantem, genitalis canini effigiem referre perspiciet, quod in summo crassius,& veluti galericulo contectum cernitur, Ex quibus omnibus non temerè dicendum existimauerim,vel Theophrastum hac in re deceptum esse, vel aliam à Diosc. & Plinio Orobanchen concepisse. In postremis mutata figura. Frustra Matthiolus repetit Diosc. descriptionem nihil addens de suo,quasi non nota ei fuerit planta.

Orobanche,inquit Turnerus,in multis Angliæ locis prouenit, Variis quoque Germaniæ locis obseruaui. Inueni quoque sæpenumero radicibusGenistæ vulgaris pertinaciter implexam.Item iuxta Trifolium pratense marcidum quod enecauerat, vt ex fossione comperi, reliquis omnibus circumcirca Trifoliis vegetis &, vernantibus. Orobanchen interpretari licet Angl. Chokefitsche vel Stranglewede.Falluntur,qui Cuscutam credunt esse Orobanchen Diosc. Alii sine caussa nuper Orobanchen nostram inter Satyria retulerunt. *Quod Matth.*contra Theophrastum scribit (dicentem Orobanchen amplexu suo cōplexuque legumina enecare) solà præsentiâ suâ id efficere, non placet. Quomodo enim legumina necet, solà suâ præsentiâ cùm venenata non sit? cùm etiam ne venenatæ quidem plantæ eas inter quas nascuntur, interimant: Theoph.quoque & Diosc.repugnat. Fortè Matthiolus, quoniā nulla inOrobanche folia aut capreolos supra terram obseruauit, arbitratus nihil habere,quod strangulare possit,exceptâ solà præsentia: neque perplexas radicum fibras animaduertit, quibus non sine errore caret figura ab illo proposita; Tragus tamen rectè fibras expresserat, titulo Satyrii Erythronii.

Reperitur planta Rapo Genistæ omninò similis, caulibus fuscis [brunastres] & coloris liuidi, altitudinis pedis, floribus formæ & coloris Rapi Genistæ: Rapum Genistæ sine dubio species est Orobanches [ait Dodon.Gall.]& Limodori: ei autem similis planta est Diosc. ὀροβάγχη Lat.Orobanche & Eruangina, non tamen Orobanche Theoph.sed λιμόδωρον, Limodorum aliis vt Phocioni, ὀσπρολέων, id est, leguminum Leo. Idem Hist. legum. Limodorus cauliculus est pedalis aut maior, subrubens, fistulosus, fragilis: flores subcandidi aut sublutei vrticæ immixtis floribus haud multùm absimiles: floribus succedunt

cedunt oblongi caliculi, in quibus semina minutiss. candicantia & inutilia. Radices subsunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis crassitudine, foris squamis nigricantibus contectæ: intus verò subcandidæ aut sublutea: aridæ verò cornu modo durescunt. Theophrastus huiusmodi vitium λιμόδωρον appellat, veluti λιμὸν hoc est famem adferens, frugum enim alimentum ad se trahit, & perfectè adolescere non sinit. Item Hist. in fol. Limodoron, seu Rapum Genistæ, tota facie Orobanchen Diosc. refert, hoc solo ab ea differens, quòd non inter legumina exeat: sed ex fibris radicum Genistæ quibus adhærescit.

Lobel. Icon. Pl. pag. 268. T. 2. Orobanche Hypogenista, & Rapum Genistæ à similitudine. Icô eadem cum icone à Dodonæo proposita pro Limodoro siue Orobanche. Orchidibus quodammodò cognatum est λιμόδωρον, siue αἱμόδωρον Theophrast. vel ὀροβάγχη Diosc. & Cynomorion Plinii, cuius varia genera inueniuntur multis prouinciis communia. Orobanches siquidem legitimæ illius Dioscor. siue αἱμοδώρου Theophrast. variæ sunt species. Aliæ enim latiores sunt, aliæ humiles, albæ, exalbidi coloris, aliæ flauescentis, aliæ fusci, aliæ subcærulei: nonnullæ aliarum radicibus adnascuntur, plurimæ per se subsistūt, & solæ inter alias plantas & gramina nascuntur: pleræque autem omnes vnico simplicíque caule sunt præditæ, interdum ramosum & multifidum illum habent. Omnium verò maxima passim in omnibus Europæ siluis nascitur, vt existimo: certè nullas adii, quin ipsam non repererim: eam, quia apud Belgas sæpiùs vulgaris Genistæ radicibus innascitur, Herbariorum turba Rapum Genistæ appellat, Belgæ Brem Raepe, Hungari, quia rectà assurgit & firma est, *Misé gyerthya* missalem candelam, siue cereum appellant, quæ subcæruleo est flore, Cardui vulgaris inter segetes nascentis radicibus inhærentem olim eruere memini cum Monpelii viuerem.

Eandem habet iconem Clusius nomine Orobanches primæ quam nobiscum proposuerunt Dod. & Lob.

Ruellius Plinium secutus Orobanchen alteram Diosc. ita describit, vt cum leguminosa hanc confundat.

Ex emendato Theophrast. insigne in Plinio mendum corrigendum. Legimus enim lib. 20. c. 10. Et necatur Cuminum ab imo dorso, cùm legendum sit ab Hæmodoro.

Tab. Hist. & Icon. Orobanche 2. Eruenwurger. Sommerwurtz.

Schvv. Orobanche Diosc. λεοντοβοτάνη. Sommerwurtz/Schmerwurtz.

Prouehit in agris consitis Auena, Pisis, Fabis, Lentibus, & aliis vbi Genista non prouenit. In Belgio & arenosis maris littoribus non rarò reperitur Dodon. Nascitur in segetibus inter legumina: Etiam in sylu. sub Fagis. Maio & Iunio floret, Schvv.

Montbelgardi multis in locis vidi Orobanchē: Geneuæ florentem vidi Maio & Iunio passim *au plain palais*, & pratis: Basileæ etiam florentem Maio, vbi copiosè prouenit. Monspelii cùm essem offendi florentem mense Aprili in monte propè Castelneuf, vt & alibi.

Orobanche, inquit Matthiolus, dicitur aliquibus herba tora, quòd vaccæ eâ deuoratâ (vt pastores facto periculo testantur) statim taurum adeant. Orobanches maioris Rapum Genistæ nuncupatæ, resiccatæ & tritæ puluerem ex tepido vino haustum, præsens esse ad Coli dolores remedium Belgæ prædicant, Clusius.

OROBANCHE FLORE MINORE.

Orobanches vulgari similis est, *caule* simplice dodrantali, purpurascente, hirsuto, *foliorum* acuminatorum squammatim incumbentium, præsertim circa imum, rudimentis vestito: *radicum* fibras habuisse vulgari similes adhuc in planta sicca apparet. *Spica* floribus constat confertis cucullatis, labello apem referente, calyce hirsuto multifido, eiusdem cum caule coloris, subiecto sen per vnicuique flori, folio oblongo, acuminato, hirsuto.

Locus. Hanc Orobanches speciem vbi collegerimus nō recordamur: describim.⁹ ex planta sicca: huic sanè conuenit figura Taber. nostrâ quæ iam parata erat minùs placet. Fortè ad hanc Orobanchen referenda quā Monspelii obseruauimus.

Tabern. Icon. & Histor. Sommerwurtz/ Orobanche prima Orobanche Matthioli floribus ex luteo pallidis, Eruenwurger dicitur German. Theophrast. λιμόδωρον, Cauda Leonis, Mala herba, Herba Tauri, & Herba Vaccæ.

OROBANCHE MINOR PVRPVREIS floribus siue ramosa.

Descriptio. Ramoso est *caule*; sæpè verò etiā plures dodrātales, aut breuiores, emittit *caules*, multò tenuiores, quàm Orobanches vulgaris, rigidiorésque, duros; russescentes, hirsutos, in ramos subinde diuisos, *foliorum* duntaxat vestigiis quibusdam ornatos: *Flores* spicati, minores, purpurei, oblongi, hiantes, è multifido calyce emergunt, cui

singulo singulum appositum foliolum acutum: sequûtur *capitula* turgida puluisculo plena; *radix* tuberosa Auellanæ magnitudine; fibrarũ propaginibus donata. Sapor plantę aliquantulùm amarus. Cæsalp. Orobanche altera ramosa.

Camer. in hist. Matth. Sommer wurtz/ Erwenger, Orobanche.

Locus & tempus. Vidi Montbelgardi propè *Courcelle* pagum in agro florentem Septembri, & primò propè Mõspelium, vbi in segetibus mense Aprili proueniebat. Basileæ etiam vidi, præcipuè in agris Cannabi consitis. Non vbique vulgaris est, multis tamen in locis reperitur, vt in Thuringia: Camer.

OROBANCHE MAGNA PVRPVREA Monspessulana.

Descriptio. ORobanche affinis, planta florens propè Monspelium mẽse Aprili in silua Gramont, cui digitalis crassitudinis altitudinis autem bicubitalis *caulis* adolescit totus purpurascens, cui serie quadam sursum vorsum apprimuntur *folia* satis breuia, amplexicaulia. Scapum obsident flores purpurei, Orchidis floribus similes, calcaribus breuibus, singuli foliolo intecti: *radix* superiorem refert partem radicum Orchidis, nullis testiculis tamen aut bulbis donata. Sapor amarus, teterrimus.

Lobel. (cuius icon non placet) calcaria nulla appingit. Eidem dicitur Orobanche maior è Gramontio luco Monspeliensium.

Considerandum an Clus. Histor. pl. rar. huius meminerit nomine Pseudoleimodori Mompeliani, eius verba sequuntur cap. de Pseudoleimodoro Austriaco Nido auis affini.

OROBANCHE AFFINIS NIDVS AVIS.

DE Nido Auis scribens Tragus, ait flore esse & folio viduum, nihilque aliud esse quàm pinguẽ & rectum Asparagũ. Qualis verò nobis perfectior repert' *caulẽ* surrigebat modò singularẽ, modò duos vel tres pedales, aut cubitales, albicantes: foliis vestitos concauis, pellucidis, striatis, neutiquam acutis, vt Lob. figura docet, sed obtusis, superna parte quodammodò cordis figuram exprimentibus. Quorum summa *florum Thyrsus*, Orchidum modo & formâ, occupat, coloris helui aut pallidi, qualis & foliorum tabidorum. Ac occulti quidem ex breuibus pediculis, vt Tragus pingit: ad quorum exortum foliola patua singula sese exerunt. Vbi verò se aperiunt, Orchidum more hiant. *Galea* exigua, sub qua pistillum breue cum apiculis albicantibus: quod vtrinque ad latus bina foliola cingunt. *Labellum* magnum ima floris occupans cauum intus. Nullus odor notabilis. Dehiscentibus floribus, vtriculi puluisculorum succedunt striati, angulosi, residuis florum foliolis marcidis insigniti. *Radix* crassis fibris, succulentis, fragilibus, tota perplexa, nidorum auium structuram imitans, quorum extrema haud acuta obseruauimus, vt Lob. pingit in suo Nido auis, sed obtusa, vt Tragi & nostra, exprimit. Sapor radicis ac totius plantæ amarus, horridus.

Dod. n... Nidu... uis. L... dori g... Dodonæus considerata fortè icone Tragi tribuit flosculos, denegat folia. Dicit namque in histor. Gall. quibusdam Belgis Vogelnest/ *Nid d'oiseau* est sine foliis, flores cum caule coloris ligni. Lobel. Icon. Plant. Nidus auis ex speciebus Satyrii abortiui, Orchis abortiua, Satyrium abortiuum, species Hypocisti.

Non dubium est Clusio quin Leimodoris adnumeranda sit, ea quam Lob. Orchidem abortiuam Germ. Morgendrehen / Belg. Vogels-nest appellant, quamque nonnulli Coagulum Plinii esse hariolantur.

Nidum auis inueni florentem mense Maio in monte *Bar* quod medio miliari à Montbelgardo distat, inuenimus etiam Maio in sylua Abietum, itinere Montbelgardo Porentruum ad radicem Abietis. Audio prouenire Basileæ versus Augustam ad Rhenum: Tiguri cubitalem collegimus. Lobel. reperit in altis montibus *Seuenes* in Gallia Narbonensi cũ speciebus Dentariæ, prouenit etiã in Belgio in syluis humidis. Hinc rectè Tragus; In Vliginosis & vmbrosis syluis nascitur Maio mẽse. Locu... temp...

OROBANCHE ET NIDO AVIS affine Pseudo Λειμόδωρον Austriacum violaceum.

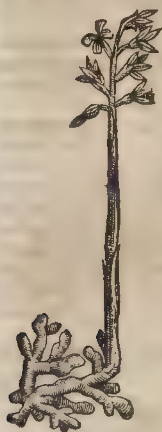
Λειμόδωρον Austriacum Clusii in Pannon. Pseudoleimodoron in post. Hist. congenerem plantam Orobanche, quæ superna parte ipsam æmulatur in mõtanis supra Badenses thermas obseruabat, quę nusquã antea, quod meminerit, ipsi fuit cõspecta. Pedali assurgit illa *caule*, frequentibus secundum radi-

radicem *foliolis*, tanquā vaginulis, inuoluto: spicā gestās *florum* quatuor foliis cōstantium, superiore in corniculum desinente, & promuscide quadam inter media folia prominente, cui adnatæ sunt duæ tenues barbulæ: floribus striata & longa subsunt capitula, semine exili & Orchidum simili plena: subrotundam radicem non habet, qualem suo hæmodoro tribuit Theoph. l. 8. Hist. Plant. cap. 8. sed crassas, longas, & obliquas fibras habet, quemadmodum ea planta quæ vulgò Helleborines nomen obtinuit. Tota stirps saturo purpuræ & planè violaceo colore prædita est. Floret Iunio.

Lobel. Belg Ic. Pl. Vogelnest/ Nidus auis ex speciebus Satyrii abortiui, Orchis abortiua. Satyrium abortiuum, species Hypocisti.

Considerandum an Lobelius malè suo Nido auis eam iconem adaptarit, quam etiam miramur diuersis locis & nominibus propositam sine descriptionibus, quasi icone tenus tantùm ei fuerit nota planta, vel perpendendum an duas plantas confundat.

DENTARIA APHYLLOS MINOR Tabernamontani.

Tenella est plantula Spithameæ altitudinis, succulēta, alba, sine foliis: *cauliculus* articulorum quibusdam vestigiis distinctus videtur. Cuius summa *flosculi* tenelli aliquot occupant, ad Orchidis flores quàm proximè accedētes. *Radix* alba est denticulata. In montibus crescit Augusto.

Hæc Tabern. Icon. & Histor. Klein Faal kraut/ Dentaria aphyllos minor. Videndum quantùm differat ab Orobanche nostra alba.

ANBLATVM CORDI, SIVE APHYLLON.

AD Orobanches speciem quandam accedere videtur, hæc planta: quæ ex *radice* multiplici, mira squammarum denticulatarum congerie stipata, alba, molli, & succosa, *caulem* erigit minimi digiti ferè crassitudine, dodrantalem aut altiorem, teretem, succulentum, fragilem, tenui membrana vestitum, aquea pulpa abundantem: Iuxta quem ex longis interuallis auriculæ quædam membraneæ *foliorum* æmulæ prodeunt, aduersæ quidem, sed alterā tantillùm eminentiore. Tertiam & supremam coliculi partem *flores* occupant plures hiantes, eodémque modo, nutantes, & antrorsum spectantes omnes, breui pediculo appensi, à quorum tergo pediculorum quoque exortum foliola muniunt. Floris colorem ex ruffo vel purpura candicantem dicunt: mihi hactenus non visus. Illis succedunt vascula Auellanæ ferè magnitudine, à pediculo ad mediū calice foliaceo subhirsuto, tenello, succoso & quadripartito vestita, lineis quibusdam ac canaliculis quadripartita, semine rotunda oua pisciū minima æmulante, densissi nè farcta, quod maturum totum nigrum est, papauerinum, sed sextuplò maius. Tota cæterùm planta gustu est aquoso acerbiusculo, non sine aliquo amaritudinis sapore, quæ tamen in semine magis conspicua.

Cordo hist. lib. 1. cap. 10. addita hæc annotatio à Gesnero vt puto. *Anblatum* Germ. id est Aphyllon. Orobanchen aliqui putant, non tamen ea, sed ei similis. Nos aliquando Plinii Aegolethrō (quam herbam ni fallimur nostri rustici die böß blūm & den bösen heinrich.) esse putauimus. *Aphyllon.* *Aegolethrō*

Vult Dod. lib. frum. ad Limodori genus referendum Valerii Cordi Anblatum. Anblatum verò etiam Dentariam aliquā vocari scribit Mathiolus. Cæsalpinus Dentariam vult esse Arachidnæ speciem: sed cum Theoph. Arachidna iudicio meo nihil cōmune habet: de qua inter Legumina sub Arachnida Honorii Belli.

Copiosè reperi Anblatum in Montbelgardēsi monte *Bär*: Medio Maio comperi in montibus vmbrosis sub arboribus eundo Porentruo S. Vrsanum: flores præterierunt & semina erant penè matura, transtuli in Hortum Ill. E. C.

Præstans est ad rupturas, si in pollinem redacta herba drachmarum duarum pondere in iusculo in quo Symphytum bulliciat quadraginta diluculis continuis sumatur. Imponenda quoque herba ipsa fracturæ, debitéque liganda pars. Eadem ratione hausta vulneribus internis, variísque affectibus à defluxione ortis prodest. Magnus vsus aquæ destillatæ in fluxionibus & Epilepsia, Camerarius. Adstringit, refrigerat & abstergit: Datur puluis in potu, ad effectus matricis & colicos, Cæsalp.

A R V M. Cap. XXVIII.

Descriptio

BVlbosa Allii *radice*, bulbulis adnatis, nititur, cādida: à qua *folia* exeūt, oblonga, triangula, sagittæ dictæ, sed latiora, minúsque alata, suprà infráque splendentia, sed hinc minùs, inde magis viridantia, maculis nigris interdum respersa, gustu, vt & radix, acerrimo, & linguam cultelli instar transadigente: inter quæ *caulis* surgit palmaris, teres, striatus, in cuius fastigio è membranea vagina longa prominet *pistillum* atropurpureum, infimā parte apicularum corona arctè cinctum, sub qua racemus baccarum, per maturitatem miniato colore pictarum, denso stipatu confertarum.

Arum Antiquorum.

Ari folium, inquit Theophrastus, quod admodum amplum spargitur, est cum latitudine cauũ atque Cucumeraceũ, caulis, vt etiam flos, nullus. Radix inter Olerum genera multò magis carnosa, læuis & crassa: altera tenuis atque neruosa, vt sanè quispiam dubitauerit, an inter radices hæc poni debeat: ἄρον quod autore Diosc. apud Syros Lupha dicitur, folia emittit Dracunculi, longiora (codex Bas. μακρότερα. Anguill. ex cod. antiquo, Oriba. & Crat. μικρότερα. Matth. omnia exempl. microtera) paucioribus distincta maculis (ἀσπιλότερα. i. immaculata) caulem dodrantalem, subpurpureum, pistilli specie: à quo croceum semen [Dracunculo minori conuenit fructus croceus Cæsalp.] radicem Dracunculi albam: Hoc autem inter Diosc. spuria, alii ἄλιμον, alii θύμον, Alii δρακοντίαν, Cyperii etiam κολοκάσιον dicunt.

Lupha.

Alimos Thymos. Dracontias Colocasion

Plinius de bulbis agens, Arum omninò sic describit. Est inter genera, inquit, quod in Aegypto Aron vocant, Scyllæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duûm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur (estur CH.) & cruda.

Hermol. cui simpliciter Aros dicitur, quam plantam pro Aro intelligat non demonstrat. Hęc à similitudine illa ad Dracuntium, ab Officinis Serpentaria minor appellatur: itemque Iarus & Aron.

Plin. not. Plinium notant Marcellus & Cordus: ille quòd Aron cum Dracunculo confundat: hic verò quòd radicem magnam habere scribat.

Tragus tres tradit species: Vnum, Ari primum genus & vulgare. Alterum, inuolucro & pistillo ex albo luteolo. Tertium Ari genus cum nigris maculis. Deinde ait: Omnes vno consensu Herbarii, tradunt eam herbam, quam Germani Aron vocant, Arum esse. Diosc. lib. 2. cap. 162. quod ille Lupham, Alimon, Thymon, Dracontium & Colocasion cognominat. Mihi verò non Aron sed ἀσίαρον videtur esse. Arum quod sugillata lituris folia profert fortasse exiguus Dracunculus fuerit. Arum nonnulli, Serpentariam, Colubrinam, Dracontium minorem nominant. Dicitur apud Simonem Ianuensem, Iarus, Barba Aron, & Pes vituli.

Nō Arum. Colocasion. Arisarum Dracunculus exiguus.

Serpentaria Colubrina. Iarus.

Figura Matthioli fictitia ex Bistorta Rumice & bulbo.

Dracunculus minor Diosc. Fuchsio, cui Dracunculus minor Diosc. videtur Aron & Aris, Iarus Officinarum, Pes vituli, Serpentaria minor, & quorundam Sacerdotis virile. Anguill. asserit nostrum Arum esse Dioscoridis, ac apud illum legendum μικρότερα & non μακρότερα.

Arum, ait Amatus in Diosc. non vbique acre, mite Galeno; Dioscoridi candida radix, Plinio nigra.

Arum describit Dodon. eiusque figuram exhibet, ac secundò pro Dracontio minore proponit, quod quomodo factum sit, non occurrit.

Aron plex. Diosc. videtur, ait Turner. ostendere Aron in sua patria, non fuisse adeò acre ac apud nos comperitur. Galenus quoque scribit Aron candidum & siccum esse in primo: Quod autem apud nos prouenit, calidum certè est in tertio, vnde fortè dixerit quispiam, nostrum Arum, non esse Dioscoridis & Galeni. Verùm Galenus seq. verbis lib. 2. de alim. fac. duo esse testatur Ari genera, alterum mitius, alterum acrius. *Dracũ*

Aron vulgare, [aiunt Lob. & Penæ Adu.] est plebeculæ Barba Aronis, & Sacerdotis veretrum aut mentula, racemo purpura punicante miniatulo: foliis maculis nonnullis nigricantibus insignitis, vnde etiam Dracontium vocantur.

Gicherum seu Gigarus. Dracon. paruum Diosc. Superfl. in Di. descrip.

Gicherum seu Gigarum Cæsalpino vulgò appellatum, foliis maculosis, maculis candidis vel nigris, corniculo pallescente fœdi odoris, fructu croceo in æstate: radix tactu pustulas excitat. Diosc. hanc Dracontium paruum appellat, quanquam quædam superflua in eius descriptione legantur, assumpta ex altera Dracontii, iis resectis apertiss. erit historia. Plinius Dracunculum vocat, diuersum ab eo, quem vidit in Lusitania radice subrutila, quam quidam ab Aro non distinguunt.

Arum vulgare, inquit Camer. horti. Aliud duriore folio, virente per totam æstatem, & aliud grande, pistillo albicante, rotundiore folio, itidem durante in multam hyemem.

Obseruauit C. Bauhinus Phyt. Aron vulgatum, aliud folio maiore & acutiore, aliud rotundiore, aliud duriore per totam æstatem virente. Sic eius quod maximo est folio, ipsius folii venæ omnes albicant, quod apud Italos frequens, aliquando maculis albis asperguntur. Reperitur quod nigricantibus lituris, aliquando purpureis signatur: quod verò apud nos vulgatissimum nullis maculis notatur. Sic & pistillus colore variat, alteri purpureo, alteri ex albo luteo colore est.

Nomi. lingua. Arum. ἄρον offic. Germ. Aronkraut/ pfaffenpint/ Teutscher Jmber. B. Calfvoet. Gall. *Pied de veau, Vit de chien.* Ital. *Aro & Gigaro.* Hisp. *yaro, fosa de yaro.* Angl. Cocholbpint vel Rampe/ vel Aron. Hung. Vlatragulya quibusdam.

Locus. Arum in Hetruria & in agro Goritiensi frequentiss. prouenit in campestribus, in vineis, in semitis propter sepes, præsertim in maritimis Senensibus. In Bohemia in montibus quibusdam copiosum admodum prouenit minus, Matthiol. Arum cum maculis nigricantibus vbique viarum, vix dum hieme exacta folia edit, Lobelius.

Tempus. Aron Monspelii mense Martio & Februario prouenit: Mense autem Iulio fructũ vidi ferentē ad formam racemi. Basileæ etiã abundat. In Italia habēt tres species Ari, vnã cũ maculis nigris, aliã luteis, tertiam sine maculis, vt Patauii, vbi Ianuario, Februario, Decembri, Martio: Ferrariæ cum maculis nigris in monasterio S. Domin. à L'Angeli, Bononiæ mense Aprili cũ maculis pallidis in monte Apennino è regione S. Mamamam: Geneuę passim in sepibus quà itur *Lanci* virens Martio. Montbelgardi passim in sepibus virens Martio, Aprili producens florem. Collectum in *L'isle* spontaneum. Cum nigris maculis plantaui in hort. II. E. C.

Quærit

Quęrit Io. Fabr. quid causę subsit, quod Aron, vulgaris alioqui herba in vicino illo (Curię Rheticę) tractu nusquam reperiatur, cùm tamen inde ad vnum milliare in maxima nascatur copia, respondet has aliásque causas ad occultã naturæ vim reiiciendas, vel potiùs ad ipsum naturæ magistrum & artificem.

Ari autem radix, autore Theophrasto, cibo idonea est: & folia eiusdem (decocta in aceto mãdi nimirum possunt,) suauis profectò, & ad fracta vtilis.

His addit *Dioscor.* Radix etiam decocta estur, quippe quæ minùs acris sit. Folia verò ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur. Radix, semen, & folia easdem cum Dracunculo vires obtinent. Priuatim tamen radix cum fimo bubulo podagricis imposita prodest. Cæterùm eodem quo dracunculi radix modo reconditur, ac in summa ob mitiorem quã prædita est acrimoniam cibi aptior est.

Plinius Ari vires medicas per longum exponit, quibus ex ipso recensendis supersedemus, eadem quæ habet ex aliis pleniùs tradituri.

Galenus ex terrea & calida essentia Arum cõstare dicit, & propterea extergendi vim habere, sed non fortem velut Dracontium. Esse igitur in siccando & calefaciendo primi ordinis. Radices autem eius maximè vtiles sunt, inquit, & in cibo acceptæ crassos humores moderatè secant, vt expuitionibus ex thorace idoneæ sint. Sed Dracontion ad hæc commodius est. Idem 2. de aliment. radicem Ari similiter vt Rapi edi ait, ex aqua coctam, cum Sinapi aut aceto, oleóque ac garo: cũ quibusdam item intritis, tum aliis, tum quę ex caseo parantur.

Radix Ari, vt vult Tragus, eius maximè quod maculata habet folia, siue sicca siue recens tusa, ac ad minùs drachmæ pondere sumpta, remediũ est præsentissimum ac minimè fallax aduersus venenum & pestem: quidam tantundem adiiciunt theriacæ. Succus herbæ expressus mensura cochlearis, aut maiore, potus, easdem habet facultates: quod si illi parum aceti admiscueris, quóminus linguam vellicet efficit: Arõn in puluerem redactum, ac interdum drachmæ pondere cum binis sacchari drachmis sumptum, suspiriosis prodest, crassam enim & lentam pituitam incidit, excreationes iuuat, pulmonum & pectoris vitia purgat & ad tussim est maximè vtile: idẽ remedium stomachum phlegmate, & atra bile infectum purgat: radix Ari siue recens siue arida, tusa ac sumpta, mulieres à partu validè purgat, potéstque hoc pacto & iumentis purgandis exhiberi: eadem succus expressus & aqua destillata possunt. Tradunt etiam aquam Ari destillatam ramices sanare, singulis vicibus binis vnciis aut minore mensura potam: ad pestem ac anthracẽ vix præstantiorem ac salubriorem herbam noui, ac folia Ari recentia imposita: eadem siue arida, siue viridia, ad inueterata & putrida pedum vlcera faciunt: aqua Ari & succus, quæuis vetera vulnera purgat sanátque. Ari folia cum radice in vino & oleo decocta, insessionibus calidis ficus sanant, & sedem procidentem retrahunt: nonnullæ mulierculæ folia Ari caseis vermiculis scatentibus imponunt, quî fit vt abactis vermibus casei hac ratione à corruptione vindicati diutiùs durare possint.

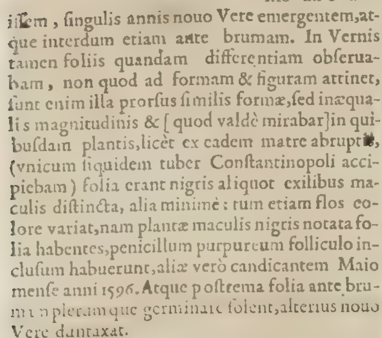
Non desunt, inquit Matth. qui radicibus Ari Calzolarii vtantur ad arcendos à suis mensis Parasitos, & voraces Lurcones, earum puluerem delicatis epulis admiscentes: nam vbi fauces occupauerit, tam contumaci ardore afficit, ne posthac quicquam vorare queat, nisi bubulo caprillóue lacte diutiùs gargarizato, aut recenti butyro sensim deglutito. Abstergit Arum, attenuat, aperit, incidit & prouocat. Decocta radix melle excepta, medetur pectoris morbis omnibus pituitosis, expectorat enim valentissimè crassas lentásque excreationes, ideóque asthmaticos maximè iuuat. Datur elixa, vel feruentibus cineribus tosta, vtiliter tussientibus, ex amygdalino oleo. Idque bellè quoque præstat lac potum, in quo radix ipsa fuerit incocta. Illinitur eadem, aqua priùs elixa, epiphoris, sugillatis, inflammatísque tonsillis, fabacea farina addita, & defruto subacta. Subigitur quoque oleo, & tumentibus hęmorrhoidibus cõmodè illinitur: Radicis succus excedentia & contumacia vlcera curat, quemadmodum & narium polypum (omnia vlcera succus, Plin.) folia ambusta sanant. Dantur vtiliter seminis drachmę duæ ad menses educendos, & secundas pellendas ex vino. Nostrates mulieres ex Ari radicibus stillatitias aquas ad fucum parant, quas ad faciem erugandam illustrandamq; magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter præstat insolatus radicum succus, cerussæ speciem referens, quem Gersa vulgò nominant, is siquidem mirum in modum carni splendorem, & candorem conciliat.

Nunc quid Porta importet videamus: Aron folia distincta maculis habet, dehonestantium Lunę macularum imaginẽ. Dantur vtiliter seminum drachmæ duæ ad ciendos menses. In Aro sagacis naturę artificio multiplici membrana munitus fœtus. Partus omnium animalium extrahit, naturę ostio circumlitum (idem Plinius,) & seminis vel radicis drachmę duę in vini cyathis duobus sufficiant, si à partu non purgatur, ad secundas trahendas. Effigies Ari fructus ibidem. Calculosis confert (Io. de Mont. expert.) Ari herbę & radicis contusę succus cum vini cochlearibus tribus, quinquies ieiuno ventriculo assumptus.

Patet autem ex hactenus dictis falsum esse, quod scribit Fallop. tract. de med. purg. simpl. dicens: Neuter Dracunculus, scilicet nec Aron, nec alter, qui nostris Serpentaria dicitur, est purgatorius, quamuis secundum opinionem Mesues purgẽt. Sed vtcúque sit non sunt in vsu. Sed liceat hîc subiungere, quod Odũt. verũ esse contendit. *Fallop. not.* Vrsum, inquit, tempore sui latibuli nihil edere certum est: quippe quòd neque exeat: & captus ventre intestinóque inani videatur. Narrant eius intestinum, per inediam ita conuenire, vt adductum propè cohæreat: Itaque Vrsum latebrã egressum, primum herbam Arum dictam degustare, ut intestinum laxetur, & hiet.

ARVM BYZANTINVM.

Descriptio Cùm ante aliquot annos huius Ari tuber cum aliis tuberibus bulbísque Constantinopoli allatis, Viennæ acciperem, inquit Clusius, hærebam, vtrùm ad Ari, an Arisari genus referrem: deinde cùm folia proferre cœpit, primis duobus annis pro Arisaro latifolio habui, ducente me in eam sententiam foliorum quadã similitudine. Nam ea conspiciebam satis ad Arisari latifolii folia accedentia, nec valde mucronata, sed potiùs orbicularem figuram referentia: nec radicem valdè dissimilem. Verùm postquam ea augeri cœpit, digitalem longitudinem adqui-

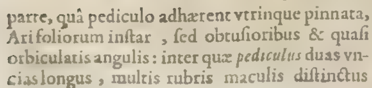

fiuit, multis tuberculis inæqualem, & vncialem aut ampliorem crassitudinem, multasque proles adnatas habuit: folia item protulit longè maiora, ad Ari foliorum accedentia, nec illis minùs splendentia supernè & infernè eius autem florem duntaxat videre contigit anno 1596. licet toto octennio antè aluissem, singulis annis nouo Vere emergentem, atque interdum etiam ante brumam. In Vernis tamen foliis quandam differentiam obseruabam, non quod ad formam & figuram attinet, sunt enim illa prorsus similis formæ, sed inæqualis magnitudinis & [quod valdè mirabar] in quibusdam plantis, licèt ex eadem matre abruptis, (vnicum siquidem tuber Constantinopoli accipiebam) folia erant nigris aliquot exilibus maculis distincta, alia minimè: tum etiam flos colore variat, nam plantæ maculis nigris notata folia habentes, penicillum purpureum folliculo inclusum habuerunt, aliæ verò candicantem Maio mense anni 1596. Atque postrema folia ante brumam plerumque germinare solent, alterius nouo Vere duntaxat.

ARISARVM LATIFOLIVM quibusdam.

CAP. XXIX.

Descriptio

DVorùm, teste Clusio, est generum Arisarũ, tametsi Veteres vnici tantùm historiam posteritati reliquerint, Angustifoliũ scilicet & Latifolium. Hoc Hederæ aut Smilacis ferè *folia* habet tria, aut quatuor, viridia, mollia, satis tamen carnosa, acris saporis, oblongo pediculo innixa, anteriore parte, quâ pediculo adhærent vtrinque pinnata, Ari foliorum instar, sed obtusioribus & quasi orbicularis angulis: inter quæ *pediculus* duas vncias longus, multis rubris maculis distinctus emergit, cui oblongus *flos* insidet, monachalis cuculli, siue Aristolochiæ floris modo efformatus, amplior tamen, extremâ parte fusci coloris qui deorsum radiatim tendit, in cæteris albus, caninum olens, *pistillum* obtusum, incuruum, & veluti ex cucullo prospiciens continens: *radix* rotunda, globosa, Aro minor, foris nigricans, intus alba, aliquando etiam tuberosa & oblonga, initiò dulcis, deinde acris, minùs tamen Ari radice (licèt Veteres contra sentiant) fibris aliquot supra eam expansis, vt in Orchidibus. *Aliud* eius genus etiam inuenitur paulò amplioribus foliis, & rotundioribus aliquantulùm atque mollioribus, pluribus tuberculis se propagans, oblongasque & crassas radiculas sæpiùs in latum & obliquum spargens.

Ἀρίσαρον [ex Diosc. sententia] exigua herbula est, cuius radix Oliuæ magnitudinem implet. *Arisar. Veter.*

Eius mentionem fecit & ipse Plinius. Aris [inquit] in Aegypto nascitur, similis Aro, minor tamen, minoribusque foliis, & vtique radice, quę tamen Oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera, vnum tantùm emittens.

Arisaron multò minus Aro esse Galenus ait, sed eodem acrius, radicem verò Oliuæ magnitudinem habere: eadem verba vt assolet, transcripsit Paulus, nec plura de ipso tradiderunt.

Apud Hippocratem in lib. de articulis, legitur vox ἀρὶς, sed non pro herba, verùm pro instrumento scobina appellato. Galenus autem in glossis Hippoc. inquit ἀρὶς, οὐ μόνον τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ βοτάνη τ[illegible]ως [illegible]. Dicit itaque Galenus, non solum instrumentum, sed etiam herbã esse, quæ [illegible] appelletur. Nec intelligendum est vllo aliquo loco, ἀρὶς vocem, pro herba apud Hippocratem reperiri. Hęc igitur ἀρὶς βοτάνη an sit eadem quæ ἀρίσαρον, pro certo affirmari non potest.

Arisarum nihil aliud, quam Aron paruum esse putat Cornarius, quid autem per Arum paruum intelligat non demonstrat.

Corrupêre, inquit Hermolaus, nomen Arisari herbæ Medici, vt ab ipsis iam non Arisaros sed Asarus dicatur. Est & Aris herba Hippoc. nec qualis sit, & an pro Arisaro capienda sit, non constat. Arisarum Plinius Erin [Arim,] sed, vt credit Marcellus, corrupta ex Arisaro voce, appellat. Dubitauit in Plinian. castig. Barbarus diminutiua ne forma non Arisaros sed Aris, quasi paruum Aron vocanda planta hæc sit. Sed vocandam Arisaron esse Paulus testatur. *Arum [...] Assar[...] Aris [...] Eris [...]*

Arisarum Veronensium Plinii Aris. Virentis Arisari magna copia Lobel. & Penam donauit Francisc. Calceolarius. Iidem in Adu. quod mirum ex Matthiolo iconem assumunt: ac applicant Arisaro suo Veronensium: Matthiolus tamen non dicit suum Arisarum à Calceolario missum esse, cur igitur Matthioli figuram adaptant suo Arisaro Veronensium, an quia Matthiolus dixit Arum minus missum per Calceolarium: cur in Belgio satum describunt, aliter quàm viderint: flores tribuentes, quos non viderunt, quandoquidem eæ radices quas dedit Calceolarius aliam formam assecutæ sunt progressu temporis, indicium est Lobelium & Penn. suam descriptionem concinnasse ad iconem Matthioli, quam pro sua ponunt præterito eius nomine, & non ad plantam quæ creuerit in Belgio: nec placet sanè libro Iconum Plantini, figuram Lobelii ex Adu.

Quærit Io. Fabr. quid causę subsit, quod Aron, vulgaris alioqui herba in vicino illo (Curię Rheticę) tractu nusquam reperiatur, cùm tamen inde ad vnum milliare in maxima nascatur copia, respondet has aliásque causas ad occultã naturæ vim reiiciendas, vel potiùs ad ipsum naturæ magistrum & artificem.

Ari autem radix, autore Theophrasto, cibo idonea est: & folia eiusdem(decocta in aceto mãdi nimirum possunt,) suauis profectò, & ad fracta vtilis.

His addit *Dioscor.* Radix etiam decocta estur, quippe quæ minùs acris sit. Folia verò ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur. Radix, semen, & folia easdem cum Dracunculo vires obtinent. Priuatim tamen radix cum fimo bubulo podagricis imposita prodest. Cæterùm eodem quo dracunculi radix modo reconditur, ac in summa ob mitiorem quâ prædita est acrimoniam esui aptior est.

Plinius Ari vires medicas per longum exponit, quibus ex ipso recensendis supersedemus, eadem quæ habet ex aliis pleniùs tradituri.

Galenus ex terrea & calida essentia Arum cõstare dicit, & propterea extergendi vim habere, sed non fortem velut Dracontium. Esse igitur in siccando & calefaciendo primi ordinis. Radices autem eius maximè vtiles sunt, inquit, & in cibo acceptæ crassos humores moderate secant, vt expuitionibus ex thorace idoneæ sint. Sed Dracontion ad hæc commodius est. Idem 2. de aliment. radicem Ari similiter vt Rapi edi ait, ex aqua coctam, cum Sinapi aut aceto, oleóque ac garo: cũ quibusdam item intritis, tum aliis, tum quę ex caseo parantur.

Radix Ari, vt vult Tragus, eius maximè quod maculata habet folia, siue sicca siue recens tusa, ac ad minùs drachmæ pondere sumpta, remedium est præsentissimum ac minimè fallax aduersus venenum & pestem: quidam tantumdem adiiciunt theriacæ. Succus herbæ expressus mensurã cochlearis, aut maiore, potus, easdem habet facultates: quod si illi parum aceti admiscueris, quominus linguam vellicet efficit: Aron in puluerem redactum, ac interdum drachmæ pondere cum binis sacchari drachmis sumptum, suspiriosis prodest, crassam enim & lentam pituitam incidit, excreationes iuuat, pulmonum & pectoris vitia purgat & ad tussim est maximè vtile: idẽ remedium stomachum phlegmate, & atra bile infectum purgat: radix Ari siue recens siue arida, tusa ac sumpta, mulieres à partu validè purgat, potéstque hoc pacto & iumentis purgandis exhiberi: eadem succus expressus & aqua destillata possunt. Tradunt etiam aquam Ari destillatam ramices sanare, singulis vicibus binis vnciis aut minore mensura potam: ad pestem ac anthracẽ vix præstantiorem ac salubriorem herbam noui, ac folia Ari recentia imposita: eadem siue arida, siue viridia, ad inueterata & putrida pedum vlcera faciunt: aqua Ari & succus, quæuis vetera vulnera purgat sanátque. Ari folia cum radice in vino & oleo decocta, insessionibus calidis ficus sanant, & sedem procidentem retrahunt: nonnullæ mulierculæ folia Ari caseis vermiculis scatentibus imponunt, quì fit vt abactis vermibus casei hac ratione à corruptione vindicati diutiùs durare possint.

Non desunt, inquit Matth. qui radicibus Ari Calzolarii vtantur ad arcendos a suis mensis Parasitos, & voraces Lurcones, eorum puluerem delicatis epulis admiscentes: nam vbi fauces occupauerit, tam contumaci ardore afficit, ne posthac quicquam vorare queat, nisi bubulo caprillóue lacte diutiùs gargarizato, aut recenti butyro sensim deglutito. Abstergit Arum, attenuat, aperit, incidit & prouocat. Decocta radix melle excepta, medetur pectoris morbis omnibus pituitosis, expectorat enim valentissimè crassas lentásque excreationes, ideóque asthmaticos maximè iuuat. Datur elixa, vel feruentibus cineribus tosta, vtiliter tussientibus, ex amygdalino oleo. Idque bellè quoque præstat lac potum, in quo radix ipsa fuerit incocta. Illinitur eadem, aqua priùs elixa, epiphoris, sugillatis, inflammatísque tonsillis, fabacea farina addita, & defruto subacta. Subigitur quóque oleo, & tumentibus hęmorrhoidibus cõ nodę illinitur: Radicis succus exedentia & contumacia vlcera curat, quemadmodum & narium polypum (omnia vlcera succus, Plin.) folia ambusta sanant. Dantur vtiliter seminis drachmę duæ ad menses educendos, & secundas pellendas ex vino. Nostrates mulieres ex Ari radicibus stillatitias aquas ad fucum parant, quas ad faciem erugandam illustrandamq; magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter præstat insolatus radicum succus, cerussæ speciem referens, quem Gersa vulgò nominant, is siquidem mirum in modum carni splendorem, & candorem conciliat.

Nunc quid Porta importet videamus: Aron folia distincta maculis habet, dehonéstantium Lunę macularum imaginẽ. Dantur vtiliter seminum drachmæ duæ ad ciendos menses. In ARO sagacis naturę artificio multiplici membrana munitus fœtus. Partus omnium animalium extrahit, naturę ostio circumlitum (idem Plinius,) & seminis vel radicis drachmę duę in vini cyathis duobus sufficiunt, si à partu non purgatur, ad secundas trahendas. Effigies ARI fructus ibidem. Calculosis confert (Io. de Mont. expert.) ARI herbę & radicis contusę succus cum vini cochlearibus tribus, quinquies ieiuno ventriculo assumptus.

Patet autem ex hactenus dictis falsum esse, quod scribit Fallop. tract. de med. purg. simpl. dicens: Neuter Dracunculus, scilicet nec Aron, nec alter, qui nostris Serpentaria dicitur, est purgatorius, quamuis secundum opinionem Mesues purgẽt. Sed vtcúque sit non sunt in vsu. Sed liceat hîc subiungere, quod Odũt. verũ esse contendit. *Fallop. not.* Vrsum, inquit, tempore sui latibuli nihil edere certum est: quippe quòd neque exeat: & captus ventre intestinoque inani videatur. Narrant eius intestinum, per inediam ita conuenire, vt adductum propè cohæreat: Itaque Vrsum latebrã egressum, primum herbam Arum dictam degustare, ut intestinum laxetur, & hiet.

ARVM BYZANTINVM.

Descriptio Cùm ante aliquot annos huius Ari tuber cum aliis tuberibus bulbísque Constantinopoli allatis, Viennæ acciperem, inquit Clusius, hærebam, vtrùm ad Ari, an Arisari genus referrem: deinde cùm folia proferre cœpit, primis duobus annis pro Arisaro latifolio habui, ducente me in eam sententiam foliorum quadã similitudine. Nam ea conspiciebam satis ad Arisari latifolii folia accedentia, nec valde mucronata, sed potiùs orbicularem figuram referentia: nec radicem valdè dissimilem. Verùm postquam ea augeri cœpit, digitalem longitudinem adqui-

ſiuit,multis tuberculis inæqualem, & vncialem aut ampliorem craſſitudinem, multaſque proles adnatas habuit: folia item protulit longè maiora, ad Ari foliorum accedentia,nec illis minùs ſplendentia ſupernè & infernè eius autem florem duntaxat videre contigit anno 1596.licet toto octennio antè aluiſſem, ſingulis annis nouo Vere emergentem,atque interdum etiam ante brumam. In Vernis tamen foliis quandam differentiam obſeruabam, non quod ad formam & figuram attinet, ſunt enim illa prorſus ſimilis formæ,ſed inæqualis magnitudinis & [quod valdè mirabar] in quibuſdam plantis,licèt ex eadem matre abruptis, (vnicum ſiquidem tuber Conſtantinopoli accipiebam) folia erant nigris aliquot exilibus maculis diſtincta, alia minimè : tum etiam flos colore variat,nam plantæ maculis nigris notata folia habentes,penicillum purpureum folliculo incluſum habuerunt,aliæ verò candicantem Maio menſe anni 1596. Atque poſtrema folia ante brumam plerumque germinare ſolent,alterius nouo Vere duntaxat.

ARISARVM LATIFOLIVM quibuſdam.

Cap. XXIX.

Deſcriptio

DVorum, teſte Cluſio, eſt generum Ariſarū, tametſi Veteres vnici tantùm hiſtoriam poſteritati reliquerint, Anguſtifoliū ſcilicet & Latifolium. Hoc Hederæ aut Smilacis ferè *folia* habet tria, aut quatuor, viridia,mollia, ſatis tamen carnoſa, acris ſaporis,oblongo pediculo innixa, anteriore parte, quâ pediculo adhærent vtrinque pinnata, Ari foliorum inſtar, ſed obtuſioribus & quaſi orbicularis angulis : inter quæ *pediculus* duas vncias longus, multis rubris maculis diſtinctus emergit,cui oblongus *flos* inſidet, monachalis cuculli, ſiue Ariſtolochiæ floris modo efformatus, amplior tamen, extremâ parte fuſci coloris qui deorſum radiatim tendit,in cæteris albus, caninum olens, *piſtillum* obtuſum, incuruum, & veluti ex cucullo proſpiciens continens: *radix* rotunda, globoſa, Aro minor,foris nigricans,intus alba, aliquando etiam tuberoſa & oblonga, initiò dulcis, deinde acris, minùs tamen Ari radice (licèt Veteres contra ſentiant) fibris aliquot ſupra eam expanſis,vt in Orchidibus. *Aliud* eius genus etiam inuenitur paulò amplioribus foliis, & rotundioribus aliquantulùm atque mollioribus, pluribus tuberculis ſe propagans, oblongaſque & craſſas radiculas ſæpiùs in latum & obliquum ſpargens.

Ἀρίσαρον [ex Dioſc.ſententia] exigua herbula eſt,cuius radix Oliuæ magnitudinem implet. *Ariſar. Veter.*

Eius mentionem fecit & ipſe Plinius.Aris [inquit] in Aegypto naſcitur, ſimilis Aro, minor tamen, minoribuſque foliis, & vtique radice, quę tamen Oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera, vnum tantùm emittens.

Ariſaron multò minus Aro eſſe Galenus ait, ſed eodem acrius, radicem verò Oliuæ magnitudinem habere : eadem verba vt aſſolet, tranſcripſit Paulus, nec plura de ipſo tradiderunt.

Apud Hippocratem in lib.de articulis, legitur vox ἀρὶς,ſed non pro herba, verùm pro inſtrumento ſcobina appellato. Galenus autem in gloſſis Hippoc. inquit ἀρὶς,οὐ μόνον τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ βοτάνη τις οὕτως ὀνομάζεται. Dicit itaque Galenus,non ſolum inſtrumentum, ſed etiam herbā eſſe, quæ ἀρὶς appelletur. Nec intelligendum eſt vllo aliquo loco, ἀρὶς vocem,pro herba apud Hippocratem reperiri. Hęc igitur ἀρὶς βοτάνη an ſit eadem quæ ἀρίσαρον, pro certo affirmari non poteſt.

Ariſarum nihil aliud, quam Aron paruùm eſſe putat Cornarius, quid autem per Arum paruum intelligat non demonſtrat.

Corrupêre, inquit Hermolaus,nomen Ariſari herbæ Medici, vt ab ipſis iam non Ariſaros ſed Aſarus dicatur. Eſt & Aris herba Hippoc. nec qualis ſit, & an pro Ariſaro capienda ſit, non conſtat. Ariſarum Plinius Erim [Arim,] ſed,vt credit Marcellus, corrúpta ex Ariſaro voce,appellat. Dubitauit in Plinian.caſtig.Barbarus diminutiua ne forma non Ariſaros ſed Aris, quaſi paruum Aron vocanda planta hæc ſit. Sed vocandam Ariſaron eſſe Paulus teſtatur.

Ariſarum Veronenſium Plinii Aris. Virentis Ariſari magna copia Lobel. & Penam donauit Franciſ.Calceolarius.Iidem in Adu.quod mirum ex Matthiolo iconem aſſumunt: ac applicant Ariſaro ſuo Veronenſium : Matthiolus tamen non dicit ſuum Ariſarum à Calceolario miſſum eſſe, cur igitur Matthioli figuram adaptant ſuo Ariſaro Veronenſium, an quia Matthiolus dixit Arum minus miſſum per Calceolarium : cur in Belgio ſatum deſcribunt, aliter quàm viderint : flores tribuentes, quos non viderunt, quandoquidem eæ radices quas dedit Calceolarius aliam formam aſſecutæ ſunt progreſſu temporis,indicium eſt Lobelium & Penn. ſuam deſcriptionem concinnaſſe ad iconem Matthioli, quam pro ſua ponunt præterito eius nomine, & non ad plantam quæ creuerit in Belgio : nec placet ſanè libro Iconum Plantini, figuram Lobelii ex Adu.

ex Adu. vel potiùs Matthioli, & iconem Clusii poni sub vno titulo, ita vt sint vnius plantæ duæ icones. C.Bauh. Phyt. Arisarum Dioscor. Aris Plinio. Arisarum.1. latifolium maius, Arisarũ latifolium alterum Clusii hist. Hisp. quod foliis est amplioribus, mollioribus. Arisarum 2. latifolium: Arisarum latifolium primum Clusii. Arisarum latifolium Clusii, num idem cum Narbonensi Lob. Obs. Idem apud Matth. Arisarum Matthiol. Dracunculus alter, seu Hexicophyllos Cordi. Cordi Dracunculus nobis diuersus est ab Arisaro Matth. & est Arum Mathioli, de quo capite de Aro.

An Cæsalp. Aron paruum quod in locis asperis nascitur, & inter saxa plurimùm in monte Sancti Iuliani prope Pisas: &c.

Arisarum latifolium in collibus Lusitaniæ frequens salebrosis & lapidoso solo, in sepibus & iuxta vias: vbi Nouembri & Decembri floribus suis præditum eruebam, inquit Clusius, atque etiam nonnullis Beturiæ locis solo fœcundo & pingui, secundum publicas vias & hortorum aggeres, vbi Ianuario & Februario.

Arisari herba, autore Diosc. longè maioris est acrimoniæ, quàm Arum. Vnde imposita nomas sistit. Collyria item ex ipsa fiunt ad fistulas. Corrumpit eadem indita cuiusuis animalis pudendum. Medetur vtraque [Aris Plinii] vlceribus manantibus. Item ambustis ac fistulis, collyrio immissa. Nomas sistũt decocta folia in aqua, & postea trita rosacco addito. Sed vnum miraculum ingens cõtacto genitali, cuiusq; fœminini sexus animal in perniciem agi. Amatus addit, multos tanquam pretiosissimo secreto apud Germanos inferiores contra pestis contagia vti, quod satis mirari non potest Clusius, quandoquidem eius tempore toti Belgio fuerit incognitum.

ARISARVM ANGVSTIFOLIVM.

Folia huius longa sunt, & angusta, instar ferè Plantaginis angustifoliæ foliorum, viridia, splendentia, quina, aut sena, post quæ *flos* seu cucullus longior & mucronatus, retrorsum inflexus & albicans prodit, è cuius rima oblongus veluti vermis exilit, spithamæ interdum longitudine, inflexus, coloris aut purpurascentis, aut ex purpureo virescentis, non ille quidem obtusus extima parte, sed mucronatus: *fructus* racemi instar confertus, albus (non ruber, vt quidam; qui non obseruarunt, prodidêre) vix terrâ emergens suo tempore subsequitur.

Huius picturam Matthiol. sub titulo Arisari alterius exhibet, non quòd probet (non enim verum putat) sed vt de hoc aliorum etiam sit iudicium. *Lonic.* Diosc. ἀρίσαρον: Hisp. *Frayllilos yerua*, id est Fraterculos: Munchhoden, vulgò genitale Monachorum. *Cast. Durant.* Pseudoarisarum. *Clus.* Hisp. Arisarum alterum & Arisarũ angustifolium. *Gesner.* de hortis, Arisarum. *Anguill.* epist. II. p. 176. Arisarum foliis angustis. *Lobel.* Arisarum angustifolium cum fructu racemoso albo & corniculo purpurascente. Icon. Pl. p. 559. Arisarum Angustifolium. *C.Bauh.* Phyt. Arisarum 4. angustifolium. Idem apud Matthiol. *Cæsalp.* Arisaron, corniculo cum sua theca purpureo.

Lobel. in hortis Belgicis, Gallis, & Anglis colitur. In Ericetis & Filicetis Liguriæ prouenit. Anguillarius Matthiolo Patauio ... qui testatus est plurimum nasci in agro Romano: Hinc confirmatur quod Cæsalpinus scribit, inter sepes non longè ab vrbe Roma inueniri. Clusius spõtè nascens, (vt ego qui siccum solùm habeo foliũ, quod Cortusus Patauii communicauit,) non vidit, sed delatum in hortis aluit, vbi floret Vere: at Iulio & Augusto sine foliis fructum profert. Viuax magis est latifolio Arisaro, neque tanta curâ indiget. Locus. & tempus.

DRACONTIVM SIVE DRACVNCVLVS Veteribus & in genere.

CAP. XXX.

Δρακόντια μεγάλη (inquit Diosc.) aliis Aron, aliis Isaron, aliis Firon, aliis Hieracium, [ἱεράκιον] aliis Biaron, aliis Hamnagrion, aliis Cyperis, Romanis Colubra, aliis Mauraria, aliis Singingialios: Caulem habet leuem, rectum, bicubitalẽ, baculi crassitudine, varium colore, vt Draconi similis sit, purpureis maculis abunde respersus. Folia fert Lapathi figura inter se implicata. Fructũ producit in summo caule racemosum, cinerei primùm coloris, vbi verò maturuit crocei ac punicei. Radicem habet magnam, rotundam, albam, cortice tenui obductam.

De minore verò Dioscor. sequentia prodidit: δρακόντιον, Dracunculus (alter Marcell. Dracuntium minus Hermol.) folia habet Hederæ figurâ, magna, maculas albas habentia, caulem rectum, bicubitalem, varium, anguem referentem, purpureis maculis respersum, crassitudine baculi: [quæ de caule hic posita, superflua sunt. Cæsalp.] fructus in summo racemosus, colore primùm quidem herbaceo, maturus autem croceo, gustum mordens. Radix quodammodò rotunda est, bulbi speciem referens, Aro similis, corticem habens tenuem. *Dracunculus alter.*

Plinius, qui Arum cum Dracontio confundit, plura eius genera facit. Nec sanè caret difficultate, ni quoque confusione scatet, quod sparsim Aëtius de Dracontio prodidit.

Dissonant aliquantùm in hoc genere Scriptores. Alii Dracunculum ab Aro separant, Alii idem existimant: Theophrastus Aron putauit genus esse sub quo species plures continerentur: Dioscor. quatuor videtur fecisse genera: *Dracunc. maior. Dracunc. minor. Aron. Arisarum*: Serpentariam sunt qui vocent: Est & herba apud Hippocratem Ophis vocata cuius semen mulieribus medicinis vtile dicit. Quæ an eadem sit cum Dracuntio satis non constat. Idem Hippocr. Candidam radicem cùm nominat Dracuntii radicem, vt Gal. vult, intelliges. Galenus, Paulus, Apuleius, Serapio, non nouerunt alterum & mi-

norem Dracunculum. Ac credit Marcell. vnum tantùm à Dioſcorid. tráditum, quamuis in cunctis & antiquiſs. Græcorum codicibus vtrumque eius caput legatur. Nos vnum tantùm Dracunculum nouimus & qualem exceptis foliis Dioſc. in vtroque capite deſcribit: nouimus & Aron. Quum Plinius triplex Dracontium ſibi demonſtratum eſſe dicat, Galenus autem vnum tantùm norit, idque Aro ſimile: videtur Cornario in Dioſc. ſuppoſititium eſſe alterum caput, quod Dracunculum maiorem deſcribit, ideoque ipſum hoc loco exemit. Nam omninò de eodem eadem traduntur, ſed diuerſis verbis, vt ex alio Scriptore id caput adſcriptum eſſe appareat. Multi apud omnes tandem momenti ſit, quod vt Lugd. refert, in vetuſtiſſimis Latinis codicibus, vnicum duntaxat habeatur Dracunculi caput, alteriùs veſtigium nullum.

Dracunculus vnus Dioſc. ſuppoſititius.

Dracontia duo, præter tertium, quod in aquatilibus locis gignitur, facit Dodon. maius & minus, & pro minore, quod non conuenit, Ari figuram proponit.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ ân maiori vel minori aut vtrique conueniāt, non explicatur: vt Pythonion, Aſclepias, Anchomanes, Sauchromaton, aut Saucromaton, Therion, Schoenos, Dorcadion, Thyphonion, Crocodilion, Theriophonon, Eminion.

Alterum caput, Dracontii maioris nomine inſcriptum, quod meritò à nonnullis inter Dioſcor. notha repoſitum eſt, tanquam legitimum agnouerunt, Oribaſius, Marcellus. Matthiolus & Amatus Luſitanus; ac illud quidem priore loco collocant, hoc verò poſteriore. Ego verò [Anton. Sarrac.] cum Serapione illud alterum, quāuis in codicib' nonnullis occurreret, cōſultò prætermiſi, tāquam ſuppoſititium, & ex Crateuę, aliuſue fortaſſe cuiuſpiam ſcriptis perperàm contextui Dioſc. adiectum: maximè cùm in vtroque capite diuerſas quidem vtcunque voces, & vnam tamen eandemque hiſtoriam animaduerterem. Si etenim ſingula expendamus, vix aliud occurret diſcrimen, quàm quòd Dracuntii folia Dioſc. hederæ comparat, ille quiſquis ſit, lapatho: Itemque colorem fructus à principio herbaceum agnoſcit Dioſc. [falsò enim in Aldino exemplari & apud Orib. χολώδη legitur, ἀντὶ τοῦ χλοώδη] ille σποδοειδῆ, hoc eſt cinneraceū. Sed fortaſſe Dioſc. ad folii colorem, læuorem, firmitatémue: ille ad eiuſdem longitudinem reſpexit. Cætera, ſiue deſcriptionem ſiue vires ſpectes, ferè conſentiunt.

Porrò ſi duplex eſt Dracontium, quemadmodum Veteres teſtari videntur inſcriptiones, maius inquam & minus: maius Dracōtium id agnoſcere poſſumus, quod in pleriſq; hortis viſitur, Autoris noſtri deſcriptioni aptè conueniens: minus verò, Aron paſſim circa ſepes naſci ſolitum: Sic enim Serapio Dracontii duo conſtituit genera, vnum quod Dracontium ſimpliciter, alterum quod Aron appellaretur: ac idipſū innuere quoque viſus eſt Theoph. dum tradidit Dracontii genus quoddam Aron appellari. Attamen quoniā cognatæ ac congeneres ſunt hæ plantæ, ac viribus etiam iiſdem prędıtæ, earum nomina nihil mirum apud Plinium & alios rei herbariæ Autores ferè omnes paſſim confundi: quod vel ante ſua tempora factitatum teſtatus eſt ipſe Plinius, lib. 24. cap. 16.

Δρακόντιον & *δρακοντίαν* ſiue *ἴσαρον* Dioſc. Lat. quibuſdam Serpentaria, Dracontiūm & Colubrina: Arab. *Luf, Alluf*, Germ. Schlangenkraut / Natterwurtz & Drachenwurtz. Belg. Speerwortele, drachenwortele / Gall. *Serpentaire ou Serpentine*. Ital. *Dragontea, Serpentina*: Hiſpan. *Tragontia*.

Nomen quidem Schlangenkraut (Serpentariæ) à figura ſumpſit: caulis enim glaber purpureisque reſperſus maculis, verſicolori facie corpus anguinum repræſentat: vel à cauda, quę illi ſubrutila eſt & Draconis intorti modo, inquit Hermolaus.

Dracunculus maior & minor Dioſcoridis in vmbroſis circa ſepes & macerias gignitur. Colligitur dum matureſcit, & ſuccus exprimitur ſiccaturque in vmbra. Radix quoque meſſibus (Hordeo matureſcente, Luna creſcente Hermol.) elotáque particulatim concidi, & funiculo transfixa ſiccari in vmbra, atque ita recondi, ſolet. Locu

Maior Dioſc. Dracunculus excalefacit cum commixto vino. Elixus & toſtus è melle in eclegma datur Orthopnoicis, tuſſientibus, ruptis, conuulſis, diſtillationibus pituitæ. In vino ſumptus cupiditates ad Venerem mouet. Vlcera cacoëthe: phagedenaſque ſanat ſubactus cum melle aut illitus: maximè ſi cum vite miſceatur alba. Collyriis quoque vtuntur ex eo factis ad fiſtulas cum melle. Item ad partus eliciendos. Vitiligines cum melle abigit. Polypos in naribus & carcinomata omnium generū diſſipat. Succus ipſe oculorum medicamentis aſciſcitur: caligines, nubeculas, & albugines diſcutit: herba & radix grauidis, quæ recens conceperint, abortum olfactu inferunt. Idem præſtāt triginta ſeminis granar, vtique ſi bibantur in poſca. Quidam ſuccum infudêre cum oleo aurium dolori. Folia ſeu ſpiſſantia impoſuêre vulneribus etiamnum cruentis, ſicut in vino decocta perniones habentibus. Eum qui folia manibus contriuerit feriri poſſe à ſerpentibus negant. Radicem quoque omninò habentem effoſſam animalia eadem fugiunt. Vires

Expreſſus verò è minoris Dracunculi ſemine ſuccus cum oleo inſtillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lana impoſitus, polypum abſumit: carcinomata illitu ſiſtit: triginta eius grana, ſi in poſca bibantur, abortus inferunt, odorem aiunt poſtquam flaccidi flores emarcuerunt, conceptus adhuc teneros enecare: radix excalfacit: orthopnoicis, ruptis, vulſis, tuſſi, deſtillationibus, auxiliatur: humores pectoris excreatu faciles reddit, ſiue cocta toſtaque cum melle, aut per ſeſe edatur, ſiue farina eius ex melle delingatur: vrinam pellit, Venerem excitat, cum vino potus, Phagedænas vlcerum, & quæ cacoëthe vocantur, tritus cum melle & Bryonia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit: collyria ex ipſo ad fiſtulas & eiiciendos partus fieri ſolent: qui radice ſuas manus perfricuerunt, à Viperis feriri negantur: illita ex aceto vitiligines emaculat: folia recentibus vulneribus linamentorum vice, conuenienter imponuntur: decoctus in vino pernionibus appoſitus prodeſt: caſeus foliis inuolutus, à putredine defenditur. Succus radicis ad nubeculas, albugines, & oculorum caligines conuenit. Radix cruda coctáue, ad ſanorum vſus, pro olere recipitur: in Gymnaſiis inſulis, quæ Baleares vocantur, coctam radicem cum melle multo in conuiuiis placentarum loco offerunt.

Dracuntium teſte Galeno, quiddam Aro perſimile obtinet tum foliis tum radice: cæterùm illo tum acrius, tum amarius: ac proinde calfactorium magis & tenuiorum partium: habet etiam

leui-

leuiculam quandam adstrictionem: cæterà ad eadem ferè eum commendat ad quæ Dioscorides: addens fructum valentiorem esse non foliis tantùm, sed & radice.

Idem Gal.2.de Aliment. Dracunculi æquè atque Ari radices bis térue elixatas, iis interdum in cibo offerri tradit, quibus crassorum lentorúmque humorum copia in pectore pulmonibúsue congesta est. At Theophrast.lib.7.hist.stirp. Dracontii radicem ad cibum ineptam ac prorsus medicamentosâ facultate præditam esse tradidit, hisce verbis: Radix Dracontii, & esui inepta & medicamentosa existit.

DRACVNCVLVS MAIOR VVLGARIS.

Dracunculo maiori profunde in terra depacta *radix* est ferè orbiculata, volam implés, cuius lateribus parui *bulbi* plures, quibus se propagat, adnasci consueuerũt, foris colore buxeo, intus candido, sapore feruido: *caulis* vnicus, rectus, pollicaris & crassior, cubitos duos altus, miraculosa colubri tergora affabrè mentiens, è tunicis conuolutis constans: ipsa verò *folia* pediculis dodrantalibus fungosis donata, in segmenta digitata finduntur, læuore & splendore Ari, crassitie & colore pari: è quorum medio eluctatus *caulis* vix digiti minimi crassitudinem æquat, è cuius scapo vagina pedalis exit, colore foris herbaceo, intus in purpura rubente, è sinu *pistillum* promens nigrum Ari pistillo maius, in mucronem acutiorem desinens: subsequitur *fructus* racemosus, granis per maturitatem rubentibus: Odor *floris* valdè fœtidus.

Vtrumque (si Diis placet) Dracunculum Tridenti & Venetiis vidit Matth. Alterum quidem seu minorem & omnibus vulgarem, dicit esse foliis Hederaceis, albis quibusdam maculis conspersis. Nihil video similitudinis cùm foliis Hederæ in Dracunculo maiori vulgari, quicquid dicat Matthiolus, repetens Dioscor. verba pro re à se visa, idque suo more.

Amato addita est per Constantinum icon Dracunculi Fuchsii, non tamen existimo Amatum hunc tradere, quin puto nescire quid scribat.

Scribit Anguill. Veteribus fuisse duo genera Dracunculi, ex Crateua additum Dioscoridi caput de maiore, quod non sit ex textu demendum vt adulterinum. Dracunculum hunc maiorem esse Serpentariam nostram communem, nec hanc esse Dracunculum minorem Diosc. Videri Theophrast. de hac Serpentaria communi loqui lib.7. cap.11.

Dracunculi seu Dracontii aut Serpentariæ Species duas statuit Gesner. hort. cuius vnam in appendice tradit, quam vocat Dracunculum minorem. *Theophr. Dracunculus.*

Dracuntia, Serpentaria maior quin sit Diosc: Dracontium maius (aiunt Lob. & Pena) nullus inficias ibit. Nec vniuerso tractu Græco vlla alia Serpentaria &c. Nouellæ plantæ potuerunt Plinio persuadere plures vt constituerit species Dracũculi, misceréq; Ari ac Arisari cognatas differentias, vt in Bechio aliísque locis illi contigit. Nec alterius plantæ videtur geminata descriptio apud Diosc. sed ab alio quopiam, paulùm diuersè descripta. *Diosc. geminata descriptio.*

Tabern. icon. Dracunculus minor. Klein Drachenwurtz/aut Schlangenwurtz.

Gerard. Angl. Dracontium maius, Great Dragens.

B. Bauh. Phyt. Dracunculus. 2. polyphyllos, qui Diosc. maior videtur & Plinii. Apud Matt. idem.

Dracunculus maior apud Flandros & Gallos, Italósque, procerè crescit, inquit Amatus. Nos variis locis obseruauimus.

Testis est Lobelius in Anglia aquam è foliis Dracunculi stillatitiam cum aqua Dracunculi esculenti, grassante peste, in vsu esse ad sudores prouocandos, si vtriusque ℥jß. cum Theriacæ ℥j. sumatur. Dracontium calidum & siccum in secundo ordine esse dicit Amatus, & aluum quoque tentare, idque experientia quotidiana indicare, ideóque Manardum minùs benè Mesuem taxare certum esse. Dracunculum vim habere aduersus serpentes scribit Io. Fabr. cuius rei argumento esse possit, caulis eius læuis, versicolor, maculis purpureis distinctus, ita vt angui similis videatur, quin & florem habere mirabilem, ori hianti exertæque linguæ similem, sicut & Aron. Reliquæ vires antè traditæ fuêre. *Vires. Manardus repreh.*

DRACVNCVLVS AQVATICVS.

Non bulbosam aliorum Dracũculorum Aríque more, *radicem* habet; sed digitalis crassitudinis, prælongam, geniculatam; transuerso situ limoso palustrium locorũ solo incũbentem, cui figitur ex articulis demissa fibrarum sobole numerosâ, bostrychi seu cincinni instar. *Folia* ex iisdem enascuntur geniculis dodrantalibus hærentia, Hederaceis paria, figura quoque similis, nullis per ambitum angulis, in acumen desinentia, polita, venosa: in folii sinu, quod summo cauli innascitur, racemus comprehenditur, ei similis quem Aron profert. *Descriptio.*

Bellon. Obs. lib.1. cap.18. Dracunculus folio hederæ. Apud Cordum in Dioscor. quidam an-

notat: Est ex alia species Dracunculi. Plinio wasser aron. Cordus in hist. lib. 1. c. 28. Dracunculus palustris. Fuchs. icon. Dracunculus Plinii tertius, wasser Schlangenkraut. Matth. Epit. cum Camer. addit. Dracunculus aquaticus, Italis *Serpentaria aquatica*: Germ. wassernatterwürtz. Turn. Dracuntium tertium variis in locis Germ. prouenit, vbi vocatur klein Schlangenkraut / in Anglia verò minimè. Gesner. hort. Aron palustre Coldenb. Camer. Hort. Dracunculus aquaticus Plinii. Castor. Dur. Dracunculus aquaticus Italicus: *Serpentaria aquatica*. Dodon. Gall. Dracunculus palustris, quibusdam Arum palustre. Gall. *Serpentine d'eau ou aquatique*. Belg. Drakenwortele. Germ. wasser Schlangenkraut / wasser Drakenwürtz / hist. Lat. in fol. p. 529. Dracunculus aquatilis & palustris non abs re. Perperàm verò Hydropiperi rubens dicitur. Describitur istud Dracuntium à Plinio l. 24. c. 16. & tertia eius species est. Lob. & Pena Adu. Aquatica Anguina siue Dracúculus. Ic. plant. Dracunculus arundinacea radice Plinij. Hist. Lugd. Herbariis Dracunculus palustris, quem Arum palustre alij vocant. Gall. *Serpentaire d'eau ou aquatique*. Tabern. Ic. Dracuntium palustre, wasser Drackenwürtz. Gerard. Angl. Dracunculus aquaticus, watter Dragons.

Dracunculus aquaticus.

C. Bauh. Phyt. Dracunculus 3. palustris, arundinacea radice Plinij. Item apud Matth. Dracunculus aquaticus.

Locus & Tempus. Dracunculum aquaticum vidi anno 1595. mense Iunio in horto D. Sprengeri, postea habui Argentinæ ex plantis siccis D. Aggerii. Fr. etiam C. Bauh. misit pulchram plantam siccam, quam accepit Hamburgo. Nascitur vliginosis palustribusque locis, & in ipsis paludibus ac pigris camporum riuulis: solo macro & putrido maximè gignitur: pingui verò & lutoso nondum mihi visa est nasci: Cordus. Iuxta riuulos & labentes aquas frigidarum & calidarum regionum, ut in Belgio, Northmannia, Apuleia, & Hispania Granata, spontè emergere asserebât nobis, qui in hortos suos transplantarunt: Lobelius.

Vires Facultas huius Dracuntii aquatici, aliorum, atque ipsius Ari similis est, sed minùs potens, minusque efficax videtur, Dodonæo & Matth. in Epitom. autoribus.

COLOCASIA. Cap. XXXI.

Descrip.

Radix tuberosa duplex, altera alteri imposita intercedẽte ceruice, vt lagenam imitari videatur, alba, vesca, fibris adnatis se propagans; folia terna aut quaterna, Nymphææ foliorum figura & magnitudine, lógis vtrinque subrotundis ... lis, similiter donata, crassa læuia, sed auersa parte nerui obliqui in margines excurrunt crassiusculi, à neruo per longum discursante producti, quos venulæ intercedunt vndatim, pediculus autem crassus non extremo folii, sed aliquot digitos integro folio inseritur.

Meminit huius Theophrastus lib. 4. cap. 10. de plantarum historia, vbi ita scribit. Faba Aegyptia in paludibus, stagnisque exit. Caulis eius, qui longissimus, quaterna cubita perficit: crassitudo digitalis est, similis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinsecus habet tendẽtes per totũ, lilii modo. Caput in cacumine orbiculatũ, vespa-rum fauo non absimile, Inque singulis cellis singulæ fabæ continentur, paulò super id eminẽtes, multitudine plurimùm terdenæ. Flos papauere duplò maior colore roseus in plenum caput. Super aquam folia ad singulas fabas amplexa exeunt. Fabam quamque conterenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum patescit. Fructus ita se habet. Radix illi crassissima, harundine plenior, rimas similiter atque caulis habens: manditur & cruda, & elixa, & assa: eoque cibo, qui incolunt paludes, vtuntur. Nascitur itaque spontè vel plurima, cæterùm & seritur in limo paleis largè admixtis, vt descendat, incorruptaque maneat sicque fabeta faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet. Radix enim valida est, nec procul harundinum stirpibus, verùm spinis subhorrẽs. Quamobrem eam Crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendatur, quoniam acutè non videt. Nascitur hæc etiam in Syria, Ciliciáque. *hactenus Theophrastus.*

Hanc amplissima emittere folia tradidit Plinius libro 21. cap. 15. vbi sic inquit. In Agypto nobilissima est Colocasia, quam Cyamon vocant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule cùm coctus est araneoso in mandendo: thyrso autem, qui in folia emicat, spectabilis: foliis latissimis, etiam si ad arbores comparẽtur, ad similitudinem eorũ, quę Personata in nostris amnibus vocamus. Adeóque Nili sui dotibus gaudent, vt implexis Colocasiæ foliis, in variam speciem vasorum potare gratissimum habeant. Scritur iam hæc in Italia. *hæc Plinius.*

Aegyptia Faba [ut Galenus autor est libro primo de alimentis.] sicuti nostratem magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiorem, magisque excrementitiam sortita est.

Colocasiam quæ Aegyptiis *Culcas*, nemo floribus vel fructibus vnquam præditam vidit: vnde semper multùm miratus est Alpinus Dioscor. Aegyptiam Fabam flores atque fructus ferre, & eam item Colocasiam esse prodidisse. *Culcas Diosc. Faba Aegyptia Colocasia.*

Arum Aegyptium, Ægyptiis hodierno die Colocasia missa, Camer. hort. Viennâ, in alterum annum egregiè virebat, totaque planta acerrimi erat saporis.

Fabam Aegyptiam Matth. eandem cum Colocasia vulgò dicta nostro seculo non dubitamus esse, quamuis Matth. duas afferat diuersas plantas. In Faba eius Aegyptia flores & semina ad descriptionem picta esse asserimus, donec nobis aliquis ostendat plantam cum foliis Colocasiæ vulgaris & cum similibus floribus & seminibus.

Arum Aegyptium Gesner. horti eruditiores quidam, vt Guillandinus & Marantha esse docent, quod aliqui nuper pro Colocasia habuerunt. Matthiolus hanc Fabam Aegyptiam existimauit. *Arum Aegyptium.*

Ari speciem illam [inquit Marantha] quam Aegyptium Arum eruditiores appellant: Colo-

cassiam

casiam bona pars materiæ medicæ Professorum esse omni asseueratione affirmat, quæ cùm in Aegypto, nec non in Sicilia (vt audio) perfectissimè crescat, omnésque sui partes compleat: in Italia tamen neque semen, neque florem, neque etiam caulem vnquam [quàuis diuersis locis cōsita à multis sit] vel certè rarò proferre est visa: hinc effectum est, vt eos multi acriter damnarēt, qui illam esse Colocasiam contenderent: nisi hoc solùm argumento, quòd hæc planta caulem non proferat [quod non loci ratione, vitióque, in quo hæc formatricem vim debilissimam habet, neque vlteriùs quàm ad folia ædenda extendi potest, sed suapte natura euenire existimabāt,) quasi verò si caulem proferret, Faba Aegyptia dici debeat. Ergo hi rectè quidem [vt mea fert opinio] illos reprehendunt, vt qui in errorem delabantur: sed non recta reprehensione vtuntur: quando illa planta inter Ari species recensenda omninò sit: quod ex foliis & flore, quem nobis licuit videre, à Luca Ghino viro nobis inprimis charissimo, dum viueret, missum: qui, præter magnitudinem, nullam ab Ari flore dissimilitudinem habebat.

Anguillar. qui Colocasiam nostram asserit Fabam Aegyptiam Theophrasti: eorum argumēta refutat qui aliter sentiunt: ridet aliquos qui attribuunt semini quæ Dioscorides radici &c. De radice spinosa aliter scribit quàm Bellonius Obs. cuius verba hæc sunt: Colocasia in Creta & in Alexandria proueniens nominatur etiam Lotus & Faba Aegyptia. Perquisiuimus cur Veteres vocarint Fabam Aegyptiam cùm nullas Fabas ferat. Erroris occasionem inuenimus, nempe quòd Herodotus de duabus plantis locutus sit ad Nilum prouenientibus, quarum vna radicem habebat rotundam quæ erat Colocasia: Altera in capite quodam ferebat quiddam Oliuarū nucleis simile: reliqui post eum authores alter alterius vestigia sequentes ad arbitrium deinde descripserunt. Nam quod Theophrast. radicem illi spinosam tribuit, rem aliter se habere experiētia ipsa docet. Diosc. Fabam Aegyptiam describens Theophrastum ferè secutus est, & vtrumq; interpretatur Plinius. Facessant, inquit, Clusius qui Colocasiam siue Fabam Aegyptiam esse negant, quia flore & fructu caret, sed Arum Aegyptium esse cerebrosè & pertinaciter contendunt. Item apud Garciam: Inhame Lusitanis vocatur planta quædam amplissimis foliis, etsi nonnulli Arum Aegyptium esse censeant, Colocasia potiùs nobis videtur.

Lobel. & Pena Adu. Fabam Græcam & Aegyptiam apprimè olim innotuisse Theophrasto & Dioscoridi certum est. An vero sit ista quam Commentator sibi persuasit, fides sit penes Bizantiam picturam, quam subsannant aliqui. Nos flores (legendum folia) & bulbi, Aronis speciem esse monuerunt. Et vtinam otium non defuisset Matthiolo, quum illi ostēdebatur vera Colocasia, næ ille accuratiùs stirpem verbis expressisset. Lobel. Obs. figuram habet hoc titulo, Colocasiæ siue Fabæ Aegyptiæ species, Arum Aegyptium Dodon. & Recentiorum, Hisp. *Manta de nuestra Sennora*, Icon. Pl. p. 59. Teut. 706.

Hist. Lugd. Lotus Aegyptia Dodon. Bry fratres Ind. Orient. par. 4. Icon pag. 15. *Talasse*, Arum Aegyptium *Colc.z.*

Dodon. in fol. pag. 326. & pag. 563. eam sub Aro Aegyptio & sub Loto Aegyptia pingit & describit, inquit C. Bauh. apud Matthiolum.

In Creta ad magnos riuos copiosam reperit Bellon. Colocasiam spontè sine culturâ prouenientem. Aegyptii quotidie ferè vescuntur radice Colocasiæ, quæ per totam Aegyptum magni est reditus: nihil venalius, inter Gazaro & Rama: inuenit idem Colocasiâ abundantem planitiem quam aquâ ex puteo rigabant. Et hæc quidem sparsim traduntur à Bellonio. Apud Aegyptios non secus quàm nostri (inquit Alpinus) Rapis, agri Colocasiis pleni, ibi spectantur. Belgio satam hiemis sæuitia deleuit. Frequens est multis Lusitaniæ locis circa riuos, ex Africa primum eò delata: vidit Clusius etiam omnium maximam & amplissimis foliis Hispali in horto arcis Regiæ, vbique tamen & florem & fructum ferre negabant. Rauvvolf. qui illam toto anno venalem Tripoli Syriæ conspexit, vt quâ incolæ frequenter vescantur, & tanta copiâ in Halepo coli asserit, vt eius radice, non minor numerus hominum alatur, quàm in Germania rapis, licèt illis, & flauâ pastinacâ non careant: addit in riuulis spontè nascentem obseruasse, florem autem vel fructum nunquam vidisse. Nullis etiam blāditiis florem posse prolici tradit Lobelius. Colocasia est nobis in horto Ill. E. C. Monthelg. Stutgardiâ delata, quæ facilè se propagat, verum hieme reponenda. *Florem ferre negatur.*

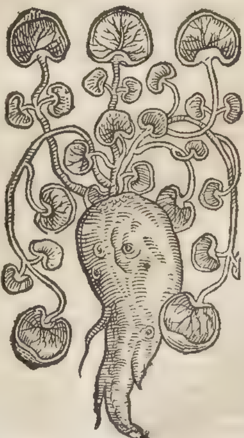
Aegyptii Culcas radices in iure coctas atque aliis multis modis in cibis paratas assiduè edunt, & eas tum crudas, tùm coctas libentiss. Veneri indulgentes mandunt, quia putant tùm semen multum gignere, tum libidinem prævalidè excitare, Alpinus. Per Lusitaniam valdè à mancipiis Aethiopibus expetitur, eáque crudâ & coctâ vescuntur. *Vires & Vsus* *Ad Venerē*

Aquam coaceruans planta.

Apud Siberos nationem Americanā inuenitur radix quæ supra terram eminens, amplissima habet folia, in quibus aqua continetur, non secus ac si in vase aliquo asseruaretur, vt emanare facilè non possit. Quin & ex radice dimidium sæpè cantharum aquæ expressit, Benzo. *Radices aquam redd. dentes.*

In regione Saboris reperit Vlr. Schmidel. de nauig. Amer. nō paucis in locis radicē extra terrā protuberantem, quæ magna lata gerebat folia, aquâ referta, quam continent in tempus nec facilè effluit. Singulæ radices singulas ferè mensuras dimidiatas continebant. *Locus*

HETICH THEVETI. Cap. XXXII.

Hetich *radicis* crassæ autore Theueto de Gallia Antarctica c. 53. duo reperiuntur genera: alterum coctura flauescit, mali Cydonii instar; alterum verò albescit: vtrique *folia* sunt Maluacea: *semen* verò nullū fert: quo fit vt sylvestres isti Americani in taleolas discissis radicib. & terræ denuò commissis propagent. *Descr.*

Americano ſolo frequentes ſunt hæ radices. Non aliud ferè Americanis in vſum cibarium cedit: itaque æquè vulgaris illis ac nobis panis.

Oetum Plinii. Vingum.

Hetich Americum, Oetum eſſe Plinii lib.21.c.15.putat Dalech. apud Hiſt.Lugd.pro quo apud Theoph.lib.1.hiſt.cap.11. mendoſè legit Vingum. Sic Plinius: Mandunt & Oetum, cui pauca folia minimáque, verùm radix magna. Theophr. verò Folia eius magna, germen breue, βραχὺς [non vt Gaza puſillum] radix longa, ſapore præſtanti cibo idonea, quæ pro fructu colligitur, cùm amnis in alueum redierit, eoque Deorum aras coronant. Quæ autem Theophr. folia ampla, Plinius pauca & minima dixit.

Roberr.Conſt.in Theoph.vocem *Hetich* corruptam dicit à voce οἶτον Theophr. ac depingi in Americæ Obſ.quomodo deſcribit Theoph.

C.Bauh.Phyt.Rapum Americanum.

FAALIM THEVETI HELENIO foliis ſimilis.
CAP. XXXIII.

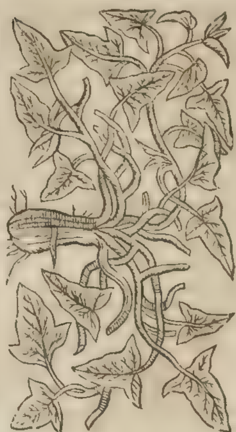

AVthore Theueto Helenio, foliis pręſertim; ſimilis eſt herba quę *Faalim* vernaculâ linguâ nuncupatur in Mombaze inſula, quæ olerum optimorum & ſimplicium med. omnis generis feraciſſ. atque eorum potiſſ. quæ venenis ſerpentium omnium, quibus regio hæc abundat, aduerſantur. Huius herbæ experimentum ſe vidiſſe ait in duobus commorſis à ſerpente, partim in terra degente, quã illic *Alefah* vocant: cuius morſus adeò lethalis eſt, vt niſi ſtatim ſuccus huius herbę admoueatur neceſſe ſit hominem interire.

Hiſt.Lugd.Faalim Theuet.

BATATAS. CAP. XXXIV.

TRia huius plantæ ſunt genera, quæ Bæticam peragrans obſeruabam (inquit Cluſius hiſt. poſter.) colore externo inter ſe differentia, etiam guſtus ſuauitate: nam aut cortex externus quodammodò rubeſcebat, ſiue purpuraſcens erat [& hoc genus præſtantiſſimum indicabatur,] aut palleſcebat, aut albus erat: ſingula tamen genera albam interiùs carnem habebant. Producunt autem illa Cucumeris ſilueſtris modo *ſarmenta* humi diffuſa, ſatis craſſa: ſucculenta, læuia; quibus inhærent *folia* vtcunque carnoſa, ex viridi caneſcentia, Ari foliis, ſeu potiùs Spinachii, haud diſſimilia: *florem* an *fructum* ferat, è nemine intelligere potui; *radice* autem fit ſatio: ea plerumque dodrantalis eſt, grandis raphani nonnunquã amplitudine, nam memini Londini me ineunte

anno 159?. recentes admodum, & optimi quidem generis emere, quarum vna libram & amplius pendebat, inæqualis, cui raræ & breues adnatæ ſunt veluti fibræ: binæ autem, ternæ, vel plures ex eodem tanquam capite dependent aliquando radices, Siſeris radicum inſtar, vel etiam ſingulares, imâ parte obtuſiores, deinde ſurſum progrediendo graciliores.

Deſcri[ptio]

In Hiſpania [Indiæ] inſula, vt Cardan.ſcribit, Batata folio eſt Hederę, radix admodum vtilis ſegetis loco: creſcit altitudine Erythrodani.

Anton. Pigafetta in lib.Nauig. *Battades* in Braſilii inſula.

M.Fumee in Hiſt.gen, Ind. Occiduæ, Batatas radices dulces.

Vt Lobelio Obſ.fidus Cluſius teſtis eſt, Batatas Hiſpanorum, ſiue Camotes, aut Amotes, foliis eſt ſcabris, & reptantibus, multis, Cumeris aſinini æmulis. Plant.Ic.p.647.Batata Hiſpanorum, Camotes ſiue Amotes.

Arac[os] Cam[otes] Amot[es] Ates,

Quidam Igname putant eſſe Theoph.lib.1.hiſt. cap.11. τὸ ἀρακοειδὲς ſiue ἀράκῳ ὅμοιον, non, vt apud Plinium legitur, Aracos. Satis conuenit hiſt. radicis Theoph. niſi Theophraſtus ſcriberet folium non habere, neque foliis quicquam ſimile.

An Veteribus, inquit idem Lobelius, fuerit cognita hæc planta Cluſius hæret ac propterea nullum nomen Græcum aut Latinum addit: Hiſpani *Batatas*, *Camotes* etiam nonnulli, aut *Amotes*, quidam etiam *Ages* vocant, tametſi nonnihil, vt aiunt, inter ſe differant, ſitque *Batatas* radix longè tenerior & ſuauior, Qui plura de hac radice volet conſulat Scaligeri exerc. 181.

Locus *Batat. Hiſpa[nis] frequen[s]*

Nunc adeò frequentes ſunt in Hiſpaniis, inquit Manardus apud Cluſium, vt ſingulis annis è Velez-Malaga decem aut duodecim longæ naues, quas *Carauellas* appellant,, iis onuſtæ Hiſpalim inuehantur. Seruntur verò aut minores integræ, aut maiores in fruſta conciſæ, ſolo benè culto, & in ſuos ſulcos ducto, fœliciterque naſcuntur: nã intra octauum menſem in eam craſſitudinem excreſcunt, vt edi, & in alios vſus parari poſſint. Ipſo verò Cluſio authore ſpontè naſcitur in nouo Orbe, viciniſque Inſulis, vnde primùm in Hiſpaniam delatam ferunt: nunc in multis Bæticæ maritimis locis ſeritur, vel integra, vel in taleolas ſecta, principatum autem obtinet Malacæ nata, quæ & Gades & Hiſpalim, imò Vlyſſiponem etiam vſque deferri ſolet. Habuit is aliquoties in Belgio ſatis recentes; ſed quæ germinare noluerint, imò breui corruptæ ſint, frigidiore nimirum regione. Sed & quas Londini emebat, diuturniore morâ [nam Viennam deferre volebat] antequam telluri committere poſſet, corruptæ ſunt.

Bata-

casiam bona pars materiæ medicæ Professorum esse omni asseueratione affirmat, quæ cùm in Aegypto, nec non in Sicilia (vt audio) perfectissimè crescat, omnésque sui partes compleat: in Italia tamen neque semen, neque florem, neque etiam caulem vnquam [quãuis diuersis locis cõsita à multis sit] vel certè racò proferre est visa: hinc effectum est, vt eos multi acriter damnarẽt, qui illam esse Colocasiam contenderent: nisi hoc solùm argumento, quòd hæc planta caulem non proferat [quod non loci ratione, vitióque, in quo hæc formatricem vim debilissimam habet, neque vlteriùs quàm ad folia ædenda extendi potest, sed suapte natura euenire existimabãt,) quasi verò si caulem proferret, Faba Aegyptia dici debeat. Ergo hi rectè quidem [vt mea fert opinio] illos reprehendunt, vt qui in errorem delabantur: sed non rectè reprehensione vtuntur: quando illa planta inter Ari species recensenda omninò sit: quod ex foliis & flore, quem nobis licuit videre, à Luca Ghino viro nobis inprimis charissimo, dum viueret, missum: qui, præter magnitudinem, nullam ab Ari flore dissimilitudinem habebat.

Anguillar. qui Colocasiam nostram asserit Fabam Aegyptiam Theophrasti: eorum argumẽta refutat qui aliter sentiunt: ridet aliquos qui attribuunt semini quæ Dioscorides radici &c. De radice spinosa aliter scribit quàm Bellonius Obs. cuius verba hæc sunt: Colocasia in Creta & in Alexandria proueniens nominatur etiam Lotus & Faba Aegyptia. Perquisiuimus cur Veteres vocarint Fabam Aegyptiam cùm nullas Fabas ferat. Erroris occasionem inuenimus, nempe quòd Herodotus de duabus plantis locutus sit ad Nilum prouenientibus, quarum vna radicem habebat rotundam quæ erat Colocasia: Altera in capite quodam ferebat quiddam Oliuarũ nucleis simile: reliqui post eum authores alter alterius vestigia sequentes ad arbitrium deinde descripserunt. Nam quod Theophrast. radicem illi spinosam tribuit, rem aliter se habere experiẽtia ipsa docet. Diosc. Fabam Aegyptiam describens Theophrastum ferè secutus est, & vtrumq; interpretatur Plinius. Facessant, inquit, Clusius qui Colocasiam siue Fabam Aegyptiam esse negant, quia flore & fructu caret, sed Arum Aegyptium esse cerebrosè & pertinaciter contendunt. Item apud Garciam: Inhame Lusitanis vocatur planta quædam amplissimis foliis, etsi nonnulli Arum Aegyptium esse censeant, Colocasia potiùs nobis videtur.

Lobel. & Pena Adu. Fabam Græcam & Aegyptiam apprimè olim innotuisse Theophrasto & Dioscoridi certum est. An vero sit ista quam Commentator sibi persuasit, fides sit penes Bizantiam picturam, quam subsannant aliqui. Nos flores (legendum folia) & bulbi, Aronis speciem esse monuerunt. Et vtinam otium non defuisset Matthiolo, quum illi ostẽdebatur vera Colocasia, næ ille accuratiùs stirpem verbis expressisset. Lobel. Obs. figuram habet hoc titulo, Colocasiæ siue Fabæ Aegyptiæ species, Arum Aegyptium Dodon. & Recentiorum, Hisp. *Manta de nuestra Sennora*, Icon. Pl. p. 59. Teut. 706.

Hist. Lugd. Lotus Aegyptia Dodon. Bry fratres Ind. Orient. par. 4. Icon pag. 15. *Talasse*; Arum Aegyptium-Colcas.

Dodon. in fol. pag. 326. & pag. 563. eam sub Aro Aegyptio & sub Loto Aegyptia pingit & describit, inquit C. Bauh. apud Matthiolum.

In Creta ad magnos riuos copiosam reperit Bellon. Colocasiam sponte sine culturâ prouenientem. Aegyptii quotidie ferè vescuntur radice Colocasiæ, quæ per totam Aegyptum magni est reditus: nihil venalius, inter Gazaro & Rama: inuenit idem Colocasiâ abundantem planitiem quam aquâ ex puteo rigabant. Et hæc quidem sparsim traduntur à Bellonio. Apud Aegyptios non secus quàm nostri (inquit Alpinus) Rapis, agri Colocasiis pleni, ibi spectantur. Belgio satam hiemis sæuitia deleuit. Frequens est multis Lusitaniæ locis circa riuos, ex Africa primum eò delata: vidit Clusius etiam omnium maximam & amplissimis foliis Hispali in horto arcis Regiæ, vbique tamen & florem & fructum ferre negabant. Rauvvolf. qui illam toto anno venalem Tripoli Syriæ conspexit, vt quâ incolæ frequenter vescantur, & tanta copiâ in Halepo coli asserit, vt eius radice, non minor numerus hominum alatur, quàm in Germania rapis, licèt illis, & flauâ pastinacâ non careant: addit in riuulis spontè nascentem obseruasse, florem autem vel fructum nunquam vidisse. Nullis etiam blãditiis florem posse prolici tradit Lobelius. Colocasia est nobis in horto Ill. E. C. Monbelg. Stutgardiâ delata, quæ facilè se propagat, verùm Hieme reponenda. *Florem ferre negatur.*

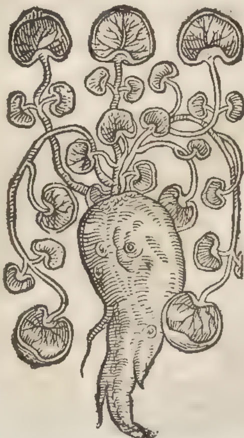
Aegyptii Culcas radices in iure coctas atque aliis multis modis in cibis paratas assiduè esitãt, & eas tum crudas, tum coctas libentiùs. Veneri indulgentes mandunt, quia putant tum semen multum gignere, tum libidinem prævalidè excitare, Alpinus. Per Lusitaniam valdè à mancipiis Aethiopibus expetitur, eáque crudâ & coctâ vescuntur. *Vires & Vsus* *Ad Venerẽ*

Aquam coaceruans planta.

Apud Siberos nationem Americanã inuenitur radix quæ supra terram eminens, amplissima habet folia, in quibus aqua continetur, non secus ac si in vase aliquo asseruaretur, vt emanare facilè non possit. Quin & ex radice dimidium sæpè cantharum aquæ expressit, Benzo. *Radices aquam redd. dentes.*

In regione Saboris reperit Vlr. Schmidel. de nauig. Amer. nõ. paucis in locis radicẽ extra terrã protuberantem, quæ magna lata gerebat folia, aquâ referta, quam continent in tempus nec facilè effluit. Singulæ radices singulas fere mensuras dimidiatas continebant. Locus

HETICH THEVETI. CAP. XXXII.

HEtich *radicis* crassæ autore Theueto de Gallia Antarctica c. 53. duo reperiuntur genera: alterum coctura flauescit; mali Cydonii instar; alterum verò albescit: vtrique *folia* sunt Maluacea: *semen* verò nullũ fert: quo fit vt syluestres isti Americani in taleolas discissis radicib. & terræ denuò commissis propagent: Descr.

Americano solo frequentes sunt hæ radices. Non aliud ferè Americanis in vsum cibarium cedit: itaque æquè vulgaris illis ac nobis panis.

Octum Plinii. Vingum. Hetich Americum, Octum esse Plinii lib.21.c.15. putat Dalech. apud Hist. Lugd. pro quo apud Theoph. lib.1. hist. cap.11. mendosè legit Vingum. Sic Plinius: Mandunt & Octum, cui pauca folia minimáque, verùm radix magna. Theophr. verò Folia eius magna, germen breue, βραχὺς [non vt Gaza pusillum] radix longa, sapore præstanti cibo idonea, quæ pro fructu colligitur, cùm amnis in alueum redierit, eoque Deorum aras coronant. Quæ autem Theophr. folia ampla, Plinius pauca & minima dixit.

Robert. Const. in Theoph. vocem *Hetich* corruptam dicit à voce οἶτον Theophr. ac depingi in Americæ Obs. quomodo describit Theoph.

C. Bauh. Phyt. Rapum Americanum.

FAALIM THEVETI HELENIO folijs similis. Cap. XXXIII.

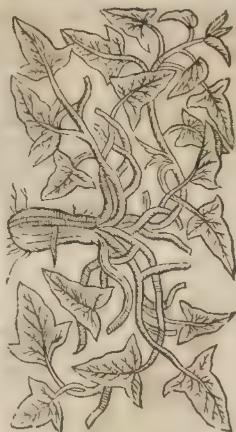

Avthore Theueto Helenio, foliis præsertim; similis est herba quę *Faalim* vernaculâ lingua nuncupatur in Mombaze insula, quæ olerum optim[...]um & simplicium med. omnis generis feraciss. atque eorum potiss. quæ venenis serpentium omnium, quibus regio hæc abundat, aduersantur. Huius herbæ experimentum se vidisse ait in duobus commorsis à serpente, partim in terra degente, quã illic *Alefah* vocant: cuius morsus adeò lethalis est, vt nisi statim succus huius herbę admoueatur necesse sit hominem interire.

Hist. Lugd. Faalim Theueti.

BATATAS. CAP. XXXIV.

TRia huius plantæ sunt genera, quæ Bæticam peragrans obseruabam (inquit Clusius hist. poster.) colore externo inter se differentia, etiam gustus suauitate: nam aut cortex externus quodammodò rubescebat, siue purpurascens erat [& hoc genus præstantissimum iudicabatur,] aut pallescebat, aut albus erat: singula tamen genera albam interiùs carnem habebant. Producunt autem illa Cucumeris siluestris modo *sarmenta* humi diffusa, satis crassa: succulenta, læuia, quibus inhærent *folia* vtcunque carnosa, ex viridi canescentia, Ari foliis, seu potiùs Spinachii, haud dissimilia: *florem* an *fructum* ferat, è nemine intelligere potui; *radice* autem fit satio: ea plerunque dodrantalis est, grandis raphani nonnunquã amplitudine, nam memini Londini me ineunte

anno 1581. recentes admodum, & optimi quidem generis emere, quarum vna libram & amplius pendebat, inæqualis, cui raræ & breues adnatæ sunt veluti fibræ: binæ autem, ternæ, vel plures ex eodem tanquam capite dependent aliquando radices, Siseris radicum instar, vel etiam singulares, imâ parte obtusiores, deinde sursum progrediendo graciliores. *Descr.*

In Hispania [Indiæ] insula, vt Cardan. scribit, Batata folio est Hederę, radix admodum vtilis segetis loco: crescit altitudine Erythrodani.

Anton. Pigafetta in lib. Nauig. *Battades* in Brasilii insula.

M. Fumee in Hist. gen. Ind. Occiduæ, Batatas radices dulces.

Vt Lobelio Obs. fidus Clusius testis est, Batatas Hispanorum, siue Camotes, aut Amotes, foliis est scabris, & reptantibus, multis, Cumeris asinini æmulis. Plant. Ic. p. 647. Batata Hispanorum, Camotes siue Amotes.

Quidam Igname putant esse Theoph. lib.1. hist. cap.11. τὸ ἀρακῶδες siue ἀράκῳ ὅμοιον, non, vt apud Plinium legitur, Aracos. Satis conuenit hist. radicis Theoph. nisi Theophrastus scriberet folium non habere, neque foliis quicquam simile. *Aracos. Camotes. Amotes. Aies.*

An Veteribus, inquit idem Lobelius, fuerit cognita hæc planta Clusius hæret ac propterea nullum nomen Græcum aut Latinum addit: Hispani *Batatas*, *Camotes* etiam nonnulli, aut *Amotes*, quidam etiam *Aies* vocant, tametsi nonnihil, vt aiunt, inter se differant, sitque *Batatas* radix longè tenerior & suauior. Qui plura de hac radice volet consulat Scaligeri exerc. 181.

Nunc adeò frequentes sunt in Hispaniis, inquit Manardus apud Clusium, vt singulis annis è Velez-Malaga decem aut duodecim longæ naues, quas *Carauellas* appellant, iis onustæ Hispalim inuehantur. Seruntur verò aut minores integræ, aut maiores in frusta concisæ, solo benè culto, & in suos sulcos ducto, fœliciterque nascuntur: nã intra octauum mensem in eam crassitudinem excrescunt, vt edi, & in alios vsus parari possint. Ipso verò Clusio authore spontè nascitur in nouo Orbe, vicinisque Insulis, vnde primùm in Hispaniam delatam ferunt: nunc in multis Bæticæ maritimis locis seritur, vel integra, vel in taleolas secta, principatum autem obtinet Malacæ nata, quæ & Gades & Hispalim, imò Vlyssiponem etiam vsque deferri solet. Habuit is aliquoties in Belgio satis recentes, sed quæ germinare noluerint, imò breui corruptæ sint, frigidiore nimirum regione. Sed & quas Londini eruebat, diuturniore morâ [nam Viennam deferre volebat] antequam telluri committere posset, corruptæ sunt. *Locus. Batatas Hispaniæ frequens.*

Bata-

Batatas in omnibus Indiæ prouinciis admodũ communes, cibum multi alimenti esse existimat Monardes, mediæque veluti esse substantiæ inter carnes & fructus, flatulentas tamen: sed assatæ flatus deponunt, præsertim si cum generoso aliquo vino edantur: ex iis etiam fiunt Conseruæ non minùs gratæ, quàm Cydoniorum carnes, morselli, placentulæ, & alia edulia gratissimi saporis: idoneæ enim sunt ad omnis generis Conseruas conficiendas, & edulia. Temperatæ sunt, & coctæ vel assæ ventrem emolliunt: at crudæ esui non sunt aptæ, quoniam admodum flatulentæ sunt, difficilisque digestionis. Estur, teste Clusio, ab ipsis incolis, aut cruda, aut cocta: nunc Hispanis etiam in deliciis, ob saporis gratiam & teneritatem, præsertim si sub cineribus cocta, & exteriore tenello cortice repurgata, deinde in orbes concisa ex pauxillo vino, itillatiúque rosarũ liquoris & Sacchari momento edatur. Sunt qui ex oleo & aceto, & sale esitẽt: nec desũt qui radices recentes coctas & repurgatas Saccharo condiant, & in vsum seruẽt. Sed & radix nõ cocta, dum corrumpi incipit, si cultro secetur, non secus rosam olet, quàm ipsa Rhodia radix. Quocunque modo condiantur assæ vel elixæ, nulli crustulo, aut alio cuiuis edulio cedant dulcoratâ mollitie, cutis aliquantò tenacior, quàm tuberibus aut Napis. Comeduntur & crudæ, viridis castaneæ gustum tum imitantes.

BATATIS AFFINIS IGNAME siue Inhame.

Lectori non ingratum fore existimauit Clusius si Batatarũ historiæ, alterius cuiusdam crassæ radicis descriptionem subiiceret, quandoquidem Indiæ Occidentalis & insularum quarundam incolis familiari in vsu est.

Variæ autem interdum est formæ radix illa, & *Igname*, siue *Inhame* appellatione ex D. Thomæ insulâ, sub Æquatore sitâ, non procul à prouinciæ Manicongo continente, delata anno 1596. radices habuit, quarum nonnullæ pedalem aut ampliorem longitudinem æquabant, brachialem autem crassitudinem, vel etiam quarum diameter esset quatuor vnciarum: pleræque dodrantalem longitudinem vix attingerent, nec earum diameter binas vncias excederet: aliquot etiam breuiores, sed crassas, & in aliquot quasi breues napos infimâ parte protuberantes, tectas omnes scabro & inæquali cortice, vt Aristolochiæ longæ legitimæ radices, & multis exiguis fibris sparsim nascentibus præditas: ipsa radicis substantia alba, lenta, & succulenta est, atque veluti grumosa, tenera tamen, nec ingrati saporis, exiguo autem pòst momento nonnihil asperi & acriusculi: assa verò, tenerior est castaneâ, & pyri instar, cui grumosa sustantia, edulis. Qualem caulem, aut folia habeat, non intelligebat.

Extat figura apud Clusium in post. Hist. duplex, titulo Inhame Lusitanorum, quarum minorem ponit Pl. Icon. pag. 647. sub titulo *Ignames*, & ante eũ Lobel. & Pena Aduers. de ea ita scribentes: Sisaro Anglico non parum accedere videntur Battades seu *Ignames* radices, quæ in Insulis non procul nouo Orbe dissitis, suapte sponte oriuntur. *Pestades* vernaculè tum indigenæ, tum Hispani illic vocant, quibus hæ in patina & Veneris illicia frequẽtes veniunt: singuli bulbi, teretes, oblongi, Naporum vtrinque obtusum æquant, color pullus illis foris, albidus intus, sapor gratus valdè & tener, quasi Milii delicatioris, aut Fabæ fresæ, eoque gustu insulsæ sunt nisi condiantur. Quæ de verbo ad verbum recitat Hist. Lugd. sub Batatis Clusii, neglectâ interim Lobelii & Penæ Aduers. mentione.

Pet. Aluares Nauig. Igname radix ex qua fit panis. Munst. Cosm. de Noua Africa, Igname.

Diui Thomæ insulanos eâ assâ & elixâ vesci intelligebat Clusius, eiúsque rei gratiâ Lusitani quidam, qui multos isthic cùm viros, tum fœminas & pueros emerant, vt Vlyssipone pro mancipiis venderent, istas radices in naues intulerãt, in miserorum alimentum. Sale, aiunt Aduers. aceto & oleo interdum eduntur, & vino perfunduntur, nonnunquam coctæ prunis. Vires

Igname genus aliud.

Accipiebam inquit Clusius h. post. à Wilhelmo Parduyn radicem cum præcedenti *Igname* siue Inhame, ei nec forma, nec colore, nec magnitudine dissimilem, quam *Igname* etiam vocabat Lusitanus, qui illam ipsi dabat, licèt aliud genus esse non inficiaretur: sed totius radicis cortex magis inæqualis erat, & veluti quibusdam tuberculis obsitus: è quibus tenues fibræ emergebant, præterea radix summo capite, paullò crassioribus durísque, & pedalis siue palmaris longitudinis, fibris, seu veriùs viticulis, magna ex parte spinosis, erat prædita. Nonnulli *Ycam Peri*.

Considerent lectores quantùm differat à Manihot & Iucca de quibus mòx.

AGES.

CAP. XXXV.

Agiũ species innumeræ sunt apud Hispaniolæ incolas, quarum à foliis & floribus varietas dignoscitur: harum species vna dicitur *Agium species.*

Guanaguax, hæc eſt intus foriſque albida : alia *Guaraguei*, colorem habet violaceum foris, intus autem candidum, appellant alias Ages *Zazauetos*, hi rubeſcunt foris, intus candeſcunt, alias *Squineres*. intus foriſque albidi ſunt. Eſt *Tunna* vbique violaceus. *Hobos* flaueſcit pelle carnéque. Eſt alia dicta *Aribumeix* pelle, violacea, carne cãdidua. *Aniguamar* cute violacea eſt, interiùs albeſcit. *Guaccaracca* pelle cãdeſcit, violaſcit carne. Sũt multa præterea, quæ nondum ad nos delata ſunt. Ages colunt in inſula Cuba. Magis pro ferculis aut fructibus vtuntur, quàm ad vſum conficiendi panis : vti noſtri rapis; raphanis, tuberibus, Napis, Paſtinacis. & huiuſcemodi rebus : Hanc Agium breuem Hiſtoriam Per. Martyr, lib. Ocean. pluribus in locis tradidit.

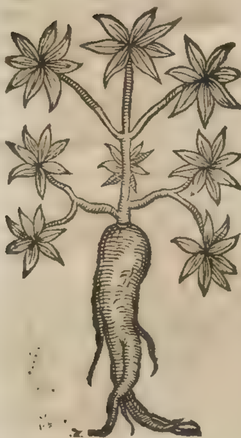
Guanaguax. Guaraguei Ages zazauetos. Squineres. Tunna Hobos. Arsbumeix Guacaracca.

MANIHOT THEVETI, IVCCA & Caſſaui.

Cap. XXXVI.

Deſcriptio

Gazabi.

Manihot.

PAnis genus, vt tradit Benzo, habent Indi Occidentales, quod *Cazabi* vulgò appellant Id ex *Iucca conficitur*, radix eſt Napi craſſitudine, quæ nullũ ex ſe ſemen fundit, ſed cãnas tantùm quaſdam nodoſas & ſolidas, viridibus foliis, vt Cannabis.

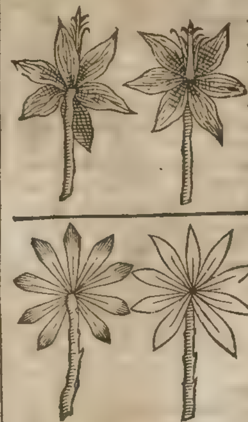
Yucca. panis.

Theuet. de Gallia Antarctica cap. 14. ſub Manihot, habet quædam de Arbore ſucco venenato, ex qua farina & panis fit, vt videre eſt ſub Arbore farinifera ſucci venenati.

Leri hiſt. Amer. cap. 9. Manihot radix bona in farinam reducta & benè cocta, ſi aliter comedatur venenum eſt.

M. Fumee hiſt gen. Indiæ Orient. lib. 1. c. 28. In Hiſpaniola parant panem ex Yuccę radice, cuius venenatum ſuccum exprimunt. Item lib. 2. c. 71.

Yucca in Inſulis Cuba, Hayti, & aliis, cruda lethalis eſt, in Inſula S. Marthæ, ſalubris, comedunt crudam, toſtam & coctam.

Ex S. Dominici vrbe accepi [inquit Manard. ex verſ. Cluſ.] folia herbæ ex qua *Caſaui* fit. Caſaui autem panis eſt, quo Indi tot ſeculis vitam ſuſtentarunt & hodiè etiam veſcũtur noſtri Hiſpani : fit verò ex herba ab Indis *Yucca* nuncupata: cuius deſcriptionem, vires & noxas pluribus proſequitur, vt & Gomara Hiſtor. gen. cap. 71. ſimimilia propemodum cum Manardo de Yucca referens.

Communis inſulæ Canariæ incolis paſtus ſiue victus arborea radix quædam eſt [inquit Veſpur.] quam in farinam ſatis bonam comminuunt. & hanc radicem quidam eorum *Yucca*, alii verò, *Ygnam* vocitant.

Cæterùm multa dicuntur eſſe Iuccarũ genera. Vnum altero ſuauius, atque aliud alio pretioſius eſt, quo Regulis edulium paratur. Sunt quibus veſcantur nobiles, ſunt & quibus populus.

Lugd. hiſt. duas habet figuras, vnam ex Theueto, nomine, Manihot qualem exhibemus : Alteram, nomine Yucca, de qua nihil præter figuram & nomen. Gerard. Anglus in ſua hiſtoria cum Yucca, vt vult Lobelius, confundit aliam plantam de qua mox.

Braſilianis frequens eſt hæc radix Manihot, totique Americæ, inquit, Theuetus.

Radices, ait idem, Manihot Americani aut in mortario contundunt, tam ſiccas quàm virides, aut radula ex amplo arboris cortice, lapillis duris vndique obſita, vt nos dentatis laminulis ferreis Nuces myriſticas, in farinam redigunt, quam cribro excretam, adiecta aqua, igni ſuperpoſitam in vaſe calfaciunt, quoad Mannæ granatæ inſtar grumeſcat, cuius mirifica bonitas & nutriendi vis, potiſſimùm ſi ea recens fuerit : vtunturque vt nos pane, tam cum carnibus quàm cum piſcibus. Loc

FINIS LIBRI DECIMINONI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS.

DE RAPVNCVLIS, CAMPANVLIS ET HIS AFFINIBVS.

IAM de Rapunculis dixiße conueniet, si iustus ordo seruari debeat. Rapunculos dicimus, à radicum formâ, quibus, quia bulbosa nonnihil æmulantur, illis & subiungendos duximus. Habent & id ferè commune inter se Rapunculi, quòd Campanaceos flores, venustos sanè tanquam arrham communis familiæ gerant.

RAPVNCVLVS VVLGARIS CAMPANVLATVS.

CAPVT. I.

[...]iptio

VERNIS acetariis expetitus Rapunculus vulgaris, *radice* minimi digiti ferè crassitudine, Napi parui similitudine, alba, dulci: *folia* ex oblongo per extremum rotunda, per terram sparguntur, nonnihil incisa, hirsuta: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, hirsutus, lactescens, foliis vestitus acutioribus, pediculorum expetitibus: *flores* nolas imitantur, per oras laciniati, cærulei, quos *vascula* excipiunt oblonga.

[...]ins Tabern. Ic. & hist. Rapunculus, i. e. Rapüntzel. C. Bauh. Phyt. Rapunc. 1. siue esculentus. Item apud Matth. Rapunculus 4. siue esculentus, fortè Rapum silv. Diosc. & Plinij. Cæsalp. Rapunculus vulgò. In hoc genere videtur apud Plinium Iasione seu Lassine, vt quidam perperam legerunt, teste Hermolao. Fuchsium manifesto errore putare Rapum silv. esse Rapunculum vulgò dictum rectè annotant Matthiolus & Lacuna. Sed figura Matthioli nihil valet, nec per Glossatorem melior est reposita. Camer. apud Matth. Rapunculi, Pes locustæ Auic.

Schvv. Cat. Sil. Rapunculus aruensis. Rapum hortense, Germ. Rapüntzel vocatum, Tragus interpretatur, Siser & Sisarum, de quo Columel. lib. 11. cap. 3. & Iacob. Manlius super Theriacam Auic. qui quidem putet, & non malè, minimum Naporum genus. *Pes locustæ* *Siser Sisarum.* *Rapum silv.*

Gesner. de coll. stirp. Rapum siluestre 3. flore Calathi cœruleo, die rächten Rapüntzel. Item Rapum silv. Rapüntzeln, commune procerissimum. Idem de hort. ait esse Rapi silv. multa genera, quod tamen Diosc. simpliciter sic vocet videri sibi id, quod Tigurini vulgò Rapunculum nominent.

Lobel. & Pena Adu. Rapuntium paruum, Rapulum vulgò, Pes Locustæ Auic. Lobel. in Obs. scribit quod albis floribus variet secus *Brugellette* Hannoniæ oppidulum.

Lonicer. hist. lib. 5. cap. 241. Rapüntzel, Rapunculum.

Dodon. Gall. picturam habet, ac scribit γογγύλη ἀγρία, Rapa syluestris, Neotericis Raponcú, Rapunculum paruum: Gall. *Raiponce*: Ger. klein Rapüntzel. Belg. cleyne aut ghemeine Raponcelen. Et in Lat. de flor. Quintum genus Rapi syluestris facit, ac vulgò Rapunculum nominari tradit, quasi paruum Rapum. Anguill. *Raponcioli.* Fuchs. Rapum silu. vulgò Rapunculus Germ. Rapoüntzeln. Gall. *Responce*, aut *Reponthon.* Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus vocatur vulgaris. Brunfels. Tom. 2. p. 56. Raponcoli, sine descriptione.

Rapunculus vulgò dictus, etiam si tum homi-

nibus sub primum Ver ad esum, cum aceto & oleo ac sale, effodientibus: tum suibus, quibus gratissimus cibus est, eruentibus, rarò comperiatur ad eam altitudinem progressum, quam ipsi Diosc. attribuit: & si perueniat, à paucis cognoscatur, tamen à plerisque verum & genuinum syluestre Diosc. rapum esse creditur. Nec nos (inquit Cornar. in Diosc.) nunc refellere volumus, quum aliud quod pro eo ostendamus, non habeamus. Rapunculus non respondet Rapo silu. Diosc. licèt crebrò & plerumque ad cubitalem altitudinem progrediatur, ac etiam excedat, quicquid dicat Cornarius. *Ruipontices* confundere Fuchsium cum Rapo siluest. testatus est Lacuna. Eorum autem sententiæ, qui putant Rapunculum, Rapum esse siluestre Diosc. repugnat Theophrastus lib. 7. c. 6. de plant. hist. quippe qui silu. Rapum radice constare longa Raphani modo, breuique caule consistere scribit.

Cornar. not. & Fuch.

Locus & tempus

Rapunculus passim prouenit etiam in Horto E.C. Montbelgardi, acerba hyeme viret. Geneuæ obseruaui colligentes Februarii principio. Monspelii florentem vidi Aprili & Basileæ quà itur Moutets Octobri: vt & Patauii: Nascitur in aruis non cultis, in collibus & pratis, quin etiam in hortis iam seritur, vt grandiores edat radices, Matth. Non modò hortis & satis familiare vbiuis, sed etiam siluosis & sæpibus tum frigidarum tum calidarum regionum, Lobel. Inter segetes prouenit. In hortis etiam ad acetariorum vsum seritur. Æstate floret & semine prægnat, Schvv.

Vires & vsus.

In caliditate & frigiditate [ait Matth. in Epit. Cam.] radix non longè abest à temperatis, imò nec in aliis qualitatibus. Estur cruda radix, ac pariter cocta in acetariis, quòd maximè gustui placeat, & appetentiam excitet. Creditur quòd radix elixa, & cum longo Pipere deuorata, lactis vbertatem in nutricibus faciat. Radix, teste Lobelio, candida, tenera, acetariis Vernæ quadragesimæ longè quàm Rapo aut Raphano delicatior. Lactis copiam augeri quædam nutrices elixa radice, ex Pipere sumptâ exploratum habent. Montbelgardi & Geneuæ hyeme si non rigidior sit, vt & Vere, non solùm radices in acetaria assumunt, sed etiam folia.

CAMPANVLA PARVA, ANGVILLARÆ Cantabrica.

Descriptio

Campanula, quam Anguillara facit Cantabricam, *radice* est alba, crassiuscula, modicè fibrosa, subdulci, à qua exeunt *cauliculi*, non surrecti, teretes, virides, aut subpurpurei, quorum *folia* primo ortu aliquatenus Violæ Martiæ primis minoribus foliis similia, minora, ex semuncialibus & vncialibus pediculis, quæ mox laciniata fiunt Hederaceorum instar in latúmque magis proficiunt: at progressu temporis, ea potissimùm quæ superiorem caulis partem obsident, formam multùm dissimilem acquirunt, quantúmque iis de latitudine decedit, tantùm & plùs longitudine proficiunt, sic vt duos digitos longa euadant, vix culmum interdum lata: denso autem agmine caulem stipant, acrimonia nonnulla & amaritudine prædita.

Clusius sic describit. Alunt etiam summa illa iuga præsertim in rupibus & præcipitiis, Campanulæ vel Rapunculi genus, cuius radicales fibræ valdè serpunt, & vicina loca occupant, subinde germinantes, & nouas stirpes procreantes: habent illæ initiò orbiculata ferè folia, deinde statim alia angusta confertim nascentia, Caryophyllei secundo loco suprà descripti foliis adeò similia, vt incautos plerumque fallat, qui interdum cum suo cæspite eruunt, Caryophyllæum collegisse existimantes. Emergit deinde ex horum medio gracilis cauliculus, in multos tenues ramulos diuisus, oblongioribus foliolis, nullo seruato ordine nascentibus, septus: flosculos è singulis ramulis dependentes profert Campanulæ, siue Rapunculi vulgaris floribus formâ similes, vel eleganti cœruleo colore præditos, vel saturato purpuræ colore, siue violaceo nitentes, vel dilutiore purpureo colore & quasi cineraceo, conspicuos, interdum etiam niueos: capitula deinde Rapunculi vulgaris capitibus similia, aut potiùs illi Campanulæ minori, quæ cùm in Belgica, tum plerisque Germaniæ locis, ad agrorum, aut siluularũ margines, sub fruticibus secundum profluentes & conuexas vias in vmbria prouenit. Floret Iulio, interdam etiam Augusto. Tota etiam lactescit.

Campanula siluestris minima siue ... posset ferè Rapi siluestris esse species ... quia radix edulis non est, ideò Dodonæo aliò referenda videtur. An eidem in hist. Gall. Campanula cœrulea minor & syluestris.

Clusius Pannonicum. Campanula minor Alpina, vel Trachelii genus. In fol. Campanula minor Alpina rotundioribus imis foliis, capitulo Campanulæ minori quæ in Belgica & Germania est. Quam Campanulam secundo loco intelligat Clusius nondum nos intelligere fatemur pro Campanula minore Alpina rotundioribus foliis.

C. Bauh. phytop. Campanula maior rotundifolia prima. Rapi sylu genus minus quod Campanula cœrulea Gesn. de hort. Campanula minor rotunda: aliis Phyteuma, aliis Cantabrica Plinii lib. 25. cap. 8. alii Rapi siluestr. genus: floribus est communiter cœruleis, subinde candidis.

Clus. in post. hist. Iconem, eandem proponit quam Lob. & Dodon. Schvvenc. etiam non facit diuersam Clusii Campanulam à Lobelii Campanula, quæ occasio vt hoc capite ponam Clusii descriptionem nec separem, vt facit C. Bauhinus, donec quid rectius fuerimus edocti. *Phyteu... Canta...*

Schvv. Cat. Sil. Campanula minor rotundifolia Dod. Campanula silu. minima, Clus. Pann. Campanula minor Alpina.

Tabern. Rapunculus silu. minor 2. Kleine Milchglöcklin / kleine Weisse Rapüntzeln: Tota lactescit. Item Campanula minor rotundifolia niueo flore, kleine weisse Milchglöcklin. *Rapun... silu m...* *Albo f...*

An

An Gerard. Angl. Campanula rotundifolia, Roondt leafed Bollflower. Campanula minor alba. Little white Bollflower.

Campanulam paruam quæ Anguillaræ dicitur Cantabrica, vidi Patauii in horto D. Cortusii, Geneuæ ad radicem montis Saleuæ, incipientem folia producere in principio mensis Februarii. Basileæ vltra Rhenum in sylua quà itur Bintzo florentem adhuc Octobri, Lugduni cum flore Septembri. Montbelgardi passim in vrbe abundat in Arcis muris & portis, florens Iunio & Iulio. Mense Augusto obseruauimus non longe à pago Cron redeundo Porentruo Campanulam paruam siue Cantabricam Anguill. cum flore albo.

Campanula minor rotundifolia altera C. Bauhini.

C. Bauh. Phyt. Campanula 6. minor rotundifolia altera. Clus. Campanula minor alpina: flos nunc purpureus aut violaceus, modò colore dilutiore & quasi cinereo, interdum niueo. Clusius in hist. post. in folio pro Campanula minore alpina habet iconem Lobelii & Dod. quæ occasio vt Clusii descriptionem reliquerimus capite præcedenti: Schvven. quoque non diuersam facit plantam Campanulam Clusii & Campanulam Lobelii, vt antè demonstratum. Nos adhuc ignoramus quam plantam intelligat per suam 6. Campanulam, nec scimus de qua scribantur sequentia, Schvv. Cat. Sil. Campanula minor pratensis Casp. Bauh. Campanula minor. 2. wiesen glöcklin/Schhelleen. Hæc integra sæpe tegit prata. Succus ex flore cæruleo expressus viridem efficit colorem.

Campanula Linifolia cærulea, vel Rapunculus Campanulatus Linifolius.

Campanulæ tertiæ Linifoliæ cæruleæ C. Bauh. in phyt. ex *radice* tenui, emergunt *caules* quini, seni, plures, paucioresque, palmares & sesquipalmares, graciles, rotundi, in ramulos non diuisi, *foliis* oblongis, angulosis, lino silv. similibus, confuso ordine infernè, at supernè ferè nullis, septi, *flosculi* è caulium summitate dependent, cærulei, Campanulæ formâ, quibus succedunt *capitula* Rapunculo vulgari similia. Hæc alunt potissimùm rupes & summa iuga montis wasserfall/ vbi eam ante annos quatuor collegimus.

Rapunculus 7. siue Campanulatus linifolius Thalii, coliculos profert non admodum rectos sed procumbentes, foliosos, brachiatos, adnatis refertos. Folia ei primò prodeuntia sunt vncialia ferè, subrotundiora, in mucronem tamen producta, in ambitu leniter dentata, similia foliis quibusdam violæ tricoloris, quam vulgò Florem trinitatis vocant: cætera, quæ caulem frequenter ambiunt, longiora euadunt, sed tamen strictiora existunt, lini foliis quodammodò affinia. Flores plures, cærulei, plicati, in ambitu diuisi in hoc cernuntur. Vbiuis autem hæc species frequens est.

Schvv. Rapunculus silv. Campanulatus linifolius, kleine Rapuntzeln/ kleine Glöcklin/ Asperis & petrosis oritur. Quantùm differat Campanula Linifolia à nostra Campanula parua nescimus, nobis quidem constat eam depositis prioribus foliis rotundis acquirere folia Lini & penè diuersam videri. Rapunculum 7. seu Campanulati Thalii descriptio, non videtur malè quadrare nostræ Campanulæ paruæ. Schvvenck. tamen diuersum facit.

CAMPANVLA FOLIO HEDERACEO, species Cantabrinæ Anguillaræ.

Descriptio.

Tenella est plantula, *coliculis* tenuibus palmaribus aut sesquipalmaribus, ramosis: per quos *folia* tenera, hilari virore perfusa, Hederę vel Cymbalariæ, sed quorum laciniæ sint acuminatæ: *flosculus* pediculo fili instar tenui longiusculo insidet, vni vnicus, gracilis, oblongus; per summas oras laciniatus, cæruleus, cæteroqui pallidus.

Locus.

A Fr. C. Bauh. accepi nomine Campanulæ Hederaceo folio: Gener Cherlerus ait se collegisse iuxta Aureliam in silulula palustri. Hanc ad nos (inquit C. Bauhin.) Lutetiâ Io. Henr. Cherlerus Philos. D. & nunc in Academia Nemausana Philosophiæ professor, vnà cum pluribus aliis misit.

CAMPANVLA ROTVNDIFOLIA minima.

Descriptio.

Campanula 7. siue rotundifolia minima C. Bauh. in phyt. herba est vix quatuor digitos alta, quæ ex *radice* exiguâ, oblongâ, albâ, *ramulos* profert aliquot exiguos subrubentes & subhirsutos, cortice aspero vestitos, quos ambiunt *foliola* ex rotunditate oblonga, serrata, rigidiuscula, quorum inferiora latiora: cuilibet ramulo qui sæpè vnus, plerumque terni vel quaterni, *flosculus* insidet vnicus, subcæruleus, deorsum spectans, formâ calathi ex vno folio sexangulo, cui *capitulum* foraminulis pertusum, vt in Campanulâ angustifoliâ, succedit, in quo *semen* minutum.

Hanc in Rhæticis montibus, cùm Italiam Anno 1577. peteremus, Septembri mense, adhuc floribus onustam inter saxa copiosiss. vidimus, nec maiorem inuenimus, quam cùm Patauii Nobiliss. Iac. Antonio Cortuso Patritio Patauino ostenderemus, Cantabricam Plinii nominauit.

CAMPANVLA LINIFOLIA RARA, flore cæruleo.

Descriptio.

Rara admodum videtur esse planta, *caule* est cubitali striato, *foliis* non ita multis vestito, tenuissimis & quouis gramine angustioribus, duas vncias longis, supernâ parte breuioribus temerè positis, quo loco prouenêre quædā propagines exoriuntur in minutissima foliola desi-

nentes. In summo rami vestigio *flores* sursum spectantes in vnum quasi glomerem congesti sunt, Campanulæ planè similes, in extremo dissecti. cœrulei, vt sicca Plateriana insinuat, ipseque Cl. D D.F.Platerus adserit. Hos flores Calyculi foliacei minimi sustinent.

RAPVNCVLI GENVS FOLIO
serrato rotundiore.

Descriptio

Complures statim à *radice* tollit *caules*, cubito altiores, nonnihil angulosos, subhirsutos, simplices, quibus ab imo ad summum adnascuntur alternatim *folia* nonnihil hirsuta, vncialia & sescuncialia, semunciá circiter lata, pauca vnciam attingunt, in acutum mucronem desinentia, per ambitum serrata, obliquis venis à medio neruo in margines exporrectis. Summus scapus *flores* ex interuallis profert, Rapunculi vulgaris floribus similes, calyculo exiguo pinnato persimili, ex pediculis vncialibus & sescuncialibus tenuibus. *Radix* alba Rapunculi vulgaris crassitudine, multifida, longiuscula.

Rapunculum vocaui plantam descriptam, vnde autem habuerim non recordor, similis, si non eadem, Argentinæ 1599. Iulio sicca per Dum. Agerium demonstrata nomine Campanulæ propè Gestin in Styria collectæ, in floribus siccis dicebat colorem fuisse dilutè cæruleum, pistillus longus extra florem apparebat: Folia in principio caulium rotunda ferè, satis profundè crenata, breuissimis & vix conspicuis pilis obsita.

ERINOS, ERINEOS, VEL ECHINOS
Veteribus & in genere.

Descriptio

Ἔρινος, quod aliqui Ocimodes [ὠκιμοειδὲς] alii Hydreron [ὑδρηρὸν] quasi aquaticam herbam, Romani Ocimum [ὤκιμον] appellant, nascitur, autore Dioscoride apud fontes & fluuios, *foliis* Ocimi [ὠκύμοις ὅμοια] sed minoribus (μικρότερα) Tragus putat legendum (μακρότερα,) parte summâ diuisis: *surculis* quinis, senísve dodrantalibus: *flore* candido, semine nigro & acerbo: folia & caules lacteo succo turgent (ita Ruell. quam lect. probat Matth. & Dalech. Cod. meus Basil. & Paris. ὀποῦ ἢ μεστὸς ἐστὶν, liquore plenus:) Huius semen drachmarum duarum pondere ad mellis cyathos quatuor ammixtum, ad oculorum fluxiones sistendas illinitur. At succus aurium dolorem sedat, cum sulphure viuo & nitro instillatus.

Semen purgat. *Ad oculos.* *Ad aures.*

Herba quoque quam Græci Erineon vocant, inquit Plinius, videtur reddenda in hoc loco [post Caprificum] propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis, ferè Ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico oculorum Epiphoris medetur [duabus drachmis cum cyathis mellis Attici quatuor. Cumulatim decerpta: Hæc vetus lectio Com.] vtcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci: herba perquàm vtilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis.

Echino...

Echinos acerba est & repellendi ac siccandi vi prædita, ait Galen. de simpl. & ex eo Paulus: qui præterea aquaticam esse scribit, cuius seminis drachmæ, cum mellis drachmis quatuor illitę, oculorum fluxiónem sistant. Succusque ad aurium dolorem faciat.

Ad ocu... *Ad au...*

Paulus

Paulus bis eandem proponit plantam vt monet Cornar. primò ex Diosc. secundò ex Galeno: in eo, nostro iudicio, demonstrans sibi non cognitam plantam: facili lapsu apud Galenum per Amanuenses scriptum crediderim Echinos pro Erinos, quod non animaduertit Paulus; quanquam Matthiolus Ruell. & Massar. dicunt in venustis aliquot Dioscor. codicibus legi Echinos: addit prætereà à Nicandro in antidotis Erinon inscribi. Hinc non refragatus fuerim Io. Agricolæ, cui herb. Erinos eadem est, cum Echino, licèt Paulus diuersas faciat. Ἔρινον Diosc. propter similitudinem, post Ocimastrum descripsit. Sed quia lacte manat vt Caprificus, eodémque censetur nomine, ipsi subiunxit Plin. ipsamque Erineon vocans, ait eius folia venenis resistere. Quod vt doctè Constant. in Lexico notat, sumpsit ex Nicandri Theriacis. Quin Scholiast. ex Diocle ἔρινον καὶ ἐρινεὸν dici ostendit. Galenus de Erino tacens, Echino omnia tribuit, vbi καὶ πρὸς ὦτα [addendum χυλῷ] ἐρίνε & ἐρινεῦ & ἐχίνε voces, idem in hac herba exprimenda significant.

Erinos eadem c... Echino

Lactor... Anabu...

Quæ Plinio Lactoris dicitur, quamque vulgò notam scribit, hæc & Lactaria & Anabula nunc dicitur. Eandem aut similem aliqui volunt, illi quam Militarem vocant. Et licèt non desint, qui Diosc. Erinon faciant, attamen Gesnero in catal. pl. congeneres non eædem videntur.

Milita... *Erinos*

Est autem Erinos herba appellata Cordo in Diosc. quòd Caprifici modo lacteum liquorem remittat, hodiè autem incognita est: quamuis Ruellius eam cognouisse videatur, qui hæc scribit. Est & apud Hippocratem Echini herbæ mentio. A Recentioribus Herbariis herba lactis appellatur, à quibusdam Lactoris, & militaris, aliis Ocimum aquatile. Lactariam rura vocant, trientalibus ramulis; quinis, senisve foliis, Ocimo longioribus, parte supernâ diuisis, albo flore, semine atro, pusillo, acri, duro. Herba succo manat, lactis tum colore, tum dulcedine, vnde Lactariæ nomen apud vulgus inualuit. Secus fontes & fluuios inuenitur. Has insuper ei vires præter eas, quas Diosc. Plin. & Galenus Erino suo adscribunt, assignat. Succus cum sulphure, nitróque instillatur, discutit oculorum caligines, vomitionésque ciet. Folia in cibo sumpta pariendi præstant facultatem. Vulnus ferro factum intra paucos dies imposita ex oleo sanant.

Erinos,

Cæterùm obscurus est Diosc. inquit Anguillara cap. de Erino, cùm ait ὀποῦ ἢ μεστὸς ἐστὶν ὁ καυλὸς καὶ τὰ πέταλα, an intelligat simpliciter succo plenum, aut succo lacteo: de Tithymalis solet dicere ὀποῦ μεστὸς λευκοῦ, quicquid sit, nullam noui plantam quæ Erino respondeat.

Nunc quod reliquum est, Erini & Erinei nomen

men sequentibus tribuitur plantis.

Matthioli Erinon volunt aliqui esse Hieracii speciem, de qua nos agimus lib.24. sub Hieracii Sabaudi genere.

Dalechampius habet suum Erinum, quem hoc libro posuimus inter Rapunculos.

Erinum quidam existimant esse Esulam siue Tithymalum dulcem, de qua l.34.

Quærunt aliqui, an Noli me tangere sit Erinos; de qua lib.21.

Rapunculus dicitur Erinus Nicandri & Dioscor.

Videntur aliqui existimare Rapunculum comosum esse Erinon.

Erinos Columnæ ad Rapunculos referenda; cùm eiusdem Erini siue Rapunculi genere minimo, de quibus libro præsenti.

Credit C.Bauhinus Elatinem Polyschidem H. Lugd. eandem cum Erino minimo Columnæ, verùm fallitur vt demonstratum lib.29. sub titulo Alsine folio oblongo, hirsuto.

Erineon quidam putant esse Scrophulariam maximam radice fibrosa, de qua hist.l.28.

Inter Diosc. adscriptitia Epimedio Erinei nomen tribuitur, Erineos pro Acino apud Plinium lib.21.c.15. quam Epitetron vocant, vt apud Dioscor. Epimedium vbi Erineos, Fab. Columnæ, cui Epimedium est Lunaria minor botryoides. Vide de his hist.l.35.

Erineos, Erinos, Erineon, Erinia, Frina de Caprifico, vnde Erinos herba nomen accepit, vide hist.l.1.

ERINOS MAIOR FAB. COLVMNÆ, Rapunculo affinis.

Descriptio

Radice cõstat carnosa non magna, paruum Raphanum æquante ad summum, candida, gustu suaui, ex dulci acerba, acetariis expetita, lactescente, in medio, vel imo parum extuberante, à qua *folia* exeunt primo Vere, Ocimi foliis similia, minora verò, medii Ocimi foliis æqualia, per ambitum serrata, supernè hirsuta parum, atque viridia, infernè verò læuia, atque polita, albidioráque: *caules* postea ab radice emittit plures, secundum loci annique temperiem, pedales, vel maiores, angulosos, hirsutos: quos folia absque petiolis alternatim circumdant, longiora admodum, angustioraque, minusque serrata, ita vt qui viderit plantam sine caule, atque postea caule præditam, diuersam absque dubio esse censeat, nisi domi cultam obseruauerit: folia quidem, quæ, antequam caules ederet, habebat terram tangentia, marcida euanescunt, nec in illa ampliùs inueniuntur. Ex foliorum alis *ramuli* exeunt, in quibus sicut in caulibus *flores* Maio exeunt petiolis paruis hærentes, caui, quinque diuisuris in extremo dissecti, colore albicantes, & etiam purpurascentes, intus thyrsum habentes qui in tres curuas partes diuiditur: quibus siccatis florum basis extuberat, quæ hirsuta est, & in quinque viridia foliola desinit; *semen* perficiens Iunio & Iulio, fuscum, minutum, compressum, gustu acerbum, quod cùm perfectum & siccatum est, per basis foramina quæ tunc peruia sunt, decidit. Tota planta ex radice, ad florum calyces vsque lacte manat dulci, disrupta. Tempus

In locis aquosis, fluuiorum ripis, ac vallibus, ad fontes & in Montium radicibus vbique frequentissima. Locus.

His igitur videtur, natali, loco, formâ foliorum, lactis copiâ & sapore, quæ notæ priuatæ sunt, delineationi Erini Antiquorum respondere.

ERINOS FABII COLVMNÆ MINOR

Descriptio.

Erini, siue Rapunculi minimum genus, noua est plantula atque pulchella ex D. Mariæ Virginis monte aduecta: quæ *radicẽ* habet paruam admodum, fibris diuisam, teneram, atque Rapunculo siue Erino à me depicto similem sapore, lactescẽtemque: *folia* emittit parua admodũ, digiti longitudine, parũ hirsuta, oblonga latioraque in summo, & per extremum serrata raris diuisuris, nam quæ proximiora sunt radici octo dentes circum habere videntur; superiora verò minus, atque floribus hærentia binos, *caulem* emittit ab radice, ex singulis foliolis alis duisum, ita vt fruticosa videatur, angulosum hirsutum, tenuem: *flosculos* edit Aprili mense & Maio; inter folia, ex calyce parũ hirsuto, in quinque folia desinente, vt in Rapuntio & Campanula pyramidali dicta visitur, exeuntes, oblõgos, cauos, similes Tracheliorũ flori, purpureos, intus apicem vel thyrsulum luteum in summo triplici diuisura intortum, vt in congeneribus, continentes. *Semen* perficit Iunio, & Iulio, minutum admodum, fuscum. Tota planta lacteo succo turget dulci, vti Rapuntium, ita vt gratus sapor palato.

An Erinos Cæsalpini, qui in adificiis nascitur riguis, palmi altitudine ramosa: foliolis breuibus angulosis, vnguis latitudine, flosculos in alis fert, figura Rapunculi, exiles, subcandidos, aut purpurascentes: vasculum paruum figura Rapunculi, in quo semen minutissimum, lacte madet dulci.

C.Bauh.phyt. Erinon Columnæ refert ad Alsinem, verùm ibi non reponendam capite de Alsine demonstrabitur.

AVICVLARIA SYLVII QVIBVSDAM.

Descriptio.

MOx è *radice* sæpè plures fundit *caules* infirmos dodrantales & cubitales, *foliis* vestitos mollibus, oblongis, per extremum rotundis, nonnihil serratis, crispis: è quorũ sinu *flores* inconditi exeunt pulchri, purpureo violacei, quinque constantes foliis, quæ Occidente Sole in turbinatum apicem coëunt, apicibus in medio luteis, longis viridantibus foliis radiatim floris basi circumpositis, quæ summum postmodum coronant fastigium clauæ quadratæ vncialis quam delapsi flores relinquunt: *radix* singularis, tortuosa, lignescit.

Lobel. not. Dodonæus qui in hist. Gall. hanc nostram præsentem plantam Onobrychin appellauit, at de flor. tertiam quandam Campanulam humilem Anonymon non esse Onobrychin, quod quandoque suspicatus fuerit satis constare. Et hinc patet, quàm malè Lobel. Obs. sequutæ sint Dodonæum, vocando eius & Belgarum Onobrychin alteram. Gesner. de col. stirp. sanè melius inscribit Auicularium Syluii, Violam quandam anonymon. Iac. Theod. Icon. par. 2. p. 304. dicitur, Viola aruensis Fraüwen spiegel: Item p. 316. Pentagonion, Viola pentagonio fünffeckte Weyeln. Duas habet figuras vnius plantæ, prior mala, secunda bona, non debebat separare.

Iac. Theod. not. Hist. Lugd. not. Malè etiam ab Hist. Lugd. Onobrichidis primæ Dodonæi nomine exhibetur.

Locus & Tempus. Audiui qui vocarent Auiculariam Syluii, herbam cubitalem, cui flores pulcherrimi angulosi, violacei, folia parua, subrotunda, mollia. Copiosè in segetibus prouenit, Monspelii vidi florentem Maio, Basileæ Iunio & Iulio: in agris inter Basileam & Hagene: Fr. C. Bauhinus obseruauit inter segetes propè S. Iacobum. Geneuæ habebam in horto pulchrè virentem mense Aprili, florentem Maio & Iunio. Pataui obseruaui primò orientem inter segetes medio Februario. Attuli Argentina semen datum à D. Friderico Meier seminandum Montbelgardi in horto E. C. quod satum Martio, prouenit & floruit Iunio. *Massa ferrata* Cortuso in agro Patauino, asserente D. Rantzio Medico apud Fontem admirabilem.

Massa Ferrata.

TRACHELIVM MINVS MVLTIS.

Descriptio. TRachelus, τράχηλος à Græcis appellatur collum, atque adeò tota spina à vertice vsque ad os sacrum, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, hoc est, ab asperitate: quæ nominis ratio & huic plantæ conuenire potest: nisi ob dotes nonnullas quibus Trachelo proficua sit, Trachelium dicenda videatur.

Rapum Vuular. Trachelio autem minori *radix* sapore grato, *caulis* ramosus, hirsutus, sed tenuis, breuior, *folia* breuiora, angustiora, crenata, hirsuta parum, *flores* in ramulorum extremis, simul multi confertim, pulchelli, cærulei aut violacei, tanquam Campanulæ, oris in quinque lacinias dispertitis.

Gesner. de hortis ait, Ex Rapi sylu. generibus esse Vuularias quibusdam dictas in pratis nascentes.

Dodon. lat. de flor. & in fol. scribit, Rapi sylu. tertium genus plærisque Ceruicariam minoremdici. Gall. autem Trachelium minus, *Petite Gantelée* vocat.

Trag. Ceruicaria & Vuularia exigua, zapffenkraut/halßkraut.

Ceruic. exig. Vuularia m. Lobel. & Pena Adu. Trachelium minus siue Ceruicaria minor, cui folia aspera Rapuntii aut Saluiæ, pilosa: flores densi, pulcelli. Obseru. Trachelium minus. Adu. p. 139. Trachelii varietates, Passim istud etiam asperis saxosis Angliæ & Gallobelgii siluosis fruticat: sed strigosius, hilari minus & amœno aspectu: alioqui persimile & congener. Item Trachelium minus. Radice fibrosa purpurantibus floribus stipatur, alioqui cæteris haud simile. Icon. Pl. p. 326. Trachelium minus Lob. 176. Teut. 400. Lobel. nobis obscurus videtur. Iconem habet Trachelii minoris ramosi, qualem habet Dod. & Clusius.

Trachel. minus. Lobel. Camer. Icon. p. 8. Rapunculus silu. vmbellatus p. 94. [videlicet apud Thalyum,] cuius tres differentias depinxit congeneres iis quas author [Thalius] descripsit, quamuis non easdem. Quarum vna, nempe elatior signata 1. respondet iconi à nobis propositæ, quæ est ex iis quas eminus iam sculptas.

Rapunc. silu. vmbellatum. Tabern. hist. & icon. Steingemsel/Symphytum petræum, 1. Consolida petræa prima.

Thal. Harcyn. Ceruicaria minor Dod.

Symph. petræum. Consolida petræa prima. Ceruicaria minor. Ceruicaria sphærocephalos. Clus. in fol. lib. 5. cap. 55. Ceruicaria Sphærocephalos. Trachelij genus floribus summo caulis & ramorum fastigio confertim, & quasi pilæ instar, in orbem nascentibus, cuius etiam secundum genus est paulò minus, flores singulares per caulem sparsos habens, præter sphæras illas summo caulis fastigio innascentes.

Campanula pratensis. C. Bauh. phyt. Campanula 13. siue pratensis.

Trachelium minus. Schvv. Trachelium minus pratense vmbellatum, Ceruicaria minor, klein halßkraut.

Locus & tempus. Abundat passim in pratis Montbelgardi, etiam in horto Ill. E. C. spontè, vbi copiosè floret Iunio, Septembri & Octobri, Basileæ quoque & Geneuæ obseruaui. Argentinæ vidi in horto D. Frid. Meier, Iulio florens, flore purpureo cinereo & albo. Trachelio minori iidem natales [cum maiore Lobelii] (qualidorum marginum & montium pratorum Germaniæ & Angliæ sunt. Ceruicaria minor Dod. Thalio passim locis apricis maximè. In Silesiæ agris & pratis aridioribus frequentem scribit Schvv.

Vsus. Trachelii minoris folia Rapuntii sapore primo Vere acetariis etiam adduntur, Lob.

TRA-

TRACHELIVM RAMOSVM FLORIBVS plerisque singularibus.

Est nobis nescimus vnde planta sicca, ex Tracheliorum minorum genere speciosa: *radix* crassiuscula, vncias quatuor longa parum fibrosa: *folia* ad radicem multa ex breuibus pediculis vnciam vnam vel duas longa, mediam lata: *caulis* hirsutus pedales in ramos diuisus, qui desinunt in folia breuia, lata, ex quorum medio oriuntur magnæ Campanæ purpureæ, plerumque singulares.

TRACHELII MINORIS SPECIES DVÆ, siue Rapunculus silu. vmbellatus maior & minor Thalio.

Lacteo est succo, sicut reliquæ Rapunculorum species. Duplex verò reperitur: maior, quæ ratiùs obuiam fit, ex vna *radice* numerosissimos profert *coliculos*, tenues, teretes, scabros, hispidos, sesquipedales, foliis plurimis, oblongiusculis, angustis, fimbriatis, ac hispidis præditos, in vmbella parua *flores* cœruleos continentes: *semine* fuluente exiguo. Minor species locis aridioribus ac Soli expositis, maximè verò arenosis frequentior est, foliis & caulibus breuioribus, vt & vmbella sua cœrulea.

Thal. Harc. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus maior & minor.

C. Bauh. phyt. Rapunc. 5. siue vmbel. latifol. Thalio, Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus minor. Camerario Hort. Icon. 8. Rapunculus 6. siue vmbellatus angustifolius Thalyo. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus maior.

Schvv. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus angustifolius, quem C. Bauh. Nábelicht waldt Rapunzel vocat, dicitque Augusto flores ferre in montanis recessibus ad Quissum fluuium. Quæ sit hæc planta nobis nondum constat: Germanicæ linguæ periti considerent an vmbellatus bene dicatur Germ. Nábalicht.

TRACHELIVM MINVS ALBVM.

Obseruabam anno 1596. Augusto mense in cultiss. horto Domini Friderici Meier, Trachelium minus *floribus* albis non magnis, multis simul in extremitate *caulis*, cubitalis, læuis: *foliis* longo pediculo vncias tres longis, duos latis, non in acumen desinentibus, vt cæterorum Tracheliorum, serratis, vix asperis, glabris.

Hoc ex sicca describimus. Idem verò suspicor

fuisse quod anno 1600. adhuc florens Septembri obseruaui in prædicti horto; cuius flores albi vbi exsiccati subcœruleum colorem acquisiuerun.

TRACHELIVM ALTISSIMVM HIRSVTVM ASPERIVS, FOLIIS ANGVstis, floribus paruis.

Radice crassa nititur & subdulci, *caulem* erigit bicubitalem vel tricubitalem, crassiusculum, hirsutum: foliis ornatum angustis, longis, ad Echii folia accedentibus, asperis: *flores* confertim conglomerantur, vt in Trachelio minore, campanulati, sed minores, cùm tamen planta maior.

Hoc Trachelii genus inuenimus 1592. mense Iunio florens, inter Sultz Alsatiæ & Zenne vrbes, attuli plantandum in hortum Ill. E. C. Montbelgardi.

TRACHELIVM MAIVS PETRÆVM.

A *radice* lignosa, & rugosa colore pallido purpurascente exeunt *cauliculi* multi striati, subhirsuti, cubitales, & cum rubore virides, qui inordinatè emittunt *folia* oblonga, crenata, nigricantia, suâ pariter hirsutie communita, parte pronâ potissimùm, vbi etiam albicant, & Saluiæ folia referunt, magis tamen angusta & mucronata, inter quæ paruula quædam foliola prodeunt: in summo caule sunt *flores* multi aceruatim congesti, quemadmodum in vmbellata Ceruicaria Penæ: & inferiùs ex eodem *globuli* quidam, at minori numero, & inferiùs magis inter caulem, & folia, alii, & adhuc pauciores, formam repræsentant illorum iam dictæ Ceruicariæ, sed minores, albi, & in quinque, & quandoque

septem mucronatas scissuras diuisi: è quorũ centro multa exeunt *stamina* sublutea, quorũ vnum modo Proboscidis egreditur, versus cacumen satis crassum, quod dum maturatur bifurcatum & aduncatum euadit: decedente Augusto florens conspicitur atque talis per plures dies cõseruatur. Vnde Pona hactenus semen minimè obseruare potuit: inter rimas illorum asperrimorum lapidum Baldi, solùm circa Coronæ Templum pullulat.

Vires & vsus. Trachelium hoc non acre, non amarum, sed tantùm adstringens esse sensu dignoscitur, multoque magis ipsa Ceruicaria.

TRACHELIO MAIORI PETRÆO Ponæ simile, si non idem.

Descriptio.

NOua hæc nec hactenus nobis visa planta *caulem* surrigit [vt in sicca quam habemus apparet] cubitalem aut altiorem, crassum, firmum, lignosum, incano tomento pubescentem, in ramos nullo ordine diuaricatum: *folijs* alterno situ vestitum crenatis, itidem tomentosis, sed magis parte auersâ quæ & incana. Ipsa porrò cauli hærentia folia quædam vncialia, longiora etiam, semunciam ferè lata, quædam breuiora, præsertim & angustiora quæ in summo constituta. Quæ verò ramis hærent prædictis multis numeris minora, ramorum summitatem florum occupat glomer densus atque crassus, colore in sicca non satis apparente, facie quodammodò florum Petasites, è quibus stamina emicant prælonga, & quantùm conijcere licet, nullus manifestus nec odor neque sapor.

Hanc plantam accepimus à Fratre C. Bauhino nomine Cristæ Galli Recentiorum ex monte Baldo: Longè tamen diuersa est à Cristis Galli quia Campanulas fert, vt primùm animaduertimus 1609. ex pulchra planta Veronâ missâ per insignem Botanicum & Pharmacopœum Petrũ Ponam. Nos quidem tenemus esse idem cum Trachelio maiori petræo Ponæ, qui in monte Baldo eius iconem proposuit minùs artificiosam, nam in ea pro foliorum crenis longi pinguntur pili.

TRACHELIVM TRAGOPOGI folio montanum Fab. Columnæ.

Descr. NOn è florum forma, natali loco, annique tantùm tempore quo floret, sed & lactis copiâ, substantiâ foliorum, & sapore totius plantæ, Trachcliorum varietati, sic à Recentioribus, quia tracheæ locisque vicinis medeãtur, vt dictum, appellatarum, reddenda est hęc noua planta, in D.M. Virginis Monte, sic vulgò dicto, exoriens. Locus.

Radicem quidem habet crassiusculam albidam lactescentem, & ex ea plures propagines habentes *folia* angusta, longa, duriuscula, Croci aut Tragopogi formâ, & magnitudine. Veris fine *caules* pedales edentes subrubentes, atque hirsutos, quibus *folia* alternatim, raráque hærent, in quorum summo sex aut septem simul *flores* purpurei Nolæ forma, Trachelii vulgaris modo, ex basibus singulis quinque foliolis viridibus constructis, exeunt: *fructus* atque *semina* Trachelio etiam similia Aestate perficit. *Radix* perennis est, atque dulcis, esui apta, sicuti vulgare Trachelium, & Rapuntium.

Clus. in fol. Trachelij genus elegans obseruatum à Fab. Columna.

TRACHELIVM SIVE VIOLA Calathiana Herb. Angl.

CVr nulla præsentis plantæ descriptio à nobis adferatur, ratio est quòd ad herbã icone expressam, eam temerè more aliorũ effingere noluimus. Siquidem nec viua in nostrũ conspectum vnquã venerit, nec nos, quod equidem ingenuè fatemur, linguã Anglicanã quâ à Gerardo pag. 365. describitur, calleamus, nec quispiam alius præter eum, Trachelium hoc delinearit. Vocat autem hanc Violam Calathianam, Angl. The true Calathian Violet.

CAM-

CAMPANVLA LYCHNIDEA.

RAdice fibrata est, palmum longa, nigricans, neruum intus habens, in profundum acta, sapore dulci cum adstrictione. Ex ea *ramulos* fundit multos, rotundos, villosos, incanos, vix palmum excedentes, in quibus *folia* angusta, pilosa, incana, per cauliculos incerto ordine distributa, leuiter adstringentia: in summo caulium vertice *flores* exeunt Campanellæ similes, quales in conuoluulo, rotundi, ex candido nonnihil purpurei.

Lychnidis speciem, Myconus appellauit, à foliorum figura, & florum quadam similitudine: quanquam non tam calida sit, ac reliquæ Lychnides à Diosc. & Galeno traditę.

H. Lugd. Lychnidis silv. species Myconi.

C.Bauh. Phyt. Lychnis 14. siue silv. Campanulæ flore.

In montibus & locis maximè siccis prouenire Myconus ait, nec alibi à se visam quàm in montibus D. Mariæ à Monteferrato. Floret Maio mense.

CAMPANVLA ANGVSTIFOLIA cærulea & alba.

PRocera est ad cubitos duos, *caule* anguloso, rigido, ex atro virore splendente: *folia* stricta, non multùm culmo latiora, palmo longiora, rigida, leuiter denticulata, proximè cauli alternatim adnascuntur, éque eorum alis pediculi prodeunt, vnum, duos, aut plures *flores* sustinentes, Campanæ vel Calathi figura, vt in Rapuntio, sed magis patulos, in quinque acutiores lacinias dehiscentes, colore plurimùm cæruleo, rariùs albo, apicibus concoloribus: succedunt capitula, tribus foraminibus pertusa, supra vmbilicum sese tollentibus quinque foliolis. *Radix* quàm Rapuntio minor, magis fibrosa tortuosaque. An Theophr. l.1. hist. pl. c.21. Iasone. An Plin. l. 21. c.22. Iasone. olus.

Autore Gesnero hort. Germanis quibusdam inferioribus, Campanula cærulea, quá Coudenberbius Rapi silv. quod Rapunculum vulgò dicunt, speciem minorem facit, eamque hortensem, *Belle videre*, siue *Beluedere*, vocatur. *Belle videre.*

Non desunt, annotante Matthiolo, boni Simplicistæ qui volunt plantam cuius figuram exhibet, esse verum Phyteuma: qua de re tamen adhuc aliis iudicium relinquit. Figura Matthioli depicta est ad siccam herbam. *Phyteuma.*

Campanulam cæruleam satiuam Dod. in hist. Gall. vocat, Germ. Blaw Clockens: lib. de flor. & in fol. Campanulam hortensem maiorem, eoque nomine depingit: dicens: siluestrium Raporum species vulgò Campanula nominatur, plærisque *Beluidere*. Matthiolus Phyteuma esse existimat, ei tamen Iasione Theophr. & Plinii similior videtur. Non sanxit autem Matthiolus Campanulam hortensem esse Phyteuma, vt Lob. & Pena asserunt his verbis. Nostrates Campanulæ duæ hortenses, Persicifoliæ, lacticinosæ, flore volubilis: eis nolæ, cæruleæ, albidæ. Putantur meritò Theophrasti Iasione, capitula insunt foraminulis peruia, quod imposuit Commentatori, qui idcirco putauit & sanxit Phyteuma. *Lobel & Pen. not.* *Matth. not.*

Clus. hist. post. Campanula Persicæ [Mali] folio nunc cœruleum, modò album florem proferens, alibi verò Campanula angustifolia, siue Matthioli Phyteuma.

Tabern. Icon. & hist. Campanula angustifolia klein glöcklein. An eidem Icon. & Hist. Rapunculus 6. nemorosus 2. waldt Rapüntzel. Item Rapunculus 7. nemorosus 3. waldt Rapüntbel.

Gerard. p.367. Campaula Persiciflora peach lafed Bellflower. Item Campanula lutea linifolia yello w Bellflower. Falsus hic titulus pro Rapunculo nemoroso 3. Tabern. cuius icon à Gerardo proponitur.

An C.B. phyt. Rapunculus 8. siue nemorosus folio oblõgo crenato, Tab. Nemor. 2. Rapũculus 9. siue nemor. breui folio crenato Tab. Nemor. 3. Huius aliquot species obseruare licet, vt & Thalius in sua Harcynia monet, huc enim eius secundus, quartus & quintus pertinent. Rapunculus 10. siue angustifolius non crenatus, Thalyo campanulatus neriifolius 2. Item Campanula angustifolia, Lobelio Persicifolia.

Rapunculis annumero, ait Thalius, stirpes illas lacteo succo præditas, ac Rapunculorum modo oblongioribus & lactescentibus radicibus, supernè protuberantibus constantes, & Campanulatos flores edentes, vnde Campanularum nomine communiter Herbariis vocatę veniunt: quibus omnibus folia sunt Nerio similia, lon-

giora ac latiora in quibuſdam ſpeciebus, in quibuſdam etiam breuiora ac anguſtiora. Hincque eas rapunculos νηριοφύλλες appellant. Harum aliquot ſpecies facilè admodum induſtriore herbariæ perſcrutatori patebunt, Ego verò recenſebo hîc tot, quot illo in genere hactenus per Hercyniam noſtram mihi obſeruare licuit. Rapunculus ergo Campanulatus Neriifolius *primus* caulem habet ſeſquipedalem, teretem, parum ſtriatum, inter folia adnata quædam ſeu brachiola explicatum: *folia* autem Nerii quincunciali longitudine, vncialique fermè latitudine: *florem* Campanulatum, cœruleum, in ambitu orificii parum diſſectum. Secundus folia obtinet priori crebriora, paulóque anguſtiora, longioráque multò, vtpote dodrantalia: caulem item craſſiorem: florem priori maiorem. *Tertius* & ipſe quoque folia exhibet anguſtiora, ſecundo tamen breuiora: flores verò ampliores maioréſque, Cymbali alicuius patentioris in modum, in extremis oris diuiſos. *Quartus* caulibus breuioribus, foliis item minoribus, quorum ea quæ radici propinquiora ſunt, vnciarum fermè trium ſunt longitudinis, dimidiæ autem latitudinis: quæ verò per reliquum caulis conſpiciuntur, iis breuiora ſunt: floribus eſt autem admodum patentibus repandiſque, ſed tertii minoribus. *Quintò* caulis eſt pedalis, paulóve procerior, aſper, non admodum folioſus: folia verò ſunt nigriora, vncias quatuor, aut quinque longa, vnam verò penè lata: flores cymbalares, minores, aperti, ventre tamen eius non in rotundam cauitatem expanſo, vt in illarum ſpecierum floribus, quas iam recenſui, videre eſt, ſed plicato. *Sextus* Rapunculus Campanulatus aut Neriifolius minor, caules erigit pedales, anguloſos, ſcabros: folia eius, ea videlicet, quæ radici proxima ſunt, vnciarum quatuor longitudinem aſſequuntur, vnius verò latitudinem: reliqua quæ cauli appenduntur, triuncialia ſunt, & breuiora etiam: caules huic ſpeciei in ſummo in brachiola diuiduntur crebriora, tenuiora, flores exhibentia Campanulatos, cœruleos, plicatos, in ambitu ad orificium diuiſos.

Schvv. Campanula anguſtifolia cœrulea maior Matth. φύτευμα Dioſc. Lob. Campanula Perſici folia noſtras Waldglöcklein/ wald Cymbeln/ Taubeglocken, Groſſe Schellen. Campanula minor anguſtifolia flore albo, weiſſe waldglöcklin. Item Rapunculus νηριόφυλλος aut Campanulatus. Thal. wald rapüntzel/wald Glocken. Miror non annotaſſe Schvvenck. quem Neriifolium Thalii ex iam recenſitis intelligat.

Locus & Tempus

Campanula anguſtifolia flore cœruleo & albo copioſè prouenit in horto Ill. E.C. flore cœruleo inueni ſpontè florentem Iunio in Alſatia inter Sultz & Zenne Vrbes, alibi præterea flore modò cœruleo, modò albicante variis in locis inter dumeta inueni. Geneuæ cùm eſſem abundantem vidi circa Montem Saleuæ, & virentem ibi principiò Februarii inueni, prouenit etiam copioſè non longè à Geneua in colle *la Baſtie*. Campanula anguſtifolia maior Schvv. in collibus apricis & frutetis Iunio & Iulio floret, vſus neglecti.

Vires & vſus

Horti voluptatis cauſa habent, tametſi in olere mandi queat, Lobelius.

VIOLA MARIANA DODONÆI, QVIbuſdam Medium.

Deſcriptio

R*adix* veſca, dulcis, alba, longa, craſſa: quæ *caulem* emittit pluſquam bicubitalem, teretem, hirſutum, aſperum, in ramos diuiſum: *folia* Trachelii ſiue Campanulæ maioris, anguſtiora, longiora, hirſuta, crenata, & modicè per margines criſpa: *flores* ramulorum extremitatibus inſident, calathi ſeu Campanæ forma, maiores quàm Trachelii, ventrioſi, oris in quinque lacinias diuiſis, colore cœruleo ſeu violaceo, purpureo aut albicante, in quorum medio *ſtamina* latent lutea ſtiluſque erectior, luteo puluiſculo reſperſus: inſidet autem totus flos *calyculo* crebris thorulis hirſutis inæquali, in quinque acuminata foliola floris lateribus appreſſa diſſecto. *Semen* exiguum, ſpadiceum.

Rapunculi alterum genus grandius Dioſc. Medió vocat: apud quem autore Cæſalpino, legendum Seridi [folia ſimilia] vt legit Oribazius [ac etiam Ruell. & Marcell. & Matthiol.] non Iridi, vt vulgati Codices habent. *Dioſc emend.*

Geſn. Rapi ſylueſtris genus maximum, quod aliqui Medion vocant.

Tabern. [illegible] Weiß Marien glöcklein, Viola Mariana alba: & Braün Marien glöcklein, Viola Mariana purpurea: Medium, Germ. Glockenblum.

C.Bauh. Campanula 17. Viola Mariana. Sunt qui Rapum ſilu. Dioſc. alii eiuſdem [Dodonæus] Raphanum ſilu. alii Medion Dioſc. ſed malè, autumant. Variat flore nunc purpureo, cæruleo: nunc ſuballido aut lacteo: Reperitur quoque flore pleno. *Dod. m*

Gerard. Viola mariana, Mercuries violets Couentrie Rapes / Marietes blaw & white Couentrie bels, & Viola Mariana flore albo. Rapum ſilu. Græcis γογγύλη ἀγρία

Violam Marianam Recentiorum plærique Medion eſſe volunt, quamuis Viola Mariana, Dod. teſte, non admodum reſpondeat Medio à Dioſ. deſcripto. Quare non Medium, ſed potiùs verum Dioſcoridis Rapum ſilu. videtur (γογγύλη ἀγρία quę Græcis dicitur) cùm cuius deſcriptione magis *Medion* *Rapum*

conuenit. Cuius tamen descriptio superfluorum quorundam accessione corrupta.

Violæ Marianæ varietates tradit Clusius. Violæ Marianæ quibusdam Medium creditæ, vt plurimùm quidem Violacei coloris flores gestant: sed tamen etiam albos, interdum exalbidos, nonnunquam cineracei coloris, atque etiam versicoloris, hoc est, ex albo & violaceo, vel maculatim vel radiatim commixtos.

s & s. Violam Marianam Dodon. siue Medium quorundam habui Geneuæ in horto. Basileæ vidi in horto D. Fœlicis Plater.: Pataui in horto D. Cortusii, Ianuario. is vocabat Medium: Bononiæ in horto di S. Saluador, al burgo di S. Cathatina: Montbelgardi ex semine mihi fœliciter prouenit in Horto E. C. flore penè candido & purpureo copiosiùs: primo anno non fert caules, vbi autem fœmina caules tulit perit, & semine deciduo se propagat. Nascitur, vt aiunt, in siluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus vt Matth. refert, plærisque Italiæ ac Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colligitur. Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit, neque enim simul sed particulatim floret.

Cæterùm, quod ad facultates attinet, si Dodonæo credimus, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui, vt aliorum syluestrium Raporum, apta est, & non incommodè acetariis additur.

MEDIVM DIOSC. RAVWOLF.

ptio Inter frutetia sepesque in altum exurgit. Violæ Marianæ Dodon. persimilis est planta, nec ita obuia cuiuis differentia apparet, præterquam in *foliis* quæ in hac diuisa magis, Cichorii instar. *Flores* etiã magis panduntur, octo foliolis in orbem dispositis constantes: *radicis* austeritas maior quã capitulorũ seminum, quę tamen nondum erant matura: Rauvvolf.

Rauvvolf. Medium verum Diosc. & Mindium Rhazis, cuius icon apud Rauvvolf. par. 4. N°. 284.

gd. Medium Dios. vel Mindium Rhazis foliis Plantagnis minoris, Hist. Lugd. Quæ malè conuertit Wegwart vocabulum Germ. Plantaginem, cùm sit Cichorium.

C. Bauh. Phyt. Campanula 18. Viola Mariana laciniatis foliis, peregrina.

In profunda tenebrosa & aspera valle Libani: Rauvvolf.

CAMPANVLA MAIOR ET ASPERIOR folio Vrticæ.

Multùm ad Violam seu Mediũ quibusdam dictum accedit: *radix* alba, Rapunculi, sapore non iniucundo grato, caules cubitales & altiores, hirsuti: in quib° alterni alium nascuntur *folia* Vrticæ, pilosa, acutiora: *flores* ex foliorum alis cærulei, violacei, aut albi, nolæ similes, Marianæúe Violæ, sed minores, calyce paruo, nec vt in illa torulis cannulato, in lacinias quinque, sicuti & flores, diuiso: stilus triceps, colore purpurascente, albido, vel herbaceo, surrectior, staminulis circumstipatur luteolis. Descriptio

Fuchs. Campanula Germ. Halßkraut. hoc est, Ceruicaria. Gall. *Gands nostre Dame, ou Gantelée.*

Dodon. de flor. Rapum siluestre 2. Belgis Halßcruyt. Ceruicaria maior, Græcè τραχήλιον, pærique Vuularia. In hist. Gall. Ceruicaria. Item Lat. fol. Ceruicaria maior, cuius flores aut colore candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Huius species quædam est foliis aliquantò læuioribus: floribus elegantioribus coloris purpureo cærulei, cuius radix aliquot annis viuax restat, & Vere regerminat.

Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium foliis vrticæ, & Trachelium aut Campanula vulgò dicta. Campanula quibusdam Herbariis vocata Archangelica. *Ceruicariæ alia species*

Lobel. & Penæ τραχήλιον, siue Ceruicaria & Vuularia, Belg. & Germ. Halßkraut. Trachelium siue Ceruicaria: Vuularia Tragi & Herbariorum. Campanula Fuchsii & Archangelica quorundam. Trachelii varietates. Passim istud etiam asperis, saxosis Angliæ & Gallobelgiæ siluosis fruticat: sed strigosius, hilari minus & amœno aspectu, alioqui persimile & congener.

Thal. Harc. Ceruicaria maxima, foliis vrticæ maioris, caule sæpè tricubitali, floribus magnis cœruleis, quandoque etiam albis.

Tab. hist. lib. 2. & Icon. p. 412. 413. & 414. Ceruicaria, Vuularia, Campanula maior 1. Halßkraût. Maior 2. Groß halß kraût. Tertia alba, klein halß kraût. Ponit Taberna quidem icones: sed discrimen non tradit. *Tab. not.*

C. Bauh. phyt. Campanula 11. folio Vrticæ. Variat flore candido, dilutè purpureo, vel ad cœruleum inclinante. Reperitur & strigosior. Campanula 12. foliis Vrticæ, sed læuioribus, Dodon. Ceruicaria maior altera.

Gerard. Angl. Trachelium 1. maius. cantaberie belß. Trachelium 2. maius albo flore. Trachelium 3. maius Belgarum Lobelii, durch Trote voort [Tab. Ceruicaria 4. alba.] Trachelium 4. minus Small canterburie bels. Tabern. Ceruicaria 3. alba.

An Gesner. hort. Rapi syluestris genus mas

foliis ferè vrticæ.

Schvv. Trachelium maius purpuro-uiolaceum Braûne Glocken / Braûn finger hûttlin. Trachelium maius albo flore. Ceruicaria alba Trago, Weisse wald glocken, zapffenkraût. Trachelium alpinum maximum. Ceruicaria maxima, ad hominis proceritatem sæpè assurgit.

Locus & tempus. In Pann. Austria, teste Clusio, nullæ montosæ sunt siluæ, quæ Trachelium vrticæ foliis subcœruleo flore non alunt: sublimiora iuga, vt Schneeberg & alia similia, itidem quod albo flore est. In Silesiæ pratis & siluis cæduis saltuosis inuenit Schvvenckfeldius: maius flore albo in conuallibus ad Boberum vmbrosis Iulio floret. Alpinum maximum, sæpè in foueis niualibus vdis herbidis assurgit, Iulio flores campanulati prominent.

Passim in comitatu Montbelg. prouenit Campanula Fuchsii flore dilutè purpureo, vel ad cœruleum inclinante, vidi etiam candido propè *l'Isle* Burgundiæ, vnde transtuli in hortum Illust. Principis. In monte Roßberg propè Maßmunster inueni florentem mense Octobri, Geneuæ etiam florentem Maio, Basileæ mense Iunio extra portam Stein in colle ad sinistram, & aliis locis multis, radices similes Asphodelo, in sylua quà itur Basilea in Bintze Marchionatus florens Octobri: Vidi Patauii in horto Domini Cortusii. Alba. Campanulam Fuchsii flore omninò albo vidi in dumetis eundo Basileam prope Feuray pagum, mense Iulio 1607.

Vires & Têperam. Gustu adstringit, vt hinc exsiccandi illi vim esse quisque conicere queat. Adstringendi habet facultatem, ideo que decoctum illius vnicè ad oris exulcerationes, aliaque eiusdem mala, quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis vlcera, ob insignem quam obtinet in exiccando facultatem, Fuchsius. Radices porrò omnium horum refrigerantis potentiæ sunt & nonnihil adstringentis, possunt autem omnes vnà cum aliis in acetariis edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant, Dodon. Radix alba tenera in acetariis apta ieiunio verno præsertim, Lob.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA MAIOR læuior, flore albo magno.

Descriptio. NObis dedit Dominus Agerius plantam nomine Ceruicariæ maioris *flore* albo, *foliis* glabris, differt multùm à nostra Campanula maiore & asperiore, ea enim vix apparentes habet pilos, serraturæ etiam minores, nec ita inæquales, flos Campanulæ alioqui magnus, albus. Tota planta prædicta minor atque tenerior apparet.

CAMPANVLA ALPINA GLABRA FLORE dilutissimo cæruleo.

Descr. PVlchra Campanula est, quæ nobis à Domino Agerio Medico Argêtinensi data: *flore* coloris dilutissimi cœrulei, is collegerat in vertice montis Tyrolensis: nihil hirsuti, aut asperi, nobis in hac planta apparet, paruus ramus est ferè pedalis: folia aliquid habent similitudinis cum Hieracio Sabaudo, in circuitu serrata, minora sunt quàm Campanulæ nostræ minore flore, *flores* etiam paulò minores videntur in vnum latus versi, ex breui pediculo nutantes.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA BOnoniensis paruo flore.

INsignis & diligens Botanicus Dominus Doctor Agerius Medicus Argentinensis pulchram plantam dedit nobis nomine Ceruicariæ Bononiensis, vtpote quæ Bononiæ copiosè prouêniat. Ea licèt non integra, bicubitalis erat, *caulis* rotundus, fungosus, nonnihil asper, *folia* per caulem sine pediculis hærent, eum ferè amplectentia, in quo differt à nostra Campanula repente flore minore, sunt etiam iis latiora, latitudinis pænè trium vnciarum, longa quatuor, plùs minùs, serrata, infernâ parte albicantes pilos habent valdè exiguos: summitas quæ *floribus* vestita pedalis est, & quamplurimis abundat Campanulis, quibusdam ex breuibus *pediculis* cauli hærentibus, aliis ramulis breuibus duarum aut trium vnciarum.

CAMPANVLA REPENS FLORE MINORE cæruleo.

Descri. CAmpanulę Fuchsii assimilis, sed *radix* importuna petulantia reptat, alba, crassa sic satis fibrata,

fibrata, gustu dulci, suaui: *caules* cubitum vnum aut alterum alti, brachiati, subrubentes, ferè glabri in quibus *folia* alternata, serrata, minimùm hirsuta, nec aspera, vt Campanulæ iam dictæ, & angustiora, quæ in caulibus quidem carent pediculis, at inferiora, vt latiora sunt ita longis pediculis sunt appẽsa: ex foliorum alis *Campanulæ* singulares prodeunt, violaceæ, magnitudine & formâ Rapunculi satiui, *apicibus* chloris, stilo tricipiti, *calyculo* in quinque lacinias, quot scilicet sunt floris laciniæ, diuiso, *Floris* verò sectæ laciniæ pilosæ conspiciuntur. Nondum expansus flos pentagonus est, interque angulos pulchrè carinatus. Figura quæ Fuchsiana est, nec prima folia habet, nec in cæteris nimis affabrè picta. Tolerabilis tamen.

Gesner. de coll. stirp. Rapum minus suis radiculis serpens.

Dodon. de flor. & in fol. Rapi quartum genus.

Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium aliud mollioribus foliis, radice mirè serpente, cuius rei causâ rei herbariæ studiosis est exosa.

Montbelgardi in Horto Il. E. C. prouenit mihi Campanulæ genus, radice reptante, quæ ita replet areas vt vix eradicari possit: eandem vidi in horto Di. Daucurtii in *Audincourt*, & aliis pagis vt *Ran.* Floret Augusto, Septembri & Octobri. Basileæ copiosè prouenire obseruauit Frater.

Similes facultates ac temperamentum huic Dodon. tribuit quod tribuebat Campanulæ Fuchsii, dicens, refrigerantis potentiæ & nonnihil adstringentis, ac radices edi posse in acetariis.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA MEDIA THALIO FLORIBVS CÆruleis paruis.

CEruicaria Media Thalii, locis montanis & Soli meridiano expositis nonnunquã prodit, *caule* tereti, aspero, *foliis* plurimis amicto, minoribus multò, viridioribus superiùs, inferiùs candidis, lanugine vestitis, quali folia Althææ, sicut & folia mediam figuram inter Vrticæ maioris breuiora folia & althææ referunt. *Caulis* vt plurimùm vnicus est sine ramosis adnatis, sæpenumerò tamen in plures diuiditur brachiatas virgulas. Circa medium ferę caulis vbi maiora folia exoriri desinunt, frequentes περιφόροις adnascuntur, ordine per certa interualla vsque in apicem caulis consequenter, ac ex alis peculiaribus ad latera erumpentes, tenuibus quibusdam foliolis iisque incrispatis parum ac agminatim denseque sibi cohærentibus constitutæ, ex quibus longa serie in scapo flores crebri prodeunt eleganter cærulei, similes prioribus, sed multò minores.

CAMPANVLA PVLCHRA à Tossano Carolo missa.

HVius *radix*, non altè quidem vt illa demittitur, sed innumeris tamen fibris latè cæspitem occupat, candicãtibus, lactifluis, dulcibus, *caules* cõplures duorum aut trium cubitorum altitudine concaui sunt, minimi digiti crassitudine, striati, minimùm hirsuti: *folia* Vrticæ, Campanulæ maioris quidem formâ, hirsuta, palmari & sesquipalmari longitudine, latitudine palmari, in ambitu serrata, alternatim ex certis interuallis cauli apponuntur: ex quorum alis singulis singuli *flores*, partim sursum vergentes, & partim deorsum inclinantes ex breui pediculo purpurascente, albidi cum cœruleo, calathi effigie, siue Campanulæ, in quinque lacinias longas acutas partiti, foris glabri, intus hirsuti, oriuntur: *apicibus* totidem luteis, *stilo* dilutiore qui in suprema parte in tres partes finditur, quæ circumflectuntur: Calix quinque cuspides longos habet: flore marcescente succedit magnum *capitulum* Mespilo simile, deorsum inclinatum, in quo *semen*. Folia inferiora erant in icone nostra pingenda latiora. Descriptio

C. Bauh. Phyt. Campanula 10. siue foliis Vrticæ latissimis, quam in horto Ill. Ducis Vvirtemb. Montbelg. collegit. Clusius hist. post. & Lobel. Obs. & Icon. plant. tom. 2. hanc videntur exprimere nomine Trachelii maioris Belgarum.

Tossanus Carolus Pharmacop. Stirpium studiosissimus pulchram hanc Campanulam ex Burgundia misit: quæ quotannis Montbelgardi in horto Ill. E. C. floret Iunio & Iulio. Locus & Tempus

TRACHELIVM CANDIDVM ANGLICVM MAIVS, FOLIIS FERE DIgitalis vel Campanulæ.

SEmina venustæ & rarissimę plantæ ad Lobelium misit D. Thomas Penneus Medicus Londinensis: ex boreali Angliæ tractu delata, vbi copiosa & nusquam alibi, vel à quoquam obseruata. Tota facie Ceruicariæ maioris iam descriptæ absimilis, sed *folia* ferè digitalis: *Flores* item Trachelii vel Violæ Marianæ, candidissimi & maiores & longiores. *Caulis* binûm & ternûm cubitorum surrectus. *Radix* fibrata, crassiuscula, lactescens, variè diuaricatur. *Semen* Trachelii, sed maius. Descriptio

Lobel. Obs. Anglicum Septentrionale maius Trachelium candidum.

GErard. Histor. Angl. p.365. Trachelium Giganteum Angl. Giantz Throte wurt.

PYRAMIDALIS VALERANDI HIRSVTA.

Descriptio

PRimo anno mihi *caulem* non produxit, qui sequente demum anno in tantam excreuit altitudinem, vt facilè lanceam æquaret, hirsutus, medulla alba farctus, *foliis* vestitus internè & supernè hirsutis, acuminatis, serratisque, Campanulæ Fuchsii accedentibus: *flores* lõga serie, Campanulas imitati, Rapunculi vulgati haud maiores, cœrulei, per oras laciniati, ex vno pediculo plures.

Locus

Quum Lugduni Medicum agerem prouenit mihi in horto meo, ex semine per Valerandum Dourez affinem ex Sclauonia delato, ipse Pyramidalem nominabat.

Pyramidalis

PYRAMIDALIS LÆVIS.

LActe turget *radix*, Rapunculi similis, restibili fertilitate, se multiplicans, etiam ex frustulo repullulascens: ex qua *caules* trium quatuórve cubitorum surgunt, leues: *foliis* vestiti glabris, oblongis, fortuitis crenis incisis, verùm inferiora folia palmum aut sesquipalmum longa, palmo latiora, per extremum ferè obtusa, & ea quoque glabra, raris admodum cæsuris dissecta, & vix dum serrata: *flores* à medio caule ad summum vsque fastigium cœrulei campanulas oris laciniatis exprimunt.

Descriptio

Videtur nobis Hist. Lugd. Pyramidalis nostræ læuis duplicem & descriptionem & iconem proponere. Ac primam quidem pag.642. sub hoc titulo: Pyramidalis Rapunculi genus Dalech. Alteram, p.827. quam Campanulam lactescentem maiorem Lobelii, seu Pyramidalem Lutetianam inscribit.

Campanulam maiorem siue maximam; teste

Dodonæo, sũt qui Columnarem & quidem Plinii iudicent, cùm tamen herbæ Columnaris nomen apud hunc non reperiatur, Alii Anthemum eiusdem faciũt: sed legendum lib.26.cap.8. Eranthemum, quod Anthemidis species est multùm à Campanulis differens.

Columnar

Anthemu

Camer. hort. Campana pyramidalis siue lactescens κατ' ἐξοχὴν, præ reliquis plurimo lacte scatens.

Lob. Obs. Lactescens Campanula maior. Pyramidalis Lutetiana. Icon. Plant. pag.397. Teut. 402. Tabern. hist. & Icon. Campanula Lactaria siue lactescens Milchglöcklein.

Gerard. Campanula lactescens pyramydalis Steeple milkie Bellflower.

C. Bauh. phyt. Campanula 2. lactescens.

Locus tempu

Pyramidalis nomine ante plures annos, herbam vidi Basileæ in horto Domini Doct. Zvvinckeri, vnde semen habui, quod satum Montbelg. in horto Ill. E. C. prouenit, & sequenti anno semen tulit, hæc autem Pyramidalis differt à Valerandi Dourez Pyramidali, hanc enim ad tantam altitudinem prouenientem non vidi, prætetea folia differunt, in hac glabra, in alia hirsuta, quæ etiam in hac non ita serrata: radices vt Rapunculis, quæ facilè se multiplicant.

RAPVNCVLVS MONTANVS, SIVE Trachelium montanum.

Descr

FOlia multa propter terram in quibusdam duabus vnciis longiora, in aliis quadruplo ad Echium accedentibus, ex angusto principio sensim latescentia, sensimque deinceps in acumen desinentia; vtrinque hirsuta, nonnihil crenata, costâ medium secante. Inter hæc surgit *caulis* ferè cubitalis, hirsutus, enodis, vno aut altero foliolo exiguo donatus: *flores* in caulis scapo superiore, quinque aut plures, singuli in singulis pediculis non admodum longis, magni, Campanulæ Fuchsii similes, ex cœruleo albescentes, calyce hispido basin complectente: *radix* crassiuscula & longiuscu-

giuſcula, eſui grata.

Hiſt. Lugd. Trachelium montanum.

C.Bauh.phyt. Campanula 15. ſiue foliis Anchuſæ.

Inueni in peregrinatione mea Rhætica, cum D.Geſnero Burnonii, florentem Iunio. Habui etiam Argentinæ ex plantis Agerii, qui collegit in montibus Styriæ prope Celticam Nardum.

TRACHELIVM PVMILVM ALPINVM, lanugine pubeſcens, ſingulis floribus ex ſingulis ramulis ſatis magnis.

Deſcriptio. TRachelium pumilum Alpinum Cluſii, dodrantalis eſt plantula *cauliculo* ſtriato, in plures ramulos diuiſo, quorum ſinguli ſuſtinent *florem* ſatis magnum, cauum, Campanulæ inſtar efformatum, in quinque angulos deſinentem, quemadmodum vulgaris Trachelii, aut Campanulæ vulgò dictæ flos, cinereo colore præditum: floribus ſuccedunt *capitula* ſatis magna, trigona, nutantia, ſeu deorſum ſpectantia, quę continent *ſemen* vulgaris Trachelii ſemini non diſpar, ſed minus & exalbidum: *folia* quæ per cauliculum ſparſa ſunt, latiuſcula baſi eum amplectuntur, & in oblongum mucronem deſinunt: quæ verò ſummâ tellure ſtirpi inhærent, latiuſcula ſunt, & longiore pediculo innixa: *radix* pro plantæ exilitate ſatis magna, candicans, ſupernâ parte in plura capita extuberans, & quibuſdam fibris hirſuta: Tota planta lanugine pubeſcit, lacteóque ſucco abundat.

C.Bauh.phyt.Campanula 16.

Naſcitur in Schneeberg, aliarúmque vicinarum Alpium iugis. Flores profert Iulio.

ALOPECVROS ALPINVS QVIBVSDAM Echium montanum Dalechampii.

Deſcriptio. POllicaris craſſitudinis habet *radicem*, ſenſim graciléſcentem, palmo longiorem, in apophyſes aliquot abeuntem, teneram, rubentem: *caulis* ſeſquipalmaris aut dodrantalis, craſſitie reſpondet radici, cauus, ſingularis, hirſutus, crebris *foliis* veſtitus, aliis palmum ferè longis, aliis breuioribus, potiſſimùm ſuperioribus, latitudine ſemuncialis, hiſpidis, ad Echii folia accedentibus: thyrſum trium vnciarum, aut palmarem, ſi maiuſcula ſit planta; gerit, *florum* inter folia emergentium ex cœruleo palleſcentium, oblongorum, & per oras laciniatorum, erumpentibus è medio *ſtaminulis*.

Hiſt. Lugd. Echium montanum Dalechampii: aliis Alopecurum montanum. Trachelium θυρσοειδὲς, Cluſ. Pann. Ceruicaria maior tenuifolia, Thalio. Trachelium θυρσοειδὲς, Cluſii, & Ceruicaria maior tenuifolia, Camer. hort. Campanula 14. foliis Echii, ſiue Ceruicaria martenuifolia Trachelium ... gi. C. Bauh. phyt. cuius iconem expreſſam nondum vidit.

Locus. Alopecuram Alpinam quibuſdam dictam, aliis Echii ſpeciem, quod non placet, cùm Geneuæ eſſem, audiui reperiri in altiſſimis Sabaudiæ montibus.

RAPVNCVLVS SPICATVS SIVE COmoſus albus & cœruleus: itémque folio maculato.

Deſcriptio. QVaſi paruum Rapũ dicas, Rapuntium, vel Rapunculum vulgus plantam indigitat, ob ſolius *radicis*, quã ſapore & magnitudine cum culini Rapunculo habet, ſimilitudinem: alioqui *folia* ſunt Violæ Martiæ, longis appenſa pediculis, nonnunquam nigrâ maculâ notata, quanquam videas & ſtricta oblongaq; in *caule* bicubitali, inani, anguloſo, lacmanante: in cuius faſtigio ſpicatus pulcher *flos* cœruleus aut purpurouiolaceus, ex multis corniculis circa baſin in ſegmenta arcuata fiſſis compactus, Huius flos albus cinereúſve quoque reperitur.

Plant. Icon. p.329. Rapuntium maius Alopecuri comoſo flore, Lob. 178. Teut. 403.

Tabern. Icon. & hiſt. Rapunculus nemoroſus. i. Wald Rapuntzel.

C.Bauh. phyt. & apud Matth. Rapunculus 2. ſiue ſpicatus albus, foliis maculatis mas, & non maculatis fœmina, floribus albis cinereis. Rapunculum 3. ſiue ſpicatum purpur. Dod. Rapum ſilu. maius Lob. Rapuntium maius Alopecuri comoſo flore. Rapunculum 4. ſiue ſpic. cęruleũ. Trago Rapunculum ſilu.

An Cæſalp. l. 9. c. 30. Duæ floſculos ferunt veluti in ſpica diſpoſitos densè, quarum vna foliis Rapunculi conſtat: Altera Archangelicæ minoribus.

Dodon. Gall. Rapum ſylueſtre maius, Rapuntium maius & ſecundum. Gall. *grande Raiponce*:

Germ. Groß Rapüntzel. Belg. Grote raponcelen, quod sine dubio est ἀλωπέκουρος & Cauda vulpis à Theophrasto descripta, Lat. de flor. Rapi inquit, siluestris sextum quoddam genus. Rapunculum sextum, colore aliàs candido, aliàs cæruleo, aliàs purpureo, nonnulli Alopecuron appellant: Sed alia est. Tragus describit flore cæruleo: vocatque Rapunculum maius & Rapunculum syluestre, Germ. wald Rapünzel. In hist. Germ. Die andere vnd gros Rapuntzel.

Lonic. speciem globosam habet flore purpurante. wald rapuntzel/ groß wald rapuntzel/ Rapunculum syluestre.

Lobel. & Penæ Adu. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore: Lobel. Obs. pingit cum longa spica.

Gesner. hort. Rapi syluestris genera in syluis ac montibus, quorum flores ceu in spica sunt, alii cærulei, alii pallidi. An eidem de col. stirp. Rapum sylu. floribus vnguium instar recuruatis? Item Rapunculi syluestris genus floribus cæruleis in se recuruis?

Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus Alopecuroides longiore spicâ, aut breuiore, coloris albi vel violacei.

Schvv. Rapunculus montanus albus, Rapunculus montanus cæruleus.

Thal. Rapunculus sylu. communior, foliis Ceruicariæ mai. mucronatis, caule cubitali, læui, tereti, flore spicato, ex viridi leniter albente: passim in pratis & locis quibusdam montanis. Mihi vocatur Rapunculus silu. spicatus albens: licèt eius speciem in Thuringiaca silua, floribus prorsus candidis viderim. Eiusdem species floribus cæruleis, &c.

Camer. hort. Rapunculus flore purpureo, candicante: spicato purpureo & albo.

Locus & Tempus. Geneuæ albus cum longa spica, variis in locis & prouenit, vt inter Vrbem Montbelgardum Charmontey, & in sylua le Chesnoy: habui etiam in Horto E.C. à me plantatum, Rapunculum flore purpureo & albo globoso, ferè vt in scabiosa, foliis minoribus, quale Geneuæ etiam vidi, vbi prouenit aliud genus cum longa spica plena flosculis albis in monticulo la Bastie. Hoc genus coctum comedi in acetariis Montbelgardi: tale reperit Frater in monte Mutensi Basiliensium, Rapunculum spicatum reperi mense Februario in montibus Euganeis Italiæ. Rapunculum flore globoso Dalech. vocabat, ni fallor, Aphyllantes genus, eum qui globosum habet florem: Ex vicinis Montbelgardo locis magnum Rapunculum spicâ longâ transtuli in Hortum E.C. Rapunculum flore albo folio maculato obseruaui florentem Augusto, apud Fontem aridum S. Petri. Minùs hæc est Lobelio obuiàm multis locis necnisi montosis aut alsiosis pratis & cõuallibus, vti sunt Mindeni & Norbonæ Aquitanicæ vicinis pinguibus, etiam Belgii & Angliæ nemorosis. Natales eius, inquit Schvv. montosa & alsiosa prata, conuallesque nemorosæ. Iunio spica viget.

Vsus. Radix, vt scribit idem Schvvenck. priusquam caulem protrudat, elixa cum sale, aceto & oleo macerata, cibi appetentiam parit, stomacho prodest & vrinas elicit.

RAPVNCVLVS FLORE GLOBOSO purpureo.

Descriptio. Cubitali assurgit altitudine *caule* satis gracili, parte inferiore purpurascente quodammodò, supernâ viridi cui inhærebant aliquot *folia*, quatuor vncias longa, in ambitu serrata, dodrantali *pediculo* innixa, & ea quidem quæ infimæ parti caulis adnata erant, secundum pediculum, vnciã aut pollicem lata, deinde sensim in mucronem desinentia, quę verò medio cauli, & summmæ eius parti inhærebant, longè erant angustiora, & breuiore petiolo fulta, non minùs tamẽ lõga: summum caulis fastigiũ desinebat in breuem & quasi orbicularem *florum* spicã, quæ solis staminibus ex purpurâ cæruleis, constare videbatur: quibus deciduis apparebant *caliculi* pentagoni: *radicem* non adferebat, qui in itinere obseruabat, quia eruere non potuerat, inter saxa & confragosis locis nascentem. Tota autem planta lacteo succo abundabat, non secus ac reliqua genera.

Rapunculus Alopecuroides orbiculari penè spica Clus. Hist. post. sine icone.

Locus. Geneuæ collegimus globosum purpureum radice longâ.

RAPVNCVLVS MINIMVS FOLIO TEnui gramineo.

Descriptio. Omnium Rapunculorum minimum in montibus Rheticis inuenimus, cui *radix* crassiuscula: *coliculus* tenuis duûm vnciarum comosum gerit *florem* cæruleũ, Rapunculi spicati: *folia* caulem comitantur, ipso penè longiora, fili instar tenuia, numerosa.

C.Bauh. phyt. Rapunculus 7. siue vmbellatus folio gramineo.

Florentem obseruaui Iunio in Rhætia.

RAPVNCVLVS ALPINVS
parvus comosus.

Descriptio.

R*Adice* squammis veluti compactili, ex veteribus foliis residuis, vt in Nardo Celtica penè videre est, crassiuscula, sensim attenuata, præditus est: *folia* fundente numerosa, vnciam vnam aut alteram longa, culmum lata, ad Nardum Celticam accedentia, longis nixa pediculis: inter quæ *cauliculus* surgit, duum vnciarum, non sine foliis quæ angustiora: cuius cacumini *flores* insident Rapunculi comosi, qui cærulei, quantùm ex sicca planta colligere licet, *stylis* longis recuruis prominentibus: picta secundum eius magnitudinem, sunt tamen nobis plantulæ quædam paulò maiores. Hæc planta videtur habere nonnulla similia cum Rapunculo mōtis Baldi, cuius etiam vascula hîc pingenda curauimus, quia iam sculpta erat eius figura, vt paulò antè dictum.

Habui ex plantis Di. Agerii pro Rapunculo alpino Cam. flore cæruleo collecto, in Styriæ montibus.

RAPVNCVLO COMOSO SPICATO
aliquatenus affinis ex Baldo.

Descriptio

P*Almaris* est *caulis* ad imum squammatus, *foliis* infimis Buttonariæ Bellidis cæruleæ dictæ similibus, superioribus Bellidis maioris pro fundè serratis, latioribus quàm inferiora, qualia etiam in summo caule radiatim crebra *flori* subiiciuntur, qui caulis comosus: singulares flores etiam maiusculi, vtrem inflatum referentes, imâ parte laxiores, albicantes, sensim tenuantur in ceruicem violaceam per extremas oras crenatam, vnde longè florem supereminens, *stamen* tenue nigricans in tortiles veluti capreolos desinens emicat.

Hanc eandem plantam ni fallimur collectam in Bassauensibus montibus accepimus à D. Agerio, in qua folia vndique serrata & latiora cum vasculis ad Rapunculi vulgaris vascula accedentibus, quæ curauimus appingenda in tabella Rapunculi parui Alpini comosi, qui nondum erat sculptus.

De hac planta hæc tradidit Ioh. Pona in descriptione montis Baldi. Trachelium petræum minus in ipsius Baldi altioribus summitatibus, cuiusuis alius plantæ sterilissimis, inter præcipites illas cautes ab eisdem veluti cadentibus pendens, germinat. Eam fusè describens, ac addens perennem & adstringentem esse plantam.

C. Bauhino, cùm Rapunculum II. siue Alpinum spicato similem collectum in Baldo D. Guillandino ostendisset, is Rapunculum montanum, at Nobilis. Cortusus Cantabricam alteram Anguillaræ nominauit. Eundem à Dre. Io. Neudorffero accepit, vt apud Matth. scribit. cuius vna radix, quæ tuberosa, est inæqualis Rapunculo vulgato triplo maior: Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas habet. *Rapuncul. montanus. Cantabrica 2.*

Icon nostra sicuti & descriptio factæ sunt ad plantam siccam, quam adhuc habemus, quæ delata fuerat ex monte Baldo per Abrahamum Bechium Medicum, quamque Frater C. Bauhinus Basileâ misit.

RAPVNCVLVS SONCHI FACIE
vmbellatus.

GVilland. de Mera Medicus rediens ex peregrinatione Italica communicabat Rapunculum numquam antè Clusio conspectum, qui abruptus similis erat, vt Rapunculus flore globoso purpureo, & sine radice, quam eximere non potuerat. In pedalem autem excreuerat altitudinem, vel etiam breuiorem: plura, quàm Primum habebat *folia*, breuiore pediculo, eoque plano subnixa, supernè viridia, infernè exalbida, instar foliorum Sonchi, quibus valdè forma respondebant, erant enim, vt illa, in ambitu dentata, sed minora: summo *cauli* innitebatur veluti vmbella, longiusculorum calyculorū striatorum, in quinque angulos desinentium, in quibus *flos*, coloris non comperti, quia neque ipse Mera referebat, neque vllus, in totâ plantę umbellâ, restabat, ex quo coniecturam facere licuisset. Descriptio.

Considerandum quantùm Rapunculus Sonchi folio Clusii differat à Rapunculo, montis Baldi antè dicto.

RAPVNCVLVS CRETICVS PETROmarula.

HErbam teneram lacte turgentem floribus cæruleis visui gratam Imperati, sic describit Honorius Bellus. *Folia* profert cichoracea, magna, profundè incisa, in orbem diffusa, saturè virentia, infernè splendentia, ad purpuram aliquando tendentia, vt Cyclaminus, læuia, cùm autem semine nata prodit, prima eius folia Violæ nigræ foliis simillima sunt, rotunda, & aut nihil, aut parum duntaxat serrata: *cauliculos* autem multos habet, rotundos, striatos, bicubitales, aut tricubitales: quibus innascuntur *flores* copiosissimi, purpurei, hyacinthi Orientalis florum æmuli, densè compacti, vt spicam, eamque magnam referre videantur: quibus

succedunt *semina* minutissima : *radice* firmatur magna alba, in alas diffusa, eduli, sapore rapunculi radicem imitante. Tota planta lacte abundat.

Rapunculus quem Creticum ac in acetariis gratum dicit Imperatus, herba est Cretæ siue Candiæ propria dicta ibi *Pietra Marola*.

Pietra Marola.

Rapunculi speciem à Nobiliss. Cortuso *Petra. Marulæ* nomine accepit C. Bauhinus.

Vocatur vulgò πετρομάρουλα hoc est, Petræa Lactuca, licèt [teste Hon. Bello in epist. ad Clus. ex Cydonia Cretæ] cum Lactucis nihil aliud commune habeat, quàm quod lacte abundat. Et quia radix manducata, tum etiam caulis adhuc tener, Venerem stimulare vulgò dicitur, ideò nomine obscœno πετρ-χαυλὶ vocatur.

Lactuca Petræa.

Rapunculi genus. Rapunculi genus videtur Clusio.

Hanc exhibet Io. Pona in descriptione Baldi, nomine Petromarulæ, seu Lactucæ Petrææ Creticæ Belli.

Locus & Tempus. Cretica planta est, & nusquam alibi quod sciat Hon. Bellus, spontè prouenit, ea reperitur vbique in aruorum marginibus, secus vias læto solo, inter saxa & super parietes. Floret verò & æstatis principio, Maioque & Iunio arescit tota, præter radicem, quæ Octobri folia proferre incipit, & viret tota hyeme.

ERINVS DALECHAMPII.

Descriptio *Locus.* ERinon quod Dalechampius propè Lugdunum collegit in riuo subterfluente extremos suburbiũ versus pontis fornices, quo Rhodanus iungitur, *radice* est in multas fibras diuisa, *caulibus* multis, palmũ altis, angulosis, surculosis, cùm franguntur lacte manantibus, gustu valdè acerbis, canâ lanugine propè verticem obductis, *foliis* ocimi, minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium fastigia, [Greek, illegible], inquit Dioscorides, in longum & angustum veluti fissis penè instar Pinastri.

Ocimum citratum.

Quæ sit Erinus Dalechampii, vt verum cum Fratre C. Bauhino in phyt. p. 427. fatear, nondum mihi constat: hoc mihi valdè, quod Dalechampius flores & semina pingere curarit, nec descripserit: figura præterea non videtur respondere descriptioni, vnum enim habet caulem, cùm Dalechampius dicat multos habere. Sed & Fabio Columnâ teste, non est Erinus quam postremò Dalech. hist. lib. 9. cap. 171. proponit, foliis minimè incisis. Ac an rectè suprà citata Dioscoridis verba verterit, & vera sit ab ipso depicta planta, quilibet ex supradictis iudicabit.

Dalech. [...]tatur.

DIGITALIS PVRPVREA.

CAP. II.

Descripti[o] EST vbi cubitos duos superat Digitalis purpurea, *caule* pollicem crasso, anguloso, hirsuto, subrubente, concauo, ex *radice* fibrosa, amara: *flores* in thyrsi longioris morem: frequentes ab vno caulis latere, penduli, breuibus hirsutis pediculis, quorum singulis est appositum foliolum acuminatum, calathi aut digitalis sartorii munimenti effigiatura, colore foris coccineo, excepta inferiore parte quæ propter non nullam admistam albedinem carneo est, intus verò similiter purpurei, inferiore parte (quæ & pilis longis obsita est) versicolores, albis maculis nigro guttatis: *floris* basi penitiùs adnascuntur *stamina* alba, aut purpurascentia, contorta, quæ apices didymos croceos guttatos sustinent: *stilus* tenuis purpurascens ex hirsuti oblongique pericarpii mucrone protenditur, cui postea inclusum continetur *semen* minutum. *Folia* Verbasci opinionem rectè sustineant, oblonga, in acutum desinentia, hirsuta, in ambitu serrata, supernè atrouirentia, infernè incana.

Fuchs[...] Digitalis purpurea Anguill. Fuchsio, quem miror non diligentiùs eam describere.

Hanc pulchrè describit Dodon. Gall. non tamen additâ figurâ dicens: hæc herba vocatur Digitalis, Campanula syluestris & Nola syluestris: est, vt quidam scribunt, species Verbasci, Græcis dicta λυχνῖτις & θρυαλλὶς cum qua magnã habet similitudinem: de flor. autem, satis commodè depingit & describit, dicitque: Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit, descriptio autem Lychnitis non conuenit.

Digitalem flore luteo & purpureo vna figura [quæ ad luteam videtur pertinere] & descriptione Tragus comprehendit, non distinguens plantas nisi colore florum, ac ait. Quod ad caules & folia attinet, posset hæc planta Verbascis adiungi:

iungi: At si vel florem vel eius facultates spectes, videtur sanè ad Galiopsin referenda, de qua Diosc. lib. 4. cap. 90. Nos Campanulam seu Nolam silv. nuncupamus.

An Ruell. lib. 3. hist. cap. 37. Baccharis herba, nostrates Officinæ non norunt, rura apud nos Diuæ Mariæ Chirothecas appellant.

C. Bauh. phyt. Digitalis 1. seu purpurea. Digitalis, inquit is, dicta à florum similitudine, qui digitale referunt: Sunt qui ad Verbascum, alii ad Alismatis alterum genus apud Plinium referunt.

Digitalis purpurea Δακτυλὶτις Tabern. Germ. fingerkraut/ fingerhütt/ braun fingerkraut/ braun fingerhütt/ waldglöcklin & wald schell. B. Vinger hoet cruyt. Gal. *Digitale, doigtier, gands nostre Dame*. It. *ganteili*. Angl. foxe gloue. Hung. Vy fiu gyzeu fiu.

Digitalem purpuream habeo in Horto Exc. C. quam plantaui & seminaui, collectam propè Girarmegni vbi fodinæ argenti, copiosè etiam reperi inter Masmunster & S. Thamarix in monte Rosberg, vbi etiam collegi semen, mense Octobri florebat adhuc sub arboribus, altitudinis hominis, ni etiam maior, cum foliis latis & valdè hirsutis: non longè à Lutea prouenit, & in montibus circa Thermas Plumbarias florens Iunio. Geneuæ habebam in horto, Bizantii vidi in horto Domini Doctoris Chiffleti, Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri: Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S. Catharina. Montbelgardi in Horto E. C. floret Iunio, Iulio, & Augusto, flore purpureo & pænè rubello. Semine maturo Iulio: prope Castellum Passauant Ludrensis ditionis. Flore albo in horto Montbelg.

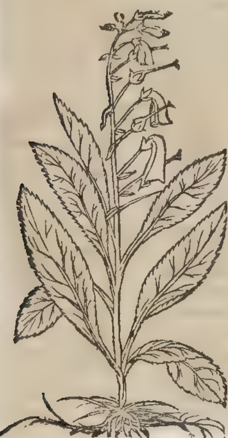
DIGITALIS FLORE MAGNO CANDIDO

Descriptio

Bicubitalis est planta, cui *radix* digiti crassitudine, alba: *folia* Digitalis purpureæ, hirsuta: *florum* magnitudo par, sed color lacteus, inferna parte intrinsecus punctis fuscis aspersis.

Icon. Plant. p. 572. Digitalis alba. Teut. 674. Digitalem flore albo à se visam Basileæ scribit Fr. Casparus Bauhinus: Eam ego cum pulchro magno flore purpureæ similem habeo Montbelgardi in horto Ill. E. C. florentem Iunio & Iulio.

DIGITALIS LVTEA FLORE MAIORE, folio latiore.

Descriptio

Minor huic quàm Purpureæ magnitudo: nec dissimilis *radix*: *caules* angulosi, nonnihil hirsuti: *folia* angustiora, longa, infernè neruis hirsutis rugosa, supernè penitùs glabra, atrouirentia, in ambitu crenata, sapore subamaro & acri: *flores* Digitalis purpureæ pares, foris intúsque hirsuti: sed colore, extrà quidem dilutè luteo, intùs verò croco saturatiore, languidéque luteo versicolores.

Figuram Fuchsii Dodon. Gall. habet, non autem describit: sed tantùm colore floris lutei distinguit à purpurea, licèt foliis multùm differat. Digitalis tertia eidem de flor. *Diosc. not.*

An Digitalis lùtea Anguill. Digitalis Fuchsii minor flore maiore, Gesner. hort. Digitalis maior flore grandiusculo pallido, Cæsalp. Digitalis lutea, Geelfingerhütt, Fuchs. Thal. ac Tabern.

Casp. Bauh. phyt. Digitalis 2. siue lutea magno flore. Sunt qui Calathianam Violam apud Plin. lib. 21. cap. 6. censeant. Hæc non solùm floris colore à purpurea variat, sed & foliis, quæ in illa Verbasco similia, in hac verò ex viridi nigricantia, sed lanuginosa.

Locus & tempus

Digitalem luteam flore maiori luteo reperi copiosè florentem Iunio inter Montbelgardum & Meruelize, eandem habeo in horto E. C. per me satam, vbi ex luteo pallido & albicante florens Iunio & Iulio: Bononiæ in Italia vidi in horto S. Seruatoris al burgo di S. Catharina: Quum essem Geneuæ reperi in monte *Thairi* mense Iunio cum suis magnis floribus, foliis latis & hirsutis: prope Castellum *Passauant* in Ludrensi ditione flore ex luteo albicante copiosè florentem Iulio vidi.

DIGITALIS FERRVGINEA FOLIO angustiore.

Descriptio

Tres aut quatuor cubitos altus est *caulis* mediocriter crassus, teres, læuis, cuius *scapus* summus in alas aliquot scinditur: *folia* Digitalis subluteæ angustifoliæ foliis proxima, longa, angusta, acuminata, atrouirentia, neruosa, auersa parte subhirsutà, leui crenarum vestigio per ambitum incisa, alternatim cauli adnascuntur: *flores* longa serie thyrsoeide dispositi, Digitalis purpureæ, breuiores, rigidiotes, foris toti hirsuti, ferruginei, intus eodem colore saturatiore & striis variegato picti, labro productiore villoso dependente, in medio rictu hiante latentibus sub superioris folii margine apicibus luteis: insidet autem floris recurua basis calyci stellato quinque radiis constante.

Digitalis giluo flore aliàs ferrugineo, angustiore calatho, foliis atrouirentibus Lob. Obs. Digitalis ferruginea Ic. plant. p. 573. Teut. 675. C. Bauh. phyt. Digitalis 4. siue angustifolia flore ferrugineo.

Locus & tempus

Anno 1592. primùm à me visa Digitalis quam Ferrugineam existimo vocari: floruit pulchrè in horto Ill. E. C. per me plantata: missa autem fuit planta per Insignem Medicum D. Christopho-

rum Schvvartz ex horto Ill. Ducis Wirtembergici Principis mei, cui præest, pulchra sanè planta quæ floruit Iunio & Iulio.

Vires

Tragus cùm Digitalis amara sit herba, facilè colligi posse autumat, illam naturâ suâ calidam & siccam esse. Itaque vsum illius extare posse in iis, quæ excalfactionem, extenuationem, abstersionem, & purgationem expostulant. Fucsius asseueranter scribit, Herbam hanc haud dubiè cùm opus est extenuatione, abstersione, purgationis & obstructionis liberatione, efficacem admodum esse. Nam, vt testatur Galenus lib. 4. simpl. fac. cap. 17. amari sapores abstergunt, & expurgant, & quæ in venis est, crassitiem incidunt: quamobrem menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, vt ex thorace & pulmone pus educere: potest ergo hæc herba ferè omnia quæ Gentiana. Plurimi verò fit vulgatior illa & purpurea ad omnia vulnera sananda, inquiunt Aduersaria: de qua etiam in Obs. Lob. Somerseti Angliæ rustica turba huius decocto febricitantibus purgationes & interdum superpurgationes & vomitiones, humidioribus aluo, molitur.

DIGITALIS FLORE MINORE, SVBLVTEO, angustiore folio.

Descriptio

Dvorum cubitorū altitudinem æquat vel etiam superat, *caule* digitali, ramoso, læui, ex *radice* pollicari emicante: cui alternatim adnascuntur *folia* spithamam lōga aut breuiora, duas aut tres vncias lata, acuminata, in ambitu crenata, supernè glabra, atrouirentia, infernè herbida, subhirsuta: *flores* tanquam thyrsum longa serie effigiantes, quanquam ortu diuerso, eódem tamen ferè omnes vergunt, dimidio minores Digitalis purpureæ floribus, colore luteo in herbaceum languente, idque tam intus quàm foris, labro intrinsecus villoso, quorum vnicuique ad pediculum folium acuminatum penitus glabrum est appositum. *Semen* in loculis aliarum huius generis more.

Gesner. de col. stirp. Digitalis flore minore, albiore: Eidem hort. Digitalis maior flore maiore, cui fortè attribuendum nomen quod citat Spitz wünd kraut. Dodon. de flor. Digitalis quarta flore subluteo. Digitalis lutea, Aduers. C. Bauh. Digitalis seu lutea flore paruo. Duas Lobelius Icon. pingit. Hanc enim nostram minore ramo expressit, quæ ad bicubitalem altitudinem apud nos excrescit, folióque est longiore, & latiore, pallidioreq; quàm sit Digitalis Luteæ flore magno. Quam verò pingit oblongis angustísque foliis, necdum vidimus. Hæc censetur Damasonium Dioscoridis, & primum Plinii. Fistula pastoris Auicennæ.

Locus & tempus

In peregrinatione nostra Rhætica cum Gesnero Digitalem cum floribus minoribus reperi, cui ascripsi flores huic albos esse odoratos, folia satis solida, glabra, bicubitalem caulem & floruisse Iunio circa Walstatt. Digitalem hāc Geneuæ ex vicinis montibus in hortum transtuleram, virebat mense Ianuario, florebat Iunio. Basileæ quà itur Moutets, in monte Moutets, & iuxta Basileam extra portam S. Albani, florens mense Iulio. Frater obseruauit etiam in monte Munchstein vicino. Montbelgardi quà itur *Dux*, & eundo *Abevillars*. In monte Rosberg prope Masmunster inueni adhuc florentem Octobri, altitudinis trium circiter cubitorum, flores tamen minores multò quàm in Lutea quæ minor, huic folia glabra. Montbelgardi in Horto Il. E. C. mense Iunio, & Iulio & Augusto, florent pulcherrimè flores ex luteo ferè albi.

IESMINVM MEXICANVM, SIVE FLOS mexicanus multis.

CAP. III.

Descr.

IAsminū Mexicanum à natalibus dixerunt plantam *radice* nitentem, crassa, Mandragoræ simili, cubitalem longitudinem sæpè excedente, paucis fibris donata, circulos Mechoacæ instar si transuersa secetur ostentante, foris nigra, intus alba, sapore primùm fatuo, deinde nonnihil acri, & fauces vexante: quæ terram versus in ceruicem paullò minorē, rugosam desinens, *caules* deinceps plures producit proceros, quadrangulos, nitidos, nonnihil hirsutos, succulentos, qui in ramos diuiduntur, non illos quidem oppositos, sed ἀζύγως tuberoso ad ortum & veluti geniculato principio, mox alios aliosque eodem modo parituros, caulis instar quadrangulos: *folia* ramorum origini subiecta aduersæ parti ramo vacuę foliis respondent, foliis Solani Bellæ donnæ similia, acutiora, auersa parte nonnihil candicantia, vtrinque glabra, sapore feruido & virente: *flores* Solis impatientes ex ramorum alis, eorumque fastigiis ex breuibus pediculis Conuoluuli maioris sed minores, itidem vt illi integri, in calathum latiusculum, plicas quinque habentes diffunduntur, sensimque in tubulum gracilescentes, globulo paruo folliculis multifidis amplexo inseruntur, colorum festiua & hilari varietate ludentes, iam lutei, iam puniceì, alias puniceo luteóque confusis versicolores [quam varietatem in eadem planta est obseruare] fibrarum cirrhis è tubulo prominentibus, odore.

odore non insuaui. Vnicuique flori succedit *semen* pulchrum magnum, Ciceris ferè, pentagonum, rugosum, nigrum medullâ alba, quod relicto folliculo suo facilè excidit.

Et licet nunc adeò vulgaris sit notitiæ, vt nulla ferè sit opus acuratiori descriptione, Clusii tamen Historiam, vt qui plura notatu digna obseruarit assumere libuit. Primùm igitur emergit Ocymi quod Cereale nonnulli cognominant, aut Circææ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flauescentem, frequenter vti Balsaminæ caulis geniculatum, & in multos ramos eosdemque similiter nodosos diuisum: qui ex ipsis prodeunt, non bini vtrinque, & ex aduerso oppositi, sed singulares duntaxat, alternatim modò in vnam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm seruarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, vt tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent in quam primus: quartus verò, sextus, & octauus [si modò tot primariis ramis planta sit prædita] eodem latere nascantur quo secundus: folia in singulorum ramorum nodis bina aduersis pediculis semper nascentia, Siliquastri foliis pænè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri grauem odorem, gustata verò, ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concaui, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valdè dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, vt illi, desinentes, sed in obtusos, Conuoluuli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissimâ interdum purpurâ, siue Kermesino colore nitentes, nonnunquam Lateritii, aliquando flaui, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, non nunquam obsoletè rubentes aut flauescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, aut radiis modò purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnunquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem, vel flauescentem, pallescentemue, aut album, candicantemue, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suauis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, stiloque paulò longiore è medio flore emergentibus: *valde* autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant postridie sub horam octauam antemeridianam [per æstus præsertim sese contrahere incipiunt, florum conuoluuli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem duntaxat contrahuntur: singulis tamen diebus alii recentes aperiuntur, qui, si integri quotidie decerpantur, & inter chartas reponantur [diu enim colorem retinent] atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: ac eorumdem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. *Quæ* sanè insignis varietates, quotquot istum florem obseruant in summam admirationem, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè viret, & à Iulio mense ad Octobrem vsque [nisi pruinæ interueniant] numerosâ florum sobole luxuriare solet: caliculi flores amplectentes, & in quinque mucronatas lacinias sunt diuisi, virides & quasi membranacei, in quibus vnicum semen, nullâ membrana siue pericarpio inclusũ, mucrone, cui flos insedit obtuso, infima verò, quâ caliculo adhæret, parte, tanquam exiguâ coronâ ornatum pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initiò viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis obsitum, spontè, vel tenui vento, vel leuissimâ cõmotione decidens, nucleũque continẽs album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niueam friabilemque pulpam resoluitur: *radix* satis crassa & ῥαφανώδης est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admista sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annosam initiò censeremus [nam singulis annis nobis erant serenda, hyeme radicem in horto relictam corrumpente] viuacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano VVolmario Ill. D. VVirtemb. Pharmacopœo, & horti Medici tum temporis Præfecto, sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis vnam, propter formæ elegantiam exiccandam seruasset, initio autem Martii sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi reuirescentem deprehendens, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Cal. Iulii etiam flores. Cuius rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alii nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conseruandarum hyeme radicum: nam nouo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus antè quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, fuerunt natæ. *Aliud* autem genus habuimus, quod licèt à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamen stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, vti Betæ rubræ iam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiam caule & ramis: flores verò rubente nitidissimâque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia staminâ longiorémque stilum continentes, eiusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed vnius perpetuò sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem trahere non est dubium, quia proximo anno & aliis subsequentibus, vtriusque generis semina seorsim terræ mandauimus, vt diligentiùs istam varietatem & colorum distinctionem obseruare possemus, & comperimus ex rubri floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent. *Idem* periculum fecimus de granis flauo flore genitis, è quibus prouenire obseruauimus, quæ nullos alios flores darent, quàm flauos. Simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initiò flores dederunt: sed qui sub Autumnum primùm explicabantur duorum colorum euadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minùs tamen quàm in versicolore primùm descripta. *Illud* præterea obseruabam in ista distincta satione, ex solis plantis rubræ semine natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versicolorum autem, flauorum & alborum semine prouenientibus, nullum certum indicium, si mixtæ sint satæ, sumi

[Left margin:] na co- / in flo / ietas.

[Right margin:] Admiora-lis 2. rubro flore

[Right margin:] Admir. flauo flore

[Right margin:] Admir. albo flore

posse, quia eiusdem omnes sunt coloris in tenera ætate. *Aliud* porrò Rubræ genus mihi Viennę natum, semine ex Italia allato *Iasmin rosso*, hoc est Iasmini rubri, nomine : in fictilibus quidem natæ plantæ, pusillæ & humiles erant, latè nihilominus ramos fundentes : quæ autem in horto satæ, superiori generi rubros flores gerenti longè ampliores, & latissimè ramos spargentes, eadem serie quâ in suprà descriptis alternatim nascentes, eundémque ordinem seruantes, vt videlicet alternis in idem latus semper vergerent, atque spectarent, ipsi similiter cum suo caule admodum succulenti, & frequentibus nodis siue geniculis præditi, atque magna ex parte purpurascentes : folia in hoc genere magis atra, magis splendentia, interdum maiora, altera parte magis prominula, & inferiùs suum exortum in neruo habentia, similis tamen cum superioribus & odoris, & saporis : flores aliis forma pares, eodémque modo ex postremarum alarum sinubus nascentes, oblongiores tamen, tenuiores, & colore dilutiùs rubente, extremâ etiam parte minùs ampli, sex similiter staminula cum stilo in meditullio continentes, suauémque odorem spirantes : semen in caliculis, rubro alteri simile, hoc est, angulosum, & tuberculis obsitum, sed breuius & magis crassum : radix etiam breuior & crassior alterâ, interdum in binos aut ternos ramos crassos diuisa. Magis serotina est reliquis, & nisi Solem valdè apricum habeat, vix ad frugem peruenit in frigidioribus regionibus. Ex radicibus tamen, per hyemem in fictili siccâ terrâ pleno, conseruatis loco calido, plantas Viennæ habui, quæ maturum semen protulerunt : sed cùm per meam absentiam, ex horto non essent erutæ sæuâ illa hyeme anni 1586. corruptæ sunt, & genus illud mihi intercidit : Lugduni verò apud Batauos semine peregrè accepto, denuò natum 1599. *Sed* illud mirum in omnibus his plantis & obseruatione dignum, quod, cùm tabescere incipiunt, primùm folia, deinde integri ramorum articuli simul decidant, & circa nudos iam remanentes nodos, candida quædam efflorescentia interdum adnascatur, quæ temporis successu concreta, salis gustum referat : cuius postremæ notæ C. V. D. Ioach. Camer. pro nostra amicitia primus me admonuit. *Caterùm* peregrina & venusta hæc planta, varia pro regionum diuersitate obtinuit nomina : Etenim ex Hispaniis semen primùm missum est, *Marabillas del Peru* appellatione, propter admirabilem florum in eadem stirpe varietatem : deinde *arreboleras* nomen inditum : ex Italiâ nunc Indici, nunc Mexicani *Iasmini* nomine, ob suauem videlicet eius florum odorem : Belgæ *Solanum odoriferum*, à foliorum cum Solani foliis similitudine, & florum odoris gratiâ vocarunt : Peruanos, à quibus initiò semen ad Hispanos peruenit, *Hachal indi*, crassâ & in palato formatâ pronuntiatione, nominare intelligo : Mulierculæ Viennenses, apud quas etiam in deliciis est, Geschecket Indianische blůmen, id est, versicolores Indicos flores nuncupant. *Hactenus ille*, qui videtur nobis fructus huius Mexicani floris malè Arbori tristi quondam appinxisse : eius autem figura meliùs placet quàm Plantini.

Iasmin rosso — Nomina — *Clus. not.*

Gelseminum rubrum nuperrimè visum floribus puniceis putat Cæsalp. Mandragoram apud Theophr. vocari. Sed non placet Cæsalpini opinio, quandoquidem comperitur in hac plãta fructus racematus, vinosúsque suo sapore, qualem requirit Theophr. vires etiam non videntur cõuenire. Meliùs sentit Camer. de hac plãta in horto scribẽs: Gelseminum siue Iasminum Indicum, sub quo nomine cùm primùm fuerit ex Indiis aliis communicatum, semper postea hoc nomen retinuit, quamuis sit planta sui generis, & pauca habeat cũ Gelseminis communia. Magis propriè Flos Mexicanus à loco natali : θαυμάσια quidam ex Hispanico Marabillas.

Hist. Lugd. Iasminum rubrum Dalechampii, Flos coccineus.

Locus. Tempus.

Habui semina à Fratre C. Bauhino cum hac inscriptione : semen Indicæ plantæ pulcherrimæ. Habui à Volmario insigni Parmacopæo Ill. Ducis Vvirt. A. D D. Fel Platero, qui vocauit *Taumanthin Peruuianum* & *Flacquerin Indorum*. A Do. à Pfafferlap ex semine collecto in Si flz. Accepi semen Stutgardiâ quod missum fuerat ab Hortulano Ducis Florentini cum hac inscriptione *Merauiglia di Peru maggior*. Item *Merauiglia di Peru* flore àlbo. Accepi à Tossano Carolo ex Burgundia cum hac inscriptione, *Flaculi Indii*. Semina hæc in horto Montbelgardico Ill. Ducis Vvirt. sata plantas aliquoties proferebant, quæ semen maturabant Septembri & Octobri, cuius plurimùm, vbi nigrescebat, spontè cecidit. Monitus à D. Camerario ramos in terram deposui qui apprehenderunt.

Vires.

Scripsit ad Clusium Patauio amplissimus Vir Iac. Antonius Cortusius, eius quæ vario est flore radicis binas drachmas intrò sumptas egregiè aquas educere. Quod è sapore iudicare potest autor H. Lugd. aquosa & humida est quædam eius portio : ignea verò, calidaque & sicca altera, quæ discutere valenter possit tumores frigidos.

CAMPANVLA SERPYLLI FOLIA Ioh. Bauhini.

Cap. IV.

Descript.

Viticulas habet fruticosas Serpylli, longas, multas, in varios ramulos tenuiores diuisas : in quibus *folia* ex aduerso coniugatim posita, Serpylli æmula, iis tamen quædam maiora, alia minora, crenata, nonnihil pilosa, breuissimis pediculis adnexa. Ex ramulorum extremitatibus *pediculi* oriuntur palmares ferè, foliis nudi, in quibus flores bini terníue, deorsum nutãtes, Campanularum formâ, minimi digiti vngui magnitudine cedentes, colore, si rectè recordor, cæruleo.

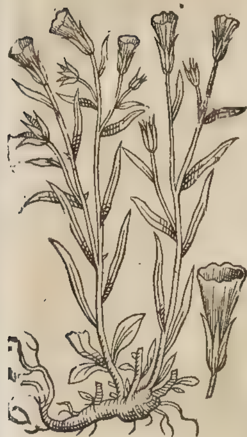
C. Bauh. phyt. Campanula 9. siue Serpyllifolia Io. Bauhini.

LINIFO-

Hanc in Rhætia florentem æstate inuenimus. Frater indidem siccam sine flore misit anno 1592. Gener Io. Henr. Cherlerus ex monte Gotthardo attulit.

LINIFOLIA CAMPANVLA lutea.

Cap. V.

Folia per caules ferè sesquipalmares alterno situ, oblonga, angustaque, Lini satiui foliorum æmula, læuia: *caules* superiùs in ramos abeũt qui *flores* gestant insignis magnitudinis, vnciâ longiores, croceo colore micantes, calyce in quinque lõgas aristas fisso, capitulo sequente Lini, sed magis turbinato: *radix* longa, crassa, lignosa, in plura *capita* tuberosa diuisa.

Depingunt & describunt Adv. ac sic denominant: Campanula lutea Linifolia Montis Lupi, flore volubilis. Hæc Lobel. Obs. videtur Viola Calathiana Plinii, flore luteo.

Hist. Lugd. Hyssopus nemorensis & lutea. Sciendum autem nos iconem solùm H. Lugdunensis, huc referre, non item descriptionem, quæ non congruit figuræ.

Plant. Icon. pag. 414. Campanula Linifolia, Teut. 500.

C. Bauh. phyt. Campanula 4. siue Linifolia lutea.

Cùm essem Monspessuli mihi allata ex proximis montibus Linifolia Campanula lutea. Gener Cherlerus attulit collectam in planitie propter montem Lupi.

SOLDANELLA MONTANA quibusdam.

Cap. VI.

Obliquam agit *radicem*, nigram, crassiusculam, tuberosam, multas longas fibras quibus terræ hęret, demittentem, *folia* tria, quatuor aut quinque pediculis è radice ortis duum aut trium vnciarum nituntur, vncialia aut paullò maiora, circinatæ rotunditatis, crassa, solida, atro virore splendentia, in quibus nerui vix nisi siccis apparent obliqui: *caulis* inter folia surgit vnicus vt plurimùm, vel duo, dodrantales, nudi, qui superiùs in ramulos paucos diuisi *flores* gerunt duos treſve, nutabundos, nolam imitantes, cæruleos, fimbriatos, styló longiore prominulo. Succedunt *corniculi* vnciâ breuiora,

striata per supremam oram crenata, *semen* continentia.

Hanc sic depingit Clus. Sena habet, aut octona folia, crassa, in orbem ferè circinata, Brassicæ marinæ, quam vulgò Soldanellam vocant, æmula, sed duriora, supernè viridia, infernè dilutiore viriditate splendentia, gustû primùm exsiccante, deinde acri & ingrato: flores gerit in læui, nudo, gracili, subrubro, palmarique cauliculo binos ternos aut plures, purpuræ vel saturæ, vel dilutæ colore, inodoros, Campanulæ modo efformatos, deorsum spectantes, & propendentes, vnico folio in quinque profundas crenas (quæ aliquantulùm laciniatæ sunt) & totidem alias singulares, diuiso, constantes è medio protuberante veluti quodam vmbone in longum stilum desinente, qui in vasculum, vel corniculum potiùs euadit, oblongum, durum, membranaceum, mucronatum, paruum, durum, virescens, simul congestum semen continens: radices fibrosæ, candicantes, ex vno veluti capite dependent, quod adnatis se propagat.

Est & aliud genus minore folio; neque circa pediculum, qui breuior graciliorque est, adeò circinato, sed sensim ab ipso in latitudinem excrescente.

Inueniebat etiam in ascensu montis Herrenalben in quibusdam vmbrosis locis quoddam genus amplis foliis, sed tenellis admodum, quæ parte inferiore non virebant, superiorum modo, verùm non minùs rubescebant, quàm Cyclamini flore odorato folia. Soldanellam montanam Aduers. sine flore pingunt, licet illi florem Gentianellæ minoris cæruleum assignent. Dalech. apud Hist. Lugd. florum picturam habet, sed malam. Vocat Lunariam minorem & Asclepiadem quorundam. Ic. Plant. p. 602. Soldanella montana. Teut. 715. Camer. apud Matth. Soldanella alpina. Violam alpinam foliis Asari minoribus hanc inscribit Gesner. hort. C. Bauh. Phyt. Soldanella tertia siue alpina rotundifolia. Et altera siue 4. folio minùs rotundo. Variat prior foliis & floribus: alia foliis supernè virentibus, infernè dilutiore virore splendentibus: alia foliis infernè virentibus: flos purpureus, nunc saturatior, nunc dilutior, flore etiam niueo reperitur.

In arduis montibus & celsis Alpibus quæ Insurpurgum & Rauispurgum ambiunt colligi: ac in quibusdam montibus Auenione non dissitis magna gliscere copia audiunt Aduers. Copiosè nascitur in Austriæ & Styriæ Alpibus, perpetuâ niue obsitis, nusquam verò latiorem, aut vberiorem conspiciebam, ait Clusius; quàm in iugo Vvechsel nuncupato, supra Aschpang Magn. viri Erasmi à Khunigsperg m. liberi Baronis: vbi

anno 1576. vnicam plantam lactei prorsus candoris flore inueniebam. Floret istic Iunio, interdum Iulio, & Augusto, niuium maturiùs aut feriùs liquefcentium ratione. In hortos autem translata, etiam Aprili, vel cum Primulâ veris rubrâ floret: difficulter autem cicurari potest. Hanc herbam pulcherrimam florentem vidimus in montibus Rhæticis dictis Chempseche & Albula, Iulio mense 1601. Tunc fuit mihi denominata Cyclaminis species. Habuimus anno 1595. in Horto Il. E. C. Montbelgardi, allatam Argentina ex horto D. Friderici Meier.

Ex Theophrastinis illis ærufcastoribus nonnullos huius foliis, cuticulâ summâ deglubitis, ascititique abdomini admotis, aquas educere, & vulnera illicò mirificéque carne & cicatrice claudere, tradit Lobelius, quod non vidimus. Folium crassiusculum est, & subadstringens, amaricante sapore, Soldanellę planè simillimum.

FINIS LIBRI VIGESIMI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

HERBÆ SILIQVOSÆ, PLERÆQVE ACRES, INTER QVAS MVLTÆ CVLINARIÆ.

POST Rapunculos, quid potiùs subiungi mereatur quàm Rapa, ac his consimiles Napi, Braßicæ, & huiusmodi alia? quas si plerasque in culinas accitas quis dicat, vt rumen impleant, vt ille ait, nulli reluctabimur. Illud potiùs Herbariæ Studiosis ostensum volumus, omnes infrà dicendas plantas id habere commune, vt semina siliquis inclusa gerant, acria sanè pleraque sicut & ipsæ plantæ.

BRASSICA VETERIBVS ET IN GENERE.

CAPVT. I.

HORTIS & culinæ familiaris Brassica [ῥαφάνος) quam Theophrast. trifariam diuidit hist. pl. lib.7.cap.4. Ac primùm quidem in eam, quę crispa οὐλοφύλλα: dein in eam quæ læuia [λειοφύλλα] habet folia: & tertiam agrestem [ἀγρίαν.] Videtur autem priorum [duarum) Brassicarum similiter & hæc esse differentia, quòd habeat quædam nullum, quædam malum semen habent. In vniuersum autem crispa [οὔλη,] & meliore succo, & maioribus foliis est, quam læuis [λεία.]

Notandum autem non hîc solum Brassicam τὴν ῥαφανὸν à Theophrasto nominari, & ita à Theodoro conuerti, sed aliis etiam in locis sæpissimè, in quibus Scaliger τὴν ῥαφανὸν pro Brassica vsurpat, & non pro radice neque radicula, quæ ῥαφανὶς quoque à Græcis vocatur. Ipse etiam Aristoteles Brassicam interpretatur. Scribit enim lib.5.cap.19.hist. Nascuntur Erucæ ex virentibus foliis, maximè Raphani, [ῥαφάνου] quam nonnulli κράμβην [Brassicam] vocant.

Adhæc & Athenæus lib.9. ῥαφανὸν Theophrast. κράμβην esse dicit, ita siquidem illic ait. Theophr. verò ad hunc modum scribit. [τῆς δὲ ῥαφανοῦ] (λέγω δὲ τὴν κράμβην) ἡ μέν ἐστιν οὐλόφυλλος, ἡ δὲ ἀγρεία: Raphanus, Brassicam dico, altera crispis est foliis, altera siluestris [lęuis Dalechampius.]

Antiquos Raphanum Brassicam vocasse monstrat Apollodorus Carystius.

Raphanum scio vocare nos: at hospitis
Vos Braßicam.

Plinius negligentiùs legit, imò nec animaduertit quidem, quæ Theoph. ac Aristoteles de Brassica scripserunt, ipse siquidem lib. 19. cap.5. Raphano radici tribuit, ac rursus eiusdem libri c. 8. ad Brassicam quoque retulit, Catonem, qui illa ex Theophr. transcripsit, his verbis citans. Sed Cato Brassicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: vnam [latis Cato] extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quam Papiniam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat. *Catoni Braßicæ.*

Idem Plinius eadem tria genera libr.20.cap.9. reperit. In tres, inquit, species diuisere Græci antiquissimi. Crispam quam Selinada [legendum videtur Selinoidea, siue Selinoiden, ex Catone c.157. vocauerunt, à similitudine Apii foliorum, stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata Crambe, tenuioribus foliis, & simplicibus densissimisque, amarior, sed efficacissima.

Quò verò Catonis sententiam de Brassicę generibus clariorem reddam, verba eius ex cap.157. adscribam. Nunc vti cognoscas genera earum, prima est leuis, quæ nominatur λεία, grandibus, & latis foliis, caule magno, validam hæc habet naturam, & vim magnam habet. Altera est crispa, quæ à similitudine Apii σελινοειδὴς vocatur. Hæc est & aspectu, & natura bona ad curationem, validiorque est quàm suprà scripta est. Item est tertia, quæ κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenuioribus foliis, & acerrima, omnium est istarum tenui succo vehementissima. *Læui. Crispæ. Crambe.*

Atque hæc tria genera Brassicæ agnoscit etiam Eudemus Atheniensis libr. de cleribus apud

Halmyrida. Leiophyllon ſiue Selinuſium

Athenæum lib.9. nimirum quod Halmyrida[quia niſi in maritimis non prouenit] Leiophyllon, & Selinuſium.

Diphilus Septinius contra, videtur duplicem Braſſicæ ſtatuere differentiam, ſpecioſiſſimam, ſeu dulcem, quæ Cumis: & amaram, quæ in Alexandria oriatur. Quod autem ſemen in Alexandriam è Rhodo fertur in annum efficere braſſicam dulcem, ſed quæ poſt id tempus pro natura loci amareſcat. Nicander in Georgicis:

Leuis quidem Braßica, interdum verò ſylueſtris obuia,
Cùm ſeritur folioſa, in areis hortorum pubeſcit:
Criſpa verò, frutica ſa, Tyrio colore foliis nitentibus,
Aut Phœniceis, & Halmyridi ſimilis,
Cymis decolor, & aſpera, ſimilis eſt
Soleis, quas aſſuunt mutatoriis calceis.

Cæterùm, tria iam dicta genera complectitur Dioſc. ſub Braſſica ſatiua, ſub qua etiam Ægyptiam habet, quæ propter amaritudinem in Ægypto non eſtur, ait Plinius. Addunt autem Dioſcor. & Plin. adhuc genera duo, ſylueſtrem alteram, de qua paulò pòſt: & alteram marinam, de qua Hiſt.n. lib.15.

Sed & cætera genera complura ſunt, pergit Plinius, Cumanũ ſeſſili folio, capite patulum. Aricinum altitudine non excelſius, folio numeroſius, quàm tenuius. Hoc vtiliſſimum exiſtimatur, quia ſub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit. Rariora hæc anguſtioráque, ſec teneritas in dote, ſi frigora non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani; prægrandes foliis, caule tenues, ſapore acuti. Sabellico vſque in admirationem criſpa ſunt folia: quorum craſſitudo caulem ipſum extenuat, ſed dulciſſimi perhibentur ex omnibus. Nuper ſubiere Lacuturres ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus turriſque quæ remanet: capite prægrandes, folio innumeri. Alii in orbem porrecti, alii in latitudinem toroſi. Nec plus vllis capitis poſt Tritianum cui pedale aliquando conſpicitur, & cyma nullis ſerior.

Ex omnibus itaque generibus quæ ex cultu, locis & forma nomen adepta apud Plinium, duo noſtris vulgò notiſſima ſunt, inquit Cornarius: Alterum ſeſſili folio, atque ita conflexo, vt omnia ſimul vnum caput efficiant. Quare etiam Kapuskol, id eſt, caulem capitatum vocant: ſicut etiam Græci κράμβην κεφαλωτὴν dicunt: Alterum extentis foliis, caule magno, quod partim Schlaüchen, partim Koſen, partim Staüden appellant. Caulium itaque & coliculorum appellationem, de Braſſica etiam noſtri habent, in eo quod ipſam Kôl vocant, quamuis aliqui etiam Kraût nominent, id eſt olus, quomodo item Latinè appellatur, ob excellentiam.

Etſi plurima ſint Braſſicæ genera, vt ex veteribus rei ruſticæ Scriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quas hodie vſitatas eſſe ſcribit Fuchſ. producit: quarum vna Græcis λεία [læuis] nominetur, grandibus & latis foliis, caule magno: & Germ. Breiten oder groſſer Kôl vocetur, Gall ſimpliciter *Choulx*. Altera criſpa, quæ à ſimilitudine Apii σελινοειδὴς, id eſt, Apiana nuncupetur, vulgò criſpus caulis, Germ. Kraûſer Kôl, Gall. *choulx creſpés*. Tertia quæ propriè Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo. Germ. Kleiner Kôl, vt ab aliis diſcernatur, nominari poſſit, aut ſimpliciter, & ſine adiectione Kôl, Gall. *Choulx rouges*. Quarta, quæ ſeſſilis ſit folio, & capite patula.

Braſſicarum nobis notæ hæ, inquit Geſner. hort. Alba, nigra, criſpa, hirſuta & rubra, quæ non multùm differt à nigra, ita vt ſæpiùs vna in alteram mutetur, quod Olitores teſtantur. Item: capitata Braſſica hortenſis vbinam ſpontè naſcatur neſcio.

Tragus præter ſylueſtrem, has recenſet Braſſicas. Braſſicam ſatiuam maiorem. Braſſicæ ſatiuæ maioris ſpeciem alteram. Braſſicam criſpam, & capitulatam, de qua ſeparatim egit.

Matthiolus ſua Braſſicæ genera Veterum accommodare ſtudens ita ſcribit. Satiua Braſſica, Theophr. & Plinio authoribus in multiplici recenſetur genere. Id quod & horti in Italia atteſtantur: nam in iis multiplex & varia creſcit Braſſica. Inter quas nominatim & ea (Braſſica criſpa) quam Plinius Sabellicam appellari tradidit, quæ criſpis admodum foliis, Lactucæ modo in ſe concluditur, intus albicans, tenera, ſubdulcis, & quæ hac ætate omnium præſtantiſſima habetur. Eſt & capitata conglomeratis vndique in orbem foliis, Plinio Lacuturris appellata, quæ vulgò *Capucei* dicitur. Eſt inſuper ex iis, quæ noſtris Italiæ hortis proueniunt, alia quædam [Braſſica rapoſa] cuius caulis Rapi in morem extuberat, manditúrque ſubinde medulla, pingui iure incocta raporum modo. Huius non reperio meminiſſe Plinium, nec eo vetuſtiores alios, qui de hortorum ſationibus ſcripsêre, ſicuti nec illius, quę foliis admodum per ambitum laciniatis, minutímque interciſis aſſurgit.

Ex multis Braſſicæ ſpeciebus quatuor recipere videtur Camer. horti: Cypriam, ſiue Pompeianam[multifloram,] quam vulgò *caulifiori* vocant: Rapicaulem, Apianam criſpam, & Albam Genuenſem quæ nobis Braſſica tenuiter ſecta.

Lonicerus meminit Braſſicæ albæ, latæ, criſpæ, capitatæ, & ſeſſilis, ſed, quod mirum, nullam deſcribit. *Lonic.*

Simili modo Ryffius oſcitanter & ieiunè nimis de Braſſica ſolis nominibus certat. Quatuor, inquit, earum genera. Prima læuis [λεία] Breiter Kôl: altera criſpa, à ſimilitudine Apii σελινοειδὴς, Kraûſer Kôl, vocata: tertia κράμβη, Kleiner Kôl, & quarta κράμβη κεφαλωτὴ, Latinis Braſſica Lacuturris, vel tertia aut ſeſſilis, ſiue capitulata, Germanis Cappis kraut, Gallis, Capini vel Cabini coles, nonnullis albi vocati, reliqua Braſſicæ genera Galli communi vocabulo Chouls [caules] appellant. Facit & quatuor genera Amatus, quę non deſcribit. Horum genus alterum Lacuturrem & Caputium vocat. Hiſp. Repolho, Colhes Morcianas: *Caputio*, Gall. *choulx pommés*: Germ. Cappes kraut. Hæc in orbem porrecta ait, clauſa & apprimè dura, per medium ſecta, innumero cernitur folio. Amati verborum teſtis fuerim, ſi ea de quarta, & non de ſecũda ſpecie tradiderit. *Ryff.*

Noſtra ætas, vt ait Dodon. non paucas quoque obſeruauit, vel colore, vel forma differentes, Braſſicas. Quædam enim ſeſſili folio patulæ ſunt: alię contracto capitatæ, nigræ nonnullæ, pleræque albidæ, vel etiam ſaturato colore virentes. Iam & læui folio iſtæ: illæ verò criſpo, aut laciniato. Eſt & in caulibus differentia. Nos de eius octo ſpeciebus [Braſſica ſc. vulgari, ſatiua, rubra capitata, criſpa, ſelinoide, ſilueſtri Crambe dicta, capitata albida, Sabauda & cauliflora,] quas depingit & deſcribit, ſeorſim tractabimus, vti & de ea quæ ſilueſtris ab ipſo inſcribitur, & ſilueſtri perfoliata, quam Perfoliatam ſiliquoſam vocamus.

Camme-

Commemorat Aug. Gall. Brassicam, *Cauoli o Verzi, crispi, capucciati, Verzi fiori, Verzi rapi*, & *capucci serrati*.

De Brassica duplici campestri Clusii agemus sub titulo Perfoliatæ siliquosæ; Caules siue Brassicæ, quas Aduersaria tradunt diuersas, sunt hæ:

Brassica:
- Alba, Sessilis, glomerosa, aut capitata, Lactucæ habitu.
- Eadem conuoluta & arctè occlusa, apud Belgas, rubro colore, enematibus aptior.
- Sabauda, vulgò *Sauoye*, patula & minùs occlusa, foris virens, intus albicans.
- Racemosa non globosa, vulgò Italicè *Cauli flore*, siue florida Pompeiana.
- Laciniosa alba, & Rubra Cumana vulgatior.
- Nigra, vndantibus, crispis & laciniosis foliis.
- Marina multiflora, Syluestris, monospermos.
- Caulorapa, brassica peregrina, medio caule turbinata & rapata.

Obseru. Brassica vulgaris satiua, capitata, florida: botrytis tenuifolia, laciniata. Et Icon. Plant. Lactuca satiua sessilis, siue capitata: vulgaris satiua, alba, sessilis, glomerosa, aut capitata, lactucæ habitu: patula crispa Sabauda æstiua: Sabauda hyberna, florida botrytis, marina siluestris multiflora monospermos: Rapa Brassica peregrina, caule rapum gerens, tenuifolia, laciniata, & fimbriata. Dalech. apud Hist. Lugd. Brassicæ tria prima genera facit. Brassicam satiuam, siluestrem & marinam. Nobis relictis duabus posterioribus de satiua hîc tantùm sermo fit. Diuidit autem satiuam in albam & rubram. Albæ septem tradit species. Albam vulgarem seu læuem satiuā: Albam crispam, Capitatam albidam, Capitatam polycephalon, Pompeianam aut Cypriam, Brassicam floridam Dodonæi, Asparagoden, & Raposam. Rubræ agnoscit species 4. Rubræ speciem primam, quam Cumanam vocat, & Brassicam læuem Catonis, eamque primam omnium à Fuchsio descriptam esse dicit: secundam, quam Dodon. Brassicam Lacuturrem appellet: Tertiam, Dodonæo σελινοειδῆν Lat. Apianam dictam: & quartam quam Dodon. nigrā, sed Fuchs. Crispam & σελινοειδῆν Apianam à similitudine Apii cognominet. Huic insuper adiungit Crispam Tragi, & Tenuifoliam laciniatam Lobelii, cuius gemina varietas. Brassicas suas Tabernæ in duo primùm distrahit genera: in domesticum siue satiuum, & siluestre, de quo pòst. Satiui aliud esse læue, idemque duplex, ex viridi album, & rubrum. Aliud crispum, capitatum aliud: aliud proliferum floridum, Italicè Caulifiori dictum. In specie quidem recenset has. Brassicam 1. Köl kraût 1. Brassicam 2. Kölkraût 2. Brassicam rubram, Rotter Köl. Brassicam capitatam, Cappes/kraût / Cappes köl. Brassicam capitatam rubram. Rott Cappes. Brassicam crispam kraûß köl kraût. Brassicam proliferam, Büschelköl kraut. Brassicam cripsam proliferam, Buschel kraûß köl. Brassicam proliferā floridam. Blümen köl. Brassicam Anglicam, Englisch kölkraût. Brassicam Sabaudam Saphoysch köl/de qua dubitamus an eadem sit cum Brassica capitata rubra: Brassicam Sabaudam crispam, Saphoysch kraût köl kraut. Brassicam tophosam, Bückel köl. Brassicam Selinisiam latifoliam, Breyt kraûß köl. Brassicam Selinisiam angustifoliam Schmal kraûß köl. Caulorapùm, siue Rapocaulem, Rüben köl, & Caulorapùm longum, Langrüben köl, quas nos non separamus, & Brassicam rapicaulem inscribimus. De quibus omnibus suo agemus loco, vt & C. Bauhini 26. speciebus, ac etiam Hadriani Iunii sex, inter quas & marinam numerat.

Brassica olus est vulgatissimum, ait Cæsalp. flores pallidi aut candidi, color aliis virentior est, aliis candicans: aliis ad purpureum vergens: crispitudo & læuitas tum in genere virenti, quod nigrum vocatur, tum in candido reperiuntur. At purpureum nequaquam crispum adhuc visum est. Omnium crispissi. inter nigra reperitur: Plinio Sabellicum: Theoph. Crispum. In hoc genere Selinida & Apiana Plinio. Candida & purpurea breuiore caule, sed qui magis crescit in caput foliis rotundioribus: Crispa inter candidas crescit in caput oblongum, candida, tenerrima. Læuis non nisi ex iure pingui paratur. De hac Plinius inquit, læuis constat foliis è caule exeuntibus: vnde Caulodis dicta est; nullius in medicina momenti: hinc sumptum vulgare nomen *Cauoli* apud nos. Quædam in caput rotundum crescunt *Caputios* vocant. Plinius Cumanum vocat. Quibusdam caulis in caput extuberat Rapi similitudine vulgò *Torzutos* vocant &c.

Κράμβη (brassica) Græci, quasi Κοραμβέλη, inquit Suidas, quòd pupillas oculorum, quas Græci Κόρας vocant, hebetet. In qua sententia fuit Columella cùm scribit.

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corambl e.

Et melius κράμβη quasi κοράμβη dicta est, quòd τῷ κορῷ ἀμβῇ: vel rectiùs ἀντέβη, id est, quòd crapulæ satietatique aduersetur, vt dicitur. Græci veteres etiam (vti dictum) ῥάφανον vocarunt, ob mutuam quandam amicitiam & affinitatem vtriusque seminis, vetustioris præsertim, vtramuis plantam generandi. Nicander Colophonius in Glossis apud Bœotos γασέρας Brassicas nominari ait. Hoc tamen Dalech. non ad alias, quàm capitatas, vel eas, ad quarum radices velut Rapum extuberet, refert. Brassica à Latinis appellatur, quasi præseca, inquit Varro, quòd huius scapus minutatim præsecatur: siquidem nunc tonsili, nunc cymoso caule spectatur. Sunt qui dictam existiment quasi palsicam, quòd ex caule minutim præsecetur vt passa fiat, vel ἀπὸ τῦ βράζαι, id est à vorando dictam verisimile est. Estur enim tota à plebecula, tum cruda, tū cocta, vel muriâ seruata: à Germ. Köl. Belg. Kool: Gall. *Choux*. Ital. *Cauli, Cauolo* Hisp. *Verça Colhos*: Angl. Cole/Colwurtes: Hungar. Vörös kapûsta: Boh. kapoꝫta & Zely. Nomina linguarum

Cæterùm, Olus hoc Lachrymis Lycurgi à Libero patre vitibus adalligati natum prodidit Nestor, in eo libro qui Alexicepos inscribitur: perniciali forsitan cum ea (Viti) odio flagrare hisce fabularum inuolucris innuens. Vitis enim & Brassica tantâ laborant discordia, vt si in agris olus hoc assitum Viti prosiliat, vel vinum exilius proferat, vel ipsa confestim marcescat, vel certè sarmenta eius contabescant. Tam pertinax inter has plantas inimicitia, vt si defluxionis impetu vua procidat, aut laxior in fauces decumbat iniecto capiti Brassicæ crudæ succo in excelsum oris protinus resiliat. Si Brassicæ fuerit vicina Vitis, luxuriantes eius palmites potiùs repandi curabuntur, quàm recti velint propiùs accedere intestinæ non immemores discordiæ. Similiter si quis feruescenti in olla Brassicæ vini paululum guttatim instillauerit ne ampliùs quidem excoquetur, sed suis viribus defuncta ad perniciem

trahetur. Vitem viuam oleris huius odore fugari Theophr. affirmat, assitámque ad olus diffugere Varro tradit. Quin & brassicâ corrumpitur in dolio vinum sapore & odore, quod betæ foliis demersis restituitur. Brassicam inter olera, vt legere est apud Athenæum Mantin [vatem] Prisci vocarunt. Non autem solus Menander brassicam appellauit Sacram. Est enim apud Hipponactem in Iambis dictum huiusmodi:

Elapsus ille supplex Brassicam adorabat
Septifoliam, aut eam succosam Pandoræ
Sacrificabat Thargeliis, antequam Pharmacum biberet.

Iones iureiurando post Brassicam suam fidem adstrinxisse, constat ex sequentibus, Ex multis nominibus per Brassicam, te maximè diligo, inquit Ananius Teleclides in prætoribus, per Brassicas hoc iuro, dixit, Epicharmus in terra & mari, itidem per Brassicam hoc asseuero. Eupolis in Baptis, Per Brassicam ita est. Iusiurandum verò Ionicum hoc videbatur: nec absurdum fuit per Brassicam deierasse quosdam, cùm Zeno Citiensis, qui Stoicam sectam condidit, imitatus iureiurandum Socratis per canem conceptum, per Capparim iurauerit, vt Empodus autor est in suis commentariis.

Locus & tempus. Brassicæ in hortis passim coluntur. Frigidis verò & pluuiosis positio earundem optima. Salsis etiam aquis iuuari brassicam, & iis rigatam meliorem fieri tradit Theophrast. quare nonnullos nitro aquæ permisto aspergere brassicam, vt Aegyptios, atque ita multò dulciorem teneriorémque effici, sicuti & si priusquam coquatur, sale commaceretur. Martialis nitrata aqua viriditatem conseruari scribit his versibus.

Ne tibi pallentes moueant fastidia Caules,
Nitrata viridis Brassica fiet aqua.

Palladius non nitratam aquam, sed nitrum ipsum inspergi iubet his verbis: Celeriùs coquitur virore seruato, si dum est trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello desuper spargas, vt speciem pruinæ candentis imitetur. Brassica autem Plinio ex Columella toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Vtilissimè tamen ab æquinoctio Autumni. Transfertur cùm quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo Vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriórque cauliculus, Apicii luxuria, & per eum [perinde] Druso Cæsare fastiditus [blanditus Vet.] non sine castigatione Tiberii patris. Post Cymam ex eadem Brassica contingunt æstiui, autumnaléſque cauliculi, mox hyberni, iterúmque Cymæ. nullo æquè genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa Solstitium, ex qua si humidior locus est, æstate, si siccior, Autumno plantatur. Humor fimúsque si defuêre maior saporis gratia est: si abundauêre, lætior fertilitas. Fimum asininum maximè conuenit. Est hæc quoque res inter operaganeæ, quapropter non pigebit verbosiùs persequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, primùm omnium si in repastinaro seras: dein si terram fugientes cauliculos seces, à terrâque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules, ita ne plùs quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio tędióque. Cuicunque autem generi pruinæ plurimùm suauitatis conferunt: & nisi obliquo vulnere defendatur medulla, plurimùm nocent. Semini destinati non secantur. Est etiam sua gratia nunquam plantæ habitum excellentibus: halmyridia vocant, quoniam nisi in maritimis non proueniunt, nauigatione quoque longinqua viridibus adseruatis. Statim defecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proximè siccatos, obturatósque conduntur, omni spiritu excluso. Sunt qui plantam in transferendo, alga subdita pediculo, nitróve trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolii nitrúmque simul tritum aspergant foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem custodit: aut Apiciana coctura, oleo ac sale, priùs quàm coquantur maceratis. Est inter herbas genus inserendi, præcisis germinibus caulis, & in medullam semine ex aliis addito [abdito M.]

Quid autem sit Cyma in Brassica declarat idem Plinius. Cymas, inquit, à prima sectione præstat proximo Vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior, teneriórque cauliculus. Et paulò pòst. Post Cymam ex eadem Brassica contingunt æstiui, autumnaléſque cauliculi, mox hyberni, iterúmque Cymæ. Celsus lib. 17. c. 27. Cymas, inquit, seu cymata prætęneros dicimus in Brassica præcipuè coliculos. Vere appetente progerminantes, velut κυήματα planè sint, id est, fœtus, ducta translatione à ventrem ferentibus fœminis ad Brassicam, quę ineunte Vere, turgens succo, & cumplurimùm cymosa sobole grauida coliculos enititur. Cymæ, inquit Ruellius, sunt quidam scaporum delicatiores teneriorésque coliculi, quos à prima sectione præstant. Nec me fugit recentes quorundam olerum germinatus, turionésve, velut Armoraciorum, Sinapi, Naporum, Rapi, Cymas classicis Authoribus appellari. Cyma quoque, licèt muliebri sexu frequentiùs soleat vsurpari, nonnunquam genere neutro Græcorum imitatione legitur, ut apud Columellam in carmine, quod hortorum cultui nuncupauit.

Tunc quoque conseritur, toto quæ plurima terræ
Orbe virens, pariter conseritur plebi, regique superbo:
Frigoribus caules, & Veri Cymata mittit.

Et quod Galenus adnotauit κύμα κράμβης ... κατὰ συναίρεσιν τοῦ διὰ τριῶν συλλαβῶν ὀνόματος, λεγομένου τοῦ κυήματος, &c. i. e. Brassicæ igitur germen, quod [Brassicæ germen] nónulli κύμα nominant, per contractionem nominis trissyllabi κυήματος, &c. Eadem cymata prototomi caules appellantur à Galeno, quo loco etsi corrupta sint vulgaria exemplaria, quæ habent πρωτομῶ ναυτῶ ἀφεψήματος κυάθους β. νήστει διδομένους ἐπὶ ἡμέρας θ., non dubium est quin legendum sit πρωτοτόμου καυλοῦ, & cætera, Id est, Prototomi caulis decocti cyathos duos ieiuno ad dies nouem exhibitos. Cuius auxilii ab Archigene ad renum affectiones præscripti efficacia, & prototomorum caulium lectio à Dioscoride confirmatur τὸ δὲ αὐτῆς (κράμβης) κύημα, inquit, εὐστομαχώτερον μὲν, δριμύτερον δὲ, καὶ οὐρητικώτερον. Id est, Brassicæ Cyma stomacho commodior quidem est, sed acrior, & magis vrinam ciens.

Eorumdem caulium meminit & Martialis.

Et faba fabrorum, prototomique rudes. Item,

Quum mihi boleti dederint tam nobile nomen.

Prototomis, pudet heu! seruio cauliculis.

Appellantur autem prototomi à prima sectione ac cæsurâ, quando videlicet ad seminis generationem augescentes succiduntur, & in ciborum vsum veniunt. A Marcello caules Haplosiles à teneritudine, Græca appellatione, dicti sunt.

Quod autem Plinius ait. Sunt qui semen Trifolii, aspergant foliis: hoc dudum ex Constantino Cæ-

no Cæsare & Palladio Cornar. declarauit, parum animaduertentis fuisse, vt τρίφυλλον γινομένην κράμβην, in Trifolii semen conuerteret.

Brassica decimo à satu die se demonstrat, nisi semina quæ solo mandantur, vetustate sint exucta: tum enim in aliam degenerare stirpem Marcus Varro tradidit. Semen vetus tantùm valet in quibusdam rebus, vt naturam commutet. Nam ex semine Brassicæ vetere sato, nascuntur Rapa, & contrà ex raporum Brassica. Secari non debet quæ sementi destinatur. Sed occurrit ingens discordiæ miraculum. Hoc olus vitem fugare diximus: Cyclamino & Origano, perarescit.

De Brassicæ satione hæc Colerus: Ante hiemem excolitur terra & benè adæquatur, mense Februario seratur semen Brassicæ, etiamsi congelata sit terra ac etiam tecta copiosa niue, postea sparge suprà fimum Gallinarum: prouenient Brassicæ plantæ pulcherrimæ & optimæ ad transplantandum, quæ non corrumpentur. Item circa diem à Matthia denominatum bonæ matres familiæ serunt **kapsamen** aut **kholsamen**, si terræ possunt committere, vel antè terram colunt, deinde circa diem Matthiæ serunt, etiam supra niuem. Quædam in Martiis terram madefactam miscent cum semine & serunt in hypocaustis sub scamnis: vbi gelu præteriit in terra serunt. Ait idem, in Martio, Brassica alba capitata [**weissen kohl,**] seritur in Martyrum septimana, circa S. Vrbani diem transplantantur, ager bis arandus: vnaque planta distet sesquipede, tribus septimanis pòst ad radicem cumulanda terra & fodienda: plantando loco vbi meridianus Sol parum luceat, non enim facilè Solem tota die perfert.

Brassica satiua, vt scribit Diosc. aluo commoda est, si leuiter feruefacta edatur. Percocta verò aluum sistit, & magis quæ bis cocta, & in lexiuio cocta est. Stomacho autem incommoda est. Et æstiua acrior est. Quæ verò in Ægypto est, ob amaritudinem edi non potest. Cæcutientibus tamen & tremulis in cibo auxiliatur: & noxas ex crapula & vino, à reliquo cibo sumpta extinguit. At Cyma ipsius stomacho commodior est, sed acrior est, & magis vrinam ciet. Eadem condita, stomacho incommoda est, & aluum turbat. Cæterùm crudæ succus cum Iride & nitro deuoratus, aluum mollit. Cum vino verò potus, morsis à Vipera opitulatur: cum fœnigræci farina & aceto, podagricis & arthriticis, sordidisque ac veteribus vlceribus, impositus prodest. Idem per seipsum naribus infusus, caput purgat. Cum Lolii farina appositus menses ducit. Folia imposita per se, aut trita cum polenta, faciunt ad omnem inflammationem, & tumores. Ignes item sacros, & pustulas nocturnas, & lepras sanant. Cum sale verò carbunculos emarginant. Continent etiam defluuium capillorum in capite. Eadem elixa (ἑψόμενα) & melli ammixta ad gangrænarum nomas faciunt. Si verò cruda cum aceto edantur, splenicis prosunt. Sin commanducentur vt succus deuoretur, vocem interceptã [ἀποκοπὴν & non retusam vt malè Ruell.] restituunt. Decoctum ipsius potum, aluum & menses mouet. Flos in pesso appositus post partum, conceptionem impedit. Græcè legitur τὸ δ' ἄνθος ἀτόκιον μετὰ τὴν ἀποκύησιν προστεθὲν ἐν πεσσῷ, quæ sic Ruellius, flos post conceptionem in pesso subditus, partum abortu vitiat. Semen maximè eius quæ in Ægypto nascitur potum, lumbricos expellit. Ammiscetur etiam in antidotos Theriacas. Et faciem ac lentigines depurgat. Caules virides vnà cum radicibus vsti, & adipe suillo vetere excepti ac impositi lateris diuturnos dolores sedant. Hæc *Dioscorides*, in quibus quæ de foliis manducatis tradit: Asclepiades, Galeno teste, de cauliculis ad vocem interceptam præscripsit. Brassicæ viridis, inquit, cauliculos absterios manducandos præbe, & quod instar palearum exuccum est, expuere iube, succum verò delingere. Alia, Brassicæ succum cum melle coctum delingendum exhibe, auxiliabitur confestim.

Brassicam Athenis cibo parari solitam fuisse pro puerperis mulieribus commemorat Athenæus, velut idoneum medicamentum quoddam, & aptam nutriendo corpori. Ephipp. in Geryon.

> *Oleoque Braßicam in fasciculos collectam incoquere.*

Antiphanes in Parasito Brassicam memorat tanquam vilem cibum his verbis.

> *Braßicam tamen vnctam coquunt, ô dij!*

Diphilus in Insatiabili:

> *Adueniat, quæcunque bona sunt afferamus statim:*
> *Braßicam vnctam.*

Apud Ægyptios in cænis statutum est, inquit Athenæus, ante omnem cibum brassicam elixam (ad arcendam ebrietatem) comesse, & ad compotationes ita sese præparare. Multi sanè, vt ab ebrietate vindicentur, præsumunt Brassicæ semen: quamobrem Sybaritæ, vt inquit Timæus, antea quàm potarent, Brassicarum esu se muniebant. Alexis.

> *Heri bibisti plus satis: nunc graue caput,*
> *Sentis, medendum est huic malo ieiunio:*
> *Deinde Braßicam tibi dabit quispiam*
> *Elixam.* Eubulus alicubi:
> *Vxor mihi Raphanum si tu afferas,*
> *Hanc crapulam è vestigio discusseris*
> *Ni fallor omnem.*

Anaxandrides:

> *Si Lauabitis,*
> *Raphanumque multum editis, hæc mox desinet*
> *Vexare vos capitis grauedo: frontibus*
> *Nubem insidentem tristibus dispergite.*

Nicochares:

> *In crastinum Raphani loco nos balneum*
> *Quod crapulam sanet tuam parabimus.*

Amphis:

> *Nullum remedium est ebriis paratius,*
> *Quàm si molesti quidpiam fortè accidat*
> *Subitò etenim mirum in modum illud dißipat;*
> *Raphanus vt non magis*
> *Ad id valeat.*

Brassicæ hanc facultatem Literis mandauit Theophrastus, & hoc preterea, vitem etiam, dum viuit, odorem brassicæ auersari.

Cur autem crapulam sedet, id causæ subdit Aristoteles in probl. quia eius succus crudos humores & vinosos in aluum attrahit, ac ipsa in ventriculo remanens refrigerat corpus, quo refrigerato tenues humores in vesicam feruntur. Vnde cùm humores vtrinque abigantur, refrigerato corpore, illo crapulam sedari perspicuum est, præsertim quum sequax vini vapor humoribus deorsum conuersis deuocetur, & præceps ad ima deuoluatur, qui sese efferens in caput, mentis arcem obsidet, & temulentiam grauitatemque creat.

Galenus ex Apollonio in dolore capitis ab ebrietate ad refrigerandum repellendumque, rosaceum per se & cum aceto, aut hederæ, aut Brassicæ succo præscribit. Quin & ipsa Brassicæ folia calida macerata, capitique circumposita, ac obli-

gata naturaliter ebrietati reſiſtere ait.

Apud Græcos porrò adeò frequentis fuit in cibo vſus Braſſica, maximè quæ κράμβη dicitur, vt bis cocta faſtidiri cœperit, & apud Apicios in prouerbium abierit, δὶς κράμβη θάνατος, quo etiam hodie vtimur, cùm rem iterum atque iterum repetitam, non ſine moleſtia, ſignificare volumus.

Quid ſi hæc eadem illa ſit, quæ tot exercuit, imò ferè occidit, Grammaticos, illo Satyrici ſenariolo vaticinante quantùm crucis noſtris olim Criticis pòneret.

Occidit miſeros Crambe repetita magiſtros

Antequam autem Medicos populus Romanus reciperet Braſſicâ ſexcentis annis ita vſus eſt, vt nullus morbus oriretur quem non hoc olere, Marco Catone id annotante, curaret. Ex quo vires eius perſequi par eſto.

Braſſica omnibus oleribus antè ſtat. Eam eſto, ait Cato, vel coctam, vel crudam. Crudam ſi edas, in acetũ intingito, mirificè concoquit, aluum bonam facit, lotiumque promouet, ac ad omnes res ſalubris eſt. Si voles in conuiuio multùm bibere, cœnaréque libenter, ante cænam eſto crudam, quantùm voles ex aceto. Et item vbi cœnaueris, comeſto alia quinque folia, reddent te quaſi nihil comederis, biberiſque, bibeſq; quãtùm voles. Vt aluum deiiciat quomodo præparanda & danda ſit docet. Si verò ægrè lotium it, Sumito Braſſicam, inquit, coniicito in aquã feruentẽ, coquito paulìſper, vti ſubcruda ſiet, poſtea aquam defundito non omnem: eò addito oleum, & ſalem, & Cymini paululùm: inferue facito pauliſper, poſtea inde iuſculũ frigidum ſorbere, & ipſam Braſſicam eſſe oportet, vti quamprimùm excoquat, quotidie id facito. Quæ vocatur σελινοειδὴς hæc ſeptem habet bona in comeſtura. Et primùm ſcito: de omnibus Braſſicis nulla eſt Crambe tertia medicamentoſior. Ad omnes tumores, ad omnia vulnera eam contritam imponito. Hæc omnia vlcera purgabit, ſanaque faciet ſine dolore, tumida concoquet, vulnera putrida cancroſque purgabit, ſanoſque faciet, quod medicamentum aliud facere non poteſt. Verùm priuſquam id imponas, aqua calida multa lauato. Poſtea bis in die contritam imponito. Ea omnem putorem adimet. Si cancer ater eſt, is olet, & ſaniem ſpurcam mittit. Si albus, purulentus eſt. Sed ſi fiſtuloſus, ſubtus ſuppurat ſub carne. In ea vulnera huiuſcemodi tere braſſicam, ſanum faciet: nam optima eſt, ad huiuſmodi vulnera. Et luxatum ſi quid eſt, bis die calida foueto, braſſicam tritam apponito, citò ſanum faciet. Si bis die apponitur, dolores auferet, & ſiquid contuſum eſt, erumpet, ſi braſſicam tritam appoſueris, & ſanum faciet, & ſi quid in mammis vlceris natum, & carcinoma, braſſicam tritam apponito, ſanum faciet. Et ſi vlcus acrimoniam eius ferre non poterit, farinam hordeaceam miſceto, ita apponito. Huiuſmodi vlcera omnia hæc ſana faciet quod aliud medicamentum facere non poteſt, nec purgare. Et puero, & puellæ ſi hulcus erit huiuſcemodi, farinam hordeaceam addito. Et ſi voles eam eſſe, conſectam lautã ſiccam, ſale ac aceto ſparſam eſto, ſalubrius nihil erit. Quò libentiùs edas aceto mulſo ſpargito, mentham addens ſiccam, & rutam, & coriandrum ſale ſparſam paulò libentiùs edes. Id benè faciet, & mali nihil ſinet in corpore conſiſtere, & aluum bonam faciet. Si quid antea mali intus erit, omnia ſana faciet. De capite & de oculis omnia deducet, & ſanum faciet, Hanc manè eſſe oportet ieiunum. Et ſi bilis atra eſt, & ſi lienes turgent, & ſi cor dolet, & ſi iecur, aut pulmones, aut præcordia, vno verbo, omnia ſana faciet quæ intrò dolitabunt: eódem ſilphium inradito, bonum eſt. Cùm venæ omnes, vbi ſufflatæ ſunt ex cibo, non poſſunt perſpirare in toto corpore, inde aliqui morbi naſcuntur, vbi ex multo cibo aluus non it, proportione Braſſicâ ſi vteris (vti te moneo) nihil iſtorum vſu veniet ex morbis. Verùm morbum articularem nulla res tantùm purgat, quantùm Braſſica cruda, ſi eam edes cum ruta, & coriandro conciſam. Sic & Laſerpitium inraſum cum Braſſica ex aceto oxymelli, & ſale ſparſa. Hac ſi vteris, omnes articulares morbos poteris expellere. Nullus ſumptus eſt, & ſi ſumptus eſſet, tamen valetudinis cauſa experirer, eam manè oportet ieiunum eſſe. Omnis qui inſomnioſus eſt, hac eadem curatione ſanum facies. Verùm aſſam Braſſicam, & vnctam caldam ſalis paululùm dato homini ieiuno. Quàm plurimam ederit, tam citiſſimè ſanus fiet ex eo morbo. Tormina quidem moleſta erunt, ſic facito. Braſſicam macerato benè, poſtea in ollam coniicito, deferuefacito benè, vbi cocta erit benè, aquam defundito. Eò addito oleum benè, & ſalis paulùm, & cuminum, & pollinem polentæ. Poſtea bene feruefacito, vbi ferbuerit, in catinum indito. Dato edat ſi poterit ſine pane, ſi non, panis parum ibidem madefaciat, & ſi febrim non habebit, dato vt vinum atrum bibat, citò ſanus fiet. Et hoc, ſi quando vſu venerit, vt quis debilis fiet, hæc res ſanum facere poteſt, ſi braſſicam edet ita vti ſuprà ſcriptũ eſt. Et hoc amplius: Lotiũ conſeruato eius, qui Braſſicam eſitauerit, id calefacito, eò hominem demittito, citò ſanum facies hac cura, experum hoc eſt: Item, pueros puſillos ſi laues eo lotio, nunquam debiles fient: & quibus oculi ſunt parum clari, eo lotio inunguito, plus videbunt. Si caput aut ceruices dolent, eo lotio caldo lauito, deſinent dolere. Et ſi mulier eo lotio locos fouebit, nunquam ii viroſi fient. *Hæc inter alia Cato*, quæ maluimus formali eius Minerua reddere, ne quid verborum eius deperiret, aut aliquid in detrimentum ſententię omitteretur, aut mutaretur, quod dum nitori orationis conſultum volunt, fieri conſueuit.

Braſſicæ laudes, inquit Plinius, longum eſt exequi, cùm & Chryſippus Medicus priuatim volumen ei dicauerit per ſingula membra hominis digeſtum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarint. Cuius ſententiam vel eò diligentiùs perſequi par eſt, vt noſcatur qua medicina vſus ſit annis DC. Ro. populus. Cato criſpam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus, oculorum caligini ſcintillationibuſque, vel ſtomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, Coriandro, Ruta, Mentha, Laſeris radicula, ſumptam acetabulis duobus matutinò: tantámque eſſe vim, vt qui terat hæc, validiorem fieri ſe ſentiat. Ergo vel cum his tritam, ſorbendam, vel ex hoc intinctu ſumendam. Podagræ autem, morbiſque articulariis illini cum Rutæ, Coriandri, & Salis mica, ac hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articuloſque mirè iuuari. Si foueantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata quæ nullis aliis medicamentis ſanari poſſint. Foueri

ueri priùs aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fistulas eluxatas, & tumores euocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam, vigiliásque tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum potâ. Quin & vrinam eius qui Brassicam esitauerit, asseuari, calefactámque neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciam, ad exprimendam sententiam. Pueros pusillos si laues ex vrina, nunquam debiles fient. Auribus quoque ex vino succum Brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine hulcere. Græcorum quoque opiniones iam & Catonis causâ poni conuenit, in iis duntaxat quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eandémque bis cóctam sistere. Vino aduersari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem: postea sumptâ crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multùm: succum verò crudæ vel angulis tantùm tactis cùm Attico melle, plurimùm. Facillimè concoqui, cibóque eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse vtilius stomacho neruisque, ideò & paralyticis, & tremulis dari iubet: & sanguinem excreantibus, Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesmon, & renum causa: lactis quoque vbertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus aduersus fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion Opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæque ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item Spleneticis in vino albo per dies 40. Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bibendúmq; demonstrat. Contra verò singultus cum Coriandro & Anetho, & melle ac Pipere ex aceto, Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, & sordidis vlceribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea farina: succum ex aceto vel cum Fœno Græco. Sic aliqui & articulis, podagrisque imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Suggillata verò & alios liuores pura illita. Lepras & psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testiū & genitalium malis hanc vtilissimè imponi asserit. Efficaciùs eandem cum Faba trita. Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi vitia cum rutæ semine: & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus Brassicæ generibus suauissima est cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctæ ad tot vsus laudatam fœtere humi effusam. Stirpium Brassicæ aridorum cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe peruetusto. At cum Lasere & aceto in vicem psilothri euulsis illitus pilis: nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subseruefactus, vel per se elixus ad conuulsa & rupta intus, lapsúmque ex alto. Nulla ergo sunt crimina Brassicæ? imò verò apud eosdem animæ grauitatem facere, dentibus & gingiuis nocere: & in Aegypto propter amaritudinem non estur.

Sed de Brassicæ facultatibus disserit Galenus his verbis. Brassicæ succus facultatem habet purgatricem, corpus autem ipsius communi siccantium ratione sistit magis, quàm ad deiiciendum incitat. Quum igitur quæ in ventre continentur excernere voluerimus, è propinquo cacabo in quo cócta cum aqua fuerit, extractam ipsam protinus in vasa, in quibus oleum cum garo paratum fuerit, coniicere conueniet: nihil autem retulerit, si salem loco gari sumpseris. Quod si humentem aluum siccare voluerimus, priorem aquam, vbi Brassica mediocriter cocta videbitur, effundentes, aliam calidam mox iniiciemus: ac deinde rursum Brassicam, quoad contabuerit, ei incoquemus, quod non facimus cùm ventris deiiciendi gratia sumitur: volumus enim hoc casu proprium ipsius succum omnem non deponere, sed quoad maximè fieri licet, retinere. Porrò nihil quod coquitur proprium succum seruare omninò potest: quin potiùs omnem abiicit, si coctum diutiùs fuerit: Brassica paucum habet alimentum, & edulium est non firmum, sed laxum. Succum habet non probum, vt Lactuca, sed prauum & graueolentem. Quod verò ad vrinas attinet, nihil ipsas, quod sciam, insigniter neque prouocat, neque moratur. Brassicæ germen quod nonnulli κύμα nominant, minùs quàm Brassicá ipsa siccat: tametsi aliorum olerum caulis temperaturâ vt plurimùm est quàm folia siccior, potissimùm quum iam propè est, vt semen profundant. Et, Brassica esculenta desiccandi vim habet, tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè Brassicæ Ægyptiæ: quantò scilicet ea temperatura siccior est. Sanè amaræ qualis semen particeps est: sicut videlicet alia omnia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt. Eadem facultate ephelidas & lendes, & quæcunque modicam abstersionem postulant, adiuuat. Porrò caules Brassicæ combusti cineres efficiunt admodum desiccantes, vt videlicet iam & causticam vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes: ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis adhibent: nam valenter digerens medicamentum efficitur. *Hæc Galenus.*

Simeon Sethi: Malum, inquit, & melancholicum succum Brassica procreat, visum hebetat, & somnum per tumultuosa insomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem sistit. Quapropter in quibus humectam aluum siccare volumus, ipsam modicè decoquentes, aquámque primam abiicientes, confestim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aëris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Aestiua Brassica peioris succi est quàm hyberna. Vrinam ducit, lumbricos interficit, & iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem ab humiditate ortam hebetudinem sanare. Cocta cum pingui carne, plurimùm noxæ atque vitii amittit. Flos eius proprietate quadam semen genitale corrumpit

vtero impositus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque si ante alios cibos assumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius succus cum melle sumptus, magnificè defectiones vocis iuuat. Vulneribus imposita ea conglutinat, & malefica vlcera & induratas inflammationes sanat.

Brassicæ semen crassiusculè contusum, inquit Matthiolus, & in carnium iure feruefactum, potúmque vnà cum ipso iure colico dolore laborantes præsentaneo remedio iuuat. Brassica tormina discutit, si bis edatur cocta, addito Cymini semine, Sale, Oleo, & hordeaceæ farinæ polline: præsertim si sine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum vetere gallo. Idem prodest iecinorosis, lienosis, & renum calculo laborātibus. Prodest percocta tabidis, si frequenter edatur. Succus ex melle coctus visum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur succus vtiliter potandus aduersus fungorum venena. Cocta, & longo pipere aspersa vnaque cum iure sumpta nutricibus lactis vbertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in eclegmate parata, datur lambenda magna vtilitate anhelosis.

Brassica, vt scribit Cardanus, triplici nobilitate præstat, nam cibus est & medicina, adeò vt Romani non aliam nouerint tam in externis, quàm interioribus morbis: Vi tam egregia, vt incocta vasis in quibus aquæ feruere solent, crustas ab illis auferat: partibus enim tenuibus & nitro similibus prædita est. Sapore adeò suaui, vt à plærisque nobilioribus eduliis præferatur.

Cæterùm scribente Dodonæo, Brassica omnis resiccantem & adstringentem facultatem habet: atque vnà nitrosam quandam vehementiùs abstergentem qualitatem: hanc autem succus aut decoctum eius sibi vendicat: substantia siue brassicæ corpus adstringentem & resiccantem retinet. Deponit etenim brassica decoctione nitrosam hanc qualitatem quæ succo ac humido eius insidet: quam omnem aqua, in qua primò decoquitur, ad se pertrahit. Quam ob causam decoctum eius aluum mouet: veluti & succus si bibatur. Abiecto autem primo iure in quo decocta est, aluum brassica siccat & adstringit: alimentum autem corpori præbet exiguum: succum verò ingenerat non probum, vt pote crassum ac melancholicum, minùs tamen crassum aut vitiosum, quæ albidæ sunt: quæ idcirco & aliis præstant.

De Brassica Baptista Fiera sic cecinit.

Iam veniat folio Chrysippi Braßica crispo,
Vel patulo & leui, vel glomerata comas.
Prima salutifera, & ventrem lenire parata,
Bullierit modico si tamen igne, placet.
Omnibus ardor inest grauior tum & esca secundis,
Ne capiti noceant vina superba premunt.
Extumidam referant vesicam, ægrumque lienem.
Hepar & obstructum fœmineumque fœmur.
Arida Socraticam pareret ni Braßica bilem,
Iure erat in morbis omnibus illa satis.

BRASSICA CAPITATA ALBA.

Sicuti vsu frequentissima est Brassica alba capitata, ita in hoc genere prima nobis describetur.

Caulem ergo hæc producit crassum, albicantem, crasso cortice tectum, medullà parum acri & subdulci: *Folia* quæ primùm erumpunt lata habet & ampla, subrotunda, nullis effatu dignis laciniis sinuata, longis crassis pediculis hærentia, costis neruisque albicantibus intertexta. Quorum inferiora auulsa, aut fortè decidua, *stipitem*, relinquunt densa vestigiorum serie rugosum & inæqualem: Superna verò quæ remanent lata quoque & subrotunda, & ex viridi albicantia & cæsia, mutuo incubitu in *caput* maximum durissimum conglobantur: tam arcto complexu, vt difficilè separentur. Horum interiora planè albicant. Porrò *glomer* appetente Vere, quo tempore seminii ergo transplantari solet, parum dehiscens, è medio caulem erectiorem profert *floribus* luteis aut luteopallidis, quibus delapsis *siliquæ* longæ nascuntur teretes, acuminatæ: semina parietum medullosorum interseptu claudentes rotunda. Hyemem non durant, nisi contra frigus muniantur. Rei familiari potissimùm hæc expetita, propter vsum, & quia diutiùs in cellis adseruari solent. Hæc interdum elegantissimà naturæ varietate ad 50. Capitula minora fert, magni illius glomeris loco, vt inferiùs specialiùs tradetur.

Caputium hodie dictum olus, Germ. **Capůtz**, Brassicæ genus est, inquit Cordus, quod Cumanum Plinius vocat: sessile folio & capite paululùm, non tamen vbique similiter prouenit: tritianam, imperialem, κραμϐὴν κεφαλωτὴν, suspicatur esse H. Iun. quam Nicander γαςέρα nominat à tumidi ventris figura.

Fuch. Icon. Brassicæ 4. genus: & hist. Brassica 4. sessilis, quam vulgus Caputos caules quasi Capitulatos appellat. Nonnulli Brassicam albam & caules albos.

Dodon. Gall. Brassicæ prima species alba: & Lat. in fol. Brassica 6. inter albidas 1. quam vulgò Capitatam nuncupari ait: & à nonnullis Brassicam Imperialem, Brassicam Tritianam Plinii, quem appositè notat quòd eius Caput terræ aggestione, tale fieri affirmet: quod non aggerando vel accommodando terram tale [pedale scilicet interdum] nascitur, sed sua natura, si tempore & loco idoneis transplantetur, capitatum efficitur. Ipse autem Dodon. olim Fuchsianam figuram habebat quam nunc ponit pro rubra, & nouam habet pro alba.

Caulem capitulatum [quem Germani **Cappes** vocant] ego [Tragus lib. 2. c. 53.] latiuæ Brassicæ genus esse existimo, Quibusdam Caulis Imlis Imperialis dicitur. Alii Caputium capitatum, Caulem capitulatum, & simpliciter Caulem vocant, Auicenna *Cannabari* [quam vocem ego ad Betam pertinere suspicor,] Serap. *Cormub* vocat. Petrus de Crescentiis, Sambusium, Stephanus de Coruo, Carnebum appellat. Apollin. **weiß-kôl** & **kappis kraut** vocat, ac confundere videtur

tur Brassicam cum beta.

Gesner. hort. Brassica capitata.

Monach. in Mes. Caules Caputii.

Lobel. & Pen. Aduers. Brassica alba sessilis glomerosa. Obs. Brassica capitata. Icon. Plant. p. 243. Teut. 293.

Est Matthiolo in Diosc. capitata conglomeratis in orbem foliis, Plinio Lacuturris appellata. Brassicæ capitatæ, quæ vulgò *Capucci* dicuntur. Item hist. Germ. Cappes / Brassica capitata, quædam viridis, quædam alba.

Tabern. Icon. & hist. Cappens aut Cappes kraut / Brassica capitata Caulis capitatus.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Brassica 1. siue capitata alba, Lacuturris Plinii videtur: aliis Cumana eiusdem: aliis Tritiana. Brassica 3. siue pluribus capitibus conglobata. Hæc non videtur separanda à priore, cuius videtur monstrum.

Cæsalp. Caputii.

Hist. Lugd. Brassica capitata albida, Tertia albæ Brassicæ species: Gal. *Chou capu*, id est Caulis capitatus. Plinio Lacuturris est Brassica vt vult Matth. & Dodon. Brassica Tritiana. Sed verisimilius est Lacuturrin nostram esse Brassicam capitatam candidam. Tritianam verò nostram esse Brassicam capitatam viridem. Est & alia Brassica capitata polycephalos, Quidam id terræ, cui semen creditur, vbertati ascribunt, quæ tam copiosum alimentum præbet.

Brassica capitata, Græc. κραμβὴ κεφαλωτή. Germ. Cappes & Cappes kraut / weiß kölkraut. Belg. witte Sluit koolen & Cabuiskoolen. Gall. *Choux cabuz.* Ital. *Cabuzzo. Caulo Capuccio, Cappuzzino.* Hisp. *Repolho, Colhes morcianos.* Angl. *Cabbuge.* Hung. *Feyes Kapozta.*

[Locus &] [...is] Copiosè colitur in horto E. C. ac aliis Montbelgardi Brassica capitata: longè maximam vidi Argentinæ: Basileæ abundanter colunt etiam in agris & in Alsatia, habent etiam Lugduni: semel uidi Geneuæ congelatas Ianuario. In Ducatu Vuirtembergico vt circa fontem Admirabilem agri eâ conseruntur, mense Octobri ostendit mihi DS. Dr. Rontzius in Kircken Brassicam hanc in qua erant ad 50. capita parua magnitudinis Ouorum, qualem curauimus depingendam: similem polycephalon dicebat se habere Il. Cel. Vuirt. Hortulanus in Göppingen / tales mihi etiam aliquando in Alsatia hartenschwiller demonstratæ in horto Nobiliss. viri Di. Io. Iac. Vualdner à freudstein compatris mei. Hoc genere in plærisque Germ. partibus, Bauaria potissimùm autore Fuchsio per integrum anni curriculum quotidie victitant. Albæ & rubræ nusquam maior prouentus & fœtura quàm apud Belgas, vt testatur Lobel. visitur, qui naues onustas in vicinas Germaniæ, Angliæ & Hispaniæ regiones deuehunt.

[...m.] Semen Caulis capitulati teres & fuscum, quod non peruetustum sit, tempore quadragesimæ Martio mense terræ mediocriter pingui committitur, è qua sexto aut septimo die erumpit, ac nisi frigoribus aut pulicibus terrestribus opprimatur, breui tempore augetur noua illa eruptio. Quamprimùm verò recentes illæ & teneræ plantulæ [Germani Setzling appellant] quatuor aut quinque produxerint folia, id quod in Solstitio æstiuali circa Festum D. Medardi fieri solet, tum euelluntur, ac in fasciculis colligatæ aliis regionibus in quibus semen aut perinde prouenire solet, communicantur. Deinceps verò rursus plantantur eæ plantulæ, in terra pingui & probè stercorata. Semen huius oleris peculiari quoque arte Hortulani elicere solent. Nā capita seu caules capitatos vnà cum radicibus euellunt, inque cellis vinariis summa cura conseruant in Martium vsque mensem, quo tempore capitulatum olus ad collum vsque, hoc est, crassus ille ac callosus caulis, humo rursus inseritur. Hoc vbi æstatis vim & calorem senserit, nouos emittit coliculos per capita supernè erumpentes, viridibus & augustis foliis vestitos, Aprilique mense cùm & arbores florent, copioso, luteo, & violis simili flore comantes. Porrò flos in longas tandem abit siliquas, rotundo & fusco semine refertas.

Hoc olere in Germania in cibo, & hominibus & iumentis nihil frequentius est, Quin ita vsus eius inualuit in plerisque locis, vt vulgus hominum maximè eorum qui amplam familiam alere necesse habent, vino potius quàm hoc cibi genere carere velit. Non solùm enim stomacho satis facit, ac famentes probè alit, meliore sui & interna parte, præsertim eos qui eiusmodi cibo assueuerunt, sed & exteriora eius folia, cæteræque partes pabulo bubus exhibentur non ingrato. Quamobrem quod ad me [Tragum] quidem attinet, quiquid alii dicant, nolim sanè hoc genus oleris planè contemni, neque etiam facilè omnibus indifferenter eum cibum interdicere consultus velim, maximè iis qui illo assueuerunt, neque alio per inopiam victitare possunt. Consuetudo enim quæ in naturam sæpenumerò transit, repentinas mutationes omninò non potest ferre, teste Hippocrate. Hæc tenuioris fortunæ hominibus scribimus quibus per vitæ rationes splendidioribus epulis vesci non licet. Meo certè iudicio Caulis capitulatus benè paratus, conditus & coctus, multò salubrior est, condimentis illis peregrinis, & sumptuosis, Oliuæ inquam, Capparis & Citrorum, quæ omnia ad eos potiùs pertinere videntur, quibus nihil nisi peregrinum placet, aspernantibus domestica, quæ vt passim obuia sunt, ita dubio procul magis salutaria. Sed vtut palato suo isti blandiantur certum tamen est apud plerosque Caulem capitulatum ita in cibo expeti & vsurpari, vt ab eo se diuelli non patiantur, vt qui vtilitates eius, haud obscurè deprehenderint, Nemo igitur non nouit caulem capitulatum coctum, maximè cum pinguibus carnibus & suillis, stomachum latrantem compescere, quanquam & in medicina vsum suum non contemnendum habeat. Brassica capitulata [vt moris est Germanis] in cibo stomacho æstuanti prodest, quare illâ eos qui operas exercent vesci conuenit. Vtilis est & splenetici, cibi appetentiam inducit, sitim sedat. Folia huius inflammationibus & tumoribus vtiliter imponuntur, non aliter atque Betæ. Ius conditæ brassicæ sacris ignibus singulari experimento illitum medetur. Quod ad reliqua attinet vide suprà.

[Vires & Vsus.] [Tempor.]

BRASSICA ITALICA TENERRIMA glomerosa flore albo.

[Descriptio] Hæc caule & foliis adeoque tota inter albas candidior, teneriorque videtur: *Folia* quoque quæ ampla sunt atque rotunda per se dilutiùs virentia candicantibus venis intertexta sunt, quædam etiam eorum modicè crispa ac vario contortu nonnihil rugosa. Foliorum quoque pediculis breuibus auriculæ quædam foliaceæ adhærent. *Flores* albi quadrifolii vti cæterorum quos nonnisi tepidiore Sole illustrata profert; quippe algidi frigoris impatiens, minùs arcto fo-

tum implexu glomerem laxiorem minoremque efformans. *Huius* semina sunt vti reliquarum. Lautior hæc, quippe tenerior, delicatioribus expetita, eorum potissimùm qui eius norunt gratiam mensis apponitur.

De hac ni fallor Dodon. Alia capitata, albida quam Sabaudam vocant, oblongioribus capitibus, minúsque arctè conclusis, quæ si Vere explicentur, caules emittunt ramosos, floribus albidis speciosos.

Dodon. Gal. Brassicę 2. species, quæ Sabaudica dicitur Plinio Brassica Lacuturria: Gall. *Chou de Sauoye.* Belg. Sauoy kolen. Lat. in fol. Brassica 7. Brabantis Sabauda brassica. Lobel. & Pena Adu. brassica patula, Sabauda vulg. intus albidis, foris virentibus foliis, floribus albis. Icon. pl. p. 244. Brassica Sabauda hiberna Teut. 294.

An Matth. in Diosc. Brassica crispa: Plinius eam Sabellicam appellari tradidit, quæ crispis admodum foliis, Lactucæ modo in se concluditur, intus albicans, tenera, subdulcis, & quæ hæc ætate omnium præstantissima habetur. Item Hist. Germ. Krauß kôl kraut/Brassica crispa.

Figura à Camerario posita, aliam brassicam denotare videtur.

Tabern. icon. & hist. Brassica crispa krauß kôl kraut. An eadem brassica Sabauda Saffoysch kôl. Figura est Matthioli.

C. Bauh. phyt. Brassica secunda siue alba capite oblongo, non penitus clauso.

Hist. Lugd. Brassica alba crispa, brassica Sabaudica, *Chou de Sauoye.* Dodon. Lacuturris, Catonis crispa, Plinii Sabellica.

H. Iun. Brassica Lacuturria Plin. B. Sauoysche kôle. Gall. *Chou de Sauoye.*

Tempus & locus. In horto Montbelgardi Ill. E. C. VVirt. excolimus, in quo florentem vidimus Septembri & & Octobri. Hanc frigoris admodum impatientem tradidit Lobelius. Hyemis vigorem non sustinet, inquit Dodon. neque ad Ver peruenit, nisi admodum clemens hyems fuerit.

BRASSICA SABAVDA RVGOSA.

Descriptio. HVius *folia* rotunda, rugosa valdè, ac ita quidem rugis inæqualia sunt, vt singula ceu ex vesicis aut valuulis quibusdam consimilibus congesta videantur, subtus extuberantibus atque prominentibus auersa parte, cauis, ex breuibus pediculis hærentia, color foliorum ex luteolo quodam & atro viret, quæ pallidè viridantibus costis quoque intertexta sunt. Eadem etiam in densum globum coguntur, sed paruum, & candicantem, dum extremitates interim obscuriùs virent: *Flos* luteus, *semen* vt in reliquis. Hyemem non fert.

An Dodon. Lat Brassica Sabauda cuius nomine figuram posuit, quæ non videtur respondere descriptioni.

Tabern. Icon. & hist. Saphoysch krauß kôl/Brassica crispa.

Lobel. Icon. p. 224. Brassica patula crispa Sabauda æstiua Teut. 294.

C. Bauh. Phyt Brassica 9. siue alba crispa, Matthiolo crispa, Lobel. Sabauda æstiua. Quibusdam censetur Lacuturris Plinii: aliis eiusdem Sabellica, Matth. Gesner. hort. Lac. Brassica crispa Lugd. Brassica alba crispa Lobel. Brassica patula crispa. Sabauda æstiua Dodon. Brassica Sabauda Tabern. In hac magnam colorum varietatem obseruauimus: est niuea tota: est quæ candidissima, &c. *Hæc Frater.* Matthioli crispa an sit eadem cum Sabauda rugosa dubito propter descriptionem à Matthiolo positam quæ respondere non videtur. alii diiudicent, mihi ... : Præterea varietatem colorum tantam non existimo cadere in Brassicam Sabaudam æstiuam, sed potiùs ad Brassicam crispam laciniosam referendam.

Locus. Est mihi Montbelg. in horto Ill. E. C. hyemem difficulter proferens: obseruaui quoque Gœppingæ in horto Ill. E. C. Vvirt. & in Nörsensteig in horto Ill. Comitis.

BRASSICA RVGOSA, LONGIORIbus foliis.

Descriptio. FOlia ampla sesquicubitalia ex longis pediculis, inferiore parte amicta. Hęc quàm Sabaudicæ scriptæ dilutiore virore candidiorumque Costarum interceptu, candidior apparet, totaque rugosa, ac veluti sacculis referta est. Tenera quoque magis videtur, nec in capita cogi solet, vt Sabauda flore luteo hiemem vix fert.

Locus. Montbelgardi in horto Ill. E. C. Vvirtemberg.

BRASSICA MVLTIFLORA.

Descriptio. PRæampla hæc quoque fert *folia*, cubitalia, longiora quàm Brassicæ capitatæ albæ, nec ita lata, nulla insigni laciniarum diuisurâ, dilutè virentia, quædam etiam colore magis glauco, exteriora præsertim, neruis candicantibus conspicua, per ambitum ex longiuscula distantia denticulata, & veluti serrata. In *caput* glomeratur, sed mollius, minùs denso foliorum incubitu formatum. Intra quorum sinum *flores* densissimo stipatu prodeunt exigui, pallidi aut candicantes, velut in vmbella positi, qui cum Cauliculis suis aspara-

asparagorum tenellis teneritudine & gratiâ certare videntur, atque ob id lautioribus tantùm patinis expetiti: Et ipsæ quoque Erucæ, huic apprimè concolores, sæpè eam depascuntur, vt pro Brassica, Brassicę cadauer relinquant.

Dodõ. Gall. Brassica 3. siue Pompeiana: NeotericisCypria:Ital.*Caulifiori*:Gal. *Chou fleuri*, Belg. Bloem koolen. Idem hist. Lat. Brassica 8. Caulifloram nonnulli Cypriam vocitant, ea autem cum Plinij Pompeiana conuenire videtur.

Lob. & Pena Adu. Brássica florida aut potius racemosa, vel Botrytis Pompeiana. Obs. Brassica florida botrytis: Icon. Pl. p. 245. Teut. 295.

Cam. apud Matth. G. Blům kõl/Italis *Caulifiori* optima adfertur Genuâ, aliis Brassica Cypria, qui existimant Pompeianam Plinii: esui optima delicata, diu potest hieme in cellis reseruari. Caulis floridus. Idem horti, Brassica Cypria, siue Pompeiana. Tabern. Icon. & hist. Blůmen kõl/ Brassica prolifera florida.

C.Bauh. Phyt. & apud Matth. Brassica 7. siue cauliflora, Pompeiana Plinio: Theophr. videtur meminisse, dum scribit genus esse quod nullum aut paruum semen producat.

H.Iun. Brassica Pompeiana Plinii. Cypria Remberto. B. Bloem kõle. G. *Choux fleuris*. Ital. Cauli flores.

Hist. Lugd. Brassicæ albæ quinta species. Brassica Pompeiana aut Cypria. An Gesner. hort. Brassicæ genus quod è Syria defertur, *Conabit* seu *Conauit* vulgò dictum.

Cæsalp. Genus capitatæ Brassicæ à flore cognominatum, Cauli flores. Theophr. videtur nullo semine aut paruo.

Polyflora Brassica sæpiùs nobis prouenit Montbelgardi, in horto Ill. E.C. Vvirt. ex semine peregrino: verùm hieme reponenda, & vix semen maturum profert. Stutgardiæ in eiusdem C. horto copiosè excolitur, & editur, vti etiam in E.C. hort. Gœppingæ: Vidi & in horto Ill. C. in Wiesensteig.

BRASSICA ALBA VVLGARIS.

Descriptio. RAdix tophosa est, ex qua stipes qui *foliis* neruorumque diuisura, atque intertextu, rubræ quodammodò respondet: *folia* tamen subrotunda, ex longis crassis pediculis delicatiora videntur, in quibus in circuitu præsertim serraturæ quædam apparent. Tota planta albicat, & cæsio quodam colore obducta est, auriculas habet vti prędictæ. *Flos* albus est.

Huic altera similis si non eadem quam hortulanus diuersam putat, vt pote cuius folia magna, nonnihil crispa; interna verò quæ ad vmbilicum plantæ magis candicantia, aut certè maculis albis insignita, quædam etiam per ambitum leuiter serrata.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Brassica 6. siue alba vel viridis. Trag. Brassicæ satiuæ maioris species altera. Alterum genus purpureo affine forma foliorum candidorum ad caulem accedit capitulatum, sed quæ in caput minimè extuberent. Hoc quoque genus hyemem contemnit: Caulem fundit admodum procerum, vt qui vnicus tot folia suppeditare queat quot ad ferculum requiruntur. Tragus Germ. describit cum rubra. Gesnèr. hort. Brassica alba. Monach. in Mes. Caules albi. Lob. & Pena Adu. Brassica laciniosa alba, Brassica vulgaris & vulgatiss. ex albido & pullo albicans. Matth. Germ. Brassica læuis alba, Grůnweiß kõl. Hist. Lugd. Brassica alba vulgaris, læuis, satiua Theophr. Catonis & Plinii: foliis ex viridi cæsio candicantibus, flore tum luteo tum albo. Cæsalp. Brassica læuis, Plinio caulodes. Hort. Lusit. Brassica alba, weisser kõl. Scl: Sesada Byle kaal.

Geneuæ Brassica alba hyemem ferebat in horto, in fine Nouembris anno 1569. in ea apparuerunt adhuc Erucæ. Monspelii Brassicam albam cum flore albo copiosè in hortis colunt. Locus & temp. Flore albo.

BRASSICA ALBA EXPANSA.

ALbæ vulgàri in multis adsimilis esse videtur. Verùm folia hæc fert ampla, ex longis & auritis pediculis, duorum aut trium ferè cubitorum, læuia, vix vllis laciniis diuisa, sed tantùm nonnihil complicata aut conuoluta. Tota planta adeò expansa est ac patula, vt amplissimæ tabulæ conferri possit. Italicam putamus, nec existimamus hyemem perferre posse. Descriptio.

In horto Ill. E.C. Montbelgardi colitur: Octobris fine nondum caulem, nedum principium eius apparuit. Locus & tempus.

BRASSICA CAVLORAPA.

AT rarior multò Brassicæ illa species, quæ patulis foliis glomerem nullum facit; verùm, quo solo signo facilè ab aliis separetur, breuis caulis, quà foliorum comæ subest, in rapum esculentum extuberat. Descriptio.

Dod. Gall. Brassica 4. hodie dicta Rapacaulis. Gall. *chou raue*. Belgic. raepkoelen. Et Lat. in

fol. Braſſica 9. Rapocaulis vulgò. Braſſica caule Rapum gerens. Braſſicæ cuius caulis Rapi in morem extuberat, manditúrque ſubinde medulla, pingui iure incocta Raporum modo, non reperit Matth. meminiſſe Plinium, nec vetuſtiores alios.

Camer. Germ. Matth. Rüben kol/ Gaulorapum. Italorum *Torzutos* Plinii Lacuterres. Idem hort. Braſſica rapicaulis.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Braſſica 8. ſiue gongylodes, Rapitius colis, Catoni fortè.

Caulorapi cinnum vtriuſque naturæ vidit Scaliger, ſed Braſſicę radix ſub terra condita fuit, Rapum ſupra terram in ſtipite turgeſcebat.

Cæſalp. vulgò *Torzuti*, Plinio Lacuturres, capite prægrandes. Putat Geſner. hort. Braſſicam hirſutam Monachis in Meſuem eſſe genus illud cuius Matth. meminit, tanquam Veteribus ignoti, cuius caulis, inquit, Rapi in morem extuberat. Conſiderandum an Monachi non intelligant aliam.

Lobel. & Pena Aduerſ. Caulorapa, Braſſica peregrina, medio caule turbinata & Rapata. Icon. plant. p. 246. Rapa braſſica peregrina, caule Rapum gerens.

Hiſt. Lugd. Braſſica 7. ſiue Rapoſa, Veteribus incognita [niſi ſit Rapitius colis Catonis] γογγυλοκαυλη nominari poteſt.

Tabern. Icon. & Hiſt. Rüben köl, Caulorapum. Item lang rüben köl/Caulorapum 2. Nos vnam eandémque plantam facimus, ideóque non ſeparamus.

Locus & tempus. Braſſica pulchra quæ ad radicem magnum habet rapum, eſui commodum. Non vſque adeò crebra eſt. Baſileæ primùm vidi in horto Doctiſſimi mei Præceptoris Cælii Secundi Curionis. Albam hanc Braſſicam habui Geneuæ in horto pulchrè virentem Ianuario. D. Dalechampio dicebatur Braſſica rapoſa & γογγυλοκαυλη: Montbelgardi ſata in Illuſt. E. C. VVirt. horto prouenit. Obſeruaui cùm eſſem apud fontem admirabilem in wiſen ſteig in horto Ill. Comitis.

BRASSICA MONOSPERMOS ANGLICA.

Deſcriptio. Mvnere Domini Friderici Meyeri ex Anglia vſque adlata *ſemina* habeo, Braſſicę monoſpermæ Anglicanæ, alia nuclei Ceraſi magnitudine, alia altero tantò maiora, figura vtrinque turbinata, & acuminata, & thorulis quibuſdam ſecundum longitudinem donata, vel aliàs tuberculis aſperata, colore cinereo.

Locus. De hac Aduerſ. inquiunt, locis eſt oriunda Angliæ maritimis ad Portlandiam Inſulam, ſed quia inculta, neglecta, hiſpidior multò, cibo tamen toleranda: cuius ſemine iamdiu Medicus Anglus hac parte exercitatiſſimus Turnerus nos donarat, eámque μονόκαυλον, & μονόσπερμον, vocandam à ſemine ſingulari volebat. Sunt enim in florum pallentium alborum congerie eleganti, denſa, & vmbelloſa, multis in ramis *ſiliquæ* breuiores craſſiuſculæ, quibus ſingulis ſingularum ineſt ſemen. *Folia* eadem fermè quæ Braſſicæ nigræ, ſed craſſiora & lætiore aſpectu, & fimbriis vndulatis pliciſque admodum artificioſis.

Lob. & Pena in Aduerſ. Braſſica marina ſilueſtris multiflora monoſpermos. Tabern. icon. & hiſtor. Engliſch kölkraut Braſſica Anglica.

C. Bauh. phyt. Braſſica 12. ſiue Angl. Tab. Braſſica 18. ſiue ſilu. maritima. Lobelio marina.

Hiſt. Lugd. Braſſica marina ſilu. Monoſpermos Penæ.

Prouenit mihi in horto Ill. E. C. Montbelg. ex ſemine miſſo ex Anglia per D. I. Gargillum Scotum, vbi multis iam annis durat ſe propagans etiam ſurculis, folia valdè craſſa, quæ interdum rubent: ſapor non ingratus. Locus.

BRASSICA TOPHOSA.

Tabern. Tabern. Icon. & hiſt. buckel köl/ Braſſica tophoſa. Compilatori more ſuo peſſimo ſufficit nudam iconem omiſſa deſcriptione proponere. Natalem ſaltem annotaſſet, ac ita medium eam inueſtigandi rei herbariæ ſtudioſis reliquiſſet, nec ſe ſuſpectum figurarum factarum reddidiſſet.

BRASSICA ANGLICANA MINIMA niuea.

Deſcriptio. Meminerunt Aduerſ. Lobel. & Penæ, etiam in Anglia horto puſillam Braſſicellam, totam niueam, præterquam ex... emas oras lacinioſas fimbriatáſque plicis criſpantibus, & vndulis

rugosis, purpureis aspersas maculis, quas etiam ad corollas & olfactoriola nectenda dum tenella adhuc est in hortis colunt.

BRASSICA NIGRA DICTA.

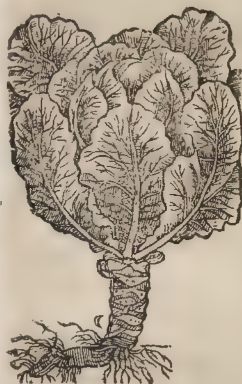
Dodon. Gall. Brassica 5. qui ait, sub Brassica alba comprehenditur Brassica peregrina valdè, quæ dicitur nigra, *chou noir*. Caulis niger. Ital. *Negre caules*, Belg. Schwoerte koolen. Lat. Brassica 10. nigra cognominata, de qua dubitat an ad Brutianum Plinii referenda sit.

Figuram ponit Fuchsianam, quam olim posuerat pro Crispa, idem facit Hist. Lugd. quæ Brassicam nigram Dodonæi vocat.

BRASSICA CAPITATA RVBRA.

Descriptio

Quod *folia* attinet albæ similia quodammodò sũt. At colore magnâ varietate ludunt. Quædam enim atropurpurea, quædam atrouirentia, aut etiam dilutiùs virentia: nonnulla quoque cæsio nebulæ aspersu glauca sunt: At omnes rubris costis ac neruis intertexta. In *caput* quoque cogũtur. *Flores* lutei. Hyemem fert.

Dodon. Gall. Brassicæ rubræ 2. species: Brassica Lacuturris, Gal. *Chou cabu rouge*. Belg. Roosfens & Roode Sluyt koolen. Lat. in fol. Brassicæ altera species, Brabant. Roosfens vocant: Latinè Rosaceam Brassicam dixeris. Dodonæus pro hac ponit figuram quam olim habebat ex Fuchsianis pro alba.

Lobel. & Pena Adu. Brassica conuoluta & occlusa apud Belgas rubro colore enematibus aptior.

Matth. Germ. Tabern. Icon. & hist. & Hort. Lusit. Rott Cappes kraût, Brassica capitata rubra.

C. Bauh. Phyt. Brassica 4. siue capitata rubra.

Hist. Lugst. Brassicæ rubræ 2. species.

Locus & tempus. Brassicam capitatam rubram habui ex Sultz, ex horto D. Claræ à Rinack vxoris præfecti, quæ plantata in horto E. C. Mõtbelgardi tulit pulchra capita colore rubro vario tincta, potissimùm hieme reposita. Hiemem facilè perfert. In Belgio magnus eius prouentus teste Lobelio.

BRASSICA RVBRA VVLGARIS.

Descriptio. Procerior hęc reliquis esse videtur. *Stipite* namque veluti arborescit alto, duorum, trium, aut quatuor pedum, aut etiam cubitorum, crasso, atropurpureo, ima parte verrucoso: aliàs singulo, aliàs in ramos diuaricato. Quem *folia* fortuito positu stipãt lata, ex viridi rubentia, aliàs sanguineo rubore aut obscuriore etiam tota perfusa, non sine obductu nebulæ cuiusdã glaucæ: crebro crassarum venarum discursu rugosa, patula, sinuataque. *Flores* lutei cauli erecto hærent: quos *siliquæ* excipiunt palmares, in quibus *semen* ruffum, rotundum. Huius folia patula manent, ac expansa. Hyemem perfert: ac sæpè præsertim culta, arboream acquirit proceritatem firmitatemque, ac ita in plureis durat annos. Sæpè etiam laterales producit ramulos. Hyeme potissimùm culinis expetita, vbi frigus extrinsecus præsenserit. Ramorum extrema aduentante Vere delicationibus in acetaria expetuntur.

Trago Lat. & Germ. Brassica, koel kraût, Brassica satiua maior, Brassicæ satiuæ primum genus.

Fuchs. Icon. & Hist. Brassicæ 1. genus, Brassica læuis: λεία Germ. breiter aut grosser koel. Gallis *Choux* simpliciter dicta.

H. Iun. Brassica Cumana, læuis, rubra, λεία λειόφυλλος: Al. Breiter Rotter koel. B. Groote roode kol Sloore. Gal. *Chou rouge*.

Dodon. Gall. Brassica rubra prima Catoni, Græcè κράμβη, Plinio Brassica Cumana: Gall. *Choux rouge & poly*: Germ. Breiter roter koelen/ Belg. Groote roode koolen. Lat. Brassica vulgaris satiua siue prior. Theoph. λειόφυλλον: Plin. vno loco λείαν, alio Cumanam cognominat: eandem & caulodem quosdam vocitare ait: Cato hanc læuem appellat, vulgò *Rubra Caulis*. Dodonæus Gal. Fuchsianam habebat figuram, quam nunc ponit pro Brassica minore: pro rubrâ verò nouam iconem proponit.

Lobel. & Pena Adu. Brassica laciniosa rubra Cumana vulgatior. Obs. & Icon. pl. Brassica vulg. satiua, Anglis Reale & Cole: Gal. *Choux verds, ou collets*.

Matth. Ger. Brassica læuis, Glatt oder Schlecht koel kraût/ rubra.

Hist. Lugd. Brassicæ rubræ prima species, florem ferens altero anno, sicut & caulis capitulatus. Hæc hyemis frigoribus rariss. læditur, gustu aliquantulùm amara ac salsa, maximè vbi adoleuerit hiememque attigerit.

Monach. in Mes. Brassica siue caulis rubea, siue nigra.

Gesner. de coll. stirp. Brassica. Taber. Icon. & Hist. Roter koel, Brassica rubra.

C. Bauh. Phyt. Brassica 5. siue rubra.

Hort. Lusit. Brassica rubra, Brûner koel/rotter kôl Roemisch koel. Scl. Boly Schalck / Wodre Kâal.

Copiosè seritur quotannis passim in hortis vti etiam in horto E. C. Hanc Brassicam per ali- Locus & tempus

quot annos ex ſemine deciduo in muro è regione feneſtrarum ædium in quibus moror durantem vidi.

BRASSICA CRISPA LACINIOSA

Deſcriptio

Omnium hæc elegātiſſima fert *folia*, ex longis pediculis auritis, oblonga, cubitalia, altiora, neruis albidis elegāter picta, atque multiplici eorum diuaricatione intertexta: ambitu quoque ſuo multiplicibus conuolutionum ſpiris ſinuato, ita criſpa vt ſtrutii auis plumas, militibus glorioſis criſtarum loco expetitas quodammodò repræſentent. *Coſtæ* plerumque etiam dilutè purpureæ ſunt, ſicut & ipſi caules *flos* luteus. In cibo rubris non inferiores.

Fuch. hiſt. braſſica altera criſpa, quæ à ſimilitudine Apii σελινοειδὴς, id eſt, Apiana nuncupatur, vulgò Criſpus caulis: Germ. Kraûſer kôl: Gal. *Choux creſpés*. Icon. p. 2. 234. braſſicæ 2. genus.

Dodon. Gall. braſſicæ rubræ quarta ſpecies, braſſica Sabellica. Neoter. Braſſica criſpa, Gal. *Chou creſpu*, Belg. ghecronkelde kôlen. Et Lat. in fol. Braſſica 3. Criſpa. Theophr. οὐλοφύλλον nominat, atque inter Braſſicas primo loco refert: Catoni 2. eſt, Plinio Sabellica. Olim figuram Fuchſii proponebat quam nunc pro nigra ponit, & nouam exhibet iconem pro Criſpa.

Lob. & Pena Adu. Braſſica nigra vndantibus criſpis & lacinioſis foliis: Obſ. braſſica fimbriata. Icon. plant. p. 247. Non reperit Matth. meminiſſe Plinium, nec eo vetuſtiores alios, braſſicæ quæ foliis admodum per ambitum laciniatis, minutimque interciſis aſſurgit.

C. Bauh. Phyt. Braſſica 13. ſiue foliis laciniatis Fuchſ. 2. Lob. fimbriata. Apud Matth. videtur mihi Frater ſub braſſica criſpa Sabauda tradere varietatem colorum inſignem, noſtre braſſicæ criſpæ latifoliæ.

Hiſt. Lugd. Figuram Fuchſii ponit pro nigra Dodonæi: braſſicæ rubræ 4. ſpecies: Nigram Dodon. vocat Fuchſius braſſicam criſpam: Gal. *Chou creſpu noir*.

Tempus & locus. Montbelgardi habemus in horto Il. E. C. Wirtemb. eam obſeruaui cùm eſſem apud Fontem admirabilem in Vviſenſteig in horto Il. Comitis.

Braſſica criſpifolia præſtantior eſt læui, inquit Porta ex Theophraſt. quia ſiccior eſt, ob id ſapidior.

BRASSICA LACINIATA RVBRA.

A Vulgari rubra deſcripta vixdum magnitudine variat. *Folia* potiſſimam faciunt differentiam, quæ profundis laciniis ſinuatis nonnihil variant, iiſdem modò in latiores, modò in minores rurſus ſectis, vt tota penè criſpa videatur: idque potiſſimùm propter minorem laciniarum contortum. Huius quoque *flos* luteus eſt. *Vaſcula* & *ſemen*, vt in reliquis. Hyemem & hæc ſuffert Montbelgardi in horto Ill. Ex. C. Vvittemberg. haud ſecus ac vulgaris illa ſcripta, eóque potiſſimum tempore menſis expetitur.

BRASSICA LACINIATA ALBA.

Deſcriptio

RVbræ laciniatæ haud multùm abſimilis proportione eſt, non penitùs alba, caule interdum purpuraſcente: cui *folia* pallidè viridātia, glauca quędam nebula obducta ſunt. Foliorum quoque laciniæ profundè quidem diuiſę, minùs tamen criſpæ. Fert & hæc hyemem Montbelgardi in horto E. C. eſtque vt illa flore luteo, ſed minùs in cibo accepta, vt hortulanus perhibet.

Tabern. Icon & hiſt. vocatur Kôl kraût 2. braſſica 2.

BRASSICA TENVISSIMA LACINIATA.

HAdr. Iun. Braſſica Apiana Plinii, Sabellica eidem criſpa Plinii: κλλὰ Nicād. οὐλόφυλλος Theophr. σέλινοειδὴς Catoni: σελινοῦσα Atheneo, σελινάς Plin. Al. Kraûſer kôl. B. Gerouckelde oft gehackelde koel. Gal. *choux creſpus*.

Tabern. Icō & hiſtor breyt kraûß kôl, braſſica Seliniſia latifolia. Item, Schmall kraûß kôl, braſſica Seleniſia anguſtifolia.

C. Bauh. phyt. braſſica 14. ſiue Apii folio anguſtifolia. Braſſica 15. ſiue Apii folio latifolia.

Trag. Germ. & Lat. das ander kôl kraût, cuius tria aut quatuor genera, kraûß kôl. Plinio Apiana aut criſpa. Braſſica criſpa ſeu Alpina, Tertia braſſicæ ſatiuę ſpecies, cui folia criſpa & per ambitum

tum incisa: in hoc genere quædam frequentioribus & profundioribus, aliæ rarioribus & magis exiguis incisuris dissectæ apparent, ita vt plura eius fastigia constituere liceat.

Monach.in Mes.Caules crispi.

Dodon.Gall.Brassica 3. rubra: Græcè σελινοειδὴς, Lat.Brassica Apiana: Belg.ghehackelde koolen.Gall.*chou à feuille dechiquetée.* Et Lat. in fol. Brassica quarta foliis fissis. Græcis σελινοειδὴς, Latinis Brassica Apiana dicta. Plinius Crispam sic dictam vult à similitudine foliorum Apii: sunt autem Apii folia haudquaquam crispa, sed in varias partes dissecta. Icon. plant. pag. 246. Brassica tenuifolia laciniata: Teut.197.

Camer.hort. Brassica Apiana crispa.

Hist.Lugd.duas habet figuras, vnam sub titulo, Brassicæ rubræ 3.species Dodon.σελινοειδὴς: alteram verò sub Brassicâ crispâ Tragi, & Brassicâ tenuifoliâ laciniata Lobelii.

Brassicam habemus Montbelgardi in horto Ill.E.C.VVirtemberg.tenuissimè dissectam, quæ hyemem perfert.

BRASSICA THYRSOIDES.

E rubræ Brassicæ genere est, patulis ex viridi atrorubentibus *foliis*, subinde laciniatis, per quæ passim supinâ parte noua crisporum *foliolorum* soboles consurgit, pulchris lemniscis, naturæ lusu spectando, hincinde exorientibus, nunc breui amento tenuique appensis, nunc latiusculo petiolo hærentibus, atque etiamnum in alia deinceps sertula struppósque luxuriantibus, *flores, siliquâ, seménque* ad Brassicam rubram vulgatiorem accedunt.

Taber.Icon.& hist.Buschel kol kraut, Brassica prolifera.Item Büschel kraus köl/ Brassica prolifera.

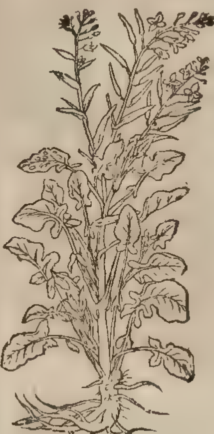
Mira est 6.Brassicæ species Hist. Lugdunensis, quam Asparagodem esse Herbarii censent, cuius mentio fit in Geoponicis Cassiani Constantino attributis. *Caulis* & *radix* eadem quæ in cæteris Brassicæ generibus. *Folia* nunc sunt laciniata, & frequentissimis diuisuris incisa, qualia Brassicæ, crispæ, nunc planè lata, & expansa. Eadem nonnunquam tota virent, nonnunquam venis per ipsa folia dispersis, & media costa rubent. Huic verò id peculiare est & insigne, quod ex foliis ramuli multi breues, torosi, foliosi nascuntur, florentes suo tempore, & semen edentes, non aliter quàm in reliquis plantis, ex caule, vel stipite, quorum ramulorum cùm asparagis similitudo fecit, vt hanc Brassicam asparagoden Græci vocauerint. Hi tenelli asparagi in iure aliquo pingui, vt Capi, aut Veruecinæ eduntur.

Casp. Bauhin. phyt. Brassica 10. siue ex cuius foliis ramuli nascuntur. Dalechamp. Asparagodes. Brassica 11. siue Asparagodes crispa. Tabern. crispa prolifera. Vnam tenemus esse plantam, non duas.

Vidi in horto Admirabilis Fontis, & in Birchen vrbe VVirtembergica in horto D. I. Lutz Pharmacop. dicebatur Feder köl/ satis ampla mihi prouenit Montbelgardi in horto Illustr. E.C.VVirtemberg.

BRASSICA RVBRA MINOR.

BRassica tertia propriè vocatur Crambe à Fuchsio in hist. minutioribus *caulibus*, & tenuioribus *foliis*: *flore* luteo, Germ. Kleiner köl vt ab aliis discernatur, nominari potest. Gall. *choux rouges.* Icon. p. 235. Brassicæ tertium genus.

Dodon.Gall. Brassicæ rubræ quinta species minor. Germ. Kleiner Kölen. Gal. *petit chou.* Belg. Slooren, Catoni propriè κράμβη. Omniũ minima siluestri penè similis, foliis primæ rubræ, multò minoribus, alioqui omninò similis, seritur propter semen, ex quo oleum paratur, quod venditur pro Napi seminis oleo. Dod. Gall. Figuram non habet, sed eam pro siluestri posuit ex Fuchsio. Dodo. Lat. brassica 5.minor natura sua siluestris: idcircò nec in cibatu desiderata: seminis autem causa præcipuè seritur, ex quo subinde non exiguus quæstus accedit. Hæc est Veteribus 3. quam Plinius propriè κράμβην dici affirmat. Pro hac in hist. Lat. ponit Iconem à Fuchsio positam pro brassica 1.

C.Bauh.phyt. brassica 17.siue siluest. Trago, Sylu.Fuchs.3.

Hist.Lugd. Postremum brassicæ rubræ genus Dodonæi. Brassica siluest. Item Brassica agrestis κράμβη ἀγρία, cui planè similis est tertia brassicæ satiuæ species Fuchsii. Figuræ ambæ sunt valdè similes.

Trago Germ. Crambe vulgaris Rauchwald kölkraut/der 4.köl. Lat. Brassica silu. foliis vulgari satiuæ penè consimilibus, sed magis exiguis & asperioribus, gustúque amarioribus. Brassicæ vulgaris seu siluestris.

BRASSICA SILVESTRIS.

BRassicæ trifariam dari digestionem superiùs dictum est. In *Satiuam* quippe, *Siluestrem*, & *Marinam*. Et quia de Satiua hactenus actum est, sequitur vt Siluestris tractationem suscipiamus.

Siluestri, inquit Theophr. plant. hist. lib.7. cap.4. folium leue, sed paruum atque rotundum. Hæc ramis foliisque permultis condita est: adhæc succum asperum & instar medicamenti habet, quamobrem eo Medici ad aluum purgandam sæpè vtuntur. Et rursus cap.6. Nunc de siluestri, seu ea quam aruensem vocamus, pariter indicare tentandum est. Hæc aspectu vicina vrbanæ est, præterquàm quòd foliis minoribus, caulibúsque scabrioribus constat, & succo (quia siccior) potissimùm acriori, vehementiorique conditur: caules sortitur rotundiores, leuioresque quàm satiua: & foliorum appendicem illa lata, hæc habet rotundiorem, vt folium ipsum minus angulatum: nam cæterâ quidem scabrior tum caulibus, tum foliis constat.

Brassicam siluestrem satiuæ similem scribit quoque Diosc. sed candidiorem, hirsutiorem & amaram.

Celebrauit & filueſtrem braſſicam ſiue Erraticam Plinius. Hanc,inquit, alii Petræam [quia in maritimis præruptis naſcitur,Dioſc.]vocant,inimiciſſimam vino, quam præcipuè Vitis fugiat, aut ſi non poſſit fugere, moriatur. Folia habet bina, parua, rotunda, læuia: plantis oleris ſimilior, candidior ſatiua & hirſutior. Sed Plinius hîc vt notat Dalech. Marinæ & ſilueſtris hiſtoriam confundit. Folia rotunda, parua, læuia marinæ ſunt. Nemo bina eſſe tradit. Res ipſa falſum hoc eſſe monſtrat. Similitudo cum braſſica hortenſi, folia candidiora, & hirſutiora quàm in ſatiua, & (quod ait Dioſc.) amara, ſilueſtris braſſicæ ſunt. Videtur tamen Cæſalpino Plinius potiùs interpretandus, quàm confuſionis hoc in loco arguendus. Ita namque ſcribit. Sylueſtris braſſica ſpontè naſcens, guſtui ingrata, in maritimis aſperis, qualis in ſcopulis Iluæ naſcitur, foliis eſt ex candido purpuraſcentibus, ſimilis ſatiuæ purpureæ, tantùm minor, nec hirſuta, vt Dioſcoridis. Hanc Plinius Petræam vocat, eíque folia bina tribuit, per quæ binas foliorum appendices rotundas intelligit. Theophraſtus, vt ex eius verbis colligere licet, hirſutiem negat. Deſcribit alibi Braſſicam ſilv. Plinius, Theophraſtum imitatus. Tertia, inquit, propriè Crambe vocatur, tenuioribus foliis, & ſimplicibus, denſiſſimiſque ſed efficaciſſima. Alibi Raphanum vocat, cùm inquit, Græci tria genera fecere foliorum differentia, criſpi, læuis, tertium ſilueſtre: nam ſic Theophr. Græcè vocat quam Dioſc. Cramben, & Latini Braſſicam. Sed vt noſtram hac de re dicámus ſententiam. Theophraſtum & Plinium nomine Raphani & Braſſicæ ſilueſtris, maritimam deſcripſiſſe Braſſicam exiſtimamus, vt ſuo dicetur loco.

Braſſica ſilueſtris traditur à Matth. in Dioſc. foliis domeſticæ ſimilibus, ſed Hyoſcyami modo hirſutis, amaro ac inſuaui guſtu.

Sylueſtris Dioſcoridi nuncupata Braſſica, ſatiuarum minori quinto loco deſcriptæ [braſſicæ noſtræ rubræ minori] ſimilis eſſet, ait Dodonæus, niſi hirſutior, albidior, ac ſapore amarior foret: folia ſiquidem, flores, ſiliquæque ſatis reſpondent. κράμβη ἀγρία à Dioſc. græcè dicitur à quibuſdā Hamilridia: Lat. braſſica ſylu. & braſſica ruſtica: Gal. *Chou ſauuage ou ruſtique.* Germ. Zee kolen/ & Wilde zee kolen: à Neotericis Caulis braſſica marina, differens tamen à braſſica illa, quam Dioſc. hoc nomine inſcribit, & Recentiores Soldanellam appellant, de qua ſuo loco. Aſſumit autem pro braſſica ſilu. Dioſcor. Dodonæus figuram, quam pro tertia, vel minore exhibuit Fuchſius.

Tabern. Icon. & hiſt. Wilde koel, braſſicam ſilu. vocat. Nullam autem ponit deſcriptionem, ſuſpicor factam figuram ad Lobel. in Adu. Braſſicam monoſpermon.

Locus. Naſci autem hanc in maritimis præruptis Dioſcorides tradit: reperitur verò ait Dodon. & in multis Zelandiæ altioribus tumulis iuxta mare. In maritimis Senenſibus, Argentario promontorio, aliiſque tum Tyrrheni, tum Adriatici littoribus frequens naſcitur. Hanc non longè à Terracina vrbe, viâ quâ itur Neapolim plurimam vidit Matth.

Vires Huius cyma, inquit Dioſc. in lixiuio cocta ori non eſt inſuauis. Illita verò folia vulnera conglutinandi, ac tumores inflammationeſque diſcutiendi vim habent. Braſſica, autore Catone, erratica maximam vim habet, eam areſacere, contereréque oportet benè minutim. Si quem voles purgare, pridie ne cœnet, & manè ieiuno dato braſſicę tritæ, decoctęque aquę cyathos quatuor; nulla res tam benè purgabit, neque helleborum neque ſcamoneum, & ſine periculo, & ſcito ſalubrem eſſe corpori. Quos diffidas ſanos facere, facies. Qui hac purgatione purgandus erit, ſic eum curato. Sorbitione liquida hoc per dies 7. dato, vbi eſſe volet, carnem aſſam dato. Si eſſe non volet, dato braſſicam coctam, & panem, & bibat vinum lene dilutum, lauet rarò, vtatur vnctione: qui ſic purgatus erit, diutina valetudine vtetur, neque vllus veniet morbus niſi ſua culpa. Et ſiquis hulcus tetrum, vel recens habebit, hanc braſſicam erraticam aqua inſpergito, apponito, ſanum facies. Et ſi fiſtula erit, turundam intrò trudito, ſi turundam non recipit, diluito, ſuccum exprimito, eum in veſicam indito, veſicæ calamum alligato & ita premito, vt in fiſtulam ſuccus introeat. Ea res ſanum faciet citò. Et ad omnia vetera vlcera, & noua, contritam cum melle apponito, ſanum faciet. Et ſi polypus in naſo introierit, braſſicam erraticam aridam tritam in malum conjicito, & ad naſum admoueto. Ita ſubducito ſurſum animam quamplurimùm poteris, triduò polypus excidet, & vbi exciderit, tum aliquot dies idem facito, vt radices polypi perſanas facias. Auribus ſi parum audies, terito cum vino Braſſicam, ſuccum exprimito, in aurem intrò tepidum inſtillato, citò intelliges te plus audire. Deinde impetigini parcè braſſicam apponito, ſanam faciet, & vlcus non faciet.

Braſſicæ ſilu. ſiue erraticæ, inquit Plinius, immenſo plus effectus laudat Cato, adeò vt aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, vel odore tantùm naribus rapto, vitia earum graueolentiamque ſanare affirmet. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque ac vulneribus recentibus, cum melle ita ne ſoluantur ante diem: ſtrumis, fiſtulis, in aqua contritam, Chryſippus autor eſt. Et alii verò compeſcere mala corporis quæ ſerpant: nomas vocant. Item excreſcentia abſumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris hulcera & tonſiilas manducatam & coctam ſucco gargarizato cum melle tollere. Item pſoras & lepras veteres ipſius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus ſatis eſſe eam contra canis rabioſi morſum imponi. Meliùs ſi cum laſere, & aceto acri. Necari quoque canes ea, ſi detur, ex carne. Semen eius toſtum auxiliatur contra ſerpentes, fungorumque venena, tauri ſanguinem. Folia cocta ſpleneticis [ſplenicis CH.] in cibo data, & cruda illita cum ſulphure & nitro proſunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis vuæ in faucibus tumenti tactu medetur: & parotidas cum mellle illitus reprimit: ſerpentium morſus ſanat.

Braſſica agreſtis, vt notat Galenus, quodammodò calidior, ſicciorque eſt quàm domeſtica: ceu alia propemodum omnia agreſtia ſui generis domeſticis vtraque facultate valentiora ſunt. Quamobrem neque intra corpus citra noxam ſumitur, vt quæ longiùs ab humana receſſerit temperatura. Eadem de cauſa & guſtantibus amarior eſt quàm domeſtica: quanquam domeſtica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis contineat: ſed vtramque agreſtis habet validam: quare etiam exterget, & digerit, quàm domeſtica valentiùs.

Eſt, ait Dodonæus, braſſica ſilueſtris calida, & quia amara, extergens quoque.

ACHANACA INDORVM BRASSICÆ foliis.

Descriptio

HVius folia bifurcata & acuminata sunt, Brassicæ amplioris foliis simillima, sed non ita crassa, & tenuiore costa, in horum medio fructus nascitur oui magnitudine, colore luteo, quem Alfard nuncupant, alii Lefach, nomine serpentis concoloris. Fructus is magno apud eos est in pretio. Tota planta tibiæ hominis crassitudine.

Hist. Lugd. Achanaca Theueti.

C. Bauh. phyt. Brassica 19. siue Brassicæ folia peregrina.

In regnis Mely & Tombotu ad fluuium Senega sitis, Medici, *Bifrains* appellati, aduersus morbum, qui illic frequentiùs grassatur, *Borozail* nominatus, aut *Zail* Æthiopum lingua, qui ex immodica Venere, cui multùm obnoxii sunt, ortum habet, herbæ Achanacæ dictæ decocto, vt refert Theuetus, potissimùm vtuntur. Morbus autem is genitales partes plurimùm occupat, quæ in homine *Asab*, in fœmina *Assabatas* nominantur.

Brassica folio Nymphea Caiou-a.

VIdi, inquit Leri hist. Amer. cap. 75. Brassicæ genus, quod siluestres homines vocant *Caiou-a*, quo in iusculis interdum vtuntur: folia sunt ei lata & pænè Nympheæ similia.

BRASSICA SPINOSA.

Descriptio

EST hæc C. Bauh. Phyt. Brassica 16. [apud Matth. 6.] siue spinosa, quam cùm integram Patauii in horto Cl. Bembi non viderit, eam vsque dum integra offeratur, sic describit. Ramulus est sine foliis, aut saltem obscuris prope caulis exortum, in summo caulis fastigio spinæ tenues, cauli concolores digiti articuli lõgitudine, ita vt videantur folia in has spinas de fisse, cùm in summitate nulla conspiciantur.

PERFOLIATA SILIQVOSA.

Descriptio

SEsquicubitalis & altior est, caule tereti, tenui, & in alas diuiso, ex foliorum sinu prodeuntes: *folia* non diuisa, oblonga, subrotunda, Napi, colore glauco, rigidula, pinguia, fragilia, à caule videntur quasi transadigi, sapore oleraceo: *flores* exalbidi, Brassicæ: *siliquæ* perquàm longæ, angulosæ *semen* continent, *Radix* tenuis, alba, gustu Brassicæ.

Trago Germ. & Lat. perfoliata altera, daß ander durchwachs. Et hæc, ait i, haud dubiè secundum Dioscor. Cotyledon, seu vt Marcell. vocat, Acetabulum, aut Vmbilicus Veneris, [frawen nabel/ & quorundam Cymbalion: Sed ego nunquam hanc admiserim cum Trago pro Vmbilico Veneris, Cotyledoneve.

Brassicæ agrestis species alia [sic enim propositam à nobis plantam inscribit Cordus, & ex eo H. Lugd.] cubitalem habet *caulem*, teretem, glabrum, aliquantulùm concauum, & in ramulos diuisum: *folia* ex interuallo singula profert secus ramulorum eruptiones, trium aut quatuor vnciarum longitudine, paulò angustiora, subrotunda, glabra, & Brassicæ modo carnosa (in repetitione verborum Cordi in Hist. Lugd. malè scribitur corrosa:) *flores* Veris exitu candidos & oblongos fert, quibus singulæ succedunt *siliculæ*, digito longiores, angustæ, & quadrangulares, oblongo, nigroque *semine* plenæ. *Radice* nititur exigua, lignosa, semestri & inutili. Folia Brassicam gustu imitantur: semen verò amariùs est, & aliquantulùm acre. Nascitur pinguibus aruis, lento & glutinoso solo. Hist. Lugd. nor Flos candidus

Dicitur autem Cordo Brassicæ agrestis species alia, quia iam antè lib. 1. c. 31. alterius meminit, de qua paulò pòst, sub Glastifolia Cichoroide, siue Turriti 2. Clusii.

Hist. Lugd. err.

Et licèt conetur Hist. Lugd. Clusii Brassicam campestrem i. diuersam facere à Brassicæ agrestis specie alia Cordi, cùm ait Clusius aliam pingit & descripsit: Id tamen contra mentem Clusii tentat, cuius verba hæc sunt, Brassica campestris [addit in post. Hist. flore albo] pedales habet caules, candicantes, rotundos, aliquot ramis præditos: folia ex interuallis; Perfoliatæ foliis non valdè dissimilia, albicantia, & colore ferè Brassicæ viualis: caulem sic amplectentia, vt tenellæ plantæ ad Perfoliatam plurimùm accedant, gustu feruido: ramulos è lateribus prodeuntes, sustinentes flores aliquot albos, Brassicæ floribus similes, deinde cornicula longa, quadrangula, in quibus continetur semen Brassicæ semini minus, ex rufo fuscum: ita nuncupaui hanc & sequentem, tum quia in agris & campestribus nascentes cōspiciebam & mense Martio florentes, in Murciano agro, iuxta vias ad Eliocretam vrbem vulgò Lorca dictam, vbi Martio florebant: tum quia quid Murciani *Colleion* appellabant, id est Brassiculas. Cordus hanc primam speciem non ignorauit: nam Brassicam Campestrem vocat, quam verisimile est apud suos in agris nascentem obseruasse, ac propterea agrestis nomen indidisse: non desunt qui Brassicam semine quadrangulo vocent ineptè: à corniculo potiùs, in quo semen, nam semen quadrangulum non est. Sed & hoc genus spontè crescens obseruabam magna copia in aruis Viennensis agri, Maio florens.

Brassica campestris.

Locus & tempus. Colleion Hisp.

Plant. Icon. p. 396. Perfoliata Napifolia Anglorum siliquosa. Lob. 215. Teut. 482.

Taber. Icon. & hist. Perfoliata napifolia Durchwachs mit Stockruben.

Dodon. Brassica silv. perfoliata, quam alteram campestrem Brassicam nominant: nonnulli etiam montanam, vel perfoliatam. Huius etiam meminit Camer. apud Thal. quando inquit: In aruis Thuringiæ non admodum diuersa Brassica silv. folio betæ Thalii nascitur, quæ cum Brassica campestri descripta à Clusio in Hisp. obseruationibus planè congruit.

Hort. Lusit. Brassica campestris Clusii. H. Perfoliata siliquosa, wilder Köl.

A me sata in horto Ill. E. C. quotannis se renouat semine deciduo, eodemque maturo Augusto. Spontaneam magnam obseruaui in segetum agris Ducatus Vvirtemb. circa Marbach, vbi Romanorum olim erant limites, mense Iunio florentem cum siliquis longis.

Eius acrimonia proximè ad Brassicæ facultates hanc plantam accedere indicio est, autore Clusio, & illâ valentiorem forsitan esse. De huius facultatibus compertum nihil habet Dodonæus, à nemine enim in cibum admittitur.

Perfoliata siliquosa purpurea Clusio.

Firmioribus est *virgis*, nec adeò ramosis, cuius *folia* in summo aliquantulùm serrata, reliquis notis à Prioris foliis non differunt, & feruido sunt etiam gustu: *flores* Prioris floribus similes, maiores tamen, Leucoii aut Hesperidis floribus magnitudine pares, colore autem Lunariæ græcæ flori, purpureo videlicet: *cornicula* succedentia prioribus similia & simile *semen* continentia. *Radix*, licèt dura fibrisque quibusdam prædita sit, viuax tamen non est, sed prolato semine perire solet.

Clus. Hispan. & ex eo Hist. Lugd. Brassicæ campestris aliud genus, siue secundum. Hist. verò post. Brassica campestris 2. flore purpureo.

Brassica silv. maior latifolia Thalio.

Radicibus constat inutilibus, lignosis, candidis: *caule* sesquipalmari, non admodum recto, rotundo, simplici, nonnunquam etiam brachiato, *foliis* mollibus, læuibus, subflauis, integris, sine incisuris aut sinuosis crispaturis, mucrónatis, duas vncias longis, vnciam latis. In summitate in exiguis pediculis racemus *florum* candidorum existit, ex oblongis vasculis Brassicarum satiuarum modo prominentium: quibus deperditis *siliquæ* oblongæ pronascuntur, *semina* Brassicæ satiuæ minora continentes.

C. Bauh. Phyt. Brassica 25. siue silv. maior latifolia Thalio.

Turritis vulgatior.

Nasturtio siluestri adiungitur planta, quæ Turritis vocatur: inquit Taberna, *radice* fibrosa, vt in Plantagine videre est: Ima ipsius *folia* per terram hinc inde sparsa iacent, Saluiæ foliis consimilia: ex *radice* caules aliquot rotundi, exiguis, acuminatisque, & læuibus foliis donati, emergunt, quæ acetosæ foliis comparari possunt, in summitate caulium, multa exigua tenellaque foliola conueniunt, sicuti in [Daubenrock] Hippuride, quæ velut ex aristis composita sunt. In caulis culmine exigui *flosculi* sunt conspicui, qui si deciderint, tenellæ acuminatæque residuæ manent capsulæ [täschlin]. Cur autem hæc planta Iberidibus annumerata fuerit planè me fugit, nisi fortè ob acrem ipsius gustum contigerit. Consarcinator credidit se hîc demonstrare valdè industrium, cùm tamen ex icone, malè considerata, malè fingat descriptionem. Ex flosculis enim fingit perulas siue capsulas, ac ex siliquis facit folia quod facilè est animaduertere ex sequenti Clusiana descriptione.

Tabern. darg.

Sic autem Clus. de Turrita vulgatiori. Drabæ 2. & tertiæ congener videtur planta illa, quæ vulgò apud eos qui stirpium cognitione & studio delectantur Turritæ nomen obtinet, ab extremorum caulium forma, qui in metę aut pyramidis effigiem desinunt: habet verò prima, quæ & frequentior & vulgatior, conferta circa radicem folia, binas vncias longa, succulenta, hirta, & aspera, saturatiore colore viridi prædita: inter quæ pedales, aliquando etiam cubitales promit caules quos inordinata ambiunt folia, circa pediculum latiora, deinde in mucronem desinentia, succulenta & hirsuta: summo caule confertum nascuntur multi exigui flores, quatuor foliolis albis constantes: quibus discussis, alii apparent. caulis fastigio sensim, veluti in metæ formam, sese attollēte, vt tandem frequentibus longiusculis corniculis cinctum conspiciatur, quæ pusillum, rufum, acre semen continent: radix illi alba, multis fibris prædita, quam tamen viuacem esse non puto.

Turrit.

Tabern. Icon. & hist. Gerardo & Icon. pl. p. 220. Turritis. Teuton. 262. Turrita 1. vulgatior.

Sponte prouenit in plærisque Austriæ collibus lapidosis & salebrosis. Floret Maio, semen maturum est Iulio.

GLASTIFOLIA CICHOROIDES IOH. Bauhini: & Turritis secunda Clusio.

Descrip.

Radice est annua mediocriter crassa, alba, nonnihil purpurascente, fibrosa, subacri: *folia*, germi-

germinatione prima antequam caulem proferat partim laciniata, Cichorei vulgaris instar, vel Hieracii, alia nullo modo incisa, glauca, Isatidis foliis similia; palmo sæpe longiora semunciam lata lanuginosa, sapore acri & amaro: adulta & quæ in caulibus sunt integra nulla diuisura incisa, glabra, vtrinque glauca, oblonga, ita pinnis alarum coeuntia, vt à caule perforari videantur, sapore Brassicæ vulgaris. *Caulis* cubitalis, & bicubitalis, tenuis, colore herbaceo, admista aliqua purpura, multis ramis longis tenuibusque brachiatus: ex alis & summis ramis *flores* prodeunt multi simul iuncti ex pediculis semũcialibus, ex luteo in albidum languentes, odore nullo manifesto, quaternis foliis constantes; quæ totidem foris circumstant, sed longè minora & virescentia, mucronataque, cùm illa subrotunda sint, in medio crocata stamina multa, cum stilo viridi. Succedunt tandem *Siliquæ* longæ, rectæ, graciles, in quibus *semen*.

An Cordo hist. Plant. Brassica silu. virgata: 5. Si tamen nostram plantam intelligit, omisit in sua descriptione folia inferiora Cichorio similia.

An Thalio Harcyn. Brassica syluestris longifolia?

Huic similis est, ait Camer. in addit. Thalii, si non eadem, quæ in Thuringiæ saltubus locis æditis passim nascitur ab incolis Schoßkraut vocata, quâ tamen voce alibi aliæ plantæ appellantur.

An Clus. Hist. post. Turritis maior siue altera? Rariùs, inquit, inuenitur priore, & vmbrâ magis delectari videtur, quare faciliùs in cæduis siluis quàm apertis collibus (quibus prior gaudet) nascitur. Floret Aprili & Maio. Huic valdè similis [nisi eadē sit] nata Iacobo Plateau, semine nescio vnde accepto. Illius ad me iconem etiam cum variis aliis mittebat. Non videtur absimilis Brassicæ virgatæ Cordi. Describit & hanc Hist. Lugd. ac depingit sub inscriptione Sinapi albi. Hæc autem sunt eius verba: In asperis & saxosis hoc Sinapi adolescit, radice dura & solida, candida, brachiata, & nonnihil fibrosa, foliis proximè radicem in orbem sparsis, multis insectis Cichorii modo, adulto caule pereuntibus, & exarescentibus, in caule numerosis, læuibus, crassis, in cuspidē mucronatis, quâ caulem attingunt lunatis, caule cubitali, nonnunquam altiore, rotundo, infernè rubente, in ramulos multos supernè diuiso, flosculis multis scatentes, candidis, quibus succedunt graciles & prælongæ siliquæ, multo semine grauidæ, acris & feruidi gustus, eleganti specie siliquarum tanquam vallo quodam circa caulem & surculos erectarum. Floret Maio mense. Quidam Thlaspeos, alii Drabæ genus esse uolunt. Placet descriptio Hist. Lugd, quamuis in floris colore nonnihil differat: ac Icon, licèt folia inferiora quodammodò Cichorio accedentia habeat; nihilominus melior est nostrâ emptitiâ.

An Iacob. Theod. Tabern. hanc intelligit per Vaccariam, suam par. 2. p. 298. Kuhblůmen/ Ein art Marien Rößlin. Icon Tabern. malè reponitur inter Lychnides, malè etiam dicitur German. Marien rößlin, quandoquidem nihil habet cum iis commune: sunt enim huic siliquæ longæ & flores minimi, vt demonstrat eius icon, an sit autem nostra planta asserere non ausim, folia Cichorii inferiora appicta non habet quæ respondeant nostræ plantæ.

C. Bauh. Phyt. Brassica 20. siue silv. foliis circa radicem Cichorii modo insertis. Cordo Brassica silv. virgata, Sinapi album Lugdun.

Glastifolia mea Cichorioides abundat Montbelgardi in Horto Ill. E. C. Vuirtemb. spontaneâ florens Aprili, & siliquas habens Iunio: tota hieme viret cum foliis Cichorii. Gargillus obseruauit circa Basileam in sabuletis ad Rhenum itinere Grentzachiano.

TVRRITIS PVLCHRA NOVA.

Descriptio. CAule surgit tricubitali, striato, hilari virore perfuso, subhirsuto: *foliorum* inferiorũ quædam tres vncias longa, angusta, circumquaque integra, pediculo longo, alia longiora, quatuor aut quinque vncias colligentia, pediculũ versus profũdiusculè incisa: at enim quæ per caulem conspiciuntur latiora & breuiora sunt, sextantalia circiter, caulem pinnulis complexa, Myagri foliis aliquatenus similia, sapore nullo euidente. Color omnium viridis, porrò ex folii vniuscuiusque per caulem, cubitali serie sursum versus, ramulus prodit, vt in Glastifolia Cichoroidē nostrâ, cuius extremum occupant conferti *flosculi* exiles, foliolis oblongis albis constantes, fatuo sapore. Succedunt *siliquæ* longæ.

Locus & Tempus. Hanc Argentinæ in horto Dj. Friderici Meyeri florentem collegimus mense Maio, qui Turritim pulchram nouam denominabat.

BRASSICA SILVESTRIS PROcera Thalio.

Descriptio. HÆc *radice* fulcitur multifida, candida, lignosa, iuxta cuius caput in terra reclinantur *folia* quincunciali sæpè longitudine, vnciali latitudine, hispida, integra, *caulem* erigit vnicum, plerumque sæpè etiam in duos tresve aut plures alios iuxta radicem diuisum, bicubitalem, rectum teretem, flexibilem, iuxta radicem etiam parum hispidum, deinde tota reliqua parte læuem: cui *folia* appenduntur sextantali longitudine, vnciali latitudine, subcinerea, læuia, non hispida, vt priora, mucronata: quibus cessantibus, postea longo ordine, caule videlicet subinde procerius excrescente, in singularibus exiguis pediculis *flosculi* paruuli, canduli protenduntur, iisque euanescentibus subnascuntur *siliquæ* ad latera compressæ, tenues, digiti longitudine, quibus numerosa *semina* paruaque continentur. Ex foliorum autem singulis alis non infrequenter noua adnata progrediuntur, & ipsa copiosos flores ac siliquas proferentia. Nascitur montibus apricis ac locis cæduis, éstque sapore amaro.

C. B. nost. C. Bauh. phyt. Brassica 21. siue silu. foliis circa radicem integris & hispidis, Thalio silu. procera.

Lobel. Turritis. Aliquando & huius folia ad radicem, Cichorii instar, inserta sunt. An Turritis eadem sit cum Thalii brassica, vt vult Frater, adhuc dubius sum, de Turriti secunda dicit Clusius folia nonnihil crispa & sinuosa, non tamen ait Cichorii instar inserta, de prima nihil etiam tale dicit, nec icon demonstrat: tamen, vt verum fatear, Turritim secundam malim referre ad Thalii Brassicam siluestrem longifoliam.

Braßica silv. foliis membranaceis Thalio.

IN Ienensibus montibus aliquoties, hanc obseruauit Thalius: Iam verò dictis minor est, *radice* parua, candida, superuacanea, *caule* breui, geniculato, qui densè ambitur suis *foliis*, quæ membranaceæ sunt substantiæ, subflaua, splendentia, læuia, vncias duas longa, vnam lata.

C. Bauh. Phyt. Brassica 22. siue silv. foliis membranaceis Thalio.

Braßica silv. folio Betæ Thalio.

Descriptio NAscitur hæc, inquit autor noster, copiosè in Hainleitta sylua non procul à Sondershusio sub fagineto. *Radice* constat lignosa, multifida, fibrosaque: *folia* betæ, rotundiori ambitu in terræ superficie multa disperguntur, plumbei fusciue coloris, læuia, durioris membranæ instar, sextantalia, *caules* eriguntur teretes, sesquipedales, splendentes, fusci, pauca, oblongiuscula, ac mucronata folia continentes, *floresque* candidos proferentes, exiguos, sed *siliquas* longiores cæteris speciebus.

Braßica silv. media Thalio.

Descriptio BReuiora continet *folia*, numerosa circa radicem, vncialia, oblongiuscula, in obtusum mucronem finientia, mollia, semuncialì latitudine: quæ *cauli* appenduntur dodrantali, ea parte quâ adhærent vtrinque velut alares pinnulas prominentes habent.

C. Bauh. Phyt. Brassica 23. siue silv. media Thalio.

Braßica silv. minor Thalio.

FOliolis multò minoribus, canis, coliculis quadrantalibus, siliculis angustis paruisque, Thal.

C. Bauh. Phyt. Brassica 24. siue siluestris minor Thalio.

RAPVM SATIVVM ROTVNDVM & oblongum.

CAP. II.

Descriptio RApis *folia* per terram sparguntur ampla, ad Brassicæ rubræ folia quodammodò accedentia, atrouirentia, aspera, & ad costam vsque ferè laciniata, saporis holeracei: *flores* lutei: *semen* in siliquis rufum, rotundum, Brassicæ proximum: *radix* sessilis in ventrem amplissimum, capiti humano interdum paullò minorem extuberat, tenuem fibram alimentum sucturam demittens, aliàs pugillari par, aut etiam suppar, quibus vtrisque caro candida, firma satis, sapore acri, magis minúsue vegeto prædita: est etiam vnum genus longa crassa radice, non in ventrem extuberans.

Rapum veteribus. Raporum tam Veteres, quàm Recentiores duo prima constituunt genera Satiuum & siluestre. Theophrasti quidem verba de Rapo satiuo hæc sunt. Rapæ (γογγυλίδος) alii esse, alii non esse diuersitatem generis putant, sed mare tantùm, fœminâque differre, nasciq; ambas ex eodē semine: sed vt effœminentur, raras deponere oportere: nam si densæ positæ sint, omnes masculescere. Quod idem futurum sit si in terra vitiosa serâtur. Quâ de causa semine satas plantas transferentes deponere. Semen quoque deterius, meliúsve visu percipi posse: quod enim probum sit, tenue sentiri, quod vitiosum, crassum. Gaudêre & frigoribus Rapam, & sic eam dulcescere putari, simúlque incrementum in radicem, non in folia verti. Austrinis atque serenis temporibus celeriter caulescere.

Plinius Theophrasti sententiam repetit his verbis. Raporum genera Græci duo prima fecere, mascul. fœmininúmq;, & ea serendi modo, ex eodem semine. Densiore enim satu masculescere, item in terra difficili, semen præstantius quò subtilius. Species verò aut in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari: tertiam speciem siluestrem appellauere. Sed de Rapis &c. abundè dixisse poterat videri Plinius, nisi Medici masculini sexûs facerent in his rotunda: latiora verò & concaua fœminini. Præstantiora suauitate & ad condiendum faciliora, quæ sæpiùs sata transeunt in marem.

Quod verò Galenus inter Rapum, quod γογγυλὶς est, & Napum qui βουνιάς, non distinxerit, factum putat Cornarius, quòd Theophrast. (vt apud Athenæum habetur) Buniada non nominet, marem quidem vocet quoddam Rapum, & fortassis hoc Bunias sit. Galeni verba hæc sunt. Siue Γογγυλίδα vocare volueris, siue Βουνιάδα hanc plantam, oleraceum in ipsa est id, quod è terra eminet, quod verò in terra continetur, radix. Rapi porrò satiui duplex esse genus planum fecit Nicander lib. 2. Georg. apud Athenæum:

Rapi, aduerte animum, genus duplex est, vt & Radiculæ:
Oblongum alterum, alterum rotundum, in areis hortorum conspicitur.

Dioscorides rectè distinxit Rapum, & nostri, inquit Cornar. adhuc hodie vtrumque agnoscunt ac habent, latum & rotundum.

Tragus Rapa depingit & describit, dicens, Rapum vulgare cum oblonga figura masculinum, cum rotunda fœmininum ex vno & eodem semine gignuntur.

Ex Theophrasto colligere est, inquit Turnerus, Rapum satiuum 1. insigniter magnum esse fœminam, alterum verò siue longiùs & strigosius,

sius, quod Plinius ait in latum crescere Marem. Rapum maius, orbiculatum seu turbinatum, Aduersariorum variat radice terete atque rotunda, oblongiore, & Napo similiore effigie, sed maiore triplò. Hæc eadem, aut certè simillima Venetis olitoribus vænum fertur in forum. Hyeme purpurâ nitidâ & pellucidâ radice, gustu teneriore, suauiore, in acetariis cruda cum Eruca, Lactuca & aliis illic esitari solita.

Lob. Obs. p. 98. & Icon. plant. p. 197. Teut. 235. figuram habet Matthioli figuræ similem. Item aliam ex Matthiolo cui titulus, Rapum tereti rotunda oblongaque radice, Aduers. p. 66.

Tabern. Icon. & hist. Rapum orbiculatum, Scheibe rübe. Rapum orbiculatum minus, klein scheiben Rappen/klein Scheiben rüben. Rapũ longum, lang rüben. Rapum longum minus lang Stopffel rüblin.

Gerard. 1. Rapum maius Great Turnepe. Item Rapum minus, Smal Turnepe, Icones habet Tabern.

Sic & Cæsalpinus inquit, Rapæ quædam sessili rotunditate constant iucundiores: quædam in rotunditate oblongæ sunt: ast color omnibus candidus. Theophrasto mas & fœmina. Plinius Græcos secutus duo prima genera fecit masculum & fœminam.

Contra communẽ sententiam decernit Matth. dicens: Rapum satiuum in triplici differentia, sessile, longum, & rotundum: tametsi Plin. literis mandauerit longum erraticum esse. Quędam colore purpurea. Matthiolum autem tunc non animaduertisse quid astrueret manifestum fit ex eius post. com. cum magnis fig. Lat. & Ital. Item. hist. Germ. quibus in editionibus Rapa duo tantùm commemorat, Rapum rotundum siue sessile & Rapum longum.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Rapa 1. siue satiua rotunda seu mas Theoph. & Plinio: variat radice, reperitur vel viridi, vel candido, vel puniceo colore, sic paruitate & magnitudine: communiter tuberosa est, raro globi instar orbiculata: frequentiùs in latitudinem effusa, quare Tabern. quatuor habet figuras: Habentur nunc quæ foris & intus flauescunt: sic & Bernæ quæ obsoletæ nigræ, vtplurimùm rotundæ, rariùs oblongatæ, quæ vulgatis dulciores sunt. Rapa 2. siue satiua 2. oblonga, seu fœmina Theophrast. & Plinio. Tabern. duas habet figuras. Hæc Casp. Bauh. Ego quidem Tabern. duas priores figuras refero ad Napum, ac separo à Rapo.

Schvv. Rapum longum vulgatius, Rapum oblongius Dodon. Rapum orbiculatum.

Quæ γογγύλη & γογγυλὶς, item ῥάφυς & ῥάπυς Græcis. Latinis *Rapum* & *Rapa* dicitur, vnde diminutiuum nomen apud Horatium *Rapulum*. Hebræis [teste nomenclatura Eliæ Leuitæ, Trag.] *Lephet*, Arab. *Seliem*, *Selgem*, *Selgiem*, siue *Alsegiem*. Germ. Rüben. Belg. Rapen. Gall. *Raue* & *Naueau*. It. *Rapo*: Hisp. *Nabo*: Angl. Türnepe. Hung. Repa. Bohem. Rzipa.

Græci quidẽ γογγύλης aut γογγυλίδος vocabulum à figura quæ plerumque rotunda esse solet, detorserunt: nam quod in rotunditatem circum actum est γόγγυλον, hoc est στρόγγυλον dixerũt: Et Hippocrates gongyli vocabulum pro globulis orbiculisue, qui deuorantur vt catapotia, vsurpauit. *Rapa* verò quòd ex terræ rure, quasi ruapa, Varrone teste, nominata est. Alii quòd passim rapiatur, rapi nomen inditum esse putant. A Græcis tamen manasse id nomen facilè videri potest, qui rhaphyn & rapyn auctore Athenæo dicunt. Rapas Lacedemonios γαστέρας id est, ventres vocare Apollas apud eundem Atheneum tradidit. Sed Nicander Colophonius rapas Zaceltidas appellari voluit. Amerias & Timachides non Rapas, sed Cucurbitas ita dici arbitrantur. A rapo rapina, Gallis *Rabiere* & Rapitium deflectitur, vnde rapitios caules dixit Cato.

Locus & tempus

Rapum in hortis & aruis cultis potissimùm æstate, Iunio ac Iulio mensibus, copiosissimè Geneuæ serunt pro alimento tum hominum, tum pecudum, Basileæ maxima habent & abundanter vescuntur. Conseruntur etiam agri rapis Montb. & in Horto Il. E. C. Vidi Gœppingæ Rapas allatas Vlmâ venales, quæ parte superiore rubebant mense Augusto. Sed & Octobri fine nactus sum alias ex horto Ill. E. C. Gœppingâ allatas, longitudinis cubiti & semis, ad palmum rubentes, quam partem dicebant supra terrã extare. In Italiâ notissima pręsertim apud Insubres, vbi statim post messem æstate Iunio ac Iulio [teste Matth.] mensibus in aruis secundo seritur: deinde mense Octobri è terra eruitur: radix in aliquibus locis tam magna gignitur, vt plùs quàm centenas libras pendeat. Ad librarum triginta pondus nos sæpiùs innumera Rapa vidimus in Ananiensi agro, longa, & colore purpurea.

Cultura.

Rapa quamuis in vniuersum in omni aëre habitabili proueniant, attamen solum putre & solutum pluribus iterationibus aratri, vel rastri, largoque stercore satiatum postulant. Nam id plurimùm refert, non solùm quòd meliùs ea proueniunt, sed quòd etiam post fructum eorum sic tractum solum segetes optimas facit, desiderant, nec densa nascuntur humo, sed campis & locis humidis lætantur. Loci proprietas horum semina commutat. Namque in alio solo Rapa biennio sata conuertitur in Napum, & vicissim ex Napo fit Rapũ. Semen Raparum trium annorum producit Brassicam, & contra Brassicæ Rapas. Riguis locis rectè à Solstitio seruntur: siccis ultima parte mensis Augusti, vel prima Septembris. Iugerum agri non ampliùs quatuor sextariis Raparum seminibus obserendum est. Rapa igitur duas sationes habent, sed meliorem mensis Augusti.

Satio

Si æstate serantur ne Culex tenera adhuc prorepẽtia folia consumat, puluis etiam, qui supra Cameram inuenitur, vel etiam fuligo quæ supra focos tectis inhæret, colligi debet: deinde pridie quàm satio fiat, cõmisceri cum seminibus, & aquâ conspergi, vt tota nocte succum trahant. Nam sic macerata postero die rectè seruntur. Veteres quidem autores, vt Democritus, præcipiunt semina omnia succo herbæ, quæ sedum appellatur, medicare, eodemque remedio aduersus bestiolas vti, quod verum esse nos experientia docuit. Sed frequentiùs tamen, quoniam eius herbæ minùs larga est facultas fuligine: & prædicto puluere vtimur, satisque commodè tuemur his incolumitatem plantarum. Rapæ semina Higinius putat post trituram iacentibus adhuc in area paleis inspergi debere, quoniam fiunt vastiora capita, cùm subiacens soli duritia non patitur in altum descendere. Nos istud sæpè frustra tentauimus; itaque Rapum, & Raphanum, & Napum meliùs existimam⁹ subacta terra obrui. Locis frigidis, vbi timor est ne Autumnalis satio hyemis gelicidiis peruratur, arundinibus humiles canterii fiunt, iisque virgæ transuersæ imponuntur, & virgis stramenta supra iaciuntur, & sic à pruinis semina defenduntur. Vbi verò apricis regionibus post pluuias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, græcè autẽ κάμπαι nominan-

tur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius in superiorem partem prorepunt. Id tamen superuacaneum est facere, si ante sationem semina, vti iam prædixi, succo herbæ sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent Erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui græcè inscribitur περὶ ἀντιπαθῶν affirmat has ipsas bestiolas enecari, si mulier, quæ in menstruis est, solutis crinibus & nudo pede vnàquamq; aream ter circumeat, post hoc enim decidere omnes vermiculos, & ita emori. *Hactenus Columella.*

Rapæ si serantur diebus calidis, autore Theophr. celeriùs caulescunt, semenque ocyùs reddunt. Item, si raræ serantur, magis grandescunt, ideoque vbi nimis spissæ eius plantulæ natæ fuerint, cùm aliquod robur acceperint, euelluntur aliquæ, vt cæteræ roborentur. Naporum medicina est, inquit Plinius, siliquas vnà seri, sicut Olerum Cicer: arcet enim Erucas. Quo si omisso iam natæ sint, remedium est absynthii insperſus, & aizouũ &c. Nebulis & pruinis, inquit idem, ac frigore vltrò aluntur amplitudine admirabili. Quare non sunt in Gallia quàm in Lemouicis copiosiora, suauioràque, affatim suppeditante eius regionis cœlo nebulas, frigora, pruinasque. Frigore enim dulciora fieri existimantur, & grandiora. Folia quò plura adimuntur, eò maiores manent radices: Rapæ maledictio, vt in iis agris quibus sanè nunquam proueniat bonum frumentum, etiam si fimo multo emendetur. Colliguntur mense Octobri, cùm radix summoperè extuberauerit: quod Nicander in Georg. hisce testari videtur:

Rapa collige Boreæ frigoribus iam domita,
Hyemi grata, famulisque, tum domi otiosis.

Vires Rapæ demum quia tenui & diluto cortice integuntur, facilè exsiccantur, imbecillesque ad perdurandum penitus sunt, ideò si terra cooperiantur, vsque ad æstatem, vt vult Theophr. durare & crescere possunt. Quæ verò corruptæ & marcidæ videntur calente aqua madefactæ reuiuiscũt, & ad esum aptæ redduntur. Rapi cocta radix, inquit Dioscorides, alit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, Venerem stimulat. Decocto podagræ pernionesque fouentur: contritoque Rapo atque imposito iuuantur. Si excauatæ radici rosaceum ceratum adigatur, & feruente cinere eliquescat, exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ eius decoctæ manduntur, & vrinam cient. [Græcè habetur, ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀσπάραγος ἑψώμενος ἐσθίεται· ἔστι δὲ διουρητικός Id est, ipsius Asparagus, &c. Plinius cymas dixit, vterque autem turiones siue thyrsos caulis inter folia ex summo Rapo emicantes intelligit.] Semen antidotis & theriacis, præsertim quæ sensum doloris auferunt, anodyna vocant, idoneum est, [τὸ δὲ σπέρμα εἰς ἀντιδότους καὶ θηριακὰς ἀνωδύνους εὔθετον. Id est, semen antidotis & theriacis, quæ dolores leniendi vim habent admodum vtile est. Ruell. not. Quare Ruellius minùs rectè ἀνώδυνα quæ sensum doloris auferunt, interpretatus est: sunt enim ea ναρκώτικα, id est, stupefacientia, quæ sensum, non propriè dolorem, tollunt eximia sua frigiditate. Anodyna verò quæ non extinguendo sensum aut stupefaciendo, sed partes relaxando, & demulcendo dolorem leniunt & mitigant.] potum contra venena salutare est: Venerem concitat. Rapum muria conditum minùs alimenti sufficit, sed multò magis appetentiam recreat. Diphilus Silphinius Medicus, Rapum, inquit apud Athenæum, extenuat, acre est, ægrè coquitur, flatusque gignit. Assum verò faciliùs coquitur, & valentiùs extenuat. Huius meminit Eubulus in Ancylone hoc pacto: Assandum hoc Rapum also: Item Alexis in Fanatico: Alloquor Ptolomæum dum frusta Raporum asso.

Rapum sale conditum magis extenuat, quàm elixum, ac præcipuè si addatur Sinapi, vt ait Diphilus. Veteres autem, vt auidiores cibi forent vsos Rapis fuisse aceto & Sinapi conditis, planum facit Nicander libro 2. Georg. his verbis:

Abscinde radices Raporum, & corticem nondum exuccum,
Illaque purgata minutim seca, & insolatu
Exiccata paululùm, in feruentem cum demerseris
Aquam, & abraseris, obrue multa muria:
Nonnunquam verò mustum album simul cum aceto metitor.
Par pari, & in ollis stipata Rapa sale tege:
Sæpiùs autem insperſis vuæ passæ acinis, pistillo tritum
Sinapi mordax semen additur, cui si accedit
Aceti fæx, halitu caput tentabit vel robustissimum.
Sic condita Rapa è muria tu hauries, &, cùm tempestiuum erit, præbebis cibo indigentibus.

Porrò eundem ferè Rapi vsum cum Diosc. tradit *Plinius.* Est & Rapo, inquit, vis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus vellit ex pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerem eb eis stimulari professus: item Dyonisius, magisque si Erucâ condirentur. Totum quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. De Rapis verò vt cibis idem ita scribit. Aliis vsus præstantior quàm his non est. Ante omnia namque cunctis animalibus nascuntur, nec in nouissimis satiant ruris alitum quoque genera, magisque si decoquantur in aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Et homini non minor rapaciorum (meliùs ex vetere codice legas Rapitiorum) suis horis gratia, quàm Cymarum: flaccidorum quoque, & in horreis exiccatorum, vel maior quàm virentium. Ipsa verò durant & in sua terra seruata: & postea passa penè ad alium prouentum, famemque sentiri prohibent. A vino atque messe tertius hic Transpadanis fructus.

De iisdem sic Galenus. Huius plantæ oleraceum quidem est quod terrâ extat, radix autem quæ terra continetur, dura quidem est nisi coquatur, & non esculenta: aquæ autem incocta nulla plantarum congenerum minùs nutrit. Hanc quoque variè vulgò apparant, adeò vt aceto vel muria condientes, in totum annum ipsâ vtantur. Succum autem in corpus distribuit mediocri crassiorem. Proinde si quis ipsâ liberaliùs vescatur, succum crudum asseruabit, potissimùm si ipsam minùs iusto in ventriculo confecerit. Quod verò ad ventrem attinet, nemo ipsam, neque deiicere, neque sistere dixerit, præsertim cùm cocta bellè fuerit. Coctionem enim diuturniorem postulat: eaque est laudatissima, quæ cocta bis fuerit. Quod si sumpta crudior fuerit, concoctu est difficilior, ac ac flatulenta, stomachóque noxia. Nonnunquam

quam autem & ventrem mordicat. Præterea ſcribit Galenus Rapi ſemen Venerem excitare, vt pote ſpiritum flatulentum procreans. Sic & radicem coctu difficilem eſſe, inflare, & ſemen generare.

His adiungenda Symeonis Sethi de iiſdem ſententia. Rapa admodum nutriunt, inquit, vrinam ciunt, inflant, genitale ſemen gigunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illarum vſus craſſum humorem generat, & obſtructiones iecoris parit. Ventrem nec ſiſtunt, nec mouent. Si cum aceto & ſale edantur, appetentiam excitant. Horum ſemen tritum, & hauſtum magna copia Venerem ſuſcitat. Aiunt enim qui hoc ipſum ſemen cum calamintha & lemnia terra ſumpſerit, eo die neque veneno, neque venenati animalis morſu lædi. Appenſum inguinum morbis peculiari quadam proprietate medetur.

Rapi domeſtici, authore Matthiolo, radix excalfacit & humectat. Semen verò calidum eſt, & ſiccum: cùm autem etiam ſit amarum, abſtergit, aperit, digerit, atque flatus gignit. Conſtat experimento, ſemen valere ad variolas & morbillos: nam potum ſemidrachmæ pondere, morbillos latentes ad cutim expellir.

Valet, inquit Schvv. ſemen Rapi longi ad faciliorem Scabiei, Morbillorum & variolarum eruptionem. Nam humores ad cutim propellit ʒ.i. pondere potum. Rapi orbiculati ſub cinere calente aſſi infimus orbiculus calidiſſimus; poſt aures applicitus magnâ efficaciâ reuellit, capitiſque & dentium dolores citiſſimè ſedat magno ſecreto. Raporum longorum aſſatorum ſuccus cum Saccharo ad tuſſim infantium vſus non contemnendi.

Rapæ non ſolùm omnis ſtatus hominibus cibo & alimento, ſed & quadrupedibus & cunctis animalibus pabulo naſcuntur. Quid? quòd & Anſeres, Anateſque fronde eorum gaudent. Decocta per ſe radix ſatiat, inflationem parit, flatuſque, humentem ac fluxam carnem creat, modicumque alit. Quamobrem vt id vitii emendetur, ſolent nonnulli eam cum lacte decoquere, vt palato magis arrideant, & efficaciùs nutriant. Nec deſunt qui Rapa condiant, ſicuti & Braſſicas capitulatas. Baptiſta Fiera de Rapis, & Napis ita cecinit.

Sunt calida & rigido gaudentia frigore Rapa,
Humidus hinc illis turgiduliſque liquor.
Gloria Nurſinis, ſitientes cedite Napi
Educet ipſe licèt vos Amiternus ager.
Cùm ſapiant Veneri magis hæc ſi craſſa & obeſa
Cœna ea poſtremo lenta ſub orbe ferat.

Ex Rapis, apud Creſcentium fiunt compoſita cum aqua, vt pro coquina tempore hyemis & quadrageſimæ habeantur: vt etiam alia cum Aceto & Raphano, Sinapi, fœniculis & ſale: quæ apud ipſum videri poſſunt.

RAPVM SILVESTRE γογγύλη ἀγρία Veteribus.

CAP. III.

RApum ſilueſtre [γογγύλη ἀγρία] in aruis naſcitur, inquit Dioſcorides, frutex altitudine cubitalis, ramoſus, in ſumma parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine, aut etiam maiora: fructum in ſiliquis [λοβοῖς:] verùm apertis ſeminum inuolucris [περικαρπίων, alia intus ſiliqua capitis ſpecies eſt [κεφαλοειδὴς λοβός,] in qua ſunt ſemina nigra, ſed intus alba. Ammiſcentur in ſmegmata faciei & reliqui corporis, quæ ex farina Lupini, aut Tritici, [πυρίνων,] aut Lotii, aut Erui fiunt. Hanc autem Dioſcoridis deſcriptionem corruptam eſſe ſcribit Dodonæus; ſiquidem ea quæ de læuitate caulium ac foliorum, & ſeminis nigredine, ac interiore eius medulla candida traduntur, aliò pertinere dicit. Aſt ego cùr ſententiam Dodonæi probem non video.

Dod. not.

Syluestre Rapum ſiue Raporum 3. ſpecies, autore Plinio, in aruis maximè naſcitur, fruticoſum in longitudinem radice procurrente, Raphani ſimilitudine, folio auguloſo, ſcabroque, ſemine candido, duplò maiore quàm papaueris, ſucco acri: qui circa meſſem exceptus oculos purget, medeaturque caligini admiſto lacte mulierum. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totoque corpore vtuntur, miſta vrina pari menſura. Erui, Hordei, Tritici, & Lupini radix ad omnia inutilis. Quæ poſtrema in publicis exemplaribus depratiſſima ſunt: ea enim verba, miſta vrina pari menſura & cætera, ad ea de quibus hic agitur nihil prorſus faciunt. Quare ex Dioſcoride ſic corrigenda. Hoc ad læuigandam cutem in facie totoque corpore vtuntur, admixto in ſmegmata, quæ ex Erui, Lolii, Tritici, aut Lupini farina fiunt.

Semen candidum. *Plin. corr.*

Placent quæ Cæſalp. de Rapo ſylu. prodidit his verbis: Plinius tertiam inquit eſſe Rapi ſpeciem, quod idem Theophr. innuit. At Dioſc. longè aliter deſcribit Rapam ſilu. quam in hoc genere nequaquam adhuc vidi. Nec vllam adhuc Turn. comperit plantam, quæ per omnia Rapi ſilu. deſcriptionem expleret. Etſi enim Præceptores ſecutus, Rapunculum vulgatum eſſe, Rapiſtrum, ſeu Rapum ſilu. Dioſcoridis putarit, penitiùs tamen perpenſâ deſcriptione, in multis non conuenire deprehendit. Quocirca cogitur & Matthiolus Fuchſii ſententiæ refragari, qui manifeſto errore putat Rapum ſilu. eſſe Rapunculum vulgò dictum: quippe quod illi minimè reſpondeat. Nondum noui, ait Anguill. Rapum ſilu. licèt ſit, qui dicat ſe ſcire in Italia prouenire; ego nunquam vidi.

Matth. not.

Quod autem Matth. aſſerit ſilu. Rapis ſcatere vbique Hetruriam, nullis reclamantibus notis: Cur obſecro eas notas non clariùs oſtendit? Cur in poſt. com. non patefecit? cur aliud Rapum ſilu. tradidit. Sed hæc Rapa ſilueſtria qualia ſint, videamus.

RAPVM SILV. MATTHIOLI.

CAP. IIII.

RApi ſilu. imaginem, quam hîc (ait Matth. in poſt. com. Italic. cum mag. figuris, vt Rapo Saluatico: & Lat. ac Epit. vbi Rapum ſilu. Sed non Dioſc. Et H. Germ. vbi waldrüben vocat) appingi curauimus, etſi ſylueſt. Dioſc. Rapum non referat; refert tamẽ plurimùm domeſticum. Rapum ſylu. noſtrum, frequens in Bohemia in agrorum

Deſcriptio & Synon. *Rapum ſil. non Dioſc.* *Locus*

marginibus naſcitur: exit *folio, caule, flore, ſemine,* Vires. domeſtico ſimile, ſed agreſtioribus foliis. *Radix* illi ineſt Raphani modo longa, craſſaque, ſed ſapore per omnia domeſticum refert. Legitimum naſci copioſum in Hetruria diximus non quòd ipſum vſquam à nobis viſum ſit, ſed quòd id ex aliorum relatione intelleximus. Noſtri ſemen cùm inſigniter amarum habeatur & abſterſoria ſit facultate præditum, alterius loco ſecuriùs illini poterit, vbi cutem detergere fuerit opus: quin etiam necandis vermibus vtile quoque fuerit. *Hac ille.*

Matth. not. Sed quantùm fidendum ſit picturis, aſſertionibus & deſcriptionibus Matthioli, vel vnicus hic locus ſatis demonſtrat, non vilam plantam dicit nullis reclamare notis à Dioſcoridea: quæ occaſio, vt ſuſpicor, eius Rapum non differre ab eius Lampſana, ac etiam ab Eryſimo [per quæ intellige Rapiſtrum noſtrum] ei non benè notis: quam opinionem augent, quòd Gloſſatores, Patrocinatores & Simiæ Matthioli verbotenus eius duntaxat meminerint, nec demonſtrarint veras notas quibus poſſit diſcerni à Rapiſtro. Vix etiam puto Lacunam ſcire quod ſcribat, quando dicit, *Nabo ſilueſtre* ſunt craſſi & corpulenti, non tantùm quantùm ſatiui.

Lobel. & Pena Adu. Rapum ſylu. non bulboſum. Eſt frequentiſſimum præſertim apud Flandros, Germanos, qui ſerunt hoc, quò folia bobus pabulo cedant. Luxuriat enim tanto foliorum numero, vt radix iam non tuberoſa aut Rapoſa, ſed exilis nec ventrioſa, vſpiam ſit, alioqui ſatiuæ rotundæ turbinatæ non diſſimilis, ſed diſcretu facilis, criſpiore, rugoſioreque folio &c.

Lobel. Obſ. Rapum ſilu. non bulboſum, Hiſp. *Nabo ſaluage.* Adu. p. 66. & Icon. 198. Teut. 236. Licèt Lobelius aſſumat figuram Matthioli Rapi ſylu. aliter paulò tamen ſylueſtre aut aruorum Rapiſtrū diſcribit: quę tamē de Rapo ſylu. ſcribit poſſunt conuenire Rapiſtro, quod an ei bene notum reuocauimus antè in dubium.

Tabern. Icon. & hiſt. Rapum ſilu. Wild Rüben: Figuram habet Matthioli nonnihil mutatam, & nihil præterea particulare.

Gerard. Angl. l. 2. c. 2. Rapum ſilu. Wilde Turnepes. Tabern. iconem habet Gerardus.

C. Bauh. in phyt. Rapa 3. ſilu. & apud Matth. Rapum tertium, Rapa ſilu. non bulboſa, Rapum ſilu. Matth. Rapa ſilu. Cæſalpino. Ego igitur aliò refero Cæſalpini Rapum ſilu. nempe ad Sinapi Echinatum.

NAPVS.

CAP. V.

Deſcriptio NApus ſatiuus *caule* aſſurgit cubitali & altiore, multis alis concauo: *folia* parte infima pinnis caulem ramoſque amplectuntur, pediculis deſtituta, aut iis membraneis hærentia: & inferiora quidem ſinuata, ſuperiora verò non item in acumen deſinunt: *flores* lutei Braſſicæ: *ſemen* quoque ſimile aliquatenus in ſiliquis longis, at *radix* rapitia eſt, minus tamen in ventrem extuberans, altiuſque demiſſa, ſapore carnis compactioris candidæ acriuſculo.

Nomina Napum Buniadem Græci nominant, omnibus olim cognitam, nunc Medici, pace tamen eruditorum dixerit Ruellius, prorſus ignorant: Sed mirum cur Ruell. non deſcribat, & plantam, vt dicit, prorſus ignotam, notis ſuis non manifeſtet.

Apud Athenæum habetur, Theophraſtum βουνιάδα quidem non nominaſſe, cùm Nicander eo antiquior eius mentionem fecerit, ſed quoddam Rapum mare vocaſſe, quod fortaſſe Bunias ſit.

Nuſquā porrò, quod ſegerim, Napum deſcripſit Dioſc, neque Plinius. licèt hic ex Theophr. genera eius quinque faciat, de quibus ſub Raphano. Raphanidas enim Theophr. Plinius Napos eſſe putauit, atque ita tranſtulit. Plinius porrò velut horum quinque Naporum generum oblitus, duas rurſus differētias facit, vt alter βούνιον de quo lib. 27. agemus, alter βουνιὰς appelletur, vtrumque confundens. De hoc inquit: Naporum alterum genus Buniada appellant, & Raphano & Rapo ſimile, ſeminis præclari contra venena. Ob id in Antidotis vtuntur ipſo. Plin. not.

Quia autem Napi in Raporum genere videntur eſſe, & Rapo ſimiles (foliis enim & radice Raphanos referunt, caule verò floribus & ſemine Rapum æmulantur,] ideò opinor Galenum, inter Rapū quæ γογγύλις vocatur, & Napum quæ βουνιὰς nullum ſtatuiſſe diſcrimen, vt fuſiùs iam ſuprà dictum.

Huc accedit autoritas Turneri, dicentis. Galenus Napos ſub Rapis videtur conprehendere, nuſquam enim in lib. de ſimpl. facult. factam inuenio mentionem, Præterea Paulus Rapum & Napum coniungit. Et hinc fortè Cordus Napos Rapis congeneres eſſe ſcribit, denſiores tamen, acriores, & minores. Inueniri etiam luteo & croceo colore Napos in Bordueldiano Brunſuicenſis Ducatus agro, quibus præcipua laus & autoritas attribuatur.

Trag. Alterum ſatiui Rapi genus, planè à vulgari diuerſum, Rapum ſatiuum alterum oblongum [prælongum dixiſſet, ſi memoria labi non voluiſſet] ſiue Napus, Steckrüben, Baümholder Rüben / Stickelrüben / Brotfeldiſche rüben [malè, ab oppidulo enim Bortfeld / vbi naſcuntur, Brunſuicenſes Borfeldiſche nominant:] Verus Napus Veterū, Græcè βουνιὰς, Serap. Selien dictus. Napi

Matthiolo & Fuchſio genera duo ſunt, variè interim diuidunt. Fuchſius enim in ſatiuū & ſilueſtre diſtrahit. Napi, inquit, ſiue Buniadis, quem Galenus & alii Veteres in Raporum cenſum reponunt, duo ſunt genera, ſilueſtre & ſatiuum. Satiuum quod forma proximè ad Braſſicam tertiæ ſpeciei accedit, radicémque longiorem obtinet: Germani huius generis Napos Trücken ſteckrüben nominarunt. De ſilueſtri mox agemus. Matthiolus in album & flauum his verbis: Napi Matth. not. Theophraſto (vt ſomniat Matth. non enim recordatur Naporum Theophr.) & Plinio plura produntur genera, quanquam ego mea tempeſtate duo tantùm repererim, nempe album & flauum.

Flaui tametsi albos crassitudine superent, magisque colore placeant: sunt tamen insipidiores, & gustui od id minùs grati.

Matthiolum sequitur Lacuna, qui duas quoque tradit species, albam, quam præfert in Italia, & luteā, quam in Hispania, vt teneriorem, qualis est ea quæ prouenit in Somossierra.

Dodon. Gall. Napus hortensis, siue domestica, Lat. Napus.

Napus quem *Nauonem* vocant, inquit Cæsalpinus, radix est in longitudinem extuberans, acrior rapâ, amarior raphano: color aliis candidus, aliis buxeus.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Napus 1. siue satiua. Napum radice nigra legimus in horto Montbelg. Ill. D. V Virtemb. quem colit Frater Io. Bauhinus.

Gerard. Iconem Rapi rotundi Tabern. posuit pro Buniade. Iconem autem alteram Tabern. Rapi minoris, ille posuit pro Radicula satiua minore.

Græcis, Βουνιάς, non Βούνιον, Lat. *Napus*, Germ. Stickrüben / Stickelrüben / Saxon. & Brunf. Bordfeldische rüben. Belgis, Parüsche rüben. Gall. *nauet* & *naueau*, Ital. *nauoni* & *napo*. Hisp. *nabicas, naboltengo ò del gado*. Angl. Nanew. Hung. Raro repa. Βουνιάδος appellationem à tumente figura, quam præ se fert hæc planta, Græci deflexerunt: namque radix eius in amplitudinem excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos, colles, verrucosáque loca βουνοὺς nominant.

Napus deuexam amat, & siccam, tenuíque propiorem terram. Itaque glareosis sabulosísque aruis melior exit. Plinius pro Rapa de Napis hæc meo iudicio scripsit. Napi verò Amiterni, quorum eadem ferè natura, gaudent æquę frigidis. Et alio in loco. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Et Martialis Mursinas pilas appellat his versibus:

Nos Amiternus ager fœlicibus educat hortis.
Nursinas poteris parciùs esse pilas

Seritur, transfertur, semenque perficit, eodem quo Rapum tempore. Rapum etenim transferri, & in alium locum defigi debere ex cuius semine nasciturum exspectatur Rapum, certum est: eodem modo & Napus translationem desiderat. Nota tamen [vt capite de Rapis iam annotatum] ex Plinio, quod Naporum medicina sit, siliquas vnà serere. Quo si omisso iam natæ Erucæ sint, remedium est Absinthii vsus, decocti inspersus, & Sedi quod Aizoum vocant. In horto satus celerrimè nascitur: tertio enim die erumpit, De Napis vide plura capite de Rapis, vbi quæ ex Columella citantur, his omnia conueniunt.

Buniadem habemus in Horto E. C. nec frequens aliàs est Montbelgardi. Monspelii copiosum vidi florentem Vere: Lugduni & Geneuæ Aprili copiosè in cibis vtuntur, vti & Patauii vbi *Nauoni* vocant.

Cocta Napi radix inflat, vt rectè scripsit Dioscorides, modicum alit. Semen eius potum venenorum vires hebetat, ob id & antidotis admiscetur. Conditur muriâ radix. Galenus medicamenta simplicia, quæ in theriacam adduntur expendens, siluestris Napi semen ex Creta sumendum esse ait. Cui omninò adstipulandum esse censet Matthiolus, quoniam Andromachus, nec satiui, nec siluestris meminit, sed dulcis seminis Napi, quod de satiui semine potiùs intelligendum videtur, quia in agresti nulla dulcedo insit, sed potiùs acris quædam amaritudo: in satiuo verò contra. Præterea Iunior Andromachus, item Democritus

Napi tantùm semen requirunt. Quibus accedit Dioscoridis autoritas, scribentis Napi semen si præbibatur, lethalia venena inefficacia reddere, & antidotis admisceri. At fortasse Galeno compertum erat siluestris ex Creta semen peculiari quadam virtute aduersus venena pollere, atque ob id in theriacam addendum, quo tamen si destituamur satiui semine vtendum in antidotis esse censet Matthiolus. Id semen etiam, eodem Matthiolo authore, necat interaneorum animalia ex limonum aut arantiorum succo potum: ex adianthi siue lentium decocto cùm alia exanthemata, tum sublimia illa, quæ vulgò Morbillos vocant, ad cutim pellit; tum quòd ab imis corporis partibus ad extimas partes morbificam materiam ducit, tum quòd propria vi morbi malignitati resistit. Datur vtiliter cochlearis mensura ex vino, addita seminis lini drachmâ, ad ciendam vrinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, si ex oxymelite & tepente aqua hauriatur. Summoperè etiam prodest multis diebus eius seminis drachmam ex marrubii decocto propinare ictericis, & aquæ intercuti incipienti. Externè Naporum idem vsus, qui Raparum. Napus in secundo ordine calidus est, & in primo humidus.

NAPVS SILVESTRIS.

CAP. VI.

Flores, *siliquæ, semina*, Satiuę proxima sūt: folia crebriùs dissecta, laciniatáque; nullis itidem pediculis cauli annexa. Verùm *radix* syluestrem naturam sapit; minor, & pollicis articulum parum superans, turbinata, saporis acris. Descri.

De Napo silu. hæc Ruellius. Medici nunc suffecto quodā syluestris Rapi seminio, Buniadis vice abutuntur. A ruribus tamen quædam herba colitur Rapo, radicíque similis, quam *Nauetam* appellant, foliis Rapi, læuioribus, post adolescentiam Erucæ modo laciniatis, cubitali scapo aut interdum altiore, radice minuscula, floribus eidem proximis, Rapitio caule cubitali vel altiore, cuius foliis non secus atque rapaceis vescuntur agri, præsertim cùm rusticos olerum inopia premit. Ea tum cocta tum cruda aceto & sale condita deuorant. Nec eam crebro frondium auulsu coërcent, quominus in caulem erigatur, quod in Rapis fieri certum est, vt in radicem incrementa capessant, sed in scapum attolli patiuntur: nam vberiore seminis prouentu non mediocrem quęstum faciunt. Semen huius calfactum trusatilibusque molis pressum magnam olei vim remittit, quò non ad obsonia modò, sed ad lumina quoque lucernarum vtuntur. Auiculas caueis reclusas, Carduelés, Miliarias, Frigillas, & id genus similes, semine huius apud nos aucupes alunt. *Rapi silu. semen pro Buniade vsurpatur* *Naueta* *Cibus.* *Seminis vsus.* *Oleum* *Aues*

Fuchs. Napi alterum genus siluestre, Germ. **Raß steckrüben**, foliis suis Erucæ non dissimile est, radice ampliore & rotundiore.

Tragus Rapum 3. siue siluestre, **Wild rüben/ & feld rüben** / sine icone, cui eadem tribuit, quæ Ruellius Nauetæ. Tertium, inquit, Rapum vulgaris satiui sylueſtris est species, quæ cibo non vsurpatur. Seritur illa quibusdam in locis, maximè apud Mediomatrices [his enim nuces è quibus nostris regionibus oleum conficitur, non in magna copia nascuntur,] seminis è quo oleum isti conficiunt gratia. Quod ad formam attinet, æquat hoc Rapi genus sylueſtrium Pyrorum magnitudinem, gustu amarum. Hortulani nostri in Autumno serunt, Aprili deinde mense, veluti & satiuum Raporum genus, caules illius longi prosiliunt, flore comantes violis simili, luteo, copioso, Sinapis instar. Folia eius antequam excaulescit satis molliora satiuo genere, & viridiora, qui fit vt Martio mense inter cætera olera decoquantur. Semen habet nigro Sinapi persimile.

Dodon. Gall. qui depingit, Napus siluestris. Lat. qui iconem omittit, Napi silu. species, Galliæ ruribus Nauita, Ruellio teste, appellata. Quæ ex non transplantati semine nascitur & foliis & caule, reliquisque Napum æmulatur, sed radice non crassa, oblonga quidem, & haud magna.

Aduers. Lobel. & Penæ fuerit fortè Bunias siue Napus silu. quæ conquerantur deceptos Plinium ac Matth. quasi cum Bunio confuderint. Plant. Icon. 200. Bunias silu. Napus flore luteo T. 238.

Gerard. Bunias silu. Lobelii **Wilde Naüew.** Icon posita à Gerardo est apud Tabern. iconum p. 406. pro Rapo longo minore **Lang Stopffel rüblin.**

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Napus 3. siue silu. ex non transplantatorum semine etiam nascitur.

Camer. apud Matth. Si Napi non transplantantur, vt Rapæ siluestres fiunt, & possũt vocari silu. Napi. Hactenus non obseruaui lectione vel auditu Napos transplantari.

Rapum silu. Schvv. Rapum silu. Rapaceum semen, **Oris samen.** Autumno seritur seminis causa. Aprili floret

Tempus *Vsus* succrescente semine copiosſ. Ex semine oleum extunditur pauperum culinis inseruiens. Auiculæ eo pascuntur etiam. Ego suspicor intelligi Na-

Locus pum.

Seritur in agris ad oleum, habemus etiam in horto E. C. In agris Montbelg. & vicinis pulchrè florere conspicitur mense Aprili & Maio: radices subrotundæ sunt, modò longiores, quæ non solent ad cibum assumi, sapore Rapi. Folio autem magis accedit ad Napos vel Brassicas.

RAPISTRVM FLORE LVTEO.

CAP. VII.

Descriptio TAnta Rapistri lutei, vbi adoleuit, cum Sinapi affinitas vt obiter intuentem fallat: *radix* alba lignosa: *caulis* cubitalis & bicubitalis, in ramos crebros diuisus: *folia* Rapitia, sed quæ attrita non acri illo Sinapis odore nares feriant, sed oleraceo penitus: *flos* luteus, minimè diuersus: at in siliquis longè maximum discrimen: siquidem eæ in Rapistro duplò longiores conspiciuntur, quàm in Sinapi, nec vt illæ quadrangulæ compressæ, sed multangulæ & turgidulæ: quibus dehiscentibus *semina* comparent similiter membranulæ mediæ adhærentia, sed numero

plura, eaquè lucida & nigra, cùm Sinapios sint russa nec vllo nitore perpolita, quibus tamen acrimoniâ parum admodum cedunt. Nostra figura Fuchsiana non in omnibus placet, priora folia sinuata non benè demonstrat.

Ex Plinio & Theophr. ipsaque adeò qualicunque Dioscoridis descriptione colligit Cornar. Irionem non esse aliam herbam, quàm eam quę inter segetes, Hordei maximè & Auenę, nascitur, & à nostris **Hederich** vocatur, respondens descriptioni Erysimi (Irionis) Dioscor. vt patebit conferenti cum ea quam ponemus postea post Erucas. Lampsana à Diosc. nullis notis describitur, inquit Matthiolus, quare dixerim cum Plinio inter silv. Brassicas Lampsanam esse, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, Napi simillimis, nisi candidior esset flore. Nascitur hæc frequentissima in Hetruria, Apulia, atque plærisque Italiæ locis, iis præsertim campis, qui aratrum eo anno minimè sensere, tametsi nobis hac tempestate non fuerit, nisi vrgente annonæ penuria in alimentorum vsum recepta. In Hist. Germ. **Wilde kól** Lampsana floribus pallidis quales Brassicæ aut Rapæ. Egregii interpretis Dioscor. officio fungitur Commentator qui ait Diosc. non describere Lampsanam: ipse etiam nullam descriptionem exhibet contentus figurâ, de qua dubitant Glossatores & Patrocinatores nec quicquam certi proponunt, quod non mirum. In Com. dicit Matth. flore esse Napi candidiore ex Plinio: In hist. Germ. flore pallido: Glossator appingere videtur flores & siliquas Rapistri flore albo, idem facit Patrocinator, non tamen intelligit plantam, sed eandem nobiscum nempe Rapistrum flore luteo. Matthiolus præterea videtur capite de Irione seu Erysimo eandem plantam confundere in icone, folia enim & flores ac nomen Germanicum videntur cõpetere Rapistro: ac talem fuisse opinionem Glossatoris satis apparet: diuersa Patrocinatoris vt dicetur sub Erysimo. *Matth. C B na Camer notant*

Camer. ad hist. Matth. Germ. **Hederich.** Erysimum vel Irio i. Figura ex Fuchsio non competit descriptioni Matthioli.

Lonicer. **Hederich / Heidenrettich, wilder Senff.** Armoracia, Raphanus silv. officin. Rapistrum, λάμψανη, Cheria, Ponticis Arinon, Leucon: flore luteo interdum albo. Meminit idem c. 195. lib. 5. **deß gelben wilden senf** [Sinapi silv. Lutei,] quod quò referamus non videmus, nisi sit Rapistrum hoc luteum, figura tamen non placet pro Rapistro. *Erysim Vel Irio, Lampsa Sinapi luteum.*

Gesner. hort. Rapistrum passim in aruis nascitur, idem quod Lampsana, vel cognatum agreste olus. Item in cat. Erysimum. Raphanus silv. Græcis Cheria, Latinis Armoracia, aliis Leucon, officinis *Cheria*

cinis hodiè Rapistrum, ἡ κίρα apud Theophr. Hederich.

Sunt autore Cæsalp. Armoraciæ radices siluestres paruæ ac prædurae floribus luteis, cæteris iisdem cum Radice siue Raphanide.

An Anguill. Erysimum vulgare? An eidem Lampsana notissima nomine: apud Mediolanenses *di Landri*, & Abrussios *di Lasana*, & in Græcia maximè in Creta vocatur Lampsagida.

Dodon. Gall. Rapistrum Neotericis, quibusdam Sinapi siluestre. Gall. *Velar* aut *Tortelle*, Germ. Hederich: Belg. herich. Videtur Erysimum Theophrasti; quod Gaza vertit Trionum: non autem Erysimum aut Irio Dioscoridis. Lac. in fol. Rapistrum, nonnullis Sinapi silv. Germ. Hederich. Figuram Fuchsianam retinet, nec ampliùs Erysimum Theophrasti dicit.

Rapistrum (aiunt in Aduers. p. 66. Lobel. & Pena) aruorum vulgò vocatum è Raporum censu est, passim viarum margines & segetes ornans, vbique præsertim Septentrionalium, floribus luteis numerosis Brassicæ aut Rapæ, in caulibus sesquicubitalibus folia insunt Lampsanæ aut Rapi silv. Brassicæ virore & læuore non Erucæ, vt debentur Irioni Diosc. radice tenui, neutiquam fibrosa, gustu item Rapi siluestris, cuius facultates prope sortita est, sed vehementiores, tametsi vsus neglecti aut ignoti. Neutiquam est Erysimum Diosc. certè admodum affinis est Napis & Sinapi: tusum namque semen Sinapi ementitur & vsus explet rusticis. Item pag. 69. Item p. 70. λαμψάνα [Italis *di Landri & di Lasana*: Gallis *Saunes blanches*, quasi Sinapistrum album] Napum siluestrem vocarunt olim. Olus syluestre Plinii quo vixerunt Iulij Cæsaris milites, perperàm Theophrasti Erysimum putatum à Dodonæo. Columella hanc intellexit Lampsanam. Senensis insertis alienis plumis ambigenus euolat: *Miramur Nos* Aduersaria dicere Rapistrum folia habere Lampsanæ, cùm ipsis autoribus sit Lampsana: Præterea ea dicere folia non esse Erucæ, cùm dixerint Rapum habere folia laciniosa Erucæ: Nescimus etiam cur scribant habere folia Brassicæ virore & læuore, considerent quibus nota planta, an talia sint folia: Hinc nobis oritur dubium, an Rapistrum diuersum sit ab eorum Rapo silv. non bulboso.

Histor. Lugdunens. Lampsana Matthioli. Et Lampsana vera, falsò Theophrasti Erysimum Dodonæo. Item Irio Matthioli. Tres figuræ vnius plantæ, prior inepta ex Matthiolo, & tertia ex eodem, quæ videtur composita ex Rapistro.

Tabern. Icon. & Hist. Lampsana flore melino: Acker köl mit bleich geelen blůmen. Tabernamontani Compilator non demonstrat qua in re differat Lampsana eius ab Armoracia siue heiden rettig.

Icon. Armoraciæ Tabern. per Gerardum Anglum posita est pro Raphano silv. wilde radisch/ flores ferens luteos, verùm, vt postea dicemus, Tabern. dicit de sua Armoracia, vocari Rapistrum album: Gerardus præterea pro Lampsana & Docke cresses ponit iconem Lampsanæ Tabern. verùm ille satis indicat se ignorare quod scribat. In descriptione tradit flores esse Hieracii, in Icone verò & in planta quam repræsentat flores non sunt similes Hieracio: hoc etiam annotandum, Lampsanam quorundam flore Hieracii non esse referendam ad Nasturtium siue Cresses Anglorum, vt ipse facit.

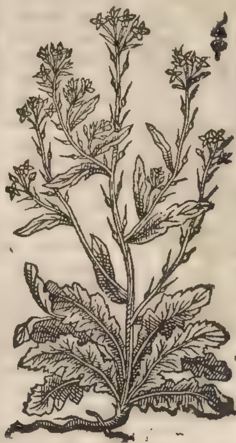
C. Bauh. Phyt. Rapistrum i. siue luteum: Matth. Lampsana: variat foliis, aliquando habet sinuata, aliquando non incisa, vnde quidam duas species constituere volunt. Apud Matth. Quæ pro Lampsana à Matthiolo pingitur, Rapistrum esse aruorum ex eius epistolis satis liquet. Hoc Rapistrum à similitudine cum foliis Rapæ dictum videtur: est flore luteo, est albo, aliquando etiam purpureo: i. Rapistrum luteum, Lampsana Matthioli. Frater ponit figuram Matth. à Camerario auctam siliquis & floribus vt mihi persuadeo Rapistri flore albo.

Schvv. Rapistrum luteum: Ερύσιμον Cordo & Raphanus silv. Lampsana Matth. Lampsana Dioscor. Tabern. Geelhederich Heidenrettig/ Schnödsenf/wildsenf/E Raporum silv. censu est. An huc referenda sit Armoracia Schvvenckfeldii dubitamus, (quamuis icon Tabernamontani possit conuenire,) quia Tabern. dicit vocari Rapistrum album.

Rapistrum flore luteo, Lugduni obseruauimus, florens mense Maio, Geneuæ Decembri, Basileæ cum flore & siliquis mense Octobri, in vineis ad montem Moutets. Montbelgardi abundat in segetibus florens Iunio & Iulio, Augusto cum flore & semine maturo, prouenit etiam in horto Ill. E. C. Plurimùm, inquit Schvvenck. inter segetes hordeaceas & Rapaceas inuitis Agricolis luxuriat, vt interdum totos agros cooperiat Iunio & Iulio. Locus & Tempus.

Vires. Reficcantem autem ac extergentem, nonnihilque digerentem facultatem obtinet, Galenus apud Dodonæum hanc esam malos succos procreare scribit: Dioscorides verò plus alere ait quàm Rumicem, & stomacho vtiliorem. Coquuntur autem, eodem auctore, caules foliaque, & in cibum recipiuntur. Acrimonia pollet vt & Nasturtium. Semen feruens & acre gustu, vrinam prouocat.

RAPISTRVM MONOSPERMON.

Descriptio. Rapistri monospermi ramum à D. Rychnero Medico Basiliensi habemus cui flores lutei. Frater Casparus eandem apud Matth. & Phyt. talibus describit: Rapistro Monospermo ex *radice* longiusculà albicante, parum fibrosa, *caules* pedales, quandoque altiores, rotundi, tenues, ramosi, eleganter virentes, leuiterque hirsuti exurgunt: *folia* humi sparsa crassa sunt, Rapi foliis similia, ad principium laciniata, dein subrotunda, leuiter sinuata & subhirsuta: *flores* secundum cauliculos palmares & tenues, velut in spica dispositi: quadrifolii, eleganter lutei aureíue, quibus *siliquæ* succedunt rotundæ [eleganter propter strias, per eas quemadmo-

dum in femine Coriandri difcurrentes] in filamentum oblongum abeuntes: quæ quafi geminę fibi infident, parte tamen fuperiore maiore, cum in ea femen paruum, oblongiufculum, fed vnicum [vnde ei nomen] contineatur.

C. Bauh. apud Matth. Rapiftrum 2. Phyt. quartum fiue Monofpermon. Huius femen nomine Lampfanæ monofpermi D. Doldius mifit, & hîc Bafileæ in horto D. Zuingeri Maio menfe floruit.

Locus & tempus. Hoc ipfum poftmodùm, fed multò ftrigofius [illud enim culturâ elegantius] in agris quà Auguftam Rauracorum itur, ad rubram domum obferuauimus: idem fed humilius & valdè ramofum, foliis paruis, eleganter virentibus, in agris circa Huningen ad fyluam inuenimus: & fimile Monfpelio vbi quoque fpontè creuit habemus.

RAPISTRI GENVS AVSTRIACVM

Folia à radice fpargit, hirtis pilis vndique obfita, fed potiffimùm & vel magis in auerfa parte, profundis fegmentis laciniata, quæ & ipfa crebris denticulis ferrata funt. *Caules* verò omni hirfutie carent. *Folia* item fuperiora quæ ad ramorum exortum hærent tota glabra funt, non tot nec tam profundis fegmentis diffecta, inferioris quoque multò minora. *Flores* in ramorum extremis vmbellati, lutei, Rapiftri vulgaris, fed minores: Quos *filiquæ* excipiunt. Hanc ficcam nobis communicauit Agerius collectam in Auftria inter fegetes, non curauimus pingendam, quia non integra planta & quia nobis non benè notum Rapum filv. Matthioli, cuius figuræ non malè conuenire videtur.

RAPHANVS.

Cap. VIII.

Descriptio Folia proximè ad Rapi folia accedunt, fic vt facilè verfatiffimis imponere poffint: paulò tamen magis funt finuofa: cætera etiã minùs conueniunt. Raphano enim *flos* purpurafcens, quadrifolius, apicibus luteis: *filiquæ* craffiores, pulpofæ, in loculos tuberofos, conuallibus interceptos, diftinctæ, in quibus *femen* rubrum, acre: *Radix* craffa, longa, magnitudine varia, alba, vel rubra, guftu acri & mordaci; recto vix furgit *caule*, cubitum vnum aut alterum alto.

Diofcor. duo Raphani genera facit filueftre & fatiuum. Hoc alii Polyides Eryngium, Romani Radicem noftratem, Aphri *Thorpath* appellant.

Raphanus Raphanis, Radix veteribus Theophr. in plura genera Raphanum diftribuit. Diftinguunt hæc, inquit, foliis, radicibus, coloribus, faporibus, reliquifque eiufmodi. Vt Radicis genera Corinthium, Cleonæum, Liothaffium, Bœotium. Ampliffimè Corinthia adolefcit, quæ vel ftirpe conftat detecta: hæc enim furfum verfus protruditur, nec vt cæteræ in terram ampliari folita eft. Liothaffia, quam Thraciam vocant, validiffima aduerfus frigora traditur. Bœotia dulciffima eft, & figura rotunda, nec vt Cleonæa, prælonga. Quibus folia læuia, dulciores fuauioréfque funt, quibus autem fcabra, acriores. Genus præterea redditur, quod foliis Erucæ fimile confet. Radicis genera hæc notauerunt.

Athenæus Theophrafti locum hunc citat his verbis: Theophr. lib. de plantis quinque Radicularum (ῥαφανίδων) genera effe tradidit: Corinthiam, Liothafiam, Cleonæam, Amorrheam, Bœotiam. Dicitur verò à quibufdam Liothafiam Thraciam effe: Bœotiam dulciffimam omnium, rotundam figurâ: in vniuerfum dulciores effe, quarum læuia funt folia.

Cæterùm, quoniam quæ Athenienfibus ῥαφανὶς dicitur, aliis nonnullis, vti & Callíæ apud Athenæum ῥάφανος (quod autem Raphanum Radiculam dixerit ex Ariftophane perfpicuum eft) appellatur: id obiter admonitum Lectorem velim, ῥαφανὶς vocem plerofque antiquiores Græcos, vt ex Apollodoro Caryftio docet idem Athenæus, libro 1. pro braffica vfurpaffe: vnde Plinio erroris anfa, qui variis locis Raphanum cum braffica confundit, Raphano tribuens quæ Veteres illi de braffica prodidêre, quemadmodum & lib. 19. cap. 15. napis tribuit, quæ Theophraftus lib. 7. hift. cap. 4. περὶ ῥαφανίδων, hoc eft de Raphanis, tradidit his verbis: Iidem (Græci) Naporum quinque genera fecêre, Corinthium, Cleonæum, Liothafium (non Liothaffium, vt in vulgatis Theophrafti exemplaribus exaratum eft) Bœotium, & quod per fe viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adolefcit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus fupernè tendit, non vt cætera in terram. Liothafium quidam Thracium appellant, frigorum patientiffimum. Ab eo Bœoticum dulce eft, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem quorum tenuiora folia ipfi quoque dulciores: quorum fcabra & angulofa, & horrida: amariores. Eft præterea genus filueftre, cuius folia funt Erucæ fimilia.

Cæterùm, Raphani radix (autore Theophr.) quafi ex carne & cortice conftat. Contrà Plinius ait: Cortice & cartilagine conftant Raphani: multifque eorum cortex craffior etiam, quàm quibufdam

dam arborum. Amaritudo plurima illi est pro eius crassitudine. Cætera quoque aliquando lignosa. Scripsit Moschio Græcus vnū volumen de Raphano.

Vulgare & rotundum Raphani genus nobis esse videtur, inquit Tragus, quod Theophrastus Corinthium, Plinius Syriacum, vocauit. Quanquam & Bœotius Raphanus rotundus sit, teste Theophr. gustúque dulcior. At Raphanus prælongus quem Metensis ager fundit, Theophrasti nostrâ sententiâ radix est Cleonæa, Plinio Algidensis appellata.

Fuchs. Raphanus satiua, Raphanus minor Officinarum.

Lonic. Raphanus, alius longus, alius rotundus.

Matth. Radix illi varia, nam nonnullis longa, alba, teres, tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ cæteris in Hetruria præstantior habetur: aliquibus crassa, Napi penè figura, altera longè durior, acrior, & gustui ingratior. Differunt quoque colore. Nàmque & alba & nigra, vbique ferè habetur. Sed hæc altera minùs frequens. Raphanus 1. Raphanus 2. Icones duæ apud Matth. vix mihi discrimen monstrare videntur.

Habet Camer. horti præter vulgarem Raphanum alium radice nigra, qualis frequens est Argentinæ. Et alium radice luteâ.

Duæ sunt Raphani species ait Lacuna: Domestici, teneri, delicati, quibus vulgò vescimur: Siluestres, duri & asperi, Plinio Armoracia, Romæ dicti Ramoracii.

Oscitanter sanè ac turpi errore Gesner. horti, cum Bern. Dessenio Plinium secutus tria Raphani genera, crispum, læue, & campestre statuit: Brassicæ hæc Theophrastus assignauit. Sed quod à Plinio Algidense dicitur, longum, succosum, ac translucidum rectè in Raphanorum numero recensuit & esse scribit, in hortis inferioris Germaniæ tam frequens, vt nullum ferè aliud norint: hoc apud Batauo-Phrysios in eam magnitudinem crescit: vti viderit quod triginta libras penderet. Quamobrem minimè mirandum, in Germania infantium puerorum magnitudinem æquare, Plinium scripsisse. Vulgaris est Raphanus, qui virilis brachii amplitudinem non excedit. Sunt autem hi translucidi: & adeò fragiles, vt in taleolas absque ferro confringi queant. Multùm ab acredine illa ac saporis vehementia, quâ secundum genus pollet, recedunt: & salsugine imbuti, linguam vsque adeò non vellicant. Alterum genus Rapi figurâ Syriacum appellatum, in superiori solùm Germania prouenit: vehementissimum & tenerrimum, nec multâ humiditate redundans: quapropter parciùs editur. Nam qui affatim ingerunt, præter frequentes ructus, rosionis quendam sensum in stomacho experiuntur.

Raphanum, inquit Amatus, Columella Radiculam appellat oleris vulgatissimum genus, herba caule vno arboreo ferè vt in Ruta conspicitur, assurgens: quare multorum Græci, δενδρολάχανον, quasi olus arboreum nominant. Nec Gaza Theophrasti interpres aliter vertit. Huius tria Plinius memorauit genera, læue, crispum & campestre. Diosc. quoque trium mentionem fecit, hortulani, siluestris, atque alterius Apios dicti. Amatus prælicenter in Raphani historia hinc inde oberrans diuagatur. Nunc enim falsis illis tribus Raphani Plinii generibus talpæ instar cæcus incedit: oculos mentis aperire debuisset, & considerasse hæc Theophrastum à quo Plinius sua mutuatur, Brassicæ tribuisse. Præterea Dioscorides non tria, sed duo Raphani genera fecit, quod per se clariùs est quàm vt ostendi debeat. Dioscor. enim lib. 4. Apium, montanum aut siluestrem Raphanum, ab aliis solùm ita vocari, tradit. Quæ occasio vt etiam ipse tanquam de toto genere diuersis, non tantùm capitibus, sed libris egerit diuersis.

Cæterùm non minùs turpi cæcitatis notâ corrector eius, seu censor seuerus Rob. Const. inurendus est, vt qui errores hos non annotarit.

Cæsalpin. Radix vulgò à quibusdam Radicula Græcis, quasi radix perspicua: est enim tenella ac fragilis, candida, fermè translucida, flores purpurei aut candidi. Radicis plures differentiæ: nam quædam in longitudinem crescit, quædam in rotunditatem, has vulgò *Rauanellos* vocant, quorum alii cortice nigro constant, alii candido. Longarum quædam vasto cortice crasso, qui gratior est interno corpore: Hæc Armoracia vocamus, omnes satiua. Theophrastus Raphanida vocat, Theodorus Radicem vertit. Plinius, Raphanos vocat.

Turner. Genera satiui Raphani duo, *Radice longa*, passim in Anglia & Belgio, quibusdam: *Radice rotunda*, Rapo non absimili, frequentior circa Argentinam, nonnullis Radix Bœotia, aliis radix Syriaca, Angl. Roūnde radice/Rape radice/ rarò in Anglia conspicitur.

Theod. Dorst. Raphanus minor vel communis radice interdum magna & oblonga, interdum verò rotunda & nodosa, flores fert candidos.

Aduers. Rhaphanus magnus & paruus purpureus. Lobel. Obs. duas habet figuras ex Matthiolo, vna hoc titulo Raphanus magnus Aduers. p. 67. primus Matthioli: alteri Raphanus minor purpureus Aduers. p. 67. secundus Matth. Figuræ mihi apud Lobelium videntur transpositæ.

Tabern. Icon. & hist. Raphanus rotundus, Ründer rettig / Raphanus orbiculatus, Scheibel rettig. Duas icones ponit non indicans discrimen: Rapum referunt, potissimùm secunda orbiculatâ radice.

Gerard. Pro Raphano orbiculato, Rond radisch ponit Iconem Tabernamontani: eandem & iconi Raphani rotundi inscripsit, Raphanus pyriformis, peare fassion Radisch: Præterea pro Raphano satiuo, Garden radisch ponit iconem Tabern. Rapi longi: pro Radicula satiua minore Schmal garden Radisch. Icon. Tabern. Rapi rotundi minoris siue Ründt Rappen ei dicti.

Brunfel. Matth. in prior. comment. Ryffio, Camer. hort. Anguill. Gesner. de coll. stirp. & cat. *Raphanus*. Dodon. *Raphanis*, siue Radicula satiua, Radicula satiua minor. Hist. Lugd. Raphanus satiuus: Raphanus 2. Matth. Raphanus purpureus minor Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Raphanus 1. siue maior, floribus purpureis aut candidis. Raphanus 2. siue oblongus: colore variat, noster albo est cortice: Italis rubello, cuiusmodi est etiam Montbelgardi. Raphanus 3. siue niger. Raphanus 4. siue lat. Raphanus 5. siue Byzantinus. *Apud Matth.* Raphanus præcox, alius serotinus: hicque albus & niger & rubens: albus, oblongus: ruber oblongus, qui fibras rubentes per substantiam discurrentes obtinet, habetur & radice lutea. Raphanus 1. Raphanus 2. *Hæc Frater*, cuius icones non mihi videntur monstrare differentiam.

Nicol. Abr. à Framboisi. Raphanum, *raifort*, & Rapum, *raue*.

Theophrasto, Dioscoridi, ac Galeno, aliísque Veterum Græcè ῥαφανὶς dicitur: posteriores ῥάφανον appellant: Antiquiores autem & Attici, Brassicam ῥάφανον vocarunt. Latinis autem ῥαφανὶς Radix & Radicula dicitur: Offic. verò Rapha-

nus. Serapioni, annotante Trago, *Fugal*, ſiue *Fugiel*, Auerrhoi *Alphagel*, Hebr. *Zenon*, Rabinis & Thalmudiſtis *Fugla*, & conuerſis literis *Pilga*. Germ. Rettig, Belg. Radys. Gall. *Radi, Raifort*: It. *Raphano & Radice*: Hiſp. *Rauano & Rauanillo*, Angl. Radiſch: Boh. Rzetkew. Radiculæ *ſemen* Cælius à Marcello Empirico Bacanon dici affirmat: ſimiliter ab Aëtio. Cornarius tamen Cacanon legit. Raphanus quidem ἀπὸ τοῦ ῥᾳ φαίνεσθαι authore Athenæo, id eſt, quòd facilè appareat, ſibi nomen aſciuit: nam tertio à ſatu die proſilit. Radicis vocabulum, vt author eſt Varro, è Græcia venit in Latium, cùm Veteres Græci radicem dixerint, quam nunc Rhaphanum. Niſi quis forſitan arbitretur nomen accepiſſe, quòd cæteras amplitudine ſuperet, vel quàm pauciſſimis magnitudine cedat.

Satio

Seri vult Raphanus, qualiter videre eſt apud Plinium, terra ſoluta, humida. Fimum odit, paleà contentus. Frigore adeò gaudet, vt in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur poſt Idus Febr. vt vernus ſit: iterúmque circa Vulcanalia, (Aliis circa ortum Caniculæ, aliis Calendis Auguſti,) quæ ſatio melior. Multi & Martio & Aprili ſerunt & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipſos verò accumulare. Nam qui extra terram emerſit, durus fit atque fungoſus. Ariſtomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ ſtagnent accumulare: ita in æſtatem grandeſcere. Quidam prodidêre, ſi palo adacto cauerna paleà inſternatur ſex digitorum altitudine, deinde in ſemen fimúmque & terra congeratur, ad magnitudinem ſcrobis creſcere. Præcipuè tamen ſalſis [De Braſſica hoc Theophr. cap. 7. lib. 2. Cauſſ.] aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Ægypto nitro ſparguntur, vbi ſunt ſuauitate præcipui. In totum quoque ſalſugine amaritudo eorum eximitur, fiúntque coctis ſimiles. Ægypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è ſemine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt ſerere, ſi liceat: quoniam & quæſtus plùs quàm à frumento, & minùs tributi eſt, nullúmque copioſius oleum.

Gaudet autem [authore Theophraſto] frigoribus Radix [ῥαφανίς,] & ſic eam dulceſcere putant, ſimúlque incrementum in radicem non in folia verti. Auſtrinis atque ſerenis temporibus celeriter cauleſcit. Hyeme cùm maximè viget radix terrâ obruta, vt nullum imbrem admittat, ac direptis quibuſdam foliis mira craſſitudine diſtenditur. Sed Raphanus quia nullam vim germinandi ab imis obtinet, alimentúmque capit, quod non ſurſum tranſmittere apta ſit: idcircò ſubtus craſſatur, ampliſſimáque efficitur. Cauſa verò, vt nulla putredo, nulla corruptio accederet, humo congeſtitiæ datur, quæ aquam arcet, & in totum, omne quod alienum eſt, admitti non patitur. Poſt æſtatis Solſtitium Iunio ac Iulio commodiſſimè ſeritur.

Tempus & locus.

Raphanum vidi florentem Aprili flore cœruleo: Geneuæ Nouembri, flore cœruleo & albo, ibidémque cum pauca cærulei parte Maio. Baſileæ Raphanus eſt in vigore Auguſto & Septembri. Lugduni principio Maii habent edules. In pago Kemps (inter Baſileam & Otmersheim ad Rhenum ferè ſito) vidi Raphanum radice rotunda Rapi inſtar: ita vt non facilè quilibet diſtinguere poſſit, niſi guſtu, quem cùm menſe Septẽbri deguſtarem, non videbatur differre à longo allato Argentinâ, vbi eum Raphanum quoque obſeruaui: talem quoque vidi in Maſmunſter, qui loco humido creuerat, non poterat manu amplecti, ac ſapore erat non admodum acri. Patauii habent rotundum, breue, album, non vſque adeò acrem & rubrum, ſicut & nigricantem oblongum, ſatis magnum, valdè acrem. In Paſſauant Abbatis Luttrenſis in horto Domini VValther ab Andlavv, vidi craſſiſſimum & maximum ad magnitudinem cruris excreſcens: talem habemus in horto Ex. C. Hortulanus hyeme reponendum ſeminat, huius radix ſub terra tota latet, ac totâ hyeme ad cibum adaptari poteſt vſque ad Ver: vt & alterum longum, tenerum, album, extra terram eminentem: cuius radices habentur edules Iunio. Et hic poteſt dici longiſſimus & præcedens craſſiſſimus. Longiſſimi habemus genus cuius pars extra terram eminens rubet. Raphanum nigrum attulit mihi Hortulanus Ill. E. C. ex horto Gœpping. duplicem, vnum paruum qualem aliquando vidi Argentinâ miſſum, & qui Montbelgardi etiam prouenit in horto Ill. Ex. C. magnus craſſus eſt. Viderentur diligentiùs non indaganti duo genera, verùm tempus ſationis tantùm differentiam facit in radicis forma: vterque menſe Octobri datus. In omnibus autem probandis, Plinius maximè ſpectat caules. Immitium enim rotundiores, craſſioréſque: folia verò triſtiora & angulis horrida.

Locus & Tempus

Raphani ſiue Radiculæ vires, Dioſc. declarat his verbis: Flatus gignit & excalfacit: ori quidem grata, at ſtomacho minimè commoda: ructus præterea mouet, atque vrinas ciet: aluum quoque bonam facit, ſi quis ipſam ſummo cibo ſumpſerit, quippe quæ tum diſtributionem magis adiuuet: præſumpta verò cibum ſuſpendat: quare & ante cibum vomituris conuenit; quin & ſenſuum aciem excitat. Elixa verò ſi ſumatur, valet ad eos qui tuſſi diuturnâ infeſtantur, quíque craſſiores ſuccos in pectore cumulant. At cortex ipſius ex aceto mulſo ſumptus, vomitiones potentiùs mouet, hydropicis accommodatus: impoſitus etiamnum lienoſis eſt vtilis. Cum melle verò nomas ſiſtit, & ſub oculis ſugillata tollit. Auxiliatur & à Vipera commorſis, necnon & Alopecias denſas atque lentigines cum Loliacea farina exterit. Eſt & auxilio tam cibo quàm potu iis qui à fungis ſtrangulantur, menſtruáque pellit. Semen vomitiones excitat, vrinas eiicit, & lienem ex aceto potum extenuat. Decoctum anginoſis cum aceto mulſo calente gargarizatu prodeſt, & contra Ceraſtæ morſum ex vino potum auxiliatur. Cæterùm ex aceto illitum gangrænas etiam valenter emarginat.

Vires & vſus.

Raphani vis mira (rectè hæc Plinius de Raphano tradit) colligẽdi ſpiritum, lax indique ructum. Ob id cibus illiberalis, vtique ſi proximè olus mandatur, ſi verò cum Oliuis drupis, rarior ructus fit, minúſque fœtidus. Cocti dulceſcunt & in Naporum vicem tranſeunt. Crudos medici ſuadent ad colligenda acria viſcerum dandos cum ſale ieiunis eſſe, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis neceſſarium hunc ſuccum: quando phthiſin cordi intus inhærentem, non alio potuiſſe depelli compertum ſit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad ſcrutandos morbos inſecantibus: Atque vt eſt Græca vanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeò cæteris cibis prælatus raphanus, vt ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires non ibi genitum M. Curium Imperatorem, quem Samnitium Legatis aurum repudiaturo afferentibus, Rapum torrentem in foco inuentum Annales noſtri prodide-

re. Scripsit & Moschion Græcus vnum de Rhaphano volumen. Vilissimi in cibis hyberno tempore existimantur: iisdemque dentibus semper inimici, quoniam atterant. Ebora certè poliunt. Satiui decocti manè poti ad ternos cyathos, comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in posca decocti contra serpentium morsus illi nuntur. Ad tussim etiam manè ieiunis rhaphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsumque commanducatum ad Lagonoponon [Ilium cruciatus è flatu, & calculo:] Aquam foliis eius decoctis bibere, vel succum ipsius, cyathis binis contra phthiriases, phlemoni ipsos illinire tusos, liuori verò recenti corticem cum melle, veternosis [Veternum, siue animi, siue corporis stupiditatem & ignauiam vocant: stolidum Catullus, graue ac funestum Horat. appellat: Catullus.

Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote stolidum repentè excitare veternum.]

autem quàm acerrimos mandere, semenque tostum dein contritum cum melle suspiriosis. Iidem & contra venena prosunt. Cæterò & scorpionibus aduersatur: vel ipso, vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositoque Rhaphano Scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viscum quoque dari Apollodori duo iubent. Sed Citieus semen ex aqua tritum. Tarentinus succum. Lienem item extenuant: iocinori prosunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet: Plistonicus, & cœliacis (stomacho tamen aduersari Dioscorides testatur. Verùm cœliacis prodest, quoniam vrinas ciet.) Intestinorum vlcera [illa detergendo, alioquin irritant:] sanant: purulenta præcordiorum, si cum melle eduntur. Quidam adhæc coquere eos in luto illitos malunt: sic & fæminas purgari. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahũt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino, enterocelis prosunt, sanguinem quoque inutilem [In vesica concretum & intestinis: ex mariscis, & vtero,] sic extrahunt. Medius adhæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia defricari rhaphanis, & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, sistit hulcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat: ob id fortassis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare aciem oculorum dicuntur. Vbi verò acrior Rhaphani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succcum Rhaphani instillant. Nam vomituris summo cibo esse eos, vtilissimum est: (Dioscorides vomituris dat ante cibum: à cibo verò vt roboret ventriculum & cibi distributionem adiuuet: hic itaque obliuiosè Plinius vomituris summo imperat cibo.)

Sed Galenum audiamus de Rhaphano tum vt cibo, tum vt medicamento loquentẽ. Vrbani, inquit, homines solam radiculã crudã vt plurimùm ante alios cibos cum garo alui deiiciendæ gratia mandunt, quidam autem aceti quidpiam admiscent. Rustici verò cum pane sæpenumerò vescuntur, vt aliis obsoniis quæ sua spontè proueniunt. Radiculæ autem caulem etiam ac folia mandunt, sed coacti potiùs quàm voluntarii. Radix autem ex iis est quibus assiduè vescimur, estque obsonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipsa cum manifesta calfactione attenuandi habet facultatem. Nam qualitas aëris in ipsa superat. Vere autem caulem quendam, qui in altum assurgit gignere consueuit, quemadmodum & alia omnia quæ caulem sunt productura: quem caulem elixantes mandunt cum oleo & garo & cum aceto, vt Rapæ caulem, ac sinapi, & lactucę, nutritque magis caulis iste, quàm cruda radicula, vt qui in aqua acrimoniam omnem ponat: paucissimum tamen & ipse habet alimẽtum. Quidam autem non caulem modò, sed & radiculas ipsas elixantes mandunt, non aliter ac Rapa. Et alio in loco, Raphanus, excalfacit quidem ordine tertio, desiccat verò secundo. Quin & semen ipsum plantã efficacius est, facultas ei inest digerendi. Itaque ad sugillata, & alia id genus liuida, ob talem facultatem accommodum existit. Cæterùm, cùm Medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abundè compertum habere dicunt, nullus tamen exemplum illorum sine damno potuit imitari. *Hactenus Galenus.* Cuius equidem verba eò libentiùs recitauimus, quòd non solùm vulgi, sed etiam Medicorũ errorem lepidè notare videatur, qui crudas Radiculas à cœna esitabant, iuuandæ concoctionis gratia: quibus quidem verbis Dioscoridem obiter carpere videtur, quippe qui hoc loco ita sensisse videatur, idque tum roborandi ventriculi tum cibi distributionis adiuuandæ gratia. *Diosc. Medici & vulgus not.*

Simeon Sethi discrepantes hasce sententias adhibita distinctione componere nititur: dum quibus aluus facilè subducitur, quique flatibus carẽt, iis vult exhibendas ante cibum Radiculas: contrà verò à cibo, iis qui flatibus laborant, quibúsque cibus in ventriculo supernatat, ac etiamnum difficilis est aluus. Verumtamen neque hoc ipsum quenquam citra damnum experiri posse, cum Galeno crediderim.

Rhaphani recens minutim incisa radix (vt scribit Matth.) albo meraco inspersa, & in sartagine calfacta, pubique admota, remoratam vrinam pellit. Idem præstat eiusdem succus duarum vnciarum pondere ex vino Cretico haustus. Corticis vncia cum mercurialis pari pondere, croci granis quatuor, pulueris cassiæ odoratæ drachma, succi sabinæ drachmis duabus, omnibus simul in mortario contusis tenuissimo linteolo exceptis, vterique ceruici admotis, ægrè parturientibus mirificè subuenit. Eiusdem radicis succus cum oleo dulcium aut amararum amygdalarum, & vini albi & colocynthidis momento aurium sonitus tollit, si calidus instilletur.

Raphano autem comesto lacticinia esse vitanda, quòd corrumpantur & vitium inde contrahant, monent. Raphanus à cœna manducatu grauem reddit anhelitum, si quis statim ab ea sumpta somnum cæperit. Grauidis vt apud Dorsthenium legimus, non conducit, expellit enim fœtum, trahit menses, educitque secundas. Succus eius inueteratis vlceribus illitus, ea renouat gangrænamque in eis erodit. Idem præstat puluis eius. Succus Raphani cum melle decoctus, atque modico aceti admisto, percolatus, prodest contra febrem quartanam, & contra oppilationem lienis, si in potu sumatur. Cutem subeuntibus a-

quis, lienosisque vtiliter Raphanus emplastri modo imponitur, vt Dioscorides testatur.

Raphanus domesticus esculentus, ait Fernelius, sine offensione vlla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcunque nimirum in eo crassa sunt attenuat, quæ lenta sunt detergit, ac demum stimulatâ expultrice vi sursum extollit, nulli ætati neque prægnanti infensus. Teruntur autem radicis eius concisæ vnciæ duæ, affusaque mulsa succus exprimitur tepidus offerendus, Seminis [quod efficacius fit] semuncia vel ℥iii similiter teruntur addita mulsa aut sero lactis aut aqua hordei.

Radicem cum sale tritam in malignis febribus sub pedibus ligari testatur Schvvenckfeldius. Scribit Camer. apud Matthiolum Germ. si in excauatum Raphanum aqua Maioranæ immittatur, & per aliquot dies sub terra defossus detineatur, aquam illam visus debilitati mederi. Si in Raphanum cauatum veretrum immittatur, lapidem [teste Font.] ni magnitudo obstet, trahet. Quidam in Raphano cauato crocum adiiciunt. Nec solùm calculi causa hoc fit: sed etiam in difficultate vrinæ ob crassum viscidum & glutinosum humorem, aut sanguinis trombum meatum obstruentem. *Aqua* Raphani [radicis, hæc enim minutim conciditur, ac distillatur] per triginta dies mane ac vesperi singulis vicibus tribus aut quatuor vnciis pota medetur calculo, facitque ad aquam intercutem, modò ægrotus à nimio potu abstineat. De cætero vtilis ad omnes hactenus recensitos affectus. Fit & ex succo Raphani expresso cum Saccharo aut melle *Syrupus*, apprimè idoneus calculosis lienosisque. *Oleum* quoque ex hoc parant ad dolores aurium, spinæ dorsi, atque renum, à frigiditate ortos.

RAPHANVS BYZANTINVS.

Descriptio

RAphani Byzantini semen habuit Camerar. horti Constantinopolitani, qui postea tamen degenerauit in communem, ac solos flores ac semina protulit radice penitus lignescente.

RAPHANVS RAMVLA CRETENSIBVS dicta.

Descriptio

RAphani vulgati seu nostratis modo *scapum* erigit cubitalem aut sesquicubitalem, itidem brachiatum. *Folia* positu & ordine vt in prædicto, sed læuia, tenera, & præ glabritie nonnihil splendicantia, figurâ vt in illa varia. Quędã nãmq; dissecta magis, quędã magis integra & subrotũda: suprema ad Lãpsanæ quodãmodò accedẽtia. E ramorum supremis alternato positu ex vnciali ferè pediculo flores dilutè purpurei emicãt, raphani nostratis similes. Succedunt *vascula*, aliàs μονόχοιλα, aliàs gemina, aliàs longa teretiaque, sed omnia in exacutum mucronem fastigiata, *semen* continentia Raphani, rotundum, in pulpa fungosa delitescentia, sapore grato, minimùm, aut etiam nihil, acri, ita vt ad auellanarum nucleorum etiam saporem quodammodò accedere videatur, quatenus ex sicco deprehendere licuit. *Radix* tenuis, fibrosa, candicans, qualis quidem hactenus nobis obseruata.

Ramulæ Cretensis nomine à fratre C. Bauhino semen accepimus quod satum in horto Ill. Ex C. VVirtem. Montbelgardi non prouenit: postea Daniel du Vernois Medicinæ candidatus attulit nobis sine nomine plantam collectam Basileæ in horto clariss. viri Domini Iacobi Zvvingeri pro Raphani specie rara: Nobis quoque siliquas cum seminibus nomine etiam Ramulæ Cretensis Basileæ in prædicto horto collectas, communicauit Doctus Vir Conradus Phitherus Basil.

RAPHANVS SILVESTRIS VETERVM.

DE hac seorsim agendum duximus, eâ potissimùm de causâ, quòd qualis sit, hodie non constet. Radicula igitur siluestris [ῥαφανὶς ἀγρία] quam Romani apud Diosc. Armoraciam vocant: *Folia* habet satiuæ [Erucæ Theophr. qui Raphani quintum genus facit & siluestre vocat] similia, sed quæ ad Lampsanam propiùs accedant. *Radix* est gracilis, longa, subacris. Est [inquit Plinius libr. 19. c. 5.] etiamnum vnum siluestre [Raphani genus,] Græci Agrion vocant, Pontici Armon, alii Leucon, nostri Armoraciam, fronde copiosius, quàm corpore. Idem lib. 20. c. 4. Raphanum siluestrem esse diximus. Laudatissimum in Arcadia quanquam & alibi nascitur.

R. ῥαφανὶς silu. — *Eruca sa[tiua]* — *Lampsan[æ] folio.* — *Radix.* — *Agrion.* — *Armon.* — *Leucon.* — *Armorac[ia]*

Porrò tam folia, quàm radix, authore Diosc. olerum vice decoquuntur. Excalfacit autem, vrinam ciet, æstuosaque est. Vtilior, tradente Plinio, Raphanus silu. vrinæ duntaxat ciendæ. Cæterò, bilem detrahunt cortices in vino. Præter ea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, vrinam concitant. Est & satiui [legendum siluestris] vsus in Italia, & Armoraciam vocant.

Vires

Agrestis Raphanus, teste Galeno, in tertio ordine calefaciendi, & in secundo desiccandi satiuo efficacior est.

RAPHANVS SILV. MATTHIOLI.

Descript[io]

MAtthiolus, vt præ cæteris se, non dico Rhizotomum, sed quarumlibet stirpium Rhizotomum [eradicatorem] ac Numen quasi omniscium ostenderet, ita de Raphano silu. in suis in Diosc. com. differit. Romani suam antiquam Raphani silu. appellationem retinent, qui ipsum primæ literæ Metathesi Ramoraciam appellant. Cæterùm, cùm syluestris satiuâ longè durior, acriorque deprehendatur, Diosc. codex hîc etiam mendi suspicione non vacat, vt pote qui Armoraciæ radicem reddat teneram, mollémue & subacrem. Fuchs. eam esse stirpem putat quam Raphanum rusticum nonnulli vocauêre. Si is Romam vnquam profectus esset, nunquam [vt arbitror] in errorem incidisset, spontè namque [ait in Epit.] prouenit in campestribus in agro Romano. Anguill. Raphanus silu. vocatur Romæ Aramoraci & Remolaci è Mazorchi. Per *Rauanos* [Raphanos] siluestres Lacuna intelligit duros asperos qui Plinio dicuntur Armoratia, & nomen antiquum conseruant, ac Romæ dicuntur *Ramoracei*.

Lat. Armoracia: Castil. *Xaramago*. Ital. *Ramolacci*: *Matthiolus* qui temerè nimis Diosc. codicem mendo laborare scribit, non demonstrat quam plantam intelligat, nec eius Glossatores patron i & Simiæ: meliùs sibi consuluissent, si icone, aut saltem

ſaltem deſcriptione, quam plantam intelligerent, indicaſſent. Lacuna quidem videtur intelligere Raphanum ſatiuum longum, craſſum, duriorem, qui per hiemem reſeruari poteſt.

RAPISTRVM FLORE ALBO STRIATO, Sinapi agreſte album Trago.

Rapiſtrum flore albo ſtriato *folia* habet Sinapi Erucæue diuiſura ſimili, hirſuta, ſapore oleraceo: *caules* ramoſos, hirtos: *flores* albidos, Erucæ maioris, ſtriis cæruleis variegatos, apicibus luteis, *ſiliquas* pulchras, longitudine ferè digitali, vbi maturuêre nodis inſtar caudę Scorpionis diſtinctas, ſtriatas: in quibus pro nodorum numero *ſemina*: *radix* ſatis tenuis, alba, aliàs ſimplex, aliàs multifida.

An Trago ſinapi ſylueſtre ad aquas proueniens flore albo?

An Dod. Gall. Sinapi ſylueſtre [σίνηπι ἄγριον?] quod idem cum Tragi Sinapi ſuſpicor eſſe, quamuis figura ad Erucam maiorem pertineat.

An Turn. planta VVeiſſenburgi weiſʒederich, & quibuſdam wildrettig dicta? Is quidem exiſtimat eſſe Radicem ſilueſtrem Dioſcoridis. Hæc eò loci ſemper inter Rapas naſcitur, Rapiſtro ſimillima, breuior, flore albo, radice exili, ſapore aliquatenus & forma Raphani longi: folia inciſa ſeu laciniata Raphani ſatiui modo, læuiora nonnihil quàm Rapiſtri. Videtur Plinius hanc pro Lampſana ſumere lib. 20. cap. 9. & falsò inter Braſſicarum genera reponere: cùm inter Raphanos collocare debuerit. Siquidem Plinius multis locis Radicem appellat, Braſſicam appellandam, vt lib. 11. c. 23. & lib. 27. cap. 24. atque ita vtramque plantam videtur confundere. Eius verba, quæ huc me inducunt, ſunt iſta, inter Braſſicas ſylu. & Lampſana &c.

Cæſalp. Lampſana, flore candido, Dioſc. olus ſylu. Plinio inter ſylueſtres Braſſicas Lampſana, quâ Iulius vixit apud Dyrrachium. Lonic. Gelber wilder Senff [Sinapi luteum ſilu.) cuius figura, qui ſuo more neſcit quid ſcribat, videtur demonſtrare Rapiſtrum, de quo hoc capite agimus. Plant. Icon. pag. 199. Rapiſtrum flore albo, Erucæ foliis Teut. 237. Tabern. Icon. & hiſt. Armoracia Heiderettich, quod quidam volunt Lampſanam, alii Raphanum ſilu. alii nominant Rapiſtrum album, quidam Armoraciam. Et alibi Rapiſtrum purpureum, Braûn hederich. An Rapiſtrum flore albo fuerit benè notum compil. Tabern. nos latet, quia album non deſcribitur apud eum nec an colore floris tantùm differat purpureum, annotatur: ille alioqui pro ſua inſigni prudentia ſolet icones diuerſas exhibere plantarum ſolo colore differentium: Lectores tamen conſiderent, an extet purpureum & diuerſum ab albo, aliis notis quàm colore. Schvvenck. Armoraciam Tabernæ ad Rapiſtrum flore luteo refert, quod non improbamus, ſi conſideretur icon: verùm nomen Rapiſtri albi non videtur conuenire, vt antè dictum, Item Rapiſtrum album, Raphanus ſilu. Lampſana ſeu Braſſica ſilu. Matth. weiſʒ hederich. Ad iconem purpurei Rapiſtri Tabern. ſcribit Gerardus, Rapiſtrum aruorum Charlock aut Chardick, quam plantam intelligat perpendendum. C. Bauh. phyt. Rapiſtrum 2. ſiue album; hoc flore purpuraſcente etiam reperitur.

Floret paſſim in agris Iulio & Auguſto, obſeruaui etiam Monſpelii, Geneuæ, Baſileæ, Montbelgardi paſſim in agris. Campis rapaceis cultis & incultis, ſed rariùs occurrit Schvvenckfeldio. Locus & tempus

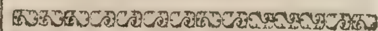
Semen, autore eodem, excalfaciendi, ſiccandi, abſtergendi, & digerendi vi pollet. Vires

ALSINE NODOSA DALECHAMPII.

In agro Monſpelienſi plurima gignitur, *radice* ſimplici, longa, parùm capillata, ex cãdido flaueſcente: *foliis* propè terram multis longiuſculis, anguſtis, Alſines haud multùm diſſimilibus: *caulibus* multis, pedalibus, *flore* albo, ex quinque foliolis cõpoſito: *ſemine* in nodoſis ſtriatiſque globulis multis, ſeſe ordine conſequẽtibus, & quaſi veruculâ transfixis, peculiari omninò figurâ. Deſcriptio

Hiſt. Lugd. Alſine nodoſa. C. Bauh. phyt. Alſine 23. ſiue ſemine globoſo.

RAPHANVS SYLVESTRIS, SIVE ARMOracia multis.

Radix craſſa, ſurculoſa, repens, ſapore feruidiſſimo: *caules* ſingulares bicubitales, concaui, ſtriati, recti & rigidi: *folia* inferiora, antequam caulem proferat ampla, Lapathi, rugoſa, vbi caulem autem profert, in eo folia palmum longa, vnciali latitudine aut paulò maiore in ambitu profundè ſatis ſerrata, guſtu minùs, feruido quàm radix: ex quorum alis *ſurculi* tenues prodeuntes *flores* ſuſtinent poſitu & formâ Naſturtii paluſtris cum apicibus luteis. Deſcriptio

Habent (inquit Turner.) Dioſcor. & Plinius Raphani genus, quod Græcis dicitur ῥάφανις ἀγρία, Lat. *Armoracia*. Ital. *Ramoracia*, teſte Matthiolo. Tradit Dioſcor. Radiculam ſilu. folia habere Raphani hortenſis, niſi quòd ad Lampſanæ folia

propiùs accedant. Quod si verum est, errarunt quicunque plantam illam folio Rumicis, radice acerrima, Germ. Meerrättich & Angl. Redcole dictam, Armoraciam aut Radicem siluestrē putant. Nihil enim simile habent, Rumicis & Raphani domestici folia. Scribit idē Dioscor. Raphani sylu. radicem esse gracilem, teneram, subacrem, vt vulgati Codices Græci habent, quanquam emendatiores legant μακρὰ pro μαλακή. At Germ. Meerrettich, radicem habet admodum acrem & mordacem. Quare nequit esse Radix silu. Dioscoridis.

Thlaspi maius, inquit Cordus in Dioscor. sine dubio est ea herba quam ego Meerrettich appello & Arabes Nasturtium album.

Brunfelsio: Armoracia aut Raphanus maior. Matth. passim in suis Commentariis. Thlaspi Crateuæ, Raphanus vulgaris, Raphanus rusticanus, Raphanus rusticus siue maior, vt vulgò. Cam. apud Matthiolum Raphanus sylu. Raphanus montanus, rarò reperitur semen, vnde Petrus Crescentius scribit semine omninò carere: docti vocant Thlaspi Crateuæ, & multi vocant Thlaspi magnum. In horto, Raphanus rusticus, vulgò Armoracia.

Gesner. in cat. plant. Armoracia vulgò Rapistrum ἀγρία ἢ κέρα Theophr. sylu. Brassica, quibusdam Lampsana. Raphanus sylu. Ponticis Armon, aliis Leucon: Officinis hodie Rapistrum vt quidam volunt, ego autem existimo Meerrättich esse Thlaspi alterum.

Tabern. Icon. & hist. Raphanus marinus meerrättich, Thlaspi alterum Diosc. Sinapi Persicum, Raphanus maior, Raphanus cōdimentorius, Raphanus obsoniorum Arab. Nasturtium album.

C. Bauh. phyt. Raphanus 6. seu Thlaspi alterum Dioscor. Apud Matth. Raphanus rusticanus siue silu.

Gerard. Raphanus rusticanus.

Schvv. Raphanus rusticanus, Raphanus magnus, & ῥάφανις ἀγρία Dodon. Armoracia Plinii. Raphanus rusticanus, Lapathi folio, videtur Lobelio & Penæ in Aduers. capite proprio Molypdena Plinii. Sinapi Persicum. Potest dici hydropiper etiam hęc, quam nōnulli Lepidium Pauli & Plinii dixerunt. Raphanus rusticanus plebeculæ.

Lobel. Obs. figuram habet ac scribit, Raphanus rusticanus Thlaspi & Sinapi Persicum, Armoracia Tragi, Thlaspi Crateuæ Diosc. Lobel. in Obs. in Append. p. 495. Crassa radice Raphanus rusticanus florens, Aduers. pag. 135. & Obs. 173. Plant. Icon. p. 320. Raphanus rusticanus, crassa radice, Lapathi folio, Lobel. 173. Lobel. in Append. Teut. 304.

Nomina linguarum. Raphanus syluestris, siue Armoracia multorum vocatur Hipp. de morb. mulier. ῥάφανος μακρή. Gesner in Cat. ἀγρία ἢ κέρα Theophr. Germ. Meerrättich: Gall. *Raifort sauuage*. Angl. Horse Radisch, Mountaine Radisch Great/ Raifort/ Red-cole Gerardo.

Locus & Tempus. Copiosè alimus in horto E.C. ob eius multum vsum in coquina hyberno tempore: abundat propè Lure spontè in agrorum quorundam marginibus. abundat extra portam Helicurianam iuxta agros Canabinos, quà itur ad ædes carnificis: odiosus in hortis suo reptatu. Geneuæ in hortis floret Maio, Basileæ abundat in multis hortis, itidem Lugduni: vidi Patauii & Veronæ in hortis: passim humidis & vmbrosis hortorum locis, Schvvenckf.

Vires. Extremæ planè est acredinis, annotante Schvvenckfeldio: Aperit, pellit, incidit, prouocat, attenuat, abstergit. Teritur cum vino, aceto & melle condimenti vice. Appetentiam facit. Verùm caput lædit, & nidorosas eructationes mouet. Biliosis & caput dolentibus noxius. Vrinam & arenas valenter pellit, Menstrua prouocat. Io. de Monte Exper. Senex Monachus cùm sentiret se calculis vexari Raphanum rusticanum Meerrättich tenuiter inſecabat, in linteolum reponebat, & in vino macerabat, & mane & vesperi cùm vellet ire cubitum poculum ebibebat per triduum, hoc solo remedio vsus non vexatus ampliùs fuit à doloribus ob calculos & arenas.

SINAPI VETERIBVS ET IN GENERE

Cap. IX.

Sinapi licèt nec à Theoph. nec à Diosc. in genera diuidatur, aut describatur, Plin. tamen triū generum esse dicit. Vnum gracile: alterum Rapi foliis simile: tertium Erucæ. Sed alia adhuc potest ex semine desumi diuisio, quod colore vel est albo, vel atropurpureo, vel rubro.

Cæterùm, tria se obseruare genera scribit Ruellius, & ex eo Carolus Stephanus, quem sequitur Gesner. hort. Siluestre vbique spontè nascens, exilius, quod vulgus gallicum à minori proceritate *Senelam* vocet. Alia autem duo numerosioribus, altioribusque ramulis brachiari, Rapo similia, sed folio minori & asperiore. Verùm semen variare, in vno rufescere, in altero candicare ex toto. Hanc *Blancham Moustardam*, illam *nigram* rusticos vocare, vtramque verò communiter *Seneue*.

Tragi. Tragus capite de Sinapi satiuum [cuius alterum fusco seu pullo, alterum verò albicāte prægnat semine] & syluestre recipit, ibidemque plures plantas confusè tradit.

Fuchsius quoque & post eum Ryffius, genera duo agnouit, non semine tantùm, sed & foliis & floribus distantia. Primùm siquidem rapitiam frondem exprimere videtur, floremque luteum obtinere, ac semen album proferre: Alterum verò in Erucæ folium laciniari, floreque albicante, & semine vesco pulloque constare, scribit.

Trium Plinii Sinapis generum meminit Matthiolus, eaque in Italia obseruari scribit. Horum autem vnum [Sinapi eius tertium] quod tum folio, tum etiam semine tenui dicit, erraticum [H. Lugd. quæ Matthioli genera & figuras recepit, Sinapi silu.] facit. Videtur hoc nobis Sinapi Erysimi folio. Alterum verò [secundum] quod Rapi fronde constat, cæteris maius hortense [satiuum H. Lugd] vocat. De hoc dicetur sub Sinapi siliquâ

hirsuta

hirsuta albo, non respondente descriptioni. Tertium [in inscriptione primum] & ipsum satiuum [hortense H. Lugd.] statuit, semine albo, minusque acri. Dicimus & hoc Erucam maiorem.

C. Bauhinus vt & Camer. apud Matth. Germ. easdem Sinapis exhibuit species, nisi quòd hic pro siluestri, aliam plantam dederit, quæ nobis videtur Eruca quorundam silu. repens.

Lonicerus aliter distinguit: in Luteum enim & album à flore sumpta varietate diuidit. Illud duplex rursum tradit, hortense & siluestre, ambo seminibus albis. Exhibet autem pro hortensi luteo, Sinapi album. Syluestre existimamus esse Rapistrum flore albo striato. Sinapi album, quod Grecè Euzomon, Latinè Erucā vocari scribit, similiter in satiuum & agreste dirimit. Satiuum album satiuo luteo: agreste album, agresti luteo, inquit præter flores in omnibus respondent. Pro Sinapi silu. albo ponit iconem Erucæ satiuæ.

Brunfel. duo Sinapis genera agnoscere videtur. Album & nigrum. Ita namque scribit. Eruca album Sinapi est, nigro virtute calorificâ similis, adeò vt sine damno in vsum venire vix possit, ni lactuca addatur, à cuius frigore ad temperamentum adducatur.

Dodon. Sinapios tria genera esse tradit: satiua duo, & siluestre tertium. Satiuo priori flores esse dicit cum semine luteos: alteri flores quidem luteos, sed semen è nigro subruffum, interiore medullâ è luteo virescens. Sinapi satiuum Dodonæi priùs, quoad figuram, Erucam maiorem satiuam flore albo demonstrat: Alterum Sinapi album exprimit. Siluestre, cum Sinapi Erysimo Tragi cognatum credimus.

Lobel. & Pena in Adu. præter duplex Sinapi satiuum, Erucæ & Rapifolium, duplex quoque Agreste constituunt. Primum Apii, aut potiùs laueris folio, quod quale sit, fatemur ingenuè, nos adhuc ignorare. Et alterum Sinapi silu. minus, Irionis veri folio, aut Bursæ pastoris. Hoc si ex figura Lobelii Obs. & Icon. Pl. coniectari liceat, Sinapi Erysimo simile fuerit. Lob. Obs. & Ic. plāt. sub titulo, Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Adu. p. 67. iconem falsam exhibet, Erucam enim maiorem potiùs ex Matth. exprimit. Sub Sinapi etiam agreste Apii aut potiùs Laueris folio Adu. p. 68. malè adaptat figuram Sinapi albi, vt dicetur sub Sinapi siliqua hirsuta, albo.

Cæsalp. Sinapis triplicem differentiam assignat. Rapæ folio, flosculis luteis, semine fuluo, satiuam & siluestrem. Tertiam, folio laciniato, floribus quidem etiam luteis, ast semine ex flauo candicante. Est hoc nobis Sinapi album illud vulgare, semine ruffo.

Atque has Sinapi differentias, vt & eas, quas C. Bauhinus in Phyt. inter Erucas recenset, cum nostris mox seorsim distinctiùs trademus. Plurimæ sanè præterea extant plantæ, quæ passim apud Autores Sinapis nomen sibi vendicarunt, vt Sinapi Persicum, Alliaria, Capparis, Lepidium, Erucæ, & alia plura, de quibus singulis suo quoque pertractatur loco.

Apud Athenæum dictione Sinapi vsus est Nicander Colophonius in theriacis:

Est vel Cucurbitulam aneam, vel Sinapi.

Idem in Georg.

Mordaxque semen Sinapi. Et alibi.

Nasturtium vernum, foliis nigrisque Sinapi.

Græci plærique σίνηπι & σίναπι, Attici verò, vt apud Athenæum legitur νάπυ dixerunt, sic Galenus appellat, Paulus & Aetius. Dioscorides vtroque modo vocat, Latini *Sinapis* & *Sinapi*. Arabe *Cardel*: Hebr. *Chardal*, quemadmodum in Cant. cap. 7. Rabi Salomon testatur. Germ. Senff. Belg. Mostaert: Gall. *Moustarde, Seneue*. Ital. *Senape*, Hisp. *Mostaza*: Castal. *Mostalla*: Port. *Mostarda*. Angl. Mûsterd & Seuberye. Boh. Horcice Hung. Mûstar.

Notandum autem his nominibus & condimentum, quod ex huius plantæ semine conficitur appellari. Plinius Sinapi etiam à quibusdam Thapsi: ab aliis Saurion dici refert. Est autem tam Sinapi, quàm Napy sua ratio ac interpretatio. Νάπυ etenim dicitur, autore Athenæo, quasi νάφυ, quia φύσεως ἐστέρηται, sine natura sit: velut Aphia, quia ob paruitatem natura priuatum sit. Quòd ob pusillam molem non esse, aut vix esse credatur. Alii Napi per priuationem, videlicet Νίπυον, quasi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps sit. Σίνηπι verò, ὅτι σίνεται τὰς ὤπας τῇ ὀδμῇ, quia olfactu oculos lædat. Et hinc fortè meritò à Poëtis, fletum factura, lachrymosa & tristis cognominatur, apud Athenæum Crates Cleonem ira percitum, contracta fronte, & indignabundum, excandescentemque innuens dixit:

Sinapi conspexit, & frontem contraxit.

Quod verò Gallis *Moustarde* vocatur, ex eo factum videtur, quòd cum musto Sinapi ad intinctus conteri soleat. Camerario tamen apud Matth. germ. Mustarda dicta placet quasi Mustum ardens, quòd ignea vi semen nares & cerebrum apprehendat, lachrymas excutiendo, nullo asperrimi saporis præuio odore. Vnde natum apud Francos diuerbium, quo, cùm insignem veteratoris astutiam indicare volunt, inquiunt, Callidiorem esse Sinapi.

Terram, vt inquit Palladius, diligit aratam, & si fieri potest, congestitiam, quamuis vbicunque nascatur: sarculari debet assiduè, vt respergatur puluere, quo fouetur: non minùs gaudet humore: de quo semen legere disponis, suo loco esse patieris: quod ad escam parabis, robustius facies transferendo. In Sinapi vetus semen inutile est, sationi, vel vsui: quod dentibus fractum, si intus viride videbitur, nouum est, si album fuerit, vetustatem fatetur.

Sinapis sementem auspicantur Autumno, Vere perficiunt, quinto die post satum comparet. Acerrimum, inquit Plinius, sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori Sinapi, nullâ culturâ prouenit, meliùs tamen planta tralata. Quin è diuerso vix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus viret. Eligere præcipit Diosc. quod non obaridum sit, & fuluum, & adultum: sed quod fractum intrinsecus viride, & velut succulentum sit ac cæsium colore. Tale enim recens esse & in vigore constitutum. Porrò Antiphanes excellere putat Sinapi Cyrium: optimum commendat Ægyptium Plinius, probat Alexandrinum Galenus, Pythagoras principatum habere ex his quorum in sublime vis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret.

Sinapi in medicina multæ & magnæ vires: Nam, autore Dioscoride ad calfaciendum, attenuandum, attrahendúmque efficax est. Commanducatum autem valet ad pituitam capitis eliciendam. At succus ex aqua mulsa, contra tonsillarum præduros tumores, veterésque & callosas arteriæ scabritias gargarizatu prodest. Ipsum verò Sinapi tritum & naribus admotum sternutamenta ciet. Comitialibus quoque auxiliatur, & vulluæ strangulatu oppressas excitat. Quin & le-

thargicorum capiti deraso illinitur. Ficis autem admixtum & impositum donec rubescat locus, valet ad coxendium cruciatus, lienes, ac in vniuersum ad quemuis diutinum dolorem, cùm ex alto in summam cutem quidpiam extrahere est in animo, trāslato scilicet in alteram partem affectu. Alopeciis etiam illitum medetur, faciem purgat, & oculorum sugillata tollit, cum melle, adipe, aut cerato. Cum aceto verò, lepræ & feræ impetigines eo perunguntur. Sed & contra febriles circuitus aridum bibitur, polentæ modo potui inspersum. Emplastris quoque extrahendi vi præditis, iisque quæ ad psoram faciunt, vtiliter ammiscetur. Succurrit & auditus grauitati incertisque sonitibus cum fico tritum, auribusque inditum. Ipsius verò succus cum melle ad oculorum hebetudines genarúmque scabritias conuenienter iungitur. Cæterùm exprimitur recenti adhuc semine succus, atque ita in Sole siccatur. Vsus eius, vt scribit Plinius, etiam pro pulmentario in patillis decocto, vltra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia sicut reliquorum olerum. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore[mansum capitis pituitam elicit, ἀποφλεγματίζει, Diosc.] donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam (ad tonsillas, diuturnasque & callosas arteriæ scabritias succus mixtus cum mulsa gargarizatur,] gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilissimum contra omnia vitia, pulmonibúsque. Excreationes facilè facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sternutamentis caput purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: Cum fico & Cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum conuersione [strangulatu Diosc.] suffocatas excitat odore, aceto misto: item lethargicos.

Calefaci & siccat ordine quarto, Galeno asserente.

Plinius corrigitur. Vox (inquit Cornar.) lithanicos, falsò pro tetanicos apud Plinium supposita. Nulli enim sunt lithanici, sed tetanicorum affectio media est inter Opisthotonicorum & Emprosthotonicorum affectionem, vtramque complectens: quando distentio aut rigor neruorum, antè & retrorsum contingit.

Symeon Sethi scribit Sinapi vim habere dissoluendi, & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Conferre etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt. Adhæc & podagris à pituita factis. Officere verò visui, & calido capiti, & iecori. Adiuuare concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium. Minuere quæ in ventriculo sunt humiditates. Illitum lepris eas in meliùs mutare. Linguas etiam humiditate grauatas siccare. Si cum melle sumatur, tusses resoluere. Cum caricis verò ischiadicis illitum, & lienosis vtile esse: trahere enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum verò & incensum serpentes fugare.

Sinapi in scorbuto, inquit Marcel. Kirsch. Transylu. vtilissimum est. Hinc nautæ in magnis nauigationibus copiâ Sinapi sese munire solent, eo tanquam præsentissimo prophylactico Theriacæ vtentes. Habet enim vim calfaciendi, extenuandi, dissoluendi & discutiendi humiditates in ventriculo & lienis affectibus, adiuuat concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium.

Qui ex Tridentino agro in Germaniam mustum comportant, authore Matthiolo, Sinapi albo cadis imposito, dulcedinem musti, conseruant. Folia (de vulgari Lobel. loquitur) tenera Sinapi in acetaria veniunt.

Quomodo porrò Sinapi ad conditura Salgamorum & ad Embammata præparari debeat docet Columella, in hunc modum. Semen Sinapis diligenter purgato, & cribrato, deinde aqua frigida eluito, & cùm fuerit bene lotum, duabus horis in aqua sinito, postea tollito, & manibus expressum in mortarium nouum, aut bene emundatum coniicito, & pistillis conterito, cùm contritum fuerit, totam intritam ad medium mortarium contrahito, & comprimito manu plena: deinde cùm compresseris, scarifocato, & compositis paucis carbonibus viuis aquam nitratam affundito, vt omnem amaritudinem eius, & pallorem exaniet: deinde statim mortarium erigito, vt omnis humor eliquetur. Posthoc album acre acetum adiicito, & pistillo permisceto, colatóque. Hoc ius ad Rapa condienda optimè facit. Cæterùm si velis ad vsum conuiuiorum præparare, cum exanieris Sinapi, nucleos pineos quàm recentissimos, & amylum adiicito, diligentérque conterito infuso aceto. Cætera, vt suprà dixi, facito. Hoc Sinapi ad embammata non solùm idoneo, sed etiam specioso vteris: nam est candoris eximii, si sit curiosè factum. *Hæc ille.*

Nostri autem musteum semen nocte macerant aqua, deinde manibus expressum adiecto aceto pilâ terunt, acerrimo ciborum condimento. Alii per vindemias cùm musto maduerit semen conterunt, ita magnam acrimoniæ vim exuit, totóque anno seruatur. Nec hodie quicquam hyeme ad intinctus vbique cibis frequentiùs immiscetur, gratissimo obsoniorum condimento: nihil quoque frigidis diebus magis epulas videtur commendare. Quod si vel assidua consuetudine, vel esu, gratia ciborum exolescit, huius acrimoniâ fastidiosis gustum reuocant, & hoc velut irritamento elanguescentem appetentiam inuitant, quo velut igniculo morosiùs palatum titillante, vorandi moliuntur auiditatem. Sed huius vis confestim in sublime fertur, vt ex Plinio diximus, nec aliud magis in nares ac cerebrum penetrat. Quare si modus abfuerit, huius odor naribus raptus, statim sternutamenta ciet, & vellicans sensum lachrymas elicit, quod & testatur Columella canens:

Séque lacessenti fletum factura Sinapis.

Ad dolorem capitis sæpè recurrentem, caput & tempora, cum oleo & Sinapi parato pluries illinit VVirt. Empiricus. Sed aboleuit oleum Sinapinum, etsi vbi ad summum excalefacere opus fuerit, maximam opem præstare valeat. Hoc autem nonnisi collachrymantibus oculis exprimi potest: tanta enim est vaporis acrimonia, vt concepto vapore illicò prodeant lachrymæ. Miscetur quandoque cum eo, quod è pistaceis nucibus elicitur: perunguntúrque eò genitalia in frigidis, vt felicius coeant, addito Lasere, & Moscho. *Aqua* Sinapis ex herba florente Iunii principio destillata, pellit vlcera gingiuarum, ore sæpiùs ex ea colluto. Conducit ad membrorum Phthisim, si sæpiùs inde fricentur, inde enim vigorem, & carnem recuperant. Medullam ossium calefacit, si sæpiùs ex ea fricentur, & per se iterum siccentur. Prodest contra frigidum morbum articulorum, si inde

si inde fricentur & iterum per se siccescant.

SINAPI SILIQVA LATIVSCVLA GLAbra sem.ruffo, siue vulgare.

scriptio AD cubitos aliquot excrescit, *caule* imâ parte hirsuto, superiore glabro, frequentibus ramis brachiato, eóque tereti & fungosâ medullâ pleno: *folia*, inferiora quidem lata, dissecta tamen, Rapistris similia, hirsuta, superiora verò tenuiora & glabra, odore si terantur eodem qui in semine percipi solet: *flores* Erucæ minores, & Rapistri lutei, ex quatuor foliolis apicibúsque mediũ occupantibus compositi, quos quatuor foliola pallido herbaceo colore prædita obuallant, odore suaui: hos excipiunt *siliquæ* glabræ, satis breues, Erucæ maioris similes, sed minores, ex breui pediculo, quæ commissuræ ratione, vt in illa, dehiscunt, *semina* claudentes plùs minùs octo, cùm in Eruca multò sint plura, colore minùs obscuro, & paulò maiora, in hoc à Rapistri seminibus differentia, quòd ruffa sint nec lucida, cùm illa nigra sint & nitida, cæterùm Sinapios huius semina tenui membrana separantur, cui ordine adhærent, sapore acri: *radix* candida, lignosa, fragilis, fibrata. Nullus, quod sciam, bonam iconem exhibuit Sinapi de quo hic agitur, vixque ab aliquo ritè descriptum videtur: propterea placuit id, & de nouo describere, & depingere.

Brunfel. Sinapi. Cord. in Diosc. Sinapi hortense, herba cum semine suo omnibus nota. Notat ibidem Gesner. satiuum à siluestri culturâ solùm differre. Fuchs. Sinapi vulgare omisit.

Tragus Sinapi satiuum, Gemein Senff sam, vndt garten Senff mit braünen samen. Miror g.not: Tragum alioqui Botanicum diligentem nec figura nec descriptione hoc Sinapi ritè descripsisse aut distinxisse à Sinapi albo. Ait quidem Sinapi satiui duo genera, quorum vnum sit semine pullo seu fusco, de hoc loquens.

Lacuna proponit plantam Erucæ facie pro Si- una er- napi primo, & descriptionem, quæ mihi non videtur competere Sinapi vulgari, sed potiùs Erucæ.

Dod. Sinapi hortensis secunda species. Neotericis Sinapi commune, Gallicè *Seneue de iardin, ou Moustarde*: Germ. Zamer senff. Belg. ghemein Mostaert: Item Sinapi siluestre. Lat. in fol. Sinapi alterum satiuum ex quo condimentum conficitur, quo ad ciborum intinctus vtuntur σίνηπι κηπαῖον. Item siluestre. Non est Dodonæo in hist. Gallic. figura pro Sinapi secundo siue vulgari, in Lat. habet figuram Sinapi albi. Quid per Sinapi siluestr. intelligat nescimus, nisi tradat spontaneum: Is enim sibi non constat: in histor. Gall. proponit figuram Erucæ sub titulo Sinapi silu. in Latina verò appingit Iconem silu. Matthioli, figuræ sanè duæ non parum differentes.

Aduers. Lob. & Penæ, Sinapi satiuum Erucæ, aut Rapifolium, Gall. *Seneue domestique*, Germ. Senff. Angl Mustdster & Senbrye. Magis abest Sinapi à Napo virium acrimoniâ, quàm specie, facie, vel nomine. Napi enim immite aut vehemens interpretantur, siliqua rapacea, semine minore, acerrimo, oleoso. Item p. 68. Sinapi agreste Apii, aut potiùs Laueris folio, Gall. *Seneue sauuage*, Germ. wilder Senff/ Belg. wilden Mostart, ruribus semen nigrum penuriam satiui resarcit, quod ostendit flores & siliquas, ad satorum viarúmque riuulos & depletas fossas luxuriare solitum.

Hist. Lugd. Sinapi hortense cæteris maius & vulgatius nigrum Galli dicunt, siliquæ hirsutæ plenæ semine ruffo, nigrescente, calido & acri. Malè dicit siliquas hirsutas, malè etiam Erucam repræsentantem figuram ponit.

C. Bauh. phyt. Eruca 8. Sinapi Apii folio: Sinapi gracile Plinio: Sinapi Brunfelsio: Sinapi luteum satiuum alterum pullo seu fusco semine Trago. Sinapi agreste Apii aut potiùs Laueris folio Lobelii. In semine differentia apparet, aliud enim subruffo aliud albo est. *Item apud Matth.* Sinapi 2. Apii folio, gracile Plinio: Sinapi Brunf. Sinapi sat. luteum Trago: Sinapi alterum Matthioli, Lac. Cæsalp. Sinapi primum Cast. Sinapi hortense Fuchsii: Dodon. Gall. & eidem in folio. Sinapi 2. satiuum: Sinapi satiuum Lugdun. Sinapi silu. luteum Lonic. Si *Frater* non tradit C. Bauhin. locis citatis, Sinapi vulgare semine ruffo, nesci- lapsus Vari mus vbi eius meminerit aut quale intelligat, Brunfelsius sanè de vulgari scripsit: Tragus meminit eius in descriptione, nomine seminis pulli seu satiui, non item cùm in titulo iconis posuit, Sinapi luteum satiuum Gäler senff, titulus enim hic & icon sunt Sinapi albo semine. Lobelii Sinapi agreste Apii folio descriptum in Aduers. an huic iungendum nescimus, nisi dicamus eum intelligere vulgare Sinapi non cultum: figura quam Lob. eo titulo posuit est Sinapi semine albo. Vulgare autem Sinapi semine albo reperiri non existimamus, quod semine est albo, flauóve diuersa est species à ruffo, non colore tantùm, verùm etiam figura. Sinapi luteum Tragi cum vulgari non confundendum. Matthioli figura posita pro Sinapi 2. non conuenit cum vulgari: Cæsalpini primum est vulgare: Lacuna per suum Sinapi 2. non intelligit vulgare, nec descriptione, nec figura. Fuchsius non tradit Sinapi vulgare: Dodonæo in hist. Gall. Sinapi hortense est album, diuersum à vulgari, in hist. Latina Sinapi vulgare dicitur ei secundum, sed figura non conuenit. Lugdun. hist. satiuum Sinapi est album. Loniceri sylu. luteum non est vulgare, nec descriptio nec figura conueniunt, Lonicerus suo more omnia confundit. Figuram Sinapi vulgari conuenientem apud nullum Matthiolum, nec per C. Bauhinum auctum, nec in cæteris editionibus video.

Considerent Lectores an Gerard. lib. 2. c. 9. per Sinapi syl. Sinapi silv. wilde Müstard intelligat Sinapi vul- Gerard not; gare: quamuis icon non respondeat, quam Tabern. posuerat pro Eruca palustri minori, quæ alioqui parum conuenit cum Sinapi.

Hoc Sinapi obseruaui Geneuæ, florens Maio & Iunio, Augusto, Monspelii, Lugduni, Basileæ, & aliis locis. Montbelgardi semine maturo Iu- Tempus & lio, proueniens etiam in Horto Il. E. C. ac alibi Locus non satum: sed ex semine variis locis ex improuiso delapso.

SINAPI ALBVM SILIQVA HIRSVTA semine albo & ruffo.

Descriptio

RAdix candida digitali est craſſitudine, longitudine palmari, & ſeſquipalmari, multas longas à lateribus fibras obliquas emittens: ex qua *caules* ſurgunt aliquot, duos aut tres cubitos alti; craſſitudine pollicari, multis alis concaui, hiſpidi, inanes: *folia* Rapæ profundè ſinuata, pilis ſpinuliſue ſuprà infráque donata: *flores*, ſuaueolentes, Braſſicæ; colore luteo: *ſiliquæ* ex pediculo vncia longiores, aſperæ, hirſutæ, in hoc ab Eruca differentes, cui glabræ, in latam cuſpidem deſinentes, qui excidentibus duabus ſiliquæ partibus remanet appenſus, cum interiecta membrana lucida, quæ ſolet ſeparare *ſemina* pauca, rotunda, alba vel flaueſcentia, maiora quàm Erucæ, & Sinapi vulgaris, nec ita acria vt Sinapi vulgare: Sinapi iam deſcriptum reperitur etiam ſemine ruffo.

Plant. Icon. p. 203. Sinapi agreſte Apii aut potiùs Laueris folio, Lobel. 100. Teut. 241. Figura aliquomodo reſpondet non item titulus.

Brunſ. Eruca; weiſſer ſenff/ malè noſtro iudicio.

Cord. in Dioſc. εὔζωμον, Latini Erucam: Germani weiſſen ſenff vocant, quoniam ſimile per omnia Sinapi ſit præterquam ſemine candido. Geſnerus ibidem ait: Errat Cordus nam quod Sinapi album Germani vocant, omnino Sinapi ſpecies eſt: Huic adſtipulatur Theop. Par. in Anato. viuo. Sinapium pro Eruca hactenus, ſed falsò, accepiſti.

Fuchſ. Hiſt. Sinapi primum genus rapitiam frondem exprimens, flore luteo, ſemine albo, quod Germ. geelen garten ſenff nominant, Ic. Sinapi hortenſe, Zamer ſenff.

Trag. Sinapi luteum ſatiuum, Gäler ſenff, Zam vnd garten ſenff mit weiſſen Samen. Sinapi albicante ſemine. Hoc, inquit, quibuſdam Eruca eſt, Dioſcoridi εὔζωμον. Atqui vt ingenuè dicam, inquit is, quod ſentio, ego Erucæ nomen vbicúque offendo, de Rucula, Germ. Raucken, & non de albo Sinapi intelligo, neque quid hac in re Seplaſiarii & Doctores ipſorum pronuncient, magnoperè ſollicitus ſum.

Lacunæ not. Lacun. Sinapi ſecundum, foliis Raphani paulò minoribus, floribus luteis, ſiliquis hirſutis, ſemine albo, pharmacopœi interdum confundunt hoc Sinapi cum Eruca. Quod in Pharmacopœis culpat Lacuna, ei euenit, confundit Sinapi cum Eruca, vt ſuis dicetur locis. Figura quam ponit quadrat deſcriptioni, & in eo meliùs quàm Matthiolus docuit.

Matth. not. Matth. Sinapi tertium & ipſum ſatiuum eſt, ſemine albo, minuſque acri. In poſt. cōm. Ital. idem tradit, addens hoc ſemen dici *Roccheta*. Figura Sinapi albi eſt apud Matthiolum poſita pro Sinapi 1. is non videtur agnouiſſe diſcrimen inter Sinapi & Erucam: In hiſt. Germ. in deſcriptionibus omnia confundit, in deſcriptione primi Sinapi, meminit ſiliquarum hirſutarum quod noſtro Sinapi albo competit, verùm eiuſmodi ſiliquæ hirſutæ ſunt in figura Sinapi eius ſecundi. Deſcriptio ibi nulla quæ in omnibus conueniat cum Sinapi vulgari ſemine ruffo, nec figura poſita pro Sinapi tertio reſpondet Sinapi ſemine albo.

Idem in Epit. cum addit. Cam. Sinapi alterum Græcis σίνηπι ἥμερον. Italis *Senape*, ſiue *Senauro ſaluatico*: Germ. Gelber Senff. Cornicula ei hirſuta. Item Sinapi tertium. Italis *Sinape bianca* ſiue *Roccheta*: Gallis *Mouſtarde blanche*. Semine eſt albo. Ex epitome Matthioli apparet, eum confundere Sinapi genera & eorum nomina: Camerarius omiſſa figura Matthioli aliam ponit pro tertio Sinapi huc non pertinentem, eſt enim Erucæ ſylu. repentis. Effigies à Camerario ad hiſt. Germ. poſita quæ mutata, pro ſecundo cum ſiliqua hirſuta non diſplicet pro Sinapi albo, ac meliùs placet quàm Patrocinatoris, qui glabram appinxit. Sinapi illud; ait idem Matth. quod tum folio, tum etiam ſemine tenui naſcitur; erraticum eſt. Item in poſt. edit. cum Additamentis C. Bauhini. Erraticum folia habet tenuiora plura ex vno ramuſculo prodeuntia, caulem rectum, firmum, aſperum, hirſutúmque, à medio ramoſum: corniculis numeroſis atque hirſutis. Naſcitur locis incultis, in campeſtribus & inter rudera. Poſſit quis exiſtimare Matthiolum per Erraticum Sinapi intelligere non cultum, ſi non diceret corniculis hirſutis, præterea figura poſita pro Sinapi primo Erucam potiùs denotat, præferenda tamen figuris nouis Gloſſitoris & Patrocinatoris Matthioli, qui ſiliquas hirſutas appinxère quæ non ſunt hirſutæ, nec in Eruca, nec in Sinapi vulgari ſemine ſubruffo. Icon à Matthiolo poſita pro Sinapi 2. non conuenit cum vulgari, ſed eſt Sinapi ſemine luteo ſiue albo, eadē cum Tragi & Fuchſii figura. Matth. in Hiſt. Germ. Sinapi primum, Gartenſenff. Rapis ſimile, flore luteo, ſiliquæ hirſutæ in quo ſemen Schwartz rot; id eſt ſubruffum, Raporum ſemini ſimile. Secundum Sinapi hortenſe, non ita altè creſcit, foliis Sinapi ſimilibus, flores interdum albi interdum lutei; ſemen rörleechter/ id eſt, rubellum. Sinapi ſilu. prouenit in agris flore luteo, ſatiuo ſimile niſi minus ſemen Rotſchwartz ſubruffum. Matthiol. in ſua hiſt. Germ. omnia obſcuriora reddit: mutato ordine in deſcriptione & non in figuris, prima enim eſt quæ Erucæ ſimilis, cui Camerar. in hiſtor. German. & Epit. & C. Bauhinus addiderunt ſiliquas hirſutas: prius Sinapi conuenit cum vulgari ſi non diceret ſiliquis hirſutis: poſſet & ſilueſtre aliquomodo quadrare cum non culto Sinapi. Secundum Sinapi ſatiuum quò referendum non videmus, confuſa deſcriptio videtur: Figura reſpondet Sinapi albo.

Aduerſ. Lobel. & Penæ Sinapi alterum ſatiuū Gallis *Seneue* blanc: Belgis Wyt moſtaert: Germ. Weiſſer ſenff. Exiſtimo Lobelio non fuiſſe notas differentias Sinapi, nec ſciuiſſe quid eſſet Sinapi album: figura quam exhibet Obſ. & Ic. pl. pro Sinapi agreſti, Apii aut potiùs Laueris folio Adu. p. 68. aliquatenus conuenit noſtro Sinapi albo, non item titulus: Cæſalp. Sinapi 1. folio Rapæ, floſculis luteis; ſiliqua breui, ſemine fuluo. Sinapi 3.

folio

folio Erucæ, floribus luteis, ſiliquis in latera inclinatis, ſeminibus ex flauo candicantibus maiuſculis, vulgò Rucum vocant.

Lonicer. Sinapi. Gelber Garten ſenff. Item Weiß garten ſenff/oder Zame Rancken: Euzomos: Lat. Eruca. Confundit Lonicerus ſuo more Sinapi album cum Eruca: ac Sinapi albi duas proponit figuras ignorans quid ſcribat.

apí hor- ſe. Dodon. Gall. Sinapi hortenſe. Sinapi album, σίνηπι κηπαῖον. In Officinis Belgicis Eruca. Gall. *Seneue blanc*, Germ. Weiſſer ſenff/Belg. Wit Moſtaert. Item hiſt. in fol. Sinapi ſatiuum prius in deſcriptione, in figura Sinapi Satiuum alterum, Sinapi ſatiui ſemē quod luteum & maius Belgii Officinæ pro Erucæ ſemine exponunt: vulgò tamen Wit

lon.not. moſtârt ſât nominatur. Meliùs Dod. in hiſt. Gall. poſuit iconem, quàm in Latina, vbi pro hoc Sinapi ponit figuram demonſtrantem potiùs Erucam, & ea Icon quæ huic Sinapi conueniebat malè ponitur pro Sinapi ſatiuo altero.

C. Bauh. Phyt. Eruca 7. Sinapi rapi folio, luteo ſemine, fortè Dioſc. & Theophr. alterum Plinii: Sinapi primum Matthioli lib. 2. cap. 148. Sinapi ſatiuum Erucæ aut Rapi folio Lobel. Obſ. p. 100. & Icon. p. 202. *Item apud Matth.* Sinapi Rapi folio, luteo ſemine, & Sinapi alterum Plinii. Sinapi. 1. Matth. Lacun. Cæſalp Sinapi Matth. in Ic. Geſn. hort. Caſt. Sinapi 2. ſpecies Dodon. Gal. Sinapi ſatiuū. 1. fol. Sinapi hortenſe luteum Lonic. Sinapi hortenſe Cordo in Dioſc. Lugd. Sinapi ſatiuum Erucæ aut Rapi folio Lob. *Dioſcorides dicit* Sinapi

ubini. eligendum valdè rufum, is ergo album vel luteum

uSa- non intelligit: cur hoc potiùs ſit Theophraſti non videmus: nec etiam cur Plinii alterum Rapitii fronde, id enim magis conuenit vulgari: Cur Matthioli primum dicatur non animaduertimus, quod Matthiolus tradit primo loco non dicitur ſemine luteo vel albo: figura etiam poſita pro Sinapi primo potiùs Erucam demonſtrat. Noſtrum verò album in deſcriptione eſt tertium, & inter figuras Sinapi. 2. Lacunæ quoque non eſt primum: pro eo enim poſuit figuram Erucam referentem, deſcriptione autem quid tradat neſcio, puto eum confundere Sinapi cum Eruca. Sinapi verò ſemine luteo vel albo proponitur à Lacuna pro ſecundo. Cæſalpino non eſt primum ſed tertium ſemine ex flauo candicante, eius enim primum eſt noſtrum vulgare. Apud Geſnerum non primum putat, ſed illud Sinapi quod candicat. Dodonæo in hiſt. Gal. non eſt ſecundum ſed primum. In hiſt. Lat. Quidem eſt primum quoad deſcriptionem: quoad figuram verò alterum. Icon quę poſita pro primo, potiùs Erucam refert, quàm Sinapi noſtrum luteum ſiue album. Loniceri luteum eſſe concedimus. Cordum per Sinapi exiſtimamus intelligere vulgare, non hoc de quo hic agimus. Lugdunenſium Sinapi hortenſe eſt ſemine rufo nigreſcente: ergo non huic conuenit deſcriptio, nec etiam figura quæ Erucam imitatur. Sinapi verò noſtrum album exhibet pro Sinapi ſatiuo ſemine. Quod Lobelius ponit in Obſ. pro Sinapi ſatiuo, non poteſt eſſe hoc, id conſtat ex Adu. p. 67. & 68. vbi deſcribit vulgare: figura etiam à Lobelio poſita non conuenit, quæ priùs Erucæ ſimilis.

Gerard. Sinapi ſatiuum Garden Mouſtard: Malè pro Sinapi albo ponit iconem Barbareæ maris Tabern.

Sinapi album ſiliquâ hirſutâ habebam Geneuæ in horto ſemine maturo Iulio, hoc etiam colo Montbelgardi in horto Ill. E. C. VVirt. vbi ex ſemine deciduo iterum viret Auguſto. Semine ruffo ſemel tantùm obſeruaui, nempe Anno 1600. in horto prædicto, vnde nactus fuerim non recordor.

SINAPI ERYSIMO TRAGI COGNATVM ſiue ſimile.

Deſcriptio. CVbitalis eſt planta, *radice* nixa, craſſiuſculâ candida, paucis fibris donata. *Cauliculos* ſurrigit pedales, cubitales, altiores, teretes, cana & mollicella lanugine pubeſcentes, in ramos longos diuaricatos: *Folia* inferna Eryſimi Tragi, profundis laciniis diuiſa: ſuperna anguſtiora, ſagittæ minoris inſtar alata, paucis aut nullis laciniis diſſecta. Per cauliculorum extrema ex pediculis *flores* prodeunt lutei quadrifolii, Eryſimi prædicti floribus maiores. Quibus *ſiliquæ* etiam longiores ſuccedunt trientales ferè, anguſtæ, teretes, caulibus non appreſſæ: *ſemen* continentes exiguum, fuſcum, acre.

Locus. In Auſtria ſecus viàs obſeruata & lecta à D. Agerio Botanico egregio & medico inſigni Argentinæ.

Matth. Sinapi 3. Idem in com. cum magnis fig. & editione vltima cum addit. C. Bauhini. In hiſt. Germ. wilder ſenff. Sinapi ſilu. *Mihi* non benè conſtat quam plantam exprimat Matth. icone propoſita, pro Sinapi tertio: quia eius tertium in com. quoad deſcriptionem attinet, eſt noſtrum Sinapi ſemine luteo ſiue albo.

An Lobel. & Pena Aduerſ. Sinapi ſilu. minus Irionis veri folio aut Burſæ paſtoris, aridis locis iuxta margines & rudera, prope vrbes naſcitur, foliis laciniofis, admodum Burſæ paſtoriæ ſimilibus, ſed acutioribus, minutioribúſque laciniis: Vmbelloſi flores & ſiliquæ ſecundum ſummitates Irionis Dioſcor. caulis pedalis, ſed tota planta guſtu Sinapi feruidiſſima.

An Lobel. Obſ. & Icon. Pl. Teut. 244. Sinapi ſilueſtre minus Burſæ paſtoris folio, Hiſp. *Moſtaza ſaluage*. Aduerſ. pag. 68. Lobelius aſſumpſit figuram Matthioli.

C. Bauh. phyt. Eruca 9. Sinapi burſæ folio, Eruca ſiue Rucula marina minor, & Sinapi 9. Trago p. 103. lib. 1. cap. 32. Sinapi ſilu. minus, Burſæ paſtoris folio, Lob. Obſ. p. 101. & Icon. p. 203. Luteo & albo flore eſt. Item Eryſimum 2. ſiue ſiliqua Erucæ? *Cur Erucam* Tragi hic ponat neſcio, ea enim eadem eſt cum ſua Eruca 3. ſiue luteo flore, quæ non reſpondet Lobelii Sinapi, vnde colligit luteo & albo flore.

Hiſt. Lugd. Sinapi ſilu. Sinapi tertium Matthioli erraticum quod Lob. & Pena appellant Sinapi ſilueſtre minus Burſæ paſtoris folio.

Dodon. in fol. Sinapi ſilueſtre. Figura eſt Matthioli, an reſpondeat eius deſcriptioni neſcio.

Tabern.hist.& Icon. Wegsenff 2. Erysimon 2.

Gerard. notatur. Gerard. Angl. Erucæ satiuæ nomine proponit Iconem Tabern. sed malè.

SINAPI SYLVESTRE MONSPESSVLAnum lato folio, flosculo luteo minimo, siliqua longissima.

Descriptio. PEr huius caules sesquicubitales, nonnihil striatos, teretes ferè, & solidos, *folia* conspiciuntur Dentis Leonis foliis respondentia tum magnitudine [illegible], glabra aut nullis certè effatu dignis pilis donata; odore & sapore acri prædita: *flores* lutei, parui: *siliquæ* dein oriuntur densissimæ & longissimæ, admodum acri semine refertæ.

An Cæsalp. Irionis species altera amplior.

Locus & Tempus. Hinc eandem plantam aut saltem valdè similem attulit mihi Frater ex horto Patauino nomine Erysimi. Floret & siliquas fert circa M[illegible] mense Martio locis siccis.

SINAPI GENEVENSE SYLVESTRE

Descriptio. ITa appello spontaneum quoddam Sinapi Geneuæ à me obseruatũ, cui ex *radice* simplici alba, lignescente, multi statim exoriuntur *caules* propter terram nonnihil hirsuti, ramosi: per quos *folia* Erucæ similia, diuisurâ non minùs frequenti dissecta, verùm latitudine Monspessulano maiori cedentia, diuisurâ etiam diuersa: licèt *flores* Monspessulani floribus sint maiores: siliquæ ex pediculo mediocriter longo graciles, tres vncias longæ, *semen* bipatentibus [illegible] tenuissimum [illegible].

Idem forte est quod vidi apud Dominum Iacobum Zvvingerum in horto flore luteo, foliis tamen multò maioribus, culturâ fortè id causante.

SINAPI MONSPESSVLANVM SILIQVA asperâ hirsutâ.

Descriptio. STatim è *radice* lignosa *folia* exeunt frequentia, similia ferè Erucæ minoris foliis, acria: interque hæc *caules* aliquot palmares aut etiam cubitales, in ramulos aliquot diuisi: *floribus* Sinapeos luteis, paruis, decidentibus *siliquæ* succedunt, crebræ, vnciam lõgæ, teretes, asperæ, aliquæ secundum caules ramósve ascendentes, aliæ longè ab iis abscedentes & veluti rectà foras protensæ, *semen* claudentes minutissimum, saturatè ruffum.

C.Bauh.Phyt.Eruca 13. siue Sinapi paruum siliqua aspera Fratris sc Bauhini.

Locus & Tempus. Mense Autumno inueni inter Monspelium & Montem *Esperon*: nos paruum obseruauimus, magnum obseruauit Gener Cherlerus in vdis fossulis inter Monspelium & Thermas Bellelucanas.

SINAPI ECHINATVM.

Descriptio. SEgetibus circa Monspelium familiare est Sinapi Echinatum, cui *caulis* sesquicubitalis, teres asper & pilis rubris hirsutus, multis alis concauus: *folia* ad Cichoreæ syluestris folia accedunt, siue Hedypnoidis, vel Hieracii, interdum eiusdem magnitudinis, aliàs maiora: *flores* per ramos copiosi, Erucæ floribus similes, lutei, è quatuor foliolis compositi: quos excipiunt *siliquæ* breuissimæ, trientem pollicis vix æquantes, sed crassæ, & quatuor costis cristatis, in medio lacuna donatis pinnatæ, *semen* continentes. Hæc herba acrimoniâ non caret.

C.Bauh.Eruca 15. siue echinata siliqua.

Hist.Lugd. Sinapi echinatum.

An Cæsalp. Siluestris Rapa, de qua scribit: spontè in aruis nascitur: radice non crassa, nec rotun da

rotunda, sed tenui, & longa, vt Raphani sylvestris: foliis Rapæ minoribus, hirsutioribus, similiter angulosis: caule breui, ramoso: floribus aureis, capitulis Fabæ magnitudine, angulosis: intus osseum quid continetur: vnico semine ob siliquæ breuitatem. Mihi omnia videntur conuenire cum Sinapi Echinato, quamuis Frater ex silu. Cæsalp. Rapa faciat Matth. Rapum silv. verùm descriptio capitulorum sem. Cæsalp. non conuenit cum siliquis egregiè à Matthiolo pictis.

Floret in segetibus circa Monspessulum, mense Martio, Aprili & Septembri.

ERVCA MAIOR SATIVA ANNVA flore albo striato.

CAP. X.

Alba, lignosa, tenui *radice* est donata, sapore acri: *caules* subhirsuti cubitales & sesquicubitales: *folia* Sinapi albi, minora, tenera, glabra, eiusdem cum radice saporis: *flores* quadrifolii, è cæruleo albidi, striis nigricantibus picti, quales Sinapi albo agresti Trago, ex calycibus hirsutis, *siliquæ* ex breuibus pediculis glabræ, quales in Sinapi siliquâ glabrâ, sed longiores à lateribus se aperientes: per membranam distinctæ, cui adhærent multa *semina* flaua, maiora quàm Sinapi iam dicto, minùs etiam rotunda.

Theophr. Erucæ meminit satiuæ inter olera, cui tribuit radicem lignosam.

Dioscorides εὔζωμον [ita enim Eruca græcè vocatur] domesticum non describit.

Plinius de Eruca inquit, tantam inesse in condiendis obsoniis suauitatem, vt Græci εὔζωμον appellauerint.

Cord. Histor. Erucula maior, cuius commoda descriptio. Gesnerus addidit figuram ex Trago. Trag. Eruca siue Rucula marina maior, Graßraucken/ Sinapi 8. Fuchsius huius figuram habet pro Sinapi altero genere, cuius etiam descriptio non malè quadrat: vocat Germanicè weissen garten senff, ait etiam eo loco perperam eos agere qui altero genere Sinapi pro Eruca vtuntur. Considerent autem Lectores an ritè distinguat Erucam à Sinapi. Is enim cap.100. huius iconem iterum habet nomine Erucæ silu. & wilder weisser senff, vti etiam in Iconum libro. Eius tamen descriptio Erucæ silu. nullo modo conuenit.

Apollin. Weiß senff. Pro eo pingere videtur Erucam satiuam, an eam intelligat nescio. At guill. Eruca Dioscoridi Iberiæ dicta syluestris.

Matthiol. in Dioscorid. pingit titulo Erucæ satiuæ, cuius in com. Ital. post. aliam habet figuram, ac eadem tradit. Idem rursum eandem habet figuram sub titulo Sinapi primi: quod in textu vocat Sinapi satiuum tertium. In post. quoque com. Italicis cap.142. eandem retinet figuram quam olim habebat pro Sinapi primo, ac addit, Sinapi tertium vocant Erucam. Item in hist. Germ. Weisser garten senff/ oder Raucken. Eruca satiua. Idem etiam Erucæ figuram habet hoc titulo Gelber aut Roter Senff/Sinapi. *Matthiolus mirè* confundit historiam Sinapi albi cum Eruca maiore, vt & aliorum Sinapi generum cum Erucis, vt nullus se ex eo extricare possit.

Si apud Matth. in Epit. & addit. Camer. semen minus pingeretur, & nihil hirsuti in siliqua, figura benè placeret: præterea figura posita pro Sinapi.1. Erucam meliùs refert quàm Sinapi. Glossator & Patrocinator Matthioli pro Sinapi primo Matthioli figuram ponunt accedentem ad Erucam, sed non conuenit siliqua hirsuta apposita, neque Sinapi neque Erucæ. *Camer. not.*

Lonic. Weiß wilder Senff/oder Wilde Raucken. Sinapi silu. album, siue Eruca siluestris. *Stirpium* imperitus Lonicerus Erucam à Sinapi non nouit distinguere. *Lonicer not.*

Dodon. Gall. Sinapi silu. *Seneue sauuage.* Item alibi Eruca Romana, *Roquette Romaine*, Roomsche Raketten. Lat. in fol. Eruca satiua, flosculi sublutei. *Non existimo* Dodonæo notam Erucam satiuam, quia eius figuram posuit in hist. Gall. pro Sinapi silu. licèt non respondeat descriptioni eius Sinapi silu. Erucam Romanam non absolutè describit, nec figuram apponit. In hist. Lat. Laudabilem figuram habet: sed non benè tribuit flores luteos: Præterea p.694. pro Sinapi satiuo priore figuram habet multùm accedentem ad Erucam satiuam flore albo, quę non respondet descriptioni quam ibi ponit Sinapi satiui prioris. *Dodon lapsus varii*

Lacun. Eruca satiua, flores lutei. *Quamuis* Lacuna ponat figuram Erucæ, existimo nihilominus ei incognitam, quia tribuit flores luteos: præterea similem ferè figuram ponit pro Sinapi primo: in descriptione dicit Sinapi habere flores albicantes cum forma crucis, quæ Erucæ videntur competere: vt verùm fatear, puto illum confundere Erucam cum Sinapi. *Lacun. not.*

Gesnero passim Eruca, Eruca flore albo, Eruca hortensis.

Dorsth. Eruca satiua fermè similis vero Sinapi.

Camer hort Eruca maior.

Brunfels. & Cæsalp. Eruca.

Lobel. & Pena Adu. Erucæ satiuæ duplicis meminerunt, quæque illis Eruca nostras dicitur vulgaris notissima, eam cum Hispanica compararunt, tanquam ex qua hæc facillimè percipiatur. Lob. Obs. Eruca satiua, Erysimum Gesneri. *Miror* si nota fuerit vulgaris cur non demonstrarint discrimen in colore floris insigne: tribuunt enim Hispanicę colorem luteum: nec video cur in Obs. posita huius Erucæ figura ex Matthiolo desumpta sub titulo Sinapi satiui Erucæ aut Rapi folio, Adu. pag. 67. Hisp. Mostaza. Figura posita pro Eruca satiua demonstrat nostram vulgarem: apud Gesnerum per Erysimum, intelligo Erucam perennem flore luteo cultam. Plant. Icon. satiua Lob. 101. Teut. 241. Apud Plantinum p. 202. est etiam alia figura ex Matthiolo malè posita pro Sinapi satiuo Erucæ aut Rapi folio Lobel. 100. Teut. 241. *Lobelii lapsus varii*

Hist. Lugd. Eruca satiua. Similem figuram Erucæ habet Hist. Lugd. sub titulo Sinapi Hortensis, quæ non respondet descriptioni. *H. Lugd. not.*

Nec placet Gerardum iconem alterius plantæ assumere ex Tabern. pro Eruca satiua. *Gerard. not.*

C. Bauh. phyt. Eruca 1. Eruca latifolia alba sativa Diosc. Idem apud Matth. Eruca Cordo Dioscor. Cæsalpino Eruca. Cordus olim apud Diosc. per Erucam intelligere videbatur Sinapi album, quemadmodum etiam vult ibidem Gesnerus.

Nomina linguarum. Εὔζωμον Græcis: Eruca Romanis: Ægyptiis *Ethrecice*: Afris *Asuris* nominatur: Arab. *Iergir, Ergir*, seu *giargir*: Germ. Raucken, Belg. Rochet/Rakette, Gall. *Roquette*, Ital. *Ruchetta & Rucula*: Hisp. *Oruga & Aruga*. Hæc autem nostras Germ. Groß Raucken: Trago weiß senff, Belg. Roomsche Racketen: Angl. Great Rocket. Boh. Bylir horcice.

Εὔζωμον dictum volunt, quòd iura commendet, habeátque peculiarem in eis gratiam: quod dixit Plinius, in condiendis obsoniis tanta est Erucæ suauitas, vt Græci εὔζωμον appellauerint: Erucam verò, quòd erodat: nam si degustaueris, os & linguam satis acriter vellicabit: Alii sic appellatam putant, quòd vrendi licentiam nanciscatur, quasi dicas Vrucam, una euersâ litera. Est etiam Eruca apud Latinos bestiola, quæ Græcis Campe dicitur. Weiß senff vocant nostri (ait Cornar.) quasi dicas Sinapi album, eò quòd illud maximè Erucæ semine, Hispani pro Sinapi vtantur. Quibus encomiis Poëtæ hanc adornarint, infrà de viribus patebit. Theophr. meminit Erucam satiuam celerrimè prouenire, Columella:

Itémque Eruca salax fœcundo prouenit horto.

Plinius Æstate & Hyeme facillimè nasci, frigorum præcipuè contemptricem esse.

Frigorum contemptrix. Locus & tempus. Erucam maiorem satiuam vidi Monspessuli, Lugduni, Basileæ, & Geneuæ in hortis florentem Nouembri, & tota hyeme virentem. Montbelgardi in horto E.C. vbi à me sata ex semine deciduo se renouat. Veronæ, florentem Martio obseruaui. Nemausi studiosè coli à quibusdam obseruauit Gener I. Henr. Cherlerus, qui memores (vt illi met referunt) versus illius:

Excitat ad Venerem, tardos Eruca maritos.

Vires. Cruda Eruca, vt scribit Diosc. coitum largiore cibo concitat: ac ipsius quoque semen eiusdem est effectus. Vrinas mouet, concoctionem iuuat, aluóque est accommodata. Semine in condiendis obsoniis vtuntur: quod vti diutiùs perennet, aceto lactéve subactum in pastillos digerunt, atque ita reponunt. Erucæ facultatem & vsum medicum, Plinius explicat his verbis. Diuersæ est quàm Lactuca naturæ, conciliatrix Veneris: idcircò iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Et alio in loco. Erucæ semen Scorpionum venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet, Vitia cutis in facie cum melle illitum: lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potum in cibo, duritiam quandam contra sensum inducere. Putant subtrita Erucâ si fricentur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit: Tria folia siluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur, regio morbo medentur. Galenus quoque scribit hoc olus manifestissimè calefacere: quare solum ipsum mandere, nisi Lactucæ foliis misceatur, non esse facilè. Semen autem generare, & coëundi appetentiam excitare. Capiti etiam dolorem inferre, præsertim si quis ipso solo vescatur. Non solùm autem supradictorum authorum, sed Poetarum etiam testimonio Eruca stimulandæ Veneri nata videtur. Martialis.

Reuocans Venerem. *Et Venerem reuocans Eruca morantem.*

Columella:

Et quæ frugifero seritur vicina Priapo,
Excitet vt Veneri tardos Eruca maritos.

Salacem Ouidius nominauit:

Nec minùs Erucas iubeo vitare salaces;

Salax. Item Liur. Lyppius 2.

Deuorat Erucas, qui cupit esse salax.

Foliis, vt author est Matthiolus, coctis, additóque Sacchato, tussientibus pueris propinatur iusculum, quod tussim sedat, semen contusum ex vino potum, lumbricos interimit, tumentem lienem minuit. Folia contusa palpebris imposita, visum acuunt: semen cum melle mistum, maculas omnes & næuos faciei illitu tollit, efficaciùs verò addito felle vaccino aut bouino. Ossium fragmenta extrahit radix in aqua decocta & imposita. Ego præfero folia radici quicquid scribat Matthiolus. Sunt qui pro certo, inquit Camerarius, asserant multos sese annos ab apoplexia & eiusmodi affectibus immunes præstitisse puluere ex Erucæ & Cymini partibus æqualibus.

ERVCA ROMANA SEV GENTILIS SILIquâ angustâ, folio lato.

NOrimberga à Domino Doldio pro Eruca Romana seu gentili quorundam accepi herbam nostræ Erucæ, *flore* albo similem, *foliis* latis, *caulibus* hirsutis, *siliqua* diuersæ admodum, sunt enim tenues valdè & longæ, flores in siccâ albicant. De ea scribit Doldius: Est & Eruca alia ab Anglicana in horto Camerarii, latiore folio rugosioréque, Verbenæ supinæ quoad inferiora similior, sed floribus albis, annua, quam Romanam vocant, an sit dubito: facerem hanc eandem cum Hispanica Lobelii si siliquæ non impedirent.

ERVCA SATIVA HISPANICA MAIOR flore luteo.

Descripti[o] SAtiuæ duæ cibis gratiores & nobiliores: Maior Hispanica vocata, à nostrati maioribus foliis Sisymbrii & semine nigro, floribus luteis, corniculo Sinapi maiore distat: hæc quia in condimentis lautior, vel ad Venerem vegetior erat, Gentilis vulgò vocata fuit: quo vocabulo Hispanica & Itala gens designat quamlibet rem aptam reddere hominem lætum. Monachi in Magalonæ insula maris Narbonensis, huius Gentilis Erucæ semine à Fratre quodam Hispano donati, quotannis hocce serebant & in mensis cuilibet vel maximo gulæ irritamento vel blandimento præfere-

ferebant. Non eget vtrâlis fusiotis descriptionis, quum vulgaris sit notissima, & ex illa facillimè percipiatur Hispanica, Lobelius.

Lobel. & Pena Adu. Eruca maior siue Hispanica & Gentilis. Miror non demonstrari discrimen insigne in floribus: qui vulgari non lutei, seminum etiam color diuersus: eandem hanc facerem Erucam cum Romana descripta si siliquæ non impedirent: Monspelienses Monachi hanc non habebant in hortis, quod animaduerterim: sed vulgarem præcedentem flore albo striato.

Magalonæ in monasterio nostro tempore, inquit Lobelius, supererat copiosissima Eruca.

ERVCA ANGLICA FOLIIS LATIS, FLORIBUS minutis luteis siliquis strictiss.

Eruca Anglica *foliis* latis, similibus Verbenacæ vulgò dictæ, sed lætiùs virentibus: *floribus* minutis luteis & paruum relinquentibus post se *semen* in strictissimis siliquis, Camerarius.

Camer. hort. Eruca tertia Anglica.

C. Bauh. phyt. Eruca 2. siue latifolia Anglica.

ERVCA TENVIFOLIA PERENNIS flore luteo.

[...]riptio

Syluestris Eruca *radice* alba, crassa, satis longa, ex qua multi prodeunt *caules*, crebris alis cócaui, striati, parum hirsuti: *folia* crebris incisuris Dentis Leonis, aut argutioribus Hieracii minoris diuisa, aliàs Nasturtii, cuius etiam folia colore atrouirente & glabro imitantur, sapore feruido Satiuæ: cuius & *flores*, sed colore præditi luteo, serie simili dispositos gerit odoratos: *siliquis* succedentibus longis, angulosis.

Icon nostra quæ ex Fuchsio, in quibusdam non placet: & multò minùs Lobelii & Camerarii Erucæ syluestris quæ videtur potiùs conuenire cum Eruca nostra inodora.

Diosc. ἔυζωμον ἄγριον [Erucam silu.] nominat, dicitque maximè in Iberia, quæ Occidentem spectet, nasci. Sed de silu. Eruca tam ex Diosc. quàm ex Plinio vide plura inter vires.

Fuchs. Hist. Eruca hortensis seu satiua: In Iconibus vocat etiam Erucam satiuam Zamer weisser senff.

Dodon. Eruca satiua & hortensis. Belgicè Wilde Rakette. Lat. in fol. Eruca silu. Eruca siue Rucula marina minor, klein raucken. Sinapi nonum.

Matth. (qui figuram solam sine descriptione proponit.) Camer. in eiusdem Epit. Lob. & Penæ Adu. Obs. Ic. Plant. Teut. p. 144. & Lacune, Eruca syluestris.

Anguill. Eruca in Italia *Rucola* & *Ruchetta*.

Gesner. hort. Eruca flore luteo, Erysimon hortense puto. Syluestris Eruca ab hoc Erysimo genere differre non videtur, Eruca syluestris Carolo Stephano. Item in cat. plant. Erysimum, apud Italos Nobilis Eruca: ἐρύσιμον Eruca generatiua.

Hist. Lugd. Eruca silu. Et alibi Erysimum verum. Lugd. Hist duas figuras vnius herbæ mihi videtur habere, prior est ex Matthiolo sine descriptione, altera est noua. *H. Lugd. not.*

Cæsalp. Eruca altera fruticosa.

Lonic. Wasser senff/Sinapi aquaticum. Figura quæ apud Lonicerum est, conuenit cum Tragi Eruca, verùm non nouum Lonicero sine iudicio de plantis scribere. *Lonic not.*

Tabern. Icon. & hist. Eruca silu. Wilde Rappen/Wilder Weisser senff. Si Compilator intellexit vulgò dictam Erucam sylu. vt omnia indicare videntur, indistinctè dicit suæ priori valdè similem, nulla facta coloris mentione, in primo enim dixit coloris esse albi, vulgaris autem est lutei: figura præterea non placet, quæ potiùs conuenit Erucæ nostræ inodoræ. *Taber. lap. sus.*

Gerard. Iconem habet Tabern. dicens, Eruca silu. flore luteo.

C. Bauh. Phyt. Eruca 3. siue flore luteo maior sylu. an Dioscor. syluestris? Item apud Matth. Eruca maior syluestris Matthioli, Eruca sylu. Cur Erucam Tragi minorem siue eius Sinapi nonum ab hac separet & ponat nono loco sub Sinapi Bursæ folio, nescio. Non placet cum assumpsisse figuram Tabernamontani. *C B not.*

Eruca tenuifolia perennis flore luteo, siue silueslris Græcè εὔζωμον ἄγριον, Germ. Wild senff/wilde raucken/klein Raucken, Wilde Rakete. Gall. *petite Roquette & Roquette sauuage*. Ital. *Ruchetta gentile & Rucula saluatica*. Hisp. *Oruga sylu*. Angl. Wilde Rocket. *Nomina linguarum.*

Passim prouenit circa muros & in muris ac ruderibus, florens Geneuæ adhuc copiosè mense Nouembri: Lugduni & Monspessuli Martio & Februario. Basileæ in hortis Iulio & Augusto. Montbelgardi à me sata in hortulo meo, ac etiam in Horto E. C. muros occupauit, in quibus durat, & præterea semine deciduo se multiplicat, hiememque patitur, floret Iulio & Augusto. *Locus & tempus.*

Syluestris Erucæ semine tradit Dioscor. Iberiæ incolas, maximè qui Occidentem spectent, pro Sinapi vti, Esse porrò, quàm satiua, ad mouendam vrinam efficaciorem, & multò acriorem, quod facilè crediderim, siquidem feruido magis est sapore. Sed hîc contra mentem Dioscoridis sentire videtur Matth. vt qui omnia ea, quæ de satiua, siue priore Eruca à nobis tradita sunt, efficaciùs præstare scripserit. Magis, inquit, excalfacit, siccat, attenuat, aperit, incidit, extrahit, extergit, prouocat, quàm satiua, valentiùs tamen. Cocta & deuorata infantium tussi medetur, addito saccharo. Proditum adhæc tria silu. Erucæ folia, si nistra manu decerpta, illicoque deuorata, auriginosos sanare, quo nolim vti remedio, quia superstitiosum & vanum existimo. *Vires*

ERVCA SYLV. ANGVSTIFOLIA flore luteo.

Promit inflexis cubitalibus *cauliculis flores* luteos Erucæ syluestris. Cornicula *siliquarum* Sinapi sunt aut Nasturtii syluestris, vbi *semen* acre, vti *folia* angustiora, Erucæ syluestris conco- *Descri[...]*

loria, sed minimè diuisa, Taraconis ferè paria, quæ Erucam aut Trionem sapiunt, quibus idcirco affinis naturâ putatur. In horto Coldembergii nostri (inquit Lobel. Obs.) non vulgaris peritiæ viri oritur.

Lobel. Obs. & Icon. Pl. Eruca silv. angustifolia.

C. Bauhin. Phyt. Eruca 14. siue angustifolia.

Hist. Lugd. Eruca siluestris angustifolia.

ERVCA MINIMO FLORE Monspel.

HAnc nos Monspelii florentem circa Aestatem in quibusdam muris obseruauimus: *foliis* accedit ad Erucam luteam siluestrem, quæ in nostra icone non benè in acumen desinunt: *Flores* sunt minimi lutei: *siliquæ* vnciam longæ.

ERVCA INODORA.

Descriptio ERuca inodora mihi dicta, longâ nititur *radice*, simplice, cum paucis fibris lignescente, satis gracili: *caulis* cubitum æquat ramosus: *folia* dodrantalia ferè, Erucæ luteæ silv. cultæ, quodammodò diuisurâ, quãquam inferiora Iacobeæ penè modò latescant: *flores* ex luteo pallidi, quatuor foliolis constant: *siliquæ*, vncias duas longæ, graciles. Nullum ego in hac plantâ siue odorem siue saporem insignem animaduerti.

Tabern. hist. & Icon. Eruca silv. Wild Rauken/ wilder weisser senff. Figura Tabern. exprimit nostram Erucam inodoram, sed descriptiò Tabern. & nomina cætera non conueniunt nostræ Erucæ inodoræ. Sed hoc non nouum Compilatori figuras non ponere suis locis, quanquam icon etiam Lobelii & Camerarii pro Eruca siluestri posita, hanc nobis meliùs exprimere videtur quàm Erucam siluestrem ab iis traditam. Tabern.

Erucam inodoram voco herbam à me repertam florentem Iulio in terra argillosa vitium quę sunt vltrà Rhenum ad Burckheim generosi Baronis à Schvvende, vno milliari ab vrbe Brisaco.

Erysimo similis herba S. Alberti.

HErba Sancti Alberti (infit Cæsalp. c. 65. libri 8.) vulgò appellatur quædam Irioni similis: *caule* striato, recto, cubitali, altioríque: *foliis* magis laciniatis, læuibus: *flosculis* luteis, in summis ramulis rectis: *siliquas* fert grandiores, ac firmas: in quibus *semen* simile prædictis: eo vtuntur ad fistulas:

C. Bauh. Phyt. Erysimum 4. siue Erysimo similis, læuis, laciniata, floribus luteis, Herba S. Alberti Cæsalp. Cæsalpini descriptio videtur conuenire in multis cum nostra Eruca inodora, eandem tamen asserere non ausim.

Eruca Vrbeuetana floribus albis, siliquis hirsutis.

FOliis donatur maioris Erucæ, sed hirsutis: caulibus dodrantalibus: floribus albis: siliquis Rapi similibus, hirsutis: tota planta à tertio genere Sinapis (Sinapi albo) distat solùm paruitate, & florum albedine, Cæsalp.

Genus hoc Erucæ, inquit noster autor, sponte nascitur in parietibus, & ruderibus, frequens in agro Vrbeuetano.

IRIO, SIVE ERYSIMVM Veteribus.

CAP. XI.

DE Erysimo [quod aliqui Chamæplion, Magi Herculis Alphita, h.e. polentam, Ægyptii Erethmu, Romani Irionem vocant] Diosc. licèt satis clarè scribat, dicatque hoc esse foliis Erucæ sylucstris: cauliculis in lori modum sequacibus, & flexilibus, floribus luteis, siliquis in cacumine corniculorum figura & gracilibus, vti Fœnogræco, quibus exigua concludantur semina, Nasturtii similia, feruidoque gustu. Attamen *Plinius* Erysimum, herbam iamiam à Dioscor. descriptam, & inter plantas acres ab eodem recensitam, folio Erucæ siluestris, cum Irione, quam à Græcis Erysimon vocari dicit, & Theophrastus inter legumina connumerat, & Sesamo similem facit, Trionémque Gaza vertit, admodum inconsideratè confundit. Irionem, inquit, inter fruges Sesamæ similem esse diximus & à Græcis Erysimon vocari. Galli Velarum [vetus codex Cornarii Velam habet.] appellant. Et addit: Est autem fruticosum, foliis Erucę angustioribus paulò, semine Nasturtii. Plin.

Quia

Quia porrò, Galenus quoque & inter simplicia Irionis semen facultate feruidâ ac calida Nasturtio acrimoniâ & ignea facultate prædito comparat: & inter alimenta Irionem corporis essentia ferè eiusdem generis cum Sesamo esse dicit, sed esu iucundiorem, minùs etiam alimenti corpori præbere, & omninò deteriorem esse: Perspicuum fit, hæc Erysima inter se multùm differre, etsi Plinius ea non distinxisse, sed pro eadem planta accepisse, videatur, quamuis idem medicamentis annumerandum potiùs, quàm frugibus lib. 22. contendat.

Eruca siluestris angustifolia Lobelii, vt apud Hist. Lugd. videre est, Lugdunensibus Erysimum verum videtur, sed malè. Est & suum Erysimon cum aliis Trago, quod Verbenam fœminam vocat. Hermolaus & Ruellius siluestrem illam Erucam, quam Nobilem vocant Itali, Erysimum esse dixere: quorum sententiam Matthiolus improbat, & duo alia Erysimi genera, attamen falsa, proposuit. Priori notas ferè omnes à Dioscoride traditas competere putat. Alterum, cui folia sunt minora, cornicula paulò vegetiora, magis genuinum esse censet. At Matthiolum reprehendunt Pena & Lobelius, quòd Rapistrum vulgò à Rapi sapore & aliqua foliorum similitudine sic dictum, loco Erysimi prioris acceperit, quod neque Dioscoridis Erysimo respondet, neque cum Matthioli Erucæ siluestris foliis similitudinem habet. Tū odor, & sapor rapi non adeò vt in Erysimo acris reclamant: prætetea Erysimi vires, de quibus mox dicemus. Est & Erysimum Theophrasti quorundam, quod nos Fagotriti cum lib. 23. i. scribimus.

Ἐρύσιμον Græcis dicitur, quod Lat. Erysimum & Irio, German. Hederich/ wilder senff, Belg. witte Mostaert. Gall. *Velar, de la torrelle*, Ital. *Irione*. Hisp. *Kinchaon*. Hung. Keserеu fiu, hoc est, amara herba.

Ἐρύσιμον quidem ἀπὸ τοῦ ἐρείκειν, id est à multiplici foliorum sectione: nam Erucæ modo laciniata conspiciuntur. Alii ab oleris præstantia dictum volunt, quasi ἐρίτιμον, quod est pretiosum & notabile. Nonnulli ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quòd ob suam caliditatem maxima trahendi facultate præditum sit. Irionem autem Latini ab irruendo nuncuparunt, quòd igneâ vi & feruido sapore irruat in gustum.

Erysimum circa vrbes, domorum areas, authore Diosc. hortósque nascitur. Erysimi semina si cum melle delingantur, tradente eodem, contra thoracis fluxiones, purulentas excreationes ac tusses; morbum regium, & ischiadem, efficacia sunt. Bibitur & semen contra venena. Ex aqua verò aut melle illitum, prodest carcinomatis occultis, duritiis, parotidibus, ac testium mammarúmque inflammationibus. In summa attenuat & calfacit. Cæterùm ad eclegmata redditur mitius & accommodatius, si aquâ maceratum torreatur, aut linteo illigatum subactáque farina oblitum inassetur.

De Erysimi viribus Galenus sic scribit. Erysimi semen sicut gustu Nasturtio apparet simile, ita facultate igneum est & calfaciens. Porrò vbi in eclegmate vti ex vsu est, præstat aquâ maceratum refrigerare, aut linteolo inuolutum, & crusta pistoria circumlitum torrere. Vtile est cum eclegmate ad promouendas crassorum lentorúmque pectoris pulmonísque humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & testiculorum iuuat. Refert Dioscorides quod cum aqua & melle cataplasmatis modo illitum occultis prosit cancris. Eadem tradidit Plinius, & præter eà quædam alia habet. Erysimum vtilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidibus & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque vtilissimum. Item sedis vitiis & articulariis morbis cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum medetur, & suspiriosis: item fistulis cum axungia vetere, ita ne intus addatur.

ERYSIMVM TRAGI, FLOSCVLIS LVteis iuxta muros proueniens.

Radix minimi digiti est crassitudine, lignosa, alba, acris, & Rapæ sapore: *caulis* rubescit, hirsutus, sesquicubitum altus, *foliorum* ortu alterno stipatus, quorum forma ad Erucas aut Bursas accedit: sunt enim aliæ sinuata, hirsuta, & Bursæ foliis non paulò maiora, sapore oleraceo: *flosculi* pusilli, luteoli, quatuor foliolis constant: *semen* in siliquis longis atque rectis continetur pusillum, feruidum. — Descriptio

Cordo in Diosc. ἐρύσιμον & Irio. Germanis schnödsenff, alias schlittsenff/ steinsenff, & nopenius, Irio, qui à Dioscoride hoc loco describitur & fœmina Verbena etiam, verùm, vt ait, magno errore. Nam Irio Sinapi cognata est herba. — Erysimum. Irio — Verbena fœmina malè — Sinapi cognata

Tragus Germ. Eisenkraut daß weiblin/ das Sibent senffkraut. Ei quidem non placet nomen Eisenkraut, existimat enim esse Dioscor. & Serapionis Erysimon aut Irionem. Quare considerandum proponit, an non Irioni meliùs conueniat quàm Verbenaca supina.

Fuchsius prꝛsentem hanc nostram plantam exhibet titulo Verbenacę rectæ siue Maris, quam in contextu alio nomine Cristam Galli vocari scribit. Eysenkraut das mennle. Item Sinapis alterum genus sylu. Grosser wilder senff. — Verbenaca Verbenaca recta

Dodon. Gall. Erysimon Dioscoridis & non Theophrasti, Latinè Irio, quibusdam χαμαίπλιον.

Lonic. Eisenkraut weiblin/ numeratum inter Sinapi genera: Lat. Verbena fœmina. Item Irio & Erysimon. — Verbena fœmina non rectè.

Gesner. hort. Erysimum Tragi vel Dodonæi, Verbena fœmina non rectè dicta à quibusdam cùm Sinapis syluestris potiùs genus sit.

Brunfels. Verbena fœmina. Hierobotane fœmina. — Verbena fœmina

Matth. passim in com. Erysimon, Irio. Et hist. Germ. Irio, i. Hederich. Fuchsium apertè errasse existimat, qui Verbenacæ rutę florem luteum tribuat: Errorem autem Fuchsii Brunfelsium forte — Fuchs. & Brunfels. reprehe.

secuti facilè deprehendi posse putat, quòd in suis com.pl. primò editis pro Verbenaca fœmina eam plantam depinxerit, quæ à Diosc. cæterisque antiquis Scriptoribus Erigeron siue Senecio nuncupatur, tametsi mutata sententia lib. 1. de comp. med. Verbenacam perperàm Sinapi alteram speciem esse contendat. *Matthiolus* suo more proponit figuram plantæ sibi incognitæ, quam puto compositam ex duabus plantis: priora folia & flores videntur facti ad Rapistrum, hinc fit vt Camer. proponat pro eo iconem Fuchsianam, quæ Rapistri flore luteo: nomen Germ. Hederich eam etiam plantam notat: verùm siliquæ non conueniunt quæ Erysimi Tragi videntur: interea egregius Commentator eam figuram proposuit sine descriptione, in com. anni 1559. & anni 1583. quæ verò dixit in comm. Ital. cum mag. fig. & in histor. Germ. quadrant Erysimo Tragi, cuius figuram C. Bauhinus apposuit Matthioli, [ea in parte multùm diffidens à Camerarii sententia.] Non video quomodo Verbena flore luteo Brunfelsii & Fuchsii possit esse Senecio siue Erigeron, vt vult Matthiolus, ego mihi persuadeo [quod ei consuetum] non intellexisse quid scriberet.

Erygeron. Senecio

Matth. lapsus varij Icon composita ex duabus plantis

Senecio

Lob. & Pena Aduers. Irio siue Erysimum Dioscor. Angl. Cadlocke/kedlocke. Hi dicunt esse Irionem quem Medici docti notis & experimentis commendent his verbis: Dum postremò in Iriones commentabatur Senensis Dictator, augurabatur non defuturos canes [sic se doctiores solitus nuncupat] qui se suæ imperitiæ allatrarent; Vtinam habuisset ille canes similes non ad latrandum, sed vestigandum Erysimum, quod vel Pharmacopœorum Monspeliensium lixæ possint illi hodie in triuiis & ruderibus passim indicare: est enim ibi doctis & indoctis vt vsu frequenti, ita multiplici & felici successu notissimum, sed in Anglia non item, quamuis non minùs obuia. Nam ne Medicis quidem aut Pharmacopœis peritioribus certum stat, quęnam sit Irio: hoc factum, aut quia in vsum Medicum nondum fuit hic deductus, aut quia à Matthiolo, cuius commentaria plerisque sunt veluti Sybillæ folia, Rapistrum vulgi à sapore Rapæ, & nonnulla foliorum similitudine loco Irionis acceperunt.

Matth. not.

Tabern. icon. & histor. Erysimum, Irio 1. wegsenff/ hederich.

Gerard. Erysimum Dioscor. Lobelii, Bauken Kresse.

C. Bauh. phyt. Erysimum 1. siue Irio vulgatum. *Item apud Matthiol.* Irionis nomine Matthiolum Rapistrum proponere, sunt qui statuant, verùm ex verbis, quæ ex secunda editione adiecimus, colligere est eum intellexisse id quod vocamus 1. Erysimum, siue Irio, vulgatum: Irio Lacunæ, Castori, Cæsalp. [Lacunæ etiam Eruca salax.]

Matth Irio

Locus & tempus. Erysimum Tragi obseruaui Geneuæ cum flore mense Maio: Monspelii, Lugduni, Basileæ, Montbelgardi passim & circa cancellariam in castello. in compitis, sepulchretis, & ruinosis, vt Aduers. perhibent, locis frequens, multis Galliæ regionibus notissimum, sed in Anglia non item quamuis non minùs obuium.

Vires. Lobel. & Pena, tantas attribuunt ei dotes, quę asthmaticis & farctui pulmonum, vocique raucæ etiam diuturnæ & propè inuictæ, sunt adeò præsenti præsidio, vt fidem fermè superent. Est enim inquiunt, moderata quædam tenuis substantiæ & incidentis, cum humidis abstergentibus partibus, permixtio, cuius beneficio crassæ pituitæ citrà exiccationem nimiam inciduntur, & incisæ propter flatum nonnihil commixtum non magno conatu expectorantur & abstergantur: arteriacum igitur est laudatissimum, nempe vnum & idem præparans & educens: exempla succurrunt quamplurima, quæ secundissimè tum præceptoribus, tum nobis postea successerunt. Phonaseos memini tum iuuenes, tum ætatis prouectæ, quibus fermè iam amissa voce & spiritu, limpida sonoraque vox pauculis diebus restituta fuit. Vno Erysimo & opera eximii præceptoris Rondeletii, qui primus vsum monuit. *Syr. de Erysimo efficacissimus*: cuius beneficio iuuenculæ decennio raucedine laborantes, percuratæ. ℞. Erysimi totius recētis M. 6. Radicum Helenii, Tussilaginis succo adhuc prægnantium, glycyrrhizæ an. vnc. ii. Borraginis, Cichorii Capillorum Veneris an. M. i. s. florum cordialium, Anthos, Stoechadis vel Betonicæ an. M. s. anisi ℥vj. passularum mundatarum ℥ij. incisis & contusis fiat omnium decoctio ex arte in sufficienti q. aquæ hordei, hydromelitis, & ℥vj. succi Irionis, ad lib. duas vel tres: expressioni dissolue Sacchari q. s. fiat Syrupus: quo diu & continuò vtendum purgato corpore.

ERYSIMON ALTERVM MATTHIOLI siliquis paruis quibusdam Dentaria.

Descrip. Lentas cucurbitóque lóngiores tortuosas *virgas* profert: *folia* inferiora quidem Irionis Tragi foliis aliquomodò similia, profundè ad neruum vsque propemodum dissecta: reliqua verò, quæ per ramos crebra, leuiter laciniata, vnciam plùs minùs lóga: ex quorum alis *flosculi* lutei emicant quibus delapsis succrescunt *siliquæ* crebræ, modicè in arcum curuatæ, semunciâ longiores, plures ex eodem punctooriundæ, bifores: *semen* continentes copiosum, perparuum, russum: *radix* alba lignescit, paucis fibris donata.

Icon. Pictor & Sculptor non bene imitati sunt Iconem quam imitandam proposueramus.

Matth. n. Matth. in Diosc. Irio alter, siue Erysimum aliud omnibus Irionis notis præditum. In Hist. Germ. Irio 2. Hederich/ qui ipsi videtur meliùs conuenire cum descriptione Irionis. Sed Irionem hunc, si benè notus fuisset Matthiolo, meo iudicio descripsisset.

Camer. ad Matth. Germ. scribit abundare propè mare Venetorum: existimasséque primò Anguillaram Irionem esse Veterum. Gesner. hort. Dentelaria alia (Irio quibusdam seu Erysimum putata) in Italia sic dicta, quòd siliquulas ferè dentibus similes toto caule emittat. An. Anguill. Erysimum siue Irio.

Matthioli

Matthioli æquanimitas, aiunt Aduersaria quasi suæ imbecillitatis conscia, primo suo Irioni subdidit alium in postremo auctario, quem potiorem primo putat, quia folia minora, & cornicula paulò vegetiora sint, ut ex iconibus, inquit Commẽtator, patet. Sic nos auidos discendi huius mutatę sententię causam aliquã, vt solitus est, in sicco deserit. Quid hîc folia minora, & cornicula vegetiora agant nescimus: vt vt sit nos benignè omnia interpretamur, nempe tantum Virum [vt constantis animi opinionem, quam de se doctis viris suis Commentariis excitauit, retineret & foueret] noluisse quicquam demere, aut demendum esse suspicionem dare, sed humano more & prudentiâ tacitè meliora, quæ à meliore tum suo, tum aliorum iudicio profecta essent, deterioribus subdere, quasique vniuersum opus de integro recoquere: Magni Ciceronis exemplo, qui se dedit recoquendum Moloni Rhodio oratori. *Hac Aduers.* ex quibus apparet nondum fuisse illis notum illud Erysimum.

Hist. Lugd. Irio altera Matthioli. An eidem præterea Saxifraga aurea Lobelii. Cæsalp. Irionis species tertia parua.

C. Bauh. Erysimum 3. siue plurima cornicula iuncta habens. Apud Matth. Erysimum 2. siue plurimis corniculis iunctis. Videtur H. Lugd. Saxifragiæ Romanæ nomine proponere.

Irionem D°. Cortusio dictum vidi in horto Di. Gesneri, qui dicebat ab Italis vocari Dentelariam. Geneuæ & Montbelgardi habui in horto: fortè Dentelaria dicta eo modo quo Dens Leonis, à foliis, cui similia vel Bursæ pastoriæ, aut Cichorio siluestri, ita enim sunt dẽticulata, maximè prima, sed multò minora. Floret & semen profert Iunio & Iulio. Frater C. Bauhinus habuit Basileæ in horto patris. D. Cortusus misit mihi semen quod in Horto E. C. satum hanc habebat inscriptionem: Irion seu Erysimum. Gener Io. Henr. Cherlerus asserit crescere circa Monspelium copiosè.

DELPHINIVM MINVS CÆSALP. FLORE albo, siliquis longissimis.

Cauliculo simplici constat [inquit Cæsalp. libr. 8. cap. 67.] vltra dodrantem; in quo folia vsque ad medium sine pediculo hærentia, non laciniata, vt reliquis, sed tantùm in ambitu serrata, dorso incuruo, vt Delphinium ob id dici possit, subhirsuta: in cacumine flosculi insunt candidi, & siliquæ longissimæ, numerosæ, rectæ, tenues: in quibus minuta semina: oritur in asperis, sed tamen riguis. Idem lib. 6. in fine c. 69. Parua planta, foliis Delphini effigie, curuo dorso. Fortè minus Delphinium inter affines Irioni descriptum.

ERVCA PVRPVREA, ALIIS CÆRVLEA, siue viola Petræa.

Radice nititur Eruca cœrulea mihi dicta rectâ, palmari, alba vel subrubra, tenui, subacri, fibris aliquot capillata, matrice lignosa: *folia* per terram spargit plurima oblonga, hirsuta, Bursæ pastorię diuisurâ profundâ, crebrâ, sapore oleraceo quodammodò, colore viridi, aliquando inferna parte rubente: *caules* modò singularis, modo terni, quaterni, seni & plures, palmum nonnunquam superantes, interdum cubitales, hirsuti, striati, propter humum purpurantes; supernè virentes; concaui, brachiati: in quibus ex interuallis folia, infimis alis breuiora, latitudine iis parum cedentia nec tam altè vt plurimùm laciniata; *flores* ex ramorum lateribus & summo fastigio alterno situ multi insident pediculis semuncialibus tenuibus, tantillâ lanugine obsitis, odorati suauiter, cærulei aut purpurei, vel purpuroviolacei, albíve, suaueolẽtes, quaternis foliolis latiusculis constãtes, staminula lutea cũ stilo cõtinentes: quib. decidentib. suboriuntur *siliquæ* oblongæ, glabræ, in quibus *semen* minutum, acre. Variat hæc ætatis ratione, nec non loci, prout læto solo surgit, vel squallido & sabuloso nascitur, ac sæpè iisdem in muris modò maior modò minor, foliis valdè varians. A plurimis annis hanc plantam Erucam denominauimus purpuream, propter aliquam similitudinem foliorum cum Eruca, & quia in muris primò inueneramus. Inter plantas siccas Domini Agerii comperi dici Violam Petræam Domini Hardero. *Viola petræa*

C. Bauh. Phyt. Eruca 6. siue palustris cærulea maior & minor. Apud Matth. Eruca tertia siue cœrulea. Locus & tempus

Obseruaui hanc Erucam verno tempore, vt Martio, florentem in muris circa templum & Castellum Beffordiensa, item Bisantii in muris. Item circa S. Susannam pagum Ill. mei Principis circa rupes. Septembri florentem vidi Beffordiæ, & Claræuallis muris: In *l'Isle* abundat in Vineis, in Sancti Hippoliti oppidi muris. Frater C. Bauhinus misit repertam Basileæ propè S. Iacobum atque Münchstein. Vidi etiam flore rubescente & albo.

VELLA ERVCÆ FOLIIS FLORE violaceo.

Ignota hodie Vella, quæ in lib. simpl. med. ad Paterniacum Galeno attributo sequentibus describitur: Vellã herba est *foliis* quidem minor, quàm Eruca, sed non dissimilis, *flore* violaceo: *semen* habet velut in folliculis oblongis, ordinis stipati, prout Nasturtii: & gustu calefactoria est, submordens, & viribus relaxans, vnde ad tussem veterem, & ad regium morbum cum melle optimè facit. Ex his autem manifestum fit hanc nec Plinii Gallorum Velarum (aut Velam, vt vetus Cornarii codex habet) quod Irionem inter fruges & quidem Sesamæ, similem esse, ac à Græcis Erysimon vocari dixit, esse posse. Nec (quod Nasturtium aquaticum Anguil. vult,) Sisymbrium secundum à Fuchsio pictum. Vella siquidem fi- Vires

re violaceo esse dicitur. Irio autem flore luteo, vt & Nasturtium aquaticum albo. Nec, quam Vellæ Galeni Guillandino aliquando nomine exhibuit nobis Frater C. Bauhinus. Hæc enim nobis videtur Sisymbrium Cardamines species quædam insipida.

Sisymb. Cardamines species quædam insipida.

SIMAPI AGRESTE FLORE PVRPVREO.

Descriptio

Radice firmatur paruâ, tenui, fibrosâ, parum sub terram descendente, albidâ, ex qua *folia* exeunt Chelidonii maioris incisurâ, distant quòd nec succum luteum edunt, nec cæsia, sed viridia, sunt, aspera hirsutie obsita, atque extremum folium non retusum, vt Chelidonium, sed acutum habent, atque minora sunt: *caulis* angulosus est atque alis multis diuiditur: *flores* edit purpureos, vmbellatos, ferè quatuor foliolis constructos, Chelidonio pares: *siliquas* postea alternatim, frequentes que hærentes, rectas, quarum extremæ partes cœlum versus tendunt; quibus spica confici videtur siliquarum duorum digitorum, quæ cum exiccari incipiunt, flauescunt, atque vento flante, vel aliquo illas tangente, disrumpuntur ab imo, atque semina iaculantur flaua Cardaminæ modo, parua, gustu acri: sicuti etiam folia.

Fab. Col. Sinapi agreste, Sinapi alterum agreste nostras.

Casp. Bauh. phyt. Eruca 5. siue Sinapi flore purpureo vmbellato.

Locus

In valle supra ædem Diuæ Mariæ vitæ, inter Rubos, Cynocramben, Leonis dentes, & Ranunculos, oritur noua hæc, & elegans planta, nec alibi oriri scit, nec se in Herbariis hanc vidisse ait Fab. Columna.

Tempus.

Floret Martio, & Aprili mense perficitur: nisi diligens sit cultor, huius semina non colliget.

ERVCA QVIBVSDAM SILVESTRIS REPENS flosculo purpureo luteo.

Descriptio

Spithamam vnam aut duas altos habet *caules*, striatos; modicè pertusos interdum rubentes: quibus *folia* adnascuntur Nasturtio vel Erucæ paria, consimiliterque crebris diuisuris incisa, latiora in inferioribus partibus, gustu oleraceo, colore atrouirente: *flores* parui lutei, quadrifolii, acri sapore: quibus succedunt *siliquæ* cylindraceæ, breuiores quàm in Eruca, longiores quàm in Radicula sylu. Dodon. cum qua magnam habet affinitatem: *semen* continentes minutum. Radix insigniter repens, albet, sapore magis ignauo quàm Raphanus.

Fuchs. Icon. Sinapi primum genus sylu. Kleiner wilder senff. In hist. Eruca sylu. In histor. Fuchsii descriptio conuenire videtur, sed figura eo loco posita longè diuersa à descriptione. Thal. Hæc. Iberis Nasturtii folio altera floribus luteis. An Gesn. de hortis, Nasturtium aliud palustre floribus luteis Sinapi fortè adnumerandum?

Dodon. qui Erucam siluest. vocat, eandem cum Fuchsio figuram habet.

Camer. in epit. Matth. Sinapi tertium. Ad Hist. Germ. wilder senff, Sinapi syluestre. Cur Glossator relictâ figurâ Matthioli aliam proponat valdè differentem nescio.

Tabern. Hist. klein wasser Rauckert. Eruca palustris minor. An Taberna intelligat Erucam nostram repentem asserere non ausim, quia Compilator non indicat cuius coloris sit flos: me etiam latet quæ sit eius maior cui tribuit flores albos.

Gerard. Iconem Tabern. ponit pro siluestri Sinapi, wilde Mustard, an bene inquirant alij.

C. Bauh. phyt. Eruca 4. siue flore luteo minor sylu. Eruca 5. siue palustris luteo flore; Eruca palustris minor Tabern.

Locus tempus

Hæc copiosè prouenit Geneuæ *en plain palais*. Montbelgardi ad ripam fluminis quà itur *Courcelle*, & ad pontem, etiam in horto Ill. E. C. sponte, odiosa suo reptatu hortulano. Inueni etiam propè Porentruum loco arenoso ad fontem mirabilem dictum *Crusenit*, qui veluti è puteo prouenìens profundo, vbi interdum parum aquæ, ita interdum fons effruescit, vt torrentem magnum constituat, qui Porentrum fertur, fons visu dignus. Obseruaui Erucam hanc Basileæ, quà itur Nevvhaus, Lugduni in prato *Bellecourt*. Circa Beffordiam copiosè florens Iulio: Eruca syluest. Fuchsii copiosè prouenìens & florens in horto Ill. E. C. Iunio 1608. propè hortum arborum peregrinarum sponte Stutgardiæ.

Fons ... de gustu

RADICVLA SYLV. SIVE palustris.

Descriptio

Erucæ syluestri aliquatenus similis locis non aquosis prouenienti: pro diuersitate loci multùm *foliis* ludit, quædam enim lata & serrata tantùm, caule vnico, subinde rubente, modò cubitali, modò tricubitali crassiore, in ramos diuiso, maiore quàm Erucæ syluestris: foliis etiam latioribus, longioribus, quanquam nonnunquam satis tenuiter dissectis, sapore Raphani, sed leuiori: *flores* lutei, minimi, multis numeris minores quàm Erucæ syluestris, *siliquæ* itidem breuiores & crassiores, teretes: *radix* interdum vnica cum suis fibris. Hæc planta affinis est Sinapi meo aquatico Patauino.

Tabern.

Tabern. Icon. & Hist. Rapistrum aquaticum.

C. Bauh. in Phyt. Rapistrum 3. Gerard. Rapistrũ aquaticum.

Dodon. hanc depingit & describit: ei dicitur Raphani secunda species. ῥάφανις ἀγρία. Radicula syluestris, quibusdam Radicula palustris. Gall. *Raifort sauuage, ou Raifort d'eau*; Germ. Wilder Rättig. Belg. wilder Radies / & watter radies.

Locus & Tempus. Hanc obseruaui florentem Maio Geneuæ: Mõtbelgardi in pago *Courcelle* cum flore Iulio & Augusto: circa pontem Vauiaucourt, nec non in Horto E.C. Aquatica est planta. Frater C. Bauhinus vidit Basileæ in siluis. Ex semine deciduo multùm se propagat.

RAPHANVS AQVATICVS Tabern.

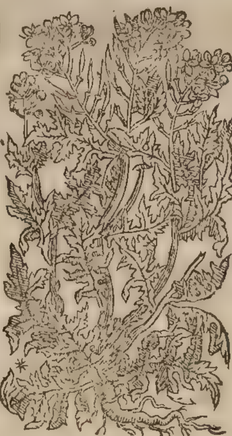
RAphanus aquaticus, wasser rättig / Tabern. icon. & Hist. multùm differt à Raphano vulgari suâ radice rotunda, longâ, incuruâ, & foliis acutis profundè incisis, Raphani tamen generi assignatur propter acrem saporem.

Gerard. Raphanus aquaticus, watter Radisch / flore luteo.

Considerandum quæ planta hæc, & an ab alio aliquo autore tradita sub alio nomine.

ERVCA PALVSTRIS MAIOR flore albo.

Descriptio. RAdice nititur crassâ, lignosâ, asperâ: *cauliculis* donatâ pluribus, magnis, rotundis, mediocriter altis: quibus insident *flores* multi, exigui, candidi, quatuor foliolis constantes: his decidentibus succedunt *siliquulæ* oblongæ, tenues: *semen* acris saporis includentes:

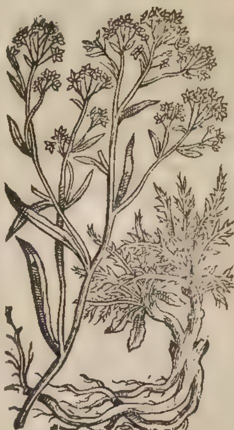

folia eius magna, profundè serrata, acuminata.

Taber. Icon. & Hist. Eruca palustris maior, Groß wasser raucken.

Gerardi error. Gerardus perperàm iconem Tabern. ponit pro Sinapi satiuo altero.

SINAPI AQVATICVM Patauinum.

Descriptio. QVòd in aquis & propter aquas inuentum Sinapi referat, ita indigitauimus: *folia* quidem minutim dissecta, diuisurâ Chondryllæ à Matthiolo exhibitæ: quæ autem iuxta radicem sunt, latiora minutèque dissecta existunt, per segmentorum oras serrata: *radices* paruæ ferè digiti crassitudine, sesquipalmã longæ, teneræ, albæ, paucis fibris donatæ, sapore acri & amaro, quo & folia sunt prædita.

Locus & Tempus. Talem obseruaui Patauii repertam ad Portam Liuianam in aqua & iuxta aquam, mense Februario: eius caules, ni multùm fallor, attulit postea Fr. C. Bauh. nomine Sisymbrii aquatici D. Cortuso cauos, in varios ramos diuisos, cubitales, crassos, in quibus secundum diuaricationes folia simplicia, longa, angusta: in extremitatibus flores multi lutei non magni, quibus videntur succedere siliquæ. Cum Radicula syluestri Dodonæi aliquid similitudinis habere videtur, potissimùm quod folia inferiora attinet, non tamen eadem est.

CAKILE QVIBVSDAM, ALIIS eruca marina, & Raphanus marinus.

Descriptio. QVamuis tenuis, longa tamen satis est huius *radix*: numerosos *caules* proferens dodrante

altiores: *folia* Reſedę, minora, pinguiora, guſtu acri, ſubſalſo: *flores* peculiaribus ſurculis lateralibus inſident, Erucæ aut Braſſicę ſitu & forma, colore purpureo: *ſiliquæ* craſſiuſculæ, breues, bina *ſemina* ſingulæ concludunt.

Cakile Serapionis. Eruca folio. Napi flore. Eruca marina. H Lugd. not.

Anguill. & Lobel. Obſ. Cakile Serapionis. Adu. & Icon. Plant. Cakile Serapionis, Erucæ folio, Napi flore, vulgò Eruca marina.

Hiſt. Lugd. tres figuras vnius plantæ habet: Primæ quidem titulum fecit, Naſturtium marinum. Alteram inſcripſit Erucam marinam. Hanc autem Myconum ita vocaſſe dicit quòd ſapore Erucam æmuletur, & non niſi in maritimis naſcatur: Catalanos *Rucas de Mar* appellare. Tertiam, Cakile Serapionis Synonymon fecit. Et quia hanc eandem planè, vel certè ſimilem dixit cum Eruca marina Myconi, magis mirari ſubit, cur fruſtra tam ſuo, quàm emptoris impenſu tot icones propoſuerit.

C.Bauh. Phyt. Eruca 16. ſiue marina, ſiliquâ haſtæ cuſpidi ſimili. Cakile herba, quam ólim nominaui Raphanum marinum, propter odorem, ſaporem, & acrimoniam, quam cum hoc omnes ferè partes communem habent.

Locus & Tempus. Apud mare cùm eſſem Monſpelii florentem vidi, & ſiliquas ferentem menſe Auguſto. Geneuæ in horto meo floruit Maio. [Montbelgardi prouenit mihi in Horto E.C. Vidi Heidelbergæ in horto D. Sprengeri florentem Iunio.

Vires Myconius frequenti ſe experimento obſeruaſſe & compertum habere ſcribit, aquam huius [Cakiles] ſtillatitiam tepidam, quatuor vnciarum pondere mane potam, colicis doloribus, nephriticis, & calculoſis, mirè conferre.

CAKILE SIVE ERVCA MARINA Latifolia.

NObis dedit D. Agerius nomine Erucæ marinæ foliis non inciſis collectę iuxta alteram apud mare Adriaticum, folia huic laciniata quædam, ſed non in partes paruas diuiſa, vt in vulgari: ſunt enim lata, & pleraque tantùm ſinuata.

SCOPA REGIA VETERVM.

Cap. XI.

Scopa regia. Odor Calatha. Folia olent. Sideritis.

SCopæ regiæ, Plinius de Violis verba faciens, grauem odorem aſſignat, non leuiorem ei, quam Calatham appellat, quanquam folia eius oleant, non flores. Idem vbi de Siderite ſermonem habet, ait. Noſtri eam, quæ lauſſimo (lætiſſimo vet.) eſt folio, *Scopas regias* vocant. Medetur anginis ſuum. Hæc Plinius de Scopis regiis, quem non regias, ſed potiùs *diſſolutas ſcopas* tradidiſſe dixerim. Quod enim genus ei ſit inter Violas Scopa regia, parum liquet. Eſt quidem Scopa regia, ſecundum Hermol. in Coroll. Sideritis prima Dioſc. de qua H.n. lib.28.

Vſus Anginæ ſuum. Plin. obſcurus. Viola. Sideritis. 1. Dioſc. Bunium. Tagetes Indicanum.

Scopam regiam, faciunt Dioſcoridis Bunium, Ruellius, Geſnerus ex aſcript. Dioſc. & Brunfelſ. in Onomaſtico. De Bunio agetur lib.27.

Hypericum

Scopa regia dicitur de Tagete ſiue Garyophyllo Indicano, autore Geſnero in cat. de hoc lib.25.

Scopam regiam Plinio Sideritim latifoliam dictam eam eſſe Ruellius crediderit, quæ *Herba Carpentaria* vulgò dicitur: Et hæc eſt Barbarea noſtra, de qua mox dicemus.

Scopa regia Pand. eſt herba S. Iohannis quam Hypericum lib.29. inſcripſimus.

Pulmonaria Gallica.

Scopa regia, quæ apud Plinium demonſtratur, ramis oblongis, foliis ex interuallo, lactucinis, ſed rigentibus & lanuginoſis: flore luteo, radice promiſſa, tenui iuxta Geſneri opinionem, fortè Pulmonaria Gallica fuerit, ac etiam Sideritis illa Plinii, Scopa regia appellata.

Achillea Sideritis. Flos ex albo aureus.

Scopam regiam Sideritim quidem eſſe putat Dalech. apud Plinium, ſed Achilleam cuius folia odorem multùm ſpirant, non inſuauem, verùm medicatum, autore Dioſcoride, vt pro latiſſimo folio cap.5. l.25. legendum ſit tenuiſſimo, vel quod magis placet, latiſſimum folium intelligamus totius plantæ comam latiſſimè ſe ſpargentem. Nam multis virgis multúmque ſpatii occupantibus ea planta ſurrigitur. Coronis autem expetitur flos ex albo aureus. Quamobrem inter luteos flores hic à Plinio recenſetur.

Gallitrichum ſat. Sclarea.

Scopam regiam quam Plinius inter Sideritides connumerat, Cæſalp. Sclaream vulgi eſſe contendit. Videtur hæc nobis Gallitrichum ſatiuum de quo lib.28. Hiſt.n. Sed quod nos in tanta Veterum & Iuniorum diuerſitate nihil habeamus, quod certò concludamus, nullus equidem mirabitur, ſiquidem ab his nullâ ſatis certâ hiſtoria ſit deſcripta.

BARBAREA.

Cap. XII.

Deſcriptio.

RAdice albâ donata eſt, mediocriter craſſâ & oblonga, ſapore acriore: *caules* dodrantales & altiores, ſtriati, multis alis concaui: in quibus *folia* Raphanis minora, laciniâ extremâ Naſturtii folium extremum æmulante, atro virore ſplendentia, ſapore minùs vegeto quàm radix: *flores* parui, lutei: *ſiliquæ* conſimiles, multæ, tenues, teretes, in quibus Dodonæo autore, exiguum & colore ruffum ſemen.

Carpentariorum herba. Sideritis folio latiſſ. Scopa regia.

Hanc vocauit Ruellius Carpentariorum herbam, & Gallorum Carpentariam, exiſtimans Plinii Sideritim, folio latiſſimo, ſiue Scopam regiam. Fuchſ.

Fuchs. Diuæ Barbaræ herba [S. Barbaren kraut] Herbariorum.

Trag. qui herbam S. Barbaræ vocat, ac Sinapi 5. facit flore luteo, Senff kraut/ wasser senff. Syluestre genus Nasturtii aquatici & Sinapi rectè statuitur.

An Anguill. Pseudo-buniū? An eidem Scopa regia quæ inuenitur in libris falsò Galeno attributis.

Gesner. hort. S.Barbaræ herba, Carpentaria, Gallis vulgò dicta, Nostris [Tigurensibus] Rübkressich/aliquibus Scopa regia. Ait hic sibi videri Matthiolum herbam S.Barbaræ vulgò dictam pro Erysimo pingere. Eidem in cat.pl.Bunium, quod quidam interpretantur Wild kreissig/ S Barbarā kraut: *Herbe au charpentier.* Item Sideritis Plinii latissimo folio.

Dodonæo, qui Barbaræam, ac etiam Nasturtium, & Cardamum hybernum vocat, ψευδοβούνιον [falsum Bunium] Dioscoridis videtur, nec esse Sideritis latifolia, aut Scopa regia, vt aliqui putent.

Aduers. Lobel. & Penæ volunt Barbaream non esse Pseudo-bunium vocandum, sed potiùs Pseudobuniadem. Et sic Lobel. Obs. & Icon. Plantin. scribit.

Videtur Hist. Lugd. Erucis annumeranda herba illa quam alicubi in hortis colunt & acetariis immiscent, & quam vulgares herbarii S.Barbaræ herbam appellant.

Tabern. Ic. & H. Barbarea mas & fœmina. Compilator ponit duas icones vsque adeò similes vt nullam demonstrent differentiam, nec etiam in descriptione vlla traditur. Gerardus pro Barbarea posuit iconem Barbareæ fœminæ Tabern. & præter omnem rationem, pro Sinapi satiua iconem Barbareæ maris Tabern.

Quam plantam Franciscus Indiæ, de qua mox, inter vires intelligat per Scopam regiam, nescimus nisi velit Barbaream.

Ad Scorbutum laudat Marcus Mirsch. plantam quæ Pseudobunium Dioscoridis iudicatur, nec non Nasturtium aquaticum maius.

In campestribus passim, teste Fuchsio, nascitur. Maio & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert: in campis, ait Dodon. ac hortis in quibus Olera seruntur, tum alibi veluti secundum semitas ac vias quandoque nascitur: Tota hieme viret. Locis incultis, vt vult Hist. Lugd. maximè vliginosis & aruis humidis. Barbarea prouenit Monspelii, Basileæ florens mense Maio, Iunio, & Octobri ad ripam fluminis Bierse & in parua Basilea ad portam Riementhor in pratis: Patauii & Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S.Catharina. Geneuæ virebat mense Martio in horto meo, & florebat Maio. Montbelgardi passim floret Aprili; semen maturum Iunio: in horto E.C. quotannis se renouat semine deciduo. Barbaream flore pleno circa Basileam repertam, & à fratre C. Bauhino datam, demonstrauit mihi Arnold. Gillenius.

Fuchsio gustanti primùm subacris esse, dein parum etiam adstringere videtur, vt calidam & siccam esse nemo dubitare debeat. Vulnerariam herbam esse & temperamentum eius & experientia docet. His verò potissimùm vlceribus medetur, quæ impura sunt, & in quibus caro supercrescens fuerit: nam quia valenter siccat, ideò sordes extergere, & carnes minuere potest. Valdè ait Dodon. excalfacit ac resiccat, vt pote sapore acris, & Nasturtio facultate assimilis, acetariis verò additur hyeme præsertim, cùm Nasturtii copia deest: Medetur verò & eadem Scorbuto non minùs quàm Nasturtium. Semen admodum quoque acre, calidum ac siccum, adeòque tenuium partium, vt vrinas euocet, & cohærentes calculosas arenulas dissoluat ac expellat. Calida & sicca secundum Lobel. initiò secundi existit: terreæ substantiæ nonnullius particeps, ideò gargarizatur ad anginas pituitosas & Vuas relaxatas. Succus commodè Clymeni vice & ritu extersoriis siue mundificatiuis vulgò vnguentis ad sordida vlcera miscetur. Vrinam ciet, calculos & farctus Vesicæ decocto aut cibo pellit, vti Lauer, cuius ferè par gustu. Inexplicabili cum ægrotantium iuuamento apud Franc. Indiæ de Gutta, vomitorium medicamentum paratur, cum aqua stillatia Arantiorum immaturorum tepida, & sufficienti quantitate pulueris Scopæ regiæ, hoc quidem medicamentum mirabile est atque diuinum, & à paucissimis Medicis probè cognitum, quod podagricis, Gonagricis, ac Ischiadicis affectibus præcipuè præsentaneo, & maximo est iuuamento. Bilem enim præsertim, & alios postea humores per superiora & per inferiora iucundiùs absque comparatione expurgat, quàm Thlaspi ab Aëtio adeò in hoc casu celebratū, nullum imprimit calorem, fœtum non perimit, neque educit, vt efficit Thlaspi, nullamque acrimoniam & mordacitatem habet: quare hoc est medicamentum longè ipso nobilius, tutius, atque iucundius, vt experientia sæpissimè à me fuit comprobatum.

Temper.

Vires.

Vomitoriū. Aqua still. Arantiorū.

BARBARÆA MVRALIS IOH. BAVHINI

Barbaræa muraria *radice* lignosa, albida tenuissimis fibris capillata, sapore oleraceo est: *caulis* teres, hirsutus, interdum rubescens, rectus, pedalis vel cubitalis, ac etiam maior, ramosus aliquando: ad cuius imum *folia* multa circumquaque procumbentia, vtplurimùm, vnciam longa, aliquando longiora, trientem vnciæ ferè lata, subrotunda, hirsuta asperiuscula, serrata, pediculis breuibus aut nullis, interdum vbi caulescere potissimùm incipit, satis longis pediculis adhærent: in caule minora nullo pediculo annexa, pinnata, sapore eodem cùm radice: *flores* in ramulorum extremitate multi simul iuncti, candidi, quatuor foliis constantes, apicibus in medio luteis, quibus succedunt *siliquæ* copiosæ, longæ, teretes, secundum caulem surrectæ.

Descriptio.

C. Bauh. Phyt. Erysimum 5. siue Erysimo similis hirsuta non laciniata floribus albis, quam cùm Patauii D. Guillandino ostendisset Dryophanon Plinii (cuius lib. 28. cap. 9. meminit) & Drabam alteram nominauit: at Nobil. Cortusus Erysimum tertium vocabat.

An Lobel. Obs. Barbarea, Herba S. Alberti Bononiensium. Hanc licèt frater C. Bauh. separet à

mea Barbarea murali, vocetque eam in phyt. Barbaream 2. siue minorem, quam icone expressam nondum viderit, meo tamen iudicio, est vna eademque planta, ideò minimè separanda.

Locus & tempus. Floret Vere Monspessuli: Geneuæ maior in horto meo virebat tota hieme, nec primo anno caulem aut flores ferebat: at pòst semina proferebat Iunio: Copiosum inueni mense Iulio in monte Thuiri cum siliquis plurimis longis in caulibus rectis. In *l'Isle* Burgundiæ omnium maximam vidi in muris quibusdã & radicibus castelli, virens Ianuario & Februario: Montbelgardi in muris quibusdam Castelli inueni, nunc sata in Horto Ill. E. C. occupauit nouos muros & seipsam in illis propagat. Fr. C. Bauhinus obseruauit Basileæ in muris mœniorum: attulit mihi Patauio.

DRABA LVTEA QVIBVSDAM.

Descriptio. Lignosa est *radix*, alba, minimo digito minor, sapore Raphani rusticani, minùs feruido: ex qua *caules* aliquot attolluntur, recti, rigidi, cubitales & maiores, ramosi: quibus *folia* ab imo ad summum crebra alternatim adnascuntur, omnia vniformia, longitudine quadrantali & maiore, latitudine circiter vnciali, acuminata ex angusto principio, quà pedicello breui adnectuntur, hirsuta, serrata, sapore remissiore quàm radix: *flosculi* Erysimi, luteoli, quadripartiti: quibus succedunt *siliquæ*: quæ in sicca illa (quam Pet. Turn. Angl. Heidelbergæ ad Neccarum collectam mihi attulit) semen claudebant tenue, longum, striatum, ruffum.

Solidago. Camer. apud Matth. Germ. & in horto dicitur Arabis quorundam floribus luteis, quam commodè referri posse putat ad Solidagines, quo nomine aliquando ex Anglia missa fuit.

C. Bauh. phyt. Draba 5. lutea strictissima longisque siliquis.

Locus & tempus. Viridem vidi in montibus Rhæticis: Burmii Iunio mense florentem altitudine duorum cubitorum cum dimidio: quæ quia videbatur odorem habere Raphani, tunc nominaui Raphani odorem habentem plantam: Stutgardiæ in horto Ill. E. C. floret Iunio, vnde attuli plantandam in hortum eiusdem Cels. Montbelg.

DRABÆ LVTEÆ ALIQVATENVS SIMILIS pro Spiræa missa ex Lusatia.

Planta isthæc pro Spiræa Theophrasti fortè Clusio (lib. 1. plant. hist. cap. 53.) missa fuit Basileam C. Bauhino, inde ex Lusatia: cui iam siccatæ, *caulis* tenuis erat, fungosus, fractúque facilis non ligneus, vt hac quoque ratione censeamus, non fruticem esse vllum, sed ex plantarum genere habendum, Drabæ iam dictæ luteæ aliquatenus similem, formâ porrò *caulis* rotunda, nerui secundum eius longitudinem decurrentibus inæqualior reddita, modò albido, modò verò puniceo aspersus colore: *folia* per continuum caulis ductum, nullo ordine sparsa, duas vncias longa, in ambitu altrinsecus serrę in morem asperata, supernâ parte paulò saturatiore virore, vt infernâ dilutiore, tincta: neruóque subpuniceo per folii medium spatium conspicuo satis donata, tenera siue admodum fragilia, ramus desinit veluti in spicam, aut vuam flosculorum exilium muscosam, angustam, duas circiter vncias longam, albidam, gustu amariusculam: Si spica siue Vua in ramo quem habuimus lata esset, non malè exprimeretur per iconem Spireæ Theophrasti fortè Clusio: Lectorum erit rem diligentiùs examinare: ramum quem habemus dedit nobis Basileæ 1608. diligentissimus Botanicus Gillenius Hassicus Medicinæ D. cui dono dederat Frater C. Bauhinus. Historiam autem & Iconem Spireæ Clusii posuimus Promptuarii nostri siue Histor. gen. lib. 5.

SINAPI PVMILVM ALPINVM FOLIO Bellidis Clusio.

Sena aut septena, humi secundum radicem expansa, habet illa *foliola*, Bellidis foliolis non dissimilia, teneriora tamen, & leui acrimoniâ prædita: è quorum medio, tenellus & gracilis prodit *cauliculus*, raris foliolis septus, palmaris, aut paulò altior, in cuius summo sen aut septeni erant *flosculi*, quatuor albis foliolis constantes, in quibusdam plantulis totidem sine flore *siliquæ* siue *cornicula* satis magna pro plantulæ ratione, duplici serie, quemadmodum in Cardamines alterius & similium corniculis: *semen* continentia exiguũ, planum, rufescens, nonnullâ acrimoniâ præditũ: *radix* summa tellure serpens, noua germina subinde profert.

Plantulam Cardamines æmulam, Sinapi pumilum alpinum, an ad Cardamines, an ad Sinapi genera referre debeat, nondum apud se constituit Clusius.

Casp. Bauh. phyt. Sinapi 12. siue alpinum marinum.

Obseruabat eam Clusius in Etscheriano iugo scopulis inhærentem.

BVRSA PASTORIA, SIVE PILOSELLA siliquosa.

Descriptio. Affinis est hæc Bursæ pastoriæ minimæ: *radix* vtilius, tenuis, & fibrosa, vbi minima non fibrosa: *folia* similiter per terram sparsa, nonnihil hirsuta, viridia, interdum nonnihil rubra, in minima minora, quàm Alsines minor, in aliis vulgaris Alsines magnitudinis, vel maiora, sunt etiam nonnunquam maxima Bursæ pasto-

pastoriæ non laciniata: *caulis* interdum adeò exiguus vt vnciam non excedat, aliâs etiam dodrantalis & maior, iuxta terram nonnihil hirsutus & ruber, superiùs glaber & viridis, & nonnunquam foliis nudus, aliquando vno aut altero donatus; ramosus vel non ramosus: *flosculi* aliquot albi ordine nullo, Bursæ vulgaris: *siliqua* longæ, teretes & tenues, ex satis longis pediculis.

Ad Myagros referendam censebat Gesnerus, vt patet ex annotatione ad plantam meam siccam. Existimo dictam fuisse Dalechampio Aizoon thelyphonum.

An Thalio, Pilosella siliquata maior & minor? Acrem habet (ait Camer. ad Thalii hist.) hęc plantula saporem instar Nasturtii, eam Gesnerus inter Myagri species retulit. Hæc ille, qui eius iconem habet in fine horti, sub titulo Pilosellæ siliquatæ. Ea facta est ad plantam siccam meam quam rediens Monspelio Gesnero miseram. Eiusmodi icones & descriptiones passim Camer. habe, quæ Gesnero præceptori meo communicaram, mei tamen non meminit.

C. Bauh. phyt. Bursa pastoris 7. siue Bursæ pastoris similis siliquosa. Pilosella minor Thalio & Icon. Camerarii.

Schvv. Bursa pastoris Myagri folio, Nagelkraut.

Monspelii in agris viridioribus florentem obseruaui Vere: Geneuæ mense Martio & Aprili: Bononiæ in muris palatii atque in iis locis mediocris magnitudinis, vt pingitur à Camerario. Montbelgardi mediocrem & ad muros horti ferarum maximam: inter S. Thamarim, vrbem & Than ad Alsatiam, in ægris mediocrem. Beffordiæ in arce supra murum obseruaui omnium minimam, ita vt descripserim aliquando pro planta particulari.

DE LEVCOIO EX VETERVM SENtentia.

Cap. XIII.

Leucoium (λευκόϊον) notum est, siquidem Dioscoridi fides habenda est, sed est in flore differentia. Námque aut albus, aut luteus, aut cœruleus, aut purpureus reperitur. *Hermolaus & Marcellus* in hoc Dioscor. contextu ista verba, aut cœruleus, in Leucoio abundare existimant, putántque ascititia esse, ideóque extirpanda. His adstimulatur Fuchsius, ac Plinii autoritatem adducit; qui lib. 21. cap. 6. Violæ plura genera enumerans, purpureæ, luteæ & albæ duntaxat meminerit. Marcello (inquit Matthiolus) Dioscoridis interpreti subscribendum puto, qui Leucoium cœruleum hoc loco accreuisse suspicatur, vetustiss. Dioscoridis Longobardis literis scripti testimonio nixus, in quo nullum planè de cœruleo Leucoii colore verbum legebatur. Suspicionem hanc augent, eámque comprobant Oribasius & Serapio, quos item id verbum hoc loco non habere comperit in simplicium censu, cùm alioquin reliqua Dioscoridis referant. Cœruleum Leucoïon (repetit Cæsalp.) in hoc genere non visum, à solo Dioscor. positum, nisi superfluum fuerit id verbum, vel fortè Cyanus flos intelligendus. Cæterùm, dum (ῥίζαν τοῦ μέλανος λευκοΐου) radicem Leucoii nigri in lib. de nat. mul. in vino bibendam præcipit Hippocrates, μέλανος nomine purpureum haud dubiè designat, nam hic color proximè ad nigrum accedit. Sic & ἰωμέλαν Theophrasto dicitur, Viola martia, à nigricantis purpuræ flore. Sic & cœruleus non alius indicatus à Diosc. esse videtur Cornario, quàm albus, qui leui rubore ammixto cœli colorem refert. Superest vt quod nostrum hac de re sit iudicium, liberè dicamus. Verba igitur illa, aut cœruleus, nullo modo penitùs ascititia credimus, eam vel solùm ob causam, quòd in cunctis Dioscoridis Græcis codicibus legantur. Ad autoritatem Plinii respondetur Fuchsio; Plinium non loqui de Leucoio loco citatò, aut si loquatur, Leucoia à Violis non bene distinguere; & per purpuream Violam Martiam tantùm intelligere: per albam verò, Leucoium bulbosum Theophrast. florum primum dictum. Quod verò Matth. in Italia nasci non sciat, ac ideò Marcello subscribat, ineptè facit, non enim vna fert omnia tellus. Latè siquidem patet naturæ vis, & admirabilis eius Maiestas, quâ potest multa quandocunque & vbique variare & quæ nobis, nostro orbi, & sæculo negauit, aliis dedisse. Oribasium & Serapionem in deprauatum exemplar incidisse potiùs dixerim. Dioscoridem porrò per cœruleum Leucoion Cyanum non intellexisse, quod Cæsalp. post Hermolaum & Marcellum somniat, tum vtrorumque florum differentia, tum folia, tum caulis, tum tota denique plantæ facies, clarè demonstrat. Cur denique Dioscorides voce disiunctiuâ vsus esset, si, quod Cornario videtur, per cœruleum album indicare voluisset. Matth. not. Corn. not.

Stat igitur quatuor esse Dioscoridi genera, solâ florum colore discrepantiâ. Nec hoc mirum videri debet, cùm & apud Tragum recentiorem, quinque diuersa Leucoii genera extent, à diuersitate colorum apud Germanos sortita nomina, luteum sc. album, purpureum [braün] roseum, [leibfarb] & rubrum. *Sed de his Iuniorum & nostris obseruatis differentiis seorsim tractabimus.*

Leucoii [τοῦ λευκοΐου] nomen quamuis propriè Violam albam significet, si eius græcam vocabuli compositionem spectes, attamē quotquot de his scripserunt, omnia Violarum genera cuiuscunque tandem sint coloris vnica hac Leucoii appellatione designarunt. Non est tamen quod per purpuream hic intelligas eam, quæ Græcis ἴον & Latinis propriè Viola dicitur: nam earum alia ab his de quibus hic agimus familia est, hisque tum qualitate tum facultate, adde etiam forma contrarię. Homines enim illorum florum capti venustate & fragrantiâ, inquit Pena, vt vsum ad coronamenta sic nomen commune sanxêre, posteáque magis consuetudinem, aut florum similitudinem quàm rationem secuti, multos & varios flores violas nuncuparunt, idem nomen variis atque longè diuersis plantis quales sunt Violæ & Leucoia imponentes. Est & Leucoium bulbosum. Quæ omnia suis locis declarantur.

Hoc porrò Violarum genus, ait Diosc. alii Regium siue Basilion, Romani Violam albam, alii Augusteam, nonnulli Violam matronalem, aut Passerinam, aut Polyphuram vocant.

Hermolaus Barbarus testimonio fretus Columellæ, Ligustriam Romanis hanc Violam vocatam tradit.

Dicitur Arab. nunc *Cheiri*, nunc *Alcheiri*, præposito articulo: Germ. Veielen. Belg. Violeren. Gall. *Violettes*, It. *Viola*. Hisp. *Violettas*. Quidam verò Violam albam [Leucoium] appellant, à foliorum canicie, non à florum colore, qui, vt dictum, aut albus est, aut purpureus aut luteus, aut, quod cum nonnullis Adrian. Spieg. negat, cæruleus. Nomina linguarum.

Tarentinus apud Ruellium Violam purpuream post Idus Martias, item Calendas Maias feri iubet: sed violam qui saturus est terram stercoratam & repastinatam pedis altitudine in puluiros redigat, atque ita plantas hornotinas, scrobiculis pedalibus factis ante Calendas Martias, dispositas habeat. Semen autem Violæ, sicut olerum, duobus temporibus in areis seritur, Vere vel Autumno. Colitur eodem modo quo & cætera olera, vt runcetur, vt sarriatur, vt interdum etiam rigetur. Nascitur vitis modo è supernis quasi è puppi dicas non prorâ.

Vires & Vsus.

Ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoii semen tritum, cum vino bibendum exhibet Hipp. de nat. mul. & ad eadem eodem modo radicem sumendam tradit. Est autore Diosc. ex Leucoiis commodum ad medicum vsum cui color melinus, huius flores aridi decocti ad insessus, ad vteri inflammationes, & ad ducendos menses faciunt. Excepti verò cerato, rimas in sede sanant: cum melle feruida oris vlcera. At semen ipsius duarum drachmarum pondere cum vino potum: aut cum melle appositum menses, secundas, & fœtus ducit. Radices cum aceto impositæ, lienem reprimunt & podagricis prosunt. Leucoïum frutex vniuersus extergentem facultatem possidet, plus tamen flores, & inter hos qui sint (Leucoium melinum.) picciores magis etiam quàm virides, adeò vt oculorum cicatrices crassas extenuent. Tum menses quoque eorum decoctum mouet, & lochia, partúmque emortuum elicit: ac si bibatur abortum facit. Est ergo id medicamentum, vt si quod aliud, amarum. At si quis virium eius vehementiam multâ aquâ admista retundat ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem non malum medicamen. Sic decoctum eius si non merum fuerit vteri phlegmonas, identidem perfusum sanat, potissimùm quæ diutino tempore ad scirrhi modum induruere. Sic cum Cerato vlcera ægrè ad cicatricem prouenientia curat. Sunt verò etiam qui cum melle & ad Aphthas adhibeant, semen cùm eiusdem sit facultatis aptissimum est duarum drachmarum mensurâ potum, tum mensibus ciendis impositum conuenire creditur partumque viuentem interficere ac mortuum eiicere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ: cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas induratas iis curant. Extenuant, menstrua & vrinam ciunt. Sed, teste Plinio, minor vis est recentibus, ideoque aridis post annum vtendum. Lutea dimidio Cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitę sedant lienem. Item Podagrã & oculorum inflammationes, cum myrrha & Croco. Folia cum melle purgant capitis vlcera, cum cera rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto verò collectiones sanant.

Semen.

Inter omnia Violarum genera, luteas calido ... temperamento prædi tas esse, præsertim aridas, testatur Tragus. Flosculi harum recentes in ... decocti & poti, contra vuluæ inflammationes valent. Succus oculis inditus purgat illos, ... que maculas & caligines discutit. Idem si è ... non solùm menses, sed & secundas, emortuos partus extrahit. Neque debet exhi... summa in necessitate constitutis. Aqua ... per diem bis pota, quatuor aut quinque ... mensura, vitiis hepatis & renum ap... conducit, & Venerem stimulat. Per ali... dies continuè vsurpata, omnia interna membra roborat, sanguinem & mentem exhilarat, dolorem sedat & quietem inducit. Cum melle oris vlcera sanat. Conserua huius cum aqua eius stillatitia crebrò sumpta (vt rei huius testis est Camer. horti) præseruat ab apoplexia & iuuat paralyticos. Mesues Oleum de Keiri, ex floribus Lutei Leucoii conficit, vt Chamæmelinũ, ac quod tenuet, digerit, ob id dolores thoracis, renum, neruorum sedet. *Oleum Cheirinum.*

LEVCOIVM LVTEVM VVLGO Cheiri flore simplici.

Notissimũ parietinis quod Cheiri cum Arabibus vocant Officinę, *radicibus*, *surculisque* seu *ramulis* vbertim fruticantibus, lignosis, quos obsident *folia* nullis appensa pediculis, crebra, vnciali & ampliore lõgitudine, ex angusto principio sensim dilatata, virentia, aut canescentia, idque maximè prona parte, sapore subacri: *flores* crebri, lutei, valdè odorati, sapore mihi ingrato, quatuor foliis constantes, staminibus sents stiloque chloris in medio penitus ferè latentibus. Succedunt *siliquæ* longæ in quibus *semen* latum, ruffum, gustu acri & amaro. *Descriptio.*

Matthiolo in prior. com. *Leucoium*: in com. cum mag. fig. vt & apud Bauh. *Leucoium aureum*: in hist. Germ. *Leucoium luteum*, Gelb negel vieln / *Cheyri Arabum*. Trago. Fuchs. hist. Gerard. *Viola lutea* Dodon. de flor. & in fol. Lob. Adu. Icon. M. Schvv. *Leucoium luteum*. Obs. *Leucoium floribus luteis*.

Gesner. in cat. pl. Hesperis, Viola lutea, Barbaris Cheri, nonnullis Herba Gallica, Leucoion. Viola alba & Leucoium Diosc. *Hesperis.*

Hist. Lugd. Leucoium aureum Matthioli, Plinio Viola lutea: veriùs dici ἴον φλογινὸν Theophrasti periti Herbarii autumant.

Clus. Pann. Leucoium luteum satiuum.

Camer. horti. Leucoium flore luteo simplici.

Tabern. Icon. & Hist. Viola petræa lutea.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 10. siue luteum foliis virentibus, Brunfelsio in 4. p. 49. Leucoium. Quibusdam φλόγιον Theophr. quòd totus flos flammei, id est, lutei sit coloris.

Λευκόϊον μήλινον, Leucoium luteum, Leucoium luteum flore simplici, Arab. & Offic. vulgò Cheiri, siue *Keyri*. Germ. Geele Veyelen / Geele Negel Veilchen. Belg. Geel violieren Steen violieren / parietinas, aut saxatiles Violas dixerit Dodon. Gall. *Violettes iaulnes*: Montb. *Violettes de S. George* It. *Viola giatta*. Hisp. *Violettas amarillas & Alhelis*. Angl. Walle Gyllofer, walbe loüer & Stockgeloüer. Hung. Sarga Viola. *Nomina linguarum.*

Leuco-

Leucoium luteum floret Monspelii tota hyeme. Passim, vt Basileæ & Montbelgardi in muris copiosè prouenit, florens Aprili, Maio, Iunio, & Iulio, & Augusto vidi etiam in Horto E. C. Clarauallæ Septembri.

LEVCOIVM LVTEVM PLENO FLORE.

Non videtur differre ab eo cui flos simplex, nisi quòd diutiùs durat, & magis arborescit, quod cultura facit nimia florum luxuries ei non permittenda, alioqui facilè periret, vti solet Leucoium simplex, postquam siliquas pertulit, quæ in hoc interdum leuiter apparent, sed ad frugem non perueniũt, quod hactenus obseruauerim, licèt Pictor noster non visas siliquas nostræ iconi appinxerit.

Viola lutea multiplex vel polyanthos quam H. Lugd. spectandam proponit, est flore densiss. foliolis stipato & congesto, suauissimi odoris, nullis siliquis, nullo semine, abeunte in floris amplitudinem eo succo quem siliquarum & seminis esse oportebat, cultu & mangonio talem euadere aiunt, præsertim si tenellæ plantæ antequam floruerint sæpiùs transferantur.

Dodon. de flor. Leucoium flore multiplicante.

Lobel. & Pena Adu. Leucoium luteum duplis floribus.

Icon. Pl. & Schvvenck. Leucoium siue Keiri duplici flore multiplex Gefült geel Veiel.

Gerard. Viola lutea multiplex: Double Wall flower.

Camer. hort. Leucoium flore luteo pleno.

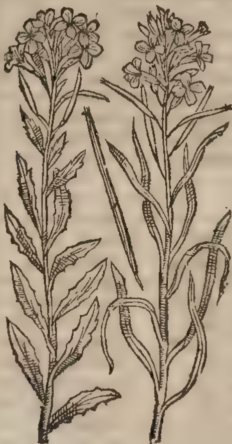
C. Bauh. Phyt. Leucoium 11. luteum pleno flore.

Leucoium luteum flore pleno, Vidi Bisantii in variis hortis, vt in horto Di. Abbatis de Van Prioris in Telpach. Sturgardiæ in horto Ill. Ducis, plantaui in horto E.C. Montbelgardi. Basileæ obseruaui in horto Di. Dis. Felicis Plateri, & D. Iacobi Isele, vnde Montbelgardum attuli, floret Aprili & Maio: ramulis depactis in terram propagatur.

Leucoium luteum arborescens

Leucoium accepimus Stutgardiâ ab Illustriss. nostra Ducissa Sybilla Anhaltina vxore Ill. Ducis Wirtemb. Principis mei Clementissimi, antehac non visum scribunt, ac florem simplicem interdum peruenire ad amplitudinem monetæ quam Iuliam vocant: nos adhuc tantæ magnitudinis non vidimus, licèt plantæ nostræ Montbelgardi floreant & siliquas ferant. Quamuis ex semine proueniant, propagatur etiam ex surculis, vt quod flore pleno est.

LEVCOIVM LVTEVM SYLVESTRE Clusii.

Descriptio. Syluestre autem *caules* fundit multos dodrantales & ferè cubitales, angulosos, striatos, multis alis concauos: *folia*, alia quidem sinuata, semunciā lata & angustiora, vnciam & sescunciam longa, angusta, nullóque modo incisa, viridantia, in hortis cultu multò magis luxuriant dupla latitudine longitudineq;: *flores* multi coaceruati leucoii lutei satiui, colore item luteo præditi, minores quatuor constantes foliis, odore grato: postmodum *siliquæ* nascuntur tenues Clusio, plano semine plenæ.

An Lobel. Obs. Keiri siue Leucoium marinum flore luteo, facie Keiri vulgò lutei: folia item viridia: sed maiora, latiora & flauentia ex viridi, in Belgii hortos translata.

Clus. Pann. Leucoium silv. Rhizotomæ mulierculæ, Wild gelbe Veyl vocant.

An Camer. Hort. & apud Matth. Germ. Leucoium silu. quod Nornbergæ passim in locis montanis prouenit, cuius pulchram & raram speciem reperit Bononiæ? Thal. Harc. Leucoii lutei siluspecies, foliis dodrantalibus tenuioribus hortensi, &c.

Tabern. Icon. & Hist. sicut & Gerard. Leucoium silu. 4.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 12. luteum silu. angustifolium.

Locus & Tempus. Leucoium luteum silu. satum in Horto E.C. ex semine collecto in Gallia fœliciter prouenit: florens Maio, Iunio, Iulio, & Augusto. Tale etiam collectum à Genero Cherlero in Lio Venetorũ, & horto Patauino: D. Agerius attulit Bononiâ Leucoium siluestre folio valdè angusto. Inuenit Clusius in montibus supra Badenses thermas & in Leytenberg, locis Meridiei obuersis & salebrosis florens Maio.

LEVCOIVM LVTEVM SILV. PANNON. serrato folio, obtuso & acuto.

Descriptio. Leucoium luteum silu. ex Pannonia per D. Agerium delatum *caules* habuit ferè similes præcedenti: folia in obtusum desinunt, in extremitate ramulorum flores multi glomerati lutei, quales in præcedenti: An huius sit alia species vel varietas tantùm asserere non audemus, Quum iconem nostram curauimus parandam nõ erat nobis iam descripta planta: sed tantùm genus iam depictus, in præcedenti tabella.

LEVCOIVM HYEMALE ET DIV DVrans purpureum & roseum, ac etiam album.

Descriptio NOn tam florum, quàm caulis & foliorum color Leucoio nomen fecit: siquidem *folia* incondita semunciam aut vnciam lata, palmum vnum aut duos longa, tota albent; obfusco mucrone, incanæ mollique lanugine pubent: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, lignosus, in ramos multos fissus, incanus similiter & tomentosus: *flores* extremis ramulis hærent, ex oblongo calyce piloso erumpentes, è quatuor foliis compositi; colore vel albo, vel coccineo, vel saturatiore viola eo prædi-ti: vnde *siliquæ* nascuntur palmum circiter longæ, quæ duos continent *seminum* versus; quæ compressa, orbiculata, rufa, sapore prædita sunt acriusculo: *radix* lignosa, alba. Porrò ex eo genere, quod florem gerit purpurascentem, specimen habeo quod flore multiplici insigne.

Figura nostra Fuchsiana non vndique placet, quia non arborescens picta.

Dioscor. λευκόϊον, flore purpureo & albo. Plin. Violæ purpureæ & albæ. Tragus Germ. winter Violen, 4. Matronalis, weiß persilgen braün. Violæ hyemales 4. albæ, incarnatæ, rubræ, purpureæ. Lat. Leucoium siue Viola purpurea, cœrulea, rosea, candida, Braün/rot, leibfarb Violaten, quæ altero demum anno florent.

Dodon. de flor. & Hist. in fol. Leucoii genus candidum maius à foliorum non florum colore nuncupatum, Belg. Stockviolieren nominat, flore rubenti, candido, aut ex purpureo puniceo, aut cineri candidiori proximo, subinde vario.

An Violæ matronales Veteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint necne nondum compertum habet Fuchsius, Germ. dicitur welsch veiel, Gall. *gyroflées*. Tria sunt genera, candida, punicea, & purpurea, nec differre admodum nisi solis floribus videntur. Ibidem apud Fuchsium Lugduni excusum quidam addidit. Violæ matronales ibi dictæ, nobis Bacchares videntur. Fuchsius qui tres figuras posuit, non annotauit vllum discrimen inter hyemalia & æstiua Leueoia, ponit tres icones quæ potiùs demonstrare videntur æstiua quàm hyberna, quas frustrà fortè curauit pingendas si colore tantùm differant: nos eam quam proponit pro Viola matronali purpurea huic capiti præposuimus, quia iam erat inter eas quas emimus & paulò meliùs accedit ad hyemalem quàm aliæ duæ quas ad æstiuas relegauimus. Quam hic posuimus Hist. Lugd. non bene ponit pag. 8o4. errore fortè typographi pro Viola matronali alba, quam nos Hesperidem vocamus.

Violæ ἀπὸ τοῦ ἴου. Leucoium, non à florum albedine, sed foliorum canitie, cinereóve colore dictum album Lobel. & Penæ in Aduers. videtur. Etiamnum hodie, vti Diosc. æuo vulgatiss. cognitionis illa triplex è floribus varietas: vbiuis propemodum Gentium: sed alba & purpurea cœrulea non nisi satu. Obs. Leucoium purpureum & album, Leucoia Dioscoridis. Icon. Plant. Viola alba & purpurea Teut. 329.

Tabern. Icon. & Hist. Leucoium album. 1. purpureum 2. violaceum 3. welsche Violn/ weiß/ Braün/ veyel braün. Tres ponit icones, nec demonstrat in quibus differant, indistinctè de iis etiam scribens, Compilator Tabern. Hæc præterea Leucoia potuisset relinquere iuxta Leucoiũ luteum.

Camer. hort. Leucoium album hortense fruticosum. Item rubrum & purpureum nec non versicolor. Discrepant etiam quòd æstatem vnicàm durent quædam plantæ, quædam aliquot annos. Atque insunt etiam purpureo ob colorem dilutiorem & saturatiorem aliquot differentiæ. Frutic… flore al…

Gesner. in cat. pl. Viola alba, Leucoion Diosc. purpureum & cœruleum.

Corn. Leucoium nigrum Hippocratis.

Matth. in com. cum mag. fig. Leucoium album & purpureum. In hist. Germ. weiß/ rot/ braün Veyel/ Leucoium album, rubrum & purpureum.

Histor. Lugd. Leucoium album & purpureum Matth.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 1. folio incano maius flore albo, cinereo, purpureo, rubro, luteo, versicolore. In hoc genere non puto extare luteum.

Gerard. Leucoium album, purpureum, violaceum, white purple violet colour Stocke flower.

Loco: Temp… Leucoium hiemale & diu durans flore rosaceo, Montbelg. in horto E. C. quod hieme reponere oportet. Monspelii habent Leucoia mixta ex albo & purpureo; alba & purpurea quæ in herbis tota hyeme florent, vti & mense Martio & Maio. Geneuæ in hortis vidi florentia Octobri & Nouembri alba Leucoia & purpurea, & interdum in hortis hyemem perferentia, Maióq; florentia: Lugduni varia habent genera, vbi etiam variegatum vidi. Bononiæ flore purpureo, in horto di S. Saluator al burgo di S. Catharina. Leucoium prouenit Montbelgardi in hortis, folio cineritio cum quibusdam laciniis, vt in marino Monspeliano spontaneo, Iunio & Iulio flores albos odoratos & siliquas proferens.

LEVCOIVM PVRPVREVM FLORE pleno.

SPeciosus est admodum *flos* Leucoii purpurei siue violacei pleni, in cæteris non differentis à præcedenti hyemali purpureo simplici, de quo Aduers. Lobel. & Penæ: Mangonio holitorio, repetitáque crebriore transplantatione Leucoii purpurei, flores magnitudinem luculentam assequuntur: multiplici singuli prægnanti *foliorum* fœtura, Rosam moschatam æquante: sed *semine* orba fit. Purpu… plenum

Icon. Plant. Leucoium siue Viola purpurea flore pleno. Rubrum Leucoium flore pleno, magno, pulchro, admodum iucundi odoris colitur, teste Camer. apud Matth. Germ. in Belgii Valentiana & Monte Henaut: inde in alia loca transfertur, difficulter hyemem perfert, ae ex surculis propagatur. Viola… purpurea…

Vidimus

Vidimus Lutetiæ menſe Auguſto florens in cultiſſ. horto Robini hortulani regii. Nobis prouenit Montbelgardi Leucoium purpureum flore pleno ex ſemine miſſo Argentinâ per D. Fridericum Meierum, creuit etiam ex ſurculis, is etiã ſiccam plantam miſerat.

LEVCOIVM ÆSTIVVM FLORE purpureo & roſeo ac albo.

Deſcriptio. Binis *foliis* emergunt, hyemalibus Leucoiis ſimilibus, minoribus, teneriorib*us*, *flore* nunc purpureo, & roſeo, nunc albo. Leucoii cãdidum genus minus quòd Belgæ *hette violeren* vocant, à maiore non forma, ſed magnitudine ſola differt: *caules foliáque* habet ſimilia, ſed minora: *flores* etiam non vnius coloris: ſed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: *ſiliquas* etiam & *ſemina* ſimilia. Vocatur autem & hoc candidum à foliorum canitie, vti dictum.

Tragus Germ. Sommer violen / Violæ æſtiuales, Violarum tertium genus. Leibfarb/rot/bratin purpurfarb/ weiß: Lat. Violæ diuerſicolores alſioſæ flore aliæ albo, aliæ roſeo, nonnullæ rubro, quædam purpureo.

Lobel. & pena Adu. Viola annotina, flores exoleti coloris in cœruleum vinaceum langueſcentis ferens.

C.Bauh.Phyt. Leucoium 2. ſiue folio incano minus, floribus candidis, rubentibus, punicantibus, vti maius, à quo ſolâ magnitudine differt. Sed quod Frater ex Dodon. hæc duo genera ſolâ magnitudine differre ſcribit, id approbare non poſſum. Differunt enim etiam in eo quòd non arboreſcat: folia etiam prima differentiam aliquam ni fallor habent.

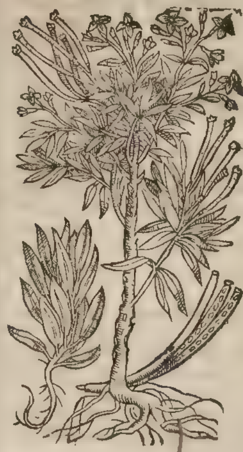
Alteram ex Fuchſii Iconibus ponimus, quæ pro ambabus eſſe poſſit cùm etiam eas nonniſi colore differre tradat.

Hiſt. Lugd. Leucoium album & poſtea Leucoium puniceum Fuchſii rectiùs ſic appellatum quàm Viola matronalis punicea, quo nomine Fuchſius pinxit.

Leucoium æſtiuum flore purpureo & roſeo in multis hortis ſeritur, vti etiam in E. C. Horto. ex ſemine variis ex locis conquiſito: Stutgardia nomine Violæ Lombardicæ: Vere ſatum floret Iulio, Auguſto, Septembri: Autumno perit, nec hiemem perfert etiam repoſitum, quod flore albo marceſcendo acquirit aliquid purpuraſcentis. Floret hoc genus, non quidem Vere apud Dodonæum, ſed Iunio, Iulio, aut Auguſto, & eodem quidem quo ſatum eſt anno: hyeme perit.

Violam matronalem albam, puniceam & purpuream admodum calidas eſſe ſapor foliorum & radicis, qui acris eſt, abundè docet Fuchſium. Humiditatem autem multam, Galeno lib. 4. cap. 18. de ſimpl. medic. facult. teſte, eò quòd amaræ non ſint, admiſtam habent. Incidendi & digerendi per habitum vim obtinent. Ideoque radix vt & folia decocta in aqua, conuulſis, difficultate ſpirandi laborantibus, & veteri tuſſi auxiliantur. Vrinam & menſes ducunt, ſudoreſque ciendi facultatem habent.

LEVCOIVM HIEMALE DIV DVRANS, flore albo, folio viridi & liuido glabro.

Pari cũ Leucoio, cui folium incanum, magnitudine eſt, ſiue caules, ſiue ramos, ſeu folia ſpectes: huic tamen *folia* glabra, atro virore ſplendent: *flores* ſuaueolentes albent, Leucoii iam dicti formâ: nec diſſimiles bipatentes *ſiliquæ ſeminibus* plenæ. Deſcriptio

An Lobel. Obſ. Leucoii maritimi ſpecies albi floris colore duntaxat varians, & folii exilitate à Leucoio marino luteo, cui folia viridia in Belgii hortos tranſlata.

An eidem Icon. Plant. Keiri marinum flore candido? Ic. enim non malè conuenire videtur.

Dodon. in fol. Leucoia nonnulla, quorum herbæ folia haudquaquam candida, mollia aut lanuginoſa, ſed virentiora, ad lutei Leucoii foliorum læuitatem & colorem accedentia.

Camer. hort. Leucoium rarius, folio planè viridi, flore albo admodum odorato, quod per aliquot annos durat, ſed hyeme eſt in cella aſſeruandum. Item apud Matth. hiſt. Germ.

C.Bauh. Phyt. Leucoium 9. ſiue maritimum candidum.

Gerard. Leucoium marinum flore candido Lobelii.

Leucoium folio viridi, glabro, flore albo in horto Fœlicis Plateri, quod plantaui in horto Il. E. C. Montbelgardi, primo à ſatione anno rarò caulem profert: apud nos hieme ſub tectum reducendum: quaſdam plantas obſeruaui eodem anno ſatas Montbelgardi florentes Auguſto: ſed flore minori & minus ſpecioſo: Baſileæ 1609. in horto fratris C. Bauhini hiemem pertulit, plantas attulimus Montbelgardum. Tempus & Locus

LEVCOIVM MARITIMVM MAGNVM Latifolium.

Leucoii maritimi *radix* priuſquam cauleſcat, mollis, tenera, longa, craſſa, alba, guſtu acri non ingrato, Raphanum æmulante: *folia* lata multa è radicis capite funduntur, foliis leucoij Deſcriptio

satiui hortensis, parua, longa, laciniata, vnciam penè lata, caulis crassiusculus: quinque vel 6. vnciatum: *flores* quadrifolii purpurei.

Tale Leucoiû obseruatû Monspelii, idem etiam attulit mihi Frater caule cubitum excedente, crasso, cum siliquis longis & latiusculis villosis, omnium prima folia (vti in satis obseruaui) sunt angusta, nô laciniata, talia etiam superiora, sed breuiora Clusio, flores odorati, coloris dilutioris purpuræ, sed quodammodò obsoletæ, in siliquis duplex ordo seminum planorum, subrufforum, intercurrente membrana: radix multifida, non perennis, sed postquam planta florem & semen protulit [quod secundo plærumque anno, interdum & tertio fieri solet,] perit.

Lobel. & Pena Adu. & Icon. Pl. Leucoium maritimum maius.

Clus. qui in Hisp. & Hist. post. in fol. Leucoium marinum maius vocat: Assumpsit iconem Lobelii, cui ille Icon. Pl. p. 332. titulum fecit Keyri marinum flore candido: verùm ea icon distituitur foliis diuisis qualia suo Leucoio in descriptione Clusius tribuit.

Camer. hort. Leucoium marinum Clusii maius. Et apud Matth. germ. Leucoia iuxta mare reperta.

Pictura Hist. Lugd. quæ Leucoium maritimum maius vocat, facta est ad plantam siccam & agglutinatam, quam habemus ex Valerandi Dourez stirpibus: inferior pars plantæ erat acaulos Leucoii (vt nobis videtur) maioris, rami autem cum floribus & siliquis adiuncti ex minori Leucoio marino.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 5. maritimum purpureum sinuato folio. Tabern. Icon. & hist. Leucoium marinum, maius purpureum 3. Groß braün Meer veyel. Gerard. Leucoium marinum purpureum Lobelii, purple Sea stock gilloflowers.

Locus & tempus

Obseruauimus ad mare Mediterraneum prope Monspelium florens Aprili, vbi etiam Frater vidit florens Maio & Iunio. Gener Cherlerus annotauit in toto Narbonensi littoreo tractu obuium: In Stutgardiano Ill. E.C. Vvirt. horto, obseruaui florens adhuc Nouembri. Basileæ in horto Di. Zvvingeri cum siliquis & flore Septembri. Ex semine prouenit Montbelg. in horto quod excolimus pro Ill. E.C. VV. quod anno 1597. non tectum hiemem pertulit, ac saporis erat acris accedentis ad Raphanum, flore purpurascente vario, id etiam reponimus hyeme.

LEVCOIIS AFFINE TRIPOLIVM Anguillaræ, & Leucoium maritimum Camerarii.

Descriptio.

PRouenit Tripolium inter Scillam & Caribdim circa S. Georgium. *Folia* similia Planta-

gini, angustiora, & crassiora, exilit è medio *caulis* palmum altus, in tres ramos diuisus: *flores* similes Violæ matronalis: *radix* alba acris, odore Raphani, crassa, non odorata vt vult Dioscor. quia Crateuas legit παχύτερα simpliciter, quemadmodum & Plinius, vox igitur εὐώδης est superflua: Anguil.

Camer. hort. Leucoium marinum aliud, Tripolium Aloisii siue Crucigera. Icon. p. 24. Leucoium marinum. — *Tripolium Crucigera*

Icon Leucoii marini Camerarii non mihi videtur respondere descriptioni Anguillaræ, non enim sunt folia Plantagini similia.

LEVCOIVM MARITIMVM angustifolium.

Descriptio.

E *radice* crassa, lignosa, alba, cui plures crassæ fibræ & plura capita esse solent, multi *caules* exoriuntur singulares vel ramosi, multò tenuiores & candidiores quàm præcedentis, palmares, dodrantalésve: *folia* breuia, parua, candida, nullo aut obscuro laciniarum vestigio incisa, quę, vt ait Clusius, mollia & incana; neque adeò crassa aut diuisa: *flores* in ramulis superiori [siue maiori] minores, coloris pulcherrimè rubentis, & dum flaccescere incipiunt saturatiores, quales Leucoii vulgaris rubri flores, & odorati quidem illi, verùm minus superiore: *siliquulæ* succedunt tenuiores multò, & breuiores quàm in præcedenti, teretes: *semine* copioso minutissimo ruffo refertæ.

Lobel. & Pena Adu. Leucoium marinum minus, vehementiùs acredine linguá vellicans quàm maius. Obseruat. Leucoium marinum minus flore purpurante. Hesperis Theophr. quorundam. Icon. Leucoium maritimum minus angustifol. Teut. 400. Clus. Hisp. & hist. in fol. Leucoium marinum minus, quod ob coloris in flore mutationem nonnulli Mompeliani, dum istic essem Tripolium vocare solebant. — *Tripolium*

Hist. Lugd. Leucoium maritimum minus, radice

dice parua, breui, candida, foliis multis. Leucoium maritimum minus Hist. Lugd. facilè nobis persuademus idem esse cum minori de quo hoc capite agimus, quamuis figura multùm differat: quæ fortè facta ad plantam primò florere incipientem, prima enim folia non videmus, nec scimus an à quoquam picta: quæ occasio vt ad nostram iconem addiderimus separatim, folia ex Hist. Lugd. Hoc præterea notandum Leucoii huius minoris superiores ramos pictos sub figura Leucoii maioris, vt antè dictum.

Tabern. Icon. & Hist. Leucoium marinum 1. kleine rötlechte Meer Veiel. Item Leucoium marinum minus luteum 5. klein geel Meer Veiel: primo Leucoio simile, excepto colore luteo. Compilator pro Leucoio luteo marino minore ponit iconem propositam à Clusio & Lobelio, qui colorem non tribuunt luteum: preterea Compilator vidit luteum, quod alii alio colore viderunt: oportebat annotare locum vbi viderit, ac cur duas ponit figuras cùm colore tantùm differre dicat.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 5. maritimum latifolium: Lugd. Hist. maritimum minus. Leucoium 8. maritimum angustifolium, Clusio & Lobelio marinum minus, flore dilutè purpureo, quandoque rubro & luteo. Cur non separemus Leucoium maritimum Hist. Lugd. à maritimo angustifolio antè diximus.

Gerard. Leucoium marinum flore candido Lobelii, White Sea stocke gilloflowers / & postea Leucoium marinum minus, Lob. & Clus. Small yelow sea stocke Gilloflower. Gerard. icones Tab. habet: verùm per priorem intelligit fortè Keiri marinum flore albo Lob. Icon. Pl. p. 332.

Dodon. de flor. Syluestre quoddam Leucoium humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis, ac iuxta Monspelium quoque vti Gesnerus scribit. Lat. in fol. Leucoium sylu. angustifolium, quod sub noctem odoratius est, & Hesperis esse creditur: quæ, Plinio autore, nocte odoratior. Camer. hort. Leucoium marinum minus.

Monsp. cùm vidimus essemus iuxta mare Mediterraneū florens Augusto, frater C. Bauh. Maio & Iunio. Floret, autore Clusio, Iulio & Augusto eodem quo satum est anno, deinde perit: Nascitur Mediterranei maris littoribus per Hispanias & Narbonensem Galliam multò frequentiss. Non modò Zelandiæ maritimis sponte nasci tradit Dodon. verùm & in Narbonensi Gallia, ac pluribus per Hispanias locis maritimis Mediterraneis, cuius odor apud Hispanos sub noctem Occidente Sole intenditur, qui aliàs per diem exiguus.

LEVCOIVM MARINVM PARVVM folio virente crassiusculo.

Paruum sanè est Leucoium mihi marinum denominatum à D. Friderico Meyer stirpiū studiosissimo: cuius caules obseruaui tenues, palmares, folia per illos rara, quædam vncia digiti paullò longiora, nonnihil sinuosa, succulenta, & crassiuscula, glabra, virentia: flores satis magni pro herbæ proportione, purpurascentes, suc-

cedunt tenues siliquę: florens vidi Argentinæ in horto prædicti mense Iulio, & mense Octobri. A. Thoma Platero Medico etiam datum est.

LEVCOIVM MARINVM CRETICVM duplex.

Iosephus Casabonus, ex peregrinatione Cretica redux, semen ad Clusium mittebat Leucoii marini appellatione, è quo tres diuersæ plantæ ortæ. Earum maxima & prima, caules habuit procumbentes, rotundos, duriusculos, multis ramis donatos, in quibus flosculi quatuor foliis constantes, initiò rubentes, deinde ex cœruleo purpurascentes, extremo bifidis, & cordis, vt vulgò pingitur, effigiem propemodum referentibus, quasi ex vmbella, Ironis vulgaris instar, sensim prodeuntes, qui [vbi floris folia coniungebantur, radiantem imitabantur flauam stellam: floribus successerunt duarum ferè vnciarum siliquæ siue cornicula teretia, in quibus semen oblongiusculum castanei coloris. Ipsius verò plantæ folia longiuscula fuerunt; à Thlaspi foliis non valdè differentia, nullis [in caule præsertim] euidentibus crenis donata, crassiuscula, & aliquantulùm amara. Altera priori similis erat, nisi flosculos habuisset dimidio minores, & initiò prorsus albos, deinde tamen paulatim purpureum quidpiam contrahentes, sed nihilominus magis ad albedinem inclinantes. Floruit vtrique Iulio, medio Vere, hoc est, Aprili sata. Tertia promebat initiò præcedentibus duabus longiora folia, euidentibus & conspicuis crenis secundum oras donata, Leucoii Dioscoridis Lobeliani instar, è quorum medio exiuit cauliculus rectus palmari altitudine minor: quum florere incipit, nempe Augusto, à latere verò plures fundebat ramulos, in quibus flores, secundo generi amplitudine pares, colore tamen differentes. Nam propiùs accedebant ad Leucoii marini Lobeliani latifolii colorem, magisque purpurascentes erant, quàm in primo genere.

HESPERIDES FLORE PVRPVREO, ALbo & vario.

CAP. XIV.

Radicibus aliquot paruis, lignosis, & albis nititur: *caules* erigens cubitum & plusquam sesquicubitum altos, hirsutos: in quibus alternatim *folia* Erucæ, sed non ita laciniata, in ambitu serrata, acuminata, hirsuta, in virore nigricantia,

ſapore acriuſculo : ex foliorum alis erumpunt ramuli, in quibus *flores*, formâ ad Leucoium luteum accedentes, odoris ſuauiſſimi, colore nunc albo, nunc purpureo, aliàs confuſis cum albedine maculis purpureis variato : *ſemen* in ſiliquis longis continetur, ipſum oblongum, ruffum, acre.

Leucoium. Viola purpurea Fuchſ. λευκόιον, Viola alba, *Cheiri*, *Keiri*: Germ. **Veiel**, Gall. *violier*, Leucoium Dioſcoridis. Hæc ille, qui duas figuras habet, alteram nomine Violæ purpureæ. Fruſtra duæ figuræ: præterea mirum eum has vſque adeò diſſimiles plantas à Leucoio luteo, Leucoia facere.

Trag. Germ. & Lat. vocat Germ. lingua **winter Violen**, eò quod hyemem ferre poſſint, aut ad diſcrimen aliarum, **Groß Violen**: ſcribitque Hermol. Perſicam, Parthicam & Peregrinam vocare. Quod ſi præterea hæc Viola radicem haberet nigram & inſtar cornu duram, facilè dixerit Æthiopida Dioſcor. Verùm cùm & in Arcadia Aethiopis naſcatur tanquam peregrina planta, nihil ſtatuere poteſt. *Trag. not.* Inſignis ſanè error Tragi exiſtimantis Violam Perſicam Hermolai, quandoquidem is ibi Gelſeminum tradit.

Geſner. hort. meminit nomine Violæ matronalis Fuchſii [ſed ficto ab eo nomine,] Violæ hyemalis, Brabantorum **mosſe bloomen**, Tigurentium **vſinſt Negele**, & Violæ Hiſpanicæ Solerii: Aliquos interpretari Heſperidem Veterum: flores ferre anno ſecundo, albos, interdum roſeos, aut quod rariùs ſubrubentes.

Eruca Dodon. de flor. Viola matronalis, coloris candidi aut rubentis, dilutáve purpurea, Erucæ ſpecies videtur.

Camer. hort. Heſperis noſtras. Lobelio non placet dici Violam marinam.

Conſultè, inquit Lobelius, non faciunt, qui iſtam plantam Marinam Violam Damaſcenam & Exoticam vocitant, cùm in Nitiobrigum montoſis & ſiluoſis locis, etiámque in Anglia pratis fruticet. *Locus.* Obſ. Viola matronalis & Damaſcena, Viola alba Tragi. Et alia, quam ſuauiſſ. odoris totámque minorem & floribus albis alit in horto Ioh. Mutonus. Icon. plant. Viola matronalis ſiue Damaſcena Teut. 598.

Heſperis Cluſius in Pann. & Hiſtor. in fol. eandem cum Lobelio iconem habet pro Heſperide inodora Pannonica ſilu. De odorata autem alibi in lib. citatis ait : Heſperidi nomen inditum authore Theophr. lib. 6. de cauſis plant. cap. 25. quòd nocte plùs redoleat, quàm interdiu, cui ſuffragatur Plinius lib. 21. cap. 7. Communis opinio obtinuit, vt ea quam nonnulli matronalem Violam vocant, & quæ inter Leucoii genera referri debere videtur, *Leucoium* Heſperidis nomen ſibi proprium adſciſceret: quoniam eius flos, ſub veſperam præſertim grato odore feriat, interdiu aut nullum aut leuiſſimum ſpiret. Matronalis Viola dicitur quòd matronis atque virginibus ſit in deliciis. *Viola Matron.*

Violam matronalem vel Violam Damaſcenam & marinam, quorundam Violam moſchatellam vocatam, albam & purpuream Erucam, Thlaſpi aut Rapunculum guſtu ſapere ſcribit H. Lugd. quibus idcircò affinem naturâ & facultatibus proximam putat : cùm tamen cum Rapunculo nihil commune habere videatur. *Heſp. not.* Non bene præterea ſub titulo Violæ Matronalis albæ poſita Icon Leucoii purpurei Fuchſii, vt antè de Leucoio æſtiuo monuimus.

Caſp. Bauhin. phyt. Viola matronalis ſiue Heſperis prima hortenſis : variat colore floris, modò candido, modò dilutè purpureo, modò rubro: habetur & minor floribus albis.

Schvv. Heſperis alba, Heſperis purpurea,

Locus tempus Prouenit ſponte in Sequanorum vallibus quà Rhenus fluit ſub ſepibus, floret Aprili, Maio & Iunio menſibus. Heſperides vbique in hortis, Tiguri, Baſileæ, Ferrariæ obſeruaui : Lugduni & Montbelgardi copioſè, florentes adhuc Septembri, vbi hyemem ſolent perferre: Patauii virentes Decembri & Ianuario : Februario florentes flore purpureo. Geneuæ virentes Ianuario. Notatu dignum Heſperidem purpuream ſeneſcentem interdum mutare colorem, & varium pulcherrimum acquirere ex albo & purpureo ſtriatum.

In Syrupo Magiſtrali Comitiſſæ, præſcribit Wier. de Scorbuto, ſuccum è floribus Heſperidis expreſſum, cum aliis vocans **Damaſtblůmen**. Sunt autem harum Violarum folia, guſtu quidem acria & calida, Erucæ, cuius ſpecies videntur Dodonæo ſapore & facultate proxima. *Eruca* Matronalem porrò Violam, tuſſi, conuulſis, & difficulter ſpirantibus mederi traditur apud Cluſium : vrinas inſuper & ſudores propellere, incidere, abſtergere, & digerere. Semen acre, fuſcum aut ruffeſcens, Erucam, Thlaſpi aut Rhapuntium [Rapunculum H. Lugd.] guſtu tota ſapit, inquit Lobelius, quibus idcircò affinis natura putatur.

HESPERIS PANNONICA INODORA.

Deſcript. SYlueſtre hoc Heſperidis genus, cubitali aſſurgit altitudine, duûm generum *foliis* donatum, infima ex angusta ceruice mox dilatantur, tandémque in acumen deſinunt, ſinuatis neruis prædita, alia lata, ſeſſilique baſi *cauli* adnaſcuntur, vtraque ſerrata, hirſuta, candidiora, molliora que quàm in Heſperide noſtra vulgari : *flores* ex quatuor compoſiti foliis, colore exalbicante, vel purpuraſcente, formâ tamen vnâ cum ſubſequen-

quentibus longis torosis siliquis, *semineque* ruffo, cum vulgari Hesperide conueniunt.

De hac Clusius: Vulgari Matronali Violæ adeò similis est, vt ex vtriusque collatione vix discrimen conspici possit. Flores in extremis ramulis copiosi exalbidi, qui ætatis successu purpurascunt: cornicula, semina, radix etiam ipsa cum vulgari omninò conueniunt: solo floris odore, cuius in hac nullam gratiam percipere potui, differunt.

Camer. hort. & Icon. Hesperis Pannon. à Clusio exhibita. An Gesner. hort. Viola matronalis siluestris? Clus. Pann. Hesperis altera Pannonica inodora sylu. Hist. in fol. Hesperis tertia, Hesperis silu. Clusii icon est eadem cum Lobelii icone Obs. quam pro Viola matronali posuit.

C. Bauh. phyt. Viola matronalis, siue Hesperis 2. silu. inodora.

Argentinæ Dominus Vldaricus Chelius dedit plantam ex Agerii stirpibus siccis, cuius inscriptio erat, Viola matronalis seu Damascena Austriaca. Solet altero plerumque à germinatione anno, & à maturo semine, perire. Crescit passim Viennensi agro ad montium radices, & vinetorum in collibus sitorum margines. Floret cum vulgari, nempe Maio & Iunio.

HESPERIS FLORE VIRIDI.

Descriptio. IN horto quodam Basileæ legit Frater C. Bauh. Hesperidem, quæ magnitudine quoad omnes sui partes à vulgata differt, dein floris colore qui viridis est, & sine odore. Inscribitur ideò ab ipso in Phyt. Hesperis 3. siue hortensis flore viridi.

An Schvv. Hesperis viridi flore, Viola matronalis viridi flore, Grün vinter Violen, Iunio & Iulio florens.

HESPERIS COLORE INELEGANTI.

Descriptio. Basileæ in horto D. Chmielecii collegi Hesperidem quam Clusi Alpinam primam denominabat. *Folia* ferè sesquipalmum longa, duarum vnciarum & semis latitudine, nonnihil sinuata, mucrone obtuso, hirsuta & aspera: *flores* quales in Hesperide vulgari, sed non expansi, coloris minimè hilaris sed pallidi, multis venulis distincti.

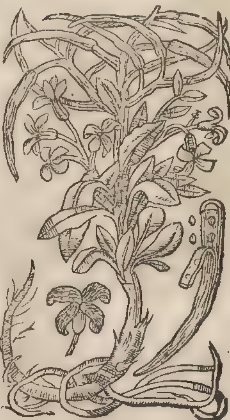
Sic describit Clusius, cubitali excrescit altitudine, multisque ramis prædita est, quos confuso ordine ambiunt folia, Matronali Violæ similia, paullò tamen latiora, & crassiora, aridiusculo primùm gustu, postea acri & saliuam ciente, extremis ramis in oblongis pediculis insident flores similes, quatuor foliolis, vtilli, constantes, coloris admodum inelegantis & obsoleti, & fului, infinitis venulis ex atro purpureis intercursantibus, odore interdiu nullo, aut adeò tenui, vt vix naribus percipi possit, sed sub vesperam gratissimo & suauissimo: flori succedunt oblonga, torosaque cornicula quadrangula, in quibus duplici ordine semen continetur, vulgari Hesperidi simile, subruffum: radix fibrosa.

C. Bauh. Phyt. Viola matronalis siue Hesperis 4. montana pallida odoratissima.

Hesperis colore ineleganti prouenit in Horto Il. E. C. Montbelgardi Anno 1588. ex semine quod collegeram Stutgardiæ in horto Ducis: florem protulit Augusto eodem anno quo sata: & Septembri. D. Iacob. Mieg Medicinæ candidatus Basileæ nomine Keyri marini: Basileæ etiam obseruaui florens Septembri, in horto D. Dris Martini Chemelecii Poloni.

Radix vtplurimùm biennium non superat, sed postquam defloruit & semen tulit, perire solet, si tamen præcisis caulibus ad frugem peruenire non sinatur, noua germina interdum producit. Spontè nascentem & semine prægnantem primùm inueniebat Clusius in Prellenberg Hamburgensi monti vicino, Vngariæque extremo quà Austriam spectat, mense Iunio anni 1576. Eius deinde semen terræ commissum subsequente Vere, plantas protulit, quæ altero anno duntaxat floruerunt Maio, & sequente hieme perierunt. Solent verò quæ semine nascuntur plantæ, floris colore multùm variare, nonnullis maternum colorem retinentibus, aliis aut dilutiùs pallescentibus aut magis obsoletum adquirentibus, omnia tamen folia crebris venis ex atro purpurascentibus distincta habentibus.

HESPERIS SYRIACA.

Descriptio. DOdrantalia *folia*, aut minora, palmum lata, valdè aspera & hirsuta longis nixa *pediculis*, obtuso mucrone nonnihil in ambitu sinuata. *Flores* in breuibus *caulibus* figurâ quidem nostratis & vulgaris Hesperidis, sed colore fusco & lurido, multis venulis per eorum folia discurrentibus. *Siliquæ* insignis longitudinis sequuntur recuruæ, torosæ, semen duplici serie continentes.

Clusius dicit Hesperide iam descripta [quam nos flore ineleganti diximus] multò vegetiorem, ampliora habentem folia, crassiores caules maioresque flores, quatuor tamen foliis etiam constantes, eiusdem planè coloris, sub noctem valdè odoratos, interdiu odoris expertes: Cornicula multò crassiora, semen paullò crassius: Radicem non multùm absimilem.

Camer. hort. Hesperis Syriaca, quam alio nos

minc vocant Leucoium Syriacum, Pannonicæ similis, sed crassior & minùs procera, siliquis rotundis, & quasi geniculatis. Item Leucoium Syriacum, rectiùs Hesperis Syriaca.

Clus. Hist. in fol. Hesperis Syriaca.

C. Bauh. C.Bauh. Phyt. Viola matronalis siue Hesperis 5. peregrina siliquis geniculatis. Camer. Hesperis Syriaca. Huius iconem proponit, & aliam etiam Hesperidis Syriacæ nomine Tripoli spontè prouenientis addidit: verùm non videntur diuersæ, vt & ipsemet Camerarius innuere videtur. In horto Cl. D.D. Fœlicis Plateri legimus.

Locus & Tempus. Mense Iulio florentem vidimus & siliquas habentem Pfotzhemiæ Marchionatus in horto D. Grienningeri Pharmacopæi insignis. Obseruauimus etiam in Ducatus Vvirtemb. Grentzen in horto D. Braun præfecti pagi. In Syriæ maritimis crescit, teste Clusio, cuius semen in Italiam allatum, deinde Viennam missum plantas produxit. Semen maturescere non potuit, quia seriùs floruerunt. Altero etiã anno perire solet eius radix.

HESPERIS SYRIACA ALIA.

Descriptio. Hanc Tripoli spontaneam inuenit Rauvvolfius, & Camerarium quoque aridæ plantæ fecit participem. Videtur autem ob locos natales & exiccationem nonnihil strigosior præcedente, alioquin parum diuersa.

Camer. Icon. Hesperis Syriaca, siue Leucoium marinum D. Rauvvolfii. C.Bauh. Phyt. Non videtur diuersa à præcedenti Syriaca.

LEVCOIVM MARITIMVM latifolium flore cæruleo purpurante.

Descriptio. Alterum Leucoiũ marinũ quod alunt horti quidam Belgii natiuis maritimis natalitiis, non ita diuersis est *foliis*, sed latioribus, hirsutioribus: *flores* cærulo-purpurátes in palmaribus & sesquipalmaribus coliculis: *semen* in *siliquis* minoribus multò Leucoii lutei.

Lobel. Obs. [cuius & descriptio est] Leucoium marinum alterum latifolium, Icon. Plant. Purpupur -violaceum.

Hist. Lugd. Leucoium marinum alterum latifolium Lobelii.

C.Bauh. Phyt. Leucoium 6. siue maritimum latifolium alterum.

Tabern. Hist. & Icon. Leucoium marinum cærulo-purpureum, Blaw pürpür braün / Groß Meer veielen.

Gerard. Leucoium marinum latifolium, Broad leafed Sea stocke Gillofiower.

HESPERIS ALPINA SIVE MVRALIS minor repens.

Descriptio. Radix Alpinæ Hesperidis serpit obliquè, summo ferè cæspite hærens, fibras crebras subinde demittens, capita etiam plura habet: *folia* in orbem multa per humum sparguntur, ex angusto principio sensim latescentia, sinuata, & serrata, candicantia, & hieme quædam rubentia, pilosa, Barbareæ muratiæ foliis accedentia, sapore acri prædita, at quæ per *caules* cernuntur, lata basi eos complectuntur, non minùs iam dictis dentata: cæterùm *flores* in dodrantalis caulis ramulorúmque fastigio multi coacervati albicantes, quatuor foliolis cõstãt, quos longa serie sequuntur *siliquæ*, duas tresue vncias longæ, aliàs ferè sesquipalmares, angustæ, compressæ, in quibus duplex, intetuentu membranæ, versus *seminum* foliaceorum ruforum, saporis acris.

Noster pictor non expressit pro arbitrio iconem nostram, potissimùm radicem repentem.

Clus. Pann. & Hist. in fol. Draba altera, siue 2. missa ab Alphonso Pancio Leucoii montani nomine. Drabæ foliis foliorum formâ & colore similis, subacido sapore initiò, deindè acri: ramulis serpentibus.

C.Bauh. Phyt. Draba 2. siue alba siliquosa. Draba 2. Clusii. Drabã 3. siue alba siliquosa repens Lob. Obs. app. 463. & Icon. p. 261. tom. 2. Fratri Ioh. Bauhino Hesperis alpina minor.

Hist. Lugd. Eruca muralis Herbariorum, sapore primo fatuo, tandem subacri & mordaci.

Locus & Tempus. Hesperidem alpinam collegi Septembri in rupibus inter Clarauallim & Ran: Semen etiam maturum in muris horti Castelli Claræuallis: vidi etiam Salinis in muris horti Nobilis Vanferrant minorem florentem Aprili. Frater Casparus Bauhinus misit Basileâ repertam in monte Blauwen. Lugduni nobis prouenit in horto nostro, Geneuæ etiam florebat Ianuario & Aprili ac Nouembri. Florens Maio copiosè in muris S. Vrsanæ, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. & floruit Martio. In parietinis, murorúmque rimis & inter saxa nasci tradit Hist. Lugd. Inuenit in Tauro monte Clusius: meminit & Ferrariã in Belgicam ei missam: floret Aprili.

HESPERIDI ALPINÆ SIVE MVRARIÆ affinis Draba succulenta.

Descriptio. Frequentibus etiam ramulis constat, ex eadem *radice* prodeuntibus, tenuibus, deinde in caput

caput extuberantibus: ex quo aliquot *folia* quasi in orbem disposita prodeunt, crassa, succi plena, atra viriditate splendentia, Auriculæ vrsi *flore* carnei coloris & folii magnitudine ac forma fermè respondentia, sed nonnihil in lateribus dentata, acri gustu, & illicò linguâ vellicante: ex horum medio pedalis aut maior exit *caulis*, gracilis, quem per interualla ambiunt & amplectuntur *folia* superioribus minora & ad petiolum latiora: *flores* spicæ instar supremum caulem ambiunt, vt in Priore, & quatuor albis foliolis constant: quibus succedunt teretia & oblonga *cornicula*, duplici ordine, rufum, pusillum, & planum *semen* continentia: *radix* tenuis & repens latè sese diffundit, & nouas plantas singulis annis producit, viuax, & totâ hyeme virens.

Clusius & Lobelius eandem habent iconem, verùm an de eadem planta scribant asserere non audemus, diximus autem iconem Clusii & Lobelii non malè exprimere nostram Hesperidem alpinam siue murariam, verùm Clusii descriptionem non respondere Hist. Lugd.

Arabis seu Draba altera Penæ & Lobelii.

Clus. Pann. & hist. Draba tertia succulento folio.

Locus & tempus. Crescit, inquit Clusius, in decliui montis Hernalben, supra Zeehof, villam Cœnobii Gaminigensis, vbi serò floret: at in hortos translata, maturiùs, cum præcedente, nonnunquam etiam ante hiemem. Luxuriat in hortis vbi semel sata. Lobel.

HESPERIDI ALPINÆ, MVRIARIÆVE similis surrecta & magna.

Descriptio. IN montibus inter S. Hippolytum & *Mesche* mensis Aprilis fine obseruaui plantam trium penè cubitorum, ex *radice* crassiuscula fibrosa, sapore aliquantùm acri, exoriuntur aliquot *caules* crassi, hirsuti, recti, supernè ramulos rectos alternatim inter folia proferentes: *folia* iuxta terram ex crasso pediculo dodrantalia ad Hesperidem vulgarem ac etiam murariam accedentia, sinuata, & nonnihil laciniata, Drabæ modò vtrinque hirsuta, alternatim lato principio caulem penè amplectentia, breuiora præcedentibus, odore accedente ad Lepidium Pauli, sapore amaricante: in extremis ramulis multi *flores* cum quatuor foliolis albis ad luteum nonnihil vergentes, in medio apicibus, externè minimis foliis viridibus ambientibus, *siliquis* succedentibus duabus vnciis longioribus, nondum maturis.

Hæc eadem est fortè cum Hesperide alpina maiore aut valdè similis, quæ Lugduni & Geneuæ nobis prouenit in hortis nostris, in qua siliquæ plurimæ Leucoiorum ac Hesperidum, sex septemque vncias longæ, latiusculæ, compressæ, glabræ, semine compresso, latiusculo & penè quadrato.

In Icone nostra folia prima nimis angusta & acuta depicta sunt.

De hac fortè hæc tradit Lobel. Communes inter Sinapi, Buniadem & Thlaspi figuram & vires habet. Prouenit ea non procul Magdalenæ fano, & caulibus illis celsissimis Galloprouinciæ, floréſque Augusto promit luteos, Erysimi, nec siliquas dispares: in gracilibus ramis ad summum & imum vnâ è radice, digitum crassa, fibrosa, pedem longa Rapistri folia, Thlaspi aut Drabæ, leuiter laciniata, albida & hirsuta, sapore Erysimi, aut Buniadis Barbareę.

An Lob. & Pena Adu. Icon. Plant. & Histor. Lugd. Sinapi & Thlaspi media Prouincialis planta. *Sinapi & Thlaspi media*

C. Bauh. Phyt. Draba 4. Erysimi flore & siliquis Aduers. Sinapi & Thlaspi media. Fratri Io. Bauhino Hesperis alpina.

LVNARIA MAIOR SILIQVA ROtundiore.

BVlbonac *caule* assurgit bicubitali & tricubitali, in ramos diuiso, satis crasso, colore glauco aut rubente, hirsuto: *folia* Vrticæ, maiora aliquando duplò & triplò, hirsuta, serrata, opposita interdum, aliàs ad ramulorum propagationes singularia, sapore oleraceo: ramis insident *flores* multi simul iuncti, vt in Brassica vulgari, pulchrè rubentes aut carneo colore præditi, striati, odore debili, vngue intus conspicuo & albicante, extrà enim flos totus rubens, sine vllo vnguis vestigio: *stamina* quatuor virescentia apicibus luteis seu chloris: hæc omnia excipit *calyculus* oblongus phœniceus è quatuor foliolis, duobus maioribus, totidem minoribus compositus: *siliquæ* oblongæ, latæ, figura suaui, compressæ, filum summa parte emittentes argenteâ bracteolâ exteriores vtrinque laminas intercedente: *semina* tria aut quatuor orbiculata, compressa: *radix* strumosa seu glandulosa.

An Cordo Obs. sylu. herba hederaceis aut Cucumeraceis foliis. Ibi annotatum, Lunaria Græca fortè. *Lunaria Græca*

Locus. Gesner. hort. Lunaria Græca rotunda & longa Ollingeri. Rotundam, inquit, intelligo, cuius siliquæ sunt rotundæ: longam verò siliquis longis. Nascitur in montibus quibusdam, cùm alibi, tum Heluetiorum circa Glaronam & Curiam: species duæ sunt, vna floribus inodoris: altera odoratis: & hæc quidem editioribus tantùm locis, nullo alio discrimine. Facilè semine prodit, durátque in hortis nostris: & folia [Violæ nigræ

ferè similia maiora] per hyemem retinet. Anno secundo caulem fundit (& circumquaque fruticans lætiore solo ad tres cubitos assurgit) cum floribus & siliquis latis, argentei nitoris cùm maturuerunt. In ea læuitate Lunæ faciem noctu repræsentari aiunt : inde nomen. Quo Veteres nomine plantam hanc dixerint, nondum constat, herbarii quidam *Bolbonac*, alii *Bulbonach* nuncupant, nescio quá dialectico aut significatione, Hessi flitteren vocant. Græca vnde sit cognominata nescio, nisi aut nomen aut res è Græcia in Italiam fortè primùm illata sit. Semen latum, compressum, rufum, & cum aliqua amaritudine acerrimum est: vnde Thlaspi generibus adnumeratum, & Thlaspi montanum appellatum: ad indicandum simul formam, siliquæ præsertim ac seminis, facultates & natales, poterit & Lunare cognominari. *Accedit* sententiæ meæ D. don. qui Thlaspi, præsertim Crateuæ, hoc esse putat.

Thlaspi montanum.

Thlaspi non est.

Non esse Thlaspi Crateuæ contendunt in Aduers. Pena & Lobel. his verbis : Lunaria vulgò nuncupata Raphanus à nonnullis Crateuæ Thlaspi credebatur, sed eius acrimonia ad Ischiadicos multò inefficacior : Et rursus alibi : Bulbosa foliata, Officinarum Bolbonac, Lunaria Græca Recentiorum, non est Armoracia, siue sylu. Raphanus D. f. aut Thlaspi latifolium Crateuæ.

Lunaria maior, inquit Camer. hort. Bolbonac aliorum, flore cœruleo vel purpureo, Thlaspi Crateuæ Dodonæi.

Tabern. Icon. Viola Lunaris. 1. Monscyel.

Schvv. Lunaria Græca Recentiorum, Silber blůmen, flitteren.

Hist Lugd. Viola latifolia.

Hesperis. Viola Bulbonax. Lunaria Raphan.

Hesperidibus affinis est (inquit Adr. Spieg.) ea quam Violam latifoliam, alio nomine Bulbonacam, & Lunariam Raphanitim vocant : item quam Lunariam odoratam & regiam & Græcam. Vtrique folia lata sunt : sed Bulbonacę asperiora Raphani modo, & crenata. Græcæ verò molliora & per ambitum serrata. Vtrique flos quoque Leucoii quadrifolius, purpureus, aut subcœruleus: sed fructus latus, foliaceus, feréque rotundus.

C.Bauh.phyt.Lunaria 1. siue maior siliquâ rotundâ: varians floribus purpureis & subcœruleis. Lunaria 2. siue maior altera Dodon. Lat. minor præcedenti & flore albo.

Locus & Tempus.

Crescere copiosè in saltibus Thuringiæ siluæ testis est Camerar. hort. In Silesiæ autem hortis Maio & Iunio florere, Schvvenckfeldius. Lunariam maiorem in Alsatia VVatvvillæ in horto vidi cum siliquis rotundis, semine maturo : Patauii in horto Triuesani. Veronæ in horto Domini Alexandri Serratii Medici : Ferrariæ in Monasterio S. Dominici à *l'Angeli* florentem Martio: Bononię in horto di S. Saluator al burgo S. Catharina. Lunariam maiorem flore purpureo cum quibusdam striis albis. Basileæ in hortis, Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis florentem Aprili: Lugduni habui in horto Maio mense florentem & siliquas proferentem: Montbelgardi in horto Ill. eius Cels. abundat & seipsam suo semine propagat, primo anno non fert caules nec floret: secundo vbi semen maturuit perit.

Vires.

Calido acrique & amaro, vt tradit Lobel. gustu est, præsertim semina, sed tamen radices acetariis, vt Rapuntia, manduntur, nec perinde sunt acres, vt Crateuæ Thlaspi radices traduntur. Abstergit modicè, calfacit, vrinam cit, vti Rapunculus. Semen tritum cum aquis appropriatis exhiberi Epilepticis scribit Schvvenckfeldius.

LVNARIA MAIOR SILIQVA LONgiore.

Descriptio.

Latis hæc est Lunariæ præcedentis *foliis*, serratis, acuminatisque: *flos* consimilis purpureus : at quæ eum excipit *siliqua*, oblonga est, & quæ prædictæ Lunariæ siliquis latitudine multùm cedat, binis vtrinque membranis mediam argenteam spontè per seminis maturitatem relinquentibus.

Lunaria folio rotundiore siliqua longiore.

Huius speciem cum siliquis longis ostendit Dominus Agerius cum hac inscriptione. Viola latifolia odorata foliis exquisitè rotundis. Vlmæ proueniens Viola Lunaris seu latifolia 2. Tabern. Hæc sanè videtur differre à præcedenti, folia Tiliam maiorem exprimunt, ac mihi læuiora videntur quàm cæterarum. Is etiam demonstrauit aliam titulo Violæ latifoliæ non exquisitè rotundæ sed oblongæ : illi sanè folium multò longius Lunæ modo, qualis autem siliqua sit mihi non constat, videtur tamen diuersa ab ea cui nomen indidi à siliqua rotundiore.

Lunaria folio longiore.

Lob. Icon. Lunaria Raphanitis, siue Bolbonac radice rediuiua p. 306.

C.Bauh.phyt. Lunaria 3. siue maior siliqua oblonga.

Tabern. Icon. & Hist. Viola Lunaris. 2. Mone uelel 2. Violæ Lunariæ. 2. radix.

Gesner. hort. & de Lunariis, Lunaria longa siliquis longis. Existimo ea quæ ex Gesnero capite de Lunaria maiore siliqua rotundiore exscripsimus huc referenda esse.

Schvv. Lunaria Græca perenni radice, waldveielen, Siles.

Clus. in fol. Viola latifolia, Lunaria odorata.

Camer. hort. Lunaria maior alia flore albicante odorato, perennis Heluetiis, vbi quoque copiosè prouenit.

Thal.

Thal.Harc.Lunaria Græca, Viola latifolia filiquis non orbiculari ambitu circumscriptis, sed oblongioribus: scribit apud eundem Camerar. perenni esse radice,& floribus albicantibus, odoratis.

In monte Saleuæ, non longè à Geneua abundat cum longis filiquis: translata in hortos hiemem perferebat, & virens Ianuario, florebat Maio. In monte circa Lacum Seben Abbatiæ insignis nobilium Dominarum quarum sum Medicus, reperi cum filiquis Augusto. Spiræ anno 1595. Iunii 2. D. Teugenagel mihi denominauit & demonstrauit Lunariam, quam vocat perpetuam radice, floribus cæruleis, filiquis longis. Argentinæ in horto Friderici Meier vidi filiqua longa Octobri. Basileæ in horto Dom. Zvvingeri Septembri eandem obseruaui. In montanis siluis Austriæ & Styriæ vicinarumque filuosis locis, atque etiam in Pannonia interamni, autore Clusio, sponte magna copia prouenit.

Semen abstergit & vrinas prouocat. Quidam in Heluetiis Chirurgus ex Lunariæ perennis contusis foliis & Saniculis parabat vnguentum Vulnerarium non contemnendum. Puluis seminis amarissimi, cum aqua appropriata exhibetur in Epilepsia, Camer.

ALLIARIA.

CAP. XV.

Ex *radicula* tenui, lignosa, alba, Allium obolente, *caules* promit cubitales & sesquicubitales, tenues, subhirsutos: *folia* primùm rotunda, Hederæ terrestris modo: mox nonnullum acumen assequuntur, serrata, sapore & odore Allii, mitiore: ex foliorum alis ramuli erumpũt, in quibus *flosculi* multi albidi, quatuor foliolis constantes, in quorum medio apices ex viridi flauescentes: *semen* in filiquis longis angulosis, nigrum, oblongum.

Ruell.& Fuch. Alliaris & Alliaria. Sunt [inquit is] qui putẽt Scordotim hanc esse, falsi quadã odoris cognatione: siquidem Scordotis foliis est similitudine Quercus. Alliaria verò frondibus Vrticæ modo fimbriatis: Illa quadrangulo caule, hæc rotundo: illa flore subrubro, hæc luteo: Illa tantùm subolet Allium, hæc ita repræsentat, vt iusto Allii odore nares impleat.

Trago, pingenti & describenti dicitur Thlaspidium secundum Crateuæ, videtur posse dici Cornuta Thlaspi species.

Autor Pandectarum Ranam marinam, Alliariam, & Pedem Asininum vocat.

Anguill. Rima Maria.

Lonic. vulgò Alliaria, Alliaris, Thlaspi Cornutum.

Gesner. hort. Alliastrum vel Alliastris Recentiorum.

Dodon. Gal. & Lat. Alliaria quorundam Scordotis, non tamen vera, quæ etiam Scordium dicitur. Quærunt Adu. Lobel. & Penæ. Num Crista Galli Herbariorum sit Ἀλεκτορόλοφος? an num potiùs Alliaria Recentiorum? & postea Alliaria, Pes Asini Pandectarii, an Alectorolophos Plinii? *Alliastrum. Scordotis. Crista Galli. Pes Asini. Alectorolophos.*

Matth. Lacun. Lob. Obs. & Icon. Plant. Camer. hort. & Epit. Matth. Tabern. Cast. Hort. Lusit. *Alliaria.* C.Bauh. Phyt. *folio latißimo & subrotundo.* Camer. apud Matth. Germ. *Alliaris.*

Alliaria Lat. Germ. Knoblauch kraut / leuchel, leuchel kraut / Saßkraut. Belg. loock / Sonder loock / Gall. *L'herbe des aulx, Alliaire*: It. *Alliaria.* Boh. Cesenkowa bylina. Alliaria autem dubio procul dicta, quòd folia digitis comminuta Allium redoleant, seu Porrum sectiuum cum Nasturtio. *Nomina linguarum*

Alliariam copiosè florentem vidi Monsp. mense Martio & Basileæ. Geneuæ virentem Decembri versus Cologni, & Februarii principio, quà itur *Saleue*, florentem mense Martio in colle iuxta Rhodanum, & Maio filiquas ferentem Iunio cum semine maturo. Montbelgardi passim sponte prouenit etiam in horto E.C. virens Februario. Obseruaui Bononiæ & Patauii mense Martio. In Ducatu Vvirtemb. non longè à fonte & Balneo mirabili circa pagum Boll/& Eychelberg/ semine maturo Augusto. *Locus & Tempus.*

Vrinam cit, teste Ruellio, si recens in potu teratur. Sicca in vino coquitur, ad serpentium morsus, & venena omnia efficax. In rosionibus stomachi, dysenteria, contumacibus vrinis, ex mulsa duobus denariis datur bibenda. Lentam pectoris crassitiem digerit. Contra veterẽ tussim ex resina & melle sicca lingitur. Longis præcordiorum inflammationibus cerato collecta prodest. Podagras acri aceto circumlitas mulcet. Imposita menses excit. Vetera vlcera purgat & ad cicatricem ex melle perducit. Recentia quoque vulnera cogit farinæ conspersus. Excrescentia in corpore compescit. Alliaria commodè tertius succis, quæ embammata seu intinctus vocant, adiungitur: debet autem aceto, sale, & gingibere condiri. Eiusmodi certè embammata, quæ hoc pacto vt diximus ex Alliaria conficiuntur, non sunt nimiùm feruentia, & Tragi quidem iudicio gratiora ac etiam vtiliora iis quæ ex Sinapi fiunt, multò tamen illis mitior & vsu commodior existit. Vis plantæ huic à Matth. assignatur calfactoria & desiccatoria, verùm non adeo vehemens, vt in Allio. Attamen hinc certò colligi potest. quòd ea crassos humores extenuare, & lentos incidere valet. Semen emplastri modo impositum, vuluæque admotum mulieres vteri strangulatu oppressas liberat, & excitat. Semen tritum, naribusque impositum sternutamenta excitare cerebrumque purgare Tab. prodit. Herbam in oleo & aqua decoctam potã Asthmaticis subuenire scribit Cam. Sunt, Dod. testimonio, qui folia enematis incoquant, quæ vel ad coli, vel nephriticos dolores iniiciũtur: in quibus non modò flatus insigniter discutere, sed ex calculo dolores mitigare ac sopire feruntur. Excalfacit autem & reficcat secundo ordine intenso aut tertio remisso. Alliaria singularem vim ac proprietatem, quâ putredini aduersatur, habet. Eademque vlcera putrida ac sordida abstergit & mundificat, minori tamen cum efficacia quàm verum Scordium, Mirum igitur nemini videri debet, si nonnulli antiquorum Arabum præcipuè pro Scordio vero Alliariam sub- *Vires & vsus.*

stituerint. Causa fortè fuerit quòd Scordium in illis regionibus minimè creuerit, neque nisi siccum & vt plurimùm obsoletum haberi potuerit, & Alliaria apud ipsos prodierit.

Locus.

Sed quia in exiccata herba parum facultatis & virium remanet, idcirco ipsis in fine Aprilis aut ineunte Maio colligi,

Colligendi tempus.

& postquam per diem vnum in vmbra exiccata fuerit, minutim incidi contundique in mortario, & prælo succus exprimi solet, qui in vitreis ampullis, superinfuso pauco Oleo, etiam ad tres vsque annos reseruatur.

Succi præparatio & reseruatio

Idem quoque sartagini succus infusus lento igne inspissari potest & ad eundem vsum in multos annos reseruari. Magma deinde exiccatum & in cinerem reductum, aut ex eo Sal extractum maximo cum fructu mundificatiuis admiscetur.

Sal ex ea

Vsus

Succus verò siue simplex inspissatus vnguentis cataplasmatibusque inditur ad Gangrænam aliaque vlcera, putrida, sordida ac maligna, vti in tractatu Fabritii Hildani de Gāgræna & Spacelo videre est: Abstergit enim, vt antea monitum, mundificat & putredini resistit, parumque à vero Scordio discrepat.

SISYMBRIVM CARDAMINE, SIVE NAsturtium aquaticum.

Descriptio

ERucæ facie *folia* profert viridia & atrouirentia, sapore hortensis Nasturtii, mitiore: *caules* procidui ferè, striati, concaui, ex viridi rubentes nonnihil: *flores* quadrifolii, albi, apicibus luteis: *siliquæ* oblongæ, bene habitæ: in quibus exigua *semina*, fulua, gustu acria: *radicis* vicem supplent, capillares fibræ candidæ, quas à caulibus imis demittit.

Nasturtiū

Variat, inquit C. Bauh. hæc prout humidioribus, aridioribúsque locis enascitur: illud foliis ferè Terebinthini magnitudine: hoc triplo minoribus, quamuis viribus non discrepent: sic & tenuioribus foliis & simplicibus cauliculis locis siccis reperitur.

Senecio

Σισύμβειον ἕτερον, teste Dioscoride, sunt qui Cardaminen, alii Sion etiam appellant. Est verò herba aquatica, quæ in iisdem quibus Sion locis prouenit, Cardamine ideò nonnullis dicta, quòd gustu Cardamum, id est Nasturtium, repræsentet. Folia primùm rotunda prodeunt: augescentia verò Erucæ modo finduntur.

Plinio (qui cum Sisymbrio priore Dioscori- confundit, vt videre est H.n.g.lib.28.) vocatur Sisymbrium in riguis natum, simile Nasturtio. Passim verò ab omnibus hæc planta traditur.

Ruellius magnâ confidentiâ scribit neminem negaturum fore Sisymbrium Dioscoridis, esse Nasturtium aquaticum Officinarum & vulgi *Creßionem*.

Cordus tradit Sisymbrium hoc alterum Dioscoridis solo nomine priori simile. Nam Nasturtij potiùs quàm illius speciem esse. Quapropter etiam à Græcis καρδαμίνην Nasturtiariam & à German. Brūn kreß vocari, monétque Recentiores maximo errore Senecionem appellare.

Nasturtium aquaticum (referente Trago, Germ. & Lat. lib.1. cap.26.) ἀγειοκαρδαμίνην quidam appellant, quamuis ad pratense videatur hæc appellatio referenda. Iacob. Manlius Nasturtium agreste, Saturagi, Senation, & Lepidion vnius & eiusdem plantæ nomenclaturas esse censet. Non desunt (inter quos Simon Ianuensis est) qui Nasturtium hoc Thapsiam Indam, Scessabram, Ozimū, Carmenū, Hoalmarā, nūcupatā velint, Lombardi (teste Mālio) Crisonū nomināt. Mesue Scissabram, Ozimum maius, Serapioni cap.73. Ozimum carmenum dicitur. Sunt qui Nasturtium aquaticum, Nasturtiariam Cardaminem, Sisymbrium, Sium & Lauer appellent. *Tragus* autem eorum sententiæ subscribit, qui Sisymbrium alterum Dioscoridis, Nasturtium aquaticum aut certè eam plantam esse affirmant, quam is Sion non odoratum, Crateuas autem σίον, & Plinius Thymbræum appellauit, quî fit vt Sion existimet. Sed malè. Est enim Sion ipsius non odoratum, Anagallis aquatica, de qua suo agemus loco.

Trag. notatur

Authoribus Monachis, alterum Sisymbrium à Dioscoride descriptum quod est aquaticum, quódque vulgò *Creßionem & Crescionem*, & Nasturtium aquaticum nominant, aliqui Cardaminem quasi Nasturtiariam statuunt. Nonnulli etiam [vt Dioscorides tradit] Sion.

Cresio

Auicenna vocat istud Pupillam oculi, & Erucam aquæ, & Apium aquæ, & facit de eo caput quod est de pupilla oculi. Sed existimauit idem esse cum Sio: quia fecit aliud caput quod inscribitur de Sumio, vbi Bellunensis pro Sumio vertit Sium, & pro pupilla oculi *Charealhaim*: vt supra quod est pupilla oculi: Et sequitur: existens in aquis stantibus, & in ipso est bonus odor, & dicetur in cap. de Cif. &c. In cap. de Caf. autem scribendum Charealhain præfatum, quod est Pupilla oculi. Ergo ipsa duo capita sunt vnum & idem, vt legenti non est dubium.

Sion

Pupilla oculi

Quibusdam hoc Sisymbrium aquaticum falsò Lauer dicitur.

Errant Simon Ianuensis & Pandectarius scribentes Crescionem esse Diosc. Senecionem.

Ioubert. in Pract. sua vocat Senecionem aquaticam.

Senecio aquatica

Falli dicit eos Matth. qui pro Sio herbam *crescione*, vulgò vocatam, tam scilicet dulcem, quàm acrem, ac subamaram, in medicamentis vsurpant. Quippe quòd ea non alia sit planta quàm Sisymbrium aquaticum, quod, Dioscoride teste, aliqui Cardiaminum, alii Sium appellent. Picturam huius Sisymbrii, vel Nasturtii aquatici habet Matth. sine floribus & siliquis, huiúsque summitates videtur appinxisse suo Sio. Camerarius ad histor. Germ. aliam posuit figuram cum siliquis & floribus.

Sium

Crescione dulcis, acris ac subamara.

Anguill. dicitur Vella (cuius mentio fit in lib. simpl. Gal. attributis) nihil aliud esse, quàm Sisymbrium 2. à Fuchsio pictum, quod est 3. Matthioli, Sium Crateuę, Sisymbrium 2. Dioscoridis, quòd notum sit in Italia sub nomine Crescione) & Senecion Serapionis. Considerandum tamen in Nasturtio aquatico florem esse album, Vellæ verò tribui florem violaceum, vt monuimus cap. de Vella.

Vella Galeni. Sisymbrium 2. Diosc.

Dodon. Gall. σίον, Sium, Lauer, Gall. *Cresson aquatique*. Lat. in fol. Nasturtium aquaticum. Sion Crateuæ. Lonic. Sisymbrium, Cardamine Græcorum

rum, Nasturtium aquaticum, Offic. Lacun. Sisymbrium tertium, Sisymbrium Cardaminon: Cronemb. de comp. med. Alterum Sisymbrii genus, Cardamina. Io. VVeyer. Nasturtium aquaticum maius. Marc. Hirsch. Nasturtium aquaticum minus, Græcis σισύμβριον καρδαμίνη, dictum Scorbuti ἀντιφάρμακον: Euch. Roesl. Nasturtium aquaticum, Senecion. Cæsalp. Sisymbrium aquaticum.

Hist. Lugd. Sisymbrium Cardamine I. Cressio vulgaris Matthioli.

Crateuæ Sion Erucæ folium, Nasturtium vulgi [sic enim Adu. Lob. & Penæ inscribunt,] quia non perinde odorato est gustu, vt Dioscoridis Sion, minúsque medicato & acri sapore, idcirco Plebecula Nasturtium aquaticum; Crateuas etiam ὀλίγω, id est, parui faciendam dicit. Huius varietas duplex, vna minor æqualis fermè Dioscoridis Sioni siue Laueri, cui conuictor, & similis eatenus, vt non rarò rustici vtramuis pro vtralibet accipiant. Hoc Sisymbrium ni fallor vocant alibi Adv. Cardaninem aquaticam & Betulam. Icon. Plant. p. 209. Teut. 150. Tabern. Hist. & Icon. Sisymbrium aquaticum, Græcè καρδαμίνη. Lat. Sion aquaticum, Nasturtium aquaticum, Anagallis aquatica, Sisymbrium Cardamine, Lauer: Ital. *Gorgoleftro*, Gall. *La Berle*. Hisp. *Rabacas*. Mirum Iac. Theod. tot miscere nomina diuersarum plantarum: confundit cum Nasturtio aquatico nomina eius plantæ, quæ à plærisque Anagallis aquatica dicitur, quę Germ. Bachpüngen: & Gall. *la Berle* dicitur.

Gerard. Sium minus, Smal water Cresse. Græc. σίον. Lat. Sium alterum & Sisymbrium, saporis est Nasturtii satiui. *Nescimus* quid venerit in mentem Gerardo vt poneret iconem Sisymbrii aquatici. I. Tabern. cum dictis nominibus Tabern. quod deterius, eum mox tribuere nomina Nasturtii aquatici Sio medio siue Pastinacæ palustri Tabern. ac id denominare malè Nasturtium & Sisymbrium aquaticum.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium aquaticum primum σισύμβριον ἕτερον aut καρδαμίνη Diosc. & Plinii fortè lib. 20. cap. 22.

Σισύμβριον ἕτερον seu καρδαμίνη Diosc. Sisymbrium, Cardamine, siue Nasturtium aquaticum: Germ. Brunkreß/ oder wasser kreß: Belg. waterkerse: Gall. *Cresson*. Ital. *Sisenbro aquatico* & *Crescione*. Hisp. *Berros*, aut *Agriris*. Angl. Watter cresses. Boh. Rericha potocny.

Sisymbrio montes plærique scatent, inquit Plinius, sicut in Thracia, vbi aquæ deferunt ex iis auulsos ramos, serúntque. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetro. Simili modo & Sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. In fontibus calidioribus aquæ supernatare, ac Maio mense ingruente flosculos admodum exiguos & candidos proferre, testatur Tragus. Sisymbrium Cardamine siue Nasturtium aquaticum abundat circa Geneuam, vt *en plain palais*, vbi tota hieme viret iuxta fontem, ac eo in acetariis vtuntur. Obseruaui in Italia inter Veronam & Castelfranc. Monspelii vidi cum flore Martio mense. Montbelgardi multis in locis prouenit ac tota hieme viret, floret Iulio & Augusto.

Excalefacit, autore Diosc. vrinas mouet, ac crudum etiamnum estur. Purgat etiam lentigines ac vitia cutis in facie à Solis ardore contracta, nocte tota impositum & matutinò detractum. Efficax est teste Plinio, aduersus aculeata animalia, vt sunt crabrones & similia. Sedat capitis dolorem: Item Epiphoras. Alii panem addunt, alii per se decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum intra quartum diem, noctibus impositum, diebúsque detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet, siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eiicit. Mouet vrinam cum vino potum. Quos vigilare opus sit, excitat infusum capiti cum aceto.

Galenus Sisymbrium Cardaminem dictum, siccum quidem, tertii ordinis calefacientium ac siccantium esse dicit: humidum verò & viride secundi.

Cum Raphano & Petroselini radicibus serto, ex albo meraco & butyro calefacto, calidóque pubi admoto, vrinas educit ac trahit, Matth. Sincipiti illito veternosos iuuat & præsertim foliorum succo. Quod Plinius scripsit: quos vigilare opus sit excitat infusum capiti, cum aceto: Matthiolus ait succum cum aceto naribus impositum id facere: dicit ex sententia Plinii vitandum grauidis, quia nimiùm pellat. Plebecula vt tradit Lobelius in quadrageno veris ieiunio multùm in acetariis vorat, ac potionibus ad calculum accipit, nec malè cedit. Hæc herba ait Camer. in hist. Matth. est ex iis, quarum vtilis vsus est in obstructionibus & putredine Hepatis & lienis, ideò non solùm Hydropicis valdè vtilis, sed multò magis iis qui laborant Scorbuto morbo vulgari Saxonibus & Septentrionalibus, si per aliquot dies in potu detur.

SISYMBRIVM CARDAMINE, SIVE Nasturtium aquaticum flore maiore elatius.

Descriptio

Nasturtium hoc aquaticum *caules* habet infirmos graciles, canaliculatos & veluti intortos, cubitales & bicubitales, in ramulos aliquot circa summitatem diuisos: in quorum extremis *flores* simul multi vt in Nasturtio pratensi, eadémque ferè magnitudine, pediculis semuncialibus & longioribus, inodori, albi, quatuor foliis constantes, apicibus purpurantibus, stilo viridi: quibus succedunt *siliquæ* longæ, in quibus *semen*: *folia* ex interuallis alternatim in caule & ramulis disposita odore & sapore Nasturtii vulgaris, nonnihil amaricante, alata, quorum singularia segmenta interuallo distantia, oblonga sunt & sinuata, Atriplicis syluestris ferè modo, infima verò vbi primùm prodeunt, rotundiora, vt in Iberide Fuchsii. *Radix* repit, hinc inde demissis fibris tenuibus.

Figura nisi iam facta fuisset meliorem curassemus parandam: Hanc autem plantam propter

magnam similitudinem cum Sisymbrio, Sisymbrium & Nasturtium aquaticum vocamus. De hac fortè Thal. in Harc. sequentibus agit: Sisymbrii alterius secunda species, seu Nasturtiũ aquaticum, amarum, priori omninò simile est: nisi quòd grandius paulò assurgat, ac folia magis acuminata, longioraque habeat, & nigriora: saporis vehementer amari, ita vt prioris modo in mensas recipi non possit, nisi decoctum, iuribus tamen prioribus abiectis tamdiu donec amaritudinem omnem deponat. Hoc autem antequam caulescat folia exhibet rotunda, ampla admodum, duarum ferè vnciarum. Ac vtraque species non rarò iisdem in locis simul & semel reperitur.

Nasturtium aquaticum amarum

Sion alterum [sic vocante & scribente Camer. ad Histor. Germ. Matth.] abundat iuxta riuulos & locis humidis, potissimùm in siluis, vbi vt plurimùm reperit, caule tenero, lato, Nasturtii fontani tenuiore & delicatiore. Item in lib. Icon. siue Epit. Matth. Sium vulgare. Italis *Sio falso*. An Matth. intellexerit per Sion quod olim pro vero exhibebat & postea pro falso, eandem plantam quam Camerarius, consideratione opus habet. In icone Matthioli flores minimi, folia Apiorum modo diuisa. In icone autem Camer. (quæ quoad folia potissimùm, minùs placet) non ita diuisa, flores etiam maiores: nos igitur quod antè diximus, Iconem Matth. figmentum ex diuersis plantis censemus. Hoc etiam hîc notandum, descriptionem Camerarii posse conuenire cum Sisymbrio Cardamine minore.

Camer. notatur

Matth. figmentum.

Sinapi. An Trago Nasturtii aquatici genus, Sinapi sextum flore albo in littoribus & ad fossam gustu subamaro.

Nasturtium riuale. An Gesner. hort. Nasturtium aliud riuale circa saxa riuorum Stein kressich. Alterum Nasturtii aquatici genus siccius durius que & acrius. Item in cat. Nasturtium sylv. [illegible], Stein kressich?

Cardomon agrion. Lethalis. Sion. An Lacunæ Sisymbrii aquatici alia species maior, vulgò dicta Borrazas, quæ reformidanda, quia aliqui eius esu mortui.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium aquaticum flore maiore. Sium vulgare Matth. Sion Matthioli & Italorum Lobelii.

C. Bauh. apud Matth. Nasturtium aquaticum alterum, quod amarum est & vltra cubiti altitudinem assurgit, foliis magis acuminatis, de quo Thalius.

Locus & tempus, Nasturtium prædictum obseruaui copiosè ad riuos vallis Grisbachianæ, vbi fontes acidi, & apud fontem acidum Bibelsaw, aliquid amaritudinis & hirsutiei ibi obseruaui. Vidi præterea inter Rötlingam & Pfulingen in Ducatu Vvirtembergico: inter Malmunster & Raupack: inter Beffordiā & Daniutin ad ripam fluminis, florens Aprili & Maio. Frater Casparus misit aliquando collectum Basileæ ad riuos: Semel etiam vidimus, non longè à Molendino Montbelgardi, iuxta flumen.

SISYMBRII CARDAMINES SPECIES quædam insipida.

Descriptio Caules multi cubitales ac maiores, striati, glabri, caui: *folia* dodrantalia alternata, foliolis constant in alæ propemodum formam digestis, aliis aduersis, aliis alternatis, ad communem costam geminā pinnā caules complexā annexis, vncialibus, ad Sisymbrii Cardamines flore maiore fo-

lia accedētibus, sed Apiorum modo incisis, sapore nullo manifesto: *flosculi* per summos ramos conferti, parui, albi, apiculorum numero muscosi visi: quos *siliquæ* excipiunt longæ, vnà cum floribus insipidæ.

Velia Gal. ni. Hanc plantam C. Bauhinus collectam Patauii in monte Castelli, dedit nomine Vellæ Galeni Guillandino, fortè apud Matthiolum hanc intelligit per Velium Anguill.

An Cæsalpino Accipitrina altera similis primæ (siue Seriphio Germanico:) foliis crassiùs diuisis, ad Nasturtium accedentibus, minoribus: flosculis candidis, siliquis prælongis & tenuibus. Descriptio Cæsalpini in quibusdam conuenit cum nostra planta.

Locus. tempus. Vidi in horto D. Friderici Meyer Argentinæ, vbi pluribus annis ad murum durat, florens Maio, vti Montbelgardi in horto Il. E.C. vbi plantatur.

SERIPHIVM GERMANICVM SIVE Sophia quibusdam.

Descript. Alta est cubitum aut sesquicubitum, compluribus *ramis* fruticans, duris, lignosis, in alas multas diuisis, teretibus, subhirsutis: *folia* tenuiter incisa, Absinthii Pontici officinis dicti, sapore oleraceo, leui acrimonia prædita: *flosculi* crebri, parui luteoli, quadripartiti: quibus succedunt *siliquæ* vnciam circiter longæ, fili instar tenues, *seminum* loculos foris ostentantes: ipsum verò semen minutum, ruffum: *Radix* alba.

De hoc Tragus. Nihil refert, inquit, siue species Absinthii sit, siue Abrotoni. Si Diosc. non diceret Seriphium in Ægypto prouenire, existimarem esse nostram Wormkraut, ac hoc pro eo vterer, vocabo Seriphium Germanicum, & Lumbricorum herbam. In Bauaria & Hassia semen hoc Woll samen appellant.

Gesner. hort. Nasturtii genus sylu. quod Wolsamen vocant.

C. Bauh.

C. Bauh. phyt. Nasturtium sylu. Monophyllon latiore & angustiore folio reperitur, quare duas figuras habet Tabern. Thalictri nomine, sed Diosc. non est: nec etiam Seriphium Absinthium vt aliqui volunt.

Tabern. Icon. & Histor. Thalictrum, Herba Sophia latifolia, Sophienkraut Mänlein. Thalictrum, Herba Sophia angustifolia, Sophienkraut weiblin. Hactenus aliqui Sophiam existimarunt verum Seriphium, aut Absinthium marinum, sed errarunt. Est verum Thalictrum aut Thalietrum Antiquorum. Herba Sophia quibusdam dicitur Eruca geratina.

Dodon. Gall. Thalietron, Thalictron & Sophia.

Aduers. describunt ac dicunt, sitne Sophia Chirurgorum Thalietrum Diosc.? Sophia vulneraria apud Septentrionales. Paracelsistæ nullum non vlcus, se ea percuraturos pollicetur, quod didicerunt à Chirurgis practicis, qui ætate Guidonis & Petri Argelatæ vixerunt. Quærit & Lob. Obs. Eruca Geratina dicta Italorum an Sophia Belgarum: an num potiùs Matthioli Erysimum? Idem alibi figuram habet hæc scribens, Sophia Chirurgorum sitne Thalietrum Dioscor. Aduers. p. 329. Thalietrum Dodon. vel num sit Eruca geratina Italorum? Perperàm Seriphium Germanicum Tragi, Fuchsii, & Cordi, Icon. plant. p. 735. Teut. 901.

Apud Fuchs. in Hist. Lugd. impressa pictura est sine descriptione cap. 123. hoc titulo: Nasturtium syluestre. Oportebat apud Fuchsium relinquere figuram cap. de Absinthio, existimabat enim esse Absinthium Seriphium quod apparet ex siliquis, quas attribuit Seriphio, qua in re meritò reprehensus Matthiolo. Lonicer. Würmkraut/welsamen/habichs kraut/Seriphium, vulgò Accipitrina, Officinis Santonicum, Ital. *Seme santo*, Gall. *mort des vers*, Hisp. *Semiente lumbrizes*. Sophiam describit, & depingit si contulisset Santonicum Officinarum, siue semen Gal. & Hispanicè ab hoc denominatum, vidisset se confundere duas plantas.

Histor. Lugd. huius figuram habet sub titulo Thalietri Dodonei, confundens hoccum Thalietro Antiquorum. Cæsalp. Accipitrina vulgi.

Seriphium Germanicum, quibusdam, siue Sophiam copiosam, obseruauit Tubingæ & Stutgardiæ Ducatus VVirtembergici, vbi præceptor meus Fuchsius vocabat Nasturtium sylu. Basileæ etiam florens Iunio, propè S. Iacobum prouenire annotauit Frater C. Bauhinus: Semine maturo Octobri abundè vidi iuxta Castellum *Florimont* siue Blümberg. Geneuæ multam & ex semine deciduo virentem mense Martio. Montbelgardi est mihi sata in horto Ill. E. C. florens Iulio. In Sabaudia frequens circa muros & rudera vidit Gesnerus. In veteribus maceriis, locis ruderatis, lapidosis, ac non rarò arenosis, ac aliis incultis exit, vbi semel nata singulis facilè recurrit annis. A Iunio in Autumnum vsque, & quidem particulatim, floret: semen interea perficiens.

Facultate, eodem tradente, Sophia reficcans & adstringens est, & particeps alicuius frigiditatis. Semen huius assumptum ventris fluores sistit: aduersus dysenterias commendatur: sanguinis profluuia reprimit. Cæsalp. ait: Semina laudas ad lumbricos necandos, ab iis puto, qui ad Seriphium referebant.

SIVM SEV LAVER MATTHIOLO siliquosum.

CAP. XVII.

QVandoquidem Matthiolus videtur habere Sium, quod fictitium, lubet particulatim omnia recensere quæ in suis in Diosc. Commentariis annotauit.

Sium legitimum Diosc. in scaturientium fontium riuis, quorum aquæ hyeme calent, æstate verò frigescunt, plerumque nascitur, à nostratibus Senensibus vulgò vocatur Gorgolestro, pinguis est planta, caule recto, foliis latis, in ambitu serratis, Olusatro similibus, sed minorib⁹ & odoratis, florib⁹ candidis, semine corniculis incluso. Rari admodū sunt fontiū riuuli, quib⁹ aquaticum Sisymbrium innatet, qui Sium etiā non habeant. Plin. Sium cum aquatico Sisymbrio confudisse videtur: quòd Sio Sisymbrii aquatici vires assignauerit, nominis fortasse communitate deceptus. Nam Dioscor. testimonio Sisymbrium hoc, quod aliqui Cardaminam vocant, nonnulli etiam Sium vocant, vnde, quòd fortè existimauerit Plinius Sium & Cardaminam vnam & eandem plantam esse, vni tantùm Sio vtriusque facultates reddidit. Serapio Sium Senacion vocat: Græcis σίον: Lat. Sium, Mauritani *Rot cathalmi* & *Inhamehanella*, seu *Hamehanella*. Germ. wassermerck: Hispani *Rabacas*, Galli, *Berle*. Item in Epit. Lat. edita anno 1571. eadem Icon cum sequenti titulo & descriptione. Sium vulgare, Italis *Sio fals.*, caulem edit striatum, ramosum, inanem, tenerum, fragilemque: folia gerit Apii, non insuauia, flosculos in summitate albos, semine corniculis incluso, paruo, minutóque: radice superuacanea. Prouenit tantùm in aquis decurrentibus, atque, vt Sion verum excalfacientis est facultatis, quæ tamen imbecillior illi est, quàm legitimo Sio.

Matthiolus præter modò dictum Sium siliquosum, in sua Epitome iam dicta aliud proponit vmbelliferum, cui tribuit nomina, quæ Siliquoso Sio tribuebat. De vmbellifero autem suo capite agemus: Sium siliquosum cum descriptione retinet Matthiolus anno 1583. in com. cum magn. fig. quanquam icon sit nonnihil mutuata, folia minùs rotunda, nec ita ordine serrata, præterea non addit Sium vmbelliferum: *In com. Ital. cum magn. figuris* 1568. icon est Sii siliquosi, sub titulo Sii vulgaris: mutauit nonnihil descriptionem, omisit enim quæ scripserat de corniculis, & aliam præterea posuit iconem Sii vmbelliferi sub titulo Sii veri. *In Histor Germ.* 1563. cum magnis figuris, Sii siliquosi iconem nonnihil mutatam habet, de qua modò dictum, additis his nominibus Bachpüngen/wasser merck: Sium. Ital. *Sio & Gorgolestro*. Gall. *Berle*. Boh. *potoc vük*. Descriptio eius non conuenit cum icone, tribuit enim in ea vmbellas. Nomen Bachpüngen solet attribui Anagallidi aquaticæ siue Boccapungæ quorundam. *Si liceat nobis* candidè dicere quod sentimus, Iconem cum corniculis ac siliquis falsam censemus, & tres plantas per Matthiolum confundi, & Matthiolo euenire quod reprehendit in Plinio & aliis, & confundere Nasturtium aquaticum cum Beccapungo & Sio vmbellifero. *Matthioli errores plures.*

Camer. ad epit. Matth. pro Sio vulgari Matthioli ponit iconem nostri Sisymbrii Cardamine dicti floribus maioribus, & in Hist. Germ. pro

Camer. notatur. Sio altero: quod non probamus, vt paulò pòst dicemus: præterea in Hist.Germ. pro Sio & wasserkreß [omisso nomine Bachpüngen,] & in Epit.pro Sio vero posuit Sium vmbelliferum, de quo inter vmbelliferas.

C. Bauh. not. C. Bauh. apud Matth. pro Sio vulgari siue secundo, ponit iconem Tabern.quæ Matthioli iconem imitatur, verùm eam plantam dicit esse *Vella Anguill.* Vellam Galeni, Anguillaræ, quæ nihil aliud est quàm Nasturtium aquaticum vulgare, de quo antè egimus & postea agemus. Is præterea pro Sio vero iconem ex Tabernam.posuit quæ Sii vmbelliferi, de quo dicto loco. Ad hæc quid Lobelius dicat, videamus: Sion Matthioli & Italorum, inquit in Obs.prouenit riguis & riuulis, vbi Cardamine folio ad Nasturtium hortense & Cardamine accedente. Cauliculi pedales & interdum cubitales. Flores albi, & Cornicula Sii Crateuæ, gustanti acres: Plurima hæc Taurinis Pedemontanis collium & montium riuulis, vbi collegimus cum Petro Rapalino pharmacopœo Triuerensi simplicium peritissimo. Hæc Lobelius. Sed quam *Lobel. not.* plantam intelligat, nescimus, is habet iconem Matthioli, quam nos fictitiam censemus, ut antehac dictum à nobis, nullam sanè nouimus plantam affinem Cardamini, cui folia sint Apii modo, qualia demonstrantur in icone Sii siliquosi Matthioli. Nostra Sisymbrii Cardamines species insipida accedit quidem ad iconem Matthioli, si folia Apiorum essent diuisa: præterea destituitur sapore aliquo insigni aut manifesto. *Sisymbrii Cardamines species insipida.*

SISYMBRIVM CARDAMINE HIRSVTVM minus flore purpureo.

Descriptio

Radices profert multas capillatas, tenues, folia ferè similia Nasturtio aquatico, mollia, pilis ornata, sapore Nasturtii: *caules* multos dodrantales ac etiam minores, in principio nonnihil hirsutos, *flosculos* paruos albos, quibus superueniunt *siliquæ* multæ longæ, tenues, in quibus tenue *semen* fuscum: Reperi: etiam, ni fallor cum cubitalibus caulibus, inferiùs rubentibus, striatis, hirsutis, maioribus etiam foliis videtur in humidioribus locis variare.

Considerandum an Thalius de hac scribat. Sisymbrii alterius seu Nasturtii aquatici tertia species, nullam habet figuram: offendi extra aquas, loco opaco, vltra Vualkenridam, radice candida, lignosa, cirris plurimis obsepta: circa quam in terræ superficie densa, foliorum rotundiusculorum, nigrorúmque prioris speciei paulò minorum, congeries latè dispergitur, ex quorum medio caules oriuntur plures, cubitales fermè, folia oblongiusculi continentes, ac flores frequentes, candidos. Semina huic fulua sunt in oblongiusculis strictisque siliculis. Hæc ille. *Nasturtii aquatici tertia species.* *Semina*

Locus In peregrinatione Rhætica collegi plantulam quam nominabam Nasturtiolum, longa siliqua, folio rutaceo, florebat & siliquas longiusculas incipiebat proferre Iulio, duas vncias circiter alta, radicibus tenuibus fibrosis: quæ sanè planta an sit diuersa vel eadem cùm præcedenti asserere non ausim. De ea autem hæc Frater Phyt. Nasturtium 8. siue alpinum marinum 2. siliqua longa obseruaui inter plantas Fratris Io.Bauhini. Doctor.Theod.Collado Lausannensis Medicus ex Rhætia attulit quod palmi altitudinem æquat, foliis Rhesedæ vulgaris. Nasturtium 3. aquaticum minimum. Cardamine 49. Dalech. variat magnitudine fortè ratione loci, nam in aquaticis maior est, in Vinetis verò Wilensibus riguis, vbi copiosè obseruauimus, minor multò, vt & Patauino. *Nasturtii alpinum.* *Nasturt. aquat. 3*

C. Bauh. C.Bauhinus apud Matth.in Diosc.addita noua icone sub titulo Nasturtii aquatici minimi, diuersum facit à Sisymbrio aquatico altero Matthioli, ac mutatâ, ni fallimur sententia, quæ erat in suo Phyt. vbi tradebat Nasturtium 8. alpinum minimum secundum siliqua oblonga, pro duabus plantis: vnam tantùm nunc facit, ac sic de ea tradit. Nasturtium minimum siliqua longa, quod ex radice tenui, fibrosa, caules rariùs palmares, sed minores, tenues, striatos emittit, circa quos folia oblongis pediculis donata, pleraque tripartitò diuisa, quædam tamen in partes quinque, vel Resedæ vulgaris modo diuiduntur. Flores obtinet albos, tenues, in summo comantes, quibus succedunt siliquæ longæ, angustæ, exiguo & subacri semine refertæ. Variat ratione loci in aquaticis namque planis maius, in Vinetis riguis Wilensibus milliari Basileâ, longè minus reperitur, cuiusmodi & Patauii obseruauimus. Prouenit etiam in alpibus locis humidis. Dicitur Cardamine quarta Dalechampio, Sisymbrium aquaticum minus, Camer.apud Matth.

Sisymbrii aquaticum alterum. Locus Vires facultates Matth. in Dioscor.edit. anni 1554. Sisymbrium aquaticum alterum: vbi icon sine descriptione. Epit.Sisymbrium aquaticum minus, Ital. *Crescione minore*, folia & caules edit longè minores ramulis numerosis: floribus pusillis, tenuibus, albicantibus, in cacumine tantùm comantibus, non solùm in riguis & aquosis prouenit, sed etiam in hortis & secus vias. Imbecillius est altero: namque minùs calfacit & siccat: vbi verò alterum non sit ad manus, hoc vti præstabit. In com. cum magn. fig. addit esse sapore acuto. Idem in Ital. cum magnis Icon. In Hist. Germ. Nasturtium aquaticum 2. brun kreß 2. *Si Matth.* eandem plantam nobiscum intelligit summitates in pictura non placent, & denique tota icon. *Matth n.*

Camer.in hist. Germ. Matth. & in Epit.omissâ Matthioli icone aliam substituit pro Nasturtio 2. aquatico. Placet autem hæc Camerarii meliùs quàm Historiæ Generalis ideò, assumpsimus.

C. Bauh. not. C.Bauhinus, vt pòst dicetur, Matthioli Sisymbrium aquaticum hoc alterum idem facit cum Iberide Fuchsiana, quod nobis non satisfacit.

An Lobel. & Pena Aduers. Cardamine siue alterum Sisymbrium Dioscoridis. A Cardamo, cuius acrimoniam vescentibus refert, dicta Cardamine fuit, veluti Helleborine ab Helleboro, tametsi propiùs accedit Crateuæ Laueri, siue Nasturtio vulgari aut vero, quàm Dioscoridis Sio, aut etiam quàm Sisymbrio: etsi Dioscorides Sisymbrii fecerit speciem tribueritque idem nominis plantæ menthæ hortensi simillimæ, atque hinc

huic aquaticæ; ansámque Plinio confundendi vires Laueris atque huius Sisymbrii, quod Sion etiam vocarint. Est enim fontium limpidorúmque riuulorum sectatrix hæc vbi Sion, sed tota tenella, gracilísque: folia promens ima, strata latiùs, in nerueis cauliculis rotundæ Erucæ, aut aquatici Nasturtii vulgaris: quæ autem in caule sesquipalmari vel pedali angustiora multò sunt, etiamque hortensis Nasturtii diuisura: floribus summis albidis, acri gustu, ac in acetariis tamen minoris commendationis. *Dubii sumus* quam plantam intelligat Lobelius: apud Matthiolum quem citat, est icon Sisymbrii aquatici alterius cum flore minuto & copiosiss. vmbellam penè referente, verùm Lobelius in obseruat. icones longè diuersas proponit floribus paucis & magnis, quæ Iberidem Fuchsii exprimunt de qua paulò pòst.

Gerard. Cardamine latifolia, Great lodie schmock. An Gesner. Nasturtium in vineis nascens quod Räbkressich appellant, foliosum, acre, Februario florens.

Lacun. in Diosc. figuram habet Matthioli sub hoc titulo, Sisymbrium Cardaminon.

Hist. Lugd. Sisymbrium Cardamine 2. Matthioli. Item paulò pòst: Cardamine 4. Dalechampii, Cardamine minima aquatica. Figura Cardamines Dalechampii quodammodo placet, & meliùs quàm Matthioli, verùm melior Camerarii quam exhibemus.

An Iacob. Theod. Icon. & Hist. Sisymbrium aquaticum 2. Brun kreß. 2. Figura est Matthioli in qua summitates non placent, vt dictum, si eadem sit cum nostra.

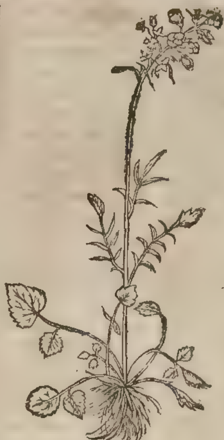
An Gerard. qui iconem habet Matth. ex Tabern. Cardamine latifolia, Great ladie smocks.

Passim Monspelii prouenit, vbi flores & siliquas profert mense Februario & Martio. Patauii quoque copiosè proueniens obseruaui, & Genevæ [vbi in acetariis vtuntur,] passim & maximè inter pontem *Arue* & *Lanci* florens Aprili: Plantas similes siccas habui à D. Tho. Platero Med. Basileæ collectas. Hanc quoque Cardaminem reperi, aut saltem simillimam maiorem prope Masmunster loco vmbroso iuxta aquam ad muros, & in propinquis montibus secus torrentes, vt in monte Rotsberg virentem mense Octobri: Fuerit eadem, ni fallor, reperta Iulio cum siliquis in peregrinatione mea Rhætica redeundo Burmio, & in monte Vvesen Heluetiæ, cuius odor tunc mihi videbatur esse Alii.

IBERIS FVCHSII, SIVE NASTVRTIVM pratense siluestre & flore pleno.

Cap. XVIII.

Radice tenui & alba multísque fibris capillata, *caulem* profert singularem dodrantalem, rectum, teretem, glabrum, & quasi contortum, iuxta terram rubentem, qui in *ramos* diuiditur, in quorum summitate *flores* simul multi vel albidi purpurascentes, quatuor foliis obtusis venosis constantes, in quorum medio *stamina* lutea sena cum stilo: quibus succedunt *siliquæ* oblongæ, atropurpureæ, *semen* continentes: folia duum generum, inferiora enim per terram sparguntur, rotunda, ex longis & tenuibus pediculis, in quatuor quinque aut sex foliola rotunda diuisa, ad costam per interualla adhærentia: superiora verò quæ in caule sunt, quaterna aut quina, sine

pediculis cauli adnexa, in tenues portiunculas quinas, septenas, & terdenas ad costam vsque dissecta. Sapore est tota Nasturtii aquatici.

Trago inscribitur Nasturtium pratense, gauchblům, Nasturtium 3. Ait porrò posse vocari Agriocardamum & Nasturtium agreste: non autem quod Drabam suspicatur, multò minùs quod sibi persuadet ex Nasturtio aquatico siue Sisymbrio procreari, vbi semen eius per inundationes in prata reiicitur: quot sunt obsecro prata & viridaria quę non aluntur fluminibus, & tamen eâ plantâ abundant. *Tragus not.*

Fuchsius asserit, quod vocetur Gr. ἰβηρὶς, καρδαμαντική, ἀγριοκάρδαμον, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Nasturtium agreste Latinis, Germ. Gauchblům, Gall. *passe rage* aut *Nasitor sauuage*: non aliâ ratione quàm quòd plerosque, qui in illius notitiam nondum peruenerunt infatuet: posse etiam commodè Germ. dici, wilder kreß: Dicit præterea manifestum fieri ex flore lacteo, hoc est, ex albo purpurascente, herbam cuius picturam exhibeat esse Iberida. *Fuchsium autem falli* facilè cognoscent, quibus nota erit vera Iberis, & qui hanc contulerint cum Veterum Iberide. *Fuchsii error.*

Dodon. Gall. figuram habet ac describit: dicens, σισύμβριον καρδαμίνη. Lat. Sisymbrium Cardamine, quibusdam etiam Sium, Gall. *passe rage sauuage*, aut *petit creßon aquatique*: Germ. Gauchblům/wilder kreß, & wisenkreß/ Belg. Coeckoexbloemen & Cleyn water kreß. Herbariis quibusdam flos Cuculi. Nasturtium aquaticum, non est Iberis, vt quidam existimant.

Gesner. hort. Dodonæi Iberis, Nasturtium pratense quoddam sylu. Item in cat. plant. Hiberis, Agriocardamon καρδαμαντική, fortè Stein kressich.

Gualtero Ryffio est Iberis, sed planta quam icone exhibet, non placet, nec nomen additum Steinkressich.

Lobel.Obs. duas habet pàtum differentes icones: Vni hæc ascribit: Cardamine siue Sisymbrium alterum Dioscoridis, Adu. p.71. perperàm Nasturtium agreste siue Iberis Fuchsio, Cardamum Apulei & Nasturtium Italicum, Nasturtium syluestre Cordi, & pratense Tragi, German. Gauchblům: Alteri autem iconi, Cardamine altera, siue Sisymbrium Cardamine secundum, Iberis & Agriocardamum Fuchsii, Gauchblům & wilder kreß. Flos Cuculi Dodon. Belg. klein watter kresse, & Coeckcoex bloewe, Gall. *passerage sauuage*: à coloris acrimonia. Exit hæc altera Cardamine pratis vdis Angliæ, Belgii, Germaniæ & frigidarum regionum, vbi Cardamine, quam foliis imis refert. In pedali caule vtplurimùm angularia folia exiliora Nasturtii hortensis siue Cardami similia. Flores lactei purpurantes Erucæ aut Napi, Cardamines prioris maiores, gustu vti vniuersa planta, & viribus Sisymbrium referentes elysteribus & cataplasmatibus, Lepidii, Nasturtii, Sinapi, & congenerum herbarum ritu, coxendicorum commodè miscetur. *Obscurus nobis videtur* Lobelius valdè, non demonstrat qua in re differant duæ suæ icones: præterea in titulo secundæ iconis remittit ad pag.71. Aduers. vbi non fit mentio Iberidis Fuchsii, quinimò fit ibi mentio Iconis Matthioli plurimùm differentis ab icone Fuchsii: apud Fuchsium præterea vnica icon & descriptio Iberidis: Lobelius nihilominus hic in Obs. sub duobus titulis diuersis Iberibis meminit Fuchsii, quasi duarum meminerit, videlicet minoris & maioris. Eædem tam dictæ binæ icones proponuntur in Icon. Pl. cum his inscriptionibus, Cardamine siue Sisymbrium alterum Diosc. Lob.106. Teut.252. Item Cardamine altera siue Sisymbrium Cardamine secundum Lob.106. Teut 252.

Cardamũ Apulei. *Flos Cuculi.*

Hist. Lugd. vnius plantæ duas ponit & figuras & descriptiones, sub titulis: Sisymbrium Cardamine 3. Dodonæi. Cardamine altera, siue Sisymbrium Lobelii.

Tabern. Icon. Cardamine 1. Sisymbrium alterum Diosc. Gauchblum/Wilder freß 1. Cardamine 2. Gauchblüm/Wilder freß 2. Cardamine 2. species altera floribus lacteis, Weiß gauchblum Figuræ duæ priores iuxta Lobelium, 3ª. addita, sufficiebat fortè vna. Figura Tabern.1. Lob.2. & quæ Lobel.1. Tab.2. Discrimen harum figurarum ostendit in Hist. quod primæ flores albicantes. Secundæ folia paulò maiora, nonnihil curuata, & quasi cochleata. Tertiæ flores nonnihil carnei coloris adscribit.

Gerard.l.2.c.17. Cardamine 1. Cockowe flouers (Lob.1.). Cardamine altera, ladies smockes [Lob. 2.] Cardamine 3ª. lactea Milke White ladie smockes. *Cur Gerardus* quinto loco ponat plantam quam alii tertio loco posuere, nescimus, nec etiam placet, cùm colore differat tantùm: fortè etiam ei hæ plantæ incognitæ.

Gerardus notatur.

C.Bauh.Phyt. Nasturtium 4. siue pratense vulgatius, variat flore qui communiter ex candido leuiter purpurascit, aliquando prorsus albus est. Figura Tragi, Fuchsii & Matthioli in quarto, cum ea, quæ apud nos prouenit meliùs quàm Lobelii & Dodonæi conuenit: Non tamen differentia inter Tragi seu Matthioli & Lobelii constituenda, vt fecit Tabern. Flore etiam pleno habetur. Item Nasturtium 5. siue pratense alterum, Cardamine, siue sisymbrium alterum Diosc. Lobel. Et hæc florum colore variat: cuius nomine Tabern. duas icones nomine Cardamine 2. posuit. *Item apud Matth.* Nasturtium pratense vulgatius: Fuchsii Hiberis. Sisymbrium aquaticum alterum Matthioli: Cardamine altera Lobelii, Lugdunensi, qui huius tres proponi, licet vnius sit plantæ. *Quamuis folia* in Icone Matthioli respondere videantur Iberidi Fuchsii non tamen meliùs conuenire dicemus cum planta Iconem Matthioli, quàm Lob. & Dodonæi, nec etiam eandem dicemus Matthioli plantam cum planta Tragi vel Fuchsii, nisi dicamus ineptam admodum & falsam tum iconem Matth. tum descriptionem: scribit enim epit.p. à C. Bauhino citata, quod etiam demonstrat icon, flores tenues pusillos: Considerádum etiam an Iberis Fuchsii prouenit eo loco vbi suum Sisymbrium aquaticum minus prouenire ait quæ antè ex eo recensuimus.

Tabern. not. *C.B. not.*

Locus & tempus.

Nasci tradit Fuchsius, Iberin incultis locis circa itinera & prata: Verno tempore apparere, Aprili potissimùm mense & Maio, durareque ad æstatis initia, quo potissimùm tempore lacteum florem fundit: initiò enim purpureo colore maculatus videtur, efficacioremque vsum obtinet, quòd tum semen etiam in siliquulis proferat.

Iberidem Fuchsii, siue Nasturtium pratense obseruaui Basileæ in multis locis: frater C.Bauhinus extra portam S. Albani ad Birsam: in Masmunster: Geneuæ inter *Lancy* & *Pont d'arue* in sæpibus mense Aprili. Montbelgardi abundat etiam in Horto Ill. E.C spontè. Anno.1595. Iulii 8. D. Fridericus Meier dedit Argentinæ in suo horto Iberidem Fuchsii, quam dixit pleno flore, missam Bisantio per D. *à Pelle fontaine* qui Nasturtii aquatici speciem faciebat, plantata Montbelgardi in horto Ill. E.C. pulchrè floruit sæpiùs.

IBERIDI FVCHSII AFFINIS TRIFOLIA Cardamine.

Descrip.

Cardamine alpina trifolia nigricantibus ex purpura ramulis per terram serpit, in quibus oblongo eiusdem coloris pediculo terna perpetuò *folia* immittuntur, circa pediculum angustiora, per oras latiora & quasi orbiculata, in ambitu nonnihil crenata, initiò tenella & viridia, deinde dura, nigricantia, acidulo primùm gustu, postea acri: *cauliculi* teretes inter folia erumpunt ex purpura nigricantes, palmares, nullis aut rarissimis (quæ terna etiam eidem inhærent) foliis præditi: *flores* extremis ramis insident, candidi, quatuor foliolis constantes, Cardamines pratensis, quam Fuchsius Iberidem nuncupauit, persimiles. His succedunt rotæ & oblongæ *siliquæ* Dentariarum Corniculis ferè similes, sed minores: *semine* etiam minore, licèt simili, plenæ: radix summâ tellure serpit, & subinde paruulas candidasque fibras agit, sic vt facilè ramulis terrâ obrutis pangi possit.

Carda-

Ad Cardamines siue Sisymbrii alterius genera referendam meminit Clusius ante multos annos ab Alfonso Pancio missam Machliniam *Sanctulæ folia* nomine.

Eam commodiùs Lobelius inter Cardamines recensuit, trifoliámque cognominauit, de qua in Obs. hæc scribit: Cardamine trifolia, quibusdam hortis cultiorib. repertu facilis, Nasturtii Cardamines gustu & facie plantula palmaris Sisymbrii Cardã. sed positu terno, Oxys Plinianę ritu, humi procumbente. Flos in pediculis albus Isopyri vulgaris aut Cardamines. Radix multùm fibrosa.

Inscribitur à Clusio Cardamine alpina 1. trifolia: à Lobel. Hist. Lugd. & Gerard. Cardamine trifolia: Tabern. Icon. & Hist. 3. C. Bauh. Phyt. Nasturtium alpinum trifolium.

cus & npus Inuenit Clusius in siluosis montibus, nudo solo potiùs quàm herboso, ad Abietum & præaltarum arborum radices, totâ hyeme etiam virentem. Floret Iunii, in cultis verò etiam Aprili.

Anno 1571. Iulii 7. inter plantas siccas Aggerii Argentinæ reperi plantam [nullo tamen ascripto nomine] quæ optimè respondet figuræ Clusii positę inter Pannonicas pro Cardamine alpina trifolia.

IBERIDI FVCHSII ALIQVATENVS SIMIlis Cardamine Dalechampii odorata.

scriptio CArdamine odorata *radice* est, crassiuscula, sensim gracilescente, dodrantali, granulis plurimis candidis, & Coriandri semine non maioribus, tuberosa, albæ Saxifragæ modo, multùm fibrata, *foliis* Sisymbrii Cardamines Dodonæi, humi striatis, amplioribus, nigricantibus, gustu acribus, sed odore cùm manduntur tam suaui, vt ad Cinamomum accedat: *flore* ac *fructu* est Nasturtii.

Hist. Lugd. Cardamine odorata 5. Dalechampii: seu Nasturtium odoratum, quidam Callitrichon Plinii lib. 25. cap. 11. esse putant.

is & us. In Sequanorum siluis, Abietibus & Piceis consitis, Cardaminem odoratam vidit Dalechampius muscoso solo.

IBERIDI FVCHSII VEL NASTVRTIO aquatico affinis Cardamine alpina media Clusii.

tipsio CArdamine alpina media, siue 2. Clusii sine figura, habet *folia* in orbem disposita; duorum digitorum transuersorum longitudine, profundioribus crenis incisa, & laciniata, vti in Sisymbrio cardamine, siue Nasturtio aquatico vulgò nuncupato, hirsuta & aspera; supernè veluti cinereo colore aspersa, infernè verò viridiora, sapore primùm acido aliquantulùm, deinde calidiusculo: ex quorum medio prodit *cauliculus* dodrantalis aut amplior, tenuis, albos *flosculos* in in summis ramulis ferens: deinde *siliquas* teretes, paruas: *semen* obseruare non licuit: *radix* longiuscula est, alba, quibusdam fibris capillata.

Nascitur in Styriæ inferioris scopulis ad Monasterium Neuberg [quod Alpium iugo illi imminenti nomen imposuit] in Styria inferiore. Florebat Augusto.

MYAGRVM VETERIBVS.

CAP. XIX.

MYagros, quem aliqui, Dioscoride dictante, Melampyron vocant, herba est surculacea. (φρυγανώδης, è cremiorum genere Sarrac. legit. Plin. ναρθηκώδης ferulacea]bicubitalis, foliis Rubiæ similibus, pallidis: semen verò gerit Fœnogræco [sic Ruell. & Sarrac. in vers. Lat. Sed hic in Græca pro τήλει Fœnogræco, malè τραχήλῳ εἰκὸς, collo simile, retinet,] simile, pingue. *Herba surculacea. Diuersa lectio. Folia Rubiæ. Semen Fœnugraci. Sarrac. error.*

Non eadem omninò Plinius tradit: Myagros herba ferulacea est, foliis similis Rubiæ, tripedanea, semen oleosum, quod fit ex eo. *Herba ferulacea.*

Paulus Ægin. lib. 7. locis duobus diuersis de hac eadem planta egit: ac priore quidem Μύαγρον [quasi Muscipulam diceret, siue Muscariam, quæ insidentes, siue præteruolantes muscas glutine suo implicet) appellat: posteriore verò μιαρὸν (quod impurum significat & sordidum, cuiusmodi Melampyrum est) nominat: hic quidem Dioscoridis, illic verò Galeni ipsissima verba referens. Quare Cornarius hoc Pauli loco Myagron vbique meritò legendum censet, & non Miaron, quòd alia non sit herba à Myagro, ordinémque lectionis hîc perturbatum esse, vt primùm habeatur Myagri semen, deinde interpositis quibusdam sequatur Miaros; quæ eadem sit cum Myagro, & sic restituendum esse ordinem. *Paulus not. Myagri etymon. Miaron.*

Cæterùm Melampyri nomen dubium puto, ac ei euenire, quod multis aliis nominibus, vt vnum de pluribus plantis dicatur:

Præterea hoc loco fortè etiam legendum, vt admonet Cornarius, μελάμπυρον, vt etiam habet Paulus Ægineta libr. 7. cap. 3. Vel dicendum Melampyrum aliud Diosc. aliud Galeni, cuius meminit lib. 1. de alim. & Theophrast. quod vocatur à Cornar. brandtweitzen, Triticum nigrum. Incertum est, quid intelligat Diosc. lib. 3. cap. de Cratęogono, per μελάμπυρον, vbi Plin. habet lib. 7. c. 8. spicæ Tritici, & Theophr. λίνον πύρινον, quod Ruellius lib. 3. cap. 64. suspicatur corruptum, Cornario idẽ asserẽte, reponúntq; Melampyron. Fortè non intelligit de Myagro, quod mihi videtur verisimile; communius enim, vt puto, nomen apposuisset, videlicet Myagri; sed de Melampyro Theophr. & Galeni; quam meam opinionem augent Plinij verba cùm dicit. Cratæogonum spicæ Tritici simile est, multis calamis ex vna radice emicantibus, multorúmque geniculorum. *Melampyri icon dubia. Melampyrum. Cratęogonum. Linum pyrinum.*

Myagri semine, inquit Diosc. torrefacto & tuso, virgas oblinunt, iisque Lucernarum vice vtuntur. Cæterùm, hoc pingui (oleo) corporis scabritias expoliri, læuigaríque constat. Galenus scribit Myagri semen pingue esse: nam, si tundatur, oleosum quid effundere, quod emplasticam vim habeat: Diuersam ab his facultatem tribuit *Vires.*

Plinius huic oleo, nempe quòd medeatur oris vlceribus eo perunctis.

MYAGRVM DICTVM CAMELINA.

Descriptio. EX vno *caule* cubito altiores rami, tenues, teretes, recti, subhirsuti, fungosa medulla farcti, ramosi: quibus alternatim latiore basi adnascuntur *folia* Drabæ, oblonga, mollia, non aspera, & Rubiæ cui Myagrum Dioscor. comparat, pallida, pinnis caulem amplectentia, leuiter in ambitu serrata, sapore oleraceo: Ex pediculis satis longis, *flores* pusilli luteoli, quadrifolii: quorum singulis singula succedunt pericarpia gigartis Vuarũ aliquatenus similia, turgidula, oblonga, cum quatuor angulis vel costis, *semina* continentia multa, oblonga, triangula, Nasturtio minora, coloris ferè Fœnugræci, saporis Nasturtii, quæ in ore retenta contrahunt mucilaginem quandam: *Radix* vbi adoleuit lignosa nonnihil & fibrosa.

Nostra figura oscitanter deprauata per Sculptorem: malè enim omissæ pinnæ caulem amplectentes: flores nimis magni.

Tragus Linariam veram vocat, Linariam quintam, seu Quintam Linariæ speciem facit, scribens eam passim inter Lina reperiri, ac Lino adeò similem existere, vt ab illo vix separari possit. Hanc porrò à Ger. Dort i.e. Zizaniam, communi omnium vitiorum, quæ inter segetes enascuntur nomine appellari: esse Pseudo-linum: Ruri in agro Vormatiensi Doller kraut / & in Alsatia Frimmel & Fluel dici.

Idem postea lib. 2. cap. 25. ait. Plantam superiori libro inter Lunarias quinto loco descriptam: Sesami genus esse statuo. Tametsi descriptio Selamæ, quæ apud Theophr. lib. 9. extat, huic nostræ plantæ non per omnia respondeat, vt rarò stirpem inuenias, quæ vno & eodem modo à diuersis Scriptoribus depingatur, hæc tamen obstare non potest quominus Sesamam nostram agnoscamus. Hæc ille, qui etiam innuit Plinii Sesamum, ac etiam Columellæ, nec non Dioscoridis vti & Theophrasti: Titulus in Hist. Lat. figuræ est Sesama, Germ. flachs Dotter / In Germ Daß recht. rndt gemein flachs kraut / Dz fünfft flachs kraut / Linaria vera, siue quinta. *Sed qua obsecro* tanta similitudo Sesamæ Tragi cum Lino vt vix separari possit: ipsa figura Tragi monstrat magnum discrimen, qui viderint Sesami plantam & semen, nunquam concedent Trago, hanc plantam esse Sesamum Dioscoridis, Theophr. & Plinii, vt ipse sibi falsò persuadet. Præterea Tragus non animaduertit non vbique neglectam hanc stirpem, quod infra patebit ex Ruellio.

Tragus not.

Anguill. Myagron Diosc. in Italia quibusdam in locis *Sevenzina*, in aliis *Durella* dictum.

Lobel. & Pena Aduers. quibus Myagrum, Germ. & Gall. *Cameline* dicitur, quod quidam minus Sesamum putarunt, scribunt ineptire Senensem, dum doctis nullâ melioris historiæ commentatione aduersetur, Pseudo nesciunt quid intrudens, quæ Vacaria videtur.

Matth. Sen.

Dodon frum. describit dicens: Camelina, Germ. flachs Dottern & Lein Dottern, Gallis *Cameline*. Officinæ plæreque Sesamum appellant, oleoque huius pro Sesamine vtuntur: est cereale Erysimum, quod à Galeno ac à Theophrasto ἐρύσιμον appellatur. Eadem quoque tradit in fol. vbi Camelinam siue Myagrion vocat, siue Theophrasti Erysimon, & Myagrion Dioscoridis. In Hist. Gall. lib. 4. cap. 35. depinxerat & descripserat, ibi vocabat λίνον πύρειον Theophrasti, Linum triticeum.

Falli autem eos qui Myagrum Dioscoridis non agnitum, arbitrantur esse Sesamum, testatur Gesner. horti, qui primus mihi hanc plantam pro Myagro monstrauit, nec video quidquam quod magnopere repugnet.

Lacun. Sesamum. Lonic. lein Dotter aut flachs Dotter, Græcè Pseudolinum, Officinis Sesamum.

Vt autem eò clariùs ostendatur, quàm cæcè Ruellius in Hist. Myagri circumagatur, potiorem eius historiæ partem duximus ascribendam: Melampyron, inquit, etsi Tritici vitium esse Galenus fateatur, eius tamen exortu degenere, nihil incommodi sentit. Hoc Siculo Tritico peculiare fecit Theophr. Granum tamen innocens, nec sicut Lolium graue, ac caput tentans. Herba prosilit tripedanea, surculosa, foliis Rubiæ pallidis, semen colli figura, oleosum: tostum hoc vt Dioscoridi placet, tundunt &c. frequens Suessionibus meis semine in colli speciem exporrecto: rura nostra Camelinam vocant, de quo in Myagro nonnihil etiam erit dicendum. Myagrum siue Melampyron herba surculosa, semen Fœnugræci &c. Myagron herba Plinio ferulacea &c. Hanc rustici in Gallia serunt quamuis & suæ sponte inter segetes inueniatur: Melampyron ideò Græcis quasi nigrum Triticum dici crediderim. Nostri vocant Cameliam aut Camaminam, semen fœniculo simile in vtriculis conceptum. Fateri cogit oculata fides, semen τήλιδος hoc est Fœnugræci, non τραχήλου i.e. colli, vt in quibusdam legitur exemplaribus] similitudinem referre &c. *Considerent lectores* an Ruellius non confundat duas diuersas plantas. Quod enim Camelina Myagros sit [inquit Cornar.] nondum satis probauit Ruellius. Melampyrum esse illa non potest. Manet Myagros herba adhuc ignota, siue Melampyrum siue Melampicnon, eadem etiam vocetur. Mirum Ruellium priore loco semen colli figura dicere: deinde posteriore refellere. *Meretur* sanè Ruellius reprehensionem Cornarii: dum tribuit suæ herbæ diuersas figuras seminis.

Est hoc Matth. in prior. comm. Sesamum quorundam. Cæterùm etiam hanc plantam pro Sesamo exhibuit, quòd varia herbariorum de eo sit sententia: Sibi quidem, vt ingenuè fatetur, pro legitimo Sesamo non placet quòd historiæ refragetur, quam de Sesamo Theophr. & Plinius tradiderunt, sed eâ saltem ratione depingi curauit, vt lectores admoneret, quod ea notis veri Sesami non respondeat, quódque in manifesto errore versentur, qui secus opinantur. Eadem repetit in post. com. latinis cum mag. fig. omissâ tamen icone. Ait præterea in post. comment. Ital. scribere quidem Ruellium, Myagrum nasci in Gallia,

à suis vocari Camelinam & Camaminam, se tamen non audere Ruellio subscribere, quia hactenus non viderit Myagrum in Italia. Cæterùm eos haud dubie falli crediderit, qui putant vulgare illud aurei coloris semen, quod aliqui Drodam, Drodellam alii, nonnulli verò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrum. Is figuram ex prioribus com. ademptam huc reponit, ac præter iam dicta subdit. Non desunt præterea qui plantam, quam Pseudomyagrum appellauimus, legitimum esse contendunt. Verùm hæc Rubiæ folia non gerit, sed Glasti, & semen Nasturtii. Figuræ titulus, Myagro falso. Idem in Hist. Germ. dicit: Quidam existimant Sesamum esse Lein Dotter aut flachs Dotter/ quod mihi non placet, quia existimo lein Dotter esse verum Myagron, de quo in 40 libro. Idem in eadem Hist. Germ. figuram prædictam habet, ac dicit, lein Dotter aut flachs Dotter sumunt aliqui pro Sesamo, sed malè, vti diximus, meliùs cum Myagro conuenit, de quo Diosc. lib. 4. cap. 112. Vocatur etiam Pseudolinum.

Matth. not. *Me silente* ex allegatis locis appatet Matthiolum non nouisse Camelinam Ruellii. Drodellam suam & suum Sesamum quorundam, vnam & eandem plantam esse, ac eum eâ figura malè picta dixisse habere folia Isatidis, ac hinc putasse Aduersaria Matthiolum Vaccariam intellexisse ea figura, quod tamen ex prædictis non fit verisimile: Figura etiam Matthioli, quanam in re accedit ad Linum vt mereatur dici Pseudolinum?

Camer. apud Matth. Germ. Myagrum quorundam: in Epit. Matth. Pseudo-Myagrum.

C. Bauh. apud Matth. Myagrum 1. siue satiuum. Myagrum 2. siue syluestre, aut Pseudo-Myagrum *Idem in Phyt.* horum meminit his verbis: Μύαγρος Diosc. lib. 4. cap. 112. meminit, quod aliqui volunt idem cum Myagro vulgò dicto, at Rubiæ folia suo tribuit Dioscorides: & Plinius lib. 27. cap. 12. cui Myagros dicitur. Quibusdam tamen nostrum secundum Myagrum est Theophrasti & Galeni Erysimum: aliis Sesamum ob seminis similitudinem & olei vbertatem. Myagrum 2. hortense: Myagrum Dodonæi, Cameline Myagrum Lob. icon. p. 224. *Item*: Myagrum tertium siue Myagrum syluestre. Sesama Trago, Pseudo myagrum Matth. Hoc satu tantùm à superiore differre volunt, cùm tamen illud foliis sit sinuatis, hoc verò Glasti folio non sinuato.

...not. *Qui considerabit* varietatem foliorum Camelinæ, & aliqua conferet cum Rubiæ foliis, aliquam similitutinem inueniet. Paruam inuenio affinitatem seminis Camelinæ cum vero Sesamo. Ex figura malè picta Matthioli & ex eius verbis de Glasti foliis in ea iudicare non possum diuersitatem. Si statuendum propter figuram diuersum genus separandum etiam erit Tragi Sesamum, in quo folia non Glasti, sed ad Linum potiùs accedentia, & vt ipse ait, Lino adeò

...th. not. similia, vt ab illo vix separari possint. Ego igitur non separo: sed figuram Matthioli non placere dico ac esse plantæ ei non benè perspectæ & cogitæ. Tragi autem Sesamum factum ad strigosam aliquam plantam spontaneam & sicco loco natam: non propterea aliam.

H. Lugd. vnius plantæ duas habet figuras. Vni titulus est, Myagrum Dodon. Hoc, inquit, Ruell. & eum sequutus Dodonæus, atque alii Dioscoridis Myagrum, quod & Melampyron vocari tradit, esse putant. Altera inscribitur, Pseudo-myagrum Matthioli. Nec hoc, ait, Matthiolus sine ratione intrusit. Sunt enim, qui legitimum Myagrum esse contendant, ast cùm folia Rubiæ non habeat, sed Glasti potiùs, & semen ei sit Nasturtii, non Fœnugræci, ab eis differt Matth. & non Myagrum, sed Pseudo-myagrum appellat.

Taber. Icon. Myagrum 1. Hist. Myagrion, Chamælinum.

Gerard. myagrum Golde of pleasure.

Locus & tempus. Primùm vidi Tiguri in horto D. Gesneri: vidi Basileæ consitùm agrum ante 30. annos in quo florebat & siliquas habebat Maio. Geneuæ in horto meo pulchrè virebat & adhuc florebat Nouembri ex semine deciduo, hiememque perferebat. In Italia copiosè vidi, vt Patauii in horto publico: florens Martio & virens Februario & inter Vicentiam & Villanouam: Monspelii abundat in agris. Circa Montbelgardum Myagro consitos agros habent ad oleum, quod dicunt caput grauare, vidi prope *Granges* quod quotannis semine deciduo se renouat, quodque maturum Iunii prinicipio. Agros benè subactos (inquit Ruellius) stercoratosque hoc semine perinde quasi Napis serunt. In tanta est apud nos [Gallos] nobilitate, vt ruri nemo non conspiciat: Et iam fuæ spontis inter segetes inuenitur. Affatim inter segetes Lini vbique locorum, maximè verò in Alsatia, & tractu Rheni, Tragus.

Vires. Rusticis nostris (inquit Ruell.) Camelina aut Camamina, oleo distringẽdo, quàm optimè cognita. Eius semen in areis pauitis rura flagris decutiunt, & vannis in auram vento silentem iactant, dum siliquarum recrementa vanescant: tum trusatilibus molis subiiciunt versandóque subinde oleum exprimunt, quo non ad lumina tantùm Lucernarum, sed & ciborum quoque condimentis pauperes vtuntur, magno huius olei prouentu. Vix quicquam aliud adeò ab auiculis inuaditur, atque hoc semen, quod animaduertentes quidam, id colligere ac alendis auiculis reseruare studuerunt. Oleum ex hoc semine conficitur longè præstantissimum, éstque Tragi iudicio gratius & iucundius Oleo Oliuæ. Sed non video ego quomodo præferri debeat, huius Sesami oleum, Oleo Oliuarum, vt Tragus præfert, dum sibi persuadet verum Sesamum, ac vires Sesami attribuit. Audio hoc oleum frigore non concrescere. Modicè, vt Matth. annotauit, calefacit atq; humectat. Accedit omninò ad Sesami vires semen auiculis gratissimum. Paratur & ex eo oleum similis facultatis.

MYAGRVM TVRCICVM.

Descriptio. Hoc longè tenerioribus virgulis, quàm præcedens, nascitur, sed culturâ fruticosior fit [ait Camer.] semen minus in vasculis vegetioribus profert. Herba eiusdem est ferè naturæ cum Myagro.

Camer. ad histor. Germ. & Epit. Matthioli. Pseudo-Myagrũ alterum, species prima Myagri putati, quæ quia rarior est Mya-

gri Turcici nomẽ sortitur ab hortulanis. Turckisscher leindotter tenuis. C.Bauh.phyt. Myagrum 4. siue syluestre alterum.

CAMELINA MYAGRVM ALDROANDO.

Descriptio

Est hæc ex seminibus, quæ ab Excellentissimo Aldroando ex Italia nobis attulit Illustr. Dux Wirtemb.Creuit in horto Montbelgardensi sata: *Folia* numerosa à *radice* exeunt, longo pediculo hærentia, repanda, principio subangusto, oblonga, laciniata, qualia ferè sunt Barbareæ, costa insigni pallidè virenti donata, à qua nerui saturatiori colore exeunt. *Caules* inter hæc prodeunt multi, pedales, teretes, ac crassi satis, lentique, quibus folia præcedentibus ferè similia, sed superius nullo pediculo hæret. Summitatibus *flosculi* insident candidissimi tetraphylli, quales Scorodothlaspi velut in vmbella dispositi. Succedunt *vascula* sublonga. *Radix* alba est, simplex, fibris tenuibus capillata. Odor foliorum herbidus, sicut & sapor, gratus tamen satis: Radicis verò ad Nasturtii saporem quodammodò accedit, sed minùs acris, ac mitiùs palatum & linguam vellicat.

Nemini hactenus quod constet cognita aut descripta planta nomine *Cameline Myagro*, à D. Aldroando donata, si Amanuensis vel hortulanus bene scripsit.

Locus & Tempus.

Sata in horto Ill. C. VVirtemb. Montbelg. Aprili, floruit Iulio.

MYAGRO AFFINIS PLANTA, SILIquis longis.

Descriptio

Hvius plantæ *radix*, lignosa, alba, simplex, fibris aliquot donatur, *caulis* plurimùm variat: est vbi vnciam parum excedit, frequentiùs altior, cubitalis vel bicubitalis, singularis, firmus, striatus, subhirsutus & nonnihil rubescens, medullâ Sabmucinâ plenus, in surculos aliquot diuisus: *folia*, Camelinæ similia, alternatim posita, vnciam lata, tres quatuórve longa, ex angusto principio sensim dilatata, sensim deinceps in mucronem desinunt, tactu aspera, viridia, sapore amaro prædita: *flores* parui, multi, conferti, lutei, quatuor foliolis constantes, apicibus itidem luteis, breuibus pediculis insident: quibus delapsis, alternatim succrescunt siliquæ tenues, vnciâ longiores, quadratæ, semen copiosum, tenue, oblongum, amarum, claudentes.

Icon.pl.Cameline, Myagrum alterum Thlaspi effigie.

Hist.Lugd.sunt duæ figuræ vnius plantæ. Prima, Sinapi amarum Dalechampii vocata. Altera, Myagron aliud Thlaspi effigie Lobelii: nec tres nobis videntur stirpes.

C. Bauh.phyt.Sinapi 11. siue Hissopi folio, Sinapi amarum Dalecham. Myagron 1.siue siliqua longa: Et Leucoium 13. siue luteum sylu. exiguis flosculis. Viola lutea sylu.Tragi, sed vna. *Sed sic boni viri sua ditant opera.* — C. B. not.

Tragus Lat. & Germ. Siluestres Violæ Luteæ. An Gesner.hort.Leucoii sylu.genus minus?

Myagrum alterum Thlaspi effigie Lobelii Obseru.& Icon.Plant.

Compilator Tabern.duas quoque vnius plantæ sub diuersis titulis icones proposuit. Ac primam quidem Histor.lib.2.& Icon.plant.449.Erysimon 3. wegsenff 3. Huius iconem Gerardus ponit pro Eruca sylueſt. angustifolia Narrow leafed/wilde Rocket. Alteram verò Icon. p.866. Hist.538. Myagron 2. leindotter. Addit & secundam Gerard. quam Camelinam vocat Treacle wormseed, Erysimum Galeno & Theophrast. Hanc plantam non obseruauimus à quoquam dictam Camelinam. Gerardus iconem ex Tabern. habet, ac ei euenit, ni fallimur, quod illi, vt duabus iconibus vnius plantæ, diuersos tribuat titulos & diuersas descriptiones. Ast horum saltem in stirpium ignorantia meretur veniam.

Erysimum 3. Eruca sylu. angustifolia. Myagron 2. Tabern. Compila. notatur. Camelina. Erysimum. Gerardus not.

Floret Iulio & Augusto, inueni propè Chastenoy ad ripam aquæ propè Molendinum quà itur Montbelgardo Beffordiam, postea alibi locis siccioribus, transtuli in hortum, vbi quotannis ex semine deciduo seipsam propagat. Inueni copiosè in pago Courchaton florentẽ mense Octobri. Sata in horto Ill. E. Cell. semine deciduo se propagat quotannis.

MYAGRON MONOSPERMON.

Descriptio

Crassa & alba est *radix*: quæ *caules* profert aliquot, cubitum aut sesquicubitum altos, glaucos, teretes, læues, solidos, medullâ candidâ farctos, multis aliis concauos: *folia* Glasti satiui superioribus foliis nonnihil similia, nonnunquam laciniata tamen, præsertim inferiora, similitérque illis cæsia, nullo pediculo, pinnis suis caules amplectentia, sapore oleraceo: *flores* lutei, quadrifolii, minores multò quàm Brassicæ, paullatim nec eodem tempore sese explicant, aliis primulùm à calyce erumpentibus, aliis in *semen* abeuntibus, quod singulare in singulis spiculatis bursulis, sursum spectantibus, & caulibus, ramulísque appressis.

Casp.Bauh.Phyt.Myagrum 5. siue monospermon.

Locus Tempus

Apud Fratrem C.Bauhinum vidi plantam nomin

mine Myagri monospermi quam descripsit. Basileæ anno 1595. mense Augusto obseruaui brachiatam cubitalem totam siccam seminibus onustam in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri, vnde accepi semina serenda in Hortum Ill. E.C. Montbelgardi. Spontè obseruaui spontaneam in agro inter Dampierre & S. Mauritium.

MYAGRO AFFINIS HERBA, CAPItulis rotundis.

Descriptio. MVltos ex *radice* simplici, lignosa, producit *caules*, cubitales & bicubitales, hirsutos, fragiles, multis ali. dodrantalibus concauos, per quos, floribus tenuissimis, minoribus quàm in Myagro, pallidis, longa serie succedunt alternatim disposita *capitula* exigua, Coriandro minora, semuncialibus pediculis hærentia, per maturitatem nigra, in apiculum desinentia, à quo quatuor costulæ minimùm alatæ ad pediculum vsque porriguntur: in singulis capitulis *semen* inest vnicum, flauum, oleaginosum, nullo sapore manifesto: *folia* Myagro similia, minora, hirsuta, aspera, nonnihil succulenta, quæ per caules & ramos disposita, nullo pediculo, amplexicaulia, alas vtrinque pinnatas proferunt, sapore viscido, & nisi obstet leuiuscula acrimonia, fatuo, infima ex longis pediculis leuiter sinuata sunt.

Sunt autem plurimi anni, ex quo hanc plantam vocaui Myagro affinem cum capitulis rotundis. Semen huius missum à Domino Doctore Schvvartzio Myagri nomine.

C.Bauh. Phyt. Myagrum 6. siue Myagro similis siliqua rotunda, quæ Io. Bauhino creuit.

Camer. ad Matth. Germ. Myagri species cum rotundis capitulis, ferè eiusdem naturæ cum Myagro. Et Epit. Pseudo-Myagrum 3. species 2. Myagri putati, exilior, vasculis rotundioribus, alicubi in aruis spontè nascens.

Locus & Tempus. Annua planta flores & semina fert matura cum Myagro, Iulio, & Augusto, ac quotannis se ipsam seminat. Myagro affinis cum capsulis rotundis & flore luteo in Ill. Princip. horto florens & virens cum suis capsulis Iunio 1608. Stutgardiæ.

MIAGRO SIMILIS FLORE ALBO.

Descriptio. NVmerosa statim à *radice* fundit *folia*, glabra, vncias tres longa ad Iberidis folia accedentia, laciniata nonnihil: Inter quæ *caules* surgunt, medullâ farcti, alis concaui: Quatuor exortum, folia ambiunt alata, & veluti denticulis laciniata. *Flosculi* in fastigiis candidi, exigui, quos *vascula* sequuntur subrotunda, acuminata, longo pediculo hærentia; ad Myagrum cum rotundis seminibus accedentia. *Radicula* longa, alba, simplex, vel cum paucis fibris.

Locus. Inter Bononiam & Florentiam reperi cum floribus & capitulis. Dominus Agerius quoque Bononia delatam communicauit.

SESAMVM VETERIBVS.

CAP. XX.

Radix. SEsamum, vt Theophr. sparsim habet, pingue est, *radice* singulari cohæret, numerosiore tamen, quàm Milium: *stirpe* assurgit simplici, altâ, Caudex. Caulis. sursum vires suas omnes intendente: *caule* ferulaceo, multiplici quoque magis, & crassiore, quàm Milium, calamo constat, vnde omnium, quæ ex æstiuis sementibus ager recipit, Sesamum terræ insolestissimum esse, plurimúmque posse emaciare putatur. Flos. *Flos* etiam foliis constat. Tota quadraginta diebus à satu consummatur. Sua proprietate cernitur: nam *semen* gerit in *siliqua* Semen. magnopere circumseptum, modo peculiari quàm Sapor. legumina. Sesamum viride nullum animal mandit, propter amaritudinem & grauitatem saporis, sed siccatum acceptius euadit, fructúsque eius suauis efficitur, candidus dulcedine præstat, nam genus quoddam candidum.

Genus candidum. Folia, Semen, Color. Plinius tribuit folia sanguinea, caulem ferulaceum: semen in vasculis, ab Indis venire ait, ex eo oleum confici, colorem eius candidum: Simile hinc esse in Asia Græciaque Erysimum, idemque fore, nisi pinguius esset quod Irio vocetur, Irio. medicaminibus annumerandum potiùs, quàm frugibus. *Et paulò inferiùs*, Sesamam in calida maceratam exporrigi iubet, deinde confricari, frigidæ immergi, vt paleæ fluctuent, iterúmque exporrigi in Sole super Lintea. Quod nisi festinatò peragatur, lurido colore mucescere. *Dioscorides* omissâ descriptione, vires eius inter fruges ita persequitur. Sesamon stomacho nocet, & animæ grauitatem facit, si quando commanducata dentium commissuris inhæserit. Admota verò neruorum crassitiem discutit, aurium fracturis & inflammationibus, ambustis item, & coli doloribus ac Cerastæ morsui medetur. Capitis autem dolores ex ardore contractos cum rosaceo lenit. Sed & herba in vino decocta eadem præstat, sed maximè oculorum inflammationibus doloribusque prodest. Ex ipso quoque semine fit oleum, quo Ægyptii vtuntur. Sententiam verò verborum Dioscoridis ferè explicat, inquit Cornarius, Sesama Virg. Plinius lib. 22. c. 25. his verbis, Sesama trita in Ouo sumpta, inhibet vomitiones. Aurium inflamma-

tioni illinitur, & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hæc amplius oculis imponitur decocta in vino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit. Stellionum morsibus resistit. Item vlceribus quæ cacoëthe vocant. *Hoc Plinii loco* vulgata exemplaria vino, pro Ouo habent quod verisimilius vetus Codex noster legit. Deinde in vulgatis est, amplius hoc, quod vetus habet, Hæc amplius, vt de herba accipiamus. Quod autem Stellionum morsibus resistere dicit, Diosc. non habet, nisi Cerasten Stellionem reddidit. Aetius certè lib. 13. cap. 12. ad Stellionis morsum, Sesamum vtiliter imponi tradit. Ita etiam Paulus lib. 5. cap. 10. Sed & artuum doloribus conuenienter imponi posse apparet, κώλων enim per ω legi debet non κ... per o, quod intestinum crassum significat.

Plinius notatur.

Galen. lib. 7. Simpl. Pharm. Sesamum, inquit, non parum viscosi ac pinguis in se habet. Vnde meatus obducit simulque mollit, & moderatè calidum est. Eandem vim habet & Oleum ex ipso. Sed lib. 1. De aliment. ait: Pingue est Sesamorum semen. Quapropter etiam repositum citissimè oleosum fit. Ob id igitur citò replet eos qui ipsum edunt, euertitque stomachum, & tardè concoquitur & pingue alimentum corpori præbet. Hinc clarum fit vigorem & robur ventris partibus addere non posse: quemadmodum neque aliud quid de pinguibus. Est autem & crassi succi & ob id neque citò transit. Edunt autem ipsum solum non ita valdè, sed cum melle coctum in placentas efformant, quas Sesamidas plerique vocant. Inspergunt etiam ipsum panibus.

Oleum.

Oleum Sesaminum, vt tradit Mesues, impinguat, semen auget, asperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit.

Cæterùm, vires, quas Sesamoidi Diosc. ascripsit. Plinius, dictatore Cordo, Sesamo assignauit, malè Sesamum pro Sesamoide in hoc auctore legens. Plinium autem, quod idem miratur, secutus est Ruellius.

Plinii error

Ruellius not.

Memorabile illud est, quod Q. Curtius refert, militem, qui cum Alexandro Caucasum transiret, ac inopiâ frumenti, cuius nihil, aut admodum exiguum reperiebatur, propè ad famem veniret, succo ex Sisama expresso haud secus, quàm Oleo artus perunxisse.

Sisama

Sesamum quoniam à Diosc. non describitur, fit vt in eo demonstrando plurimùm erretur. Si quis loca expendat de Sesamo apud Theophr. Dioscor. & Plinium, colligere est, nullam earum plantarum, quæ pro Sesamo passim ab Authoribus accipiuntur, esse verum Sesamum. Prior quidem Sesami nomine vulgò recepta, de qua hoc capite agimus vera videtur, sed vera certò affirmari non potest. Sesamum, qui arbitrantur Myagrum Dioscoridis non agnitum decipiuntur. In Sesami & Myagri explicatione, ait Guillandinus, mirum quàm Matth. cæcutiat, quando Myagrum esse, Sesamum primò à se loco locatum, nescit. Sesamum Cordi & Tragi, Sesamum Matthioli quorundam, dicitur nobis Myagrum Cameline. Non solùm Officinis notum est hodie Sesamum, sed etiam quibusdam locis apud nostros [inquit Cornar.] nascitur, & in cibi vsum venit, Lentis modo coctum: Appellant autem Schwaden. Sed decipiuntur, aiunt Cord. in Diosc. & Gesn. hort. qui Sesami loco accipiunt Schwaden. Multùm rei herbariæ consuluissent, si, quod decuisset, indicassent quid per Schwaden intelligerent. Dicere quis posset eos ignorasse quid scriberent, aut saltem inter scribendum dormiuisse. Sesamines flores [Itali *Sesemines* vocant] Sunt qui à Sesamino semine distinguere non valeant, Cordus. De hoc lib. 15. sub Gellemino. Sesaminum cum Sesamoide confundit Plinius, vti dictum, & eum secutus Ruellius.

Æquiuoca.

Sesamum Myagrum

Myagrum Cameline

Corn. Cord. & Gesnerus taxantur.

Gellemin. Sesamoides

Quale porrò sit illud oleum de Sosyma (cuius meminit M. Paulus Venetus) paruulos nigros faciens, considerandum aliis relinquimus, nos nihil tale de oleo Sesami annotatum inuenimus, fortè oleum Sesami miscebatur cum aliis.

Sosima [...] num.

Officinæ pleræque Myagrum [flachsdotter] Sesamum appellant, ac malè eo, eiusque oleo, pro Sesamo vtuntur, nobis attestantibus Matth. & Dodonæo. Sesami olei vice, quod exhibebat Haly pueris quamprimùm erant nati, nos feliciter vti consueuimus oleo lini, quod etiam faciebat Valembertus. Sesamo deficiente substituit Tract. qui pro quo, Semen Lini.

Substituta Myagrum [...] myagd.

Semen Lini.

SESAMVM.

SEsamũ per *caulem* cubitalem *folia* habet semuncialibus pediculis hærentia, crassiuscula, ex atro virore nõnihil rubentia, oblonga, acuminata, subinde quoque sinuata: ex quorum alis *flores* emicant, calathi formâ, oblongi, albi, hinc nascuntur *siliquæ* rectâ secundùm caulem ascendentes, quatuor costis donatæ: in quibus *semen* dulci albâ medullâ præditum.

Descriptio

Accepi à Cl. Paludano Sesami Indiæ Orientalis nomine, semina, alba, oblonga atque compressa, modicè acuminata, qualia præcedentis, quæ vix diuersa existimarim. Quædam eorum pullo sunt colore, quædam fusco, sapore dulci.

Tametsi Sesami semen, à quo copiosum exprimitur oleum, Officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur Seplasiarii, qui Sesami plantas viderint vnquam, cùm nullum, vel rarissimum, quòd agros steriles reddat, seratur in Italia. Siquidem quod in Myropoliis habetur, ex Græcia & Peloponneso ad nos conuehitur. Hæc Matthiolus, qui in prioribus com. figuram exhibet hoc titulo, Sesamum aliorum, in post. verò hoc, Sesamum. Ait autem is: Mihi planta, quam pro Sesamo hîc depingi curaui, quamque misit ad me Pisis Lucas Ghinus, si verùm fateri debeam, non placet, quòd Historiæ refragetur, quam de Sesamo Theophrastus & Plinius tradiderunt. Quare non ausim ego affirmare hanc geminum esse Sesamum, quòd in primis culmum non gerat milio crassiorem, altiorem, numerosioremque, nec radices longè plures, sed scapum fabæ æmulum, in quo fabarum more siliquæ gradatim exeunt triquetræ, aut quadriquetræ, in quibus semen: Deinde quòd eius folia non rubescant, nec flos herbaceo

Sesamum aliorum.

herbaceo sit colore. Hanc autem plantam depingi curaui, ea saltem ratione, vt illud lectores admonerem, quod ea, meo iudicio, notis veri Sesami non respondeat: quodque in manifesto errore versentur, qui secus opinantur. Non ausim [inquit idem in Hist. Germ.] dicere herbam hic pictam esse verum Antiquorum Sesamum, vt quidam existimant, potest verò meritò dici Pseudosesamum.

Pseudo-sesamum. Ast dixit sententiam suam Matth. videamus nunc alios, an hæc planta pro legitimo Sesamo sit recipienda. Semen Sesami officinarum [ordiuntur in Adv. Lob. & pena] perpetuo nomine & vsu Sesamum fuit, quod satum vidimus adultum. Si ruborem desiderat in Sesamo Senensis, docti in illo pudorem, vt qui vnius plantulæ fortè aridæ animaduersione, de Sesamo aduersus omnium iudicia statuerit. Sesamum vocatur Dodonæi hist. frugum, & in Ital. Camer. in Hist. & Epit. Matth. Lob. Icon. Pl. Tabern. & Anguill. cui & *Susimani*, & in Sicilia *Giugiulena*. Quam benè verò Wirsung. in ind. suæ med. vocat, leindotter semen Iasminum, Sessaminum, perpendant lectores.

Prosper. Alpin. (*Sempsen*, *Sempsem* & *Sesamum* dicitur) Histor. Lugd. vt & Camer. horto Sesamum verum. An Tragus de hac (sibi fortè non ritè cognita,) Sesamus peregrina & ipsa iam pridem ad nos adportata est, nostrati per omnia ferè similis.

Nomina. Sesamum & Sisamum, Sesama Latin. Σήσαμον Græc. Leindotter/ flachsdotter. Germ. Gall. *Iugoline*. Ital. *Sesamo*. Hisp. *Iorgilim* & *Alegria*. Arab. *Sempsem*, siue *Sensera*. Offic. vulgò *Gingolena*, Camer. Epit.

Sesami semen acceptum Lutetiâ à Chirurgo insigni Raffio, seminaui in Horto E. C. Habui etiam semen à Fratre Casparo Bauhino & à D. Doctore Io. Schvvartz. Vidi etiam Venetiis. Basileæ in horto Di. Dis Iacobi Zvvingeri, à quo etiam semen habui.

Oleum quod Ægyptii *Sitis* appellant, ad cibos in frequentissimo est vsu. Plantæ decocto vtuntur in fotu ad Ophthalmias, ad tussim, anhelitúsque difficultatem, pleuritidem, perimeumoniam & tumores duros scirrhosos: mulieres pro vteri duritie insessiones faciunt, & vtuntur ad capitis surfures, liuoréſque faciei: & ad tumores scirrhosos: planta & feminibus coctis cum melle, ad exiccatos neruos, ad combustas partes, ad calidas inflammationes: Decocto in clysteribus ad colicos dolores, & ad emolliendam aluum: Ad mouendas menstruas purgationes. Seminis ad cibum vsus est antiquus, pauci est nutrimenti. Oleum fæcémque eius bibere, vt impinguescant mulieres in balneis familiarissimum habent. Oleo etiam ad multa alia Ægyptii vti consueuerunt quippe ad cutis pustulas, asperitatem, atque omnem defœdationem ex humore melancholico comitatam, tum epoto, tum in cibis frequentato, vel ipsis affectis partibus iniunctis. *Secretum* apud quosdam ad cutis pruritus, eius quatuor vncias multis diebus bibendam exhiberi, ad anhelitus difficultatem, pleuritim desperatam, peripneumoniam, ad mouendos menses, atque ad vehementes stomachi, intestinorum, vterique dolorum cruciatus demulcendos, intus & extra. Non solùm hæc Ægyptiis manifesta fuerunt, sed multi alii ferè eadem memoriæ prodiderunt, vt est Rhasis, Auicennas, Haly, Serapio, atque alii.

Sesami vires ex Antiquis antè sunt scriptæ.

TELEPHIVM VETERIBVS.

Cap. XXI.

TElephium, inquit Dioscorides Portulacæ simile est & *foliis* & *caule*: alas verò binas habet singulis foliorum geniculis inhærentes. A radice ramuli [addit Matth. Codex στενὰ, λεπτὰ, id est, angusti, tenues,] seni, septenive prodeunt, foliis referti cœruleis (κυανοειδῶν, quam vocem Plinius non expressit, crassis, lentis, atque carnosis: *flores* denique lutei, aut candidi (Vet. tantùm λευκά. Sed vulgatam lectionem rectiorem vult esse Goupylus, quòd in Telephio flores lutei spectentur, Sarrac.) Nascitur in vineis & locis cultis Vere. *Folio Portulaca.*

Dioscoridis Notha tradunt, quibusdam sempervivum sylu. dici, Esse & qui Portulacam sylu. appellent, Romanos illecebram, Aegyptios Anoth, Aphricos Atirtopurin.

Telephium ita describit Plinius, vt ex Dioscor. transtulisse videatur. Verba eius hæc sunt: Telephium Portulacæ simile & caule & foliis. Rami à radice septeni, octonive fruticant, foliis crassis, carnosis. Nascitur in cultis & maximè inter vites.

Vires. Folia, authore Diosc. ad sex horas imposita, vitiliginem albam sanant: verùm postea hordeaceam farinam adhibere oportet. Tollunt & vitiligines, ex aceto in Sole illita: sed vbi inaruerint, abstergi ea oportet. Eadem & Plinius, nisi quod in vsu ad vitiliginem dissentiunt, & hac parte rectiùs Cornarii iudicio videtur hoc quod Plinius tradit: Illinitur lentigini, & quum inaruit, deteritur. Illinitur & vitiligini ternis ferè mensibus senis horis noctis, aut diei. Postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis.

Telephio siccantem & extergentem facultatem adscribit Galenus, non tamen manifestè calidam, ita vt primo quidem ordine calefaciat, siccet autem secundo intento, aut tertii initio: proinde ad putrida vlcera conuenit, & leucas, & alphos cum aceto sanat.

Telephii æquiuocationes. Veniunt autem nomine Telephii plures plantæ: Ac primùm quidem Telephium Guillandini, quod nobis placet & Telephium Scorpioides vocamus, de quo mox. Est & Telephii genus fruticosum peregrinum. An hæc Hist. g. lib. 11. Colutea Scorpioides minor. Nec est Telephium, Fabaria siue Faba pinguis, vt quidam volunt apud Matthiolum. Est enim hæc Anacampseros, de qua dicemus Hist. nost. lib. 35. Telephium Gal. in Glossis Hippocr. diuersum puto à Dioscoridis Telephio propriè dicto, & idem cum Semperuiui siue Aizoi tertia specie lib. 4. Dioscor. quæ etiam Telephium dicitur: nos igitur non dicimus cum Cornario simpliciter Telephium esse Fatenrrûblein, vt dicemus capite de Sedo paruo ex flore luteo. *Teleph. Scorpioides. Colutea Scorpioides minor. Anacampseros. Sedum siue semperuiuũ paruum acre*

TELEPHIVM SCORPIOIDES.

Descriptio. EX gracili *radice* aliquot emittit ramulos, palmares & sesquipalmares, tenues, teretes. folia rara, breui pediculo annexa, Portulacæ minùs succulenta, læuia, indiuisa, candicantia Cæsalp. quibus subsunt bina exigua, circinata, Coluteæ Scorpioidis, forma & magnitudine. Mihi

Monſpelii videbatur vix habere ſaporem manifeſtùm, niſi fortè paululùm amareſcentem: Iac. Gargillius Scotus, tamen annotauit eſſe ſapore acriuſculo, & aromatico, & manſu odorem in nares Abrotoni æmulum exhalantia: in ſummis ramulis *floſculi* exigui, lentis floribus minores, perſimili tamen forma, colore luteo: quibus *ſiliqua* ſuccedunt Scorpionum caudas imitatæ, crebris internodiis interceptæ, intortæque, authore Cæſalpino, Meliloto vulgari ſimiles. Nobis videtur cum Doctiſſimo Melchiore Guillandino hæc planta optimè conuenire cum deſcriptione Telephii Dioſcor. & Plinii, quam antè poſuimus.

Scorpioides Iconem huius nomine, Scorpioides ſc. ſed ſine deſcriptione ponit Matth, ac ait: Suis notis veram Scorpioidem referre putamus: etſi non deſunt Viri Doctiſſimi, qui aliter ſentiant, volentes, *Telephium* Nicandri Scholiaſt. authoritate hanc ipſam Telephium appellari debere. At ego horum ſententiam prorſus nihili facio, quod nõ prohibeat nomenclatio illa apud Scholiaſten, quin rectiùs Dioſcoridi Scorpioides appellatur.

An de hac Anguill. loquitur, quando ait: Telephium Crateuæ nihil aliud eſt, quàm Dioſcoridis Scorpioides, aut Scorpiurus. Item, Scorpioides vocant herbarii Bononienſes Lunariboriſſam. *Lunariborissa* Hinc noſtræ dubitationi anſam præbet Geſnerus hort. qui dicit, Lunaria butiſſa Æmilii (ſic *Scorpioides Matth.* enim herbarii quidam Scorpioides Matthioli nominant, ſi benè memini) herbula eſt floſculis luteolis: ſiliquis gracilibus, longis, articulatis, inflexis. Quæ Telephio noſtro Scorpioidi quàm optime conueniunt.

Lacun. Lob. Icon. Plant. Lonic. qui & Scorpium Nepam à Dioſc. vocari ait: Camer. in Hiſt. Germ. Matth. & Epit. Caſt. *Scorpioides.* Dodon. Gall. & Lat. in fol. H. Lugd. Camer. hort. qui & Telephium Anguillaræ vocat, *Scorpioides Matthioli.*

Quærunt Lobel. & Pena Aduerſ. Scorpioides [Matthiolo depicta, non deſcripta] an Crateuæ Telephium? Ratio cur dubitent, eſt quòd vagum & pluriuocum Telephii nomen ſit ex Crateua & Dioſcoride. Aiunt autem Crateuæ notas, vti recentiores doctores ſcitè monuerint, Scorpioidem Dioſcoridis lib. 4. calce penultima exprimere videri: nec ſanè abs re, nam facultates illi ineſſe eximias ad diſſepulotica & inuicta vlcera, quod & animaduerſio facti periculi crebra teſtetur. Recentiorum verò & Monſpelienſium Portulacæfoliam Scorpioidem, vulgò ſic dictam, qui Telephii ſpeciem coniectent, non infimâ niti ratione.

Cæſalp. Telephium vocat, ſcribítque ab Italis *Herbam amoris* cognominari, ac à quibuſdam *Herba amoris.* Scorpioidem cenſeri. Huius folium cum ſaliua applicatum cutim rubificare: aliquandò & puſtulas excitare: vnde nunc iocus puellaris in amore *Scorpioides iocus puellaris* explorando: ſi enim cutem rubefaciat, tantùm amoris putari indicium: ſin autem puſtulas excitet, odii. Et hunc vſum Antiquos Poetas Telephio tradidiſſe, conſtare apud Theocritum, qui ob id philtron appellarint.

C. Bauh. phyt. Telephium 5. ſiue Dioſcoridis, ſeu Scorpioides, ob ſiliquarum ſimilitudinem.

Scorpioidem veram, vt arbitratur Matthiolus, vidit primùm in Foro-Julienſi agro in ciuitate Auſtriæ, quodam in hortulo Cl. Medici Iuliani à Maroſtica Teruiſſenſis. Spontè in agris cultis Monſpelii circa Caſtelneuf prouenit. Florentem autem obſeruaui menſe Aprili, Maio & Iunio, ſiliquas verò ferentem menſe Octobri. Florens & ſiliquis adhuc abundans in horto meo Geneuæ menſe Nouembri: menſe Aprili ex ſemine deciduo iterum proueniens, flores & ſiliquas habens menſe Maio. Lugduni habebam in horto, Baſileæ prouenit in horto Domini Doct. Plateri: Montbelgardi in horto meo, & in Horto Ill. E.C. florens Iunio & Iulio.

SCORPIOIDES EX SENTENTIA Veterum.

Cap. XXIII.

Σκορπιοειδὲς herbula eſt, inquit Dioſcorides, foliis paucis: ſemine caudæ Scorpionis effigie. Illita Scorpionum ictibus præſentaneo eſt auxilio. Ita Plinius: Ex argumento nomen accepit Scorpius herba, ſemen enim habet ad ſimilitudinem caudæ Scorpionis, folia pauca. Valet aduerſus animal nominis ſui.

Galenus verò excalefacere quidem ordine tertio, deſiccare verò ſecundo ſcribit.

Cæterùm breuis hæc delineatio Antiquorum facit, vt aliam atque aliam pro Scorpioide Herbarii exhibeant. *Telephium Scorpioides.* Eſt ſuum Scorpioides Matthiolo, quod nos ad Telephium referimus, de eóque iamiam egimus. Eſt ſuum Scorpioides Dodonęo & aliis, nobis Scorpioides, ſiliquâ campoïde hiſpida de quo mox. *Scorpioides ſiliqua Campoide hiſpida.* Scorpiuri nomen, authore Dioſcoride, ſibi vendicat Heliotropium magnum, quod à nobis H.n.g. lib. 35. maius inſcribitur. *Heliotropium maius.* Scorpioides ſpecies à quibuſdam fit calendula: ſed falluntur, teſte Matthiolo: eſt Hiſt. n.g. l. 25. Caltha. *Caltha. H.n.g. l. 25*

SCORPIOIDES SILIQVA CAMPOIDE hiſpida.

Ex *radice* plerumque ſingulari, ferè buxea, exili, recta, longiuſcula, dodrantales vel pedales *Deſcriptio.* ramulos paulùm humo ſurgentes emittit, vel per terram ſparſos, anguloſos, ſubhirſutos, ex quibus enaſcuntur *folia* Bupleuri, pinguiora, minùs neruoſa, albida, locis calidis, mediocriter ſpiſſa, nonnihil hirſuta, longiuſculis pediculis appenſa, ſapore ſubacido prædita, Iacobo Gargillio Scoto, mihi autem videtur habere aliquam acrimoniam: & ex eorundem alis *pediculi* palmares & ſeſquipalmares, tenues, quorum ſummitati inſident *floſculi* duo aut tres, vel quatuor, ſimiles Meliloto Germanicæ Fuchſii, minores, luteoli, quorum ſingulis ſingulæ ſuccedunt ſiliquæ hiſpidæ, per maturitatem fuſcæ, Erucæ, villoſæ, in ſe conuolutæ, ſpiras imita-

imitatæ, tuberculis semen falcatæ Lunæ effigie continentibus, gibbosæ.

Dodon.Gall. Scorpioides. Belg. Scorpion fruyt, quibusdam hasenoore. Gall. *Aureille de Lieure*, Lat. in fol. Scorpioides prior: ad Scorpioides accedit ac legitima Dioscoridis apparet: à Plinio Lat'nè Scorpius herba appellatur. Lob. Adv.Obs. & Icon.Pl. Scorpioides repens Bupleuri folio Dodon. effig.48.

Tabern.Ic. & Hist.Scorpioides Bupleuri folio, Raupenkraut. C.Bauh. Phyt. Scorpioides.1. siue Bupleuri folio. Est hoc quibusdam Clymenum Diosc. & Clymenum alterum Plinii, aliis Catanance.

Scorpioidem siliqua simili Erucæ primò repertam Monspelii prope patibulum & Castelnau, in colle iuxta viam ad ripam fluuii: Folia videntur habere aliquam acrimoniam: siliquas fert cum floribus mense Aprili: hanc denominaui Scorpioidem, non quidem Diosc. priusquam vidissem à Dodonæo depictam, postea obseruaui Tiguri in horto Petri Trigulacei Chirurgi insignis. Geneuæ prouenit in horto, floruit & semen protulit, quod Autumno germinans hiemem pertulit, virens adhuc mense Ianuario, postea emortuum nouo frigore superueniente. Basileæ in horto D.Felicis Plateri florens & siliquas habens Iunio mense, in horto Patris à Fratre satum Basileæ. Patauii in horto Cortusii pulchrè virens mensis Martii principio. Montbelgardi satū facilè prouenit sed hiemem vix perfert, multò maius quàm Monspel.euadit: habeo in Horto E.C. vbi etiam in maiorem prouenit altitudinem quàm Monspelii. In Oliuetis & aridis montosis Monspelio vicinis, frequens Lobelio occurrit hæc, alibi rara planta, nec nisi in hortis visitur.

SCORPIOIDES MONTANVM.

Scorpioides montanum Herbariis quibusdam dictum in altis & asperis montibus nascitur, *radice* crassiuscula, nigra, in fibras multas & breues se diducente: *foliis*, multis, longis, angustis, lanuginosis, Leucoio purpureo similibus, sed margine non incisis: *caule* palmum alto, foliola pauca mittente: *flosculis* tribus vel quatuor, cæruleis, in exiguum, rotundumque *capitulum*, siue Corymbum conglobatis. Rara hæc planta est, montiúmque solitudinibus inaccessis tantùm familiaris.

Quùm rara sit planta oportebat annotare locum particularem vbi prouenit.

C. Bauhinus Phyt. Scorpioides 2.siue montanum Hist. Lugd. quid?

HYPECOON VETERIBVS. CAP. XXIII.

Hypecoon Diosc. autore, aliqui Hypopheon vocant. Nascitur in frumento & aruis. *Folium* habet Rutæ simile: *ramos* paruos. Vim habet respondentem Papaueris succo. Scribit Plinius Hypecoon in segetibus nasci, foliis Rutæ. Naturam eius eandem quæ Papaueris succo. *Hypecoon Rutæ folio.*

Galenus: Hypecoon, inquit, frigefacientem vim habet, ex tertio ordine frigefacientium, vt à Papauere parum absit: Ita etiam Paulus. Non satis, inquit Cornarius, notum est hodie quæ herba sit, de qua hic scribunt prædicti. *Temperamentum.*

Hypecoum Dodonæi, quod in purg. exhibet, cuiusque historiam Hypecoi Dioscoridis ascribit; Hypecoum siliquosum dicimus. Plantam verò Hist.Lugd.titulo Hypecoi demonstrat, eámque falsò Dodonæum in purg. Hypecoum Dioscoridis facere scribit. Thalictrum paruum esse dicetur lib.30. Nihil tamen minùs est quàm Hypecoum Dioscoridis, quòd Matth. in com. Ital. & Lat.cum magn.fig.& ex eo Camer. ad Hist.Germ. & Epit. Matth. Hypecoi nomine pingit. Alcæa hæc est, vt videre licet Histor.nost.gen.lib.23. *Hypecoi æquiuoca. Hypecoum siliquosum. Thalictrum. Alcæa.*

HYPECOVM SILIQVOSVM.

Plurimos ex *radice* simplice, Geranii Robertani vel potiùs moschati æmula, rubescente, caules emittit læues, pedales, in alas frequentes, circa summum diuisos: *folia* maiore ex parte fundit quoque radix, Rutæ syluestr. tenuifoliæ aut Fumariæ similia: *flores* lutei è senis componuntur foliis; *Descriptio.*

duobus aduersis magnis, neruo viridi donatis, ex sublongo quadrangulis, quatuor reliquis interiectis multò minoribus, in quorum medio apices. *Semen* oblongum fert, *siliquis* inclusum articulatis, tres, quatuorue vncias longis, rotundis, multumque falcatis.

Matth. in post. com. Ital. picturam habet nomine Cumini silu. alterius sine descriptione.

Aduers. quæ describunt & depingunt, Cuminum alterum Dioscoridis siliquosum vocant.

Aduersariorũ figuram & titulum retinent Icon. Plant. & adhuc exhibent alteram, quam Cuminum silu. alterum siliquosum Lobelii inscribunt. Is autem Obs. eandem cum Clusio figuram habet, cui titulum facit. Cuminum silu. alterum Dioscoridis: Italorum Hypæcoum Clusii & Dodonæi. Clusius porrò, qui meliùs descripsit quàm alii, potissimùm florem, ait. Cùm primùm hanc plantam obseruarem, illicò mihi visa est plurimùm ad Hypecoi Historiam accedere, quod Græcis ὑπήκοον & ὑπόφορον dicitur. Non desunt tamen qui ad Cuminum syluestre alterum Dioscoridis referre malint, licèt facultates sint dissimiles. Vocatur hæc Granatensibus & Murcianis *Adoriia*. Cur tandem planta, quæ Græcis ὑπήκοος & à nonnullis ὑπόφορος teste Dioscoride, dicitur, pro Cumino syluestri sit habenda, nulla occurrit ratio: pro hac tamen ad se missam Matthiolus refert, si Dodonæum non fallit pictura.

Camer. hort. Cyminum syuestre alterum Matthioli vel potiùs Hypecoum Clusii. Camer. in Hist. Germ. & Epit. Matth. Cuminum syuestre alterum, Græcis, κύμινον ἄγριον ἕτερον. Ital. *Cimino saluatico secundo*. Huius effigiem Camerarius ex nostra planta sicca, olim Gesnero cum aliis plurimis communicata, depinxit.

Tabern. Icon. Cuminum silv. 2. Hypecoum Diosc. Grosser horn kummel. Item Cyminum siliquosum minus, klein horn kummel.

Locus & tempus. Hypecoum Clusii, Monspelii cùm essem reperi cum flore & siliquis propè Lacum, non longè à Balneo, quod à Baleruch cognominatur: quod non magnum: aquâ salsâ & ita calidâ vt vix quis calorem pati possit. D. Dalechampius cùm ei demonstrassem transeundo Lugduno ex planta mea sicca curauit depingendum: Gesnerus ad meam descriptionem adscripsit. Securidacis aliquos malè adnumerare. *Securidaca* Florens Iunio vidi Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri. Inter semina quæ Hortulanus Ducis Florentini Stutgardiam misit accepi nomine Hypecoi Candiæ: quod seminaui in Horto Illustr. Exc. C. Montbelgardi. *Hypecoum Candia*

DENTARIA QVINQVEFOLIA.

CAP. XXIV.

Descriptio RAdicem habet Coralloides prima, è squammatis denticulis compactam, albam, nitidam: *caules* cubitum alti, tenues: *folia* quina in idem punctum coëunt, Pentaphylli modo, oblonga, acuminata, circumcirca serrata, paucis neruo medio obliquis in marginem exporrectis venis: *flores* summo caule hęrent Hesperidum ex albo purpurascente colore, quibus & non absimiles superueniunt *semen* continentes *siliquæ*.

Hanc sic describit Clusius. Est dentata radix, siue inæqualis & pluribus crassis squamis exasperata, & raris fibris inter illas nascentibus, prædita, ex qua prodit caulis rotundus, pedalis, in quo per interualla quina folia longiusculo pediculo subnixa, longa, in ambitu serrata, molliora quàm in superiore, neque adeò saturâ viriditate prædita: flores in summo fastigio iam dictæ floribus persimiles, quatuor videlicet foliis, Leucoii florum instar, constantes, colore dispari.

Dodon. de purg. in append. Violam appellat propter florum cum Leucous similitudinem.

Camer. ad Hist. Germ. Matth. Dentaria dicitur: in Epit. Dentaria minor, siue Sanicula quinquefolia. Ital. *Dentaria minore*. Germ. Sanfraut. Eidem in hort. Dentaria bulbifera Pentaphyllos. Clusio Dentaria 7. siue pentaphyllea 2. à foliorum vni pediculo inhærentium numero, non ineptè fortasse dici posse videtur.

Huius meminit Iosias Simlerus ad finem Commentarii de Alpibus his verbis, wilder senff/ herba eius nominis prior vno pediculo septena habet folia, supremo caule multos flores purpureos, & partim albos [albos ego, inquit Clusius, duntaxat conspexi] post quos cornicula subnascuntur semen continentia minutum [non satis exactè obseruasse videtur, nam Hesperidis semini dispar non est] compressum: radix subest alba alabastri modo splendens, squamea. Nos Dentariam vulgò nominamus à forma radicum, quòd ex pluribus squammis, quasi dentibus componatur. Dodonæus ad Leucoium referre posse putat.

Mackliniæ nascentem conspiciebat Clusius in cultiss. horto Ill. V. Io. de Brancion ex Allobrogibus & Italia acceptam. Ad cubiti altitudinem crescit cum Coralloide altera septifolia, vmbrosa loca amat, & latices, primo Vere statim emergit. Simlerus. **Locus & tempus.**

CORALLOIDES PRIMA, QVINQUEFOLIA.

CAP. XXV.

Descript. A radice nodosa, & in plurimos articulos distinctâ, tenuibúsque aliquot fibris, ex articulorum distinctorum prodeuntibus donatâ, exeunt aliquot *folia*, longis pediculis nixa, in quinque profundas & ad pediculum vsque sectas lacinias, in ambitu crenatas, diuisa, scabra, & tactu aspera, saturè virentia: *caulis* pedalis aut amplior, rotundus, summo fastigio, quinos aut senos *flores*, bulbiferæ floribus similes gerens, colore tamen paulò magis saturatè purpurascente, qualis ferè in floribus Violæ latifoliæ non viuacis, quam nonnulli Lunariam Græcam appellant: succedunt capitula longiora *semine* plena.

Gesner.

Gesnerin Hist. Cordi, figuram ponit è Kentmanno acceptam, dicens: Aliqui, ni fallor, Coralloidem Cordi, Saniculam albam vocant, alii temerè Aconitis adnumerant. Hæc ille, qui si plantam hanc nostram intelligit, figura non placet. Cordum etiam aliam intellexisse existimarim. Idem de hort. scribit esse Saxifragæ montanæ speciem, ac rursus eandem nomine Saniculę foliis Pentaphylli maioris ex Matthiolo indigitat. Ibidem quoque Saniculam albam appellat, & Hessiacam ac Italorum Dentariam.

er. nor.

Matth. in Diosc. lib. 4. cap. de Symphito, hanc describit dicens: Recensetur à Germanis inter Symphiti genera quædam foliis Pentaphylli maioribus. In post. com. Ital. non solùm describit, sed depingit quoque, titulo, Dentariæ alterius.

Aduers. picturam habent non vsque adeò commodam, hoc titulo: Nemoralis alpina herbariorum Alabastrites, Coralloides Cordi: Meliorem hoc nomine habet Lob. Icon. Plant.

Clusius in Pann. hanc ita inscribit: Dentaria Matthioli, Pentaphyllos 4. Est hæc inibi sine descriptione. Eandem exhibet Hist. post. cum descriptione, quam hoc in loco posuimus, sub hoc titulo: Dentaria 6. Pentaphyllos 1. Sextam, inquit, Coralloidem alteram dixisse Cordum, nonnulli arbitrantur. Matthiolus Dentariam minorem: mihi Dentaria πεντάφυλλος prima à foliorum vni pediculo inhærentium numero, non ineptè fortasse dici posse videtur: quemadmodum nec Dentaria πεντάφυλλος altera.

C. Bauh. phyt. Dentaria 1. siue Pentaphyllos: Dentaria minor Matthioli.

n. la- uaris

Ni imperitior Taberna foret, grauem sanè censuram mereretur. Tres quandoquidem vnius plantæ figuras proponit Quarum, quam 1 in hist. facit, in ic. Dentariam quinquefoliá, & Consolidam Dentariam vocat. Cui in Hist. 2. titulum tribuit in ic. Dentariam alteram Matthioli appellat. Cuius in Hist. tertio loco meminit, ea ab ipso in Icon. Dentaria corallina altera nuncupatur. Egregius, mehercle, Botanicus:

Qui variis titulis lectores ludere nouit.

Cæterùm, hæ & aliæ, quia radices habent Coralli æmulas, ideò Coralloides & Alabastrites cognominantur. Sunt autem qui has ad solidagines referant & Symphita, alii inter Saxifragas, alii inter Saniculas recenseant. Nobis in hac controuersia, huc collocare integrum esto, donec vel tu, vel alius aptiorem perquirat locum.

Ad Allobrogicarum Alpium radices supra Lemanum lacum, cum sequente spontè nascentem, obseruare memini (inquit Clusius) ante quadraginta annos, dum per Heluetios, è Gallia Narbonensi, in patriam redirem, præclusâ per reliquam Galliam viâ, feruente bello inter Imp. Carolum V. & Galliæ Regem Henricum II.

CORALLOIDES ALTERA SIVE SEPtifolia.

Altera Coralli aut alabastritis marmoris politi æmulam habet *radicem* obliquam, tuberibus inæqualem: *caules* cubitales: ex quibus orti pediculi *foliorum* sustinent duas aut tres coniugationes, quibus superadditur semper extremum instar: singularia verò folia oblonga, serrata, Coralloidis præcedentis foliis sunt proxima, paullò maiora: *flores* similiter extremo cauli ex longis pediculis hærent magni, Leucoii aut prædictæ Coralloidis similes, è quatuor foliis compositi, colore niueo vel purpurascente, hosce sequuntur in longis siliquis *semina* compressa. Descriptio

Clusii descriptio hæc est: Huic aliquot è radice exeunt folia, quina interdum, sed maximâ ex parte septena, longæ costæ inhærentia, foliorum Fraxini instar digesta, hoc est, vt ex aduerso bina semper respondeant, folium impar extremam alam occupet, omnia in ambitu serrata, dilutiùs virentia quàm Sextæ [Dentariæ 1. quinquefoliæ] folia, & subtus candicantia: caulem etiam pedalem, rotundum, binæ aut ternæ foliorum alæ, iis quæ à radice prodeunt non dissimiles, ornant: eius autem summum, flores superioris floribus pares, quatuor videlicet foliis constantes, candidi tamen coloris: cornicula quæ succedunt, etiam paria, simile semen continentia: radix minùs squàmata, quàm præcedentis, Quintæ (Coralloidis Enneaphylli) radici fermè respondens, & paucis crassioribus fibris firmata.

De Coralloide hac & minore bulbifera hæc Cæsalpinus tradit: Duæ in montibus nascuntur frequentes in syluis, quas vulgò Dentarias vocant, distant inter se magnitudine: nam maior Folia fert ab radice diuisâ in septem vt plurimùm partes, Ellebori nigri modo, mollia, angulosa, Cichorii modo, inferiùs subcandida: caulem simplicem, cubitalem aut paulò breuiorem, in cuius cacumine vnicum folium, similiter diuisum sustinet, è cuius sinu ramulus attollitur, in quo flores candidi, vt Leucoii, & siliquæ simplices, quod in hoc genere paucis contingit: radicem digiti crassitudine summâ tellure obliquè tendentem, frequentibus geniculis pulchrè dearticulatam, colore candido, splendentem alabastri modo, quasi dentes, vnde nomen assumpsit, quæ tamen vetustate nigrescit, sobolem à lateribus candidam ferens: hæc tantùm in altissimis nascitur. Minor ad decliuiora etiam loca descendit,

maior. Septifolia. Descriptio *Alabastrites.* Locus.

minoribus multò foliis, & in pauciores partes diuisis, in caule pluribus per interualla dispositis: radices simili figura tenues fert, nigricantes: flosculos purpureos: siliquas exiles: peculiare huic in foliorum alis singulis sobolem gignere, quæ sunt radiculæ ex duobus aut tribus genitulis constantes, nigræ veluti parua Mora, quæ in terram decidentes germinant, idcircò rarò in hac reperiuntur flores & siliquæ, cùm sobole apta nata sit faciliùs quàm semine propagari. Altera etiam est huic similis, breuior, non ferens soboles supradictas. Lycoctonum Ponticum Dioscorides vocat inter Aconiti genera.

Dentaria minor bulbifera

Dodon. append. purg. Dentaria altera. Et in fol. vbi exhibitam repetit: Viola dentaria altera.

Lobel Obs. & Icon. plant. Alabastrites altera, Dentaria altera herbariorum: Coralloides altera Cordi. Hist. Lugd. Dentellaria altera Dodonæi. Hi omnes pingunt cum quinque & cum septem foliis sub modò dictis titulis. Apoll. rad. i. Sanicula alia. Gesnero hort. Saxifragiæ montanæ species altera cum septenis foliis in vno pediculo. Circa Sabaudiam [de vtraque loquitur] Pulmonaria vocatur.

Camer. hort. Dentaria bulbifera heptaphyllos.

Clus. Pann. Dentaria heptaphyllos 5. Hist. post. Dentaria 8. siue Heptaphyllos, à foliorum numero, quæ in eodem pediculo nascuntur, nominata. Huius etiam meminit loco citato Iosias Simletus his verbis, wilden senff, herba eius nominis altera quinquefolia habet vno pediculo florem qui Hesperidis purpurascente flore, vel Lunariæ Græcæ inodoræ est, non vidisse [inquit Clusius] existimo, aliàs superiori non dissimilis: tota substantia vtriusque acris est, Sinapi æmulans, aut Raphanum.

C. Bauh. Phyt. Dentaria 2. siue Heptaphyllos.

Locus & tempus

Coralloidem siue Dentariam Patauii vidi Martio; quo tempore iam defloruerat. Montbelgardi in monte *Bar* Maio defloruerat: Septemfolia nunc in Hort. E. C. est. Basileæ Frater obseruauit in monte Mutensi Septifoliam. Prope *Neufchastel* Burgundiæ mense Septembri in colle iuxta pagum Dembelio virens adhuc cum foliis septem: Geneuæ florebat Aprili & Martio pulchro flore cœruleo in horto meo: Copiosè prouenit in monte *Saleue*. In monte Thuiri vidi cum foliis septem, & cum foliis quinque mensis Iulii principio cum siliquis. Quidam rusticus Rizotomus vocabat *Re du poulmon*, id est, radicem pulmonis, à forma ni fallor: Dalechampius faciebat Aconiti Lycoctoni genus.

CORALLOIDES ENNEAPHYLLOS Clusii.

Descriptio

PEdalem profert *caulem*, firmum, rotundum, læuem, quem in summo ferè ambiunt tres pediculi (rarissimè quatuor,) singuli terna *folia* sustinentes, ampla, mucronata in ambitu serrata, saturatè virentia, gustu feruido: summum caulem exornant quini aut seni *Flores*, quatuor foliis constantes, Dentariæ Heptaphylli florum æmuli, deorsum spectantes, & propendentes, colore ex herbaceo pallescente: flores sequuntur oblonga *cornicula*, torosa, mucronata, qualia sunt Dentariarum Pentaphylli & Heptaphylli cornicula, & in his etiam simile *semen*, hoc est, Hesperidis ferè, sed crassius atque virescens, quod dissilientibus corniculis exilit antè quàm probè maturum videatur: alia præterea *folia* à radice profert, terna tantùm in singulis oblongis pediculis nascentia, superioribus multò ampliora, sed breuiora: *radix* nouella alba est, vetusta nigricat, multis articulis sic distincta, vt è plurimis dentibus coagmentata videatur, Dentariæ ἀφύλλῳ radici non valdè absimilis.

Lobel. Obs. Dentaria altera sine icone.

Clus. Pann. Dentaria 2. siue ἐννεάφυλλος: Dentaria coralloide radice. Hist. post. Dentaria 5. τρίφυλλος:

C. Bauh. Phyt: Dentaria 4. triphyllos, quæ semper tria folia iuncta habeat. Dentaria pusilla, Enneaphyllos.

Locus

Exit in vmbrosis Austriæ, Styriæ, Carinthiæ, Pannoniæque siluis, non modò ad montium radices, sed etiam circa mediam eorum regionem, vbi prælaltarum arborum siluæ vt plurimùm, in Alpibus huiusmodi, desinere solent. Inueniebat Clusius, & vltra Drauum, in monte Greben imminenti, cum Quarto genere bulbifero (Coralloide minore bulbifera) atque etiam Hercinia silua Bohemiam ambiente.

Tempus

Floret Aprili, vicinis Viennæ Austriacæ siluis, & aliis humilioribus: semine prægnans est Maio. At in montibus serius.

CORALLOIDES MINOR BVLBIFERA

Descript.

MInor Coralloides obliqua *radice* geniculatim incedit, candida, tenui, squamata: *caulis* sesquicubitalis ferè, teuior quàm vllius præcedentium: vnde exorti rari pediculi *folia* quina ad rachin adnexa sustinent, modò rectà è regione posita, modò alternatim, sescunciam aut duas vncias longa, semunciã latiora: cæterùm quæ circa caulis fastigium conspiciuntur, nullum talem obseruant ordinem, sed singularia fortuito posita, longè iam dictis magnitudine concedunt, non minùs reliquis serrata: extremus caulis in pediculos multos abit, quibus hærent

flores

flores, cuiusmodi sunt præcedentium, purpura (quam magna ex parte sicci amittunt) dilutiore nitentes: *semen* & *siliquæ* vt heptaphyllæ. Verùm & præter hæc omnia ad foliorum alas bulbi quidam, veluti in Lilio croceo bulbifero, adnascuntur, per maturitatem nigricantes, ex quibus non secus ac ex semine propagatur.

Lobel.Obs.& Ic.Pl.Dentaria Bulbifera. Clusius Pann. Dentaria 1. Hist.post.4.siue baccifera. Cæsalpin. Dentaria minor Lycoctoni Pontici Diosc. & Theophrasti Aconiti genus. Vide antè verba Cæsalp. capite de Coralloide septifolia

Tabern. Tabern.Hist.Dentaria 4. Icon.Dentaria septifolia. Eccur vocat Septifoliam, cùm plerumque quina proferat, vt pictura eius & aliorum demonstrat.

C.Bauh.Phyt.Dentaria 3.siue baccifera.

Coralloidis pulchram speciem attulit Frater collectam in monte Castello Pataui. Anno 1595. Iunii 6. eandem ni fallor vidi Heidelbergæ in Horto Di. Sprengeri cum bulbis in caule, quos accepi plantandos Montbelgardi in Horto Il.E. C. Misit etiam nomine Dentariæ bulbiferæ: Habui etiam Argentinâ à Friderico Meyer.

Cæterùm, nullas harum plantarum facultates Clusius comperit.

ACONITVM LYCOCTONVM DODOnæi siliquosum, ad Coralloides fortè referendum.

Descriptio non. EIus icon in peruetusto manuscripto Græco codice reperitur qui Viennæ Pannoniæ in Bibliotheca à D.Maximiliano 2. Imp. Aug. instituta asseruatur. *Folia* ei sunt non omnino vt Platani, sed lata: *caulis* tenuis & læuis: *siliquæ* tenues & oblongæ: *radices* non modò cirros, verùm ipsas Squillas marinas referre videntur. Lycoctonum tertium Ponticum cognominatum Dioscoridi esse potest Dodon.Hist. Lat. in fol.436. *Mihi videtur* figura à Dodonæo ficta aut pessimè expressa: ac existimo à Barbaris ita effictam plantã partim ad descriptionem, partim ex aliqua planta ineptè, vt solebant Barbari: si considerentur siliquæ & flores, fortè videbitur habere aliquid commune cum Coralloide: Dodonæi descriptio est fortassis ex figura. C.Bauh. Phyt.332. Aconitum 3. siue Lycoctonum foliis serratis, siliquis oblongis: an tertium Dioscoridis?

LYSIMACHION VETERIBVS.

CAP. XXVI.

LYsimachia, quam aliqui Lytron appellant, inquit Dioscorides, *caules* emittit cubitales, aut etiam altiores, tenues, fruticosos, à quorum geniculis *folia* prodeunt salignis similia, gustu astringentia: *flos* est fuluus aureúsue. Nascitur in palustribus & secus aquas.

Inuenit & Lysimachus herbam Lysimachiam quæ ab eo nomen, teste Plinio, accepit, celebrata Erasistrato. Folia habet Salicis, viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore graui. Gignitur in aquosis.

Hæc Græcis Λυσιμάχιος & Λυσιμάχιον dicitur, Latinis Lysimachia, à Lysimacho Rege inuentore: vel à pugna dirimenda: id enim est λύειν τὴν μάχην certamen dirimere. Est enim ei vis etiam belluarum animos feroces, & mutuos hostiles congressus placandi.

Vis. Foliorum succus quâ pollet adstringendi vi, vt refert Dioscorides, sanguinis reiectiones supprimit: valet etiam ad dysenteriam, seu potui datus, seu etiam clystere infusus: fluorem quoque muliebrem sistit, subditus in pesso. Sed & herba sanguinis è naribus profluuio subuenit, iisdem indita. Est & vulneraria, sanguinemque supprimit. Acerrimum verò nidorem suffita reddit, adeò vt & serpentes abigat, & muscas enecet.

Vim & vsum medicum sparsim proponit Plinius: Vis eius tanta est vt iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Lysimachiæ odorem fugiunt serpentes: Si ore sanguis reiiciatur, siue fœminarum vtero, Lysimachia pota, vel illita, vel naribus indita, sistit: atque etiam recentibus plagis medetur. Capillum Lysimachia flauum facit.

Temper. Galenus. Lysimachia, inquit, adstringentem qualitatem prædominantem habet, ob quam & vulnera glutinat, & sanguinis è naribus eruptiones sistit, si nares eâ obturentur, & medicamentum est quod etiam alias sanguinis eruptiones cohibet, tum ipsa, tum adhuc magis succus ipsius. Quin & pota, & per clysterem infusa, dysenterias & sanguinis reiectiones & fluxum muliebrem sanat.

LYSIMACHIA LVTEA.

Descriptio. SVbrubente *radice* reptrice, summo cęspite hærente nititur: *caules* autem profert sesquicubitales & bicubitales, striatos, hirsutos: quibus ad genicula adnascuntur *folia*, terna aut quaterna, rariùs bina, Salicis latifoliæ, acuminata, supernè atrouirentia, infernè magis candicantia, lanuginosa: *flores* in extremis ramorum fastigiis lutei, Hyperici acidi saporis, ex quinque foliis componuntur, totidem staminibus medium occupantibus, odore nullo. *Semen* Coriandro par, sapore haud segniter adstringente.

Fuchsio, Tabern. Turn. & Camer. ad Hist. Germ. Matth. pingentibus, *Lysimachia lutea.* Dodon. Gall. *Lysimachium verum*, seu *luteum*: Lat. fol. *Lysimachium legitimum.* Matth. Lacun. Cæsalp. Anguill. Camer. in Epit. *Lysimachia.* Gesn. hort. & Thalio *Lysimachium luteum.* Lonic. Geel Weiderich, Salicaria, Lysimachium Græcè.

Agnoscere officinas & herbarios duo Lysimachiæ genera, purpureum & melinum scribit Corn. sed à Salicis foliis Salicariam appellare. Contra Anguill. negat esse duas Lysimachias diuersorum colorum.

Lobel. & Penæ Adu. Obſ.& Icon. Pl. Lyſimachia lutea, ſiue ſalicaria.

Ruellius modò hanc Lyſimachiam aſſerit, modò aliam. Vnde eum neſciuiſſe quid ſcriberet, coniicimus.

Caſt. Lyſimachia falſa. C.Bauh.Phyt.1. Lyſimachia ſiue lutea maior: Lyſimachia Dioſcoridis.

Lyſimachia lutea, Λυσιμάχιον, vulgò Salicaria. Germ. Geel Weiderick. Belg. Geel Wederick. Gall. *Corneille, Soucy d'Eau, perce boſſe, ou Chaſſe boſſe.* Italis & Hiſpanis *Lyſimachia.*

Locus & Tempus. Lyſimachiam flore luteo Monſpeſſuli obſeruaui: Geneuæ copiosè *au plain palais* propè *Arue* fluuium: Baſileæ florentem vidi menſe Iulio extra portam S.Albani. Montbelgardi variis in locis, vt è regione arcis in foſſis: Item extra portam Helicurianam quam *Rechette* vocant. Eſt etiam in Horto Il. E.C. à nobis plantata.

Vires. Pro Suchaa Arabum ſumunt Bononienſes in ſuo antidotario ſemen Lyſimachiæ, præſertim luteæ, cùm ſit præſtantius quàm purpureæ ſemen eſt. Serpentibus & muſcis Lyſimachiam aduerſari certum eſt.

LYSIMACHIA LVTEA minor.

Deſcriptio. IN Pannonia collectam aſſeruo Lyſimachiam luteam minorem cubitum altam, hirſuto *caule*, in quo ex certis interuallis terna radiata *folia*, quàm noſtræ vulgaris minora, leuiter acuminata, vncias tres lõgã, vnam plùs minùs lata: ex quorum alis inæquali longitudine exeũt pediculi, aliàs non totam ſemunciam æquantes, hirſuti, quibus hærent *flores* lutei in quinque lacinias diuiſi, apicibus totidem in medio luteis: *folia*, auctore Cluſio, recentia acida ſunt, deinde ſaliuam ciẽt, infimaque parte nigris punctis diſtincta ſunt: *flores* cum grauitate odorati: radix geniculata, ex ſingulis vt plurimùm geniculis nouas propagines producens, & ſubinde agens, quibus telluri firmiter inhæret.

Cluſ.Pann. Lyſimachia prima, Lyſimachia altera flauo flore.

C. Bauh. Phyt. Lyſimachia 2. ſiue lutea minor.

Argentinæ anno 1595. habui ex plantis D. Agerii Lyſimachiam luteam minorem.

LYSIMACHIA ALTERA LVTEA Lobelio, flore quaſi ſpicato.

PLant. icon. Lyſimachia lutea altera, aut Lyſimachia ſalicaria: Onagra quorundam

C. Bauhin. Phyt. Lyſimachia 3. ſiue bifolia, floribus globoſis luteis.

Locus. Lyſimachiam ſecundam pictam apud Plãtinum, vidi apud Fratrem C. Bauhinum, Baſileę anno 1594. ſiccam eandem habeo.

LYSIMACHIA PVRPVREA quibuſdam ſpicata.

Deſcriptio. PLures ſpargit *radices*, digitales, lignoſas, albas, *caules* ad hominis altitudinem lætiore ſolo adoleſcunt, rigidi, in alas diuiſi, anguloſi, ſubrubentes: *folia* vt plurimùm bina ex certis interuallis, aliàs terna, Saligna, quàm luteæ Lyſimachiæ ſtrictiora, acuminata, ſicco guſtu: *flores* in ſpicis dodrantalibus, aut breuioribus, hilari purpura oculos perſtringunt, quorum ſinguli ſenis foliis conſtant, ſtaminibus concoloribus medium occupantibus, ex calyculis oblongis ſtriatis, ſubpurpureis.

Icon noſtra ex Guariniana non multùm placet, dubitamus etiam an hic ponenda.

An Trago Germ. Ein heidniſch wundkraut/ optima vulneraria herba reperta in equo per Lupum dilacerato. An Lat. Solidaginis ſpecies Bernadino de Rentzingen?

Matth. Lyſimachia altera flore ſpicato: Centaurium magnum à quibuſdam putatum. Lyſimachia altera Lacunæ. Camer.Hort. Lyſimachia purpurea, Tabern. Camer. ad Matth. Germ. Caſtor. Lyſimachia flore purpureo Anguill. Cæſalp. Camer.hort. Lyſimachia 3. Turnero. Geſner. hort. Lyſimachium purpureum cognominatum flore rubro, non colore ſolùm, ſed ſpecie totã diuerſum à luteo. Dodon. Gall. Lyſimachium ſecundum: Lat. fol. Pſeudo Lyſimachium purpureum alterum. Falluntur, inquit, qui pro Hepatorio colligunt: ſed multò magis, qui ipſum Centaurii ſpeciem eſſe rentur.

Lobel. Obſ. & Icon. Pl. Lyſimachia purpurea, fortè

forte Pliniana. Lysimachia altera Matthioli. Hist. Lugd. Lysimachia altera Matthioli. C. Bauh. Phyt. Lysimachia 13. siue spicata purpurea, fortè Plinii.

ous & mpus. Lysimachiam purpuream quibusdam flore spicato vidi Monspelii & Geneuæ ac Basileæ florentem ad Bir sam mense Iunio & Iulio. Montbelgardi abundat propè *Adincourt* & iuxta viam quâ itur *Souchaux*.

LYSIMACHIA PVRPVREA Pannonica.

scriptio NOstre Lysimachiæ purpureæ spicatæ affinis. Pannonica Lysimachia, *caule* quadrato, in oppositos ramos diuiso, sed tenuiores: in his *folia* angusta acuminata, ex aduerso sita, neruo secundum longitudinem decurrente: in summo caule *flores* in longa spica cohærent, quaterni ferè, aut singuli etiam alternatim è graminei folioli sinu prodeuntes, colore purpureo præditi, foliis senis contexti, è calyce oblongo initiore quàm in purpurea spicata nostra, striato, ad Calamenthæ calyces accedente. Rarò cubitalem altitudinem hanc Lysimachiam superare testatum reliquit Clusius, foliáque si mordeantur gummosa, deinde nonnihil acrimoniæ & amaritudinis exerere: radicem duram lignosam, multos caules singulis annis proferre, & subinde lateribus se propagare & multis fibris inhærere.

Clus. Pann. Lysimachia 2. Lysimachia minor rubro flore. Casp. Bauh. Phyt. Lysimachia 4. siue rubra non siliquosa.

s & pus Accepi plantam ex Agerii siccis Argentinæ 1595. quæ colore florum valdè placet, qui mihi cæruleus ferè videtur, inscriptio erat, Lysimachia purpurea Pannonica Clusii.

EPHEMERON MATTHIOLI.

iptio PRodiit *foliis* oblongis, latis, duriusculis, veluti Isatidis, sed tamen minoribus, *cauliculis* compluribus rotundis, cubito altioribus, non absque adnatis: quos superiùs Quinquefolii candidi conuestiunt *flosculi*, haud magni, successiuè prodeuntes, *semen* succedit in rotundis *capitulis* exiguum, crassis & multis fibris capillatæ *radices*.

Ephemerum quod silv. Irin appellant in Anauniensibus montibus tam in pratis, quàm in siluis copiosè nascitur, vbi Indigenis vocatur vulgò *Giglio Matto*, hoc est, Lilium stultum. Huic certè, nisi me fallit iudicium [inquit Matth.] omnes prorsus notæ conueniunt, quæ alteri Ephemero à Diosc. tribuuntur, & Gal. lib. 6. Ephemerum non

lethale siue alterum, & Irin agrestem cognominat. Idē Hist. Germ. vocat Ephemerum non lethale flore albo Dioscor. Plinii verò cæruleo. *Quandoquidem* autem Matthiolus suum Ephemerum non describit: nec planta Camerario occurrit eius figuræ respondens, omisit donec aliquid certi rescisatur. *Mirum* Matthiolum non descripsisse plantam vulgò non notam, si eam benè agnouit.

Plant. Icon. Lob. & Obs. Ephemerum Matth. vel potiùs Ephemerum spurium. H. Lugd. Ephemerum non lethale. Matth.

Tabern. Icon. Ephemerum Matth. Wisen Zeitlosen, vechtblumen.

Matthiolus aliud Ephemerum exhibet, quod in hortis Belgii aliter, quàm ab eo depingitur enatum est: verùm illud cum Ephemero Diosc. parum, immò nihil conuenit: Dioscorides Ephemerum ait à nonnullis appellari ἴριν ἄγριαν. Ast mauult Dodon. de purg. legere κρίνον ἄγριον. Nam si folium caulesque Lilii, citiùs Lilium silv. quàm silvestris Iris videtur nuncupandum Ephemeron Matthioli.

C. Bauh. Phyt. in app. Ephemerum 1. siue Matth. Ephemerum 2. siue Matthioli, vel potiùs spurium Lobelii. *Vix credimus* easdem esse, cùm illi folia Lilii & radix vnica digitalis tribuatur: huic verò folia & radix Isatidis ascribantur: imò figurarum nulla similitudo: verùm cùm neutram viderimus nihil statuere licet. Idem tradit apud Matth.

LYSIMACHIA SILIQVOSA HIRSVTA, maiore flore purpureo.

MVltis fibris capillatâ *radice* nititur, *caules* emittens tenues, teretes, rubentes, subhirsutos: *folia* sæpe bina, nō exactè aduersa, Salicis, crenis rubentibus incisa, glabra, gustu viscido, aliquod coloris vestigium relinquente: *flores* longis, quadratis, hirsutis rubentibus siliquis in qua- Descriptio

tuor foliola fatiscentibus insident, dilutè purpurei, ex quatuor foliis cordatis striatis compositi, in quorum medio fibræ ex luteolo herbidæ: *siliquæ* præpropero ortu flores anteuertentes *semen* continent pusillum, lanugine candidâ inuolutum.

Trago Salicaria altera purpureas ferens Violas Andere weberich mit braünen Violen.

Fuchs. Lysimachia purpurea.

Meminit huius Gesner. in fine Hist. Cordi cap. de Chamænerio, dum Chamænerii speciem describit, quam Delphinium esse putat: Herbarii quidam [inquit] putant esse quam *Filium ante patrem* appellant, quòd siliquam & intus semen ante floris exitum ostendat, rectiùs si *Partus ante conceptum* ab eis appellaretur. Iam aptiùs à tereti siliquulæ per extremum in expansum florem exeunte, Buccinariam dici audio. Ruellius Bellium cum Antipatre confundit, Delphinium non existimo. Filius ante patrem vocatur, ab aliis (in Germania inferiori præsertim) Antoniana vel S. *Antonii herba*: Nostri Schoßkraut appellant: Dodonæus inter Lysimachias describit. Appelletur, si lubet Epilobium. Idem de hort. scribit Antonianam vel S. Antonii herbam, ab aliquibus Filium ante patrem, & aliis Lychnidem maiorem & hirsutam appellari.

Dodon. Gall. Lysimachia 2ª. Filius ante patrem, Lysimachium purpureum primum. Lat. in fol. Pseudolysimachium purpureum 1. Quæ porrò de hoc tradit, cùm ad intelligentiam verborum Gesneri iam dictorum conferre videantur, ea adscribere placuit. Lysimachiæ species habetur. & à Fuchsio ante nos, inquit, pro Lysimachio purpureo descripta: non est tamen legitimum Lysimachium, sed spurium ac Pseudo-lysimachium. Qua de causa & aliis maluit ipsum nominibus Gesnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare: ἐπιλόβιον quidem, quòd flos sit Leucoio similis super siliquam natus, χαμαίνειον verò à similitudine aliqua cum Nerio siue Rhodendro, præsertim altiùs assurgens, cuiúsque flos è latioribus foliis compositus exiguam rosam æmulatur. Idem verò & Antonianam dici à nonnullis refert: sed tamen & aliam ait Antonianam esse, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & passim Filius ante patrem, propterea quòd siliquæ appareant priùs quàm flos. Censetur etiam à quibusdam Onagra Veterum, quæ & Oenothera siue Onuris. Dioscorides verò hanc ait esse fruticem prægrandem arboris instar: Lysimachium verò istud purpureum non nisi herba est, hyeme etiam inarescens tantùm abest vt frutex sit, aut arborem æmulari queat.

Onagra

Aduers. Lob. & Penæ Lysimachia siliquosa, Filius ante patrem. Lobel. Obs. & Icon. Plant. Lysimachia siliquosa, Delphinium Dioscoridis Dalechampio. H. Lugd. Lysimachia purpurea 1. Dodonæi. Tabern. Hist. & Icon. Lysimachia siliquosa 1. C. Bauh. phyt. Lysimachia 5. siue siliquosa hirsuta magno flore.

Nomina

Lysimachia siliquosa hirsuta maiore flore purpureo. Germ. Rott & Braün weiderich. Gesn. Schoßkraut. Eidem Epilodium, Filius ante patrem, Antoniana, vel S. Antonii herba, Lychnis maior & hirsuta aliquibus, Gal. *Lysimachie rouge*, Dodon.

Locus & tempus

Filius ante patrem maior folio hirsuto, variis locis prouenit, circa Montbelgardum mense Augusto florentem vidi inter *Dale & Audincourt*, paludoso loco, ac etiam in horto E. Cel. Prouenit Monspelii: Basileæ propè Moutets, & propè Birsam intra vrbem & extra portam S. Albani ad Birsam eandem florentem vidi Iunio, Iulio & Octobri. Frater obseruauit ad Rhenum extra portam Riehen. Ferrariæ in Cœnobio S. Dominici à *l'Angeli* vidi. Guillandinum vocare Delphinium mihi indicatum. Iuxta scrobium, fossarum, fluuiorum, riuulorúmque margines, aliísque humidis locis reperitur: quandoque tamen & in siccioribus exit, præsertim quod latioris folii florem gignit. Tota ferè æstate floret. Dodon.

Cæterùm, vsum in Medicina [eodem referente] cùm nullum habeat; vires quoque eius ac temperamentum cognoscere non contigit: Gesnerus tamen calidam & siccam secundo gradu indicauit esse, atque ex diuersis constare partibus, nonnullis euidenter adstringentibus, aliis verò modicè abstergentibus. Vires.

LYSIMACHIA SILIQVOSA HIRSVTA flore minore.

Bicubitalis ferè est, aliàs vix cubitum superans, *caule* rubente, rotundo, statim ferè à radice in ramos plurimùm oppositos brachiato: *folia* hirsuta, oblonga, crenata, modicè in acumen desinunt: *siliquis* verò longis insident *flosculi* exigui, longè minores quàm descriptæ suprà siliquosæ hirsutæ, coloris ex rubro pallentis, vel albidi: *radix* multis fibris est capillata. Descriptio.

Dod. Lat. fol. Pseudolysimachium purpureum minus.

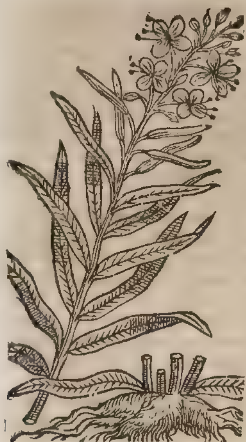
Tabern. Hist. & Icon. Lysimachia siliquosa 2.

C. Bauh. phyt. Lysimachia 6. siue siliquosa hirsuta paruo flore.

Lysimachia hirsuta siliquosa flore minore, prouenit Montbelgardi, vt in Horto E. C. sponte. Locus

LYSIMACHIA SPECIOSA QVIBVSDAM Onagra dicta, siliquosa.

Lysimachiæ species reliquas proceritate superat hæc quibusdam putata Onagra, tres, quatuórve aut plures cubitos alta, *caule* glabro, canaliculato, subrubente, copiosa medulla alba fungosa pleno, *foliis* multis ab imo ad summum, sicut & in ramis, donato, ad Salicis aut Nerii folia accedentibus, oblongis, mediocriter angustis, acuminatis, vtrinque glabris, rara quædam per ambitum crenatim vestigia ostendentibus, obliquis ad latera venis, à neruo medio secundum longitudinem decurrente deductis, sapore subadstringente & glutinoso; non sine aliqua obscura acrimonia: in ramis tuberibus longa serie nascn- Descriptio.

nascuntur *siliquæ* longæ, quadratæ, (ceu in Lysimachia cui Filius ante patrem nomen) rubentes aut ex rubore in cinereum declinantes, subhirsutæ, biunciæ, in quibus *semen* papposo tomento delicatissimo inuoluitur, perpusillum, oblongum cinereum, siliquarum porrò fastigia in quaterna folia angusta explicantur, *flores* sustinentia speciosos Leucoii, purpurascentes, quorum medium occupant *stamina* candida, apicibus rubentibus aut luridis, pistillo longiore, in quatuor cruscula desinente. *Radix* alba, longè latéque repit, gustu insipido viscosóque.

De hac Hist. Lugd. ὀνάγρα, ὀνοθήρα, ὀνουρὶς Dioscoridi, ὀνοθήρα Theophrasto, ὄναγρον, ὀνοθηρὶς Galeno, Latinè similiter Onagra, siue potiùs Oenagra, & Oenotheris, Oenuris à vino dicta. Frutex est arboris specie, ita describente Diosc. admodum magnus, folia habens amygdalæ similia, sed latiora, & Lilii foliis similia, flores rosarum specie, magnos, radicem albam, longam, quæ siccata vini odorem reddit. Nascitur in montanis locis. Eadem Plinius tradit.

Franc. Calzol. insignis Phamacop. dicit in sua montis Baldi descriptione, prouenire ibi Onagram, hanc fortè intelligens. Onagram quidem siue Mulcibrutam in Veronensi Baldo Lobel. & Pena sciscitati sunt: sed id responsi tulerunt, nullam repertam plantam quæ quadret Onagræ.

Nullum inquit Matth. in Diosc. licuit reperire qui mihi Onagram, siue Oenotheram, aut Onurin Dioscoridis, siue Oenotheram Theophrasti ostenderet. Ad me scripsit Lucas Ghinus, sæpiùs à se ex Apennino translatam, foliis Amydalæ. Quæ sanè omni ex parte Onagram referre videtur, etsi ipse quoque pro certo non ausit asserere hanc legitimam esse Onagram.

Gesner. in fine Hist. Cordi, depingens & describens vocat Elobii quintam speciem, quam priuatim Chamænerion nuncupat. Aliqui verò feûr fraût/Igniariam. Nec assentitur illis qui Lysimachii speciem hanc esse suspicantur. Idem tamen rursus de hort. Antonianam herbam, S. Antonii, Filii antè patrem, speciem maximam facit.

C. Bauh. phyt. Lysimachia 10. siue Chamænerion dicta, latifolia, flore cæruleo & albo, sed rariùs.

Lysimachiam speciosam siliquosam, Dalechampio Onagram dictam, vidi Basileæ spontè & in hortis cum flore Iunio. Frater C. Bauhinus obseruauit in monte Moutets. Mense Octobri reperi in monte *Balon*, florentem Augusto. Abundat circa Montbelgardum quà itur Adincourt, vnde transtuli in Hortum Ill. E. C.

Aqua in qua radix maduerit in potu data, auctore Diosc. feras mitigat & cicures reddit: illita quoq; maligna vlcera mulcet. Adiecit Crateuas, inquit Plinius, Oenotheride, cuius aspersu è vino feritas omnium animaliū mitigaretur. Et per se Oenothera efferantia sese vlcera sanat, ita Θηριώδη ἕλκη Dioscoridis exponens. Huius radix, inquit Galenus, arefacta vinosum quiddam redolet: Sed & facultatis vini est maximè.

LYSIMACHIA LÆVIS.

Læuis nomen meruit, nō quòd nullis penitus pilis sit obsita sed quòd vsq; adeò tenuibus tam in *caulibus* bicubitalibus, altioribusque, teretibus, rubentibus, ramosis, quàm in *foliis* (quæ bina opposita, ex interuallis, latiuscula serrata) donata sit, vt oculorū aciem ferè fugiant. Sunt autem subadstringente sapore folia: *flores* siliquis longis Lysimachiæ siliquosæ hirsutæ similes, sed foliorum instar læuibus, quibus flores insident minores dilutioresque, quàm in iam dicta Lysimachia: *semen* simile: *radix* multis fibris intertexta, squammosis stolonibus se propagat. — Descriptio

An Aduers. Lysimachiæ siliquosæ altera species?

An Dodon. Gall. Lysimachia secunda alia specierum minima.

Lysimachia, siue Filius ante patrem, lenis, floret mense Iunio. Eadem nomina à Gesnero huic, ni fallor, attribuuntur, quæ alteri hirsutæ quam læuem maiorem vocat. Basileæ in syluis obseruauit Frater. Montbelgardi florens & semine maturo Augusto. — Locus & tempus

LYSIMACHIA SILIQVOSA speciosa, angustifolia.

Superiori tota quidem facie similis, *foliis* est confertim multis simul coaceruatis, Linariæ foliis & longitudine & latitudine paribus: *flores* consimiles purpurantes, longis incanis iam dictæ corniculis insident, minores: *radix* repens cum præcedentis radice conuenit. — Descriptio

Planta hæc vt refert Hist.

Lugd. quæ Linariam rubram vocat, Herbariorum quorundam iudicio Therionarca eſt Plinii, fruticoſa, foliis ſubuiridibus, flore roſeo. A plæriſque etiam an Delphinium ſit Græcorum non ſine cauſa ambigitur, quòd huius folia inciſa nòn videantur; qualia Delphinii à Dioſcoride deſcribuntur. At ſi diligenter notas à Dioſcoride memoratas expendamus; à Delphinii hiſtoria parum diſtat.

Lobel. Obſ. & Icon. Pl. Chamænerion Geſneri, Delphinium Buccinum Dioſcor. Lyſimachiæ ſiliquoſæ varietas.

An Geſner. hort. Antoniana, Filius ante patrem minor, Schoß kraut.

C. Bauh. Phyt. Lyſimachia 11. ſiue Chamænerion dicta anguſtifolia. Epilobium [ἴον ἐπὶ λοβῷ, Viola ſuper ſiliqua] ſextum Geſner. ad Cordum.

Lyſimachiam ſiliquoſam ſpecioſam anguſtifoliam reperi Geneuæ iuxta fluuium *Arue*. D. Dalechampius vocabat Therionarcam Plinii lib. 25. cap. 9. & aliorum Delphinium. Frater Caſp. Bauhinus attulit ex Italia nomine *Herba mora* Cortuſo, & Chamænerii Geſnero.

Et quia dubitatur an ſit Therionarca Plinii & Delphinium Dioſcoridis, ideò vires etiam adſcribendæ earum plantarum veniunt. Therionarca Magica omnes feras torpeſcere, nec niſi Hyænæ vrinæ aſperſu recreari auctor eſt Plinius. Et alio in loco; Serpentes necat, inquit, & cuicunque admota feræ torporem adfert. At cùm Therionarca dicatur, quòd ſit τῶν θηρίων νάρκη; hac admota non feras omnes torpeſcere & ſerpentes necari ſed venenatas tantùm beſtias, & morſu ictuve noxias; meliùs fortaſſe dixiſſet Plinius. De Delphinio verò ſcripſit Dioſcorides, ſemine nihil vtilius bibi poſſe à Scorpione percuſſis. Aiuntque obiectâ herbâ Scorpiones reſolui, atque ignauos torpeſcere: ſemotâ verò eâ ſeſe recolligere.

NOLI ME TANGERE.

CAP. XXVII.

Deſcriptio. SVmmo ceſpite *radices* figit fibroſas: à quibus *caulis* ſurrigitur cubitalis, dilutiſſimè virens, inanis & diaphanes, copioſum ſuccum inſipidum preſſu remittens, per interualla geniculis, ad quæ tophorum podagricorũ æmula ſubinde tubera, interceptus: *folia* Cynocrambes, latiora; obtuſiora, in ambitu ſerrata, mollicella: ex quorum alis pedicelli teneri, in quibus ex duobus foliolis ſeſe explicant *flores*, Naſturtii Indici floribus aſſimiles, minores, corniculo intorto, ex flauo rubentes punctulis rubris ſaturatioribus guttati, in quorum medio exalbida *ſtamina*: his ſuccedunt *ſiliquæ* oblongæ Chelidonii maioris, anguloſæ, quæ matureſcente *ſemine* leui contactu ſemine excuſſo diſſiliunt, multis terrorem incutientes; Vermiculorúmque inſtar conuoluuntur: Vnde *Noli me tangere nomen* inditum. Non in omnibus placet figura noſtra Guariniana.

Trag. qui in Hiſt. Germ. Springkraut / ein wild Kingelkraut & wolffßkraut vocat, ac in Lat. Mercurialem 4. ſiue ſilueſtrem alterã, & Eſulam 7. ſeu dulcem ſtatuit, Leptophyllum Tithymalum appellat. Verùm hæc opinio penitùs damnanda eſt, cùm vix quicquam commune habeat cum Tithymalis: nec enim folia, nec flores, nec ſemina reſpondet, quod mecum Geſner. pluribus in locis ſentit: Apocynon eminus appellans.

Lob. & Pena Adu. Perſicariam ſiliquoſam vocant, cauendúmque etiam præcipiunt, ne quis Mercurialem putet, eamque in eos vſus legat, vt nonnulli hallucinati fuerunt. Negantque eſſe Senenſis Phyllon: Statuentes potiùs eſſe alteram Eſulam ſylueſtr. Tragi: nec agnoſcentes ſe Eſulam iſtam Tragi tradidiſſe pro Perſicaria ſiliquoſa.

Hiſt. Lugd. Perſicaria ſiliquata: An eidem Chryſæa? Ac certè: Si Chryſæa Hiſt. Lugd. non eſt Nolimetangere, erit ei valdè affinis.

Recordor à me hanc herbam primò viſam in valle Leborana, inter Rapelſtein & S. Mariam, vbi fodinæ argenti, cùm eſſem adhuc puer, cuius ſemen ſubito ſuo ſaltu horrorem mouit. Inueni in mõte propè *Eſtebon* Il. mei Principis, ac tranſtuli in hortum E. C. Tubingæ cùm eſſem Fuchſius præceptor meus Mercurialis ſpeciem faciebat: Baſileæ vidi ad Pontis finem quà itur Baltinguen: in itinere ex Morat Baſileam copioſè reperi inter Balſtätt & Wallbürg / loco humido florentem menſe Septembri cum ſeminibus maturis: Baſileæ in horto D. Theodori Zvvinckeri obſeruaui florentem Iunio. Frater Caſp. Bauhinus annotauit prouenire in Múnchſtein. Tiguri in horto Geſneri vidi. Inueni florentem cum ſemine maturo Auguſto menſe in aſcenſu montis *Ballon*. D. Melchior Sibitzius Medicus Argentinâ mihi ſcripſit quoſdam vocare Hydropicam à turgentibus folliculis. Viennę Auſtrię in ſiluula Wolff dicta reperitur.

Diſtillatam aquam ex herba Springkraut Vires
vel hirſchmelden dictam Vraſtilauiæ in calculo renum mirificè prædicant: Noli me tangere, articuli turgiduli viſuntur, ceu demonſtrante natura in promouenda vrina eius vſum plurimùm valere. Hanc quoque in Oleo Liliorum aut alio decoctam applicari Geſnerus non putarit inutile. Folia eius aliquot viro ſtranguriâ laboranti vtiliter impoſuit, ac miram etiam vim habere dicit in cienda vrina, ac aquam diſtillatam præſertim: quæ ſi copioſiùs hauriatur vel diabeten inducit. Folia quinque in poculum vini nuper impoſuit mulieri στραγγουρῶσα, & vino epoto meliùs habuit. Canis, cùm dediſſet iuſculum in quo manipulus eius decoctus erat, per ſeſqui horam poſtea copioſiſſimam reddidit vrinam, pluribus verò horis pòſt etiam aluus copioſè mota eſt: cui impoſita φωνίασι. Impatiens herba facultate fertur pernicioſâ ac inter deleteria habenda Dodon.

BALSAMINA FOEMINA PERSICI folia, vel Salicis folio.

CAP. XXVIII.

riptio. Balsamina, quam Fœminam vocant, *radice* fibrosa & candida nititur: *caulem* autem habet enormis crassitiei, cùm altitudo cubitum sæpè vix æquet, raro autem & parum superet: est is verò cortice aut ruffo aut rubescente, aut herbido tectus, succo fatuo prægnans, glaber ferè, cùm interim *rami*, quos nullo ordine emittit, tomento leui vestiantur, *foliis* densè stipati, Salignis aut Persicæ, acuminatis, per ambitum serratis, succulentis, sapore amaricante præditis: è quorum alis *flores* simul plures, Impatientis herbæ Dodonæi [ἀ'δίκτυ] prosiliunt, calcari longo ex carneo colore herbaceo, reliquus verò flos rubescit: *fructus* qualis Balsaminæ mari, acuminatus, verrucosus, in quo *semen* clauditur.

Matth. in post. com. Lat. & Ital. cum mag. fig. Camer. in Epit. Balsamina altera. Ital. *Balsamina maggiore*, siue fœmina. Germ. Balsam fraut weible. Balsamina fœmina Persici folia, Persicaria nonnullorum, Aduers. Lob. & Penæ. Anguill. Balsamine altera, Italorum *herba di Sancta Catharina*.

Gesner. hort. Balsaminem vulgò dictam, Herbæ noli me tangere cognatam suspicatur.

Trag. Balsaminæ alterum genus.

Cord. Hist. Balsamella, cui Gesnerus addit figuram, vocans Balsaminem peregrinam, alteram Fuchsii, Dodonæi fœminam.

Dodon. in fol. qui describit & depingit sub titulo Balsamina, ait, vulgò Balsaminam nuncupari: & quandoque neutro genere Balsaminum.

Plant. Icon. Balsamina fœmina Persicifolia.

Tabern. Iconib. & Hist. Cam. apud Matth. Germ. & Hort. C. Bauh. Phyt. Balsamina fœmina. Hist. Lugd. Balsaminum, seu Balsamina Matth. Balsamina Fuchsii: duas proponit Icones.

is & us. Balsamine fœmina folio Salicis Montbelgardi facilè prouenit in Horto E. C. non maturescit quotannis semen, licet sæpè. Basileæ habui in horto Patris, apud D. Doctorem Fœlicem Platerum vidi florentem Iunio: obseruaui Eslingæ & Patauii.

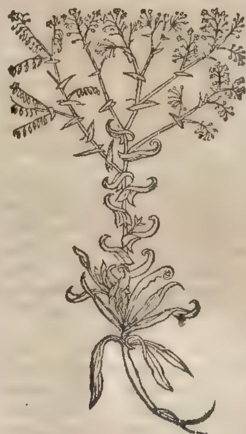
Putant quidam [id quod etiam scribunt] & hanc iisdem esse cum altera Momordica viribus. Verùm Matth. nullam eius experientiam habet.

ISATIS, SIVE GLASTRVM SATIVA ET spontanea.

CAP. XXIX.

Pollicaris huius *radix* albida, & lignosa ad cubitum aut sesquicubitum descendit: *caules* tenues, rigidósque surrigit, ramosos: *flores* in ramulis lutei, crebri, exigui, ex foliis octo, maioribus, alternante situ cum minoribus positis: *stamina* lutea: *capsulæ seminum* nigricantes, linguæ auis similes, sed multò breuiores, angustioresque, costâ longitudinem percurrente, secundum quam etiam aperiuntur. *Folia* ad Cynoglossum accedentia, nonnihil glauca, longa; ad cubitum etiam, glabra, quædam ex prioribus interdum hirsuta, ac etiam nonnunquam sinuata ad Hes-

peridis folia accedentia, quæque in caulibus & ramis sunt, nullo pediculo interueniente adnascuntur, pinnatis barbulis ad basin donata, glabra.

Duo Isatidis genera traduntur à Dioscoride: ἰσάτις ἥμερος. Glastum domesticum, ἰσάτις ἀγρία, Glastum syluestre. De domestico inquit: Isatis satiua [ἥμερος caret Vet.] quâ Lanarum Infectores vtuntur, folium habet Plantagini simile, verùm pinguius nigriúsque: caulem altitudine duos cubitos excedentem. Siluestris iam dictæ similis, sed folia habet maiora, ad Lactucæ proximè accedentia: caules verò tenuiores, multifidos quadantenus rubentes, è quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes, in quibus semen: florem melinum & tenuem. *Diosc. genera duo* *Isatis domestica* *Folium Plantagini simile* *Isatis silu. Lactuca proxima*

Sciendum autem, quod secundum Dioscoridis descriptionem, quæ hodie apud nos domestica est, siluestris sit apud Dioscoridem: & è contrà, quæ in aruis nascitur, domestica, angustioribus enim foliis constat, & paucioribus ramis, non tamen ea in vsu est apud Infectores nostri temporis, neque caulem adeò altum gerit.

Verùm, prædictas descriptiones erroneas esse & mendosas attestatur Cornarius. Ait enim melinum florem, & tenuiores ac multifidos caules, & in cacumine folliculos illos linguarum quandam effigiem repræsentantes Isatin habere satiuam, non siluestrem. Contineri autem in iis semen nigrum Melanthio (ait Cæsalp.) simile. Sed & caulem duos cubitos excedentem, & non, vt quidam dixerunt, vnum solùm cubitum superantem producere. At siluestrem Isatin nigriora ferre folia, cauliculum minorem & crassiorem, florem purpureum, aut cæruleum: fructum asperum, cruciformem, semen includentem foliis paruis, & assiduè per interualla quinis distinctum.

Hoc modo legentibus, vt Hermolaus legit, nostrum Glastum, teste Cæsalpino, satiuæ Isati ad amussim quadrabit: siluestris autem Isatis, ea

Herba S. Antony

planta fuerit, quæ vulgò herba S.Antonii vocatur ob effectum. Nos de herba S.Antonii agimus lib.22.titulo Dentellaria Rondeletii.

Lactucæ genus. Braßica silu.

Plinius vtramque Isatin inter Lactucas siluestres recenset, cùm autore Cæsalpino, aptiùs inter Brassicas siluestres numerari debuissent.

Luteum Vitruuii falsò. Vaccaria

Victorinus (& eum secutus Cordus in Diosc.) ait Dalech.in annot.apud Plinium, falsò putauit glastum esse luteum Vitruuii: Isatis adhæc à Lobel. depicta non alia est, quàm Vaccaria, de qua lib.29. Anil quod Fragosus describit, quódque in Occidentali India coli asserit, nil nisi Isatidem Clusius dixerit. Glastum, vt ait Cornar. Gallica vox fuit Iulii Cæsaris ætate, hodie & Itali & Galli

Guadum

guadum vocant. Marcel.Medicus Empyricus Vtrum appellari dicit herbam, quam græci Isatida

Vtrum.

vocant. Si igitur Vtrum vox rectè legitur, vt Isatidem significet, vox Ruta, aut vt alii habent,

Ruta. Gluta

gluta, in supposititiis vtique falsò legitur, & frustra laborarunt qui pro ipsa Luteam (quam Holler. Geldam vocari ait) ex Plinio & Vitruuio

Lutea

substituere conati sunt: sed sunt hæ voces omnes meritò nobis suspectæ.

Glastum

Isatin satiuam, inquit Ruellius, siue Glastum, quo Infectores lanarum vtuntur, Glastum olim Græci dixêre, nunc *guadum*, vel potiùs *gualdum*, nonnulli S.Philippi herbam, alii Indicum, alii Pastellum. Cæruleam spumam cortinis innatantem, Indum nostri vocant Infectores. Diosc. Egnen quoque vocari tradit, quam suspicor Ighen ab Hippocrate dici.

Guadum, Gualdum. Pastellus. Indum. Egne

Igne Hippocr.

Sunt id perhibente Dodonæo, qui apud Cæsarem & Plinium non Glastum, se Vitrum legendum esse existiment, nec desunt qui in Nitrum commutent. Verisimilius Marcellum pro Glasto voce Gallica Vitrum perperàm scripsisse, quàm Cæsarem aut Plinium pro Vitro Germanorum Glaß, aut ab hoc formatum Glastum supposuisse. Extat Pastelli siue Pistelli nomen apud Plinium Valerianum lib.2.cap.3. Ab Auic. cap.512. dicitur Nil. Natantem autem spumam, quàm Isatidis dilutum, cùm panni lanæve tinguntur eructat, sunt qui Indicum & quidem alterum Diosc. esse existiment, quod tamen non omninò manifestum, nam ex Isatide efferuescente Indicum efferri Diosc. non asserit, sed ex æreis vasis attolli tantummodò habet.

Vitrum apud Cæsalp. Nitrum. Marcelli error Pastellus, Pistellus Nil Auicē.

An Indicũ 2. Diosc.

Dioscorides, ait Constant. sub Isatidis nomine duas plantas complectitur, tantùm syluestris aut satiuæ apposita differentia. Vtramque suo nomine distinguit Plinius, satiuam glastum vocans, syluestrem verò Isatin: quem imitari potiùs deberent Interpretes, quàm nomina confundere nullius authoritate vtramque plantam Glastum vocantes.

Isatin satiuam & syluestrem, ferè omnes vno ore nominant, sed pingunt Fuchs. Matth. Lacun. Lonic. qui etiam Lytrum vocari ait: Ryffius qui satiuam Glastum vocat simpliciter, siluestrem verò, siluestre Glastum: Amat. Dodon. Camer. in Hist.Germ. Matth.& Epit. C.Bauh. apud Matth. Tragus pingens satiuam tantùm, siluestrem nihil differre ait, nisi quòd non vbique locorum plantetur. *Contra* Tabern. Icon. & Histor. siluestrem tantùm exhibet. Lobel.& Pena in Adu. Glastum satiuum, & Glastum siue Isatin silu. nominant & describunt, ac in Obs.& Icon.Plant. iisdem nominibus pingunt.

Ἰσάτις ἥμερος, Lat. Glastum satiuum, & Isatis domestica. German. Weid & Endich Ryff. Belg. weedt/ Gall. *guesde*, ou *Pastel cultiuee*: Ital. *guado domestico*: Hisp. *pastel*: Angl. Wede & wade. Ἰσάτις ἀγρία verò Glastum, seu Isatis silu. & spontanea, Germ. wild weid, Belg. wild weed. Gall. *pastel sauuage*: Ital. *guado saluatico*: Hisp. *pastel saluage*: Angl. wild wade. Vtramque vocant Mauritani *dili, dileg, zesme, chate, chatis, alchat, alden*, aut *adhlen & nil*, Sic & Græci ἰσάτιν; Lat. Glastum & Guadum Ryff. Isatin. Germ. weidt Endich: Belg. weed: Gallic. *du guesde, pastel de Languedoc*: Ital. *guado*: Hisp. *pastel*: Angl. wede & wade: Boh. waydt indifferenter vocant. In Tholasana regione, inquit Lobel. virens herba *guede*, glebæ tabefactæ herbæ *pastel* vocantur, cæruleus verò ille color, qui inde conficitur *Indicum*. Germ. Indich. Carol.Steph. in domo rust. Gall. *gaude & guesde* idem esse scribit, quod Veteribus Glastum & Isatis. Nomin[…] linguarum

Locus

In Ducatu Wirtembergico Marbaci & Tubingæ vidi spontè prouenientem Isatidem: obseruaui etiam Basileæ: Frater annotauit prouenire ad Rhenum extra portam Richen: Vidi prætereа spontaneam in agris Alsatiæ: Satiuam vidi Patauii in horto publico, Basileæ in Horto Di. D. Fœlicis Plateri. Montbelgardi vidi serentes & transplantatos agros integros, habeo in Horto I.B.E.C. quę seipsam propagat, semine deciduo: nescio an satiua differat à spontanea, præterquam ratione culturæ, primo anno non solet caulescere, caulem vbi produxit plærumque perit: floret Maio & Iunio. Brisaci ad Rhenum spontanea pulchrè virens Octobri & Nouembri. Tempus

Satio

Cæterùm seritur in lætis & pinguibus agris, copiosissimum in Gallia Narbonensi & in Italia, vt in Vmbria, circa Noceram, vbi oppidum est Guadum ideò appellatum, quòd ibi Isatis copiosissima seratur, sicut & in Germanię agro Erphordiano. Ea permagnum quæstum iis regionibus adfert. Syluestre Glastum locis incultis & pinguibus prouenit. Maio & Iunio mensibus ambo florent. Vt olim ita & nunc Glasto satiuo Infectores lanarum vtuntur. In Neustria quoque Galliæ, & apud eius Prouinciæ Bellocassios Glastum seritur, & colitur, dilutiùs quidem in pannis tingendis quàm quod prouenit apud Tectosages, vulgò [en Loregeois,] indigenis tamen valdè fructuosum, & vtile.

Illita folia Isatidis, teste Diosc. tumores omnes discutiunt, cruenta vulnera glutinant, sanguinis profluuia sistunt: ignem sacrum, Phagedænas, putrescentia vlcera, & quæ serpunt, sanant, Syluestre Glastum eadem præstat: potu & illitu lienosis auxiliatur. Plura vide sub finem P.lib.22. V[…]

FINIS LIBRI VIGESIMI PRIMI

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

CAPSVLAS, SEV VASCVLA FERENTES HERBÆ, ACRES & calidæ ferè omnes, vt Nasturtia, Thlaspi & similes.

A Siliquosis herbis haud ita longè recedunt, quæ minuta quædam vascula ferunt pro seminii theca seu bursa: quarum multæ in superiori libro dici poterant, nisi hac ipsâ seminum receptaculi notâ manifestâ distinctæ fuissent. Proinde peculiari libro illas comprehendere libuit, quem tamen si quis volet appendicem facere prioris, vt omnium sit vna Claßis, & illam rationem adducere poßit, quòd & hæ quoque pleraque acres ac calidæ sint.

NASTVRTIVM VETERIBVS.

CAPVT. I.

HOc tanquam notum non describunt Authores: tantùm ex attributis colligere licet aliquas notas. Dioscorides Iberidem foliis & radicibus duabus (odore) Nasturtio comparat: Erysimum semine flauo: Sisymbriũ aquaticum sapore acri. Galenus viride inquit venire in obsonia cum pane, quoniam eius mordacitas humiditatis admixtione moderata sit, non exurens, vt si siccum esset; semen quoque adurens, vt Sinapis. Theophrastus innuit satiuum esse, quando ait: mense Iulio Nasturtium serere assolent: exit à satu die quinto: semen autem vetus celeriùs prouenit: constat acri succo. Genera huic minimè plura: diuersitatem enim generis ei deesse omninò volunt: Sed & Dioscorides vnius tantùm meminit. Plinius duo tradit, ac alterum album, & alterum nigrius facit, sed nequaquam describit; meminit & siluestris, cui effectum maiorem ad omnia tribuit.

Κάρδαμον Dioscoridis spuria, nunc Cynocardamum, nunc Iberim, nunc Cardaminaceum seu Cardamanticam vocant; Ægyptii *Semeth*: Romani & officinæ *Nasturtium*; Barbari quidam Herbarii *Creßionem hortensem*, Apuleius Cardaminam, Serapio *Norph, Alchep, Marchita*: Auerrhoes *Alcharf*: Mauritani *Naf, Alchef*, seu *Narf*: Germ. Kres/ Gartenkreß: Belg. Kerse/ haff kerse. Gall. *Cresson*, *Cresson de iardin*, *Cresson alenois ou Nasitort* Dodon. Ital. *Nasturtio*, & *Agretto*: Hisp. *Nasturcyo* & *Malpica*. Angl. Gerdin Cressys, & Towre Cressys. Boh. Rzericha.

Nonnulli κάρδαμον Græcis dictum putant, quasi καρήδαμον, quòd caput domet: nam arcem mentis obsidens sua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat. Aliis παρὰ τὸ κόρας μύειν, id est, quòd pupillas coëuntibus oculorum palpebris abscondat, ita dici aiunt: nam luminibus admotum subinde cogit conniuêre. A quo καρδαμύττειν verbum declinarunt, quod conniuêre dicimus. Nec desunt qui dictum arbitrentur ἀπὸ τῆς καρδίας, quòd cor foueat, & in syncope cardiaca plurimùm valeat. Id innuere videtur Aristophanes, cùm ait, ἐχθὲς ἔσθιον κάρδαμα, τί καρδαμύττεις; Edi heri Nasturtia. Quid Nasturtiaris? Et, ὀξυθύμων καὶ δικαίων, καὶ βλεπόντων κάρδαμα, id est, qui acri sunt animo, iustíque, quíq; Nasturtia tuentur, id est, acutũ cernunt. Nasturtium verò Plinio auctore nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatione Prouerbium id vocabulum vsurpauit, veluti torporem excitantis. Quæ vulgarium Plinii codicum lectio cùm vix tolerari possit, voce excitantis ad præcedentem gignendi casum non rectè relata, cùm potiùs excitans scilicet significatio, siue prouerbium, legi debere videatur, Cornarius multò emendatiùs locum hunc legisse videtur, hoc modo. Et inde vigoris significatio prouerbio eius esum vsurpauit, velut torporem excitantis. Est enim re uera prouerbium, ἔσθιε κάρδαμον, Ede Nasturtium, quod in socordem, ignauum, & hebetem dicebatur, propterea quòd vim Nasturtio inesse credebant animi vigorem excitandi, vt ex Plinio dicemus. *Cresson* fortè dicitur, quia perenni sobole, summis feruoribus, vel etiam Brumæ rigoribus spretis, crescit. Francigenæ etiam *Creßon d'Alenois* ab alendo fortè vocant.

Omnis est tẽporis, loci, & cæli, teste Palladio, fimum non desiderat: humorem, quamuis diligat, tamen deesse non curat. Si cum Lactuca

feratur, nasci fertur egregiè. Semen per quinque annos seruatur.

Locus

Nasturtium, inquit Plinius, in Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Idem cum Dioscor. optimum esse dicit Babylonicum. Aristophanes apud Athenæum Milesium excellere putat.

Vires & Tempus.

Omnium semen Dioscoride autore est acre, excalfacit, stomacho aduersatur, aluum turbat, tineas excutit, lienē imminuit, partus exanimat, menses cit, venerem stimulat, Sinapis & Erucæ simile intelligitur: lepras & impetigines abstergit. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum vitia extrahit, sorbitionibus incoctum: serpentium venenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores collectionésque discutit: ad suppurationem perducit furunculos, illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licèt minor.

Plinius diffusiùs Nasturtii vires declarat, & in quibusdā à Dioscoride dissentit. Nasturtium, inquit, venerem inhibet, animum exacuit. Aluum purgat, bilem detrahit potum ex aqua decem denariûm pondo. Cum lomento strumis illitum opertúmque Brassica præclarè medetur. Nigrius capitis vitia purgat. Visum compurgat, commotas mentes sedat ex aceto sumptum, lienem ex vino potum, vel cum fico. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit, efficaciùs adhibito mētastro. Prodest & contra suspiria, & tussim cum origano, & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahítque corpore aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur Ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilissimè. Sextius adiicit vstum serpentes fugare, Scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito, & alopecias emendari addito Sinapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aures succo. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit. Phagedenas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: item Licheni: item vnguibus scabris: quippe natura eius caustica est. Siluestri verò ad omnia ea effectus maior. *Hæc Plinius.*

Plinius & Constantinus à Dioscor. dissentiunt.

Dioscorides tradidit Nasturtii semen *συνουσίαν παρορμᾶν*, id est, Venerem stimulare. Plinius contrà Venerem inhibere. Cui assentitur Florentinus in Geoponicis Constantino attributis, *φασὶ δὲ*, inquit, *τοὺς ἐσθίοντας κάρδαμον, ὀξυτέρους τὴν διάνοιαν γίνεσθαι.* Et addit *ἀφροδισίων ἐφεκτικώτερον δέ*. Sed quum hæc tum Dioscoridi, tum experientiæ repugnent, dicendum aut eos Nasturtii virtutes nō rectè intellexisse, aut Codices eo in loco deprauatos esse.

Galenus perspicuè eius vires & facultates explicat. Nasturtii semen, inquit, adurentis seu causticæ facultatis particeps est, velut Napy. Proinde coxendicis & capitis dolores leuat, atque adeò rubrificationem efficit & excalfacit sicut Napy. Miscetur quoque remediis iis, quæ exhibentur asthmaticis, tanquam scilicet id, quod crassos succos valenter incidere valeat, velut & Napy. Nam per omnia ei simile est. Porrò & herba arefacta similem semini vim possidet. Humida verò adhuc ac viridis, propter aqueæ humiditatis mixtionem, multò semine inferior est, adeóque tunc mordacitas eius moderata est, vt cum pane eo vti liceat. Hæc Galenus.

NASTVRTIVM VVLGARE.

Descriptio.

GRacilis est *radix* paucísque donata fibris: ex qua primulùm enata *folia* minutis incisuris dissecta, Erucæ minoribus, adulta vel Erucæ modo diuiduntur, vel integra in margine duntaxat serrata crenatáue conspiciuntur, sapore acri acetariis expetita: *caulis* singularis in alas multas diuisus, colore est glauco, rotundus, pede altior, ac etiam cubitalis: *flosculi* albi vel purpurascentes quatuor foliolis constant: *Semen* fuluum, vel, vt ait Dodon. ruffo colore rubens, feruido gustu in *filiquis* vel valuulis paruis rotundiusculis, Thlapsi vulgatissimi, compressis.

Dorsth. Lapsus.

Theod. Dorsth. cap. de Nasturtio, tantùm de hortensi scribit, Nasturtii licèt aquatici iconem sub his nominibus habeat: *κάρδαμον*, Nasturtium, Cardamum, Nasturtium agreste, Nasturtiū aquaticū, Senacion, Kresse/ Garten kresse/ wild kresse/ Brunkresse. *Cauendum* igitur imperitioribus ne vires, quas ibi tradit Dorsth. Nasturtio aquatico, quod inibi pingit, ascribant. *Is præterea* diuersarū plantarum nomina confundit.

Simili modo Domus rust. Car. Stephani & I. Liebault confusè de Nasturtio ait: *Cresson de cailler & alenois & la Berle*, amant loca humida & fontium ripas & riuulos, nullam requirunt culturam in hortis præter continuam rigationem & aquam ad radicem: vtrique magna virtus. Quid sit *cailler* nescimus, videtur tamen intelligere Nasturtium aquaticum: Quid etiam ei *Berle* dubiū. Nasturtium aquaticum non alitur. Nasturtium hortense non requirit multam aquam & continuam: Vt paucis dicamus Liebaultius nobis videtur non intelligere nominatarum plantarum differentiam & culturam.

Liebaultius nota.

Gesner. hort Naufturtium maius album & minus nigrum. Syluestre persimile hortensi puto me in altis quibusdam montibus olim reperisse. Item in append. Nasturtium hortense, foliis valdè diuisis: hoc duplex ni fallor: minus scilicet ac maius, quod ad Ranunculi pratensis folia tum forma, tum magnitudine accedit. Nasturtium alpinum hortensi minori persimile: minus iam altero anno mihi durat & semina protulit.

Nasturtium antequam caulescat, folia habere modicè lata, diuisáque Marantha tradit: at cum caulem ediderit folia mutare, esse enim tunc oblonga, tenuia, digiti longitudinem æquantia.

Suspicor

Suspicor Maranthæ non notum Nasturtium latifolium, quamobrem considerandum quam Iberidem intelligat de qua agit p.91. quam Diosc. dicit Nasturtii foliis.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium 11. siue hortense commune: Nasturtium album Plinio. Aliud est foliis simplicibus, quod læue & albius, vel subhirsutum, minus que album: aliud foliis valdè diuisis, hoc maius & minus, aliud crispum & non crispum. [illegible] Nasturtium hactenus non vidimus: Meminit olim Gesnerus Nasturtii subhirsuti, vt videre est ex eius verbis postea positis sub Nasturtio latifolio,

Ruell. Cord. in Dioscorid. Corn. Brunsch. Matth. Lacun. Lonic. Ryff. Amat. Anguill. Euch. Roesl. Brunfels. Carol. Steph. Gesner. coll. stirp. Gerard. Dodon. Gall. Lob. Obs. Tabern. Cæsalp. Apollin. Camer. ad Hist. Matth. Germ. & Epit. *Nasturtium.* Camer. hort. *Nasturtium nostras.* Trago, Fuchs. Dodon. Lat. Hist. Lugd. *Nasturtium hortense.* Lobel. Icon. Plant. *Cardamon, Nasturtium hortense.*

Nomina & Synonyma linguarum, vide antè. Nasturtiū vulgare vidi Monspelii florens Martio, Patauii virens Februario: Geneuæ tota hyeme virens. Lugduni semine maturo Iunio, Basileæ florens Octobri. Montbelgardi abundat etiam in hortis, vt in Horto E.C. tota hieme viret: vere tamē seritur ad acetaria quod tenerius multò.

Duo Nasturtia quæ recensebimus postea ab hoc vix differre viribus existimamus: facilè patiemur etiam nobis persuadere huic ac eis conuenire vires à Diosc. & Galeno attributas, quas antè tradidimus. Vsurpatur passim ad ciborum condimenta & intinctus, & venit quoque per æstatem cum Lactuca atque aliis herbis oleo, aceto, & sale in mensis. Attenuat, inquit Matth. mundat, aperit, prouocat, incidit, vrit & & resoluit. Nasturtium hortense in cataplasmate resoluit carbunculos, arthritidem, ischiadicam, furunculos, & omnis generis apostemata, potissimùm si admisceatur fermētum. Succus Nasturtii instillatus auri, curat dolorem dentium à causa frigida. Semen masticatum & retentùm in ore vtile ad paralysim linguæ: in paralysi aliorum membrornm applicantur cum sacculis semina in vino cocta: idem remedium confert, colica Laborantibus. Honestus quidam Mercator bibliopola Lugdunensis ætate consistente cùm crudeli dentium dolore cruciaretur, & insomnis esset à triduo, lecto remedio modo scripto: succum Nasturtii calidum curauit in aurem instillandum: inde sentit magnum susurrum, sine dolore obdormiuit, à longo somno excitatus nullum ampliùs sensit dolorem: licèt hoc medicamentum successerit, nolimus tamen temerè cuiquam præscribere, veriti, ne dum pellere vellemus dolorem hunc, alium deteriorem excitaremus, nempe inflammationem aliquam in aurē & potissimùm membranæ extensæ supra calcem quæ est in tympano, vereremur etiam attractionem humorum in eas partes sine inflammatione: in causa tamen frigida non improbaremus sacculos semine calidos, vel ex ipsa herba, ac etiam masticatoria & collutiones. Belgæ Nasturtio cum pane & butyro mense Maio frequenter vescuntur. Facit ad graue illud malum, quod Scorbutum appellant: nec minor est huius, quàm vel Cochleariæ, aut Nasturtii aquatici in hoc morbo vis & facultas. Ex alto delapsis aut præcipitatis datum confert: sanguinem coagulatum dissoluit; & ne alicubi in corpore coëat aut coaguletur præcauet: sudorem etiam mouet, vt Recentiorum experientiâ inuentum ac comprobatum. Cardamomi loco ponit Nasturtium Colleg. Forentinum. Aqua in fine Maii distillata, cum melle permista, lineis pannis in ea immersis variolis imponitur. In quem vsum etiam manè ac vesperi cum aqua Fragorum permista bibitur. Eadem quatuor vnciis pota discutit tumorem, pollit lumbricos ventris; Vlcera & tumores reprimit, si sæpiùs inde fricentur.

NASTVRTIVM CRISPVM IOH. Bauhini.

Descriptio

Facies reliqua, siue *caulium*, siue *florum* alborū *seminumque*, cū Nasturtio vulgari conuenit: at *folia* plurimùm differūt, miris modis laciniata, & crispis oris fimbriata; sapore & odore vulgatioris Nasturtii.

C. B. Phyt. Nasturtium 12. siue hortense crispū in fratris Io. Bauhini horto collectum. Nasturtium crispum primò vidimus in pago *Tremoin*, in horto concionatoris I. Aran, qui dicebat ex Belgio allatum, à quo etiam habuerat Nobilis Vir D. Michael à Franckmont, ex iis hortis attuli plantandum in Hortum Ill. E.C. vbi viret Montbelgardi, semine turgens Augusto, floret, Iunio, se mulplicat semine deciduo. Tempus.

NASTVRTIVM LATIFOLIVM Dioscorideum Io. Bauhino.

Descrip.

Sinapi crassitudinis *radicem* habet, albam, lignosam, quàm plurimas rigidas à lateribus fibras emittentem: *caulem* erigit crassitudine digitali, cubitalem, statim à radice in crebros ramos diuisum densèque fruticātem: *folia* infima per terram sparguntur quinque vncias longa, sesquiunciā circiter lata: crenata, subinde circa pediculum nonnihil sinuata, & auriculata, quanquam hoc ra-

riùs,superiora folia angustiora existunt,aliquando tamen infimis longiora: *flos*, *siliqua*, *semen*, *sapor*, *odor*, cuiusmodi in Nasturtio vulgari: flos interim suauem odorem spirat, cum nimirum quem Sinapios.

An Gesner. hort.in appēd.Nasturtium Hispanicum. Item paulò pòst: Nasturtium hortense aliud est foliis simplicibus, pollicem latis, tres longis, idque vel læue, vel albius, vel subhirsutum,minúsque album.

Camer. apud Matth. Germ. folium depictum habet nomine Nasturtii latifolii, qualiter & in hort.vocat.

Tab. not. An Iac.Theod.Tabern.Icon. Nasturtium Hispanicum, & Hist.vbi figura transposita, quæ nō multùm placet si nostrum Nasturtium latifolium intelligit vt suspicor.

C.Bauhin.Phyt.Nasturtium 10. hortense latifolium.Nasturtii Dioscoridei nomine à Ioh.Bauhino missum. Fortè hoc Nasturtii Hispanici nomine Tabern.exprimere voluit: at figura non conuenit.

Tempus Nasturtium latifolium simile formâ & gustu vulgari,demptis foliis inferioribus,quę lata vt in Iberide vera Monspelii prouenięte,primò habui Lugduni in horto,deinde Geneuæ: postremò introduxi in Hortum Ill.E.C. vbi nunc viret totâ hieme foliis latissimis, neminem scio qui descripserit: nec recordor vnde semen habuerim,à triginta annis in hortis colo: hiemem facilè profert.

THLASPI ANGVSTIFOLIVM FVCHSII, Nasturtium syluestre Ioh.Bauh.

Descriptio QVod Nasturtium syluestre voco, dodrāte maius est satiuo, simile forma,& odore, & sapore, ni minore esset *radice* satis crassa, lignosa, fibris donata, alba, saporis feruidi: ex qua *caules* emittūtur plures, crassitudine radici suppares, perquàm ramosi, duri: *folia* infima, caduca, Nasturtii vulgaris foliis similia,laciniata, multò tamen minora: ab Iberide huic absimili differunt, vt pote cui folia infima per extremam oram serrata duntaxat aut crenata existunt & latiora: nā superiora,tenuia, angusta, Iberidis pænè sunt odore & sapore vehementer acri: *flosculi* minimi albidi, visum ferè fugiunt,ad Iberidis flores accedentes: quos nec dum delapsos *siliquæ* numerosissimæ excipiunt ex lōgiusculis pediculis, paruulæ, rotundæ, compressæ, & supremo margine fissæ: quibus dehiscentibus duo *seminula* russa oblonga cum valuulis excidunt,relictâ membranulà alba dissepiente: Dodonæus acre & feruēs semen dicit. In figura Fuchsiana hìc posita desunt folia inferiora.

Brunfels.Bursa pastoris minor, klein Deschel kraut/ Germ.communiter Seckel abschneiden dicta,qui ex ea ludicrum faciant. *Bursa pastoris minor.*

Fuchs.Icon.& Hist.Iconem tantùm proponit, sine descriptione, titulo, Thlaspi angustifolium.

Trago pingenti Thlaspidii genus, describenti Nasturtii quintum genus.

An Brassau.in exam.pil.aggreg. Iberidis species? Cornar. in Dioscor. Thlaspi alterum genus.

Matthiol.in post.Ital.com.in Dioscor.figuram habet Iberidis nomine, quam suspicor esse hoc Thlaspi angustifolium, quam opinionem confirmat nomen wilden kreß in Hist. Germ.positum, vbi eadem figura, & præterea descriptio quadrans potiùs Thlaspi, quàm veræ Iberidi.

Retinuit idem nomen Germ. & eandem figuram Camer.in Hist.Matthiol.Germ.Iberidis nomine,vt & in eiusdem Epit.quam postea in Epit. malè iterum exhibet pro Lepidio. *Camer. not.*

Dodon.Gall.cuius descriptio valdè ieiuna figuram Fuchsii habet, vocátque Thlaspi 3.Thlaspi angustifolium, & Thlaspi minus. Lat.in fol. Thlaspi minimum. Foliola inferiora non pingit Dodonæus,nec etiam habet figura nostra,quę iam facta erat. Non placet quoque eum dicere semen valdè exiguum, non tamen minus quā superiorum: Thlaspi eius antè dictum latius semina habet rotunda multò maiora,sicuti eius alterum,oblongum etiam maius. *Dod. not.*

Osyridis folio Thlaspi minus hortense vulgare acerrimum vocant Adu.Lob.& Penæ,& luteum ac album tradunt etiam in Icon.Plant.aiúntque: Paulò diligentiores Pharmacopœi & Herbarii Angliæ & Germaniæ minorem speciē Thlaspi vocant & alunt in hortis ad medicum vsum, quia sit feruidioris gustus. Eius cæteroquin tota facies, ramulis multis, floribus, & foliolis Thlaspi fatetur,catenúsque differre videtur, quia tota minor & tantoperè sarmentosa,vt scoparum vice sit ad verrendum non secus ac Iberis, cuius etiam floribus albidis,crebris,paruis. Eadem in horto Morgani nostri, etiam luteis floribus visebatur mense Iunio. Item Hist.lib.2.cap.37. Iberis 2. Item cap.38.Thlaspi minus Germ.siue 16. *Locus.*

Apud Tabern.tam in Icon.quàm in Hist.sunt duæ icones vnius plantæ: vna Iberidis nomine, altera Thlaspi minoris Germanici titulo. Nulla autem perfecta, nec descriptio alicuius momenti: cur etiam Iberidem Germanicè groß Besemkraut vocet, nulla est ratio. *Tab. not.*

C.Bauhin.Phyt.Thlaspi 29.siue Osyridis folio. Bursa pastoris minor Brunfels. Minus hortense vulgare Lobelio pag.214.luteum est & album. Icon Lobel.apud Plant.videtur repræsētare Thlaspi Fuchsii de quo hic agimus: verùm non intelligimus cur Lobelius dicat Osyridis folio, flore etiam luteo non vidimus.

Schvv.Thlaspi minus Osyridis folio, Lobel. Thlaspi Osyridis folio acerrimum & album, Clus.Alyssum minimum, Thlaspi minus Germ. Steinkraut/ wegkresse / klein Besemkraut. *Mihi* videtur Schvvenckf.eam plantam intelligere, quam nos hoc capite tradimus: verùm non cōuenit cum Alysso minimo Clusii, diuersa admodum planta figurâ & temperamento, subacidum habere saporem dicit Clusius: dubitamus an bene notum ei fuerit nostrum Nasturtium syluestre, Thlaspi angustifolium Fuchsii, quod Nasturtium

sturtium silu. voco, Brunfelſ. Burſam paſtoris minorem, klein Geſchelkraut / Germ. communiter Seckel abſchneiden Fuchſ. Trag. Beſem kraut Dodon.

Baſileæ copioſum obſeruaui cum ſiliquis menſe Octobri & Nouembri ad horræum Noſodochii & verſus papyracea molendina, ad fontem propè textorum panni foſſas, & aliis locis, menſe Iunio florentem & ſiliquas habentem. Geneuæ verſus Noſodochium & S. Geruaſium, folia prima omninò vulgare Naſturtium imitantur, ſuperiora ad Iberidem accedunt: florebat & capſulas proferebat Maio. Et in Burcken ad muros ſpontaneum: A me Vere ſatum in Horto Ill. E.C. floruit Auguſto eodem anno: Inueni propè Beffordiam cum floſculis & ſemine maturo Septembri, Stutgardiæ ſponte iuxta muros Ill. E.C. horti florens ex valuulis Maio menſe. In Alſatia in hoſpitio propè Bercken ſemine maturo Iulio.

Non placet Brunfelſium huic plantæ eaſdem tribuere vires quas Burſæ paſtoris vulgari, huic enim plantæ ſapor inſigniter acris. Calefacere & ſiccare quarto gradu ſemen, ſcribit Schvv. & cauſticę facultatis, eſſe, & ad calculum laudari.

IBERIS ET LEPIDIVM.
Veteribus & in genere.

CAP. II.

QVoniam in dubium magna verborum contentione reuocatur, an Iberis & Lepidium Veteribus ſit vna eadémque herba, ideò hac de re vno capite ambas haſce plantas complectentibus problematicè agere libuit. Ac primùm quidem, eorum opinionem, qui à nobis recedunt & affirmatiuam tenent, adducere viſum fuit.

Herbam igitur, inquiunt, quæ à Græcis Iberis dicitur, Paulus Lepidium, & ἀγριοκάρδαμον, id eſt, ſilueſtre Naſturtium appellari ſcripſit. Aëtius Cardaminem, quia odorem, ſaporem, & figuram Cardami, hoc eſt, Naſturtii habet, & Galenus odore & viribus Cardamo ſimile Lepidium eſſe dicit. Quare in Dioſcoride ἰβηρὶς ἤτοι καρδαμαντική pro καρδαμίνη falsò legi Cornarius exiſtimat. Galenus etiam Lepidium candem eſſe herbam cum Iberide, declarat his verbis. Damocratis extat libellus Clinicus inſcriptus, in quo verſibus Iambicis de tribus diſſerit medicamentis. Ac primò quidem eo, quod ex herba, quam ipſe Iberidem appellat, conſtat. Mox ſubiungit Galenus. In Iberide medicum quendam amicum ſuum hac herba curatum eſſe, quam ipſe Damocrates Iberidem appellat, vt qui ipſo viſu herbam cognorit, nomen autem eius nullum audierit, quinetiam idipſum ignorarit is, qui eum vſum eius docuit. Verùm ex ſignis quæ ſcribit, videtur Iberidem appellare, quæ à Græcis Lepidium appellatur, à regione in qua amicus eius curatus eſt, appellatione ducta. Damocratis autem verſus Iambici quibus eius effigiem depinxit, hîc Galenus ſubiicit.

Herba hæc vbique multaque frequens naſcitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritaſque quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper vireſcens, foliis Naſturtii,
Florentibus vere, attamen maioribus:
Caulem cubitalis longitudinis gerit,
Paulò minorem, aut rurſus ampliorem, ab hoc
Aeſtate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hac ad imaginem, &
Deiecta & exſiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aeſtate florem fert colore lacteo
Multum, tenuem, variumque valde, cauliculis.
Ad quem ſequitur ſemen penitus ſic exiguum,
Viſum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix inde acerrimum,
Vero ſimilem quàm maximè Naſturtio.

Addit rurſus his Galenus. De hac Iberide etiam Archigenes ſcribit, Lepidium ipſam appellans. Dicit autem & ſplenicis, & iſchiadicis ipſam conuenire. Ad iſchiades & perfrigerationes Hygieni Hipparchi authoritate Herbam Iberidem quam aliqui Lepidium vocant aut Agriocardamum (Naſturtium ſylueſtre) colligito &c. Cùm igitur Iberis & Lepidium eadem ſit herba, perſpicuum eſt Iberidis caput calci primi libri Dioſc. à nimis curioſis Librariis vel Medicis, non à Dioſcoride adiectum fuiſſe; cùm is Iberidi locus non rectè aſſignetur, ſed libro ſecundo, in quo cum permu'tis plantis quæ acri facultate præditæ ſunt, de Lepidio tractat. Neque enim duobus locis de eadem herba dicere potuit Dioſcorides. Adhæc in eius deſcriptione corruptus eſt locus, μῆκος δὲ ὅσον πηχυαῖον, ἢ ἔλαττον, id eſt, caulem cubitalem aut minorem: Deeſt enim vox καυλῦ & πλέον, vt ſic legatur μῆκος δὲ καυλῦ ὅσον πηχυαῖον πλέον ἢ ἔλαττον, id eſt, caulem longitudine cubitalem, maiorem aut minorem, ſic enim Damocrates habet. Sic & Ætius verſum Damocratis, ſed lege carminis ſoluta recitans, & Archigenes in Epiſtola ad Ariſtonem referente Aëtio, in qua iiſdem planè verbis Iberidem deſcribit, vt vel ex Dioſcoride exſcripſiſſe videatur, vel ex ipſo Archigene ad finem libri primi Dioſcoridis caput de Iberide aliquis attexuerit. Vidimus (ait etiam Matthiolus) primùm Iberidem extra ciuitatem Tridenti, vbi vulgò dicitur *alle Laſte*, effigie mimirum, qua deſbitur à Dioſc. ac aliis pluribus Græcis autoribus. Huius Gal. in ſimpl. cenſu nuſquam ſeparatim meminit, ſed hanc & Lepidium non niſi nomine differre prodid t. Quod idem etiam ex Damocrate & Hygieni Hyparchi autoritate lib. 9. de comp. med. ſecund. locos, circa finem, vbi de coxendidū curatione agit, teſtatur his verbis: Si coxendicum dolores leuare eſt animus, herbam Iberidem quam aliqui Lepidium vocant, aut Naſturtium ſilueſt. colligito: Ex eius certè ſententia aſſerere non dubitauerim, Iberidem apud Græcos eandem eſſe cum Lepidio. Vnde perſpicuum eſt, hoc Iberis caput huiuſce primi voluminis calci accreuiſſe nimiâ vel librariorum, vel medicorum curioſitate. In quam ſententiam cum antedictis cauſis, ea ratio me potiſſimùm deducit, quòd conſtet, huius primi voluminis calcem, non eſſe legitimum locum, in quo Iberidis hiſtoria fuerit collocanda: quandoquidem eiuſmodi herbas Dioſcorides lib. 2. ordinatè diſpoſuit, ac de eis diſſeruit, vbi priuatim Lepidio, quod Damocrati Iberidem exiſtimamus, propriam aſſignauit ſedē. Quare apertè hallucinari deprehenduntur Monachi illi venerandi, qui in Meſ. comm. ſcripſêre, cùm expreſſè contra Gale-

leni & Pauli auctoritatem, & contra rationes, quas superiùs adduximus, aliud à Lepidio Iberidem esse contendant. Manifestè etiam aberrarunt Barbarus & Ruellius, cùm Lepidium illud esse putauerunt, quod vulgus Herbariorum Raphanum rusticanum appellat.

Barbari & Ruell. lapsus.

Et hæc illi qui affirmatiuam tenent: Sed antequam negatiuam, quam amplectimur, & veriorem adducamus, paucis de his duabus plantis Veterum placita examinemus. Iberis igitur, siue Cardamine Dioscoridis (Cardamantica aliis,) folia habet Nasturtii, Vere virentiora. Caulis longitudo cubitalis est, plùs minúsue: locis incultis nascitur. Aestate porrò lacteum florem promit, ac tum quoque efficacior est. Radices binas habet Nasturtio similes. Lepidium verò, quod aliqui Gingidium vocant, herba nota est; quæ muriâ cum lacte conditur: folia habet non tam mollia & candida vt Draba. *Plinius* de Iberide hæc habet. Inuenit nuper, & Seru. Democrates è primis medentium, quam appellauit Iberidem: quanquam ficto nomine inuentioni eius assignato carmine. Nascitur circa vetera maximè monumenta, parietináque & inculta itinerum. Floret semper folio Nasturtii, caule cubitali, semine tam paruo, vt vix aspici possit. Radici odor Nasturtii. De Lepidio ait. Peregrinum fuit Lepidium. Seritur à Fauonio. Deinde quum fruticauerit, iuxta terram præciditur Tunc runcatur stercoratúrq;. Per biennium hęc. Postea iisdem fruticibus vtuntur, si non sæuitia hyemis ingruat, quãdo impatientissimum est frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, sed mollibus. *Apud Galenum* in curatione doloris Ischiadici legitur suprà posita elegãs descriptio ex Damocrate carmine conscripta in hanc sententiam. Iberis dicta à regione, in qua sanatus Medicus, herba frequens vbique iuxta muros & vetera monumenta, ac vias, semper virescens: sed vere foliis Nasturtii minoribus: caulis cubitalis, paulò maior, vel minor: à quo æstate pendent folia vsque ad multam hyemem, donec gelu pereant: flos æstate lacteus: semen exiguum, vt vix cerni possit: radix odore acerrimo, vt Nasturtium.

Iberis. Locus Vsus

Lepidium. *Cultura.*

Laurini folia

Recensitis ita Veterum placitis, Lepidium idẽ esse, cum Iberide non concesserimus Cornario & aliis: Ex Plinio enim Dioscoridis fortè coætaneo apparet magnum discrimen. Iberis inculta, Lepidium verò peregrinum colitur: Iberidi folium Nasturtii, Lepidio folia Laurina: Iberidis radix tunditur difficulter Plinio, Lepidio conditur Dioscor. Et quamuis dicat Galenus Iberidem Lepidium etiam vocari, non sequitur propterea esse vnam & eandem plantam, nec legimus quenquam ex Veteribus id asseruisse. Idem nobis euenire videtur in Iberide quod in Crisanthemo, quod cõpetit Elichryso & vero Crisanthemo, quod deinde vocatur Buphthalmum, nomine alterius plantæ dictæ Buphthalmum. Cur remouendum sit vnum caput ex Dioscor. vt vult Cornarius, non video, nisi remoueatur etiam ex Plinio & Paulo: Quam plantam intelligat per wildfreß inuestigandum: Si Iberis eadem cum Lepidio Dioscor. vt vult Matthiolus: Draba quam pingit Matthiol. non potest esse Draba, vt bene annotauit Anguillara & Guilland. cùm dicat Dioscor. φύλλα ὥσπερ λεπίδιον, ἁπαλώτερα δὲ καὶ λευκότερα, Maluimus igitur existimare Lepidium Pauli, Plinii, & Dioscoridis & Galeni idem esse. Iberidem autem apud Diosc. Plinium, & ex Damocrate Gal. & Paulum & alios, eandem plantã, quæ dicatur etiam Lepidium, diuersam à Lepidio modò dicto. *Putat Galenus* Iberidem eandẽ cum Lepidio esse, ait Cęsalpinus, quod & Agriocardamon [siluestre Nasturtium] appellatum est, sed apud Dioscor. diuersa eorum mentio reperitur. Lepidium fortè appellatur, quia Lepidas (squamas leprosorum) auferat. Patet autem ex Dioscor. Lepidium diuersum esse ab ea quam Iberidem vocauit: nam Iberidi vires in radicibus: Lepidio in foliis: huius prætcrea vsus in cibis: Iberidis nequaquam. *Error* autem putãtium easdem esse fluxit ex communitate nominis, & virium. Paulus Aegineta rem aperuit inquiens. Ischiadicos in totum restituit sanitati Iberidis herbæ vsus, quam Lepidion quoque, alii Nausturtium appellant. Quæ verò apud nos fruticosa nascitur: foliis Lauri similibus, & multò amplioribus respondere, multa experimenta testantur, non solùm in coxarũ, sed in aliis quoque diuturnis affectibus, & quæ sequuntur. Columella Lepidii duo genera facit, syluestre, & satiuum, fortè Iberidem pro syluestri accipiens. Solùm ansam dubitandi præbet, quod Dioscorides Lepidium herbulam dixit esse, quod Iberidi magis quàm Lepidio conuenit. *Sed* tamen Dioscoridis Lepidium idem esse cum Plinii & Pauli Lepidio, ac longè differre ab Iberide colligi potest ex Draba, cuius folia Lepidio comparantur à Dioscoride. *Iberida* qui cum Lepidio eandem esse existimant, capútque de Iberide tanquam superuacaneum à Dioscor. volumine resecandũ esse asseuerant: non ita fortasse licenter (autore Marantha) hoc pronuntiassent, si quæ cap. de Draba habentur, animaduertissent. Hanc enim vult Dioscorides folia habere Lepidii, sed molliora & candidiora, sed nulla est conuenientia in foliis inter Iberidem & Drabam: huic enim lata sunt, illi satis angusta, & Nasturtii more incisa: si veram Drabam existimemus [vt certè vera est] plantam illam quæ ab omnibus ipsa existimatur, & ab Andrea Matthiol. perbellè depingitur. In Iberide folia in prima germinatione eorum videtur descripsisse Dioscor. cùm Nasturtii foliis similia esse dicit: nam postquam caulẽ ædidit, nullam cum Nasturtio retinere similitudinem videntur: ita vt hanc solùm ob causam multis diu incognita fuerit, & [vt verùm fatear] mihi etiam non propter id solùm incomperta diutiùs fuit, sed etiam quòd folio in eadem ætate variare ita soleat, vt vna eiusdem speciei plãta alteri dissimilis penitus videatur. Scribit Diosc. Iberida duas radices habere, sed pluribus inueniri, non solùm à nobis obseruatum est, sed à Damocrate scriptum, cùm inquit:

Iberis. Lepidium diuersum.

Draba.

Adnata radici tamen cernes alia.

Et hæc passim Marantha, qui quam plantam per Iberidem, cùm ait: nam postquam caulem edidit &c. intelligat, mihi nondum constat. Lepidium Serapioni Setragi, ex Dioscor. herbula est vulgò nota, Damocrati Iberis appellata, ex Gal. vt etiam ab Archigene, in Epist. ad Aristonem, ex Aëtio. *Quum* verò sola nominis appellatione differre credantur Lepidium & Iberis, ideò vel Librariorum, vel Medicorum curiositate, quod in fine primi voluminis legitur, Dioscoridi accreuisse putauerint Ruell. Manard. Marcell. ac Matthiolus. *Caruanus tamen* 3. contradicentiũ ita arguit: Lepidium tanquam Iberida describit Galenus, ergo &c. quale autem sit argumentum,

Lepidium setragi Iberis. Iberidis caput apud Diosc.

cum, nullâ liuoris lentigine, suis diiudicandum scholasticis relinquit Apollo.

Quum autem Lepidium ex Dioscoride herbula sit, Iberis autem cubitalis (siquidem veritati magis, quàm autoritatibus credendum sit) nec possunt, nec debent, Autores probi & eruditi Apollinis opinionem non candidè amplecti, videlicet Lepidium, ab Iberide diuersum ex Aëtio, olus esse in Syria folia habens Seridis angustifoliæ. Nullâ propterea fulciuntur ratione, quâ Iberidis caput imprudenter arborum aceruo Dioscoridi irrepsisse tueri credunt, & quod dissonâ insitione eum his societatem, consortiúmque inierit, propterea vel expungendum, aut quo dissilierat restituendum. Quod verò Galenus, atque Aegineta, priuatim huic Iberidi caput aliquod nō dicarint à Lepidio separatum, sciendum, quod Galenus Dioscoridi in simplicibus vbique non respondet.

Est autem ab hoc Lepidium Plinii dissimile, in cubitalem exiens altitudinem, foliis Laurinis, non autem Nasturtii.

Plantæ, quæ ἰβηρὶς, καρδαμαντικὴ, καὶ ἀγριοκάρδαμον Græcis dicitur; nomen Latinum est Iberis, & Lepidium: Arab. *Sietaragi*, *Asceitaragi*, seu *Sitharegi*, & *Hausab*: Ital. *Iberide*, & *Lepidio*: Germ. wilder kreſs: Hispan. *Nasturtio montesino*, Gallic. *Chasse rage, passe rage*: & *Nasitort sauuage.*

De viribus Iberidis & Lepidii dicamus. Radices Iberidis binas Nasturtio odore similes, calefaciendi & adurendi vi præditas, sed æstate cum caulis lacteum florem promat, efficaciores esse, prodit Dioscorides. Et hinc Ischiadicis vtiles, si cum axungia suilla salsa emplastri modo, quaternis horis impositæ fuerint: deinde verò in balneum descendant, ac postea oleo ac vino cum lana locum affectum perungant. Idem hoc auxilium de Iberis radice præscripsit Damocrates hoc Iambo.

Hanc erutam larga satis cape copia
Aestate, nam tunc optima & fortissima est
Adhuc recens: siccata fit, sed debilior.
Tusam hinc probè (nam difficulter tunditur)
Paucâ subactamque excipies axungiâ.
Cruríque toti, & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & sines duas
Horas mulieribus, viris sed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine
Nec smegmate vllo pinguiore collines.
Sudore sed modico exiliente, in solium
Merges, iubens perferre: nam mordacitas
Ingens, caloris sensus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos leniter perducito.
Illati enim quamuis manibus sint plurium,
Exibit attamen pedibus suis valens,
Quicunque consilium hoc bonum susceperit.
Ad multum oleum misciebis hinc vinum modicum,
Et concuties, & illines lotos eos,
Ac mox madore terso & pinguedine
Totum teges crus mollibus tu velleribus.

Hos versus apertè declarat Plinius his verbis: Radici Iberidis odor Nasturtii. Vsus æstate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter: coxendicibus, & articulis omnibus cum axungia vtilissima, viris plurimum quaternis horis, fœminis minùs dimidio adalligata, vt deinde in balneis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur: diebúsque vicinis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta.

Galenus eadem ex Damocrate refert. Radix Iberidis, inquit, odore acerrimo est, vt Nasturtium, hæc intusa in magna copia (difficulter autem tunditur, æstate & recens, nam tunc fortissima) cum modica axungia adhibetur toti cruri & maximè coxendici, sinitur per quatuor horas in viris, minùs in mulieribus, deinde aufertur, & crus in balneo ponitur, post inungendum ex oleo & vino, ac demum tersa pinguedine, & sudore, tegendum molli lana, vt æger ambulet, & suis pedibus obeat munia: si opus fuerit, repetendum post dies viginti.

Hoc sanè vtendi modo, & inueteratos capitis dolores, & alias omnes quacunque corporis parte inueteratas & ægrè solubiles affectiones ac resolutiones se curasse Damocrates, & omninò vitia in quibus alii remedio ex Thapsia vtuntur se hac herba persanasse ait. Idem omninò ad Ischiadas remedium Aëtius bis habet. Lepidium, inquit idem Galenus, ex quarto est ordine excalefacientium, simile Nasturtio, tum odore, tum gustu, tum viribus: sed minùs eo deficcat. Cæterùm apud Dioscoridem legit Cornarius, καὶ ἐλαίῳ μετ' οἴνου τοῖς τόποις ἐπιχρίεσθαι, & postea oleo cum lana locus perungatur, pro καὶ ἔλαιον μετ' οἴνου τοῖς τόποις ἐπιχρίεσθω, hoc est, oleum cum vino locis illinatur: sic enim habent Damocrates & Plinius, vt ex superioribus intelligitur. Sic & Aetius: ἐξελθὼν δὲ ἐν ἐλαίῳ πολλῷ περιαντληθεὶς, καὶ περιαξάμενος, σκέπε τὸ ἰσχίον ἐρίοις καθαροῖς. Egressus autem vino & oleo multo perfusus ac detersus, coxendicem lanis puris tege. Et alio in loco. A balneo ad oleum multum paucum admodum vinum admisceto, & illinito.

Iberidem porrò à Lepidio diuersam esse plantam, vel vsus ambarum clarè demonstrat. Auctores enim locis iam adductis Iberidis radices solùm præscribunt, ceu folia Lepidii duntaxat. Vis foliorum acris & excalfaciens, inquit Dioscorides, quapropter trita ischiadicis præsentissimum est auxilium, si cum Helenii radice, quarta parte horæ illinatur: lienosis simili modo prodest: lepras eximit. Radix appensa collo, dolore dentium liberare existimatur. In quibus verba illa, si quarta parte horæ illinatur, quæ Grecè leguntur ἐπιθέμενον πρὸς τέταρτον ὥρας, mēdo nō carere suspicatur Cornarius. Cùm enim cæteri omnes Auctores, vt diximus, emplastrum ex Lepidio impositum, quatuor horas sinendum præscribant, credibile non est rectè hîc legi, vt quartam horę partem imponatur: neque enim tam breui tempore vires suas exerere potest: & fieri potuit, vt τέταρτον pro τέσσαρας sit suppositum, quod facilè euenire potuit, si quaternarii numeri nota δ, interpreti fuit exprimenda.

Porrò reliquum Lepedii in medicina vsum, & ex eius radice amuletum, Plinius aliter quàm Dioscorides refert his verbis, Vsus eius non sine lacte. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & rosaceo facilè sanetur. Sic & lepras & psoras tollit semper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatam brachio quà doleat, compescere dolorem.

IBERIS.
Cap. III.

Descriptio STatim è *radice* alba, lignoſa, mediocriter craſſa, paucis fibris donata, crebros profert caules dodrantales & altiores, duros, frequentibus alis concauos: *folia* quidem prima longis pediculis appenſa, ſemunciam lata, duas treſue vncias longa, per extremum ſerrata: ſuperiora verò & quę in caulibus ramiſque, Linariæ foliis paria, anguſta, acuta, nullo pediculo donata, nec crenâ vllâ inciſa: ſapor omnibus feruidus Naſturtii: *flores* extremis ramulis coaceruati hærent, candidi, Naſturtii floribus ſimiles: *ſemen* continetur minutum in paruis thecis oblongis, quarum valuulas diſſepit membranulâ.

Quam Fuchſ. & ex eo Amatus, hoc titulo exhibet, non ſimpliciter Iberis, vt præſens, ſed Iberis Fuchſii à nobis cognominatur. Hāc Matthiol. in Dioſcor. neglecta deſcriptione picturà exprimit priore, Iberidis nomine: poſteriore Lepidii Dioſcoridis, ac Dioſc. & Galeni Iberidem dicit, vt & Lepidium. *Matthioli. lapſus.* Lacun. figurā Matthiol. Iberidis nomine retinet. Idem in poſt.com.Ital. & Lat. cum magn. fig. eadem ſcribit. Figuram tamen aliam habet, quæ fortè non Iberidis: ſed Naſturtii noſtri ſylueſtris ſiue Thlaſpi tenuifolii Fuchſii. Plantæ illius iconem eſſe magis adhuc indicat Hiſtor.Germanic.eius, vbi deſcriptio videtur eſſe Thlaſpi tenuifolii & non Iberidis, præſtitiſſet Matthiolum retinuiſſe figuram priorem licet non exactam.

Geſner.Iberis (ſic ſcribendum ſine aſpiratione, à Matthiolo depicta.

Dod.not. Dodon. Gall.figuram Iberidis titulo exhibet non adeò commodam, potiſſimùm quod inferiora folia concernit: quare meritò Lat.in fol.meliorem paulò reſtituit. Ait autem Galeno λεπίδιον à Plinio lat. Hiberin, Naſturtium ſilu.& ſimiliter etiam Lepidiam vocari. Exiſtimari etiam herbam eſſe Grias dictam, de qua Apul.cuius ad *Grias Apul.* Iſchiadicos vſus quoque commendetur.

Aduerſ. Lepidium herbula Dioſcòridis, Damocratis & Galeni. Iberis Cardamantice Naſturcifolia: quæ irrepſit alieniſſimo lòco Dioſcoridis codici lib.1. cap. vltimo. Paulus l.3. cap. de coxendice eam Iberidem, Lepidium, vel Naſturtium agreſte nuncupari ſcribit. Lobel.Obſ.Iberis Cardamantica: Gal. *Creſſon ſauuage & Paſſerage ſauuage*: Anglis Sciatica / creſſe & wilde creſſe. Germ.wilder Creß. Hiſp. *Maſturco ſaluage*. Italis *Naſitor ſaluattco*. Icon. Pl. Iberis Cardamantica, Lepidium, Iberis Plinii.

Hiſtor. Lugd. pingenti, Iberis ſiue Lepidium Matthioli, quod in contextu, doctiſſimorum, vt ait, Herbariorum iudicio, Iberin veterum Græcorum, ſiue Lepidium eſſe dicit, *Naſturtio ſaluatico* Italorum: *Paſſerage ſauuage, & Creſſon ſauuage* Gallorum.

Iberidis nomine pingit Camer.in Hiſt.Matth. Germ.& Epit. Thlaſpi anguſtifolium Fuchſii, ſiue Naſturtium ſilueſtre noſtrum.

Taber.Icon.& Hiſt.Iberis 1.cuius figura mala.

C.Bauh.Phyt. Iberis. *Tab.not.*

Iuxta veteres muros & inculta itinerum in Italia alibique prouenit: apud Belgas non niſi *Locus* hortenſis eſt. Ab Herbariis colitur in hortis. *Tempus* In Italia tamen & Gallia Narbonenſi locis incultis ſponte naſcitur, Hiſt.Lugd. Iberidem obſeruaui ſecus vias in muris & marginibus agrorum Monſpelii: Arelatæ & Florentiæ in Autumno floret & ſemen fert, toto anno durat. Lugduni ſpontè proueniens abundat, virens adhuc & florens menſe Septembri & Octobri. Tiguri in horto Geſneri ſatam vidi. Heidelberga mihi attulit Petrus Turnerus Anglus Medicus: ibidem etiam ſpontaneam obſeruaui: Patauii paſſim circa mœnia virentem adhuc Decembri obſeruaui.

NASTVRTIOLVM ALPINVM CAPS.
Naſturtii vulgaris Ioh. Bauhin.

VIx tres vncias altum eſt mihi dictum Naſturtiolum, *radice* lignoſa, paucis fibris donata: *Coliculi* duo aut tres, per quorum ſumma capſulæ Naſturtii vulgaris, non diſſimili ordine poſitę: *folia* parua, ſimplicia, ... anguſta, vnciâ, quantùm animaduerti, breuiora: *floſculi* parui, albi, vt exiſtimo. *Deſcriptio*

C.Bauh.Phyt. Naſturtium 9. ſiue alpinum minimum 5.capſula Naſturtii hortenſis, quod habet Ioh.Bauhinus.

Naſturtiolum mihi dictum inueni in Rhætiæ monte *Nombre*, propè Balnea wurmbs: æſtate florebat & ſiliquas habebat. Ex herba ſicca deſcripſi.

NASTVRTIOLVM ALPINVM
tenuiſſime diuiſum.

NAſturtiolum tenuiſſimè diuiſum, aliàs trium vnciarum plantula, aliàs ferè dodrantalis (Cluſ. vncialis,) *foliola* habet minutiſſima, terna, quina, ſeptena ad coſtam annexa [Cluſio viridia, guſtu acri & feruido,] ſic vt tota interim ala ſemunciâ interdum non ſit longior, aliàs vncias duas excedat, ſapore feruido Naſturtii: *coliculos* habet plures, nonnunquam vnicum: in cuius faſtigio *flores* multi ſunt coaceruati, candidi pro *Deſcriptio*

plantæ

plantæ proportione magni, è quatuor folijs pastoriæ minimæ: radix alba, crassiuscula, longa, fibris longis donata.

Clus.Pann. & Hist. post. Cardamine 3. siue alpina minima, quã Gesnerus ni fallitur in Epistolis Nasturtiolum appellat. Hist.Gen. plant. p. 1180. Thlaspi montanum minimum Dalech.

C.Bauh.Phyt.Nasturtium ✱ siue alpinum minimum primum.

Tabern.Icon.Cardamine alpina. Alp Gauchblum.

In ipsis scopatis summi iugi Schneberg, dum per niuem glaciali duritie constrictam ferreis vncis ad pedes alligatis Clus. delaberetur inuenit mense Augusto florentem, vbi niues iam primùm dissolui incipiebant. Inuenitur autem & in Tirolensibus atque Salisburgensibus montibus teste D.Ioach.Camer. Ex Gesneri epistolis apparet etiam in Helueticis alpibus nasci.

CORONOPVS RVELLII, SIVE Nasturtium verrucosum.

TErræ apprimit *caules*, nunquam surgentes, spithameos, ramosos, rigidulos; per quos *folia* laciniata, cæsura foliorum Nasturtii, nec ita dissimili aut odore aut sapore: *flosculi* secundũ caules minuti, albi; *seminum* loculi scabri, inæquales, lappulas imitati, quasi echini parui muricati, quorum singulis *granum* vnicum nigrum gigarto vitigineo ferè par: *radix* longiuscula, satis crassa.

Matth.in post.com.It.& Lat.cum mag.fig. asserit, Ambrosiã (hanc non describit, quasi non ritè visam) à Cortuso missam genuinam adeò referre, vt nihil in ea desiderari possit: ast decipitur. Cùm essem Bononiæ D.Vlysses Aldroand.denominabat Holostium Dioscoridis, Herbam Canoram, eiusdem etiam opinionis erat Robertus Constantinus.

Camer. in Matth.Germ.Ambrosia, falsò dicta wartzenkreß. Ambrosia à Matthiolo in com. Lat.picta, quæ à Cortuso missa, non potest bene agnosci ex figura: pro Ambrosia prima Matthioli missa est ex Italia planta quæ nihil aliud est; quàm Nasturtii syluest. genus: fieri potest Matthiolum suam ex hac planta adulta & seminibus abundante curasse depingendam. Eidem Epit. Ambrosia: hort. Coronopus repens Ruellii: Cornu ceruinum vulgò dicta herbula, quænam apud Veteres haberetur non audet asserere, nisi forsitan, Pes sit miluinus, cuius Columella meminit, cuius sententiæ & Dalech. est, ita enim nobis præsentibus vocauit. *Nasturtium autem* nostrum verrucosum, de quo Ruellius hoc loco agit non posse esse Coronopum Veterum sic probamus: Primùm videntur non posse dici folia oblonga; cùm sint multùm dissecta & similia Nasturtio. Secundò non audiui eius vsum esse in oleribus [quamuis fortè posset esse cùm sit herba mollis.] Tertiò non adstringit huius radix, sed est odoris & saporis Nasturtii. Quartò nihil habet simile cum Psyllio. Quintò folia non sunt similia Holostio [si verum est Holostium quod exhibet Ruellius] nec gramini. Sextò nihil simile habet cum spinis. Septimò longa meliùs possunt dici folia Cornu Cerui quàm Nasturtii verrucati, lõga autem esse dicit Dioscor.cap. de Catanance.

Lobel.& Penæ Adu.Coronopus Ruellii, multò meliùs Coronopi species habita; quàm illa Serpentaria Matthioli. Item Cornu cerui alterum vulgi, Coronopus repens Ruellii, echinato seminum inuolucro, de quo dubitant an Coronopus Theophrasti? Sed iam clarum quid respondendum Lob.Obs.roganti, Coronopus repens, an Pes miluinus Columellæ Ruellio? Ic. Pl. Coronopus repens Ruellii, & Cornu cerui alterum vulgi. Et postea Obs.& Icon.Pl.Ambrosia spontanea strigosior. *Has etsi* diuersas faciat Lob. nos tamen cum C.Bauh. vnam esse censemus. Quamuis & ipse in Phyt. duobus diuersis in locis eandem proponit; nunc enim Coronopum 3. silu. repentem Nasturtii folio vocat: nunc Ambrosiam 2. siluestrẽ: *Præterea* non video cur Ruellii Coronopus, quæ ad Nasturtium accedit meliùs habenda sit Coronopi species, quàm Serpentina, vt vult Lobelius, quam quæso similitudinem cum Coronopo maiorem habet quàm Serpentina. *Is demum* assumit figuram Matthioli, & titulum ei facit Ambrosia, quâ in re inter nos non conuenit: est enim nobis illa Icon Coronopi Ruellii. *Lob. Lapsus.*

Secundam speciem Pedis coruini facit Dodon. Gall. asseritque proximè accedere descriptioni Coronopi Dioscoridis, quamuis Ruell. non possit induci, vt credat verum Coronopum: Et quia pulchrè hanc plantam descripsit Ruellius, nominauit Coronopum Ruellii, Belg. Crayen Voet aut Rauen Voet/ Gall. *Pied de Corneille de Ruel*. Hanc suam opinionem tanquam errorem retractat in Hist. Lat. his verbis: Cornu cerui alterum repens: Ruellius qui hanc antè nos lib.2.cap.64.& cap.134. descripsit, Cornu cerui quoque appellari ait, & Pedem Miluinum Columellæ esse suspicatur: ad Coronopi descriptionem aliquo modo accedere videretur, nisi quem Codex Cæsareus exhibet differens multùm ab hoc Cornu ceruino esset, ac manifestè ostenderet legitimum Coronopum hactenus fuisse incognitum. Quam ob causam Coronopus dici non debet, sed Cornu cerui alterum ac repens nomi-

nandum: poſſet verò & Pſeudocoronopus dici, ſi modo hæc appellatio retinenda.

Hiſt. Lugd. vnius plantæ tres figuras habet. Primam titulo, Ambroſiæ primæ Matthioli: alteram Coronopi Ruellii ex Dodonæo: tertiam Coronopi repentis Lobel.

Tabern. Coronopus repens, Coronopus aruēſis, Friedhender / Kräenfuß / feldt hirtzhorn / Acker hirtzhorn. Poſteriora hæc Tab. nomina Germanica non placent.

Locus & tempus. Montbelgardi ſpontè copiosè prouenit circa vrbem, vti etiam in Horto Ill. E.C. ſemine deciduo quotannis ſe renouat: vidi in Alſatia in Caſtello Eiſenheim ſpontè, vbi Floret Iunio & Iulio, audio copiosè prouenire inter Baſileam & Argentinam, & Baſileæ in horto D. Dis Felicis Plateri. Lugduni habui in horto. Horbugi in Il. E.C. in Alſatia arce obſeruaui. Geneuæ copiosè.

NASTVRTIVM SYLV. VALENtinum Cluſio.

Deſcriptio. VNico hæc planta aſſurgit *caule*, ſed ſtatim à radice, ſupra ſolum, multis alis diuiſo, hirſuto & aſpero, virente, rotundo, pedalis longitudinis: inferna *folia* qualia ſint pronuntiare non poſſum, quia iam in ſemen magna ex parte euaſerat planta cùm obſeruabam, inquit Cluſius, quæ tamen ſub alis cauli inhærebant, tenuia erant & multifida, Naſturtii vulgaris, & legitimi, foliorum pænè æmula, tenuiora tamen & viridia, acri guſtu, vt Naſturtium: extremis ramis fert multos, ſpicæ in ſpeciem, congeſtos *floſculos*, quatuor foliolis palleſcentibus conſtantes, in quibus totidē *ſtamina*, quibus euaneſcentibus, ſuccedunt *ſiliquula* breues, duabus valuulis ſiue vtriculis conſtantes cum lingula prominente, non quidem ſurſum erectæ, vt reliquarum congenerum, ſed deorſum inflexæ, in quibus Naſturtii æmulum *ſemen*: *radix* eſt ſingularis, candicans, ſatis craſſa, non tamen viuax, ſed quæ ſingulis annis perit.

Eodem loco, eodémque tempore, nempe Martio, florentem hanc plantam & ſemine iam plenam inueniebam, quo Alyſſon Galeni, Valentino videlicet regno. & quia pleraſque notas cum Naſturtio communes habere conſpiciebam, Naſturtii nomen indidi: cui [quantùm ex guſtu iudicare licet] perſimiles facultates habet. *Hunc*, meâ ſententiâ, nomen immutare non debuerat Lobelius, qui ipſam ſtirpem nunquam conſpexit: nam plantis mihi antea ignotis & primum obſeruatis, feſtinanter, & tumultuario quodammodò impetu nomina dare non ſoleo, ſed priùs omnes illarum notas & reliqua neceſſaria maturè perpendo, antè quàm aliquā ſtirpem certo nomine donare aggrediar, vt facile animaduertent, quotquot meas lucubrationes diligenter & ſedato animo legent: malo enim interdum ipſas plātas ἀνωνύμους relinquere (vt mihi adhuc vſu venit in his commentariis) cùm incommodo nomine applicando mihi ipſe non ſatisfacio, quàm temerè nomen aliquod, naturæ plantæ non ſatis reſpondens donare. Sed quam quæſo maiorem affinitatem habet hæc planta cum Erucâ, quàm cum Naſturtio? Si quis vtramque ſtirpem ſano iudicio conferet, inueniet profectò me, non ſine probabili cauſa, Naſturtii ſilueſtris nomen huic plantæ dediſſe.

Cluſ. Hiſp. & Hiſt. poſt. Naſturtium ſilu. Valentinum.

Lob. Obſ. & Icon. Plant. Eruca Naſturtio cognata tenuifolia.

Caſp. Bauhin. Phyt. Naſturtium ſilu. Erucæ affine.

Naſturtium Peruanum foliolis Lenticulæ.

Herbam habet Monardes ex Peru allatam Naſturtium appellatam, exiguam, foliáque habentem rotunda, Lenticulæ foliis paullò maiora. *Deſcript. & Synonyma Naſturtii Peruani ſacultas.*

Huius tritæ ſuccus recentibus vulneribus inſtillatus, ipſáque herba ſuperimpoſita, ea curat, & ad cicatricem perducit, haud ſecus quàm Tabacum. Naſturtii eſt ſapore, & valdè calidæ temperaturæ eſſe videtur.

THLAPSI VETERIBVS ET IN GENERE.

CAP. IV.

Θλάσπι, herbula eſt, referente Dioſcor. anguſtis foliis, digitali longitudine, ad terram conuerſis, in ſummo fiſſis (ἀνεσχισμένον Matthiol. ait, ſuſpicor in Dioſc. mendam ſubeſſe & hanc notam de folliculis legendam) ſubpinguibus: caulem autem remittit tenuem, duorum palmorum altitudinis, qui propagines paucas habet, & circa totum ipſum fructus eſt ſublatus è ſumma parte (diuiſus Matth.) in quo ſemen eſt ſimile Naſturtio (καρδάμῳ,) diſci figura (δισκοειδὲς Ruellius legiſſe videtur φακοειδὲς quod vertit Lenticulæ effigie) velut compreſſum (ὡσπερεὶ τεθλασμένον,) ex qua re nomē habet. Florem verò habet ſubalbidum: & in viis ac parietibus & ſepibus naſcitur. Semen eius acre (δριμὺ) eſt, & calefacit, bilémque ſurſum ac deorſum purgat, acetabuli menſurâ potum. Infunditur etiam per Clyſterem in coxendico morbo. Ducit etiam ſanguinem potu & internos abſceſſus rumpit. Mouet item menſes & fœtus perdit. Crateuas etiam aliud Thlapſi recenſet quod aliqui Sinapi Perſicum (σίναπι περσικὸν) vocant. Habet hoc folia lata & magnas radices: ſed & hoc infuſis ad coxendicum morbum ammiſcetur. *Locus. Vires* *Thlaſpi aliud. Sinapi Perſicum.*

Cornarius in ſuis in Dioſc. ſuppoſ. refert hoc alios Thlaſpidium (θλασπίδιον,) alios Sinapi Perſicum (σίναπι περσικὸν) alios Sinapi ſyluestre (σίναπι ἄγριον,) alios Myiten (μυΐτην,) alios Myopteron (μυόπτερον,) alios Daſinophon (δασμοφῶν,) alios Bitrum (βίτρον,) Aegyptios Suitempſon (σουιτέμψον,) Romanos ſcandulacion (σκανδουλάκιον,) alios Capſellam, alios Pedem gallinaceum vocare.

Plin. Thlaſpi duo genera facit: *Vnum* anguſtis foliis digitali longitudine, in terram verſis, in cacumine diuiſis, cauliculo ſemipedali, non ſine

ramis

tamis peltarum specie, semine incluso [fructu, fortè deest Corn.] Lenticulæ effigie [Cornar. videtur Plinius legisse φακοειδὲς,] nisi quod infringitur [τὸ ἐνθλασμένον] vnde nomen. Flos albicat. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gustus, bilem & pituitam vtrinque extrahit. Modus sumendi, acetabuli. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem trahat : menses quoque ciet, sed partus necat. *Alterum* Thlaspi aliqui Persicum Napy vocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipsum vtile ischiadicorum infusioni. Thlaspi ferè omnes in Theriacam immittunt, inquit Galenus, id quod ex Creta affertur & quod vbique nascitur, colore ex pallido flauum , figura rotundum, admodum paruum, vt Milio multoties cedat. Melius autem est quod à Cappadocia affertur immittere, quod colore ad nigrediné multùm discedit, figurà autem non exactè rotundum est, & magnitudine multò maius quàm prædictum , habetque quadam sui parte velut paruam quandam compressionem [ἔνθλασμα] à qua etiam Thlaspi nominatum est. Nascitur autẽ, vt hoc, ita etiam alterum in Cappadocia plurimum. Quare non simpliciter id quod à Cappadocia affertur optimum est, sed quod peculiariter in Sauro nascitur, dissimiléque est Cretico & passim nascenti.

...us. ...es

...py per... ...m.

...aspi ...padoc. ...aspi vn... ...ictum. ...padoc.

Thlaspi semen [ait idem de simpl. med. facult.] habet & ipsum facultatem acrem, adeò vt internos [[intestinos Paul.] abscessus potum disrumpat, menses prouocet, & (quod Paul. omisit] fœtum necet: ab inferioribus partibus iniectum ischiadicos dolores finit, sanguinolenta euacuans : Est alioquin & supernè & infernè biliosorum humorum oxybaphi mensurá(acetabuli instar, Paul.) potum, euacuatorium.

Colligi scribit Corn. ex Galeno duplex esse prius Thlaspeos genus , & tertium esse quod Diosc. & Plin. alterum fecerunt. Cæterùm quod Plinius semen lenticulæ effigie dixit, tum de lenticula legumine, tum de vase fictili ad lenticulæ similitudinem efformato , accipi potest : hoc & φακὸς & φακωτὸς , & πυελαπήελον φακωτὸν Græcis appellatur , & fomenti gratia adhibetur , velut lib. 9. c. 1. comm. medicorum ostensũ. Diosc. δισκοειδὲς dixit, quod Plinius videtur φακοειδὲς legisse. Thlaspi etiam à Lacertis, quæ iisdem incultis locis quibus hoc nascitur frequentes inueniuntur, Saurion præter alias ab hoc numeratas appellationes posteriores Grecos nominasse apud M. Virgilium legimus, quasi non satis à seminis figura, quod infractum & veluti contusum videtur, indicasse id fuerit : nisi à notissimo insecto quod frequens in hac herba inuenitur adhuc indicaretur. Thlaspion Galeni & Thlasposis secundum Hipp. Robert. Const. in lex. greco distinguit θλάσπιν: & θλάσπι, ης, Sinapi Persicum vocat, & Pedẽ gallinaceum; θλάσπι autem εως , Thlaspi , genus herbæ Diosc. Sunt, inquit, qui vocent eam herbam , Thlaspidion, forma diminutiua. Gal. genere fœm. θλάσπιν Hipp. etiam θλάσποον vocat. Apud Gorræum, cui herbula est semine Nasturtii, acri, quòd mansum Sinapis modo linguam & os vellicet, Sinapi rusticum dictum fuit à plærisque, ab herbariis autem Nasturtium tectorum. Guill. Rhegin. Nasturtium erraticum appellat , ac Synapi sylu. esse negat , carpitque Manardum , dicens : ignotum adhuc nobis existimat Manardus, quod passim quidem in semitis frequens, vt apertè Dioscorides docet, quale nostrum reperitur : vulgatissimúmque quibusuis colligitur, acre ac mordax semen est, & vires habet causticas: misceturque in Theriacis veneno quouis profligando idoneis.

...cri-

...spion.

Thlaspi nomine tandem venit Tlaspi vulgatius, de quo mox dicemus. Thlaspi etiam aliud genus faciunt eam plantam quam Germ. apud Corn. Besemkraut vocant. Et in hoc etiamsi ambigua res sit, tolerari possunt, quà de re vide antè. Thlaspi alterum Crateuas tradit, quod aliqui Persiconapy vocant, latis foliis, alii Pastoris Bursam vulgò dictam. Sunt & qui Thlaspi tertium genus , Sinapi Persicum dictum , Rhaphanum maiorem, syluestrem, & priuatim Armoracion vocatum, esse volunt. Sed in eo palàm falli videntur. Neque enim Dioscorides & Plinius de hoc siluissent.

Thlaspi quinocationes.

Bursa pastoris.

THLASPI VVLGATIVS.

Descriptio.

Ex *radice* satis crassa & fibrosa, lignosa , alba, subacri , *caules* exsurgunt hirsuti, teretes, rigidi, brachiati; quibus *folia* sine pediculo adhærent, longa , sensim angustiora, reddita, serrata, siue crenata, gemina pinnulla caulem amplectentia, sapore cum morsu acri : *flosculi* minuti, albi, multi; vt in Bursá pastoria dispositi, quatuor foliolis, constantes, totidem virescentibus ea sustinentibus; apicibus candidis : *capsellæ* præmaturo ortu flores occupant, foliaceę, subrotũdæ, infractæ in summò, fissæ ; in quibus *semen* acre , Sinapi aut Nasturtii, inquit Lobel.

Ruell. ita describit : Thlaspi, siue vt aliis placet , Thlaspidion, quod Diosc. & Plinius tradunt, esse nemo inficiabitur eam plantam quam vocant Herbarii Nasturtium tectorum, quòd subinde nascatur in parietinis: alii syluestre: vulgus nostrum Sinapi rusticum appellat, quoniam digitis friatum Sinapi subolet. Hæc in scrobibus , semitis & sepibus inuenitur,

foliis in terram se conuertentibus, digitum longis, angustis, & quadantenus pinguibus, per extrema leniter incisis, caule sesquipedem alto, agnatis in eo paucis calycibus capitulatis, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum vel Cochlearium effigie, in quibus semen continetur Nasturtio simile, sed latius & velut infractum, Lunata plantarum specie. Calyx cum petiolo ligulæ formam exprimit, quæ tumidior vna parte sit,& altera pressior. Id quod in summo fructum in latus pandi designauit Dioscorides. Imò is repando dorso prominulus extuberat,aduersa parte funditur in latum. Folia colis decumbunt in radicem. Semen acerrimi gustus deprehenditur, ita vt mansum Sinapis modo linguam & os vellicet. (Quare vt Galenus scriptum reliquit,potum rumpit,hærentes menses ciet,partus enecat. Ischiadicis auxiliatur,subter per sedem aluo dimissum, vt pote cruenta deiiciens strigmenta,quippe cùm eximiè purget,bilem vtrinque detrahit. Modus sumendi acetabuli mensura.)

C. Steph. not. Eadem quæ Ruellius Car.Steph.tradit, quem tamen nominare non dignatur,sed pro suis venditat.

Cordus in Dioscor.Thlaspi minus, Deschelkressen / vel groß Deschenkraut / & wegkresse vocat. De hoc ait in Hist. Thlaspi Cardamoides, siue Nasturtiarium semen habet copiosum, totis ramulis adnascens in singulis pericarpiis, iisque inferioribus connexis, superiùs aliquantulùm concauis & compressis, geminum: figurâ & quantitate Nasturtii,colore rufum. Folia gustu vehementer acria sunt &, Nasturtium æmulantur.Semina autem glutinosum lentorem acrimoniæ commixtum habent.

Gesn. not. Cordo per Gesnerum adaptata est icon ex Trago qui aliud tradit, Thlaspi nempe latâ siliqua.

Fuchs.not. Fuchsius qui Thlaspi latifolium cognominat, non satis demonstrat quam plantam per Thlaspi, vt vocat, Thlaspidiũ, Sinapi agreste, Capsellam, Scandulaceum, Gall. *Seneue Sauuage*, quod quidam Nasturtium tectorum, Sinapi rusticum & Bursam pastoris nominent, intelligat. Eius descriptio est repetitio penè descriptionis Dioscor.

Ruellius vt Cornario placet, primus eã herbam quæ ab Herbariis Nasturtium tectorum appellatur, Thlaspi esse censuit, & à vulgo Gallico Sinapi rusticum vocari dixit. Hoc ex Germanis nõnulli secuti,eam herbam Bauren senff(Sinapi rusticorum)appellant.

Thlaspi tertium descriptum à Dioscoride ex Crateua videtur Anguillaræ, optimè dici posse illud, quod depictum à Fuchsio & Matthiolo, notissima in Italia planta.

Quæ Herba θλάσπι Græcis, Thlaspi quoque Latinis dicitur Matthiol.pingenti, Barbaris Nasturtium tectorum: Italis *Thlaspi*: Germ.Besem kraut: Hisp.*Puniqueso de flor blanque*: Gall. *Seneue sauuage*.

Scandulaceum. Sinapi. Lacun.in Diosc. qui Græcè Σκάνδιξ & Σίναπι ἄγριον, Lat.Scandulaceũ & Sinapi syluestre: Cast. *Mostaza saluage*. Franc. *Moustarde* aut *Seneue sauuage* vocat,per totam Italiã legitimum Thlaspi censeri scribit.

Dodon.not. Dodon.Gall.& Lat.Thlaspi alterum,Neotoricorum Nasturtium tectorum,& Sinapi rusticum: Germ.Baurẽ senff/ aut Baurenkreß: Belg.Beeren mostaert/aut Boerrenkerse. Hæc ille,qui videtur Thlaspi verum intelligere,quamuis ieiuna descriptio & figura.

Gesner.hort.Thlaspi verum.

Lobel.& Pena Adu.Obs.& Ic.Pl.Thlaspi vulgatissimum Vaccariæ folio aut Myagri pinnato, omnibus Thlaspi vocatum & receptum. | In officinis in vsu est, & ad antidota pro vero accipitur Thlaspi.

Digna sanè Cæsalpini verba, quæ adscribantur. Folia fert ab radice Iberidi similia, longiora, ac similiter diuisa,in caule autem solùm angulosa, pollicis latitudinis,caulis propè cubitalis, ramis in summis tenuibus,patulis: flosculi candidi in cacuminibus: fructus specie & magnitudine Nasturtii,in extremo diuisi: semina intus subrotunda,nigricantia,acria: &c.

C.Bauh.Phyt.Thlaspi 3.siue folio acuto. Hoc Matth.Lob.Dod.edit.Latina,pingunt foliis non crenatis: At Tragus, Fuchsius,Lonic. Dod. edit.Gall. Tabern. foliis serratis,quemadmodum apud nos prouenit, nec licuit hactenus figuræ Lob.similem videre.

Schvv.Thlaspi latifolium, Thlaspi officinarũ Groß seckelkraut / Groß Teschelkraut.

Thlaspi vulgare circa pontem *d'Arue* Geneuæ habebam in horto cum semine & siliquis Maio, semine maturo Iunio. Basileæ in horto D.Plateri,Patauii in horto Triuesani,& alibi obseruaui. *Locus & tempus*

Montbelgardi multis in locis spontè, ceu etiã in horto Ill.E.C.ex semine deciduo se propagat, In Alsatiæ agris inter Basileam & Mulhusam abundat florens Iunio. In fossis, semitis & sepibus prouenire scribit Fuchsius, Maio & Iunio mensibus,floribus & semine prægnans. Thlaspi Cardamoidi tribuit Cordus radicem semestrẽ. Nascitur lutosis & pinguibus aruis, secus vias inter segetes,copiosissimùmque inter Goslariam & Hildesheymium in Saxonia legitimum reperiri in Italia certum est ex Matthiolo, siquidem eo maximè abundant & Goritiẽsis ager & Coradiscæ mœnia in parte quà Sontius alluit. Nascitur & frequentiss. & acerrimum Pago S. Petri non longè à Goritia, aliisque circumstantibus locis semine perquàm acri. Multò vbertimè prouenit cultis & incultis aruis Italiæ, Germaniæ & Angliæ: sub æstatem florens,ait Lobelius.

Vires à Fuchsio attributæ huic Thlaspi ex Dioscor.Paulo, Galeno & Plinio antè sunt à nobis scriptæ: Is autem scribit semen huius calefacere & exsiccare in quarto gradu: semen acre est, calefacit,siccantis est naturę,attenuat,prouocat,incidit,vrit perinde vt Nasturtii semen,Schvvenkf. *Temper. & Vires*

THLASPI CAPSVLIS HIRSVTIS.

Descriptio FRequentes statim è *radice* simplice lignosa fundit *caules* humi sparsos, teretes, hirsutos, dodrantales, aut etiam cubito maiores, in alas aliquot fissos: *folia* infima quidem longis appenduntur pediculis, Erucæ latifoliæ diuisurâ, superiora verò per caules crebra,nullo interueniẽte

re pediculo lata baſi hærent, Thlaſpi vulgaris formâ, cui & flores albi ſimiles, idemque adeò eſt ordo numeroſarum capſularum infractarum, per ſumma fiſſarum, niſi quod paullò videntur maiores, pilis denſis incanis oblitæ, ſingulæ bina *ſemina* continentes ruffa, quæ liquore imbuta mucũ lentum viſciduinque ſaliuant: quod à vulgari Thlaſpi quomodo diſtinguam non video.

Camer.hort. ni fallimur, Thlaſpi ſecundum ſupinum hirſutum.

C.Bauh.Phyt.Thlapſi 19.ſiue villoſum, Thlaſpi piloſum Guillandini, cuius ſemen referente Cortuſo, olim in Italia pro veri Thlaſpeos ſemine vſurpatum fuit.

Anguil.Thlaſpi Dioſc.& Creticum Galeni.

An Lobel.& Pen.Adu. Thlaſpi Syriacum, vel Græcum alterum, anguloſo bifori pericarpio lentifolio, quod habuerunt Venetiis &c. neſcientes ſit ne illud tertium Matthioli, quòd ille nulla apta deſcriptione genera diſtinxerit, ſed in chartas tantùm negligenter picturas congeſſerit. *...atth not.*

Thlaſpi cum capſulis hirſutis in horto meo Mőtbelgardi ſatum ſe propagabat ex ſemine deciduo itidem tranſlatum in Hortum Il.E.C. Frater C.Bauhinus attulit ex Italia pro Thlaſpi piloſo Guillandini. *...cus.*

THLASPI CVM SILIQVIS LATIS.

Vulgaris notitiæ eſt hoc Thlaſpi, *radicula* obliqua alba, lignoſa, ſapore oleraceo, tandem ſubamaro: *caulibus* ſeſquipalmaribus & cubito altioribus, anguloſis, ſtriatis, alatíſque; *folia*, ſine pediculo adnaſcũtur ſinuata, pinnulis acutis productioribꝰ in atro virentia, ſapore inter Braſſicã & Cepas, odore ad Allium accedente: *flores* puſilli, Burſæ paſtoriæ, albidi, quatuor conſtant foliolis: quibus ſuccedunt *ſiliquæ* latæ, rotundæ, compreſſæ, ſeu foliaceæ, glabræ, ſupremâ orâ fiſſæ, in medio magis eminentes propter *ſemina* contenta, rotunda, cum ſtriis circularibus. Dodonæo authore nigricans, acre & feruens guſtu, Milium etiam ſimul nonnihil reſipiens. *...ſcriptio*

Eſt hoc Trago pingenti Thlaſpi, deſcribenti autem, vulgaris Thlaſpidia, & inter nomenclaturas, Thlaſpi alterum, ſiue verum, quod ait Dioſcoridem, θλάσπι, θλασπίδιον, σίνηπι ἄγριον, Sinapi perſicum, Myſten, Daſmophon, Myopteron, Bytron, Suitempſum, Scandulacium, Capſellam & Pedem gallinaceum vocare. Porrò meâ inquit is, ſententiâ, Thlaſpi & Allaria, Naſturtium tectorum Serapionis fuerit, quod ille Græcè Talaphion vocari tradit. Ei rotundæ, latæ, ac veluti conquaſſatæ crumenulæ vt in Atriplice, in quibus ſingulis, plerumque & nigra, & acri ſaporis ſemina, forma & guſtu non multùm à Naſturtio diſtantia. Non placent quæ dicit de forma ſeminis, quandoquidem multùm differt à Naſturtii ſemine: Tragi icon adaptata eſt Thlaſpi Cardamoidi Cordi, licet diuerſum ſit illud Cordi Thlaſpi: vt verum fatear icon Tragi non vndique placet, ſi is, vt nobis videtur, intelligit Thlaſpi noſtrum latis ſiliquis: is fortè tunc ignorabat differre à Thlaſpi vulgari ac cum eo confundit icone & deſcriptione. *Trag. not.*

Dodon. Gall. θλάσπι ἢ θλασπίδιον, καὶ σίνηπι ἄγριον. Lat. Thlaſpi, Capſella, & Scandulaceum, quibuſdam Myitis, Bytron, Daſmophon & Myopteron. Germ. wilder kreſſe & wiſſelcruyt: quibuſdam Scorodothlaſpi verum Dioſcoridis, Lat. Thlaſpi latius & primum; Græcis Thlaſpi à fructu, qui ſcutum exiguum infarctum refert: Recentioribus Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum dicitur, Germ. Baurſenff, Baurkreß.

Matth. in poſt.comment. Thlaſpi alterum vocauit, quòd eius ſemen Thlaſpi haud abſimile videatur, naſcique tradit in agro Pragenſi, locis ſaxoſis & aſperis, ac florere medio Vere & Iunio menſe. Figura quidem Matthioli mihi ſatis probatur: ſemen minùs ſimile Thlaſpi eſt: non facilè in ſaxoſis & aſperis obſeruaui, ſed in agris & cultis locis. Is in Hiſt.Germ. non poſuit figuram nec eius meminit. *Naſturtiũ tectorum. Sinapi ruſticum. Locus. Matth not.*

Camer.ad Matth.hiſt. Germ. & Epit. nouam poſuit figuram pro Thlaſpi 2. quod ait habere latiſſimas ſiliquas.

Lobel.& Penæ in Aduer. dicitur Thlaſpi, ſiue Naſturtium tectorum, Naſturtium ſylueſtre, Scandulacea, Capſella, θλάσπι, θλάσπιον, ἢ σίνηπι ἄγριον, Germ. Baurſenff & kreß / Beſemkraut: Italis Thlaſpi: Gallis *Senevé ſauuage*, Belg. boerenkerſe.

Lobel.Obſ. Thlaſpi Drabæ folio, Icon. Plant. Thlaſpi Drabæ & Chamælinæ folio. Aduerſaria quoniam dicebant ſuum Thlaſpi Drabæ folio habere ſemen oblongum, nigrum Naſturtii, ego de alio Thlaſpi intelligebam, donec Lobel. figurâ demonſtrauit plantam quam intelligit, quæ profectò non habet ſemen vlla ratione ſimile Naſturtio, nec oblongum, ſed rotundum cum ſtriis circularibus: *vt verum* fatear ſuſpicor Lobelium confundere duas plantas, nec ei aſſentimur, Thlaſpi quod exhibet ſiliqua lata meliùs conuenire cum Antiquorum Thlaſpi quàm vulgare, quod poſtea vocat Thlaſpi vulgatiſſimũ. *Lobel. not.*

C.B.Phyt.Thlaſpi 2. ſiue foliis & ſiliquis latis.

Schvv.Thlaſpi latius maius, σίνηπι ἄγριον, Thlaſpi Dioſc. Aduerſ. Thlaſpi Cardamoides Cord. Naſturtium ſilueſt. Scandulaceum, Breit deſchel kraut / Zeſchelkreſſe / Bawrenſenff. *Si Schvv.* meliùs contemplatus fuiſſet Cordi Thlaſpi Cardamoides, dubio procul aliter ſenſiſſet. *Schvv. not.*

Thlaſpi cum latis ſiliquis rotundis, foliis mollibus, glabris, obſeruaui Baſileæ in agris, quà itur Mouters cum floribus menſe Octobri. Geneuæ cum ſiliquis & flore Nouembri, ſemine maturo Iulio. Hoc Thlaſpi Allium olere videtur. Lugduni habebam in horto. Montbelgardi in Horto Ill.E.C. vbi ſeminaui, ſe conſeruat ſemine deciduo, prouenit etiam in agris. Maio, Iunio & Iulio cum ſemine in aruis Sileſiæ vigere tradit Schvvenckf. *Locus & tempus.*

Vtrum Schvvenckf. vires obſeruarit quas ſcribit neſcimus, dicit ſemen acre eſſe, bilem extrahere, potum internas ſuppurationes rumpere.

DRYOPHONON PLINII.

AVtoris nomen meritò sibi vendicat, vt qui id primò his verbis depinxerit. Dryophonõ similis herba est (Dryopteri) cauliculis tenuibus, cubitalib', circũdatis vtrinq; foliis, pollicari amplitudine (vel latitudine, & lõgitudine. Latitudine potiùs intelligit Dal.) qualia Oxymyrsines, sed candidioribus, molliòribusque, flore candido Sãbuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro Pipere vtuntur.

Hæc paucis immutatis ita reddit Ruellius: Dryophonum olus syluestre Filiculam specie æmulatur, ramulis sesquipedalibus, quos circundant vtrinque folia, pollicari amplitudine, Rusco similia, nisi quod teneriora sunt, & candidiora, flore Sambuci lacteo, semine gustu mordaci, vnde eo vice Piperis vtuntur, conquuntque cauliculos in cibis admodum gratos. Dryophonon Plinius Dryopteri similem fecit.

Myrtus memoralis, Vitis Idæa angulosa. Idem Officinis Gallorum Myrtum memoralẽ appellari scribit, sed nullo modo cum Dryophono conuenit Myrtus memoralis. Nos de hac egimus lib. 15. hoc titulo: Vitis Idæa angulosa.

Thlaspi Creticum Cordus Creticum Thlaspi putat, quod pro Draba Dioscoridis quidam monstrãt, vt etiam annotat Dalech. apud Plinium. *Verba Cordi hæc sunt.*

Dryophonon siue Dryopteri æquiuoc. Quædam exemplaria Arabam, alia Drabam, quædam etiam Arabidam appellant. Cæterùm non malè ait Virg. Marc. nullam esse apud alios Authores herbam hoc nomine. Plinius tamen eius mentionem facit sub nomine Dryophani. Arabis siue Draba secundum Dodonæi opinionem est Dryophonon Plinii: Thlaspi Candiæ vulgi. Est nobis Arabis Dodonæi Thlaspi Creticum

Thlaspi Creticum siue Candiæ quibusdam. Rhus Plinii quorundam. Barbarea muralis. Filix florida. quorundàm, de quo mox dicemus. Dryophonum Plinii peritiores arbitrantur Rhus Plinii nonnullorum: Clusius: qua de re vide H. n. lib. 5. Authore Guillandino vt testatur, Casp. Bauhin. Barbarea muralis, de qua priori libro dictum, erat Dryophonon Plinii. Pro Dryophono tandem Plinii quidam [ait Dal. in annot. ad Plin.] Filicem florescentem monstrant. Consule lib. 37. H. n. generalis.

THLASPI CRETICVM QVIBVSBAM flore rubente & albo.

Descriptio

CAule quidem pedalis altitudinis aut proceriore vnico adolescit, sed crebro alarum stipitu vberrim fruticãte, duro, lignoso, glabro, viridante: *foliis* tum caulis tũ rami amiciuntur lõgis angustis, ex angusto principio sensim dilatatis, Iberidis folia æquantibus, nonnihil in-terdum crenatis, potissimùm inferioribus, sapore feruido & subamaro: *flores* vmbellatim cohærent dilutè rubentes, vel, vt ait Dodon. è cœruleo rubróque permixtis, vtrisque dilutis, eleganter purpurascentibus, foliis quaternis, duobus maioribus, totidem minoribus, constantes: quos *siliquæ* vel thecæ excipiunt Thlaspios bifidæ, infractæ, è fissura stilum proferentes, quibus *semen* continetur, Dod. acre veluti Nasturtii. *Radices* plures, crassiusculæ, duræ, albæ.

Thlaspi Cappadoc. An Anguill. Thlaspi Cappadocicum Galeni? Matthiol. in post. com. Ital. depingit sine descriptione, sub titulo, Thlaspi 4. figura non admodum probandã. Dod. gall. Δράβη: Lat. Arabis & Draba, Plinii secũdum quorundam opinionem, Dryophonon, Neotoricorum Thlaspi Candiæ, vocari etiam addit Δράβη, vel Ἄραβις, lapsu facili ex δ in α.

Thlaspi Creticum siue Cappadocicum quorundam, si benè meminit Gesn. epist. quadam ad Occon. acrius amariúsq; est cæteris, siue Nasturtii, siue Thlaspios generibus. Is in horto habet herbam floribus & seminibus eisdem [flores vtriusque quaternis constant foliolis: quorum duo semper latiora sunt, & alia duo minora,] foliis verò multifidis, quam Sesamoidis nomine accepit: Ac dicit Dodonæum Thlaspi Creticum Arabam vel Arabin facere.

Lob. Obs. & Icon. Plant. Thlaspi Candiæ vmbellatum Iberidis folio.

Camer. ad Matth. Germ. Thlaspi 4. Hort. Thlaspi Creticum flore purpureo & subalbido, amarissimo folio.

Thlaspi Creticum, Dryophanõ Draba. Casp. Bauhin. Phyt. Thlaspi 13. siue vmbellatũ Creticum Iberidis folio, quorundam Dryophanon Plinii, aliorum Draba Dioscor. Et sanè, inquit, descriptio in multis conuenit, flore est purpureo, aliquando subalbo & luteo: habetur in horto Bombiano.

Schvvenckf. Thlaspi Creticum.

Propagatio. Repositio. Propagatur, inquit Camer. non solùm semine, verùm etiam ramulis depactis in terram: Teneræ plantæ priùs quàm flores produxerint, in cella asseruatæ, altero anno florent egregiè.

Locus & tempus. Iulio & Augusto mensibus florem ac semen profert, Dodon. In Silesiæ hortis semen Augusto & Septembri maturum, Schvvenckf. Thlaspi Creticum vulgò dictum vidi florens Basileæ in horto Theodori Zvvingeri & aliis, florens Iulio mense & adhuc Septembri. Geneuæ satũ in horto meo ex semine misso per Zvvingerum, florebat Iunio. Sturgardiæ copiosum vidi: Satum Montbelgardi in Horto Ill. E. C. facilè prouenit, floret Augusto, Anno 1608. Iulio in horto Il. Ducissæ florebat Thlaspi Creticum flore rubente, quod vulgare, & albo, quod nondum videramus, dicebat se habere flore mixto.

Flore albo & mixto. Vires Feruentis gustus: ac potenter, idcircò excalfaciens huius non minus quàm Thlaspios semen, autore Dodon. qui præterea vires tribuit Drabæ, quæ postea recensebuntur ex Veteribus cap. de Draba.

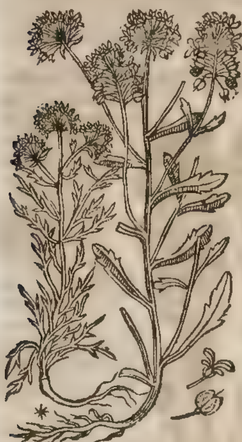
Thlaspi Creticum foliis indiuisis ceu Lini amarum.

Thlaspi Creticum appellatur herba, quæ etiam apud nos reperitur locis asperis in monte S. Iuliani: *surculis* dodrantalibus: *foliis* angustis, indiuisis, ceu Lini: *capitula* fert cacuminibus: in quibus *flores* stipati, subrubentes: & *fructus* in eodem capitulo stipatos, profundiori sectione, quàm Thlaspi nigrum: *seminibus* intus flauis, amaris

maris & acribus: herba quoque amara est. Galenus meminit Cretici Thlaspios.

THLASPI VMBELLATVM aruense amarum.

Descriptio — SEsquipalmaris est & altior plāta, *coliculis* pluribus, ramosis, striatis, subhirsutis; quibus *folia* adnascuntur oblonga Iberidis, ex angusto principio sensim dilatata, & circa extremitatem crenata, crassiuscula, subhirsuta, sapore perquàm amaro, subacri: *flores* tanquam in vmbella dispositi, quanquam inæquali ortu, ex albo purpurascentes, aut etiam penitus albi, quatuor constant foliis, quorum duo maiora longiora, ita vt ex iis vnum, simul vtrunque inferiꝰ equet, aut etiam superet, capsulę fissæ, infractæ, Nasturtii vulgaris *semen* cōtinent minutum, acre, C.Bauh. *Radix* lignosa, albida, fibrosa. Hæc planta accedit ad Thlaspi Creticum vulgò dictum.

Est Trago Thlaspidii aliud genus sine icone.

Tabern.Hist.& Icon.Thlaspi amarum siue 10. Bitterbaurensenff / caule tenui, sed robusto, flore albo instar Coronæ.

C.Bauh.Phyt.Thlaspi 14.siue vmbellatum aruense Iberidis folio.

Locus & tempus — Basileæ in agris, mense etiam Octobri, & mense Iunio. Cùm essem Geneuæ inueni circa Thuiri copiosè florentem Iunio, idque inter segetes. Montbelgardi variis in aruis, vt eundo ex *Arbois Audincourt*, & in agris circa *la Chaux*: transtuli in Hortum Il.E.C.floret Augusto, Stutgardiæ colunt in horto Ill.E.C. Iunio & Iulio copiosum obseruaui inter segetes flore albo & purpurascente in agris inter pagum *Longeuelle* & celebrem Sanum siue Salubrem fontem Il.E.C. Wirtemb.in comitatu Montbelgardensi.

THLASPI PARVVM VMBELLATO flore niueo odorato.

THlaspi 4. (lege 5.) paruum odorato *flore*, quod Iacobus Plateau mittebat, inquit Clusius Hist.post. humile est, ex semine natum, singularibus virgis assurgit, rotundis, in plures ramos diuisis, per quos vt per caulem, sparsa erant angusta & extremo mucrone serrata *folia*, Cretici foliorum æmula, acri gustu prædita: summo caule & extimis ramis, nascebantur veluti quædam in vnum caput congestæ vmbellæ *florum* niueorum, odoratorum, quibus succefferunt *thecæ* Cretici Thlaspi vasculis similes, in

quibus *semen*: *radix* etiam Cretici instar, non viuax. Descriptio

Thlaspi hoc ab eiusdem Clusii Thlaspi in Allobrogibus inuento, flore niueo, quantùm differat cogitandum.

THLASPI VMBELLATVM TENVITER diuiso folio amarum Narbonense.

THlaspi speciem, vel vt alii volunt Nasturtium syluestre, quod cum Thlaspi vmbellato aruensi amaro pictum est, Anno 1561. & 1562. inueniebam Monspelio eundo ad montem *Esperon*, & versus oppidum Gangen, florentem inter saxa mense Octobri, & propè *Castelneuf* inter *Perous* & Monspelium in marginibus agrorum mense Maio, & veniendo Lugdunum mense Iunio, si benè recordor: Planta autem est multùm accedens Thlaspi vmbellato aruensi amaro: foliis crassiusculis cum aliquot paruis laciniis siue portiunculis, ferè floribus iisdem sed paulò minoribus. Est semispithamea: *cauliculi* aliquot firmiusculi in ramulos diuisi: *radix* singularis crassiuscula, in fibras distributa: hæc verba ascripsit Gesnerus: Sesamoidis species minima, quæ in meo horto mihi nata: verùm in eo fallitur: *Est mihi* alia planta inter meas agglutinatas stirpes, pedalis, cum pluribus caulibus ramosioribus, cui in summitate ramulorum flores copiosi, radix crassior. Scribit Gesnerus iuxta eam; quæ sequitur Thlaspidium quoddam videtur, inest semen tenue, latiusculum, ruffum, subamarum. *Est mihi* adhuc hoc anno inter siccas cum prædictis alia plantula monoclonos, altitudinis quatuor vnciarum, per totum cauliculum foliosa, in quatuor ramulos diuisa, tum copiosè vmbellato flore: eam Monspelio detulit Frater C.Bauhinus ac misit cum hac inscriptione, Thlaspi Candiæ vmbellatum Iberidis flore ex monte Ceti, florens Maio & Iunio: Hæ autem tres plantæ sunt tantùm vnius, sed varietatis occasionis loco. Hoc verò Thlaspi non mihi ampliùs v sum nisi inter meas plantas siccas, donec hoc anno 1607. conspectum, sed non agnitum antè florem emissum, in horto Theobaldi Noblot generi mei Pharmacop. Il.E.C. quod prouenit ex semine Monspelio misso Doctissimo Medico, D.D. Danieli du Vernoy, nomine Thlaspi vmbellati, quod præcedēti anno terræ commissum (multùm euarians, vt solent plantæ quæ ex calidioribus locis in frigidiores transferuntur) per hyemem edurauit, & hos sequenti ineunte Aprili mense cauliculos primùm protrudere cœpit ex vna radice plurimos, striatos,

Marginalia: Locus. — Descrip. — Sesamoidis species. — Thlaspidiū quoddam. — Thlaspi vmbellatū. — Locus.

longa serie foliorum ad extimam vsque prominentiã caulis donatos, folia autem ima sustinentur petiolo vnciali, supernè in quatuor portiones crassiusculas, latiusculas, mediaq; sui parte sulcatas desinente, media porrò folia summaq; petiolo duas circiter vncias plus minúsue longo producuntur, crenarúmque imparili numero pro petioli longitudine breuitatéque differũt, ita quidẽ vt longiores pediculi 4. vel quinq; portionib. à se inuicem impari interuallo è regione collocatis dissitísque constent: breuiores verò modò duobus, sed rarissimè, modò tribus, trifolii in modum, modò quatuor, modò quinque quoque, sed rariùs, disparique longitudine dotantur. Florere porrò cœpit iam declinante Maio, erant verò flosculi in vmbellæ circinnatæ morem numerosiores dispositi, vel intra caliculos adhuc conditi latentésque, vel iam sese in apertum florem pandentes explicantésque, albidi, quaternis constantes foliolis, quorum externi ad instar amari Nasturtii duobus aliis longioribus foliis in ambitum sparsis, duobus verò aliis interioribus breuioribus absoluuntur, in media verò regione staminibus aliquot croceis decorantur. Folia degustata saporem amarum acrémque sensui offerebant, vt & flos mansus, remissiori tamen gradu. Superueniunt capsulæ & semen.

Pena & Lobel. Aduers. & Icon. Plant. Thlaspi hoc, Thlaspi alterum vmbellatum Nasturtii hortensis folio, Narbonense, inscribunt. Lobelii autem descriptio: vt & eius icon non in omnibus placet.

Thlaspi vmbellatũ minus. Lobel.

Ic. Dalechamp. videtur paulò melior, de descriptione taceo, quæ sic habet: Nasturtium sylue-stre Dalechampii radice est longa, tenui, candida, fibrata: caulibus multis fruticat dodrantalibus, & si pinguius solum fuerit pedalibus, folio est satiui, copioso, densiùs per annos congesto: flore in vmbella ex albo purpurascente: semine in latis vaginis, Thlaspeos modo bifidis, gustu acri, & satiuum Nasturtium odore imitante. In agris frumentariis prouenit, & lapidosis macrísque.

Dalech.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 1. siue Nasturtii folio peregrinum. Thlaspi alterum minus vmbellatũ Nasturtii hortensis folio Narbonense Adu. *Cur primum* Thlaspi dicatur nescio, mihi potiùs videtur locandum post Thlaspi vmbellatum aruense quod ego amarum cognomino: quibus benè cognita fuerit hæc planta considerent quantùm similitudinis habeat cum Nasturtio hortensi.

Thlaspi Nasturtii folio.

C. B. not.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi Narbonẽse vmbellatum, Thlaspe von Langedock mit vielen geharff blümlein.

THLASPI FOLIIS GLOBVLARIÆ.

Descriptio

LOngè latéque serpit *radiculis* longis crassiusculis in aliquot capita diuisis nixum, quæ subinde reptando demissis fibris denuò radicantur: *folia* per terram sparsa, aut in eam reclinata, satis crebra, Globulariæ foliis quodammodò similia, pediculo vnius aut duarum etiam vnciarum, ad exortum rubente nitentia, vix totam vnciam longa, subrotunda, crassiuscula, atrouirentia, potissimùm hyberna, sapore amaro: *caules* palmares aut etiam longiores, teretes, glabri, per quos alternatim nascuntur *folia* coloris ferè glauci, pediculorum expertia, imâ parte caulem cõplexa, quo ferè modo folia Bursæ pastoris Perfoliatæ folio acuminata. Summum caulis cacumen confertos sustinet *flores*, Iberidis Fuchsii in morem, nec ita dissimiles, maiusculos, singulos quatuor foliis coloris lactei constantes, plusculis etiam apicibus in calyce viridante latentibus. Quibus succedunt *siliqua* latiusculæ compressæ, bursularum pastoriarum æmulæ, ex sinu suo apiculas exiguas emittentes. *Semen* complectentes subrussum, exiguum, acriusculum, & subamarum.

Clusius Pann. & Hist. post. Thlaspi montanum 2. siue Thlaspi Badense.

Visa planta florente, nisi iam ex Clusio figurã haberem sculptam me absente, aliam proponerem, quandoquidem ipsimet Clusio non placet nec nobis.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 8. siue Bellidis cæruleæ folio.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi album supinum. Liegent weiß Bauren Kreß.

Locus & Tempus.

D. Dr. Martinus Chemnitius dedit Basileæ collectum in montibus prope Delspurg: florentem vidi Martio in horto Ioan. Heitzman Pharm. Mense verò Maio reperi propè *S. Vrsane* lapidosis locis cum flore & siliquis penè maturis. Clusius obseruauit in decliui montis illius glabri, qui vrbi Badensi imminet, quarto à Vienna miliari, florens Aprili, seménq; proferens Maio & Iunio.

Thlaspi folio rotundo.

Quod à Camer. hort. Thlaspi 7. rotundifolium Thuringiæ: & C. Bauh. Phyt. Thlaspi 7. folio rotundo nuncupatur: eius nullam adhuc reperi descriptionem: considerandum an sit Thlaspi nostrum foliis Globulatiæ.

THLASPI FOLIIS GLOBVLARIÆ AFFINE siue Alsinefolia cum Myagri foliis.

Descripti

AD Thlaspi Globulariæ foliis nobis dictum nonnihil accedere videtur, sed hoc quàm illa exilius. Nam & *radix* longa, crassa, in plura capita diuulsa, & *foliola* numerosissima quibusdam albidis pilis obsita, quędam interdum sinuata: succulenta, crassiuscula, & oblongiuscula, humi sparsa, atrouirentia: quibus præteritorum foliorum filamenta substrata. Ex quibus *surculi* emergunt palmares aut altiores, teretes, alterno foliorum angustiorum subpinguium atrouirentium quoque ex ima parte coliculum amplectentium positu donati. In surculorum diuisorum cacuminibus, *flosculi* quoque plurimi, lactei, quadrifolii, dictæ plantulæ foliis similes. Sapore est acri.

Huic

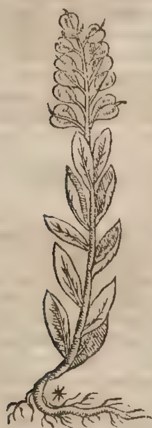
Huic plantæ accedit multùm si non idem Thlaspi petræum, Myagrodes Ponæ.

Quodnam sit Matthiolo Thlaspi tertium, non possum [inquit Camer. ad Hist. Matth. Germ.] diuinare, nisi illud sit, cuius semen nostris Officinis in vsum venit. Similia enim habet folia & radicem, quemadmodum ab eo pingitur: caules verò frequentioribus foliis sunt stipati, ramulis verò in orbem pulchrè digesti flosculi insidēt, neque etiam saxosa amat, quod de suo Matthiolus scribit, sed pingui solo nascitur. Quod & Pennæus Londinensis Medicus in monte *Saleue* propè Geneuam in saxorum crepedinibus, reperit: foliola habet longiora, minora, iuxta radicem paulùm crenata & aspera, atrouirentia. Semen ruffum quemadmodum Nasturtii vasculis clauditur. Prouenit etiam in monte Ammam Heluetiorum. Idem in Harc. Omissa Matthioli saxatilis Thlaspeos icone aliam substituimus ex ipsa plantula depictam, quam antehac nemo arbitror exhibuit, donec Matthiolæū illud Thlaspi [tertium] nobis quoque innotesceret. Idem in Epit. Thlaspi tertium inscripsit. Sed nescio cur Thlaspi Officinarū non potiùs referatur ad primum Matthioli quàm ad tertium: nec etiam inuenio Matthiolum dicere tertium saxosa amare, pro tertio placet: nec illa planta Camer. respondet tertio Matth. cùm mutabat iconē, oportebat etiam descriptionem Matth. in Epit. mutare.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi tertium saxatile Camer. in Epit. Matth. Quod enim Matthiolus Icō. pro Thlaspi tertio pingit, non rectè exprimit folia, quæ nimis longa & acuta: Quare Camerarii figura nobis probatur ex plantæ viridis cum figura collatione. Nos eius imaginem exhibemus in tabula Alsines-foliæ cū Myagri capitulis.

In peregrinatione Rhætica cum D. Gesnero, anno 1561. Burmii cùm essemus in monte Nombre reperi cum vasculis mense Iunio. Anno 1591. Frater C. Bauh. sine nomine ad me misit, qui scribit, se in monte *wasserfall* copiosè collegisse. In altissimo monte trans Sanctum Vrsinum ex præruptis rupibus, quas Rupes Sambræ vulgò vocant, loco cæterùm aprico Maio florens, nec dum semen proferens, ex quo nostra descriptio.

THLASPI CAPSVLA cordata peregrinum.

PVlcherrimum Thlaspeos genus hocce, primùm Henr. Cherlero in Clariss. Zvuingeri obseruatum, pedalem altitudinem adsequitur. *Caulis* in aliquot ramulos diuis⁹, *foliis* stipatur lini faciei, in summo obtusis, glaucis, temerè oppositis. Cuius vt & ramulorum eius extrema *flosculi* ornant exigui purpurei, quos excipiunt siliquæ foliaceæ, cordatæ, eleganti virore conspicuæ, minimi digiti vnguem latæ, lineâ quadam bipartitæ, & vt vno verbo dicam siliquis Thlaspeos latissimâ siliquâ dicto figurâ persimiles. *Radicula* duriuscula est & alba. Plantæ sapor subamarus nōn sine acrimonia quadam. *Semen* eius paruum, oblongum, luteolum, acriusculo est sapore, minimè ingrato.

De loco in descriptione. Floruit ibidem Iulio & Augusto quo iam siliquæ & semina maturà à Cherlero in hortum Mompelgardensem coniicienda collecta. Locus & tempus.

NASTVRTIVM VEL THLASPI maritimum.

IN sesquipalmarem & ferè cubitalem plantam fruticat, lignōsis, satis fragilibus, hirsūtis subrubentibus *ramulis*, per terram sparsis: per quos *folia* vncialia, perangusta, incanâ hirsutie obsita, sapore Nasturtii: *flosculi* extremis ramulis congesti, albi, cum partibus quibusdam cyaneis, odorati, Nasturtii similes: quibus, succedunt *capsellæ* paruæ, oblongæ, vtrinque acuminatæ: in quibus *semen* pusillum ruffum: *radix* maiuscula, crassa, alba.

Et hoc illud est, quod Lobel. & Pena in Aduers. & Icon. Plant. Thlaspi Norbonensis, Centunculi angustifolii, & Alyssi Italorum nomine proponunt, de quo aiunt. Fecerant iamdiu Itali Alysson quodpiam, eosque Commentator sequitur, lubenter, inquit, posuissem, si habuissem: igitur factum benè, quod non habuerit, quippe doctiorum omnium Monspeliensium suffragio Thlaspis hæc annumeranda non Alysso. Suspicor Nasturtium nostrum maritimum non per Lobelium disiunctum ab Alysso siue Thlaspi multorum. Icon & quædam in descriptione Lobelii conueniunt cum Nostro Nasturtio vero, quædam cum nostro Alysso minore quorundam, Monspelienses id diligentiùs perpendant.

Thlaspi maritimum Dalechampii sic describit hist. Lugd. Thlaspi marinum idque minimum in maritimis prosilit, radice lignosa, longiuscula, in surculos diuisa, candida: caulibus multis, dodrantalibus, simplicibus, foliis multis, exiguis, angustis, longis: flore in summis caulibus copioso: semine flauo, lato, Thlaspi simili, acri, in loculis turbinatis concluso. Idem hoc Thlaspi alibi habet hoc titulo. Thlaspi Narbonense Penæ. Eadem etiam sub Alysso Matth. ita scribit: Hanc Plantam Itali fecerunt Alyssum, vel Alyssi genus, quos secutus Matthiolus lib. 3. At doctiorum omnium Monspeliensium sententiā Thlaspios generibus adnumeranda est, non

Hist.Lugd. err.

Alyſſi. *Sed* Hiſt.Lugd.illo cap.Narbonenſe Thlaſpi idem facit cum Matthioli Alyſſo à quo non parum diuerſum: capite autem 45. pro Thlaſpi Narbonenſi ex Adu.Lobelii & Penæ tranſcribit quæ ſcripſit,& iconem illorum ponit, hac ratione diuerſas confundẽs plantas: culpa Compilatoris ignari ſtirpium.

C.Bauhin.Phyt.vocat Thlaſpi 22.ſiue Alyſſon, dictum alterum & maritimum, aitque: etſi Lobelius velit Thlaſpi Narbonenſe Centunculi anguſti folio,idem eſſe cum Italorum Alyſſo, variat tamen. Hoc enim ab Italico differt foliis anguſtioribus, rarioribus, ſiliquis minoribus, longioribus,quod optimè exprimitur ab auctore Herb. Lugdunenſis.

Tabern.Icon.& Hiſt.Thlaſpi Narbonenſe Cẽtunculi anguſti folio: Alyſſon Italorum.

Locus & tempus.

Toto anno videtur florere. Vidi florentem apud mare & locis arenoſis & ſalſugine abundantibus,vt vno miliari à Monſpelio menſe Auguſto & Aprili,& iuxta aquas mortuas menſe octobri. Frater C.Bauhin. attulit mihi Monſpelio cum hac inſcriptione Thlaſpi marinum florens Maio & Iunio.

THLASPI MINVS QVIBVSDAM, ALIIS Alyſſon minus.

Deſcriptio

NOn vna ſemper facie occurrit hæc plãta, aliàs puſilla admodum, aliàs dodrante maior, crebris virgultis duris fruticans, aſperis & incanis, in ramos fiſſis, & in terram aliquãdo reclinatis: *folia* infima, cùm caulem non fert, oblonga,vncialia aut ſeſcuncialia, culmo latiora,admiſtis ſæpè aliis latitudine & longitudine iis cedentibus, quæ vtraque cauleſcẽte plantâ ferè decidunt:ſuperiora autem, quæ in caulibus & ramis ſatis ſunt frequentia, admodum ſunt anguſta: omnibus porrò communis color incanus, magis tamen parte inferiore, ad tactum aſperitas, neruus vnicus folium biſecans, ſapor fatuus: *flores* creberrimi,Thlaſpeos montani lutei, multò minores: colore aliàs luteo, quam varietatem eſt vbi in eadem planta obſeruare liceat: quibus ſerie longa, vt in hoc genere fieri adſolet,capſulę ſuccedunt lenticulæ grano formâ & magnitudine pares,circumacto ſulco in medio protuberantes, vbi ſemina ſubſunt puſilla, quaterna,ſingulis locellis membranulâ diſcluſis bina, ruffa, quæ humore madida mucaginem reddunt, radix demittitur lignoſa, alba, plerumque ſimplex: annua ſtirps.

An Trago Naſturtii genus quartum Germanis dictum Klein Seckelkraut vel Teſchelkraut/quod aliter deſcribit, aitque ſub Thlaſpidio comprehendi?

An Dodon.Gal.Thlaſpi 4.cui folia longa, anguſta, aſpera, caules lignoſos,rotundos, flexiles, floſculos paruos,albos,ſiliquas latas, ſemina fuſca, guſtu valdè calido,Naſturtii inſtar,adſcribit? Hoc Thlaſpi cur Dod. Lat.omiſerit miror.

Hiſt.Lugd. Alyſſum minus Dalechãpii vocat, de quo ait: In ſabuloſis creſcit radice candida, parum fibrata, ſatis longa,cauliculis multis, rotundis,lanuginoſis ſupra terram parum extantibus: foliis multis albicantibus & tanquam cinere conſperſis, Aizoo minoribus, ſimilibus,ſi non lata forent, guſtu fatuis cum paucula adſtrictione: flore in ſummis virgis copioſo,luteo,ſemine Lini,minuto, ruffo, in loculis ſcuto ſimilibus, duplicibus,membrana tenui & pellucida diſtinctis. Si Dalechampii Alyſſum idem eſt cum noſtro Thlaſpi minore quorundam,icon in Hiſtor. poſita non placet.

Thlaſpi generibus quodammodò congener eſſe videtur Cluſio Alyſſum minimum, foliolo guſtûs ſubacidi, ſed ſaliuam quodammodò cientis, floſculis luteis quinque foliolis conſtantibus. An verò nomen aliquod vulgare obtineat apud eos populos vbi naſcitur non intellexit, affinitatem autem habere videri ſcribit cum ea planta,quæ à vulgo Dioſcoridis Alyſſon eſſe creditur. Nos ſuſpicamur Alyſſum minus, ſiue Thlaſpi minus de quo agimus à Pena & Lob.in Adu.non diſtinctũ à noſtro Naſturtio,ſiue Thlaſpi maritimo.

Thlaſpi [inquit Camer.& Matthiol.Germ.]ſimilis eſt plantula quæ quibuſdam Alyſſum dicitur, flore albo, in ſummitate luteo, hirſuta, &c. Idem ad Epit.Matthiol. ait. An veterum autorũ hoc ſit Alyſſon,cum aliis adhuc ſubdubito. Hæc ille.Proponit autem iconem ex Geſneri Iconibus, quam eandem eſſe plantam quam Matthiolus exhibet nondum concedo.

C.Bauhin. Phyt.Thlaſpi 23.ſiue Alyſſum dictũ tertium luteum.

Tab. err.

Tabern. Icon. & Hiſt.Thlaſpi minus clypeatũ 2. Klein Schild Beſemkraut. Figura Thlaſpi ſeu Alyſſi quorundam minoris malè ponitur à Tab. pro Thlaſpi clypeato minore Lobelii, quæ nobis dicitur Lunaria biſcutata minima.

Confundit Schvv. hoc Alyſſum minus cum Thlaſpi anguſtifolio Fuchſii,quod nos Naſturtiũ ſylueſtre eſſe dicimus. Alyſſu Matthioli,& minimum Cluſii, Steinkraut,Hort.Luſit. idem facit, at malè.

Locus & Tempus.

Geneuæ & Lugduni abundat florétque menſe Maio: in Ducatu VVirtembergico propè fontem Admirabilem in monte Eichelberg flore luteolo albeſcente,vbi marceſcit Septẽbri. Mõtbelgardi copioſè in mea vinea,flore albo. Nuſquam non creſcit Viennenſi agro ad aruorum, vinetorúmque margines quibus à publica via ſeparantur,quin etiam ſiccis & gramineis agris nõ modò Auſtriæ, ſed etiam Morauiæ,& Pannoniæ. Floret toto Aprili,interdum etiam Maio.

THLASPI MONTANVM LVTEVM.

NOn pauca huic cum Thlaſpi quarto Dodonæi communia,potiſſimùm verò *folia* oblonga, incana, maximè infernâ parte, aſpera, ad oleæ formam nonnunquam accedentia: *radix* longa,lignoſa,multifida, numeroſos, humi fuſos,lignoſos *caules* profert,cinericeos,dodrantales & longiores: ac *flores* copioſi eo ordine digeſti quo in iam dicto Thlaſpi, multò maiores & & ſaturatè lutei: *capſellæ* quoque non diſſimiles, ſtilum è capite proferentes vmbilico prominulo

ſemen

semen claudentes. In planta sicca nullus sapor insignis apparet, aliquandiu masticata, postea tamen habere videtur aliquam acrimoniam linguam siccans.

Lob. Icon. Pl. Thlaspi 20. siue montanum luteum.

Shvv. Thlaspi luteum repens Lobel. Thlaspi luteum supinum montanum / Flein Friechent Thlaspi/ Arenosa proreptat loca.

Thlaspi montanum flore luteo voco herbam, quam fr. C. Bauh. scribit se inuenisse prope Basileam circa Bürsecken super rudera in monte. Hanc eandem plantam mihi misit cum flore Iulio mense ex Champagnole Burgundiæ insignis Pharmacopœus Tossanus Carolus, quam curaui plantandam in horto Ill. mei Principis, sed folio multò maiore ad Oleam accedente, de qua planta scribebat floribus esse Keiri siue Leucoii lutei, eiusdemque odoris, florere vere. Floruit Montbelgardi toto Iunio & Iulii principio, quo tempore siliquæ apparuerunt.

THLASPI MONTANVM MINIMVM Monspeliensium folio laciniato.

Lignosis, albis, prolixis, multifidis *radiculis* nititur, ex quarum capite *surculi* emergunt numerosi, interdū vix vnciales, aliàs trium quatuórue vnciarum altitudine, ramosi, congesti, exiles, albi: quibus paullatim delabentibus sensim succedunt longiore interuallo dissitæ *siliquæ*, Milii grano æquales, ex rotundo oblongæ, in duos loculos interueniente candidâ membranulâ diuisæ, ex pediculis longiusculis pendentes: *semina* minuta, rufa: folia tum ex radice statim, tum ad caulium, ramorúmque diuisiones, vncialia vel semuncialia, in profundas angustissimas lacinias ad costam vsque incisa. Sapor acer.

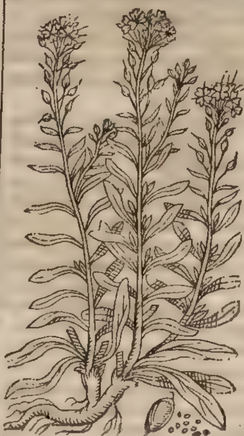
In Bouttonet iuxta Monspelium, à Genero Cherlero collectum.

Leucoium luteum montanum supinum Pona.

Plantam nobis misit diligentissimus Pona, Anno 1609. cui inscriptio Leucoii lutei montani supini, ea sanè habet similitudinem quandam cum Thlaspi nostro montano, siue Thlaspi supino luteo Lobelii, folia tamen omnia rotundiora; iuuenis est planta quam misit, in qua pauci rami, vix duas vncias longi; radix crassiuscula qualis in prædicto Thlaspi, cum fibris quibusdam.

THLASPI CAPSVLIS SVBLONGIS incanum.

Ex *radice* satis crassa: cubitum longos ac etiam longiores, lentosque *ramos*, & planè lignosos, rubentes, erectos producit, in ramulos aliquot diuisos: *folia* priora longa quatuor vncias, & vnam lata, superiora Leucoii lutei, incana aut in nigro virentia, subhirsuta, sapore oleraceo, subacri; *flores* inæquali licèt pediculorum tenuissimorum ortu in vmbella dispositi, albi, quatuor foliis cordatis constantes, staminibus in medio luteolis: *capsulæ* succedunt sublongæ, hirsutæ. Descriptio.

An Matth. in post com Lat. & Ital. cum magn. fig. Thlaspi tertium? Figura sola sine descriptione.

Thal. in Harcyn. Thlaspi Matthioli tertium. Camer. ad descriptionem Thalii addit: Passim quoque nascitur apud nos hoc Thlaspi, sed videtur parum congruere cum Matthioli pictura 3. Thlaspeos, quod in saxosis nasci ipsemet asserit: hoc verò nunquam eiusmodi locis inueni, sed potiùs circa sepes & alibi strigoso gramine obductis areis: ideò in nostra editione, omissa Matthioli saxatilis Thlaspeos icone, aliam substituimus ex ipsa plantula depictam, quā antehac nemo, vt arbitror, exhibuit, donec Matthiolæum illud Thlaspi nobis quoque innotesceret. *Hæc Thalij* descriptio benè conuenit cum Thlaspi nostro incano: an idem Matthioli, asserere non ausim; siliquæ etiam non vndique placent: præterea Matthiolus ponit tantùm titulum Thlaspios tertij cum figura: nec video eum eius meminisse in contextu, aut dicere in saxosis naci: de suo Thlaspi altero id dixit; quàm benè, dicetur sub historia Thlaspios cum lata siliqua: de Thlaspi saxatili Camerarij sub nomine Alsinefoliæ cum Myagri capitulis.

An Camer. hort. Thlaspi 6. incanum fruticosum Franconiæ?

An Lobel. Icon. Thlaspi album supinum. Icon. Lobelij mihi videtur non vndique vera.

Lobel. Obs. & Icon. pl. Thlaspi incanum Mechliniense, finitimo Mechliniæ ruri fruticat Oleæ foliis, multisque summo diuisis hirtis ramulis, pedem & sesquipedem longis, flos albus & in pericarpiis rotundiusculis summum caulem ambientibus exiguum semen minus cæteris.

Clusius in Pann. & hist. post. Thlaspi incanum Machliniense, Thlaspi genus à nonnullis Machliniense cognominatum, folia habens vnciam longa, dimidiam lata [inæqualiter & inordinatè amplectentia caulem pedalem aut ampliorem,] cineracei coloris & acris saporis: caules in ramulos diuisi, extremis albos flores proferunt, quatuor bifidis foliis constantes, in caput cōgestos & quasi vmbellatim nascentes, quibus decussis, paulatim illa capita succrescunt & producuntur, vasculaque ostendunt mucronata, breuia, semen continentia: radix albicans, fibris, quibus prædita est, sub terrà latè serpit, Drabæ instar.

Tab. Ic. & Hist. Thlaſpi duodecimũ, ſiue album ſupinum 2. ligendt weiß bauren ſenff. Icon Tabernæ ferè eadem quę Lob. apud Pl. cui nomẽ reſpondere non videtur: pingit enim plantam ſurrectam non ſupinam. Compilator mihi videtur deſcripſiſſe ſecundum iconem.

Taber & Lobel. not.

An Schvv. Thlaſpi album ſupinum: Tab. Thlaſpi album 1. & 2. Lob. Thlaſpi album ſupinum, weiſſer weg aut Bauren Senff / Vratiſl. weiſſe weg kreſſe/ vbi ſecus vias extra pagos paſſim provenit: Aeſtate floreſcit & ſemen fert. Calefaciẽtis & ſiccantis naturæ. Herbâ incensâ peſtis tẽpore aëris vitia corrigere vulgus credit. *Miror* cur dicat primum & ſecundum Tabern. primum enim album, eſt montanum vt annotauit Cluſius, ac nos etiam obſeruauimus, parua planta, non ſupina, nec apta igni, vt eſt ſecundum: ſi Tabern. eandem intellexit [quod nos ſuſpicamur eſſe] is habet iconem Lobelii mutatam nonnihil: titulus quo ſupinum dicit non placet, id non demonſtrat icon. C. Bauhin. Phyt. Thlaſpi 9. ſiue album ſupinum Lobelii. A Fratre non ſcribitur an ei notum. Conſiderandum an eius 17. folio incano, flore albo, ſit idem cum noſtro Thlaſpi capſulis oblongis.

Locus. Vſus. Schvvenck. not.

A D. Sprengero habui Heidelbergâ ſemen pro Thlaſpi incognito, ſatum Montb. in horto Ill. E. C. primo anno floruit ac hieme periit, quod in ciſta repoſitum ſequenti anno floruit per plures menſes, ac ſecundo anno durauit. Hoc idem reperi ſpontaneum iuxta Gemersheim cum flore & ſiliquis Iulio, vbi in quibuſdã plantis in multos caules, in aliis in pauciores excreſcit, ad tres cubitos eandem etiam reperi. Naſcitur plæriſque Auſtriæ & Morauiæ locis, ſecus vias, & agrorum margines, gramineiſque incultis locis non minùs quam in Belgica Thlaſpi genus illud, quod nonnulli Machlinienſe cognominant, quia iuxta Machliniam Belgicæ celebrem vrbem plurimùm naſcatur publica via quâ Antuerpiam itur.

Locus & tempus

Thlaſpi arboreſcens folio viridi.

Spiræ vbi Camera Imperialis, in horto cultiſſ. raris plantis D. Tengnagel Adſeſſoris, Thlaſpi vidimus anno 1595. menſe Iunio arboreſcens, fruticoſum, folio Linariæ, verùm non acuminato, ſed in extremitate obtuſo, ſucculento, craſſiuſculo, glabro: ſapore acri, floſculi coloris non recordamur.

THLAPSI SEMPER VIRENTIS ſpecies candida.

Deſcriptio

Miſit mihi inſignis Medic⁹ Chriſt. Schwartz anno 1591. menſe Aprili plantã ex horto Ill. D. VVirtemb. cui præeſt, quam vocat ſpeciem Thlaſpeos ſẽper virentis, quam plantaui Montbelg. Ea erat ramoſa cũ multis *foliolis* oblongis, incanis ſiue candidis, *flores* in vmbellis albi, *ſiliqua* paruæ ſubrotundæ.

An Camer. hort. Thlaſpi 4. ſemper virens biflorum, folio Leucoii.

Hiſt. Lugd. Thlaſpi montanum candidum Dalechamp. alterum. C. Bauh. Phyt. Thlaſpi 16. ſiue Leucoii folio incano, quod inter fratris Ioh. Bauhini plantas tantùm obſeruauimus.

THLASPI FRVTICOSVM ALTERVM LOB.

Deſcript.

Qvum eſſemus cum Ill. noſtro Principe Duce VVirteb. Heidelbergæ anno 1595. inſignis & diligentiſſimus ſtirpium indagator & Pharmacopœus D. Sprengerus dedit nobis *ramũ* plantæ pro Thlaſpi fruticoſo Lobelii altero, palmo longiorem, tenuem, cuius folia alternatim diſpoſita, vnciâ breuiora, vix culmum lata, in acutum definentia, & albida ſiue cinerea, in ſuperiore *cauli* parte ex longiuſculis pediculis alternatim *capſulæ* ſublongæ, in quorum extremitate cuſpis, in extremitate *flores* plurimi vmbellam repræſentantes: *vaſcula* ſimilia Thlaſpi quod vocamus ſiliquis ſublongis incanum, ſimiles *flores*, eadem vtrorumque diſpoſitio: folia autem diuerſa. Nos curauimus pingendum noſtrum ramum iuxta Lobelii iconem, qui ſuum ſic tradit: Folio eſt Thymbræ hirſuto: cauliculos emittit plures pedales fruticis ſpecie, è quorum ſummis flores albi & ſemina in compreſſis folliculis.

Cluſius iam dictum vel valdè ſimile ſic deſcribit: ſtatim à radice multas emittit virgas inæquales, frequentibus ramis donatas: folia illius anguſta, mucronata, nullo ſeruato ordine, caulem & ramos ambiunt, ſatis manifeſtæ acrimoniæ: extremi rami multos albos floſculos in caput ferunt, quibus excuſſis, ſubſequuntur plantæ thecæ in ſpicæ ſpeciem naſcentes, ſuperioribus ſimiles, duobus vtriculis conſtantes, in quibus ſemen: radix craſſiuſcula, dura, non viuax.

Lobel. Obſ. & Icon. Plantar. Thlaſpi fruticoſum alterum. Miror ita ieiunè deſcriptum, nec annotatum locum vbi proueniat, ego vt antè dictum, Heidelbergæ accepi à D. Sprengero ſiccæ plantæ ramulum, dicebat eſſe Thlaſpi fruticoſum Lobelii: folia rara, anguſta, vncia digiti breuiora, acuta, cinerea: capſulæ oblongæ cum cuſpide, ſimiles Thlaſpi incano ſiliquis oblongis, floſculi maiuſculi, albi in ſicca planta.

C. Bauhin. Phyt. Thlaſpi 27. ſiue Thymbræ folio fruticoſum.

Tabern. Icon. & Hiſt. Thlaſpi fruticoſum 2.

Cluſ. H. poſt. Thlaſpi 5. [legendum 6.] Hiſpanicum flore albo.

THLASPI FRVTICOSVM FOLIO
Leucoii marimi minoris.

Descriptio. Virgæ numerosæ sparsæ, crebris Leucoii minoribus *foliis*: *flores* candidi, copiosi, & *semen* compressum Thlaspi parui. *Radix* lignosa, fibrosa, in Belgii hortis.

Lob. Obs. & Icon. Plantar. Thlaspi fruticosu folio Leucoii marini.

C. Bauhinus Phyt. Thlaspi 26. siue Leucoii folio frutescens.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi fruticosum folio Leucoii minoris, Baumichter Baur senff.

LEVCOIVM CVM SILIQVIS
rotundis flore luteo.

Descriptio. Plures ex *radice* candida, fibrata, mediocriter crassa, *caules* profert cubitum altos, teretes, leuiter hirsutos, & in multas alas diductos: *folia* semunciam plùs minùs lata, palmum longa, subhirsuta, & nónihil incana: *flores* extremis ramis copiosè congesti hærent, parui, lutei, quadrifolii: quibus superueniunt vtriculi turgidi medium dissepiente membranula tenui, cui adhærent *semina*, foliacea, orbiculata, russa, Leucoii granis similia.

Clus. Hisp. & H. post. Eruca peregrina, Leucoium semine rotundo vulgò quorundam.

Lob. Obs. & Icon. plant. Patauinum Leucoium marinum.

Tabern. Hist. & Icon. Leucoium marinum luteum maius. Groß geel Merveyeln.

Hist. Lugd. Eruca peregrina Clusii, Patauinum marinum Leucoium Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 7. siue maritimum luteum, siliquis rotundis.

Gerard. Leucoium marinum latifolium Broad leafed Gilloflower.

Leucoium cum siliquis rotundis denominaui hanc plantam, quia foliis subhirsutis, albidis, & semine compresso magis accedit ad Leucoia quàm ad Erucas, à quibus dissidet non parum. Lugduni habebam in horto, Ibi etiam curaui depingendum. Montbelgardi in horto Ill. E. C. satum mihi prouenit, ac primo anno floret, hiemem perfert, nec perit postquam tulit semen. Argentinę vidi virentem Octobri in horto Friderici Meieri. Valerandus Dourez annotauit, Aprili mense florere & in maritimis Istriæ & Illyriæ passim prouenire. D. Iac. Zvvingerus misit mihi anno 1595. semen cum hac inscriptione, Leucoium Patauinum Lobelii quod mihi prouenit & repositum hiemem pertulit, floruit Iunio, Iulio, & Augusto, quo etiam tempore semen maturum. Crescit quibusdam Castellæ locis incultis, & secus vias, vbi Maio floret. In Belgiam allata non nisi Iunio & Iulio.

LEVCOIVM SPINOSVM, SIVE
Thlaspi spinosum aliis.

Descriptio. Dodrantali ferè est *radice*, crassiusculâ, contorta, lignosâ, foris propemodum fuscâ, intus buxeâ, in plura capita facessente. *stolones* lignosi, crebri, duarum, triúmue vnciarum, aut paullò longiores, fusco, aut incano, porraceóue corticè vestiti, in *ramos* frequentes diuisi, alii in spinas longiusculas, rigidas, mordaces, rectásque abeunt, positu & forma Pimpinellæ spinosæ: *folia* per imos ramos pauca, per superiores conferta, incondita, Thlaspios montani lutei, semuncialia, atque vncialia, vix culmum lata, mucrone obtuso, crassa, incana, sapore Brassicæ acriusculo: extremis ramulis hærent ex mediocribus pediculis, gemino ordine viridantes *capsulæ* capitulis Myagri similes, bifores, dissepimento membranulæ lucidæ in duos loculos distinctæ, *semen* continentes ruffescens, rotundum, compressum, gustu acri.

Lobel. Obs. Icon. Pl. & Hist. Belg. Thlaspi fruticosum spinosum Narbonense.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 28. siue spinosum.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi spinosum, Stechender Thlaspi / oder Bauren Kreß.

In ipsis præruptis montis Lupi saxis & cautibus G. Cherlerus collegit Iulio siliquas ferentem: dudum habui, verùm existimabam esse Leucoium Patauinum spontaneum, consideratis capsulis & non spinis.

Huc non malè posset reponi Galastiuida quam Honorius Bellus dicit spinosam, foliis esse Leucoii albi, floribus albis, siliquis rotundis. Verùm de ea lib. 11. circa finem.

LEVCOIVM LVTEVM SPINOSVM.

Descriptio

Leucoium spinosum Creticum, quo nomine appellem, inquit Clusius, dubius sum. Nata autem est hæc planta etiam Iacobo Plateau, semine peregrè accepto. Illam certè nascentem non vidi, sed iconem ipsius manu delineatã ad me mittebat cum breui descriptione idem Plateau. Eam videlicet crescere ad cubitalem aut maiorem altitudinem, & in multos *ramos* duros & lignosos spargi, quos cingerent *folia* confertim nascentia, incani & cineracei coloris, per oras nonnihil dentata: & sparsim in ramis multos *flores* nasci, flauos, quinque foliis constantes: eos autem ramulos initiò satis tenellos esse, paulò pòst tamen, duros & spinosos euadere. Quale *semen* eius esset, non adscribebat, sed duntaxat sciscitabatur an Hippophæstum Dioscoridis esse posset. Sed cùm Dioscorides suum Hippophæstum, humilem herbam esse asserat, sine caule, sine flore, inanib. tãtùm capitulis, foliisq; spinosis, radiculas habere molles & crassas, è quibus, foliis etiam & capitulo succus exprimatur, & in vsum adseruetur, non video quã ratione hæc planta eius descriptioni accommodari queat.

Hippophæstum

Quoniam porrò folia, Leucoii marini foliis non valde dissimilia habuisse videbatur, Leucoii spinosi appellationem obtinere posse arbitror, donec aliud magis aptum, & ipsi plantæ conueniens reperiat, tametsi flores eius pluribus foliis quàm Leucoiorum flores præditi sunt.

Miror apud Clusiũ titulo Leucoii spinosi additum Creticum, quandoquidem in descriptione non dicit Creticam stirpem, sed aliud ibidem tradit Leucoium Creticum, quod non spinosum.

THLASPI FOLIO ALLIARIÆ.

Descript.

Huic *folia* infima lata & rotunda sunt: quæ autem superiùs in *caulibus* quos à fibrosa, obliquè acta, serpente, alba, tenui, lignosa, Alliúmque oboléte *radice*, plures emittit, teretes, leues, & cubitales, altioresque, *folia* inferiora sunt Alliariæ similia, alia ad Napy folia quodammodò accedunt, oblonga, auersã parte cæsia, aduersâ in luteo virescentia, duabus pinnulis subrotundis caulem amplectentia, sapore oleraceo, nonnihil ad Cepas quoque accedente, è quorum alis *rami* enascuntur, similiter foliati: *flores* Nasturtii aquatici, albi, quadrifolii: *siliquæ* vno loculo donatæ, subrotundæ, nullã fissurã, *semen* continent singulæ singulum, flauum.

Lobel. icon. Plant. Camer. hort. *Thlaspi Pannonicum*. Clus. Pann. & Hist. post. *Thlaspi 1. montanum* peltatum. Icon non adeò feliciter in Belgica expressa vt necesse erat. C. Bauhin. Phyt. Thlaspi 4. siue Glastifolio.

Thlaspi Pannonicum primò vidi Argentinæ apud D. Fridericum Meyer, deinde Stutgardiæ in horto Ducis vnde attuli plantandum in Hortũ Ill E.C. vbi fœliciter hiemem pertulit & floruit tota æstate, ac deinceps se propagat, folia inferiora similia sunt Alliariæ. Inuenitur vmbrosis locis ad arcem Stichenstain, & quà iter est ex ea arce ad Sneberg, nusquam alibi Clus. obseruatum: nunc verò eius operâ, missis Viennâ eius Plantis, & semine ad amicos, Belgicis & Anglicis hortis inquilinum factum. Floret Iunio, semen Iulio & Augusto ad maturitaté peruenit.

Locus
Tempus

SCORODOTHLASPI VLYSSIS Aldroandi.

Scito, hercle, nomine Scorodothlaspi plantã hanc vocauit Cl. Vlysses Aldroandus rerum Naturæ sagacissimus vestigator, & apud Bononienses Physicus celeberrimus: Hic Illustriss. Principẽ D.D. Fridericũ Ducem VVirtemb. & Teccensem, Comitem Montbelg. &c. Dominum meum Clemétiss. cùm Italiæ illas oras lustraret, multis pereleg antibus seminibus exoticarum plantarum donauit, inter quæ & hoc fuit, quod sequenti anno in horto Montbelgardensi dicti mei Principis consitum in talem excreuit plantam, qualem modò describam:

Descript.

Radice nititur singulari, albâ, paucis fibris donata: ea veluti in capita diuaricatur numeroso *foliorum* stipatu longis pediculis prædita, quæ ex principio angusto sensim ouatam figuram acquirunt, & subrotundo ambitu finiuntur, quorum priora foliis Bellidis quodammodò respondent, quædam leuiter laciniata, quædam paucis denticulis, alia ferè nullis donata. Color virens est, plusculis ex costa neruis excurrentibus. At quæ

alterno

no poſitu cauliculis hærent *folia*, præſertim ſuprema, minimis ceu alis *caules* amplectuntur. Cauliculorum faſtigio *floſculi* inſident albi, parui, Burſæ paſtoris vulgaris, quatuor foliolis conſtantes, cum apice in medio, quos burſæ ſequuntur obliquæ, ſubrotundæ, cordatæ, non multùm compreſſæ, ad Thlaſpeos cordati burſulas accedentes. Tota cæterùm planta Allium redolet manifeſto odoratu, ac etiam non tacta. Radicula & folia oleraceo guſtu prædita ſunt, grato, & vel tantillùm acredinis ſapidæ in faucibus relinquente, non ſine halitu Alliariæ, vnde apto nomine inſignita ab excellentiſſimo Aldroando, cui viro hoc nomen obſeruantiæ ac memoriæ μνημόσυνον lubentes reliquimus, eiuſdemque veſtigia hiſtoriæ noſtræ, tum alibi ſæpè, ex merito tanti viri imprimere voluimus. Noua eſt hæc plantula, nec à quoquam, quantùm nobis quidem conſtat, hactenus prodita. Vnde nec aliis celebrata nominib us quàm iam prælibato.

s & ...bus. Montbelgardi in horto Ill. C. Wirt. quem excolimus ſata produxit flores & ſiliquas Iulio.

THLASPI ALEXANDRINVM

Cortuſi Ioh. Bauhino.

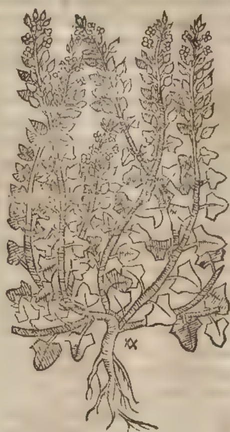

...riptio Miſit ad me aliquando Cl. V. Dn. Cortuſus plantam hoc titulo; *Thlaſpi Alexandrino, bella pianta*. Eſt autem herba dodrantalis, ex *radice* ſingulari quaternos *caules* emittẽs, teretes, glabros, multis alis cõcauos: ad quorum diuaricationes propagationeſque, ſuperiore præſertim parte, *folia* ſingula velut Perfoliatæ, ramos amplectuntur, ſubrotunda: ramorum extremis longa ſerie vtrinque ex breuibus pediculis appenduntur *ſiliquæ* circinatæ, quales ferè Thlaſpios tenuifolii Fuchſii, maiores, in mucronem leuiter obtuſum deſinentes, quas ſecundum longitudinem percurrit coſta, à qua vtrinque valuulæ bipatentis ſiliquæ dehiſcentes abſcedunt, diſſepimento medio relicto, inque ſingulis valuulis ſingula *ſemina* compreſſa, ruffa, ex latiore baſi in acutum deſinente, videtur habere aliquid commune cum Thlaſpi Hederaceo Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Tlaſpi 12. Alexandrinum Cortuſi. Io. Bauhin.

THLASPI HEDERACEVM.

...riptio IN Portlandiæ peninſula, Cornubiæ vicino portu Plimmouwe / aliiſque maritimis Angliæ cautibus, repens herbula, dodrantalibus & ſpithamæis gracilibus *cauliculis*, ſtriatis, puni-

cantibus: *foliis* ſinuoſis, hederaceis, carnoſis. *Floſculi* candidi & *ſemen* exile, in quibus guſtu & habitu Thlaſpi exprimunt.

Lobel. Obſ. & Icon. Plant. Hederaceum Thlaſpi.

Caſp. Bauh. Phyt. Thlaſpi 11. ſiue repens Hederę, quod nondum videre licuit.

ALISSVM VETERIBVS ET IN GENERE.

CAP. V.

VAria eſt apud auctores Alyſſi hiſtoria. Et quidem ex Dioſcoridis ſententia ἄλυσσον frutex paruus [φρυγάνιον: Ruellius addit vnicaulis] eſt, ſubaſper, folia habens rotunda, circa quę fructus, duplicis ſcuti figura, in quibus ſemen eſt aliquantulùm latum. Naſcitur in montanis & aſperis locis. Locus.

Hoc, vt opinor, ab Alyſſo Plinii diſcrepat, is namque videtur Rubiam minorem Alyſſum facere, cùm enim de Erythrodano, ſeu Rubia maiore, dixiſſet, ſubiungit. Diſtat ab eo, qui Alyſſon vocatur, foliis tantùm, & ramis minoribus.

Aliud inſuper & Aetius deſcribit his verbis. Alyſſon aiunt eſſe Sideritin heracleam appellatam, quæ iuxta vias naſcitur vbique, purpureum florem habens, & folia craſſiora. Aetij opinionem tuetur etiam Paulus. Cornarius autem diuerſas herbas rectè ſtatuit Sideritim heracleam, & hanc quę propriè Alyſſon vocatur: quum illa impropriè, & tamen ab affectu, idem nomen adepta ſit.

Galenus quoque de diuerſo ab his Alyſſo ex Aſclepiadis authoritate loquitur. Alyſſos, inquit, herba eſt Marrubio ſimilis, ſed aſperior & magis ſpinoſa (aculeata,) circa pilulas (orbiculos) florem ad cœruleum vergentem profert.

Cæterùm, ἄλυσσον Græcis, ſimiliter Alyſſum Latinis dicitur, quòd morſos à cane rabido mirificè iuuet, autoribus Galeno, Aetio, Paulo, Plinio & Pauſania.

Alyſſi decoctum, inquit Dioſcorides, potum ſingultus qui ſine febre ſunt ſoluit. Idem facit & detentum, aut naribus admotum, At cum melle tritum, lentigines & maculas Solares depurgat. Putatur & canis rabiem ſanare, cùm cibo contuſum & exhibitum [λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι, συγκοπὲν ἐδέσματι καὶ δοθέν. Lat. ex vet. cod. λυσσοδήκτους ἰᾶσθαι συγκοπὲν ἐν ἐδέσματι καὶ δοθέν, commorſos à à rabidis ſanat contuſum & in cibo datum.) Sed & id domo ſuſpenſum ſalutare eſſe dicitur, tum hominibus tum aliis animalibus, ne faſcino lædantur. Quin & puniceo paniculo alligatum, pecorum morbos abigit.

Quod verò de ſingultu ille, idem Plutarchus

scripsit, τὴν δ' ἄλυσσον κρεμαμένην βοτάνην κ̀ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ κ̀ προσβλέψαντες, ἀπαλλάττονται λυγμοῦ: Id est, Alyssum herbam manu tenentes solùm, alii verò intuentes, singultu liberantur.

Galenus dilucidiùs eius facultates declarat. Mirificè iuuat morsos à cane rabido. Sed & iam rabienti data sæpè ipsum sanauit. Et hæc quidem facultas ex similitudine totius naturæ constat, experimentóque solo cognoscitur, nec ratione percipitur. Alioqui ex vsu comperitur moderatè siccare ac discutere, & aliquantulùm extergere. Hac ratione & vitiliginem & maculas faciei à Sole prognatas expurgat.

A cane commorsos, Plinio etiam teste, rabiē sentire non patitur, potus adalligatúsque. Mirū est quod additur, saniem conspecto omninò frutice siccari. Insaniā sanari ex veteri codice Corn. legit, qui tamen non insaniam, sed singultum legendum ex Plutarcho putat. Ex Galeno, inquit is, & Plinio clarè patet, commorsis à Cane rabioso fruticem siue herbam Alysson auxiliari: Verùm Dioscor. verba ita iacent, vt ipsius canis rabiem sanare dicere videatur: δοκεῖ δὲ κ̀ λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι, συγκοπὴν ἐδέσματι κ̀ δοθέν: nisi λύσσαν κυνὸς eam rabiem quæ ex Cane homini inducta sit accipere velimus.

ALYSSON SILIQVA LATA ASPERA quibusdam Lunaria flore luteo.

Descriptio

Alysson Dioscoridis putata herba, *radice* simplice & lignosa, candicantíque nititur, sapore prædita feruido: ex qua plures eriguntur *caules*, recti, rigidi, incanâ lanugine hirti, qui cis fastigiū in ramos aliquot abeunt, in quibus *flores* numerosi, parui, melini, Erysimi floribus magnitudine & formâ similes, ex quatuor foliolis contexti: quibus delapsis *siliquæ* oriuntur ex oblongo rotundatæ, villo aspero tectæ, compressæ, *semen* claudentes similiter compressum: *folia* germinatione prima ex oblongo rotunda, postmodum in longum protractiora, in obtusum mucronem desinunt, nonnihil sinuata, Leucoii foliis similia, albicantia, hirsuta & tactu aspera, sapore oleraceo prædita.

Dodon. Gall. Alysson Neotericorum, quorundam Lunaria maior.

Gesner hort. Alyssos Dioscoridis Dodonæo: Lunariæ maioris species aliquorum. Lunariæ Græcæ similes producens siliquas herba Alysso cognata. Et de coll. stirp. Lunariæ species. Lunaria lutea. Alyssos quorundam. Lunaria à Gratarolo missa. Item de Lunariis. Ab Vlysse Aldroando herba missa, Lunaria appellata. Alysson Dioscoridis existimatum.

Lobel. & Pen. in Adu. Alysson, & nonnullorum Lunariam appellant, ac dicunt, nullā meliùs Alysso Dioscoridis quadrare. Iidem cap. de Thlaspi Narbonensi, Alysson Belgarum & Francorū vocant. Lobel. Obs. & Icon. Plant. Alysson Dioscoridis putatum.

Cæsalp. Lunaria tertia, Alysson Dioscor.

Hist. Lugd. Alyssum Dodonæi, Recentiorum quorundam Lunaria maior. Alyssum Dalechampii.

Casp. Bauh. Phyt. Lunaria 4. siue lutea aspera: ἄλυσσ· Dioscoridis.

Hort. Lusit. Alyssum Dodonæi, Lunaria lutea siue Græca.

Alysson siliqua lata, aspera, Lugduni mihi erat in horto. Basileæ in hortis siliquas fert Iunio mense, Septembri semine maturo: mihi etiam obseruata est in hortis Pataui Bernardi Triuesani: Ferrariæ Monasterii S. Dominici à *l'Angeli.* Bononiæ vt S. Saluator al burgo di S. Catharina. Florentiæ: & Parmæ Nobilis Ant. Lelatæ florens Aprili. Montbelgard. in horto Il. E. C. hiemem perfert, se neque abundat Augusto & Septembri, florens adhuc Octobri. Locus Tempus

ALYSSON ANGVILLARAE.

Descriptio

Hoc nomine inter Valerādi Dourez plantas herbam Maenio fruticosam, ramis, duris, lignosis, teretibus, hirsutis: *folia* similia Thlaspi minori, vel Alysso minori quorundam, latiora, asperiora hirsuta, subrotunda, in obtusum acumen desinentia, *siliquæ* eā sunt dispositę serie quā in iam dicto Thlaspi, hirsutis percellis hærentes, compressæ, circinatæ rotunditatis, in vmbonem modicè protuberantes, triplo maiores quàm Thlaspi modò dicti, multùm asperæ, stilum exiguum è summo proferentes, membranulā lucidā valuulas determinante. *Semen* quale sit, nequeo animaduertere: nec quales fuerint *flores* ausim, licèt adhuc vieti adsint, asserere: videntur tamen lutei vel pallidi fuisse.

Matth. in post. com. Ital. pingit hoc Alyssum ex sicca procul dubio planta, ac ait. Cùm sciam multos bonos Simplicistas plantam, cuius figurā apponimus, verum Alyssum existimare, apponere volui: quamuis non respondeant omnes notę.

An Lobel. & Penæ Adu. & Icon. Plant. Thlaspi Græcum propinquius fortè Dioscoridis Poligonati (Poligoni) folio aut Oleæ, Lentis semine?

Considerandum sanè quantùm differat hoc Thlaspi ab Alysso, de quo Anguillara epist. 12. pag. 217. An Cæsalp. Thlaspi quoddam genus in monte S. Iuliani in Pisano, floribus luteis: fructu lato ac valdè depresso, diuiso specie duorum numorum?

An

An C.Bauhin.Phyt. Thlaſpi 21.ſiue Alyſſon dictum primum. Matthioli Alyſſon Icon. 4 p.498. Thlaſpi Græcum propinquius Dioſc. Polygonati folio aut Oleæ, lentis ſemine Lob.icon. p.213.floſculis albis interdum luteis? *Apud* Lob. in Adu.& Pl.Icon. legendum Polygoni folio & Typographi errore poſitum eſſe Polygonati ſatis apparet,quæ obſecro ſimilitudo Polygonati cum olea? in deſcriptione præterea dicuntur folia puſilla, glauca,albidáue,Leucoii lutei, ſed multò minora: quæ ſanè nihil commune habent cum Polygonato: Miror hoc non correctum. Quiſnam ſcripſit de duplici colore florum?

LVNARIA BISCVTATA.

Biſcutata Lunaria *caules* habet exiles, pedales, & cubitales, tenues, teretes, in alas aliquot diuiſos, paucis foliis donatos: ea enim magna ex parte ſtatim ex *radice* mediocriter craſſa [Burſæ aut Maluæ Lob.] exorta per terram ſparguntur, palmum longa,& breuiora, paullò ſemunciâ latiora,ſinuata,aſpera, hirſuta, craſſiuſcula [Lobelio albent, Hieracii aut Leucoii,ſed minora:] alarum extremis *flores* coaceruati tenuiſſimis hærent pediculis, luteoli, parui: at quæ hos ſequuntur *pericarpia* pulcherrima, foliacea, peltata [fermè pellucida Lob.] didyma, ad ligulam extra ſcutulam quoque prominulam adnexa, quorum ſingulis ſingula clauduntur *ſemina* latiuſcula, orbiculata, compreſſa,ruffa (Leucoii purpurei & albi ſapore & effigie potiùs quàm Naſturtii Lobel.)

Et hæc eſt illa, quam Lobel. & Pena Adu. Thlaſpi paruum Hieracifolium, ſiue Lunariam luteam Monſpel.& Leucoium luteum marinum (Biſcutellam, addit Lobel. in Icon.Pl.) Lunariam minorem alteram vocitant. Huic nullus locus certior quàm inter Thlaſpi omnium iudicio putatur. Hæc primùm culta in hortis Italicis vocabatur Leucoium marinum non ita magnâ ſimilitudine.

Cluſ. Pann.& Hiſt. poſt. Thlaſpi clypeatum. Thal.Leucoium montanum.

Camer.hort.Thlaſpi biſulcatum,vel Lunaria biſulcata à Cluſio & Lobelio depicta. Creſcens copioſè propè Capuam, foliis aliquantulùm diuerſis,ferè Napi vel Rapiſtri,altitudine ſeſquipedis non multò minor.

Tabern.Icon.& Hiſt. Thlaſpi minus clypeatum 1. klein Schild Thlaſpi.

C.Bauh. Phyt. Thlaſpi 24. ſiue biſcutatum maius folio craſſo hirſutiſſimo.

Lunariam biſcutatam ſeu Didymi, vt nominabat Geſnerus, obſeruauimus Monſpelii cùm eſſemus ſecus viam quâ itur Frontignanum & ad montem propè *Caſtelneuf* non longè à fluuio: hanc eandem priùs videramus in peregrinatione noſtra Rhætica cum Geſnero in monte Burmio vicino, cum ſemine maturo Iunio menſe. Geneuæ ſata in horto noſtro primò pullum caulem protulit,tota hyeme integris foliis abundauit & ſequenti anno maio Maio menſe floruit. Frater C.Bauhinus Monſpelii florentem etiam Maio & Iunio obſeruauit. Montbelgardi in hor. Ill.E.C.Wirt. eodem anno quo ſata, floruit & ſemen maturuit Auguſto & Septembri, hiemem pertulit: ſemen fuit miſſum per fr.C.Bauhinum cum hac inſcriptione, Thlaſpi ſpecies Bononiæ. Baſileæ vidi florentem cum ſemine maturo Auguſto in horto D.Dis.Iac.Zvvingeri. In pratis Monſpelienſibus hoc Thlaſpi collegit Lobel. & minorem Lunariam alteram vocitabat. Hæc primùm culta in hortis Italicis & peregrina credita. Supra Badenſes thermas, viciniſque collibus, adeóque totâ illâ collium catenâ, quę per Leytenberg & ſupra Manderſtorff ad Danubium vſque verſus Orientem excurrit, copioſè authore Cluſio naſcitur. Locus & tempus

Cum Leucoio,purpureo præſertim & albo,in foliis & viribus nonnulla huic communia Lob.

LVNARIA PELTATA MINIMA quibuſdam ad Thlaſpi referenda.

Inter Valerandi Dourez plantas ſine nomine plantulam pulchram reperimus quam etiam Gener Cherlerus attulit collectâ in Nemauſenſi agro: Ea palmo breuior plãtula, *radice* ſimplice, lignoſa, vnde plures pullulãt *coliculi*,ſimplices aliàs, aliàs etiam alis concaui,in terram repandi, tenues, aſperi,ex rubore obſcuro incani: per quos *foliola* alternata,aſpera,& inferiore præſertim parte incana, Thlaſpi minoris foliis ſimilia, ſed multis numeris minora: *floſculi* luteoli ſummis hærent coliculis & ramulis, quos denſo agmine ſtipati conſequuntur orbiculi foliacei, glabri, maiores quàm Thlaſpi dicto: ſub quorum vmbone minimùm elato *ſemen* coërcetur ſingulare,minutum,ruffum. Deſcriptio

Thlaſpi alterum minus Clypeatum Serpilli folio Narbonenſe; nuſpiam Lobel.& Penæ viſum, niſi in agro Norbonenſi Monſpelienſique, locis ſquallidis, ſabuloſis, prope puſillas Anchuſas.

Caſp.Bauhin. Phyt. Thlaſpi 25. ſiue Clypeatum minus.

BVRSA PASTORIA.

CAP. VI.

BVrſa paſtoris nonnunquam palmaris, pedalis,& cubitalis interdum planta, *radice* nititur recta,alba,fibroſa, ſapore ſubdulci & nauſeoſo: à qua prodeunt *folia* oblonga, modò integra, aliàs profundè in ambitu laciniata, nonnihil hirſuta,pediculis ferè vncialibus, cùm ſuperiora in caulibus nec pediculum quidem habeant,immediatè adhærentia,inter folia exſurgit *caulis* vnus, terni,quaterni,qui rurſum in *ramulos* diuiduntur, qui à medio ferè ad ſummum vſque faſtigium *floſculos* nullo ordine emittunt,pedicello tenui ſemunciali, paruos, albos, ex quatuor foliolis conſtantes, & in medio *ſtamin la* aliquot lutea habentes, interdum corymbatim in ſūmo caule quaſi vmbellam conficiūt: quibus ſuccedunt ſeminum receptacula ex acuto principio in latiuſculam bifidam crumenulam deſinentia, *ſemina* Brunfelſio parua & nigra. Hæc magnitudine & foliorum diuiſura mirè ludit,vt quis diuerſas poſſit ſuſpicari ſpecies.

Deſcript.

Guido not. Guido, nimis licentiosè Galeni locum interpretans ait Polygonum eſſe virgam vel Burſam paſtoris: Polygonum & Burſa paſtoria multùm differunt.

Euchar. Rœſl.Burſa paſtoris & Pera paſtoris.

Brunfelſ.Burſa & Pera paſtoris maior, cui deſcriptiones Dioſcor.de Polygonia & Sanguinali minimè quadrant.

Cord.in Dioſcor.Burſa paſtoris, klein Daſchelkraut/id eſt,Burſa paſtoris minor.

Trag.Burſa paſtoris, Burſa paſtoris maior & vulgatiſſima.

Cornar.in Dioſc.credit Burſam Paſtoris vulgi Medicorum eſſe Herbam Medicam. Sed Deſcriptio Medicæ Cornarii non conuenit cū Burſa paſtoris vulgi Medicorum,ſuſpicio mihi aliqua oritur de Criſta gallinacea, vel Cornarium neſcire quid ſcribat, ſtirpium enim non fuiſſe peritum ſuis ex libris ſatis apparet: vulgi autem Burſa paſtoris vel Chriſta gallinacea nullo modo cōuenit cum deſcriptione Medices.

Cornar. not.

Matthiolus qui ſine deſcriptione pingit, ait non defuiſſe,qui Thlaſpi & Burſam Paſtoris vulgò dictam,vnam & eandem eſſe plantam exiſtimarint.ſed eorum ſententiam prorſus explodendam meritò cenſet. Licèt enim figurâ ſimilis eſſe concedatur, attamen quod Lacuna monet, viribus & temperamento multùm differt.

Semen ſubamarum Cæſalp.qui Burſam paſtoris vulgi inſcribit foliis Erucæ, ſemine exiguo & flauo, ſapore ſubacri: at totâ herbâ inſipido & glutinoſo, ait apud Antiquos inter Thlaſpi genera numerari. Id autem Thlaſpi deſcriptionem Dioſcoridis partim oſtendere: nam folia in cacumine diuiſa, & fructus in extremo latos huic plantæ magis conuenire. Ex Galeni hiſtoria colligere licere Burſam paſtoris eſſe Thlaſpi deterius. Ac Burſam noſtram paſtoris Capſellam dici inter cætera nomina Dioſcoridi aſcripta. *Thlaſpi genus.*

Fuchſ.hiſt.& Icon. Dodon.gall.& lat.in fol. Burſa paſtoria. Geſner.hort.Burſa paſtoris maior & minor. Burſa paſtoris, Thlaſpi fatuum. Lobel.Obſ.& Icon. Plant. Burſa paſtoris. Cam. hort. Burſa paſtoris eleganti folio inſtar Coronopi repentis. Eidem in Matthiol.hiſt. Germ. & Epit.vt & H.Lugd.Burſa paſtoris. Tab.Icon. & Hiſt.Burſa paſtoria maior. Item Burſa paſtoria minor.

C. Bauhin. Phyt. Burſa paſtoris prima maior folio ſinuato. Secunda Burſa maior folio non ſinuato, Burſa paſtoris folio integro. De qua ait: Naturæ luſum tantùm exiſtimabamus, verùm cùm aliquot annis idē obſeruauerimus, à priori diſtinguendam cenſemus. Tertia Burſa paſtoris media, Tabern. Burſa paſtoris minor.

Schvv.Cat.Sil. Burſa paſtoris maior, Sileſ.Teſchelkraut/Daſchenkraut/Blutkraut. Nominà

Burſa paſtoris, vulgò Officin.& It.*Burſa paſtoris*, aliquibus *Pera paſtoria*, & *Pera paſtoris*,nonnullis *Herba Cancri*, *Criſpula*, *Sanguinaria* & *Sāguinalis* dicitur, nec iniuriâ, [vt videtur Trago] cùm ſanguinis eruptiones ſiſtere poſſit. Videtur tamen ipſi non Sanguinalis ſed Sagminalis eſſe legendum,quod ſi firmum eſſet, certè hæc planta non procul à Verbena prima Dioſcor. diſtaret. Nihil tamen affirmat. Inuenimus nos manuſcriptum per Leodigarium Ritzianū Burſam paſtoris eſſe Io.Friſio in Dictionario Lonchitim alteram Plinii, Germ. Seckelkraut/Teſchelkraut/Bluttkraut/& hirtenſeckel: Belg. Borſekens cruyt. Gall. *Bourſe de paſteur ou Berger & Tabouret*. Geneuenſ. *l'herbe d'Eſpinglier*. Caſtil. *Pan y queſillo*. Hung. *Paſtor & Zenye*. Boh. Fodoſſka.

Burſam paſtoriam vidi florentem Martio, Patauii Februario. Geneuæ paſſim Ianuario,Martio, Maio, Nouembri. Baſileæ florentem adhuc Octobri,Lugduni abundat. Montbelgardi floret Martio, ac interdum tota hieme etiam in horto Il.E.C.ſpontanea, ad hortum ferarum vidi florentem Aprili,folio non ſinuato,an perpetuo talis nondum obſeruaui. In Ducatu VVirtembergico circa fontem Admirabilem florens Auguſto, In monte Teck Octobri. Secus vias locis deſertis & incultis, ac in ruderibus vt plurimùm ſpontè prouenit: & quandoque maior, ſubinde verò minor,& omninò exigua. Floret, viget, ac ſemen perficit totâ æſtate. Locus & tempus

Vires huius non vulgares celebrantur, ex aceto enim, id ſcribente Fuchſio, trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet: imponitur ſacris ignibus & quibus ſtomachus æſtuat. Succus eius purulentis auribus infunditur: cruenta ſanat vulnera, mirè efficax eſt in comprimendis omnibus ſanguinis eruptionibus. Burſa paſtoris ſiccata, ait Tragus,vino rubro vel aqua pluuiali,in qua chalybs cādēs extinctus fuerit,decocta,ac pota,dyſentericis ac lientericis,fluxiones alui cohibet,vrinę ſanguinolentæ medetur, ſanguinis excreationes, menſiúmque abundantium profluuia ſiſtit,omni- Vires

umque internorum viscerum quasuis erosiones sanat: eadem aqua destillata per aliquot dies continuos mensurâ quatuor aut quinque cochlearium pota efficit. Errhinon ex lineo panno factum, succoque herbæ madefactum ac naribus inditum, sanguinem sistit: idem succus, vel aqua etiam destillata, vulneribus recentibus colluendis vtilissima sunt: Multi in ea sunt sententia, vt credant, sanguinem è naribus aliisue vulneribus manantem cohiberi, si herba saltem, apud eum hominem incaluerit.

Bursa pastoris, autore Matthiolo, ex refrigerantium est, exsiccantium & adstringentium genere. Quapropter prodest trita & emplastri modo imposita inflammationibus & sacris ignibus, decoquitur pluuiali aqua: cum Plantagine & Armenio luto, bibiturque eius decoctum ad intestinorum difficultatem, & ad cruentas excreationes. Sistit mensium abundantiam, si eius & Persicariæ decocto insideant mulieres: estur que ad idem, & contra denique omnes fluxiones efficax est, tenui pulticula circumlita & in oleo frixa: additur in emplastris, quæ ad capitis vulnera componuntur, & in vnguentis cópluribus: ad gonorrhæam accipitur vncia vna succi è recenti herba expressi, cuius si copia non detur, duplum iuris decoctæ siccę herbæ, additis camphoræ granis tribus, bibitúrque diebus aliquot continuis. Succus cum Aeizoi succo aut aceto mistus partium calidas collectiones, & sacros ignes extinguit. Sunt qui scribant Bursam pastoriá Icterum profligare, si simul folia, flores, & Thecæ calceis indantur; vt nudum pedē cótingāt, eoque modo deambuletur: decoctū in collutione omnes sanat fauciū tumores. Succus vtiliter podagræ calidæ pudendorúmque feruidis tumoribus illinitur. Celebris ad sanguinē sistendū & fluxiones repellendas, succo poto in sputo sanguinis & dysenteria, trahitur & super varos ad sanguinem inde fluentem. Cæsalp. Herbam ex aceto terit & carpo adhibet vt fluxum sanguinis sistat, & rigorem tertianæ compescat. Bursam pastoris frigidam & siccam in tertio gradu censet Lacuna, ac ideò restringere omnem partem, & reprimere omnis generis fluores.

Lacunæ bellum mouet Lob. eumque cum pluribus aliis taxat, dicens: Gustu non perinde vt Thlaspi acri, sed exiccante potiùs quàm refrigerante. Nam qui quia sanguinem sistat (sistit autem strenuè) frigidam faciunt, infelici argumento vtuntur, etenim vmbellæ, floresque gustanti aliquid acrimoniæ inurunt, indicioque sunt siccando colligendoque sistere, vt porri succus, vitriolum, vrtica: non refrigerando: trita carpis imponitur, additâ Plantagine, ad tertianas spurias, purgato priùs corpore. Ad hæmorrhagiam sanguinis ex quacunque parte fluat Bursam pastoris contusam, cum aqua frigida applicat Timot. Rosl. parti vnde fluit, & subitò cessat. Si è naribus fluit aut ex alio capitis loco, apponit capitis pulsibus, subitóque supprimit. Aquam destillatam Bursę pastoris aut decoctum eius menstruos fluores & dysenterias rubras potam compescere scribit Brunfelf. Sic & pessum ex cotone factum & succo eius intinctum, naribus inditum sanguinem inde fluentem sistere. Herbam gestatam cùm naturali calore tepefacta fuerit, idem quoque facere perhibet, quod difficulter credimus, & quia res herbaria certè infinita est, id aliorum obseruationibus iudiciis & experientiis conferendū relinquimus.

BVRSA PASTORIS PARVA folio glabro, spisso.

Descrip. Bursula ista parua est, *radice* vnicâ, sed in tenuiores subdiuisa: *folium* primum simplex, rotundū, paruum, alia Bursæ maioris more aliquatenus laciniata, crassa, glabra, vix sextātalia: *cauliculi* singuli vel plures, dodrātales, ac etiam minores: *flosculi* multi simul, albi: *siliquæ* rotundiores quàm in vulgari. In foliis nullum manifestum saporem animaduerto, in summitatibus ingratus est.

Plant. Icon. Pastoria bursa minima.

C.B. nit. Tabern. Icon. & Hist. Nasturtium petræum, C. Bauh. Phyt. Bursa pastoris 4. siue minor: Bursa pastoris 6. Tragi sine icone. *Huic* autem Bursæ pastoriæ cùm non sint vascula, vt vult Tragus, acinis peponum similia, meritò existimo Tragi Pastoriam bursam 6. huc non referendam, sed ad sequentem.

Locus & tempus Itinere Masmūster, Than, & Fraußmatten inueni mensis Aprilis fine Bursam pastoriam hanc, antehac nòn visam; reperi quoque in muris quibusdam inter Remiremont oppidum Lotharingiæ & Plumarias Thermas, paruam, singulari caule. Nobis etiam data sicca Argentinę à D. Vldarico Chelio Medico insigni. Basileæ ad margines aruorum vtcunque raro, præsertim extra syluam propè Wyl pagum obseruauit Gener Cherlerus.

BVRSA PASTORIA MINIMA, oblongis siliquis, verna, loculo, oblongo.

Descriptio Bursa hæc minima, *radice* est tenuissimâ & tādem fibrosa: à qua per terrā sparguntur *folia* multa in circulum oblonga & angusta, & mucronata, vix vnciam longa interdum rubentia, hirsuta, virētia modò, modò rubētia, oris per extremū aliquot crenis incisis, sapore pri-

mùm ſubaſtringente, tandem acri, nitroſo & vellicante: inter quæ *caulis* nunc vnus, aliàs bini, terni & plures teretes, palmares, aliquando vix ſextantales, *floſculos* ſuſtinent ſimul multos albos, aliquando purpuraſcentes Burſæ paſtoriæ vulgaris maiores, quatuor foliolis bifidis conſtantes, ex pediculis pluſquam vncialibus: *loculo* oblongo compreſſo nullâ lacunâ vt in Burſa vulgari, nulloque diſſepimento intrinſecus diſtincto: *ſemen* continente minutum, rotundum: Semine maturo & decidente remanet tenuis membranula alba, qualis in Lunaria maiore.

Hanc deſcribens Tragus, Burſam paſtoriam 6. & poſtremam fecit, quam fr. C. Bauhinus in Phyt. ad præcedentem refert contra meam ſententiam vt iam antè annotatum.

Brunfelſ. picturam exhibuit nomine **Genßblum** / quæ meliùs placet quàm Lobelii. Huic autem in Aduerſ. & Obſ. & Icon. Plant. Paronychia Alſine folia.

Dodon. Lat. in fol. Paronychiæ vulgaris titulo depingit & deſcribit, ac dicit: Veram & legitimam hanc eſſe non conſtat, vt enim Dioſcor. [illegible]: id eſt, Paronychia fruticulus eſt ſimilis Peplo, longitudine minor, foliis verò maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus aſſurgit, nec maiora ci, ſed minora quàm Peplo ſunt foliola.

Tabern. Icon. & Hiſt. Alſine minima.

Camer. qui ad hiſt. Thalii Piloſellam ſiliquoſam minimam omnium vocat, inter figuras iconem ſub Piloſella ſiliquata ponit pictâ ad meam plãtã, quam cum deſcriptione Geſnero miſeram.

Hiſt. Lugd. Myoſitin paruam Dalechampii inſcribit.

C. Bauhin. Phyt. Burſa paſtoris 5. ſiue oblongo loculo minor dicitur. Hæc, inquit, non ſolùm magnitudine & paruitate variat, ſiquidem etiam minima vnciam & ſeſquiunciam longa reperiatur: verùm & foliorum formâ diſcrepat: habetur namque foliis integris, vt Lobelius, Dodonæus, Lugdun. pag. 1214. lib. 11. cap. 3. & Tabern. Icon. pag. 708. pingunt: datur & latioribus laciniatíſq; foliis quemadmodum Lugd. pag. 1118. l. 11. cap. 54. nomine Myoſotidis paruæ exprimit. Similem poſteriori ex monte **Gfrigel** / quà itur in Italiam habemus, quæ tamen non ſolùm folia in orbem humi ſtrata habet, ſed paulò altiùs quina ſenáue obtinet lata laciniata, & in cauliculi ſummo vnicum quod in ſummitate tripartitur, capſulam quin etiam obtinet priore duplò maiorem, cámque non oblongam, ſed ſubrotundam.

Schvv. Burſa paſtoris minima, Sileſiis **Hungers blumlin** (flos famelicus) dicta. Credere enim vulgus ait eius vberem prouentum annonę caritatem denotare.

Locus & Tempus. Geneuæ *en plain palais*, floret principio Martii & Aprilis, paſſim ſecus vias & in ſegetibus. Montbelgardi florens Martio in muris in Horto E.C. Monſpelii florebat Vere. Propè Beſſordiam medio Aprili inueni cum membranulis tenuibus remanentibus à ſemine deciduo. Frater Baſileæ obſeruauit. In Sileſia [inquit Schvvéck.] Aprili floret in multam æſtatem, ſuccreſcente interim ſemine. Arenoſis agris & hortis plurimis.

BVRSA PASTORIA FOLIIS Perfoliatæ.

BVrſam paſtoriam Perfoliatæ folio, voco pulchram herbulam, cui *radix* tenuis, ſuprà vnica, mox fibroſa, aliquot coliculos palmares & breuiores (interdum vnicum) emittens, colore ex fuſco leuiter rubente & virente, veluti glauco, leues, teretes, ex foliorũ alis ramulos nõnunquã producentes: *folia* ſuperiora alternatim caulem ſine pediculis amplexantur, alis eorum ferè concurrentibus, vt à caule perforari quodammodò videantur, vnciali longitudine, dimidio anguſtiora, denſiuſcula, glabra, glauca vt Perfoliatæ: *floſculi* poſitu florum Burſæ vulgaris, parui, albi, quatuor foliolis conſtantes inuolucro totidem foliorum in fuſco viridium circundati, ex pediculis tenuiſſimis ſemuncialibus, in medio *ſtamina* crocea: decidentibus floribus, imò antequam ii etiam in totum decidant, ſubnaſcuntur *ſiliquæ* paruæ Burſæ paſtoriæ, formâ cordatâ, veluti infracta, vt in Thlaſpi, *ſeminaque* continent parua compreſſa, rotunda, ſubruffa: Sapor plantæ ſubacris.

Camer. in fine hort. ex plantis meis ſiccis ſub titulo Piloſellæ figuram habet.

Hiſt. Lugd. ſub Thlaſpi primo genere à Dalechamp. obſeruato.

Tabern. duas figuras habet tam in Icon. quàm Hiſt. Ac primã Thlaſpi oleraceũ **Baurenſenff**, inſcribit: alterã Thlaſpi minimũ Cluſii, **Kleinſi Thlaſpi**.

Cluſii Pann. & Hiſt. poſt. Thlaſpi pumilũ, Thlaſpi 3. Thlaſpi mõtanum minus, ſeminibus acris ſaporis. Fortè eadem cum noſtra, ſed minor ratione loci vbi prouenit.

C. Bauh. Phyt. Thlaſpi 5. ſiue Perfoliatæ ſiue Braſſicę cãpeſtris folio, maius.

Schvv. Burſam paſtoris minorem appellat.

Burſam paſtoriam folio Perfoliatæ inueni in Burgundia iuxta Oppidum Inſulam in vitibus ad dextram quà itur ad Tres Reges, florebat Aprili. Hanc Monſpelii vidi, vbi florebat & capſulas ferebat menſe Martio. Montbelgardi in Horto Il. E. C. copioſè ſponte prouenit: & florere Martio & Aprili, Geſnerus ad meam plantam ſiccam adnotauit: Ad Myagrios retulerim. Offendimus capſulis maturis menſe Maio in Ducatu VVirt. inter **Leuvvenberg** & Stutgardiam.

Deſcrip.

BVRSAE PASTORIAE SVBLONGO LOculo affinis pulchra planta.

Deſcript.

PEr terram ſpargit *folia*, Barbareæ muralis aliquatenus ſimilia, breuiora, latiora, magiſque rotundata, duas vncias lata, per ambitum ſerrata, hirſuta, aſpera nonnihil, cuiuſmodi etiã per caules ramóſque, ſed portione minora, cernuntur ſine pediculis, ſtatim autem è *radice* tenui plures emittit *caules*, alios aliis fœliciùs adoleſcentes, cubitum altos & ampliores, nonnunquam in ramos plures diuiſos, quos non, vt

Barbarea, cauli apprimit, ſed abſcedentes diducit: *flores* ſingulis ramis multi cohærent, parui, albi, quos excipiunt ſerie longa *loculi* burſæ paſtoriæ ſublongo loculo ſimiles, bifores, qui in medio ſtriam habent, quorum altrinſecus abſcedentibus valuis *ſemen* apparet minutum, relicta diſſepiẽte membranula.

Hanc plãtam cùm ſiccam ante 30. annos miſiſſem D. Geſnero, ad eam annotauit, videri referri poſſe ad Myagri ſylu. ſpeciem. Sed perinde eſt ſiue ad Myagron, ſiue ad Burſam paſtoris referas, inquit C. Bauh. in Phyt. qui huic inter Burſas paſtoris ſextum locum dedit, ac Burſam paſtoris loculo oblongo maiorem appellat.

Monſpelii Martio florentem & ſiliquas ferentem legi, quo menſe etiam Baſileæ locis campeſtribus ſiccioribuſque prouenire ſolet.

Burſæ paſtoris affinis herbula foliolis Thymi.

Humilis quædam herbula affinis Burſæ Paſtoris, copioſa in Sicilia & in Plumbinenſi agro ſecus vias: *ramulis* dodrantalibus multis humi procumbentibus: *foliolis* Thymi, rotundioribus, candicantibus, ſubhirſutis: quæ *floſculos* fert totâ hyeme candidos, veluti in capitula aceruatos, in ſummis ramulis, odore quaſi ſimilimo flauo mellis, *fructus* minutos Iberidi ſimiles: Planta inſipido ſapore conſtat, vt Burſæ paſtoris, Cæſalp.

DRABA VETERIBVS.

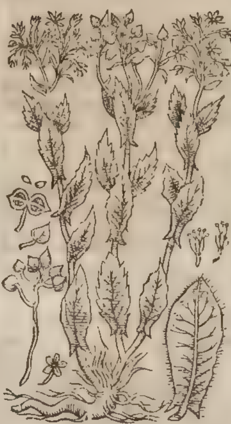
Cap. VII.

AVthoritate Dioſcoridis Δράϐη, herba in cubiti altitudinem aſſurgit tenues ſpargens *virgas* & ab vtroque latere *folia* veluti Lepidii, teneriora (ἁπαλώτερα, quod etiam ſignificat molliora,) tamen & candidiora. In ſumma verò parte vmbellam quemadmodum Sambucus [ἀκτῆς] quæ *flores* habet albos (ἄνθη λευκὰ. vulg. λεπτὰ (tenues,) ac ſic etiam Manardo legi placet:) Huius herba coquitur cum ptiſana, maximè in Cappadocia. At fructus [καρπὸς ipſius aridus, Piperis (πεπέρεως) loco obſoniis miſcetur. Et quoniam hæc poſtrema, *At fructus &c.* Plin. de Dryophono tradit, Cordus coniectura ductus (non quidem ſat probabili noſtro iudicio,) Drabam Dioſcoridis cum Dryophono Plinii vnum & idem eſſe exiſtimat.

Serapio Drabam, Oribaſio Braben dictam (inquit Sarrac.) Naſturtii generibus annumerat, & Naſturtium Orientale appellat. Cæterùm inter notha Aldini exemplaris, hoc ipſum caput, vt Hermolaus habet, cum Arabidis herbæ inſcriptione reperitur, ita vt Arabis & Draba vnius & eiuſdem plantæ diuerſa nomina fuiſſe videantur.

Aſt ab hac opinione alienus eſt Cornarius ac Drabam herbam ſuppoſititiam eſſe in Dioſc. & ab aliquo adſcriptam exiſtimat: eò quòd bis in hoc libro habeatur, tum hoc loco, tum ad finem poſt Glaſtum ante Telephium intruſa. Sed iſtic Arabis appelletur, & aliàs eadem de ipſa tradantur, iiſdem etiam verbis: vt nec de nomine, nec de re ſatis conſtet: maximè quum apud nullum alium Scriptorem, neque Drabes, neque Arabidis herbæ mentio fiat, altero ſanè ex altero corrupto. Quare non videt, quantùm fidei debeat haberi his, qui Naſturtium Orientale, vel Babylonium eſſe Drabam dicunt: aut etiam Cuminum ſylueſtre.

DRABA MVLTIS FLORE ALBO.

VIx cubitũ ſuperat Draba, *caule* rotundo, ſtriato, ex *radice* lignoſa ſurgente, multiplice: quem *folia* alternatim baſi imâ amplectũtur, oblonga, vnciam & ſeſcunciam lata, ſinuata: *caulium* faſtigia in creberrimos abeunt ſurculos, & ipſos quoque folioſos: quibus vmbellatim inſident *floſculi* candidi, quib⁹ delapſis *capſulæ* ſuboriuntur, corculum imitatæ ex cono ſtylum exiguũ promentes, quæ binis ſuis loculis totidẽ *ſemina* parua ruffa continent. Deſcriptio

Naſcitur, inquit Matth. in Ananienſi agro planta foliis Lepidio non diſſimilibus, & vmbellâ ferè Sambuci, Drabam ad amuſſim referens, quemadmodum & in Galliis naſci Ruellius teſtatur.

Camerarius cui ad Hiſt. Germ. Matth. & Epit. Arabis ſiue Draba dicitur, habet folium in ſua icone valdè hirſutum, nos talem hirſutiem non

obseruauimus. Pannonica sanè Draba hirsuta est, verùm pili breuiss. eáque non solùm serrata, sed etiā laciniata, vt obseruauimus in planta nobis per Agerium data pro Pannonica in Austria collecta. Monspeliensi concolor nobis videtur & eiusdem formæ. Eidem in horto Arabis verior.

Lobel.& Penæ Adu.Obs.& Icon. Plant. Arabis siue Draba. Hist. Lugd. Arabis seu Draba Matthioli. Cæsalp. Draba. Clus.Pann.& Hist. post.Draba vulgaris 1. folio in ambitu dentato ex viridi cinereo, sapore acriusculo &c.

C.Bauhin.Phyt.Draba prima vmbellata: quā ait Matthiolum,Lonic.& Lugd.dentatis pingere foliis,quod hactenus in ipsa planta obseruauerit: at Lobelium, Castor, Clus.(licet hic dicat dentata,) foliis integris delineare.

Nomina. Draba multis flore albo,græcè Ἀράβις, Ἀράβη & Δράβη, Arabis siue Draba, nonnullis Nasturtium Babilonicum & Orientale. It.*Draba*. Ger. Turkisch kreß: Gall.*Draue*.

Locus & Tempus. Drabam Monspelii in marginibus quorundā agrorum iuxta vrbem: Patauii in horto publico & apud Cortusum florere vidi mense Martio: Frater florentem obseruauit Maio. Nulli ferè agrorum margines circa Viennam, totáque adeò inferiore Austriā, hac plantā, non sunt obsiti, quę subinde in ipsa etiam arua latè irrepit. Floret Maio & Iunii initio, semen sub Iunii finem maturùm est. Meminit Clusius etiam hanc plantam legere in Insula illa quā facit Rhodanus in duo cornua diuisus inter D.Aegidii Fanum & Arelatem, dum Massiliam proficisceretur.

DRABAE SPECIES GLABRA.

Descriptio. PRo Drabæ specie dedit nobis plantam D. D. Agerius Argentinensis Medicus, collectam in horto Bononiensi, quæ multa habet similia cum Draba ante descripta, excrescit tamen penè ad duos cubitos, quantùm colligimus ex plantis siccis, an vnum vel plures ferat *caules* ignoramus, ii tamen sunt concaui, glabri: per illos alternatim caulem amplectentia *folia* serrata vel laciniata, sed minora multò longitudine & latitudine, in ramos superiores partes diuiduntur, qui longiores quidem: sed minùs se expandunt: *flosculi* minimi albi: quibus *capsulæ* succedunt paruæ.

DRABA MINOR CVM ORBICVLARIBUS capitulis.

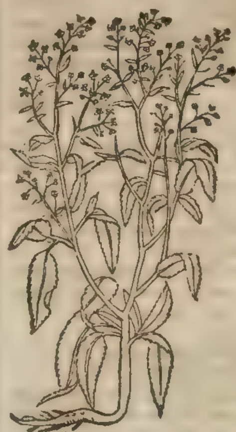
Descriptio. DRaba minor: Drabæ genus minus Clusii sine icone, multa promit à summo *radicis* capite *folia*, longis pediculis nixa, aliquantulùm angulosa, villis quibusdam obsita, inter quæ gracilis exilit *cauliculus*, palmaris, paucis foliolis longioribus præditus, qui à medio ferè ad summum orbicularibus capitellis onustus est, membranulâ in binas partes diuisis, *semen* exile, fuscum, continentibus: *radix*, pro plantæ exilitate, satis crassa, paucissimis fibris donata: viuax vt arbitratur, nam præcedentis anni cauliculum adhuc retinebat ea planta, quam Gulielmus de Mera Medicus, in itinere obseruatam,& inter chartas repositam, floribus tamen carentem, Clusio Francofurti donabat Anno 1593.

LEPIDIVM PAVLI.

CAP. VIII.

EX *radice* digitali repente surgit *caulis* singularis, rectus, gracilis, læuis, fungosa medulla farctus: bicubitalis & altior: *folia* Mali Citriæ, sæpiùs maiora, in ambitu crenata, rigida, ex viridi in luteum vergentia, sapore Sinapios: *flosculi* pusilli, copiosi, albidi, apicibus herbidis.

Ambæ nostræ icones sunt ex Guarinianis, quam autem plantam denotet secunda, nondum nobis constat.

Facilè autem nobis persuademus plantam quam hic tradimus, nempe Piperitin, esse LepidiumPlinii Dioscor. Galeni, & Pauli, diuersā plantam ab Iberide Dioscor. Plinii & Democratis, vt monuimus antè capite de Iberide: in quo nobiscū sentiunt plures, vt Marantha.

Quæ autem Veteres tradiderunt de Iberide & Lepidio, item æquiuocationes, nos tradidimus antè. Herm.hanc fortè existimat in Diosc. Lepidiū Columellæ satiuum, Plinii peregrinum Lepidiū, Raphanum in Pannonia dictum, Pauli Lepidium. Ruellius ad radicem siue Raphanum retulit.

Lepidium Antiquorum, Piperitis & Siliquastrum Plinii multis putatur, quam secutus sententiam aliquando est Brassauolus: nunc verò mutauit, & Pauli & Plinii Lepidium existimat, ac etiam Dioscoridis, distinguit enim ab Iberide eiusdem. Serapionis & Arabum etiam Sceiteragi facit, ostendens Auicennam postremo loco de Sceiteragi confudisse Iberidem & Lepidium. Vocat prætereà Penerellam.

A Cordo describitur & vocatur Lepidium siue Hiberis maior. Item Piperina & Zinziberina.

Lepidiū

Descrip[tio]. *Lepidium Columel[læ] Satiuum Plinii [pe]regr.* *Raphan[us]* *Lepidium Piperitis.* *Siliquastr[um] non est.* *Sceiterag[i] Arabum. Auicenna[e] error. Penerella. Piperina, Zinziberi[na].*

Lepidium, inquit Tragus, est Germanis dictum pfefferkraut/ hoc est, Piperitis Senffkraut: nam ad Sinapi referri posse neminem latere puto.

Matth. in Diosc. non potest nō admirari, quòd tam facilè crediderint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse quæ vulgò in Italia appellatur *Raphano*; nisi nostratem Piperitim, quæ proculdubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum vocauerint.

Fuschs. ab Iberide distinguit Lepidium, vulgò herbariorum Piperitim.

Lepidium Diosc. & Piperitim Anguill. diuersam facit à Galeni Iberide & Lepidio.

Lacun. in Diosc. vocat Lepidium Plinianum & Pauli, & Piperitim vulgi.

Gesner. hort. Lepidium Aeginetæ, Senffkraut, Romæ *Crapinella* dicta.

Crapinella Apoll. rad. 1. in Triphera Saracenica magna, Lepidium Plinii, Iberidem Pauli secundam. Idem cum Piperite maiori, vulgò *herba Piuera* [si herbulæ nomine dignaretur, sique Actio non reclamaret] cum Anguillario Dioscoridis Lepidion concluderet. *Herba pe... ra.*

Piperitis Neotericorum seu quorundam siluestris Raphanus, Gall. *Passerage*, Germ. pfefferkraut / Belg. peper cruyt/ Videtur Lepidium Pauli & Plinii, non item Dioscoridis: Non est etiam Piperitis Plinii, licet interdū ita vocetur. *...phanus ... non est pi... ...tis Plin.*

Lobel. & Pena in Adu. meritò tuentur Ruellium aduersus Matthiolum cap. proprio de Lepidio, dicentes: Piperitis, Galliæ plebi *passerage*, Pauli etiamque Plinii Iberidis siue Lepidii notas explet: futiliter Senensis Barbaro & Ruellio insultat quum lapsos dicit, vt putarint *Raphano* Italis dictum Lepidium esse: perspicuè Ruellius hunc errorem detexit. Hodierna die vocatur Raphanus aggrestis Officinis & mulierculis Belgis: Gallica plebecula etiam nomine Raphani syluestris Piperitim seu Lepidium vocitat, vt monet Ruellius Matthiolum decipiens, neutiquam deceptus. Lobel. Icon. Plant. Raphanus sylu. offic. & Lepidium Aeginetæ vocatur: Idem ait & in Obseru. vbi etiam Lepidium maius Cordi & Tragi nominatur. *...ell. & ...rbarus ...usantur ... censura ...atth.*

Hist. Lugdun. Lepidium Pauli & Plinii, Lepidium à Diosc. prorsus diuersum. Lepidium Pauli & Plinii primum, siue maius, à Recentioribus Piperitis nuncupatum.

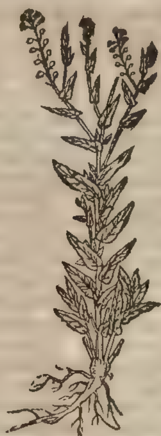
C. Bauh. Phyt. Lepidium 1. siue latifolium.

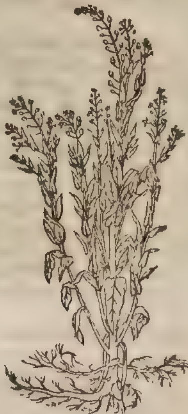
Hort. Lusit. Lepidium Pauli Ægin. & Piperitis cùm Brunfelsio, tum (non est autem Piperitis Plenii acerrimo gustu linguam vellicante) ab Offic. Raphanus sylu. [non ille quidem de quo post satiuum diximus, neque Raphanus rusticus] sed qui à Gall. *Passerage* nominatur.

Lepidium siue Piperitis Geneuæ in hortis copiosè prouenit & serpit admodum: in horto meo pulchrè, denique tota hieme virebat, florebat mense Iunio. Sponte prouenit apud fluuium Monspelii. Lugduni, Basileæ, & Montbelgardi in hortis meis & aliorem florens Iunio & Iulio, suo reptatu in areis infesta hortulanis, Patauii in horto Musati, vidi & Ferrariæ in Cœnobio S. Dominici à L'angeli.

LEPIDIVM NON REPENS.

Radix fibrata, ex qua *folia* oriuntur primùm palmaria & sesquipalmaria, angustiore principio, penes pediculum sextantalem aut quadrantalem, sensim dilatata ad ternas circiter

vncias, sensim denuo in obtusum mucronem desinentia, nullis per ambitum crenis dentata, sapore Lepidii Pauli feruido.

Icones nostræ duæ ex Guarinianis nobis videntur mediocriter exprimere Lepidium non repens.

Lobel. Obs. & Plant. Icon. Lepidium annuum.

C.B. Phyt. Lepidium ?. siue Glastifolium.

Locus & tempus Lepidium non repens aliquando annuam plātam existimaui, quia sæpiùs in Horto Ill. E. C. hieme periit semine deciduo spōtè iterū proueniens, tandem comperi etiam hiemem perferre posse. Idem vidi Argentinæ pulchrè virens Octobri in horto Friderici Meyeri.

Lepidio Pauli aliquatenus similis.

Descriptio Per lignosos *ramos*, inæquales, buxeos, variè diuaricatos, *folia* Ocymi foliis respondentia, acuminata, hirsuta, sapore acriusculo: *flores* extremis ramulorum confertim congesti.

DENTILLARIA RONDELETII.

Descriptio Stolones multos, sesquicubitales emittit, striatos, nigricantes, in alternos ramos crebrò diductos: *folia* pinnis caulem cōplectuntur, glabra, atrouirentia, feruidi saporis, Conyzę foliis paria, per extremos ramulos multis numeris minora: *flores* cacuminibus hærent

aceruatim congesti, oblongi purpurei, calyce hirsuto. *Semina* magna, nigra, acria.

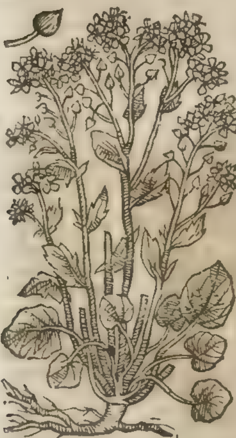
Gesner hort. Dentelaria Monspelii dicta, & alio nomine Flammula: An de hac loquitur etiam Gesnerus in fine hist. Cordi cap. de Chamæneriis? Clus. Hisp. Antonii Nebrissensis Lepidium. Quorundam Molybdena, hoc est, Plumbago Plinii putata, vulgò Herba S. Antonii dicta. Narbonensium suo tempore Dentilaria appellata, Granatiensi vulgi *Beleza*. Lob. & Penæ Adu. Obs. & Icon. Plant. Dentaria vel Dentillaria Rondeletii & Narbonensium: Aeginetæ Lepidium itidem putatum: Molybdæna Plinii. Cæsalp. Isatis syluestris Herba S. Anthonii. Camer. hort. Molybdena seu Plumbago Plinii, Dentilaria Rondeletii: Romæ, herba S. Antoni, Italis *Crepanella*, In Illyria *Cucurida*. Tabern. Ic. & Hist. Plumbago quorundam, flochkraut / wasser pfeffer / cui plantæ non conueniunt nomina Germanica. Clariss. Vir. D. Vlysses Aldroandus, cùm Bononiæ essem, vocabat Plumbaginem Plinii. C. Bauhin. Phyt. Lepidium 3. seu Dentillaria.

Sunt 28. anni, quum stirpis huius (cuius tum florum & fructus accuratam picturam à me desiderabat, méque adhortabatur vt gnauiter in hocce Herbario pergerem, sicut & ipse in suo faciebat, addens bonam esse inter mortales eiusmodi contentionem) descriptionem cum ipsa planta misi D. Gesnero nomine Dentilariæ Rondeletii, vti tunc vocabant Monspelii, vbi florentem obseruabam mense Septembri. Vidi præterea circa Arelatam, & vno circiter miliari ab Auenione, iuxta castellum Papæ. Lugduni habebam in horto. Mihi etiam visa Basileæ in horto insigni D. D. Fœlicis Plateri, vnde transtuli in Hortum Ill. E. C.

Vires — Herba acris. Radix ad dentium dolorem commendatur.

COCHLEARIA.

Cap. IX.

Descriptio — Cochleariæ *radix* subest crassiuscula, recta, cui adnatæ fibræ aliquot longæ, albæ, à qua statim oriuntur *folia* multa, pediculis secundum terram purpurantibus, duas vncias longis, crassa, succulenta, modicè in cochlearis ferè modum caua, saturato virore prædita, supina parte profundo neruorum discursu sulcata, rotunda, aliàs angulosa: at quæ in caulibus nascuntur, oris reflexis magis sunt laciniata, longioráque & sine pediculis, gemina ala, libera tamen caulem amplectentia: *caules* à radice plures, angulosi, subpurpurei, in ramulos subdiuisi, dodrantales & minores, maiores verò cùm semen proferunt: *flores* multi, candidi, quaternis foliolis constantes, multisque staminulis croceis cū stilo viridi: succedit in *siliquis semen*. Totius plantæ sapor acris, Nasturtium resipiens, sicut & odor.

Dodon. gall. cuius figura non placet, Latinè Cochlearium vocat, Germ. löffelkraut: Gall. *Herbe aux cuilliers*: Belg. lepelcruyt. — *Cochlearia*

Britannicam veram, Britannicam Plinii, Scimus, inquiunt Lobel. & Pena in Adu. visam esse Herbam Cochlearis, verùm neutiquam Plinianæ descriptioni congruit. Lobel. Obs. Cochlearia Batava: Telephium Lacunæ, Thlaspis & Nasturtiis affinis. Icon. Pl. Cochlearia Batava.

Gesner. hort. Cochlearia, vt & Io. VVierus, quam Telephium aut Britannicam esse negat.

De hac Hadr. Iun. in nomencl. rei herbariæ: Britannica Plinii, Herba Bataviæ peculiaris: quam Frisios monstrasse Romanis militibus tradit, vt putat, quòd confines Oceano Britanniæ velut propinquæ eius nomen dedicauerint: in quo linguæ imperitia falsum puto, quum vocis originem referendam existimem ad Breitten / ita dicuntur cæspites è quibus aggerum moles aduersus maris impetum surgunt, in quibus copiosè prouenit. — Britannica

Hodie Cochleariam indigitamus, quòd in oblongis foliis extremitas in Cochlearii formam rotundetur. Hollandi inde lepelcruyt / & lepelbladen appellant. Non desunt qui Telephii nomine eam designari malunt. — *Plin. not. Cochlearia* — *Telephium quibusdam*

C. Bauh. Phyt. Cochlearia folio subrotundo.

Marcus Hirscherus in thes. Cochleariam duplicem facit Britannicam & Batauam.

Cochleariæ semen accepi anno 1590. à fratre Casparo Bauhino, quod Autumno satum & hyeme repositum in cella pulchrè virens remansit, & Maio cœpit florere, folia similia primis foliis Barbareæ: remanet in horto, hiemem profert & quotannis se semine deciduo propagat, & primo Vere caulem producit, florens Martio & Aprili in horto Ill. E. C. Montbelgardi. — Locus & tempus.

Cæterùm facultatem habet, teste Dodonæo, calidam euidenter & siccam, virenti Nasturtio sapore & qualitate persimilem. Malo quod Scorbuch Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Tales plantarum species in quaque regione à Deo creantur, quales hominibus & animalibus ibidem natis maximè cōueniunt. Quod oculatus testis multis documentis monstrare possem, inquit Solenander. Imò tam confidenter hoc nixus comperimento sæpenumerò probaui, ex plantarum nascentium frequētia me ferè animaduertere posse, quibus morbis popularibus, nimirum ἐνδημίοις, quælibet Regio subiecta sit. Obseruamus hoc ipsum apud Danos, Phrysios, Hollandos: quibus Scorbutus dictus morbus frequens, istius quasi proprium medicamentum, Cochleariam scilicet, copiosè prouenire. — *Scorbutus.* — *Cochlearia*

Cochlearia minima.

Domin⁹ Hochsteter Medic⁹ ostēdit mihi Pfortzhemiæ in horto Dj. Soceri Grüningeri Pharmacopœi Cochleariæ genus paruum, florens cum siliquis mensis Maii 20. anno 1595. quod dicebat sibi missum nomine Britannicæ, ac diuersum putabat. — *Britannica*

tabat à præcedenti genere: folia autem non multò maiora quàm in Alsine vulgari proferebat.

PIPER INDICVM, SIVE CAlecuticum, siue Piper Siliquastrum.

CAP. X.

Piper Calecutticum, siue Capsicum oblongius.

Capsicum siliqua latiore & rotundiore.

Descriptio

PIper Indicum siliquosum *caulem* profert singularē pedalem aut cubitalem, angulosum, hirsutum, solidum, cæterà virentem saturatiùs, eâ dûtaxat parte quâ folia oriuntur rubentem: exeunt autem *folia* è dimidiatis geniculis, Persicariæ latiora, acuminata, atrouirētia, aut ex viridi in flauum vergentia, crassiuscula glabra, neruo secundum longitudinem decurrente, à quo ad margines obliquæ venæ deriuantur, pediculo vnciam vnam aut duas longo appensa: ex horum alis *ramuli* propagantur, foliis consimilibus ornati: *flores* verò tum ex foliorum alis, tum ad ramorum diuaricationes pediculo longiori, canaliculato, saturatâ rubedine tincto, deorsum contorto, insident exalbidi, septenis foliis striatis constantes, medium occupantibus violaceis apicibus, totum autem florem in ea parte amplectente *calyculo* viridi in mucrones aliquot acuminato. *Siliquæ* succedunt, nunc longæ corniculorum instar habentes, vel rectæ, vel incuruæ: nunc breues & contractæ, per maturitatem punicantes, vel atrorubentes, nitidæ: *semen* copiosissimum continentes compressum, rotundum, fuluum. *Radix* breuis nec caule crassior, numerosissimas à lateribus fibras circumquaque spargens: nulla est plantæ pars quæ acrimoniâ non sit prædita, sed præter reliquas indomitus est seminum & siliquarum feruor vrentissimus.

Siliquastrum, Fuchsii sententiâ, conuenientissimo nomine à Plinio lib.20.cap.17. dicta est herba hæc, à siliquis nimirum magnis & oblongis quas producit.

Eadem etiam ab eodem Piperitis, quòd semen eius gustatum Piperis saporem & acrimoniam præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam vulgò Piperitim appellant, vt monuimus. Sunt qui Piper Hispanum, alii Piper Indianum, nonnulli etiam Piper *Chalechut* vocant & Bresilicum. Auicennæ zingiber caninum Fuchsio, Trago, atque aliis videtur esse: Dodonæo Actuarii Capsicum, fortè quòd semen comestum mordeat, à κάπτω mordeo. Siliquastrum autem Plinii esse, herbam cuius picturam damus, vel inde constat, quòd Plinius Castore Siliquastrum demonstrēt, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis Lauri: semine albo, tenui, gustu Piperis. Et alio in loco: Panax Piperis saporem reddit, & magis etiam Siliquastrum, ob id Piperitidis nomine accepto. Piperitis vulgo

Hanc Piperitidem cum Fuchsio in quatuor distinguimus genera: In Piper scilicet Calecuticum nigrum & rubrum, seu maius & minus. Præter quæ, alia sunt bina, quorum primum, maioris discriminis gratia, Piper Calecuticum siue Capsicum oblongius; alterum Capsicum siliquâ latiore & rotundiore inscribimus. Alii alias differentias notant in siliquis, ratione formæ & coloris. Formæ quidem, quæ tum longa, eaque vel crassa, vel gracilis & incuruata: tum breuis, eaque lata, vel rotunda, & denique (vt prodit Camer. hort.) piloso caule, pilis albis prædito, latioribus foliis, fructu longo, plerumque in acuminatam longam appendicem desinente, flore quoque quàm in aliis maiore: Color aliis initiò niger, aliis viridis, in maturitate autem, aut croceus aut rubicundus. Cætera in his omnibus non valdè dissimilia sunt.

Monard.ex vers. Clus. Axis seu Capsicum (-n vers.Ital. Axies aut *Pepe d'India*,) Piper Indicum (Americum potiùs Clus.cuius omnia genera aliquandò vidit colore flauescente,) folio viridi, Ocymo latifolio simili, flore albo; fructu diuersæ formæ, oblongo, rotundo, Melopeponis formâ aut Cerasiorum.

Credidit cum Ruellio Gesnerus id omnino esse Mauritanorum Cardamomum vel Cardumenum maius, quod nos Piper Indicum appellamus, attestante Matthiolo (pertinaciter nobis contrariāte Lacuna,) cùm nec sit Serapionis, nec Auicennæ Cardamomum.

Matth.German.Piper Indicum siue Calecuticum: siliquâ vnâ digitum longa: rotundâ alterâ.

Camer. ad Hist. & Epit. Matth. duæ figuræ: priori titulus Siliquastrum siue Piper Indicum, alteri, Siliquastri varietas triplex.

Apud Cordum, qui Peperitim, siue siliquastrum Peruuianum cognominat, est annotatum, esse Capsico fortè, aut Cardamomo Arabico cognatam plantam. Ibidem Gesner. ex Trago figuram apposuit.

Idem Gesnerus passim, Capsicon recentiorum Græcorū, Piper rubrum, Piper Indicum, & Cardamomum Arabum, eius opinio, vel asserentē Clusio, sufficienter refutatur à Matthiolo.

Lobel.& Penæ Adu.Capsicum Actuarii, siue Caninum 22.Auicennę, Calcuticum Piper recen-

ribus. Lob. Obſ. vnam habet figuram hoc tit. Capſicum [Tab.Ic.Siliquaſtrum,] Piper Indicum: & alteram, Capſicum breuioribus ſiliquis. Et poſtea Capſicum, Piper Indicum longioribus ſiliquis: Piperitis Cordi. Siliquaſtrum Plinii & Tragi: perperàm longum Dioſcoridis. Icon. Plāt. Capſicum Actuarii, ſiue Caninum Zingiber Auicennæ: Calecuticum Piper, ſiue Piper Indicum longioribus ſiliquis.

Nomina linguar. Caſp.Bauh.Phyt. Capſicum 1. ſiue ſiliquis longis recuruis. Capſicum 2. ſiue ſiliquis oblongis. Capſicum 3. ſiue piloſo caule. Capſicum 4. ſiue ſiliquis latis, cordatis.

Piper Indicum, Calecuticum, Braſilianum, Americum, ſiue Capſicum: κα ψικον, Siliquaſtrum Plinii, & Piperitis: Germ. Indianiſcher oder Calecutiſcher pfeffer / Schottenpfeffer / Perſilien pfeffer: Belg. Breſilie peper. Gall. *Poiure d'Inde, & Poiure d'eſpagne, & de Breſil.* Ital. *Pepe d'India.* Boh. pepe Jndyanſky aut Tureckỳ.

Locus & Tempus. Piper Indicum ſiue Calecuticum, ſiue Piper ſiliquaſtrum vidi Baſileæ in hortis menſe Nouēbri cum pulchris longis ſiliquis: Geneuæ etiam. Montbelgardi in Horto E.C. prouenit mihi cum fructu magno longo, & cum fructu magno breui.

Capſicum hoc ſeu Piper Indicum diligentiſſimè colitur tota Caſtellà cùm ab Hortulanis, tum à mulieribus in ædium ſuarum penſilibus hortis. Meminit etiam videre Cluſ. anno 1586. maxima copia cultum in ſuburbanis Brunnæ vrbis celebris in Morauia, quo cultores non contemnendum quæſtum faciunt: eſt enim apud vulgus frequenti in vſu. Sed & hæc omnia genera aliquādo vidit colore flaueſcente in Luſitania, monaſterio quodam circa Olyſiponem.

Vires & Vſus. Vtuntur eo totā Caſtellā per totum annum cùm virente, tum ſicco pro condimento & Pipere. Valenter excalfacit atque deſiccat, inquit Fuchſius, id quod ſeminis inſignis acrimonia, & foliorum amaritudo euidentiſſimè monſtrant, vt certè non temerè plerique hoc ſemine loco veri Piperis vtantur, vt quod eaſdem facultates haud dubiè habeat. Dodonæus hoc Piper Indicum calidum ſiccú nque eſſe ordine tertio, eadémque quæ Fuchſius de eius viribus tradit, quibus addit eos cibos quibus miſcetur, croceo colore infici, ventriculum excalfieri, ciborum coctionem promoueri, ſtrumas, cæteráque œdemata diſcuti, eodem cum melle illito maculas faciei lentiginéſque deleri, frequentem tamen eius vſum noxium eſſe, quòd malefica quædam vis eáque occultà præditum ſit, quà canes, ſi id comederint, interimit. Piperitis, inquit Plinius, quam & Siliquaſtrum appellamus, contra morbos comitiales bibitur: vtilis gingiuis, dentibus, oris ſuauitati & ructibus. Auicenna Zinziber caninum, canes interficere ſcribit: calidum eſſe ordine ſecundo, ſiccum primo, recens cum ſemine tritum cutis & faciei maculas lentéſque abſtergere, duros tumores digerere. Particulatim conciſum (inquit Monard.) & iuſculo maceratum, meliorem ſaporem eduliis conciliat, quàm Piper vulgare: ideóque eius vſus eſt in omnibus in quibus aromata ex Moluccis inſulis & Calecutio delata commendantur: in eo ſolùm differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc ſola ſatione adquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vſum, minore diſpendio, & maiore commodo. Flatus diſcutit, vtile pectori & perfrictionibus, calefacítque & roborat partes internas. Caliditatis & ſiccitatis in quarto ferè gradu particeps, ſiliquarum decoctum ritè paratum aquas hydropicorum educit. Indi nonnulli vnguentum quoddam ad confirmandos dentes conficiunt ex vnionum feracibus conchis & huius plantæ foliis crematis vnà, & aqua maceratis, donec calcis candorem referant. Eo illitos dentes aterrimos reddunt, ſimúlque abſque dolore ſemper conſeruant, vt tradit apud Camer. hort. Benzo Mediolanenſis lib.1.c.3. hiſtoriæ noui Orbis.

PIPER SILIQVA PARVA BRASILIANVM

Deſcriptio. Fruticoſum hoc Capſici genus, obſeruatum à Cluſio apud Monardem, cubitalibus *ramis*, virentibus, *foliis* hortenſis Solani ferè, aliquantulùm anguſtioribus: *flore* candido, exiguo, vt Solani hortenſis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi maturuit, rubro, continente multa *ſemina* latiuſcula alterius Capſici modo, tam feruidi guſtus, vt fauces aliquot dies incendat guſtatum.

Idem eodum loco figuram exhibet, cui titulum fecit, Capſicum Braſilianum, atque hoc Luſitanos vocare *Pimienta de Breſil*, hoc eſt, Piper Braſilianum.

Lobel. & Penæ Aduerſ. Capſici varietas, multò breuiores, rotundas, turbinatas, eodem ſemine prægnantes, Auguſto & Septembri maturans ſiliquas.

Lob. Obſ. Capſicum breuioribus ſiliquis. Pl. Icon. Capſicum, Piper Indicum breuioribus ſiliquis.

Matthiol. Hiſt. Germ. lib.2. cap.87. Piper Indicum paruum & rotundum.

Hiſt. Lugd. Capſicum Braſilianum Cluſii.

C.Bauh.Phyt. Capſicum 5. ſiue ſiliquis rotundis Ceraſi forma, aliquando latioribus, aliquando anguſtioribus eſt foliis, hoc pingit Tabern. Ic. pag. 859. Siliquaſtri rotundi anguſtifolii nomine. Hocque plerumque ſurrectis eſt cauliculis.

Locus & Tempus. In nonnullis Luſitaniæ locis floret, & fructū profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. In Braſilia abundanter, multiplicique in vſu eſſe intelligebat deſcriptionis auctor.

Piper ſiliquoſum magnitudinis baccarum Aſparagi.

Deſcriptio. Parua ſunt *grana*, Aſparagi vix maiora, ſed oblonga, quippe ouata, cuticulà contecta miniata, ſplendēte, vti Pſeudocapſici fructus. Intus penitus *ſeminibus* ſcatet oblongis, flauis, compreſſis, per ambitum anguloſis, quæ ſi vel linguæ adhibeas

beas quemadmodum & ipsas baccas tritas aut discerptas, mirum quàm insigni acredine eam adoriantur ac vellicent. Sanè Pseudo-capsici aliquod genus nouum & peculiare esse facilè crediderimus. Thomas Platerus Medicus perdoctus, attulit nobis ex Hispania, aliaque permulta exoticæ elegantiæ causa gratissima, seuimus Montbelg. in horto Ill. C. Wirt. quem curamus excolendum.

Piperis Indici paruum genus siliquis oblongis.

Basileæ in horto D.D. Fœlicis Plateri, mense Nouembri obseruaui cum flore & siliquis penè maturis paruum genus Piperis Indici siue Capsici, cui *folia* similia Alsine maiori, non multò longiora vnciâ digiti, si pediculum demas subrotunda, *siliqua* paruæ eiusdem longitudinis. Descriptio

Idem est vt existimamus, cuius accepimus siliquas rubras à D. Friderico Meyer, cui titulus, Piper surrectum minus, quod repositum in Hypocausto hoc anno 1605. durat cùm frugis spe.

ANIL SIVE NIL INDORVM COLOR.

CAP. XI.

Descriptio ANil Arabibus Turcis, omnibusque iis Nationibus dictum, vocatur in Guzarate vbi fit, *Gali*, nunc verò plærisque *Nil*: Herba est, quæ seritur singulis annis, Ocymo similis, eodemque modo colligitur, & siccata maceratur. Hanc deinde probe contusam & in panes coactam, per aliquot dies siccandam exponunt: & siccata viridi colore prædita videtur: quóque magis exsiccatur, eò magis ad cæruleum tendit, donec tandem in cæruleum exsaturatum siue Venetum colorem euadat. Id Anil probatur quod maximè purum est, quodque vstum arenæ modo non remanet, sed in tenuissimam farinam diffunditur. Alii id præferunt, quod in aquam coniectum fluitat; Leue igitur esse debet & benè coloratum.

Fragosus reprehe. Pro Ocymo Mangiricam habet auctor [Garcias,] inquit Clusius, quod vocabulum quotquor Lusitanos consului Basilicum seu Ocymum interpretati sunt. At mihi iniqua admodum ista comparatio videtur, siquidem non solemus ex Ocymo pastillos conficere, sed potiùs ex Isatide quæ huius plantæ descriptione multò elegantiùs quadrat. Sed hîc Fragosi inscitiam mirari licet qui in Rhapsodia sua (quam ex Orta meaque in eũ annotatiuncula, tum etiã ex Monarde, maxima ex parte contexuit, malignè suppresso omnium nomine) nugatur me velle Mangiricam eandem plantam esse cum Isatide, quam existimo pluribus notis cum Anil Garciæ descripto potiùs conuenire, quàm Ocymum, cuius fol is suum Anil depingit. Sed an quæso Anil quod sic calumniator postea describit, quodque in Occidentali India coli asserit, cum Ocymo peculiare quidquam habet? Imò ipsum nihil nisi Isatidem describere; vel mediocriter in re herbaria versatus facilè iudicabit.

Locus. Costæ Ital. Anil Arabum, Turcarum quorundam mercatorum Nil, Herba; ex qua fit color cæruleus.

Camer. Hort Nil siue Anil egregia planta ex qua fit Indicum.

C.Bauh. apud Matth. & Phyt. Isatis 4. siue Indica.

Herba est in Insula Iaua, ait Linschot. de hac verba faciens, quam Indi *Enger* vocant, ex qua suum Anil parant. Crescit ea in locis syluestribus sine omni cultura. Eadem contusâ Bombabacem quoque tingunt. Folia habet ea herba Rosmarini similia, sed non tam longo est virgulto, surrecto interim velut Thymi.

Nos Hist. nost. l. 11. arborem quandam foliis Coluteæ, nomine Anil exibuimus. Anil nomine missa planta Clusio est Sesbam Alpini de qua libr. eodem.

Appendix ad Caput vltimum Libri XXI.

Cùm per loci angustiam nobis inibi non licuerit Isatidis absoluere historiam, quędam & hic de ea substituimus: nec abs re, cùm etiam cum *Anil* aliqua sit illi conuenientia, & hic liber præcedentis sit velut Appendix.

Præter igitur vires quas ex Dioscoride tradidimus, quædam ex Plinio, Galeno, & aliis substituemus.

Glastum, inquit Plinius, sanguinem sistit: phagedænas & putrescentia vlcera quæ serpunt sanat: item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel foliis prodest, vel ad lienes potum. Simile Glastum, inquit Plin in Gallia vocatur, quo Britanorum coniuges, nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedebant, Aethiopum colorem imitantes.

Omnes verò, Cæsar ait, se Britanni Glasto inficiunt, quòd cœruleum efficiat colorem, vt ea ratione truculentiores visu, & aspectu formidabiliores & horridiores hosti sese ingerant in præliis: Propterea Martialis cæruleos Britannos indubiè dixit, ait:

Claudia cæruleis cùm sit Rufina Britannis
Edita.

Horat. Epodon. 16.

Nec fera cærulea domuit Germania pube.

Cæruleam vocari dicunt interpretes, ob cœruleum oculorum colorem, omnibus ferè Germanis communem.

Turpis Romano Belgicus ore color.

Antiquos verò Germanos herba Glasca ad tingendos crines vsos fuisse prodidit Ouid. de arte.

Foemina caniciem Germanis inficit herbis,
Et melior verâ, quæritur arte dolus.

Isatis satiua Galeno, quâ vtuntur Tinctores, facultatis est valenter exsiccãtis, nondum tamen mordentis. Est enim simul amara, atque adstringens: proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, vel sanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematodeis mirificè digerit, simul ac reprimit, & aduersus omnia vlcera maligna, & cacoëthe mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, exedantur ac erodantur. At si nonnunquam pro ægri natura valentior appareat, foliis eius triticũ miscere, aut panẽ, aut hordeaceam farinã, aut triticũ, aut polentam, pro vincente nimirum in vno quoque affectu. At Isatis syluestris manifestè iam acre quiddam tum gustu, tum affectu profert. Valentiùs enim quàm satiua siccat, valentiusque humidis etiam putredinibus resistit, ad cætera iam dicta deterior, quoniam moderatiùs & minùs mordaciter siccat. Vlcera namque talia

i tritantur his remediis,& phlegmone inflammātur. Cæterùm ob potentiorem facultatem lienosis quoque vtilis fuerit, cùm altera imbecillior tantùm prodesse non possit.

Fernelius Meth.med. lib.7. Glastum ponit in suo Emplastro ad Herniam.

Vtramque Isatin vino decoctam & potam iecinorosis vtilem esse scribit Tragus,ita tamen vt simul extrinsecus decocto foueatur Hepar.

Quo.a. anno Glastum primùm terræ mãdatur, præsertim si tempestiuus sequatur imber, quater excinditur,sarculo duobus digitis sub terra adacto,quo tempore foliis nascitur Plantagini similibus,partim supra terram nonnihil extantibus, partim humi procumbentibus. Anno deinde proximo Triticum eidem agro mandatur, qui Glastum aluit, non enim Glasti prouentu is emaciatur, sed lætificatur potiùs: & ex radicibus quas firmas & altiùs impactas aratri culter nequit proscindere, ac extirpare, cum segete pullulant Glasti caules,qui in alteram sectionem semen præbent, maioris quàm Triticum pretii.

Hæc illis subiicienda quæ ante de eius Satione dicta sunt.

Pastillos è Glasto hac ratione fieri testatur Carol. Steph. Decerpta folia in pistrino subigũtur,pressa inuertuntur,& seorsim in vase collocantur, inclinato,vt sanies effluat: denuò eadem molæ subduntur, & tum demum in globos digeruntur viginti aut 24.vncias pendentes, in Sole, aut si id per aëris inclementiam non licet,in clibano siccandos: hosce globos quidam in diem D.Martino sacrum in horreis asseruant, post in puluerem redigunt,& in aceruos aggerunt: quoniam verò sæpenumerò aceruí calorem concipiunt, sæpiùs commouendi erunt, & recenti aquâ affusâ quantùm opus videbitur, probè humectandi:vt enim nimiâ aquæ proluuie submergũtur, ita vicissim parciùs affusâ aquâ comburũtur: his igitur factis, iidem illi pulueris Isatidis aceruí in longas porcas digerendi, & quarto aut sexto quoque die inuertendi, quoad probè refrixerint, extraque omnem concipiendi caloris metum fuerint positi: quâ in re summa est adhibenda diligentia, alioqui si incaluerit Isatis viribus exuitur: atque hæc quidem omnia postquam executus fueris,in aream rectè pauitam inferes, quoad vendendi tempus sese offerat, quo autem diutiùs in aceruos aggesta fuerit Isatis, euadit præstantior. Tholosates autem, quorum ager vberem Isatidis prouentum reddit, non cõsueuerunt globos in puluerem redigere, sed folia in dolium capacius coniecta prælo subiiciunt,vt saniem herbaceam excludant: ex relicto magmate globos cogunt, Solique exponunt æstiuo siccandos: ex quibus in cortinas coniectis Lanæ cæruleum colorem saturatiorem dilutioremue pro Infectoris arbitrio imbibunt.

Alium modum conficiendi pastillos tradit H. Lugd.his verbis: Excisa folia & in aceruos congesta post biduum aut triduum, in rotundo pauimento,quadratis strato lapidibus, dẽtatæ molæ ligneæ subduntur, quam oculis pãno tectis versat equus: Sequitur equum circumeuntem villicus, qui palâ herbam à mola dissectam in lapides referat, & conuerrat, vt à prætereunte denuò molâ frangatur. Vbi satis obtritum Glastum videtur, rustici manibus comprimentes,sanies succosa vt eliciatur, quæ principiò nigra atramenti ferè modo,in cæruleum pòst colorem abit,globos ex herba tusa conficiunt, quantùm capere & amplecti vtraque manu possunt,& eos partim insolatu, si cœlum sudum est, siccant,propè molam, & arcam vicinam: partim, si pluit, aut obstat tempestas humidior, in perticis sub tecto ædibus rusticorum affixis, & ad Orientem vel Septentrionem versis, ordine dispositos, quos duratos & exiccatos condunt saccis, & ad vsum eius tincturæ seruant, quæ nigro colore pannos inficit. Semine Glasti manso,vel aliàs trito, & saliua vel alio liquore madido,apparet statim color è cæruleo purpurascens quo indigenæ manicatũ coriũ nondũ sordidũ tingunt. Est enim illis vt & olim Britannis,gratissimus eius coloris aspectus. Cæruleam spumam innatantem, quam igni feruescentes eructant cortinæ, *Indum* nostri vocant Infectores,& ad pictorum vsus siccant.

FINIS LIBRI VIGESIMI SECVNDI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

MOLLIENTES ET HOLERACEÆ PLERÆQVE.

MEnsaria & culinaria beneficia in vnam classem cogere haut sinit Botanicus noster ordo. Congenerum & affinium societatem à forma & fructus similitudine æstimamus. Dicta sunt multa holeracea in præcedentibus. Dicentur & plures in sequentibus. Ast hoc libro Maluaceas, & his quodammodò similes, certè plerasque holeraceas, aut non valdè ab iis alienas enarrabimus. Vbique studiosis Rhiz tomis consultum volumus. Si quis melius digerere poßit, faciat.

DE MALVA SIVE MALACHE VETERIBVS, & in Genere.

CAPVT. I.

'alua ex ieoph. MALVA [de herba, non de arbore nobis sermo est] ex opinione Theophrasti, in altum se attollit, atque mensibus senis, aut septenis in arborem transit, ita, vt longitudine, crassitudinéque hastæ instar grandescens, commodè ad vsum baculi veniat: tempore verò longiori exacto pro ratione magis quoque incrementa capessit. Alibi de Malua inquit: Annuo caule constat, inter olera non nisi cocta manditur: Maluæ folia à Sole atque Sideribus affici sentiuntur. Assiduè namque circumaguntur cum Sole, seque eódem inclinant, quò Sol perfertur. Causa verò in detractione humoris est. Eódem namque inclinantur, quò Sol humorem ferucfaciens prouocauerit. *alua à le affici-r.*

Lucius Columella idem hexametro hoc testatus.

Et Moloche prono sequitur quæ vertice Solem.

hæa bifcus. Quo loco obseruandum est, cùm dicit Maluam Solem sequi, id in minori Malua maximè videri. De siluestri ait, à Medicis Althæam vocari: Theodorus Hibiscum vocat, de qua infrà dicemus.

alache Dioscorides Maluam satiuam [χερσαίαν] recenset inter olera, Malachen [μαλάχην] vocans, ad cibum magis idoneam, quàm siluestrem. Sed neutram describit, tanquam notissimam.

era Pli- Apud Plinium non vnum satiui genus, sed duo esse traduntur, totidemque siluestris: hæc amplitudine foliis discernuntur. Maiorem Græci Malopem vocant in satiuis: alteram ab emolliendo ventre dictam putant Malachen. E siluestribus, cui grande folium & radices albæ, Althæa vocatur ab excellentia effectus, à quibusdam Aristalthæa: reliquum genus siluestris non describit. *lope alache hæa stalthæa lua no-* Ex his colligere licet nostram vulgarem Maluam quamuis non colatur, in genere domesticæ apud Antiquos extitisse: Alterum verò genus quod spectaculi gratia seritur in hortis, Malopen esse apud Plinium, quam videtur intelligere, cùm alibi de Malua loquens inquit: in Arabia tradunt authores Maluas septimo mense arborescere, baculorum vsum præbere extemplò. *Malope*

Deprompta autem hæc sunt ex Theophrasto, de ea quæ cultu arborescit. Ex Theophr. igitur colligimus, id quod apud nos seritur, satiuum alterum genus fuisse apud Antiquos. Quod verò Theophr. statuit Maluam in arborem transire, hoc non concedimus, sed omninò dicimus esse particulare genus; nec vnquam culturâ in arborem abire. Sume quam voles Maluam, cole, prociriorem quidem, at nunquam arborescentem, nec specie à pristina differentem efficies. *Theoph. refut.*

Galenus siluestris & hortensis quoque meminit, ac priuatim eius, quæ ἀναδενδρομαλάχη nuncupatur.

Sunt ergo Maluæ plura genera. Est enim Malua κηπευτὸ, id est, hortensis; siue satiua: & Malua siluestris, non quæ in siluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis sua sponte nascitur, quam χερσαίαν Dioscorides vocat, quæ vox incultam & inelaboratam terram significat, qualis in semitis, pratis, aliisque huiuscemodi ruris & agri partibus est. Et siluestrem hanc Maluam, vulgarem hoc capite intelligimus, non Althæam, nec Alceam, de quibus postea dicemus. *Authores de Malua*

Differentiæ quoque multæ, ex florum figurâ & vario colore. Alia enim rubras, alia candidas, alia in purpura albicantes Rosas producit. Et has rursus atque illas, vel multiplici foliorum tex-

turá conſtantes. Ex ipſis Maluæ foliis. Vna ſiquidem folio ſinuato, altera rotundo, nonnulla etiam criſpo cernitur. Vna rurſum altiùs attollitur, altera pumila eſt & humi iacet, de quibus poſthac agemus.

In genere omnis Malùa à Græcis μαλάχη dicitur, à Lat. Malua, ab Arab. *Chubeze* ſeu *Chubas*: & ſemen illius *Bizeri Chubeiz*: Trago, Germ. papelen. Belg. Maluwe/keſkens cruyt: Gall. *Mauluc*: Hiſp. *Maluas*, Angl. Mallow/ Boh. Slyz Hung. Malua.

Vt porrò Malua Latinis, quaſi Molua quòd aluum molliat, dicta eſt, auctore Varrone, ita Græcis μαλάχη ab emolliendo ventre, quia μαλάττειν mollire ſignificat.

Plinius maiorem à Græcis Molopen vocari in ſatiuis, alteram Malachen, ſcripſit. Athenæus μαλάχην Atticè dici, in multis autem Antiphanis & Epicharmi exemplaribus μολόχην per *o* ſcriptum reperiri memoriæ prodidit.

Vires & vſus. *Aluum ſubducit.* Antiquos Maluis cæterorum olerum modo veſci ſolitos fuiſſe, ſubducendæ alui gratia, vel ex Theophr. conſtat. Vnde Martialis:

Exoneraturas ventrem mihi villica Maluas:
Attulit, & varias quas habet hortus opes. Et
Veſcere lactucis, & mollibus vtere Maluis,
Nam faciem durum Phœbe cacantis habes.

Ex Dioſc. Quare ſcripſit Dioſcorides, Malua ſatiua eſui longè aptior eſt ſilueſtri, ſtomacho aduerſatur, aluum iuuat, ſed multò magis caules: interaneis & veſicæ vtilis. Cruda folia cum ſalis exiguo manducata ægilopas ex melle ſanant: verùm cùm cicatricem trahere cœperint, eâ demum citra ſalem vtendum eſt. Contra aculeatos apum veſparúmque ictus illita efficax eſt: eadem cruda cum oleo trita perunćti non feriuntur: vlcera manantia in capite, furfuréſque cum vrina ſanat. Sacris ignibus ex ambuſtis decocta folia tritáque vtiliſſimè ex oleo imponuntur. Eius decoćtum vuluas inſeſſione mollit: prodeſt eroſionibus veſicæ, & inteſtinorum, vuluæ, ſedíſque, clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua contra omnia venena auxiliatur, ſi continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morſus remedio eſt. Lac euocat. Semen in vino potum, addito Loti ſilueſtris ſemine, veſicæ cruciatus lenit.

Ex Galeno De hac perſpicuè diſſerit Galenus his verbis. Quemadmodum θριδακίνη, quæ Lactuca agreſtis eſt, ab hortenſi, ita Malua agreſtis à ſatiua differt. Plantæ enim congeneres eò inter ſe diſſident, quòd agreſtis quidem ſiccitate, ſatiua verò humiditate ſuperat. Porrò ſucco Maluæ lentor quidam ineſt, quod Lactucæ non ineſt, à refrigerandóque abeſt perſpicuè. Id quod etiam an equam edas intelliges, ſi vtrumque olus viciſſim calido alicui affectui, vt eryſipelati, cataplaſmatis modo applicueris, quòd etiam vulgò faciunt, tenera folia diligenter ad exactum læuorem conterentes. Senties enim in hoc cataplaſmate Lactucam quidem manifeſtè refrigerare: Maluam autem calorem quendam habere moderatum ac tepidum. Cæterùm hoc olus facilè ſubducitur; non modò propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem; & potiſſimùm quando quis cum oleo & garo copioſam ipſam ſumpſerit. Nutrit autem & ipſa mediocriter. Et rurſus, Malua agreſtis digerentis paululùm & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior eſt, fructus eius tantò validior eſt, quantò & ſiccior. Porrò huius generis eſt quæ Dendromalache nuncupatur, ſed efficaciſſima comprehenſarum in digerendo.

Vires ex Plinio. Plinius diffuſiùs virtutes Maluarum explicat. In magnis laudibus Malua eſt vtraque, inquit, & ſatiua & ſilueſtris. Omne ſolum in quo ſeruntur pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè Scorpionum, veſparum, ſimiliumque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum perunćti antè, & habentes eas non feriuntur. Folium impoſitum Scorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ verò decoctæ cum radice ſua leporis marini venena reſtinguunt, & vt quidam dicunt, ſi vomatur. De iiſdem mira & alia traduntur. *Miræ de eius facultate.* Sed maximè ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant cum vrina putrefactæ, lichenas & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis, & dentium mobilitates. Eius quæ vnum caulem habet radice circa dentem qui doleat pungi, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotides panóſque, additâ hominis ſaliuâ purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſſim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius niger dicit; Olympias Thebana abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Alii purgari fœminas foliis earum manus plenæ menſura, in oleo & vino ſumptis. Vtique conſtat parturientes foliis ſubſtratis celeriùs ſolui, protinus à partu reuocandum ne vulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri naſcuntur, vt ſemen vnicaulis aſperſum genitali fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas teneſmo & dyſentericis vtiliſſimè infundi. Item ſedis vitiis, vel ſi foueantur. Melancholicis quoque ſuccus datur cyathis ternis tepidus, & inſanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. His & calculoſis; & inflatione, & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et ſacris ignibus, & ambuſtis decocta in oleum folia imponuntur; & ad vulnerum, impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt, & veſicæ, & inteſtinorum roſionibus. Vuluas & cibo & infuſione emollit in oleo: ſuccus decoctæ pori meatus ſuaues facit.

Ex Simeone Sethi. Scribit Simeon Sethi, Maluam ventriculum facilè ſubire, non ſolùm propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem, atque imprimis ſi cum oleo & garo offeratur, vino quo editur tempore irrorata. Veſicam, thoracem, pulmonemque iuuare, & raucam vocem linire. Silueſtris Malua, vt ferunt, comeſta dolores ex veſparum ictu tollit. Si quis morſus à veſpis aut apibus, ſucco Maluæ præſertim ſilueſtris perungitur, confeſtim dolore leuatur: Dicitur etiam huius decoctum potum lapides conterere, ſomnum conciliare, facilémque partum præſtare, ſi mulier eâ crebriùs vtatur. Illita inflammationes lenit; & quę indurata ſunt mollit. Illud Maluæ peculiare eſt; vt veſparū & apum ictibus impoſita, dolores leuet.

Maluæ herbæ nomine ſequentes inſignimus plantas. Vulgarem flore maiore & minore, ſeu folio ſinuato & rotundo. Maluam Stellatam: Maluam trimeſtrem cum vnguibus purpureis.

Maluæ speciem Cobes. Maluam roseam, siue hortensem. Maluam Crispam. Maluam arboream: de quibus ordine. Sed plures adhuc (de quibus suo loco) apud Botanicos Maluæ titulo habentur plantæ. Ait enim C.Bauhinus in Phyt. Altera Malache è silv. cui grande folium & radices albæ, Althæa vocatur. Sic Harch. in Euch. Althæam à Galeno Anadendromalachen [arborescentem Maluam] vocari testatur. Scribit Camer.hort. Pastinacam (Germ. addo) agrestem in pratis nascentem, Malachen agriam dici.

Et Cæsalp. per Maluam caule altiori ferè ad Malopen accedentem, Althæam, quæ Sida cognominatur, intelligere videtur. Sed & Malua Theophrasti Tabernæ. & aliis nihil aliud est, quàm Althæa Theophrasti, vel lutea. Nec Malua Hispanica, aut Malua siluestris alia est ab Alcea. Sic penitùs nihil differt Malua querna ab Alcea tenuissimè secta. Eadem quoque est Malua Veneta cum Alcea Solisequa. Matth.in com.It.titulo Maluæ quartæ,quam non describit, Geranium maluatum exhibet. Tandem quam alii Maluam equinam vocant, Petasites mihi dicitur. Cur demum cum Ruellio & Lonic. Anagyridem nõnulli Maluam terrestrem vocent,mihi non constat.

MALVA VVLGARIS DVPLEX, VNA Flore maiore, altera minore: vna folio sinuato, altera rotundo.

QVàm vulgaris est hæc Malua, tam est vtilitate multũ commendata: *radicem* sortita satis tenuem, eximii candoris, dulcem gustu & lubrico lentore viscidam: *caules* ad cubitum interdum excrescunt hirsuti, subrubentes, per humum reptantes: *folia* rotundata, nonnihil laciniosa, pilosa, attouirentia, in ambitu crenata, in caulibus folia laciniata: *flores* parui inter folia exeũt ex pallida purpura albicantes, purpureis lineis striati, quinquefolii, cirris purpurascentibus medium occupantibus: *Semen* compressi orbiculi vmbilicati instar habet, gustu perquàm viscido, fatuo. Altera procerior dicta in hoc à præcedenti differt, quòd flores speciosiores, Alceæ, purpurei, maiores. Semen, radix, consimilia.

Est mihi Malua data per D. Agerium Boniæ collecta cum hac inscriptione, Malua vulgaris maior flosculis minimis, *Cubel* Plinii: hæc pilis longioribus & calycibus nonnihil differre videtur,quæ varietas fortè est à natura loci.

Quemadmodum Cord. in Diosc. Maluæ silu. tantùm mentionem fecit, sic in hist. vnã solùm descripsit, quam Maluam silv. rectam vocat, cui per Gesnerum figura cõdeniens addita.

Erraticam, seu siuestrem (χέρσαιαν) Maluam in duas distribuit species Fuchsius: in syluestrem pumilam, & silv. elatiorem, In figuris autem eius discrimen non ritè apparet, ac videntur vnius esse plantæ potiùs quàm duarum.

Et licèt Tragus vnicam habeat figuram, nempe eandem cum Fuchsii pumila, hoc titulo, Malua vulgaris, Gemein käß pappeln. In descriptione tamen distinguit vt Fuchsius, eam autem pingere videtur quæ magnum florem fert.

Cornar.in Diosc. Malua silu. alia altior.

Dorsth. sub his nomenclaturis: μαλάχη ἀνθεμα, Malua, Malua minor, Lien capræ [Porta scribit Maluæ folia Magos Lien capræ appellare, ob eam quam cum liene similitudinem habet,] Muris vrina, duas habet icones, quarum vna refert Maluam minorem flore maiore: prior verò videtur diuersæ plantæ quippe Calthæ aquaticæ.

Malua quam Antiqui *Omnimorbiam* appellauerunt vulgaris adeò notitiæ est, inquit Matth. vt nulli ferè reperiantur qui eam non nouerint. Bellum sanè dictum. Nulli non ferè nota Malua Matthiolo, illo excepto, qui non nouit in vulgari Malua vnam maiori flore, alteram minori, qui sibi persuadet Italicam arborescentem cultorum mangonio talem esse: quum sit diuersa, vt postea dicetur: tueantur Matthiolum Glossatores & Patrocinatores si possunt.

Lacun. solam minorem videtur pingere ex Matth. cùm tamen vnam humilem, alteram elatiorem statuat.

Gesn.hort. Malua agrestis maior & minor.

Dodon Gall.& Lat. vtramque Fuchsii figuram, iisdem titulis exhibet.

Lob. & Penæ Adu. Malua silu. vulgaris procerior: Item Malua silu. minor. Lob.Obs.& Icon. Plant. pingit ambas, ac vocat, Maluam vulgarem prodeciorem: Item Maluam silu. repentem pumilam.

H.Lugd. Malua vulgaris Matthioli: Malua silu. pumila repens: & Malua silu. maior.

Tabern. Icon & hist. Malua silu. maior, & Malua silu. minor.

Camer.hort. Malua vulgaris duplex, maior & minor. Eidem ad Hist.Germ. Malua minor. Et Epit. Malua, Malua maior & minor.

Schvv. Malua silu. pumila albo flore μαλάχη ἀγρία. Malua officin. Malua sylu. procerior Μαλάχη χερσαία, ἱππομαλάχη. Malua silu. recta Cordi.

C.Bauh.Phyt. Malua. 1. siue sylu. folio rotundo. Malua Brunfels. Trago prima, Lob. pumila. Malua 2. siue silv. folio sinuato. Brunfels. equina.

Margin notes: haa. — stinaca ...m silv. — haa lu- — ea — ea te- — ssime se- — ea Soli- — ua — anum — luatum — asites — agyris — scriptio — dix — ... — ules — a — es — ietas. — onyma. — el — luasilu. — Fusch. no. — Lien capra — Muris vrina. — Dorsth. lapsus — Omnimorbia. — Matth. ... preh. — C.B. not. — Lacun. not.

Trago altera species. Lob procerior: hæc in genere domesticarum fuisse apud Veteres videtur: *Et apud Matth.* Malua 1. siue sylu. folio rotundo quam Theophr. coqui & cibo idoneam, esse scribit. *Figuram ponit* ex Tabern. quæ cum minore flore, cur autem potiùs eam quàm quæ cum maiori flore, ignoro, satis magni videntur flores in figuris Matthioli.

C.B. *not.*

Nomina linguarum

Malua folio sinuato flore maiore Græcis μαλάχη ἀγρία, à Diosc. μαλάχη χερσαῖα, à nonnullis ἄκοπος, quasi doloris mitigatiua: item & ἡλιοτρόπιος. Officinarum Dodon. Germ. Roßpappeln/ S. Joh. pappeln/ wilde rothe pappeln Siles. Gall. *Maulve sauvage.* Aut Malua folio rotundo flore minore, Genß käß/ auch hasen pappel/ klein vnd gemein pappel. Belg. klein Maloúwe/ Gall. *petite Maulue*, Montb. *les formagets*, Hung. Kóz malua.

Locus & tempus

Syluestris Malua prior incultis locis exit, solo tamen fœcundo, non sterili, iuxta vias, hortorum sepimenta, agrorum margines, locis nonnihil humentibus. Proxima non rarò in ruderibus, ac aliis perinde incultis ac neglectis locis reperitur. A Iunio mense in multam æstatem flores profert, interea tamen semen earum ad maturitatem peruenit. Malua pingui delectatur loco, & humido, gaudet lætamine hortorum. Malua Monspelii frequens: Basileæ florentem vidi Maio & Iunio ac Octobri extra vrbem & intra vrbem. Lugduni & Geneuæ proueniunt. Montbelgardi passim ac etiam in Horto Ill. E.C. vtraque prouenit spontè supra fimum, aut culta in horto.

Vires & Vsus.

Vires ex Dioscor. & Galeno videant Lectores, quas referendas existimamus ad modò prædictas nostras Maluas. Maluæ radix sicca [calida & humida, Port.] inquit Matthiolus, die vna in aqua macerata, & deinde madida papyro circumuoluta, & sub cinere feruenti decocta, & iterum siccata, vtiliter vsurpatur ad dentrificia: mundat enim affricta dentes, & gypseam materiam soluit. Foliorum & radicum decoctum gargarizatu exasperatas fauces lenit, mucago verò acrimonias emendat: Feruefacta folia in cibum apposita raucedines expediunt, ex oleo autem, sale, & recenti butyro aluum citant. Fit è foliis cum salignis frondibus tritis præstantissimum medicamentum ad venenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta vnà cum radice ad lentorem vsque datur potanda ægrè parturientibus magno iuuamento: id quod etiam præstat succus selibræ pondere haustus. Semen ex vino rubro potum nauseam tollit. Cauliculi molles decocti delibratique comeduntur ex aceto, & oleo, & sale, Asparagorum in modum, prima statim mensa, ad citandam aluum. In summa, Malua ad multa vtilis est: ideóque non immeritò Antiqui Maluam *Omnimorbiam* [omnium orbicem] appellauerunt. Datur vtiliter succus potandus melancholicis sex vnciarum pondere, at insanientibus vnciæ octo propinantur.

Temperamentum

Dentes

Fauces exasperatæ. Raucedo

Aures

Partum promouet

Purgat

Omnium orbex. Malua omnimorbia.

Raucedo

Ad raucedinem recipit Bapt. Codronch. aq. stillatitiæ Maluarum ℥iii. Aceti scyllit. ℥iii. cuius portiunculam singulo die per horam vnam vel alteram, non semel ægrum per nares attrahere iubet, sed etiam bis, prout opus sit. Et hoc errhinum à se experientià comprobatum scribit. Maluam vulgarem maiorem & minorem cum Allio vino incoquunt ad tertias & bibunt contra stranguriam: Hodie Maluarum decocto vti solemus in Clysteribus ad aluum ciendam & vrinas. Aelianus farinâ Maluæ succo suffusâ lacertis & similibus insectis perniciem afferri perhibet.

Strangaria

Perniciès insectorum

MALVA STELLATA.

Descriptio

Maluæ pulchra species, cui *caules* tenues, cubitales vel bicubitales, ramosi: *folia* priora in tenella planta sunt ex longis pediculis parua, rotunda, serrata, vbi autem adoleuit per ramos ex breuioribus foliis, in satis magna, in tres partes diuisa, quorum quædam sagittam exprimunt: *sapor* ingratus, nónnihil viscosus: *flos* magnus purpureus striatus, quinque foliis cordatis constans: in medio pistillus albus ex multis apicibus constans: eius calyx prior membraneus vti & secundus, in quo cuspides tres stellam quodammodò exprimentes: *semen* quale vulgaribus Maluis. Tota planta hirsuta.

Locus & tempus

Malua stellata

Argentinæ primùm vidi florentem & cum semine maturo Septembri, in horto D. Friderici Meier Argentinæ, qui Maluam stellatam nominabat, is semen à Domino Agerio vt audio acceperat.

MALVÆ TRIMESTRIS FLORE CVM vnguibus purpureis.

Descriptio

Pedali altitudine crescit hoc Maluæ genus, *caule* rotundiusculo, tereti, viridi, lanugine tamen aliquantulùm obsito, quem rara & nullà certà serie distributa ambiunt *folia*, tenella, viridia supernè, infernè dilutiora infimo cauli adnata, circinatæ fermè sunt rotunditatis, in ambitu serrata: supremum caulem & ramulos amplectentia angulosa sunt, ad foliorum Althææ formam pænè accedentia: *flores* summis ramulis inhærent satis magni, quinque foliis extimâ parte lunati, constantes: purpurascentis coloris, vnguibus saturatiore purpurâ infectis, prodeuntibus ex vmbilico staminibus pallidis, villis purpureis: *semen* in foliaceis capitulis planum: *radix* est parua, candicans, tenuibus

bus fibris prædita; annua tamen, aut potiùs trimestris, quam subsequens hyems corrumpit.

Huius siccam plantam suis floribus onustam & chartæ implicatam mittebat ad Clusium N.V. Ioannes Hoghelandus anno 1592. ex qua subiectam iconem delineari curabat.

MALVÆ SPECIES COBES.

Descriptio. Synon. Cobes, Maluæ species non inelegans futura, quantùm ex rudimento colligere Camer. hort. poterat, si ad frugem peruenisset, Clar. V. D. Paludani ex Syria reducis munus. *Semen* reliquarum Maluarum semine minutius.

Cobes etiam semẽ ego quondam recepi, quod satum in horto Ill. E. C. Montbelgardi, sed non prouenit.

C. Bauh. phyt. Malua nona Syriaca, Cobes Camer. quod Paludanus ex Aegypto allatum, Kobes nomine Patauij communicauit.

MALVA ROSEA SIVE HORTENSIS.

Descriptio. HÆC si, vt Rosæ, nares conciliaret, nulli dubium quin de præstãtia & pulchritudine cum ipsis Rosis certare posset. Cæterùm Arbusculæ magnitudinẽ assequitur, *stipite* crasso, solido, hirsuto, recto, rariùs ramis aliquot brachiato: *folia* alternatim longis mediocriter & lanuginosis pediculis ex caule oriuntur, singula, lata, quinque ferè diuisuris obiter insecta, in ambitu crenata, suprà atrouirẽtia, infrà albidiora, vtrinque pilosa: ex quorum alis *flores* emicant successiuè plures, Rosæ magnitudine & colore, id est, rubro, aut puniceo, aut saturo sanguineo, aut carneo, aut albo: iique modò simplices medium occupante cono apiculis subluteis & purpurascentibus prædito, in multa foliola flori cõcoloria sese explicante: modò multiplici foliorum fœtu luxuriantes: insident hi autem calyci geminato, canâ lanugine pubescenti, *semenque* post se relinquunt, in pastilli formam compressum. *Radix* longa, alba, lentum mucorem remittit, non alio quàm Maluæ syluestris sapore. *Radix.*

Huius etiã species inuenitur folio amplo, ficus profundè laciniato. *Varietas.*

Cordo Malua hortulana, rara visu, ac quasi ignota, & Romana Malua dicitur. *Malua raravisa.*

Trago in inscriptione Malua Romana, & inter nomenclaturas, Rosa nobilis, Hortensis Malua, Metensium Rosa vltramarina, Malua Theophrasti & Dioscoridis (apud quem huius nomina hæc sint) Μαλάχη, Anthema [à Pythagora, Dodon.] Diadema [à Zoroaste:] Chocortem [ab Aegypt.] Capræ lien [αἰγὸς σπλήν,] Muris cauda [Vrina, οὐρὰ μυός, Dodon.] Malua hortensis:) Moloche Veterum (quod videre sit in Aulularia Plauti:) Malua Romana Arabum, aliorum Molochia, Maluchia aliorum arborea (cuius semen Kizeri Katmi vocat:) Hebræorum Chalmuth, & Harni, teste Aruch Monsteri. Est, inquit in descrip. colore floris candido, roseo, rubro, & ex rubro nigricante, simplici & multiplici foliorum textura. Hæc Tragus, ego non ausim asserere hanc esse Maluam Theophrasti, inclinat animus in aliam. *Malua Romana. Rosa nobilis. Rosa Vltramarina. Malua Theophr. & Diosc. Anthema. Diadema. Chocortem. Capra lien. Muris cauda. Moloche Veterum. Molochia, seu Maluchia arborea. Chalmuth. Harni. Trag. not.*

Fuchs. Malua hortensis Dioscor. & Galeni, Corn. Malua κηπαία Diosc. Malua hortensis.

Matth. Malua folio nigro flore Rosarum effigie rubente, candido, vel subrubro: Malua arborea. Et in hist. germ. vt & post.com. cum magn. fig. Malua maior, & Malua maior altera. Benè sibi consuluit Matth. qui in post com. ceu & Camer. in eiusdem Hist. Germ. quod in Epit. fecerat, Maluam roseam non ampliùs vocant arboream, ac meliùs, quàm eius Patrocinator. *Malua Diosc. Malua folio nigro. Malua arborea. C. Bauh. not.*

Lacun. Malua hortensis, flore purpureo, & albo: Græcorum Dendromalache, Lat. Malua arborea. *Sed* vt iam dixi, hanc Maluam nec arboream, nec Dendromalachen senserim.

Dodon. gall. pingenti Malua satiua: Lat. Malua hortensis, & Malua hortensis multiplici flore: de qua ait. Ad differentiam aliarum Μαλάχη κηπαία [Malua hortensis:] dicitur à nonnullis verò Rosa vltramarina, & Rosa hyemalis. Atque hæc estilla, quam in Maluaceo caule fundi Plinius tradit: folia oleracea (perperàm in plærisque exemplaribus, Oleæ, aut oleacea) habens, quam *Moscueton* vocant. Appellari autem hanc Maluam nominibus ex Trago adscriptis inter spuria Dioscor. reperitur. *Rosa hyemalis. Plin. emendatur. Moscueton.*

Gesn. hort. Malua Romana quorundam, Hastula regia Apulei, flore candido & rubro, simplici, vel multiplici. Et in cat. pl. Hastula regia Apulei, Rosa Autumnalis vulgi, Maluæ genus δενδρομαλάχη, quod non concedimus ipsi. *Hastula regia. Rosa autumnalis. Gesn. not.*

Rectè meo iudicio dubitant Lob. & Pena in Adu. Malua rosea fruticosa, an Galeni Ἀγαδενδρομαλάχη? Lob. Obseru. & Icon. plant. duas ponit figuras his titulis. Malua rosea fruticosa: Malua rosea multiplex.

Camer. hort. Malua hortensis siue Romana, Bismalua vulgi, flore simplici & pleno, multiplici colorum differentia. Reperiuntur enim candido, dilutè purpureo, siue vt vulgò vocant incarnato, rubro, puniceo, nigricante. Atque hæc posterior differentia primo anno rarò floret, & vix durat vltra triennium. *Bismaluae*

Hist. Lugd. quinque proponit figuras, licèt tot non erant necessariæ, sub his titulis: Malua maior 1.2.3. Matthioli, Malua rosea simpliciore flore: Malua rosea multiplex Lobelii. *Hist. Lugd. reprehen.*

Totidem & Tab.habet. Quarum 1.Malua arborea,siue hortensis.2. Malua arborea alba multiflora. 3. Malua arborea flore nigro multiplici. 4.Malua rosea multiplex. 5. Malua rosea simplex.

C. Bauh.Phyt. Malua 5.siue rosea folio subrotundo flore simplici, Malua hortulana Brunfels. Romana Trago,Rosea Lobelio: Hæc Malua satiua est apud Antiquos: Malua quæ cultu arborescit Theoph.Plinio Malope: flores candidi,rubentes, & hi modò saturati, aliàs purpuræ modo relucentes, non rarò omninò diluto colore: sic & ex rubro, nigricantes. Malua 6. siue rosea folio subrotundo,flore pleno, Lobelio Rosea multiplex,in flore multiplices differentiæ,hinc tres icones apud Tabern. Malua 7.siue rosea folio Ficus; Tabern.peregrina. Item Malua 8.siue arborea Veneta dicta,Arborea. Matth.Icon.quoad iconem: & Malua maior eidem fol.Lat. Malua maior vnicaulis Matth. icon. quoad descriptionem: & Malua maior, altera eidem Lat. in folio. *Eadem* apud Matthiolum Malua 2. maior siue rosea folio subrotundo, flore simplici quæ Malua satiua est apud Antiquos. & quam cultu arborescere scribit Theophr. Malua 3. siue rosea folio subrotundo, flore pleno. Malua 4. maior altera siue arborea Veneta dicta flore cœruleo.

C. B.not. *Quis obsecro* credet Maluam vulgarem siluestrem satione in Roseam mutatam, quis præterea vidit roseam in arborem transiisse: aliam ego cum Theophrasto,Plinio, & Matthiolo vidi, non hanc.

Nomina linguarum. Μαλάχη κηπαία Dioscor.& ... Dodon.Lat. Malua rosea,seu hortensis, Germ. Gerten: vnd Römisch pappeln [Romanæ] herbst vnd winter Rosen[Rosa Autumnalis, vindemialis,siue hyemalis] Ernrosen / ac si Rosam honoris diceres, Belg. winter Roosen / herbst rosen. Gallis *Rose d'outre mer,Maulue de iardin,ou cultinee*.Ital. *Malua maggiore*. Matth.in com. Ital.Angl. holy hocke.

Locus & tempus. Maluá roseam ex semine variis in locis collecto,ac etiam nobis misso,seuimus in horto E.C. Montbelgardi, cuius diuersos habemus colores. Geneuá habui flore candido simplici,rubro simplici,candido multiplici,& rubro multiplici, florentem Iunio ac etiam Nouembri. Basileæ etiam in hortis vidi, Patauii in hortis,vt Musati. Bononiæ in horto S.Saluator al burgo di S.Catharina. Primo anno caules non profert sed secundo, postea vt plurimùm perit, fert alioqui hyemem. Stutgardiæ in horto Ill.C.V Virtemb. & in horto ad fontem admirabilem cum variis coloribus pleno & simplici flore obseruaui. Apud Frider. Meier florentem Septembri folio Ficus,flore cœruleo simplici, quam ex Italia missam dicebat. Folii sapor viscosus.

Vires & vsus. *Porrigines. Erysipelas.* Maluæ hortensis flores coquunt in vino veteri,vt legimus apud Camer.hort.quo porrigines abluunt & sanant. Vtuntur etiam ad erysipelatis rubores compescendos, imprimis rubentibus Rosis,imitati coloris similitudinem. Ego florum decocto fœliciter vtor in siccitate & ardore linguæ & faucium. Et quia in dictis floribus nullam agnosco adstrictionem, nondum intelligo,quo

Io. Liebaut not. successu Io. Liebaut ad fluxum menstruorum nimium Maluæ roseæ flores præscribat.

MALVA CRISPA.

Descriptio. ALtitudo huic plantæ, licèt breuioris vitæ, quanta homini:*caule* crassiusculo, nonnihil angulo so, viridanti, glabro, rigido, aliquantùm concauo, & in ramos fisso: *folia* palmaribus & dodrantalibus pediculis, alterâ parte hirtis, alterâ glabris appensa,latitudine memorabili, breuibus pilis donata, non tantùm laciniata sunt, verùm etiam crebro flexu reflexúque per oram crispa: *flores* conferti, ad pediculorum, quæ folia sustinent, exortum,breuibus plerumque petiolis insident, haud maiores quàm Maluæ syluestris pumilæ seu prouolutæ, colore ex dilutissimo rubore albicante, ex quinque foliis compositi,calyce hirsuto, virescente, quinquepartito, in quo succedunt in orbem congesta *semina*,Maluæ iam dictæ: *radix* subest dodrantalis aut longior, alba,mediocriter crassa,sapore,vt & reliqua planta,glutinoso.

Color

Synon. Lob.Obs. Malua crispa vulgi; & ; vt etiam Pl. Icon. Malua crispa ... Dodon. Malua crispa. Tabern.icon.& Hi stor. Malua crispa,kraus pappeln. Casp.Bauhin.phyt. Malua 4.siue foliis crispis.

Malua crispa.

Malua laciniosa. Camer. hort. Malua crispa siue laciniosa Cordi, Arborescere videtur, quamuis tantùm sit planta semestris,de qua scribit hæc,Malua Oriente Sole hiat. Occidente clauditur. Pythagoras,vt refert Ælianus τῆς μαλάχης ... [folium Maluæ esse sanctiss.dixit lib. 4. variæ hist.] nimirum quia mysteria sua in hoc olim scriptitabant sacerdotes. Gesn. hort. Malua crispa, Malua Romana quorundam: Althæa crispa & maior Ollingeri.

Malua Romana. Althea crispa. Malua hortensis. Cordo in Diosc. Malua hortensis, Malua Romana: Malua sinuosâ crispitudine, Malua Dioscoridis. Hanc idem describit in hist. sub titulo Maluæ hortensis laciniosæ, cui Gesn.apposuit figuram inscriptione Maluæ hortensis crispæ.

Locus & tempus. Geneuæ mihi prouenit in horto, virens Octobri & Nouembri, postquam semen pertulit emortua, semine deciduo quotannis se propagat, ac è semine deciduo prouenientem ibi vidi hyemem perferre.Basileæ vidi in horto D.Dis Theodori Zvvinkeri, Montbelgardi in horto E.C. florentem vidi Iunio & Iulio.

Vires. Maluæ crispæ magnam emolliendi vim præ aliis tribuit Camerarius.

MALVA ARBOREA.

Descript. MAluá arborea *stipite* adolescit crasso,ligneo quaternûm aut quinûm cubitorum,perenni,*folia* amplissima, Maluæ repentis modo sinuata,sed lanuginosâ Altheæ mollitie, *flores* secundum stipitem Maluacei,parui.

Et hæc illa est Malua arborea,quam Rauvvolff. Halepi ab incolis veteri Arabico nomine *Haur* dici scribit,sub cuius gratiosa vmbra deambulare liceat. Idem meminit Maluæ arborescentis altius

terius, qua Alceam arboreſcentem folio virente, inferiùs inſcripſi.

…adendromalache

Galenus noſtro iudicio hanc ἀιαδενδρομαλάχην vocauit, cuius verba ante recitauimus, vt & Plinii & Theophraſti.

Cæſalp. Malua quædam arboreſcens, & Aradendromalache Galeni.

…endromalache

Camer. hort. Malua arboreſcens, δενδρομαλάχη interdum ad 8. vel 10. cubitos aſſurgens. Tum alibi in Italia, tum frequens in itinere quo itur Piſâ ad portum Liburni ab eodem aliquando inuenta.

Geſn. Malua arborea. In Append. Malua Arboreſcens. Dendromalache Galeni.

…atth. taxatur

Maluam quæ in aliquibus locis in Italia arboreſcit, nil aliud eſſe quàm ſatiuam cultorum maugonio in tantam magnitudinem aſſurgentem ignoranter ſibi perſuadet Matth. dũ dicit: Maluam quæ in arborem degenerat vidi Grignani ad Benaci ripas in quodam Monachorum cœnobio, vbi eorum otio & cultu tantam ſibi aſciuerat amplitudinem. Hæc ille. Ego verò facilè dederim alicubi Maluam arboream ita humilem eſſe, vt in altum ſe non attollat, ſed culturâ deinde arboreſcat: verùm nunquam conceſſerim Maluam vulgarem ſiue magno, ſiue paruo flore arboreſcere: colant Gloſſatores & Patrocinatores Matthioli, videbunt quid impetrabunt: culturâ maior euadet & eſui aptior: ſed arborea nũquam fiet, nec etiam eundem florem nanciſcetur; vt rectè etiam ſtatuunt Lobelius & Pena.

…troni …atth. not.

…beus & …mpus.

Primò vidi Eſlingæ apud inſignem Pharmacopœum Volmarium: poſtea Monſpelii in quibuſdam hortis. Creuit mihi Geneuæ in horto: Baſileæ Frater C. Bauhinus habuit in horto. Montbelgardi à me ſata in horto E.C. primo anno creuit, ad altitudinem quinque cubitorum circiter: repoſita, floruit ſequenti anno: flores parui: aliquot annis durat, modò diligenter reponatur.

ALCEA VETERIBVS.

Cap. II.

…oſc. de …cea.

QVæ inter ſe affinia ſunt, quaſi catenâ quadam meritò connectuntur, atque hinc Alcea & Althæa ſeu Biſmalua de neceſſitate Maluarum tractationem quoque conſequentur.

Alcæa igitur, authore Dioſcoride, & hæc ſilueſtris Maluæ ſpecies eſt, habens *folia* fiſſa, ad verbenacæ foliorum ſimilitudinem: *caules* tres aut quatuor [foliorum plenos addit Plin.] qui corticem Cannabi ſimilem habent: *florem* paruum Roſæ ſimilem: radices albas, latas, quinque aut ſex, cubitales, obliquas adiungit Plinius, qui eam naſci ſcribit in pingui ſolo, nec in ſicco.

Radices, inquit Dioſcorides, cum vino aut aqua potæ, dyſentericis ruptiſque medentur. Plinius: Vſus radicis ex vino vel aqua dyſentericis, aluo citæ, ruptis, conuulſis. Et Alceæ radix collectiones diſcutit. Et paulò poſt Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis Alceæ radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit. Et, Alceæ ſiccæ farina torminibus pota cum vino reſiſtit. Galenus Alceam in ſimplicium catalogo prætermiſit. Paulus ex Dioſcoride, Alceam ſilueſtris Maluæ ſpeciem eſſe dixit, quæ cum vino pota dyſenterias & roſiones ſanat, & magis ipſius radix. In hoc tamen Paulus à Dioſcoride & Plinio diſſidet; quod δήξεις, id eſt, roſiones, habet pro his quæ ῥήγματα, id eſt, rupta, Dioſc. & Plinius appellauere, vt fortaſſe ῥήξεις in Paulo, pro δήξεις legere oporteat.

Pauli lectio ſuſpecta

Paulus corrigitur

ALCEA VVLGARIS.

Deſcriptio

SEſquicubitalem & maiorem altitudinem vbi aſſequitur, eſt *caulibus* hirſutis, aſperis, fungoſa medulla farctis: *folia* Maluæ vulgaris ſurrectæ, maiora, ad pediculum vſque plerumque in tria, quinque, aut ſex ſegmẽta diuiſa, atrouirentia, hirſuta: & ex eorũ alis, pediculis quadrantalibus hirſutis appẽduntur *flores* roſei ſpecioſi, purpuraſcente carneove colore, quinque foliis ſtriatis compoſiti, quorum medium occupat racemulus *apicum* albicantiũ: *ſemina* coniuncta compreſſi caſeoli formam æmulantur, ceu vulgaris Maluæ: radix digitalis longa.

Synon. Herba Simeonis Lonic. not. Alcea.

Cordo, Trago, Fuchſ. Matth. Apollini, Lacunæ, Harchio, Lonic. (cui etiam Herba Simeonis, ſed eius icon mala,) Dodon. gall. & Lat. in fol. vbi & ſpeciei minoris meminit, & Cæſalp. *Alcea*.

Alcea Dioſcor. Althæa ruſtica. Malua ſilueſt. Maluæ ſil. ueſt. Cauda Leonis Periſterion. Malua officin. Herba Vngarica. Dens Leonis Lagopoda Dioſc. Biſmalua. Malua ſilu. Maluauiſcũ agreſte.

Brunſelſ. Alcæa Dioſcoridis, & Herba Simeonis dicitur: Ruellio, Ruſtica Althæa, vel Biſmalea ſilueſtris. Trago Alcea, ſilueſtre Maluæ genus, Malua altera, Malua ſilueſtris. Barbari Cauda Leonis, & Periſterion quorundam. Corn. Alcæa Officinarum & Herbar. Malua, & Maluæ ſilueſt. ſpecies. Io. Agric. Vngarica herba, Theod. Dorſth. Dens Leonis, Hermanni Comitis à Nouenare Lagopoda Dioſcoridis.

Alceam, inquit Matth. paſſim ferè in Italia, alii qui Biſmaluam, alij Maluam ſylueſtrem, nonnulli etiam Maluauiſcum agreſte nominant: Alcææ Galenum meminiſſe non reperio, niſi lib. 7. ſimplic. vocet Maluam ſylueſtrem.

Ait Cronemburg. de comp. med. Alceam Dioſcoridis quoſdam perperàm Maluam Theophraſti exiſtimaſſe.

Error quorundam Herba Hũgarica.

Amat. in Dioſc. Alcea, Herba Hungarica. Item cent. 2. curat. 53. Alcea, Malua Vngarica.

Anguill. Cannabin ſylu. facit, ac dicit, Herbarij vocant Hungaricam, alii Alceam: quamuis autem non ſit Alcea, conantur tamen demonſtrare deſcriptionem conuenire.

Cannabina cur dicta

Cæterum, καννάβις ἀγρία ſiue Cannabis ſylu. dicitur, quòd (vt Dodon. vult) ex cortice, Cannabino perſimili, funes intorqueri queant.

Lobel. & Pena in Adu. Vulgaris Alcea, & Malua syluestris. Lobel. Obs. & Icon. Plantar. Hort. Lusit. & Clus. hist. post. *Alcea vulgaris.*

Hist. Lugd. Alcea Matthioli : Alcea vulgaris Lobelij.

C. Bauh. Phyt. Alcea. 1. siue vulgaris maior.

Schvv. Maluam syluestrem, Alceam dictam scribit ... à colore, quòd firmiter dysenteriæ & ruptis medeatur, Rothe pappeln/ hertz leuchte.

Nomina linguarum. ... Græcis & Alcea Latinis. Germ. Sygmarswurtz/ Sigmunds wurtz/ Hochleuchten/ wilde pappeln/ Schwvaugen pappeln/ Brunttel'. felritz Cordo, vulgò Herba Simeonis, Belg. Sigmartz cruyt. Gall. *Bimaulue* vel *Guimauue sauuage.* Ital. *Bismalua, Malua siluatica, Maluauisco saluatico, Buon vischio.* Hisp. *Malua montesina,* & *Malua di Vngria.* Boh. Felryß lowen Zan.

Locus & tempus. Alcea vulgò prouenit Montbelgardi extra muros horti Illust. E. C. & prope pagum *Nommai* in Comitatu Montbelgardensi, inter pontem *Vautaucourt,* & *Dampierre* florens Iulio ; copiosè circa *Marthas* Castellum : Mihi visa est etiam Monpelij ac Geneuæ. In Ducatu VVirtembergico ad fontem Admirabilem florens Augusto mense.

Ruri notam dicit Schvv. incultis campestribus, agrorum, scrobiúmque marginibus, iuxta vias sepes, & semitas ; floret Iunio & Augusto.

Vires. Ex emplasticorum medicamentorum numero esse Alceam, & folia quæ glutinosum quid ac lentum habent, & etiam radix ipsa, quæ glutinosa, dulcis & modicè adstringens apparet gustantibus, abundè monstrant. Hinc satis constat Alceam citra insignem, tum caliditatem, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere. Celebratur ad caliginem oculorum ab empiricis, vt non desint qui credant radicem Alceæ, è collo suspensam aciem oculorum supra modum acuere, & tueri posse. Et hinc fortè nomen indeptum germanicum Hochleuchten : Syluestre Maluæ genus, quam Alceam vocari Tragus dixit, si herbæ & radicis vino vel aquâ decoctum bibatur, torminibus intestinorum remedio est, ruptis & conuulsis conducit, & opitulatur. Breuiter, Malua Romana, Alcea, Malua vulgaris, & Ibiscus, omnibus calidis doloribus totius corporis apprimè conducunt.

Caligo oculorum. *Inflammationes.*

ALTHÆA SIVE BISMALVA.
Cap. III.

Descriptio. EX Maluarum familia prærogatiuam tulit Althæa, vtilitatis multiplicis nomine commendatior, *radicibus* multis nixa, benè habitis, albis, mucagine lentâ, quam mansu macerationéue deponunt, turgidis : *caules* bicubitales & proceriores, teretes, tenues, hirsuti, angusto tubulo peruii : in quibus *folia* alternata Maluæ vulgaris, longiora, sinuosa, serrata, mollicello tomento incana, ex alis *flores* proferunt, Maluæ vulgaris surrectæ, colore albo tantillùm ad carneum declinante, quinque foliis constantes, in quorum medio *stylus* 4. apicibus purpurantibus & obsoletis floridus erigitur : *semen* pastilli compressi ritu vt in vulgari relinquitur.

Althæa Dioscoridis. Dioscorides Althææ folia tribuit, vt Cyclamino rotúda, lanugine canescentia : florem roseum: bicubitalem caulé : radicem lentam, intus albam.

Hibiscus Theoph. vsus. Theoph. de Hibisco inquit: Folio Maluæ, maiori tamen, pilosiorique: caulibus mollibus gustu Maluæ: flore melino : fructu Maluæ : radice fibrosâ, alba.

Malua silu. Plinio. E syluestribus (Maluis,) inquit Plinius, cui grande folium, & radices albæ, Althæa vocatur.

Synonyma vt & alia nonnulla in appendice huius libri traduntur.

Nomina linguarum. Græcis ... & ... dicitur: Arabibus, *Chitmi, Chatmi, Chalthimi,* & *Resa Zamini* : Germ. Ibisch Eybisch/ heylwrtz, Stockwürtz & Sammetpappeln. Belg. witte hüemst/ rundt witte Maluë : Gall. *Guimaulue,* quòd glutinosa sit Malua : Ital. *Maluauisco:* Hisp. *Hierua cannamera & marmaie:* Angl. Marsche Mallow : Boh. wysoky Sletz: Hung. Feyer Malua/ h. e. alba Malua & Mazola.

Locus & tempus. Copiosa nûc est Montbelgardi prorumpens Maio, florens Iunio, in Horto E.C. nostra opera, habetur etiam in aliis. Monspelii obseruaui spontè prouenientem prope mare : Basileæ, Geneuæ & Lugduni in hortis. Nascitur locis vliginosis & pinguibus, humentibus, & palustribus pratis, & in fossis. Floret Iulio & Augusto mense.

Vires. Multiplicem eius in medendo vsum ac vtilitatem declarat Dioscor. his verbis : Decocta Althæa in vino aut aqua mulsa, aut per se pota efficax est contra vulnera : item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, contusiones sedis, inflationes, neruorum rigores : siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, vt dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthináve, vt malagmatis lentor fiat, facit ad vuluæ inflammationes, præclusionésque in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere : onera vuluæ, reliquiasque à partu extrahit. Decoctæ succus ex vino potus succurrit vrinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis.

Vulnera. Strumæ. *Vulua.*

Plinius Maluarum vsum Medicum (de quo iam diximus) fusiùs persecutus, tandem addit, Althææ in omnibus supradictis efficacior radix, præcipuè conuulsis ruptisque. Cocta in aqua aluum sistit. Ex vino albo strumas & parotidas & mammarum inflammationes tollit. Panos illita. Eadem arida in lacte decocta, quàmlibet perniciosæ tussi medetur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit : & ipsam vulneribus cum melle & urina, item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit: & asthmaticis ac dysentericis in vino bibendam dedit. Mirum aquam radice ea addita addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem quò recentior. *Hæc Plinius,* quorum quædam etiam Dioscorides habet. Verùm quod aquam radic

Althæ

Althææ addensari atque lactescere dixit, id iam ex Dioscoride atque Theophrasto protulimus, vt ex iis non immeritò dubitet Cornarius an lactescere rectè in Plinio legatur, & non potiùs lentescere, aut coalescere. Idem Plin. qui illa de Althæa prodidit seorsum aliquot locis de Ibisco, vt ab Althæa diuerso scripsit. Hibiscum, inquit, à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Et Pastinacæ simile Hibiscum, quod Molochen agriam vocant, & Aristolochiam, vlceribus cartilaginis, & ossibus fractis medetur, folia eius ex aqua pota aluum soluunt, serpentes abigunt. Apum, vesparum, crabronum ictibus, illita medentur. Et mox, Celsus & podagris, quæ sine tumore sunt, radicem eius ex vino decoctam imponi iubet. Et medetur lichenibus Hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Qua in re Plinio apertè refragantur Dioscorides & Galenus, cæterique Græci, qui Althæam Ibiscum siue Ebiscum vocauerunt. Sic enim Galenus: Ebiscus siue Althæa, est autem Malua agrestis, facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmonem leuandi, mitigandi, concoquendi difficiles coctu abscessus. Radix porrò eius & semen cætera quidē pari foliis modo agunt, verùm tenuiorum partiū, magisque ex siccatoriam, adhæc magis extersoriam facultatem, ostendunt; vt & vitiligines detergant, & semen renum calculos confringat. At radicis decoctum ad dysenteriam, diarrhœam, & sanguinis reiectionem aptum est, nempe cùm adstringentem quandam facultatem habeat. Et de Maluis agens. Huius generis est & ea quæ Dendromalache nominatur: sed efficacissima prædictarum in digerendo, appellatur etiam Althæa.

Moloche agria. Aristolochia. Lichenes. Plinius Dioscor. & Galeno contrarius. Dendromalache. Althæa.

Aquâ destillatâ Althææ erosiones intestinorum ex dysenteria, aliaue choleræ caussâ profectas persanat, Tragus: asthmaticis propinatur vtiliter: Radix minutim concisa, inque lacte aut aqua decocta, quousque in pultem euadat, & emplastri ritu imposita emollit, & maturat quæcunque vlcera, quæ sponte sua suboriuntur, quale id est quod in manibus sæpenumerò nascitur, & à Germanis **Das Mittel** nuncupatur, nec non alia huic similia, quacunque corporis parte oriantur. Oleum ex foliis Althææ compositum, omnes apum & vesparum aculeatos ictus persanat, illitu. Idem possunt folia per se. Semen in puluerem redactum & cum rore, qui Maio mense excipitur, temperatum, vitiligines & maculas faciei emendat. Radix aut semen in aceto decocta ac calida in ore retenta, dolori dentium auxiliatur: proinde apud Medicos equarios magni nominis & vsus est hæc radix. Hæc ille. Tumores duri si sint minores tolli tradit Saxonia impositâ radice Altheæ maceratâ in aqua ardenti, aut Oxymellite.

Aqua. Radix. Vlcera. Oleum. Semen. Tumores.

ALTHÆA PROFVNDE SERRATO siue dentato folio.

Descriptio.

Nomine Altheæ Thuringiacæ accepi Basileâ à Richnero Althæam [de qua iam habebam portionem nomine Althææ Thuringiacæ Camerarii, ni fallor, inter Cherlerianas Basilea asportatas] *folio* molli, hirsuto, vulgaris æmulo, pulchrè tamen laciniato, profundè & tenuiter serrato: *flore* maiusculo, rubente, stilo apicibus ornato purpureis vel nigricantibus.

An Clusio Pannon. Althæa laciniato folio siue tertia: & Hist. post. Althæa Pannonnica 4. cuius folia sunt incana & mollia, in tres lacinias maiores diuisa: flores etiam paulò minores [quā in Pannonica] Belgicæ floribus magnitudine respondentes; sed colore differentes, nempe qui toti carnei sunt siuē incarnati, multis intus staminibus nigricantibus: cæterà vulgari similia; gaudens humilis (in Pānonia) locis & secundum riuulos sitis, florensque Iulio.

Cas. Bauh. Phyt. Althæa tertia, siue laciniato folio, tertia Clusio.

ALTHÆA FLORE GRANDI ALCEÆ, Thuringiaca Camerario.

De hac Althæa flore grandi Alceæ; seu, vt in iconibus ab ipso inscribitur, Althæa Thuringiaca, dubitat Camer. hort. an altera sit fortassis, aut tertia ex Pannonicis Caroli Clusii? Sed dubii sumus & nos, relinquimusque aliis liberum certiora perquirere. An igitur Clusii Althæa Pannonica 2. seu Altheæ aliud genus, quod licèt foliis totaque reliqua facie cū vulgari conueniat, maiusculos tamen flores habere videtur? An verò Althæa Pannon. 3. vel tertium Althææ genus, de quo sub præcedente diximus?

An Althæa 2. aut 3. Clusii.

Cas. Bauh. Phyt. Althæa 2. siue flore maiore. Althæa altera Clusii. Althæa Thuringiaca Camer. Hanc D. Doldius Norimbergâ misit: ac similem Monspelio à Io. Henrico Cherlero habemus.

ALTHEÆ SPECIES VVLGARI similis.

Descriptio.

Althæa Pannonica tertia Clusii hist. post. forma non valdè dissimilis Pannonicæ 2. (siue flore grandi,) sola in floribus differentiâ, qui minores sunt, vulgaris tamen floribus aliquantulùm maiores:

ALTHÆA ARBORESCENS

Descriptio IN arbusculæ proceritatem excrescit Althæa, ob id arborescens dicta, stipitibus lignosis firmis, cortice tomentoso vestitis: *folia* Maluarum minorum magnitudine, aliàs leuiter sinuata, aliàs Althææ modo, in nonnihil oblongas lacinias cæsa, candicantia, lanuginosa, pediculo satis longo, villoso, nixa: ex quorum alis exoriuntur *flores* Maluæ vulgatoris surrectæ pares, purpurascentibus vnguibus & ad radicem hirlutis, folioso hirsuto calyce, in quo postea orbiculis circumactorum *seminum* nigricantium pellicula alba contectorum succrescit.

Synon. *Althæa frutex Clusij* Lobel. Obs. Althæam arborescentem, seu Althæam fruticem Clusii eandem sanè existimat, cum Althæa arborescente in Aduersariis descripta. Clusius autem suam Althæam fruticem 1. seu Althæam fruticantem, à Lobelii Althæa arborea *Lob notatur* differre scribit, ac ait. Quam Lobelius Althææ arboreæ nomine exhibet, ea nobis aliquando Mechliniæ semine peregrè misso prouenit, stoloni- *Alcea cannabina Clusius reprehenditur* bus singulis annis Hyeme marcescentibus, &c. Ast semen quod missum Clusio, non fuit Althææ arboreæ Lobelii, ei enim stolones non pereunt Hyeme. Ea de qua loquitur Clusius est Alcea Cannabina. Scio ipsum perseuerare in sua opinione & Cannabinam suam ab ea separare, quam Lobelii putat arboream: an benè iudicent alii, de Cannabina plura sub Alcea.

Idem rursus Lobel. in Icon. plant. diuersas statuere videtur, siquidem eas separat, ac sub diuersis titulis sculptas proponit. Nunc enim Althæam arborem Olbiæ in Gallo-prouincia: nunc fruticem Clusii, vocat.

Consuluit sibi hac in parte Compilator Hist. Lugd. qui Clusii Althæam fruticem 1. & Penæ & Lob. Althæam arboream, eadem tabella comprehendit, ac Althæam lignosam Dalechampii cognominat.

C. B. not. Contrà, sed malè, Casp. Bauh. Phyt. Althæam 4. siue frutescentem folio rotundiore incano: Althæam fruticem Clusii & Lobel. in Obseru. Althæam lignosam Dalechampii, ab Althæa sua 5. siue Althæâ arborescente folio acuto, Althæâ arboreâ Olbiæ Aduers. separat, ac dicit: Hanc licèt Lobelius cum præcedente eandem faciat, diuersa tamen est: vtramque habemus: huius enim flores minores, folia etiam non vt præcedentis mollia nec rotunda, sed acuminata &c. quod ex figura facilè est colligere. *Sed si* C. Bauh. figuram Lobelii in Aduersariis diligentiùs considerasset, deprehendisset vtique eam non esse bonam, sicuti plures minùs bonas habet. Sunt nobis rami ab ipso Lobelio dono dati nomine Althææ lignosæ propè Hieres ad iustam arborem prouenientis, in quibus folia superiora in tres partes acutas diuisa, in cæteris non differentia: mihi data etiam per Valerandum Dourez, & ea, quam hactenus obseruaui, ita vt mihi persuadeā, ac cum ipso Lobelio, cui potiùs credendum se interpretanti, eandem Lob. in Aduers. & Clusii: variare autem arboream Althæam etiam in eadem planta vt faciunt cæteræ Altheæ ac Maluæ. Flores in pictura Aduers. ex sicca planta malè picti satis demonstrant non minores fuisse, quàm in Clusii figurā: nec etiam si rami ex planta quæ in Prouincia prouenisset paulò minores haberet flores, ac folia minùs mollia, sed paulò rigidiora, hoc faceret differentiam: vidimus quotidie quantùm immutentur apud nos plantæ, quorum semina ex calidioribus regionibus delata: anni quoque tēpus facit mutationem.

Aliquando recepi Lutetiā à Domino Rasse semen cum hac inscriptione: Althæa frutex, ex quo asseres magni ex Oriente flore rubro: fortè floris colos, præter magnitudinem aliud genus à præcedenti denotat.

Tabernæ Hist. & Ic. in quibus mutata est nonnihil prior icon, vnius plantæ, Althææ arborescentis Lobelii, & Altheæ arborescentis Clusii, duas habet figuras, cùm tamen vnica suffecisset. *Tabern not.*

Collegi Stutgardiæ in horto mense Nouembri semina, quæ Montbelgardi in horto Ill. E. C. sata, ex quibus excreuerat ad altitudinem duorum hominum pulchra sanè arbor quæ hieme domo tecta conseruatur, & folia retinet, & denuò Maio floret. Eam etiam vidi Pfortzemi D. Gruningeri in horto pharmacopœi. Basileæ apud Dominum Zvvingerum: Lutetiæ in horto Robini nostri: Quibusdam in locis, teste Lobelio, & feruidiore cœlo [quale in marinis Gallo-prouinciæ ad Olbiam] prouentu tanto fruticat, vt ad sepes constituendas satis sit. Tantùm iuxta vrbem Horiuelam extremis limitibus Valentini regni Murciano finitimi obseruauit Clusius, Martio florentem, an verò perpetuā esset fronde, cùm Hispanicarum stirpium historiam scripsit, ignorauit. Multis autem pòst annis, ex ea stirpe, quæ à Ioh. de Casabona missa Francofurti ad Mœnum nata est, deprehendit plantam folia non abiicere nisi aliis nouis enatis; vt plæræque stirpes perpetuā frōde virentes facere solent. Frigidioribus etiam locis hyemem perfert. *Locus & Tempus.*

ALTHÆÆ SPECIES, QVIBVSDAM Arborea altera, vel Bryoniæ folio.

ANno 1601. prouenit nobis in horto Montbelg. foliis rotundis quæ reposita hiemem pertulit & excreuit anno 1602. ad altitudinem hominis, foliis & floribus paulò minoribus: caule ex viriditate lucēte: ramis veluti farina aspersis, quibusdam ex superioribus foliis subtùs magis candicantibus, quibusdam

quibusdam longiusculis siue laciniis.

Anno etiam 1602. verno tempore sata, ad altitudinem penè cubiti excreuit, cui folia ex longis pediculis rotunda, coloris Althææ, inferna parte candidiore, caulis tomento candidus.

Althæa frutex Clu- De hac fortè Clusius hæc scribit. Nata forsitan hæc planta [Althæa frutex 3.] semine, quali me donabat superiore anno Ioseph. à Casabona, Althææ arboris duorum generum appellatione, recens ab ipso in Creta insula collecto. Vni ex amicis quibus communicabam, prouenit planta, quæ sequente anno, valdè adoleuit: nam ramos protulit bicubitales, cortice viridi tectos, cui inspersa est plurima incana lanugo, seu potiùs tomentum, vt in priore quod descripsi genere: folia etiam habet incana, angulosa, & per oras dentata, illis tamen maiora: flores minores, Althææ vulgaris florum magnitudinem vix superantes, quinque foliis cõstantes, instar reliquarum Maluarum, coloris rubri valdè diluti, & ad carneum (si ita vocare licet) inclinantis, multis staminibus ex albo pallescentibus, in oblongiusculo & crassiusculo stilo nascentibus, & vmbilicum occupantibus: floribus defluentibus succedunt plana capita, vt in vulgari Malua, semen in orbem serie quadam distributum continentia.

...on. ...mer. not. An Camer. Hort. Althæa arborescens, vel potiùs fruticosa perennis planta, alia ab Hispanica Clusii, & fortassis eadem cum Prouinciali Penæ, sed non exquisitè picta. *Ego* Hispanicam Clusii & Penæ eandem puto, diuersam ab hac, nec hanc etiam ad Tabernæmontani arborescentem refero, sub cuius inscriptione eam anno 1595. Heidelbergæ communicatam memini.

C. Bauh. phyt. Althæa 6. siue fruticans foliis Bryoniæ perennis. Ramum ex horto Domini Camerarii ad nos misit, inquit is, Doctor Doldius arborescentis semperuirentis nomine, cuius etiam fit mentio in horto Camerarii p. 12. Altheæ arborescentis nomine: at ne quis censeat eandem cum Althea arborem Olbiæ Lobelii.

...tus & ...pus. Mihi missum semen per Dominum Christophorum Schvvartz Stutgardiâ inter semina quæ pro Creticis miserat: Dominus Casabona idem mihi transmisit, cui titulus erat, Althæa arborea 2. ex Candia; foliis ad satis amplam magnitudinem excrescentibus. Argentinæ vidi in horto D. Friderici Meier florentem Septembri, Montbelgardi in horto Ill. E.C. prouenit, & reposita sequenti anno floruit Augusto, Septembri, & Octobri, sed semen non maturuit propter Aestatis & Autumni pluuiosam constitutionem.

ALTHÆA SIDA DICTA QVIBVSDAM.

...criptio. Sidæ nomine planta folium habet circumscriptione Abutili putati, ex rotundo in acutum mucronem desinens, delicatum, molle, villosum, & per ambitum serratum. Flos magnus Maluæ roseæ florem æquat, oblongus in sicca planta, staminibus in medio longis, colore præditus, vt volunt Aduersaria, purpureo, saturatiore quàm Pæoniæ aut Maluæ satiuæ, aut Cytini, iuxta & in summis *cauliculis* visuntur tempore vindemiarum vtriculi rotundi, oblongi, phæo, vel pullo colore, Aristolochiæ effigie, prægnantes Smyrnii semine, aut Milii colore & magnitudine. Radix hortensis Maluæ: *caulis* cubitorum duorum.

Dodon. Lat. in folio, Althea 2. Altheæ peregrina quædam species apud Belgas tantùm hortensis: fructu tuberoso, rotundâ ferè ac globosâ, quinquangulari tamen specie: radice quali Althea. Nonnulli, inquit, Sidam esse volunt. Sed quia Sida aquatilis est stirps, capite quàm papaueris maiore, vt Theophr. testatur lib. 4. ideò Sida Theophrasti ad Nymphæam referenda. *Sida non est!*

Althæa palustris Lob. & Pena Adu. Althæa palustris, Cytini flore; Sida Theophrast. existimata. Obseru. Althæa palustris Cytini flore. Et: Althæa hortensis Dodon. Sidæ Theophrasti propior palustris planta. Ic. Plant. Althæa palustris Cytini flore, Aristolochiæ vtriculis.

Lobelius taxatur. Figura Lobelii nullam plantæ quam hîc tradidimus partem benè exprimit, Lobelium tamen intelligere plantam de qua agimus satis apparet, cùm ait, Althæam esse hortensem Dodon. apud quem figura mihi placet.

Tabern. not. Nec meliorem Lobelio Tabern. Icon. & Hist. nomine Altheæ palustris, Wasser Eibisch/ exhibet.

Casp. Bauh. phyt. Althæa 7. siue palustris. Sida Theophrasti maior Bembi.

Locus Nobis prouenit in horto Ill. E.C. Montbelgardi: verùm non floruit: aliquot annis reposita durauit, quotannis caulibus exsiccatis.

ALCEA ARBORESCENS GLABRA; Ketmia dicta.

Descriptio. Fruticis modo assurgit, *stolonibus* lignosis, cortice nigricante obductis; quali etiam vestiti rami, in quos stolones diuiduntur: his nullo ordine distributa adnascuntur *folia*, angulosa, in paucas lacinias dissecta, in ambitu serrata, supernè admodum viridia, infernè quodammodò pallescentia: summis ramis innascuntur *flores* Rosæ instar ampli, elegantes, quinque foliis constantes, albis, quę multis purpureis venis

prædita sunt, vngues purpura floridiore, quàm in

Sabdarifæ flore, infecti: ex vmbilico prodeunt multa *stamina* flaua, & stilus albus multifidus. *Semen* non vidimus. *Radix* crassa, longa, intus, vt & caulis albicans.

Synonyma Camer. hort. Alcea arborescens, cuius duplicem inter icones figuram habet eodem nomine, ac eius Rauvvolfium meminisse dicit in suo itiner. nomine, Maluę arborescentis. Ego autem huc non refero Maluam arboream Rauvvolfii, sed ad veram Maluam.

Sida minor. C. Bauh. Phyt. Althæa palustris septimæ altera, flore minore cæruleo &c. Eidem Alcea 1. siue arborea. Alcea arborescens Camerarii, quorundam Ketmia Syrorum dicta. Item: Alcea 7. siue Syriaca Lutetiâ habita à Robino. Hæ mihi vna planta non tres, donec demonstretur discrimen.

In per. *Chetmia* planta Syriacè dicta species Alceæ, fruticosa, quæ in Syria colitur ad oculorum oblectationem. Chetmia planta Syriaca & Cretica species Alceæ arborescentis. Clus. Althæa frutex 2. Ratum & elegans, seu tertium Althææ fruticantis genus.

Locus & Tempus. Pulchram hancce plantam primùm vidi Lutetiæ in horto Ioh. Robini hortulani regii. Postea nomine Ketmiæ in horto D. Frid. Meyer Argentinæ. Vidi in horto D. Iacobi Zvvingeri Basileæ: ac eius ramum habeo cui Frater Casp. Bauhinus ascripsit nomen *Ketmia* & *Sida* minoris Theophr. *Sida minor* Bembo.

ALCEA PENTAPHYLLI FOLIO vel Cannabina.

Descriptio. HErba hæc hominis altitudinē excedens, *coliculis* est asperis, lentis, in plures ramulos diuisis: *folia* Cannabinis satis similia, ex pediculis breuioribus, in tres partes secta longas, mediam longissimam, reliquas vtrinque breuiores, quæ sæpè iterum in minores subdiuiduntur: sic non tantùm tripartita, sed modò quinquepartita, diuersimodè crenata, hirsuta, nigricantia, minùs aspera Cannabinis, sapore viscido: *flores* interdum singuli, interdum bini ex longis pediculis vel ramulorum potiùs extremitatibus, Alceę vulgari similes, minores tamen, quibus excidentibus succedunt *capitula*, qualia in Malua vel Alcea, parua, foliolis obuoluta, in quibus *semina* Maluæ cuspæ, nigra: *Radix* perpetua, cuius pars vna maior, aliæ minores, extrà & intùs alba, gustu admodum viscido.

Synonyma. Quamuis Alceæ alteri satis conueniat Alceæ descriptio apud Diosc. & Plinium, magis tamen videtur Cæsalpino conuenire Cannabis syluestris.

Camer. hort. Alcea Cannabina, secundum nonnullos Cannabis silu. Diosc. *Cannabis silu.*

Lob. & Penæ Aduers. & Icon. Plant. Alcea fruticosior Pentaphylli folio. *Alcea cannabina.* *Alc. Pentaphyllifol.*

C. Bauh. Phyt. Alcea 6. siue Cannabina, Cannabis silv. Dioscoridis.

De hac Clus. in Hisp. & Hist. post. in fol. scribit, nomine Althææ arboreæ Lobelii. Quam doctiss. inquit, Lobelius Althææ arboreæ nomine exhibet, ea nobis aliquando Machliniæ nata semine peregrè misso, feliciter prouenit, atque ex radice crassâ lentâque, qualis in Althæa vulgari, duriore tamen & quodammodò lignosa summâ parte, aliquot stolones protulit humanæ proceritatis, qui adueniente brumâ marcescebant, singulis deinde annis nouo vere plures protrudebant: flores Augusto demum producentes, semen Septembri: quo à ventis excusso & deciduo, aliæ etiam stirpes spontè renascebantur. *Althæa arborea Lobelii Clusio.* Quod verò non sit Lobelii Althæa, quod sibi falsò persuadet Clusius, vel ex eo manifestum fit, quòd in Lob. Althæa stolones non marcescūt, nisi tota plāta simul pereat. *Clus. taxatur.* Et licèt ab hac Alceam fruticosam cannabino folio capite sequenti separet, ei tamen assentiri non possum, quamuis quod de flore maiore scribit nostræ plantę non conueniat. Cæterùm Icon, quàm proponit Clusius, est eadem cum icone Cannabinę Alceę Lobelii.

Locus & tempus. Nata mihi est in horto Ill. F.C. Montbelgardi, ex semine Patauio à Cl. viro D. Iac. Antonio Cortuso misso, nomine Cannabis syluest. quorūdam: addente, nec Altheam, nec Alceam esse. Semen maturat Augusto & Septembri, quo tempore florentem adhuc obseruaui. Missum est & eius semen Stutgardiâ nomine Alceę Venetę. Primùm autem visa mihi est in horto D. Cortusi.

ALTHÆA THEOPHR. FLORE LVTEO, quibusdam Abutilon.

Descriptio. CVm Althea vulgari de mollitie palmâ certat, quod *Abutilon* vocat, *radice* paruâ, albâ, fibris aliquot adnatis donatâ, subdulci: *caulis* foris tomento molli totus est obsitus, pingue quid attrectantis manibus allinens, incanus: cortici, qui facilè delibratur, subest lignum Saligni instar, candidum & durum, medullam succulentam viridem continens. ex caule *folia* nullo ordine nascuntur, pediculis palmaribus, & minùs lata, circinatæ rotunditatis, nisi in mucronem acutiorem desinerent, lanugine incanâ & insigniter molli obducta: ex horum alis rami producuntur: indidem *flores* itidem prodeunt, Caryophyllatę aquaticæ, intensè crocei, striati è quinque foliis compositi, medium occupante apiculorum

radice duntaxat expressus. Ipsa verò decocta pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat fronti illitus: aluminis pauco admisto ignem sacrum, sine oleo trita scilicet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctáque eadem contra vlcera quæ serpunt, illinitur, & alopeciis cruda, & vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validiùs cocta fluxiones stomachi sistit, & ventris.

Vires ex Galeno. Galeno verò authore succus betarum tergendi vim habet manifestam adeò, vt ventrem ad excernendum incitet, & stomachum interdum mordicet, præsertim quibus naturâ sensu exactiore præditus est: ob idque edulium id stomacho est noxium, si largiùs sumatur: corpori autem ab ipsa, vt ab aliis oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obstructum hepar Maluâ magis aperit, & multò magis si cum Sinapi aut omninò saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodem modo sumpta est vtile medicamentum. Et, beta nitrosæ facultatis particeps est, quâ tum digerit, tum exterget, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, fitque leuiter discutiens. Porrò ad detergendum digerendúmque validior est beta alba: nam nigra adiunctum habet quidpiam adstrictionis, & magis in radice quàm in aliis partibus.

Ex Simeone Sethi. Ex Simeone Sethi betæ succus mediocriter abstergit, ventrem etiam ad effluxum proritat, & stomachum aliquando vellicat, eorum præsertim, qui huc valdè sensibilem habent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimum comedatur. Exiguum est eius alimentum sicut cæterorum olerum. Vtilis verò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionibus bonum fit medicamentum. Constat autem beta ex contrariis facultatibus: succus enim eius calidus est, ventrem constringit, & sitim adfert. Eius verò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficile, & frigidum, ventrémque sistit: maximè si aqua in qua coctum est, subinde abiiciatur.

Ad betarum cocturam vinum & piper expeti scribit Martialis his versibus:

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia Betæ
O quàm sæpè petet vina pipérque coquus.

Præterea eiusdem betæ radicibus conditis vtuntur. Conditur autem beta in aceto hac ratione, cum foliis & radicibus integrum eradicandum betæ olus, aquâ deinde benè, necnon etiam cultro mundandum: In aqua ex hoc ebulliendum, & transuersim in particulas secandum, posito verò in vase aliquo figulino, aquâ reiectâ, sale caru vel granis Iuniperi condies, his superinfuso aceto, cyatho vno atque altero pleno, pro betæ quantitate.

Temperã. Nihil in culinis beta hortensi frequentius esse testatus est Tragus. Nam in cibo vsurpatur. Temperamento calida est beta, maximè quod ad radicem attinet, id quod hinc manifestum fit, cùm enim succus naribus excipitur, adurit, & sternutamenta proritat. Beta in cibo sicut Spinachia parata facillimæ est concoctionis, iísque inprimis conducit qui stomachi imbecillitate laborant. Betæ hortensis plantulæ recentes cum radicibus leuiter bullitæ, & ex aceto postea deuoratæ cibi appetentiam adferunt, sitim compescunt, choleram in ventriculo reprimunt. Debet verò eiusmodi cibus æstate potissimùm vsurpari.

Bayrus emplastro è radicibus betæ curat achores. Emplastrũ

BETA CRETICA SEMINE SPINOSO.

Betæ Creticæ *folia* nostrati non multùm dissimilia, nisi quòd vix ad eam magnitudinem quantùm obseruare licuit, proueniunt, cæteroqui satis carnosa, per extremum rotunda, aut saltem obtusa, iuxtà pediculum angustum nonnihil alata: *flosculi* parui, lutei, spicati in ramorũ extremitatibus: *echini* circa caulem nascuntur ex foliorum alis in tres spinas radiatas desinentes, costis pulchris donati, transuersisq; cancellis reticulati, quorum vnicuique *semen* inest vnum oblongum, pellicula ruffa tectum, medulla alba. *Rami* multi cubitales vel minores ex *radice* annua supra terram se extendunt.

Lapathum. Si hæc non iam vsurpasset nomen betæ, ad Lapathum vel Spinachiam potiùs referrem. Casp. Bauh. phyt. beta 6. siue Cretica semine aculeato.

Locus & tempus. Betam Creticam semine spinoso vidi Basileæ 1595. Augusti fine semine maturo in horto Domini Iacobi Zvvingeri, quod attuli serendum Montbelgardi in horto E.C. quod prouenit. Accepi etiam à D. Phil. Seb. Sprengero nomine betę spinosæ Candiæ.

BETA LATICAVLIS MONSTROSA.

Descriptio. Admirandæ betæ πλατύκαυλ☉, quam H. Lugdun. picturâ exprimere curauit, cuius caulis est quatuor digitos latus, circa quem parua sunt folia, & quem totum semen operit, sed in eius fastigio ita densum: vt caulis prospectum adimat. Aliquando propè D. Ramberti oppidulum Allobrogum in pingui quodam prato talem vidit Dalechampius siluestris Cichorii caulem.

C. Bauh. phyt. beta 7. siue lato caule.

Nos quia in monstrosis plantis numeranda est, eam meritò à præcedentibus separauimus; nec pingendam quidem esse duximus.

SPINACHIA MAS ET FOEMINA.

Descriptio. Fatuo gustu tota est planta: *radix* tenuis, alba, *folia* Dentis Leonis, latiora, profundè sinuata, minùs tamen crebris laciniis, pinguiuscula, & farina tenui Atriplicis modo respersa: *caules* fistulosi, striati, in alas diuisi: *flores* in alis & caulibus, à medio ferè vsque ad fastigium, creberrimi

si, ex herbido purpurascentes: *semen* aculeatum, & , vt nomen docet, spinosum: aliàs Lentis modo compressum, orbiculatum & innocens.

Veteribus incognitum olus

Hoc olus Veteribus (quod mirum est) incognitum fuisse videtur, cùm de eo nihil illi, quod legatur, literarum monumentis tradiderint: vel forsitan quòd cibo, quàm medicinæ potiùs natum esset, nec quicquam illustre sortitum, ob id ingenii segnitie obscurum, vel quòd, vt coniici potest, nondum in vsum vulgi, literatorúmque cognitionem eo sæculo venerat, qui eorum quæ suâ fuerunt memoriâ, prorsus intactum nihil intentatúmque reliquerunt. Non enim silentio tam frequens olus abolere voluissent, sed potiùs celebratum in lucem prodere. Monspelii præceptor Rondeletius, Blitum Veterum vocabat, quæ opinio mihi non penitùs displicet.

Blitum Veterum

Olus Hispanicum

Trago Hist. Germ. & Lat. vocatur Olus Hispanicum, Spinachia altera seu vulgaris. & Spinachia siluestris. Seutlomalachen, inquit Ruellius, recens Græcia fecit olus, quasi dicas Maluaceam betam, quòd, vt reor, parentum adulterio natum existiment, Veteribus inauditum, fortè quòd figura, & déticulato seminis habitu Betam, & mollitia Maluam mentiretur. Sed fortè Seutlolapathum, ait Gesn. hort. hoc est, mediæ inter Betam & Rumicem naturæ, potiùs quàm Seutlomalachen appellandum. Spinachiam manifestum habere sexum scribit Scaliger. Coniicio autem marem ab eo intelligi illum, cuius semen spinosum est: fœminam sine spinis. Ab his non penitùs dissona sunt, quæ apud Camer. hort. & Hist. Lugd. leguntur. Spinachiæ genera duo, satiuum, & siluestre. Satiui item duo, mas & fœmina, Mas semen fert, Fœmina floret quidem, sed seminis infœcunda sterilescit.

Seuthlomalache Ruell.

Seuthlolapathũ Gesn.

Sexus Spinachiæ

Genera Spinachiæ

Spinachia describitur & pingitur à Lob. & Penâ Adu. Obs. Ic. plant. Dod. Hist. Lugd. Fuchs. qui & Spinacium olus vocat. Brunfelsio. Camer. in Hort. & Hist. germ. Matth. qui Spanachiũ inscripsit. Tabern. Ic. & Hist. Amato, atque Matthiolo.

Rumex domesticus Lapath. hortense Amatus & Cæsalp. hallucinantur

Amatus quidem domesticum Rumicem siue hortense Lapathum, Spinachiam nostram esse sibi falsò imaginatur, quod & Cæsalp. sentire videtur. Quare meritò Robert. Constant. eum hallucinari scribit dum sine autoritate aut ratione hoc contendit: Constantino in eo adstipulantibus Grapaldo & Matthiolo.

Boulapathõ non est

Falluntur & ii, qui Plinii Boulapathon apud Dodonæum esse existimant: Lapathi siquidem genus Boulapathon est: radicis tantùm altitudine ab aliis differens, vt ipse refert. Nec quoque Hippocratis Blitum est, quod veluti linguam esse scribit lib. 2. de morbis muliebr. Nam inter subdititia

Non est Blitum Hippocratis

istud refertur, quæ rubrum fluxum muliebrem reprimunt ac sistunt. Talis autem Spinachiæ facultas haudquaquam est adstrictione omni carens. Nec est Chrysolachanum, vt vult Monardus.

C. Bauh. Phyt. Lapathum hortense alterum, seu Spinachia semine spinoso. Idem apud Matth. Atriplex 2. Lapathum hortense alterum, Spinachia mas quibusdam. Item Phyt. Lapathum 4. siue hortense alterum, seu Spinachia sterilibus. In Matth. Spinachia 3. sterilis.

Nomina linguarum

Spinachia siue Spinacia & Spinaceum olus, quod Latini appellant, σπανάχιον recentioribus Græcis dicitur, ab Arab. & Serap. Hispanac: à Germ. Spinet oder Binetsch: belg. Spinagie: Gall. *Espinoches ou Espinars*: It. *Spinacci & Spinace*: Hisp. *Espinaca*: Angl. Spinache: Boh. Spinak:

Spinacia quidem & Spinaceum olus ab insigni seminis spiculorum nota, quòd tam glabræ, & mollis herbæ semen in spinas occalescat. Σπανάχια verò sumpto nomine à raritate, quòd rarò illo medici vterentur. Quibus hæc vocabula displicent, Atriplicem Hispaniensem vocant, Mauritani *Hispanach*, id est, Hispanicum olus, fortasse quòd inde primùm duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translatum: quidam Seutlomalachen.

Locus & tempus.

Spinachiam colimus Montbelgardi in horto E. C. marem & fœminam. Passim in hortis seritur nullum solum respuens, cùm Martio & alio tempore, tum Septembri mense, exeuns septem à satu diebus, folio primùm triangulo, molli, mox intubaceo, non horrens Hiemis frigora, quæ si iniqua nimis, Iuglandis foliis conseruantur: vt Vere cibum suppeditet, quo tempore semẽ profert: Hieme enim restat: Martio verò satum intra duos menses perficitur, hinc Iunio & Iulio flores & semen edit.

Cultura

Vsus

In culinis, teste Trago, nihil ferè frequentioris est vsus, pultibus ex Spinachia recenti confectis. Temperamento illa frigida & humida est, cibo & medicinæ accommoda. Pultes Spinachiæ aluo astrictiori prosunt, potestque id oleris in omni pene ægritudine cibo deligi, nam meo iudicio inter omnia culinaria olera Spinachia laudatissima est, & gratissima. Spinachia aluum emollit, gutturis asperitati medetur, & aridæ tussi confert, teste Constant. Succus & aqua distillata Spinachiæ pota, calorem restinguit, stomachi rosiones mitigat, & lac elicit. Spinachia cataplasmatis instar stomacho & epati imposita, inflammationibus illarum partium prodest, doloremque tollit. Eadem ictibus scorpionum, & aranearum imposita succurrit. Spinachia primæ refrigerantium & humectantium classis, nec omninò vacat nitrosa qualitate Camer. Aluum emollit, melius Atriplice suppeditat alimentum, sed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & vomitiones concitat, nisi excrementitius humor abiiciatur: ventrem decocti iure proluit. Citra aquam coquitur hoc olus, quòd magnam vim humoris inter coquendum remittat, & veluti proprio contentum iure alienum aspernetur. Bibitur eius succus ad scorpionum & aranearum ictus, ac etiam vulneri illinitur: quinetiam cocta lenit exasperatas fauces: sed nauseam facilè parit, nisi Zinzigere, aut alio consimili condiatur: Recipitur & inter cruda acetaria recens enata.

Tempus.

Vomitum mouet.

SPINACHIA SEMINE NON PVNGENTE, Folio maiore rotundiore.

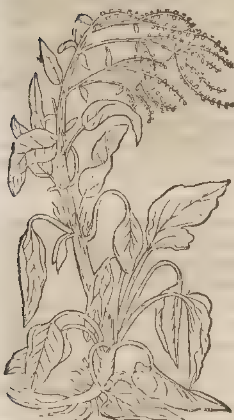
Descriptio

LOngè maior maioribusque est *foliis*, quàm Spinachia vulgaris, nec non rotũdioribus, cæteròqui

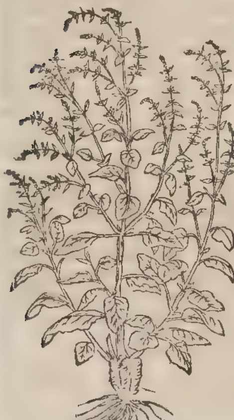
Beta candida.

Beta nigra.

Beta radice rubra crassa.

Descriptio

ctenus recensitus externæ faciei necessitudo intercedit. Verùm cùm & ipsę emollientes sint & holeraceæ hîc collocare voluimus.

Beta quam ex radicis & foliorum argumento *cãdidam* vocãt, *radicem* lignosam habet minimi digiti crassitudine, mediocriter lõgam, candidam: *folia* dilutiùs virent, Lapathi, crassa & succulenta, sapore nitroso: *caulis* duos cubitos altus, aut etiam maior, gracilis, striatus, multis alis concauus: in quibus longa serie *flosculi* exigui, ex foliorum alis, apicibus luteis constantes, quinis calycum foliolis obuallati: *semen* rotundum, & crispa superficie asperum, fuscum. Huic persimilis *Nigra* dicta, foliis breuioribus, atrovirentibus. Itemque & ea quæ vulgi *Rubra* est, foliis rubentibus. At *Rubra* alia non tantùm foliorum discrimen agnoscit, sed & radice quę ventriosa, Napi instar, intus forisque sangui-

...ta nigra ...bra ...ta rubra ...dice craſ- ...ia species

neo colore saturo infecta est. Reperitur & *Lutea* à iam dicta radice buxeâ solùm differens. Ornant præter has Ill. E. C. Vvirt. hortum duæ aliæ: *Vna* albis, latissimisque costis ornata: *altera* verò rubris, quarum semen Argentinâ missum, quæ facilè pereunt.

Dioscorides & Galenus duo genera tantùm faciunt, *nigram* & *albam*. *Dioscor. & Gal. genera*

Theophrastus candidam sapore præstantiori esse tradit, paucíorúmque seminum, quam Siculam quidam appellauerint: caule carnoso: radice singulari, & carnosâ, longâ, crassâ & rectâ, vt Rhaphani: suaui, vt crudam nonnulli mandant. Siluestris etiam meminit in genere Carduorum aculeatis foliis non constantis. *Candida Theoph. Sicula*

Beta hortensiorum, inquit Plinius, leuissima est. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, *nigram & candidam*, quam præferunt, parcissimi seminis, appellantque Siculam, candoris sanè discrimine præferentes, vt Lactucam. Nostri Betæ genera faciunt, Vernum & Autumnale, à temporibus satiuis: quanquam & Iunio seratur. Et mox rursus, Mira differentia si vera est, candidis solui aluos modicè, nigris inhiberi. Item lib. 20. cap. 8. Esse & Betam siluestrem idem scripsit, quam Limonium [vt Theophr.] vocari tradit, & Neuroidem, multò minoribus, tenuioribusque foliis, ac densioribus, vndecim sæpè caulium. Sed hanc Diosc. non nouit, Limonium à Betis valdè disiungens. Et Galenus siluestrem non esse dicit, nisi quis Lapathum seu Rumicem ita nominare velit. Quibus verbis Galenus tam plausibilem ac receptam Platonis sententiam in Timæo ambiguam nobis effecit, satiuas omnes plantas olim fuisse feras, neque à se ipsis cultu differre. Cùm enim, inquit Scaliger, Lapathum à nobis multò studio huius rei gratia cultum, nunquam induerit Betæ faciem, aut saporem, etiam nunc hæremus in illius sententia, non omnem plantam mitem, fuisse priùs agrestem. *Ex Plinio* *Bet a nigra & candida Sicula* *Limonium Beta silu.* *Plin. refutatur*

Cæterùm, videas hodie qui se peritissimos vocari cupiunt, qui quid intersit inter Betam & Blitum, nec legendo in libro, nec in horto oculis manúue contrectando discernere queant. Apud Monachos in Mesuem ita scriptum habetur. Herba quædam [Blitum Indicum] habet folia Betæ, siue, quod idem est, Bliti. Hos igitur Betam cum Blito confundere dubitationi nullus est locus. *Error grauis plurimorum* *Blitum*

Porrò varii varias siluestris Betæ nomine inscribunt plantas. Nam Limonium Tragi, quod Germanos Betam pratensem [Wisen Mangolt] vocare scribit, est Trifolium palustre Dodonæi, de quo lib. 17. diximus. Betæ siluestris speciem facit Dodon. Lampsanam: eandem Lobelius Lampsanæ nomine depinxit. Betam silu. Bistortam esse Gesner. in cat. pl. iudicat. Sunt etiam, qui Betæ silu. speciem Pyrolam facere non verentur. Alii, vt Lonic. confundunt Betam sylu. [Limonium Tragi] cum Pyrola altera. Myosotis, Auricula muris, vt tradit Gesn. in cat. pl. existimatur à Medicis Germ. Beta siluestris. Aliis, vt Cæsalp. Beta silu. Plantago [maior] vocatur. Nonnullis, teste Anguill. Plantago aquatica. Gesner. adhæc in cat. pl. Betæ silu. nomen Potamogeto adscribit. Lapathum ait Galenus, licet appellare Betam agrestem. Sed & Carduum pratensem multi Betam silu. faciunt. *Trifolium palustre* *Lampsana* *Bistorta.* *Pyrola* *Pyrola altera.* *Myosotis* *Plantago* *Plantago aquatica* *Potamogeton.* *Lapathum* *Carduus pratensis*

Betam primam nobiscum appellant *candidam* Matth. [qui tamen hoc titulo nigram proponit, ex transpositione & incuria Typographi, & ex Matth. H. Lugd.] Trag. qui hanc agrestem seu er- *Beta candida.*

Mmmm 3

raticam Betam censet:) Fuchs. Dod.gall. & Lat. in fol. Cord in Dioscor. Lacun. Hist.Lugdun.& Schuvverckfeldius. *Betam albam* Turn. Gesner. hort. Lonic. Lob.Obs.& Ic.plant. Hort.Lus. Camer. hort. Epit. & Hist. Matth. germanic. *Betam alteram* Cæsalpinus. *Betam* Brunfels. & Tragus pingens. *Betam* 1. siue *albam* Cas.Bauh.ad Matth. in Phyt.4.

Beta nigra 2. Matth. & Trag. nor. *Beta nigra* nominatur à Matth.(qui vti dictum hoc nomine albam pingit.) Trag. (apud quem perperam siluestre Betæ genus creditur:) Fuchs. Dodon. gall. Gesn.hort. Lacun. Castor. Histor. Lugd. (quæ cum Matth. eam transposuit, ac candidam dicit:) Casp. Bauh. phyt.& hort. Lusatiæ. Schvv. vocat *Betam nigram* à foliorum colore ex obscuro magis virentium: Betam vulgatiorem: Betam rubram Dod.Lat.in fol.Lonicerus. *Betam* Taberna.

Beta rubra *Rubræ* meminerunt Brunfels. Tragus.Hanc inscribit Lob.Obs. Ic.plant.& Hist.Lugdun. Betam rubram vulgatiorem, Betam 2. siue rubram vulgarem. C.Bauh. phyt. & apud Matth.pro Beta 2. seu nigra pingitur.

Beta rubra 4. radice crassa Beta rubra radice crassà ea est, quam Matth. nomine Rufæ ita exprimit: In Germania tamen habetur & Rufa, non modò foliis, sed etiam radice,quæ illi Raporum oblongorum magnitudine extuberat:colore adeò rufescente, vt eius succus viuum sanguinem referat. Hanc Lob.Obs.& Icon. Cast. Gesn.hort. cui & Seutlostaphilinum: Camer.hort.Epit.& Hist.Matth.Germ. & Schvv. cui etiam Rapum rubrum dicitur, *Betam rubram* vocant, Dodon.gall. & Lat.in fol. Betam nigram Romanam: C.Bauh.phyt. & apud Matth. *Betam 3.seu rubram radice crassâ*: Corn.in Diosc. Rapum satiuum rubrum.

Hist. Lugd. rectè vnicam descriptionem duabus figuris accommodat, non enim eæ ab inuicem differunt, licèt diuersis titulis inscripserit. Vocat nunc Betam Erythrorhizon Dodonæi, nunc Betam rubram Matthioli. Fuchsius, inquit ea, inter Raporum genera recenset, & Rapum rubrum vocat,cùm tamen Rapi species non sit.

Beta lutea 5. *Beta lutea* traditur à Camer. hort. Est hæc ea, quam Gesn.hort.flauam nuncupat, Cæsalp. Betam 4.radice buxeâ. C. Bauh. Phyt. Betam 5. siue luteam.

Corn. lapsus Manifestè veritati contrariatur Corn. qui solùm ex radicibus, & non etiam ex foliis Betam albam & nigram dignosci posse falsò contendit. Hoc quidem facilè verum foret, si omnes in re herbaria, vt ipse, cæcutirent.

Dorsth. taxatur. Dorsthenium Betam nunquam gustasse, ne dicam vidisse,credimus. Brassicam siquidem pro Beta monstrat.

Nomina linguarum Quod olus Græcis simpliciter τεῦτλον, vel σεῦτλον vocatur, id Latinis Beta dicitur: Arab. *Decka* & *Celb*, Hebr. *Teradin*, Germ. Mangolt/pieſſen/ Römiſchköl/pieſzköl/ & Romgraß: Belg. Biete: Gall. *Bete,porree,reparee,& lotte*, Ital. *bietola*, Hisp. *Aselgas*, Angl. Betis, Bohem. Manholt. Hung. Czekla. Cum adiectione verò, Gr. λευκὸν ἢ μέλαν τεῦτλον, Lat. Alba vel rubra aut nigra Beta, Germ. Rot oder weis mangolt: Belg. witte oder Roode Beete: Gall *blanche ou rouge bete*. Angl. white oder Redde Betis. Particulatim verò Beta radice rubrà,crassa, Græcis τεῦτλον ἐρυθρόν. German. Rott Mangolt/ Rott Rüben, quasi Rapum rubrum dicas, Beyeriſch Rüben. Rapa Bauarica, fortè quòd copiosa inibi aut crescant,aut aliis prestent, & Rotte Soelerwürtzen. Gall. *des Bendes rouges*, Ital. *Bietela rossa*. σεῦτλον porrò Græci ab impulsu nominarunt: etenim cultus ratione quadam incrementum capescit arboris, neque vlli hortensium latitudo foliorum maior. Betæ nomen sibi adsciuit,quoniam figuram β literæ græcæ dum semine turget,referre videtur. Nam summitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod testatum nobis reliquit Lucius Columella in suo carmine de cultu hortorum ita canens:

Nomine tum Graio,ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magistri:
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur,folio viridis pede candida Beta.

Et quamuis Siculæ cognométo Beta solummodò candida veniat, vt Theophr. & Plin. memoriæ prodiderunt, tamen nunc extritâ literâ vnâ, ferè omnibus nostri sæculi Medicis Sicla, omnis Beta nominari cœpit. *Sicla*

Betam ex cultu arborescere scribit Theophrastus,germinare radicem à latere: Iulio, vt cætera, quæ Sementis postera vocent, serendam: æstate sexto, hieme decimo die erumpere: ex semine paucas prouenire anno primo, sed longo tempore pòst pullulare,anno sc.sequente & tertio, eas aquis salsis iuuari,& iis rigatas meliores effici. *Cultura*

Monspelii colunt Betas valdè magnas albas & nigras, sed vbique passim in hortis seruntur. Rubra verò radice crassâ multùm in Germania prouenit: Omnes recensitas differentias Montbelg.in horto Ill.E.C. VVirtemb. quondam colebant. *Locus*

Beta nigra, vt scribit Dioscorides, coquitur cum Lenticula,vt ventrem sistat, quod magis radice eius præstatur (genus id cibi τευτλοφάκην Veteres appellarunt.) Candida aluo vtilis est. Vtraque tamen propter nitrosum humorem, quem habet in se, noxii est succi. Vnde succus earum cum melle naribus inditus, caput purgat,aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis & foliorum,furfures lendésque deterget: perniónes fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines nitro antea perfrictas, alopeciarum inanitates, scalpendo priùs exasperatas, atque depascentia vlcera illini prodest.Eruptionibus papularum,igni sacro,ambustisque cocta medetur. *Vires & vsus* *Caput purgat succus.* *Lendes* *Alopecia. Vlcera.*

Plinius de betis, vt de olere & alimento hæc tradit. Vsus iis & cum Lente ac Faba,idémque qui oleris, sed præcipuus vt lænitas excitetur acrimonia Sinapis: Medici innocentiorem quàm olus esse iudicauêre. Quamobrem appositam non nemini degustare etiam religio est, vt validis potiùs in cibo sint. Gemina iis natura & oleris,& capite ipso exilientis bulbi. (Nam cum foliis humi sparsis caulis ex illorum medio prodire incipit, eius caput gustu & callosa quadam firmitate bulbo simile esse videtur.) Et paulò pòst. Mira differentia si vera est, candidis solui aluos, modicè nigris inhiberi. Et cum Brassica corrumpitur in dolio vini sapor, odore Betæ foliis demersis restitui. Sed idem alio in loco vsum medicum ex Beta præscribit, tum ea quæ Dioscorides, tum alia recensens. Nec Beta sine remedio est, vtraque. Siue candidæ siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta,& cum Allio crudo sumpta,contra tineas. Nigræ radices,ita in aqua coctæ porriginem tollunt, atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres, & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet vrinam.Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus: Et contra serpentium ictus valet, sed huius radice *Vires ex Plinio* *Vinum vitiatum Beta restituitur.* *Serpentium morsus* *Tineæ* *Vertigo* *Dysenteria. Morb. reg.* *Eius*

radice duntaxat expressus. Ipsa verò decocta pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat fronti illitus: aluminis pauco admisto ignem sacrum, sine oleo trita scilicet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctaque eadem contra vlcera quæ serpunt, illinitur, & alopeciis cruda, & vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validiùs cocta fluxiones stomachi sistit, & ventris.

Vires ex Galeno

Galeno verò authore succus betarum tergendi vim habet manifestam adeò, vt ventrem ad excernendum incitet; & stomachum interdum mordicet, præsertim quibus naturâ sensu exactiore præditus est: ob idque edulium id stomacho est noxium, si largiùs sumatur: corpori autem ab ipsa, vt ab aliis oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obstructum hepar Maluâ magis aperit, & multò magis si cum Sinapi aut omninò saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodem modo sumpta est vtile medicamentum. Et, Beta nitrosæ facultatis particeps est, quâ tum digerit, tum exterget, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, fitque leuiter discutiens. Porrò ad detergendum digerendúmque validior est Beta alba: nam nigra adiunctum habet quidpiam adstrictionis, & magis in radice quàm in aliis partibus.

Obstructio hepatis

Ex Simeone Sethi

Ex Simeone Sethi Betæ succus mediocriter abstergit, ventrem etiam ad effluxum proritat, & stomachum aliquando vellicat, eorum præsertim, qui hûc valdè sensibilem habent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimum comedatur. Exiguum est eius alimentum sicut cæterorum olerum. Vtilis verò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionibus bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrariis facultatibus: succus enim eius calidus est, ventrem constringit, & sitim adfert. Eius verò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficile, & frigidum, ventrémque sistit: maximè si aqua in qua coctum est, subinde abiiciatur.

Obstructio lienis

Corrigentia Betam

Ad Betarum cocturam vinum & piper expeti scribit Martialis his versibus:

Vt sapiant fatua fabrorum prandia Betæ
O quàm sæpè petet vina pipérque coquus.

Beta condienda ratio

Præterea eiusdem Betæ radicibus conditis vtuntur. Conditur autem Beta in aceto hac ratione, cum foliis & radicibus integrum eradicandum Betæ olus, aquâ deinde benè, nec non etiam cultro mundandum: In aqua ex hoc ebulliendum, & transuersim in particulas secandum, posito verò in vase aliquo figulino, aquâ reiectâ, sale carui vel granis Iuniperi condies, his superinfuso aceto, cyatho vno atque altero pleno, pro Betæ quantitate.

Temperã.

Nihil in culinis Beta hortensi frequentius esse testatus est Tragus. Nam in cibo vsurpatur. Temperamento calida est Beta, maximè quod ad radicem attinet, id quod hinc manifestum fit, cùm enim succus naribus excipitur, adurit, & sternutamenta proritat. Beta in cibo sicut Spinachia parata facillimæ est concoctionis, iisque inprimis conducit qui stomachi imbecillitate laborant. Betæ hortensis plantulæ recentes cum radicibus leuiter bullitæ, & ex aceto postea deuoratæ cibi appetentiam adferunt, sitim compescunt, choleram in ventriculo reprimunt. Debet verò eiusmodi cibus æstate potissimùm vsurpari.

Bayrus emplastro è radicibus Betæ curat achores. *Emplastrũ*

BETA CRETICA SEMINE SPINOSO.

Betæ Creticæ *folia* nostrati nõ multùm dissimilia, nisi quòd vix ad eam magnitudinem quantùm obseruare licuit, proueniunt, cæteroqui satis carnosa, per extremum rotunda, aut saltem obtusa, iuxta pediculum angustum nonnihil ala. a: *flosculi* parui, lutei, spicati in ramorũ extremitatibus: *echini* circa caulem nascuntur ex foliorum alis in tres spinas radiatas desinentes, costis pulchris donati, transuersisq; cancellis reticulati, quorum vnicuique *semen* inest vnum oblongum, pellicula ruffa tectum, medulla alba. *Rami* multi cubitales vel mi[illegible] s ex *radice* annua supra terram se extendunt.

Si hæc non iam vsurpasset nomen Betæ, ad Lapathum vel Spinachiam potiùs referrem. Casp. Bauh. phyt. Beta 6. siue Cretica semine aculeato. *Lapathum.*

Betam Creticam semine spinoso vidi Basileæ 1595. Augusti fine semine maturo in horto Domini Iacobi Zvvingeri, quod attuli serendum Montbelgardi in horto E.C. quod prouenit. Accepi etiam à D. Phil. Seb. Sprengero homine betę spinosæ Candiæ. *Locus & tempus*

BETA LATICAVLIS MONSTROSA.

Admirandæ Betæ πλατύκαυλ@-, quam H. Lugdun. picturâ exprimere curauit, cuius caulis est quatuor digitos latus, circa quem parua sunt folia, & quem totum semen operit, sed in eius fastigio ita densum: vt caulis prospectum adimat. Aliquando propè D. Ramberti oppidulum Allobrogum in pingui quodam prato talem vidit Dalechampius siluestris Cichorii caulem. *Descriptiõ*

C. Bauh. phyt. Beta 7. siue lato caule.

Nos quia in monstrosis plantis numeranda est, eam meritò à præcedentibus separauimus; nec pingendam quidem esse duximus.

SPINACHIA MAS ET FOEMINA.

Fatuo gustu tota est planta: *radix* tenuis, alba, *folia* Dentis Leonis, latiora, profundè sinuata, minùs tamen crebris laciniis, pinguiscula, & farina tenui Atriplicis modo respersa: *caules* fistulosi, striati, in alas diuisi: *flores* in alis & caulibus, à medio ferè vsque ad fastigium, creberrimi *Descriptiõ*

si, ex herbido purpurascentes: *semen* aculeatum, & , vt nomen docet, spinosum: aliàs Lentis modo compressum, orbiculatum & innocens.

Veteribus incognitum olus

Hoc olus Veteribus (quod mirum est) incognitum fuisse videtur, cùm de eo nihil illi, quod legatur, literarum monumentis tradiderint: vel forsitan quòd cibo, quàm medicinæ potiùs natum esset, nec quicquam illustre fortitum, ob id ingenii segnitie obscurum, vel quòd, vt coniici potest, nondum in vsum vulgi, literatorúmque cognitionem eo sæculo venerat, qui eorum quæ suâ fuerunt memoriâ, prorsus intactum nihil intentatúmque reliquerunt. Non enim silentio tam frequens olus abolêre voluissent, sed potiùs celebratum in lucem prodere. Monspelii præceptor Rondeletius Blitum Veterum vocabat, quæ opinio mihi non penitùs displicet.

Blitum Veterum
Olus Hispanicum

Trago Hist. Germ. & Lat. vocatur Olus Hispanicum, Spinachia altera seu vulgaris, & Spinachia siluestris. Seutlomalachen, inquit Ruellius, recens Græcia fecit olus, quasi dicas Maluaceam betam, quòd, vt reor, parentum adulterio natum existiment, Veteribus inauditum, fortè quòd figura, & déticulato seminis habitu Betam, & mollitia Maluam mentiretur. Sed fortè Seutlolapathum, ait Gesn. hort. hoc est, mediæ inter Betam & Rumicem naturæ, potiùs quàm Seutlomalachen appellandum. Spinachiam manifestum habere sexum scribit Scaliger. Coniicio autem marem ab eo intelligi illum, cuius semen spinosum est: fœminam sine spinis. Ab his non penitùs dissona sunt, quæ apud Camer. hort. & Hist. Lugd. leguntur. Spinachiæ genera duo, satiuum, & siluestre. Satiui item duo, mas & fœmina, Mas semen fert, Fœmina floret quidem, sed seminis infœcunda sterilescit.

Seutloma-lache Ruell.
Seutlolapathũ Gesn.
Sexus Spinachia
Genera Spinachi

Spinachia describitur & pingitur à Lob. & Penâ Adu. Obs. Ic. plant. Dod. Hist. Lugd. Fuchs. qui & Spinacium olus vocat. Brunfelsio. Camer. in Hort. & Hist. germ. Matth. qui Spanachiũ inscripsit. Tabern. Ic. & Hist. Amato, atque Matthiolo.

Rumex domesticus Lapath hortense Amatus & Cæsalp. hallucinantur

Amatus quidem domesticum Rumicem siue hortense Lapathum, Spinachiam nostram esse sibi falsò imaginatur, quod & Cæsalp. sentire videtur. Quare meritò Robert. Constant. eum hallucinari scribit dum sine autoritate aut ratione hoc contendit: Constantino in eo adstipulantibus Grapaldo & Matthiolo.

Boulapathũ non est

Falluntur & ii, qui Plinii Boulapathon apud Dodonæum esse existimant: Lapathi siquidem genus Boulapathon est: radicis tantùm altitudine ab aliis differens, vt ipse refert. Nec quoque Hippocratis Blitum est, quod veluti linguam esse scribit lib. 2. de morbis muliebr. Nam inter subdititia istud refertur, quæ rubrum fluxum muliebrem reprimunt ac sistunt. Talis autem Spinachiæ facultas haudquaquam est adstrictione omni carens. Nec est Chrysolachanum, vt vult Monardus.

Non est Blitum Hippocratis

C. Bauh. Phyt. Lapathum hortense alterum, seu Spinachia semine spinoso. Idem apud Matth. Atriplex 2. Lapathum hortense alterum, Spinachia mas quibusdam. Item Phyt. Lapathum 4. siue hortense alterum, seu Spinachia sterilibus. In Matth. Spinachia 3. sterilis.

Nomina linguarum.

Spinachia siue Spinacia & Spinaceum olus, quod Latini appellant, σπινάχιον recentioribus Græcis dicitur, ab Arab. & Serap. Hispanac: à Germ. Spinet oder Binetsch: Belg. Spinagie: Gall. *Espinaches ou Espinars*: It. *Spinacci* & *Spinace*. Hisp. *Espinaca*: Angl. Spinache: Boh. Spinak:

Spinacia quidem & Spinaceum olus ab insigni seminis spiculorum nota, quòd tam glabræ, & mollis herbæ semen in spinas occalescat. Σπινάχια verò sumpto nomine à raritate, quòd rarò illo medici vterentur. Quibus hæc vocabula displicent, Atriplicem Hispaniensem vocant, Mauritani *Hispanach*, id est, Hispanicum olus, fortasse quòd inde primùm duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translatum: quidam Seutlomalachen.

Locus & tempus.

Spinachiam colimus Montbelgardi in horto E.C. marem & fœminam. Passim in hortis seritur nullum solum respuens, cùm Martio & alio tempore, tum Septembri mense, exeuns septem à satu diebus, folio primùm triangulo, molli, mox intubaceo, non horrens Hiemis frigora, quæ si iniqua nimis, Iuglandis foliis conseruantur: vt Vere cibum suppeditet, quo tempore semẽ profert: Hieme enim restat: Martio verò satum intra duos menses perficitur, hinc Iunio & Iulio flores & semen edit.

Cultura

Vsus

In culinis, teste Trago, nihil ferè frequentioris est vsus, pultibus ex Spinachia recenti confectis. Temperamento illa frigida & humida est, cibo & medicinæ accommoda. Pultes Spinachiæ aluo astrictiori prosunt, potestque id oleris in omni pene ægritudine cibo deligi, nam meo iudicio inter omnia culinaria olera Spinachia laudatissima est, & gratissima. Spinachia aluum emollit, gutturis asperitati medetur, & aridæ tussi confert, teste Constant. Succus & aqua distillata Spinachiæ pota, calorem restinguit, stomachi rosiones mitigat, & lac elicit. Spinachia cataplasmatis instar stomacho & epati imposita, inflammationibus illarum partium prodest, doloremque tollit. Eadem ictibus scorpionum, & aranearum imposita succurrit. Spinachia primæ refrigerantium & humectantium classis, nec omninò vacat nitrosa qualitate Camer. Aluum emollit, melius Atriplice suppeditat alimentum, sed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & vomitiones concitat, nisi excrementitius humor abiiciatur: ventrem decocti iure proluit. Citra aquam coquitur hoc olus, quòd magnam vim humoris inter coquendum remittat, & veluti proprio contentum iure alienum aspernetur. Bibitur eius succus ad scorpionum & aranearum ictus, ac etiam vulneri illinitur: quinetiam cocta lenit exasperatas fauces: sed nauseam facilè parit, nisi Zinzigere, aut alio consimili condiatur: Recipitur & inter cruda acetaria recens enata.

Temper.

Vomitum mouet.

SPINACHIA SEMINE NON PVNGENTE, Folio maiore rotundiore.

Descriptio

Longè maior maioribusque est *foliis*, quàm Spinachia vulgaris, nec non rotũdioribus, cæteroqui

cæteroqui mollitie & fatuo ſapore ſimilibus: quemadmodum & *floribus* proximè circa caulem ad pediculorum exortū muſcoſis: at *ſemina* ſubſequuntur conglomerata multa veluti in racemulum, lenticulis ferè paria, rotunda, nullis ſpinis horrida, cinericei coloris.

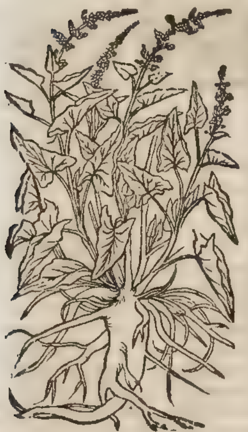
Trago eſt hæc Olus Hiſpanicum 1. nobiliſſimum, ſiue Spinachia 1. nobilis. Spinachia ſatiua folio Lapathi ſeu Boni Henrici, caule Betæ, ſeminio nequaquam ſpinis horrente.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Lapathum alterum ſemine non ſpinoſo, tertia Atriplex. Spinachia ſemine non ſpinoſo.

Spinachia ſemine non pungente, folio maiore, rotundo, rarior habetur, cùm Hiemem non facilè ferat. Paſſeres & aliæ aues ſeminum huius valdè auidæ.

BONVS HENRICVS.

Deſcriptio

OXylapathi buxea craſsâ *radice* nititur: ſed tenuiores complures *caules* emittit, ſtriatos, partim erectos, partim ſupinos: *folia* triangula, Atriplicis, atrouirentia, farina tenui reſperſa, ſapore nonnihil nitroſo: *floſculi* in thyrſo, muſcoſi, herbidi, *ſemen* rotundum Raphanino ſuppar.

Synonyma

Rumex vnctuoſus ... dictus vulgaris vulneraria, Serpentium & Colubrina radix

Trag. quem Bonum Henricum cum Fuchſio inſcribit, & Rumicem vnctuoſum, [Schmerbel, propter vnctuoſa folia] vulgarem vulnerariam herbam Germanos [gemein wundt kraüt/] nonnullos etiam Serpentium vel Colubrinam radicem [ob folia, quibus veſtitur, Ari aut Vngulæ aſininæ ſimilia,] vocare dicit: Rumicem tertium ſilueſtrem Dioſcoridis quem ille Plantagini ſimilem, & in terra iacentem dicit cum Fuchſio eſſe iudicat, ac pro Spinachia ſylu. lubens habet.

Tota Bona. Bonus Henricus

Totam Bonam, Spinaciæ facie, ſeu Bonum Henricum magni ducunt Aduerſ. Lob. & Penæ, ita namque de ea loquuntur. Sed Tota bona perquàm optima; magiſque vſu quàm vllâ peritiâ recepta; Mercurialis credita fuit iamdiu à plebe muliercularum, aut illis non multò peritioribus Pharmacopœis Anglis, quam adhuc inſcitiam magis pertinacia quàm vlla ratione fouent, quia fauit illis euentus. Siquidem eſt huic plantæ deterſoria facultas multò quàm Mercuriali tutior in morbis feruidis, nec tamen eſt ignauæ in attrahendo facultatis, cibis verò multò Mercuriali gratior, tametſi pluſculùm flatuum habet, & non ita procul à Spinaciis natura abeſſe videtur. Lob. Obſ. Tota bona, Spinachiæ facie, Rumicis 3. genus Fuchſii, 2. Turneri. Eidem Icon. plant. Tota bona, ſiue Bonus Henricus. *Rumex*

Dodon. gall. & Lat. in fol. qui ſub Tota bona deſcribit & depingit; Ait Bonum Henricum à ſingulari quadam vtili facultate vocari: veluti & pernicioſam quandam plantam Malum Henricum appellent, de quo alibi dicendum. *Bonus Henricus vnde dictus*

Camer. Epit. & Hiſt. Matth. Germ. Tabern. Icon. & Hiſt. Brunfelſ. & Hort. Luſit. *Bonus Henricus*. Thalyo *Tota Bona* Dodonæi. Atriplicis genus intermedium. Cluſio *Tota bona*. Geſn. coll. ſtirp. Lapathi ſeu Rumicis genus, vulgò Bonus Henricus vocatum. Atriplicis ſilu. ſpecies. H. Lugd. Lapathi ſilu. 2. genus.

C. Bauh. Phyt. Lapathum 5. ſiue vnctuoſum folio nonnunquam maximo inſtar Aaronis. Se ignarum Botanicum oſtendit Dorſth. dum ſub Colubrinæ nomine ponit iconem Boni Henrici & Khů würtz nominat. *Lapathum vnctuoſum. Dorſth. not.*

Bonus Henricus, G. Gůtter heinrich, Schmerbel. Belg. Algoede & Cammekens oore. Gall. *Toute bonne* 1. Tota bona, vti vocant Lob. & Dod. *bon Henry*. Ital. *herba infarinata*, Angl. Englisch Mercury. *Nomina linguarum*

Bonum Henricum multis dictum vidi Monſpelii, allatum ex montibus circa Gangen, florentem menſe Maio. Geneuæ quà itur ad montem *Thuyri* copioſè offenditur: Baſileæ inter portam cineream & lapideam menſe Octobri florens, Montbelgardi copioſè Iulio. *Locus & Tempus.*

Vulneraria herba eſt Bonus Henricus, ac mirificè ad ſordida purganda, ac glutinanda vlcera confert, ſicut appenſa etiam ac trita vulneribus impoſita, vermes qui in iis nati ſunt excidere faciat. Hæc Fuchſius, quæ Camer. in Matth. Germ. tribuit Atriplici fœtidæ. Sed Fuchſio ſubſcribit Dodonæus: ac inſuper Dodonæus teſtatur folia cum oleribus cocta, atque eſitata, lubricam reddere aluum. Præfertur, vt videre eſt apud Matth. ad venenoſorum animalium ictus. Radicis ſuccus illitus ſcabiem ſanat, & cutis maculas extergit, præſertim ſi cum aceto miſceatur. *Vires Vlcera. Vulnera Ictus Venenati Scabies*

DE BLITO IN GENERE.

CAPVT. IV.

THeophraſtus olus hoc ſcribit vtraque parte fructificare, ſcilicet cacuminib., & lateribus, ideò copioſiùs, protinus enim nodis ſingulis, ſemen inſidens, racematim gerit: caret radice illa ſingulari, quæ in rectum tendit, ſed continuò ab extremo multas craſſas, prolixiores quàm Atriplex gerit, lignoſas.

Quamuis autem Dioſc. Plin. & Galenus nullas Bliti proponant differentias, attamen plures eſſe cùm ab aliis, tum à nobis obſeruatum eſt, de quibus poſthac dicendum erit.

Nomina linguarum. Echotorips. Riola. Bles

Βλῖτον olus hoc Græci dixêre, Latini *blitum*: Ægyptii, vt inter Diosc. notha legitur, *Echlotoripam*, alii *Xiplam*, Daci *Bles* vocant: Arabes *bachala famenia*, & *bachale aliemanie*, Germ. Meyer Blůt würtz Apollinari, vnnd Rothmeyer: Galli *blette d'Espagne*, Fuchs. *du blit*, *breyon* Sabaudis: Ital. *blito biedoni*, & *bietelone*, Hisp. bredos & *bledos*: Angl. wilde fine Orrage: Boh. Blyt.

Plinius Bliti nomen ad ignauiam & fatuitatem referre videtur. Blitum iners videtur, inquit, ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. *Adagium* Dicuntur etiam sæpè Hippocrati βλιτοὶ οἱ ἀπόπληκτοι, siderati, stupidi & attoniti.

Festus à βλὰξ deducit. Est autem nomen cuiusdam piscis omninò inutilis, & qui nulli animanti est esui: licèt & inertem, stolidum, stupidúmque designet, & Antiqui βλίτας, murcidos, stolidos, bardos, fatuos, bliteósque dicant: indéque conuicium apud Gallos in vulgus emanat: *Belitres vnde* socordes, nullitúsque momenti homines *belitres* & *blitres*, Græcâ imitatione nominantes. Videntur Latini, Betam pro specie Bliti, aut pro Blito ipso accipere, nisi, vt ait Lobelius, lepidissimus Martialis non bene noscat discrimen illo disticho:

Vt sapiant fatuæ &c. de quibus antè.

Locus Blitum non tantùm in incultis prouenit, sed & in hortis seritur, quod cùm semel natum fuerit, ipsum se per multa sæcula seminis deiectione reparat, vt, etiamsi velis, vix possit aboleri: satúmque semel pluribus annis restibili fertilitate prouenit, nec runcari, nec sarriri flagitat. Martio mense seritur, *Tempus* florétque media æstate & Autumno seminéque prægnans est.

Vsus ex Diosc. Blitum estur oleris modo, inquit Dioscorides. Aluo vtile est, nullius in medicina vsus. Blitum & Atriplex authore Galeno, aliis oleribus sunt aquosiora, & qualitatis expertia: quo fit, vt non ex solo oleo & garo ipsa madant, sed acetum etiam iniiciant: nam alioqui stomacho sunt noxia. Olera autem huiuscemodi ad facilem deiectionem sunt propensa, præsertim si cum humiditate lubricum quiddam habeant: Porrò alimentum *Temperam.* corpori præbent exiguum. Et, Blitum olus est esculentum, humidæ frigidæque temperaturę in secundo maximè excessu à temperatis. Hippocrates contrà, βλῖτον scribit esse θερμὸν καὶ διαχωρητικὸν, id est, calidum esse, & ad excernendum non incitare: Imò fluxum muliebrem reficcare.

Ex Plinio Plinius inutile stomacho esse ait: ventrem adeò turbare, vt choleram faciat aliquibus. Dicit tamen aduersus scorpiones potum è vino prodesse, & clauis pedum illini, item lienibus, & temporum dolori ex oleo. Hippocratem menstrua sisti eo cibo putare.

Blitum album Tridentina rura *Bredone* vulgò appellant, vt scribit Matthiolus, & à nonnullis in cibum admittitur. Primùm aqua decoquunt, dein affuso oleo, vel butyro, in sartagine frigunt, additis Allio, & Omphacio, vel aceto, sed is cibus, *Vomitum mouet. Album cit* vt is vsu sese comperisse testatur, vomitiones mouet, ventriculi & intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet excitata bile. Mirum igitur, si *Diosc. not.* Hippocrates, Galenus, Plinius, Matthiolus, vera scripserunt, quod dixerit Dioscorides blitum aluo vtile esse, nullius in medicina vsus.

Blitum rubrum & album maius & minus Blitum erectius. Blita hæc numerantur. Blitum pulchrum rectum magnum rubrum. Rubrum minus. Pulchrum magnum, album. Album minus. Erectius, siue 3. Tragi Maximum, siue Amaranthus maior, semine albo. Sed & hæc ad bliti genera referuntur. Amaranthus purpureus. Amaranthus panniculâ speciosâ cristata. Simphonia Dalech. siue Amaranthus tricolor. *Maximū, siue Amaranthus maior. purpureus panniculâ speciosa. Tricolor.*

Est præterea nobis blitum 4. Tragi, Atriplex, Pes anserinus dicta. Item & blitum 5. eiusdem, nobis Atriplex, dictus Pes anserinus alter, siue ramosior. Blitum illud fœtidum à quo apud Plautum blitea merettrix cognominatur, dicemus Atriplicem fœtidam. Nec est vt quidam falsò putant Spinachia blitum. Officinæ quoque non rarò cum blito betam confundunt. Errant demùm qui putant Cynocramben esse bliti genus. *Duplex pes anserinus. Atriplex fœtida. Spinachia. Beta. Cynocrambe*

BLITVM PVLCHRVM RECTVM MAgnum rubrum.

Descriptio Facilis adolescentiæ, *radice* pollicari fatuâ, vt & tota planta, *caule* fistuloso, intus extráque sanguineo rubore perfuso, concolorémque succum pressu remittente. *folia* betaceis minora, magis rugosa, quà cælum spectant ex rubro nigrescunt, pronâ parte hilariùs rubent: *flosculi* muscosi secundùm caulem, apiculis pallidis constant, *semen* Atriplicis syluestris, vel Amaranthi nigrum, nitens.

An Lob. blitum rubrum An Aduers. Lob. & Penæ, Blitum rubrum intensè rutilis sanguineis caulibus, foliis ex rubro liuentibus, & Icon. plant. blitum rubrum: An Dodon. gall. blitum magnum rubrum sine icone? An Lat. pingenti blitum rubens: Est Apollinari sub nomine *Apollinari notatur* Blůt würtz pictura mala, quæ videtur aliquatenus blitum maius exprimere. An Hermol. quod Fuchsius affirmat: blitum siue blitus [Græci etiam *Fuchs. not.* Bleton] rubens? An Matth. blitum rubrum, qui in post. comm. It. pingit hoc titulo, blito rosso: in Lat. blitum rubrum: in Hist. Germ. Rotter meyer/ aut Blůtkraut? An Lob. Obs. cum Matth. *Lob. not.* hoc pingit hoc titulo, blitum? An Anguill. blitum nigrum, cuius meminit Alexander Trallianus lib. 8. cap. 7? An Ruell. qui partem suæ historiæ & *An Poreta rubra Ruell.* Hermolao sumpsit: blitum rubens & rubrum olus, vel poreta rubra vulgò? Sed videant Lectores ne fortè Poreta rubra Gallis sit beta rubra. An Gesn. hort. blitum peregrinum, vel blitum satiuum rubrum, vel blitum vulgi.

Taber. ic. & Hist. blitum. C. Bauh. phyt. blitum 3. siue rubrum maius. Hort. Lusat. blitum rubrum.

Locus & tempus Vidi Basileæ in horto D. D. Fœlicis Plateri, cuius semina Montbelgardi terræ commisi, quæ plantas protulerunt Iulio & Augusto mensibus florentes, seminàque Octobri maturescentes, séque ipsas quotannis ex deciduis seminantes.

BLITVM RVBRVM MINVS.

Descriptio

SAtis magnam *radicem* pro plantæ râtione habet, rubentem, fibrosam, ex cuius capite plures *caules* oriuntur, supini, rubentes: & in his *folia* multa. Solani hortensis, minora, neruosiora, colore atrouirente, sapore fatuo: ex quorum alis secundum caulem numerosi nascuntur *flosculi*, ex herbidis & muscosis fibris compositi, obtutum ferè eludentes.

Synonyma

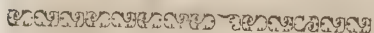
Tragus, à quo cap. de Blito primùm describitur, vocat Blitum nigrum, Atriplicisque silu. genus facit: & dicit posse vocari Atriplicem fimariam [Mistmilten.]

Atriplex. Atriplex fimaria. Blit. minus rubrum. Blit. rub. supinum

Aduers. Lob. & Penæ Blitum minus rubrum. Lob. Ic. pl. Blitum rubrum supinum. Dod. Gall. Blitum rubrum paruum. Camer. Hist. Matth. Germ. Blitum rubrum: & Epit. Blitum rubrum minus. C. Bauh. Phyt. Blitum 4. siue minus penitus rubrum.

Locus

Seritur in hortis, ac etiam in iis spontè prouenit, vt & præsertim in iis locis in quibus fimus pecorum aliquandiu asseruatus fuerit.

BLITVM PVLCHRVM MAGNVM, album.

Descriptio

EST hoc simile rubro, nec ab eo nisi colòre differens, *caule* vt illud assurgens vnico, magno, firmo, ad duos trésve cubitos erecto, albo: sed *foliis* maioribus, nisi locus interdum aridior diuersitatem faciat.

An Blitũ candidum? Gall. taxa. Turgõ

An Hermol. Blitum candidum? An Ruellio, qui partem suæ Historiæ desumpsit ex Hermol. cuius tamen non recordatur, Blitum candidum, quod Turgon in Narbonensi Gallia esse scribit, ast malè, meo iudicio, videant Lectores. An Matth. Blitum album? cuius figura ex Fuchsio desumpta videtur, ac alterius esse plantæ.

Bel. nõt.

Quam Aduersaria Lob. & Penæ Blitum maius album vocant, vereor ne cum Blito 3. Tragi confundant, cui folia Ocymi tribuit. Dodon. Gall. ni fallor, hanc describit primo loco, ac vocat Blitum magnum album, figurà autem, quam ponit, Blito 3. Tragi debetur: Lat. fortè in fol. sub Blito maiore, iconem Lobelii, quæ meliùs conuenit, proponit.

Gesn. hort. Blitum satiuum album. Hist. Lugd. Bliti albi maioris titulo Blitum 3. Tragi ex Matth. depinxit. C. Bauh. phyt. Blitum 1. siue album maius. Hort. Lus. Blitum album.

Locus

In Burgundiorum *Vaucluse* vidi: ac plantaui Montbelg. in horto E. G.

Blitum album minus.

RAdicem agit profundam, crassam, fibris multis constantem, euulsu difficilem, albam, in superiori parte nonnihil rubescentem: *caules* plures, in principio aliquantùm rubentes, ad dodrantem, pedémue plurimùm per terram sparsos fungosos, succi plenos, albos, ferè rotundos, nonnihil striatos, fractu faciles, foliis alternatim dispositis: inferioribus, breuiore pediculo, superiobus maioribus longiori hærentibus, oblongis, subrotundis, in extremitate obtusis & fissis, ex viridi nigricantibus, ornatos: ex quibus ad cubitalem vel ampliorem altitudinem pro ratione loci vnus eleuatur, desinens veluti in spicam, principiis florum Bliti, vel Amaranthi maximi similem, floribus & seminibus plenam. Ramulis etiam in foliorum exortu insident flores sine pediculis, racematim cohærentes, virides: odor ex viridate quodammodò grauis: sapor quoque viscidus. Herba inter hortorum vitia valdè odiosa, quia se expandens alias suffocat.

Trag. Blitum 2. seu Atriplicis silu. genus alterum: Atriplex fimaria propter rationem iam dictam. Lob. & Penę Adu. Blitum minus album. Dodon. gall. Blitum minus [*à la tige verde*] Camer. ad Epit. & Hist. Matth. germ. Blitum album. Hanc Gesn. mihi Corchorum vocabat. *Atriplex silu. siue fimaria. Corchorus*

Montbelgardi abundat passim Blitum minus album vel potiùs viride. Geneuæ quoque frequens: Tubingæ, ac Tiguri, in agris non cultis secus itinera, in hortis & areis. Locus

Blitum nigrum seu Sanguinaria illa, à mulierculis nonnullis in dysenteriis & sanguine sistendo vsurpatur. Succo eius expresso minii vice in scriptione vsurpasse sæpè in puerili ætate se meminit Tragus. Refrigerat, inquit Matth. humectat, & emollit. Menses remorantes prouocantur, molę & secundę educuntur, si fœminę vapore decocti calidi suffiantur; adeò vt vapor ad vterum ascendat. Vires. *Dysenteria. Succus ad scribendum. Facultates. Menses*

BLITVM ERECTIVS, SIVE 3. Tragi.

Descriptio

PLurimis *fibris* radicatur, parum altè demissis, nonnihil rubentibus, quo etiam colore prędit sunt *caules* quadrati, dodrantales aut cubitales, exsucci, ramosi: in quibus nascuntur *folia* ex interuallis modò aduersa, modò Ocymi, aliàs acuta, aliàs obtusa, minùs crebra quàm in aliis Blitis, ex quorum alis & in ramorum extremis racemati *flosculi* coherent purpurascentes: subsequente paruo *semine* nigro Portulacę, sanguineo florido colore exaffricta tingente. F-

gura Fuchsiana non in omnibus placet.

Synon. Hanc pingit Tragus hoc titulo, Blitum Maier: ac pro Blito 3.[Dritte Mist Milten] describit, ac addit: Est & hæc Atriplicis siluestris species, herba innoxia, quæ inter cætera olera non rarò legitur; potest fieri vt alius sit species.

Fuchs. not. Fuchs. Hist. & Icon. figuram Trago similem habet, verùm descriptio ex Hermolao ad aliam plantam pertinere videtur.

Dod. not. Dodon. gall. figuram Fuchsii habet siue Tragi hoc titulo, blitum, blette. Descriptionum autem quas Dodonæus posuit nulla conuenit. Latin. in fol. eandem ponit & describit, sub titulo, bliti minoris.

Mat. not. Matth. picturam habet quæ videtur facta ad imitationem figuræ Fuchsii, cui titulum facit, blitum: videtur tamen non respondere descriptioni aut plantæ quam existimamus eum intelligere. In comm. Ital. eandem figuram habet sub titulo bliti albi: Item in Hist. Germ. Mirum cur ponat duas figuras, cùm dicat Blitum album iisdem foliis prouenire quibus rubrum.

H. Lugd. not. Iam dictam Matth. figuram proponit etiam H. Lugd. sub hoc titulo: blitum album maius, ast eius descriptio non conuenit.

An Gesn. hort. huius meminerit nomine bliti siluestris lectoribus considerandum relinquo.

Polysporon Polyspermō Anguill. & ex eo H. Lugd. & Lobel. Obs. Polysporon Cassiani Bassi. Ic. Plant. Polyspermon, à seminis, vt in Obs. contendit, florisque muscosi botrydi non dissimili fœturâ, quibus onusti numerosi cauliculi.

Locus & tempus Geneuæ proueniebat in hortis: Montbelgardi satis vulgaris: spontaneus etiam in Horto E.C. semine maturo Augusto. Monspelii quoque obseruaui.

BLITVM MAXIMVM, SIVE AMARANTHUS maior, semine albo.

Descriptio

Blitum maximum in hominis altitudinem excrescit, caule crasso, canaliculato, subrubente, ramis crebris stipato: folia Amaranthi, acuminata, sed maiora, ex viridi purpurascentia, rugosa, insipida: flores tum è summo caule extremisque ramis, tum è foliorum alis emicant, in spicas palmares & sesquipalmares digesti, easque frequentes, & iubæ instar nonnunquam in latum luxuriantes, colore fuliginoso, aut purpuræ obsoletioris, staminulis luteis, quibus semina succrescunt minuta, alba, Milii excorticati æmula.

Synon. Et hoc est illud, quod Matth. in post. comm. cum mag. fig. It. & Lat. Blitum maius vocatur. Hist. Germ. apud Camer. Blitum Vngaricum & Epit. Blitum. Et Icon. Blitum rubrum maius. Dodon. Lat. in fol. Amaranthus maior floribus obsoleti coloris: Lobel. & Pena in Adu. Blitum maius Matthioli vocant. Lobel. Ic. plant. Amaranthus maior floribus panniculosis, spicatis, purpureis. Blitum maius. Blitum Vngaricum. Amaranthus

Gesn. hort. Amaranthi species maxima, semine albo, *Pennachia* Italorum fortè. An eidem ex Monachis, Blitum Indicum vel Topiarium, planta ex Indiis nuper inuentis allata.

Tab. Icon. & Hist. Blitum Indicum. An de hoc Pet. Cieca c. 40. par. 1. Chronici, *Quinna*, [vt vult Clusius] ex qua potionem parant, aut elixâ vescuntur. *Pennachia Italorum*

Cæsalp. Bliti genus aliud, siue peregrinum, de quo ait: Seritur hodie in hortis non solùm ad cibos, sed etiam magis pulchritudinis gratiâ, ob coloris venustatem, grande est, specie ferè arborea: folia sunt Blito longiora, rubentia, caulis crassus, striatus, tuberosusque, ad quaterna cubita accedens, ex alis, & ex summis ramis paniculæ longissimæ exeūt ac tenues, colore nigricantis Rosæ, specie floris Amaranthi, sine odore: semina in iis multa continentur, candida, Panico exiliora, quæ in cibos veniunt. An hæc Erysimum fuerit apud Theophrastum inter fruges, quod Trionum vetit Theodorus, Plinius Irionem vocat? *Blitum peregrinum* *Erysimum*

H. Lugd. & Cast. Blitum rubrum maius. Casp. Bauh. Phyt. Amaranthus 1. maximus, siue cristatus: Apud Matth. Blitum maius Matthioli. Hort. Lus. Amaranthus purpureus maior. *Amaranthus cristatus*

Locus & tempus Blitum maximum siue Amaranthus maior semine albo simili Milio excorticato, Geneuæ interdum excedebat altitudinem hominis: Lugduni etiam in horto meo florebat Septembri & Octobri: Massileæ in hortis variis vidi florens Iunio. Montbelgardi in hortulo meo, & Horto E.C. satum facilè prouenit. Aliquando accepi nomine Amaranthi Indici: floret Augusto, semina matura Septembri. Habetur etiam in fictilibus ad fenestras opacandas. Vsus

AMARANTHVS PVRPVREVS.

Descriptio Flori eximiæ venustatis Amarantho purpureo, *radix* crassa, Bliti, succulenta, è rubore candicans: *caulis* singularis, purpurascens, potissimùm propter terram, striatus, alternis alis concauus, cubitum, aut sesquicubitum altus: *folia* Bliti, acutiora, minùs vt plurimùm rugosa, atrourentia, per margines nonnihil rubentia, sapore fatuo: è quorum alis magnæ gratiæ *flores* coccinei pediculis suis insident tactu læues, modò cui spicæ singulares, modò coniunctę plures, quorum si singulares summas flosculos, quinis foliolis totidéq; *apicibus* constant, *Semen* per maturitatem nigrum, paruum, nitidum

cæteroqui mollitie & fatuo sapore similibus: quemadmodum & *floribus* proximè circa caulem ad pediculorum exortū muscosis: at *semina* subsequuntur conglomerata multa veluti in racemulum, lenticulis ferè paria, rotunda, nullis spinis horrida, cinericei coloris.

Trago est hæc Olus Hispanicum 1. nobilissimum, siue Spinachia 1. nobilis. Spinachia satiua folio Lapathi seu Boni Henrici, caule Betæ, semin.o nequaquam spinis horrente.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Lapathum alterum semine non spinoso, tertia Atriplex. Spinachia semine non spinoso.

Spinachia semine non pungente, folio maiore, rotundo, rarior habetur, cùm Hiemem non facilè ferat. Passeres & aliæ aues seminum huius valdè auidæ.

BONVS HENRICVS.

Descriptio

OXylapathi buxea crassâ *radice* nititur: sed tenuiores complures *caules* emittit, striatos, partim erectos, partim supinos: *folia* triangula, Atriplicis, atrouirentia, farina tenui respersa, sapore nonnihil nitroso: *flosculi* in thyrso, muscosi, herbidi, *semen* rotundum Raphanino suppar.

Synonyma

Trag. quem Bonum Henricum cum Fuchsio inscribit, & Rumicem vnctuosum, [Schmerbel, propter vnctuosa folia] vulgarem vulnerariam herbam Germanos [gemein wundt kraüt/] nonnullos etiam Serpentium vel Colubrinam radicem [ob folia, quibus vestitur, Ari aut Vngulæ asininæ similia,] vocare dicit: Rumicem tertium siluestrem Dioscoridis quem ille Plantagini similem, & in terra iacentem dicit cum Fuchsio esse iudicat, ac pro Spinachia sylu. lubens habet. *Rumex vnctuosus dictus: vulgaris vulneraria. Serpentium Colu. na radix*

Totam Bonam, Spinaciæ facie, seu Bonum Henricum magni ducunt Aduers. Lob. & Penæ, ita namque de ea loquuntur. Sed Tota Bona perquàm optima; magisque vsu quàm vllâ peritiâ recepta, Mercurialis credita fuit iamdiu à plebe mulierccularum, aut illis non multò peritioribus Pharmacopœis Anglis, quam adhuc inscitiam magis pertinacia quàm vlla ratione fouent, quia fauit illis euentus. Siquidem est huic plantæ detersoria facultas multò quàm Mercuriali tutior in morbis feruidis, nec tamen est ignauæ in attrahendo facultatis, cibis verò multò Mercuriali gratior, tametsi pluscùlum flatuum habet, & non ita procul à Spinaciis natura abesse videtur. Lob. Obs. Tota bona, Spinachiæ facie, Rumicis 3. genus Fuchsii, 2. Turneri. Eidem Icon. plant. Tota bona, siue Bonus Henricus. *Tota Bona. Bonus Henricus* *Rumex*

Dodon. gall. & Lat. in fol. qui sub Tota bona describit & depingit: Ait bonum Henricum à singulari quadam vtili facultate vocari: veluti & perniciosam quandam plantam Malum Henricum appellent, de quo alibi dicendum. *Bonus Henricus vnde dictus*

Camer. Epit. & Hist. Matth. Germ. Tabern. Icon. & Hist. Brunfels. & Hort. Lusit. *Bonus Henricus.* Thalyo *Tota Bona* Dodonæi. Atriplicis genus intermedium. Clusio *Tota Bona.* Gesn. coll. stirp. Lapathi seu Rumicis genus, vulgò bonus Henricus vocatum. Atriplicis silu. species. H. Lugd. Lapathi silu. 2. genus.

C. Bauh. Phyt. Lapathum 5. siue vnctuosum folio nonnunquam maximo instar Aaronis. Se ignarum Botanicum ostendit Dorsth. dum sub Colubrinæ nomine ponit iconem boni Henrici & khû würtz nominat. *Lapathum vnctuosum. Dorsth. not.*

Bonus Henricus, G. Gutter heinrich, Schmerbel. Belg. Algoede & Cammekens oore. Gall. *Toute bonne* 1. Tota bona, vti vocant Lob. & Dod. *bon Henry.* Ital. *herba infarinata*, Angl. Englisch Mercury. *Nomina linguarum*

Bonum Henricum multis dictum vidi Monspelii, allatum ex montibus circa Gangen, florentem mense Maio. Geneuæ quà itur ad montem *Thuyri* copiosè offenditur: Basileæ inter portam cineream & lapideam mense Octobri florens, Montbelgardi copiosè Iulio. *Locus & Tempus.*

Vulneraria herba est Bonus Henricus, ac mirificè ad sordida purganda, ac glutinanda vlcera confert, sicut appensa etiam ac trita vulneribus imposita, vermes qui in iis nati sunt excidere faciat. Hæc Fuchsius, quæ Camer. in Matth. Germ. tribuit Atriplici fœtidæ. Sed Fuchsio subscribit Dodonæus: ac insuper Dodonæus testatur folia cum oleribus cocta, atque esitata, lubricam reddere aluum. Præfertur, vt videre est apud Matth. ad venenosorum animalium ictus. Radicis succus illitus scabiem sanat, & cutis maculas extergit, præsertim si cum aceto misceatur. *Vires Vlcera. Vulnera.* *Ictus Venenati Scabies*

DE BLITO IN GENERE.

CAPVT. IV.

THeophrastus olus hoc scribit vtraque parte fructificare, scilicet cacuminib., & lateribus, ideò copiosius, protinus enim nodis singulis, semen insidens, racematim gerit: caret radice illa singulari, quæ in rectum tendit, sed continuò ab extremo multas crassas, prolixiores quàm Atriplex gerit, lignosas.

Quamuis autem Diosc. Plin. & Galenus nullas Bliti proponant differentias, attamen plures esse cùm ab aliis, tum à nobis obseruatum est, de quibus posthac dicendum erit.

Nomina linguarum. Echlotoripa. Ripla. Bles

βλῆτον olus hoc Græci dixêre, Latini *blitum*: Ægyptii, vt inter Diosc. notha legitur, *Echlotoripam*, alii *Kiplam*, Daci *Bles* vocant: Arabes *bachala famenia*, & *bachale aliemanie*, Germ. Meyer Blůt würtz Apollinari, vnnd Rothmeyer: Galli *blette d'Espagne*, Fuchs. *du blit*, *breyon* Sabaudis: Ital. *blito biedoni*, & *bietelone*, Hisp. bredos & *bledos*: Angl. wilde sine Orrage: Boh. Blyt.

Adagium

Plinius Bliti nomen ad ignauiam & fatuitatem referre videtur. Blitum iners videtur, inquit, ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Dicuntur etiam sæpè Hippocrati βλῆτοι οἱ ἀποπληκτοι, siderati, stupidi, & attoniti.

Festus à βλάξ deducit. Est autem nomen cuiusdam piscis omninò inutilis, & qui nulli animanti est esui: licèt & inertem, stolidum, stupidúmque designet, & Antiqui βλίτους, murcidos, stolidos, bardos, fatuos, bliteósque dicant: indéque conuicium apud Gallos in vulgus emanat:

Belitres vnde.

socordes, nulliúsque momenti homines *belitres* & *blitres*, Græcâ imitatione nominantes. Videntur Latini, Betam pro specie Bliti, aut pro Blito ipso accipere, nisi, vt ait Lobelius, lepidissimus Martialis non bene noscat discrimen illo distichо:

Vt sapiant fatua &c. de quibus antè.

Locus

Blitum non tantùm in incultis prouenit, sed & in hortis seritur, quod cùm semel natum fuerit, ipsum se per multa sæcula seminis deiectione reparat, vt, etiamsi velis, vix possit aboleri: satúmque semel pluribus annis restibili fertilitate prouenit, nec runcari, nec sarriri flagitat.

Tempus

Martio mense seritur, florétque media æstate & Autumno seminéque prægnans est.

Vsus ex Diosc.

Blitum estur oleris modo, inquit Dioscorides. Aluo vtile est, nullius in medicina vsus. Blitum & Atriplex authore Galeno, aliis oleribus sunt aquosiora, & qualitatis expertia: quo fit, vt non ex solo oleo & garo ipsa madant, sed acetum etiam iniiciant: nam alioqui stomacho sunt noxia. Olera autem huiuscemodi ad facilem deiectionem sunt propensa, præsertim si cum humiditate lubricum quiddam habeant: Porrò alimentum

Temperam.

corpori præbent exiguum. Et, Blitum olus est esculentum, humidæ frigidæque temperaturę in secundo maximè excessu à temperatis. Hippocrates contrà, βλῆτον scribit esse θερμὸν διαχωρητικὸν, id est, calidum esse, & ad excernendum non incitare: Imò fluxum muliebrem reficcare.

Ex Plinio

Plinius inutile stomacho esse ait: ventrem adeò turbare, vt choleram faciat aliquibus. Dicit tamen aduersus scorpiones potum è vino prodesse, & clauis pedum illini, item lienibus, & temporum dolori ex oleo. Hippocratem menstrua sisti eo cibo putare.

Blitum album Tridentina rura *Bredone* vulgò appellant, vt scribit Matthiolus, & à nonnullis in cibum admittitur. Primùm aqua decoquunt, dein affuso oleo, vel butyro, in sartagine frigunt, additis Allio, & Omphacio, vel aceto, sed is cibus,

Vomitum mouet. Aluum ciet

vt is vsu sese comperisse testatur, vomitiones mouet, ventriculi & intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet excitata bile. Mitum igitur, si Hippocrates, Galenus, Plinius, Matthiolus, vera

Diosc. not.

scripserunt, quod dixerit Dioscorides blitum aluo vtile esse, nullius in medicina vsus.

Blitum rubrum & album magnum & minus. Blitum erectius.

Blita hæc numerantur. Blitum pulchrum rectum magnum rubrum. Rubrum minus. Pulchrum magnum, album. Album minus. Erectius, siue 3. Tragi Maximum, siue Amaranthus maior, semine albo. Sed & hæc ad bliti genera referuntur. Amaranthus purpureus. Amaranthus panniculâ speciosâ cristata. Simphonia Dalech. siue Amaranthus tricolor.

Maximũ, siue Amaranthus maior. Purpureus panicula speciosa. Tricolor.

Duplex pes anserinus. Atriplex fœtida. Spinachia. Beta Cynocrambe

Est præterea nobis blitum 4. Tragi, Atriplex, Pes anserinus dicta. Item & blitum 5. eiusdem, nobis Atriplex, dictus Pes anserinus alter, siue ramosior. Blitum illud fœtidum à quo apud Plantum blitea meretrix cognominatur, dicemus Atriplicem fœtidam. Nec est vt quidam falsò putant Spinachia blitum. Officinæ quoque non rarò cum blito betam confundunt. Errant demùm qui putant Cynocramben esse bliti genus.

BLITVM PVLCHRVM RECTVM MAgnum rubrum.

Descriptio

Facilis adolescentiæ, *radice* pollicari fatuâ, vt & tota planta, *caule* fistuloso, intus extráque sanguineo rubore perfuso, concolorémque succum pressu remittente. *folia* betaceis minora, magis rugosa, quà cælum spectant ex rubro nigrescunt, pronâ parte hilariùs rubent: *flosculi* muscosi secundùm caulem, apiculis pallidis constant, *semen* Atriplicis syluestris, vel Amaranthi nigrum, nitens.

An Lob. blitum rubrum

An Aduers. Lob. & Penæ, Blitum rubrum intensè rutilis sanguineis caulibus, foliis ex rubro liuentibus, & Icon. plant. blitum rubrum: An Dodon. gall. blitum magnum rubrum sine icone? An Lat. pingenti blitum rubens: Est Apollinari sub nomine

Apollinari notatur

Blůt würtz pictura mala, quæ videtur aliquatenus blitum maius exprimere. An Hermol. quod

Fuchs. not.

Fuchsius affirmat: blitum siue blitus [Græci etiam bleton] rubens? An Matth. blitum rubrum, qui in post. comm. It. pingit hoc titulo, blito rosso: in Lat. blitum rubrum: in Hist. Germ. Rotter meyer / aut Blůtkraût? An Lob. Obs. cum Matth.

Lob. not.

hoc pingit hoc titulo, blitum? An Anguill. blitum nigrum, cuius meminit Alexander Trallianus lib. 8. cap. 7? An Ruell. qui partem suæ historiæ &

An Poreta rubra Ruell.

Hermolao sumpsit: blitum rubens & rubrum olus, vel poreta rubra vulgò? Sed videant Lectores ne fortè Poreta rubra Gallis sit beta rubra. An Gesn. hort. blitum peregrinum, vel blitum satiuum rubrum, vel blitum vulgi.

Taber. ic. & Hist. blitum. C. Bauh. phyt. blitum 3. siue rubrum maius. Hort. Lusat. blitum rubrum.

Locus & tempus

Vidi Basileæ in horto D.D. Fœlicis Plateri, cuius semina Montbelgardi terræ commisi, quæ plantas protulerunt Julio & Augusto mensibus florentes, semináque Octobri maturescentes, séque ipsas quotannis ex deciduis seminantes.

BLI-

fibrosa. Nec alia Atriplici satiuæ rubræ facies, nisi quòd sanguineo colore tota picta est.

Diosc. Atriplicem, Chrysolachanum vocat, & olus cognitum, idque in satiuum & siluestre, vt etiam Plin. & Galenus, diuidit.

Theophrastus radicem lignosam tradit, vnam altè descendentem, vnde aliæ exeant, copiosè frutificare, nam protinus nodis singulis semen insidens racematim gerit à latere & in summis, semen foliatum, vt in Laserpitio.

Atripl genera Veterum & Recentiorum Sed licèt Atriplicis duo genera tantùm tradant Diosc. Plin. & Galenus, satiuum & siluestre, attamen dari & tertium, quod est Maritimum, nemo inficiabitur: cùm teste Marantha, ex frondium, seminum, radicisque similitudine liquidò appareat, non habere aliam differentiam, nisi quòd salso gustu sit, propter maris contiguitatem, foliaque subalbida habeant, quod omnibus maritimis euenire solet. Sed misso silu. & maritimo, de satiuo hoc cap. tractabimus.

Fuchs. Atriplex duplex Trago triplex Fuchsius itaque videtur vnicâ descriptione & figurâ, quam Atriplicem hortensem subscripsit, ambas proponere. Tragus Atriplicis satiuæ tria fastigia facit. Scribit enim quandam proferre folium rubicundum: aliam ex luteo languescens, postremam nigricans.

Tabern. not. Videtur Iac. Theod. Tabern. cum Hort. Lusit. in eadem specie rubræ ponere tres colores, aliter quàm Tragus: certum est albam permanere albam, & rubram rubram, quicquid dicat Theodorus. Nos ponimus duas figuras quia ex Fuchsianis erant sculptæ.

Matth. qui aliàs solùm domesticam nominat, in Hist. germ. Atriplicis Graminis modo virentis, rubræ vt ignis, & pallidè luteæ meminit. Anguill. Atriplex domestica. Lonic. cuius figura displicet, rubram, albam & virentem tradit. Gesn. hort. Dod. gall. Atriplex satiua, alba & rubra. *Non esse autem cum Trago Matth. Lonic. & aliis Atriplicis satiuæ tria constituenda fastigia docet Dodon. Lat. in fol.* *Lonic not. Error multorum Atripl satiua non tria fastigia*

Lob. & Penæ Adu. Atriplicis satiuæ duplicem constituunt speciem. Vnam, quam Chrysolachanon vocarint Dioscoridis tum Antiquiores tum Posteriores, cui folia marcescentia à luteo vel flauo in aureum vergant. Alteram, folio & flore purpureum liuentem.

Cæsalp. Atriplex, folio colore ex viridi pallescente. Camer. hort. Atriplex purpurea grandis, semel sata postea decidente semine proueniens.

H. Lugd. not. Hist. Lugd. vnicam licet Atriplicis satiuæ exhibeat iconem, albam tamen & rubram recipit. Albæ, inquit, folia cùm tenella sunt, candicant, cùm adoleuerunt, colore ex viridi in luteum elanguescunt. Alterius folia, caules, flores in rubro fuluescunt.

Alph. Moresch. Atriplicem impropriè sanè Chrysanthemum vocat, quod hactenus apud neminem me legisse memini.

C. Bauh. Atriplex 1. hortensis alba. Atriplex 2. hortensis rubra: *ad Matth.* Atriplex 1. hortensis rubra. Atriplex domestica: & ab hac differens, colore potissimùm, hortensis alba.

Gerard. not. Gerard. Atriplex satiua alba: Atriplex satiua purpurea: pro qua ab ipso malè ponitur icon pedis anserini 2. Tabern.

Nomina linguarum Præsens planta Latinis in genere dicitur Atriplex. Græcis, ἀτράφαξις & χρυσολάχανον [aureum olus] Arab. *Cataf,* seu *Caraf.* Germ. Molten/Milten. Belg. Malde: Ital. *Atriplice,* & *Armola, Trapese Reppice* & *Treppice*: Gall. *Arrouches, Bonnes Dames, preudes femmes.* Montb. *des Arables.* Bizont. *Des Armoue.* Geneuæ *Folesses,* Hisp. *Armolles*: Angl. *Orrage* seu *Oreche*: Boh. lebeda.

Atriplicis Etymon Atriplexum, vt Festus refert, appellabatur ab atro, vt aliqui putant, colore. Verùm à voce Græca potiùs quàm ab atrore fluxit nomen. Nam Atriplicis olus ἀτράφαξιν Græcis dici Columella testatur; Hippocrates ἀνδράφαξιν appellat. Hesychius ἀνδράφαξιν, quòd ἀνδρῶς αὔξει, & Suidas ἀτράφαξιν [Atticis, d literam in t mutare frequenter amantibus] εἶδος λαχάνου, ὃ τάχεως εἰς μέγιστον αὔξεται, id est, quòd statim in amplitudinem adolescat: siquidem octauo à satu die prosilit, confestimque incremento proficere conspicitur: fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradunt, nisi languidum: χρυσολάχανον, id est aureum olus græci appellant, quòd auri colorem repræsentet. Alij tradunt ab aureo siue luteo flore nomen hoc inuenisse.

Locus & tempus Atriplex alba & rubra hortensis, non nisi sata prouenit, assiduóque humore satiari amat. Frequens Montbelgardi etiam in Horto E.C. Geneuæ obseruaui paruas plantas virentes, ex semine deciduo Ianuario, & florentem vt aliàs consueuit Iunio & Iulio: Porentruti magnas areas Atriplice serunt, & maiori in vsu quàm Montbelg. In Hetruriæ hortis rara admodù Atriplex, frequentissima autem apud Insubres seritur, à rusticolis in hortis & in campis. Hæc inter coquinarias herbas ocyssimè assurgit, nam post quindecim dies à satione vsurpatur in coquinis & tantùm Vere edulis.

Vires Ex Diosc. Atriplex, vt scribit Dioscorides, cocta estur vt olus, aluum mollit: panos discutit siue cruda, siue cocta illinatur. Semen cum aqua mulsa potum regium morbum sanat.

Morbus regius Temperā. ex Galenō Atriplicis, vt oleris, in cibis vsum cum Blito declarat Galenus, qua de re antea diximus. Vsum medicum & temperamentum alibi sic explicat. Atriplex frigida & humida temperie est, humida quidem secundi ordinis, frigida verò primi, quam vtique tepidam esse caliditatem posuimus, cuiusmodi Rosis inest: non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimùm terrena, similiter ac Malua. Quin & ventrem similiter permeat vt illa, ob lubricitatem. Hortenses autem Atriplices & Maluæ quàm agrestes tum humidiores, tum frigidiores. Quare phlegmonis & phygethlis incipientibus, glīscentibúsque & mollibus etiamnum, ac velut feruentibus hortenses: vigentibus autem ac declinantibus, & indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen eius abstergendi vim habet. Itaque ad morbum regium ex hepate obstructo obortum vtile est. Ex quibus sanè verbis tota Dioscoridis sententia declarata est.

Atriplex & siluestre est, inquit Plinius, & sati-

uum, accuſatum à Pythagora tanquam faceret hydropicos morbóſque regios, & pallorem, coquereturque difficillimè: ac ne in hortis quidem iuxta id naſci quicquam, niſi languidum culpauit. Addidere Dionyſius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos: nec niſi mutata ſæpiùs aquâ coquendum. Stomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in Italia id naſci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitijs id infundit cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Quibus ſubiicit ea quæ Dioſc. & Galenus tradiderunt. Syluestri, inquit prætera, capillos tingunt, & ad ſuprà dicta vtuntur.

Noxa ſecundum Pythagoram

Solon notatur

Vuluarum vitia

Cantharida

Hippocrates quibus genitura in vtero immoratur, ibique putreſcit, & moleſtiam excitat, Atriplicis agreſtis ſemẽ [ἀνδράφαξυος ἀγρίης σπέρμα] vel ſuccum cum melle delingendum offert.

Scribit Serapio Rhazim vidiſſe hominem quẽdam, qui ex Atriplicis ſemine duarum drachmarum pondere ſumpto, tam crebris vomitionibus tum alui eiectionibus, adeò vexatus fuit vt ad extremam virium imbecillitatem deuenerit.

Matth. not. Et Matthiolus pharmacopœum quendam ſe nouiſſe ait, qui ad ruſticos purgandos Atriplicis tantùm ſemen exhibebat, quod iis non ſine moleſtia magna aluum ciebat abundè, ac ſimul etiã crebros vomitus prouocabat. Quam facultatem quum ſcribat Matthiolus, paucis hactenus cognitam, ea tamen à Plinio non prætermiſſa l. 20. cap. 20.

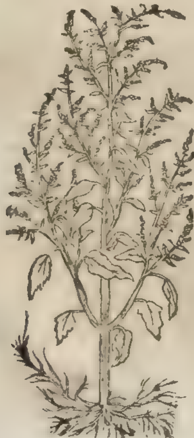
ATRIPLEX SYLVESTRIS.

Deſcriptio QVi ſatiuam Atriplicem nouerit, is nullo negotio & hanc ſiluaticam ſi nouerit ſpontis ſuę Atriplicem: quæ *caule* anguloſo ſtrigoſior non ita adoleſcit: *foliis* ferè rhomboïdæis, ſinuatis, quæ inferiora, ſuperiora verò longiora, quædam parùm ſinuata, alia in totum ſinuata, xerampelinis, per margines ſubinde rubentibus, puluiſculo farinaceo reſperſis: *flores* racematim muſcoſi per ramos viſuntur, quibus *ſemina* ſuccedunt parua, rotunda, compreſſa, læui nitore nigricantia. Figuræ ſunt Fuchſianæ, nec admodum placẽt vnam etiam ex illis habet Dodonæus.

Synon. *Atriplex ſtercoraria* *Atriplex exigua*

Corn. Atriplicem ſiluestrem, eò quòd cacationes inducat, ſtercorariam [Scheiß Milt vnnd ſcheiß molten cum aliis] cognominat. Trago eſt hæc Atriplex agreſtis & exigua, klein acker milt. Fuchſ. Anguil. Geſn. hort. Dodon. gall. & lat. in fol. (quã ſucco etiam rubente reperiri ait, ita & albam adſtruit.) Lacun. *Atriplex ſilueſtris.*

Icones

Matth. taxatur

Atriplicem ſylu. hortenſi omnibus propè notis reſpondere ſcribit Matth. præterquàm foliis, quæ albidiora ſpectentur. Is olim ſolam iconem habebat Fuchſianæ ſimilem, nunc in com. cum mag. fig. & Germ. Hiſt. omiſſis prioribus verbis duas icones ſine deſcriptione pro vna ponit, nec earum vlla mihi videtur reſpondere præmiſſæ.

Atriplex ſylu. ſinuata Lob. & Pena Adu. Atriplicem ſilu. ſinuatũ non diſtare ſpecie à domeſtica aiunt. Lob. Obſ. Atriplex ſilu. vulgatior (hoc vocabulum in Ic. plant. non habetur) ſinuata. Is autem iconem penè eandem habet cum Matthiolina poſtrema cui ſummitates cum lappulis. Videndum an referenda potiùs ad noſtram Monſpelianam cum lappis.

Atriplex ſimetaria *An Cynocrambe* Thal. Atriplex ſimetaria maior. An Cæſalp. quod C. Bauh. affirmat; Cynocrambe ramis cubito minoribus, candicantibus: foliis veluti cinere aſperſis, alioqui Atriplicis ſilu. ſed minoribus, ac ſerratis, Mercurialis modo, ſeminibus racemoſis, ſine flore, exiguis & rotundis?

Tabern. not. Tabern. ponit figuram ſine deſcriptione, hoc titulo: Atriplex ſilu. 1.

Gerard. not. Gerardum pro Atriplice ſilu. ponere polyſpermon Tabernæ non placet, & præterea pro Atriplice marina iconem Atriplicis ſilueſtris eiuſdem, ſed excuſandus vt qui non exactè nouerit, ac ideò miſcuerit.

Lonic. Atriplex ſilu. maior. Hiſt. Lugd. Atriplex ſilu. 1. Matth. primæ editionis. Hort. Luſit. Atriplex ſylu. vulgatior ſinuata. C. Bauh. Phyt. Atriplex 4. ſiue ſilu. altera. *Eccur* Frater apud Matth. non immediatè eam poſt ſatiuam collocat? cur cum Lapatho hortenſi commiſcet. An Atriplex Lapathum: & è contra Lapathum Atriplicem quis vnquam dixerit? *C. B. not.*

Nomina linguarum

Ἀνδράφαξις ἀγρία, Atriplex ſilu. Germ. Scheiß Milten/ wild Melten/ Acker Melten. Belg. Welde Melde. Gall. *Arrouches ſauuages.* It. *Reppice ſaluatico.* Angl. Wilde Areche/ Sclau. Pſorea Lobeda. Nunc in Græcia ſecundum Anguillaram ſilu. & domeſtica indifferenter Atrepſi & Chryſolacano vocatur.

Locus & tempus. Atriplex ſylu. Montbelgardi etiam in horto Ill. E. C. Monſpelij, Geneuæ, Baſileæ & alibi, vias, ſemitas, ſcrobes, agrorum margines, vrbium mœnia, & fimeti, vbique locorum occupat, florens vt ſatiua Iunio ac Iulio; & ſubinde Auguſto, quo menſe & Septembri ſemẽ maturat paruum, nigrum, ſuperueniente gelu quotannis perit.

ATRIPLEX ANGVSTIFOLIA
lacinata minor.

TAbern. Icon. & Hiſt. Atriplex ſylueſtris 2. Si Tabern. collegit & nouit; cur non deſcripſit

Camer. not.

scripsit. Nec placet Camerarium Atriplicis silv.3. titulo apposuisse iconem sine descriptione: praeterea Matthiolus non meminit Atriplicis tertiae. Si figura facta est ad plantam, de qua hic agimus, vt suspicor, folia oporteret esse sinuata non aculeata.

An Atriplex fimetaria

An Thal. Atriplex fimetaria minor, quod Casparus Bauhinus Phyt. asserit, ac Atriplicem silv.5. facit, siue minorem.

ATRIPLEX SILV. FOLIIS INTEGRIS racemosa.

Descip. & Synonyma

Camer. ad Hist. Germ. Matth. Atriplex silv.2. Icon autem proposita à Camerario non parum differt à Matth. icone: appingit enim racemulos non lappulas, vel potius latiusculos folliculos: is non describit.

Casp. Bauh. Phyt. Atriplex 3. siue syluestris folio sinuato. Apud Matth. Atriplex 5. Atriplex silv.2. Matth. Lug. Taber. Atriplex silv. Cordo in Diosc. Caesal. Atriplex sinuata Lobelii. *Frater* assumit figuram Tabern. quae mihi diuersa videtur à Matthioli silv.2. ac etiam Hist. Lugd. & Lobel.

Locus

Obseruauimus varus in locis in Sundcouia circa fimos.

ATRIPLEX VVLGARIS ANGVSTIfolia cum folliculis.

Descriptio.

Obscuriùs huic virent *folia*, vt paenè atra sint, ad Polygoni folia proximè accedentia, latiora, acuminata, subinde [quanquam rariùs] leuissimè sinuata: excrescit autem ad cubitalem & sesquicubitalem altitudinem: *flos radix*, Atriplicis siluestris sinuatae: folliculacea fert *pericarpia*, saepè etiam rhomboidea, conferta, quae dehiscentia *semen* ostentant, singula singulum, rotundum, compressum.

Est haec Matth. (qui non describit, nec discri-

men ostendit) in comm. cum mag. fig. Lat. Atriplex silv. Ital. *Atriplice satiuo.* 1. Hist. Germ. Atriplex 2. Wilde melten. Lob. Adv. & Ic. Plant. Atriplex silv. Polygoni, aut Helxines folio. Dodon. gall. Atriplex silv. minor: Lat. in fol. Atriplex silu. humillima, ramosior, foliis angustioribus, floribus & seminibúsque prioribus respondens. Caesalp. Atriplex silv. breuior satiuâ, folio simili, sed minore, ac nigriore; eoque circa summum caulem tenuiore, & sensim longiore, seminibus similiter depressis, nigris. Camer. hort. Atriplex silv. Polygoni folio. Histor. Lugd. Atriplex silv. 1. Matth. Polygoni folio 2. editionis.

Matth. Icon.

C. Bauh. Phyt. Atriplex 12. siue angusto centinodiae folio, Dod. Silv. altera Lob. Polygoni aut Helxines foliis. Foliis communiter oblongis, angustis, non sinuatis: reperitur tamen aliquando foliis ad principium duabus alis donatis. Apud Matth. Atriplex 7. siue angusto Centinodiae folio. Atriplex silv.1. Matth. inter maiores figuras, inter minores enim non expressit: Dodon. Atriplex silv. humillima & quarta.

Montbelgardi & Basileae prouenit in vineis & agrorum marginibus. Locus

ATRIPLEX SYLV. MONSPESSVLANA cum pulchris inuolucris.

Descriptio

Folio est breuiore (quo multum differt ab Atriplice Matth. 1.) albicante, sinuato, Atriplicis vulgaris, breui pediculo constante: inuolucris *seminum* angulosis; quodammodò Cynoglossae nostrae topiariae similibus, intra ramulos & foliorum pediculos prodeuntibus; *semen* includentibus paruum, compressum, nigrum: lappis etiam multò maioribus; nec velut in spicas desinentibus: ita vt habere aliquid videatur similitudinis, quod lappas attinet, cum Atriplice prima silv. Matthioli in post. figuris, melius tamen accedit ad secundam, quam facilè existimarim.

An Atripl. silu. 2. Matth. An Matth. in comm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Atriplex sylu. 2. ? In hist. Germ. Atriplex sylu. 1. Wilde Melten 2? An Lobel. Obs. & icon. Atriplex silu. sinuata ? Camer. in Epit. & Hist. Germ. Matth. Atriplex silu. 1. Hist. Lugd. p. 536. Atriplex silu. 2.

An C. Bauh. Phyt. Atriplex 3. siue silu. folio sinuato ? Hanc, inquit, Atriplicis sylu. hispidæ paruæ rectæ nomine à D. Doldio accepimus : eandem Monspelii Augusto mense frater Ioh. Bauhinus collegit. Apud Matth. Atriplex silu. lappulas habens, à nobis primùm descripta, cauliculi leuissimè hispidi. Hæc frater. C. B. not: *Ego* quidem anno 1561. Monspelii collegi, & descriptionem misi Dō. Gesnero cum ipsa planta, ast nihil hirsuti aut hispidi obseruaui. Considerandum an D9. Doldius suam hispidam dixerit à capitulis & inuolucris angulosis seminum.

ATRIPLEX HALIMOIDIS LOBELII.

Descriptio. Synonyma. Atriplex Halimoidis Aestiua est, *caules* edens ternûm & quaternûm cubitorum, & *folia* Halimi: *flores* & *semina* racemosa cæterarum more. Mihi primùm visa in viridario Ioh. Mutoni Neruiensis Pharm. Semitas & rudera amat, Lob. Obs.

Locus. C. Bauh. Phyt. Atriplex 11. Halymi folio.

ATRIPLEX ARBORESCENS.

Delineatio. Semen quoddam ad nos misit Lutetiâ Robinus Botanicus Regius, nomine Atriplicis arborescentis insulæ Calix dictæ. Istud ferè magnitudine Milii est, cinereum, rotundum ac modicè compressum, hylo candicante, sapore fatuo, nec effatu digno.

Scribit hanc plantam semper virere : à nobis seminata est Montbelgardi in horto Ill. E. C. Vvirtembergi quem colimus.

ATRIPLEX MARITIMA.

Descriptio. Atriplex maritima humi spargit *caules* cubitales numerosos, ex crassa satis *radice* exortos, totos albicantes, per quos & *folia* candicantia sinuata, Pedis anserini similia. *Flosculi* per extrema potissimùm ramulorum racematim congesti, flores Portulacæ marinæ imitantur. In icone à nobis præposita radix picta nimis crassa.

An Cordo in Obs. siluâ, Atriplicis sylu. genus, gustu salsum? Matth. in com. lat. & It. & Hist. germ. (qui dicit Diosc. & Galen. huius non meminisse:) Dodon. Lat. in fol. H. Lugd. Atriplex marina, Meer Melten.

Lobel. & Penæ Adu. Atriplex marina repens &c. Lob. etiam Obs. & Ic. Plant. Atriplex marina repens. Sed repentem dicere non conuenit: sparsa est supra terram, non repit. Lob. not.

Camer. hort. [qui ait rubro & herbaceo semine inueniri] Epit. & Hist. Matth. germ. Atriplex marina.

An Cynocrambe Cæsalp. An Cynocrambes 3. genus, in maritimis visum; ramis humi procumbentibus, candidis foliis, veluti puluisculo argenteo aspersis, rotundioribus?

Gerard. not. Gerard. vt antè dictum, pro Atriplice marina Matth. figuram Atriplicis silu. demonstrat, quid pro quo.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Atriplex 9. siue maritima.

Locus. Atriplicem maritimam habeo à Valerando Dourez. Iac. Reinaudeto, fratre C. Bauh. qui Venetias attulit ex Lio. Frequentem offendi scribit Matth. Tergesti ad salinas in maris litore: Lob. in maritimis mediterraneis & Adriaticis nusquam non obuiam, humi stratam.

Vires. Vis Atriplici marinæ quæ cæteris Atriplicibus, sed propter salsedinem, quâ referta est magis quidem aluum citat; magisque abstergit si è carnis iure decocta edatur, Matth. His addit Camer. Digerit, incidit, attenuat, liquat, à putredine vindicat, aperit, & abradendo expurgat. Humentem ventriculum siccat, hydropicos iuuat, pingues extenuat. Atriplex marina primùm crescens in Aestuariis Venetis, vnde quandoque cinerem parant ad conficienda vitra. Aluum sol. not. Hydrop. Vitra.

ATRIPLICIS MARINÆ SPECIES Valerando.

Atriplicē aliā marinā habeo datam à iam dicto Valerando Dourez Pharmacopœo cui hæc ascripsit. Atriplicis marinæ species, Polysperon Cassiani Bassi quorundam. Hęc valdè similis Atriplici sylvestri vulgari, nisi eadem: Polysperon Cassiani Bassi quorundam.

ATRIPLEX FOETIDA

Descriptio. Vix humo tollit *caules*, vt plurimùm, ramosos, dodrantales, aut etiam maiores : quos vestiunt *folia* ex rotunditate modicè in acumen desinentia, potissimùm superiora, in inferioribus quædam sinuata, farinaceo puluisculo asperso candicantia, odoris virosi intolerabilis, vt qui

qui vel attactu leui manus ita inficit vt longo tempore vix possit elui. *Flosculi* racemosi Atriplicũ aliarum syluestrium modo. *Radix* gracilis fibrata.

Synonyma. Garosmum Vuluaria.

Cord. hist. Garosmum, Agrestis Atriplicis mima (fortè minima) species, Vuluaria. Garosmon autẽ dubio procul ex eo dicit, quòd Γάρον, siue liquamen piscium redoleat.

Atriplex canina. Bonus Henricus. Vitium Atriplicis. Error Tragi, ac Loniceri.

Tragus Atriplicem caninam & fœtidam, & Blitum fœtidum, & Bonum Henricum appellat: Germ. gût oder stoltz Heinrich / hundsmulten. Vitium, inquit, Atriplicis potiùs est, quàm quiduis aliud.

Sed & Lonic. hanc Boni Henrici [Güter Henrich] nomine describit, nullam cum Trago potens figuram, ac nomina Boni Henrici malè ascribens.

Tragium germanicũ.

Dodon. gall. Tragium Germanicum, quorundam Vuluaria: Lat. in fol. Garosmus, Atriplex fœtida.

Gesn. hort. Atriplex altera, Garosmon.

Atriplex hircina. Garum olẽs

Lob. Icon. Plant. Atriplex pusilla, olida, Hircina, Vuluaria vocata, Garum olens. De hac aiunt Aduersaria: Est in Nitiobrigum agro, aliisque locis quàmplurimis herbula Atriplici accensenda, secus vias frequentissima, tenera, paruula: humi demissa folia candore micant, quasi polline interspersa. Hanc notissimam fecit odor, & fermè infamem: odoratu namque hircus teterque spiritus opplet nares, quo imbuti querũtur permulti se meretricum impuros loculos subodoratos esse: planéque referre odorem illum virosum quem prostitutæ libidinis scorta ex impura colluuie congesta spirant. Inde vulgò *Futuariam* dictitant: atque autumant: hac illitas vestium muliebrium plicas canes sagire, atque arrecto veretro Veneris æstu actos, illas amplexas cupere inire, presertim in templis vbi tetriùs odor spirat, & minùs ventis difflatur. Hæc vulgi sunt, tota cibis abdicanda. Lob. Obs. Atriplex olida, Vuluaria, Garum olens, Garosmum Cordi.

Infamis odoratu. Futuaria. Atriplex olida. Cynocrambe.

Conyza 3. Dioscoridis, Cæsalp. lapsus.

Cæsalp. Cynocrambe affinis herbula folio minimè serrato: sine flore: semine racemoso, exiguo, rotundo: vulgò *Connina*, nam redolet muliebria: videretur Conyza tertia apud Dioscoridem. *Sed quod* huic plantæ Cæsalp. florem negat, errore latet.

Vuluariam apud Hist. Lugd. à fœtido odore Tragium vocauit Dodonæus. Gall. *Herbe de Bouc.* Quia verò duo sunt alia Dioscoridi Tragii generã, ad horum discrimen Tragium Germanicum cognominauit. Alii Atriplicem caninam dixerunt, quia eam ex vrina canum nasci putant.

Hanc Tabern. Vuluariam (Schamkraût / Mutzenkraût) appellauit, dicta nomina in Hist. ferè omnia adscribens. Gerardo, Atriplex olida dicitur. Angl. Stinking Orach. C. Bauh. Phyt. Atriplex 10. siue fœtida.

Locus

Atriplex fœtida, quæ à nobis Montbelgardi, Geneuæ, Basileæ & Lugd. obseruata est, iuxta parietes prouenire dicitur, & locis sabulosis, presertim quæ lotio canum sæpiùs asperganṭur.

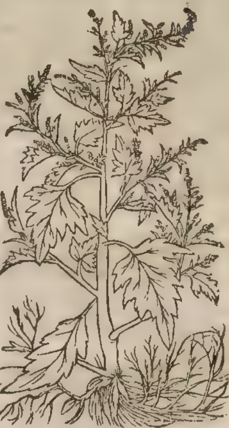
Tempus

Æstate media floret, editque semen. Vbi semel ad hortos translata diutiùs recurrit.

Vires. Vulua strangulatus. Vlcera putrida.

Ex vtero laborantibus grauitate odoris prodesse posse testatur Dodoneus. Fœminis strangulatu vuluæ oppressis, conferre creditur, maximè si vmbilico imponatur. Bonus hic Henricus, inquit Tragus, vermes in vlceribus putridis animantium quadrupedum natos excutit certissimo experimento, si herba tusa vlceribus imponatur id quod non semel ipse vidi. Sunt qui vermes eiici dicant, si herba solùm adalligetur iumento.

ATRIPLEX, DICTA PES Anserinus.

Descriptio

PErsimilis est Atriplici syluestri sinuatæ vulgatiori, sed huius *folia* ampliora laxiùs & rariùs sinuata, atrouirentia, caput grauante odore prædita: *flos* racemosus Atriplicis iam dictæ. *Semen* exiguum, rotundum. *Radix* lignescit fibrosa: caulis crassiusculus, rectus, cubitalis.

Synonyma. Solanum venenosum

Tragus hanc inter Solana recenset, & Solanum 4. venenosum & furiosum, Schweins todt / Mortem porcorum, Sewplag, supplicium suum, ab effectu expertas vocare tradit aniculas. Idem & cum eo Fuchs. Dod. gall. & Lat. in fol. Tab. Gerard. & Gesn. de coll. stirp. (qui tres & Chenopodium Plinij vocant;) pedem anserinum nominant.

Chenopodiũ

Matt. not.

Matth. in post. com. It. & Lat. cum mag. fig. Atriplex sylu. 3. Icon sine descriptione.

Atriplex silu. latifol.

Lob. & penæ Adu. Atriplex sylu. (siue pes anserinus) latifolia. Obs. Atriplex sylu. latifol. Ic. plant. Atriplex sylu. (siue pes anserinus,) latifolia, laceris laciniis.

H. Lugd. not.

Hist. Lugd. frustra duas icones proponit, ac deteriùs diuersis capitibus. An Thal. Atriplex simentaria grandior? Cæsalp. Cynocrambes genus alterum, quod Hermol. testatur apud Plinium Chinopum esse: i.e. Herbam similem Anserino pedi. C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Atriplex 6. siue silu. latifolia, Cynocrambe, non autem Dioscoridis.

Cynocrambe.

Nomina linguarum

Atriplex dicta Pes anserinus, cognominatur à Germanis Gänß fuß / quibusdam Sew oder Schweins todt / & Sew. plag. Belg. Gänsen vôt. Gall. *Pied d'oye.* It. *Pede di Ocha.* Ang. Goose foote.

Locus

Secus veteres parietes, vias, semitas, alibíque incultis ac desertis humentibus nonnihil locis

frequens exit, viget ac floret vnà cùm Atriplicibus reliquis. Hanc Lugduni, Geneuæ, nec non Montbelgardi obseruaui.

Vires: Herba planè lethalis & pestifera maximè si à suibus deuoretur, Fuchsio & Trago auctoribus. Facultate frigida & humida est, & quidem non minùs Atriplice: sed vti apparet, etiam ampliùs refrigerans, secundo ordine.

ATRIPLEX DICTVS PES ANSERINVS alter siue ramosior.

Synon. Blitum 5. & Atriplicis quintum genus Tragi est simile 4. [id est Pedi anserino] à quo ferè nihil differt, nisi quòd folia habet acutiora & magis nigricantia.

Chenopodiũ Pes anserinum. Tabet. Icon. & Hist. Chenopodium, Pes anserinus 2. Gänß füß 2.

Rrrror Gerardi. Gerard. Atriplex 2. satiua purpurea purple Orach. Qui malè pro Atriplice purpureá ponit pedis anserini 2. figuram. C. Bauh. Phyt. Atriplex 7. siue sylu. latifolia altera acutiore & nigriore folio.

Locus. In antiquis areis & fossis fimi ac pagis inuenitur.

PARIETARIA.

Etymon Descriptio. Vulgaris notitiæ est à natalibus dicta Herbariis Parietaria, hirsutis *caulibus*, ramosis, donata: *folia* Mercurialis, hirsuta, atrouirentia & nitentia: *flosculi* côferti circa caulem ex foliorum alis floccos coccinei serici imitantur primulùm è nodulo emicantes. post se *stamina* ostendunt obscurè, ex albo purpurascentibus apiculis, inuoluta, quæ si stilo euoluere coneris, subsultim excusso puluere cùm impetu spectaculo iucundo, se expandunt repanda, in medio *seminis* rudimentum circumdantia. *Radix* fibrosa. Est hæc maior & minor.

Hanc nostram parietariam Helxines nomine delineat Dioscorides his verbis. Cauliculos profert tenues ac subrubentes, folia Mercurialis, hirsuta: circa caules velut exigua semina, aspera, vestibus adhærentia. *Diosc. illustratur.*

Matth. Brunfels. (cui & Parietaria, & septima Parthenii species:) Anguill. Fuchs. Dod. gall. Gesn. hort. Lacun. Lob. Adu. Obs. & Ic. Plant. Turn. (cui & perdicion) Castori. H. Lugd. Cæsalp. Camer. *Helxine*. Trago. Lonic. Cord. in Hist. Dod. Lat. in fol. & Tab. *Parietaria*. *Helxine altera & Muralium*, Cord. in Dioscoridem. Per *Herbam venti* Fuchs. Adolph. Occo. Cord. Apollo. Luminare maius, & alii Helxinem, siue Parietariam intelligunt. Synon. *Parthenium* *Perdicion* *Helxine* *Parietaria* *Herba venti*

Ἑλξίνη & περδίκιον Græcis, Helxine, Perdicium & Perdicaria Lat. vulgò autem & officinis Parietaria, aut corrupta voce Parietaria appellatur & Muralis: Extant verò eius & alia nomina, cùm apud Diosc. & Plinium, tum apud Apuleium & passim alios, vt Sideritis, Heraclea seu Herculana, Vitriaria, Vrceolaria, Veratrium, Ixine siluestris, Clibadium, Polyonymon, Elitis aut Alitis, Amelxine, Eusine, Amorgine, Sucotachon, Psychuacon, Melampeton, Cittampelon, Anatetamenon. Diosc. Plinius & Apuleius Parthenium quoque appellant. Sed animaduertendum est Plinium huius nominis homonymià deceptum, duas herbas diuersissimas confundere, nimirum Parthenium Dioscoridis, & Helxinem hanc nostram, siue Parietariam: *Perdicaria* *Paritaria* *Muralis,* *Sideritis* *Heraclea* *Herculana* *Vitriaria* *Plinii lapsus*

Dicta autem est Helxine, quòd asperá foliorum hirsutie, asperoque semine, tenaci nexu vestimentis obuiis adhæreat. Perdicium, à perdicibus, quæ eam esitare solent: Parietaria, quòd in parietinis exeat, atque eadem de causa Muralis & Muralium. Herba vitri, Vitriaria, Vrceolaris & Vrceolaria, quòd tergendis vrceolis, vasisque vitreis efficax sit. Dicitur Germ. tag vnnd Nacht, non tamen ea, quæ luteis purpureis & similibus floribus insignis est (S. Peters kraut / Maur kraut: Belg. Glaß cruyt. Gall. *Parietaire*: Hisp. *Yerua del muro*: It. *Parietaria*: Angl. Pellitory of the Wal. *Helxine vnde* Nomina linguarum

Nascitur iuxta muros, parietes, sepes, in ruderibus, ac subinde in vinetis, ac ipsis muris. In hortis etiam plantata ita prouenit, vt inde vix abigi possit: Maio mense exit: Iulio, ac Augusto semen profert: radix hieme solâ restat. Introduxi in Hortum E.C. ac etiam in meum, vbi hiemem perfert ac non solùm se radice multiplicat verùm etiam semine: Patauii passim prouenit: Monspelii toto anno viret in muris: Montbelgardi verò pereunt folia & Martio mense prorumpunt. Lugduni vidi virentem Septembri & Octobri. Geneuæ non longè à Porta *Riue* in sepibus & in variis hortorum muris. Locus & tempus

Vim habent folia Helxines refrigerantem, auctore Dioscoride, & adstringentem, quare imposita sanant ignes sacros, condylomata, ambusta, panos incipientes, omnem inflammationem ac tumores. Succus eius Cerussa admixta illitus erysipelata & herpetas sanat, & podagras cerato cyprino, aut adipe hircino exceptus: prodest & tussi diuturnæ succus cyathi mensura haustus. Tonsillis quoque inflammatis vtiliter gargarizatur & illinitur, aurium dolori cum rosaceo instillatus prodest. Vires. *Inflammationes* *Succus* *Tussis*

Helxine inficit lanas, inquit Plinius, sanat ignes sacros & vlcera quæ serpunt (in vulgatis exemplaribus verba hæc, & tumores collectionesque *Plin. restituitur*

perperam

perperàm leguntur ex priore versu repetita) & gutture incipientia turgescere. Item veterem tussim cyatho hausto, & omnia (in ore tumida, sic enim legendum) sicut tonsillas: Et aurium dolores cum rosaceo. Eadem exemplaria habent varices cum rosaceo, nullo sensu. Helxine enim cum rosaceo in varices nihil agere potest, nec eius facultatis meminerunt Dioscorides, neque Galenus. Vetus codex arietes vocem habet, sed itidem corruptam & nihil indicantem. Quare locum sic, vt posuimus, Cornarius emendauit ex Dioscoride.

Abstergendi & leuiter adstringendi vim cum subfrigida humiditate illi tribuit Galenus ad prædictos affectus etiam commendans. Facit, inquit Ætius, ad alopecias & impetigines herba ipsa per se assiduè affriccata. *Ex Aetio Alopecia* Aperit & hæmorrhoidas sedis, & fistulas sanat, & sinus occludit cum modico sale trita; & cataplasmatis modo imposita. *Error multorum* Ex his intelligere licet multos melxine abuti, qui eam in frigidis vitiis pro fomento vsurpant, cùm refrigerandi constringendique vi prædita sit. *Adstringit. Gustus Calculus* Cæterùm cùm adstringendi facultas ei quoque insit (est enim gustu nitroso, bliteo, & superficie abstergente,) potest etiam calculosis, & iis qui difficultate vrinæ laborant exhiberi. *Vrinam mouet* Succus enim eius trium vnciarum pondere haustus auctore Matthiolo suppressam vrinam mirè prouocat, eademque super tegula calefacta, vinoque Cretico irrorata, & pubi illita, calculosis & vrinæ difficultate laborantibus mirè auxiliatur. Potissimùm, inquit Fuchsius, si aliquid quod maiorem abstergendi vim habeat, admisceatur. Sic Aëtius hæmorrhoidas aperire tradit, si cum sale cui detergendi vis inest, trita apponatur. *Hæmorrhoides* Multi hodie vsus est in enematibus ad ventris & vteri dolores paratis, & ad balnea, abstersioni accommoda. Eiusdem vis magna est ad recentia vulnera sananda. *Vulnera* Si enim recens semi contusa vulneri alligetur, tertioque die soluatur, non erit opus alio vti medicamento. Succus in ore detentus dentium dolores mulcet. *Dolor dentium* Stillatitia eius aqua faciem abstergit, & nitorem addit.

OCIMASTRVM VERRVCARIVM.

Descriptio. Ex *radice* tenui, fibrosa, fusca, *caulis* surgit singularis, teres, subhirsutu, geniculatus, ex viridi rubescens, nitidus: *folia* ex articulis aduersa, Solani vulgaris, acutiora, atrouirentia, aut ex viridi purpurascentia, per ambitum leuiter sinuata: *flores* in thyrsulis pulchelli, quadrifolii, colore carneo, bifori inuolucro, antequã patescant, cõditi, staminulis concoloribus medium occupantibus subiectis, hirsutis globulis, postmodum in lappulas abituris: quorum singulis modò vnum, modo bina *semina* oblonga recluduntur. Nostra icon facta est ad plantam ramosam. Trago germ. Lappula siluestris. Ocimi foliis herbam, Heliotropii genus, Gesn. aliquando putabat: nunc de hortis Ocimastrum verrucarium appellat. *Ocimastrũ verruc.* Lob. Obs. & Ic. Plant. Circæam Lutetianam dicit. *Circæa Lutetiana.* Tabern. Ic. herbam Diui Stephani. *Herba S. Stephani.* Hist. Lugd. Circæam Dalechampii. Sed non placet planta hæc pro Circæa Diosc. *Circaea* In descriptione etiam Dalechampii sunt, quæ in ipsa planta non obseruo. Schvv. est Circæa domestica, Ocymastrum verruc. Item, Circæa siluatica, Helxine silu. siue fluuiatilis Tab. [Thal. legendum] wald tag und nacht: minor est tota & tantillùm rubens. Solani naturam æmulatur. *Helxine silv.*

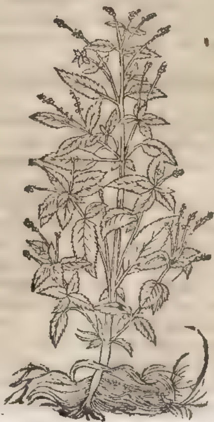
C. Bauh. Phyt. Parietaria 3. Helxine silv. seu fluuiatilis & riualis maior & minor Thalyo quid est? Item Solanum 9. Solanifolia, Circæa dicta, ratione loci variat. *Helxine riualis.* In monte Fracto multò minor est vix palmi dimidium æquans.

Ocimastrum verrucarium Montbelgardi in sylua *le Chesnoy*: item in sylua inter *Estoben* & Mesgni *Dañigon* [vnde in hortum E.C. transtuli:] Basileæ in syluis, nec non Geneuę, & propè Masmunster, riuis & vliginosis gaudet, locis opacioribus frequens. *Locus & Tempus.* Inueni etiam ad putridos arborum truncos. In hortis reptatu suo odiosa.

MERCVRIALIS MAS ET fœmina.

CAP. V.

Descriptio Mercurialem marem à Fœmina *folia* minimè distinguũt, quę inter se simillima, ad Parietariæ folia accedunt, sed glabra, atro virore splendentia, & in ambitu serrata, sapore nitroso calidiusculo & nauseoso: *caules* vtrinque angulosi spithamæi, ac etiam maiores, geniculati, læues: ex foliorũ alis fœminæ quidẽ ligulæ rectæ emicant, tenues, quas verticillatim ceu in spica ambiunt *flosculi* glomerati, muscosi, qui in quatuor foliola herbida sese explicantia, cirrhos apiculorum, luteolorum aut herbidorum ostentant (nullo succedente semine pereuntes.) Mari autem ex iisdem

alis breues pediculi oriuntur, quorum singulis testiculata bursula, nonnihil compressa, hirsutáque insidet, gemina *semina* recludens [Dodonæo ad Aparines & forma & asperitate accedentia, compressiora tamen.] *Radix* vtrique tenera & fibrosa.

Mercurialis satiua & siluestris Mas & fœmina

Est Mercurialis satiua & siluestris. Vtraque mas & fœmina. Nos hoc capite vulgò receptam sitie satiuam prosequemur: siluestrem, seu repentem, quæ Cynocrambe dicitur, sequenti capite tradituri.

Mercur. Diosc.

Mercurialis, vt tradit Dioscorides, folia Ocimo similia habet, Helxinæ cognata, sed minora, ramulos duplici geniculorum nodo cinctos, alarum caua multa, densa: fructum fœmina copiosum, racemosum, mas è foliorum sinu dependentem, paruum, rotundum, ceu binos testiculos vnà cohærentes: frutex est dodrantalis aut minor.

Ex Plinio Linozostis Parthenium Olim. Hermupoa. Genera duo

Plinius de eadem re paulò aliter scripsit. Linozostis siue Parthenium Mercurij inuentum est: Ideò apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & fœmina, quæ efficacior.

Synon.

Fuchs. Matth. Dod.gall. & Lat. in fol. Gesn. hort. [qui de coll. stirp. Linozostin vocat:] Anguill. Lob. Obs. Lacun. Lonic. Castor. Tab. Camer. hort. epit. [vbi Mercurialis simpliciter inscribitur] & hist. Matth. germ. Hist. Lugd. *Mercurialis mas*. Trago, Mercurialis 2. vel testiculata, aut tessesculata. Lob. Ic. plant. Linozostis, Mercurialis mas. Cordo in Diosc. [cui & Phyllon Arrhenogonon] & Turn. Mercurialis mascula. Brunfels. Mercurialis, & sexta Parthenii species. Cæsalp. Mercurialis fructum ferens. C.Bauh.phyt.& ad Matth. Mercurialis 1. siue testiculata. Schvv. Mercurialis satiua mas, testiculata.

Mercur. simpliciter. Mercurialis mas

Phyllon Arrhenogonon Parthenii

Mercurialis fœmina

Matth. Fuchs. Turn. Dod.gall.& Lat. in fol. Lacun. Gesn.hort. Lob. Obs.& Ic.plant. Cord. in Diosc. Castor. Tabern. Camer.hort.epit. & hist. Matth.germ. Hist.Lugd. *Mercurialis fœmina*. Trago, Mercurialis vulgaris & 1. Cæsalp. Mercurialis florens. Cord. in Diosc. Phyllon Thelygonon Theophrasti. C.Bauh.phyt.& apud Matth. Mercurialis 2. siue spicata.

Matth hallucinatur

Matth. ait non deesse, qui velint Phyllum à Linozosti [Mercurialis non differre. Verùm se non posse cum illis liberè consentire. Sed hanc tanquam erroneam opinionem in postremis comment. Ital. & Lat. meritò omisit.

Anguill. not.

Anguill. Dioscoridis caput de Phyllo corruptum esse scribit [quod tamen non demonstrat] admiscens, quæ Theophr. dixit de Arrhenogono & Thelygono, quæ duæ plantæ sunt Mercuriales duç.

Tragus & Dorsth. vtramque vnâ icone exprimunt.

Ryff. taxatur

Apud Ryff. in Diosc. figura Cynocrambes posita pro Mercuriali mare, & fœminæ, Mercurialis pro Cynocrambe, Mercurialis maris pro fœmina.

Brunfch.

Hier. Brunsch. ineptam habet figuram, in edit. anni 1595. quæ postea iterum ponitur pro Consolida media. Aduers. Penæ & Lobelii marem & fœminam agnoscunt, Linosostidémque, seu Parthenium, & Mercurii herbam appellant.

Nomina linguarum

Græcis Λινόζωστις, παρθένιον, ἑρμοῦ βοτάνιον [Hermubotane, aut vt Manlius legit, Hermupoana] vel ἑρμοῦ πόα [Hermupoa, id est, Mercurii herba,]. Latinis Mercurialis [Mercorella Patern.] quòd à Mercurio inuenta sit, vt ait Plinius. In Oribasii Med. compendio Lineum costeum habetur, pro quo tamen Linozostis sit legendum; vt Tragus prudenter monet. Sic & Linosostria super El. de Sebesten & El. lenitiu. reperitur. *Alibleb* Auerrh. Phyllum Theophr. Dod. Germanis Bingelkraut/Kuwartz, Mercurius kraut. Trago Wintergrün. Belgis Bingel cruyt, Mercuriael. Gallis *de la Mercuriale*. Ital. *mercorella*. Hisp. *mercuriale* & *Vrtigua morta*. Anglis French Mercury, Mas Theophr. Græcè ἀρρενόγονος, Fœmina verò θηλυγόνος appellatur. Notandum autem esse adhuc & aliud Parthenium, & apud Dioscoridem quoque aliud Phyllon.

Locus & tempus

Reperitur Mercurialis in hortis olitoriis, vineis, aliisque locis humentioribus ac vmbrosis, secus hortorum aruorumque sepimenta. Tota Æstate vtraque viget: Augusto mense semine prægnans est mas: In fœmina enim nondum vidi semina, sed tantùm flores. Hyeme plurima parte intercidit.

Vires.

Vtraque Mercurialis Medicis, Seplasiariis omnibus, atque etiam mulierculis notissima est subnitroso sapore, & nonnihil viroso succo purgante & medicato, ad multa perquàm vtili. Vtraque enim, auctore Dioscoride, aluum mouet, olerum modo comesta, cocta in aqua, & ea epota bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, post purgationem pudendis apposita, vt fœminæ concipiantur efficere: masculæ verò similiter adhibitis, mares generari.

Mirabilia

Plinius de medico vtriusque vsu paulò aliter quàm Dioscorides tractauit, eundemque fusiùs ex Hippocrate declarauit, qui etiam hodie in libris illius extat, maximè eo qui de sterilibus inscribitur, & in duobus de morbis muliebribus. Verba Plinii hæc sunt. Mirum est quod de vtroque genere eorum proditur, vt mares gignantur, hunc facere, vt fœminæ, illam. Hoc contingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturque folia decocta ex oleo & sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt in nouo fictili cum Heliotropio, & duabus aut tribus Allii spicis, donec percoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipsam in cibo altera die purgationis muliebris per triduū, quarto die à balneo coire eas: Hippocrates miris laudibus in mulierum vsu prędicauit has. At hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel rosaceo, vel irino admouit. Item ad ciendos menses, ad secundasque. Hoc idem præstare potu fotuque dixit. Instillauit auribus olidis succum, inunxitque cum vino vetere. Aluo folia imposuit & epiphoris. Stranguriæ & vesicis decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ vel in febri, decoquitur quantùm manus capiat, in duobus sextariis aquę ad dimidias: bibitur sale & melle admisto, nec non cum vngula suis aut gallinaceo decocta. Salubriùs purgationis causa putauere aliqui vtramque dandam per se, siue cum Malua decoctam. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

Vulua

Menses. Secunda

Stranguria

Thorax

Ex Galeno Enema ingreditur

Mercuriali, inquit Galenus, vtuntur omnes, ad ventris purgationes duntaxat. Verùm si quis eius periculum facere voluerit in cataplasmate; sanè admodum eam esse digerentis experietur facultatis. Hæc Galenus. Eius hodie in enematibus frequentissimus est vsus. Et multis in locis Pharmacopœi multùm vtuntur melle quod Mercuriatum vocant. Succi expressi libris tribus incoquunt mellis boni libram vnam cum semisse, vel libras duas ad enemata, & muliebria encanthismata. Obseruatum est Verrucas omnis generis vtriusque Mercurialis foliis tolli vel earum succo. Item

Mel mercuriale

Obseruatio Verrucæ

vtriusque

vtrinsque semen cum Absinthio decoctum icte-ricos mirificè iuuare, malis quæ serpunt succum cum aceto mederi. Quæ antè M[illegible]lum literis mandauit Ruellius.

CYNOCRAMBE VETERIBVS.

Cap. VI.

Cynia Mercurialis silu. Mercur. mascula. Hederæfolio. Vires.

CYnocrambe siue Cynia, quam aliqui Mercurialem [λινόζωστιν] silu. masculam vocant *cauliculum* duorum palmorum altitudine emittit, tenerum [τρυφερὸν mollem Sarrac.] subalbidum: *folia* Mercuriali aut Hederæ similia, ex interuallis subalbida: *semen* foliis adhærens paruum, rotundum. Vim habet caulis & folia, tum pota, tum olerum modo in cibo accepta, aluum mouendi. At decoctorum iusculum, bilem & aquosa ducit.

Verùm huius Cynocrambes cùm neque Theophr. neque Galenus, neque Paulus, neque Aëtius meminerit, videtur Cornario hoc totum caput ex præcedenti temerè repetitum Dioscoridi accreuisse & superuacuum esse, ac redundare. Adulterinum caput est, inquit Marcellus, maximè cùm in vetustis codicibus minimè reperiatur. Cynocramben autem Ruell. eandem cum Atriplice sylu. facere videtur; sed malè, præsertim, quòd Diosc. de silu. Atriplice lib. 2. de Cynocrambe verò ad finem quarti, tanquam de diuersis plantis tractauerit.

Atriplex silv. non est contra Ruell.

Sed Galenus, Paulus & alii; atque etiam Diosc. alterius Cynocrambes mētionem fecēre sub nomine Apocyni de quo suo loco.

Cynocrambe Galeni est Apocynum.

Est verò Cynocrambe Honor. Belli & Casp. Bauh. nobis Alsine fœtida de qua Hist. n. g. l. 29.

Alsine fœtida.

Cynocrambe Gerardo Anglo non benè dicitur de Phyllo Hist. n. libro præsenti. Est tandem alia Cynocrambe siue Mercurialis siluestris, de qua iam agendum.

Phyllon folio incano Monspess.

CYNOCRAMBE MAS ET FOEMINA siue Mercurialis repens.

Descriptio

PLurimis fibrosis radiculis perennibus & lentis, sapore nonnihil dulci sed fastidioso, per terram repit Cynocrambe tam mas quàm fœmina, neruo duro fibrarum Hellebori instar farctis: *caules* surriguntur aliquot, teretes, concaui, longis internodiis geniculati; pedales, propter terram purpurascentes: *folia* ad articulos, bina opposita læuissima, lanuginosa, foliis Mercurialis vulgaris similia, tenera, duas aut tres vncias longa, inferiora tamen multò minora

sunt, acuminata, in ambitu serrata, pediculis breuibus, gustu nauseoso, ex foliorum alis pediculi exeūt, in mari quidem breuiores, quatuor vel quinque, vnciales aut semunciales ac maiores, breuiores alios interdum à latere proferentes; quib. insidēt *flosculi* herbaceo colore præditi ternis foliolis cōstantes, quorum medium occupat loculamenti *feminum* rudimentum, ex cuius cacumine emicant apiculi bini corniculati extrorsum reflexi: loculi hirsuti compressi, in geminos testicellos, Lentis magnitudine diuisi; *semina* bina continent dissepimento membranulæ distincta in vno pediculo tergemina: At in Cynocrambe fœmina ex foliorum alis pediculi surrigūtur tres 4. aut quinque vncias longi tenues, striati, in quibus flosculi in spicam digesti, muscosi, ternis foliolis herbaceis compositi, in quibus staminula aliquot herbacea: qui nullo succedente semine intereunt. Dodonæo tota herba virosū odoris ingratum redolet.

Anguillara ait Cynocranbem sibi incognitam.

Caninæ Brassicæ, κυνικῆς, siue cum Matthiolo, Cynocrambes nomine, Cord. in Diosc. Mercurialem silv. & quidem cum Matthiolo Trago, Amato, Aduersariis & H. Lugd. masculam tantùm proponit; In hoc enim genere inueniri fœminam negat, sed non absque errore. Eum autem falli ac fœminam haberi, ipsemet in Historia palam facit. Inibi namque errorem suum agnoscit, ac duas describit, Vnam quidem titulo Mercurialis masculæ syluestris, alteram verò fœminæ, cui Gesn. figuram addit. Is præterea in Diosc. in hac herba demonstranda Ruellium errasse scribit; id quod Matthiolus clarè demonstrat. Videtur, inquit, Ruellius existimasse Cynocramben eandem herbam esse cum Atriplice siluestri. Qua in re (si ita credidit) apertè errasse deprehenditur. Differt enim ab Atriplice silv. non modò foliis & facie, sed etiam caulis proceritate. Siquidem Atriplex silv. quandoque ad duûm cubitorum altitudinem assurgit. Cynocrambe verò binûm palmorum longitudine contenta est.

Error Cordi.

Ruellii error.

Atriplex silv. non est.

Cynocrambe nihil aliud est, inquit Corn. quàm siluestre Linosostidis genus. Hanc Officinæ falsò Atriplicem silv. vocant, vnde quidam, Wildtmelden/Scheißmelden nominant.

Linozostis, Officin. error.

Dodon. Gall. quamuis solùm marem pingat, tamen Cynocrambes fœminam quoque statuit. Lat. autem in fol. duntaxat vnius meminit, ac figuram Plantini sub titulo Cynocrambe, Mercurialis siluestris ponit, ac describit, aitque eam habere semina masculæ Mercurialis: attamen in eius icone sunt picti flores fœminæ, quasi essent flores maris. Ego sanè hactenus non obseruaui ex

Dodon. taxatur.

fœminæ floribus; maris semina prouenire.

Gesn. lapsus. Castagnaria. Castrāgula — Fallitur Gesn. hort. qui Mercurialis agrestis marem duntaxat esse asserit, ac ab Italis *Castagnariam*, vel *Castrangulam* vocari tradit. Idem præterea in cat.plant. Cynocramben Brassicam caninam, Cyniam Officinarum, Atriplicem silu. *Error alius* & Springkraut vocitat. Quod nomen germanicum ita conuenit, ac si prunum silu. Acaciam dixeris.

Atriplex fœtida Lob. repreh. — Lob.Obseru. & Ic.plant.figuram habet cynocrambes marem & fœminam exprimentem, an verò laudabilem iudicent alii. Is alias priuatim nec maris, nec fœminæ meminit.

Ryff. icon transposita — Ryffius in Diosc.malè habet pro cynocrambe figuram Mercurialis fœminæ proprio errore vel Typographi. Cynocrambes enim maris figura est sub titulo Mercurialis maris.

Matthiolo cynocrambe, cuius Galenus non meminit.

Cynocrambe siue Mercurialis repens mas — Fuchs. Amat. Dodon.gall.& Lat.in fol.Lobel. Obs.& Ic.plant.Cast.[qui nullius momenti figuram habet.] Hist.Lugd. Euch. Fab. Columnæ, Apollini, *Cynocrambe*. Fuchs.icon. Camer.hort. Epit.& hist.Germ. *Cynocrambe mas*. Eidem histor. Germ. Thal. *Mercurialis siluestris mas*. Trag. Lonic.*Mercurialis syluestris*. Cæsalp.*Mercurialis altera vel montana*. C.Bauh.Phyt. Mercurialis 3.siue silu.testiculata, apud Matth. cynocrambe 1. siue Mercurialis montana testiculata. Schvv.Mercurialis siluatica Κυνοκράμβη Dioscor. cynocrambe Matth.& Dodonæi.

Cynocr. 2. siue Mercurialis repens fœmina. — Camer.hort.epit. & histor.Matth.germ. Thal. cynocrambe fœmina. C.Bauh.phyt. Mercurialis 4.siue silu. spicata. Apud Matth. cynocrambe 2. siue Mercurialis montana spicata.

Nomina linguarum — Κυνοκράμβη, κυνία, καὶ Λινοζῶστις ἀγρία Græcis, Latinis cynocrambe, Brassica canina, cynia & canina etiam simpliciter, ac passim Mercurialis syluestris: Aphris *harmas*, aliis *asumeslabon*: Germ. hunds Köl/ hunds Kraut, vnd wildt Bingelkraut. Belg. wildt Marcuriael/ wildt Bingelcruyt. Gall. *chou de chien & Mercuriale sauuage*: Ital. *Mercorella bastarda*. Hisp. *Verça perruna*. Angl. wild Mercury.

Locus & tempus — In syluis ac aliis perinde vmbrosis gignitur, viret, vigétque eodem quo altera Mercurialis anni tempore.

Cynocrambem marem & fœminam obseruaui Geneuæ prorumpentem Martio & Aprili: Basileæ cùm essem in monte prope Moutets virentem adhuc Octobri, & mense Iunio iuxta Leurack, & in monte Wasserfal: Abundat mas cum semine Maio in Montbelgardensi monte Monbar.

Vires — Facultate Mercuriali alteri respondet, si præstat quæ Dioscor.scribit[vide antè.]

PHYLLON EX VETERIBVS.
CAP. VII.

PHylli meminit Theophr.de plant. hist. lib.9. cap.19.vbi ita scriptum reliquit: Quædam ad procreandum marem, aut fœminam valêre traduntur: eámque ob causam herbam aliam [φύλλον *Plin. & Gaza repreh.* quod nec Plin.nec Gaza agnouit, hic verò herbam quandam simpliciter reddidit,] marificam & fœminificam facientes, marem & fœminam dixerant, sibi inuicem similes, & Ocymi figuram *Ocimum representant.* habentes ambas: fructus fœminificæ muscolo flori Oleæ similis, pallidúsque. Alterius figura nuper *Fructus Olea* ex muscoso flore incipientis Oliuæ cohærens sibi, geminûmque testiculorum hominis modo.

Diosc genera duo. Elaophyllon Bryonia — Dioscorides ex Crateua tradit Phylli duo genera. Phyllon, inquit, quod alii Elæophyllon, Bryoniam nominant [sunt qui βρύον legant, quòd musci modo exeat, qui βρύον Græcis dicitur] in saxosis nascitur. *Thelygonon* Ac illud quidem, quod Thelygonon (quasi Fœminiparum) dicitur, folium veluti Bryon, Oleæ pallidius gerit, sed colore magis herbaceo: caulem tenuem, breuem: radicem gracilem: florem album: semen Papaueris maiusculum. *Arrhenogonon* Arrhenogonon (Mariparum) iam dicto simile, nisi quòd semen differt: habet enim racemosum, ei quodammodò simile, quod postquam defloruit Olea, primùm emergit atque conspicitur. Perhibetur autem, Arrhenogoni potu mares generari: Thelygoni verò fœminas. *Crateuas not.* Hæc memoriæ prodidit Crateuas: quanquam talia mihi videtur historia tenus, tanquam famâ auditionéue accepta, proponere.

Plinii locus corruptus — Plinius eadem ferè prodit: in codicibus tamen eius non Arrhenogonon, sed Arsenogonon corruptè legitur.

Galenus & Paulus Phylli non meminerūt — Galenus, Paulus, & posteriores Medici Græci, inter simplicia, Phyllon non recensuerunt, fortè quòd nullum eius vsum, vt Cornario videtur, Medicum viderent, & ei, quem priores de ipso tradiderunt, parum fidei haberent: Aut, quòd non secus illis ac nobis fuerit incognitum. Quo fit, vt mirari non liceat, si adhuc quoque legitimum nondum sit compertum.

Ruell error — Videtur quidem Ruellius existimasse Persicariam, quam maiorem cognominant, esse Phyllon. Qua in re apertè fallitur: siquidem Persicaria illa humentibus ac vliginosis locis prouenit: Phyllum verò in saxosis nascitur, vt Diosc.testatur. Qui tamen & ipse, vt eius verba accuratiùs expendenti liquet, nullam huius herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam, quam ex Crateuæ historia habuit. *Mercurialis non est* Non desunt tamen, qui velint Phyllon à Linozosti (Mercuriali) non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus sibi inuicem respondeant. Verùm cum iis consentiendum non est, quòd, vt iam antè quoque dictum est, Mercurialis folia habeat Ocimi, Helxinæ cognata, non autem Oliuæ: florem herbaceum non album: quòd nascatur passim in hortis etiam & vineis, non saxosis tantùm: quòd de his denique seorsim diuersisque capitibus scripserint Dioscorides & Plinius, vtpote de rebus inter se differentibus.

Dioscoridis codex deprauatus — Ex Theophrasti porrò verbis colligit Matthiolus, Dioscoridis codicem esse deprauatum, quandoquidem Theophrasto Theligonum non nascitur musci modo, neque folium habet Oleæ viridius, vt in Diosc.scriptum legitur: sed fructum quidem fert in modum musci Oleæ, pallidiorem tamen.

Error quorundam — Suspicantur quidam apud Hist. Lugd. duarum herbarum eandem & repetitam esse delineationem, quare Diosc. caput de Phyllo vtramque Mercurialem marem & fœminam exprimi, quod vtrumque omninò erroneum est.

Alii alia Phylla adinuenerunt. Est enim Phyllon quoddam Arrhenogonon, & Theligonon folio incano Monspessulanum quod Dioscoridis putatur Dodonæo & aliis, vt paulò pòst videre est.

Est vt suum Phyllon Dioscoridis Agetio, de quo dicemus hist.n.g. lib.29. sub Garyophyllo holosteo tomentoso.

Phyllon, ea planta, quam Matthiolus in Saluatino monte inuenit, nobis Cynocrambe fœmina est. Non enim cum Penæ & Lob.Adu. Noli me tange-

tangere eandem suspicamur.

Noli me tangere Ophyoglossum

Phyllon Amatus censet ni multùm fallimur Ophyoglosson, de quo lib. 38.

Bifolium minus. Sedum serratum. Sedum alpinum minimis foliis, cinereum

Folium [φύλλον] herbam, marem & fœminam ἀρρενόγονον καὶ θηλυγονον] esse putat Gesn. in cat. pl. quam Einblat vocant. Hanc nos Bifolium minus, siue Ophryn esse dicemus lib. 31. Meritò autem de hortis Germ. eos increpat Gesn. qui Sedum serratum cum Cæsalp. & H. Lugd Phyllum cognominant & statuunt. Quod autem idem Gesn. in descr. montis fracti in fine lib. de Lunaria; Sedum alpinum minimis foliis cinereum, Phylli genus facit, minùs conuenit.

Phyllum Dalech. musci genus

Alia adhæc duo Phylla Dalechampius apud Hist. Lugd. pingit & describit; vocatque primum simpliciter Phyllum arrhenogonum: Alterum verò Arrhenogonon maius quod nos Phyllum Dalechampii, musci genus inscribimus, de quibus lib. 37.

Silphium Olera

Phyllon Hippocratis Libycum & Aethiopicum Silphium est, quod tradetur lib. 27. φύλλα idem vocat olera condimentaria; Rutam, Mentham, Apium, quæ aliis dum emebantur, adiici solebant.

Malabathrum

In Aëtio sæpè Phylli voces leguntur, pro Folio, & foliis Malabathri.

Leucacantha

De Leucacantha in genere dicetur, quod notha voce Phyllon adpelletur. Est tandem Leucacantha aliqua quam Phyllon alii cognominant, nos verò, ceu lib. 26. patet, Carduum marianum appellamus.

Carduus marianus

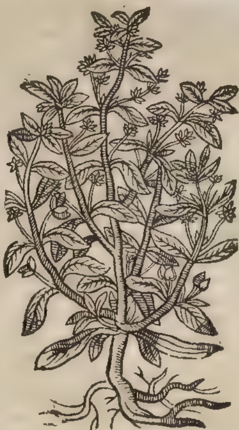
PHYLLON ARRHENOGONON ET Thelygonon folio incano Monspessul.

Descriptio

CVbitales & pedales habet *caules* multos totos candido tomento pubescentes & per ætatem lignescentes qui in ramos ex aduerso positos ordine certos abducuntur: *folia* oblõga subrotunda, crassiuscula, neruosa, mollia, lanuginosa, incana; ad articulos adiuntur: *flosculi* minimi, in mare quidem ad iuncturas breuibus pediculis nixi, vix apparentes ante fructus, sunt duo apices ochræ colore pallido. *Fructus* autem sunt gemelli, testiculati, vt in Mercuriali mari, Cynocrambe & Aparine, villosis loculis comprehensi: *femina*, inquit Lobelius, vti minoris Heliotropii exhibent, immatura albida, matura verò Cyaneo nitent colore, rotunda & quàm Papaueris maiora, gustu feruida, & nonnihil pinguia. *Radix* lignosa, exilis: In fœmina flores spicati racemosique, veluti in Mercuriali fœmina.

Monspeliensibus hæc planta meritò Phyllon Dioscoridis appellata est, quamuis Ἐλαιόφυλλον vocari tradit propter similitudinem fortè quandam cum Olea: folia enim habet oblonga & candicãtio vt Oleæ: Item βρυονίαν propter florem muscosum.

Ab Aduersariis ambo pinguntur his titulis: Phyllõ mas, seu Arrhenogonum Mariparum & Theligonum Phyllon, siue Fœminiparum. Lobel. in Ic. Plant. eandem figuram retinet, licèt non valdè bonam ac Phyllon theligonon & Phyllon arrhenogonon inscribit. Sed in Obs. planè omisit, Arrhenogonon, Phyllon marem, Theligonon fœminam vocans.

Matth. in post. comm. non dubitat, quin Phyllon à Cortuso missum sit verum Phyllum. Eum autem mirari subit, si is Phyllum nouerit, cur non describat, sed tantùm pingat. *Phyllum verum Matth. notatur.*

Dodon. Lat. in fol. fœminam pingit, ac idcircò Phyllon Theligonon meritò ascripsit. Duorum, inquit, generum Phyllon est; mas & fœmina, veluti Mercurialis.

Phyllum duplex est Veteribus, inquit Clusius, Quod Theophrastus marificum [ἀρρενογόνον] id Diosc. Fœminificũ [θηλυγόνον] facit. Præterea Theophr. [cuius sententiam potiùs sequimur] Phyllo Ocimi folia tribuit: Diosc. Oleæ. Illud inter alia ei cum Mercuriali, Cynocrambe, & Heliotropio minori commune est, vt erutæ radices temporis successu cæruleum colorem contrahant.

Icones nostræ quæ ex Clusio desumptæ nobis absentibus (licèt non deessent plantæ ipsæ) corruptæ fuere per pictorem & sculptorem.

Camer. in Epit. & hist. Matth. germ. ambo pingit vocans in hist. Phyllum marem & fœminam, Welsch Bingelkraut. In Epit. φύλλον θηλυγόνον καὶ ἀρρενογόνον. Sed temerè nimiùm, meo quidẽ iudicio, Dioscoridis contextum huic Phyllo ascripsit, quasi absque controuersia atque errore Dioscoridis Phyllum diceret. Figuræ autem positæ à Camer. sunt Gesn. cui miseram ante multos annos plantas siccas cum descriptione vtriusque. Sed quæ tanta Camerarii ingratitudo, vt nec mei, nec Gesneri mentionem fecerit. Cuculum fermè dixissem ingratum. *Camer. temeritas* *Ingratitudo*

H. Lugd. Compilator non animaduertit se duas vnius figuras plãtæ proponere. Phyllũ enim Theligonũ Matth. & Phyllũ Theligonũ Theoph. quod cum eiusdem Theophr. Phyllo Arrhenogono ponit, est eiusdem plantæ. *H. Lugd. not.*

Tab. icon. & hist. Phyllon marificum, Welsch Bingelkraut Das männlein. Phyllon fœminificum, Welsch Bingelkraut Das Weiblin.

Gerard. Cynocrambe Dogs Mercurie. 2. Phyllon Theligonon, Chil Drens Mercurie. Icones duas Phylli habet ex Tabern. Quis autem ex Phyllo testiculato fecit Cynocramben, vt facit Gerardus. *Cynocrambe*

Cast. Durant. Phyllum.

C. Bauh. Phyt. Phyllon 1. & 2. siue testiculatum & spicatum: Arrhenogonon & Thelygonon.

Nascitur vtraque, vt scribit Clusius, multis Hi-

ſpaniæ & Galliæ Narbonenſis locis ſecundum vias, vbi Aprili, interdum maturiùs, floret. In Belgio verò non niſi æſtate: & ſingulis annis ex ſemine deciduo germinat apud nonnullos rei herbariæ ſtudioſos. Has plantas vidi circa Monſpelium virentes, florentes, & ſemina ferentes menſe Aprili, Maio, Iunio & Auguſto. Phyllon vidi in horto D. D. Fœlicis Plateri Baſileæ, quod culturâ maius euadit, Geneuæ mihi prouenit in horto.

Vires. Arrhenogoni potu maſculi ſexus fieri partus, vt Theligoni fœminei, Theophraſtus & Dioſcorides ſcriptum reliquere. Salmanticenſes vtriuſque decoctum omnibus animalibus à cane rabido demorſis propinant, magno ſucceſſu, vt inquiunt. *Canis rabidi morſu.* Granatenſibus verò, Mauritanis præſertim, ad muliebres morbos magno in vſu eſt.

CORCHORVS VETERIBVS ET in genere.

CAP. VII.

CORchorum oleraceis adnumerat Theophraſtus, qui ob ſui amarorem in prouerbium (quod alii ſic, *Corchorus inter Olera*) abiit, eiúſque folium Ocimum æmulatur: Plinius iis, qui ſpontè naſcuntur, quibus pleræque gentium veſcuntur in cibis. *Alexandrinis cibi herba.* Corchorum, inquit, Alexandrini cibi herba eſt, conuolutis foliis ad ſimilitudinem Mori. Præcordiis, vt ferunt, vtilis, alopeciiſque, & lentigini. Boum quoque ſcabiem celerrimè ſanari eâ inuenio apud Nicandrum & ſerpentium morſus antequam floreat. *Plin. taxatur.* Sed cùm Theophraſt. Corchorum Ocimi folio eſſe dixerit, mirum eſt Plinium ex alio fortaſſe autore ſcripſiſſe Corchorum herbam eſſe conuolutis foliis ad ſimilitudinem Mori. Quare quidam legunt, (ii ſcil. qui corchorum Piloſellam maiorem eſſe concludunt, de qua ſuo loco) commaculatis foliis, ad ſucci Mori ſimilitudinem, quæ in ea perſpicere liceat.

Lectio diuerſa: Corchoros, Corcoros. Cercouros malè. Sed varia lectio eſt Corchori. Suidas enim, quod magis probo, Κόρχορος habet, κόρκορος Heſych. & Varinus. Notat etiam Hermolaus Κέρκουρος ἐν λαχάνοις apud Gręcos multos legi, verùm id mendosè.

Æquiuoca. Cæterùm multis hac ætate cum Plinio Anagallis Corchorus dicitur, quorum opinionem non probo. *Anagallis.* In Anagallide enim folium non eſt ὠκιμῶδες. Corchori cuiuſdam (non tamen Veterum) nomine Angelicæ 3. ſpeciem, quam repentem inſcripſimus, intelligit Geſn. horti. *Angelica 3. repens.* Idem Bliti ſpeciem quandam (Blitum 1. & 2. Tragi) facit. *Blitum 1. & 2. Tragi.* Dalechampius Corchorum eſſe ſuſpicatur plantam eam, quam pro Myoſotide (auricula muris) maiore Tragus depinxit ac deſcripſit, quámque nos Piloſellam maiorem quorundam vocauimus. *Piloſella maior.* Lycophron falſus eſt, κόρχορον putans eſſe piſciculum quendam, Eratophone teſte. *Piſciculus quidam.* Eſt enim vti dictum, olus quoddam agreſte, & vile in Peloponneſo. *Corchorus ſiue Molochia.* Diuerſum ab his prorſus Corchorum, Molochiam Serapionis quorundam multi ſtatuunt, quibus & nos facilè ſubſcripſerimus. De hoc igitur agendum.

CORCHORVS SIVE MELOCHIA.

Deſcriptio. CVbitali læui *caule* hanc plantam obſeruaui, *foliis* Cynocrambes ferè vel Mercurialis maioribus, duarum aut trium vnciarum longitudine, ſeſcunciam latis, per ambitum ſerratis, quæ parte imâ barbulam vtrinque vnam, ſeu apophyſin ligulæ inſtar tenuem poſſident. *Siliquæ* breui pediculo hærent, ſingulares, quatuor aut quinque vncias longæ, ſtriatæ, ſenſim ad mucronē vſque attenuatę, complures ſecundum longitudinem portiones dehiſcentes, *ſemen* claudentes copioſum, cinereum, anguloſum, paruum, guſtu viſcidum. *Flores*, teſte Alpino, parui ſunt, crocei, Leucoiis minores.

Proſp. Alpin. pl. Ægypt. Melochia. Camerar. hort. Corcorus ſiue Melochia. | Olus Iudaicum. Hic inter icones ex Geſneri typis ſemen & folia cum barbulis exhibet, quæ in Lobeliana pictura fuerunt omiſſa. Lobel. Obſ. & Ic. plant. Corcoros Plinii, Melochia Serapionis quorundam. C. Bauh. phyt. Corchorus.

Melochiam ſeminaui in horto E.C. ex ſemine miſſo per Fratrem C. Bauhinum qui mihi etiam ſiccam plantam attulit. *Locus.* Auguſti fine nondum floruit. *Tempus.* Creſcit copioſè in hortis Halepi.

Temperat. Vires. Facultas Altheæ. Semina Melochiæ ſunt in maximo vſu apud Ægyptios ad omnes affectus, quibus ſemina Altheæ conducere compertum eſt. Nam Melochia facultate planè ſimilis Altheæ videtur, proinde ad ſuppurandos, reſoluendos atque emolliendos tumores duros, eius maximus vſus eſt, *Tumores.* habet etiam maiorem viſciditatem eius mucilago quàm Althæę. *Cibus Ægyptiis.* In cibis nihil eſt ipſa Ægyptiis familiarius, decoquunt in aqua vel iure carnium, ex eius cibo multi malè ſe habent, parum nutrit, & ſuccum viſcidum gignit ex quo difficiles viſcerum obſtructiones. *Decoct. ſol. Tuſſis ſicca.* Foliorum decoctum eſt pectori amicum, ipſum enim humectat, ex quo ſiccis aſperiſque tuſſibus præſentaneum cum ſaccharo candido eſt auxilium, atque ægrè ſpirantibus. *Semina purgant.* Semina pondere duarum drachmarum ſumpta copioſiſſimè purgant omnes humores. Alpinus. Ravvolffius acidi ſaporis herbam dicit, cui ſi credendum prædictis contrarias habet facultates.

DE LAPATHO, OXYLAPATHO, & Hippolapatho, Veterum ſententiæ, & in genere.

CAP. VIII.

EX inſtituto hoc in loco de Lapathis agemus, cū Beta enim, & Blito his intercedit affinitas, in ſemine, foliis, atque adeò tota planta. Adde quod emolliens eſt & holeracea.

Lapathum. Oxylapath. Lap. hortense. Lapathi generis eſt, inquit Dioſcorides, quod ὀξυλάπαθον dicitur, in paluſtribus naſcens, durum, & aliquantulùm in extremis acuminatum. Eſt & alterum

alterum hortense, primo non ὄχ ὅμοιον Orib. legit οὐχ ἅπαν, non in omnibus, cui lectioni subscribit Plinius & Matth. nec legerim οὐχ ἀνόμοιον non dissimile cum Hist. Lugd.] simile. Tertium siluestre est, paruum, simile Plantagini, molle, humile. Est & quartum genus, quod aliqui Oxalidem, aut Anaxyridem, aut Lapathum (ἄγριον, silu. Lat. ex vet. cod. addit) vocant. Cuius folia siluestri & paruo Lapatho similia sunt: caulis non magnus: Semen subacutum, rotundum, acre, in caule & propaginibus. At verò Hippolapathum, olus magrum est, in paludibus quoque nascens. *Diosc. hactenus*, qui quinque Lapathi genera, non eo quo solet, sed perturbato ordine descripsit.

Lapathum siluestre. Oxalis. Anaxyris.

Hippolapathum.

Plin inconstans.

Plinius sibi minùs constans modò Lapathum satiuum, modò siluestre Rumicem vocat.

Lapathum, inquit Galenus, potest quis siluestrem Betam dicere, cum simile sit, non tantùm gustu, sed facultate, hortensi Betæ. Quandoquidem verò Beta iucundior est Lapatho, ob id magis homines ipsam edunt. At Oxylapathi, & qualitatem, & facultatem, nomen ipsum indicat: Est enim Lapathum acidum. Hippolapathum autem in paludibus nascitur. *Confundere videtur Galenus* Oxylapatha, quorum hoc est ab ὄξος [aceto seu acido sapore] illud ab ὀξύς, acutus, propter folia acuta. Tria autem Lapathi genera Gal. ex toto agnoscit, Lapathum simpliciter dictum, Oxylapathon, & Hippolathon.

Galeni lapsus.

Theoph. notatur.

Theophr. qui duo Lapathi genera tradit, silv. & vrbanum, Oxalidem cum Oxylapatho quoque confundere videtur.

Aetius not.

Aetius breuis est & obscurus in Lapathi generibus annotandis. Vlcus, inquit, canis rabidi perfundatur radicis Lapathi, quod Oxalidem vocant, decocto. Siluestre Lapathum est foliis in acutum tendentibus, radicem habens oblõgam, veluti Raphanum paruum.

Auic. & Serapionis lapsus.

Auicenna & Serapio Lapathum omne sine descrimine Acetosam nominant, perperam subscribente Matthiolo, ad saporem referẽtes, quod ad foliorum figuram retulit Dioscorides.

Nomina linguarum.

Λάπαθος & λάπαθον [vt videre est apud Hist. Lugd.] Græcis dicitur, qui Rumex Latinis, Barbaris Lapathion. Lapathus autem ἀπὸ τοῦ λαπάζειν dictus est, quod valet exinanire, & pro ventrem leuare vsurpatur. Lapathum Arabes *Humadh, hundh*, seu *Hamad* appellant: Itali *Rombice & Lapatio*, Germ. Ampffer. Hisp. *Labaca*.

Oxylapathum vnde dicatur, Oxalis.

Cæterùm Oxylapathum non ab acore & acido sapore, sed ab acumine foliorum appellatum asserimus. Oxalidem autem propriè Romani Rumicem appellarunt, forsitan quòd ab ea succus non aliter atque mamma, quam Rumem Veteres dixêre, sitientibus exugi soleat, nam foliorum acor à quibusdam hauritur, vt lac ab agnis, qui in suis matribus subrumantur. De quo Virgil.

Fœcundusque Rumex, Maluæ, Violaquè virebant.

Nisi quis à teli similitudine ductum nomen existimet, quod Sparo cognatum in modum pedis recuruatur, cuius meminit Lucilius:

Tum spara, tum Rumices portantur, tragulà porro.

Hippolapathum & Hippolapathũ.

citante Nonio. Adfertur tamen & hic versus à Festo, sed pro Rumices habet Murices. Hippolapathon Græci quasi grande Lapathum dicunt, magnis amplisque rebus Bu & Hippo præponere soliti, à boue & equo excellentis magnitudinis animalibus magnitudinem mutuantes, velut etiam in Hippomarathro & Hipposelino & apud Plinium in bumasto Vua, & Bumelia Fraxino: itemque apud Theophrastum.

Vires & vsus in genere.

Lapathorum historiâ ex Veteribus relatâ, superest vt ex iisdem eorum virtutes adscribamus. Omnium olus decoctum, inquit Diocor. aluum mollit. Crudum illitũ cum rosaceo aut croco Melicerides discutit. Semẽ syluestris & Oxylapathi & oxalidis cum aqua aut vino vtiliter contra dysenterias, cœliacos affectus, stomachi fastidia, scorpionũmque ictus bibitur. Si quis etiam in potu præsumat, nihil ictus patietur. Radices ipsarum ex aceto & crudæ illitæ, lepras, impetigines, scabrosque vngues sanant. Sed antea locus aceto & nitro in Sole perfricandus est. Pruritus decoctum earum sedat, si eo foueantur. Coctæ in vino si cum iure colluantur, aurium dentiumque dolorem mulcent. Strumas parotidasque discutiunt, si cum vino decoctæ illinantur. Lienes autem cum aceto. Aliqui vtuntur radicibus contra strumas, vinculo collo eas appendentes. Tritæ & appositæ fœminarum fluxiones sistunt. Decoctæ cum vino & potæ regio morbo correptos emendant. Calculos vesicæ comminuunt. Menses cient. Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolathon easdem cum antè dictis Rumicum generibus vires obtinet.

Ex Dioscor. Aluum mollit. Melicerides Dysenteria. Lepra. Struma. Morbus regius. Calculus. Menses.

Plinius corrig.

Eadem ferè & Plinius. Vbi autem iure exiguo habet, lego ego thure exiguo: Et vbi melicerias, lego melicerìdas: Vbi poto vino, lego semine ex vino poto.

Lapathum, referente Galeno, nemo crudum ederit, sicut neque Betam. Oxylapathum verò crudum edunt rurales mulieres picâ laborantes, aliquando etiam pueri gulosi. Sed hæc de Oxalide dicta credimus, cum qua Gal. Oxylapathum confundit.

Nunc scito Lapathi varias esse significationes: Ac primò quidem denotat simpliciter sumptum quodcunq; Lapathum. Quale est Lapathũ acutũ nostrum siue Oxylapathum: Lapathum vulgare folio obtuso: Lapathum sylv. magnum vulgare: Lathum acutum minimum: Lapathum satiuum: Lapathũ maius. Hippolapathũ siue Rhabarbarum Monachorum: Lapathum maximum aquaticum, siue Hydrolapathum: Lapathum aquaticum minus, Lapath. folio rotundo alpinum: Lapathum anthoxantum: Lapathum acutum crispum: Lapathum marinum sinuatum: Lapathum fluitans longo serrato folio: Lapathum sanguineum, siue Sanguis Draconis herba, *de quibus singulis ordine iamiam venit agendum.* Est & Lapathum Oxalida nuncupatum, nobis Oxalis maior folio longo. Docti quidam Acetosam rotundam (Oxalidem folio rotundo) Lapathum esse rentur, ast indoctè. Lapathi species minor gesnero, Oxalis minima. De Lapatho Persicaria vulgò dicta vide lib. 38. Vocant Lob. & Pena in Adv. Fontalem crispam, pusillum Fontilapathum & Lapatiolum tenellum, inconsideratè. Hallucinantur, qui cum Amato contendunt Spinachiam esse Lapathum satiuum. Lapathum Dioscoridis tertium, nen est Bonus Henricus, vt quidam volunt. Apud Gesn. in ascript. Diosc. falsò habetur Phyllitin esse Lapathum siluestre.

LAPATHVM ACVTVM SIVE Oxylapathum.

De scriptio.

AD cubiti & sesquicubiti altitudinem excrescit, *caule* multis alis concauo, striato, subru-

bente: *folia* Betæ, lōgiora; rugosiora; & nonnihil in ambitu crispa, modò acuminata; aliàs subrotunda, sapore subacido: *flores* muscosi, copiosi ex fibris compositi: quibus *semen* triquetrum succedit; membraneis foliis ternis ex virore rubescentibus conclusum. *Radix* dodrantalis circiter, crassitudine digitali, crocea, sapore amaro.

Gesn.hort. Lapathum silv. Oxylapathum vocatum, à foliorum figura acutiore, non quidem omnibus Lapathis, sed nonnullis. Et de coll. Lapathum cuius radicis vsus est ad scabiem.

Cord. in Diosc. Lapathi 3. species; Oxylapathon, Rumex acutus, Lapathum acutum, siluestri simile, nisi angustiora & acutiora haberet folia.

Lob. & Penæ Adv. Lapathum acutum, siue acutifolium, nusquam non in pratis. Lob. Obseru. & Ic. Plant. Lapathum acutum; Oxylapathum, qui figuram habet, quæ non multùm placet. Nostram emimus iam sculptam ex Fuchsianis quam etiam retinet Amatus. *Icones*

Dod.gall. Oxylapathon, Rumex acutus, Lapatium acutum Offic. Et Lat. in fol. Lapathum 1. Lapathum silv. siue Oxylapathum.

Fuchs. Lapathum 1. Diosc. siue Lapatium acutum Officin. Oxylapathum cuius quamuis anceps in acidum saporem, vel acutam figuram, videatur significatio, tamen nomen à foliis, quæ in mucronem desinunt, accepisse videtur. *Oxylapathi significatio dubia!*

Brunfels. Hiero.Brunsch. & Apollini, Lapathum acutum, Oxylapathum. Helfrico, Rumex syluestris, λάπαθον ἄγριον. Wirsung. Rumex, Hippolapathum, Officinis Lapatum acutum.

Hist.Lugd. Oxylapathum Diosc. primum Lapathi genus, Offic. Lapatium acutum. Ætio, Syluestre Lapathum 2. in aquosis nascens, folio admodum acuto, quod Oxylapathum Dioscoridis rectè opinatur. *Oxylapath. Diosc. Lapathum acutum*

C.Bauh.Phyt. Lapathum 7. folio acuto, Oxylapathum Dioscoridis, & Plinii. Apud Matth. Lapathum acutum, & Sida syluestris Auicennæ. *Sida silu. Auicenna.*

Schvv. Lapathum acutum, ὀξυλάπαθον Dioscor. Lapatium acutum Offic. Gelb spitz / Ochsenzünge Spitz. Hott. Luf. Lapathum acutum, Oxylapathum acutum, Gelb Ochsenzung / Gründtwurtz.

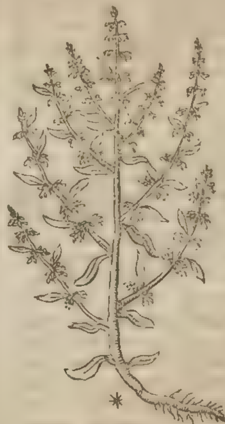
Nomina linguarum Lapathum acutum, ὀξυλάπαθον; Germ. Grindtwürtzel Trag. Spitz ampffer / wilder ampffer, mangelwürtz, wilder mangolt, Streiffwürtz, zitter wůrz, Belg. patich & paerdich / Gall. *parelle*, Ital. *Rombre lapatio*, Hispan: *paradella*, *Lapacca*, & *Romaza*, Angl. dock.

Locus & tempus Montbelgardi Oxylapathum siue Lapathum commune passim prouenit etiam in horto E.Cel. sponte: obseruaui Monspelii, Basileæ cum semine mense Octobri, Geneuæ, virens mensis Februarii principio. Martio mense, vt habet Tragus, folia emergunt, appetente Iunio floret; sponte sua gignitur in humectis hortis, palustribus locis, pratis & circa fossas.

Vires & vsus. Aqua. Cutis vitia Faciei maculæ Ex Oxylapathi radicibus aqua destillatur, quæ ad pustulas, alphos, ionthos, vitiligines, lichenas; omnesque denique cutis, præsertim faciei, maculas delendas plurimùm facit. Decoctum Oxylapathi ex vino diebus aliquot potum aurriginem pellit & cutim pristino nitori restituit. Credunt quidam (ex superstitiosis) lippire nunquam eos qui Rumicis sylu. radicem Lunâ decrescente effossam secum portauerint: Hist. Lugd. Radix Lapathi acuti foris ad lotiones, fotus, & linimenta, etiamque intrò in decoctis, vsurpari Officinis solita, vt & ramuli & folia. *Decoctum. Superstitio. Radix Lapathum acutum totum*

LAPATHVM VVLGARE FOLIO obtuso.

Descriptio Foliis supernè retusis, breuioribus quàm in Lapatho acuto, rotundioribus, à quo, teste Lobelio, semine, caule, flore & radice vix discernendum.

Lectores perpendant quale describat Matthiolus; in post. commi. cum magna fig. Lapathum spōtaneum, an descriptio fortè non facta ad plantam, si ad plantam facta an possit conuenire Lapatho cui folium retusum.

H. Lugd. not. Descriptionem Matthioli Historia Lugd. posuit pro Lapatho satiuo Tragi, & figuram Matthioli Hippolapathi pro eo Lapatho cōtrà mentem ipsius Matthioli.

An Anguill. Lapathum siluestre; foliis cæteris rotundioribus? C.Bauh.phyt. Lapathum 6. folio subrotundo, Lapathi tertia species Dodon. Hist. Gall. *Lapath. fol. subrotundo*

Locus Iisdem locis nascitur, quibus vulgatissimum; circa rudera & areas.

LAPATHVM SILV. MAGNVM vulgare.

Descriptio Lapathum Rumex agrestis quidam qui à Pharmacopolis Lapathum nunc dicitur, à Germ. hasen ampffer / Gasse würtz / & Butter ampffer / Butter lattich, quoniam rustici Butyrum eius foliis inuolutum in vrbes venale ferant: non desunt etiam qui Buglossum eum vocent, Missenorum & Wittenbergensium Saxonum Germanico vocabulo decepti, autore Cordo in Diosc.

Tabern. Icon. & Hist. Hippolapathum siluestre, wild Mengelwürtz, aut Meüwen wurtzel.

Schvv. Lapathum vulgatissimum, Lapathum Officinarum. Ochsenzünge, Butterbletter / Ohmbletter / Grindwurtz. Herba vulgaris notitiæ.

Lapath Officin.

Locus

Hippolapathum non solùm in palustribus prouenire vidit Matth. sed etiam in montibus, iis præsertim in locis, vbi pecudes diutiùs stabulari solent, & vbi eorū fimo pinguescit solum, illi plantæ omninò respondens, quæ sub Rhabarbari nomenclatura, passim hodie in hortis ac viridariis colitur. Loc.s humidioribus in areis pagorum ad stabula plerumque reperiri tradit, Schuvvenchf.

Rhabarbarum

Locus

Vires & vsus

Radices, eodem autore, tritæ illinuntur contra scabiem aliásque cutis infectiones. Addunt vnguentis quibus capillos flauos reddunt, capitisque furfures abstergunt. Folia calidis defluxionibus vtiliter imponuntur. Pares obtinet cum Oxylapatho vires: nec ab eo distinguere videtur Dioscorides.

LAPATHVM ACVTVM MINIMVM

Delineatio

Omnibus partibus minus est Oxylapatho vulgato cæterà ei simillimū: interim hoc peculiare habere videtur, quòd statim à *radice* ferè *caulis* in alas incipit diuidi, in quibus *flores* ex certis interuallis verticillatim nascuntur muscosi, luteoli, singulis ferè verticillis apposito foliolo ligulæ instar: quo verticilla tamen extrema carent.

Lapath. minimum

Lob. Icon. Plant. Lapathum acutum minimum. Tab. icon. & Hist. Hort. Lusit. Lapathum minimum. C.Bauh. Phyt. p.185. Lapathum 8. siue minimum.

Locus & tempus

Circa Montbelgardum prouenit locis humidis florens Iulio & Augusto.

LAPATHVM SATIVVM LAPAS.

Descriptio

Vera hortensis Rumex, quam Lausannæ Sabaudiæ oppido prouenire scribit Tragus, Lapatho maiori, siue Rhabarbaro Monachorum, quadantenus similis est, at folia tenuiora sunt pinguiora & molliora, ac etiam magis exigua; quare inter olera reliqua ob dulcedinem suam in culinas recepta est. Rumicem domesticum, Sabaudienses Lampe & Lampade vocant. Gesn. hort. Lapathum hortense in Sabaudia tantùm vidit circa Lausannam & alibi, vbi Lampe vocatur vulgo, Lapathum maximum est, quod aliqui apud nos in hortis serunt: Rhabarbarum Monachorum. Cord. in Diosc. Lapathum, Rumex satiuus Garten ampffer.

Lampe & Lampade Sabaudorum

Lapathum max. Rhab. Monachorum

C.Bauh. Phyt. Lapathum 1. hortense siue secundum Dioscoridis, Rumex hortensis, vel satiuus Tragi, quem Hippolapathi silu. nomine pingit Matth. Ital. & ex eo Lugd. p.606. Lapathum satiuum Lugd. 601.

Hippolapathum

C. B. not.

Cur dicatur à fratre Lapathum satiuum Tragi pingi per Matthiolum pro Hippolapatho animaduertere non possum. Tragi Lapatho folia sunt magis exigua, Matthioli autem Hippolapathi folia Rhabarbaro omninò respondent: in eo imitatus est Hist. Lugd. vbi Lapathum satiuum Matthioli & Lapathum Tragi idem esse traduntur, & confunditur cum Hippolapatho Matth.

H Lugd. not.

Consarcinator Hist. Lugd. Lapathi descriptionem ponit ex Matthiolo, deinde ei iungit Tragi & Gesneri sententiam de Lapatho satiuo: præstitisset posuisse descriptionem ex Trago, vel date nouam herbæ quam dicit du Lapas vocari: Cur icones eiusdem plantæ Matthioli diuersis locis posuit? cur pro Lapatho satiuo Matthioli, cuius assumpsit descriptionem, ponit iconem à Matthiolo non propositam pro Lapatho satiuo sed Hippolapatho? cur dicit Lapas rura in hortis colere; deinde in hortis non seri? Cùm hic insignis confusio appareat, nos lectoribus iudicandum relinquimus an vtræque icones Matthioli non sint referendæ Lapatho vulgari sylu. maiori, descriptio autem ex Matthiolo, Lapatho folio obtuso: Nomen *Lapais* in historia Lugd. amphibologiam habere videtur; Sed vt liberè dicam quod sentio: suspicor Tragum & Gesnerum pro Lapatho hortensi Lausannensi obseruasse Rhabarbarum Monachorum primo anno satum, quod tunc delicatius est quàm sequentibus, si quis nos aliter doceat rem gratam faciet

Compil. not.

LAPATHVM MAIVS SIVE RHABARBArum Monachorum.

Descriptio

Hominis proceritatem interdum assequitur, *caule* surgens striato, rubente, superiora versus in numerosos surculos diuiso, *floribus* serie longa per totos ferè ramos muscosis & *semine* subsequente anguloso, folliculis mēbraneis circumdato: *folia* pedalia & sesquipedalia, lata, acuminata, dura, rigida, rubentia

ſurſum aliquando reflexis oris nonnihil, vt Canalem quendam imitentur, pediculis rubentibus longis. *Radix* prolixa, craſſa, multis adnatis fibris donata, intensè crocea.

Synon. Rhabarbarum hortorum. Quod vulgus Europæ [ait Sylu. de ſimpl.) pro Rhabarbaro paſſim in hortis ſerit, Lapathi genus omninò videtur, licet radicis colore Rhabarbaro nonnihil ſit affine, viribus tamen plurimùm abeſt. At cum reliqua Rhoi vtriuſque hiſtoria nemini ſcribatur, conuincere nequeas, congenerem plantam, vel degenerem & diuerſam, niſi ex partis vnius natura.

Differentia Rhab. Monachorum, à cæteris Rumicibus. Tragus in Hiſt. Germ. Rhabarbarum Monachorum ait eſſe herbam peregrinam, primùm in Hercinia ſilua repertam, ac poſtea in cœnobiis Monachorum excultam, vocatque Hippolapathum & Rumicem grandem, ab aliis Rumicibus in eo tantùm differre tradens, quòd folio & caule magis rubeat & proceriore ſit.

Hippolapath. Rumex grãdis. Geſn. hort. Lapathum maximum, Rhabarbarum Monachorum dictum: idem aut omninò proximum Hippolapatho in paluſtribus locis, aut montanis naſcenti.

Rhab. verum magno errore. Lapathi vel Rumicis ſpeciem, quam in plurimis Germaniæ locis ſerunt, magno errore, ait Cord. in Dioſc. verum Rhabarbarum eſſe credunt.

An de hoc Monardes de ſimpl. noui orbis lib. 3, ex verſione Cluſii. Planta quam multi in Hiſpania Rhabarbari nomine ſeuerunt Rumicis folia obtinens, cuius genus illam eſſe exiſtimo, quoniam ſecundus Rumex rubentem habet radicem.

Patientia vulgi. Lob. & Pena Adu. Satiuum Hippolapathum latifolium vulgi, & Rhabarbarum Monachorum, Obſ. Hippolapathum ſatiuum latifolium, Rha Monachorum, *Patientia vulgi.* Icon. plant. Hippolapathum ſatiuum latifolium & Rhabarbarum Monachorum.

Dodon. gall. Lapathi 2. ſpecies λάπαθον ἥμερον, Rumex ſatiuus, Rhabarbarum Monachorum Neotericorum quorundam, & Galeni Hippolapathum: Et Lat. in fol. Hippolapathum, Rhabarb. Monachorum.

Fuchſ. Lapathi 2. genus Dioſcoridis: Lapathũ hortenſe, Oxylapatho diſſimile, non quidem in vniuerſum, ſed duntaxat in foliis, quæ, Serapione teſte, multò ſunt latiora Rhabarbaro Monachorum.

Lapath. latifolium longa & rotundâ formâ. Lapathum latifolium [inquit Camer. hort.]tam longâ quàm rotundâ formâ vocant, Rhabarbarum Monachorum, quod Veteres Hippolapathum, in dupla doſi exhibitum nihil purgat. Item Lapathum ſatiuum: Et alibi: Rhabarbarum Mo-*Camer. not.*nachorum. *Conſiderent* autem Lectores, quâ in re differat Lapathum rotundâ formâ à Lapatho rotundifolio: præterea perquirant diſcrimen Rhabarbari Monachorum à Lapatho ſatiuo.

Patientia. Goropio in Vertumno, Patientia vulgò; cui nomen de Græca voce λαπάζω i. vacuo, factum. Eſt eidem Hermath. lib. 9. Lapathi genus, delica-*Prouerbium.*tius & tenerius cæteris, quod vulgus Patientiam nominat, de quo tritum prouerbium: *Lapathum non in cuiuſuis horto prouenire.*

Hippolapathum. Rhabarbarum. Purgat. Taber. icon. & hiſt. Hippolapathum ſatiuum. Rhabarbarum hortorum, à peregrino non abſimile, quod [vt à medicis fide dignis Matthiolo relatum eſt]bilem deiicit, quamuis peregrino ſit longè infirmius. Ait is præterea in poſt. commen. *Rhab. falſum. Rhab Monachorũ.* Italis eſſe aliud Rhabarbarum potius falſum, quam verum, quod vulgò vocant Rhabarbarum Monachorum. Sed nullam facultatem veri Rhabarbari habere; licet contrarium crediderint aliqui. Idem in hiſt. vocat Hippolapathum verum ſiue Rhabarbarum Monachorum.

C. Bauh. phyt. Hippolapathum 14. ſiue latifolium Rhabarbarum Monachorum dictum, Hippolapathum Dioſcor. Gal. & Plinii. Rumex vrbanus Theophr. Rhapontico ſubſtituunt. *Rumex Theophr.*

Lapathum maius, ſiue Rhabarbarum Monachorum: Germ. Münch Rhabarbarum. Galli, *Rheubarbe des Moines, la Patience.* Belg. Patientie Burg. *Chou laſchou.* *Nomina linguarum.*

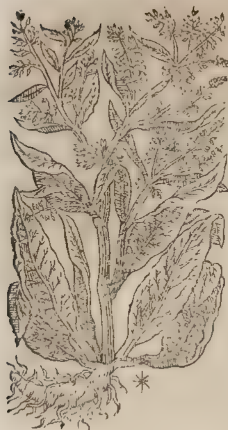
Folia menſe Martio emergunt, appetente Iunio florent: & ſponte ſemine ſe propagat. Hippolapathum hortenſe Matthioli ſeritur à pluribus ſpectaculi cauſa in hortis & viridariis: ſilueſtre ſponte naſcitur in paluſtribus. Nos in variis Germaniæ, Galliæ & Italiæ locis obſeruauimus. *Locus & Tempus.*

Rumicis, qui Rhabarbarum monachorum vocatur, radix purgandi vim obtinet autore Fuchſio, ſi in puluerem redacta drachmæ pondere ſumatur. Neque id mirum admodum, cùm etiam Dioſcor. ipſe omnium Rumicum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorundem radices cum vino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, teſtetur. Quomodo verò eâ vti deceat, Tragus te docet. Magnarum virium, inquit, hæc radix cum pauxillo Zingiberis ſumpta, phlegma & bilem perinferiora euacuat, hoc modo. Rad. aridæ drachmam, Zingiberis ſcrupulum, in puluerem redige, ſume ieiunus in iure calido. Pro Rhabarbaro qui ſubſtituunt, duplici doſi vtuntur. Radix digerit, abſtergit; prouocat, mundat, aperit, nonnihil adſtringit. Bilem flauam & ſeroſos humores educit. Folia tenera in oleribus eduntur ad emolliendam aluum. Radicis ſuccus, ait Matthiolus, cum ſulphure illitus ſcabiem ſanat, cum Lupinorum verò farina lentigines, alphos, & alias cutis infectiones exterit. Radicis dilutum, ex vino paratum præſtat ad pellendos renum calculos. Idem facit ſiccæ radicis puluis: drachmæ pondere ex meraco potus: quin etiam ex marrubii decocto hauſtus auriginem curat. *Vires & Temperamentum. Rhabarbari ſuccedaneũ. Folia. Radix. Succus rad. Dilutum rad.*

LAPATHVM MAXIMVM AQVATICVM ſiue Hydrolapathum.

Magis huic in fibras diducta eſt *radix*, quàm vel Oxylapatho, vel Hippolapatho, foris nigra, intus buxea: cum notabili adſtrictione amaricans: *caules* ſurgunt ad cubitos duos, *flore & ſemine* Lapathi acuti, cui & *folia* ſimilia, ſed longitudine ferè ſeſquicubitali, læuiora, minuſque rugoſa, leuiter criſpatis oris, ſubacida, & ſtrenuè adſtringentia. *Deſcriptio.*

Dodon. gall. Lapathi quinta ſpecies, Hippolapathum magnum aut Rumex paluſtris: Gal. *Grãde Parelle, ou Parelle des Maretz*: Germ. Waſſer ampffer: Belg. Grotte patick / aut watter patick. Et lat. in fol. Lapathum, ſiue Rumex 3. Hippolapathum dictum folio ampliore ac maiore ſatiuo. Idem poſtea Hydrolapathum vocat, in foſſis ac ſcrobibus requirendum. Eum autem Hydrolapathum non nouiſſe, commonſtrat figura, quam pro Lapatho ſatiuo propoſuit. Hippolapathum etiam vocant Cordus, Tragus, & Lobelius. C. Bauh. Lapathum 11. aquaticum folio cubitali. Apud Matth. Hydrolapathum ſilv. Matth. & Caſt. Lapathum. paluſtre Tabern. Schvv. Lapathum paluſtre maximum ὑδρολάπαθον ἄγριον. Hippolapathum ſilv. Matth. Rumex *Dod. Mat.*

aquaticus, Groß wasser oder weicher ampffer/ wild Münch Rhabarbarwurtz.

Locus & tempus. Maximum Lapathum aquaticum prouenit in fossis vrbis, id existimo variare à vulgari Oxylapatho propter situm, qui facit vt diuersa videatur planta ob insignem foliorum amplitudinem. Nascitur aquosis palustribus, ac stagnantibus locis & fossis humidioribus.

Vires. *Error quorundam.* Quidam Antuerpiani & Galli audaculi Seplasiarii ad medicos vsus sufficiebant Behen rubro, cuius facultates & notas non minùs adumbrat teste Lobelio, quàm Limonium. Radix crassa, crocea lenit aluum. *Icterus. Vlcera.* Icteritiam discuit. Folia Podagricis calidis,& vlceribus vtiliter imponuntur fluentibus, Schvvenckf.

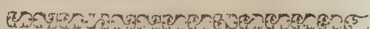
LAPATHVM AQVATICVM minus.

Locus. HVic etiam aquæ sunt natales, aiunt in Adv. Lob. & Pena, sed non nisi limpidæ & fontanæ, trans quas è fundo exerit cauliculos teneriusculos, flaccidos, graciles, non absque hinc inde filamentis, vt cæteræ aquaticæ, stipantibus & dendulis: *folia* sunt item admodum tenuia & mollicella, nec tamen aquæ innatantia ritu Potamogetonis, sed erecta, viridantia ex atro, Lanceolæ, angustiora multò quàm Potamogetonis. Lob. & Pena Adv. Pusillum Fontilapathum, & Lapathiolum vocatum tenellum.

Fontilapathum pusillum. Lapathiolum tenellum. Lob. Tabern. & Hist. Lugd. C. Bauh. Phyt. Lapathum 12. aquaticum minus. An Gesn. hort. Lapathi genus silv. quod circa lacus Tigurensis ripas nascitur in ipsa etiam aqua, Schvv. Lapathum palustre minus Hydrolapathum minus.

[V]ius. Folia miscenda colligebant sedulò quidam Pharmacopœi Narbonenses, præsertim Nemausi ad vnguenti Martiati nominum & rerum farraginem confusissimam, tuebanturque semper idem, non aliud generis Lapathii, miscendum esse illi vnguento.

LAPATHVM FOLIO ROTVNDO Alpinum.

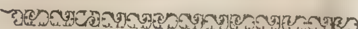

Descriptio. LApathum istud *radice* surculosa & longa nititur, cuius singuli surculi plusquã pollicarẽ crassitiem facilè assequuntur, rugosi, & fibrosi, flauescentes intensè, sapore amaro: *caulis* bicubitalis & tricubitalis, cauus, profundis sulcis exaratus, rubescens, alis multis donatur: *folia* Bardanæ, notabilis latitudinis, rotunda, glabra, pediculo rubente & striato appenduntur: *flores* muscosi copiosissimi alas ferè totas obsident, ex herbidis tribus foliolis apicibusque multis luteis compositi: quibus *semina* succedunt triangularia, nonnihil rubentia.

Synonyma. *Lapathum rotundum.* Gesn. hort. Lapathum siluest. circa Friburgum Heluetiorum, foliis ferè rotundis. In app. Lapathum rotundum, Rhabarbarum appellatum propter similitudinem aliquam. Anguill. Lapathum rotundum, quod non vult dicere Rhabarbarum. Lob. & Pena Aduers. Obs. & Ic. plant. Hippolapathum rotundifolium, Pseudo Rha Recentiorum. Figura non multùm placet. *Pseudo Rha quorundam.* Camer. hort. Lapathum rotundifolium, quod nonnulli Rha perperam existimant. H. Lugd. Hippolapathum rotundo folio Lobel. Pseudorhabarbarum Recentiorum. C. Bauh. phyt. Lapathum 15. Hippolapathum rotundifolium. Schvvenckf. Lapathum domesticum rotundifolium. *Lapathum domest. rotundifol.*

Locus. Nascitur, autore Clusio, in omnibus iugis Alpium Stiriacarum & Austriacarum, præsertim circa humidiora illa loca, ad quæ armenta stationem istic habentia æstiuis mensibus aquationis gratia conuenire solent frequentissimè. Olim in peregrinatione mea Rhætica cum D. Gesnero inueni in Rhætiæ alpibus, habui etiam Geneuæ in horto allatum ex vicinis montibus vbi durabat cum foliis amplis rotundis. In horto Ill. E. C. plantatum se propagat.

Vires. Nomine Rhabarbari vtebatur Lazarus à Schvvende, qui aiebat purgare, si ad duplum Rhabarbari exhibeatur.

LAPATHVM ANTHOXANthum.

LApathum silu. 4. Dalechampii, eam plantam quidam esse putant, quam nonnulli Panaces Chironium folio Lapathi, flore aureo, à Plinio dictum esse arbitrantur. *Panaces Chironium.* *Radice* est breui, surculosa, fibrata, dura, lignosa: *caulibus* duobus,

aut tribus, angulosis, palmi altitudine: *foliis* Oxypalathi, oblongis, angustis: flore in summis ramis aureo. Vnde Antoxanthon, id est, lutei floris Lapathum nuncuparunt.

Casp. Bauh. phyt. Lapathum 10. siluestre flore aureo.

Locus. In fossis & vliginosis locis prouenit. Nam & C. Bauhino hoc ad palustria circa Norimbergam collectum transmisit D. Doldius.

LAPATHVM ACVTVM crispum.

Synonyma. TAbern. Icon. & Hist. Lapathum acutum crispum, Krauß Spitz mengelwurtz.

Cas. Bauh. phyt. Lapathi folio acuto folia sæpè angustiss. oblonga & crispa. Schvvenckf. Lapathum acutum crispum, ὀξάλμαι, Spitziger krauser ampfer.

Locus. Humectis gaudet.

LAPATHVM MARINVM SInuatum.

ELegans hæc Lapathi species, *cauliculos* emittit humi procumbentes, aliàs obliquè erectos, dodrantales, in ramulos diuisos angulosos, atque striatos, quibus *folia* vncialibus ferè pediculis hærent, alternatim posita, laciniata, duabus insignibus laciniis imam partem in totidem appēdices diuidētibus, figurâ oblongâ, è quorum ramulis ramulorum exortus est: qui velut in spicas longas ex semunciali interuallo, *flosculos* minimos aggestos habent, obsoleti coloris & ex luteolo virente, quodammodò albicantes. *Radix* rufescens, simplex ferè paucisque fibris donata.

Gener Cherlerus Iunio florentem collegit prope *Aiguemortes*.

LAPATHVM PVLCHRVM BONONIENSE sinuatum.

Descriptio. PVlchrum sanè est Lapathū quod à diligentiss. stirpium indagatore D. Agerio Medico Argentinensi accepimus collectum Bononiæ, ex crassâ *radice* multa *folia*, pleraque duarum vnciarum pediculis tenuibus eiusdem penè longitudinis proferens, vnciam lata, in medio profūdo vtrinque sinu respondente, subrotunda: *caulis* palmaris: in eo calices hispidi geniculatim dispositi.

LAPATHVM FLVITANS LONGO serrato folio.

Descriptio. EIus *radix* est geniculata ex singulis geniculis fibras emittit n[illegible] bus vado [illegible] hæret, primis internodiis rubescens: *caules* edit multos, rotundos, quinque aut sex cubitos longos, in aqua fluitātes: *folia* palmū atque eo amplius longa, angusta, in ambitu crenata, alternatim per caules nascentia, gustu fatuo & sicco. In caulium vertice thyrsus eminet eâ prorsus specie, quâ in Potamogeitone visitur. Nascitur in vadis amnium pigriorum, vt Araris.

Oxylapathum aquaticum Dalechampii. Casp. Bauh. Phyt. Lapathum 13. in aquis fluitans foliis crenatis. Lapathi genus silv. Gesneri.

LAPATHVM SANGVINEVM, SIVE sanguis Draconis herba.

Descriptio. FAcilis est huius à Lapathis reliquis discretio, sanguineo succo quo scatet, neruis per *folia* Lapathi minoris, acuminata, crebris discurrentibus, varioque implexu ruborem atrosanguineum virentibus foliis conciliantibus: quorum succus & manus

& manus & alutam primùm purpureo, mox in cæruleum degenerante colore tingit, quo simul & pediculi foliorum turgent. Reliqua effigiatura non absimilis Lapatho acuto, nisi quod magnitudine superatur.

Synon.

Dodon. gall. Lapathi quarti species altera, parua & siluestris, tota rubra, floribus & seminibus. Reperiri autem in hoc genere totá cádidá

Varietas

instar niuis affirmat. Rubram autem à Latinis Lapathum nigrum appellari scribit, à modernis Sanguinem Draconis: Gall. *Sang de Dragon*, Germ. **Drackenblůct.** Et Lat. in fol. Lapathum 8. siue rubens: Lapathum nigrum & niger Rumex. Perperam, inquit, faciunt, qui succum huius, qui ex hoc instar vini rubentis exprimitur, Sanguinem Draconis vel esse suspicantur, vel nuncupant,

Lapathum & Rumex niger. Error quorundam.

Hist. Lugd. Lapathum siluest. tertium: Tertium Lapathi silu. genus Diosc. indictum, Lapathum nigrum & Sanguis draconis. Lobel. & Penę Aduers. Obs. & Icon. plant. Lapathum sanguineum. Camer. hort. Lapathum sanguineum siue Sanguis Draconis, Græcis ἐρυθρολάπαθον.

C. B not.

C. Bauh. Phyt. Lapathum 9. rubens. Apud Matth. Lapathum sanguineum. *Cur* seuerus censor iconum Hist. Lugd. non potiùs imitatus sit iconem Camer. quàm Lobelii nescio.

Hort. Lusit. Lapathum sanguineum, Sanguis Draconis herba.

Locus & Tempus.

Sanguineum Lapathum à me satum Montbelg. in horto Ill. E C. facilè prouenit & secundo anno caulem profert, semine deciduo se multiplicat & propagat, floretq; Iunio: Basileæ & Lugduni habui in hortis Bononiæ vidi in horto di S. Saluador al Borgo di S. Catharina: Tubingæ cùm essem apud Fuchsium ei dicebatur Sanguis draconis. Septentrionis hortis spontè etiam oritur, rariùs in calidis plagis.

Folia aluum cient in iusculo, aut expressus succus sanguineus totius plantæ, Lobelius. Gustu nitrosiore quàm Oxylapathum esse deprehenditur. Reliqua sunt cum eodem communia. Semen puluerisatum & in aliquo decocto astringente potum singularem habet efficacitatem in sistendis nimiis mensibus & similibus fluxibus, Camerarius.

RHAPONTICVM.

CAP. IX.

Descriptio

RHapontici radix, quam ostendunt Seplasiæ, Raphani mediocris crassitudine est, Rhabarbaro grauior, compactior, rugoso, fuscoque cortice obducta, secta per transuersum spiras ostendens, colore vario, minusque rubro quàm Rhabarbarũ, amarore vix euidente & ferè dulci sapo-

re prædita, cum adstrictione admista, sputum etiam tingit commansa.

De eo plura ex Veterũ & Recentiorum Sententia in huius secundi Tomi Appendice.

RHABARBARVM.

CAP. X.

Descriptio
Cortex

CRassæ radicis taleolæ sunt, quas vtraque manu interdum vix cõplectaris, cortice nigricante obductæ, circularibus Zonulis rugosę, valleculis tuberibusque inæquales, mediocriter graues etsi substantia nonnihil interim sit fungosa, crocea, crispo linearum rubentium discursu veluti vndulata, non sine albedine aliqua admista, sapore amaricante haud ingrato nec vehemente, cum euidente adstrictione. Liquorem cui infunditur colore croceo tingit.

Substantia

Sapor.

Hic Rhabarbarum tantùm describimus, plura de eo εὐτόνως *ex Veterum & Recentiorum sententia in huius Secundi Tomi Appendice tradituri.*

OXALIS VVLGARIS FOLIO

CAP. XI.

Delineatio

HVic libro Oxalides finẽ imponant. Quantùm enim accedant ad Lapatia, vel hortulanis notum est, à quibus plerisque Lapatij nomine veniunt. Oxalis igitur vulgaris folio longo, cubito altiores promit *caules* striatos, concauos, in alas diuisos: *folia* Bistortæ minora, acuminata, quà pediculo adhærent falcata pinnatáve, succulenta, atrouirentia, sapore acido: *flores & semen* Lapathi acuti: *Radix* fibrosa, lutea, strenuè siccante & adstringente sapore.

Brunf. Acetosa & Lapathum acetosum.

Apud Hier. Brunſch. in edit. anni 1550. malè cum Acetoſa iungitur Vnifolij figura.

Lonic. Tabern. Dod. gall. & Lat. in fol. Cæſalp. *Oxalis, Acetoſa*, & Cordo in Dioſc. cui etiam Lapathi ſiue Rumicis quarta ſpecies. Fuchſ. hiſtor. Lapathi quartum genus Oxalis.

Anagyris agreſtis.

H. Lugd. Oxalis maior, Lapathi ſylu. genus 4. Dioſcoridis [vt & Trago] alijs Oxalida, aliis Anaxyrida, aut Lapathion agreſte [ἄγριον] vocatum. Plinij ſilueſtre genus [Lapathi] Oxalis dicta, Latinis Rumex, nec alia Lapatha Ætio, Lapathum Oxalis vocatum.

Lob. & pena Adu. & Ic. Plant. Oxalis ſiue Lapathum, Oxalida, Acetoſa. Obſeru. Lapathũ, Oxalida. Anguill. Lapathi ſiue Numicis ſpecies, ὀξαλίδα vocata, aliquibus Lapathum acutum. Caſt. Acetoſa maior. Adolph. Occo Sup. vng. mart. Lapathiolum 1. Acetoſa. Geſn. hort. Lapathorum ſpecies minima, Oxalis dicta maior, pratenſis, longioribus foliis. Item Append. Lapathi genus minus, acidiórque Oxalis dicta, cuius ſemeñ difficulter colligitur, nam ſubitò decidit, priuſquam probè matureſcat.

Lapath. acutum.

Amat. Oxalis, Acetoſa, Oxylapathum Galeni, hortenſe, latum. Camer. Epit. Matth. Thal. Oxalis maior. Hort. Luſ. Acetoſa maior vulgaris.

C. Bauh. Phyt. Acetoſa 1. Pratenſis. Lapathi quartum genus Dioſc. & Lapathum ſilu. Plinij. Apud Matth. Acetoſa pratenſis ſeu Lapathum 4 Dioſc. Aliquando media foliorum parte per longitudinem candidâ: nonnunquam vtrinque ab exortu duplici ſagittali figura.

Oxalis candida.

Schvv. Acetoſa maior vulgatiſſima ὀξαλὶς Dioſc. ἀνάξυρις, Acidus Rumex, Lapathum, Oxalida.

Matth. in Dioſc. Oxalis vulgò offic. Acetoſa appellata. Illud Lapathum quod ab acido ſucco ὀξαλὶς Græcis dicitur (etſi id ſilentio inuoluat Dioſc.) duorum eſt generum, maius nimirum & minus. In com. cum mag. fig. Oxalida.

Maius & minus.

Oxalis, Græcis ὀξαλὶς & ἀνάξυρις. Gal. etiam ὀξυλάπαθον i. acidum Lapathum, ſiue acidus Rumex. Offic. Acetoſa. Germ. Sauwrampffer. Belg. Sûrckele/ Zurinck. Gall. *Ozeille, & Oxaille*, à nonnullis *Aigrette & vinette*, à Lugd. *Saliette*: It. *Azederas.* Angl. Sorrel. Hung. Solka/ Solau/ Laspuch, Reiſalitza Szawi.

Nomina linguarum

Vbique & pratis & hortis quolibet anni tempore vigere ſcribit Lobelius: vt & nos obſeruauimus.

Vires. Tẽperamentũ

Recentiores Acetoſam ſtatuunt eſſe frigidam & ſiccam in ſecundo, inquit Fuchſius. Digerit, addit Schvvenckf. aperit, incidit nonnihil humores lentos. Ventriculum æſtuantem refrigerat, appetitum ciborum excitat, Iecinoris calorem contemperat. Bilioſis ac peſtilentibus febribus aduerſatur. Radix Hepatis ac Meſaraicarum ſoluit obſtructiones, in febribus vtilis. Semen medicamentis additur cordialibus. Aqua deſtillata & ſuccus in frequenti ſunt vſu febrientibus contra æſtum, ſitim & lapſam appetentiam. Aeſtiuis menſibus Acetoſa ciborum multorum vtile condimentum.

Ventriculo commoda. Febres bilioſæ. *Semen. Aqua. Succus*

OXALIS CRISPA.

Descriptio

HÆc natali loco, tempore, & creſcendi modo à priori nihil planè variat, quàm quòd natura foliis criſpis in hac mirè ludat. Eam autem icone expreſſam exhibere ſtatuimus, ne Hiſtoriæ generali temerè quid deſit.

Synon.

Taber. Icon. Oxalis, Krauſer ampffer. Caſp. Bauh. Phyt. Acetoſæ pratenſis folia criſpantur aliquando vt pingit Tabern.

OXALIS SILVATICA maxima.

Descriptio

DVorum cubitorum circiter altitudine eſt *caulis*, ſtriatus, *foliis* ex interuallis certis amictus, ſingularibus, ſeſquipalmaribus, vncias tres latis, acuminatis, glabris, inferioribus verò duplò maioribus, acido ſapore præditis.

Synonyma

Oxalidem maiorem Broccenbergenſem, nihil à communiori differre ſcribit Thal. niſi quòd loco vliginoſiore nata paulò amplior exiſtit, quod neutiquam Thalio conceſſerimus. Eſt enim in noſtra quædam differentia, quæ non à ſolo loco pendet.

Thalii lapſus.

An Camer. Acetoſa Hiſpanica grandiſſ. foliis:

An Acetoſa Hiſpan Camer.

C. Bauh. phyt. Acetoſa 2. montana maxima, foliis maioribus & rugoſioribus quàm pratenſis. Oxalidem maiorem Thalius appellare videtur. Oxalis 5. montana, Oxalis altera Cæſalpini. Montana ſcilicet, foliis ad Spinachiam accedentibus.

Oxal. montana max.

Schvven. Acetoſa alpina ſiue maior montium, Bergſam ampffer, vulgari eſt ſimilis præter folia, quæ latiora & magis ſucculenta, nonnihil amaricantia.

Acetoſa alpina.

Locus & Tempus

Oxalidem ſyluaticam maximam Montbelg. in horto Ill. C. Vvirt. plantatam habui, ex ſyluis delatam: priùs videram cùm eſſe Geneuæ in monte *Thuiri* maiorem & rugoſiorem pratenſem, quæ ibi etiam proueniebat. Frater in montibus Helueticis & Sabaudicis prouenire dicit, Schvvenc. plurimam ad riuulos montium altiſſimis locis herbidis.

Vſus

Oxalidis maioris radicibus mulierculæ ignaræ imponunt, quòd croceæ admodum ſint, pro Rhabarbaro vulgari eas obtrudentes, Thalius.

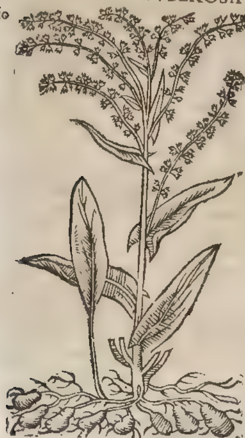
OXALIS

OXALIS FOLIO AMPLISSIMO GENICVLIS tuberosis.

Descriptio. Oxalidis genus in iugo Wechsel Clusius obseruabat, satiuo multò mai⁹, foliis valdè amplis? cui hoc peculiare erat, vt in caulis nodis & geniculis, subinde veluti tubera quædam adnascerentur, è quibus folia tandem sese explicarent: quæ tubera tellure obruta [periculum enim fecit] sui generis plantas protulerunt.

Synon. Clus. Pannon. & Hist. Oxalis amplissimo folio. C.Bauh. phyt. Acetosa 4. geniculis nodosis.

OXALIS TVBEROSA RADICE.

Descriptio. Oxalis tuberosa, terram suprà, Oxalidē pratēsem refert: *foliis* paris magnitudinis & formæ, aliis *caulem* alis suis complexis, aliis longiore pediculo nixis. *Flos* stamineus, luteolus, racemosus. Lobelio teste, radicibus tuberosis Filipendulæ vel Oenāthes perquàm spectabilis Oxalis exotica, foliis, caule & semine hortensis, quam toto habitu præfert.

Synon. Lobel. Obseru. & Ic. Plant. Camer. hort. Hist. Lugd. Tabern. Oxalis tuberosa. C.Bauh. Phyt. Oxalis 3. tuberosa radice.

Locus & tempus. Heidelbergæ in horto Di. Sprengeri vidi florentem Iunio folio longiore. In Belgiis rara & Generosis D. Brancioni à Do. Pancio Ferrariensi medico missa, Lob.

OXALIS FOLIO ROTVNDIORE repens.

Descriptio. Lvdit subinde hæc *foliis* modò rotundis, ferè Cochleariæ vel Chelidonii minoris proximis, modò alārum appendicibus donatis, aliàs Sagittæ instar mucronatis pinnatisque, veluti Spinachiæ foliorum extremum, colore glauco, pinguiusculis delicatoq; acore præditis: *caules* inanes, cubito longiores: *flosculi* è fibris componuntur ex luteo rubentibus; vt in aliis; quibus & *semen* respondet. *Radix* tenuis reptat vt & caules, sapore minùs acido, sed magis sicco quàm folia.

Synon. *Lapath. sil.* Hist. Lugd. Lapathum alterum siluestre, tertium Dioscoridis Lapathi genus, paruum, plantagini proximum, quòd docti quidam vulgi Acetosam rotundam esse rentur.

Acetosa rotunda. Oxalis Hedera fol. Ruellio lib. 2. c. 49. Acidula aut minuta Oxalis, vulgò dicta Gallicè *Ozeille menue*: Oxalis altera Hederæ foliis. Oxalis hortēsis minor, *Ozeille ronde*; *Ozeille franche*, & *Ozeille Romaine*, Oxalis rotunda.

Oxal Romana. Lobel. & Pena Adu. Obs. & Ic. Plant. Oxalis satiua franca rotundi folia repens, Romana vocata, quia præfertur cunctis gustu & aciditate delicatiore.

Bisacuta. Amat. in Diosc. Oxalis 3. folio hederaceo; Bisacuta Recentiorum. Huius, inquit Rob. Const. apud Amatum, hortensis Oxalidis aliud est genus cuius nec Diosc. nec Amatus meminit folio sc. rotundo & carnosiore. Sed Roberto non assentior dum dicit Amato non cognitam Oxalim folio rotundo, nisi mihi demonstretur diuersam esse quandam folio hederaceo Oxalidem.

Gesn. hort. Oxalis rotundioribus foliis, Lapathi species minor, siue Oxalis alteri minori cōgnata quam aliqui Acetosam Gallicam vocant.

Camer. hort. Acetosa rotundis foliis.

Cæsalp. Oxalis tertia mediæ magnitudinis rotundioribus foliis.

C.Bauh. Phyt. Oxalis 7. rotundifolia, aliquando sunt quędam folia non angulosa sed in acutum desinentia: habetur & grādissimis foliis, quæ Acetosā Hispanica Camer. Camerarius non statuit varietatem vt Frater, sed separat interpositā aliā specie. Tab. icon & Hist. Oxalis rotunda, siue rotundifolia. Hort. Lus. Acetosa rotunda franca. *Acetosa rotunda.* Schvv. Acetosa Sabaudica, Oxalis Gallica Romana, Oxalis rotundioribus foliis Gesneri.

Locus. Plantaui in horto E.C. ac prouenit etiā in aliis. Obseruaui Basileæ in hortis, Lugduni, Geneuæ, aliisque locis plurimis: in quibusdam verò in muris.

Vires. *Aqua.* Sapidissima est, & aqua inde destillata retinens acidum saporem in febribus vtiliter datur. Succus eius acidus embammatis præcipuè vtilis.

OXALIS MINOR ACVLEATA Candiæ.

Descriptio. Ramulos cōplures dodrantales & cubitales humi fusos, vndatim flexuosos, graciles striatos, producit; colore propter terram rubente, alioqui viridi: *folia* pauca, Oxalis veruecinæ, pinnis mutila: *flores* ex interuallis per totam ramorum ferè lōgitudinem muscosi, luteoli: quibus *semen* succedit triquetrum, purpura

ſcēs, triplici membranula aculeata circumcluſum, contorto latiuſculo ſucculento pediculo appenſum, *radix* purpurea gracilis ſummâ terrâ hæret.

Acetoſa Cretica

C.Bauh. Phyt.& apud Matth. Acetoſa 10.ſiue Cretica ſemine aculeato: In horto Illuſtr. Ducis Vvittemb: qui Montbelgardi colitur.

Locus & tempus

Inter ſemina Stutgardiam miſſa per Dominum Ioſephum de Caſſa bona fuit ſemen cum hoc titulo, Acetoſa aculeata minor Candiæ, ea ſata in Horto Ill.E.C.Montbelgardi Aprilis fine dodrantales cauliculos produxit cum foliis paruis longis ſiue auriculis, floruit Iunio, ſemina matura Iulio, quæ aliquid habent ſimilitudinis cum Tribulo terreſtri, ſed multò minora, nec ita pungentia: preterea adeſt pars longa incurua tenuis vt in Caltha.

OXALIS PARVA AVRICVLATA repens.

Deſcriptio

OXalis minima prolixas habet lignoſaſque *radices*, valdè fibroſas, rubentes, huc illuc reptantes, in plura ſæpè capita diuiſas, quæ *folia* emittunt oblonga ſemunciam aut vnciam longa, ad imum auriculata, guſtu reliquorum inſtar acido. *Floſculi* longos efficiunt racemos, triangulo ſemine ſubſequente.

Synon. *Lapathum Ramen*

Cord. in Dioſcor. Lapathi ſiue Rumicis 6.genus Acetoſæ forma & ſapore ſimile, multò tamen minus, in agris naſcens.

Oxalis minima

Trago Germ.& Lat. Oxalis minima, Lapatiolum, & Acetoſella, radice & ſemine aſperi & acerrimi ſaporis, caule & folio acido vt vulgaris.

Acetoſella Oxalis ouina

Lonic. Acetoſella. Tab.icon.& Hiſt. Oxalis ouina, Schaff ampffer. Adhæc Oxalis minima 1. klein Sawer ampffer. Item Oxalis minima 2. Gar klein Sawer ampffer. Dod. Lat. in fol. Oxalis minima, Acetoſella.

An Cæſalp. Oxalis quæ ſponte naſcitur gracili ſolo, tenuis herbula? Camer. Epit. Matth. Oxalis minor. Hort. Luſ. Acetoſa minor ouina. Item Acetoſa minima.

Oxalis lanceolata

C.Bauh.phyt. Oxalis 8.aruenſis lanceolata. Hæc tatione loci maior minorve reperitur: hinc Tabern. duas pingit icones p.446. Oxalidis Ouinæ & 441. Oxalidis minimæ 1.nomine. Harum minor etiam in montibus Euganeis reperitur. Oxalis 9. aruenſis minima non lanceolata. Oxalis minima 2.Tabern. Qui cenſuerit [inquit Frater] hanc referendam ad præcedentem minorem facile aſſenſerimus.

Oxalis nobilior

Schvvenckf. Acetoſa Lanceolata minor. Oxalis minor nobilior Schaff ampffer / Spieß ampffer / klein edler Sawer ampffer: palato gratior quàm vulgaris: Acetoſa lanceolata minor, Oxalis aruēſis feldt ampffer / Acker ſawer ampffer: quæ ſemine cùm prægnat tota rubra apparet.

Hiſt. Lugd. Oxalis minor Matthioli. Oxalis minor tenuifolia ſinuata, veruecina nuncupata, omnium acidiſſima, *ozeille menue, & ozeille de brebis* Gallicè.

Lob.& Penæ Adu.Obſ. & Ic.plant. Oxalis tenuifolia ſinuata veruecina. Belgis Schaepe ſuûrckel, id eſt, Acetoſa veruecina, quia guſtu acido pecori non ingrata.

Geſn.hort. Oxalis altera minor, Lapathi ſpecies minor. App. Oxalis oblongioribus foliis & pratenſi ſimilior, ſed tenerior.

Matth.in Dioſc. Lapathum minus, Oxalis altera, ſuccoſa, foliiſque maioris acidior. In hiſt. Ital. cum magnis fig. *Oxalide minore.* In epit. Oxalis minor, ὀξαλὶς μικρά. Ital. *Acetoſella; Sacciola & Sannicicla.*

Locus & tempus

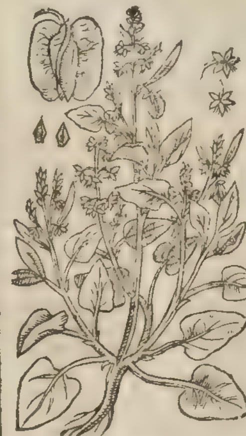
Minima auriculata multis in locis prouenit: ac habeo plantatam in horto E. C. ſuo reptatu odioſam. Tanto luxu, ait Lobelius, ſabuloſis Brabantiæ, Picardiæ, Nortmanniæ, & Angliæ importuna, vt ſegetes enecet, vires aut incrementum præpediat, fuſco purpureo ſeminum, caulium, & foliorum colore ſolum ipſum operiens. Sabuloſis & incultis agris florentem Maio obſeruauit Tragus. circa Glaronam Geſn. locis ſiccis, & lapidoſis ad pedes montium circa ripam Limagi.

Temperat. Vires.

Refrigerat, autore Matthiolo, ac ſiccat perinde ac altera: digerit, & incidit. Omnia bellè poteſt; quæ maior, nec infirmioribus pollet viribus.

OXALIS AFRICANA.

Deſcriptio

ELegantiſſima hæc planta præ reliquis Oxalidibus, tum varietate, tum raritate conſpicua eſt. Vix cubitalem adſequitur altitudinem, ramis oppoſitis ſucculentis brachiata. Ad quorum exortum *folia* exeunt gemina, oppoſita (aliquando etiam ſingularia,) Atriplicis ſiue ſpinachiæ figurâ, ſed longè, & vel portulacâ ipſa, craſſiora. *floſculi* ſummitatibus hærent ex luteolo virentes & rubello quodam, figura Oxalidis vulgaris, ſolâ magnitudine differentes, quippe maiores, ex recuruo pediculo penduli. Quibus *vaſcula* ſuccedunt magna, vncialia, ferè triquetra, pinnata, rutilo quodam conſperſa, triangulare *ſemen* Oxalidum intergerinis parietibus continentia: *radix* ſimplex, alba, paucis fibris donata. Tota cæterùm planta guſtu & aciditate delicatiore reliquis congeneribus præferenda.

An de hac Proſp. Alp. de pl. Ægypt. Zacintha Oxali

Oxalidem, qua eius insulæ Pharmacopœi ad medicinam vtebantur, inspexi, admodum à nostris Oxalidibus omnibus diuersam, quippe exilis herba ipsa est, foliis paruis, crassis, oblongis, Calthæ foliis æmulis, gustum vt nostra acido sapore feriens.

C.Bauh.Phyt.Oxalis 6.Calthæ folio peregrino Alpini.

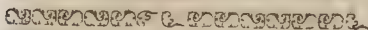
Locus & Tempus — Martii fine sata Monthelgardi sub finem Maii adoleuit, paulóque pòst ad magnitudinem peruenit. Missum erat semen Lutetiâ à Robino Herbario regio nomine prædicto.

HERBA IOHANNIS INFANTIS OXALIS folio.

HIc prætermittenda non videtur ea planta, quâ vsi sunt ii qui Hispaniam nouam primi subiugarunt, in curandis vulneribus. Cuius vsum Monardi primus ostendit Indus quidam Hispani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hęc planta denominata est. Est autem exigua, foliis Oxalidis, aliquantulùm villosis, siue hispidis.

C.Bauh.Phyt. Herba Iohannis Infantis, Monardis. At Castor Durantes p.228. iconem habet.

Vires Vulnera — Viridis exigua præmansa aut trita, vulneribusque imposita, sanguinem sistit, eaque conglutinat; Neruorum aliarumque partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iisdem viribus pollet sicca in pollinem redacta: quæ ad vulnera carne explenda viridi etiam præfertur.

FAGOTRITICVM.

Descriptio — CVm Oxalide & Fagotriticū propter foliorum & seminum similitudinem, quam cum illa habet, coniungi desiderat. Rubente caule ad duos pedes aut altius surgit, striato, læui, & in ramos aliquot diuiso: folia ex longis pediculis rubescentibus, hederacea, atrouirentia, sapore fatuo: ex quorum alis singulares exeunt pediculi trientales, aut quadrantales, tenues, qui flosculos in muscariis sustinent primùm colore carneo, deinde albo præditos, quorum singuli quinis constant foliolis, apicibus rubentibus. Semen triquetrum, nigra gluma obductum, farinam candidissimam continet, insipidum. Radix lignosa, alba, longa, multis fibris donatur.

Synonyma Frumentum hederaceo. Ocymum Veterum — Cord.in Diosc. Frumenti genus folio hederaceo. Tragus Ocymum Veterum Diosc.Plinii & Platinæ facit, ac ab ὠκὺς [citò] teste M.Varrone dictum scribit, sed quàm benè, ostendunt Matth. & Dodonæus.

Existimauit aliquando Anguill. Formentone esse Gramen Parnassi, sed meritò mutauit sententiam, agnoscens (sed & hoc malè) esse Ocymum M.Varronis. — *Formentone*

Lonicer. cui Frumentum vaccinum dicitur, duas exhibet figuras, cùm tamen vna suffecisset. — *Frumentum Vaccinum Lonic. not.*

Matthioli itaque iudicio, Dodon. Tabern. Camer. & nostro, Frumentum Sarracenicum (ita enim illi in Hist.germ.inscripsi) Veteribus est incognitum. Quare errant quicunque cum Trago & Anguill. Ocymum veterum esse scribunt. Explodenda Loniceri opinio, teste Matthiolo, in suis in Dioscor.comment, quòd Frumentum Turcicum, siue vt aliis [inter hos Castor, Camer.in Epitom.& Histor.germ.Matt.] placet, Sarracenicum quod Tridentina rura vulgò appellant Formentone, & Foro Iulienses *Sarracino*, Ocymum esse existimat. Quinetiam aberrasse deprehenditur, quòd huic plantæ omnes odorati Ocymi facultates reddiderit. — *Fagum Sarracenicum Tragi & aliorum lapsus. Lonic. opinio explosa. Error alius. Ocymum Veterum non est*

Apud veteres quidem nullum habere nomen, nec Ocymum quidem esse, siue illud Dioscoridis, siue alterum Varronis & Columellæ, vel inde constat, quòd, attestante Dodonæo (qui in Hist. gall. Tragotrophon, de Frument. autem & Hist. Latin. Fegopyron vocat) Ocymum Dioscoridis herba est odorata: Fagotriticum verò planta sapore & odore fatua: Sic & Varronis, aliorumque rei rusticæ Latinorum Scriptorum Ocymum, non alicuius herbæ genus, sed pabuli nomen est, ex segetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib.1.cap.31.de Ocymo scribens, testatur. Id genus pabuli sunt, inquit, segetes virides sectæ antequā siliquas ferant. Item & Plinius lib.18.cap.16. Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato Ocymum vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque minus benè sistebant) aluum bubus, id erat è pabulis, segete viridi dissecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, Viciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugero Autumno misceri & seri solitos. meliùs & Auena Græca, cui non cadit semen admixtâ: hoc vocitatum Ocymum; boumque causa seri solitum; Varro appellatum à celeritate proueniendi ait. Ex quibus sanè euidentissimum est, Fegopyron propriè Ocymum non esse: sed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vsitatam, vel neglectam.

Frustra quærit Lob.in Adu.& Obs. (vbi Lampsanam veram quorundā asserit, malè,) An Belgarum Boucweÿ [Triticum Sarracenicum] sit Erysimum Theophrasti, id quod in Ic.Plant. non absque errore manifesto inscriptione suâ concludit. — *Lob. notatur. Lampsana Non Erysimum Theoph.*

Lobelium sequitur Gesn.in cat.pl.& H.Lugd. eodem errore Frumentum Sarracenicum Erysimum Theophr. & Irionem Plinii cum impetitioribus esse scribentes, Qua de re lib.21. — *Error Gesneri & H.Lugd.*

Tabern.Icon. & Hist.Ocymum cereale & Tragopyrum. Formentone Cæsalp. C.Bauh. Phyt. Panicum 6. siue Frumentum Sarracenicum, ceu etiam apud Matth. vbi inter Tritici genera reponit & quintum facit.

Nomina linguarum Triticum faginum — Græcè φηγόπυρον [Phegopyrum, Fegopyrum, aut Fagopyrum, quam vocem laudat Had.Iun. Latinè Fagotriticum dixeris, seu Triticum faginum quòd faginā glandem, & formâ triquetrâ & colore sordido, licèt quantitate multò minus, quodammodo refert: Et sanè meliore ratione, quàm si Etymon vocis ad hirci pabulum, Tragotrophon, Tragopyrum, & Triticum hircinum retuleris. Alii frumentum Sarracenicū appellare malunt, Germ.

Heydenkorn/ Bockweitzen / Buchweitzen/vndt Grütz. Belg. Bockweydt Bückenweyden / vnnd Boeck Weete. Gall. *De la Dragee aux Chevaux & Blé*, It. *Fromentone* *araceno.* Angl. Beukwheate Vnndt Bokwheate. Bohem. Posactu.

Locus. Nascitur qualicunque solo, neque vllum quantumuis aridum, macrumque respuit: gaudet imbribus: citò prouenit, celeriter maturescit. Bis in anno seri potest: Nempe Vere Martio aut Aprili: ac Autumno post messem pabuli causâ. Plerisque Germaniæ locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare: Italiæ etiam non incognitum. Fagotriticum sæpiùs feliciter in horto Ill. E. C. prouenit florens Iunio, Iulio & Augusto. Copiosè obseruaui in Ditione Marchionatus Badensis Rœtelana in agris inter Basileam & Binzen pagum. Monspelii & Tiguri florens Septembri. (*Tempus*)

...res. Autore Matthiolo calefacit, & humectat, verùm non multùm à temperatis distat. Farina ex lacte decocta præstat illita ad biliosas inflammationes. Rura non solùm ex ea panes pinsunt, sed pultem quoque conficiunt, quam polentam vocant, quæ non ingratus est cibus, vbi rectè fiat, & caseo & butyro aspergatur. Ptissanam quoque exutis granorum putaminibus, è granis parant & ex carnium iure decoquunt ad esum. Fegopyron, ait Dodon. Tritico, Secali ac Hordeo minùs nutrit, plùs tamen quàm Milium aut Panicum. Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò descendunt, alimentumque corpori afferunt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitiosum. Panis qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuriâ, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus est, citiusque descendit, ac flatulenti plùs obtinet, quàm ex Secali coctus. Herbam viridem priusquam semen maturuerit, boues iumentaque pascuntur. Semine gallinaceum genus pastum citissimè pinguescit.

Inflammationes biliosa. Polenta. Ptissana. Vsus. ...enta. ...nta. Panis. Pabulum iumentorum herba viridis. Semen pabulum generis gallinacei.

LVNARIA MAGORVM.
Arabum.

A foliis sinuatis [inquit Lobelius Obseru.] Lunæ crescenti similibus hæc rara planta Lunariæ nomen adepta, à peritis rei herbariæ, quam non nisi conuallibus Allobrogum inter montem illum præcelsum, vulgò *Mont Senis* vocatum, & D. Io. Maurum vernaculè *S. Iean de Morienne*, collegi, nominéque Lunariæ donaui, aliı quò discernatur ab aliis Lunariis, Lunariam Magorum Arabum dixêre. Exeunt Martio tenella *folia* à radice lignosa flexuosa, cinerea, Oxalidis francæ rotundifoliæ primulùm erumpentis similia, Thlaspi hederaceo ferè patia: *flores* & *semina* necdum nobis visa.

Descrip. Synonyma. Lunaria. Locus. Inscriptionis ratio.

Icon. Plant. Lunaria Magorum Arabum.

C. Bauhinus Phyt. Lunaria Oxalidis rotundæ folio, quam nondum videre licuit.

FINIS LIBRI VIGESIMI TERTII.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

LACTVCACEÆ, INTYBACEÆ, CÆTERÆQVE ID GENVS, quarum flos in pappum abit.

PRoximè dicentur Papposæ, & ipsæ non parua holeracearum societate stipatæ. Semen lanuginis est, quam Pappum vocant. Nomen Græci dedére, quia nascentia florum capitula numerosâ diuiduntur lanugine, ipsis seminibus insidente.

LACTVCA, THRYLAX VETERIBVS.

CAP. I.

IN Veterum scriptis cùm plurium Lactucarum mentio fiat nec etiam pauciores Neoterici assignent, de his in genere quædam præfari Botanicus noster ordo nos coëgit.

[margin: ...tymon. Diosc. generalis Lactucæ]

Lactuca igitur à lactis copia nomen adepta gratissimum olus est, teneritudine, ac dulcedine cæteris prælatum: numerosis constat ab radice *foliis*, ac latis, se inuicem cōpactili serie amplectentibus, idcircò quæ in meditullio clauduntur, albidiora sunt, ac teneriora: quia ab iniuriis externi aëris & Solis proteguntur: cùm caulescit amara redditur, & lacte madet: *caulis* assurgit densis foliis, rectus, & crassus [aculeis quibusdam horrens, id quod & foliis, quà terram spectant, vsu venit, maximè vbi aliquantulùm consenuerint, addit Trag.] qui in cacumine funditur in ramos candidos, in quibus pauca sunt foliola, subrotunda, ac viridia: *flosculos* gerit in cacuminibus pallidos, qui in pappos transeunt: *semina* subsunt oblonga, & compressa, aliis candida, aliis nigra.

[margin: ...io sum... Lactu... fastigia ...oscoridi. ...ctuca ...rina si... Solda...la]

Lactucam in satiuam & siluestrem distinguit Dioscorides. Satiuam quidem, ceu nemini non notam, non delineat, sed medicum eius vsum duntaxat adscribit, de quo infrà, vt & Brassica syluestri. Nominat verò idem & Lactucam marinam, quæ à satiua prorsum dissidet, ac Soldanella hodie à Medicis & Pharmacopœis nuncupatur: de hac egimus libro 15.

[margin: ...tera ...ophr.]

Theophrastus lib. 7. ac 4. cap. plura genera esse scribit. In genere Lactucarum, inquit, candida dulcior, atque tenerior, cuius tria genera reddunt, Laticaule, Rotundicaule, & Laconicum: huic folium Carduo simile: & recta, ampla, & caule minimè brachiata est: inter latas adeò quædam laticaules fiunt, vt pro valuis hortorum hisce nonnulli vtantur. Quæ verò lactis admodum copiosa, & folio pusillo, & caule candidiori consistit, siluestri similis est.

[margin: Laconica. Laticaulis.]

Plinius Theophrastum sequutus inquit: Lactucæ Græci tria genera fecêre: vnum laticaulis, adeò vt hostiola olitoria ex his factitari prodiderint: folium his paulò maius herbaceo, & angustissimum, vt alibi consumpto alimento: alterum rotundi caulis: tertium sessile, quod Laconicum vocant. Alii, inquit, coloris & temporis satus genera discreuêre: esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili: ac omnium earum plantas post binos menses differri: diligentiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, Cappadocicas, Græcicas: longiora his folia, caulésque lati: præterea longi & angusti, Intubis similes: pessimum autem genus, cum exprobratione amaritudinis appellauêre Picrida: est etiamnum alia distinctio Atræ, quæ Meconis vocatur, à copia lactis soporiferi: quanquam omnes sōnum parere credantur. Apud Antiquos Italiæ hoc solum genus earum fuit, & ideò Lactucæ nomen adeptæ: purpuream maximè radicis Cæcilianam vocant: rotundam verò ac minimæ radicis Astylida [Astylida Athen. quasi vrbanam,] quidámque Eunuchion: quoniam hæc maximè refragetur Veneri. Est [hæc omisit Cæsalp.] etiamnum quæ vocatur Caprina (Marina ex Corn. Hist. Lugd.) Lactuca. Ecce cùm maxi-

[margin: Genera Plinio. Laticaulis. Rotundi caulis. Sessile seu Laconic. Nigra. Alba. Rubentes. Purpurea. Crispa. Cappadocica, Græca. Picris. Meconis. Cæciliana. Astylis. Eunuchion. Caprina.]

mè cœpit irrepere ſatiuis admodum probata quæ Cilicia vocetur, folio Cappadociæ: niſi criſpum, latiuſque eſſet.

Quod de laticaule ſcribitur, aliquando hortorum valuis eius caules vtiles ob amplam latitudinem, non videatur mirum: vidit enim Cæſalpinus inter Anchuſas caulem aliquando in ſpecioſam latitudinem creuiſſe: paucis foliis, vt pote nutrimento in caulem abſumpto: multò autem magis id Lactucæ contingere poteſt: habitior enim multò eſt eius caulis.

Matth. Satiuam Lactucam in tria diduxit genera Tragus. Eorum primum eſt, Lactuca ſatiua maior: alterum Lactuca criſpa: tertium, quæ & ipſa criſpa dicitur, pulcherrima eſt.

Matthiolus in priorib.comm. plura quidem ac diuerſa agnoſcit genera, qualia verò illa ſint non docet, ac ſi non cognita. Meliùs certò in poſt.comm. cum magn.fig. & Hiſt.germ. ac etiam Epit. cum addit. Camerarii doctrinæ ſuæ conſulit, dum criſpam conglobatis in orbem foliis, teneramque inueniri ſcribit, ac etiam duram, paruam, lacteſcentemque haberi, eſſe etiam quam à lato caule Laticaulem, & à rotundo Rotundicaulem, & quam Seſſilem (excaulem Ryff. qui triplicem hanc differentiam habet) quod humi procumbat, appellauerint Græci: ſe verò in Capitatam, Rotundam & Criſpam (ita etiam Fuchſ. diſtinxit & Lonicer.) diuidere: differre etiam foliorum colore, nam aliam ſaturatè viridem eſſe, aliam ſubviridem, aliam ſubcandicantem, aliam cruentis maculis reſperſam, è Cypro allatam: eſſe & quartum quoddam genus, cui in cibo prima laus ſit, Romanum vulgò vocatum.

Excaulis, ſiue ſeßilis. *Cypria. Romana.*

Dodonæus gallicus Lactucæ ſatiuæ quinque tradit ſpecies, dicitque earum primam abſolutè Lactucam vocari: ſecundam à Plinio Lactucam criſpam appellari: tertiam verò Lactucam Laconicam & ſeſſilem ab eodem Plinio; à Columella Beticam, à modernis autem capitatam nominari: Quartam ſpeciem, eſſe Cecilianam Columellæ: quintam tandem eiuſdem Cypriam ſeu Plinii Græcam: & has duas ſpecies modernis eſſe incognitas. Aſt Dodon. Lat. alias differentias habet: ait enim culturæ mangonio non rarò folia Lactucę hortenſis in aliā ſpeciem transformari: vel enim criſpari & Criſpā à Plinio, Cecilianam à Columella cognominari: aut ita in ſe in orbem contrahi, vt capitatam Braſſicam æmulari videatur, & vulgò Capitatam, Seſſilem, Plinio Laconicam, Columellæ Bæticam, Creſcentio Romanam vocari: atque huius quidem media ac interiora folia ex diluto admodum luteo colore inalbicare: præter has verò & aliam quandam Lactucam eſſe folio obſcuriùs virente, aut, vt Columella dicat, viridis coloris: quam Plinius Nigram appellet, Iam & quandam fuſci, ac veluti purpurei, coloris, ſiue ex albido rubicundam, hanc Rubentem, ni fallatur, Plinium nominare: ac addit paulò infrà: Purpurei folii, ſiue ex albido rubentis, Cypriam eſſe Columellæ, Plinii Græcam. *Vides Dodonæi* varium & mutabile caput. Is in Hiſtor. gall. Criſpam Plinii, à Ceciliana diuerſam ſtatuit, nunc in fol. Lat. vnam & eandem pronunciat.

Capitata, ſeu Seßilis. *Lactuca folio obſcuriùs virente.* *Fuſca.* *Dod. taxat.*

Lob. in Adu. quatuor adſcribit Lactucæ ſatiuæ varietates. Satiuam folio Scariolæ: Seſſilem ſiue Capitatam, rugoſis criſpi Braſſicæ foliis (harum duarum ſolùm meminit in Obſeru.) Romanam dulciorem, nigriore & Scariolæ hortenſis folio, ſemine nigro: & Criſpam, non capitatam.

Has quatuor differentias agnoſcit etiam Schvvenckfeldius: additque quintam Lactucam fuſcam, nigram Cæſalpino cognominatam.

Plures his differentias adfert Tabern. Lactucam abſolutè inſcriptam, capitatam, criſpam primam [hanc nos eandem facimus cum eiuſdem intybacea criſpa,] criſpam ſecundam, Intybaceã Intybaceam criſpam, & marinam, quæ eſt capitata, priuſquam cauleſcat.

Differentiæ Tabern.

Hiſt. Lugd. videtur recipere Lactucam ſatiuam, Criſpam, Capitatam, & Romanam. Sed cur illam ſolùm ſatiuam inſcribit: nonne & cæteræ tres ſatiuæ ſunt?

H. Lugd.

Cæſalpinus has differentias ſtatuit. Semina, inquit, aliis Lactucis candida, aliis nigra: differentia quoque & in foliis: quædam enim latiore folio conſtat: quædam longiore, quædam criſpo: quædam plano: quædam in ambitu ſinuato, ac valdè criſpo, quam priuatim Scarolam vocant: à cuius ſimilitudine Lactucas & Scarolas vocant, Tunicarum plexus intricatos, ceruicem, & carpum ornantes: Alia Caputia cognominatur, cuius folia clauduntur ad capitis effigiem: differunt quoque colore, quędam enim alba, quæ frequentior eſt: Alia rubra, ac ſi vinum foliis eſſet aſperſum: Alia nigra: ſemina autem nigra & huic, & rubræ, cæteris autem candida. Harum autem expoſitionem cum Veterum Lactucis partim claram eſſe, partim curioſiorem [laborioſiorem intelligo,] videri ſcribit.

Scarolã *Caputia*

C.Bauh.Phyt. ex Cæſalp. ſua mutuaſſe nobis videtur, cuius verba hæc ſunt. Diuidimus Lactucam ſatiuam in Criſpam, Rotundam, Capitatam, Romanam, Cypriam: folio enim alia eſt latiore, alia longiore, alia criſpo, alia plano, alia ſinuato, alia colore rubro, alia purpureis maculis aſperſo, alia obſcuriùs virente. Sic & Capitata colore differt: alia enim alba, alia rubra, ac ſi vinum foliis eſſet aſperſum, alia nigra: hiſque duabus poſterioribus ſemina ſunt nigra: aliis verò candida.

Et hæc in genere dixiſſe ſit ſatis: ab vniuerſalibus ad particularia deſcendamus.

Lactucæ ſimpliciter dictæ nomine duplex intelligenda venit. *Satiua* & ſilueſtris. Satiua quędã eſt vulgaris capitata & nõ capitata & alia rubra: alia Romana dulcior: alia longo, & valdè anguſto folio: alia criſpa diſſecta. *Sylueſtris* quædam folio lato, ſucco viroſo, quædam folio lato, ſucco viroſo, quædam Endiuia dicta folio laciniato, dorſo ſpinoſo, alia murorum flore luteo: alia purpureo, & his affines, de quibus ordine.

Æquiuoca *Vulg. cap. & non cap.* *Rubra* *Rom. dulcis* *Sylueſtres plures.*

Deſcribitur ab his diuerſa Lactuca ſyluatica purpurea ſylueſtris ſc. [illegible] Thalii. Eſt hęc ſiluatica noſtra Lactuca purpurea. Lactuca erratica, ἱεράκιον τὸ μέγα Dioſcoridis eſt, ſi Trago credimus, qui eam ab Apuleio Lactucam ſiluaticam dici ait: Hæc a nobis Hedypnois Fuchſii inſcribitur. Idem Tragus Lactucam minorem ἱεράκιον τὸ μικρὸν Dioſcoridis, ad Lactucam ſilu. pertinere ſcribit: Vocatur hæc à nobis, Hieracium minus Fuchſii præmorſa radice. Per Lactucam Leporinam Apulei intelligimus Sonchum læuẽ & aſperam Fuchſii: In Syr. de Cichorio Lactucæ ſylu. nomine ſumit Ioub. Pharm. Sonchum aſperum. Eſt Lactuca Leporina Apulei Trago Hieracii ſpecies parua. Lactucam ſiluaticam Apulei credimus eſſe Sonchum tertium ſiue repentem.

Hierac.minus 1. Primula veris odorata

pentem. Lactuca minor Dod.gall.est nobis Hieraciũ minus primum. An Cãpanulę species, Lactucę silu.genus in muris Gesn.de coll.stirp. Primulã veris odoratam Italorũ vulgus Lactucã silvestrẽ vocat: l.30. Accedere vult Dod. Olus albũ λευκολάχανον, quod Valerianæ campestris speciẽ facit Camerarius, Lactucæ generibus: vocatur à nobis Locusta herba. Hist.n.g.lib.27. *Locusta herba.* Lactucam petræam Creticam Belli inscripsimus Rapunculum Creticum Petromerulam, l. 10. *Rapunc. Cretica.* Lactuca capraria quorundam est Galega de qua lib.17. *Galega.* Lactuca Asini, Pandectario, Muscellina herba, procul dubio est Anchusa. H.n.g.l.33. *Anchusa.* Lactucæ nomen attribuitur etiã Lathyridi, vt videre est ex Trago lib.H.n.g 17. *Lathyris* Lactucam caprinam Latini, Plinio autore, Tithymalum nominant, H.n.g.lib. 34. *Tithymalus* Herbam lactariam fœmininam Græcos Tithymalum myrsiniten vocare scripsit Vesalius, l.34. *Tithym. myrsinit.* Lactuca marina Latinorum & præcipuè Corn. Celsi est Tithymalus paralyus lib. 34. *Tithym. paralyus.* Lactuca Solisequia est Tithymalus Helioscopius lib.34. *Helioscopius* Bryon Lactucæ foliis, est muscus marinus, dictus Lactuca. *Muscus marinus*

LACTVCA SATIVA VVLGARIS CAPITATA & non capitata.

Descriptio

Lactucas teneras admittunt nostrarum mensarum principia subdulces, *folio* Endiuiæ amplo, rugoso, lacte prægnãte, per primã adolescẽtiam grato, tandem amaro & cibis abdicato, quod fit vbi caulescit plãta: cæterùm folia aliàs in caput conglobantur, aliàs patula dehiscunt: *caulis* in ramos finditur crebrò deinceps diuidendos: quorum extremis *flosculi* hærent lutei, parui, ex squammato capitulo prosilientes, quibus in pappos facessentibus *semen* succrescit paruum, vtrinque acutum, oblongũ, compressum, coloris cinericei.

Varietas.

Tragus figuram habet eandem cum ea quam hic posuimus, cui titulum hunc fecit. Lactuca crispa & lata, **krauß vndt breytter Lattich**. Est autem ipsi ex tribus satiuæ Lactucæ generibus primum & maximum, latissimis foliis, ex viridi nigricantibus, quemadmodum Beta maior, ac versus medium coëuntibus, non aliter quàm Brassicæ capitatæ: semine subalbido: hanc vocat in margine Lactucam 1. siue satiuam maiorem. Esse etiam in hoc genere scribit nonnullam foliis candidis, quæ & ipsa in caput quoddam coëat. Alterum Tragi genus, Lactuca 2.ª siue crispa, folia acquirit satis longa, quercinis similia, incisa, herbacei coloris: semine nigricante.

Synonyma

Lactuca satiua cuius imaginem dat Fuchs. folia Intybo satiuo haud dissimilia habet: hanc rotundam vocat, Germ. **Breitter lattich**. *Lact. rotunda.* Alteram foliis, quæ crispa admodum sunt, duntaxat à priore variare tradit, aliàs per omnia similem, Latinè crispam vocari ait Germ. **krauser lattich**, *Laictue commune & crespue*, à Columellã lib.11.cap.3. Ceciliana 11 & Beticam. *Crispa* Fuchs. autem duo hæc genera vna icone complexus est: & tertiam capitatam non nisi foliis suis, idque dum paululùm creuerunt, à prioribus differre scribit, ac Latinè Lactucam capitatam: Germ. **Grossen weissen lattich** nom nat.

Nos figuram ex Fuchsianis quæ placet pro vulgari hic ponimus. talem etiam proposuerat Tragus: quam proponit pro Capitata, licèt etiã conuenire possit pro vulgari, & pro capitata poni vbi caulescit, eam autem (capitatam) ponimus postea pro Romana, quamuis pro eã non sit posita à Fuchsio, qui easdem habet figuras sub iisdem nominibus. *Iconi*

Dodon.gall. Lactuca prima foliis longis, planis, latis, semine albo: Lactuca simpliciter dicta. *Lactuca.* Secunda foliis similibus vituli mesenterio; Plinio Lactuca crispa, Gallicè *Laictue crespue*, Belg. **Ghecroncelde lettewe**. *Lact. crispa.* Tertia glomeratis foliis, Plinio Lactuca Laconica, Lactuca sessilis Columellæ. Lactuca Bœtica, Neotericis Lactucæ capitata: Gal. *Laictue pommee ou testue.* Is vtramque Fuchsii figuram habet: quam autem pro Crispa ponit, propriè crispa non est: nec etiam Fuchs. pro sola crispa posuit. *Dod. not.* Nos illam figuram, quam satiuam inscripsit, pro Lactuca Romana, non quod de ea Dod. scribat, exhibemus. Dodon. Lat. in fol. Hortensis siue satiua Lactuca folio oblongo, lato, læui: quæ culturæ mangonio folia ita mutat, vt vel crispentur, aut ita in se contrahantur, & capitatam Brassicam æmulari videantur. Lactuca satiua Galeno θριδακίνη dicitur, à nonnullis μαρούλλιον: à Pythagoricis εὐνούχιον: Belgis **Salect**. *Thridacinẽ Marulinũ. Eunuchriõ.* Huius generis cùm folia crispantur, Crispa Plinio, Cecilliana Columellæ: foliis in vrbem coactis, Plinio Laconica, Colum. Bætica, Petro Crescentio Romana, Belg. **Crop salaet**.

Prior figura quam satiuam inscripsit non malè conuenit vulgari, cùm caulescit, amissis prioribus foliis posset fortè accommodari & Romanæ nostræ. *Dod. not.* Quam ponit pro Crispa non probo: folio enim est laciniato descriptioni non respõdens. Tertia figura est Capitatæ priusquam caulescat.

Matthiol. in prioribus comment. has nostras Lactucas intelligit, cùm è pluribus ac diuersis generibus, quandam conglobatis in orbem foliis, crispam, tenerámque nominat, & alteram duram, patulã ac lactescentem. *Matth. not.* *Figura autem* quam vbique proponit Matth. pro crispa, mihi videtur non crispam demonstrare, sed eam quam

rotundam in post.vocat, eadem etiam in postremis pro Lactuca florescente ponitur: ea etiam icon quam olim prosuerat pro florida, quamque in hist. German. florescentem facit, respondet Fuschsianæ, quæ pro Romana Matthioli [de qua pòst] poni potest.

Lonic. has pingit nomine Lactucæ rotundæ, & Lactucæ sessilis.

Corn. crispam ac rotundam Lactucam vocat, & alteram Capitatam candidiorem illa.

Ennuchion Astylis. De præsentibus Lactucæ speciebus loquitur Gesn. de hort. cùm ait, Est lactuca crispa (ni fallor) eadem quæ sessilis & capitata: excaulis, Pytagoricis Eunuchion, mulieribus Astylis (sic enim legendum,) Cilicia aliquibus, & Latifolia crispa, latiorque Cappadocia, admodum probata. Capitatæ quidẽ genus minus, in hortis nostris est, maius Basileæ, præserti n apud Cæl. Secundũ.

Lobel. Obs. & Ic. Plant. Lactuca satiua (vocabulum hoc omisit in obs.) folio Scariolæ. Item Adu. & Ic. Plant. (vbi iconem ponit quæ posset conuenire Lactucæ Romanæ.) Lactuca crispa non capitata, quæ eadem cum iam dicta esset, nisi illi essent folia reductiora, contractiora, & bullatis rugis crispata: vnde tota tenerior & olere gratior habetur. Semine alioqui & reliquis partibus, à superiore non differt. Et rursus Adu. Obs. & Ic. Plant Lactuca satiua sessilis, siue [tria vltima vocabula in Obs. non habet] capitata, rugosis [desideratur hæc vox in Obs.] crispis Brassicæ foliis: & hæc supplenda sunt in Icon. Plantini.

Cæsalp. Lactuca folio latiore: quædam longiore: quædam crispo: quædam plano: alia capucia: quædam alba frequentior.

H. Lugd. tres icones habet: priori titulus Lactuca satiua. 2. Lactuca crispa Matthioli. Prior verò floridæ Matth. altera est etiam Matthioli vulgaris nondum florentis. 3. Lactuca crispa Dod. & Fuchsii, eâ figurâ comprehenditur vtraque Matthiolina: éam autem ex Fuchsio proponimus.

Tab. not. Tabern. Hist. & icon. lattich, Lactuca, siue prima Kopfflatich. Lactuca capitata siue 2. Lactuca tertia siue crispa 1. à prima tantùm differens foliis crispioribus. *Figura* quam posuit Cõpilator mihi non videtur competere descriptioni, est enim folio laciniato.

C. Bauh. Phyt. Lactuca 1. siue satiua lactuca florescens Matth. icon. Item Lactuca 6. siue capitata. Apud Matth. Lactuca crispa quæ capitata & non capitata: est illa crispa Matthioli &c. Item Lactuca tertia, Lactuca satiua Dod. gall. & fol. Lugd. Cord. in Diosc. Lactuca florescens Matth. Lacun. Lactuca satiua Lobel. Lactuca Gesner. Cæsalp. Camer. Tabern.

Gerard. Anglo Lactuca 1. satiua, Garde lettuc. Lactuca 5. capitata Cabbage lettuce.

Schvv. Lactuca lata, Lactuca crispa, & Lactuca capitata.

Locus & tempus Lactuca vulgaris non capitata & capitata passim, frequens præsertim Geneuæ, Basileæ, Lugduni, & Montbel. vbi vna mihi candidiori, alia viridiore colore vulgatior: copiosè coluntur Lactucæ in Horto E.C. vbi interdum hiemem perferunt: Monspelii Lactuca non capitata abundat, capitata tantæ magnitudinis, vt vna patinam satis amplam repleat. Tota hieme ibi in vsu. Porentruti in horto D. Ritneri optimas & magnas conglobatas degustauimus Iulii principio, dicebat se habere cum pluribus capitibus: anno 1609. habemus cum tribus capitibus, quæ vix differre videntur à cæteris capitatis, capita tamen minora; alteram tamen speciem existimarim, quandoquidem ex particulari semine nobis prouenit quod Hortulanus accepit.

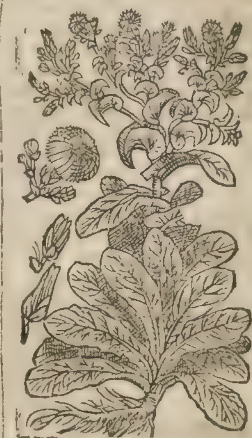
LACTVCA RVBRA.

Descriptio CÆsalp. est Lactuca rubra, ac si vinũ foliis esset aspersum: hoc genus latissimis *foliis* cõstat ac patulis, dulcius cæteris, sed durius: idcirco recentia tantùm folia secant, regerminat enim diutiùs antequam caulescat: *semina* ei nigra.

Synon. C. Bauh. Phyt. Lactuca 3. siue maculosa; Lactuca 5. Dodonæi, Lactuca rubra Cæsalpini. *In* errore versatur Dodonæus, ait enim Lactucam foliis rubentibus Neotericis incognitam, quæ *Dod taxat.* Cypria dicatur & Plinio Græca; *Dodon. verò* notam non fuisse existimo.

Locus & Tempus. Lactucam habemus rubram in horto Ill. E.C. quæ interdum hiemem perfert: aliquando attulit ex Sultz Alsatiæ: prouenit nobis etiam semine Italico nobis per Illust. C. Wirt. dato cùm ex Italia rediit.

LACTVCA ROMANA longa dulcis.

Descriptio EO enim nomine hortis nostris innotuit, *folio* dulci, oblongo, modicè laciniato, & infernâ parte secundum costam spinulis armato: *flore* & *caule* Lactucæ nostræ, sed *semine* succedente nigro. *Figura* quam posuimus ex Fuchsianis mediocriter exprimere mihi videtur Romanam, ideò etiã parandam non curauimus.

Lobel. & Pena Adu p. 86. Lactuca Romana dulcior, nigriore & Scariolæ hortensis folio, semine nigro.

Tabern. Hist. & icon. Endiuien lattich, Lactuca Intybacea.

Synon. C. Bauh. Phyt. Lactuca 2. siue foliis Endiuiæ. Lactuca 2. Tragi, Lactuca Intybacea Tabern. Item Lactuca 4. siue folio obscuriùs virente. Lactuca nigra Cæsalpini. *Lactuca* Tabern. considerata figurâ mihi videtur eadem cum Romana à me dicta: à quâ mihi videtur Tragi secũda diuersa, quia ait foliis esse Quercinis incisis: talia folia *C. B. not.* non repræsentat figura Tabern. Cæsalpini nigra non malè conuenit cum Romana.

An Tragus hanc sub nomine maximæ Endiuiç comprehendit non distinguens à Lactuca siluestri lato folio, nescio: ignoro etiã an culturâ possit mutari in Romanam, quæ cum siluestri communes

munes habet spinas in dorso & alia quædam.

Cæsalp. hanc Lactucam nigram vocat, eique folium angustius adscribit ac productius, planũ, colore viridi, qualis in Cichorio: non surrigi hanc in caput ait, nisi vinculo alligentur folia: sic enim candidissimam reddi, & fragili teneritudine cæteras vincere: semine rubro.

An Dod. Lat. Lactuca quædam folio obscuriùs virente, aut, vt Columella ait, viridis coloris, quam Plinius nigram appellat.

Gesn. hort. Lactuca Romana Basileæ in quorundam hortis educari solita.

Matthiol. in Dioscor. cum mag fig. Lat. & Ital. Quartum Lactucę genus, cui in cibis prima laus, Romanum vulgò vocatum, foliis maioribus, pinguioribus, viridioribúsque: sed in ouatum caput extuberat, vbi in cacumine ligetur, & cæteris tenerius albiúsque euadit, & præsertim si terra circumducatur ad acumen vsque.

Gerard. l. 2. c. 34. Lactuca Intybacea, lumbard lettuce.

Lact. intybacea — Schvvenckfeldii nobis videtur Lactuca Intybacea Endivien lattich / Roman Salat/ à vulgari dictâs folio nigriore, nec perinde scabro, semine nigro: tota tenella, gustu dulcior, eâque gratior, aptior ventri mouendo. Videtur & eiusdem Lactuca falsa, Lactuca nigra Cæsalpini. Schmaltzer Salade / florentiner Salad. Sed illud miramur, cur dicat minùs palato sapere, vt Lactucam capitatam seu sessilem, quam tamen ait primæ in acetariis commendationis. Non video ego quomodo possint simul & semel in codé subiecto subsistere, esse primæ commendationis, & minùs sapere. Quis nisi homo deprauati gustûs ei, quod palato minùs sapit, primas tribuit? — Schvvenkf. not.

Locus. — Lactucam Romanam longam dulcem primùm vidi Basileæ, postea Geneuæ obseruaui copiosam in hortis, vnam candidiorem, alteram nigrioré, vtráq; dulcem cum paruis quibusdam spinis in costa: vidi etiam in Wattvviller: semen solet esse nigricans: Montbelgardi in Horto E.C. prouenit nobis vtroque colore, nempe foliis ex viridi nigrioribus & ex pallido candidioribus.

LACTVCA LONGO ET VALDE' ANGVSTO FOLIO.

Descript. — HVic Lactucæ *folia* à radice statim oriuntur multa, palmum aut sesquipalmũ lõga, vnciam vnam aut alteram lata, superiora verò vt breuiora, ita angustiora, spinulis quibusdã per margines donata, vtraque verò acuminata: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis ramosus: *flores* & *semen* cum Lactucis vulgaribus eadem, sed semini color fuscus.

Synonyma — C. Bauh. Phyt. Lactuca 5. siue longifolia à fratre Io. Bauhino accepta. Et alia quædam huic valdè similis, quam Cast. Durantes pingit, ac Lactucam Gallicam nominat, non tamen eandé.

Locus & Tempus — Obseruauimus hanc Lactucam quibusdam in hortis inter Beffordiam & fodinas argenti in Girardmegni, ac alibi, vt in pago Tremoyn: Plantata Montbelgardi in horto Ill. E.C. se propagat semine deciduo, quod maturum Augusto.

LACTVCA CRISPA LACINIATA.

Synonymã — DOd. Lat. in folio quoad figurã non autem descriptioné; Lactuca crispa.

Tab. not. — Tab. Hist. & Icon. Kraußer lattich, Lactuca crispa, prima. Item Kraußer Endiuien lattich Lactuca Intybacea crispa. *Duas* figuras habet meo iudicio vnius plantę Compilator: prior figura non respondet descriptioni: Altera figura destituitur descriptioné.

C.B. not. — C. Bauhin. Phyt. Lactuca 8. siue crispa altera, Intybacea crispa Taber. Item Lactuca 7. siue crispa latioribus foliis varians. Recedit à me Frater. Separat enim ille, quam ego non separo, iungit autem quam ego separo. Ei autem apud Matthiol. Lactuca non capitata dicitur, Lactuca crispa Tragi, Dod. gall. & Lat. Lugd. Cast. Tab. Fuchsio, Lob. Icon. Cæsalp.

Proponit hîc Frater iconem Tab. Lactucæ crispæ 1. ad quam an sit referenda crispa Tragi, Dodon. Gal. Lugd. Fuchsii & Cæsalp dubito.

Lob. Icon. Lactuca crispa non capitata.

Gerard. Lactuca 2. crispa. Curled lettewe. Lactuca 4. Sabauda crispa Sauoie lettuwe.

LACTVCA CRISPA ET TENVITER dissecta.

Descriptio — POtissimùm in *foliis* est discrimen, quæ obscurè virentia, non vt præcedentium Lactucarum integra, sed laciniis tenuibus incisa, iisque vndulatim intrò forásque flexis reflexísque crispa. *Flores* conueniunt.

Tabern. Hist. & Icon. Krauser lattich. Lactuca crispa secunda.

C. Bauhin. Phyt. Lactuca 7. siue crispa. Lactuca crispa Trago. Lobel. Icon. pag. 242. latioribus & paulò angustioribus foliis variat, quare duas icones proponit Tab. icon pag. 422. & 423. *Nos contra* Fratrem non separamus Tabern. priorem crispã ab Intybacea, vt antè mõstratum: Lobelii etiam crispã potiùs ad præcedentem referimus.

Scarole.

An Trago Lactuca crispa & tertia, Krauß lattich / in descriptione tertio loco exhibita?

Cæsalp. Lactuca quædam in ambitu sinuata ac valdè crispa, quam priuatim Scarolam vocant: à cuius similitudine Lactucas & Scarolas vocant, tunicarum plexus intricatos ceruicem & carpum ornantes.

Lonicerus huius solo nomine meminit, & vocat Krauß lattich.

Gerard. Lactuca 3. crispa altera, Small curled lettuce.

Locus & tempus. Lactuca crispa Geneuæ prouenit in hortis: Montbelgardi habemus in horto C. Wirtemb. hiemem ferentem. Watvvillâ attulimus semina. Basileæ quoque obseruauimus.

Nomina linguarum in genere. Quæ à Lat. Lactuca vocatur, à Græcis θρίδαξ dicitur, à Recentioribus, vt Simeone Sethi, μαρούλιον vel μαρούλιον, & θριδάκιον, quanquam siluestre olus quoddam propriè θριδακίνην appellari Galenus scripserit, Pythagoricis εὐνοῦχον, Enuchum, quòd cocta coitum enerret, mulieribus verò Astylida: Hebræis, teste Aruch Monsteri, Chasaret, Mauritanis Cherbas, seu Chas: Auic. Alchace: German. Salat lattich / & Schmaltz kraut / Belg lattouwe, Salaet: Gall. Laictue; Hisp. Lechuga, hettuga, & absace: Ital. Lattuca Angl. lettes: Boh. Salat & locyka. Hung. Salata.

Satio. Locus. Lactuca, vt Crescentius credidit, seri & trāsplantari potest ferè toto tempore anni in terra pingui benè subacta per se vel mixta cum aliis herbis, & quæ sata fuerit Autumno vtiliter plātatur mense Decembri circa areas aliarum herbarum quæ tum seruntur. Ipsa enim non timet gelu, sed roboratur ex eo, & erit bona post hiemem cum aliis herbis quousque semen producet. Quæ transplantentur. Sed quę de naturâ paruarum, non transplantantur. Quæ verò sunt ex magnis quæ *Romanæ* dicūtur, quę habent alba semina, transplātari debēt, vt crescant & dulcedinem habeāt, multùm iuuātur irrigatione tēpore siccitatis. Tempus sationis. Seritur Lactuca toto anno, sed Martio & Aprili mensibus potissimùm, binis mensibus inter semen plantamque & maturitatem. Prouenit à satu, inquit Theophrastus, die quarto vel quinto, recisa regerminat, cuius regerminati caules suauiores: nam dulciores, quamdiu teneri sunt: quidam hos magis lactuosos esse: primos autem magis amaros, & minùs concoctos: radix breuis, maximè vnistirps; quia caret multiplici radice; sed tantùm fibris cohæret: translata breuioris est radicis, quàm sata: quia ex lateribus magis mittit: semen lanugine continetur. Transferri autem debet, authore Columella, cùm sex foliorum erit. Locis quidem apricis, & maritimis optimè Autumno ponitur: mediterraneis, & frigidis contrà, hyeme non æquè commodè dispergitur: sed & huius quoque radix fimo liniri debet, maioremque copiam desiderat aquæ, sicque fit tenerioris folii. Sationis tēpus particulare. Sunt autem complura Lactucæ genera, quæ suo quæque tempore seri oportet: Ea enim quæ fusci, & velut purpurei, aut etiam viridis coloris, & crispi folii, vti Cæciliana mense Ianuario rectè disseritur. At Cappadocia, quæ pallido, & pexo, densoque folio viret, mense Februario: quæ deinde candida est, & crispissimi folii, vt in prouincia Bætica est finibus Gaditani municipii, mense Martio rectè pangitur. Est & Cyprii generis ex albo rubicunda, leui & tenerrimo folio, quæ in Idibus Aprilis commodè disponitur. Ferè tamen aprico cœli statu, quibus locis aquarum copia est, penè toto anno Lactuca seri potest: quæ quò tardiùs caulem faciat, cùm aliquod incrementum habuerit, exiguam testam media parte accipiat, eo enim quasi onere coërcita in latitudinem se diffundit.

Cultura & mangonium. Si verò & bona specie habere velis Lactucas duob[9] diebus antea quàm es ablaturus, comas ipsarum, h. e. supernam partem, iuxta Constantinum Cæsarem, ligato: sic enim albæ & speciosæ erunt. Inalbatio. Inalbat ipsas etiam arena supernè infusa. Si verò velis Lactucas facere concauas & foliosas, & in caulem non excrescere, sed humiles, & ad terram depressas esse, transplantatas rigabis: quum autem altitudinem palmi habuerint, circumfodies ipsas vt appareant radices, & stercore bubulo recenti oblitas obrues, & statim rigabis. Sessilis. Odor alienus. Vbi autem increuerint, germen acutissimo ferro finde, & testam non picatam impone, quò in latitudinem, & non in longitudinem augmentum capiant.

Vt autem Lactuca habeat in se Apium, & Erucam, & Ocymum, & alia huius generis ab eadem radice, caprinum aut ouillum stercus Didymus accipit, & quantumuis paruum sit perforat, & industriè euacuat, seminaque dicta, aut quæcunque velis, in euacuatam partem densè indit, & in profunditatem non minorem duorum paruorum deponit, stercore tenero ac raro præsubstrat, deinde tenui terra aggestâ, & sensim aquâ rigat, atque etiam vbi enatum fuerit semen irrorat, assiduè stercus inspergendo, & postquam in caulem excreuerit, multò plus diligentiæ adhibet, nasciturque Lactuca cum iniectis simul seminibus concreta. Alii duas aut tres caprini aut ouilli stercoris pilulas confringunt, & semina ipsis admiscent, eaque simul in linteolum mittunt & rigata defodiunt, aliaque item curâ adhibitâ Lactucam multiplicem & variarum specierum habent.

Reddetur Lactuca odorata, si Citrii semen in eius semen imponatur, & sic seratur.

Vires & Vsus in genere. ex Diosc. Lactucæ satiuæ, vt scribit Dioscorides, refrigerant, stomacho gratæ habentur, somnum conciliant, aluum emolliunt; lac euocant (augent Corn.) verùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest. Epotum semen assiduas libidinum imaginationes in somno compescit, & Veneri refragatur (at semen ipsius potum, his qui assiduè semen per somnum effundunt, auxiliatur: & coëundi appetentiam auertit. Corn.) Diosc. varia lectio. Ipsa verò frequentiores in cibo claritati oculorum officiunt [si assiduè edantur visus hebetudinem indducūt:] Muria condiuntur, cùm in caulem exierunt, vim quandam nanciscuntur succo lactis siluestris Lactucæ similem.

Est, inquit Plinius, quidem natura omnibus refrige-

refrigeratrix, ideò æstate gratæ stomacho fastidium auferant, cibíque appetentiam faciant. Diuus certè Augustus Lactuca conseruatus ili ægritudine fertur prudentiâ Musæ Medici. Somnum faciendi, veneréemque inhibēdi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi (roborandi Dalechamp.) sanguinem augēdi vim habent, quoniam & inflationes discutiunt, ructúsq; lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetque eadē: in caussa alterutraque modus est. *Ambusta.* Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant cum sale illitæ. *Vlcera.* Vlcera etiam quæ serpunt, coërcent initiò cum Aphronitro, mox in vino tritæ. *Ignis sacer.* Igni sacro illinuntur. *Luxatio* Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum cum vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtilissimæ quàm maximi caulis, & amaræ. Quidā lacte infundunt. Deferuefacti ii caules, & stomacho vtilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maximè Lactuca, & amara lacténsque, quam meconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse præcipitur: Semen satiuarum contra scorpiones dari: Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Quidam tamen frequentiores in cibo officere oculorum claritati tradiderunt.

Sed de iis accuratissimè *Galenus*. Plærique Medicorum, inquit, hoc olus, vt Ficus Autumnalib. fructibus prætulerunt. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inuenias. Quod porrò nonnulli vitió verterunt, id ei in præcipuam laudem cedit, dicentes scilicet eam sanguinem & quidem multum generare. *Error quorundam.* Et si ita re verâ haberet, nō modò nulli olerum, sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti eduliis esset secundum. Si verò quia permultùm è Lactuca sanguinis cōgeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimè huic malo occurri potest: quippe quum vescentibus, & liberaliùs exerceri, & eâ parciùs vti integrum sit. Hæc ergo aduersus eos qui olus hoc non rectè vituperant. Illud porrò scire cōuenit, omnibus aliis oleribus paucissimum sanguinem & vitiosum generantibus, ex sola Lactuca non multum quidem, nec vitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimùm quidem crudâ ipsi vescuntur: æstate autē cùm iam in semen proruptura est, in aqua dulci præcoquentes cum oleo, garo, & aceto assumūt, aut cum aliquo ex condimentis, obsoniisue, prę sertim iis quæ caseo constant. Plęrique etiam antequam excaulescat in aqua elixa vtuntur, vt ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus cùm olere hoc à longo tempore, me vt familiari cibo vsum fuisse sciret, viderétque pòst mandi à me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. Etenim in iuuentute quoniam os ventriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratiâ Lactucâ vtebar. Cùm autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contrà quàm in iuuentute, somnum iam omni studio & industria accersenti auxilio fuit. Quippe qui etiamnū *[G]aleni lucubrationes* iuuenis lucubrandi gratia vigiliis deditâ operâ me assuefeceram. Declinante iam ętate ipsa ex se insomni, grauiùs hoc incommodo afficiebar. Aduersus quod vnicum mihi præsentissimum remedium Lactuca vespere commanducata fuit. *Succi temperamentū* Frigidum ergo humidúmque succum profert, non tamen vitiosum. Itaque, sicut alia olera, à iusta concoctione non excidit, neque aluum cohibet, vti neque impellit, Atque hæc illi non immeritò accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in vniuersum aluus sistitur, quemadmodum à salsis, acribus, & omninò abstergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorum nihil lactucæ inest. *Et alio in loco.* Lactuca humidum est frigidúmque olus, non tamen extremè, siquidem edendo non foret, verùm maximè secundum aquæ, vt sic dicam, fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmones accommodum est, & parua & leuia *Phlegmone* erysipelata, non tamen ad maiora. Est etiam edulium siti aduersum. At semen potu genituræ profluuium cohibet, quamobrem iis datur qui libidinis somniis vexantur. *Præterea* Galenus alibi ex Archigene recensens olera, quæ stomachicis in cibo conueniunt, in iis habet Lactucas, & μηκωνίδας, quas meconides lactucas conuertit Cornarius. Appellatur meconis quoddam Lactucæ atræ genus, à copia succi, & lactis soporiferi, similitudine quadam cum Meconio, hoc est, papaueris succo: μήκων enim Papauer Græcis dicitur. *Ex Matthiolo* Lactucæ succus, authore Matthiolo, ex rosaceo fronti & temporibus illitus, non solùm febrientibus somnum conciliat, verùm etiam capitis dolorem mulcet. *Febris.* Gargarizatur vtiliter ex Punici mali succo, ad colu mellæ inflammatiōn. *Columellæ inflammatio* Testiculis illitus seminis profluuium cohibet, præsertim addito caphuræ momento, sed venerē extinguit. Idem præstat epotum semen ex Papauerini seminis cremore haustum, atque etiam ardoribus vrinæ opitulatur. Cauendus Lactucarum succus suspiriosis, sāguinē excreātib⁹, pituitosísq;, & iis maximè qui liberis dant operam. *Succus quibus noxius sit*

Lactuca editur post & ante cœnam Huius itaque diuersas ob causas, diuerso etiā tempore varius fuit vsus. Antiquitus enim quòd ebrietati obluctaretur, eámque prohiberet, in cœnę fine sumebatur: pòst verò ad conciliandā appetentiam, in cœnæ principio sumi cœpta est, vnde illud Martialis extat.

Claudere quæ cœnas Lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Hac nunc quoque æstiuo tempore plurimùm vtimur in acetariis. Herba multùm salubris; Vnde Columella in carmine.

Iámque salutari properet Lactuca sapore,
Tristia quæ releuet longi fastidia morbi.

Et Paulus Aegineta l. 1. ipsam optimi succi sanguinem facere testatur. Lactucæ caulem, seu truncum in vsu esse saccharo conditum integrū prodidit Ioubertus. *Caulis saccharo conditus* Confectura sæpiùs est sicca, demulcendæ siti optima. *Superstitio.* Si quis (ait Constant.) viui-radicem Lactucæ satiuæ euulsam ex terra ante Solis exortum, latenter sub stratū ægri ponat, ipsi somnum inducit. Ipsa similiter quoque folia quinque numero, aut tria, aut vnum, somnū adferent ægroto, clanculùm sub puluinar posita, ita vt partes à caule auulsæ ad pedes ægroti spectent, supernæ verò ad caput ægri vergant. *Noxas aquarum auertit* Qui ieiuni præsumpserint Lactucam, aquarum varietatibus in peregrinationibus non consternabūtur, neque offendentur: neque verò ab ebrietate tentabitur, quisquis ipsam præsumpserit. Cęterùm Lactuca assiduè comesta visus hebetudinē cohibet, & visus claritatem inducit, præsertim si sit dulcis: & multę quidem in cibum acceptę, ventrem soluunt, paucę verò sistunt, & grauedinem mitigant.

LACTVCA SYLVESTRIS LATO folio, ſucco viroſo.

Deſcriptio

EX *radice* minimi digiti craſſitudine, candidâ, paucis fibris capillatâ, *caule* tricubitali & altiori adoleſcit, tereti, læui, inani, ramoſo, lac perquàm amarum, & tetrum ſaporem ex radicis & caulis vulnere fundens: *folia* infima lata, Intybo ſatiuo proxima, nigricãtia, in ambitu leuibus ſpinulis quaſi ſerrata, ſuperiora, Lactucæ ſylueſtris modo, Fuchſio & aliis ſinuata, quà terram ſpectant ſpinulis per coſtæ longitudinem hiſpida: *flores* conferti, Lactucæ colore luteo, calyce ſquammato, ſubrubente: *ſemen* ex papposo tomento pendulum, nigrum. Sculptor picturam noſtram corrupit.

Θριδακίνη [ſilu. Lactuca] folio breuiori (βραχύτερον) quàm ſatiuæ eſt, ait Theophraſtus, idque conſummatum aculeatur, & caule ſimili modo breuiore perficitur, ſuccum acrem ac medicatum habet. Naſcitur in aruis, carpitur ſuccus per meſſes. Aiunt eo purgari hydropem, caliginem ab oculis atteri, & argema tolli cum muliebri lacte.

An Endiuia maxima.

Ἀγρία θριδαξ Dioſcoridis ſimilis eſt ſatiuæ: ſed ampliorem caulem habet, & foliis candidiorem (λευκότερα, forte cum Theophraſto legendum (βραχύτερα breuiora vel μελανότερα nigriora) & graciliorem & aſperiorem: eſt verò ſapore amara. De Lactucæ ſpontè naſcentis primo genere Plinii, quam Caprinam vocant, plura dicentur inter vires. Hæc forte eſt illa maxima Endiuia Tragi, ſiue 1. ſeu maior, foliis Lactucæ quadantenus ſimilibus, linguam referentibus minimè inciſis: ſemine omnis Lactucæ ſemine magis nigricante: &c.

Tragi figura ponitur apud Cordum in hiſtor. lib. 2. c. 134. pro Lactuca agreſti, quamuis Cordus nibil de hac non ſcribat.

Lonicerus eandem figuram habet ex Trago hac inſcriptione Endiuien (Endiuiæ,) de qua ait. Endiuien/aut Antiffien/ & Ganßdiſtel & leber diſtel, vulgò Endiuia, ſpecies Lactucæ, quã quidam volunt eſſe Lactucam ſilueſtrem, Gallis *Laitteron* dictam.

Lob. Adv. Lactuca agreſtis, Scariolæ hortenſis folio, Lactucæ flore, opii odore vehementi, ſoporifero & viroſo: Norbonæ apricis locis: Lactuca altera ſilueſtris Rondeletio: & Lactuca ſilv. vera. Icon. Plant. Lactuca agreſtis.

H. Lugd. Endiuia Tragi: Theſion Dalechampii: Item Lactuca ſilv. vera Dalechampii, cui adſcripſit ſaporem inſigniter amarum.

Lactucæ ſilv. veræ Dalechampii deſcriptioni [inquit C. Bauh.] ſubiungit H. Lugd. alterius Lactucæ ſilv. hiſtoriam ex Pena, ſine icone tamen: quæ tamen Penæ Lactuca ab hac diuerſa non eſt. Eandem & tertiò pingit additâ deſcriptione ſub Theſio Dalechampii.

Camer. hort. Lactuca ſilv. Anglica, grandis admodum & alta, odore prorſus Opii.

C. Bauh. phyt. Lactuca 12. ſiue ſilu. odore viroſo, Theſium Theophraſti creditur.

Locus & tempus.

Lactuca ſilueſtris vera Dalechampii in rupibus lapidoſis ſaxoſiſque locis naſcitur, vbi durum ſolum paucâ terrâ contegitur: nonnunquam ex rupium ipſarum rimis exilit. Vidi Geneuæ, & in Than Alſatiæ, ac habeo Montbelgardi in horto Ill. C.

Vires & Vſus. *Succus.* *Somnum conciliat.* *Menſes.* *Semen.*

Nunc de huius Lactucę facultatibus dicendum. Viribus aliquantulùm Papaueri ſimilis eſt, inquit Dioſcorides, vnde lacteum eius ſuccum aliqui Meconio permiſcuerunt. Aquam per aluum elicit potus in aceto mulſo ſuccus ad duos obolos: argemã, caliginemque repurgat: contra aduſtiones efficaciter illinitur cum lacte mulierum. In ſumma ſomnum allicit, doloris leuamentum præſtat, menſes trahit: contra ſcorpionum, & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm ſatiuæ libidinum imaginationes in ſomno amolitur, ac venerem arcet. Succus ad eadem valet, ſed viribus infirmior. Reponitur in in fictili nouo lac eius, antea, vt in aliis liquaminibus moris eſt, inſolatum.

Ex Plinio *Hydrops.* *Plin. not.* *Collectio ſucci.* *Oculi.*

De hac Plinius ita tradit. Lactucæ ſpontè naſcentis primum eſt genus eius, quam Caprinam vocant (marinam,) quâ piſces in mare deiectâ protinus necantur qui ſunt in proximo. Huius lac ſpiſſatum mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho hydropicis datur, quibus verbis exprimere voluit illa Dioſcoridis καθαίρει δὲ μετ' ὀξυκράτου ποθεὶς &c. Aquam per aluum elicit potus in aceto mulſo, &c. *Eiuſdem* ſucci vſum medicum Theophraſtus habet eo loco, quem ſuprà citaui. Ex quo & hæc Plinius deſcripſit, additis quibuſdam aliis. Succus omnibus [ſiluaticis] candidus, viribus quoque Papaueri ſimilis: carpitur per meſſes inciſo caule: conditur in fictili nouo. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, aduſtioneſque omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem ſuccus aluum purgat in poſca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia toſta, thyrſique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra ſcorpionũ ictus. Verùm contra phalangia commiſto vino ex aceto. Aliis quoque venenis reſiſtunt, exceptis quæ ſtrangulando necant, aut iis quæ veſicæ nocent: item Pſymmithio excepto. Imponuntur & ventri ex melle & aceto, ad detrahenda vitia alui. Vrinæ difficultates ſuccus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet.

Vrinæ difficultas. *Ex Galeno*

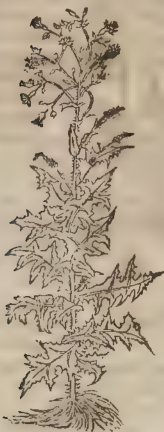
Hæc verò Galenus tradit. Iis qui venereis ſomniis vexantur agreſtis Lactucæ ſemen exhibetur, cuius colligitur ſuccus, argema caligineſque expurgans, tum aduſtiones cum lacte muliebri inunctis.

Somnia Venerea.

Quæ argema Theophraſtus, Dioſcorides, & Galenus dixerunt, Plinius cicatrices videtur conuertiſſe. Ad Theophraſtum Dioſcorides addidit, καὶ πρὸς ἐπικαύσεις ſuccum illini, Galenus πρὸς ἐγκαύματα, quod idem eſt. Sunt autem ἄργεμα & ἐγκαύσεις,

gue, seu ἐγκαύματα oculorum vlcera. Cæterùm, per adustiones, hoc in loco qui igne, vel quouis alio modo ambusta accipiūt, vehementer errant. Auctor εἰσαγωγῆς Galeno inscriptæ definit ἔγκαυμα esse, cùm superior tunicula in superficie inusta vlceratur, aut etiam paulò altior vlceratio fit, ob magni fluoris influxum. Vnde non malè adeò inustio dici potest.

LACTVCA SILVESTRIS SIVE ENDIVIA multis dicta, folio laciniato, dorso spinoso.

Descript.

INcondita habet per caulem *folia*, Sonchi diuisurâ, laciniata, & serrata, spinis secundum costam auersa parte donata, amaro lacte prægnantia: *caulis* verò bicubitalis & maior, in principio spinosus: qui in summo in multos abit ramulos, quos *flores* ornant parui, lutei, lactucacei, in pappos degenerantes. Huius Lactucæ quædam mihi species obseruata folio non laciniato etiam per caules.

arietas

n Olus agreste Galeni Thridacine dictum?

Olus illud agreste, quod præter Lactucam satiuam (θριδακίνην) apud Pergamenos in Asia, θριδακίνης nomine in viis ipsis nasci: & locis fossarum eminentioribus, & præterea riguis ac plerisque incultis, inueniri tradit Galenus, sitne Lactuca hæc siluestris, nec ne, cui integrum erit diligentiùs perquirere, per nos licet. Nobis satis sit ea de Thridacina illa Galeni, hoc loco adscribere, quæ ab ipso de ea apud Cord. referuntur. Exiguum autem id olus est, instar Lactucæ hortensis nuper enatæ, amarorisq; quippiam præ se fert, & multò magis dum adolescit: vbi autem caulem iam produxerit, saporem amarum habet, vel manifestum. Hactenus Galenus.

ndiuia lso. tt. agre. Gal.

De nostra planta loquitur Cord. in Hist. cap. de Lactuca falsò Endiuia vocata, dicens: Lactucam agrestem Galeni tempore Græcis Thridacinen appellatam hodiè vbique in Germania à veritate aberrantes Intybum & Endiuiam tā Medici, quàm Pharmacopolæ vocant. Eius caulis folia profert statim à terra ferè in profundos sinus excauata, quorum anterior pars in mucronem desinit. At Bremæ in Saxonia, ea folii portio nō in turbinem fastigiatur, sed in rotunditatem exit. Figura quæ Cordo per Gesnerum ex Trago addita est, non conuenit descriptioni, sed potiùs Lactucæ siluestri folio lato, succo viroso.

sn. not.

ct. filu. osc. ondrilla l. diuia

Tragus lib. 1. cap. 86. figuram non multùm dissimilem habet à Fuchsii figura, vocátque Lactucam siluestrem, & Lact. silu. primam, θριδακίνην ἀγρίαν Dioscoridis, & Condrillam Galeni. Eadem eidem Trago cap. 89. dicitur vulgaris Endiuia, Dioscor. Seris & Intybus altera angustiori folio, aítque posse germanicè vocari zamen Endiuien & Gensszügen / Scariolam autem & Seriolam à Serapione dici c. 143. ac de ea scripsisse Plinium.

Apollinaris.

Crediderim ego Appollinaré per Gensszügen & Endiuien intelligere hanc Lactucam siluestrē: verùm ille pingit Sonchum. nomina quoque fortè confundens in alia impressione.

Lonic. reprch.

Lonic. hanc pingit l. 5. cap. 59. sub titulo wilder lattich, aítque veteribus Medicis & Apotecariis dici Endiuiam. Eius postea ponit descriptionem c. 70. quamuis figura non respondeat, quæ Sonchi non asperæ Fuchsii est. Hanc appellat Sawdistell / aítque esse Endiuiam siluestrem. Figura autem quam ponit pro Lactuca siluestri non placet, nec etiam descriptio satis demōstrat, quid velit: confundit omnia suo more.

Lactuca silu.

Fuchs. Hist. & Icon. Matthiol. in prioribus comm. in Dioscor. itémque in postrem. cum mag. fig. lat. & It. In Hist. germ. ac Epit. Camer. Dod. gall. & Lat. in fol. *Lactuca siluestris.*

Corn. in Dioscor. lib. 2. cap. 121. Lactucæ silu. genus, adeò Intubum, aut potiùs Serin Lactucæ similem, referens, vt officinæ ipsam Endiuiam appellarint.

Seris domestica. Error Recentiorum.

Lob. & Pena in Aduers. Seris domestica, altera Lactucina Dioscoridis amara, angustifolia, officinis iam olim sola Endiuia agnita & recepta, perperam Recentioribus Lactuca siluestris putata. De hac inibi scribunt. Speciem hanc incultam Seridis satiuę, non varietatem facimus. Est enim foliis, dum primùm pullulant & emergunt altiùs, Scariolæ hortensis: postea adultiora in effigiem Dentis leonis sinuantur dentatis oris, & nonnullis quasi in dorsi spina aculeis, vti in nostra vera siluestri Lactuca: Caulis quaternū cubitorum, hispidus, vnicus, rectus, lacte turgidus, floribus luteis, pallidis Lactucę donatus: amaro gustu, & pręsertim vetustioris, acri radice, pusillâ, fibrosâ, Seridis hortensis, Syrupo de radicibus miscenda consuetudine Practicantium, quos doctissimos Barbatos, tam proteruè quàm inscitè, quidam declamatores putidi rident, & spurcis conuitiis lacerant, quòd hanc plantam Endiuiam veram putarint, & etiamnum vsurpēt non modò ad Syrupos de radicib., de succo Endiuię & alios Nicolai, sed etiā stillatitias aquas ex ea cōficiant, quib. suas Rhabarbari macerationes parent. Esse quippe nimis calidam, amaram, ingratam, quidam illorum reprehensorum, alii autem esse silu. Lactucam, nec aliam se nosse dictitant. Sed enim qui institutum perpenderit veteris Barbarorum nostrorum scholę, animaduertet illos magna ratione & experimento neutiquam contemnendo fultos. Quippe non solùm hanc Endiuiam, aptiorem esse decocto succo, & stillatitia ad intemperies, obturationes hepatis, & primarum venarum, sed etiā macerationes Rhabarbari, Myrobalanorum, & similium medicamētorum: cùm enim sit paullò tenuiore & minùs excrementoso humido, meliùs reserat & abstergit: tum etiam intima rerum macerandarū peruadit, nec calore exuperat, aut amarore nocet, cùm eius amaror non sit à calido, aut saltem non calidus, vt norunt cultioris Philosophiæ periti, & studiosi cōciliare apud Galenum, & Auerrhoëm, quęstionem de Opio, Meconio, Papauere, Lactuca, & non parum multis aliis amaris, multùm tamen frigidis. Quin Dioscoride docente Serides siluestres stomacho meliores satiuis, quia ipsū ęstuantem & tenore resolutum refocillent: in ci-

Radix syrupo miscenda

Endiuia vera

Lactuca silu

Institutum veterum approbatur.

bis voratæ, & foris admotæ: Et notæ huius meliùs congruunt Endiuiæ siue Seridi amaræ angustifoliæ, quàm Lactucæ siluestri. *Iidem* postea *Sonchus arborea. Endiuia sylu.* dicunt cap. de Lactuca agresti. Seridis species, quam Sonchum arboream, siluestremque quidam putarunt, nihil Lactucæ simile habet, præterquam lac & semen. Pharmacopœi hanc vbique pro siluestri Endiuia agnoscunt & vsurpant. *Capite* tandem de Soncho aiunt. Propinqua adeò est sonchi natura Endiuiis, vt multi etiam *Endiuia spinosa.* hodie putent spinosam Endiuiam nostram esse Sonchum asperam: verùm tres cùm notissimas habeamus Sonchos, illam Endiuiam officinarum retinuimus.

Lob. Obs. Endiuia vulgatior officinarum, Seris domestica, altera Lactucina Dioscoridis amara, angustifolia. Icon. Plant. Seris domestica, Lactucina Diosc. Offic. Endiuia.

Thal. Lactuca silu. Cordi ac Tragi.

H. Lugd. Lactuca siluestris Matthioli. Hanc *Lactucina Diosc.* [inquit Hist. Ruell. lib. 2. cap. 69. passim ab offic. Endiuiam dici tradit, id quod etiam Fuchsius Matth. & Dod. perhibent: verùm non sine magno errore Lactucam hanc silu. Endiuiam dicit, ac pro ea medicamentis immisceri. Desinant quæso [inquit Fuchs.] hac pro Endiuia vti Medici, si modò rectè consultum agris cupiunt.

Cæsalp. Endiuia silu. de qua Nicol. Florentinus, qui eam recipit in syr. de Cichorio cum Rhabarbaro.

C. Bauhin. Phyt. Lactuca 11 siue silu. costâ spinosâ.

Græcis in genere θρίδαξ ἀγρία, Lat. Lactuca *Nomina linguarum* siluestris, Endiuia multis dicta, folio laciniato, dorso spinoso, & à quibusdam Serriola per duplex rr. quòd serræ modo acutas spinas folii costa à tergo habeat: à Zoroastro vt memini lege- *Serriola.* re apud Dod. gall. Pherumbrum appellatur: Germ. wilder lattich: Belg. wilde lattouwe: Gall. *Pherumbrū* *Laictue sauuage*: It. *Lattuca saluatica*: Hisp. *Lechuga saluage.*

Locus & tempus Nasci hanc secus vias, agrorum & pratorum margines, tum & iuxta scrobes, autor est Dodonæus; reperiri & in vineis, ac hortis, in quibus olera seruntur; facillimè autem, vbi semel sata sit, singulis annis recurrere. Lactucam nostram hanc Geneuæ vidi virentem hieme ex semine deciduo. Monspelii incipit prouenire mense Martio ac ibi abundat, sicuti & Basileæ: Lugduni verò, vbi ad altitudinem hominis excrescit, Februario & Martio. Ibidem obseruaui foliis non laciniatis prioribus longiusculis.

Vires & Vsus. Recentior ætas, vt Dod. perhibet, loco Intybi hac non infœliciter vtitur: Nam ad iocinoris inflammationes & morbum regium confert; calorem siquidem contemperat, & meatus expurgando aperit. Semen huius idem, quod Lactucæ satiuæ potest, & Veneri refragatur.

LACTVCA SILVESTRIS MVRORVM flore luteo.

Descriptio AFfatim lac fundit tota planta, quæ ex *radice* digitali, amarâ, *caules* perquàm tenues exigit, cubitales & sesquicubitales, læues, subrubentes, subinde inanes, aut certè medullâ fungosâ plenos: ad quorum genicula oriuntur *folia* profundè laciniata, extremâ laciniâ triangulâ hederaceum folium referente, colore quà terrâ spectant purpurascente, interdum flosculi in ramulis exigui, Lactucæ, plures congesti, colore luteo, quinque foliis constant, totidemque concoloria stamina in medio exigunt, postmodum aliorum more in *pappos* abeunt.

Anguill. Herba Scariolæ siluestris species, cuius meminit Galen cap. de Lactucis. Gesn. apud Cord. lib. 2. cap. 61. Lactuca siluatica luteis floribus. de hort. *Flosculi*

Lactuca silu. flore luteo: alia in siluis humidis crescēs ad quatuor aut quinque cubitos. Sonchus fortè arborescēs Dioscoridis: species vna folio *Synon.* oblongo, subdulci & grato gustu, anguloso, floribus luteis. In append. Sonchi genus læue, Lactuca illa [vt doctiss. iuuenis Iohan. Bauh. nos monuit] silu. Anguillaræ, cuius meminit Galenus. *Lact. silu. Anguillar. Sonchus*

Lob Obs. & Icon. Plant. Sonchus alter folio profundis laciniis sinuato, hederaceo.

Tabern. Icon. & Hist. Sonchi genus 11. Sonchus siluaticus 4.

Cæsalp. Herba quædam in ruderibus nascens, à Plinio inter Lactucas siluestres Hieracia vocat.

Camer. hort. Sonchus luteus varius.

C. Bauh. Phyt Sonchus 5. siue læuis alter, vel Lactuca murorum lutea. Item: Lactuca 10. siue Lactucæ species silu. Gesnero. Et Frater has quidem seiunxit, ego autem (quia Gesnerus non separat, & quia ignoro quæ sit) ambas iungo. Eidem apud Matthiol. Sonchus læuis alter, vel Lactuca murorum lutea: Intybus siluestris 3. Trago: Sonchus læuis altera Matt. Cast. & Lugdunensis. *Intybus* 3. Tragi, cuius nos descriptionem posuimus sub Soncho non laciniato, folio est prælon- *C.B. not.* go, angusto, flore luteo & multiplici ac maiori duobus suis Intybis siluestribus, siue Sonchis. Hæc non conueniunt Lactucæ murariæ: proponit Frater iconem ex Tabern. quæ probanda pro Lactuca muraria, sed quæ nihil mihi videtur habere commune cum Soncho læui alterâ Matthioli: nec cum vlla iconum à Matthiolo propositarum pro Soncho.

Lactuca murorum silu. prouenit Montbelgardi in muris Castelli, & siluis vmbrosis, florens Iu- *Locus & tempus.* lio. Basileæ obseruaui itinere Dornacum in wasserfall ad duos tresue cubitos excrescentem Augusto cum semine maturo, ceu etiam prope portam lapideam dictam. Frater C. Bauh. qui nescio quâ occasione Chondrillam 2. Dioscoridis nominat, Geneuæ in tectis, & parietibus mense Decembri virentem conspexit.

LACTVCÆ MVRORVM AFFINIS Sonchus Dendroides Dalechampii.

RAdicem habet crassam, nigricantem, ex qua radiculæ multæ prodeunt: *caules* bicubitales

les, atque interdum altiores, teretes, foliis stipatis sinuosis, seu per oras ex interuallo insectis, latis, Quercui haud absimilibus, lacte diffluentibus. *Rami* in caulibus nulli sunt, sed ab imo scapo ad summum vsque non procul à singulorum foliorum exortu, singuli nascuntur petioli, tenues, qui multos *flores* sustinent luteos, quales sunt aliorum Sonchorum, aut Lactucæ, qui tandem in *pappos* abeunt.

Sonchus Dendroides Dalechampij Sonch arborescens Diosc.

Hic Sonchus Dendroides, i. e. arborescens Dalechampii, est tertium illud Sonchi genus, inquit H.Lugdunensis, cuius capite de Soncho tertio loco Dioscorides meminit. Sed hic scrupulũ ac dubitationem rei herbariæ studiosis præsens descriptio Dalechampii iniicit, cùm dixerit, ramis nullis, sed foliis tãtùm & floribus huius Sõchi caules ornari. Dioscoridis autem Sonchus tertius, siue arborescens [δενδρώδης] latis constet foliis, quæ quidem caulem in ramos exeuntem distinguant, ceu quidem in Dioscor. latino legatur. Sed hunc scrupulum ex Græco codice ita eximendum esse iudicat, ὁ δὲ τρίτος σόγχος, ὁ δὲ πυφεές, δενδρώδης ἐστὶ, καὶ πλατύφυλλος: τὰ δὲ φύλλα διείλε τὸν καυλόν. Quæ sic fideliùs conuertisset Ruellius. Alter Sonchus, etiam tener est & arborescens, & latifolius: sed caulem folia distinguunt.

Ruell repreh.

Sonchus hic Dalechampii habet multa communia cum Lactuca murorum: verumtamen si descriptio & icõ Dalechampii vera est, necessariò differũt. Vtinam Dalechampius particularem locum, vbi repererit, annotasset: posset ibi perquiri. Lactucam sanè murariam sæpiùs obseruaui in saxosis frigidorum montium cliuis, vbi Dalechamp. suam Sonchum dendroidem prouenire scribit.

C.Bauhin.Phyt.Sonchus 10. siue arborescens, Dendroides Dal. multùm cum Lactuca murorum conueniens.

LACTVCA SILVATICA PVRPVREA.

Descriptio

Lactuca siluatica purpurea, *caule* est bicubitali & altiore, glabro, tereti, medullà alba pleno: quem *folia* ex interuallis alternatim vestiunt, sinuata, glabra, tenella, subtus glauca, suprà virentia, nullo aut breuissimo pediculo donata, angusto principio, mucronéque, inferiora quidem, vncias duas circiter lata, palmum longa, superiora vix vnciam sæpè lata, & quà cauli adhæret interdum latiora quàm inferiora, pinnatáque, sapore nullo excellente: caulis in *ramos* aliquot diuiditur, atque hi rursus in alios minores, qui *flores* sustinent Lactucæ pares, è quinque foliolis contextos, sed colore hilari purpurascente, qui in *pappum* facessunt, *semine* oblongo, gracili: *radix* subest pollicaris, à qua multæ longissimæ dependent fibræ, sapore grato, dulci, cum leuiusculo amarore præditæ.

Synonyma. Lact. silu. purpureo flore.

Gesn. apud Cordum lib. 2. hist. cap. 61. (vbi pulchra figura) dicitur, Lactuca siluatica purpureis floribus. De hort. Lactuca silu. in siluis nascens, purpureo flore, Sonchus Dioscor. fortè. Item: Sonch. arborescens Dioscor. puniceo flore.

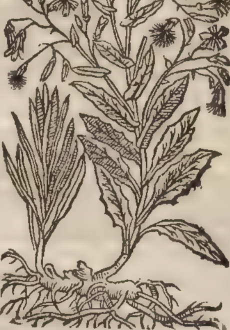
Sonch. purp flore.

Clus. Pannon. & Hist. post. Sonchus 2. Sonchus læuis purpureo flore.

Libanotis Theoph sterilis.

Tabern. Icon. Libanotis Theophrast. sterilis. Sonchus siluaticus, waldlattich. Hist. wald lattich / an Libanot. Theoph. seu Rosmarinum infrugiferum: item Hist. sine icone, Sonchi 10. genus.

Camer. hort. Sonchus cæruleo flore. Trago, Lactuca flore purpureo, lattich mit braũ rot blumblein Thal. Lact. siluestris ἐρυθρανθεμος.

Casp. Bauh. Phyt. Lact. 9. siue montana purpurocærulea maior. Huius generis, inquit, est Sonchus 2. Clusii, quem cubitalem dicit, nostra verò Lactuca ad tres & etiam ad quatuor cubitos exsurgit: quare hæc Clusii Lactuca montana purpuro cærulea minor dici poterit.

Error Gerardi

Gerard. Anglo, Erysimum siluestre. Pro Erysimo Gerard. habet iconem Tabernamontani, cui titulum fecit Libanotis, dequa antè: sed malè: nihil habet commune cum Erysimo.

Locus & tempus.

Lactucã siluat. flore purpureo obseruaui Mõtbelgardi in monte *Eslobon*: aliquoties seminaui & plantaui in horto Ill. E. C. Abundat circa Masmunster & Rotenburg. Geneuæ mihi visa in mõtibus *Salene & Thuiri*, & plantata in hortis florens Iulio, ceu & in montib. circa Tigurum. Basileæ in montibus circa Dornacum, wasserfall / & Moutets, florens Augusto & Septembri. D. Doldius misit Norimberga nomine Lactucæ silu. Erythrantemi Thalii. Monte quodam prope Stolbergam (iugum harcynicum quod vocãt, die hartzhöhe) copiosa est. Vidit Thal. eandem crebram montes Semanæ siluæ in principatu Hennebergensi habere.

SONCHVS CÆRVLEVS LATIFOLIVS.

Descriptio

Assurgit Sonchus cæruleus latifolius *caule* bicubitali & altiore, crassiusculo: *folia* laciniata, in triquetram laciniam Hederacei folii æmulam, in ambitu serratam desinunt: summus caulis hirsutus, thyrsum gestat *florum*, Sonchi similium, sed cæruleo colore nitentium, in *pappos* celeriter fatiscentium: hunc dedit frater C. Bauh. siccum ex Alsatia delatum. Eundem autem

cum Soncho cœruleo Cluſii ſuſpicamur, cuius hæc eſt deſcriptio.

Cubitali, aut ampliore exiſtit caule, rotundo, ſtriato, lanugine obſito, intus cauo: quem ambiũt multa folia, ampla, aliquot profundis laciniis vtrinque diuiſa, extremo mucronata, latiore pediculo caulem amplectẽtia, in ambitu nonnihil dentata, ſubtus aliquantulùm incana, lacteo ſucco plena: plurimos in ſummo caule flores profert, purpuraſcentibus & villoſis petiolis inhærentes, vicenis foliis, vt plurimùm conſtantes, elegantiſſimi coloris cærulei, qui per maturitatem in pappum cum ſemine cinereo exiguo euaneſcunt: radix pollicaris eſt craſſitudinis, oblonga, non in profundum acta, ſed obliqua, candicans, dura, veluti internodiis diſtincta, multas circumquaque fibras craſſas agens, & viuax, ſingulis annis nouos ex latere caules profert.

Synon. Cluſ. Pannon. & Hiſt. poſt. Sonchus læuis cæruleo flore 1.

Sonchus læuis cærul. flore C. Bauh. Phyt. Sonchus 8. ſiue alpinus cæruleus.

Soncho-Cichorium. Icon. Camer. hort. Sonch. cæruleo flore: Soncho-Cichorium. Camer. non deſcribit ſuum cæruleum, figura tamen artificioſa eſt, exprimens plantam ſiccam, quàm à Fratre accepi, quæ occa-

Camer. not. ſio, vt potiùs ex Cimerario curauerimus parandam noſtram iconem, quàm ex Cluſio, cuius vnicum florem exhibemus. Camerarium per alterum cæruleum intelligere putamus Lactucam ſiluaticam purpuream: luteus verò varius quis ſit nobis nobis nondum conſtat.

Tabern. ic. & hiſt. Sonchus læuis 4. flore cæruleo, blawer haſenköl.

Thal. Intybus πλατύφυλλος harcinica, cuius folia referunt imaginem aliquam Sonchi læuis, floribus cæruleis, interdum prorſus candidis: foliis tamen in plures lacinias quàm prior diſciſſis.

Locus. Abundè naſci vidit Cluſ. variis locis vmbroſis, in quibus florebat Iulio & Auguſto, quo menſe etiam ſemel ad maturitatem peruenit. In

Tempus. hortos tranſlatus, maturiùs multò, imò interdũ menſe Iunio denuò floret. Thalius quibuſdã Harciniæ locis reperit. In Alſatiæ montibus altiſſ. Iulio & Auguſto florere, ſemenque proferre Caſp. Bauhinus ſcribit.

Lactucæ foliis Peruuiana.

Delineatio rudis Folia huius erant, quaſi Lactucæ primàm enatæ & adhuc tenellæ, ſimilique virore prædita, quæ guſtata inſipida deprehendebantur.

Synonyma Monardi ex verſ. Cluſ. & H. Lugd. Herba ad renum morbos vtilis. C. Bauh. Phyt. Lactuca 15. ſiue Lactucifolia renalis.

Admodum vtilis eſt ad renum affectus à calida cauſa prouenientes, eius ſucco cum roſaceo vnguento mixto, parti dolenti illito, & ipſius plantæ foliis ſuperimpoſitis: in eryſipelate autem & inflammationibus ſuccus illitus valdè conferre dicitur; nam inflammationem tollit & dolorem mitigat. Ex foliis coniecturam facit Monardes perfrigidam eſſe herbam. *Renes* *Temper.*

Lactuca ex Peru.

Delineatio Lactuca ſilueſtris vocata apud Monardem, cuius folia Lactucæ foliis erant ſimilia, ex atro virentia, ex Peru mittebatur.

Synon. Monardi ex verſ. Cluſ. & H. Lugdunenſi dicitur Lactuca ſilueſtris pumila. C. Bauh. Phyt. Lactuca 13.

Vires Huius foliorum decoctum diutiùs in ore, quâ parte dentes dolent, retentum, dentium dolorem tollit. Idem præſtat foliorum ſuccus dentiũ cauis inſtillatus, herbâ ſuperimpoſitâ. Sapore admodum amaro eſt: calidiorem exiſtimat auctor, quàm in primo gradu. *Temper.*

Lactuca Hiſpanica nomine miſſa, laciniata.

Deſcriptio Lactuca hæc ex ſemine in capſulam ligneam terrâ oppletam coniecto ſuecreuit anno 1609. Iunio, Iulioque menſibus. *Radix* eius vnica, longa, in imo tenuiſſima, ſenſimque ad ſummum vſque craſſeſcebat, pluribus non procul à ſumma eius parte lateralibus radiculis, capillaceis fibris donatis conſtabat: *caulis* poſt hanc triqueter, digitalis craſſitudinis: *folia* omnium primo ex imo naſcentia, breuiora, laciniis potiſſimùm duabus latioribus conſpicua ſunt, ſecunda longiora, etiam præter alias profundas lacinias duas obtinent, cæteris longiores, alarum ad inſtar altrinſecus expanſas, ſicque ſubinde folia amplexicaulia, ſuccedentia foliis iuxta caulis ductum progerminare ſolent, in ſui medio longo neruo conſtantia, donec in ſummo caule poſt folia maxima ſenſim minora multò viſantur, tenerrima, leuique attactu lacteum ſuccum reddentia: folia cæteroquin omnia ſimul cum caule concolore in luteam palliditatem deuergunt, ſapore donata ſimili, quo Lactucæ capitatæ, nec dulci vt Romana, nec amaricante, vt quædam Lactucæ.

Eiuſdem Lactucam hactenus non vidimus, prouenit nobis anno 1609. ſata ex ſemine per Fratrem chariſſ. miſſo, titulo, Lactucæ Hiſpanicæ veræ. Eadem etiam prouenit in eius horto Baſileæ, vbi à nobis conſpecta hoc anno.

Locus. Egregius vir D. Fridericus Meier Argent. in cat. Plant. ſui horti notat Lactucam Hiſpanicam pro planta non vulgari.

INTYBA, SERIDES, ET CICHORIA ex Veteribus.

CAP. II.

Deſcriptio DE Intybis, Seridibus, & Cichoriis Veterum acturi, eorum valdè deprauatam, & præſertim Dioſcoridis confuſam lectionem ita reſtituimus. Σέρις διοσσὴ [ἀγρία καὶ ἥμερος, ſic Ald. (ita etiam vult Lacuna:) at in Pariſienſ. iſta deſiderãrantur. Sarrac.] ὧν ἡ μὲν ἀγρία, πικρίς, ἡ καὶ κιχώειον καλουμένη: &c.

Hunc autem Dioſcor. locum ſic verto. Seris duplex

duplex, quarum vna quidem siluestris, Picris (siue amara) quæ Cichorium nominatur. Alia verò (siluestris sc.) est foliis latioribus, & stomacho gratior, quàm hortensis. Huius verò (hortensis scilicet) duplex genus. Vnum Lactucæ similius, & lata folia habens. Aliud angustifoliũ & amarum (vel subamarum:) Omnes sunt adstringentes, refrigerantes, & stomacho commodæ, &c. Postea ait. Et maximè siluestres (Picris seu Cichorium, & alia latioribus foliis, &c.) stomacho commodæ.

Corn. lectio improbatur. Mirum Cornarium sic vertere. Seris duplex est, Ex quibus siluestris, quæ Picris & Cichorium nominatur, latiora folia habet, & stomacho magis commoda est quàm hortensis. Et huius duæ species sunt, Altera enim Lactucæ &c. Cornarius tria tantùm Seridis statuit genera suâ versione, vnum siluestre, duo hortensia.

Hermol. Hermolaus quatuor statuere videtur suâ versione, vti etiam Anguill. & nos fecimus nostrâ. Ait enim Seris satiua (silu.) quam Picridem aliqui vocauerunt, Aegyptii Agon, Romani Intubum siluestrem. Duûm & ipsa generum traditur: quorum quod siluestre est, Picris, eademque Cichorium dicitur. Alterum folio extensiore, gustúque gratiore, quàm hortensis. Iterúmque hoc (scilicet hortense) in species binas distrahitur, vnam Lactucæ similiorem &c.

Ruellii versio. Ruellius aliter vertit. Seris duûm generum est. Altera siluestris, quæ Picris & Cichorium vocatur. Altera satiua, latioribus foliis constat, stomacho quàm hortensis vtilior. Quæ (hortensis sc.) iterum in duas species digeritur, vna folio latiore, &c.

Hoc loco malè ἀστομωτέρα pro ἀστομαχωτέρα habet Matthiolus ex libro simplicibus Oribasii dicato: in quo etiam errauerunt Sarracenus, & Hermolaus. Verisimile enim est hortensia ori gratiora esse, quia minùs amara siluestribus. Prętereà infrà ait Dioscor. αἱ ἄγριαι ἀστομαχώτεραι.

Cichorii descriptio potest desumi ex descriptione Chondrillæ apud Dioscoridem, de qua pòst.

Matth. not. Serapionis versio habet affinitatem cum versione Cornarii: constituit enim tres species tantùm Endiuiæ, vnicam tantùm siluestrem, non tot siluestres, quot domesticas, vt asserit Matthiolus.

Ex Plinio Cichorium. Creston. Pancratiõ. Hedypnois. Intybi historiam illustrare videntur, ea quæ scripsit Plinius lib. 20. cap. 7. Cichorium refrigerat, inquit, in cibo sumptum, quod quidem propter singularem salubritatem aliqui Chreston appellant, alii Pancration. Et siluestre genus, alii Hedypnoida vocant, latioris folii. Diligentiores plura genera faciunt [Lactucæ:] purpureas, crispas, Cappadocicas, Græcas. Longioris hoc folii, caulisq; lati: pręterea lõgi & angusti, Intubi similis. Nec ex eodem genere (Lactucæ) possunt dici, neque ex alio Intubi, hiemis impatiẽtiores, virúsque præferentes, sed caule non minùs grati. Seruntur verno plantæ eorum, vltimo Vere transferuntur. Est & Erraticum Intybũ, quod in Aegypto Cichorium vocant, de quo plura aliàs. Intubi quoque (pergit Plin. lib. 20. cap. 8.) non extra remedia sunt. Erraticum apud nos quidam Ambugiam [quædam exemplaria & Celsus Ambubeiam, Corn.] appellauêre. In Aegypto Cichorium vocant, quod siluestre sit. Satiuum autem Serim, quod est minus & venosius. Et siluestre genus, alii Hedypnoida vocant, latioris folii. Seris & ipsa Lactucis simillima, duorũ generũ est, silu. melior. Nigra ista & æstiua. Deterior hyberna & candidior: vtraque tamen stomacho vtilissima. De Cichorio in genere loquitur lib. 21. cap. 17. ita scribens. Cichorion & similia circa terram folia habent, germinantibus (germinant, vet.) ab radice post Virgilias.

Seris Picris Cichorium. Seridem subamarum esse olus, & magis quod siluestre est, ac ob hoc ipsum Picrida ab aliquib. appellatum, à quibusdam verò Cichorium nominatum, testatur Galenus. At ambas, Seridem satiuam & siluestrem, adstringente qualitate participare, velut etiam Chondrile, quam & ipsam Seridis speciem esse tradit. De viribus plura infrà. *Condrile*

Sed & Seris appellatur etiam à Græcis (Constantino, Paulo, & Aetio τρώξιμον. Officinæ autem & barbarum Medicorum genus τρώξιμον vocem in Taraxacon corruperunt. *Taraxacõ.*

1. Seridis, Intubi, Cichorei, Endiuiæ, & Scariotæ nomine exhibentur Cichorium siluestre & satiuum. *Aequiuoca Cichorium.*
2. Intubum satiuum latifolium, angustifolium, & crispum. *Intybum*
3. Hedypnois, Cichorii genus siluestre Plinio. *Hedypnois*
4. Condrilla quam aliqui Cichorion, aliqui Serim appellant. *Condrilla*
5. Chondrillæ altera species à Matthiolo ad Cichorium etiam refertur.
6. Lactuca siluestris, quâ hodie sub Endiuiæ voce vtuntur, quamuis non sit vera Endiuia. *Lactuca silu.*
7. Intubi nomine, malè in Virgilio quidã auem intelligunt, authore Hermolao. *Auis.*
8. Cichorii nomine veniebant solùm siluestria olera, Iulio Polluce authore: quæ & gracilia & tenuia cognominantur in Ouidio. *Olus silu.*
9. Cichorium tertium siue siluestre floribus exiguis luteis, inquit Dodonæus, non abs re Hyosiris, aut (vt quędam exemplaria) Hyosciris esse existimatur. *Hyosiris*
10. Endiuiam suam maiorem, siue Serim, aut Intubum latifolium habet Tragus, quam nos Lactucam Romanam longam, dulcem nostram esse suspicamur. *An Lactuca Romana dulcis?*
11. Intybum siluestre duplex Tragi, Scariola seu Serriola dictum, Sonchus aspera à nobis inscribitur. *Sonchus aspera*
12. Præter iam commemoratas Intybi siluestris species, aliam quandam ad muros repẽtem commemorat, & hanc Sonchum radice repente nominamus. *Sonch. rad. repente*
13. Cichorea candida & rosea Tragi à Cichorea cærulea (Cichorio siluestri) ab eo primo loco descripta, colore tantùm differt. *Cichorea candida & rosea*
14. Cichoream tertiam habet Tragus luteam, quæ est Hieracium maius. *Hieraciũ maius*
15. Cichorea quarta eiusdem quæ sit nondum mihi appatet. Eius tamen tertiæ varietatem solùm esse credimus.
16. Cichoream quintam Tragi, nos Chondrillam vimineam fecimus. *Chondrilla viminea.*
17. Pro Endiuia seu Lactuca siluestri potest vsurpari Lactuca leporina Apulei, inquit Tragus, eámque inter Cichoreas & Intyba refert, descriptam cap. de Lagopo tertio loco cap. 88. lib. 1. *Lactuca leporina*
18. Matthiolus Endiuiam crispam, vt vocat, distinguit ab hortensi latifolia in sua hist. plant.
19. Intybaceo generi sunt, teste Matthiolo, qui adscribant Cyanum, de quo agimus l. 26. H. n. g. *Cyanus*

CICHORIVM SILVESTRE ET satiuum.

Radice pollicari, lacte pręgnanti; quæ tortuosos suos *caules* profert eodem succo tur-

gidos, hirsutos, variéque in *ramos* diuaticatos: *folia* Dentis leonis, profundè incisa, aliàs integra, aut quàm leuissimè dissecta, crispa, pilosa: *flores* successiuè emicāt ex foliorum supremorũ alis & cauliũ lateribꝰ, Dētis leonis, sed colore cæruleo, interdum albo: tota planta amara insigniter deprehenditur: radix, caules, folia, flores: per culturam maius & mitius euadit; in spontaneo interdum caulis monstrosam acquirit altitudinem.

Descriptio

Est, inquit Marc. Virgilius, Cichorion peregrina Græcis vox, quæ omnia Intyborum genera simul indicat. Etsi ab aliquibus ad amarum Intybum contracta fuerit. Nec quicquam videtur in antiquis scriptoribus circa congeneris plantæ huius appellationes certum. Ac certè ex eo facile est colligere, nullam in his, nec Græcis, nec Latinis, certam perpetuamque appellationem esse: sed in Græcis Cichorium nunc agreste, nunc satiuum Intybum indicare: Picridem semper agreste: quemadmodum Serim plerumque satiuum. In Latinis Intybum modò satiuum, modò agreste: Ambubeiam autem agreste semper. Nec fore antiquos auctores legentibus aliquid vtilius, quàm præcedente rei coniecturâ, contra quàm in cæteris fit, non ex vocibus res, sed ex rebus voces intellexisse. Solus Celsus lib.2. cap.29. de vtroque genere agens, ad certas voces in medecina rem contraxisse videtur: satiuumque Intybum, siluestre Ambubeiam appellasse. Censéretque Marcellus, quoniam graui periculo in medicina hæc variantur, satiuum in Græcis Serim, in Latinis Intybum. Agreste in Græcis Picrida aut Cichorium in Latinis Ambubeiam semper appellari: vt certa nominum ratio certam legentibus rem indicaret, nisi in medicæ materiæ nomenclatura audacior videri aliquibus timeret.

Cichorium vox generalis.

Luminare maius vocat Endiuiam alteram & Cichoream, & Endiuiam magis amaram Auicennæ: Intubum quorundam, aliorum Solsequium, Sponsam Solis, Intubum erraticum Plinii, Rostrum porcinum: videtur etiam nominare Scariolam agrestem & Bartisescere.

Synon.

Cronenburg. in syr. de succo Endiuiæ Serim siue Intubum erraticam, vel silv. Picridem Ætii, & Cichorion Celsi, Latinorum quorundam Ambubaiam & Ambubeiam, offic. Cichoream nominat, dicitque Tragum lib.1.cap.91. in sex differentias hanc plantam digessisse, vbi postremam iure satiuam asserat, siquidem in Hollandia & alibi, vt retur, omnes pharmacopolæ in hortis
1. eam diligenter curent, hiemis patientem: foliorum stipitibus lanugine molli vestitis. Sed errat Tragus non loquitur de Cichorea culta, sed Intubo satiuo, à Cichorea culta differente, de qua verba facit Cronemburgius. Tragus loco citato dicit. Erraticum Cichorium cæruleo flore, Cichorea 1. siue cærulea [in quo genere, rarissimè tamen, inueniuntur plantæ, quæ partim candidum, partim roseum gerant florem) est herba solaris, quæ Varroni Solsequium, Heliotropium, & Ægyptiis Agon dicitur: Cichorea satiua & erratica [hanc pingit solo Cichoreæ nomine: pro illa Intybum exhibet satiuum,] pertinent ad caput Dioscoridis de Seride, potestque fieri, vt apud Theoph. lib.7. cap.7. & 11. Intyba & Porcellia vocentur.

Error Cronenburg.

Cich. cærulea

Cichorea candida & rosea.

Heliotropium.

Agon Ægyptiorum.

Plin not.

Seris not.

Porcellia Theoph.

Recedit à Trago Cordus in Diosc. lib.4. cap. 19. ita scribens: wegwart herba dicta Germanis, vulgò creditur esse Heliotropium, sed falsò, cùm sit Cichorium, i. e. Intybum agreste: erroris causam protulit Plinius, qui cæruleum florem Heliotropio tribuit. Idem lib.2. cap.160. ait. Intybum siluestre, quod Cichorium & Picris ob amaritudinem vocatur, & Amarago à Gaza in Theoph. interpretatur, in pharmacopoliis Cichorea nominatur: flores habet cæruleos, qui ferè semper Solem versus inclinantur, vnde etiam à quibusdam Solsequium siue Heliotropium appellatur, quamuis Heliotropium diuersa sit ab Intybo siue Cichorio, & suis generis herba. Describit hanc Cord. hist. sua lib.2. c.66. de Cichorio siue Agresti Intybo cui apposuit figurā Tragi Gesnerus, cui de hort. etiam Intybum agreste dicitur: In cat. pl. Ambubeia, Intybus agrestis & erraticus, Seris & Picris.

Subscribit Cordo Amatus, qui hanc lib.2. enarr.126. titulo de Endiuia [plures enim dicto loco ac diuersos titulos habet,] intelligit, vbi græcè σέρις ἀγρία, κιχώριον, καὶ πικρὶς vocatur; latinè Cichorium, Intubum agreste, & Ambubeia. Is autem pro Seride siluestri, Intybũ satiuum exhibet.

Brunfels. tom.3. Rhapsod.33. Solsequium Cichorium facit, ac ex Intyborum genere esse pronunciat, quàm bene autem Solsequium faciat etiam ex Fuchsio patet. Rudissimus, inquit, error quorundam, qui hanc [Intubum silu. siue Cichorium inscribit] Heliotropium esse contendunt: cùm tamen primùm folia repugnent, quæ non sunt Ocymo similia, neque candida, sed nigricantia magis: deinde non (semper) candidum, sed magna ex parte cæruleum florem habet. Radix denique eius, vt Heliotropii, non inutilis, sed experientiâ teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum aliis satiuis Intubis similitudo, quæ vna satis docet Intubum esse siluestre: & non Heliotropium: vt quorundam temeritatem non satis mirari queam, qui contra apertam veritatem, & omnium Medicorum consensum, secus pronunciare audent. Siquidem species est erratici Intybi, à Plin. lib.20. cap.8. memorati, quæ Græcis πικρὶς dicitur ἢ κιχώριον, Lat. Ambubeia, vulgo herb. & offic. Cichorea; siluestris (addit Dod. gall. qui eam hoc titulo pingit: Intubum silu. Cichorium, facitque Cichoreā & Seridem tertiā) gall. *Cichorée sauuage*, Germ. wild wegwart/ Belg wilde Licoreye. Cichorium & Intybum (inquit Dod. lat. in fol.) eiusdem generis sunt, Sed Intybum satiuum, Cichorium verò silvestre. Et hoc duplex est: Vnum latioris folii, Hedypnois Plinii: alterum quod amarius est, ac πικρὶς Dioscoridi dicitur; Lat. Intubum siluestre, Intubum agreste, Intubum erraticum, & Chicorion; offic. Cichorea, Germ. wegwart [quasi viarum custos, vel wegweiß [quòd peregrinis quasi viam indicare videatur, Fuchs.) hindleüff/ & Sonnenwirbel, Cordo: Belg.

Belg. Cicoreye: Gall. *Cichorée*, It. *Cichorea*, Tornasole, Lob. Girasole, Radicula, Radichio, & Radechio, Tabern. Hisp. *Almerones* & *Cichoria*: Angl. Cycorye: Boh. Sterbak & Czakalka: his addit Nomenclator Pannon. Intybum silu. cæruleo flore Hungaricè *Napra nezö fiu* vocari: Polon. Podrosuyk, Tabern. Arab. *Dumbsbe*.

Matthiol. in Dioscor. lib. 2. cap. 125. duas figuras ponit, quarum alteri titulus est, Intybus siluestris, siue Cichorium: alteri Cichorium satiuum. Seris satiua, dicit is, in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore: in Seridum siluestrium genere ea etiam Seriola dici posset, quę passim in hortis colitur: Plinio Cichorium ipsū propriè Ambugia, vel Ambubeia dicitur. Idē eodem capite, Chondrillæ titulo Cichorium proponit, vt & in comm. cum mag. fig. lat. & ital. ac præterea aliam iconem Intybi minoris, ac aliam Cichorii domestici, & aliam Cichorii siluestris. In Hist. germ. similes figuras priorum commentariorum habet: vnam quidem sub hoc titulo: Garten wegwart / wilder Scariol: Intubus erraticus, siue Cichorium hortense: Alteram sub hoc: Feld wegwart: Intubus erraticus, siue Cichorium siluestre: dicit etiam vocari Sonnenwirbel / Heliotropium.

Icon Authorum. Nos Cichorii iconem vnam proponimus tantùm, & hanc ex Fuchsianis, quæ iam erat parata, videtúrque sufficere pro Cichorio silu. & satiuo. non enim ita mutatur culturâ, quin similitudinem magnam retineat cum spontaneo: nobis ideò non multùm arridet icon Matthioli *Matth not.* Cichorii satiui siue domestici: placeret potiùs pro eo planta, quæ proponitur in comm. cum mag. fig. pro Intubo minore. *Error Matth.* Displicet quòd Chondrillā suam 1. confundat cum Cichorio, quod satis patet ex icone, quam postea in Hist. germ. reiecit non subrogatā meliore.

Corn. in Dioscor. Siluestris & erraticus Intubus dicitur. Lonic. wild wegweiß, Cichorium agreste. Lacunæ, Turn. (cui & Intubum silu. 1.) Cord. hist. Gesn. cat. pl. Eur. Cordo. (cui & Intybū silu.) Cichorium.

Seris duplex silu. Anguill. Cichoria nostra intelligit Anguill. per Dioscoridis Serides duas primas: vnam, quæ Picris & Cichorium vocatur. Alteram latiorem: ambas siluestres: primam spontè nasci tradit, quæ si colatur, facere folia latiora, & in Italia dici *li Radichi*. Idem cap. de Chondrilla ait, Taraxacum idem esse cum Cichorea: id patere ex Auicenna.

Lob. Adu. Seris silu. Picris, Cichorium. Item: Cichorium satiuum cæruleum, Picris eadem. Obs. Seris silu. Ambubeia. Item: Seris satiua. Icon. Plant. Seris, Picris, silu. Cichorium. Item: Cichorium sat. cæruleum.

Tabern. Icon. & Hist. Cichorium. Item: Cichorium satiuum. Et: Cichorii satiui altera icon. Et tandem: Cichorium album satiuum. Cichorium (inquit is in Hist.) vocatur in genere à Dioscoride, Theophrast. Gal. & aliis, πικρὶς, κιχώριον, κιχώριον ἄγριον, σέρις ἄγρια, Const. πρόξιμον, Plinio Intubum erraticum, Chreston, Ambugia, & lib. 2. de remed. Citroximum, Marc. Emp. Intybus rusticus, Gazâ Amarago & Ampulla: Nic. Myrepso Heliotropium cęruleum, Celso Ambubeia, Guil. Placentino Rostrum porcinum, Petro Cresc. Sponsa Solis, aliis Amica Solis, Solsequiū cæruleum, Endiuia silu. Seris erratica, Serap. lib. de temp. simpl. cap. 143. Taraxacon: Auicennâ Tarascun, aliis Arab. Taraxaten, Tarasequi, Tarsequi, Taraxacoron, Alteraxacon, quę nomina Arabes à verbo græco Troximum mutuarunt: dicitur aliàs etiam à Steph. glossographo Haliabbatis, & à Serap. Hundebe, Humdebe & Suasben, Dundebe & Dumdebe, quæ nomina orta sunt ex græca appellatione Intybi, quæ quidem tam hortense quàm siluestre Cichoriū denotant. Arabes enim siluestre Cichoriū Taraxacon & Altaraxacon solùm nominant. Cichorium flore est cæruleo, qui secundum Solem cōuertitur, qui manè oriente Sole se paulatim aperit versus Orientem, circa Meridiem planè apertus, sursum Solem respicit: postea se conuertit ad occidentem, & occidente Sole omninò occluditur, & clausus noctu manet donec oriatur Sol. Et licèt cœlum nubibus sit obductum, attamē possunt ex hoc flore diei partes obseruari. Vt enim nubes Solis cursum impedire nequeunt, sed lumen solùm terræ tollunt: ita priuatio radiorū Solis quidem impedit quominùs flos recludatur, sed cursum eius herbæ minimè retardant, quod inter naturæ miracula reponendum, & hinc Solstitialis herba meritò nuncupatur. Secundum Cichorium est flore albo. Tertium est pulchro flore, colore rubello, leibfarb, Cichorium purpureum. Quartum est Cichorium cultum vulgari simile, nisi quòd culturâ maius & cibis commodius, flore cæruleo. Cichorium satiuum zam wegwart / Cichorii satiui altera icon. Quintum Cichorium album satiuum. *Compilator Tabern.* absque necessitate multiplicat figuras, quatuor non erat opus: color enim nullam facit differentiam, quæ figura exprimi queat: Verum quidē est culturâ nonnihil variari Cich. erraticum.

Chreston. Ambugia. Citroximū Intyb rusticus. Ampulla Amica solis Taraxacō. Hundebe Humdebe Suasben. Dundebe. Dumdebe. Solem sequitur. Herba solstitialis Compil. Tab. not.

Camer. apud Matth. germ. Cichorium satiuū, vel hortense. Item: Intubus siluestris.

Hist. Lugd. Intubum silu. angustifolium. Et: Hypochæris Dalechampii. Duæ figuræ apud H. & dua descriptiones vnius plantæ. *H. L. not.*

Et hoc à Casp. Bauh. etiam annotatum. Sed is non animaduertit Historiam insuper aliam figuram proponere, cui nomen fecit, Intubum silu. latifolium, Cichorium latifol. Matth. Seris satiua Lobelii. Huius quidem folia sunt integra, qualem differentiam in descriptione nostra tradidimus.

Hieracium latifol Error Gerardi Gerardo Anglo Hieracium latifolium quoad figuram, non autem descriptionem. Is figuram Cichorei, siue Intubi erratici Tabernamontani malè ponit pro Hieracio. Item: Cichorium satiuum, Garden Succorie. 2. Cich. sat. latifol. Broade garden Succorie. Item postea: Cich. siluestre, wilde Succorie. Gerardus ex Tabern. Cichorii & satiui altera icone facit Cich. latifolium, quasi alia sit species: Cichorii satiui albi iconem Tabern. ponit pro Cichorio siluestri. *Gerardi not.*

C. Bauhin. Phyt. Cichorium 4. siue satiuum: Cichorea satiua Tragi lib. 1. cap. 91. flore albo & cæruleo, quare huius tres icones apud Tabern. Item: Cich. 5. siue officinarum: Seris, Picris Diosc. Cichorea Theophrast. Intybum erraticum Plinii. Eidem apud Matthiol. Cichorium domesticum flore cæruleo & albo. Item: Cichoriū silu. offic. seu Picris. *Ego cum Fratre* Cichorium sat. non separo ab erratico, qui culturâ tantùm mutat nonnihil: si non colatur, quod fuit satiuū, iterum fit erraticum. Tragi autem Cichoream satiuam huc non refero, sed ad Intubum, siue Endiuiam satiuam, quod demonstrat etiam figura. *C. B not.*

Thal. Intybus silu. seu Cichorium silu. flore cæruleo, duplicis differentiæ. Altera enim constat folio prorsus integro: Altera in lacinias disrupto. Istius species, rariùs tamen, aliquando flo-

re candido ſeſe offert, vt ad Harcyniam circa Werngerodam.

Schvvenckf. Cichorium ſilu. albo flore, Cichorium album.

Locus. Cichorium ſilueſtre, inquit Dodonæus, non modò in hortis ſeritur, ſed & per vniuerſam Germaniam, tum & alibi ſecus vias ac locis incultis exit: ac potiſſimùm folia habens profundioribus inſuris laciniata; quod & reliquis amarius eſt. *tempus.* Iulio & Auguſto menſibus præcipuè cum floribus reperitur: ſemen interea perficitur. Cichorium obſeruaui Monſpelii florens Iunio; Baſileæ, quà itur Moutets Octobri inter portam cineream & lapideam intra & extra vrbem, & ad ripam fluminis Birſech & alibi. Vidi Lugduni & Patauii, quibus in locis copioſus vſus radicum elixarum in acetariis menſe Ianuario & Februario. *Vſus radicum* Tanta eſt Cichorii ſimilitudo cum Dente Leonis Veris principio, vt difficile ſit diſcernere has plantas. Cychorium flore albo cultum Montbelgardi habeo in horto E. C. ex ſemine Stutgardiâ miſſo, ſeipſum ex ſemine deciduo multum propagans, & non cultum ab erratico non differens, licèt in loco culto proueniat.

Naturæ miraculū. Flos Solſequii, vt Brunfelſ. annotat, ſeu Cichorii, iniectus formicarum cumulo in rubrum vertitur colorem, idque magno naturæ miraculo.

Vires & vſus De omni Seride Dioſcorides hæc prodidit. Refrigerat vtraque & adſtringit, ſtomacho vtiliſſima: aluum ſiſtit cocta, ſi cum aceto aſſumatur. *Syluestres Cardiacū Herba.* Silueſtres ſtomacho meliores: quandoquidem æſtuantem ipſum, & quem imbecillitas vexet, cibo leniunt. Cardiacis per ſe aut cū polenta, vtiliter illinuntur podagris, & oculorum inflammationibus auxilio ſunt: herba cum radice illita, percuſſis à Scorpione ſubuenit, igni ſacro cum polenta medetur. Succus cum ceruſſa & aceto, valet ad illitus eorum, quæ refrigerationem deſiderant.

Succus. Ex Plinio de Seride. De Seride eadem ferè Plinius. Vtraque ſtomacho vtiliſſima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant, vel illitæ, diſcutiuntque vel alios morbos quàm ſtomachi. Cum polenta ſilueſtrium radices ſtomachi cauſâ ſorbentur, & cardiacis illinuntur ſuper mammam ſiniſtram, ex aceto. Omnes eæ & podagris vtiles; & ſanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit: alterno dierum potu. At de Intubis & Cichorio. Intubi quoque non extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum vino potus iocinoribus, & veſicæ, & epiphoris imponitur. Et mox: Cichorium refrigerat in cibo ſumptum: & illitum, collectiones, ſuccuſque decocti ventrem ſoluit: iocinori, & renibus, & ſtomacho prodeſt: Et paullò pòſt. Quod quidem propter ſingularem ſalubritatem aliqui Chreſton appellāt, alii Pancration. Et ſilueſtre genus, alii Hedypnoida vocant latioris folii. *Chreſton.* Stomachum diſſolutum adſtringit cocta, crudaque ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt, magis cum Lente. Rupta & conuulſa vtroque genere iuuantur. Item [illegible]bus genitura valetudinis morbo effluat. Ita Plinius qui & nomina & facultatem clarè diſtinguit.

Subamarum eſt olus, inquit Galenus, & ma-

[illegible]

h. e. amaram quidam nuncupant. Eſt autem ſic-

[illegible]

mo exceſſu. Porrò domeſtica Seris magis etiam, quàm agreſtis refrigerat, ſed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit: verùm vtraque adſtringētis qualitatis eſt particeps. Et alio in loco. Cichoria & Seris cibarii generis ſunt: nam apud nos ruſtici hæc edunt & cruda & cocta. Vtitur etiam iis Eraſiſtratus abundè in affectionum circa aluum curatione. Facultas horum olerum ſuffrigida eſt, & ſubamara, ac modicè adſtringens. *Cibus.* Et propter has facultates optima ſunt pharmaca calidis temperaturis hepatis: nam præterquàm quòd moderatè refrigerant, robur etiam viſceri addunt per adſtringentem facultatem. *Temper.* Præterea commiſſuras oſculorum venarum in ſima viſceris parte, ac eas quæ in gibba ſunt, extergens. *Viſcerum obſtructiones.* Neque verò frigidas intemperies magnoperè lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque adſtrictione aut amaritudine habent, facere ſolent. *Aqua deſtillata.*

Cichorii decoquitur herba & radix, apud Tragum, vino aut aquâ, & calidum bibitur id decoctum, aduerſus obſtructiones iecoris, lienis, ſed *Ardens febris.* in principio hydropis, & malo corporis habitu, [Græcis καχεξία dicitur] hoc remedio vti conuenit: ad eadem valet aqua diſtillata, imprimis *Abſceſſus. Tumores.* verò æſtuanti ſtomacho, & ardentibus febribus, imbecillitatique cordis vtilis eſt. Folia Cichorii cærulei abceſſibus, tumoribus & inflāmationibus, nec non pudendorum puſtulis impoſita, dolorem mitigant; ardorem extinguunt, calidæ podagræ commodiſſima. Verùm aduerſus iam commemoratas affectiones aqua deſtillata maioris eſt momenti, ſi ea in linteolis lineis excepta affectis partibus imponatur, maximè verò hoc pacto vſurpata anthraci auxiliatur. Aque è floribus cæruleis deſtillata, inflammationibus & caligini oculorum impoſita, potenter remedium adfert.

Anthrax. Coniunctim quoque de omni Seridis ſpecie Matth. agit. Intybus, ait, & Cichorium ſelectiſſimum præbent medicamen immodicè calenti hepati, quocunque tandem modo vſurpata, ſiue foliis recentibus crudiſque aut coctis comeſtis, ſiue ſucco, aqua ſtillatitia, aut decocto hauſto, ſiue, ſiccorum foliorum puluere aſſumpto: modicè enim refrigerant & adſtringunt, robur & tonum iecinoris conſeruant, eiuſque venulas obſtructas expediunt, idque amaroris cauſſa: totâ ſubſtantia hepati familiaria ſunt, non tantùm in calidis eius affectibus, verùm etiam frigidis ex vino albo cum Petroſelino, aliiſque ſimilibus calidis plantis diureticis decocta & pota: folia cocta ex aceto comeſta gonorrhæam reprimunt. Decoctum Cichorii Ictericorum fœdos colores delet bibitum: ſemen confractum, & vino hauſtum ante inſultum febrilem, eam mitiorem reddit, & tandem percurat. Ego huius ſolius plantæ ex aqua decoctum egenis ſæpè propinaui in febribus vtiliter: efficacius erit remedium, ſi Cichorii cum floribus ſumas M. j & minutim conciſum ex vini albi generoſi lib. 1. decoquantur ad medias, bibatur colamen manè calidum, quatuor aut quinque horarum ieiunio ſequente: eodem modo diebus aliquot iteretur. Quibus natura calidius hepar, dolores capitis & catharros generat, vinum aquâ ſtillatitia diluunt: radix eiuſdem ſaccharo, condita, hepatis calorem temperat. Aqua Cichorei cum linteis impoſita ſingulare creditur ad [illegible]themata peſtifera remedium. Foliorum eius [illegible]us cum oleo roſato & aceto roſaceo cepha[illegible]am applicatus lenit. Scabiem tollunt & cu-

tem

tem emaculant, ex contusa Cichorii radice offulæ cum aqua rosacea.

Aqua è floribus. Cichoreâ appositâ sedat Bayrus dolorem capitis, & æstuationes à Sole factas. Flores Cichorii ad calculum destillari meminit Gesnerus. Ioã. de Monte exper. commendat ad oculorum calorem & ruborem aquam stillatitiam: de qua vide plura cap. de Linaria lib. 29. Idem testatur radices coctas cum carne & esas certum remedium esse contra omnes fibras. Radix Cichorii silu. flore albo, si certo tempore effodiatur ab obstetricibus peritis, creditur partum accelerare substrata parturientibus, vt scribit Schvvenckfeldius. Plura de viribus qui scire volet, legat Matthiol. germ. & historiam Tabernamontani.

INTYBVM SATIVVM TRIPLEX.

Intyb. sativ. latifolium.

Intyb. sativ. angustifolium.

Aestiua est planta, hiemis apud nos haud facilè patiens, *radicibus* fibrosis, lacte prægnantibus: *folia* per terram sparsa, antequã caulescat, longa, lata, nonnunquam angusta, Lactucæ foliis similia, in ãbitu subinde crenata, subamara, quę hortulanorũ mãgonio crispa aliquando conspiciũtur, & alba: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, læuis, striatus, inanis, multis ramis brachiatus, tortuosus, vulnere lac fundit: *flores* ex foliorũ (quę in caule hederacea sunt, minora) alis emicant cærulei, Cichoreæ siluestris: *semen* quoque cõsimile. Huius species prouenit nobis Italo semine, folio laciniato, quod differt à Cichorio culto.

Corn. Diosc. Intubum satiuum lata folia habens, corruptâ voce Endiuia vocatum. Et alterũ angustis foliis, Scariola appellatum. Satiuus Intubus, quem priuatim Plinio teste lib. 20. cap. 8. Serin nominarunt Veteres, in duas à Fuchsio distrahitur species. Quarum vnam latiore folio

Intyb. satiu. crispum.

constare scribit, ac Lactucæ similiorem facit, Intubúmque sat. latifol. siue Endiuiam in hist. & icon. inscribit, quã ait in omnibus pro vera Endiuia deberi vsurpari officinis. Nam quã hodie sub hac voce vtãtur non esse verã Endiuã, sed Lactucam silu., vt suo dictum loco. Alteram, quã Intubum satiuum angustifolium, siue Scariolam inscribit, angustiora habere folia, & subamaram esse tradit, ac diminutiuo à Seris nomine Seriolam dici testatur. Nos Fuchsii binas admittimus icones, non enim diuersam ab Intubo crispo statuimus, licèt non paruã, ratione culturæ, in his reperiatur varietas. Suffecisset quidẽ vna ex Fuchsianis, sed quia iam erant sculptæ, eas Lectorum oculis nobis subiicere placuit.

Exhibet eas quoque & Amatus, ac quidem sub Seride siluestri, Intubum satiuum latifolium proponit: sub Seride autem satiua, eiusdem Fuchsii Intubum satiuum angustifolium. Nomina autem quæ Seridi suæ siluestri adscribit, ei non conueniunt, sed Cichorio, de qua re antè. Amatus autem de suis Seridibus à se icone exhibitis loquitur, quando ait. Domestica verò Endiuia duplex est, altera latifolia, hortis familiarissima, & quæ terrã obruta, alba reddita, hibernis mensis, oxelæo & sale, cruda, & cocta anteponitur, quanquã vniuersa Hispania, sic paratam eam nunquam, quòd sciam, viderit, quam aliqui Endiuiam, alii verò Cichoriam vocant. Altera verò arctioribus foliis Endiuia, à Seri Seriola, pòst verò Scariola nuncupata est. Cæterùm ab Intybo, siue Intyba corruptè Endiuia deducta est.

Hæc est illa Cichorea satiua Tragi, Seris satiua angustifolia Dioscoridis, quo nomine & Intybus vocari meruit, potéstq; fieri vt apud Theophrast. lib. 7. cap. 7. & 9. Intyba & Porcellia vocetur. Cordi in Dioscor. Intybum satiu. ab Italis Endiuia satiua vocatum. Cordi in hist. (cui figura Tragi addita) Cichor. satiuum ab Italis Endiuia hortensis, seu simpliciter Endiuia nuncupata. Matthiol. in Dioscor. Intybus hortensis. Et: Intybus hortensis alter. In comm. cum mag. fig. Lat. & It. Intubus maior, & Intubus minor. *Endiuia maggiore & Endiuia minore.* Intubus crispa. Et quoque tertium Intybi hortensis genus, amplo, foliosóque cespite proueniens, foliis magnis, sed vbique in ambitu crispis ac fimbriatis, caule cæteris maiore, crassiore, tenerio-

reque, in acetariis expetitum reliqua cum cæteris paria ſunt. In Hiſt.germ. Intubus ſatiuus maior, ſeu Endiuia, Endiuien. 2.Intub.ſatiu.minor Garten Scariel/ vera ſatiua Scariola. 3. Endiuia criſpa, Groß krauſe Endiuien.

Matthiolus ponit[Fuchſium imitatus]duas icones valde ſimiles pro diuerſis plantis, eiuſdem exiſtimarim,nec demonſtrat, qua in re differat Intubus alter à Cichorio ſatiuo:cuius icon etiam ſimilis: in comm. lat.& ital.cum mag.fig.pro Intybo ſiue Endiuia minore ponit diuerſam iconem: folia enim laciniata appingit, ea placet pro Cichorio.

Dod.gall. Intubum ſatiuum latifolium, Cichorea domeſtica 1. Endiuia aliorum,offic. Scariola. Intub.ſat.anguſtifolium, Cich.ſat.& hortenſe offic.Cichorea domeſtica.Lat.in fol.Intub.ſatiuum, σέρις prior, σέρις ἥμερος:ab Auic.ac Serap. Taraxacon:ab Italis Scariola nuncupatur, quam appellationem pleræque Offic.ſeruant, quæ & Seriolam ipſam quaſi Seridem haud perperam vocitant,

Dod. not. ſed minùs rectè Serriolam per duplex rr:nam Serriola Lactuca ſilueſtris eſt. Dodon.non ampliùs meminit Intybi ſatiui anguſtifolii, quod mirum.

Geſn.hort. Intybum(Endiuia vulgo)Italicum latifoliũ, quod ad acetaria hiemis terrà obruitur: Cichorium ſatiuum.

Lob.in Adu. Seris,ſiue Intybum ſatiuum latifolium,Endiuia,& Scariola officinis.A Cichorio nõ tantùm cultu,ſed etiam genericâ differẽtia diſtat: nullo enim neglectu,tranſmotione,alióue incommodo viſa fuit vnquam in ſilueſtrẽ aut Picrim Cichorium degeneraſſe, aut hæc ad ſpeciem huius Seridis promouiſſe Et manifeſta radicum differentia,eſt enim Cichorii bene habita,carnoſa admodum, grata: Endiuiæ verò fibroſa, penè nulla, nulliuſque vſus in cibis,alicubi tamen in quibuſdam compoſitionibus. Lob. Obſ & Icon. Plant. Intybum ſatiuum latifolium, Endiuia & Scariola. Omiſſa hæc poſtrema vox eſt in Ic. Plantin.

Seris hortenſis. Anguill.Seris hortenſis 2.Dioſc.Endiuia noſtra [Italica] alba.

Lonic. Scariola ſatiu.latifol. Intub.ſat.latifol.

Cichorea ſatiua Cichorea ſat.latifolia.

Intybus maior. Tabern. Icon.& Hiſt. Intybus maior, Groß Endiuien. Σέρις, σέρις ἥμερος & κιχώρειον, κίχορον,Plinio & Latinis authoribus Intybum, Intubum, In-

Intybum tybus aut Intubus, Intybum ſatiuum aut domeſticum,Seris ſatiua & Cichorium domeſticum,Herbariis Endiuia, Endiuia maior, End. ſatiua ſiue

Endiuiola. Romana. domeſtica Romana. Serap. & Arab. Dunbebe, Dumbebe Humbebe, Hundebe & Endela, Boh. Serbak / Polon. Volertz & Melertz/ in Candia Endiui.2.Intybus criſpa,Krauß Endiuien/Endiuia criſpa: Belg. Lheecrolde Endiuie: criſpitudine foliorum à præcedenti tantùm differt. 3. Intybus minor, klein Endiuien: cui nomina græca priori ſimilia, hodie vocant σέριον, Serium & Seriola, Herb.Cichorium ſat.minus,Seris minor, Endiuia minor, intybum anguſtifolium,Endiuiola,practicis Scariola,Neapoli dicitur *Scarola*: Hiſp. *Seraya Enuida.* Primo ſimilis niſi foliis eſſet longioribus & amarioribus. 4.Intybus minor flore albo,Serriola alba,& Scariola alba:à præcedenti ſolo flore albo differt. Monuimus antè plantam ſolo colore differentem non mereri propriam figuram.

Camer.ad Matth.germ.Endiuia,Intybus ſatiuus 2.Endiuia criſpa. Groſze krauſe Endiuien. In Epit. Intubus maior. Item:Intubus criſpa : Camer. proponit tantùm duas icones nouas non tres vt faciebat Matth.quaſi vna ſit ſuperflua.

Gerard.Anglo, Intubus ſatiua Garde Endiuie. 2.Endiuia criſpa,Curled Endiue. Item : Intybum ſilu.wilde Endiue. 2. Intybum ſilu. latifol. Medowe Endiue. *Gerardus* omnia confundit. *Gerard reprehen.*

Tabern. ſatiuum facit ſilu. & minus album ſat.ſilu.latifolium : Tabernamontani icones ſunt plantarum ſolo colore differentium.

H.Lugd.Intubum ſatiuum latifol. Item : Intub. ſatiuum anguſtifolium Matthioli. Et: Intub.ſat. anguſtifol. Dodonæi [hæc duo ſunt vnum:] Item: Intubum criſpum. *H. Lugd. not.*

C.B.Phyt Endiuia 1. ſiue vulg.latifolia : Seris domeſtica latifol.Dioſcoridis: Intubum & Seris hyberna Plinio quę Theoph.ὑποχοιρὶς cenſetur:ac cuius etiam meminit Plinius lib.21.cap.15.floribus eſt cæruleis, rarò candidis. Endiuia 2. ſiue criſpa. Endiuia 3. ſiue anguſtifolia, floribus cæruleis, aliquando albis, cuius cauſa Tabern.duas habet figuras. *Apud Matth.*1. Intubus maior. 2.Intubus minor. 3.Intub.criſpa.Endiuia ſiue Intybum ſatiuum, ceu antea quoque monuimus, propter ſolum & culturam maius & minus efficitur: criſpa verò tranſplantatione & mangonio hortulanorum.

C.Schvvenck. Cichoreum Italicum, Cichorea ſatiua. *Cichoreum Italicum.*

Intubum ſatiuum,à nonnullis Endiuia,ab Italis Endiuia & Scariola, quam appellationem pleræque officinæ ſeruant, dictum, à Græcis σέρις,σέρις ἥμερος appellatur; à German. quibuſdam Scariol, vulgò Endiuien; Lonic.breyt oder groß wegweiß oder wegwart; Belg. Endiue / Endiwie; Gallic. *Endiue ou Scariole*, Hiſpan. *Endiuia*, & vt Dodon. ait, *Serraye*; Angl.Endiue / white Endiu/ vel garde Endiuie. Intybum criſpum: Germ. krant Endiuien, Belg. Lfecrolde Endiuie/ Gall.*Endiues creſpues*; It. *Endiuia creſpa*,Angl.Curled Endiue. *Nomina linguarum*

Seritur Intybum in hortis, & quod Vere ſatum celeriter adoleſcit,ac ipſa Æſtate florens ſemina profert, ac deinde intercidit. Iulio verò ſatum in Hiemem reſtat, Septembri aut Octobri terrâ obrutum, colligatis priùs foliis, niuis inſtar candidum redditur, ac deinde menſibus hybernis menſis aliorum acetariorum loco infertur. Id quod Plinius [ait Dod.) haud ignoraſſe videtur lib.20.cap.8.vbi Seridem duorum generum eſſe tradit : nigram æſtiuam deteriorem; & hibernam candidiorem. Omnes Intybi ſiue Serides in Italia vulgaris ſunt notitiæ.Lætior multò exit,inquit Lobelius, è ſemine Italico,aut cuiuſpiam regionis meridionalis, vnde ſolent ſerere quidam Brabanti, Angli, & Germani Olitores: ſimul ac terna, quaternáue foliola eruperunt, in ſolum pinguius lætamine multo trãſmouetur,lateritioque fruſto media onerantur folia, quò latiùs ſe porrigant luxurientque, quâ induſtriâ amarorem exuit, gratiamque init cum hibernis menſis ad acetaria, ſeruatur obruta terrâ, fimeto,ſtraminéque. *Locus & Tempus.* Satio. *Cultura,& mangonium.*

Hoc olus vt Hieme tota albis & carnoſis foliis ſuis in acetaria veniat, ſapore gratiſſimo, colere ſit debes,authore Geſnero. Circa finem Iunii ſeres non admodum anguſtè : deinde cùm ad duos palmos,ſeu digitos octo excreuit,tempeſtate ſiccâ, euelles cautè ita vt manu radicem inferiùs, i.e. remotiùs à capite apprehendas,& ſimul corrupta folia ſi quæ ſunt ſeparabis, & rurſus plantabis, ita vt vndiquaque duobus palmis minimùm diſtent : & folia etiam principio ſui non-

nihil

nihil in terram mergantur. Postea initio Hiemis, antequam nix ingruat, rursus euulsas plantas in cella vinaria seruabis, hoc modo. Soli aliquod spatium ad duos digitos terrâ recenti operies, huic plantas Intybi impones duabus aut tribus radicibus simul iunctis, donec spatium istud repleueris: tum rursus eas terrâ operies, & sic alternis. Aliqui in vili aliquo vase ligneo, cum terra vti dictum est, alternis instrata, seruant in hypogeo. Galli & Itali in hortis terrâ obruere & seruare solent: sed apud nos in hortis & gelatur facilè, & pluuiis deinde putrescit.

Repositio

Basileæ primò vidi in horto præceptoris mei Cælii Secundi Curionis, tandem habui in horto Geneuæ, vbi in transplantatum partim ferebat folia lata, partim dissecta, florebátque Iunio & Iulio, non facilè ferebat Hiemem, ideóque arenâ obruebam. Colmariæ in Alsatia vrbis Medicus D. Iacob. Weckerus nō euellebat è terra, sed inuoluebat stramina & circumaggerabat terrâ. Montbelgardi tardiùs serunt, transplantant, ligant & Hieme in arenam reponunt.

Vires Magis quàm agreste refrigerat.

CICHORIVM VERRVCOSVM, SIVE ZAzintha Hieraciis adnumerandum.

Descriptio PAullùm admodum humo tollit *caules* graciles dodrantales, aut etiam cubitales, intus fungosos, ramosos: ad quorum latera sessiles adnascuntur rari *flosculi*, alii etiam ramulorum extremis, luteis: quibus in pappos euanescentibus, succedūt *pericarpia* pulcherrima verticillatim radiata, Lupini seminis magnitudine, in quibus *semen* copiosum, Lactucæ par, non ita cùmpressum. *Folia* oblonga Dentis Leonis, laciniata, multa per terram sparguntur, in ramis pauca: *radix* longa, multis fibris donata.

Synonyma De hoc Cichorio loquitur Matthiol. in post. comm. cum mag. fig cùm ait. Est & alia Cichoracei generis planta, quam quidam Zacintham vocauere, nobis autem ab effectu Cichorium verrucarium appellare licuit. Radice hæc nititur Rapunculi figurâ, subnigricanti colore, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet Cichorei, verùm paulò asperiora: caules cubitales & quandoque maiores, tenues asperiusculósque, in quorum summitatibus flores oriuntur aurei, cichoraceâ specie, quibus flaccescentibus semen remanet subnigrum, capituli instar, circumquaque fecundum longitudinem secti, Melopeponis modo.

Cichorium Zacintha. Cichor. Verrucariū

Verruca Chōdrilla Lob. in Adu. Verruca Condrilla: de qua ait: Condrillam Cichoriumue illud siluestre, quod Zacyntham, vsque peregrinitatem affectans, vocat Commentator, certum est oriri in Italia, ne igitur è Zacyntho insula græca eam euocet. Cæterùm, dum Lobelius hoc in loco Matthiolū carpit, ipse ridendus reprehendúsque videtur, vt cui non fuerit Zacintha Matthioli nota: perperam enim putat eandem cum Chondrilla priore Clusii, id quod in Obs. scriptum reliquit, dicens. Verrucaria Chondrilla, Chondrilla prior Diosc. Clusii, Zacyntha Matth. It. *Cichoria verrucaria*, & *Mazza di caualliero*, & *Mazza ferrata*, Angl. Gumme Succory.

Matth. taxatur *Lob. reprehē*

Clus. Cichorium verrucatum, Zacintha, de qua ait. Zacyntha Matthioli, seu *Mazza di caualliero* Italorum nihil commune habet cum Condrilla nostra priore, Dioscoridis legitima (Hedypnoide Monspessulana) vt quidam censent, Zacynthæ, siue Cichorii verrucarii, iconis, quæ apud Matthiolum ineptè expressa est, facie decepti &c. Quæ res adeò me cogit, vt Cichorei verrucarii legitimam iconem proponam, omissâ Matthioli falsâ.

Cichorium Verrucatū. Non est Condrillæ prior Diosc. Clusio contra Lobelium Matth. icō falsa

Gamer. hort. Zacintha siue Verrucaria Matthioli, Cichorium verrucarium Gesneri:

C. Bauhin. Phyt. Chondrilla 8. siue verrucaria.

Cichorium verrucosum satum Montbelgardi anno 1581. prouenit. Hoc acceptum refert Calzolario Matth. qui plantam ad ipsum misit.

Locus.

Mira huius plantæ facultas est ad tollendas verrucas. Siquidem scimus [inquit ex Calzolario Matthiol.] nos nonnullos, quorum manus verrucis admodum numerosis scatebant, sanatos esse, deuoratis in acetario semel tantùm huiusce Cichoraceæ plantæ foliis. Idem præstat eius semen, tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum se cubitum recipiunt verrucosi. Parū certum est, authore Lobelio, semel voratā, quod ait Commentator, & multi de aliis plurimis fabulantur, delêre verrucas: illita verò posse certū, & commune illi est cum quamplurimis, quarum succo exuruntur aut exsiccantur verrucarum radices & appendices, tum calidis vt Tithymalo, tū frigidis vt Plantagine, Equiseto, intermediis vt Heliotropiis, de quo nomen verrucariæ testatur idem.

Vires & Vsus Verruca. *Matth. notā*

CICHORIVM SPINOSVM.

Descriptio CIchorio spinoso *folia* indidem plura, ceu ex eodem puncto, alternatim oriuntur, Cichorii, angustiora, sinuata, virentia: *caulis* glaber in ramulos diuiditur rigidiusculos incōditos, multifariam diuaricatos, in duras abeuntes spinas, Tragacāthæ aut potiùs Aspalathi Mōspeliensis imitatione: *flores* ad ramorum diuaricationes, ipsorúmque adeò surculorum cacuminibus impositi, cærulei, denticulatis foliis constantes, duplò triplóue quàm

Cichorei vulgaris, minores: cui *ſemen* ſimile: habemus Cichorium hoc tanta copiâ caulium pedalium ſe diffundens, vt caput penè ambitu æquet.

Deſcriptio Belli. Chicorium ſpinoſum, ait Honor. Bellus, frutex eſt in maritimis proueniens, ſiccisque collibus, & arenoſis locis: folia ferens Cichoracea, profundè diuiſa, craſſiora tamen & minora, magisque amara, quàm Cichorei vulgaris: caules dodrantales, albos, in orbem diffuſos, crebris albis ſpinis ſcatentes, erinaceum quemadmodum Echinopoda totâ facie repræſentans: flores inter ſpinas Cichorio ſimiles profert, colore cyaneos: quibus ſuccedunt ſemina Cichorei: radice firmatur ſingulari, magnâ vt Cichorium. Recens ſemine natâ, antè quàm in caulem abeat, in acetariis manditur, ſed durior & amarior eſt Cichorio. Vocatur vulgo σταμναγάτι, h.e. Hydriæ ſpina, quia vulgariter in tota Creta fictilibus hydriis vtuntur ad hauriendam aquam è fontibus, quas hàc herbâ obturant, ne mures aliùdue animal intus penetrare poſſit, videtur enim ad hoc munus iſta planta à natura formata: nam ſemper rotundâ figurâ cernitur. Hydriâ vulgò dicitur σταμνι & ἀγκάθι ſpinam ſignificat, nomine ab ἄκανθα corrupto: quibuſdam inſulæ locis dicitur etiam ῥαδικοστίδα h.e. Radichium ſtiuidam, ob ſimilitudinem, quam cum Cichorio habet, quod in Græcia vulgariter ῥαδίκιο vocatur, & ſtœbe, quæ dicitur στοίβη. Huius vſus in defectu Cichorei.

Locus

Caules.

Flores

Semina

Chondrilla ſpinoſa Cich. ſpinoſum. C.Bauh. phyt. Cichorium ſpinoſum. Apud Matth. Chondrilla ſpinoſa, Cich. ſpinoſum D. Doldii. Ferd Imper. Cicoria ſpinoſa, Cichoreæ omninò ſimilis, ſi excipias caules ſpinoſos: herba Cretica. Io.Ponæ in Baldo, Cichorium ſpinoſum Creticum Belli.

Locus. Semen in horto Ill.E.C.terræ commiſi quod dederat Frater Neapoli ab Imperato Pharmacopœo miſſum. Gener Io. Henric. Cherlerus attulit Patauio, vbi colebant Cortuſus & Bembus nomine Cichorii ſpinoſi. Verùm ea planta nondum protulerat flores, ſuaque habebat folia. Floret Iulio & Auguſto, folia amara non lacteſcunt, & citò pereunt, etiam reliquis plantæ partibus eleganter virentibus.

HIERACIVM STELLATVM.

Deſcriptio. Ad cubitalem altitudinem aſſurgit, tenuibus coliculis & ramoſis, tantillâ lanugine, ni ſi propter terram, vix hirtis, non ſine foliis multis: *folia* primùm erumpentis Hedypnoidis, & pingui ſolo palmari & pluſquam ſeſquipalmari longitudine, ſextantali & quadrantali latitudine, nónihil ſinuoſa, hirſuta: *flores* ſimplices, parui, Lampſanæ, lutei: quibus ſuccedunt *ſeminum* ſtellæ radiatæ hirſutæ, quæ poſtmodum falcis in modum incuruantur: tota planta lac manat.

Synon. Hieracium hoc ſtellatum mihi mittebatur aliquando per D. Doctorem Schuuarzium Stutgardiâ pro Aſtragalo Plinii.

A Lobelio in Obſ. inſcribitur Hieracium Narbonenſe ſiliquâ falcatâ. In Icon. Plant. Hierac. Narbon. falcatum. A Tabern. Icon. & Hiſt. Hierac. Monſpeliacum & Narbonenſe, habichkraut/ von Mompelier oder Languedock: Hierac. 10. A Gerard. Anglo, Hierac. falcatum Lobelii, Kroſe fod hanſewede. A C.Bauh. phyt. & apud Matth. Hierac. 19. ſiliquâ falcatâ.

An Cæſalp. Ragadiolo ſimilis, cuius ſemina ſtellam repreſentant.

Abundat in loco pingui Monſpelii ac circa Bononiam; Montbelgardi in horto E.C. Iunio, Iulio & Auguſto.

Hieraciis affinis Ragadiolus edulis.

Foliis conſtat tenuioris Cicorii, ſine lacte, & ſine amaritudine: *floſculos* fert luteos in alis foliorum, & *ſemina* longa, & adunca: repræſentantia auium pedes: ipſa herba dodrantalis, humi procumbens, ramoſa: floris foliola ex medio ſemine videntur erumpere; cùm tamen ex ſummo oriantur: nam reliqua pars vagina potiùs eſt ſeminis.

Cæſalpino deſcriptionis authori dicitur vulgò Ragadiolus, *Ragaggiolo* in Hetruria, qui aſſumitur in cibis crudus, vt Cichorium.

Cichorio ſimilis Spagnin Americanorum.

In Americæ inſula Madagaſcar, ſiue S. Laurentii, authore Theueto, prouenit cordialis herba, quã Spagnin vocãt, ſimilis Cichorio ſiluestri noſtrati [Galliæ videlicet,] quam applicant vulneribus, & morſui viperarum, & aliorum animalium, venenatorum educit venenum.

SONCHVS MINVS LACINIOSA mitior, ſiue minùs Spinoſa, & aſperior ſiue ſpinoſior,

CAP. III.

Deſcrip. Lacte tota planta turget amaro, *caulis* inanis, cubitum altus & maior, hominẽ interdum altitudine excedens, ramoſus: *folia* parum laciniata, tenera Endiuiæ ferè, ſpinulis in ãbitu donata, ſed parũ aut nihil pungentibus, cauli immediatè adnaſcuntur *flores* lutei, Hieracii, ſed calyce

calyce glabro, qui celeriter in pappos abeunt, *radix* longiuſcula, multis fibris donata : Huius ſimilis parum aut minimùm laciniata acutis & rigidulis horrens ſpinulis.

Theophraſtus Sonchum in genere nominat, eúmque inter ſpinoſa foliata numerat, in cuius caule cum ramulorum prouentu vna floſculus quoque quidam emergat : peculiaris inter Acanacea : qui conceptus non ſpinoſus.

…ra …ſcorides

Dioſcorides poſtquam duo Sonchi genera facit, deſcribitque : in fine capitis tertium addit. Vnum, inquit, ſilueſtrius, magis aculeatum : alterum mollius, [illegible], delicatius, eſculentum: caulis anguloſus, cauus (κενὸς, quæ dictio quidem in vulg. codicibus non legitur, ſed eam habent vetuſti codices & Orib. Ergo non erit, vt aliqui putant, [illegible] duntaxat reposita, Matthiol.), aliquando ſubrubens: folia habet per interualla in ambitu diuiſa: eorum facultas refrigerandi, modicè ſub[illegible]: vnde conferunt ſtomacho æſtuanti, & inflammationibus, & quæ ſequuntur: in fine autem addit: Alter Sonchus, qui, & mollis, arborea ſpecie conſtat, & lato folio: folia autem caulem cingunt : & hic quoque eadem præſtat.

Dioſc. reſtituitur.

Error quorundam

Sed & Plinius duo genera facit album & nigrum, [illegible] ambo, nisi ſpinoſa eſſent, caule bicubitali anguloſo, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte manat.

Galenus ait Sonchum poſtquam perfectè abſolutus ſit, ex ſpinoſis plantis eſſe.

…onchi duo …erbariorum.

Sonchi genera duo agnoſcit Herbariorum pars maior, id quod ex iam dicēdis clarè demonſtramus.

…ertium …onchum …egat …orn.

Quia autem Cornar. duo tantùm Sonchi genera ex Dioſcor. agnoſcit, textum Dioſcoridis ita legit. Sonchi duo genera ſunt. Alterum agreſtius & ſpinoſius : alterum delicatius & quod editur, & quæ ſequuntur. At Sonchus delicatus ille arborem refert, quæ lata folia habet : Priorem noſtri Genßdiſtel (Carduum Anſerinum dixeris,) vocant : poſteriorem haſenkôl, id eſt, olus Leporinum. Quidam Palatium leporis, quòd ſub eo lepus in æſtu latebras quærat. Sed quàm benè ita legat, videant doctiores. Ego prætereа palatum Leporis exiſtimo dicendum non palatium, quia leporibus gratus cibus. Corn. etiam ſuo more Sonchum diſtinguit.

…arduus …nſerinus …lus leporinum …alatium …poris …orn. refutatur …alatus …poris

Cord. hiſtor. Sonchus aſper maior & Sonchus aſper minor, caule pedali, foliis per ambitum maioris modo ſpinulis horrido. ſapore amaro.

…rag. taxatur

Miror autem Tragum diligentem ſtirpiū Germanicarum indagatorem ita negligenter deſcripſiſſe Sonchū vt difficilè ſit intelligere quid velit. Quæ dicit de radice ſerpente non cōueniūt Sonchis aſperis dictis multis, quia eis non repunt : ſed illi qui multis dicitur Hieracium: cui Soncho multa etiam conueniunt quæ in poſtrema deſcriptione ponit. Sunt (inquit Fuchſ.) qui Lactucellam & Lacteronem appellent, à copioſo lacte, quo caulis eius diſſectus diffluit.

…uchſ. & …mat. not.

Fuchſius (quem ſequitur Amatus, cuius figuram etiam exhibet) ſuo more non deſcribit particulatim, nec diſtinguit Sonchi alterum genus ſilueſtrius, aculeatius & nigrius, quod Sonchum aſperam in Hiſt. & Iconibus inſcribit, à Soncho non aſpera: Icon quam proponit eſt Sonchi folio minùs lacinioſo, quam etiam nos ex eo proponimus.

Dod. not.

Dodon. gall. Sonchus ſilueſtrior, aſpera. Sonchi ſpecies 1. *Lacteron.* Lat. in fol. Sonchus aſper: ſpinoſior alter aſperior ac ſilueſtrior cognominatus. Item Sonchus 3. aſperior marinus. Figura Dodonæi gallici eſt folio non laciniato Fuchſii, cui non reſpondet deſcriptio. Latino eſt Sonchus aſper, qualis Lobelio, non laciniatus.

Cæſalp. Sonchus latiore folio ac minùs fiſſo.

Geſn. cat. pl. Sonchus ſilu. niger, ſpinoſior, σόγχος τραχὺς, wilder haſen kôl / Seudiſtel. De coll. ſtirp. Sonchus agreſtis marginibus foliorum aculeatis. Item Sonchi genus ſilu. procerum, luteis floribus, ſubdulce, foliis non diſſectis, anguloſis, totum læue, ſine aculeis. Item Sonchus pinguis caulibus & neruis rubicundis. *Sonchum* nigrum Geſneri potiùs repono ſub non laciniato, quia mihi in Sonchorum genere ſpinoſior & nigrior videtur non laciniatus. *Geſn. refellitur.*

Lob. Aduerſ. Sonchus aſpera vulgi, flore Hieracii, foliis Dentis Leonis: aliàs Dipſaci & Lactucæ, an Dioſcoridis arboreſcens Sonchus tenerior latifolius [illegible] Latini & Itali etiam [illegible]num vocant, Germani ſpinam anſerinam. Spinoſæ namque ſunt omnes Sonchi, ſed quædam horridiuſcula aculeis, quædam perpuſillis aut nullis ferè viſitur. Quarum duę frequentiores maiores ſpontè cultis & incultis ſegetibus & vinetis: minùs obuia [illegible]. Aſpera quæ vocatur, caulem erigit quaternûm & ſenûm cubitorum : vni folia lacinioſa Dētis Leonis, alteri verò Lactucacea. Obſ. Sonchus læuis tenerior latifolia. Icon. Pl. Sonchus aſpera vulgi flore Hieracii foliis Dentis leonis, aliàs Dipſaci & Lactucæ. Itē Sonchus tenerior aculeis aſperior aut horridiuſcula. Icon. Pl. Sonchus læuis tenerior Icon propoſita à Lob. in Obſ. reſpondet Fuchſianæ à nobis propoſitæ. *Spina anſerina.* *Lob. re[illegible]eb.*

Hiſt. Lugd. Andryala maior Dal. Item Sonchus læuis latifolius Lobelii. Item, Sonchus aſperior Lobelii. Non placet Hiſt. diuerſis capitibus ſcribere de Andryala & de Soncho. *Andryala maior Dal.*

Andryala maior Dal. (inquit Caſp. Bauh.) Icon Sonchi aſperi Fuchſii, & Sonchus læuis latifolius Lobelii ſunt idem.

Thal. Harcyn. Sonchus læuis maximus ſeſquicubitalis, foliis dodrantalibus, crenatis parum, ſed non profundè diſſectis, in ambitu ſpinoſis, ſinuatis.

Schuvenckf. Sonchus aſper, σόγχος τραχὺς, Carduus ſuillus, Cichorium porcinum. Endiuia ſpinoſa ſtech / end ſewdiſtel.

Sonchus aſpera folio non laciniato, ſpinoſa valdè: Geneuæ Iunio : Baſileæ quoque prouenit & Monſpelii, florens Aprili. Montbelg. frequens in Horto Ill. E. C. Wirtemberg. cum ſpinulis mollibus, ac etiam hominem altitudine excedens loco humidiori, florens Iulio. *Locus & tempus.*

SONCHVS LACINIATVS NON SPINOſus & ſpinoſus.

PArua, fibroſa, albáque *radice* nititur: *caule* cubitali & ampliore, intus concauo, purpuraſcente: *folia* longa, læuia, ferè glauca, Dentis Leonis diuiſurâ, latiora, teneriora, lacte prægnātia, alternatim prodeunt, aliàs pediculo longo, aliàs nullo, ſed latiore baſi caulem amplectentia, in circuitu quaſi dentatæ, in quibus vel nullę ſpinæ, vel molles : *flores* folioſi lutei, Dentis leonis minores, quorum extima folia auerſa parte purpuraſcūt, & in pappos abeunt. *Semen* paruum oblongum, & in fuſco rubens. Sonchus laciniata ſæpè ſpinis horret ac multùm variat, vel *foliis* amplioribus, ſpinis minùs rigidis, vel minori- *Deſcriptio*

bus *foliis*, rigidioribus ſpinis.

Deſcribit autem Cordus hac Soncho leni aut *Deſcriptio* læui, Sonchum noſtrum laciniatum non ſpinoſum ſiue mitiorem. Tragus Sonchum laciniatum comprehendit vt exiſtimo ſub Soncho aſpera. Fuchſius Ic. & Hiſtor. & ex eo Amatus, Sõcho non aſperâ, Sonchum laciniatum exprimunt. Eſt autem Fuchſio Sõchi alterum gen⁹, tenerius, ciculẽtumque, ac minùs nigrum, Apulei Lactuca leporina.

Sonchus laciniatus non ſpinoſus.

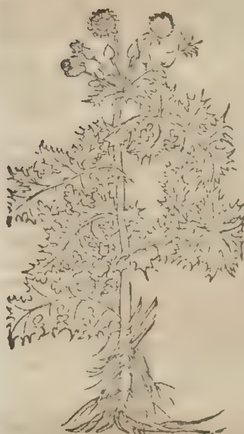

Sonchus in Hetruria vbi Latinum nomen, authore Matthiolo, adhuc perdurat, Cicerbita vulgò vocatur. Viſuntur in hortis [Italiæ] campis & vineis duo Sonchi genera (Sonchus eius ſc. aſperus, & Sonchus planus,) ſed tertium illud genus; de quo in fine capitis diſſeruit Dioſcorides, non ſolùm non inuenitur in Italia, vbi non recordor me hactenus vidiſſe plãtam quæ Sonchũ arboreſcẽtem referat: ſed neque etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophraſtus, & Plinius. Ait idẽ in comm. cum mag. fig. lat. & Ital. Folia vtraque Sonchus profert Cichorii modo laciniata in aſpero criſpa, aſpera, & pungentia, ſubrubentiaq;. In læui verò lęuia, & ſpinis nullis rigẽtia. Huius duo habentur genera: quæ tantùm foliis aliquatenus differunt, nempe eorum alterum læuioribus habetur foliis, minùs quoque laciniatis, ac etiam magis extenſis. 1. Sonchus aſpera. 2. Sonchus læuis. 3. Sonchus læuis altera. *Hic opus* haberet Matthiol. ſpongia maxima gloſſatorum & patrocinantium pro expungendis erroribus. Quam olim poſuit pro Soncho aſpero ſine deſcriptione, ac in poſtremis retinet, eſt laciniatus Sõchus mitior non ſpinoſus, cui tamen in poſtremis tribuit

Læuis duo genera.

Matthioli errores plures.

[illegible]

folia aſpera & pungentia. Quid proponat pro Soncho plano in primis com. & poſtremis pro læui altera aſſerere non auſim: Lectores conſiderent an intelligat Sonchum læuem Lob. de quo agemus ſub Soncho Terracrepola. Quam proponit in poſtremis pro Soncho læui neſcio, niſi ſit noſter Sonchus radice reptatrice, de quo poſtea, quem etiam pro Hieracio maiore exhibere putamus. Matthiolus non ſibi conſtat: nec diſtinguit benè ſuos Sonchos.

Lac. in Dioſc. Sonchus aſperus, Sonchus læuis: proponit duas ſimiles icones, nõ poſſum animaduertere qua in re differant, ſunt autem Sonchi laciniati non ſpinoſi. *Lacu. not.*

Lonic. Sawdiſtel, Endiuia ſilu. Item Chondrillæ alia ſpecies Dioſcoridis, quorundam ſawdiſtel. Lonicerus neſcit ſuo more quid pingat, ſcribátue. Duas icones habet Sonchi laciniati: primo loco deſcriptio non reſpondet iconi, deſcribit enim Lactucam ſilu. *Lonic. ignarus.*

Dodon. Gall. Sonchus tenerior non aſpera. Sõchus læuis prior, Braſſica Leporina, Sonchus tenerior. In Hiſt. Gall. eſt icon Fuchſii folio laciniato ſpinoſo, cui non reſpondet deſcriptio: In fol. Lat. Sonchi læuis figura qualis Lobelio, folio laciniato non ſpinoſo. *Dod. not.*

Sonchus (inquit Cæſalp.) quæ vulgò Cicerbita vocatur & alicubi Criſpinulus; Quædam in vineis frequens & in aruis locis cultis: Alia in ruderibus naſcitur: Quædam in collibus vmbroſis & ſiluis naſcitur. Quædam in montibus caule bicubitali.

Camer. ad Hiſt. Matth. germ. & Epit. eiuſdem tres nouas icones proponit à Matthioli diuerſas. Primæ titulus eſt in Hiſt. Sonchus aſpera (Sonchus in Epit.) Alteri Sonchus læuis: Tertiæ Sonchus læuis altera. Harum prima, quæ meliùs placet, eſt foliis laciniatis, acceditque ad noſtrã laciniatam læuem, ſiue minùs ſpinoſam: quæ verò læuis inſcribitur ſpinis pluribus ſcatet: tertia quæ ſit, adhuc me latet. Hanc ait Camer. vulgò vocari Cicerbitam, & in Italia Criſpinum & Creſpinulam. *Camen. id.*

Geſn. cat. pl. Sonchus candidus tener & eſculentus, σόγχος ἐδώδιμος, quem Dioſc. Cicerbitam à Romanis dici prodiderit, quod nomen adhuc hodie in Hetruria ſeruetur, ab Herbariis nonnullis Leporis palatium vocari, quod fortaſſis eadem Apulei Lactuca Leporina fuerit. Item Sonchi genus 3. tenerum, arboreſcens, à ſolo Dioſcoride deſcriptum. Iſt auch ein haſen kól / latiore folio. De hort. Sonchus aſper & læuis, Lactucæ quædam ſpecies ſilueſtris. *Cicerbita. Criſpinus Creſpinula Palatium leporis. Lact. leporina Apulei.*

Lob. in Adu. Sonchus læuis laciniatis foliis, Germ. haſen kól: Belg. haſen latawe nude. It. *Cicerbita liſcia.* Oleracea tametſi eſſe poteſt, tamen quia non colitur non manditur. Obſ. & Ic. pl. Sonchus læuis vulgaris foliis lacinioſis, Dentis leonis.

Cluſ. Hiſt. poſt. Sonchus læuior vulgaris prima (eſt eadem cum Lobelij icone,) Sonchus læuior vulgaris ſecunda. Cluſius has binas læuioris vulgatiſſimi Sonchi ſpecies non deſcribit, ſed eas in hunc finem tantùm in illo capite rarioribus Sonchi generibus præfigit, vt hæc ab illis commodiùs ab inuicem ſecerni & diſtingui poſſent.

Hiſt. Lugd. Andryala minor Dalechamp. Sõchus Fuchſ. & Dodon. alter humilior, tenerior & ſpinis carens. Item Sonchus læuis laciniatis foliis

foliis, Lob.1. Sonchus Asper Matth.1. Sonchus læuis 3. Sonchus læuis altera, Matth.4. Quod antè dixi iterum nunc dico, displicere historiam ponere Andryalam alio capite, quàm capite de Sonchis. Icon pro Andryala minori est Fuchsii quæ non caret spinis, indicante ipsâ icone: carent spinis Sonchus Lobelii læuis, & Matthioli asper, quas duas icones eiusdem plantæ existimo. Cur duas læues ex Matthiolo ponat nescio, cùm sit tantùm ea quam olim pro læui primo, & postremò pro læui altero pingit.

H. Lugd. not.

Tabern. Icon. & Hist. Sonchus asper. Cicerbita aspera, Gänßdistel / Säuwdistel / wilder Hasenköl. Item Sonchus læuis latifolius, Breyter häsen köl. Sonchus læuis alter flore luteo, Geeler hasenköl. Sonchus læuis tertius flore niueo, Weisser hasenköl. Non displicent Icones tres Tabern. pro Soncho laciniato minùs spinoso: foliis variè ludit hęc planta.

Frater C. Bauh. pro Soncho aspera Matthioli, ponit iconem Tabern. folio laciniato spinoso, pro læui læuem Tab. laciniatum.

Schwenckf. not. Schvvenckfeldius vt stipatus Synonymis incedat, idem bis ponit, & quidem primò græcum, σόγχος ἐδώδιμος: Secundò Latinum, Sonchus esculentus. Et hæc ab inuicem more suo separat, tanquam diuersa sonent. Tautologiam cōmittit, numquid doctè sentit?

Locus & Tempus Sonchum non spinosum laciniatum vidi Mōspelii: vt & Basileæ adhuc florentem Octobri, extra vrbem inter portam Stein & Eschen. Geneuæ, passim in hortis florens Nouembri. Montbelgardi passim spontè, etiam in Horto E. C. folio laciniato spinoso.

Nomina linguarū in genere Sonchus in genere vocatur à quibusdam Cicerbita, & Lactucella, teste Cordo in Dioscor. Germ. Seuwmelcke & Hasenköl 1. Brassica leporina, item Säwdistel / Gensdistel / Roßdistel. Belg. hasē lattouwe / Gansendistel / Melckweye. Gall. *Laisseron & Laicteron, Palau de Lieure.* Ital. *Lattucella, Sencho, Cicerbita* seu *Crespine, Cripini & Latisuoli* Lob. Hisp. *Corayas, Cerrayas, Cerralbas.* Cicerbita & Säwdistle. Boh. Mlec. Hūg. Sonchus asper, Katich, Sonchus, læuis Pie fek.

Sonchi Etymon. Σόγχος Græcis dicitur, sic & Lat. Sonchus, ἀπὸ τοῦ σῶν χέειν, id est, quòd salubrem fundat succum.

Cicerbitæ nomen Dioscoridi attributum. Cicerbitam à Romanis vocari, quo vocabulo etiam hodie Hetruria vtitur, in quibusdam Dioscoridis exemplaribus legitur. Sed nomen id recens Dioscoridi attributum putat Ruellius, cùm nusquam à Latinis vsurpatum inueniatur. A Recentioribus etiam Lactucella, eadémque fortasse quæ ab Apuleio Lactuca leporina nominatur; quòd cùm leporem animus deficit æstu hâc sibi solet mederi, Galli *Laicterons* à lactis copia nominant, & leporis palatum, *Palais au lieure,* quòd hoc animal vt ab æstu vindicetur, & caloris propulset incommoda, soleat sub ramis eius decumbere.

Hi Sonchi nascuntur in hortis, campis, & vineis; Aestatéque florent.

Vires & Temperā; Ad inflammationes; Venenatorum ictus. Vtriusque vis refrigerat, inquit Dioscorides, modicè adstringit, æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum stomachi rosiones sorbitione mitigat: lac elicit, in vel lere appositus sedis ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita vibratis à scorpione ictibus subuenit.

Galenus de Sonchi viribus hæc scripsit. Sonchus vbi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterùm viridis etiámnum & tener estur, perinde vt cætera olera siluestria: Temperamentum eius quodammodò mistum est: Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps, & siue cataplasmatis modo illinatur, siue edatur, apertè refrigerat: postea verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. Quæ præterea Plinius scripserit scire operæ prætium est. Estur & Sonchus, vt quem Theseo apud Callimachum apponat Hecale, vterque albus & niger, Lactucæ similes ambo, nisi spinosi essent, caule cubitali, anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manat. Albus cui est lactis nitor vtilis orthopnoicis, Lactucarum modo (ex embammate addit Cornarius ex vetere Pliniano codice.) Erasistratus calculos per vrinam pelli eo monstrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus triu n cyathorum mensura in vino albo, & oleo calefactus adiuuat partus, ita vt à partu ambulēt grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit Lactis abundantiam nutricibus, colorémque meliorem infantium: vtilissimus iis quæ lac coire sibi sentiant. Instillatur auribus succus, calidúsque in stranguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rosionibus cum semine Cucumeris nucleísque pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionésque, radix verò illinitur. Eadem decocta cum oleo in Punici Mali calyce, aurium morbis præsidium est. *Hæc omnia ex albo.* Cleomporus *nigro* prohibet vesci; vt morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinē tauri demonstrat succum eius. Refrigeratoriam tamen vim esse conuenit nigro, & hac causâ imponendum cum polenta. Sic enim Cornarius ex eodem vetere codice.

ex Plinio

Albus

Plin illustratur. Calculus. Succus Partum iuuat. Lac generat caulis.

Stranguria.

Soncho nostri vtuntur hyeme in acetariis, inquit Matthiolus, præsertímque eius radicibus; quæ cùm teneræ sint & dulces, mensis expetuntur. Lacteus liquor è caule manans datur potādus [Lectores considerent quomodo liquor lacteus excipiendus & potādus,] ægrè spirantibus, & asthmaticis. Idem auribus instillatus dolorem tollit, præsertim in malicorio cum oleo decoctus. Tam herba quàm succus ad æstuosas stomachi lancinationes & Hepatis biliosas obstructiones vtilissima: ob id Tertianis & putridis febribus conuenit. Sonchus læuis vulgaris non differt facultatibus. Ex vino stomachi fluxionibus medetur. Suspiriosos & Asthmaticos iuuat & stranguriam sanat. Succus auribus instillatus earum dolores mulcet.

In acetariis

Stomachus

Obstructiones biliosæ. Febre putrida.

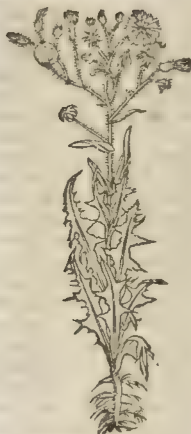
SONCHVS REPENS MVLTIS HIERAcium maius.

SOnchum repentem voco, quem multi Hieracium maius, cuius *radices* longè latéque repentes non nisi difficulter euelli possunt, perennes, lactifluæ: *caulis* bicubitalis vel longior inferiore parte glaber, ibi demum pilosus, vbi in ramulos diuidi occipit: *folia* & per terram sparsa & quæ cauli adnascuntur, Sonchi læuis foliis similia, palmaria & plusquam bipalmaria non admodum lata, profundis laciniis incisa, spinis mollicellis donata, colore ferè glauco: *flores* quàm Sonchis reliquis paullò maiores, lutei, hirsuta foliorum atrouirentium compage coërciti, qui tandem in *pappos* abeunt. In icone nostra Fuchsiana *radix* repens deest.

Descriptio

An Cordo in Diosc. Hieracium maius, Intybi agrestis species, Germ. wilde sewdistel;

Hierac. maius Fuchsii.

Fuchsius cùm Hieracii maioris figuram ponat in Historia, itemque Iconibus sine sufficienti descriptione, indicamus eius Hieracium idē cum nostro Sōcho repente.

Picturam eandem, quam nos ex Fuchsio habemus, exhibet Dod. gall. pro Hieracio maiore, siue primo, quod græcè vocari tradit ἱεράκιον τὸ μέγα à Lat. quibusdam Sonchiten, Lampsucam, & Sitheleam.

Matth. reprch. Sed & Matth. in prioribus comm. figuram Fuchsii habet pro Hieracio maiore, sine tamen descriptione. In post. lat. & It. item Hist. Germ. & Epit. [hîc vox maius omissa] Camerarii, eadem figura eodem titulo ponitur.

An Lob. in Adu. Sonchi tertia species à Matthiolo picta? Idem in Obs. & Icon. Plant. imaginem figuræ Fuchsii similem habet, inscriptione, Hieracii maioris.

Figuram quoque ferè eandem cum icone Fuchsii habet Lonic. hoc titulo: habichß kraut, aut wilde sawdistel. Græci, inquit, Hieracium maius h.e. Accipitrinam, Apuleius Lactucam siluaticam, Pharmac. Cichoream luteam, vocant. *Lacun. not.*

Histor. Lugd. Hieracium minus Dalech. maius Matthioli.

Sonchi nostræ repentis sub Hieracio maiore solam picturam sine descriptione exhibet Lacuna.

Clus. Pannon. Sonchus 3. Sonchus læuis altissimus, ceu & Hist. poster. vbi Sonchus læuior Austriacus quintus altissimus inscribitur.

Tabern. Hist. & Ic. Sonchus 2. siue læuis angustifolius; sondhenkraut, hasenköl mit schmalen blettern. Item: Sonchus arborescens, Baum sondhenkraut.

Thalio Hieracium maius, siue Sonchites.

Camer. hort. Hieracium latifolium Matthioli. An Camer. per hoc intelligat plantam quam demonstrare videtur figurâ Matthioli, dubito. Lectores perpendant. An Cæsalp. Hieracium magnum.

C.Bauh. Phyt. lib. 3. Sonchus luteus calyculo hirsuto: Sonchus tertius, vel Sonchus læuis altissimus, Clusio: Sonchus arborescens Tabern. Item postea Hieracium maius primum, Hieracium maius Fuchsii, Lobel. Obs. & Icon, mihi vna planta & non diuersæ.

Schvv. Sonchus arborescens, σόγχος τραχὺς Dioscoridis, à vulgari magnitudine differens.

Sonchus repens, multis Hieracium maius, ἱεράκιον aut σόγχος, Germ. Groß habichkraut: Gall. *Grande Cichorée iaulne*: Belg. Grot hauicks kruyt Dod. & conyuenkruyt Tabern. Angl. hawke weede Lobel. *Nomina linguarum*

Locus & tempus Inuenitur Sonchus læuis altissimus Clusii in paludosis salicetis & harundinetis, iuxta piscinas, stagnantes aquas supra Badam Austriæ vrbem, viâ quæ Napolim Austriæ ducit, & supra Triebsvvinckel pagum, Floret Iulio. Sonchus repens, molesta suo reptatu Montbelgardi in horto Ill. C. W. & in agris prope *Audincourt* ad Dubim abundat, & passim alibi. Geneuæ quoque obseruatur, florens Iulio & Augusto.

Cùm porrò hæc planta Sonchi sit haud dubiè genus, iisdem etiam facultatibus præditam esse verisimile est. *Facultates*

SONCHIS AFFINIS TERRACREPOLA.

Descriptio Radicem habet Intubo similem, parum fibratam, candidam: *caules* multos, cubitales, foliatos: *folia* Intubo similia sunt, candidiora, minùs insecta ac laciniata, succo lacteo manantia, gustatu suauia, licèt nonnihil amara sint: *flos* luteus in pappos euanescens.

Crepis Dalechampii. H.Lugd. Crepis Dalechampii. ἐπιφυλλόκαυλος (inquit Histor.) est Theophrasto, i.e. in caule foliata, cuiusmodi cùm sit hæc planta, & eam seruato adhuc Crepidis nomine Crepalo vocent Itali, & Terracrepalo, Crepidem esse Theophrasti indicauit Dalechampius. Olus siluestre, in Hetruria, autore Cæsalpino, Terracrepolum vocatum, Dioscorides Hieracium paruum appellat, Plinius & Theophrast. Crepidē vocant. *Terracrepolus. Hieraci paruum.*

Locus & tempus Nascitur spontè in aggeribus terrenis agri Monspeliensis, satu verò cultu in hortis nostris (Lugdunensibus) inquit Dalechāpius. Oriri eam scribit Cæsalpinus in collibus saxosis & in ædificiis: florere tota Æstate: Hieme nequaquam perire: nam regerminare à latere. Vidi ego Auinioni, & Lutetiæ in horto cuiusdam Monachi.

Vires Herba Terracrepolus in cibis cruda ex oleo & aceto [vt ipsemet Auinioni vidi) expetitur, nam dulcis est & subastringens.

CHONDRILE VETERIBVS.

CAP. IIII.

Aliqui, vt Dioscorides tradit, Chondrilen Cichorion, & aliqui Serin vocant. Eius duo sunt genera: Prior quidem folia & caulem, & flores Cichorio similia habet: vnde & speciem Seridis syluestris esse ipsam quidam dixêre: sed in totum tenuior est. At circa ramulos ipsius reperitur gummi simile Mastichę, magnitudine Fabæ. Hoc cum Myrrha tritum, magnitudine Oliuæ in linteo appositum, menses ducit. *Cichorium Seri.*

Herba

herba ipsa unà cum radice contusa, ammixto melle in pastillos efformatur, qui diluti nitro addito, vitiligines deterunt. Gummi verò etiam pilos agglutinat. Sed & radix recens ad eadem facit, si in ipsam acus tingatur, & pilis admoueatur. Commoda est etiam ad viperas cum vino pota. Et succus ipsius aluum sistit, coctus cum vino & potus, aut per seipsum.

Chondrile alia. Est & alia Chondriles species. Folium habet circumrosum, oblongum, per terram stratum. Caulem succo plenum. Radicem tenuem, acutam, leuem; rotundam, subflauam, succo plenam. Vim habent concoquendi & folia & caulis. Succus autem pilos in palpebris agglutinat. Nascitur in terræ cultæ locis.

Vires Condrilem speciem Seris esse, Galenus in Seris tractatione dixit: quam etiam, vt & Diosc. & Cichorion, & Serim vocari tradit.

Plin. not. Plinius vtrasque species inter se confundit, & quæ Diosc. duabus, ipse tanquam vni attribuit. Præter vires autem à Dioscoride recensitas quas etiam habet, tradit: Aliquos fœminis & oculis, generationique virorum contrariam putasse. Inter vulgares in cibo herbas etiam Chondrillam recenseri. Chondrillam amaram esse, ac acri in radice succo.

Condrilla, iuxta Rob. Constantini mentem, est herba Cichorio similis, ob idque καὶ κιχώριον καὶ σέριδα quidam vocarunt: apud Gal. & Paulum χονδρίλλη scriptum, apud Diosc. χονδρίλλη, apud Plin. Cōdrillon siue Condrille, & alybi Condrylla, quæ meliùs scribitur per ἰῶτα monente Gesneto, qui suspicatur apud Theophr. pro Andryalia legendum Chondrilla. Hæc dicta fuit, ἀπὸ τοῦ χόνδρου, quod est grumus, & ἴλλειν quod continere significat, quasi continens grumos, quos Mastichæ similes esse ait Dioscorides.

Theophr. corrig. Chondrilla Etymon.

Chondrilla species plures. Chondrillaccorum generis plantas plurimas passim, easque diuersas admodum specie reperire licet apud Authores, quæ vix quisquam facilè & dextrè certis nominibus Thalio teste, à se inuicem distinxerit: præsertim cùm rei herbariæ Scriptores, Intybaceorum ac Chondrillaceorum [quorum tamen vbiuis fermè locorum ac terrarum ingens copia sese offert] historiam nondum accuratè examinarint: Solis enim aut nominibus proposuerunt; aut etiam solis nudisque descriptionibus delinearunt, non adhibitis iconibus: aut saltem appositis figuris & nominibus descriptiones earundem neglexerunt. Solo nomine proponit C. Bauh. Phyt. Chondrillam 16. siue spinosam. Hanc, inquit, integram cùm nondum habeam, eā nominasse sufficiat. Nec dum scio quæ sit Chondrilla illa, ein wild Endiuien art Gesneri in cat. pl. Item Chōdrilla altera, ein Gänßzugen art, quas solùm nominat.

Aequivoca Chondrilla cærulea. Lutea. Viminea. Cæterùm è diuersis diuersorum Authorum Chondrillis, est nobis quædam, quam cæruleam inscribimus. Est & alia lutea cognominata. Sed & Chondrillam vimineam à iam dictis diuersam statuimus. Occurrit præterea Chondrillis affinis quædam laciniata, an Trinciatella Camerarii; Chondrilla adhæc quædam existit hirsuta rubente flore. Sed & Chondrillæ Creticæ nomine quædam nobis missa est semine crispo, de quibus nunc ordine dicam. His subiungimus Chondrillas quasdam ex Thalio, quas ex solis nudisque descriptionibus, non adhibitis iconibus discernere admodum est operosum. Tragus insuper lib. 1. cap. 91. duas tradit Cichoreę luteæ species, tertiam & quartam, quas Chōdrillas Dioscoridis facit: Nos Hieracium minus hirsutum.

Laciniata quædam. Chondrill. rubente flore. Chōdr. Cretica semine crispa. Chondrilla Thalii. Hieracium minus hirsutum

Chondrilla Thalii σκαρπωγωνάνθεμος duplex, maior & minor, ac rursus alia species cui folia magis in lacinias diuisa existunt, An Hieracium 1. Dod. minus, & longius radicatum Lobelii? Galenus, inquit Anguillara, meminit cuiusdam Chondrillæ de qua non locutus Dioscorides, quæ nihil aliud est, quàm planta quibusdā dicta Taraxacon, Hedypnois nostra, siue Dens leonis, Chondrilla altera Dod. Thalio. Chondrilla prior Clusio plurimùm accedere videtur ad primam Dioscoridis Chondrillæ speciem. Est hæc nobis Hedypnois Monspess. Chondrilla secunda Dioscoridis Rauvvolfii, est nobis Conyza marina. Chondrillæ alterius Dioscoridis genus aliud eiusdē Rauvvolfii, est Conyzæ marinæ affinis. Chondrillam alteram Dioscoridis Fabii Columnæ, exhibemus pro Cichorio bulboso. Chondrilla Galeni, si Trago non sit contradicendum, est θρίδαξ ἀγρία Dioscoridis, Lactuca siluestris Fuchsii. Chondrillæ alteram speciem Dioscoridis, saẅdistel Loniceri l. 5. cap. 74. (qui eandem antea posuerat pro Endiuia siluestri) diximus ante Sonchum non asperam. Quidam curiosi apud Monardem volunt Tragopogonem Hispanicum siue Scorzoneram, Chondrillæ esse speciem, cuius mentionem faciat Dioscorides, verùm multùm differunt. Chondrillæ nomen sibi vendicat Cichorium verrucosum: Item Cyanus, Catanance quorundam, & Cyanus folio Ceterach quorundam. Est tandem Chondrilla à nobis inuenta folio non dissecto.

Hedypnois siue Dens Leonis. Hedypnois Monspessulana. Conyza marina. Conyzæ marinæ affinis. Cichorium bulbosum. Lactuca silu. Sonchus non aspera. Scorzonera. Cichor. verrucosum. Cyanus, Catanance.

CHONDRILLE VEL CHONDRILLA cærulea.

Chōdrylla cærulea *caules* erigit cubitales, teretes, leues, fungosâ medullâ refertos, *ramis* satis frequentibus brachiatos: *folia* priora palmaria aut dodrantalia, laciniis ad Cichoreum accedentia, glabra, & pene glauca, superiora autē profundioribus laciniis incisa, leuiùs etiam aliàs dissecta, glabra: in summis ramorum *flores*, crebri, radiati, cærulei, ex calyce lōgo squāmato, in quo *semen* nigrum longum latum: *radix* perennis simplex, longa, digitali crassitudine, paucis fibris donata, foris tenui & nigro cortice vestita: intus candida, carnosa, tenera, & admodum fragilis. Tota herba lacteo turget liquore, & gustu dulcis est.

Descriptio

Chondrillam nostram cæruleam Cordus in hist. inscribit Chondrillam teneram.

Matthiol. in suis comm. Chondrilla 1. & Chōdrilla 2. De prima ait. Siluestris (veri, in comm. Ital. cum mag. fig.) Cichorii species Chondrilla est: gracilioribus tamen foliis, caule, floribus, ac

ſemine. Frequentiſſima hæc non modò in Hetruria: & ſecus vias vireſcere, ac ſuo tempore floreſcere conſpicitur: nec minùs etiam quàm Cichorium in acetariis recipitur, quamuis amarior ſit. Viſitur & alterum genus (ait de ſecunda) huic [primæ] non longè diſſimile, foliis tamen non ita in ambitum laciniatis, nec adeò in mucronem deſinentibus. Hæc à lactis vbertate, quo in omni parte, præſertimque radice redundat, à noſtris vulgò Lattaiuola vocatur. Rura eam ſuis acetariis pro Cichorio indifferenter admiſcent. Gal. l. 8. ſimpl. Chondryllá Intybi ſpeciem: libro autem 2. alim. nec Intybo nec Cichorio, ſed Lactucæ ſimilem fecit. *Vtinam* Gloſſatores & Patrocinantes Matthiolo ac eius Simiæ lucem aliquam attuliſſent, vel errores Matthioli detexiſſent, ſi potuerunt intelligere aut animaduertere, ipſe nunc lubens tacerem: nec veritatem detegendo odium mihi crearem fautorum Matthioli: vt dicam quod ſentio, Matthiolum ſuo more de incognitis ſuo nomine ſcripſiſſe mihi perſuadeo. Figura quam exhibet in com. citatis Lat. & Ital. pro Chondrilla 1. Cichorium planè demonſtrat ſilueſtre, ſicut & ipſa deſcriptio: [ex Cichorio fortè efficta planta quales plures habet] quod idem putauit cum Chondrilla: In hiſt. verò Germ. longè aliam exhibuit iconem quæ Hieracium repræſentat. Quod 2. figuram attinet ea vbique ſimilis. Verùm deſcriptio multùm variat, in comm. tum Lat. tum Ital. dicit folia non ita laciniata nec in ambitum deſinentia, quæ verba non conueniunt iconi propoſitæ: meliùs reſpondet deſcriptio Germ. Falſum quod dicit ex Dioſc. Chondrillam eſſe ſpeciem Cichorii, ita enim ait Dioſc. εἶδος αὐτὸ [illegible] ἀγρίας λεγόμενον.

Lattaiuola

Intybus. Lattuca

Matth. error.

Camer. hort. Chondrilla purpureo flore, radice craſſà, naſcens in montanis locis Miſniæ ſiue Hermundurorum propè vrbes metallicas. Item: Chondrilla flore cæruleo, Italis *Caccia lepore* cognominata. Quæ autem ſit Chondrilla purpurea Camerarii à ſtirpium ſtudioſis auidè ſcire deſideramus, per cæruleam exiſtimamus Camerarium intelligere eandem quam nos de qua hoc capite agimus, quamuis apud Matthiolum in Hiſt. Germ. eiuſdemque Epitome nullam proponat iconem hanc referentem. Chondrilla eius prior eſt Matthioli referens Hieracium. Chondrillæ alterius nomine exhibita icon, iconem Matthioli non repræſentat, cuius autem ſit plantæ nondum mihi conſtat.

Caccialepore Cam. no.

An Lonic. malam figuram exhibenti, Chondrillæ, quam Endiuiæ ſpeciem dicit? An Anguill. Epiſt. 7. Chondrilla Patauii Caccialepore dicta?

Dod gall. Condrilla, Condrillæ ſpecies 1. Condrillon & Condrillis Plinii, Cichorion & Seris nonnullorum. Modernorum Condrilla maior. Lat. in fol. Chondrilla altera. Caſt. Dur. Condrilla etiam Italis & *Terracrepolo*, Arab. *Candarel*, flore modò cæruleo, modò albo: Condrilla prima. Item, Condrilla altera.

Venatio? Plinii Terracrepolo.

Lob. & Pena Adv. Belgarum Condrilla cærulea, Cichorii ſilv. aut Erucæ ſilv. d[illegible] ſura. In Tabella, Condrilla Belg. Taraxacon Offic. Obſ. Chrondrilla cærulea. Ic. Pl. Condrilla cærulea Belgarum.

Cæſalp. Condrilla in aſperis ſaxoſis naſcens Lactucæ ſilueſtri maximè ſimilis, floribus cæruleis, qui color in nullo alio genere ſilueſtrium adhuc viſus: Condrilla à Dioſcoride primo loco deſcripta, Chandras Theophraſti, Chandrialia Theodori.

H. Lugd. Chondrilla 1. Matth. Chondrilla 2. Matthioli, an Chondrilla rara Lobelii? Proponit Hiſtoria iconem Matthioli Cichorio ſimilem, & alteram valdè lacinioſam: nullam lucem adfert, ſed ineptè inquirit an Chondrilla rara Lobelii, quæ planta plurimùm differt, nec eius generis dici poteſt.

H. Lugd. reprch.

Tab. icon. & hiſt. Chóndrilla cœrulea 2. Chondrilla latifolia cœrulea. Alba ſolo colore albo differt à cœrulea. Latifolia differt magnitudine radicum & caulium, & quòd folia latiora, non ita profundè ad neruum vſque inciſa. Chondrilla dicitur Serap. l. ſimpl. c. 43. Candarel, Amiron, & alibi Cadaron. Non erat opus icone albæ ſi tantùm colore differt, vt ait Tabern. ſuſpicor non diuerſam ſpeciem latifoliam, quia non annotat vbi obſeruarit, fortè luſus tantùm naturæ.

Tab. not.

Caſp. Bauh. Apud Matthiolum pro ſecunda ponit latifoliam cæruleam Tabern. quæ in Phyt. eſt 3. Quam cur ſubſtituat Matthiolinę ſecundæ ignoro, ei enim ſimilior, ſi non eadem Chondrilla cærulea prior Tabern. Quę etiam occaſio vt ſecũdam chondrillam Matthioli dicat latifoliam non video, cùm folia ſint in icone Matth. tenuiùs laciniata, quàm in prima.

C. B. not.

Chondrille vel Chondrilla, χονδρίλλη: Germ. Klein ſonnenwirbel/aliquibus ſteinwirbel, Cord. Blaw Condrillen kraut. Tab. Gall. *Letteron*; Hiſpan. *Lettugas* & *Lechugas* & *Lietugas* & *Liechugas dentre los planos*, *Lob.* Ital. *Terracrepolo*, Condrilla, Matth. Boh. *Locy Lecek.*

Nomina linguarum

Chondrillam cæruleam primùm reperi in mõte prope Tubingam prouenientem cùm eſſem apud Fuchſium qui tunc Chondrillam mihi nominauit. Vidi copioſè Biſantii paſſim in muris. Ex ſemine Bizantio allato prouenit Montbelgardi in horto E. C. florens & ſemen proferens Iulio. Eodem anno quo ſata. Prouenit in colliculis vbi terra argilloſa propè Baſileam. Naſcitur & alibi editis apricíſque vineis & montibus, ſolum amãs albicans, pingue & calcario lapidi mixtum; vt annotat Cordus.

CHONDRILLA LVTEA.

Deſcriptio

Lacteo ſucco abundans, in læui & glabro *caule* folia habet, ad Sonchum læuem accedentia, multò minora, diuiſurá ferè Condryllæ cęruleæ, extremę laciniæ paſſis alis librantem ſe in aere ciconiam exprimunt, per ſegmentorũ ambitum denticulata, quod notatu dignũ, hacque notâ non florens facilè à Chondrilla cærulea diſcernitur:

tur: ex horum sinu *ramuli* exeunt, quorum singulis *flos* vnicus insidet, Sonchi, luteus, in pappos euanescens.

Condrilla Coronopi tenuifolia lutea. Condrilla 2. Diosc. Lob. in Adu. Condrilla Coronopi aut Cyani tenuifolia lutea vinearum, quam nonnulli alteram Condrillam Dioscoridis esse putarunt, nec sanè ita absimilis? Ego cùm Monspelii essem anno 1562. Condrillæ, vel Sonchi speciem feci, ac quidem per plures annos mihi persuasi esse Chódrillam Matthioli secundam, quia in Hist. Germ. *Matth. not.* scribit eam flore luteo conspici: verùm pauca fides habenda figuris & descriptionibus Matthioli. An Thalio Condrilla altera Matthioli in tenues lacinias profundè dissecta, floribus luteis, duarum specierum maior & minor? Hæreo vti dictum, quid Matthiol. pingat pro Chódrilla altera, mutauit figuram & aliam reposuit.

Locus & Tempus. Monspelii floret mense Februario & Martio in muris nata. Spontè totâ Æstate calidiorum regionum vinetis & olivetis glareosis passim obuiam esse scribit Lobelius.

CHONDRYLLA VIMINEA.

PVllulant primùm per terram in orbem sparsa *folia* magna, Hedypnoidis laciniis, glabra, quæ in *caulem* surgente planta marcescunt: ipse verò *caulis* propter terrā densis spinulis totus horret, atque ad cubitos duos aut tres assurgit, frequentibus ramis viminеis variè diuaricatis fruticosus, foliis aut nullis aut raris, iisque gramineæ tenuitatis: flores extremis ramulis hærent lutei, Lactucaceis pares, nec formâ dissimili, *semine* succedente itidem Lactucæ pari, verùm nō compresso, sed rotundo ferè, striato, oblongo, cinereo, cum tomento villoso appenso. *Radix* subest simplex, pollicaris & crassior, glutinosissimo lacteo succo abundè prægnans, cubiti aut sesquicubiti longitudine, non ingrata dulcedine prædita. Totam plantam amaro esse gustu tradit Columna, eam fusè describens.

An de hac loquitur Cæsalpinus? De Chondrilla viminea Cæsalpinū loqui crediderim, cùm, inquit, ad Condrillas reduci potest quædam in collibus & vineis, & aliquando in ædificiis vetustis frequens: radice valdè succosa, & acri: foliis ab radice Cichorii tenuioris, hirsutis: caule recto, cubitali, propè radicem aspero, supernè læui: ramulos fert rectos: in quibus foliola tenuia, non incisa, quasi Poligoni: flosculos pallidos non in summo, sed à lateribus, qui euanescunt in pappos: in huius ramis aliquando visuntur tuberculi nigri, ex concreto lacte geniti.

An Ixopus Cordi. An Cordo in Dioscor. Chondrilla altera, G. Setwdistel? An eidem in Hist. Ixopus intybacea herba quam ibidem describit, propè Ienam plurimam prouenire tradens.

Ad eius historiam à Cordo traditam adscribit Gesnerus nomen à liquore, quem Græci opon vocant, quem Ixi, i. e. visci instar, viscosum habet, confingere: se similem herbam in solo argilloso ad pedem montis vidisse, foliis ferè Plantaginis minoris: radice, cùm arida sufitur, Iuniperum ferè olente. *Ixopi Etym.*

Trago Cichorea quinta & maxima siue procera, χονδρίλλη Dioscoridis. Lob. & Pena Adu. & Ic. Plant. Condrilla viminea viscosa vinearum. Clus. Hisp. Condrilla 2. siue viminea. Hist. post. Condrilla 2. siue viminalis, Códrilla viminalibus virgis, Condrillæ genus alterum vimineum, *Iunquerina* Salmaticensibus vocatum, aliis *Atuniera*. H. Lugd. Condrilla viminea viscosa Penæ. Tab. Ic. & Hist. Chondrilla iuncea, viminea, aruensis, Bies condrillen / Acker condrillen. An eidem in H. Condrilla lutea quinta sine icone? C. Bauh. Phyt. Chondrilla 1. siue iuncea, viscosa, aruensis: prima Diosc. Fab. Columnę Códrilla, Chondrilla 1. Dioscoridis: nam tota viscoso, atque albo succo est referta, & si quamlibet partem flectas, radicem, folia, caulem, ramos, flores etiam, ex rima vi orta lacteus succus exit, qui concrescit paulò pòst Mastiches duritie, & colore, (imò & odore, quod mirum, nec vllis aliis Condrillis euenit:) sed postea longo tempore nigrescit. *Cichorea maxima. Condrilla Diosc.*

Circa Monspelium prouenit florens Æstate & Autumno. Basileæ apud Rhenum quà itur Crentzach florentem vidi Maio, & Octobri in agris ad portam D. Ioannis. Brisaci copiosè floret, & semen maturat Octobri & Nouembri. Prouenientem plurimam, ac Iunio & Iulio florentem vidi cis pontem Castri noui Monspelii. Cōspexit nascētem Clus. Salmāticensi non modò agro, post messes in aruis, & ad eorum margines, sed plurimis aliis regionibus: copiosè per vniuersam Pannoniam, & variis Germaniæ locis. *Locus & tempus.*

CHONDRILLIS AFFINIS QVÆDAM laciniata an Trinciatella?

Descriptio. CHódrillis vel Hieraciis affinis, cui è *radice* crassâ lōga prodeunt aliquot capita, ex quibus multa *folia* vncias duas, longa, laciniata, quorū pars extrema subrotunda, læuia, & satis crassi, spissaue *caules* iuncei, ramosi, cubitales, interdū multò minores: in eorum extremitatibus *flores* singulares maiusculi, lutei, in pappos desinentes: Hæc herba lactescit sine amarore.

An Camer horti, Trinciarella, quo nomine ex Italia accepit?

Synonyma. C.Bauh.Phyt.Denti leonis similis Trinciatella Camerarii. Item Sonchus 6.læuis angustifolius Lob.læuis Matth.De Sonchis confusè scripsit Matthiolus, maximè verò de læui.

Locus & tempus. Nostram obseruauimus Monspelii & eius speciem minorem propè Gigam florentem Aprili. Trinciatella Camerarii eo ipso quo seritur anno flores & semen producit, & si per hyemem in fictili seruetur etiam in plures annos perdurat: alioquin radices, quæ dulces quoque sunt, vt vniuersa planta, primo frigore læduntur & intereunt.

CHONDRYLLA HIRSVTA rubente flore.

Descriptio. PLures ex eadem *radice*, simplice, alba, dura, fibris donata, lac fundente, *caules* attolluntur pedales & cubitales, solidi, lactiflui, tenues, striati, singularibus foliis donati: quorum singulis singuli insidet *flores* monocloni, colore ex albo purpurascente, densè foliis per extremam oram crenatis stipati, ex calyce thorulis hirsutis caniculato, cui ad basin haud secus atque in Hedypnoïde prominula apposita folia, eàque glabra: ea porrò florum subinde est præmatura fœcunditas, vt vix semuncialem longitudinem assecuti caulium rudimentis, iam tum capitula florum præludia innascantur: *folia* vel à radice statim vel ab imo caule per terram sparguntur, [nam in caule reliquo rariora sunt] Hedypnoidis laciniis, quibus magnitudine tamen cedunt, vtrinque hirsuta, odore graui: succedunt *semina* longa, tenuia, cum pappo.

C.Bauh.phyt. Chondrylla purpurea fœtida. Chondrilla 6. Chondrilla hirsuta rubente flore apud fratrem Io.Bauhinum visa: An Chondrilla tota hirsuta Camer.de hortis? Huius & altera species duplò ferè maior, caule ramoso, folio latiore, flore eodem. Duæ sunt in Phytopinace eiusdem plantæ descriptiones.

Variis in locis vidi: in horto verò E.C.W. sata Aprili floruit Iulio & Augusto mensibus, anua est planta, Frater C.Bauhinus obseruauit Basileæ in horto D.Zvvingeri.

CHONDRILLÆ CRETICÆ nomine missa semine crispo.

RAdix Dentis leonis: *caules* spinulis horridi, variè nulloque ordine in alas diuisi: *Folia* lactucæ syluestris: *Flores* Sonchi. Semen pulchrū, incuruum, ex ceruice denticulata in rostellum pulchrum desinens, per maturitatem russum.

An camer.hort. Hieracium Creticum, pro Endiuia lutea missum, semine curuo, aspero, vnguium modo. An Gesn.hort. Hieracium maius Creticum satiuum Patauio missum? An Casp. Bauh. Phyt. Hieracium 10. Intubaceum flore magno albido? *Hieracium Creticum. Endiuia lutea. An Hieraci Intybaceū C.Bauh.*

Condrilla foliis hirsutis, flore vnico, magno, luteo.

Locus & Tempus. Breuis æui planta ante hyemem, imò antè Autumnum etiam, perit: floret Iunio & Iulio: Semen iisdem mensibus maturat in horto Montbelgardi. Monspessuli florentem obseruaui Octobri.

Descriptio. CHondrillę hæc species est *foliis* sesquiunciam latis, longioribusque, in terræ superficie ad radicis summum dispersis, hirsutis, in ambitu laciniatis, *caule* cubitali, amplioreque, tereti, striato, recto, *florem* vnicum proferente, magnum, luteum, in alabastrino velut calyce detentum.

Chondrilla radice candidulâ, floribus luteis paruis.

Descriptio. CHondrillæ species *radice* candidulâ, exiguâ, parùm fibratâ: *folia* priora circa radicem dispergens, tria, quatuorue, oblonga, ex tenui pediculo protensa, integra, non dissecta, paucis ac exiguis quasi spinulis in ambitu prædita: quibus superadduntur mox alia tria, quatuor, quinàve, longiora, in lacinias [quæ tamen maiore interuallo à se inuicem dirimuntur, atque in altera Matthioli specie,] diuisa, hæcque rursus consimilia alia, sed breuiora, pauciora & aliquantulùm tenuiora per caulem [qui obliquè distorquetur ac teres quidem est, sed euidenter striatus, cubitalis fermè] consequuntur: *flores* huic sunt lutei, parui. Reperitur in locis pratensibus montium.

Chondrilla maior & minor, flore Tragopogonis luteo.

Descriptio. Chondrillarum generis species quædam maior, *caule* procero, striato, bicubitali, qui in summo in aliquot brachia diuiditur, quorum quodlibet *florem* singularem profert luteum Tragopogonis floris instar. *Folia* caulis exerit pauca, longo interuallo se consequentia, longa, lata: quorum inferiora in ambitu parum subinde exscinduntur, superiora verò profundiùs circumroduntur, infrequentiùs tamen id quàm in Chondrilla secunda Dodonæi accidit. Huius reperitur & alia species

ſpecies flore conſimili, caule item, ſed foliis deſtituto: ea verò pauciora numero humi recumbunt, quorum prima lata quidem aliquantulùm ſunt, ſed ſubrotundiora, reliqua longiora conſpiciuntur, ac in ambitu circumroſa, ſed non profundè, nec admodum crebrò.

Minor alia Huius generis & minor reperitur ſpecies, *radice* parua, lignoſa, fibris paucis conſtāte; *caule* unico, tecto, cubitali, ac aliquantulùm procериori, tereti, tenui, læui, foliis carente, quæ ſolummodò humi reclinantur, numero ſex, ſeptem, octo, nouem, decem, paulóque plura, quandoque quadrantalia, in ambitu circumroſa modicè. *Florem* itidem hæc Tragopogonis æmulum profert & vnicum.

Chondrilla caule hiſpido, nodis multis prædito.

Deſcriptio Chondrillę alia ſpecies, paulò ab hinc iam dictę minoris (huius ſcilicet generis) ſpeciei fermè æmula: *radice* paruâ, fibratâ, nigricante: *caule* craſſo, ſtriato, parum hiſpido, nodis multis prædito, ex quibus emergunt *folia* oblongiora, viridiora, circumroſa aliquantulùm, ſcabra, hirſuto dorſo prædita.

Chondrilla caule cubitali aſpero, floribus pappaceis.

Deſcript. Chondrillæ ſpecies *caule* cubitali, aſpero, ſtriato: *foliis* quadrantali longitudine, humi ſparſis, quaternis, quinis, ſenis, ſepteníſue, in ambitu circumroſis modicè: iis verò, quæ caulem conſcendunt, exciſis, ita vt in ambitu euidenter laciniæ inde relinquantur: *floribus* paruis, pappaceis, agminatim in ſummo caulis conſtitutis, quorum ſingulus peculiari petiolo innititur.

Chondrilla minor foliis in dorſo rubentibus.

Deſcriptio Chondrillæ cuiuſdam minoris ſpecies, *radice* ſingulari, quandoque & bifidâ, mediocriter craſsâ, digiti parui longitudine, fibratâ, nigrâ: *folia* exerit parua, leuia, carnoſa, oblongiuſcula, integra, recurua, anguſta, in dorſo rubentia, numero quaterna, quina, ſena, ſeptena, octona etiam quādoque. *Coliculum* producit incuruum, rubicundū, digiti minoris longitudine, vnico donatum *flore* luteo, Tragopogonis fermè alicuius modo. In pratis pinguioribus naſcitur.

Chondrilla parua, flore ſingulari, caule foliis prorſus deſtituto.

Deſcriptio Chondrillæ paruæ ſpecies, *radice* paruâ, fibrata, ex nigro ſubrubente: *foliis* quadrantali longitudine, humi procumbentibus, aſperis, mediocriter latis, viridibus, confractu facilibus, ſenis vel ſeptenis, nonnunquam octonis: *caule* palmari, paulóue longiore, tenui, tereti, aſpero, modicè cacumen recuruante, foliis prorſus deſtituto: *flore* ſingulari, ſimili Chondrillæ Dodonæi alterius.

Chondrilla foliis in ambitu quaſi ſpinoſulis.

Deſcript. Chondrillæ alterius alia ſpecies, *radice* candida, lignoſa, inutili: *caule* cubitali, minoréque vt plurimùm, tenui, ſtriato: *foliis* donato paucis, viridibus, oblongiuſculis, mollibus, integris, in ambitu quaſi ſpinoſulis, flore luteo. In Stolbergenſibus apricis montibus.

HIERACIA VETERVM.

CAP. V.

Hieracii, vel Hieraciæ fœm. gen. vt apud Aëtium & Homerum legitur (referente Hermol.) magni & parui meminit Dioſcor. his verbis. Hieracium magnum *caulem* producit aſperū, ſubrubrum, ſpinoſum, cauum: *folia* habet ex interuallis rariùs fiſſa, Sōcho per ambitum ſimilia: *flores* melinos in oblongis capitibus. Vim habet refrigerantem modicè adſtringentem. Quare ſtomacho æſtuanti, & inflammationibus commodè imponitur. At ſuccus ſi ſorbeatur, ſtomachi roſiones mitigat. Herba ipſa cum radice impoſita, à Scorpione ictis auxiliatur. Hieracium paruum folia etiam ipſum ex interuallis fiſſa per ambitum habet: caules producit teneros ac virides, in quibus flores melini circulum abſoluentes. Vim habet & ipſum eandem cum prædicto. *Hierac. magnum Dioſc. Soncho ſimile* *Vires* *Paruum.*

Plinius lib. 20. cap. 7. de Lactucæ ſpontè naſcentis generibus agens. Ex his, inquit, rotunda folia & breuia habentem, ſunt qui Hieraciam vocēt quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccóque oculos tingendo, obſcuritatem quum ſenſêre diſcutiant. Eſt igitur ex Lactucæ generibus Hieracium. *Lactuca ſpontanea Plinio Hierac vnde dictum.*

Galenus in ſimpl. cenſu id præteriit, velut ſub Lactuca comprehenſum. Ita etiam Aëtius & Paulus. *Lactuca*

Ἱεράκιον Dioſcoridi (inquit C. Bauh. Phyt.) Accipitrina, ab accipitre qui ἱέραξ nomen habet, cognominatur. Dicitur & σογχίτης. Hieracium quidem ab accipitre nomen habere teſtatur Turnerus, ſed propterea fortè quod pappi eius vtiles ſint ad vomitum accipitribus ciendum. *Accipitrina. Sonchites*

Hieracii nomine plures donantur plantæ, facie & facultatibus admodum diuerſæ. Plinius enim (teſte C. Bauhin.) hoc inter Lactucam ſiluaticam refert, & cum ea confundit. *Æquiuoca*

Quam nos Lactucam muralem luteo flore inſcripſimus, Cæſalp. Hieraciam vocat. Condrillam Creticam Geſn. de hortis Hieracium maius Creticum ſatiuum appellat. *Lactuca ſilu.* *Lactuca muralis* *Condrilla Cretica*

Bugloſſum luteum an ſit Hieraciū maius Creticum, quærunt nonnulli: verùm fruſtrà. Eſt Hieracium cum capitulis Cardui benedicti. *Hierac. cum capitulis Cardui benedicti*

Reperitur Hieracium quoddam Sabaudicum montanum, cuius meminit Lob. in Adu. Obſ. & Ic. Plantar. Item Camer. hort. & Caſp. Bauhin. Phyt. Hieracium grandius apud Belgas Cluſii, Cichoreum luteum montanum anguſtifoliū hirſutie aſperum C. Bauhin. Phyt. eiuſdémque Cichoreum luteum pratenſe hirſutum, eſt Hieraciū maius noſtrum hirſutum aſperum. *Hieracium Sabaudum*

Eſt Hieraciis affine Cichorium luteum. Hieracium maius Fuchſii, Dodon. Lobel. Lonic. Camer. Thalii: Caſp. Bauh. & aliorum, eſt Sonchus repens noſtra. *Sonchus repens*

Hieracium magnum venenatum à Pona miſſū, an eiuſdem in Baldo Hieracium Intybaceum flore carneo? *Hieracium magnum venenatum*

Hieracium foliis & facie Condrillæ Lobelii, eſt Hieracium minus quorundam. *Hierac minus quibuſdam*

Hieracium minus alterum ſeu Morſus diaboli, à nobis inſcribitur, Hieracium minus radice præmorſa. *Hierac. minus radice pramorſa.*

Piloſellam maiorem Gallorum Pontani Thalio, ſeu Coſtam herbam in Italia, alibi *Ingraſſiam di Porci* vocatā, vt arbitratur Camerarius, depinxit Cluſius inſcriptione Hieracii latifolii (huic titulo nos addimus) ramoſi, hirſuti. *Hierac. latifolium ramoſum hirſutum*

Qui vulgo in Hetruria Terracrepolus vocatur,

nobis, Sonchis affinis Tertracrepola.

Hieracium longius radicatum Lobelii, est Hieracium nostrum minus Dodon. longâ radice.

Hierac. macrocaulon junceū. Hieracium intybaceum Tabern. dicitur nobis Hieracium macrocaulon iunceum.

Hieracium maius latifolium Clusii. Habetur & Hieracium maius latifolium Clusii, & alterum genus angustioribus foliis.

An Hieracium latif. montanum Geneuense Hieracium Britannicum Clusii, quod Londini Cichorium montanum nuncupabant, an Hieracium latif. montanum Geneuense.

Hieracium montanum latifol. minus Tabernamontani, appellamus Hieracium latifol. glabrum ex valle Grietbachiana ramosum.

Hieracium montanum Hieracium est nobis 5. alpinum hirsuto folio, Clusio quodammodò incano.

Hieracium florem inclinans Hierac. montanum vel sextum Clusii, & aliud genus foliis nonnihil laciniatis.

Hedypnois Hieracium minimum vel octauum Clusii, est Hieracium nostrum florem inclinans: Hierac. Lobelii facie Hedypnois.

Hieracium maius Dioscoridis Tragi, Hieraciū minus Gesn. de hort. coll. stirp. & in Cat. pl. Lonic. Cordi in Diosc. & Euch. Roeslin. rectè à nobis inscribitur Hedypnois, siue Dens Leonis.

Hieracium Narbonense. Inter alia Hieracia est nobis Narbonense rotundifolium monoclonum.

Hieracium foliis & floribus Dentis leonis Lobelii, Hierac. 7. siue montanum laciniato folio Clusii, an Hieracium monoclonum hirsutum.

Hieraciis affines Intybi Species tredecim tradit Thalius.

Clusius quoque dubitat in Pann. an eius Scorzonera 4. siue humilis fibrosâ radice sit referenda ad Hieracii genus aliquod. Inscribitur hæc à nobis Trogopogonis species, siue Scorzonera &c.

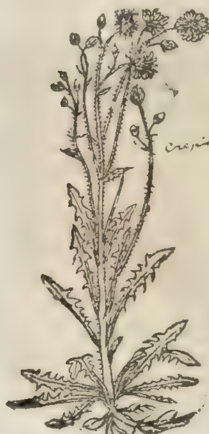
Hierac. stellatum Hieracium Narbonense falcatâ siliquâ nominamus Hieracium stellatum.

Cichorium bulbosum. Sed & Cichorium bulbosum in Aduersariis Lobelii Hieracium marinum Dioscoridis alterum cognominatur.

Dracunculus. Gesnerus tandem inter ascriptitia Dioscoridis Dracunculum Hieracium appellat.

HIERACIVM MVLTIS, ALIIS Cichoreum luteum, hirsutum & glabrum, vel minus hirsutum.

Hieracium luteum hirsutum.

Descriptio Facie tota Cichoreo syluestri proximum, *radices* crassas habet & longas, fibratas, lac fundentes amarum: vnde *caules* plures surgunt cubitales & plusquam bicubitales, multis alis concaui, canaliculati, rubentes, aliàs admodū hirsuti, aliàs ferè glabri, inanes: *folia* ortu primo tam Cichoraceis similia, vt distinguere sit difficile, præsertim in eo genere quod folia habet hirsuta: fit enim nonnunquam, vt, præterquam per nerui longitudinem, reliqua folii pars glabra sit: sunt ea autem Cichorii modo sinuosa, aliàs Dentis Leonis ritu profundiùs incisa: *flores* pediculis singuli donati, Lampsanæ florum forma, nonnihil maiores, similiter lutei, ex capitulo canaliculato hirsuto, qui in pappos abeunt. *Semen* relinquitur minutum, striatum, fuscū.

Hieracium luteum glabrum, seu minus hirsutum.

Icon. Icon prior à nobis proposita est ex Fuchsianis: secunda Lobelii ab eo pro Hedypnoide Plinii exhibita.

Synon. Hedypnois. Dodonæi. Dodon. gall. Hedypnois, Intybi 4. species, Hedypnois Plinii, German. Geel wegwart, Gall. Cichoree iaulne. Belg. geel Cicoreye. Descriptio Dod. cōuenit cū nostro Hieracio, vbi locis cultis & humidioribus prouenit, licèt figuræ flos maior videatur, & in descriptione minor dicatur flore Dentis Leonis.

Hedypnois Plinii. Lobel. in Aduers. Hedypnois Plinii, Cichorium luteum pratense, Dentis Leonis flore, Hieracii folio: & an eadem sit Verrucarium Cichorium, luteo flore, & sulcatis capitulis? Obs. Hedypnois Plinii, Aphaca Theophrasti. *Aphaca Theoph.* Lobelium nesciuisse de qua planta scriberet satis ex eo apparet quòd dubitat in Aduers. an sit Cichorium verrucosum, & in Obseru. cùm putauit Zacintham eandem plantam cum Condrilla Clusii. *Lobel. not.* Figura quam assumpsit pro Hedypnoide Plinii est ex Dodonæo. Plant. icon. Hedypnois Plinii & Aphace Theophrasti: Cichorium luteum pratense Dentis Leonis flore, Hieracii folio. Item Hieracii folio. Item Hieracium foliis & facie Condrillæ. Prima figura est Dodonæi minus hirsutum demonstrans & cultum.

Aphace. Matth. in hist. Germ. & Epit. iconem habet hapro Chondrilla 1. klein Sonnenwirbel / quā retinuit Camerarius quæ nobis videtur exprimere potiùs Hieracium, de quo hic agimus quod penè glabrum.

An Cam. hort. Chondrilla tota hirsuta frequens in Hassia, quàm in cibo coctam, & acetarii quoque instar conditā, auidè comedunt? Item Hieracium foliis & facie Chondrillę Lobelii? An Chondrillę nomine intelligat Hieracium hirsutius asserere non ausim: lectores diiudicent.

An Thal. Intybi silueſtris seu Cichorii sylu. flore luteo species quarta.

Lectoribus considerandum relinquo an Tabern. Dens leonis tertia de qua in Icon. & Histor. non sit eadem planta cum Dodonæi Hedypnoide. Is autem in hist. per Hieracium Chondrilloides idem

idem fortè intelligit quod Lob., verùm exactam descriptioné non habet, quâ distinguat ab aliis, nec iconé, sed pro icone, sub N. 11. nescio quo errore scriptum, Blauw habichkraut Hieracium cæruleum: in descriptionibus nullius coerulei Hieracii fit mentio.

Cichorium luteum C.Bauh.Phyt.Cichorium 9. siue luteum alterú, vel Hieracium minus glabrum. Hedypnois Dod. Hedypnois Plinii. Item Hieracium 14. siue Chondrillæ folio maius: *Apud Matthiol.* Hieracium maius Matthiol. Fuchs. Dod. gall. Lac. Lob. Castori, Tab. Hieracium magnum Cæsalp. Hieracium minus Dalemchampii: Lugd.

C.B.not. Taraxacon maius Lonicero. *Frater* proponit pro Hieracio maiori Matthioli iconem Tabernamontani Hieracii maioris: verùm ea differt multùm à Matthioli icone, à Fuchsiana, à Dodonæi, à Lacunæ, à Lobelii, à Dalecham. & Loniceri: hi enim omnes proponunt iconem Sonchi nostri repentis. Descriptio apud Cæsalpinum non videtur malè conuenire Soncho nostro.

Dens leonis Gerard. Dens leonis Cichorizata, Succorie den de lion. Item Hieracium maius Dioscor. Great hanke weede. Iconem habet propositam

Gerard. not. à Tabern. pro Dente leonis tertia, sicuti etiam Hieracii eo titulo exhibiti: cur titulos mutat absque figuris?

Lonic. habichskraut/ wilde sawdistel ἱεράκιον maius, Accipitrina, Apulei Lactuca silu. Phar-

Lonic.taxatur. macopœorum Cichorea lutea. Lonicerus Hieracii historiam habet, quæ nostro Hieracio mahis hirsuto conuenire posse videtur, licèt figura non respondeat, est enim Sonchi repentis.

An Clusio in Pann. & Histor. post. Hieracium grandius apud Belgas. An Thalio Intybi siluestris, seu Cichorii siluestris flore luteo, foliis in-

Locus & tempus. tegris, species quarta? Hieracium multis, hirsutum valdè, Geneuæ abundat florens mése Maio. Monspelii Martio & Aprili. Montbelgardi abundat in Horto E.C. florens Iunio spontaneum, semine cum pappis decidentibus Iulio. Id etiam Basileæ inueni cú flore mense Octobri quà itur Moutets, & propè fluuium Birsam, hoc glabrum est, aut saltem non ita hirsutum vt aliud quod maius hirsutum dicimus, modò paruum modò magnum. Hieracium vulgare glabrum copiosè nascitur in agris Basileensibus, vbi florere solet adhuc mense Nouembri.

HIERACII PARVA SPECIES HYOSERIS angustifolia aspera.

Descriptio Exiguâ, sed crassiusculâ donatur *radiculâ*, succisâ nonnihil, ac si præmorsa esset, pluribus fibris ornatâ: *foliis* longis & angustis, hirsutis, in terra sparsis: *caulibus* duobus aut tribus, glabris, è radice prodeuntibus, nó multò plùs palmum longis, versus superiora, vt plurimùm, in binas alas diuisis, quarum extremitatibus insidet *flos* vnicus luteus, plenus, satis magnus: tota planta amaricantis est *saporis*, Tabern.

Tab.icon. Hyoseris angustifolia: Hist. Hyoseris altera, Klein ferckelein kraut/ Hyoseris angustifolia. Hyoseris fœmella. C.Bauh.Phyt.Hieracium 22. siue minimum angustifolium. *Synonyma Hyoseris angustifolia siue femella*

Lucos multùm amat: frequens etiam in solo arenoso, gramineo, & secus vias.

HIERACIVM PVLCHRVM.

Descriptio AD Dentem leonis laciniis & Cichoriú siluestre accedút huius *folia*, formâ & hirsutie: prima verò minùs laciniata, alia alternatim per caulem, at saporem nullum manifestum gustanti offerunt; quóque altiora eò minora redduntur: *Caulis* vnicus, rectus striatus, cubitalis hirsutus, *foliis* alternatim orientibus amictus, quæ sine pediculo latam habent basim cum alis: *flores* in cacumine numerosi, ex pediculis propriis, Hieracii similes, lutei, in pappos facessentes: *radix* non magna cú fibris aliquot crassiusculis. Hoc Hieracium vidimus monspelii florens Maio.

HIERACIVM ERVCÆFOLIVM hirsutum.

Descriptio HIeracium à Genero Cherlero nobis delatum, quod vt Hieracium nostrum pulchrum singulari assurgit *caule* ad altitudinem pedalem, penitùs hirsuto, *foliis* vestito etiam hirsutis, vncialibus, aut sextantalibus, cineracei coloris, laciniis Cichorii Erúcæue circumrosis, extremo folii ferè triquetro. *Flos* in summo caule vnicus aureus maiusculus.

HIERACIVM PVLCHRVM RAMOSVM Sprengerianum.

INter siccas meas herbas plantam perelegan-

Descrip. [..] adseruo sesquicubitali altitudine, necdum integram, pilosam, aliis minoribus ramis, alterno situ ex longa distantia brachiata, ad quorum alas *hærent* infernè quidem ex principio angusto longa, ac dodrantalia, ferè sescunciam lata, profundis & amplis incisuris ordine quodam serrata, ac penè laciniata, neruo insigni per medium excurrente: supernè verò *folia* breuiora lato principio ac veluti alis caulem amplectuntur perfoliatæ instar. *Flores* in summitatibus lutei quales in Hieraciis in singulis ramis quini, seni, plùs minùs, qui temporis progressu in *pappos* fatiscunt. Tota planta pilosa potissimùm in extremis ramis in quibus pili longiores: Pictor non satisfecit nobis, pauciores pinxit flores.

Locus & tempus. Hanc plantam collegimus Heidelbergæ in cultissimo horto insignis Pharmacopœi & Botanici D. Sprengeri, florentem Iunio.

SONCHVS LANATVS Dalechampii.

Descriptio. IN cubitalem altitudinē & ampliorem excrescit, *foliis* per *caulem* crassiusculum pilosumque fortuitò dispositis, duarum triúmue vnciarum longitudine, culmi latitudine, nonnihil sinuatis & subinde veluti corrosis, ad cyani folia nōnihil accedentibus neruo vnico secundum longitudinem excurrente, tomentosis, nullo pediculo nixis, ad quorum radices ramuli enascuntur: superior pars caulis ramosior in plurimos surculos molli lanugine obsitos diuaricatur: *flores* gerens aureos Erigerontis, tandem in *pappū* fatiscentes, calycibus circumdatos, tomento delicato & molli pubescentibus: *radice* nititur satis crassâ & longâ, non multùm fibrosâ, planta sicca nonnihil amarâ: Interdum hæc palmaris est foliis minoribus laciniatis.

Varietas.

Hist. Lugd. Sonchus lanatus. Quidam Molluginem appellant, quamuis à Plinii Mollugine diuersa sit.

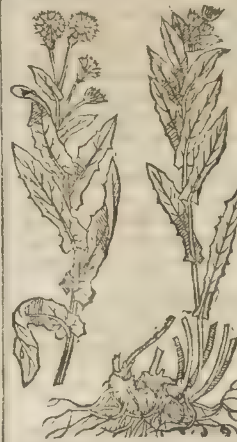
Mollugo. C. Bauh. Phyt. Sonchus 11. villosus luteus.

Locus & Tempus. Monspelii propè Peraux inueni, in saxosis & apricis, florens Iunio mense.

Tota planta lacteo succo turget, Cichorii more, gustuque amaro prædita est, sed minùs quàm reliqua Cichorea, quorum & facultatem obtinet, licèt imbecilliorem.

HIERACIVM LATIFOLIVM MONTAnum Geneuense folio Conyzæ maioris Monspess.

Descriptio. CAules edit plures cubitales, ac etiam maiores, cauos, crassos, hirsutos, qui superiùs in aliquot breues ramulos diuisi, *flores* gerunt luteos, magnos, Hieracii capitulis asperis pares: tandem in *pappos* euanescentes: *folia* infima Conyzæ Monspessulanæ maioris foliis paria, palmari circiter longitudine, vnciam lata, sinuata nonnihil, & quasi serrata, per caulem alternatim sunt disposita, caulem modicè amplectentia, hirsuta, potissimùm parte inferiore, minùs tamen aspera quàm Hieracium asperum. *Radices* fibrosæ, crassiusculæ, nigricantes & crassis capitibus. Suspicamur hoc traditum à Clusio pro Britannico.

Hierac. Conyza folio. C.Bauh.Phyt.Hieracium 6.siue Conyzæ folio caule purpurascente. Hieracium Britannicum Clusii. An Hieracium montanum maius latifolium Tabernamontani? *Hieracium* Tabern. separo à Clusii & nostro Geneuensi: quia Tabern. folia non habet Conyzæ: sunt etiam Tabern. autore folia tenuia & mollia, siue non rigida.

C. B. not.

Locus. Hieracium latifolium inueni in montibus circa Geneuam folio Conyzæ Monspessulanæ maioris. Hieracium Britannicum Clusii, impensè amara est planta, nusquam spontè nascens ipsi conspecta: sed Londini duntaxat, in hortis Doctiss. virorum Ioannis Richæi & Hugonis Morgani Pharmacopolarum Regiorum, ex borealibus Britanniæ regionibus, in quibus spontè crescit, delata. Floret Iunio & Iulio, semen Augusto maturum.

HIERACIVM PANNONICVM LATIFOLium 1. Clusio, Pilosellæ maiori, siue Pulmonariæ luteæ accedens, maculatum & non maculatum.

Descriptio. HVIC quina aut sena sunt *folia*, humi strata, lata, Intybo satiuo latifolio non multùm dissimilia, per ambitum nonnihil sinuosa, interdum etiam laciniata, mollia, hirsuta, nigricantibus

bus maculis sæpissimè infecta, interdum minimè, lacteo succo turgentia: è quorum medio *caulis* exit cubitalis, cauus, raris foliolis septus: in quo plerumque vnicus (interdum alter & tertius) *flos* ex crassiusculo calyce, nigráque lanugine hirsuto emicat Hedipnoidis flori similis, sed pallidior, plenus, aliquátulùm odoratus: *semen* oblongiusculum, fuscum, papposâ comâ, vt in Tragopogo, præditũ, quod maturum leuissimo flatu dispergitur: *radix* illi minimi digiti crassitudine, nigro atque crasso cortice obducta, lactei succi plena.

Clus. in Pann. & Hist. post. Hieracium Pannonicum siue latifolium primum.

Costa. Ingraßia di porci. Pilosella maior Gallorum. Camer. hort. *Costa* herba in Italia alibi *Ingraßia di porci*, & quantùm ex icone cognoscere possum, conuenit cum Hieracio latifolio Clusii. Item Hieracium latifolium Pannonicum. Item apud Thalium, Pilosella maior Gallorum Thalii, quam vt arbitratur, depinxit in Pann. Clusius cum inscriptione Hieracii latifolii.

An Thal. Harc. Pilosella maior Gallorum, sicut plantam nominabat?

Hierac. phlomoides. Tab. icon. & Hist. Hieracium phlomoides **wůl habichkraut:** is macularum non meminit.

Assumpsimus figuram Clusii, in qua 4. tantùm folia, quia defuit nobis virens, postea Deo fauéte melior icon proponetur.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 2. siue latifolium hirsutum maculatum.

Gerard. Hieracium 1. Clusii, **The first haukeweede of** Clusius.

Locus. Inuenitur plerisque Hungariæ, Austriæ superioris, atque Morauiæ montibus, gramineis & simul apricis locis, sicciori busque pratis. Inueniebam etiam (inquit Clus. in post. Hist.) & maculis liuidis, & nullis maculis insignito folio, siccioribus circa Francofurtum pratis. Floret Maio, semen plerumque maturum Iunio.

Hieracium maius latifolium Pannon. 2. Clusii.

Descriptio Cubitales atque etiam bicubitales interdum sunt huic *caules*, firmi, rotundi, quadam lanugine obsiti: quos inordinata, siue confusò ordine nascentia, multa ambiunt *folia*, tres vncias aut ampliùs longa, vnum lata, mollia, in ambitu dentata, lacteo succo plena: summus caulis in aliquot ramulos finditur, sustinentes imbricata capitula, è quibus prodeunt *flores* lutei, denis, duodenis, aut pluribus foliolis, extimâ parte incisis, constantes: medium occupantibus multis luteis fibris: *radix* minimi digiti crassitudinem æquat, multísque tenuibus fibris capillata, singulis annis augescit, & ad latera nouos, frequentiorésque caules profert.

Eius genus inuenitur graciliore caule, angustioribus, & vix semunciam latis foliis: in reliquis conueniunt. *Genus aliud.*

Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium maius latifolium siue Pannonicum secundum. **Synonyma**

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 3. latifolium foliis mollibus & dentatis.

Nascitur cum sequenti in extremitatibus sicciorum pratorum inter vepres, etiam ad cæduarũ siluarum margines. **Locus**

Hieracium maius angustifolium Pannonicum 3. Clusii.

Cubitales & huic assurgunt *caules*, rotundi, superioribus minùs crassi, & frequentiore asperioréque lanugine obsiti: quos similiter ambiunt cõfusò ordine multa *folia* superioribus angustiora, breuiora, atque etiam dura, nec minùs lacte turgentia, summus caulis diuiditur quoque in ramulos imbricata capitula sustinentes, è quibus exoriuntur *flores* superiori ferè similes: *radix* non adeò crassa quàm superioris, sed non minùs fibrosa, nec in nouis prolibus educandis minùs fertilis. **Descriptio** Illius etiam genus alterum obseruauit author angustioribus foliis & multò lõgioribus, licèt non minùs duris, quod alioqui tota quodãmodò facie ipsi respondet. *Varietas*

Clus. Pann. & Hist post. Hieracium maius angustifolium, siue Pannonicum tertium. **Synonyma**

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 4. angustifolium caule aspero.

Hieracium alpinum hirsuto folio 5. Clus. quodammodò incano.

Descriptio Aliquot sunt huic *folia* è radice prodeuntia, vncialis ferè latitudinis, oblonga, molli crispáque lanugine admodum hirsuta, & quodammodò incana, lacteo succo prædita: è quorum medio *caulis* pedalis plerumque emergit hirsutus, quem per interualla ambiunt *folia* superioribus breuiora, at triplo latiora, & in mucroné desinentia, non minùs quàm illa hirsuta, aut lacteo succo prægnãtia: vnicum in summo fert capitulum è multis hirsutis & incanis foliolis compactum (nonnunquam in lateribus alterum & tertium) quod in *florem* sese explicat Hieracii floribus similem, multis foliis luteo colore præditis constantem, qui deinde in pappos cum suo breui & nigro *semine* euanescit: *radix* nigricat, multis cãdicantibus fibris prædita est, & singulis annis nouos caules profert. Tota planta admodum amara est.

Synonyma Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium 5. alpinum

hirsuto folio. An porrò (inquit Clus. in post. hist.) ea planta quam Dalechampius Sonchum lanatum appellat?

Locus & tempus. C. Bauh. Phyt. Hieracium 5. montanum hirsutie incanum. Camer. hort. Hieracium 5. Pannonicum. Gerard. Hieracium 5. Pannonicum. Clusii, Find of haue weede. Tabern. Ic. & hist. Hieracium latifolium montanum.

Inuenitur in herbosis Alpium iugis, vbi Iulio, interdum etiam Augusto floret: at in hortis Maio, semen verò Iunio perficit. Prouenire obseruauit Tabern. in Veschgebirg, & in Schwartzwald [Harcynia] in supremis montibus inter Greysbach, Autegast & Ribelsawer fontes acidos.

LAMPSANA VETERIBVS.
CAP. VI.

Lampsana (ita tradente Dioscoride) siluestre olus est, plus alens, stomachóque vtilius, quàm Lapathum. Huius *folia & caulis* cocta eduntur. Hanc Romani Napium, Ægyptii Euthine vocant, Græci, inquit Hermolaus, Lamsanem. *Napium. Euthine.*

De Lampsana Plinius lib. 19. cap. 8. hæc scribit. Nec non olus quoque syluestre est trium foliorũ, Diui Iulii carminibus, præcipuè iocis militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobrauere Lapsanâ se vixisse, apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id Cyma syluestris. *Et rursus* de eadem lib. 20. cap. 9. Inter syluestres Brassicas & Lapsana est, pedalis, hirsutis foliis, Napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo: aluum leniter emollit. *Lapsana.*

Galen. lib. 2. de alim. de Lapsana nihil dixit, velut sub Brassicæ generibus comprehensa. Verùm 7. simpl. Pharm. Lapsana, inquit, si edatur malum succum gignit. Si verò imponatur, extergendi ac discutiendi vim quandam habet.

Aequiuoca. Lapsanæ porrò nomine plures non solùm, imò penitus diuersas meminimus diuersos Autores referre plantas.

Lampsana Dodon. Dodonæus Lampsanam statuit plantam, quæ teste Lobelio potiùs Hieracii congener, aut Sonchis cognata videtur.

Brassica. Pro Lapsana Cornarius exhibet Brassicã, quæ opinio non placet, vt indicatum est lib. 1. H. n. g.

Veram Lapsanam Lob. Gesn. & alii Rapistrum flore luteo esse existimant, post Rapas à nobis lib. 21. descriptum. *Rapistrum flore luteo.*

Rapistrum album Lampsanam vel lapsanam vocant Riff. in Diosc. Turn. in Herb. Angl. Gesn. de coll. stirp. & in cat. pl. ac Schuenckfeldius.

Fagotriticum. Lampsana vera quorundam, Ocymum Veterum Tragi Lob. Obs. est Fagotriticum nostrum.

Apium. λαμψάνη Rob. Const. in Lexico est Apium.

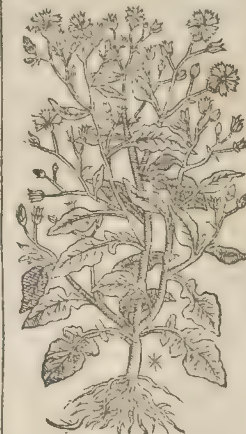
Galla. Lapsana cur dicatur Eustach. & Euchario Roeslin de galla, mihi non constat.

Lapsana agreste olus Cordi, ex Brassicæ genere, Germanis Rinkôl appellatum, quo se apud Dyrrachium victitasse milites Cæsari in triumpho exprobrauerunt, quid?

LAMPSANA DODONÆI.

Lac fundit amarũ vulnerata, siue *radice* quàm habet albam & digitalem, siue *caulibus* quos supra cubitum erigit, hirsutos rubentes, ramosos, concauos: siue *foliis* denique, quæ Barbareæ dictæ instar formata habet, sed mollicella, hirsuta: *flores* autem stellati, lutei, Hieracii, sed parui: qui in *pappos* illi similiter abeunt. Descriptio.

Synonyma. Dodon. gall. Lampsana, ab aliquibus Napium appellata. Ruellio, ni fallor dicitur Chrysolachanum Plinii. Gesn. hort. Sõchis cognatum olus, Tigurensibus Milchey vocatum. Lobelio in Aduers. Lampsana Dodonæi, qui ait perperam à Dodonæo Lãpsanæ nomine esse exhibitam, quia neutiquã Sinapi, Napis, aut Brassicis congener, sed potiùs Hieraciis. Obs. & Ic. plant. Lampsana. *sed* hoc mirum cur Lobel. nunc faciat Lampsanam, cùm in Aduersariis negarit, nec sine ratione. *Napium. Chrysolachanum Plinii. Sonchis cognatũ olus.*

Camer. hort. Lampsana Dodonæi, lactescens planta, passim obuia, in Prussia Papillaris nominata.

Tab. icon. & Hist. Sonchus siluaticus 1. wildt Sondenkraut: Sonchus siluaticus 2. Sonchus siluat. 3.

Gerard. Sonchus siluaticus woed Sowthistle. C. Bauh. Phyt. Lampsana 1. varians foliis, aliquãdo prorsus integris, aliquando in lacinias aliquot diuisis: an hanc Diosc. intelligat cogitandum. Item: Lampsana 2. siue siluatica, Sonchus silu. 2. Tabernamontani. *Ego* has duas non separo: lusum enim naturæ duntaxat esse existimo: quod de Tabern. tribus speciebus etiam dictum sit.

Schvv. Lampsana, λαμψάνη Dioscor. papillaris, wild Sonchen kraut / Rein Kôl / Milchen. Foliis integris & laciniosis. *C. B. not. ve & Tab.*

Parietinis, ruderibus, aruorum & hortorum marginibus frequentem tradit esse Schvvenckfeldius: quod & ego obseruaui.

Efficax est in sanandis papillis exulceratis, vnde & nomen Papillaris sortita esse videtur. Reficcat, abstergit, & digerit. Papillas exulceratas imposita sanat.

HIERACIVM CAPITVLIS CARDVI benedicti, maximum Buglossum echioides quibusdam.

Multifidâ *radice* nititur, crassitudine digitali, albâ, lac amarum fundente: *caulis* bicubitalis radicis crassitiẽ æquat, striatus, rubens, densissimis spinis acutis, rigidis, sed facilè caulem relinquentibus horrens, succum itidem lacteum è vulnere fundens, ramis compluribus brachiatus: *folia* Buglossæ, sinuosa, longa, multò magis spinis minacibus horrida: *flores* Hieracii, crocantes, in pappum facessentes, è calyce, thorulis hispidis Descriptio.

pidis canaliculatò. Nostram iconem meliùs pictam sculptor corrupit.

Hierac. echioides. Buglossum luteum

Tabern.Icon.& Hist. Hieracium Echioides, Buglossum luteum, habichkraut / Geel Ochsenzung genant.

Lingua bouina lutea

Lobel.in Adu.Buglossum Echioides luteum, quod pluris faciunt mulierculæ Anglæ, quàm Buglossum Echioides luteum Hieracio cognatum.

An Hierac. Creticum C.B not.

Casp.Bauh. Phyt. Bulgossũ 5.luteum: An Hieraciũ maius Creticum satiuum Gesn. *Frustra* quærit Frater, non est Hieraciũ Creticum satiuum Gesneri vt satis appa-ret ex historia Chondrillæ Creticæ semine crispo. Hieracium capitulis Cardui Benedicti maximum mihi prouenit Montbelgardi in horto E. C. Eodem anno quo sata planta caulem produxit, floruit Augusto, Septembri & Octobri: Annua est planta seipsam seminās, floret Iunio & Iulio. Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri collegi semina matura fine mensis Augusti. Heidelbergę vidi in horto Electoris.

Tempus

HIERACIVM ASPERVM MAIORI flore in agrorum limitibus.

Descriptio

Satis crassæ *radices* multifidæ, compluribus fibris donatæ, colore ad buxeum inclināte, lac fūdentes amaro sapore, verùm non insigni præditum: *caules* ex eadem radice multi surgunt, teretes, striati, rigidis pilis asperi, ramosi, lacteum succum manantes, cubitales, bicubitales & altiores: *folia* inferiora quidem duobus palmis interdum longiora, sesquiunciam lata, acuminata, primùm atrouirētia, pòst de coloris intentione nonnihil remittentia, hispida, acuminata, sinuata per margines, & aliquantulùm crispa: superiora verò alternatim caulibus adhærent, minora, acutiora, cæteroquin similia: sapor vtriusque subamarus: *flores* suis singuli pediculis modò longis, modò breuibus, posteriores prioribus, vt in Impia Plinii, altioribus insident, Tussilaginis floribus pares, lutei, foliola exteriora maiora, crenata, ex capitulo ex longis foliolis multis squammato, subaspero, quod delapsis floribus inferiore parte in ventrem canaliculatum turgescit, *semen* claudens lanugine obsitum. Cum Hieracio maximo capitulis Cardui benedicti multa communia habet hoc Hieracium, quod aliquando Cichoriũ asperum vel spinosum credideram. Figura nostra ex Fuchsianis non in omnibus placet pro nostro Hieracio aspero: folia non satis sinuata.

Cichorium luteum. Icon.

Synonyma Cichorea flore luteo,

Trago Cichorea (wegwart eidem in histor. germ.) tertia & quarta flore luteo, foliis asperioribus spinulis horrentibus: radice longa luteum succum manante, qui in gummi quasi glutinosũ coagulatur, semine subluteo: ad Condrillam Dioscoridis referenda.

Intyb. silu. fl. luteo.

Thalio in Harc. Intubus silu. seu Cichorium silu. flore luteo, passim fermè in tota Harcynia vulgare, duplex. Aliud foliis integris: quod rursus foliorum ratione subdiuitur in quatuor species: Aliud diuisis.

Cichor. luteum

Tab.Ic. Cichoreum luteum, Geel wegwart: Histor. Cichoreum luteum primum. Eidem in Hist. Cichoreum luteum secundum. Item Icō. Hieracium Intybaceum asperum, Rauch wegwarten habichkraut. Hist. Hieracium nouum. *Collata* descriptio & figura Cichorei 1. lutei respondere videtur cum nostro Hieracio, quod Fuchsius, cùm Tubingæ essemus vocabat Intubum luteum tertium. Quale sit Cichorium luteum 2. quod non depingit, sed tantùm describit, asserere non possum. Si quis tamen duo hæc Cichoria lutea Tabernamontani, ad Hieracium de quo c. sequenti agemus, velit referre, id eius iudicio committimus. Hieracium eius Intybaceum asperum huc cóllocatum volumus.

Intubus luteus

Hyoseris Plinio

Gerardi icones

Gerard. Cichorium luteum yellow Succorie / Hyosiris Plinio, Lobel. Hedypnois. Item Hieracium asperum, Scharpe haucke weede. Gerardus iconem Tab. habet Cichorii 1. lutei: verùm an intelligat nostrum Hieracium asperum maiori flore, vel sequens, lectoribus considerandum relinquo. Asperum eius idem est cum eo quod ex Tab. proponimus.

Cichorea lutea

C.Bauhin.Phyt. Cichorium 7. seu luteum pratense hirsutum. Cichorea lutea vel 3. Trago. Cichorium luteum Tabern. foliis variat, aliud integris, aliud diuisis: illius ratione foliorum quatuor species, qua de re Thalius. Item: Cichorium 8. siue luteum montanum angustifolium, hirsutie asperum, quod Intubum tertium Fuchsius fecit, Scariolam tertiam Cortusus, Hieracium Intybaceum asperum Tabern. *Non separo* adhuc Cichorium 7.& 8.Bauh. donec mihi constet aliqua certa differentia inter hæc duo: & an vnaquæque suam differentiam semper seruet, nolim tamen negare duas species, iudicent alii.

C. B. not.

Locus & tempus

Hieracium quoddam asperum vel spinosum mihi aliquāndo Cichorium luteum nominatum, prouenit passim in agrorum marginibus circa Montbelgardum, ac etiam in horto Ill. E. C. florens Iulio, Augusto, Septembri, & Octobri mēnsibus. Frater C.Bauhinus misit Basileâ nomine Scariolæ tertiæ Cortusi. Prouenit in Roßberg propè Maßmünster. In Ducatus Wirtembergici, monte Teck & Bol in agrorum limitibus. In Alsatiæ asperis collibus secus agros & vineas, apud Mediomatrices verò in montanis pratis vbertim gigni scribit Tragus.

HIERACIVM RECTVM RIGIDVM, quibuſdam Sabaudum.

Descriptio

AD cubitos duos aſſurgit, interdum procerius, *caulibus* rigidis, hirſutis, rubentibus, lacte prægnantibus, qui in ſummitate in aliquot ſurculos faceſſunt, quorum ſinguli ſingulos *flores* ſuſtinent luteos Hieracii vulgaris, *folia* præ omnibus Hieracii, rigida, oblonga, rigidis denticulis ſinuata, hirſuta, atrouirentia, alternatim poſita: *radix* dura, longis fibris donata.

Synon.

Intybus.

Lob. Adu. Hieracium Sabaudum montanum. Obſeru. Hieracium Sabaudum. Iconib. plant. Hieracium alterum grandius. Tubingæ cum eſſem præceptor meus Fuchſius faciebat Intybi ſpeciem.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 18. ſiue anguſtifolium fruticoſum. Hieracium Sabaudum Lobelio. Hoc Patauii latioribus & hirſutioribus foliis & caule reperitur, quod D. Guillandinus Erinum Matthioli eſſe aſſerebat, & apud Galenum Militarem, apud Plinium Lactaridem, dici.

Militaris: Lactaris.

Camer. hort. Hieracium alterum grandius Lobelii, rectum & fruticoſum.

Tab. icon. & hiſt. Hieracium montanum anguſtifolium 1. Berg habichkraut mit ſchmalen bletern. Hieracium 15. Sabaudum dictum.

Hierac. mont. anguſtifol.

Gerard. Hieracium intybaceum Endiues hauke weede. Eceur propoſitâ icone Tabern. mutat titulum Gerardus?

Locus & tempus.

Hieracium dictum Sabaudum quibuſdam, in Sabaudia obſeruaui. Montbelgardi abundat propè vites & in pratis, floret Iulio & Auguſto, plantaui etiam in Horto Ill. E. C. Paſſim reperitur in montibus ad Rhenum & circa Heidelbergam & in Oſtwalt, ſabuloſis & petræis locis, potiſſimùm circa montanas arces Starckenburg & Schónenburg, in Harcynia.

HIERACII SABAVDI varietas duplex.

Descriptio

ACcepimus à fratre C. Bauhino Lactaridis ſiue Erini Matthioli nomine plantam ſiccam accedentem ad Hieracium Sabaudum, ſi non idem: in foliis tamen diſcrimen, vel luſus: in caule cubitum excedente, folia, priora, alternatim diſpoſita, vncias duas longa & pollice anguſtiora, oualia ferè, non crenata, qualia à Matthiolo pinguntur ſuperiora, quoſdam dentes habent, hirſuta ſunt: flores ſimiles Hieracio Sabaudo, lutei, in pappos euaneſcentes. Idem nobis miſit cum hac inſcriptione Plantam cuius etiam iconem damus, Lactaris & Militaris Plinii, Erini Matthioli ſpecies, Guillandino Patauii. Hæc ſanè multùm variat ſi non diuerſa planta in caulibus cubito altioribus hirſutis, folia alternatim quaſi ſita, auerſâ potiſſimùm parte hirſuta, tres pollices longa, duos lata, in acumen deſinentia, pulchras habent lacinias acutas, quæ in ſuperioribus ramis breuia ſunt & lata, in ramorum extremitatibus flores quales præcedenti.

Synoni

An Erinus Matthiolo? Non eſt Erinus, teſte Columna, quę à Matthiolo depingitur, mutila planta, ſine floribus, quam nemo niſi ab eodem depictam vidit, præter ipſum, qui ſe manus lacte infeciſſe eâ extirpatâ aſſerit. Sed certè folia ab ipſo depicta Dioſcoridis Erinum non referunt, verba quidem illius non percepit, nam folia inciſa in ſuperiore parte, foliorum ſcilicet intelligitur, nó caulis vt perperam ficte depinxit. Commentatoris inquit in Adu. Lobelius, impudentiuſculú commentum licet deprehendere & ridere. Is namque qùum ſibi viſam & lectam ad riuulos aquarum, adeò lacteo ſucco manantem, vt eo manus inficere poſſet: palam & audacter legitimum Erinum aſſeueraſſet, nó verbis auſus fuit deſcribere: ſed pingendam curauit plauſibili in vulgus Pharmacopœorum icone, quinis, nec pluribus, erectis de ceſpite caulibus: Ocymi folio, bino, nonnihil crenato, per interualla donata, nullâ additâ prorſum, quæ dubiam vel fidem, plantam fulciret, hiſtoriâ: cuius picturæ quum eum puduiſſet, poſtremò de vltimis Commentariorum interpolationibus curauit expungendam, nullam interea in huius miſellæ ſubreptitiam locum ſuffecit: ac ne verbulum quidem ſubdidit, quâ id de cauſâ dempſiſſet.

Math. opinio explodetur.

Dioſc. explicat.

Matth. carpitur.

Hieracii Sabaudi varietas 1. Erinus quibuſdam Matt. dicta;

Hieracii Sabaudi varietas altera.

Lacu-

Lacuna Matthioli exhibet figuram falsam aitque vocari Erinum: barbarice Herbam lactis, & Lactariam, nonnullosque per Erinum Balsamitam maiorem intelligere.

Cast.Dur.Erinus, Basilicum aquaticum. H. Lugd.Erinus Matthioli. Sed & Lonic.figuram malam Matthioli habet lib.5.cap.341. vbi wasser Basilien / Erinos & Echinos Dioscoridis, Ocymum aquaticum vulgi, Lactor, Herba lactis, Militaris, & Anabula cognominatur.

C.Bauhin.Phyt.& apud Matth. fatetur se ignorare quid sit Erinus Matthioli, pro eo autem ipsi ostendebat Guillandinus Hieracium quod Sabaudi nomine Lobelius proposuit.

HIERACIVM MINVS PRÆMORSA radice, siue Fuchsii.

Descriptio — PEr terram spargit *folia* longa quædam, ad radicem parum laciniata, sic vt interdum laciniæ opposito situ respondeant, aliàs verò non item, idque ex breuioribus, vel longioribus interuallis, hilari virore splẽdentia, sapore & succo lacteo cum eiusdem classis aliis cõuenientis, si quibus donata pilis, ii rari sunt: inter hæc *caulis* erigitur modò vnus, modò plures, cubitales & sesquicubitales, nudi, striati, inanes, circa summum in alas aliquot diuisi: quarum singulæ singulos sustinent *flores* luteos foliosos, è calyce oblongo, modicè squammato, incano, lanuginoso. *Radix* fibrata, imâ parte præmorsâ nigricat, per cætera candicans, lacte turgida. Hæc sane planta insigniter variat magnitudine & laciniarum diuersitate.

Varietas

Synon. *Trag.not.* — Fuchs.hist.Hieracium minus. Tragus nullam habet figuram sui Hieracii minoris, Morsus Diaboli appellati, eandem autem figuram, quam Fuchsius & Dodonæus habent, ponit cap.88. sub titulo Lagopi hasenstrauch, vnde transpositionis suspicio: inibi enim descriptio non videtur quadrare figuræ. *Lagopus*

Matth. taxatur. — Sed & Matth.in Dioscor.eandem habet figuram, cui inscriptio est, Hieracium minus: interea pro suo more nòn describit. In com.Ital.& Lat. cum mag. fig. ceu & Epit. Camer. eandem quoque retinet, descriptionem quidem apponẽs, sed quæ non quadrat figuræ: folia enim non sũt asperiora quàm in Cichorio. Nec ea mutat in Hist.germ.Camerarius, sed descriptionem inibi diuersam addit, quæ non facit mentionem asperitatis foliorum. *Camer. not.*

Hæreo an Hieracium minus præmorsâ radice benè fuerit notum Gesnero de hortis, dicenti: Pro Hieracio minori Matthiolus herbam Sõchis cognatam exhibet, quod ad vires parum interesse puto à Dente Leonis. *Sonchus Dens leonis*

A Lonicero pingitur sub titulo hasenkól/ vocatúrque in descriptione hasenlattich / Lactuca leporina, hasenstrauch / oder Sewmelck/ Sõchus non aspera, Lactucella, Cicerbita, & *Laicteron* Gallorum. *Lact. leporina. Cicerbita.*

Lacuna nomine Hieracii minoris, quod quosdam Dentem Leonis vocare scribit, solam proponit figuram. Verùm Hieracium hoc non solet dici Dens Leonis sed è contra Dens Leonis quibusdam existimatur Hieracium minus. *Lacun.not.*

An Anguill.Lactuca leporina Apulei, *Gazzalepre*, & Hieracium minus Dioscoridis. Item postea. Hieracium minus, Romæ & in Hetruria *Cazzalepre*, quo in cibis & potissimùm in acetariis vtuntur. *An Cazzalepre Anguill.*

Lob.Aduers.[vbi & morsus Diaboli vocatur:] Obs. (vbi ipsi Lagopus & Lactuca Leporina Tragi videtur:) & Ic.Pl. Hieracium minus præmorsa radice.

Tabern.Icon.Hieracium minus Dioscoridis: Hist.Hieracium secundum: & postea inter nomina, ἱεράκιον ἕτερον καὶ ἱεράκιον μικρόν Dioscoridis, Accipitrina minor Herbariorum, Sithilesade & Sithessade Africanorum, Hispanorum *Coyon de Galbo Hierua*, i.e. Herba testiculi galli, It. *Hieracio minore*, Angl. lytle hawke wede / Belg. haúicksecruyt / Germ. klein habichkraut. Item Icon.Hieracium nigrum, schwartz habichkraut, Hist.Hieracium tertium. Adhæc Icon. Hieraciũ minus, Lactuca leporina hasenstrauch / hasenlattich: Hist. Hieracium quartum. Tandem Icon. Hieracium aphacoides, habichkraut: Hist. Hieracium quintum, quod Aphacæ Theophrasti simile sit. *Accipitrina minor Coyon de Galbo Hyerua Testiculi galli* *Hierac. Aphacoides Icones 4. Tab.*

Camer.hort.Hieracium minus Matthioli, spõtanea herba: Gerard.lib.2.cap.31.proponit icones Tabern. sub his titulus, Hieracium minus Dioscor. Hieracium nigrum, Hieracium leporinum, Hieracium aphacoides. *Figura 4. Gerardi Hieracium minus Hierac.nigrum. Leporinum Aphacoides.*

C.Bauh.Phyt. Hieracium 16.siue minus, Itẽ Hieracium 15. siue Chondrillæ folio minus, Hieracium Aphacoides Tabern. Apud Matthiol. Hieracium minus. *Picris Theoph. Amarago Gaza.*

Hort. Lus.Hieracium minus præmorsâ radice, Lactuca leporina hasenstrauch / hasenlattich.

Hieracium præmorsâ radice inueni Geneuæ in pratis circa *Arue* fluuium, floret Iunio, Iulio & Augusto. Frequentissimè circa Basileam. In Ducatu Wirtembergico, ad fontem Admirabilem floret Augusto, Septembri & Octobri. Locus & Tempus.

HIERACIVM MACROCAVLON IVNCEum siue minus primum Dodonæo.

EX *radice* crassâ, albâ, amarâ, succo lacteo prægnante, complures exeunt *caules* cubitales, interdum tricubitales circiter, angulosi, læues, atrouirentes, concaui, in ramos aliquot diuisi: *flores* singulis circulis insident singuli, Hedypnoïdis, lutei, ex squarroso modicéque hirsuto capitulo emicantes, *semine* succedente tufto, longo, ad tactum nonnihil aspero, cum papposo tomẽto: *folia* plæraque omnia ex radice statim orta per terram sparguntur, Sonchi laciniati, interdum plùs minúsue laciniata, in obtusum mucronem desinentia, tenera, hirsuta raris & longiusculis pilis, nonnihil amara. Descriptio

Dodon.gall.Hieracium minus primum inscripsit, dixitque appellari à nonnullis Intybum agreste, aut Lactucam minorem, Germ. klein habichkraut/ Belg. Clein hauichßcruyt.

Lob. Adu. Obs. & Icon. plant. Hieracium longiùs radicatum.

Tab. Icon. Hieracium Intybaceum. wegwarten/ habichkraut : In hist. Hieracium sextum. Item Hieraciũ machrorhizô, habichkraut: in hist. Hieracium septimum. Item icon. Hypochæris, Porcella, ferckle in kraut: hist. Hypochæris:

Hier. Dent. leonis folio C. B. not.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 8. siue Dentis leonis folio, radice oblonga. An Apargia Theophrast. 7. hist. 9. Hieracium 9. siue Dentis leonis folio alterum vnicaule. Hieracium 6. Tabern. Hieracium 11. siue dentis leonis folio minus, Hypochæris Tabern. Antè dixi curiungam prædictas plantas, verùm nescio quare Hieracium 6. Tabern. dicatur vnicaule, quandoquidem in descriptione ramosum faciat, & figura quoque id indicet.

Gerard Hypochæris, Porcellia, Swines Succorie. Item Hieracium longiùs radicatum, lang rooted haukе weede. Icones Tabern. habet.

Locus & Tempus.

Monspelii obseruaui florens mense Maio ad ripam fluminis propè Castelneuf, vbi in pratis solet prouenire. Geneuæ in muris. Montbelgardi etiam in horto Ill. C. Wirt. spontè, semine maturo Iulio, ac florens Augusto. Frater C. Bauh. Basileæ collectum misit nomine Hieracii longiùs radicati.

HIERACIVM FLOREM INCLINANS.

Delineatio

RAdix complurib' fibris donata lac manat subamarum: *folia* in orbem per terram spargit multa, Dentis leonis, hirsuta, aspera, spithamæa & longiora, alia *caulibus* adnascuntur: atque hi plures ex radicis capite oriuntur, nonnũquam in ramos diuisi & foliis donati, alii nudi, tenuiores, simplices sesquipalmares & bipalmares: sed enim tum hi, tum illi terram versus nutant repandi, spinulis rubentibus, vt & foliorum dorsi costa, asperi; *flores* Hieracii, lutei, nutant, in pappos abeuntes: ad radicem florum caules crassescunt interdum quâ parte se contorquent: *semina* longa sunt, nigra, inuoluta quibusdam partibus similibus seminibus longioribus Calthæ.

Lobel. Icon. Pl. Hieracium facie Hedypnois. Teut. 288. *Hier. facie Hedypnois*

C. Bauh. Phyt. Hieracium 17. siue minus alterũ capitulo inclinato. Hieracium 21. siue minimum latifolium. Hieracium minimum, vel 8. Clusio. *An Hier. minimum Clusio.*

An Clusio in Pann. Hieracium 8. siue minimũ: Hist. post. Hieracium 9. siue minimum?

An Tab. Icon. Hyoseris latifolia, Hyoseris mascula, klein fercklein kraut? In Hist. Hyoseris. 1. *An Hyoseris latifolia & mascula Tabern.*

Gerard. Anglo Hyoseris mascula Male Swines Succorie.

Locus & tempus

Prope Monspelium obseruaui florens Aprili & Maio vbi caules solent esse simplices: Montbelgardi in horto Ill. C. à me satum, folia maiora, minùs laciniata, caules diuaricantur, floret etiam Iulio. Basileæ collegi semen maturum Augusto in horto D. Iacobi Zvvingeri.

HIERACIVM MONTANVM maius latifolium.

Descriptio

RAdice vitiatur breui, nigro-incanâ, succisâ, digitum minorem crassitudine equâte fibris multis, albis, in extremitate bifurcatis donatâ, lacte prægnante, saporis multùm amari: *foliis* lõgis, latis, crispis, ex albo incanis, rigidâ lanugine obductis, Hieracii Echioidis folii in modum effigiatis, sed duplò latioribus, breui petiolo hærentibus, caulem amplectentibus, præsertim inferioribus, breui petiolo hærentibus, acuminatis. Inter folia ad finem Augusti procedit *caulis* rotundus, asper, pilosus, spithamam vnam & mediam lõgus, quandoque in duas aut tres alas diuisus, in quibus *capitula* crassa exoriuntur, multis foliolis constantia: *florem* producentia luteum, plenum, qui ceu alii huius generis in floccum abit, ac unà cum semine nigro ventis dispergitur. Tota planta lacte turget.

Synonima

Tabern. icon. Hieracium montanum maius latifolium: hist. Hieracium 13. siue montanum maius latifol Groß Berg habichkraut mit breitten blettern secundum.

Gerard. Chondrilla Hispanica, flore purpureo. Quam plantam intelligat Gerard. nescio: icon est Tabern. qui non designat Hispanicam sed Germanicam plantam floris lutei; Icon hæc erat ponenda c. 32. pro Hieracio latifolio, Broad leafed haucke weede/ vbi pro eo malè ponitur figura Cichorii Tabern.

Hort.

Hort. Luſ. Hieracium montanum maius latifolium Groß bletterich hapichkraut.

Locus. Harcyniç ſummis montibus incola, inter Grießbach/ Antegaſt/ vnndt dem Kibelßawer/ Saurbrunnen.

HIERACIVM LATIFOLIVM GLABRVM ex valle Grieſbachiana.

Deſcriptio. PRiorē hæc æmulatur, licèt *radix* minor ſit, & *folia* anguſtiora, & paulò breuiora, inferiora etiam longiori prædita ſunt pediculo, cætera verò pediculo carēt, caulem amplectētia, ad exortum anguſtiora quā prioris, tenera, mollia: *caulis* ambit in quinque, ſex, aut ſeptem ſtaminula, quibus ſingulis *flos* inſidet vnicus, luteus, præcedentis floribus par, ſed paulò minor: tota planta amara eſt.

Hier. latifolium minus. Tab. Icon. Hieracium montanum latifolium minus, klein Berg habichkraut mit breitten blettern: In hiſt. Hieracium 14. Hieracium latifolium montanum minus, Hieracium 7. ſiue latifolium glabrum.

Gerardo Hieracium montanum latifolium, Great leaued hauke weede.

Locus & Tempus. Hieracium latifolium glabrum obſeruaui in valle Griſbachiana Maio florens, vt & Tabern. deſcriptionis author.

HIERACIVM LATIFOLIVM PRÆMORſa radice, caule ſingulari, Piloſellæ maiori affine.

Deſcriptio. SYluas amat, *foliis* palmaribus, quibuſdam breuioribus, aliis longioribus, vix vnciā latis, quædam dētata in margine, breuiſſimis pilis, & quibuſdam cōſpicuis donata, aliis manifeſtis, quædam in acumen deſinunt: *caulis* dodrantalis ac etiam cubitalis, vnicus ramus, nullis ramis diuiſus, ſine foliis, multos in ſummo cacumine cōgeſtos *flores* luteos ſuſtinens, ad inſtar Pulmonariæ Gallicæ, qui tandem in floccos abeūt, ad ſingulas diuiſiones foliolum tenue anguſtum. *Radix* fibrata & præmorſa.

Hoc noſtrum Hieracium videtur habere multa communia cum Intybo ἀφυλλόχαυλῳ Thalii in Harcinia de quo paulò pòſt.

Hieracii ſpeciem nunc deſcriptam, accepi Baſileā à Fratre in ſiluis inuentam, qui Hieraciū latifolium præmorsâ radice nominabat. Habui etiam ab Vldaricho Cholio Argentinâ ex plantis D. Agerii.

PILOSELLA MAIOR QVIBVSDAM, ALIIS Pulmonaria flore luteo.

Deſcriptio. HVic *radix* geniculata, rubra, fibratáque, lac manans ſapore amarum: à qua *caulis* ſurgit lacte ſimiliter prægnans cum foliis, cubitalis, tenuis, hirſutus, in cuius alis ſummitatem verſus ortis, *flores* inſident lutei, Hieracii, qui in pappos marcidi faceſſunt: *Folia* à radice ſtatim exoriuntur, ſinuoſa, supernè virentia & hirſuta, infernè denſiore lanugine caneſcentia, maculis pulchris interdum notata, ſapore amaro & nitroſo, pediculis ſubrubentibus, villoſis, lōgis quibuſdam, aliis breuioribus.

Synonyma. Auricula muris maior. Solidago Sarracenica. Inſcribitur hæc à Trago (qui non meminit macularum) Auricula muris maior, Groß Meüßor: & quibuſdam Germanis dicitur heidniſch wundkraut/ hoc eſt, Solidago Sarracenica.

Pingitur à Lonicero Pulmonaria, quæ à quibuſdam Gallica dicitur ſub inſcriptione, Groß Meüßhor/ Auricula muris, μυὸς ὦς, Piloſellæ vulgi, ſed deſcriptio non ſatisfacit.

Lob. Adu. Obſ. & Icon. Pl. Pulmonaria Gallorum flore Hieracii, Auricula muris maior Tragi.

Geſn. in cat. Hyoſeris Plinii, hodie fortaſſis Auricula muris: De hort. Pulmonaria Gallica, Lactucarum generi cognata: Scopa fortè illa regia Plinii ramis oblongis: Et forſan eadem Sideritis illa Plinii, Scopa regia appellata. Robert. Conſt. in Amat. Pulmonaria.

Tabern. Icon. Pulmonaria Gallica ſiue aurea. Hiſt. Pulmonaria Gallica mas. Is non meminit foliorum maculatorum.

C. Bauh. Phyt. Pulmonaria 1. ſiue Gallorum folio piloſiſſimo, Hieracii flore: Theophraſti lib. 7. cap. 7. & Plinii lib 21. cap. 15. nonnullorū Corchorus.

Naſcitur Alſine, ſiue Auricula muris maior Tragi in vmbroſis nemoribus, nonnunquam etiā ex antiquis muris in perpetua vmbra ſitis prorumpit: Iunio menſe appetente caulem emittit

foliis destitutum. Pilosella Tragi quæ quibusdam Pulmonaria Gallica dicitur, aliis Hepatica, quam Auriculæ muris nomine Lonicer⁹ satis benè pinxit, Monspelii crescit in muris & siccis locis, florens mense Aprili. Geneuæ vidi virentẽ in radice montis Saleuæ Februarii principio. Basileæ floret Iulio cum pulchris maculis in foliis.

Temper. Galenus inquit Tragus lib. 6. hanc stirpem describit, atque illam frigidæ & humidæ naturæ esse, ideoque cõmodè sacris ignibus adhiberi posse.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ species magis laciniata.

Descriptio. PRoximè dictæ est hæc à *radice* similis: *folia* autem maiora, latiora, longiora, & profundiùs laciniata, in angulos profundos acuminatos ad pediculi finẽ dissecta, stellam mediam repræsentantia, quorũ quædam rotunda quędam acuminata, pilosa, lanuginosa: *caulis* cubitalis vnicus, vnico folio in media sui parte, magis laciniato præditus, in alas aliquot diuisus, ad quarum exortum, foliolum admodum exiguum, acuminatum, angustumque exoritur: flos in fine Iunii apparet, in Iulio explicatur ac perficitur, luteus plenus, in pappũ abeuns: Tota planta lacte madet.

Tabern. Hist. & Icon. Buch weiblein, Pulmonaria gallica fœmina.

C. Bauh. Phyt. Pulmonaria Gallica 2. siue latifolia laciniata.

Locus. In siluis densis & opacis Fagorum non adeò frequenter occurrit.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ laciniatæ species minor.

Descriptio. RAdix huic crassa adeò, multis crassiusculis fibris donata, vt non nisi lacerata euelli possit: *folia* ex pluribus ceu capitibus vncias septem lõga, quædam breuiora: quædam parùm aut vix laciniata, eaque minora, maiora autem profundè laciniata, parte supernâ vix hirsuta, in auersa pili manifesti in costis vel neruis: *foliis* inferioribus pediculi longi, superioribus per caulem multò breuiores: *caules* ipsi dodrantales, infernâ parte rubentes, rotũdi, caui, hirsuti, in paucos ramos diuisi: quorum extremis *flores* insident singulares, satis magni, lutei & papposi. Nec in radice, nec in foliis saporem vllum insignem animaduertimus.

Locus & tempus. In muro pontis Clareuallæ vrbis, nec alibi me obseruasse recordor. Flores & semina decidunt Augusti principio.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ species angustifolia.

Descriptio. PRæcedentibus nititur *radice* magis curtâ & longioribus fibris donatâ: *folio* donatur lõgo vt prior, sed angustiore, pediolo, lanuginoso, latè dissecto, nec profundè laciniato, non duntaxat à radice orto, sed & caulem ad summum vsque amplexo, in summitate ad alarum exortum integro, non laciniato. *Caulis* & *flos* prioribus respondent.

Pulmonaria gallica tenuifolia. Tabern. Histor. & Icon. Buchkól mit schmalen Blettern. Pulmonaria Gallica tenuifolia.

C. Bauh. Phyt. Pulmonaria Gallica 3. siue oblõgo, angustoque folio.

PILOSELLA SIVE PVLMONARIA lutea angustiori folio valdè pilosa duplex.

Descriptio. PIlosellę maiori siue pulmonariæ luteæ similis, cuius tamen *folia* acuminata sunt, longis pilis valdè hirsuta, non tantùm à radice statim orta, sed etiam per caules pedales hirsutos: *flores* lutei, singuli vel bini, ac etiam terni, maiores quàm in vulgari, qui nondum pallescentes, foliis obuestiũtur, quæ caui longique pili

pili ornant,& tandem in pappos euanescunt: *radices* torosæ,nigræ,in fibras crassiusculas desinentes.

Alia similis. Huic similis si non lusus cui folia per caules breuia & lata: folia longis pilis hirsuta, inferiora verò breuiores habere videntur pediculos: prior in icone notatur litera A. Altera verò litera B.

Locus. Pilosella alpina nostra florebat mense Iunio in monte *Saleue* prope Geneuam, vnde mihi allata quæ notatur B. Altera quæ A.insignitur, reperta à nobis in peregrinatione Rhætica prope *wesen* in muris, quam Gesn. Pilosellæ speciem faciebat. Similem habemus ex plantis siccis Agerianis Argentinæ datis cum flore vnico.

APHACA OLVS VETERIBVS.

Cap. VII.

Aphaca olus Theoph. APhacam olus, non legumen, appellat Theophrast.lib.7.cap.7.propter foliorum similitudinem: ea enim foliis Intubo quodammodò proximis cōditur.Inter Cichoracea autē c.11. Aphacam vocat ingustabilem,& amaram, quæ festinanter floret: sed flos celeriter senescit, atque lanugine pappo dicta marcescit: tum alius iterū prouenit, atque iterum alius: idque tota hyeme,veréque toto vsque ad Aestatem factitatur: flos Melini speciem gerit. Alia tamen est Aphaca inter legumina,vt suo loco patet. *Mirari* subit Theophrastum,cur Aphacam amaram & quidem ingustabilem scribat, & tamen inter olera recenseat. *Theoph. not.* Plinius Aphacem vocat: Aequinoctio, inquit, nascens Aphace, subinde alio marcescente flore emittit alium,totáque hyeme, totóque Vere vsque in Aestatem.

Quænam porrò sit hæc Aphaca Veterum assertu difficile fuerit. *Aequiuoca* Fuchsius & post eum Matthiol. Amat.Cæsalp.Thalius,C.Bauh.Schvvēkf. & alii, Dentem Leonis esse concludunt. Nos hanc Hedypnoidem siue Dentem Leonis Fuchsii inscribimus.

Hedypnois siue dens Leonis Fuchsii. An Hierac. minus siue Cichorium luteum. Hedypnois Plinii, Aphaca Theophrasti Lobelio, an Hieracium minus multis, aliis Cichorium luteum?

Senecio hirsutus grauiter olens. Aphacæ Theophrasti, non quidem legumini, sed herbæ(inquit Dodon.) conuenit Erigeri siue Senecionis species, Cichorium fœtidum à plærisque [à nobis Senetio hirsutus grauiter olens] appellata.

HEDYPNOIS SIVE DENS LEONIS Fuchsii.

Descriptio. E *radice* digiti ferè minimi aliquando crassitudine, lac è plaga fundente, surgunt nudi & inanes *pediculi*,palmares & plusquam dodrantales, aliquando hirsuti lanugine facilè cedente, quibus insident singulis singuli *flores* pulchri,patuli,lutei,maiores quàm Hieracii, cuius floribus similes sunt: exterioribus foliis pronâ parte ex fusco rubescentibus,calyce glabro,multifido,extra quem quatuor aut quinque folia viridantia reflexa: *flores* in pappos abeunt, calyce dehiscēte & circa pediculum reflexo, nudam florum sedem porosa pellicula caluitium senile imitante, obductum.

Synonyma. Hermol.in Dioscor.coroll.663.Cichorium folio latiore, Edypnoida,& Leonis Dens vulgari voce dicta. Cordo,& Corn.in Diosc. Hieracium paruum: de quo hic ait.Et hoc Hieracium priori non adeò dissimile,ex Lactucæ aut potiùs Intybi generibus est, ideóque ab Autoribus per se præteritum,& sub illis comprehensum. Nostri klein habichkraut dicunt. Alii Rörkraut.Quamquam sint qui Hedypnoida Plinii, ista Germanicâ appellatione accipiant.Et sanè videtur eadem herba esse. Apud illum (Cordum) annotatum est esse Hedypnoidem Fuchsii.

Generosus Dominus Hermānus Comes à Neuenare, tam splendidâ stirpe natus, non erubuit rei Medicæ dare operam, sed summo studio (vt cætera omnia) herbarum cognitionem est sectatus: id quod Annotationes eius doctissimæ testantur, quas suo secundò Tomo Herbarii adiecit Brunfelsius.

Dens leonis Lagopus Diosc. Ibidem herbā, quam cōmuni vocabulo & recepto Dentem leonis vocant, eā putat esse,quæ à Dioscoride Lagopus in quarto herbarum hist.libro nominatur.

Cichorium non est. Sunt, qui Cichorium & Dentem leonis pro eadem accipiant herbâ, inquit Brunfelsius.

Comes de Neuenare not. Tragus Hedypnoidem hanc pingit, & describit Hieracii maioris titulo, dicens. Generosus Comes de Neuenare putauit hanc plātam ad Lagopoda (Dioscoridis) referri posse. *Lagopus non est.* Ego tamen affirmo Lagopoda non esse appellandam. Quin constanter pronuncio esse Dioscoridis lib.3. ἱεράκιον τὸ μέγα, Sonchiten,Lactucam erraticam, & Sitheliam: Apulei cap.30.θειδακίνην ἀγρίαν,Aspidelon,vel Aspideion,Picridem,Iobonson,Lactucam siluaticam, Officinarum & vulgi Dentem Leonis,Rostrum porcinum; & Apostematicam (vt Comiti iam commemorato placet)dici: *Rostrum porcinum. Apostematica.* Germanos etiam, ceu & Hieracium minus, propter Solem Sonnenwirbel (Heliotropium,) temporis ratione Mertzenblumen (Florem Martii,) *Heliotropiū. Flos Martii.* ob colorem Otterblumen, seu Eierblumen (florem vtiellinū dixeris,)& quia rasis capitib.similia sunt scaporum cacumina pfaffenblatt/ *Flos vitellinus.* Münchköpff (Caput Monachi,) & à foliorum forma, lewenzan, (Dentem leonis) & wisen lattich(Lactucam pratensem,)seu weglattich(Lactucam viarum,) *Caput Monachi. Lactuca pratensis. Lactuca viarum.* quòd forma & lacteo succo ad siluaticas Lactucas pertinere videatur, vocare solere: posse & commodè Augenwurtzel (Ocularia radicem) dici &c. *Ocularia radix.*

Matth.in suis comm. Hist.germ.& Epit. cum addit.Camerarii,Dens Leonis, de quo ait. Quæ Theophrasti lib. 7. cap. 11. de plantarum historia *Aphaca Theoph.* Aphaca vocatur, inter Cichorii genera esse reponendam nemo est qui ambigat. Huic per omnia in vniuersum respondet, quæ nonnullis Dēs Leonis, aliis Dens caninus, quibusdam Caput *Dens caninus.* Monachi,aliquib⁹ Rostrum porcinum, plerisque verò Ambubeia vocatur.Tametsi Plinio Cichor. ipsum propriè Ambugia vel Ambubeia dicitur. *Ambubeia.*

Lonicerus huius figuram habet lib. 9. cap.71. sub titulo habichs kraut / vnndt pfaffenrörlin/ dicitque vocari Hieracium minus, officinis etiam Altaraxacon, Gręcis Hedypnoin.

Altaraxacon. *Intyb. erraticum.*

Fuchsius, inquit Anguillara, à quo Hedypnois (Plinio etiam Hedipnois dicitur eò quòd suauiter dormire faciat, vel quòd eius flos præter alias Serides suauiter admodum spiret:] siue Dens leonis inscribitur, Intybi erratici speciem alteram facit.

Intybū silu. *Troximos Pauli.*

Fuchsius cùm apud eum essem vocabat Intybum siluestre latifolium, Hedypnoim maiorem Plinii, Aphacam Theophrasti, τρώξιμον Pauli & Dionysii Vticensis de re rustica.

Amat.in Diosc.lib.2.enarr.126. Secunda species Cichorii agrestis.

Condrilla *Vrinaria.* *Pissenlict Gallorum.* *Lectiminga*

Dodon.gall. Condrilla altera.

Lobel.in Adu. Vulgi Dens Leonis, siue Vrinaria. Vrinaria herba, pissenlict Gallis pueris dicta, quasi Lectiminga: aluum namque supprimendo, obstructionesque reserando Meseraicarum, plus lotii deritat in vesicam, quàm quantum pueruli retinendo sint, præsertim inter dormiendum, eóque tunc imprudentes & inuiti stragula permingunt. Siquidem mulierculæ mendicæ & pueruli rustici in pratis, propè tumulos aggerulosue Talparū terra semiobruta (veluti Endiuiæ cōtingit) germina, eoq; suauiora minusq; amara, candidiora effossa, in acetariis vorant, aut iusculis indunt. In Obs. Dens Leonis vulgi, Taraxacon, Corona & caput Monachi, Chondrilla Galeni Anguillaræ, Chondrilla altera Dodonæi: Idem antea quoque vocabat, Condrillam alteram Dioscoridis, Dentem leonis Dodonæi, radice longâ non rotunda. In Icon. Plant. Dens leonis vulgi, siue Vrinaria.

Corona Monachi.

Herba Diaboli. *Solsequium luteum*

Gesn.hort. Hieracium minus, Hedypnois altera Plinii. In cat.pl. Hieracium alterum quod & minus, teuffels kraut [Herba Diaboli] Gael sonnenwirbel (Solsequium luteum,) Intybum syluestre.

Aphaca Cæsalp.

Huius Cæsalpinus meminit, quando ait. Aphaca, cui innumera vulgò traduntur nomina, quæ lubens prætereo passim iuxta semitas, & circa oppida nascitur: &c.

Seris agrestis.

Cronenb.de compos.medic. Seris altera agrestis, Plinii Hedypnois & eiusdem vt Theophr. Apha, Vulgò Dens Leonis. Lac.in Diosc. Dens leonis, Rostrum porcinum, Officinis Taraxacon. Turn. Intubus silu.altera, Theophr. Aphaca, Plinio Hedipnois.

Hedypnois Dalech. *Flos canū.*

H.Lugd Hedypnois Dalechampii.

Tabern.Icon. & hist. Dens Leonis, Rostrum porcinum, pfaffen blatt/ sauwrüssel / hunds blum, Flos canum.

C.Bauh.not.

C.Bauh.phyt. Dens Leonis latiore folio: Item Dens Leonis angustiore folio. Habetur maior & minor. Quum Hedypnois foliis mirabiliter ludat & Cæsalpinus tantùm dicat reperiri angustioris folii: ego duas Dentes Leonis non facio: sed varietatem existimo.

Hedypnois siue Dens Leonis Fuchsij, vocatur germ. pfaffen rorlin / Rorkraut / pfaffenblatt/ pippaw, münchkopff. Belg. papenkruyt / hourrooßen & schorfitbloemen Cauker bloemen, Gallicè *Dent de chien, ou de Lion: ou pissenlict.* Italicè *Gruani, Radice, Girasole. Dent di cane & Piscia al letto.* Patauii *Pisso di can.* Hisp. Dente de Lion. Angl. Den de Lion, aut priestes crowne. Boh. Plosska.

Locus & tempus,

Hedypnoin Plinij siue dentem Leonis vidi Monspelij, Lugduni florentem toto anno, Patauij Februario, vbi copiosè crudam in acetarijs edunt, Geneuæ florentem Februarij principio & Octobri, Basileæ Maio, Iunio, Iulio, Augusto, & Octobri inter portam stein & Eschen. Bisantij vocant *des Pepes*: Quædam Saga in Burgundia vocabat *Craunulot*, & fascinata afferebat esum fascinum tollere. Montelgardi frequens etiam in Horto E. C. spontè proueniens, florens Aprili. Cæterùm prouenit in hortis, in campis, propè sepes, & in ruinosis ædificiorum muris, quinetiam in vineis, pratis & viridarijs.

Vires *Apostemata.* *Aqua destillata.* *Dosis.* *Collyria.* *Succus.* *Herba.* *Pustulæ*

In apostematibus ac ardentibus febribus nihil sanè vtilius ac efficaciùs vsurpari meo quidem (inquit Tragus) iudicio potest aqua huius (Dentis Leonis) destillata, si ea singulis vicibus mensura trium aut quatuor cochlearium bibatur: hoc enim remedio punctorij lateris dolores mitigantur, somnus accersitur, tussis aufertur vnà cum inflammatione: optima collyria aduersùs maculas oculorum ex aqua eius destillata fiunt, quanquam succus idem possit, sed & vehementiùs & efficaciùs oculorum caliginem discutit: herba viridis extrinsecus imposita (quod & de linteolis in aqua madefactis intelligendum est) omnem inflammationem nigrarum & adurentium pustularum sedat, siue illæ pedibus, mammis aut genitalibus oriantur: quin & inflammationi membrorum medetur aqua destillata, linteolis in ea madefactis ac impositis. Postremò solent & mulierculæ facies suas hac aqua abluere, vt maculas exterant, purúmq; & immaculatum vultum consequantur. Adstringit, roborat, atque abstergit, authore Matthiolo; magis quàm vtrumque Cichorium. Cocta, stomachum dissolutum adstringit, cruda verò aluum sistit: Eadem dysentericis auxiliatur, sed magis cum lente decocta. Succus potus prodest, quibus genitura effluit: in aceto decocta, vrinæ tormina discutit. Vniuersæ plantæ decoctum potum Icteritiam tollit.

Facies. *Vires ex Matthiolo.* *Dysenteria.* *Icterus.*

HEDIPNOIS MONSPESSVLANA, siue Dens leonis Monspess.

Descriptio

Ex *radice* crassiuscula *caulis* surgit palmaris, cultura etiam cubitalis & bicubitalis, crassiusculus, concauus, paullò supra radicem in ramos tres, quatuor, aut quinque diuisus; quorum vnusquisque *florem* gerit vnicum magnū, odoratum, Hedypnoidis nostratis flori similem, calyce multò crassiore, pulchiore, piloso, è foliis multis compacto. floris folia extrinsecus rubescunt, cæteroqui lutea: tandem is in pappos euanescit.

Plant.Icon. Condrilla prior Dioscor. Verrucaria

caria Condrilla. Item post. Chondrilla altera Diosc. Monspeliensium Dens Leonis Asphodeli vel Leucacanthæ bulbulis.

H. Lugd. not. Quatuor figuræ vnius (istius Hedypn. Monspess.) plantæ pro diuersis & distinctis herbis exhibitæ apud historiam habentur.

C. Bauhin. Phyt. Dens 15. Leonis Monspelianus, Cichorium Constant. Matthiol. Chondrilla altera Dioscor. Lob. Item Chondrilla 9. Verrucaria altera, Chondrilla prior Dioscor. Lobel. & Clus. Eandem plãtam duobus locis tradit Frater.

C.B. not. Quærit Lob. in Adu. Monspeliensium Dens Leonis, Asphodeli, vel Leucacanthæ bulbillis oblongis, an Condrilla altera Dioscoridis? Item

An Condrilla altera Dioscoridis? demonstrare videtur minus conuenire Condrillæ alteri Dioscor. lectores locum perpendant: Huius, addit, facilis prouentus in Hetruriæ, Galloprouinciæ, & Narbonæ marginibus satorum

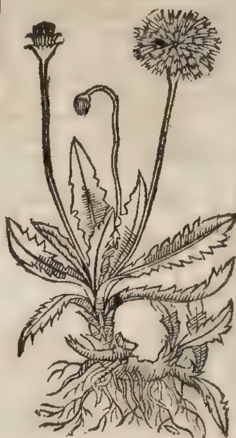
Matth. taxatur & pratorum. Vires quas dicemus alibi opportunius, latuere nostrum Commentatorem, qui hunc Dentem Leonis nouitatis & peregrinitatis titulo iactat Constantinopolitanum Cichorium, cùm tamen Sienæ illius patriæ, inque Hetruriæ, Liguriæ, Galloprouinciæ & Narbonæ pratis non parum copiosum istud proueniat. Neque enim si flores sunt huic duplò fermè maiores magisque pallentes, quàm communis, propterea putandũ sit fœliciùs prouenire aut frequentiùs Cõstantinopoli, quam Massiliæ, aut Monspelii, vnde scimus tum Commentatori, tum aliis non paucis Scriptoribus hodiernis missas & obtrusas plerasque plantas pro Aphricis, Syriacis, & Constantinopolitanis. Sic res cadit pigris & ambitiosis ingeniis, quos res nondum visæ oblectant, vt pueros picturâ capiant & decipiant. An putarat peritos illicò istud Cichorium admiraturos, quia Cõstantinopolitanum erat & à Cæsareo Oratore missum? An non pudet tantum rei Herbariæ scrutatorem nondum nosse Cichorium patrium, & plus credere oratori occupato muneribus aulicis, quàm exercitato ad discendas varias species Seridis. Clus. Hisp. Condrilla prior, Hist. post. Condrilla prior Dioscoridis legitima, nonnullis

Terua di S.Guyteria Hispanis *Terua di S.Guyteria* nuncupata, quo nomine & Phyllum ab illis vocatur.

Locus & tempus Prouenit Monspelii in pratis, nec non etiam in locis siccis in ipsis muris vrbis, florens mense Aprili & Maio, & Autumno vt Septembri. Habui in horto Geneuæ, vbi totam hiemem pertulit. Inuenit eam Clusius Salmaticensi agro locis incultis, & multis aliis Hispaniæ Augusto florẽs, vel etiam seriùs.

HIERACIVM MONTANVM LACINIATO folio lanuginoso Clusio.

Ex *radice* obliquâ & rugosâ, minimique digiti crassitudine, multis etiam fibris donatâ, aliquot extuberant capita, vnde sena aut plura enascuntur *folia*, vnius, duarum & trium vnciarũ longitudine, semunciam lata, crassiore neruo per mediam longitudinem excurrente, mollia, breui incanâque lanugine prædita, infimâ parte valdè laciniata & angustiora, supernâ verò latiora, sed dentata duntaxat, candido succo turgentia: è quorum medio, bini aut terni emergunt *cauliculi*, palmares, enodes, foris læues, intus concaui: sustinentes *flores* luteos, floribus Hieracii 5. alpini hirsuto folio similes, quibus tamen color paulò saturatior, *semen* maturum tenue, longi-

usculum, nigrũ pappo inuolutum à vento abripitur. Descriptio

Clus. Pannõ. Hieracium 7. montanum laciniato folio. Hist. post. Hieracium 8. folio Hedypnoidis: Hieracium mõtanum laciniato folio.

Tab. Icon. & Hist. Hieracium montanum angustifolium foliis Cichoraceis. Berg hasbichkraut mit schmalen wegwarten blettern. Hieracium 17.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 13. laciniato, lanuginoso folio, quod valdè conuenire tradit cum Hieracio Lobelii foliis & floribus Dentis Leonis bulbosi. Sed Lobelius pingit suum differenti admodum radice & valdè hirsutum, cum profundis laciniis vel segmentis. Gerard. Hieracium 7. Clusii, hauckeweede.

Crescit in leytenberg, floretque Iunio, Hieracium montanum laciniato folio Clusii. Prouenit in altis Lotharingiæ montibus inter *Espinal* & Fonteneus, Tabern.

HIERACIVM NARBONENSE ROTVNdifolium caule aphyllo, & Hieracium caule Aphyllo hirsutum.

Illud Monspelio, ex rupibus illi vicinis euulsũ, habuimus. Quod statim à radice alatis pediculis longiusculis *folia* fundit octona aut dena, plùs minùs, rotundis, in ambitu exacutis, sed innoxiis apiculis, veluti aculeis, donata, læuia, sapore manifesto destituta. E quorum sinu *cauliculi* iuncei bini exeunt, palmã vix lõgiores, nudi, quales in Dẽte Leonis vulgi dicto, quorum summa *florem* sustinẽt luteum, minorem quàm dictæ plantæ, sed in elegantem pappum pallidulum fatiscentes, qui multiplex singulos flocculos, sed Lactucæ pedicello, sustinet: *semen* exiguum, longum, sed Lactucæ minus, subruffum, striatum. Saporem nullum manifestum animaduertimus. Descript.

Hoc autem *radice* nititur fibras multas demittente, foris fuscâ, intus albâ, quæ aliquando singularis, aliquando iuxta terram in plura capita dirimitur, tandem in vnam radicem coëuntia: per terram sparguntur *folia* semunciam lata, sinuato, obtuso mucrone, hirsuta, coliculi pedales, sesquipedales & cubitales, tenues, striati, ô ramosi, hirsuti, inanes: *flos* Dentis Leonis ex hirsuto calyce.

C.B. Phyt. Hieracium 12. siue foliis Cichoraceis flore magno.

Locus & tempus. Geneuæ prouenit passim in pratis florens Maio, Montbelgardi copiosè maximũ quoque, floret Iunio & Iulio.

HIERACIVM PARVVM HIRTVM caule aphyllo, crispum vbi siccatum.

Descriptio. Simplicem spedali altitudine *caulem* tollit, tactu asperum, & singularem, cuius cacumini *flos* impositus vnicus Hieracii quod Cichoreum sylnestre luteum appellant, in pappos euanescens: *folia* ex *radice* gracili complura per terram sparsa, dẽsa rigidaq; lanugine spinulas quodãmod. imitata, hirta & incana, sescunciam aut vncias duas longa, satis lata, diuisione Erucæ purpureę nobis dictę, siccata crispa videntur, *radix* crassa.

Locus. A multis annis habemus Monspelii collectum Idem quoque attulit gener Cherlerus, & D.I.Iac. Mieg: diu durantem existimo plantam.

HIERACIVM MONTANVM 6.Clusio angustifolium.

Descrip. Radix, ita describente Clusio, digiti crassitudinem interdum æquat, longa, nigricans, tenuibus fibris prædita, summâ parte in plura nonnunquam capita extuberans, quæ summâ tellure sena aut plura oblonga *folia*, semunciam ferè lata, & nonnihil incana proferunt: è singulis radicis capitibus, prodeunt inter folia, singulares *caliculi*, duri, nudi, dodrantales aut palmares tantùm, vnicum *florem* sustinentes, è multis oblongis extremo infectis foliis, luteoque colore præditis, constãtem: quo defluente, *semen* oblongiusculum cum pappo leui auræ flatu excutitur. Aliud eius genus inuenitur, cuius folia nonnihil in lateribus laciniata sunt, fermè instar foliorum Leucoii marini, minùs incana: flos aureo colore magis rutilat, alioqui per omnia simile. Vtriusque planta lacteo succo plena, & amariusculo gustu est.

Synon. Clus. Pann. & hist. post. Hieracium montanum 6. Tab. Icon. & histor. Hieracium montanum 2. Berg habich kraut mit schmalen bletteren. Hieracium 16. Gerard. Hieracium 6. Clusii, hawke weede.

C.Bauh. Phyt. Hieracium 20. folio oblongo nõ dissecto. Huius & altera species, foliis nonnihil laciniatis, minusque incanis habetur. Cam. hort. Hieracium Pannonicum 6. montanum.

Locus Tempus. In omnibus illis montibus à Calenberg Danubio imminenti ad Alpes excurrentibus nascitur Hieracium hoc sextum Clusij. Floret Maio. Crescit in montibus Alsatię non longè ab arce montana Königstein/quà itur feldberg, Tabern.

CICHORIVM BVLBOSVM.

Descriptio. VT rarum ita pulchrũ est Cichorij genus, innumeris *fibris* tenuibus longè latéq; perreptãs, quibus appensi bulbi, Auellanæ circiter magnitudine, Alabastritis marmoris candore, solidi; *folia* sescunciam aut vncias duas longa, semunciã latiora, leuiter sinuata, glabra, in obtusum mucronem desinentia, crassiuscula, rubescentia: inter hæc surgunt *coliculi* palmares hirsuti; quorum fastigijs *flores* insident Hieracij, lutei, in pappum euanescentes: hæc

Hæc planta amara est & lacteum succum habet.

Histor.Lugd.Cichorium strumosum Miconii: A foliorum forma vocatur Cichorium, strumosum verò ab effectu & forma radicis, quæ strumas refert & sanat. Quam ob causam Barcinone, vbi frequens oritur, *Porcellanes* vocant, quasi dicas strumosam.

Condrilla pusilla bulbosa. Lobel.in Adu.& Icon.Plant.Condrilla pusilla marina lutea bulbosa, an Dioscor. radice rotundâ orbiculatâ Strongyle? & an Theophr. Cichorium, Perdicíonue.

C. Bauh. Phyt. Chondrilla 10. siue bulbosa marina. Cichorium bulbosum Dalechamp.Hist. Lugdunensi. Item Chondrilla 11.siue Cichoriū strumosum Myconii, multùm similitudinis habēs cum prædicta, folio minimè per ambitum serrato. *An Hæmorrhoidalis Cast. Dur?* Hoc videtur, Cast. Dur. Hæmorrhoidalis nomine velle exprimere.

Per arenam serpit, floret mense Aprili prope montem Seti ad mare. Bulbuli Monspelio à Genero Cherlero allati & Montbelgardi in horto Ill.E.C.sati pulchrè quidem folia genuerūt, insigniter repentes: in maritimis alioqui & Iuncetis, vnde maximo labore euulsit [cùm inter radices Iuncorum penitus ferè delitescant] obseruauit. Locus & tempus

Vires Strumæ Radicem istam globosam ad strumas curandas multùm cōferre se experimēto didicisse Myconius apud Historiam Lugdunensem asserit. *Radix* Quinque aut sex integræ cum melle sumptæ multis diebus continuis mirum in modum prosunt. Eadem præstat aqua earum stillatitia, *Aqua stillatitia* vel decoctum, sed inefficacius: item conditum *Conditum* ex iis cum melle paratum admodum iuuat. Quare, vti dictum, hanc plantam Myconius Cichoriū strumosum à forma & effectu nuncupauit. Radices, quas scrophulis mederi ait Cæsalpinus, sumuntur ex melle, vel cum farina Triticea in placentis, vt vinum vetus superbibatur ieiuno ventriculo mane & vesperi: nam elicit sudores, & strumas in collo discutit. *Placentæ.*

PILOSELLA MAIORI FLORE, SIVE vulgaris repens.

Descriptio

PAssim secus vias obuia Pilosella haud facilè quenquam lateat, humi decumbens & repentibus *surculis* hirsutis, amarum lac fundentibus, nouam sobolem per demissas fibras subinde propagans: *folia* pilis obsita murinis auribus simila, suprà virentia, infrà incana, sapore exsiccante: *flores* Dentis leonis minores, lutei, Matthiol. aurei, extimis foris purpurascentibus, calyce hirsuto, fusco, qui maturescentes in papposam lanuginem euolant. *Radices* numerosæ, tenues, sed humi pertinaciter hærentes.

Huius notissimæ herbæ non meminisse nec nomen vllum ei indidisse Veteres aiunt Herbarii, quam Recentiores Pilosellam appellant à copiosis pilis, quibus tum cauliculi, tum folia vestiuntur. Synonyma *Pilosella Etymon.*

Minima quædam Intybi species hæc est, inquit Cordus, quod ex floris formâ, colore, & lacteo foliorum liquore facilè colligitur, similiter ab omnibus (vt Dioscorid.) Auricula muris vocata, etiam Germanis quibusdam & Italis Pilosella. *Intybus minimus*

Nomina Meüßhor & Nagelkraut sunt quidē Pilosellæ, quam picturâ exhibet Apollinaris: verùm vires, quas adscribit, sunt vtriusque Anagallidis: caueant igitur Lectores, ne cum Apollinari has duas plantas confundant. *Apollinaris error*

Brunfels. Tom.3.Rhaps. 45. & in quarto p.271. Auricula muris. Sed Auricula muris (teste Hieron. Brunsch.) non est Latinorum Pilosella: quāuis tamen Tragus hanc lib 1.cap.93. describat & depingat sub nomine Auriculæ muris minoris. *Auricula muris Brunfels. not.*

Sed & Theod.Dorsth.iconem Pilosellæ proponit hac inscriptione. Auricula muris, μυὸς ὦτα, Pilosella. *Dorsth. not.*

An Fuchs. Hist.cap.6.de hoc loquitur cùm ait. Auriculam muris pro Anagallide qui depictam ostendunt Herbarii, errant. Vt & qui Pilosellam alio nomine Auriculam muris appellari tradunt.

Cast. Dur. Cæsalp. Camer.in Epit. [cui in Hist.Matthiol. germ. Pilosella minor.] & Matth. in suis comm. *Pilosella.* *Pilosella*

Quidam, inquit Lacuna, existimant, Pilosellā esse Holostium, sed non est: est enim Holostium legitimum incognitum: existimo speciem esse alicuius Graminis. Matthiolus idem statuit, & postea in post.Comm.cum ann.C.Bauh.sibi ipsimet contradicit, ô labilem viri memoriam! *Lapsus multorum.*

Lonic.lib.5.cap.75. figuram bonam Pilosellæ maioris Fuchsii habet, titulo Klein Meußohr/ Nagelkraut/ & præterea aliam paruam quæ nō placet, nec etiam descriptio. *Lonic. not.*

H.Lugd. Pilosella maior Matthioli.

Tabern.in Hist.Pilosellam primam: in Icon. Pilosellam & Auriculam muris cognominauit? C.Bauhin.Phyt.Pilosella 1.siue maior repens hirsuta. Thalio, Pilosella media, Auricula muris vulgi. H. Lus. Pilosella vulgaris, Auricula muris.

Pilosella maiori flore, siue repens vulgaris vocatur Germ. Meüßöhrlin/ Nagelkraut. Gall. *Pilosella, Oreille de rat ou souris.* It. *Pelosina, Auricula di tope.* Belg. Nagel cruyt/ Muysoor. Gallo-Belg. *Peluette & Veluette.* Hisp. *Pilosella* Boh. Chlupaček. Sclauon. Musch Czermony a mušny. Hung. Egér fil. Nomina linguarū

Nascitur extenuato & arido solo, in collibus & incultis locis, & agrorum herbidis limitibus. Maio & Iunio mensibus potissimùm floret. Locus & tempus.

Amarum lac secta planta mittit: id quod extenuantis atque abstergentis indicium est facultatis, inquit Matthiolus. Tota Pilosellæ planta vehementer adstringit, glutinat, cohibet, refrigerat, siccat: quapropter huius rei non ignari pastores maximè cauent, ne ouium greges in illis pascuis immorentur, vbi huiusce plurimùm gignitur: quandoquidem depascentes oues tantâ alui adstrictione afficiuntur, vt inde facilè emoriantur. Hinc didicerunt Medici, eam mederi dysentericis, & vteri profluuiis: quin & ex vino austero potam vulnera glutinare, tam scilicet exteriùs, quam interiùs, illatam, cœliacisque magno esse auxilio, & biliosis vomitionibus: cruentis item Vires *ex Matth. & aliis* *Gregi noxia.* *Dysenteria* *Vulnera*

Fractura. ſpuris, enterocelis, & omnibus in vniuerſum fracturis opem ferre, ſed præcipuè caluariæ. Non deſunt etiam è recentioribus qui eam maximè commendent ad ramicem, vuluæ relaxationem gargarizatu, ad locinoris & ſplenis affectus, nempe ad regium morbum, incipientem hydropem, & lienis tumores, quòd viſcera hæc roboret. *Morbus regius.* Additur quoque vtiliter in potionibus intrinſecorum vulnerum, & in vulnerarijs emplaſtris, atque vnguentis: *Foliorum ſuccus. Vlcera. Paluis.* foliorum ſuccus non ſolùm recentia vulnera glutinat, ſed vlcera quoque contumacia, phagædenáſque ſanat: & præſertim oris, & pudendorum. Succus decoctumque aciem ferri vel chalybis ſæpe merſam indurat.

Huic autem non abſimilis, ſed multò major Camerario alia Piloſella maior cauliculis non ramoſis flore magno, quam etiam deſcribit Frater.

PILOSELLA MINOR FOLIO anguſtiore, minùs piloſo, repens.

Inſigniter repit & hæc: *folijs* per terram ſparſis, anguſtioribus minoribus, tam infrà quà ſuprà glabris, ſi raros quoſdam pilos in aduerſo folio ſitos excipias, quorum inferiora ſubrotunda, ſuperiora longiora: *caules* proceriores, interdum cubitò altiores, non ſine folijs, in aliquot pediculos circa faſtigium diuaricati, vbi *flores* duo, tres, quatuor, lutei vt alterius ſed minores.

Lactucella ſilu. Camer. hort. Lactucella Sylu. repens, ambigens inter Hieracium & Sylu. Lactucam: amara. C. Bau. Phyt. Lactuca 14. Lactucella Sylueſtris Camer. Item Piloſella 2. ſiue maior repens glabra: Auricula muris minor Tragi, ſecunda. Piloſella maior Camerarij. An Horto Luſ. Piloſella major altera, Groß Meußörlin.

Paſſim in ſyluis prouenit, florens menſe Maio & Iunio.

PILOSELLA MINORI FLORE Hirſutior & elatior non repens.

Deſcriptio Fibroſa eſt huic *radix*, turgens lacteo ſucco acri & amaricante, reptatu fibrarum non ſe propagans, nec humi procumbens, ſed Hieraciorum more, nonnunquam ad bicubitalem altitudinem excreſcit in plures *caules* modicè hirſutos, interdum hirſutiſſimos, maximè verò parte inferiore, cui *folia* quædam adnata admodùm anguſta, vncialia, quadrantalia & palmaria: latiora verò ſunt & paulò longiora nonnunquam quæ à radice ſtatim oriuntur, ſapore ſubdulci, nullà excellente adſtrictione, quæ lac manant ſicut & caules, qui

propè ſummum cacumen in aliquot ſurculos quadrantales & ſextantales diuiduntur, híque rurſum plures breues hirſutos pedicellos promunt, quorum ſingulis ſinguli inſident *floſculi*, Hieracij alicuius, lutei, pleni, calyce ambiti ſtriato, lanugine nigra obſito.

Synon. C. Bauh. phyt. Piloſella 3. ſiue maior erecta, quam ſi quis ad Hieracia referre malit, non cum eo contenderit. Taber. inquit, videtur eam voluiſſe exprimere in Hiſt. & Icon. nòmine Piloſellæ maioris alterius. *C. Bauh. not.* Imò nobis non videtur voluiſſe, ſed expreſſit. Verum quidem eſt, quod ea meliùs pingi potuiſſet. An Hort. Luſ. piloſella maior altera Groß Mauß ohrlein.

Locus. Piloſella hæc prouenit in muris circa Montbelgardum. Baſileæ collegit Frater in ſyluis, Patauio etiam attulit.

AVRICVLA MVRIS HISPANICA, alijs Hieracium Pannonicum flore ſaturatè croceo.

Locus. Vidim' anno 1608. in horto Stutgardiano Ill. Principis, & horto Fontis admirabilis, plantam à nobis hactenus nullibi obſeruatam, quæ ſanè ſpecioſa nobis videtur è genere pulmonariæ Gallorum, *Pulmonaria. Piloſella.* quæ quibuſdam piloſella dicitur. Hãc autem vocant Auriculam muris. *Auricula muris.* Ei *radix* eſt fibroſa *Radix.* purpuraſcẽs amara, manans ſucco lacteo, ex ſe emittit climata inſtar piloſellæ maioris Fuchſij & Conſolidæ mediæ, quæ radiculas albas in terram defigunt, ac ea ratione plurimùm ſe multiplicat & expandit: *Folia* ei primò vncias duas longa, poſtea palmo longiora, potiſſimùm quæ ex caule prodeunt, ea ſimilitudinem quandam habent cum quadam Scabioſa ſyluatica, maiora latitudine vncias duas excedunt, quædam habent in margine veluti denticulos longis ſpatijs diſpoſitos,

positos, nonihil sunt aspera, potissimùm superiore parte, inferiore autem neruosa, vtrinque copiosi pili: *Caules* ei cubitales & sesquicubitales, qui horrent pilis nigris longis, per caulem tria folia, inferiora maiora, superiora minora, & in iis denticuli maiores, à principio caulium maiorum oriuntur minores palmares vel pedales, sicuti etiam inter folia caulium, quæ rara: ramuli singulares: in extremitatibus copiosa *capitula florum* ex breuibus pediculis prædictæ Pulmonariæ similibus: calyces siue foliola hirsuta pilis nigris: mense Maio, in medio solus flos, qualis prædictæ herbæ vel Hieraciorum se expandit: Colore insigni quasi Arantiorum non benè maturorum, in medio apices plurimi lutei bifidi: folia floris in circuitu, qualia Calthæ, denticulata, siue crenata: Vbi flos vnicus euanuit in fine Maii multi simul florent, & veluti vmbellam exhibent: odor paruus ferè Hedypnoidis siue Dentis Leonis: Excidunt flores remanentibus calycibus, in quibus pili & semina, tenuia, longiuscula fusca, semina matura vidi Iunio.

CHONDRILLA FOLIO NON DISSECTO, caule nudo & foliato.

Descriptio

Radice firmatur longâ, crassa, lacteo succo turgente, in capita aliquot diuisâ, *folia* emittente multa, palmaria & longiora, semũciã, plùs minùs lata, Plantaginis tenuifoliæ foliis similia, acuminata, glabra, crassa, Chondryllę cæruleæ instar, eiusdem penè coloris: *caules* frequẽtes iuncei, dodrantales siue pedales, glabri, fũgosi, foliis plærũque nudi, nõnunquam foliati, in binos ramos vt plurimùm diducuntur, quorũ singulis *flos* insidet vnus, magnus, luteus, in *pappos* euanescens, quibus *semina* adhærent tenuia, longa, striata, & ruffa, per maturitatem parũ mihi constat cuius coloris, ex sicca hanc potissimùm descripsi.

Condrillæ speciem aliquando seui, herbam à me inuentam florẽtẽ Iunio circa Curiam Rhætorum ad Rhenum. Valerandus Dourez hanc eandem aliquando mihi dedit pro Chondrilla ex Syria allata. Locus & tempus.

SENECIO SIVE ERIGERON VETERIBVS.

Cap. VIII.

Senecio tametsi non fundat Lacteum succum, tamen inter Lactarias stirpes eum recensere placuit, propterea quòd semen non illius vt earundem in auras euanescat. Cúmque sit vulgatissima herba, nihilominus diligentiùs eius historiam prosecutus est Dioscorides, quàm vel Balsami, Cinnamomi, vel Garyophyllorum. Descriptio igitur Seneccionis, apud eum sic se habet.

Senecio, qui Latinis aliter inter Dioscoridis notha Herbulum, aliis Erechthites dicitur, *cauliculo* est cubitali, subrubicundo, *foliolis* crebris & Erucæ modo per extremitates diuisis, sed minoribus multò: *floribus* in luteum vergentibus, qui quidem citò dehiscunt ac deflorescentes in pappos abeunt. Atque inde etiam Erigerontis nomen Senecio apud Græcos inuenit quòd Vere flores capillorum ritu canescant. *Radix* est superuacua. Nascitur porrò maximè in maceriis & circum oppida. Herbulum. Erechthites. Eruca folio.

Erigeron à Græcis, quæ à nostris (inquit Plin. in cod.vet.) Senecio vocatur, herba est Trixagenis specie & mollitia, cauliculis subrubicundis: nascitur & in tegulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia Vere canescit. Caput eius numerosâ diuiditur lanugine (qualis est spinæ) inter diuisuras exeunte. Quare eam Callimachus Acanthida appellat, alii pappum. Nec deinde Græcis de ea constat. Alii Erucæ foliis esse dixerunt, alii roboris minoribus multò. Nec defuere qui & alterum genus facerent, nec quale esset demonstrarunt. ἠριγέρων Theophr. inter olera & Intubacea numeratur 7.hist.7.diutiùs florens, inter hyberna prorumpens post Aphacam. Erigeron Plinio Trixaginis specie. Acanthis Callimachi. Folii varietas. Genus aliud.

Cæterùm, Senecionis nomine sequentes donauimus plantas. Primò quidem Senecionem vulgarem, quem Erygeronem verum siue Senecionem credimus. Senetionem alterum hirsutum, viscidum, maiorem, odoratum. Senetionem folio non laciniato. Senetionem siue Erigeronem cæruleum, aliis Conyzam cæruleam. *De his mox ordine agemus hoc libro.* Senetio maior, inquit Tragus, verè appellari potest flos S. Iacobi & pro illo vsurpari tutò potest. Hic flos à nobis Iacobæa inscribitur lib.25. De Senetione marino siue Iacobæa marina agemus libro iam dicto. Senetionis nomen tribui Carduo benedicto apparebit ex Trago lib.26.c. de Carduo benedicto. Recentiores, teste Cordo, Sisymbrium Cardamine, siue Nasturtium aquaticũ, maximo errore Senetionem vocant; vt videre est lib.28. Synonyma. Senetio vulgaris siue Erigeron. Senetio hirsutus grauiter olens. Senetio folio non laciniato. Senetio caeruleus. Iacobæa. Iacobæa marina. Carduus benedictus. Sisymbriũ cardamine siue Nasturtium aquaticum.

SENETIO VVLGARIS SIVE ERIGERON.

Fibrosâ partímque lignosâ *radice* nititur Senecio, tenui, albâ, subpurpureâue, sapore oleraceo, ex quâ attolluntur *caules* terni, quini, & plures, teretes, striati, hirsuti, brachiati, & concaui, *foliis* donati vncialibus & longioribus, pediculo

viduis, hirsutis & veluti circumrosis, alterno positu nascentibus: *flores* in ramulorum fastigijs plures simul iuncti, pediculis breuibus lanuginosis appensi, tanquam staminum luteorum complexus, qui in *pappos* celerrimè fatiscentes cum ventis feruntur, *hosce autem* ambiunt inuolucra calycum instar, striata, basi squammulis atro mucronatis compacta.

Synon. Brunfelf. Tom. 2. in Diosc. lib. 4. p. 124. Erigeron siue Senecion herba quâ hodiè in acetarijs vtuntur: alias Herba petrella.

Petrella. Verbena fœmina. Tragi error C. Bauh. apud Matth. & in Phyt. Senecio minor: Verbena fœmina Brunfelf.

Trago dicitur Senecio, Senecio 1. vulgaris. Is malè, meo quidem iudicio, Erigeron Dioscoridis & Aphacam Theophrasti ad vnum genus refert & omnia ea de Senecione intelligit quæ Theophrastus de Aphaca prodidit. Nam & ipse Theophrast. Erigeri expresè meminit. Quod verò Simonem Ianuensem Carduum benedictum Erigerum appellantem manifestè errasse scribat, sicut & illos, qui Nasturtium hoc nomine vocent, à veritate minimè alienum est. *Simonis Ianuens. error.*

An Carduncellus Io. Agricolæ? An Io. Agricolæ Ammonio in Nicol. Alexand. in suis paralipomenis Carduncellum, quod vulgus Omnium mensium florem, Germ. Aller Monat blümlin vocare tradit.

Synon. Dodon. gall. Erigeron secundum, Senecio minor (& hoc titulo etiam à Castore inscribitur.) Lat. in fol. Erigerum minus: Erigeri species altera seu minor. Lob. in Adu. & Icon. plant. Gesnero de hort. Tabern. Ic. & Hist. Thalio & Hort. Lus. Senetio siue Erigeron. Camer. hort. Senetio vulgaris. Apud Eustachium. Roesslin Senetionis figura malè adaptatur capiti de Cataputia. Ponitur à Georg. Pict. in annot. in Æmil. Macrum cap. 47. de Senetione figura Nasturtij aquatici non benè & præter Æmilij sententiam. Senecio Matth. Lac. Fusch. (cui omnes notæ Dioscoridis respondere videntur:) Turn. Corn. in Diosc. H. Lugd. Camer. ad Hist. germ. & Epit. Matth. & Cæsalpino. *Eustach. Roessl. not. Georg. Pict. error. Senecio.*

Senecio vulgaris siue Erigeron vocatur Græcè ἠριγέρων. Germ. Creützwurtz / Grindkraut. Belg. Cruyscruit, Grunkcruyt. Gall. *Senecon* aut *Seneçon*. It. *Spelliciosa, Cardoncello*. Patau. *Verzolo*, alibi *Sulazzon*. Hisp. *Bon Varon, Cardo morto*, & *yerua cana*. Ang. Grounsell. Boh. Primetuc Fornuy. Hung. Aggo fu / Konto fu. Nomencl. Pannonico. Ἠριγέρων quidem quasi vernus senex, quòd flores capillorum ritu vere canescant & in lanuginem abeant: vnde Latinis Senetio. *Erigerum vnde dictũ.*

Locus & Temper. Nascitur maximè in maceriis, parietibus, & circum oppida. Montbelgardi passim sponte prouenit in hortis, veluti in horto E. C. tota hieme & Æstate viret. Florentem vidi Vere & Autumno Monspelij. Basileæ in hortis & alibi Octobri & Maio, Geneuæ Nouembri & Ianuario. In monte Rosberg propè Masmunster florentem Octobri, Patauij Ianuario & Februario.

Vires ex Diosc. Folia cum floribus, authore Dioscoride, refrigerandi vim habent: proindéque illita cum vini modico aut etiam per sese folia, testium & sedis inflammationes sanant: quin & ex manna thuris cùm reliquis medentur vulneribus, tum ijs quæ neruis inflicta sunt. Illiti quoque pappi per se cum aceto, idem præstant: verùm recentes epoti strangulant. Totus [vet. hac postrema periodo caret:] autem caulis si ex aqua coctus cum musto potui detur, stomachi dolores à bile contractos persanat. Erigeronem, inquit Plinius, si ferro circumscriptam effodiat aliquis, tangátque eâ dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem cum postea non doliturum. Doloribus Erigeron ex aceto illinitur. Cætera quæ habet ex Dioscoride mutuatus est. *Testium & sedis inflãmationes. Vulnera. Diosc. textus corruptus. Ex Plinio Superstitio.*

Galenus contentus dixisse Senecionem vim mixtam, refrigerantem, simúlque moderatè discutientem habere, reliqua velut in herba notà omittit. Cùm autem herba euidenter sit amara, vt siccet, abstergat, aperiátque necesse est, quare nil mirum fuerit teste Matthiolo, si fœminæ Epoto foliorum succo, aut totius plantæ decocto, remorantes menses sibi prouocent, ab aniculis edoctæ. Senecionem herbam suppurationem accelerare prodidit Fontanus: Cæsalpinus folia recipi in acetaria. *Ex Galeno. Menses. Suppuratio acetaria.*

SENECIO HIRSVTVS, VISCIDVS, maior, odoratus.

Descriptio. PErinde vt Senecio vulgaris, *radice* nititur fibrosâ: *foliis* donatus similibus similitérque incisis, sed lanugine vndique obsitis, ideóque nonnihil incanis, insuper tactu viscidis, mollioribus & fœtidis: *caulis* erectior, procerior, hirsutus, quemadmodũ & florum luteorũ in pappos abiturorũ calyculi striati. Planta nonnihil sapore aromatico, figura alioquin hic posita minùs placet.

Trago lib. 1. cap. 50. Matricaria syluestris, Matricariç siluestre genus. An eidem dicto libro c. 96. Senecio secunda maior? *Matricaria sylu. An Senecio maior Tragi?*

Dodon. Gallico Senecio maior: at in fol. Erigerum tertium, in Cichoraceorum ac Intubaceorũ familiam reponendum, fœtens nonnihil, vnde Cichorij fœtidi à nonnullis appellationem adeptum est: sed quod cum Aphace herbæ Theophrasti conuenire videtur. *Senecio maior. Erigerum, Cichoreum, Intybum. Cichorium fœtidum.*

Lob. in Obs. & Icõ. Plant. amborum meminit, pingens Erigerum 3. Dodonæi hoc titulo: Erigeron tomentosum. Primum verò siue maius Dodonæi, in Icon. Erigerum tomentosum alterum. *Erigeron tomentosum. Senetio fœtidus.*

Cæsalp. Senetionis species altior, & in omnibus maior. Gesn. hort. Senetio fœtidus.

Clus. Pannon. Iacobæa Pannonica 1. mollior. Hist. post. Iacobæa Pannonica prima, quibusdam Senecio fœtidus dictus, sine icone. *Iacobæa Pann. 1. Clusij.*

Taber. Hist. inter nomina Arthemisiæ 3. genus, Geeler wetterig / & wilder Mettram / Matricaria lutea, & Matricaria siluestris. *Arthemisia, Matricaria lutea, Sideritis 4. Plinij.*

H. Lugd. l. 5. cap. 18. Senetio fœtidus Dalechampii, quibusdam Arthemisia fœtida, Sideritis quarta Plinii nonnullorum. Lectorum erit considerare an hic Senetio fœtidus non sit idem cum Senecionis *H. Lugdun. notatur.*

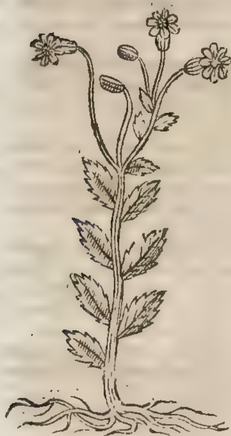
necionis specie Dodonæi, cuius figuram hoc eodé capite 18. histor. Lugdunensis ponit, quasi esset diuersa planta, annon etiam Erigeron tomentosum Lobelii.

Senecio incanus pinguis. C.Bauhin.Phyt. Senecio 2. siue incanus pinguis, Erigeron 1. Dod.gall. Erigeron alterum tomentosum Lob.icon.

Locus & tempus. Crescit Iacobæa Pannonica 1. Clusii in Pannoniæ & Austriæ cæduis siluis. Floret Iunio & semine deciduo quotannis sponte renascitur, variis in locis obseruaui, & habeo in Horto Ill.E. C. semine maturo Augusto & Septembri. Fuchsius præceptor meus cùm apud illum essem vocabat Arthemisiam monoclonon Germanicam.

Vsus Matricariæ siluestris Tragi ligna in siluis cæduis ex ordine composita incenduntur, vt ignis calore terra sationi frugum idonea reddatur.

SENETIO FOLIO NON LACINIATO.

Descriptio Herba est cubitali altitudine, *radicibus* tenuibus, candidis, lignosis, dulcibus: *caule* aliquantisper piloso, rotundo, cauo, medulla lanuginosa farcto: in quo *folia* sunt exigua, pilosa, in ambitu serrata, crassa, aliquantulùm viridia, infernè rubescent a, quæ quandoque colore vinoso manus inficiunt: In caulis summitate *flores* sunt lutei, in pappos protinus abeuntes. Sapor totius plátę aqueus est, vt vulgaris Senetionis. Nascitur in quercetis, locisque non admodum siccis, sed humidis interdum & in pratis.

SENETIO SIVE ERIGERON CÆRVLEVS, aliis Conyza cærulea.

Descript. Senecio hic subinde magnitudine, fœlicius aut infœlicius solum nactus, variat, aliàs sesquipalmaris, aliàs plusquam dodrantalis: *radicibus* fibrosis, albicantibus, gustu nonnihil aromaticis: ex quibus *caules* surgunt multi, tenues, striati, rubentes, hirsuti, ramosi, medulla alba pleni: *folia* integra, nec vsquam dissecta crenataue, lanuginosa, inferiora quidé vncias ferè duas longa, semunciam lata: superiora vt breuiora ita angustiora, vtraque sapore acri & aromatico: *capitula* quàm in Senecione vulgari longè crassiora, canaliculata, tomentosa, nonnihil rubentia: *florum* foliola dilutiore purpura tincta sunt, medium obtinente papposo tomento exalbido in luteum vergente.

Tinctorius flos alter Trago Trago lib.1.cap.49. Tinctorius flos alter (in Histor. germ. das ander scharten blumen geschlecht Scharten Germ.dicta,) Tinctorii floris genus alterum, primo (Asteri attico purpureo) haud absimile, sed per omnia magis extenuatum, & nigricantius, flore lanuginoso, instar florũ Hieraciorum in auras euanescente.

Verum Erigeron & Senecio Theophr. Dod. Dodon.gall. Erigeró 3. Gall. tierce espece, de Senesson, verum Erigeron & Senecio Theophrasti. Lat. in fol. Erigerum 4. citò quoque canescens, caliculis tenuib. dodrantalibus, parum hirsutis, ex obscuriore rubore subnigricantibus: foliis angustis, paucis, mollibúsque: flosculis in ramulis eminentibus, pallidè luteis, citissimè ac non modò eodem die, sed sæpè intra horæ spatiũ in papposam lanuginem abeuntibus. Gesn. in fine Hist. Cordi Conyzoides cærulea, heydnisch wundtkrant, (θεραπευτικὴ dixeris.) Dentellaria quorundam. Eidem de hort. Dentellaria nostra, Conyzoides quædam herba.

Conyzoides cærulea Gesn. Dentellaria.

Tab.not. Tabern.Icon. Conyza cærulæa: Histor. Blaw Dürrwurtz. Cur Tabern. non ampliùs Conyzam appellat?

Quum essem Tubingæ Fuchsius vocabat Conyzam minorem.

Conyza cærulea. C.Bauhin.Phyt. Conyza 14. siue cærulea.

Locus & Tempus. Flos tinctorius alter Tragi in tractu Rheni in quibusdam pratis, Iuniperorúmque nonnullis colliculis ac montibus prouenit: Iulio & Augusto mensibus colligitur, postęáque venundatur, qui tinctoribus tantùm in vsu est. Erigerum 4. Dod.lat. siue 3. gall. in vliginosis ericetis, quádoque in siluis macro & sterili solo nascitur. Senecio siue Erigeron cæruleus, siue Conyza cærulea etiam multis in locis prouenit, circa Montbelgardum.

ASTER EX VETERIBVS.

CAP. IX.

Aster Atticus Diosc. Ἀστὴρ ἀττικὸς (qui apud Dioscoridem ab aliquibus inter notha Asteriscon, ab aliis Bubonion, à nonnullis Hyophthalmon, à Dacis Rathybida, à Romanis Inguinalis herba vocatur) est virgultum lignosum (ῥαβδίον ξυλῶδες, virga lignosa ῥαβδία ξυλώδη vet. caulis lignosus Marcell.) *florem* habens in cacumine purpureum, aut luteum, [πορφυροῦν ἢ μήλινον,] Anthemidis capituli modo diuisuris incisum per ambitum (σχιδὲς, vndique πολυσχιδὲς vet. Quidam περὶ χίον φυλλαρίων στῶν) foliolis stellæ modo radiatis. Quæ verò caulem circundant *folia*, oblonga sunt ac hirsuta (vet. aliqui tota sequenti periodo carent vsque ad *Prodest*, ἁρμόζει.) Exęstuanti stomacho, oculorum & inguinum inflãmationibus, sedique procidu æ illitu auxiliatur. Aiunt & id quod in

Diosc. variè illustratur.

flore purpurascit ex aqua potum, angina laborantibus, ac plerisq; comitialib⁹ opitulari. Prodest verò flos recens ac etiam dum humidus, inguinum inflammationi adhibitus. Si verò aridus sinistra laborantis manu decerpatur, & inguini adalligetur, dolore liberat. Posteriorum Græcorum reliqui addunt: Nasci inter petras, locisque asperis; ac stellares huius radios noctu splendere &c. quæ cùm superstitiosi aliquid contineant, nec in antiquissimis optimisq; ie inueniantur, vt minimè Dioscoridea, reiecimus.

Aster, inquit Plinius, ab aliquibus Bubonium appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est: cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinā sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctum alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Sic Plin. lib. 26. cap. 5. euarians aliquantùm a Dioscoride, qui de serpentibus & coxendicis dolore nihil habet: sicut Plinius, de oculorum inflammatione, anginis, & comitiali morbo nihil tradit.

Diosc. vera lectio. Πορφυροῦν autem ἢ μήλινον legunt Serapio, Oribasius, Ruellius, Cornarius, & Anguillara. At Cordus, Marcellus, & Matthiolus, loco disiunctiuæ particulę, ἢ, copulatiuā, καὶ, reponunt. Existimant enim idē genus Asteris hîc describi, quòd floris foliola, quę quidem capitulū ipsum ambiūt, habeat purpurea, medium verò capitulum luteum. At Sarrac. & rectè nostro iudicio duo Asteris genera floris colore distincta depingi existimat, quorum vnum illa eadem floris foliola habeat purpurea, alterum lutea: nam in vtroque genere quod medium floris locum tenet, citra controuersiam melinum seu luteum visitur.

Inguinalis herba. Foliorum in flore Inguinalis herbæ numerus, positura, & forma, quibus stellæ modo radiatur cognominem stellis, vulgarem alioquin & in sepibus nascentem herbam fecerunt. Vsus deinde medicorumque cætus vtilem inguinibus cognitam in gręcis Bubonion, in Latinis Inguinalem. Atticus autem Aster, quòd ibi frequentior quàm alibi prouenire creditus sit, appellatur. Huophtalmum etiam quidam vocauerunt hanc plantam, quasi Suis oculum, quòd totus eius flos animalis illius oculum referre videatur.

Bubonion Huophtalmos. Asterem Atticum Herbarios hodie partim Aspergulam vocare, Germ. verò Sternkraut, autor est Cornarius. Nunc, quod monendum videtur, Asterias siue Stellaria nomen est multis plantis commune. Hoc enim nomine donantur Bubonium, Coronopus, Alchymilla, Cardui genus Theophrasti, Myacantha (Carduus nostras stellatus siue Calcitrapa, de qua lib. 26.) Perdiciis quoque alterum genus à Plinio Astericum quasi stellare nominatum. Præter has omnes sua est Monspeliensibus Asterias siue stellaria, quæ à nobis inscribitur Rubia parua cæruleo flore, de qua lib. 36. H. n. g.

Stellaria nomē æquiuocum. Carduus stellatus.

Æquiuoc. Asterem Atticum esse censet Virgilianum Amellum Matthiolus, [de eo dubitat meritò Gesnerus, cùm adhuc sub iudice lis sit, aliis affirmantibus, aliis verò negantibus,] de quo ille ita Georg. 4.

Est etiam flos in pratis cui nomen Amello
Fecêre Agricolæ, facilis quærentibus herba:
Namque vno ingentem tollit de cespite syluam
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ sublucet purpura nigræ.

Præter nostros Asteres, quorum magnam conquisiuimus varietatem, quosque mox ordine recensebimus, plantæ aliæ occurrunt non paucæ, quibus Asteris nomen ab aliis inditum.

Conyza enim marina Dalechampii appellatur à Lobelio Obs. & Ic. Plant. & Hist. Lugd. Aster conyzoides Gesneri. *Conyza marina Dalech.*

Sic quoque Conyza media à Lobel. Obseru. & Schvvencfeldio Aster Atticus luteus nominatur. *Conyza media.*

Apud Cord. in Hist pl. lib. 2. cap. 62. pro Astere Attico, & sub eius titulo malè apposita figura Chamæli aurei quorundam.

Apud Tragum Chamæmelū eranthemum nominatur Aster atticus flore medio luteo. *Chamæmelum aureū quorundā. Chamæmeeranthemū.*

Crithmum tertium Matthioli Lobelius in Obs. Asterem Atticum marinum cognominat.

Sed & Tripolium, Turpetum Serapionis cognominatum, à Tabern. apud Vvirsung. Aster marinus nuncupatur.

Est Aster Hermol. Barb. lib. 4. coroll. 734. vulgò Stella dictus, hunc H. n. g. lib. 17. Pedem leonis & Alchimillam vocamus. *Pes leonis.*

Aspergula Dodonæi, siue Hepatica Stellaris, multis vulgò censetur Aster Atticus. De hac dicemus lib. 36. *Eryngium.*

Asterem Atticum vel etiam Asteriscum Arabum interpretes, & Pandectarum author Matthæus Syluaticus cum Eryngio confundunt: alij Alibium etiam vocant. *Alibium.*

Theoph. Golius in Onom. Asterem Atticum ab aliis Vuam lupinam vocari tradit. Sed Vuam lupinam siue Herbam Paris non esse Asterem Atticum est manifestum. Asterem quidam dicunt, sed non Atticum multi. *Herbam Paris.*

Considerandum an Asterion Pausaniæ possit esse Marrubium album, inquit Tragus. Idem Tragus Asterij nomen Cannabi etiam tribuit. *Marrubiū*

Spondilium inter Spurias voces, Corn. Dodon. & Gesnero testibus, Asterium cognominatur. *Spondilium*

Astericum (Imperatoria) non est Meu, inquit Brunfels. Tom. 2. p. 18. in Corollarijs. De Imperatoria lib. 27. H. n. g. *Imperatoria.*

Parietariam à nonnullis Astericum vocari patebit lib. 23. cap. de Parietaria.

Hermolaus est testis Coroll. 680. Capita Papaueris Asteriscos Græcis appellari. Vide lib. 30. caput de Papauere.

ASTER ATTICVS PVRPVREO & albo flore.

Descriptio. Aster Atticus qui creditur, *caules* habet cubitales & sesquicubitales, tenues, teretes, duros, hirsutos, subrubentes, *foliis* amictos oblōgis, acuminatis, asperis & pilosis, interdum crenis paucis incisis, sapore subaromatico & subamaro ac siccante: *caules* circa fastigiū in sur-

in surculos diuiduntur quibus *flores* insident amœni, radiato Bellidis maioris positu, sed colore violaceo (Dod. cæruleo purpureo,) aut albo, disco medio fuluo, in pappos facessente: *radix* tenuis transuersa iacet, à qua multæ demittuntur fibræ, sapore amaro nonnihil aromatico & calfaciente, quidam aiunt nonnihil Caryophylli resipiente: *semen* paruum sublongum, Intybo non multùm dissimile. De hoc autem ait Tragus. Flos tinctorius primus, tinctoribus spirensibus Schartenkraut dicitur.

Hunc Florem tinctorum 1. vocat Tragus, & Chamæmelum tertium, & tinctoribus Spirensibus Schartenkraut/ dici tradit.

Matthiol. Lac. Castori, Fracast. Camer. ad Epitom. Matthiol. Schvvenckf. Lonic. Cordo. Dodon. gall. & Lat. Guilland. Euch. Rœslin. & aliis passim Aster Atticus. Fuchs. Aster Atticus purpureus. Gesn. de hort. Aster Atticus Fuchsii. Bened. Aret. Aster Atticus Fuchsii flore puniceo. Camer. hort. Aster Atticus flore cæruleo: ad H Germ. Matthiol. Aster Atticus 1. Bubonium, Inguinalis. Lacunæ Asteris Attici 2. species. Thal. Aster Atticus cæruleus. H. Lugd. Aster Atticus Matthioli. Wirsung. Sternkraut, Aster.

Aster Att. Fuchsii. Inguinalis

Clusio Aster Italorum & Fuchsii: Is autem iconem habet quam Lobel. Obs. & Icon. plant. ponit nomine Asteris Italorum.

Aster purpureus

C. Bauh. Phyt. Aster 3. (1. apud Matth.) siue cæruleus (flore cæruleo, Camer. hort.) vulgaris duplicis differentiæ, qui enim maturiùs floret, minùs altè assurgit, quàm qui seriùs: deinde habetur latifolius & angustifolius. Item: Aster 4. siue montanus luteus. Vna planta.

Aster Atticus vocatur græcè Ἀστὴρ Ἀττικὸς καὶ βουβώνιον, καὶ ἀλίσιον, nonnullis Inguinalis, Asteriō, Asteriscon. G. Megerkraut / Schartenkraut / Bruchkraut / & Sternkraut / wagstrow. Belg. Sterrecruyt. Gall. *Petite Espargoutte*, seu *petit Muguet*. H. *Bobas*, & *Estralla-da*.

Nomina linguarū

Nascitur asperis, incultis, collibus & conuallibus variis in locis, florens Augusto: semine maturo Octobri.

Locus & tempus

ASTER ATTICVS MONSPELIENSIS purpureus angustioribus folijs.

Descriptio

COgnatus est Asteri Attico Fuchsii, *caulibus* rectis, cubitalib⁹, teretibus, hirsutis: per quos *folia* crebra glabra, neruosa, Linariæ foliis magnitudine & formâ respondentia: *flores* in frequentibus pediculis, aliis palmaribus, aliis vncialibus vmbellam mentiuntur, Asteris Fuchsiani similes, paulò tamen minores, violaceis in ambitu foliis, disco luteo, qui in pappos resoluūtur. C. B. Phyt. Aster 14. siue Tripolii (Tripolii flore etiam dicit Lobel. in icon.) variegato flore.

Asteris Attici Fuchsii species angustioribus foliis florens apud mare Monspelii à me visa mense Septembri.

Locus & tempus.

ASTER ATTICVS LVTEVS, SVpinus, spinosus.

Descriptio

ASter hic supinus, est *cauliculis* multis ab vna *radice* prodeūtibus donatus, humi magnâ ex parte diffusis; striatis & hirsutis: *foliis* numerosis, superiori pænè similibus, sed paulò viridioribus: singuli rami durum & foliosum sustinent cauliculum, in quo *flos* luteus circinatæ rotūditatis, Buphthalmi aut Chrisanthemi æmulus: quo euanescente, calyculi in adeò dura & lignosa capitula euaduht, vt vngue vix frangi possint, atque *semen*, quod in iis continetur & firmiter inhæret; eximi.

Clus. Hisp. Aster Atticus supinus siue secūdus: Hist. post. Aster 2. supinus. Dod. de purg. in append. ubi eadem icon quæ apud Clusium, Aster Atticus flore luteo: Eandem habet iconem Lat. in fol. pro Astere Attico supino siue 3. Lob. Obs. & Hist. Lugd. [cui & Aster humi iacens,] Aster Atticus supinus Clusii. C. Bauhin. Phyt. Aster 2. siue luteus supinus. Camer. hort. Aster Atticus repens Clusii.

Aster Att. sup. Clus.

Aster Att. fl. luteo Dodonæi.

In Germaniæ, Italiæ, Galliæ, & Bohemiæ asperis & incultis reperitur locis, in syluis, in collibus, nec non etiam in pratis: florens Iunio, Iulio & Augusto.

Aster auricomus glaber latifolius folio non rigido.

Non penitùs omni pilo caret, verùm tam breuē tāmque rarum, tam per folia, quàm per caulem habet, vt visus vix capiat: adnascuntur autem alternatim *folia*, caulem pinnis complexa, vnciā circiter lata, tres longa, nonnihil in ambitu sinuata: ex quorum vniuscuiusque sinu palmaris circiter emicat *pediculus*, *florem* plerumque vnicum, aliquando binos sustinens; aureo intenso colore micantem, magnum, Tragopogonis lutei æmulum, disco luteo, denso extrinsecus agmine obuallatum foliorum viridantium; læuium, acuminatorum, tantæ longitudinis vt ipsum florem interdum superent. Collegit in campestribus & squallidis quibusdam prope Lupi montem Cherlerus Gener meus.

ASTER PVRPVREVS MONTANVS.

ASteri montano purpureo *radix* satis crassa, longa, nigricans, fibrata, in plura diducitur capita, ac se propagat: ex quorum singulis

Descriptio

emergit *coliculus* vnus palmaris, rariùs dodrantalis, interdum etiam cubitalis, hirsutus, paucis *foliis* vestitus, in summo *florem* gestans, maiorē quàm vulgaris purpurei Asteris, cætera simi-lem, foliolis cæruleis purpureisue luteum veluti oculū stellatim ambientibus, quem in pappis appersum *semen* sequitur: folia circa radicem multa, pilosa, vnciam vnam, duas, aut tres longa, semunciam lata, per extremum rotunda. Autore Camerario interdum globuli tumentes villosi prope radicem adnascuntur foliolis, estque omninò minor vulgari Astere.

Synon. Camer. apud Matth. Germ. Aster Atticus minor, hirsutâ vesiculâ quæ adnasci solet, Flein Sternkraut: In epit. eiusdem, Aster Atticus cæruleus Alpinus.

Descr. Clus. Clus. Pann. Aster Atticus quintus: hist. post. septimus, Austriacus quintus, Aster Alpinus cæruleo flore, siue septimus.

C. Bauh. phyt. Aster 13. siue montanus cæruleus magno flore. H. Lugd. Aster purpureus montan⁹.

Locus & tempus. Oritur herbosis Austriacarum Alpium iugis. Floret Iulio. In hortos translata sub finem Maii & Iunio floruit Clusio, subsequens deinde hiems abstulit & corrupit: ex earum enim stirpium est genere, quæ cultura vix mitescere volunt. Aster purpureus montanus Dalechampii in sabulosis, aridis, & perflatis montium tumulis ac cliuis gignitur.

ASTER MONTANVS FLORE luteo magno hirsutus, quibusdam Oculus Christi.

Descriptio

Geniculatim veluti incedit obliquè acta *radix*, nigricans, crassiuscula & capitata, fibras satis longas & numerosas demittens, ex pluribus disparatis capitibus subinde in vnum coëuntibus conflata: *caules* complures ex supina radice pedales & maiores surgunt, nonnunquam palmares tantùm, pilis obsiti: *foliis* vestiti superiùs raris, frequentibus verò terram proximè, tomentosis, albidis, vncias tres vel quatuor longis, semū. latis, ex principio angusto valdè viroso: *flores* in ramulorum extremis eminent singulares, magni, aureis in ambitu comantes foliis, disco concolori, foliis flori circumiectis albidis, euanescentes in *pappos*.

Synon. Lobel. Icon. plant. Aster montanus hirsutus. Tabern. Icon & hist. iconem habet ex Lobelio nonnihil mutatam pro Astere montano luteo fœmina, Berg Sternkraut weiblein. Hist. Lugd. Aster luteus, Oculus Christi minor. Item Aster Atticus Penę. Nostra icon facta est sicuti & descriptio ad siccam plantam, in qua flores minùs patuli, quos expansos esse oportebat: fortè Lobeliana facta ad plantam diligentiùs siccatam.

An Conyza maior altera Thalio. Casp. Bauhin. Phyt. Aster 11. siue luteus montanus hirsutus: An Conyza maior altera Thalio? Item: Aster 12. siue luteus montanus hirsutus alter. Idem fortè cum præcedenti.

Aster luteus, siue Oculus Christi minor Hist. Lugdunensis in sabulosis tumulis & aridis nascitur quà Lugduno itur Viennam. Asteris Attici genus flore luteo magno, hirsutum reperi inter Nemausum & Auenionem propę tres insignes & antiquos pontes du Gab.

ASTER ANGVSTIFOLIVS luteus.

Descriptio Pulchrum est Asteris genus, *caule* gracili, rigidulo, *foliis* æquabili graminea angustiâ palmaribus aut minoribus, acuminatis, neruosis, & maxima ex parte glabris, viridibus, sine pediculis vllis, densè stipato: cuius surculis singuli impositi *flores* maiusculi, lutei, Calthæ vel potiùs Conyzæ mediæ Monspeliensium, cui congener videtur, aut Britannicæ Lugdunensium, calyce squammato ex viridi incano, hirsuto.

Clusio in Pannon. est Aster angustifolius quartus, qui pingit & describit.

C. Bauhin. Phyt. Aster 7. siue luteus angustifolius.

In vmbrosis montium vrbi Viennæ vicinorū pratis, in ipsis etiam collibus herbosis, atque in siluula ad Danubium sita paulò supra Eberstorf arcem Imperatoriam, primo cum semisse ab vrbe Vienna miliari, copiosè crescit. Floret paulò seriùs posteriore.

ASTER

ASTERI MONTANO HIRSVTO MAGNO flore, siue Oculo Christi similis si non idem, siue Conyza tertia Clusii.

Descriptio

Est nobis planta ex Agerianis stirpibus siccis prædictæ à nobis descriptæ plurimùm accedens, si non eadem, sed fortè variàs ratione loci: *folia* priora sunt pede longiora, ex angusto longo pediculo vix vnciam lata, figurâ Scorzoneræ foliis accedentia, albicantia, villosa, potissimùm infernâ parte, tactu læui: *folia* verò per caulem breuiora, & breuioribus pediculis, candidiora: *flores* similes, quibus orbis ex foliolis luteis, in medio apices ex tomento emicantes, exteriùs calycis squammæ siue foliola albicātia: flores tres in nostra planta, vnus maior. Ex proportione partis quam habemus, videtur hæc plāta cubitalis. Icon autem eadem quæ Conizę Austriacæ Clusii: vtrique bene conueniens.

Floret Iunio: ac in locis siccis & aridis, herbiferis tamen nascitur: Clusius.

C.Bauh.Phyt. dicitur Conyza 6. siue Pannonica.

ASTER TERTIVS PANNONICVS CLVSII luteus folio hirsuto Salicis.

Descrip.

Caulibus est villosis teretibus, dodrāte altioribus, per quos alternatim nascuntur *folia*, nullis subnixa pediculis, Salignâ circumscriptione, venosa, pilis obsita, semūcia latiora: nonnunquam angustiora, vnciam vnam aut tres longa, leuiter in acumē desinentia: *flos* summo insidet cauli, Calthæ par, luteis per ambitum foliis, concoloribus in vmbilici æquorum fibris, calyce est hirsuto, viridante, folioso. Resiccatis floribus, inquit Clusius semen exiguum in capitulis remanet, quod maturum cum pappo à vento discutitur: *radix* fibrosa admodum.

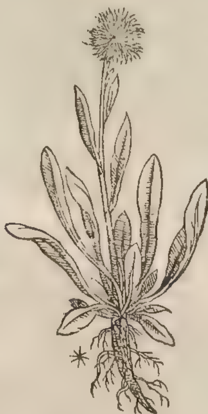
Clusio Pannon. Aster Pannonicus tertius: In post. Hist. Aster lanuginoso folio siue quintus. C.Bauhin. Phyt. Aster 6. siue luteus hirsuto Salicis folio: quandoquidem autem suspicamur Camerarium apud Matth. in Hist. Germ. hunc quoque depingere sub titulo **Ein ander Sternkraut mit gelben blumen**: Alius Aster flore luteo: Et in Epit. eiusdem, pro Astere luteo flore, aliorum Conyzæ species: nos assumpsimus iconem Camerarii: verùm ne quis fallatur lubet eius descriptionem addere quæ eiusmodi est. Caules profert mediocres per quædam interualla radicis repentis & se propagantis ab inferiore parte demissis fibris rectis, quæ aliquantulùm odoratæ sunt, sapore aromatico modicè ad Cinnamomi saporem accedente, subacri. In summis caulibus duos vel tres ramulos habet, quibus flores lutei disco in medio apicibus conferto insident, qui tandem in pappos abeunt. Folia per caules alterna hirsuta nullo pediculo duab. quasi alis eosdem amplectuntur. Nascitur in saltubus.

Aster luteum hirsuto Salicis folio C.B.

Aster luteo flore Camerarii. Icon.

Desc. Cameler.

ASTERI MONTANO PVRPVREO SIMILIS vel Globulariæ.

Descriptio

Tota pulchella est planta ex Ageri stirpibus siccis: *radice* nigrâ, crassâ, pro proportione pusillę herbæ, cuius *cauliculus* quatuor vnciarum foliis alternis vestitus latiusculis, vnciam & semis longis, inferioribus ex longioribus pediculis quibusdam vncialibus, aliis duobus & semis culmo paulò latioribus, in obtusam extremitatem desinentibus: *flos* summo cauli insidet vnicus, staminib. multis glomeratus, similis Globulariæ quæ Aphyllantes dicitur: *folia* accedunt ad folia Asteris montani purpurei, sed angustiora & delicatiora, nec ita hirsuta videntur, lectores rem poterunt diligentiùs perpēdere si eis similis occurrat planta.

BRITANNICA CONYZOIDES, QVIBVSdam Aster Pannonicus Clusio.

Descriptio

Britannicam Dioscorid. voluit non nemo doctus, Conyis & Asteribus cognatam plantā, cubitalem, *radice* obliquâ, repente, fibrosâ, acri, cum aliqua aromaticitate, *caule* incano villoso, in alas aliquot circa summum diducto: *foliis* maximis quidem sesquipalmum longis, duas uncias latis aut amplioribus, reliquis palmum circiter longis aut breuioribus, semunciam latis: vtrisque longa, densa, canáque lanugine subtus pubescentibus, sapore amaro præditis, citra vllam adstrictionem quantùm possum animaduertere: *flore* Helenii sed minore multò, luteo disco in *pappos* auolante.

Plant.Icon.Britannica Gesnero & Lugdun. Icon Lobeliana non placet, nec etiam Dalechampii, ceu nec descriptio quæ est in Hist.Lugd.lib.9. cap.67. ea enim potiùs facta est ad descriptionem Dioscoridis quàm ad ipsam plantam, quod facilè agnoscet, cui nota fuerit planta quam tradit Dalechampius, nec nos in ea agnoscimus astrictionem: ac displicet tribui huic Britannicæ nouas vires non expertas ab ipso Dalechampio, sed ex persuasione vana. Considerandum an hæc tradatur à Clusio Pannon. nomine Asteris Pannonici primi, & in post. H.l.4.c.7. Asteris 3. Austriaci 1.

An Aster montanus prægrandi flore Helenii, Lobelii?

Tab.not. Tabern.Icon.& Hist. Aster montanus luteus mas, berg Sternkraut Männlein. Descriptio illius desumpta, vt ipse fatetur, ex Lobel. interea mutata icon, pro more consueto, licèt non demonstret vbi viderit plantam, nec notam aut visam censemus: Cæterùm Britannicam Conyzoidem fortè pingit Icon.& hist. pro Conyza, quæ non displicet pro hac, quamuis aliam plantam intelligat, nempe mediam siue tertiam de qua paulò pòst agemus.

C.Bauh.phyt.Aster.10.vel luteus magno flore.

Lobelius hanc magna copia nasci tradit Lugduni ad mœnia & intra pomeria peninsulæ herbidis amœnæ, quam alluunt & disterminant duo flumina: hinc Rhodanus ab Oriente, illinc Arar (quæ vulgò Sone dicitur) ab Occidente: & vocant vernaculè *Aynez*. Nos obseruauimus prouenientem Lugduni à Ayno florentem Octobri. Montbelgardi etiam nobis visa non longè à S.Susanna pago & alibi, florens Augusto.

Locus. *Tempus.*

BACCHARIS VETERIBVS.
Cap. X.

Baccharis Diosc. BAccharis, vt eam describit Dioscorides, herba est fruticosa (θαμνώδης, quæ vox in vulg. exempl. deest.) odorata & coronaria (ἐνβακχικοῖς, vet. quidã,) cuius *folia* aspera magnitudine inter violam & Verbascum ἴυ ϗ φλόμυ, Ald. ἀμπέλυ) media: *caulis* angulosus, altitudine cubitali, propagines adnatas habens (παραφυάδας, Matth. suspicatur legendum παραφυλλάδας) flores purpurei sunt, subalbicantes, odorati, (Cat. addit λιπαρὰ) radices Veratro [Elleboro] nigro similes, quibus odor (vet. quidam addit ἀσάρῳ ὃ) est cinnamomo proximus. Solum amat asperum miniméque humidum. Radix in aqua decocta cõuulsis, ruptis, euersis, seu ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, tussi veteri (Vet. addit, κεφαλαλγίαις) ac vrinæ difficili auxiliatur. Menses quoque pellit, & contra serpentium morsus vtiliter ex vino propinatur. Subdita vnica è tenellis radicibus partus extrahit. Decoctum verò puerperis insidentibus vtile. Vtiliter quoque in diapasmata [diapasmata sunt res in puluillum detritę vt commodè inspergi possint] inseritur, quippe quæ magnam habeat odoris gratiam. Folia vt potę quæ astringant (τὰ δὲ φύλλα συπλικά. Sic Aegineta Baccharis folia astringendi vi prædita agnoscit: at radici vim obstructiones aperiendi, mensesque & vrinas ciendi tribuit:) capitis doloribus adhibita prosunt, itemque aurium inflammationi, ægilopis incipientibus, & mammis à partu inflammatis atque etiam erysipelatis. Cæterùm & ipse odor somnum gignit.

Plinius præter ea quæ à Diosc. mutuatus est dicit ad vnguenta olim commendatam fuisse: quosdam errore crasso Baccar rusticum Nardum appellasse, cùm alia sit herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocauerint. Quosdam etiam Perpensam vocâsse.

Baccharis Hipp. Galenus in Simplicibus Baccharim præteriit. Sed in glossis Hippocraticis βάκχαρις ἡ ὑδίοι τι μύρον exponit. Vsurpat Hipp. lib. de natura muliebri, ϗ προσθέσθω βάκχαριν ἢ ἔλαιον λευκὸν, inquit.

Baccharis Paulo. Paulus ex Dioscoride transcripsit, Baccharim esse herbam odoratam, similem Cinamomo, Coronariam, acrem. Cuius radix decocta ab obturatione liberet, & vrinas ac menses moueat: folia verò adstringendo fluxionibus prosint.

Baccharis Virgilio. Virgilius etiam nouit Baccharem, non solùm vt Coronariam, sed etiam vt ἀλεξιφάρμακον fascini ex nimia laude. Sic enim habet in Melibœo;

Aut si vltra placitum laudarit, Bacchare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Benedicti herba. Baccharis ignota est Officinis, sed Herbariorum vulgus, Benedicten kraut, id est herbã Benedicti, siue Benedictam vocat: aliqui etiam Hendschuch, hoc est, Chirothecas nostræ dominæ (est hæc Garyophyllata de qua lib.17.) appellant.

Benedicta. Anguill. existimat caput de Bacchari spurium esse, & ideò eximendum ex Dioscoride, Græcis enim nullam esse herbam sub nomine Baccharis, ac caput de Bacchare in Dioscoride idem esse cũ capite de Asaro: transpositum tamen, corruptum, diuulsum ab aliquo sciolo, qui huic rei attendere debebat. Quod ad Baccharem attinet Latinorum, nihil se certi scribere posse: cùm Virgilius nihil de eius forma dixerit, Plinius autem describens Combretum dixerit simile esse Bacchari: vnde patet Baccharim eius differre ab ea quæ Diosc. Baccharis habetur.

Contrà sic Lobel. & Pen. in Adu. Licentiùs abutuntur Lectoris patientia, qui istud caput è Dioscoride quasi spurium expũctum volunt &c.. Labes hæc profectà è fragmentis Crateuæ, vbi Baccharis Dioscoridis Asarum vocatur & describitur. Quod quidem nos monet, sedulam appellationum perpensionem neutiquam neglectui habendam esse accuratis viris, veri fidis venatoribus.

Monspelij quę Baccharis vulgò creditur est nobis Conyza maior Matthioli. Ex Ruellio non potest intelligi, quam plantam lib. 3. cap. 37. pro Bacchari herba fruticosa intelligat per D. Mariæ Chirothecas, existimamus tamen eãdem esse cum sequenti. Eorum opinionem, qui Baccharin dicebant Digitalem purpuream refellit odor putidiusculus. Caryophillatam nonnulli suspicantur esse Baccharem Dioscoridis, verùm descriptio non conuenit plantæ. Baccharim Libani à Rauvvolfio traditam non probat Clusius, de ea agemus post Gnaphalia. Baccharim Germanicam ac crispã, Ocymum minus, siue Basilicam vocat Tragus. Baccharim Dioscoridis affirmaret Maioranam siluestrem ni stultę temeritatis argui se posse vereretur Tragus. Si Matthioli Baccharis est verbasci species vt Aduersaria volunt pag.245. perpendendum an possit esse Blattaria purpurea. Baccharim Lonicenus, & Brassauolus ipsum secutus, eam plantam magno errore esse putarũt, quam quidam Sclaream appellant, & nos Gallitrichum inscripsimus. Alteram Orualæ speciem [Gallitrichum siu flore minore] Baccharim *æquiuoca*

Pulmonaria ad Buglossum accedens
Leucoium
Asarum.

rum esse non placet Dodonæo. Baccharis, vt testatur Turnerus in Herb. Angl. par. 1. pag. 74. dicitur Officinis Pulmonaria, quam ad Buglossum accedere scribimus H.n.g.lib.33. Violam matronalem Fuchsii albam, purpuream, puniceamque (Leucoium) aliqui Baccharin esse putant. H.n.g.lib.21. Baccharis etiam dicitur Asarum, quamuis appellatio Baccharis Asaro minimè cõueniat.

CONYZA MEDIA MONSPELIENSIS, quibusdam Asteris Attici genus folio glabro rigido.

Descriptio

CONYZÆ mediæ nomine innotuit Monspeliensibus herba, *caule* pedali & plusquamcubitali, striato, glabro, duro: *foliis* alternatim positis amicto, iisque duris, rigidis, neruosis glabris, pediculo destitutis, semunciam lata aut paullò latiora, tres vncias plùs minùs longa, acuminata, leuiter in ambitu crenata: *flores* Chrysanthemi, conspicuæ magnitudinis, lutei, è capitulo squarroso, succedente cum *seminibus* papposa lanugine: atque hi quidem, non secundum caules & ramos nascuntur, sed Asterum modo singuli singulorum surculorum extremis insident: *radix* subest longa, fibrata. Icon nostra facta nobis absentibus non placet, erat pingenda ex planta virente, vti imperaueramus, sed picta ex sicca.

Aster Attic Pann. Clusii Salignus fol.

Existimamus hanc à Clusio traditam in Pannon. pro Astere Attico Pannonico secundo, & in post. hist. pro Astere quarto, seu Austriaco secundo, Astere Pann. salignis foliis quarto.

An Tinctorius flos 3. Trago?

An Trago Tinctorii floris tertium genus, das dritt Schmaltenblumen geschlecht.

An Gesn. in fine Hist. Cordi pag. 216. Tinctorius flos luteus Tragi & κονυζοειδὴς flore luteo?

Bellis lutea Oculus Christi.

H. Lugd. Asteris lutei genus aliud, pratis vdisque locis gaudens, quorundam sententiâ Bellis lutea, aliis oculus Christi vocatus.

An Cæsalp. Asteris Attici altera species in ruderibus ramosa, altior: capitulis ac floribus minoribus luteis?

An C. Bauh. Phyt. Aster 5. siue montanus luteus Salicis glabro folio: Aster montanus Lobel. Icon. p. 350.

Florentem reperi Iulio inter *Vauiaucourt* & *Dampierre* locis satis siccis ad sepes tamen. Plantaui Montbelgardi in Horto Ill. E. C. reperi etiã inter Montbelgardum & iuxta vites montis *la Chau*, semine maturo Iulii fine. Obseruauimus etiam florentem inter Colmariam & Polweiller florentem Iunio. Frater Casp. Bauhinus misit collectam Basiliensibus montibus, nomine Asteris Conyzoidis Gesneri.

CONYZÆ MEDIÆ MONSPEL. affinis multiflora.

Conyza Matthiol. Valerando

EST nobis inter nostras plantas siccas vna cui manu Valerãdi Dourez ascriptum est Conyza Matthioli: Hæc similis est Conyzæ mediæ Mõspel. dictæ: *folia* glabra rigida: verùm per caulem admodum crebra, breuiora & in extremis minùs lata denique sunt, sublonga, *flores* lutei quamplurimi veluti vmbellam repræsentantes, minores, duodecim supputaui, existimamus *caulem* fuisse cubito altiorem, satis autem crassus est: Sunt nobis similes plantæ non recordamur vnde, minores & cum paucioribus floribus.

CONYZÆ SPECIES FOLIIS virgæ aureæ.

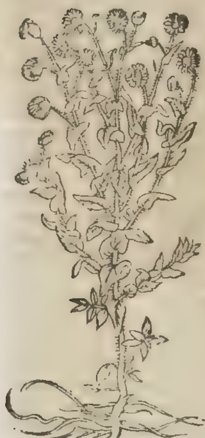
Locus.

EST nobis Conyza quędam collecta anno 1595. Iunio mense, Spiræ in horto Cl. & insignis Iurisconsſ. D. Tengenagel Assessoris Cameræ Imperialis Spirensis stirpium seduli indagatoris, ea non parum differt à cæteris plantis quæ Asteres vel Conyzæ denominantur, *folia* enim per caules alternatim disposita, ferè similia Virgæ aureæ vulgaris foliis, quatuor vel quinque vncias longa, ex angusto pediculo longo dilatantur ad vnciam vnam, dein paulatim tendunt in acumen, eo modo quo Virga aurea, in iis pilos non animaduertimus, folia in superioribus partibus breuiora & angustiora: sunt ex principio lato: *Caules* rotundi; cubitales & sesquicubitales, in aliquot ramos diuisi, in quorum longis partibus supremis *capitula* magnitudinis circiter Chamæmeli lutei vulgò dicti, quæ cinguntur corona paruorum foliorum luteorum, vt cæteræ Conyzæ & Asteres, qualis

Descriptio

ſit *diſcus* non recordor : calix conſtat ex foliolis ſiue ſquammis cinereis vel albicantibus. Tiguri cùm eſſem anno 1561. apud Geſnerum obſeruaueram, ea ei dicebatur Conyzæ ſpecies, eandem reperi inter plantas ſiccas Valerandi Doutez cũ hac inſcriptione : Conyza media quædam.

CONIZA MEDIA MATTH. FLORE magno luteo, humidis locis proueniens.

Deſcriptio. COnyza media ad cubitum vnum aut alterum excreſcit, interdum altiùs, *caule* tereti, lanugine incana obducto, lento : *foliis* crebris nullo ordine accreſcentibus, alis vtrinque caulem amplectentibus, acuminatis, rugoſis, albicantibus, villoſis: *flores* ramis extremis inſident, Buphthalmi, circinata foliorum luteorum ſerie diſci medii orbitam concolorem radiatim ambiente, odore nullo excellente : *radix* ſubeſt caulem craſſitie æquans, obliquè ferè acta, paucu- lis fibris donata.

Synonyma. Trago, qui eam deſcribit lib. 1. cap. 54. vocatur Conyza maior ſeu mas.

Fuchſ. hiſt. Calaminthæ tertium genus, An Anguill. epiſt. p. 230. Conyza tertia? Matth. hanc depingit in priorib. comm. in Dioſc. lib. 3. cap. 119. In poſt. cum mag. fig. Lat. & Ital. cap. 130. ſub titulo Conyza media (vt & Lacuna, & Dodon.) ſed non deſcribit : in Hiſt. Germ. Camer. & Epit. eam exhibet pro Conyza 3. Mittel dürwurtz. *(Calamintha 3 Fuchſ.)*

Lonic. lib. 5. cap. 100. Calamintha tertia, Geele Muntz. Item cap. 127. Conyza media Mittel durwurtz. Fruſtra duas figuras & duas hiſtorias vnius plantæ diuerſis locis ponit.

Geſn. de hort. Conyzæ ſpecies tertia aquatica. *(Conyza vulg. Cluſ.)*

Lob. & Penæ Adu. vt & Obſeru. Conyza media, Dioſcoridis lineamentis affabrè congruens.

Cluſio Pann. p. 526. Conyza tertia vulgaris frequentiſſima per Pannonias locis riguis, ab omnibus tertia Dioſcoridis aut media appellata, quæ duplex eſt maior & minor.

An Thal. o Conyza aquatica duplicis differentiæ : alterius ſpeciei folia ſunt integra & latiora, alterius paulò ſtrictiora & profundiùs in ambitu ſerrata. *(An Conyza duplex Thalio.)*

C. Bauh. phyt. Conyza 4. ſiue maior vulgaris, Conyza maior Trago ſine icone, Conyza Matth. & Baccharis Monſpelienſium. Item Conyza 5. ſiue media, Aſteris flore luteo, vel 3. Dioſcoridis: Cunilæ tertium genus apud Plinium lib. 20. cap. 16. quæ Cunilago: plura habet genera Cunilæ, vt, ſatiuam quæ Satureia eſt hortenſis : Cunilam montanam, quæ Satureia ſylueſtris : Cunilam gallicanam, quæ origanum ſilueſtre : & denique Cunilaginem quæ Conyza eſt. Hæc Frater, ego Conyzam maiorem Tragi ſeparo à Conyza Matthioli & Bacchari Monſpelienſium Lobelii.

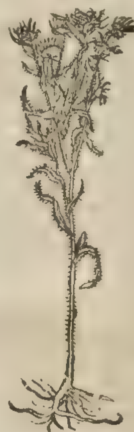
Nomina linguarum. Conyza media Matth. flore magno luteo, humidis locis proueniens, Germ. vulgò dicitur dürrwurtz/ aut donderwurtz. Fuchſ. Geel Muntz. Gall. *Calament aquatic.* Hiſp. *yerua de las pulgas oleroſa.* Boh. zlaty fraut.

Locus. Conyzæ duo genera in locis humectis ac gramimoſis, cuiuſmodi ſunt margines fluuiorum, paludibus Sole exiccatis, humidioribus pratis, & ad nonnullas ſepes naſcuntur. Frequentiſſima in omnibus regionibus quas peragrauit Cluſius locis riguis. Baſileæ, Lugduni, Monſpelii, Geneuæ & Montbelgardi obſeruauimus.

Vires. *Tab. not. Superſtitio.* Eius facultates Cluſio non ſunt compertæ. Vires à Dioſc. Conyzæ attributas huic tribuit Tabern. atque alias : verùm quum ſatis appareat ei non benè notas has plantas & tribus diuerſis plãtis indiſcriminatim aſcribere vires nos eas omittimus, ne cuiquam illudamus. Solent hanc Aniculæ in die Aſſumptionis Mariæ, vt vulgò vocant, colligere, ſuiſque ſagminibus, & quas vocant Verbenis adiungere, ac conſecrare, aduerſus Diaboli præſtigias, tempeſtatumque iniurias, ſibi perſuadentes iis locis tonitrua, grandineſque minimè nocere poſſe, in quibus Conyza ſeruetur. Sed relictis his ſuperſtitionibus, ad alia Conyzæ genera tranſeamus.

CONIZÆ MEDIÆ MINOR SPECIES flore vix radiato.

Deſcriptio. COnyza media altera, *radice* ferè eſt vnica, palmari aut ſeſquipalmari, aliàs pauciſſimis fibris donata, aliâ plurimis, nunc rectâ, nunc capreolorum ritu tortili, lignoſa, alba, inſipida. *Caules* erigit plures, ſubrubentes, Conyzæ mediæ prioris breuiores, ſeſquipalmares & dodrantales, teretes, ſubhirſutos, & Gnaphalii vulgatiſſimi ritu cis faſtigium ramoſos, hoc eſt, vt ſoboles matrem ſuperet: *folia* ex interuallis alternatim oriuntur, quàm in dicta Conyza minora, Senecionis cærulei ferè paria, vndulata ac criſpa, odore remiſſiore, ſapore ingrato : *flores* minores quàm in Media prima Conyza. Noſtra icon parum placet, ita ſculptam emimus. An Trago Conyza fœmina Theophraſti? Inquit Geſn. apud Cordum in Hiſt. lib. 2. cap. 143. Conyza Tragi, quam hîc exhibeo, vt cum Cordi Conyzis conferatur, videtur Conyza minor Matthioli. An igitur Conyza Matthioli minor? Hanc frater C. Bauhinus ſibi perſuadet eſſe Conyzam Lobelii, quod facilè concedo.

Matth.

Matth. not. Matth.ponit figuram sine descriptione parum artificiosam. Lacuna figuram habet Matthioli Conyzæ minoris nomine. Lonic. Conyza minor seu fœmina, Flein durwurtz.

A Dodon.gall.Conyza minor tantùm describitur, ac ab eo existimatur Conyza fœmina Theophrasti. Eadem in fol. lat. pingitur pro Conyza minima, & describitur pro Conyza tertia vel minore, Theophrast.fœmina : aliis Panion, vel Libanotis, vt inter nothas appellationes reperitur.

Lobel.& Pena Adu. Conyza minima siue Pulicaria. Obs.pag.187.Conyza minima, minimè omnium glutinosa : perperam Conyza minor Matthioli. Psyllium Cordi. In hist. lib.2.c. 119. Ego existimo errore Typographi ibi positam, nec hanc intellexisse Cordum vt putat Lobel. Pl. Icon. Conyza minima.

... carta Lob. ... Cordi. Lob. refellitur

Camer.ad Matth.Germ.sine icone: Parua Conyza Norimbergæ proueniens locis humidis secus vias, depicta à Lobelio & Dodonæo.

H. Lugd.p.1044.Conyza minor Matthioli. Item p.1045.Conyza minima Lobelii. Hæc describitur, illa non, vna verò planta. Clus.Pann. & Hist. post. Conyzæ mediæ minor species, vel Conyza tertia vulgaris minor. An Thalio Conyza minima.Tabern.Icon.& Hist. Conyza minor, Flein durwurtz. C.Bauh.Conyza 7.siue minor flore globoso.

Locus & tempus. Conyzæ mediæ minor species flore minùs radiato Montbelgardi abundat locis humidis, florens Iulio & Augusto ante pontem è regione horti mei. Frater Casparus Bauhinus obseruauit Basileæ frequentissimam, & Monspelii vocari Herbam S.Rochi. Vbiuis Galliæ, Germaniæ & Angliæ locis lacustribus & humentibus aruis multa. In Benardgreyen ara & fossis altero à Londino lapide fruticat Lobel.

CONYZIS AFFINIS HERBA VVLNERARIA, siue Solidago Sarracenica tertia Trago, hirsuta.

Descriptio DVm Lugduni medicinam faceremus German⁹ quidam dedit nobis plantã iam sunt quadraginta anni quam nos adhuc integram habemus, is autem eam curauerat deferendam ex locis supra Spiram Germaniæ vrbem celebrem, vt commendatã ad vlcera tibiarum: in ea sicca obseruauimus, *caulem* teretem villosum *folia* rotundis pinnis amplecti, nullis nixa pediculis, acuminata, vnciam aut palmum longa, latitudine vnciali aut semunciã angustiora, non multùm dissimilia à foliis Conyzæ verè maioris, nonnihil hirsuta : summum caulis fastigium in plures abit *pediculos*, quorum singuli *florem* gestant aureum in pappos degenerantem, calyce imbricato. Hæc ex sicca.

CONYZA MAIOR MATTHIOLI
Baccharis quibusdam.

EX *radicibus* multis sparsis non altè depactis lignosis, fragilibus, odoratis, amaris, & acribus, surgunt ad cubitos tres aut quatuor alti *caules*, stipati, atropurpurei, canâ lanugine hirsuti, supra mediũ in multos ramos erectos diuisi : *folia* Verbasci nigri, minora, leuiter crenata, odorata, sapore acri & nonnihil amaro : *flores* cõferti, grauiter olentes, lutei, papposi, è calyculis squarrosis, mollibus, viridi rubróque versicolorib⁹. An Arctium siue Arcturus Dioscoridis Cæsalpino? *Descript.*

Cordus ni multùm fallor hanc describit lib.2. hist.cap.145. nomine Conyzæ Helenitidis, vbi Gesnerus figuram apposuit, cui hunc adscripsit titulum, Conyza Helenitis : Eadem aut simillima videtur Matthioli Conyza maior. *Conyza Helenitis Cordo*

Hanc Matthiolus l.3. cap.119.in Dioscor. pingit, traditque in Hetruria passim prouenire ac vocari vulgò Pulicariam. Hanc eandem fortè aliter pingit lib.3. c.44. ex sicca planta pro Bacchari Dioscoridis Romã à Lacuna missa. In Hist.post. Italic. cap.130. eandem pingit pro Conyza maiore, & l.3.c.46.eandem Baccharis nomine iterum pingit : Anguillaram exagitans, qui putarit Baccharis caput superfluum apud Dioscoridem. Idem Epit. cum addit. Camer. Conyza.Græcis κονύζα; Italis Coniza seu Pulicaria : Germ.Geelmuntz. Hisp.*Attadegua*: Gall. *herbe aux Puces*. Item Hist.Germ.lib.3. cap.97. Grosse Durwurtz Conyza maior seu mas. Item libro 3. cap. 43. Baccharis. *Matthiolus* nec Conyzam maiorem valdè vulgarem, nec suam Baccharim describit : idque suo more, ego suspicor Baccharim eius non differre ab eiusdem Conyza maiore, nisi figurâ, quæ non placet : displicet in epit. addi nomen Geel muntz, diuersæ plantæ, non magis conueniẽs quàm alia nomina: nec ea planta placet pro Conyza maiore, nec pro Bacchari, figuræ etiam non arrident. Cùm Mõspelii essem vocabatur hæc planta à Monspelianis Baccharis, & olim Tubingæ per præceptorem meum Fuchsium, Conyza maior. *Conyza maior Matth. Pulicaria Italor. Baccharis Dioscor. Matth. Matth. censura*

Lacuna l.3.cap.47.quamuis Baccharim siccam miserit Matthiolo, ab eo tamen resũpsit figurã : & exhibet Baccharis nomine : ac iterum postea eandem cum Matthiolo pro Conyza maiore depingit. *Lacun taxatur.*

Hanc, ait Gesnerus de hortis, Baccharin Mõ-

spelii existimata falsò ab Aretio. Esse enim Conyzis cognatam herbam, vocatque Conyzam maiorem.

Synon. Planta nostra à Lob.in Adu. βάκχαρις aut potiùs πάνχαρις nominatur. In Obs.Baccharis Monspel. Aduers.245. perperàm Conyza maior Matth.& Dodonæo Conyza helenitis Cordi. In Icon. Plant.p.574.Baccharis Monspeliensium.

Dodon.gall.Conyza maior Theophr.mas, Pulicaria & Cunilago.Germ.dürwurtz & donnerwurtz. Lat.in fol.Conyza altera,ab aliis pro prima specie iudicata.

Lonic. Conyza maior seu mas Groß dürwurtz.

Incensaria Cæsalp. Cæsalp.vulgò Incensaria, quorundam Baccharis, aliorum Libanotis sterilis apud Theoph. Mas Conyza Plinii.

Camer.hort.Baccharis Monsp.Conyza maior Matth. frequens ad Danubium circa Ratisbonam.

Lugd.p.917.Baccharis Monspeliensium, Conyza maior Matthiolo. Item p.1044. Conyza maior Matthioli. Eadem figura bis posita. *H Lugd. not.*

Cast.lapsus Castor.Dur.p.144. Coniza, κόνυζα. Ital.*Conyza & Pulicaria*, Germ.Geelmüntz/ Conyza maior. Figura non placet, nec etiam nomen Germanicum quod conuenit tertiæ eius Conyzæ.

Thalio Conyza Helenitis Cordi.

Hort.Lus. Baccharis Monspeliensium, Conyza maior Matthioli.

Matth.tax. Quæ à Matthiolo Conyzæ maioris nomine exhibetur, minimè teste Clusio Conyza esse potest, sed ad Dioscoridis Baccharim accedere videtur: eam satis ineptè Salmanticenses Heleniū faciebant, cùm nullis cum Helenio notis conueniat.

Bacchar. Tabern. Tab.not. Tabern.Icon.Baccharis Groß durwurtz quibusdam. Histor.Baccharis, quam Lonicerus describit, cuiusque Matth.meminit. Iconem habet Matthioli in qua summitas non respondet Conyzæ maiori, suspicamur fictitiam.

Gerard.Angl.Baccharis Monspeliensiū plowmans Spiknard.

C.Bauh.Phyt.Conyza 4.siue maior vulgaris: Conyza maior Trago, Baccharis Monspeliensium. Conyza maior Tragi est alia à Bacchari Monspeliensium.

C. B. not. Locus & tempus. Nascitur spontè plerisque cæduis montanis siluis: muris, secus vias, & eiusmodi locis, quemadmodum obseruaui Florentiæ in Castello: circa Tubingam, Monspelii [florentem mense Septembri:] Basileæ [mense Octobri adhuc florentem:] Geneuæ, Lugduni, & Montbelgardi virentem totâ hieme, etiam mensis Februarii principio, ac Florentem Iulio & Augusto.

Vires. Radicem ex vino decoctam propinabant quædam vetulæ ad profligandam scabiem, in quem vsum & nonnulli Monachi ex eius radice & foliis vnguentum parabant: Clusius.

CONYZA HELENITIS MELLITA incana Lobelii.

Descriptio. Caulem emittit sesquipedalem, tomentosum, incanum, ex *radice* fibrosa, Baccharis vulgaris non absimili; *folia* oblonga, Digitalis foliis affinia, inferiùs exalbida, seu cinericea, superiùs purpurouirentia, foliorum Rhaphontici instar: *flores* lutei, Conyzæ alterius similes, multò maiores quàm Senecionis,

mellis virginei odore, sapore acriusculo, Lobel. C.Bauh. phyt. Conyza octaua siue Helenitis mellita incana Lobelio Iconum pag.347. Synon.

Nascitur in syluis quibusdam Artœsiç, vnde propter raritatem in hortos aliquos translata.

CONYZA HELENITIS pilosa Lobelii

Descriptio. PRoximè ad Conyzam helenitem mellitam incanam accedit, *foliis*, *radice*, & *floribus*. In eo verò potissimùm differunt, quòd & *caules* & *folia* admodum aspera & pilosa sunt: Lob.

Synonyma. C.Bauhin. Phyt.Conyza 10.siue alpina pilosissima.

Pilosa alpina. Hæc adeò pilosa est, vt quibusdam Pilosa alpina dicatur.

CONYZA VETERIBVS.

CAP. XI.

ALiquot Conyzæ speciebus traditis, superest vt ad ea eius genera veniamus, quæ ad Veterum Conyzas magis accedere videntur. Præmittemus tamen priùs eorundem de iis sententias.

Præstat enim exiguam circumlustrare Conyzam.

Conyza, inquit Theophr. alia quidē mas est, alia verò fœmina: fœmina quidē tenuiore folio est, & constrictiore, & in totū minor. Mas autem maiùs & pinguius, habens præterea verò florem splendidiorem. Fructifera verò ambo. In vniuersumque serò floret, circa arcturum aut post arcturum germinat: Grauis autem odor maris: Fœminæ verò acrior (sc.odor) Quam ob rem contra venenata vtilis. Et hæc Theophrastus, ex quibus sua mutuatus est *Plinius*.

Conyza apud Dioscoridem quædam parua vocatur, odore præstantior; maior altera, quæ fruti-

frutice altior est, foliisque latioribus atque graueolens. Vtriusque *folia* Oleæ similia, at hirsuta & pinguia. Et maioris quidem Conyzæ *caulis* in binum cubitorum altitudinem assurgit, minoris verò pedem æquat. *Flos* squalidus (vel friabilis Sarrac.) est, lutei coloris, & subamarus, ac in pappos abit: *radices* autem superuacuæ. Frutex cum foliis substratu suffitúque venenatas bestias fugat, culices abigit, ac pulices quoque necat. Folia vtiliter imponuntur serpentium morsibus, tuberculis atque vulneribus. Flores etiam ac folia ad menses partúsque pellendos in vino bibuntur: itémque contra stranguriam, tormina, morbúmque regium. Eadem ex aceto pota, comitiales adiuuant. Quin & decoctum insessu vuluæ vitiis medetur, mensésque purgat. Subditus autem succus abortum infert. Sed & herba ex oleo peruncta, contra rigores est efficax. Tenuior verò, etiam capitis dolores imposita sanat: (nonnulli cod. carent sequentibus ad capitis vsq; calcem.) Est & tertium Conyzæ genus, caule crassiore mollioréque, foliis mediæ inter maiorē & minorem amplitudinis. Minimè autem pinguis ea est, at odore longè grauior, atque adeò iniucundior simul & inefficacior. Locis aquosis prouenit.

Olea folia. Maior. Flos. Radices. Contra venenata. Culices, pulices.

Rigores. Dolores capitis. Conyza tertia.

Galenus tria quoque vt Dioscorides, Conyzę genera assignat. Conyzam maiorem, minorem & mediam. Maior & minor, inquit, similis sunt tum temperaturæ, tum facultatis, gustui amaræ & acres. Est & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus prouenients, vtrisque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertiæ sunt ordinis excalfaciendo & exsiccando.

Temperamentum.

Duo, inquit Schol. Græcus, sunt Conyzæ genera: alia quidem agrestis: alia verò vrbana mitiùsue. Verùm agrestis acrior est satiua. Cæterùm inter nothas Dioscoridis appellationes vocatur Conyza magna, aliis Cynozematites, aliis Danais, aliis Tanachion, aliis Phycos, aliis Ischys, aliis Dinosmos. Prophetis Brephoctonos, aliis Anubias, aliis Hedemias. Aegyptiis Ceti, Romanis Intybum, aut Militaris mina, aut Delliarium, aut Febrifuga. Aliis Phragmosa, aliis Musterum, aliis Pissa. De altera Conyza, alii Conyzam paruam vocant, alii Panion, alii Libanotida. Prophetis est Coronos.

Posterior ætas circa Conyzarum à Veteribus traditarum notitiam nonnihil laborat. Præter alias enim Conyzę plantas, tradunt quandam aquaticam maximā serratifoliam Gesnerus, Thalius, Camer. & Hort. Lusitanus, quam Virgæ Aureæ siue Solidagini Sarracenicæ angustifoliæ affinem facimus, est Lingua auis Dalechampii.

Æquiuoca

Virga aurea siue solidago Sarracenica angustifolia affinis.

An Conyzæ annumerandum sit Alisma Alpinum, Caltha Alpina Gesneri [Alisma Matthioli siue Plantago Alpina,] dubitat Harcynia Saxonothuringica Thalii.

Alisma Matth. siue plantago Alpina.

An Senetio alius siue hirsutus est Conyza fœtida Hippocratis de qua Gesnerus hort. sub vocabulo Cotula, Thal. sub titulo, Erigeron fœtidum seu maius.

An Senetio alius siue hirsutus?

Senetionem cæruleum Fuchsius cùm apud illum essem vocabat Conyzam minorem: Conyzoidem cæruleam siue Conyzam muralem Gesnerus.

Senetio cæruleus.

Conyza Hippocratis aliquorū, est quibusdam Ambrosia, teste Gesnero de hortis.

Ambrosia quibusdam

Conyza tertia quorundam, Alypum montis Ceti Lobelii, quam Herbam terribilem Narbonensem Hist. Lugd. Hippoglossum Valenticum Clusius, Ptarmicā quidam cognominant, est Alypum Monspelii siue Herba terribilis.

Alypum Monsp. siue Herba terribilis.

Vulgò Connina videretur Conyza tertia apud Diosc. Cæsalpino, quam Atriplicem fœtidam inscripsimus.

Atriplex fœtida.

Confundit Plinius cum Origano & Cunila Conyzam, diuersas naturâ plantas.

Origanum.

Conyza non est Thymbra sicut perperam sentit Iacob. Manlius, testibus Io. Agric. & Eur. Cordo.

Thymbra.

Persicariæ duæ species sunt, vt opinatur Tragus in dissert. apud Brunfels. tom. 3. p. 277. Conyza Dioscoridis.

Persicaria.

Oliuer. de Serres in suo Thes. agr. l. 6. c. 15. confundit Conyzam cum Psyllio.

Psyllium.

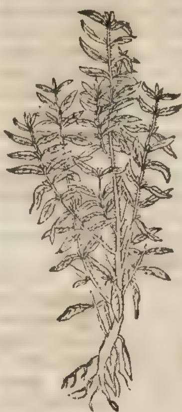
Errat Auerr. dum Harmel Offic. Rutam siluestrem vocatam Conyzam Hippocr. appellat.

Ruta sylu.

Conyza dicitur Eustachio Rœslin. de Cicuta, de qua Hist. n. g. lib. 17.

Cicuta.

CONYZA MAIOR MONSPELIENSIS odorata.

Conyza maior *caule* fruticat sesquicubitali & bicubitali, multiplici, lignoso, rigido, hirsuto, & tactu glutinoso; Clusio, obsoleti coloris, in multos ramos brachiato: *folia* germinatione primâ, inordinata, alternatim caulem amplectētia, tres vncias longitudine æquāt, non totā vnciam lata, obiter serrata, adulta vix vnciam vnā longa, mollia, pilosa & glutine quodam lento viscida, ex viridi pallentia Clusio: *flores* secundum extremos ramos spicatim frequentes exiliunt lutei, Clusio rotundi. Senetioni ferè similes, in pappos euanescentes, *semine* paruo, cineraceo: *Radix* subest crassa fibrosa. Tota planta grauiter odorata est.

Descriptio

Figura ex Fuchsianis non est integra & meliùs posset depingi, desunt flores & serraturæ in foliis.

Icon.

Hanc appellat Camer. in horto Conyzā maiorem: ad Matthiol. Germ. Conyza minor siue fœmina, quam alii tradunt pro Conyza maiore odore grato, quam describit Pena, quæ videtur à Clusio tradita & Rauvvolfio. In Epit. Conyza minor. *Ego* separo Rauvvolfii quia illi potuit esse nota Monspessulana: quamuis in figura quędam respondeant figuræ Penæ & Lobelii in Aduers.

Synon. Conyza minor Camer. Camer notatur.

Dod. Lat. in fol. Conyza maior.

Conyza maior Dod.

Lobel. & Pena Aduers. Conyza maior vera, Dioscoridis lineamentis affabrè congruens. Ic. Pl. Conyza maior vera. Figura Lobelii non omnibus absoluta.

Conyza maior vera Lob.

An Anguill. epist. p. 230. Conyza secunda?

An Conyza 2 Anguill.

H. Lugd. Conyza magna Penæ. Hæc figura, vt

Conyza magna Penæ, Lugd.

iam dictum non in omnibus placet. Cum Conyza magna Penæ eandem tradit esse Conyzam Syriæ C.Bauh.in animadu. in hist. Lugd. quam propterea notat. Nos cum H.Lugd.diuersas agnoscimus.Nec Conyza magna Penæ spinas habet.

C.B. not. Cluf.Hisp.& Hist.post.Conyza maior, cuius radicem Plinius à quibusdam Libanotim appellari tradit. Hanc Gaza Pulicariam vertit, propter eã fortè quam illi Dioscorides in enecandis pulicibus tribuit facultatem : nam alia est Pulicaria dicta ob seminis cum pulicibus similitudinem. Hispani quidem yerua pulgera, nimirum ob similes quas dixi vires, vocant.

Castor. not. Figura quam habet Castor p.144.pro Conyza minore nullo modo est minoris Conyzæ veræ, imò à multis existimatur maior vti à Matthiolo.

C.B.Phyt.Conyza 1.siue mas Theophrasti, maior Dioscoridis.

Radix, autore Clusio, viuax est, multis annis perstans, quotannis nouos pluresque caules proferens. Supra Olysiponem frequentissima ad collium Trago flumini imminentium radices, Murciano item Valentinóque regno, atque etiam Narbonensi agro iuxta vineas & vinearum margines. Aliquando in Belgica fictilibus sata prouenit, & egregiè flores protulit. Solo maritimo, vt testatur Dodonæus, & austrino cælo gaudet, & circa Adriatici sinus littora,& circa Romã & Florentiã reperitur. In Narbõensi quoque Gallia, haud procul Monspelio, secus vias, ac vinearum margines. Conyzam maiorem Monspelii dictam florentem vidi mense Septembri. Passim prouenit Monspelii, Florentiæ etiam vidi in arce & circa arcem. Montbelgardi prouenit mihi in Horto Ill.E.C.& aliquot annis durauit.

Locus.

Tempus.

CONYZA MINOR VERA.

Descriptio. TAm hæc maiorem refert, vt qui illam norit, & hanc quoque oblatam norit, odore simili, sed vegetiore; ea minor est præcedenti, cubitú ferè alta, vtplurimùm recta, quod in altera non temerè videas, ramosa. *Folia* multò tenuiora, angustiora, breuiora, subhirsuta, viscida : *flores* iidem, eodemque spicato ordine, sed minores, numerosiores.

An Conyza 2.Anguil. An Anguill.epit.230. Conyza prima, in Apuleia *Pecanale*,& aliis locis Pulicaria.

Cluf.Hisp.& Hist.post. Conyza 2.seu minor, Conyza fœmina Theophr. quam Gaza Pulicariam vertit, Hanc Clusius non depingit. Gesn. hort.in append.Conyza vera minor.

Conyza minor Clusii. Dod.Lat in fol. Conyza præter maiorem mediam & minimam alia minor, iis etiam odoratior, sine icone.

Lobel.Aduerf.& Icon. plant. Conyza minor vera.

H.Lugd.Conyza minor vera Penæ.

C.Bauh.phyt.Conyza 2.siue fœmina Theoph. minor Dioscoridis. Floret autem cum maiore, sub Autumnum videlicet, & subinde semen profert, obseruauimus spontè Monspelii (vbi etiam Clusius) copiosè prouenientem & florentem mense Septembri: reperi in Italia inter Saleul & Montem gilbi mense Aprili, vt & Basileæ florentem mense Septembri.

CONYZA SYRIÆ QVIBVSDAM.

Descriptio. PLures ex eadem radice profert *cauliculos*, circiter pedem aut paulò ampliùs altos, quorum nonnulli sunt surrecti, potissima verò pars humi procumbit, nouasque fibras agens, subinde alios cauliculos producit: longiuscula habet oleæ *folia*, pinguia, subhirsuta, satis grauis odoris, cui tamen suauitas quædam admixta sit : alioqui *floribus* & cæteris notis à Maiore non valdè dissimilis.

Species minoris Conyzæ Diosc. Rauvvolff. Rauvvolff.Itin. pag.54.Species minoris dürrwurtzel [1.Conyzæ] Diosc. Latinis & Græcis dicta Conyza : Hanc inter Icones parte 4. eodem titulo pingit.

H.Lugd. append.p.20. Conyza Syriæ. Huius plantæ authoris non meminit Historia, immeritò sanè.

Cluf. Hist.post. Conyza minor Rauvvolfii, fortè maioris genus.

C.B not. Conyzam Syriacam C.Bauhin. in annot. in Hist.Lugd. non paruo errore eandem statuit cũ Conyza magna Penæ.

Locus. Circa Tripolim Syriæ obseruauit descriptionis autor Rauvvolff. suum Conyzæ minoris genus.

CONYZA MONTANA MYCONI, folio Hyssopi vulgaris, villoso.

Descriptio. RAdice est lignosâ, solidâ, intùs candicante, foris nigrescente, minimi digiti crassitudine, gustu aliquantùm adstringente, exsuccâ, non minùs, quàm suberis cortex. Ex hac *stolones* multi prodeunt, teretes, villosi, solidi, dodrantales: in quibus *folia* tenuia, Hyssopi vulgaris, sed glutinosa Ledi modo, odore graui & viroso, & hircinum quid olente. In summo cauliculorum sunt *flosculi* Soncho similes, luteoli, in pappos abeuntes. Gustu subamara est cum leui acrimonia, caput tentans.

Myco-

Inscriptionis ratio

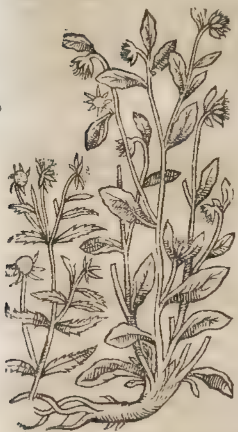

Myconus peritus Medicus & rei herbariæ studiosus, plantam hîc pictam à foliorum florúmq; forma, odore & sapore Conyzæ speciem esse iudicauit, & à natalibus montanã cognominauit. Nascitur enim in saxosis, præruptis & montosis, præsertim inter saxorum rimas, florens Augusto maximè. Cæterùm, hæc planta fortè in Hispania perquirenda; vnde Myconus alias plantas misit Dalechampio.

C.Bauh. Phyt. Conyza 11. siue montana glutinosis pilosis foliis.

CONYZA CAPITE NVTANTE.

Descriptio

Caules habet plures cubitales, hirsutos, qui in varios ramulos finduntur, quorum singulis appositum *folium* vnum, longum, satis latum, rariùs serratum, pilosum, Conyzis nonihil simile, ramuli ad florem vsque robusti, rectique, per extrema in ceruicẽ rigidulam cõtorquẽtur, *florem* nutabundum terrámque versus inclinatum sustinentes, ex multis seu squammis compositum, quarum medium obsident multi apices lutei, eo ferè modo dispositi, quo in Verbesinis florem ambiunt quędam longiuscula folia viridantia stellæ in morem radiata. *Radices* fibrosæ, Hellebori nigri similes. Hanc Basileæ inueni ante multos annos. Thalius in montibus apricis Soli Meridionali & Orientali obiectis.

Hydropiper aliud Dal. H. Lugd. Cannabina capitulis nutantibus Casp. Bauh.

H.Lugd.p.1040. Hydropiper aliud Dalechampii.

C.Bauhin.Phyt.p.641. Cannabina similis capitulis nutantibus, quam nobis ostendit frater Iohan. Bauhinus, Verbesinæ similem cum capitulis nutantibus nominans. An fortè Hydropiper alterum Dalechampii, Lugd.

CONYZA MARINA.

Descriptio

Prolixas sub terra agit *radices* non sine fibris in tuberosum veluti bulbum tandem desinentes. *Caules* statim cõplusculi, dodrantales circiter, emergunt, hirsuti, *foliis* amicti frequentibus duarum triúmue vnciarum longitudine, vix culmum latis, rigidis, neruo vnico per longum donatis: caulis superiùs diuisus *flores* gestat Conyzæ maioris, luteos, in pappum euanescentes.

Conyz. marina Lugd. Aster Conyzoides Gesn.

H. Lugd.p.1366. Conyza marina. Lob Obs. & Ic.Plãt. Aster Conizoydes Gesneri. Rauvvolff. Itiner. Chondrylla Diosc. altera.

C.Bauh.Phyt. pag.216. Chondrilla 12. bulbosa angustifolia maior.

Gener Cherlerus in Gallia Narbonensi copiosè obseruauit & collegit in campestribus illis iuxta Montem Lupi. In Anglia, Belgio, & agro Louaniensi iuxta Academiæ pomœria. Iuxta Alepum in aruis reperitur.

CONYZÆ MARINÆ AFFINIS CHONdrylla alia Rauvvolfii.

Descriptio

Conyzę marinæ similis planè est *radice* & *floribus*; *folia* tamen latiora, pilosioráque, magísque cinerea sunt, perinde vt Holostii Monspeliensis, Rauvvolff.

Synonyma

Chondrylla Dioscor. genus Rauvvolff.

Chond. bulbosa Casp. Bauh.

Rauvvolff. Hodæporici p. 117. Chondrylla alia. Hanc pingit parte 4. in Icon. numero 117. pro Chondryllæ Dioscoridis genere alio. H. Lugd. app.p.27. Chondryllæ aliud genus Dioscoridis. C.Bauh.Phyt. p.217. Chondrylla 13. bulbosa angustifolia minor.

Locus.

Lapidosis agris circa Alepum nascitur Chondryllæ Dioscoridis genus aliud Rauvvolffii.

CONYZA ALPINA.

Ramis frequentibus fruticat, sesquicubitali rigido *caule*: folia alternata ferè, pediculis vncialibus & sescuncialibus hærentia, ex rotundo

Descriptio

nonnihil oblōga, vncias circiter ternas lata, paulò lōgiora, modicè in acumen desinentia, profundè in ambitu serrata, subtus incanâ lanugine pubescentia, suprà virentia: *flores* ramulorum extremis crebri inhærent, lutei, Chrysanthemi similes, in pappos euanescentes.

Clus. Pannon. p. 576. Iacobæa latifolia altera: & in Histor. post. lib. 4. p. 23. Iacobæa Pannonica quarta, sine icone.

An Gesnero in descriptione Montis fracti, Conyzæ alpinæ genus sesquicubiti aut ampliùs proceritate, corymbis florum luteis, fibris radicum albis pluribus & confertis, subamaris, quod à pecore non attingitur, pastoribus Boni vocatum, aliquibus Goldkrut?

C. Bauh. phyt. Iacobæa 7. siue foliis rotundis, serratis.

Locus

Hanc cum Gesn. in peregrinatione nostra obseruauimus in monte propè wesen, non longè à lacu Tigurino, florentem mense Iulio.

IACOBÆA PANNONICA FOLIO non laciniato.

Descriptio

Terna, aut quaterna, aut plura habet *folia*, latiuscula, in ambitu leuiter dentata, *caulem* cubitalē plerumque, angulosum, gracilem, per quem inordinata sparsa sunt *folia*, infimis paulò minora, at in supremo angustiora, lata basi ipsum amplectentia: in sūmo caule quaterni aut quini, tanquam in vmbella nascuntur *flores*, Iacobææ vulgaris floribus non multùm absimiles, antè quàm explicentur ex atro rubescentes, sed vbi aperti sunt auri fulgore splendentes, quos in ambitu stipant quindena aut plura foliola per extremum incisa, supernè phœnicea, subtus verò quodammodò rubentia: ii flores maturi in pappum abeunt, cui inuolutum est *semen* nigricans, oblongiusculum, vulgaris Iacobææ semini non dispar: *radix* non valdè magna, nigricans, tenuibus fibris candicantibus donata, sub Autumnū noua denuò folia latiora, ad veteris caulis sedem singulis annis producit. Tota planta mollicula, & quadam lanugine obsita conspicitur: amaricantis est saporis.

Clus. Pannon. p. 573. Iacobæa secunda, p. 574 Iacobęa Pannon. folio non laciniato: Hist. post. lib. 4. p. 22. Iacobæa Pannon. 2.

C. Bauh. Phyt. Iacobæa 8. siue foliis nonnihil dentatis. *H. Lugdun. not.*

Locus.

Iacobæa Pann. 2. Clusii nascitur apud Nemethuuyuuar Ill. Balthasaris de Batthyan, aliisque Pannoniæ & Austriæ inferioris montosis & cæduis siluis. Floret Iunii initio, & sub eiusdem extremum finem, semen maturum est.

IACOBÆA MARINA SIVE cineraria.

Descriptio

Vultus cōsimilis Iacobææ cognominem hanc reddidit, natalisque locus maritimus differentiā adiunxit: prima *folia* Quernis similia, rarioribus fissuris minusque altis incisa; quæ postmodum ad costam vsque profundiùs diuiduntur, digitali ferè intercapedine segmenta laciniata intercedente, crassiuscula; inferiùs cinereo molli tomento vnà cum pediculo obsita, superiùs atrouirentia, nitida, & nonnulla quoque lanugine fortuita obiter respersa, sapore prædita parum grato: flores multi coaceruati Iacobææ, Melini, in pappos tandem abeunt. Lob. Adu. & Ic. Pl. Cineraria, Iacobæa marina, Chrysanthemum marinum, & Artemisia marina Neotericorum. Tabern. Icon. & Hist. Iacobæa marina, Cineraria, S. Jacobs blum. Dodon. Lat. in fol. Iacobea 3. Cineraria vulgò dicta, à subalbido cinerum quorundam colore, quem refert Cinerariæ nomen, quæ à nonnullis Erigeron marinum dicitur. C. Bauh. Phyt. Iacobæa 1. siue marina. Erucam cineream Lugdunensis bis pingit bisque describit p. 651. & p. 1383. quæ sanè eadem cum præcedenti. *H. Lugdun. not.*

Hanc plantam olim vidi in horto di S. Saluatore ad Burgo di S. Catharina, Vidi etiam in horto Nicolai Ferrariensis & à Innnocenti:

Ægyptii, autore Alpino, Artemisiā albâ (quæ illi Achaouam, Cineraria, & Iacobæa marina vocatur,) ad multa vtuntur, quippe decoctum ex foliis paratum ad renum vesicæque calculos pollere aiunt, nec non ad sanandas viscerum antiquas obstructiones, frigiditatem, strangulationem, sterilitatem, inflationem, atque ad menses interceptos reuocandos, in insessionibus.

IACO-

IACOBÆA VVLGARIS.

Descriptio

LÆtius solum nacta trium cubitorum altitudinem assequitur, *caule* recto, rubente, striato: *folia* alternatim posita, Senecionis maiora, leui adstrictione prædita: *flores* plures iuncti, Senecionis, maiores, lutei, vmbilico concolori in pappos tandem abeuntes: *radix* alba, fibrosa. Duas figuras ex Fuchsianis ponimus non vt specie differentes, sed tantùm variantes.

Synonyma. *Senecio maior. Herba S. Iacobi. Flos S. Iacobi. Herba Iacobæa. Iacobæa. Senecio. Artemisia polyclonos. Flos Iacobæus.* *Differentiæ*

Iacobæa vulgaris dicitur Senecio maior, Matthiol. Castor. Lugd. Camer. apud Matthiol. in Hist. & Epit. Herba S. Iacobi, Fuchs. Cæsalpin. Flos S. Iacobi, Brunf. Trago. Lonic. Herba Iacobæa, Tab. Iacobæa, Dod. gall. & fol. Iacobæa, Senetio, Lob. Adu. Obs. & Ic. Plant. Artemisia polyclonos, seu Flos Iacobæus, Thal. Iacobæa vulgaris, Clusio & C. Bauh. apud. Matthiol. & Phyt. vbi ei quarta est. Differentias habet, inquit, in foliis: alterius sunt instar Erucæ laciniata: alterius ad Raphani folia accedunt, sed minùs hirsuta.

Nomina linguarum

Iacobæã vulgarem Germ. vocant S. Jacobs blumen: quibusdam S. Johans blumen / & groß creütz blumen. Belg. Sint Jacobs cruyt aut bloemen: Gallis, *Herbe ou fleur de S. Iaques.* It. *Carduncello maggior.*

Locus & Tempus.

In Pannoniis, Austria, vicinísque regionibus nascitur frequentissima, Iacobæa vulgaris Clusii. Iacobæa abundat passim Montbelgardi florens adhuc Septembri & Octobri: Monspelii obseruaui cùm flore mense April. & Maio: Basileæ quà itur Mouters Octobri, ab fluuium Birse intra vrbem & quà itur Brentzack / & versus Gödeltinguen prope Molendinum. Geneuæ frequens est.

Vires

Flos S. Iacobi non solùm eandem formam, sed easdem cum Senecione vires & facultates obtinet, vt pro illo iure vsurpari possit, inprimis autem vulneribus, inflammationibus, & fistulis medetur, Tragus.

IACOBÆA LATIFOLIA.

Descriptio

IAcobæa latifolia caulem habet tricubitalem, teretem, rubentem, medullà albà farctum, in ramos alterius instar diuisum, quorũ extremis *flores* insident, magni, lutei, stellati, ceu vulgaræ, & tandem in pappum tomentum euanescentes: at *folia* plurimùm differũt, dodrantem ferè longa, duabus vnciis latiora, serrata, glabra, mollia, profundè circa principium secta, reliquà & vltimà laciniâ ad Bugulæ folium accedente: verùm enimuerò, quæ per ramos conspiciuntur paullò magis sunt laciniata, Artemisiæ ferè diuisurâ. Radix obliqua, multis fibris capillata: suspicor annuam herbam.

In Sundcouia florentem Augusto obseruaui ad ripam fluuioli.

IACOBÆA PANNONICA LATIFOLIA.

Descrip.

CVbitali interdum excrescit *caule*, firmo, striato, quem ambiunt *folia* lata, rugosa, mucronata, per oras serrata, viridia, latiore basi, & veluti appendicibus quibusdam prædita, infimâ parte quà caulem amplectũtur, ingrati & nõnihil acris saporis: quæ verò à radice germinant, rotundiora sunt & maiora, sed nullos appendices habent, perinde tamen serrata, atque superiora: summus caulis diuiditur in aliquot ramulos, qui *flores* omninò luteos sustinent, Iacobææ vulgari similes, multò tamẽ maiores, & ad Buphthalmi amplitudinem accedentes, maturitate in pappum euanescentes: *semen* obseruare non licuit: *radix* satis crassa & candicans, subinde fibras, vulgaris Iacobææ instar, in latera expandit.

Clusio Pann. p. 574. Iacobæa latifolia Pannonica tertia.

C. Bauhin. Phyt. Iacobæa 6. siue latifolia flore Buphthalmi.

Locus tempus. Prouenit in Austriacis Stiriacisque Alpibus: Floret Iunio & Iulio, in hortos translata etiam Maio.

CHRYSANTHEMVM ALPINVM Iudenbergense Iacobeæ affine.

Descriptio. MVlta habet secundum radicem longiuscula *folia*, Absinthio vmbellifero, quod infrà describetur, similia, crassa, pollicari longitudine, in lacinias aliquot diuisa, viridia (in nouellis tamen quædam canicies conspicitur) amari saporis: *caules* aliquot palmares, rarioribus & tenuib[us] dissectis foliis ornatos, striatos, in quib[us] veluti vmbellæ denûm aut duodenûm luteorum *florum*, Iacobeæ vulgaris floribus non multùm absimilium, & eiusdem odoris: *radix* crassiuscula est, multisque candicantibus fibris capillata.

Clus.Pann.p.565. Chrysanthemum Iudenbergense, siue [vt in post.inst.] alpinum 1. Ad Chrysanthemi genera referendum, aut Iacobæis adnumerandum.

C.Bauh. phyt.p.225. Chrysanthemum 2. siue alpinum foliis laciniatis: Hoc attulit D.D. Theodorus Collado Nemausanus nunc Medicus ex Helueticis alpibus.

Locus. Chrysanthemum alpinum 1. Clusii prouenit in Iudenburg, Spital, & aliis quibusdam Stiriæ iugis, cum Leucanthemo mox describendo: eodem tempore florens.

CHRYSANTHEMVM ALPINVM Etschelianum Iacobææ affine.

Descriptio. NVmerosa proximè radicem nascuntur *folia*. Abrotoni maris foliis respondentia, dilutiore viriditate nitentia, & odore, si terantur, haud ingrato, sapore verò amaricante & minimè grato: ex his *caules* exeunt pedales, minoribus foliis onusti, in aliquot interdum ramulos diuisi, qui singulos aut geminos sustinent *flores* Chamæmelo vulgari maiores, inodoros, omninò flauos, hoc est, medium orbem luteum cingentibus etiam luteis foliis, satis latis: *radix* fibrosa & nigricans est, pluresque à latere spargit ramos.

C.Bauh.phyt. Chrysanthemum 3. siue alpinum foliis Abrotani multifidis.

Inuenitur, inquit Clusius, in Etscher, Snealben, Veitzalben, & celsis aliis Alpium Stiriæ iugis. Floret Augusto. Ibi etiam inuenitur Chrysanthemum Alpinum Snebergense, Clusio 3. [C.Bauhin.4.] Alpinum dictum. Locus & Tempus.

TRAGOPOGON SIVE BARBA hirci Veteribus.

CAP. XII.

TRagopogonis seu Tetrapogonis, quem alii Comen vocant, inquit Dioscorides, *caulis* breuis est, *folia* habens Croco similia, *radicem* lõgam, dulcem (supinam addit Hermol.) In summo caule calix est magnus [ἐπὶ δὲ τῷ καυλῷ κάλυξ μέγας,] & eius summa parte erumpit semen nigrum (σπέρμα μέλαν) à quo etiam nomen accepit. Est autem herba, quæ in cibi vsum venit. Et ita Marcellus, Hermol. Cornar. Matthiolus. Tragopogõ. Coma.

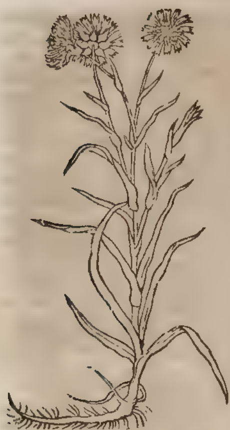
Hirci barbæ, inquit Theophrastus, radix longa & dulcis, folia Croco similia, nisi quòd longiora sunt: caulis breuis, super quem calix amplior, & è summo vertice pappus canus grandior, à quo scilicet Tragopogonis nomen accepit: [non igitur à semine nigro vt sibi falsò nonnulli imaginantur.]

Cæterum, Tragopogon [Hirci barba] & Scãdix à Plinio vocatur, nisi, quod suspicatur Hermol. deprauata lectio sit: is aliàs descriptionem Dioscoridis mutuatus. Scandix Plinio.

Acetarium quidam olus hanc esse falsò volunt, quam vulgò Barbam petræ & in Gallia Cispadana Barbulam hircinam vocent: habetur & quæ Gerontopogonon, id est, Senis siue presbyteri barba dicitur, Tragopogoni fere tota similis, nisi quòd lacte manat & radice amara est, non dulci: à Nicandro Geros Pogon fortasse nuncupata. Tragopogona vocari, & in Trago pisce partem sub gula eius nigricantem Athenæus autor est. Tragopogona, Galenus inter simplicia non recenset, inquit Cornarius. Et officinæ ostendunt falsam pro vera Hirci barba herbam. Tragopogon à Galeno cognominata est planta, quæ Ledum seu Ladanum dicitur, & Barba hircina Arabibus, vt Auicennæ & Serapioni, teste Trago libro 1. cap.95. inquit Gesnerus. Amatus quantùm videt Matthiolus, eam plantam Tragopogona putat, quæ Fuchsio Apios dicitur. De hac nos H.n.g.lib.17. egimus sub titulo Chamæbalanus.

TRAGOPOGON FLORE luteo, purpureo, ac puniceo.

IN pratis obuius Trogapogon *radice* lacte turgente dulci, minimi digiti crassitudine, longa: *caulis* cubitalis, foliis ab imo ad summum vestitus, ferè porraceis, carinatis, caulem

lem amplectẽtibus: ex quorum sinu rami pronascuntur: quorum summis insident *flores* magni, denso foliorum radiatorum agmine stipati, lutei: qui in pappos abeunt, *semine* appenso. Ab hoc non multùm differt atropurpureus, & puniceus, siue spontaneus cultus. Quælibet plantæ ferè pars vulnerata lac fundit album, emanãs, mox in luteum facessens, viscidum, quod radici rectæ, digitali vel maiori crassitudine, teneræ copiosum & dulce cùm sit, culinis expetitur: *caules* inanes ramosi, foliis multis stipantur Porraceis, quæ interdum valdè lata interdum tenuissima: *flores* foliis octo virentibus longis & acuminatis obuallati, trib⁹ vnciis, superantes, qui colore sunt vel atropurpureo vel puniceo: qui postea in pappos abeunt: quibus adhæret *semen* duas vncias longum, teres, striatũ, asperum, per maturitatem extremam nigricans.

Descript.

Synonyma. *Saffefrica.* Τραγοπώγων, Hirci barbulã, Hetruria vulgò appellat Saffefrica, flore aureo: Nesciuerim[inquit Matthiol. in prior. comm.] qua ratione ductus negarit Hermolaus hanc Theophr. & Dioscor. legitimã Hirci barbulam esse, cùm illa pulchrè huius notis respondeat. *Sed* Matthiolus iniuriam facit Hermolao, qui de Barba Capræ Fuchsii scribit.

Hermol. repreh. Hirci barbula.

Camer. hort. Barba hirci flore luteo & purpureo.

C.Bauh. Phyt. & apud Matthiol. Tragopogon 1. siue pratense luteum. Itẽ Tragopogon 2. siue cęruleum.

Anguill. epist. 7. scribit Tragopogonem, i.e. Barbam hirci, in Tuscana dici Saffefricam & Barbam di prete: Pataui Herbam lissam. Cord. Hist. Hirci barba.

Barba di prete. Herba lissa.

Hieron. Brunsch. magno errore Hypocistida in hac herba nasci putauit, Ledum fortè intelligens, quod à Galeno Tragopogon nominari, iam suprà ostendimus.

Hieronimi Brunsch. error.

Tragopogonis & Gerontopogonis H. Lugd. tres ponit figuras, sufficerent duæ ac etiam vna: si nostra Fuchsiana placuisset, secundam non curassemus putandam: non existimarim à Tragopogone distinguendam Sassificam Italorum.

Tragopogon alterum (inquit C.Bauh. in animaduers. in Hist.) & Gerontopogon p. 1079. In omnibus conueniunt, præterquam in radicis sapore, qui in illa amariusculus, in hac dulcis statuitur. Sed idcirco duabus figuris non erat opus.

Dodon. Lat. in fol. Tragopogon (vt Fuchs. Lonic. & Cæsalp.) Item: Tragopogon cum pappo: *figura superflua.* *Dod. nota.*

Tragopogon flore luteo purpureo, ac puniceo vocatur Græcis, τραγοπώγων & κόμη. Item & πεπαπώγων. Hirci barba, Coma. Germ. Bocksbart/ Gauchsbrot. Belg. Boxbaert / Josephs bloeme. Gall. *Barbe de Bouc.* Montbelg. *de la barbe au Loup.* It. *Barba de Becco.* Hisp. *Barba cabruna & Barba de cabron.* Angl. Bockes bearde. Boh. Kozy bradka. Pueri, ait Tragus, qui radice tenera adhuc vesci solent, sicut & alias herbas, præsertim Oxalida deuorare consueuerunt, Gauchbrot/ quasi Coccycis panem, ob dulcedinem radicis vocãt, quæ si Apitiis perspecta foret, nunquam non acetariis suis illam præ cęteris herbis & radicibus insererent.

Nomina linguarũ. *Panis Cuculi.*

Tragopogonem luteum obseruaui Monspelii cum flore Aprili & Maio & Augusto in pratis, Geneuæ virẽtem in horto meo mense Ianuario, cum flore Maio in pratis, etiã Iunio. Lugduni copiosum in pratis: Pataui vidi mense Februario, & Montbelgardi abundat in pratis florens Maio. Notandum omnes flores ad Orientem cõuerti. Tragopogonon purpureum passim prouenit mense Aprili & Maio.

Locus & tempus.

Barba capri tenella à Belgis holitoribus acetariis miscetur, ac facultatib⁹ Condrillis adstipulatur, lancinationibus æstuantibus, iecori, stomacho, renibus & thoraci auxilio est. Estur Barbula hirci prior Matthioli, hyeme frequenter in acetariis, glutinat recentia vulnera, si foliorum succus vel eius stillatitia aqua spleniis & attritis linteolis superponatur: radix excalefacit, ac etiam primo ordine humectat: alterius radicis lacteus succus adstringit, cohibet, firmat, & modicè abstergit, esui tamen inidonea est. Radix cruda aut cocta esa, vel ius bibitum, vrinæ stillicidio medetur, calculũ expellit. Pectoris vitiis succurrit: tussi sc. respirationi difficili, tabidis, & pleurisi, ceu & succus eius, & aqua distillata. Sed & vulneribus vtiliter adhibentur, & lac eius, quæ breui temporis spatio ad cicatricem perducunt. Aquam ex herba & radice distillata Maio mense, remedium esse præsentissimum aduersus apostemata & dolores laterum legitur apud Tragum. Plura qui volet, legat Tab.

Vires. *Facultas Condrilla.* *Vulnera.* *Vrinæ stillicidium.* *Pleuritis.* *Apostemata.*

TRAGOPOGON FOLIO LACINIATO flore pallido, & Monspeliense flore luteo.

Tragopogoni *radix* similis tenera lactiflua, *folia* priora tenuia, longa, quędam non laciniata, alia lacinias paruas habent, vbi primò prouenit ex semine deciduo & locis sicciotibus cultis: in qua *caules* plures nascuntur cubitales, amplexu foliorum liberi, quæ tamen satis tum per ramos frequentia, triplò quadruplóue vulgati Tragopogonis foliis latiora, in crebras profundas lacinias dissecta, quæ aliquid commune habent cum Dente Leonis: *flos* luteus pallens

Descriptio.

qualis vulgari: at *semen* ad Scorzoneræ femina propiùs accedit.

Fabio Columnæ de plant. nouis p. 21. & 22. Tragopogõ laciniatis foliis. Anguill. epist. p.183. Acorum Theophrast. & *Herba di venere.* C.Bauh. phyt. & apud Matth. Tragopogõ 3. siue laciniatũ primis foliis penitùs gramineis, integris nec laciniatis.

Locus & tempus

In horto Ill. C. Wirt. floret Maio, semen maturat Iunio & Iulio, quo tempore perit, nec vltra annum durat, semine deciduo quotannis se propagans. Basileæ, Patauii, & Bononiæ etiam ob- [illegible]

TRAGOPOGON FOLIO GRAMINEO flore albo & luteo cum tantilla purpura.

Descriptio

Foliis est minoribus, Garyophyllorum florum sylu. alborum foliis similibus, angustis & acutis: *radix* aliis Tragopogis similis capite capillato: *caules* tenues rotũdi, in quorum summitatibus capitula cyano similia: ex quibus vbi aperiuntur prodeunt *flosculi* albi, aliis similes nisi longiores & acutiores, similes Belli maiori [Ioãnis blûmen:] prouenit incultis locis humidis: floret Iunio & Iulio.

C.Bauh. phyt. p.536. Tragopogon 5. gramineo folio, radice villosa.

TRAGOPOGON HISPANICVS SIVE Escorzonera aut Scorzonora.

Descriptio

Pedali longitudine est *radix*, crassitudine pollicari, lacte dulcissimo, non sine aliqua adstrictione, prægans, *caulis* sesquicubitalis, multis alis concauus, inanis, lanugine quadam rasili obsitus: quâ eàdem inferiùs pubescunt *folia*, latiore basi caulem amplectentia, longa, Tragopogonis, sesquiunciam lata vel angustiora, in perquàm longum angustissimum mucronem desinentia: *flores* insident extremis ramulis singuli, Tragopogonis, lutei, ex calycib᷒ squamatim compactilibus, læuibus: *semen* Tragopogonis papposum.

Matth. in poster. comm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Scorzoneræ Hispanicæ ac Bohemicę meminit, easque pingit ac Tragopogonis cõgeneres facit, aitque Hispanis Scurzoneram siue Scorzoneram, quòd à vipera demorsis, quam ii Scurzo vocant, præsentaneo remedio auxilietur, Viperinam esse. Is non putat esse quemquam qui de ea ante ipsum scripserit: inuentam esse primùm in Catalonia Hispaniæ à quodam seruo Aphro: qui propinato radicis succo incolumes seruabat quotquot demorsi fuerant: primùm misisse siccam Ioh. Odoricum Melchiorium Trid. Reginæ medicum, paulò pòst viridem ex Hispaniis allatam: Non multo pòst tempore copiosam quoque in Bohemia nasci compertum esse: &c. Non deesse autem, qui in Hispania hanc plantam Chondryllam esse censeant: sed horum sententiæ non esse subscribendum. — *Scorzoni Hispanica & Bohemica Matth.* — *Chondrilla non est.*

Gesnero de hortis Tragopogon peregrinus vel Hispanicus dici posse videtur illa herba quæ Hispanis Escorzonera, hoc est, Serpentaria dicitur, quæque depicta est in fine iconum stirpium Fuchsii edit. Antuerpiensi. Tragopogonis autem genus esse monuit Coudenbergius. In Tarraconensi Hispania [nunc vocant Cataloniam] Herba Mauri cuiusdam industriâ cognita est quam vocant Escorzoneram. Existimant eandem esse quâ olim Ptolomeus liberatus sit, vt Cardanus lib. 6. de rerum variet. prodidit, qui Escorzoneram vocat. — *Tragopogon peregrinus vel Hispanicus.*

Lobel. Icon. Plant. p.551. & Obs. p.298. Scorsonera, Viperaria.

Cæsalp. p.518. Scorzonera de qua Nicolaus Monardes Hisp. quam multi existimant apud Dioscoridem Condryllam esse, sed magis videtur ad Tragopogoni genus reducenda.

Camer. hort. Scorzonera floribus simplicibus & plenis in multis locis Germaniæ, à qua Hispanica non alia ratione quàm soli & Climatis ratione videtur differre. Aliquot huius differentias Pannoniæ & Austriæ peculiares recenset Clusius.

Thal. Scorzonera tenuifolia lutea, de quo stirpis genere varia varii hactenus statuerunt. Nã initiò planta Hispanica nonnullis dici cœpit, deinde Scorzoneræ nomen ei accessit: plurimis in Germaniæ locis reperitur. Differentias verò foliorum ratione & florum etiam euidentes obtinet, ita vt altera sit latifolia, altera angustifolia. Est

etiam altera subdulci, altera amarâ radice; quã antidotaria vi magis præditam esse existimo.

C.B.not. Hæc eadem verba Thali pro suis recitat C. Bauh. Phyt. qui præterea malè separare videtur suam Scorzoneram 1. siue latifoliam sinuatam, seu Matthioli Hispanicam, ab eiusdem Boëmica, seu sua latifolia secunda. Matthiolus siquidem has non distinguit. Non malè quidem C. Bauh. Scorzoneram Serpentariã quoque, quòd contra venena serpentum efficax habeatur, cognominari posse diceret, sed id ipsi non donandũ quod Scorzoneram & Serpentariam eandem statuat. Serpentariæ nomen de pluribus dicitur plantis. Tragopogis porrò adnumerandas esse eas plantas, quas vulgò Scorzoneras vocant, nemo est, vt arbitratur Clusius, qui dubitet. In eo solùm differre videntur quòd illorum radix minimè sit viuax, contrà quàm Scorzoneræ.

Tragopogi & Scorzonera differentia

Locus. Taberñ. Icon. & hist. Scorzonera Hisp. Viperaria. Item Scorzonera Germanica. *Miror* tantam similitudinem picturæ Scorzoneræ Hisp. cum Scorzonera Germ. 1. si diuersarũ plantarum. Oritur montosis locis, præcipuè humectis. Maius Scorzoneræ genus duntaxat in Hamburgensi monte Pannoniæ inuenit Clusius, quodã loco admodum herboso, & arboribus circumsepto. Bohemicam nasci scribit Matth. in monte quodã siluoso, vliginosóque, nõ lõgè à Poggebrot. Scorsonera latifolia siue Hispanica ex semine mihi fœliciter Montbelgardi prouenit in Horto Ill. E. C. vbi caulem & semina pertulit, perit interdum tamen, plantæ non ferunt caulem ante tertium annum: eam etiam habui Lugduni & Geneuæ in hortis meis, primo anno non ferebat caulem: Lugduni florebat Maio, Geneuæ Iunio. Pataui observaui mẽse Martio in horto D. Cortusii: Spiręvidi florentem Iunio in cultissimo horto Clarissimi viri D. Tengnadel Assessoris.

Vires Tota planta magni est vsus ad magnos morbos depellendos. Namque præsentaneo remedio aduersus viperarum cæterorúmque venenatorum morsus ictúsue, ac pestiferos morbos quoscunque, tam è foliis, quàm è radice succus desumitur, præbetúrque potandus: Vtilis repôsita conseruæ modo ad vertigines & capitis dolores, aliquoties ℥ß. in hebdomade sumpta. Comitialibus item ingruente insultu mirè affectis subuenit. Cardiacis item datur & vertiginosis. Enimuero commanducata per se radix tristitiam discutit, hilaritatémque conciliat. Quin etiam lacteus radicis succus oculorum aciem acuit.

Dolor capitis *Comitiales*

Oculi.

Tanta eius vis, inquit Manardus, aduersus Scorzonem, vt si eius succo tangatur, torpeat confestim: si iniiciatur in os, pereat: manibus eo succo illitis contrectatur serpens prædictus sine periculo: non enim mordet, atque adeò torpescit, vt semimortuus videatur: qui fuerit ictus, si comedat de eius radice, aut succum foliorum bibat, confestim sanatur, si inflatus iam fuerit, desidet tumor: sedantur dolores, & deliquia: si præsumatur antequam momorderit, non superueniunt praua symptomata: bibitur eius succus clarificatus, vel per se vel cum aliis roborantibus cor, aut veneno resistentibus, non solũ ad Scorzonis ictum sed & ad Viperę, aliorúmque serpẽtium: datur eius aqua distillata ad febres pestilẽtes & malignas: prouocat enim sudorem mirificè, vbi natura hunc motum tentat: confert ad melãcholias, tristitias & deliquia: miscetur quoque epithematibus cordi conferentibus: radices conditæ per multos dies assumptæ, & aqua prædicta obstructiones Hepatis & Lienis tollunt: menstruasque purgationes moliuntur.

Febres pestilentes.

An porrò similibus facultatibus præditæ sint Scorzonerę Pannonicæ quibus celebrem illam & adeò decantatam Hispanicam pollere aiunt, neminem adhuc periculum fecisse arbitratur.

TRAGOPOGONIS SPECIES, SIVE SCORsonera humilis latifolia.

Descriptio Latiora breuioráque habet *folia*, quã Scorzonera maior Pannonica 1. Clusii, Bupleuro latifolio, siue Elaphobosco Mõpelliano non valdè dissimilia, crassiora tamẽ & duriora, quinque neruis, seu venis per longitudinem excurrentibus, distincta, cærulei quodámodò viridi permixti coloris, gustu verò aliquantulùm amaro & fetuido: *caulis* inter hæc assurgit gracilis, pedalis altitudinis, striatus, raris foliis septus, cui insidet *fl*[os] superiori similis, luteus, magnus: quo marcido nascitur in calycibus *semen* oblõgum, asperum, Tragopogo simile, sed minus, in villosa materiâ albâ latens: *radix* pollicaris est crassitudinis, interdum maior, longa, nigro, rugosóque cortice tecta, intus alba, quæ confracta lacteo succo manat, successu temporis flauescente, superiore parte, hirsutâ veluti cæsarie donata est, & in plura capita plerumque extuberat, ex quibus folia prodeunt.

C. Bauh. Phyt. Scorzonera 3. siue latifolia neruosa, Clusio humilis latifolia.

Hanc Clus. in monte Badensibus thermis imminente, viciníśque aliis locis, obseruauit in Austria.

TRAGOPOGONIS SPECIES SIVE SCORzonera humilis angustifolia.

Descriptio Firmatur hæc crassâ *radice* longâ, nigro, denso, rugoso cortice præditâ, lacteo succo plenâ, quæ nõnunquam superiore parte in plura capita, quemadmodum præcedens, extuberat, crassitudine minimi digiti (nouellarum plãtarum instar) villosâ: ex quibus multa

nafcuntur *folia* Tragopogo fimilia, firmiora tamen, breuiora, & eiufdem, cum præcedentis foliis coloris: inter ea excrefcit humilis, palmum vix excedens *caulis*, aliquot breuibus foliolis feptus, cauus, *florem* in fummo faftigio ferens flauum, alteri ferè fimilem: *femen* deinde in longioribus caliculis, Scorfoneræ Hifpanicæ femini par, minus tamen, quod maturitate, leuiffimo auræ flatu excutitur, & eius arbitrio fertur.

C.Bauh. phyt. Scorzonera 4. fiue anguftifolia prima.

Locus & Tempus. Hæc & fequens florent Aprili & Maio: femen interdum Maio, aut fub Iunii initium maturefcit.

Meminit etiam Clufius Scorzoneræ humilis fibrofa radice quæ illi 4. C.Bauhino verò quinta dicitur.

TRAGOPOGONIS SPECIES SIVE Scorfonera maior anguftifolia fubcæruleo flore.

Defcriptio. Frequentia huic funt *folia*; longa, Tragopogi foliis minora & anguftiora, inter quæ cubitalis affurgit *caulis*, cauus quidem ille, fed firmus, durus, viridis, aliquot oblongis foliis feptus, & fupremâ parte in binos aut plures ramulos diuifus, ferentes in lõgioribus calycibus *florem* Scorfoneræ Anguftifoliæ floribus non diffimilem, nifi quòd paulò minor fit, & coloris ex cæruleo purpurafcentis, iucundi odoris, paftillorum è benzoino confectorum nidorem quodammodò æmulantis, fed fugacis admodum: fena deinde, octona, aut plura in fingulis calycibus *femina*, Scorfoneræ feminum æmula, quæ matura, cum fuo pappo à vento excutiuntur: *radix* fingularis, minimi digiti craffitudinem æquat, denfoque, foris nigricante, & rugofo cortice obducta, fupremâ parte hirfuta, & villofa, quæ vulnerata, fuccum exftillat initiò lacteum, deinde fuluefcentem, guftu primùm gummofo, poftea aliquantulem acri: viuax eft, vt reliquarum radices, vetuftate craffior euadens, & fuperiore parte in plura capita fubinde exuberans.

Cluf. Pannon. p.639. Scorfonera Pannonica 5. Hift.poft.lib.5.p.139. Scorfonera anguftifolia elatior pannon. 4. Scorfonera maior anguftifolia cæruleo flore.

C.Bauh. Phyt. p.538. Scorzonera 6. fiue anguftifolia fubcærulea.

TRAGOPOGON SPICATVS tenuifolius

Tragopogon fpicatus Hiftor. Lugdunenfis,

Defcriptio. radice, foliis, caule geniculato, fimilis eft reliquis Tragopogi generibus, nifi gracilior *caulis* eft, *radix* tenuis, *folium* anguftius, *flos* autem luteus maximè difcrepat, & qui fpicatim coacervatus fit.

C.Bauhin. phyt. pag.536. Tragopogum 4. fiue fpicatum luteum.

VIRGA AVREA VVLGARIS latifolia.

Defcriptio. Geniculatim huius incedit *radix*, obliquè per terram acta: fufca, frequentes dimittens fibras albicantes, fapore aromatico: *caules* recti & rigidi, duos aut tres circiter cubitos alti, ftriati, fubhirfuti, medulla fungofa farcti: *folia* tum à radice, tum in caule, & hæc quidem alternatim, longis pediculis appenfa, interdum nullis aut perquàm breuibus donata, quorum quæ ima funt, palmum ferè lata exiftunt, duos circiter longa, fuperiora minora, atrouirentia, vtraque hirfuta & per ambitum ferrata: *flores*, tum in fummo caule tum pediculis peculiaribus ex foliorum alis exortis, frequentes infident, Doriæ vocatæ floribus fimiles, lutei, magnam partem ftaminei, in pappos euanefcentes.

Virgam auream vulgarem latifoliam multi Solidaginem Sarracenicam, heidnisch wundkraut/ appellant. An autem hæc vera fit Solidago Sarracenica afferere non vult Matthiolus. Is in poft. comm. Ital. & Lat. cum magn. fig. quam vulgò Virgam auream vocant Herbam Iudaicam & Paganam cognominat, atque eius flores non effe fimiles Camomillæ, vt Fuchfius in fuo herbario pinxerit. Negat præterea effe vllo modo Sideritin primam. Non exiftimo ego Matthiolum nouiffe difcrimen inter Solidaginem Sarracenicam & Virgam auream: reprehendit figuram Fuchfii, quum tamen planta quam pingit, ei nota non fit: præterea eius figura, quod folia attinet minùs probanda videtur: meritò dixit fe nolle Matthiol.

nolle asserere, an sit vera Solidago Sarracenica.

Virga aurea, inquit Gesn. de hortis, vulgò ab Italis dicta, nominatur a Fuchsio Solidago Sarracenica (latifolia, vt ab ipso nobis præsentibus appellabatur:) Verùm præceptori Fuchsio hac in parte assentiri non possum, quum hæ duæ plantæ non parum differant. *Fuchs. not.*

Hist. Lugd. p. 1272. Virga aurea Matthioli. Itē: Virga aurea Dodonæi. Duæ figuræ eiusdem plantæ.

C. Bauh. Phyt. Virga aurea 2. siue angustifolia. Hæc sæpè sine crenis vel saltem minùs cōspicuis, aliquando folia circum minutissimè serrata: foliis oblongis, aliquando subrotundis.

Nomina Virgæ aureæ hæc planta nomen inde accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant. Belg. Gulde ronde. Gall. *Verge d'or*. Sunt qui Leucographin Plinii autument. Solidago & Consolida ab aliis à viribus denominatur.

Locus & tempus Copiosè prouenientem vidi Geneuæ. Basileæ cùm essem obseruaui copiosè florentem Octobri in monte Moutets, & in monte propè Krentzach, mense etiam Augusto florentem in monte propè Leurach.

VIRGA AVREA SIVE SOLIDAGO SARracenica latifolia serrata.

Descriptio Triplò latiora huic quàm iam dictæ *folia*, longiora, cæteroqui similia, perinde vt *caules* ramíque: at verò *flores* lutei, papposi non secūdum ramulos spicati, sed summis extremísque vmbellam quodammodò effigiantes hærent.

H. Lugd. not. Hist. Lugd. p. 1271. Consolida Sarracenica maior: item p. 1273. Virga aurea altera Lobelii. Duas figuras vnius stirpis existimo duobus diuersis capitibus descriptas.

Differ. C. Bauh. Casp. Bauhin. Phyt. Virga aurea 3. siue latifolia serrata: Reperi in monte Rosberg propè Maßmünster florentem Octobri: Frater Casp. Bauh. in Basileensi monte Münchenstein.

VIRGA AVREA ANGVSTIFOLIA SERrata, siue Solidago Sarracenica.

Virgam auream angustifoliam hanc voco, ad alterius differentiam quæ foliis latiorib⁹ prædita est: quarum vtraque à Virga aurea vulgari diuersa est. Hæc itaque, de qua nobis sermo, bicubitalis & tricubitalis est, *caulibus* striatis, glabris: ex quibus alternatim *folia* nascuntur palmum & sesquipalmum longa, vnciam vnam aut duas lata; similia ferè foliis Salicis auriculatæ, Doriæ instar per ambitum crenata, sed tenuiora, glabra, non hirsuta vt in vulgari, sapore quodam aromatico prædita, calidiusculo: *flores* non secundum caulem, vt in Virga aurea vulgari, sed extremis surculis vt in Doria, vt vmbellam quodammodò mentiantur, lutei, foliis longiusculis; ternis vel quaternis constantes, staminibus in pappos resoluendis mediū obtinentibus. **Descriptio**

Trago, Dodon. & Fuchsio, Herba fortis, quibusdam Herba fortis, quibusdam etiam Cartafilago & Filago, cùm, inquit Fuchsius Cartaphylax dicēdum esset cuius nec descriptio isti conuenit. *Herba fortis. Herba fortis.*

C. Bauhin. Phyt. est Virga aurea 4. siue angustifolia serrata cuius aliam adhuc speciem esse asserit longioribus foliis. *Virga aurea angustifolia serrata, C. Bauh.*

H. Lugd. p. 1270. Consolida siue Solidago Sarracenica à coniungendis vulnerum labris à Saracenis & Turcis ita dicta: Herba fortis Gall. Consoulde & Consolide Sarrazine. Duas figuras habet, vni titulus Solidago Sarracenica Fuchsii, alteri Solidago Sarracenica Lobelii. *Herba fortis. H. Lugd. not.*

A me collecta est in monte Rosberg prope Masmunster, & plantata in Horto Ill. E. C. florens Septembri, ac etiam Octobri.

VIRGÆ AVREÆ SIVE SOLIDAGINI angustifoliæ affinis Lingua auis Dalechampii.

Descriptio Lingua maior duorum aut trium est cubitorū, *caule* striato, cauo, per quē ex longis interuallis alternata *folia* Solidaginis Sarracenicæ non multùm absimilia, sine pediculis adnata, palmum aut sesquipalmum longa, semunciam circiter lata: in ambitu serrata, in acutū mucronē desinentia, & subtus veluti tomento obsita: supremus caulis in surculos crebros diducitur, atque hi rursùm in pediculos, in quibus *flores* lutei Solidaginis Sarracenicæ.

Lingua maior H Lugd. Conyza max. serratifol. Cam. H.Lugd.p.1037.Lingua maior.Camerario inter icones Harcyniarum ſtirpium fol.3. Conyza maxima ſerratifolia.

An Lob.Icon.Plant.p.347. Conyza Helenitis foliis laciniatis? Geſn.hort. Conyzę aquaticæ ſpecies. Thal.Conyza aquatica maxima ſerratifolia. C.Bauh.phyt. Conyza 12.ſiue paluſtris ſerratifolia.

Locus & Temper. Non placet à Dalechampio reponi inter Ranunculi genera cũ quibus nihil commune habet. Ante triginta annos plantæ caulem cum foliis non floridum repoſui, vbi collegerim non recordor. Siccam etiam habui à Richnero.

ALISMA SIVE DAMASONIVM
Veteribus.

Ἀλκέα. Acyron. Lyron. ALισμα, quod alii Ἀλκέαν, alii Δαμασώνιον, alii Ἄκυρον, alii λύρον vocant, teſte Dioſcoride, folia habet ἀρνογλώσσῳ ſimilia, anguſtiora tamen & ad terram deflexa: Caulis eſt cubito altior, habẽs capitula thyrſi ſpecie, (quidam βοτρυοειδῆ,) flores ſunt tenues, albi, ſubpallidi, radices μέλανος ἐλλεβόρου, tenues, odoratæ, acres, ſubpingues: Amat locos aquoſos. Radix drachmæ vnius aut duarum pondere pota cum vino, commoda eſt his qui Leporem marinum vorarunt, & quos Rana rubeta momordit, & qui Opium hauſerũt. Item ad torſiones [στρόφους] & dyſenteriam, tum per ſe, tum cum pari Dauco pota. Conuenit etiam conuulſis & ad vteri affectiones. At ipſa herba aluum ſiſtit, & fœtus reducit, & impoſita tumores (οἰδήματα) mitigat.

Meminit & Plinius lib.25.cap.10.Aliſmatis & quidem duplicis: alterius lacinioſis anguſtis foliis, alterius maioribus foliis, vtriuſque in ſyluis, cætera quæ habet ſunt Dioſcoridea. Eius in calculo expellendo vires ſe caſu expertum eſſe tradit Galenus, in dyſenteria autem minimè.

Aequiuoca De Aliſmate ſiue Damoſonio, magna inter Auctores controuerſia: aliis Plantaginem: aliis Calceolum Mariæ; aliis Digitalem: aliis Mentham græcam: aliis Auriculam vrſi, aliis Primulam veris; aliis Bifolium maius & minus: aliis Plantaginem aquaticam: aliis Saponariam: aliis Lilium conuallium: aliis Halymum: aliis Elleborinen: aliis Coſtum hortenſem, aliis Aliſina Monſpelienſium, ſiue Doriam de qua iam: aliis aliam plantam ſtatuentibus.

ALISMA MONSPELIENSIVM
ſiue Doria.

Deſcriptio OBliquè fertur *radix*, craſſitudine digitali, alba, multas longas ab inferiore parte fibras dimittens, concaua, vbi in *caulem* excreuit, ſapore aromatico & amaro, caulis trium aut quatuor cubitorum eſt altitudine, rectus, ſimplex, concauus: cui alternatim ſine pediculo *folia* adnaſcuntur, Lepidii foliis accedentia, non neruoſa vt ſunt Plantaginis aquaticæ, quibus etiam ſunt longiora, acuta, crenata, pinguia, priora folia habent aliquid ſimile cum plantagine aquatica, non tamen ſunt ita lata, nec neruos ſecundum longitudinem habent, cum pediculis ſunt cubitalia. Sunt ſapore Angelicæ aromatico, ſed remiſſiore, amaro: caulis faſtigium in aliquot diuiditur ſurculos, qui *flores* ſuſtinent Iacobææ luteos, ſed minùs folioſos, in pappos abeuntes. Sculptor noſter malè pro ſerraturis veluti pilos in icone noſtra demonſtrat.

Synonyma Geſn. hort. p. 286. Virga aurea, fortè Panaces Chironium cui Lapathi folium tribuitur, niſi id potiùs Doria circa Monſpelium dicta ſit.

An Lobel. & Pena Aduerſ.p. 124. Norbonenſium Dorea quaſi aurea, quam perperam Doriã vocant: neutiquam Doriæ duci triremũ, quaſi exoticæ huius repertæ laudem verè aſſerũt herbarii quidam. An Theophr.Panax Chironium & Plinii Pharnaceum. Figura Aduerſ. non placet. Lobel.Obſ.p.258.Ic.plant p.297.Herba Doria.Item Icon.plant.p.277. Herba Doria Narbonenſis.

Camer hort. Doreæ herba vtraque maior & minor ad Conſolidam auream accedens.

H.Lugd.p.1273.Dorea ſiue Herba aurea Narbonenſium Penæ, vulgò *L'herbe Dorée*.Item Limonium aliud.

C.Bauh.phyt. Virga aurea 1. ſiue maior, vel Doria, id eſt, aurea.

Aliſina ſiue Damaſonium quod quidam Monſpel.diiudicant, habeo in in horto Ill.E.C.viuaci radice quod floret Iulio & Auguſto, ſemen maturum Septembri; Vidi etiam Monſpelii Maio florentem ad fluuii ripam prope Caſtelneuf: vt & Pataui: Tiguri florentem Iunio in horto D.Geſneri qui Doriam appellabat. Ferrariæ in horto monaſterii S.Dominici. Locus & Tempus.

TRIPOLIVM MAIVS ET MINVS

Deſcriptio TRipolium vocãt hodie quidam herbam maritimam, cubitalem & ſeſquicubitalem, *radice* fibroſa hærentem: *folia* ad Limonii maioris folia accedunt, ſtrictiora, lõgitudine ferè paria, neruis rectis Plantagineis donata, glabra, nullo ordine per ramos creſcentia: *caulis* faſtigium ramoſum *flores* gerit ſurculorum extremis hærentes, purpureos cæruleoſue, qui in pappos euaneſcunt. Tripolium, [ait Dioſc.] folia habet Iſatis, attamen

men crassiora: caulem palmarem & superna parte diuisum. Eius flos ter die colorem mutare perhibetur,[Id fieri posse, inquiunt Lobel. & Pen. in Adu. lubet credere, cùm videamus è naturæ officina multò mirabiliora euenire:] ita vt manè candidus, meridie purpureus, vesperi puniceus aspiciatur. Radix est alba, odorata, calidi gustus.

Reperio (Matth. verba sunt) in historia Tripolii non parùm hallucinatum esse Plinium libro 21. cap. 7. vbi turpiter Tripolium cu polio herba confundit, adeò vt asserere non dubitauerit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolii floribus tradidere tum Dioscorides; tum Antiquorum reliqui. *Plin. hallucinatur.*

τριπόλιον, inquit Dodon. gall. vocatur Latinè Tripolium, Arabicè Serapioni capite 330. Turbith, sed non est Turbith Mesue aut Auicennæ, quidam vocant *Camomille bleue*, vel *Marguerite bleue*, quæ tamen nomina non conueniunt. Fabulosum est [ait etiam quod à Dioscor. adscribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari: & manè album, meridie purpureum, vesperi φοινικοῦν, id est, phœniceum. Sed tamen tres florum colores vno die reperiri posse, veritati haud repugnat. Nam cùm flores omnes, non simul, sed particulatim & sensim perficiantur, tres facilè contingit florum colores obseruari: incipientium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi subpurpurei sunt: perfecti patentésque, quales scripsimus: deficientes papporum candidam ostentant lanuginem. *Non est Turbith* *Diosc. fabulosus*

Camer. hort. Tripolium à Lobelio depictum. C.Bauh. Phyt. Tripolium 1, siue maius. Item Tripolium 2. siue minus. Nascitur, inquit Dioscor. apud Dodonæū, Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedénsque demittit. Ac talibus quidem in Belgii quibusdam maritimis nostrum reperitur: vt in Zelandiæ insulis. Neque videlicet in mari, neque in sicco, sed locis, quæ æstuans mare allidit, recedens, refluens, retróque commeans deserit. Translatum ad hortos diutinè viget, sed luxurians grandescit, & in fibras radices commutat. Æstiuis mensibus flores facit. Scatent hâc, teste Lobelio, Narbonica & Anglica littora & fluminum crepidines, quas refluxus & maris æstus inundant, vbi fermè nulla alia herba comparet. Frequens in littore Veneto.

Temperā. Tripolii radix, vti Galenus ait, gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Dioscorides radicem in vino potam duarum drachmarū pondere per aluum aquam ducere refert: itémque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca, siue venenis resistentia medicamenta. *Aquam & Vrinam ducit.*

Cæterùm Tripolium, Turbith Serapionis, radix aluum non ciet decocto & succo pota ait Lobelius. Sed ego cum non intelligo, Si Tripolium quod exhibet, aluum non cit non erit Dioscor. Tripolium quod κατὰ κοιλίας ὕδωρ ἄγει. *Lob. redarguitur*

EVPATORIVM ADVLTERINVM.

Cap. XIII.

Descriptio Aquarum ripas accolit adulterinum Eupatorium, insigni proceritate duûm, trium, aut plurium cubitorum altitudine gliscens, *caule* recto, tereti, tomentoso & in viridi purpurante, medullâ albâ pleno; gratum & aromaticum odorem, cùm inciditur, spirante, multis alis concauo: *folia* per interualla disponūtur, sed ex eodem ceu genicula plura exeunt in vnum pediculum coëuntia, veluti in Cannabe, cuius foliis similia sunt satis, oblonga, acuminata, per ambitum serrata, pilosa, sapore amaro: *flores* in muscariis glomerati, meris ferè staminulis constantes, ex albo purpurascunt, in pappos tandem facessentes. *Radix* subest fibrosa, alba, non absimili cum foliis gustu.

Trago Herba S. Kunigundis dicitur, quam Officinæ hactenus pro Eupatorio non sine errore vsurparunt. *Herba S. Kunigundis.*

Dodon. Gal. Pseudohepatorium mas, *Eupatoire bastard masle*: in officinis non sine magno errore pro Eupatorio vsurpatum: Doctis recentioribus Eupatorium aquaticum, aut adulterinum; Belg. Coningh hunnecruyt/herts claueren & Boleſenscruyt manneken. Dod. lat. in fol. Vulgare siue adulterinum Hepatorium vulgi, Eupatorium nonnullorum; Eupatorium adulterinum Fuchsii, Cannabina plerorúmque à similitudine foliorum Cannabis, Terzola Baptistæ Sardi existimata. *Pseudohepator.* *Eupator. aquat.* *Cannabina multis* *Terzola Sardo*

Lobel. Aduers. pag. 227. Aquatica Cannabina Eupatorium dicta mas, quod permulti Pharmacopœi, Belgæ præsertim, Eupatorium Auicennæ foliis Cannabinis præditum vocitant. Obseru. pag. 284. & 285. Cannabina aquatica planta, Eupatorium dicta, Officinis Galliæ Eupatorium cannabinum. Officinis Belgii perperam Eupatorium Græcorum. Icon. Plant. p. 528. Cannabina aquatica, siue Eupatorium mas. *Cannab. aquatica.* *Eupat. cannabinum*

Amato in Dioscor. lib. 3. enarr. 163. Cannabis silu. & non, vt multi rentur, Eupatorium. Item lib. 4. enarr. 44. Eupatorium Auicennæ; quod ait falsò Ruellium apud Dioscoridem Hydropiper esse credere. *Cannabis silu. amato: Ruell. err.*

Meritò Cord. in Dioscor. lib. 2. cap. 191. Ruellium à veritate aberrasse scribit, quòd falsò vocitatum Eupatorium Hydropiper esse iudicet. Adolph. Occo in pharm. Eupatorium Auicennæ

(ita quoque vocat Rob. Constant. apud Amat.) Kunigundis herba & Origanum aquaticum. Castor.Durant. p.177.Eupatorium vulgare & Auicennæ, iis in fine herbarii aliam habet figuram quæ meliùs placet. Anguill.epist.14.Eupatorium Auicennæ non verum.

Eupat. Auic. Matth. Matth.in prior.comm.Lat. Eupatorium Auicennæ inscribit: Euchar.Roeslin. Eupatorium. Harchio in Ono. pag.38.Eupatorium Auicennæ, foliis Cannabinis. Monach.in Mes. dist.6. cens. *Eupat. Arabum.* 189. Pseudo seu Adulterinum Eupatorium.

Fusch.hist.Eupatorium adulterinum, *Eupatoire des Arabes*. De compos.medic.Eupatorium alterum, Eupatorium Auicennæ, quod pro vero & Græcorum Eupatorio vsurpari non debet: sed eo vtendum vbi Seplasiarii Auicennæ medicamenta construunt. Cæsalp.Eupatorium vulgò, Thalio pag.85. Pseudohepatorium mas, seu Hepatorium Auicennæ quorundam: Camer.hort.Eupatorium Auicennæ siue aquaticum.

Pseudohepat.mas Eupator. Auic non videtur esse. H.Lugd.p.1053. Eupatorium vulgare, quod vero Dioscoridis Eupatorio ferè omnes substituunt, non rei ignoratione, sed maiorum virium obseruatione, & experientia ducti, quas etiam ipsa aspectu insignis planta, foliorum amaritudine & odoris præstantia, satis præ se fert. Igitur propter amicas hepati vires, fortè & ob folia Eupatorium vocauerunt, veriùs Pseudoeupatorium dicendum.

C.Bauh.phyt.Eupatorium 1. (2.apud Matth.) siue cannabinum. Tabern.Herba S.Kunigundis. Schvv.Eupatorium adulterinum, Origanum palustre, Cannabina aquatica: Circa scrobium, riuulorum, ac stagnantium aquarum margines, fluuiorum ripas, aliisque vliginosis, subinde & in veteribus ac humentibus muris nascitur: Amat aquosa & vicina aquis loca, non tamen rigari omninò postulat. Iulio & Augusto floret ac viget: radix restibilis est; sed caules foliáque hyeme intercidunt. Obseruaui varijs in locis, vt Lugduni, Geneuæ, Monspelij, Basileæ, & Montbelgardi.

Vires & Temper. Herba viribus insignis; quamuis ab Antiquis silentio fuerit prætermissa. Amaricantis quidem est gustûs, odoris non minùs tamen suauis, quàm Agrimonia odorata, cui viribus proximè accedit, ac nonnullis in affectibus excellentior est. Obesæ nimis naris erant, teste Lobelio, qui fœtêre eam dictitabant. Radicũ minorum seu fibrarum eius incisarum pugillus in vino decoctus, colatus & potus, Gesnero per per horam pòst, aluum semel mouit, postea verò vomitum duodecies ferè cum magno labore: ita vt Ellebori albi instar purget, sed longè faciliùs & tutiùs, profuit sanè plurimùm, magnâ pituitæ copiâ euacuata. Gustu vehementer amara est, inquit Fuchsius, vt calidam & siccam esse in secundo ordine aut in medio tertii non sit dubium. Haud dubiè hæc herba astergit, expurgatque, & quæ in venis est crassitiem incidit: Potest obstructiones iecoris & lienis aliarumque partium corporis soluere. Hic frutex, præsertim in flore, vulnera & vlcera sanandi vires obtinet. Argentinæ, autore Trago, in pecoribus tantùm curandis vsurpatur. Certum est vino decoctam herbam aut aquam destillatam vitiis internorum membrorum vtilissimam: Suffitu herbæ siccatę venenata animalia fugantur. Aiunt ceruos telis læsos remedia ex hac herba petere. Pseudo-Eupatorium, vt apud Matthiol.& H.Lugd.legitur, calido siccoque est temperamento: calfacit, tenuat, abstergit, incidit, aperit. Ex recentibus foliis contusis succus exprimitur, & insolatus cogitur in pastillos, quorum frequens in medicamentis vsus. *Succus.* Confert maximè eiusdem decoctum, aut epotus succus iocinoris doloribus & *Decoctum.* aliis eiusdem affectibus ab ostructione ortis. Quare vtiliter propinatur hydropicis ob- *Hydrops.* structionibus vexatis. Datur quoque succus ad ventriculi apostemata à frigiditate nata, quibus etiam prodest herba exteriùs illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuternis, præsertim pitui- *Febres diuturna.* tosis, febribus ab ostructione prouenientibus. Idem vrinas & menses pellit: scabiem pruritúm- *Menses.* que sanat cum fumaria decoctum ex caprino sero: sed succus validior est, qui potus elephantiasi incipienti medetur. *Elephantiasis.* Flores illiti vulnera recentia & vlcera sanant. *Vulnera. Vlcera.* Datur idem vtiliter pecoribus tussientibus & anhelosis equis, quorum etiã *Pecora.* dolores finit. Succus binûm obolorum pondere in catapotiis deuoratus intestinorum vermes necat. Idem recens expressus illinitur commodè ex aceto & sale aduersus scabiem. Addi scribitur à Schvvenckfeldio balneis ad vteri affectus, & lixiuiis aduersus inueteratos capitis dolores.

FINIS LIBRI VIGESIMI QVARTI.

Appendix ad cap.2.libr.xxiii.

ALCEA TENVIFOLIA CRISPA.

Descriptio

A Vulgari Alcæa in eo potissimùm differt, quòd *folium* habeat tenuissimè in creberrimas lacinias tenues, crispas diuisũ; alioqui folio alterius Alceæ par. *Flos* purpureus magn⁹, conuenit cum orbiculata *seminum* subsequentium placenta. An solius naturæ lusus: & an ex eodem semine proueniat præcedens & hæc considerandum?

Synon. *Malua querna Dens leonis*

Lonic. Maluã querna, Dens Leoniis, **Felryß/ Lowenzan.** Ryff in Diosc.Alcea altera, segmentis profundioribus laciniata. Camer. hort. & Hort. Lusit. Alcea tenuifolia folio crispo.

An Cæsalp. Alcea quædam parua in syluis, quam ad Cannabin syluestrem reduci posse putat? An Cordo in Sylu.obs. Alcea tenuissimis foliis?

C.B.not. C. Bauh. phyt. Alcea tenuifolia Camerario: Has ego non duas statuo species, sed tantùm vnam.

Schvv. reprehen. Schvv. Malua sylu. seu Querna, Dens Leonis, **Augen pappeln/falryß.** Eodem cum priori loco natali, solummodò differens quòd sub Quercubus nascatur. Schvv. prauè iudicat, aliud discrimen in descriptione ostendi.

Locus & Tempus. Collectam eundo Beffordiam Montbelgardo, plantaui in horto Ill. E. C. obseruaui etiam circa S.Cosmum in Suntgouia: Frequens etiam in Harcinia sylua & apud Rhenum.

ALCEA VILLOSA.

Descriptio

A Lceæ villosæ nomen dedit dẽsus ille villus rigidiusculus & asper quo tota planta horret. *Rami* palmares aut dodrantales, teretes, hirti, multi, ex *radice* simplice, gracili, palmari, statim exoriũtur. *Folia* parua, plerumque profundè in tres lacinias serratas dissecta, lanuginosa. *Flores* tã ex foliorum sinu quàm in ramorum extremis, medii inter Maluæ syluestris repentis & erectæ flores, purpurascentes, è quinque foliis compositi, è calyce magno quem componit duplex foliorum acuminatorum asperorum pilosorumque agmen; in quo succedit orbiculata *seminum* nigricantium placenta.

Synon. *Alcea hirsuta* Hist.Lugd.Alcea villosa.C.Bauh.Phyt.Alcea 9. siue hirsuta.

Locus Valerandus Dourez à quo primùm habui plãtam vocabat Alceam montanam. Data mihi Argentinæ ab Agerio 1593. vbi audio in vicinia prouenire. Copiosam obseruauit & collegit Gener I. Henr.Cherlerus in vinetis circa Monspelium, siccioribus præsertim & in collem subsqualidum elatis.

ALCEA PANNONICA CAMERARIO.

Descriptio

A Lcea Pannonica cuius semen communicauit Clusius, minutius vulgari, planta ipsa *foliis* primùm exit nullam diuisuram habentibus, rotundis, crenatis, postea in *caulem* assurgens magis laciniata profert. Hæc Camerarius.

An Alceæ genus tertium Clusio?

Huius figuram non inuenio apud Camerarium, nec in postr.Hist.Clusius meminit. C.Bauh.Phyt. Alcea 4.siue Pannonica.

ALCEA AMPLISSIMO FOLIO laciniato.

Descriptio

M Isit nobis frater C. Bauhinus Alceam pulchram *folio* amplissimo manûs expansæ ferè magnitudine, in magnas partes diuiso, glabro, in pediculis tamen pili aliqui tenuiores quàm in vulgari, si benè iudicamus ex sicca, *flos* etiam quem misit separatũ, si eiusdem plantæ est, quod nobis persuademus, pediculo est tenuiore quàm in vulgari, ac longiore vnciarum trium, folia floris qualia vulgari: calycis foliola minora, & minùs hirsuta.

MALVÆ INDICÆ FORTE genus.

Locus. Descriptio

E X prima nauigatione in Iauam à Batauis allãtus est Clusio [Exot.lib.2.cap.15. decimus octauus] fructus subrotundæ in plano formæ, vncialis ferè, nigro aut subfusco & læui cortice tectus, in quinque partes diuiso, sub quo latebat cartilaginosus altus cortex, inæqualis & asper, ex-

tuberans eâ parte quâ superior cortex diuisus, continens in singulis loculis tumescentibus quaterna aut quina grana Alceæ Ægyptiæ granorum magnitudine, longiora tamen, & infimâ parte quâ cortici adhæserant angustiora; nucleum exalbidâ tunicâ tectum intus verò subuiridem, continentia, nullo manifesto sapore præditum. An Maluæ aliquod genus? nucleus certè manducatus, lentum & viscosum quidpiam præbebat.

ALCÆA SOLISEQVA MVLTIS Veneta.

Descriptio

CAndidissimam sed tenuem, fibratam agit *radicē*: *caulibus* dodrante altioribus, teretibus, asperis & hirsutis: cuiusmodi sunt & pediculi: quibus appenduntur *folia* Alceæ vulgaris æmula, in tria segmenta sinuata subdiuisa, superiùs atrouirentia, inferiùs remissiùs colorata, sed magis pilosa, gustu viscido & lento: *flores* quàm Alceæ vulgaris minores, sed peregrina elegantiâ acceptiores, ex luteo herbidi; vnguibus purpurantibus, quorum medium occupat cuneolus apicibus croceis & coccineis stipatus, quibus circumiicitur vtriculus membraneus hirsutus, striatus, quinis thorulis à medio sursum-versum radiatus.

Synon. *Alcea Vesicaria* *Alcea Veneta* *Malua Veneta* *Alcea peregrina* *Hypecoum Matth.* *Lonic. notatur* *Herba Hungarica*

C.Bauh.Phyt.Alcea 8.siue vesicaria.

Conabantur nonnulli Trago persuadere Maluam seu Alceam Venetam eam esse stirpem quæ Diosc.Androsæmos dicitur, sed errant. Existimat is eam congenerem esse vel Altheæ vel Alceæ.

Gesn. hort. Malua Veneta: Alcea peregrina. Hypecoum Matthioli, Maluæ & Alceæ species. Item in append. Alcea Bononiensis Volmarii.

Cord.Obs. sylu.alceæ species.

Lonic.stirpium ignarus duas habet figuras & descriptiones vnius plantæ. Harum prior est Malua Venetiana, Venediger oder Wetter rößlin. Et Herba Hungarica. Vnger kraut:

Nostra quoque figura quæ erat iam sculpta non placet. *Icon.*

Quamuis quidam hanc Italicam & Venetam dicant, tamen nuspiam meminimus, aiunt Lob. & Pena in Adu. in Italia, nedum Venetiis, nisi hortis vidisse. Admodum rudis est Commentator, qui Rutæ folia huic esse contendit: imponit dum huic vires Opii asserit. Lobel.Obs.& Ic. Plant. Alcea peregrina Solisequa. Alcea vesicaria Dodonæo; perperàm Hypecoū Matth. Alcea Veneta Tragi. Matth.in Dioscor.Hypecoum.Græc.ὑπήκοον.Ital. Hypecoo. *Matth. not.* *Error quorundam*

Camer.ad Matth.Hypecoon Matthioli, alii Alceam Venetam vel peregrinam Solisequam nominant. Sunt qui Gallicè vocent, *La gloire du Monde*, & Germanicè Latternblům. Hort. Lus. Alcea peregrina. Veneta Solisequa sata in horto Ill.C.Vvirt. Montbelg. quotannis prouenit: dudum annotaui non mihi placere pro Hypecoo: habebam etiam Geneuæ in horto: floret Iunio, semen maturat Iulio. *Gloria mundi* *Locus.*

Appendix ad cap. III. lib. XXIII.

Synon.

Marcell.Althæa Malua: siluestris. Brunsch. Althæa & Malua Hispanica. Camer. hort. Thal. Clus.Hort Lusit. Althæa vulgaris. Lob.& Penæ Adu.Ic.Plant. Gesn hort. Althæa & Ibiscus. Trag. Germ. Ibiscus & Maluæ genus. Gesn.hort. Maluæ agrestis genus. Cæsalp. Malua siluestris prima, & Bismalua. Cordo in Diosc. Althæa, syluestris Maluæ genus. Et Hist. Althæa, seu Malua palustris. H.Lugd. Althæa Matthioli. C.Bauh.Phyt. Althæa 1.seu Diosc. & Plinii, floribus candidis, aut ex albido dilutè purpurascentibus.

Cæterùm notissima hæc est Althææ titulo passim autoribus, & omni Chirurgorum vulgo, ex vnguento maximè quod de Althæâ appellatur. *Notissima*

Debuerat autem nostrâ ætate in maiore nominis & vsus honore Althæa esse: Nec Maro quondam pecoris sui greges viridi compellere Hibisco, ex quo tam honestam Græci illi appellationem fecerant: vt sola hæc inter omnes naturæ plantas à tota Medicinæ sua indicaretur: Siquidem nihil Althæa Græcis aliud est, quàm si à medendo Medicam simpliciter dicas: Quibus ἄλθος in Medicina pharmacum remediumque: & ἀλθαίνειν verbum mederi est: sic enim nominata est διὰ τὸ πολυωφελὲς καὶ πολύχρηστον αὐτῆς autore Dioscoride, id est, quòd inter primas sit vtilis, & plurimis polleat remediis. Nec aliter in Theriacis suis Nicander ἀλθήεντα aliquid sæpè appellat. Hanc Palladius in Octobri mense Hibiscum dici testatur his verbis: Althææ h.e. Hibisci folia, vel radices, aut eius caulem tenerum decoctum, vt vinum ex molli fiat fortè, in dolium mitti asserunt. Nominatur tamen etiam Ibiscus, teste Diosc. seu Ebiscus & Euiscus ἰβίσκος & ἐβίσκος. Item Malauiscus, nonnne ex Malua & Ibisco composito: Officinis Bismalua, seu Vismalua, quasi Malua viscida, & ab excellentia effectus à quibusdam Aristalthæa [ἀρισταλθαία] inquit Plinius, à Theophrasto etiam μαλάχη ἀγρία [Malua siluestris:] Est enim, vt ait Dioscorides; in siluestrium Maluarum genere. Dicitur tandem quoque Dendromalache & Anadendromalache [δενδρομαλάχη καὶ ἀναδενδρομαλάχη] à Galeno, ceu arborea siue arborescens Malua. Quidam olus Iudaicum appellant. *Hibiscum Maronis* *Althæa vnde* *Ibiscus Ebiscus Euiscus* *Maluauiscus* *Bismalua* *Aristalthæa* *Dendromalache* *Anadendromalache* *Olus Iudaicum*

Præter Althæam Bismalua dictam, nobis hæ quoque sunt cognitæ. Althæa profundè serrato siue dentato folio. Althæa flore grandi Alceæ, Thurin-

Althæa flore Alcea. Arborescens Brioniæ folio. Sida. Abutilon. Abutilon Indicum. Malua arborea. Malua rosea. Alcea. Alcea pentaphylli folio. Ocimoides.

Thuringiaca Camerarij. Althæa arborescens. Althææ species quibusdam arborea altera, vel Bryoniæ folio. Althæa Sida dicta quibusdam. Althæa flore luteo, quibusdam Abutilon. Appellatur etiam Abutilon Indicum à C. Bauh. Althæa. Sed & Maluam arboream nonnulli Althæam vocant. Sic quoque Lobelius & Pena in Adu. Maluam roseam Althæam faciunt. Maluam crispam, Althæam crispam & maiorem appellat Olling. apud Gesn. hort. Plurimi, inquit Brassau. decepti sunt, Alceam cum Altæa confundentes. Althæa Lobel. Clusij mihi videtur Alcea pentaphylli folio, siue Cannabis silu. Cortusi. Althæa demum dicitur de Ocimoide inter supposititia Dioscoridis apud Cornarium de qua historiæ nostræ generalis lib. 29.

Appendix ad C. IX. LIB. XXIII.

DE RHA SIVE RHAPONTICO
Veterum sententiæ.

Rha. Diosc. Locus. Delectus.

Rha, quod alij ῥῆον vocant [alij ῥίαν, Romani ῥᾶ ποντικὸν, inter spuria Diosc.] Nascitur in locis supra Bosphorum, vnde etiam adfertur, radix nigra, Centaurio magno similis, minor tamen & rubicundior [ἐρυθροτέρα] quantùm leuis. Optimum est quod terendines non sensit, viscosúmque gustu, cum remissa adstrictione (ἀνειμένης στύψεως) & quod commansum pallidum est, & Crocum quodammodò colore refert. Potum facit ad inflationes, stomachi debilitatem, omnis generis dolorem, conuulsa, splenicos, hepaticos, nephriticos, tormina, vesicæ & Thoracis vitia, præcordiorum distentiones, vteri affectiones, coxendicum morbum, sanguinis sputa, anhelationes, singultus, dysenterias, cæliacas affectiones, circuitus febriles, & venenatorum morsus. Datur ad singulas affectiones similiter vt Agaricum eodem pondere, & cum iisdem liquoribus, non febrientibus cum vino mulso: febrientibus cum aqua mulsa: tabidis cum passo: splenicis cum aceto mulso: stomachicis ita vt est manditur ac deuoratur, nullo insuper liquore absorpto. Tollit etiam lurida & impetigines cum aceto illitum. Et inflammationes omnes diuturnas diffundit cum aqua illitum ac impositum. Summa verò ipsius vis est adstringere cum aliquantula caliditate.

Vires. Exhibendi ratio.

Rhacoma Plinio. Radix Costo similis. Vires.

Rhacoma (ita enim vocat Plinius) affertur ex his quæ supra Pontum sunt regionibus. Radix Costo nigro similis, minor & ruffior paulò, sine odore, calfaciens gustu & adstringens. Eadem trita vini colorem reddit, ad Crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationésque sedat, vulnera sanat, epiphoras oculorum sedat ex passo illita. Insignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra Cacoethe & sanguinem reiicientibus drachmæ pondere in aqua. Dysentericis etiam & Cœliacis, si febri carent, in vino: sin aliter, ex aqua. Faciliùs teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta, conuulsa, contusis, ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur, siue intus, siue extrà, purulentis execreationibus: item hepaticis, spleneticis, ischiadicis: ad renum vitia, suspiria, orthopnœas. Arteriæ scabritias sanat ex passo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lychenas quoque ex aceto imposita purgat: Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, asperitates, capitis grauitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores & conuulsiones.

Rheum Galeno Adulterium.

In Rheo (teste Galeno de Antid.) quoque fraus committitur. Nam quibus in locis nascitur, simulátque euulsum est, ipsum elixant, quò succum remittat, ac tam succum vt syncerum & aquæ impermistum, quam Rheum exiccatum, vt non elixum ad nos posteà mittunt. Quamobrem scientia opus est verum ab adulterino secernendi, quam facillimè consequuntur, qui suæ spontis Rheum aliquando viderint. Nam elixi pars quæ sub aspectum venit, densa per totum & compacta non est, sed rarior: & gustu tentatum saporem adstringentem, vel nullum vel obscurum remittit. Cùm tamen si adulteratum non sit, vehementer adstringat. Citò tamen & ipsum foraminosū efficitur. Rheum [ait porrò Gal. simpl. 8.] quidam Rha nuncupant, mistam habet tum temperaturam, tum facultatem: habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio: & adiuncta est quædam illi caliditas: siquidem si plusculum mandatur, subacre conspicitur. Quin etiā aereę cuiusdā substantiæ subtilis est particeps, quod indicat tum laxitas, tū leuitas: verùm [adde minimè] & opera: ob id enim (Add. licet adstringens tamen) non tantùm conuulsis, sed & ruptis & orthopnoæ prodest: Sic quoque liuentia & lichenas sanat illitum cum aceto. Porrò quòd adstrictionis opera haud instrenua sūt, hinc discernere liceat, quòd sanguinem expuentibus, cœliacis & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestri frigido tenue aëreum, imò eò quòd deducat in altum valentioris effectus causa existit.

Facultates ex Galeno.

Rhapontica Aegineta. Pontica radix. Rha. Rheon. Rheum Barbar. Substantia.

Meminit Rhapōtici Paul. Ægineta diuersis in locis. Et primò quidem de cruditatibus & vomitu in mulieribus prægnantibus, vbi dicit, bibant Ponticam radicem; quæ vernacula lingua Rha vocatur. Idem eodem lib. cap. 43. Si magis subducere volumus, de Rheo patum admiscemus. Item lib. 7. in antid. ex corallio podagrica, & paulò pòst in Antidoto podagrica Agapeti, dicit, Rhei barbarici. Et tandem l. 7. sub litera ρ. Rheon alii Rha vocant, compositum est ex terrea frigida, & tenuium partium aërea substantia, calidáque ac leniter acri. Vnde conuulsa & rupta, & erecta ceruice spirationes iuuat. Item liuida, discutiendo. At astringendo, sanguinis sputationibus, & cœliacis & disenteriacis prodest. Vtraque verò facultate, hepaticis.

Temperamentum. Amarum. Euacuat bilem & pituitam.

Nunc Mesuem de Rhapontico scribentem audiamus. Rhabarbarum etiam clemens, inquit, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purganti maximè expetitas complexum. Calidum siccum ordine secundo potiùs quàm primo, substātia duplici constat, vna aquea, terrea, adstringente, corpus dante, profunda, altera aërea, & ignea (à qua rarum efficitur) superficiaria, quæ suam terream, essentiam adurendo amarum effecit, & purgatorium, & obstructa liberans. Has autem substantias macerando separamus. Vt calida & purgatrix in humorem transferatur, terrea verò adstringens remaneat. Bilem verò pituitámque illa vacuat, præcipuè à ventriculo & hepate, & inde sanguinem purgat, obstructiones liberat, & affectus malè natos sanat, ictèrum, hydropem, splenis tumorem, febres putridas, etiam diuturnas, dolorem hypochondriorum,

rum punctorium. Hæc verò Hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarum partium sistit: ex casu quoque contusa, rupta, fracta, interna, & externa sanat, si eius drachma vna cum Mumiæ granis duobus, & rubiæ tinctorum grano vno & dimidio & vino austero bibatur. Oleum quoque eius contusis & contractis musculis, vtiliter illinitur: singultum item & Dysenteriam sanat, præcipuè assum, & cum succo plantaginis & pauco vino austero potum. *[Hæmorrhag. sistit.]* Rhabarbarum quoddam est Indicum, alterum Barbarum, generis nomine appellatum, tertium Turchicum, omnium ignobilissimum: Vt Indicum est præstantissimum, præsertim si recens est, & subnigrum, in rubrum inclinans: si rarum, tamen graue, si fractum ex ruso & glauco, alternat: si mansum vel aliquo liquore solutum, croci modo tingit. Indigenæ ipsum dies quinque aqua macerant, qua siccata, trochiscos fingunt regibus. Reliquum verò etiam siccatum, sed iam exanimatum, & vi purgatrice tota, aut propè tota, priuatum, venale ad nos transmittunt. Hoc autem est densum, valenter adstringens, croci colore non inficit, confractum intus nigricat, amissa colorum dicta varietate. *[Rhabarb. Indicum. Rha Barbarum. Rha Turchicum. Rha barbarum macerant indigenæ.]* Innoxium est Rhabarbarum, omni tempore tutò datur, omni est ætati salubre, atque adeò pueris & prægnantibus. *[Pueris & prægnantibus tutum.]* Efficacius autem agit sumptum ex sero lactis, præsertim Caprini: aqua quoque Intybi, & Apij vel plantaginis cocta, & colata maceratum, idque omninò cum Spica Nardi actionem eius in primis iuuante, expressúmque. *[Spica Nardi.]* Quod si ad liberandas obstructiones propinandum est, vini albi puri & odori modicum macerando admisceatur, expressúmque eius tum sumatur, & cùm detersione ac purgatione opus est. *[Ad obstructiones.]* Quod si post purgationem viscera adstringendo roborare volumus puluis eius triti datur: si adstrictio maior expetitur assum datur: si maxima vstum. *[Vstio.]* Rhabarbarum legitimum & integrum aliquandiu teri coquíque viribus integris potest, rariori autem & laxiori vehemens contritio virtutem resoluit. Datur expressum à sesquidrachma ad drach. tres. Tritũ verò à drachma vna ad drach. 4. *[Datur.]* Annos tres aut quatuor integrũ incorruptúmque seruatur, si cera sola, vel cera cum terebinthina liquata circumlinetur, aut melle albo, aut Psyllio aut Milio mergatur. *[Conseruatio]* Scalig. exerc. 104. par. 8. Raued toti Ponto, atque vniuersæ Europæ aduenam, Rha temerè vocant isti Græculatores. *[Raued. Rha. Rhacoma.]* Rhacoma verò cùm eorum quidam appellasset ostentator, non potui quin excuteret risum. Item exerc. 181. Malaca regnum est: cuius in agro Campæ longè optimè Raued oritur: quod ipsi vocant Calama. *[Calama.]* Hoc idem cum Rha Pontico existimare extremæ dementiæ est.

Appendix ad Caput IX. Libri XXIII.

Liquet ex Fuchsio posterioribus Græcis, Actuario præsertim & Nicolao Myrepso, duplex esse Rha, seu Rheum Ponticum, & Barbarum. *[Rha. Rheon.]* De Rhabarbaro postea: Nunc de Pontico, quod Veteribus (vt Dioscoridi) ῥᾶ, καὶ ῥῆον (vt etiam Galeno) dicitur. Idem interdum cum adiectione ῥέον ποντικὸν (Rheum ponticum) appellatur. *[Rheũ Ponticum]* Vlus est iisdem nomenclaturis Paulus. Interdum etiam, perinde atque Actuarius, ῥίζαν ποντικὴν (Radicem ponticam) vocans: Plin. Rhacoma: Celsus radicem Ponticam. *[Radix Pontica. Rhacoma.]* Hoc Rha Veterum purgandi facultate destitutum fuit. *[Rha Veteribus destituebatur purgandi facultate.]* Siquidem nemo veterum Græcorum aut Latinorum illi vnquam purgandi vim inesse literis mandauit. Imò inter Arabes Serapio & Auicenna Rheubarbari historiam tractantes, nullius prorsus purgandi facultatis, quæ illi inesset, meminerunt. Nullam verò fuisse purgandi facultatem in Rhapontico, Diosc. omnium maximè ostendit, qui disertis verbis in Rhapontico supremam & maximam esse adstrictoriam facultatem asserit. *[Adstringit summè.]* Porrò nullam prorsus habuisse Rha Veterum purgandi facultatem, ex eius quoque succedaneo conspicuum euadit. Pro eo namque (vt apud Galen. legitur) Centaurio Veteres vtebantur. *[Centaurid substitutum]* Apud neminem autem Veterum legitur Centaurio purgatoriam inesse facultatem. Denique non habere purgatoriam facultatem Nicolaus etiam Myrepsus, qui pro eo non solùm Centaurio maiore, sed & Symphiti radice vtendum esse docet, satis confirmat. *[Symphiti succedaneũ. Fuchs. not.]* His omnibus accedit, quod Rhaponticum illud, quod D. Gerardus Caroli Quinti Imperatoris apud Solymmannum Turcarum Imperatorem Orator, propriis manibus in Ponti regionibus eradicatum, in nostras regiones inuexit, itidem purgandi facultate destitutum est. Nam experientia compertum est, duarum drachmarum pondus datum aluum haud mouere, sed pectus adstringere. Hæc Fuchsius, quem talia non experientiâ edoctum, sed autoritate, ductum narrare credimus, siquidem vt mox dicemus, tres drachmas purgare experti sumus.

Qui volet, inquit Bellon. Obs. habere Rhaponticum, Constantinopoli Rhabarbarum expetat: discrimen non norunt: eodem enim quo Rhabarbarum nomine vocant, eligat radices longas & nigras, externè & internè Centaurio similes, manifestum est satis magnam esse differentiam inter Rhaponticum & Rhabarbarum. *[Rhabarb. Constantinopolitanum Bellon.]* Hæc ille, qui an idem nobiscum intelligat Rhaponticum asserere veremur, plura videant lectores, ex eius verbis quæ c. de Rhabarbaro citatur.

Rhaponticum Antiquorum (ita námque inscribit Lob.) Rha è Ponti flumine, Rha Dioscorideum, nunc postremò cognitum, à Rhabarbaro diuersum, Sequinus Martinellus, fratri Alberto ad Angeli Symbolum Venetias misit, quod Medici nulla reclamante notâ Theriacis addiderunt, & ad cæteros affectus incisum deduxerunt: *[Rhaponticum Antiquorum Rha Dioscorideum.]* præsertim Lugduni in Gallia Dalechampius: neutiquam purgabat, sed astringebat. *Sic* & Pharmacopœi nonnulli, vt Valerandus Dourez, huius non semel fecerũt & viderũt periculum factum: sed vt dixi Fuich. (quem Lob. sequitur) autoritatibus, non acurata rerum obseruatione nititur. *[Lobel. notatur.]* Sæpius in officina Valerandi præscripsi ad Dysenteriam, & alios affectus, purgabat, sed leuiùs quàm Rhabarbarum, vt expertus sum exhibitis drachmis tribus. Cùm essem protector Theriacæ eiusdem Valerandi, imposita fuit pro Rha Pontico. Purgatio non videtur impedire quò minùs sit Rha Ponticum. Dioscorides ait δύναται δὲ ὁμοίως τῷ ἀγαρικῷ πρὸς ἕκαστον πάθος.

Hoc Rhaponticum vidi Veronæ apud Io. Bellicorum insignem pharmacopœum anno 1563. non differebat ab eo quod antè videram apud Gesnerum & Fuchsium. *[Locus]* Hic sanè Pharmocopœus multa habebat pulchra Theriaces specimina. An meritò reprehendantur Matthiolus ab Aduersariis, annotatum de Rhabarbaro: videant lectores, & considerent an de nostro hoc Rhapontico loquantur Fuchsius, Matthiolus, Dodonæus, Brassauolus & Syluius.

Quod verò Dioscorides remissam esse adstrictionem Rhapontici; Galenus autem vehementer adstringere non adulteratum dicit: *[Conciliatur Diosc. & Gal.]* Quomodo hic nodus sit soluendus non video, nisi

dicamus

dicamus Dioscoridem respicere genus astringentium, Galenum autem habere rationem eius quod adulteratum, ac cum eo conferre non adulteratum, quod si conferatur cum adulterato animaduertetur vehementer adstringere, interea non respicere genus adstringentium, nec cum omni adstringente conferre: vel fortè in Dioscoridis codice deprauatam quis dicat lectionem: dicit enim in fine capitis summam eius vim esse astringere: Mesuæus aliter ac Galenus, dicit illud quod maceratum & exanimatum valenter adstringere & croci colore non inficere.

Rhabarb. & Rha Ponticum diuersum.

Appendix ad Caput X. Libri XXIII.

Rhabarbarum inquit, Syluius in Mesuem, à Rhapôtico Veterum diuersa res est, priscis incognita. Hoc ex riguis ad Rha fluuium supra Pontum [vnde Rhaponticum Græcis & Latinis, & Radix Pontica Celso dicitur] & Bosphorum Septentrionali tractu affertur: parum purgatorium experientiâ Posteriorum, licèt inuentu sit rarissimum, & hodie propè ignotum: obscuratum opinor à Rhabarbaro seu Indico, quod ex India Meridionali in totam propè Europam quæstu maximo conuehitur, odoratum, grauitate insigni commendabile, astringens, amarum, cholagogum magis, colore cùm manditur planè croceo. Quod siue idem sit genere cum Pontico, siue omninò diuersum, aliis disquirendum relinquo, quibus plus est otii & facultatis: cùm præsertim etiam celebres hodie Medici in ea controuersia sibi non constent, & nunc idem, nunc diuersum affirment. Manardus namque in Epistolis nunc idem, nunc diuersum censet. Mesues & Serapio suo Rhabarbaro tribuunt omnia, quæ Dioscor. & Gal. Rheo. Mihi satis fuerit admonêre, in locum Pontici iam propè desiti Indicum viribus proximum, & vbique copiosum potiùs esse sufficiendum: tantò tamen parciùs quantò efficaciùs, &c.

Rhabarbarum.

Manard. taxatur.

Rha Indicum pro Pontico sufficiendum.

Rhabarbarum.

Eadem ferè tradit Tagaultius quæ Syluius, Rhabarbarum, inquit, seu Rheon barbaricũ vulgare, & quo hodie passim ad subducendam aluũ nobilium præsertim & delicatorum, Medici vtũtur: radix est preciocissima, & ad multiplices medelarum vsus proficiens: Pœnis & Arabicæ familiæ Scriptoribus, & passim nunc in Officinis Raued Sceni & Rheubarbarum vocatur. Verùm ætate P. Æginetæ qui longè post Dioscoridem, Galenum, & Plinium vixit, Rheon barbaricum appellari cœpit, quòd ex Barbarorum regionibus deportaretur. Ideoque *Raued Sceni* Arabes dixerunt, quòd ex Scenitarũ agro deportaretur. Vnde Græca posteritas Rheõ Sceniticum vocauit, quòd apud Scenitas Arabes legatur. Quare & Arabicum iure dici posset. Auerrois Cordubens. Rheõ hoc barbaricum inter cætera purgantia medicamina ponit præcellentissimum. Quem secutus Mesue, vbi medica pharmaca solutoria quæ benedicta vocat recenset, eius honorificam mentionem facit. Non idem esse putatur multis Veterum Rhaponticum & vulgare nostrum Rheubarbarum. Hoc enim 1. Ex meridionalibus regionibus ad nos defertur, non autem ab Aquilonaribus vt Veterum Rhabarbarum. 2. Nigrum non est, sed potiùs flauum, neque vllam, cum Costo nigro similitudinem habet, vt Rhachoma Plinii. 3. Vehementem habet odorem. 4. Quò grauius eò melius, Mesuæ, & nostris Seplasiariis omnibus ac Medicis. 5. Plurimùm valet purgando. 6. Tempore Pauli Æginetæ [qui inter Veteres non connumeratur] cœpit innotescere mundo, medicis qui ante illum fuerunt planè incognitum.

Raued Sceni. Rheon Barbaricon.

Rheon Sceniticum. Rha Arabicum.

Rhaponticum & Rhab. differunt.

Tempore Pauli cœpit innotescere Rhabarb.

Rhabarb. Vet. incognitum.

Rheum hoc, Rha Recentiorum Fuchsio appellare placuit, quia Veteribus Græcis Dioscoridi, Galeno, & Theophrasto, atque inter Arabes Serapioni & Auicennæ etiam incognitum fuit: Recentioribus autem Græcis, Paulo nimirum, Actuario, & Nicolao, quibus simpliciter ῥέον appellatur, celebratum. Eius duo faciunt fastigia. Vnum ῥέον βαρβαρικόν, hoc est, Rheum barbaricum, quòd ex Barbaria vocata deportetur, illis dicitur. Alterum ῥέον ἰνδικόν, hoc est, Rheum Indicum, propterea quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe Scenitis populis, vt autor est Stephanus de vrbibus Persidis, affertur, vnde Sceniticum etiam à quibusdam nominatur. Vtriusque Nicolaus in Drosato septuagesimo meminit, & quidem separatim, vt hinc diuersa esse inter se liqueat. *Mesue* tria facit Rhei genera, vnum Indicum quod Raued Sceni appellat, omnium præstantissimum. Alterum Barbarum generis nomine vocat. Tertium Turcicum omnium ignauissimum. Id quo hodie passim ad subducendam nobilium & delicatorum aluum medici vtuntur ex meridionalibus regionibus, præsertim ex eius parte, quæ Barbaria hodie nominatur, ad nos defertur, ideoque rectè Barbaricum appellatur. Hinc superioribus annis, quum Tunisam, vel vt nunc vocant Tunetum, Carolus Imperator expugnasset, milites eius magnam copiam secum in Germaniam attulerunt. Regio itaque vnde asportatur, satis indicat à Veterum Rheo esse diuersum, vtpote quod ab aquilonaribus regionibus delatum fuit. Accedit quòd nigrum non sit, sed potiùs flauum: vehementer quoque odoratum est, ac graue, & quò grauius est eò melius. Pliniũ deniq; &c. Mercatores, addit, ex Alepo & Syria, aiunt Rhaponticum non differre à Rhabarbaro: sed eandem esse radicem: Rhaponticum plantam esse iuuenem, ideò nullo præditam odore, nec ita efficaciter propterea purgare, vt faciunt aliæ radices, quæ ad veram perueneré perfectionem: ac vbi vnũ colligitur ibid. & aliud.

Rheon barbaricum duplex

Rheon Indicum

Scenitæ populi in Persia.

Rhei genera apud Mes. Rheum Indicum. Raued Sceni. Rheum barbarum. Rheum Turcicum

Rhabarbarum ex Tunis allatum

Rhaponticũ & Rhab. idem

Rheon Veterum & Recentiorum Rhabarbarum diuersa esse etiam statuit Manardus in Epist. Rheon, inquit, scribunt Plinius & Dioscorides radicem esse absque odore; Costo nigro similem: cùm id quod in vsu est cum Costo nigro nullam similitudinem gerat, magnumque longè odorem nec insuauem iactet. Præterea Rheon barbarum à nostris vocatum ex Meridionalibus regionibus ad nos affertur, non Aquilonaribus, vbi Bosphorus, Rha fluuius, & Stagna Mæotica &c.

Contrariam verò sententiam amplectitur Anguil. Quod ad me attinet, ait, credo verũ Rhabarbarum non esse plantam diuersam à Rheupontico: quandoquidem videantur multæ plantæ, quæ iuuenes differentes radices habent ab iis quæ ad perfectionem peruenêre, id quod existimo in hac planta fieri, ac id quantò magis videmus nec figurâ, nec substantiâ, nec colore diuersam Rhapontici radicem à Rhabarbari. *Quod* Rhabarbarum purget & non Rhaponticum euenire potest ratione imperfectionis, vt iam dictum de radice. *Quod* odorem non habeat, in causa est iuuentus, vt apparet in vera Aristolochia longa, quæ odoratissima est; dum autem iuuenis est, nullum planè odorem habet. Eadem ætas efficit vt gustu non sit amara, non arida, non densa: sed rara & leuis: inueniuntur enim multæ radices, quibus idem euenit. Id expertus sum in radicibus, quibus vescimur, ita vt in eadem specie iuuenis multùm à matura differret, qui ignorasset, existimasset aliud esse. Huius etiam opinionis

Rhaponticum quare non purget. Refutat Anguillara eorum rationes qui Rhabarbarum diuersum statuũ à Rha Pontico

fuit Mesues Rhaponticum & Rhabarbarum eandem esse rem, cùm Rhaponticum vocat Rhauet Turcicum, dicens, debilius reliquis omnibus prænominatis. Itaque si Mesues existimat Rhapuntium esse Rauet Turcicum, & iungat cum Rhabarbaro: erit iuxta meam opinionem Rheubarbarum, sed imperfectum comparatione facta cum reliquis Rhabarbaris. Quandoquidem si fuissent species differentes, duo fecisset capita, non sub vno complexus fuisset. Sed cùm sciret eandem speciem non distinxisset, nisi bonitate minore. *Quod* ad eos attinet qui dicunt nasci circa fluuium Rha, dico falsum esse, quandoquidem iis in locis non nascitur Rheubarbarum: sed Lapathi species, quæ ibi abundat, quæ ad nos adfertur, cùm autem nescio quid simile habeat cum Rhabarbaro, vocatur eius radix Rhabarbarum monachorum & Rheon, vt etiam affirmat Iohannes Tzetze Hesiodi commentator, quem deinde nostri sequuti sunt. Si verum esset ibi nasci, maior eius copia Constantinopoli videretur, quàm videatur: vbi minùs quàm alio in loco videtur. *Clima* posse efficere, cur Rheuponticum, hoc est Rhabarbarum non soluat, & inodorum sit, credi posset, cùm multa sint nobis exempla, vt in Persea, quæ ex Persia vbi venenata est in Ægyptum translata, sub eo climate venenum amittit, ac fit cibus idoneus. Galenus loquens de vino dicit vitem Pergamo translatam ad vnum stadium qualitatem manifestè mutare. *His igitur de caussis non dicemus Rhaponticum plantam diuersam esse à Rheubarbaro. Sed hoc illo perfectius & maturius esse*: Quæ Anguillaræ sententia nobis non parum arridet.

Lapathi species

Rhabarb. Monachorũ

Locus

Sequentia, quæ ex Bellonio, Garcia & Acosta subscribentur, natales maximè concernunt. Maxima igitur pars Rhabarbari, vt scribit Bellon. quod in Europam defertur, emitur in Halepo, vbi interdum simul 12. cameli onusti Rhabarbaro conspiciuntur, id deferentes ex Asamia vbi diligenter colitur: neminem reperimus qui plantam viderit Rhabarbari, cuius vires copiosè descripsit Mesues, qui non meminit Rhapontici, quod existimauêre Græci: ipse qui morabatur Damasci aut Halepi dicit suo seculo Rhabarbarum delatum fuisse ex India & Seni, id est Asamia aut Assyria, & tertiò ex Barbaria, quartò ex Turchia: dicit præterea indigenas macerasse &c. fieri potest vt Mesues tempore id fecerint: nunc autem quum magnum videant ex Rhabarbaro emolumentum, tanta diligentia excolunt, vt abundet: cùm essemus Halepi venundabant decem libras pro duodecim ducatis: &c. vt verum fateamur Rhaponticum valdè simile est Rhabarbaro, non tamen idem dicimus, manifestum tamen vtriusque facultates valdè similes. Mirum quod scribit Bellonius, plantam neminem vidisse & coli in Mesopotamia semine satam. Annon quodlibet semen terre commissum radicem proferens, plantam quoque producit?

Nemo plãtam vidit.

Omne id Rhabarbarum addit Garcias, quod in Indiam, Persiam, & Europam importatur, in Chinarum regione nascitur: vnde per Tartariam Ormuz & Alepum defertur, inde & Alexandriã, & tandem Venetias, vnde reliqua Europæ regna petunt. Nos præter id quod nauigiis ex China infertur, eo etiam vtimur quod Persæ Ormuz aduehunt, quod minùs teredinem & cariem sentit: Nam Rhabarbarum sub mensem Maium in Indię maritima illatum nisi antè Septembrem absumatur, planè inutile est, & in mare abiiciendum: corrumpitur enim vt pleraque alia aromata hibernis illis mensibus (ij nostro auctori sunt alio quodam loco Iunius, Iulius, Augustus) interea aliud præstantius & recentius ex Ormuz importatur, cuius vsus. In montanis verò hieme adseruati alia est ratio, putredini enim non est adeò obnoxium. Eam ob causam qui illud in India conseruare volet, in Disnager aut Balagate perferri curet. Referunt genus quoddam nasci in certa Tartariæ vrbe nomine Samarcandar: sed quod improbum sit, nec nisi iumentorum purgationibus vtile. Nullum autem est Rha barbaricum, aut Indicum: sed solummodò Chinense, quod Rauam Chini Persæ appellant, Mauritani tamen plerique solummodò *Rauam*. Aliquando in Couchin intellexi Rhabarbarum ab indigenis interdum decoqui aut destillari, & eius decocto aut stillatitiâ aquâ sese purgare, eamque esse causam cur interdum tam facilè teredinem sentiat & corrumpatur. Sed cùm neminem audiuerim, qui, an hæc ita sese haberent, se vidisse diceret, affirmare non ausim.

Vnde Rhabarbarum: deferatur.

Tempus

Nullum Rha Barbaricũ aut Indicum sed Chinense.

Rhabarbarum, pergit Acosta, in interiore Chinarum regione duntaxat prouenit, vnde in vrbem Cantam [illius Prouinciæ portum & emporium, vbi Lusitani habitant] exportatur & inde nauibus in Indiam aduehitur. Aliâ item viâ ex eadem Prouincia camelis deferunt per Tartariam, quod non adeò cariosum &c. Quod verò nonnulli scribunt eius regionis incolas Rhabarbarum macerare &c. fabula est, quam inde originem sumpsisse arbitror, quòd nonnulli gentiles mercatores Rhabarbaro fungosiori & vetustiori [vt faciliùs à corruptione liberent] aquam tepidam adfundant, deinde lineis pannis emundatum bacillis aut filo traiiciant vt exsiccent, & nonnulla foramina piperis tenuissimè triti polline & cera obturent: deinde probè siccatum in Psyllii semine adseruent. Hæc mihi retulit Mercator Canarinus.

Reubarbarum mittit China, regio vltra Calechut: montes Singui ciuitatis, & Prouinciæ Succhur magno Cham subiecti. Sed in Chorazami regione Persidis inprimis mira est eius copia, Id eâ coniecturâ se adsequutum scribit Ludouicus Romanus nauig. quòd senæ Rheubarbari libræ nostro more pondo vnciarum duodecim singulo aureo veniebant.

Plurimùm purgat Rhabarbarum, vt testis est apud Fuchsium, Actuarius, flauæ bilis impetus, potissimùm Indicum, potenter domat, ideóque verè cholagogum existit. Quare Mesues sententiam falsam esse oportet, qui Rheon hoc planè innoxium esse, ac tutò tum pueris, tum pręgnantibus dari posse literis mandauit. Nam vt quotidiana multorum experientia comprobatum est, & idipsum tum Græci posteriores, tum alii Medici testantur, humores in venis biliosos attrahit & educit, id quod sine grauiore agitatione fieri non potest. Quia vtique agitationem grauidis periculosam semper, viris: autem interdum molestam esse abundè constat Non igitur rectè faciunt nostri temporis Medici, cùm imbecillioribus & grauidis idipsum exhibent. Nam & ipse noui Medicum cui non satis feliciter cessit Rhei in muliere quadam teneriore exhibitio. Atque tum magis purgando lædere solet, quum maceratum exhibetur. Nam quum macerando eius substantia calida & purgatrix, quod Mesue etiam fatetur, in liquorem in quo maceratum est transferatur, terrea verò & astringens, adeoque roborans, & purgandi vires nonnihil frangens in Rheo remanent, necesse est vt tum validiùs pur-

Vires & vsus

Bilem purgat

Mesues taxatur

Grauidis non dandũ

Historia

Prægnantibus præstare dare infusum quam

get, quàm si integrum exhiberetur. Præstaret itaque imbecillioribus & delicatioribus integrum exhibere Rheum, quàm eius dilutum. Nam hoc modo illi adesset, quod vehementiam eius frangeret, adstrictio scilicet minorum ipsa. Hinc est, quod Auerrhoes Rheum barbarum aliis purgantibus medicamentis præfert, vt quod infrænans eius vehementiam secum habeat, cæteris ferè omnibus eo destitutis. Prægnantibus tamen & pueris præstat Cassiam & Mannam propinare, quæ maiori facilitate, citraque omnem noxam aluum subducere possunt, quàm Rhabarbarum. Si enim omni caret vitio & noxa, vt Mesue & Iuniores Medici affirmant, cur in eius sumptione infrænantia, aut vt ipsi loquũtur corrigẽtia, illi esse adiicienda docent: nempe spicam, mastichen, Cinnamomum, & Iuncum odoratum.

Mesues sibi contrarius

Cæterùm quum purgandi facultate præditum sit Rheum Recentiorum: reprehensione non vacat, quod illud hodie pleríque dysenteria laborantibus exhibent. Erroris autem occasio nulla alia fuit, nisi κακοζηλία, id est, peruersa imitatio. Quum enim viderent Veteres, tum Græcos, tum etiam Arabes, in dysenteria crebro fuisse vsos Rheo Pontico, voluerũt & ipsi Rhabarbaro, quod idem esse putauerunt, in eodem malo vti. Quod si verò eius quod nunc vocant Rheum Ponticum radice pro Veterum Rheo vsi fuissent: omnem reprehensionem effugere potuissent, quòd eius, vt ostendemus, legitimum sit succedaneum. Nam vt Veteres suum Rheum in dysenteria & vulneribus sanãdis esse efficax experti sunt, ita etiam Centaurii radix, quam Officinæ Rhaponticum nominant, miram in iis malis vim obtinet.

Rheum recentiorum nõ dandum dysentericis

Porrò Rheum hoc Recentiorum datur ex lactis sero vel decocto Intybi satiui latifolii. Maceratur quoque in iisdem liquoribus, aut in stillatio Intybi iam dicti liquore, idque æstate potissimùm: aut vino albo & odorato, & id quidem hyeme. Propinatur per se tritum pondere drachmæ vnius cum dimidia [si trita eius substantia assa addit Aug. Ferr.] Mesue ausus est ad drachmas quatuor progredi, quæ satis multa est quãtitas. Dilutum seu infusum vnius, duarum, vel trium, aut quatuor [si purgans aliud addatur] drachmarum pondere sumitur. Hoc castigatione non eget, vt Aug. Ferrerius de vera M. M. de castig. pr. art. Med. docet, sed Spica Nardi, Schoenantho, Cinamomo, vigorari creditur.

Dosis in subst.

Improbat idem præterea & meritò præsertim in dysenteria torrefactum Rhabarbarum. Quam enim morbus requirit, naturalem & efficacem habet adstrictionem, & exsiccationem vi purgatrici coniunctam. Præterea in torrendo, si modùm excesseris, non solùm remittes medicamentum, verùm etiam purgatoriâ facultate penitùs destitues. Cùmque porrò modum attigeris, vix efficies, quin medicamentum vstione acrimoniam [propter quam & tenuitatem in alui fluxu Veteres purgantia non adhibebant, quòd & intestina roderent, & nouam materiam ad locum affectum traherent] acquirat, præsertim in partibus exterioribus, internis vix ignem sentientibus.

Rhabarb. torref. non probatur

Rhabarbari vsum in prægnantibus cum Mesueo probo consideratis considerandis; vt qui multas fœliciter fine vllo damno purgarim: infusionem præfero substantiæ, quò enim citiùs sine violentia medicamentum purgans euacuat eò mihi gratiùs, ideò Præceptorem Rondeletium secutus, non laudo correctionem purgantium per adstringentia.

Non approbo eorum morem qui in dysenteria à principio astringentia exhibent, ii augent morbum dum per ea retinent educenda, nempe acres malignos & putridos humores: quò natura vergit eò ducere oportet, si per conuenientia fiat loca: si igitur statim à principio educantur, conuenientibus purgantibus subleuantur citò, & posteà tutò astringentibus vti licet. Inter medicamenta purgantia magni facio Rhabarb. multifolia experientia edoctus, nolim tamen asserere an torrere Rhabarb. fit calidius tosturâ reddere.

Quia autem Rheum calidum & siccum hepatis calidioris mors est, nisi refrigerantibus temperetur: Ideò illius extractum quod Spagyrici cum aquâ vitæ parant calorem noui caloris accessione adaugentes, non magni facio. Si quid laudandum in eo, est quod in pilulis possit commodè exhiberi, & fortè etiam meliùs conseruari & circumferri.

Appendix ad caput vltimum lib. XXIV.

VERBESINA, SIVE CANABINA AQVAtica, flore minùs pulchro elatior, ac magis frequens.

Descriptio

Verbesina altera elatior, & crebrior priore, amplior etiam, extra aquas nasci solita, *caules* plerumque cubito maiores tollit, rariùs minores, rubentes, hirsutos, solidos: *folia* ad articulos bina aduersa, tripartita, Cannabinorum vel potiùs Pseudoeupatorii æmula, profundè serrata, pilosa, subinde per ramos quoque nullo modo laciniata: cæterùm ex foliorum sinu prosiliunt ramuli; quorum extremis *flores* insident luteoli, multi, squamis striatis purpurantibus in ambitu, pulchritudine multùm sequenti cedentes: *Semen* longum, latum, in duos stilos asperos desinit, qui vestibus adhærent: totum verò florem obuallant folia, iis quæ in summis conspiciuntur ramulis suppaira, radiatim disposita: *radices* fibrosæ, inutiles.

Trago Verbena 3. siue supina dicitur, Verbenâque supina Dioscoridis esse ab illo statuitur, licèt, vt ipsemet fatetur, Verbena supina Dioscoridis ipsi perspecta ac cognita non sit. Nec placet ipsum adscribere nomenclationes spurias Verbenæ supinæ Dioscoridis, siquidem ea non sit.

Verbena supina Trago

Dodon. gall. p. 46. Pseudohepatorium fœmina: Gall. *Eupatoire femelle bastard*, Belg. Boelkens cruyt wyfken, Eupatorium Auicennæ existimatur, ideoque à quibusdam Eupator. Auicennæ appellatum. Lat. in fol. Hepatorium aquatile, ad Hepatorium vulgare & adulterinum referendum, quod & Terzola dicitur, quâ de causa etiam Terzola aquatica dici potest. Descriptio à Dodonæo posita sicuti & figura videntur demonstrare Verbesinam de qua agimus, id tamen asserere non ausim: in postremis nomen Belgicum huic non ampliùs tribuit, sed Eupatorio Officinarum.

Pseudohepat. fœmina

Eupat. Auic.

Terzola aquat.

Dod. nos.

Thalio Pseudo-Hepatorium alterum seu fœmina. H. Lugd. pag. 1039. Hydropiper, Pseudoeupatorium fœmina Dodonæi [Gall.] Chrysanthemum aquaticum quorundam, C. Bauh. Phyt. p. 641. Cannabina aquatica 2. siue folio tripartito diuiso. Verbena supina vel 3. Trago. Pseudohepatorium Dod. Huius folia communiter in tres partes, aliquando quinque, sex diuiduntur.

Hydropiper

Cannab. aquat. fol. tripartito.

Bidens Cæſalp. Cæſalp.lib.12.cap.17. Quædam in aquis ferè naſcens, Eupatorio breuior, ramoſa: foliis tripartitò diuiſis, capitulis in cacuminibus paucis, ſtellatis, flore luteo: ſeminibus valdè compreſſis, oblongis, in duos aculeos deſinentibus, vnde Bidens vocetur.

Eupat Conyzoides. Coniza aquat. C. Schvvenckf. Eupatorium Conyzoides primum Conyza aquatica maxima ſerratifolia, Eupatorium Cannabinum fœmina Septentrionalium ſtellato & odoro flore, Lobelio. *Nobis* nōn vna planta ſed tres diſtinctę. Prima quidem Verbeſina præſens eſt: altera, Lingua auis maior Dalechampii: tertia, Verbeſina pulchriore flore luteo. Schvvenckf. confundit omnia.

Locus & tempus. Locis humidis, paluſtribus & foſſis prōuenit circa oppida & pagos. Hepatorium aquatile Dodonæi, in riguis gignitur, quæ rarò & non niſi ſicciſſimis ac feruentiſſimis temporibus, aquis carent, prodit verò & intra fluuiorum quorundam latè patentes alueos: quod altius creſcit & flores profert, orbiculato ambitu, multis exiguis luteis foliolis ſtipatos, Buphthalmi æmulos. Non modò autem in Belgio, ſed & in Germania, ac Bohemia reperitur: nec deſtituuntur eo humida Britanniæ loca. Plurima æſtatis parte floret ac viget, ſeménque perficit,

Vires *Venen. Vlcera* Verbenaca ſupina ſerpentes, aliáque venenoſa animalia pellit. veluti & Coniza. Poteſt etiam depaſcentibus, ac longè lateque ſerpentibus vlceribus adhiberi, autore Trago. Terzola aquatica Dodonæi amara herba eſt; proinde calida & ſicca, vſum tamen in medicina habere ignoratur; niſi ſternutamenta ciet. *Sernutamenta ciet.*

VERBESINA PVLCHRIORE FLOre luteo.

Deſcriptio. VErbeſina pulchriore flore mihi dicta, fibris radicatur multis, albis, tum ab imo caule, tum ab eius geniculis demiſſis, ſapore aromatico: caules cubitales, & maiores, aliàs minores, teretes, ſubfuſci, & nonnihil ſubinde rubentes: folia ad nodos bina aduerſa, quatuor aut quinque vncias longa, vnam lata, acutà, ferràta tantummodò, non in lacinias diuiſa, ſuperficie vtrinque læui, ſapore acriuſculo: ex foliorum alis duo ramuli diuerſi exeunt, quorum alter altero minor eſſe ſolet. Flores multò pulchriores quàm in Verbeſina elatiore, quorum extima folia ex luteo viridantia ſtriis nigricantibus picta, his proxima aureo fulgore nitent, magna, in orbem acta: medium occupant alternatim remiſſi floſculi luteoli quinquepartiti, apiculos nigros exſerentes, ſquammulæque ſtriatæ, extimis quidem ſimiles ſed ſuppares: *ſemen* oblongum, compreſſum, fuſcum, breuiſſimis ceu ariſtis aſperiuſculis capiti adnatis ad veſtes adhæret.

Verbeſina [aliàs Forbeſina] Italis dicta; videtur Geſn. hort. in append. planta floribus Indicis vulgò dictis cognata.

Forbeſina. Cannab. fœmina Lob. Adu. pag. 227. Fœmina Canabina Septentrionalium ſtellato & odoro flore. Icon. plant. 529. Eupatorium Cannabinum fœmina Septentrionalium ſtellato & odorato flore. *Miror* in figura Lobelium flores pulchrè radiatos non demonſtrare, quaſi nōn nōrit diſcrimen inter Canabinam minùs ſpecioſo flore; & eam quæ pulchriorem habet florem. Folia nonnihil reſpondent ei de qua hoc capite agitur.

H. Lugd. ipſum Hiſt. Lugd. lib. 9. cap. 27. videtur pingere pro Hydropipere altero Dalechampii: quanquam non placeant figuræ: conuenit nomen Chryſanthemi aquatici; non tamen figura Dodonæi ſub titulo Hydropiperis Pſeudo-eupatorii fœminæ Dodonæi: licèt quædam reſpondeant, non tamen omnia.

Bidens foliō nōn diſſecto Cæſalp. lib. 12. c. 17. Bidens folio non diſſecto.

Virga aur. aquat. Stellaria aquat. Conſol. aquat. Taber. Icon. & Hiſt. Eupatorium Cannabinum Chryſanthemum waſſer wundkraut / Kunigundkraut weible, waſſer ſternkraut / Geel feberkraut B... Roeiſens cruyt wyfken. Eupatorium canabinum fœmina, Virga aurea aquatica; Stellaria aquatica, Conſolida aquatica, Vercellenſ. Italicè Terzola, quia vtilis ad tertianas. Non eſt Terzola Baptiſtæ Sardi, cui flos cæruleus, ideò vocamus Terzollam luteam, hoc eſt, Tertionariam luteam. Tabern. tribuit huic plantæ nomina Belgica, de quibus ſibi non conſtat Dodon:

C. Bauh. phyt. Cannabina aquatica 3. ſiue folio non diuiſo.

Eupat conizoides. Schvvenckfeld. Eupatorium Conyzoides ſecundum, Eupatorii Cannabini 2. ſpecies, Hydropiper 2. Lugd.

Locus & tempus Semper obſeruaui in aquoſis locis, vbi aqua fluit vel reſidet, vt in ditione Pfirtenſi propè *Haut mouſtier*. Montbelgardi circa vrbem florens Auguſto. In Lacunis & foſſarum ſtagnantibus aquis quà itur Oetlingen propè Baſileam reperitur. Borealibus magis & ipſis in vdis aut mediis riuulis cunctanter fluentibus viuit. In Anglia vbique vdorum præſertim Londini & Auxonæ; Lobel.

Vulneribus, intrò ſumpta præſertim, plurimùm confert, & eadem ſuperior potis eſt: Tribuit, huic Lobelius facultates Pſeudoeupatorii vulgaris: ſiue Eupatorii Officinarum, ne Lectores fallantur priùs inueſtigent quàm vtantur, de qua Canabina hic loquantur, an de ea quæ pulchrum florem habet, an de ea quæ minùs pulchrum, & quæ elatior eſt.

TOMI SECVNDI FINIS.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

OMNIVM PRAECIPVORVM CAPITVM QVÆ IN SECVNDO VNIVERSALIS HISTORIÆ PLANTARVM TOMO CONTINENTVR INDEX.

† j

Brassica

D

E

F

G

H

I.

L

M

mercurialis pag 977

S

V

Z

